

Mr. Stumpf

SUMMA S. THOMÆ
HODIERNIS ACADEMIARUM MORIBUS
ACCOMMODATA,
SIVE
CURSUS
THEOLOGIÆ
UNIVERSALIS,
JUXTA MENTEM ET, IN QUANTUM LICUIT, JUXTA ORDINEM ET LITTERAM *D. THOMÆ* IN SUA SUMMA, INSERTIS PRO RE NATA DIGRESSIONIBUS IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM.

AD USUM
SCHOLARUM THOMISTICARUM,
OPERA ET STUDIO

F. CAROLI RENATI BILLUART
REVINIENSIS, ORDINIS FF. PRÆDICATORUM,
S. THEOLOGIÆ DOCTORIS, NEC NON PROVINCIÆ GALLO-BELGICÆ EJUSDEM ORDINIS ITERATO PROVINCIALIS.

TOMUS III.
INCLUDENS TRACTATUS CÆTEROS.

TRACTATUS DE INCARNATIONE,
à Quæst. 1. ad 59.

DE SACRAMENTIS IN COMMUNI, ET BAPTISMO,
à Quæst. 60. ad 72.

DE CONFIRMATIONE ET EUCHARISTIA,
à Quæst. 72. ad 83.

DE SACRAMENTO POENITENTIÆ,
à Quæst. 84. usque ad 15. Supp.

DE EXTREMA-UNCTIONE, ORDINE ET MATRIMONIO,
Supp. à Q. 29. ad Q. 67.

CUM PRIVILEGIO SAC. CÆS. MAJESTATIS.

WIRCEBURGI,
IMPENSIS IOANNIS IACOBI STAHEL, BIBLIOPOLÆ A CELSISSIMO SPECIALITER PRIVILEGIATI. MDCCLVIII.

SUMMA S. THOMÆ
HODIERNIS ACADEMIARUM MORIBUS ACCOMMODATA.

TRACTATUS
DE
INCARNATIONE.

D. Th. 3. p. à Q. 1. ad 9.

PROOEMIUM.

In quo recensentur variæ Hæreses circà Incarnationis Mysterium.

Hunc Tractatum S. Thomas in duas partes dividit: Prima est de ipso Incarnationis mysterio, seu de ipsa unione divinitatis & humanitatis, & de his quæ ad eam consequuntur. Secunda est de his quæ per ipsum Salvatorem acta sunt, hoc est de mysteriis vitæ & mortis ejus.

Hoc magnum pietatis Sacramentum juxtà Apostol. *Hoc ænigma sacratissimum* juxtà Cyrillum Alexan. *Hanc mirabilem mixturam* juxtà August. tàm verè atque catholicè, tàm intelligibiliter, quantùm homini licuit, exposuit S. Doctor, ut fer, dum huic operi incumberet, ab ipso Christo meruerit his vocibus approbari: *Benè scripsisti de me Thoma.* Duce igitur sancto Doctore explicationem hujus mysterii, contrà quod tot insurrexerunt Hæreses, securi aggredimur.

Hos varios ac multiplices errores ipse S. Th. in cap. 1. Matth. ad tres Classes revocat: Prima est errantium circà divinitatem Christi. Secunda errantium circà ejus humanitatem. Tertia errantium circà utriusque naturæ unionem.

Ad primam Classem pertinent Cerinthus, Ebion, Paulus Samosatenus, Photinus & alii qui solam naturam humanam in Christo agnoscunt; divinam autem per solam divinæ gloriæ participationem quam operibus suis promeruit.

Cerinthus, à quo Cerinthiani, Simonis Magi Discipulus, Apostolis coætaneus, unus fuit ex his qui anno circiter 69. descendentes de Judæa dogmatisabant Antiochiæ Circumcisionem & Legalia necessariò esse observanda: Item unus fuit ex his qui millenarium Christi Regnum post Resurrectionem prædicabant: Docebat insuper, ut refert Aug. lib. de Hæref. c. 8. *Christum purum hominem fuisse.* Refert autem S. Polycarpus apud S. Irenæum l. 3. adversùs Hæreses c. 3. quòd cùm Joannes Apostolus hunc Hæresiarcham ad Balneum accedentem vidisset, recesserit exclamando: *Fugiamus hinc, ne Balneum in quo Cerinthus veritatis inimicus moratur, subitò corruens nos opprimat.* Quo dicto, subitò collapsa domus Cerinthum cum sociis oppressit.

Ebion sub Tito Imperatore & Cleto Romano Pontifice anno circiter 72. Hæresi Cerinthi addebat *Christum hominem esse, non ex Virgine, sed ex viro & fœmina natum.*

Paulus Samosatenus, à quo Paulianistæ, natione Syrus, Antiochenus Episcopus, vir ante Episcopatum pauper & mendicus, circà annum 273. sub Felice I. blasphemabat *Christum non semper fuisse, nec ante Mariam Virginem extitisse, sed ex eo quo ex Maria natus est, initium habuisse, ac proindè non Deum sed purum hominem esse.* Teste Aug. lib. de Hæref. c. 44.

Damnata fuit hæc Hæresis cum suo Auctore in duobus Conciliis Antiochiæ habitis: In quorum primo Paulus suam fidem simulans Patribus illusit: In secundo autem de Hæresi convictus & anathemate percussus à sua sede ejectus est.

Photinus, à quo Photiniani, Sirmiensis Episcopus, acris ingenii ac multæ eruditionis vir, Pauli Samosateni Discipulus, circà annum 347. sub Julio I. eandem hæresim instauravit, quæ rursùm damnata est in Concilio Mediolanensi eodem anno, & ipse exauctoratus in Syrmiensi anno 351.

Elipandus Urgelitanus & Felix Toletanus Hispani dicebant Christum non esse Dei Filium naturalem, sed adoptivum tantùm: Undè Consequens erat ipsum non esse verum Deum. Fuit proscriptus iste error in Concilio Forojuliensi anno 791. Ratisbonensi 792. & Francofordiensi 794.

Ad hanc Classem revocari possent *Ophitæ* sivè Serpentini, qui secundo sæculo juxtà Aug. lib. de Hæref. c. 17. eò dementiæ venerant ut assererent *Serpentem illum qui primos decepit Parentes, Christum esse*, de Cœlo venisse, nobisque tulisse scientiam boni & mali.

Ad secundam Classem pertinent Marcionitæ & Manichæi, qui cùm dicerent omnem creaturam corpoream esse à malo Deo, seu diabolo, negabant consequenter Dei Filium assumpsisse veram carnem, sed tantùm phantasticam & apparentem, & omnia quæ de ipso narrantur in Evangelio pertinentia ad humanam naturam, ut Nativitatem, Circumcisionem, Passionem, Mortem, &c. non verè sed apparenter tantùm contigisse. Ità etiam Basilides circà annum 124. qui dicebat Simonem Cyræneum loco Christi fuisse crucifixum.

Ad hanc etiam Classem revocatur error Apollinaris: Is fuit Patriâ Laodicænus vir doctus, filius alterius Apollinaris eruditissimi Presbyteri, qui pro Ecclesia multos edidit libros contrà Porphirium: Dogma hæreticum quod senior Apollinaris tentaverat, promovit filius ejus circà annum 367. sub Damaso Romano Pontifice, nempè *Christum Corpus sumpsisse quidem ex Virgine, sed sine anima.* Posteà errorem suum revocans seu temperans addidit: *Sumpsisse quidem animam, sed quæ mente careret, Verbumque Divinum ei fuisse loco mentis.* Ulteriùs progressi Apollinaris Discipuli dixerunt humanitatem esse consubstantialem divinitati, ideòque hanc esse patibilem, & reverà passam esse cruciatus & mortem. Ex S. Athanas. lib. de Incar. ex S. Epiph. Hæresi 77. Imò diviniam Verbi substantiam in carnem esse conversam. Ex S. Greg. Niss. Opusc. contrà Apollinaristas; ex S. Leone serm. 9. de Quadrag. ex Gennadio lib. de Dogmat. Eccles. c. 2. Tandem Verbum non assumpsisse carnem ex M. Virgine, sed è cœlo attulisse: Ex Greg. Nazian. Orat. 46. & aliis. Damnata est hæc hæresis in Concilio Romano sub Damaso anno 373. in Antiocheno 378. & in secundo Constantinopolitano anno 381.

Ad hanc iterùm Classem revocandus est error Valentini, qui licèt verum Corpus Christum habuisse confiteretur, negabat tamen eum assumpsisse illud ex B. Virgine, sed illud de cœlo allatum transiisse per Virginem quasi per Canalem. Huc iterùm revocandus est error Monothelitarum qui voluntatem humanam in Christo negantes, solam divinam confitebantur. In hac etiam classe reponendi sunt hodierni Anabaptistæ, qui negant Christum habuisse veram carnem ex Maria Virgine assumptam.

Ad tertiam Classem pertinet error Nestorii Patriarchæ Constantinopolitani, qui circà annum 427. sub Theodosio juniore & Cœlestino I. dogmatisavit *duas in Christo esse personas, duos esse Christos, unum Filium Dei, alterum Filium hominis; ac proindè B. Mariam Virginem, non Dei, sed hominis Matrem esse neque esse nominandam Theotochon, sed Christotochon.* HæcHæresis à Cyrillo Alexandrino profligata, damnata fuit cum suo Auctore in Concilio Oecumenico Ephesino.

Ad eandem Classem pertinet error Eutychetis, qui circà annum 441. ut unitatem personæ contrà Nestorium propugnaret, in oppositam Hæresim incidit *negando duas in Christo naturas & asserendo carnem in ipso Incarnationis articulo in divinitatem fuisse commutatam, & ex utraque natura divina & humana unam coaluisse substantiam, sicque Christum ut Deum fuisse passum.* Hic error fuit damnatus sub Leone I. in Concil. Oecumenico Chalcedonensi.

Ab hoc errore non multùm abludunt Lutherani, qui dicunt attributa divinitatis communicari carni Christi, consequenter Corpus Christi, non secùs ac Divinitatem esse ubique: Undè dicti Ubiquistæ.

De his Hæresibus saltem præcipuis, latiùs infrà.

DISSERTATIO I.

De Possibilitate & Cognoscibilitate Incarnationis.

Incarnatio idem significat ac inhumanatio: Estque *unio seu unitio naturæ humanæ cum divinâ in una Verbi persona:* Undè Verbum incarnari est hominem fieri, juxtà illud Joannis 1. VERBUM CARO FACTUM EST. Quamvis autem natura humana constet carne & animâ, à carne tamen potiùs quàm ab anima hoc Mysterium nomen accepit: 1°. Quia nomine carnis totus homo sæpè in Scriptura, significatur ut Genes. 6. *Omnis caro corruperat viam suam.* Luc. 3. *Omnis caro videbit salutare Dei.* Et alibi. 2°. Ad commendandam nobis humilitatem Salvatoris & ejus in homines charitatem, quâ motus, tàm vilem & abjectam carnem ad eos redimendos assumpsit. 3°. Quia hoc nomine insinuatur Deum infirmitates nostras, quæ voce carnis significari solent, assumpsisse. Adde quòd caro, si vera sit ac viva, sit animata. Hoc vocabulum usurpavit Concil. Nicænum in Symbolo: S. Leo Serm. 2. de Nat. S. Aug. lib. 10. de Civit. Dei c. 29. & multi alii Patres.

ARTICULUS I.

Utrùm Incarnatio Verbi sit possibilis?

Sanctus Thomas hîc omisit Quæstionem de possibilitate Incarnationis: Quâ ratione, non ità constat: Fortè quia supposità convenientià Incarnationis quam probat infrà, sat insinuatur ejus possibilitas; vel quia nulla scientia probat, saltem ex necessitate, possibilitatem sui objecti, sed supponit seu per se notam, seu demonstratam in scientia superiori, vel aliundè certam, ut hîc supponi debet certa possibilitas Incarnationis per fidem in Doctore Catholico; vel tandem quia præcipuæ difficultates quæ militant contrà possibilitatem hujus Mysterii, occurrunt & solvuntur in sequentibus Quæstionibus. Quia tamen in usu habent Theologi ut hunc Tractatum à Quæstione possibilitatis hujus Mysterii ordiantur, consuetudini morem gerentes.

Dico: Incarnatio Verbi est possibilis.

Quantùm ad fideles facilè probatur ex eo quòd fide certum sit hoc Mysterium esse peractum, ergo est possibile: Ab actu enim ad potentiam valet argumentum affirmativè. Aliundè quid difficilius unam personam in duabus naturis subsistere quàm tres personas in unâ natura, sicut fit in Mysterio SS. Trinitatis.

Quantùm ad Infideles probatur 1°. Illud censeri debet possibile, cujus impossibilitas nullo argumento demonstrativo evinci potest: Atqui impossibilitas Incarnationis nullo argumento demonstrativo evinci potest; cùm enim sit veritas fidei & verum non opponatur vero, nullum fieri potest argumentum contrà hanc veritatem quod sit demonstrativum, sed sunt omnia solubilia argumenta, ut patebit ex solutionibus Objectionum.

2°. Illud censeri debet possibile in quo nulla apparet contradictio, juxtà illud Archangeli ad Mariam Luc. 1. *Non erit impossibile apud Deum omne Verbum*, id est omne quod mente concipi potest: Atqui in Mysterio Incarnationis ex nulla parte apparet contradictio: Non ex parte humanitatis assumptæ, quæ cùm sit realiter distincta à propria subsistentia, eàque prior, potest ab ea separari divina supplente propriam: Neque ex parte Dei assumentis, quia cùm subsistentia divina sit infinita, potest terminare non solùm propriam naturam, sed etiam alienam: Neque ex parte unionis: hæc enim non consistit in hoc quòd duæ naturæ confusæ identificentur, sed quòd salvâ integritate utriusque humana assumatur ad divinam, cui, quia est summum bonum, communicatio maximè convenit: Ergo.

Huc etiam faciunt quædam similitudines, licèt imperfectæ; sic substantia spiritualis, anima scilicet rationalis, unitur naturaliter corpori in eodem supposito. * Ramus extraneus & diversæ speciei inseritur trunco, unâ nempè radice, uno trunco, unâ arbore, diversos specie fructus proferente. ** in 3. d. 1. q. 1. a. 1. a.*

Solvuntur Objectiones.

OBj. 1°. Deus non potest intrinsecè mutari: Atqui si incarnaretur, intrinsecè mutaretur: Ergo. Prob. Min. Mutari intrinsecè nihil aliud est quàm se habere intrinsecè aliter quàm priùs: Atqui per Incarnationem Deus aliter se haberet intrinsecè quàm priùs; fieret enim intrinsecè homo, quod priùs non erat; Ergo.

Pro solutione hujus argumenti Nota quòd mutatio sit actus existentis in potentia prout in potentia: Unde ut aliquid mutetur intrinsecè, requiritur quòd intrinsecè recipiat ratione potentiæ passivæ terminum mutatione productum. Hoc posito, relictis variis solutionibus ad argumentum.

R. N. Min. Ad probat. D. Maj. Mutari est intrinsecè se habere aliter quàm priùs, recipiendo in se aliquid distinctum ratione potentiæ passivæ, C. Maj. Purè terminando aliquam naturam, N. Maj. Patet ex notamine. Porrò Deus de novo factus est homo, non recipiendo in se humanitatem ratione potentiæ passivæ, sed illam purè terminando absque ulla potentialitate, nihil perdens, nihil acquirens sed solùm suam perfectionem diffundens, adeòque nullo modo in se mutatus, sed totâ mutatione se tenente ex parte naturæ assumptæ propriâ subsistentiâ carentis & divinam acquirentis. *Hic q. 16. a. 6. ad. 2. & in 3. d. 1. q. 1. a. 1. ad 1.*

Hanc solutionem tradit D. Th. locis cit. Ubi dicit

cit quòd sicut „ nullâ mutatione factâ circà sci- „ bile, incipit esse à me scitum per mei mutatio- „ nem : & similiter dicitur res scibilis non per „ potentiam passivam quæ sit in ipsa, sed per „ potentiam quæ est in sciente. Sic est in pro- „ posito...... Ideò Deus dicitur uniri non per „ mutationem sui, sed ejus cui unitur, & simili- „ ter cùm dicitur unibilis, hoc dicitur non per „ potentiam aliquam passivam in Deo existen- „ tem, sed per potentiam quæ in creatura est, „ ut uniri possit.

Quorum verborum sensus non est, ut imaginatur Valentia, quòd humanitas sit quid relativum quoad rem, sicut ea quæ S. Doctor affert hîc in exemplum, sed tantùm quoad modum, seu quòd denominet Deum ad modum relativorum tertii generis, in quantum scilicet non denominat Deum ratione alicujus potentiæ passivæ in ipso existentis, sicut denominant aliæ formæ absolutæ sua receptiva creata, sed ratione potentiæ passivæ quæ est in ipsa natura humana ad hoc ut uniatur Deo, sicut in relativis tertii generis res non dicitur scibilis per potentiam passivam quæ est in ipsa, sed in sciente. Sicut ergo res scibilis absque sui mutatione per solam scientis mutationem dicitur scita ; ita & Deus dicitur homo per solam naturæ humanæ mutationem, eò quòd necesse sit subjectum mutationis esse in potentia ad id per quod mutatur.

Subsumes : Atqui Verbum est humanitatis subjectum, & non tantùm terminus : Ergo. Prob. Ant. Verbum est habens humanitatem: Atqui habens formam in se est subjectum talis formæ : Ergo.

R. N. Ant. ad probat. D. Maj. Verbum est habens humanitatem receptivè, N. Maj. terminativè, C. Maj. Et ad hunc sensum distinctâ Min. N. Conseq. Itaque habere formam abstrahit ab hoc quod est eam habere receptivè vel personaliter seu terminativè. Habere formam receptivè est esse subjectum illius, secùs autem eam habere personaliter vel terminativè : Porrò Verbum habet humanitem non receptivè, sed personaliter & terminativè, utpote terminus ejus intrinsecus eam intrinsecè complens & terminans.

Repones : Natura humana non potest dici nec fieri intrinseca Verbo, nisi recipiatur in illo : Ergo. Prob. Ant. Quod est extrinsecum alteri, non potest fieri intrinsecum nisi recipiatur in illo : Ergo.

R. N. Ant. ad prob. N. Ant. Potest enim aliquid fieri intrinsecum alteri per hoc solùm quòd ipsi conjungatur per intrinsecam sui terminationem : Sic punctum fit lineæ intrinsecum.

Replicabis : Atqui ad mutationem non requiritur unio receptiva ratione potentiæ passivæ : Ergo. Prob. Subsumptum : Si per impossibile Angelus incarnaretur, mutaretur : Atqui tamen ejus subsistentia non reciperet, sed terminaret dumtaxat naturam humanam. Idem dicendum de subsistentia humana, si crearetur separata à natura & posteà illi uniretur. Item de anima rationali, quæ in Resurrectione cum sui mutatione unietur de novo materiæ. Similiter si intellectus divinus terminaretur nunc ad aliquid, ad quod priùs non terminabatur, perficeretur & mutaretur : Ergo.

R. N. Subsump. ad prob. D. Min. Angelus non reciperet naturam humanam nec quidquam aliud, N. Min. Non reciperet naturam humanam, sed aliquid aliud, C. Min. Verum est ergo quòd subsistentia Angelica in casu impossibili non reciperet naturam humanam, sed eam tantùm terminaret. Verùm cùm sit entitas incompleta & modalis, ex unione ad naturam humanam compleretur & perficeretur, trahereturque ad ejus esse : Undè ex tali terminatione reciperet, si non naturam, saltem completionem & perfectionem, sicque mutaretur. Idem dicendum de subsistentia humana si crearetur separata, & de anima in ordine ad unionem cum corpore. Id verò dici non potest de subsistentia increata, utpotè infinita & summè perfecta. Ad id verò quod additur de intellectu divino, disparitas est quòd cognitio sit perfectio cognoscentis, sed terminatio licèt sit perfectio rei terminatæ, non tamen semper terminantis, cùm per hoc nihil recipiat.

Urgebis : Ipsamet infinitas repugnat huic unioni seu terminationi : Ergo. Prob. Ant. Infiniti ad finitum nulla est proportio : Ergo.

R. N. Ant. ad prob. D. Ant. Nulla est proportio æqualitatis in esse entis, C. Ant. proportio habitudinis & capacitatis ratione potentiæ obedientialis, quâ finitum potest à Deo infinito perfici, N. Ant. hinc enim etsi non habeat infinitam perfectionem, habet tamen infinitam capacitatem divinæ plenitudinis susceptivam.

Obj. 2°. Deus non potest supplere vices subsistentiæ creatæ : Ergo. Prob. Ant. Subsistentia creata est actus & forma naturam humanam informans : Atqui Deus non potest supplere vices formæ informantis, utpote quæ sit pars, adeòque quid incompletum essentialiter involvens imperfectionem : Ergo.

R. D. Ant. Deus non potest supplere vices subsistentiæ creatæ ut informantis, Transeat : Ut terminantis, N. ad prob. dico quòd licèt subsistentia creata informet naturam, quia ut creata est modus & compars naturæ, id tamen non habet ex suo essentiali conceptu, sed solùm naturam terminare, ut patet in subsistentiis divinis quæ naturam divinam terminant absque labe informationis ; licèt autem Deo repugnet ratio formæ informantis, quia forma informans etsi naturam perficiat, se habet tamen ut pars ordinata ad componendum aliquid perfectius, ut patet in anima in ordine ad hominem, qui est quid ipsâ perfectius, quod involvit imperfectionem impræscindibilem ; non tamen ipsi repugnat ratio actûs terminantis, quippè qui non ordinatur ad totum magis completum, sed naturam potiùs ad se ordinat & ad suum esse trahit, undè imperfectionem non involvit, sed potiùs perfectionem diffundit.

Dixi ad primum Ant. Transeat : Quia quidam Thomistæ, inter quos Gonetus, existimant Deo non repugnare rationem formæ metaphysicæ, eò quòd non se habeat per modum partis, ut forma physica, sed tantùm per modum actûs & constitutivi, adeòque nullam involvat imperfectionem. Alii tamen non concipiunt formam, qualiscumque sit physica aut metaphysica, quæ non sit pars incompleta ad compartem ordinata, adeòque quæ non involvat in suo conceptu imperfectionem.

Inst. Deus non potest supplere vices humanitatis, animæ, intellectûs, luminis gloriæ, &c. Ergo nec subsistentiæ.

R. N. Conseq. Quia hæc omnia important imperfectionem impræscindibilem, utpotè rationem naturæ potentialis actuabilis per subsistentiam, existentiam aut operationem ; item & potentiæ seu habitûs : Secùs subsistentia quæ importat tantùm ex suo conceptu rationem termini seu actûs terminantis naturam ultrà non communicandam.

Obj. 3°. implicat, secundùm Philosophos, produci effectum omnium perfectissimum : Atqui Christus foret talis : Ergo.

R. D. Min. Christus ratione divinitatis foret talis, C. Min. At ut sic non est effectus, sed Auctor & artifex : Christus ut compositus, N. Min. Posset enim sub hac ratione à Deo produci perfectior, quia posset produci perfectior humanitas.

Obj. 4°. ex pluribus entibus completis, non potest fieri unum ens per se : Atqui natura tàm humana quàm divina sunt entia completa : Ergo ex his non potest fieri unum ens per se, qualis foret Christus.

R. D. Consequens : Ergo ex his sub ratione quâ completa sunt, non potest fieri ens unum per se, C. Conseq. Sub alia ratione quâ non sunt completa, N. Conseq. Porrò ex divina natura & humana quæ in ratione naturæ sunt completæ, non fit natura una per se, sed unum suppositum, quatenùs natura humana cùm non sit sub hac ratione completa, trahitur ad unum esse & subsistere divinum,

ARTICULUS II.

Utrùm lumine naturali possit demonstrari aut cognosci possibilitas Incarnationis?

Dico: Non potest lumine naturali demonstrari aut evidenter cognosci possibilitas Incarnationis.

Prob. 1°. auctorit. Ad Ephes. 3. Incarnatio vocatur *Sacramentum absconditum à sæculis in Deo.* Concil. Toletanum XI. *Si ratione ostendi posset, non esset mirabile: si exemplo, non esset singulare.* Aug. ad volus. Epist. 3. *Demus Deum aliquid posse, quod nos fatemur investigare non posse*: Ergo.

Prob. 2°. ratione: Hoc mysterium est extra omnem spheram & omnem proportionem luminis naturalis etiam Angelici: Ergo. Prob. Ant. Hoc mysterium est omninò supernaturale nedum in esse entis seu in sua entitate, sed etiam in esse veri & cognoscibilis, cùm nullam habeat connexionem cum aliqua causa aut effectu naturali, ex cujus cognitione ascendat ad illud indagandum: Licèt enim nunquam existeret aut possibile foret, adhuc res naturales eodem modo forent quo nunc sunt: Ergo.

Quamvis ergo supposita fide possit hujus mysterii possibilitas aliquibus rationibus naturalibus probabiliter suaderi & argumenta in contrarium probabiliter solvi, nulla tamen ratione petitâ ex naturalibus potest positivè demonstrari.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Articulo præcedendi probavimus rationibus naturalibus Incarnationem non involvere contradictionem: atqui probare aliquid non involvere contradictionem, est probare illud esse possibile: Ergo.

R. D. Maj. Incarnationem non involvere contradictionem probavimus negative & probabiliter, C. Positivè & evidenter, N. In solvendis enim contradictionibus & argumentis quæ proponuntur contrà possibilitatem Incarnationis, non procedimus ex aliqua ratione à priori vel posteriori positivè demonstrativa hujus possibilitatis, vel falsitatis objectionum, sed ex probabilibus tantùm & apparentibus, quod sufficit ut hoc mysterium non judicetur impossibile, non tamen ut cognoscatur evidenter possibile; quandoque enim, ait Philosophus, falsa sunt probabiliora veris: Undè solutis omnibus argumentis Infidelium contrà hoc mysterium, nemo potest sibi certò persuadere omnes suas solutiones esse demonstrativas, & nullam implicantiam, præter solutas, restare solvendam: Quia cùm hoc Sacramentum totam naturam excedat, ut dictum est, nullus intellectus creatus etiam Angelicus illud funditùs penetrare potest. Hoc argumentum fusiùs deductum require in Tract. de Deo Trino. Dissert. Procem. a. 4. Concl. 2.

Obj. 2°. Intellectus creatus cognoscit Deum esse omnipotentem, adeòque posse facere quidquid non implicat contradictionem: atqui Incarnatio non implicat contradictionem: Ergo.

R. D. Min. Incarnatio non implicat contradictionem & hoc evidenter cognoscit intellectus creatus, N. Et hoc evidenter non cognoscit, C. Quamvis igitur intellectus creatus cognoscat in communi Deum posse omne quod non involvit contradictionem, non tamen cognoscit distinctè & in particulari quæ sunt quæ non involvunt contradictionem & an de istorum numero sit Incarnatio.

Obj. 3°. Intellectus perspicax v. g. Angelicus comprehendit naturam humanam, adeòque priorem esse & distinctam ab ejus subsistentia: Ergo eâ subsistentiâ seclusâ à Deo esse assumptibilem.

R. N. Conseq. ulteriùs enim deberet scire subsistentiam divinam absque labe imperfectionis posse vices subsistentiæ humanæ supplere variasque alias difficultates solvere, quibus seclusâ fide succumberet intellectus noster. Adde intellectum lumine naturali certò scire non posse naturam à subsistentia separari posse, aut saltem sine hac vel illa sibi propria subsistere posse.

Obj. 4°. Deus ut auctor naturæ cognoscit possibilitatem Incarnationis: atqui quod Deus præcisè ut auctor naturæ cognoscit, potest lumine naturali cognosci: Ergo.

R. N. Maj. Deus enim non dicitur Auctor naturæ vel gratiæ ex parte virtutis productivæ vel cognoscitivæ, sed per ordinem ad effectum naturalem vel supernaturalem: Cùm ergo ex nullo effectu naturali possit cognosci Incarnatio, non cognoscitur etiam à Deo ut auctore naturæ.

Consectarium.

Ex dictis colliges existentiam Incarnationis, seclusâ revelatione, solis viribus naturalibus à fortiori non posse cognosci; si enim possibilitas vim luminis naturalis transcendat, quantò magis executio in qua rerum agendarum præcipua difficultas consistit.

Dices 1°. Angelus lumine naturali cognoscit humanitatem Christi non terminari creatâ subsistentiâ cùm omnia naturalia cognoscat: Ergo divinâ; nulla enim est alia quæ possit creatam supplere. 2°. Angelus cùm intuitivè cognoscat humanitatem Christi, cognoscit eam ut existentem: Ergo agnoscit existere existentiâ divinâ: atqui non minùs est supernaturalis existentia divina quàm subsistentia: Ergo. 3°. Dæmones cognoverunt Christum esse verum Deum & hominem, ut patet Luc. 4. *Scio te quis sis, sanctus Dei*: Et infrà: *Non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.* Porrò hæc sciebant, non lumine supernaturali per peccatum amisso: Ergo lumine naturali.

Ad primum, R. Beatis Angelis fuisse revelatam Incarnationem, cùm Verbum incarnatum juxtà Apost. Heb. 1. orbem terrarum ingrediens adoraverint omnes Angeli Dei: Et juxtà Luc. 2. festivis acclamationibus ejus Nativitatem celebraverint. At seclusâ revelatione, N. Conseq. Argumenti: Etenim boni Angeli non videntes subsistentiam creatam in Christo, prudenter dubitassent, an sibi illa subsistentia occultaretur ob latentes Consilii divini rationes.

Ad secundum, R. in eadem hypothesi, scilicet seclusâ revelatione, N. Conseq. Non requiritur enim ad visionem intuitivam quòd feratur in rem formaliter existentem, seu quòd existentiam formaliter attingat; sed satis est quòd feratur ad id quod existit quamvis ipsam existentiam non attingat: sic v. g. oculus videt intuitivè corpus coloratum, cujus tamen existentiam non attingit.

Ad tertium, Equidem dæmones potuissent cognoscere mysterium Incarnationis esse peractum ex Prophetiis quas videbant impleri in Christo, sicut & ipsi Judæi; undè Christus ut istis probaret se esse verum Messiam, remittit illos ad Scripturas Joan. 5. *Scrutamini*, inquit, *Scripturas, illæ sunt quæ testimonium perhibent de me*; at ista notitia fundata fuisset in medio naturam excedente, nimirùm in revelatione. illud tamen dæmones non cognovisse probabilius est, Deo ex singulari providentia id eis occultante. Ità S. Ignatius Epist. ad Ephesios ubi dicit Christum esse natum ex Virgine. *ut partus ejus celaretur diabolo.* Idem sentiunt S. Ambros. in cap. 9. Lucæ, S. Aug. lib. 9. de civit. cap. 21. & S. Leo Serm. 11. de passione cap. 3. qui hujus providentiæ rationem hanc adfert: Quia *si crudelis & superbus inimicus consilium misericordiæ Dei noscere potuisset, Judæorum animos potiùs temperare quàm injustis odiis studuisset accendere, ne omnium Captivorum amitteret servitutem, dum nihil sibi debentis prosequitur libertatem.* Eandem rationem adfert Auctor infrà q. 41. a. 1. & opusc. 6 a. 1. Undè quando dæmon Luc. 4. dicebat Christo: *Scio te quis sis, sanctus Dei*: Et quando dæmonia clamabant; *tu es Filius Dei*, hoc dicebant exploratoriè tantùm, dubitanter & tentando.

Nec

Nec refert quòd de Christo dicatur; *Non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum:* Nam hæc particula *Quia* non hic sumitur causaliter, sed historialiter & recitativè, ità ut sensus sit, Christus non sinebat dæmones dicere se scire quòd ille esset filius Dei: Et benè Christus id prohibebat, quia mentiebantur, cùm id reverà non scirent, sed tantùm dubitarent & indagarent.

Petes an & quibus revelatum fuerit futurum Mysterium Incarnationis?

R. 1°. Tertullianus lib. de Resurrect. Carnis cap. 6. & S. Aug. lib. 9. de Genes. ad litt. cap. 19. censent fuisse revelatum Adamo in eo sopore in quo ex costa ejus Eva fuit formata, & dum dixit; *Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea:.... relinquet homo patrem suum & matrem suam & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una:* hæc verba prophetico spiritu protulisse de Christo. Et hoc etiam colligitur ex Apost. Ephes. 5. ubi relatis his Adæ verbis addit: *Sacramentum hoc magnum est in Christo & in Ecclesia.* Ex quo infertur juxtà Apost. Mysterium Incarnationis fuisse Adamo revelatum. Neque indè sequitur ipsum præcognovisse suum peccatum ad quod diluendum venturus erat Messias; potuit enim absolutè cognoscere illius futurum adventum, ignorato motivo seu fine illius.

2°. Certò revelatum fuit hoc mysterium Abrahæ, ipsumque Messiam ex ejus semine nasciturum, prout ipse vaticinatus est filiis suis Genes. 49. Idem censendum de aliis Patriarchis, Prophetis & aliis Viris sanctitate conspicuis. Illud etiam cognoscere poterant Judæi tàm ex Scripturis quàm ex Majorum traditione.

3°. Ex Gentibus revelatum fuit S. Viro Job Idumæo, ut patet ex his ejus verbis cap. 19. „ Scio „ quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die „ de terra surrecturus sum, & rursùm circum„ dabor pelle meâ & in carne mea videbo Deum „ meum, quem visurus sum ego ipse & oculi „ mei conspecturi sunt & non alius. " Item Balaam Num. 24. ubi prædixit Messiam venturum, his verbis: *Orietur stella ex Jacob.* De Sybillis dicemus in singulari Digressione.

DISSERTATIO II.

De existentia Incarnationis contrà Judæos.

ARTICULUS I.

Præmittenda de Divinitate Messiæ.

Per Incarnationem, ut ex dictis pervium est, nihil aliud intelligitur quàm unio duplicis naturæ divinæ & humanæ in una Verbi divini persona; eatenùs autem probamus hanc unionem esse peractam, quatenùs evincimus Messiam advenisse, quia supponitur Messiam prænuntiatum futurum esse Deum simul & hominem: Ut ergo id gratis suppositum non dicatur, nostræque probationi sua vis & firmitas non desit, necesse est hic præmittere quæ certò probant divinitatem Messiæ. Undè

Dico: Messias prænuntiatus in Scripturis futurus, est, non homo purus, sed Deus & homo cum hominibus conversans.

Prob. disertissimis Scripturæ testimoniis: 1°. Baruch 3. dicitur: „ Hic est Deus noster & non „ æstimabitur alius adversùs eum: hic adinve„ nit omnem viam disciplinæ, & tradidit illam „ Jacob puero suo & Israël dilecto suo. Post hæc „ in terris visus est & cum hominibus conversa„ tus est. " Neque dici potest ipsum visum & conversatum cum hominibus, non in persona naturæ nostræ unita, sed miracula patrando: sic enim Baruch nihil singulare promisisset in futurum tempus, siquidem Deus jam anteà miracula plurima ediderat: Neque propriè dicitur Deus conversari nobiscum solâ miraculorum patratione, nisi aliquam nobiscum in natura unionem habeat.

2°. Isa. 9. „ Parvulus natus est nobis & Filius „ datus est nobis, & factus est Principatus super „ humerum ejus; & vocabitur nomen ejus, ad„ mirabilis, consiliarius, Deus fortis, Pater „ futuri sæculi, Princeps pacis. " Et sic legitur non solùm in nostra Vulgata, sed etiam in Textu Hebraico, in Paraphrasi Chaldaica, in Versione Syriaca & Arabica.

3°. Jerem. 23. „ Ecce dies veniunt dicit Do„ minus, & suscitabo David germen justum, & „ regnabit Rex & sapiens erit, & faciet judi„ cium & justitiam in terra. In diebus illis sal„ vabitur Juda, & Israël habitabit confidenter, & „ hoc est nomen quod vocabunt eum Dominus „ justus noster. " In Hebræo pro *Dominus* est Jehova, quod simpliciter dictum, nulli creaturæ appropriatur, sed illi soli designando consecratur, qui naturâ verus est Deus.

Neque dicas nomen *Jehova* in Scriptura quandoque per translationem tribui creaturis. Sic Genes. 22. Mons in quo Abraham obtulit Sacrificium Deo, dictus est *Dominus videt*, usurpato nomine Jehova, quia Deus ibi vidit & approbavit obedientiam Abrahæ. Id, inquam non obstat, quia ibi mons non est dictus simpliciter Jehova seu *Dominus*, sed cum addito significante aliquam operationem, nempè *Dominus videt*: Quarè non ipsam essentiam divinam in his rebus inesse significat nomen Jehova, sed tantùm aliquam Dei operationem in eis elucescentem: Et ità similiter in quibusdam aliis locis quæ opponuntur. At in eo loco à nobis laudato, Jehova simpliciter ponitur.

4°. Isa. 45. „ Hæc dicit Dominus: Labor Æ„ gypti, & negotiatio Æthiopiæ, & Sabaim viri „ sublimes ad te transibunt & tui erunt, post te „ ambulabunt, vincti manicis pergent, & te ado„ rabunt, teque deprecabuntur: tantùm in te „ est Deus & non est absque te Deus: Verè tu „ es Deus absconditus, Deus Israël Salvator. " Hic qui loquitur verus Deus est: *Hæc dicit Dominus;* & is quem alloquitur est etiam verus Deus in salutem Israël missus, Deus, inquam, absconditus à nobis adorandus & exorandus, absque quo non est Deus. Quod confirmatur cap. 48. „ Audi „ me Jacob & Israël quem ego voco: Ego ipse, „ ego primus, ego novissimus: Manus quoque „ mea fundavit terram, & dextera mea mensa „ est Cœlos..... Accedite ad me & audite hoc: „ Non à principio in abscondito locutus sum: „ Ex tempore antequam fieret, ibi eram: & nunc „ Dominus meus misit me & spiritus ejus. Hæc „ dicit Dominus Redemptor tuus sanctus Israël: „ Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia, gu„ bernans te in via quâ ambulas." Hic qui est rerum omnium finis & principium Cœli & terræ conditor, consequenter verus Deus, se dicit à Domino suo missum in salutem & redemptionem Israël: Ergo verus est Deus de Deo vero.

5°. Characteres divinitatis Messiæ tribuuntur in Scripturis. 1°. Æternitas: Micheæ 5. „ Et tu „ Bethleem Ephrata parvulus es in millibus Juda: „ Ex te mihi egredietur qui sit Dominator in „ Israël, & egressus ejus ab initio à diebus æter„ nitatis." 2°. Adorationis cultus ei à Regibus exhibendus Psal. 71. „ Adorabunt eum omnes „ Reges terræ, omnes gentes servient ei." 3°. Totius mundi imperium ibid. „ Dominabitur à „ mari usque ad mare, & à flumine usque ad termi„ nos orbis terrarum.„ 4°. Nomen ejus erit benedicendum in æternum ibid... Benedictum no„ men ejus majestatis in æternum, & replebitur „ majestate ejus omnis terra." Plura alia in eandem rem Scripturæ testimonia omitto, ne longior sim.

Dices: Deuteron. 18. Deus promittens Messiam Moysi, dicit ei: „ Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: „ Atqui non

non esset similis Moysi, sed longè major si foret Deus: Ergo.

R. Messiam ratione humanitatis prænuntiari fore similem Moysi non ratione Divinitatis.

Christum autem nostrum esse verum Deum probatum habes contrà Arianos & Socinianos in Tract. nostro de Deo Trino Dissert. proœm. a. 3. Require ibi.

His ergo præmissis, & supposito Messiam prænuntiatum futurum Deum & hominem, Mysterium Incarnationis peractum esse, demonstratum manebit, si Messiam advenisse evincamus. Duo itaque hîc contrà Judæos à nobis præstanda sunt. Primum, Messiam reverà advenisse. Secundum, hunc esse Jesum Nazarenum. Primum seorsim articulo sequenti probabimus: Utrumque simul articulo subsequenti.

ARTICULUS II.

Utrùm Messias advenerit?

Dico: Messias à Prophetis desideratus, à Judæis expectatus jam pridem advenit.

§. I.

Prima probatio ex vaticinio Jacob.

Jacob morti proximus filiis suis benedicens & eis ventura fausta prædicens Judam sic alloquitur Genes. 49. NON AUFERETUR SCEPTRUM DE JUDA ET DUX DE FEMORE EJUS, DONEC VENIAT QUI MITTENDUS EST, ET IPSE ERIT EXPECTATIO GENTIUM. Atqui Sceptrum de Juda & de tota gente Judaica jam pridem ablatum est, & Duces ac Principes de ejus femore jamdiu defierunt: Ergo venit jam pridem ille qui à Deo mittendus est, hoc est Messias. Minor in propatulo est, non probatione firmanda sed oculis spectanda & manibus palpanda: A tempore enim quo Jerusalem est eversa & templum igne absumptum à Vespasiano & Tito, triginta sex annis post Ascensionem Christi, gens misera è sua Regione pulsa, extorris & profuga ubique sub aliarum nationum imperio servit, omni supremæ potestatis jure & titulo exuta; nec enim leges condit, nec gladii jus exercet, nec monetam cudit, nec bella indicit, nec fœdera sancit, nec quidquam attentat eorum quibus est suprema potestas, sed utique alieni juris est, invisa, despecta, omnium ludibriis exposita: & quod Religionem spectat, est sine Templo, sine Altari, sine Sacrificiis, sine Sacerdotibus. Idque totum conformiter ad Prophetiam Oseæ c. 3. *Dies multos sedebunt filii Israel sine Rege, sine Principe, sine Sacrificio, sine Altari, sine Ephod & sine Teraphin.*

Neque dici potest hoc ultimum vaticinium spectare tempus captivitatis Babylonicæ, non præsentem statum Judæorum: Nam constat ex lib. 4. Reg. c. 25. & 2. Paralip. c. 30. Judæos in captivitate Babylonica habuisse suos Reges & Principes, Sedeciam, Joakimum seu Jechoniam, &c. Item ex 1. Paralip. habuisse suos Pontifices & inter alios Josedech: Item & suos Prophetas, ut notum est, Jeremiam, Baruch, Danielem, &c.: Item & penes eos jus necis & gladii in reos suos remansisse probat Judicium Susannæ. Adde tempore captivitatis Babylonicæ plures Judæos Jerosolimis substitisse, qui nomine fratrum suorum captivorum hostias offerebant ad aram Domini, quæ everso templo, residua erat. Baruc. c. 1.

Præcluduntur effugia Judæorum.

Nihil non tentant Judæi adhibitis etiam fabulis & figmentis, ut effugiant vim ineluctabilem hujus argumenti quo demonstratur ad oculum jam pridem advenisse Messiam. Itaque

Objiciunt 1°. hoc oraculo Jacobeo non designari Messiam, sed quemdam alium, scilicet vel Moysen, vel Saülem, vel Davidem, vel Jeroboamum, vel Nabuchodonosorem, vel Cyrum.

R. ex ipso textu Scripturæ constat Messiam & non alium designari: Hæ namque duæ dictiones: *Qui mittendus est*, Et, *Ipse erit expectatio gentium*, aperte Messiam designant. Prima: Nam quoties *mittendus*, sive *venturus*, simpliciter & antonomastice legitur in Scripturis, ut hic, toties Messias designatur. Sic Moyses petens à Deo ut quamtociùs Messiam mitteret Exod. 4. *Obsecro*, inquit, *Domine, mitte quem missurus es.* Sic Habacuc. 2. *Quia veniens veniet.* Sic Math. 11. Delegati Judæorum Christum interrogant: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Similiter his particulis; *Et ipse erit expectatio gentium*, passim in Scripturis Messias designatur. Psal. 21. *Adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ Gentium.* Psal. 85. *Omnes gentes quascumque fecisti venient.* Isa. 2. *Fluent ad eum omnes gentes.* Cap. 11. *Ipsum gentes deprecabuntur.* Aggæi 2. *Movebo gentes & veniet desideratus cunctis gentibus.* Et alibi pluries.

Confir. ex eo quòd ipse textus Hebraicus & præcipuæ Versiones indigitent Messiam. Textus Hebraicus cui tenaciùs adhærent Judæi sic ad Litteram redditur. *Non recedet sceptrum de Juda & Legislator de interpedes ejus usque quò veniat Siloh & erit ei obedientia populorum.* *Siloh* autem idem ac mittendus seu missus: Unde Natatoria Siloe *interpretatur missus* Joan. 9. Septuaginta Interpretes & ipsi Judæi sic vertunt: *Non deficiet Princeps ex Juda & Dux de femoribus ejus, donec veniant quæ promissa sunt ei, & ipse est expectatio Gentium:* Hæc verba: *Donec veniant quæ promissa sunt ei*, quæ ponuntur pro *Siloh* textûs Hebraici, aperte significant; donec adimpleantur promissiones factæ Abrahæ, Isaac & Jacob Genes. 12. 26. 28. Messiam oriturum ex eorum semine. Idem habent Textus Samaritanus & Syriacus, sed clarissime Chaldaicus ab ipsis Judæis paraphrasibus adornatus, Messiam ex ipso nomine designat; sic enim habet: *Non auferetur habens Principatum in domo Judæ, neque Scriba à filiis filiorum ejus donec veniat* MESSIAS, *cujus est Regnum, & ipsum expectabunt gentes.* Sic etiam intellexerunt veteres Rabbini à Galatino recensiti.

Expendamus modò quos fingunt Judæi hoc vaticinio designari.

Quidam dicunt Moysen, qui fuit liberator Israelitarum è captivitate Ægyptiaca. Verùm ante Moysen nullus Rex aut Dux fuit in domo Juda, neque in tota gente Judaica; & post Moysen Respublica Judæorum tempore Judicum, deindè Regum, potentissimos Principes habuit, ità ut istud vaticinium *Non auferetur*, &c. intellectum de Moyse omninò sit falsum. Adde quòd Moyses non fuerit expectatio sed Dominator Gentium.

Alii dicunt nomine *Siloh* in textu Hebraico designari Saülem, eò quòd in urbe Siloh fuerit à Samuele unctus in Regem. At nec Saül ipse fuit expectatio gentium, nec tempore ipsius sceptrum recessit de Domo Juda, quin potiùs post ipsum in Davide & ejus posteris maximè floruit. Adde Saülem non in Siloh, sed in Ramatha unctum fuisse in Regem 1. Reg. 8.

Alii dicunt Davidem, eò quòd unctus fuerit in Regem eo tempore quo Arca de Siloh sublata est. Sed idem quod ante, post Davidem diu stetit & floruit sceptrum in Juda. Insuper diu antequam regnaret David, imò & ante Saülem, Arca de Siloh ablata erat. 1. Reg. 4.

Alii dicunt Jeroboam, eò quòd in Siloh Rex creatus sit. Et hoc falsum; fuit enim creatus Rex in Sichem 3. Reg. 12. Insuper regnante Jeroboam super decem Tribus, non ideò fuit extinctum Judæ Regnum, sed mansit penès Roboam & alios Nepotes Davidis. Nec potest dici Jeroboam sicut nec David expectatio Gentium.

Alii dicunt Nabuchodonosorem, sed quâ verisimilitudine non liquet. Nam. 1°. Nabuchodonosor Rex impius & sceleratus, non potest dici expectatio, sed potiùs execratio Gentium. 2°. Jacob

cob fausta vaticinabatur suis filiis, Nabuchodonosor autem gravissimâ servitute Judæos oppressit. 3°. Quamvis Nabuchodonosor Joakimum seu Jechoniam Judæorum Regem exauthoraverit, Sedeciam ejus patruum Regem instituit. 2. Paralip. 36. & Nabuchodonosore mortuo, Evilmerodach ejus Successor Jechoniam vinculis solutum solio restituit 4. Reg. 25. totoque Captivitatis tempore permissum fuit Judæis, se suis legibus regere, ut jam dixi sub fine probationis.

Alii tandem dicunt Cyrum qui Judæos à captivitate liberavit, & ideò Isaias cap. 45. vocat illum Christum; *Hæc dicit Dominus*, inquit, *Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes.* At. 1°. Etsi Cyrus possit dici expectatio Judæorum, quia illos à captivitate liberavit, non potest tamen dici expectatio Gentium, sed potiùs debellator. 2°. Post Cyrum Respublica Judæorum mutato regimine Monarchico in Aristocraticum, stetit sub Ducibus suæ gentis usque ad Herodem, ut videbimus infrà. Deus autem apud Isaiam vocat Cyrum Christum meum, id est unctum à me in Regem, alludens ad Reges Hebræorum qui unctione consecrabantur, sivè quia Cyrus erat Typus & Imago Christi: Imago autem sortitur nomen ejus cujus est Imago, sic dicimus de Imagine S. Petri, hic est S. Petrus. Insuper plura dicit ibidem Isaias de Messia quæ Cyro accommodari non possunt: Inter alia; *Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator.*

Objectio seu effugium secundum. Hâc primâ statione pulsi Judæi, aliò confugiunt: minorem argumenti nostri propositionem universo orbi notam negant, contenduntque Sceptrum apud suos etiam nunc subsistere: Id autem ut probent, fictitia Regna nobis obtrudunt, fabulas fabulis nectunt quibus aurito suo gregi illudunt.

Imprimis Rabbi Benjamin Tudelensis venditat nescio quem *Ætmalotarcham* è Tribu Juda oriundum quem Judæi Patriarcham appellant, quemque in Asia regnare fabulantur. At vetus est hæc fabula, quam Origenes secundo Ecclesiæ sæculo, jam propalatam exsufflavit lib. 4. de principiis cap. 1. Equidem non negamus ætate Origenis ab excidio Jerosolimitano non longè dissitâ, remansisse apud Judæos aliqua præteritæ auctoritatis vestigia, & quandoque permittentibus Romanis, jure gladii in suos usos fuisse, at eos de sua gente sivè Regem, sivè Ducem, sivè Principem, sivè, ut isti barbarè loquuntur, *Ætmalotarcham*, negamus; idque nullatenùs probare possunt. Temporibus autem Origene posterioribus, hæc umbratilis potestas sic evanuit ut nec ubi sit, nec ubi fuerit dici possit, sed & ipse Benjamin Tudelensis hujus fabulæ buccinator, se, ea quæ narrat, ex auditu tantùm scire fatetur, undè nugivendum se prodit, idque saniores Rabbini ut figmentum rejiciunt & irrident.

Altera est fabula Judæos in Syria habere Regnum florentissimum, sed nullum indè nuncium ad nos commeare; quia interjacet flumen Sabbathicum, quod cùm solâ die Sabbathi sit navigabile, Judæis iter agere illâ die non licet. Bellè quidem fictum: At undè ergo illi fabulatores florentissimum Regnum didicêre? Aut cur alterius gentis & Religionis nuncios, quibus licet Sabbatho iter agere, hujus Regni incolæ non mittunt aut excipiunt? Verùm neque nugatores juvat flumen Sabbathicum: Vel enim juxtà Plinium lib. 31. hist. nat. c. 2. dicitur Sabbathicum, quia sex diebus continuò fluit, septimo quiescit & alveum suum siccum relinquit: Vel juxtà Josephum lib. 7. de bello Judaico c. 24. dicitur Sabbathicum quia Sabbatho fluit, sex verò diebus paulatim decrescit & tandem arescit, donec recurrente Sabbatho, iterùm more solito fluat. Utcumque autem res se habeat facile fuerit fictitiis illis Judæis trans illud habitantibus ad nos commeare. Sed quidquid fuerit antiquitùs de isto fluvio, nullus hujusmodi nunc videtur in Syria.

Succurrunt alii circulatores. Quidam dicunt reliquias decem Tribuum quas Salmanazar Assyriorum Rex in captivitatem abduxit anno ante Christum 721. partim in Æthiopia, partim in Asia, regna obtinere, sed mœnibus igneis circumsepta: Ita Rabbi Simeon Jalcut. E contrà Thalmud Jerosolimitanum eas collocat regnantes in America, sed nubibus expansis protectas & à cæteris mortalibus separatas. Rabbi Abraham Perizol aliquos Judæos Sceptra tenentes versùs Orientem locat, sed montibus immensis conclusos ostendit. Ità ariolantur nugarum venditores quibus suos gregales pascunt. At dicant velim si isti Judæi regnantes, vel mœnibus igneis, vel nubibus expansis, vel montibus immensis à cæteris mortalibus sint separati, quâ arte nuncii ex his Regionibus inaccessis ad ipsos pervenerunt, ut scirent quæ nobis venditant? Apage putidas fabulas quas diutiùs refellere pudet.

Instant quidam Judæos si non re & actu, jure saltem adhuc nunc Regnum obtinere, cùm per injuriam à Romanis eo spoliati fuerint.

R. 1°. hâc interpretatione semel admissâ, nullum erit adventûs Messiæ signum fixum, quod tamen intendit Jacob in suo vaticinio: Pari enim titulo Judæi à quocumque & quovis modo Regno spolientur, dicere poterunt se jure obtinere Regnum, quo quantùm ad actum tantùm per injuriam sunt privati; intelligendum est ergo vaticinium Jacobeum, non de ablatione juris, sed de ablatione actualis possessionis. 2°. Falsum quod asserunt Judæi se per injuriam fuisse Regno privatos, si quidem nonnisi in pœnam perduellionis, sæpiùs moniti ut arma deponerent, à Romanis fuerint Regno spoliati. 3°. Gente toto orbe dissipatâ, confusis Tribubus, everso templo, amisso Sacerdotio, sine quibus Reipublicæ Judaicæ forma subsistere non valet, quale jus ad Regnum penès Judæos stare potest?

Objectio tertia, seu tertium effugium. Recentiores Judæi omissis præfatis figmentis, aliud effugium, si minùs nugatorium non tamen magis solidum commenti sunt. Observant vocem hebraicam *sceveth* quam Vulgata nostra *sceptrum* vertit, significare simpliciter virgam: Virga autem in Scripturis sumitur vel pro virga regiminis, ut Psal. 44. *Virga directionis, virga Regni tui;* vel pro virga tribulationis, ut Psal. 2. *Reges eos in virga ferrea.* Dicunt ergo vocem hebræam *sceveth* in vaticinio Jacob non significare imperium, sed tribulationem quam passuri sunt Judæi usque ad Messiæ adventum, & sensum esse: *Non auferetur virga tribulationis de Juda donec veniat qui mittendus est*; sicque Messiam nondum venisse, quia Gens Judaica etiam nunc patitur tribulationem & persecutionem.

R. 1°. esto vocem *sceveth* seorsim sumptam æquè significare virgam ac sceptrum, eoque nomine posse intelligi vel virgam tribulationis, vel virgam regiminis, secùs tamen si ex adjunctis significatio ambigua determinetur ad virgam regiminis, sicut contingit in præsenti casu: Dicit enim Jacob; non auferetur sceptrum, seu ut volunt, virga de Juda & Dux de femore ejus donec veniat qui mittendus est: Certum est autem quòd ille Dux non defecturus de femore Judæ donec veniat Messias, non erit Tyrannus, sed Princeps beneficus suis contribulibus & suæ genti: Ergo per *sceveth*, non virga tribulationis, sed regiminis debet intelligi: Et ità intellexerunt antiquiores & doctiores inter Judæos, septuaginta Interpretes & Paraphrasis Chaldaica, ut vidimus suprà.

2°. Falsum est Gentem Judaicam post Judæ vaticinium sub virga tribulationis perpetuò gemuisse, si quidem & tempore Regum à Davide usque ad Sedeciam quingentis annis, & à captivitate Babylonica sub primatibus usque ad Herodem exclusò exterorum Principum Dominatu suis legibus steterit & floruerit: Undè vaticinio Jacob

sua

sua non staret veritas, si de virga tribulationis & non regiminis intelligeretur.

3°. Jacob moriens & benedictionem filio Judæ impertiens, non infausta & mala, sed fausta & bona ei ominatur, ut patet ex toto contextu prophetiæ, non ergo virgam tribulationis, sed imperii illi prænuntiat.

Objiciunt 4°. Promissionem factam Messiæ venturi sub certo & designato tempore fuisse conditionatam, si nempè Judæi legem Dei servarent pietatemque colerent, quod cùm non præstiterint, in aliud tempus dilatus est Messiæ adventus.

R. 1°. Quando Prophetiæ conditionatè efferuntur in Scripturis, vel ibidem, vel alibi conditiones apponuntur & designantur; Quæ autem absolutè efferuntur sine conditionibus ibidem vel alibi appositis, non conditionatè sed absolutè sunt intelligendæ; alioquin nulla foret Prophetia quæ simili exceptione non posset eludi. Porrò promissiones Messiæ venturi sivè in Jacobeo vaticinio, dum auferetur sceptrum de Juda, sivè in Prophetia Danielis, post septuaginta hebdomades, sivè in Aggæo & Malachia stante adhuc templo à Zorobabel instaurato & alibi absolutæ sunt nullis adjunctis conditionibus à quibus designati temporis ratio pendeat.

2°. Messias venire debuit in remedium peccati: Ergo absonum est ejus adventum esse dilatum ob peccata, sicut absonum foret adventum Medici differri ob ingravescentem morbum infirmi, cùm potiùs inde debeat accelerari.

3°. Messias venturus erat non solùm in salutem Judæorum; sed omnium hominum; ut quid ergo propter peccata unius populi tantum dispendium omnibus aliis intulisset, eos suo adventu privando, quasi gentes peccata Judæorum luere debeant?

4°. Si adventus Messiæ sit ob peccata Judæorum dilatus in aliud tempus quàm quod in Prophetis est designatum: Dicant ergo qui id effutiunt, quodnam sit illud tempus: Incertum esse dicunt: Ergo in incerto fluctuamus, & evidenti periculo errandi circà adventum Messiæ, quod summa rei est, exponimur. Hoc autem est gravissimum & non ferendum inconveniens.

Objiciunt 5°. Hæc dictio *Donec* non semper significat cessationem rei de qua est sermo, sed quandoque ejus continuationem cum interventu alicujus alterius cui dictio *donec* adjungitur: Sic Genes. 8. de Corvo dicitur: *Non revertebatur donec siccarentur aquæ super terram*: quo non significatur corvum rediisse post siccatas aquas, sed nec tunc rediisse postquam siccatæ sunt aquæ. Sic de Josepho & Maria scribit Math. c. 1. Et *non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum.* Quibus non significatur Josephum post partum Mariæ illam cognovisse, sed quòd nec post partum illam cognoverit. Similiter, inquiunt, *Donec* in vaticinio Jacob non significat cessationem Regni Judaici dum veniet Messias, sed ejus continuationem adveniente Messiâ; ita ut sensus sit: Non auferetur Sceptrum de Juda & Dux de femore ejus quando veniet Messias. Hanc autem interpretationem non solùm Judæi, sed etiam insignes Scriptores Catholici, Cajetanus, Huetius & alii amplectuntur.

R. Quamvis dictio *Donec* aliquando in Scripturis, significet rei continuationem, frequentiùs tamen significat rei desitionem; sic Genes. 26. *Isaac ibat proficiens atque succrescens, donec magnus effectus est.* Sic Judic. 4. *Filii Israel crescebant quotidie & forti animo opprimebant Jabin Regem Chanaam, donec delerent eum;* & alibi sæpè: atque hic est vulgaris & communis sensus hujus vocis *Donec*: Hoc autem sensu debere intelligi in vaticinio Jacob patet 1°. Quia Jacob in hoc vaticinio voluit designare tempus adventûs Messiæ: Atqui juxtà interpretationem quam impugnamus, nullum est determinatum tempus hujus adventûs; cùm enim dicunt, non auferetur Sceptrum de Juda quando veniet Messias, nullum huic adventui tempus determinatum assignant. 2°. Quia veteres Judæi, scilicet Paraphrasis Chaldaica, Rab. Salomon, Rab. Kimchi, Josephus lib. 3. de Bello Judaico cap. 28. & lib. 7. Antiq. Judaic. c. 31. sic intellexerunt hanc particulam ut significaret desitionem Regni Judaici adveniente Messiâ: Et hic sensus erat ità intimus & communis apud Judæos, ut dum intellexerunt Sceptrum à gente sua defecisse in Herode, quidam ipsum Herodem, quidam Joannem Baptistam; alii inter quos Josephus, Vespasianum esse Messiam dixerint. 3°. Hæc Judæorum interpretatio supponit Sceptrum in Juda subsistere adveniente Messiâ; dicunt enim, non auferetur Sceptrum de Juda quando veniet Messias: Ergo quando veniet Messias, erit Sceptrum in Juda quod non auferetur: Atqui gens misera à 1700. annis & ampliùs infelici novit experientiâ sceptrum in Juda non subsistere, seclusâ omni spe illud recuperandi juxtà Prophetiam Jerem. c. 19. *Contriti sunt sicut vas figuli, quod non potest ultrà instaurari:* Et alteram Isa. c. 25. *Posuisti civitatem in tumulum, urbem fortem in ruinam, domum alienorum, ut non sit civitas & in sempiternum non ædificetur.*

Opinio autem Cajetani & Huetii in immensum distat ab interpretatione Judæorum. Docent quidem Doctores Catholici To *Donec* significare, adveniente Christo, non deletionem sed continuationem Regni Judaici, sed commutati in spirituale: quasi dixisset Jacob: Non auferetur Sceptrum de Juda dum veniet Messias, quia veniens illud commutatum in spirituale possidebit æternum. Et hæc interpretatio salvat vim oraculi Jacob. Si enim Judæ Sceptrum non nisi commutatum in spirituale sit à Christo in æternum possidendum, tunc necesse est Christum advenisse quando hæc commutatio facta est: est autem facta hæc commutatio, quando desiit esse temporale, & desiit esse temporale, quando periit in Herode.

§. II.

Secunda Probatio ex septuaginta hebdomatibus Danielis.

Anno ultimo captivitatis Babylonicæ, regnante Dario, cui eodem anno successit Cyrus, ante Christum natum 536. Danielem Prophetam orantem, & peccata populi sui plangentem sic affatus est Angelus Gabriel: „ Septuaginta hebdomadæ abbreviatæ sunt super populum tuum, „ & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio & finem accipiat peccatum, & „ deleatur iniquitas, & adducatur justitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia, & ungatur Sanctus Sanctorum. Scito ergo & animadverte: Ab exitu sermonis, ut iterùm ædificetur Jerusalem usque ad Christum ducem, hebdomades septem, & hebdomades sexaginta duæ „ erunt. Et rursùm ædificabitur platea & muri „ in angustia temporum: Et post hebdomades „ sexaginta duas, occidetur Christus, & non erit „ ejus populus qui eum negaturus est. Et Civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum „ duce venturo, & finis ejus vastitas, & post „ finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada una, & in medio hebdomadis deficiet Hostia & Sacrificium. „ Et erit in Templo abominatio desolationis, & „ usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio. " Dan. cap. 9. Subsumo: Atqui non alius quàm Messias hoc vaticinio designatur, & tempus ibidem definitum ejus adventûs jam dudum est elapsum: Ergo jam dudum Messias advenit. Utraque pars Minoris est probanda.

Prob. prima pars: Hoc vaticinio ille venturus promittitur qui prævaricationem consummabit; qui delebit iniquitatem, qui justitiam sempiternam adducet: Ecquis ille, nisi Messias? Item promit-

promittitur is qui visiones & prophetias implebit, & hic fuit Messias ad quem omnes Prophetiæ diriguntur; Is qui ungetur Sanctus Sanctorum; & ita passim describitur Messias in Scripturis: Is tandem qui confirmabit pactum Dei cum hominibus, quâ notâ Isaias cap. 42. & 49. Messiam designat: Ergo.

Prob. secunda pars Min. In Scriptura duplex tantùm invenitur hebdomadum acceptio, una dierum Levit. 23. Altera annorum Levit. 25. Septuaginta hebdomades dierum conficiunt 490. dies, seu sexdecim menses: Septuaginta hebdomades annorum conficiunt 490. annos. Initium septuaginta hebdomadum Danielis sumi debet *ab exitu sermonis ut iterùm ædificetur Jerusalem*, ut fert Prophetia; ille autem sermo, vel intelligitur promissio facta à Deo Isa. 44. & 45. Jerem. 27. & 29. Baruch. 2. ipsi Danieli 9. & aliis. Vel intelligitur Edictum Regium de restauranda civitate datum, sivè à Cyro primo Regni sui anno, sivè à Dario Hystaspe secundo sui Regni anno, sivè ab Artaxerxe Longimano septimo sui Regni anno, sivè ab eodem vigesimo Regni sui anno. Vel *exitus sermonis* intelligitur non ipsa promissio aut Edictum de reædificanda civitate, sed completa ejus reædificatio quæ contigit anno vigesimo tertio Artaxerxis secundùm aliquos; vel trigesimo secundo, secundùm alios: Hæ sunt enim diversæ Auctorum opiniones: Atqui quovis modo accipiantur hebdomades sivè dierum sivè annorum, & à quocumque tempore sumatur earum initium, certo certius est hoc anno quo bis mille ducentos nonaginta circiter ab eo Danielis vaticinio numeramus, has septuaginta hebdomadas effluxisse: Ergo certo certius est Messiam advenisse.

Solvuntur Objectiones Judæorum.

Objiciunt 1°. Judæi hoc vaticinio non indicari Messiam, sed vel Cyrum Persarum Regem, vel Zorobabelem, vel Jesum Josedech, vel Nehemiam Duces Israelitarum in reditu à captivitate, vel etiam Agrippam Juniorem qui fuit occisus in excidio Jerosolimitano.

R. hanc objectionem apertè repugnare textui Vaticinii: 1°. Quia in nullo ex assignatis reperiuntur caracteres à Daniele descripti: Nullus enim ex his fuit Sanctus Sanctorum, justitia sempiterna, auctor novi fœderis qui peccatum deleret. 2°. Quatuor primi, Cyrus, Zorobabel, Jesus Josedech & Nehemias vivebant tempore vaticinii, cùm tamen ille, cujus adventus prænuntiatur ab Angelo, non sit futurus nisi post septuaginta hebdomades. 3°. Zorobabel, Jesus Josedech & Nehemias non fuerunt occisi; id etiam probabilius est de Cyro, & tamen Christus in vaticinio prænuntiatus est occidendus: Falsum est quoque Agrippam Juniorem fuisse occisum in excidio Jerosolimitano, cùm teste Josepho lib. 2. de bello Jud. c. 16. & Tacito lib. 5. hist. Agrippa usque ad finem vitæ amicitiâ fuerit junctus Romanis & à Vespasiano amicissimè habitus.

Objiciunt 2°. Has hebdomadas non esse annorum simpliciter, sed vel decenniorum, ita ut unaquæque hebdomada septem decades annorum id est annos septuaginta conficiat, vel hebdomades Jubilæorum, ita ut unaquæque trecentos quinquaginta annos compleat, vel hebdomadas sæculorum.

R. id esse vacui cerebri figmentum, si quidem in Scripturis nonnisi dierum vel annorum hebdomades memorentur, & quæ in illo vaticinio prænuntiantur, scilicet eversio Civitatis & Templi, Sacrificia abolita, à mille septingentis annis & ampliùs contigerint; cùm tamen istæ hebdomades vel decenniorum, vel jubilæorum, vel sæculorum nondum nunc pro minori parte effluxerint.

Instant: Danielis oraculo promittuntur tempora quibus *finem accipiat peccatum, deleatur iniquitas & adducatur justitia sempiterna*: Atqui perindè nunc grassantur omnia vitiorum genera: Ergo.

R. Sensum hujus Prophetiæ non esse quòd adveniente Christo, nullum ampliùs futurum sit peccatum, nullus iniquus, sed omnes justi; sed quòd hominum peccata quæ Sacrificiis legis veteris expiari non poterant, sanguine Christi eluerentur, quòd uberiora auxilia ad sectandam justitiam conferrentur, quòdque tandem chyrographum peccati, quo diabolus genus humanum obstrictum tenebat, Messia suâ morte deleret.

Objiciunt 3°. ex vaticinio Danielis haberi quidem Messiam venturum post septuaginta hebdomades, at non significari venturum statim post illas expletas, sed indefinitè & indeterminatè venturum post illas. Addunt alii certum numerum septuaginta hebdomadum poni pro incerto & indeterminato, ut sæpè fit in Scripturis, v. g. Math. 18. *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.* Apocal. 7. *Ex tribu Juda duodecim millia signati &c.*

R. ad primum: Hoc Danielis vaticinio significari Messiam, venturum non post septuaginta hebdomadas completas, sed intrà illas & in medio ultimæ esse occidendum.

Ad secundum: Quamvis in Scripturis aliquando ponatur numerus certus pro incerto, non tamen semper, neque in præsenti casu: 1°. Quia istæ septuaginta hebdomades distribuuntur per varios eventus quibus suum tempus determinari necesse est, ut mox dicam. 2°. Quia Daniel intendebat consolari populum suum spe brevi venturi Messiæ; quæ fuisset autem consolatio, si nullum tempus ejus adventûs determinasset? 3°. Quia oportebat tempus adventûs Messiæ certò determinari, ne in incerto semper fluctuaremus & evidenti periculo errandi in rei summa exponeremur.

Illæ ergo septuaginta hebdomades ab Angelo in tres partes distribuuntur, & unicuique suus eventus assignatur: 1°. Numerat septem hebdomadas, quarum spatio, hoc est annis quadraginta novem ædificata est civitas: Quamvis enim muri ob irruentes hostes quinquaginta duobus diebus fuerint erecti, non tamen plateæ, ut loquitur Angelus, strata viarum, publica ædificia, fora, cisternæ, aquæ ductus & alia, quæ destruxerat Nabuchodonosor. Posteà assignat sexaginta duas hebdomadas quæ post septem primas effluxerunt usque ad occisionem Christi; non quidem quòd hic esset occidendus illis statim finitis, sed hebdomadâ sequenti septuagesimâ in qua confirmabit pactum seu testamentum novum, prædicando, conversando, miracula edendo, tribus circiter annis, & sic in medio hebdomadæ Septuagesimæ, id est exactis tribus primis annis cum medio, deficiet hostia & legis sacrificium, cessabitque figura in sacrificio crucis, & post hæc sequetur abominatio desolationis, ut de facto evenit.

Quod autem objici posset hanc Messiæ promissionem esse conditionatam, solutum est §. præced.

Objiciunt 4°. Danielem non annumerari inter Prophetas.

R. non annumerari inter Prophetas quoad modum vivendi; quia Judæi eos solos dicebant Prophetas, qui solitariam vitam agebant; annumerari tamen inter Prophetas quantùm ad opus; Judæi enim illud habent pro Canonico & divinitùs inspirato, exceptis ultimis capitulis sicut habent libros Davidis & Salomonis, etsi eos inter Prophetas non recenseant.

§. III.

Tertia Probatio ex Prophetis, Aggæo & Malachia, prædicentibus Messiam oriturum stante secundo Templo.

Cum lugeret populus Judaicus secundum templum à Zorobabele & Jesu Josedech restauratum, priori templo per Nabuchodonosorem combusto,

busto, majestate & magnificentiâ esse longè inferius, Deus Populum suum consolaturus commendat hujus secundi templi prærogativas quibus pristinum superaret, his verbis apud Aggæum cap. 2. „ Adhuc unum modicum est & ego commo- „ vebo cœlum & terram & mare & aridam, & mo- „ vebo omnes gentes & veniet DESIDERATUS „ cunctis gentibus, & implebo domum istam „ gloriâ, dicit Dominus exercituum.... Magna „ erit gloria domûs istius novissimæ plusquàm pri- „ mæ, dicit Dominus exercituum: & in loco isto „ dabo pacem, dicit Dominus exercituum." Et Malachiæ ultimi Prophetarum cap. 3. " Ecce ego, „ inquit Dominus, mitto Angelum meum, & „ præparabit viam ante faciem meam, & statim „ veniet ad templum suum Dominator quem vos „ quæritis, & Angelus testamenti quem vos vul- „ tis: Ecce venit dicit Dominus exercituum." Subsumo: Atqui desideratus cunctis gentibus, qui cœlum, terram & universos populos in unius Ecclesiæ fidem commovere debet, qui pacem animarum hominibus cum Deo reconciliatis daturus est, qui gloriâ & majestate suâ hoc secundum templum plus illustrare debet quàm fuerit primum, tandem Dominator & Angelus testamenti, ille ipse, inquam, Messias est & non alius: Ergo venit Messias stante secundo templo: Ergo ante tempora Vespasiani & Titi à quibus hoc templum ultimò eversum est.

Objiciunt Judæi, 1°. majorem hujus secundi templi gloriam indè requirendam esse quòd Alexander Magnus aliquando supplex ad illud accesserit, & quòd Herodes multis muneribus illud exornaverit. 2°. Majorem illius secundi templi gloriam dictam esse quòd diutiùs duraverit quàm primum. Primum enim duravit tantùm quadringentis viginti duobus annis. Secundum quingentis septuaginta. 3°. Tandem in eo reponendam esse majorem ejus gloriam quòd extructum fuerit invitis & repugnantibus hostibus, primum autem summâ pace.

R. ad primum, 1°. neque Alexandrum, neque Herodem posse dici Desideratum cunctis gentibus, neque Angelum testamenti ab Hebræis expetitum. 2°. Alexander aut Herodes non plus contulit gloriæ huic secundo templo, quàm unus Salomon, Alexandro & Herode major, contulerit primo.

Ad secundum, gloriam hujus secundi templi non repetit Deus à diuturnitate majori, sed ex præsentia Messiæ desiderati cunctis gentibus & ex pace illic ab eodem omnibus concedenda.

Ad tertium, gloria quam promittit Deus, futura est; illa autem quæ fingitur ex difficultate operis, præterita est.

ARTICULUS III.

De peracto Incarnationis Mysterio in Jesu Nazareno

Articulo præcedenti invincibiliter demonstravimus contrà Judæos Messiam simpliciter advenisse, nunc huic veritati alteram adjungimus, & utramque simul contrà eosdem probandam suscipimus, scilicet & Messiam advenisse & hunc esse Jesum Nazarenum. Undè

Dico: Messias jam pridem advenit, & is fuit Jesus Nazarenus Virginis Mariæ Filius à Judæis crucifixus.

§. I.

Prima Probatio petita ex jam laudatis Vaticiniis Jacob & Danielis

Jacob & Danielis Vaticinia de Messia venturo sunt adimpleta in Jesu Nazareno: Ergo venit Messias & is est Jesus Nazarenus.

Quantùm ad Prophetiam Danielis, omnes Messiæ venturi circumstantiæ in eo notatæ apprimè Jesu Nazareno conveniunt & manifestè in eo sunt adimpletæ. 1°. Prænuntiatur à Daniele is in cujus adventu cessabunt Prophetiæ, cessasse autem Prophetas in adventu nostri Christi negare non possunt Judæi, aut dicant quis inter illos Propheta surrexit ab isto tempore. 2°. Prænuntiatur is, quo occiso, Civitas Jerusalem & Sanctuarium dissipabuntur, quod accidisse post mortem Christi sub Vespasiano & Tito nemini non notum est. 3°. Prænuntiatur is, quo adveniente deficiet Hostia & Sacrificium, utrumque defecisse adveniente Christo, vel inviti fatentur Judæi. 4°. Prænuntiatur is, quo mortuo erit in Templo abominatio desolationis usque ad consummationem & finem duratura; hanc experitur gens misera quæ Templo post occisum Christum nostrum desolato, ubique errat despecta, invisa, sine patria, sine Templo, sine Sacerdote, sine Sacrificio, sine Principe. 5°. Tandem tempore nostri Christi absolutus est numerus septuaginta hebdomadum seu quadringentorum nonaginta annorum: Initium enim harum hebdomadum sumi debet ab Edicto de reædificanda Civitate, ut expressè dixit Angelus Danieli: *Ab exitu sermonis ut iterùm ædificetur Jerusalem usque ad Christum ducem.* Exiit autem istud Edictum anno septimo vel vigesimo Artaxerxis Longimani ut patet 1. Esd. 7. & 2. Esd. 1. & 2. A Regno autem Artaxerxis usque ad septuagesimam hebdomadam inclusivè, in cujus medio occisus est Christus, Chronologi exactè computant quadringentos nonaginta annos.

Quantùm ad Vaticinium Jacob pariter esse impletum in Christo probatur: 1°. Fuit expectatio gentium, seu ut in textu Hebræo legitur, ei fuit obedientia populorum, dùm gentes ejus Religionis jugum spontè subierunt, & ei per fidem & obedientiam adhæserunt. 2°. Natus est eo tempore quo defecit sceptrum in Juda, regnante scilicet Herode alienigenâ.

Observandum est non simul & semel collapsam esse totam Judæorum Rempublicam, sed gradatim ad consummatam ruinam pervenisse. Imprimis Pompeius Jerusalem armis expugnavit, Templum polluit, & Judæos Romanis vectigales fecit, Joseph. Lib. 14. antiquit. cap. 8. & de bello Judai. l. 1. cap. 5. 2°. Herodes Ascalonita paulò post, anno scilicet ante Christum quadragesimo, invitis Judæis obtinuit precariò Regnum Judææ à Romanis, quod post tres annos ipsi firmatum est, ducto in captivitatem Antigono Machabæorum Rege ultimo, Idem Antiquit. l. 14. cap. 26. 3°. Herodes exauthoravit Sanehdrim, omnibus Senatoribus, uno excepto occisis, eisque Plebeïos substituit. Idem ibid. cap. 17. 4°. Augustus, Archelao Herodis filio & successore Viennam in exilium pulso, Judæam in Provinciam redegit, misso ad eam administrandam Procuratore seu Præside, primùm Coponio, deindè Pilato, jusque gladii Judæis ademit. Idem l. 18. antiquit. cap. 1. & de bello Jud. l. 2. cap. 11. Undè Judæi tempore Passionis Christi Joan. 18. dicebant: *Nobis non licet occidere quemquam.* Et 19. *Non habemus Regem nisi Cæsarem.* 5°. Tandem Civitate à Vespasiano per Titum eversâ & Templo exusto, tota Respublica penitùs extincta est. Inter has igitur cadentis Reipublicæ Epochas natus est Christus, anno scilicet quadragesimo & ultimo Regni Herodis post expugnatam urbem à Pompeio, post constitutum Regem extraneum & exauthoratum Consilium Sanehdrim, ante verò Judæam redactam in Provinciam ac extinctam penitùs Rempublicam, adeòque eo tempore quo jam defecerat sceptrum in Juda & erat proximè totaliter & consummatè defuturum: Sicque apertè in eo verificatur Jacobeum Vaticinium.

Verùm ut hujus probationis vis & veritas tota pateat, duo sunt hic discutienda quæ inter Doctores Catholicos controvertuntur: Primum, quid nomine *Judæ* in Vaticinio Jacob sit intelligendum; an sola Tribus Judæ, an tota gens Judaica? Secundum, utrùm Herodes reipsâ fuerit alienigena? Quamvis enim omnes agnoscant Jacobi Vaticinium in Christo esse adimpletum, non tamen omnes id uno modo explicant.

Quan-

Quantùm ad primum. Qui volunt Prophetiam Jacob intelligendam esse de sola Tribu Juda, dicunt vel Machabæos, qui diu ante Christum regnàrunt, fuisse de Tribu Juda ex parte Matris, vel penès hanc Tribum semper mansisse jus sceptri usque ad Herodem. Qui verò volunt in hac Prophetia intelligi totam gentem Judaicam, absque difficultate ostendunt perennitatem sceptri in illa usque ad Herodem.

Quantùm ad secundum. Qui volunt Herodem esse genere Judæum, dicunt, pulso in exilium Archelao Herodis magni filio & successore, Regnum Judææ fuisse à Romanis redactum & divisum in quatuor Provincias seu Tetrarchias, & cuique Provinciæ suum Tetrarcham seu Præsidem fuisse destinatum, dicente Luc. 3. „ Anno quinto „ decimo Imperii TiberiiCæsaris, procurante Pon„ tio Pilato Judæam, Tetrarchâ autem Galilææ „ Herode, Philippo autem fratre ejus Tetrarchâ „ Itureæ & Trachonitidis Regionis, & Lysaniâ „ Abylinæ Tetrarchâ, sub Principibus Sacerdo„ tum Anna & Caipha, factum est verbum Do„ mini super Joannem Zachariæ filium in deserto". (Herodes & Philippus erant filii magni Herodis, fratres Archelai) Itaque, inquiunt, sceptrum à Juda ablatum est, vel ipso Herode regnante, quia quamvis esset genere Judæus, tamen neque jure hæreditario, neque electione gentis: sed jure fiduciario Regnum à Romanis obtinuerat: Vel tempore divisionis, præsidentibus præfatis Tetrarchis, qui à Cæsaris nutu in suæ Provinciæ regimine pendebant; neque erant, duo saltem Pilatus & Lysania, prosapiâ Judæi: Idque agnoscebant Judæi qui tempore Passionis Christi dicebant Pilato Joan. 18. *Nobis non licet occidere quemquam:* Et 19. *Non habemus Regem nisi Cæsarem*: Neque obstat quòd Marcus cap. 6. vocat hunc Herodem Regem, sic enim vocat, tùm, quia potestas Tetrachiæ erat quasi Regia: tùm quia se accommodabat mori populi qui adulatoriè vocabat Herodem Regem, ne minor Patre videretur. Et aliundè certum videtur quòd Herodes nullam haberet potestatem in Judæam, sed in Galilæam tantùm, ut patet, tùm ex Luc. cit. tùm ex eo quòd Pilatus audiens Jesum esse Galilæum, ipsum ad Herodem tanquam ejus subditum remiserit, tùm denique quia alioquin Judæi, non Pilatum sed Herodem Judicem appellassent in causa Christi. Si dicas ipsum Herodem gladio animadvertisse in Joannem, R. Id fecisse vel usurpatione Jurisdictionis, vel in sua Tetrarchia Galilææ. Non obstat etiam quòd Pilatus dixerit Judæis de Christo Joan. 19. *Accipite eum vos & crucifigite:* Hoc enim dixit pro hac vice tantùm, ut à condemnatione Christi, quâ angebatur, se extricaret.

Alii qui eandem de genere Judaico Herodis sententiam tenent, & existimant in ejus nepotibus perseverasse potestatem Regiam (Herodes Agrippa enim nepos Magni Herodis obtinuerat à Caligula, deindè à Claudio potestatem cum titulo Regis in præfatas Tetrarchias rursùs coadunatas, quod etiam ejus filio Agrippæ videtur fuisse concessum, usque ad excidium Jerosolimitanum) dicunt sceptrum ablatum fuisse à Juda tantùm anno post Christum natum septuagesimo, in eversione Jerusalem sub Vespasiano & Tito. Neque id putant repugnare Jacobeo Vaticinio: Quia, inquiunt, (Et ità nos ipsi dicimus) To *Donec* in magnis eventibus & qui procul admodùm ac longissimè prænuntiantur, non denotat præcisè diem, mensem, aut annum, seu distinctum & determinatum tempus, sed indistinctum & circà circùm: Sic non incongruè dicimus: *Non suscitabitur Anti-Christus donec mundi finis adveniat:* Quo loquendi modo non significamus mundi finem obventurum, vel priusquàm suscitetur Anti-Christus vel eo præcisè tempore quo suscitabitur, sed eo circiter tempore Anti-Christum suscitandum quo mundi finis adveniet. Ità pariter sensus hujus propositionis; *Non auferetur sceptrum de Juda donec veniat Messias*, est, quòd eo circiter tempore quo sceptrum de Juda auferetur, Messias adveniet, sivè paulò ante, sivè paulò post.

Hæc dicta sint ut innotescat, non obstante opinionum diversitate circà propositas difficultates, Catholicos tamen omnes agnoscere Jacobi Vaticinium in Christo esse impletum, & ex eo rectè probari ipsum esse Messiam. Nunc quid de istis difficultatibus sit probabilius, est expendendum.

Prima difficultas.

Quid nomine Judæ in Jacobeo Vaticinio sit intelligendum, an sola Tribus Juda, an tota gens Judaica?

Dico: Probabilius est nomine Judæ in Vaticinio Jacob, non solam Tribum Judæ, sed totam gentem Judaicam esse intelligendam.

Imprimis est SS. Patrum, S. Justini in Dialogo cum Triphone Judæo, S. Athanasii Lib. de Incarnat. S. Chrysostomi hom. 67. in Genes. Eusеb. Lib. 8. Demonstrat. Evang. & Lib. 1. Hist. c. 6. S. Ambrosii Lib. de Bened. Patriarch. c. 4. S. Aug. Lib. 18. de Civit. Dei cap. 45. S. Cyrilli Alex. Lib. 7. Glaphirorum in Genes. & aliorum.

Prob. Longè ante Christum, sceptrum defecit in Tribu Juda: Ergo Vaticinio Jacob deesset sua veritas, si intelligeretur de sola Tribu Juda & non de tota gente Judaica. Prob. Ant. ex historia Judæorum. Omitto, solutâ captivitate Ægyptiacâ, cùm populus Israël factus est sui juris, per trecentos circiter annos tempore Judicum, nullum ex Tribu Juda præter Othonielem & Abesan, obtinuisse Principatum; quia scio Adversarios respondere in Vaticinio Jacob non agi de initio, sed de fine sceptri in Tribu Judæ, & sensum esse, non esse ab ea auferendum ex quo semel in ea fuerit, donec adveniat Messias. Scrutemur ergo sequentia tempora.

A Davide usque ad captivitatem Babylonicam substitit sceptrum in Tribu Juda, annis circiter quingentis. Nabuchodonosor abducto in captivitatem Joachimo, seu altero nomine, Jechoniâ, loco ejus constituit Regem super Judam & Jerusalem Sedeciam Joachimi seu Jechoniæ Patruum. At posteà ipsum Sedeciam, priùs occisis ejus filiis, deindè effossis ei oculis, pariter abduxit captivum in Babyloniam. Mortuo Nabuchodonosore anno trigesimo septimo captivitatis, Evilmerodach ejus successor iterùm Joachimum seu Jechoniam sublevavit super Thronum & ejus Thronum posuit super Thronum Regum qui erant cum eo in Babylone 4. Reg. 25. Et hi sunt duo ultimi Reges de stirpe David & de Tribu Juda.

Quantùm ad Sedeciam, certum est ipsum nullos habuisse Regni hæredes & successores, cùm omnes ejus filii ante conspectum ejus fuerint occisi à Nabuchodonosore, & Regum familiæ Davidicæ habeatur ultimus.

De Joachimo seu Jechonia idem dicendum esse evincit Jeremiæ oraculum contrà ipsum pronuntiatum cap. 22. *Scribe virum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur: Nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David & potestatem habeat ultrà in Juda.*

Neque dicas filios aut nepotes Joachimi seu Jechoniæ non quidem sedisse super solium David, nec habuisse potestatem regiam, habuisse tamen Ducalem, aut aliter supremam, ut patet in Zorobabele Joachimi seu Jechoniæ nepote per Salathielem. Contrà est enim quòd Jeremias deneget posteris Joachimi seu Jechoniæ non solùm potestatem regiam, sed & potestatem simpliciter qualemcumque supremam quam à regia distinguit: *Nec erit*, inquit, *de semine ejus qui sedeat super solùm David & potestatem habeat ultrà in Juda;* potestas autem Ducalis seu aliter suprema est simpliciter & absolutè potestas.

Quod autem dicitur de Zorobabele, qui sit nepos istius Jechoniæ per Salathielem, error est: Non enim

enim Zorobabel qui reduxit Judæos è captivitate & à quo ortus est Messias, fuit nepos istius Jechoniæ seu Joachim, sed alterius Jechoniæ ejus Patrui qui dicebatur etiam Johanan. Ità constat ex Genealogia Christi apud Matth. cap. 1. ubi sic legitur: *Josias autem genuit Jechoniam & fratres ejus in transmigratione Babylonis;* erant autem tres fratres hujus Jechoniæ, scilicet Joakim, qui fuit Pater Joachim Jechoniæ, Sedecias, & Sellum seu Joakas; prosequitur Evangelista: *Jechonias autem*, absque dubio Johanan filius Josiæ, non Joachim Jechonias filius Joakimi, nisi velis mancam esse Genealogiam: Jechonias igitur seu Johanan, *genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel.* Ergo Zorobabel abusive recensetur inter posteros istius Joachim, seu Jechoniæ à Deo maledicti.

Sed esto fuerit Joachim Jechoniæ nepos, nihil nocet, vel enim fuit tantùm ductor redeuntium è captivitate, absque principatu qui Jesu Josedecho fuerat concessus, ut multi volunt, vel si fuerit etiam Dux & Princeps, ejus principatus in eo desiit, nec ullum è Tribu sua supremæ auctoritatis successorem habuit: Notum est enim ex Joseph lib. 11. Antiq. cap. 4. Judæorum Rempublicam, solutâ captivitate Babylonicâ, regiminis Aristocratici formam induisse, rerumque summam penès summos Sacerdotes extitisse. Quin etsi id non ità constaret de tempore quod antecessit Machabæos seu Assamonæos, saltem nemini dubium est Machabæos seu Assamonæos annis centum quinquaginta & ampliùs ante Christum natum, obtinuisse supremam potestatem, quandoque Ducis, quandoque Principis, quandoque etiam Regis titulum præferentes.

Machabæos autem fuisse non de Tribu Juda, sed de Tribu Levi apertissimè evincitur ex Scriptura lib. 1. Machab. cap. 2. v. 1 Mathathias Machabæorum Pater dicitur *filius Joannis filii Simeonis Sacerdos ex filiis Joarib.* Et vers. 25. Ipse Mathathias dicit se ex Phinee oriundum: *Phinees*, inquit, *Pater noster zelando zelum Dei, accepit testamentum Sacerdotii æterni:* Phineem autem & Joaribum fuisse Aaronis nepotes ideòque ex Tribu Levi habetur lib. Num. cap. 25. & lib. 2. Esd. cap. 11. Id etiam demonstratur ex eodem lib. 1. Machab. cap. 13. & 14. ubi Simon filius Mathathiæ dicitur summus Sacerdos, magnus Dux & Princeps Judæorum: Nemo autem nescit Sacerdotes extitisse non de Tribu Juda, sed de Tribu Levi, Deo ità jubente. Num. cap. 16.

Neque obstat quòd lib. 1. Machab. c. 5. de Machabæis legatur: *Et viri Juda magnificati sunt valdè in conspectu omnis Israel & gentium omnium, ubi audiebatur nomen eorum;* quo loco delusus est Annalium Parens Baronius: His enim verbis *Viri Juda*, non significantur viri de Tribu Juda, sed fratres & socii Judæ Machabæi qui præliabantur cum illo, ut indicat versus sequens: *Et exivit Judas & fratres ejus & expugnabant Esau*, &c. Et apertiùs textus Græcus qui tollit æquivocationem sic vertens: *Et vir Judas & fratres* ejus glorificati sunt valdè

Huic invincibili argumento duo reponunt Patroni adversæ sententiæ. Quidam dicunt Machabæos fuisse de Tribu Juda, si non ex parte Patris, saltem ex parte Matris: Quamvis enim, inquiunt, esset prohibitum Tribubus inter se matrimonio jungi, id tamen Tribubus Judæ & Levi fuisse licitum probat matrimonium Aaronis cum Elizabeth filia Aminadab de Tribu Juda, & Joiadæ Pontificis cum filia Joram etiam de Tribu Juda. Item cognatio Mariæ de Tribu Juda cum Elizabeth de Tribu Levi. Et quamvis maternum genus apud Hebræos pro nullo habeatur ad genealogiam texendam, valet tamen in ordine ad sceptrum, ut patet in Athalia & Debora.

Sed contrà 1°. Incredibile est omnes summos Sacerdotes, Hebræorum Duces per quingentos & ampliùs annos semper duxisse uxores ex Tribu Juda, nunquam ex sua aut ex altera, vel semper prognatos ex Matre de Tribu Juda, obtinuisse Principatum, non enim tunc hæreditario jure obtinebatur, in quo casu satis fuisset primum Ducem duxisse uxorem de Tribu Juda, sed plerumque electione concedebatur.

2°. Dato hoc moraliter impossibili, non ideò sequitur sceptrum toto isto tempore fuisse in Juda, quia reverà apud Hebræos maternum genus non attenditur non solùm ad texendam Genealogiam, sed etiam in ordine ad sceptrum, sicut non attenditur in ordine ad Sacerdotium, juxtà dictum Thalmudicum *Familia Matris non vocatur familia.* Quemadmodum ergo ex eo quòd aliqui de Tribu Levi duxerint uxores de Tribu Juda, non ideò dicere possumus Sacerdotium fuisse in Tribu Juda, dicente Apostolo Heb. 7. *Manifestum quòd ex Juda ortus sit Dominus, in qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est:* Ità ex eo quòd prognati ex Tribu Levi duxerint uxores de Tribu Juda, dici non potest sceptrum in Tribu Juda fuisse.

3°. Admissâ hâc Adversariorum Responsione sequitur quòd neque in Herode neque in ejus filiis sceptrum à Juda defecerit, quia Herodes duxerat uxorem Mariannam de genere Machabæorum, ideòque secundùm datam Responsionem de Tribu Juda; quam tamen sequelam non admittunt adversarii.

Quantùm ad id quod opponitur de Atthalia & Debora. R. Atthaliam tyrannicè usurpasse sex annis sceptrum nepotis sui Joas Ochosiæ Regis filii, qui ope Joïadæ Pontificis, extinctâ Atthaliâ, Thronum conscendit. Quoad Deboram, esto simul cum Barac judicasse Israel, de quo non omnes conveniunt, id in ea singulare fuit & verisimiliter ex extraordinario Dei munere ad tempus, confecto enim bello, auctoritatem ipsamet soli Barac concessit; ideòque in exemplum trahi non potest.

Alii respondent sceptrum penès Tribum Juda semper substitisse, quatenùs ipsa Tribus Juda, Machabæos in Principes eligebat, & servatâ proprietate Regni, ejus usumfructum Tribui Levi concedebat, eo modo, inquiunt, quo dicitur sceptrum Poloniæ esse penes Polonos, cujus proprietate servatâ, usum conferunt alicui extraneo, modò Gallo, modò Germano; alioquin sequeretur Tribum Levi injuste ac tyrannice usurpasse Principatum.

Sed contrà 1°. hæc Responsio supponit falsum, scilicet solam Tribum Juda constituisse Duces seu Principes ex Tribu Levi, cùm constet ex lib. 1. Machab. cap. 9. & 14. omnes Tribus ad electionem Jonathæ & Simonis suffragatas fuisse; præterquàm quòd secutis temporibus, non semper electione fierent Principes, sed aliquando hæreditario jure, ut patet in Aristobulo, Hircano & alio Aristobulo: Ex quo sequitur quòd Machabæi non tyrannice, nec injuste Principatum usurpaverint. Adde quòd sceptri proprietatem & usum amiserat Tribus Juda in Jechonia, juxtà oraculum Jeremiæ suprà laudatum: *Scribe virum sterilem*, &c. Insuper si intelligatur Prophetia Jacob de solo jure ad regnum, nihil ex illa conficere possumus contrà Judæos, qui contendunt solùm usum sceptri à se esse ademptum, jus autem penes ipsos semper manere.

2°. Ità sit ut volunt: Jus Regni maneat penes Tribum Juda, non ideò verificatur vaticinium Jacob, si de sola Tribu Juda intelligatur; quia Jacob non solùm prædicit perennitatem sceptri in Tribu Juda, sed etiam Duces semper de suo femore nascituros: At Machabæi non possunt dici de femore specialis personæ Judæ nati, quantumvis precariam auctoritatem ab ejus Tribu habuerint, sicut Poloni, quod est exemplum Adversariorum, possent quidem dicere habere apud se jus sceptri, Reges tamen exteri quos constituunt, non possunt dici de sanguine Polono prognati.

Superest una difficultas, nec ipsa contemnenda, quæ contrà sententiam nostram opponi solet; hæc

hæc est: Jacob morti proximus unicuique filio propria prædixit: Dicitur enim ipsum singulis filiis benedixisse *benedictionibus propriis* Genes. 49. Atqui si oraculum de sceptro ex ejus Tribu nunquam defecturo, ipsi directum, non ad solam ejus Tribum, sed ad totam gentem pertineat, propria Judæ benedictio non fuisset: Ergo. Adde propositionem antecedentem & sequentem in hoc oraculo spectare specialiter Tribum Judæ; Quidni media?

R. Equidem in hoc vaticinio propositionem antecedentem: *Te laudabunt fratres tui, adorabunt te filii Matris tuæ:* & sequentem: *Ligans ad vineam pullum suum*, &c. quo indicatur fertilitas terræ quam habitatura erat Tribus Juda, esse benedictionem propriam Judæ; at mediam non illi soli personaliter, sed illi ut totam gentem repræsentanti adscribere cogit veritas historiæ. Non ergo caruit Judas benedictione propriâ, sed ultra propriam accepit alteram toti genti communem: Cur autem benedictionem toti genti destinatam, potiùs Judæ quàm alteri direxerit Jacob? Multiplex adfertur ratio. 1°. Quia Christus ex illa Tribu erat oriturus, & Regnum temporale in spirituale atque æternum commutaturus, isque honos interventu Tribûs Judæ erat toti genti obventurus. 2°. Quia ex Tribu Juda universus populus erat nomen accepturus, & præcipua Regni Judaici pars ac ipsa Regni Sedes Jerosolyma, in sorte Tribus Judæ futura erat. 3°. Quia præ cæteris erat Regno destinat & per quingentos annos sceptrum habitura: Quas Tribûs Judæ prærogativas prænoscens Jacob, Judæ nomen toti genti accommodavit, & partem populi nobilissimam pro toto populo posuit, quemadmodum sæpè in sacris Litteris ponitur Jerusalem seu Sion pro Judæis, Samaria pro Israelitis, Babylon pro Chaldæis.

Breviùs responderi potest, nomine Judæ intelligi quidem Tribum Judæ, sed quatenùs tantùm in ea diutissimè mansurum esset sceptrum, & usque ad tempus Christo proximum, futurum esset in eo populo qui à Juda passim denominaretur Judæus. In idem redit.

Secunda Difficultas.
Utrùm Herodes fuerit genere Judæus an alienigena?

Dico: Herodes, etsi Religione Judæus, genere tamen fuit alienigena.

Ità fermè unanimiter censent SS. Patres, S. Justinus in dialogo cum Tryphone, Origenes hom. 17. in Genes. Euseb. lib. 1. Hist. Eccles. c. 6. S. Epiphan. hæres. 20. Severus Sulpit. lib. 2. hist. S. Hieron. in cap. 3. Oseæ, S. Aug. lib. 12. contra Faust. c. 47. S. Ambros. lib. de benedictionibus Patriarcharum, Theodoret. in Danie. c. 9. S. Cyrill. Alexand. lib. 7. Glaphirorum in Genes. S. Eucher. Lugd. lib. 3. comment. in Genes. Rupert. lib. 5. comment. in Oseam.

Ante hos omnes Josephus quo nemo meliùs cognoscere potuit genus Herodis. Is lib. 14. Antiq. Judaic. c. 2. Antipatrum Herodis Patrem Idumæum dicit, & Nicolaum Damascenum ut adulatorem traducit, eò quòd eundem Antipatrum, Judæum genere posuisset. „ Amicus, inquit, Hircani Idumæus nomine Antipater vir perniciosus, naturâ factiosus & industrius, infensus erat Aristobulo, eò quòd ipse studeret partibus Hircani: Quamvis Nicolaus Damascenus hujus genus deducat à Principibus Judæorum qui in Judæam venerunt ex Babylonia; sed hoc dicit in gratiam Herodis ejus filii, quem fortuna ad Judæorum Regnum evexit." Et lib. 1. de bello Judaico c. 5. de eodem Antipatro dicit: „ Erat autem genere Idumæus & nobilitate & opibus gentis suæ Princeps:" Intelligis *Princeps*, non dominatione sed opibus; dicit enim lib. 14. c. 28. de Herode ejus filio, quòd sit plebeio genere natus & Regibus subjectus.

Obj. 1°. Josephus lib. 20. Antiquit. cap. 6. refert quòd ortâ Cæsareæ inter Judæos & Syros rixâ de civitatis jure, Judæi ut illud obtinerent, contenderent Herodem Cæsareæ conditorem esse Judæum genere, nec id negaverint Syri. 2°. Idem Josephus lib. 14. Antiquit. c. 2. refert Nicolaum Damascenum coætaneum, Herodem genere Judæum dixisse. 3°. Strabo lib. 6. hist. Herodem vocat *Judæorum indigenam.* 4°. Plures Judæi, Herodiani dicti, Herodem pro Messia habuerunt: Reputabant ergo eum genere Judæum, cùm nihil magis in Scripturis expressum sit quàm Messiam ex gente Judaica, imò ex Tribu Juda & ex familia David esse oriturum. 5°. Herodes dum concionem ad Judæos haberet, vocabat illos *contribules suos*, ut refert Josephus lib. 15. Antiquit. cap. 16. Ergo.

Ad primum, R. Josephum ità quidem referre, at Judæos vera locutos fuisse non dicit; quin è contrà aliis locis ut vidimus, disertè negat Herodem fuisse genere Judæum. Dixerint ergo obiter Judæi in contentione, Herodem esse genere Judæum, nec negaverint Syri, nihil probat, cùm ibi non ageretur de genere Herodis, sed de jure civitatis, quod pariter stetisset Judæis, etsi Herodes, Religione tantùm fuisset, ut erat, Judæus.

Ad secundùm, Josephus ipse qui hæc de Nicolao Damasceno refert, monet ipsum id adulatoriè dixisse, ideòque nullam ipsi fidem esse adhibendam, ut vidimus in probatione.

Ad tertium, Strabo vocat Herodem Judæorum indigenam, quia natus est in loco cujus incolæ erant Judæi Religione: Natus est enim Herodes inter Idumæos, ut mox dicam; Idumæi autem ab Hircano Judæorum Rege devicti, circumcisionem & omnem ritum legis Mosaicæ admiserant, ideòque Judæi Religione effecti, ut narrat Josephus lib. 13. Antiquit. c. 17. Aliundè potuit Strabo decipi in genere Herodis, sicut deceptus est, cùm dicit eum ad summum Pontificatum fuisse evectum.

Ad quartum, R. Herodianos, vilissimam inter Judæos sectam, ex adulatione Herodem ut Messiam coluisse: Nec mirum cùm ipse Josephus, vir aliundè veritatis amicus, lib. 2. de bello Judai. c. 4. Vespasianum habuerit pro Messia, quamquàm certò sciret ipsum non esse genere Judæum. Nihil ergo indè evincitur pro genere Judaico Herodis: Sed indè evincitur eam tunc opinionem invaluisse apud Judæos, Messiam circà tempora Herodis nasciturum, ut reverà natus est.

Ad quintum, Herodes vacabat Judæos contribules suos, quia ratione Religionis Judaicæ quam profitebatur, erat populo Judaico aggregatus.

Inst. Alienigenæ per Circumcisionem tàm verè sunt Judæi, quam Pagani per Baptismum sunt Christiani: Ergo.

R. N. Ant. Disparitas est quòd Judæi nascantur, Christiani autem fiunt non nascuntur, & inter eos nulla habetur ratio diversæ originis, ut dicit Apost. Galat. 3.

Si objiciantur quidam Patres, longè plures eis opponimus. Quod autem posset opponi ex particula *donec* quâ videtur significari priùs venturum Messiam, quàm deficiat sceptrum de Juda, præventum est initio hujus articuli ante primam difficultatem. Insuper addo quòd cùm per gradus defecerit Judæorum Respublica, ut vidimus ibidem, possit etiam dici aliquo sensu Messiam venisse priusquàm sceptrum de Juda auferretur, scilicet totaliter & consummatè; siquidem id evenerit tantùm in eversione urbis & dispersione gentis: Et quamvis ante id tempus absolutè loquendo sceptrum ablatum fuerit in Herode, remansit tamen semper quoddam vestigium Reipublicæ, præsertim in ritibus Religionis & in antiquis usibus Nationis.

Obj. contrà totam hanc probationem ex vaticinio

cinio Jacob desumptam, sivè nomine Judæ intelligatur sola Tribus Juda, sive tota gens Judaica; sivè Herodes fuerit alienigena, sivè non, constat sceptrum defecisse non solùm in Tribu Juda, sed in tota gente longè ante Herodem & Christum nostrum natum, nimirùm in captivitate Babylonica: Ergo.

R. N. Ant. Nam ut jam dixi Nabuchodonosor, abducto in captivitatem Jechoniâ, ejus loco Sedeciam Regem constituit; Sedeciâ extincto, Evilmerodach Nabuchodonosoris Successor Jechoniam iterùm Regno restituit, concessumque fuit Judæis toto illo captivitatis tempore ut secundùm suas leges & ritus viverent, haberentque in suos jus vitæ & necis, ut patet ex judicio Susannæ. Post captivitatem verò, reædificato templo, & formâ regiminis in Aristocratiam mutatâ, Summi Sacerdotes Principatum obtinuerunt usque ad Herodem, qui, expulso Antigono Machabæorum ultimo, Regnum à Romanis obtinuit.

Petes 1°. Si Herodes non fuerit ex genere Judæorum, ex quo ergo alio genere?

R. juxtà quosdam fuisse genere Idumæum: juxtà alios fuisse Ascalonitam seu Philistæum, sed istæ diversæ opiniones conciliantur, si observemus cum Julio Africano apud Euseb. lib. 1. Hist. Eccles. c. 6. cum S. Ambros. lib. 3. comment. in Luc. & S. Epiphanio hæres. 20. Antipatrum Herodis Patrem, & alterius Herodis qui Ascalone Templi Apollinis æditœus erat, filium, in prima pueritia à latronibus Idumæis in Idumæam fuisse abductum, ibidemque ad virilem ætatem degentem, hunc Herodem, de quo hìc est quæstio, procreasse: Undè iste Herodes est dictus Idumæus à loco nativitatis & Ascalonita à Patris & avorum origine.

Petes 2°. Quo sensu Christus in vaticinio Jacob dicitur *Expectatio gentium*, & ab Aggæo c. 2. *Desideratus gentibus*, cùm ejus futuri adventûs gentes nullam haberent notitiam?

R. eo sensu id dictum esse, quo sensu res etiam inanimatæ dicuntur figuratè expectare aut desiderare quæ illis sunt necessaria, etsi illorum non habeant notitiam ut *terra de cœlo pluviam expectare* dicitur Deut. c. 11. *Frumentum desiderare nubes* Job. c. 37. *Area sitire imbrem* Joel c. 1. Sic itaque gentes ad quarum salutem adventus Christi erat necessarius, dictæ sunt illum expectare & desiderare, quamvis ipsis esset ignotus. Adde, non esse verum universaliter adventum Messiæ fuisse ignotum gentibus, ut patet ex historia Job & Balaam.

§. II.

Secunda probatio ex Prophetiis prænuntiantibus circumstantias Nativitatis, Vitæ & Mortis Messiæ adimpletis in Jesu Nazareno.

1°. Messias debuit nasci Bethleem Mich. 5. *Et tu Bethleem Ephrata..... ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israël, & egressus ejus ab initio à diebus æternitatis;* Jesum Nazarenum natum esse Bethleem testatur Math. 2. *Cùm ergo natus esset Jesus in Bethleem Juda.*

2°. Messias erat oriturus ex Tribu Juda & ex familia David Isa. 11. *Egredietur virga de Radice Jesse, &c.* Christum nostrum ex Davidis semine ortum probat ejus genealogia apud Math. 1. Item nasciturus erat Messias ex Virgine Isa. 7. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel,* &c. Id esse adimpletum in Jesu nostro narrat Math. 1. *Cùm esset desponsata Mater ejus Maria Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto..... Hoc autem totum factum est ut adimpleretur quòd dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit filium.*

Scio Judæos multa opponere contrà hoc Isa. Vaticinium, quæ omnia discutere foret longioris otii. Inter alia dicunt vocem Hebræam *Haalma*, non significare necessariò Virginem, sed puellam adolescentulem, sivè Virginem sivè non. Verùm observant Hebraicæ linguæ periti vocem hanc *haalma* cum articulo emphatico *ha* nullibi usurpari in Scriptura nisi pro puella Virgine: Undè Hieron. lib. 1. cont. Jovin. *Ostendant*, inquit, *Judæi in Scripturis alicubi positum haalma ubi adolescentulam tantùm, non Virginem sonet.* Aliundè Isaias eo loco prænuntiat portentum ingens & inauditum: *Pete tibi signum à Domino*, inquit ad Achas, *sivè in profundum Inferni; sive in excelsum suprà.* Quid verò novi & portenti haberet, si puella virum experta, sit filium paritura? Ità arguunt Tertull. lib. cont. Jud. c. 9. Origenes cont. Celsum, Euseb. lib. 1. Demonstrat. Evang. & Hieron. in loc. cit. Isaiæ.

3°. Adventum Messiæ debuit præcedere qui pararet vias ejus Malach. 3. Id præstitit Joannes Baptista qui fuit vox clamantis in Deserto, & præcessit Christum in Spiritu & virtute Eliæ, ut ejus vias præpararet Matth. 2. & Luc. 1. Messiæ nomen futurum est Jesus seu Salvator. Isa. 12. 51. 62. 63. Item Emmanuel Isa. 7. Ità fuisse vocatum nostrum Christum narratur Math. 1. & Luc. 1. Reges prædicuntur venturi ab Oriente Messiam adoraturi Psal. 71. Id adimpletum in Christo legimus Math. 2.

4°. Messias venturus erat *ad medendum contritis corde & ad prædicandum captivis Indulgentiam* Isa. 61. Item ad salvandum nos & patranda miracula. *Deus ipse veniet & salvabit nos: Tunc aperientur oculi cæcorum, aures surdorum patebunt, tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum*, Isa. 35. Hæc præstitisse Christum nostrum experti sunt ipsi Judæi, & passim testatur Evangelium.

5°. Omnes circumstantias Mortis, Passionis & Resurrectionis Messiæ quæ præsentibus & videntibus Judæis, atque in conspectu orbis in Jesu nostro sunt adimpletæ, ità distinctè prænuntiant Prophetæ, ut non tàm Prophetas quàm Evangelistas egisse videantur.

Imprimìs Sapiens cap. 2. graphicè describit impiorum conatus & oblocutiones adversùs Christum, mortemque turpissimam illi ab eis definitam: „ Tanquàm nugaces æstimati sumus ab illo, „ & abstinet se à viis nostris tanquàm ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur Patrem se habere Deum. Videamus si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius. „ Si enim est verus filius Dei, suscipiet eum, „ & liberabit eum de manibus contrariorum. „ Contumeliâ & tormento interrogemus eum, „ ut sciamus reverentiam ejus & probemus patientiam illius. Morte turpissimâ condemnemus „ eum. " Hæc autem omnia contigisse in Christo nostro, omnibus notum est.

Consilium prævium Principum, Sacerdotum & Seniorum de Jesu capiendo & tradendo morti prædixit David Psal. 2. *Astiterunt Reges terræ & Principes convenerunt in unum, adversus Dominum & adversùs Christum ejus.*

Christus noster venditus est triginta argenteis quibus emptus est ager figuli. Hoc prænuntiavit Zacharias cap. 11. *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos, & dixit Dominus ad me, projice illud ad statuarium* (seu figulum) *decorum pretium quo appretiatus sum ab eis.*

Jesus noster conspuitur & in faciem cæditur: Id non tacuerunt Prophetæ, Isa. cap. 50. *Corpus meum dedi percutientibus & genas meas vellentibus, faciem meam non averti ab increpantibus & conspuentibus in me*, Thren. c. 3. *Dabit percutientibus se maxillam & saturabitur opprobriis.*

Jesus Nazarenus flagellis cæditur: & id à Davide prædictum Psal. 34. *Congregata sunt super me flagella.* Psal. 128. *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores.*

Christus noster à falsis testibus accusatur. Ità Psal.

Psal. 34. *Surgentes testes iniqui quæ ignorabam interrogabant me.* Psal. 26. *Insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi.* Manus ejus & pedes fuerunt perforati, ità prædictum à Regio Vate Psal. 21. *Foderunt manus meas & pedes meos, & dinumeraverunt omnia ossa mea.* Fuit crucifixus inter latrones: Sic Psal. 53. *Cum sceleratis reputatus est.* Divisa sunt ejus vestimenta, missâ sorte in togam: Et hoc prædicitur Psal. 21. *Diviserunt sibi vestimenta mea & super vestem meam miserunt sortem.*

Jesus noster pendens in Cruce fuit felle & aceto potatus: Ità prænuntiatum. Psal. 68. *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Irridetur à prætereuntibus capita sua moventibus & ei supplicia exprobrantibus: Ita Psal. 21. *Ego sum vermis & non homo, opprobrium hominum & abjectio plebis: Omnes videntes me deriserunt me, locuti sunt labiis & moverunt caput: speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum quoniam vult eum.*

Jesu nostro moriente sol passus est deliquium: Sic prænuntiavit Amos c. 8. *Et erit in die illa, dixit Dominus Deus, occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis.* Ejus mansuetudinem & patientiam in subeunda morte describit Isa. cap. 53. *Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum. Sicut ovis ad occisionem ducetur & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. De angustia & judicio sublatus est, generationem ejus quis enarrabit? Quia abscissus est de terra viventium. Propter scelus populi mei percussi eum.*

Jesus noster fuit sepultus; nec id omisit Isa. c. 11. *Et erit sepulchrum ejus gloriosum.* Resurrexit: Ità Psal. 3. *Ego dormivi & soporatus sum, & exurrexi quia Dominus suscepit me.* Ascendit in Cœlum: Sic Psal. 67. *Ascendisti in altum, cepisti captivitatem, accepisti dona in hominibus.* Misit Spiritum sanctum: Et hoc annuntiavit Joel 2. *Effundam Spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri & filiæ vestræ.*

Si respondeant Judæi hæc omnia non esse propheticè dicta de Christo, sed casu & fortuitò in eo contigisse: Dicant ergo de quo alio sunt propheticè dicta & in quo alio exitum habuerunt: Quæ duo cùm ostendere non possunt, fateantur necesse est de nostro Christo esse prænuntiata in quo ad amussim impleta sunt.

§. III.

Tertia Probatio ex his, quæ prænuntiata sunt ex adventu Messiæ subsecutura, & quæ ex adventu Christi nostri sunt adimpleta.

Primum est vocatio Gentium & abolitio Idololatriæ: Genes. 20. ubi prædicitur Messias nasciturus ex semine Abrahæ: *In te*, inquit Deus, *benedicentur omnes cognationes terræ.* Et cap. 22. *Benedicentur in semine tuo omnes Gentes terræ:* Et cap. 49. dicitur Messias *Expectatio Gentium.* Psal. 2. *Postula à me & dabo tibi Gentes & possessionem tuam terminos terræ.* Psal. 71. *Dominabitur à mari usque ad mare & à flumine usque ad terminos orbis terrarum... & benedicentur in ipso omnes Tribus terræ & omnes Gentes magnificabunt eum.* Isa. 49. *Parùm est ut sis mihi servus ad suscitandas Tribus Jacob & fæces Israël convertendas: Ecce dedi te in lucem Gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Ibid. c. 19. *In die illa erit Altare Domino in medio Ægypti.... clamabunt enim ad Deum à facie tribulantis & mittet eis Salvatorem & propugnatorem qui liberet eos.* Ibid. c. 2. *Erit in novissimis diebus præparatus mons domûs Domini in vertice montium, & elevabitur super colles & fluent ad eum omnes Gentes.... quia de Sion exibit Lex & verbum Domini de Jerusalem* Ezech. 30. *Hæc dicit Dominus, disperdam simulachra & cessare faciam idola de Memphis.* Zachar. 13. *Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum, disperdam nomina Idolorum de terra, & non memorabitur ultrà, & Pseudoprophetas, & spiritum immundum auferam de terra.* Lege in eandem rem Isaiam à cap. 42. ad 66. Jerem. c. 3. 4. 16. 31. Oseam. c. 1. 2. Joel. cap. 2. Amos cap. 9. Mich. c. 4. Sophon. cap. 2. & 3. Agg. cap. 2. Zachar. 2. 3. 9. 13. & 14. Malach. cap. 1.

Subsumo: Atqui Christum nostrum has primas Messiæ promissi partes adimplevisse vocando Idololatras ad verum Dei cultum per suos Apostolos & eorum Successores omnibus est pervium, ità ut nunc in toto orbe vix sit ulla natio quæ verum Deum non agnoscat & colat, & si sit adhuc aliquis terræ angulus in quo sit ignotus, novis in dies missis Evangelii Prædicatoribus annuntiatur, sic ut hæc vocationis Gentium Prophetia in dies compleatur, donec in fine mundi consummetur; juxtà illud 1. Cor. 15. *Cùm autem subjecta fuerint illi omnia, tunc & ipse subjectus erit ei qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.*

Neque obstat quòd inter colentes verum Deum sint diversæ Sectæ, sufficit enim ad verificationem Prophetiæ, quòd in qualibet secta verus Deus colatur: Sicut enim diversæ sectæ Samaritanorum, Saducæorum, Pharisæorum, Herodianorum & aliæ non officiebant veritati Religionis apud Judæos, ità diversæ sectæ Arianorum, Manichæorum, Nestorianorum, Eutychianorum, Pelagianorum, Calvinistarum, & Lutheranorum, non officiunt veritati Religionis inter Christianos.

Dices: Ipse Christus Matth. 15. dicit mulieri Chananeæ: *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domûs Israël.... non est bonum sumere panem filiorum & dare canibus:* Ergo.

R. Quamvis Christus fuerit missus ad salvandas Gentes, non tamen id per se, sed per Apostolos præstitit: Ipse enim personaliter fuit missus ad populum Israël, ut in eo nasceretur, conversaretur, prædicaret & miracula faceret, quorum ipse nihil per se fecit apud Gentes, sed tantùm per Apostolos: Undè fuit propriè Apostolus Judæorum non Gentium, & ideò Paulus Rom. 15. ipsum vocat, *Ministrum Circumcisionis:* Et scribens ad Hebræos seu Judæos cap. 3. vocat eorum Apostolum.

Quantùm ad posteriora verba, iis significat nondùm esse tempus auferendi Regnum Dei à Judæis & tradendi Gentibus: Id demùm fieri debebat, post Christi Passionem per Apostolos, filiis, id est Judæis, panem illum rejicientibus, juxtà illud Apost. Act. 13. *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei, sed quia repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes.*

Secundum. Adveniente Messiâ abolendum esse Sacerdotium Leviticum & novum inducendum. Tribus constat Sacerdotium Leviticum, victimis offerendis, Sacerdotibus offerentibus, & loco Sacrificii: victimæ offerendæ erant certa genera animalium; Sacerdotes offerentes erant ex Tribu Levi & ex familia Aaron assumendi; locus Sacrificii erat, 1°. Tabernaculum, deindè Templum Jerosolimitanum, extrà quod Sacrificium offerre prohibitum erat. Hæc tria ergo juxtà Prophetarum oracula immutanda fore adveniente Messiâ, & esse mutata per Christum nostrum probare incumbit.

Quantùm ad Sacrificia: Imprimis nota est Prophetia Danielis cap. 9. occiso Messiâ, Sacrificia cessatura. *Post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus.... & in medio hebdomadis deficiet Hostia & Sacrificium.* Psal. 49. *Audi populus meus, & loquar Israël & testificabor tibi, Deus Deus tuus ego sum. Non in Sacrificiis tuis arguam te, holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos..... immola Deo Sacrificium laudis, & redde Altissimo vota tua.* Quibus verbis significat Deus se paratum esse ad Sacrificia suscipienda, sed velle aliud Sacrificium quàm quod Aaronico ritu celebratur pecudum mactatione. Lege Isa. cap. 1. Jerem. cap. 6. Amos cap. 5. Mich. cap. 6.

Quan-

Quantùm ad Sacerdotes. Deus 1°. omnes Judæos propter eorum scelera repellit à Sacerdotio, Oseæ 4. *Conticuit populus meus eò quòd non habuit scientiam: Quia tu scientiam repulisti, repellam te ne Sacerdotio mihi fungaris; & oblita es Legis Dei tui, oblivifcar filiorum tuorum & ego.* Deindè Isa. 66. declarat se Sacerdotes ex Gentibus, Africanis, Lydis, Græcis, Italis & aliis Nationibus, quæ Deum ignorant, assumpturum: *Ecce ego venio*, inquit, *ut congregem ex omnibus Gentibus & linguis, & venient & videbunt gloriam meam. Et ponam in eis signum, ut mittam ex eis, qui salvati fuerint, ad Gentes, in mare, in Africam & Lydiam tendentes sagittam, in Italiam & Græciam, ad Insulas longè, ad eos qui non audierunt me & non viderunt gloriam meam.... & assumam ex eis Sacerdotes & Levitas.*

Quantùm ad Templum: In confesso est apud Judæos in solo Templo Jerosolimitano licitum esse offerre Aaronicæ Legis veteris Sacrificia: Et tamen Deus declarat futurum aliquando ut grata sint illi Sacrificia extrà Templum Jerosolimitanum, extrà Judæam & in medio cæterarum Nationum oblata. Malach. cap. 1. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercitum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus, in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in Gentibus dicit Dominus exercituum.* Isa. 19. *In die illa erit Altare Domini medio Ægypti..... & colent eum in Hostiis & muneribus, & vota vovebunt Domino & solvent.* Et quidem suppositâ vocatione Gentium, de qua probatione præcedenti, fieri non posset ut Religio Messiæ eo Sacrificio staret quod in solo Templo Jerosolimitano & à solis Judæis offerendum erat, cùm non possent Gentes ex universo orbe statâ die in hoc Templum convenire.

Subsumo: Atqui ex Adventu Christi nostri à mille septingentis annis & ampliùs, cessasse Sacrificia Legis Mosaicæ, Sacerdotes nullos ampliùs esse ex stirpe Aaron nec esse posse, permixtis inter se Tribubus, & Templum Jerosolimitanum esse solo adæquatum, patet omnium oculis: Ergo.

Objiciunt Judæi à Deo ipso perennitatem esse promissam Sacerdotio Levitico Jerem. 33. „ Hæc „ dicit Dominus: Non interibit de David vir qui „ sedeat super thronum domûs Israël, & de Sa- „ cerdotibus & Levitis non interibit Vir à facie „ mea qui conferat holocautomata, & incendat Sa- „ crificium, & cædat victimas omnibus diebus.... „ sicut enumerari non possunt stellæ Cœli & me- „ tiri arena maris, sic multiplicabo semen servi „ mei & Levitas ministros meos.

R. Perennitatem Sacerdotii eo in loco promitti Tribui Levi, sicut promittitur perennitas Sceptri domui Davidis: Hæc enim duo in ea Prophetia junguntur: Constat autem ex aliis Scripturæ locis non promitti domui David perennitatem Sceptri absolutam, sed vel ad certum tempus, scilicet donec veniat qui mittendus est, vel conditionatè, si posteri David servent Legem: Ità similiter perpetuitas absoluta Sacerdotii non promittitur Tribui Levi, sed vel usque ad certum tempus scilicet Messiæ, vel conditionatè si Levitæ servent pactum. Alioquin cùm certo constet Judæos à mille septingentis annis & ampliùs Sacrificio & Sacerdotio Levitico destitutos esse, non staret Vaticinio Jeremiæ sua veritas. Neque dicant Judæi utrumque & Sacerdotium & Sacrificium restitutum iri per suum quem expectant Messiam. Esto ità esset: Ex quo tamen quòd per mille septingentos annos utrumque cessaverit, falsum erit Dei promissum, quod fingunt absolutum, quo pollicitus est futurum esse ut de Sacerdotibus & Levitis non interiret Vir à facie ejus qui offerret holocautomata, incenderet Sacrificium & cæderet victimas omnibus diebus.

Tertium. Messias juxtà vaticinia Prophetarum debuit Legem Mosaicam auferre & novam condere: atqui id præstitit Jesus Nazarenus: Ergo. Min. constat.

Prob. Maj. 1°. ex dictis: Si enim debuit Messias, non Judæos tantùm sed omnes gentes in unius Religionis societatem congregare, lex soli populo Judaico data, tot diversis gentibus accommodari non potuit: sic v. g. Circumcisione quæ inter hujus legis officia est præcipuum, non potuerunt initari gentes, cùm hæc instituta sit ut Judæos à Gentibus distingueret; similiter impossibile erat ut ex omni parte Universi, gentes confluerent statis diebus ad Templum Jerosolimitanum, extrà quod omne Sacrificium erat sacrilegum: Necesse ergo erat in hac hypothesi conversionis Gentium, novam Legem condi, veteri abrogatâ.

Item si debuit Messias Sacerdotio Aaronico sublato novum instituere, debuit pariter veteri lege sublatâ, novam condere; cùm enim pars maxima legis veteris posita sit in Cultu ac Religione Sacerdotii Levitici, eo sublato, non potest subsistere.

Prob. eadem Maj. 2°. Expressis Scripturæ testimoniis quæ prænuntiant novum & æternum fœdus, non cum solis Judæis, sed etiam cum Gentibus: Isa. 55. *Inclinate aurem vestram & venite ad me, audite & vivet anima vestra & feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordias David fideles. Ecce testem populis dedi eum & præceptorem Gentibus.* Et cap. 61. *Dabo opus eorum in veritate & fœdus perpetuum feriam cum eis, & scient in Gentibus semen eorum & germen eorum in medio populorum.* Vide ibid. c. 32. Ezech. 16. Oseæ 2. Hoc autem pactum esse novum & distinctum ab eo quod Deus inierat cum populo Israelitico, expressè docent Prophetæ, Baruch. cap. 2. *Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim illis in Deum & ipsi mihi erunt in populum.* Jerem. cap. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam Domui Israël & Domui Juda fœdus novum, non secundùm pactum quod pepigi cum Patribus eorum in die quâ apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus, sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israël, post dies illos dicit Dominus, dabo Legem meam in visceribus eorum & in corde eorum scribam illam, & ero eis in Deum & ipsi mihi erunt in populum.* Isa. 2. *De Sion exibit lex & verbum Domini de Jerusalem, & judicabit gentes & arguet populus multos.* Idem Mich. 4. Ex quibus liquidissimè patet, novam legem temporibus Messiæ esse sanciendam; legem à lege Mosaica populo Israelitico in egressu Ægypti data, distinctam, legem non solis Judæis, sed omnibus gentibus latam; legem denique non in tabulis lapideis, sed in cordibus scriptam.

Adde sæpè in Scripturis legis Mosaicæ ritus & solemnitates aliquando abolendos prænuntiari. Isa. 1. *Neomenias & Sabbathum & festivitates alias non feram, calendas vestras & solemnitates vestras odivit anima mea.* Oseæ 3. *Dies multos sedebunt filii Israël sine Rege, & sine Principe, & sine Sacrificio, & sine Altari, & sine Ephod, & sine Teraphim.* Erat *Ephod* indumentum superhumerale Sacerdotum; *Teraphim* erant imagines futura prænuntiantes. Vide ibi d. cap. 2. & Amos 5.

Objiciunt Judæi perennitatem Legis Mosaicæ esse assertam in Scripturis. Malach. ultimo: *Mementote Legis Moysi servi mei, quam mandavi ei in Horeb ad omnem Israël præcepta & judicia, Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & terribilis, & convertet corda Patrum ad filios nè fortè veniam & percutiam terram anathemate.* Et ideò noster Christus nè falsus propheta videretur, sæpè protestatus est, se non venisse solvere legem sed adimplere. Et Deut. 4. dicitur: *Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ex eo: Custodite*

mandata

mandata Domini Dei vivi, quæ ego præcipio vobis.

Ad primum, Vel exponitur de primo Messiæ adventu, & tunc per Eliam intelligitur Joannes Baptista qui præivit Christo in spiritu & virtute Eliæ: Vel exponitur de secundo adventu, & sic quidem Legis Mosaïcæ commendatur memoria recolenda, at non observantia; aut si observantia hæc spectat præcepta moralia quæ legi Evangelicæ sunt communia, non cæremonialia, nec judicialia quæ sunt Legis Mosaïcæ propria: Et hoc sensu intellige, si quandoque in Scripturis Lex Mosaïca dicitur æterna. Hanc ergo Christus non solvit, absolvit tamen; adimplevit, sed adimplendo consummavit substituendo antitypum figuræ.

Ad secundum, Præceptum non detrahendi verbo Deo, astringit quidem Judæos, sed non Deum ipsum. Verùm nec ipse detraxit verbo quod locutus est Moysi, sed, ut dictum est, implevit.

Instant: Ritus circumcisionis in Scriptura asseritur perpetuò duraturus Genes. 17. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris tàm vernaculus quàm emptitius circumcidetur, eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum:* Ergo.

R. 1°. Juxtà linguæ hebraïcæ peritos, hanc vocem *æternum* expressam hebraïcâ voce *Holam*, ut hîc exprimitur, non semper significare æternitatem propriè, seu durationem fine carentem, sed longum & diuturnum tempus, ut variis exemplis demonstrant. 2°. Esto eò loci significaret propriè æternitatem, nihil inde obtinent Judæi: Etenim hîc duo adnotantur & distinguuntur, amicitia seu fœdus Dei initum cum Abraham & signum hujus fœderis: Circumcisio non est ipsum fœdus, sed signum fœderis juxtà versiculum præcedentem: *Circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit signum fœderis inter me & vos.* Sit ergo amicitia seu fœdus Dei cum Abrahamo æternum, quod solùm dicit Scriptura laudata, at signum hujus fœderis esse æternum negamus, nec ullo Scripturæ testimonio probari potest: Neque enim necesse est fœderis æterni signum esse æternum, cùm sæpè fœdus firmum & stabile signo fluxo & instabili firmetur, ut fœdus matrimoniale annulo qui perdi potest aut destrui, permanente fœdere matrimoniali.

Urgent: Fœdus initum cum Abraham fuit initum cum ejus semine: Ergo.

R. D. Ant. Fuit initum cum ejus semine fideli quod fidem Abrahæ sectaretur & pactum non frangeret, C. Secùs, N. Pacta enim mutuâ fide stant. Judæos autem hoc pactum irritum fecisse testatur Scriptura, Jerem. 11. *Irritum fecerunt domus Israël & domus Juda pactum meum, quod pepigi cum Patribus eorum.* Oseæ 6. *Sicut Adam transgressi sunt pactum, prævaricati sunt in me.* Psal. 77. *Averterunt se & non servaverunt pactum: Quemadmodum Patres eorum conversi sunt in arcum pravum.*

Potest iterùm Antecedens distingui aliis terminis: fœdus initum fuit cum semine Abrahæ secundùm spiritum, C. Secundùm carnem, N. Vel; cum semine Abrahæ circumciso corpore, N. Circumciso mente, C. Et hoc sunt Christiani, juxtà illud Galat. 3. *Qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ:* Et Rom. 9. *Non omnes qui ex Israël sunt, hi sunt Israëlitæ, neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii.*

§. IV.

Quarta probatio ex miraculis Christi comparatis cum miraculis Moysis.

Argumentum est ad hominem. Judæi probant divinam Moysis missionem ex ejus miraculis: atqui miracula Christi sunt numero, dignitate & aliis titulis longè præstantiora: Ergo vel divinam Christi nostri missionem agnoscant, vel Moysen recusent, necessum est.

Prob. prima pars Min. Judæi numerant septuaginta sex miracula Moysis: hoc dato quamvis posset negari, longè plura patravit Christus, de quo Act. 10. dicitur: *Pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à Diabolo:* Undè Joannes cap. ultimo post recensita plura Christi miracula, dicit: *Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros:* Et quamvis id sit hyperbolicè dictum, sicut cùm dixit Deus quòd multiplicarentur filii Abrahæ sicut arenæ maris, attamen significat maximam esse multitudinem.

Prob. secunda pars Min. Moyses nulla edebat miracula nisi ex mandato Dei vel fusis ad Deum precibus, quia non per virtutem sibi innatam, sed à Deo certis casibus obtentam illa faciebat. At Jesus per virtutem sibi innatam & à se indistinctam, ubi vellet, quando vellet, etiam absens, prodigia operabatur: Undè Math. 18. dicit: *Data est mihi omnis potestas in Cœlo & in terra.* Quòd si quandoque præmittebat orationem, id faciebat, non ex indigentia, sed ut probaret veritatem suæ humanitatis, quâ erat inferior Deo, & præberet nobis exemplum.

Prob. tertia pars Min. Moyses sic miracula fecit, ut hanc potestatem aliis communicare non potuerit: At Christus non solum ipse miracula fecit, sed & aliis miracula faciendi potestatem contulit: Math. 10. *Infirmos curate, Mortuos suscitate, Leprosos mundate, Dæmones ejicite, gratis accepistis gratis date.*

Quidam hîc proferunt Iosephi testimonium lib. 8. Antiquit. cap. 4. Verùm quamvis hoc testimonium esse genuinum, sit probabilius, ut ostendam infrà in Digressione speciali; quia tamen ipsimet Scriptores Catholici inter se de illo disputant, ipseque Ioseph videatur loqui non ex propria sententia, sed ex sententia eorum qui adhærebant Christo videtur insufficiens hoc testimonium ad revincendos Judæos: Quapropter non immoror.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones Judæorum.

Præter argumenta hinc & indè proposita & soluta, iterùm.

Objiciunt Judæi 1°. Messiam Prophetarum vaticiniis prænuntiatum, urbem Jerusalem & ipsum Salomonis Templum restauraturum, Judæosque ex omni parte collecturum, ut illic veteri ritu sacrificia offerant, ac in terra Patrum suorum beatè secundùm carnem vivant: Atqui nihil horum tempore Jesus Nazareni experti sunt, nec experiuntur modo, quippe qui adhuc miserè extorres & profugi ubique gentium vagantur sine Templo, sine Sacrificio, &c. Ergo. Probant Maj. ex Prophetis Amos, Jeremia & Ezechiele. Amos cap. 9. Deum sic loquentem inducit: „In die illa suscitabo tabernaculum David quod cecidit, & reædificabo illud, sicut in diebus antiquis.... Convertam captivitatem populi mei Israël & ædificabunt civitates desertas & inhabitabunt: & plantabunt vineas & bibent vinum earum, & facient hortos, & commedent fructus eorum. Et plantabo eos super humum suam, & non evellam eos ultrà de terra sua, quam dedi eis, dicit Dominus Deus" Jerem. cap. 29. „Reducam captivitatem vestram & congregabo vos de universis gentibus & de cunctis locis ad quæ expuli vos, dicit Dominus, & reverti vos faciam de loco ad quem transmigrare vos feci." Idem cap. 30. Et cap. 31. dicit civitatem sic instaurandam ut „non evellatur & non destruatur ultrà in sempiternum." Ezech. 34. „Sicut visitat Pastor gregem suum in die, quando fuerit in medio ovium suarum dissipatarum, sic visitabo oves meas & liberabo eas de omnibus locis in quibus dispersæ fue-

„ fuerint in die nubis & caliginis. Et educam „ eas de populis & congregabo eas de terris, & „ inducam eas in terram suam, & pascam eas, & „ in montibus excelsis Israel erunt pascua earum."

At quantùm à vero aberrent Judæi & vanâ spe deludantur palàm erit, si probemus juxtà eosdem & alios Prophetas, neque Jerosolymam, neque Templum unquam esse instaurandam, neque populum Judaïcum unquam colligendum. Isa. cap. 25. „ Posuisti civitatem in tumulum, urbem for- „ tem in ruinam, domum alienorum, ut non sit „ civitas & in sempiternum non ædificetur." Jerem 19. „ Hæc dicit Dominus exercituum, sic „ conteram populum istum & civitatem istam, „ sicut conteritur vas figuli quod non potest ul- „ trà instaurari." Amos 5. „ Audite verbum istud „ quod levo super vos planctum: Domus Israel „ cecidit, & non adjiciet ut resurgat, Virgo Is- „ rael projecta est in terram & non est qui sus- „ citet eam." Daniel 9. „ Et Civitatem & San- „ ctuarium dissipabit populus eum Duce venturo, „ & finis ejus vastitas & post finem belli statuta „ desolatio..... Et erit in Templo abominatio „ desolationis, & usque ad consummationem & „ finem perseverabit desolatio." Oseæ 3. „ Dies „ multos sedebunt filii Israel sine Rege & sine „ Principe & sine Sacrificio, & sine Altari & sine „ Ephod & Theraphin (id est sine Pontifice & „ Propheta) & post hæc revertentur filii Israel „ & quærent Dominum Deum suum, & pavebunt „ ad Dominum & ad bonum ejus, in novissimo „ dierum." Si usque ad novissimum diem mansuri sunt sine Sacrificio, sine Altari, sine Pontifice, nulla est ergo spes Templi restaurandi.

Ad ea ergo quæ opponunt Judæi R. Prophetas Amos, Jeremiam & Ezechielem, quos laudant in sui erroris patrocinium, tempore captivitatis Babylonicæ prophetasse, & eos aliquo usque spectasse restaurationem Jerusalem & Templi quæ facta est solutâ captivitate, hîc tamen non stetisse, sed more suo à figura ad veritatem transvolasse, & in multis præsertim quæ spectant hujus restaurationis perennitatem, intendisse spiritualem Judæorum liberationem & mysticam Jerosolimorum & Templi restaurationem, Ecclesiam scilicet à Christo instituendam & consequendam. Id autem à nobis non esse gratis dictum, ut volunt Judæi, multiplex evincit ratio.

1°. Quia hæc vaticinia litteraliter intellecta, spectant, ut diximus, instaurationem Urbis & Templi sub Cyro post solutam captivitatem factam; si ergo litteræ hæreamus, & perennitas hujus restaurationis promissa ad mysticæ Jerusalem, Ecclesiæ scilicet institutionem non referatur, non stabit his vaticiniis sua veritas, cùm constet Urbem & templum fuisse posteà à Romanis incensa & deleta.

Neque dici potest Prophetas respexisse ad aliam perfectiorem Urbis & Templi restaurationem, quæ fieret per Messiam & in perpetuum duraret: Nam 1°. contrarium expressè habemus Esd. lib. 1. cap. 1. ubi dicitur mandatam fuisse à Cyro instaurationem solutâ captivitate, *ut compleretur verbum Domini de ore Jeremiæ*: Ergo hanc instaurationem Jeremias & alii Prophetæ coætanei intendebant. 2°. Quia alioquin apertè sibi contradicerent Prophetæ, cùm & Urbem & Templum semel destructa post primam reædificationem, nunquam restauranda & populum nunquam colligendum disertè prædixerint, ut vidimus.

2°. Si quæ laudati Prophetæ prædixerunt de restaurandis Civitate & Templo, deque beatis temporibus Judæorum in pristinas sedes revocatis & collectis litteraliter intelligantur, sequuntur absurda & impossibilia. Enim verò Deus apud Isaïam cap. 54. dicit: *Sternam per ordinem lapides tuos & fundabo te in sapphiris & ponam jaspidem propugnacula tua.* Idem cap. 2. *Et erit præparatus mons Domini in vertice montium & elevabitur super colles.* Quis hæc litteraliter dicta putet? Idem cap. 66. *Et erit mensis ex mense, Sabbathum ex Sabbatho, veniet omnis caro ut adoret coram facie mea in Jerusalem.* Quî autem fieri posset ut omnes gentes toto orbe diffusæ quolibet mense, quolibet Sabbatho Jerosolimam adeant adoraturæ? Addit Zachar. 44. convolaturas illuc omnes gentes ad celebrandam festivitatem Tabernaculorum, rem similiter impossibilem, si non figuratè intelligatur. Isaïas jam sæpè laudatus describens beata tempora Urbis Jerusalem de novo instauratæ & populi in eam reducis dicit cap. 40. *Omnis vallis exaltabitur, omnis mons & collis humiliabitur, & erunt prava in directa & aspera in vias planas.* Cap. 24. *Erubescet luna & confundetur sol cùm regnaverit Dominus exercituum in Monte Sion & in Jerusalem.* Cap. 11. *Habitabit lupus cum agno & pardus cum hædo accubabit, vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer parvulus minabit eos. Vitulus & ursus pascentur, simul requiescent catuli eorum, & leo quasi bos comedet paleas.* Psal. 97. *Flumina plaudent manu, simul montes exultabunt.* Hæc qui litteraliter & non allegoricè intelligere voluerit, omnium cachinnis excipietur.

3°. Deus per suos Prophetas promisit liberationem & redintegrationem aliis populis similem ac Judæis, quas tamen nec venisse nec venturas litteraliter agnoscunt Judæi. Sic Ezech. 16. *Soror tua Sodoma & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem suam, & Samaria & filiæ ejus revertentur ad antiquitatem suam, & filiæ tuæ revertemini ad antiquitatem vestram*, id est ad antiquas sedes, opes & gloriam; & tamen fatentur Judæi neque Samariam neque Sodomam igne succensam unquam temporaliter esse restituendas. Jerem. cap. 48. & 49. promittit Moabitis & Ammonitis parem ac Judæis liberationem, cùm tamen hos populos nunquam à captivitate rediisse consentiant Judæi: Hæc ergo spiritualiter & allegoricè intelligenda sunt. Quidni quæ similiter promissa sunt Judæis?

Pari modo promissio quam Deus fecit dandi Abrahæ & semini ejus terram Chanaan in possessionem æternam Genes. 17. Isa. 60. Ezech. 37. intelligitur allegoricè de perennitate cœlestis Patriæ, cujus terra Chanaan fuit figura. Impossibile enim foret semen Abrahæ, quod Deus toto terrarum orbe diffundendum promiserat Genes. 13. angusto terræ Chanaan tractu contineri: Neque Deus Abrahæ fidem mercede sat dignâ compensasset, si illi & ejus semini unum terræ angulum in præmium concessisset. Est ergo spiritualiter intelligenda terra Chanaan & ad cœlestem Patriam, cujus fuit symbolum, referenda. Adde promissiones felicitatis terrenæ factas Judæis fuisse conditionatas, si nempè legem religiosè servarent, sicut promissio Throni perennaturi in familia David.

Instant & subsumunt: Atqui neque noster Jesus Judæos profugos collegit spiritualiter, neque in unam Ecclesiæ societatem adunavit: Ergo is non est verus Messias.

R. nostrum Jesum per se & per Apostolos & eorum Successores collegisse omnes veros Abrahæ filios qui sunt, non secundùm carnem, sed secundùm spiritum; non ex femore, sed ex fide: Etenim *qui ex fide sunt*, inquit Apost. Galat. 3. *hi sunt filii Abrahæ.*

Obj. 2°. Messias Oraculis Prophetarum prænuntiatus, futurus est Bellator, manu fortis, qui numerosos ducet exercitus, atque, gentibus externis stricto gladio victis, magnaque strage debellatis, Judæos quàqua parte dispersos ab earum servitute liberet. Ita passim Scriptura Num. 24. Psalm. 109. Isa. 42. Jerem. 12. Joel. 2. Habacuc 3. Zachar. 9. & alibi pluries. Confectis autem bellis pacem toti orbi tàm firmam allaturus est, ut nullo bello deinceps turbetur. Ità Psal. 45. & 75. Isa. 2. Mich. 1. & alibi: Atqui nullus huc usque tantæ virtutis apparuit, nec talis fuit noster Christus: Ergo.

R. Mes-

R. Messiam hunc Bellatorem, Bella non temporalia, non carnalia, adversùs Gentis Judaïcæ hostes, ut autumant Judæi, sed spiritualia adversùs animæ hostes peccata & vitia gesturum, subindeque pacem indè secutam, non esse carnis, sed spiritûs pacem, piam scilicet mentis & fidei securitatem. Patet ex ipso armorum genere quo usurus prædicitur iste Bellator, nimirum virgâ oris sui, spiritu labiorum, veritate, æquitate, justitia, judicio, prædicatione Evangelii & similibus: Isa. 11. *Percutiet terram virga oris sui & spiritu labiorum suorum interficiet impium, & erit justitia cingulum lumborum ejus & fides cinctorium renum ejus.* Osæ 1. *Domui Juda miserebor, & salvabo eos in Domino Deo suo; & non salvabo eos in arcu & gladio & in bello & in equis & in equitibus.* Sap. 5. *Dextera sua reget eos & brachio sancto suo defendet illos, accipiet armaturam zelus illius & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace justitiam & accipiet pro galea judicium certum: Sumet scutum inexpugnabile æquitatem.* His porrò armis & similibus, non nisi Bella spiritualia contrà internos animi hostes geruntur.

Obj. 3°. Messias designatus à Prophetis futurus est immortalis & Regnum æternum possessurus: Isa. 9. *Super solium David & super Regnum ejus sedebit ut confirmet illud & corroboret in judicio & justitia, à modo usque in sempiternum.* Daniel 7. *Dedit ei potestatem & honorem & Regnum, & omnes populi, tribus & linguæ ipsi servient. Potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, & Regnum ejus quod non corrumpetur:* Atqui Christus noster mortuus est: Ergo.

R. Prophetas expressè prænuntiasse Messiam non solùm moriturum, sed & omnes ejus mortis circumstantias accuratissime descripsisse, ut vidimus art. præced. §. 2. Manifestum est ergo Regnum ejus æternum de quo loquuntur Prophetæ, non esse terrenum sed cœleste, in quo cum illo regnabunt omnes Sancti in perpetuas æternitates.

Obj. ultimò & summatim, plura alia in Scripturis prædici de Messia venturo quæ non verificantur de Jesu Nazareno. 1°. Isa. 2. dicitur Messias venturus *in novissimis diebus.* 2°. Ibidem quòd *fluent ad eum omnes gentes.* 3°. Cap. 11. quòd tunc *habitabit lupus cum agno;* & cap. 2. quòd mons domûs Domini sit exaltandus super alios montes, &c. 4°. Jerem. 3. quòd sit regnaturus super Sedem David & in Jerusalem. 5°. Malach. 3. quod Angelus præcedet ejus adventum, cap. autem 4. iste Angelus dicitur Elias: Atqui hæc non sunt verificata de Jesu Nazareno: Ergo.

R. ad primum, Christum advenisse in novissimis diebus, quia totum tempus, quod ab ejus ortu ad finem mundi finit, dicitur novissimum & ultimum: Tùm quia in eo adimpletæ sunt Prophetiæ; tùm quia post ipsum, nulla alia lex, nullus Legislator nullus alius status Religionis succedet.

Ad secundum, Fluxerunt ad eum omnes gentes, quatenus lux Evangelii ad omnes gentes diffusa est.

Ad tertium, Jam dixi hæc non nisi figuratè posse intelligi: habitavit ergo lupus cum agno, vitulus cum leone, &c. dum Apostoli conversati sunt cum gentibus quæ morum feritate has belluas æquabant: Undè dicebat Christus, *Mitto vos sicut oves in medio luporum;* vel dum gentes depositâ morum feritate tanquàm agni mansueti ad fidem adducti sunt. Per montem Domini exaltandum super alios montes, exaltatio & sublimitas Ecclesiæ designatur.

Inst. Vel omnes Prophetiæ de Messia sunt litteraliter intelligendæ vel nullæ: Non est enim potior ratio de una quàm de alia.

R. N. Ant. Cùm enim Deus non possit mentiri, oportet omnia adimpleri quæ dixit: Cùm ergo multa certò sint adimpleta, oportet & reliqua adimpleri; undè quæ verificari non possunt litteraliter, qualia sunt quæ proponuntur in instantia, & plura alia, ut quod flumina plaudent manu, quòd montes exultabunt, & similia, sunt mysticè intelligenda.

Ad quartum, ex dictis constat per Jerusalem intelligi Ecclesiam, & per solium David intelligi non illud intrà fines Palestinæ inclusum, sed spirituale fundatum in fide & charitate quam habuit David.

Ad quintum, Vel iste locus Malach. intelligitur de secundo Christi adventu quem præcedet Elias Thesbites. Vel intelligitur de primo adventu, & tunc per Eliam intelligitur Joannes Baptista qui venit in spiritu & virtute Eliæ, ut dicitur Luc. 1. & jam diximus prius.

DIGRESSIO PRIMA HISTORICA.

DE JOSEPHI TESTIMONIO.

Sitnè genuinum an suppositum?

Ad præcedentem Dissertationem.

Sic legitur lib. 18. Antiquit. cap. 4. „ Fuit autem hoc tempore Jesus, vir sapiens, si tamen virum illum oportet dicere, erat enim mirabilium operum effector, Magister hominum qui vera libenter amplectuntur. Et plures quidem ex Judæis, plurimos etiam ex Gentibus ad se pertraxit. Hic erat Christus (vertit Hieronymus, Christus hic dicebatur) cumque eum à primoribus gentis suæ accusatum, Pilatus ad crucem damnasset, ab eo diligendo non abstinuerunt, qui primum cœperant: Nam post tertium diem redivivus ipse apparuit, cùm divini Vates hæc aliaque plurima admiranda de eo prædixissent: Neque ad hanc diem defecit denominatum ab eo Christianorum genus.

Dico: Probabilius videtur hoc Josephi testimonium esse genuinum & non suppositum.

Prob. 1°. Quia Scriptores antiquissimi & fide dignissimi illud ut genuinum laudant ex vetustissimis & probatis codicibus, scilicet Euseb. lib. 3. Demonst. Evang. p. 124. & Lib. 10. Hist. cap. 11. Hieron. in Catal. Script. Eccles. in Josepho. Isidorus Pelusiota Lib. 4. Epist. 225. Sozomenus Lib. 1. Hist. c. 1. Nicephorus Lib. 1. cap. 39. & alii plures.

2°. Quia hoc testimonium esse genuinum constans fuit traditio à primis sæculis usque ad medium circiter decimi sexti sæculi, quo Gifanius & Osiander primi hanc communem fidem tentârunt elevare.

3°. Quia si Christiani hoc testimonium Historiæ Josephi assuissent, non defuissent ex Judæis aut aliis, qui toto illo tempore hanc fraudem detexissent & Christianis exprobrassent.

4°. Quia Josephus meminit cum laude Joannis-Baptistæ & S. Jacobi quem Jesu fratrem appellat; Ergo omnino verisimile est ipsum in historia suæ Gentis texenda diligentissimum, non siluisse de Jesu qui tot & tàm stupenda miracula fecerat, & cujus occasione tot commotiones in sua Gente ortæ fuerant.

5°. Quia notæ suppositionis quas proferunt Recentiores, videntur insufficientes, ut patebit ex earum solutione. Itaque

Objiciunt silentium veterum Patrum Justini & Tertulliani, qui in suis concertationibus contrà Judæos illud testimonium nunquam protulerunt.

R. 1°. Argumentum negativum nullam vim habere contrà rationes positivas. 2°. Hi Patres fortè inciderunt in codices corruptos è quibus fraude Judæorum expunctum fuit hoc testimonium; qualem repertum fuisse Romæ testatur Baronius ad annum Christi 34. n. 221. & qualem asservari in Bibliotheca Sorbonica narrat Tournely. 3°. Veteres contrà Judæos efficaciùs adhibebant Vaticinia Prophetarum quàm testimonium Josephi, utpote recentioris Auctoris & cui poterant respondere Judæi,

dæi, ficut nunc poffunt: Jofephum hæc dixiffe non ex propria fententia, fed ex fententia Sectatorum Jefus Nazareni qui ipfum habebant pro Chrifto; quod non multùm urget Judæos.

Inftant: Non folùm antiqui Patres filuerunt de ifto teftimonio Jofephi, fed expreffe dixerunt Jofephum nunquam agnoviffe Jefum pro Chrifto: ut Origenes Tom. 11. in Math. Theodoretus & alii: Atqui tamen teftimonium laudatum, dicit: *Hic erat Chriftus.* Et: *Si tamen illum fas eft virum dicere:* Item Prophetas prædixiffe ejus refurrectionem & alia plura miranda de eo: Ergo hoc teftimonium non eft genuinus Jofephi fœtus.

R. N. Confeq. Meritò ergo negârunt ifti Patres Jofephum agnoviffe Jefum pro Chrifto, quia nec in Chriftum credidit, nec Chriftianus fuit, fed omnia de Meffia Vaticinia accommodavit Vefpafiano quem adulatoriè Meffiam dixit. Cùm itaque hæc, quæ referuntur in objectione, dixit, non eft locutus, ut dixi, ex propria fententia fed ex fide difcipulorum Chrifti, narrando quid ipfi fentiebant de Jefu, quem dicebant Chriftum; & ideò Hieronymus vertit; *Hic dicebatur Chriftus.*

Reponunt: Auctor hujus teftimonii dicit plures ex Gentibus Chriftum fecutos fuiffe, cum tamen una vel altera mulier ethnica legatur ei adhæfiffe: Ergo.

R. Iofephum refpexiffe ad tempus quo vivebat; quo certe tempore magna Gentilium multitudo, jam eum Chriftum credebat; vivebat enim Iofeph anno poft Chriftum 96.

Urgent: Non eft verifimile Jofephum fecta Pharifæum laudaffe Jefum, qui palàm Pharifæos infectatus fuerat.

R. 1°. Non magis effe mirum Jofephum laudaffe Jefum Pharifæorum adverfarium quam Vefpafianum Gentis fuæ capitalem hoftem. 2°. Jofephum non tam laudaffe Jefum quam retuliffe laudes Sectatorum illius.

Infiftunt ex Photio qui opera Jofephi recenfens Codice 238. nihil de ifto celebri teftimonio dicit: Imò Codice 48. negat librum *De univerfo* effe Jofephi, quia ibi fit fermo de æterna Chrifti generatione: Ergo fuppofititium reputat teftimonium lib. Antiquit. tàm difertum in laudem Chrifti.

R. Photium noluiffe exactè difcutere Judaicas Jofephi antiquitates, fed fola librorum argumenta defcribere. Neque etiam hoc teftimonium ignoravit; citato enim codice 238. iisdem omnino verbis ac Jofephus loquitur de Chrifto, quamvis nomen Jofephi taceat; fed cùm id quod addit ibidem de Jacobo, fcilicet mortis ejus caufa eveniffe excidium Jerofolimitanum, fit exfcriptum ex Jofepho, licet etiam ejus non meminerit, folus enim Jofephus hoc dixit; ità quæ dixit de Chrifto, indubiè ex Jofepho exfcripfit. Ad id quod opponitur ex Codice 48. circà librum de Univerfo, Photius non loquitur affirmativè, fed dubitanter & ex aliena fententia: *Quæ res*, inquit, *ambigendi fortaffe cuipiam caufam præbent, fitne hoc Jofephi opufculum.* Infuper potuit Jofephus credere, aut faltem referre quæ difcipuli Chrifti credebant de ejus fapientia, virtute & refurrectione, ut fert teftimonium libri Antiquitatum, & non credere ejus divinitatem feu æternam generationem, ut fert liber *De univerfo:* In primo enim teftimonio nihil de Chrifti divinitate affirmat, fed dubitanter tantùm & oratorio modo dicit: *Si tamen virum illum oportet dicere.* Denique Photii auctoritas non præponderat auctoritati Eufebii, Hieronymi & aliorum patrum quos laudavimus.

DIGRESSIO SECUNDA HISTORICA.

DE LIBRIS SYBILLINIS.

Utrùm fint genuini an fuppofititii?

Ad præcedentem Differtationem.

Sybillarum oracula continentur octo carminum libris, qui Sybillini dicuntur in Bibliotheca Patrum Tom. 8. Edit. Parif. 1624. Quidam & libros & oracula iis contenta rejiciunt ut figmenta Chriftianorum. Quidam è contrà & libros & oracula admittunt. Fortè verius ac tutius erit inter duo extrema tenere medium. Unde

Dico: Sybillarum oracula non funt Chriftianorum figmenta: Neque tamen omnia carmina, quæ his octo libris Sybillinis continentur, funt genuina & incorrupta.

Probatur prima pars 1°. Patres antiquiffimi & commendatiffimi hæc oracula laudant in probationem noftræ Religionis, eaque à fuppofitionis nota vindicant: Atqui hæ funt legitimi operis notæ: Ergo.

Prob. Maj. 1°. ex Origene lib. contrà Celfum p. 516. fic ipfum perftringente: „ Nefcio quid „ ei venit in mentem ut cenferet Sybillam à nobis „ potiufquam Jefum appellandam fuiffe Dei fi- „ liam, afferverans nos multa ejus verfibus infe- „ ruiffe maledica, non tamen indicans quæ fint „ illa, quæ inferuimus: Indicaffet autem fi anti- „ qua habuiffet incorruptiora exemplaria in qui- „ bus non reperiantur quæ putat à nobis interpo- „ lata; quod tamen non fecit.

2°. Ex Lactantio Firminiano lib. 4. de verfa fapientia cap. 15. „ His teftimoniis (Sybillarum, „ inquit) quidam revicti, folent eo confugere, „ ut aiunt, non effe carmina Sybillina, fed à „ noftris ficta atque compofita: Quod profectò „ non putabit qui Ciceronem, Varronemque le- „ gerit aliofque veteres qui Erythræam Sybillam „ cæterafque commemorant, ex quorum libris „ ifta exempla proferimus. Qui Auctores obierunt „ antequàm Chriftus fecundùm carnem nafce- „ retur.

3°. Ex Conftantino Imperatore in oratione ad Sanctorum cœtum apud Eufebium cap. 18. ubi de Sybilla Erythræa hæc habet: „ Divino quodam „ inftinctu afflata verfibus ea quæ erant de Deo „ futura prædixit, notifque & ordine primarum „ litterarum (quæ Acroftichis dicitur) hiftoriam „ de Jefu adventu declaravit. Acroftichis hæc „ quidem eft JESUS-CHRISTUS DEI FILIUS, SERVATOR, CRUX." Et cap. 19. dicit: „Verùm multi „ funt qui nullam fidem ei adjungunt; idque cùm „ fateantur Sybillam vatem Erythræam extitiffe: „ imò verò fufpicantur quem noftræ Religionis „ Profefforem Poëticæ non ignarum, ifta carmi- „ na contexuiffe; falsòque infcripta effe & inter „ Sybillæ oracula numerata.... Verùm de hujus „ rei veritate fatis conftat, quippè noftri homi- „ nes tempora adeò accuratè & magno ftudio „ collegerunt, ut nemo poffit fufpicari hoc Poë- „ ma poft Chrifti in terras defcenfum, editum „ fuiffe; atque illi propterea mendacii perfpicuè „ convincuntur qui ifta carmina non olim à Sy- „ billa condita effe prædicant. Perfpicuum eft „ enim Ciceronem iftud Poëma, cum fortè perlegiffet, in Latinum convertiffe fermonem fuifque „ fcriptis attexuiffe.

4°. Ex S. Juftino in Apolog. ad Antoninum Pium & in cohortatione ad Græcos. Ex Clemente Alexand. lib. 6. Stromat. ex S. Aug. Epift. 155. ad Martianum & lib. 18. de Civit. cap. 46. & 47.

Prob. 2°. prima pars ex illuftrioribus inter Gentiles Scriptoribus qui longè ante Chriftianorum tempora, hæc Sybillina oracula laudaverunt. Varro de lingua Latina lib. 5. & lib. 1. de re ruftica cap. 1. Cicero de Divinatione lib. 1. n. 112. Livius lib. 3. 4. 7. 10. Decadis 1. decadis 3. lib. 1. 2. 5. 9. & fæpiùs. Cornel. Tacitus lib. 15. Annal. Suetonius in Octavio Augufto c. 31. Et in Julio Cæfare c. 69. Plinius lib. 13. c. 13. & plures alii inter quos fignanter Virgilius qui Sybillæ Cumanæ de Chrifto Vaticinia Myfteriorum nefcius, Salonio Afinii Pollionis novi Confulis filio accommodat Eclogâ 4.

Ultima Cumæi venit jam Carminis ætas,
Magnus ab integrò feculorum nafcitur ordo,
Jam redit & Virgo, redeunt faturnia regna,
Jam

Jam nova progenies Cœlo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero quo ferrea primum
Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave Lucina....
Hoc duce si qua manent sceleris vestigia nostri
Irrita, perpetuâ solvent formidine terras.

Prob. secunda pars 1°. lib. 1. Sybillino legitur Noë diebus tantùm quadraginta & uno mansisse in Arca. At constat ex Scriptura Noë anno solido in Arca fluctuasse.

2°. Ibid. Mons Ararath in quo quievit Arca in Phrigia collocatur. At ex omnibus Geographis constat Ararath esse montem Armeniæ.

3°. Constans est Patrum Sententia Moysen omnium Scriptorum sivè prophanorum sive Sacrorum esse antiquissimum, & tamen Auctor tertii libri se Moïse antiquiorem facit.

4°. SS. Patres Sybillas Gentilium Prophetissas passim vocant, & ex Gentibus oriundas asserunt, & tamen Sybilla Erythræa se Nurum Noë dicit, & lib. 8. Auctor se Christianum dicit.

5°. Eodem libro legitur Romam perituram anno à conditione sua 948. æræ vulgaris 195. quæ tamen adhuc modò subsistit. Sunt & alia quædam falsa impermixta.

Obj. 1°. Contrà primam partem: Teste Suetonio in Octav. Aug. c. 31. Sybillarum oracula à Cæsare Augusto duobus forulis auratis abscondita sunt sub Appollinis Palatini basi: Ergo suppositia sunt quæ laudantur à SS. Patribus.

R. N. Conseq. Quia secundùm lactantium lib. 1. de falsa Relig. c. 6. solius Sybillæ Gumanæ oracula obserata fuerunt, non aliarum, sed etsi etiam aliarum, non unum sed plura erant in mundo exemplaria quæ consulere poterant SS. Patres: Undè cùm anno ab urbe condita 671. concremato Capitolio, concremati fuissent libri Sybillini, missi fuerunt legati Erythras qui carmina Sybillina quærerent, ut testatur Lactantius suprà ex Varrone. Neque Erithris tantùm, sed & in aliis Regionibus conquisita fuisse prodit Tacitus lib. 6. Annal.

Obj. 2°. Si sint genuina Sybillina oracula de Deo & Christo quæ laudantur à Patribus, cùm hæc sint clariora oraculis Prophetarum, feliciores forent Gentiles in assequenda Dei & Christi cognitione quàm Judæi, contrà illud Psal. 147. *Non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis.*

R. N. Sequelam 1°. Quia Sybillinis oraculis plura falsa sunt mixtà veris. 2°. Quia licet essent clarissima, ea tamen non intelligebant Gentiles, Deo mentis oculos non aperiente ut intelligerent, ut patet de Virgilio suprà. 3°. Quia Judæis & non Gentibus lex Dei data est, Iudæis & non Gentibus missi sunt Prophetæ, quorum oracula sunt certiora quibuscumque oraculis Sybillarum.

DISSERTATIO III.

De Convenientia, Necessitate & Motivo Incarnationis.

D. Th. Q. 1.

ARTICULUS I.

De Convenientia Incarnationis.

Ex multiplici capite potest attendi hæc convenientia: 1°. Ex parte Dei: 2°. Ex parte Generis humani. 3°. Ex parte totius universi. 4°. Ex parte personæ assumentis. 5°. Ex parte naturæ assumptæ tam quoad speciem quàm quoad sexum. 6°. Ex parte temporis quo facta est Incarnatio.

Dico 1°. Conveniens fuit Deo incarnari.

Hic q. 1. a. 1. o. Ibid. in a. s. c. Prob. 1°. Illud opus est Deo convenientissimum in quo relucent ejus perfectiones, ad hoc enim totus mundus conditus est ut gloriam Dei manifestet, & ut per visibilia, invisibilia Dei conspiciantur, & ideò dicitur quòd omnia propter semetipsum fecerit Dominus: Atqui in Mysterio Incarnationis mirè relucent ac manifestantur perfectiones Dei, nempè Bonitas, Sapientia, Justitia & Potentia: Bonitas, quoniam non despexit proprii plasmatis infirmitatem; Justitia, quoniam rigorosam exhibuit peccatorum satisfactionem, & homine victo, non alio quàm homine fecit vinci Tyrannum: Sapientia, quoniam difficillimi pretii adinvenit decentissimam solutionem & difficillimam justitiæ cum misericordia conciliationem: Potentia, quia nihil est majus quàm Deum fieri hominem & tam distantia jungere: Ergo.

Prob. 2°. Convenit summo bono qualis est Deus se summo modo communicare: Atqui Deus per Incarnationem se summo modo communicat ad extrà: Ergo. Maj. patet: Quia cum bonum sit de se seu ex natura sua sui diffusivum & communicativum, sequitur quòd summum bonum sit summè communicativum. Prob. Min. Nullus major nec intimior excogitari potest modus communicationis, quàm quòd ex tribus, verbo, animâ & carne, una fiat persona, seu quo Creator & Creatura una persona evadant, ut fit in Incarnatione: Quadrupliciter enim Deus se communicat ad extrà in ordine naturæ, gratiæ, gloriæ & unionis hypostaticæ. In ordine naturæ dona sua communicat, sed naturalia. In ordine gratiæ communicat quidem supernaturalia, sed creata. In ordine gloriæ seipsum communicat, sed tantum in esse intelligibili. At in unione hypostatica seipsum communicat secundùm esse proprium naturale & personale, ità ut verum sit dicere *Deus est homo, homo est Deus*: In prima communicatione facit hominem rationalem, in secunda Sanctum, in tertia Beatum, in quarta Deum: Ergo. *Ibid. o.*

Dices 1°. Videntur divinæ perfectiones obscuratæ in hoc Mysterio, maximè divina Majestas ex tanta humiliatione & conjunctione ad vilem carnem: Ergo.

R. Quòd sicut sol illuminando lutum nihil sordidum indè recipit, & sicut anima corpori unita non fœdatur, ita nec Divinitas carni conjuncta. Adde quòd in omnibus humanitatis Christi humiliationibus, semper aliquis splenduerit fulgor Divinitatis; concipitur in carne, sed de Spiritu sancto. Nascitur, sed de Virgine. Jacet in Præsepio, sed à Regibus adoratur. Fugit in Ægyptum, sed ibi Idola subvertit. Vivit Pauper, sed miracula patrat. Rapitur à militibus, sed eos prius prosternit. Crucifigitur, sed terra concutitur. Moritur, sed sol obscuratur. Sepelitur, sed propriâ virtute resurgit.

Repones: Magis eluxisset divina Bonitas si Deus gratis peccata nostra nobis remisisset: Ergo.

R. N. Ant. Majoris enim bonitatis est nobis inimicis suis filium suum dare quàm offensas gratis remittere. Adde quòd non fuissent servata justitiæ jura.

Dices 2°. Si Deo fuit conveniens incarnari: Ergo non incarnari fuit inconveniens; quod non potest dici, cùm Deus aliquod inconveniens facere non possit & tamen potuerit non incarnari.

R. D. Ant. Si Deo fuit conveniens ut necessarium & debitum incarnari, non Incarnari fuit inconveniens, C. Si Deo fuit conveniens ut liberum, &c. N. Sic conveniens est servare virginitatem, non est tamen inconveniens uti matrimonio, quia utrumque liberum est. Incarnatio autem sic Deo fuit conveniens, ut tamen ipsi esset libera.

Dico 2°. Incarnatio fuit maximè conveniens generi humano.

Patet ex multis commodis quæ homini per Incarnationem obveniunt: A dæmonis & peccati servitute liberatur; verbis & exemplis Christi ad virtutem instruitur & incitatur; jus ad gratiam & gloriam ejus meritis acquirit; ejus natura sublimatur ad usque divinitatem cui fit quodam modò consanguinea; facilius habet accessum ad Patrem per filium ejus, qui frater & caro nostra est; facta est ipsi facilior & planior via salutis per abundantiores gratias & Sacramenta. Alias recenset utilitates S. Doct. a. 2.

Dico 3°. Incarnatio fuit conveniens toti universo.

Patet ex præcedenti: Cum enim homo sit quoddam universi compendium & Epilogus: Habet enim esse cum lapidibus, vivere cum plantis, sentire cum Brutis, intelligere cum Angelis: Fit indè ut omnia cum homine per Incarnationem decorata sint atque nobilitata. Et ideò dicitur ad Ephes. 1. *Omnia in Christo esse instaurata.*

Ib. a. 5. & 6. Dico 4°. Inconvenienter facta fuisset Incarnatio in principio & in fine mundi, sed convenienter peracta est in plenitudine temporis.

Ib. a. 5. o. Prob. prima pars: Neque ante peccatum, neque statim post peccatum conveniens erat verbum incarnari: Ergo. Prob. Ant. Non ante peccatum: quia opus Incarnationis principaliter ordinatur ad reparationem generis humani per peccati abolitionem; non autem datur medicina nisi jam infirmis: Undè Christus Math. 9. dicit: Non est opus valentibus Medicus sed malè habentibus, non enim veni vocare justos, sed peccatores. Non statim post peccatum: 1°. ut homo qui per superbiam peccaverat, profundè humiliatus, magis agnosceret morbi sui gravitatem, naturæ & Legis infirmitatem, ac Medici necessitatem, sicque ad eum clamaret & gratiæ quæreret auxilium. 2°. Ut paulatim ad id quod perfectum est procederetur, in quo processu primo est natura, secundo Lex, tertio gratia. Naturalis enim ordo est ut ab imperfecto ad perfectum veniatur. 3°. Propter dignitatem Verbi incarnati: Ut enim dicit Glossa super cap. 4. ad Galat. *Quantò major Judex veniebat, tantò præconum series longior præcedere debebat;* qui scilicet per oracula, figuras, variaque Sacramenta veteris Legis, tanti Salvatoris prænuntiarent adventum. 4°. Ne fervor fidei temporis prolixitate tepesceret: Ea est enim conditio hominum ut non diu in virtutum exercitio perseverent, ut patet in Ecclesiæ progressu quæ à primævo fervore tantum defecit: Undè Luc. 18. dicitur: *Filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra:* Ergo.

Ib. a. 6. o. Prob. secunda pars 1°. quia Incarnatio est causa efficiens ejus perfectionis quæ in nobis est per gratiam, *De plenitudine enim ejus omnes accepimus*, Joan. 1. Non decet autem quòd causa efficiens perfectionis tamdiù differatur, aliàs pauci peficerentur & paucis profuisset Christus. 2°. Quia non conveniebat Verbum tunc incarnari quando notitia Dei penitùs excidisset, & spes de eo quasi desperata, & mores omninò essent corrupti; quod contigisset si usque ad finem mundi venire distulisset. 3°. Ut manifestaretur divina virtus quæ pluribus modis homines salvavit, non solùm per fidem futuri, sed etiam per fidem præsentis & præteriti: Consequenter conveniens fuit etiam, quod est tertia pars, ut Christus veniret *In plenitudine temporis*, uti ait Apost. ad Galat. 2. vel *In medio annorum*, ut dicitur Habacuc. 3. non quidem mathematicè, quasi tot anni supersint post Incarnationem quot effluxerunt ante illam: Id enim incertum est, sed moraliter, in quantùm non est facta neque in principio, neque in fine temporum; quod est enim inter duos terminos, dicitur in medio, quamvis magis distet ab uno extremo quàm ab alio: Intellige etiam plenitudinem temporis definiti à Deo; quia tunc Deus adimplevit Mysterium quod præfinierat, adimplevit figuras, promissiones & dedit plenitudinem gratiæ.

Dices contrà primam partem: Charitas non tardat subvenire amico necessitatem patienti: Atqui Deus *Nimiâ charitate dilexit nos*, Ephes. 2. Ergo.

Ib. a. 5. ad 1. R. D. Maj. Charitas non differt subvenire amico, salvâ tamen negotiorum oportunitate & personarum conditione, C. Secùs, N. Si enim Medicus statim à principio ægritudinis medicinam daret infirmo, aliquando minùs proficeret vel magis læderet quàm sanaret. Et ideò etiam Dominus non statim à principio, Incarnationis remedium humano generi exhibuit, ne illud contemneret ex superbia, si priùs infirmitatem suam non agnosceret.

Dices 2°. Si Christus citiùs venisset, plures fuissent salvati: Ergo.

Respondet S. Doct. ad 2. quòd Aug. dicat in lib. de sex Quæst. Paganorum Epist. 49. quod tunc Christus voluit hominibus apparere, quando & ubi sciebat esse qui in eum fuerint credituri. Sed quòd hanc responsionem retractaverit in lib. de perseverant. cap. 6. adducto exemplo de Tyriis & Sidoniis. Item cap. 10. & lib. 2. Retract. c. 31. Unde ad argumentum: Utrùm plures salvati fuissent si à principio venisset Christus? R. esse valdè incertum: Proximioribus fortè magis profuisset sanguis recens effusus, qui remotioribus propter refrigescentem charitatem nihil profuisset. Aliunde ante Christi adventum non defuerunt auxilia gratiæ ad salutem sufficientia ex ejus prævisis meritis.

De aliis convenientiis dicemus infrà secundùm ordinem D. Thomæ.

ARTICULUS II.

De necessitate Incarnationis.

§. I.

Utrùm Incarnatio fuerit necessaria ad reparationem generis humani?

Dupliciter aliquid dicitur necessarium ad finem: Ib. a. 2. o. Uno modo simpliciter & absolutè, utpote sine quo aliquid esse non potest, sicut cibus est necessarius ad conservationem vitæ: Alio modo secundùm quid, quatenus per id melius & convenientiùs pervenitur ad finem, sicut equus necessarius est ad iter.

Dico: Incarnatio non fuit simpliciter necessaria ad reparationem generis humani, sed tantùm secundùm quid. Ibid.

Primam partem docent unanimiter SS. Patres Athanas. Orat. 3. cont. Arianos, Greg. Nazian. Orat. 9. Theodoret. Serm. 6. cont. Græcos, Leo Magnus Serm. 2. de Nativit. Cyrillus Alexand. Lib. de Incarnat. Gregorius Magnus Lib. 20. Moral. c. 26. Joannes Damasc. Lib. 3. c. 18. Bernard. Epist. 190. & Serm. 11. in Cantic. Aug. Lib. 13. de Trinit. c. 10. & Lib. de Agone Christiano cap. 11. ubi dicit: " Sunt stulti qui dicunt: Non poterat aliter sapientia Dei homines liberare nisi susciperet hominem & nasceretur de fœmina & à peccatoribus omnia illa pateretur. Quibus dicimus: Poterat omninò, sed si aliter faceret, similiter vestræ stultitiæ displiceret.

Ibid. Ratio est; quia Deus per suam omnipotentem virtutem poterat humanam naturam multis aliis modis reparare, vel illi condonando injuriam sibi per peccatum illatam ut persona offensa & supremus Judex, vel acceptando aliqualem hominis satisfactionem, vel quoquo modo sibi placuisset: Ergo. Prob. Ant. In his nulla involvitur contradictio, & Deus est liberrimus respectu operum ad extrà.

Ibid. Prob. secunda pars: Id melius & convenientius est ad reparationem generis humani per quod homo meliùs & faciliùs promovetur ad bonum, & recedit à malo: Atqui hoc utrumque obtinet per Incarnationem: Ergò. Prob. prima pars Minoris quinque rationibus. 1°. Per Incarnationem magis certificatur fides, magis enim creditur Deo loquenti. 2°. Spes magis erigitur. 3°. Charitas magis incenditur, utraque per manifestationem tantæ Dei dilectionis erga nos. 4°. Exemplum bonæ operationis nobis præbetur. 5°. Planè divinitas participatur, in qua vera hominis beatitudo consistit. Prob. secunda pars Minoris etiam quinque rationibus. 1°. Quia homo per Incarnationem instruitur ut diabolum contemnat & detestetur, ex eo quòd per hoc Mysterium sit humiliatus. 2°. Innotescit humanæ naturæ dignitas quam sordibus peccatorum inquinare dedecet. 3°. Præsumptio tollitur per hoc quod gratia Dei nullis præcedentibus meritis in homine Christo commendatur. 4°. Superbia per tantam hu-

humiliationem redarguitur & sanatur. 5°. Homo à servitute diaboli & peccati liberatur: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà primam partem: Deus necessario & ex natura sua est justus, imò est ipsa justitia, nec omninò potest esse injustus, quia seipsum negare non potest, ut dicit Apost. 2. Timot. 2. Atqui justitia exigit punitionem peccati: Ergo necessaria fuit simpliciter Incarnatio ut Christus per pœnas peccato debitas justitiæ Dei satisfaceret.

Ità Honoratus Tournely, qui licèt agnoscat Deum posse de potentia extraordinaria reparare hominem absque Incarnatione, tenet tamen non posse potentiâ ordinariâ temperatâ virtute justitiæ; quasi verò potentia extraordinaria non debeat esse temperata virtute justitiæ. Fortè poterit Deus de potentia extraordinaria aliquid injustum? Peccat ergo Tournely in ipso limine: Et dum dicit Deum non posse potentiâ ordinaria dimittere peccatum sine satisfactione, quia non potest esse injustus & se negare, probat pariter id non posse potentia extraordinaria, quia Deus non potest etiam potentiâ extraordinariâ facere injustum & se negare. Hoc præmisso.

R. 1°. ad argumentum. S. Th. infrà q. 46. a. 2. ad 3. idem argumentum iisdem fermè terminis sibi proponit, & sic respondet. " Ad tertium, „ dicendum quòd hæc etiam (Dei) justitia de„ pendet ex voluntate divina ab humano genere „ satisfactionem exigente pro peccato; nam si „ voluisset absque omni satisfactione hominem „ à peccato liberare, contrà justitiam non fuis„ set; ille enim judex non potest, salvâ justi„ tiâ, culpam sine pœna dimittere, qui habet „ punire culpam in alium commissam, puta vel „ in alium hominem, vel in totam Rempubli„ cam, sive in superiorem Principem. Sed Deus „ non habet aliquem superiorem, sed ipse est „ supremum & commune bonum totius universi: „ Et ideò si dimittat peccatum, quod habet ra„ tionem culpæ ex eo quod contrà ipsum com„ mittitur, nulli facit injuriam; sicut quicum„ que homo remittit offensam in se commissam „ absque satisfactione, misericorditer & non in„ justè agit. Et ideo David misericorditer petens „ dicebat: Tibi soli peccavi: Quasi dicat: Potes „ sine injuria mihi dimittere." Hæc S. Doctor. Indè, D. Maj. argumenti: Deus est necessariò & ex natura sua justus in actu primo, C. In actu secundo & quoad exercitium hujus justitiæ, N. Id enim juxtà S. Th. pendet ab ejus liberrima voluntate. Ad hunc sensum, D. Min. Atqui justitia exigit simpliciter necessariò punitionem peccati, N. Dependenter à divina voluntate & quantùm illi placet, C.

Et ut præveniatur instantia: Nè dicas cum Tournely Deum non esse tantùm partem læsam, sed judicem publicum & Rectorem universalem, cujus est bonum publicum tueri: Respondet enim tibi S. Th. Deum ipsum esse supremum & commune bonum totius universi; & ideò si dimittat peccatum quod contra ipsum committitur, nulli nec etiam bono communi facit injuriam.

R. 2°. D. Min. Justitia exigit satisfactionem pro peccato aliqualem, Transeat ad sensum præcedentis solutionis: Rigorosam, aut saltem condignam, N. Ità ipsemet objiciens, qui fatetur Deum in exercitio justitiæ esse liberum quantùm ad mensuram & gradum satisfactionis, seu pœnæ infligendæ, posseque mitiorem exigere quàm culpa mereatur: Ergo liberum illi fuit aliqualem creaturæ satisfactionem acceptare: Ergo non fuit necessaria Incarnatio. Sed unde velim Theologus Parisiensis habet quòd Deus sit liber circà condignitatem & non circà substantiam satisfactionis, utrumque enim exigit justitia, nec Deus potest se magis negare in uno quàm in altero. Ficta ergo videtur hæc distinctio & ad subterfugium excogitata.

Inst. 1°. cum eodem: Deus necessariò odit peccatum, nec enim potest non odisse quod suæ sanctitati ac justitiæ adversatur: Atqui istud odium in Deo nihil est aliud quàm constans voluntas illud puniendi: Ergo.

R. D. Maj. Deus necessario odit peccatum quamdiu remanet, C. Si deleatur, N. Potest autem illud delere vel condonando, vel aliqualem satisfactionem ab homine acceptando, vel alio modo sibi noto & in thesauris divinæ omnipotentiæ latente.

Inst. 2°. Deus non potest magis peccatum impunitum remittere quàm posset præmium merito denegare: Atqui non potest salva justitia præmium merito denegare: Ergo.

R. N. Ant. Disparitas est quod per meritum acquiratur merenti jus ad præmium: Unde si eo frustraretur, violaretur ejus jus & fieret illi injuria. At per peccatum non acquiritur peccanti, sed personæ læsæ jus ad exigendam satisfactionem, quam ideò si remittat gratis, nemini facit injuriam.

Obj. 2°. cum eodem auctoritatem S. Anselmi qui toto fermè libro *Cur Deus homo* duo contendit: Primum, Deum non potuisse lapsum hominis permittere, quin statim ejus reparationem decreverit. Alterum est hominem non debuisse nec potuisse alia quàm plenæ atque condignæ satisfactionis, atque adeò Incarnationis via redimi ac liberari. Ut hæc duo probet, istud fundamentum ponit lib. 1. c. 10. „Sicut in Deo quamlibet „ parvum inconveniens sequitur impossibilitas, „ ita quamlibet parvam rationem, si majori non „ vincatur, comittatur necessitas." Ex quo principio concludit cap. 12. " Quapropter si non de„ cet Deum aliquid injuste aut inordinate facere, „ non pertinet ad ejus libertatem, aut benigni„ tatem aut voluntatem, peccantem qui non „ solvit Deo quod abstulit, impunitum dimitte„ re." Ergo.

Si fides est objicienti in his quæ tribuit D. Anselmo, tria docet S. Doctor, quæ negat ipse Tournely. Primum, Deum non potuisse homini lapsum permittere, quin statim ejus reparationem decreverit. Hoc negat Tournely Conclusione secundâ præcedenti. Secundum, hominem non potuisse liberari alia viâ quam condignæ satisfactionis. Hoc negat Tournely q. 2. in prima Probatione Conclusionis & alibi. Tertium, Deum non posse etiam de potentia extraordinaria peccatum remittere sine satisfactione, si quidem nec de potentia extraordinaria possit Deus aliquid injustum & inordinatum: Et hoc tertium negat Tournely Conclusione præcedenti. Unde hoc argumentum prout proponit, plus ipsi nocet quàm nobis & ab ipso prius est solvendum. Hoc præmisso.

Ad Anselmi testimonium variæ sunt Responsiones. Quidam ingenuè agnoscunt eum fuisse in hac sententia quam illi tribuit arguens, sed ipsum in hoc esse deserendum, utpotè unanimi aliorum SS. Patrum sensui dissentaneum.

Alii ipsum intelligunt de necessitate secundùm quid seu congruentiæ, vel de necessitate per respectum ad condignam satisfactionem.

Alii tandem cum S. Bonaventura & Alensi quibus subscribimus, dicunt Anselmum loqui in hypothesi decreti divini de reparatione hominum per satisfactionem condignam, consequenter de necessitate hypothetica & consequente, non absoluta & antecedente. Id demonstratur ex ipso eodem opere: Etenim lib. 2. dicti operis c. 5. solvens hanc objectionem, quòd si Deus causâ vitandæ indecentiæ necessitetur reparare genus humanum per Incarnationem & satisfactionem Filii, gratia beneficii minuatur: Respondet gratiam beneficii augeri *cùm aliquis sponte necessitati benefaciendi se subdit;* & adfert exemplum necessitatis ortæ ex promissione vel voto, quæ apertè est necess-

cessitas ex suppositione & consequens. Et cap. 17. ostendit omnem necessitatem de qua locutus est, divinæ subjacere voluntati, & nihil necessarium esse nisi quia Deus ità decrevit: Ergo manifestum est Anselmum loqui ex suppositione divini decreti, consequenter de necessitate hypothetica & consequente, non absoluta & antecedente.

De eadem necessitate ex suppositione intelligendi sunt quidam alii SS. Patres, dum dicunt Deum non potuisse sine Filii satisfactione reparare hominem lapsum; constat enim ex Probatione Conclusionis ipsos unanimiter sentire id potuisse simpliciter & absolutè.

Id verò quod dicitur Deum non posse facere quod est inconveniens, verum est de inconvenienti privative seu contrarie, quando nempe fit aliquid contrà id quod convenit & oportet, non verò de inconvenienti negative, quando scilicet aliquid omittitur, quòd certa ratione conveniret, cujus tamen faciendi nulla est obligatio. Cum ergo supposito lapsu hominis reparandi Incarnatio sit conveniens divinæ bonitati & justitiæ, si eam non decrevisset, omissum fuisset aliquid quod est conveniens, sed quia nullo jure ad eam volendam tenebatur, si eam non voluisset, nihil egisset contrà quàm convenisset & oportuisset: Neque in hoc casu defuissent divinæ sapientiæ rationes & convenientiæ sic agendi.

Nota enim bene, quòd Deus non semper faciat aut debeat facere id quòd est melius, perfectius & convenientius ex parte operis, aliàs deberet facere mundum perfectiorem & perfectiorem in infinitum, sed quod suæ voluntati, quæ est fons & regula totius rectitudinis, magis congruit in ordine ad fines quos liberrime sibi constituit.

Obj. 3°. contrà secundam partem: Gratis debemus dimittere debitoribus nostris: Ergo convenientius Deus sic egisset nobiscum, sic enim dedisset exemplum.

R. N. Conseq. Alia enim est ratio privati hominis, alia judicis & Superioris: Illi laudabile est offensam sine satisfactione dimittere; iste verò misericordiam justitiâ temperare debet, ne impunitate & facillitate veniæ laxentur habenæ peccatoribus: cum ergo Deus sit simul Pater misericordiarum & ultionum Dominus, debuit unum attributum altero temperare; quod in Incarnatione mirabiliter effectum est.

§. II.

Utrùm ad condignam satisfactionem pro peccato necessaria fuerit Incarnatio?

Nota 1°. Licet absolutè & simpliciter non fuerit necessaria Incarnatio ad reparationem generis humani, ut vidimus §. præcedenti, controvertitur tamen utrùm saltem ad satisfaciendum de condigno pro peccato, non fuerit necessaria, ità ut homo purus non potuerit talem satisfactionem Deo exhibere.

Nota 2°. Sermonem esse de homine puro, non per exclusionem gratiæ, sed per exclusionem Divinitatis, hoc est de homine non Deo.

Item quæstio est de peccato proprio vel alieno. Insuper intelligimus hic Incarnationem latè prout significat assumptionem naturæ creatæ, sive sit Angelica, sive humana.

Nota 3°. Satisfactionem quæ est recompensatio seu redditio voluntaria alicujus debiti, aliam esse sufficientem & perfectam, aliam insufficientem & imperfectam: Perfecta attenditur penes duo. 1°. Penes materiam seu pretium quo fit compensatio: 2°. Penes formam justitiæ quæ non considerat solum materiæ valorem, sed etiam conditionem personæ satisfacientis. Itaque tunc est perfecta ex parte materiæ, quando res oblata adæquat debitum, ut si furatus fueris centum, offeras rem valentem centum. Si secus, erit imperfecta ex parte materiæ, cujus proindè defectus suppleri debebit ex gratia creditoris. Tunc est perfecta ex parte formæ seu modi justitiæ, cùm servantur conditiones strictæ & rigorosæ justitiæ, quæ solent numerari quinque à Theologis: Prima quòd sit ad alterum. Secunda quòd sit ex bonis propriis. Tertia nec alio titulo debitis. Quarta nec sub dominio creditoris contentis. Quinta quòd creditor teneatur illam satisfactionem acceptare. Imperfecta erit ex parte formæ si aliqua ex his conditionis desit. Perfectam ex parte materiæ tantùm, vocamus condignam seu de condigno; perfectam autem etiam ex parte formæ, vocamus rigorosam seu de toto rigore justitiæ.

Suppono ut certum hominem purum non posse Deo pro peccato offerre satisfactionem secundùm totum rigorem justitiæ; quia nihil potest exhibere Deo sivè naturale sivè supernaturale, quod non sit à Deo creditore collatum & quod Deus teneatur acceptare. Insuper si vix in Deo homine purificentur præfatæ conditiones, ut videbitur infrà, quantò minùs in homine puro. Restat ergo difficultas tantùm de satisfactione de condigno seu perfecta ex parte materiæ & pretii æquivalentis.

Dico 1°. Homo purus non potuit Deo satisfacere de condigno pro peccato mortali suo vel alieno; adeòque ad hujusmodi satisfactionem necessarium fuit Deum incarnari.

Ità Aug. in Enchir. c. 108. *Neque per ipsum liberaremur unum mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Jesum, nisi esset & Deus.* Et S. Leo serm. 1. de Nativit. *Nisi esset verus Deus, non afferret remedium; nisi esset verus homo, non præberet exemplum.*

Prob. Verbis & ratione S. Th. „ Peccatum, *Ib. ad 2.*
„ inquit, contrà Deum commissum quandam infinitatem habet ex infinitate divinæ Majestatis; tantò enim offensa est major quantò major est ille, in quem delinquitur: Undè oportuit ad condignam satisfactionem, ut actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, utpotè & Dei & hominis existens.

Varii quidem variè hanc quandam infinitatem peccati de qua S. Th. explicant. Quidam volunt esse infinitatem secundùm quid tantùm & objectivam, & ideò dixisse S. Thomam *quandam infinitatem*: Alii esse infinitatem simpliciter, hoc est absolutè, sed non omnibus modis, nec in ratione entis, sed tantum in genere moris, & ideò dixisse sanctum Thomam *quandam infinitatem*; sed quovis modo intelligatur currit ratio S. Doctoris.

Et quidem patet si dicatur offensa peccati infinita simpliciter, quam sententiam elegimus in Tract. de Peccatis Dissert. ultima a. 5. Quia injuria simpliciter infinita non potest condignè resarciri per satisfactionem valoris finiti: Atqui satisfactio cujuscumque creaturæ est valoris finiti: Ergo. Prob. Min. Valor & æstimatio satisfactionis desumitur ex persona satisfaciente, quia persona satisfaciens est subjectum satisfactionis; undè dicitur communiter: Honor est in honorante, & ideò tantò major æstimatur satisfactio quantò est dignior & excellentior persona satisfaciens, quâ ratione satisfactio Christi, est simpliciter infinita, quia persona satisfaciens est divina & infinita: Atqui Creatura satisfaciens quantumvis supernaturalibus donis exornata, est finitæ dignitatis: Ergo.

Si autem juxtà alteram intelligentiam dicatur injuriam peccati esse infinitam objectivè tantum & secundum quid, sicut actus Charitatis dicitur infinitus objectivè, quia habet pro objecto Deum infinitum; Nihilominus militat ratio D. Th. quæ secundum hunc sensum sic proponitur.

Injuria Deo per peccatum mortale illata, etsi sit infinita tantum secundum quid, reparari condignè non potest per actum Pœnitentiæ aut Charitatis

ritatis quantumvis ferventis puræ Creaturæ: Ergo. Prob. Ant. Gravitas injuriæ mortalis non consistit solùm in hoc quòd auferatur à Deo ratio ultimi finis ad quod habet jus strictum, sed & insuper quòd hujus juris violatio & divinæ Majestatis depressio ac contemptus fiat à vili creatura ipsum offendere præsumente: Atqui per actum Charitatis quantumvis ferventis, quo Creatura in amicitiam Dei redit & ipsum pro fine ultimo iterùm amplectitur, non compensat condignè injuriam de qua in Majori: Ergo. Prob. Min. Quia longè atrocius & gravius est Deoque magis injuriosum ipsum vili creaturæ subjici, quàm sit ipsi honorificum creaturam hanc ei subjici, sicut indignius est Regem subdito mancipari, quàm sit honorabile Regi mancipium ipsi subdi: Quapropter indè decrescit valor satisfactionis, undè crescit gravitas offensæ: Ergo.

Dico 2°. Homo justus potest condignè satisfacere pro peccato veniali.

Prob. 1°. Peccatum veniale est ab intrinseco reparabile, quia non tollit gratiam quæ est radix vitæ supernaturalis, nec conversionem ad ultimum finem qui est principium vitæ humanæ, & ex quo reparari potest tanquàm ex primo principio quidquid retardat ejus assecutionem: secùs autem peccatum mortale: Atqui pro illo quod reparari potest, potest etiam satisfieri; peccatum enim integrè non reparatur donec pro eo sit satisfactum: Ergo homo justus, &c.

Prob. 2°. Ideò à puro homine non potest reparari injuria peccati mortalis, quia per illud persona infinita deprimitur & subjicitur vili creaturæ, jusque quod habet ut sit ultimus finis simpliciter læditur, cui injuriæ humiliatio cujusvis creaturæ non æquiparatur, ut ponderavimus modò: Atqui per peccatum veniale persona divina non subjicitur creaturæ, nec jus quod habet ut sit ultimus finis læditur simpliciter, sed tantùm secundùm quid, in quantum Deus remanet semper finis ultimus hominis peccantis venialiter, & impeditur tantùm extensio finalisationis quoad actum, ut clariùs patebit ex solutione Objectionum: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Contrà primam Conclusionem: Illa satisfactio est de condigno quæ reddit personæ offensæ totum quod ipsi abstuiit: Atqui homo per actum Charitatis reddit Deo totum quod ipsi abstulerat per peccatum: Ergo. Prob. Min. Homo per peccatum à Deo abstulerat quoad affectum scilicet, rationem ultimi finis: Atqui id totum ei reddit etiam quoad affectum per actum Charitatis: Ergo.

R. D. Maj. Illa satisfactio est de condigno quæ reddit personæ offensæ totum quod illi abstulerat per actum adæquantem gravitatem injuriæ, C. Maj. Per actum non adæquantem gravitatem injuriæ, N. Maj. Sic enim potiùs dici debet solutio seu restitutio quàm satisfactio: Et ad hunc sensum distinctâ Min. N. Conseq.

Hæc est igitur differentia inter restitutionem & satisfactionem, quòd ad restitutionem sufficiat reddere rem ablatam seu rei ablatæ æquivalentem, ut si furatus fueris centum, reddas centum. Ad satisfactionem autem injuriæ seu inhonorationis requiritur ulteriùs quòd res ablata restituatur per actum adæquantem gravitatem injuriæ, & quòd tantum honoris personæ offensæ reddatur quantum ei fuerat ablatum: Sic v. g. si Plebeïus filiam Regis ipso præsente & invito rapuisset, eam reddendo, satisfaceret quidem pro re ablata, sed non pro injuria illata, & talis actus posset dici restitutio, non tamen condigna satisfactio, quia nempè illius Plebeii subjectio & humiliatio non adæquaret gravitatem injuriæ & inhonorationis Regi factæ: Similiter itaque licèt homo per actum charitatis reddat Deo rationem ultimi finis quoad affectum quam ipsi per peccatum abstulerat, non tamen per actum adæquantem injuriam & inhonorationem Deo factam, cùm sit longè atrocius Deum subjici creaturæ, quàm sit honorificum Deo creaturam ipsi subjici, ut explicatum est suprà.

Undè breviùs posset distingui Min. sic: Per actum Charitatis homo reddit Deo totum quod illi abstulerat & eo modo quo illi abstulerat, N. Et diverso modo, C. Peccatum enim subjicit Deum summum vilissimæ creaturæ: Charitas autem subjicit vilissimam creaturam Deo summo, subjicere verò Deum creaturæ longè majus est quàm subjicere creaturam Deo.

Inst. Actus Charitatis est valoris adæquantis injuriam peccati: Ergo. Prob. Ant. Utrobique est tantùm infinitas secundùm quid: Ergo.

R. N. Ant. Ad prob. N. Ant. secundùm primam sententiam: Juxtà secundam verò D. Ant. Utrobique est infinitas secundùm quid, sed in diverso genere, C. Ant. Et in eodem genere, N. Ant. Ideò enim peccatum est infinitum saltem secundùm quid, quia Deum infinitum deprimit & in eo moraliter subjectatur, ut dictum est; charitas autem dicitur infinita secundùm quid, non ex eo quòd subjicit & deprimit, sed ex eo cui subjicit nempè Deo infinito: Sunt ergo illæ infinitates disparatæ & ex diverso fonte manantes, ideòque una per aliam dignè compensari non potest.

Obj. 2°. Per peccatum mortale non læditur jus seu honor Dei: Ergo ruit fundamentum nostrum: Prob. Ant. Quia alias sequeretur quòd in quolibet peccato mortali foret duplex malitia, alia injustitiæ contrà honorem Dei, alia propria ex parte objecti, puta intemperantiæ in peccato gulæ: Atqui Consequens est falsum: Ergo. Prob. Min. Dùm subditus transgreditur legem seu præceptum Regis, non ideò dicitur esse injurius seu injustus contrà honorem Regis quem non lædit, nec ad hujusmodi honoris reparationem adstringitur, nisi fortè verbis contumeliosis legem aut Legislatorem affecisset: Ergo.

R. N. Ant. ad prob. N. Min. Ad prob. N. Conseq. Disparitas est quòd Princeps creatus sit quidem Legislator, sed non ultimus finis actuum humanorum; undè transgressio legis ejus est quidem contrà obedientiam, non tamen directè contrà debitum honorem. Sed Deus est ultimus finis & ad hoc strictum jus habet: Undè in quolibet peccato mortali, cujus ultimus finis est creatura, violatur jus Dei, & summe inhonoratur dùm vili creaturæ in affectu peccantis postponitur.

Advertendum tamen duplicem esse inhonorationem; alteram intentam cùm expressè intenditur contemptus Dei, ut in peccatis Blasphemiæ & similibus; alteram consecutam cùm quidem læditur jus, id tamen non intenditur, licet reverà eveniat: Et sic læditur jus divinum in quolibet peccato mortali.

Inst. Si in quolibet peccato inhonoretur Deus: Ergo debebit compensari peccatum per honorationem contrariam: Ergo per Religionem & non per Pœnitentiam. Prob. Illatio; quia honorem exhibere Deo pertinet ad Religionem.

R. N. secundam illationem. Ad prob. D. Exhibere honorem Deo ut primo principio pertinet ad Religionem, C. Deo ut offenso & placando, N. Aliud est ergo reddere honorem Deo ut primo principio per modum cultûs, quod pertinet ad Religionem: Aliud reddere jus læsum in honore, quod pertinet ad justitiam, vel imperfectam ut in pœnitentia, vel perfectam ut in Christo. ità contingit etiam inter homines; non enim pertinet ad eandem virtutem reddere honorem debitum alteri & resarcire jus honoris ablatum; hoc quippe pertinet ad justitiam, si quidem in reddendo illo honore, non tàm respicitur honor ipse quàm jus quod læsum est in honore.

Repones: Inter Deum & hominem non datur justitia strictè dicta: Ergo nec injustitia.

R. N. Conseq. Ideò enim non potest dari inter Deum & hominem justitia propriè dicta, quia homo non potest reddere Deo æquivalens, potest tamen

tamen lædere jus supremum Dei & hâc ratione committere contrà Deum injustitiam; sicut homo qui ex paupertate non potest reddere quod furatus est, non potest hunc justitiæ actum exercere, licèt tamen furando veram injustitiam commiserit. Nec mirum quòd homo non possit aliquando actum virtutis exercere, licèt possit actum vitii oppositi; quia bonum ex integrâ causâ, malum ex quovis defectu.

Obj. 3°. Meritum condignum gratiæ remittentis peccatum est condigna satisfactio pro illo: Atqui homo purus potest à Deo constitui caput aliorum in ordine gratiæ, & sub hac qualitate illis mereri condigne gratiam remissivam peccati: Ergo. Minor traditur à pluribus Thomistis, Joanne à S. Th. 1. 2. q. 114. a. 6. Et hîc disp. 1. a. 2. ad 6. Aravio, Serra & aliis: Nec in ea ulla apparet repugnantia. Prob. Maj. Abolere peccatum & extinguere omne debitum ex eo contractum est condignè satisfacere pro illo: Atqui meritum condignum gratiæ remittentis peccatum, ipsum aboleret & omne debitum ex eo contractum extingueret: Ergo.

R. N. Maj. Alia enim est ratio meriti, alia ratio satisfactionis. Ratio meriti respicit præmium seu retributionem & pertinet ad justitiam distributivam: Ratio autem satisfactionis respicit recompensationem æqualitatis, pertinetque ad justitiam commutativam quâ jus alterius læsum resarcitur & adæquatur: Et potest contingere quòd aliquis mereatur gratiam justificantem seu remissionem peccati pro altero, dandam secundum formam justitiæ distributivæ & in recompensationem seu præmium meritorum ejus, nec tamen detur ista remissio secundum formam justitiæ commutativæ resarciendo ad æqualitatem jus læsum: Sic v. g. si Rex attendens ad egregia facta alicujus militis in eorum præmium velit remittere Petro crimen læsæ Majestatis, seu mille aureos quos debet, illa remissio non fit per modum satisfactionis ad æqualitatem, sed in recompensationem & præmium meritorum istius militis; alius ergo est titulus meriti, alius satisfactionis. Undè ad Prob. D. Maj. Abolere peccatum & extinguere omne debitum ex eo contractum per opera valoris adæquantis injuriam peccati, est satisfacere condignè pro illo, C. Maj. secùs, N. Maj. Et ad hunc sensum, D. Min. Nunquam enim purus homo, ut dictum est, quantumvis elevatus & indè humiliatus, tantum honoris Deo tribuit quantum ipsi ablatum est per peccatum; undè in casu posito Deus tolleret ejus culpam non vi compensationis sibi factæ, sed volens per condonationem peccati præmiare meritum sibi exhibitum, ut patet in exemplo Regis adducto.

Obj. 4°. contrà secundam Conclusionem: Per peccatum veniale læditur verè & simpliciter jus Dei, ideòque fit ipsi injuria: Atqui hoc jus est infinitum: Ergo talis læsio resarciri non potest ad æqualitatem per personam finitam, ut dictum est de peccato mortali. Prob. Maj. Deus habet jus ut sit finis ultimus cujuscumque actûs humani, non solùm habitu sed etiam actu: Atqui peccati venialis non est finis ultimus actu, sed tantùm habitu: Ergo. Patet Maj. Quia Deus ad illa omnia habet jus ad quæ potest se extendere causalitas finis ultimi: Causalitas autem finis ultimi non solùm nata est extendi ad actus humanos secundum habitum, sed etiam secundum actualem relationem.

R. N. Maj. Ad prob. D. Maj. Deus habet jus ut sit finis ultimus cujusque actûs humani, non solùm habitu, sed etiam actu eodem modo respectu utriusque, N. Maj. Diverso modo, C. Maj. Et concessâ Min. N. Conseq. Est igitur Deus finis ultimus habitu operis, in quantùm immediatè finalisat operantem; est autem finis ultimus actu operis mediatè, mediante scilicet finalisatione operantis: Nam finis ultimus non potest finalisare actum nisi finaliset ipsum operantem, quia finis ultimus est finis operantis, non solùm operis, & est causa cur efficiens causet & operetur: Undè causalitas causæ finalis non potest extendi ad ipsum actum, nisi mediante operante & finalisando ipsum. In hac igitur finalisatione operantis est radicaliter tota ratio divini juris, licèt impediatur extensio quà derivatur in actum, ut fit in peccato veniali: Undè quamdiu non tollitur jus suprà ipsum operantem, sed tantùm retardatur & impeditur ne exeat in opus, non tollitur jus à Deo etiam quod habet ut opus ad se referatur actualiter, quia manet radicaliter hoc jus quamdiu operans manet ei subordinatus licèt impeditus. Et ideò non requiritur quòd aliqua persona cedat juri suo ut ad æqualitatem satisfaciat, sed quòd retardationem ipsam tollat ex vi ipsius finalisationis habitualis seu subjectionis operantis ad Deum in qua radicaliter conservatur jus divinum, ut dictum est, etsi non explicetur.

Inst. Deus vere remittit peccatum veniale: Undè in Oratione Dominica dicimus: *Dimitte nobis debita nostra*: Ergo vere injuria est, aliàs non esset materia remissibilis: Iterùm ergo gratis condonatur, non enim dicitur aliquid remitti, nisi quod gratis condonatur.

R. ad primam illationem, peccatum hoc sensu esse injuriam offensivam Dei quateniùs est contrà ejus legem, non tamen contrà finem legis & amicitiam Dei; unde non est injuria simpliciter dicta sed tantum secundùm quid.

Ad secundum illationem, R. Deum gratis remittere nobis peccata venialia hoc sensu quòd det gratis nobis pretium, gratiam scilicet, quâ condignam ei satisfactionem exhibeamus. Quâ gratiæ collatione supposita & simul pacto opus ex illa factum acceptandi, satisfactionem pro peccato veniali condignam exhibemus, quam Deus saltem ut justus Judex, acceptare tenetur.

ARTICULUS III.

De motivo Incarnationis.

Utrum si homo non peccasset, Deus vi præsentis Decreti incarnatus fuisset?

Dixi, vi præsentis decreti, certum est enim Deum vi alterius decreti potuisse incarnari, etiamsi Adam non peccasset, cùm Incarnatio nullam secundùm se connexionem habeat cum peccato. Utrùm autem Deus habuisset hoc decretum, incertum est, ut dicam in fine articuli. *Ib. a. 3. o.*

Tota quæstio igitur est, utrùm si Adam non peccasset, vi præsentis decreti Verbum incarnatum fuisset, seu utrùm decretum præsens Incarnationis sit ex alio motivo quàm Redemptionis generis humani, nec ideò connexum cum peccato? An è contrà sit solum aut principaliter ex motivo Redemptionis generis humani & ideò cum peccato connexum?

Hoc secundum tenent Thomistæ & alii communiùs cum S. Th. Quamvis enim S. Doctor utramque sententiam probabilem reputaverit in 3. d. 1. q. 1. a. 3. hìc tamen secundæ esse *magis assentiendum* dicit.

Primum tuentur Scotistæ cum Scoto, distinguuntque in Deo duplex decretum; unum circà substantiam Incarnationis ex motivo naturam humanam nobilitandi & glorificandi, adeoque à peccato independens: Aliud circà circumstantiam passibilitatis ex motivo naturam reparandi, adeòque cum peccato connexum; undè juxtà illos Adamo non peccante venisset Christus, sed non in carne passibili.

Scotistis aliquo modo concinunt Suares, Isambertus & quidam alii, sed in hoc differunt quòd pro motivo primi decreti assignent ipsius Incarnationis excellentiam, & quòd velint secundum decretum versari etiam circà substantiam Incarnationis

nis

nis & non tantum circà circumstantiam passibilitatis, ut sic salvetur Christum venisse propter nos, nec inconveniens reputant eundem effectum procedere à duplici causa totali. Contra hos omnes.

Ibid. Dico: Unicum motivum Incarnationis fuit Redemptio generis humani; undè Adamo non peccante, Verbum non fuisset incarnatum vi præsentis decreti.

Ibid. Prob. 1°. Ea quæ ex sola Dei voluntate pendent & proveniunt suprà omne debitum naturæ, nobis aliundè innotescere non possunt, quàm per Scripturam sacram aut traditionem: atqui Scriptura sacra & Patres, non aliud assignant Incarnationis motivum, quàm Redemptionem generis humani: Ergo. Patet Maj. Quia libera Dei voluntas sibi soli nota est, nec aliâ viâ nobis innotescere potest quàm revelatione quæ habetur aut in Scripturis, aut in Traditione: Undè dicitur Sap. 9. *Quis hominum poterit scire consilium Dei, aut quis poterit cogitare quid velit Deus?*

Prob. Min. 1°. ex Scriptura: Ipse Salvator Luc. 5. dicit: *Non egent qui sani sunt Medico, sed qui malè habent. Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Cap. 19. *Venit Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat.* 1. Timot. 1. *Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere.* Ad Galat. 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret.* Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum Unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam.* Tandem non aliâ ratione à SS. Patribus veteris Testamenti expectabatur Messias, nec aliâ ratione promittebatur, quàm ut mederetur contritis corde, ut consummaretur prævaricatio, ut finem acciperet peccatum & deleretur iniquitas, ut patet Isa. 61. Dan. 9. & alibi.

Prob. Min. 2°. ex Traditione: Concilium Nicænum in Symbolo quod ubique canit Ecclesia, dicit: *Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de Cœlis: Et incarnatus est de Spiritu sancto, & homo factus est:* Hunc esse communem Ecclesiæ sensum confirmat quod cantat in benedictione Cærei Paschalis: *Felix culpa quæ talem meruit habere Redemptorem! O certè necessarium Adæ peccatum;* nimirum ad hoc ut veniret Filius Dei.

S. Irenæus lib. 5. adversf. hæref. cap. 14. ait: *Si non haberet caro salvari, nequaquam Verbum Dei caro factum esset.* Cyrillus Alexand. dial. 5. de Trinit. circà medium: *Si non peccassemus neque factus esset nobis similis Filius Dei.* Hos specialiter laudo quia opponuntur nobis: Omnes autem alios pariter loquentes proferre longum foret; sufficiant duo quasi capita utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ. Aug. Serm. 8. de verb. Apost. ait: *Si homo non peccasset, Filius hominis non venisset.* Et Serm. 9. *Nulla causa fuit veniendi Christo, nisi peccatores salvos facere, tolle morbos, tolle vulnera, nulla est medicinæ causa.*

Chrisostomus Hom. 5. in Epist. ad Heb. *Propter hoc carnem assumpsit nostram, propter misericordiam solam ut misereatur nostri: Non enim est alia quæpiam causa dispensationis quàm hæc sola.* Quid expressius! nec aliter posset loqui Thomista ad exprimendam mentem suam.

Respondent Scotistæ Scripturam & Patres nihil aliud velle quam quòd secluso Adæ peccato Christus non venisset, sicut reipsà venit in carne passibili seu tanquam Medicus & Salvator; non autem intendant quòd non venisset in carne impassibili propter gloriam Dei, deindè propter naturam humanam glorificandam & dignificandam.

Sed contrà si valeret ista Responsio, falsa foret Patrum locutio asserentium absolute Christum non venturum Adamo non peccante: Id enim quod fieri potest duobus modis, ex eo quòd uno ex illis non fiat, non potest dici absolutè & simpliciter non fieri; quia absoluta negatio, cùm sit malignantis naturæ, & totum destruat, ut communiter dicitur, omnem modum rei faciendæ excludit: Ergo si Adamo non peccante veniret Christus, licèt in carne impassibili, falsa foret Patrum locutio asserentium absolute simpliciter & sine restrictione Christum non venturum Adamo non peccante, aut certe magna sub eorum verbis lateret æquivocatio puritate & candore Patrum indigna. Sic v. g. falsum diceret, imò Hæreticus reputaretur qui simpliciter & absolutè assereret Corpus Christi non esse in Cœlo, vel in Sacramento, quamvis ibi non sit in carne passibili. Sic iterum mentiretur qui sciens Regem venturum Parisios, sed sine Rheda & armis, diceret simpliciter & & absolutè ipsum non venturum. Ergo similiter mentirentur Patres simpliciter absolutè & sine restrictione asserentes Christum non venturum Adamo non peccante, si reverà Adamo non peccante venisset, quamvis non in carne passibili.

Nec valet si dicas cum P. Henno Ideò Patres non mentiri quia sensus ille apertè colligitur ex subjecta materia & circumstantiis cosignificantibus: Utrumque enim falsum est: Et 1°. non colligitur apertè ex subjecta materia, si quidem fundamentum hujus sententiæ nusquam sunt rationes convincentes, nisi fortè apud Scotistas, sed merè solubilia argumenta & quæ de facto solvuntur à Thomistis. Non etiam ex circumstantiis cosignificantibus: nulla enim potest adferri quæ hunc sensum indicet, quod enim dixit Aug. *Tolle morbos & vulnera, & nulla est causa medicinæ:* Undè Henno colligit ipsum loqui de adventu in carne passibili; quia, inquit, non fuit medicina, nisi patiendo. Futile est: Potuisset enim Christus nobis mederi absque passione per unicum amoris actum. Sed & quid respondebit aliis Patribus? Quid Irenæo dicenti: *Si non haberet caro salvari, nequaquam Verbum Dei factum esset.* Quid Chrysostomo disertè resolventi: *Non est alia quæpiam causa dispensationis quam hæc sola.* Quomodò in his verbis deprehendit Henno circumstantias restringentes Incarnationem Verbi in carne passibili? Et fanè mirum foret hunc sensum apertè colligi sive ex subjecta materia, sive ex circumstantiis cosignificantibus, quem subtiliora ingenia, S. Thomas & tot insignes Theologi non colligunt nec apprehendunt.

Prob. 2°. Conclusio: Non datur in Deo decretum efficax Incarnationis nisi in statu Redemptoris & passibilitatis: atqui utrumque supponit peccatum ut motivum, ut fatentur Adversarii: Ergo vi præsentis decreti, &c. Min. patet. Prob. Maj. Licet decretum conditionatum & inefficax respiciens solùm impositionem ordinis in rebus, quale est v. g. voluntas antecedens salvandi omnes homines, feratur ad rem secundùm se consideratam & in communi, abstrahendo à circumstantiis singularisantibus & à statu assequibilitatis, secùs tamen decretum efficax & absolutum quod respicit non solùm ordinem in rebus, sed rerum exitum & in statu assequibilitatis: atqui Christus secundùm eventum rei & in statu assequibilitatis fuit Redemptor & passibilis: Ergo.

Prob. Maj. 1°. Decretum Dei efficax & absolutum est actus perfectissimæ prudentiæ seu regulatur per illam: atqui perfectissima prudentia ad omnes circumstantias objecti attendit; prudentia enim versatur circà agibilia & eò exactiùs ad omnia singularia attendit quo est perfectior: Ergo. 2°. Quò efficacior est intentio alicujus objecti, eò plures in objecto circumstantias individuales attingit; atqui decretum seu intentio efficax Dei est in summo efficaciæ: Ergo. Min. est certa. Maj. etiam patet; quia efficacia alicujus causæ consistit in positione & productione effectus extrà nihil & omnes causas, adeòque omnibus suis circumstantiis & accidentibus instructi: Ergo. 3°. Hæc est inter nos & Deum differentia quod nos multa intendamus etiam quantum est ex parte nostra efficaciter, licet nondum attentis omnibus cir-

circumstantiis particularibus, sive quia non omnes nobis simul occurrunt sed successivè, sive quia ex impotentia sæpè cogimur alterius causæ concursum expectare ad positionem circumstantiarum, sive quia sæpe temerè & præcipitanter decernimus; nihil simile autem in Deo contingit: Ergo.

Dices: Electio v.g. Petri ad gloriam est decretum efficax: atqui tamen non attingit in objecto omnes circumstantias: Ergo. Prob. Min. Tale decretum non attingit quo medio Petrus assumetur ad istam gloriam, an martyrio, quo genere martyrii, &c. quia ista pertinent ad decretum subsequens: Ergo.

R. D. Maj. Electio Petri ad gloriam est decretum efficax finis, C. Mediorum, N. Ad Min. similiter, non attingit in objecto omnes circumstantias mediorum explicitè, C. Sufficit enim quòd talem finem decernat per media convenientia obtinendum: Omnes circumstantias finis & subjecti finalisati, N. Attingit enim illud decretum talem gloriam, talem gloriæ gradum & hanc personam in individuo suis proprietatibus & circumstantiis individuantibus vestitam, non enim potest ordinare efficaciter aliquem ad gloriam nisi supponat creationem illius; creatio autem seu productio terminatur ad personam individuatam & omnibus particularibus circumstantiis personam spectantibus vestitam: Sic ergo decretum efficax Verbi incarnandi quod est subjectum finalisatum debuit terminari ad ipsum ut individuatum & cum omnibus circumstantiis personam spectantibus in statu existentiæ, consequenter ut Redemptorem in carne passibili, sicut re ipsâ evenit.

Nec obstat si dicas cum Henno: Possum decernere efficaciter solvere alicui centum florenos, abstrahendo ab hoc quòd solvam in argento vel auro: Istud namque decretum est tantùm de fine & subjecto finalisato non de mediis, & sic sufficit quòd attingat circumstantias finis & subjecti, licet non mediorum. Insuper disparitas est quòd decretum efficax alicujus rei producendæ non possit abstrahere à circumstantiis illam spectantibus in productione & in statu existentiæ, secus decretum rem jam productam supponens, & dirigens tantùm aliquid circà illam agendum.

Cæterùm ad clariorem horum omnium intelligentiam & ad faciliorem argumentorum solutionem, adverte quòd quamvis in Deo non sint plures actus quorum alii sunt priores alii posteriores ut in nobis, sed ipse unico simplicissimo actu omnia simul intelligat, velit, ordinet ac decernat: Nihilominùs propter imbecillitatem nostram distingui solent in Deo diversa instantia seu signa rationis, quæ quidem non diversificantur ex parte Dei, sed ex parte objectorum, idque juxtà nostrum modum concipiendi & prout alia ab aliis aliquam habent dependentiam.

Porrò in disponendis illis signis maxima est Auctorum varietas: Nos sic disponimus. 1°. Deus se & omnia possibilia in essentia sua intelligens, voluit gloriam suam per effusionem suæ virtutis ac bonitatis suorumque attributorum manifestare. 2°. Ad talem gloriam propalandam hunc mundum ex multis possibilibus elegit. 3°. Creaturam intellectualem ad ordinem supernaturalem evehere constituit. 4°. Inscrutabili judiciorum abysso ejus lapsum permittere voluit. 5°. Prævisо peccato mederi voluit. 6°. Ad tale remedium Filium suum incarnari voluit. 7°. In Christo quosdam efficaciter elegit, aliis in massa perditionis relictis. 8°. Omnia in signis prioribus decreta Christo subjecit & ad ejus gloriam ordinavit: Secundùm itaque hanc dispositionem Deus decrevit Incarnationem propter seu ex motivo Redemptionis, seu ut dicit Joannes à S. Th. decrevit Incarnationem propter seipsam, non absolutè & secundùm substantiam consideratam, sed quatenùs valebat ad manifestandam gloriam Dei per viam misericordiæ & justitiæ in redemptione hominum: Undè quando dicimus Redemptionem esse motivum Incarnationis, non facimus sensum præcisivum Redemptionis ab Incarnatione, sed sensus est quòd Incarnatio ut redemptiva, seu ut valens ad redimendum sit motivum volendi illam, non ipsa dignitas, seu substantia Incarnationis secundùm se: Sicut quando dicimus unumquodque esse propter suam operationem, non est sensus præcisivus, sed quòd sit propter seipsum ut operans: Et sic dixit S. Th. 1. 2. q. 12. a. 3. quòd *hoc ipsum quod est aliquid valere ad plura, est ratio eligendi illud:* Unde Redemptio ut præcisa ab Incarnatione, non tàm debet dici finis Incarnationis quàm materia circà quam versatur Incarnatio in ordine ad manifestandam per viam misericordiæ & justitiæ gloriam Dei, quæ est finis principalis & primarius.

Equidem multi etiam ex Thomistis aliter ordinant ista signa, volentes Deum intendisse Incarnationem priusquam prævideret peccatum, sed Redemptionem elegisse ut medium per quod executioni mandaretur Incarnatio juxtà id quod dicit S. Th. hic ad 4. *Sicut Deus prædestinat salutem alicujus hominis per orationes aliorum implendam, ità etiam prædestinavit opus Incarnationis in remedium humani peccati.*

Verùm in isto ordine non posset verè & in rigore dici, Deum propter nos & propter nostram salutem descendisse de Cœlis, neque Deum sic dilexisse mundum, ut filium unigenitum daret, &c. Sed è contrà, Deum sic dilexisse unigenitum, ut mundum seu hominem cadere permitteret. Insuper sequeretur in ista hypothesi quòd Christus veniret etiam Adamo non peccante, quod non admittunt hujus ordinis defensores: Quia quando aliquis finis potest per diversa media obtineri, etiamsi unum ex his mediis non adhiberetur, intentio efficax illius finis nihilominus sortiretur suum effectum; remedium autem peccati non erat unicum medium ad exequendum Incarnationis consilium.

Ad S. Th. R. Quòd S. Doct. velit tantùm quod sicut Prædestinatio quoad decretum executivum supponit præscientiam alicujus futuri, v. g. orationum per quas est adimplenda; ità in Prædestinatione Christi non est inconveniens aliquid supponi ut futurum, scilicet peccatum, in cujus remedium prædestinatur Incarnatio. In hac autem comparatione nihil refert, an Redemptio se habeat ut medium vel ut motivum. Et hanc esse mentem S. Th. patet tùm ex argumento, tùm ex modo loquendi in Responsione *per orationes* & *in remedium.*

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Incarnatio est primum opus Dei ad extrà: Atqui non executione, ut patet: Ergo intentione: Ergo ante prævisum peccatum & independenter ab illo. Prob. Maj. Proverb. 8. dicitur: *Dominus possedit me in initio viarum suarum*, seu juxtà 70. Interpretes, *Dominus creavit me initium viarum suarum*, quod multi Patres intelligunt de Sapientia incarnata. Eccli. 24. dicitur: *Ego ex ore altissimi prodivi primogenita ante omnem creaturam:* Quod de Christo Domino intelligit Concil. Sardicense in Epist. ad omnes Episcopos. Idem ad Coloss. 1. Christus dicitur *Primogenitus omnis creaturæ:* Ergo.

R. N. Maj. Ad Prob. N. ex locis citatis Scripturæ quidquam evinci contrà nos. Et 1°. quantùm ad textus Proverb. & Eccli. R. juxtà Estium, Sa, Tirinum & alios Interpretes, sermonem esse in his libris de Sapientia indistinctè, id est non distinguendo creatam ab increata: Ità ut quæ Sapientiæ tribuuntur, partim conveniant sapientiæ creatæ partim increatæ, nec enim omnia sapientiæ increatæ, neque omnia creatæ convenire possunt. Enim verò quomodo potest intelligi locus Proverbiorum de Sapientia creata? Si quidem ibi dicatur quòd quando Deus condebat mundum, *erat cum eo cuncta componens.* Similiter locus Eccli.

24

24. intelligi non potest de Christo, si quidem post verba citata statim subditur de eadem sapientia: *Ego feci in Cœlis ut oriretur lumen indeficiens*, scilicet solem, *Ego in altissimis habitavi & Thronus meus in columna nubis, gyrum Cœli circuivi sola & profundum abyssi penetravi, in fluctibus maris ambulavi*, &c. Quomodo inquam ista possunt adaptari Christo?

Nec refert vox *creavit*, quæ legitur apud 70. Interpretes, frequenter enim in Scripturis usurpatur creare pro generare, ut illud Psal. 101. *Populus qui creabitur, laudabit Dominum*, intelligendum est sine dubio, populus qui gignetur & nascetur ex Parentibus viâ ordinariâ.

Quoad Patres: Si hos textus reverà intellexerint de sapientia incarnata, dico ipsos loqui, non de sapientia incarnata formaliter & reduplicativè ut incarnata, sed materialiter tantùm & specificativè, id est de sapientia æterna quæ est incarnata, ità ut quæ afferuntur, ipsi conveniant ratione divinitatis & non humanitatis. Ità interpretantur Cyrillus lib. 9. Thesauri c. 7. Hieron. ad verba illa Proverb. 8.

Ad locum Apostoli R. 1°. Quòd Apost. ad Coloss. loquatur de Christo, modò ut Deo, modò ut homine & Deo: Hæc autem verba, Primogenitus, &c. Intelliguntur de Christo ratione divinitatis, ratione cujus Apost. dicit quòd sit *Imago Dei invisibilis*, & quòd *per ipsum & in ipso omnia creata sunt:* Vel primogenitus idem est ac unigenitus, ut dicitur Math. 1. *Peperit filium suum primogenitum*, id est unigenitum. Ità Ambrof. Theodoret. Theophilactus apud Tirinum.

R. 2°. Christum vocari & esse Primogenitum omnis Creaturæ & primum omnium hominum Prædestinatorum, non quòd sit efficaciter intentus ante prævisum peccatum & voluntatem salvandi omnes homines saltem antecedenter; sed quia in ordine voluntatis consequentis & electionis efficacia est quidem primus prædestinatus: Item prædestinatus est ut caput, cæteri ut membra, & insuper ejus Prædestinatio est causa finalis, meritoria & exemplaris nostræ Prædestinationis, juxtà illud Apost. Rom. 8. *Quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse Primogenitus in multis fratribus*. Et ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso*, seu per ipsum *ante mundi constitutionem, ut essemus sancti*.

Dixi: Hominum Prædestinatorum; quia quoad Angelos Christus non est nec primus, nec caput quantùm ad gloriam essentialem sed tantùm accidentalem, nempè aliquas revelationes, aliqua charismata gratiarum, ut dicit D. Th. q. 29. de Verit. a. 7. ad 5. Si enim prævisum fuit Adæ peccatum ante decretam Incarnationem, prævidebatur ergo etiam dæmon suggerens: Ergo jam Angeli erant Beati; eo enim instanti quo mali Angeli peccaverunt, boni fuêre confirmati in gratia.

Instant. 1°. Christus est finis omnium Prædestinatorum & omnis creaturæ: Atqui finis priùs intenditur quàm ea quæ sunt ad finem: Ergo. Prob. Maj. Ex Concil. Trid. Sess. 6. cap. 7. ubi dicitur gloriam Christi esse finem nostræ Prædestinationis; & ex 1. Cor. 3. ubi dicitur: *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei;* Ergo.

R. Quoad Prædestinatos, solutionem esse jam datam: Quoad alias creaturas, D. Maj. Christus ut incarnandus, est finis omnium operum Dei, N. Maj. Christus ut glorificandus, est finis operum Dei, Subdistinguo: Operum Dei jam productorum seu intentorum, C. Productionis seu intentionis eorum, N. Non enim Deus, ex prævia intentione Christum glorificandi, omnia producere voluit, sed totum universum priùs intentum, & nostram salutem priùs volitam ordinavit in gloriam Christi. Undè Christus debet potiùs dici finis rerum productarum quàm productionis earum: Et hoc sensu intelligendæ sunt auctoritates allatæ.

Inst. 2°. Saltem Christus est propinquior fini, nempè manifestationi gloriæ Dei, quàm cæteræ creaturæ & salus hominum: atqui ordinatè volens, prius vult propinquiora fini quam remotiora: Ergo.

R. D. Maj. Est propinquior fini in movendo seu ordine causalitatis, N. In essendo seu in ordine perfectionis, C. Et sic distinctâ Min. N. Conseq.

Inferes: Ergo Deus plus dilexit hominem quam Christum, finis enim magis diligitur eo quod propter illum amatur.

R. N. Illationem. Patet ex dictis; licet enim Deus voluerit Incarnationem Christi propter redemptionem hominis, ipsam tamen redemptionem ordinavit ad ipsius Christi gloriam, eique plura bona & commoda contulit quam omnibus hominibus simul sumptis: Unde ipsum plus amavit.

Ad probationem dico veram esse de fine ultimo, non autem de fine intermedio, seu, ut dicit Contenson, de fine necessitatis respectu medii ex natura sua ipsi subordinati, non autem de fine voluntario pietatis & charitatis; sic v. g. qui ex charitate ministrat infirmo, non ideò plus diligit infirmum quàm se. Adde Redemptionem ut præcisam ab Incarnatione; non tàm esse finem Incarnationis quàm materiam circà quam versatur, ut dictum est ex Joan. à S. Th.

Repones: Perversitas ordinis est ordinare nobilius & perfectius ad minus perfectum & minùs nobile: atqui Incarnatio est quid nobilius & perfectius Redemptione seu salute generis humani: Ergo.

R. D. Maj. Perversitas ordinis est ordinare nobilius & perfectius, ad id quod est minus perfectum & minus nobile tanquam ad finem ultimum sui perfectivum, C. Maj. Tanquam ad finem intermedium perfectibilem & ulterius ordinatum ad bonum nobilius & supremum, N. Maj. Sic v. g. nulla est perversitas quòd Deus ordinet Angelos ad nostram custodiam propter gloriam suam, quòd Medicus visitet infirmum peste laborantem propter bonum Reipublicæ, quòd Sacerdos celebret Missam pro sanitate restauranda in ordine ad bonum commune & gloriam Dei. Sic autem est in nostro casu; ita enim Deus vult Incarnationem propter redemptionem generis humani, ut & ipsam redemptionem ordinet ad ipsius Christi gloriam, & ipsum Christum sicut & cætera ad gloriam suam. Et sic solves auctoritatem Cyrilli l. 5. Thesauri c. 3. contrà Arianos ubi dicit: *Si propter nos factus est Filius & non propter Filium nos erimus nos ipso multò præstantiores:* Id est si propter nos, tanquam propter finem ultimum factus est Filius, patet ex sequentibus terminis, & *non nos propter ipsum*.

Urgebis: Effectus sequens ex efficacia intentionis Christi incarnandi non potest esse finis etiam intermedius, nec motivum talis intentionis: atqui redemptio est effectus intentionis Christi incarnandi, in Christo enim & per Christum Deus nos elegit ad gloriam: Ergo.

R. D. Min. Redemptio ut volita per voluntatem consequentem est effectus intentionis Christi incarnandi, C. Min. Ut volita per voluntatem antecedentem & providentiam generalem, quâ Deus vult omnes salvos facere & redimere, N. Min. Hoc enim modo est finis & motivum, non effectus Incarnationis, ut probatum est: Postquam enim Deus decrevit permittere lapsum, voluit mederi & redimere; ad hoc autem tanquam medium elegit Incarnationem Christi in qua posteà aliquos efficaciter elegit ad gloriam, aliis relictis, ut jam vidimus.

Inferes: Ergo voluntas antecedens redimendi omnes homines, adeòque gratiæ sufficientes ex illa manantes non erunt ex meritis Christi, quod est absurdum.

R. D. Consequens: Non erunt ex meritis Christi ut finis, Transeat: Non erunt ex meritis Christi ut medii, N. Quia illa voluntas redimendi depen-

pendet à Christo ut à medio; vult enim Deus redimere per Christum, licèt possit etiam dici quòd omnia dependeant in executione à Christo ut à fine, ratione decreti in ultimo signo.

Porrò ad abundantiorem solutionem totius hujus argumenti quod præcipuum est, Nota 1°. illud cum omnibus fermè instantiis suis posse retorqueri in Scotistas: Dicunt enim decretam fuisse Incarnationem quoad substantiam, ut Christus *nos justificaret, glorificaret & naturam nostram dignificaret.* Ità Henno ex Scoto & Scotistis. Infero 1°. Ergo nostra justificatio, glorificatio, naturæ nostræ exaltatio est finis & motivum Incarnationis quoad substantiam; finis autem priùs intenditur quàm media, adeòque Christus non est initium viarum Domini nec primogenitus omnis creaturæ. Infero 2°. Ergo Deus plus dilexit hominem quàm Christum. Infero 3°. Ergo est perversitas ordinis ordinare perfectius ad minus perfectum.

Nota 2°. Quòd licèt distinxerimus varia signa seu instantia in Deo, Deum tamen unico instanti reali & unico actu omnia simul velle & decernere, adeòque eodem actu & instanti reali decrevit mundum, permisit peccatum, voluit Christum ut Redemptorem & ut finem omnium suorum operum; undè licèt Christus pendeat à peccato seu Redemptione hominis tanquam à causa materiali perficienda, & in hoc genere præcedat peccatum secundum modum nostrum concipiendi, Redemptio tamen pendet à Christo tanquam à fine perficiente, & in hoc genere causæ finalis & perficientis præcedit Christus ipsam redemptionem, ita ut simul volita dependeant ab invicem in diverso genere causæ. Non enim existimandum est Deum unum voluisse independenter ab alio, sed voluit Redemptionem ut perficiendam per Christum, & voluit Christum ut perficientem seu ut redimentem: ita ut neutrum voluerit in ullo signo rationis sine ordine ad aliud. Sicut in omni signo rationis Deus vult materiam ut actuabilem à forma, & formam ut actuantem materiam, non autem in aliquo signo vult Deus formam priusquam materiam seu independenter ab illa: Undè dicimus formam esse priorem in genere causæ formalis, materiam in genere causæ materialis. Ita similiter in nostro casu proportione servata. Non ergo prædestinatus est Christus simpliciter, sed ut Redemptor adeòque dicens ordinem seu sub ordine ad naturam humanam reparandam, quæ ideò debebat supponi ut perdita.

Obj. 2°. cum P. Henno: S. Cyrillus Alexand. lib. 5. Thesauri c. 8. dicit: *Præfundatur ante nos Christus & in ipso nos omnes superædificamur, idque ante initium mundi in præscientia Dei.* Postea subdit: *creator noster Christum salutis fundamentum etiam ante initium mundi formavit, ut si prævaricatione caderemus, in ipso rursùs revocaremur:* Ergo supponit Christum in intentione divina antequam prævideretur peccatum aliàs non dixisset, *ut si prævaricatione caderemus.* Irenæus lib. 5. cont. Hæres. c. 14. docet quòd prius in intentione Dei fuerit *salvans*, nempè Christus, quàm salvandi, scilicet homines: Ergo.

R. hos Patres, quibus maximè innititur objiciens, certò tenere nostram sententiam constat ex probationibus Conclusionis; imò quantùm ad Cyrillum eo ipso loco quem objicit Henno scilicet lib. 5. Thes. cap. 8. ubi dicit: "sed Deus qui futura „ omnia novit, æternaliter quoque fundavit quan„ tùm ad cognitionem suam Filium suum, hoc est „ fundamentum illud futurum constituit, ut nos „ superædificati in ipso, à corruptione in incor„ ruptionem, resurgamus; sciebat enim morta„ les nos futuros propter peccatum, ac ideò ex „ misericordia sua ante sæcula constituit ut Ver„ bum suum homo & initium viarum & funda„ mentum fieret:" Constat ergo juxtà Cyrillum quòd quia Deus prævidit hominem casurum, prædestinavit Christum ut initium viarum scilicet supernaturalium seu naturæ reparandæ, & ut fundamentum totius ædificii supernaturalis.

Itaque priora verba Cyrilli in objectione laudata, & altera S. Irenæi intelligenda sunt vel de prædestinatione Christi relativè ad efficacem Prædestinationem nostram quæ est decreto Incarnationis posterior, vel quòd Christus ut glorificandus sit prior, quia omnia ipsi sunt subjecta, ut dictum est, non ut incarnandus. Ad posteriora verba Cyrilli, *ut si prævaricatione caderemus,* &c. vult tantùm innuere Deum misisse Filium suum, ut redemptione semel positâ, dum posteà cadimus, ejus meritis resurgere valeamus. Objicit insuper Henno Rupertum; potuisset addere Alensem & quosdam alios: Sed quid sunt tàm pauci contrà nubem Patrum contrariè sentientium?

Obj. 3°. Si decretum Incarnationis supponat prævisum peccatum originale in Adam: Ergo etiam omnia peccata actualia omnium posterorum: Falsum Consequens: Ergo & Ant. Prob. Sequela Maj. Tùm quia si propter originale, etiam propter actualia peccata redimenda venit Christus, tùm quia ex originali actualia oriuntur, tùm tandem quia pertinent ad ordinem naturæ sicut peccatum originale. Prob. Min. Multa peccata patrata sunt in ipsum Christum, utpotè blasphemantium in eum & crucifigentium: atqui ista peccata non potuerunt prævideri ante Christum. Insuper multi homines nascuntur ex meritis Christi, nempè ii qui nascuntur per miraculum: Ergo.

R. D. Sequelam Maj. Ergo omnia peccata actualia omnium posterorum supponuntur prævisa ante decretum Incarnationis implicitè, C. Seq. Supponuntur prævisa explicitè, N. Seq. & sic distinctâ Min. N. Conseq. Nec aliud evincitur ex probationibus Majoris: Ex eo enim quòd propter actualia peccata redimenda venerit Christus, evincitur tantùm quòd prævisio eorum debuerit præcedere virtualiter aut formaliter, implicitè aut explicite, non necessariò explicitè & formaliter quoad omnes circumstantias: sufficit ergo quòd sit prævisum universale & generale peccatum in cujus virtute omnia illa continentur, & ad omnia illa redimenda Deus decrevit mittere Redemptorem. Similiter ex eo quòd peccata actualia ex originali deducantur & pertineant ad ordinem naturæ, solùm infertur quòd in virtute & implicitè ac sub ea præcisa ratione quâ pertinent ad ordinem naturæ & à primo originantur, prævideantur, quod est implicite prævideri.

Observandum itaque quòd cùm instantia quæ distinximus in Deo, & ea quæ in ipsis ordinantur, sint ad invicem connexa saltem ex determinatione voluntatis divinæ, & quædam ordinantur in uno instanti, quædam in alio, fieri non potest quòd aliquid complete & perfectè prævideatur cum omnibus ad se pertinentibus in uno instanti. Sic effectus qui pendet à pluribus causis quæ sunt sibi invicem causæ, non potest in una prioritate naturæ quâ consideratur ut dependens ab una causa, adæquatè & completè cognosci, donec consideretur ut pendens ab altera causa, quæ in suo genere est etiam prior.

Obj. 4°. Adam cognovit in statu innocentiæ futuram Incarnationem Verbi: atqui in hoc statu non cognovit peccatum suum futurum, aliàs tristatus fuisset, quod repugnat illi statui: Ergo peccatum non est causa seu motivum Incarnationis. Prob. Conseq. Naturale est homini, cognito effectu, appetere causæ cognitionem, ita ut si ignoret non quiescat, sed tristetur animus: Ergo si peccatum Adæ fuit causa motiva Incarnationis, cognitâ Incarnatione etiam peccatum suum cognovit.

R. D. Conseq. Ergo peccatum Adæ non est motivum primarium Incarnationis, C. Conseq. Est enim gloria Dei: Non est motivum proximum, N. Porrò cognovit Adam Incarnationem esse ad consummationem gloriæ, ut docet D. Th. 2. 2. q. 2. a. 7. & hoc sufficiebat ut ab illo tolleretur an-

anxietas, licet motivum proximum ignoraret: Eò potissimum quòd Incarnatio non penderet ab hac causa ex intrinsecis, sed ex determinatione Dei voluntaria.

Obj. 5°. Si Adamo non peccante, non venisset Christus, sequitur quòd Adamo non peccante, nullus prædestinatus fuisset: Absurdum Consequens: Ergo. Prob. Maj. nullus prædestinatus est nisi in Christo & per Christum: atqui non venisset Christus Adamo non peccante: Ergo Adamo non peccante nullus prædestinatus fuisset.

R. D. Maj. Si &c. nullus prædestinatus fuisset vi præsentium decretorum, C. Vi aliorum decretorum quæ Deus habuisset, N. Christus ergo est causa nostræ prædestinationis prout nunc est, sed non prout tunc fuisset.

Inst. Gratia justitiæ originalis Adamo collata ante peccatum est effectus ejus prædestinationis, adeòque est ex meritis Christi, siquidem Adam non secùs ac cæteri homines sit prædestinatus in Christo & per Christum: Ergo Christus fuit prædeterminatus independenter à peccato. Prob. Ant. Illi gratiæ quamvis per peccatum mortificatæ, quia tamen per pœnitentiam revixit, correspondet gradus gloriæ: atqui gratia, cui respondet gloria, est effectus prædestinationis & est ex meritis Christi: Ergo.

R. N. Maj. Ad prob. D. Maj. Illi gratiæ correspondet gradus gloriæ ratione reparationis factæ per Christum, C. Seclusà istà reparatione, N. Licèt ergo verum sit illi primæ gratiæ correspondere aliquem gradum gratiæ, quia tamen illa gratia semel mortificata non mansisset in acceptatione divina, nisi Deus statuisset mederi peccato per Incarnationem, ideò solùm ut reparata profuit ad gloriam.

Obj. 6°. Non est credibile Deum permisisse peccatum ex solo fine manifestandi gloriam suam, sed potius ex fine Incarnationis præintentæ ex alio motivo: Ergo. &c.

R. cum Contenson nos non posse nec debere præscribere rationes cur Deus voluerit peccatum permittere, judicia enim Dei abyssus multa, præsertim cùm habeamus ex Scriptura Incarnationem esse propter peccatum, neutiquam autem peccatum propter Incarnationem: Non enim dicitur: Sic Deus dilexit Christum, ut peccatum permiserit, sed è contrà dicitur: sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.

Inferes 1°. Ergo Incarnatio erit bonum occasionatum. 2°. Ergo anima Christi debebit gaudere de peccato nostro, & nobis gratias agere quòd illi dederimus occasionem essendi. Quæ videntur absurda.

R. D. primam illationem: Ergo Incarnatio est bonum occasionatum propriè, N. Impropriè, C. Dicitur propriè occasionatum quod est præter intentionem agentis & à casu, hoc sensu Incarnatio non est occasionata. Impropriè dicitur occasionatum quod pendet ex aliqua occasione, licèt sit intentum ab agente: Et sic Incarnatio est bonum occasionatum, nec est inconveniens quòd occasione mali tantum bonum Deus eliciat.

Replicabis: S. Th. 1. p. q. 98. a. 1. docet in statu innocentiæ fore matrimonium ad propagationem generis humani, quia tale bonum non debet esse occasionatum ex peccato, sed per se intentum: Ergo à fortiori Incarnatio quæ est majus bonum propagatione generis humani, non debet esse bonum occasionatum etiam impropriè ex peccato sed per se intentum.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd propagatio generis humani sit bonum ex natura rei debitum, adeòque per se intendendum & non ex occasione peccati. Incarnatio autem est bonum gratuitum & ex misericordia Dei, adeòque ex peccato occasionatum, quia miseria est objectum misericordiæ.

Ad secundam illationem, N. illam pro utraque parte. Neque enim nos dedimus occasionem essendi Christo per se & ex intentione nostra, sed per accidens ex intentione Dei, qui ex peccato Adæ, tanquam ex occasione Incarnationem Verbi decernere voluit: Undè non nobis debet gratias agere anima Christi, sed soli bonitati & misericordiæ Dei, quæ ex tanto malo tanquam ex occasione produxit tantum bonum.

Repones: S. Anselmus lib. 1. *Cur Deus homo* cap. 18. probat homines futuros esse Beatos, etiamsi Angeli non peccassent; quia aliàs homines possent lætari de peccato Angelorum: Ergo similiter in nostro casu, Christus posset lætari de peccato nostro.

Respondet P. Lemos Tract. 5. cap. 4. hanc rationem S. Anselmi non esse cogentem, sed topicam tantùm seu probabilem, non enim evincit quòd homines in illo casu deberent gaudere de peccato Angelorum, sed de misericordia Dei qui occasione peccati Angelorum tantum bonum eis contulisset.

Respondet Bancel S. Anselmum loqui contrà Hæreticos sui temporis qui volebant ruinam Angelorum esse medium necessarium à Deo intentum ad gloriam hominum, ex quo bene infert, quod in illa hypothesi, homo deberet gaudere de ruina Angelorum, non sic autem in nostro casu: Non enim peccatum fuit medium necessarium ad Incarnationem. Quam volueris solutionem elige.

Obj. 7°. Esto Christus venerit in Redemptionem generis humani, hæc tamen non fuit causa sola nec principalis ejus adventus: Ergo. Prob. Ant. Prima & principalis causa motiva Incarnationis fuit gloria Dei, deindè nobilitatio & perfectio naturæ humanæ, consummatio ordinis gratiæ, complementum universi & ipsa mysterii hujus excellentia: Unde Ecclesia canit in Symbolo: *Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de Cœlis, & incarnatus est:* Ubi duæ afferuntur causæ adventus Christi in carne. Prima, *propter nos homines*, scilicet nobilitandos, dignificandos & glorificandos, quod fuit primò decretum independenter à peccato. Secunda, *& propter nostram salutem*, seu Redemptionem, quod fuit secundo decretum præviso peccato.

R. N. Ant. Ad primam probationem seu primam causam allegatam, D. Causa principalis motiva remota fuit gloria Dei, C. Proxima, N. Hæc enim fuit Redemptio generis humani 1°. enim Deus intendit equidem gloriam suam, deindè præviso peccato, in ejus remedium elegit Incarnationem, ut per viam misericordiæ & justitiæ gloriam suam magnificaret. Undè vi præsentis decreti ex solo fine gloriæ Dei, peccato non existente, Christus non fuisset incarnatus.

Ad alias causas motivas propositas, non negamus Deum his de causis & aliis potuisse incarnari, sed vi præsentis decreti de facto ità fuisse negamus propter rationes allatas in probationibus.

Ad id quod opponitur ex Symbolo, R. To & non ibi summi multiplicative sed explicative, quasi diceret propter nos homines, id est propter nostram salutem; seu propter nos salvandos.

Inst. Ex pluribus Scripturæ locis habemus Christum venisse ut Concionatorem, Pastorem, Regem, Ducem, Magistrum: atqui hæc officia videntur independentia ab officio Redemptoris: Ergo.

R. D. Min. Hæc officia videntur independentia ab officio Redemptoris absolutè, C. Min. Ut in Christo, N. Min. Hæc enim officia ut à Christo exercita officium Redemptoris supponunt & implicitè involvunt: Et 1°. concionatus est Christus *Captivis Indulgentiam*, juxtà illud Isa. 61. *Spiritus Domini super me.... ut mederer contritis corde & prædicarem captivis indulgentiam.* 2°. Pastor missus est ut quæreret & salvam faceret ovem quæ perierat, ut constat Luc. 15. & Ezech. 34. 3°. Venit ut Rex & Dux ad salvandum populum; juxtà illud Isa. 33. *Dominus Rex noster ipse salvabit nos.* 4°. Venit ut Magister, ut nos verbo & exemplo errantes ad viam salutis reduceret. Et

ideò

ideò dicit S. Th. hic ad 1. *Quòd omnes aliæ causæ pertinent ad remedium peccati.*

Obj. 8°. plura simul compendiosè 1°. Ad omnipotentiam divinæ virtutis pertinet ut & opera sua perficiat, & se manifestet per aliquem effectum infinitum: Sed in sola Incarnatione videtur perfici, universum per hoc quòd ultima creatura, scilicet homo, primo principio conjungatur, & infinitum haberi effectum per hoc quòd infinitè distantia jungantur: Ergo.

2°. Per peccatum humana natura non est facta capacior gratiæ, sed post peccatum est capax gratiæ unionis. quæ est summa gratia: Ergo & ante peccatum: Ergo etiam tunc Deus non subtraxisset ipsi bonum cujus erat capax.

3°. Beatior est accidentali beatitudine homo videns Christi humanitatem gloriosam oculis corporeis: atqui non fuisset minùs beatus etsi non peccasset: Ergo.

4°. Ideò suprà diximus Deo convenire incarnari quia est summum bonum, cui convenit summo modo communicari: atqui independenter à peccato est summum bonum: Ergo.

5°. Christus ut homo est caput Ecclesiæ; fuisset autem Ecclesia etiam homine non peccante: Ergo. Confir. In statu innocentiæ fuit Ecclesia: Ergo dicebat ordinem ad Christum, alias Ecclesia Christi non fuisset ab initio.

6°. In statu innocentiæ matrimonium significabat conjunctionem Christi cum Ecclesia, intellige secundùm carnem.

Ib. ad 2. R. ad primum, quòd in ipso modo productionis rerum ex nihilo, divina virtus infinita ostenditur. Ad perfectionem etiam Universi sufficit quòd naturali modo creatura ordinetur in Deum sicut in finem, hoc autem excedit limites perfectionis naturæ, ut creatura uniatur Deo in persona.

ib. ad 3. Ad secundum, R. naturam humanam per peccatum non esse factam capaciorem gratiæ unionis, sed indigentiorem adeòque aptiorem ut in ea simul cum justitia exerceretur summa misericordia. Porrò licet Deus semper impleat capacitatem creaturæ naturalem, non tamen semper capacitatem obedientialem, qualem habet creatura ad unionem hypostaticam: Undè N. ultimam illationem: Nec inconveniens reputat S. Doct. ibidem naturam humanam ad aliquid majus esse productam post peccatum; Deus enim permittit mala fieri ut indè aliquid melius eliciat: Undè dicitur ad Rom. 4. *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.* Et hinc patet Responsio ad tertium.

Ad quartum, R. communicationem actualem ad extrà Deo convenire per modum liberi, ut jam suprà dictum est; adeoque nullum fore inconveniens si de facto non se communicaret homini, sicut nec se communicavit Angelis. Est ergo solum de ratione summi boni quòd ipsi sit consentaneum se communicare, non actualis communicatio.

Ad quintum, R. quòd homine non peccante, Deus fuisset caput Ecclesiæ, cujus membra cùm fuissent integra, ad invisibilem Verbi gubernationem sufficienter fuissent disposita. Ad confirmationem dico in statu innocentiæ fuisse Ecclesiam materialiter tantùm & in potentia, in quantum personæ illæ futuræ erant membra Christi, non tamen formaliter, quia ille status formaliter ut talis non pendebat à Christo venturo.

Ad sextum, R. verum esse Ant. Quia reverà futura erat Incarnatio, & hoc Deus præsciebat qui mulierem viro conjungebat. Si vero non fuisset peccatum, solùm significasset unionem Dei cum Ecclesia secundùm affectum & charitatem.

Petes, utrùm non existente peccato, Verbum incarnatum fuisset vi alterius decreti?

R. id incertum nobis esse, ut jam diximus, cùm nullibi id nobis revelatum sit pendeatque ex mera Dei voluntate. Nec sufficit quasdam afferre congruentias, quia divina voluntas utpote liberrima, illis congruentiis non adstringitur. Etenim, ut benè advertit Contensonus, quando Theologi adferunt congruentias divinorum operum, non tàm sunt accipiendæ ut convenientiæ operis faciendi quàm operis facti: Quia etsi opus illud factum non esset, ejus negationis non deessent convenientiæ: v. g. quòd Deus noluit assumere naturam Angelicam, conveniens est; & tamen si eam dignatus fuisset assumere, non deessent convenientiæ. Prima ergo convenientia operis alicujus faciendi est executio divinæ voluntatis, quam impleri summè decet, & cui, si oppositum decrevisset, rationes non defuissent. Ità laudatus Theologus.

ARTICULUS IV.

Ad quæ peccata delenda venerit Christus?

Dico 1°. Christus venit in mundum ad delenda omnia peccata, tàm originale quàm actualia, principaliùs tamen ad delendum originale. *Ib a. 4. o.*

Prob. prima pars Auth. 1. Joan. 2. dicitur: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Cap. 1. *Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato*: Et sæpius alibi. Id expressè definit Concil. Tolet. 6. Can. 1. Addi potest Concil. Trid. Sess. 6. cap. 2.

Prob. Ratione: Deus venit ut homines salvaret: Ergo ut tolleret omnia peccata, non solùm originale, sed & actualia quæ sunt ad salutem obstacula.

Prob. secunda pars: 1°. Ex illo Joan. 1. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Quod exponens Beda juxtà Gloss. ord. in hoc loco dicit: *Peccatum mundi dicitur originale peccatum quod est commune totius mundi.* *Ib. in a. s. c.*

Prob. 2°. Christus venit principaliùs ad delendum illud peccatum quod est absolutè majus: atqui tale est peccatum originale respectu actualis: Ergo. Prob. Min. Licèt peccatum actuale sit intensivè majus, quia habet plus de voluntario: Originale tamen est extensivè majus, quatenùs inficit totum genus humanum, actuale verò est proprium singularis personæ: atqui peccatum, quod inficit totam naturam, est absolutè majus eo quod inficit singularem personam; quia ut dicit Philosoph. 1. Ethi. 2. *Bonum gentis divinius & eminentius est quàm bonum unius*: Ergo. *Ib. o.*

Dico 2°. Existente solo originali peccato sine actualibus, vi præsentis decreti venisset Christus. Solis autem peccatis actualibus existentibus sine originali, probabile est quòd non venisset vi præsentis decreti.

Prob. prima pars: Existente solo originali peccato sine actualibus, remaneret prima & principalior ratio Incarnationis, ut modò dictum est: Ergo.

Confir. Ideò venit Christus ut totam naturam, quæ in Adamo perierat, restauraret: atqui independenter à peccatis actualibus tota natura per solum originale periit, & à jure ad gloriam excidit: Ergo.

Prob. secunda pars; 1°. Non existente originali peccato, principalior ratio Incarnationis non subsistit, ut dictum est: atqui cessante fine primario & principali alicujus operationis, cessat operatio: Ergo. 2°. Christus vi præsentis decreti venit in carne passibili & mortali: Sed non existente peccato originali, caro non fuisset passibilis nec mortalis; ut enim ait Apost. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit & per peccatum mors*: Ergo vi præsentis decreti, &c.

Dices contrà primam partem secundæ conclusionis: Peccata actualia integrant totale motivum Incarnationis cum originali, ut dictum est in prima Conclusione: Ergo illis non existentibus non venisset Christus, deficiente enim motivo totali decreti, cessat ejus effectus.

R. D. Ant. Peccata actualia ut ab originali tan-

quam à fonte dimanant & originantur, integrant, &c. C. Ant. Seorsim considerata, N. Ant.

Dices contrà secundam partem. Quidam SS. Patres, inter quos Chrysost. hom. 3. in act. Apost. innunt Christum tanti facere animam, ut si unus tantùm homo peccasset, venisset tamen in mundum: Ergo.

R. Patres hoc modo loquendi, nihil aliud velle quàm commendare immensum Christi amorem & misericordiam in singulos homines, ratione cujus erat ità affectus ut pro uno peccatore, si Deus ità voluisset, libenter vitam dedisset; sed hoc non probat quòd Christus vi præsentis decreti venisset. An verò vi alterius decreti pro solis actualibus peccatis venisset, nos latet; quia non est revelatum.

DISSERTATIO IV.

De quidditate Incarnationis sivè de ipsa unione hypostatica.

D. Th. Q. 2.

ARTICULUS I.

Utrùm unio Verbi incarnati facta sit in natura, vel in Persona?

q. 2. a. 1. o. Natura hìc sumitur pro perfecta rei essentia quæ definitione essentiali explicatur, seu pro eo *quod quid est:* ità tamen quòd non intelligatur natura sola communis, sed etiam singularis & individua, qualis est in Christo. Uniri verò in natura, est sic uniri ut ex unione resultet tantùm una natura, sicut ex corpore & anima, ex materia & forma, una tantùm exurgit natura.

Persona, est *intellectualis naturæ individua & incommunicabilis substantia*: Uniri autem in persona, est uniri personæ non constituendo aliam personam ab ea cui unitur; ac proinde unionem factam esse in persona, est naturas sic fuisse unitas, ut unio seu unitio terminata fuerit ad unam personam in utraque natura subsistentem.

Ibid. a. 6. o. Nestorius negavit unionem naturæ humanæ & divinæ in Christo factam fuisse in persona, seu ex hac unione resultasse unam personam quæ simul esset Deus & homo; sed dicebat Christum esse personam creatam, atque purum hominem, cui erat unitum Verbum divinum unione accidentali seu morali: 1°. Secundùm inhabitationem, in quantum scilicet divinum Verbum habitavit in illo sicut in Templo, specialiori tamen modo quàm in aliis justis. 2°. Per unitatem seu conformitatem affectûs, quatenùs hominis voluntas semper erat conformis voluntati Verbi. 3°. Secundùm operationem quà dicebat hominem illum fuisse divini Verbi instrumentum. 4°. Secundùm dignitatem honoris, quatenùs honor exhibitus Filio Dei exhibebatur etiam filio hominis non propter se, sed propter eum cui conjunctus erat.

Ex hoc falso principio sequebatur. 1°. Verbum non esse verè incarnatum. 2°. Duas esse personas in Christo, unam divinam, alteram humanam; duos Filios, alterum Dei, alterum hominis. 3°. B. Mariam Virginem nec esse nec dici posse Matrem Dei, seu *Theotocon*, sed Christi tantùm, seu *Christotocon*. 4°. Proprietates utriusque naturæ in Christo non posse de se invicem prædicari, sicque non posse dici, Deus est homo, homo est Deus, Deus est natus, passus, mortuus, &c. His contraria quandoque visus est verbotenùs adstruere Nestorius, sed sensu suo hæretico & juxtà principium positum intelligebat, ut videbimus infrà.

Ibid. Eutyches ardentiori zelo Nestorium aversus in extremum errorem ex imperitia impegit, ut enim unitatem personæ in Christo propugnaret contrà Nestorium, unitatem etiam naturæ adstruxit, dixitque quòd licèt ante Incarnationem seu unionem fuissent duæ naturæ, post unionem tamen in unam coaluerint, sive utriusque confusione & mixtione, sive conversione unius, nempè humanæ in divinam, sive compositione utriusque tanquam partium imperfectarum: Qui ultimus modus tribuitur discipulis Eutychetis & quem sequuntur Armeni, nimis litteraliter usurpantes illud S. Athanasii: *Sicut anima rationalis & caro unus est homo; ita Deus & homo unus est Christus.* Undè dicebat Eutyches Christum esse ex duabus naturis, non in duabus, nec esse nobis consubstantialem secundùm carnem; Deitatemque passam, sepultam, &c. Facta historica has hæreses spectantia discutiemus in Digress. ad calcem hujus Dissertationis.

Veritas Catholica, quæ totius Religionis nostræ est fundamentum, media est inter hos duos extremos errores; distinctionem naturarum contrà Eutychetem, unitatem personæ adversus Nestorium propugnat. Undè

Dico 1°. Unio Verbi incarnati non est facta in natura, sicque natura divina & humana non coaluerunt in unam, sed utraque inconfusa & impermixta mansit integra, uni personæ Verbi unita. Ib. a. 1, o.

Dogma fidei est definitum contrà Eutychetem in Concil. Calchedonensi act. 1. 4. & 5. Constantinopolitano 2. Can. 7. & 8. & à S. Leone in celebri Epistola ad Flavianum, recepta & probata in Concil. Calchedo. Sicque profitetur universa Ecclesia in Symbolo quod dicitur Athanasii: „ Unus autem non conversione divinitatis in carnem, „ sed assumptione humanitatis in Deum: Unus „ omninò non confusione substantiæ sed unitate „ personæ.

Prob. ex Scripturis 1°. quæ passim agnoscunt Christum Deum & hominem, seu duplicem esse in eo naturam. Ex veteri Testamento Baruch. 3. „ Hic est Deus noster..... post hæc in terris visus est & cum hominibus conversatus." Isa. 9. „ Parvulus natus est nobis .... & vocabitur nomen ejus..... Deus fortis." Ibid. 45. „ Hæc „ dicit Dominus .... post te ambulabunt, vincti „ manicis pergent, & te adorabunt, teque de„ precabuntur ... verè tu es Deus absconditus. His & similibus loquendi formulis apertè exprimitur in eodem natura divina & humana, & agnoscitur Christus Deus & homo. Confer. articulum 1. præcedentis Dissert.

Ex novo Testamento: Philipp. 2. „ Qui cùm in „ forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse „ se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit for„ mam servi accipiens:" En duplex forma seu natura, Dei & servi, distincta non confusa 1. Joan. 1. „ Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod „ vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & „ manus nostræ contrectaverunt de verbo vi„ tæ:" En iterùm duplex natura distincta, una divina *de Verbo vitæ*, altera humana quæ oculis videtur & manibus contrectatur.

2°. Scriptura Christo contraria tribuit quæ uni naturæ convenire non possunt. 1°. Quòd sit natus in tempore, & tamen quòd sit ab æterno: Mich. 5. „ Ex te (Bethleem) mihi egredietur qui sit Do„ minator in Israel, & egressus ejus à diebus æter„ nitatis." 2°. Quòd à nobis discedat Joan. 16. & tamen quod nobiscum maneat in æternum Math. 28. 3°. Quòd de cœlo descendit & in terra versatur, & tamen simul sit in cœlo Joan. 3. 4°. Quòd Pater sit illo major Ioan. 4. Et tamen quòd sit unum cum Patre ibid. 10. Hæc & alia enuntiata de Christo ipsi convenire non possunt, nisi sit simul Deus & homo.

Prob. ratione Auctoris. Tripliciter aliquid unum ex duobus vel pluribus constituitur. Uno modo ex duobus integris & completis, perfectis remanentibus: Quod quidem fieri non potest nisi in his quorum forma est vel compositio, ut acervus lapidum, vel ordo ut exercitus, vel figura ut domus ex multis lapidibus & lignis. Secundo modo fit aliquid unum ex perfectis, sed transmutatis, sicut ex elementis fit mixtum. Tertio modo fit aliquid unum Ibid.

unum ex aliquibus non permixtis & transmutatis, sed imperfectis & incompletis, sicut ex corpore & anima fit homo, ex pluribus membris unum corpus constituitur: atqui nullo ex his modis facta est in Christo naturarum unio: Ergo. Prob. Min. Non primo modo, tum quia iste modus unionis non est ad rem, sed potiùs pertinet ad errorem Nestorii, cùm non sit unio substantialis sed accidentalis; tùm quia ex ejusmodi non fit unum simpliciter sed secundùm quid; remanent enim plura actu; tùm quia forma talium non est natura, sed magis ars, sicut forma domûs, & sic non constitueretur una natura in Christo, ut volunt Eutychiani. Non secundo modo; tùm quia quæ mixtione uniuntur, mutantur & corrumpuntur, quod repugnat verbo; tùm quia mixtum nulli miscibilium est idem specie, caro enim specie differt à quolibet Elementorum: Et sic Christus non esset ejusdem naturæ cum Patre, nec cum Matre, nec Deus, nec homo; tùm quia ex his quæ plurimum distant non potest fieri commixtio, solvitur enim species unius eorum, puta si quis guttam aquæ dolio vini infundat. Et cùm natura divina in infinitum excedat humanam naturam, non potest esse mixtio, sed remanebit sola natura divina. Tandem non tertio modo; tum quia utraque natura divina & humana est secundum suam rationem perfecta & completa; tum quia natura divina & humana non possunt constituere aliquid per modum partium quantitativarum, sicut membra constituunt corpus, quia natura divina est incorporea: Neque per modum materiæ & formæ, quia divina natura non potest esse forma alicujus præsertim corporis, à fortiori nec materia; tum quia Christus non esset naturæ neque divinæ neque humanæ, differentia enim addita variat speciem, sicut unitas numerum: Ergo.

Dices circà secundum modum unionis, potuisse fieri in Christo transsubstantiationem seu conversionem naturæ humanæ in divinam, sicut panis in altari transsubstantiatur in Corpus Christi, licèt sit incorruptibile.

R. S. Thomam supposuisse Eutychianos, contrà quos ibi agit, non intellexisse nec prætendisse talem conversionem in alterutram naturam, sed mixtionem in unam tertiam, & hoc probabilius est.

Si tamen aliquando Eytiches aut aliqui Eutychiani intellexerint transsubstantiationem humanitatis in divinam, R. 1°. hanc etiam involvere mutationem, Corpus enim Christi per panis in ipsum transsubstantiationem etiam mutatur secundùm quid, quoad scilicet modum existendi, est enim sub speciebus, movetur, manducatur, &c. quo modo priùs non erat; undè licèt sit incorruptibile, est tamen hoc sensu mutabile, & talis mutatio etiam verbo repugnat. R. 2°. quòd post unionem Christus dictus sit & fuerit homo verus, utpotè qui natus sit, comederit, biberit, passus sit & mortuus, & quidem verè non phantasticè, aliàs ejus satisfactio adeòque & Redemptio nostra fuisset etiam phantastica & non vera: Ergo verè remansit natura humana & non transsubstantiata in divinam.

Ib. a. 2. o. Dico 2°. Unio Verbi divini cum natura humana facta est in persona Verbi, sic ut in Christo sit unica Verbi persona, unusque sit & idem Dei & hominis Filius.

Est iterùm fidei dogma definitum contrà Nestorium in Concil. Ephes. & confirmatum in Concilio Calchedon. quodque universa profitetur Ecclesia in Symbolis fidei. In Symbolo Apost. „ Credo.... & in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine." In Symbolo Nicæno „ Credo..... Deum verum de Deo vero..... consubstantialem Patri..... qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria Virgine & homo factus est." Quibus verbis profitetur Ecclesia, unum & eundem, unam & eandem personam esse Filium Dei & hominis. Undè in Symbolo Athanasii: „ Unus omninò non confusione substantiæ sed unitate personæ." Insuper

Prob. ex Scripturis. 1°. Juxtà Scripturas Filius Dei factus est homo non conversione divinitatis in carnem, insulsa foret hæc cogitatio, sed assumptione humanitatis in Deum. Joan. 1. „ Verbum caro factum est." Philipp. 2. „ Qui cùm in forma Dei esset..... formam servi accepit." Galat. 4. „ Misit Filium suum factum ex muliere." Porrò si Filius Dei factus sit homo „ non sunt ergo duo, Filius Dei & homo: Ergo unus & idem physicè & personaliter, non moraliter tantùm secundùm affectum; amicus enim quantumvis intimus, non dicitur factus alter amicus, vel sanctus serventissimo amore Deo junctus non dicitur factus Deus.

2°. Scriptura uni & eidem Christo tribuit proprietates utriusque naturæ divinæ & humanæ, ut patet ex secunda probatione ex Script. præcedentis Conclusionis: Ergo vera est persona in duplici natura.

3°. Ille qui Joannis 6. dicebat: „ Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi" Joan. 16. „ Exivi à Patre & veni in mundum" Joan. 10. „ Ego & Pater unum sumus:" Ille inquam, qui hæc dicebat de seipso, erat homo qui natus, circumcisus, flagellatus, passus, mortuus est: atqui si duplex fuisset Christus, aut in eo duæ personæ, non potuisset sic loqui sine mendacio: Ergo. Prob. Min. Pronomen *Ego* denotat personam loquentem, adeòque personam humanam si sit in Christo, homo enim erat qui sic loquebatur, ut dictum est: atqui falsum est Christum ut hominem descendisse de cœlo, exivisse à Patre, esse unum cum Patre, &c. Ergo.

4°. Quando duo supposita vel personæ distinguuntur, unum non dicitur alterum: Sic ista propositio, album est dulce non est vera, nisi quia albedo & dulcedo uniuntur in eodem supposito, puta lacte, falsa autem foret si intelligeretur de dulcedine & albedine in diversis suppositis, puta in melle & pariete: atqui verè dicitur de Christo: Deus est homo, homo est Deus, ut constat ex dictis & ex illo Joan. 5. *Hic est verus Deus:* Ergo Christus est unus in persona.

Quantùm ad SS. Patres, longâ serie citantur ab Auctoribus. Vide si lubet.

Prob. Ratione: Juxtà fidem Catholicam natura humana est verè & realiter in hoc mysterio unita Verbo: Atqui non in natura ut probatum est: Ergo in persona tanquam in termino unionis. Patet Consequentia, quia nulla alia potest excogitari unio Verbi nisi in natura vel persona; unio enim per affectum seu per eximiam gratiam personæ amatæ collatam qualem Nestorius fingebat in Christo, non est propria verbo, sed communis tribus personis, quia opera ad extrà sunt toti Trinitati communia. Insuper hanc unionem Dei & hominis Apostolus vocat, Exinanitionem Philip. 2. Non est autem exinanitio Dei quòd creaturæ rationali uniatur per gratiam. *Ibid.*

Prob. Ab inconvenienti: Si sint duæ in Christo personæ, nulla est Redemptio nostra: Nulla enim ex his duabus personis potuit nos à peccato redimere: non divina, quia non potuit pati, nec pro nobis satisfacere; non humana, quia non potuit conferre operibus suis satisfactoriis valorem infinitum, qualis requirebatur ad Redemptionem nostram: Ergo.

Consectarium.

Ex dictis colliges B. Virginem verè, propriè & catholicè dici *Teotokon* seu Deiparam, & non solum *Christotokon* seu Christiparam, ut contendebat Nestorius, non quòd genuerit divinitatem aut Deum purum; quis ità desipit? sed quòd genuerit hominem qui est Deus. *Misit Deus*, inquit Apost.

Apost. Galat. 4. *Filium suum factum ex muliere:* Et Rom. 1. scribit *Filium Dei factum esse ex semine David secundum carnem.* Id etiam definivit Concil. Ephes. contrà Nestorium, atque hac nomenclaturâ B. Virginem donarunt SS. Patres Concilio Ephesino anteriores, S. Ignatius Epist. ad Ephesios, S. Justinus in Dialogo cum Triphone, S. Irenæus lib. 3. cap. 31. Tertullian. lib. de præscript. c. 13. S. Athanas. Orat. 4. contra Arian. S. Basilius hom. 25. de humana Christi generatione, S. Greg. Nazianzenus Epist. 1. ad Clidonium, S. Hilar. lib. 9. de Trinit. S. Ambros. lib. de Incarnat. c. 5. S. Chrysost. hom. 2. in Math. S. Hieron. lib. contra Helvid. & alii plures.

Solvuntur Objectiones Eutychianorum contrà primam Conclusionem.

Obj. 1°. Auctoritatem S. Cyrilli cui potissimum innitebatur Eutyches. S. Cyrillus post unionem non agnoscit duas naturas sed *unam naturam Verbi incarnatam*, vel unam naturam Filii incarnati. Ità Epist. 1. ad Successum ubi ait: „ Post unionem non dividimus naturas à se mutuo, neque in duos secamus Filius, qui unus est & individuus. Sed unum dicimus Filium, & quemadmodum locuti sunt Patres, unam naturam Dei Verbi incarnatam. " Similiter in Epist. ad Acacium Melitinensem: Ergo.

Ib. a. 1. ad 1. Respondet S.Th. S. Cyrillum ità locutum fuisse contrà Nestorium duas in Christo naturas completas propriis subsistentiis seorsim gaudentes asserentem, & hoc sensu negat Cyrillus duas in Christo naturas, unamque adstruit, unitate scilicet personæ. Ita exponitur auctoritas Cyrilli in quinta Synodo generali act. 5. sed & notandum maximè S. Cyrillum non dixisse simpliciter unam naturam, sed *unam incarnatam:* Et hoc verissimum est cùm sola natura divina sit incarnata. Quin imò cùm dicit *incarnatam* apertè significat carnem esse hypostaticè unitam Verbo, adeòque à Verbo distinctam, quo perimitur error Eutychetis. Hâc expositione ipsemet Cyrillus in 2. Epist. ad Successum amolitur calumniam à suis illis vocibus.

Inst. S. Cyrillus dicit naturas in Christo post unionem sola mentis consideratione distingui: Ergo. Prob. Ant. Epist. 2. citata ad Successum, arguens Nestorianus qui duas in Christo subsistentes naturas negabant, dicit *illos ignorare quæcumque non sola mentis consideratione distingui soleat, ea prorsus etiam in diversitatem distinctam omnifariam ac privatim à se mutuò segregari:* Ergo juxtà S. Cyrillum ea diversa sunt & à se mutuò segregantur, quæ non solà mentis consideratione distinguuntur. Subsumitur: atqui natura humana & divina in Christo non sunt divisæ, necà se mutuò segregatæ & separatæ, sed unitæ: Ergo solà mentis consideratione distinguuntur.

R. Sensum Cyrilli non esse quòd naturæ per unionem ità sint inter se permixtæ ut una simpliciter remaneat, sed quòd uniantur non solà affectione aut habitudine, ut fingebat Nestorius, sed substantivo aliquo nexu, scilicet personâ, unum per se faciente. Hunc esse sensum Cyrilli patet, tùm ex eo quòd contrà Nestorium scribat, tùm ab exemplo animæ & corporis in homine quod adducit, quæ pariter solà cogitatione distingui asserit, quia seorsim non subsistunt quamvis compertum sit distinctam esse realiter corporis & animæ substantiam.

Repones: juxtà Cyrillum citatum, talis est unio naturæ humanæ & divinæ in Christo, qualis est animæ & corporis in homine: Sic etiam tradit S. Athanasius in Symbolo; *Sicut anima rationalis & caro unus est homo, ità Deus & homo unus est Christus.* Atqui ex anima & carne fit una natura in homine: Ergo ex humanitate & divinitate fit una natura in Christo.

Ib. ad 2. R. D. Maj. Talis est unio naturæ humanæ & divinæ in Christo, qualis est corporis & animæ in homine quoad aliquid, C. Quoad omnia, N. itaque ex anima & corpore constituitur in unoquoque nostrum duplex unitas, naturæ & personæ: Naturæ quidem secundùm quod anima unitur corpori ut forma formaliter perficiens ipsum, ita ut ex duobus fiat una natura, sicut ex actu & potentia, vel materia & forma: Et quantùm ad hoc non est similitudo, quia natura divina non potest esse corporis forma. Unitas verò personæ constituitur ex eis, in quantum est unus aliquis subsistens in carne & anima: Et quantùm ad hoc est similitudo; unus enim Christus subsistit in natura divina & humana.

Obj. 2°. Juxtà Script. Joan. 1. VERBUM CARO FACTUM EST: Ergo divinitas conversa est in carnem. Prob. Conseq. Cum dicitur Joan. 2. in Cana Galilææ aquam factam esse vinum, significatur aquam conversam fuisse in vinum: Ergo similiter.

R. N. Conseq. Ad probat. N. iterum Conseq. Licèt enim particula *Factum* aliquando importet conversionem, ut in casu nuptiarum, non tamen semper; aliàs sequeretur Christum esse conversum in maledictum, si quidem Galat. 3. dicatur *factus pro nobis maledictum:* Significat ergo sæpè acquisitionem vel assumptionem alicujus de novo: sic dicitur ad Heb. 6. *Jesus Pontifex factus*, vel homo Rex factus, non per conversionem Jesus aut hominis in dignitatem Pontificiam vel Regiam, sed per hujus dignitatis assumptionem. Hoc ergo sensu dicitur VERBUM CARO FACTUM EST. Id autem constat non solùm ex subjecta materia quòd impossibile sit divinitatem converti in humanitatem, sed ex verbis immediatè subsequentibus: *Et habitavit in nobis.* Nam, ut ait Chrysost. hom. 11. in Joan. *Id quod habitat non est idem cum eo quod habitatur, sed diversum: Nam alterum habitat in altero, alioquin non esset habitatio; nihil enim in seipso habitat. Cæterum alterum dixi substantiâ*, id est natura.

Inst. 1°. Juxtà plures SS. Patres, Justinum Apolog. 2. Ambros. lib. 4. de Sacramentis c. 4. & alios, Verbum factum est caro, sicut panis in Eucharistia fit Corpus Christi: atqui panis in Eucharistia convertitur in Corpus Christi: Ergo.

R. SS. Patres, paritatem in hoc tantùm intendere, quod sicut sub speciebus panis & vini est vera Caro & verus Sanguis Christi, ita vera Caro & verus Sanguis subsistat in Verbo.

Inst. 2°. Juxtà Apost. Philipp. 2. Filius Dei *seipsum exinanivit:* Ergo.

R. seipsum exinanivisse, non conversione divinitatis in carnem, quod est impossibile, sed assumptione humanitatis, seu ut ibid. dicit Apost. *Formam servi accipiens*, qua exinanitione major in Deo esse non potest.

Obj. 3°. Duarum naturarum una non denominatur ex altera, nisi aliquo modo in invicem transmutentur, v. g. lignum non dicitur ignitum nisi sit in ignem conversum: atqui natura divina & humana in Christo ab invicem denominantur: Dicit enim Cyrillus suprà, naturam *Verbi incarnatam*; & Greg. Nazianz. in Epist. 1. ad Clidonium dicit naturam humanam esse deificatam: Ergo.

R. has & similes voces benignè esse intelligendas: Igitur sicut dicit Damascenus lib. 3. Orthod. fidei cap. 6. „ Natura divina dicitur incarnata, quia est unita carni personaliter, non quòd sit in naturam carnis conversa. Similiter & caro dicitur deificata, non per conversionem, sed per unionem ad Verbum, salvis suis proprietatibus naturalibus, ut intelligatur caro deificata, quia facta est Dei Verbi caro, non quia facta sit Deus. *Ib. ad 3.*

Obj. 4°. Si in Christo essent duæ naturæ, Christus esset duo: Ergo. Prob. Sequela. Una natura non obstante Trinitate personarum facit unum Deum: Ergo similiter duæ naturæ non obstante unitate personæ facerent duos Christos.

 R. N.

R. N. Sequelam. Ad probat. N. Conseq. Disparitas est quòd ad multiplicationem concretorum substantialium requiratur multiplicatio naturæ & suppositi. Porrò licèt in Christo sint duæ naturæ, unicum tamen est Verbi divini suppositum subsistentiæ humanæ vices supplens.

Obj. 5°. Plures Patres Tertul. Apolog. c. 21. Aug. in Epist. ad Volus. S. Leon. serm. 3. de natali Dom. loquentes de Incarnatione, mixtionis nomen usurpare: Ergo.

R. Cum Cyrillo lib. 9. adversùs Nestorium cap. 31. quosdam Patres mixtionis nomen usurpasse, non eo quo sumitur sensu, cùm liquores dicuntur misceri; sed ut *summam unionem ostenderent.* Id patet ex ipso Patrum textu.

Objiciebant insuper Eutychiani auctoritatem Iulii Romani Pontificis duas naturas negantis in Epist. ad Dionys. Corinthiorum Episcopum. Sed Leontius lib. de sectis act. 8. multis probat illam Epistoiam non esse Romani Pontificis. Et supposito quòd illius sit, respondet Eulogius Alexan. apud Photium codice 230. ipsum naturæ nomen pro persona usurpasse.

Solvuntur Objectiones Nestorianorum contrà secundam Conclusionem

Obj. 1°. Persona Verbi non est aliud à natura ipsius: Ergo si unio non sit facta in natura, sequitur quòd non sit facta in persona.

Ib. a. 2. ad 1. R. D. Ant. Persona Verbi non est aliud à natura secundum rem, C. Secundùm rationem & modum significandi, N. Persona enim significat per modum subsistentis. Et quia natura humana sic unitur Verbo, ut Verbum in ea subsistat, non autem ut aliquid addatur ei ad rationem suæ naturæ, vel ut ejus natura in aliud transmutetur, ideò unio naturæ humanæ ad Verbum Dei facta est quatenùs rationem personæ habet & non naturæ, & sic in persona & non in natura.

Obj. 2°. Humanitas Christi est substantia: atqui de ratione substantiæ est quod sit ens per se subsistens: Ergo humanitas Christi per se subsistit adeoque est persona humana.

R. D. Min. De ratione substantiæ est quòd sit ens subsistens per se, perseitate excludente inhæsionem alteri tanquam subjecto, C. Min. Perseitate excludente subsistentiam per aliud tanquam per terminum, N. est equidem de ratione substantiæ quòd sit capax subsistendi subsistentiâ propriâ & connaturali, non autem quòd actu sic subsistat, sed salvatur ratio substantiæ si subsistat per aliam digniorem subsistentiam sibi appropriatam & supplentem vices propriæ. Sic licet sit de ratione accidentis quòd petat existere in alio tanquam in subjecto, non tamen quòd actu inexistat, ut patet in accidentibus Eucharisticis.

Inferes: Ergo Christus non est perfectus homo Prob. Illatio: Subsistentia est perfectio & complementum naturæ: atqui ex dictis humanitas Christi caret propriâ subsistentia: Ergo.

Ib. ad 2. R. N. illationem. Ad prob. D. Maj. Subsistentia est perfectio & complementum naturæ perficiens illam in ratione naturæ seu essentiæ, N. Maj. Perficiens illam seu potius constituens illam in ratione personæ & suppositi, C. In tantùm enim personalitas pertinet ad dignitatem alicujus rei & perfectionem, in quantum ad dignitatem alicujus rei & perfectionem ejus pertinet quòd per se existat; quòd in nomine personæ intelligitur. Dignius autem est alicui quòd existat in aliquo se digniore, quam quòd per se existat. Et ideò ex hoc ipso natura humana dignior est in Christo quàm in nobis.

Obj. 3°. Persona est *rationalis naturæ individua substantia:* Atqui Verbum Dei assumpsit naturam humanam individuam; natura enim universalis non subsistit secundùm se, sed in nuda contemplatione consideratur: Ergo.

Ib. a. 2. ad 3. R. admitto definitionem personæ & explico. Itaque per individuam substantiam in definitione personæ intelligitur substantia quæ seorsim per se existat, & sit incommunicabilis alteri ut pars toti, vel ut natura supposito. Undè cum humanitas Christi reipsâ communicetur Verbo divino, nec in se seorsim existat, sed in aliquo digniore, scilicet persona Verbi, non est in Christo persona humana, est tamen individua natura eo sensu quo una numero natura est, & à reliquis distincta certis proprietatibus & accidentibus.

Obj. 4°. Generatio terminatur ad suppositum seu personam: Ergo ubi sunt duæ generationes sunt duæ personæ: Subsumo; atqui in Christo sunt duæ generationes, altera æterna ex Patre, altera temporalis ex Matre.

R. N. Conseq. Idem enim suppositum ratione duplicis naturæ potest terminare duas generationes; quia licèt suppositum terminet generationem ut quod, natura tamen terminat ut quo, seu ut terminus formalis & specificus: Undè ad terminandam diversam generationem, sufficit realis distinctio naturæ duplicis cum distinctione virtuali suppositi, ut est in Christo. Quapropter suppositum Verbi, quatenus subsistit in natura divina, terminat generationem æternam; quatenùs autem subsistit in natura humana, terminat generatiorem temporalem.

Inst. Suppositum divinum non potest terminare etiam ut quod generationem Christi temporalem: Ergo. Prob. Terminus etiam ut quod actionis non potest esse ante actionem: atqui suppositum divinum erat ante generationem temporalem: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. D. Maj. Terminus actionis formaliter sumptus non potest esse ante actionem, C. Maj. Materialiter sumptus, N. Maj. Ad Min. pariter D. Suppositum divinum erat ante generationem temporalem materialiter respectu generationis temporalis, C. Formaliter, N. Suppositum igitur seu persona Verbi non terminat formaliter generationem temporalem prout est una ab æterno, sed prout est unita humanitati, ita ut unio seu generatio intelligatur modo nostro concipiendi præcedere personam Verbi, non prout est una, sed prout est unita humanitati.

Repones: B. Virgo producendo Christum genuit hominem: atqui homo non importat solam naturam, sed naturam cum subsistentia: Ergo.

R. D. Min. Homo importat naturam cum subsistentia propria vel aliena, C. Semper propria, N. Patet ex dictis.

Replicabis: Terminus generationis divinæ est persona divina: Ergo terminus generationis humanæ est persona humana.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd Persona divina utpotè infinita possit terminare generationem humanam, non è contrà persona humana generationem divinam. Insuper potest dici seu denominari in Christo persona humana seu persona hominis quatenùs personat naturam humanam, eo sensu quo diceretur persona divina quia personat naturam divinam, licèt tamen entitativè & realiter sit tantùm divina.

Obj. 5°. S. Chrisost. hom. 3. in cap. 1. Epist. ad Heb. docet ex illo Psal. 44. *Sedes tua Deus in sæculum sæculi*, ostendi esse in Christo *duas personas & Deum & hominem.* Et infrà: *Quoniam duæ sunt personæ divinæ per hypostasim.* S. Leo in Epist. ad Flavianum dicit de Christo: *Unum horum coruscat miraculis, aliud succumbit injuriis.* Atqui unum & aliud, sivè aliud & aliud differunt supposito: Ergo.

R. ad primum, N. Ant. Nunquam enim dixit Chrysostomus *in Christo duas esse personas*, sed simpliciter esse duas personas: Id autem dum dicit, loquitur respectivè ad Deum Patrem & Filium incarnatum, non respectivè ad unum Christum. Patet tùm ex contextu, tùm ex scopo Chrysostomi; contendit enim ex Psalmista & Apostolo confutare duplicem errorem Judæorum circà Trinitatem & circà Incarnationem, ostendendo Patrem & Filium esse duas personas, & Christum

ftum esse simul Deum & hominem, cùm Judæi & distinctionem personarum in Trinitate, & divinitatem in Christo negarent. Et sanè si tàm apertè Chrysostomus errorem Nestorii professus fuisset, & ipse Nestorius, & Joannes Antiochenus, & omnes Nestorii fautores & amici, tantum patrocinium in sui erroris defensionem plenis buccis non semel advocassent, quod tamen nullus fecit, nequidem mussitando.

Ib. ad 1. Ad secundùm, R. Ly *aliud* in rigore sumptum & alicui attributum in recto, v. g. *Christus est aliud & aliud*, differre supposito quatenùs importat diversitatem naturæ & suppositi. Si autem sumatur paulò latiùs, vel si tribuatur alicui in obliquo, v. g. in Christo, aliud patitur, aliud miracula patrat: importat tantùm diversitatem naturæ non suppositi; hoc autem posteriori sensu intelligenda est auctoritas S. Leonis & aliæ si quæ sunt aliorum Patrum.

Obj. 6°. Ex eo quòd in Scripturis tàm Angeli quàm homines vocentur quandoque Dii, non sequitur quòd sint veri Dii: Ergo ex hoc quòd Christus dicatur Deus, non sequitur quod sit verè Deus.

R. N. Conseq. Disparitas est quod Christus in Scripturis vocetur Deus eo modo ac Pater, æqualis Patri asseratur, eadem potestas & virtus ac Patri tribuatur, el idem cultus ac patri deferatur, & ab eo omnis inferioritas creaturæ removeatur, ut latè probavimus Differt. Procem. de Trinit. a. 2. §. 2. vide ibi: Quæ omnia probant veram divinitatem; at Angeli & homines figuratè vocantur Dii propter excellentem aliquam auctoritatem seu gratiam quam Deus illis contulit: Undè Psal. 81. ubi Judices vocantur Dii, *Ego dixi, Dii estis*, statim subjungitur, *Vos autem sicut homines moriemini*.

Obj. 7°. Si una tantùm sit in Christo persona, verum erit dicere, *Unus de Trinitate passus est*: Atqui id prohibuit Hormisdas Papa: Ergo.

R. D. Min. Id prohibuit ut falsum, N. Ut intempestivum, C. Quia hæc propositio tunc erat, nova & dissidiorum causa propter pertinaciam quorumdam Monachorum Scytharum, qui eam necessariò esse inserendam definitioni Concilii Calchedonensis contendebant. Sed posteà dissidiis sopitis, hanc propositionem probavit quintum Concilium generale Can. 4. & 5. & Joannes II. in Epist. ad Justinianum.

Obj. 8°. Varios loquendi modos SS. Patrum quorum quidam Christum vocant, *Hominem*, *Deiferum*, alii *Deificatum*, alii *Dominicum*, alii dicunt esse Templum Dei, instrumentum divinitatis, hominem esse assumptum à Deo, &c.

R. Hos & similes loquendi modos equidem fuisse reprehensos in Nestorio, quia non agnoscebat in Christo nisi unionem moralem divinitatis & humanitatis. At in viris non suspectis erroris sanum & Catholicum sensum patiuntur: Sic Christus dicitur homo Deifer, Deificatus, Dominicus, propter arctissimam unionem hypostaticam inter divinitatem & humanitatem. Dicitur Templum Dei non sensu Nestorii, sicut Sancti dicuntur Templum Dei per gratiam, sed sensu Apostoli Coloss. 2. *In quo scilicet inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* per unionem hypostaticam. Dicitur instrumentum divinitatis, non separatum sed conjunctum. Dicitur hominem esse assumptum à Deo, sumpto concreto pro abstracto, id est humanitatem esse assumptam.

Obj. 9°. Contrà Consectarium: B. Virgo non genuit divinitatem: Ergo non est Mater Dei.

R. N. Conseq. Ut enim sit & dicatur Mater Dei, sufficit quòd genuerit illum qui est Deus: sicut ut mulier dicatur mater hominis, sufficit quòd generet eum qui homo est, licèt non generet quod in homine est præcipuum, scilicet animam.

Inst. B. Virgo nec est, nec dici potest Mater Verbi divini: Ergo nec Filii Dei. Patet Conseq. Quia Verbum divinum est Filius Dei.

R. Omisso Ant. N. Conseq. Disparitas est quòd Tò *Verbum* formaliter significet terminum generationis æternæ per divinum intellectum. At Tò *Filius* significat indifferenter terminum generationis sive æternæ sive temporalis. Omisi Ant. Quia multi promiscuè & sine scrupulo vocant B. Virginem Matrem Verbi, sicut Matrem Dei, & sensu Catholico, intelligendo scilicet materialiter, quòd sit mater illius qui est Verbum Patris.

Urgebis: Mater debet esse consubstantialis suo Filio: atqui B. Virgo non est consubstantialis Christo: Ergo.

R. D. Maj. Mater debet esse consubstantialis Filio ex parte, C. Maj. Ex toto, N. Maj. Ad cujus sensum distinctâ Min. N. Conseq. Hujus quidem rei exemplum non habemus in natura; quia mysterium est singulare, & si exemplo constaret, singulare non foret, ut ait Aug. Epist. 2. ad Volus.

S. Thomas. a. 3. sequenti quærit utrùm unio sit facta in hypostasi sive supposito, contrà quosdam qui distinguentes personam ab hypostasi, fatebantur unionem esse factam in persona, sed non in hypostasi. Sed cùm nunc certò constet personam nihil aliud addere suprà hypostasim nisi determinatam naturam scilicet rationalem, adeòque in rationali natura hypostasim, suppositum & personam esse unum & idem. Hæc quæstio resoluta manet ex præcedenti.

ARTICULUS II.

Utrùm Christus sit persona composita?

Christus est nomen personæ, non secùs ac Petrus. Undè quærere utrùm persona Christi sit composita, seu utrùm Christus sit persona composita, est quærere utrùm Christus sit compositus.

SS. Patres, ut tuerentur fidem Catholicam contrà errores Nestorii & Eutychetis, dixerunt personam Christi esse compositam ex duabus naturis: Quia cùm persona importet officium subsistendi, si persona sit simplex in ratione & formalitate personæ, erit etiam unum simplex officium personandi seu subsistendi, & sic post Incarnationem vel remaneret una natura, ut volebat Eutyches, vel forent duæ personæ duplicem naturam personantes inter se accidentaliter seu moraliter compositæ & unitæ, ut volebat Nestorius.

Compositio potest sumi dupliciter. 1°. Pro unione extremorum in aliquo uno communicante esse extremis unitis, & hæc non involvit imperfectionem. 2°. Pro unione partium ex qua causetur & resultet esse totius, & hæc importat imperfectionem, scilicet quòd esse totius sit causatum & dependens à partibus. Pars propriè & strictè sumpta est ens incompletum ex cujus unione cum altero ente incompleto causatur totum quod est perfectius quâlibet parte. Extremum autem abstrahit ab hoc quòd sit ens completum vel incompletum. Loquendo itaque de compositione primo modo sumpta. *In 3. d. 6. q. 2. a. 3. o.*

Dico: Christus est Persona composita ex duabus naturis divina & humana. *Ib. a. 4.*

Prob. 1°. ex Conciliis. In sexto Concilio Generali Act. 11. legitur: *Unam ejus subsistentiam compositam dicimus.* Idem fuerat anteà definitum in quinta Synodo Generali can. 4. & posteà in Lateranensi sub Martino I. can. 8.

2°. Ex Patribus: Damascenus Lib. 3. Orthod. fidei cap. 4. dicit: *In Domino duas quidem naturas, at unam dumtaxat personam ex utrisque compositam agnoscimus.* Item lib. 4. cap. 5. Pro eadem sententia citantur D. Dionysius cap. 1. de divinis nomin. Aug. lib. 13. de Trinit. cap. 17. Grego. Hom. 38. in Evang. & alii.

Ibid. Prob. 3°. ratione: Persona Christi licet secundùm quod est in se & ut ab æterno in propria natura subsistit, sit simplex sicut ipsa natura à qua non distinguitur realiter: Attamen formaliter prout est in Christo, non solùm naturam divinam terminat, sed etiam humanam, in illisque duabus unitis subsistit: Ergo est in Christo ex illis composita. Patet Con-

Conseq. ex prænotaminibus; quia illud dicitur compositum quod constat ex pluribus realiter distinctis & unitis quibus esse communicat.

Hinc colliges Christum verè etiam dici compositum ex persona Verbi & natura humana, quia etiam constat illis realiter distinctis & unitis; imò immediatiùs natura humana unitur personæ Verbi quàm naturæ, si quidem non uniatur naturæ nisi mediante persona, ut dictum est: Non potest tamen dici compositus ex alia & alia ratione subsistendi, quia cùm ista diversa ratio subsistendi non sit nisi diversa habitudo ejusdem subsistentiæ ad diversam naturam, adeòque relatio & quidem rationis ex parte Verbi, non potest fieri ex his compositio maximè substantialis qualis est de qua agimus, utpotè quæ debeat esse extremorum realiter distinctorum & substantialium unio.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Persona Christi est ipsamet persona Verbi: Atqui persona Verbi non est composita: Ergo.

R. D. Maj. Persona Christi est ipsamet persona Verbi ut subsistens in sola natura divina, N. Ut subsistens in natura divina & humana, C. Ad hunc sensum distinctâ Min. N. Conseq. Plus ergo dicit persona Christi quàm persona Verbi, licèt enim sit eadem utriusque entitas, tamen post incarnationem non habet solum officium terminandi naturam divinam sed etiam humanam, undè est simul persona Verbi & Hominis.

Obj. 2°. Omne compositum constat ex partibus: Atqui neque persona, neque natura divina potest esse pars: Ergo. Maj. patet; quia compositum est quoddam totum, totum autem constat ex partibus. Min. etiam patet, quia de ratione partis est quòd sit ens incompletum, adeòque quid imperfectum.

R. D. Maj. Omne compositum constat ex partibus strictè sumptis pro entibus incompletis, N. Ex partibus latè sumptis pro entibus completis unitis in aliquo uno communicante esse illis, C. Patet ex notaminibus. Ad hunc sensum distincta Min. N. Conseq.

Inst. 1°. ad rationem compositionis substantialis requiritur quòd unum componentium habeat se per modum actûs, aliud per modum potentiæ: Atqui neque persona neque natura Verbi habet se per modum actûs aut potentiæ: Ergo.

R. D. Min. Neque persona, neque natura Verbi habet se per modum actûs informantis, C. Min. per modum actus terminantis & sustentantis naturam humanam quæ se habet per modum potentiæ, N. Min. Et hoc sufficit ut persona Christi dicatur composita.

Inst. 2°. Omne compositum est perfectius suis partibus seu extremis componentibus: Atqui Christus non est perfectior Verbo: Ergo.

R. Majorem esse veram tantùm quando neutrum componentium est infinitum, hîc autem natura & persona Verbi est infinita, & ideò eminenter continet omnem perfectionem alterius componentis & compositi.

Inst. 3°. Omne compositum majus est qualibet parte seu extremo componente; Atqui id non potest dici de Verbo, quippè quòd involvat imperfectionem: Ergo. Patet Maj. quia compositum non dicit unum tantùm extremum, sed utrumque: Ergo.

R. D. Maj. Omne compositum est majus extensivè quolibet extremo componente, C. Maj. propter rationem allatam in probatione. Est majus intensivè id est perfectius, N. propter rationem allatam in præcedenti solutione.

Inst. 4°. Compositum est saltem naturâ posterius suis componentibus, fit enim ex illis: Atqui persona Christi non est Posterior componentibus: Ergo. Prob. Min. Persona Christi est ab æterno: Ergo.

R. N. Min. Ad prob. D. Ant. Persona Christi materialiter, seu ut subsistens in sola natura divina, est ab æterno, C. Ant. formaliter seu ut subsistens in utraque natura divina & humana, N. Ant. ut sic enim non est ab æterno, sed à tempore Incarnationis.

Obj. 3°. si Christus dicatur & sit verè compositus, Deus etiam dicetur & erit compositus: Falsum Consequens: Ergo & Ant. Prob. Sequela: Quidquid dicitur de Christo propter communicationem idiomatum, dicitur etiam de Deo; v. g. Deus est homo, homo est Deus: Ergo.

R. N. Sequelam. Ad prob. D. Ant. Quidquid dicitur de Christo ratione humanitatis vel divinitatis seorsim sumptæ, dicitur de Deo, C. Ant. sic v. g. quia dicitur de Christo quòd sit homo, natus, passus, dicitur etiam de Deo. Quidquid dicitur de Christo ratione utriusque simul, seu de Christo reduplicativè prout est aggregatum ex utroque resultans, dicitur de Deo, N. aliàs diceretur etiam de Deo quòd duabus naturis constet. Ly *Compositus* autem dicitur de Christo reduplicativè ut est quoddam aggregatum ex utraque natura divina & humana.

Inst. Non potest dici de Christo simpliciter quòd sit creatura, sed tantùm cum addito, scilicet quatenùs est homo: Ergo nec quòd sit compositus.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd esse creatum convenire possit & personæ & naturæ, juxtà autem Regulam Dialectices; quando aliquod prædicatum potest convenire toti & parti, si parti tantum conveniat, non dicitur de subjecto simpliciter, sed cum addito; v. g. non dicitur simpliciter de Æthiope quòd sit albus, sed cum addito, secundùm dentes. At verò esse compositum convenire non potest Christo nisi ut cuidam aggregato, seu ut subsistenti in duabus naturis.

Dices contrà Corollarium: Persona Verbi est medium in quo natura divina & humana uniuntur: Sed medium, in quo extrema uniuntur, non est extremum componens: Ergo.

R. N. Min. Nihil repugnat enim id quod est medium sub una ratione, esse sub alia etiam extremum componens: Sic v. g. quantitas est medium quo albedo unitur parieti, & etiam est id quod unitur & albedini & parieti.

Repones: Deus non dicitur compositus ex personis & natura: Ergo nec Christus ex persona & natura humana.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd personæ divinæ inter se non uniuntur, sed potius opponuntur, neque etiam cum natura, quia sunt simpliciter unum & idem cum illa.

ARTICULUS III.

Utrùm unio naturæ divinæ & humanæ sit aliquid creatum? sivè utrùm detur nexus medius formalis inter utrumque?

Nota unionem posse sumi tripliciter. 1°. Pro ipsa actione unientis, & sic dicitur unitio potiùs quàm unio. 2°. Pro eo quod formaliter extrema conjungit, sivè sit quid ab eis distinctum sive non. 3°. Pro relatione quæ de ipsa conjunctione resultat inter extrema.

De unione primo modo sumpta non est difficultas modò, constat enim eam esse quid increatum utpotè actum intellectus & voluntatis divinæ formaliter immanentem & virtualiter transeuntem. De unione tertio modo sumpta constat etiam esse aliquod accidens ab extremis unitis distinctum, nempè relationem realem ex parte humanitatis, & relationem rationis ex parte Verbi.

Tota difficultas est ergo circà unionem secundo modo sumptam, seu circà fundamentum istius relationis, an sit aliquis nexus medius substantialis formaliter uniens naturam humanam Verbo. Hoc volunt Scotus, Suares, Vasques & alii etiam quidam ex Thomistis, sub hac tamen differentia quod Scotus velit esse quid relativum extrinsecus adveniens; alii verò modum absolutum substantialem. Contra quos

Dico: Non datur modus substantialis quasi nexus medius formaliter uniens naturam humanam Ver-

Verbo, ita ut nulla alia unio formalis ab extremis distincta reperiatur nisi ipsa relatio consequens ad immutationem passivam naturæ humanæ ex actione unientis.

Prob. 1°. ex D. Th. in 3. d. 2. q. 2. a. 2. Quæstiunc. 3. ubi sic dicit: „ Sciendum est quod in „ unione humanæ naturæ ad divinam nihil potest „ cadere medium formaliter unionem causans, „ cui per prius humana natura conjungatur quàm „ divinæ personæ: Sicut enim inter materiam & „ formam nihil cadit medium inesse quod per „ prius sit in materia quàm forma substantialis, „ (aliàs esse accidentale esset prius substantiali, „ quod est impossibile) ità etiam inter naturam „ & suppositum, non potest aliquid dicto modo „ cadere medium. " Et infra dicit quod „ inter „ humanam naturam & divinam est necesse cadere unionem mediam, non sicut causam, „ sed sicut effectum consequentem. " Et subdit: „ Unde unio est medium non sicut assumptionem „ causans, sed sicut eam consequens.

Ex quibus patet S. Doctorem exclusisse nedum entitatem completam quæ habeat rationem extremi uniendi, ut est v. g. calx inter lapides; filus inter pannos assutos, ut volunt quidam Thomistæ, sed etiam modum medium formaliter unientem; tùm quia dicit nihil cadere medium inter Verbum & humanitatem, sicut nec inter formam & materiam, adeòque omne medium excludit: tùm quia dicit unionem non esse ut causam, sed ut effectum consequentem: tùm denique quia nullibi unquam mentionem fecit istius nexus medii, nequidem hic a. 7. ubi ex professo agit de istiusmodi unione, nullam aliam unionem formalem assignat, nisi ipsam relationem unitorum.

Prob. 2°. Ratione: Per id Verbum unitur humanitati per quod ipsam terminat & sustentat: atqui Verbum seipso, seu solà personalitate, omni nexu formali excluso terminat & sustentat naturam humanam: Ergo. Maj. patet; quia Verbum unitur humanitati per modum termini & complementi supplens vices subsistentiæ creatæ, neque aliud est ipsum uniri humanitati quàm ipsam terminare. Prob. Min. Verbum non est minùs actus purus & infinitus in ratione termini naturæ humanæ quàm in ratione principii productivi: atqui ex hoc quòd sit actus purus & infinitus in ratione principii productivi, exercitium producens res ad extrà non est aliquid realiter distinctum à virtute productiva, sed actio immanens virtualiter transiens quæ cum virtute ipsa identificatur: Ergo similiter exercitium terminandi non est aliquid creatum à virtute terminandi, seu ab ejus personalitate distinctum.

Quia verò non potest intelligi Verbum unitum humanitati quin intelligatur humanitas unita Verbo, sequitur, quòd sicut Verbum immediate per seipsum unitur humanitati, ità humanitas immediate per seipsam concipitur unita Verbo.

Confir. Subsistentia creata seipsà immediatè unitur naturæ creatæ: Ergo à fortiori subsistentia increata, utpotè actualissima in ratione terminandi. Ant. videtur certum, quia terminus seipso terminat, subsistentia autem nullam aliam causalitatem habet circà naturam quàm eam terminare. Insuper si subsistentia mediante modo superaddito uniretur naturæ, pari ratione existentia uniretur supposito mediante modo, & sic modorum non esset modus; sicut ergo existentia seipsà immediatè rem facit existere, ità & subsistentia seipsà immediatè naturam facit subsistere seu eam terminat.

Neque dicas subsistentiam creatam seipsà terminare materiam quia est modus: Si id enim possit modus qui est entitas valdè debilis & imperfecta, quidni entitas infinita & actualissima, qualis est subsistentia Verbi.

Solvuntur Objectiones.

Ad solutionem Objectionum Nota 1°. Verbum & humanitatem post unionem hypostaticam consistere & coexistere, cùm anteà non cosubsisterent nec coexisterent.

Nota 2°. Quòd licèt natura humana non possit dici rigorosè & strictè mutata per Incarnationem, quia ad strictam mutationem requiritur quòd res, quæ dicitur mutari, præexistat ad receptionem seu amissionem ejus ratione cujus dicitur mutari; humanitas autem Christi eodem instanti producta & assumpta fuit à Verbo: Potest tamen largè dici mutata, in quantum cum haberet inclinationem naturalem ad propriam subsistentiam, tracta & assumpta fuit ad alienam, & prius naturà intelligitur producta quàm assumpta. Ista antem mutatio sivè tractio, sivè terminatio passiva est passio seu modus passionis ab agente in passo; nec potest dici formalis unio seu nexus medius formaliter uniens; quia unio seu nexus formalis uniens, si daretur, tantum respicit extrema, ut formaliter illa ad unitatem redigens; passio autem respicit agens à quo passum immutatur. Cæterum si per nexum formalem medium nihil aliud intelligant adversarii quàm istam tractionem seu mutationem passivam humanitatis, quæstio est de nomine.

Obj. 1°. Debet assignari fundamentum relationis inter Verbum & humanitatem: atqui illud non potest esse aliud quàm modus substantialis superadditus: Ergo. Prob. Min. Non est ipsa humanitas secundùm se, aliàs omnis humanitas fundaret talem relationem: Non est ipsa personalitas Verbi, quia ipsa est terminus relationis: Ergo.

R. N. Min. Ad probat. N. Conseq. & assigno fundamentum, nempè immutationem realem seu tractionem passivam humanitatis ad Verbum: Fundatur itaque hæc relatio in actione supernaturali unitiva virtualiter transeunte quæ relinquit modum passionis in humanitate, quod nihil est aliud quàm illam naturam passivè fieri dependentem à Verbo & in eodem esse communicantem. Unde agnoscimus quidem modum superadditum, sed per modum passionis, non per modum formæ unientis.

Inst. fundamentum debet tamdiu manere, quamdiu manet relatio: At illa unio seu tractio passiva transivit cum actione uniente: Ergo.

R. D. Min. Mutatio seu tractio passiva in fieri transivit, &c. C. Min. In facto esse, N. Manet enim in ipsa natura immutata & communicata Verbo, seu in ejus dependentia à Verbo; & hæc dependentia prout connotat actionem & passionem undè emanavit, est fundamentum permanens relationis.

Obj. 2°. & simul inst. cum P. Henno: Si non daretur unio ab extremis distincta, non aliter se haberet Filius respectu naturæ humanæ quam Pater aut Spiritus sanctus, ac proindè Filius non esset incarnatus, vel omnes personæ essent incarnatæ: Falsum Consequens: Ergo & Ant. Prob. Sequela, nam si Filius sit naturæ humanæ intimè præsens ab ea omninò indistans non solùm per immensitatem, sed etiam per propriam personalitatem; ità etiam aliæ personæ sunt intimè præsentes tùm per immensitatem, tùm etiam per propriam personalitatem: Ergo.

R. D. Maj. Si non daretur unio ab extremis distincta, quæ sit nexus medius formaliter superadditus, non aliter, &c. N. Sequelam: Quæ sit immutatio & terminatio passiva humanitatis, vel relatio ad eam consequens, C. Et distincta Min. ad sensum Maj. N. Conseq. Solutio patet ex dictis.

Inst. cum eodem: Si non daretur unio ab extremis realiter distincta, SS. Trinitas non causaret hoc mysterium: Falsum Consequens: Ergo. Prob. Maj. Quia nihil in eo produceret, non quidem divinitatem aut personalitatem Verbi, cùm sint increatæ; non etiam humanitatem, cùm actioni incarnativæ naturà saltem præsupponatur: Ergo. Confir. Non datur causans aut producens nisi detur causatum & productum, cùm sint correlata: Ergo.

R. N.

R. N. Sequelam Maj. Ad Probat. N. Ant. & assigno quid producat, scilicet ipsum Christum exurgentem ex Verbo & humanitate unitis, sive cosubsistentiam secundum omnes Theologos, & coexistentiam Verbi cum humanitate secundùm Thomistas, quæ non esset sine unione, sicut in Sententia Thomistarum actio agentis seu unientis formam materiæ producit compositum, sive utriusque coexistentiam quæ anteà non habebatur.

Undè ad confirmationem patet Responsio; datur enim causatum & productum non quidem absolutè & simpliciter, sed secundùm quid, id est de novo immutatum & communicatum: Non enim ad quamlibet actionem maximè unitivam requiritur quòd terminus simpliciter incipiat esse, sed sufficit quòd secundum quid & cum addito, sicut Verbum, v. g. per Incarnationem non incipit esse simpliciter, sed incipit esse homo, ità terminus quem producit actio unitiva non est quòd aliquid sit simpliciter, sed quòd sit sub alio, seu ex una parte terminatum ab alio, & ex alia parte terminans aliud, quod non erat ante.

Repones: In solutionibus datis assignatur quidem terminus totalis actionis unitivæ, scilicet Christus, seu compositum ex Verbo & humanitate, sed non formalis, qui non potest esse alius quam ipse modus substantialis medius: Ergo.

R. N. Ant. Et dico terminum formalem esse ipsum Verbum ut communicatum humanitati, sicut modò dicemus.

Insistes cum eodem: Non datur denominatio nova sine nova forma: Atqui Verbum ante Incarnationem non dicebatur unitum, & post illam dicitur unitum: Ergo datur nova forma seu unio, non quidem in ipso recepta, cum illius sit incapax, sed recepta in natura humana & ad ipsum terminata.

R. C. Totum: Nec enim nos negamus dari unionem quæ anteà non erat, sed nexum medium formaliter unientem extrema. Porrò ista unio à qua denominatur de novo Verbum unitum, est ipsa actio uniens humanitatem Verbo, & immutatio passiva, & dependentia ex illa actione resultans, nisi velis dicere esse ipsam relationem unionis ex illa unione activa & passiva resultantem.

Aliæ Objectiones facile solventur attentis prædictis, maximè in prænotaminibus ad sol. Obj.

Corollaria.

Ex dictis colliges 1°. Terminum totalem actionis incarnativæ seu unitivæ Verbi cum humanitate esse ipsum Christum; quia terminus totalis actionis unitivæ duorum extremorum est compositum resultans ex illis, ut patet in generatione hominis: Atqui Christus est compositum resultans ex unione activa Verbi & humanitatis: Ergo.

Terminum verò quo formalem actionis unitivæ esse ipsam Verbi personalitatem ut terminantem humanitatem; materialem ipsam humanitatem ut terminatam à Verbo. Quia in omni actione unitiva id habet rationem termini formalis quod habet rationem actûs & perfectivi; id verò est terminus materialis quod habet rationem materiæ & perfectibilis: Atqui in præfata actione unitiva ipsa Verbi personalitas seu subsistentia ut terminans humanitatem habet rationem actus & perfectivi; ipsa vero humanitas rationem perfectibilis: Ergo.

Nec refert quod Verbum dicatur sustentans humanitatem, non est enim sustentans passive per modum subjecti recipientis, sed activè per modum actûs complentis & perficientis.

Undè sequitur quod etsi daretur modus substantialis medius de quo suprà, non esset tamen terminus formalis Incarnationis, ut falso contendunt ejus Patroni, sicut nec unio animæ cum corpore est formalis terminus generationis, sed ipsa anima ut corpori communicata.

Colliges 2°. actionem unitivam humanitatis cum Verbo, creationem animæ & productionem humanitatis, licet eodem temporis instanti fuerint, esse tamen tres actiones realiter distinctas; non quidem activè ex parte Dei, qui omnia per unam & eandem actionem à se indistinctam operatur, sed passivè ex parte termini: Quia distinctio realis & specifica actionum desumitur ex distinctione specifica terminorum: Atqui illarum actionum termini sunt distincti formaliter & specificè: Ergo. Prob. Min. Terminus formalis creationis animæ est ipsa anima, terminus formalis productionis humanitatis est ipsa humanitas, terminus formalis assumptionis seu actionis unitivæ est Verbi personalitas ut communicata humanitati, ut dictum est: Ergo.

Nec refert quòd S. Leo & quidam alii videantur asserere oppositum; quia nihil aliud intendunt quàm quòd illæ actiones fuerint simul tempore.

Dices 1°. Creari & produci est accipere esse: Atqui anima & humanitas Christi acceperunt esse per assumptionem seu unionem, non enim habent aliud esse quàm divinum: Ergo.

R. D. Maj. Creari & produci est accipere esse sivè formaliter sivè concomitanter, C. Semper formaliter, N. Explicatur: Creatio sicut & productio habet duplicem terminum, unum primarium qui est essentia, alium secundarium qui est existentia. Licèt ergo creatio seu productio, quando est completa, & non impedita, utrumque terminum attingat, si tamen impediatur & remaneat incompleta accipiens complementum ab alio, non est necesse quòd formaliter seipsâ attingat existentiam quæ est tantùm terminus secundarius, ut dixi, sed sufficit quòd formaliter attingat terminum primarium scilicet essentiam; secundariò per aliam actionem simultaneam producto, sicut fit in præsenti casu.

Dices 2°. Ex assertione nostra sequitur quòd priùs naturâ sit producta humanitas quàm unita Verbo: Sed hoc non potest dici: Ergo. Prob. Min. Quia aliàs B. Virgo non esset propriè Mater Dei, si quidem ejus Conceptio seu generatio ad solam humanitatem completè terminaretur priùs naturâ quàm uniretur Verbo. Sicut, v. g. si ignis produceret calorem & aliud agens illum uniret subjecto, diceretur quidem ignis producere calorem, sed non facere calidum.

R. N. Min. Ad Probat. Dico eâ non obstante B. Virginem esse propriè Matrem Dei: Tùm quia secundùm S. Th. infrà q. 32. a. 4. Mulier non dicitur generare hominem quia elicit actionem generativam, sed quia ministrat materiam, quod & fecit B. Virgo respectu Christi. Tùm etiam quia, dato secundùm Medicos mulierem etiam activè concurrere ad generationem, non requiritur ad hoc ut B. Virgo sit Mater Dei, quòd ejus actio univerit humanitatem Verbo, sed sufficit quòd in eo instanti, in quo humanitatem concepit, ipsa humanitas assumpta fuerit ad personalitatem Verbi; quia tunc suppositum Verbi censetur ultimatè complere & terminare actionem generativam B. Virginis, cùm præstet personalitas Verbi, seclusis imperfectionibus, quod præstitisset subsistentia propria si resultasset.

Ad exemplum de igne, dico quòd si actio ignis esset de se unitiva caloris cum subjecto aliquo, licèt virtute divinâ aliud substitueretur, talis ignis nihilominùs diceretur facere calidum: Undè cùm generatio B. Virginis sit de se unitiva humanitatis supposito creato, licèt virtute divinâ substitutum sit suppositum increatum, potest tamen dici genuisse Christum seu Deum & hominem simul.

ARTICULUS IV.

Utrùm unio humanitatis & divinitatis sit substantialis eaque omnium maxima?

Sanctus Thomas respondet hanc unionem non esse accidentalem, sic ut ex pluribus entibus completis proprio esse gaudentibus resultaret unum per accidens, ut volebat Nestorius; neque essentialem, sic ut ex pluribus resultaret unica essentia seu natura *Ib. a. 6. o.*

natura

natura, ut volebat Eutyches; sed esse substantialem, sumptâ substantiâ non pro essentia, ut aliquando sumitur, sed pro subsistentia & hypostasi. Hæc omnia constant ex prædictis. Sed utrùm aliquo sensu non possit dici ista unio accidentalis, saltem prædicabiliter & logicè, ut existimavit Durandus?

Dico 1°. Unio naturæ humanæ cum Verbo nullatenùs est accidentalis, sed absolutè substantialis.

Prob. Unio rerum substantialium ad componendam unam personam, neque est accidentalis prædicamentaliter seu physicè, neque prædicabiliter seu logicè: Atqui talis est præfata unio: Ergo. Patet Min. Prob. Maj. pro prima parte: Non est accidentalis prædicamentaliter, quia & res unitæ & id in quo uniuntur & ipsum compositum, omnia hæc, inquam, sunt substantiæ ut patet: Ergo. Prob. Maj. pro secunda parte: Licèt humanitas adveniat Verbo ut enti completo, & sit extrà illius essentiam, quia tamen trahitur ad Communionem ejusdem esse substantialis, non potest dici accidens logicum respectu illius nec prædicari de eo accidentaliter, ut dicit D. Th. ad 2. sic v. g. licèt corpus sit extrà essentiam animæ & ipsi ut præexistenti reunietur, quia tamen ad ejus esse trahitur, non unietur illi accidentaliter, sed substantialiter: Ergo.

Confir. Quando unio est accidentalis, vel per modum accidentis, id quod unitur etsi sit substantia, non prædicatur per modum substantiæ & in quid, sed per modum accidentis & in quale: Sic v. g. homo non dicitur vestis, sed vestitus; non dicitur albedo, sed albus: Atqui humanitas prædicatur de Verbo per modum substantiæ & in quid, dicitur enim Deus est homo & Christus est homo, sicut dicitur Petrus est homo; homo enim ut docet D. Th. q. 16. a. 6. prædicatur univocè de Christo & aliis hominibus: Ergo.

Dices: Accidens logicum definitur quod potest adesse vel abesse sine subjecti corruptione: Atqui humanitas potest adesse vel abesse à verbo sine subjecti corruptione: Ergo.

R. Ant. intelligendum esse quando id quod unitur adfert suum proprium esse, nec trahitur ad idem esse substantiale cum eo cui unitur, ut v. g. albedo respectu parietis: Secùs verò si trahatur ad idem esse: Sic v. g. Corpus potest adesse & abesse ab anima sine animæ corruptione per solam corporis destructionem, & tamen non unitur animæ accidentaliter, quia trahitur ad esse illius.

Adde quòd ut aliquid non sit accidens, sufficiat quòd abesse non possit absque corruptione suppositi, si suppositum sit capax corruptionis vel denominationis substantialis: Sic corpus non potest abesse ab anima absque corruptione humani suppositi; similiter humanitas non potest abesse à Verbo, nisi Verbum desinat esse persona hominis, ipseque Christus ut compositum destruatur.

Cæterùm si Durandus tantùm voluerit humanitatem non esse de essentia Verbi, & hoc sensu dixerit unionem esse accidentalem, sensus retinendus est, sed modus loquendi ablegandus, ne videamur convenire cum Hæreticis.

Ib. a. 9. o. Dico 2°. Unio hypostatica, si consideretur ex parte eorum quæ conjunguntur, non est maxima; si verò consideretur ex parte ejus in quo conjunguntur, est inter creatas uniones maxima.

Ibid. Prob. prima pars: Illa unio censetur minor ex parte extremorum, cujus extrema magis distant: Atqui extrema quæ conjunguntur in hac unione infinitè distant: Ergo.

Ibid. Prob. secunda pars: Tantò major est unio, quantò medium, in quo extrema conjunguntur, est magis unum & simplex, minùsque ab extremis unitis differt: Atqui medium in hac unione, nempè persona Verbi est quid simplicissimum & maximè unum atque cum uno extremo, nempè natura divina, realiter idem & unum, cum altero verò, scilicet humanitate, intimè & substantialiter unitum, ità ut ei tribuat suum esse, suam unitatem & subsistentiam: Ergo. Undè dixit Bernard. Lib. 5. de Consid. c. 8. *Inter omnia quæ rectè unum dicuntur, arcem tenet unitas Trinitatis, quâ tres personæ una substantia sunt, secundo loco illa præcellit quâ è converso tres substantiæ una in Christo persona sunt.*

Dices: Illa unio est major in ratione unionis ex qua fit aliquid magis unum: Atqui ex unione materiæ & formæ fit aliquid magis unum: Ergo. Patet Min. quia ex unione materiæ & formæ fit aliquid unum in natura seu essentia & in supposito: Ex unione autem hypostatica fit unum tantùm in supposito: Ergo.

R. N. Min. ad probat D. Conseq. Ergo ex unione materiæ & formæ fit magis unum extensivè, quia scilicet resultat duplex unitas naturæ & personæ, C. Conseq. Fit magis unum intensivè N. Conseq. Unitas enim divinæ personæ est major quàm sit unitas & personæ & naturæ in nobis; in quantum scilicet anima & corpus uniuntur cum imperfectione partium, & in unionem creatam morte solubilem: In unione autem hypostatica uniuntur naturæ in unitatem divinam simplicissimam & incorruptibilem. *Ib. ad 3.*

ARTICULUS V.

Variæ difficultates expenduntur ex cæteris articulis D. Thomæ.

Quæritur 1°. utrùm unio Verbi Incarnati sit idem quod assumptio?

R. 1°. unionem sumptam pro relatione certò distingui ab assumptione, quippe quæ est actio. *Ib. a. 8. o.*

R. 2°. unionem sumptam pro actione uniente etiam differre ab assumptione; quia unio importat tantùm conjunctionem extremorum, assumptio importat in assumente habitudinem termini ad quem; assumptio enim idem est ac ad se sumptio: Undè omnis assumptio est quidem unio, sed non è contrà: Sic Pater & Spiritus sanctus dicuntur unire; non tamen assumere. *Ibid.*

Insuper unio importat relationem æquiparantiæ, & utrumque extremum æqualiter denominat: Sicut enim dicitur de humanitate quod sit unita, ita & de Divinitate: Secus autem assumptio quæ cùm sit actio assumentis, unum extremum nempè agens, denominat assumens, aliud nempè passum, denominat assumptum. *Ibid.*

Quæritur 2°. utrùm in Christo ejus anima sit corpori unita?

Responsio affirmativa est de fide contrà quosdam, qui volentes vitare hæresim Nestorii, dicebant carnem & animam in Christo non fuisse inter se unitas tanquam partes, quia ex tali unione existimabant necessario resultare personam creatam. *Ib. a. 5. o.*

Prob. autem Responsio; quia fide certum est 1°. Christi corpus esse animatum, ut canit Ecclesia in Festo Circumcisionis; *Animatum corpus sumens:* Non potest autem dici corpus animatum nisi ipsi uniatur anima. * 2°. Fide certum est Christum esse ejusdem speciei cum aliis hominibus; ad rationem autem humanæ speciei pertinet unio animæ & corporis. 3°. Fide certum est Christum esse conceptum & natum hominem; terminus autem Conceptionis & generationis humanæ est compositum ex corpore & anima: Ergo. *Ibid.*

Quæritur 3°. Utrùm unio hypostatica facta sit per gratiam?

R. si gratia intelligatur donum aliquod habituale animæ vel humanitati inhærens; quo mediante facta sit Incarnatio; sic non est facta per gratiam, ut patet ex dictis. *Ib. a. 10.*

Si autem gratia intelligatur vel gratuita Dei voluntas, vel donum Dei gratuitum; primo sensu Incarnatio facta est per gratiam tanquam per causam efficientem: Secundo sensu est maxima gratia, utpotè nullis præcedentibus meritis concessa, ut dicemus infrà. *Ibid.*

Quæritur 4°. Utrùm gratia unionis sit homini Christo naturalis?

R. gratiam unionis, sive intelligatur ipsa unio substantialis, sive gratia habitualis, non esse naturalem hoc sensu quod sit causata ex principiis natu- *Ib. a. 11. o.*

turæ humanæ: Posse tamen dici naturalem alio duplici sensu: Primo, quatenùs humanitati fuit collata ab initio conceptionis cum ipsa natura. Secundo, quia est causata à natura divina quæ est natura Christi. Simpliciter tamen tàm gratia unionis quàm gratia habitualis sunt quid supernaturale.

Quod tradit S. Doctor a. 11. de causa meritoria Incarnationis, discutiemus Dissertatione sequenti.

DIGRESSIO PRIMA HISTORICA.

De Nestorianismo.

Ad Differt. præcedentem.

Ventilatis iis quæ spectans difficultates scholasticas circà essentiam unionis hypostaticæ contrà duplicem hæresim Nestorii & Eutychetis, nunc præcipua utriusque sectæ facta discutienda veniunt: & primò de Nestorianismo. Undè

SECTIO I.

Synopsis historica Nestorianismi.

Nestorius, Germanicia Syriæ oppidulo oriundus, monasticam vitam in Cœnobio S. Euprepii propè Antiochiam professus est cum Joanne posteà Episcopo Antiocheno & Theodoreto. Mortuo Sisinnio Episcopo Constantinopolitano, & hujus urbis populo circà electionem futuri Episcopi in varias partes diviso, aliis Proclum, aliis Philippum volentibus, Theodosius Imperator Nestorium tunc Antiochenæ Ecclesiæ Præsbyterum ad Sedem Constantinopolitanam vocavit, virum eloquentiæ & doctrinæ fama celebrem, qui aliundè speciem sanctitatis affectabat: Præceptorem habuit Theodorum Mopsuestenum à quo hæreseos suæ virus de Incarnatione hausit, Inauguratus est Constantinopoli anno 427.

Statim post augurationem omnibus Hæreticis Arianis, Macedonianis, Quarto decimanis, bellum indixit ut suæ hæresi viam patefaceret. Primus ejus nævus est quòd faveret Pelagianis in quorum gratiam scripserat ad Cœlestinum Pontificem Romanum, ut patèt ex hujus Pontificis responso.

Ipso suæ ordinationis anno primo suam hæresim disseminare cœpit, unionem duplicis naturæ in Christo non esse hypostaticam seu in persona dixit, sed accidentalem tantùm seu moralem, scilicet, 1°. Secundùm inhabitationem: 2°. Per conformitatem affectum; 3°. Secundùm operationem; 4°. Secundùm dignitatem honoris. Ex quo sequebatur 1°. Verbum non esse proprie incarnatum. 2°. Duas esse personas in Christo. 3°. B. M. Virginem non esse Matrem Dei sed hominis. 4°. Non posse dici Deum esse natum, passum, &c. nec Deum esse hominem, & hominem esse Deum, ut paulò latiùs explicui initio præcedentis Dissertationis.

Hunc Hæresiarcham Scriptis insectati sunt S. Proclus Episcopus Cyzicenus, Marius Mercator, Joannes Cassianus, sed maximè S. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, qui & Cœlestinum I. Summum Pontificem hac de re monuit; hunc autem litteris etiam convenerat Nestorius.

Cœlestinus igitur acceptis tùm Nestorii, tùm Cyrilli Litteris, coegit Romæ Synodum anno 430. ex Episcopis qui tunc in urbe vel in vicinia erant, in qua Synodo lata est sententia excommunicationis in Nestorium, nisi intrà decimum à denuntiatione diem errores suos *apertâ & scriptâ Confessione* damnaret. Insuper Summus Pontifex Litteris datis mandavit Cyrillo, ut in causa Nestorii Sedis Apostolicæ vice fungeretur ad sententiam contrà eum latam executioni mandandam, & ad providendum Ecclesiæ Constantinopolitanæ: Dedit etiam Litteras Nestorio ut in saniorem mentem rediret, & aliis præcipuarum Sedium Episcopis.

Cyrillus his acceptis Litteris Synodum habuit Alexandriæ ex universa Diœcesi Ægypti eodem anno 430. 3. Novembris: Ex qua per Legatos Synodica missa est ad Nestorium, ut mandatis Cœlestini obtemperaret; huic autem Synodicæ subjuncti sunt duodecim Anathematismi à Cyrillo editi.

His morem non gessit Nestorius, quin imò duodecim Anathematismos blasphemos duodecim Anathematismis Cyrilli opposuit, Joannem Antiochenum & Syriæ Episcopos contrà capitula Cyrilli commovit, tanquam Apollinaris errore conspurcata, atque Theodosium Imperatorem in suas etiam partes inclinavit.

Itaque œcumenicam Synodum Ephesi in Asia minore indixit Imperator, missis hac de re Litteris ad Cœlestinum Romanum Pontificem, & ad alios majorum Sedium Antistites, vocatisque ex universis Diœcesibus Episcopis.

De Concilio Ephesino in causa Nestorii.

Celebratur S. Synodus anno 431. cui initio præfuit solus Cyrillus tùm jure suæ Sedis à Romana secundæ, tùm ut Sedis Apostolicæ Legatus ad executionem sententiæ in Nestorium latæ, donec Arcadius & Projectus Episcopi, & Philippus Presbyter à Cœlestino Legati adventassent.

Venit etiam Ephesum Nestorius cum decem Episcopis sibi addictis: Candidianum Comitem ad Concilium misit Imperator ut ordinem servari curaret. Huc etiam appulit Irenæus Comes ut Nestorium sibi amicum comitaretur & foveret.

Moras ex industria trahente Joanne Antiocheno Nestorii amico, & ipso per Legatos annuente, incepta est Synodus vigesima secunda Junii.

Decima Julii post actionem primam pervenerunt Ephesum, & excepti sunt à Concilio prædicti Legati Summi Pontificis qui cum Cyrillo ipsi Concilio præfuerunt.

Damnationi & exauctorationi Nestorii tanquam NOVI JUDÆ in prima actione decretis, subscripserunt Legati Pontificis in tertia actione.

Joannes Antiochenus statim ab incepta Synodo Ephesum appulsus, in conciliabulo intrà proprias ædes congregato, depositionis sententiam adversùs S. Cyrillum & Memnonem Ephesiorum Episcopum dixit, quasi ille Apollinaris & Eunomii hæreses in suis Capitulis docuisset, iste cuncta per violentiam in civitate gereret: Et etiam Excommunicationis in alios Patres, nisi intrà constitutam diem Cyrillo & Memnone relictis ad suas partes transirent.

Decima sexta Julii actio quarta habita est, in qua Cyrillus & Memnon conquesti sunt adversùs Joannem Antiochenum pro sententia in ipsos ab Ipso & congregabilibus lata. Semel & iterùm citatus Joannes per tres Episcopos à Synodo missos qui à militibus ædes vallantibus indignissimè accepti sunt: Quod cùm ad Synodum retulissent, Patres decreta à Joanne & ejus symmistis contrà Cyrillum & Memnonem irrita pronuntiârunt.

Die sequenti celebratur actio quinta in qua citato tertiò per tres Episcopos Joanne Antiocheno, fertur in eum Sententia Excommunicationis, necnon in Episcopos cum eo in Schismatica Synodo collectos Ecclesiam turbantes.

Utriusque variæ ac contrariæ Gestorum relationes missæ sunt ad Imperatorem, Clerum, Populumque Regiæ Urbis. Princeps malis artibus Candidiani Comitis in Sanctam Synodum præoccupatus misit Ephesum Joannem Sacrarum Legationum Comitem, qui sepositis Cyrillo, Memnone & Nestorio, omnibus autem aliis in unam Synodum congregatis, res pacificè ageret: Quo valdè commota sancta Synodus Imperatori querelam detulit: Simul Libellum supplicem eidem Imperatori pro sancta Synodo porrexit Regiæ Urbis Clerus, quibus tandem effectum est ut Jussu Imperatoris con-

convocatis Chalchedonem septem ex utraque parte Legatis & ipsis sæpiùs auditis, Sententiæ contrà Nestorium latæ annuit Imperator, Maximiano Presbytero in locum Nestorii Sedi Constantinopolitanæ suffecto.

De Pace inter S. Cyrillum & Joannem Antiochenum.

Anno 432. Sixto summo Pontifice, Theodosius tentavit concordiam inter S. Cyrillum & Joannem Antiochenum: Quibusdam interlocutionibus præmissis per Paulum Emissenum ad S. Cyrillum Alexandrinum à Joanne Antiocheno missum, pacem tandem inierunt sub his conditionibus: Prima, ut Joannes Antiochenus anathema diceret Nestorio: Secunda, ut ejus depositioni assentiretur: Tertia, ut ordinationem Maximiani approbaret, quibus subscripsit Joannes, fideique confessioni à S. Cyrillo missæ.

Hic observandum est S. Cyrillum, ex œconomia & studio pacis restituendæ, siluisse de suis capitulis: Undè Orientales occasionem susceperunt dictitandi ipsum ea retractasse.

Aliud notandum Orientales noluisse admittere communicationem idiomatum, v. g. Deum natum, mortuum, &c. sed istud apud Theologos ut problema reliquisse.

Ex inita pace subierunt invidiam aliquorum Cyrillus & Joannes Antiochenus. Theodoretus & alii pauci vitio Joannem donabant, quòd non exegisset condemnationem à Cyrillo suorum capitulorum. Alii Cyrillum nimiæ œconomiæ, ignaviæ & levitatis insimulabant.

Ecclesiarum pace compositâ, Theodosius Imperator lege latâ publicam infamiæ notam Nestorianis inussit, edicens ut *Simoniani*, non *Christiani* vocarentur, & libros Nestorii flammis addixit, eumque è Monasterio Euprepii turbare non desinentem, hortante Joanne Antiocheno in exilium in Oasim deportari jussit, ubi exesâ vermibus lingua quæ in Christum & Dei param tàm horrendas blasphemias evomuerat, ex hac vita migravit.

SECTIO II.

Utrùm Nestorius purus Hæreseos jure asseri possit?

Albertinus Calvinistâ & alii quidam ejusdem Sectæ Nestorium equidem ignorantiæ, aut inconstantiæ & etiam pertinaciæ circà prolationem quorumdam verborum accusant, at ab errore immunem fuisse contendunt: Contrà quos

Dico: Nestorius verè fuit Hæreticus.

Prob. 1°. Auctoritate œcumenicæ Synodi Ephesinæ quæ sic loquitur act. 1. „ Deprehendentes „ partim ex litteris commentariisque ipsius „ (Nestorii) partim è Sermonibus quos nuperrimè in hac Ephesiorum Metropoli habuit, „ quique testimoniis comperti sunt, illum impiè sentire ac prædicare: Coacti per Sacros „ Canones & Epistolam sanctissimi Patris nostri, „ & comministri Cœlestini Romanæ Ecclesiæ „ Episcopi lacrymis subindè perfusi, ad lugubrem „ hanc contrà eum Sententiam necessariò venimus. Igitur Dominus noster JESUS-CHRISTUS, „ quem suis ille blasphemis vocibus impedivit, „ per sanctissimam hanc Synodum eundem Nestorium Episcopali dignitate privatum, & ab „ universo Sanctorum consortio alienum esse definit." Hanc Sententiam S. Synodus ad Nestorium transmisit cum hac inscriptione. „ Sancta „ Synodus.... NOVO JUDÆ: Agnosce te propter impias prædicationes tuas & adversùm „ Canones contumaciam, vigesimo secundo die „ mensis Junii præsentis, juxtà Ecclesiasticarum Sanctionum decreta à S. Synodo depositum, atque ab omni Ecclesiastico gradu alienum esse.

Idem jam definitum & decretum fuerat in Synodo Romana sub Cœlestino anno 430. & in Synodo Ægyptiaca sub Cyrillo, ut vidimus in Synopsi Historiæ.

Prob. 2°. Testimonio veterum: S. Cyrilli in Anathematismis contrà ipsum Nestorium & in Epistola ad Cœlestinum Romanum Pontificem: S. Leonis Epist. 97. ad Leonem Augustum: Theodoreti lib. 4. Hæretic. fab. c. 12. Vincentii Lirin. in Commonit. 1. c. 17. Cassiani lib. 5. de Incarnat. c. 1. Liberati in Breviario causæ Nestorianæ c. 4. Facundi Herm. lib. 1. & aliorum qui Nestorium ut Hæreticum impugnârunt. Item Imperatores, Clerus, populusque Constantinopolitanus, ac tandem universus orbis hunc ut Hæresiarcham, & Christi atque Deiparæ hostem abominati sunt. Summæ ergo impudentiæ est hunc hominem tot testimoniis probatum Hæreticum, velle ab hæresi absolvere.

Prob. 3°. Ex ipsis ejusdem Nestorii scriptis. Docuit hominem in utero Virginis formatum, alium esse ab Unigenito Dei Filio, & Incarnationem esse meram habitationem Dei Verbi velut in Templo suo, adeòque duas in Christo personas. Item Beatissimam Virginem Deiparam disertè negavit.

Sic in Anathematismo primo contrà Cyrillum: „ Si quis eum, qui est Emmanuel, Deum verum „ esse dixerit, & non potius nobiscum Deum, „ hoc est inhabitasse eam, quæ secundùm nos „ est, naturam per id quod unitus est nostræ, „ quam de Maria Virgine suscepit: Matrem etiam „ Dei Verbi & non potiùs ejus qui Emmanuel est „ nuncupaverit, &c. anathema sit." Ferè idem in aliis anathematismis.

Sermone tertio: „ Verbum ergo Deus non est „ natus ex Maria, sed in illo, qui ex ea natus „ est, mansit.

Sermone septimo: „ Non per seipsum Deus est „ quod in utero figuratum est.

In libro ejus prolato actione 1. Concil. Ephes. Quaternione 21. „ Hic est qui triduo mortuus „ fuit: Hunc autem tanquam divinæ Majestatis „ cooperatorem cum Divinitate adoro.

Et Quaternione 16. „ Propter gestantem, gestatum veneror: propter latentem adoro apparentem.

Sermone primo: „ Matrem habet Deus? Ergo „ excusabilis Gentilitas Matres Diis subintroducens... Non, vir optime, Maria peperit „ Deum.

Legatur insuper ipsius Epistola ad Cyrillum quæ extat 1. p. Concil. Ephes. cap. 9. & ad Cœlestinum ibidem cap. 16. & 17.

Prob. 4°. Ex Symbolo Nestoriano quod Charisius Presbyter obtulit Patribus Ephesinis, & refertur actione 6. „ Confitemur, (*inquiunt Nestoriani*) Verbum hominem secundùm naturam „ perfectum ex humana carne & anima rationali „ consistentem assumpsisse.... quem secundùm „ naturam nostram, nobisque similem hominem „ existentem, Spiritûs sancti virtute in utero Virginis formatum.... inexplicabili quodam modo sibi conjunxit." Audis hominem existentem, consequenter personatum sibi conjunxisse: Ergo duplex est persona hominis & Dei, nec unio facta est in persona, sed duæ personæ sunt moraliter & accidentaliter conjunctæ.

Solvuntur Objectiones.

Obj. contrà primam Probationem desumptam ex auctoritate Concilii Ephesini. Hoc Concilium, maximè tunc cùm Nestorium condemnavit, non erat Oecumenicum: Ergo. Prob. Ant. 1°. Tunc nondùm advenerant Legati summi Pontificis. 2°. Joannes Antiochenus cum suis Episcopis Orientalibus aberat, aberat & ipse Nestorius Episcopus Constantinopolitanus, pluresque contestati fuerant se habituros ut irritum quidquid absentibus Orientalibus adversùs Nestorium decerneretur à Synodo. 3°. Cyrillus qui huic Syno-

do præerat, graves inimicitias gerebat adversus Nestorium; erat turbarum Auctor, teste Theodosio Imperatore: Sententiam suam contrà Nestorium jam dixerat in privata Synodo Alexandrina: Erat Ephesi simul Judex, accusator & testis: Tandem suam culpam agnovit cum petiit absolvi ab excommunicatione quam Joannes Antiochenus cum suis in eum tulerat.

R. 1°. dato Ant. N. Conseq. Esto enim Synodum Ephesinam tunc non fuisse œcumenicam, indè equidem aliquo usque minuitur vis probationis nostræ, at non omninò elevatur; validum enim est argumentum hunc esse hæreticum quem ducenti Episcopi conciliariter congregati ut talem damnârunt, maximè si addas ut talem fuisse prædamnatum à Synodo Romana & Alexandrina. Sed

R. 2°. N. absolutè Ant. ad primam probationem, R. Ante adventum Legatorum S. Cyrillum, cui summus Pontifex vices suas commiserat in causa Nestorii, ut jam dixi & dicam infrà, hujus nomine Concilio præfuisse. Aliundè Legati ratam habuerunt actione tertia Nestorii condemnationem actione prima decretam.

Ad secundam, Joannes Antiochenus ex industria moras trahebat ut Nestorio faveret, annuit tamen ut ipso absente inchoaretur Concilium; Ephesum verò appulsus, pluries fuit interpellatus ut relicto Conciliabulo quod intrà proprias ædes agebat, Synodo adesset. Item Nestorius ter citatus, comparere recusavit. Inter Episcopos autem quos secum Joannes adduxerat, juxtà relationem Synodi, „alii erant extorres, otiosi Ecclesiisque „ carentes: Alii ante multos annos ob graves „ culpas à suis Metropolitanis depositi: Cum ipsis „ etiam Pelagiani & Cœlestiani, &c.

Ad tertiam, Cyrillus ante lapsum Nestorii, erat illi amicus, post ejus lapsum, inimicus fuit erroris non personæ. Theodosius hæc dixit de Cyrillo, falsâ amicorum Nestorii relatione deceptus; at posteà veritate compertâ Cyrillum habuit ut strenuum fidei defensorem. Nihil obstat Judicem pluries super eandem rem ferre judicium: Id quotidianâ experientia constat. Falsum est Cyrillum fuisse accusatorem & testem contrà Nestorium, accusatores & testes erant ipsius Nestorii scripta & clamores Cleri & universæ plebis Constantinopolitanæ.

Ad quartam, quamvis sententia excommunicationis, à Joanne Antiocheno in S. Cyrillum latâ, esset notorie nulla, idque probè sciret S. Cyrillus, attamen ex Oeconomia & ne aliquid scrupuli remaneret in animis simplicium, petiit ab illa absolvi.

Obj. 2°. Nestorius agnovit 1°. Christum non esse hominem solum, Serm. 12. 2°. Non esse duos Filios, aut Dominos, aut Christos, Serm. 11. 3°. Naturas duas in unam Verbi hypostasim convenisse, Epist. 2. ad Cœlest. 4°. B. Mariam Virginem rectè dici posse Deiparam, Serm. 6. Ergo ab hæresi immunis est.

R. D. Ant. Hæc omnia agnovit Nestorius sincerè & sensu Catholico, N. Ant. Verbotenùs & sensu hæretico, C. Ant.

Quoad primum, agnovit Christum non esse hominem solum, non hoc sensu quòd Deus esset homo, & homo Deus, sed quia homo nunquam extitit sine Verbo ipsi in ipso conceptu copulatus nexu morali tantùm, ut habitatum habitanti: Undè fiebat ut esset homo Dei & Deus hominis, non Deus homo, nec homo Deus. Id patet ex Anathematismo 5. S. Cyrilli. „ Simulant, *inquit*, se „ Incarnationis vocem admittere, verùm incar- „ natum esse reverâ Dei Verbum non putant; hoc „ est hominem esse factum nostri similem. Verùm „ asserunt sic tanquam in uno quopiam homine „ ex Sanctorum numero, de Maria Virgine na- „ tum, habitasse, unigenitum Verbum.

Ad secundum, similiter dixit non duos sed unum Christum, unum Dominum, non hypostasi sed merâ conjunctione morali.

Ad tertium, sic etiam dicebat unam Hypostasim, seu unam personam unitate morali non naturali, sumens nomen personæ, ut est vox juris, quâ ratione v. g. conjuges dicuntur una persona. Hinc quinta Synodus Oecumenica anathemate 4. demonstrat ex Nestorii sententia unionem naturarum duarum esse tantùm, „ secundùm gratiam, „ vel secundùm operationem, vel secundùm di- „ gnitatem, vel secundùm æqualitatem honoris, „ vel secundùm auctoritatem, aut relationem, „ aut effectum, aut virtutem." Additque „ Ne- „ storianos Deum Verbum Filium & Christum vo- „ cantes, & hominem separatim Christum & Fi- „ lium nominantes, & duas personas evidenter „ dividentes; per solam nominationem & honorem „ & dignitatem & adorationem, unam personam „ & unum Filium & unum Christum confingere.

Ad quartum, dixit seu permitit B. Virginem dici *Deiparam*, non quòd Deum genuisset, sed hominem unitum Deo & Verbi Dei Templum. Patet ex ejus Epist. 1. ad Cœlestinum, ubi dicit: *Ferri potest* hoc nomen *Teotocon*, ... *propter inseparabile templum Dei Verbi ex ipsa; non quia ipsa sit Mater Dei Verbi: Nemo enim antiquiorem se parit.*

Inst. Joannes Antiochenus, Theodoretus, Acacius Beroensis, quibus apprimè notus erat Nestorius, testantur ipsum hæreticè non sensisse, sed tantùm elapsum esse in voces quæ emendatione indigerent: Additque Acacius multos Constantinopolim venientes, asseruisse nihil à Nestorio dictum quod in sensu, Nicænæ & Apostolicæ doctrinæ contineret contrarium: Ergo.

R. laudatos Auctores singulari amicitiæ vinculo junctos Nestorio in benigniorem partem ejus verba accepisse, maximè initio, cùm non esset constans adhuc de ejus errore omnium opinio; quem tamen posteà agnoverunt, maximè Joannes Antiochenus post initam pacem cum Cyrillo. Et Theodoretus qui in Concilio Calchedonensi Nestorio dixit anathema, & ipsum hæreseos probavit Auctorem lib. 4. Hæretic. fab.

Repones testimonium Socratis lib. 7. Hist. Eccl. cap. 32. ità scribentis: „ Dùm ejus (Nestorii) „ libros lustro, hominem imperitum reperio..... „ Nec tamen mihi videtur imitari Paulum Samo- „ satenum, aut Photinum, & Dominum omninò „ simplicem dicere hominem, sed solam Deiparæ „ vocem tanquam larvam reformidare:" Ergo.

R. dato quòd Nestorius à Photino & Paulo Samosat. in aliquibus dissenserit, asserebat enim hominem unitum esse Verbo per se hypostatico & Patri consubstantiali, Verbumque Deum fuisse personam ante Mariam subsistentem, quæ duo negabant Photinus & Paulus: Cum his tamen conveniebat in hoc quòd Christum verè esse Deum, Beatamque Virginem esse Dei Matrem negaret. Insuper vix est audiendus Socrates cùm Theologum agit, quippè qui ex aula scriptor est, nec tanta ejus auctoritas, ut tot antiquitatis monumentis anteponi debeat.

SECTIO III.

De convocatione & præsidentia Concilii Ephesini. Quis illud convocavit? Quis illi præfuit?

Dico 1°. Concilium Ephesinum convocatum fuit auctoritate Cœlestini I. Romani Pontificis.

Ad probationem suppono quod probavi in Tract. de Trinit. Digress. 1. ad Dissert. procem. Sect. 1. Concl. 1. Prob. 3. solum Romanum Pontificem jus habere convocandi generalia Concilia, sicut solus Rex jus habet convocandi comitia generalia Regni. Qualis enim est Rex in Regno quoad temporalia, talis est summus Pontifex in Ecclesia quoad spiritualia. Hoc supposito.

Prob. Conclusio: Concilium Ephesi convocatum fuit ex consensu Cœlestini: Ergo ejus auctoritate. Patet Conseq. Quia licèt absolutè loquendo idem non sit auctoritas & consensus: Attamen respectu personæ ad quam spectat auctoritas convocandi

candi Concilium, idem est præbere consensum ad Concilii indictionem, ac illud per alium indicere; penès autem Romanum Pontificem est, ut supposuimus, auctoritas convocandi Concilia. Ant. etiam patet, tùm ex Epistola exhortatoria quam Cœlestinus scripsit ad Concilium, tùm ex Legatis quos ad illud direxit, tùm quia monitus à Theodosio de mente Concilii convocandi ipsi annuit, tùm quia Cyrillus cui Cœlestinus vices suas commiserat pro executione sententiæ contrà Nestorium latæ, hac de causa petiit à Theodosio juniore Concilium Generale, ut refert Evagrius lib. 1. cap. 3.

Id etiam constat ex variis relationibus istius Concilii in quibus dicit se convenisse *secundùm Canones:* Juxtà verò Canonem antiquum, quem Julius Papa in Epist. ad Episcopos Antiochenæ Provinciæ, Apostolicum dicit, quemque Alexandrina Synodus in Epistola ad Felicem, à Nicæno 1°. renovatum esse testatur, *Statuitur præter sententiam Romani Pontificis non posse Concilia celebrari.*

Dicere verò cum Natali Alexandro Concilium hoc congregatum fuisse *secundùm Canones*, quia secundùm Ecclesiæ morem congregatum fuit, in quantum priora Concilia, nempè Nicænum à Constantino, Constantinopolitanum primum à Theodosio seniore convocata fuerint. Falsa est Responsio ex falso supposito; probavimus enim in Tract. de Trinit. loco citato, Concilium Nicænum non fuisse convocatum à Constantino, nisi ex assensu & auctoritate S. Sylvestri. Quantùm ad Constantinopolitanum primum, non fuit œcumenicum, nisi ex post facto. Vide ibid. Digress. 4. Et dato hoc supposito, non potest dici factum secundùm Canones Ecclesiæ, quòd esset factum directè contrà jus & canones illius.

Multa congerit idem Natalis Alexander, tùm ex ipso Concilio, tùm ex ipso Cœlestino, & aliis, ut probet Theodosium juniorem convocasse Concilium, jussisse congregari Episcopos, &c. Hæc non inficiamur, sed nobis & conclusioni nostræ sufficit id à Theodosio factum fuisse annuente & consentiente Cœlestino.

Dico 2°. Concilio Ephesino sub ejus initium præfuit S. Cyrillus Alexand. nomine Cœlestini Pontificis. Post actionem verò primam præfuerunt Legati Cœlestini, Arcadius & Projectus Episcopi & Philippus Presbyter.

Prob. prima pars ex ipso Concilio actione primâ, quæ ibidem dicitur habita „confidentibus „ in sanctissima Ecclesia, quæ appellatur Maria, „ Religiosissimis & sanctissimis Episcopis Cyrillo „ Alexandriæ, qui & Cœlestini quoque sanctissi„ mi Romanæ Ecclesiæ locum obtinebat, & Ju„ venali Jerosolimorum," &c.

Ex Menna Constantinopolitano Episcopo in Professione fidei quæ inserta est in constituto Vigilii Papæ; ibi enim de Synodo Ephesina loquens, sic ait: „In qua in Legatis suis atque Vicariis, „ id est Beatissimo Cyrillo Alexandrinæ urbis E„ piscopo, Arcadio & Projecto Episcopis & Phi„ lippo Presbytero, Beatissimus Cœlestinus Papa „ senioris Romæ præsedisse.

Sic etiam Evagrius lib. 1. Hist. cap. 4. Liberatus cap. 5. Brev. Nicolaus I. Epist. 9. ad Michaëlem Imperatorem, & alii.

Confir. cùm Cœlestinus vices suas commisisset Cyrillo ad executionem sententiæ contrà Nestorium latæ à Synodo Occidentali, & Nestorii ipsius causa discuteretur in hoc Concilio Ephesino, atque ad exitum promovenda foret, Vicariam Romanæ Sedis potestatem Cyrillus servabat, donec absolutè depositus esset Nestorius, ejus hæresis confixa, ipsiusque Ecclesiæ provisum de Successore, ut ferebat commissio.

Prob. secunda pars ex Epistola Cœlestini Summi Pontificis ad ipsam Synodum Ephesinam: „ Direximus (inquit) pro nostra sollicitudine „ sanctos Fratres & Consacerdotes nostros unani„ mes nobis & probatissimos viros, Arcadium & „ Projectum Episcopos & Philippum Presbyte„ rum nostrum, qui iis quæ aguntur intersint, & „ quæ à nobis anteà statuta sunt, exequantur.

Idem constat ex Epistola ejusdem Cœlestini ad Theodosium Imperatorem, & ex alia ad Cyrillum. Item ex interlocutionibus Legatorum act. 3. & ex interlocutione Cyrilli ibidem.

Major Difficultas est utrùm post Legatorum S. Sedis adventum iterùm cum ipsis præfuerit S. Cyrillus? Pro quo

Dico 3°. Probabilius videtur S. Cyrillum, advenientibus Legatis, cum illis etiam præfuisse Concilio, saltem in iis quæ propriam suam causam non spectabant.

Prob. 1°. Commissio contrà Nestorium ipsi data à Cœlestino nullibi legitur retractata, nec censetur retractata per aliorum Legatorum deputationem, ut vult Natalis Alexander ex regula juris, *posteriorem procuratorem dando, priorem prohiberi.* L. 31. *Si quis* §. ult. de procurat. Valet enim dumtaxat hæc regula in iis in quibus non convenit plures simul procuratores constitui.

Prob. 2°. Actio tertia dicitur habita „ confiden„ tibus in sanctissima Ecclesia quæ appellatur Ma„ ria, piissimis, Deoque dilectissimis Episcopis „ Cyrillo Alexandrino, qui & Cœlestini quoque „ sanctissimi Romanæ Ecclesiæ Archiepiscopi lo„ cum obtinebat, & Arcadio Episcopo, Romanæ„ que Sedis Legato, & Projecto Episcopo, qui & „ ipse quoque Romanæ Ecclesiæ legatus erat, & „ Philippo Presbytero & Legato & Juvenale Je„ rosolimitano, " &c.

Nec obstat si dicas cum Natali Alexandro has voces, *qui & Cœlestini locum obtinebat*, non importare tempus præsens sed præteritum præteritasque sessiones: quia in prima actione in qua præsens & de facto præsidebat Cyrillus, eædem voces usurpantur, ut vidimus suprà.

3°. Quia in relatione Concilii missa ad Imperatores, Patres vocant Cyrillum Concilii caput, *Ne*, inquiunt, *sancta nostra Synodus suo destituatur Capite.*

Tandem fatetur ipse Natalis Alexander, contrà quem hic agimus, Cœlestinum in Epistola ad S. Cyrillum data post jam indictam Synodum, non leviter innuere prorogationem datæ anteà commissionis pro illo sacro consessu.

Dices cum eodem Natali S. Cyrillum actorem egisse in hoc Concilio contrà Joannem Antiochenum & ejus conciliabulum: atqui non potuit esse præses in sua causa: Ergo.

R. 1°. Ex hoc argumento sequi nequidem fuisse Judicem S. Cyrillum, quia etiam nemo est Judex in sua causa. Undè

R. 2°. S. Cyrillum pro hac particulari causa non egisse neque Præsidem neque Judicem: Sed indè non probatur non egisse utrumque quoad alia.

Dices 2°. cum eodem S. Cyrillus actione tertiâ non se connumerat Legatis S. Sedis R. id modestiæ ejus tribuendum esse.

Sectio IV.

De Epistolis & Anathematismis S. Cyrilli.

Utrum hæc Scripta sint erroris pura?

Dico: Hæc S. Cyrilli scripta sunt ab omni labe erroris pura. Est contrà Orientales qui illa acriter aliquando impugnarunt ut Apollinistarum errore conspurcata.

Prob. 1°. ex Epistolis Cœlestini ad Cyrillum per Possidonium missis, quibus Pontifex fidem Cyrilli commendat his verbis: „ Magnus sanè hic fidei „ nostræ triumphus est, quòd nimirùm & nostra „ tàm validè probaveris, & his opposita per di„ vinarum Scripturarum testimonia tàm fortiter „ expugnaveris." Extant 1. parte Concil. Ephes. c. 18. Idem in Litteris ad Nestorium quæ extant 1. p. Concil. Ephes. c. 18. „ Alexandrinæ (inquit) „ Ecclesiæ Sacerdotis fidem & probavimus & „ probamus: Et tu admonitus per eum eadem „ sentias nobiscum.

2°. Concilium Ephes. in relatione ad Impera-

 to-

tores: „ Ac principio quidem, (inquit) Cyrilli „ Religiosissimi Sanctissimique Archiepiscopi Epistolas de fide conscriptas cum hac expositione „ contulimus, collatisque dogmatibus ac sententiis consentaneas reperimus, nec ullâ re Doctrinam ejus à pia illa expositione discrepantem. " Idem significant Patres in relatione ad summum Pontificem.

Similiter capitula seu anathematismos Cyrilli, Epiphanius Ecclesiæ Alexandrinæ Archidiaconus tempore S. Cyrilli, in Epist. ad Maximianum Constantinopolitanum Episcopum, asserit ab Ephesina Synodo fuisse approbata. Idem asserit Joannes Sebastensis Episcopus in Synodicis ad Leonem Ang. litteris. Idem Liberatus in Breviario. Idem Vigilius Papa in decreto quo Rusticum & Sebastianum Romanæ Ecclesiæ Diaconos exauctoravit.

Quinta Synodus Theodoreti scripta quædam tanquam impia damnavit, & Ibæ Edesseni Epistolam, quia erant contrà S. Cyrillum & duodecim ejus capitula.

Tandem actione primâ Concilii Calchedonensis; cùm Eusebius Dorylæi Episcopus porrexisset adversùs Entychetem libellum quo profitebatur „ se omnibus consentire quæ sapuit & exposuit „ Beatissimus Cyrillus; " Exclamavit sancta Synodus: „ Semper memoria Cyrilli, Cyrillo æterna memoria, si quis retractat anathema sit. Si „ quis super ista inquirit, anathema sit. " Exclamavit Julianus Legatus: Apostolica Sedes sic „ sapit. " Sancta Synodus dixit: „ Et hæc universalis Synodus sic sapit.... Nos sicut Cyrillus „ credimus: Sic credimus, sic credimus: Anathema ei qui sic non credit.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Joannes Antiochenus cum Orientalibus: Theodoretus Doctor Catholicus & à Concilio Calchedonensi susceptus: Ibas Edessenus in Epistola ad Marim Persam, quam à Synodo Calchedonensi probatam testantur Facundus Herm. lib. 5. & 6. Liberatus cap. 13. Brev. Gennadius Constantinopolitanus Episcopus vir & orthodoxus & Sanctus, ut constat ex fragmentis à Facundo relatis, S. Cyrilli scripta impugnant ut Hæretica & Appollinaris errore consparcata. S. Isidorus Pelusiota lib. 1. Epist. 310. sic scribit ad Cyrillum. „ Multi ex iis qui Ephesi coacti sunt, te traducunt ut tuas inimicitias persequentem & ulciscentem, ac non ea quæ Jesu Christi sunt, orthodoxè quærentem. " Ergo.

R. Joannis Antiocheni & Orientalium testimonia in hac causa nullius esse ponderis, utpotè qui à Concilio Ephesino usque ad initam pacem hostes infensissimi Cyrilli fuerint, licèt tamen post initam pacem Joannes Antiochenus honorificè S. Cyrillum tractaverit.

Idem de Theodoreto qui licèt sub initio Cyrilli scripta impugnaverit, posteà tamen ipsis usus est in suis contrà Apollinarium & Eutychetem Dialogis, & in Epist. 83. ad Dioscorum in qua ait: „ Quòd verò etiam Beatorum Alexandrini & Cyrilli scriptis utamur, atque etiam eorum verbis „ adversantium audaciam retundamus, libri testantur: Et in priori libro numerat Cyrillum inter eos *quos Orbis lumina* & *fidei Duces* ac *Magistros* appellat.

Idem de Iba: De quo insuper nego ejus Epistolam fuisse susceptam in Concilio Calchedonensi; nec in hoc Liberato & Facundo acerrimis trium capitulorum defensoribus est credendum. De hoc fusiùs alibi. Sufficit dicere modò Ibam ipsum, non ejus Epistolam, fuisse susceptum à Concilio Calchedonensi, postquam anathema dixit Nestorio, & sua adversùs Cyrillum & ejus Anathematismos dicta excusavit.

Quoad Gennadium Constantinopolitanum R. Librum ejus non extare, nec multùm fidendum Facundo, ut diximus; & eò maximè, quod ipsemet in Præfatione conqueratur *de mendositate codicum & de incuria translatorum:* Undè verisimile est hunc librum ex quo profert fragmenta Facundus Gennadio esse suppositum, sed dato esse genuinum ejus opus. R. Ipsum fuisse deceptum, & Cyrilli mentem non attigisse, ut dicit ipse Facundus lib. 2. his verbis: *Talia Gennadius de Cyrillo non scriberet, nisi dicentis intentionem minùs intellexisset.*

Quoad S. Isidorum dico ipsum scripta Cyrilli non damnasse, sed ut Patrem monuisse, Orientalium clamoribus turbatum: Ipsum enim Cyrillus Patrem appellat & ut Patrem veneratur.

Inst. S. Cyrillus suâ capitula saltem implicitè retractavit: Ergo. Prob. Ant. S. Cyrillus ineundò pacem cum Joanne Antiocheno & Orientalibus, ipsos non adegit ut sua capitula probarent & calumnias in illa disseminatas retractarent: Ergo non injustè Orientales illa damnarant, adeòque implicitè Cyrillus ea retractavit.

R. N. Ant. Cujus falsitas apertè patet ex Epist. ipsius Cyrilli ad Acacium Melitensem Episcopum, in qua de conditionibus pacis hæc habet Cyrillus: „ Volebant omnia aboleri quæ vel Epistolis, vel tomis, vel libris evulgaveram, & soli „ fidei quæ à SS. Patribus Nicææ edita fuerat, „ consentire. Ergo verò ad ista ità rescripsi: Ex„ positioni fidei quam Nicæni Patres ediderunt, „ adhæremus omnes.... Quæ verò rectè contrà „ Nestorii blasphemias scripsimus, ea ejusmodi „ esse, ut nullâ nobis ratione persuaderi possit, ut „ rectè scripta esse negemus.

Ad probationem dico S. Cyrillum id dispensatione quâdam & œconomiâ egisse, ne Episcopi alioqui de fide rectè sentientes diutiùs extrà Ecclesiæ communionem manerent. Id observavit Facundus Hermianensis lib. 6. p. 249. Edit. P. Sirmundi his verbis: „ Sanè quoniam B. Cyrillus, „ Orientalium Legatione suscepta, magis quod à „ Consacerdotibus suis expetebatur, festinavit „ implere, quàm dictorum suorum, in quibus offensi fuerant, sufficientem purgationem face„ re, ideò putatus est, velnti pristino errore „ damnato, Orientalium admonitione conver„ sus: Cùm ille recuperandæ unitatis cupidus in „ defensione dictorum suorum noluerit immora„ ri, ne, cùm probare diu contendit, quòd non, „ ut putabatur, ab eo fuerint dicta; de quibus „ minùs intelligentes aliter sentiebant, contro„ versiæ, hàc dissentione, terminus non daretur.

Repones: Ipse Facundus eodem lib. 6. dicit S. Cyrillum retractasse sua capitula scribens his verbis: „ ipsam capitulorum suorum retractationem, „ non ideò eum (S. Cyrillum) post Synodum „ Ephesinam fecisse aliqui crediderunt. " Et post pauca. „ B. autem Cyrillus non solum fidei con„ fessioni, quam sicut necessariam crediderunt, „ illi (Orientales) dictaverant, expetitus antè „ subscriberet, sed etiam ipsa sua capitula retra„ ctaret. " Ergo.

R. Per *retractationem* Facundum intellexisse interpretationem seu expositionem. Patet tum ex ejus dictis prius laudatis, quibus aliàs ipse contradiceret, tum ex eo quòd ibidem ipsemet asserat Ibam in eo errasse quòd crediderit Cyrillum sua capitula retractasse: En ejus verba: „ Putaverat autem Reverendissimus Ibas Episco„ pus quòd idem B. Cyrillus, directa sibi ab Orien„ talibus confessione, non communem errorem „ cognoverit, sed proprium errorem correxerit. „ Quod neque nos, neque sancta Calchedonen„ sis Synodus approbavit. " In eodem errore facti versatus est Theodoretus in sua Epistola 112. ad Domnum Patriarcham Antiochenum.

Replicabis: Synodus Calchedonensis Theodoretum suscipiens, ipsum tantum adegit dicere Anathema Nestorio, non autem revocare quæ contrà duodecim capitula Cyrilli scripserat: Ergo existimavit Synodus illa jure à Theodoreto fuisse impugnata.

R. Synodum in hòc, eâdem ac Cyrillum œconomiâ

miâ usum fuisse; ut testatur Leontius Bysantinus lib. de Sectis act. 6.

Obj. 2°. Multa erant in capitulis Cyrilli reprehensioni obnoxia: Ergo. Prob. Ant. In primo Anathemate dicit B. Virginem *carnaliter genuisse incarnatum Dei Verbum*. In tertio vocat hanc mirabilem unionem *naturalem*: Et multa alia quæ hæresim Appollinaris sapiunt: Ergo.

R. Hæc & alia meras esse cavillationes Orientalium, quas ipse Cyrillus dissipavit in Apologetico pro duodecim Capitulis. Ex quo ad duo objecta R.

Ad primum, dixit B. Virginem carnaliter genuisse Verbum, non quòd cessaverit esse Virgo, aut non genuerit ex virtute Spiritus sancti, ut calumniosè interpretabantur Orientales: sed *carnaliter* dixit, id est *secundùm carnem*, ne putaretur asserere divinitatem ex B. Virgine natam, ut ex Catholicorum sententia sequi effutiebat Nestorius.

Ad secundum, vocavit hanc unionem *naturalem*, intelligens non esse fictitiam aut imaginariam, sed veram & realem: Quo sensu scribit Apostolus: *Eramus naturâ filii iræ*, id est *reverâ*.

Obj. 3°. Epistolas Cyrilli ad Successum in quibus dicit, unam esse naturam Verbi incarnatam; sed hujus objectionis solutionem require suprà Differt. præcedente a. 1. Obj. 1. inter Eutychianas.

SECTIO V.

De fide Joannis Antiocheni & Episcoporum Orientalium in causa Nestorii.

Utrùm Joannes Antiochenus cum suis Orientalibus errori Nestorii adhæserit?

Dico: Quamvis Joannes Antiochenus & Orientales impensè faverint personæ Nestorii, ejus enim damnationi subscribere recusàrunt, anathematismos Cyrilli contrà ipsum exploserunt ipsam Synodum Ephesinam impugnarunt, Patres Synodicos insectati sunt, ut omnibus notum est, ejus tamen errori non adhæserunt.

Prob. 1°. ex ipso Joanne Antiocheno in Epistola ad Nestorium data ante Synodum Ephesinam, & post acceptas Cœlestini & Cyrilli Litteras de ipso ejusque errore. „ Etenim, inquit, si id quod „ nominis (Deiparæ) significatione offertur, „ non recipimus, restat ut in gravissimum errorem prolabamur: Imò verò ut circà inexpiicabilem illam Unigeniti Filii Dei œconomiam „ periculosissimè versemur: Quandoquidem homine hoc sublato, vel potiùs hujus nominis notione „ repudiata, sequitur mox illum non esse Deum, „ qui admirabilem illam dispensationem nostræ salutis causâ suscepit; tùm Dei Verbum neque se „ exinanivisse, neque in servi formam sese demittens, ineffabilem quamdam benignitatis „ magnitudinem humano generi exhibuisse..... „ Hæc ego, complures religiosissimos tuæque „ pietatis studiosissimos Episcopos apud me habens..... scribere volui. " Undè constat Joannem Antiochenum cum aliis Episcopis Orientalibus admisisse nedum vocem *Deipara*, sed etiam vocis notionem, Christumque verum esse Deum; quæ directè contradicunt hæresi Nestorianæ.

Prob. 2°. ex concione quam nomine Orientalium habuit Alexandriæ in festo Nativitatis Paulus emissenus, illuc missus à Joanne & Orientalibus, ad pacem cum Cyrillo ineundam: „ Non igitur, inquit, duos filios asserimus, ne„ que merum hominem Emmanuelem, qui ex „ Deipara Virgine natus est, neque gratiam, ve„ luti Prophetam, aut justum aliquem, plus aliis „ consecutum. In ipso enim complacuit omnem „ plenitudinem divinitatis inhabitare corporali„ ter, hoc est, veluti in proprio corpore; si „ quidem corpus nostrum sibi proprium fecit. " Cui concionanti Populus acclamavit: „ Ecce fi„ des hæc est.... bene venisti Orthodoxe Epis„ cope. " Ergo.

Prob. 3°. ex Cyrillo in Epistola ad Acacium Melitenum, in qua sic ait: „ Quia verò sanctis„ simi Orientales Episcopi, cùm Ephesi essent, „ à nobis dissentiebant, eaque de causa, quasi „ blasphemiarum Nestorii laqueis irretiti tene„ rentur, suspecti erant, ut eo crimine se libe„ rarent, Inculparæque fidei amatoribus per om„ nia satisfacerent, ac Nestorianæ impietatis se „ expertes esse ostenderent: Apologiam compo„ suerunt & id quidem admodum prudenter: " Et in Epistola ad Valerianum Iconii Episcopum: „ Religiosissimi totius Orientis Episcopi, unà „ cum Domino meo Joanne Religiosissimo Ec„ clesiæ Antiochenæ Episcopo, scriptâ dilucidâque Confessione palàm fecerunt se propha„ nas Nestorianorum vocum novitates æquè ac „ nos condemnasse & anathematisasse, seque „ nullo unquam loco eas habuisse, " &c. Ergo.

Prob. 4°. ex Sixto III. Pontifice Maximo in Epist. ad Cyrillum in qua dicit: „ Non se exuli vestro „ (Nestorio) sanctus Frater noster Joannes ad„ diderat, non ejus est blasphemâ prædicatione „ deceptus: Nam (quantùm rerum exitus docet) „ suspendit suam sententiam, non negavit: " Ergo.

Obj. 1°. S. Synodus Ephesina passim asserit Joannem & Orientales cum Nestorio sentire, sic in relatione ad Imperatorem per Joannem sacrarum largitionum Comitem ait, ipsos noluisse damnationi Nestorii subscribere, eò quòd *apertè quoque cum illo sentiant*. In Synodica ad Clerum Constantinopolitanum: *Cum Nestorio sentire nequaquam cessant*, & alibi. Similiter S. Cyrillus ad Theopemptum & alios Constantinopoli agentes: *Dignoscuntur enim*, inquit, *Nestorii dogmata, loqui, sentire, consiteri*. Idem in Epist. ad Clerum Constantinopolitanum: Ergo.

R. tàm Synodum Ephesinam quàm Cyrillum ita quidem suspicatos fuisse, propter impensum ab Orientalibus Nestorii personæ patrocinium, propter impugnationem Cyrilli, recessum à Concilio &c. ut dixi suprà: Undè nec suspicio, nec judicium eorum fuit in hac parte temerarium; falsum tamen fuisse & eos errasse in hoc facto, docuit rerum exitus, ut dicit Sixtus Papa: Undè ipsemet Cyrillus, discussis contentionum nebulis, priorem de illis sententiam emendavit, ut vidimus.

Obj. 2°. Joannes Antiochenus & Orientales S. Cyrilli capita Nestorianis dogmatibus directè contraria impugnarunt, ipsum etiam Cyrillum & ipsam œcumenicam Synodum insectati sunt: Ergo verè fuere Hæretici.

R. eos ita se gessisse non errore juris & odio fidei, sed mero errore facti: cùm enim falsò existimarent ex una parte, Nestorium solam vocem *Deipara* rejicere, non autem puram putamque hæresim sustinere; & ex alia parte anathematismos Cyrilli hæresim Apollinaris redolere, ipsamque Synodum Ephesinam ipsis absentibus non esse œcumenicam, causamque Nestorii non satis discussam judicasse: Indè factum est quòd & Personæ Nestorii, non tamen errori patrocinati fuerint, & quod Cyrilli Capitula & Synodum impugnaverint. Ità respondit Facundus Herm. lib. 6. de Synod. Chalched.

DIGRESSIO SECUNDA HISTORICA.

De Eutychianismo.

Ad Differt. præcedentem.

SECTIO I.

Synopsis historica Eutychianismi.

Eutyches Presbyter erat & Archimandrita seu Abbas celeberrimi Monasterii Constantinopolita-

litani. Ardentiſſimo zelo contrà Neſtorium pugnavit, ſed non ſecundùm ſcientiam; ex imperitia enim in extremum errorem abreptus eſt, utque unitatem perſonæ contrà Neſtorium defenderet, unitatem naturæ adſtruxit, ſive mixtione, ſive confuſione, ſive converſione, ut jam dixi, & adhuc latius dicam infrà. Nata eſt hæc hæreſis anno 448. S. Leonis 9. Theodoſii junioris 41. ab Epheſino Concilio 18.

Cùm Flavianus Patriarcha Conſtantinopolitanus Concilium pro componendo diſſidio inter aliquos Epiſcopos coëgiſſet, Euſebius Dorylæi in Phrigia Epiſcopus, porrecto Patribus Synodicis Libello, accuſavit hæreſeos Eutychetem, quem prius pluries amicè monuerat & ad erroris revocationem hortatus fuerat.

Citatus per deputatos Eutyches ut compareret, abnuit, hoc prætextu quòd è Monaſterio nunquam exire decreviſſet citrà mortis neceſſitatem. Iterùm citatus idem reſpondit. Tertiò citatus, ipſius nomine comparuit Abraamius Monachus cum aliis Monachis qui Archimandritæ ægritudinem mentiti, dixerunt ſe habere in mandatis ut pro ipſo reſponderent.

Citatus iterum per Deputatos Concilii ut perſonaliter compareret, petiit ſeptem dierum inducias: Quo tempore abuſus, ad Imperatorem confugit, favente Cryſaphio Eunucho inter cubicularios Theodoſii primario & potentiſſimo, & Flaviani propter recuſatum Benedictionis aurum hoſte infenſiſſimo. Hujus ope obtinuit Eutyches ut Concilium ingrederetur cum Patritio Florentio & Magno Silentiario, turbulentàque Monachorum phalange, ac prætorianorum militum manu ſtipatus.

De fide interrogatus, duas naturas poſt adunationem confiteri renuit; quapropter ſententiâ in eum latâ decrevit Synodus *Cum Apollinaris & Valentini perverſitatibus ægrotare..... & extraneum eſſe ab omni officio Sacerdotali & communione fidelium & primatu Monaſterii.* Subſcripſerunt triginta duo Epiſcopi Abbates viginti tres.

Damnatus Eutyches ad Romanum Pontificem appellavit, multaque ipſi tanquam injuriam paſſus mentitus eſt. Sed Leone de rei geſtorumque veritate per Flavianum certiore facto, Eutyches nihil obtinuit; undè novas turbas Conſtantinopoli molitus, ope Cryſaphii acta Synodi quæ falſata mentiebatur, reſcindi ab Imperatore obtinuit.

Qua de cauſa Imperator ſecundum Concilium Conſtantinopoli ineunte Aprili anno 449. iiſdem Epiſcopis indixit, excluſo Flaviano à jure Præſidentiæ, in quo prioris Synodi acta examinarentur. Huic Eutyches adfuit per Procuratores, tres ſcilicet Monachos.

Faventibus Eutycheti Magiſtratibus in gratiam Cryſaphii, pluribus falſis teſtimoniis contenderunt Procuratores Hæreſiarchæ, prioris Concilii acta contrà Eutychetem per Notarios eſſe falſata.

De prædatoria Synodo ſeu Latrocinio Epheſino in cauſa Eutychetis.

Cum non poſſet Eutyches communionem à S. Leone obtinere, inaudito Flaviano, Synodum aliam Epheſi congregandam obtinuit à Theodoſio ope Cryſaphii, qui primatum curavit ſpeciali Imperatoris Edicto conferri Dioſcoro Alexandrino. Advocavit etiam ad hoc Concilium Barſumam è Syria Archimandritam, virum ſceleribus exoſum, qui vices ageret omnium Monachorum de Epiſcopis Orientalibus querentium, ſimulque cum Epiſcopis Judex foret. Quæ duo tentavit contrà Canones Theodoſius.

S. Leo Romanus Pontifex invitatus per Imperatorem ad Concilium, cùm illud nec impedire poſſet, nec intrà Italiam congregare, miſit ad illud Legatos nempè *Julium* Epiſcopum, *Renatum* Presbyterum tituli S. Clementis, *Hilarum* Diaconum, quibus aſſociavit *Dulcitium* Notarium.

In actis Concilii Calchedonenſis, pro Julio, legitur Julianus: Undè veriſimile eſt Julium Puteolanum equidem à Leone miſſum, ſed aliquo impedimento detentum fuiſſe, & Julianum Coënſem ejus loco ſubſtitutum fuiſſe.

Adfuere quidem Concilio Legati, ſed non conſedère, vel ut refert Liberatus in Breviario cap. 12. „ aſſidere non paſſi ſunt, eò quòd non fuerit „ data preſſio ſanctæ Sedi eorum. Inſuper etiam, „ quòd non lecta fuerat ad Flavianum epiſtola in „ Eutychetis damnatione à Papa Leone ſcripta." Et ſanè quem locum tenuiſſent non lectis eorum legationis litteris.

Cœpta eſt hæc Synodus anno 449. menſe Auguſto: Adfuère centum triginta Epiſcopi: Flavianus ſuo loco ſedere non eſt permiſſus, ſed quinto loco tantùm, à jure ſuffragii Decreto Imperatoris excluſus cum aliis qui Eutychetem priùs Conſtantinopoli damnârant.

S. Leonis Epiſtola exhibetur à Legatis, quam quidem ſuſcipi jubet Dioſcorus, ſed ejus lectionem quæſitis diverticulis eluſit.

Introductus Eutyches ſuam cauſam egit, fideique profeſſionem perplexam & ſimulationis plenam.

Interceſſit Flavianus, ut Euſebius Dorylæi accuſator Eutychetis in Synodum admitteretur. Prohibuit. Elpidius Comes.

Undè perlectis geſtis in Conſtantinopolitana Flaviani Synodo; in Sacerdotii gradum & Monaſterii principatum reſtitutus eſt Eutyches; latâ ſententiâ depoſitionis in Flavianum & Euſebium Dorylæi, cui cæteri Epiſcopi alioqui Orthodoxi metu fracti vique adacti ſubſcripſère.

Quidam Venerabiles Epiſcopi pedibus Dioſcori advoluti in gratiam Flaviani, à militibus & Monachis Eutychetis, qui cum gladiis & Fuſtibus foris adſtabant, jubente Dioſcoro, repulſi ſunt.

Flavianus ad Sedem Apoſtolicam appellans indigniſſimè excipitur, injuriis & verberibus afficitur, præcipuas partes agente Barſuma per ſuos Monachos, calcibus verberatur, inquit Evagrius, per vim ab Eccleſia extruditur, ita ut paulo poſt plagarum dolore animam efflaverit.

In Legatos Apoſtolicos damnationi Flaviani conſtanter obſiſtentes deſæviit etiam Dioſcorus, quos in cuſtodiam detruſit. Unus Hilarus fugâ elapſus poſt varias circuitiones & fortunas tandem Romam appulſus, S. Leonem de omnibus Epheſi geſtis inſtruxit.

Theodoſius lege latâ Epheſinum Latrocinium firmavit, quam poſteà reſcidit Marcianus Imperator.

Mortuo Flaviano, Theodoſius in ejus Sedem ſuffecit Anatolium, cujus ordinationem à Dioſcoro factam, ratam haberi cupiebat à Romano Pontifice: Illi non annuit S. Leo niſi poſt datam fidei profeſſionem ab Anatolio, cui jubet S. Pontifex ut Dioſcori, Juvenalis, Euſtachii, Berytenſis nomina ad Altare non recitentur.

De Concilio Calchedonenſi in cauſa Eutychetis.

Theodoſio è vivis ſublato, Marcianus ejus ſucceſſor, ductâ in uxorem Pulcheriâ Auguſtâ, S. Leoni mentem aperit de Synodo univerſali celebranda, quam ipſo Leone annuente indicat primò Nicææ, deindè propter Barbarorum imminentium metum & petentibus Legatis Pontificiis, Calchedoni in Bithinia.

Incepta eſt hæc Synodus anno 451. menſe Octobri in ſuburbiis Civitatis Calchedonenſis in ampliſſima S. Euphemiæ Baſilica, illi præſidente S. Leone per Legatos, Paſchaſium Lilibæi Epiſcopum, Lucentium Aſculanum Epiſcopum, Bonifacium & Baſilium Præsbyteros, quibus Julianus Coënſis auctoritate Pontificis adjunctus eſt. Adfuère Epiſcopi fermè ſexcenti juxtà S. Leonem Epiſt. 52. juxtà alios ultrà ſexcentos. Adfuère Magiſtratus Sæculares ut tumultus compeſcerent. Dioſcorus qui Concilio in prima actione aderat, pro-

prohibitus est sedere ut Judex, jussus in medio sedere ut reus. Actorem egit Eusebius Dorilæi; ipse & Flavianus à labe hæreseos vindicati sunt, & præter jus exauctoratos communioneque privatos pronuntiatum est. Decretâ, si Imperatori placeret, eâdem pœnâ in Dioscorum Alexandrinum, Juvenalem Jerosolimitanum & alios Auctores Latrocinii Ephesini. Hæc actione primâ.

Actione secundâ; lecta & probata est à majori parte celebris illa S. Leonis ad Flavianum Epistola, de qua infrà.

Actione tertiâ: Dioscoro semel, iterùm & tertiò citato ut compareret Synodo, ipsoque abnuente, sententia depositionis in eum lata est. 1°. Quòd Eutychetem, similia sibi sapientem, canonicè excommunicatum à proprio Episcopo in communionem suscepisset. 2°. Quòd Epistolam S. Leonis ad Flavianum legi prohibuisset in Synodo prædatoria Ephesina. 3°. Quòd S. Leonem à Communione abscindere ausus fuisset. 4°. Quòd ter ad Synodum vocatus venire renuisset.

Ex verbis primæ causæ damnationis patet Dioscorum etiam damnatum fuisse propter hæresim Eutychetis. Patet etiam ex actione quinta,in qua cùm Anatolius Constantinopolitanus dixisset Dioscorum non esse propter fidem damnatum, illustrissimi Judices, sic interlocuti sunt: *Dioscorus ait, quod ex duabus naturis est, suscipio, duas non suscipio:* (sic dixerat in prima actione) *SS. autem Archyepiscopus Leo duas naturas dicit esse in Christo inconfusè, inconvertibiliter & indivisibiliter unitas in uno Unigenito Filio Salvatore nostro. Quem igitur sequimini, SS. Leonem, aut Dioscorum?* Ad hæc nihil reposuit Anatolius. Undè colligitur priora verba ei incautè & imprudenter excidisse. Nec mirum, nonnihil enim favebat Dioscoro cujus Archidiaconus fuerat, & à quo ordinatus fuerat Archiepiscopus Constantinopolitanus.

Actione quartâ, omnes Episcopi S. Leonis Epistolæ subscripserunt. Post hæc tumultuantibus Monachis Eutychianis, & id potissimùm petentibus ut Dioscorus Alexandrinus Concilio Judex adesset, triginta dierum induciæ ipsis concessæ sunt, quibus elapsis ni Concilii decretis parerent, omni gradu, dignitate & communione essent privandi.

Actione quintâ, actum est de definitione fidei; magnâ circà hos terminos, *in duabus naturis inconfusè, immutabiliter & indivisè* Christum subsistere, exortâ controversiâ; quæ utrimque deputatis Legatis & accedente Imperatoris jussu composita est, editaque & recepta fidei definitio quæ Symbolum Nicænum ac Constantinopolitanum, Epistolas Synodicas Cyrilli & memoratam S. Leonis Epistolam atque illa verba disertè continebat: *Unum eundemque Christum Filium Dominum Unigenitum in duabus naturis inconfusè, immutabiliter, indivisè, inseparabiliter agnoscendum.*

Actione sextâ, præsente Marciano Imperatore, relecta est definitio fidei & omnium Episcoporum subscriptione approbata.

Actione octavâ, Theodoretus jussus est dicere anathema Nestorio, quo præstito, in suam Sedem restitutus est.

Actione nonâ & decimâ, idem de Iba Edesseno Episcopo.

Actione undecimâ & duodecimâ, Bassiani & Stephani controversia dirempta est; illo ex Sede Ephesina deposito, isto subrogato, judicatum fuit, ut neuter sederet; tertius ordinaretur, utrique sumptus ex Ærario Ecclesiæ subministrarentur: Quod etiam actione 14. ergà Sabinianum Perrensem Episcopum Sede destitutum factum est.

Nota, Pensiones Ecclesiasticæ ex Beneficiorum Ecclesiasticorum reditibus nullibi in Ecclesiasticæ antiquitatis monumentis memorantur ante Concilium Calchedonense, quas Bassiano & Stephano, item & Sabiniano decrevit ad summam ducentorum solidorum aureorum. Sed hæ pensiones ipsis concessæ sunt propter paupertatem, & ut loquitur Synodus, *Nutrimenti gratiâ & consolationis.*

Actione decimâ quintâ, absentibus Sedis Apostolicæ Legatis, plures Canones ediderunt Patres. Græci numerant triginta, Latini viginti octo: Vigesimum octavum quo Sedi Constantinopolitanæ confirmantur Patriarchæ privilegia, quæ centum quinquaginta Patres sub Nectario Constantinopoli congregati olim ipsi contulerant, ut scilicet primo post Romanam Ecclesiam honore frueretur, jusque & potestatem haberet in Diœceses Thraciæ, Ponti & Asiæ & Barbarorum, insuper Episcopos ordinaret, sibi relegendum postularunt Legati actione decimâ sextâ, eumque, licet instantibus Patribus, approbare renuerunt.

Ipsum quoque improbavit S. Leo, quin imò à Græcis ex numero Canonum expunctus est: Cæteros consensu saltem tacito approbasse Summum Pontificem vult Natalis Alexander, quod alii negant, sed quosdam in posterum obtinuisse firmamentum vel ex usu, vel ex aliis Synodis.

Canones hujus Concilii disciplinam spectant: Iis, nempè Canone 2. prohibentur Simoniacæ ordinationes sub pœna depositionis in Clericos, excommunicationis in Laicos. Canone 3. prohibetur Clericis alienarum possessionum conductio, & sæcularium negotiorum procuratio, exceptis curâ necessariâ pupillorum, rerum Ecclesiasticarum procuratione, orphanorum & viduarum patrocinio. Canone 5. prohibetur ut nullus fiat Clericus sine titulo, titulus autem his temporibus non erat Patrimonialis ut nunc; sed Ecclesia civitatis, vel Pagi, vel Martyrium, id est Oratorium ubi Martyrum Reliquiæ coluntur, quibus addicti Clerici in perpetuum esse debebant ad sacra mysteria obeunda. Canone 9. prohibentur lites Clericorum adversus conclericos ad sæcularia tribunalia deferri. Canone 10. Clericis sub gradus proprii periculo prohibetur ne in duabus simul Ecclesiis conscribantur, id est ne plura beneficia obtineant. Ibidem prohibentur pensiones causa permutationis. Canone 13. prohibentur Clerici peregrini in aliena civitate sine commendatitiis proprii Episcopi Litteris ministrare. Canone 20. prohibentur Clerici ab una Ecclesia ad aliam migrare, multaque alia circà disciplinam sancita sunt. Canone 28. de privilegiis Sedis Constantinopolitanæ decernitur, ut dictum est.

Synodi Calchedonensis hostes.

Contrà Synodum Calchedonensem insurrexerunt primum Monachi Alexandrini pro suo in Dioscorum affectu: deindè Palestinæ Monachi, excitante Theodosio Monacho Eutychetis amico. Tantum fuit eorum in S. Synodum odium, ut Catholicis Episcopis depositis, suæ factionis alios in eorum Sedes intruserint, & infectati sint omnes qui anathema in Synodum dicere renuerent. Hos & illos compescere tentaverunt Marcianus Imperator & Pulcheria Augusta.

Basiliscus Tyrannus, fugato Zenone & invaso Imperio, Thimothei Æluri consilio Synodum Calchedonensem impugnat, datis ad omnes ubique Episcopos Litteris, quibus & ipsam Synodum & S. Leonis Epistolam damnabat, huicque damnationi omnes & Clericos & Laicos sub gravibus pœnis, depositionis pro Clericis, exilii pro Laicis assentiri jubebat.

Encyclicis Litteris subscripsere Thimotheus Ælurus, Petrus Canaphæus Pseudo - Episcopus Antiochenus, Anastasius Jerosolimitanus & alii circiter quingenti Episcopi, maximè ex Asiatica Diœcesi.

Restiterunt Acacius Constantinopolitanus & Monachi Constantinopolitani, ita ut tumultuante plebe in Tyrannum ex urbe Regia fugere coactus sit, Eutychiani coacto Concilio Acacium deposuerunt.

Henoticon Zenonis.

Zenon, recuperato Imperio & rescissis Basilyci actis, auctore imò dictante Acacio, henoticum id est unitivum Edictum ad omnes direxit, studio conciliandæ pacis.

In eo: Non aliud Symbolum admittendum sancit quàm Nicænum in Concilio Constantinopolitano & Ephesino confirmatum. Approbat duodecim Capitula Cyrilli: Nestorium & Eutychetem damnat; sed de Dioscoro, de Concillo Calchedonensi, de Epistola S. Leonis silet: quin imò damnat anathemate S. Synodum si expositæ in suo Edicto fidei sit contraria.

Cæterum, fidem Calchedonensis Synodi tacito nomine profitetur, si quidem dicat: „ Confitemur autem unigenitum Dei Filium & Deum verè hominem, factum, Dominum nostrum Jesum Christum consubstantialem Patri secundùm Deitatem, eundemque nobis consubstantialem secundùm humanitatem. Qui descendit & incarnatus est ex Spiritu sancto de Maria Virgine Dei genitrice, unum esse non duos. Unius enim esse dicimus tùm miracula tùm passiones quas sponte suâ in carne sustinuit. Eos verò qui dividunt, aut confundunt, aut phantasiam introducunt, nullatenus suscipimus." Per phantasiam intelligit errorem Eutychetis qui carnem non veram sed phantasticam asserebat.

Addit Zeno: „Quicumque verò aliter sentit aut sensit vel nunc, vel quandocumque aliàs sivè Calchedone, sivè in alia qualibet Synodo, eum anathematisamus; præcipuè tamen Nestorium & Eutychem, & eos qui idem cum illis sentiunt.

Ex his evidens est Henoticum Zenonis esse rejiciendum, non quidem ut hæreticum, sed ut hæresi favens, silendo de Dioscoro, de Epistola S. Leonis, de Concilio Calchedonensi & de his vocabulis, *Ex duabus*, & *in duabus naturis*, quæ Catholicæ fidei contrà Eutychianismum tessera erant, & recipiendo ad Communionem Hæreticos absque ulla fidei professione & ulla hæreseos abjuratione. Item hoc alio titulo rejiciendum est quòd decernat de fide, quod nulli Laïco licet aut competit.

Si dicas Zenonis Henoticon nunquam fuisse ab Ecclesia reprobatum. R. Sufficienter fuisse reprobatum hoc ipso quo qui illi subscripserunt, damnati sunt, Petrus Moggus, Petrus Fullo, Acacius, & Zeno ipse post mortem è Sacris Dyptichis expunctus est. Cæterùm, quòd Ecclesia hoc Edictum expressè non damnaverit, id œconomiâ factum est, ne scilicet Zenonis animum magis exacerbaret & graviora indè mala orirentur.

Anastasius Imperator Zenonis Successor anno 491. fuit alter Concilii Calchedonensis hostis: Sub ejus Imperio fervebat inter Episcopos pertinacissima contentio: Quidam Decreta Concilii ad apicem tuebantur: Alii illud cum Epistola S. Leonis damnabant: Alii Zenonis Henotico mordicùs adhærebant, licèt inter se de una vel duabus naturis disceptarent.

Quæ cùm videret Imperator, pro aut contrà Concilium prædicantes damnavit. Gravem insuper in Orthodoxos Episcopos & Monachos Concilii Calchedonensis defensores persecutionem movit. Eum Simmachus Romanus Pontifex ob pertinaciam in Acacii communione servanda excommunicavit.

Acephali.

Cum Petrus Moggus in Sedem Alexandrinam esset restitutus à Zenone Imperatore, ejus Henoticum probavit, nec Concilium Calchedonense juxtà Henotici præscriptum damnavit: Undè infensi Eutychiani Alexandrini à Petri Communione discesserunt; *Ac propterea nominati sunt Acephali, quòd à capite, id est Patriarcha suo disjuncti seorsim congregabantur*, inquit Leontius lib. de Sectis actione 5. licèt Liberatus dicat eos *Acephalos*, qui neque Cyrillo neque Joanni Antiocheno post concordiam initam adhærebant.

Huic Sectæ vires addidit sequenti sæculo anno 512. Severus Antiochenæ Sedis invasor ope Anastasii Imperatoris, expulso Macedonio legitimo Antistite: Severus enim Henoticon Zenonis suscipiendo & Concilium Calchedonense damnando, Acephalorum Dux factus est; & damnatus in Concilio Constantinopolitano quadraginta Episcoporum.

Acephali dicti sunt etiam Hæsitantes & Monophistæ: Item & Semi-Eutychiani, quia Eutychetis errorem emolliebant dicendo *Quòd etsi una prædicetur filii Dei natura, posset accipi eadem una natura secundum aliquid naturæ Patris esse consubstantialem, & item secundùm aliquid nostræ*, inquit Facundus lib. 1. c. 5. Dicti sunt etiam Jacobitæ à Jacobo Syro, & sic vocantur in Ægypto.

Theopaschitæ.

A Petro Fullone orti sunt: Is Petrus Monasticam vitam professus est in Cœnobio Acæmetensium in quo Fullonis artem exercuit: Undè nomen *Fullonis* sortitus.

E Monasterio propter Eutychianum Dogma & impugnationem Synodi Calchedonensis ejectus, tandem per varias artes & maximè favente Zenone Antiochenam Sedem invasit. Ipsam Divinitatem Filii unigeniti Cruci affixam effutiebat: Undè ipsi adhærentes dicti sunt Theopaschitæ.

SECTIO II.

In quo situs sit error Eutychetis?

Theodoretus lib. 4. Hæret. fab. c. 13. & Vigilius Tapsensis lib. 3. referunt Eutychetem censuisse cum Valentino carnem Christi non in utero Virginis formatam, sed è Cœlo fuisse deductam, & per uterum Virginis tanquam aquam per fistulam transiisse. Sed ipse Eutyches, in Responsione facta Joanni Presbytero ad eum misso à Synodo Constantinopolitana sub Flaviano, conqueritur de hac calumnia sibi ab aliquibus impacta, asseritque se ab ea esse innoxium. Ità refertur act. 3. præfati Concilii relectâ actione primâ Concilii Calchedonensis.

Certum est Eutychetem negasse in Christo post adunationem duas naturas, eumque esse nobis consubstantialem. Patet ex relatione præfati Joannis Presbyteri ibidem & ex actione septima ejusdem Concilii Constantinopolitani, ubi refertur Eutychetem respondisse Florentio Patritio interroganti: *Confiteor ex duabus naturis fuisse Dominum nostrum ante adunationem: Post adunationem verò unam naturam confiteor. Corpus Domini*, inquit S. Flavianus in Epist. ad S. Leonem, *humanum quidem vocat* Eutyches, *non tamen nobis consubstantiale.*

Sed difficultas est quomodo Eutyches intellexerit has duas naturas ante adunationem, coaluisse post adunationem in unam, an mixtione, an confusione, an conversione unius in aliam, an tantùm compositione, quo pacto anima & corpus componunt hominem salvâ integritate componentium: Hoc ultimum contendit Vasques ex Gelasio Lib. de duabus naturis, & ex Facundo Herm. Lib. 1. cap. ultimo.

Sed si reverà sic intellexisset Eutyches, non negasset corpus Christi esse nobis consubstantiale, nec veritatem carnis atque animæ ejus, quod tamen negavit, ut patet jam ex dictis, & insuper ex S. Leone ad Flavianum dicente de Eutychete, *Qui naturam nostram in Unigenito Dei, nec per humilitatem mortalitatis, nec per gloriam Resurrectionis agnovit.*

Dico: Videtur verius Eutychetem intellexisse ex duabus naturis factam esse unam in Christo, mixtione seu confusione, aut etiam conversione unius in aliam, nunc uno nunc alio modo, secundùm quod variè urgebatur à Catholicis: *Nesciens* ignarus Archimandrita, inquit S. Flavianus ad S. Leonem, *quod dicit, neque de quibus affirmat*. Un-

Undè factum est quòd SS. Patres variè hanc hæresim exposuerint, modò mixtione, modò conversione.

Concilium ipsum in suo Decreto non meminit nisi confusionis & mixtionis.

S. Leo ad Leonem Augustum de Eutyehete; *Totum*, inquit, *Dominum nostrum Jesum Christum unius assereret esse naturæ, tanquam Verbi Deitas ipsa se in carnem animamque converterit.*

Gelasius Lib. de duab. nat. *Eutychiani dicunt unam esse naturam, id est divinam.* Et infrà: *Jam verò, si (ut ipsi) delirant* scilicet Eutychiani, *adunatione una facta natura est; aut unius obolitio est, aut utriusque confusio.*

Vigilius Tasp. Lib. 2. adversùs Nestorium & Eutychetem: *Eutyches respiciens unam personam, unam censuit esse naturam, & ob hoc humanam ausus est denegare.... & ipsam Divinitatem asseruit passam.*

Theodoretus in Dialogo *Inconfusus:* Interroganti Orthodoxo: *Doce nos quomodo unam post unionem dicas naturam; an quòd una ex ambabus facta sit? An quòd alterâ deletâ, altera remanserit?* Respondet Eranistes Eutychianorum causam agens: *Ego dico mansisse Divinitatem: Ab hac verò absorptam esse humanitatem: Ut mare mellis guttam si accipiat, statim etiam gutta illa evanescit, aquæ maris permixta.*

Cæterum, etsi Eutyches, ut patet ex dictis, non agnoverit istam naturarum compositionem quam intendit Vasques: Non negaverim tamen quosdam post ipsum Eutychianos argumentis Catholicorum agitatos, istud exemplum unionis animæ & corporis in una hominis natura exemplum attulisse, ut suum loquendi modum aliquâ ratione tuerentur, ulteriùs tamen progressos, asseruisse non solùm hoc sensu dici posse unam naturam, sed ità unam ut humana non remaneret. Aut si quidam sic censuerint de sacra unione hac, sicut de unione animæ ad corpus, rigorem Eutychianismi in hoc emolliviffe: Undè patet solutio ad Gelasium & Facundum.

Dices: Eutyches confessus est Verbum incarnatum: Atqui Verbum Incarnatum non fuisset si carnis sit extincta natura commixtione aut conversione: Ergo. Et Joannes Præsbyter suprà citatus referens de Eutychete: *Confitebatur*, inquit, *perfectum Deum esse & perfectum hominem qui natus est de Maria Virgine, non habentem carnem consubstantialem nobis:* Ergo.

R. Hæresiarcham senem ignarum, nescientem quid diceret, neque de quibus affirmaret, ut jam observavi ex S. Flaviano, Incarnationem verbotenùs admisisse & pugnantia locutum fuisse, ut patet in ipsis ejus verbis objectis.

Sectio III.

De convocatione & Præside Concilii Calchedonensis.

Quis illud convocavit? quis illi præfuit?

Dico 1°. Concilium Calchedonense auctoritate S. Leonis S. Pontificis fuit convocatum.

Prob. 1°. ex ipso Concilio actione primâ jam laudatâ superiùs dum de Concilio Ephesino, in qua Patres leguntur non permisisse Dioscorum sedere inter Episcopos, quia sine auctoritate Sedis Apostolicæ aliam Synodum celebrare ausus fuerat, *quod*, inquiunt, *nusquam licitum, nusquam factum*: Quomodo ergo ipsummet Concilium absque auctoritate Sedis Apostolicæ convocatum dici poterit, cùm apertè declaret id *nusquam licitum, nusquam factum.*

Prob. 2°. ex Epistola Imperatoris Marciani ad S. Leonem quæ extat primâ parte Conc. Calchedon. cap. 34. *Superest*, inquit Imperator, *ut si placuerit tuæ Beatitudini in has partes advenire & Synodum celebrare, hoc facere Religionis affectu dignetur, nostris utique desideriis vestra Sanctitas satisfaciet, & sacræ Religioni quæ utilia sunt decernet.*

3°. Ex ejusdem Leonis ad Marcianum Epistola ubi ait: *Litteras dedimus ad Fratres & Coepiscopos nostros, iisque Concilium generale indiximus.*

4°. Ex Epistola Episcoporum secundæ Mysiæ, ubi dicunt: *In Calchedonensium Civitate multi sancti Episcopi convenerunt per jussionem Leonis Romani Pontificis.*

5°. Ex Gelasio S. Pontifice in Epistola ad Episcopos Dardaniæ; *solam*, inquit, *Apostolicam Sedem, ut Synodus Calchedonensis fieret, suâ auctoritate decrevisse.*

Dicit *solam Apostolicam auctoritatem*, non ut excludat Marciani Imperatoris officia pro indictione Concilii Calchedonensis, sed ut innuat solum S. Leonem auctoritativè potuisse hanc Synodum congregare & de facto congregasse.

Tandem negari nusquam potest hanc Synodum fuisse congregatam saltem ex aperto assensu S. Leonis: atqui id solum, etsi nihil aliud probaret, sufficit ad veritatem nostræ conclusionis, ut vidimus suprà de Concilio Ephesino. Require ibi.

Multa profert Natalis Alexander ex Epistolis Summi Pontificis & Imperatorum, ex ipso Concilio & ex aliis Auctoribus, ut probet ipsum Imperatorem Marcianum convocasse hoc Concilium.

Sed breviter respondemus his omnibus testimoniis nihil aliud probari quam quòd Imperator officia & ministerium adhibuerit ad convocationem Concilii. Aut si probent Imperatorem jussisse & ex auctoritate egisse, nusquam probant id factum fuisse inconsultò & non assentiente Pontifice; quòd, ut jam dictum est, sufficit nobis, in eo enim qui auctoritate pollet ad aliquid faciendum, ipsum in illud consentire est illud ejus auctoritate fieri.

Dices nihilominùs cum eodem Marcianum in Epist. laudata ad S. Leonem post verba citata addere, quòd „ si sit hoc onerosum ut ad has partea adveniat, hoc ipsum nobis propriis Litteris tua Sanctitas manifestet, quatenùs in omnem Orientem & in ipsam Thraciam & Illiricum sacræ nostræ Litteræ dirigantur, ut ad quemdam definitum locum ubi nobis placuerit omnes SS. Episcopi debeant convenire: " Ergo.

R. 1°. in Editione Concilii Dom. Bail non legi *ubi nobis*, sed *ubi vobis placuerit*, & hic sensus est magis congruus. R. 2°. Dato legendum esse *nobis*, id esse ministerii non auctoritatis nisi participatæ, ut diximus.

Dico 2°. S. Leo Synodo Calched. præfuit per Legatos Paschasinum Lylibætanum, & Lucentium Asculanum Episcopos, & Bonifacium Presbyterum, quibus adjunxit Julianum Coensem, saltem ut consiliorum participem.

Prob. 1°. ex Epist. 47. S. Leonis ad Synodum Calched. „ in his Fratribus Paschasino & Lucentio Episcopis, Bonifacio & Basilio Presbyteris, qui ab Apostolica Sede directi sunt, me Synodo vestraa fraternitas æstimet præsidere.

2°. Ex Epistola ejusdem 43. ad Imperat. Marc. „ Nec me quoque, ut voluit vestra clementia, ab illo credatis abesse Concilio, cùm in his Fratribus quos direxi, id est Paschasino & Lucentio Episcopis, Bonifacio & Basilio Presbyteris sed & in fratre meo Juliano, quem eorum volui esse participem, etiam mea sit æstimanda præsentia.

Et in Epistola ad ipsum Julianum septuagesima prima juxta novam editionem S. Leonis, mandat ipsi ut Legatis suis „ curam & actionem conjungat in omnibus. " Et addit: „ Quoniam scimus omnium illic auctorum rerum majorem te quàm nostros habere notitiam: ut dum curam tuam illis consiliumque sociaveris, in nulla parte fallantur.

Nota quòd licèt in his tribus Litteris legatur Basilius ut delegatus; nullibi tamen in actis Concilii nominetur, forte quia licèt reverà missus,

 casu

casu tamen aliquo interveniente, non potuit Concilio adesse: Et ideò nec nos in conclusione inter Legatos Praesides numeravimus.

3°. Ex ipso Concilio in tribus primis actionibus quae sic incipiunt: „ Conveniente sacro & universali Concilio secundum sacram praeceptionem in Calchedonensi urbe congregato, id est Paschasino & Lucentio Episcopis & Bonifacio Presbytero, locum tenentibus Archiepiscopi Leonis." &c.

Et actione sextâ Paschasinus definitioni fidei, tunc praesente Marciano, sic subscribit: „ Paschasinus Episcopus Vicarius Domini mei atque universalis Ecclesiae Episcopi urbis Romae Leonis Synodo praesidens, statui, consensi & subscripsi. Eodem ferè modo Lucentius & Bonifacius subscripserunt.

Dices 1°. In actione 12. in qua Bassiani & Stephani causa judicata est, Anatolius Constantinopolitanus Episcopus primus sententiam dixit ante Legatos S. Sedis: Ergo Concilio praefuit.

R. D. Conseq. Ergo Concilio praefuit Anatolius quoad hanc sessionem, Transeat: Quoad alias, N. Cùm enim in actione ageretur de causa singulari & disciplinam tantùm spectante utpote de ordinatione irregulari praefatorum Episcoporum, quae notior erat Anatolio: Fortè ideò praesidentiam quoad hoc ipsi sponte detulerunt Legati.

Inst. 1°. Synodus Sardiniae post S. Leonem numerat Anatolium inter Praesides Concilii: Ergo.

R. hanc Synodum usurpasse *praesidere*, pro *judicare*, si quidem non solum Leonem & Anatolium praefuisse dicat Synodo, sed & *summos Sacerdotes qui eis concordes fuerunt.*

Inst. 2°. Tarasius Constantinop. actione 1. septimae Synodi, vocat Anatolium Synodi Calchedonensis primum Exarcham: Ergo.

R. D. Ant. vocat primum Exarcham respectivè ad alios Antistites, C. Respectivè ad Sedem Romanam, N. Si quidem in eadem actione prima praefatae septimaeSynodi recitatur exordium actionum Synodi Calched. in quo sic habetur: *Conveniente sancto & universali Concilio, id est Paschasino*, &c. ut vidimus suprà.

Inst. 3°. Photius Lib. de septem Synodis Anatolium inter Concilii Praesides primo loco recenset. Cedrenus in Compend. Historiarum. Zonaras Tom. 5. Annal. Nilus Rhodiensis Lib. de Synodis, etiam ipsum Anatolium inter Praesides Concilii recensent, post tamen Legatos S. Leonis: Ergo.

R. Photio in hac causa nullam fidem esse adhibendam, utpote schismatico & studio Sedis Constantinopolitanae invidiâque in Romanam abrepto contrà fidem omnium monumentorum antiquorum.

Quoad alios, R. Fidem potiùs adhibendam ipsis actis Concilii, S. Leoni, etiam Vigilio Pontifici, Facundo Herm. Liberato Diacono, aliisque Auctoribus coaevis, quam iis qui opponuntur à tempore Concilii nimiùm remotis. Nisi fortè dicatur eos vocabulum praesidendi aut praesidis sensu latiori usurpasse, prout dicitur de omnibus qui in aliquo coetu dignitate praeeminent & primi sententiam dicunt, quamvis inter eos sit cujus major dignitas est.

Dices 2°. Imperator Marcianus per Magistratus initio Synodi & per se sextà actione & sequentibus praefuit Synodo, ut testantur Patres in Relatione ad S. Leonem.

R. Praefuit ad politiam & ordinem servandum, ne scilicet quid simile accideret quod in Latrocinio Ephesino, C. Praefuit condendis fidei Decretis & Ecclesiasticae Disciplinae sanciendae, N. Sic enim ait pius Imperator actione 6. *Nos enim ad fidem confirmandam, non ad potentiam ostendendam exemplo Religiosi Principis Constantini, Synodo interesse voluimus. Interesse* dicit, non *praesidere.*

Repones: Senatores à Marciano missi in prima sessione sententiam depositionis tulerunt in Dioscorum Alexand. Ergo.

R. Ipsos non tulisse sententiam juridicam & finalem, sed tantùm mentem aperuisse ut patet ex verbis, *Justum nobis videtur*, & ex conditione apposita, si Imperatori placeret. Sententia autem finalis & juridica lata est à Patribus Synodi actione 3. absentibus Magistratibus.

SECTIO IV.

De Epistola Dogmatica S. Leonis ad S. Flavianum in Concilio Calchedonensi approbata.

In actione secunda Concilii, recitatâ per Beronicianum S. Concilii Secretarium celebri illâ S. Leonis epistolâ ad Flavianum, Reverendissimi Episcopi acclamaverunt: „ Haec Patrum fides: Haec Apostolorum fides: Omnes ità credimus, Anathema ei qui non credit. Petrus Per Leonem locutus est. Apostoli ità docuerunt. Piè & verè Leo docuit. Cyrillus ità docuit.

Ibidem Episcopi Palestini & Illyriciani moverunt dubitationem circà tria loca hujus Epistolae, quam excutere conati sunt Theodoretus & Aetius Archidiaconus Constantinop. sed frustrà tunc: Undè ipsis dubitantibus concessum est ut intrà quinque dies penès Anatolium Episcopum Constantinop. convenirent & docerentur. Quo facto dubietas omnis, quae oriebatur ex obscuritate linguae Latinae quam non callebant, ablata est per Legatos, Epistolaeque subscripserunt, ut testantur ipsimet actione quartâ.

Eadem actione cum Judices saeculares petiissent ut Epistola S. Leonis ad examen revocaretur; id aegrè tulit Paschasinus cum aliis Legatis, dixitque *Manifestum esse* nec dubitari posse, quin Leonis epistola cum superioribus Symbolis concordaret. Quod omnes Episcopi testati sunt, seque illi epistolae subscripsisse.

Excipiendi tamen sunt decem Episcopi Ægyptiaci, qui renuerunt in hac sessione subscribere Epistolae S. Leonis, quoad usque datus esset Alexandriae Ecclesiae Archiepiscopus, deposito Dioscoro, citrà cujus consensum, ut mos erat in Ægypto, inquiebant, non poterant subscribere. Et cùm instanter urgerent subscriptionem caeteri Episcopi, aut eorum-excommunicationem; tandem, datis fidejussoribus, promiserunt se non exituros Constantinopoli quo usque Alexandria acciperet Episcopum, testatique sunt se non ex repugnantia contrà fidem Catholicam, neque ex inobedientia sanctae Synodo subscriptionem differre: Annuit S. Synodus.

Magna deindè contentio orta est ob verba Epistolae S. Leonis, omissa in formula fidei actione quartà concinnata, quibus verbis aiebat: *Salvam utriusque naturae proprietatem in unam coivisse personam, inconvertibiliter, inseparabiliter & inconfusè.* Haec verba inferenda esse formulae fidei contendebant Legati Pontificis cum aliquot Episcopis Orientalibus, jam definitae fidei formulae pertinaciter insistebant alii, nihilque addendum clamabant, dicentes nihilominùs, *Ut Leo credimus; qui contradicunt, Eutychiani sunt. Leo rectè exposuit.* Tandem constitutis jussu Imperatoris selectis Episcopis contentio composita est, & formulae fidei inserta sunt praedicta verba S. Leonis.

Petes ad quem finem curaverunt Legati ut haec Epistola in Synodo probaretur?

Respondet ipse S. Leo Epist. 65. ad Theodoretum, *Ut accedente totius Ecclesiae consensu irretractabilis esset definitio fidei:* Non quod anteà talis non esset, sed ut talis videretur etiam ipsis Eutychianistis, nullaque superesset ipsis ratio eam retractandi. Et eodem motivo legitur fuisse examinatam & collatam Regulis fidei, non verò quod ullum in ea errorem suspicaretur S. Synodus.

Sectio V.

Utrùm Theodoretus meritò coactus fit à Concilio Calchedonensi dicere Anathema Nestorio?

Theodoretus Cypri Episcopus, amicus Nestorii cui impensè patrocinatus fuerat, pace inita inter Orientales & S. Cyrillum, ad Communionem ab aliis Episcopis receptus fuerat. Subindè à Dioscoro in Synodo prædatoria depositus ad S. Leonem appellaverat, apud quem, cùm suam fidem à labe Nestorianismi purgasset, eum S. Leo in suam Communionem recepit & Episcopatum ei restituit.

His non obstantibus, & quamvis ex Decreto Judicum Imperialium susceptus esset in Concilium Calched. Theodoretus, attamen Episcopis Ægyptiis, Palestinis & Illyricianis quibus suspecta remanebat ejus fides, tumultuosè conclamantibus ipsum Hæreticum & Nestorianum, atque ejus ejectionem poscentibus, judicarunt Magistratus ut, salvis juribus, non sederet ut Judex. Hæc in actione prima.

Actione octava ejus causa ad examen revocata est, & ut à suspicione Hæreseos omninò se purgaret, placuit sacro Consessui ut diceret Anathema Nestorio.

Petiit Theodoretus ut legerentur Libelli supplices quos Legatis Pontificis & Imperatori obtulerat: Clamaverunt Patres: „Nihil relegi volu-„mus, modò anathematisa Nestorium". Theodoretus reposuit: „Non solùm Nestorium & Eu-„tychetem, sed & omnem hominem qui rectè non „sapit aversor.

Hæc ambigua visa sunt Patribus; undè rursùs postularunt *Ut clarè diceret Anathema Nestorio & Dogmatibus ejus: Anathema Nestorio & amantibus eum.* Reposuit Theodoretus per ambages & fidei formulam quæ non est visa sufficiens Patribus: Undè cùm adhuc diceret, clamaverunt: *Dic apertè Anathema Nestorio & qui ea quæ ejus sunt sapiunt.*

Theodoretus priùs suam fidem exponere aggressus est iterùm: *Ego*, inquit, *nisi exposuero quomodo credo, non dico; credo autem:* Hæc verba loquentem interturbarunt Patres his vocibus: *Iste Hæreticus est; iste Nestorianus est; Hæreticum foras mitte.*

Theodoretus tandem nolens pro hæretico haberi morem gessit, dixitque *anathema Nestorio & ei qui non dicit Dei Genitricem Virginem Mariam, & qui in duos filios partitur unum Filium Unigenitum*, &c.

Quæ cùm dixisset Theodoretus, *omnes Reverendissimi clamaverunt: Theodoretus dignus est Sede: Ecclesiæ orthodoxum Ecclesia Pastorem recipiat: Theodoreto Catholico Doctori reddatur Ecclesia.* Et ità pro Theodoreto tulerunt sententiam Sedis Apostolicæ Legati.

Quæstio est an justus fuerit hic agendi modus cum Theodoreto.

Notandum hanc Quæstionem maximè affinem esse Quæstioni quæ multùm his temporibus controvertitur, scilicet an defensores Jansenii meritò compellantur damnare nedum quinque famosas propositiones, sed etiam ut excerptas ex libro Jansenii & in sensu ab Auctore intento, hoc est in sensu obvio libri seu Auctoris quà talis: Non enim agitur, quod benè advertas, de sensu merè interno seu personali auctoris, sed de sensu obvio & naturali ejus libri.

Dico: Theodoretus ut à labe & suspicione hæreseos plenè se purgaret, hæresim & hæresis auctorem Nestorium damnare in Synodo meritò coactus est.

Prob. secundùm antiquos Ecclesiæ mores, qui de hæresi suspecti erant, semper coacti sunt & hæreseos & auctoris ejus damnationi subscribere: atqui Theodoretus meritò suspectus erat Hæresis Nestorianæ: Ergo.

Patet Min. 1°. Quia impugnarat duodecim Capitula Cyrilli, quorum impugnationem non retractarat, etiam inità pace. 2°. Quia ægerrimè tulerat anathema dictum Nestorio sibi amico à Joanne Antiocheno, ut constat ex ejus Epistola ad ipsum Joannem data. 3°. Quia Synodus quinta œcumenica damnavit ejus scripta contrà S. Cyrillum pro Nestorio. Nec refert eum à S. Leone in communionem fuisse susceptum & in Sedem restitutum: Timere enim poterant Patres ne fortè Summo Pontifici obrepsisset & fucum fecisset.

Prob. ergo Maj. 1°. Ea disciplina observata est ergà Arianos, qui non solùm Arianæ hæreseos sed & Arii ipsius damnationi subscribere coacti sunt, & qui id recusârunt, scilicet Theonas & Secundus, abdicati sunt: Ità refert ipse Theodoretus lib. 1. hist. cap. 6.

2°. Sic actum est cum Origenistis, ut refert S. Hieronymus Epist. 65.

3°. Sic actum est cum Pelagianis, ut constat ex sanctione Honori Imperatoris directa ad Aurelium Cartaginensem Episcopum: *Religio tua*, inquit Imperator, *competentibus scriptis universos faciat admoneri..... hanc sibi definitionem esse præscriptam, ut quicumque damnationi suprà memoratorum* (Hæreticorum Pelagianorum) *quo pateat mens pura, subscribere, impiâ obstinatione neglexerint, Episcopatus amissione multati.... communione priventur.* De ejusdem subscriptionis necessitate ipse Aurelius ad Episcopos Provinciæ Bysancenæ scribit.

Ea de re etiam Marius Mercator in Commonitorio qui dicit Epistolam Zozimi, quâ *Pelagius & Cœlestius damnati sunt, subscriptionibus SS. Patrum esse roboratam.... cui Julianus & reliqui complices ejus subscribere recusantes.... non solum Imperialibus Legibus, sed & Sacerdotalibus statutis depositi sunt.*

Eandem disciplinam observavit S. Leo ergà eosdem Pelagianos, ut patet ex Epist. 86. ad Aquileinsem Episcopum: *Damnent*, inquit, *apertis professionibus suis, superbi erroris Auctores.*

Sic actum est cum aliis qui Nestorianæ Hæreseos erant suspecti, ut patet ex conditionibus pacis inter Cyrillum & Orientales.

Sic actum est cum eis qui Eutychianæ hæreseos suspecti erant. Ità etiam egit S. Leo cum Anatolio Constantinop. & cum Attico Presbytero de quo sic loquitur ad Anatolium *non solùm voce hæreticos, sed etiam propriæ manus subscriptione damnasset*, &c.

Sic etiam egit posteà Hormisdas cum Orientalibus quos in communionem noluit recipere, nisi postquam Eutychetem, Dioscorum, Timotheum, Ælurum, Petrum Moggum & Acacium propriâ subscriptione damnassent: Ergo.

Porrò nullatenus S. Leoni displicuit quòd sic cum Theodoreto actum sit, ut constat ex consensu ipsius Legatorum & ex ipsomet S. Leone Epist. 63. in qua Theodoreto gratulatur quòd omnis hæreseos immunis demonstratus sit, & quòd Apostolicæ Sedis de ipso judicium fuerit confirmatum.

Prob. 2°. Indeficiens est judicium Ecclesiæ circà facta dogmatica & circà facta cum jure connexa, ut probabimus dum de Ecclesia: atqui scripta Nestorii esse hæretica, seu hæresim continere, est factum dogmaticum: Esse autem hæreticum eum qui propositiones vel scripta hæretica edidit, factum est cum jure connexum; si enim is non sit hæreticus; ergo nec quæ vel dixit, vel scripsit hæretica sunt: Ergo tenebatur Theodoretus assentiri Consilio damnanti Nestorium ut hæreticum.

Adverte tamen dici hæreticum qui hæretica dicit aut scribit, non attendendo sensum purè internum & merè personalem quem habuit, vel habere potuit, hæretica scribendo vel dicendo; de internis enim non judicat Ecclesia, sed sensum externum & naturalem seu obvium verborum.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Non minùs est indeficiens S. Pontificis judicium circà facta cum jure connexa, seu in declarando auctorem Catholicum, quam sit indeficiens Concilii judicium in declarando auctorem hæreticum: atqui S. Leo declaraverat Theodoretum Catholicum: Ergo Concilium huic judicio Pontificis indeficienti annuere debebat, nec ullam suspicionem circà fidem Theodoreti habere poterat.

R. D. Maj. Non minùs est indeficiens S. Pontificis loquentis ex Cathedra judicium, &c. quàm sit indeficiens, &c. C. Maj. Non loquentis ex Cathedra, N. Ad cujus sensum, D. Min. Sanctus enim Leo privatis Litteris cum Theodoreto egit, ipsum in communionem recipiens, non verò diplomatibus ad universalem Ecclesiam directis, quod requiritur ut censeatur loqui ex Cathedra, ut fusiùs alibi dicetur. Non tenebantur ergo Patres Synodici agnoscere Theodoretum omninò Catholicum, poterantque meritò suspicari ipsum obrepsisse summo Pontifici, adeòque jure ipsum adigere ut anathemate contrà Nestorium prolato, omnem à se hæresis suspicionem amoveret.

Obj. 2°. Theodoretus non tenebatur credere Nestorium hæreticum: Ergo immerito coactus est dicere anathema Nestorio. Prob. Ant. Utrùm Nestorius hæreticè senserit est quæstio facti: atqui in quæstionibus facti, fallibile est judicium Ecclesiæ: Ergo non tenebatur Theodoretus credere Nestorium hæreticum, sed ipsi sufficiebat damnare impia Nestorio imputata dogmata. In pari forma argumentantur Jansenistæ in favorem Jansenii.

R. N. Ant. Ad prob. D. Maj. Utrùm Nestorius hæreticè senserit est quæstio facti, si intelligatur de ejus sensu merè interno & personali, C. Maj. Si intelligatur de sensu propositionum seu scriptorum ejus, Subd. Est quæstio facti meri, N. Maj. Est quæstio facti dogmatici, C. Maj. Et ad hunc sensum, D. Min. N. Conseq. Est ergo quæstio facti puri circà quod Ecclesiæ judicium est fallibile, v. g. utrùm Nestorius interiùs & personaliter hæreticæ senserit, talemque in se habuerit sensum qualem ejus scripta præ se obviè ferebant: circà quod, inquam, & alia similia facta deficiens est judicium Ecclesiæ, cùm de internis nulla sit ipsi potestas judicandi: soli enim Deo notum est cor nostrum. Utrùm verò propositiones seu scripta Nestorii sint vel non sint conformia fidei, hæretica vel non hæretica, est quæstio facti sed dogmatici, circà quod est infallibile Ecclesiæ judicium, nec minùs infallibile quàm circà hoc factum: An Concilium Nicænum contineat veram fidem: an Editio Vulgata contineat verum Christi Evangelium? Dicitur autem talis quæstio facti dogmatici, quia est de libro, vel scripto, vel propositione quæ continet dogma verum vel falsum: sicut dicitur apud litigantes *factum*, scriptum aliquod continens suæ causæ rationes & momenta.

Item utrùm ille qui tales propositiones hæreticas vel talia scripta hæretica edidit, sit hæreticus, est quæstio facti cum jure connexi: Et circà tales quæstiones est etiam infallibile Ecclesiæ judicium: Si enim sit hæretica hæc propositio: *B. Virgo non est Mater Dei:* statim sequitur eum qui illam asseruit, esse hæreticum. Et si is non sit hæreticus, nec ista propositio erit hæretica. Dicitur enim hæreticus quis, quia asserit propositiones hæreticas: Et quia Ecclesia est infallibilis in definiendo an talis vel talis propositio sit hæretica, quæ est quæstio juris, si attendatur dogma contentum, vel facti dogmatici, si attendantur verba; consequenter etiam est infallibilis in definiendo an ille, qui talem vel talem propositionem asseruit, sit hæreticus vel non.

Intellige semper hæreticum materialem vel formalem, attento præcisè sensu naturali & obvio verborum seu propositionum, qui dicitur etiam sensus externus, non autem attento sensu merè interno & personali quem in se habuit vel habere potuit Auctor.

Inst. quæstiones facti vel dogmatici vel cum jure connexi non sunt revelatæ: Ergo Ecclesiæ judicium circà illas non est infallibile. Prob. Ant. non est revelatum quòd scripta vel sermones Nestorii contineant dogma hæreticum quod est factum dogmaticum, neque quòd Nestorius sit hæreticus, etiam quoad externum & naturalem verborum ejus sensum quod est factum cum jure connexum: Ergo.

R. 1°. N. Conseq. Non enim probari potest à Christo Collatam esse Ecclesiæ infallibilitatem circà revelata tantùm: Quinimo potiùs contrarium constat: cùm aliàs malè oves pascere posset, & portæ inferi prævalere possent adversùs eam. Habet ergo hanc infallibilitatem Ecclesia ex assistentia Spiritus sancti, qui docet eam omnem veritatem maximè spectantem omnes Fideles & necessariam ad conservationem Depositi fidei, qualis est ea quæ involvitur in quæstionibus facti vel dogmatici, vel cum jure connexi.

R. 2°. D. Ant. Quæstiones facti vel dogmatici, vel connexi cum jure non sunt revelatæ immediatè in se, C. Ant. non sunt revelatæ mediatè ut partes in suo toto, N. Et hoc sufficit ut teneamur ipsis semel ab Ecclesia propositis assentiri etiam assensu fidei.

Notandum itaque veritatem à Deo revelari dupliciter 1°. Immediatè in se in particulari, v. g. hanc: *Deus est trinus in personis: Christus est homo.* 2°. Mediatè in alio: Et hoc iterùm dupliciter: Vel ut effectum in causa, ut hæc v. g. *Christus est risibilis*, revelata est in hac, *Christus est homo* ut in sua causa: Vel ut partem in suo toto, ut hæc: *David in Adam peccavit*, revelata est in hac universali ut pars in toto: *Omnes in Adam peccaverunt:* Et hæc *Concilium Tridentinum est Regula fidei*, in hac *Omne Concilium, legitimè congregatum, est Regula fidei.*

Quæ revelantur ut effectus in causa non sunt objectum fidei, sed assensûs dumtaxat Theologici, quia effectus tantùm virtualiter continetur in causa. Quæ autem revelantur ut partes in toto sunt objectum fidei, quia partes formaliter sunt in toto & veritas propositionis universalis per se petitur ex veritate propositionum particularium quæ in illa formaliter continentur: In tantum enim propositio universalis est vera, in quantum propositiones particulares quas continet, sunt veræ: Undè eo ipso quo revelatur formaliter propositio universalis, revelantur etiam formaliter propositiones particulares, sicque ad idem fidei lumen pertinent.

Porrò revelatum est universaliter omnem textum, omnem propositionem, omnem librum ab Ecclesia damnatum esse verè damnabilem, id enim comprehenditur sub infallibilitate Ecclesiæ revelata: Ergo & hunc textum hujus hominis, puta Nestorii. Plura de hac materia alibi.

Replicabis: Potuisset saltem Theodoretus uti distinctione dogmatis & personæ, dicendo scilicet anathema dogmatibus Nestorii, v. g. his propositionibus: *Sunt in Christo duæ personæ. B. Virgo non est Deipara:* Non autem personæ ipsius Nestorii quem has propositiones hæretico sensu non propugnasse existimabat: Ergo.

R. D. Ant. potuisset uti distinctione dogmatis & personæ dicendo anathema dogmatibus & non personæ, si attendatur præcisè sensus ejus internus & personalis, Transeat Ant. si attendatur sensus ejus externus seu obvius sensus verborum ejus, N. Patet ex dictis. Ecclesia autem non quærit de sensu interno & personali, sed de sensu obvio scriptorum seu dictorum.

Dixi, transeat ad primam partem: Quia cum ver-

verba sint instituta ab hominibus ut signa sensûs interioris, & per ea judicemus de sensu proferentis, temerarium & infundatum foret attribuere Auctori alium sensum quàm quem verba ejus præ se ferunt, maximè cùm nihil ambiguitatis continent, sed apertè hæreseos expressiva sunt & ut talia ab Ecclesia judicantur.

Repones: Non magis tenebatur Theodoretus credere Nestorium hæreticum, etsi ut talem damnatum à Concilio Ephesino, quàm tenerentur Catholici credere Cæcilianum innocentem, etsi ut talem judicatum in Concilio Arelatensi & à Melchiade Papa: Atqui Catholici non tenebantur credere Cæcilianum innocentem, ut docet pluries Aug. Ergo.

R. 1°. N. Maj. Disparitas est quòd in causa Cæciliani ageretur de mero facto, an scilicet Cæciliani ordinatio esset vitiosa. In causa autem Nestorii agebatur de dogmate & facto dogmatico.

R. 2°. N. Min. Etsi enim in his factis fallibile sit Ecclesiæ judicium, nulla tamen sufficiens ratio subsistit ut dicatur hîc erraffe: Undè temerarium esset negare Cæcilianum innocentem, neque constat Augustinum contrarium censuisse.

Obj. 3°. Theologi Catholici & doctissimi tùm antiqui tùm recentiores, inter quos Binetus & Haloxius Soc. Jesu, Huetius, Picus Mirandulanus, &c. susceperunt defensionem Origenis & Scriptorum ejus: Atqui tamen scripta Origenis damnata sunt ab Ecclesia, tùm in Concilio Generali 5. Coll. 8. Anath. 11. tùm in Concilio Generali 7. Act. 1. 3. & 7. Ergo, &c.

R. D. Maj. Plures Theologi Catholici susceperunt defensionem Origenis quoad quæstionem meri facti, C. Maj. Quoad quæstionem dogmatis vel facti dogmatici, N. Maj. & concessâ Min. N. Conseq. Itaque variæ classes fuerunt Defensorum Origenis: Alii sic defendebant Origenem, ut ejus errores tuerentur, & hi sunt damnati ut hæretici à quinta Synodo: Alii sic defendebant ut negarent ejus scripta continere errores ab Ecclesia proscriptos, quos & ipsi damnabant; & illi etiam meritò culpandi utpotè qui contradicerent judicio Ecclesiæ in facto dogmatico. Tales sunt hodiè plures Defensores Jansenii.

Alii sic defendebant Origenem, ut assererent propositiones hæreticas quæ in libris Origenis reperiuntur, non esse ab ipso, sed ab hæreticis intrusas in ejus libros vitiatos & interpolatos, maximè per Rufinum, ut probat Hieronymus: Et hoc est merum factum, de quo nec curat nec judicat Ecclesia, de libris prout ipsi offeruntur judicare contenta. Et hi Origenis Defensores possunt excusari, si quidem ipse Origenes adhuc vivens conquerebatur de suorum operum interpolatione ab hæreticis.

Alii tandem quædam tantùm Origenis dicta sic defendunt ut alia damnent: Undè Origenem absolutè non defendunt nec ab omni errore purum asserunt, quin imò potiùs damnant. Et hi etiam videntur excusandi, quia Ecclesia damnando Origenem non distinxit sigillatim quos in eo errores damnaret: Imò Ecclesia utitur in Breviario quibusdam lectionibus ex Origene depromptis; licet enim hæreticè scripserit Origenes, non tamen fuit hæreticus, scilicet formalis, quia suos errores pertinaciter non sustinuit. Hæc omnia confer cum Jansenismo & ejus Defensoribus.

DISSERTATIO V.

De causa tàm morali quàm physica Incarnationis.

Causam moralem voco causam meritoriam. Meritum vel sumitur in abstracto & est jus ad præmium. Vel in concreto & est opus præmio seu retributione dignum. Duplex distingui solet, de condigno & de congruo. Meritum de condigno est illud quod habet condignitatem seu proportionem cum suo præmio, adeòque est ejusdem ordinis cum illo, spectatque justitiam saltem distributivam: sic gratia fundat meritum de condigno gloriæ, juxtà illud Apost. *De reliquo reposita est mihi corona justitiæ*, &c. Meritum de congruo est illud quod non habet æqualitatem proportionis cum præmio, sed est ordinis inferioris, est tamen quædam congruitas, quædam decentia aut convenientia quòd ejusmodi præmium conferatur.

Congruitas dupliciter accipi potest, uno modo prout fundatur in pura Dei misericordia, sine ullo jure vel debito ex parte operis. Alio modo pro congruitate fundata in amicitia & in opere gratiæ procedente ab amico: Amicitia enim cùm sit pars potentialis justitiæ, fundat aliquod debitum etsi non strictum sicut meritum de condigno: Et hoc meritum de congruo secundo modo sumptum ordinariè intelligitur cùm sit sermo de merito congrui. Etenim meritum congrui primo modo nonnisi latè & impropriè potest dici meritum. His notatis de quibus fusiùs dixi in Tract. de grat. Dissert. ultimâ, sit

ARTICULUS I.

Utrùm Christus meruerit aut mereri potuerit suam Incarnationem?

Suppono 1°. tanquam certum de fide humanitatem Christi non meruisse unionem hypostaticam per merita illam tempore antecedentia: Quia ut definitum est in Concilio Ephesino, Calchedonensi & aliis contrà Photinum, Nestorium & alios, humanitas nullo instanti reali extitit ante unionem; sed eodem instanti reali fuit creata & verbo unita.

Suppono 2°. quòd si humanitas Christi extitisset in se cum gratia habituali priùs tempore quàm uniretur Verbo, potuisset mereri Incarnationem, non quidem de condigno, quia cùm opera non procederent à supposito infinito, sed creato, non essent ejusdem ordinis cum Incarnatione, quæ est opus infinitæ dignitatis; meritum autem de condigno exigit esse ejusdem ordinis & habere æqualitatem cum præmio; sed de congruo, quia ad meritum de congruo non requiritur æqualitas ad præmium, sed sufficit amicitia cum Deo.

Quæstio est igitur de humanitate, ut conjuncta Verbo, seu de Christo ut sic, an per opera ordine naturæ præcedentia vel subsequentia Incarnationem, illam meruerit, aut saltem mereri potuerit?

Christum reipsâ suam Incarnationem non meruisse, imò nec de lege ordinaria potuisse mereri sat conveniunt Theologi. At quidam contendunt potuisse saltem de potentia absoluta illam mereri maximè per opera eam subsequentia, quatenùs Deus decrevisset Incarnationem intuitu futurorum meritorum Christi: sicut Rex confert militi nobilitatem seu arma intuitu futurorum ejus meritorum. Contrà quos ut serviamus Scholæ.

Dico: Christus nec meruit, nec absolutè mereri potuit sivè de condigno, sivè de congruo suam Incarnationem. *Hic q. 2 a. 11. o.*

Prob. principium meriti nec cadit, nec absolutè cadere potest sub merito. Ità communiter admittitur à Theologis ex D. Thom. hîc & 1. 2. q. 114. a. 9. o. & q. 29. de verit. a. 6. Idque ratio evincit; meritum enim est causa efficiens præmii quatenùs efficit hominem præmio dignum, & se habet ad præmium ut medium ad finem & via ad terminum, proindèque priùs existens quàm præmium: si ergo principium meriti causaretur à merito seu caderet sub merito, idem esset causa efficiens & effectus in eodem genere, idem prius & posterius seipso existens, prius ut causans, posterius ut causatum, quæ implicant. Atqui Incarnatio seu persona Verbi communicata humanitati est principium & efficiens & formale totius meriti Christi: Efficiens, quia nulla Christi operatio potest con-

concipi nisi ut procedens à supposito tanquam à principio efficiente ut quòd, cùm actiones sint suppositorum & prius sit esse quam operari. Formale, quia omnis valor illarum operationum est à persona divina, tanquam à principio formaliter illas valorante, ut ità dicam, & dignificante. Si ergo aliquod opus Christi sive natura antecedens sive subsequens ejus Incarnationem illam causaret seu mereretur, sequeretur 1°. quòd istud meritum esset causa & effectus in eodem genere causæ efficientis. 2°. Quòd esset causa sui, quia esset causa sui principii formalis. 3°. Similiter Incarnatio esset causa & effectus simul, principium & principiatum, seipsâ prior & posterior, quæ omnia sunt implicatoria.

Confir. 1°. Implicat quòd id quod jam est, alium moveat ut fit: atqui quando est meritum Christi præsens vel futurum, est jam Incarnatio præsens vel futura, nedum in ordine intentionis, sed etiam in ordine executionis, si quidem ut in re ponenda sit principium & causa meriti: Ergo.

Confirm. 2°. Prius decreta fuit Incarnatio etiam quoad executionem, quàm decreta adeoque & quàm prævisa futura ejus merita: Ergo implicat ea potuisse Deum movere ut eam decerneret. Prob. Ant. Sicut prius est esse quam operari, ità & prius est decernere Christum esse quàm decernere eum operari: atqui Christus habet esse per Incarnationem: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Apocal. 5. dicitur: *Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem & divinitatem.* Psal. 44. *Dilexisti justitiam & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Ad Philipp. 2. *Humiliavit semetipsum ..... propter quod & Deus exaltavit illum & donavit illi nomen quod est super omne nomen.* Ergo.

R. ad primum, per Ly *accipere divinitatem*, non significari fieri Deum aut divinitatem acquirere, sed eam palàm agnosci & celebrari: sicut cùm dicitur Christum accipere scientiam, est publicari & agnosci sapientem esse juxtà phrasim usitatam Scripturæ.

Ad secundum, Dico 1°. juxta plures Patres Ly *propterea* non significare causam meritoriam, quasi Deus unxerit Christum Deum, quia *dilexit justitiam*, sed causam finalem, ita ut sensus sit: *Dilexisti justitiam, propterea*, id est; & in hunc finem, seu ut justitiam diligeres *unxit te Deus.* Eo sensu quo dicitur Luc. 4. *Aliis civitatibus oportet me evangelisare, quia ideo*, id est, *ad hoc missus sum.*

Altera hujus loci interpretatio est, Ly *propterà* equidem significare causam finalem, sed To *oleo lætitiæ* non significari divinitatem, sed eam unctionem quà Christus post passionem immortalitate donatus, & ad dexteram Patris collocatus, Regni possessionem accepit.

in cap. 2. Epist. ad Philip. Ad tertium, sensus est quòd propter humilitatem & obedientiam Christi Deus Pater manifestavit mundo quòd haberet nomen Dei, ut omnes illud venerarentur: Unde sequitur; *ut in nomine Jesu omne genu flectatur*, &c.

Inst. Basilius hom. de humana Christi generatione dicit: *Digna fuit*, scilicet humanitas *Unigeniti divinitati conjungi:* Ergo.

R. D. Digna fuit dignitate meriti, N. Dignitate capacitatis, id est fuit capax ut illi jungeretur, C. & N. Conseq.

Obj. 2°. Nihil repugnat humanitatem Christi pro priori naturæ ad assumptionem elicere aliquod opus ipsius Incarnationis meritorium de congruo: Ergo.

R. N. Ant. Repugnat enim causam agere priusquam intelligatur existens & subsistens; actiones enim sunt existentium & suppositorum; humanitas autem Christi pro priori naturæ ad assumptionem non intelligitur existens & subsistens, si quidem existat & subsistat per subsistentiam & existentiam Verbi.

Inst. Non repugnat accidens conservari sine subjecto & operari sine illo, ut patet in mysterio Eucharistiæ: Ergo nec naturam operari sine supposito.

R. N. Conseq. Disparitas est 1°. quod accidens existat per propriam existentiam, non autem humanitas Verbi. 2°. Quod existentia accidentis ipsi immediate conveniat, non mediante subjecto, licèt connaturaliter ab ipso dependeat; existentia verò substantiæ non ipsi conveniat immediatè, sed mediante subsistentiâ in principiis Thomistarum.

Obj. 3°. Actus charitatis & contritionis in justificatione impii, secundum probabilem plurium Thomistarum sententiam, sunt à gratia justificante: atqui tamen præcedunt illam in genere causæ materialis & dispositivæ: Ergo non implicat quòd opera à Christo elicita intelligantur ipsum seu ejus Incarnationem præcedere in genere causæ meritoriæ.

R. Data Maj. item & Min. de quibus dixi dùm de justificatione, N. Conseq. Disparitas est quòd materia & forma sint sibi invicem causæ in diverso genere, & sic in præfata sententia probabili actus charitatis & contritionis præcedunt gratiam ut formam justificantem in genere causæ materialis, & eam ut talem sequuntur in genere causæ formalis: Secundum hanc enim sententiam gratia habitualis consideratur dupliciter: 1°. Ut habet rationem auxilii actualis, & sub hoc sensu causat efficienter actus charitatis, & contritionis, neque ullo sensu ut sic ab eis causatur aut præceditur; non datur enim mutua causalitas nisi inter causam materialem & formalem, efficientem & finalem ad invicem comparatas, efficiens autem omni modo est causa & prior formali & materiali, nec ab eis ullo modo causatur. Secundo modo potest considerari gratia sanctificans ut est forma quædam afficiens subjectum & illud reddens Deo gratum, & sub hac notione præcedit & subsequitur actus charitatis & contritionis; præcedit eos in genere causæ formalis, quia ab ea tanquam à forma dimanant; & eos subsequitur in genere causæ materialis & dispositivæ, quia illi ad eam subjectum disponunt. Porrò si opera à Christo in priori naturæ elicita præcederent ut merita ipsius Christi seu ejus Incarnationis, principium meriti caderet sub merito, & idem foret sui ipsius causa in eodem genere causæ nempè efficientis; Christus enim eliciens illa opera meritoria esset causa efficiens illorum, & vicissim illa opera meritoria causarent Christum in eodem genere causæ efficientis. Undè etiam illi actus contritionis & charitatis, de quibus modò in præfata sententia, non dicuntur meritorii istius primæ gratiæ à qua causantur, sed alterius nempè primæ gloriæ. In alia autem sententia quæ est etiam plurium Thomistarum, illi actus charitatis & contritionis dispositivi ad gratiam, non sunt ab ipsa gratia, sed ab auxilio actuali.

Obj. 4°. Potuit Deus decernere Incarnationem sub aliqua subsistentia indeterminatè & in communi, antequàm illam decernat sub hac determinata subsistentia Verbi: Atqui in illo priori potest concipi Christus prius prioritate naturæ eliciens ex auxilio gratiæ opera meritoria subsistentiæ determinatæ: Ergo.

R. N. Min. Quia merita non possunt concipi elicita à Christo nisi sub statu existentiæ saltem futuræ; non potest autem concipi Christus existens nec futurus nisi sub hac determinata subsistentia.

Obj. 5°. Nihil repugnat merita Christi ut possibilia & in spe potuisse movere Deum ut decerneret Incarnationem, sicut merita alicujus militis possibilia & in spe possunt movere Regem ut ipsum nobilitet: Ergo.

R.

R. D. Ant. Nihil repugnat merita Christi ut possibilia & in spe potuisse movere Deum ut Incarnationem decerneret ut donum gratuitum, C. Ant. ut præmium & mercedem, N. Idem de milite. Sicut enim repugnat quòd quis puniatur propter demerita merè possibilia, ità & quòd præmietur propter merita merè possibilia. Quia ergo meritum causat præmium per modum causæ efficientis, in quantùm facit subjectum præmio dignum, necessariò ut causet, debet existere aut prævideri absolutè existens in aliqua differentia temporis; nemo enim est dignus laude vel vituperio propter actiones merè possibiles. Idem cense de meritis conditionatè futuris; sequeretur enim similiter hominem reipsâ posse constitui dignum supplicio vel præmio per opera bona vel mala quæ nunquam faciet, sed faceret si in istis circumstantiis poneretur; quod tanquàm absurdum rejiciunt Augustinus, Prosper, &c. contrà Semi-Pelagianos.

Inst. Sæpè contingit inter homines ut præmium antecedat meritum, ut dùm quis anticipatâ solutione accipit mercedem sub spe aut onere laboris futuri: Ergo.

q. 29. de verit. a. 6. R. N. suppositum Ant. quia opus illud debitum sequens seu speratum non se habet ut meritum præmii anticipati, sed ut dicit D. Th. per modum gratiarum actionis seu solutionis; proprietates enim meriti sunt ut à concessione præmii tollat rationem gratiæ, quòd sit objectum justitiæ remunerativæ, quòd in præmiante inducat rationem justitiæ saltem latè; quæ in præsenti casu non reperiuntur: Vel dicas intercedere ibi contractum do ut facias, & tunc opus sequens movebit ut finis ut fit, non ut meritum quia est.

Obj. 6°. cum Suare: Unio hypostatica potuit duplici decreto decerni, uno intentivo, altero executivo: Atqui in hac hypothesi nihil implicat Christum meruisse suam incarnationem quoad executionem saltem: Ergo. Prob. Min. In hac hypothesi principium meriti non caderet sub merito, & meritum foret prius præmio: Ergo. Prob. Ant. In hac hypothesi principium meriti foret Incarnatio ut intenta, & præmium Incarnatio ut executa, quam præcederet meritum fundatum in Incarnatione ut intenta: Ergo.

R. 1°. N. Min. ad prob. N. Ant. ad prob. N. Ant. non enim potest concipi actio meritoria procedere à Christo nisi sub statu subsistentiæ & existentiæ, consequenter nisi à Christo ut per Decretum executivum prærordinato.

R. 2°. N. secundam partem ejusdem ultimi Ant. nempe in hac hypothesi Incarnationem ut secundò decretam fore præmium. 1°. Quia de ratione præmii est quòd sit aliquid realiter distinctum à merito, aliàs præmiatus non foret ditior cum præmio quàm cum solo merito: Merita autem Christi ut intenti sunt merita Christi ut executi: Christus enim ut executus non est alius à Christo intento. 2°. Quia sequeretur quòd prima gratia ut secundo decreto volita caderet sub meritum, cujus esset principium ut primo intenta.

Inst. Licèt prædestinatio nostra ad gloriam sit ante prævisa merita, non tamen decretum executivum hujus prædestinationis: Ergo similiter hîc.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd executio prædestinationis non sit causa meritorum nostrorum, sed potiùs è contrà merita sunt causæ executionis prædestinationis. At verò Incarnatio nedum quoad intentionem, sed etiam quoad executionem est causa efficiens meritorum Christi.

Obj. 7°. cum eodem: Licet principium meriti quando absolute datur non possit cadere sub meritò, bene tamen quando datur tantùm sub conditione futuri meriti, ut si Rex. v. g. concedat militi arma & equum anticipatâ solutione in compensationem egregi facinoris eodem equo & armis futuri: Atqui Deus potuit conferre humanitati unionem Verbi sub conditione meriti futuri per eam exercendi: Ergo.

R. 1°. Istud argumentum nimiùm probare, cùm enim exemplo allato nihil fiat contrà legem ordinariam, sequeretur etiam posse de lege ordinaria principium meriti cadere sub merito, adeoque hominem posse, imò de facto mereri primam gratiam, primum suum esse, suam creationem & Christum suam prædestinationem primam seu quoad intentionem, quæ tamen non concedit Adversarius.

R. 2°. N. Maj. Et ad prob. ex paritate exempli adducti, dico disparitatem esse quòd principium meriti in milite non sint præcisè equus & arma, sed bonus eorum usus, seu prudentia & valor militis: In Christo autem totale principium meriti tàm physicum quam morale, est unio hypostatica.

Insuper dona quæ ab hominibus conceduntur, possunt dari imperfectè & quoad usum tantùm, donatione suspensâ quoad possessionem absolutam, & sic imperfectè habita possunt cadere sub merito ut perfectè & absolutè habeantur, sicque principium meriti formaliter ut tale non cadit sub merito: Undè miles in casu allato per egregium facinus meretur absolutam equi & armorum possessionem, quæ tantum anteà imperfectè & quoad usum habebat. Unio autem hypostatica non potest sic concedi quoad usum & imperfectè, donatione suspensâ & quæ nulla sit, conditione non purificatâ, sed hoc ipso quo datur, simpliciter & absolutè datur; quia esse, si datur, absolutè & simpliciter datur; aliàs, ut jam diximus, posset quis mereri suum esse & suam creationem.

Obj. 8°. cum eodem: Finis potest esse causa & effectus sui medii: Ergo etiam meritum potest esse causa & effectus sui principii.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd finis non causet quia est, sed ut sit, sicque non causat per sui existentiam vel actualem vel saltem prævisam ut absolutè futuram in aliqua temporis differentia, sed solum per esse apprehensum ut bonum & possibile: Unde respectu medii non est causans & causatum sub eadem ratione; est causans secundùm esse objectivum, & causatum secundum esse à parte rei. At verò meritum causat quia est aut prævidetur futurum absolutè in aliqua temporis differentia: undè si causaret principium à quo est efficienter & formaliter, causaret per suum esse actuale id à quo accipit idem esse actuale, & sic secundùm idem esse actuale foret priùs & posterius existentiâ actuali sui principii, quod implicat.

Obj. ultimo: SS. Patres meruerunt de congruo Incarnationem: Atqui tamen Incarnatio est illorum meritorum principium: Ergo principium meriti, &c.

De hoc argumento art. subsequente.

ARTICULUS II.

Utrùm Christus meruerit circumstantias suæ Incarnationis?

Circumstantiæ Incarnationis aliæ sunt præcedentes, aliæ concomitantes, aliæ consequentes.

Dico 1°. Christus non meruit eas circumstantias suæ Incarnationis sive præcedentes, sive concomitantes, quæ vel in aliquo genere sunt causæ seu principia substantiæ Incarnationis ut executioni mandatæ, vel eam necessariò comitantur.

Patet ex dictis 1°. Quia sicut merita Christi supponunt ejus Incarnationem ut eorum principium, sicque eam mereri non possunt, ita etiam supponunt eas circumstantias quæ sunt causæ aut principia illius Incarnationis, aut eam necessariò comitantur, & sine quibus non esset: Ergo.

2°. Non possunt infallibiliter prævideri à Deo merita Christi futura, nisi prius prævideatur Christus futurus & existens in aliqua differentia temporis: Ergo etiam nisi prius prævideantur ea à quibus & cum quibus habet necessario esse, quæ proindè cum se teneant ex parte principii meriti, non possunt cadere sub merito.

Dico 2°. Meruit tamen Christus eas Incarnationis suæ circumcumstantias quæ nec influunt in ejus esse, nec eam necessario comitantur.

Patet ab opposita ratione, cùm enim illæ circumstantiæ non sint causæ aut principium meriti, nec ab illis dependeat Christi meritum, non est ratio cur eas non meruerit, cùm meruerit Christus omne illud quod congruenter potest habere rationem præmii, hoc enim confert ad ejus majorem dignitatem & gloriam.

Dico 3°. Christus meruit circumstantias Incarnationem consequentes: quia illæ non prærequiruntur merito ipsius, nec se tenent ex parte principii merendi, sed ad illud consequuntur: Ergo.

Colliges ex prima conclusione Christum non meruisse concipi ex Spiritu sancto, nasci ex B. Maria, ex populo Judaico, tali loco, tali tempore, tali modo: Quia hæc sunt vel principia Incarnationis, vel circumstantiæ necessariò eam comitantes in executione.

Colliges ex secunda conclusione Christum meruisse prophetarum de ipso prædictionem, annuntiationem per Angelum, etiam ut probabilius videtur Matris virginitatem: Quoad duo prima patet, quia non sunt causæ aut principium Incarnationis. Patet etiam quoad tertium; quia virginitas Matris non influit in Incarnationem magis quàm albedo aut nigredo Matris, nec videtur circumstantia cum Incarnatione necessario connexa, etsi enim Mater non foret Virgo, eadem numero esset Incarnatio.

Colliges ex tertia conclusione Christum meruisse concentum Angelorum, Pastorum & Magorum adorationem, apparitionem stellæ, fugam in Ægyptum, curam & sollicitudinem BB. Mariæ & Joseph, esse mundi Judicem, Sacramentorum institutorem, quia hæc omnia sequuntur ad Christum, adeòque ad principium meriti. Item & suam resurrectionem non solùm quoad reunionem animæ ad corpus, quod omnes admittunt, & dicemus infrà, sed etiam probabiliùs quoad reunionem personalitatis Verbi ad totam humanitatem quæ morte desierat. Licèt enim partes humanitatis separatæ semper manserint unitæ Verbo, nihilominùs tota humanitas non mansit unita verbo in triduo mortis, quia humanitas non dicit partes quomodocumque, sed unitas, seu unum factas, & cùm Christus meruerit suam resurrectionem, ut dicetur infrà, hæcque reunio pertineat ad resurrectionem, sequitur Christum eam meruisse.

Dices: Ista reunio totius humanitatis ad Verbum sequitur ad reunionem animæ ad corpus vi primæ Incarnationis: Ergo.

R. N. Conseq. Quia licèt id quod sequitur ad id quod est gratis concessum non cadat sub merito, quamdiu durat illud gratis concessum, secùs tamen si desinat illud gratis concessum.

Repones: Hoc ipso quo anima reunitur corpori, nihil est ampliùs quod cadere possit sub merito, quia totum non distinguitur à partibus: Ergo.

R. N. Ant. Ad prob. D. Totum physicum, C. Totum metaphysicum, N. Id enim ratione suppositi distinguitur à partibus, scilicet materia & forma.

Petes utrùm Christus meruerit suæ Incarnationis continuationem?

Responsio communis, & maximè Thomistarum, est negativa contrà Suarem & alios. Ratio est; quia continuatio Incarnationis est eadem indivisibilis actio quâ inchoata est: Atqui ipsa Incarnationis actio non potest cadere sub merito ut primo facta: Ergo neque ut continuata. Prob. Maj. Incarnatio non continuatur ad modum rerum successivarum & divisibilium per additionem alicujus puta partis gradûs aut auxilii, sed est tota simul & mensuratur duratione omninò indivisibili, scilicet æternitate participatâ, utpotè immutabilis & permanentior visione beatâ: Ergo.

Confir. Qui semel obtinuit beatitudinem, totam ejus continuationem adeptus est, quia est indivisibilis inceptio & continuatio ejus, est enim ex natura sua vita æterna: Ergo potiori jure idem dicendum de Incarnatione.

Dices 1°. Poterat Christus mereri ne humanitas dimitteretur à Verbo aut non annihilaretur: Ergo.

R. N. Ant. Vel enim illa non dimissio, aut non annihilatio sumitur ex parte Dei pro actione ejus increata, & hæc non cadit sub merito; vel pro effectu ex parte humanitatis, & tunc illa non dimissio, aut non annihilatio nullum importat alium novum effectum realem qui possit cadere sub merito, sed est eadem ipsa continuatio.

Dices 2°. Christus meruit extensionem unionis hypostaticæ ad eas partes quas acquirebat per nutritionem: Ergo & hujus unionis conservationem. Prob. Conseq. 1°. Mereri ea quæ necessaria sunt ad conservationem est mereri ipsam conservationem; sed extensio unionis hypostaticæ ad illas partes erat necessaria ad ejusdem unionis conservationem: Ergo. Prob. 2°. eadem Consequentia: Ideo potuit mereri illam extensionem quia est posterior merito Christi: Atqui continuatio Incarnationis est etiam posterior merito Christi: Ergo.

R. Quosdam negare Ant. Quia positâ prima productione, sicut debebatur conservatio, ità & restauratio ne periret: Aliis tamen videtur magis consonum excellentiæ Christi asserere hanc extensionem esse ipsi debitam, nedum sequela naturali ex vi primæ unionis, sed etiam titulo meriti, cùm nihil obstet: Undè dato hoc Ant. N. Conseq. Et ad primam Prob. C. Ant. quoad ea quæ sunt necessaria conservationi immediatè & per se: N. verò quoad ea quæ sunt tantum remote & per accidens necessaria conservationi, quales sunt partes de novo advenientes respectu conservationis Incarnationis, in tantum enim sunt ipsi necessariæ in quantum nutritio erat ipsi necessaria: Undè modò, Christo non indigente nutritione, sine illa unio hypostatica continuatur.

Ad secundam Prob. N. Min. Cum enim continuatio unionis primo factæ, mensuretur, ut diximus, æternitate participatâ quæ habet durationem omninò immobilem & permanentem, non est formaliter & secundùm propriam durationem posterior meritò, sed solùm virtualiter per correspondentiam ad tempus nostrum.

Inferes: Ergo saltem istud virtualiter posterius & superadditum Incarnationi ut primo factæ poterit cadere sub merito.

R. N. Illationem; quia principium meriti, cùm sit causa efficiens præmii, debet realiter distingui ab illo.

ARTICULUS III.

Utrum sancti Patres meruerint Incarnationem?

Dico 1°. SS. Patres veteris testamenti non meruerunt nec mereri potuerunt de condigno Incarnationem nec circumstantias ejus intrinsecas. *Hic q. 2. a. 11. o.*

Est communis & certa. Probatur: Meritum de condigno adæquari debet cum præmio in valore & virtute: Atqui meritum antiquorum Patrum non potest adæquari in valore & virtute cum Incarnatione: Ergo. Patet Maj. Id enim importat condignitas. Prob. Min. In homine non datur aliud principium merendi quàm gratia adoptionis: Atqui unio hypostatica, cùm sit in esse personali, ità transcendit gratiam adoptionis ut sit alterius & superioris ordinis, sicut esse personam divinam respectu illius qui est tantùm participative Deus: Ergo. *Ibid.*

Confir. Unio beatæ mentis ad Deum, seu in esse intelligibili, hoc est gloria cœlestis, est præmium proportionatum & condignissimum gratiæ adoptionis; dicitur enim semen gloriæ: Atqui unio in esse personali & divino, qualis est Incarnatio, transcendit unionem in esse intelligibili, estque superior ad illam: Ergo.

Hinc passim in Scriptura Incarnatio dicitur opus nu-

misericordiæ; sic ad Tit. 3. *Apparuit benignitas & humanitas Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit.* Luc. 1. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos oriens ex alto.*

Dices cum S. Bonaventura: Antiqui Patres meruerunt de condigno apertionem Regni cœlestis; aliàs non meruissent gloriam: atqui cœlum non est apertum nisi per adventum Christi: Ergo illum meruerunt.

R.D. Maj. Antiqui Patres meruerunt de condigno apertionem Regni cœlestis quoad remotionem impedimenti quod se tenebat ex parte cujuslibet particularis, scilicet indignitas personalis, qualiter nos meremur nunc, C. Maj. Quoad remotionem impedimenti quod se tenebat ex parte naturæ peccato originali vitiatæ, N. Maj. Solutio est D. Th. in 3. D. 18. q. 1. a. 6. Quæstiunc. 2. ad 2.

Repones cum Medina: Extrinseca Dei ordinatio illorum meritorum ad Incarnationem potuit supplere illorum improportionem: Ergo.

R. N. Ant. Illa enim extrinseca ordinatio non elevaret illâ operâ suprà ordinem gratiæ, adeòque non tribueret illis valorem alterius rationis quàm secundùm se haberent.

Replicabis: Positâ illâ extrinsecâ Dei ordinatione & promissione retribuendi Incarnationem illis operibus, Incarnatio foret illis operibus debita: Ergo eam mererentur de condigno.

R. D. Min. Foret eis debitâ ex fidelitate Dei qui promissis non deest, C. Min. Ex condignitate operis, N. Min. & Consequ.

Ibid. Dico 2°. Antiqui Patres meruerunt de congruo Incarnationem. Est etiam communis.

Ibid. Prob. Congruum erat ut Deus exaudiret desideria & preces amicorum suorum qui ipsi obediebant: atqui SS. Patres erant amici Dei, desiderabant & petebant Incarnationem: Ergo.

Sed difficultas est utrum illud antiquorum meritum fuerit de congruo strictè an latè? Plures Theologi, tam domestici quàm extranei, contendunt esse de congruo strictè, fundanturque in S. Th. qui hîc a. 11. o. dicit: „ Ex congruo meruerunt SS. Patres Incarnationem desiderando & „ petendo: Congruum enim erat ut Deus exaudiret eos qui ei obediebant." Quæ verba intelligunt de congruo strictè. Sed quia Incarnatio seu Christus est principium totius meriti SS. Patrum, sicque sequeretur quòd principium meriti caderet sub merito, ut hunc nodum solvant, in varias explicationes abeunt.

Quidam dicunt Incarnationem ut intentam, hoc est Christum & ejus merita ut intenta, esse principium meritorum SS. Patrum per modum causæ finalis tantum, quatenus Deus intendens Incarnationem Christi, vi illius intentionis elegit merita antiquorum Patrum tanquam media ad executionem Incarnationis: Unde incarnatio in intentione est principium meritorum SS. Patrum, & merita Patrum sunt principia Incarnationis in executione; adeòque principium meriti sub ratione qua est principium meriti, non cadit sub merito, seu, quod idem est, Incarnatio & meritum Patrum sunt sibi invicem causæ in diverso genere, Incarnatio in genere causæ finalis, merita Patrum in genere causæ efficientis moralis, quod non repugnat.

Verum obstare videtur quod nullum sit aut concipi possit meritum in antiquis Patribus quod non sit, non solum propter Christum aut Incarnationem tanquam causam finalem, sed etiam quòd non sit ex ipso Christo seu ex ejus meritis tanquam ex causa efficiente morali, nullum est enim aut concipi potest pro hoc statu meritum in homine quod non accipiat valorem suum & vim merendi ex meritis Christi, seu cui Christus non meruit gratiam qua ejus opera sint meritoria apud Deum, ut docet hîc Auctor ad 2. & omnes admittunt, juxtà illud Joan. 1. *Omnes de plenitudine ejus accepimus.* At verò nec sunt nec concipiuntur merita in Christo moraliter efficientia merita nostra, nisi prout Christus consideratur ut existens aut absolutè futurus in aliqua differentia temporis, consequenter in statu executionis & non intentionis tantùm, actiones enim sunt suppositorum & existentium: Si ergo merita Patrum causent Incarnationem in executione in genere causæ efficientis moralis, & Incarnatio vicissim in executione causet merita Patrum in eodem genere causæ efficientis, evidens est quòd principium meriti cadat sub merito operis ab ipso procedentis, quòd incarnatio sit causa & effectus in eodem genere, seipsâ prior & posterior, &c.

Alii dicunt antiquos Patres meruisse de congruo Incarnationis executionem, non prout decretam & prævisam, sed ut executam in tempore. Sed neque iste dicendi modus nobis probatur, quia nihil fit in tempore nisi eo modo quo Deus per suum decretum executivum decrevit ab æterno fieri: Unde vel Patres meruerunt de congruo executionem Incarnationis ut prævisam & decretam à Deo, vel eam non meruerunt ut executam in tempore. Paritas est in nostra Prædestinatione; ideò enim per merita assequimur in tempore gloriam, quia Deus ab æterno decreto suo executivo voluit sic assequendam.

Alii tandem dicunt non repugnare principium efficiens tantùm meriti cadere sub merito, sed id non cohæret cum principiis positis: Enimverò quod causat per modum efficientis necessariò existit, quod autem jam existit, non potest sibi mereri ut existat. Insuper meritum etiam causat per modum efficientis; idem ergo causa & effectus in eodem genere causæ.

Verius ergo arbitror cum doctissimo Sylvio, antiquos Patres non meruisse Incarnationem Christi nisi de congruo latè sumpto pro impetratione Incarnationis exequendæ ex divina bonitate. Et hoc tùm propter rationem datam quòd Incarnatio & merita Christi sint fundamentum & principium totius meriti, non effectus: tùm quia alioquin sequeretur 1°. Patres meruisse aliquid melius quàm Christus ipse meruit. 2°. Quòd Incarnatio non esset opus puræ misericordiæ, meritum enim de congruo strictè, importat aliquod jus saltem amicabile ad præmium tanquam ad recompensationem & retributionem. 3°. Quòd Christus esset Patribus debitor suæ Incarnationis, item gratiæ & gloriæ quæ consequuntur ad Incarnationem. Hæc autem sunt absurda.

Ad D. Th. Quidam ipsum intelligunt de merito quarumdam circumstantiarum Incarnationis, veluti quòd tali tempore, de tali populo nasceretur. Alii intelligunt de congruo latè sumpto, ita ut mereri idem sit quod impetrare, & meritum accipiatur pro opere quo fiebat, ut attentâ divinâ bonitate, congruum esset, ut exaudiret illos qui ei obediebant *propter veritatem Dei ad confirmandas promissiones Patrum.* Ità respondet laudatus Sylvius.

Et reverà S. Doctorem alterutro sensu, maximè secundo esse intelligendum patet: 1°. quia hîc a. 11. o. generaliter resolvit quòd Incarnatio, non possit cadere sub merito, quia est principium meriti, hæc autem ratio non minùs militat pro merito de congruo strictè, quàm pro merito de condigno. 2°. Quia ibidem ad 3. negat B. Virginem meruisse Incarnationem. „ Quòd B. Virgo, in„ quit, dicitur meruisse portare Dominum om„ nium, non quia meruit ipsum incarnari, sed „ quia meruit ex gratia sibi data illum puritatis „ & sanctitatis gradum, ut congruè posset esse „ Mater Dei". Et in 3. d. 4. q. 3. a. 1. ad 6. ait: „ Quòd Beata Virgo non meruit Incarnationem, „ sed suppositâ Incarnatione, meruit quòd per „ eam fieret, non quidem merito condigni, sed „ merito congrui". Ex quò manifestum est juxtà S. Doctorem, quòd nec merito congrui B. Virgo me-

meruerit Incarnationem: Nullatenus autem est verisimile id ipsum concessisse Patribus S. Virgini longè inferioribus.

Inst. Meritum de congruo strictè illud est quod fundatur in amicitia mutua merentis & præmiantis: atqui SS. Patres, qui petebant Incarnationem, erant amici Dei: Ergo.

R. Maj. esse veram quando nihil obstat rationi meriti: Hîc autem obstat quòd Incarnatio sit principium meriti & non possit esse ejus effectus.

ARTICULUS IV.

Quæ fuerit causa physica Incarnationis.

Dico 1°. Nulla creatura fuit aut esse potuit causa principalis efficiens Incarnationis, sed solus Deus.

Prob. 1°. ex Scriptura: Habacuc 3. de Incarnatione dicitur: *Domine opus tuum.* Et Psal. 135. dicitur quod Deus faciat mirabilia solus: Omnium autem mirabilium maximum est Incarnatio: Ergo. Ratio etiam evincit ad tantùm ac tale miraculum requiri virtutem infinitam.

Quæstio est potissimum de causa instrumentali respectu B. Virginis.

Dico 2°. B. Virgo non fuit causa instrumentalis conjunctionis humanitatis cum Verbo.

Hæc Conclusio insinuatur ex auctoritatibus citatis, non enim propriè diceretur Incarnatio opus solius Dei, si B. Virgo illi cooperata fuisset etiam instrumentaliter.

Adstipulatur auctoritas D. Th. infrà q. 31. a. 5. & q. 32. a. 4. o. ubi ait: In ipsa Conceptione Christi B. Virgo nihil activè operata est, sed solam materiam ministravit.

Prob. ratione: Concursum instrumentalem ad conjunctionem humanitatis cum Verbo ideò aliqui adstruunt, ad salvandam maternitatem Dei in B. Virgine: Atqui ad id non requiritur: Ergo perperam ei tribuitur. Prob. Min. Ut B. Virgo verè sit & dicatur Mater Dei, sufficit quòd exercuerit in Conceptione Christi illum concursum quem Matres aliæ exercere solent in Conceptione suorum filiorum: Atqui hunc exercuit B. Virgo ergà Christum absque eo quòd debuerit esse causa instrumentalis respectu illius Incarnationis: Ergo. Prob. Min. in sententia Aristotelis & D. Th. Mater non concurrit activè in generatione prolis, sed passivè tantùm ministrando materiam humano conceptui, & hoc, in loco ad eum conceptum naturali, vi feminis virilis elaborandam ad perfectam organisationem: Atqui id totum præstitit B. Virgo respectu Christi, excepto quòd materia quam ministravit non virili semine, sed mystico spiramine fuerit elaborata usque ad perfectam organisationem & ultimam dispositionem ad recipiendum animam rationalem, ex cujus unione cum corpore resultare debebat connaturaliter subsistentia creata tanquam terminus completivus generationis, sed loco illius in eodem instanti substituta fuit subsistentia Verbi, quæ ultimo complevit & terminavit concursum passivum B. Virginis & operationem activam Spiritus sancti supplentis vices viri, Ergo. Et esto secundùm Medicos Mater concurreret activè, eodem modo ratiocinandum foret de concursu ejus activo; ac diximus de concursu ejus passivo.

Confir. Esto B. Virgo foret elevata ut instrumentum Incarnationis, non ideò foret Mater Dei, tùm quia concursus Matris est principalis, tùm quia creatura etiam inanimata potuit de potentia Dei absoluta ad id elevari, quæ tamen non foret ideò Mater Dei.

Dices: Ambros. Epist. 82. & Bernard. Hom. 4. dicunt per B. Virginem carnem fuisse junctam Divinitati. Et Isichius Hom. 2. de Deipara, vocat illam *Instrumentum Incarnationis*: Ergo.

R. Ambrosium & Bern. intelligendos esse de junctione, non effectiva, sed dispositiva, quatenùs subministravit & præparavit materiam quæ efformata in humanitatem juncta fuit verbo. Isichius autem nomen instrumenti sumpsit latè pro omni eo quod concurrit aliquo modo ad productionem alterius.

Dico 3°. tota Trinitas Incarnationem operata est. Insinuatur in Scriptura ad Galat. 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere:* En Pater. Ad Philipp. 2. *Semetipsum exinanivit formam servi accipiens:* En Filius Math. 1. *Quòd in ea natum est, de Spiritu sancto est:* En Spiritus sanctus. Ergo.

Prob. ratione: Omnia opera Dei ad extrà sunt toti Trinitati communia: Ergo. Prob. Ant. Deus operatur ad extrà per omnipotentiam: Atqui omnipotentia est communis tribus personis non minùs quàm essentia: Ergo non potest una persona operari ad extrà, quin operetur & altera, adeoque opera Dei ad extrà toti Trinitati sunt communia. Undè sequitur Filium dupliciter se habuisse ad Incarnationem, effectivè per potentiam, & terminativè per subsistentiam: Pater autem & Spiritus sanctus effectivè tantùm.

DISSERTATIO VI.

De Persona assumente.

D. Th. Q. 3.

ARTICULUS I.

Utrùm proprium sit personæ Divinæ naturam alienam terminare?

Dico: Ita proprium est personæ divinæ naturam alienam terminare, ut id repugnet omni personalitati creatæ vel creabili. *Hic q. 3. a. 1. ad 2.*

Prob. Personalitas finita non potest terminare nisi naturam propriam: Atqui omnis personalitas creata vel creabilis est finita: Ergo. Patet Min. Prob. Maj. Personalitas finita habet suam limitationem & speciem à natura cujus est complementum & terminus, ita ut subsistentia equi v. g. non distinguatur à subsistentia hominis, nisi quia illa est equi, ista hominis: Ergo non potest loco alterius subsistentiæ subrogari, nec nisi propriam naturam terminare.. Ant. est certum, cùm enim subsistentia sit modus & terminus naturæ, non dat speciem naturæ sed eam supponit & ab ipsa specificatur, sicut totum quod est terminus & complementum partium ab ipsis limitatur & specificatur. Patet etiam Conseq. Quia hoc ipso quo subsistentia desumit speciem à natura, & talis est speciei quia talem naturam terminat, implicat quòd eadem manens terminet aliam naturam, alias foret eadem ut supponitur, & non foret quia esset alterius naturæ & speciei, sicut implicat totum inveniri & communicari extrà suas partes quia ab ipsis specificatur, resultat & limitatur. *Ibid.*

Aliter autem dicendum de subsistentia divina quæ ratione infinitatis nullo genere, nullâ specie clauditur: Undè sicut natura divina continet formaliter eminenter omnium naturarum possibilium perfectionem, ità & subsistentia divina terminando naturam sic infinitam continet formaliter eminenter omnium subsistentiarum possibilium virtutem, adeoque apta est quascumque naturas terminare.

Confir. Subsistentia quæ posset terminare duas naturas, posset terminare infinitas, adeòque esset infinita in ratione terminandi, ubi enim pluralitas non facit differentiam, nec illam faceret infinitas, si esset possibilis, ut ait Aristot. 4. phys. textu 76. ex quo infert quòd si duo corpora possent esse simul in eodem loco, possent & infinita si darentur: Atqui nulla subsistentia est infinita nisi increata: Ergo.

Prob. 2°. & simul præcluditur evasio adversariorum qui distinguunt inter potentiam naturalem & supernaturalem, inter potentiam ordinariam & ex-

extraordinariam. Nulla personalitas creata potest naturaliter terminare alienam naturam: Ergo nec supernaturaliter aut de potentia Dei absoluta. Ant. est certum. Prob. Conseq. Juxtà communem Philosophorum doctrinam in causis formalibus non currit distinctio potentiæ ordinariæ & extraordinariæ: Atqui subsistentia creata habet rationem formæ & actûs substantialis naturæ quam terminat: Ergo si non possit naturaliter, &c. Min. est certa; Maj. ultrà quòd communiter tradatur à Philosophis, patet ex hoc quòd causa formalis non causat nisi communicando seipsam, effectus enim formalis est ipsa forma communicata, in quo differt à causa efficiente quæ producit aliquid à se distinctum: Ergo quantumcumque applicetur à causa supernaturali, nihil ampliùs efficiet nisi communicare seipsam.

Neque dicas posse augeri vim ejus causandi, quia non causat, ut dictum est, nisi seipsam communicando: Unde quamvis augeatur, nihil aliud efficiet nisi seipsam communicare: Et aliunde cùm formæ substantiales non admittant magis & minus, si quid ipsi addatur, non erit amplius eadem forma, sed alia.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Terminare plures naturas non arguit infinitatem in persona terminante: Ergo. Prob. Ant. Personalitas divina prout ab essentia distincta non est infinita: Atqui tamen ut sic de facto plures terminat naturas, divinam scilicet & humanam, & infinitas terminare posset: Ergo terminare alienam naturam non arguit infinitatem. Prob. Ant. Si personalitas divina, prout distincta ab essentia, esset infinita, sequeretur aliquam infinitatem competere Filio quæ non competeret Patri, & vicissim: Atqui hoc dici non potest: Ergo.

R. N. Ant. Ad Prob. D. Maj. Personalitas divina, prout ab essentia distincta, non est infinita infinitate perfectionis, Transeat Maj. Non est infinita infinitate terminativâ, N. Maj. Igitur personalitas divina duo præstat naturæ alienæ quam terminat, 1°. Perseitatem independentiæ; & quia hoc est perfectio, id præstat ratione subsistentiæ absolutæ quam implicat & in qua transcendentaliter imbibitur. Aliud autem quod præstat est perseitas incommunicabilitatis; & quia id non dicit perfectionem, illam præstat ratione illius quod explicat: Et sub illa ratione licet non sit infinita infinitate perfectionis, est tamen infinita in ratione terminandi, tùm quia naturam infinitam terminat, tùm quia potest terminare in infinitum syncategorematicè. Unde patet Responsio ad probationem: sicut enim licèt à pluribus reputetur inconveniens quòd perfectio aliqua competat Patri & non Filio & è contrà, non tamen quòd aliqua entitas non explicans perfectionem, v. g. filiatio conveniat Filio, quæ non convenit Patri; ita similiter non est inconveniens quòd aliqua infinitas terminativa uni personæ conveniat quæ alteri non convenit. Confer Tractatum de Trinit. Dissert. 3. a. 5.

Inferes: Ergo Pater non est in omni linea infinitus.

R. D. Illationem: Pater ratione paternitatis non est in omni linea infinitus, C. est enim sub hac ratione infinitus in sola linea paternitatis: ratione naturæ, N. Sub hac enim ratione est formaliter infinitus in linea naturæ & identicè in omni linea; quia natura divina cum omnibus quæ sunt in Deo sivè absolutis, sive relativis identificatur.

Inst. Terminare naturam alienam non est effectus infinitus: Ergo non exigit infinitatem in causa.

R. D. Ant. Non est effectus infinitus in ratione entis, C. In ratione effectus formaliter, N. Ant. & Conseq. sic licet effectus creationis sit ens finitum, quia tamen in ratione effectûs formaliter est infinitus, exigit causam infinitam.

Repones: sol continet eminenter effectus causarum inferiorum, & tamen est aliquid finitum: Ergo à pari non repugnat dari aliquam subsistentiam creatam superioris ordinis quæ eminenter contineat virtutem personalitatum inferiorum.

R. N. Conseq. & paritatem. Disparitas est 1°. Quòd sol causet per modum causæ efficientis; Subsistentia verò per modum causæ formalis, ut dictum est. 2°. Sol continet aliarum causarum effectus eminenter imperfectè quoad rationes genericas tantùm puta viventis aut corporis corruptibilis; subsistentia verò terminans plures naturas, earum subsistentias deberet eminenter continere quoad rationes earum specificas & individuales, quod non magis potest, quam possit natura cujus est terminus & à qua specificatur, continere aliarum naturarum rationes specificas & individuales: Hoc soli subsistentiæ divinæ competit, quæ cùm terminet naturam eminenter continentem omnes rationes specificas & individuales aliarum naturarum, continet ideò omnes perfectiones specificas & individuales aliarum subsistentiarum.

Obj. 2°. Non implicat contradictionem ut ea quæ sunt naturaliter determinata ad unum effectum vel terminum, supernaturaliter extendantur ad alia: v. g. quòd idem corpus sit in diversis locis, idem accidens in diversis subjectis, eadem forma in diversis materiis: Ergo similiter.

R. Dato Ant. cum suis exemplis, N. Conseq. Disparitas est quòd ea quæ afferuntur, habeant ex se speciem & determinationem: Undè ex eo quòd extendantur ad alia à quibus specificationem non habent, non admittunt suam speciem & determinationem, sed solùm variantur termini eorum materiales: At verò subsistentia habet limitationem & speciem à natura quam terminat: Undè si aliam terminaret naturam, suam speciem amitteret.

ARTICULUS II.

Per quid immediatè terminatur natura humana in Christo? An per aliquid absolutum, vel per aliquid relativum?

Suppono ex Tract. de Trinit. præter tres subsistentias relativas & incommunicabiles dari insuper in Deo secundùm se, & ut personis præintellecto, subsistentiam absolutam per quam natura divina per se subsistit, non quidem incommunicabiliter sicut personæ, sed communicabiliter.

Existimavit Durandus unionem humanitatis immediatè factam esse ad subsistentiam absolutam Dei, mediatè autem ad proprietatem relativam Filii, quia existimavit proprietates relativas non esse subsistentias.

Dico: Ratio formalis terminandi naturam humanam est subsistentia relativa, seu, Verbum terminavit naturam humanam formaliter & proximè per propriam personalitatem seu subsistentiam relativam, per quam constituitur in ratione personæ distinctæ à Patre & Spiritu sancto, non per subsistentiam absolutam & communem. *D. Th. 3. p. q. 2. a. 2. & 4. & q. 3. a. 2. & 4.*

Prob. 1°. Auctoritate Concilii Tolet. 6. & 11. in confessione fidei, ubi sic habetur: „ Incarnationem fidei tota Trinitas operata est, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis, solus tamen Filius formam servi accepit in singularitate personæ, non in unitate naturæ divinæ, in id quod proprium est Filii, non quod Trinitati commune est.

Et in Synodo 6. Act. 8. dicitur ex S. Dionysio cap. 2. de Divin. Nomin. „ Quòd Pater & Spiritus sanctus nihil in Incarnatione habent commune, nisi benignissimam voluntatem.

Prob. ratione innuatâ in præfatis auctoritatibus: Si Verbum terminaret naturam humanam formaliter & proximè per subsistentiam communem & absolutam, Pater & Spiritus foret incarnati

nati non minus quàm filius: Atqui falsum Consequens: Ergo & Ant. Prob. Sequela: Quod convenit alicui personæ Trinitatis ratione alicujus attributi absoluti & communis, convenit toti Trinitati: Sic quia creatio, conservatio, gubernatio, imò & ipsa actio unitiva Incarnationis conveniunt uni personæ ratione omnipotentiæ, conveniunt omnibus: Ergo.

Dices cum Durando humanitatem non solùm esse unitam immediate subsistentiæ absolutè, sed etiam mediatè proprietati relativæ Filii, undè fit quòd Filius solus sit incarnatus, non Pater & Spiritus, nisi cum addito, in quantum scilicet sunt hic Deus, non autem in quantum sunt tales personæ.

Sed contrà instatur ratione jam factâ: Quæ competunt Deo ratione alicujus attributi absoluti & communis, competunt personis, & de illis absolutè & sine addito prædicantur: sic quia creare convenit Deo ratione potentiæ, absolutè & sine addito de qualibet persona prædicatur: Ergo si terminare naturam humanam conveniat Deo ratione subsistentiæ communis & absolutæ, convenit & omnibus personis, & de illis poterit dici simpliciter & absolutè quòd sint incarnatæ & homines factæ.

Quod autem dicit Durandus Patrem & Spiritum sanctum posse dici incarnatos cum addito, hoc est in quantum sunt *hic Deus*, temeritate non vacat, cùm nullus Patrum ità loqui ausus fuerit.

Hinc sequitur 1°. Etiam explodendam esse alteram sententiam quæ dicitur esse Victoriæ, Soto, &c. nimirùm, Verbum terminare humanitatem per subsistentiam absolutam & communem, non quidem præcisè & absolutè sumptam, sed ut modificatam proprietate relativâ Filii: quia in hac sententia ut in priori sequeretur pariter Patrem & Spiritum sanctum esse incarnatos. Prob. Sequela: Quod convenit alicui personæ ratione alicujus attributi communis etsi appropriati & proprietate relativa modificati, convenit omnibus: v. g. Quia creare convenit Filio ratione omnipotentiæ quæ omnibus communis est, non potest ratione illius etiam ut ipsi appropriatæ & relativâ proprietate modificatæ quidquam creare, nisi Pater & Spiritus Sanctus simul creent: Ergo pariter non potest terminare naturam humanam ratione subsistentiæ communis etsi ipsi appropriatæ & proprietate relativâ modificatæ, nisi Pater & Spiritus sanctus simul eam terminent.

Sequitur 2°. Verbum terminare mediate & secundariò humanitatem per subsistentiam communem & naturam; quia subsistentia personalis immediatè terminans identificatur cum absoluta & natura. Ne tamen indè inferas Patrem & Spiritum sanctum posse dici mediatè incarnatos eò quòd identificentur ipsi naturæ & subsistentiæ communi, id enim non sufficit, sed deberent identificari cum termino immediato, scilicet personalitate Verbi à qua è contrà realiter distinguuntur.

Sequitur 3°. Subsistentiam communem & essentiam divinam posse dici rationem radicalem & remotam terminandi naturam humanam: Quia indè oritur in subsistentia relativa vis infinita & perfectio terminandi.

Sequitur 4°. Meritò olim damnatos fuisse Hermogenem & Praxeam de quibus Aug. & Epiphan. lib. de Hæres. Item & Sabellianos seu Patripassianos qui dogmatisabant Filium non potuisse incarnari & pati absque Patre cum quo esset ejusdem naturæ.

Sequitur 5°. Nihilominus Patrem & Spiritum sanctum esse in humanitate Christi, non solùm ratione immensitatis, sed etiam per concomitantiam ratione Incarnationis, ita ut si per impossibile personæ divinæ non forent ubique ratione immensitatis & infinitatis, forent tamen in humanitate Christi ratione Mysterii Incarnationis. Ratio est: Verbum est in humanitate ratione hujus Mysterii, Verbo identificatur divinitas, divinitati identificantur personæ divinæ: Ergo personæ divinæ ratione hujus mysterii sunt per concomitantiam in humanitate Christi.

Si dicas: Pater & Spiritus sanctus non sunt concomitanter in Eucharistia ratione Consecrationis, alias sequeretur quòd manducaremus & sacrificaremus Patrem & Spiritum sanctum, quod falsum est: Ergo nec in humanitate Christi. Prob. Sequela: Manducamus & sacrificamus id quod in Eucharistia est per concomitantiam, scilicet divinitatem Verbi: Ergo.

R. N. Ant. Ad prob. N. Sequelam. Ad prob. D. Manducamus & sacrificamus quod est per concomitantiam immediatam, C. Mediatam, N. Natura autem Verbi est in Eucharistia per concomitantiam immediatam, in quantum pari passu procedit cum Verbo & æquè immediate comitatur corpus, quod Verbum hypostatice sustentat, ac ipsum Verbum. Pater autem & Spiritus sunt ibi mediante divinitate ut sic, & divinitas mediante divinitate Verbi, seu Verbo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Deitas potest immediatè communicari humanitati absque eo quòd ipsi immediatè communicentur personæ: Ergo ruit fundamentum conclusionis. Prob. Ant. Natura divina de facto communicatur Filio & non paternitas: Ergo similiter.

R. N. Ant. Ad prob. N. Conseq. Disparitas est quòd oppositio relativa, quæ reperitur inter personas divinas, impediat quin una alteri communicetur: At verò inter humanitatem & personalitates Patris aut Spiritûs sancti nihil obstat quominus istæ illi communicentur, si & ipsa natura immediate communicaretur.

Obj. 2°. Personalitas Verbi identificatur cum natura: Ergo non potest humanitas immediatè uniri personalitati, quin & ipsi naturæ.

R. D. Ant. Personalitas Verbi identificatur cum natura sub distinctione virtuali, C. Sine distinctione virtuali, N. Hæc autem virtualis distinctio sufficit ut filiatio immediate terminet, non natura; sicut sufficit ut natura communicetur & non Paternitas.

Inst. 1°. Quia visio beatifica terminatur ad essentiam divinam ut est in re, non potest non terminari ad relationes, ut docetur in Tract. de visione beatifica: atqui personalitas Verbi, ut est in re, terminat naturam humanam: Ergo non potest eam non terminare natura quacum identificatur, licèt virtualiter ab ea distinguatur.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd visio Dei cùm sit intuitiva, quidditativa & beatifica, ex hoc multiplici capite exigit attingere omne quod in Deo est, ut probatur loco citato: At verò humanitas terminata subsistentiâ Verbi, non exigit terminari absolutâ: Communicatio autem alicujus rei fit secundùm exigentiam termini cui fit communicatio. Adde quòd humanitas terminetur etiam ad naturam & subsistentiam communem, sed mediatè, ratione scilicet subsistentiæ Verbi.

Inst. 2°. Humanitas terminata per subsistentiam relativam, exigit terminari per absolutam: Ergo. Prob. Ant. Humanitas exigit non solùm perseitatem incommunicabilitatis, sed etiam perseitatem independentiæ: atqui subsistentia relativa confert tantùm perseitatem incommunicabilitatis; altera autem perseitas habetur à subsistentia absoluta, ut diximus artic. præceden. & in Tractat. de Trinit.

R. N. Ant. Ad probat. D. Min. Subsistentia relativa ratione ejus quod explicat, confert tantùm perseitatem incommunicabilitatis, C. Ratione ejus quod implicat, N. Cùm enim identificetur cum essentia divina quæ ipsi transcendentaliter imbibitur, implicat & continet omnimodam perfectionem, adeoque & perseitatem independentiæ: quod sufficit ut illam communicet humanitati, sicut

ficut fufficit ut illam communicet perfonæ divinæ quam conftituit.

Obj. 3°. Natura divina quæ eft communis tribus perfonis ut modificata paternitate, eft principium generans: Ergo fimiliter fubfiftentia abfoluta, licèt communis tribus perfonis ut modificata fubfiftentiâ relativâ, eft ratio terminandi humanitatem.

R. N. Confeq. Difparitas eft 1°. quòd generatio non fupponat tres perfonas Trinitatis cùm fit generatio unius, undè tribus convenire non poteft, fed folum ei quæ eft ingenita: At terminatio naturæ humanæ fupponit tres perfonas; undè fi fiat primò per fe ratione alicujus abfoluti, omnibus convenit. 2°. Generare eft agere; unde debet affignari hujus actionis notionalis principium quo, quod eft natura, & principium quod, quod eft perfona; at verò terminare humanitatem non eft actio in illam, fed purus terminus, & ideo id quo fit hæc terminatio, non debet effe natura, fed perfonalitas cujus proprium eft terminare naturam.

Obj. 4°. fecundùm Thomiftas, humanitas exiftit formaliter per exiftentiam divinam abfolutam & tribus perfonis communem, ut dicemus infrà ad q. 17. D. Th. Quidni ergo fubfiftat per fubfiftentiam communem?

R. Difparitatem effe quòd unio humanitatis ad exiftentiam divinam non fit immediata, fed ex confequenti tantum & mediante perfonalitate Verbi.

ARTICULUS III.

Utrùm Deus fecundum fe abftrahendo à Perfonalitatibus relativis poffit naturam alienam affumere?

Quæftio duplici fenfu intelligi poteft. 1°. An fi natura divina intelligeretur fine relationibus perfonalibus; ita ut confideraretur hic unus Deus, non trinus in perfonis, qualem imaginantur Ethnici, poffet naturam alienam affumere? 2°. An fuppofito quòd fint in Deo tres perfonæ, ut fides docet, poffet tamen natura divina, feu hic Deus ut communis tribus perfonis, ratione fubfiftentiæ abfolutæ, affumere alienam naturam?

Ib. a. 3. o. Dico 1°. Hic Deus unus, abftractis perfonalitatibus, poteft intelligi affumens naturam alienam.

Ibid. in a. f. c. & ad 2. Prob. Quia in hac hypothefi remaneret Dei omnipotentia per quam facta eft Incarnatio, remaneret & una perfonalitas Dei, ut Judæi intelligunt, ad quam poffet terminari affumptio; ficut nunc dicimus eam terminari ad perfonam Verbi: Ergo.

Dico 2°. Deus trinus in perfonis poffet ratione fubfiftentiæ abfolutæ affumere naturam alienam, fubfiftentiis relativis eam fecundariò tantùm terminantibus.

Eft communis inter Thomiftas, qui agnofcunt in Deo fubfiftentiam communem & abfolutam, diftinctam à fubfiftentiis relativis per quas conftituuntur perfonæ.

Prob. Quod eft Deo ratio fubfiftendi in natura propria, poteft effe illi ratio fubfiftendi in natura aliena: Id per fe manifeftum eft; non enim alia de caufa fubfiftentia relativa Verbi eft illi ratio fubfiftendi in natura humana, quam quia eft illi ratio fubfiftendi per fe primò in propria natura: atqui fubfiftentia communis & abfoluta eft Deo ratio fubfiftendi in propria natura: Id probatum fuppono ex Tract. de Trinit. Differt. 4. a. 3. Ergo.

At ftatim obvia fe offert difficultas: Ifta natura humana terminata per fubfiftentiam abfolutam foret homo & non perfona, quod implicat. Prob. Affumptum: Perfona per fe fubfiftit incommunicabiliter: atqui fubfiftentia abfoluta non confert perfeitatem incommunicabilitatis, fed independentiæ tantum: Ergo.

R. N. Affumptum. Ad prob. D. Min. Subfiftentia communis & abfoluta, non tribuit incommunicabilitatem formaliter & per fe, C. Min. Concomitanter & mediatè, N. Min. Hoc ipfo enim quòd natura humana uniretur primariò & immediatè fubfiftentiæ communi & abfolutæ, uniretur, etiam fecundariò & mediatè fubfiftentiis relativis à quibus haberet incommunicabilitatem.

Dices infuper: Patres & Concilia non cognoverunt aliam unionem poffibilem naturæ creatæ in Deo, nifi vel in natura vel in perfona: Undè arguebant quòd fi non effet in natura, ergo effet in perfona, vel nulla. Ità Concil. Tolet. 6. & 11. S. Anfelmus lib. de Incarnat. c. 4. D. Th. q. præcedenti a. 2. o. atqui unio naturæ creatæ facta fubfiftentiæ abfolutæ & communi, non effet unio, neque in natura, neque in perfona: Ergo.

R. 1°. ad Maj. Equidem Patres & Concilia non meminiffe nifi duplicis unionis, in natura fcilicet vel in perfona, non quidem quòd aliam impoffibilem judicarent, fed quia hæretici contrà quos agebant, Neftoriani fcilicet & Entychiani, de illa tantùm duplici unione contendebant: Undè ex conceffis, feu ut dicitur argumento ad hominem, contrà illos inferebant unionem effe factam in perfona, ex hoc quòd non effet facta in natura.

R. 2°. ad Min. hanc unionem in noftro cafu equidem non fore ad perfonam immediatè & per fe primò, quia hic Deus fic confideratus perfona non eft, ex confequenti tamen neceffariò fore etiam ad perfonam, quia terminaretur 1°. ad fubfiftentiam abfolutam, fecundariò & mediatè terminaretur ad fubfiftentias relativas, ut jam diximus.

ARTICULUS IV.

Utrùm plures perfonæ divinæ poffint fimul vel divifim affumere eandem numero naturam humanam?

Et è contrà.

An plures humanitates poffint fimul ab eadem perfona divina affumi?

Dico 1°. Quælibet ex perfonis divinis potuit terminare naturam humanam, eique hypoftaticè uniri. *Ib. a. 5. o.*

Prob. affumere naturam alienam convenit Deo ratione omnipotentiæ ut principii affumentis, & ratione perfonalitatis ut termini affumptionis: Atqui quælibet ex perfonis divinis habet omnipotentiam & perfonalitatem propriam in terminando infinitam: Ergo. *Ibid.*

Nec refert quòd fi Pater incarnaretur, effet fimul Pater & Filius: Id enim foret fecundùm diverfas naturas, quod non repugnat, neque pareret confufionem in re, fed ad fummum in fermone, quo fenfu intelligenda funt verba Anfelmi lib. de Incarnat. c. 4.

Dico 2°. Plures perfonæ divinæ poffunt eandem fimul naturam humanam terminare, eique hypoftaticè uniri. Eft communis contrà Scotiftas. *Ib. a. 6. o.*

Prob. Non eft repugnantia neque ex parte perfonarum terminantium, neque ex parte naturæ terminabilis: Ergo nulla. Prob. Ant. pro prima parte: Perfonæ divinæ non fe excludunt à convenientia in eadem natura, cùm omnes terminent fimul eandem naturam divinam. Ergo. Prob. pro fecunda parte: 1°. Tota ratio facti in hoc myfterio eft potentia facientis, ut dicit Aug. Epift. 3. ad Voluf. Ergo de illo judicandum eft magis fecundùm conditionem perfonæ affumentis, quam fecundùm conditionem naturæ affumptæ. Subfumo: Atqui non repugnat ex parte perfonæ affumentis, ut dictum eft: Ergo nec ex parte naturæ affumptæ. Conf. Natura humana eft terminabilis à per- *Ibid.*

persona divina, non ratione potentiæ naturalis sed obedientialis: Atqui ex parte hujus potentiæ non oritur repugnantia, si ex parte termini non oriatur: Ergo.

Dices 1°. Ideò natura divina potest terminari tribus subsistentiis, quia est infinita: Ergo non valet consequentia ad naturam creatam quæ finita est.

R. infinitatem esse rationem cur divina natura connaturaliter terminari possit tribus subsistentiis, & ut idem re cum ipsis. Natura verò creata est terminabilis supernaturaliter seu obedientialiter, & ut quid distinctum ab illis.

Dices 2°. ex hac Conclusione sequitur 1°. naturam humanam fore communicabilem ulteriori supposito, ut supponitur, & incommunicabilem, quia de ratione subsistentiæ est reddere naturam incommunicabilem ulteriori supposito. 2°. Esse simul adæquatè terminatam & non adæquatè terminatam, utpotè ulterius terminabilem. 3°. Pendere à duplici termino totali & adæquato, quod non minus repugnat quàm eundem effectum produci à duabus causis totalibus, idem accidens esse in diversis subjectis, idem corpus in diversis locis circumscriptivè, eandem lineam terminari diversis punctis: Ergo.

R. ad primum, esse de ratione subsistentiæ creatæ reddere naturam incommunicabilem ulteriori supposito, ut dicemus infrà, non autem de ratione subsistentiæ infinitæ, ut patet in divinis: Undè quod habet natura divina connaturaliter ex intrinsecis quòd possit communicari pluribus personis, hoc habet natura creata participativè ratione potentiæ obedientialis quæ est quodammodo infinita.

Ad secundum, dico in hoc casu naturam fore adæquatè terminatam intensivè, sed non extensivè, & sic ulterius adhuc esse terminabilem extensivè. Sic Paternitas in creatis adæquatè intensive terminatur per unicum filium; est tamen adhuc terminabilis extensivè per plures alios, si adveniant. Per *intensivè* autem intelligimus perfectionem terminationis. Per *extensivè* modum terminationis: Undè adæquatè intensivè terminatum per aliquid, sed non extensivè non erit quidem perfectius terminatum per aliud, sed tantùm pluribus modis terminatum.

Igitur una persona divina terminando naturam divinam, eminenter habet posse terminare naturam creatam contentam in divina: Et sicut terminando naturam divinam relinquit locum alteri personæ ut possit simul terminare eandem naturam, non quia non terminat eam omnimodâ perfectione, sed quia non omni modo seu omni extensione; Pater enim terminat ut Persona ingenita, Filius ut genita, Spiritus sanctus ut spirata: Ità similiter terminando eminenter naturam creatam, relinquit alteri personæ locum ut possit simul terminare, non quòd perfectissimè non suppleat quidquid perfectionis personalitas creata conferre posset, sed quia sola non communicat omnem modum terminationis eminentialis, quo suppleri potest: Neque affert omnem modum eminentialem continendi qui est in alia persona; adeoque non exhaurit totam terminabilitatem naturæ ab alio supposito eminentiali.

Et hinc patet solutio ad tertium, licet enim verum sit eundem omnino effectum non posse pendere à duplici causa totali & adæquata, quando omni modo est totalis & adæquata, tàm quoad rem quàm quoad modùm, ità ut una nihil ampliùs etiam quoad modum, causet quàm altera: Secus tamen si aliquid amplius tribuat, aut idem novo modo, tunc enim non est omnibus modis totalis & adæquata, sed solum quoad aliquid, videlicet quoad substantiam effectus, non quoad modum seu extensionem: Patet in relatione paternitatis de qua suprà, vel in relatione similitudinis unius albi ad aliud album.

Porrò quælibet personalitas divina terminat & quidem adæquatè intensive seu quoad perfectionem naturam assumptam, sed non adæquatè extensivè seu omnibus modis, ut dictum est, de terminatione divinæ naturæ.

Quoad exempla objecta: Patet Responsio ad primum. Ad secundum, de accidente posset negari Ant. si intelligatur supernaturaliter: Sed hoc dato, N. Conseq. quia accidens individuatur à subjecto, non autem natura à personalitate. Ad tertium & quartum de corpore bilocato circumscriptivè & duplici puncto terminante lineam, disparitas est quòd tàm unus locus circumscriptivus respectu ejusdem quantitatis seu corporis, quàm unum punctum respectu ejusdem lineæ, sint termini totales & adæquati non solùm intensivè, sed etiam extensive, cum alter locus & aliud punctum non contineat eminenter virtutem novo modo terminandi idem corpus seu eandem lineam: Sicut quælibet persona alio & alio modo terminando naturam, divinam potest terminare eminenter alio etiam & alio modo naturam creatam in illa contentam. Est hæc subtilis doctrina Cajetani quam communiter adoptant nostri Thomistæ.

Inst. Divina persona non potest assumere humanitatem propriâ personalitate terminatam, ut dicemus Dissert. seq. Ergo. nec terminatam alienâ.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd humanitas terminata propriâ personalitate sistat in se; si autem terminaretur ulteriùs alienâ personalitate, sisteret in se & non in se sed in alio, quod implicat: At quòd terminata alienâ personalitate sistat in alio, non implicat quòd sistat in altero alio, novo modo. Sed de hac difficultate latius Dissert. seq. a. 1. §. 2.

Dices 3°. D. Anselmus lib. de fide Trinit. & Incarnat. cap. 4. dicit: *Quapropter impossibile est, Deo incarnato secundum unam quamlibet personam, illum secundùm aliam quoque personam incarnari*: Ergo.

R. Etsi à quibusdam admittatur Anselmum in hoc nobis adversari, posse tamen intelligi hoc sensu quòd velit non posse plures personas eandem naturam assumere, sic ut ex illa assumptione, resultet tantùm una persona: Patet ex ejus scopo qui est probare Patrem & Spiritum sanctum non assumpsisse humanitatem, quia in Christo est unica persona, & una persona non potest resultare ex natura pluribus personalitatibus terminata.

Dico 3°. Una persona divina potest simul plures naturas humanas assumere. *Ib. a. 7. o.*

Prob. Neque omnipotentia Dei, neque vis terminativa ejus est coarctata aut exhausta per unam naturam creatam, cùm utraque sit infinita: Ergo. *Ibid.*

Confir. De facto una Verbi persona terminat naturam divinam & humanam: Ergo à fortiori potest terminare plures humanas.

Dices: Hinc sequitur quòd duæ naturæ corporeæ se penetrarent.

R. N. Sequelam: Quia ad veritatem Conclusionis non requiritur quòd suppositum divinum assumat in eodem loco duplicem illam naturam, sed ratione immensitatis possit hîc unam assumere, alteram Romæ. Sed & concessâ sequelâ supernaturaliter, nihil sequitur absurdi secundùm Thomistas.

Dico 4°. Si plures personæ divinæ assumerent unam naturam humanam, aut una persona assumeret plures naturas, in utroque casu diceretur unus, homo non plures homines. *Ib. a. 6. ad 1. & a. 7. ad 2.*

Prob. Ad multiplicationem nominis concreti substantivi requiritur multiplicatio formæ & suppositi: Atqui homo est nomen concretum substantivum, & in primo casu, non multiplicaretur forma, in secundo non multiplicaretur suppositum: Ergo. Maj. patet ex Regula Dialectices quæ inter nomina concreta substantiva & adjectiva statuit hoc discrimen, quòd ad multiplicationem nominum substantivorum requiratur multiplicatio formæ & suppositi, ad multiplicationem autem nominum adjectivorum sufficit multiplicatio subjecti. Ratio autem hujus discriminis, juxtà Auctorem, est quia nominibus est utendum secundum quòd sunt ad significandum imposita, quod qui- *Ib. a. 7. ad 2.*

dem

dem est ex consideratione eorum quæ apud nos sunt, hoc est quod debet attendi secundum usum communiter receptum inter homines: Porrò secundum usum communiter receptum, nomina concreta substantiva non multiplicantur nisi multiplicatis formâ & supposito, & è contrà adjectiva multiplicantur multiplicato solo subjecto: sic, v. g. quia in divinis est unica natura, licèt sint tria supposita seu tres personæ, dicitur unus Deus: E contrà, quia in Christo est unum suppositum, licèt duæ naturæ, dicitur unus Christus, non duo. Item in divinis non dicuntur substantivè tres omnipotentes, sed unus omnipotens; non tres æterni, sed unus æternus, prout usurpavit S. Athanasius in Symbolo contrà Arianos: si autem sumantur adjectivè, rectè dicuntur tres omnipotentes, tres æterni: Item in humanis homo habens plures artes non dicitur plures artifices, habens plures filios non dicitur plures Patres: E contrà verò si poneretur una albedo in duobus subjectis, dicerentur duo alba.

1. p. q. 39. a. 3. Ratio ulterior hujus differentiæ hæc adfertur etiam ex D. Th. quòd nomina adjectiva significent formam per modum accidentis seu adjacentis subjecto: Undè cum accidens sicut habet esse in subjecto, ità & habet, saltem quoad nos, suam unitatem aut pluralitatem à subjecto, consequenter nomina concreta adjective significantia, unitatem vel multiplicitatem sumunt à subjecto: At verò nomina concreta substantiva significant juxtà modum connaturalem substantiæ per se stantis seu subsistentis: Modus autem substantiæ proprius & connaturalis est afferre suum suppositum, hoc ipso quo est per se subsistens: Unde ad multiplicationem nominis concreti substantivi requiritur pluralitas naturæ & suppositi: Naturæ quidem ut principii formalis, suppositi ut conditionis.

Dices 1°. D. Th. in 3. d. 1. q. 2. a. 5. ad 2. & 3. expressè docet contrarium secundæ parti Conclusionis: Ergo.

R. S. Doctorem hìc a. 7. ad 2. hanc retulisse sententiam & retractasse.

Inst. S. Doctor 1. p. q. 36. a. 4. & q. 39. a. 3. dicit unitatem & pluralitatem nominis substantivi attendi secundùm formam significatam per nomen: Ergo.

R. cum Cajetano, Ferrariensi, Goneto & aliis Thomistis, S. Thomam ibi velle pluralitatem nominis substantivi attendi secundum formam, tanquam secundum causam sufficientem, si nomen sumatur in abstracto ut humanitas; si autem sumatur in concreto, attendi secundùm formam tanquam secundùm causam requisitam, non tamen sufficientem, nisi accedat saltem ut conditio, multiplicatio suppositorum; patet quia ibid. q. 36. a. 4. ad 2. dicit Patrem non esse duo principia, licet sit duplex ratio principiandi, quia est unicum suppositum.

Repones: S. Doct. hìc a. 6. ad 1. dicit quòd in casu primæ partis Conclusionis non foret unus homo simpliciter, sed tantùm secundùm quid: Ergo.

R. N. Ant. Non enim dixit S. Doctor non fore *unum hominem* simpliciter, sed non fore *unum* simpliciter: Sicut in divinis est quidem *unus Deus* simpliciter propter unitatem naturæ, non tamen est *unus* simpliciter sed cum addito, *unus Deus*; quia unus masculinè insinuaret unam personam sicut unum neutraliter importat unitatem naturæ. Ità S. Th. loco cit. & 1. p. q. 31. a. 2. ad 4.

Dices 2°. Sicut una persona potest assumere duas humanitates, ità & posset assumere unam humanitatem & naturam Leonis simul, ut dicemus Dissert. seq. Ergo sicut in primo casu foret unus homo, ità in secundo foret unum animal: Subsumo: Atqui repugnat unum & idem animal pertinere simul ad diversas species, utpotè quæ contrahuntur per differentias oppositas: Ergo.

R. concesso Ant. & Illatione, D. Subsumptum: Repugnat unum & idem animal unitate naturæ pertinere ad diversas species, C. Subsumptum: Unum & idem animal unitate suppositi, diversum autem in Natura, N. Subsumpt. & Conseq.

Dices 3°. Persona est nomen concretum substantivum: Atqui non multiplicatâ naturâ multiplicatur ex sola multiplicatione suppositi, ut patet in divinis ubi sunt tres personæ cum una natura: Ergo.

R. D. Maj. Persona est nomen concretum substantivum naturæ, N. Personæ C. Hìc autem agimus de concretis naturæ in quibus importatur natura & suppositum, non de concretis personæ in quibus tantum habetur ratio personalitatis.

Dices 4°. in casu primæ partis Conclusionis; forent tres habentes humanitatem: atqui homo, idem est ac habens humanitatem: Ergo forent tres homines.

R. D. Min. Homo idem est ac habens humanitatem quoad rem significatam, C. Min. Quoad modum significandi, N. Homo enim significat substantivè, habens humanitatem adjectivè: Undè licet in Deo sint tres habentes Deitatem, non tamen sunt tres Dii.

Similiter licet quoad rem significatam, homo idem sit ac suppositum naturæ humanæ, forent tamen in hoc casu tria supposita naturæ humanæ & unus homo; quia terminus numeralis præfixus huic termino *suppositum*, illud tantùm multiplicat; præfixus autem huic termino *homo* multiplicat etiam humanitatem quam homo de formali significat.

Inst. in eo casu sequeretur quòd idem homo posset esse vivens & mortuus, parvus & magnus, albus & niger, &c. Atqui: Ergo.

R. Hæc non repugnare ratione diversi corporis & naturæ.

Corollaria.

Ex dictis colliges 1°. Quòd si Pater assumeret naturam jam assumptam à Filio, assumeret etiam omnia pertinentia ad esse talis naturæ; probabiliùs tamen non assumeret etiam mediatè unionem hypostaticam Filii, neque pertinentia ad ejus esse personale; quia hæc nullam habent dependentiam aut connexionem necessariam cum natura assumpta.

Colliges 2°. Quòd cùm radix communicationis idiomatum sit identitas suppositi, in casu quo tres personæ assumerent eandem humanitatem, orietur communicatio idiomatum inter hunc Deum & hunc hominem quoad prædicata essentialia & communia: Item inter hunc hominem & tres personas quoad prædicata notionalia, quia ubique reperiretur identitas suppositi, non tamen inter ipsas personas quoad prædicata personalia, quia semper inter se differrent supposito. Hinc in illa hypothesi verum esset dicere, hic homo est Pater: non tamen Pater est Filius.

Colliges 3°. Quòd si Pater incarnaretur ex Maria Virgine ex qua Filius est incarnatus, Pater esset Filius Matris sui Filii & Frater sui Filii, non tamen B. Virgo foret simul Mater & avia Christi, quia non esset Mater ejus Patris sub ea ratione quâ est Pater Filii sui, scilicet secundum naturam divinam, sed secundum humanam tantùm.

Quæritur utrùm fuerit convenientius Filium incarnari quàm Patrem aut Spiritum sanctum?

R. affirmativè. Hic q. 3. a. 8. o. Ibid.

Prob. 1°. Quia sicut per Verbum omnia facta sunt; ita conveniens erat ut per Verbum omnia repararentur: Artifex enim per formam artis conceptam, quâ artificiatum condidit, ipsum, si collapsum fuerit, restituit. Hæc ratio est etiam S. Augustini Tract. 17. in Joan. 2°. Quia congruum erat ut per eum qui est Filius Dei naturalis, efficeremur Filii Dei adoptivi. 3°. Ut homo qui per appetitum inordinatum scientiæ peccaverat & perierat, per eum, cui attribuitur sapientia, repararetur.

Dices: Potentia creandi attribuitur Patri: Atqui In-

Incarnationis effectus est quædam mundi recreatio: Ergo magis decuisset Patrem incarnari quàm Filium.

Ib. ad 2. R. primam creationem esse factam à potentia Dei Patris per Verbum: Undè & recreatio per Verbum fieri debuit à potentia Dei Patris, ut recreatio creationi responderet.

DISSERTATIO VII.

De Natura assumptibili & assumpta, nec non de ordine assumptionis.

D. Th. QQ. 4. 5. & 6.

ARTICULUS I.

De natura assumptibili.

§. I.

Utrum omnis natura completa sit assumptibilis à Verbo?

Hic q. 4. a. 1. & ibid. Dico 1°. Convenientius fuit naturam humanam assumi à Verbo quàm alienam quamcumque.

Prob. Hæc major convenientia in natura humana potest attendi secundum duo, scilicet secundum dignitatem & secundum necessitatem: Secundùm dignitatem, quia cùm sit rationalis & intellectualis, nata est attingere aliqualiter ipsum Verbum per suam operationem, cognoscendo scilicet & amando ipsum: Secundùm necessitatem, quia lapsa per peccatum originale indigebat reparatione: Atqui hæc duo simul soli naturæ humanæ conveniunt: Ergo. Prob. Min. Creaturæ irrationali deest congruitas dignitatis; naturæ Angelicæ congruitas prædictæ necessitatis: Ergo. Prob. secunda pars Ant. prima enim patet: 1°. Tota natura Angelica non cecidit sicut humana. 2°. Cecidit irreparabiliter non quidem absolutè, sed juxtà modum divinæ providentiæ consentaneum, ut diximus in Tract. de Angelis. 3°. Cecidit propriâ voluntate, natura autem humana voluntate alienâ: Undè hæc minus quàm illa miseratione est indigna: Ergo.

Verùm istæ sunt convenientiæ rei factæ non faciendæ, ut jam diximus alibi, ultima enim & verissima hujus dispensationis causa sunt inscrutabilia Dei judicia: Poterat enim, ut modò dicemus, naturam Angelicam assumere & liberare, & si voluisset congruentiæ non defuissent.

Dico 2°. Absolutè loquendo quælibet natura completa etiam irrationalis & Angelica est assumptibilis à Verbo. Quoad Angelos de quibus est major difficultas, est expressè D. Th. hìc ad 3.

Prob. Talis assumptio non repugnat, neque ex parte divinæ personæ, cujus via terminandi est infinita, neque ex parte naturæ creatæ, quæ cum distinguatur à sua subsistentia, etiam in Angelis, ut patebit ex Sol. Obj. potest eâ privari dum habetur, aut impediri antequam habeatur & à divina præveniri. Neque repugnat ex parte ignobilitatis cujusvis naturæ; ut enim dicit Greg. Niss. orat. catechetica c. 27. *Ex æquo distat omnis creatura à Deo.* Unde Tertullianus lib. de carne Christi cap. 4. docet Verbum divinum potuisse prodire de vacca aut sue, si voluisset: Ita ut hoc tantum sit turpe & indecens Deo, si de nostro sensu judicamus Deum; non verò ex rei veritate: sic seclusâ fide indecens existimaremus divinam Majestatem assumere carnem nostram, flagellari, conspui, mori, &c.: Et tamen verè indecens non est.

Quin imò de facto Verbum assumpsit naturam irrationalem & insensibilem, cùm triduo mortis mansit unitum hypostaticè cadaveri, communicans ei suam personalitatem, non quidem sub ratione personalitatis, sed sub ratione subsistentiæ constituentis non personam sed suppositum, quia creatura irrationalis est incapax denominari persona.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Sola illa natura potest assumi quæ distinguitur à personalitate: Atqui juxtà D. Th. natura in Angelis non distinguitur à personalitate: Ergo. Prob. Min. S. Doctor 1. p. q. 3. a. 3. dicit: „ Quòd in his quæ non sunt composita ex „ materia & forma, in eis non differt suppositum „ & natura." Et q. 7. de Pot. a. 4. „ In Angelis „ quodlibet suppositum est sua natura." Et potissimum 4. cont. Gent. c. 55. „ Convenientius assumpta est natura humana quàm Angelica, „ quia in homine aliud est natura, aliud persona, „ cùm sit ex materia & forma compositus, non „ autem in Angelis, quia immaterialis est. Ergo.

R. Cùm S. Thomas expressè asserat conclusionem nostram hìc ad 3. manifestum est verba in objectione laudata, non eo sensu esse intelligenda quo intelligunt adversarii. Itaque observandum est cum nostris Thomistis Cajetano, Medina, Alvares, Gonet, Contenson & aliis suppositum posse sumi dupliciter. 1°. Formaliter pro termino complente naturam: 2°. Radicaliter pro ipso naturæ individuo; cùm enim suppositum formale reddat naturam singularem & incommunicabilem, oritur ex principiis naturam non specificantibus sed individuantibus; & cùm in substantiis immaterialibus, juxtà D. Th. idem sit principium specificativum & individuativum, suppositum radicale in illis seu individuum non distinguitur à natura, secùs in substantiis materialibus, in quibus principium specificativum aliud est ab individuativo; est enim in illis materia signata quantitate. Quandoque ergo S. Th. loquitur de supposito radicali, quandoque de formali: Dum loquitur de supposito radicali, ut in locis in argumento citatis, verè dicit illud non distingui à natura in substantiis immaterialibus; dum verò loquitur de supposito formali ut hìc ad 3. verè etiam dicit, illud distingui à natura. Enimverò si S. Doctor in locis objectis sentiret suppositum formale nullatenus distingui à natura, non dixisset convenientius fore assumi naturam humanam quàm Angelicam, sed Angelicam assumi esse omninò impossibile: Cùm ergo dicat alterum fuisse convenientius, utrumque judicat possibile. Rectè tamen advertit majorem esse convenientiam ex parte naturæ humanæ in qua suppositum etiam radicaliter distinguitur à natura: Tantò enim major est congruentia assumendi, quantò major est suppositi à natura distinctio, quippe quæ est veluti assumptionis regula.

Inst. S. Th. locis citatis asserit formas spirituales completas esse supposita subsistentia, quia individuantur à seipsis: Ergo.

R. D. Ant. Supposita subsistentia radicaliter & ut quo, C. Formaliter & ut quod, N.

Obj. 2°. S. Th. hìc in calce articuli sic concludit: „ Unde relinquitur quòd sola natura humana sit assumptibilis:" Ergo.

R. S. Thomam loqui de assumptibilitate secundùm congruentiam, non secundum potentiam Dei absolutam: Patet ex textu.

Obj. 3°. Si Deus assumeret naturam irrationalem, v. g. naturam equi aut canis, indecentissima foret communicatio idiomatum quæ ex tali assumptione sequeretur: Atqui Deus nihil potest facere indecens: Ergo.

R. D. Maj. Indecentissima foret communicatio idiomatum secundum sensum nostrum præcisè, C. Secundum rei veritatem aut sensum fide regulatum, N. Patet ex dictis in probatione Conclus.

Monet tamen rectè Cajetanus quòd licet Deus absque ullo majestatis suæ dedecore possit etsi vilissimam creaturam assumere: Imprudentiæ tamen foret descendere ad particularia propter periculum infirmitatis nostræ.

Obj. 4°. Natura irrationalis non potest elevari ad

ad visionem & amorem Dei: Ergo nec ad esse ejus personale. Prob. Conseq. 1°. Quia operari sequitur ad esse. 2°. Quia quod ad minus elevari non potest, non etiam potest à fortiori elevari ad majus: Majus est autem assumi ad subsistendum in divina persona quàm ad videndum seu amandum Deum.

R. N. Conseq. Ad primam probat. D. Ant. operari sequitur ad esse essentiæ, C. Ad esse personale, Subd. Ut ad principium quo & formale, N. Ut ad principium quod seu conditionem, C. Juxtè autem conditionem principii quo, sequitur operatio. Ad secundam probat. Dico veram esse majorem de minori & majori ejusdem ordinis, non autem quando sunt diversi ordinis: Undè licèt sit minus volare quàm intelligere, homo tamen est capax intelligere & non volare: Videre autem seu amare Deum, & uniri ipsi hypostaticè sunt diversi ordinis. Insuper patet falsitas Consequentiæ ex corpore Christi mortuo, quod tamen mansit unitum Verbo triduo mortis.

Obj. 5°. Natura incapax effectûs formalis est incapax formæ: Atqui creatura rationalis est incapax effectûs formalis subsistentiæ Verbi, scilicet sanctitatis: Ergo.

R. 1°. Et insto in corpore Christi mortuo ut suprà.

R. 2°. D. Maj. De effectu formali primario, C. De effectu formali secundario, N. Sanctitas autem est effectus tantùm secundarius subsistentiæ divinæ: Primarius est naturam humanam reddere subsistentem.

§. II.

Utrùm Verbum assumere potuerit naturam propria subsistentiâ terminatam, eâ retentâ?

Suppono 1°. ut certum de fide Verbum non assumpsisse de facto personalitatem aut personam creatam: Quia fide certum est unam esse in Christo personam divinam, ut probavimus contrà Nestorium.

Suppono 2°. etiam ut certum, neutram esse assumptibilem à Verbo. 1°. Quia personalitas est ultimus terminus in ratione subsistendi, termini autem ultimi non potest dari ulterior terminatio. 2°. Quia de ratione personæ est quòd sit incommunicabilis alteri ut supposito; definitur enim rationalis naturæ individua, id est incommunicabilis substantia.

Suppono 3°. Verbum potuisse assumere naturam creatam propriæ personalitati conjunctam, destruendo per assumptionem hanc personalitatem; sicut enim potest impediri propria personalitas ne resultet in natura, ità potest eâ natura privari dum jam habet.

Solum ergo difficultas est, an natura creata propriâ personalitate terminata possit eâ retentâ assumi à Verbo, ità tamen ut hæc personalitas non assumatur: Licèt enim sit de ratione subsistentiæ seu personalitatis reddere ipsam personam, hoc est compositum ex natura & personalitate alteri supposito incommunicabilem, non omnes tamen conveniunt de ratione subsistentiæ seu personalitatis esse ut reddat naturam quam afficit incommunicabilem alteri supposito vel personæ: Sic natura divina subsistens personalitate Patris remanet communicabilis personæ Filii: Sic humanitas Christi est adhuc assumptibilis à persona Patris seu Spiritûs sancti, ut diximus. His non obstantibus juxtà communem Theologorum sententiam.

Dico: Natura creata propria personalitate subsistens, non potest eâ retentâ assumi à Verbo etiam de potentia Dei absoluta. Ità communiter Theologi, quamvis non conveniant in assignanda ratione hujus implicantiæ.

Prob. 1°. Patres & Concilia maximè quintum generale Collat. 8. Can. 5. ex unione divinæ naturæ ad humanam inferunt unam esse personam in Christo: Atqui hæc illatio nulla foret, si, Verbum potuisset assumere naturam humanam propriâ personalitate subsistentem eam retinendo: Ergo.

Prob. 2°. Implicat eandem naturam simul subsistere in alieno supposito & non subsistere in alieno supposito, terminari in se & non in se, sed in alio: Atqui si natura creata retentâ propriâ personalitate assumeretur à Verbo, simul subsisteret in alieno supposito & non subsisteret, simul terminaretur in se & non in se sed in alio: Ergo. Maj. patet. Prob. Min. Subsisteret in alieno supposito nempè Verbo, & in ipso terminaretur ut supponitur, & non subsisteret neque terminaretur quòd probatur: Quia de ratione subsistentiæ propriæ est reddere ex propriis & intrinsecis naturam subsistentem, non utcumque (id enim competit alienæ etiam subsistentiæ) sed in se, id est sistentem & terminatam in se & non in alio, non solùm tanquam in subjecto (id enim habet essentialiter substantia prout distinguitur ab accidente) sed in alio tanquam in supposito: Ergo.

Dices: Natura divina terminata & subsistens personalitate Patris, eâ retentâ ulteriùs terminatur & subsistit personalitatibus Filii & Spiritus sancti. Item natura humana subsistens personalitate Verbi remanet assumptibilis ab aliis personis divinis, ut diximus suprà: Ergò similiter natura creata retentâ propriâ personalitate potest assumi à Verbo.

R. N. Conseq. Disparitas patet ex probatione, quia ex pluribus subsistentiis propriis sequitur unicus effectus, qui est subsistere & terminari in se, licèt pluribus modis: Et ex pluribus subsistentiis alienis sequitur pariter unicus effectus, qui est subsistere & terminare in alio, pluribus tamen modis: Sicut autem non implicat subsistere in se pluribus modis, ità nec subsistere in alio pluribus modis. At ex subsistentia propria & aliena sequitur duplex effectus repugnans: Effectus enim formalis subsistentiæ propriæ, cùm sit ex intrinsecis, est subsistere & terminari in se & non in alio; effectus autem subsistentiæ alienæ est subsistere & terminari in alio & non in se, quæ, ut patet implicant.

Petes 1°. Utrùm hæc propositio: Deus assumpsit hominem; in rigore sit vera?

R. Hanc propositionem non esse veram in rigore sermonis: Quia homo est nomen personæ significans humanitatem ut subsistentem: Undè hæc propositio; *Petrus est homo*, est vera, quæ tamen esset falsa si diceretur, *Petrus est humanitas*: Atqui Deus non assumpsit personam, ut probatum est: Ergo. *Ib. a. 3. o.*

Dices: Modus ille loquendi passim usurpatur à SS. Patribus & Conciliis, imò canit Ecclesia, *Tu ad liberandum suscepturus hominem, non horruisti Virginis uterum.*

R. Hujusmodi locutiones non esse extendendas tanquam proprias, sed piè exponendas ubicumque à Sacris Scriptoribus ponuntur, ut dicamus hominem assumptum, quia ejus natura assumpta est, accipiendo partem pro toto per Synecdochen: Et quia assumptio terminata est ad hoc ut Filius Dei sit homo. *Ib. ad 1.*

Petes 2°. Utrùm decebat assumi naturam abstractam ab omnibus individuis?

R. Negativè: Tùm quia nulla datur talis natura nisi per intellectum, tùm quia hoc ipso quo natura assumitur ad personam, individuatur. *Ib. a. 4. o.*

Petes 3°. Utrùm decebat assumi naturam in omnibus individuis?

R. Negativè: 1°. Quia inde sequeretur quòd esset tantùm unus homo in rerum natura, adeòque Christum non esse primogenitum in multis fratribus, nec Salvatorem hominum. 2°. Quia salus hominum fuit sufficienter reparata per assumptionem unius naturæ. *Ib. a. 5. o.*

Petes 4°. Utrùm decebat assumi naturam ex stirpe Adæ.

R. Potuisse Deum aliundè naturam humanam assumere convenientius tamen fuit assumere ex stir- *Ib. a. 6. o.*

stir-

stirpæ Adæ: Et hoc propter tria. 1°. Quia hoc videtur pertinere ad justitiam, ut ille satisfaciat qui peccavit. 2°. Quia hoc pertinet ad majorem hominis dignitatem, dum ex illo genere victor diaboli nascitur, quòd per diabolum fuerat victum. 3°. Quia per hoc magis ostenditur potentia Dei, dum naturam infirmam & corruptam ad tantam virtutem & dignitatem promovit.

Ib. ad 2. Non decuit tamen hanc singularis Adæ naturam assumere, quia illa erat peccato corrupta, debebat autem Christus esse à peccatoribus segregatus, qui mundare venerat omnes peccatores.

Petes 5°. Utrum humanitas conjuncta Verbo appetat appetitu innato propriam subsistentiam?

Nota appetitum innatum esse inclinationem seu propensionem ab Auctore naturæ inditam, quâ unaquæque res ad bonum sibi proportionatum propendet absque ulla cognitione, per quas ultimas particulas distinguitur ab appetitu elicito: Sic lapis suspensus habet appetitum innatum in centrum. Dupliciter considerari potest: in actu primo; & est ipsa rei natura secundùm se veluti inclinata in proprium bonum: Et in actu secundo, & est operatio seu quasi operatio naturæ tendentis in bonum: sic gravitas in lapide est appetitus innatus in actu primo in centrum; gravitare autem est appetitus in actu secundo.

Suppono in humanitate Christi Verbo conjuncta esse appetitum innatum in actu primo ad propriam subsistentiam; quia, ut dixi, est ipsa humanitas secundùm se, quatenùs ex ea nata est sequi naturaliter propria subsistentia, si separaretur à Verbo his suppositis.

R. humanitatem Christi non habere appetitum innatum in actu secundo ad propriam subsistentiam. Ità Cajet. Joannes à S. Th. & communiter Thomistæ contrà Vasq.

Prob. Quando aliquid perficitur per aliquam perfectionem continentem formaliter eminenter, quidquid omninò est in eo ad quod naturaliter inclinatur, ibi quiescit appetitus, eo modo ac quiesceret in eo quod naturaliter appetit, adeòque quantumvis cum eo habeat convenientiam, quod est appetitus in actu primo, in illud tamen ampliùs actu non movetur: Atqui personalitas divina non solùm terminat naturam humanam tanquam perfectior subsistentia succedens propriæ, sicut anima rationalis succedit ut forma perfectior in materia alteri formæ, ex quo non impeditur appetitus innatus materiæ in aliam formam, sed tanquam continens totam perfectionem propriæ subsistentiæ, quia infinita est: Ergo. Min. est certa Maj. etiam patet. Quia ideò appetitus quiescit in propria perfectione, quia est conveniens & proportionata suæ inclinationi: Ergo si totum hoc est in altero, etiam ibi quiescit: sic si esset aliquid continens quidquid est in centro respectu lapidis, lapis in illo quiesceret sicut in centro.

Confir. ab inconveniendi: Quia alias sequeretur quòd humanitas appeteret dimitti à Verbo, si quidem Verbum non possit stare cum propria subsistentia humanitatis. Adde quod foret etiam in statu violento.

Dices: Intellectus videns Deum in se, appetit adhuc ipsum cognoscere naturali modo ex effectibus. Item accidens perfectiùs existens separatum quàm inhærens, appetit tamen inhærentiam: Ergo.

R. ad primum, 1°. Posset negari Ant. 2°. Hoc dato, disparitas est quòd in se non sit incompatibilis cum cognitione ex effectibus, sicut subsistentia Verbi est incompatibilis cum subsistentia propria humanitatis.

Ad secundùm, R. accidens separatum non recipere aliquam formam continentem perfectionem inhærentiæ, sed Deum dumtaxat suspendere inhærentiam supplendo concursum subjecti: Undè per hoc non tollitur quin appetat inhærentiam.

§. III.

Utrum substantiæ incompletæ & accidentia possint assumi à Verbo?

Dico: Generaliter inter naturas incompletas, illæ solùm sunt assumptibiles ad unitatem subsistentiæ vel existentiæ divinæ, quæ sunt intrinsecè capaces propriæ subsistentiæ vel existentiæ, & pro illo statu quo sunt capaces. Quæ verò nec subsistentiæ nec existentiæ propriæ sunt intrinsecè capaces, non sunt assumptibiles.

Ratio est: Quia subsistentia & existentia divina assumunt naturam aliquam, non eam per modum formæ constituendo, sed illam terminando in ratione puri termini: Ergo supponunt terminabilitatem in natura assumpta: Ergo naturæ quæ non sunt secundum se terminabiles seu capaces propriæ subsistentiæ & existentiæ immediatè, sed mediante alio, neque etiam sunt capaces immediatè divinæ subsistentiæ seu existentiæ loco propriæ subrogandæ, sed tantùm mediante illo in quo subsistunt vel existunt. Hinc

Sequitur 1°. materiam primam omni formâ denudatam non esse assumptibilem, sed solùm mediante aliquâ formâ: Quia juxtà Thomistas, materia prima sine forma, non est capax existentiæ, cùm non possit habere ultimum actum, qui est existentia, nisi habeat primum qui est forma, ut fusius docetur in Physica.

Sequitur 2°. animam rationalem esse assumptibilem, quia cùm à solo Deo per creationem producatur, est capax immediatè propriæ subsistentiæ & existentiæ, adeòque & divinæ propriam supplentis, imò de facto in triduo mortis remansit unita Verbo.

Quoad alias autem formas materiales & corruptibiles pendet ex diversis principiis philosophicis, qui enim tenent eas non posse subsistere separatas à materia, negant eas posse assumi. Qui autem opinantur eas divinitùs posse sine materia subsistere, sicut accidentia existere divinitùs possunt sine subjecto, consequenter dicunt eas posse assumi.

Sequitur 3°. Nullum accidens esse immediatè assumptibile ad subsistentiam divinam; quia non est capax per se subsistentiæ propriæ: Quod patet: tùm quia subsistentia est terminus ultimus & complementum essentiale substantiæ: Ergo ad subsistentiam assumi non potest nisi substantia: tùm quia subsistentia est modus existendi substantiæ proprius, sicut inhærentia accidenti; atqui modus inhærentiæ est ità accidenti proprius, ut non possit communicari substantiæ: Ergo.

Dixi *immediatè*; quia certum est accidentia posse assumi ad subsistentiam Verbi mediante substantiâ cui inhærent, & ità de facto voluntas, intellectus, cæteræque hominis proprietates assumptæ sunt à Verbo mediante humanitate.

Utrùm autem accidentia saltem sint immediatè assumptibilia ad existentiam divinam: Utrimque est probabile. Quidam negant, quia existimant accidens non posse existere existentiâ substantiæ, sicut fieri nequit substantiam existere existentiâ accidentis.

Alii è contrà affirmant id fieri posse, quia cùm accidens secundùm se sit capax existentiæ, videtur assumi posse ad existentiam divinam supplentem vices propriæ, non quatenùs est accidentalis, sed præcisè quatenus est existentia seclusis imperfectionibus: Sicut subsistentia divina unita corpori supplet vices subsistentiæ corporeæ, non quatenùs corporea est, sed quatenus præcisè est subsistentia, quam divina eminenter continet.

Ad rationem contrariam potest dici existentiam divinam esse eminenter accidentalem; existentiam verò nullam dari accidentalem quæ sit eminenter substantialis.

Nec indè sequitur Deum nominandum album, si v. g. assumeret ad sui existentiam albedinem, quia

quia accidentia non denominant subjectum nisi quatenùs ipsi inhærent: Deo autem in nostro casu non inhærent: Undè dicendum foret dumtaxat; Deus habens albedinem.

Sequitur 4°. partes integrales, ut manus, caput, pes, &c. dum sunt unitæ toti, non posse assumi, nisi assumatur totum; secùs si separentur.

Prima pars patet; quia ut unitæ existunt & subsistunt existentiâ & subsistentiâ totius, non enim Thomistæ agnoscunt subsistentias sivè existentias partiales in toto: Non potest autem eadem pars subsistere duplici subsistentiâ sui totius & Dei, & repugnat divinam subsistentiam venire in compositionem unius subsistentiæ totalis cum aliis subsistentiis partialibus, esto gratìs concederentur.

Secunda pars etiam patet; quia illæ partes à toto separatæ sunt capaces propriæ subsistentiæ & existentiæ, à subsistentia & existentia totius distinctæ.

ARTICULUS II.

De natura assumpta.

Dico 1°. generaliter: Verbum hypostaticè assumpsit omnes partes pertinentes ad integritatem & perfectionem humanitatis, sivè informentur vitâ totius, sivè non.

Prob. Secundùm fidem Catholicam passim in Scripturis traditam, à Conciliis & Patribus unanimiter assertam, quamque tenet, tuetur & cantat universa quà latè patet Mater Ecclesia, Christus est verus, integer & perfectus homo: Ergo veram, perfectam & integram humanitatem, non mutilatam, mancam aut imperfectam hypostaticè assumpsit. Ex hac generali positione fluunt sequentes: Undè

Hic q. 5. a. 1. 2. Dico 2°. Verbum hypostaticè assumpsit verum corpus, non phantasticum aut umbratile.

Est de fide definitum in Concilio Nicæno, Ephes. Constantinop. Chalced. &c. contrà Marcionitas & Manichæos qui tribuebant corpus phantasticum Christo, ne diceretur sordibus uteri muliebris inquinatus, & quia putabant omne corpus esse à malo principio, ideòque malum. Item contrà Simonem, Saturninum & Basilidem qui dogmatisabant non Christum, sed Simonem Cyrænenm fuisse crucifixum, quem ideò Christus in suam transformaverat figuram, & cujus ipse induerat effigiem.

Prob. ex Scriptura Joan. 1. VERBUM CARO FACTUM EST. Epist. 1. Joan. c. 4. *Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est: Et omnis spiritus qui solvit Jesum Christum, ex Deo non est.* Rom. 1. *Qui factus est ei ex semine David secundùm carnem.* Math. 20. Christus ipse de se loquens; *Ecce*, inquit, *ascendimus Jerosolimam, & filius hominis tradetur, & occidetur, & tertiâ die resurget.* Post suam Resurrectionem veritatem sui corporis Discipulis probaturus dicit: *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.*

Ex his & pluribus aliis quæ sequenti Conclusione referemus, sic arguit Tertullianus lib. 3. contrà Marcion. c. 8. Si Christus putativè homo dicatur, eâdem ratione putativè Deus assereretur; non enim evidentiùs Scriptura Deum testatur quàm hominem: Ergo.

Ibid. Item sic D. Th. post Irenæum lib. 5. cont. hæres. c. 20. Et Aug. lib. 83. Quæst. Q. 1. Verbum quod est ipsa veritas increata, non poterat committere fictionem aut mendacium: Atqui pluries se dixit & probavit hominem, veritatemque sui corporis disertè asseruit suis discipulis de eo dubitantibus: Ergo.

Prob. 2°. aliis argumentis SS. Patrum. 1°. Christus juxtà Apostolum 1. Timot. 2. est verus mediator Dei & hominum, qui intercessione & subjectione suâ verè hominibus obtinuit reconciliationem cum Deo: Atqui si non esset verus homo, non posset intercedere & se subjicere Deo: Ergo. Ità S. Irenæus lib. 5. adversùs hæres. c. 20.

2°. Nihil certius habetur in Scriptura quàm quòd Christus corpus suum crucifigendum tradiderit, & sanguinem suum fuderit in pretium redemptionis nostræ: Atqui pretium redemptionis nostræ non fuit specietenùs solutum, nec nos sumus putativè redempti. Ità S. Iren. lib. 5. c. 1. Et Doctor Angelicus hìc. Ibid.

3°. In Scripturis texitur Genealogia Christi, nominantur ejus Parentes, familia Tribus, tempus, locus, modus nativitatis; dicitur natus circumcisus, parentibus subditus, flagellis cæsus, cruci affixus, mortuus, resurgens & ascendens in Cœlum: Hæc autem omnia sunt falsa, si verum corpus non habuit. Ità S. Ignatius Epist. ad Trallianos, S. Irenæus l. 5. c. 1. Tertull. lib. 3. cont. Marc. c. 8.

4°. Si Christus in corpore phantastico & umbratili tantùm apparuit, nullum foret discrimen inter ejus Incarnationem & Apparitiones veteribus Patriarchis & Prophetis factas; undè sequeretur quòd sicut hi quod futurum erat propheticè videbant, ità apparitio Christi in Incarnatione prænuntiaret adventum Messiæ venturi, quem etiamnum cum Judæis expectare deberemus. Ità S. Iren. l. 5. c. 1.

Confer. Conclusionem sequentem ex qua præsens Conclusio confirmatur.

Obj. 1°. Philipp. 2. Christus dicitur *In Similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Et Rom. 8. *Deus Filium suum misit in similitudinem carnis peccati:* Sicut ergo verè peccati carnem non assumpsit, ità nec veram humanam carnem, sed specietenùs & apparenter tantum similem.

R. duplicem esse similitudinem: Unam secundùm externam apparentiam, secundùm quam v. g. imago dicitur similis suo prototypo. Alteram secundùm internam rei veritatem, secundùm quam v. g. unus homo dicitur similis alteri homini propter veritatem naturæ specificæ in utroque; & sic Genes. 5. Adam dicitur genuisse Seth *In Similitudinem suam.* Priori ergo modo Christus dicitur factus in similitudinem carnis peccati, quia secundum externam apparentiam videbatur caro peccati ut nostra, tametsi esset purissima. Posteriori modo Christus dicitur factus in similitudinem hominum, quia in eadem natura specifica cum aliis hominibus convenit: Patet ex adjunctis, sequitur enim: *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem.* Ib. ad 1.

Inst. Christus ipse damnavit carnem 1. Cor. 15. *Caro & sanguis Regnum Dei non possidebunt:* Ergo eam non assumpsit.

R. per carnem illic intelligi opera non substantiam carnis. Ità Tertull. l. 5. cont. Marcion. c. 14.

Repones: Veritas carnis est indigna Deo: Ergo.

Respondet 1°. Tertull. lib. cit. c. 10. Si indigna Deo veritas carnis, etiam indigna ipsi similitudo carnis. 2°. Licet nulla res digna sit quam Deus induat, tamen quamcumque induerit, ipse dignam facit.

Obj. 2°. Filius Dei, seu juxtà Aug. & plures alios, Angeli ejus nomine apparuerunt veteribus Patriarchis & Prophetis in carne, ambulabant, loquebantur, manducabant, & tamen non erat vera caro, sed specietenus: Ergo similiter Christus in Incarnatione.

R. N. Conseq. 1°. Quia ex apparitionibus Verbi vel Angelorum, Patriarchis & Prophetis in carne umbratili, sequitur è contrà quòd apparitio Verbi incarnati debuerit esse in vera carne, ut veteres figuræ implerentur. Consule ultimam probationem. 2°. Quamvis Angeli sub specie humana viderentur ambulare, loqui, manducare, has tamen actiones vitaliter non eliciebant, ut apertè testatur Angelus Tobiæ c. 12. *Videbar quidem*, inquit, *vobiscum manducare & bibere, sed ego cibo invisibili & potu, qui ab hominibus videri non potest, utor.* Insuper de illis non dicitur quòd sint nati & mortui, nullus ex illis asseruit veritatem suæ carnis: Hæc autem omnia contigerunt in Christo.

Dico 3°. Verbum assumpsit ex B. Virgine corpus terrenum ex carne & sanguine sicut nostrum. Ibid. a. 2. c.

Est etiam de fide contrà Valentinianos qui dicebant Christum corpus è cœlo detulisse, & per B. Mariam Virginem seu per canalem transmisisse.

Prob. ex illo Apost. ad Rom. 1. *Factus ei ex semine David secundùm carnem;* & ex illo ad Galat. *Deus misit Filium suum factum ex muliere:* Atqui non potest dici ex semine David secundùm carnem, neque factus ex muliere, si solum per eam quasi per fistulam transiisset nihil ex ea assumens: Ergo.

Item in Genealogia Christi quam describit Matth. cap. 1. dicitur *Filius David, Filius Abraham*, Ibidem Ioseph dicitur vir Mariæ *De qua natus est Jesus*. Luc. 1. *Ecce concipies in utero & paries Filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Matth. 1. & Joan. ultimo Maria dicitur mater Jesu: Atqui si carnem ex B. Virgine non assumpsisset, sed è Cœlo detulisset quæ per B. Virginem tanquam per canalem tantùm transiisset, Christus non verè diceretur Filius David, Filius Abraham, nec ex Maria natus, & Maria non verè diceretur conceptura & paritura Christum, neque Mater illius: Ergo.

Obj. 1°. 1. Cor. 15. dicitur: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de Cœlo Cœlestis:* Ergo.

Ib. ad 1. R. Christum dici hominem Cœlestem, non quòd corpus è Cœlo detulerit, sed ratione divinitatis adjunctæ & donorum cœlestium, quibus etiam ut homo exornatus est: Item & quia ejus corpus virtute cœlesti fuit formatum.

Inst. Joan. 3. Christus ait: *Nemo ascendit in cœlum nisi qui descendit de Cœlo Filius hominis qui est in Cœlo;* & cap. 6. *Ego sum panis qui de Cœlo descendi:* Non potest autem dici Christus descendisse de Cœlo ratione divinitatis quæ ubique præsens est: Ergo ratione corporis.

R. Christum dici descendisse de Cœlo secundùm divinitatem & secundum humanitatem, sed diverso sensu. Dicitur descendisse de Cœlo secundùm divinitatem, non quidem per motum localam, quasi Cœlum dereliquerit, aut in terra non esset, sed per assumptionem humanitatis, quæ potest dici summus descensus, & summa demissio, imò, ut ait Apostolus, exinanitio Verbi. Christus dicitur de Cœlo descendisse secundum humanitatem, quia virtute de Cœlo in utero Virginis efformata est. Item quia vita Christi tota cœlestis & divina fuit.

Obj. 2°. Matth. cap. 1. dicit Christum in Maria natum, non ex Maria natum, quo significatur carnem non ex Maria, sed aliundè sumpsisse. Item Christus ipse profitetur se neque Matrem neque Fratres habere, Matth. 12. *Quæ est*, inquit, *Mater mea? Et qui sunt fratres mei?* Et nunquam Mariam Matrem appellasse legitur, sed mulierem simpliciter, ut Joan. 2. *Quid mihi & tibi mulier?*

R. Ad primum, N. Ant. Ibidem enim expressè Matthæus dicit: *De qua* (Maria) *natus est Jesus, qui vocatur Christus.* Et Luc. 1. *Quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei.* Insuper futilis est hæc distinctio inter has particulas *in ea* & *ex ea*, cùm sit utriusque idem sensus: In ea enim erat quod ex ea erat, inquit Tertull. lib. de carne Christi c. 20.

Ad secundum, Christus non negat sibi esse Matrem & fratres secundùm carnem, sed significat se eos non agnoscere dum occupatur in divino Patris sui ministerio, præsertim si sint illi remora, seque eis anteponere matrem & fratres spirituales: Undè subdit Evangelista: *Et extendens manum in discipulos suos, dixit, ecce mater mea & fratres mei: Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in Cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est.*

Similiter cùm dixit: *Quid mihi & tibi est mulier?* Non negavit Mariam esse Matrem suam, si quidem ibidem Evangelista conceptis terminis eam vocet Matrem Jesu: *Et erat Mater Jesu ibi.* Sed cùm Mater peteret miraculum, quod erat divinitatis opus quam ex matre non habebat, negat se ea ex parte cum matre habere commercium. Ita Aug. lib. de Symbolo cap. 4. Sic cùm David dixit Joab & Abisaï 2. Reg. 16. *Quid mihi & vobis est filii Sarviæ*, non eos negavit suos consanguineos, sed in præsenti negotio de quo agebat se cum illis sentire.

Tandem quòd Christus B. Mariam Virginem nusquam expressè vocaverit Matrem suam, indè factum est, inquit Epiphan. hæresi 79. ne forte aliquibus daret occasionem erandi, & credendi ipsum ex Maria modo ordinario esse genitum. Cæterum hanc maternitatem sat apertè indicat cùm se vocat Filium hominis: Et dum in cruce moriens sufficit in suum locum Joannem Matri, & Matrem Joanni. Aliundè Evangelistæ pluries vocant illam expressè Matrem Jesu.

Dico 4°. Verbum assumpsit animam intellectualem. Est iterum de fide contrà Appollinarem qui primo negaverat Christo animam, deinde priorem sententiam retractans concessit ipsi animam, sed mente carentem, dicens Verbum ipsi esse loco mentis. Definita est in Concilio Ephes. Can. 13. *Ib. a. 3. & 4.*

Patet etiam ex Scriptura Matth. 26. *Tristis est anima mea:* Luc. 23. *Pater in manus tuas commendo Spiritum meum*: Et alibi. Si verò animam habuit: Ergo & intellectum, qui est animæ proprietas naturaliter ab illa fluens. Adde ex prima Conclusione quòd Verbum assumpserit veram & integram humanitatem, erat enim verus & integer homo, non est autem vera & integra humanitas sine anima intellectuali.

Dico 5°. Verbum assumpsit hypostaticè dentes, ungues & capillos. Est contrà Vasquesium & Frassen.

Patet 1°. Quia hæ partes informantur anima saltem quoad gradum vegetativum, si quidem nutriantur & crescant per intùs sumptionem. 2°. Quia aliquo sensu pertinent ad integritatem corporis, cùm futuri sint in corporibus gloriosis. Et dato quòd non ita requirantur ad integritatem corporis sicut partes organicæ, sunt tamen necessarii ad meliorem corporis constitutionem, ornamentum & utilitatem, dentes enim deserviunt ad edendum, capilli ad caput fovendum, ungues ad extremitates membrorum protegendas.

Confir. Corpus Christi in Eucharistia est cum dentibus, capillis & unguibus: Ergo illas partes sibi vivens in terris hypostatice univit. Patet Consequ. Quia nullas partes habet in Eucharistia quas non habuit hypostaticè unitas vivens inter nos: Et ideo, v. g. Chylus quem in stomacho habebat Christus in ultima Cœna dum consecravit, non est in Eucharistia, quia non erat hypostaticè unitus Verbo, utpote non pertinens ad integritatem ejus.

Dico 6°. Verbum non assumpsit hypostaticè lacrymas, sudorem, salivam & alias superfluitates seu partes excrementitias corporis humani.

Ratio est: Quia nec sunt partes corporis, nec ad ejus perfectionem & integritatem pertinent: Unde non remanebunt in corporibus gloriosis, nec sunt in Eucharistia. Ideoque dicendum illas substitisse in Christo subsistentiâ propriâ, quia mediate tantùm fuerunt assumptæ.

Specialiter de Sanguine.

Dico 7°. Verbum assumpsit hypostaticè sanguinem naturalem. Est contra Durandum.

Dixi *naturalem*; quia juxtà D. Th. quodlib. 5. a. 5. potest distingui duplex sanguis, unus nutrimentalis, alter naturalis: Nutrimentalis est humor quidam in colore sanguini similis ex chylo proximè generatus, nondum sufficienter decoctus & depuratus, qui ideò sanguinis naturam nondum attigit. Sanguis naturalis est propriè & essentialiter sanguis, fit ex priori per majorem decoctionem & elaborationem virtutis efformativæ sanguinis. Dicitur naturalis non quòd ad nutritionem animalis non deserviat aliquo modo, sed quia ultrà hoc munus pertinet insuper ad integritatem naturæ animalis. Huic distinctioni contradicunt Medici: Sed quidquid sit, nostra assertio est de sanguine naturali, vero & proprio tantùm.

Prob.

Prob. 1°. ex Scriptura: Ad Hebr. 2. dicitur: *Quia ergo pueri*, id est homines, *communicaverunt carni & sanguini*, id est componuntur ex carne & sanguine, *& ipse* Christus *similiter participavit eisdem*, nempe carni & sanguini: Atqui immediate sibi ad hypostasim assumpsit carnem: Ergo & sanguinem.

Confir. ex aliis Scripturæ locis in quibus Redemptio nostra tribuitur sanguini Christi, ut 1. Joan. 1. *Sanguis Jesu Christi Filii ejus emundat nos ab omni peccato.* Item 1. Petri 1. & alibi; Nulla autem est ratio cur sanguini potius redemptio nostra attribuatur quàm lacrymis, v. g. nisi quia ille est unitus hypostaticè Verbo, non lacrymæ.

Nec dicas ideò esse quia Christus illum obtulit Patri; nam lacrymas & sudores pariter obtulit Patri: Undè licèt lacrymarum effusio operata sit etiam salutem nostram, non tamen id lacrymis ipsis aut sudoribus tribuitur, sicut tribuitur ipsi sanguini & non solùm ejus effusioni.

Prob. 2°. Auctoritate Clementis VI. Extrav. *Unigenitus* de pœnitentiis & remissionibus, ubi dicit unam guttam sanguinis Christi, *propter unionem ad Verbum* habuisse valorem infinitum: Non potest autem intelligi de unione mediata, aliàs idem posset dici de lacrymis aut sudore.

Prob. 3°. Ratione fundamentali: Verbum hypostaticè assumpsit quidquid pertinet ad integritatem & perfectionem humanitatis: Atqui sanguis saltem verus & naturalis pertinet ad integritatem & perfectionem humanitatis: Ergo.

Prob. Min. 1°. Ex Concil. Trid. Sess. 13. cap. 3. ubi sanguis dicitur pars Christi his verbis: *Corpus sub specie vini & sanguinem sub specie panis.:.. animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, quâ partes Christi Domini.... inter se copulantur.*

2°. Sanguis ità est animali necessarius, ut sine illo subsistere non possit. Item est & organum & instrumentum universale quo anima plures functiones vitales in corpore exercet: Sic irascimur dum sanguis fervet, timemus dum contrahitur, gaudemus dum diffunditur, &c.

3°. Sic se habent sanguis & alii tres humores ad parvum mundum qui est homo, sicut quatuor elementa quorum qualitates exprimunt præfati humores, ad magnum mundum: Atqui elementa sunt partes magni mundi, & ad ejus integritatem & perfectionem pertinent: Ergo.

4°. Sanguis secundum Theologos erit in corporibus gloriosis: Ergo pertinet ad integritatem corporis.

Confir. si Verbum non assumpsit hypostaticè sanguinem, non est per concomitantiam sub speciebus vini: Falsum Consequens: Ergo. Prob. Sequela: Illud est per concomitantiam in Sacramento quod unitur realiter & substantialiter cum termino primario Consecrationis: Atqui si Verbum non assumpsit hypostaticè sanguinem, non unitur realiter & substantialiter cum sanguine qui est terminus primarius in Consecratione Calicis: Ergo.

Ex hac Conclusione colliges tres alios humores, nempè pituitam, melancholiam & bilem, etiam fuisse, ut jam diximus, hypostaticè assumptos. Item & spiritus vitales ac animales qui sunt velut radii sanguinis purissimi & defecatissimi, necessarii ad operationes vitales exercendas, ita ut sine illis corpus vix possit operari.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Sanguis non est animatus: Ergo nec Verbo unitus.

R. 1°. N. Ant. secundùm Thomistas. 2°. Dato Ant. secundum alios, N. Conseq. Ut enim sit Verbo unitus, sufficit quòd sit pars humanitatis pertinens ad illius integritatem & perfectionem, sivè sit animatus sivè non.

Inst. 1°. Sanguis non est pars actu corporis humani, sed tantum in potentia: Ergo. Prob. Sanguis deservit nutritioni corporis humani: atqui corpus non nutritur suis partibus: Ergo.

R. N. Ant. Ad prob. D. Ant. Sanguis deservit nutritioni corporis humani quoad partes solidiores, C. Ant. Quoad omnes, N. Ant. Undè licèt respectu illarum partium solidarum, sanguis non sit pars actu sed tantum in potentia, est tamen pars actu fluida respectu totius hominis seu totius corporis viventis: Sicut elementa, licèt sint tantum partes in potentia respectu mixtorum, sunt tamen partes actu respectu totius universi. *In 4. D. 44. q. 1. a. 2. quæstiunc. 2. ad 3.*

Inst. 2°. Sanguis utpotè fluxibilis non continuatur cum aliis partibus corporis quæ sunt influxibiles: Ergo non est pars actu corporis.

R. D. Ant. Non continuatur immediatè, &c. C. Mediatè, N. Habet enim quasdam partes crassiores, fibras scilicet quæ continuantur venis, venæ carni.

Inst. 3°. sic se habet sanguis ad corpus humanum sicut oleum ad lucem: atqui oleum non est pars actu lucis: Ergo.

R. N. Maj. Sed se habet sicut oleum ad lampadem ardentem, oleum autem est pars actu lampadis ardentis.

Inst. 4°. Si sanguis esset de integritate corporis humani, poneretur in Eucharistia sub speciebus panis vi verborum & non solum per concomitantiam: atqui falsum Conseq. Ergo. Prob. Sequela: Corpus integrum ponitur vi verborum sub speciebus panis: Ergo.

R. N. Maj. Ad prob. D. Ant. Corpus integrum quoad partes solidas ponitur vi verborum sub speciebus panis, C. Corpus integrum quoad partes fluitas, N. Et ratio est quia vi verborum consecrationis panis ponitur corpus Christi sub ejus speciebus, non utcumque, sed sub ratione cibi, cui aptæ sunt partes solidæ, non fluidæ, ut est sanguis.

Obj. 2°. Quod Verbum semel assumpsit nunquam dimisit, ut docent omnes Theologi post Damascenum: atqui dimisit sanguinem: Ergo. Prob. Min. In pluribus locis servantur aliquæ particulæ sanguinis Christi, & inter eas celebris est illa ampulla vitrea quæ asservatur in Ecclesia S. Mariæ Magdalenæ apud S. Maximinum, in qua sæpius sacer ille cruor terrâ mixtus ebullire visus est in die Parasceves circà horam transitus Salvatoris. Ejusdem sanguinis veritatem testatur Leo III. de sanguine Mantuæ asservato, teste Platinâ & Baronio ad annum 804. Julius II. de Sindone Taurinensi. Idem etiam constat de Spina Sacelli Regii Parisiensis & ferro lanceæ Romæ asservato sanguine tinctis. Atqui ille sanguis non remanet unitus hypostaticè Verbo: Ergo. Min. admittitur communiter à Theologis contrà Valentiam, alias sequeretur carnem Præputii, si apud nos remanserit, ut multi volunt, dentes, pilos qui ex corpore Christi deciderunt, remanere Verbo hypostaticè unitos, quod nemo admittit. Sequeretur iterùm aliquam naturam Verbo hypostaticè unitam remanere in terris alibi quàm in Eucharistia, quod non est etiam admittendum. Et sanè cùm tales partes non dicant ampliùs ordinem ad humanitatem Christi, non est ratio cur dicantur iterùm unitæ Verbo. Ergo.

Huic argumento variè varii respondent: Quidam dicunt illum sanguinem qui visitur in terris fluxisse ab imagine Crucifixi Beryti à Judæis confossa cujus sanguinis copia in varias Ecclesias transmissa est, ut habetur in Martyrologio Romano 9. Novembris & docet S. Th. infra q. 54. a. 1. ad 3. At licet id verum sit de quibusdam particulis, non tamen de omnibus v. g. de ferro lanceæ, spina coronæ, Sindone Taurinensi ex immediato contactu Christi Corporis tinctis, nec de particulis in ampulla Maximina servatis, quæ collectæ dicuntur à B. Maria Magdalena tempore Passionis. Neque dicas esse ibi tantùm colorem:

co-

color enim non communicatur sine substantia cui inhæret.

Alii dicunt hunc sanguinem esse nutrimentalem. Sed undè constat tot sanguinis particulas quæ in tot locis asservantur, & ex variis Christi corporis partibus manarunt, non fuisse nisi ex nutrimentali? Adde non omnes admittere hanc distinctionem sanguinis nutrimentalis & naturalis: Undè his solutionibus omissis.

R. D. Maj. Quod Verbum semel assumpsit nunquam dimisit moraliter loquendo de partibus ad integritatem corporis necessariis, C. Physicè loquendo de particulis minimis sine quibus stat integrum corpus, N. Ità intelligendus venit D. Th. inf. q. 54. a. 2. ad 3. dum dicit totum sanguinem qui de corpore Christi fluxit, in corpore Christi resurrexisse: Hoc inquam, verificatur moraliter de toto sanguine qui fuit necessarius ad integritatem corporis in statu Resurrectionis, non verò physicè de toto omnino, etiam minimis particulis non necessariis. Undè Pius II. in Bulla ad Abbatem S. Mariæ Xantonensis Diœcesis, quam vidisse se ait Sylvester in Rosa aurea Tract. 3. q. 31. dicit fidei veritati non repugnare asserere Redemptorem nostrum de sanguine in cruce effuso, ob ipsius Passionis memoriam & Fidelium consolationem, partem aliquam in terris reliquisse.

Ex dictis colliges sanguinem Christi etiam in triduo mortis mansisse hypostaticè unitum Verbo: Tùm quia resumendus erat in corpore resurgente; hàc enim ratione caro & anima inter se separatæ manserunt unitæ Verbo: Tùm quia alias si consecratus fuisset Calix in triduo mortis, divinitas non fuisset per concomitantiam sub speciebus vini quod est contrà Trid. Sess. 13. cap. 3. Secus dicendum de præputio & sanguine effuso in Circumcisione, quia non erant resumenda in Resurrectione.

Nota contrariam sententiam quosdam Ordinis FF. Minorum aliquando prædicasse circà annum 1352. sub Clemente VI. Et anno 1462. sub Pio II. contentionemque acrem indè ortam inter præfatos fratres Minores & FF. Prædicatores oppugnantes. Re delatâ ad summum Pontificem Pium II. utrimque coram ipso & cœtu Cardinalium disputatum est, Pio II. & majori parte Cardinalium in favorem sententiæ Prædicatorum opinantibus: Non fuit tamen Quæstio definita. *Ne multitudo Minorum, cujus erat contrà Turcas prædicatio necessaria, offenderetur.* Imò Pius II. decimâ-quintâ die ante mortem constitutione editâ, vetuit ne quis opinionem Minorum proscriberet ut hæreticam, donec Quæstio per sanctam Sedem definiretur. Ità Spondanus ad annum 1462. Porrò hæc FF. Minorum sententia licet nondum huc usque fuerit proscripta, è scholis tamen est eliminata, utpote *Nec pia, nec secura*, inquit Suares.

ARTICULUS III.

De Ordine assumptionis.

Hic q. 6. a. 3. o. Dico 1°. animam, corpus & humanitatem Christi simul tempore fuisse assumpta à Verbo.

Est definitum in Concilio quinto generali contrà Originem, qui dicebat animam Christi fuisse cum cæteris animabus creatam initio mundi, atque suis operibus meruisse hypostaticè uniri Verbo, eique de facto unitam fuisse antequam carni in utero Virginis uniretur: Verba Concilii sunt hæc: „ Si „ quis dicit aut sentit animam Domini præextitisse, unitamque esse Dei Verbo ante Incarnationem & Nativitatem ex Virgine anathema sit.

Ibid. Ratio autem Conclusionis est; quia vel debuisset corrumpi prior subsistentia, vel duplex fuisset subsistentia in Verbo, quod utrimque est inconveniens. Adde falsum esse animas creari antequàm uniantur corporibus.

Ib. a. 5. o. Dico 2°. secundùm ordinem intentionis priùs naturâ fuit assumptâ tota humanitas quàm partes, secus in ordine executionis: Quia secundùm intentionem facientis prius est completum quam incompletum, & per Consequens totum quàm partes: E contrà verò in executione priùs sunt partes quam totum.

Dico 3°. secundùm ordinem executionis prius natura fuit assumpta anima, mediante qua assumptum est corpus, ac tandem totum seu tota humanitas ex utroque resultans. *Ib. a. 1.*

Ratio est: Quia cùm anima rationalis sit per se subsistens, ipsi prius competit subsistentia quàm carni, quæ aliundè non est humana nisi per formam: Atqui subsistentia divina supplens locum propriæ eundem servavit ordinem, nullum enim est fundamentum hunc naturalem invertendi ordinem nec multiplicanda sunt miracula sine necessitate: Ergo.

Dices: Quoties aliqua inter se uniuntur mediante aliquo, separato illo medio dissolvitur unio; sic separatâ superficie à corpore, ab ipso removetur etiam color: Ergo si Verbum assumpsit corpus mediante animâ, illâ animâ separatâ à corpore in triduo mortis, ab ipso etiam remota est subsistentia Verbi, quod est falsum.

R. Ant. verum esse de medio necessario, non verò de medio quoad aptitudinem & congruentiam, sic si inter aliquos causatur amicitia mediante aliquo, eo remoto, adhuc remanet amicitia. *Ib. ad 1.*

DISSERTATIO VIII.

De Gratia Christi secundum quod est singularis homo.

D. Th. Q. 7.

Præter gratiam unionis, quæ est gratia substantialis de qua jam huc usque, alia est in Christo accidentalis, ut probabimus infrà, quæ nempè est gratia habitualis: Et hæc dupliciter consideratur, vel quatenus Christum ut personam singularem sanctificat, & vocatur personalis; vel prout est Christo principium alios sanctificandi, & dicitur Capitalis. De gratia habituali personali hic disserit S. Doctor: De Capitali Quæst. sequenti. Ità & nos. Sed prius occurrit hîc difficultas; an non per ipsam gratiam unionis formaliter sanctificetur humanitas Christi, & quomodo? Undè sit

ARTICULUS I.

De sanctificatione Christi per gratiam substantialem unionis.

Nota, sanctitas juxtà S. Thomam, tria importat, seu ex tribus coalescit: Primum est munditia, seu ab omni labe puritas, sanctus enim Græcè dicitur *Agios*, quasi sine terra. Secundum est firmitas in bono; sanctum enim quasi lege sancitum seu firmatum. Tertium est summa conjunctio & applicatio ad Deum resque divinas: Ad quod ultimum duo prima requiruntur; mens enim sine munditia conjungi nec applicari Deo potest, & cùm conjungatur & applicetur Deo ut ultimo fini & primo principio, firma & immobilis debet esse applicatio. *Sic ergo sanctitas*, concludit sanctus Doctor, *dicitur per quam mens hominis seipsam & suos actus applicat Deo*, seu dirigit ad Deum: Et hæc dupliciter accipi potest. 1°. Quatenùs est virtus proxime operativa boni indistincta realiter à Religione. 2°. Pro conjunctione amicabili ad Deum fundante radicaliter rectificationem & regulationem operum ad Deum. Primo sensu sanctitatem accipit D. Th. loco cit. Nos hîc secundo sensu eam accipimus. *7. 2. q. 81. a. 8.*

Suppono 1°. sanctitatem divinam attributalem per communicationem idiomatum non minùs prædicari de Christo quàm alia attributa, sicut enim Christus dicitur omnipotens, ità & Sanctus sanctitate divinâ.

Sup-

Suppono 2°. solam gratiam substantialem unionis sufficere ad effectum negativum sanctitatis, nempè impeccabilitatem, quia ut dicetur infrà, illi homini Christo ratione personæ, quæ est principium quod operationum ejus, & non solùm ex aliqua extrinseca providentia, repugnat quòd influat in peccatum.

Difficultas est ergo in duobus: Primum, an ista gratia unionis seu unio personalis radicaliter tantùm præbeat sanctitatem animæ Christi quatenùs est radix & principium cui debetur gratia habitualis: An è contrà sanctificet etiam formaliter, id est verè, propriè & actualiter independenter à gratia habituali. Non enim quando dicimus hìc *formaliter*, intelligimus quòd Verbum habeat rationem formæ respectu humanitatis, sed quòd per gratiam unionis vere, proprie, actualiter & non solùm radicaliter sanctificet humanitatem. Quod diligenter adverte ad tollendam quorumdam æquivocationem, qui ideò negant humanitatem à Verbo formaliter sanctificari, quia non exercet munus formæ.

Alterum, in quo versatur difficultas, est, dato quòd gratia unionis possit formaliter sanctificare humanitatem Christi: An ille effectus formalis proveniat à divinitate, vel à personalitate ejus relativa, vel ab ipsa unione. Sit itaque

§. I.

Prima difficultas resolvitur.

Dico: Humanitas Christi formaliter sanctificatur per ipsam gratiam substantialem unionis.

Prob. 1°. Cyrillus lib. 4. in Joan. cap. 20. dicit *Christum unctum esse, non sicut alios Sanctos & Reges, sed quia Verbum caro.* Nazianzenus orat. 36. ubi exponit hoc nomen *Christus*, ait: *Christus dicitur propter divinitatem, ea enim unctio est humanitatis, non operatione ut in aliis Christum sanctificans, sed totius unguenti præsentiâ.* Idem Damascen. lib. de imaginibus, & Concil. Francoford. in Epist. ad Episcopos Hispaniæ: *Christus naturâ unctus, nos per gratiam, quia in illo plenè fuit divinitas.* Idem autem est *unctus* ac *sanctus:* Unde justi vocantur *uncti*, seu *Christi*, juxtà illud Psalm. 104. *Nolite tangere Christos meos:* Ergo.

Nec illa testimonia intelligi possunt de sanctificatione per Verbum in sensu causali & non formali, sic enim nulla esset differentia inter sanctificationem Christi & nostram, nisi penes majorem & minorem gratiam, Christusque sanctificaretur operatione divinâ sicut nos: Quod tamen utrumque negant Patres in præfatis testimoniis.

Prob. 2°. Ratione: Humanitas Christi per unionem ad Verbum præcisis quibuscumque aliis vere & proprie sanctificabatur, & quidem perfectiùs quàm homo sanctificatur per gratiam habitualem: Ergo præter sanctitatem accidentalem quæ provenit à gratia habituali, admittenda est in Christo substantialis, sic dicta, quia immediate provenit à Verbo Dei substantialiter unito, & divinam naturam quæ est sanctitas per essentiam includente. Prob. Ant. Ideò homo per gratiam habitualem habet quòd sit formaliter sanctus; quia 1°. per illam trahitur ad esse divinum & ipsi conjungitur. 2°. Constituitur Filius Dei, hæres regni illius, ipsi gratus & dilectus. 3°. Disponitur radicaliter ad bene supernaturaliter operandum. 4°. Quia gratia habitualis habet repugnantiam cum peccato: atqui hæc quatuor multò perfectiùs conveniunt gratiæ unionis: Ergo. Maj. patet: Non enim hìc agimus, ut jam monui, de sanctitate prout est virtus quædam specialis proxime operativa quæ à Religione realiter non distinguitur, de qua S. Th. 2. 2. q. 81. a. 8. sed de sanctitate prout importat conjungi Deo & esse ipsi gratum in ordine supernaturali, qualis scilicet habetur per gratiam habitualem præcisè.

Prob. Min. 1°. Per gratiam unionis humanitas Christi perfectiùs trahitur ad esse divinum ipsique conjungitur, quàm per gratiam habitualem; per illam enim trahitur ad esse divinum in se & ei conjungitur substantialiter personaliter; per istam verò trahitur ad esse divinum participativè tantùm, eique conjungitur accidentaliter & per affectum. 2°. Per gratiam unionis, Christus ut homo sit Filius Dei naturalis & hæres, ipsi gratus & dilectus, cùm enim *amare* in Deo sit diffundere bonum, majus bonum humanitati conferre non potuit quàm seipsum illi substantialiter dare adeoque nec magis amare, per gratiam autem habitualem homo constituitur Filius Dei adoptivus tantùm. 3°. Per gratiam unionis Christus constituitur principium quod operationum Theandricarum quæ sunt infinitè meritoriæ. Consule obj. 4. §. sequent. 4°. Unio hypostatica majorem habet incompossibilitatem cum peccato quàm gratia habitualis, ut dicemus infrà dum de impeccabilitate Christi: Ergo.

Confir. Esse Filium Dei naturalem importat maximam sanctitatem: atqui Christus ut homo, est Filius Dei naturalis formaliter & proximè per gratiam unionis, & non per gratiam habitualem, quæ importat tantùm filiationem adoptivam & sanctitatem secundum affectum: Ergo. Prob. Maj. Esse Filium Dei naturalem importat conjunctionem supremam animæ ad Deum, supremam communicationem supernaturalem quæ ipsi animæ fieri potest, vi cujus doni communicati animæ Christi, ipsa manet supernaturaliter diligibilis à Deo & ipsi grata juxtà illud Matth. 17. *Hic est Filius meus dilectus in quo mihi complacui:* Ergo.

Favet etiam S. Th. in pluribus locis, 1°. Opusc. 2. c. 214. ubi postquam dixit hominem per gratiam habitualem conjungi Deo secundum affectum, & ideo fieri ipsi gratum, addit; „ alia verò est conjunctio hominis ad Deum non solùm per affectum aut inhabitationem, sed etiam „ per unitatem hypostasis..... Et hæc ..... est „ propria Jesu Christi ..... & gratissimum Deo facit, ità quòd de ipso singulariter dicatur, hic „ est Filius meus dilectus in quo mihi complacui."

2°. In catena, Joannis 10. ad illa verba: „ Quem Pater sanctificavit & misit in mundum." dicit ex S. Hilario 7. de humanitate: „ Præcedit „ cæteros per id quod sanctificatus in Filium est, „ Beato Paulo dicente, quòd prædestinatus est „ Filius Dei in virtute secundùm Spiritum sanctificationis." Ponit ergo S. Doctor ex S. Hilario præcellentiam sanctificationis Christi in eo quod accepit sanctificationem filiationis naturalis & non adoptivæ, quod utique factum est per gratiam unionis.

3°. Hic a. 1. probans necessitatem gratiæ habitualis in Christo, eam non repetit ex ejus sanctificatione, sed aliundè: supponit ergo illum aliundè esse sanctificatum scilicet per gratiam unionis: Undè infrà q. 22. a. 2. ad 3. dicit gratiam unionis sanctificare absolutè humanitatem Christi.

Ex quibus colliges Patrem Henno propter quædam D. Th. verba quæ mox referemus & explicabimus, immeritò dixisse stylo de vico, Thomistas in hac quæstione *Doctori suo nasum contorquere.*

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. S. Th. in 3. D. 13. q. 1. a. 1. ait: „ Deitas autem non est formaliter sed effectivè „ perficiens ipsam (scilicet animam Christi) undè „ oportet aliam formam creatam in ipso ponere „ quâ formaliter perficiatur, & hæc est gratia." Et ad 3. „ Lux solis & lux candelæ, utrumque „ est activè illuminans, sed Deitas & gratia non „ sic se habent, sed unum illuminat activè, alterum formaliter." Ergo.

R. S. Thomam. ibi loqui de sanctificatione & accidentali & participativa, non de substantiali seu

seu personali; illa enim non formaliter, sed effectivè est à Deitate ut à forma derivante talem participationem & gratiam habitualem causante: Hæc verò quæ est substantialis & secundùm filiationem naturalem, formaliter est ab ipsa Deitate: Undè S. Doctor ibidem ad 5. dicit quòd Christus ex ipsa sola unione ad Verbum sine gratia habituali peccare non poterat, & *sibi gloria debebatur*, adeòque gratus & dilectus à Deo in ordine ad gloriam, quod est sanctitas.

Obj. 2°. Sanctitas formalis est effectus formalis & primarius gratiæ habitualis: atqui effectus formalis & primarius alicujus formæ non potest ab alio quàm ab ipsa forma præstari, cùm ab illa non distinguatur, sed sit ipsa forma communicata: Ergo.

R. D. Maj. Sanctitas formalis accidentalis est effectus primarius gratiæ habitualis, Transeat Maj. de qua modò: Substantialis seu personalis sanctitas, N. Et hæc sanctitas quia eminentior est, est distinctus effectus formalis & à distincta forma provenit; sicut vegetativum hominis quia est eminentius quàm vegetativum plantæ, est distinctus effectus formalis & à distincta forma provenit.

Inst. Quod constituit animam radicaliter sanctam, non potest illam simul talem formaliter reddere; sicut quia homo per animam rationalem est radicaliter risibilis, non est per eandem formaliter talis, sed solùm per risibilitatem: atqui anima Christi constituitur radicaliter sancta per gratiam unionis, utpotè quæ est radix gratiæ habitualis quâ formaliter sanctificatur: Ergo.

R. D. Maj. ut ante: Quod constituit animam radicaliter sanctam sanctitate accidentali: non potest illam formaliter sanctificare sanctitate accidentali, C. Maj. Sanctitate substantiali, N. Maj. Nihil enim repugnat [illegible] esse radicem respectu unius & formam respectu alterius.

Obj. 3°. Gratia unionis non potest reddere hominem formaliter beatum: Ergo nec formaliter sanctum.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd beatitudo formalis consistat in actione vitali, scilicet in visione & amore Dei, sanctitas autem seu sanctificatio in conjunctione ad Deum ordinata radicaliter ad benè operandum. Porrò actio maximè vitalis non potest communicari alicui nisi ab illo procedat: Undè per gratiam unionis suppleri non potest actio visionis beatæ. At verò conjunctio ad Deum fieri potest nedum per habitum & secundùm affectum, sed multò perfectius secundùm ipsas naturas in esse personali.

Inst. ex eo quòd divinitas uniatur humanitati non constituit illam formaliter omnipotentem, æternam, &c.: Ergo nec formaliter sanctam.

R. N. Conseq. Disparitas est ex dictis, quia illæ perfectiones non consistunt in conjunctione ad Deum sicut ipsa sanctitas, & aliundè humanitas est incapax illorum attributorum.

Obj. 4°. & simul inst. Si Verbum assumeret Leonem, ipsum non sanctificaret formaliter: atqui tamen ipsi conjungeretur: Ergo sanctitas in ista conjunctione cum Deo non consistit.

R. D. Min. Ipsi conjungeretur conjunctione suppositali præcisè, C. Min. Conjunctione requisita ad sanctitatem, N. Non enim in qualicumque conjunctione ad Deum reponimus sanctitatem, sed in conjunctione fundante radicaliter rectificationem & regulationem ad Deum in operationibus suis, ideoque moralibus liberis & regulabilibus per rationem, quorum est incapax natura Leonis.

Inferes: Ergo gratia unionis non est formaliter sanctificans. Prob. Illatio: Forma unita subjecto omnem illi suum formalem effectum tribuit: atqui ex concessis, si Verbum uniretur naturæ irrationali, ipsam non sanctificaret: Ergo.

R. N. Illationem. Ad prob. D. Maj. Forma unita subjecto capaci omnem, &c. C. Maj. Subjecto incapaci, N. & D. Min. ad sensum Maj. N. Conseq. Patet in ipso Christo: Sic v. g. effectus formalis gratiæ habitualis est reddere Filium Dei adoptivum, & tamen hunc effectum non habet in Christo; quia cùm sit Filius Dei naturalis, adoptionis est incapax. Sic si Verbum uniretur naturæ irrationali, illam personatam non redderet, sed suppositatam tantùm, licèt personam constituere sit effectus formalis Verbi.

Neque dicas hæc esse vera de effectibus formalibus secundariis, non autem de effectu formali primario, qui nihil est aliud quam ipsa forma communicata. Sanctitas autem est effectus formalis primarius gratiæ unionis si ab ea præstetur, sicut est effectus primarius gratiæ habitualis.

R. D. ut ante: Effectus formalis primarius est ipsa forma communicata subjecto capaci, C. Incapaci, N. Patet ex jam dictis: Sic effectus formalis primarius personalitatis Verbi est personam constituere, & tamen unita naturæ irrationali personam non constituit sed suppositum; effectus formalis primarius filiationis divinæ est esse relatum, & tamen unita humanitati illam non refert, sed tantùm subsistentem reddit.

Insuper his datis, N. Quod assumitur scilicet sanctitatem esse effectum formalem primarium gratiæ unionis: Sicut enim effectus formalis primarius gratiæ habitualis est hominem deificare accidentaliter seu reddere participem divinæ naturæ; reddere autem sanctum & gratum Deo in ordine ad gloriam, effectus secundarius: Ità reddere naturam deificatam substantialiter & personaliter conjunctam Deo, est effectus formalis primarius gratiæ unionis: Sic autem conjungere ut sit grata & dilecta Deo supernaturaliter cum ordine radicali ad rectè operandum, in quo consistit sanctitas, est effectus formalis secundarius gratiæ unionis, adeoque ab illa separabilis de potentia Dei absoluta.

Obj. 5°. Non potest divinitas Christi humanitatem formaliter sanctificare nisi se habeat respectu illius per modum formæ intrinsecæ: atqui divinitas respectu humanitatis non se habet nec se habere potest per modum formæ intrinsecæ: Ergo. Min. patet. Prob. Maj. Sanctitas quam tribuimus animæ Christi ex gratia unionis non est purè moralis & per solam denominationem extrinsecam à sanctitate divina, ut voluit Vasques & post ipsum Platel, sed est intrinseca, vera & physica, alias foret imperfectior sanctitate accidentali gratiæ habitualis, nec per illam excludi posset peccatum intrinsecè animam maculans: atqui talem realem & intrinsecam sanctitatem non potest divinitas conferre humanitati nisi se habeat respectu illius per modum formæ intrinsecæ: Ergo. Prob. Min. Animam sanctificari realiter intrinsecè, est eam intrinsecè realiter mutari, & habitualiter intrinsece disponi ut objectum gratum & dilectum Deo in ordine ad gloriam, & radicaliter ad operationes rectas: atqui talis mutatio ac dispositio realis intrinseca non potest haberi absque forma intrinseca: Ergo.

R. N. Maj. Ad probat. admissâ Maj. contra Vasquem & ejus asseclas, N. Min. Ad probat. D. Min. Talis mutatio ac dispositio realis intrinseca non potest haberi absque forma intrinseca intrinsecè informante, N. Min. Absque forma seu potius actu intrinsece terminante & unito, C. Min. & N. Conseq. Sicut enim humanitas Christi realiter intrinsece mutatur & realiter formaliter subsistit per subsistentiam divinam, licet ab ea non informetur intrinsece, sed tantum terminetur, ità per eam & divinitatem conjunctam realiter intrinsecè mutatur & disponitur, realiter formaliter sanctificatur absque informatione.

Inst. Sanctitas non potest haberi absque forma intrinsece informante: Ergo. Prob. Ant. Non potest tolli peccatum absque forma intrinsece inhærente: atqui ad sanctitatem pertinet quòd sit expulsiva peccati: Ergo. Prob. Maj. Peccatum inest ani-

animæ per modum formæ privativæ intrinsece inhærentis: atqui talis privatio non potest tolli nisi superveniat forma opposita intrinsece inhærens, sicut v. g. cæcitas non potest tolli nisi per potentiam visivam informantem non per formam terminantem: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. N. Maj. Ad probat. D. Maj. Peccatum inest animæ per modum formæ privativæ alicujus partis aut alicujus accidentis, N. Maj. Per modum formæ privativæ deordinantis totum suppositum & illud avertentis ab ultimo fine, C. Maj. Unde N. Min. & Conseq. Fateor ergo quòd privatio quæ est alicujus partis aut particularis accidentis, ut est cæcitas v. g. non possit tolli nisi per formam intrinsece informantem: Secùs verò si sit privatio, qualis est peccatum deordinans totum suppositum, illa enim non solùm potest tolli per formam informantem v. g. gratiam habitualem, sed multò melius per formam eminenter operantem & terminantem naturam, ordinantemque totum suppositum ad Deum; hæc enim eminenter continet quidquid continet gratia habitualis in ordine ad expulsionem peccati ad quod habet effectus omninò repugnantes, ut dicemus dum de impeccabilitate Christi in corollariis. Vide ibi.

Obj. 6°. Si divinitas sanctificaret formaliter humanitatem, vel hoc faceret per sanctitatem increatam vel creatam: Neutrum dici potest: Ergo. Prob. Min. Non per sanctitatem creatam, alias non divinitas, sed sanctitas creata formaliter sanctificaret: Non per sanctitatem increatam, alias Christi humanitas esset Dea; quandoquidem cui competunt proprietates qualis est sanctitas increata respectu Dei, competat & essentia: Ergo. Ita P. Henno.

R. N. Min. pro prima parte. Ad probat. D. Ant. Alias esset Dea si sanctificaretur per divinitatem tanquam per formam informantem, C. Ant. Si sanctificaretur per divinitatem tanquam per actum præcisè terminantem, N. Ant. Et ad probat. similiter D. Min. Cui competunt proprietates ratione formæ intrinsecè informantis, competit & essentia, C. Ratione formæ seu actus purè terminantis, N. Patet solutio ex dictis.

Obj. 7°. Humanitas Christi ratione gratiæ unionis non est acceptabilis ad gloriam: Ergo non est sancta. Prob. Ant. Potest Deus de potentia absoluta humanitati unitæ Verbo denegare gloriam: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. D. Ant. Potest Deus humanitati unitæ Verbo denegare gloriam quoad rem & de facto, Transeat Ant. Quoad jus, N. Ant. Hoc autem sufficit ut humanitas Christi dicatur sancta: Patet in ipsa gratia habituali quæ formaliter sanctificat hominem quatenùs dat jus ad gloriam & facit hominem Deo gratum, licet de potentia Dei absoluta homo ille posset de facto non acceptari ad gloriam.

Repones: Gratia unionis non est Deo ratio diligendi hominem in ordine ad beatitudinem: Ergo etiam quoad jus seu jure illæso potest ipsi eam denegare. Prob. Ant. Vel gratia unionis esset ratio diligendi Deum necessariò vel liberè; non necessariò, quia Deus nihil extrà se necessario diligit; non libere, quia bonum infinitum, quale est gratia unionis, necessariò diligitur: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. N. Min. pro secunda parte. Ad probat. D. Bonum infinitum infinito modo communicatum necessario diligitur, C. Finito modo communicatum, N. Divinitas autem seu divina sanctitas finito modo communicatur humanitati, scilicet juxta capacitatem ejus.

§. II.

Secunda difficultas resolvitur.

Dico: Humanitas Christi formaliter substantialiter sanctificatur non per ipsum modum unionis, neque per ipsam personalitatem ratione illius quod addit ad perfectiones absolutas, sed per ipsam divinitatem, quam includit personalitas.

Prob. prima pars: 1°. Quia non datur secundùm nos talis modus unionis. 2°. Etsi daretur, non ideò formaliter sanctificaret, quia non foret forma sanctificans, sed tantùm applicatio formæ sanctificantis, sicut v. g. unio gratiæ habitualis cum anima formaliter eam non sanctificat, sed solùm ipsi conjungit formam sanctificantem: Similiter unio albedinis cum pariete, non est formaliter dealbans, sed ipsa albedo.

Prob. secunda & tertia pars simul. 1°. Humanitas à divinitate ungitur juxtà illud citati Nazianzeni: *Christus dicitur propter divinitatem, ea enim humanitatis unctio est:* atqui ab eo formaliter sanctificatur quo ungitur: Ergo.

Prob. 2°. Humanitas Christi formaliter sanctificatur per sanctitatem divinam: atqui personalitas Verbi ratione sui non est sanctitas divina, sed ipsa divinitas sub conceptu naturæ: Ergo. Prob. Min. 1°. Juxtà probabilem plurium Thomistarum sententiam quam secuti sumus in Tract. de Trinit. personalitates divinæ ratione sui, seu ratione illius quod addunt ad essentiam, non dicunt bonitatem seu perfectionem: Ergo nec sanctitatem. Prob. 2°. Ideò sola gratia habitualis inter alias qualitates supernaturales nos formaliter sanctificat (dicitur enim causa formalis nostræ justificationis, Trid. sess. 6. cap. 7.) quia est participatio divinitatis sub concepto naturæ: Ergo sola divinitas sub conceptu naturæ est sanctitas divina, non verò personalitas ut ab ea virtualiter distinguitur. Prob. Ant. Forma sanctificans est radix donorum supernaturalium pertinentium ad ordinem gratiæ, terminat amorem divinum in ordine ad gloriam, & dat radicaliter vim Deum redamandi & rectè agendi: atqui hoc est conceptus naturæ: Ergo ideò gratia habitualis, &c. quia &c. Confer de gratia.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Gratia unionis ut talis, formaliter sanctificat humanitatem, ut dictum est: atqui personalitas Verbi, ratione illius quod addit ad divinitatem, est gratia unionis: Ergo. Prob. Min. Gratia unionis est donum substantiale personaliter communicatum humanitati: atqui personalitas Verbi ratione illius quod addit ad divinitatem, est donum substantiale personaliter communicatum humanitati: Ergo.

R. D. Maj. Gratia unionis completè sumpta formaliter sanctificat humanitatem, C. Maj. Incompletè sumpta, N. Maj. Et ad hunc sensum, D. Min. N. Conseq. Igitur personalitas Verbi ut terminans humanitatem pro priori naturæ ad unionem cum natura divina, non est gratia unionis consummatè & completè, sed incompletè tantùm & vialiter, hæc enim completè consistit in unione cum divina natura: Et ideò personalitas præcisè ratione sui non sanctificat formaliter ipsam humanitatem, sed vialiter tantùm inchoativè seu unitivè in quantùm est vinculum uniens naturam humanam cum divina, ratione cujus formaliter humanitatem sanctificat.

Inst. Per subsistentiam Verbi humanitas est Deo grata & dilecta, habetque jus ad gloriam & hæreditatem: Ergo.

R. D. Ant. Per subsistentiam Verbi ratione illius quod explicat, humanitas est Deo grata, &c. N. Ant. Ratione illius quod implicat, nempè naturæ divinæ quæ est prima radix videndi & amandi Deum, in quo ratio sanctitatis consistit, C. Ant. & N. Conseq.

Urgebis: Per subsistentiam Verbi ratione illius quod explicat, humanitas est Deo grata & dilecta: Ergo. Prob. Ant. Personalitas Verbi ratione illius quod explicat, terminat amorem divinum atqui: Ergo.

R. D. Ant. Est Deo grata gratitudine simpliciter, Transeat: Gratitudine sanctificante, N. Et ad

ad probat. D. Personalitas Verbi, ratione illius quod explicat, terminat amorem divinum ut communicantem subsistentiam divinam tantùm, C. Ut communicantem naturam divinam, N. Sola autem communicatio naturæ divinæ facit humanitatem sanctam seu gratam gratitudine sanctificante, ut dictum est.

Repones: Per subsistentiam Verbi directè & ratione illius quod explicat, humanitas habet incompossibilitatem cum peccato: Ergo & sanctitatem. Prob. Ant. Subsistentia Verbi est filiatio Dei quæ ex propria differentia respicit Deum Patrem à quo procedit Filius: Ergo & directè excludit aversionem à Deo in quo consistit peccatum.

R. dato Ant. N. Conseq. Impeccabilitas enim est tantùm effectus negativus sanctitatis, non completa sanctitas.

Obj. 2°. Sanctitas formalis est unio & conjunctio creaturæ rationalis cum Deo: atqui per subsistentiam Verbi humanitas formaliter conjungitur Deo: Ergo.

R. D. Maj. Formalis sanctitas est conjunctio cum Deo sub quocumque conceptu, N. Maj. Sub conceptu naturæ, C. Et ad hunc sensum, D. Min. N. Conseq. Patet ex dictis.

Obj. 3°. Per id sanctificatur formaliter humanitas Christi cui immediatiùs unitur: atqui immediatiùs unitur subsistentiæ divinæ quàm naturæ: Ergo.

R. D. Maj. Si sit forma sanctificans, C. Secùs, N. patet ex dictis.

Obj. 4°. In sanctitate includuntur duæ rationes seu conceptus inadæquatè distincti; Primus est esse radicem actionum vitalium intelligendi & amandi Deum: Secundus est esse objectum congruum dilectionis divinæ amicabilis: atqui licet divinitas possit communicari humanitati sub hoc secundo conceptu absque intrinseca informatione, non potest tamen communicari sub primo absque intrinseca informatione, quod repugnat Deo: Ergo nec sanctitas.

R. N. Min. Quamvis enim divinitas non communicetur humanitati per modum formæ intrinsecè informantis, hoc ipso tamen quo illi unitur intrinsecè & substantialiter per modum termini mediantè subsistentiâ, eam sufficienter elevat ad ordinem supernaturalem, ut possit, mediante auxilio transeunte, elicere actiones vitales vitalitate supernaturali, licet non ità connaturaliter sicut per gratiam habitualem, ut infrà dicemus.

ARTICULUS II.

Utrùm in anima Christi fuerit gratia habitualis?

Quidam negârunt existimantes gratiam habitualem in Christo esse superfluam, eò quòd esset sanctificatus per gratiam unionis, ut dictum est. Sed hæc sententia communiter rejicitur ad minùs ut temeraria. Igitur

Hic q. 7. a. 1. o. Dico: Gratia habitualis fuit in Christo.

Ibid. in a. s. c. Prob. 1°. ab auctoritate Isaiæ 11. dicitur: *Requiescet super eum Spiritus Domini*, qui in homine esse dicitur per gratiam habitualem. Ibidem 61. *Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit Dominus me.* Quæ verba de se dicta declarat Christus Luc. 4. & juxtà communem expositionem significant, ideò Spiritum sanctum esse in anima Christi per gratiam habitualem, quia per unionem hypostaticam unctus est gratiâ increatâ.

Aug. l. 15. de Trinit. c. 26. „Dominus ipse „Jesus, inquit, Spiritum sanctum non solùm de„dit ut Deus, sed etiam accepit ut homo, pro„ptereà dictus est plenus gratiâ. Et manifestiùs „de illo scriptum est in actibus Apostolorum „cap. 10. Quoniam unxit eum Deus Spiritu „sancto: Non utique oleo visibili, sed dono „gratiæ, quod visibili significatur unguento quo „Baptisatos ungit Ecclesia." Istud autem donum quod per unguentum baptismi significatur, est gratia habitualis. D. Bernard. hom. 4. in *Missus est*, super hæc verba Luc. *Ideòque quod nascetur ex te sanctum.* dicit: „Procul dubio ac singulari„ter sanctum fuit & per Spiritûs sanctificationem, „& per Verbi assumptionem.

Ibid. Prob. 2°. Ratione: Oportuit ut anima Christi præter unionem physicam cum Deo, aliam haberet per cognitionem & amorem supernaturalem, in his enim operationibus Beatitudo consistit: atqui ad connaturalem illorum actuum elicentiam, qualis animam Christi decebat, necessaria fuit gratia habitualis: Ergo. Prob. Min. Tunc agens operatur connaturaliter, quando habet in se naturam seu formam permanentem per quam inclinatur in actum: atqui anima Christi non potuit inclinari intrinsecè permanenter ad actus vitales supernaturales nisi per gratiam habitualem: Ergo. Prob. Min. Non potuit anima Christi intrinsecè permanenter inclinari in actus vitales supernaturales ratione propriæ entitatis: Patet, quia est entitativè naturalis, neque per gratiam unionis; quod probatur. Id ratione cujus anima Christi inclinatur intrinsece permanenter in actus supernaturales, debet esse principium operativum quo radicaliter; est enim natura vel tenet locum naturæ: atqui gratia unionis non est principium operativum quo radicaliter: Ergo. Prob. Min. Principium operativum quo radicaliter vel identificatur cum agente quod vel illud phyficè informat: atqui utrumque repugnat gratiæ unionis, sive spectetur ex parte subsistentiæ Verbi, sive ex parte divinitatis: Ergo.

Neque dicas animam Christi permanenter inclinari in actus supernaturales per virtutes infusas. Nam virtus est dispositio perfecti, id est subjecti jam dispositi per naturam, ut ex Aristotele docet S. Th. 1. 2. q. 110. a. 3. adeòque disponit subjectum conformiter ad naturam aliquam præexistentem sui ordinis: Consequenter virtus supernaturalis ut sit in statu connaturali & perfecto, exigit præexistentiam gratiæ habitualis.

Prob. 3°. aliâ ratione: Oportebat animam Christi esse perfecte & consummate sanctam: atqui ad id requirebatur gratia habitualis: Ergo. Prob. Min. Ut anima Christi esset perfecte & consummate sancta, necesse erat quòd haberet omnem perfectionem sibi connaturaliter debitam ex vi unionis hypostaticæ, sicut in naturalibus; ut Petrus v. g. sit complete & perfecte homo, non sufficit quòd habeat essentiam hominis, sed insuper exigit instrui omnibus potentiis quæ connaturaliter ad essentiam consequuntur: atqui gratia habitualis erat connaturaliter debita Christo vi unionis hypostaticæ: Ergo. Prob. Min. Homini justo vi gratiæ habitualis per quam constituitur Filius Dei adoptivus, debentur connaturaliter virtutes infusæ: Ergo Christo vi unionis hypostaticæ per quam constituitur Filius Dei naturalis, à fortiori debentur connaturaliter virtutes infusæ: si virtutes, ergo & gratia habitualis quæ est illarum radix.

Ex his itaque habes gratiam habitualem in Christo non fuisse superfluam, sed necessariam ad duo, scilicet ut esset complete & consummate sanctus; & ut connaturaliter eliceret actus supernaturales & meritorios.

Dixi *connaturaliter*, quia absolute loquendo poterat sine gratia habituali hos actus elicere: vi enim gratiæ unionis erat Deo gratus, libere poterat operari, & ratione auxilii transeuntis supplentis vices gratiæ habitualis, elevari ad eliciendos actus supernaturales & meritorios; nihil enim ampliùs requiritur.

Si dicas nullum actum vitalem ordinis naturalis, v. g. nullam intellectionem aut volitionem naturalem posse absolute elici sine anima: Ergo pariter nullus actus vitalis ordinis supernaturalis sine gratia spirituali, quæ in ordine supernaturali tenet locum naturæ seu animæ.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd anima sit ratione

tione sui natura substantialis; unde fit quòd omnis vitalitas ab ipsa dependeat radicaliter. At gratia habitualis non est ratione sui natura vitalis substantialiter, sed substitutive tantum & ut elevans ad ordinem supernaturalem; potest autem Deus elevare ad ordinem supernaturalem vel transeunter per gratiam actualem; vel permanenter per gratiam habitualem; unde licet ut actus supernaturales connaturaliter eliciantur, dependeant à gratia, non tamen absolute & essentialiter.

Obj. contrà Conclusionem: Si Christus haberet gratiam habitualem, foret Filius Dei adoptivus; est enim filiatio adoptiva effectus formalis gratiæ habitualis: Falsum Consequens: Ergo.

R. N. Sequelam: Tùm quia filiatio adoptiva non est effectus primarius gratiæ habitualis, sed secundarius tantùm, forma autem potest esse sine effectu suo secundario: Tùm quia etsi esset effectus primarius, non tamen communicaretur Christo, quia non est subjectum capax filiationis adoptivæ. Neque etiam potest dici genitus ratione gratiæ habitualis, quia licet per eam participet naturam divinam, non tamen per modum naturæ, quæ primariò debet intendi, sed per modum proprietatis ad gratiam unionis consequentem: sic quamvis Spiritui sancto communicetur natura divina, quia tamen per se primò non intenditur sub conceptu naturæ, illius processio non est generatio.

Inst. Saltem per gratiam habitualem esset Deus per participationem, quod, cùm sit Deus per essentiam, non minùs ei repugnat quàm esse Filium adoptivum, sapitque errorem Arii vel Nestorii: Ergo.

R. Quòd cum divinitas Christo competat ratione naturæ, & sit duplex in eo natura, divina & humana, non repugnat eum esse & dici Deum per essentiam ratione divinæ naturæ, & Deum per participationem ratione naturæ humanæ gratiâ exornatæ, quia tamen unio hypostatica est in eo principalis, & ut præscindatur occasio erroris, dicitur simpliciter Deus per essentiam. At verò filiatio adoptiva convenit alicui ratione suppositi; undè cùm sit in Christo unicum suppositum divinum quod est filius naturalis, nec est nec dici debet filius adoptivus.

Petes 1°. Quandonam Christus habuerit gratiam habitualem?

R. Habuisse à primo instanti suæ Conceptionis; quia, ut jam dictum est, sequebatur connaturaliter ad unionem hypostaticam: Undè Luc. 1. non dicitur: Quod ex te nascetur erit sanctum, sed *Quod ex te nascetur sanctum.*

Petes 2°. Utrùm gratia habitualis sit proprietas unionis hypostaticæ?

R. Non esse proprietatem physicam sed moralem dumtaxat: Quia proprietas Physica necessariò dimanat ab aliqua natura quæ respectu illius se habet per modum principii radicalis: Nihil autem est assignabile in gratia unionis quod sit natura & principium radicale, ex quo necessariò resultet gratia habitualis; cùm enim subsistentia Verbi aut divinitas non uniatur humanitati per modum formæ, non constituit cum illa naturam: Undè in tantùm gratia habitualis dici potest proprietas gratiæ unionis in quantum connaturaliter ei debebatur propter rationes suprà dictas, quod est esse proprietas moralis.

Petes 3°. Utrùm Christus in primo instanti suæ Conceptionis se disposuerit per actum liberi arbitrii ad gratiam habitualem ipsi tunc infusam.

Hic q. 34. a. 3. o. R. Affirmativè cum Auctore: Quia iste modus sanctificationis per actum proprium, ut in adultis, est perfectior quàm sanctificari per actum alienum ut in parvulis. Quod autem opponi potest hunc actum liberi arbitrii esse à gratia habituali, sicque non posse esse dispositionem ad illam, solutum habes secundùm varias Thomistarum sententias in Tract. de gratia Dissert. de justificatione.

ARTICULUS III.

Utrùm omnes virtutes fuerint in Christo?

Virtutes sunt in triplici differentia; aliæ sunt intellectuales, aliæ morales, aliæ Theologicæ. De intellectualibus hîc non agimus; tùm quia non sunt simpliciter virtutes, tùm quia de illis agit S. Th. q. 9. sub nomine scientiæ.

Virtutes morales sunt duplicis generis: Quædam sunt ordinis naturalis quæ nostris actibus acquiruntur: Aliæ sunt per se infusæ non secus ac Theologicæ, & deserviunt fini supernaturali.

Dico 1°. Omnes virtutes supernaturales, sive Theologicæ, sive morales, per se infusæ, sunt in Christo, exceptâ fide, spe & pœnitentiâ. *Hic a. 2. 3. & 4. o.*

Prob. prima pars: Virtutes supernaturales per se infusæ, sive Theologicæ, sive morales, consequuntur ad gratiam habitualem ut proprietates ejus: atqui gratia habitualis fuit in Christo ab instanti conceptionis & quidem in summo gradu perfectionis: Ergo & prædictæ virtutes. *Ib. a. 2. o.*

Confir. Habitus virtutum dantur ad connaturaliter operandum, imò habitus supernaturales dantur ad simpliciter posse operari: Ergo ut Christus connaturaliter operaretur & eliceret opera supernaturalia, indiguit habitibus virtutum supernaturalium.

Prob. secunda pars: Virtutes quæ repugnant unioni hypostaticæ & visioni beatificæ non fuerunt in Christo: atqui fides, spes & pœnitentia repugnant unioni hypostaticæ & visioni beatificæ: Ergo. Patet Maj. Quia anima Christi ab instanti suæ conceptionis fuit unita Verbo, & vidit ac possedit divinam essentiam. Prob. Min. Fides est de rebus obscure cognitis, spes de bono nondum habito, pœnitentia de peccato non alieno sed proprio, quod est incompossibile cum unione hypostatica, ut infrà videbimus: Ergo. *Ib. a. 3. & 4. o.*

Dices: Christus habuit spem, juxtà illud Psal. 30. quod Christo appropriatur: *In te Domine speravi:* Et docet D. Th. hic a. 4. o. his verbis: „ Habuit tamen (Christus) spem respectu aliquorum quæ nondum erat adeptus, licet non habuerit fidem respectu quorumcumque: quia licet plenè cognosceret omnia per quod totaliter fides excludebatur ab eo; non tamen adhuc plenè habebat omnia, quæ ad ejus perfectionem pertinebant, puta immortalitatem & gloriam corporis, quam poterat sperare:" Ergo.

R. tàm Scripturam quàm S. Thomam debere intelligi de actu spei largè sumpto pro simplici desiderio: Expressè enim S. Doctor probat in corpore ejusdem articuli, in Christo non fuisse virtutem spei, quia cum ejus primarium & formale objectum sit ipse Deus non possessus, Christus autem ab initio fruitionem Dei habuit: *ideo*, inquit, *virtutem spei non habuit.* Potiori tamen jure hoc desiderium in Christo gloriæ sui corporis dixit actum spei, quam simile desiderium in Beatis. 2. 2. q. 18. a. 2. ad 4. eo quod gloria corporis erat à Christo laboribus obtinenda, non autem ab aliis Beatis. Quia tamen labores illi voluntarie fuerunt suscepti, & in seipso habebat sufficientem gloriæ corporis sui causam, scilicet gloriam animæ, actus ille quo gloriam corporis expectavit, non fuit actus proprius spei, ut à simplici desiderio distinctus.

Si petas à quo habitu seu virtute ille actus processerit?

R. processisse ab habitu charitatis quâ Christus seipsum diligens proprium bonum desiderabat: Possesso enim primario & formali objecto spei, adeoque eâ exclusâ, sufficienter disponebatur Christus per charitatem ad eliciendum actum circà objectum secundarium spei, scilicet gloriam corporis, immortalitatem, nominis exaltationem, &c.

Dico 2°. Virtutes morales naturales per se acqui-

quisibiles fuerunt in Christo. Ità communiter Theologi.

Prob. Appetitus sensitivus Christi cùm esset ejusdem rationis ac noster, non erat ratione propriæ entitatis completè & perfectè inclinatus ad actum naturalem honestum; undè formâ superadditâ indigebat quâ compleretur ut promptè ac suaviter in quacumque materia virtutum actus eliceret: atqui hæc non poterat esse alia quàm virtus moralis per se acquisibilis: Ergo. Prob. Min. Non unio hypostatica, cum enim non sit operativa, non potest esse forma inclinans ad actus honestos; non gratia habitualis, nec virtutes infusæ eam consequentes; hæ enim solum inclinant ad actus supernaturales: Ergo.

Confir. Erant in intellectu Christi scientiæ naturales: Ergo & in ejus voluntate virtutes morales. Patet Consequentia, tum à paritate rationis, tum quia voluntas Christi non minus debet perfici circà bonum, quàm ejus intellectus circà verum.

Dices 1°. Christus cum sit supremus operans in genere virtutis, debuit semper perfectissime operari: atqui perfectissimè operari, est operari ex motivo supernaturali: Ergo.

R. D. Min. Perfectissimè operari est operari ex motivo supernaturali tanquam ex fine operantis, C. Tanquam ex fine operis, N. Alicquin sequeretur Christum non exercuisse actum alterius virtutis quàm charitatis: Nullum est ergo inconveniens Christum elicuisse actus naturales ex objecto vel fine operis honestos, subordinatos tamen fini supernaturali charitatis, ut fini operantis, si quidem gratia non destruat naturam, sed perficiat & attollat.

Dices 2°. Virtutes morales acquisitæ ponuntur ad refrænandas passiones immoderatas: atqui Christus non habuit nec habere potuit passiones immoderatas, cum illæ oriantur à fomite, qui in Christo non fuit: Ergo frustrà admittuntur in illo virtutes morales: Unde & à Beatis eas removet S. Th. in 3. Dist. 33. q. 1. a. 4.

R. D. Maj. Virtutes, morales ponuntur ad refrænandas passiones secundariò & ex consequenti, si nempe eas immoderatas reperiant, C. Primariò, N. Primariò enim & præcipue dantur ut disponant & inclinent potentias ad bene, prompte & expedite agendum in genere moris, & sic admittuntur, in Christo, sicut fuerunt in Adamo in statu innocentiæ in quo nullum effrænem passionum motum sentiebat: sicque eas remanere in Beatis docet S. Th. 1. 2. q. 67. a. 1. Unde in 3. cit. negat dumtaxat eas remanere quoad id quod est in eis materiale, quatenùs scilicet non amplius occupantur in iis in quibus occupabantur in hac vita: puta justitia in commutationibus, fortitudo in hostibus superandis, temperantia in motibus carnalibus moderandis.

Dices 3°. Nec liberalitatem quæ versatur circà divitias, nec Eutrapeliam quæ versatur circà jocos, nec Phylotimiam quâ appetuntur parvi honores, in Christo fuisse, quippe qui & pauper fuit, & ludos nunquam exercuit, & honores refugit: Ergo.

Ib. a. 1. ad 3. R. N. Ant. Tum quia non est necesse omnem virtutem in actum prorumpere quando prudentia id vetat: Tum quia virtus exerceri potest & agendo & contemnendo, consistit enim in medio rationis secundum dictamen prudentiæ; adeò ut possit exerceri liberalitas divitias aspernando sicut eas distribuendo; Eutrapelia jocos flocci faciendo sicut eos exercendo; similiter Phylotimia circà parvos honores.

Petes utrum has virtutes morales per se acquisibiles Christus habuerit per infusionem, vel propriis actibus acquisierit?

R. Videtur probabilius habuisse per infusionem, & non propriis actibus acquisivisse.

Prob. Christus his virtutibus nunquam caruit: Ergo primo instanti suæ Conceptionis eas habuit vel per infusionem vel propriis actibus. Subsumo: Atqui non secundum: Ergo primum. Aut. admittit Contenson hac in parte nobis contrarius, & benè, quia privatio illarum virtutum ad tempus mala est, sicut possessio earum bona est, bonumque simpliciter reddit habentem in ordine morali naturali: In Christo autem nullus defectus admitti debet, exceptis iis qui ad finem Incarnationis conducunt, qualis est, v. g. Carentia gloriæ corporis ad tempus, talis autem non est privatio virtutum.

Nec obstat quòd dicatur Luc. 2. de Christo quòd proficiebat ætate & sapientiâ & gratiâ apud Deum & homines: * Id enim non intelligitur de acquisitione successiva habitus illarum virtutum, sed de earum operibus; Christus enim secundùm ætatis progressum perfectiora & virtuosiora agebat, ut se probaret hominem. ** Hic a. 12. ad 3.*

Prob. itaque subsumptum. Christus non potuit absque miraculo, cujus nullum est fundamentum & quod non agnoscunt Adversarii, unico instanti suæ Conceptionis elicere actus etiam internos omnium omninò virtutum moralium: Ergo eas suis actibus non acquisivit. Prob. Aut. Potentiæ animæ Christi erant ex se finitæ ac limitatæ virtutis, sicut nostræ, abstrahendo ab infirmitate causata per peccatum: Ergo non potuerunt sine miraculo, uno instanti simul tendere in tot objecta distincta & disparata, qualia sunt objecta materialia omnium virtutum moralium.

Neque refert nobilius & perfectius esse acquirere per se quàm recipere ab alio; id enim dumtaxat verum est quando carentia formæ non magis derogat dignitati subjecti, quàm ei accrescat perfectionis ex ejus acquisitione, ut contingit in casu: Magis enim derogaret dignitati Christi quòd caruerit ad tempus virtutibus, quàm accresceret ei perfectionis ex earum acquisitione.

Neque etiam obstat scientias naturales non fuisse infusas Christo: Disparitas est enim 1°. Quòd scientiæ naturales non reddant subjectum simpliciter bonum sicut virtutes morales. 2°. Quia si scientiæ naturales fuissent infusæ Christo, intellectus ejus agens cujus officium est abstrahere species intelligibiles à sensibilibus, perpetuo fuisset otiosus. Secus de potentia acquisitiva virtutum, suppositâ illarum infusione; eadem enim est potentia acquisitiva virtutum & elicitiva actuum illarum.

ARTICULUS IV.

Utrum in Christo fuerint dona Spiritus sancti & gratiæ gratis datæ?

Dico 1°. Omnia Dona Spiritus sancti fuerunt in Christo. *Ib. a. 5. & 6.0.*

Prob. 1°. Ex illo Isa. 11. *Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis. Spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* Hæc autem sunt septem Dona Spiritûs sancti: Ergo.

Prob. 2°. Dona Spiritûs sancti sunt perfectiones potentiarum animæ, secundùm quòd sunt natæ moveri à Spiritu sancto: Atqui anima Christi perfectissimè movebatur à Spiritu sancto secundùm illud Luc. 4. *Jesus autem plenus Spiritu sancto regressus est à Jordane, & agebatur à Spiritu in desertum*: Ergo. * Adde dona consequi gratiam & charitatem quæ fuerunt perfectissimæ in Christo. *Ib. a. 5. o.* ** 1. 2. q. 68. a. 5.*

Prob. 3°. specialiter, & explicatur de dono timoris, de quo est aliqua difficultas: Timor respicit duo objecta, quorum unum est malum terribile imminens; aliud est illud cujus potestate malum potest inferri, sicut aliquis timet Regem, in quantum habet occidendi potestatem: Non autem timeretur ille qui potest nocere, nisi haberet quandam eminentiam potestatis, cui de facili resisti non possit; ea enim quæ in promptu habemus repellere, non timemus: Et sic patet quòd aliquis non timetur nisi propter suam eminentiam. Malum *Hic a. 6. o. & ad 1.*

lum terribile est objectum primarium timoris, ut est passio & fuga istius mali, primarius ejus actus, si sit malum culpæ, est timor filialis; si sit malum pœnæ propter culpam, est timor servilis. Objectum autem primarium timoris ut est donum, est eminentia potentis inferre malum, & actus ejus primarius reverentia istius eminentiæ, quia habitus Virtutum & Donorum propriè & per se respiciunt bonum, malum autem ex consequenti.

Ibid. Sic igitur dicendum quòd in Christo fuit timor Dei, non quidem secundum quòd respicit malum separationis à Deo per culpam, neque etiam secundùm quòd respicit malum punitionis pro culpa; sed secundùm quòd respicit divinam eminentiam, prout scilicet anima Christi quodam affectu reverentiæ movebatur in Deum à Spiritu sancto acta, quod est actus primarius timoris ut est Donùm, sicut dictum est. Hujus timoris reverentialis exempla habemus in Scriptura, ut dum Joannes Baptista, non audens tangere sanctum Dei verticem, clamat cum timore, *Sanctifica me Salvator*; similiter cùm Petrus dixit: *Exi à me Domine*, &c.

Ib. a. 7. & 8. o. Dico 2°. In Christo fuerunt omnes gratiæ gratis datæ.

Ib. a. 7. o. Prob. Gratiæ gratis datæ ordinantur ad fidei & spiritualis doctrinæ manifestationem; oportet enim eum qui docet, habere ea per quæ sua doctrina manifestetur, aliàs sua doctrina esset inutilis; Atqui spiritualis doctrinæ & fidei primus & principalis Doctor est Christus: Ergo.

Ib. a. 8. o. Prob. specialiter de Dono Prophetiæ de quo est difficultas. Propheta dicitur quasi de procul fans, vel procul videns: Ille igitur est & dicitur Propheta qui cognoscit & annuntiat ea quæ procul sunt tàm ab ipso secundùm suum statum, quàm ab ipsis quibuscum conversatur: Undè si Deus aut Beatus annuntiaret ea quæ procul sunt à nostra notitia, non ideo esset Propheta, quia non essent procul ab ejus notitia secundum suum statum: Atqui Christus non solùm fuit comprehensor sed etiam viator, & plurima cognovit & annuntiavit quæ ab ipso procul erant secundum statum viatoris, ut traditionem suam, Mortem & Resurrectionem Matth. 16. & 20. Eversionem Jerusalem, signa extremi judicii, negationem Petri & plura alia: Ergo. Unde de eo prædicitur Deuteron. 18. *Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris:* Et ipse Christus de se dicit Matth. 13. & Joan. 4. *Non est Propheta sine honore nisi in Patria sua.*

Cùm ergo objicitur Prophetiam non stare cum Beatitudine, ex illo 1. Cor. 13. *Tunc*, id est in Patria, *Prophetiæ evacuabuntur*, id verum est de Beatitudine completa, quæ non compatitur statum viatoris, Christus autem sic erat comprehensor secundum partem superiorem, ut esset etiam viator secundùm corpus passibile.

Non etiam obstat quòd juxtà S. Th. 1. 2. q. 174. a. 2. ad 3. Prophetia sit cognitio obscura & ænigmatica; & ex 4. Reg. 3. & S. Greg. Hom. 9. super Ezech. communicetur per modum motionis

*ibid. ad 1. coruscantis: * Hæc enim vera sunt de prophetia prout communicatur ordinariè & ratione subjecti, non ratione sui: Ex se enim prophetia est indifferens ut sit clara vel obscura, ut communicetur transeunter vel permanenter. Fuit autem in Christo clara & permanens ratione conjunctionis ad Verbum.

ARTICULUS V.

De perfectione gratiæ Christi.

Perfectio gratiæ attenditur penes ejus plenitudinem & infinitatem.

Ib. a. 9. o. Plenitudo gratiæ est duplex: Altera intensiva quæ sumitur ex ejus perfectione seu radicatione in anima: Altera extensiva quæ sumitur ex ordine ad varios effectus quos producere potest.

Ib. a. 10. o. Item utraque plenitudo est, vel absoluta vel respectiva tantum: Absoluta est quando tanta habetur quanta haberi potest de potentia Dei ordinaria: Respectiva est quando talis ac tanta est quantam exigit status & officium subjecti cui tribuitur: Prima dicitur plenitudo formalis se tenens ex parte gratiæ; secunda subjectiva.

Dico: In Christo fuit omnis plenitudo gratiæ. Ib. a. 9. o.

1°. Fuit absoluta plenitudo quoad intensionem: Ibid. Tunc enim est plenitudo absoluta formæ quoad intensionem, quando est in summo gradu perfectionis de potentia Dei ordinaria possibili, sicut v. g. calor in igne: Atqui hanc gratiæ plenitudinem habuit Christus. 1°. Quia quod propinquius est principio influenti, eò magis participat de ejus influxu, ut aër propinquior soli & igni est calidior & lucidior: Atqui nulla potest esse major unio cum Deo quam unio hypostatica Christi: Ergo. 2°. Quia gratia data est Christo ut capiti, ex quo ad omnes alios transfunderetur: Sicut ergo nihil est lucidius sole ex quo omnis lux diffunditur, sic Christi gratia debuit esse in summo.

2°. Fuit plenitudo absoluta quoad extensionem: Ibid. Tunc habetur plenitudo absoluta formæ quoad extensionem, quando se extendit ad omnes effectus sibi proprios; sic vita est plene in homine, quia in eo sunt omnes modi vivendi, non in brutis quæ non vivunt vitâ intellectuali: Atqui gratia in Christo se extendebat ad omnes effectus sibi proprios & connaturaliter possibiles: Ergo. Prob. Min. Gratia collata est Christo tanquam cuidam universali principio in genere habentium gratiam: Atqui virtus primi principii alicujus generis, universaliter se extendit ad omnes effectus illius generis, sicut quia sol est universalis causa generationis, ejus virtus se extendit ad omnia quæ cadunt sub generatione: Ergo.

3°. Fuit in Christo plenitudo gratiæ respectiva seu subjectiva tàm quoad intensionem quàm quoad extensionem; quia fuit talis & tanta quoad utramque, quantam exigebat status capitis & officium Redemptoris. Et cùm nullus status sublimior nec dignius officium possit dari de potentia Dei ordinaria, sequitur plenitudinem gratiæ absolutam & respectivam in Christo coincidere, non sic in aliis Sanctis.

Dico 2°. Plenitudo absoluta gratiæ, non respectiva, est propria Christo. Ib. a. 10.

Ratio primæ partis est, quia solus Christus habet gratiam in maxima excellentia & intensione quæ haberi potest de lege Dei ordinaria: Ergo. Ibid.

Ratio secundæ partis est, quia plures Sancti, potissimùm B. Virgo, habuerunt gratiam statui & officio suo proportionatam & convenientem: Et hoc sensu B. Virgo dicitur, *Gratiâ plenâ*. Ibid.

Ex his colliges gratiam habitualem Christi superasse intensione omnem gratiam Angelorum & hominum simul sumptorum: Quia gratia est in Christo tanquam in capite à quo in omnes creaturas, Angelos & homines derivatur tanquam lux à sole: Sicut ergo sol plus lucis habet intensive, quàm quævis lucida inferiora; ità Christus plus habet gradûs gratiæ, quàm omnes Angeli & homines simul. inf. q. 35. a. 5.

Dico 3°. gratia habitualis Christi non est infinita physicè & in ratione entis: Quia gratia habitualis Christi, physicè & in ratione entis, est in anima Christi ut in subjecto: Atqui anima Christi est creatura quædam habens capacitatem finitam: Ergo. Omitto alia argumenta quibus Physici probant non dari infinitum actu. Hic a. 11. o.

Dices: Christus habuit gratiam sine mensura, juxtà illud Joan. 3. *Non enim ad mensuram dat Deus spiritum*, Filio scilicet; ergo infinitam.

R. hæc Scripturæ verba verificari tripliciter. Ib. ad 1. 1°. De dono quod Deus Pater Christo dedit, scilicet divinam naturam. 2°. De dono quod datum est humanæ naturæ ut uniatur divinæ personæ. 3°. De dono gratiæ habitualis, quatenùs est infinita moraliter, ut jam dicam.

Dico 4°. gratia habitualis Christi potest dici infinita moraliter in ratione gratiæ, quatenùs 1°. habet juxtà connaturalem suum statum quidquid pertinet Ibid.

tinet

tinet ad rationem sui. 2°. Est in summo gradu excellentiæ conferibilis secundùm divinam ordinationem & potentiam ordinariam, licet posset augeri secundùm absolutam potentiam. 3°. Quia extenditur ad omnes effectus sui generis, imò ad infinitos sincategorematicè. His adde quòd ratione conjunctionis ad Verbum habeat dignitatem quamdam & excellentiam infinitam secundùm moralem æstimationem: Nam ratione istius conjunctionis habet quòd sit principium quo operationis infinitè meritoriè & satisfactoriæ, quæ infinitas licet sit à supposito divino, ut à principio quod, refunditur tamen moraliter & secundùm æstimationem in ipsam gratiam quæ est principium quo hujus actionis infinitè meritoriæ.

Dices: Gratia Christi non se extendit ad omnes effectus gratiæ, puta ad merendum Incarnationem Patris aut Spiritus sancti, gratiam primis hominibus & Angelis: Ergo ex hac parte non potest dici infinita moraliter.

R. non extendi ad effectus assignatos, non defectu virtutis sufficientis, sed defectu divinæ ordinationis ad illos.

ARTICULUS VI.

Utrùm gratia habitualis Christi de potentia Dei absoluta possit augeri?

Suppono 1°. gratiam habitualem Christi non posse augeri de potentia Dei ordinaria, quia juxtà illam est in summo, ut diximus: Et in hoc probando totus est S. Th. in hoc art. 12.

Suppono 2°. eam etiam non posse augeri secundùm dignitatem moralem quam habet ex persona Verbi cui conjungitur, quia ut sic est infinita, ut diximus.

Quæstio est ergo tantùm de augmento physico seu intensivo ipsius gratiæ secundùm potentiam Dei absolutam.

Partem negativam tuentur Scotistæ, & ex Thomistis Cajetanus & Nazarius propter quædam D. Th. testimonia: Affirmativam tenent alii communius & D. Th. conformius: Undè

Dico: Gratia habitualis Christi potest augeri intensive de potentia Dei absoluta.

Prob. 1°. auctoritate D. Th. S. Doctor infrà q. 10. a. 4. ad 3. ubi loquens de visione beatifica animæ Christi, an potuisset crescere de potentia Dei absoluta sic ait ad 3. ,,Dicendum quòd sicut suprà ,, dictum est de gratia, quod non potest esse major gratia quàm gratia Christi per respectum ad ,, unionem Verbi: Idem etiam dicendum est de ,, perfectione divinæ visionis, licet absolutè considerando possit esse aliquis gradus sublimior ,, secundùm infinitatem divinæ potentiæ." Quibus verbis expressè tradit nostram sententiam, & explicat quo sensu dixerat in hoc præsenti articulo, non posse esse majorem gratiam quàm gratiam Christi, nempè moraliter & de potentia Dei ordinaria, ut patebit modò ex sequenti auctoritate.

Item S. Doctor hìc ad 2. sibi proponens hoc argumentum: ,, Augmentum gratiæ fit per divinam ,, virtutem, virtus autem divina nullo termino ,, coarctatur: Ergo gratia Christi potuit esse major." Respondet: ,, Ad secundum dicendum ,, quòd virtus divina licet possit facere aliquid majus aut melius, quàm sit gratia habitualis Christi, non tamen posset facere quòd ordinaretur ,, ad aliquid majus quàm sit unio personalis ad ,, Filium unigenitum à Patre, cui unioni sufficienter correspondet mensura gratiæ secundum definitionem divinæ sapientiæ." Ergo secundùm D. Th. licet Deus non possit gratiam Christi augere valore extrinseco & moraliter ordinando eam ad aliquid majus, nec etiam eam augere intensivè de potentia ordinaria, quia est in summo, non absolutè, sed juxtà illam potentiam ordinariam, seu ut dicit D. Th. juxtà definitionem divinæ sapientiæ quæ propter unionem hypostaticam talem mensuram gratiæ taxavit: Absolute tamen de potentia extraordinaria & juxtà aliam definitionem posset illam intensivè augere; hæc enim omnia important verba D. Th. si benè perpendantur & conferantur cum præcedentibus.

Prob. Ratione fundamentali desumpta ex D. Th. 2. 2 q. 24. a. 7. o. ubi agit de augmento charitatis: Non repugnat gratiam habitualem Christi augeri intensive, neque ex parte ipsius gratiæ, neque ex parte causæ illius, neque ex parte subjecti: Ergo ex nullo capite, adeòque potest augeri de potentia Dei absoluta. Prob. Ant. 1°. Non ex parte gratiæ, quia est participatio divinæ naturæ quæ cum sit infinita, est in infinitum sincategorematicè participabilis. 2°. Non ex parte causæ scilicet Dei qui est infinitæ virtutis. 3°. Non ex parte subjecti, quia subjectum scilicet anima Christi recipit gratiam secundùm potentiam obedientialem: atqui potentia obedientialis creaturæ, licèt sit finita entitativè cathegorematice & in actu, est tamen infinita sincategorematice: Ergo. Prob. Min. Omnis potentia passiva commensuratur activæ, ità ut si potentia activa sit infinita, oportet quòd pontentia illi obediens in quantum talis, sit obediens infinitè sincategorematicè, aliàs si solùm ab ea possit moveri usque ad finitum terminum, non erit potentia obedientialis ad infinitam potentiam ut talem: atqui potentia obedientialis est potentia ad obediendum infinitæ potentiæ creatoris: Ergo.

Unde D. Th. tùm loco citato, tùm q. 29. de verit. a. 3. ad 3. loquens de ista capacitate creaturæ ad gratiam dicit: ,, Quòd potentia obedientiæ secundùm quod potest recipere aliquid à ,, Deo non impletur, quia quidquid Deus de ,, creatura faciat, adhuc remanet in potentia ad ,, recipiendùm à Deo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. S. Th. toto hoc præsenti articulo 12. probat gratiam habitualem Christi non posse augeri, neque ex parte formæ seu gratiæ, quia est in summo, neque ex parte subjecti, quia ab initio conceptionis fuit in termino: Ergo.

R. Hæc intelligi debere de potentia Dei ordinaria & non extraordinaria, ut ipsemet S. Doctor se explicat ibid. ad 2. & infrà q. 10. a. 4. ad 3. prout retulimus in probationibus Conclusionis. Imò ex ipsomet corpore articuli patet; æquè enim absolutè dicit gratiam Christi non posse augeri ex parte subjecti quia est in termino, sicut in aliis Sanctis, quàm ex parte formæ: atqui tamen certum est gratiam ex parte subjecti quod est in termino, posse de potentia Dei absoluta augeri: Ergo.

Inst. Intelligit S. Doctor Christi gratiam ex parte sui non posse augeri de potentia Dei absoluta: Ergo. Prob. Ant. S. Doctor intelligit gratiam Christi esse in summo gradu quo major nec esse nec intelligi potest: atqui quod dari potest de potentia absoluta, intelligi potest: Ergo. Prob. Maj. S. Th. probat mensuram gratiæ, sicut mensuram cujuslibet formæ, desumi per ordinem ad suum finem, qui est unio rationalis creaturæ ad Deum: atqui, inquit, *non potest esse, nec intelligi major unio quàm quæ est in persona:* Ergo intelligit gratiam Christi, &c.

R. N. Ant. Ad probat. N. Maj. Ad probat D. Maj. S. Doctor probat mensuram gratiæ desumi per ordinem ad suum finem intrinsecum, N. Maj. Extrinsecum, Subdistinguo: Per ordinem ad finem extrinsecum absolutè, N. Ut subest definitioni sapientiæ divinæ, C. & concessâ Min. N. Conseq.

Explicatur: Duplex est finis gratiæ, unus intrinsecus qui est unio ipsa accidentalis & participativa Dei; & hæc pertinet ad essentiam gratiæ, undè sumitur latitudo intensiva: Alter est extrinsecus, ut visio beatifica & ipsa unio personalis ad Deum, quam constat esse extrinsecam gratiæ s si quidem possit absolutè fieri sine gratia habituali, aut cum minori quàm sit in Christo, ut si Infantem baptisatum assumeret cum illo parvo gradu gratiæ in quo est.

Clarum

Clarum est ex verbis D. Th. ipsum loqui de fine extrinseco, scilicet de ipsa unione personali quâ quidem major intelligi non potest: Sed cùm dicit mensuram gratiæ desumi per ordinem ad illum finem, hoc intelligendum est non absolutè, sed juxtà definitionem & ordinationem divinæ sapientiæ, quæ immediatè & proximè talem mensuram illi taxavit, ut ipse se explicat in Resp. ad 2. jam cit. Undè relinquitur quòd secundùm aliam definitionem divinæ sapientiæ non repugnet absolute diversam mensuram & majus augmentum dari in illa gratia.

Igitur gratia Christi propter unionem personalem fuit summa pro eo ordine in quo producitur, quod est connaturaliter esse summa; habuit enim rationem capitis super alios in genere gratiæ; & hoc est esse summa secundùm definitionem divinæ sapientiæ quæ omnibus formis connaturales terminos præfixit juxtà connaturalem ordinem in quo eas condidit: Unde petit connaturaliter gratia Christi, quòd omnes aliæ gratiæ in illo ordine sint illi inferiores & subjectæ, non tamen quòd non possit absolute in alio ordine & statu rerum produci alia gratia sublimior & intensior in Christo, vel etiam in pura creatura præter connaturalem ordinem.

Repones: Si gratia Christi posset absolute augeri, posset dari major unio cum Deo; quod tamen expresse negat S. Th. Ergo.

R. D. Ant. Posset dari major unio accidentalis & participativa, C. Ant. Major unio substantialis, N. Et de hac tantùm negat S. Th. posse dari aut intelligi majorem. Summatim: Ad hæc itaque & alia D. Th. loca in quibus dicit gratiam Christi non posse augeri, duplex est solutio adhibenda: Vel enim loquitur de augmento extrinseco gratiæ secundùm quod est infinita moraliter & respective ad unionem personalem unde haurit æstimabilitatem infinitam: Vel si loquatur de augmento intrinseco & intensivo, intelligendus est secundùm connaturalem statum & modum à divina sapientia prædefinitum, non per ordinem ad absolutam Dei potentiam; juxtà explicationes quas ipsemet S. Doctor dedit locis citatis in Probationibus, ubi ait; quòd id *quod dictum est de gratia quod non potest esse major quàm gratia Christi, dictum est de gratia per respectum ad unionem Verbi, licèt posset dari sublimior gradus secundum infinitatem potentiæ divinæ.*

Obj. 2°. Gratia Christi habet quidquid pertinere potest ad rationem gratiæ: Ergo augeri non potest etiam de potentia Dei absoluta. Ant. est D. Th. hîc suprà a. 9. Prob. Conseq. Quia si augeretur, illud augmentum pertineret ad rationem gratiæ: Ergo ante illud non habebat quidquid pertinebat ad rationem gratiæ.

R. Ut ante D. Ant. Gratia Christi habet quidquid pertinere potest ad rationem gratiæ moraliter consideratæ & per respectum ad unionem Verbi, C. Physice consideratæ & secundùm intensionem intrinsecam, Subdistinguo: Habet quidquid pertinere potest ad rationem gratiæ secundùm definitionem divinæ sapientiæ & connaturalem modum quem petit in hoc statu, C. Secundùm potentiam absolutam, N. Et pariter N. Conseq. Ad ejus probationem claritatis causâ, D. iterùm Conseq. Ergo ante non habebat quidquid pertinebat ad rationem gratiæ quantùm ad omnem modum intensionis absolute possibilem, C. Quantùm ad omnem modum sibi connaturalem, proportionatum ac debitum pro isto ordine rerum, N.

Inst. In Christo fuit plenitudo gratiæ, ut dictum est: Atqui quod plenum est, nihil ultrà recipere potest: Ergo.

R. D. Maj. In Christo fuit plenitudo gratiæ juxtà connaturalem suum statum & de potentia Dei ordinaria, C. Maj. absolute & de potentia Dei extraordinaria, N. Ad cujus sensum, D. Min. N. Conseq.

Repones: Capacitas obedientialis Christi fuit totaliter impleta per gratiam: Ergo in eo fuit plenitudo gratiæ etiam per respectum ad absolutam potentiam. Ant. est D. Th. hîc a. 9. & probatur ratione: Capacitas obedientialis est finita, cùm oriatur & conveniat naturæ finitæ: Ergo potest per limitatam formam totaliter impleri: Conveniens autem fuit impleri per gratiam Christi quæ est in summo: Ergo.

R. D. Ant. ut suprà: Capacitas obedientialis Christi fuit totaliter impleta respectu potentiæ Dei absolutæ, N. Respectu finis præfixi à definitione divinæ sapientiæ, C. Et ad probat. D. Capacitas obedientialis est finita entitativè & cathegorematicè, C. obedientialiter & sincategorematicè, N. Obedit enim & subjicitur potentiæ infinitæ quæ secundùm suam virtutem infinitam potest operari in creatura non tot quin plura.

Obj. 3°. In singulis qualitatibus possibilis est certus terminus augmenti, ultrà quem augeri nequeunt: Atqui is competebat gratiæ Christi quæ erat in summo: Ergo. Ant. est D. Th. hîc ad 1.

R. D. Ant. in singulis qualitatibus possibilis est certus terminus augmenti, ultrà quem augeri nequeunt secundùm connaturalem statum talis formæ quæ commensuratur subjecto cujus propria passio est, C. Ant. Et hoc sensu dixit hîc S. Doctor ex Philosopho quòd *Omnium natura constantium terminus est & ratio magnitudinis.* Secundum statum potentiæ Dei absolutæ, N. Ant. hîc enim non est terminus *Natura constantium*, sed ultrà omnem naturam.

Imò dato Ant. pro qualitatibus naturalibus, negatur de gratia; tùm quia non est propria passio animæ, tùm quia recipitur in ea secundùm potentiam ejus obedientialem: Et insuper est participatio divinæ naturæ infinitè participabilis: Undè petit nullum habere terminum sincategorematicè.

Inst. gratia habet intrinsecam limitationem generis & differentiæ: Ergo & limitatum gradum intensionis.

R. D. Conseq. Ergo & gradum intensionis limitatum actu seu categorematicè, C. Id enim sufficit ad essentiam finitam: Limitatum in potentia & sincategorematicè, N.

Obj. 4°. cum Henno: Christi gratia non potest esse aucta in infinitum, alias esset simpliciter infinita: Ergo nec potest augeri in infinitum, potentia enim ordinatur ad actum.

R. D. Conseq. Ergo non potest augeri in infinitum categorematice, ità ut tandem deveniatur ad infinitum actu, C. Conseq. Non potest augeri in infinitum sincategorematice, N. Non potest enim ità perfici quin & plus in infinitum.

Obj. 5°. cum eodem: Nulla est implicantia quod Deus det Christo tantam gratiam quantam potest ipsi dare: Atqui si dedisset talem, non esset ampliùs augmentabilis: Ergo. Prob. Maj. Si foret implicantia, esset ideò quia potentia Dei exhauriretur & limitaretur: Atqui falsum Consequens: Ergo. Prob. Min. 1°. Potentia Dei non dicitur exhausta & limitata ex hoc quod non possit producere impossibile: Atqui gratia perfectior perfectissimâ foret impossibilis: Ergo 2°. Posset Deus si vellet etiam circà illam gratiam potentiam suam per totam æternitatem exercere, aliquos nempè gradus destruendo & novos producendo: Ergo.

R. 1°. hoc argumento dumtaxat probari potuisse dari Christo gratiam quæ non posset augeri: At de facto datam fuisse non probatur.

R. 2°. N. Maj. ad probat. datâ Maj. N. Min. ad primam probat. D. Maj. Potentia Dei non dicitur exhausta & limitata ex hoc quòd non possit producere impossibile, suppositò quòd aliud restat possibile produci, C. Si nihil aliud sit possibile produci, N. Non igitur ideò præcisè infertur exhaustam & limitatam esse Dei potentiam, quia non posset producere gratiam perfectiorem perfectissimâ, quod est impossibile, sed quia nihil ultrà restaret possibile produci, undè limitaretur & exhauriretur divina potentia à qua provenit rerum possibilitas.

Indè patet Responsio ad secundam probationem; licèt enim Deus posset destructis prioribus gradibus novos producere, non tamen perfectiores, & sic nihil ulterius & perfectius restaret producendum, quod est divinam potentiam esse limitatam & ex illa parte exhaustam.

Insuper permisi secundam Majorem, quia non ex hoc solo capite repugnat, sed etiam ex parte gratiæ quæ est participatio divinæ naturæ plus & plus in infinitum participabilis. De his & similibus argumentis vide plura in Physica de Infinito.

Obj. 6°. cum eodem: Si Christi gratia posset augeri, Christus per opera sua meritoria illius augmentum consecutus fuisset; quandoquidem haberent illius opera meritoria omnem condignitatem ad tale augmentum requisitam: Atqui, &c. Ergo.

R. N. Sequelam Maj. quia Christus erat comprehensor & in termino: Gratia autem in termino, etsi multa bona opera faciat non crescit, nec meretur suum augmentum ut patet in Beatis & in animabus in Purgatorio; meritum enim solum datur in Viatoribus.

Instat præfatus Auctor: Christus licèt comprehensor meruit gloriam Corporis, Resurrectionem nominis exaltationem: Ergo & augmentum gratiæ si esset possibile.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd quia carentia gloriæ corporis ad aliquod tempus conducebat ad finem Redemptionis, eam Christus ab initio non habuit, adeòque eam potuit mereri; ab initio autem habuit gratiam in summo secundùm connaturalem statum, adeòque respectu illius fuit comprehensor & in termino, undè eam mereri non potuit.

DISSERTATIO IX.

De Gratia Christi secundùm quod est caput Ecclesiæ.

D. Th. Q. 8.

ARTICULUS I.

Utrùm Christus ut homo sit caput Ecclesiæ, tàm quoad corpus quàm quoad animam?

Hic q. 8. a. 1. o. Sicut Ecclesia dicitur unum corpus mysticum per Similitudinem ad corpus naturale hominis, quod secundum diversa membra habet diversos actus; ità Christus dicitur caput Ecclesiæ mysticè seu moraliter metaphora desumptâ per Analogiam ad caput naturale in corpore humano: Undè eò perfectius erit caput, quò magis assimilabitur capiti humano: Certum est autem Christum ut Deum esse caput nedum Ecclesiæ, sed & totius mundi: Est ergo quæstio de Christo ut homine: Undè

Ib. a. 1. Dico 1°. Christus ut homo est caput Ecclesiæ: Intellige tamen Ly *Ut* non omninò reduplicativè, sed potiùs specificativè, id est, ut homo subsistens personâ divinâ.

ib. in a. f. c. Prob. ex Scriptura: Apost. ad Ephes. 1. dicit de Christo: *Suscitans illum à mortuis & constituens ad dexteram suam in Cœlestibus, ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam.* Apostolus autem loquitur ibi de Christo ut homine, ut Deus enim non fuit suscitatus à mortuis: Ergo.

Ibid. o. Prob. proprium & per se constitutivum capitis ut differt à cæteris membris, consistit in tribus prærogativis: Prima est ordo, scilicet supereminentia super alias partes; caput enim est prima pars corporis incipiendo à superiori & supereminens cæteris. Secunda est perfectionis plenitudo, in eo enim resident omnes sensus tàm interiores quàm exteriores, in aliis autem membris solus tactus. Tertia est virtus seu influxus in membra, tùm interius influendo motus & spiritus animales in alia membra, tùm exterius dirigendo & gubernando illa in suis motibus propter vim sensitivam & motivam ibi dominantem: Atqui hæ tres prærogativæ reperiuntur spiritualiter in Christo ut homine respectu Ecclesiæ: Ergo. Prob. Min. 1°. Primatum obtinet inter cæteros homines non quidem tempore sed dignitate, quatenus est primus Prædestinatorum, omnes receperunt gratiam per respectum ad ipsum, & ejus gratia est eminentior ex conjunctione ad Verbum. 2°. Est in eo plenitudo gratiæ, ut diximus. 3°. Influit gratiam in omnia membra Ecclesiæ, juxtà illud Joan. 1. *De plenitudine ejus omnes accepimus*: Est enim causa meritoria & efficiens instrumentaliter omnium nostrarum gratiarum: Ergo.

Dices 1°. caput est membrum corporis: Atqui Christus non est membrum Ecclesiæ: Ergo nec caput.

R. D. Maj. caput naturale est, &c. C. Caput morale seu metaphoricum, N. Ut enim advertit Auctor, in metaphoricis locutionibus non oportet attendi similitudinem quantùm ad omnia; sic enim non esset similitudo sed rei veritas. Unde v. g. licet Christus sit agnus, non sequitur quòd sit Brutum. Est ergo, juxtà S. Doctorem, discrimen hoc inter caput naturale & morale seu mysticum, quòd caput naturale dependeat à cæteris membris & à toto corpore ut nutriatur & vivat, & ideò est membrum. At vero caput morale Ecclesiæ, scilicet Christus, nullatenus dependet à membris & à corpore, ut spiritualiter vivat, sed è contrà; & ideò concludit S. Doctor loco citato, non posse dici propriè membrum Ecclesiæ: Licèt tamen alibi in cap. 12. 1. ad Cor. & q. 29. de verit. a. 4. ad 6. concesserit Christum posse dici membrum Ecclesiæ sub alia ratione minus propria, quatenus scilicet est unitus corpori seu quatenus secundum humanitatem recipit influxum à Deo tanquam à præcipuo capite totius Ecclesiæ. Et hoc sensu quidam intelligunt illud Apost. 1. Cor. 12. *Vos estis corpus Christi & membra de membro*, referendo ly *Membro* ad Christum, licet alii velint sensum esse Corinthios esse aliquam partem membrorum corporis Christi, juxtà quod in multis textibus Græcis habetur *Et membra ex parte*. *Ib. ad 2.* *In 3. de 13. q. 2. a. 1. ad 6.*

Dices 2°. Cor influit in caput & in alia membra: Ergo Christus debet dici cor Ecclesiæ & non caput.

R. Quòd caput habet manifestam eminentiam respectu exteriorum membrorum, sed cor habet quandam influentiam occultam: Et ideò cordi comparatur Spiritus sanctus qui invisibiliter Ecclesiam vivificat & unit; capiti comparatur ipse Christus secundum visibilem naturam, secundum quam homo homini visibiliter præfertur. *Hic ad 3.*

Dico 2°. Christus non solum secundùm animam, sed etiam secundùm corpus est caput hominum & quantùm ad animas & quantum ad corpora. *Hic a. 2. o.*

Ratio primæ partis est, quia tota Christi humanitas est instrumentum divinitati conjunctum, operans nostram salutem operaque nobis salutaria: Sic tamen intellige ut sit unus & idem influxus utriusque, non duplex seorsùm. *Ibid.*

Ratio secundæ partis est, quia Christus non solùm influit in animam gratiam tàm habitualem quam actualem, &c. sed etiam influit in corpora nostra duplici modo; 1°. Secundùm quòd facit nunc ea esse arma seu instrumenta justitiæ in operibus exterioribus virtutum; 2°. Quia in Patria influit in ea immortalitatem & cæteras gloriæ dotes. *Ibid.*

AR-

ARTICULUS II.

Utrùm Christus sit Caput omnium hominum?

Ib. a. 3. o. Docet S. Th. Christum esse caput omnium hominum, sed diversimodè: Quorumdam actu, aliorum in potentia: Quorumdam semper, aliorum ad tempus; quamdiu scilicet vel recipiunt vel recipere possunt secundum Legem Dei ordinariam aliquem influxum à Christo. Ut certa ab incertis separemus,

Ibid. Suppono 1°. Christum esse caput in potentia omnium hominum viatorum etiam infidelium: Quia nullus est viator qui non possit per gratiam à Ib. ad 1. Christo capite derivatam justificari & salvari: „ Illi „ qui sunt infideles, inquit Auctor, etsi actu non „ sint de Ecclesia, sunt tamen de Ecclesia in potentia, quæ quidem potentia in duobus fundatur, „ primo quidem & principaliter in virtute Christi „ quæ est sufficiens ad salutem totius humani generis; secundò in arbitrii libertate." In hoc ergo differt caput naturale à Christo capite mystico, quod illud possit tantùm membra jam habita conservare & movere, Christus vero præterea possit potentiâ sibi conjunctâ alia sibi procreare, respectu quorum ideo dicitur caput in potentia.

Ab hac suppositione non excludendos existimamus pueros in uteris maternis; pertinent enim inchoativè ad vitam viatorum, & consequenter ad vitam salvandorum: Et licèt non sint immediate capaces remedii quod ministerio hominum confertur, scilicet Baptismi, sunt tamen capaces mediate, quatenus extrahi & expediri possunt.

Ibid. o. Suppono 2°. Christum non esse caput nec actu nec potentia damnatorum & puerorum in Lymbo: quia illi non uniuntur Christo, nec uniri possunt etiam per fidem, saltem secundum præsentem justitiam & potentiam Dei ordinariam, ratione status perpetuæ damnationis. Quod autem dæmones dicantur credere, intelligendum est de fide naturali, quæ nec est à Christo, nec ordinatur ad vitam æternam. Posset tamen dici illorum caput, eo sensu quo Gubernator est caput Civitatis propter excellentiam & dominationem exteriorem in eos.

Ibid. Suppono 3°. Christum esse actu caput hominum beatorum in Cœlo & existentium in Purgatorio; quia sunt nobilissima membra Ecclesiæ, illi triumphantis, hi patientis, in hos gratiam sanctificantem, in illos gloriam influente Christo.

Suppono 4°. Christum esse caput omnium hominum viatorum existentium in gratia, quamdiu in illa existunt, sivè sint Prædestinati, sive Reprobi; quia pro illo statu Christo uniuntur per fidem & charitatem, ab eoque vitam supernaturalem accipiunt. Sic manus abscindenda à corpore remanet illius membrum quamdiu non abscinditur.

Unde meritò damnatæ sunt in Concilio Constantiensi Sess. 15. hæ tres propositiones Joannis Hus.

1. *Unica est sancta universalis Ecclesia, quæ est Prædestinatorum universitas.*

2. *Præsciti non sunt partes Ecclesiæ, cùm nulla pars ejus ab ea finaliter excidat, eò quòd prædestinationis charitas quæ ipsam ligat, non excidit.*

3. *Præscitus etsi aliquando sit in gratia secundùm præsentem justitiam, tamen nunquam est pars sanctæ Ecclesiæ, & prædestinatus semper manet membrum Ecclesiæ, licet aliquando excidat à gratia adventitia, sed non à gratia prædestinationis.*

Hæc sunt partim certa, partim communiter recepta inter Theologos, sed in tribus est difficultas: 1°. An Christus sit caput actu fidelium in peccato mortali existentium? 2°. An sit caput actu infidelium saltem baptisatorum, & quorum hæresis est occulta? 3°. An sit caput primorum Parentum pro statu innocentiæ? Quæ triplex difficultas triplici §. resolvetur. Unde sit

§. I.

Prima Difficultas resolvitur.

Dico: Christus est actu caput fidelium omnium etiam in peccato mortali existentium, imperfectè tamen & secundùm quid. Ibid.

Prima pars est communis contrà quosdam Theologos qui licèt admittant fideles peccatores esse partes Ecclesiæ, negant tamen esse ejus membra adeòque & Christi, qui est Ecclesiæ caput: Sed nunc est necessariò ab omnibus tenenda, siquidem opposita sententia sit damnata à Clemente XI. in Bulla *Unigenitus* contrà Quesnellum, cujus propositiones infrà referemus.

Prob. itaque 1°. Ex D. Th. Christus, inquit, Ibid. o. est caput omnium hominum secundùm diversos gradus: 1°. enim & principaliter est caput eorum qui actu uniuntur sibi per gloriam. 2°. Eorum qui actu uniuntur sibi per charitatem. 3°. Eorum qui actu uniuntur sibi per fidem: Ergo.

Prob. 2°. Ratione: Fideles, etsi in peccato mortali existentes participant actu influxum Christi capitis in aliquo vinculo permanenti, nempè in fide quam ex ejus meritis habent, & qua permanenter ipsi & aliis membris uniuntur in uno credito: Ergo.

Confir. Christus est actu caput Ecclesiæ: Ergo & omnium pertinentium ad illam: Subsumo: Atqui fideles peccatores actu pertinent ad Ecclesiam: Ergo. Prob. Subsumptum. 1°. Ex Scriptura Math. 3. Ecclesia comparatur areæ in qua simul cum tritico paleæ comburendæ reperiuntur: Et cap. 13. comparatur sagenæ missæ in mare in qua pisces boni & mali congregantur. Cap. 25. comparatur decem Virginibus, quarum quinque sunt fatuæ sine oleo charitatis. 2°. Ecclesia definitur à Theologis ex Nicolao Pontifice & Innocentio cap. firmiter, *Collectio seu congregatio fidelium:* Ergo.

Prob. secunda pars 1°. ex D. Th. „ Qui vero, Ib. ad. 2. „ ait, his subduntur peccatis (scilicet mortalibus) „ non sunt membra Christi actualiter sed potentialiter, nisi forte imperfecte, per fidem informem quæ unit Christo secundùm quid & „ non simpliciter, ut scilicet per Christum homo „ consequatur vitam gratiæ, fides enim sine operibus mortua est, ut dicitur Jacob. 2. Percipiunt tamen tales à Christo quemdam actum „ vitæ, qui est credere, sicut si membrum mortificatum moveatur aliqualiter ab homine". Quibus verbis S. Doctor utramque partem nostræ conclusionis docet & probat.

Prob. Ratione: Ut quis sit perfecte membrum Christi, requiritur perfecta unio cum Christo quæ est per charitatem, & perfecta participatio vitæ spiritualis quæ est in hac vita per gratiam & in altera per gloriam: Ergo fidelis in peccato mortali existens non est perfecte membrum Christi. Adde quòd sit simpliciter membrum Diaboli: Ergo non perfecte membrum Christi.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà primam partem conclusionis: Multi Patres, Cyprianus Epist. ad Magnum. Hierony. ad Ephes. 5. Aug. lib. 1. cont. Petil. cap. ultimo, & lib. 2. cont. Crescon. dicunt malos non pertinere ad Ecclesiam: Ergo.

R. Laudatos Patres, vel loqui de perfectis membris Ecclesiæ quæ vivunt vitâ perfectâ per charitatem; vel malorum nomine intelligere infideles; vel tandem sumere Ecclesiam restricto sensu, prout est congregatio solorum justorum.

Obj. 2°. Peccatores sunt membra Diaboli: Ergo non Christi.

R. D. Conseq. Ergo non Christi sub ea ratione quâ sunt diaboli, C. Sub alia ratione & imperfecte, N. Patet ex dictis.

Inst. Nullatenùs sunt filii Dei: Ergo nec Membra Christi.

 R. N.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd homo filius Dei adoptivus constituatur per gratiam sanctificantem, membrum autem Christi per ejus influxum, quem habet peccator fidelis.

Repones: Peccator fidelis est membrum mortuum: Ergo nullum influxum recipit à capite.

R. D. Ant. Est membrum mortuum ex aliqua parte, C. Ex omni parte, N. Recipit enim adhuc à capite aliqualem influxum scilicet fidei quæ est principium vitæ spiritualis: sic in naturalibus membrum privatum gratu vitæ sensitivæ, remanet tamen membrum quamdiu retinet gradum vitæ vegetativæ: Undè S. Doctor hìc ad 2. comparat peccatores fideles membris *mortificatis*, non mortuis.

Subsumes: Atqui ad rationem membri requiritur quòd vivat vita perfecta totius, scilicet sensitivâ: Ergo. Prob. Supsumptum: Ideò capilli, ungues, sanguis, humores, non sunt membra corporis, quia non vivunt vitâ sensitivâ, licet vegetativâ polleant: Ergo.

R. N. Subsumptum. Ad probat. D. Ideò capilli, &c. non sunt membra corporis perfecta, quia, &c. C. Ant. Non sunt membra imperfecta, N.

Obj. 3°. Ecclesia est sancta. Et Cant. 4. dicitur tota pulchra & sine macula: Ergo.

R. D. Ant. Ecclesia est sancta ratione puritatis fidei, Sacramentorum, &c. C. Ratione membrorum suorum, Subdistinguo; nobiliorum qui sunt justi, C. Omnium, N. Undè quando dicitur Cant. 4. sine macula, & alibi sine ruga, intelligitur secundum D. Th. de Ecclesia triumphante. *Ib. ad* 2.

Obj. 4°. Peccatores pertinent ad Civitatem Babylonicam, juxtà Aug. lib. 14. de Civit. cap. 28. Ergo non ad mysticam Jerusalem, scilicet Ecclesiam, utpote quæ sunt Civitates contrariæ, alia confusionis, alia pacis.

R. D. Conseq. Ergo non ad mysticam Jerusalem sub eadem ratione, C. Sub diversa ratione, N. Nihil enim obstat quòd unus & idem civis sub diversa ratione pertineat ad duas Civitates etsi inter se inimicas, puta ad unam ratione nativitatis, ad alteram ratione domicilii.

Consectaria.

Ex dictis colliges 1°. Christum esse caput Fidelium Excommunicatorum & Schismaticorum præcisè, quia licet hi separentur ab Ecclesia quoad unitatem charitatis, & illi quoad communionem precum & Sacramentorum, utrique tamen servare possunt fidem, licet verum sit schisma facilè dilabi in hæresim, & vix fuisse ullum Schismaticum qui non fuerit Hæreticus: Undè dixi *Schismaticorum præcisè.*

Colliges 2°. Christum esse caput Catechumenorum, quia licet secundùm exterius Ecclesiæ regimen non reputentur membra Ecclesiæ ante Baptismum, attamen ratione fidei interioris quæ sæpè adjunctam habet charitatem cum voto Baptismi, ad Ecclesiam pertinent & à Christo capite influxum recipiunt.

Colliges 3°. Inter Propositiones Quesnellianas justè damnatas esse quæ recensentur numero 72. 73. 74. 75. 76. 77. & 78.

1. Est. *Nota Ecclesiæ Christianæ est quòd sit Catholica, comprehendens & omnes Angelos Cœli, & omnes Electos & justos terræ & omnium sæculorum.*

2. *Quid est Ecclesia nisi cœtus Filiorum Dei manentium in ejus sinu, adoptatorum in Christo, subsistentium in ejus persona, redemptorum ejus sanguine, viventium ejus spiritu, agentium per ejus gratiam, expectantium gratiam futuri sæculi?*

3. *Ecclesia, sive integer Christus, incarnatum Verbum habet ut caput, omnes verò sanctos ut membra.*

4. *Ecclesia est unus solus homo compositus ex pluribus membris, quorum Christus est caput, vita, subsistentia & persona; unus solus Christus compositus ex pluribus Sanctis quorum est sanctificator.*

5. *Nihil spatiosius Ecclesiâ Dei, quia omnes Electi ac justi omnium sæculorum illam componunt.*

6. *Qui non ducit vitam dignam Filio Dei & membro Christi, cessat interius habere Deum pro Patre & Christum pro capite.*

7. *Separatur quis à populo electo, cujus figura fuit populus Judaïcus & caput ejus Jesus Christus, tùm non vivendo secundum Evangelium quàm non credendo Evangelio.*

His enim propositionibus respectivè consideratis, & ad invicem collatis, apertè negat Quesnellus fideles peccatores esse de corpore Ecclesiæ, & Christum esse eorum caput.

§. II.

Secunda Difficultas resolvitur.

Constat inter Theologos Infideles qui nunquam fuerê baptisati, ut sunt Pagani & Idololatræ, non esse actu membra Christi nec Ecclesiæ. Sed difficultas est de Hæreticis qui sunt baptisati, maximè si eorum hæresis sit occulta. Cajetanus vult eos esse actu membra Christi ratione caracteris baptismalis; Bellarminus, quia est occulta eorum hæresis: Contrà quos

Dico: Christus non est actu caput Hæreticorum etiam occultorum.

Est D. Th. tùm hìc o. ubi verbis jam citatis recenset tantùm tres classes eorum quorum Christus actu est caput, scilicet eorum qui ipsi uniuntur per gloriam, per charitatem & per fidem. Tùm in 3. d. 13. q. 2. a. 2. Quæstiunc. 2. o. ubi constituit triplicem unitatem Ecclesiæ; materialem in fide per convenientiam in uno credito; formalem in charitate per convenientiam in uno amato; completivam in Spiritu sancto omnia replente: atqui Hæretici etiam occulti nullo ex his modis aut Christo uniuntur, aut ad unitatem Ecclesiæ pertinent: Ergo.

Prob. 1°. Hæretici etiam occulti non sunt actu membra Ecclesiæ: Ergo Christus non est eorum caput actu: Prob. Ant. 1°. Fides est fundamentum Ecclesiæ ad Ephes. 2. Math. 16. ad Coloss. 1. 2°. Aug. lib. de unitate Ecclesiæ cap. 4. loquens de Hæreticis occultis ait: *Multi tales sunt in Sacramentorum communione cum Ecclesia, & tamen non sunt in Ecclesia.* 3°. Ecclesia definitur; congregatio Fidelium: Ergo.

Prob. 2°. De ratione capitis actualis est non solùm supereminentia & perfectio, sed præcipuè influxus vitalis in membra: atqui Christus nullum actualiter influxum vitalem, vitalitate scilicet supernaturali, habet in Hæreticos etsi occultos: Ergo. Prob. Min. Fundamentum & initium vitæ supernaturalis est fides, quâ carent Hæretici etiam occulti: Ergo.

Si dicas Christum influere in eos per gratias actuales. R. Talem influxum non sufficere ut Christus dicatur caput actu illorum, 1°. quia non est vitalis, sed tantùm dispositio ad vitam. 2°. Quia non est quid permanens; vinculum enim uniens membra alicujus corporis tùm inter se, tùm cum capite, debet esse aliquid commune & permanens, ut patet in naturalibus & etiam civilibus; sic non dicitur aliquis de corpore alicujus familiæ, licèt soleat illam aliquando invisere. 3°. Quia aliàs Christus esset etiam caput Infidelium non baptisatorum, si quidem in eos pariter influat gratias actuales: Quod tamen non admittunt Cajet. & Bellarmin.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. cum Cajetano: Christus influit in Infideles baptisatos aliquid spirituale permanens, nempe caracterem baptismalem: Ergo.

R. D. Ant. Aliquid spirituale permanens quod sit

sit vitale & uniens in uno credito vel amato, N. Quòd non sit vitale nec uniens in uno credito aut amato, C. Ant. & N. Conseq. Si enim ratione talis influxûs Christus foret caput actu Infidelium baptisatorum, foret etiam actu caput damnatorum baptisatorum: Id quidem concedit Cajetanus, sed expressè negat S. Th. hìc in fine corporis.

Repones cum eodem: Innocentius III. cap. *Veniens* de Presbytero non baptisato, dicit non solùm per Sacramentum fidei, sed etiam per fidem Sacramenti, nos effici membra Christi: Ergo solus caracter baptismalis constituit membrum Christi.

R. N. Conseq. quæ malè infertur ex sententia Innocentii; ex ea enim tantùm sequitur quòd non solùm Baptismus, sed fides interior cum illius voto, ut in Catechumenis, constituat nos membra Christi; non autem dicit quòd id faciat Baptismus absque fide interiùs recepta.

Inst. cum eodem: Hæreticus vi caracteris baptismalis punitur ab Ecclesia: atqui non posset puniri ab Ecclesia nisi ut membrum illius: Ergo. Prob. Min. Non pertinet ad Ecclesiam judicare de iis qui extrà ipsam sunt, ut docet Apost. 1. Cor. 5. Ergo.

R. D. Min. Non posset puniri ab Ecclesia nisi esset membrum illius actu vel debito, C. Min. Actu præcisè, N. Sufficit enim, ut Ecclesia habeat jus illos puniendi si ipsi non pareant, quòd ratione caracteris baptismalis & Professionis Christianæ in Baptismo emissæ, teneantur ipsi parere: Sic Rex jus habet puniendi militem fugitivum. Undè sententia Apostoli intelligenda est de iis qui ità sunt extrà Ecclesiam, ut nunquam intra ipsam fuerint.

Obj. 2°. Cum Bellarmino: Summus Pontifex lapsus in hæresim occultam remanet adhuc Ecclesiæ membrum: Ergo Christus remanet etiam caput ejus actu. Prob. Ant. Pontifex lapsus in hæresim occultam remanet adhuc caput Ecclesiæ, ut docent Cajetanus, Soto, Cano, Suares & alii: Ergo & ejus membrum.

R. N. Ant. Ad prob. N. Conseq. Disparitas est quòd caput constituatur in ratione capitis per influxum in membra; membrum autem constituatur in ratione membri per receptionem influxûs in se: Undè quia Pontifex in hæresim occultam lapsus retinet adhuc jurisdictionem per quam influat in Ecclesiam eam regendo, ità etiam retinet rationem capitis; quia tamen non ampliùs recipit influxum vitalem fidei aut charitatis à Christo invisibili, & primario capite, non potest ampliùs dici Christi nec Ecclesiæ membrum.

Inst. Repugnat esse caput alicujus corporis & non esse membrum illius, siquidem caput sit præcipuum corporis membrum: Ergo.

R. D. Ant. Repugnat, &c. respectu capitis naturalis, C. Respectu capitis moralis, N. Instantia est in Christo qui est caput morale Ecclesiæ, & non tamen ejus membrum, ut diximus. Ratio discriminis igitur est quòd caput naturale non possit influere in alia membra nisi recipiat vitæ influxum ab anima. At verò caput morale, qualis est Pontifex, potest jurisdictionem & imperium exercere in Ecclesiam & ejus membra, licèt animâ Ecclesiæ, quæ est fides & charitas, non informetur nullumque influxum vitalem recipiat. Unico verbo Papa constituitur membrum Ecclesiæ per fidem particularem quam potest perdere: Et caput Ecclesiæ per jurisdictionem & potestatem cum hæresi interna compossibilem.

Obj. 3°. In eodem agro, juxtà Matth. 13. crescunt triticum, palea & zizania, id est justi, peccatores & hæretici: Sed per agrum illum intelligitur Ecclesia: Ergo.

R. 1°. ad Maj. loco citato Matth. nullam mentionem fieri palearum, sed tantùm tritici & zizaniorum, & zizania Christum ipsum interpretatum fuisse *scandala* & eos *qui faciunt iniquitatem*.

2°. Ad Min. Eam negat Aug. lib. Quæst. Evang. in Matth. q. 11. *Quoniam*, inquit, *Dominus agrum ipsum, non Ecclesiam, sed hunc mundum interpretatus est.*

Obj. 4°. cum Tirino: Si sola hæresis interior sufficit ut quis non sit amplius membrum Ecclesiæ, & è contrà sola fides interior sufficit ut sit membrum Ecclesiæ ut in Catechumenis, Ecclesia erit invisibilis: atqui falsum Consequens: Ergo. Prob. Sequela: Tàm hæresis interior quàm fides interior sunt invisibiles: atqui qui exterius apparent membra Ecclesiæ, possunt esse hæretici interiores; & è contrà qui videntur exterius esse extrà Ecclesiam, possunt habere fidem interiorem: Ecclesia autem componitur ex suis membris: Ergo.

R. N. Sequelam. Ad probat. D. Min. Qui exterius apparent membra Ecclesiæ possunt esse hæretici interiores, aliqui, C. Omnes collectivè, N. Sicut enim Ecclesia tota non potest deficere in fide, ità nec omnia membra ejus collectivè: Undè semper visibilis apparebit Ecclesia in collectione membrorum cum capite visibili, scilicet Romano Pontifice. Adde tales hæreticos interiores posse dici membra apparentia Ecclesiæ quam exterius & visibiliter profitentur, undè etiam in ipsis remanet visibilis.

§. III.

Tertia difficultas resolvitur.

Supponimus Christum esse caput antiquorum Patrum qui in lege naturæ vel scripta fuerunt; etiam primorum parentum post lapsum, quia etsi tempore Christum præcesserint, gratiam tamen medicinalem & Redemptionem receperunt dependenter à Christo venturo: Undè solum est difficultas de primis Parentibus in statu innocentiæ.

Dico: Christus non est caput primorum parentum pro statu innocentiæ. Est contrà Scotistas, Suarem & nostrum Gonetum illis hìc consentientem disp. 14. a. 3. §. 3.

Prob. 1°. Primi Parentes prius concipiuntur prædestinati ad statum innocentiæ quàm Christus sit prædestinatus: Ergo non habent gratiam illius statûs ex influxu Christi, adeoque nec Christus est illorum caput pro illo statu. Prob. Ant. Christus non fuit prædestinatus nisi ex prævisione peccati Adæ: Nisi enim Adam peccasset, Christus non venisset, ut latè probavimus dum de motivo Incarnationis: Ergo. Quæ illic diximus, conferenda sunt cum hìc dicendis, magnam enim habent affinitatem.

Prob. 2°. etiam in hypothesi quòd Christus esset venturus Adamo non peccante. De facto ex vi præsentis decreti nulla est gratia à Christo capite, quæ non sit ab ipso ut Redemptore & ex morte ejus derivata: atqui Redemptio & mors Christi non pertinuerunt ad statum innocentiæ: Ergo. Minor. admittitur ab adversariis, qui dicunt Adamo non peccante Christum non fuisse venturum ut Redemptorem & passibilem: Et patet etiam ex Aug. lib. de corrept. & grat. cap. 11. dicente: *In illis bonis* (Adam) *Christi morte non eguit.* Major prob. 1°. ex illo ad Heb. 10. *Una oblatione*, id est morte suâ, *consummavit in æternum sanctificatos.* Ita ut quicumque sanctificatus est per Christum, unâ illa oblatione sanctificatus est, aut si ab illa deficit, à sanctificatione Christi extraneus est: Ergo nulla est gratia à Christo capite quæ non sit ex ejus morte derivata.

Prob. 2°. eadem Maj. Perfectissimum, universalissimum, & efficacissimum meritum Christi ex genere operis, in quo alia merita tanquam in perfectissimo opere & cæterorum fine consummantur, est passio & mors ejus, dicente Joanne cap. 15. *Majorem charitatem*, &c. & Paulo ad Rom. 5. *commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quia cum peccatores essemus, secundùm tempus Christus pro nobis mortuus est.* Super quem locum D. Th. *In hoc*, inquit, *quod dicit* commendat *immensitatem quandam divinæ charitatis assignat:*

gnat: Atqui referre gratiam aliquam inferioribus operibus & meritis, dum denegatur perfectissimo, universalissimo, efficacissimo operi & merito, absurdum videtur; quin imò, inquit Joannes à S. Th. temerarium, nisi accedat vel urgentissima ratio vel revelatio, cùm id à sola Dei voluntate pendeat: Ergo de facto & vi præsentis decreti nulla est gratia à Christo capite quæ non sit ab ipso ut Redemptore & ex morte ejus derivata. Confir. Christus sibi ipsi per mortem suam meruit gloriam corporis, juxtà illud Luc. 24. *Nonne sic oportuit Christum pati, & ità intrare in gloriam.* Et illud ad Philipp. 2. *Factus est obediens usque ad mortem: Propter quod Deus exaltavit illum:* Ergo à fortiori quibuscumque aliis meruit, per mortem suam meruit.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. S. Th. hìc a. 3. docet Christum esse caput omnium hominum: Ergo & primorum Parentum.

R. D. Ant. Esse caput omnium hominum quantùm ad personas, C. Quantùm ad omnem statum & tempus personarum, N. Fuit ergo Christus caput primorum Parentum, sed non pro statu innocentiæ.

Inst. cum Suaresio: S. Doctor ibid. dicit. *quòd Christus est caput omnium hominum secundùm totum tempus mundi:* Ergo S. Th. non comprehendit solùm omnes personas, sed etiam omne tempus adeòque & tempus innocentiæ.

R. N. Ant. Non enim ità loquitur S. Th. sed hæc sunt verba ejus: *Sic ergo dicendum est, quod accipiendo generaliter secundùm totum tempus mundi, Christus est caput omnium hominum:* Ubi Ly *secundum totum tempus mundi*, non afficit Ly *omnium hominum*, sed Ly *generaliter accipiendo:* Ita ut sensus sit: *Accipiendo generaliter corpus mysticum Ecclesiæ secundùm quod ejus membra non sunt simul, sed per totum tempus mundi, Christus est caput omnium illorum:* Indè tamen non licet inferre: *Ergo est caput illorum pro omni tempore & pro omni statu.* Fundatur hæc intelligentia in ipso textu S. Th. dixerat enim S. Doctor corpus Ecclesiæ mysticum in hoc differre à corpore naturali, quòd *membra corporis naturalis sunt omnia simul: Membra autem corporis mystici sunt omnia simul, quia corpus Ecclesiæ instituitur ex hominibus qui fuerunt à principio mundi usque ad finem.* Quando igitur subdit: *Sic ergo accipiendo generaliter secundum totum tempus mundi, Christus est caput omnium hominum:* Sensus manifestus est, quòd accipiendo corpus mysticum, cujus membra constituuntur ex hominibus qui sunt à principio mundi, Christus est caput omnium, non tamen pro omni tempore.

Repones: S. Th. in cap. 1. Joan. Lect. 10. dicit de Christo quòd *de plenitudine ejus acceperunt omnes justi qui fuerunt & erunt, & etiam omnes Angeli:* Et infrà ibid. dicit quòd *plenitudo gratiæ, quæ est in Christo, est causa omnium gratiarum in intellectualibus creaturis:* Hanc utramque auctoritatem Henno malè citat ex Lect. 10. super cap. 2. ad Hebræos.

R. hanc utramque auctoritatem esse intelligendam ut priores, nempè de omnibus personis & gratiis, sed non pro omni statu & tempore. Quomodo autem id sit intelligendum de Angelis? Dicemus art. sequenti.

Obj. 2°. cum eodem Suaresio & Henno auctoritatem D. Aug. conc. 3. in Psal. 36. ubi dicit: *Caput nostrum Christus est, & corpus illius capitis nos sumus. Numquid soli nos & non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio sæculi fuerunt justi*, &c. Ergo.

R. hunc textum non referri integrum; subdit Aug. *Illum enim venturum esse crediderunt quem nos venisse jam credimus, & in ipsius fide & ipsi* SANATI *sunt in cujus & nos.* Quæ verba apertè indicant Augustinum loqui de omnibus sanandis adeòque lapsis, non verò pro statu innocentiæ.

Obj. 3°. Adam in statu innocentiæ habuit fidem Christi saltem ut consummatoris gloriæ: Ergo Christus est ejus caput.

R. D. Ant. habuit fidem Christi, id est de Christo ut objecto, C. Id est de Christo & per Christum, N. Sic Angeli dum essent viatores, ut docet D. Th. 1. p. q. 64. a. 1. ad 4. habuerunt fidem de Christo, & tamen non fuerunt justificati per Christum, ut dicemus art. seq.

Inst. ex concessis Adam habuit fidem Christi ut consummatoris gloriæ: Ergo ut superioris & perficientis ipsum in gloria, adeoque & capitis.

R. D. ultimam partem Consequentiæ: Adeòque ut capitis aliquando futuri, quatenus aliquando foret consummator gloriæ, Transeat: Ut capitis actu influentis in eum pro statu innocentiæ, de hoc enim agitur, N. Dixi, *Transeat*; quia cùm illa consummatio gloriæ non esset futura per influxum intrinsecum gratiæ & gloriæ, sed secundum perfectionem illius extrinsecam, non potest dici hàc ratione propriè caput.

Obj. 4°. Christus est finis statûs innocentiæ: Ergo & caput. Patet Conseq. Quia finis habet prioritatem, perfectionem & causalitatem suprà id quod sibi subordinatur, quæ conditiones constituunt rationem capitis, ut observatum est supra ex D. Th. Prob. Ant. Omnia quæ de facto creata sunt, tam in esse naturæ quàm in esse gratiæ, sunt ordinata ad Christum & ipsi subjecta: Ergo & ille status. Ant. constat ad Heb. 2. ubi Apost illud Psal. 8. *Omnia subjecisti sub pedibus ejus*, intelligens de Christo, subdit: *In eo enim quod omnia ei subjecit, nihil dimisit non subjectum ei.* Et fortius 1. Cor. 15. *Cum dicat omnia subjecta sunt ei, sine dubio præter eum qui subjecit ei omnia:* Ergo.

R. 1°. N. Conseq. Quia caput ultrà finalem influxum petit alium per modum efficientis saltem moraliter & meritorie, aut per modum gubernantis: Neutrum autem Christus habuit respectu statûs innocentiæ, benè tamen primum respectu omnium justorum à lapsu Adæ usque ad Incarnationem: Quia licèt merita Christi in intentione fuerint finis gratiæ Patrum, tamen in exercitio prævisa meruerunt illam tanquam effectum, ut diximus suprà de merito Incarnationis.

R. 2°. N. Ant. ad probat. D. Ant. omnia quæ de facto creata sunt, &c. sunt ordinata ad Christum sub omni statu, N. Ant. sub aliquo statu, C. Ant. & N. Conseq. Explicatur: Deus 1°. secundum providentiam generalem (quæ potest dici specialis quà supernaturalis) prædestinavit Adamum in statu innocentiæ & integritatis, prævisо ejus peccato prædestinavit secundum providentiam specialem & efficacem Christum in ejus remedium; deindè in signo posteriori omnia per providentiam generalem prædestinata, subjecit Christo Redemptori atque ad ejus gloriam ordinavit: Undè sequitur Christum esse finem gratiæ productæ in statu innocentiæ ut reparandæ, non tamen gratiæ illius ut producendæ, seu sub illo statu producendæ, adeòque nec illius status: Et hoc sensu verificatur quòd omnia subjecta sunt Christo. Vide Q. citatam de motivo Incarnat. Obj. 1.

Obj. 5°. Gratia Adami in statu innocentiæ est ex meritis Christi: Ergo Christus est caput Adami quoad illum statum. Prob. Ant. Gratia Adami pro statu innocentiæ est effectus ejus prædestinationis: Atqui prædestinatio Adami sicut & nostra est ex meritis Christi; Ergo. Prob. Maj. Illi gratiæ Adæ in statu innocentiæ correspondet gradus gloriæ: Atqui gratia cui correspondet gloria, est effectus prædestinationis: Ergo.

R. N. Ant. ad prob. N. Maj. ad probat. D. Maj. Illi gratiæ Adæ pro statu innocentiæ ut primo datæ seu reduplicativè ut est illius status, correspondet gloriæ gradus, N. Maj. ut reparatæ & seclusо illo statu, C. Maj. Et concessâ Min. ad sensum Maj. N. Conseq. Dico igitur quod illa gratia re-

reduplicativè ut illius status & prout in illo statu, non erat effectus prædestinationis Adæ, quia prout in illo statu non ordinabatur efficaciter ad gloriam, sed tantum ut reparata, adeoque præsuppositivè perdita & extrà hunc statum innocentiæ, & consequenter prout in illo statu non pertinebat ad causalitatem & prædestinationem Christi, sed tantùm ad providentiam generalem, quæ in tantum potest dici specialis in quantum supernaturalis, non tamen in quantum efficax.

Inst. illi gratiæ Adæ reduplicativè prout est gratia illius status correspondet gradus gloriæ: Ergo. Prob. Ant. In Prædestinato qui amittit primam gratiam, illa gratia amittenda est effectus prædestinationis & illi respondet gradus gloriæ, non solùm reduplicative pro statu reparationis sed pro primo statu in quo collata est: Ergo similiter, &c.

R. N. Ant. ad prob. N. Conseq. Disparitas est quòd in Prædestinato gratia ut primo collata datur ex efficaci intentione perducendi ad gloriam per talia media, id est per gratiam amittendam & recuperandam, prædestinatur enim ut pœnitens futurus, non ut innocens: Undè illi gratiæ ut tali potest correspondere gradus gloriæ. At vero Adamo non est collata gratia pro statu innocentiæ ex efficaci intentione perducendi ad gloriam sub illo statu, sed ex providentia generali: Amittendus enim erat ille status, & ex illius amissione dependebat Decretum Christi venturi & prædestinandi, ex cujus virtute & meritis omnes prædestinamur: Undè illi gratiæ sub illo statu reduplicativè, nullus respondet gradus gloriæ.

Obj. 6°. cum Henno: Christus est caput Ecclesiæ: Atqui cœpit Ecclesia in terra cum primò primi parentes cœperunt esse sancti: Ergo. Prob. Min. ex Aug. in Psal. 128. *Numquid modò & non olim est Ecclesia? Ex quo vocantur Sancti est Ecclesia in terra.* Ergo.

R. D. Min. Cœpit Ecclesia in terra materialiter cùm primò primi parentes cœperunt esse Sancti, C. Min. formaliter, N. Min. in tantum enim Ecclesia extitit in primis parentibus pro statu innocentiæ, in quantum erant personæ quæ aliquando futuræ erant membra Christi. Et hoc sensu intelligenda est auctoritas Aug. vel dicendum quòd loquatur de Ecclesia prout est Congregatio Fidelium habens Deum pro capite.

Obj. 7°. cum eodem: Debemus Christo concedere quidquid facit ad majorem ejus dignitatem, & est sine ullo inconveniente possibile: Atqui quòd primi parentes habuerint gratiam in statu innocentiæ dependenter à meritis prævisis Christi facit ad majorem ejus dignitatem, & est sine ullo inconvenienti possibile: Ergo. Prob. Min. Christus abstrahendo à statu possibili fuit decretus antequàm decerneretur Adam: Ergo sine ullo inconvenienti potuerunt, &c.

R. N. Min. ad probat. N. Min. cujus falsitas patet ex dictis de motivo Incarnationis.

Insuper ad Maj. Dico nos debere concedere Christo quidquid facit ad majorem ejus dignitatem, in quantum ipse voluit & præordinavit, non autem contrà ejus voluntatem & præordinationem. Porrò ipsemet declaravit quòd *Non venerit vocare Justos sed Peccatores:* Quod non esset *Opus bene habentibus Medico, sed male habentibus:* Frustrà ergo contrà ejus intentionem adulamur plenitudini ejus influxus, dum asserimus Justis sicut Peccatoribus profuisse.

Obj. 8°. cum eodem: Christus fuit caput Angelorum: Ergo & primorum parentum.

R. N. Conseq. Disparitas patebit ex dicendis art. sequenti. Undè sit

ARTICULUS III.

Utrum Christus sit caput Angelorum?

Christum esse caput Angelorum aliquo modo, puta quoad externam gubernationem, sicut Papa dicitur caput Ecclesiæ, non videtur posse negari sine errore, tùm propter apertissima Scripturæ testimonia, ad Coloss. 2. Math. 4. ad Heb. 1. Math. 14. ad Ephes. 1. & SS. Patrum quorum quædam modò referemus: Tùm quia esset negare Christum esse Principem ac Dominum Angelorum, atque totius Ecclesiæ triumphantis quæ ex hominibus & Angelis constat. Sed difficultas est quomodo sit caput Angelorum, an verè & propriè, an tantùm impropriè, an influendo in eis gratiam & gloriam essentialem, an tantùm accidentalem?

Dico 1°. Christus est verè & propriè caput Angelorum, tamen minùs perfectè quàm hominum. *Hic. a. 4. o.*

Prob. prima pars 1°. ex Scriptura: ad Coloss. 2. dicitur Christus *Caput omnis Principatus & potestatis:* Atqui Apostolus ibi loquitur de Christo ut homine, si quidem ibidem dicat quòd in ipso *Habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter;* Et quòd *Deus suscitavit illum à mortuis.* *ib. in a. s. c.*

Prob. 2°. ratione: Ubi est unum corpus, necesse est ponere & unum caput: Atqui unum est corpus mysticum Ecclesiæ constans hominibus & Angelis, & hominum Christus est caput: Ergo & Angelorum. Maj. patet ex naturalibus & politicis. Min. pro secunda parte patet ex dictis. Quoad primam partem prob. 1°. ex cap. 15. Luc. ubi ad unum ovile dicitur pertinere nonaginta novem oves relictas in Deserto, quibus significantur Angeli, & ovem perditam quam Pastor quærebat, quâ significatur genus humanum: Ergo. *Ibid. o.*

2°. Prob. eadem pars ratione: Una multitudo ordinata in unum finem secundùm distinctos actus sivè officia, dicitur unum corpus politicum seu morale ad similitudinem corporis naturalis: Atqui Ecclesia ut ex Angelis & hominibus constituta facit multitudinem secundùm diversos actus & officia ordinatam ad unum finem, scilicet possessionem gloriæ, aliter enim & aliter ad id collaborant Angeli & homines: Ergo.

Prob. 3°. altera ratione: Christus ut homo habet respectivè ad Angelos conditiones capitis: Ergo. Prob. Ant. Ratione unionis ad Verbum, Angelis præeminet & perfectiùs quàm ipsi dona gratiæ participat. Item in eos influit si non gratiam & gloriam essentialem, ut dicemus, saltem accidentalem: Ergo. Prob. Ant. quoad ultimam partem de qua est difficultas; est in eis causa gaudii illius quod percipiunt ex Sedium suarum reparatione, influit in eis clariorem notitiam plurium mysteriorum fidei, ut colligit Hieronymus super cap. 5. Epist. ad Ephes. ex illis Verbis: *Ut innotescat Principatibus & Potestatibus in Cœlestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei.* Idem asserit S. Dionysius cap. 7. De Cœlesti Hyerarch. ubi ait, Christum exercere in Angelos actus Hyerarchicos eos perficiendo, purgando & illuminando circà mysteria fidei, ut clariùs cognoscant quæ obscuriùs alioquin intelligerent. Idem docet S. Th. q. 29. de verit. a. 7. ad 5. Et in 3. D. 13. q. 1. a. 2. quæstiunc. 2. ut dicemus infrà. Item influit in eos gratias accidentales necessarias ad implendum ministerium circà salutem hominum ad quod deputati sunt: Ergo. *Ibid.*

Secunda pars Conclusionis patet ex dictis, & patebit ex dicendis in Conclusione sequenti & in Sol. Obj. Quia scilicet Christus influit in homines gratiam & gloriam essentialem, in Angelos autem accidentalem. Item magis conformis est in natura cum hominibus quàm cum Angelis: Ergo.

Dico 2°. Christus sic est caput Angelorum ut in eos non influat gratiam & gloriam essentialem, sed accidentalem tantùm. Est contrà Scotistas & quosdam Thomistas.

Prob. prima pars auctoritate. 1°. ex cap. 2. ad Heb. ubi Apostolus disserens de excellentia Christi super Angelos sic dicit: *Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non confunditur eos vocare fratres, dicens; nuntiabo nomen tuum fratribus meis .... Et iterùm: Ecce ego & pueri mei quos dedit mihi Deus: Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse*

ipse similiter participavit eisdem. Ex quibus Verbis sic argumentor. Omnes qui sanctificantur à Christo, vocantur pueri & fratres Christi: Atqui Angeli non possunt sic vocari: Ergo. Prob. Min. Illi vocantur ab Apostolo pueri & fratres Christi, qui communicaverunt carni & sanguini: Atqui id non potest dici de Angelis: Ergo.

Nec potest responderi Apostolum non loqui de omni sanctificatione, sed tantùm de sanctificatione redemptiva.

Contrà enim est 1°. quòd id gratis dicatur. 2°. Quia si fuisset alia sanctificatio per Christum quàm redemptiva quâ fuissent sanctificati Angeli, Apostolus qui eò loci intendebat probare excellentiam Christi super Angelos, eam certè non omisisset, alias valdè diminutè processisset in eo quod intendebat.

Huic auctoritati adde Parabolam Pastoris Math. 18. & Luc. 15. qui reliquit nonaginta novem oves, id est juxtà Patrum interpretationem, novem Choros Angelorum, ut quæreret ovem quæ perierat, id est hominem. Item adde Verbum Angeli Luc. 1. *Evangeliso vobis gaudium magnum* &c. non omisisset sanè *& nobis*, seu *Angelis* si ipsis sicut hominibus natus fuisset Salvator.

Undè S. Bernard. hom. 3. super *Missus*, hæc verba Isaiæ expendens: *Parvulus datus est nobis*, &c. ait: „Non Angelis quoque, qui cum magnum „ haberent, parvulum non requirebant: Nobis „ ergo natus, nobis est datus, quia nobis necessa-„ rius.

Huc faciunt etiam verba Christi jam citata art. præced. *Non veni vocare Justos, sed Peccatores*: *Non est opus benè habentibus Medico, sed malè habentibus.*

Quoad D. Th. expressa est ejus sententia in duobus locis; 1°. Q. 29. de verit. a. 7. ad 5. ubi dicit: „ Angeli non sunt viatores quantùm ad præmium „ essentiale, & ideò quantum ad hoc nihil eis „ meruit Christus: Sunt autem aliquo modo via-„ tores respectu præmii accidentalis, in quantum „ nobis ministrant, ad quod valet eis meritum „ Christi.

2°. In 3. de 13. q. 2. a. 2. quæstiunc. 1. ubi dicit: „ Non influit Angelis removendo prohibens aut „ merendo gratiam, aut orando pro eis, quia jam „ Beati sunt; sed in his quæ ad actus hyerarchi-„ cos pertinent secundùm quòd unus Angelus il-„ luminat alium, purgat & perficit.

Prob. 3°. iisdem rationibus quibus probavimus §. præcedenti Christum non fuisse caput primorum Parentum.

Prima. Decretum Incarnationis Christi supponit prævisum Adæ peccatum in executione, ut dictum est: Ergo & diabolum suggerentem, eo enim factum est; ergo & diabolum prius lapsum atque desertorem gratiæ in qua conditus fuerat: Ergo & Angelos bonos in ea gratia perseverantes & glorificatos: Ergo Incarnatio ut prævisa non potuit illis causare hanc gratiam & gloriam.

Secunda. His solum meruit Christus saltem gratiam & gloriam essentialem qui indiguerunt morte Christi & pro quibus mortuus est, cùm ejus merita non moverunt Deum nisi morte consummata, ut dictum est: Atqui Angeli non eguerunt morte Christi & pro illis non est mortuus Christus: Ergo. Maj. probata est §. præced. Min. communiter asseritur à Patribus: Aug. in Enchyr. cap. 61. ait: *Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; non enim pro Angelis mortuus est Christus* Bernard. Serm. in fer. 4. Hebdom. sanctæ dicit: *Mihi* (passio Domini) *data est, quia alteri dari non potuit: Numquid Angelo? Sed ille non eguit. Numquid diabolo? Sed ille non resurgit.* Id etiam patet ex consequentia Apostoli 1. Cor. 5. *Unus pro omnibus mortuus est: Ergo omnes mortui sunt:* Ergo pro solis mortuis mortuus est: Atqui Angeli nunquam fuerunt mortui: Ergo. Huc etiam faciunt auctoritates allatæ in prima probatione.

Dices contrà istam rationem: Christus meruit sibi gloriam corporis, & Angelis gratiam & gloriam accidentalem: atqui non ista meruit per mortem suam: Ergo. Prob. Min. Quia aliàs Christus diceretur mortuus pro seipso, quod est damnatum in Concilio Ephes. can. 10. & mortuus pro Angelis, quod negamus: Ergo.

R. N. Min. cujus falsitas pro Christo patet ex illo Luc. 24. *Nonne hæc oportuit Christum pati, & ità intrare in gloriam suam.* Et ad Philip. 2. *Factus est obediens usque ad mortem, propter quod Deus exaltavit illum*, &c. Ad probat. N. Sequelam: Etsi enim Christus & sibi & Angelis morte suâ gloriam accidentalem meruerit, non tamen ideo potest dici mortuus pro se nec pro Angelis; tùm quia ipse non indiguit absolute morte sua etiam ad hanc gloriam accidentalem, utpote quæ ipsi titulo connaturalitatis debebatur: Tùm quia non ex motivo hujus & Angelorum gratiæ seu gloriæ accidentalis fuit decreta per se primò mors Christi & Incarnatio, sed tantum consequenter & per accidens, primario autem propter Redemptionem generis humani.

Respondet Henno Christum morte suâ meruisse omnem gratiam reconciliatricem, sed non præcisè sanctificantem.

Sed contrà 1°. Probavimus suprà nullam gratiam omnino etiam præcisè sanctificantem derivari à Christo nisi per mortem ejus, quâ ut diximus ex Apostolo, *In æternum consummavit sanctificatos.* 2°. Christus ipse qui nulla reconciliatione indiguit, non tamen nisi per mortem suam sibi gloriam accidentalem meruit, ut diximus modo ex Scriptura: Quo igitur fundamento dici potest aliis meruisse gratiam sanctificantem aliundè quàm morte suâ.

Respondent quidam Thomistæ, inter quos Contenson, Angelos duplici titulo habuisse gratiam & gloriam essentialem. 1°. Titulo gratuitæ donationis & meræ liberalitatis Dei. 2°. Titulo mortis ejus; Sicut Christus duplici titulo obtinuit gloriam corporis, scilicet titulo connaturalitatis & meriti, ut dicebamus modò: Imò & gratiam habitualem, scilicet titulo connaturalitatis & physicæ dispositionis. Et ideò Christus non dicitur mortuus pro Angelis, quia non simpliciter morte suâ meruit illis justificationem, sed tantùm novo titulo.

Sed contrà: Peto ad quem finem & cui bono novus ille titulus habendi gratiam, supposito 1°. Et quidem ad bonum Angelorum nihil confert; nam sine tali novo titulo eandem haberent gratiam & gloriam: Nihil etiam confert ad gloriam Christi, quia non facit Angelos ab ipso dependentes nisi quoad titulum sine re; eo enim secluso idem haberent quod habent cum ipso: Undè gratis pro illis Christus mortuus esset, sicut si homines aliundè quàm per mortem ejus sanctificarentur, gratis mortuus fuisset Christus pro ipsis, juxtà illud Apost. ad Galat. 2. *Si enim per legem justitia: Ergo gratis Christus mortuus est.* Adde quòd illi duo tituli sint inter se pugnates & sese excludentes, titulus enim puræ misericordiæ & meræ liberalitatis excludit omnem rationem justitiæ, quam tamen importat titulus meriti: Undè damnatur hæc 69. propositio Quesnelli: *Fides, usus, augmentum, præmium fidei, totum est donum puræ liberalitatis Dei.* Tandem probavimus primâ ratione decretum Incarnationis supponere sanctificationem essentialem Angelorum. Quòd autem Christus gloriam corporis & gratiam habitualem duplici titulo, connaturalitatis scilicet & meriti seu physicæ dispositionis habuerit, confert ad magnam ejus gloriam, quia uterque iste titulus est per ipsum & ab ipso oritur, nec isti duo tituli sunt inter se pugnantes.

Secunda pars Conclusionis patet ex dictis in prima probatione primæ Conclusionis, & ex auctoritatibus D. Th. relatis in prima probatione secundæ Conclus.

Sol-

Solvuntur Objectiones contrà primam Conclusionem.

Obj. 1°. Caput debet convenire cum membris in natura: atqui Christus non convenit cum Angelis in natura, imò ab eis specie differt: Ergo.

R. ad 1. R. D. Maj. Caput naturale debet convenire cum membris in natura, C. Maj. Caput morale seu mysticum, Subdistinguo: In natura generica, C. Specifica, N. Et ad hunc sensum, D. Min. N. Conseq. Fateor itaque caput naturale exigere convenientiam cum membris in natura specifica, non quidem ut rationem sui constitutivam in ratione capitis, si quidem id exigant etiam alia membra, sed ut quid præsuppositum. Aliter tamen dicendum de capite morali, aliàs sequeretur Deum non esse caput Angelorum, si quidem Angeli plus distent ab eo quàm Christus ab Angelis; sufficit itaque capiti morali ut conveniat cum membris in natura generica, quomodo conveniunt Christus & Angeli nempè in gradu intellectuali: quin imò posset dici eos convenire in natura specifica ordinis supernaturalis, quia eandem specie habent participationem divinæ naturæ ratione gratiæ habitualis.

Posset etiam responderi 2°. distinguendo aliter Maj. Caput ex omni parte perfectum & absolutum, debet, &c. C. Maj. Caput minùs perfectum N. Fatemur autem Christum hâc ratione esse caput Angelorum minùs perfectè quàm hominum.

Inst. Christus est caput illorum qui pertinent ad Ecclesiam, quæ est corpus ejus: atqui Angeli non pertinent ad Ecclesiam: Ergo. Prob. Min. Ecclesia est congregatio fidelium: atqui Angeli non habent fidem: Ergo.

R. ad 2. R. N. Min. Ad probat. D. Maj. Ecclesia secundùm statum viæ est congregatio fidelium, C. Secundùm statum Patriæ, N. Ut sic enim est congregatio comprehendentium. Christus autem non solùm fuit viator, sed comprehensor, & ideò non solùm fidelium sed & comprehendentium est caput.

Obj. 2°. Christus non fuit caput primorum Parentum sub statu innocentiæ: Ergo nec Angelorum.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd nihil primis Parentibus sub illo statu influxerit: Angelis autem influat gratiam & gloriam accidentales.

Inst. Nihil quoad accidentalia influxit primis Parentibus pro statu integritatis: Ergo nec Angelis.

R. N. Conseq. Disparitas est 1°. quòd Christus conferat Angelis per influxum physicum gratias accidentales & actiones hyerarchicas purgando, illuminando, &c. gaudium autem accidentale de sedium suarum reparatione objectivè & indirectè per justificationem & glorificationem Sanctorum, quorum nullum fieri potest respectu statûs innocentiæ, qui & aliorum hominum & Christi realem existentiam præcessit. Et supposito quòd Christus in Angelis etiam per viam meriti influxerit, ut sonant verba D. Th. altera est disparitas quòd licèt hi non sint justificati per Christum, sunt tamen ministri Redemptionis ejus, juxtà illud Heb. 1. *Omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis*: Undè ad Christum spectat gratias & præmia accidentalia ipsis tribuere propter ministerium: at verò Adam in statu innocentiæ neque erat redemptus à Christo, nec minister Redemptionis: Undè nec ut redempto libertatem, nec ut mortuo vitam, nec ut ministro mercedem & præmia accidentalia tribuere debuit.

Subsumes: Atqui ille influxus Christi in Angelos quoad sola accidentalia non sufficit ut sit illorum caput: Ergo. Prob. Ant. Illorum dumtaxat Christus est caput in quos influit ea dona quibus constituuntur membra Ecclesiæ vel militantis vel triumphantis, quæ sunt gratia, charitas, fides seu visio beatifica: Ergo.

R. D. Subsumptum: Ille influxus in Angelos quoad accidentalia tantùm non sufficit ut sit illorum caput ex omni parte absolutum & perfectum, C. Ut sit simpliciter & absolute tale, N. Per talem enim influxum salvantur conditiones requisitæ ad veri capitis rationem etsi minùs perfecti, ut concedimus in conclusione. Quin imò non est de ratione capitis etiam naturalis, à fortiori moralis ut influat formam substantialem per quam membra constituuntur in ratione membri, sic v. g. caput naturale non influit in membra animam seu formam substantialem, sed tantùm aliquem motum vitalem accidentalem.

Inferes: Ergo Christus debet etiam dici caput Infidelium. Prob. Illatio: Influit etiam in eos gratias accidentales: Ergo.

R. N. Illationem. Ad probat. D. Ant. Influit etiam in eos gratias accidentales ejusdem rationis ac in Angelos, N. Diversæ rationis, C. & N. Conseq. Ideò igitur influxu gratiarum accidentalium est caput Angelorum, quia gratiæ quas in illos influit sunt permanentes & vitales, communicanturque membris viventibus & cum aliis in uno saltem amato unitis: At verò gratiæ actuales, quas influit in Infideles, non sunt permanentes nec vitales, sed dispositio ad vitam, scilicet fidem, quæ est fundamentum vitæ supernaturalis: unde non communicatur subjectis viventibus & cum Ecclesiæ membris in uno credito vel amato unitis.

Obj. 4°. Christus non est sponsus Angelorum, ut docet S. Th. in 4. d. 49. q. 4. a. 4. Ergo nec eorum caput.

R. N. Conseq. Inter enim sponsum & sponsam requiritur convenientia atoma, non verò inter caput & membra, ut diximus.

Obj. 5°. Chrisost. hom. 1. in Epist. ad Ephes. & Theophilactus ipsum secutus, negant Christum esse caput Angelorum: Ergo.

R. hos Patres negare Christum esse caput Angelorum eà proprietate quà caput naturale dicitur respectu membrorum; quia scilicet non convenit in natura specifica cum Angelis; non tamen negare esse caput absolutè secundùm alios respectus essentiales capiti: Dicit enim ibid. Chrisost. *Quòd Deus unum omnibus posuerit caput secundùm carnem, nempè Christum & Angelis & hominibus.*

Solvuntur Objectiones contrà secundam Conclusionem

Obj. 1°. ab auctoritate Scripturæ. 1°. ad Ephes. cap. 1. dicitur Deum proposuisse in Christo *instaurare omnia quæ in cœlis sunt & quæ in terra.* Et ad Coloss. 1. quòd per eum *reconciliavit omnia, sivè quæ in terris, sivè quæ in cœlis sunt.*

2°. Apocal. 12. dicitur de Angelis quòd *vicerunt eum* (scilicet diabolum) *propter sanguinem Agni.*

3°. Ad Rom. 5. dicitur; *si enim unius delicto mortui sunt multi, multò magis gratia Dei, & donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit:* Atqui non in plures homines, si quidem quot homines redimuntur gratiâ Christi, tot mortui sunt delicto Adæ: Ergo in plures Angelos.

4°. Ad Heb. 2. dicitur quòd *decebat eum propter quem omnia & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat auctorem salutis eorum per passionem consummare:* Atqui non homines in gloriam adduxerat ante passionem: Ergo Angelos.

5°. Joan. 14. dicitur; *Nemo venit ad Patrem nisi per me:* Ergo nec Angeli.

R. ad primum, Sensum Apostoli esse instaurari omnia quæ in cœlis sunt, id est Angelos, non quòd pro Angelis mortuus sit Christus, sed quia in redimendo hominem reintegratur ruina Angelorum Psal. 109. *implebit ruinas.* Ad verba Apost. ad Coloss. similiter dico reconciliasse omnia quæ sunt *in hunc loc. lect. 3.*

sunt in cœlis & quæ sunt in terris, dum inimicitias, quas peccatum fecerat inter Angelos & homines, solvit & illorum ruinas reparavit. Ità Aug. cap. 61. Enchyr.

Ad secundùm, Dico Evangelistam non loqui de Angelis sed de hominibus. Patet ex textu: Post narratum enim prælium Angelorum cum diabolo, subdit. *Quia projectus est accusator fratrum nostrorum..... Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni.... & non dilexerunt animas suas usque ad mortem:* Ubi manifestum est Evangelistam non loqui de Angelis, sed de fratribus suis accusatis, qui non dilexerunt, seu qui oderunt animas suas usque ad mortem, quod non potest competere Angelis qui nec fratres sunt nostri nec animas habent. Quin imò prælium de quo hìc fit mentio, juxtà Estium, Riberam & alios, non est illud quod factum est initio mundi, quando Diabolus & Angeli ejus ejecti sunt de Cœlo, sed quod vel fit in Ecclesia, vel futurum est extremis temporibus, vel factum est Christo pro nobis moriente.

in hunc loc. lect. 5. Ad tertium, R. Quòd ly *plures*, secundùm expositionem Augustini, non sumitur ibi comparative, sed absolute ut idem valeat ac multi. Equidem juxtà S. Ambrosium, ly *plures* comparative sumitur; sed tunc facit alium sensum ut etiam advertit ibid. S. Th. Etenim secundùm Ambros. per ly *unius delicto*, non intelligitur peccatum originale quod per propagationem ad posteros descendit, sed peccatum idololatriæ quod per imitationem ad posteros Adæ propagatur: Et respectu hujus delicti quod abundavit in multos, sed non in omnes, gratia Christi abundavit in plures, quia pro peccatis fidelium etiam mortuus est.

in hunc loc. lect. 3. Ad quartum, R. Quòd ly *adduxerat* sumendum sit secundùm voluntatem, non secundùm executionem, ità ut idem sit ac adducere decreverat scilicet homines & non Angelos. Quo sensu dicit Isaias 9. *Parvulus enim natus est nobis & filius datus est nobis;* hoc est secundùm prædestinationem & intentionem, non secundùm executionem: vel ponitur verbum præteritum pro futuro, ut fit sæpiùs in Scriptura propter certitudinem prædestinationis & prophetiæ.

in hunc loc. lect. 2. Ad quintum, R. Quòd nemo sivè Angelus, sivè homo veniat ad Patrem nisi per Filium sed diverso modo, homo per Filium carne velatum, Angelus per Filium ut est Deus.

Obj. 2°. ab auctoritate Patrum: D. Hirony. in cap. 1. ad Ephes. dicit „ Quòd absque peccato „ nullus sit, & sydera ipsa non sint munda coram „ Deo, omnisque creatura paveat creatoris ad- „ ventum. Unde crux Salvatoris, non solùm ea „ quæ in terra, sed etiam ea quæ in Cœlis erant, „ purgasse perhibetur.

Greg. lib. 1. cap. 2. in lib. 1. Reg. „ Nullus, „ inquit, hominum neque Angelorum est sanctus „ nisi per Christum.

Bernard. Serm. 22. in Cant. dicit: Qui erexit „ hominem lapsum, dedit stanti Angelo ne la- „ beretur, sic illum de captivitate eruens, sicut „ hunc à captivitate defendens, & hàc ratione „ fuit æquè utrique redemptio, solvens illum & „ servans istum.

Ad Hieron. Respondet Sylvius hìc ipsum non loqui assertivè, sed aliorum opinionem referens: Undè statim subjungit aliam expositionem quam variis Scripturarum auctoritatibus confirmat. Hæc solutio admitti potest, quia in Præfatione admonet Hieron. se tàm propria quàm aliena dicturum, tàm suos quàm veterum Scriptorum commentarios allaturum.

Respondet Vasques. Disp. 49. cap. 5. hæc verba Hieron. continere *manifestum errorem contrà fidem, tametsi non constet*, inquit, *utrum ex propria, an ex alterius sententia docuerit:* Ergo juxtà Vasquesium non constat an Hieronymus fuerit hæreticus necne. Hanc Responsionem ut temerariam & tanto Doctori injuriosam egregiè confutat Joannes à S. Th. Quocum dicendum est hæc verba Hieronymi quatenùs sunt illius, sanum & catholicum sensum continere.

Et quidem imprimis non dixit Hieronymus: *Nullus Angelus est absque peccato*, ut malè intelligit Vasques, sed verba Scripturæ retulit quæ leguntur cap. 15. & 25. Job: Hæc autem juxtà Interpretes intelliguntur de homine, & sequentia scilicet sydera ipsa non sunt munda coram Deo, de Angelis, qui dicuntur non mundi negativè, propter limitationem naturæ & carentiam quarumdam cognitionum propter quod indigent purgatione. Quòd si in his verbis, *nullus absque peccato est*, intelligantur Angeli: tunc peccatum non debet sumi strictè pro culpa morali respectu Angelorum, sed latè pro quocumque defectu naturæ quo sensu monstra dicuntur peccata naturæ. Quando ergo dicit crucem Salvatoris purgasse ea quæ sunt in Cœlis & in terra; verum quidem est, sed diverso sensu juxtà conditionem subjectorum, purgavit quæ in terra sunt à peccato, quæ autem in Cœlo à nescientia, vel aliis defectibus, quæ Christus tollit in Angelis exercendo ergà eos tres actus hierarchicos qui sunt perficere, illuminare & purgare. Et sanè per purgationem à peccato S. Hieronymum non intellexisse malum morale patet ex ipsius verbis in caput sequens ejusd. Epist. ubi dicit quòd *omnis creatura Domini sui cruore purgata sit*, non autem omnis creatura est capax mali moralis.

Ad S. Greg. Dico ipsum quoad Angelos loqui de Christo ut Deo, quoad homines de Christo ut Deo simul & homine.

Ad S. Bernard. Similiter respondendum: Patet ex verbis, citata in objectione, præcedentibus; *Quoniam*, inquit, *quod erat Angelis* (sanctificatio scilicet) *factus est & nobis.* Supponit ergo quòd antequam Christus fieret homo in Redemptionem nostram, jam esset sanctificans Angelos, utique ut Deus. Clariùs se explicat idem S. Doctor serm. 1. de Circumcisione: *Idem*, inquit, *& Angeli Salvator & hominis, sed hominis ab Incarnatione, Angeli ab initio creaturæ.* Sumit autem *Redemptionem* generaliter & latè prout importat tàm præservationem quàm liberationem à captivitate, ut patet ex textu objecto. Similis est danda responsio similibus ferè verbis S. Fulgentii.

Obj. 3°. Ab auctoritate D. Thomæ S. Doctor lect. 10. in cap 1. Joan. Dicit Angelos etiam de plenitudine Christi accepisse, cujus verba suprà retulimus. Et ibid. infrà dicit quòd *plenitudo gratiæ quæ est in Christo, est causa omnium gratiarum quæ sunt in omnibus intellectualibus creaturis.* Et q. 7. præced. a. 9. dicit quòd *plenitudo gratiæ data fuit Christo ut universali principio in genere habentium gratiam:* Ergo.

R. Quòd cùm S. Th. in his locis non explicet quam gratiam Angeli acceperint, à Christo, sed tantùm loquatur generaliter de gratia ut sic & in genere: In locis verò in probationibus adductis expressè neget Angelos à Christo gratiam & gloriam essentialem habuisse, his potiùs quàm illis standum est. Undè

Ad primum, Dico Angelos accepisse de plenitudine Christi gratias accidentales.

Ad secundum, Dico hæc verba *omnium gratiarum & in omnibus intellectualibus creaturis* secundùm distributionem accommodam intelligenda esse, ità ut quibusdam accidentalem, quibusdam essentialem & accidentalem gratiam tribuerit. Cùm enim S. Doctor ibi loquatur de efficientia physica gratiæ per Christum, ut patet ex contextu, certum est ipsum non loqui de gratia & gloria essentiali Angelorum, cùm tunc Christus ut homo non existeret.

Ad tertium, R. S. Thomam hoc quod dixerat in hoc a. 9. explicare & limitare ad naturam humanam art. sequenti 11. ejusdem q. dum dicit: Quod confertur gratia Christo sicut cuidam universali principio gratificationis in natura humana. Quod si intelligatur etiam de natura Angelica, sol-

ven-

vendum est ut suprà de universalitate accommoda.

Obj. 4°. à ratione: Christus fuit prædestinatus ante Angelos: Ergo nihil obstat quin Angeli fuerint prædestinati per ipsum & ex meritis ejus, & consequenter quin ex eodem capite habuerint gratiam essentialem & gloriam, quæ sunt effectus prædestinationis. Prob. Ant. Christus est primus omnium prædestinatorum: Dicitur enim de ipso Psal. 39. *In capite libri scriptum est:* Et quòd sit *primogenitus omnis creaturæ* ad Coloss. 1.

R. 1°. Dato Ant. juxtà Scotistas, N. Conseq. quia in illa Sententia licèt sit prædestinatus ut consummator gloriæ ante Angelos, non tamen ut Redemptor & passibilis; probavimus autem nullum Christi meritum vi præsentis decreti vim habere nisi per mortem ejus. Sed

R. 2°. N. Ant. Ad Probat. dico quòd Christus sit primus omnium prædestinatorum prioritate perfectionis & dignitatis, non autem causalitatis, nisi fortè finalis: Potest enim dici finis, non quidem prædestinationis Angelorum, cùm fuerint prædestinati independenter à Christo & priùs ipso, sed Angelorum prædestinatorum, quatenùs Angelos in priori signo prædestinatos ordinavit Deus in finem gloriæ Christi, ut diximus de motivo Incarnationis. Quin imò potest dici finis prædestinationis, ut ità dicam, accidentalis Angelorum, quatenùs Angeli fuerunt prædestinati non solùm ut essent Beati, quod factum est independenter à Christo & spectat prædestinationem ad gratiam & gloriam essentialem, sed etiam ut essent Ministri Redemptoris seu Redemptionis nostræ; & sub hac consideratione Christus est nedum finis hujus illorum prædestinationis, sed etiam est causa efficiens & meritoria gratiarum accidentalium ad id munus pertinentium. Et hoc alterutro sensu dicitur Christus *primogenitus omnis creaturæ.* Adde quòd hæc Apostoli verba dicantur de Christo ut Filio Dei.

Inst. Juxtà vulgare axioma, *Primum in unoquoque genere est causa cæterorum.* Atqui Christus est primus in genere habentium gratiam essentialem: Ergo.

R. hoc axioma pati explicationem: sic enim homo, v. g. est primus in genere animalis, & tamen non est causa aliorum animalium. Intelligitur ergo prædictum axioma vel hoc sensu quòd primum in unoquoque genere sit causa cæterorum, non semper efficiens, sed vel exemplaris vel finalis: Diximus autem Christum etiam esse causam finalem Angelorum prædestinatorum, licèt non prædestinationis eorum, nisi ad gratias accidentales. Vel intelligitur quòd primum in unoquoque genere rerum naturalium & necessariò contingentium sit causa cæterorum, non autem si agatur de rebus quæ pendent ex mero Dei beneplacito & omnem naturæ ordinem transgrediuntur, quale est opus Incarnationis & prædestinatio Angelorum.

Obj. 5°. Angeli in via habuerunt fidem Christi venturi, ut docent Theologi cum D. Th. 1. p. q. 57. a. 5. ad 1. ergo & per Christum. Patet Conseq. quia fides quam antiqui Patres habuerunt de Christo, eam per Christum seu ex ejus prævisis meritis habuerunt.

R. D. Ant. Angeli habuerunt fidem Christi venturi ut Redemptoris & Glorificatoris hominum, C. Ut Redemptoris & Glorificatoris sui, N. Nisi intelligatur quoad glorificationem accidentalem & consummationem externam gloriæ: Undè N. Conseq. Et ad probat. Disparitas est in solutione.

Inst. si Angeli in via & in executione suæ prædestinationis habuerunt fidem Christi venturi, decretum prædestinationis eorum supponebat decretum Christi venturi: Ergo ruit tota hujus Articuli doctrina: Prob. Sequela Ant. Prædestinatio non fit in tempore nisi eo modo quo fuit decreta ab æterno: atqui in tempore prædestinatio Angelorum facta est ex concessis per fidem Christi venturi, saltem ut Redemptoris hominum & Consummatoris gloriæ Angelorum: Ergo decretum prædestinationis eorum supponebat decretum Christi venturi.

R. 1°. N. Conseq. Quia etiam dato in sententia Scotistarum, Christum priùs Angelis fuisse prædestinatum ut Consummatorem gloriæ & Redemptorem hominum, non tamen inde sequeretur Angelos habuisse fidem & gratiam essentialem per ipsum, si quidem ut probavimus, omne ejus meritum includatur & consummetur in morte illius; non fuit autem prædestinatus ut Redemptor moriturus propter Angelos, ut dictum est. Sed

R. 2°. N. Sequelam. ad probat. D. Min. atqui prædestinatio Angelorum in tempore quoad gloriam essentialem facta est per fidem Christi venturi, N. Quoad gloriam accidentalem, C. Eodem sensu D. Conseq. Explicatur: Prædestinatio Angelorum etiam ut in mente divina dupliciter potest considerari; uno modo absolute & quoad substantiam, alio modo secundùm habitudinem quam habuit ad prædestinationem hominum, quorum futuri erant socii & concives in gloria, ac redemptionis ministri. Sub prima consideratione completa & perfecta est prædestinatio Angelorum ante prævisionem Christi & absque fide illius: Quia tamen non sistebat in nuda substantia justificationis & glorificationis, sed ulteriùs ob rationem dictam erat perfectibilis per accidentalia dona, sub hac consideratione completa est accidentaliter per Christum & fidem Christi. Sic similiter in executione, ità ut fides Christi se habuerit tantùm concomitanter in eorum justificatione & glorificatione essentiali.

Ex quo ulteriùs habes, quòd licèt actui fidei quem Angeli habuerunt in via, si secundùm substantiam consideretur, & quatenùs erat actus fidei aliorum mysteriorum, v. g. Trinitatis, aliquis gradus gloriæ essentialis correspondeat, secùs tamen si consideretur ut terminatus ad Christum, quia sub hac ratione non ingrediebatur prædestinationem eorum essentialem, ut dictum est.

Obj. ultimò: Homines habent ex meritis Christi gratiam & gloriam essentialem, quia est caput illorum: Atqui est etiam caput Angelorum, ut probavimus: Ergo.

R. D. Maj. Quia est caput illorum præcisè, N. Quia est tale caput, scilicet principaliter ordinatum ad redemptionem & justificationem eorum, C. Hoc autem non currit in Angelis.

Inferes: Ergo Christus non erit simpliciter caput Angelorum, sed secundum quid tantùm, quod repugnat tot testimoniis Scripturæ & Patrum suprà relatis.

R. D. Illatum: Non erit simpliciter, id est omnibus modis & omninò perfectè, C. Id est verè & absolutè, N. Licèt enim sit de ratione capitis naturalis ut vitam essentialem influat in membra, non tamen est de ratione capitis moralis: Patet in summo Pontifice respectu Ecclesiæ, in Rege respectu Reipublicæ: Undè quamvis Christus non influat in Angelos gratiam & gloriam essentialem, quia tamen in eos influit & secundùm gubernationem exteriorem, & secundùm communicationem donorum accidentalium, dicimus eum simpliciter id est verè & absolutè caput Angelorum, licèt non omnibus modis, nec ità perfectè sicut hominum.

Petes utrùm Christus ut homo sit etiam caput irrationalium creaturarum?

R. Negative propriè loquendo; quia nihil supernaturale in ipsas influit, naturalia autem à Deo ut auctore naturæ accipiunt: Unde Aug. Epist. 113. *Meruit nobis Christus ut justificemur, non ut homines vel liberi essemus.*

Nec refert quòd in Scripturis dicatur *Primogenitus omnis creaturæ & omnia ei subjecta esse.* Id enim potest intelligi vel quia est finis omnis creaturæ sensu quo alibi explicuimus, ad rationem autem capitis plus requiritur quàm influxus finalis, ut etiam diximus: Vel quia potestatem habet in omnem creaturam unde magis proprie dicitur earum

Dominus quàm caput: Vel quia per ly *Omnis creaturæ*, intelligitur homo qui participat aliquid de omni creatura, juxtà illud, *Prædicate Evangelium omni creaturæ*. Insuper prima auctoritas quæ est Epist. ad Coloss. cap. 1. intelligitur de Christo ut est Filius Dei subsistens in natura divina, ut legenti textum patebit.

ARTICULUS IV.

Per quàm gratiam Christus constituatur caput Ecclesiæ?

Hic a. 5. DIco: Gratia Christi capitalis non est ipsa gratia unionis præcisè, sed gratia habitualis ut connotans gratiam unionis. Est contrà Vasquem & quosdam Recentiores.

Ibid. Prob. ea gratia in Christo est capitalis per quam influit seu saltem constituitur potens influere in membra Ecclesiæ gratiam & justificationem, influxu scilicet morali per opera infinitè meritoria & satisfactoria: atqui illa gratia per quam, &c. non est gratia unionis sed gratia habitualis ut connotat gratiam unionis: Ergo. Maj. est certa; ratio enim influxûs in membra est id quod maximè attenditur in capite, & quidem influxus moralis in hoc capite Christo: Quia licèt influat etiam instrumentaliter physicè, non tamen hoc influxu præcisè constituitur caput, si quidem antiquorum Patrum caput fuerit, in quos non potuit influere instrumentaliter physicè, cùm tunc nondum existeret. Difficultas itaque est in Minori. Prob. 1°. Per id unumquodque agit per quod est in actu, ità ut idem sit actus quo est in actu & quo agit, sic idem est calor quo ignis est calidus & quo calefacit, & per id agit in alios per quod est eminentius illis in actu; agens enim est præstantius patiente: atqui Christus ut homo non constituitur in actu naturæ scilicet supernaturalis per gratiam unionis, sed per gratiam habitualem quâ intrinsecè informatur, ut suprà probavimus; & ratione gratiæ unionis habet hæc gratia maximam eminentiam, & talem ad quam nulla pura creatura pertingere potest, ut etiam alibi diximus: Ergo. Hic sistit ratio Auctoris.

Prob. 2°. prima Min. & magis illustratur Ratio D. Th. Per eam gratiam Christus ut homo influit seu constituitur potens influere moraliter gratiam in membra Ecclesiæ, quæ est ipsi principium quo illis merendi & condigne pro illis satisfaciendi, hoc est, eliciendi actus supernaturales infinite meritorios & condigne satisfactorios: atqui Christo homini principium quo operandi non est gratia unionis, cùm illum non informet physice, nec cum eo identificetur, sed gratia habitualis à qua intrinsece informatur, & quæ est principium operativum quo radicaliter, ut dictum est; infinitatis autem in valore operum & condignitatis in satisfactione principium formale est gratiæ ipsius conjunctio ad gratiam unionis: Ergo illa gratia per quam, &c. non est gratia unionis præcisè, sed gratia habitualis ut connotans gratiam unionis.

Ultra hanc præcipuam capitis prærogativam, aliis etiam duabus gaudet gratia personalis Christi respective ad gratiam hominum & Angelorum: Est enim prior, non quidem tempore, sed dignitate & eminentiâ, utpote finis; est etiam perfectior, utpote maximam habens plenitudinem, ut dictum est.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Gratia unionis est prior & perfectior gratiâ habituali & gratiâ aliarum creaturarum; & ab illa, non à gratia habituali derivatur valor meriti & satisfactionis Christi pro hominibus, utpote infinitus: Atqui hæ tres conditiones constituunt rationem capitis, ut dictum est: Ergo.

R. D. Maj. per singulas partes: Gratia unionis est prior & perfectior gratiâ habituali simpliciter & in ordine hypostatico, C. Maj. Secundùm quid & in ratione principii operativi quo, N. Maj. Prioritas enim & perfectio sub illa ratione soli gratiæ habituali Christi competit quæ intrinsece informat animam Christi, & in ea habet rationem naturæ in ordine supernaturali: Prioritas autem & perfectio in ratione principii operativi maxime attenditur in gratia capitis, quia caput est in genere activi & operativi in membra, ut patet.

Similiter D. ultimam partem Maj. Omnis valor meriti & satisfactionis Christi derivatur à gratia unionis remote tanquam à præsupposito & connotato, C. Maj. Proxime tanquam à principio effectivo, N. Maj. Et intellectâ Min. ad sensum, Maj. N. Conseq.

Verum est ergo quòd omnis fons & origo, unde promanat valor infinitus in operibus Christi, sit ipsa gratia unionis seu persona divina unita humanitati; quia tamen non est operativa quo illorum operum; sed tantùm conditio constituens agens ut quod, non potest nisi mediante principio quo hanc infinitatem operibus communicare; nec ideò esse gratia capitis de cujus ratione est quòd sit elicitiva quo illorum meritorum: Id autem præstat gratia habitualis ut connotat gratiam unionis: Et 1°. cùm habeat rationem naturæ in ordine supernaturali, est radicaliter operativa quo actionum supernaturalium: 2°. Quia ex conjunctione ad Verbum haurit supereminentiam & quandam dignitatem moraliter infinitam, illam communicat actionibus ab ipsa procedentibus.

Ex quo colliges quòd licet gratia habitualis Christi sit ejusdem speciei cum nostra in esse physico, non tamen in esse moris; & quòd gratia puræ creaturæ quantumvis perficiatur, non possit unquam ipsum constituere caput aliorum; si quidem hanc eminentiam habeat gratia Christi ex conjunctione ad Verbum.

Obj. 2°. Si Christus non haberet gratiam habitualem, foret nihilominùs adhuc caput nostrum: Ergo. Prob. Ant. Gratia habitualis non est ipsi absolutè necessaria, ut possit elicere actus meritorios, ut dictum est: Ergo.

R. D. Ant. Si Christus, &c. foret adhuc caput nostrum ratione personalitatis divinæ seu gratiæ unionis, N. Per illam enim non constituitur operativus meriti: Ratione auxilii transeuntis seu alterius doni superadditi supplentis vices gratiæ habitualis, C. Undè ubi habetur ipsa gratia habitualis quâ est connaturaliter operativus & influxivus, à fortiori per illam constituitur caput.

Obj. 3°. Secundùm Doctrinam traditam sequitur quòd gratia Christi personalis & capitalis sit eadem realiter sub diversa ratione; personalis quatenùs sanctificat Christum, capitalis quatenùs constituit eum potentem influere in alios: atqui id dici non potest: Ergo. Prob. Min. Gratia ordinata ad aliorum sanctificationem non est gratia gratum faciens, sed gratis data: Ergo.

R. N. Min. Sicut enim est idem calor quo ignis est actu calidus, & quo potens est alia calefacere; ità de gratia respectu Christi, ut dictum est in probatione Conclusionis. Ad probat. D. Ant. Gratia primario ordinata ad aliorum sanctificationem non est gratia gratum faciens, C. Secundariò tantùm, N. Ant. & Conseq. Patet.

Inst. Idem non potest esse particulare & universale: atqui gratia personalis est particularis; capitalis est universalis: Ergo.

R. D. Ant. Idem sub eadem ratione non potest esse particulare & universale, C. Sub diversa ratione, N. Maximè si agatur ut hîc de universalitate in causando; sic idem calor ignis, quatenùs eum actuat, est particularis; quatenùs eum constituit potentem alia calefacere, est universalis.

Repones: In capite nostro naturali, scilicet Adamo, aliud fuit peccatum ejus personale & aliud originale quo alios infecit: Ergo similiter alia in Christo gratia, &c.

R. N. Ant. Idem enim actuale peccatum Adæ, quatenùs ipsius personam afficit, dicitur personale,

le, & quatenùs est causa cur natura corrupta privata justitiâ originali nobis communicetur, dicitur in ipso Adam peccatum originale.

ARTICULUS V.

Variæ quæstiunculæ circà præsentem materiam ex cæteris articulis D. Th. breviter expenduntur.

Petes 1°. Utrùm esse caput Ecclesiæ sit proprium Christo?

Ib. a. 6. o. R. esse caput secundùm intrinsecum influxum gratiæ & justificationis est proprium Christo; quia, ut diximus, hoc habet ex gratia habituali ut conjuncta Verbo.

Ib. Esse autem caput secundùm exteriorem gubernationem potest aliis convenire à Christo, sed differenter. Christus enim est hoc sensu caput secundùm omnem locum, tempus & statum; alii autem homines dicuntur capita secundùm specialia loca, sicut Episcopus suarum Ecclesiarum, vel secundùm determinatum tempus, sicut Papa est caput totius Ecclesiæ, scilicet tempore sui Pontificatûs, vel secundùm determinatum statum, prout scilicet sunt in statu Viatoris. Altera est differentia quòd Christus sit hoc sensu caput Ecclesiæ propriâ virtute & auctoritate: Alii verò dicuntur capita in quantum vicem gerunt Christi, juxtà illud 2. Cor. 5. *Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.*

Dices: Concionatores & Sacramentorum Ministri causant gratiam interius: Ergo.

R. quoad Concionatores eos causare gratiam per suadendo exteriùs, non autem influendo interiùs. Quoad Ministros Sacramentorum, influere quidem gratiam, non ratione virtutis sibi insitæ, sed ratione Sacramenti quod administrant; Christus autem virtute sibi insitâ ex conjunctione ad verbum.

Petes 2°. Utrùm Lucifer, Princeps Dæmoniorum, sit caput omnium malorum?

Ib. a. 7. o. R. Non esse caput malorum influendo interiùs in eorum voluntatem: cùm enim omnis actus elicitus voluntatis sit naturalis, & non possit quoad hoc violentiam pati, nihil ipsum causare interiùs effectivè potest, nisi ipsa voluntas, vel naturæ seu ipsius voluntatis Auctor qui est Deus. Est autem Diabolus caput malorum quoad externam gubernationem quatenùs per suggestiones & tentationes eos inducendo ad peccatum, adducit ad suum finem qui est aversio à Deo.

Dices 1°. Diabolus incitat ad malum, non solùm per suggestiones & tentationes exteriores, sed etiam interiores: Ergo non est solùm caput malorum quoad externam gubernationem.

R. per externam gubernationem Diaboli, S. Doctorem non eam solùm intelligere quæ est visibilis, qualis est Principum & Prælatorum, sed illam omnem quæ est extrà essentiam animæ & voluntatis, in quam Diabolus illabi non potest, ut docetur 1. 2. q. 9. & q. 80. a. 1.

Dices 2°. Contrà secundam partem: non omnes peccant ex suggestione Diaboli, sed aliqui ex proprio motu voluntatis: Ergo.

ibid. a. 2 R. N. Conseq. Quia Diabolus primus omnium peccavit; & peccatum suum velut signum aliis omnibus sequendum proposuit. Ad rationem verò capitis secundùm externam gubernationem sufficit si isto modo alios in suum finem adducat, ut patet in Gubernatore vel Duce exercitus qui non semper suggerit singulis subjectis ut suæ voluntati obediant, sed proponit omnibus vexillum militiæ, vel suæ voluntati signum, ad cujus sequelam aliqui excitantur inducti, alii nullo persuadente, sed propriâ sponte.

Utrùm verò Adam possit etiam dici caput malorum? videtur quòd non. Quia licet mediante generatione traducat in posteros peccatum originale à quo actualia derivantur, id tamen non fit ex intentione ipsius directa.

Petes 3°. Utrùm Antichristus possit etiam dici caput omnium malorum?

R. esse caput non quoad prioritatem temporis, *Ib. a. 3. o.* cùm sit tantùm in fine temporum venturus, neque quoad influxum, cùm in peccatores ipso anteriores influere non possit, sed tantùm quoad perfectionem & eminentiam malitiæ, ità ut omnes mali qui eum præcesserunt, sint quasi imago & figura Antichristi.

✠ ✠

DISSERTATIO X.

DE SCIENTIA BEATA ANIMÆ CHRISTI.

D. Th. Q. 10.

Omittimus hîc q. 9. D. Th. in qua quærit 1°. an Christus habuerit scientiam creatam ut sic? 2°. An beatam? 3°. An infusam? 4°. An acquisitam? quia hanc & duas sequentes Dissertationes à tribus ultimis articulis incipiemus. Quoad verò primum articulum hujus Quæstionis nonæ S. Doctor in illo articulo non loquitur de scientia strictè sumpta, sed generaliter sumpta pro quacumque creata intellectus cognitione. Pro quo

Suppono ut certum de fide fuisse in Christo scientiam seu intellectionem creatam: Definitum est enim contrà Monothelitas in sexta Synodo Act. 4. omnia in Christo esse duplicia, id est duas naturas & *unamquamque proprietatem naturalem habere..... humanam omnia quæ humana sunt absque ullo peccato:* Ergo & intellectionem creatam. Patet etiam ex Script. Joan. 8. dicit Christus de Patre, *Scio eum & sermonem ejus servo;* servabat autem sermonem ejus per actiones creatas ut homo: Ergo sciebat eum per scientiam creatam. Insuper oravit Christus, meruit & alia multa fecit ut homo, quæ sicut non sine actu voluntatis creatæ, ità nec sine actu intellectus creati fieri potuerunt.

Suadetur ratione: Christus assumpsit perfectam *Hic q. 9.* humanitatem: atqui ad perfectionem humanitatis *a. 1. o.* requiritur quòd actu intelligat intellectione sibi propriâ & naturali: Ergo. Prob. Min. 1°. Natura humana est in potentia ad intellectionem: atqui quod est in potentia ad aliquid, imperfectum manet si non reducatur ad actum: Ergo. 2°. Intellectus est propter intellectionem creatam ut finem, omnis enim potentia est propter suam operationem: atqui potentia frustrata suo fine est imperfecta: Ergo.

Utrum autem intellectus Christi humanus potuerit de potentia Dei absoluta intelligere per increatam Dei intellectionem?

R. negativè: Patet ex Epist. Agathonis Papæ relata act. 4. sextæ Synodi ubi sic habetur: *Non potest Angelica natura divinam habere voluntatem aut humanam, neque humana natura voluntatem Dei vel Angeli:* Ergo nec Dei cognitionem, cùm eadem sit ratio de cognitione ac de voluntate.

Prob. Ratione: Intelligere est actus vitalis seu

 est

est vivere & quidem gradu perfectissimo: atqui implicat intellectum creatum vivere vitâ seu actu alieno: Ergo. Patet Min. quia vivere est moveri ab intrinseco tanquam à principio radicali vitæ, implicat autem naturam divinam uniri humanitati ut principium radicale vitæ ejus, aliàs deberet ipsi uniri ut forma physicè eam informando, quod repugnat: Ergo. De his latè Joannes à S. Th. Disp. 11. a. 1. Et nos de beatitudine a. 4. §. 1. Require ibi.

ARTICULUS I.

Utrùm scientia beata fuerit in Christo, & quando?

Sicut in Christo triplicem agnovimus gratiam, unionis scilicet, personalem & capitalem, ità & scientiam triplicem agnoscimus, utpotè beatam quæ est visio Dei beatifica, infusam & acquisitam. De prima modo est Quæstio. Unde

Dico 1°. Christus habuit scientiam beatam.

Ib. a. 2. o. Colligitur ex variis Scripturæ locis: Joan. 17. dicit Christus: *Pater quos dedisti mihi volo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi.* Idem repetit cap. 12. & 14. Item ibid. cap. 3. sic habetur: *Nemo ascendit in Cœlum nisi qui descendit de Cœlo, Filius hominis qui est in Cœlo,* id est in Paradiso seu statu beatitudinis. Idem colligitur maximè ex verbis præcedentibus ejusdem cap. ubi Christus volens persuadere Nicodemo sibi ut testi oculato esse credendum, dicit ipsi: *Quod scimus loquimur & quod vidimus testamur:* atqui loquebatur & testabatur ut homo: Ergo sciebat & videbat ut homo: Quomodo enim potuisset testari ut homo, si non vidisset ut homo? Si quidem vox testimonii debeat correspondere cognitioni. Iterùm Joan. 8. dicit Christus de Patre: *Scio eum & sermonem ejus servo:* Ut homo sermonem servabat: Ergo ut homo eum sciebat: Et quidem non solùm cognitione quoad an est, quam potuit habere per scientiam infusam, sed cognitione quoad quid est, scientia enim est de quidditate: Talis autem cognitio Dei quidditativa non habetur nisi per scientiam beatam.

Ibid. Suadet etiam Ratio petita ex unione hypostatica. Ratione unionis hypostaticæ Christus constituitur instrumentum excellens per modum capitis influentis gratiam & gloriam in membra Ecclesiæ: Assumitur ad supremum esse, & intimè conjungitur causæ ac fonti totius gratiæ: atqui hoc triplici titulo exigebat scientiam beatam: Ergo. Prob. Min. ex primo titulo: Id quod est in potentia reducitur ad actum per id quod est in actu: Ergo decebat eum qui influit gloriam per modum capitis & instrumenti excellentis eam actu in se præhabere.

Nec refert de ratione instrumenti non esse ut habeat actu formam quam producit, quia agit in virtute causæ principalis. Etsi enim id verum sit de instrumento ut sic, si tamen agatur de instrumento excellentissimo quod sit capax illius formæ, ut est Christus beatitudinis, convenit ut illam actu in se præhabeat: Undè S. Th. non infert quidem hoc esse necesse, sed quòd oportuit, quia decebat.

Prob. Min. ex secundo titulo: Decebat naturam ad supremum esse elevatam, ad supremam operationem elevari: atqui hæc est visio beata: Ergo.

Hic q. 7. a. 1. Prob. Min. ex tertio titulo: Quantò aliquid receptivum est propinquius causæ influenti, tantò magis & perfectius participat ejus influxum: Ergo vi conjunctionis intimæ Deo fonti totius gratiæ per unionem hypostaticam Christus participavit perfectissimam gratiam quæ est gratia consummata per gloriam.

Confir. Quòd dignius est, quod excellentius, concedendum est Christo, si non repugnet fini Incarnationis: atqui visio beatifica est quid dignius & excellentius, nec fini Incarnationis, scilicet Redemptioni generis humani, repugnat; sufficiebat enim ad Redemptionem generis humani Christum fuisse viatorem quoad gloriam corporis passibilis: Ergo.

Dico 2°. Christus à primo instanti suæ conceptionis habuit scientiam beatam. Hic q. 34. a. 4.

Prob. ex illo Psal. 64. *Beatus quem elegisti & assumpsisti,* quod secundùm Glossam refertur ad humanam Christi naturam: atqui humanitas Christi à primo instanti suæ creationis assumpta fuit à Verbo: Ergo. ib. in a. s. c.

Prob. etiam ex Rationibus præcedentibus: Visio beata competebat Christo homini; quia vi unionis hypostaticæ erat caput Ecclesiæ, assumptus erat ad esse supremum, & intimè conjunctus causæ gratiæ: atqui hæc omnia habuit in primo instanti conceptionis, per unionem hypostaticam: Ergo.

Confir. pariter ut suprà: Quod dignius, quod excellentius est, fini Incarnationis non repugnans concedendum est Christo: atqui dignius & excellentius est animæ Christi ab instanti conceptionis fuisse beatam quàm aliquando beatitudine caruisse, neque hoc fini Incarnationis repugnat, ut dictum est: Ergo.

Obj. 1°. Concedere debemus Christo id quod est perfectius atqui perfectius est habere gloriam ex meritis quàm sine meritis, & merita Christi nonnisi morte ejus fuerunt consummata, ut dictum est superiùs: Ergo. Unde Luc. 24. dicitur: *Nonne oportuit pati Christum & ità intrare in gloriam suam.* Et Apocal. 5. dicitur Christum, qui occisus est, accepisse gloriam & divinitatem. Et Joan. 17. *Clarifica me, Pater, claritate quam habui antequam mundus esset apud te.*

R. D. Maj. concedendum est Christo id quod perfectius est, nisi sit tale quid cujus carentia magis dignitati Christi & perfectioni præjudicet, quàm per meritum accrescat, C. Maj. secùs, N. Maj. undè nec gratiam, nec scientiam, nec beatitudinem animæ, nec divinitatem meruit, quia cùm meritum non sit nisi ejus quod nondùm habetur, oporteret quòd Christus aliquando istis caruisset, quibus carere magis diminuit dignitatem Christi quàm augeat meritum. Hic q. 19. a. 3. o.

Ad auctoritates Scripturæ R. has & similes intelligendas esse vel de corporis gloria, vel de Resurrectione, vel de manifestatione divinitatis & nominis exaltatione.

Obj. 2°. Summum gaudium stare non potest cum summa tristitia: atqui Christus tempore Passionis summè tristatus est, juxtà illud Matth. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem:* Ergo tunc gaudium beatificum non habuit, adeòque nec visionem beatam, ex qua tanquam proprietas necessariò resultat.

R. Juxtà sententiam communem ex D. Th. D. Maj. Summum gaudium stare non potest cum summa tristitia naturaliter, C. Maj. sunt enim contraria. Supernaturaliter, Subdistinguo. Si sint in eadem potentia circà idem omninò objectum, C. Si sint in diversis potentiis & circà diversa objecta, seu idem objectum sub diversa ratione, N. & D. Min. ad sens. Maj. N. Conseq. Igitur anima Christi secundùm partem superiorem summè gaudebat ex visione beatifica, & secundùm partem inferiorem summè tristabatur de peccatis hominum & sua passione. Item summè gaudebat de passione ut erat utilis Redemptioni hominum, & tristabatur de illa, ut erat naturæ dissentanea, quod non repugnat de potentia Dei saltem absoluta: cujus ratio à priori est; quia secundùm Philosoph. 7. Ethic. omnis tristitia impedit delectationem per quandam redundantiam, quatenùs nocumentum unius potentiæ in aliam refluit; talis autem redundantia subjiciebatur imperio & liberæ voluntati Christi: Undè tunc impedivit ne gaudium partis superioris difflueret in inferiorem; & è converso, ne dolor inferioris irrueret in superiorem. Hic q. 46. a. 8. in 3. 2. 14. q. 2. a. 3. & alibi.

AR-

ARTICULUS II.

Utrùm anima Christi per scientiam beatam comprehenderit divinam essentiam, aut saltem eam clarius videat quàm qualibet alia creatura?

Hic q. 10. a. 1. o. Dico 1°. Christi anima non comprehendit, nec comprehendere potest divinam essentiam. Ratio est: Quia comprehendere divinam essentiam est eam cognoscere in quantum cognoscibilis est: atqui anima finita qualis est anima Christi non potest cognoscere divinam essentiam in quantum est cognoscibilis; est enim infinitè cognoscibilis: Ergo.

Unde damnata est ut erronea in Concil. Basileen. Sess. 22. antequam dissolveretur, hæc propositio Augustini de Roma Archi-Episcopi Nazareni. *Anima Christi videt Deum tàm clarè & intensè sicut Deus videt seipsum:* Et hæc damnatio approbata fuit à Nicolao V. qui successit Eugenio IV.

Dices: Isidorus cap. 39. aliàs 42. in Exod. dicit: *Sola sibi integre nota est divinitas & humanitati susceptæ.* Et ne putetur error Typographi, notat Isidori Scholiastes octo manuscripta sic habere: Ergo.

Respondent quidam legendum esse *humanitas suscepta.* Verùm licèt ità legatur lib. 1. de Summo bono cap. 3. Qui locus malè citatur ad marginem D. Th. legitur tamen prout referimus loco citato in Exod. Unde

Ib. ad 1. R. Isidorum sic loquutum fuisse propter excellentissimam cognitionem Christi integramque dixisse, non quod fuerit divinitatis comprehensiva, sed quod fuerit maxima inter possibiles de Lege Dei ordinaria.

Sylvius existimat id posse intelligi de humanitate ratione divinitatis, secundum interpretationem D. Th. in 3. d. 14. q. 1. a. 2. quæstiunc. 1. ad 1. Pater Nicolaï opinatur Isidorum hoc dixisse ex opinione apud aliquos tunc recepta, quòd per intellectum divinum intelligeret anima Christi. De quo art. præced. Plura huc spectantia require Tract. de Deo Dissert. 4. a. 9.

Ib. a. 4. o. Dico 2°. Anima Christi clarius videt divinam essentiam quàm ulla alia creatura. Ratio est, quia perfectio visionis Dei attenditur penes majorem intensionem luminis gloriæ, ut traditur de beatitudine: Atqui Christi animæ ratione unionis ad Verbum lumen gloriæ perfectissimum fuit communicatum, licet tamen non ita perfectum quin de potentia Dei absoluta potuerit dari perfectius, utpotè quia finitum, ut dicit Auctor ad 3. Ergo.

Dico 3°. Fuit tamen visio Christi beata ejusdem speciei cum visione Beatorum.

Colligitur ex Epist. ad Rom. 8. ubi dicimur *Cohæredes Christi.* Et patet quia procedit à potentia & lumine ejusdem speciei ac nostra, versaturque circà idem formale objectum.

ARTICULUS III.

Utrùm Christus per scientiam beatam cognoscat omnia in Verbo?

Ib. a. 2. o. Ibid. Dico 1°. Christus per scientiam beatam non videt omnia possibilia in verbo.

Prob. Cognoscere omnes effectus possibiles in causa, vi cognitionis ipsius causæ, est ipsam causam comprehendere: atqui anima Christi, ut dictum est, non potest Deum, qui est causa omnium possibilium, comprehendere: Ergo. Prob. Maj. Cognoscere omnes effectus possibiles vi cognitionis causæ est cognoscere quousque talis causa potest & non ultra: Ergo est adæquatè eam cognoscere adeòque comprehendere.

Utrum autem per scientiam infusam extrà Verbum omnia possibilia cognoverit? Respondebimus infrà negative, dum de scientia infusa.

Ib. a. 2. & 3. o. Dico 2°. Anima Christi per scientiam beatam cognovit in Verbo omnia præsentia, præterita & futura, nedum habitualiter, sed etiam actualiter.

Prob. prima pars: Anima Christi per scientiam beatam cognovit omnia quæ ad suum statum pertinent: sed existentia secundùm quamcumque temporis differentiam ad ejus statum pertinent: Ergo. Maj. patet ex dictis in Tract. de Deo, Dissert. 4. a. 10. §. 2. Hæc enim scientia conceditur omnibus Beatis, cùm debeat satiari omnis naturalis eorum appetitus: Ergo à fortiori Christo. Prob. Min. Christus qua homo est caput Ecclesiæ, finis universi, Dominus Cœli & terræ, Judex vivorum & mortuorum: Atqui pertinet ad caput habere notitiam membrorum, ad finem intellectualem cognoscere media ad se ordinata, ad Dominum cognoscere subditos suos, ad Judicem cognoscere omnia quæ spectant ad suum Tribunal, quales sunt omnes & singulæ actiones & cogitationes: Et licèt aliquæ subsecuturæ sint extremum judicium, quia tamen pertinent vel ad præmium in Beatis vel ad pœnam in damnatis, cognosci debent à Judice, cujus est vel pœnas imponere, vel premia dispensare. Ib. a. 2. o.

Secunda pars est contrà quosdam, qui propter rationes solvendas in argumentis, volunt animam Christi non cognoscere omnia actualiter, seu uno actu omnia simul, sed quasi habitualiter, hoc sensu quòd omnia in Verbo sint ità præsentia ut anima Christi possit quodlibet eorum quando placuerit cognoscere, licèt non possit omnia simul, sicut dicitur quis perfectus Theologus, qui licèt omnes conclusiones Theologiæ simul non contempletur, potest tamen pro libitu, quam voluerit contemplari. Contrà quos

Prob. secunda pars conclusionis: 1°. Ex Aug. ultimo de Trinit. cap. 16. de homine in statu Beatitudinis loquens & à fortiori de Christo sic ait: *Non erunt volubiles nostræ cogitationes, sed omnem scientiam nostram uno simul conspectu videbimus.*

Prob. 2°. Ratione: Scientia beata qua Christus præterita, præsentia & futura cognoscit, mensuratur æternitate, quæ nullam successionem aut mutationem admittit: Undè omnes actiones & intellectiones Angelorum & hominum, licèt quoad durationem propriam sint successivæ, sunt tamen præsentes simul in Verbo secundum nunc æternitatis: Ergo.

3°. Christo debet concedi omnis perfectio possibilis: atqui quòd omnia in aliqua temporis differentia existentia cognoscat simul, est perfectio possibilis: Ergo. * Prob. Min. Quòd intellectus noster non possit omnia seu plura simul cognoscere, provenit ex eo quòd illa per plures species cognoscat: atqui Christus omnia in Verbo per unam speciem cognoscit: Ergo. * 1. p. q. 12. a. 10.

Confir. hæc ratio: Si esset in casu posito aliqua repugnantia, ideò quia cognitio Christi deberet esse infinita, aut quia ipse Christus debuisset habere attentionem infinitam: atqui neutrum sequitur ex sententia nostra, ut patebit ex sol. Object. Ergo.

4°. Non est ratio cur illæ potius cognoscantur à Christo quàm istæ, cùm omnes æqualiter repræsententur in Verbo: Ergo.

Quòd autem hæc nostra assertio sit D. Th. patet ex eo quòd art. præced. æquiparat scientiam Christi beatam scientiæ visionis Dei quoad naturam scibilium: atqui Deus scientiâ visionis omnia simul in aliqua temporis differentia existentia, actualiter cognoscit: Ergo.

Solvuntur Objectiones contrà primam Conclusionem.

Obj. 1°. Ex cognitione omnium possibilium in Verbo non sequitur comprehensio divinæ omnipotentiæ: Ergo ruit fundamentum nostræ conclusionis.

Prob. Ant. 1°. Omnia possibilia possunt cognosci in Verbo majori & minori claritate: atqui minori claritate cognita non comprehenduntur: Ergo.

go. Prob. Maj. Tùm quia singula possunt cognosci majori & minori claritate: Ergo & omnia collectivè; tùm quia quæ continentur virtualiter in Angelo inferiori, minori claritate cognoscuntur ab ipso quam ab Angelo superiori & ab isto quam à Deo: Ergo.

Prob. 2°. primum Ant. Ex cognitione omnium quæ formaliter in Deo continentur, v.g. omnium attributorum non sequitur comprehensio illius: Ergo nec ex cognitione omnium quæ eminenter in ipso continentur, scilicet possibilium.

Prob. 3°. Ex cognitione omnium possibilium extrà Verbum non sequitur comprehensio divinæ omnipotentiæ: Ergo nec ex cognitione eorum in Verbo.

Prob. 4°. Ex cognitione omnium quæ Deus videt per scientiam visionis, non sequitur illius scientiæ comprehensio: Ergo.

Prob. 5°. Ex cognitione omnium possibilium in Verbo non sequitur comprehensio intensiva illius, sed tantum extensiva quæ non repugnat: Ergo.

Prob. 6°. Cognita omnipotentia sub omni connexione ad creaturas restat adhuc cognoscibilis sub connexione identitatis cum cæteris attributis: Ergo.

R. N. Ant. Ad primam Probat. N. Maj. Ad primam Probat. N. Conseq. Disparitas est quòd nulla sit repugnantia singulos effectus divisivè posse cognosci in divina essentia secundùm plures, vel pauciores rationes adeoque minori vel majori claritate, minori vel majori penetratione divinæ essentiæ: Repugnat autem omnes collectivè cognosci nisi cognoscantur omni modo, non solum quoad substantiam, sed etiam quoad omnes modos & rationes possibiles, alias non omnia omninò possibilia cognoscerentur contrà hypothesim conclusionis: posito autem quòd omnes sic omninò cognoscantur, cognoscitur per consequens omnipotentia Dei omni modo quo est participabilis, nec majori claritate penetrari potest, adeoque comprehenditur. Ad secundam probat. ejusdem Maj. similiter N. Conseq. Quia cognitio effectuum in Angelo inferiori ut in causa, ut sit adæquata non debet esse major quàm cognoscibilitas istius Angeli, & cum hæc non sit maxima & summa, potest dari altera major & clarior. At cognitio omnium effectuum possibilium in omnipotentia Dei debet adæquare illius omnipotentiæ cognoscibilitatem quâ major dari non potest, utpote summa & infinita.

Ad secundam Probat. principalis Ant. N. Conseq. Disparitas est quòd ea quæ formaliter continentur in Deo possint cognosci quidditativè, absque eo quòd necessarium sit ea cognosci comprehensivè, quia sunt de apparentibus manifestè, ità ut visâ essentia, quamvis debili & finito modo, ea quæ formaliter in Deo insunt cognoscantur. At verò quæ eminenter tantùm continentur in Deo ut in causa, non possunt cognosci quidditativè, nisi simul & comprehensivè, quia non sunt de manifestè apparentibus, sed latent in causa; undè eorum cognitio non habetur nisi vi penetrationis causæ: Ideoque ut omnes effectus possibiles in causa eminenter contenti cognoscantur, requiritur adæquata illius causæ penetratio, adeoque & ejus comprehensio.

Ad tertium, N. Conseq. Non enim infertur comprehensio causæ nisi ex cognitione effectuum in ipsa & ex ipsa; quia nisi isto modo cognoscantur, causa non cognoscitur quantum est cognoscibilis, quòd requiritur ad ejus comprehensionem.

Ad quartum, N. iterum Conseq. Disparitas est quòd omnes effectus existentes aut futuri non sint terminus adæquatus scientiæ visionis, cùm per eandem scientiam possit Deus plures producere & videre: at verò omnes effectus possibiles collectivè sunt terminus adæquatus omnipotentiæ Dei.

Ad quintum, D. Ant. Ex cognitione omnium possibilium in Verbo; non sequitur comprehensio intensiva illius explicitè, Transeat; implicitè, N. Non possunt enim attingi omnes effectus possibiles in causa infinita, nisi omnis & infinita ejus participabilitas penetretur adæquatè, quod est eam comprehendere & ad quod requiritur lumen infinitè intensum.

Ad sextum, N. Ant. Videns enim omnes creaturas possibiles in omnipotentia Dei, illam intuitivè cognoscit, implicat autem eam intuitivè cognosci, nisi cognita connexione quam habet cum cæteris attributis quibuscum identificatur.

Inst. contrà quartam respons. Omnes effectus possibiles non sunt terminus adæquatus cognoscibilitatis omnipotentiæ, restant enim adhuc cognoscendi effectus impossibiles: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. Dico effectus impossibiles non posse cognosci neque in se, neque in omnipotentia Dei, sed cognosci per effectus possibiles, sicut negationes cognoscuntur per formas oppositas.

Obj. 2°. Anima Christi videt per scientiam beatam quidditativè omnipotentiam Dei: Ergo videt in ea omnes effectus possibiles. Prob. Conseq. Cognoscens quidditativè aliquam essentiam debet cognoscere omnia ejus essentialia sine quibus stare non potest: atqui omnes creaturæ possibiles ità sunt omnipotentiæ essentiales, ut unâ deficiente, non stet eadem omnipotentia: Ergo. Prob. Min. Unicâ creaturâ possibili v.g. unâ formicâ deficiente, omnipotentia non esset participabilis eo modo quo nunc est, nam de potente producere hanc formicam fieret non potens, de continente illam non continens: Ergo.

R. N. Conseq. Ad probat. D. Maj. Cognoscens quidditativè aliquam essentiam debet cognoscere omnia ejus essentialia formaliter in ea contenta, C. Virtualiter eminenter in ea contenta, N. Hoc enim pertinet ad comprehensionem. Stat autem quòd quis videat quidditativè hanc omnipotentiam & non penetret illam, quod est comprehendere, quia juxtà principium D. Th. infinitum nequit à finito adæquari, benè tamen infinitum potest à finito attingi.

Porro ratio radicalis disparitatis datæ inter formaliter & virtualiter contenta hæc est, quod quæ in Deo sunt formaliter eandem habent cognoscibilitatem, utpote ejusdem actualitatis actûs puri & ejusdem indivisibilis esse; unde probant Thomistæ contrà Scotistas unum attributum non posse videri sine alio. At verò quæ sunt in Deo virtualiter tantùm, scilicet possibilia, habent diversam cognoscibilitatem, quia juxtà inæqualem perfectionem creaturæ possibilis, distinguitur inæqualis cognoscibilitas in potentia in qua virtualiter existit, magis enim relucet virtus divina in perfectiori creatura, quam in imperfectiori, ita ut qui perfectiorem seu plures penetrat in divina virtute, debet habere perfectiorem visionem & perfectius lumen.

Obj. 3°. ad Coloss. 2. dicitur de Christo: In quo sunt omnes thesauri sapientiæ: Ergo.

R. hæc verba in tota sua latitudine verificari de Christo ratione divinitatis.

Confer quæ dixi in Tract. de Deo, Dissert. 4. a. 9. & 10. §. 4.

Solvuntur Objectiones contrà secundam Conclusionem.

Obj. 1°. ab auctoritate: Marc. 13. dicitur: *De die autem illa nemo scit, neque Angeli in cælo; neque Filius, nisi Pater.* Psalm. 34. *Quæ ignorabam interrogabant me.* Jerem. 11. *Non cognovi quia cogitaverunt super me consilia.*

Ex Patribus: Cyrillus in pluribus locis & præsertim lib. 9. Thesauri cap. 4. *Verbum*, inquit, *humanam ignorantiam suscepit, & ut homo ignorat diem judicii, imo & ignorabat ubi corpus Lazari erat.* Similia habent Hilar. Athanas. Nazian.

Item Ambrof. lib. de Incarnat. cap. 7. dicit de Christo; quod *expers agnitionis infantia per humanam utique imprudentiam, quod adhuc non dicit ignorabat:* Ergo.

Hic a. 2. ad 1. R. ad primum, quòd Christus dicatur ut homo nescire diem judicii, quia non facit scire, nec potestatem revelandi accepit à Patre, sicut Confessarius dicit se nescire ea quæ audivit in confessione, quia non scit ut revelet. Item sicut à contrario sensu legitur Genes. 22. *Nunc cognovi quòd timeas Deum*; id est nunc cognoscere te feci. Dicitur autem Pater scire, quia hujusmodi cognitionem tradidit Filio. Undè in hoc ipso quod dicitur *nisi Pater*, datur intelligi quod Filius cognoscit & non solùm quantum ad divinam naturam, sed etiam quantum ad humanam; quia, ut Chrisóst. argumentatur hom. 71. in Math. Si Christo homini datum est ut sit Judex & sciat qualiter oporteat judicare quod est majus, multo magis datum est ei scire quod minus est, scilicet tempus judicii. Ex hoc autem quod dicitur, *nec Angeli*, non sequitur quòd Angeli sicut Christus sciverint sine facultate revelandi, quia non est necesse quòd sit omnimoda paritas. Origenes tamen hom. 30. in Math. hunc locum exponit de Christo secundum corpus ejus quod est Ecclesia, quæ hoc tempus ignorat. Quidam autem dicunt hoc intelligendum de Filio Dei adoptivo, non de filio naturali.

Ad locum Psal. sensus est, *quæ ignorabam*, id est quæ non feci, seu quorum non sum conscius.

Ad locum Jerem. *Non cognavi*, id est dissimulavi, non manifestavi me scire, &c.

Ad Cyrillum: Sensus ejus est quòd Verbum assumpserit naturam ignorantem, id est eam naturam quæ secundùm rationem suæ speciei est ignorans, non tamen quòd eam assumpserit cum ignorantia, item quòd Christus dispensatione quâdam ita se gesserit tanquam multa ignoraret; patet ex verbis sequentibus in Cyrillo. Eodem modo intelligendi sunt Hilarius, Athanasius, Nazian.

Ad Ambrof. Dico eum tantum velle Christum didicisse & profecisse per scientiam experimentalem, quo nempè modo res ab initio non sciebat, licèt alio modo sciret, nempe scientiâ beatâ & infusâ.

Obj. 2°. Si anima Christi omnia in quacumque differentia temporis existentia cognosceret, sequeretur 1°. quòd esset æquè perfecta ac scientia visionis Dei. 2°. Quòd illam comprehenderet, utpotè comprehendens objectum ejus adæquatum: atqui neutrum potest admitti: Ergo.

Hic a. 2. ad 3. R. D. primam Sequelam: Esset æquè perfecta extensive seu quoad numerum scibilium, C. Intensive seu quoad intensionem & claritatem visionis, N. Quantitas scientiæ non solùm attenditur secundùm numerum scibilium, sed etiam secundùm claritatem cognitionis. Quamvis igitur scientia animæ Christi quam habet in Verbo, pacificetur scientiæ visionis quam Deus habet in seipso quantùm ad numerum scibilium: Scientia tamen Dei excedit in infinitum quantùm ad claritatem cognitionis scientiam animæ Christi; quia lumen increatum divini intellectûs in infinitum excedit lumen creatum quodcumque receptum in anima Christi.

Inst. S. Th. immediatè post verba relata addit: „ Licet absolutè loquendo scientia divina exce„ dat scientiam animæ Christi, non solum quan„ tùm ad modum cognoscendi, sed etiam quantùm „ ad numerum scibilium, ut dictum est:" Ergo.

R. S. Thomam in his verbis loqui de scientia Dei in tota sua latitudine prout est simplicis intelligentiæ & visionis, est enim utraque una simplex scientia etiam absque virtuali distinctione, habens idem objectum formale, scilicet divinam essentiam, & solùm ex connotatione diversi objecti materialis distincta: Verum est ergo quòd absolutè loquendo scientia divina excedat scientiam animæ Christi etiam quantum ad numerum scibilium, quia illa attingit non solùm omnia existentia, sed etiam omnia possibilia, quæ non attingit scientia Christi.

Et indè fluit prima responsio ad secundam Sequelam argumenti: Cùm enim sit omninò eadem scientia simplicis intelligentiæ & visionis in Deo; qui solà existentiâ attingit, non attingit objectum ejus adæquatum & consequenter non comprehendit illam.

Altera solutio est quòd objectum adæquatum scientiæ visionis quatenùs in Deo, non sint tantùm omnia existentia quoad an est, sed etiam quoad quid est, ad quæ non se extendit scientia Christi æquali perfectione ac scientia Dei, utpotè longè minori claritate & penetratione pollens, ut dictum est ex D. Th.

Obj. 3°. Anima Christi non potest cognoscere actu infinita: atqui intellectiones & affectiones Angelorum & hominum per totam æternitatem sunt infinitæ: Ergo. Prob. Ant. 1°. Cognoscere infinitum repugnat definitioni infiniti: Ergo. Prob. Ant. Infinitum definitur à Philosoph. 3. Ethic. cujus quantitatem accipientibus semper est aliquid extrà accipere: Ergo. 2°. Infinitorum scientia est infinita: atqui scientia animæ Christi non est infinita: Ergo. 3°. Infinito non potest esse aliquid majus: atqui plura continentur in scientia divina absolutè loquendo quàm in scientia animæ Christi, ut dictum est: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. primam, D. Ant. Cognoscere actu infinitum ad modum cogniti seu infiniti, repugnat definitioni infiniti, C. Cognoscere actu infinitum ad modum finiti, seu cognoscentis repugnat, &c. N. Ant. Igitur infinitum quantitativè, si accipiatur pars post partem in actu, sicut est impertransibile tàm realiter quàm secundùm designationem, ità est impertransibile secundùm cognitionem; & ideò dicitur quòd ut sic sit ignotum, & implicat quòd pertranseundo cognoscatur: Sed sicut materialia possunt accipi ab intellectu immaterialiter, ità infinita possunt ab intellectu accipi non per modum infiniti, sed quasi finitè, ita ut ea quæ sunt in se ipsis infinita, fiunt in intellectu cognoscentis finita. Et hoc modo anima Christi scit infinita in quantum scit ea non discurrendo per singula sed per unam speciem, & prout in aliquo uno scilicet Verbo existunt, seu repræsentantur. *Ibid. a. 3. ad 1.*

Ad secundam Probat. Ant. D. Maj. Infinitorum secundùm essentiam scientia est infinita, C. Maj. Infinitorum secundùm aliam rationem, sed finitorum secundum essentiam, scientia est infinita, N. Maj. Scientia enim dicitur finita vel infinita ex finitate vel infinitate proprii objecti & non ex alia finitate vel infinitate: Proprium autem objectum intellectus est quod quid est seu essentia, & ideo si essentia est infinita, scientia est infinita; si è contrà essentia est finita, scientia est finita: Undè cum infinita scita ab anima Christi sint finita secundùm essentiam (clauduntur enim in aliqua specie) licet infinita secundum multitudinem, non inferunt scientiam animæ Christi esse infinitam simpliciter. *Ib. ad 2.*

Ad tertiam Probat. Ant. D. Maj. Infinito simpliciter quoad omnia non potest dari majus, C. Maj. Infinito secundum aliquod determinatum non potest dari majus, Subdistinguo: In illo ordine C. Extrà illum ordinem, N. Ad explicationem nota infinitum non esse substantiam, sed accidens rebus quæ infinitæ dicuntur; & esse proprietatem infiniti, quòd infinito non sit aliquid majus: Undè sicut infinitum multiplicatur aut coarctatur secundum diversa subjecta, ità necesse est quòd proprietas infiniti multiplicetur aut arctetur secundùm subjecta infiniti, ità quòd conveniat unicuique illorum infinitorum secundum idem subjectum: sic proprietas infiniti positi in linea arctatur ad illam lineam, positi in superficie arctatur ad illam superficiem: Sic igitur si accipiamus unam lineam infinitam, in illa non est aliquid majus infinito: Et similiter si accipiamus aliam quamcum- *Ib. ad 3.*

que aliarum linearum infinitarum, manifestum est quòd uniuscujusque earum partes sunt infinitæ: Oportet ergo quòd omnibus illis partibus infinitis non sit aliquid majus in illa linea; tamen in alia linea & in tertia erunt plures partes etiam infinitæ præter istas. Id patet in numeris; nam species numerorum parium sunt infinitæ, & similiter species numerorum imparium, & tamen numeri pares & impares sunt plures quam pares.

Inst. contrà primam respons. Repugnat infinita actu produci: Ergo repugnat infinita actu cognosci, alias plus posset cognoscere intellectus quàm Deus posset facere.

R. 1°. D. Ant. Repugnat infinita actu produci in propria duratione, C. In nunc æternitatis cum successione in propriis durationibus, N.

R. 2°. N. Conseq. Multa enim possunt simul cognosci quæ non possunt simul produci, ut sunt partes temporis & motus, sic simul cognosco quatuor quadrantes unius horæ quæ non possunt simul produci: non est ergo mirum si multitudo infinita possit simul cognosci, licet non possit simul produci: Et si istud argumentum valeret, probaret quòd nec Deus ipse possit actu infinita videre, quia illa simul producere non potest.

Inst. contrà secundam respons. Cognitio quâ simul cognoscuntur infinita objecta secundùm multitudinem, etsi finita secundum essentiam, debet esse infinita: Ergo. Prob. Ant. 1°. Cognitio quâ duo simul attinguntur est perfectior illâ quâ unum solum objectum cognoscitur & sic deinceps: Undè experientia convincimur eo majorem requiri attentionem, quò plura cognoscuntur objecta: Ergo quæ se extendit ad infinita objecta erit perfectionis infinitæ. Prob. 2°. Primum Ant. Cognitio quâ simul attinguntur infinita objecta æquivalet infinitis cognitionibus ad singula divisive terminabilibus: Ergo est infinita.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Ant. Cognitio quâ simul duo cognoscuntur per plures species est perfectior illâ, &c. C. Ant. Quâ duo cognoscuntur per unam speciem, N. Ant. & eò magis si cognoscantur non ex penetratione causæ, sed ex libera Dei revelatione. Sic autem est in Christo qui infinita futura videt in Verbo per unicam speciem scilicet divinam essentiam, quæ quatenùs est speculum sine macula liberum quidem & non necessarium, revelat quæcumque vult Christo, præterita & futura.

Ad secundam Prob. D. Conseq. Ergo est infinita secundùm quid, id est altioris ordinis, C. simpliciter, N. Unum enim individuum altioris ordinis non solùm æquipollet, sed excedit infinita individua inferioris ordinis: Sic sol est perfectior omnibus generabilibus & corruptibilibus, etiamsi mundus esset æternus; sic homo est perfectior omnibus brutis, etiamsi forent infinita secundùm numerum. Undè cùm visio beatifica sit superioris ordinis ad singulas visiones quarumcumque singularium in infinitum, æquipollet illis, imò excedit illas, absque eo quòd sit infinita simpliciter.

Obj. 4°. D. Th. a. 3. concedit tantùm animæ Christi cognoscere infinita in potentia, quatenùs comprehendit potentiam creaturæ in qua infinita in potentia continentur, quam scientiam dicit esse per modum simplicis intelligentiæ, negat autem expresse eam cognoscere infinita actu.

R. S. Thomam loqui de infinitis substantiis quæ non sunt infinitæ nisi in potentia etiam per totam æternitatem, non de infinitis accidentibus maximè spiritualibus, quales sunt intellectiones & affectiones hominum & Angelorum quæ per totam æternitatem sunt infinitæ actu, non hoc sensu quòd omnes existant simul in propria duratione, sed quòd æternitas indivisibilis extendatur ad omnes. Patet 1°. Ex ratione quam affert S. Th. *quia*, inquit, *non sunt infinita actu... eò quòd status generationis & corruptionis non durat in infinitum: Undè est certus numerus non solùm eorum* (scilicet substantiarum permanentium) *quæ sunt absque generatione & corruptione, sed etiam generabilium & corruptibilium.* 2°. Quia S. Doctor a. 2. præced. ad 2. dicit animam Christi scire quæcumque scit Deus scientia visionis, scit autem Deus infinita actu, ut docet 1. p. q. 14. a. 12.

****

DISSERTATIO XI.

De Scientia Christi infusa.

D. Th. Q. 11.

ARTICULUS I.

Utrùm in Christo fuerit Scientia infusa præter Beatam?

Nota 1°. Objectum posse cognosci vel in Verbo, vel in seipso: Cognoscitur in Verbo per scientiam beatam, cognoscitur in seipso immediatè per scientiam infusam vel acquisitam.

Nota 2°. Scientiam non secus ac virtutem dupliciter dici infusam, per se scilicet & per accidens: Infusa per se est illa quæ non nisi à Deo causari potest; infusa per accidens, est illa quæ propriis actibus potest acquiri, de facto tamen non acquiritur, sed à Deo solo infunditur & est ejusdem speciei cum acquisita; talis fuit, v. g. Adami scientia quam Deus ipsi ab initio indidit.

Nota 3°. Animam rationalem esse capacem duplicis status, nempè conjunctionis ad corpus & separationis ab illo, & in utroque statu specialem habere cognoscendi modum connaturalem. In statu conjunctionis cognoscit per conversionem ad phantasmata à sensibus hausta. In statu separationis cognoscit per species infusas, sicut Angeli, quia tunc deficiunt organa ad depromendas species.

Dico: Præter scientiam beatam fuit in Christo scientia infusa. *Hic q. 9. a. 3. o.*

Probatur. Decebat ut natura humana assumpta à Verbo imperfecta non esset: Atqui si caruisset scientiâ infusâ, fuisset imperfecta: Ergo. Prob. Min. Omne quod est in potentia est imperfectum nisi reducatur ad actum: Atqui anima Christi erat in potentia ad cognoscenda objecta in se, non solum per species à phantasmatibus abstractas, sicut in statu conjunctionis, sed etiam per species à Deo infusas, sicut in statu separationis: Ergo. Patet Min. Quia Christus erat non solùm viator, sed etiam comprehensor, cui proindè ut tali competebat modus cognoscendi animæ separatæ per species infusas. Undè ait S. Doctor q. 20. de Verit. a. 3. ad 1. „ Cùm Christus esset comprehensor & via- „ tor, habuit utrumque modum considerandi, „ unum quo Angelis conformabatur, ut sine dis- „ cursu consideraret, alium quo per conversio- „ nem ad phantasmata. *Ibid.*

Confir. 1°. Intellectus Christi non debuit minùs perfici quàm intellectus Angelicus: atqui in Angelis secundum Aug. lib. 11. de Civit. cap. 7. ponitur duplex cognitio, una scilicet matutina per quam cognoscuntur res in Verbo: Et alia vespertina per quam cognoscuntur res in propria natura per species sibi inditas: Ergo præter scientiam divinam increatam, est in Christo secundum ejus animam scientia beata quâ cognoscit Verbum & res in Verbo, & scientia infusa sive indita per quam cognoscit res in propria natura per species intelligibiles humanæ menti proportionatas.

Confir. 2°. Juxtà sæpè traditum principium debetur Christo ratione unionis hypostaticæ omnis perfectio possibilis non repugnans beatitudini seu fini Incarnationis: atqui scientia infusa est possibilis, nec repugnat beatitudini seu fini Redemptionis: Ergo.

Ex dictis colliges 1°. Scientiam infusam Christi se extendisse ad supernaturalia & naturalia, seu in eo fuisse duplicem scientiam infusam, unam supernaturalem quâ objecta supernaturalia attingebat,

bat, alteram naturalem, nempè ex parte objecti, quâ objecta naturalia cognoscebat. Evincitur istud corollarium ex omnibus probationibus nostræ Conclusionis. 1°. Quia anima Christi erat in potentia ad cognoscenda & supernaturalia & naturalia per species infusas. 2°. Quia sic cognoscunt Angeli. 3°. Quia perfectius est multis modis posse demonstrare sivè naturalia sivè supernaturalia quam unico.

Id totum & præcedentia docet D. Th. Opusc. 2. cap. 216. his verbis: „ Quia nulla perfectio „ creaturis exhibita, animæ Christi quæ est creaturarum excellentissima, deneganda est, convenienter præter cognitionem quâ Dei essentiam vidit & omnia in ipsa, triplex alia cognitio „ est ei attribuenda: Una quidem experimentalis „ sicut aliis hominibus, in quantum aliqua per „ sensus cognovit ut competit naturæ humanæ: „ Alia divinitùs infusa ad cognoscenda omnia illa ad quæ naturalis cognitio hominis se extendit „ vel extendere potest..... Sed quia Christus secundum humanam naturam non solùm fuit reparator naturæ, sed etiam gratiæ propagator, „ affuit etiam ei tertia cognitio quâ plenissimè cognovit quidquid ad mysteria gratiæ potest pertinere.

Dices: anima Christi per scientiam infusam supernaturalem potest attingere objecta naturalia; licèt enim scientia inferioris ordinis non possit attingere objecta superioris ordinis; attamen scientia superior potest attingere ea quæ sunt in inferiori ordine, adeoquè supernaturalis naturalia, sicut cognitio intellectualis materialia, infinita finitum, increata creatum attingit: Ergo superfluit scientia infusa naturalis.

R. D. Conseq. Ergo superfluit scientia infusa naturalis ut plura sciantur, C. Conseq. ut sciantur alio modo, N. Conseq. erat enim anima Christi in potentia ut sciret naturalia, nedum per scientiam naturalem acquisitam, nedum per scientiam supernaturalem infusam, sed etiam per scientiam naturalem infusam.

Colliges 2°. scientiam infusam fuisse Christo ab instanti conceptionis, tùm quia ipsi debebatur ratione unionis hypostaticæ, tùm quia non fuit nobis utile quòd aliquo tempore Christus eâ careret. Neque refert Christum illo instanti habuisse actum visionis beatificæ, non enim repugnat duos actus quorum alter ad alterum refertur eique quodam modo subordinatur esse simul, sic intellectus simul & semel principia cognoscit & Conclusiones ex illis elicit, voluntas simul intendit finem & media eligit: Ergo pariter potuit anima Christi elicere actum visionis beatificæ & scientiæ infusæ quæ ad visionem sequitur eique quodam modo subordinatur.

Obj. 1°. contrà Conclusionem: Per scientiam beatam & naturalem acquisitam expletur omnis potentialitas animæ Christi: Ergo. infusa superfluit. Prob. Ant. Per scientiam beatam expletur potentialitas obedientialis, per acquisitam potentialitas naturalis: Ergo.

R. N. Ant. ad Probat. D. Ant. Per scientiam beatam expletur potentialitas obedientialis animæ Christi quoad numerum scitorum & similiter per acquisitam potentia naturalis, C. Ant. quoad modum sciendi, N. Ant. & Conseq. Igitur erat potentia obedientialis in Christo nedùm ad cognoscenda objecta supernaturalia in Verbo, sed etiam ad cognoscendum ea extrà Verbum in seipsis per species infusas secundùm modum connaturalem cognoscendi animæ separatæ & Angelorum, quatenùs erat comprehensor. Similiter & propter eandem rationem erat in eo potentia ad cognoscendas res naturales in seipsis, nedum per species abstractas à sensibilibus, sed etiam per species infusas.

Repones: Non datur in Deo duplex modus cognoscendi res in Verbo & in seipsis per species infusas: Ergo nec in Christo.

R. N. Conseq. Disparitas est 1°. quòd repugnet intellectui divino specificari ab objectis creatis, non intellectui Christi. 2°. Quia repugnat dari in intellectu divino & infinitè perfecto modus cognoscendi minùs & magis perfectus, non intellectui creato Christi: Modus autem cognoscendi res in Verbo perfectior est quàm modus cognoscendi eas in seipsis per species infusas.

Obj. 2°. Scientia infusa non erat debita animæ Christi: Ergo etsi ea caruerit nullum sequitur inconveniens. Patet Conseq. Quia carentia negativa alicujus perfectionis, sive carentia perfectionis non debitæ, non est imperfectio quæ debeat relegari ab humanitate Christi, si quidem nulla res dicatur imperfecta ex eo quòd careat perfectione quæ ipsi non debetur: Sic homo caret facultate volandi, & tamen indè non dicitur imperfectus: Angeli carent notitia quorumdam, imò ipse Christus caret notitia omnium possibilium, & tamen indè non sequitur inconveniens, nec dicuntur imperfecti. Prob. ergo. Ant. Et 1°. scientia infusa supernaturalis non debetur intellectui creato & naturali Christi, cùm de ratione formæ supernaturalis sit esse suprà exigentiam & debitum naturæ creatæ & creabilis. 2°. Neque scientia infusa naturalis, quia non connaturale est animæ, dum est unita corpori, ut intelligat per species infusas, sed solùm postquàm est à corpore separata, ut docet D. Th. q. unica de anima a. 15. ad 14. Et q. 2. a. 17. ad 2. Ergo.

R. N. Ant. ad probat. N. Ant. pro utraque parte. Ad probat. primæ partis D. De ratione formæ supernaturalis est esse suprà exigentiam naturæ creatæ præcisè secundùm se & in puris naturalibus consideratæ, C. Ut elevatæ ad esse personale Verbi & ad ordinem gratiæ, N. Hoc enim titulo est ipsi connaturaliter debita non quidem omnis omninò perfectio supernaturalis possibilis, sed omnis perfectio supernaturalis connaturaliter possibilis & proportionata secundùm ordinem ad unionem hypostaticam.

Ad probat. secundæ partis similiter D. Non est connaturale animæ puri viatoris, dùm est conjuncta corpori, ut intelligat per species infusas, C. Animæ viatoris simul & comprehensoris, N. Ratione enim elevationis suprà corpus ortæ ex statu beatitudinis, ut dictum est, connaturale erat animæ Christi cognoscere sine conversione ad phantasmata, ut docet D. Th. hîc a. 1. ad 2. & a. 2. o. & q. 20. de verit. a. 3. ad 1.

ARTICULUS II.

Utrùm Christus per scientiam infusam omnia cognoverit?

Per ly *Omnia* hic non intelligimus possibilia, de quibus in fine articuli, sed solùm omnia in aliqua temporis differentia existentia, scilicet præterita, præsentia & futura, sive naturalia sive supernaturalia.

Dico: Christus per scientiam infusam cognovit omnia tàm naturalia quàm supernaturalia. *Hicq. 11. a. 1. o. Ibid.*

Prob. prima pars: Perfectio animæ Christi exigebat ut omnis ejus potentialitas esset reducta ad omnem actum, non quidem absolutè possibilem, sic enim potentia obedientialis est inexplebilis, sed ad omnem actum convenientem secundùm statum suum & per ordinem ad unionem hypostaticam, seu secundùm ordinem divinæ sapientiæ, cujus est limitem & mensuram præfigere supernaturalibus & potentiæ obedientiali juxtà conditionem status & exigentiam rerum: atqui duplex est in Christi anima potentialitas, una naturalis ad cognoscenda omnia naturalia, nedùm per species acquisitas, sed etiam infusas, quatenùs est comprehensor, & obedientialis ad cognoscenda omnia supernaturalia etiam per species infusas; hoc patet ex dictis art. præced. Ergo Christus per scientiam infusam, &c.

Excipit S. Th. in fine o. essentiæ divinæ cognitionem, non quamcumque, novit enim Christus per scientiam infusam longè perfectiùs divinam naturam, quàm Philosophi, quàm animæ separatæ, imò

imò quàm Angeli: Intelligit ergo S. Doctor cognitionem divinæ essentiæ quæ est visio ejus, quia Deus videri non potest per ullam speciem, ut docetur in prima parte; sed videtur scientiâ beatâ per seipsum immediatè.

Consectaria notatu digna.

Colliges 1°. ex dictis Christum per scientiam infusam cognovisse omnia naturalia non solùm in communi quoad rationes genericas & specificas, sed etiam distinctè & in particulari quoad rationes individuales.

Prima pars patet, tùm explicatione Conclusionis, tùm ex eo quòd Christo ut Judici capiti & supremo Domino totius universi, omnium universum spectantium cognitio ipsi competeret.

Secunda pars etiam patet; quia dignitas Christi exigebat ut ea quæ cognoscebat, perfectiori modo possibili cognosceret: atqui modus cognoscendi res, non solum in communi, sed etiam distinctè & in particulari est perfectior, quàm modus eas cognoscendi in communi tantum, utpote similior divinæ cognitioni: Ergo.

Confir. Angeli secundum D. Th. 1. p. q. 55. & 56. cognoscunt res naturales distinctè & in particulari, quia eas cognoscunt per species infusas exemplatas à divina essentia prout habet rationem speciei intelligibilis, sub qua ratione repræsentat omnes res naturales secundùm proprias & individuales earum rationes: atqui Christus per scientiam infusam cognoscit res naturales per species similiter exemplatas à divina essentia, nec ejus cognitio est imperfectior cognitione Angelicâ: Ergo.

Dices 1°. scientia non est de singularibus: Ergo.

R. D. Ant. Scientia procedens ex lumine naturali primorum principiorum non est de singularibus, C. Quia singularia prout subsunt tali lumini non sunt certa & immutabilia. Scientia procedens ex lumine certo & infallibili divinæ revelationis, N. Quia singularia prout substant tali lumini sunt certa & infallibilia, & ea ratione nostra Theologia ad singularia se extendit.

Dices 2°. Cognitio omnium singularium non pertinet ad perfectionem intellectus Christi: Ergo. Prob. Ant. non intellectûs speculativi, quia speculatio non est de singularibus, non etiam intellectûs practici, quia dato quòd agibilia singularia ad ipsius perfectionem pertineant, multa sunt alia singularia quæ non sunt agibilia, v. g. arenæ maris, quæ latent in aquis & in visceribus terræ, uno verbo, omnia factibilia.

R. N. Ant. ad probat. Dico 1°. cognitionem omnium singularium pertinere ad perfectionem, si non intensivam, saltem extensivam intellectûs speculativi. 2°. Omnia omninò singularia pertinere ad perfectionem intellectus Christi practici, non quatenùs est homo particularis, sed quatenus est finis & Dominus totius universi cui omnia subjecta sunt.

Dices 3°. Non videtur possibile humano intellectui cognoscere omnia singularia quæ fere sunt infinita, cùm ad hoc infinitæ ferè species requirantur: Ergo.

R. Christum per scientiam infusam paucis admodum speciebus omnia singularia attingere, quia licet illæ species non sint tàm universales ac Angelicæ, non sunt tamen tàm particulares ac illæ quæ depromuntur à sensibus, quia sunt similitudines derivatæ ab essentia divina ut habet rationem speciei intelligibilis; undè eadem species repræsentat clarè & distinctè naturam specificam & omnia ejus individua.

Colliges 2°. Christum per scientiam infusam cognoscere cogitationes cordium & futura contingentia: Quia id exigit ejus dignitas quâ capitis, quâ Domini & quâ Judicis universi.

Dices 1°. solius Dei est futura cognoscere: Ergo.

R. D. Ant. Solius Dei est futura cognoscere virtute propriâ, C. Virtute ab ipso communicata, N.

Dices 2°. Non potest assignari modus quo Christus per scientiam inditam futura contingentia cognoscat. 1°. enim non cognoscit illa in suis causis proximis, quia sunt indifferentes & indeterminatæ. 2°. Non in prima causa, scilicet divina essentia determinata per suum decretum, hic enim modus pertinet ad scientiam beatam. 3°. Non in testimonio Dei revelantis illorum futuritionem, hic enim modus pertinet ad Prophetiam vel fidem. 4°. Denique non in seipsis immediatè, quia non habent esse determinatum, sed indifferens ad essendum & non essendum.

R. his omnibus modis Christum cognoscere futura probabile est. 1°. In causis proximis & in seipsis immediatè: Quia licet tàm causæ proximæ futurorum contingentium quàm futura ipsa præcisè secundum se considerata, sint indeterminata, tamen ut subsunt decreto Dei sunt determinata: Undè sicut essentia divina per suum decretum determinata futura contingentia in se & in suis causis repræsentat, sic etiam possunt dari species infusæ ab essentia divina exemplatæ quibus futura contingentia & eorum causæ, ut subsunt divino Decreto repræsentantur.

2°. In ipso Dei decreto, non quidem viso directè, hoc enim pertinet ad scientiam beatam, sed indirectè per speciem repræsentantem directè & immediate animæ Christi suam visionem beatificam, mediatè autem & indirectè, ipsam essentiam Dei quæ est objectum & terminus visionis beatificæ.

3°. In testimonio Dei revelantis illorum futuritionem, nec iste modus coincidit cum fide aut Prophetia: Non cum fide, quia talis cognitio in Christo non est obscura, sed clara, quatenus est subordinata cognitioni & scientiæ beatæ: Non cum Prophetia; tùm quia Prophetia datur tantùm ad utilitatem aliorum; tùm quia per Prophetiam præcisè cognoscuntur tantùm futura, non rationes futurorum, quas tamen Christus per scientiam infusam attingebat, rerum causas, effectus & circumstantias intelligens.

Repones: D. Th. 1. p. q. 14. a. 13. & alibi docet futura non posse cognosci à Deo, nisi prout sunt illi præsentia in sua æternitate: Atqui Christus non potest per scientiam infusam illa cognoscere ut præsentia in æternitate, quia non æternitas, sed tempus discretum est mensura scientiæ infusæ: Ergo.

R. D. Thomam loqui de scientia intuitiva quam Deus habet de ipsis rebus, ut præsentibus ipsi in æternitate quæ est mensura suæ cognitionis, non autem de abstractiva, certa tamen & infallibili quam habet ratione sui decreti.

Undè inferes scientiam infusam quam habet Christus futurorum contingentium non esse intuitivam, sicut ejus scientiam beatam, sed abstractivam, claram tamen & distinctam: Quia tempus discretum quod est ejus mensura, ut dictum est, non coexistit præteritis & futuris sicut æternitas quæ est mensura scientiæ beatæ.

Colliges 3°. Christum per scientiam infusam cognoscere quidditativè omnia entia creata supernaturalia, id exigit ipsius dignitas quatenus est causa vel effectiva, vel finalis omnium donorum supernaturalium & Judex hominum.

Imò probabilius est ea comprehensivè cognoscere: Cùm enim ipsi competat cognitio perfectissima quæ potest esse & decet; possibilis autem sit comprehensio illorum entium supernaturalium ab intellectu creato, quorum nempè cognoscibilitas est creata & finita; & aliundè deceat summam Christi dignitatem omnia supernaturalia creata excedentem, probabilius est eum præfata comprehendere.

Nec refert quædam entia supernaturalia, ut v.g. lumen gloriæ, visionem beatificam, ipsam unionem hypostaticam esse superioris & perfectioris immaterialitatis quàm ipsam scientiam infusam; sufficit enim quòd principium radicale cognitionis scientiæ

scientiæ infusæ quod est unio hypostatica, cujus est proprietas scientia infusa, sit æqualis immaterialitatis & perfectionis cum objectis, ex illo enim & principio proximo quod est scientia fit unum principium adæquatum intellectionis.

Dices: Non potest cognosci sivè quidditativè sivè comprehensivè visio beatifica, nisi cognoscatur vel quidditativè vel comprehensivè objectum & terminus ejus, scilicet essentia Dei & Trinitas: atqui nec quidditativè, nec à fortiori comprehensivè potest cognosci essentia Dei & Trinitas per scientiam infusam: Ergo. Prob. Sequela Maj. Nulla relatio potest quidditativè cognosci, nisi quidditativè cognoscatur ejus terminus: atqui, &c. Ergo.

R. N. Maj. ad probat. N. Maj. Sufficit enim ut quidditativè vel comprehensivè cognoscatur relatio, quòd cognoscatur ejus terminus quoad an est, seu quòd talis res sit terminus talis relationis: aliàs nulla creatura quantumvis perfecta posset aliam comprehendere, cùm omnis creatura dicat relationem ad Deum tanquàm ad primum principium & ultimum finem.

Colliges 4°. Christum per scientiam infusam cognovisse saltem mediatè & indirectè omnia mysteria nostræ fidei, etiam SS. Trinitatis quoad an est: Quia ut dictum est, comprehensivè, aut saltem quidditativè cognoscebat fidem & visionem beatificam: Ergo & eorum objecta quoad an est.

Et licèt nullus effectus creatus dicat habitudinem ad Deum ut trinum, tanquàm ad causam, actus tamen fidei & visionis beatificæ, dicunt ordinem ad ipsum ut ad objectum, quod sufficit ut ex illis cognoscatur existentia Trinitatis.

Petes utrùm Christus per scientiam infusam cognoscat etiam omnia possibilia?

R. Negativè: Quia cùm in collectione omnium possibilium includantur species aliæ aliis excellentiores in infinitum, per nullam enim exhauritur divina virtus: Necesse foret quòd Christus vel haberet infinitas species, quod implicat, vel haberet aliquam quæ illa infinita repræsentaret, quod etiam implicat; quia ad repræsendandum objecta infinita, nedum numero sed specie & perfectione in infinitum crescente, diversa, requiritur vis repræsentativa infinita, quæ nulli speciei creatæ convenit, sed soli Verbo increato.

Imò dato talem cognitionem fore possibilem, non tamen congrueret Christo; tùm quia foret inconveniens scientiam infusam esse perfectiorem beatâ; tùm quia non conveniret ejus modo connaturali operandi, qui est recipere species in minori universalitate quàm Angeli, ut docet D. Th. hìc a. 6.

ARTICULUS III.

Aliæ difficultates breviter expenduntur ex cæteris articulis D. Thomæ.

Quæritur 1°. Utrùm Christus potuerit uti hâc scientiâ infusâ sine conversione ad phantasmata?

Non est difficultas ex parte ipsiusmet scientiæ infusæ; quâ talis enim est independens à phantasmatibus, ut patet, sed ex parte intellectûs qui in hoc statu conjunctionis est adstrictus ad phantasmata.

Hic q. 11. a. 2. o. & ad 3. R. Christum potuisse uti scientiâ infusâ sine conversione & cum conversione ad phantasmata pro voluntatis arbitrio. Ratio ejus est; quia Christus erat comprehensor simul & viator; quatenùs comprehensor non subditur corpori nec ab eo dependet, sed totaliter ei dominatur & consequenter habet ex illa parte modum intelligendi proprium Angelis & animabus separatis, qui est sine dependentia à phantasmatibus: Quatenùs verò viator habet modum intelligendi proprium viatoribus qui est per conversionem ad phantasmata, quâ potuit uti si voluit, maximè circà res sensibiles.

Sed petes in quo consistat hæc conversio ad phantasmata?

R. non consistere in eo quòd simul cum scientia infusa utatur concomitanter phantasmate; sic enim posset dici quòd scientia beata foret etiam per conversionem ad phantasmata. Neque in hoc quòd usus scientiæ infusæ dependeat à speciebus depromptis à phantasmatibus, tanquam à principiis cognitionis, ut in nobis; sed quod utatur phantasmatibus ex imperio ejus formatis, tanquam ministris suæ cognitionis, hoc scilicet modo: Ex imperio scientiæ infusæ, seu intellectus dominio suprà phantasiam, formatur in ea phantasma de eodem objecto, de quo habet jam speciem infusam, & utitur illa specie, non ut absolutè repræsentat suum objectum, sed ut repræsentat illud cum aliqua comparatione ad illud phantasma, ità quòd phantasma etiam speculetur quatenùs comparabile cum objecto repræsentato per speciem & formatum ex ejus scilicet scientiæ infusæ imperio.

Quæritur 2°. Utrum scientia infusa Christi fuerit collativa seu discursiva?

R. hanc scientiam non fuisse discursivam quoad acquisitionem, quasi à noto ad ignotum processisset, fuit enim infusa: Potuisse tamen esse discursivam, vel non discursivam quoad usum: Quia Christus ut comprehensor potuit cognoscere modo Angelico unico actu Conclusiones in principiis, effectus in causis; species enim infusæ utpotè universales & ab idæis divinis exemplatæ, natæ sunt repræsentare principia velut Conclusionibus fœta & causas effectibus plenas: Potuit etiam ad modum viatorum diversis actibus & cognitionibus Conclusiones ex principiis, effectus ex causis, proprietates ex essentiis deducere, non quidem procedendo à noto ad ignotum simpliciter ut dictum est, sed ad ignotum per eum actum quem de novo elicit: Eo modo quo interdùm scientes, ex causis concludunt effectus, non ut de novo addiscant, sed volentes uti scientiâ quam jam habent. *Ib. a. 3. o.*

Quæritur 3°. Utrùm scientia infusa in Christo fuerit perfectior scientia Angelorum?

R. sub distinctione: Si consideretur secundùm id quod habuit à causa influente est multò excellentior quàm scientia Angelorum, & quantùm ad multitudinem cognitorum & quantùm ad scientiæ certitudinem, quia lumen Christo divinitùs infusum, est multò excellentius quam lumen quod pertinet ad naturam Angelicam. *Ibid. a. 4. o.*

Si verò consideretur secundum id quod habuit ex subjecto recipiente, seu secundum modum subjecti recipientis, est imperfectior scientiâ Angelicâ, quia juxtà modum cognoscendi connaturalem animæ humanæ, species ejus sunt minus unitæ & minus universales quàm Angelicæ, ut dicit Auctor art. 6. utpote commensuratæ intellectui humano, qui est minus perfectus Angelico, licet aliundè magis multiplicentur. Item quia Christus per scientiam infusam potest cognoscere cum discursu & conversione ad phantasmata, quod Angelis propter majorem immaterialitatem convenire non potest, ut dicit hìc Auctor. Quòd si contrarium docuerit in 3. d. 14. a. 3. q. 4. scilicet species infusas animæ Christi non esse minùs universales speciebus Angelicis, id apertè hìc a. 6. retractat.

Quæritur 4°. Utrùm scientia infusa Christi fuerit habitualis?

R. affirmativè: Quia licet scientia ejus beata qua Dei essentiam & alia in ipsa videt, fuerit & sit semper actualis adeòque perfectissima, utpotè excedens modum naturæ humanæ, infusa tamen de qua hìc loquimur, est secundùm modum proportionatum & connaturalem naturæ humanæ; modus autem proportionatus & connaturalis naturæ humanæ, est ut recipiat scientiam per modum habitus quâ possit uti quando voluerit. *Ib. a. 5. o.*

Quod tamen non est sic intelligendum quasi aliquando cessaverit ab omni actu talis scientiæ, sed quòd non semper fuerit in actu secundo quoad omnia

omnia objecta; neque enim perfectio debita naturæ humanæ postulabat ut semper actu omnia cognosceret, sed tantùm pro loco & tempore.

Quia tamen à corpore & phantasmatibus independens erat nec cederet actualitati scientiæ Angelicæ, videtur quòd ab instanti conceptionis fuerit semper in actuali cognitione quorumdam objectorum, corpore licèt ac sensibus quiescentibus seu aliò intentis.

Quæritur 5°. Utrùm scientia infusa in Christo fuerit distincta per diversos habitus?

Ib. a. 6. o. R. quòd, licèt scientia Christi infusa sit una genericè, tamen distinguatur in habitus specie diversos: Quia ut jam dictum est, recipit species in minori universalitate quàm Angeli, ità scilicet quòd diversas naturas specificas per diversas species intelligeret: In Christo autem sicut in nobis, diversificantur habitus scientiarum secundùm diversa genera scibilium.

✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠

DISSSRTATIO XII.

De scientia Christi acquisita.

D. Th. Q. 12.

ARTICULUS I.

Utrùm scientia per se acquisibilis fuerit in Christo & quomodo? An infusa per accidens, an propriis actibus acquisita?

Scientia per se acquisibilis dicitur quæ per se & connaturaliter petit actibus nostris acquiri, licèt per accidens possit à Deo infundi, qualiter v. g. Adamo fuit infusa.

Hic. q. 9. a. 4. ad 3. Observandum scientiam per se infusam naturalem de qua præced. Dissert. non solùm differre ab hac scientia per se acquisibili de qua nunc, ex parte causæ efficientis, quia una à Deo solo infunditur, altera ab homine acquiritur, sicut homo creatus & homo natus inter se differunt, sed etiam essentialiter & specificè, quia licèt versentur circà eadem objecta materialia, non tamen circà idem objectum formale. Objectum enim formale scientiæ per se acquisibilis est quidditas rei materialis ut abstracta à singularibus & proportionata phantasmatibus in quibus relucet. Objectum verò formale scientiæ per se infusæ est quidditas nedum rei materialis, sed etiam immaterialis, non ut abstracta, sed ut concreta singularibus, nec secundùm proportionem phantasmatum: Undè fit quòd per scientiam per se acquisibilem directè tantùm cognoscatur universale materiale, non singularia, non Angeli, non supernaturalia nisi indirectè & ad modum rerum corporearum. Per scientiam autem per se infusam cognoscuntur directè & quantùm est ex suo genere substantiæ universales & singulares, materiales & immateriales earumque proprietates & accidentia.

Ibid. o. Dico 1°. Fuit in Christo scientia per se acquisibilis.

Prob. Conveniens fuit ut omnis potentialitas animæ Christi naturalis reduceretur ad actum: atqui anima Christi erat in potentia connaturali ad scientiam per se acquisibilem non minùs quàm animæ aliorum hominum quibuscum est ejusdem speciei: Ergo.

Confir. Scientia beata fuit in Christo, quia erat in potentia ad intelligendum modo divino; fuit & scientia per se infusa, quia erat in potentia ad intelligendum modo Angelico: Ergo & fuit in eo scientia per se acquisibilis, qua intelligat modo humano.

Dices 1°. Christus per scientiam infusam per se cognoscit omnia quæ cognoscere potest per scientiam per se acquisibilem: Ergo hæc superfluit.

R. D. Ant. Christus per scientiam per se infusam cognoscit omnia quæ cognoscere potest per scientiam per se acquisibilem, sed non omni modo quo cognoscibilia sunt, C. Ant. & omni modo quo cognoscibilia sunt, N. Porrò ad perfectionem intellectûs Christi spectat non solùm omnia cognoscere, sed omnia cognoscere omni modo quo sunt cognoscibilia, sunt autem cognoscibilia & in Verbo & extrà Verbum per species per se infusas ab idæis divinis exemplatas & per species à phantasmatibus abstractas: Undè sicut ad primum ponitur in Christo scientia beata, ad secundum scientia per se infusa, ad tertium debet poni scientiá per se acquisibilis.

Dices 2°. Duæ formæ solo numero distinctæ non possunt esse in eodem subjecto: atqui scientia per se infusa & per se acquisibilis solo numero differunt, different enim tantùm ex parte causæ efficientis: Ergo.

R. N. Min. & ejus probat. Patet ex observatione præmissa Conclusioni.

Dico 2°. Scientia per se acquisibilis fuit in Christo propriis actibus acquisita. *Ibid.*

Contrarium quod olim docuerat Auctor in 3. sentent. d. 14. q. 3. a. 3. expressis terminis hic retractat.

Prob. Si Christus scientiam per se acquisibilem habuisset infusam, intellectus ejus agens fuisset otiosus & frustraneus ad proprium & præcipuum suum actum, qui ei secundùm statum in quo productus est, debitus & connaturalis erat: atqui hoc est inconveniens: Ergo. Patet Min. tùm quia secundum vulgare axioma Damasceni: Verbum assumpsit quidquid in natura plantavit, nedum quoad substantiam, sed etiam quoad modum connaturalem: Tùm quia valdè inconveniens foret quòd potentia animæ Christi perpetuò maneret frustrata proprio ac sibi debito atque connaturali actu secundùm statum suum. Prob. ergo. Maj. Christus non est productus secundùm humanitatem in statu perfectionis sicut Adam in prima creatione, sed juxtà communem statum & cursum naturæ: atqui sicut juxtà illum statum conveniebat corpori quòd paulatim cresceret per actum virtutis augmentativæ, ità & animæ quòd paulatim proficeret in cognitione naturalium per actum intellectus agentis, qui est abstrahere species rerum intelligendarum à phantasmatibus. Et hoc utrumque conjungit Evangelista dicens: *Et Jesus proficiebat ætate & sapientiâ:* Ergo. *Ibid.*

Confir. Christo convenit non solum habere omnes scientias, sed eas etiam habere omni modo connaturaliter possibili & convenienti: atqui Christo conveniebat habere scientiam non solùm modo divino per scientiam beatam, nec tantùm modo Angelico per infusionem, sed etiam modo humano per acquisitionem: Ergo. *Ibid.*

Solvuntur Objectiones contrà secundam Conclusionem.

Obj. 1°. cum Scoto: Intellectus agens non fuit frustrà in Adam, nec remanet frustrà in Beatis: atqui nec in Adam, nec in Beatis abstrahit species à phantasmatibus: Similiter vis augmentativa seu nutritiva non est frustra in Beatis, licet tamen non reducatur ad actum: Ergo corruit præcipua ratio D. Th. pro Conclusione nostra.

Confir. Officium intellectus agentis non est solum abstrahere species, sed etiam illustrare principia ut illis utatur ad Conclusiones: atqui supposità infusione scientiæ per se acquisibilis in Christo potuisset hunc actum exercere: Ergo non fuisset frustrà.

R. D. Min. Atqui nec in Adam, nec in Beatis abstrahit species à phantasmatibus, & ille actus debitus & connaturalis erat secundum statum in quo fuit creatus Adam & in quo sunt Beati, N. Min. Et ille actus non erat debitus & connaturalis secundùm eum statum, C. Min. & N. Conseq. Vis ergo Rationis D. Th. non fundatur in hoc quòd intellectus Christi absolutè foret frustra, sed frustra respective ad connaturalem modum operandi, juxtà communem cursum & statum in quo Deus eum pro-

produxit, id enim dicitur frustrà quod caret actu sibi debito pro statu & tempore. Cùm ergo Adam fuit creatus in statu perfectionis, illi pro hoc statu non erat debitus actus abstractionis à phantasmatibus quo cresceret & proficeret in scientia, adeòque nec frustrà in ipso fuit intellectus agens, utpote qui non caruit actu sibi debito pro hoc statu: Idem dicendum de Beatis qui non sunt in statu acquirendi scientiam nec crescendi secundum corpus.

Hinc patet solutio ad confir. D. enim Conseq. Ergo non fuit frustrà quoad omnem actum, C. Quoad præcipuum actum sibi debitum pro statu & tempore, N.

Obj. 2°. cum Suare & Henno: Debemus à Christo omnem imperfectionem removere: atqui scientiam præfatam successu temporis & per proprios actus comparasset, fuisset in eo vera imperfectio: Ergo. Prob. Min. 1°. Habuisset pro tempore antecedenti rerum aliquarum ignorantiam. 2°. Potuisset ab homine magis studio incumbente superari. 3°. In scientia per se acquisibili fuisset miserior Adamo qui ab initio creationis eam habuit infusam: Ergo.

R. 1°. retorquendo argumentum in adversarios qui docent Christum successu temporis acquisivisse scientiam experimentalem.

R. 2°. ad singula. Ad primum habuisset pro tempore antecedenti rerum aliquarum ignorantiam quoad objecta, N. Quoad modum, Subd. Et illa ignorantia erat privativa, N. Non enim pro hoc statu ipsi debebatur: Et erat negativa, C. Adeoque censeri non debet imperfectio, sicut nec erat imperfectio quòd in ætate infantili Christus loquelà careret, quia permittebat naturæ agere quod cujusque status proprium est.

Ad secundum, N. Ant. Quia fuit in Christo ingenium longè acutius & excellentius quàm in quolibet homine.

Ad tertium, N. iterum Ant. tùm quia Adamum in infinitum superavit per scientiam beatam & infusam; tùm quia Adæ creato in caput naturale hominum in statu perfectionis conveniebat scientiam naturalem ab initio habere, non autem Christo producto secundum communem cursum in statu imperfecto & ætate infantili.

Inst. Christus fuit etiam productus ut Doctor hominum: Ergo.

R. ut Doctor in supernaturalibus. C. In naturalibus, N. Juxtà illud Joan. 3. *Qui de terra est de terra loquitur, qui de Cælo venit super omnes est, & quod vidit & audivit hoc testatur.* Vel ut suprà: Ut Doctor in statu perfectionis, N. In statu imperfectionis, C. Iterùm dato Ant. N. Conseq. Quia ratione scientiæ beatæ & infusæ superabundantem omnium scientiam habebat ad officium Doctoris, quod de Adamo dici non potest.

Obj. 3°. cum iisdem: Christus ab initio suæ conceptionis habuit per accidens infusas omnes virtutes morales per se acquisibiles: Ergo & omnes virtutes intellectuales per se acquisibiles.

R. N. Conseq. ob duplicem disparitatem datam suprà, dùm de gratia habituali Christi, inter virtutes morales & intellectuales. Prima, quòd morales reddant simpliciter bonum habentem in ordine morali, intellectuales autem tantùm secundùm quid: Unde magis imperfectum foret moralibus aliquando carere quàm accresceret perfectionis eas acquirendo; è contrà verò non plus derogat dignitati Christi virtutibus intellectualibus aliquando carere quàm ei accrescat ex connaturali earum acquisitione. Alterâ datâ, disparitas est quòd positâ infusione scientiarum naturalium, intellectus agens privaretur actu sibi debito connaturaliter secundùm præsentem statum in quo productus est, scilicet abstractione specierum à phantasmatibus; secùs autem positâ infusione virtutum moralium, quia iisdem actibus virtutes semel habitæ exercentur quibus acquiruntur.

Obj. 4°. cum iisdem: Ex nostra sententia sequitur quòd scientia per se acquisibilis in Christo fuerit valdè imperfecta, & scientiâ Adami longè inferior: atqui, &c.: Ergo. Prob. Maj. Scientiâ acquisitâ ea ignorat quorum species non potest sensibus comparare: atqui multa sunt quorum species non potuit Christus sensibus comparare, ut sunt virtutes Cœlorum, quæ latent in abyssis maris aut visceribus terræ: Dicere enim hæc ad sensus Christi ministerio Angelorum fuisse adducta, vel Christum ad illa, fingere est & sine fundamento miracula multiplicare: Ergo.

R. 1°. N. Maj. ad probat. D. Maj. Scientiâ acquisitâ ea ignorat quorum species non potest sensibus comparare, & hæc pertinent ad cognitionem scientificam, N. Et hæc pertinent ad cognitionem experimentalem, C. Similiter D. Min. Multa sunt quorum species non potuit sensibus comparare Christus, & hæc sunt individua singularia quæ pertinent ad scientiam experimentalem, C. Et hæc sunt quidditates rerum quæ pertinent ad cognitionem scientificam, Subd. Si agatur de speciebus immediatis, C. Mediatis, N. Potuit enim Christus propter vim excellentissimam ingenii ex aliquibus speciebus immediatis circà quasdam rerum essentias, ulteriores circà alias quidditates deducere, cognoscendo scilicet effectus per causas, causas per effectus, similia per similia, contraria per contraria, & hoc est connaturale scientiæ acquisitæ, quæ de se inclinat ad cognoscendum plura per discursum & formando quidditativam cognitionem unius ex alio; nec probari potest Adamum aliter scivisse. Hinc S. Th. hic q. 12. a. 1. ad 2. dicit: „ Quòd licèt non fuerint Christi sensibus subje„ cta omnia sensibilia, fuerunt tamen subjecta sen„ sibus ejus aliqua sensibilia ex quibus propter „ excellentissimam vim rationis ejus potuit in allo„ rum notitiam devenire". Undè inferes hanc Christi scientiam non fuisse imperfectam intrà genus suum, cùm de ejus ratione sit esse discursivam & ex uno immediatè intellecto aliud discursivè deducere: In quo valdè hallucinantur Auctores oppositæ sententiæ.

R. 2°. intelligendo de singularibus, non etiam fuisse imperfectam scientiam acquisitam Christi, nec inferiorem scientiæ Adæ; tùm quia, ut dictum est ex D. Th. ex quibusdam immediatè repræsentatis etiam singularibus potuit alia colligere; tùm quia uti potuit ministerio Angelorum ut sensibus adducerentur illa objecta quæ magis convenientia erant ut ex illis alia dignoscerentur. Neque id gratis dicitur: Sicut enim corpori ministrarunt Angeli adducendo cibos in Deserto, & sicut primo homini adducta sunt omnia animalia, ut nomen illis imponeret, quidni eorumdem Angelorum ministerio Christo adducerentur singularia, non quidem omnia, sed quæ Christus judicabat expedire, ut ex eis alia colligeret, haberetque scientiam perfectam nec scientiâ Adæ inferiorem.

Obj. 5°. Omnis perfectio non repugnans fini Incarnationis debet tribui Christo: atqui habere scientiam infusam ab initio est perfectio quæ non repugnat fini Incarnationis: Ergo.

R. D. Maj. Omnis perfectio non repugnans fini Incarnationis, nec aliud inconveniens involvens debet, &c. C. Si aliud inconveniens involvat, N. Undè ad Min. dico inconveniens esse quòd Christus ab initio habuerit scientiam acquisitam; tùm quia intellectus ejus agens fuisset frustrà quoad præcipuum ejus actum, tùm quia fuit Christo connaturale pro statu communi in quo fuit productus ut propriis actibus & successivè scientiam acquireret, tùm quia perfectius est habere aliquid per se quàm per alium, maximè si carentia illius non præponderat præfectioni quæ accrescit ex illius acquisitione, ut contingit in præsenti casu, sicut patet ex dictis. Pro cujus & aliarum instantiarum clariori intelligentia adverte, hoc inter perfectiones supernaturales & naturales in Christo esse discrimen, quod in supernaturalibus attendatur proportio cum unione hypostatica, & ideò statim

&

& cum omni plenitudine sunt infusæ: In naturalibus verò attenditur proportio cum natura humana & modo ordinario quo solent acquiri, ut hinc magis eluceat veritas naturæ humanæ in Christo.

Obj. 6°. Non decuit Christum accipere scientiam ab Angelo vel homine docente: Ergo nec à rebus sensibilibus.

Hic q. 12. a. 3. ad 2. R. N. Conseq. Nobilius est enim accipere scientiam à sensibilibus quàm ab Angelo vel homine docente; quia, ut dicit Auctor, ille qui addiscit ab homine non accipit immediatè scientiam à speciebus intelligibilibus quæ sunt in mente ipsius, sed mediantibus vocibus sensibilibus tanquam signis intelligibilium conceptionum: Sicut autem voces ab homine formatæ sunt signa intellectualis scientiæ ipsius, ità creaturæ à Deo conditæ, sunt signa sapientiæ ejus: sicut igitur dignius est doceri à Deo quàm ab homine, ità dignius accipere scientiam per sensibiles creaturas, quàm per hominis doctrinam.

Addo quòd licèt Christus hauriret species à sensibus, non tamen ab ipsis addiscebat propriè, quia eas acquirendo, ipse se dirigebat & eas ordinabat ex scientia superiori.

ARTICULUS II.

Expenduntur breviter aliæ difficultates ex quatuor articulis Quæstionis 12. D. Thomæ.

Quæritur 1°. Utrùm Christus per scientiam acquisitam omnia cognoverit?

Ib. a. 1. o. R. Christum per eam scientiam scivisse, non quidem omnia simpliciter, quia non possunt omnia cognosci per species abstractas à sensibus, sed omnia quæ per actionem intellectûs agentis cognosci possunt, quia fuit excellentissima vis ingenii Christi.

Nec obstat, ut rectè advertit hìc Sylvius, quòd nec litteras didicerit, nec Philosophorum libros revolverit, nec omnium imò nec plurimorum experientiam habuerit; tanta enim erat vis animæ ejus, partim naturalis, partim ex lumine adjuncto scientiæ beatæ & infusæ, ut ex rebus quas experiebatur colligere posset species & cognitionem aliorum, ut jam diximus art. præced. nec distraheretur, vel impediretur à consideratione unius rei per aliam, sed sic poterat intendere pluribus ac si tantùm occuparetur circà unam.

Quæritur 2°. Utrum Christus in hac scientia profecerit?

Ib. a. 2. o. R. Christum in ea scientia profecisse & quantùm ad habitum & quantùm ad actum, ita ut per actionem intellectus agentis paulatim species abstraheret, quarum accessu habitus ipse perficiebatur.

Patet ex dictis art. præced. hanc enim scientiam acquisivit Christus studio & specierum abstractione sicut alii homines: Undè dicitur Luc. 2. quòd *Jesus proficiebat sapientiâ & ætate & gratiâ apud Deum & homines*, quod de scientia acquisita intelligit Ambros. lib. de Incarnat. Dom. cap. 7. & D. Th. hìc in arg. s. c.

Ib. ad 1. & 2. Porro incepit Christus hanc scientiam acquirere, cum primum cœpit uti ratione modo aliis hominibus connaturali, & semper habuit omnem scientiam, seu omnem scientiæ perfectionem singulis ætatibus accommodatam, ita ut nunquam aliquid ignoraverit etiam secundum scientiam acquisitam eorum, quæ secundùm tempus & locum ipsi conveniebant.

Quæritur 3°. Utrùm Christus aliquid ab homine vel Angelo didicerit?

Ib. a. 3. & 4. R. negatvè: Quia non erat conveniens Doctorem à Discipulis edoceri; Christus autem erat Doctor & hominum & Angelorum. Undè cùm Christus vel ab Angelis vel ab hominibus aliquid audiebat, non ideò ab illis illuminabatur quasi illud nesciret, sed habebat se instar Magistri cui Discipulus ex libro legit id quod prius sciebat.

Dices Luc. 22. legitur Christum fuisse ab Angelo confortatum: Sed illa confortatio non videtur aliter potuisse fieri quàm proponendo rationes quæ dolorem linirent, quod est Christum fuisse illuminatum: Ergo.

R. N. Min. & dico Christum fuisse confortatum quasi per societatem & compassionem, eo modo quo ex præsentia & colloquio amicorum, homo naturaliter sublevatur in tristitia & afflictionibus, juxtà illud Psal. 68. *Sustinui qui simul contristaretur & non fuit, & qui consolaretur & non inveni.* *Ibid. a. 4. ad 1. & in 3. d. 14. q. 1. a. 3. quæstiun. 6. ad. 2.*

Addi potest quòd cùm corpus Christi reverà fuerit debilitatum ac sanguine madens, Angelus confortaverit ipsum, vel sanguinem abstergendo, vel aliquo sensibili modo corpus fovendo; licèt enim id Christus per seipsum facere potuisset, potuit tamen etiam ad id ministerio Angelorum uti, ad majorem carnis assumptæ manifestationem, quo fine voluit à matre nutriri & gestari. Ità Cajetan. hic a. 4. & Joannes à S. Th. q. 12.

DISSERTATIO XIII.

De Potentia animæ Christi.

D. Th. Q. 13.

ARTICULUS I.

Utrùm humanitas Christi habuerit omnipotentiam simpliciter?

Suppono 1°. Christum per communicationem idiomatum esse & dici simpliciter omnipotentem omnipotentiâ scilicet divinâ, sicut est & dicitur simpliciter Deus. Sed difficultas est utrùm vi unionis hypostaticæ receperit in se intrinsecè virtutem aliquam activam quæ sit omnipotentia simpliciter. Dico simpliciter: quia suppono 2°. habuisse omnipotentiam secundùm quid, id est excellentem virtutem activam in ordine ad illa omnia quæ necessaria erant ad finem incarnationis. Quæstio est ergo de omnipotentia simpliciter & omni modo, utrùm fuerit communicata Christo?

Quidam de grege Lutheranorum, dicti Ubiquistæ à sua hæresi, tuentur partem affirmativam; dicunt enim humanitatem Christi ità esse Verbo unitam, ut sit ubique sicut ipsa divinitas, similiter æterna & omnipotens: Undè existimant potentiam humanitatis Christi esse ipsam Verbi omnipotentiam, ipsi ut homini formaliter communicatam, ita ut Christus etiam ut homo sit omnipotens simpliciter. Contrà quos

Dico: Humanitas Christi non habuit, nec habere potuit omnipotentiam simpliciter. *Hic q. 13. a. 1. o. Ibid.*

Prob. Omnipotentia simpliciter est solius Dei proprietas: atqui in unione hypostatica naturæ manserunt inconfusæ & impermixtæ cum suis proprietatibus: Ergo. Min. patet ex dictis contrà Eutychem. Prob. Maj. Potentia activa sequitur ad naturam & ipsi proportionatur ut ejus proprietas; in tantùm enim aliquid agit in quantum est in actu, est autem in actu per formam, quæ vel est natura, ut in naturis simplicibus, vel constituens naturam ut in naturis compositis: atqui potentia activa Omnipotens simpliciter soli naturæ divinæ proportionatur & ad eam sequi potest ut proprietas: Ergo. Prob. Min. Omnipotentia simpliciter, id est quæ se extendit non solùm ad omnes effectus possibiles, sed etiam perfectissimo modo ad omnes modos possibiles (nisi enim hoc habeat, non erit omnipotentia simpliciter) proportionari non potest nisi naturæ cujus esse est incircumscriptum, illimitatum & infinitum in ratione entis: atqui talis est sola natura divina: Ergo.

Confir. 1°. Omne quod à superiori derivatur, recipitur in inferiori, modo imperfectiori; quidquid enim recipitur ad modum recipientis recipitur: Hinc licèt visio Dei quæ est ipsi propria communi-

municetur creaturæ, non tamen communicatur infinito modo: Ergo si omnipotentia simpliciter, quæ est propria Deo, communicetur humanitati Christi, reperietur in illa inferiori modo nec in sua tota latitudine, adeòque nec omnipotentia simpliciter.

Confir. 2°. Omnipotentia simpliciter attingit omne factibile implicationem non involvens: atqui id competere non potest humanitati Christi: Ergo. Prob. Min. Humanitas Christi non potest creare saltem ut causa principalis, neque etiam potest causare seipsam: Ergo.

Dices 1°. Math. 11. dicit Christus ipse: *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo:* Et cap. ultimo: *Data est mihi omnis potestas in Cœlo & in terra:* atqui omnis potestas est omnipotentia: Ergo.

R. hæc & similia loca intelligenda esse de Christo per communicationem idiomatum, ita ut sicut homo dicitur Deus, ità etiam dicitur omnipotens: Dicit autem hanc potestatem sibi datam post resurrectionem, quia tunc potissimum virtus ejus enituit: Dicitur enim juxtà phrasim Scripturæ familiarem, rem tunc fieri, quando innotescit. Possunt etiam intelligi hæc verba de Christo homine quoad potestatem excellentiæ quam habuit ad regendum & imperandum in ordine ad prædicationem Evangelii: Undè loco ultimo citato statim subjungitur: *Euntes docete omnes gentes*, &c. Eodem modo solves auctoritates Cyrilli, Damasceni & aliorum Patrum.

Dices 2°. Existentia divina sicut & clara cognitio sui ipsius est proprium Dei: atqui tamen istæ proprietates communicantur naturæ humanæ salvâ ejus essentiâ: Ergo & omnipotentia.

Confir. Unio hypostatica facit humanitatem Christi sanctam: Ergo & omnipotentem.

R. N. Conseq. Disparitas est quod licet omnia Dei attributa sint divinæ naturæ propria&perfectionem infinitam importent, non omnia tamen explicent modum quo talis perfectio est in Deo, ut sunt v. g. justitia, bonitas, existentia, &c. Undè omnia ista sunt communicabilia creaturis, scilicet analogicè participativè & cum diminutione. At verò omnipotentia non solùm dicit perfectionem infinitam, sed etiam modum quo talis perfectio est in Deo, scilicet infinito modo, hoc enim si absit, jam non est omnipotentia simpliciter; undè implicat eam ut talem simpliciter, communicari creaturæ.

Ad confirmationem, N. Conseq. Disparitas est quòd sanctitas consistat in eo quòd anima Deo sit conjuncta & ipsa grata supernaturaliter; per unionem autem terminativam Verbi absque ulla informatione, intelligitur humanitas conjuncta Deo & ipsi grata: At verò non potest intelligi omnipotentia humanitati communicata absque eo quòd eam informet, non minùs quàm intellectus aut volutas; quia principium quo operativum, vel est ipsa natura, vel forma eam constituens, vel proprietas ad eam consequens.

ARTICULUS II.

De potentia humanitatis Christi circà immutationem creaturarum.

§. I.

Exponitur Articulus D. Th. qui est secundus hujus Q. 13.

Probat S. Doctor in hoc articulo 2. Christum ut hominem non habuisse omnipotentiam respectu immutationis creaturarum, ad cujus explicationem statuit tres Conclusiones.

Prima Conclusio est: „Si loquamur de anima „ Christi secundùm propriam naturam & virtutem „ sivè naturalem, sivè gratuitam, potentiam habuit „ ad illos effectus faciendos quæ sunt animæ con„ venientes, puta ad gubernandum corpus & ad „ disponendos humanos actus & etiam ad illumi„ nandum per gratiæ & scientiæ plenitudinem „ omnes creaturas rationales ab ejus perfectione „ deficientes, per modum quo hoc est conve„ niens creaturæ rationali." Quæ ultima verba diligenter adverte, ne fortè ex hac Conclusione inferas Christum esse causam principalem gratiæ. Hanc Conclusionem non probat S. Doct. quia constat ex natura animæ & ex dictis de gratia capitali Christi.

Secunda Conclusio S. Th. est: „ Si loquamur „ de anima Christi secundum quod est instrumen„ tum Verbi sibi uniti, sic habuit instrumentalem „ virtutem ad omnes immutationes miraculosas „ faciendas, ordinabiles ad Incarnationis finem, „ qui est instaurare omnia, sive quæ in cœlis sive „ quæ in terris sunt." Id constat ex fine ad quem datur instrumentum.

Tertia Conclusio D. Th. Anima Christi quatenùs etiam instrumentum Verbi non habet potentiam ad annihilationem creaturarum: Quia annihilatio correspondet creationi: „ Et ideò sicut solus „ Deus creare potest, ità solus potest creaturas „ in nihilum redigere qui etiam solus eas in esse „ conservat ne in nihilum decidant." Undè concludit S. Doctor: „ Sic ergo dicendum est quòd „ anima Christi non habet omnipotentiam respe„ ctu immutationis creaturarum.

Difficultas itaque est valdè controversa inter Thomistas ex una parte, Scotistas & plures alios ex altera circà secundam Conclusionem D. Th. de qua virtute instrumentali sit intelligendus, an de morali, an de physica: Eadem quæstio movetur de causalitate Sacramentorum ubi plura tademus & tradunt Auctores huc spectantia & cum hic dicendis conferenda.

§. II.

Utrùm humanitas Christi sit instrumentum physicum gratiæ, miraculorum & aliorum effectuum supernaturalium?

Suppono 1°. Humanitatem Christi esse causam moralem etiam principalem gratiæ & miraculorum, quia illa de condigno meruit: Dico etiam principalem quia non est alia causa meritoria assignabilis suprà Christum. Suppono 2°. ex Tract. de gratia humanitatem Christi non esse causam principalem physicam gratiæ sanctificantis.

Quæritur ergo solùm hìc utrum humanitas Christi ab executione incarnationis fuerit nedum causa moralis, sed & instrumentalis physica gratiæ & miraculorum aliorumque operum supernaturalium quæ ad finem Incarnationis conducunt.

Dixi ab executione Incarnationis: Quia certum est humanitatem Christi ante executionem Incarnationis non fuisse causam physicam, sed tantùm moralem gratiæ antiquis Patribus collatæ, quia operari physicè supponit necessario existentiam physiam causæ.

Dico: Humanitas Christi ab Incarnatione peracta, sive in terris degens, sive modo in cœlo existens, est & fuit causa instrumentalis physica gratiæ & miraculorum.

Prob. 1°. auctoritate Luc. 6. dicitur de Christo quod *virtus de illo exibat & sanabat omnes:* Et Christus de seipso Luc. 8. *Novi virtutem de me exiisse:* Quod non videtur posse intelligi de virtute morali, quæ cùm sit ens rationis, non potest dici nisi valdè impropriè de corpore exire. Insuper, juxtà Scripturas, Christus dedit Discipulis Spiritum sanctum *insufflando*, Lazarum suscitavit *clamando* & imperando, quæ omnia non moralem sed physicam causalitatem innuunt: Joan. 1. dicitur: *Gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Joan. 10. *Opera quæ ego facio*, &c. Ly sa-

facere autem importat propriè causalitatem physicam.

Concil. 1. Ephesinum Can. 11. definit quòd *Caro Christi sit vivificatrix propter unionem ad Verbum:* Non potest autem dici quòd caro Christi sit vivificatrix moraliter, seu per modum meriti: Ergo physicè: Hinc Cyrillus lib. 4. in Joan. c. 14. notat quòd Christus in suscitandis mortuis, non solum Verbo atque imperio uteretur, verum etiam carnem cooperatricem adhibebat, ut *ostenderet*, inquit, *carnem quoque suam, quoniam Verbo conjuncta erat, vivificam esse.*

Ex his insuper sic arguo: Verba Scripturæ, Concil. & Patrum in proprio & obvio sensu accipienda sunt, si indè nullum sequatur inconveniens: atqui *virtutem sanativam exire de corpore, facere, operari, vivificare, esse causam, esse instrumentum,* & similia quæ leguntur in Scriptura, Conciliis & Patribus, proprio & obvio sensu important causalitatem physicam, non moralem: nec aliundè sequitur inconveniens, si sic intelligantur, ut patebit ex sol. obj. Ergo.

Quoad D. Thomam, manifestè tradit nostram sententiam, tum suprà q. 8. a. 1. ubi docet Christum duplici modo causare gratiam, & *per meritum & per efficientiam:* Tum hic a. 2. dicendo humanitatem Christi non posse esse instrumentum creationis, benè tamen operationis miraculosæ, ubi clarum est ipsum loqui de instrumento physico, cum certum sit humanitatem Christi posse esse causam moralem creationis per orationem & meritum. Videatur insuper S. Doct. infrà q. 48. a. 6. q. 49. a. 1. q. 50. a. 6. q. 62. a. 1.

Prob. ratione: Humanitati Christi est concedendum quod nobilius & perfectius est, si vel in se vel fini Incarnationis non repugnat: atqui operari non solum moraliter, sed etiam physicè effectus supernaturales & miraculosos est quid nobilius & perfectius, nec aliunde in se vel fini Incarnationis repugnat: Ergo. Prob. Min. pro prima parte: 1°. agere dicit perfectionem: Ergo agere non solum moraliter, sed etiam physice dicit majorem perfectionem. 2°. Concursus physicus est perfectior morali: Ergo. Prob. Ant. Concursus moralis non tàm agit quàm causæ actionem obtinet: Concursus autem physicus vere agit & effectum veluti è sinu suo emittit: Ergo.

Quoad secundam partem Min. quòd talis concursus physicus non repugnet fini Incarnationis evidens est, quin imò conducit; nec quòd in se repugnet etiam patet, si enim ignis inferni virtute sibi divinitus tradita in spirituales creaturas instrumentaliter physicè agit, quidni poterit sacra humanitas virtute divinitatis quâ unita est, physice concurrere ad opera supernaturalia: Id amplius patebit ex sol. obj.

Confir. Juxtà Scripturam & Patres, Christus est aliquo sensu instrumentum ad producendam gratiam & patranda miracula: atqui non est instrumentum morale: Ergo physicum. Prob. Min. Christus est causa principalis moralis horum effectuum: Ergo non instrumentalis.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. D. Th. in 3. d. 16. q. 1. a. 3. dicit exprese *nullam fuisse virtutem in Christi anima ad immutandam legem vel cursum naturæ, sivè ad patranda miracula, nisi per modum orationis aut intercessionis:* Ergo.

Respondet Cajetanus S. Thomam hìc & locis à nobis citatis retractasse hanc Sententiam. Respondet Joannes à S. Th. S. Thomam ibi loqui de causa principali miraculorum. Sed fortè melius

R. ex eodem S. Th. hìc a. 3. animam Christi posse considerari dupliciter, uno modo secundum propriam naturam & virtutem, & hoc modo nullam habebat virtutem ad patranda miracula nisi per modum orationis aut intercessionis. Alio modo potest considerari anima Christi secundum quod est instrumentum unitum Verbo Dei in persona; & sic habebat virtutem nedum moralem, sed etiam physicam patrandi miracula. Primum sensum itaque intendit S. Doctor laudatus in objectione. Secundum, locis à nobis citatis in Probatione.

Obj. 2°. Omnia quæ operata est humanitas Christi circà salutem nostram, per Passionem & Mortem operata est, ut diximus suprà, & docet D. Th. infrà q. 48. a. 6. Atqui Mors seu Passio non potest esse causa instrumentalis physica gratiæ & miraculorum: Ergo. Prob. Min. Quod non est, non potest operari physicè: atqui Mors seu Passio non est nunc: Ergo.

R. N. Min. Ad Probat. D. Maj. Quod non est neque formaliter, neque virtualiter, non potest operari physicè, C. Quod non est formaliter, est tamen virtualiter, N. Similiter, D. Min. Mors seu Passio Christi non est nunc formaliter in se, prout est aliquis motus in fieri, C. Min. Non est nunc in aliquo suo effectu physico seu virtute, N. Min. Remanet enim in cicatricibus ex illa relictis & qualitatibus gloriosis per illam acquisitis: Unde dicitur Passio Christi operari nostram salutem physice, quatenus humanitas Christi per illam determinata, immutata & modificata, salutem nostram physicè operatur; sicut Pater mortuus est vere causa efficiens Filii posthumi, quia agit per virtutem à se relictam scilicet semen à se decisum.

Obj. 3°. & simul Inst. Præter existentiam tres insuper requiruntur conditiones ad rationem instrumenti physici. Prima ut realiter contingat subjectum in quod agit; non enim potest agere in distans, v. g. ferra non facit cathedram nisi lignum tangat. Secunda, ut habeat actionem præviam quâ agat dispositivè ad effectum causæ principalis, alias non esset causa, sed purum vehiculum delativum virtutis causæ principalis: sic ferra scindendo lignum actione propriâ disponit illud ad formam cathedræ. Tertia, ut recipiat aliquam virtutem à causa principali quâ de impotente reddatur intrinsecè potens: atqui desunt hæ tres conditiones humanitati Christi ad productionem gratiæ seu miraculorum: Ergo.

Prob. Min. Pro prima parte: Humanitas Christi existens in Cœlo non contingit homines quos justificat in terris, nec etiam dum erat in mundo tangebat physicè illos quos solâ voce sanabat absentes, ut servum Centurionis, filium Reguli. &c.

Prob. secunda pars Min. 1°. Humanitas Christi nullam priorem dispositionem agit propriâ actione utpote corporeâ in anima, v. g. ad productionem gratiæ: Neque intelligibile est quid prius produxerit tanquam dispositivum in corporibus ad effectum miraculorum. 2°. Quia multa miracula fecit Christus quæ non nisi per creationem aut suspensionem divini concursûs patrata sunt, ut cùm columba in ejus Baptismo creata est, & cùm ambulando super aquas denegatus est concursus corpori ad gravitandum & aquis ad fluendum: atqui nulla creatura potest habere actionem propriam circà subjectum creationis quod est nihilum, nec in concursum Dei, cujus actio est ipsa substantia Dei: Ergo.

Prob. tertia pars Min. Illa virtus derivata à causa principali in humanitatem Christi vel est spiritualis, & sic non potest recipi in carne Christi; nam quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur: Vel est corporea, & sic non potest elevare humanitatem ad effectus spirituales: Ergo nulla.

R. N. Min. Ad Probat. primæ partis, D. Humanitas Christi existens in Cœlo non tangit homines quos justificat in terris, contactu suppositi, C. Contactu virtutis, N. Ant. & Conseq. Hoc enim sufficit ad rationem causæ physicæ, quia modo virtus causæ perveniat ad subjectum, nihil interest quòd causa sit absens: sic sol suppositaliter distans à visceribus terræ, in ea tamen continuò agit contactu seu præsentiâ virtutis & influxûs: sic magnes agit in ferrum distans ipsum attra-

trahendo contactu virtutis, &c. Quòd si ita in naturalibus, quantò magis in instrumentis divinæ potentiæ, quorum virtutem, ipsa ubique præsens, subjectis immutandis præsentem reddit.

Ad primam Prob. secundæ partis, Dico non requiri ad rationem instrumenti quòd actione propriâ agat in subjectum dispositivè ad effectum causæ principalis ex parte rei operatæ, seu quod in subjecto aliquem priorem effectum producat, id enim proprium est tantùm instrumentis causarum creatarum quæ illis utuntur ex indigentia, sed sufficit quòd agat dispositivè ex parte modi operandi, hoc est quòd habeat propriam actionem modificativam virtutis principalis in se receptæ, quâ actione constituatur in ratione causæ, & non sit purum medium seu vehiculum virtutis causæ principalis: Hanc autem propriam actionem habet & habuit humanitas Christi respectu miraculorum & gratiæ, v. g. verbo, signo, gestu, actu voluntatis, &c.

Repones: Actio propria humanitatis circà gratiæ productionem, aut miraculorum patrationem, ut plurimum fuit corporea: Atqui corpus non potest agere in Spiritum: Ergo.

R. D. Min. Corpus virtute propriâ non potest, &c. C. Min. Virtute causæ spiritualis maximè divinæ. N. Sic ignis corporeus Inferni cruciat Dæmones & animas damnatorum.

Ad secundam Probat. ejusdem secundæ partis; Dico quòd si in aliquibus fortè miraculis contigit creatio vel suspensio divini concursûs, de his non intelligitur conclusio nostra, sed tantùm de illis ad quæ se extendere potest causalitas instrumenti.

Adde falsa esse exempla quæ afferuntur: Nam Columba illa non fuit ex nihilo creata, sed ex præjacente aeris vel aquæ materia formata: similiter incessus super aquas, non ex suspensione divini concursûs, sed ex virtute dotis agilitatis corporis redundare tunc permissæ proveniebat, sicut ipsa Transfiguratio ex dote claritatis.

Ad Probat. tertiæ partis Min. Ante solutionem notandum varias esse Thomistarum sententias circà hanc virtutem humanitati Christi communicatam: Quidam existimant nihil aliud esse quàm ipsam conjunctionem humanitatis Verbo ex qua redditur potens ad omnia opera miraculosa. Ità Contenson post Asturisensem. Sed id nobis probari vix potest, vel enim ex ipsa conjunctione aliquid recipit intrinsecum quo elevetur ad effectum miraculosum, vel non; si nihil: Ergo remanet intrinsecè impotens; si aliquid, explicandum est quid sit: Undè

Alii existimant esse qualitatem sed incompletam ex natura sua fluentem & transeuntem; quia qualitas completa permanens constitueret causam principalem, sed tamen propter dignitatem subjecti habentem modum permanentis. Nec inconveniens reputat ista sententia quòd qualitas secundum se incompleta & transiens habeat modum permanentis; sicut secundum Philosophos non repugnat quòd qualitas permanens secundum se, habeat modum transeuntis, v. g. scientia in Tyrone; & secundum Theologos opinio quæ est secundum se dispositio transiens, in hæreticis habet modum permanentis; è contrariò, gratia quæ secundum se est qualitas permanens, in peccatore, habet modum transeuntis; & lumen beatificum quod est ex se permanens communicatum D. Paulo, habuit modum transeuntis. Ita Paludanus, Capreolus, Ferrariensis, quos citat & sequitur Gonet.

Alii tandem volunt illam virtutem non esse qualitatem, sed motionem Dei transeuntem elevantem humanitatem Christi ad rationem instrumenti gratiæ & miraculorum, nec solum dantem illi actum secundum, seu applicantem virtutem ad actum; sed etiam conferentem ipsi virtutem activam in actu primo respectu effectûs principalis agentis: Quia de ratione instrumenti est quòd agat in virtute principalis causæ totam agendi vim illi conferentis; & in hoc distinguitur à Præmotione physica. Ratio illorum est, quia in aliis instrumentis naturalibus, puta serra, calamo, &c. non videtur quòd artifex qualitatem aliquam completam vel incompletam ponat in instrumento, sed solùm motionem artificiosam quæ instrumento totam vim in actu primo & secundo conferat ad effectum causæ principalis, licèt enim, v. g. serra per suum acumen habeat in actu primo virtutem scindendi, non tamen artificiosè scindendi:

Ergo, inquiunt, idem dicendum videtur de instrumentis divinæ potentiæ ad effectus supernaturales, cùm gratia non destruat naturam, sed in quantum possibile est ei sese accommodet & eam perficiat. Ita Soto, Cajet. Zumel, Cabrera, quos citat & sequitur Joannes à S. Th.

Nec refert quòd Caracter sacramentalis videatur qualitas instrumentalis permanens; est enim hoc sensu qualitas instrumentalis, quòd conferat instrumento formam instrumenti, id est quòd reddat ministrum aptum & idoneum ut possit moveri à Deo ad actus supernaturales, sicut v. g. acumen est forma permanens conferens securi formam instrumenti; non est tamen qualitas instrumentalis constituens ministrum in ratione principii activi, sivè in actu secundò sivè in actu primo respectu effectus supernaturalis, quòd est de ratione instrumenti, sicut acumen securis, licèt eam constituat principium activum scissionis, non tamen scissionis artificiosæ.

Nec etiam obstat in illa sententia quòd Christus quando voluerit operatus sit miracula, juxtà illud Leprosi Math. 8. *Domine si vis, potes me mundare* quod videtur importare qualitatem miraculorum effectivam permanentem.

Respondetur enim in illa sententia quòd Christus operabatur miracula quando & quomodo volebat, non ex aliquo habitu aut virtute permanente, sed ex assistentia divinæ potestatis, seu ex hoc quòd divina potestas præsto erat Christo, ut quotiescumque vellet movebatur actualiter ab ipso principali agente Deo, non quidem sic quòd hæc divina potestas subderetur voluntati humanæ Christi, sicut habitus subduntur humanæ voluntati ad operationes ejus, sed è contrà quòd humana Christi voluntas subderetur divinitati in omnibus, & divinitas uteretur humanitate Christi tanquam instrumento conjuncto personaliter, ita ut quæ vellet divinitas vellet & ipsa humanitas, & hoc sensu intelligitur illud Math. *Si vis, potes me mundare.*

Utraque hæc posterior sententia est probabilis: Et juxtà utramque R. hanc virtutem esse spiritualem: Et ad probat. in contrarium, D. Virtus spiritualis completa & permanens non potest recipi in corpore, Transeat: Virtus incompleta & transiens, N. Disparitas est quòd virtus completa & permanens est tantùm propter subjectum cui inhæret: Undè debet ipsi proportionari; at è contrà virtus incompleta & transiens, licèt ex parte quâ est accidens dependeat à subjecto, quia tamen est formaliter quid viale tendens ad aliud, debet illi potiùs quàm subjecto proportionari, via enim quatenùs via utrique termino à quo & ad quem duntaxat commensuratur. Undè ad axioma: Quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur; verum est si receptum habeat esse permanens & completum: Secùs si habeat esse transiens incompletum.

Dixi priùs Transeat. Ant. Posset enim negari, quia non videtur repugnare virtutem spiritualem subjectari in corpore, ex eo quòd corpus natum est obedire spiritui, non spiritus corpori; sic anima rationalis etsi spiritualis subjectatur in corpore, sic virtutes morales etsi spirituales subjectantur in potentiis sensitivis animæ.

Inst. Accidens spirituale qualecumque sit permanens aut transiens non potest existere existentiâ corporea, existentia enim debet proportionari subjecto quoad actum: atqui si reciperetur in subjecto corporeo, deberet existere existentiâ corporea:

 Ergo

Ergo. Prob. Min. Accidens habet existentiam à subjecto in quo recipitur: Ergo. Prob. Ant. Accidens definitur; *Ens in alio existens:* Ergo.

R. N. Min. ad probat. N. Ant. ad probat. explico definitionem: Quando igitur dicitur accidens, ens in subjecto existens, non est sensus quòd propriam existentiam habeat à subjecto tanquam à principio formali, habet enim sic à propria forma; undè sine subjecto potest divinitus existere; sed sensus est quòd cum sit debilior existentia indigeat ad exercitium existendi subjecto firmante & sustentante illam debilem existentiam. Porrò si istud officium Deus in Eucharistia potest accidenti præstare sine subjecto, quare non posset per subjectum corporeum, maximè cum accidens spiritnale de quo agimus, non recipiatur in corpore quatenùs est corporeum formaliter, sed quatenus est ens & substantia creata, quia in eo recipitur ratione potentiæ obedientialis quæ competit rebus creatis sub generali ratione entis & substantiæ creatæ. Confer diligenter quæ dicam in Tract. seq. de causalitate Sacramentorum.

Obj. 4°. Concil. Trid. Sess. 6. cap. 5. docet quòd nec Christi passio nec humanitas physicè efficiunt gratiam, sed solum meritoriè seu moraliter Ità P. Henno de Sacramentis in genere Disp. 7. q. 2. a. 1. Probat. 6.

R. nullam hac de re mentionem fieri in capite citato: Verum est quidem cap. 7. haberi, quòd causa meritoria justificationis nostræ sit Christus, sed nusquam dicit Concilium quòd sit tantùm causa meritoria & non physica; definit enim Concilium quòd certâ fide tenendum est, & certò constat inter Theologos, non quod inter ipsos controvertitur.

ARTICULUS III.

De Potentia animæ Christi respectu proprii Corporis & executionis suæ voluntatis.

Postquam S. Th. egit de potentia animæ Christi circà immutationes aliarum rerum, agit de ejusdem potentia in ordine ad seipsum.

Hic a. 3. o. Dico 1°. anima Christi secundum propriam virtutem quæ ipsi competit ut est anima humana, non habebat omnipotentiam immutandi proprium corpus à naturali dispositione, v. g. non poterat secundum hanc virtutem efficere ne corpus gravitaret, ne nutriretur, ne pateretur, &c. Tùm quia ut dictum est, secundum hanc virtutem non habebat potentiam immutandi exteriora corpora à cursu & ordine naturali: Ergo nec suum; tùm quia anima secundum propriam naturam habet determinatam proportionem ad suum corpus, ac per consequens non omnia, sed aliquid determinatum potest circà proprium corpus.

Nec obstat quòd esset beata, nec enim animæ beatæ habent hanc omnipotentiam. Insuper Christus non erat Beatus quoad omnia, assumpserat enim corpus passibile adeòque & corporis passibilis conditiones: Undè quod animæ beatæ possunt sine miraculo propter dotes gloriosas corporis beati, non poterat Christus sine miraculo, quia non assumpserat corpus gloriosum: Et ideò incessus super mare, claritas Transfigurationis, fuerunt miracula, ut docet D. Th. infrà q. 45. a. 2.

Ibid. Dico 2°. Si verò consideretur anima Christi, secundùm quod est instrumentum unitum Verbo, subdebatur ejus potestati omnis dispositio proprii corporis; exceptâ annihilatione & conservatione, ut art. præced. dictum est: Quia tamen virtus actionis non propriè attribuitur instrumento, sed principali agenti, talis omnipotentia magis attribuitur ipsi Verbo Dei quàm animæ Christi.

Dico 3°. animam Christi habuisse omnipotentiam respectu suæ voluntatis circà ea quæ voluit voluntate absolutâ adimplendâ per se, idque virtute propriâ, quia non conveniebat sapientiæ ejus, ut aliquid vellet per se facere quod suæ virtuti non subjaceret. Circa ea autem quæ voluit fieri per divinam virtutem, habuit omnipotentiam, non virtute propria, sed quatenùs erat instrumentum divinitatis. Tandem ea quæ voluit non voluntate absoluta, sed conditionata aut inefficaci, non semper fuerunt adimpleta, ut patet de voluntate transferendi ab eo calicem Passionis. *Ibid. a. 4. o.*

Sed difficultas est an Christus voluntate absoluta voluerit aliquid per alios adimplendum, quod non fuerit factum: Undè

Dico 4°. Nihil voluit Christus voluntate absolutâ & efficaci per alios adimplendum quod non fuit factum. Est Sylvii cum pluribus aliis contrà Cajet. Joan. à S. Th. Cabrera, &c.

Prob. ex D. Th. S. Doctor infrà q. 18. a. 5. docet voluntatem Christi humanam semper fuisse conformem divinæ, & quòd *Christus per voluntatem quæ est per modum rationis, semper idem volebat quod Deus.* Et q. 21. a. 4. dicit quòd *Christus nihil aliud voluit, nisi quod scivit Deum velle*; Undè concludit: *Et ideò omnis absoluta voluntas Christi etiam humana, impleta fuit, quia fuit Deo conformis.*

Prob. Ratione: Imprudentiæ est velle voluntate absolutâ & efficaci id quod certò constat non esse futurum: atqui Christus scientiâ beatâ certò sciebat omnia futura, ut diximus: Ergo non voluit absolutè & efficaciter id quod non erat, sivè per se sivè per alios, faciendum. Patet Conseq. quia à Christo removenda est omnis imprudentiæ labes.

Dices 1°. Marc. 7. dicitur de Christo quòd *Ingressus domum, neminem voluit scire & non potuit latere:* Ergo

R. hæc non de voluntate absoluta sed conditionata seu inefficaci esse intelligenda, ita ut sensus sit, Christum se gessisse exteriùs, sicut qui latere volunt, se scilicet subducendo, sed tamen per illam subductionem non potuisse latere, licèt aliundè potuerit si absolutè voluisset. Nec ullum ibi reperitur mendacium, quia id faciebat non animo fallendi, sed nos instruendi de fugienda ambitione & vana gloria.

Inst. Agatho Papa circà præfata verba in Epist. quæ refertur in 6. Synodo act. 4. & quæ recepta est act. 8. sic ait: „ Ergo ne ille hominum Conditor ac Redemptor in terris latere volens non „ potuit, nisi hoc ad humanam ejus voluntatem, „ quam temporaliter est dignatus assumere, redigatur: " Atqui hæc verba non possunt intelligi de voluntate conditionata & antecedente: Ergo. Prob. Min. Pontifex his verbis intendit probare præter voluntatem divinam in Christo esse humanam ex eo quòd voluntas divina semper impleatur & non humana: atqui si intelligatur de voluntate humana Christi conditionata & antecedente, id non probat, si quidem voluntas Dei antecedens & conditionata non etiam semper impleatur: Ergo.

R. N. Min. Ad probat. N. Maj. Intendit enim probare Pontifex præter voluntatem divinam in Christo esse humanam, non ex ratione allata, sed ex eo quòd Christus humanâ voluntate equidem conditionali & antecedente, voluerit aliquid quod non poterat propriâ suæ humanitatis virtute consequi; cùm tamen Deus nihil velit etiam voluntate antecedente & inefficaci, quod non possit per seipsum implere.

DIS-

DISSERTATIO XIV.

De defectibus corporis assumptis à Filio Dei.

D. Th. Q. 14.

ARTICULUS I.

Utrùm conveniens, an etiam necessarium fuerit corpus Christi subjacere defectibus?

Hic q. 14. a. 1. o. Dico 1°. Conveniens fuit Corpus Christi subjacere defectibus propter tria: 1°. Ut pro nobis satisfaceret. 2°. Ut veritatem humanæ naturæ comprobaret. 3°. Ut nobis fieret exemplum virtutis.

Est contrà Hæreticos qui dicti sunt Phantasiastæ & Aphthartodocetæ, qui auctore Juliano Halicarnasseo circà annum 476. dogmatisabant corpus Christi fuisse incorruptibile etiam ante Resurrectionem: In quem errorem impegit Justinianus Imperator sub finem vitæ, qui ideò Euthychium Patriarcham contrarium sentientem exulare jussit.

Quam hæresim, ultrà rationes D. Th. impugnant omnia sacræ Scripturæ testimonia, quæ Christum esuriisse, defatigatum, passum, mortuum probant: Hanc etiam impugnârunt Justinus Mart. Athanas. Basil. Nissenus, Chrysost. &c.

Dices contrà primam rationem D. Th. Si Christus corporis nostri defectus assumpsit ut pro nobis satisfaceret, sequitur quòd etiam pœnas inferni sustinuerit; eas enim Promeriti eramus. Ità quidem censuit & blasphemavit Calvinus.

R. N. Sequelam; non enim requiritur ad satisfactionem pro peccato alterius ut omnem pœnam ipsi debitam alter sustineat, sed sufficit quòd reddat æquivalens, quod & ultrà fecit Christus. Et sanè si valeat consequentia Calvini, sequeretur Christum debuisse in æternum sufferre pœnas inferni; eas enim in æternum promeriti sumus.

Dices 2°. S. Hilarius Pictaviensis lib. 10. de Trinit. ait: *Virtus corporis sine sensu pœnæ, vim pœnæ in se desævientis excepit.* Clemens Alexand. lib. 6. Strom. cap. 6. ait de Christo: *Ipse autem, ut semel dicam, impassibilis erat.* Hieron. in cap. 26. Matth. ait: *Erubescant qui putant Salvatorem timuisse mortem & Passionis pavore dixisse; Pater si fieri potest,* &c. Ergo.

R. ad Hilarium S. Thomam conari q. seq. a. 5. ad 1. eum sano sensu explicare dicendo quòd Hilarius à carne Christi non veritatem doloris, sed necessitatem excludere intendat, accipiendo necessitatem per comparationem ad causam primam horum defectuum quæ est peccatum.

S. Bonaventura in 3. dist. 10. a. 1. q. 1. narrat se audivisse Guillelmum Parisiensem dicentem se legisse librum in quo Hilarius se retractavit, quamvis enim conetur exponere dicendo quòd loquatur de divinitate ipsa.

Cæterùm si non falsò, saltem valdè obscurè hac in re videtur locutus Hilarius: Undè & in margine sæpè notatur quòd cautè sit legendus, & Bellarminus & Vasques apertè fatentur ipsius verba non posse sano sensu explicari.

Ad Clementem Alexand. R. ejus opera inter apocrypha recenseri à Gelasio Papa in Concil. Romano. Et in illis multas reperiri propositiones errorem sapientes. Sylvius q. seq. a. 5. ipsum explicat ut Hilarium de necessitate patiendi.

Ad Hieron. R. ipsum à Christo exclusisse timorem non absolutè, sed cum animi turbatione.

Ib. a. 2. o. Dico 2°. Respectivè ad voluntatem divinam in Christo, aut voluntatem humanam deliberatam, illi defectus fuerant Christo voluntarii objectivè; tùm quia eos voluntariè secundùm duplicem hanc voluntatem acceptavit; tùm quia poterat illos impedire, si voluisset: Respectivè autem ad ipsam naturam assumptam in Christo, illi defectus erant necessarii, quia sequebantur ex ejus principiis: Naturam enim ejusdem conditionis, non cum natura Adæ innocentis, sed cum nostra, assumpsit, juxtà illud ad Rom. 8. *Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati;* id est, habentem corpus ejusdem conditionis cujus est caro peccatrix: Undè

Dico 3°. Christus non contraxit hos defectus sicuti nos ex debito peccati, quo caruit, sed voluntariè eos suscepit: Quamvis enim una mortis & aliorum defectuum causa sit compositio ex contrariis, hæc tamen in statu naturæ innocentis sic impediebatur ut homo nec morti nec aliis defectibus subjacuisset si non peccasset: At verò Christus licet hujus statûs puritatem assumpserit, voluit tamen de statu nostro assumere passibilitatem provenientem ex compositione ex contrariis: Ergo. Ib. a. 3. o.

ARTICULUS II.

Utrùm Christus omnes defectus corporales hominum assumpserit?

Dico: Christus non assumpsit omnes defectus corporales hominum. ib. a. 4. o.

Prob. Christus assumpsit defectus humanos præcisè ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ: Ergo illos tantùm defectus assumere debuit qui consequuntur ex peccato communi totius naturæ humanæ, nec satisfactioni seu fini Incarnationis repugnat. Patet Conseq. Quia satisfactio quæ pœnalis est, debet respondere culpæ: Ergo culpæ communi pœna communis. Ibid.

Hinc inferes 1°. Christum assumpsisse famem, sitim, defatigationem, mortem, &c. quia hi omnibus hominibus seu toti naturæ conveniunt communiter ex peccato communi primi hominis. Ibid.

Inferes 2°. Christum non assumpsisse lepram, febrim, cæcitatem, claudicationem, aut quemvis alium morbum; quia hi defectus non consequuntur totam naturam immediatè propter peccatum primi parentis, sed causantur in aliquibus hominibus propter duas causas particulares & personales, scilicet vel propter exorbitantes passiones, potûs, victusve excessum; vel propter defectum virtutis formativæ. Quòd si aliquando videantur causari ex intemperie aut infectione aeris, id semper refunditur in defectum virtutis formativæ, quæ si perfecta foret, qualis fuit in Christo ex Spiritu sancto, illis posset resistere.

Inferes 3°. Christum non assumpsisse ignorantiam, pronitatem ad malum & difficultatem ad bonum etiam quatenus hi defectus originantur à corpore (sub qua ratione hìc considerantur ab Auctore) quia repugnant officio satisfaciendi & redimendi, quod est finis Incarnationis. Ibid.

Dices 1°. Christus potuit senescere ac tandem ex senio mori, etiamsi nullus eum interfecisset: atqui secundum plures Medicos nemo mori potest absque febri aut aliqua putrefactione: Ergo.

R. 1°. ad Min. Æque esse probabilem aliorum Medicorum sententiam asserentium mortem posse accidere sine morbo ex solo defectu caloris naturalis & humidi radicalis.

R. 2°. nos removere à Christo morbos qui particularibus accidunt ex causis specialibus assignatis, non illum qui toti naturæ communis esset ratione mortis.

Dices 2°. Christus assumpsit mortem: Ergo à fortiori morbos.

R. N. Conseq. Quia mors sequitur communiter naturam, sive nudè spectatam, sive peccato corruptam, non autem morbi qui proveniunt vel ex excessu, vel ex defectu individui.

Repones: Morbi sequuntur etiam naturam peccato corruptam seu ratione peccati: Sic si Adam non peccasset, absque morbo vixissemus: Ergo.

R. D. Ant. Morbi sequuntur naturam peccati cor-

corruptam immediate, N. Ant. Mediantibus causis assignatis, C. Unde non iidem in omnibus: Secùs mors, famea, &c.

Dices 3°. Isa. 53. dicitur de Christo: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit, & nos putavimus eum quasi leprosum*, &c. Ergo.

R. sensum horum verborum esse quòd Christus in passione tulerit pœnas peccatis nostris debitas, propter quas quasi Leprosus videbatur, seu quòd Judæi ab ipso quasi à Leproso abhorrebant.

Dices 4°. Christus assumpsit deformitatem corporis, juxtà illud Isa. 53. *Non est species neque decor, ... & quasi absconditus vultus ejus & despectus:* Ergo.

R. N. Ant. Et ad auctoritatem Isaiæ dico eam esse intelligendam non de constanti corporis Christi habitudine, nec de nativa ejus oris specie, sed de Passionis illius tempore, dùm mille Judæorum injuriis deformatum Christi corpus vix hominis speciem referebat. Ità Justinus Mart. Cyprianus, Cyrillus Alexand. Hieron. August. &c. Alii interpretantur de humanitate non secundùm se spectata, sed comparata ad divinitatem. Ità S. Cyrillus Alexand. Aug. Bern. &c. Alii de humanitate intelligunt quoad rationem nascendi, vivendi & moriendi, quam præ cæteris humillimam, abjectissimam & acerbissimam tenuit. Ità Hieron. & Chrysost.

Uno horum sensuum intelligendi veniunt Tertull. Origenes & Clemens Alexand. qui ex isto Isaiæ oraculo videntur docere formam Christi fuisse deformem. Vel sanè postponendi sunt numerosissimæ Patrum turmæ aliter sapientium.

Utrùm autem è contrà fuerit Christus specie excellenter liberali, vultuque insigniter venusto & egregio non constat: Illud enim Psal. 44. *Speciosus forma præ filiis hominum*, cui quidam Theologi cum vulgo innituntur, intelligunt communius Patres de pulchritudine animæ: Sic Basil. Cyril. Alexand. Theodoret. Irenæus, Aug. &c. Et quidem verè cùm dicatur *Speciosus formâ præ filiis hominum diffusa est gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus in æternum.* Quis credat ideò Christum à Patre benedictum ob egregiam vultus formam.

Neque repugnare censendi sunt Hieron. Chrysost. &c. dum in vultu Christi agnoscunt fulgorem ac majestatem: Non enim de nativa vultus ejus pulchritudine loquuntur, sed de quibusdam divinis ac prodigialibus signis, in ejus facie interdùm relucentibus, quibus v.g. Petrum traxit ad Pœnitentiam, quo tamen tempore nemo est qui Christi faciem, totumque corpus ejus vulneribus & verberibus deformatum non fateatur. Vel de adventitia ac transitoria venustate loquuntur, qualis fuit in Stephano protomartyre, act. 6.

Quapropter inter duas extremas sententias, mediam tenentes viam, existimamus dicendum speciem externam corporis Christi non fuisse insigniter venustam, neque insigniter deformem, ut spectantium oculos sola vel raperet, vel offenderet, sed pulchram mediocriter, utpote statui suo convenientem.

Ita D. Th. in Psal. 44. his verbis: „ Pulchritudinem Christus habuit secundùm quòd competebat ad statum & reverentiam suæ conditionis: „ Non est ergo intelligendum quòd Christus habuerit capillos flavos, vel fuerit rubeus, quia „ hoc non decuit eum. " Et in cap. 53. Isa. „ Christo non erat aspectus magnificus secundùm quod „ dicitur, quod species Priami digna est imperio.

DISSERTATIO XV.

De Defectibus animæ à Christo assumptis, ubi de ejus impeccabilitate.

D. Th. Q. 15.

ARTICULUS I.

Utrum in Christo fuerit potueritve esse peccatum?

Dico 1°. In Christo nullum fuit peccatum sive actuale sive originale. *Hic q. 15. a. 1. o.*

Est de fide: Quoad Originale patet ex illo Luc. 1. *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: Ideòque quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Ubi etiam insinuatur ratio Conclusionis: Quia Christus non descendit ab Adam per seminalem propagationem. Adde quòd ab instanti Conceptionis fuit plenus gratiâ, veritate ac beatitudine, quibuscum repugnat Peccatum Originale.

Quoad actuale ultrà jam dicta constat etiam ex Scriptura Joan. 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* 1. Pet. 2. *Qui peccatum non fecit.* Ad Heb. 7. *Talis decebat ut nobis esset Pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à Peccatoribus,*

Prob. utraque pars Ratione: Christus suscepit defectus nostros triplici de causa: 1°. Ut pro nobis satisfaceret. 2°. Ut veritatem humanæ naturæ comprobaret. 3°. Ut fieret exemplum virtutis: atqui ad hunc triplicem finem non modo peccatum non conducebat, sed potius oberat: Ergo. *Ibid.*
Prob. Min. Peccatum 1°. nihil operatur ad satisfactionem, sed potiùs eam impedit: Etenim *Dona iniquorum non probat Altissimus*, Eccli. 34. 2°. Peccatum non demonstrat veritatem naturæ humanæ, cùm sit contrà illam, rationem nempe evertens, & Angeli mali peccaverint & peccent. 3°. Peccatum non est in exemplum virtutis, cùm sit ipsi contrarium: Ergo.

Dices 1°. Christus fuit in Adam: Undè dicitur Rom. 1. *Factus ex semine David*: Ergo contraxit peccatum originale; undè & illius remedium assumpsit, scilicet Circumcisionem.

R. D. Ant. Christus fuit in Adam secundùm corpulentam substantiam, C. Secundùm seminalem rationem, N. Undè dicitur factus ex semine David materialiter, quia assumpsit carnem ex Virgine quæ descendit ex David viâ seminali, non tamen formaliter seu activè; assumpsit autem remedium non ut eo indigens, sed ut humilitatis exemplum nobis præberet. *Ib. ad 2.*

Insuper dato Christum fuisse ab Adamo secundùm seminalem propagationem, nihilominus in eo nec fuisset, nec esse potuisset peccatum originale, utpote repugnans nedum gratiæ habituali & beatitudini quibus ab instanti Conceptionis fuit ornatus, sed etiam ipsi gratiæ substantiali unionis.

Dices 2°. Christus moriens erupit si non in motus desperationis, saltem in verba desperationis dicendo: *Deus meus ut quid dereliquisti me* Matth. 27. Et in horto inordinate oravit dicens: *Pater si possibile est, transeat à me Calix iste.* Ità impius Calvinus in harmonia ad prædictum caput.

R. priora verba non esse desperantis, sed naturæ maximum dolorem patientis: Et certè ille non desperat qui jam beatitudinem est assecutus, certusque est eam fore perpetuam, nec est impatiens qui ex charitate liberrimè patitur. Posteriora verba sunt voluntatis sensualitatis seu conditionatæ, non voluntatis rationis & absolutæ.

Dices 3°. 2. ad Cor. 5. *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit.* Psal. 21. *Longè à salute mea verba delictorum meorum:* Et sic pluries alibi: Ergo.

R. sensum priorum verborum esse quòd Pater æternus fecerit Christum pro nobis peccatum, id est *Ib. ad 4.*

est hostiam pro peccatis nostris: Sicut Oseæ 4. dicitur: *Peccata populi mei comedent*, scilicet Sacerdotes, id est hostias pro peccato oblatas.

Ibid. ad 1. Ad posteriora Verba & alia similia, R. Christum peccata nostra vocare sua, quia loquitur in persona membrorum quorum est caput, vel quia suscepit illa diluenda quasi propria forent.

Dico 2°. Christus de lege Dei ordinaria erat impeccabilis.

Patet ex dictis: Quia per gratiam unionis infinitè sanctificabatur, habebat plenitudinem gratiæ & beatitudinem, quibus omnibus saltem de lege Dei ordinaria repugnat peccatum. Id etiam evincitur ex ratione D. Th. superiori Conclusione adducta.

Hæc omnia constant inter Theologos Catholicos: Sed gravissima restat difficultas: an etiam de potentia Dei absoluta Christus ut homo sit impeccabilis? Non hoc sensu quòd Deus conferat vires ad peccandum, ut præposterè somniavit Vasques, sed hoc sensu, si Deus per potentiam absolutam à Christo removeret gratiam habitualem & visionem beatificam, an præcisè vi gratiæ unionis Christus ut homo sit impeccabilis, peccato non solum cum unione composito, sed etiam peccato unionem destruente?

Negant Scotistæ cum suo Duce & Durando, quorum sententiam quidam gravissimis stringunt censuris à quibus abstinemus; quia quod Ecclesia non damnat, nec nos damnamus. Attamen pro sententia quæ est communis Thomistis & aliis Theologis, sit

ARTICULUS II.

Utrum Christus ut homo vi præcisè gratiæ unionis sit impeccabilis?

Dico: Christus ut homo vi præcisè gratiæ unionis peccare absolutè non potuit, sivè peccato cum unione composito, sive peccato unionem destruente.

Prob. 1°. auctoritate Patrum. Hilarius lib. 10. de Trinit. circà medium dicit Christum non potuisse peccare, *dum Christus est, eo quod qui Christus est non potuit amittere quod Christus est*. Anselm. lib. 2. *Cur homo Deus*, cap. 10. dicit de Christo; *In quo peccatum esse non poterat, quia Deus erat*. Rupertus lib. de voluntate Dei cap. 10. dicit quòd humanitas Christi, *non per creationem sed per assumptionem facta est creatura talis quæ peccare non solùm nollet, verùm etiam non posset*. Aug. in Enchyrid. cap. 40. & alibi docet *Christum esse impeccabilem per illam gratiam quâ à principio factus est homo Christus*. Dionysius Alexand. in Epist. contrà Paulum Samosat. dicit quòd *Si Christus non esset Deus, non esset alienus à potestate peccandi*: Ergo.

Dices cum Henno SS. Patres ità locutos fuisse, non quia unio hypostatica sit essentialiter incompossibilis secundum se cum peccato, aut sit ratio formalis impeccabilitatis in Christo, sed quia ratione illius Christo debentur gratia & visio beatifica, ratione quorum est formaliter proxime impeccabilis.

Sed contrà 1°. Secundum hanc solutionem sequitur quòd si Christus non esset beatus, quod est absolute possibile etiam secundùm Scotistas, foret peccabilis: atqui hoc est directè contrà omnia Patrum citata dicta, foret enim tunc adhuc Christus & Deus, ideo autem secundum illos est impeccabilis, quia est Christus & Deus.

Contrà 2°. Secundum hanc solutionem, si Christus non esset Deus & esset tamen beatus ut contingit in Angelis & Beatis, foret impeccabilis: atqui hoc expresse negat Dionysius Alexand. cit Ergo.

Contrà 3°. Ideò secundum Damascenum lib. 3. de fide cap. 19. & 20. & Synodum 6. generalem act. 8. & 11. actiones Dei non possunt esse peccata, quia sunt Theandricæ, id est Dei viriles: atqui ex vi præcisè unionis hypostaticæ, seclusis aliis, habent quòd sint Theandricæ: Ergo.

Et sanè mirum foret quòd sancti Patres nunquam citassent beatitudinem in Christo tanquam causam veram ejus impeccabilitatis, si hæc sit sola causa illius, & semper citassent unionem hypostaticam tanquam veram causam, quæ reverà non est causa secundùm Scotistas.

Prob. ratione: Si humanitas assumpta & subsistens per divinum suppositum Verbi posset peccare, peccatum refunderetur in ipsum Verbum: atqui Consequens est blasphemum & repugnans fidei: Ergo præcisè vi unionis, &c.

Prob. Sequela Maj. duplici medio 1°. Actiones sunt suppositorum, non solùm denominativè, ut volunt Scotistæ cum Vasquesio, sed etiam elicitivè: Ergo. Prob. Ant. 1°. Ex Concilio Florentino ubi Joannes Theologus ex Ordine Prædicatorum sess. 18. probat ex illo axiomate, essentiam divinam non generare, sed Patrem ratione essentiæ: atqui Pater non denominativè tantùm, sed & elicitivè generat ut quòd mediante essentia ut principio quo alias generans non distingueretur à generato: Ergo.

Nec valet si dicas cùm Henno id esse verum in divinis, non tamen in humanis. Contrà est enim quòd Joannes Theologus asserat istud axioma, ut commune, *juxtà omnium Philosophorum Scholam* Sess. 19. idque assentientibus Latinis & Græcis ac toto Concilio, adsertque exemplum de Jacob generante Joseph.

Repones cum eodem, id quidem esse rationem definitionis, non tamen definitionem Conciiii. Potest autem esse falsa ratio definitionis, etsi vera sit definitio, ut patet ex 7. Synodo; ubi quidam ex Patribus, ut probaret Angelos posse depingi, assumpsit principium falsum, eos scilicet esse corporeos.

Sed contrà: Etsi verum sit, hoc principium esse tantùm rationem definitionis adeoque non esse de fide, maximæ tamen est auctoritatis, utpotè quòd probàrunt suo assensu omnes Patres Latini & quo convicti fuère Græci. Undè sine urgenti ratione, vel nisi aliquod sequatur absurdum illud negare, temeritate videtur non vacare.

Prob. 2°. idem Ant. Si actiones Christi non sint suppositi divini elicitivè ut principii quod; sequitur quòd ejus actiones meritoriæ nullum valorem à supposito divino hauriant; quod non erunt Theandricæ, quòd Verbum non aliter concurrat ad actiones humanitatis quàm Pater aut Spiritus sanctus; quòd Verbum in humanitate subsistens pro nobis verè non meruerit, satisfecerit, redemerit: Quæ omnia videntur evertere veritatem nostri mysterii: Ergo.

3°. Licèt Personalitas seu subsistentia non sit operativa, suppositum tamen quod ex illa & natura exurgit, v. g. Petrus est reverà id quod agit, quod loquitur, quod ambulat, quod generat, mediante natura & potentiis ut principio quo; hic est communis hominum sensus: Et sanè si id cogantur admittere Scotistæ in divinis, quarè non in humanis? Quarè non in Christo, cujus suppositum est divinum?

Cæterum dato actiones esse suppositorum denominativè tantùm; non ideò evadunt Scotistæ: Quia ex hoc saltem sequitur quòd suppositum divinum posset denominari peccans & Deus peccator æquè propriè ac suppositum Petri, Petro peccante, dicitur peccator & peccans: sicut enim ista propositio: *Verbum ut subsistens in humanitate nos redemit, pro nobis meruit, pro nobis satisfecit*, est vera in proprietate & rigore sermonis, licet secundùm Scotistas actiones sint suppositorum denominative tantùm, ità & ista, *Verbum ut subsistens in humanitate peccat* humanitate peccante: Quòd sane pias aures offendit, & negant SS. Patres.

Nec refert quòd Deus possit dici crucifixus, mortuus, &c. sine indecentia; quia ut advertit S. Th. sup. q. 1. a. 1. ad 3. mors & similia sunt malum pœnæ à justitia Dei introductum & ad ejus

ejus gloriam ordinatum: Peccatum autem est indecentia moralis, eo quòd sit recessus à divina bonitate, sapientia & aliis regulis.

Prob. prima Sequela 2°. medio: Humanitas regitur, movetur & gubernatur à Verbo in omnibus operibus suis, non solum tanquam à causa generali (sub qua ratione omnia gubernat) sed ut à causa speciali movente & dirigente, sicut anima regit corpus, sicut ratio regit appetitum inferiorem: Ergo peccare non posset humanitas quin ejus peccatum refundatur in Rectoris Verbi vel infirmitatem vel malitiam; sicut dum excedit appetitus in motibus voluntariis, accusatur ratio non cohibens; dum peccat subditus, culpatur etiam annuens Prælatus; ita ut in hoc casu duo forent peccata in Christo, unum voluntatis humanæ malum operantis, aliud divinæ malum permittentis. Prob. Ant. Quando duo uniuntur, maximè si uniantur in natura vel persona, inferius subordinatur superiori, consequenter & ab ipso regitur, vel saltem illi incumbit specialis obligatio regendi, alias esset ordo præposterus: sic potentiæ inferiores ab intellectu & voluntate reguntur, sic membra subsunt capitis regimini: Item in civilibus, sic uxor à viro, liberi à Parentibus, famuli ab heris reguntur & gubernantur: atqui natura divina unitur in una verbi persona cum humana natura, & vi hujus unionis natura humana subordinatur divinæ tanquam inferius superiori: Ergo.

Confir. Conclusio duplici aliâ ratione: Humanitas Verbi vi præcisè unionis hypostaticæ est sancta sanctitate substantiali & infinitâ, atque intimè ac immobiliter unitur Regulæ rectæ operationis: atqui sanctitas infinita excludit nedum omne peccatum, sed etiam potentiam peccandi, quia quo major est sanctitas, eò magis elongatur à peccato, & quod conjungitur immobiliter regulæ rectæ operationis, non potest ab ea deviare seu recedere quòd fit per peccatum: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Non minus repugnat Verbo mors quàm peccatum, sicut enim est sanctitas per essentiam, ità est vita per essentiam: atqui hoc non obstante potest mori in natura assumpta & denominari mortuum: Ergo & peccare & denominari peccans.

R. D. Maj. Non minus repugnat Verbo mors in propria natura quàm peccatum, C. In alia natura, N. Et concessâ Min. N. Conseq. Ratio solutionis & Disparitatis est quod ut prius dicebam ex D. Th. mors sit malum physicum tantùm, ordinabile ad Deum & ad ejus gloriam: Undè nulla est repugnantia quòd causetur à Deo, seu ab eo toleretur, non quidem in natura propria, quia est vita per essentiam, sed in aliena natura; nec ulla indecentia quòd in ea denominetur mortuus: At verò peccatum est malum morale, nullatenùs ad Deum referibile, sed est ipsamet aversio & recessus à Deo: Undè ab ipso causari repugnat, sive in natura propria, sive in aliena.

Obj. 2°. Humanitas Christi est creata ex nihilo: atqui omnis creatura ex nihilo producta est, ab intrinseco & essentialiter defectibilis: Ergo humanitas Christi est ab intrinseco & essentialiter peccabilis.

R. D. Conseq. Humanitas Christi est ab intrinseco & essentialiter peccabilis, peccabilitate seu potentia peccandi remotâ & impeditâ, C. Conseq. Peccabilitate seu potentiâ peccandi proxima & expeditâ, N. Conseq. Igitur potentia proxima & expedita peccandi, non solùm importat rationem creaturæ factæ ex nihilo, neque solam entitatem voluntatis creatæ, sed & concursum ad malum, negationem assistentiæ specialis ad bonum & remotionem omnis alterius impedimenti, quale est nedum visio beatifica in Christo, sed & gratia unionis ut probatum est. Et quia peccabilitas simpliciter dicta importat potentiam peccandi proximam & expeditam, ideò dicendum est Christum esse simpliciter impeccabilem & quidem ab intrinseco, non quidem hoc sensu quod ex se & ex essentialibus id habeat, sed per gratiam unionis sibi intrinsecam, & suppositum ipsam intrinsecè sustentans, regens ac gubernans.

Inst. 1°. Humanitas Christi non obstante gratiâ unionis est libera: atqui ad libertatem requiritur potentia proxima ad malum & bonum: Ergo.

R. N. Min. ad libertatem enim non requiritur indifferentia contrarietatis ad bonum & malum, ut patet in Deo, sed sufficit libertas seu indifferentia contradictionis ad hoc bonum eligendum vel non eligendum.

Inst. 2°. Indifferentia contrarietatis seu specificationis est modus connaturalis & intrinsecùs operandi creaturæ humanæ: atqui subsistentia Verbi ipsi unita non mutat modum ejus operandi intrinsecum & connaturalem: Ergo. Prob. Min. Subsistentia Verbi ipsi unita non est ipsi principium operandi, sed purus terminus: Ergo.

R. N. Min. ad probat. D. Ant. Subsistentia Verbi humanitati unita non est ipsi principium *quo* operandi, C. Non est ipsius principii *quo* complementum constituens principium quod, N. Unde fit quod illam in ratione operativæ immutet, non quidem positivè illam elevando ad altiores operationes, nec illam determinando ad exercitium, sed impediendo, ne peccet, adeòque eam determinando quoad specificationem.

Inst. 3°. Christus habuit libertatem seu potentiam contrarietatis ad bonum & malum: Ergo. Prob. Ant. Christus poterat non obedire præcepto Patris de morte subeunda: atqui non obedire est peccatum & malum: Ergo. Patet Maj. Quia libere obedivit & obediendo meruit.

R. N. Ant. ad probat. D. Maj. Si ly *Non obedire* sumatur privative pro privatione observationis præcepti quod debet observari, N. Maj. Si ly *Non obedire* sumatur negativè pro sola negatione actus seu observationis præcepti quod non extat nec debet observari (de eo enim cui nullum est præceptum impositum etiam vere dicimus quòd præceptum non implet) C. Maj. sed non obedire hoc sensu non est peccatum: Undè, N. Conseq. De hoc argumento fusius infrà dùm de libertate Christi.

Inst. 4°. Christus ut homo potest peccare si vult: Ergo potest absolute peccare. Patet Conseq. Ex hoc enim quòd homo possit ambulare si vult, bene sequitur: Ergo potest absolutè ambulare.

R. N. Conseq. ad probat. Disparitas est quòd homo possit velle ambulare; Christus autem ut homo non possit velle peccare.

Obj. 3°. Verbum potest permittere peccatum humanitatis assumptæ: atqui positâ illâ permissione humanitas peccare posset: Ergo. Prob. Ant. Permissio peccati non est intrinsecè mala, si quidem Deus quotidie permittat peccata hominum: Ergo.

R. N. Ant. ad probat. D. Ant. Permissio peccati in natura non assumpta non est intrinsecè mala, C. In natura assumpta, N. Disparitas est quòd respectu actionum aliorum hominum Deus se habet ut causa & Provisor generalis eas dirigens juxtà exigentiam illorum & secundum providentiam generalem ad quam pertinet permittere quædam mala: at verò respectu actionum humanitatis assumptæ se habet ut causa & Provisor particularis, illas ponens tanquam actiones sui proprii suppositi & consequenter ut suo supposito specialiter imputabiles, ab illo enim procedunt ut principio quod particulari, & ipsi incumbit humanitatem illam regere ne peccet.

Inst. 1°. Nulla lege aut præcepto tenetur Verbum impedire peccatum humanitatis assumptæ: Ergo. Prob. Ant. Verbum est superius omni lege & præcepto: Ergo.

R. D. Ant. Nullâ lege aut præcepto propriè dicto, &c. C. Ant. Impropriè dicto, N. Ant. Ad

id

id enim tenetur ex ipsa sua natura quæ essentialiter est sancta & impeccabilis, peccaret autem si voluntatis humanæ assumptæ permitteret peccatum.

Repones: Si esset aliqua obligatio Verbo impediendi peccatum humanitatis assumptæ & eam in suis actibus dirigendi ne peccet, illa obligatio etiam competeret Patri & Spiritui sancto: atqui hoc dici nequit: Ergo. Patet Min. Quia talis obligatio si quæ sit, resultaret ex unione humanitatis quæ non est communis tribus Personis, sed soli Verbo specialis. Prob. Maj. 1°. Quia obligatio respicit voluntatem ut subjectum: atqui voluntas Verbi eadem est ac voluntas Patris & Spiritûs sancti: Ergo. 2°. Impedire peccata, gubernare humanitatem, illam movere ad bonum per auxilia, &c. sunt operationes ad extrà, quæ sunt communes toti Trinitati: Ergo.

R. D. Maj. Si, &c. illa obligatio etiam competeret Patri & Spiritui sancto indirectè & per accidens, seu ratione alterius, C. Maj. Directè & per se, N. Maj. Et ad hunc sensum, D. Min. N. Conseq. Solus ergo Filius tenetur per se & directè ad impedienda peccata humanitatis assumptæ, quia ista obligatio fundatur in unione hypostatica, quæ est soli Filio propria, & ratione cujus istam naturam specialiter respicit ut suam ejusque actiones ut suas, ac proindè fundamentum obligationis est ipsi soli proprium & consequenter ipse solus per se primò & directè obligatur. Quia tamen ejus voluntas, quæ est subjectum immediatum obligationis, est communis aliis Personis, ideò Pater & Spiritus sanctus indirectè & veluti per accidens, id est non ratione sui, sed ratione alterius Personæ quacum communem habent voluntatem & potentiam, ad idem etiam obligantur: Et hâc solutione satisfit probationibus Minoris & Maj. Adde tamen ad probationem secundam Maj. operationes ad extrà esse communes toti Trinitati secundùm providentiam generalem, non secundùm curam specialem quæ incumbit personæ Verbi ergà humanitatem assumptam, ut dictum est in præcedenti solutione.

Inst. 2°. Verbum ut est suppositum divinæ naturæ non meruit per actiones bonas naturæ assumptæ: Ergo per ejusdem actiones malas non peccaret.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd Verbum ut suppositum divinæ naturæ per actiones bonas naturæ assumptæ nihil obtulit alteri à se naturâ distincto & superiori, à quo possit præmium accipere & quod antecedenter non sit suum, quod tamen requiritur essentialiter ad rationem meriti. At verò permittendo actiones inhonestas in natura assumpta, consentiret voluntate divinâ in actiones suæ bonitati & sanctitati repugnantes easque eliceret ut suas, adeòque peccaret.

Inst. 3°. Actio mala naturæ assumptæ ut esset à Verbo, non esset peccatum. Ergo. Prob. Ant. Tùm quia voluntas Verbi est essentialiter Regula omnis rectitudinis: Ergo quod ab ea procedit non potest non esse rectum: Tùm quia illa actio non esset offensa Dei, nihil enim offenditur à seipso, essentiale est autem omni peccato esse offensam Dei: Ergo.

R. ex illa suppositione impossibili quòd actio mala posset esse à Verbo, sequi aliud impossibile, nempè hanc actionem esse simul peccatum & non peccatum, offensam & non offensam Dei, rectum & non rectum: Esset enim peccatum & offensa Dei, quia esset actio inhonesta disconveniens naturæ divinæ essentialiter determinatæ ad bonum: Non esset, quia ab ipso Deo & Regula totius rectitudinis procederet: Sicut v. g. si Deus per impossibile mentieretur, sequeretur aliud impossibile, hoc scilicet, mendacium esse peccatum & non peccatum, rectum & non rectum: Ex uno autem impossibili sequi aliud impossibile non est inconveniens.

Obj. 4°. Humanitas unita Verbo non peccat liberè: Ergo potest peccare. Patet. Ant. Quia hæc ejus contradictoria; *Humanitas unita Verbo peccat liberè*; est falsa. Patet etiam Conseq. Quia non peccare liberè, seu liberè non peccare supponit essentialiter posse peccare, ut constat ex essentia libere quòd est ad utrumlibet: Etiam patet à pari benè enim sequitur, Deus non creat alterum mundum liberè: Ergo potest creare: Ergo similiter.

R. D. Ant. Humanitas unita Verbo non peccat liberè, si negativè sumatur ex omni parte, tàm pro negatione peccati quam libertatis, ita ut sit sensus, non peccat nec ipsi liberum est peccare. C. Ant. si sumatur negativè tantum ex parte peccati & affirmativè ex parte libertatis, ita ut sit sensus, non peccat sed ipsi liberum est peccare, N. Ant. & Conseq. cum ejus probatione, quia procedit in hoc secundo sensu falsò. Ad paritatem autem dico quòd benè sequatur vi materiæ non vi formæ: Sic in eadem forma non sequitur, homo non volat liberè: Ergo potest volare.

Obj. 5°. Suppositum Verbi nullatenus influit in actiones humanitatis assumptæ: Ergo. Prob. Ant. Si influeret in actiones humanitatis assumptæ, specie differrent à nostris: atqui falsum Consequens: Ergo. Prob. Sequela. Variato principio agendi variatur actio ab illo specificata: Ergo.

R. N. Ant. ad probat. N. Sequelam. Ad probat. D. Ant. Variato principio quo & formali agendi variatur actio, C. Ab illo enim specificatur, quatenus totam vim agendi continet: Variato principio quod variatur actio, N. Subsistentia enim constituens suppositum concurrit tantùm ut conditio & complementum principii, quod agit.

Obj. 6°. Habens gratiam habitualem potest peccare peccato si non cum illa compossibili, saltem illam destruente: Ergo pariter habens gratiam unionis.

R. N. Conseq. & paritatem: Disparitas est 1°. quod gratia habitualis non constituat suppositum, sed ei advenit sicut alii habitus: Undè plures actiones possunt procedere à supposito, quæ non oriuntur à gratia habituali, inter quas potest esse peccatum mortale gratiam expellens. At verò gratia unionis constituit ipsum suppositum adeoque & principium quod omnium operationum quæ ab humanitate Christi procedunt, quarum nulla proindè potest esse mala, alias refunderetur in ipsum suppositum tanquam in principium quod & Rectorem deficientem.

Secunda Disparitas est quòd gratia habitualis subjaceat flexibilitati liberi arbitrii, quia est habitus & habitibus utimur cum volumus; nec hominem immobilitat in bono: Secus verò gratia unionis quæ nec est habitualis, nec accidentalis, sed substantialis, & hominem immobilitat in bono, quatenus illum conjungit immobiliter primæ regulæ rectæ operationis, scilicet Deo, multoque perfectius quam visio beatifica.

Tertia Disparitas est quòd gratia habitualis sit tantùm sanctitas finita & participatio diminuta divinæ naturæ ac ejus sanctitatis: Undè licet peccatum excludat, non tamen potentiam peccandi. At verò gratia unionis est summa & infinita sanctitas: undè non solum peccatum sed etiam peccandi potentiam excludit, quia cùm importet essentialiter oppositionem peccato & elongationem ab illo, quò major est, eò majorem oppositionem & perfectiorem elongationem à peccato importat; oppositio autem & elongatio non solùm à peccato, sed à potentia expedita peccandi, major & perfectior est quàm à peccato actuali tantum.

Consectaria.

Ex dictis colliges 1°. triplicem esse causam impeccabilitatis in Christo nempè gratiam unionis, gratiam habitualem quæ ratione conjunctionis ad gratiam unionis est in statu naturali & permanenti, & visionem beatificam.

Colliges 2°. in Christo nec originale peccatum, nec habituale personale, nec veniale, nec habitum vitiosum, nec ullam imperfectionem potuisse repe-

reperiri. Patet ex dictis: Quia per gratiam unionis Christus habet sanctitatem summam & quâ major extrà Deum dari non potest quæ proindè compati non potest ullum defectum moralem nec ullam propensionem ad illum.

Undè sequitur 1°. quòd si Christus ab Adamo seminaliter prodiisset, nihilominus peccatum originale non contraxisset. Nec refert quòd D. Th. suprà dicat in Christo non fuisse peccatum originale, quia non fuit in Adamo secundum seminalem rationem; hæc enim ratio est quidem sufficiens, sed non adæquata.

Sequitur 2°. quòd si verbum assumpsisset naturam prius subsistentem prædictis defectibus sordescentem, ipsa assumptione removerentur: Nec in hoc casu verum esset dicere demonstrato Christo, *Hic homo peccavit;* licet tamen verum esset dicere demonstrato Christo, *Hic homo creavit mundum.* Ratio disparitatis est quòd communicatio idiomatum non fit inter diversa supposita ejusdem naturæ, ut patet in divinis; quæ enim dicuntur de persona Patris, non dicuntur de persona Filii, sed inter naturas ejusdem suppositi: In primo autem casu foret diversitas suppositi, non in secundo.

Dices: Peccatum habituale non opponitur gratiæ unionis, neque contradictorie, quia oppositio contradictoria est affirmatio & negatio ejusdem formæ: Peccatum autem habituale non consistit in negatione gratiæ unionis; neque privativè, quia peccatum habituale non est privatio gratiæ unionis quæ nulli creaturæ est debita, sed gratiæ habitualis, & aliundè invenitur in puro homine in quo non est privatio, sed mera negatio gratiæ unionis; neque contrariè, quia cum gratia unionis sit substantialis, substantiæ non datur contrarium: Ergo potest compati cum peccato habituali.

R. peccatum habituale opponi gratiæ unionis oppositione privativa non quidem stricta, quæ tantùm reperitur inter privationem & formam subjecto debitam, sed largè sumpta pro incompossibilitate privationis cum forma sive debita sive indebita, sic enim est incompossibile peccatum habituale cum gratia unionis, eò quòd habeant effectus essentialiter repugnantes: Nam gratia unionis reddit animam sanctam, mundam, Deo gratam, ac specialiter amicam: Peccatum habituale è contrà eam reddit fœdam, immundam, Deo invisam ac objectum odii specialis. Undè potest etiam dici quòd inter se opponantur contradictoriè, non quidem contradictione formali, sed virtuali: propter effectus formales inter se repugnantes & contradictoriè oppositos.

ARTICULUS III.

Utrùm in Christo fuerit aut potuerit esse fomes peccati?

Fomes, qui alio nomine concupiscentia dicitur, potest considerari dupliciter; in actu primo & in actu secundo. Durandus existimavit fomitem in actu primo esse ipsum appetitum sensitivum secundum se sumptum ut inclinantem ad objecta sensibilia præcisè. Verum id sustineri non potest, aliàs fomes fuisset in Adamo in statu innocentiæ & foret in Beatis post Resurrectionem: In illo enim fuit & in istis erit appetitus sensitivus secundum se inclinans ad sensibilia. Item falsum dixisset Tridentinum fomitem esse ex peccato originali.

Hic a. 2. o. Fomes igitur in actu primo est appetitus sensitivus ut connotat privationem subjectionis ad rationem, seu quatenus expeditus & propensus ad actus circà objecta rationi contraria & illicita: Undè minus latè patet quàm appetitus sensitivus secundum se, hic enim fertur ad omnia objecta sensibilia sive licita, sive illicita. Fomes in actu secundo est ipse actus seu motus ipsius appetitus in objectum rationi contrarium & illicitum.

Dico 1°. Fomes in actu secundo nec fuit, nec absolutè potuit esse in Christo.

Prima pars est certa ex Synodo 5. generali Collat. 8. can. 12. ubi damnatur Theodorus Mopsuestenus quod dixerit *Alium esse Dei verbum, alium Christum, à passionibus animæ & desideriis carnis molestias patientem;* Et ex Patribus S. Leone Ep. 11. dicente quòd Christus non tentabatur illecebris, ex Aug. lib. 2. contrà duas Epist. Pelagian. c. 11. &c.

Patet etiam ratione: Fomes in actu secundo, hoc est motus inordinati appetitûs sensitivi non fuerunt in Adamo in statu innocentiæ, non erunt in Beatis, non fuerunt in B. Virgine: Ergo à fortiori in Christo.

Insuper tales motus inordinati forent Verbo imputabiles & peccaminosi: Ergo. Prob. Ant. Tales motus forent ipsi saltem interpretative voluntarii: Ergo imputabiles ad peccatum. Patet Conseq. quia cùm illi motus sint materialiter mali & contrà rationem, nihil deest ut sint peccatum formale nisi consensus. Prob. Ant. 1°. Verbum potest illos motus impedire & debet, quia ratione conjunctionis ipsi incumbit obligatio regendi humanitatem nedum ut rationalem, sed ut sensitivam. 2°. Illi motus essent ab illo tanquam à supposito nedum denominativè, sed etiam elicitive, ut suprà dictum est: Ergo.

Hâc ratione probata manet secunda pars, scilicet illos motus non potuisse absolutè esse in Christo.

Dices 1°. ex Apost. ad Heb. 2. Christus *fuit tentatus per omnia*: Ergo & per motus inordinatos appetitûs sensitivi.

R. Fuit tentatus per omnia absque peccato & indecentia morali repugnante suæ sanctitati, C. Secus, N. Unde neganda est Consequentia, ut patet ex probatione Conclusionis. *Hic q. 41. a. 1. ad 3.*

Dices 2°. Fuit in appetitu Christi tristitia de morte subeunda: atqui talis motus erat contrà rationem: Ergo. Prob. Min. Mors erat illi præcepta & eam volebat secundum rationem: Ergo.

R. N. Min. ad probat. D. Ant. Mors illi erat præcepta & eam volebat secundum rationem sub ea ratione sub qua de ea tristabatur, N. Sub alia ratione, C. Erat enim illi præcepta mors & eam volebat secundùm rationem ut erat redemptiva generis humani, de ea autem tristabatur quatenùs erat malum naturæ, in quo nihil est inordinatum nec contrà rationem.

Dico 2°. Fomes in actu primo non fuit in Christo, & probabilius esse non potuit absolute. *Hic a. 2. o.*

Prob. prima pars: 1°. Quantò virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tantò magis in eo debilitatur vis fomitis seu fomes in actu primo: atqui in Christo fuit virtus secundum perfectissimum gradum: Ergo. Min. patet ex dictis. Prob. Maj. Fomes in actu primo est inclinatio expedita appetitûs sensitivi in objectum contrà rationem: atqui virtus moralis quæ est in appetitu sensitivo minuit ejus inclinationem in id quod est contrà rationem, cùm reddat ipsum appetitum rationi subditum & tantò magis quantò perfectior est virtus: Ergo. *Ibid.*

2°. Verbum assumpsit humanos defectus qui sunt ordinabiles ad satisfaciendum pro peccatis: atqui fomes in actu primo non est ordinabilis ad satisfaciendum pro peccatis, sed è contra inclinat in oppositum: Ergo. Confir. In Adamo non fuit fomes peccati in actu primo, quia per justitiam originalem appetitus sensitivus perfecte subjiciebatur rationi: atqui gratia unionis quantum ad hunc effectum & elongationem à peccato longe prævalet justitiæ originali: Ergo. Hæc pars magis elucescet ex Probationibus secundæ partis. *Ibid.*

Prob. secunda pars 1°. Infinitæ sanctitati repugnat nedum motus inordinatus, sed etiam inclinatio ad illum: atqui Christus ex gratia unionis est infinitè sanctus, ut dictum est: Ergo. Prob. Maj. Summa sanctitas summè distat à peccato: atqui major est à peccato distantia non solùm opponi peccato, sed etiam ei quod ad peccatum inclinat: Ergo.

Probatur 2°. eadem pars: Fomes in actu primo est inclinatio & propensio appetitûs sensitivi expedita & proxima ex parte actûs primi ad motus inordinatos: atqui talis non potuit absolute esse in Christo: Ergo. Prob. Min. Potentia in actu primo ex-

expedita dicit carentiam impedimenti ex parte actûs primi ad operandum: atqui in Christo fuit necessario impedimentum ex parte actûs primi ad illos motus inordinatos: Ergo. Prob. Min. Unio hypostatica se tenet ex parte actus primi in ordine ad omnes operationes humanitatis Christi, cùm hæc non possit intelligi in actu primo potens ad operandum nisi intelligatur subsistens & existens; non autem subsistit nec existit nisi per Verbum: atqui unioni hypostaticæ essentialiter repugnant motus inordinati, ut patet ex prima Conclusione: Ergo.

Dices 1°. Fomes peccati seu propensio ad quæcumque delectabilia sivè licita sive illicita sequitur ad appetitum secundum se, ita ut homo creatus in natura pura sine justitia originali & peccato habuisset illam: atqui in Christo est appetitus sensitivus secundum se & non habet justitiam originalem: Ergo.

R. datâ Maj. D. Min. Et non habet justitiam originalem nec donum prævalens, N. Sed habet donum prævalens scilicet gratiam unionis, C. & N. Conseq.

Dices 2°. contrà secundam partem. S. Th. probat non esse in Christo fomitem in actu primo, quia habet virtutes in summo gradu: atqui de potentia Dei absoluta potuit assumi humanitas sine illis virtutibus: Ergo.

R. D. Maj. S. Th. probat, &c. quia habet virtutes in summo gradu, & hæc est ratio sufficiens ut excludatur de facto fomes à Christo, C. Et hæc est ratio adæquata, ut in eo absolutè non possit esse fomes, N. Unde N. Conseq.

ARTICULUS IV.

De cæteris animæ defectibus assumptis à Christo.

Quæritur 1°. Utrùm in Christo fuerit ignorantia?

Ib. ad 3. o. R. negativè: Quia in Christo fuit plenitudo scientiæ, ut supra dictum est.

Quæritur 2°. Utrùm anima Christi fuerit passibilis?

Ib. a. 4. o. Notandum ante Responsionem passiones animæ esse duplicis generis: Aliæ sunt corporales quibus anima patitur ad corporis læsionem; cùm enim sit forma corporis, consequens est quòd unum sit esse animæ & corporis, & ideò corpore perturbato per aliquam corpoream passionem, necesse est quòd anima per accidens perturbetur.

Aliæ sunt animales quæ vel sunt actus animæ, vel principalius animæ quàm corporis, ut affectiones appetitus sensitivi, & hæ propriissimè dicuntur passiones animæ. Hoc notato

Ibid. R. utrasque passiones fuisse in Christo: Quoad primas, quia corpus Christi fuit passibile & mortale: Ergo necesse fuit ut ejus anima hoc modo esset passibilis: Quoad secundas; quia affectiones appetitus sensitivi pertinent ad naturam hominis: Ergo fuerunt in Christo.

Ibid. Observandum est has passiones fuisse in Christo aliter ac in nobis quantùm ad tria. 1°. Quantum ad objectum; quia in nobis plerumque feruntur ad illicita. 2°. Quantùm ad principium; quia frequenter in nobis præveniunt judicium rationis. 3°. Quantum ad effectum; quia in nobis quandoque hujusmodi motus non sistunt in appetitu sensitivo, sed nonnunquam pertrahunt rationem & consensum obtinent: In Christo autem nihil istorum poterant; in quo omnes motus appetitûs sensitivi oriebantur secundum dispositionem rationis, vel positive moventis, vel prævidentis & permittentis: Quia erat semper in actuali usu rationis & perfectum habebat dominium super omnes suos affectus, ut definitur in 6. Synodo generali act. 11.

Undè cum apud veteres legitur in Christo non fuisse passiones, intelligendi sunt de passionibus pravis ut in nobis: Sic enim loquebantur propter Stoïcos qui passionum nomine, non nisi motus animi pravos intelligebant: Et hæ dicuntur perfectæ passiones, prout autem fuerunt in Christo, dicuntur propassiones.

Quæritur 3°. Utrùm in Christo fuerit dolor sensibilis.

R. affirmativè; tùm ex illo Isa. 53. *Verè dolores nostros ipse tulit;* tùm quia ad veritatem doloris sensibilis requiritur & sufficit læsio corporis & sensus læsionis: atqui corpus Christi lædi poterat, quia erat passibile & mortale; nec ei defuit sensus læsionis, cùm ejus anima perfectè habuerit omnes potentias naturales: Ergo. Ib. a. 5. o.

Quæ possunt objici ex Hilario, Clemente Alexand. require Dissert. præced. art. 1. obj. 2. consule etiam Sylvium hìc.

Quæritur 4°. Utrùm in Christo fuerit tristitia?

R. affirmativè; tùm ex illo Matth. 16. *Tristis est anima mea usque ad mortem;* tùm quia objectum seu motivum tristitiæ est nocivum, seu malum apprehensum sivè per rationem, sive per imaginationem: atqui anima Christi potuit interiùs apprehendere nocivum & quantum ad se ut mors ejus & passio, & quantùm ad alios, ut peccatum Discipulorum & occidentium ipsum: Ergo potuit tristari, aliter tamen ac nos, secundum tria discrimina superius assignata petitione secunda. Consule etiam Dissert. 10. de scientia beata Christi a. 1. obj. 2. Ib. a. 6. o.

Quæritur 5°. Utrum in Christo fuerit timor?

Nota 1°. Hìc non agi de timore ut est in voluntate, de quo suprà dum de dono timoris, sed de timore ut est actus appetitus sensitivi refugientis malum difficile, possibiliter tamen evitabile.

R. fuisse in Christo timorem; tum ex illo Marc. 14. *Cæpit Jesus pavere & tædere:* Tum quia potuit apprehendere malum ut futurum difficilè vitabile, v. g. mortem. ib. a. 7. o.

Dices: S. Th. in capite articuli dicit ex Philosopho timorem esse de malo futuro quidem sed evitabili: atqui Christus sciebat mortem non esse sibi evitabilem: Ergo.

R. S. Th. intelligendum esse de timore per modum actus perfecti & efficacis qui inducit ad consulendum de medio evadendi, & ad quem auditores debent induci à Rhetore, ut dicit Philosophus 2. Reth. c. 5. *Timor ad consulendum inducit, non enim de re consulit de qua nulla spes apparet.* Non verò de timore, qui à Damasceno lib. 3. c. 13. vocatur naturalis, ab aliis simplex displicentia, qui est actus animæ naturaliter refugientis malum & seipsam viresque suas contrahentis contrà illud. Et hanc esse mentem D. Th. patet ex hoc quòd in o. ejusdem art. distinguens duplicem metum, unum de malo certò futuro, alium de malo cum incertitudine, hunc de Christo negat, illum ipsi tribuit.

Quæritur 6°. Utrùm in Christo fuerit admiratio?

R. sub distinctione: Respectivè ad scientiam experimentalem fuit in Christo admiratio, non respectivè ad scientiam divinam beatam & infusam. Prob. Admiratio est intenta animæ applicatio ad aliquid novum & insolitum: atqui secundùm scientiam divinam beatam & infusam, non fuit illi aliquid novum, secundùm autem scientiam experimentalem poterat esse aliquid novum, in quantum non omnia quotidie occurrebant: Ergo. Unde Math. 8. dicitur: *Audiens Jesus* (scilicet verba Centurionis) *miratus est.* Consule Sylvium hìc. Ib. a. 8. o.

Quæritur 7°. Utrùm in Christo fuerit ira?

R. affirmative ex illo Psal. 68. *Zelus domus tuæ comedit me,* quo incensus ejecit vendentes & ementes de Templo: Unde & Marc. 3. dicitur: *Circumspiciens eos cum ira.* Ratio est; quia ira est effectus tristitiæ quatenùs ex malo sibi vel aliis illato quis tristatur & inde intendit vindictam: atqui in Christo fuit tristitia & potuit appetere vindictam secundùm ordinem justitiæ; sic enim ira non est peccatum & vocatur ira per zelum: Ergo. Ib. a. 9.

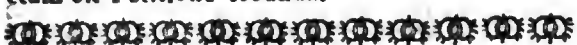
Quæritur 8°. Utrùm Christus fuerit viator & comprehensor?

R. affirmative. Fuit comprehensor, quia beatitudinem animæ obtinebat, videbat enim clarè Ib. a. 10. o.

Deum & eo fruebatur. Fuit viator, quia quantùm ad aliqua beatitudo ipsi deerat: Nam anima ejus erat passibilis & corpus passibile ac mortale, ut dictum est.

Quod ut melius intelligas; Nota animam Christi posse considerari dupliciter. 1°. In ordine ad Deum, quatenùs scilicet per id quod est ipsi proprium, id est per intellectum & voluntatem fertur in Deum: Et hoc modo Christus erat comprehensor secundum animam, quia ferebatur in Deum, eum clare videndo & amando.

Alio modo potest considerari anima Christi secundum ordinem ad corpus, seu quatenus est forma corporis; & hoc modo Christus erat viator secundum animam, quia informabat corpus passibile & mortale, ipsaque erat passibilis tùm passione corporali quæ provenit ex læsione corporis, tum passione animali quæ vel est propria animæ vel principalius est animæ quam corporis, ut dictum est Petitione secundâ.

DISSERTATIO XVI.

De Consequentibus unionem quantùm ad ea quæ conveniunt Christo secundum esse & fieri, seu de communicatione Idiomatum.

D. Th. Q. 16.

Postquam S. Th. in præcedentibus egit de mysterio Incarnationis quantùm ad essentiam & substantiam unionis atque de aliis ad illam pertinentibus; nunc incipit agere de consequentibus ad unionem. Et in hac quæstione agit de consequentibus ad unionem quantùm ad esse & fieri, hoc est de modo loquendi de hoc Mysterio. Doctoris enim Catholici partes sunt, non solum veritates fidei scire, sed etiam modum loquendi de illis per communicationem Idiomatum: Undè sit

ARTICULUS I.

Utrum admittenda sit in Christo Communicatio Idiomatum?

Nota 1°. *Idioma* græcè, idem est ac latinè *Proprietas:* Undè communicatio Idiomatum, est communicatio Proprietatum: Non tamen sic intelligimus quod proprietates naturæ divinæ sint realiter communicatæ humanitati, & è contrà, quasi humanitas sit facta æterna, omnipotens, &c. & divinitas sit facta mortalis, passibilis, &c.; si quidem contrà Eutychem definitum sit naturas inter se manere inconfusas & distinctas cum suis proprietatibus. Sed sic intelligimus quòd ratione unionis hypostaticæ, attributa divina possint de homine prædicari, & attributa humana de Deo.

Undè definiri potest communicatio Idiomatum: *Naturæ divinæ & humanæ earumque proprietatum de se invicem mutua prædicatio.* Dico, naturæ divinæ & humanæ; quia licet in rigore vi vocis, communicatio Idiomatum importet tantùm communicationem proprietatum, tamen usus invaluit apud Theologos ut etiam tribueretur mutuæ prædicationi naturarum in concreto.

Nota 2°. Idiomata seu Proprietates de quibus hìc est Quæstio esse triplicis generis. Primi generis sunt quæ conveniunt Christo ratione solius divinitatis independenter ab unione hypostatica, ut sunt esse æternus, omnipotens, immensus, &c. Secundi generis sunt quæ ipsi conveniunt ratione solius humanitatis independenter ab unione, ita ut puro homini convenire possint, ut esse passibilis, mortalis, mortuus, &c. Tertii generis sunt quæ Christo conveniunt ratione utriusque naturæ simul, ut esse mediator, Redemptor, mereri seu satisfacere ex rigore justitiæ.

Nota 3°. Communicationem Idiomatum in Christo fundari, tùm in unione hypostatica, ratione cujus unum & idem suppositum duplicem habet naturam divinam & humanam; tùm in eo quòd nomina concreta, licèt primariò formam significent, eam tamen significant in obliquo & suppositum in recto pro quo supponunt: Ita ut homo, v. g. sit suppositum habens humanitatem, Deus suppositum habens divinitatem: Undè cùm in Christo sit unum & idem suppositum habens naturam divinam & humanam, verum est dicere *Deus est homo*, & è contrà; quia facit hunc sensum, *suppositum habens divinitatem est suppositum habens humanitatem*, quod est verum: Sicut est verum dicere, album est dulce; quia sensus est, subjectum habens albedinem est subjectum habens dulcedinem. Hinc sequitur ulteriùs communicatio proprietatum, quia si sit idem suppositum habens utramque naturam ut propriam & suam, & importetur in recto, possunt de illo prædicari utriusque naturæ proprietates: Undè verum est dicere designato Christo, Deus est natus, mortalis, passibilis, &c. Quia sensus est, hoc suppositum habens divinitatem est natum, mortale, passibile, &c. Ratione naturæ humanæ; seu est habens naturam natam, mortalem, passibilem, &c. Et è contrà verum est dicere designato Christo, homo est immortalis, æternus, omnipotens; Quia sensus est, hoc suppositum habens humanitatem est immortale, æternum, &c. ratione nempè suæ naturæ divinæ: sicut verum est dicere, homo est corporeus, homo est animalis, quia est idem subjectum habens corpus & animam.

Hæc est communis Doctrina Theologorum & Philosophorum, cui solus contradicit Vasques, volens in nominibus concretis supposita importari in obliquo & formam in recto, ut dum dico *Deus* sensus sit, *natura divina existens in supposito.* Verùm secundùm hanc doctrinam, falsum esset dicere, Deus est homo, quia falsum est quòd natura divina existens in supposito sit natura humana existens in supposito; & sic nulla esset communicatio Idiomatum, quæ tamen necessariò est admittenda, ut modò dicemus. Item falsum esset dicere, Deus generat, qui falsum est dicere, natura divina existens in supposito generat. Igitur

Dico: In Christo admittenda est Idiomatum communicatio. Est de fide. *Hic q.16. a.4.& 5.*

Prob. 1°. Ex Scriptura tribuente homini quæ sunt propria naturæ divinæ & è contrà. Sic 1. Cor. 2. Dominus gloriæ seu Deus dicitur *Crucifixus.* Ad Rom. 8. Filius Dei dicitur pro nobis *Traditus.* Joan. 8. Dicitur Christum hominem esse antequam Abraham fieret. Similiter in Symbolo Apostolorum legitur, Filium Dei unicum de Spiritu sancto conceptum, de Virgine natum, passum, crucifixum, mortuum & sepultum.

Prob. 2°. Ex Concilio Ephesino definiente contrà Nestorianos B. Virginem esse verè Matrem Dei; quia ille homo cujus est Mater, est verè Deus. Item ex Patribus qui communiter communicationem Idiomatum usurpant & necessariò admittendam affirmant.

Patet etiam ratione fundamentali hujus communicationis, de qua modò: Ubi enim est unitas suppositi in duabus naturis, tàm naturæ quàm proprietates earum, possunt de se invicem prædicari in concreto, quia concretum in recto significat suppositum & supponit pro illo, ut dictum est: Ergo.

Ex dictis colliges Regulam generalem communicationis Idiomatum esse hanc.

Regula Communicationis Idiomatum?

Concreta de concretis tàm naturarum quàm proprietatum possunt de se invicem prædicari regulariter loquendo: Quia in talibus prædicationibus servatur idem suppositum seu subjectum. Abstracta verò de abstractis, abstracta de concretis & concreta de abstractis non possunt de se invicem prædicari saltem formaliter: Quia non servatur *Ib.a.5.6.*

vatur in illis prædicationibus idem suppositum, seu idem subjectum.

Hinc verum est dicere, Deus est homo, homo est Deus, Deus est natus, passus, mortalis, homo est immortalis, æternus; mortalis est immortalis, æternus est temporalis. Falsum autem est dicere, Deitas est humanitas, immortalitas est mortalitas, Deus est humanitas. Neque etiam in sensu saltem formali potest dici, hic homo est divinitas, divinitas est hic homo: voco sensum formalem qui habetur vi dispositionis terminorum: Quia tamen materialiter & per accidens suppositum hujus subjecti & hujus prædicati *homo* est ipsa divinitas, indè fit quòd in sensu materiali & identico veræ sint istæ propositiones.

Dixi in prima parte Regulæ, *Regulariter loquendo:* Quia varias patitur exceptiones.

1°. Excipiuntur attributa negativa negativè sumpta: Undè falsum esset dicere, hic homo, seu Christus est incorporeus, sumpto ly *incorporeus* negativè pro remotione omnis corporeitatis, secùs si sumatur positivè pro forma incorporeitatis.

2°. Excipiuntur attributa soli naturæ vel soli supposito convenientia: Hinc non potest dici, *Verbum fuit assumptum*, nec *homo assumpsit*, licèt verè dicatur Verbum assumpsit & humanitas fuit assumpta.

3°. Ut paucis plura comprehendam, excipiuntur attributa vel quæ repugnant subjecto, ut esse purus homo, filius adoptivus; vel quæ sunt ambigua & conveniunt cum modo loquendi Hæreticorum: Vel quæ indifferenter conveniunt naturæ & supposito, & tamen huic supposito divino repugnant ut esse creatura: vel quæ important appellationem ratione cujus supposito non conveniunt, aut tollunt eam ratione cujus conveniunt, ut Christus quatenùs homo est immortalis.

Notant insuper Auctores has & alias varias exceptiones non semper & solùm esse expendendas juxtà Regulas Dialectices, sed colligendas ex usu vel ex doctrina Patrum. De his plura & non parum intricata in Auctoribus.

Dices: Canit Ecclesia, *In ligno quando mortua vita fuit.*

R. Ecclesiæ locutionem esse metaphoricam; quia nomine vitæ significatur Deus qui est vita per essentiam. Ad solvendas & intelligendas aliquas Patrum locutiones quæ videntur supradictis contrariæ, advertendum quòd sicut sumunt aliquando concreta pro abstractis, ut quando canit Ecclesia: *Tu ad liberandum suscepturus hominem;* ità etiam aliquando sumunt abstracta pro concretis, ut quando dixit Fulgentius Q. 2. ad Ferrandum, *Divinitatem passam*, id est Deum.

ARTICULUS II.

Breviter discutiuntur cæteri Articuli D. Thomæ.

Quæritur 1°. Utrùm hæc propositio, *Deus est homo*, sit vera & propria: Item utrùm sit essentialis & per se.

Ib. a. 1. o. R. Ad primum affirmative. Prob. Ly *Deus* in hac propositione supponit pro persona Filii: atqui verè & propriè dicitur de persona Filii quòd sit homo; species enim verè & propriè prædicatur de quolibet suo supposito: Ergo. Patet Maj. Quia ex Regula Dialecticæ, talia sunt subjecta quoad suppositionem qualia permittuntur à suis prædicatis: Et ideò, v. g. in hac propositione *Deus generat;* ly *Deus* supponit pro persona Patris.

R. ad secundum cum distinctione Cajet. Si ly *Deus* in hac propositione supponat pro persona Filii ut subsistente in natura divina, propositio erit accidentalis logicè, quia subjecto sic accepto prædicatum convenit contingenter: Physicè tamen non erit accidentalis, sed substantialis, quia prædicatum non est accidens physicum sed substantia & quidem substantialiter unita subjecto: Undè ratione Nestorianismi tutiùs dicitur prædicatio substantialis quam accidentalis.

Si verò ly *Deus* in hac propositione accipiatur pro persona Filii ut subsistente in natura humana, prout ex communi usu Christianorum accipitur; apud eos enim Deus in hac propositione idem est quoad rem ac Jesus, ac Christus, ac Emmanuel. Tunc propositio erit essentialis & per se, utpotè prædicatio speciei de suo individuo, non minus quàm hæc, Petrus est homo, non quidem ratione formæ significatæ per subjectum, sed ratione suppositi.

Petes: Utrum homo prædicetur univoce de Deo & de nobis in hoc mysterio? Dico de Deo, quia certum est prædicari univoce de Christo, de Jesu, de Emmanuele & de nobis.

R. quòd si ad univocationem requiratur tantùm quòd prædicatum retineat eandem omnino significationem, homo prædicetur univoce de nobis & de Deo etiam supponente pro persona Filii ut subsistente in natura divina. Si verò, ut quidam volunt, ad univocationem requiratur quòd prædicatum ultrà eandem significationem retineat etiam eundem modum conveniendi subjecto, tunc homo prædicatur univoce de nobis & de Deo tantùm supponente pro persona Filii ut subsistente in natura humana. Patet ex dictis.

Quæritur 2°. Qualis sit hæc propositio, *Homo est Deus?*

R. talem esse qualis est præcedens: Quia subjectum *Homo* in hac propositione, ratione sui prædicati supponit eo modo quo *Deus* in priori, non autem indeterminatè, ut quidam volunt, alias verum esset dicere, *Homo non est Deus*, quod refugiunt aures catholicæ. *Ib. a. 2. o.*

Quæritur 3°. Utrum Christus possit dici homo dominicus?

R. negativè; quia significaretur quòd suppositum divinum non esset realiter & essentialiter dominus, sed tantum denominativè & participativè: Quâ ratione etiam non debet dici, *Deifer, Deificatus*, &c. Unde Aug. hunc modum loquendi correxit lib. 1. Retract. c. 19. licèt addat id posse *Nonnulla ratione defendi*, scilicet ratione humanitatis quæ potest dici dominica, quatenus est distincta à supposito divino & ad illud ratione unionis pertinet: Et ità explicandi sunt quidam Patres qui tales modos loquendi usurpàrunt. *Ib. a. 3. o.*

Utrum autem possit dici Christus, homo divinus? affirmat Auctor ad 3. Quia licèt Ly *Divinum* sit nomen adjectivum, usus tamen invaluit ut dicamus divina non solùm denominativè quæ sunt Dei, sed etiam essentialiter quæ sunt ipsemet Deus: Unde dicimus, *Verbum divinum, personam divinam.*

Quæritur 4°. Quid sit dicendum de istis propositionibus, *Deus factus est homo: Homo factus est Deus?*

R. primam esse veram & propriam: Patet ex illo Joan. 1. *Verbum caro factum est*; & ex illo Symboli, *Et homo factus est.* Ratio est quia unumquodque dicitur fieri aut factum esse, id quod de novo de ipso prædicatur: Atqui de Deo seu verbo quod est ab æterno de novo prædicatur homo: Ergo. *ib. a. 6. o.*

Secunda verò propositio est falsa: Quia cùm subjectum *Homo* supponat in hac propositione pro persona Verbi, sensus esset quòd suppositum seu persona quæ ab æterno est Deus, facta esset in tempore Deus, seu quòd aliquis homo præexistens factus esset Deus. Quod utrumque est falsum. *ib. a. 7. o.*

Notat tamen S. Doctor quòd hæc propositio, *Homo factus est Deus*, posset admitti in hoc sensu improprio, aliquâ actione factum est ut homo sit Deus.

Dices: Deus est factus homo: Ergo per conversionem homo est factus Deus.

R. non esse ibi bonam conversionem, quia totum prædicatum non convertitur: Unde debet dici: Ergo is qui est homo factus est Deus, quod est verum.

 Quæ-

Quæritur 5°. Utrùm hæc propositio sit simpliciter concedenda, *Christus est creatura?*

Ib. a. 8. o. R. negativè ad evitandam suspicionem hæresis Arianæ. Addo: Et quia est falsa, ut docet S. Doct. in 3. d. 11. q. 1. a. 2. his verbis: *Christus non potest dici creatura, non tantùm ad evitandum errorem Arii, ut quidam dicunt, sed etiam ad vitandam falsitatem.*

Ratio est, quia licèt prædicata quæ non sunt nata convenire personæ nisi ratione naturæ vel partis ejus, sicut pati, mori, &c. possint simpliciter dici de Christo, quamvis habeant repugnantiam ad personam æternam: Ea tamen quæ nata sunt convenire personæ non solùm ratione naturæ sed etiam ratione ipsius personæ, si habeant repugnantiam ad personam non possunt de ipsa simpliciter prædicari, sed cum addito, aliàs verum esset dicere simpliciter: *Christus incepit esse, Christus non semper fuit*, &c. Porrò esse creaturam, sicut esse factum simpliciter seu creatum est tale; creatio enim est rerum subsistentium & respicit esse seu subsistere. * Quòd si aliquando Patres sic locuti fuerint, in eorum dictis subintelligenda est determinatio *in quantum homo.*

* ib. ad 1.

Dices: De Christo prædicatur simpliciter homo: Ergo & creatura. Prob. Conseq. De quocumque prædicatur inferius, prædicatur & superius: Atqui creatura est superius ad hominem: Ergo.

R. N. Conseq. Ad Probat. N. Min. cum Auctore qui in 3. d. 11. q. 1. a. 2. ad 2. dicit quòd *Creatura non sit superius ad hominem, quia creatura magis respicit esse quàm naturam*; homo autem quando prædicatur magis significat naturam quàm esse seu existentiam, non enim formaliter est homo quia habet esse, sed quia habet naturam humanam.

Quæritur 6°. Utrum hæc propositio, *Hic homo*, designato Christo, *incepit esse*, sit vitanda?

ib. a. 9. R. affirmativè propter duplicem rationem, tùm ob Arianismum, tùm ob falsitatem. Licèt enim persona Verbi pro qua supponit *Christus* inceperit esse homo, non tamen incepit simpliciter.

Quæritur 7°. Quid dicendum de istis propositionibus: *Christus secundum quòd homo, est creatura; Christus secundùm quòd homo, est Deus; Christus secundùm quod homo, est persona.*

Ib. a. 10. o. R. primam esse magis concedendam quàm negandam. Secundam è contrà magis esse negandam quàm affirmandam: * Quia terminus in reduplicatione positus magis tenetur pro natura quàm pro supposito.

* Ib. a. 11. o.

Ib. a. 12. o. Ad tertiam R. quòd si homo sumatur omninò reduplicativè ita ut Ly secundum reduplicet rationem formalem cur sit persona, sit falsa, quia significaretur quòd in Christo foret persona creata cujus radix esset ipsa humanitas. Admittitur tamen ut vera si Ly homo teneatur pro supposito, vel si specificativè sumatur, hoc modo Christus ut in humanitate subsistens est persona. Sed nullatenus est usurpanda, quia favet Nestorianis.

✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠

DISSERTATIO XVII.

De Pertinentibus ad unitatem in Christo quantùm ad esse.

D. Th. Q. 17.

ARTICULUS I.

Utrùm Christus sit unum vel duo?

Hic q. 17. a. 1. o. Dico: Christus tàm masculine quàm neutraliter est unus & unum, non duo. Prima pars est de fide contrà Nestorianos qui admittebant in Christo duas personas: Unus enim masculinè significat personam. Undè in Symbolo S. Athanas. *Non duo tamen sed unus est Christus:* Et in Nicæno, *Credo in unum Dominum Jesum Christum.* Et ità definitur in Concil. Ephes. can. 13. Ibid.

Prob. utraque pars: Licet unum neutraliter sit naturæ significativum & sint duæ naturæ in Christo, attamen unitas vel pluralitas in Christo, sive neutraliter, sivè masculine non est accipienda secundùm naturas, sed tantùm secundùm supposita: Atqui unum est suppositum in Christo: Ergo. Prob. Maj. Non potest dici Christus unus vel plures, unum vel plura, nisi secundùm quod possunt de illo prædicari unus vel plures, unum vel plura: Nam unumquodque dicitur tale in quantum de illo prædicatur tale, & si non prædicatur non est tale: sic Petrus non est homo si de illo non prædicatur homo; & è contrà est homo si de illo prædicatur homo: Atqui non sunt aliqua duo quæ possunt prædicari de Christo; humanitas enim in abstracto non prædicatur de Christo, sed tantùm in concreto ratione suppositi: Ergo unitas vel pluralitas in Christo sivè masculine sivè neutraliter non est accipienda secundùm naturas sed secundùm supposita. Confir. Licèt in Petro sint duo, corpus & anima, quia tamen de illo non prædicantur, Petrus non est duo, sed unus & unum.

Dices 1°. Secundùm Aug. & alios Patres, Christus est aliud & aliud: Atqui aliud & aliud sunt duo: Ergo.

R. intelligendos esse in sensu causali, sic ut significent Christum habere aliam & aliam naturam, ut expressè tradit Nazianzenus in Epist. ad Elidonium his verbis: *Si oportet compendiosè dicere aliud quidem & aliud, ea ex quibus salvator est.* Undè ad Min. D. aliud & aliud sunt duo, si Ly aliud tribuatur subjecto expresso in recto, C. quia tunc importat diversitatem naturæ & suppositi, cùm enim sit relativum substantiæ, propriè refertur ad suppositum; si Ly aliud tribuatur subjecto in obliquo, ut, *In Christo aliud est divinitas, aliud humanitas; in Christo aliud flagellis subjicitur, aliud miraculis coruscat*, N. Quia *aliud* sic attributum importat tantùm diversitatem naturarum, quod verum est; in Christo enim est humanitas, sed tamen Christus non est humanitas. Undè dùm S. Doctor q. 2. a. 3. dixit Ly aliud non importare diversitatem suppositi, hoc intelligebat secundùm quod Christo à Patribus tribuitur, qui nempe intelligendi sunt in sensu causali, ut diximus. Ib. ad 2.

Dices 2°. Tres personæ divinæ dicuntur unum neutraliter ob unitatem naturæ: Ergo Christus debet dici duo neutraliter ob diversitatem naturæ.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd in Mysterio divinæ Trinitatis natura divina prædicatur etiam in abstracto de tribus personis, & ideo simpliciter potest dici quòd tres personæ sint unum. Sed in Mysterio Incarnationis non prædicantur ambæ naturæ in abstracto de Christo; & ideò non potest simpliciter dici quod Christus sit duo. Ib. ad 5.

Dices 3°. album non est unum sed duo, licet albedo non possit de albo prædicari in abstracto: Ergo nulla est ratio D. Th.

R. N. Conseq. Quia album habet duo esse, substantiale scilicet & accidentale: Unde oritur quòd sit duo: In Christo autem nullum est principium ut possit esse duo; non suppositum, quia unicum est; non naturæ, quia una, scilicet humanitas, non prædicatur de eo in abstracto, & aliunde non habet duo esse.

Petes utrùm posset dici, *Christus est divinitas & humanitas simul?*

Ex una parte multi Patres sic locuti sunt, Leo, Aug. Bern. &c. Ex alia parte damnatur in Concil. Constantiensi Sess. 15. hæc propositio Joannis Hus, *Duæ naturæ Divinitas & humanitas sunt unus Christus.*

R. 1°. hanc propositionem esse damnatam in sensu non collectivo ad sensum Quæstionis, sed in sensu divisivo ad mentem Joannis Hus, ita ut secundum ipsum, Christus esset seorsim humanitas, & seorsim divinitas, quod est dividere Christum.

R. 2°. hanc propositionem, *Christus est divinitas &*

& humanitas simul collective non esse veram in sensu proprio & formali: Quia Christus plus includit quam significent natura divina & humana simul, nempè personalitatem seu personam, & licèt divinitas sit persona, tamen divinitas & humanitas simul formaliter & reduplicative non est persona, sicut licèt divinitas sit æterna, attamen divinitas & humanitas simul reduplicativè non est aliquid æternum.

Undè Patres qui hunc modum loquendi usurparunt, intelligendi sunt in sensu identico vel causali, ita scilicet quòd significent vel quòd Christus non est aliud quàm persona ex humanitate & divinitate composita, vel quod sit persona composita ex humanitate & divinitate unitis in hypostasi: Vel dicendum quòd abstracta pro concretis usurpaverint.

Quod autem posset opponi totum non distingui à suis partibus, verum est de composito physico, non de composito Metaphysico quod supra partes physicè componentes addit subsistentiam.

ARTICULUS II.

Utrum in Christo sit unica existentia eaque divina?

Hic.a.2. DIco: In Christo est unica Verbi existentia. Est contrà Scotistas, Suarem & alios. Est tamen certò D. Th. in hoc articulo, ubi ex professo inquirit: *Utrùm in Christo sit unum esse tantùm?* Et respondet affirmative.

Respondent quidam Adversarii qui S. Doctorem in suas partes vel invitum trahere conantur, per esse intelligere subsistentiam.

Sed contrà 1°. S. Doctor q. 2. ex professo disputaverat de subsistentia & unam in Christo statuerat: Ergo vel jam actum agit, vel de illa hîc non differit, sed de existentia, de qua nullibi nisi hîc ex professo agit.

2°. S. Doctor hîc ad 1. loquens de esse de quo egit in corpore, dicit quòd *Personam aut hypostasim consequitur, sicut habentem esse:* atqui esse subsistentiæ seu subsistentia non sequitur personam, sed eam constituit: Ergo.

Insuper S. Doctor Quodl. 9. duplicem articulum instituit: In primo quærit utrùm in Christo sit una tantùm hypostasis, & in secundo utrum sit tantum unum esse, & resolvit affirmativè sicut hîc: Evidens est autem quòd in hoc secundo articulo non loquatur de subsistentia de qua egerat in primo. Quod etiam patet ex his verbis hujus articuli secundi, *Licet ipsum esse*, inquit, *non sit de ratione suppositi, pertinet tamen ad suppositum & non est de ratione naturæ:* Subsistentia autem est de ratione suppositi, si quidem ipsum constituat formaliter. Itaque

Prob. Conclusio 1°. ex Epistola Sophronii recepta & approbata in 6. Synodo Generali act. 11. ubi sic dicit de Christi humanitate: *In illo itaque* (scilicet Verbo) *& non per semetipsam habuit existentiam unam.*

Respondent Suares, Henno & alii ejusdem sententiæ, Sophronium ibi ostendere quod humanitas nullo tempore reali extiterit in semetipsa antequam uniretur Verbo: Ex eo autem quòd eodem instanti reali quo extitit in rerum natura, extiterit in Verbo, non sequitur extitisse existentiâ Verbi, cùm illa toto cœlo differant, existere in Verbo & existere existentiâ Verbi.

Sed contrà: Etsi verum sit Sophronium ibi ostendere humanitatem Christi non habuisse existentiam prius tempore quàm uniretur Verbo, nihilominus simul docet quòd non habuerit aliam quàm ipsius Verbi, si quidem dicat habuisse *Existentiam unam*; quod ultimum Verbum ad propositum suum omittit Henno. Item addit Sophronius personam Christi compositam ex unitate subsistentiæ, *Habere unum esse & permanere unum:* Permanentiam autem seu durationem Suares non distinguit ab existentia.

Ibid. Prob. 2°. Ratione à priori: Persona existit ut quod, seu ut subjectum existentiæ, natura verò non ut quod, sed ut quo radicaliter: atqui implicat quòd una persona eaque divina qualis est in Christo, existat duplici existentiâ substantiali: Ergo. Prob. Min. 1°. Videtur repugnare quòd persona increata Verbi existat existentia creata. 2°. Existentia est ultima rei perfectio & actualitas qua sistitur extrà omnes suas causas & in qua sistunt earum causalitates, id enim importat formaliter existentia: Ergo implicat quòd persona habens unam existentiam sit capax ulterioris existentiæ; aliàs prior non erit ultima actualitas, sed habebit rationem potentiæ respectu secundæ existentiæ.

Confir. Si humanitas Christi existeret propriâ existentiâ creata, sequeretur 1°. quòd etiam subsisteret propriâ subsistentia. 2°. Quòd non posset terminari subsistentia Verbi. 3°. Quòd non esset unum substantiale & per se cùm Verbo, sed plura: Ergo. Prob. prima sequela: Existentia, cùm, ut dictum est, sit ultima rei actualitas quâ est extrà omnem dependentiam suarum causarum, supponit subsistentiam, subsistentia enim est quoddam complementum substantiale quod debet haberi à causis; & aliunde dictum est quòd persona non natura sit id quod existit: Ergo. Prob. secunda sequela: Quod habet ultimum actum, non potest ulteriùs terminari: atqui: Ergo. Prob tertia sequela: Ut humanitas existens propriâ existentiâ faceret unum substantiale & per se cum persona Verbi propriâ existentiâ existente, necessarium foret quod una existentia se haberet per modum potentiæ & altera per modum actûs: atqui omninò repugnat conceptui existentiæ substantialis etiam creatæ quod sit in potentia ad aliam substantialem existentiam, ut jam dictum est: aliàs esset & non esset ultima actualitas: Ergo.

Prob. 3°. à posteriori: Si humanitas Christi prius naturâ existeret propriâ existentia quàm assumeretur à Verbo, B. Virgo non foret mater Dei: atqui falsum & hæreticum Consequens: Ergo. Prob. Sequela Maj. Ut B. Virgo sit & verè dicatur Mater Dei, terminus concursûs illius in generatione Filii debet esse homo Deus: atqui ità non foret in casu Majoris: Ergo. Prob. Min. In illo casu priùs natura quàm Verbum uniretur humanitati, totaliter esset terminatus concursus B. Virginis: Ergo terminus hujus concursûs non foret Deus homo. Prob. Ant. Concursus cujusvis causæ censetur totaliter terminatus & completus quando effectus quem producit est existens; cùm, ut sæpè jam dictum est, existentia sit ultimus terminus dependentiæ effectus à causis, totaliter ipsum extrà illas constituens: Ergo in casu Majoris, concursus B. Virginis totaliter esset terminatus, priùs naturâ quàm Verbum humanitati uniretur.

Solvuntur Objectiones.

OBj. 1°. Priùs humanitas Christi extitit quàm sit assumpta à Verbo: Ergo propriâ existentia, &c. Prob. Ant. 1°. Priùs est esse productum quàm esse assumptum: atqui productio alicujus rei terminatur ad ejus existentiam: Ergo. 2°. Vera est hæc causalis; *Ideò assumitur, quia est;* falsa verò hæc: *Ideò est, quia assumitur:* Ergo. 3°. Prius anima unitur corpori quàm humanitas uniatur Verbo: Ergo corpus & anima priùs existunt quàm uniantur Verbo. Hæc Henno.

R. 1°. hoc argumentum, quòd est adversariorum præcipuum, unico flatu dissipari, dicendo nempè prioritatem quæ hîc intercedit, non esse nisi prioritatem & ordinem rationis, eodemque instanti reali hæc omnia facta esse, animam scilicet creatam, corpori unitam, humanitatem productam & à Verbo assumptam: Undè non est quærenda existentia creata ubi divina communicata est: Sicut in sententia Thomistarum materia prima creata fuit priùs prioritate rationis quàm totum sit productum, & tamen non habuit aliam existentiam

tiam quàm totius quocum simul realiter fuit concreata.

Cæterum insistendo his rationis prioritatibus & præcisionibus, R. 2°. N. Ant. ad primam probat. D. Ant. Prius (intelligendo semper de prioritate rationis) est esse productum completè vel incompletè, quàm esse assumptum, C. Semper completè, N. Similiter ad Min. Productio alicujus rei completa terminatur ad ejus existentiam, C. Incompleta, N. seu Subd. Terminatur ad ejus existentiam formaliter vel concomitanter habendam, C. Semper formaliter per ipsam actionem habendam, N. Consule Dissert. 3. a. 3.

Ad secundam probat. similiter D. Ista causalis est vera: *Ideò assumitur quia est*, si intelligatur quia est vialiter & in fieri, C. Quia est in facto esse completè, N. Habet enim existentiam & subsistentiam per assumptionem: Undè nego falsam esse hanc causalem, *ideò est quia assumitur*, si intelligatur de existentia in facto esse, & non tantùm in fieri, seu de tendentia ad existentiam.

Ad tertiam, N. Conseq. Quia ex prioritate rationis malè infertur prioritas existentiæ, quæ est prioritas temporis.

Inst. cum eodem: Vel Christus assumpsit naturam humanam habentem esse extrà causas, vel existentem in causis: Si primum: Ergo habebat existentiam actualem: Si secundum: Ergo Christus potiùs assumpsit causas humanitatis quàm humanitatem.

R. assumpsisse naturam humanam habentem esse extrà causas per propriam Verbi existentiam ipsi suâ assumptione communicatam.

Obj. 2°. cum eodem: Tota ratio Conclusionis nostræ innititur hoc principio, quod existentia sequatur ad subsistentiam, non subsistentia ad existentiam: atqui falsum est istud principium: Ergo. Prob. Min. Non potest concipi quomodo possit natura prius subsistere quàm existere: Ergo. Prob. Ant. Subsistere est ipsummet existere per se: Sicut ergo implicat quòd quis velociter currat qui simpliciter non currit, ità quòd existat per se, si simpliciter non existit; nec unquam dabitur disparitas, inquit confidenter laudatus Theologus.

R. 1°. retorquendo argumentum: Existere per se est ipsum subsistere, ex Adversario: Ergo non potest concipi naturam substantialem priùs existere per se quam subsistere: Ergo si Verbum assumpsit naturam per se existentem, assumpsit subsistentem: quòd est Nestorianum.

R. 2°. N. Min. Ad probat. D. Ant. Subsistere adæquatè sumptum est ipsummet existere per se, C. Ant. Inadæquatè sumptum, N. Igitur plus dicit subsistere, si adæquatè sumatur quàm subsistentia; subsistere enim importat simul subsistentiam & existentiam: Undè licet verum sit quòd subsistere sit existere per se, falsum est tamen quòd subsistentia sit existentia etiam in sententia adversariorum, qui dicunt subsistentiam esse modum existentiæ. Subsistentia itaque ex suo conceptu essentiali importat tantùm perseitatem independentiæ ab alio tanquam à subjecto, & incommunicabilitatis ad aliud suppositum, cui cùm advenit existentia, dicitur subsistere seu existere per se: Undè natura cum sola subsistentia pro priori ad existentiam, nondum concipitur actus existens per se, nec simpliciter existens, sed in via tantùm ad existentiam per se: Et ideò est disparitas de cursu veloci, quòd qui currit velociter, reverà currat: qui autem habet subsistentiam tantùm pro illo priori reverà nondum censeatur existere, nisi vialiter aut concomitanter per existentiam advenientem.

Obj. 3°. cum eodem: Si esset unica existentia humanitatis & Verbi, humanitas quatenùs est ens in actu non distingueretur à Verbo: atqui: Ergo.

R. D. Sequelam: Non distingueretur à Verbo quoad esse existentiæ, C. Quoad esse essentiæ, N. Et hoc sensu S. Th. in QQ. disput. q. de unione Verbi a. 4. ad 1. dicit quòd esse humanæ naturæ, non sit esse divinæ naturæ.

Obj. 4°. Unio non est facta in aliquo absoluto communi toti Trinitati, aliàs tres personæ dicerentur incarnatæ: atqui existentia est quid absolutum commune omnibus personis: Ergo.

R. D. Maj. Unio non est facta in aliquo absoluto communi primariò & immediatè, C. Aliàs, ut benè infertur, sequeretur quòd tres personæ forent incarnatæ: Secundariò & mediate, N.

Obj. 5°. Nulla divina perfectio potest actuare naturam creatam: Ergo.

R. D. Ant. Per modum formæ intrinsecè informantis, C. Per modum termini intrinsecè terminantis, N. Idem est ac de subsistentia: Existentia enim ex suo formali conceptu non petit actuare informativè, sed tantùm terminativè; est enim actus ultimus terminans: Licèt tamen existentia creata utpotè accidens non possit actuare fine informatione.

Obj. 6°. Epiphanius quidam in 7. Synodo act. 6. dicit naturam distingui ab hypostasi, quòd natura dicat humanitatem existentem, hypostasis autem addat subsistentiam: Et Damasc. lib. 3. de fide cap. 3. dicit Verbum assumpsisse humanitatem non privatam existentiâ: Ergo.

R. ad primum, intelligendum esse de existentia radicali. Ad secundum, verum est Verbum assumpsisse humanitatem non privatam existentiâ, quia habuit existentiam assumentis; non dixit autem Damascenus humanitatem non esse privatam propriâ existentiâ.

✦ ✦

DISSSRTATIO XVIII.

De pertinentibus ad unitatem in Christo quantùm ad voluntatem.

D. Th. Q. 18.

ARTICULUS I.

Utrùm in Christo sint duæ voluntates?

Ex variis principiis promanavit error negantium in Christo duas voluntates. Quidam dixerunt Verbum Christo fuisse loco mentis; undè in eo negabant voluntatem humanam sicut & intellectum, & hic erat error Apollinaris. Huc etiam potest reduci error Manichæorum asserentium phantasticam humanitatem à Christo esse assumptam. Alii statuentes unicam in Christo naturam sivè confusam, sivè compositam, unicam etiam statuebant voluntatem; & hic erat error Eutychetis. Alii asserentes duas personas & vocantes suppositum humanum cum natura humana, hominem Christum, propter conjunctionem affectivam ad divinum suppositum, ponebant etiam unam voluntatem in Christo homine; & hic erat error Nestorii. Alii tandem duas in Christo naturas asserentes in una Persona, sed opinantes quòd natura humana in Christo nunquam moveretur proprio motu, sed solùm secundùm quòd mota esset à divinitate, negaverunt in Christo esse duas voluntates & duas operationes seu volitiones, sed unicam scilicet divinitatis; & hic est error Sergii Constantinopolitani, Macharii Antiocheni, Cyri Alexandrini & aliorum qui dicti sunt Monothelitæ à sua hæresi: De quibus impræsentiarum agimus.

Hic q. 18. a. 1. c.

Dico: In Christo sunt duæ voluntates & duæ operationes seu volitiones, divina & humana.

ib. & q. seq. 19. a. 1. c.

Est

* Est de fide contrà Monothelitas decisa 1°. in Concil. Lateran. sub Martino I. Deindè in 6. & 7. Synodo generali, ac tandem in Florentina: Quorum verba infrà referemus.

Prob. ex Scriptura Luc. 22. *Pater si vis transfer Calicem istum à me, verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Matth. 26. *Non sicut ego volo, sed sicut tu.* Joan. 5. *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Et alibi similia.

Hic ibid. Prob. prima pars: Ratione quâ usi sunt Patres & Concilia: Verbum assumpsit naturam humanam perfectam & integram: Ad perfectionem autem naturæ humanæ pertinet voluntas quæ est naturalis ejus potentia sicut intellectus: Et aliunde per assumptionem naturæ humanæ, nullam diminutionem passus est Filius Dei in his quæ pertinent ad divinam naturam, cui competit voluntatem habere: Ergo.

q. 19. cit. Hinc fluit secunda pars: Operationes sequuntur formas quæ sunt agendi principia: Ergo ubi sunt diversa principia, nempe diversæ naturæ & diversæ voluntates, sunt diversæ operationes.

Confir. utraque pars: Christus fuit obediens & meruit: atqui neutrum voluntate aut operatione divinâ tantùm: Ergo & humanâ.

Ad quorum majorem elucidationem & corroborationem distinguendum est cum Sophronio in Synodica & S. Maximo in Scholiis ad Epist. 4. S. Dionysii, triplex genus operationum in Christo: Quædam sunt merè divinæ ut creatio, conservatio, &c. Quædam sunt merè humanæ quas Christus exercebat virtute propriæ formæ ac virtutis, ut comedere, bibere, flere, pati, &c. Aliæ sunt mixtæ in quibus agit utraque natura, divina ut causa principalis, humana ut instrumentum, quales sunt Resuscitatio Lazari, cœci illuminatio, &c. *Sed in illis iterùm distinguendum est: Licèt enim mortui suscitatio, cœci illuminatio ut est à natura divina, ut causa principali & ab humana ut causa instrumentali mota, sit una tantùm operatio; altera tamen & formaliter distincta reperitur illic ex ipsa forma & virtute humanitatis proveniens, puta clamare, tangere, spuere, loqui, velle, imperare, &c. Sicut artificiosa constructio scamni est eadem operatio artificis & securis, scissio tamen secundùm se est actio distincta & propria securi secundùm ejus formam. (*Ibid.*)

Solvuntur Objectiones Hæreticorum.

Obj. 1°. S. Dionysius in Epist. ad Caium, secundùm alios cap. 12. de Divin. Nomin. asserit *unam esse in Christo Dei-virilem operationem:* Ergo.

R. Monothelitas hunc locum interpolasse & Dionysium non dixisse *unam*, sed *novam Dei-virilem operationem.* *Porrò per novam Dei-virilem seu Theandricam operationem, non unicam operationem simpliciter significat Dionysius, sed duas adæquatè distinctas, sine compositione aut confusione, & unam tantùm unitate ordinis & subordinationis in quantum divina utitur humanâ & humana participat virtutem divinæ. (*Ib. ad 1.*)

Solet etiam aliquando sola actio Christi humana vocari alio sensu *Dei-virilis* seu Theandrica, propter nempè valorem & dignitatem quam haurit à supposito divino agente ut quod, seu propter communicationem Idiomatum, sed ultrà illam hoc sensu sumptam datur in Christo altera physicè & entitativè divina, divinæ voluntati correspondens.

Obj. 2°. S. Athanasius lib. de salutari adventu Christi, dicit Christum extitisse *sine voluntatibus carnalibus & sine humanis cogitationibus, in imagine novitatis: Voluntas enim erat solius divinitatis.*

R. Cum S. Maximo S. Athanasium loqui de Incarnatione Christi, non verò de ejus vita, ita ut sensus sit, Incarnationem & Nativitatem Verbi esse opus non commercii carnalis, sed solius Dei voluntatis.

Obj. 3°. S. Greg. Nazian. Orat. 2. de Filio, dicit *velle* ejus *totum Deificatum.* Et S. Cyril. lib. 4. Comment. in Joan. dicit *unam cognatam operationem:* Ergo.

R. SS. Patres ità locutos fuisse propter utriusque operationis arctissimam unionem, quâ fit ut sicut natura assumpta dicitur Verbi propria, ità & ejus actio dicatur deificata seu divina, divinæque cognata. Ità S. Maxim. in Epist. ad Nicandrum.

Obj. 4°. Instrumenti & ejus quod movet unica est operatio: atqui humanitas est instrumentum à divinitate motum: Ergo.

R. D. Maj. Si intelligatur de operatione quæ instrumento à causa principali imprimitur, C. Maj. si intelligatur de actione instrumenti quæ ex propria forma oritur, N. Sic constructio artificiosa cathedræ est eadem operatio & artificis & securis, scissio tamen ligni est actio distincta securi propria. Vide annotationem ante Sol. Obj. (*Ibid.*)

Obj. 5°. Unius est una voluntas; atqui Christus est unus: Ergo.

R. D. Maj. Unius tàm supposito quàm naturâ una est voluntas, C. Unius suppositò tantùm & naturâ duplici, N. Et ad hunc sensum, D. Min. N. Conseq.

Inst. Unius agentis una est voluntas: Atqui Christus est unum agens: Ergo.

R. D. Maj. Unius agentis ut quo & ut quod est, &c. C. Unius agentis ut quod, sed duplicis agentis ut quo, N. Quia voluntas sequitur ad naturam seu principium quo, non ad suppositum: Et sic D. Min. N. Conseq.

Urgebis: Voluntates inferunt secum volentes: Ergo unius volentis, una est voluntas.

R. N. Ant. Alias sequeretur quòd in Trinitate unicum foret volens, quia est unica voluntas: Ità S. Maxim.

Obj. 6°. Voluntas in quolibet supposito est primum movens in suo ordine: atqui unicum fuit in Christo tale primum movens: Ergo. Prob. Min. Humanitas movebatur à divinitate: Ergo.

R. N. Min. Ad Probat. D. Ant. Humanitas movebatur à divinitate ut instrumentum mortuum, N. Ut instrumentum agens per propriam voluntatem, C. Sicut ergo, licet, v. g. voluntas Sanctorum moveatur à Deo, hoc non impedit quin hæc voluntas in eis dicatur primum movens respectu propriarum actionum, etsi secundum respectu Dei, ita & in Christo. (*Hic a. 1. ad 1. & 2.*)

ARTICULUS II.

Quædam Quæstiunculæ circà voluntatem Christi breviter resolvuntur.

Quæritur 1°. Utrum fuerit in Christo voluntas sensualitatis?

R. In Christo fuit sensualitas seu appetitus sensitivus, qui participativè dicitur rationalis, & voluntas, quatenus natus est rationi obedire. Patet quia Christus assumpsit humanitatem integram, adeòque naturam animalis, ad quam sequitur appetitus sensitivus seu sensualitas. (*Ib. a. 2. o.*)

Advertendum tamen nullum in parte sensitiva Christi actum indeliberatum prævenisse ejus rationem; quia in eo nulla fuit carnis rebellio, sed summa totius partis inferioris ad superiorem subjectio, & quidem perfectior quàm in Adamo innocente; ut jam dixi.

Quæritur 2°. Utrùm fuerit in Christo duplex voluntas rationis.

R. Si per voluntatem intelligatur potentia, una fuit in Christo voluntas rationis; duplex, si intelligatur actus, nempè una quæ est natura, altera quæ est ratio: Quia eadem potentia fertur ad objectum vel simpliciter & absolutè, vel cum ordine ad aliud ut in media cum ordine ad finem, vel ad finem ex ordine mediorum, utrumque enim continetur sub ratione boni; si priori modo, dicitur voluntas ut natura, quia non per modum rationis (*Ib. a. 3. o.*)

nis sed per modum naturæ movetur, sicut cùm refugit quæ sunt naturæ nociva, vel prosequitur quæ sunt naturæ convenientia; & vocatur *Thelysis* à Damasceno. Posteriori modo dicitur voluntas rationis, quia fertur in objectum comparando & deliberando, & vocatur ab eodem *Bulysis*.

Quæritur 3°. Utrum fuerit in Christo contrarietas voluntatum?

ib. a. 6. o. R. Negative. Est de fide decisum in Concilio generali 6. act. 4. & prius in Concil. Lateran. sub Martino I. Can. 15.

ibid. Ratio est 1°. Quia contrarietas est oppositio in eodem circà idem: Unde deficit contrarietas, si unum secundum unam rationem ametur, & secundum alteram rationem rejiciatur: Ideoque quamvis voluntas sensualitatis, seu voluntas ut natura refugeret mortem ut nocivam naturæ, voluntas autem divina & voluntas rationis appeteret ut bonam generi humano, non est contrarietas. 2°. Quia volebat Christus voluntate divinâ & rationis, ut voluntas sensualitatis & naturæ moveretur secundùm inclinationem suam, ita ut tamen illi ejusque motibus perfectè dominaretur, nec moveretur nisi in quantum voluntas divina & rationis permitteret.

Quæritur 4°. Utrùm voluntas Christi semper fuerit conformis voluntati divinæ?

ib. a. 5. o. R. Voluntas rationis saltem absoluta & efficax semper fuit conformis voluntati divinæ etiam in volito materiali, non tamen voluntas sensualitatis & naturæ.

Ibid. Prima pars patet ex illo quod dixit: *Non sicut ego volo, sed sicut tu;* quibus verbis explicat voluntatem suam divinæ voluntati conformari ex electione & deliberatione circà idem volitum, quod secundùm voluntatem sensualitatis & naturæ refugiebat. Patet etiam ratione: Quia id decet summam Christi perfectionem & sanctitatem.

Ibid. Hinc sequitur secunda & tertia pars: Poterat enim appetitus sensitivus, seu voluntas sensualitatis, sicut & voluntas ut natura est, aliud velle quàm ipse Deus & voluntas Christi ut rationalis: Utraque enim movebatur motu proprio naturali, illa prosequens quæ sensibus erant commoda & refugiens quæ erant incommoda, ista appetens bona naturæ & refugiens noxia, ità tamen ut semper essent conformes divinæ voluntati & voluntati rationis, hoc sensu quòd nihil appetebant aut refugiebant, nisi quod divina voluntas & voluntas rationis permitterent velle aut refugere.

Petes utrùm non possint admitti in voluntate Christi ut ratio est, quidam actus inefficaces & imperfecti, non conformes divinæ voluntati in volito materiali?

R. Nullam in hoc videri repugnantiam. Sic poterat Christus voluntate rationis refugere inefficaciter mortem non præcisè ut nocivam naturæ, sed etiam secundùm quòd ex ea secutura erant varia peccata: Sic ex summa charitate volebat salutem omnium: sed & hi actus possunt dici etiam conformes divinæ voluntati, nempe inefficaci.

ARTICULUS III.

Utrùm in Christo fuerit liberum arbitrium?

ib. a. 4. Dico: In Christo fuit liberum arbitrium, hoc est libertas à coactione & à necessitate; utramque enim importat liberum arbitrium, ut docet S. Doctor q. 6. de malo & alibi: Et nos diximus dum de Actibus humanis.

Est quoad libertatem à necessitate contrà Calvinum, Lutherum & Jansenium lib. 6. de Grat. Chri. cap. 9. & lib. 7. cap. 15. Et videtur quoad hanc etiam partem de fide decisa in 6. Synodo Act. 4. ubi definitur fuisse in Christo omnes proprietates naturæ humanæ, adeòque & libertatem à necessitate.

Prob. ex Scriptura: Isa. 7. dicitur de Christo: *Ut sciat reprobare malum & eligere bonum.* Et 53. *Oblatus est, quia ipse voluit.* Ex S. Aug. Tract. 119. in Joan. *Quis ita dormit quando voluerit, sicut Jesus mortuus est, quando voluit? Quis ità vestem deponit quando voluit, sicut se carne exuit quando voluit?* Idem Tract. 37. Item Cyrill. lib. 7. in Joan. cap. 7. Chrysost. in cap. 53. Isa. Greg. Cypria. & alii D. Th. hic ad 3. *Licèt voluntas Christi sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc vel illud bonum: Et ideò pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad Beatos.*

Prob. Ratione: tùm ea quam hîc adfert D. Th. nempè in Christo fuisse voluntatem rationis quæ est in unum cum ordine ad aliud, quod non est sine electione quæ est liberi arbitrii; tùm quia Christus assumpsit humanitatem perfectam & integram; non datur autem perfecta & integra humanitas sine libertate.

Obj. 1°. Difficilem auctoritatem D. Th. in 3. d. 18. q. 1. a. 2. ad 5. ubi post adhibitam solutionem priùs allatam ex præsenti articulo ad 3. subdit: „ Vel dicendum quòd etiamsi esset determinatum „ ad unum numero sicut ad diligendum Deum, „ quod non facere non potest; tamen ex hoc non „ amittit libertatem aut rationem laudis & meriti, quia in illud non coactè sed spontè tendit: „ Et ita est actus sui dominus."

Respondent plures, vel S. Doctorem hanc sententiam hîc retractasse, vel illic loqui non ex propria sententia, sed aliorum tùm temporis probabili, si quidem priori solutione sæpius usus fuerit, hâc autem semel tantum. Missis his solutionibus,

R. S. Doctorem velle tantum amorem beatificum in Christo quantumvis necessarium ut fertur ad Deum ut in se bonum, & regulatur scientiâ beatâ, fuisse tamen liberum vel ut fertur ad Deum ut est ratio diligendi creaturas, vel ut regulatur scientiâ infusâ. Nec obstant hæc verba: *Quia in illud non coactè sed spontè tendit.* Quia To, *non coactè sed sponte.* idem est ac *non necessario sed liberè.* Sæpissimè enim à S. Th. & veteribus *coactum* sumitur pro *necessario* & *spontaneum* pro *libero*: Sicque ità sumi patet ex Verbis subjunctis; *Et ita est actûs sui dominus,* quod verum non foret si intelligat de actu necessario. Eoque verior est hæc explicatio quòd juxtà S. Doctorem liberum arbitrium non versetur circa Deum ut ultimum finem. De hoc argumento paulò latius dixi in Tract. de Act. hum. Dissert. de voluntario libero Art. 3. Confer.

Obj. 2°. Liberum arbitrium se habet ad utrumque: Atquî voluntas Christi fuit determinata ad bonum, quia non potuit peccare: Ergo.

R. D. Maj. Liberum arbitrium se habet ad utrumque contrarietatis, N. Contradictionis, C. Et ità fuit Christus, imo etiam fuit liber quoad specificationem, non quidem contrariam sed diversam seu disparatam; juxtà solutionem D. Th. ad 3. suprà cit.

ARTICULUS IV.

Concordia libertatis Christi cum ejus impeccabilitate.

Quæ articulo præcedenti diximus constant inter Catholicos: Sed gravior modo imo gravissima difficultas est, quomodo salvetur libertas Christi in actibus præceptis aut prohibitis cum ejus impeccabilitate: Vel enim potuit Christus ab actu præcepto abstinere, aut prohibitum committere, vel non potuit: Si potuit: Ergo potuit peccare: Si non potuit: Ergo in eis non fuit liber adeòque non meruit, maxime in morte subeunda, cujus mandatum habebat à Patre. Utrimque Syrtes. Mirum sane quot in placita excurrerint Auctores ut nodum hunc solverent: Unde

S. I.

§. I.

Referuntur variæ sententiæ circà præceptum moriendi & impugnantur.

PRIMA SENTENTIA.

Quidam negant Christo fuisse impositum strictum & rigorosum moriendi præceptum, sed latum & improprium, prout significat insinuatam Dei voluntatem, quà decreverat ipsum pro salute hominum moriturum, præceptum, inquam, non obligans sed dirigens, ut sunt regulæ quarumdam Religionum, quæ tamen sunt materia obedientiæ, aperté docet D. Th. 2. 2. q. 104. a. 2. o. ubi dicit: „ Voluntas Superioris quocumque modo innotescat est quoddam tacitum præceptum, & tantò „ videtur obedientia promptior, quantò expressum præceptum obediendo prævenit, voluntate Superioris intellectâ. " Et hoc, inquiunt, genus mandati videtur magis congruere amori Patris in Filium, fiduciæ de ejus virtute ac dignitati ipsius Filii. Deindè cùm Christus esset absolutè impeccabilis, non videtur fuisse capax præcepti propriè dicti, quod ubique includit comminationem culpæ & pœnæ propriè dictæ.

Impugnatur.

1°. Juxtà regulam generalem ab Augustino traditam & à Theologis communiter admissam: Verba Scripturæ sunt in proprio sensu accipienda, quando indè nullum sequitur inconveniens: Atqui Scriptura significat præcepta imposita fuisse Christo: Et si præceptum in proprio sensu accipiatur, nullum sequitur inconveniens: Ergo. Secunda pars Minoris patebit infrà. Prima pars autem exprimitur illo Joan. 10. *Hoc mandatum accepi à Patre.* Joan. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Joan. 15. *Si præcepta mea servaveritis.... Sicut & ego Patris præcepta servavi.* Ubi eodem modo vocat præcepta sibi à Patre imposita, quo ea quæ ipse Apostolis imposuit, quæ erant proprie dicta: Ergo.

Nec obstat quod dùm 2. Reg. 16. dicitur: *Dominus præcepit Semeï ut malediceret David:* ibi intelligatur præceptum laté & impropriè: Quia in hoc casu præceptum proprie dictum involveret absurdum, non in nostro.

2°. In Christo fuit vera & stricta obedientia ex eaque mortuus est: Atqui vera & stricta obedientia habet pro objecto formali verum & strictum superioris præceptum: Ergo. Majorem probat S. Th. infrà q. 47. a. 2. & patet ex Scriptura ad Philipp. 2 *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem.* Ad Rom. 5. *Sicut per unius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ità per unius obedientiam justi constituti sunt multi:* Undè Bernar. serm. ad milites Templi cap. 13. dicit *Quod ne perderet obedientiam, perdiderit vitam.*

Prob. Min. 1°. Objectum formale obedientiæ est voluntas Superioris quâ talis & ut à non Superiore distinguitur: Atqui voluntas simpliciter solum dirigens aut consulens non est Superioris quâ talis & ut à non Superiore distinguitur, sed sola voluntas obligans in qua consistit proprium præceptum; æqualis enim imò & inferior potest æquè velle & dirigere consilio sicut Superior: Ergo. 2°. Inobedientia & obedientia dicuntur in ordine ad idem conversive & aversive: atqui inobedientia dicitur per aversionem à præcepto proprie sumpto: Ergo obedientia per conversionem ad præceptum propriè sumptum: Undè in secundo testimonio comparatur obedientia Christi inobedientiæ Adæ; hæc autem fuit per aversionem à vero præcepto: Ergo illa per conversionem ad verum præceptum.

Ad id ergo quod asserunt Adversarii ex D. Th. R. S. Doctorem ibidem ex professo probare objectum formale obedientiæ esse strictum præceptum Superioris.

Nec verba quæ opponuntur contraria sunt: Qui enim voluntate Superioris intellecta, prævenit, obediendo, expressum ejus mandatum, vel in voluntate Superioris intelligit verum præceptum licèt tacitum tantùm, ut enim dicit S. Doctor, voluntas Superioris quocumque modo innotescat (scilicet ut præcipiens) est quoddam tacitum præceptum, ut si Superior graviter conqueratur de iis qui sine causa absunt à Choro, quamvis terminis expressis non præcipiat illis frequentationem Chori, præcipit tamen tacitè & verè: Vel intelligit solum desiderium absque voluntate præcipiendi & obligandi: Primo modo indubiè est promptior, vera & propriè dicta obedientia, quia ibi est verum præceptum licet tacitum. Secundo modo est etiam promptior, non quidem in actu formalis & strictæ obedientiæ, sed in præparatione animi, qui enim absque ullo præcepto voluntati Superioris morem gerit, ostendit voluntatem promptissimam & paratissimam, si illi præcipiat.

Ad id quod opponunt de regulis quarumdam Religionum quæ licet non sint præcepta stricta & obligantia, sunt tamen materia obedientiæ.

R. illas regulas licet non obligent ad culpam, obligare ad pœnam: Eà autem parte quâ non obligant, sicut non sunt præcepta nec leges, sed mera statuta, seu exhortationes & directiones, ità nec sunt materia obedientiæ propriæ dictæ.

Si forte dicas præceptum moriendi, Christum etiam obligasse ad pœnam tantùm non ad culpam. Infero 1°. Ergo potuit Christus operari actiones pœnâ & reprehensione dignas, quod etiam maximè repugnat ejus perfectioni & sanctitati. Infero 2°. Ergo non est mortuus ex obedientia; si quidem in hac hypothesi, præceptum non caderet suprà mortem, sed suprà pœnam, casu quo non moreretur.

Undè quidam hujus sententiæ Patroni apud Platellium volunt præceptum Christo impositum moriendi, nullam omninò importare obligationem sive ad pœnam, sive ad culpam, sed merum consilium. At inde sequitur aperte gravissimum absurdum, scilicet nullatenus Christum ex obedientia mortuum esse contrà expressa Scripturæ testimonia; ut enim ex dictis patet, eo magis minuitur obedientia, quo magis attenuatur præceptum, adeòque omninò tollitur ubi nullum est præceptum. Adde quòd etiam repugnet summæ Christi perfectioni & sanctitati eum consilia Dei Patris æterno decreto innixa posse omittere & negligere.

3°. Evertendo præcipuum hujus sententiæ fundamentum: Ideò negant hujus opinionis assertores impositum esse Christo proprium & strictum moriendi præceptum; quia existimant hujusmodi præceptum Christo, qui est impeccabilis, auferre libertatem moriendi: atqui id omninò falsum est: Ergo. Prob. Min. Præceptum supponit necessario actum ad quem datur omnino liberum, ita ut si hanc ejus libertatem destrueret, suam propriam naturam adeoque & seipsum destrueret: Ergo. Patet Ant. Tum quia non alia ratione imponitur præceptum nisi ut subditus liber qui in utramque partem ferri poterat, contineat se & in partem unam prorumpat à qua poterat abstinere, ita ut frustrà & stultè præciperetur habenti necessitatem agendi, sic igni non præcipitur ut comburat, cordi ut moveat, &c. Ergo.

4°. Hæc sententia limitat indebite meritum & libertatem Christi, quæ tamen è contrà extendi debent quantùm fieri potest. Prob. Si verum sit non fuisse positum Christo præceptum proprium & rigorosum moriendi, quia ex illo destrueretur ejus libertas adeoque & meritum in moriendo: Ergo nec liber fuit, nec meruit in observatione omnium præceptorum naturalium, quæ respectu omnium hominum adeoque & Christi sunt stricti & rigorosi juris. Id quidam concedunt, sed quàm infundatè &, ut videtur, quàm injuriosè Christo!

Secunda Sententia.

Alii comminiscuntur Præceptum verum & proprium impositum fuisse Christo de morte subeunda quoad substantiam tantùm non quoad circumstantias illius, puta tempus, locum, motivum, intentionem actûs, &c.

Impugnatur.

1°. Contrà illam militat argumentum tertio loco factum contrà priorem opinionem.

2°. Secundùm hunc modum sequitur Christum nec sibi, nec nobis meruisse ex eo præcisè quòd mortuus sit, sed solum ex eo quòd mortuus sit tali loco, tali tempore, hoc vel illo affectu seu motivo, &c. Quia juxtà hanc opinionem circà has circumstantias tantùm fuit liber, non circà mortem quoad substantiam; præceptum enim secundùm eos aufert libertatem. Quod quam sit absurdum patet tùm ex communi sensu fidelium qui tribuunt redemptionem ipsi Christi morti, non ejus circumstantiis, tùm ex ipsa Scriptura idem significante: Dicitur enim Isa. 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum*, &c. Et ad Philipp. 2. *Factus est obediens usque ad mortem, propter quod Deus exaltavit illum*, &c.

Si dicas non obstante præcepto circà mortem quoad substantiam, remanere tamen libertatem adeoque & meritum circà illam, quatenùs non ex necessitate præcepti, sed ex arbitrio pendebat ut actu interno, ipsam mortem quoad substantiam, tali fervore, tali motivo eligeret, libertas autem & meritum maximè pensantur ex actibus internis.

Verùm hæc responsio 1°. conando salvare libertatem Christi evacuat ejus obedientiam: Si enim circà actus internos sit liber Christus, de eis non habet præceptum, juxtà adversarios, nec consequenter obedientiam. 2°. Quis sanæ mentis dicat eum qui damnatus est ad mortem, mori liberè, quia ejus arbitrio relinquitur ut hoc vel illo motivo, hoc vel illo fervore pœnitentiæ, moriatur.

3°. Sequitur in illa opinione Christum non meruisse per obedientiam, quippe qui non fuit liber circà rem præceptam, ut præceptam, quod est objectum obedientiæ, sed solum circà circumstantias non præceptas: Hoc autem consequens est contrà communem Ecclesiæ sensum & expressè contrà Apostolum ad Rom. 5. dicente: *Sicut per inobedientiam unius*, (scilicet Adami) *multi constituti sunt peccatores, ita per obedientiam alterius* (scilicet Christi) *multi constituti sunt justi*. Et ad Philipp. 2. *Factus obediens usque ad mortem..... propter quod & Deus exaltavit illum.*

Si reponas cum Platellio, Christum nihilominùs fuisse liberum circà rem præceptam ut præceptam sub præcepto disjunctivo inducente obligationem ad hunc vel illum actum acceptationis ex variis sub disjunctione imperatis, ac proindè verum & liberum obedientiæ actum exercuisse & per illum meruisse. Sic B. Virgo verè obediebat legi præcipienti par turturum, aut duos pullos columbarum, determinatè offerendo par turturum, quamvis non obligaretur ad id determinatè.

Verum hæc omnia vera sunt supponendo præcepto nullam induci necessitatem, secus si supponas contrarium. Ponamus enim legem imponere necessitatem absolutam B. Virgini offerendi turtures aut columbas, liberè quidem eliget turtures, sed non poterit dici liberè obedire legi. Similiter sit homo damnatus mori suspendio vel ferro & eligat ferrum, equidem dicetur liberè mori ferro, sed non simpliciter liberè mori: Supponit autem hæc sententia præceptum auferre libertatem Christo: Undè in ea verum erit dicere: Christus hunc vel illum actum posuit liberè, sed tamen obedientiam simpliciter non posuit liberè; liberè hoc vel illo actu acceptavit mortem, non tamen liberè acceptavit mortem simpliciter.

Dices: Præcepta quæ hominibus imponuntur, attingunt tantùm substantiam actûs: Ergo similiter in Christo.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd voluntates hominum non sint ità promptæ ad obediendum: Undè ut suavia sint quæ ipsis imponuntur præcepta & conditioni fragilitatis humanæ accommoda, feruntur tantùm in substantiam operum: non in modum aut varias cricumstantias: At verò promptissima erat Christi voluntas ad omnia Patris præcepta implenda: Undè ut perfectissima foret ejus obedientia majusque meritum ipsi accresceret, debuit obligari ad actum obedientiæ perfectissimum, ideòque non solùm ad substantiam actûs sed etiam ad omnes circumstantias se extendentem. Insuper hæc instantia non salvat priora inconvenientia, scilicet Christum non meruisse per mortem & per obedientiam.

Tertia Sententia.

Alii existimant præceptum moriendi fuisse impositum Christo dependenter ab ejus consensu quo se priùs ad illud acceptandum obtulit, aut sub conditione quòd quando vellet, posset dispensationem obtinere. Ità novissimè Tournely.

Inpugnatur.

1°. Hæc sententia meritum obedientiæ in Christo, vel omninò evacuat, vel saltem valdè attenuat: Vix enim ulla est obdientia subditi cui nihil præcipitur, nisi priùs exploratâ & expectatâ ejus voluntate, vel cujus arbitrio ità præceptum relinquitur, ut possit ad libitum dispensationem obtinere.

2°. Hæc sententia opus Redemptionis nostræ refundit in voluntatem humanam Christi magis quàm in voluntatem divinam; quod est inconveniens.

Communibus argumentis simul impugnantur hæ tres Sententiæ.

1°. Nullum habent fundamentum in Scripturis. 2°. Nituntur falso supposito, nempè præceptum destruere libertatem, cum è contrà eam necessariò supponat, ut diximus. 3°. Inutiles sunt ad conciliandam libertatem Christi cum ejus impeccabilitate circà præcepta naturalia, quæ nec sunt impropria, nec pendent ab acceptatione Christi, nec dispensationem patiuntur. 4°. Sublato omni præcepto, remanet mortem Christi cum omnibus suis circumstantiis esse à Deo voluntate absolutâ prædefinitam, Christusque sciebat hanc voluntatem, cui non minùs repugnabat non conformari quàm peccare. 5°. Nodum non solvunt, sed abrumpunt: Nulla enim est difficultas conciliandi libertatem cum impeccabilitate, si non sit verum præceptum aut pendeat à voluntate acceptantis.

Jansenius existimavit voluntatem Christi fuisse necessitatam ad impletionem præcepti, remansisse tamen sufficienter liberam ad meritum, quia fuit libera à coactione, quæ libertas juxtà ipsum sufficit ad merendum, sed hanc sententiam articulo præcedenti & latissimè in Tract. de Act. human. explosimus. His itaque variis rejectis sententiis, sit

§. II.

Vera Sententia stabilitur.

Dico 1°. Admittendum esse in Christo verum & rigorosum præceptum moriendi nedùm quoad substantiam, sed etiam quoad circumstantias mortis, nec ab ejus voluntate quoad impositionem aut continuationem dependens.

Id innuunt omnes Scripturæ citatæ contrà primam sententiam. Item Luc. 22. *Filius hominis, sicut definitum est vadit.* Act. 4. *Convenerunt adversùs puerum sanctum tuum Jesum Herodes & Pontius Pilatus facere quæ manus tua & consilium tuum decreverunt*

treverunt fieri. Heb. 10. *Ingrediens mundum dicit.... Ecce venio ut faciam, Deus, voluntatem tuam.* Psal. 39. *In capite libri scriptum est de me ut facerem voluntatem tuam: Deus meus volui & legem tuam in medio cordis mei.* Id etiam evincunt perfecta Christi obedientia & quæ hucusque diximus contrà priores sententias.

Dico 2°. Stante hoc præcepto & Christi impeccabilitate, ipsum nihilominùs liberrimè mortuum fuisse. Patet ex his omnibus quæ diximus, & maximè quia moriendo obedivit & obediendo meruit, ad quod utrumque requiritur libertas & quidem indifferentiæ.

Hanc libertatis in se concordiam cum præcepto operis ipse Christus expressit Joan. 10. his verbis: *Ego pono animam meam, & iterùm sumo eam: Nemo tollit eam à me; sed ego pono eam à meipso & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterùm sumendi eam. Hoc mandatum accepi à Patre.*

Sed quo tandem pacto hæc quæ tot Theologis extrà scholam D. Th. videntur incompossibilia conciliari possunt? Ut intelligas, sequentia priùs attende.

Suppono 1°. duplicem distingui libertatem, nempè quoad exercitium & quoad specificationem: Libertas quoad exercitium dicitur libertas contradictionis; consistit in hoc quòd quis potest idem velle & non velle, amare & non amare. Libertas quoad specificationem vocatur libertas contrarietatis aut diversitatis; & consistit aut in hoc quòd quis potest unum velle ejus contrarium v. g. amare & odisse, benè agere & peccare, & hæc est libertas quoad specificationem contrariam: Vel in hoc quòd possit unum vel ejus diversum velle, v. g. ex multis mediis ad consecutionem finis ordinatis, hoc vel illud velle, & hæc est libertas quoad specificationem disparatam.

Suppono 2°. solam libertatem exercitii seu contradictionis sufficere ad salvandam essentiam liberi arbitrii, quia per illam homo est sufficienter dominus sui actûs, & reperitur perfecta libertas in Deo & Angelis quoad bonum, in quibus non est libertas contrarietatis ad malum. Undè

Suppono 3°. Potentiam seu libertatem peccandi, quæ est contrarietatis ad libertatem benè agendi, non requiri ad veram libertatem arbitrii, sed potiùs nævum & defectum esse libertatis, seu ut dicit S. Th. signum libertatis, sicut morbus est signum vitæ.

Suppono 4°. To *Non mori* posse sumi negativè pro mera negatione mortis præcisè secundùm se, vel privativè pro privatione mortis ut præceptæ. Similiter non obedire potest sumi negativè pro mera omissione obedientiæ præcisè, is enim cui nihil præcipitur verè non obedit; vel privative pro omissione obedientiæ ut debitæ, seu pro inobedientia.

Suppono 5°. Sivè mori, sivè non mori secundùm se, non habere ex intrinsecis necessariam connexionem cum voluntate Christi nec cum fine à Christo efficaciter intento.

Suppono 6°. Præceptum esse quid mere extrinsecum voluntati, eamque nullatenùs interiùs immutare; ita ut voluntas quæ ante præceptum supponitur libera, adveniente præcepto remaneat libera cùm non detur præceptum de necessariis.

Suppono 7°. Deum præcipiendo mortem Filio simul voluisse ut illam subiret liberè, quia voluit ut illam subiret obediendo & merendo, quæ non stant sine libertate.

Suppono 8°. Communes & verissimas Thomistarum distinctiones in materia *de auxiliis*, scilicet potentiæ antecedentis & consequentis, potentiæ positionis seu futuritionis, & possibilitatis, sensûs divisi & compositi, necessitatis infallibilitatis seu consequentiæ & consequentis seu absolutæ.

Potentia antecedens seu possibilitatis respicit objectum præcisè secundùm se, similiter sensus divisus. Potentia consequens, positionis seu futuritionis respicit objectum ut in re cum suis omnibus circumstantiis, ità & sensus compositus: Necessitas infallibilitatis seu consequentiæ est quando uno posito aliud necessario infertur, etsi sit in se liberum, ut si dicas: Deus prævidet Petrum peccaturum, sequitur necessario necessitate consequentiæ: Ergo. Petrus peccabit, licet tamen Petri peccatum non sit necessarium in se. Petrus currit, necessario sequitur: Ergo movetur; non tamen motus est necessarius, & hæc necessitas non nocet libertati.

Dicitur iterum: alia necessitas antecedens, alia consequens. Necessitas antecedens est quæ antecedit omnino exercitium nostræ libertatis: Et hæc illi nocet. Consequens est quæ supponit exercitium libertatis nostræ vel formaliter vel equivalenter, id est in aliquo continente illam eminenter, ut est v. g. voluntas seu decretum efficax Dei in quo ceu in primo libero ac radice totius libertatis creatæ & participatæ continetur eminenter libertas humana. Undè necessitas orta ex tali voluntate, sicut orta ex ipsa libertate non ipsi nocet, diciturque Consequens quoad effectum conservandi illæsam libertatem.

His omnibus suppositis, sic solvimus nodum difficultatis quæ hoc brevi argumento continetur: Christus impeccabilis, stante præcepto moriendi non potuit non mori, non potuit non obedire: Ergo nec liberè mortuus est, nec liberè obedivit.

R. D. Ant. Non potuit non mori & non obedire negativè, N. Privativè, C. Undè N. Conseq. Quia ad libertatem moriendi non requiritur quod potuerit recusare mortem ut præceptam & non obedire privativè seu contrariè, id est inobedire, sed sufficit quòd potuerit recusare mortem secundum se, quod est posse non mori negativè, & posse non obedire negativè; quia, ut diximus, potentia peccandi, sive libertas quoad specificationem non requiritur ad libertatem arbitrii. Quòd autem stante præcepto potuerit non mori negativè Christus certum videtur, cum, ut dictum est, præceptum superveniens, utpotè voluntati extrinsecum, eam non immutet, supponatque è contrà necessario liberam.

Idem valet si sic distinguas: Non potuit non mori seu non obedire potentia consequente, potentiâ futuritionis, seu positionis, in sensu composito, C. Potentia antecedente, potentia possibilitatis, in sensu diviso, N.

Cave tamen ne similter dicas Christum posse peccare, seu inobedire potentiâ antecedente & in sensu diviso; tùm quia potentia peccandi est de se mala; tùm quia importat sensum compositum nempè conjunctionem præcepti cum ejus transgressione, non sic potentia non moriendi præcisè.

Inst. Posse non mori stante præcepto moriendi est posse transgredi præceptum: Ergo.

R. ut suprà: Posse non mori privativè, C. Negativè, N. Vel: Posse non mori potentiâ consequente, futuritionis, in sensu composito est &c. C. Potentiâ antecedente, possibilitatis, in sensu diviso est, &c. N.

Repones: Christus non potuit negationem mortis à præcepto dividere; non enim potuit auferre præceptum: Ergo non potuit non mori etiam in sensu diviso.

R. D. Ant. Non potuit dividere negationem mortis à præcepto positivè, C. Præcisive, N. Sufficiebat autem ad ejus libertatem ut negationem mortis secundum se consideratam præcisam à præcepto posset ponere, alias sequeretur quòd Angeli liberè mandata Dei non exequerentur.

Replicabis: actu non mori stante præcepto est actu transgredi & peccare: Ergo posse non mori stante præcepto est posse transgredi & posse peccare. Patet Conseq. Quia quod facit actus actu, facit potentia possibiliter, ut fert commune axioma: Sic quia actu esse hominem, est esse actu animal rationale, ità posse esse hominem, est posse esse animal rationale.

R. D. Conseq. ut suprà: Ergo posse non mori pri-

privativè, seu potentia consequente, &c. est, &c. C. Posse non mori negativè, seu potentiâ antecedente, &c. est posse, &c. N. Ad axioma objectum dico valere dumtaxat quando actus & potentia sibi correspondent: Potentia autem antecedens non moriendi, stante præcepto, non est potentia correspondens actui quo Christus non moriendo transgrederetur præceptum, sed meræ negationi mortis secundùm se: Undè sicut non valet: *Adæ non ponere actum præscitum à Deo, est actu falsificare scientiam Dei: Ergo posse non ponere actum præscitum à Deo, est posse falsificare scientiam Dei.* Ità nec in nostro casu. Ad exemplum, Disparitas est quòd esse animal rationale, sit essentiale constitutivum hominis: Undè nulla potest concipi potentia ad esse hominem, quin sit ad esse simul animal rationale: Omissio autem mortis in Christo, non est essentialiter privatio seu transgressio, sed hoc ei accidentaliter advenit ratione præcepti suppositi.

Obj. 2°. Christus liberè obedivit præcepto: Ergo potuit non obedire, adeòque peccare.

R. D. Ant. Christus liberè obedivit libertate contradictionis, C. Libertate contrarietatis, N. Unde D. Conseq. Ergo potuit non obedire negativè, C. Privativè seu contrariè, N. Christus itaque liberè obedivit, non hoc sensu quòd potuerit facere contrà obedientiam seu contrà præceptum, sed hoc sensu quòd potuerit non facere quod aliundè præcipiebatur: Sicut dicimus hominem posse potentiâ antecedente resistere gratiæ efficaci, non hoc sensu quòd possit impedire directè efficaciam gratiæ, sed hoc sensu quòd possit non facere id ad quod determinatur per gratiam; quia remanet indifferentia judicii & Deus vult id quod fit per gratiam fieri libere, ità in nostro casu non obstante præcepto.

Inst. Membra contradictionis debent esse ejusdem rationis: atqui potest facere rem præceptam ut præceptam, in hoc enim sita est obedientia: Ergo potest eam non facere ut præceptam.

R. per libertatem contradictionis non intelligi hic contradictionem propriè dictam, sed libertatem quoad exercitium, aliàs libertas contradictionis confunderetur cum libertate contrarietatis, quæ est ad speciem. Huc recurrunt ferè omnia argumenta quæ fiunt contrà Præmotionem physicam quasi libertatis eversivam; hæc consule: Licèt ex dictis, maxime ex suppositionibus factis facilem habeant solutionem.

Hæc de libertate Christi circà præceptum mortis, sed ingravescit difficultas circà præceptum dilectionis Dei & alia præcepta naturalia Decalogi maxime negativa. Etenim de præcepto Dilectionis non potest dici ut suprà Christum potuisse non amare etiam negative, si quidem non secùs ac Beati necessitabatur ad amandum etiam quoad exercitium: Neque de aliis præceptis v.g. non mentiendi, potest dici quòd aliquo sensu potuerit mentiri.

Huic difficultati quidam succumbunt, fatenturque Christum in horum præceptorum observantia non fuisse liberum, nec ideò meruisse: Quorum sententiam ab omnibus rejiciendam esse dicit Lemos Tom. 2. Panopl. Tract. 5. cap. 5. n. 174. Et quidem meritò, juxtà eam enim evacuatur magna pars meritorum Christi, si quidem pluribus actibus implevit præcepta juris naturalia. Et est contrà D. Th. in 3. d. 18. q. 1. a. 5. ubi ait quòd *Christus meruit omnibus actibus suis.* Sit itaque

§. III.

Solvuntur Objectiones contrà Libertatem Christi circà præceptum dilectionis Dei & alia præcepta naturalia.

Obj. 1°. Amor Dei in Christo erat necessarius etiam quoad exercitium, utpote consequens claram & intuitivam Dei visionem: Ergo Christus non fuit liber circà præceptum naturale amandi Deum.

Hujus argumenti duplex est apud Thomistas solutio, utraque probabilis. Prima Solutio distinguit in Christo duplicem dilectionem, utramque ad Dei bonitatem in se & ratione sui terminatam, unam regulatam scientiâ beata & necessariam, alteram regulatam scientiâ infusâ & liberam. Cum enim amor sequatur cognitionem, duplicem scientiam duplex amor comitatur. Ita Capreol. Ferrar. Med. Soto, Joannes à S. Th. Contenson, quam etiam reputat probabilem Gonet in Manuali: Unde juxtà hanc solutionem distinguenda est probatio Min. sic: Amor Dei in Christo regulatus scientiâ beata erat necessarius, C. Regulatus scientiâ infusâ, N.

Inst. 1°. Vel illi duo actus amoris distinguuntur specie vel numero: Neutrum dici potest: Ergo. Non specie, quia ab eodem habitu charitatis qui est speciei athomæ, non secus ac fides & spes, procedunt & circà idem omninò objectum formale versantur; non enim diversa apprehensio dat speciem actui, ut docetur in Physica: Non etiam numero; quia duo accidentia solo numero distincta non possunt esse simul in eodem subjecto; cum enim sit materialis eorum distinctio, ab ipso subjecto tanquam à materia distinguuntur & individuantur. Undè requireretur quòd amor regulatus scientiâ beatâ, cessaret, ut daret locum amori regulato scientiâ infusâ, quod est impossibile, quia primus amor est necessarius etiam quoad exercitium.

R. Hos amores distingui inter se specie non substantiali propter rationes factas, sed modali: Quia sicut libertas actûs, est modus diversus specie à modo necessitatis, ita actus liber specie modali differt à necessario, & hoc sufficit ut possint simul esse in eodem subjecto.

Inst. 2°. Si amor regulatus scientiâ infusâ specie modali distinguatur ab amore regulato scientiâ beatâ, erit à fortiori idem dicendum de amore viatorum regulato per fidem respectivè ad amorem regulatum visione beatificâ, subindeque charitas viæ non permanebit in Patria, contra illud Apost. 1. Cor. c. 13. *Charitas nunquam excidit*: Ergo.

R. illud Apostoli esse intelligendum de charitate habituali quæ in Patria perdurat, non de actuali: Quod patet tùm ex ipsis Angelis quorum amor actualis viæ fuit distinctus ab amore Patriæ, alias non fuisset in illis nisi unicum instans pro via & pro termino, quod communiter rejicitur; tùm ratione, quia mutatio actus liberi in necessarium non est denominatio pure extrinseca, sed aliquid intrinsecum ab ipsa potentia vitali effluens, ideoque dum de libero mutatur actus in necessarium, debet esse novus voluntatis partus, nova à principio vitali processio, adeoque novus actus.

Altera solutio distinguit in eodem actu amoris duplicem terminationem, alteram ad divinam bonitatem ut in se consideratam, prout est ratio diligendi Deum ejusque perfectiones necessarias, alteram ad divinam bonitatem ut est ratio diligendi creaturas cum quibus non habet necessariam connexionem; sub prima formalitate seu terminatione est necessarius, sub secunda est liber: Licèt enim actui respectu ejusdem objecti secundum eandem rationem, convenire nequeant libertas & necessitas, nulla tamen videtur repugnantia respectu diversorum objectorum, vel ejusdem secundum diversas rationes. Sic idem amor increatus Dei est necessarius respectu propriæ bonitatis ut in se, & liber respectu creaturarum seu ejusdem divinæ bonitatis ut est ratio diligendi creaturas. Ità Asturicensis, Nazarius, Alvares, Aravius, quos citat & sequitur Gonet in Clypeo, item Joannes à S. Th. hanc ut præcedentem Sententiam probabilem sustinens.

Inst. 3°. Quod est proprium amori increato propter suam infinitatem, non potest tribui amori Christi creato: atqui quòd idem actus amoris increatus sit necessarius & liber respectu duplicis ter-

terminationis ad diversa, hoc habet ratione suæ infinitatis: Ergo.

R. N. Min. habet quidem Deus ratione infinitatis quòd actus identificetur cum voluntate, quòd autem terminetur duplici terminatione liberâ & necessaria ad diversa, habet non ratione infinitatis sed ex hoc quòd perfectiones divinæ intrinsecæ habeant necessariam connexionem cum Deo, non verò creaturæ seu bona Deo extrinseca.

Inst. 4°. Dilectio quâ Christus meruit, adeòque quæ fuit libera, competebat Christo ut viatori secundùm D. Th. q. 19. a. 3. Atqui dilectio regulata per scientiam beatam non competit Christo ut viatori, sed ut comprehensori: Ergo.

R. D. Min. Dilectio regulata per scientiam beatam ut proponentem Deum diligendum necessariò & secundùm perfectiones necessarias, non convenit Christo ut viatori, C. Min. Regulata per scientiam beatam proponentem Deum diligendum libere & ut est ratio diligendi creaturas, N.

Inst. 5°. Non est credibile Christum nihil meruisse amando Deum ut est in se & propter se, sed solùm amando creaturas, cum meritum charitatis debeat potissimum consistere in præcipuo ejus actu, qui est amor Dei in se & propter se: Ergo.

R. Id nullatenùs esse incredibile; cùm enim amor Dei in se non esset Christo liber, sed necessarius, ipsi ut comprehensori competebat, cujus non est mereri.

Obj. 2°. saltem instante tempore quo urgebat præceptum diligendi Deum, non potuit Christus non diligere quoad exercitium: Ergo.

R. ut suprà de præcepto mortis: Non potuit Christus non diligere privative seu contrarie, C. Negative, N. Seu, non potuit potentia consequente, C. Antecedente, N. Amor enim seu non amor secundùm se non habet magis necessariam connexionem cum voluntate ex intrinsecis urgente præcepto quam non urgente, utpotè quòd sit quid voluntati extrinsecum, ut dictum est: Unde necessitas ab illo promanans est necessitas infallibilitatis tantum & consequentiæ, non consequentis.

Obj. 3°. Ex amore necessario finis, voluntas necessitatur eligere media ad hujus finis vel assecutionem necessaria, si nondum habeatur, vel ad ejus conservationem, si jam possideatur: Atqui voluntas Christi necessariò amat Deum ultimum finem & aliunde ad hujus finis conservationem necessaria est adimpletio omnium præceptorum: Ergo.

R. 1°. Hoc argumentum nimis probare: Ex eo enim sequitur omnia Angelorum & Beatorum opera etiam externa ministeria à Deo imperata, non esse libera, sed necessaria, quod nemo concedit.

R. 2°. D. Maj. Ex amore necessario finis voluntas necessitatur eligere media ad hujus finis conservationem necessaria essentialiter & ex intrinseca ratione sui, C. ut est, v. g. fuga peccati ad conservationem amoris Dei. Accidentaliter & ratione præcepti extrinseci necessaria, N. Præceptum enim, ut sæpius dictum est, nihil immutat circa intrinseca rei præceptæ nec intrà voluntatem: Unde remanet eadem indifferentia judicii de bonitate rei præceptæ & de medio secundum se; nec sequitur necessitas ex præcepto nisi infallibilitatis & consequentiæ. Unde ad Min. sic D. Adimpletio præceptorum formaliter & reduplicativè sumpta est necessaria, &c. C. Specificative sumpta pro actibus quibus adimplentur præcepta, Subd. Est necessaria ex se essentialiter, N. Accidentaliter ratione præcepti extrinseci, C.

Nec obstat si dicas ex voluntate efficaci conservandi vitam, hominem hic & nunc necessario uti hoc cibo, si nullum sit aliud medium. Item ex voluntate efficaci salutis, necessitatur quis ad Baptismum; licèt neutrum sit medium necessarium ab intrinseco.

R. hoc utrumque exemplum magis nocere quam prodesse adversariis: In utroque enim finis non amatur necessariò sed libere: Unde ex ejus amore efficaci sequitur tantùm necessitas mediorum hypothetica & infallibilitatis seu consequentiæ, non absoluta & consequentis: sicut ex eo quòd Petrus libere currat, non sequitur quòd necessario, necessitate absolutâ & consequentis moveatur, sed necessitate tantùm hypotheticâ, infallibilitatis & consequentiæ; sicut enim libere currit, ità libere movetur. Equidem verum est quòd Christus non libere sed necessariò amet Deum ut ultimum finem, sed inde sequitur dumtaxat quòd necessariò necessitate absolutâ amentur media quæ ex se & intrinsecis habent necessariam connexionem cum isto fine, secus si tantùm habeant connexionem ex accidenti, puta ex præcepto extrinseco; hæc enim amantur necessariò necessitate dumtaxat infallibilitatis & consequentiæ.

R. 3°. Majoris explicationis gratia ad principale argumentum, D. Maj. Ex amore necessario finis necessitatur voluntas eligere media necessaria ad ejus conservationem, media reduplicative ut talia, C. Media specificative considerata & secundùm absolutam rationem, attentis præcise meritis objecti, N. Similiter, D. Min. Adimpletio præceptorum reduplicative ut talis est medium necessarium, C. Specificative sumptâ, N. Patet ex dictis.

Obj. ultimò: Christus nullam habuit potentiam aut libertatem ad mentiendum, v. g. Ergo non mentiri non fuit ipsi liberum: Ergo observantia hujus præcepti, *Non mentieris*, non fuit ipsi libera.

R. Concesso Ant. D. Conseq. Ergo non mentiri non fuit ipsi liberum, si ly *non mentiri* sumatur negative pro mera cessatione ab actu mentiendi, C. Si sumatur pro actu positivo quo veritatem dicebat seu quo se huic præcepto subjecit, N. Iste enim actus positivus cùm proponeretur sub indifferentia judicii ex propriis meritis, & aliunde esset actus obedientiæ & humilitatis qui necessariò exigit libertatem, non poterat esse necessarius necessitate absolutâ. Unde ad ultimum consequens proportione servatâ, D. Ergo observantia hujus præcepti *non mentieris* negativè sumpta pro cessatione ab actu mendacii non fuit libera, Transeat: Sumpta pro actu quo voluit huic legi se subjicere, seu quo actum positivum mendacio contrarium eliciebat, N.

DIGRESSIO HISTORCA.

De Monothelismo.

Ad Articulum primum præcedentis Dissertationis.

SECTIO I.

Synopsis Historica Monothelismi.

Errorem Monothelitarum in negatione duplicis voluntatis & duplicis operationis in Christo situm esse specialiter ostendemus Sect. sequenti.

Auctores & Fautores Monothelismi.

Theodorus Pharanitanus primus hujus Hæreseos Parens videtur, sed quam Sergius Patriarcha Constantinop. circà annum 622. Heraclio Imperatori sibi amicitiâ devincto instillavit, quam ille imprudens Imperator statim publico Edicto comprobavit, vetans duas dici in Christo operationes.

Cyrus Alexandrinus Episcopus in Conciliabulo anno 633. novum edidit Capitula, quorum septimo asserebat *Eundem unum Christum & Filium operari Deo decibilia & humana, una Dei virili operatione secundùm Dionysium*, Dionysii textum interpolans, & pro *nova Dei-virili operatione*, substituens *unam*, quam fraudem alii Monothelitæ secuti sunt.

Con-

Contrà Sergium & Cyrum insurrexit Sophronius Monachus, deindè Hierosolymorum Patriarcha, Encyclicam Epistolam ad Honorium summum Pontificem & ad Sergium dedit, quâ duas in Christo operationes adstruens, Monothelitas anathemate configebat.

Sergius ideò errorem non deposuit sed texit. Datis enim ad Honorium litteris, perniciosæ œconomiæ viam aperiens, significat oportunum fore & necessarium, ut neque una neque duæ in Christo operationes deinceps dicerentur, ob emergens ex illarum vocum usu scandalum, cui nimiâ facilitate annuit Honorius, redditis ad ipsum duabus Epistolis, de quibus infrà.

Heraclius, Auctore Sergio, anno 639. aliud promulgavit edictum (quod dictum est *Ecthesis*, extat Secretario tertio Concilii Lateran.) quo prohibebat ne quis unam aut duas in Christo operationes diceret, cùm interim ipse in ea Ecthesi, unicam in Christo voluntatem disertè assereret, effutiens se in hoc sequi SS. Patres. Hanc Ecthesim confirmavit Sergius & suscipiendam decrevit in Conciliabulo Constantinop.

Mortuo Sergio, illi & in sede & in errore successit Pyrrhus Monachus, qui Conciliabulo coacto Ecthesim etiam probavit, sed mortuo Heraclio Pyrrhus in suspicionem venit machinatæ cum Martina Imperatricè mortis in Constantinum Heraclii Filium, quo, post quatuor imperii menses, è vivis sublato, facta est conspiratio populi adversùs Pyrrhum, qui aufugit Calchedonem, deindè in Africam anno 644.

Paulus alter Monothelita in ejus sedem ab Imperatore Constante intrusus, errorem ità dissimulavit spe confirmandæ sedis contrà Canones obtentæ, ut à Theodoro Papa suæ fidei laudem, non tamen sedis confirmationem obtinuerit. Sed tandem à Legatis Theodori adactus ut professionem fidei ad ipsum dirigeret, scripta ad Pontificem Epistola Monothelitam apertum se prodidit.

Intereà Pyrrhus in Africa extorris, Regionem hanc suæ Hæreseos veneno inficere conabatur. Ipsi restit S. Maximus Abbas, qui habita cum illo disputatione coram Episcopis Africanis & Gregorio Præfecto Africæ, eum adegit ut se victum fateretur, Romamque cum S. Maximo se conferens pedibus Theodori Papæ advolutus, errorem abjuravit, sed ficto animo, ut scilicet sedem suam recuperaret: Paulo post enim ad vomitum reversus est.

Paulus autem Sedis Constantinopl. invasor, à Theodoro admonitus ut errorem ejuraret, dolum excogitavit ut & famæ suæ consuleret & Hæresim stabiliret. Auctor fuit Constanti Imperatori ut edictum promulgaret quo indiceretur silentium unius vel duarum voluntatum, ut hoc saltem silentio videretur damnata Catholica veritas de duabus in Christo voluntatibus.

Edictum suum, quod dictum est *Typus*, promulgavit Constans anno 648. ubi ait: „Quapropter sancimus nobis subjectos.... Non habere „licentiam invicem à præsenti, de una voluntate, aut una operatione, aut duarum voluntatum, aut duarum operationum, qualemcumque proferre altercationem aut contentionem „aut rixam." Tandem silentium idem imperat quod antè ortam controversiam servabatur. Extat Typus Secretario quarto Concil. Lateran.

Mortuo Paulo Monothelita, Pyrrhus Sedem Constantinop. iterùm conscendit, cui succedit Petrus ejusdem sectæ homo.

Tempore sextæ Synodi anno 668. Macarius Patriarcha Antiochenus sectæ Monothelisticæ erat caput, cujus etiam Discipuli Stephanus Presbyter & Polychronius Præstigiator hæresim summa pertinacia propugnabant.

Viguit etiam hæc Hæresis post sextam Synodum apud Chaldæos usque ad Paulum V. Item apud Armenos & Maronitas habitantes propè Lybanum usque ad annum 1182. sed nunc sunt Catholici.

Inpugnatores Monothelismi.

Sophronius Monachus posteà Hyerosolymorum Antistes & S. Maximus Abbas, ut jam dixi, in hoc Bello maximè claruerunt: Extat Dialogus S. Maximi cum Pyrrho, quo hæc Hæresis funditùs evertitur.

Impiam Heraclii Ecthesim reprobavit Severinus Papa. Hanc iterùm & Hæresim ipsam damnavit Joannes IV. in Synodo.

Pyrrhum ad vomitum reversum anathematis & depositionis sententiâ confixit Theodorus Papa: Refert Theophanes ipsum huic sententiæ subscripsisse calamo in Calice tincto, usus sanguine Christi loco atramenti, ut hoc novo & terribili exemplo, Monothelitis & ejus fautoribus majorem terrorem incuteret.

Hæc iterùm Hæresis cum Ecthesi Heraclii & Typo Constantis damnata fuit à Martino I. in Concil. Romano centum & quinque Episcoporum. Quam ob causam irâ percitus Imperator S. Pontificem Româ vi Constantinopolim accersivit, qui Chersonam in exilium pulsus ærumnis & inediâ confectus obiit. Justè autem damnatum fuisse Typum Constantis hinc constat quòd Principis Laïci non est res fidei decernere, & quia Dogma Catholicum simili forte cum Hæretico involvebat.

Tandem ultimò confossa est hæc Hæresis in sexta Synodo generali, tertiâ Constantinopolitanâ in Trullo seu Palatio Imperatoris congregata anno 680. cui præfuit Agatho Papa per suos Legatos: Adfuit autem præsens personaliter ipse Imperator Constantinus Pogonatus Constantis filius cum Proceribus: non quidem rebus fidei, sed ordini servando, tumultibusque impediendis intendens. Adfuerunt Episcopi secundùm aliquos 289. secundùm alios 166. hanc Synodum mortuo Agathone confirmavit ejus Successor Leo II.

Nota ab origine Monothelismi ad hanc usque Synodum, scilicet sexaginta annorum spatio circiter, sederunt Romæ Pontifices Honorius I. Severinus, Joannes IV., Theodorus, Martinus I. Eugenius, Vitalianus, Adeodatus, Donus & Agatho.

Actione quartâ lectæ sunt duæ Epistolæ Dogmaticæ, una Agathonis, altera Synodi Occidentalis ad Constantinum. Observandum enim Agathonem congregasse Romæ Concilium 125. Episcoporum Occidentalium qui etiam suo nomine miserunt ad Concilium genrale Legatos, scilicet Joannem Episcopum Proruensem, Abundantium Episcopum Civitatis Paternensis, Joannem Episcopum Civitatis Rhegitanæ. Actione nonâ damnatus est Macarius Antiochenus cum Stephano. Actione decimâ tertiâ lata est damnationis sententia in Monothelitas cum quibus damnatus est Honorius, non ut Hæreticus, sed ut Hæreseos fautor, ut dicemus infrà. Actione decimâ quintâ Polychronius Monachus Macarii Discipulus petiit ut Chartula, in qua scripta erat hæc propositio: *Qui non confitetur unam voluntatem & unam Dei-virilem operationem, non est Christianus*; super mortuum poneretur, spondens se eum suscitaturum in probationem suæ fidei: Conditione acceptâ, hominis recens defuncti cadaveri admovetur charta extrà locum Concilii, & cùm Polychronius per plures horas, spectante populo, præstigiatorem egisset, auribus cadaveris insusurrans, nec quidquam obtinere posset, impotentiam suam fateri coactus est: Populo exclamante: *Novo Simoni Anathema; Polychronio seductori populi Anathema.* Actione decimâ quartâ & decimâ quintâ edita est & promulgata fidei professio, & ingeminatum Anathema in Theodorum Pharanitanum, Sergium & Honorium, Pyrrhum & Paulum, Cyrum & Petrum, Macarium, Stephanum & Polychronium.

Rogaverat Georgius Patriarcha Constantinop. Act. 16. ut non anathematisarentur nominatim Prædecessorum suorum personæ, scilicet Sergius, Pyrrhus,

Pyrrhus, Paulus & Petrus: Abnuit facer Confessus. Anno 711. Philippicus Bardanes, invaso Imperio, spem fecit Monothelitis resurgendi, sed eo ad ordinem redacto, & Anastasio Catholico Principe ad Imperii fastigium evecto, spes omnis evanuit.

Sectio II.

In quo situs sit error palmaris Monothelitarum?

Vasques hic disp. 73. cap. 1. contendit Monothelitas non negasse duas voluntates in Christo, sumptâ voluntate pro facultate seu potentia, sed in hoc eorum errorem situm esse quòd negarent actionem voluntatis humanæ, solius divinæ operatione admissâ: Sicque D. Thomam & Scholasticos non rectè intellexisse errorem Monothelitarum quem ipse primus detexit. At mirum fortasse videbitur hunc Theologum aliundè eruditissimum, attigisse præ cæteris errorem Monothelitarum, qui historiam Monothelismi eo usque ignoravit, ut Typum Constantis, hominem Hæreticum Pauli Constantinopolitani Discipulum fecerit: Sic legitur in ejus Commentariis in 3. p. S. Th. disp. 73. cap. 1.

Dico: Palmaris error Monothelitarum in eo positus fuit quòd unicam in Christo propugnarent voluntatem & unicam operationem seu volitionem. Fatemur tamen inconstantes fuisse in exponendo suo errore.

Hic q. 18. a. 1. 0. Prob. 1°. cum D. Th. hic ex Epist. Agathonis Papæ definientis contrà Monothelitas dari in Christo *duas naturales voluntates & duas naturales operationes*; ubi clare distinguit voluntatem ab operatione, aliàs nugatoria foret repetitio: Quibus verbis subscripserunt Patres 6. Synodi act. 8. Ex eoque probat sanctissimus Pontifex dari in Christo duas voluntates, quia voluntas sequitur naturam: Unde arguit Hæreticos inconsequentiæ, in quam eos non incidisse contendit Vasques: *Deus perfectus*, inquit Agatho, *& homo perfectus est Christus Jesus: Ergo naturalibus proprietatibus utramque naturam perfectam necesse est esse & duas in eo operationes & voluntates.*

2°. Ex actione 8. sextæ Synodi, ubi interrogatur Hæreticus à Patribus: *An Christus humanam habuerit voluntatem & impeccabilem?* Quibus verbis evidenter significatur voluntas ut potentia, non ut actus; actus enim non est peccabilis aut impeccabilis, sed peccatum vel non peccatum. Simpliciter respondet Macarius Hæreticus; *Nos voluntatem humanam in Christo non dicimus.*

In eadem actione iterùm interrogatus à Synodo & Imperatore: *Si confitetur duas naturales voluntates & duas operationes in Incarnationis dispensatione Dei nostri?* Respondit impiâ obstinatione: *Non dico duas naturales voluntates & duas operationes in Incarnationis dispensatione Domini nostri Jesu Christi, nec si membratim incidar & mittar in mare.*

Secunda pars patet ex Epist. citata Agathonis, ubi de his Hæreticis dicit: *Tam variè, tàmque confusè locuti sunt ut vix satis constet, quo sensu errorem suum asseruerint.* Idem S. Maximus in disputatione cum Pyrrho ipsi exprobrat, sic eum alloquens: *Nihil me ità à tuo Antecessore* (Sergio) *alienavit, ut mutabilitas ejus & inconstantia, id est in alias alio tempore transire sententias, & in nullo sensu permanere.*

Dices 1°. Cum Vasquesio: Monothelitæ expressè concesserunt in Christo duas naturas integras: Ergo nullâ specie probabilitatis negare potuerunt duas facultates seu voluntates.

R. C. totum: Et dicimus Hæreticos inconsequenter locutos fuisse. Mirum est sanè id videri inconveniens Vasquesio; utque Hæreticos ab hac inconsequentia eximat, non videri ipsi inconveniens asserere S. Thomam omnesque Scholasticos ignorasse errorem horum Hæreticorum: Insuper, numquid æquali inconsequentiâ peccant admittendo duplicem facultatem, ut vult Vasques, & negando duplicem operationem?

Dices 2°. cum eodem: Agatho Papa in Epist. citata dicit: *Voluntas motus est naturæ, quoniam motus est animi:* In quibus verbis Vasques contendit esse definitionem voluntatis, quam negabant Monothelitæ.

R. 1°. Id quidem asserere Vasquesium, sed illud non probare. 2°. Dato quòd hoc loco Pontifex per *voluntatem* intellexerit volitionem, non sequitur quòd alibi non posuerit voluntatem pro facultate, ut patet ex probationibus Conclusionis.

Dices 3°. cum eodem: Macharius in Confessione fidei quæ habetur actione octavâ, fatetur Verbum assumpsisse *carnem animatam animâ rationali & intellectuali:* Ergo, inquit Vasques, concedens potentiam intellectûs, concedere videtur potentiam voluntatis; hæc enim mutuo se consequuntur, & unum sine alio frustrà concederet.

R. N. Conseq. Eò quòd, ut jam dixi, inconsequenter loqueretur homo Hæreticus; quòd, licèt Vasquesio videatur magnum inconveniens, nos pro nullo reputamus. Et numquid etiam operatio sequitur facultatem, numquid frustrà est potentia sine actu? Numquid inutilis est intellectui voluntas sine operatione? Ergo velit nolit Vasques etiam in sua opinione, Hæretici inconsequenter locuti sunt.

Sectio III.

Quis convocaverit Concilium sextum generale? Quis illi præfuit?

Dico 1°. Hoc Concilium congregatum fuit auctoritate Agathonis Papæ, promovente & ministerialiter concurrente piissimo Imperatore Constantino Pogonato.

Prob. congregatum fuit ex consensu Agathonis: Ergo ejus auctoritate. Patet Conseq. Ex his quæ diximus de convocatione Concilii Ephesini: Vide. Patet Ant. ex litteris Agathonis ad Imperatorem & ex missione Legatorum ad Concilium. Quòd autem legatur Imperatorem jussisse congregari Concilium, intelligendum est de promotione & ministerio sub auctoritate Papæ.

Dico 2°. Agatho Romanus Pontifex præfuit sextæ Synodo per suos Legatos, Theodorum & Georgium Presbyteros & Joannem Diaconum.

Patet ex actis Synodi act. 1. ubi dicitur: „ Conveniente sacra & universali Synodo, id est Theodoro & Georgio venerabilibus Presbyteris & Joanne venerabili Diacono, vicem agentibus Agathonis sanctissimi & beatissimi Archyepiscopi antiquæ Romæ, &c. Georgio venerabili ac sanctissimo Archyepiscopo magnæ Constantinopolis" &c. Ex actione 18. ubi actis Concilii ante omnes Patriarchas subscribunt *Theodorus & Georgius Presbyteri S. R. E. & Joannes Diaconus locum gerentes ter Beatissimi & universalis Papæ urbis Romæ.* Ex Diurno Romanæ Ecclesiæ ubi dicitur: *Sextum Concilium generale.... cui Agatho Papa per Legatos suos & Responsales præfuit.*

Dices 1°. Lambertus Scafnaburgensis refert ex venerabili Beda Georgium Constantinop. & Macarium Alexand. huic Concilio præfuisse. Idem Hincmarus Remensis & Marianus Scotus.

R. hos Auctores certo fuisse errorem passos contrà apertam fidem actorum Concilii, ubi Legati Agathonis & semper nominantur primi & primi subscribunt. Hæc fortè fuit eis causa erroris quòd Legati sederent à sinistris, Georgius & Macarius à dextris, non intelligentes sinistram in Ecclesia esse honoratiorem.

Dices 2°. In undecim primis actionibus Concilii, & in decima octava legitur: *Præsidente piissimo & Christo dilectissimo magno Imperatore Constantino,*

no. Idem in Diurno Romanorum Pontificum & alibi: Ergo.

R. Imperatorem dici præsedisse Concilio, non ut controversiarum fidei Judicem, sed ut Ecclesiæ & Concilii defensorem, non auctoritate & potestate, sed loco & honore; quia scilicet primo & honorificentiori loco sedebat. Undè post omnes Episcopos subscripsit: Et Episcopis subscribentibus hâc formulâ: *N. Episcopus, definiens subscripsi*. Ipse Imperator subscripsit his verbis: *Constantinus in Christo Deo Rex ac Imperator Romanus legimus & consensimus*. Nec alias partes ipsi tribuunt Patres Concilii in Epistola Synodica ad Agathonem quàm hortatoris & adjutoris: *Constantino*, inquiunt, *nobis ad decernendum hortatore, qui diviné imperat, quo adjutore, impietatis errorem evertimus.*

SECTIO IV.

De Honorii Romani Pontificis damnatione in sexta Synodo generali.

Circà hoc factum variæ sunt opiniones. Quidam dicunt Honorium non fuisse damnatum in sexta Synodo œcumenica, sed acta hujus Synodi in quibus damnatur, esse interpolata à Græcis. Hujus sententiæ videtur Auctor Baronius. Alii volunt fuisse damnatum ut Hæreticum. Alii tandem agnoscunt fuisse reverà damnatum, non tamen ut Hæreticum, sed ut hæreseos & Hæreticorum fautorem. Et hæc sententia videtur communior & probabilior.

SUBSECTIO I.

Utrùm honorius fuerit damnatus in sexta Synodo?

Dico: Honorius fuit reverà damnatus in sexta Synodo.

Prob. 1°. ex actis hujus Synodi: Actione 13. legitur: „ Cum illis (Sergio, Cyro, Pyrrho, „ Paulo, Theodoro) simul projici à sancta Dei „ Catholica Ecclesia simulque anathematisari prævidimus & Honorium qui fuerat Papa antiquæ „ Romæ, eò quòd invenimus per scripta quæ „ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus „ ejus mentem secutus est & impia dogmata confirmavit. " Actione 16. „ Theodoro Pharanitano Hæretico anathema Cyro Hæretico anathema, Honorio Hæretico anathema. " Idem actione 18. in definitione fidei, & in sermone acclamatorio ad Principem. Item in Epist. Synodica ad Agathonem Romanum Pontificem: „ Anathematibus interfecimus, ex sententia per sacras vestras Litteras de iis priùs lata, Theodorum Episcopum Pharan, Sergium, Honorium, Cyrum, Paulum, Pyrrhum & Petrum. "

Confir. ex Conciliis Oecumenicis septimo & octavo: In septimo act. 7. damnatur Honorius cum Monothelitis. In octavo act. 7. approbatur Epistola Adriani II. in qua refert Honorio ab Orientalibus anathema post mortem dictum fuisse, quòd accusatus fuerat super hæresi.

Prob. 2°. ex duabus Epistolis Leonis II. qui Synodum sextam confirmavit. In Epist. ad Constantinum Imperatorem, quâ Concilium confirmat, post damnatos Theodorum Pharanitanum, Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Paulum & Petrum Constantinopolitanos Præsules, ferit etiam anathemate Honorium qui, inquit, „ hanc Apostolicam Ecclesiam, non Apostolicæ „ traditionis doctrina lustravit, sed prophana „ proditione immaculatam maculari permisit. " Et in altera Epistola ad Episcopos Hispaniæ in qua dicit: „ Qui verò adversùs Apostolicæ doctrinæ puritatem perduelles extiterunt, abeuntes „ quidem æterna condemnatione mulctati sunt, „ id est Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus Constantinopolitani cum Honorio, qui flammam „ hæretici dogmatis, non ut decuit Apostolicam „ auctoritatem, incipientem extinxit, sed negligendo confovit.

Prob. 3°. ex Venerabili Beda Auctore coævo qui lib. de sex mundi ætatibus dicit: „ Macarius „ verò cum suis sequacibus simul & prædecessoribus Cyro, Sergio, Honorio, Pyrrho, Paulo „ & Petro anathematisatus." Item ex Anastasio Bibliothecario Præfatione in sua Collectanea ad Joannem Diaconum. Ex Adone Viennensi in Chronico & ex pluribus aliis.

Respondet Baronius acta sextæ Synodi ubi referunt damnationem Honorii esse adulterata à Græcis, qui, ne viderentur soli sui Patriarchæ damnati, nomen Honorii cum illis intruserunt. Et indè testimonia sequentia sivè septimæ & octavæ Synodi, sivè Leonis II. sivè aliorum, his solis actis adulteratis innixa, nullius esse ponderis. Addit laudatus Annalium Parens duas Epistolas Leonis esse supposititias. Rationes seu conjecturas quibus & hanc actorum adulterationem & hanc Epistolarum suppositionem probare contendit infrà referemus & diluemus. Sufficit nunc ostendere hanc actorum depravationem nullatenus fuisse possibilem.

Id autem sic demonstro: Exemplaria authentica actorum, tradita sunt quinque Patriarchis aut eorum vices gerentibus: Hoc constat ex actione 18. ipsius sextæ Synodi, in qua Patres post Sermonem acclamatorium supplicarunt Imperatori his verbis: „ Ad majorem Orthodoxæ fidei stabilitatem & confirmationem ut subscripta exempla „ definitionis relectæ, præsente vestrâ Serenissimâ Potestate, edantur quinque Patriarchalibus „ Sedibus, una cum pia vestra subsignatione. " Sequitur: „ Constantinus piissimus Imperator dixit: „ Quòd etiam nunc à sancto & universali vestro „ Concilio petitum est, piè conficiemus. " Subjungitur ibid. „ Sciendum quòd juxta ea quæ interlocutus est piissimus & Christum diligens Imperator Constantinus, vel etiam pollicitus est, „ exempla definitionis cum subsignatione mansuetæ ejus Serenitatis præbuit quinque Patriarchalibus Sedibus hoc modo. *Apostolicæ Sedi sancti & Principis Apostolorum nempè Agathoni sanctissimo Papæ senioris Romæ*." Et sic de aliis quatuor Patriarchis proportione servata.

Item testatur Agatho Ecclesiæ Constantinopolitanæ Diaconus, in eadem Scriniorum Thesaurarius, & ipsius sextæ Synodi Notarius in Peroratione quam publici juris fecit noster Combefis in Auctuario Bibliothecæ Patrum.

Hoc supposito: Quæro quandonam ista acta depravata fuerint? Non durante Concilio, neque antequam Exemplaria traderentur Sedibus Patriarchalibus; hanc enim depravationem procul dubio non tulissent, præsertim Legati summi Pontificis, sed contrà eam reclamassent, tanquam injuriosam Honorio & sanctæ Sedi. Non post tradita Exemplaria Patriarchalibus Sedibus; quamvis enim fortè potuissent Græci adulterare Exemplar traditum Ecclesiæ Constantinop. aut illud quod servabatur in Palatio Imperatoris, quod tamen non est verisimile in piissimo & apprimè Catholico Imperatore, saltem non potuissent adulterare exemplaria tradita aliis Sedibus & præsertim Legatis Sedis Apostolicæ, cùm non essent amplius inter eorum manus, nec id passi fuissent Legati, ut jam dictum est. Stet ergo inconcussè acta Synodi sextæ Leoni II. Agathonis Successori per Legatos oblata in quibus Honorius legitur damnatus, esse genuina & non depravata.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Agatho Papa & Romana Synodus quam coegerat, in suis litteris ad Imperatores, permittunt duntaxat Legatis ad sextam Synodum missis damnare eos quos ipse aut Synodus La-

Lateranensis sub Martino I. damnaverant, inter quos non recensetur Honorius: Hoc autem mandatum Legati indubie non fuerunt transgressi: Ergo adulterata sunt acta Concilii, ubi Honorius legitur damnatus.

R. 1°. Id quidem objectum ab Auctoribus reperio; at id in Epistola sive solius Agathonis ad Imperatores, sive ipsius & Concilii Rom. ad eosdem non reperio. Equidem in Epist. Agathonis hæc lego: „ Licentiam proinde eis (Legatis) sive „ auctoritatem dedimus apud tranquillissimum vestrum Imperium, dùm jusserit ejus Clementia, „ simpliciter satisfaciendi, in quantum eis dumtaxat injunctum est, ut nihil profectò præsumant „ augere, minuere vel mutare, sed traditionem „ hujus Apostolicæ Sedis, ut à Prædecessoribus „ Apostolicis Pontificibus instituta est, sinceriter „ enarrare." Quidpiam simile legitur in Epistola ejusdem Agathonis & Synodi Rom. ad eosdem Imperatores. Verùm hæc spectant dogmata definienda, non personas damnandas: Unde Macarium, Stephanum & Polychronium, qui anteà damnati non fuerant, damnârunt sextæ Synodi Patres; nec tamen ideò limites ab Agathone & Synodo Rom. præscriptos excessisse dicuntur.

R. 2°. Esto alicubi mandatum fuerit Legatis non damnare nisi eos qui jam prius fuerant damnati: Duplicis generis distinguenda sunt mandata Legatis dari solita: Scilicet publica quæ dicuntur *Patentalia* & secreta. Id probat Christianus Lupus ex Regesto & Epistolis Hormisdæ inter quas etiam nunc extat secreta instructio data Legatis ad Anastasium & Justinum Augustos missis; item ex litteris SS. Gregorii & Leonis, idque prudentiæ est & fieri solet in negotiis odiosis: Habebant ergo Legati in mandatis publicis & Patentalibus non damnare nisi eos qui vel ab ipso Agathone, vel à Martino I. jam damnati fuerant: at habebant in secretis, quòd si Græci damnationi suorum Patriarcharum acquiescere nollent, nisi damnaretur & Honorius, quem Monothelitis favisse meritò contestabantur, pro bono pacis & Ecclesiæ tranquillitate ipsum cum aliis damnarent. Hanc porro permissionem secretam fuisse datam sat aperte declarat Hadrianus II. in Epistola quæ lecta & probata fuit in octava Synodo, ubi postquam dixit Honorio anathema dictum esse ab Orientalibus in sexta Synodo, subdit: „ Quanquam & ibi nec Patri- „ archarum nec cæterorum Antistitum cuipiam, „ de eo quamlibet fuerit proferendi sententiam, „ nisi ejusdem primæ Sedis Pontificis consensus „ præcessisset, auctoritas.

Inst. 1°. Patres sextæ Synodi in Epistola ad Agathonem data post absolutam Synodum, dicunt: „ Anathematibus interfecimus, ex sententia per „ vestras litteras de iis prius lata, videlicet Theo- „ dorum Episcopum Pharan, Sergium, Honori- „ um, Cyrum, Paulum, Pyrrhum & Petrum: " atqui certò constat Agathonem per suas litteras non tulisse sententiam contrà Honorium: Ergo apertum est acta hujus Synodi esse interpolata, & nomen Honorii in iis esse malitiosè insertum.

R. Juxtà præcedentem solutionem, D. Min. Agatho non tulerat sententiam contrà Honorium absolute & per litteras publicas seu Patentales, C. Permissive seu dispensatoriè secundum instructionem secretam datam Legatis, N.

Inst. 2°. Agatho in sua ad Imperatorem Epistola dicit: „ Consideret itaque vestra tranquilla Cle- „ mentia, quoniam Dominus & Salvator omnium „ cujus fides est, qui fidem Petri non defecturam „ promisit, confirmare eum suos fratres admo- „ nuit, quod Apostolicos Pontifices meæ exigui- „ tatis Prædecessores semper fecisse, cunctis est „ cognitum. " Ergo non est verisimile dedisse in mandatis secretis damnari Honorium unum ex suis Prædecessoribus.

R. hæc Agathonis spectare SS. Pontifices, non ut sunt personæ privatæ, sed quatenus loquuntur ex Cathedra, seu ut sunt Pastores & Doctores omnium Christianorum, proponentes toti Ecclesiæ aliquid judicando & definiendo in materia fidei & morum, ut dicemus alibi: Epistolæ autem Honorii privatæ sunt ad privatum, nec omnes Fideles alloquuntur, nec quidquam decidunt, sed monent dumtaxat Sergium ut abstineat à voce unius vel duplicis voluntatis.

Inst. 3°. Idem Agatho paulò post subjungit: „ Apostolicæ meæ parvitatis Prædecessores Do- „ minicis doctrinis instructi, ex quo novitas hæ- „ retica in Christi immaculatam Ecclesiam Con- „ stantinopolitanæ Ecclesiæ Præsules introducere, „ conabantur, nunquam neglexerunt eos hortari, „ atque obsecrando commonere, ut à pravi do- „ gmatis hæretico errore saltem tacendo, desiste- „ rent: " quibus manifestè designat Honorium: Ergo.

R. Honorium reipsà hortatum fuisse hæreticos, ut saltem tacendo ab errore desisterent, si quidem in Epistola ad Sergium præcipiebat silentium unius voluntatis & unius operationis; sed id suo muneri non satisfuit, quippè qui ut Pastor totius Ecclesiæ debebat ex officio nascentem hæresim comprimere, eam formaliter damnando & non eodem silentio veritatem Catholicam cum errore involvendo, ut fecit; propter quod & non propter hæresim est damnatus, ut dicemus infrà.

Hàc alterutrà solutione excipies quædam alia similia encomia quæ profert Agatho de suis Prædecessoribus. Adde quòd non semper loquatur de omnibus suis Prædecessoribus, sed quandoque indefinitè de Prædecessoribus suis, sicque stat veritas ejus dictis, etsi unus sit excipiendus. Item præsertim in secunda Epistola quæ est etiam Synodi Romanæ, per Prædecessores suos non intelligit præcisè Romanos Pontifices, sed omnes Episcopos Patriarchatui Romano subjectos.

Obj. 2°. Theodorus qui ob Monothelismum ejectus fuerat è Sede Constantinopolitana, damnatus fuit nominatim à sexta Synodo cum aliis Patriarchis Constantinopolitanis Monothelitis: atqui tamen ejus nomen non legitur in actis hujus Synodi: Ergo sunt interpolata. Major innuitur ab Anastasio Bibliothecario in vita Agathonis; & constat, quia sexta Synodus nominatim damnavit omnes Patriarchas Constantinopolitanos Monothelitas, Orthodoxos autem cum laude nominavit & eorum nomina in sacris Diptycis retulit. Indè conjicit Eminentissimus Annalium Parens hunc Theodorum qui mortuo Georgio in Sedem Constantinop. fuit restitutus, curasse ut suum nomen ex actis expungeretur, & loco illius Honorii nomen substitueretur.

R. 1°. non constare hunc Theodorum fuisse nominatim damnatum à sexta Synodo: Equidem damnavit omnes Patriarchas & Episcopos Monothelitas qui obierant, & vivos qui pertinaces erant in errore: Hunc autem Theodorum fuisse in errore pertinacem tempore Concilii non probatur, absens erat à Concilio, & citatum fuisse à Patribus nulla est conjectura.

R. 2°. Esto, ut multi volunt, fuisse nominatim damnatum à Concilio: Mortuo Georgio qui in ejus locum substitutus fuerat, rediit Constantinopolim & peractà seu simulatà erroris pœnitentià restitutionem in pristinam Sedem ab Imperatore obtinuit, potuitque pariter obtinere à Legatis, qui post Synodum ultrà annum & medium Constantinopoli commorati sunt ut suum nomen ex Actis deleretur.

Obj. 3°. Martinus I. in Concilio Lateranensi prædamnans nominatim Patriarchas Orientales Monothelitas Cyrum, Sergium, &c. & Ectesim Heraclii, atque Typum Constantis ut hæresi faventia, siluit de Honorio: Atqui non est verisimile sanctissimum Pontificem excepisse Honorium ab anathemate, si eadem fuit ejus causa cum aliis damnatis: Ergo.

R. Qua de causa Martinus I. siluit de Honorio nos latet; sed id nobis certum est ejus silentium

plus nocere Honorio quàm prodesse: Etenim cùm Cyrus per Epistolam innuisset Zephirinum Papam approbasse Ecthesim Heraclii, statim insurrexit Martinus, & falsitatis arguit Cyrum. At verò cùm Secretario 4°. ejusdem Concilii recitata est Epistola Pauli Constantinop. qua tradit Honorium consonantem cum Sergio, neque Martinus, neque ullus Episcoporum verbum protulit in defensionem Honorii: Dubio procul quòd nihil haberent quod in defensionem ejus proferrent.

Inst. Martinus in Epistola ad Ecclesias Antiochenam & Jerosolymitanam, recensens Auctores Monothelismi, scilicet Patriarchas Orientales ipsis opponit Romanos Pontifices *qui non permiserunt eos fidei Thesaurum surripere*: Atqui si Honorius vel Monothelita vel Monothelismi fautor fuerit, Martinum mendacii arguissent Orientales, ipsi objiciendo Honorium: Ergo.

R. Hæc verba S. Martini non referri ad Romanos Pontifices Prædecessores suos, sed ad seipsum & Episcopos Romani Patriarchatûs in Synodo congregatos: *Nos verò*, inquit, *id est hujus Apostolicæ Sedis Pontifices ..... non permisimus.... eos fidei surripere Thesaurum, sed ipsos.... synodaliter condemnavimus, ubique omnibus eorum hæresim publicantes.*

Obj. 4°. Binæ Epistolæ Leonis II. una ad Constantinum Imperatorem, secunda ad Episcopos Hispaniæ, quæ sunt alterum assertionis nostræ fundamentum, sunt suppositititiæ: Ergo. Prob. Ant. De prima: 1°. Quia in ea legitur Constantinum pro congreganda Sexta Synodo scripsisse ad Agathonem, cùm tamen ad Donum Agathonis prædecessorem tantùm scripserit. 2°. Quia legitur hæc Epistola data nonis Martii Indictione decimâ, cùm tamen dicat litteras quibus respondet, advenisse Romam mense Julio ejusdem indictionis. Prob. dè secunda Epistola: Quia in ea leguntur hæc verba: *De diversis Conciliis huic S. Sedi Apostolicæ subjacentibus, Archiepiscopi sunt à nobis destinati*, scilicet ad sextam Synodum; cùm tamen certum sit nullum Archiepiscopum ex Occidente, sed tres tantum Episcopos ad Concilium sextum missos fuisse, & hos quidem non à Leone, sed ab Agathone: Ergo.

R. N. Ant. Ad primam Probat. primæ partis Ant. N. Constantinum non scripsisse ad Agathonem: Id ipse Imperator testatur in suis litteris ad Leonem II. Idem colligitur ex Gregorio II. in Epist. ad Leonem Isaurum, dicente Constantinum scripsisse persuasum à Georgio Patriarcha Constantinop. hic autem sedere non cœpit nisi sub Agathone. Et Christianus Lupus testatur hanc Epistolam Leonis II. ad Constantinum, jussu Pauli V. tanquam legitimam sextæSynodi confirmationem, fuisse non pridem editam typis Vaticanis. Adde quòd quamvis Constantinus Litteras non direxisset Agathoni, sed Dono; quia tamen Dono mortuo ad Agathonem pervenerunt, potuisset Leo II. dicere Constantinum scripsisse Agathoni. Ad secundam Probat. ejusdem partis, fatetur ipse Baronius hujus Objectionis Auctor, errorem in notis numeralibus, circa diem, mensem, Consulem, &c. ex negligentia Scriptorum facile irrepere.

Ad Probat. secundæ partis Ant. R. Missos fuisse ex Occidente Archiepiscopos ad sextam Synodum, si non per se, saltem per suos Legatos: Adfuit enim Legatus Archiepiscopi Ravennatis, & tres Episcopi missi sunt qui tenerent vices omnium Occidentis & Septentrionis Archiepiscoporum. Quòd autem legatur *à nobis*, idem valet ac *à Romanis Pontificibus.*

SUBSECTIO II.

Quo titulo Honorius fuerit damnatus in sexta Synodo.

Dico: Honorius non fuit damnatus in sexta Synodo ut Hæreticus, sed tantum ut hæreseos fautor.

Prob. prima pars: Si Honorius fuisset damnatus in sexta Synodo ut Hæreticus, maximè quia in Epistola prima ad Sergium dixit: *unam voluntatem fatemur Domini nostri Jesu Christi*: Atqui non intellexit hæreticè de una voluntate divinitatis & humanitatis in Christo, sed catholicè de una voluntate humanitatis, negans in ea esse duas voluntates contrarias Spiritûs & carnis, sicut in nobis peccato vitiatis: Ergo. Prob. Min. Ex ratione quam affert unius assertæ voluntatis: *Quia profectò*, inquit, *à divinitate assumpta est nostra natura, non culpa; illa profectò quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitiata.* Quæ ratio optimè probat non esse in Christo duas contrarias voluntates humanitatis, nullatenùs autem non esse duas voluntates divinitatis & humanitatis. Sed & hanc esse suam mentem ipsemet apertè declarat: Nam post pauca addit: „ Non „ est itaque assumpta sicut præfati sumus, à Salvatore vitiata natura quæ repugnaret legi mentis ejus, sed venit quærere & salvare quod perierat, id est vitiatam humani generis naturam. „ Nam lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit, vel contraria Salvatori, quia super legem natus est humanæ conditionis. " Duas ergo in humanitate Christi contrarias voluntates dumtaxat negat Honorius, non duas divinitatis & humanitatis voluntates consentientes.

Et ità Epistolam & sensum Honorii exposuerunt insignes in Ecclesia viri Joannes IV. S. Maximus & alii.

Joannes IV. in Apologia pro Honorio ad Constantinum Imperatorem Heraclii Filium: Posito principio quo utitur Honorius ad ostendendam unam voluntatem in Christo, scilicet quòd à *Verbo sit assumpta natura non culpa*, de quo suprà, sic concludit: „ Undè scientes quòd nullum in eo „ cùm nasceretur & conversaretur, esset peccatum, decenter diximus & veraciter confitemur „ unam voluntatem in sanctæ ipsius dispensationis humanitate, & non duas contrarias mentis „ & carnis prædicamus, secundùm quod quidam „ Hæretici velut in puro homine delirare noscuntur. Secundùm hunc igitur modum, jam dictus decessor noster (Honorius) prænominato „ Sergio Patriarchæ percontanti scripsisse dignoscitur: Quia in Salvatore nostro duæ voluntates contrariæ, id est in membris ipsius, penitùs non consistunt, quoniam nihil vitii traxit „ ex prævaricatione primi hominis".

S. Maximus in Dialogo contrà Pyrrhum, ubi cùm Hæreticus Patriarcha dixisset: „Quid habes „ de Honorio dicere, qui ad Prædecessorem meum „ scribens, unam Domini nostri Jesu-Christi „ voluntatem apertè dogmatisaverit?" S. Maximus respondet: „ Quis illius Epistolæ fide dignus erit Interpres? Qui eam ex persona Honorii composuit & vivit adhuc.....? An Constantinopolitani de corde suo loquentes?" Pyrrhus: Qui eam composuit". S. Maximus „Ille „ idem igitur ad divum Constantinum quondam „ Imperatorem scribens rursùm ex persona Sancti „ Papæ Joannis de ipsa: unam, inquit, voluntatem Domini diximus non divinitatis ejus & humanitatis sed sollus humanitatis. Cùm enim „ scripsisset Sergius esse qui dicerent in Christo „ duas contrarias voluntates, rescripsimus Christum non habuisse duas contrarias voluntates „ carnis, inquam, & spiritûs, sed unam tantùm „ quæ naturaliter humanitatis ejus nota essentialis est. Id ità esse evidenter ex eo demonstratur quòd membrorum & carnis facta est mentio, quæ divinitati quoque ejus non possunt attribui". Idem S. Maximus in Epist. ad Marinum quæ extat inter Anastasii collectanea juxtà eundem sensum explicat Honorium & subdit se id eò certius habere quòd illud acceperit ab Anastasio Abbate qui acceperat à Joanne Sympono Honorii Secretario, qui hanc ejus Epistolam scripserat.

Dices contrà hanc explicationem: Eo sensu Hono-

Honorius asseruit unam in Christo voluntatem quo prohibuit duas dici operationes: atqui prohibuit duas dici operationes respectu divinitatis & humanitatis, ut patet ex his ejus verbis in Epist. 1. ad Sergium: „Utrùm autem propter divinitatis & „ humanitatis, una an geminæ operationes de„ beant dici vel intelligi, ad nos ista pertinere non „ debent: Ergo.

R. N. Maj. Nihil enim nos cogit eam concedere, sed tantùm quòd Honorius inconsequenter locutus fuerit, quod non negamus. Quin imò magis indè evincitur sententia nostra de ipso: Quatenùs enim negat duas voluntates contrarias in humanitate Christi, carnis scilicet & spiritûs, Catholicus est. Quatenùs autem prohibet dici duas operationes divinitatis & humanitatis, fautor est Hæreticorum. Et hæc œconomia ejus instituto conveniens videbatur, quâ scilicet nec errorem assereret & tamen instanti Sergio satisfaceret.

Insuper esto Honorium asseruisse unam voluntatem respectu divinitatis & humanitatis, dicam intellexisse unam unitate consensionis & concordiæ, non unam unitate naturæ: Hoc est, negasse voluntatem humanitatis esse contrariam voluntati divinitatis, qualiter in nobis peccato sauciatis invenitur, in quibus non solùm caro adversùs spiritum, sed spiritus adversùs Deum sæpè insurgit: Nec est qui possit contrarium evincere; ut enim dicit Anastasius in Præfatione ad sua collectanea: „Esto & ipse (Honorius) Dictator „ (hujus Epistolæ) extiterit: Quis hinc illum „ interrogavit? Quis intentionem investigavit? „ Quia hunc corrigere voluit & ille percontanti „ aut emendare volenti restitit, vel contentioni„ bus serviens, refuitavit?

Scio quosdam compendiosiùs hanc controversiam dirimere, dicendo hanc Honorii Epistolam esse interpolatam & ipsum non dixisse *unam*, sed *novam* voluntatem. Idque probant ex S. Maximo in Epistola ad Marinum, in qua testatur se accepisse ab Anastasio Abbate; Anastasium autem à Joanne Sympono Abbate, qui jussu Honorii hanc Epistolam scripserat, ipsum *Nullo modo mentionem fecisse unius omnimodis voluntatis.*

Verùm hanc rationem esse leviorem agnovit ipse S. Maximus, si quidem in eadem Epistola laboret in exponendo sensu catholico quo Honorius dixit unam voluntatem. Insuper Joannes IV. in Apologia pro Honorio agnoscit hanc esse ejus propositionem: *Fatemur unam voluntatem Domini nostri Jesu Christi.* Tandem synodus sexta, septima & octava, summi Pontifices Leo II. & Hadrianus II. hanc Epistolam esse interpolatam nusquam suspicati sunt.

Prob. utraque pars simul ex Epistola jam laudata Leonis II. ad Episcopos Hispaniæ in qua causam damnationis Honorii refert, non ad hæresim sed ad negligentiam, illam comprimendi his verbis: „Qui verò adversùs Apostolicæ Doctri„ næ puritatem perduelles extiterunt abeuntes „ quidem æternâ damnatione mulctati sunt, id est „ Theodorus Pharanitanus, Cyrus Alexandrinus, „ Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus Constantino„ politani, cum Honorio qui flammam hæretici „ Dogmatis, non ut decuit Apostolicam Aucto„ ritatem, incipientem extinxit, sed negligendo „ confovit". Similiter idem in Epist. etiam laudata ad Imperatorem Constantinum: „Pariter„ que, (inquit) anathematisamus novi erroris „ inventores, id est Theodorum Pharanitanum „ Episcopum, Cyrum Alexandrinum, Sergium, „ Pyrrhum, Paulum, Petrum, Constantinopoli„ tanæ Ecclesiæ Subsessores (Insidiatores) ma„ gis quàm Præsules: Nec non Honorium qui „ hanc Apostolicam Ecclesiam, non Aposto„ licæ traditionis doctrinâ lustravit, sed propha„ nâ proditione immaculatam maculari permisit". Vides Theodorum, Sergium, &c. damnari ut *Perduelles adversùs doctrinam Apostolicam* & ut *novi erroris inventores*, Honorium verò tantùm, qui *incipientem hæresim neglexit extinguere*, & *Ecclesiam immaculatam maculari permisit.* Vide insuper in fol. Obj. simile testimonium Imperatoris Constantini Pogonati.

Prob. specialiter secunda Pars: Honorius duarum operationum sacras voces, nascente hæresi, fieri jussit, morem in hoc gerens Monothelitis, cum ipsis communicavit, illos laudavit, ipsos comprimere & damnare neglexit, cum id ipsi incumberet ex officio: Ergo meritò damnatus est à sexta Synodo ut hæresis fautor. Patet Conseq. Non enim aliâ ratione Heraclius in Ecthesi, Constans in Typo fuerunt damnati quàm quia duarum operationum vocabulum fieri jusserant. Sic etiam Arianorum fautor habitus fuisset qui vocem *Homoousion* usurpari prohibuisset, Nestorianorum fautor qui vocem *Deipara*, de B. Virgine dici prohibuisset, maximè si insuper cum istis Hæreticis communicasset & ipsos laudasset.

Antecedens autem constat ex Epistolis Honorii ad Sergium. In prima quæ relata est actione duodecimâ sextæ Synodi, 1°. Laudat Sergium Monothelitarum Antesignanum „ novitatem vo„ cabuli auferentem quòd posset scandalum sim„ plicibus generare: " Deinde dicit: „ Neque „ Evangelicas neque Apostolicas Litteras, neque „ Synodales apices, unam vel duas energias ex„ planasse.... Novas voces refutandas quæ qui„ dem noscuntur sanctis Dei Ecclesiis scandala „ generare. " Et tandem sic concludit: „ Hæc „ nobiscum vestra fraternitas prædicet, sicut & „ nos ea vobiscum prædicamus unanimiter, hor„ tantes vos & unius vel geminæ novæ vocis in„ ductum operationis vocabulum aufugientes, „ unum nobiscum Dominum Jesum Christum Fi„ lium Dei vivi Deum verissimum in duabus na„ turis operatum divinitùs atque humanitus fide „ Orthodoxâ atque unitate Catholicâ prædicetis." In secunda Epistola ad eundem Sergium quæ recitata est actione decimâ-tertiâ, ait. „ Unius au„ tem operationis vel duarum esse vel fuisse me„ diatorem Dei & Hominum, Dominum nostrum „ Jesum Christum sentire & promere satis inep„ tum est.... Auferentes ergo sicut diximus scan„ dalum novellæ adinventionis, non nos opor„ tet unam vel duas operationes definientes præ„ dicare: " Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Contrà primam partem Conclusionis: Actione decimâ-octavâ Synodi sextæ non semel dictum est *Honorio Hæretico anathema.* Actione decimâ-tertiâ Patres ejus Epistolas execrantur ut omnino *alienas ab Apostolicis dogmatibus & à definitionibus Conciliorum & cunctorum probabilium Patrum sequentes verò falsas doctrinas Hæreticorum:* Tùm ipsum anathematisant *quia in omnibus Sergii mentem secutus est & impia dogmata confirmavit.* Actione decimâ-quartâ declarant duas Epistolas Honorii *in unam eandemque impietatem tendere* cum Opusculis Hæreticorum. Dicunt Theodorum, Sergium, Pyrrhum, Petrum, Paulum & Honorium, *Hæresim in populum Catholicum spargere.* Ergo Honorius damnatus fuit ut Hæreticus, non secus ac Theodorus, Sergius & alii Hæretici ibi nominati.

R. Honorium à sexta Synodo damnatum fuisse ut Hæreticum communione cum Hæreticis, favore & patrocinio impenso Hæreticis & conniventiâ, negligendo hæresim comprimere, non ut hæreticum sententiâ & pertinaciâ. Similiter ejus Epistolæ declaratæ sunt *alienæ ab Apostolicis dogmatibus & sequi falsas Hæreticorum doctrinas*, non minùs quam Epistolæ Sergii, quia convenit cum Sergio in modo loquendi & in perniciosa œconomia obvolvendi silentio duarum voluntatum & duarum operationum sacras voces, quæ œconomia dogmatibus Apostolicis adversatur. Dicitur

citur *in omnibus mentem Sergii secutus & impia dogmata confirmasse*, non consentiendo, sed connivendo, non approbando falsum dogma, sed silentium indicendo de una vel duabus operationibus. Dicitur *in eandem impietatem tendere* cum Hæreticis, sed dispari modo, isti pravi dogmatis assertione, ille Catholici dogmatis dissimulatione. Dicitur non secùs ac Sergius, Pyrrhus, &c. *Hæresim spargere;* iterùm dispari modo, illi scilicet docendo, Honorius docentibus non resistendo, eundem loquendi modum cum ipsis tenendo, & per silentii jussionem ipsis connivendo: Quibus modis ad hæresim spargendam contulit.

Porrò hanc esse mentem Concilii invictè constat ex Leone II. ipsius Concilii confirmatore in duabus Epistolis, una ad Episcopos Hispaniæ, altera ad Imperatorem, quarum verba retulimus in Probatione conclusionis: Relege. Item constat ex ipso Imperatore Constantino Pogonato qui Concilio adfuit & mentem Patrum apprimè noverat. Is in Edicto quod legitur post Actionem 18. dicit: „ Super hæc omnia anathematisamus eos „ qui super vacuorum & novorum dogmatum Hæ„ retici Auctores atque fautores sunt: Dicimus „ autem Theodorum qui fuit Pharanitanus Episco„ pus & Sergium qui fuit hujus à Deo conservan„ dæ nostræ Regiæ Urbis Antistes..... Ad hæc „ & Honorium qui fuit antiquæ Romæ Papa, „ horum hæreseos in omnibus fautor, concursor „ atque confirmator." Apertè distinguit ut patet inter Hæreticos Auctores & propugnatores hæreseos & simplices ejus fautores: His annumerat Honorium, non primis.

Inst. Honorius in controversia de Christi voluntate & operationibus locutus est sicut Hæretici Monothelitæ: Ergo censeri debet Hæreticus Monothelita.

R. D. Ant. Locutus est sicut Monothelitæ & in eodem sensu, N. Et in diverso sensu, C. Verba enim Catholicis & Hæreticis quandoque sunt communia: Sic *homoousion* fuit commune Paulo Samosateno & Patribus Nicænis, sed longè diverso sensu usurpatum.

Inferes: Ergo Honorius fuit illegitimè damnatus. Prob. Illatio: Si Honorius non fuit Hæreticus remansit Pontifex, summus Pontifex à nemine potest condemnari: Ergo.

R. N. Illationem. Ad probat. Dico Pontificem mortuum non remanere Pontificem; quia post mortem non habet ampliùs jurisdictionem, ratione cujus esset Pontifex: Fuit autem damnatus Honorius post mortem.

Obj. 2°. contrà secundam partem. Quòd Honorius ex œconomia & studio pacis jusserit sileri de una vel duplici operatione in Christo, non debet ideò culpari & damnari tanquam Hæreseos fautor. Ergo. Prob. Ant. Vigilius Papa in controversia de tribus capitulis, utrique parti silentium indixit usque ad Synodi celebrationem, nec tamen ideò culpatur ut fautor trium Capitulorum. S. Basilius magnus Macedonianis indulsit silentium de Spiritûs sancti divinitate, quo eos ad veræ fidei professionem revocaret, nec ideò damnatur ut fautor Macedonianorum: Ergo. Similiter Honorius.

R. N. Ant. Ad primam Probat. N. Conseq. Quia non est eadem ratio controversiarum circà facta & circà aliquod fidei caput. In controversiis circà facta etiamsi dogmatica potest aliquando imperari silentium saltem ad tempus, ut fecit Vigilius. At in controversiis circà aliquod fidei caput imperare absolutè silentium, ut fecit Honorius, est causam fidei prodere & errori contrario favere.

Ad secundam Probat. Similiter N. Conseq. Disparitas est quòd licèt S. Basilius vocem Deitatis taceret ad tempus, adhuc tamen aliis vocibus æquivalentibus è Scriptura petitis testimoniisque eandem vim habentibus, adversarios ità premebat, ut nullo modo repugnare possent, ut testatur S. Gregorius Nazian. At verò Honorius jubens sileri vocem duplicis operationis seu voluntatis in Christo, æquivalentia verba non adhibebat, nec Monothelitas impugnabat, quin è contrà eodem modo ac illi loquebatur, & Sergio eorum Principi se assentire palam profitebatur.

Inst. Honorius non secus ac Basilius veritatem catholicam verbis æquivalentibus expressit, ut patet ex ejus Epist. secunda ad Sergium, in qua dicit: „ Quantum ad dogma Ecclesiasticum attinet, „ utrasque naturas in uno Christo unitate natura„ li copulatas cum alterius communione operan„ tes atque operatrices confiteri debemus, & di„ vinam quidem quæ Dei sunt operantem, & hu„ manam quæ carnis sunt exequentem: " Ergo.

R. Hæc non satisfuisse Honorio ut impugnaret & comprimeret Monothelitas, siquidem hi eadem verba quæ sunt S. Leonis adhibebant, & sub eis suam hæresim occultabant, ut constat ex Epist. secunda Sergii ad Honorium & ex confessione Macaril relata actione 8. Synodi sextæ. Sic ergo dicebant carnem assumptam à Verbo exequi quæ carnis sunt propria, ut intelligerent id eam præstare ut motam à Verbo, tanquam ejus instrumentum mortuum: Unde carnis operationem passionis potiùs quam actionis rationem habere asserebant. Honorius itaque verbis laudatis fidem de duabus Christi operationibus non satis clare pro tempore professus est & explicuit, nec Hæreticum sensum sufficienter exclusit.

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

DISSERTATIO XIX.

De operibus Christi meritoriis & satisfactoriis.

D. Th. Q. 19.

Quæ tractat D. Th. 1. & 2. art. hujus quæstionis de una vel multiplici operatione Christi, sufficienter explicata manent ex præced. Dissert. contrà Monothelitas. Unde ad expositionem tertii & quarti art. ubi agit de merito Christi properamus, quæstionem de satisfactione ejus propter affinitatem adjungemus. Sit itaque

ARTICULUS I.

De merito Christi.

An, quando & per quos actus Christus meruerit?

Dico 1°. Christus verè & propriè meruit.

Est de fide definita in Concilio Trid. sess. 6. cap. 7. ubi expresse dicitur Christum fuisse causam meritoriam nostræ justificationis. Colligitur ex pluribus locis Scripturæ, quibus exaltatio Christi, Redemptio generis humani, humilitati, obedientiæ, passioni, &c. Christi ut causæ meritoriæ tribuuntur. Sic ad Philip. 2. *Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, propter quod Deus exaltavit illum.* Isa. 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum.* Et: *Pro eo quod laboravit, anima ejus videbit & saturabitur.*

Patet etiam ratione: Quia in actibus Christi reperiuntur omnes conditiones quas Theologi requirunt ad merendum apud Deum in Tractatu de gratia. 1°. Erant liberæ, ut probavimus Differt. præ-

præced. 2°. Erant bonæ ex objecto & circumstantiis juxtà illud Joan. 8. *Quæ placita sunt ei facio semper.* 3°. Procedebant à subjecto justo & grato. 4°. Ordinabantur charitatis virtute ad gloriam Dei. 5°. Erant viatoris; Christus enim erat simul viator & comprehensor, ut diximus supra Differt. 15. art. ultimo, petit. 8. 6°. Ex parte Dei aderat acceptatio harum actionum ad præmium, ut patet ex verbis Isaiæ suprà citatis. Quamvis tamen aliqui Theologi, inter quos Joannes à S. Th. negent hanc conditionem requiri ad meritum Christi, sed sufficere quòd ipse Christus suas actiones ordinet ad præmium, quia ipse est Deus, adeoque persona ordinans est Deus, non sic de aliis hominibus respective ad Deum.

Dices: Licet Christus esset simul viator & comprehensor, non erat tamen viator secundum animam quæ fruebatur Deo, sed secundum corpus quod erat mortale: atqui meritum debet esse ab anima non à corpore: Ergo.

R. D. Maj. Non erat viator secundùm animam consideratam secundum se & in ordine ad Deum, C. Consideratam ut est forma corporis, N. Patet ex dictis Differt. 15. cit.

Dices 2°. Meritum importat imperfectionem in merente; qui enim meretur expectat sibi aliquid conferendum ab alio tanquam à superiore: atqui id in Christo repugnat: Ergo.

R. D. Min. Id Christo repugnat ratione divinitatis, C. Ratione humanitatis, N. Mirabili itaque fœdere & suppositum divinum & humanitas concurrebant in Christo ad ejus meritum: Suppositum divinum ad id quod perfectionis est, conferens nempè infinitatem valoris: Humanitas ad id quod imperfectionis est, scilicet ad inferioritatem & subjectionem.

Hic q. 34. a. 3. o. Dico 2°. Christus meruit à primo instanti suæ conceptionis usque ad finem vitæ. Est communis cum Auctore.

Prob. 1°. ex illo ad Heb. 10. *Ingrediens in mundum dicit, hostiam & oblationem noluisti: corpus autem aptasti mihi.... tunc dixi ecce venio: In capite libri scriptum est de me, ut faciam, Deus, voluntatem tuam.* Porro, *ingrediens in mundum*, intelligitur secundum Interpretes primo instanti conceptionis, & bene, nam ante illud, non est ingrediens sed ingressurus, post illud non est ingrediens sed ingressus. Atqui illa oblatio quâ se victimam in illo instanti obtulit Patri, erat meritoria, nihil enim illi deerat ad meritum: Ergo.

Prob. 2°. Ratione: ab illo instanti usque ad finem vitæ habuit vi scientiæ infusæ usum rationis independentem à phantasmatibus, nulloque ideo impedimento detinebatur: Ergo potuit ab illo instanti ad finem vitæ sine interruptione actus meritorios elicere: Idque fecisse suadent ejus dignitas & sanctitas.

Dices 1°. Prius est esse quam operari: Ergo Christus non meruit in primo instanti.

R. D. Ant. Prius est esse quam operari operatione successivâ, C. Instantaneâ, Subd. Prius est esse naturâ, C. Tempore, N. Sic eodem instanti reali quo sol existit, illuminat.

Dices 2°. Si Christus à primo instanti Conceptionis meruisset, nihil postea mereri potuisset: atqui: Ergo. Prob. Sequela: Illud primum meritum fuisset infiniti valoris, adeoque quodlibet præmium meruisset: Ergo.

R. 1°. Hoc argumentum nimis probare, scilicet Christum non meruisse nisi in ultimo vitæ instanti.

R. 2°. N. Maj. ad probat. D. Illud meritum fuisset infiniti valoris, & seorsim ab aliis meritis ordinatum & acceptatum ad præmium, N. Et simul cum aliis ordinatum & acceptatum ad præmium, C. Non ergo singula Christi merita seorsim ordinabantur & acceptabantur ad præmium, sed omnia simul morte consummata.

Hic q. 50. a. 6. o. & ad 2. Dico 3°. Christus non meruit in instanti mortis suæ; nec à fortiori post mortem.

Prob. Status viatoris de lege Dei ordinaria requiritur ad meritum, nec ab ea lege se exemptum indicat ipse Christus Joan. 9. his verbis: *Me oportet operari opera ejus qui misit me, donec dies est: Venit nox quando nemo potest operari:* Ubi per diem, SS. Patres intelligunt tempus vitæ, per noctem tempus mortis: atqui Christus in instanti mortis, à fortiori post mortem, non erat ampliùs Viator: Ergo. Prob. Min. Secundùm Philosophos viventia desinunt per primum sui non esse, in quo verum est dicere, nunc non est vivens & immediatè ante erat: Ergo in instanti mortis quod est extrinsecum vitæ, Christus non erat ampliùs Homo vivens, adeòque nec Viator.

Dices 1°. Christus meruit per suam mortem: Ergo.

R. D. Ant. Christus meruit per suam mortem in fieri, scilicet per Passionem quæ tendebat ad mortem C. Per suam mortem in facto esse, N. Potest etiam dici Christum meruisse per mortem in facto esse non formaliter, sed objectivè, quatenùs vivens eam voluntariè acceptavit & obtulit Patri. Hac solutione ultimâ, solvitur instantia de Resurrectione & de vulnere lateris, à quo quidam Patres dicunt fluxisse vitam, salutem, Sacramenta, nisi fortè intelligas etiam & benè, fluxisse Sacramenta figurativè, quia fluxit aqua, figura Baptismi, fluxit & sanguis, figura Eucharistiæ. Potest etiam dici secundum D. Th. quòd licèt hæc plaga & quidquid contigit circà carnem Christi, animâ separatâ, non fuerit nobis meritorium, fuerit tamen nobis salutiferum efficienter ut instrumentum Divinitatis unitæ. Ibid. Ibid. o.

Inst. Martyres merentur formaliter per mortem in facto esse: Ergo. Prob. Ant. Merentur aureolam formaliter per mortem: atqui illam non merentur nisi mors sit consummata: Ergo.

R. N. Ant. ad probat. N. Min. Merentur enim aureolam in ultimo instanti intrinseco vitæ, in quo verum est dicere, nunc vivunt & post non vivunt: Licèt non detur nisi morte consummatâ.

Repones: Voluntarium in causa sufficit ad meritum sicut ad demeritum: atqui tàm in Christo quàm in Martyribus mors in instanti extrinseco vitæ est voluntaria in causis quibus se voluntariè subjecerunt: Ergo.

R. D. Maj. Voluntarium in causa sufficit ad meritum si adsint aliæ conditionis requisitæ, inter quas est status viatoris, C. Secùs, N.

Dices 2°. Christus in Cœlis orat pro nobis, juxtà illud Rom. 8. *Interpellat pro nobis:* Ergo.

R. N. Conseq. Quia licèt omnis oratio sit impetratoria, non tamen est semper meritoria. Undè S. Th. 2. 2. q. 83. a. 16. docet peccatores petendo aliquid à Deo impetrare: Et tamen ad 2. negat eos mereri. Ibid. a. 11. ad 1. docet Sanctos in Cœlo orare pro beatitudine corporis eamque impetrare, & tamen non mereri. Tandem donum perseverantiæ cadit sub impetratione, non tamen sub merito, ut docet ibid. S. Doctor 1. 2. q. 114. a. 9. ad 1.

Dico 4°. Christus meruit per omnes actus liberos humanæ voluntatis. In 3. d. 18. q. 1. a. 5.

Dico *Humanæ voluntatis*, quia ratio meriti involvit aliquam dependentiam à præmiante, divina autem voluntas Christi nullum habet superiorem à quo dependeat.

Prob. Conclusio quia supposita libertate in actionibus Christi, nulla deest illis conditio ad meritum: Et quidem 1°. sunt viatoris, ut patet ex dictis. 2°. Sunt undequaque bonæ, imò & theandricæ procedentes à supposito divino & subjecto infinitè sancto & grato atque impeccabili. 3°. Sunt ex imperio summæ charitatis ordinatæ ad gloriam Dei, & ex his capitibus quantumvis ex se naturales, fiebant supernaturales. 4°. Tandem non deerat eis acceptatio ex parte Dei ad præmium: Ergo.

Hinc colliges 1°. Christum meruisse per actum dilectionis Dei, qui, ut probavimus, fuit liber Christo. Id etiam apertè testantur Patres tribuentes

tes opus Redemptionis nostræ (quod constat esse ex meritis Christi) eximiæ illius charitati, juxtà illud Joan. 4. *Ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi sic facio, surgite eamus hinc*, id est ad passionem. Ecce quomodo actûs obedientiæ fuit imperatus à charitate: Et sanè nullum est meritum saltem perfectum, quale fuit in Christo, quod non sit à charitate, vel elicitivè, vel saltem imperativè, ut docet S. Th. quia ejus est per se primò & formaliter respicere bonum divinum ad quod ordinari debent opera ut sint meritoria. 1.2.q.114. a. 4.

Colliges 2°. Christum meruisse per omnes actus etiam præceptos virtutum moralium, obedientiæ, humilitatis, patientiæ, &c. quia ut superiore Dissert. exposuimus, in iis fuit liber.

Colliges 3°. Christum meruisse per omnes actus suarum potentiarum, etiam partis sensitivæ & vegetativæ, imò & corporis, ità ut meruerit non tantùm per auditionem, visionem, ambulationem, gemitus, lachrymas, &c. sed etiam per motum cordis, pulsum arteriæ, nutritionem, digestionem, somnum, sitim, &c. Quia licèt istæ actiones non sint in se formaliter liberæ, suberant tamen ejus voluntati ratione Dominii quod habebat in suum corpus & ejus potentias: Undè prout ab ipso permittebantur ob fines honestos, accipiebant aliquam honestatem moralem.

Dices 1°. Christus non habebat Dominium in has potentias nisi ut instrumentum divinitatis: atqui instrumentum non movet liberè, sed secundùm motum causæ principalis: Ergo.

R. D. Maj. Nisi ut instrumentum mortuum, N. Ut instrumentum vivum, C. Adeòque & liberum; quia Verbum illud movebat juxtà naturam suam, hoc est per deliberationem rationis.

Dices 2°. Ex hac doctrina sequeretur Christum meruisse spuendo & alias exercendo actiones merè naturales & necessarias, quod videtur indecens & absurdum.

R. omnia naturalia quæ nobis videntur indecentia, non esse talia in oculis Dei, qui est illorum Auctor. Attamen cùm illæ actiones non pertineant per se ad vitam vegetativam & sensitivam, sed per accidens utramque consequantur, posset verisimiliter dici Christum eas non ordinasse ad meritum. Undè ab illis abstrahimus.

ARTICULUS II.

Quænam Christus sibi meruerit?

Hic q.19. a.3.o. Dico 1°. Christus meruit sibi gloriam corporis, nominis exaltationem & alia bona quæ pertinent ad ejus excellentiam exteriorem, ut est ascensio, veneratio, &c. quæque accepit post suam passionem.

Est contrà Calvinum qui ut amorem Christi ergà nos magis extolleret, reprehendit scholasticos quòd docuerint Christum sibi aliquid meruisse. Attamen

Prob. Conclusio evidentissimis Scripturæ testimoniis. Ad Philip. 2. de Christo dicitur: *Humiliavit semetipsum factus obediens usquè ad mortem.... propter quod* (attende causalitatem meriti) *Deus exaltavit illum & donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur*, &c. ad Heb. 2. *Vidimus Jesum propter Passionem mortis gloriâ & honore coronatum.* Luc. 24. *Nonne oportuit pati Christum & ità intrare in gloriam suam*, scilicet corporis. Joan. 17. *Opus consummavi*, &c. *Nunc clarifica me.* Apoc. 5. *Dignus est agnus qui occisus est*, &c. Adstipulantur sancti Patres Tertul. lib. de Corona Milit. Aug. Tract. 104. in Joan. Berna. Serm. 3. de Ascens.

Ibid. Prob. Ratione: Perfectius est aliquid habere per meritum quàm sine merito, quando cætera sunt paria, hoc est quando indè majoris dignitatis non sequitur detrimentum: atqui Christus potuit mereri gloriam corporis & cætera bona extrinseca, si quidem eis ab initio caruerit, proindèque meritò ad illa tendere potuerit; nec ullum indè videtur sequi majoris dignitatis detrimentum: Ergo illa meruit. Patet. Conseq. Quia debemus Christo concedere id quod est perfectius & nobilius.

Dices 1°. Juxtà hanc doctrinam sequitur quòd Christus sit mortuus pro se, & seipsum obtulerit pro se, quod damnatur can. 10. Concil. Ephes. Ergo.

R. N. Sequelam: Quia istis locutionibus significatur quòd Christus passus sit pro se ex primaria intentione & pro peccatis propriis, quod utrumque est falsum & ultimum damnatum can. cit. ut patet ex ratione quæ ibi adfertur; quòd scilicet Christus oblatione non eguerit, quia peccatum non fecit. Quòd autem Christus non sit passus pro peccatis propriis & quòd primarius finis ejus Incarnationis fuerit Redemptio nostra, ita ut eâ cessante non venisset, benè stat potuisse sibi consequenter & secundariò meruisse, ut patet de Angelis, quibus ut diximus meruit gratias accidentales.

Dices 2°. Gloria corporis erat Christo debita titulo connaturalitatis: Ergo eam non meruit.

R. N. Conseq. Potest enim eadem res hoc duplici titulo obtineri, quia inter se non repugnant, idque maximè si res illa statim ab initio non habeatur, sed suspendatur ejus assecutio, ut fit in casu nostro. Sic v. g. Filius Regis cui ex titulo hæreditatis debetur Regnum, potest tamen egregiis factis illud demereri.

Dico 2°. Christus nec gratiam habitualem, nec gloriam essentialem sibi meruit. Ità communiter cum S. Th. Ibid.

Prob. prima pars: actus meritorii in Christo primo instanti conceptionis eliciti procedebant à gratia habituali: atqui principium meriti non cadit sub merito, ut alibi diximus: Ergo. Prob. Maj. illi actus meritorii eliciebantur à Christo connaturaliter, hoc enim cùm sit quid perfectius, nec sequatur inconveniens, non debemus denegare Christo: atqui ut connaturaliter elicerentur, debebant procedere à gratia habituali, ut à principio quo, ut diximus dùm de gratia Christi: Ergo.

Prob. secunda pars: Gloria essentialis animæ, seu scientia beata se tenebat etiam ex parte principii meritorum Christi: Ergo illam non meruit. Prob. Ant. Meritum Christi regulabatur vel scientiâ beatâ, vel scientiâ infusâ: atqui si primum, habemus intentum; etiam si secundum, quia scientia infusa supponebat beatam ad quam ut proprietas sequebatur: Ergo. Patet Maj. Quia meritum in Christo non poterat regulari fide, quæ in eo non erat.

Dices 1°. Juxtà D. Th. infrà q. 34. a. 3. suprà cit. Christus in primo suæ conceptionis instanti sanctificatus fuit per proprium actum: atqui illi actui nihil deest ut sit meritorius gratiæ habitualis: Ergo.

R. D. Min. Si ab ipsa gratia non procedat, C. Si ab ipsa gratia procedat, sicut de facto procedebat, secundùm exigentiam connaturalem, N.

Repones: S. Th. infrà q. 48. a. 1. o. dicit sic:
„ Respondeo dicendum quòd Christo data est
„ gratia non solùm sicut singulari personæ, sed
„ in quantum caput est Ecclesiæ ut scilicet ab
„ ipso redundaret in membra, & ideò opera Chri-
„ sti hoc modo se habent tàm ad se quàm ad sua
„ membra, sicut se habent opera alterius hominis
„ in gratia constituti ad ipsum.... Undè Christus
„ per suam passionem non solùm sibi, sed etiam
„ omnibus membris suis meruit salutem." Atqui per salutem intelligitur gratia & gloria essentialis quam membris suis meruit: Ergo.

R. Quandoquidem D. Th. disertis verbis in hoc quem tractamus articulo neget Christum sibi meruisse *Gratiam & beatitudinem animæ*, alio certè sensu intelligenda veniunt verba objecta, nisi patentissimam S. Doctori præbeamus contradictionem. Dico itaque S. Doctorem tantùm velle quòd Christus, quia est totius Ecclesiæ caput & illi sub hac ratione data est gratia, mereatur sibi capti & nobis

nobis membris, ficut homo particularis in gratia conftitutus fibi foli meretur, membra enim & caput unum conftituunt. Non antem intendit quòd ea omnia quæ nobis meruit fibi meruerit. Hic fenfus patet ex textu & ex verbis in fine; notanter enim S. Doctor non dixit: *Non folùm fibi meruit falutem*, fed fimpliciter, *Non folùm fibi meruit*, id eft Chriftus non folùm fibi meruit aliquid, fed etiam omnibus membris fuis meruit falutem.

Dices 2°. Debemus Chrifto tribuere quod eft perfectius & dignius: atqui perfectius & dignius eft habere gratiam & gloriam ex merito quàm fine merito, ut fæpè diximus: Ergo.

R. D. Maj. Si nihil obftet, C. Si aliquid obftet, N. Et fic diftinctâ Min. N. Confeq. Obftat itaque in præfenti cafu quòd inverteretur ordo connaturalis agendi: cùm enim fupponatur gratia & gloria effe in Chrifto à primo inftanti Conceptionis, & gratia fit principium connaturale actionis meritoriæ, vifio autem beatifica feu fcientia infufa loco fidei fit ejus Regula, ut Chriftus utramque mereretur, deberet ejus actio meritoria, nec effe à gratia, nec regulari fcientiâ beatâ aut infufâ, quod non eft connaturaliter operari meritoriè.

Dices 3°. Ideò fecundùm D. Th. hîc, Chriftus non meruit gratiam habitualem & gloriam effentialem, quia debuiffet aliquo tempore illis carere: atqui hæc ratio nulla eft: Ergo. Prob. Min. Licèt meritum naturâ debeat præcedere præmium, non repugnat tamen quòd fimul tempore fint, ut patet in augmento gratiæ quod datur in præmium actûs habitu intenfioris, quod fimul eft tempore cum illo actu.

R. D. Min. Ifta ratio nulla eft refpectu meriti ut fic, C. Refpectu talis meriti de quo eft Quæftio, N. Suppofito enim quòd gratia & gloria ftatim ab initio in Chrifto fuerint, ut alibi diximus, actio ejus meritoria, non quidem abfolutè fed connaturaliter & fecundùm communem curfum ab illis procedere debebat, ita ut fi ab eis non procederet, nulla poffet affignari ratio fecundùm communem & connaturalem curfum hujufmodi difpenfationis, nifi quia tunc in Chrifto non effent. Et hoc intendit S. Th. Adde quòd fi non regularetur per fcientiam beatam aut infufam, debeat regulari per fidem quæ eft cum utraque incompoffibilis.

Repones: S. Th. Quodl. 9. a. 8. docet Angelum in primo inftanti & fuiffe beatum & beatitudinem meruiffe, rationemque reddit quia in inftantaneis fieri & factum effe funt fimul tempore: Ergo.

R. S. Thomam ibi loqui ex aliorum fententia, non ex propria: Etenim S. Th. eo in loco quærendo utrùm Angeli meruerint fuam beatitudinem, tres refert fententias: Primam afferentem Angelum in primo fuæ creationis inftanti fuiffe beatum: Secundam, Angelos fuiffe creatos in gratia & in ea perfeverantes gloriam meruiffe; hanc amplectitur S. Doctor: Tertiam, fuiffe in puris naturalibus conditos, fed fimul converfis ad Verbum collatam fuiffe beatitudinem & gratiam. Pro cujus fententiæ defenfione tres refert dicendi modos, & folùm approbat tertium relatum in objectione, fed ut patet non ex propria fententia, fecundam enim elegerat, fed tertiâ fententiâ fuppofitâ, quam non fequebatur. Ità Ferrar. 3. cont. Gent. cap. 110. Bergomenfis in Tabula aurea Dub. 154. citati apud Gonetum.

Inft. Nihil repugnat etiam connaturaliter quòd tale Chrifti meritum reguletur per fcientiam infufam & mereatur fcientiam beatam: Ergo. Prob. Ant. Si quid repugnaret, effet quia fcientia infufa fupponit beatam & ad illam fequitur: atqui falfum Confequens: Ergo. Prob. Min. ex D. Th. fup. q. 9. a. 3. ad 2. ubi expreffè fatetur fcientiam infufam effe difpofitionem ad beatam: Ergo.

R. N. Ant. ad prob. N. Min. ad probat. Dico S. Thomam loqui de difpofitione quæ fe habet per modum effectûs ad benè effe formæ, non de ea quæ fe habet ut via ad formam fimpliciter. Sic eodem fenfu q. 7. a. 13. ad 2. appellat gratiam habitualem difpofitionem ad gratiam unionis.

Dices 4°. Ifa. 53. dicitur de Chrifto: *Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit & faturabitur:* atqui illa vifio eft beata, de qua Pfal. 16. *Satiabor cum apparuerit gloria tua:* Ergo.

R. N. Min. Sed debet intelligi illud *Videbit* de vifione feminis longævi, id eft converfionis Gentium, ut patet ex verbis immediatè præcedentibus: *Si pofuerit pro peccato animam fuam, videbit femen longævum*, &c.

Ex dictis colliges Chriftum etiam non meruiffe virtutes & dona quæ fimul cum gratia conferuntur & ad eam ut proprietates confequuntur; quia de lege Dei ordinaria, eâdem viâ & actione, effentia & proprietates producuntur.

Quidam hic movent Quæftionem utrùm faltem de potentia Dei abfoluta Chriftus potuerit fibi mereri gratiam & gloriam effentialem ut habitas in primo inftanti Conceptionis? Negat Joannes à S. Th. Nugno, Contenfon: affirmant Godoy, Gonet. Vide fi lubet. Quæftioni enim prorfus inutili immorari nec vacat, nec placet.

ARTICULUS III.

Utrum & quæ Chriftus meruit Angelis & hominibus?

Dico 1°. Chriftus non tantum fibi meruit, fed & aliis: Quia in Chrifto non folùm fuit gratia, ficut in quodam homine fingulari, fed ficut in capite totius Ecclefiæ, cui omnes uniuntur ficut capiti membra, ex quibus conftituitur myfticè una perfona: Ergo meritum Chrifti fe extendit ad alios in quantum funt membra ejus; ficut etiam in uno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad omnia membra ejus, quia non folum fibi fentit, fed omnibus membris. ib. a. 4. 8.

Dico 2°. Chriftus non meruit Angelis gratiam & gloriam effentiales, fed tantùm gratias accidentales. Conftat ex dictis de gratia Chrifti capitali, Differt. 9. a. 3. Require.

Dico 3°. Chriftus non meruit primis Parentibus gratiam ftatus innocentiæ. Conftat ex dictis ibidem art. 2. §. 3. Vide.

Dico 4°. Chriftus meruit aliis hominibus omnes gratias actuales difponentes ad juftificationem, ipfam gratiam juftificantem, gloriam, auxilia omnia, dona fupernaturalia, omnes denique noftræ Prædeftinationis effectus.

Prob. Auctoritate: Ad Ephef. 1. dicitur: *Benedictus Deus & Pater Domini noftri Jefu Chrifti qui benedixit nos omni benedictione fpirituali in cæleftibus in Chrifto*, id eft per Chriftum juxtà S. Th. ex Ambrof. & aliis Patribus. Joan 1. *De plenitudine ejus nos omnes accepimus & gratiam pro gratia*, id eft omnem gratiam à prima ufque ad ultimam juxtà Phrafim hebraicam. Ita interpretantur Chryfoft. ibid. hom. 23. Aug. Tract. 3. in Joan. Joan. 15. *Sine me nihil poteftis facere*, nempe quod conducat ad falutem, ut explicat cum Patribus Trid. Seff. 5. & 6. Divus Bern. Serm. 13. in Cant. *Quidquid virtutis*, inquit, *quidquid fapientiæ habere confidis...... deputa Chrifto*. D. Th. fupra Q. 7. a. 9. Dicit gratiam Chrifti plenam effe eo quod attingit omnes effectus gratiæ.

Prob. ex ufu Ecclefiæ quæ fivè petat fpiritualia quæcumque, five temporalia prout conducunt ad falutem, petit *per Dominum noftrum Jefum Chriftum*.

Prob. Ratione: Chriftus nobis meruit ea omnia quæ ad falutem & juftificationem funt neceffaria, quæque amiferamus per peccatum originale: atqui hæc omnia affignata funt neceffaria ad juftificationem & falutem noftram, eaque omnia amiferamus per peccatum originale: Ergo. Patet Min. Prob. Maj. 1°. Quia juxtà Scripturam, ubi abundavit delictum, fuperabundavit gratia. 2°. Quia id pertinet ad officium perfecti & confummati Salvatoris & Redemptoris, qualis fuit Chriftus. 3°. Quia

3°. Quia hoc magis congruit excellentiæ & dignitati ejus, cui nempè nihil perfectionis debemus denegare, nisi vel in se repugnet vel oppositum fuerit revelatum: Ergo.

Dices 1°. Gratia & Justificatio nostra sunt omninò gratuitæ secundùm Apost. ad Rom. 3. & 11. Ergo ex nullius meritis.

R. D. Ant. Sunt gratuitæ respectu nostri, C. Respectu Christi, N. Et hic est sensus Scripturarum quem innuit ipsemet Apostolus 3. ad Rom. cit. *Justificati gratis*, inquit, *per gratiam ipsius per redemptionem quæ est in Christo Jesu*. Quibus verbis significat nostram justificationem respectu nostri esse gratuitam & respectu Christi remuneratoriam.

Dices 2°. Adam non amisit spem & fidem: Ergo.

R. D. Ant. Non amisit sibi, C. Non amisit nobis, N. Etenim, ait Concil. Araufic. 2. can. 25. *Per peccatum primi Parentis ità fuisse attenuatum liberum arbitrium hominis, ut nec possit in Deum credere nec sperare.*

Dices 3°. S. Th. infrà q. 79. a. 7. ad 2. dicit quod *Passio Christi effectum non habeat nisi in illis qui conjunguntur illi per fidem & charitatem:* Ergo.

R. S. Thomam loqui de effectu completo, id est remissione culpæ & infusione gratiæ, quæ sit effectus Sacramenti, de quo ibi agit.

Dices 4°. Meritum debet existere ante præmium, cùm sit præmii causa: atqui Christus non extitit ante antiquos Patres: Ergo.

R. D. Maj. Debet existere in re, N. In præscientia præmiantis, C. Cum sit enim causa moralis tantùm, sufficit quòd existat in præscientia alterius.

Dices 5°. Christus non meruit suam Incarnationem: Atqui hæc erat maximè necessaria ad salutem nostram: Ergo.

R. nostram conclusionem non procedere de Incarnatione; tùm quia ipsa est principium meriti in Christo; tùm quia non est effectus prædestinationis nostræ, sed ad illam præsupponitur.

ARTICULUS IV.

Utrùm Christus verè & propriè pro nobis satisfecerit, an impropriè tantùm & metaphoricè?

Ille dicitur verè & propriè satisfacere qui exhibet pretium æquivalens rei ablatæ seu injuriæ illatæ per quod extinguitur debitum. Ita Christum pro nobis Deo satisfecisse tenent omnes Catholici, scilicet ipsum tanquam vadem & sponsorem nostrum pœnas peccatis nostris debitas tulisse sanguinem fundendo & mortem oppetendo loco nostro. Negant Sociniani, contendentes Christum pro nobis satisfecisse impropriè tantùm & metaphoricè, scilicet prædicatione, consilio & exemplo, quibus & aliis, quæ ipsi commissa erant, adimpletis, Deus gratis peccata nobis remittit. Fatentur equidem Christum esse mortuum pro nobis, hoc est commodo nostro, quatenus ejus mors nos movet ad pœnitentiam & ea certificamur Deum condonaturum nobis peccata, at non pro nobis, id est loco nostro, luendo pœnas peccatis nostris debitas. Et hic error sequitur ex alio: Quamvis enim agnoscant Deum punire peccatores pervicaces & in malo perseverantes, volunt tamen eum resipiscentibus, gratis & nullâ expostulatâ satisfactione condonare, ne alioquin fiat præjudicium ejus misericordiæ. Contrà quos cum universa Ecclesia

Dico: Christus verè & propriè pro nobis satisfecit.

Prob. 1°. Juxtà Scripturam Christus redemit nos pretio soluto scilicet sanguine fuso & morte oppetitâ: Ergo verè & propriè pro nobis satisfecit. Patet Consequens ex notamine.

Prob. Ant. 1. Cor. 6. habetur: *Empti estis pretio magno.* Cap. 7. *Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.* 1. Pet. 18 *Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti estis..... sed pretioso sanguine quasi agni immaculati & incontaminati.* Hîc pretium præfertur auro & argento quibus redimuntur captivi & assignatur quale sit, pretiosus scilicet sanguis Christi cui nostra redemptio tribuitur. Item Ephes. 1. *In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum.* Tit. 2. *Dedit semetipsum pro nobis ut redimeret nos ab omni iniquitate.* 1. Timot. 2. *Qui dedit semetipsum Redemptionem pro omnibus:* Græce, *pretium pro omnibus.* Galat. 3. *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum,* id est transferens in se maledictionem, seu punitionem peccatis nostris debitam. Matth. 20. *Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis.* Græce, *pretium pro multis.* Heb. 7. Christus dicitur *melioris testamenti sponsor factus;* Quo sensu autem sit novi testamenti sponsor, explicat Apostolus ibid. cap. 9. *Ideo*, inquit, *novi testamenti mediator est, ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum quæ erant sub priori testamento, remissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis.* Similiter passim alibi.

Ex his præcluditur evasio Socinianorum, quâ dicunt hæc esse intelligenda de redemptione impropria, sicut cùm Exod. 15. Deut. 7. & alibi, Deus dicitur redemisse populum suum. Et Act. 7. Moyses dicitur missus Redemptor, licet nihil solverint: Disparitas est enim aperta, quod in locis à nobis laudatis exprimatur Redemptio *persoluto pretio*, secùs cùm Deus aut Moyses dicitur Redemptor. Redemptio autem persoluto pretio secundum ipsum Socinum est vera & propria Redemptio. *Redimere aliquem*, inquit lib. 2. de servatore cap. 1. *nihil aliud proprie significat quam captivum manibus illius qui illum detinet, dato pretio liberare.*

Neque dicas cum iisdem pretium etiam intelligendum esse improprie, quatenus scilicet ad ejus præsentiam liberamur à Deo. Nam 1°. Quis non videt hanc responsionem esse sine ullo fundamento fictam, miseram Scripturarum contortionem, & merum effugium: Quod si semel admittatur, nihil erit in Scripturis quod ad sensum improprium detorquere non liceat. 2°. 1. Joan. 18. Hoc pretium comparatur, imò præfertur auro & argento quod est verum & proprium pretium quo redimuntur captivi. 3°. Quia in Græco non solum dicitur *Lytrum*, id est pretium, sed *Antilytrum*, id est pretium æquivalens & vera debiti compensatio.

Dicunt insuper Sociniani particulam *pro*, græcè *yper*, non semper significare substitutionem unius pro alio, seu solutionem debiti, sed sæpe occasionem seu causam finalem. Unde quando Christus dicitur mortuus pro nobis, non est sensus quòd loco nostro sit mortuus & quòd solverit debitum nostrum, sed quòd morte suâ magnum beneficium nobis contulit, contestans suam erga nos charitatem, promittens & certificans misericordiam Dei condonaturam nobis peccata nostra. Id autem probant 1°. Quia 1. Joan. 3. jubemur animam pro fratribus ponere ad imitationem charitatis Christi, qui posuit animam suam pro nobis, non debemus autem animam ponere pro fratribus, quasi illorum loco in pœnis ferendis substituamur, sed tantum in eorum utilitatem & commodum. 2°. Quia eodem modo Christus dicitur mortuus pro nobis quo dicitur mortuus pro peccatis nostris: At non dicitur mortuus pro peccatis hoc sensu quòd sit mortuus loco peccatorum nostrorum, sed quòd sit mortuus ut à peccatis nos avocaret, & de eorum remissione gratuita fidem & spem faceret.

R. nos non facere vim in particula *pro* seu *yper* præcisè, sed cum adjunctis & circumstantiis; Unde contendimus quod cùm Christus dicitur nos redemisse, non auro aut argento, sed pretio sui sanguinis, se dedisse redemptionem, seu pretium redemptionis pro nobis, nos redemisse de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, dedisse animam redemptionem seu pretium redemptionis pro multis, & similia quæ dixi & modò dicam; con-

contendimus, inquam, hæc non posse intelligi nisi in quantùm Christus se vadem nostrum dedit, loco nostro passus est & pro peccatis nostris soluto pretio satisfecit: Neque in Scripturis aut alibi has & similes expressiones reperire est, quæ subrogationem unius pro alio in solvendo pretio & satisfaciendo non significent.

Hinc evanescit quod opponunt de præcepto ponendi animam pro Fratribus nostris: Non enim jubemur ponere animam pro Fratribus ad eos redimendos, ad satisfaciendum pro ipsis, &c. sed cùm Christus morte sua duo præstitit, primum & principale quòd morte sua nos redemerit & pro peccatis nostris satisfecerit, alterum quòd exemplum mutuæ charitatis imitandum nobis dederit; ad hoc secundùm, ubi urget necessitas proximi, hortatur nos Joannes Evangelista, non ad primum cujus sumus incapaces.

Quod autem opponunt de peccatis absonum est: Quasi verò eadem particula *pro* applicata rebus eandem vim significandi habeat ac applicata personis. Dum dico, *Satisfeci pro debito Petri*, erit fortè sensus quòd sim substitutus loco debiti? hoc est planè absurdum. Sed si dicam, *Satisfeci pro Petro*, sensus apertus & obvius est quòd satisfecerim loco Petri. Quando igitur Christus dicitur mortuus pro peccatis nostris, particula *pro* significat causam finalem, & sensus est Christum esse mortuum pro peccatis nostris expiandis: Quando autem dicitur mortuus pro nobis cum adjunctis quæ retulimus & referemus, particula *pro* significat Christum fuisse loco nostro substitutum, pro nobis solvisse redemptionis pretium, ac pro nobis verè satisfecisse.

Instant. Fratres Poloni: Si Christus loco nostro sit mortuus, ut quid ergo nos adhuc morimur & alias peccati pœnalitates adhuc patimur?

R. quia non est mortuus ut nos liberaret à morte temporali, sed æternâ cui subjiciebamur, & ut nobis acquireret gratiam quâ tolerantia pœnalitatum hujus vitæ fieret nobis meritoria vitæ æternæ.

Inferunt: Ergo debebat subire mortem æternam cui subjiciebamur.

R. N. Illationem: Quia mors ejus temporalis fuit valoris sufficientis & superabundantis, ut nos ab æterna morte redimeret, ut dicemus infrà.

Confir. 1°. Præcedens probatio ex Isa. cap. 53. ubi versu 4. dicitur de Christo: *Vere languores nostros ipse tulit & dolores nostros ipse portavit*) græce: *Et ipse peccata nostra fert & pro nobis affligitur:*) *Et nos putavimus eum quasi leprosum & percussum à Deo & humiliatum.* Versu 5. *Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ super eum & livore ejus sanati sumus.* Versu 6. *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum.* Versu 8. *Propter scelus populi mei percussi eum.* Versu 10. *Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate, si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum.* Ergo Christus pro nobis & loco nostro subrogatus pœnas peccatis nostris debitas portavit & luit, sicque debitum nostrum extinxit; nam *disciplina pacis nostræ super eum & livore ejus sanati sumus:* Ergo nos redemit pretio persoluto: Ergo verè & propriè pro nobis satisfecit. Id explicatiùs adhuc exprimit S. Petrus Epist. 1. cap. 2. ad verba Isaiæ alludens: *Peccata nostra,* inquit, *ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus, cujus livore sanati sumus.*

Respondent Sociniani in Hebræo pro *tulit*; haberi vocem ambiguam quæ æquè significat *ferre* & *auferre* intelligi autem volunt Christum abstulisse languores nostros, hoc est peccata & pœnas eis debitas, non tamen eas in se tulisse & passum fuisse: Idque indè probant quòd dum Christus sanaret morbos, dicitur à Matthæo cap. 8. adimplevisse quod dictum erat per Isaïam dicentem: *Ipse infirmitates nostras accepit & ægrotationes nostras ipse portavit;* & tamen Christus morbos in se non tulit, nec assumpsit, sed abstulit tantum & sanavit.

Sed contrà: Esto Ly *tulit* apud Isaïam significet *abstulit:* Et hoc etiam verissimum est Christum abstulisse languores & infirmitates nostras id est peccata nostra & pœnas eis debitas; sed quarè & quomodo, juxtà Isaïam peccata nostra & pœnas eis debitas abstulit? Quia illas *portavit:* Quia illas *pertulit in corpore suo super lignum:* Quia propter illas *vulneratus est & attritus:* Quia *pro illis posuit animam suam:* Quia *posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum:* Quia eum *percussit & humiliavit:* Verè ergo Christus tulit, & abstulit peccata nostra & pœnas eis debitas, sed ideò abstulit quia tulit. Neque his quidquam officit textus Matthæi, dum dicit impletum fuisse Isaïæ oraculum quando Christus morbos sanabat, quos tamen non ferebat, sed auferebat tantùm: Quia, ut patet ex dictis, utrumque conjunxit Propheta & quòd Christus tulerit pœnas peccatorum & quòd eas abstulerit, & quia peccati pœnæ aliæ sunt animi, aliæ corporis, utrasque sua Passione abstulit Christus, seu meruit auferri quando expediret: Et ideò S. Matthæus dicit adimpletum fuisse Isaïæ oraculum, inadæquatè scilicet & ex parte ablationis pœnarum corporalium.

Confir. 2°. Ex illo Psal. 68. qui certò est de Passione Christi: *Quæ non rapui, tunc exolvebam:* Quæ verba significant Christum, licèt non rapuerat peccando Dei honorem, reddidisse tamen suâ Passione quæ homo peccator rapuerat. Ità Aug. in hunc Psal. *Non rapui & exolvebam; non peccavi & pœnas dabam.* Similiter alii Patres & Interpretes: Ergo pro nobis satisfecit soluto pretio.

Prob. 2°. Christus semetipsum obtulit in Cruce ut victimam & hostiam piacularem pro peccatis nostris: Ergo verè & proprie satisfecit pro nobis.

Prob. Ant. Christus fuit verus Sacerdos & Pontifex novæ Legis, ut testatur Apostolus tota Epistolâ ad Hebræos, præsertim cap. 7. Atqui munus Sacerdotis & Pontificis consistit non solùm in intercessione, doctrina & exemplo vitæ, ut vult Socinus, sed potissimùm in immolatione & oblatione victimæ pro expiatione peccatorum, ut disertè docet Apostolus Heb. 5. his verbis: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis.* Et cap. 8. *Omnis Pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur; unde necesse est & hunc habere aliquid quod offerat.* Dùm autem Christus nihil haberet extraneum Deo dignum quod offerret, semetipsum obtulit in sacrificium ut victimam & hostiam, quòd non minus expressè docet idem Apost. Heb. 7. *Talis esse decebat ut nobis esset Pontifex sanctus, innocens, immaculatus, segregatus à peccatoribus & excelsior cælis factus, qui non habet necessitatem quemadmodum Sacerdotes priùs pro suis delictis hostias offerre, deindè pro populi; hoc enim fecit semel, seipsum offerendo.* Ibid. cap. 9. *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est non hujus creationis, neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æternâ redemptione inventâ.* Ibid. cap. 9. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Ibid. cap. 10. *Impossibile est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata: Ideò ingrediens in mundum dicit: Hostiam & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi: Holocautomata pro peccato, non placuerunt tibi, tunc dixi: Ecce venio.* Ephes. 5. *Christus dilexit nos, & tradidit seipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Et sic alibi pluries: Undè Apoc. 5. Christus dicitur *Agnus occisus.* Ergo Christus semetipsum obtulit in Cruce ut victimam & hostiam piacularem pro peccatis nostris.

Respondent 1°. Sociniani Christum non fuisse Sacerdotem in terra, sed in Cœlo tantùm, ideò-

que mortem ejus non fuisse verum sacrificium, sed tantùm præparationem ad sacrificium quod offert in cœlis interpellando pro nobis. Id autem probare conantur 1°. Quia Apost. Heb. 8. dicit quòd *Si Christus esset super terram, non esset Sacerdos, cum essent qui offerrent secundùm Legem munera, qui exemplari & umbræ deserviunt cœlestium.* 2°. Juxta eundem Apost. ibid. cap. 5. tunc Christus obiit Sacerdotium quando ipsi dictum est. *Filius meus es tu, hodie genui te:* Atqui id ipsi non fuit dictum nisi post resurrectionem ut colligitur ex Act. cap. 13. 3°. Idem Apost. ibid. cap. 10. dicit Christum fecisse oblationem quando ingressus est, non in mundum, cùm ibid. versu 9. dicat in eo ingressu abrogata esse legalia, quæ non fuerunt abrogata quando ingressus est mundum: Ergo intelligit Apostolus quando ingressus est in Cœlum. 4°. Idem ibid. cap. 11. dicit Christum debuisse *Per omnia Fratribus assimilari ut fieret Pontifex*, assimilatus est autem per mortem. 5°. idem ibid. cap. 7. dicit: *Talis decebat ut nobis esset Pontifex...... Excelsior cœlis factus:* Ergo priusquam Cœlum ascenderet, officio Pontificis non est functus. 6°. Quia Christus nunc in Cœlo se offert pro nobis ibid. Id autem foret inutile si perfectam oblationem peregisset in terris: Ergo.

Sed contrà. Nihil est manifestius ex Scripturis cit. & aliis Christum in terris functum fuisse officio Sacerdotis semetipsum in Cruce immolando & offerendo. 1°. Quia, ut modo dicebam ex Apost. Heb. 9. *Per proprium sanguinem semel introivit in sancta*, id est in Cœlum: Ergo antequam ingrederetur in Cœlum, proprii sanguinis sacrificium peregerat, sicut Sacerdos veteris Legis victimam prius mactabat, deinde Sanctuarium ingrediebatur cum sanguine quem offerebat. 2°. Ut etiam dixi ex eodem Apost. Heb. 5. Pontifex assumitur ut offerat dona & sacrificit pro peccatis, utique in terris; in Cœlo enim nullum sacrificium fieri, nulla victima immolari potest. 3°. Idem Apost. Heb. 9. ait: *Non enim in manufacta sancta Jesus introivit exemplaria verorum, sed in ipsum Cœlum, ut nunc appareat vultui Dei pro nobis: Neque ut sæpè offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. nunc autem semel in consummatione sæculorum ad destitutionem peccati per hostiam suam apparuit.* Quot verba, tot fulmina in Socinianos. 1°. Jesus introivit in Cœlum sicut Pontifex introibat in manufacta sancta, non autem Pontifex introibat in sancta nisi post perfunctum officium Sacerdotis in mactatione victimæ, cujus sanguinem offerebat in Sanctuario: Ergo similiter Christus non nisi post mactationem victimæ in cruce, introivit in Cœlum ut nunc appareat vultui Dei pro applicando nobis hujus Sacrificii fructu. 2°. Non sæpè se offert sed semel: Ergo in cruce, non in Cœlo ubi continuò se offert. 3°. Si sæpè se obtulisset, sæpè passus fuisset: Ergo passione se obtulit. 4°. Se obtulit cùm apparuit: Ergo in terra, non in Cœlo ubi disparuit. Item ibid. cap. 7. *Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodùm Sacerdotes, priùs pro suis delictis hostias offerre deindè pro populi, hoc enim fecit semel se offerendo:* Ergo in terris, non in Cœlo ubi quotidie se offert.

Nihil ergo, inquam, manifestius est ex Scripturis quàm Christum officio Sacerdotis functum fuisse in terris semetipsum offerendo in Cruce, Hostiam piacularem pro peccatis nostris: Hoc autem munus in Cœlo incruentè prosequitur repræsentando Patri suum Sacrificium & ipsum interpellando ut illius fructus nobis applicetur, ut non jam semel dictum est: Et quia hæc duo Sociniani non distinguunt, omnes Scripturas confundunt: Ut ergo eorum tricis breviter satisfaciam.

Ad primum, sensus Apostoli est, quòd si Christus post mortem mansisset in terris, non esset Sacerdos, quia nulla superesset ipsi victima offerenda, non proprii corporis, quia jam oblata erat, non aliarum rerum terrenarum, id enim pertinebat secundùm legem ad Sacerdotes de Tribu Levi, de qua non erat Christus, sed de Tribu Juda. Et hunc sensum apertè important verba Apostoli. Potest etiam dici quòd si post mortem mansisset in terris, nec ascendisset in Cœlum, non fuisset Sacerdos completè, quia non obiisset secundùm munus Sacerdotis, quod erat offerre in sanctuario sanguinem victimæ priùs mactatæ.

Ad secundum, N. Ant. Hæc sunt verba Apostoli: *Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum, Filius meus es tu, hodie genui te:* Quibus verbis non significat Apostolus, quando Christus sit factus Pontifex, sed quòd sit factus Pontifex ab eo qui dixit, *Filius meus es tu:* Undè dato quòd hoc non fuerit dictum ante Resurrectionem, nihil juvat Socinianos. Veritas est tamen quòd anteà dictum fuerit, nempè quando Jesus baptisatus & transfiguratus fuit. Act. autem 3. hoc dicitur de Christo resurgente, quia Resurrectio est probatio & prosecutio generationis æternæ; cùm enim Christus esset Filius naturalis Dei vivi, jure æternæ generationis debuit revocari ad vitam.

Ad tertium, Intolerabile est Socinianos interpretari Scripturas contrà formalissima ejus verba. Apostolus conceptis terminis dicit *Ingrediens in mundum:* Et isti dicunt: Non ingrediens in mundum, sed in Cœlum. Neque obstat quòd versu 9. dicat Apostolus, Christum tunc abstulisse vetus testamentum, sensus est enim ipsum declarasse auferendum, imò & jam auferri, si non facto saltem jure, sicut enim lucente sole, necesse est umbram evanescere, ità præsente veritate debent cessare figuræ.

Ad quartum, Non dicit ibi Apostolus quando Christus sit institutus Pontifex, sed quòd ut esset Pontifex *Misericors & fidelis*, compatiens infirmitatibus nostris, debuerit esse particeps conditionis & mortalitatis nostræ: Quod non prodest Socinianis.

Ad quintum, Iterùm non dicit Apostulus Christum non fuisse Pontificem priusquam elevaretur in Cœlum, sed quòd decebat eum elevari in Cœlum, ut illic pro nobis interpellaret & offerret sanguinem effusum in Cruce, sicut Pontifex in veteri lege, ut jam pluries diximus, post mactationem victimæ ingrediebatur sanctuarium, ut ejus sanguinem offerret: Verùm sicut Levita erat Pontifex antequam ingrederetur sanctuarium, ità Christus erat Pontifex antequam ingrederetur in Cœlum.

Ad sextum, Patet solutio ex dictis, scilicet Christum se offerre in Cœlis, non mactandum sed mactatum, ut repræsentatione Sacrificii peracti ejus fructus nobis applicetur.

Respodent 2°. Sociniani Sacrificium Christi in Cruce equidem expiasse nostra peccata, sed per expiationem intelligunt liberationem à peccatis: Liberavit autem, inquiunt, non effectivè aut meritoriè quasi pretium pro illis solverit, aut pœnas eis debitas tulerit, quod esset propriè satisfacere; sed triplici alio modo: 1°. *Antecedenter*, quatenùs mors Christi secundùm Dei ordinationem erat conditio quæ debebat præcedere gratuitam peccatorum remissionem. 2°. *Exemplariter*, quia consideratio mortis Christi nos movet ad pœnitentiam 3°. *Declaratoriè*, quia per mortem ejus certificamur condonanda fore nobis peccata per Dei misericordiam. Idque appositè dictum putant; tùm quia victimis antiquæ legis quæ erant figuræ Christi morientis nulla inerat vis effectivè & meritoriè delendi peccata; tùm quia expiare in Scripturis non semper significat satisfacere soluto pretio, sed quandoque *Liberare*, ut dùm dicitur de Deo Deut. 21. & Psal. 51. quandoque *Tegere*, ut Psal. 31. quandoque *Declarare remissionem factam*, ut Levit. 13. & 14. Ergo.

Sed contrà. Præposterè Sociniani confundunt ex-

expiationem cum liberatione, hæc enim est effectus, illa causa; ideò quippè liberamur à peccatis, quia sunt expiata. Christum autem verè expiasse peccata nostra, hoc est solvisse pretium pro illis & pœnas illis debitas loco nostro luisse, plusquam manifestum reliquimus ex Scripturis huc usque laudatis.

Modi verò quibus Sociniani hanc expiationem explicant insufficientes sunt & absoni. Ac primò, si *Antecedenter* tantùm mors Christi expiavit peccata nostra tanquam scilicet mera conditio prævia, expiatio hæc seu liberatio non minùs tribuenda foret ejus vitæ, miraculis & resurrectioni quàm morti, cùm illa non secùs ac mors præcesserint & debuerint præcedere nostram liberationem factam in cœlis secundùm Socinianos, & tamen soli ejus morti liberationem nostram tribuunt Scripturæ. Adde quòd mors & sanguis Christi dicatur in Scripturis, non mera conditio, sed pretium liberationis nostræ. Quantùm ad secundum modum: Non diffitemur Passionem Christi esse exemplum quo movemur ad pœnitentiam, sed ibi non sistit, ulteriùs & principaliter est pretium nostræ redemptionis, ut probavimus. Insuper mortuus est Christus pro peccatis omnium hominum, non solùm præsentium & futurorum, sed etiam eorum qui illum præcesserunt, quibus tamen ejus mors non potuit esse exemplum. Quantùm ad tertium modum: Christus dicitur in Scripturis citatis & aliis expiasse peccata nostra, non quia declaravit esse condonata aut fore condonanda, sed quia pœnas eorum tulit & pro ipsis sanguine suo pretium solvit, quod est propriè expiare & satisfacere. Item si mors Christi fuit tantùm declaratio liberationis à peccatis, non plus nobis contulit quàm victimæ legales, nam mactatio victimarum erat etiam tunc signum & declaratio condonationis peccatorum. Item liberatio nostra deberet pariter & magis adscribi Resurrectioni Christi quàm ejus morti, quia secundùm Socinianos, magis adhuc per Resurrectionem quàm per mortem certificamur Deum nobis gratìs condonaturum peccata nostra.

Ad ea verò quæ adferunt Sociniani in probationem sui commenti. R. ad primum, id ipsis magis nocere quàm prodesse: Nam 1°. sicut victimæ legales verè expiabant legales immunditias, ut figura respondeat veritati. Christus victima debet expiare animæ maculas. 2°. Inter victimas legales & Christum, tantum debet intercedere discrimen, quantum inter figuram & veritatem seu realitatem: Quamvis ergo victimis legalibus ut figuris non erat vis expiandi delicta, hæc debuit competere Christo qui erat veritas & realitas: Et hoc discrimen apertè designat Apostolus Heb. 10. dicens: *Impossibile est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata, ideò ingrediens in mundum, dicit, Hostiam & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi:* Quia ergo victimæ legales non poterant auferre peccata, venit Christus, ut sui corporis Sacrificio ea auferret. Item Infrà: *Et omnis quidem Sacerdos præsto est quotidie ministrans, ut easdem sæpe offerat hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata: Hic autem unam pro peccatis offerens Hostiam in sempiternum sedet in dextera Dei.... unâ oblatione consummavit in æternum sanctificatos:* Hoc est ergo discrimen inter victimas legales & Christum quòd illæ non possunt auferre peccata quia erant figuræ, posset autem Christus quia est veritas.

Ad secundum, Nos non facimus vim in Verbo *Expiare.* Esto ergo quandoque significet in Scripturis, aut liberare, aut tegere, aut declarare expiatum: certum est etiam quòd sæpè & magis propriè significet solvere pretium liberationis, ferre pœnas peccato debitas adeòque propriè satisfacere; hoc autem sensu dictum esse de Christo probant quæ huc usque ex Scripturis protulimus. Ideò enim dicimus Christum verè & propriè expiasse peccata nostra; quia magno pretio nos emit; quia non auro aut argento, sed proprio sanguine nos redemit; quia dedit semetipsum pro nobis ut nos redimeret ab omni iniquitate; quia factus est pro nobis maledictum ut nos de maledicto legis liberaret; quia venit dare animam suam pretium pro multis; quia vulneratus est propter iniquitates nostras & attritus propter scelera nostra; quia livore ejus sanati sumus; quia exolvit quæ nos rapueramus; quia dilexit nos & ex hac dilectione Sacerdos & Pontifex tradidit seipsum oblationem & Hostiam Deo: Propter hæc, inquam, & plura alia similia quæ passim extant in Scripturis, dicimus Christum verè & propriè expiasse peccata nostra.

Prob. 3°. ab inconvenientibus quæ obiter attigimus in decursu priorum probationum. 1°. Si Christus tantum prædicatione & exemplo vitæ pro nobis satisfecit & tantum sit passus & mortuus, ut morte suâ doctrinam & vitæ sanctitatem confirmaret, fidemque & spem indè faceret condonandorum peccatorum, nec potiori jure, nec aliter est Redemptor noster quàm Martyres veteris & novi testamenti qui eadem præstiterunt, præsertim juxtà Socinianos, qui ipsum ut merum hominem reputant: atqui falsum & absurdum Consequens; solus enim Christus in tota Scriptura dicitur Salvator & Redemptor noster, solus dicitur pro nobis mortuus, & hoc ità illi proprium est, ut nulli alteri convenire possit: Undè Apost. 1. Cor. 1. *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis?*

Neque dicas cum Socino Christum singulariter dici pro nobis mortuum & esse Redemptorem nostrum, tum quia primus omnium pro nobis mortuus est; tùm quia morte suâ nos à morte eripit. Primum enim est falsum, cum Martyres veteris testamenti prius ipso sint mortui pro nobis, eo modo quo dicunt Christum esse mortuum: Et esto verum sit de Apostolis & aliis sequentibus, non erit aliud discrimen nisi ordinis inter ipsos & Christum, ita ut vere possit dici eos esse mortuos pro nobis sed post Christum. Ad secundum, si non alia ratione pro nobis mortuus quàm quia morte suâ fidem & spem nostram confirmavit, non magis nos à morte eripuit quam alii Martyres.

2°. Redemptio nostra in Scripturis specialiter tribuitur morti & sanguini Christi: atqui si non fit alio fine mortuus quam ut doctrinam suam confirmaret, non est ratio cur Redemptio nostra magis tribuatur ejus morti quàm miraculis & sanctitati vitæ, per quæ non minus quam per mortem doctrinam suam confirmavit.

3°. Sociniani dicunt Christum morte suâ nos redemisse & pro nobis satisfecisse, quatenus non remittuntur peccata nisi benè viventibus, ad bene vivendum requiritur fides & spes; hanc fidem & spem erigit & firmat resurrectio, hanc resurrectionem antecessit & meruit mors Christi. Porro juxtà istud systema nostra redemptio potiori jure tribui posset resurrectioni; utpotè operi ad illam propinquiori, quàm morti, quæ aliunde ad redemptionem non concurrit, nisi quia præcessit resurrectionem: Atqui nullibi in Scripturis tribuitur redemptio nostra resurrectioni Christi, sed ejus morti: Ergo.

Longam antiquorum Patrum seriem in probationem concinsionis texere possemus, sed omittimus, quia illos parvipendunt Sociniani, cùm non loquuntur ad salivam.

Solvuntur Objectiones Socinianorum.

Obj. 1°. Christus in Scripturis dicitur servator ob varias alias rationes, quàm quia nos redemit soluto pretio: 1°. Quia veritatem annuntiavit Marc. 1. Luc. 4. & alibi. 2°. Quia veritatem hanc confirmavit morte suâ, Math. 26. Heb. 13. & alibi. 3°. Quia mortuus est ut ipsum imitantes, vitam consequamur æternam, Rom. 13. Ephes. 4. & alibi. 4°. Quia suâ resurrectione fidem & spem corroboravit, Joan. 20. Rom. 1. & alibi. 5°. Quia vitam æternam daturus est nobis, Math. 28. Joan. 7. & alibi. Ergo non est servator quia dato pretio nos redemit.

R. N. Confeq. Quæ prorsùs est inepta, hi enim tituli non se destruunt, sed inter se optimè cohærent: Undè sicut assignatos admittimus propter auctoritatem Scripturarum; ità Sociniani propter eandem auctoritatem coguntur admittere Christum etiam esse servatorem nostrum quia nos redemit soluto pretio, cùm id Scripturæ apertè testentur, ut vidimus. Dicendum itaque quòd omnia Christi opera spectent salutem nostram, mors quidem specialiter ut pretium redemptionis nostræ, cætera qualia sunt prædicatio, exempla, miracula, &c. ut allicientia moraliter liberam hominis voluntatem; sicut enim homo liberâ voluntate venumdatus est sub peccato, ità voluit Deus, quòd licèt sit Christi morte redemptus, liberè tamen hujus mortis meritum sibi applicaret, sicque venditione responderet redemptio.

Inst. 1°. Mors Christi secundùm Scripturam non fuit pretium redemptionis nostræ: Ergo. Prob. Ant. Rom. 5. dicitur: *Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus per mortem Filii ejus, multò magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius:* Quibus verbis salus nostra magis vitæ seu resurrectioni Christi quàm ejus morti tribuitur: Atqui vita beata seu resurrectio Christi non fuit pretium redemptionis nostræ: Ergo nec mors ejus.

R. N. Ant. Ad Prob. Fateor salutem tribui ab Apostolo vitæ seu resurrectioni Christi, at verò reconciliationem tribuit ejus morti: Salutem igitur consequimur per vitam Christi, quia per mortem ejus sumus reconciliati: Ergo ejus mors est pretium nostræ reconciliationis. Facit itaque Apostolus Antithesim inter inimicos & reconciliatos, inter mortem & vitam, & arguit à majori ad minus, ita ut ejus sensus sit; si cùm essemus peccatores & inimici, sumus reconciliati per Christi mortem, à fortiori nunc justi amici & reconciliati ab ipso vivente consequemur salutem & vitam. Ità Aug. lib. 13. de Trinit. cap. 16. *In vita salvi*, inquit, *quia per mortem reconciliati. Quis enim dubitet daturum amicis vitam suam* beatam, *pro quibus inimicis dedit mortem suam.*

Inst. 2°. Reconciliatio quæ fit solâ prædicatione & ministerio Verbi non indiget pretio: Atqui nostra reconciliatio facta est solâ prædicatione & ministerio Verbi: Ergo. Prob. Min. Apost. 2. Cor. 5. dicit: *Posuit in nobis verbum reconciliationis: Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos:* Ergo.

R. N. Min. Ad Prob. N. Confeq. Paulus enim tribuit quidem Apostolis ministerium reconciliationis ob prædicationis officium, sed ipsam reconciliationem tribuit Christo: Nam paulò antè dixerat: *Deus qui nos reconciliavit sibi per Christum & dedit nobis ministerium reconciliationis:* Et iterùm *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi:* Non ergo solâ prædicatione, sed etiam morte suâ Christus est reconciliationis Auctor. Unde juxtà Chrysostomum hom. 11. in 2. Cor. sensus Apostoli est: *Non est quòd existimetis summam hujus rei* (reconciliationis) *auctoritatem penès non esse, ministri tantùm sumus. Deus est qui totum hoc efficit, qui per unigenitum suum, terrarum orbem in gratiam recepit.*

Obj. 2°. Deus est infinitè misericors: atqui infinitæ misericordiæ repugnat stricta satisfactio; hæc enim est ex justitia quæ repugnat misericordiæ: Ergo.

R. sic Deum esse infinitè misericordem, ut sit etiam infinitè justus; & quamvis ex infinita misericordia potuerit sine ulla satisfactione condonare peccata, ut initio tractatus probavimus contrà Tournely & paucos recentiores, voluit tamen eam in executione temperari justitiâ, sicque verificatur illud Psal. 84. *Misericordia & veritas obviaverunt sibi, justitia & pax osculatæ sunt:* Mirè namque utraque relucet in opere redemptionis. Quòd enim homini peccatori personaliter obligato ad pœnam & satisfactionem, & satisfacere impotenti, Deus dederit Filium suum vadem & sponsorem, ejusque satisfactionem pro peccatoribus acceptare dignatus fuerit, magna sanè & summa misericordia est; quòd autem satisfactionem à Christo sponsore exegerit, justitia est: Unde ad Min. D. Misericordiæ infinitæ repugnat stricta satisfactio respectu ejusdem subjecti, C. respectu diversorum subjectorum, N.

Inst. 1°. Sic Deus est misericors ergà peccatores, ut eis resipiscentibus peccata gratis & nullâ expostulatâ satisfactione remittat: Ergo. Prob. Ant. 1°. in Abel, Noë & pluribus Sanctis veteris testamenti, qui salvi facti sunt absque Christi satisfactione. 2°. Peccatoribus resipiscentibus & conversis ad Deum promittitur in Scripturis remissio peccatorum nullius satisfactionis conditione apposita. Deut. 4. Psal. 32. Jerem. 9. 3°. Rom. 3. dicimur justificati gratis: Ergo.

R. N. Ant. seu claritatis gratiâ, D. ut ante: Peccatoribus resipiscentibus Deus peccata remittit gratis, respectivè ad ipsos peccatores, C. respectivè ad Christum sponsorem, N. ad primam Probationem; justi veteris testamenti salvi facti sunt virtute futuræ Passionis Christi, sicut absolvitur debitor ex fide data sponsoris pollicentis solvere statuto tempore. Ad secundam Probationem; promittitur venia pœnitentibus & conversis ad Deum, sed suppositâ satisfactione Christi. Ad tertiam Probationem; dicimur gratìs justificati 1°. quia Deus gratìs nobis dedit redemptorem. 2°. Quia gratis acceptavit ejus satisfactionem. 3°. Quia gratis, id est nullis præcedentibus nostris meritis gratiam justificationis infundit. At non gratìs respectu redemptoris qui plenè satisfecit justitiæ divinæ: Id ibidem in terminis exprimit Apostolus: *Justificati gratis*, inquit, *per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ.*

Inst. 2°. Apost. Ephes. 4. hortatur nos ut simus *invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit nobis.* Quod repetit Coloss. 3. atqui Apostolus hortatur ut sic condonemus proximo injurias ut non reposcamus vindictam, neque ab offendente, neque ab alio: Ergo sic Deus nobis condonat.

R. Apostolum in hoc facere paritatem quod sicut Deus condonat nobis immeritis, ità nos debemus condonare Fratribus licèt immeritis, non verò in hoc quòd possimus exigere vindictam, sicut Deus exegit à Christo, soli enim Deo vindicta. Quin potius Apostolus proponit exemplum Dei nobis inimicis condonantis cum periculo & detrimento proprii Filii, ut nos efficacius moveat ad condonandum Fratribus, ut explicat Chrysost. hom. 7. in Epist. ad Ephes. hæc verba: *Sicut Deus in Christo donavit nobis*, exponens: *Hoc quoque*, inquit, *Magnum ænigma; non absolute*, inquit, *sed cum periculo Filii. Ut tibi ignosceret, sacrificavit Filium. Tu autem sæpè videns condonationem, & sine periculo & sine sumptu, non facis.*

Inst. 3°. Nullo sensu condonatio potest dici gratuita ex parte Dei, si Christus plenè pro nobis satisfecerit soluto pretio: Ergo. Prob. Ant. Ille creditor nullo sensu dici potest remittere gratis quando totum debitum illi solvitur, sive à debitore, sivè à sponsore: ut si tibi creditori meo alter pro me solvat centum aureos quos tibi debeo, nullo modo censeris mihi remittere gratis: Ergo.

R. N. Ant. Ad Prob. D. Ant. In debitis realibus pecuniarum & aliarum rerum exteriorum, C. In debitis personalibus ortis ex læsione honoris seu injuriis illatis, ut in nostro casu, N. Ratio disparitatis est quòd in restitutione debiti realis attendatur æqualitas rei ad rem: Unde à quocumque ponatur ista æqualitas, extinguitur debitum. At in restitutione debiti personalis orti ex læsione honoris, attenditur æqualitas personæ ad personam, ita ut sicut injuria afficit personam offensam, ita obligatio satisfaciendi afficiat personam of-

offendentem, possitque persona offensa jure suo, utens recusare satisfactionem cujuscumque alterius: sicut enim offendens depressit offensum, ita offensus habet jus ut ipse offendens ad æqualitatem se deprimat, ut sic fiat justa compensatio. Quapropter magna fuit gratia & misericordia ex parte Dei, quòd acceptaret humiliationem & satisfactionem ab altero exhibitam pro nobis personaliter obstrictis & satisfacere non valentibus, maxima verò quòd ipse nobis dederit proprium Filium qui loco nostro plenè satisfaceret.

Inst. 4°. Quando creditor dat debitori id unde satisfaciat & eâ intentione ut satisfaciat, non censetur propria satisfactio, sed potiùs gratuita remissio; non enim tunc debitor habet propriè dominium in rem datam eâ præcisè intentione ut eam reddat, sicque non satisfacit ex propriis: atqui juxtà datam solutionem sic est in præsenti casu: Ergo.

R. D. Maj. Non censetur propria satisfactio respectu debitoris à quo nihil exigitur, C. Respectu sponsoris liberi à quo exigitur satisfactio ex propriis, N.

Inst. 5°. Non censetur gratuita remissio debiti, nisi remittatur ex sola liberalitate creditoris: Atqui Deus non remittit nobis debita ex sola sua liberalitate, sed propter satisfactionem Christi: Ergo.

R. D. Min. Deus non remittit nobis debitum ex sola sua liberalitate respectivè ad Christum, C. respectivè ad nos, N. sola enim ejus liberalitas fuit quòd satisfactionem ad quam eramus personaliter obstricti & cujus eramus incapaces, ab alio acceptaret, & potissimum quòd daret ipse nobis qui plene satisfaceret. Item ex ejus sola liberalitate est quod gratia remissiva peccati quam Christus nobis quoad sufficientiam meruit, de facto nobis applicetur.

Inst. 6°. In hoc casu potest dici debitor commutatus, sed non debitum gratis remissum.

R. D. Sed non debitum gratis remissum respectu Christi à quo exigitur satisfactio, C. Respectu nostri à quibus nihil exigitur, N. Bene ergo distingue inter debitorem cui gratis remittitur, & inter sponsorem à quo reposcitur satisfactio, respectu illius est misericordia, respectu istius est justitia, quæ non repugnant inter se quatenus respiciunt diversa subjecta.

Inst. 7°. Si Christus pro nobis satisfecit, censemur cum ipso satisfecisse, quia sumus ejus membra & ipse caput nostrum: Ergo remissio debiti fit nobis ex justitia & nullatenùs ex misericordia.

R. D. Conseq. Remissio debiti fit nobis ex justitia respectu Christi capitis qui solvit, C. Respectu membrorum, qui nihil personaliter solverunt prout tenebantur, N.

Obj. 3°. Inhumanum est & injustum Innocentem capite plecti pro Reo & ejus loco substitui: Atqui id fieret in satisfactione Christi quem prætendimus: Ergo.

R. D. Maj. Inhumanum est & injustum Innocentem plecti pro Reo, si non sit ejus sponsor voluntarius, C. Si sit ejus sponsor voluntarius, N. Christus autem fuit noster sponsor voluntarius, oblatus est enim quia voluit.

Subsumes: Atqui nullus potest esse sponsor alterius etiamsi voluntarius in crimine capitali: Ergo. Prob. subsumptum. 1°. Quia id prohibetur jure divino, Deut. 24. *Non occidentur Patres pro Filiis, nec Filii pro Patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.* Et Ezech. 18. ipse sibi Deus hanc legem fecit: *Ecce omnes animæ meæ sunt, ut anima Patris, ità anima Filii mea est, anima quæ peccaverit ipsa morietur.* 2°. Quia repugnat rationi & bono publico quòd scelesti & criminosi, qui sunt Reipublicæ pestes, vivant in detrimentum boni communis, dùm justi & innocentes in quibus potissimùm sita est Reipublicæ salus, pereunt: Ergo.

R. D. Subsumptum: Nullus homo purus potest auctoritate humanâ esse sponsor alterius in causa capitali, C. Homo Deus, N. Ideò homo purus non potest esse sponsor alterius in causa capitali, 1°. Quia neque ipse, neque Judex habet dominium in ejus vitam quamdiu est innocens. 2°. Quia ex hujusmodi substitutione inter homines puros sequitur inconveniens allegatum in secunda probatione subsumpti. At cùm Christus se sponte constituit hominum fidejussorem, hoc fecit auctoritate divina quæ plenum habet dominium in vitam hominum, neque indè sequitur detrimentum Reipublicæ, cum indè non multiplicentur crimina & criminosi, sed è contrà adversùs omnia crimina adferantur remedia & morum sanctitas promoveatur: *Unâ enim oblatione,* Christus *consummavit in æternum sanctificatos.*

Porro Deum legi prohibenti hujusmodi substitutiones non se adstrinxisse patet ex pluribus locis Scripturæ: Sic Exod. 20. & 34. dicitur: *Deus visitans iniquitatem Patrum in tertiam & quartam generationem.* Thren. 5. *Patres nostri peccaverunt, & nos iniquitates eorum portavimus.* Genes. 9. Chanaan maledicitur ob factum Chami Patris sui. 2. Reg. 21. Filii Saülis & ejus nepotes suspensi sunt propter ejus peccata. Ibid. 24. Ob culpam Davidis ceciderunt septuaginta hominum millia. Neque obstat quod opponitur ex Ezech. id enim spectat specialiter Judæos qui conquerebantur se pœnas luere peccatorum Patrum suorum: Undè exierat inter ipsos hoc Proverbium: *Patres comederunt uvam acerbam, & dentes Filiorum obstupescunt:* Ibid. Quibus respondet Deus sibi ex hac parte factum esse satis, seque non ampliùs ipsis imputaturum peccata Patrum suorum, sed unicuique suum. Id autem non derogat juri divino pro aliis casibus, nec ullatenùs spectat Christum qui se voluntariè Vadem dedit pro peccatoribus.

Inst. Pœna sequitur peccatum: Ergo qui non peccavit puniri non debet.

R. D. Ant. Pœna sequitur peccatum proprium vel alienum imputatum, C. Semper proprium N. Patet ex dictis.

Quantùm ad id quòd objiciunt Christum non potuisse pro nobis satisfacere, quia sibimetipsi satisfecisset, diluetur articulis sequentibus.

Obj. 4°. Christus non pertulit pœnam peccatis nostris debitam: Ergo propriè non satisfecit pro nobis. Prob. Ant. Peccatis nostris debebatur pœna infinita & æterna, & cuilibet peccatori mors temporalis: Atqui Christus non pertulit pœnam infinitam & æternam, neque mortes innumerabiles debitas innumerabilibus peccatoribus præteritis, præsentibus & futuris: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. Dico Christum pertulisse pœnam valore æquivalentem, pœnæ infinitæ & æternæ, ac motibus temporalibus innumerabilibus, utpotè quæ fuit infiniti valoris, ut patet ex alibi dictis & infrà dicendis.

Obj. 5°. Antequam Christus veniret in mundum, Deus erat nobis placatus & offensas condonaverat: Ergo Christus pro illis non satisfecit. Prob. Ant. Antequam Christus veniret in mundum Deus dilexit nos, & ex hac dilectione misit Filium suum, juxtà illud 1. Joan. 4. *Ipse dilexit nos & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Atqui non potest simul diligere & irasci: Ergo erat placatus & offensas condonaverat.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Min. Non potest simul diligere & irasci sub eodem respectu, Transeat: Sub diverso, N. Aliud itaque est affectu benevolo diligere naturam, aliud placari offensis & illas remittere: Sic Pater bonus & justus diligit Filium delinquentem, quem tamen justè corripit, nec prius illi placatur & condonat delictum: Deus ergo ex misericordia diligebat naturam quam salvare volebat, sed mediante satisfactione pro peccatis, per quam fuit placatus & propitius, & hoc ipsum dicit textus citatus Evangelistæ.

Obj. 6°. Ab inconvenientibus: Si Christus plenè & proprie satisfecit pro nobis, sequitur 1°. Quòd plus illi debeamus quàm Deo Patri qui non satisfecit pro nobis. 2°. Quòd satisfactiones nostræ sint

sint superfluæ. 3°. Quòd gratia & vita æterna sint nobis ex justitia debitæ; & nemini possint denegari: atqui hæc sunt absurda: Ergo.

R. ad primum, N. Sequelam: Quia si multùm debeamus Christo, quia satisfecit pro nobis, multùm debemus Patri qui nobis dedit illum. Sed dicendum nos æqualiter debere toti Trinitati, quia licèt Incarnatio sit terminativè solius Filii, est effectivè totius Trinitatis.

Ad secundum, D. Sequelam: Superfluæ sunt satisfactiones nostræ ut mereantur reconciliationem, C. Ut applicetur nobis ista reconciliatio, N. Hæc Solutio magis patebit ex sequentibus. Undè

Ad tertium, N. Sequelam: Quamvis enim Christus pro nobis solverit pretium æquivalens, imò & superabundans, noluit tamen illud applicari nisi iis quibus & quomodo ipsi placuerit. Quia igitur voluntate antecedente vult omnes salvos fieri, sic vult illud omnibus sufficienter applicari, ita ut nemini gratias sufficientes deneget. Sed quia voluntate consequente vult tantùm aliquos salvari, iis tantùm vult efficaciter applicari per gratias efficaces: Et quidem aliquibus, ut parvulis Baptisatis independenter ab eorum operibus, quia non sunt capaces; adultis verò dependenter ab eorum operibus liberis, ut redemptio, sicut jam dixi, correspònderet venditioni, quæ fuit etiam per liberum arbitrium. Et ideò Apostolus Coloss. 1. dicebat: *Adimpleo ea quæ desunt passioni Christi in carne mea*, non quoad sufficientiam pretii, sed quoad ejus applicationem, quæ non fit nisi dependenter à bonis operibus.

Lato admodum calamo præsentem materiam prosequuntur quidam Recentiores Theologi Witasse, Boucat, Tourneli, Berti, &c. Verùm huc usque dicta instituto nostro sufficiunt.

ARTICULUS V.

Utrùm operationes Christi fuerint ab intrinseco valoris simpliciter infiniti tàm ad merendum quàm ad satisfaciendum?

Nota 1°. Aliud esse meritum, aliud opus habere valorem ad merendum: Meritum enim importat jus actuale ad præmium: Ut autem opus aliquod acquirat jus actuale ad præmium ultrà valorem intrinsecum requiruntur plura alia, ut quòd ordinetur ad præmium, quòd acceptetur à præmiante, &c. Undè consultò in titulo dixi valorem infinitum ad merendum, non meritum infinitum.

Nota 2°. Quòd alia sit ratio meriti, alia satisfactionis. Meritum respicit præmium obtinendum à præmiante adeòque bonum merentis, aut alterius cui meretur. Satisfactio respicit jus alienum læsum resarciendum, adeòque bonum offensi non satisfaciendis. Hinc dicimur nobis mereri à Deo, Deo autem satisfacere pro injuriis ipsi à nobis illatis, possuntque ab invicem separari meritum & satisfactio; sic qui solvit creditori centum quæ debet, satisfacit quidem creditori, sed nihil apud ipsum meretur: E contrà qui nullo titulo alteri obstrictus, in ejus gratiam obsequium præstat, apud ipsum meretur, & tamen non satisfacit ipsi. Quia tamen in operibus Christi ratio meriti & ratio satisfactionis simul reperiuntur; Christus enim satisfaciendo Patri per actus virtutum simul etiam apud eum merebatur, cùm illi actus haberent omnes conditiones ad meritum requisitas, ut vidimus, ideò utrumque hic conjungimus.

Circà propositam difficultatem duplex est Sententia. Scotistæ volunt operibus Christi non inesse valorem infinitum ab intrinseco & ratione suppositi divini, sed tantùm ab extrinseca acceptatione Dei acceptantis illa ad valorem & præmium infinitum: Fatentur tamen ratione suppositi divini maximum habere valorem inadæquabilem à merito puræ creaturæ, ratione cujus congruum erat ut à Deo acceptarentur ad infinitum valorem: E contrà verò omnes alii Theologi tàm domestici quàm Extranei propugnant infinitum valorem operum Christi ab intrinseco: Cum quibus

Dico: Operationes Christi non solùm ex intrinseca Dei acceptatione, sed etiam ab intrinseco fuerunt valoris simpliciter infiniti tàm ad merendum quàm ad satisfaciendum.

Ante Probationem suppono 1°. Rem à quocumque habet esse, habere & perfectionem: Porrò quilibet effectus habet esse adeòque & perfectionem à quatuor causis, efficiente, finali: materiali & formali. Quapropter cum operatio habeat suum esse à duobus principiis, quæ quatuor causas assignatas complectuntur, scilicet 1°. à subjecto eliciente, quod etiam gerit vices causæ materialis, actus enim maximè immanens recipitur in subjecto à quo elicitur, 2°. Ab objecto specificante, quod habet rationem causæ formalis & finalis. Ità ab his duobus principiis habet suum valorem & suam perfectionem.

Suppono 2°. Quòd licèt hæc principia actionis ipsi sint extrinseca, ab illis tamen intrinsecè & realiter dependeat, quia dependentia ab illis & ordo ad illa est ipsi intrinsecus & realis. In operationibus itaque Theandricis Christi est ordo realis & intrinsecus ad objectum à quo specificantur & ad principium à quo eliciuntur. Principium eliciens est duplex *Quo* & *Quod*. Principium quo multiplex, scilicet ipsa natura humana, ejus potentiæ & habitus, sed inter se subordinata: Ad hæc omnia dicit ordinem actus egrediens. Principium quod unum est, scilicet suppositum, à quo elicitivè, ut alibi diximus, procedunt operationes, non equidem per distinctum influxum, aut distinctam virtutem ab ipsa natura, sed ex natura & subsistentia fit unum operans totale. Ita ut suppositum seu persona sit id quod operatur, & natura id per quod operatur; sicut homine operante per manum & ipsa manus & ipse homo operantur, pendetque motus realiter ab utroque, non tamen per distinctum influxum, sed eâdem actione homo & manus operantur, homo ut *quod*, manus ut *quo*.

Suppono 3°. In operibus Christi hominis nullam esse infinitatem physicam; quia omnia principia quo, scilicet natura, potentiæ, habitus sunt physicè finita: Suppositum autem Verbi operans ut quod non tribuit illis ullam entitatem physicam quæ non egrediatur ab ipsis principiis quo: Non enim, ut dictum est, suppositum influit physicè in illas operationes aliâ virtute aut causalitate quàm ipsius naturæ cujus est suppositum; in tantum enim operatur, in quantum terminando naturam constituit totum quod illâ mediante operatur & non seorsùm.

Suppono 4°. Duplicem valorem debere distingui in actionibus Christi; unum qui petitur ab objecto, & ille est finitus; alium qui petitur à subjecto eliciente, & hunc ratione suppositi dicimus esse moraliter infinitum. Undè

Prob. Conclusio 1°. Ab auctoritate: Clemens VI. in Extravag. *Unigenitus* lib. 5. tit. 9. de Pœnit. & Remiss. loquens de Thesauro Ecclesiæ ait: *De cujus consumptione aut diminutione, non est aliquantenùs formidandum propter infinita merita Christi* Et paulò superiùs dixerat Christum non effudisse *guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad verbum pro redemptione totius generis humani suffecisset*. Quibus ultimis verbis prævenitur evasio Scotistarum qui dicunt Pontificem velle merita Christi esse infinita ab extrinseca acceptatione, non ab intrinseco; si quidem expressè dicat Pontifex esse infinita *propter unionem ad Verbum*. Similiter S. Th. q. 46. a. 6. ad 6. dicit quòd Passio Christi virtutem infinitam habeat ex divinitate unita.

Ex quibus sic argumentor: Operationes Christi

habent

habent valorem infinitum ex unione ad Verbum: Atqui illa unio non est deputatio extrinseca, ut est v. g. in moneta ad valorem ultrà naturalem, sed realis & intrinsecus ordo actionum illarum ad suppositum à quo egrediuntur & cujus sunt aliquid: Ergo. Maj. est D. Th. & Clementis VI. Min. est nota lumine naturali.

Prob. Ratione, seu magis explicatur præcedens ratio: Æstimabilitas moralis, seu valor tàm meritorius quàm satisfactorius actionum, non solùm petitur ex objecto, aut ex principio quo; sed etiam & maximè ex dignitate personæ operantis ut quod, eòque magis crescit quò major est dignitas personæ: Atqui persona Christi est infinitè digna: Ergo ejus operationes, licèt ex conditione objecti & principii quo sint finiti valoris, ex dignitate tamen infinita personæ à qua procedunt habent infinitam æstimabilitatem moralem, valoremque tàm meritorium quàm satisfactorium infinitum simpliciter: Pars enim infinita non finitatur ex comparte finita, sicut nec totum indè conflatum, ut patet in aggregato ex Deo & mundo. Min. est certa. Maj. Prob. 1°. Ratione generali: Actiones scilicet immanentes sunt à persona, ut à principio activo & passivo, quatenùs ab illa elicitivè procedunt & in ea immanent, eaque duplici ratione participant dignitatem personæ ut aliquid illius, si nempè personæ dignitas non se habeat purè concomitanter ad illas, sed formaliter ut fit in actionibus moralibus. 2°. Specialiter de actionibus satisfactoriis & meritoriis; cùm enim hæ præstentur in obsequium & gratiam alterius, involvunt formaliter ipsam personam offerentem, quatenùs non solùm illas exhibet veluti in abstracto, sed per eas seipsam submittit & offert ei cui obsequium præstatur, ita ut in ratione merendi & satisfaciendi non ponant in numero meritum & merens, satisfactio & satisfaciens, atque persona se habeat ad illas actiones per modum formæ moraliter intrinsecæ, adeòque illimitatè & in tota sua latitudine tribuat illis suam dignitatem, & hæ actiones dicuntur reflexivæ suprà suppositum. Hinc in Scriptura Genes. 4. dicitur: *Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus*, ubi habetur consideratio personæ & operum, imò priùs personæ quàm operum. Item in humanis magis æstimatur in ordine ad præmium aut satisfactionem actio obsequiosa Ducis quàm plebeii, esto foret ejusdem speciei. Similiter in supernaturalibus, actus supernaturales in justo vim merendi & satisfaciendi majorem habent quàm in peccatore, licèt sint objecto, intensione &c. pares.

Confir. Sicut moraliter loquendo offensa est in offenso, ità honor est in honorante & satisfactio in satisfaciente: Ergo sicut offensa crescit juxtà dignitatem offensi, ità dignitas operis honorifici & satisfactorii crescit juxtà dignitatem honorantis & satisfacientis.

Undè colliges omnes Christi actiones etiam naturales fuisse Theandricas, ut jam diximus & probabiliùs infiniti valoris, non quidem quatenùs naturales, sed quatenùs subditas liberæ ejus voluntati eas referebat ex imperio charitatis in gloriam & obsequium Dei.

Respondent huic fundamentali rationi Scotistæ dignitatem operum crescere juxtà dignitatem personæ operantis, non arithmeticè seu ad æqualitatem, sed geometricè & secundùm proportionem, ita ut si persona sit superioris ordinis, ità & opus, superetque dignitatem omnium operum inferioris ordinis.

Sed contrà 1°. Dignitas personæ quia est superioris ordinis tribuit operi quòd sit etiam superioris ordinis: Ergo quia est infinita, tribuit etiam operi quòd sit infiniti valoris: A pari.

2°. Quod se habet per modum formæ, tribuit se totum & in tota latitudine subjecto quod informat, si sit illius capax: Atqui, ut modò diximus, persona in actionibus meritoriis & satisfactoriis se habet ut forma intrinsecè moraliter informans, & illæ actiones licet non sint capaces infinitatis physicæ, quia principia earum quo, sunt finita, sunt tamen hoc non obstante capaces æstimabilitatis seu dignitatis moralis infinitæ; quia illæ infinitates sunt diversi ordinis & à diversis principiis causantur: Ergo.

Prob. 3°. Conclusio aliâ ratione: Opera Christi habent vim moralem merendi præmia majora & majora in infinitum sincategorematicè, & satisfaciendi pro peccatis gravioribus & gravioribus in infinitum sincategorematicè: Ergo habent valorem tàm meritorium quàm satisfactorium in infinitum. Ant. est certum. Patet etiam Conseq. Quia sicut vis effectiva physica effectuum inæqualis perfectionis usque in infinitum sincategorematicè, arguit causam physicè infinitam, ideoque Theologi probant omnipotentiam Dei esse infinitam, quia ad effectus sincategorematicè infinitos inæqualis perfectionis extenditur: Ita vis effectiva moralis effectuum inæqualium sine termino arguit actionem in genere moris infinitam.

Respondent Scotistæ ad Ant. Opera Christi hanc vim habere non ab intrinseco, sed ex extrinseca acceptatione Dei quâ illa acceptavit ad præmia & satisfactiones infinitas sincategorematicè.

Sed contrà 1°. Hæc Responsio est apertè contrà Clementem VI. suprà citatum, qui hanc vim tribuit operibus Christi propter unionem ad Verbum.

Contrà 2°. Secundùm hanc solutionem sequitur quòd meritum aut satisfactio puræ creaturæ posset ità crescere ut tandem adæquaret valorem intrinsecum operum Christi.

Neque dicas id fieri non posse, quia merita Christi sunt superioris ordinis. In moralibus enim accidere potest ut quæ sunt inferioris ordinis quandoque adæquent sive in valore, sivè in gravitate ea quæ sunt superioris ordinis: Sic, v. g. actus misericordiæ & justitiæ, licèt sint specie inferiores ad actum charitatis, pluries tamen repetiti, aut magnâ intensione eliciti possunt adæquare imo & excedere in valore unum actum charitatis. Similiter peccatum charitati oppositum est gravius specificè peccatis oppositis aliis virtutibus, & tamen hæc sæpius repetita, aut intensissimo conatu patrata, possunt adæquare, imo & excedere in gravitate unum peccatum contrà charitatem.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. cum Henno: Vel opus humanum à Christo procedens remanet opus creatum, vel fit increatum: Si secundum; non est opus meritorium, cùm sit opus Dei nihil mereri valentis: si primum: Ergo est intrinsecè finitum: Ergo finiti valoris. Patet ultima Conseq. Quia finitum secundum se, non potest secundum se præcisè valere infinitum.

R. ad Ant. Hoc opus esse creatum. Ad Conseq. D. Ergo est intrinsecè finitum physicè, C. Moraliter, N. Unde N. secundam Conseq. Et ad Probat. D. Finitum secundum se non potest secundum se præcisè valere infinitum, si sit finitum physice, & moraliter, C. Si sit finitum physice, sed infinitum moraliter, N.

Inst. Valor iste est etiam quid creatum & physicum: Ergo quid finitum. R. D. Conseq. Ergo quid finitum physice & in ratione entitatis, C. Moraliter & in ratione valoris, N. Valor itaque operum Christi nihil est aliud, ut patet ex dictis, quàm ordo realis & intrinsecus illorum ad personam divinam à qua procedunt, in qua immanent & cui uniuntur ut formæ moraliter informanti, ex qua unione & informatione morali, ut diximus, licet entitative finita, hauriunt tamen secundùm æstimationem moralem, infinitam dignitatem & æstimabilitatem. Igitur valor ille actionum Christi physicè est finitus, moraliter tamen infinitus; valor enim & meritum sunt modi morales qui physicam actûs perfectionem excedere possunt, ut patet, v. g. in humiliatione Regis & plebeii, quæ licet sint ejusdem speciei physicè spe-

ctatæ, morali tamen æstimatione maximè differunt; imò aliquo sensu ille valor potest dici physicè infinitus, quatenùs infinitam Verbi personam involvit & in obliquo importat.

Inferes: Ergo actio qua B. Virgo obtulit Christum in Templo erat etiam infiniti valoris adeòque sufficiens ad Redemptionem generis humani, quod alibi negavimus. Prob. Illatio: Hæc oblatio dicebat etiam ordinem intrinsecum ad personam infinitam eamque in obliquo importabat, ut patet: Ergo.

R. N. Illationem: Ad Probat. D. Ant. Hæc oblatio dicebat ordinem intrinsecum ad personam infinitam ut ad objectum tantùm, C, Ut ad principium, subjectum & formam oblationis, N. Ant. & Conseq. Objectum enim quantumvis infinitum non dat actui quem specificat infinitam dignitatem, utpotè ipsi extrinsecum, ut patet in actu charitatis puræ creaturæ: Nec ideò dicimus actiones Christi habuisse valorem infinitum præcisè quia per illas Christus ipse offerebatur ut objectum oblationis, (licèt ex hoc capite non negemus aliquam oriri infinitatem scilicet objectivam & extrinsecam) sed quia persona Verbi erat principium quod, subjectum, & forma moralis illarum, adeòque ex his capitibus intimiùs cum ipsis conjuncta, unumque totale meritum seu totalem satisfactionem moraliter cum ipsis componens. Non enim operatio appretiatur morali æstimatione seorsim considerata à suo principio à quo egreditur & à termino in quo identificatur, sed hæc omnia ingrediuntur moralem æstimationem actionis, ità ut in ratione valoris non ponant in numero, ut diximus.

Obj. 2°. & simul inst. cum eodem: Majoris est valoris in Christo actus divinæ voluntatis quàm actus humanæ voluntatis: atqui infinito non datur majus: Ergo actus humanæ voluntatis in Christo non est valoris infiniti.

R. D. Min. Infinito in ratione entis non datur majus, C. infinito in certo genere, N. Porrò in genere valoris moralis orti ex unione ad personam divinam agentem, nihil datur majus. At in aliquo genere valoris potest dari majus: Undè major est valor actus voluntatis divinæ, quia nedum moraliter, sed & physicè est infinitus; & quia valor ejus moralis non est emendicatus ab altero ut in actionibus Theandricis Christi, sed auctoritativè & principaliter ex se.

Subsumes: atqui in genere valoris operum Christi datur majus & minus: Ergo. Prob. Subsumptum. Actus amoris v. g. in Christo majoris est valoris quàm actus alterius virtutis: Item majoris valoris est e jus Passio quàm unum suspirium: Ergo.

R. D. Subsumptum: In genere valoris objectivi seu essentialis datur majus & minus, C. In genere valoris personalis, N. Is enim in omnibus est æqualis.

Obj. 3°. Valor meritorius aut satisfactorius non crescit arithmeticè juxtà dignitatem personæ: Ergo ruit ratio Conclusionis. Prob. Ant. Actus charitatis v. g. æqualis intensionis à viris in sanctitate inæqualibus procedens, æqualis est in valore: Ergo.

R. N. Ant. ad probat. D. Conseq. Ergo valor non crescit juxtà dignitatem personæ, si dignitas tantum concomitanter se habeat ad valorem operis, C. Si per se conducat ad valorem operis, N. Est ergo disparitas inter hominem justum & Christum, quòd justus utatur gratia habituali ad operandum quando vult, & non utitur quando non vult; habitus enim subduntur dispositioni nostræ, iis utimur quando volumus & eo modo quo volumus: Undè sicut plura opera facit justus in quæ gratia nullatenus influit, sed tantùm concomitanter se habet, ità eo modo & gradu quo vult hæc gratia influit in opera ejus & eo gradu quo influit dignificatur opus, cæteris gradibus concomitanter tantùm se habentibus. At verò persona Verbi non subditur usui liberi arbitrii cùm substantialis sit & non possit voluntas sine personæ concursu operari, ideoque dignificat secundum totum quod potest.

Hâc etiam disparitate, ut præveniatur instantia sit quòd Reges v. g. faciant multas actiones puta merè naturales quæ non sunt majoris valoris in ipsis quàm in plebeiis, quia eorum dignitas cùm sit accidentalis non influit in omnes eorum actiones, sed in morales tantùm: Secùs in Christo cujus dignitas est personalis & substantialis: Unde sicut persona Verbi influit indispensabiliter in omnes Christi actiones, ita & ejus individua & indistincta dignitas. Adde quòd omnes actiones naturales in Christo quatenus subditæ voluntatis ejus dominio & relatæ ad Deum, fiant morales & sint in suppositum reflexivæ.

Repones: Deus agens ad extrà est substantialiter infinitus: atqui tamen ejus actiones ut creatio, concursus, &c. non sunt infinitæ dignitatis: Ergo.

R. D. Min. Si ejus actiones sumantur prout existunt in Deo, N. Sunt enim sic ipsemet Deus adeoque in omni genere infinitæ: Si sumantur pro actione effecta quæ recipitur in creatura, C. Sic enim sunt extrà Deum ut aliæ res creatæ, nec specialiter ipsi uniuntur, nec sunt aliquid ipsius personaliter: Unde ex hoc non hauriunt specialem valorem.

Inst. Etsi dignitas personæ Verbi per se conducat ad dignitatem actûs, non potest tamen infinitum illi valorem tribuere: Ergo. Prob. Ant. 1°. Quia non influit in illum nisi mediante humanitate ut principio quo & finito. 2°. Quia non influit nisi ut unita humanitati, unitur autem finito modo. 3°. Quia non satisfecit nec meruit ut Deus, sed ut homo.

R. N. Ant. ad primam probat. D. Ant. Persona Verbi non influit valorem physicum & formalem in actum nisi mediante humanitate, C. Valorem moralem & personalem, Subd. Nisi mediante humanitate materialiter & præsuppositivè tantùm ad hunc valorem concurrente, C. Formaliter & per se ad hunc valorem concurrente, N. Igitur humanitas, ejus potentiæ & habitus per se influunt in actum bonitatem physicam & moralem objectivam, sed eo posito ex sola dignitate personæ agentis formaliter oritur valor personalis & infinitus, humanitate & ejus actu physico materialiter tantùm & præsuppositivè ad illum se habentibus: Undè non illis sed personæ dignitati adæquari debet.

Ad secundam probat. D. Ant. Non influit nisi ut unita humanitati, ly ut reduplicante conditionem prærequisitam, C. ly ut reduplicante causalitatem principii & causæ formalis valoris infiniti, N. Unio igitur non est principium & causa formalis unde profluit ille valor infinitus, sed ipsa persona Verbi, præsupponens tamen unionem ut conditionem necessario requisitam.

Ad tertiam probat. D. Ant. Christus non meruit nec satisfecit ut Deus, ly *Ut* reduplicante principium quo, C. Ant. reduplicante principium quod, N. Solutio patet ex dictis.

Urgebis: Deus ut principium quod non potuit humiliari: Ergo ut principium quod non satisfecit.

R. D. Ant. ut principium quod non potuit humiliari in natura divina, C. In natura humana assumpta, N. Actiones autem sunt suppositorum elicitivè ut diximus, & ex supposito dignificantur.

Obj. 4°. Valor est proprietas sequens ad bonitatem moralem operis; atqui bonitas moralis operum Christi erat finita, utpote Consequens entitatem finitam: Ergo.

R. D. Maj. Valor essentialis seu objectivus proveniens scilicet ex objecto & circumstantiis est proprietas sequens ad bonitatem moralem, C. Valor personalis ex ipsa scilicet dignitate personæ operantis proveniens, N. Ad hunc equidem valorem personalem requiritur bonitas moralis ut conditio præsupposita: at principium formale est ipsa persona agens. Hinc valor objectivus in actionibus Christi est inæqualis pro inæqualitate objectorum & circumstantiarum, valor autem personalis est æqualis & unus in omnibus.

Inst.

Inst. Juxta hanc doctrinam sequitur quòd si Verbum assumpsisset humanitatem secundum statum naturæ puræ, sicut poterat de potentia absoluta, illius actiones forent etiam valoris infiniti in ratione meriti & satisfactionis, cùm etiam tunc foret persona agens ut quod infinitæ dignitatis: atqui falsum Consequens: Ergo. Prob. Min. Istæ actiones in hac hypothesi non forent supernaturales: Ergo nec meritoriæ nec satisfactoriæ in infinitum apud Auctorem supernaturalem.

R. N. Min. ad probat. D. Ant. Non forent supernaturales ex parte principii quo, C. Ex parte principii quod seu suppositi, N.

Obj. 6°. Opera Christi dependebant ab acceptatione Dei ut essent meritoria & satisfactoria: Ergo ab extrinseco.

R. D. Ant. Ut essent meritoria & satisfactoria in actu secundo, hoc est ut de facto mererentur, &c. C. In actu primo, seu ut haberent valorem merendi, N. Et hoc sensu procedit nostra Conclusio, ut patet ex terminis. Acceptatio Dei autem superveniens non confert ipsis valorem merendi, sed supponit. Utrùm vero Deus debuerit necessario illa acceptare, dicemus infrà.

Obj. 7°. ab inconvenientibus. Si opera Christi forent valoris infiniti tàm ad merendum quam ad satisfaciendum, sequeretur 1°. illum æque meruisse per unicam lachrymam ac per crudelem flagellationem, æque per unicam actionem ac per omnes simul. Sequeretur 2°. opus Redemptionis nostræ consummatum fuisse in primo instanti Incarnationis per unum actum tunc elicitum & non per mortem ejus contra communem sensum Theologorum; sequentiaque opera fuisse inutilia, cum primum utpote infinitum omne præmium exhausisset. 3°. Sequitur nostras satisfactiones non esse necessarias sed prorsùs inutiles. 4°. Sequitur Christum plùs meruisse quam potuerit Deus remunerari, si quidem repugnet dari præmium infinitum actu: Ergo.

R. ad primum. Jam diximus quòd licet valor personalis operum Christi sit in omnibus æqualis & unus, valor tamen objectivus petitus ex objecto, fine & circumstantiis sit inæqualis & diversus: Porrò Christus non solùm valorem personalem, sed & objectivum ordinavit ad meritum & ad satisfactionem. Unde, N. Sequelam.

Ad secundum, N. Sequelam: Quia ad merendum de facto & satisfaciendum, non sufficit valor seu condignitas operum, sed insuper requiritur quòd merens vel satisfaciens ordinet opera sua ad præmium & ad satisfactionem. Christus autem ut gloriam Patris promoveret, & immensum erga homines amorem ostenderet, noluit ordinare primam aut quamlibet seorsim actionem suam ad completum præmium & completam satisfactionem, sed omnes collectivè usque ad mortem inclusivè per modum unius integri pretii ordinavit ad Redemptionem nostram. Ex quo patet quod licet potuerit, attentâ quantitate pretii, unico actu opus suum consummare, non fecerit tamen, nec ideò opera ejus sequentia fuisse inutilia.

Ad tertium, N. Sequelam: Quia voluit Christus ut satisfactiones & merita sua quantumvis infinita ex se, nobis applicarentur mediantibus propriis actionibus nostris, juxtà illud ad Coloss. 1. *Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea.* Ut enim inf. q. 49. a. 1. ad 4. discurrit S. Th. sicut ad perfectionem causæ primæ & universalis pertinet quòd non sola operetur, sed quòd secundas causas operari faciat, ita ad abundantiam satisfactionum Christi (qui est quasi causa generalis in hoc genere) pertinet ut non solùm ipse satisfaciat, sed & alios satisfacere faciat.

Ad quartum, N. Sequelam ex multiplici capite. 1°. Quia meritum infinitum actu non exigit necessariò præmium infinitum actu sed syncategorematicè tantum, majus scilicet & majus in infinitum, hoc enim sufficienter arguit valorem infinitum in merito, sicut quòd divina potentia possit quocumque dato effectu perfectiorem & perfectiorem producere, arguit ipsam esse infinitam actu, etsi quilibet illorum sit finitus; est enim per accidens quod non possit infinitum actu producere, quia implicat dari infinitum creatum. 2°. Dici potest quòd infinitum Christi meritum potuisset præmiari præmio actu infinito, non quidem purè creato, sed involvens aliquid increatum, puta Incarnatione Patris, si ad illam Christus merita sua ordinasset. Quin imò plures Theologi sustinent de facto Christum meruisse & obtinuisse præmium actu infinitum, scilicet reunionem totius humanitatis ad Verbum in Resurrectione, institutionem venerabilis Eucharistiæ quæ est sacrificium infiniti valoris. Item quod detur ipsi præmium secundùm totum rigorem justitiæ, quòd est moraliter quid infinitum.

Repones contrà hanc ultimam rationem: Vis meritoria infinita syncategorematicè, ea est quæ nullo præmio exhauriri potest, sed quocumque dato est adhuc præmiabilis: atqui si merito Christi potuit respondere præmium actu infinitum, aut de facto illud obtinuerit, meritum Christi erit exhaustum, utpotè à præmio adæquatum: Ergo non infinitum.

R. 1°. D. Maj. Vis, &c. quæ nullo præmio finito exhauriri potest, C. Præmio infinito, N. Sic licèt potentia generativa Patris sit infinita, exhauritur tamen generatione Filii quia est infinitus.

R. 2°. D. Min. Meritum Christi foret exhaustum intensive, C. extensive, N. Hoc est, meritum Christi non posset extendi in hoc casu ad aliud præmium æquè vel magis perfectum & sub priori infinito æquivalenter non contentum; undè esset exhaustum intensivè: posset tamen extendi ad varia alia eminenter contenta in priori infinito, qualia sunt omnia præmia creata respectu increati & infiniti si daretur: Unde non sequitur quòd hoc posito Christus nihil nobis mereretur, ut quidam arguunt.

ARTICULUS VI.

Utrùm satisfactio Christi fuerit ab intrinseco non solùm condigna sed etiam superabundans?

Revoca in memoriam quæ diximus suprà Dissert. 3. a. 2. §. 2. scilicet satisfactionem quæ est recompensatio voluntaria debiti, aliam esse condignam quando nempè res oblata adæquat debitum, aliam de toto rigore justitiæ, seu ad apices juris, quando servantur omnes conditiones strictæ justitiæ. De prima in hoc articulo: De secunda agemus in sequenti.

Qui negant opera Christi esse ab intrinseco valoris infiniti, negant pariter ejus satisfactionem esse ab intrinseco condignam. Contrà quos

Dico: Satisfactio Christo fuit ab intrinseco non solùm condigna, sed superabundans.

Prima pars sequitur ex articulo præcedenti; si enim satisfactio Christi sit infiniti valoris, non potest non esse condigna. Patebit insuper ex probatione secundæ partis.

Prob. secunda pars 1°. ab auctoritate: ad Rom. 5. dicitur: *Non sicut delictum ità & donum; si enim unius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei & donum in gratia hujus hominis Jesu Christi in plures abundavit.* Et ibid. *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia.* Chrysost. hom. 10 in eandem Epistolam: *Multò plura quàm debeamus, Christus pro nobis exsolvit, tantòque plura, quantò aquam exiguam Pelagus excedit immensum.* Et Concil. Triburiense cap. 19. dicit in calice plus vini quàm aquæ infundendum esse, ut significetur valorem sanguinis Christi esse multò majorem quam sint offensa totius populi per aquam significati. Huc recurrit auctoritas Clementis VI. citata art. praeced.

Neque dicas hæc esse vera ratione acceptationis divinæ, non ab intrinseco operum; tùm quia, ut diximus, hæc interpretatio contradicit menti

Pontificis; tùm quia juxtà probabiliorem sententiam quam ex Patribus suprà propugnavimus, pura creatura non potuit de condigno satisfacere pro peccato generis humani, posset autem si valor operum Christi sit condignus non ex ipsis, sed ab acceptatione Dei: Tùm quia Apost. Heb. 10. dicit impossibile esse sanguine Taurorum, id est sacrificiis veteris Legis, auferri peccata, sed ad id necessarium fuisse Christum offerri & pati: at nulla esset vis argumenti Apostoli si merita Christi ex sola Dei acceptatione & non in seipsis haberent valorem peccatis delendis sufficientem, cùm potuisset Deus ad hunc effectum acceptare sacrificia veteris Legis.

Prob. 2°. ex principiis articulo præcedenti positis, valorem nempè satisfactionis maximè attendi penès dignitatem personæ satisfacientis: Et quidem probatur facilè in sententia probabili quòd offensa peccati sit infinita tantùm secundùm quid, eâ enim major est satisfactio infinita simpliciter. Sed & suppositâ alterâ opinione non minùs probabili quòd offensa peccati sit infinita simpliciter. Probatur sic: longè plus est personam divinam subjici physicè & realiter Deo in ejus obsequium, quàm Deum subjici creaturæ quoad affectum tantùm moraliter & interpretativè: atqui hoc secundum facit homo peccans mortaliter, primum fecit Christus: Ergo. Prima pars Minoris constat, secunda etiam est certa, verum est enim Christo satisfaciente personam divinam se in natura assumpta subjecisse Deo realiter, physicè & quoad effectum, nam physicè & realiter Deus orat, se humiliat, dolet, offertur, immolatur, moritur.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà primam partem: Valor satisfactorius operum Christi non adæquat gravitatem peccati mortalis: Ergo non est satisfactio condigna. Prob. Ant. 1°. Plus displicet Deo peccatum quàm ipsi placeat satisfactio Christi: Ergo. Prob. Ant. Non minùs Deo displicet peccatum quàm placeat ipsi sua propria bonitas: atqui plus ipsi placet propria bonitas quàm satisfactio Christi: Ergo. Prob. Maj. Peccatum de se est destructivum divinæ bonitatis: atqui quantùm amatur res aliqua, tantùm displicet illius destructivum: Ergo.

Prob. primum Ant. 2°. Gravitas injuriæ Deo irrogatæ infinita est ex duplici capite, nempè ex infinita dignitate personæ offensæ & ex infinita vilitate, ut ità dicam personæ offendentis; est enim atrocior injuria servi in Regem, quàm Regis in Regem: atqui satisfactio Christi est solùm infinita ex parte personæ satisfacientis, non verò ex parte illius cui satisfit, cùm ex ejus dignitate potiùs deprimatur quàm crescat satisfactionis valor: Ergo. Undè

Prob. primum Ant. 3°. Si per impossibile unus Deus alium Deum offenderet, valor satisfactorius operum Christi adæquaret ad summum gravitatem offensæ uni Deo irrogatæ ab alio Deo: atqui offensa Deo irrogata à vili creatura est major quàm offensa uni Deo irrogata ab altero Deo, ut patet ex argumento præcedenti: Ergo.

Prob. idem Ant. 4°. Peccatum mortale est majus malum quàm satisfactio Christi sit bonum: Ergo. Prob. Ant. Peccatum est privatio omnis boni, omnis gratiæ, nedum existentis sed possibilis & infinitæ, gratiæ unionis hypostaticæ, gloriæ possibilis & infinitæ, &c. Hæc enim omnia sunt cum peccato incompossibilia: atqui satisfactio Christi non importat omne istud bonum quo privat peccatum: Ergo.

R. N. Ant. Ad primam probat. 1°. N. Ant. Ad probat. omissâ nunc Min. N. Maj. Ad probat. D. Maj. Peccatum de se est destructivum divinæ bonitatis moraliter & secundùm prudentum æstimationem, C. Realiter & physicè, N. Et ad hunc sensum distinctâ Min. N. Conséq. Itaque cùm bonitas divina sit nedum moraliter, sed physicè infinita, plus amatur quàm displiceat id quod est tantùm destructivum illius moraliter.

2°. N. Min. omissam, quia ut diximus art. præced. satisfactio Christi involvit personam satisfacientem, quæ cùm sit infinitè digna & amabilis utpotè Deus, tàm necessariò diligitur à Deo quàm propria bonitas.

Ad secundam probat. 1°. D. Min. Atqui satisfactio Christi est tantùm infinita ex parte personæ satisfaciendis & non ex parte personæ cui satisfit, & ille defectus (si tamen defectus est) superabundè suppletur aliundè, C. Et non suppletur, N. Suppletur enim per hoc quòd per satisfactionem Christi persona divina realiter subjiciatur Deo, per peccatum autem moraliter tantùm & affectivè Deus subjiciatur creaturæ. Item per hoc quòd cùm persona satisfaciens non posset esse infinitè superior Deo cui satisfit, voluerit esse infinitè inferior, seu se depresserit in natura infinitè Deo inferiore & infinitè à Deo distante.

2°. D. Conseq. Ergo valor satisfactorius non adæquat extensivè gravitatem peccati mortalis, C. Intensivè, N. Cùm enim offensa sit infinita in ratione injuriæ, ratione præcisè personæ offensæ, continet eminenter seu æquivalenter omnem aliam injuriæ gravitatem possibilem: Undè licèt injuria augeatur ex distantia offendentis ad offensum, illud augmentum est extensivum tantùm, non intensivum; sicut quia Deus continet eminenter omnes perfectiones creaturarum, non est cum illis quid majus intensivè, sed ad summum extensivè. Undè

Ad tertiam probat. juxtà hanc secundam solutionem, R. 1°. D. Min. Atqui offensa Deo irrogata à vili creatura est major extensivè quàm ea quæ irrogatur ab alio Deo, C. Intensivè, N.

2°. Juxtà primam solutionem, N. Maj. Quia ratione subjectionis realis personæ infinitæ & depressionis in natura infinitè distante, injuriam irrogatam uni Deo ab altero Deo superaret.

Ad quartam probat. 1°. D. Ant. Peccatum est majus malum in ratione mali seu privationis, quàm satisfactio Christi sit bonum, Transeat: In ratione injuriæ Deo illatæ, N. De peccato autem ut est injuria & offensa Dei, reparanda per satisfactionem hìc est quæstio, non de ipso ut est privatio boni, sub qua ratione est potiùs malum hominis quàm Dei.

2°. Negari potest Ant. Ad probat. N. Min. Quia, ut dictum est, satisfactio Christi involvit personam divinam quæ omnia bona continet.

3°. N. iterùm Ant. ad probat. D. Maj. Peccatum est privatio omnis boni ut in homine adeòque finitè participandi, C. Omnis boni secundùm se & suam infinitatem, N. Undè fit quòd ista privatio sit finita simpliciter & infinita tantùm secundùm quid, adeòque minus malum quàm sit bonum satisfactio Christi quæ est infinita simpliciter.

Obj. 2°. contrà secundam partem: Infinito non datur majus: atqui peccatum in ratione offensæ est infinitum simpliciter secundùm probabiliorem plurium Thomistarum sententiam: Ergo satisfactio Christi illud non superexcedit.

R. 1°. D. Maj. Infinito in ratione entis seu in omni genere non datur majus, C. Infinito in certo genere non datur majus, Subd. In illo genere, C. In alio genere, N. Sic si daretur linea infinita in genere lineæ, non daretur linea major; posset tamen dari major quantitas puta corporis infiniti, quod foret infinitum, nedum secundùm longitudinem, sed etiam secundùm latitudinem & profunditatem: Peccatum autem & satisfactio Christi sunt in diverso genere & ordine: Peccatum enim est in genere mali moralis & in ordine creaturarum, satisfactio Christi in genere boni moralis & in ordine hypostatico, reductivè in ordine divino.

R. 2°. D. eandem Maj. Infinito non datur majus

jus

jus formaliter, C. Materialiter, N. Explicatur: Cùm ratio formalis infiniti sit quòd careat fine & termino, nec ullum possit dari infinitum qui terminum habeat, infinitum sic formaliter sumptum est semper æquale, ideòque unum non est sic formaliter majus altero. Attamen res seu subjectum suprà quod cadit infinitas, potest unum esse majus altero, adeòque majus infinitum materialiter: sic v. g. si darentur infiniti homines, darentur infiniti capilli: Et licèt multitudo capillorum non esset major formaliter multitudine hominum, quia utraque foret sine fine & termino, major tamen materialiter foret multitudo capillorum quàm hominum, si quidem quilibet homo plures haberet capillos.

Obj. 3°. & simul Inst. Ideò secundùm nos satisfactio Christi peccatum superexcedit, quia peccatum subjicit Deum creaturæ moraliter tantùm & interpretativè, satisfactio autem Christi subjicit personam divinam Deo realiter & effectivè: atqui falsum est istud assumptum: Ergo. Prob. Min. Judæi crucifigentes Christum Deum ipsum nedum moraliter, sed realiter & physicè creaturæ subjecerunt, humiliaverunt, occiderunt, destruxerunt: Ergo. Si dicas quòd non humiliaverint eum in natura propria, sed in natura humana assumpta, dicam ego quòd etiam non se humiliaverit satisfaciendo in natura propria sed in natura assumpta, & sic semper stat paritas & æqualitas.

R. N. Min. Ad Prob. D. Ant. Ità tamen ut actio Judæorum in ratione injuriæ moraliter tantùm affecerit Deum, C. Ita ut realiter & physicè affecerit Deum in ratione injuriæ, N. Undè N. Conseq. Explicatur: duo in peccato distinguenda sunt, malitia moralis quæ petitur ab objecto, & ratio offensæ seu injuriæ quæ petitur ex dignitate personæ in quam peccatur. Igitur Christo patiente à Judæis, actio Judæorum attigit physicè & realiter personam Divinam in natura assumpta ut objectum undè hausit malitiam moralem gravissimam & infinitam secundùm quid seu extrinsecè & objectivè, minùs gravem tamen quàm malitiam peccatorum quæ versantur circà divinitatem in se, qualia sunt peccata blasphemiæ, odii Dei, &c. ut docet D. Th. infrà q. 80. a. 5. o. In ratione tamen offensæ seu injuriæ infinitæ actio Judæorum affecit personam Divinam ut subjectum moraliter tantùm, quatenùs juxtà æstimationem moralem offensa est in offenso & offensus dicitur pati injuriam, ex quo crescit injuria moraliter juxtà dignitatem personæ offensæ. At verò actio satisfactoria Christi physicè procedit à persona Divina ut principio quòd, physicè subjectatur in illa quatenùs actio immanens, physicè involvit illam ut formam moraliter informantem: Undè cùm fiat comparatio satisfactionis Christi cum peccato in ratione injuriæ, non in ratione malitiæ moralis, stat quòd satisfactio Christi superet in valore gravitatem peccati crucifigentium Christum in ratione injuriæ seu offensæ; quia plus est esse realiter principium quod & subjectum satisfactionis, quàm esse subjectum injuriæ moraliter tantùm.

Repones: Christus non se humiliavit seu satisfecit ut Deus, sed ut homo: Ergo non realiter, &c.

R. ut art. præcedenti, D. Ant. si Ly *ut* reduplicet principium quo, C. si ly *ut* reduplicet principium quod, N.

Obj. 4°. Et simul inferes: si satisfactio Christi fuit superabundans, injustè Deus illam exegit; injustè enim à debitore exigitur plusquam debet: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Injustè exigitur à debitore plusquam debet, si satisfactio æqualis sit possibilis, C. Si non sit possibilis, N. Sic pauper à quo dives abstulisset panem hordeaceum vitæ necessarium, non exigeret injustè cibum pretiosiorem, si dives nullum alium haberet restituendum, hoc enim est per accidens: Non poterat autem Christus ratione dignitatis personæ nisi superabundantem satisfactionem reddere.

ARTICULUS VII.

Utrùm satisfactio Christi fuerit ex toto rigore justitiæ, seu ad apices juris?

Nota, ut satisfactio sit ex toto rigore justitiæ & ad apices juris, præter condignitatem seu æqualitatem ejus ad offensam, multæ insuper requiruntur conditiones, ut alibi jam observavimus. Variæ à variis assignantur, communiùs quinque sequentes.

Prima conditio rigorosæ satisfactionis est quòd sit ad alterum, quia rigorosa satisfactio est actus justitiæ, justitia autem respicit æqualitatem quæ necessariò requirit extrema realiter distincta.

Secunda, quòd non intercedat gratia creditoris, seu quòd non fundetur in gratia creditoris; gratia enim & justitia stricta opponuntur, nec potest dici rigorosa solutio quæ indiget favore aut gratiâ creditoris.

Tertia, ut fiat ex bonis propriis debitoris, non creditoris aut alterius, ex pecunia enim ex thesauro creditoris aut alterius deprompta nullus debita sua solvere potest, cùm istius pecuniæ dominium, quod ipse non habet, in creditorem transferre non possit, adeoque nec fieri æqualitas.

Quarta, quòd id quod offertur in satisfactionem non sit debitum aliis titulis multiplicantibus debitum: si enim debeam Petro centum ratione mutui & centum ratione censûs annui, non satisfacio solvendo tantùm centum.

Dixi, titulis multiplicantibus debitum, quia si novus titulus novam obligationem seu novum debitum non inducat, sed præcedens tantùm confirmet, possum unâ solutione satisfacere: v. g. si voto me astringam reddere mutuum acceptum extremè indigenti, illud reddendo satisfacio obligationi religionis, justitiæ & charitatis.

Quinta, quòd creditor teneatur ex justitia acceptare satisfactionem, ita ut si nolit acceptare, maneat tamen extinctum debitum, si quidem totum quod ablatum est restituatur & servetur medium rei. Magis elucidabuntur hæ conditiones ex mox dicendis.

Dico: Christus satisfecit ex toto rigore justitiæ & ad apices juris.

Est communis inter Thomistas quibus adhærent plures alii. Prob. Christus servavit conditiones quinque assignatas ad rigorosam satisfactionem: Ergo. Ant. non potest melius probari quàm expendendo & solvendo rationes in contrarium. Unde

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà primam conditionem: satisfactio rigorosa debet esse ad alterum: atqui satisfactio Christi non est ad alterum: Ergo. Prob. Min. Christus sibi ipsi satisfecit non minùs quàm Patri aut Spiritui sancto, non enim solus Pater aut Spiritus sanctus est creditor seu offensus, sed Deus unus & trinus: Ergo.

R. D. Maj. Satisfactio rigorosa debet esse ad alterum naturâ, C. Maj. Ad alterum supposito, N. Et dico quòd ad strictam justitiam non requiratur necessariò distinctio suppositorum, sed sufficiat distinctio naturarum in eodem supposito, qualis reperitur in Christo. In tantum enim requiritur distinctio inter satisfacientem & creditorem, in quantùm distingui debent jura utriusque ad æqualitatem reducenda, positâ autem distinctione naturarum in eodem supposito salvatur distinctio jurium, quia salvatur distinctio voluntatum & libertatum quæ sunt fundamenta juris & dominii. Et sane justitia stricta non magis petit esse ad alterum quàm obedientia & religio, sicut enim nemo sibi ipsi satisfacit, ita nec sibi obedit, aut sibi cultum exhibet, sufficit tamen in Christo distinctio naturarum ut in eo salvetur ratio strictæ obedientiæ & religionis, quidni & justitiæ?

Inst. Satisfactio rigorosa debet esse ad alterum

 sup-

suppositum: Ergo. Prob. Ant. 1°. Auctoritate Aristot. 5. Ethic. c. 1.2.&6. & D. Th. 2.2. q. 58. a. 2. ubi dicit: „ Quòd justitia propriè dicta requirit „ diversitatem suppositorum, & ideò non est nisi „ unius hominis ad alium, sed secundùm similitudinem accipiuntur in uno & eodem homine „ diversa principia actionum quasi diversa agentia, sicut ratio & irascibilis & concupiscibilis, „ & ideò metaphoricè in uno & eodem homine „ dicitur esse justitia. " 2°. Ratione: Quia non inter dominia exercetur justitia, sed inter personas ratione dominii. 3°. A pari: Secundùm communem opinionem non datur justitia rigorosè dicta inter Patrem & Filium, inter dominum & servum; quia licèt sint supposita physicè distincta, sunt tamen unum moraliter, juxtà enim moralem æstimationem Filius est aliquid Patris, servus domini: Ergo à fortiori si suppositum sit physice unum.

R. D. Ant. Satisfactio rigorosa debet esse ad alterum suppositum formaliter vel virtualiter alterum, C. Ant. Semper formaliter alterum, N. Ant. Licet itaque in Christo sit unum tantùm suppositum secundùm rem & formaliter, gerit tamen vices duplicis suppositi, ideòque est virtualiter multiplex, cùm enim propter suam infinitatem possit subsistere in pluribus naturis, potest etiam præstare quæ facerent plura supposita, & quia quod est virtualiter multiplex tantam habet virtutem, quantam haberet si foret formaliter multiplex, ideò sicut si foret formaliter multiplex suppositum in Christo, unum divinum, alterum humanum facile conciperemus quòd suppositum humanum rigorosè satisfaceret ex hac parte supposito divino; ità ex hoc quòd sit virtualiter multiplex, concipimus quòd Verbum ut subsistens in natura humana sibi ipsi rigorose satisfecerit ut subsistenti in natura divina, serveturque conditio requisita *esse* scilicet *ad alterum*. Enimverò in casu quo Verbum assumpsisset duas naturas humanas, quod poterat, ut probavimus suprà, negari non potest quin ut subsistens in una potuerit exercere justitiam strictam ergà seipsum ut subsistens in altera, si quidem in utraque natura reperiretur distincta libertas, distinctaque voluntas adeòque distinctum jus & dominium: Ergo à pari nihil ex hac parte obstat, quin Verbum ut subsistens in natura humana sibi ex rigore justitiæ satisfecerit ut subsistenti in natura divina.

Inde patet responsio ad Probationes Ant. Et 1°. Ad Aristot. non est mirum hoc genus justitiæ strictæ ignorasse, ad eamque requisivisse distinctionem formalem suppositorum quia fide destitutus non novit duas naturas diversis voluntatibus & dominiis instructas posse in eodem supposito subsistere. Ad D. Th. loquitur de justitia quæ inter puras creaturas exercetur, aut de supposito formaliter vel virtualiter altero. Ad rationem, R. justitiam strictam exerceri inter personas formaliter, vel virtualiter distinctas.

Ad paritatem, N. Ideò non dari justitiam strictam inter Patrem & Filium, inter dominum & servum, quia non sufficienter distinguuntur supposita, sed quia bona unius sunt alteri subordinata & à dominio alterius reguntur; unde si Filius emancipetur fiatque sui juris, potest strictam justitiam ergà Patrem exercere, ut omnes fatentur.

Repones: Eadem est ratio de offensa & de satisfactione, quia, ut fert commune axioma, contrariorum est eadem ratio: atqui Christus ut subsistens in natura humana non potuit seipsum offendere ut subsistentem in natura Divina: Ergo.

R. D. Min. Christus ut subsistens in natura humana non potuit seipsum offendere ut subsistentem in natura Divina, præcise quia non esset sufficiens alietas, ut ita dicam, seu distinctio suppositi, N. aliunde & quia suppositum divinum est impeccabile, C. Unde, D. Conseq. Ergo Christus non potuit sibi rigorose satisfacere pro peccato proprio, C. Pro peccatis alienis, N.

Urgebis: Christus satisfaciendo vel obtulit divinitatem & sic nihil distinctum à Patre, vel suam personam & sic nihil distinctum à seipso, vel humanitatem, & sic infrà debitum: Ergo.

R. ut suprà, Christum ut subsistentem in natura humana seipsum obtulisse Patri & sibi ut subsistenti in natura Divina; quia, ut diximus, Verbum subsistens in duabus naturis, gerit vices duorum suppositorum: Et sicut ut subsistens in natura Divina producit Spiritum sanctum, creat, conservat, &c. sic ut subsistens in natura humana, obedit, patitur, moritur, &c.

Obj. 2°. Contrà secundam conditionem. Satisfactio rigorosa non debet fundari in gratia creditoris, in quantum enim intercedit gratia seu favor creditoris, in tantum recedit satisfactio à rigore justitiæ: Atqui satisfactio Christi fundatur tota in gratia creditoris, scilicet in gratia unionis, cæterisque Donis tàm habitualibus quàm actualibus pendetque ab acceptatione Dei: Ergo.

Respondetur communiter non quamcumque gratiam creditoris obstare rigorosæ satisfactioni, sed eam solùm quæ suppiet defectum valoris in satisfactione, vel ipsam debiti solutionem formaliter ingreditur, ita ut gratia data non solùm juvet ad satisfaciendum, sed etiam sit illud ipsum per quod satisfit, tunc enim collatio doni est virtualis condonatio debiti; ut si creditor videns debitorem impotentem ad solvendum, det ipsi summam debitam ut per eam satisfaciat, vel summâ inæquali ad debitum vellit esse contentus. Si verò gratia creditoris præsuppositivè tantùm se habeat, ita ut licèt collata fuerit in finem satisfactionis, tamen non suppleat defectum valoris satisfactionis, nec ex ea solùm fiat satisfactio, sed ex aliis labore & industriâ comparatis, tunc gratia rigorosam non impedit satisfactionem: sic, v. g. Debitor impotens ad solvendum, si à creditore gratis seu mutuo accipiat pecuniam, quam proprio labore & industriâ auget, poterit ex rigore justitiæ satisfacere creditori ex illis pecuniis labore & industriâ partis. Similiter, inquiunt, in casu nostro; licèt humanitati Christi gratia unionis, divinorumque auxiliorum adjumenta liberaliter collata sint, non tamen per ea solùm satisfecit, sed per actus proprios omnium virtutum, debitum compensavit, ita ut acceptatio ex parte Dei non suppleat aliquem defectum in valore horum operum.

Tametsi veram admittamus doctrinam hanc, videtur tamen insufficiens ad solvendum argumentum, nisi aliquid superaddatur. Enimverò instatur, quòd gratia unionis cæteraque dona, non solùm præsuppositivè se habeant ad satisfactionem, sed formaliter, si quidem ab ipsis gratiis actus virtutum in Christo vim satisfaciendi formaliter habeant, ita ut gratia creditoris nedum sit suppletiva valoris, quin imò totius valoris sit collativa. Undè

R. Facilius & brevius ad argumentum, D. Maj. Satisfactio rigorosa non debet fundari in gratia creditoris ex ea parte quâ sumitur valor satisfactionis, C. Maj. Ex alia parte, N. Maj. Et ad hunc sensum, D. Min. N. Conseq. Explicatur: Suppono ut certum gratiam creditoris nullatenùs obstare rigorosæ satisfactioni, si ex ea non petatur valor operis satisfactorii, quandoquidem valore satisfiat. Suppono iterum ex dictis quòd licèt actiones Christi valorem aliquem habeant ex humanitate variis gratiis ornata ut à principio quo valorem tamen infinitum & plenè superabundanterque satisfactorium habeant à Verbo ut principio quod: Jam autem neque unio hypostatica, neque ullum aliud donum ullatenus est gratia respectu Verbi, cùm indè potiùs veluti deprimatur quàm elevetur, sed tantùm respectu humanitatis. Igitur valor satisfactorius in Christo non fundatur in gratia creditoris, nihilque ideo ex hoc capite obstat quin satisfactio ejus sit ex toto rigore justitiæ.

Obj. 3°. Contrà tertiam conditionem: Satisfactio debet fieri ex bonis propriis debitoris, non creditoris aut sub ejus dominio contentis: atqui actio-

actiones quibus satisfecit Christus utpotè creatæ erant propriè creditoris scilicet Dei & sub ejus dominio, ratione creationis & conservationis: Ergo.

Gravis est hæc difficultas, cui, variis aliis solutionibus relictis, triplex probabilior adhiberi solet. Prima est ad satisfactionem honoris læsi non requiri hanc conditionem, *Quod fiat ex bonis quæ non sunt sub dominio creditoris*, sed posse fieri ex quibuscumque, modò præstet obsequium & honorem æqualem injuriæ illatæ: Nec enim satisfactio injuriæ fit sicut in restitutione pecuniæ per abdicationem dominii alicujus rei à Debitore & translationem illius in creditorem, sed per humiliationem & subjectionem, ad quod non requiritur aliquod dominium ità proprium quòd omninò sit exemptum à creditore.

Si dicatur quòd in hoc casu creditor non reciperet nisi suum, & quòd de jure posset aliquid amplius exigere, quod est contrà rigorosam satisfactionem.

Respondetur quòd licèt hæc actio entitative foret creditoris, moraliter tamen ut satisfactio & honorans, esset satisfacientis, quia honor est in honorante, & cùm supponatur ad æqualitatem injuriæ, nihil ultrà de jure exigere posset creditor.

Secunda solutio est quòd licèt actiones Christi essent sub Dominio generali, Christus tamen habebat in eas particulare dominium; dominium enim generale, non tollit particulare, sicut causa universalis non tollit particularem, sufficit autem ad rigorem justitiæ ut satisfactio fiat ex bonis contentis sub dominio particulari debitoris, licèt sint etiam sub dominio generali Creditoris, ut patet in Cive qui Reipublicæ rem furto ablatam strictè & rigorosè restituit, seu compensat ex bonis propriis licet in ea Respublica habeat generale dominium. Et certe si generale dominium Dei obstaret quominus de rigore justitiæ satisfecisset; sequeretur quòd si Christus per impossibile alterum hominem offendisset, non potuisset illi in rigore satisfacere: Imò quòd nullus homo alteri homini rigorosè posset satisfacere; quia sicut rigorosa satisfactio exigit quòd non fiat ex bonis creditoris, ità nec ex alienis quamdiu sunt alterius, aut sub ejus dominio remanent. Sic servus, neque domino neque alteri satisfacere potest ex bonis domini quamdiu ipsius sunt. Sicut ergo dominium generale & inabdicabile quod Deus habet in opera nostra, non impedit quin aliis rigorosè satisfacere possimus, ità nec quòd Christus ipsi rigorosè satisfaciat.

R. 3°. Subtiliùs quidem sed fortè solidiùs ex fundamentis præjactis, D. Min. Actiones quibus Christus satisfecit physicè & entitativè sumptæ, seu quatenùs procedunt ab humanitate ut principio quo sunt Dei creditoris & sub ejus dominio, C. Quia ut sic sunt creatæ: Moraliter sumptæ quoad valorem seu quatenus procedunt à supposito Verbi ut principium quod, suntque super illud reflexivæ, N. Ut sic enim involvunt moraliter ipsum Verbum, nedum ut principium effectivum, sed etiam ut principium formale ut suprà diximus: Undè sicut suppositum Verbi, non est sub dominio Dei, sed Deus ipse, ita nec actiones ejus sub hac præcisa ratione quòd ipsum moraliter involvant, quia ut diximus, ut sic non ponunt in numero cum ipso.

Nec obstat si dicas quòd illæ actiones moraliter consideratæ sint vel aliquid creatum vel increatum. R. enim esse quid creatum quoad entitatem; quoad terminationem verò, seu terminative esse quid increatum; seu si mavis, sunt quid creatum unitum increato, & sub illa formalissima ratione uniti ad increatum non esse sub dominio Dei, sed solius Verbi ut subsistentis in natura humana.

Repones: Ipsa unio est à tota Trinitate: Ergo. R. D. Unio effectiva seu unitio, C. unio formalis & ut ità dicam effecta, N. Hæc enim est soli propriâ Verbo; unde solum dicitur incarnatum, non Pater aut Spiritus sanctus; satisfecit autem ut unitum formaliter humanitati.

Replicabis: Dominium quòd Verbum habet super has actiones ipsi competit, vel penès voluntatem increatam vel creatam: Omne enim dominium fundatur in voluntate: atqui si penès voluntatem increatam, competit toti Trinitati, cùm trium personarum sit una voluntas; si penès creatam, dominium est creatum adeòque Dei: Ergo.

R. Dominum hoc esse penès voluntatem creatam, non simpliciter & absolute terminatam, sed terminatam hoc supposito divino & sub hac formalissima ratione non esse Dei, sed ipsum Deum.

Inferes: Ergo Verbum sibi ipsi satisfacit ex propriis: Verbum enim est persona offensa.

R. D. Illatum: Verbum ut subsistens in natura divina sibi ipsi satisfacit ex propriis, N. Verbum ut subsistens in natura humana satisfacit ex propriis sibi ut subsistenti in natura divina, C.

Urgebis: Valor satisfactionis Christi non petitur ex Verbo ut subsistente in natura humana, sed ut subsistente in natura divina: Ergo. Prob. Ant. Verbum ut subsistens in natura humana est finitum, ut sic enim gerit vices suppositi finiti: atqui valor infinitus operum Christi, non potest peti à supposito finito: Ergo.

R. D. Maj. Valor satisfactionis Christi non petitur ex Verbo ut subsistente in natura humana, ly *ut* reduplicante rationem formalem valoris, C. Ly *ut* reduplicante conditionem præsuppositam, N. Licet ergo Verbum sit unde profluit valor infinitus satisfactionum Christi, eum tamen communicare non potest nisi humilitatum & subjectum Patri, quod fieri nequit in natura divina, sed humana: Unde ad Probat. Juxtà eundem sensum, D. Maj. Verbum ut subsistens in natura humana non est infinitum, ly *ut* sumpto reduplicative, C. Sumpto specificative, N. Et hoc sufficit ut importatum in actione satisfactoria sub ratione principii quod & formalis, censeatur moraliter ipsi communicare infinitum valorem.

Subsumes tandem contrà omnes istas solutiones: Atqui Verbum etiam ut subsistens in natura divina dependet à Patre & est sub ejus dominio: Ergo. Prob. Ant. Verbum ipsam suam subsistentiam & personalitatem accepit à Patre: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Ant. Verbum accipit suam personalitatem à Patre sine dependentia, C. Cum dependentia, N. Quia Pater non liberè, sed necessariò generat Filium in omnibus sibi coæqualem & consubstantialem.

Obj. 4°. Contrà quartam conditionem. Satisfactio rigorosa debet fieri ex bonis aliàs seu alio titulo non debitis: atqui omnes Christi actiones erant debitæ Deo variis aliis titulis, puta titulo creationis, conservationis, servitutis ut supremo Domino, titulo gratitudinis, ut summo benefactori, titulo obedientiæ, Religionis, &c. Ergo.

R. 1°. Ex eodem semper principio, D. Min. Actiones Christi ut procedebant ab humanitate, debebantur Deo variis titulis, C. Ut procedebant à supposito divino & super illud reflectebantur, N. Nullum enim debitum suppositum Verbi contraxit, imò nec debiti capax est, sed sola humanitas; sufficit autem ad rigorem justitiæ quòd bona non sint debita ex illa parte ex qua sumitur valor satisfactionis, qui, ut diximus, desumitur ex ipso supposito divino.

Respondent alii communiter hanc quartam conditionem esse intelligendam de satisfactione cujus valor est finitus, non autem quando valor est infinitus; quia hoc ipso quo est infinitus est inexhauribilis à quocumque debito quod semper fundatur in aliquo creato. Valet etiam hæc Solutio.

Tertia Responsio etiam probabilis est, quòd varii illi tituli non multiplicent materiam, sed super eandem cadant: Undè iisdem actionibus potuit Christus omnibus illis titulis satisfacere, sicut qui deberet dare Petro centum nummos ex contra-

ctu,

ctu, ex voto, ex sententia judicis, unicâ solutione his omnibus titulis satisfaceret.

Inst. actiones Christi non sufficiebant ut satisfaceret obligationi gratitudinis pro omnibus beneficiis acceptis, tùm quia non potuit reddere æquivalens, scilicet subsistentiam divinam quam accepit; tùm quia ipsa gratiarum actio beneficium est, tùm quia tandem compensatio gratitudinis debet plus reddere quàm sit acceptum: Ut enim docet D. Th. 2. 2. q. 106. a. 6. hæc reciprocatio debet esse gratuita, sicut gratuita fuit beneficii collatio: si autem solùm reddatur tantum quantum acceptum est, non erit gratuita, sed debita compensatio: Ergo.

R. 1°. Dato Ant. N. Conseq. Esto enim Christus non potuerit reddere æquivalens aut superexcedens beneficia accepta, potuit tamen reddere honorem injuriæ illatæ æqualem, adeòque satisfacere ex rigore justitiæ.

R. 2°. N. Ant. Nullum enim beneficium accipit suppositum Verbi, sed sola humanitas: Undè cùm seipsum in humanitate offerat & subjiciat Patri, reddit ultrà quod accepit.

Obj. 5°. contrà quintam conditionem. Ad rigorosam satisfactionem requiritur quòd creditor teneatur ex justitia illam acceptare, aut si nolit, remaneat extinctum debitum: Est enim contrà omnem justitiam quòd debitor teneatur ad aliquid amplius quàm ad restitutionem æqualem & rigorosam satisfactionem: atqui Deus non tenebatur ex justitia acceptare satisfactionem Christi, & ipso nolente eam acceptare, non fuisset extinctum debitum: Ergo. Prob. prima pars Min. 1°. Quia nullum justitiæ debitum potest cadere in Deum, importat enim obligationem strictam & subjectionem ei cui debetur ex ejus voluntate ortam. 2°. Quia offensus non tenetur acceptare fidejussorem, nec unius satisfactionem pro alio, sed potest velle ùt offendens sit ipsemet satisfaciens, cùm rationi sit congruum, ut per eum qui fecit injuriam, fiat & injuriæ reparatio.

Hinc patet secunda pars Min. scilicet quòd Deo non acceptante satisfactionem Christi, pro peccatis hominum, remaneret inextinctum debitum in hominibus. Patet insuper hàc ratione quòd positâ Christi satisfactione posset nihilominus Deus hominem privare gratiâ, annihilare, damnare, &c. ratione supremi dominii quod habet in suas creaturas: Ergo.

R. D. Min. Deus non tenebatur ex justitia formaliter & propriè dictâ acceptare satisfactionem Christi, C. Ex justitia æquivalenter seu eminenter, N. Explicatur: Fateor itaque propter rationes factas omnem obligationem strictæ justitiæ ortam ex voluntate alterius repugnare Deo, utpotè superiori ad omnes creaturas, ab eis independente & omnium supremo Domino: Non tamen ipsi repugnat obligatio orta ex propria voluntate: Sic Deus non obligatur creare mundum, aut hominem diligere; sed supposito decreto creandi mundum, tenebatur illum creare, supposito quòd det gratiam creaturæ, obligatur illam amare. Ità similiter Deus non tenebatur exigere satisfactionem pro peccatis hominum: nec constituere Christum caput & fidejussorem illorum: sed supposito quòd velit sibi satisfieri pro peccatis hominum, & illorum caput & fidejussorem constituerit Christum Dominum, tenetur tùm ex fidelitate, tùm ex summa æquissimæ voluntatis rectitudine, quæ justitia est æquivalenter & eminenter, acceptare ejus satisfactionem, utpotè debito æqualem & superabundantem, ita ut ampliorem exigere non possit; quod benè adverte: Licèt enim ut supremus omnium Dominus posset hanc satisfactionem annihilare, recusare, ulteriora exigere, non tamen inquam ut creditor læsus & ratione injuriæ cui satisfactum est ad æqualitatem, & cujus proindè debitum manet extinctum.

Ex his patet responsio ad omnes probationes Minoris & quo sensu intelligendum sit illud S. Anselmi lib. *Cur Deus homo* cap. 19. *Necesse esse videtur ut Pater Filio retribuat, alioquin injustus ipse videretur si nollet*, necessitate scilicet ex suppositione & procedendo ut Judex justus & creditor læsus, non absolutâ necessitate, ut explicuimus.

Dices: Secundùm hanc explicationem semper stat satisfactionem Christi fundari in gratia creditoris: Ergo.

R. ut suprà, D. Ant. Fundatur in gratia creditoris præsuppositivè & materialiter se habente, C. Formaliter se habente & supplente valorem satisfactionis, N. Undè N. Conseq. Talem enim gratiam nihil officere rigori satisfactionis constat ex usu quotidiano hominum, inter quos, supposito semel pacto vel consensu creditoris, unus ex rigore justitiæ pro altero satisfacit.

Repones: Qui rigorosam offert satisfactionem quam tenetur creditor acceptare, non orat creditorem ut ipsam admittat, debitumque remittat: atqui Christus sæpè oravit Deum ut peccatum hominibus dimitteret: Ergo.

R. D. Maj. Si oratio non sit unum ex operibus satisfactoriis, C. Secùs, N. Oratio autem Christi erat ipsa satisfactio seu illam integrabat cum aliis bonis operibus. Voluit enim Christus ex summa charitate pro nobis satisfacere omnibus generibus operum satisfactoriorum, orando, patiendo, moriendo, &c.

ARTICULUS VIII.

Utrùm satisfactio Christi procedat à justitia commutativa?

Probavimus art. præced. salvari in satisfactione Christi conditiones requisitas ad valorem rigorosum justitiæ, nunc restat videre à qua virtute in Christo elicita fuerit hæc satisfactio. Non enim virtus quæ recompensationem offert, confert recompensationis valorem, sed aliundè supponit: sic v. g. liberalitas erogat pecunias, non tamen pecuniis confert valorem, sed supponit. Probavimus itaque in satisfactione Christi reperiri ex persona Verbi valorem rigorosum & superabundantem. Quærimus modò utrùm Christus ex virtute justitiæ commutativæ, an ex alia, illum Deo obtulerit?

Quidam volunt quòd ex pluribus virtutibus processerit, scilicet ex charitate, Religione, &c. alii ex justitia legali, alii ex commutativa.

Dico: Satisfactio Christi fuit actus justitiæ commutativæ. Est communior inter Thomistas.

Prob. 1°. Ex Scriptura quæ appellat hanc satisfactionem, emptionem, redemptionem, solutionem pretii, commutationem, quæ sunt actus justitiæ commutativæ: Ergo.

Prob. ratione: Ad actum justitiæ commutativæ requiruntur & sufficiunt duo, scilicet stricta obligatio ad solvendum debitum & perfecta æqualitas pretii cum debito: atqui satisfactio Christi habuit has duas conditiones: Ergo. Prob. Min. 1°. Fuit perfecta æqualitas; quia, ut probavimus, nedum fuit æqualis debito sed superabundans, & aliundè servat alias conditiones requisitas ad rigorosam satisfactionem. 2°. Christus strictè ex justitia tenebatur illam præstare, quia se vadem & fidejussorem pro nobis præstiterat: Ergo.

Adverte tamen quòd licèt satisfactio Christi sit specialiter & formaliter actus justitiæ commutativæ, contineat tamen eminenter honestatem aliarum virtutum; in ea quippè relucet magnificentia quatenùs offert superabundans, Religio & gratitudo, quatenùs his actibus satisfactoriis reddebatur honos & cultus Deo ut primo auctori & summo benefactori; misericordia quatenùs non pro suis, sed pro alienis peccatis satisfaciebat; idem discurrendo per omnes virtutes: sed tamen quia per se & primariò Christus hanc satisfactionem offerebat ad resarciendum jus divinum læsum ad æqualitatem, tanquam fidejussor generis humani lapsi, ideò dicimus hanc satisfactionem à virtute justitiæ promanasse, de cujus ratione est injurias illatas

litas ad æqualitatem reparare ex strictâ obligatione, ut diximus.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Non datur justitia commutativa nisi inter æquales: Undè juxtà Aristot. &. D. Th. non datur inter Patrem & Filium, Dominum & servum: Sed Christus quâ satisfaciens non erat æqualis Deo: Ergo. Prob. Min. Christus satisfecit ut homo: Ergo.

R. 1°. D. Maj. Non datur justitia commutativa nisi inter æquales quoad jus & obligationem, C. Nisi inter æquales quoad omnia, N. Licèt itaque non possit dari justitia commutativa v. g. inter Patrem & Filium, formaliter quâ Filium, quia ut talis non est æqualis Patri in jure proprietatis, idem dic de servo; potest tamen dari si Filius fiat sui juris per emancipationem, quia tunc est æqualis Patri quoad jus & obligationem: Christus autem ratione liberi arbitrii erat sui juris quoad actiones humanas.

R. 2°. N. Min. Ad probat. D. Ex principio sæpè repetito: Christus satisfecit ut homo, ly *ut* reduplicante principium quo, C. Reduplicante principium quod, N. Ex principio quod autem desumitur valor infinitus satisfactionis.

Obj. 2°. Fidejussor non suscipit in se majorem obligationem quàm debitor principalis: atqui debitor principalis, nempè homo non tenebatur satisfacere Deo ex justitia commutativa: Ergo. Prob. Min. 1°. Non datur virtus ad impossibile: atqui homo non potest reddere Deo æquale sivè pro offensis, sivè pro beneficiis acceptis, quod tamen importat justitia commutativa: Ergo. 2°. Obligatio satisfaciendi ex justitia commutativa, oritur ex ipsius justitiæ violatione: atqui homo peccando non semper violat justitiam commutativam, aliàs in quolibet peccato, v. g. intemperantiæ, foret duplex deformitas, scilicet intemperantiæ & injustitiæ, adeòque duplex specie distincta malitia in confessione accusanda, quod nemo unquam dixit: Ergo.

R. D. Min. Debitor principalis nempè homo non tenebatur satisfacere Deo ex justitia per accidens ratione impotentiæ, C. Per se defectu sufficientis tituli obligatorii, N. Itaque ex peccato ut modò dicam, oritur per se in homine peccatore titulus quantùm ex se obligans ex justitia ad satisfactionem æqualem; sed quia homo non potest reddere Deo æquale, quod requirit justitia commutativa, & nemo ad impossibile tenetur, hinc per accidens homo non tenetur ex justitia commutativa satisfacere Deo, tenetur tamen in quantum potest, & ideò ponitur in eo pœnitentia quæ est pars potentialis justitiæ. In Christo autem non erat impotentia reddendi æquale, & cùm aliundè obligaretur strictè quatenùs fidejussor peccatorum, nihil ipsi deest ad strictam justitiam. Et hinc patet responsio ad primam probat. Min.

Ad secundam, N. Min. Per quodlibet enim peccatum mortale aufertur à Deo quoad affectum ratio ultimi finis ad quod strictum jus habet, tribuiturque creaturæ, quod summa injustitia est. Nec tamen indè sequitur inconveniens quod affertur in probatione, nempè duplicem illam difformitatem v. g. intemperantiæ & injustitiæ constituere peccatum in duplici specie, & accusandum in confessione, quia illa injustitia est generalis quædam conditio omnium peccatorum quæ non constituit actum peccaminosum in diversa specie peccati, nisi quando per se & veluti directè tanquam objectum à peccatore intenditur: Paritas est in conditione generali inobedientiæ quæ in omni peccato reperitur.

Inst. contrà primam solutionem: Si in homine no datur justitia commutativa ad Deum, non datur etiam in Christo: atqui ex concessis, &c. Ergo. Prob. Maj. Gratia Christi in esse physico & quatenùs ex ea procedunt virtutes, non est alterius speciei quàm gratia cæterorum hominum: atqui ex concessis in cæteris hominibus non est radix justitiæ commutativæ ad Deum: Ergo nec in Christo.

R. N. Maj. Ad probat. D. Maj. Gratia Christi, &c. non est alterius speciei, &c. & tamen diversus est status diversumque subjectum, C. Et non est diversus status diversumque subjectum, N. Habet enim in Christo statum perfectionis propter conjunctionem ad Verbum, & suppositum divinum est ejus subjectum quod: Et cum sit forma accidentalis perficiens subjectum secundum capacitatem ejus, non est mirum quòd in Christo qui ad æqualitatem Deo reddere potest, effundat justitiam commutativam & non in aliis hominibus. Sic eadem ratione v. g. in hominibus producit virtutes moderatrices passionum, non tamen in Angelis; in viatoribus fidem, non in Christo nec in Beatis; in nobis pœnitentiam, non in Christo; in nobis filiationem adoptivam, non in Christo.

Unde ut præveniatur instantia, non sequitur, ut quidam objiciunt, auctam esse potentiam obedientialem animæ Christi, sed quòd ratione status gratiæ & subjecti ejus, apposita sit conditio, scilicet æqualitas satisfactionis ad injuriam, ratione cujus satisfacit ex justitia commutativa, & defectu cujus homo purus non potest ex hac virtute satisfacere.

Obj. 3°. Debitore solvente ex justitia correspondet ex parte creditoris debitum ex justitia, ut vel accipiat solutionem, vel eâ maneat contentus: Quomodo enim satisfacerem alicui ex justitia, nisi illi sit satisfactum ex justitia: atqui Deus est incapax justitiæ commutativæ ad homines, quippè quæ necessariò involvit subjectionem: Ergo.

R. ex jam dictis, D. Maj. Correspondet debitum ex justitia formali vel eminentiali, C. ex formali semper, Subd. Si extrema sint ejusdem ordinis, C. si sint diversi ordinis, N. Similiter, D. Min. Deus est incapax justitiæ commutativæ formalis ad hominem, C. justitiæ eminentialis, quæ ut diximus est summa rectitudo æquissimæ voluntatis, N. Licet ergo in Deo non sit formaliter justitia commutativa justitiæ Christi correspondens, quia Deus non potest induere obligationem, nec debitor constitui, hoc tamen non impedit quin in Christo sit formaliter vere justitia commutativa, quia ad hoc sufficit quòd ex parte Dei respondeat aliquid eminenter æquivalens: sic quando extrema relationis non sunt ejusdem ordinis, ut Deus & homo, datur relatio realis hominis ad Deum, quamvis ipsi non correspondeat relatio realis Dei ad hominem, quia Deus est illius incapax, utpotè extrà omnem ordinem creaturarum & ad quem omnes creaturæ ordinantur, non ipse ad illas: ita proportione servatâ in nostro casu.

Obj. 4°. Satisfactio Christi fuit actus justitiæ vindicativæ: Ergo non commutativæ.

R. N. Conseq. Justitia enim vindicativa tàm in judice æquam pœnam crimini rependente quàm in reo illam patiente, pertinet ad justitiam commutativam, ut dixi dùm de justitia.

Ex dictis inferes justitiam commutativam Christi specie distingui à nostra, quia habet objectum formale distinctum. Objectum formale justitiæ nostræ est debitum homini per rationem humano modo regulabile ad æqualitatem, ita ut nec sit excessus nec defectus: Objectum verò justitiæ Christi est debitum Deo regulabile ad æqualitatem, sed non per rationem humano modo, quia superat omnem regulam & mensuram humanam.

Inferes ulterius quòd si Verbum dimitteret humanitatem Christi, hæc statim amitteret justitiam commutativam ad Deum, quia tunc non posset esse principium satisfactionis æqualis & infinitæ.

Foret hîc locus agendi de morte Christi pro omnibus adversùs Novatores: sed quia hanc materiam

riam secundùm omnes suas partes ad amussim expendimus in Tract. de Deo Dissert. 7. a. 7. illuc Lectorem remittimus.

DISSSRTATIO XX.

De servitute, oratione & sacerdotio Christi.

D. Th. QQ. 20. 21. & 22.

His tribus Quæstionibus S. Doctor agit de his quæ competunt Christo per comparationem ad Patrem: & 1°. de subjectione ejus ad Patrem. 2°. de oratione ejus ad Patrem. 3°. de ejus sacerdotio: Undè sit

ARTICULUS I.

Utrum Christus ut homo fuerit verè servus Dei?

Nota triplicem posse distingui servitutem, unam naturalem, alteram legalem, tertiam moralem. Naturalis ea est qua quis ratione originis est alteri subditus eique tenetur obsequi; sic Filius est Parentum servus; omnis creatura Dei. Legalis est quæ à lege introducta est, & est misera quædam conditio eorum qui bello capti, vel justo titulo venditi, alterius dominio subduntur, juxtà illud 2. Pet. 2. *A quo quis superatus est, hujus & servus est.* Moralis est servitus peccati, juxta illud Joan. 8. *Qui facit peccatum, servus est peccati.*

Discrimen est inter servitutem naturalem & legalem quòd hæc excludat servum à consortio seu communicatione bonorum, honoris & sedis cum domino, non verò servitus naturalis; Filius enim qui est naturaliter servus Patris cum eo communicat in honore, bonis & sede: item justi qui sunt Deo naturali servitute subditi, cum eo communicant in bonis, sunt enim Regni cœlestis hæredes.

Certum est Christum quà hominem non esse Dei servum servitute legali nec morali, utraque enim summam ejus dignitatem ac sanctitatem dedecet, nec aliundè bello captus, seu emptus, aut peccator fuit. Undè

Hic q. 20. a. 1. o. Dico: Christus ut homo est verè servus Dei servitute naturali.

Est communis Thomistarum cum Auctore, & plurium extraneorum contrà Vasquem, Beccanum, &c. Videtur tamen quasi quæstio de nomine: conveniunt enim Auctores utriusque sententiæ Christum ratione humanitatis à Deo dependere, illi esse ad omnia subjectum, Deumque proindè de illo ad libitum posse disponere, eo tamen non obstante humanitatem Christi ratione unionis hypostaticæ communicare cum Deo in bonis & honoribus: Undè summa Quæstionis eò ferè devolvitur. Utrùm, supposità hâc communicatione, Christus ut homo posset nihilominùs dici servus Dei; quod jam probatum manet ex notamine: sed insuper.

Prob. Conclusio 1°. ex Scriptura Isa. 42. *Ecce servus meus suscipiam eum.* 55. *Justificabit ipse justus servus meus multos.* Quem primum locum Matth. cap. 12. interpretatur de Christo. Joan. 14. *Pater major me est.* 20. *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.*

Ex Patribus: Chrysost. hom. 7. in Epist. ad Philipp. *Si forma Dei perfectus Deus est, est & forma servi perfectus servus.* Aug. Epist. 178. *In qua cum infirmitate non solùm subditum sed & servum evidentissimè confitemur.* Athanasius serm. 3. contrà Arianos ubi has voces *facti conditi, servi,* &c. respectu Christi dicit *Omnes istiusmodi voces ratione humanitatis benè & propriè competunt.* Hæ autem disertissimæ Patrum auctoritates evincunt Scripturam allatam non esse intelligendam in sensu improprio & metaphorico, ut vult Vasques, qui enim est proprie, perfecte, evidentissimè servus, non est talis improprie aut metaphoricè.

Prob. Ille vere dicitur servus alterius qui minor est illo, qui ejus ordinationi subjacet & qui ejus præceptis est obnoxius: atqui hæc tria competunt Christo ut homini: Ergo. Maj. est certa. Prob. Min. Christo conveniunt ea quæ sunt propria naturæ humanæ: atqui natura humana ex sui conditione habet hanc triplicem subjectionem ad Deum. 1°. Minor est secundum gradum bonitatis, quatenus bonitas convenit Deo quoad essentiam, naturæ autem humanæ per participationem tantùm à Deo. 2°. Dei ordinationi est subjecta, secundùm illud Sap. 16. *Creatura tibi factori deserviens.* 3°. Obnoxia est ejus mandatis tanquam supremi Domini & Legislatoris: Ergo. Hancque triplicem subjectionem Scriptura tribuit Christo. Primam Math. 19. ubi Christus dicit: *Quid me interrogas de Bono? unus est bonus Deus.* Secundam Philip. 2. Ubi dicitur Christus formam servi accepisse. Tertiam ibid. ubi dicitur factus obediens Patri usque ad mortem. *Ibid.*

Confir. Deus est verus Dominus Christi hominis: Ergo Christus est vere servus Dei. Patet Conseq. Quia Dominus & servus sunt correlativa. Prob. Ant. Christus ut homo pendet à Deo in esse, fieri & conservari, eoque Deus uti potest ad quoscumque usus citrà ejus injuriam: atqui id sufficit ut sit verus ejus Dominus, non enim aliâ ratione est Dominus aliarum creaturarum: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Auctoritatem Concilii Francofordiensis & Adriani I. contrà Felicem Episcopum Urgesitanum & Elipandum Archyepiscopum Toletanum. Adrianus in Epist. præmissa Concilio sic hos Hæreticos alloquitur: „ Tanta vos temeritatis dementia deludit..... Ut adoptivum eum „ Filium quasi purum hominem calamitati huma„ næ subjectum, & quod pudet dicere, servum „ eum impii & ingrati tantis beneficiis, liberato„ rem nostrum non pertimescitis venenosâ fauce „ susurrare. Cur non veremini queruli obtrectato„ res, Deo odibiles, illum servum nuncupare, qui „ vos de servitute diaboli liberavit? " Et ipsum Concilium in Epistola ad Episcopos Hispaniæ: „ Intelligite, inquit, in hac professione vestra du„ plices diabolicæ fraudis latuisse dolos... Dùm „ & Dominum nostrum Jesum Christum quem De„ um colimus & adoramus, servum prædicatis „ & adoptivum..... Considerate quale hoc est „ scandalum inter paganas gentes, ut dicatur De„ um Christianorum servum esse vel adoptivum. „ Nos per illum odoptivi sumus, non ille nobis„ cum adoptivus: Nos per illum à servitute li„ berati, non ille nobiscum servus." Ex quibus infert Vasques nostram sententiam, quæ est D. Th. esse damnatam.

R. Concilium & Pontificem his & similibus loquendi formulis non negasse in Christo servitutem ratione solius naturæ humanæ, sed duntaxat vel servitutem ratione personæ multiplicantem naturas & personas ad sensum Nestorianorum, vel servitutem peccati.

Primus sensus patet ex eo quòd Felix & Elipandus contrà quos hîc agitur, erant novi Nestoriani, ut probabimus infrà, ita ut sicut filiationem adoptivam ponebant in Christo ratione suppositi creati adeoque multiplicantem in Christo supposita, ita & servitutem: Eodem enim modo dicebant eum filium adoptivum & servum.

Secundus sensus patet ex ipsis verbis Epistolæ Concilii: „ Sed & hoc, inquit, volumus à vobis „ audire: an Adam primus humani generis Pater, „ si de terra Virgine creatus est, liber esset con„ ditus sivè servus? Si servus quomodo tunc ima„ go Dei? Si liber, quarè & Christus quoque non „ ingenuus de Virgine?..... Undè Adam fuit ser„ vus factus, nisi ex peccato, Apostolo Petro

„ atte-

„ attestante, qui peccatum facit servus est pecca-
„ ti? Christus autem non fecit peccatum, & ideò „ servus non est peccati, sed magis Liberator & „ Redemptor eorum qui servi sunt peccati. " Et columnâ præcedenti probat Christum non esse servum, quia secundùm S. Leonem, assumpsit naturam non culpam. Quibus evidentissimè patet illic agi de servitute peccati.

Sed & Concilium & summum Pontificem agnovisse servitutem naturalem in Christo, in sensu nostro, patet ex ipsis Concilii & Pontificis verbis. Pontifex in cit. Epist. „ In umbra Prophetiæ dictus est „ servus propter servilis formæ conditionem quam „ sumpsit ex Virgine. " Ibidem: „ In ipso articulo „ Passionis in quo servilis forma pati parata erat. " Concilium in Epist. cit. „ Et si eum Propheta no- „ minasset non tamen ex conditione servitutis, „ sed ex humilitatis obedientia, quia factus est „ Patri obediens usque ad mortem, Papâ Leone „ dicente: assumpta est de Matre Domini natu- „ ra, non culpa; creata ex forma servi sine con- „ ditione servili". Id est servitute peccati: Item & Carolus Magnus qui Concilio aderat, in Epist. ad Elip. In forma Dei Creator, in forma servi Re- „ demptor. " Ex quibus patet Concilium agnoscere in Christo servitutem ratione naturæ & tantùm excludere servitutem ratione personæ aut peccati.

Multa reponit Vasques: 1°. negat Felicem & Elipandum fuisse Nestorianos, contrà expressa verba Concilii, ut videbimus infrà.

2°. Dicit Concilium eodem modo negare Christum esse servum, quo negat eum esse filium adoptivum: atqui nullo modo juxtà Concilium potest dici filius adoptivus: Ergo.

R. N. Maj. Apertè enim, ut vidimus, agnoscit aliquam in Christo servitutem scilicet naturæ, nullam autem filiationem adoptivam. Altera disparitas est quòd filiatio non possit esse nisi ratione personæ, ut dicemus, servitus autem possit esse ratione & personæ & naturæ.

Instat: Adrianus loca Scripturæ quæ objiciebat Elipandus ut probaret Christum esse servum, explicat in sensu mystico: atqui si aliquam naturæ servitutem in Christo agnovisset, de illa satius & faciliùs explicasset hæc testimonia, quam recurrere ad figuram & sensum mysticum: Ergo.

R. D. Min. Si illa testimonia in sensu litterali & historico procederent de servitute naturæ, C. Si procederent de servitute personæ, N. Offerebat ergo Elipandus ea Scripturæ loca, in quibus Job, Jacob, David, dicuntur Dei servi etiam ratione personæ, volebatque iis significari Christum cujus erant figuræ. Respondet Pontifex hæc loca litteraliter & historicè intelligenda esse de istis Patriarchis & Prophetis, allegoricè autem & mysticè de Christo, qui revera non erat servus ratione personæ ut isti.

Urget Felicem & Elipandum non ita fuisse dementes & blasphemos ut peccati servitutem Christo affingerent: Ergo.

R. non mirum esse hunc Theologum, qui Anomæos in materia comprehensionis Dei defendit potiusquam Chrysostomum ab errore absolvat; qui Monothelitas contrà D. Thomam & omnes ferè Theologos ab assertione unius voluntatis excusat, hic contendere novos Nestorianos à dementia & blasphemia eximere, quos tamen Concilium & summus Pontifex & dementiæ & blasphemiæ accusant. Adrianus in Epist. cit. *Tantæ vos temeritatis dementia deludit.* Concilium in Epist. cit. *Tàm ridicula, tàm stulta hujus sententiæ expositio apud vos.* Et in Sacro-syllabo dicit Epistolam Elipandi esse *plenam blasphemiis,* &c.

Ad testimonia quorumdam Patrum, Athanasii contrà Arianos, Chrysostomi, Cyrilli, &c. quæ possent objici, similiter respondendum est eos loqui vel de servitute ratione personæ, personamque multiplicante, vel de servitute peccati, vel etiam de servitute pœnali seu legali.

Obj. 2°. cum eodem Vasque: De ratione servi propriè dicti est 1°. quòd non communicet cum Domino in bonis, honoribus & sede 2°. Quòd sit persona distincta ab Hero: atqui Christus in omnibus prædictis communicat cum Deo, nec est persona ab ipso distincta: Ergo.

R. ad primam partem Ant. eam distinguendo: De ratione servi legalis est, &c. C. Servi naturalis, N. Patet ex notamine & ex confirmatione Conclusionis id non requiri ad veram & propriè dictam servitutem: Dato autem id requiri, tunc, ut monui, erit Quæstio de nomine.

Ad secundam partem Ant. fateor esse veram in humanis, ubi non reperitur diversitas naturarum in una persona, secùs in Christo, in quo contrarium accidit; proindèque ratione naturæ humanæ potest dici servus. Quamvis enim, inquit S. Th. non proprie dicatur quòd natura sit domina vel serva, potest tamen proprie dici quòd quælibet hypostasis vel persona, sit vel domina vel serva, secundùm hanc vel illam naturam: Quia ut dixerat initio Responsionis, Relatio servitutis vel dominii fundatur super actione & passione, quæ licet competant naturæ ut quo, conveniunt tamen personæ ut quòd, actiones enim sunt suppositorum & singularium: Et secundùm hoc, subdit, nihil prohibet Christum dicere Patris subjectum vel servum secundùm humanam naturam. *Ib. ad 2.*

Obj. 3°. Non potest dici de Christo quòd sit proprie creatura: Ergo nec quòd sit servus.

R. D. Ant. Non potest dici, &c. simpliciter & sine addito expresso vel subintellecto. C. Cum addito secundum naturam humanam, N. Ità de denominatione servi: Non enim dicimus simpliciter, Christus est servus, sed cum addito expresso vel subintellecto, Christus ut homo, seu secundùm humanitatem est servus. *Ib. ad 1.*

Obj. 4°. ad Cor. 15. dicitur de Christo: *Cùm autem subjecta illi fuerint omnia, tunc ipse filius subjectus erit illi,* scilicet Deo seu Patri: atqui, ut dicit idem Apostolus ad Heb. 2. *Nunc necdum videmus omnia subjecta ei:* Ergo.

R. ex D. Aug. 1. de Trinit. cap. 18. Verba priora Apostoli intelligenda esse de subjectione Christi ad Deum, non in se sed in suis membris: Nec Apostolus negat per posteriora verba Christo non esse subjecta omnia quantùm ad potestatem: *Data est enim ipsi omnis potestas in Cœlo & in terra.* Matth. ultimò; sed solùm quantùm ad finalem impletionem suæ voluntatis in Electis. *Ib. ad 3.*

Obj. 5°. Nobiliùs copulatur humanitas Deo per unionem hypostaticam, quàm ancilla viro per matrimonium: atqui ancilla conjuncta viro per matrimonium desinit esse serva: Ergo à fortiori Christus respectu Dei.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd ancilla per matrimonium, fiat viro compars & æqualis; humanitas autem non obstante unione hypostatica remanet semper creatura Dei eique proindè subjecta.

Quæritur utrùm Christus possit dici sibi ipsi subjectus?

R. sub distinctione: Si id intelligatur ratione diversarum personarum, ita ut sit alia persona Christi dominantis, alia Christi servientis, Nestorianum est. Si autem id intelligatur ratione diversarum naturarum in eadem persona, potest dici quòd Christus sit sibi ipsi subjectus, cum determinatione tamen secundùm naturam humanam, ne videatur induci pluralitas personarum, juxtà Regulam sequentem quam hic tradit S. Doct. in fine o. *Ib. a. 2. o.*

Regula notanda. Quæ conveniunt Christo ratione personæ seu naturæ divinæ possunt simpliciter de illo prædicari sine addito, ut esse Dominus, esse maximus, &c. Quæ autem ipsi conveniunt ratione humanæ naturæ, partim propter periculum erroris, partim propter rigorem sermonis, non prædicantur de illo simpliciter sed cum addito, secundùm humanam naturam, nisi talia sint quæ nullam ambiguitatem importent, ut v. g. esse passum, mortuum, &c. *Ibid.*

ARTICULUS II.

De Oratione Christi.

Quæritur 1°. utrùm Christo competat orare? *Hic q. 21.*
R. 1°. Christum de facto orasse. Constat ex *a. 1. in a.* Scriptura Math. 14. 26. Luc. 6. Joan. 11. &c.
s. c. R. 2°. Christo secundùm quod est homo con-
Ibid. o. venit orare: Quia oratio est quædam explicatio propriæ voluntatis apud Deum ut eam impleat: atqui in Christo licet sit voluntas divina, secundùm quam omnia potest, est tamen alia voluntas humana, quæ non est per se efficax ad implendum ea quæ vult nisi per virtutem divinam: Ergo Christo ut homini & ut habenti voluntatem humanam competit orare.

Ibid. ad 1. & 2. R. 3°. Orationem non fuisse Christo necessariam absolutè sicut nobis; quia cùm esset Deus, poterat per se exequi quæ peteret: Fuit tamen necessaria ex suppositione divinæ ordinationis, quatenùs sciebat esse divinitùs ordinatum à Patre ut quædam non nisi per orationem acciperet. Fuit etiam conveniens propter instructionem & exemplum nostrum. Juxtà hæc facilè conciliari possunt variæ locutiones Patrum.

Quæritur 2°. utrùm Christus nunc existens in cœlo verè & propriè oret nobis?

Nemo negat Christum nunc in cœlis orare pro nobis impropriè seu interpretativè quatenùs exhibet suam humanitatem & merita Patri, quibus movetur Pater ad conferenda nobis beneficia. Sed quæstio est utrùm verè & propriè oret expresse, petendo à Patre nobis salutaria. Negat Medina, Vasques, &c.: contrà quos

R. affirmativè cum aliis Theologis.

Prob. ex Script. ad Rom. 8. de Christo dicitur: *Qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Heb. 7. *Semper vivens ad interpellandum pro nobis*, id est ad petendum, postulandum, &c. id enim importat vox *interpellare*, juxtà Aug. Epist. 59. Undè ipse Christus Joan. 14. *Ego rogabo Patrem*, quando nempè ascenderit in cœlum, *& alium Paracletum dabit vobis.*

Porrò juxtà Regulam Augustini, hæ Scripturæ in proprio sensu accipiendæ sunt, cùm indè nullum sequatur inconveniens, quin imò illustrior fiat charitas Christi ergà nos. Insuper Scripturas dicentes Christum in terris orasse accipiunt Adversarii in sensu proprio, quidni & eas quibus enunciatur orare in cœlis.

Subscribunt SS. Patres Greg. Mag. in 5. Psal. Pœnit. *Quotidie orat Christus pro Ecclesia.* Just. Lib. QQ. ad orthodoxos q. 135. *Confessionis nostræ Pontifex pro nobis loquitur & rogat.* Ambros. in cap. 8. ad Rom. *Semper causas nostras agit apud Patrem cujus postulatio contemni non potest.* Aug. in Psal. 85. *Et modò orat pro nobis, orat in nobis & oratur à nobis: Ut Sacerdos noster orat pro nobis, ut caput nostrum orat in nobis, ut Deus noster oratur à nobis.*

Confir. Christus etiam nunc in cœlis est advocatus noster 1. Joan. 2. & Mediator noster 1. Timot. 2. atqui proprium munus Advocati & Mediatoris est pro Cliente orare, intercedere, interpellare: Ergo.

Dices: Greg Mag. lib. 1. Moral. cap. 24. meminit tantùm orationis interpretativæ: Ergo.

R. alibi meminisse etiam expressæ, sed nec illic negavit expressam, quin imò juxtà S. Th. in cap. 7. ad Heb. Christus exhibendo Patri humanitatem suam exprimit simul sanctissimæ animæ suæ desiderium pro salute nostra, quod est orare propriè.

Si qui autem ut Rupertus lib. 9. de offic. c. 3. videantur id negare, intelligendi sunt de oratione ad modum supplici & submissa, qualis à Christo fundebatur in diebus carnis suæ mortalis, nunc enim sedenti ad dexteram Patris non convenit tanta supplicandi humilitas.

Inferes: Ergo poterit dici: *Christe ora pro nobis*; quod est in Ecclesia inauditum.

R. Licèt id absolutè posset dici, idque licere in privatis orationibus quidam concedant, sicque factum à S. Cypriano narrent, qui moriturus dixit Christo: *Ego peto à te ut tu à Patre petas*: Ità tamen orare maximè in orationibus publicis vetat Ecclesiæ consuetudo propter vitandos errores Nestorianorum & Arianorum qui Christum purum hominem reputabant: Nec etiam in privatis orationibus existimamus has voces esse usurpandas, quia qui oratur, potiori quo pollet attributo honorandus est, & dùm Christum oramus, alloquimur eum qui simpliciter est persona divina, cujus, ut sic, non est petere sed dare: Et ideò dicimus *Christe, miserere nobis. Christe, exaudi nos.*

Quæritur 3°. utrùm Christus oraverit secundùm suam sensualitatem?

R. quòd Christus non oraverit secundùm sen- *Ib. a. 2. o.*
sualitatem, hoc sensu quòd ejus oratio fuerit actus sensualitatis, oratio enim est actus rationis. Oravit tamen secundùm sensualitatem hoc sensu quòd oratio ejus erat de objecto sensualitatis, quatenùs nempè oratio ejus exprimebat Deo suæ sensualitatis affectum tanquam sensualitatis advocata: Et hoc ut nos instrueret de tribus: 1°. ut ostenderet se veram humanam naturam cum naturalibus suis affectibus sumpsisse. 2°. Ut ostenderet quòd homini liceat secundùm naturalem affectum, aliquid velle quod Deus non vult. 3°. Ut ostenderet quòd proprium affectum debet homo divinæ voluntati subjicere. Et ità oravit dùm dixit: *Transeat à me Calix iste: Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.*

Quæritur 4°. utrùm Christus oraverit pro se?

R. Christum orasse pro se dupliciter: 1°. secun- *Ib. a. 3. o.*
dùm sensualitatem, exprimendo scilicet affectum sensualitatis, ut dictum est modò, vel etiam voluntatis simplicis quæ consideratur ut natura, sicut cùm oravit à se calicem Passionis transferri. 2°. Modo oravit secundùm rationem, exprimendo scilicet affectum voluntatis deliberatæ quæ consideratur ut ratio, sicut cùm petiit gloriam Resurrectionis, ut daret nobis exemplum & ut ostenderet Patrem esse auctorem omnium bonorum quæ secundùm naturam humanam habebat.

Quæritur 5°. Utrùm oratio Christi semper fuerit exaudita?

R. Orationem propriè dictam, quæ nempè pro- *Ib. a. 4. o.*
cedebat à voluntate absoluta rationis deliberatæ, fuisse semper exauditam; quia hæc voluntas semper fuit conformis divinæ voluntati, ita ut nihil vellet aut peteret hâc oratione, nisi quod sciret Deum velle; & de hac oratione intelliguntur verba Joan. 11. *Quæcumque popósceris à Deo, dabit tibi Deus:* Et: *Ego autem sciebam, quia semper me audis.* Et ad Heb. 5. *Exauditus est pro sua reverentia.*

Oratio tamen impropriè dicta, quæ est nempè *Ib. ad 1.*
secundùm motum sensualitatis seu voluntatis sim- *& 3.*
plicis quæ consideratur ut natura, non fuit semper exaudita, ut patet de oratione Christi in horto quâ petebat à se transferri calicem.

Porrò orationem procedentem à voluntate ab- *Ibid. o.*
soluta & rationis dicimus propriam, & procedentem à sensualitate seu voluntate ut natura impropriam; quia Oratio est voluntatis humanæ interpres, & sola voluntas absoluta rationis deliberatæ, est simpliciter & propriè voluntas: Voluntas autem secundùm motum sensualitatis seu naturæ, est tantùm voluntas secundùm quid, scilicet si aliud non obstat.

Dices: Christus oravit ut peccatum crucifixoribus suis ignosceretur, ut patet Luc. 22. atqui tamen non omnibus peccatum illud fuit dimissum, nam Judæi fuerunt pro illo peccato puniti: Ergo.

Respondet S. Doct. ad 2. „Quòd Dominus non „oravit pro omnibus crucifixoribus, neque etiam „pro omnibus qui erant credituri in eum, sed „pro his solùm qui erant prædestinati, ut per „ipsum vitam consequerentur æternam.

Hæc

Hæc est doctrina quam sugillârunt ut Jansenianam quatuor Professores Facultatis Theologicæ Duacenæ in sua censura data 22. Augusti 1722. & damnata Romæ 18. Julii 1726. quasi S. Doctor sine ulla distinctione restrinxisset omnem orationem Christi ad quosdam, cùm tamen luce clarius sit ex hoc articulo & ex duobus præcedentibus, ipsum loqui de oratione propriè dicta, procedente à voluntate absoluta & efficaci; ut invictè probavi in Tract. de Deo Dissert. 7. a. 7. §. 4. Vide.

ARTICULUS III.

De Sacerdotio Christi.

Præcipua quæ spectant Sacerdotium Christi exposuimus Dissert. præced. contrà Socinianos; quapropter hanc Quæstionem 22. D. Th. breviter perstringemus. *Sacerdos* juxtà nominis Etymon est quasi *sacra dos*, id est offerens pro hominibus preces, dona, maximè Sacrificium.

Hic q. 22. a. 1. & 2. o. Dico 1°. Christus est verè Sacerdos & Hostia simul.

Prob. prima pars ex Scriptura. Psal. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchysedech.* Ad Heb. 4. *Habemus Pontificem qui penetravit Cœlos Jesum Filium Dei.* Item cap. 7. & 8. & alibi ut exposuimus Dissert. præced. contrà Socinianos.

His conformiter definit Trid. Sess. 22. cap. 1. *Sacerdotem alium secundùm ordinem Melchysedech surgere Dominum nostrum Jesum Christum.* Similiter Concil. Ephes. Can. 10. Suffragantur Patres: Aug. in Psal. 132. Epiphan. hæres. 55. Tertull. lib. 4. contrà Marcion.

Ibid. Prob. Ille est verè Sacerdos qui consecratus est ut tanquam mediator Dei & hominum offerat Deo dona, preces & sacrificia pro peccatis & salute hominum: atqui Christus consecratus est non oleo materiali, sed unctione divinitatis, obtulit Deo Patri pro hominibus dona, preces & sacrificium incruentum in cœna, cruentum in cruce: Ergo. Min. constat ex dictis contrà Socinianos. Maj. etiam patet ex etymologia & notione Sacerdotis: Item ex Apost. ad Heb. 3. dicente: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis.*

Ibid. a. 2. ad 1. Undè colliges Christum esse Sacerdotem ratione humanitatis, non ratione divinitatis; aliàs nulli vel sibi ipsi offerret Sacrificium. Potest tamen propter communicationem idiomatum dici simpliciter Sacerdos.

Hic a. 2. in a. f. c. Prob. secunda pars ex Scriptura: Ad Ephes. 5. dicitur: *Christus dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Vide dicta contrà Socinianos.

Ib. & 1. 2. q. 102. a. 3. ad 8. Addit S. Doctor fuisse hostiam perfectam, pro quo eruditè advertit in veteri Lege fuisse triplex genus hostiæ seu sacrificii: Nempè hostia pro peccato spectans statum pœnitentium, hostia pacifica spectans statum proficientium, & holocaustum spectans statum perfectorum, undè & totum comburebatur. Et quidem homo indiget sacrificio ad tria, ad remissionem peccatorum, ad conservationem gratiæ & ad consummationem gloriæ: Hæc autem per humanitatem Christi oblatam nobis provenerunt, ut patet & probat S. Doctor ex Scriptura. Et ideò concludit, Christus in quantum homo non solùm fuit Sacerdos, sed etiam hostia perfecta, simul existens hostia pro peccato, & hostia pacifica & holocaustum.

Dices: Sacerdotis est hostiam occidere: sed Christus non seipsum occidit: Ergo ipse non simul fuit Sacerdos & hostia.

Ib. ad 1. R. D. Maj. Sacerdotis est hostiam occidere physicè vel moraliter, C. Physicè semper, N. Constat enim ex 2. Paralip. 29. v. 34. alios quàm Sacerdotes posse peragere quædam officia Sacerdotalia, ut hostias jugulare, decoriare & similia: Ita ut ad rationem Sacerdotis & Sacrificii sufficiat quòd hostia per aliquem ad nutum Sacerdotis occidatur, & ab ipso deindè Sacerdote assumatur & in Sacrificium offeratur: Ità docent Abulensis ad cap. 3. Josue q. 12. Valentia hîc q. 22. puncto 4. Suares D. 46. sect. 1. Tom. 1. & apertè supponit S. Th. hîc ad 1. & infrà q. 48. a. 3. ad 3.

Ad hunc itaque sensum, D. Min. Christus non seipsum occidit physicè, C. Id enim fecerunt sacrilegi Judæi: Moraliter, N. Voluntariè enim se morti obtulit, voluntariè sustinuit occidentium impetus, quos facile poterat repellere, & vulneribus lethalibus percussus, quamvis etiam tunc potuisset mortem impedire, voluntariè tamen & vi propriâ, urgente redemptione generis humani & præcepto Patris, ipsi ut supremo vitæ & mortis auctori reddidit spiritum, juxtà illud Christi Joan. 10. *Nemo tollit eam* (animam) *à me, sed ego pono eam à meipso, & potestatem habeo ponendi eam & potestatem habeo iterum sumendi eam.* In quo differt mors Christi à morte Martyrum, quæ ideò non habet rationem veri sacrificii: Licet enim ipsis ut Christo mors sit voluntaria in causa, hoc est in tormentis spontè susceptis, in procinctu tamen mortis, posito lethali vulnere, non est ipsis sicut Christo liberum servare vel ponere animam.

Dico 2°. Effectus potissimus Sacerdotii Christi est expiatio peccatorum quoad culpam & quoad pœnam. Etenim Christus morte suâ nobis meruit gratiam quâ deletur culpa, & plenariè satisfecit pro pœnis debitis, ut latè dixi contrà Socinianos; quem effectum, ipse, quia non erat peccator, non recepit. ibid. a. 3. & 4. o.

Dico 3°. Sacerdotium Christi est æternum & secundùm ordinem Melchysedech, juxtà illud Psal. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchysedech:* Et ad Heb. 7. *Hic autem* (Christus) *eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium.* ibid. a. 5. & 6. o.

Explicatur: dicitur Sacerdotium Christi æternum ex multiplici capite: 1°. Ratione effectus qui est salus æterna hominum. 2°. Quia nullum habuit in suo Sacerdotio successorem. 3°. Ratione officii, non solum quia ipse semper interpellat & gratias agit & aget pro nobis, sed etiam quia ipse per ministros jugiter sacrificat & sacrificabit usque ad finem mundi, quod dicitur quandoque *in æternum.* 4°. Ratione unctionis nunquam periturae, utpotè quæ est ipsa unio hypostatica. Ib. a. 5.

Dicitur Sacerdos *secundum ordinem Melchysedech;* non hoc sensu quòd fuerit Sacerdos ejusdem rationis ac ordinis cum Melchysedech, seu quòd ab eo Sacerdotium participaverit; fuit enim longè excellentioris rationis & ordinis, ut modò dicam: sed hoc sensu, quòd Sacerdos Melchysedech fuit specialiùs figura Christi Sacerdotis quàm alii Sacerdotes veteris Legis. ib. a. 6. o. & ad 1.

Præfiguravit autem Melchysedech excellentiam Sacerdotii Christi in pluribus: 1°. in hoc quòd panem & vinum obtulit, juxtà illud Genes. 14. *Melchysedech Rex Salem proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi, benedixit ei,* scilicet Abrahæ: Aaron enim oves & boves offerebat, non panem & vinum, nisi ut partem & condimentum alterius Sacrificii. Exod. 29. & Num. 28. Christus autem corpus & sanguinem suum obtulit sub speciebus panis & vini. * 2°. Quia introducitur Melchysedech in Scriptura *sine Patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens;* non quòd reipsà ista non habuerit, sed quia contrà morem in Scriptura sacra, ista de eo non leguntur: Et per hoc, inquit Apost. ad Heb. 7. *Assimilatus Filio Dei* qui in terris est sine Patre, & in cœlis sine Matre, neque principium neque finem dierum habens secundùm divinitatem, adeòque Sacerdos in æternum. * 3°. Quia acceptis Decimis ab Abraham, benedixit ipsi & simul Sacerdotibus legalibus in ejus lumbis secundùm seminalem rationem existentibus, per quod figurabatur excellentia Sa- ib. o. ad 2. & 3. *ibid. ad 3. * ibid. o.

Sacerdotii Christi suprà Sacerdotium legale, quatenùs qui benedicit major est illo qui benedicitur. 4°. Quia *Melchisedech*, idem est ac Rex justitiæ, fuit insuper Rex Salem, id est Rex pacis: Christus autem fuit Rex justitiæ & pacis.

DISSERTATIO XXI.

De adoptione Christi.

D. Th. Q. 23.

ARTICULUS I.

Utrùm Deo conveniat adoptare creaturam intellectualem?

Nota duplicem esse filiationem, naturalem unam, adoptivam, alteram Filiatio naturalis est relatio quæ convenit alicui quatenùs ex vi suæ originis recipit naturam generantis vel eandem numero, ut in divinis, vel specie ut in creatis: undè fundamentaliter sumpta dicitur origo viventis à vivente in similitudinem naturæ.

Hic q. 23. a. 1. o. Filiatio adoptiva est imitatio secundum quid filiationis naturalis, in quantum qui adoptatur, cùm non habeat ex Patre naturam, ipsi confertur quædam ejus proprietas, scilicet jus ad hæreditatem acsi esset verus Filius: Undè communiter à Jurisperitis & Theologis definitur adoptio: *Gratuita & liberalis assumptio personæ extraneæ ad hæreditatem.* Ità Instit. *de Adoptionibus* ff. & C. eod. Tit. & Conc. Francoford.

Ibid. Dico 1°. Deo convenit adoptare: Quia cùm sit infinitæ bonitatis, admittit creaturas suas intellectuales ad participationem suæ hæreditatis, quæ est ipsius Dei fruitio; hæreditas enim alicujus dicitur per quam ipse beatus est & dives, Deus autem dives est & beatus, in quantum seipso fruitur.

Ibid. Hæc autem est disparitas inter adoptionem divinam & humanam, quòd Deus hominem quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad suam hæreditatem: Homo autem non facit idoneum eum quem adoptat, sed idoneum supponit & talem eligit adoptando.

Ib. a. 2. o. Dico 2°. Adoptare est actio totius Trinitatis: Quia est actio libera & ad extrà, collatio scilicet gratiæ quæ toti Trinitati convenit.

Ib. a. 3. o. Dico 3°. Omnis creatura intellectualis potest adoptari; quia est capax gratiæ per quam fit adoptio, & beatitudinis in qua consistit hæreditas, ut dictum est.

Ex quo inferes Angelos esse Filios Dei adoptivos. Item primos Parentes in statu innocentiæ, justos in veteri lege & eos omnes qui sunt in gratia quamdiu in illa permanent, etsi non sint prædestinati.

Nec obstat quòd Apostolus ad Galat. 4. & 1. ad Rom. 8. opponat Christianos justis antiquæ legis, quòd hi acceperint Spiritum servitutis in timore, illi Spiritum adoptionis Filiorum: Non enim opponit eos inter se, ratione justitiæ personalis, sed ratione legis utriusque secundùm se seu ratione statûs utriusque, hoc sensu quòd lex vetus erat lex timoris secundùm se, nec ex se vim habens justificandi, lex autem nova sit lex gratiæ & in se continens vim justificandi.

ARTICULUS II.

Utrùm Christus quatenùs homo sit Filius Dei adoptivus?

§. I.

Prænotamina, ubi de Hæresi Felicis Urgelitani & Elipandi Toletani.

Nota 1°. Fide certum est Christum ut Deum non esse Filium Dei adoptivum, sed Filium naturalem Patris æterni ipsi consubstantialem. Quapropter de Christo ut homine difficultas procedit.

Nota 2°. Christum quâ hominem esse Filium Dei adoptivum, triplici sensu posse intelligi. 1°. Quod sit purus homo: Et hæc fuit hæresis Photini. 2°. Ponendo in illo duo supposita, unum divinum, alterum humanum, ratione cujus sit Filius Dei adoptivus: Et hæc fuit hæresis Nestorii. 3°. Servatâ unitate personæ asserendo Christum quatenus hominem esse Filium Dei adoptivum.

Nota 3°. Ly *Quatenus* in hoc tertio sensu posse intelligi tripliciter. 1°. Prout reduplicat suppositum. 2°. Prout reduplicat humanitatem. 3°. Prout reduplicat utrumque. Si primum, error est Arii. Si secundum, sensus est Gabrielis, Majoris & Almaini, qui volunt humanitatem esse adoptatam, non tamen esse filiam. Si tertium, est opinio Durandi & Scoti, licet iste oppositam reputet probabilem.

Nota 4°. Felicem Episcopum Urgelitanum & Elypandum Archyepiscopum Toletanum circà finem sæculi octavi propugnasse Christum quâ hominem, esse Filium Dei adoptivum.

Hoc dogma 1°. Damnatum fuit in Synodo Forojuliensi sub Paulino Aquileiensi Episcopo anno 791.

Anno sequenti 792. iterùm damnatum fuit in Concilio Ratisponensi & ab Adriano I. ad quem ductus Felix ab Angilberto Abbate errorem ejuravit. Ita Alcuinus lib. 1. contrà Elipandum, & Eginhardus in annalibus ad annum 792. Item Annales Fuldenses ad annum 792.

Anno 794. concurrentibus Hadriano summo Pontifice & Carolo Magno, convocatum est Concilium Francofordiense contrà utrumque Hæresiarcham Felicem relapsum & Elipandum, quorum error damnatus est in hujus Concilii canone 1°.

Porrò hæc Synodus quæ constabat 300. circiter Episcopis ex Germania, Italia, Gallia, &c. & cui præerant Legati Hadriani SS. Pontificis Theophilactus & Stephanus, approbata fuit saltem quoad condemnationem hujus hæresis, auctoritate Sedis Apostolicæ, Hadriano sedente, & inter Ecclesiæ Concilia computata, & Hadriani Epistola ad Episcopos Hispaniæ contrà Elipandum & consortes, prævià hac de re fusâ disputatione Romæ habitâ, inter Decretales inserta fuit. Unde de hujus Concilii certitudine quoad hoc punctum, nulla superesse debet dubitatio, si quidem non aliâ potiori auctoritate, Concilia, Epistolæ Pontificum & Decretales apud nos admittuntur.

Constat autem hoc Concilium 56. canonibus & quatuor Tractatibus. Primus Tractatus est Epistola Hadriani quâ respondet libello Elipandi. Secundus est liber dictus *Sacrosyllabus*, cujus Auctores creduntur Paulinus Aquileiensis & cæteri Italiæ Episcopi. Tertius, est Epistola Concilii ad Episcopos Hispaniæ. Quartus, est Epistola Imperatoris ad Elipandum quo significat ipsi ejus damnationem in Concilio factam.

Acta hujus Concilii Hæreticorum astutiâ diu latuerunt, sed tandem Surii (obiit 1578.) diligentiâ fuêre reperta. Quapropter Durandus, Scotus, seu quivis alii qui tunc Christi adoptionem propugnavere ultimo sensu, juxtà duas posteriores explicationes, nullatenùs accusandi sunt Hæreseos, quantumvis eorum sensu damnata fuerit Hæresis Feliciana & Elipandina.

Fuit iterùm damnata hæc Hæresis à Leone III. in Concilio 56. Episcoporum Romæ congregato occasione libelli quem Felix contrà Alcuinum scripserat. Et tandem in Synodo Aquisgranensi anno 799. in qua præsente Carolo Magno, Felix vi argumentorum Alcuini ibidem disputantis victus, errorem iterùm ejuravit.

Utrùm constans in fide fuerit, dubium est propter Schedulam post mortem ejus repertam ab Agobardo Lugdunensi Archiepiscopo, in qua Felix prius suum dogma instaurabat, contrà quam scripsit idem Agobardus. Etiam dubiæ fidei in morte facit eum Ado Viennensis in Chronico. Elipandum verò diu veritati obstinatè resistentem cessisse tandem, & in

in communicatione Ecclesiæ mortuum narrant Legendarium Ecclesiæ Asturicensis, Chronicon dictus Luitprandi & alii.

Hanc Hæresim primi impugnaverunt in Hispania contrà Elipandum Etherius Uxamensis Episcopus & Beatus Presbyter, contrà Felicem tres libros scripsit Paulinus Aquileiensis Patriarcha. Sed inter omnes hujus Hæresis debellatores palmam tulit Alcuinus seu Albinus in Gallias à Carolo Magno vocatus ejusdem ac Filiorum Præceptor, deindè Abbas S. Martini Turonensis, ubi obiit anno 804. An Monachus professione, an vità tantùm non constat.

Quæstio est inter Eruditos quo sensu Felix & Elipandus filiationem adoptivam in Christo propugnaverint, an sensu Nestoriano ponendo duplex suppositum; an tertio sensu tantùm ratione humanitatis servatà unitate suppositi. Unde fit

§. II.

Utrum Felix & Elipandus filiationem adoptivam in Christo sensu Nestoriano propugnaverint?

Dico: Felix & Elipandus filiationem adoptivam in Christo, sensu Nestoriano propugnaverunt. Est contra Vasquem.

Prob. 1°. Ex Concilio Francofordiensi in Epistola ad Episcopos Hispaniæ, in qua Patres Felicem & Elipandum sic alloquuntur: „ Nonne olim eâ„ dem Hæresis vestra in Nestorio ab universali „ sancta Ecclesia refutata est & damnata?

Prob. 2°. Ex lib. Sacrosyllabo ubi dicitur: „ Non duo Filii, alius Dei & alius hominis, ut „ (sicut illi errando existimant) adoptivus sit ho„ minis Filius & sine adoptione Dei Filius" Duos autem asserere Filios in Christo ipsissima est Hæresis Nestorii.

3°. Paulinus Aquileiensis lib. 1. contrà Felicem: „ Modo, inquit, Arium obvium amplectitur, „ modò prævium Nestorium gressu sequitur erra„ bundo.

4°. Alcuinus lib. 1. contrà Felicem: „ Igitur „ sicut Nestoriana impietas in duas Christum di„ vidit personas.... Ità & vestra indocta teme„ ritas in duos eum dividit Filios.

Et lib. 1. adversùs Elipandum: „ Quem (in„ quit, scilicet Christum) vos sine dubio cum Ne„ storio in duos dividitis Filios & in duas perso„ nas per proprietatem & adoptionem; Non igi„ tur idem Magister, vester Nestorius invenitur „ duas personas palam in Christo confiteri, sed „ omnia quæ duabus necesse est in esse personis „ proferre de Christo reperitur, adoptionem sicut „ & vos humanitati adscribens & divinitati pro„ prietatem Filii designans." Ita passim Alcuinus. Idem testantur Jonas Aurelianensis ferè coævus lib. 1. de cultu Imag. Sigebertus in Chronico ad annum 793. S. Antoninus 2. p. Chronici Tit. 14.

Objicit 1°. Vasquesius: Patres Concilii Francoford. cùm de Felicis & Elipandi errore loquuntur, vocant eum *novum* & inauditum.

2°. Si Felix & Elipandus fuissent Nestoriani, non ità suæ sententiæ confidissent, ut peterent à Carolo Magno Concilium in quo probaretur: atqui tamen illud petierunt: Ergo.

3°. Nec Hadrianus, nec Synodus Francoford. attulerunt contrà Felicem, & Elipandum testimonia Scripturæ probantia unitatem personæ in Christo, sed eâ suppositâ Filiationem adoptivam dumtaxat impugnarunt.

4°. Elipandus in confessione fidei unam in Christo personam admittit his verbis: „ Homo interi„ or in una eademque persona agglomeratus, at„ que carnis vestimento indutus:" Ergo.

R. 1°. Generaliter in Quæstionibus facti magis esse standum Conciliorum, Pontificum & Auctorum coævorum testimoniis, quàm levibus conjecturis, ut sunt ferè omnia Vasquesii argumenta.

R. 2°. Ad singula. Ad primum, Errorem Felicis & Elipandi dici à Concilio, novum, scilicet vel de novo suscitatum, vel novum quoad modum explicandi, non quoad rem ipsam: Etenim etiam *vetus* ab eodem Concilio appellatur in lib. Sacrosyllabo ubi dicitur: „ Elipandum namque „ & Felicem novos hostes Ecclesiæ, sed veter„ nosâ fæce perfidiæ pollutos." Et paulò superiùs: „ Hæresim veternosam illustrium fortium „ scilicet virorum calcibus mirabiliter inculca„ tam, catholicâque falce olim funditùs detrun„ catam spinosâ moliuntur redivivâ radice susci„ tare de stirpe.

Ad secundùm, R. non mirum Hæreticos ab Imperatore Concilii judicium expetiisse, quia vel non intelligebant modum quo suam hæresim exponebant re ipsâ cum Nestorii hæresi coincidere, vel sperabant (quòd Hæreticis non est insolitum) se simulatione suâ fucum Synodo facere.

Ad tertium, R. falsum omninò esse quod asserit Vasquesius, ut legenti acta Concilii patebit.

Ad quartum, R. Felicem & Elipandum verbotenùs unam in Christo personam admisisse, reipsâ duas: unam, inquam, unitate morali eo modo quo vir & uxor, quo duo amici dicuntur una persona, eâ scilicet versutiâ quâ usus est ipse Nestorius. Id patet ex verbis immediatè sequentibus: „ Quia, in„ quit Elipandus, non per illum qui natus est de „ Virgine, visibilia & invisibilia condidit: sed „ per illum qui non est adoptione sed genere, „ neque gratiâ sed naturâ." Propter quæ verba Etherius & Beatus dicunt eum incurrisse anathema pronuntiatum à S. Joanne his verbis: *Omnis spiritus qui solvit Jesum ex Deo non est:* Quod & ipse his verbis evidenter facit distinguens *illum* & *illum*, id est duos filios, duas personas.

Similiter Alcuinus refellit Epistolam Elipandi, & probat quòd quamvis videatur agnoscere unam personam, duas tamen reverà defendat. Idem probat de Felice lib. 5. „ Tandem, inquit, illò perve„ nimus ubi destruis quod ædificasti, & confiteris „ quæ negasti..... Si ergo secundum tuam senten„ tiam verus Dei Filius bis genitus est & est ve„ rus Dei Filius in utraque Nativitate, paterna „ scilicet & materna, quomodò potest fieri ut non „ sint duo Filii ex Matre nati? unus quem tu asse„ ris, Catholicâ voce, verum esse Filium Dei, „ alter quem tua perversitas verum non esse Fi„ lium Dei affirmat? verum & non verum nulla„ tenus unum esse potest."

§. III.

Utrùm Concilium Francofordiense rejecerit filiationem adoptivam in Christo, non solùm in sensu Felicis & Elipandi qui Nestorianus erat, sed etiam absolutè & quovis sensu?

Observandum rursùs quod jam anteà observavimus quosdam Auctores Catholicos sustinuisse, salvâ unitate personæ, Christum quà hominem esse Filium Dei adoptivum duplici sensu: 1°. Ut Ly *quatenùs* duplicet solam humanitatem, quæ licèt non diceretur filia, esset tamen adoptata. Et hæc fuit, ut dixi, sententia Gabrielis, Majoris & Almaini. 2°. Ita ut Ly *quatenùs* reduplicet compositum ex divino supposito & humanitate, & hæc fuit sententia Durandi & Scoti. Quæstio est igitur utrùm non solùm sensu Felicis & Elipandi, qui Nestorianus erat, ut vidimus, sed etiam hoc duplici sensu assignato Concilium Francoford. filiationem adoptivam in Christo damnaverit? Et videtur statim quòd non, quia mens Concilii desumi debet ex opposito errore quem damnat: Felix autem & Elipandus Christum esse Filium Dei adoptivum asserebant sensu Nestoriano, ut vidimus; Ergo hunc solum sensum damnat Concilium; hoc tamen non obstante, citrà injuriam & censuram Doctorum Catholicorum, qui vel acta Concilii ignoraverunt, vel non satis penetrarunt.

Di-

Dico: Opinio asserens Christum quatenùs hominem esse Filium Dei adoptivum ratione humanitatis etiam salvâ unitate personæ, aut humanitatem esse adoptatam etsi non filiam, videtur damnata à Concilio Francofordiensi.

Prob. prima Pars: 1°. Concilium in Epist. ad Episcopos Hispaniæ post initium dicit: *Si verus Deus & verus Filius, etsi verus Filius, nequaquam adoptivus, quia adoptivus..... non verè natura est Filius.* Hæc autem vox *nequaquam* idem est ac *nullo modo:* Atqui foret aliquo modo adoptivus Christus, si talis esset ratione humanitatis, etiam salvâ unitate personæ: Ergo.

2°. Ibidem: *Adoptivus siquidem non habet aliam significationem, nisi ut Jesus Christus non sit proprius Filius Dei:* Atqui aliam haberet significationem si Christus ut homo est Filius adoptivus, possetque componi adoptio cum filiatione propria in una persona: Ergo.

3°. Ibidem: *Unitas personæ quæ est in Dei Filio & Filio Virginis, adoptionis tollit injuriam:* Ergo neque ut Filius Dei, neque ut Filius Virginis, seu ut homo, est adoptivus, etiam suppositâ unitate personæ; quin imò, hæc est ratio secundùm Concilium cur non sit adoptivus.

4°. Hadrianus in Epistola sic habet: *Materia autem causalis perfidiæ inter cætera rejicienda de adoptione Jesu Christi Filii Dei secundùm carnem,* &c. Ubi damnatur adoptio Filii Dei secundùm carnem. Et ibid. infrà: *Animadvertite,* inquit Pontifex, *quia nihil vobis restat ut secundùm Divinitatem tantummodo credatis, dixisse Patrem, hic est Filius meus; sed potiùs secundùm humanitatem super quem Spiritum Sanctum dicitur descendisse:* Ergo non solùm secundùm Divinitatem, sed etiam secundùm humanitatem est Filius Dei naturalis non adoptivus.

Prob. secunda Pars: 1°. in lib. Sacrosyllabo colum. 3. sic legitur: *De Beata Virgine inenarrabiliter sumpsit, non adoptavit carnem.* 2°. in Epist. Concilii: *Hoc quod Joannes dixit, vidimus gloriam ejus quasi Unigeniti à Patre, contrà adoptionem carnis.*

Per *carnem* autem hîc intelligitur humanitas; tùm quia intelligitur caro animata quæ est humanitas, ut in his verbis: *Verbum caro factum est*; tùm quia in primo testimonio eodem modo affirmatur assumptio & negatur adoptatio carnis; affimratur autem assumptio humanitatis: Ergo & negatur adoptatio humanitatis.

Hanc etiam partem probant verba superiùs citata: *Unitas personæ in Christo adoptionis tollit injuriam:* Ergo etiam in ejus humanitate.

Ad rationem oppositam R. D. Maj. Mens Concilii debet desumi inadæquatè ex opposito errore quem damnat, C. adæquatè semper, N. sed & sumi debet ex verbis ejus propriè & rigorosè acceptis: Concilia enim contrà aliquem congregata, maximè dùm disputando procedunt ut hîc contingit, non semper solum ejus sensum damnant, sed & omnem alium cum illo connexum, ut sic ei omnes evasiones & effugia occludant: Concilium autem, ut patet, dixit quòd distinctio personarum necessariò sequatur omnem modum adoptionis. *Unitas,* inquit, *personæ adoptionis tollit injuriam.* Et: *Adoptio nullam habet significationem, nisi ut Christus Filius proprius & naturalis non sit.*

§. IV.

Impugnatur rationibus Theologicis filiatio adoptiva Christi secundùm humanitatem & adoptio humanitatis.

Hic. q. 23. a. 4. c. Prima ratio sic proponitur. Adoptatio duo necessariò requirit: Primum quòd non solùm ipsa natura personæ quæ adoptatur, sed etiam ipsa persona quæ adoptatur sit extranea adoptanti: secundum quòd non habeat jus ad hæreditatem ad quam adoptatur: Atqui Christus quatenùs homo licèt sit persona naturæ Deo extraneæ, non tamen est persona Deo extranea & habet jus ad hæreditatem Dei: Ergo. Min. est de fide. Maj. patet ex definitione adoptionis quæ, ut diximus Art. 1. definitur, *gratuita & liberalis assumptio personæ extraneæ ad hæreditatem;* quæ definitio traditur à jure locis citatis, admittitur communiter à Theologis & Jurisconsultis, à Concil. Francoford. & D. Th. hic a. 1.

Hac etiam ratione patet humanitatem non posse dici adoptatam; tùm quia non est persona cui soli convenit denominatio adoptionis; tùm quia ratione unionis hypostaticæ quâ trahitur ad esse Divinum, habet jus ab intrinseco ad hæreditatem Dei quæ est visio beatifica. Quòd quidem trahatur ad esse Divinum est magna gratia, sed non omnis gratia est adoptio.

Secunda ratio. Christus quatenùs homo non solùm materialiter & identicè, sed formaliter est Filius Dei naturalis: Atqui Filius naturalis alicujus non potest esse adoptivus respectu ejusdem: Ergo. Maj. indiget explicatione: Et quidem certum est Christum quâ hominem in sensu materiali & identico, seu per communicationem idiomatum esse Filium Dei naturalem, sicut certum est quòd hoc sensu, homo sit Deus: dicimus autem Christum quatenùs hominem etiam formaliter esse Filium Dei naturalem, sic tamen ut Ly *quatenùs* importet in recto, non naturam humanam, sed suppositum subsistens in natura humana, non reduplicativè, aliàs sensus foret, quòd esset Filius naturalis Dei, quia subsistit in natura humana quod est falsum; sed specificativè, ita ut sensus sit: Verbum subsistens in natura humana est Filius naturalis Dei, quod est verissimum, si quidem per assumptionem humanitatis non amiserit filiationem naturalem Dei. Et hoc sensu intelligendæ sunt auctoritates Scripturæ ad Rom. 8. Concilii Francoford. cit. & Patrum, quibus dicitur Christus, quâ homo, Filius Dei naturalis.

Prob. Min. 1°. Auctoritate Concilii Francoford. cit. primâ Probatione §. præcedentis num. 1. & 2. 2°. Ratione: ille qui adoptatur non secundùm naturam, sed solo affectu conjungitur adoptanti, ut definit idem Concilium in sua Epist. & patet ex ipsius vocis Etymologia, adoptare enim est optare sibi in Filium eum qui talis non est naturaliter. 3°. Adoptio, ut dicebamus modò, supponit personam adoptatam extraneam. * 4°. Filiatio adoptiva est quædam participatio seu imitatio imperfecta filiationis naturalis: atqui quod est tale per se & naturaliter, non dicitur tale per participationem: Ergo. ** Ibid.*

Neque dicas esse tale per se & per participationem ratione diversæ naturæ, quod non repugnat; Quia, ut diximus ex definitione adoptionis, adoptio soli personæ convenit; & filiatio est proprietas personalis; filiatio enim non dicit solum genitum, sed genitum per modum entis completi, ut docet D. Th. in 3. d. 8. q. 1. a. 5. ad 1. & a. 1. ad 5. Et ideò non dicitur natura humana filia, sed homo Filius. Quapropter dicere Christum esse Filium naturalem Dei ratione divinæ naturæ, & Filium adoptivum ratione humanæ naturæ, est ponere in eo duas personas.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Non minùs opponuntur inter se servitus & dominium quàm esse Filium Dei naturalem & adoptivum: atqui Christus est supremus Dominus & tamen est servus: Ergo licèt sit filius naturalis, &c.

Confir. Non minùs opponuntur inter se esse sanctum per essentiam & sanctum per participationem, quàm esse filium naturalem & adoptivum: atqui Christus ut subsistens in natura divina est sanctus per essentiam, & ut subsistens in natura humana est sanctus per participationem: Ergo.

R. D. Maj. Non minùs opponuntur inter se servitus *Ib. ad 2.*

vitus & dominium quàm filiatio adoptiva & naturalis, si servetur identitas subjecti sub eadem ratione, C. Secùs, N. Porrò servitus & dominium competunt supposito ratione voluntatis adeòque & naturæ; & cùm in Christo sit duplex natura, divina & humana, non mirum quòd possit esse Dominus ratione divinæ naturæ, & servus ratione humanæ. At verò filiatio non convenit supposito ratione naturæ, sed immediatè & ratione sui, ut patet ex dictis & communi modo loquendi, secundùm quem natura non dicitur filia. In Christo autem una tantùm fuit persona & consequenter una filiatio eaque naturalis.

Ad confirmationem R. eâdem distinctione, quia sanctitas convenit supposito ratione naturæ, non sic filiatio.

Inst. Filiatio convenit etiam naturæ saltem ut quo: Ergo. Prob. Ant. Relatio geniti convenit naturæ ut quo: atqui eadem est relatio geniti & filii ut patet in divinis: Ergo. Prob. Maj. ex D. Th. in 3. D. 8. q. 1. a. 5. ad 1. ubi dicit quòd *Nativitas temporalis seu generatio passiva Christi est quædam relatio quæ secundùm rem fundatur in natura humana, & ex hoc nominatur natum sicut & homo:* Ergo.

In 3. d. 8. q. 1. a. 1. ad 5. R. N. Ant. ad probat. D. Min. Eadem est relatio geniti & filii in divinis, C. Propter nempè summam identitatem substantialem: In creatis, N. Ad relationem enim geniti sufficit generatio passiva qualiscumque, ad relationem autem filii requiritur generatio passiva, perfecta & completa: Filiatio enim respicit ens completum in specie generantis, ideòque & suppositum: Undè vermes v. g. generati ex homine non sunt filii hominis. Et hæc est notio filiationis quam haurimus cum ista solutione ex D. Th. loco cit. in margine, ubi dicit, „ad „ filiationem requiritur plusquam ad nativitatem „ vel ortum, scilicet ut quod exit per genera„ tionem à generante sit completum in specie „ generantis; & ideò fructus arborum, ova avium „ & capilli & alia hujusmodi non habent rationem „ filiationis, quamvis dicantur nasci". Et ibid. a. 5. ad 1. dicit: „Subjectum filiationis, non potest „ esse natura cùm sit ejus quod habet complemen„ tum speciei, ut suprà dictum est.

Repones: Sicut natura non potest dici filia, ità nec serva: atqui tamen hoc non obstante servitus convenit naturæ, & Christus ut homo est servus, ut diximus: Ergo à pari.

R. N. Maj. Et dico quòd natura possit dici serva: Quia servitus de qua hîc est quæstio nihil aliud est quàm dependentia creaturæ rationalis à Deo in esse, conservari & operari: Undè sicut hæc dependentia immediatè convenit naturæ, ità & servitus, & sicut natura potest dici à Deo dependens, creata, conservata, Deo subjecta, ità & serva; licèt tamen, ut diximus, ex D. Th. suprà non ità propriè dicatur natura serva quàm homo servus, quia hæc denominatio magis propriè est suppositi, sed tamen ratione naturæ. Id totum innuit S. Doct. hîc ad 3. „ Dicendum, inquit, quòd esse creatu„ ram & etiam servitus vel subjectio ad Deum, „ non solùm respicit personam, sed etiam natu„ ram, quod non potest dici de filiatione, & ideò „ non est similis ratio.

Urgebis: Concilium Francoford. non minùs negat Christum ut hominem esse servum Dei quàm filium adoptivum: atqui tamen aliquo sensu est servus Dei ut sustinuimus suprà: Ergo.

R. N. Maj. Loquens enim specialiter de filiatione dicit, *Si filius nequaquam adoptivus*, ist est, nullo sensu, nullo modo, hæc enim est vis hujus vocis, *Nequaquam*, quam non adhibuit loquens de servitute. Insuper admisit servitutem naturæ in Christo. Pro quo vide Differt. præced. art. 1. Obj. 1.

Obj. 2°. Filiatio adoptiva est effectus formalis gratiæ habitualis: atqui in Christo est gratia habitualis: Ergo.

R. 1°. Filiatio adoptiva est effectus formalis primarius gratiæ habitualis, N. Secundarius, Transeat. Etenim gratia est qualitas absoluta, filiatio autem est relatio: Unde non potest filiatio esse effectus formalis saltem primarius gratiæ, sed ejus effectus formalis primarius est reddere subjectum gratum & participem divinæ naturæ: Potest autem forma esse sine suo effectu formali secundario, maxime quando subjectum est illius incapax, ut contingit in præsenti; quia nempè ad adoptionem requiritur quòd persona adoptata sit extranea adoptanti, Verbum autem est intraneum Patri & Filius ejus naturalis.

R. 2°. D. Maj. Filiatio adoptiva est effectus formalis gratiæ collatæ per modum naturæ, C. Collatæ per modum proprietatis, N. Sicut enim ut natura det formaliter esse filium naturalem, debet conferri ad modum naturæ, id est ut per se primò terminans generationem (& ideo licet in Spiritu sancto non minus quàm in Verbo inveniatur natura divina, tamen Spiritus sanctus non dicitur Filius) sic ut gratia habitualis det esse Filium adoptivum, debet dari per modum naturæ, non per modum proprietatis consequentis ad naturam, quo tamen modo datur in Christo, in quo gratia habitualis sequitur ut proprietas ad gratiam unionis.

Inst. Sufficit extranea natura, etsi suppositum sit secundùm se intraneum, ut sit subjectum capax filiationis adoptivæ per gratiam: Ergo. Prob. Ant. Natura extranea potest efficere quod suppositum quod secundùm se est intraneum suo principio: fiat ipsi extraneum & capax filiationis adoptivæ: Ergo. Prob. Ant. Natura intranea potest efficere quòd suppositum quod secundum se est extraneum principio cui naturà est intranea, fiat ipsi intraneum, & capax filiationis naturalis: Ergo à pari natura extranea, &c. Ant. patet in filiatione naturali Christi respectu Beatæ Virginis: Humanitas enim quia est intranea B. Virgini, unita Verbo facit Verbum intraneum B. Virgini & Filium ejus, licet tamen Verbum sit secundùm se & ante Incarnationem suppositum extraneum respectu illius & humanitatis.

R. N. Ant. ad probat. N. Ant. ad probat. N. Conseq. & paritatem. Disparitas est quòd ut suppositum quod est extraneum fiat intraneum, nihil debeat amittere de prædicatis positivis, sed tantùm quamdam privationem seu carentiam intraneitatis, quæ aufertur per adventum formæ intraneæ substantialiter illi unitæ: at verò ut suppositum quod est intraneum fieret extraneum, deberet amittere prædicata positiva & naturalia per quæ erat secundùm se intraneum, scilicet naturam habitam primò per se per generationem, sicque non maneret idem sed fieret aliud.

Res exemplo allato in instantia clarescit: Christus itaque est suppositum intraneum Patri Filiusque ejus naturalis per divinitatem secundum generationem æternam: Et idem suppositum ante Incarnationem erat extraneum respectu B. Virginis: Factâ autem Incarnatione, humanitas substantialiter illi unita facit illud per hanc intimam & substantialem unionem intraneum & quasi domesticum Matri, saltem ad terminandam generationem adeòque ad filiationem naturalem, absque eo quòd quidquam positivum amittat, sed *Quod erat permansit, & quod non erat assumpsit*, ita ut manserit simul intraneum Patri & Matri, absque ulla incompatibilitate. Si autem eadem humanitas quæ est extranea Patri, redderet etiam ipsum suppositum Patri extraneum, deberet ab illo auferre intraneitatem naturalem quam habet respectu Patris, seu id per quod est illi naturaliter & secundùm se intraneum, scilicet divinitatem per generationem æternam, quia esse intraneum & extraneum respectu ejusdem privativè opponuntur.

Obj. 3°. Si Christus non esset Filius Dei adoptivus, ideo maximè quia est Filius ejus naturalis: atqui hæc ratio nulla est: Ergo. Prob. Min. Filius naturalis in humanis potest adoptari à Patre pro-

prio, ut constat ex jure civili L. *Qui liberatus est ff. de adoptionibus*, ubi dicitur: *Qui liberatus est à patria potestate, honestè reverti non potest nisi adoptione:* Ergo. 2°. Si ideò Christus non posset esse Filius Dei adoptivus, quia est Filius naturalis, sequeretur quòd si Spiritus sanctus assumeret naturam humanam posset esse Filius adoptivus (non enim foret Filius naturalis) quod tamen non admittitur.

R. N. Min. Ad primam probat. Dico quòd jus istud civile Romanum, non attenderit in filiatione nisi jus ad hæreditatem: Undè filius qui excludebatur ab hæreditate, non censebatur secundùm hanc considerationem filius naturalis, sicque poterat adoptari saltem sensu improprio; meliùs enim diceretur restitui in jus quod amiserat. At nihil tale in Christo accidere potest, qui sivè quoad jus hæreditatis, sivè quoad personam intraneam semper est Filius Dei naturalis & proprius.

Ad secundam probat. N. Sequelam: Licèt enim quia Christus est Filius Dei naturalis, sit ratio sufficiens cur non sit Filius Dei adoptivus, non est tamen ratio sola; altera enim est ratio quòd sit persona intranea Deo & quòd ab intrinseco habeat jus ad hæreditatem, quod utrumque reperitur in Spiritu sancto.

Inst. Christus quatenus filius Virginis potuisset adoptari ab alio homine: Ergo & à Deo.

R. N. Ant. Quia si Christus ut filius Virginis consideretur ratione suppositi, habet titulo creationis jus ad omnia quæ homo possidet: Si in quantum homo consideretur, habet idem jus titulo Redemptionis; meruimus enim amittere omnia usque ad annihilationem per peccatum: *Adoptivus* autem juxtà Concilium Francoford. in lib. Sacro-syllabo, *Dicitur cui nihil à Patre videtur.*

Obj. 4°. Christus quatenùs homo non est Filius Dei naturalis: Ergo potest esse adoptivus. Prob. Ant. 1°. Ut Christus quatenùs homo foret Filius Dei naturalis, filiatio deberet uniri humanitati sub conceptu filiationis formaliter: atqui id fieri non potest, aliàs cùm filiatio sit formaliter relatio, constitueret humanitatem relatam: Ergo. Prob. 2°. Christus ut homo non potest dici Verbum aut imago Patris: Ergo nec filius ejus naturalis. 3°. Si Pater assumeret humanitatem, non foret Pater quatenùs homo, non enim quatenùs homo ullum filium generaret: Ergo nec filius quatenùs homo est filius naturalis.

R. D. Ant. ex dictis in probationibus Conclusionis: Christus quatenùs homo non est Filius Dei naturalis, si Ly *Quatenùs* importet humanitatem in recto, C. Falsum est enim quòd humanitas in Verbo sit Filius Dei naturalis; si Ly *Quatenùs* importet suppositum in recto, id est Verbum subsistens in natura humana, Subd. Non est Filius Dei naturalis, Tò *Quatenùs* sumpto reduplicativè, C. Ratio enim cur Christus sit Filius naturalis Patris, non est quia subsistit in natura humana: Tò *Quatenùs* sumpto specificativè, N. Ex eo enim quòd subsistat in natura humana non desinit esse Filius naturalis Dei: Undè verum est quòd subsistens in natura humana sit Filius Dei naturalis.

Hinc patet ad probationes. Ad primum non requiritur quòd Verbum uniatur humanitati formaliter sub conceptu relationis, ut sensu nostro Christus quatenùs homo sit Filius Dei naturalis: Sed sufficit quòd non repugnet illi esse Filium Dei naturalem ex eo quòd subsistat in natura humana. Quin imò dato quòd uniatur humanitati formaliter sub conceptu relationis, ut volunt quidam, non ideò tamen constitueret illam relatam, quia est hujus relationis incapax, sicut eadem ratione non constituit naturam divinam relatam, etsi illi uniatur sub conceptu relationis.

Ad secundum, R. Eodem sensu Christum quâ hominem posse dici Verbum & imaginem Patris, quo sensu dicitur Filius Dei naturalis: licèt tamen specialiori modo dicatur Filius, quia filiatio soli personæ convenit.

Ad tertium, Dico quod in hac hypothesi & hoc sensu, prima persona quatenus homo foret Pater æterni Verbi, sicut modo Christus est ejus Filius naturalis.

Obj. 5°. Ab auctoritate quorumdam Patrum Hilarius lib. 2. de Trinit. ait: *Ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur.* Cyrillus Alexand. Dialog. 3. dicit quòd sit *adoptatus nobiscum.* Aug. lib. de Prædest. Sanctorum cap. 15. Quòd gratiâ sit Filius Dei. Facundus Hermianensis quòd *adoptionem Filiorum susceperit.* Irenæus lib. 3. contrà Hær. cap. 21. *Propter hoc Verbum Dei homo & qui Filius Dei est, Filius hominis factus est, commixtus Verbo Dei ut adoptionem percipiens fiat Filius Dei.* S. Ildephonsus, Eugenius, Julianus Toletanæ Sedis Antistes in Missa Cœnæ Domini & in Missa de Ascensione, censuerunt Christum esse Filium Dei adoptivum, & ita censuisse traducuntur in Concilio Francoford. ubi dicitur: *Melius est credere testimonio Dei Patris de Filio suo quàm Ildephonsi vestri, etsi Ildephonsus vester in orationibus suis Christum adoptivum nominavit, noster Gregorius Pontifex Romanæ fidei in suis orationibus semper eum Unigenitum nominare non dubitavit*: Ergo.

R. Communi solutione Patres citatos plerumque usurpasse vocem adoptionis in impropria locutione, scilicet pro assumptione humanitatis ad personam Filii. Ita S. Th. interpretatur Hilarium, licet Alcuinus & Hincmarus in Præfatione libri de Prædest. contrà Gotteschalcum, legendum putent, *adoratur*, pro *adoptatur*. Ut ut sit, certum est Hilarium non agnovisse Christum Filium Dei adoptivum; dicit enim de Christo lib. 3. de fide. *Hic & verus & proprius est Filius, origine, non adoptione.* Et lib. 6. *Donavit adoptionis nomen plurimis, sed iste mihi Filius.* *Ib. ad 1.*

Primam interpretationem patitur locus Cyrilli, qui aliunde, ut omnibus notum est, duos Christos & duos Filios contrà Nestorium impugnavit, maxime hom. Paschali 8. in Epist. ad Acacium lib. 11. in Joan. & alibi.

Ad Aug. Dico nihil aliud velle quàm quòd sicut sine meritis quilibet fit Christianus, ita sine meritis habet iste homo quòd sit Christus. Patet ex Textu. *Ib. ad 2.*

Ad Facundum, dico intelligendum esse eodem modo ac Hilarium de locutione impropria.

Ad S. Irenæum, R. Quòd hæc verba *adoptionem percipiens* non referantur ad Christum, sed ad quemlibet fidelem, sic enim habet: *Propter hoc Verbum Dei homo & qui Filius Dei est, Filius hominis factus est commixtus Verbo Dei ut adoptionem percipiens* (scilicet homo quilibet alius à Christo) *fiat Filius Dei; non enim poteramus aliter incorruptelam & immortalitatem accipere, nisi adunati fuissemus incorruptelæ & immortalitati.* Idque magis patet ex versione Sirmundi quæ sic locum hunc reddit: *Propterea enim Verbum Dei est homo, ut homo Verbum capiens adoptionemque consecutus, Filius Dei efficiatur.*

Ad S. Ildephonsum & alios, R. Quòd cùm Elipandus in confirmationem suæ hæreseos eorum verba citaret, nec præsentes haberentur codices, ut de veritate allegationis constaret; responsum est à Patribus magis deferendum esse SS. Aug. & Greg. & similibus quàm Ildephonso, Eugenio & Juliano, si tamen vera essent quæ adferebantur ab Elipando. Hæc autem non esse vera maximè quoad Ildephonsum constat ex ejus libris adversùs eos qui disputabant de perpetua virginitate Mariæ ubi sic habet: *Non ergo illum ut cæteros adoptio Filios Dei fecit Filium, sed divinitatis natura illum in proprium Dei Filium exaltavit.*

Petes 1°. Utrum Christus ut homo sit Filius naturalis totius Trinitatis?

R. Negativè. Prob. 1°. Auctoritate Concilii Toletani secundi, in quo ex Augustino dicitur hæc verba: *Hic est Filius meus dilectus*, esse de Patre æterno intelligenda, additque Concilium: *Inf. q. 32. a. 3.*

dVe-

Neque enim Jesus, etiam Spiritus sancti Filius, aut suus etiam Filius credi aut intelligi potest.

Prob. Ratione: Licèt non omnis genitus sit Filius, ut dictum est, omnis tamen Filius est genitus: Generatio autem maximè perfecta & ad filiationem requisita est origo viventis à vivente in similitudinem naturæ vi ipsius generationis: atqui Christus sub quavis ratione non procedit à tota Trinitate in similitudinem naturæ: Ergo. Prob. Min. In Christo potest attendi vel suppositum, vel natura humana, vel unitum seu compositum ex utroque: atqui quoad suppositum seu personam, fide certum est generari à solo Patre; quoad humanitatem etiam plusquam certum est non procedere à tota Trinitate in similitudinem naturæ: Neque etiam, ut patet, ut compositum seu unitum: Ergo. Undè hoc compositum *Christus* est quidem factum à tota Trinitate, non tamen genitum. Hinc D. Th. loco cit. ait: *Nullo modo debet dici Christus Filius Spiritus Sancti, neque totius Trinitatis;* adde neque etiam sui ipsius.

Dices: Prolatio horum verborum: *Hic est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui*, cùm sit actio ad extrà, competit toti Trinitati: Et ità hanc vocem *complacui* intellexit Hadrianus I. Idem dic de traditione Filii in his verbis Rom. 8. *Qui etiam proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum.*

R. Concil. Toletanum, ut dictum est, cum Aug. & Hieronymo priora verba Patri ut soli loquenti adaptare & appropriare, licet non negemus hanc locutionem, quatenus est effectus ad extrà, à tota Trinitate produci. Hadrianus autem solum vult totam Trinitatem reipsà complacuisse in Filio, non negat tamen solum Patrem dixisse *complacuit* nec usquam probari potest ex illius verbis totam Trinitatem esse Patrem Christi.

Ad secundam auctoritatem, similiter fateor totam Trinitatem reipsà tradidisse Christum, quia est actio ad extrà; sed tamen de solo Patre hîc dicitur quòd illum tradiderit, sicut solo respectu illius dicitur quòd sit Filius.

Petes 2°. Utrum Christus ut homo sit Filius naturalis B. M. Virginis?

R. Affirmativè, ita ut tamen Filiatio in Christo sit tantum relatio rationis. Prima pars patet, tùm quia dicitur sæpè in Scriptura Christum esse Filium hominis, tùm quia B. Virgo est verè Mater Christi: Tùm tandem quia Christus ut homo procedit à B. Virgine ut à vivente in similitudinem naturæ, ejusque generatio terminatur ad suppositum Christi supplens vices suppositi humani.

Patet etiam secunda pars; quia suppositum Christi quod est divinum & solum subjectum capax filiationis, non est capax relationis realis ad creaturam: Unde dicitur Filius B. Virginis, eo sensu quo Deus dicitur creator.

✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦

DISSERTATIO XXII.

De Prædestinatione Christi.

D. Th. Q. 24.

ARTICULUS I.

Utrum Christus sit prædestinatus & ad quid?

Hic q. 24. a. 1. 0. Ibid. Dico 1°. Christus est prædestinatus.

Prob. Prædestinatio propriè accepta est Dei præordinatio ab æterno, de his quæ per gratiam facturus est in tempore: atqui per gratiam unionis factum est in tempore quod homo esset Deus & Deus homo, & hoc est Christus. Nec potest dici quòd Deus ab æterno non præordinaverit se facturum in tempore, quia sequeretur quòd divinæ menti aliquid de novo accideret: Ergo.

Dices: Christus non dicitur simpliciter factus: Ergo nec prædestinatus.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd prædestinatio cùm significet actum animi interiorem, faciat subjectum accipi formaliter; Christus autem formaliter sumptus est subsistens in duabus naturis: At verò *factum esse* applicat suum significatum subjecto materialiter sumpto: Christus autem materialiter sumptus est persona Christi. Porrò verum est Christum ut subsistentem in duabus naturis esse prædestinatum, at falsum personam Christi esse factam. Consule Solutionem Objectionis contrà sequentem conclusionem.

Dico 2°. Christus ut homo prædestinatus est primariò & principaliter ad filiationem Dei naturalem, secundariò tantùm ad visionem beatificam cæteraque dona supernaturalia ipsi collata. Ib. a. 2. 0.

Prob. 1°. Ex Apost. ad Rom 1. *Qui factus est ei ex semine David secundùm carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute*, &c. In qua auctoritate, licèt à Græcis Chrysostomo, Theophilacto, &c. intelligatur *prædestinatus*, prout idem est ac *declaratus* Filius Dei, Augustinus tamen lib. de prædest. Sanct. cap. 15. quem sequitur S. Thomas hîc ad 3. convenientiùs intelligit, retentâ usitatiore significatione Scripturæ, pro eo quod est destinare, definire, statuere, ita ut sensus sit, *Qui* (Filius) *factus ex semine David secundùm carnem prædestinatus est Filius Dei*, sivè ut sit Filius Dei verus & naturalis; *in virtute*, id est in potentia & majestate veri Filii Dei; *secundùm Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri*, id est ut haberet Spiritum sanctificantem nos, quod post Resurrectionem Christi ex mortuis maximè declaratum est. Undè Aug. loco citato: *Prædestinatus est Jesus ut qui futurus erat secundùm carnem Filius David, esset in virtute Filius Dei.*

Prob. 2°. Ratione: Christus ut homo prædestinatus est ad id quod ipsi ut homini convenit in tempore ex gratia: Atqui Christo ut homini convenit in tempore per gratiam unionis esse Filium Dei naturalem: Ergo. Maj. patet ex notione prædestinationis data suprà. Min. etiam constat, licèt enim personæ Christi ut subsistenti in natura divina, naturale sit esse Filium Dei naturalem, non tamen est ei naturale secundùm naturam humanam: Id magis elucidabitur ex Sol. Object.

Prob. secunda pars conclusionis, scilicet quòd primariò prædestinatus sit ad filiationem Dei naturalem, & secundariò tantùm ad beatitudinem, &c. Ad id primariò & principaliter Christus ut homo est prædestinatus quod primò & principaliter uit intentum in decreto ejus prædestinationis & ex illo in tempore subsecutum: atqui primum & principale donum intentum & collatum Christo est filiatio Dei naturalis: Primum quidem, quia ex illo Beatitudo & alia sequuntur & ipsi debentur, principale, quia majus est esse & fieri Deum quàm frui Deo: Ergo.

Obj. Subjectum prædestinationis seu persona quæ prædestinatur non debet involvere essentialiter terminum ejusdem prædestinationis: Atqui Christus ut homo includit in suo formali conceptu filiationem Dei naturalem quam dicimus terminum prædestinationis Christi: Ergo. Patet Maj. Quia terminus prædestinationis est id ad quod tendit & pervenit subjectum prædestinationis, nihil autem tendit aut pervenit ad seipsum, sed ad aliquod posterius à se distinctum: Et ideò homo, v.g. non dicitur prædestinari ad animam rationalem quam essentialiter involvit, sed ad gloriam ad quam transmittitur. Min. etiam constat; quia Christus ut homo importat essentialiter suppositum Filii naturalis Dei: Christus enim ut homo est Verbum, seu secunda persona Trinitatis, quatenùs distinguitur à prima & tertia, ut subsistens in humanitate: Ergo. Non levis est hæc difficultas, in cujus solutionem varios dicendi modos excogitaverunt Auctores, quibus relictis, utpote quia magis implicant quam expediunt difficultatem.

R. simpliciter D. Maj. Subjectum prædestina-

 tio-

tionis non debet essentialiter involvere terminum prædestinationis ejusdem secundùm eandem rationem, secundùm quam est subjectum, C. Secundùm diversam rationem, N. Similiter ad Min. Christus ut homo includit in suo conceptu formali filiationem Dei naturalem secundùm eam rationem secundùm quam est subjectum prædestinationis, N. Secundùm aliam rationem, C. Undè N. Conseq. Itaque Verbum ut subsistens in humanitate seu ratione humanitatis est subjectum prædestinationis Christi, ita ut subjectum *quod* sit Christus seu hic homo, subjectum *quo* ipsa humanitas: Terminus autem *qui* Filius Dei naturalis, terminus *quo* filiatio Divina: Ideòque subjectum *quo* & terminus *quo* realiter distinguuntur, subjectum *quod* & terminus *qui* formaliter seu virtualiter distinguuntur, idemque Christus secundùm diversam rationem est subjectum & terminus prædestinationis, subjectum ratione humanitatis, terminus ratione filiationis Divinæ. Id autem sufficere ut Christus quatenùs homo dicatur prædestinatus Filius naturalis Dei, patet, tùm à ratione, tùm à paritate. A ratione; quia prædestinatio cùm sit actus mentis, sicut præscindere potest ea quæ sunt conjuncta, ità potest præcisè concipere hunc hominem ut in humanitate subsistentem & ordinare ut sit Filius Dei: Ex qua ratione infert S. Doctor hìc a. 1. ad 3. quòd licèt possit dici quòd Christus ut homo sit prædestinatus Filius Dei, non potest tamen dici quòd Christus ut homo factus sit Filius Dei, quia nempè esse factum convenit personæ, non secundùm præcisionem mentis ut *prædestinari*, sed secundùm quod est à parte rei; persona autem Christi (quam importat Ly *Christus*) ut est à parte rei, non est facta Filius Dei in tempore sed sic erat ab æterno. A paritate; sicut enim inter Christum ut hominem & ipsum ut Deum invenitur sufficiens distinctio ad rationem satisfacientis & creditoris, merentis & præmiantis, quidni sufficeret formalis seu virtualis distinctio inter Christum ut hominem & ipsum ut Filium Dei naturalem, ut quatenùs homo sit subjectum quod prædestinatur ad esse Filium Dei naturalem ut ad terminum *qui*, maximè cùm intercedat realis distinctio inter subjectum *quo*, quod est humanitas, & terminum *quo* qui est filiatio.

Inferes: Ergo meliùs diceretur humanitatem esse prædestinatam ad filiationem Dei.

Ib. a. 1. ad 2. R. N. Illationem: Quia secundùm hoc locutio Apostoli esset impropria propter duo: 1°. quidem ratione communi. Non enim dicimus naturam alicujus prædestinari, sed ipsum suppositum: quia prædestinari est dirigi in salutem, quod quidem est suppositi agentis propter beatitudinis finem. 2°. Ratione speciali; quia esse Filium Dei non convenit naturæ humanæ: est enim hæc falsa, humana natura est Filius Dei.

Inferes iterùm: ergo saltem poterit dici quòd Christus ut subsistens in natura Divina sit prædestinatus ut sit Filius hominis, sicut dicitur quòd ut subsistens in natura humana, sit prædestinatus ut sit Filius Dei.

Ib. a. 2. ad 3. R. N. Paritatem: quia gratia non est facta Filio Dei ut esset homo, sed potiùs humanæ naturæ ut Filio Dei uniretur: Undè magis propriè potest dici quòd Christus secundùm quod homo, est prædestinatus esse Filius Dei, quàm quòd Christus secundùm quod est Filius Dei sit prædestinatus esse homo.

Inst. contrà primam & principalem solutionem: Christus ut homo ità in conceptu suo formali importat filiationem Dei, ut ab illa non possit præscindi: Ergo. Christus ut homo non potest esse subjectum prædestinationis ad filiationem Dei. Prob. Ant. Christus ut homo subsistit subsistentiâ Verbi prout distinguitur à subsistentia Patris & Spiritùs sancti; aliàs Pater & Spiritus sanctus dicerentur incarnati: atqui subsistentia Verbi distinguitur ab aliis subsistentiis ex conceptu relationis per quam constituitur formaliter Filius: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Min. Subsistentia Verbi ab aliis subsistentiis Divinis distinguitur ex conceptu relationis implicitè importatæ, C. Explicitè importatæ, Subdistinguo: Inadæquatè, C. Adæquatè, N. Itaque subsistentia Verbi, prout distincta ab aliis, triplici munere gaudet: 1°. Verbum genitum constituit sub munere passivæ generationis: 2°. personam sub munere formæ hypostaticæ: 3°. Filium sub munere relationis; ut duo prima munia exercens distinguitur ab aliis subsistentiis Divinis, equidem ratione relationis, non tamen ut formaliter & explicite importatæ, sed implicitè tantùm, quatenùs sub illis prioribus muneribus, hoc tertium exigit & involvit: sic igitur in ordine ad Christum hominem, subsistentia Verbi, 1°. constituit eum in ratione personæ sub munere formæ hypostaticæ. 2°. Humanitatem unit cum Divina natura, prout existit in Verbo per æternam generationem. 3°. Unit cum eadem natura Divina prout existit in Verbo ut relato relatione filiationis. Undè Christus ut homo constitutus per filiationem sub munere subsistentiæ, quo, ut dictum est, sufficienter distinguitur à cæteris subsistentiis Divinis, est subjectum prædestinationis ad filiationem sub munere relationis.

Dices: Concilium Tolet. secundum in professione fidei habet Christum, nec factum, nec prædestinatum esse: Ergo.

R. Concilium loqui de Christo ut Deo: undè statim subdit: *Per hoc tamen quòd de Maria Virgine natus est & natus & factus & prædestinatus esse credendus est.*

ARTICULUS II.

An & quomodò Prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis?

Quæstio hæc non procedit de prædestinatione nostra prout est actus Dei; nullus enim ità *Ib. a. 3. & a. 6.* insanus est ut existimet actum Divinum causari ab alio, cùm unico actu simplicissimo à se indistincto Christum in nos prædestinaverit. Sed de prædestinatione ex parte objecti seu termini.

Dico: Prædestinatio Christi est causa exempla- *Ibid.* ris, finalis & efficiens moralis seu meritoria Prædestinationis nostræ. Est expressè D. Th. a. 3. quoad primam partem: Implicitè quoad secundam & tertiam art. 4.

Prob. prima Pars: Prædestinatio nostra potest *Ib. a. 3. o.* considerari, vel secundùm bonum ad quod prædestinamur vel secundùm modum consequendi istud bonum: atqui utroque modo prædestinatio Christi est exemplar prædestinationis nostræ: Ergo. Prob. Min. Quoad primum: Christus prædestinatus est ad filiationem Dei naturalem, nos ad filiationem adoptivam quæ est quædam participata similitudo filiationis naturalis, juxtà illud Rom. 8. *Quos præscivit.... hos prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui.* Quoad secundum: Natura humana in Christo nullis præcedentibus meritis unita est Filio Dei, ità & nos nullis præcedentibus meritis nostris accipimus de plenitudine gratiæ Christi: Hinc Aug. de prædest. Sanct. cap. 15. *Est præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ Christus Jesus.*

Observandum tamen prædestinationem Christi esse nostræ exemplar heterogeneum & diversæ rationis, tùm ratione termini qui excedit terminum nostræ, tùm ratione modi; prædestinationem enim Christi nulla præcesserunt merita de condigno, nostram præcesserunt merita Christi, etsi non nostra, ut dicemus modò.

Prob. secunda Pars: Esto Deus priùs voluerit voluntate antecedente salutem omnium, & in hunc finem Christum prædestinaverit, posteriùs tamen voluit voluntate consequenti quorumdam electionem efficacem, quæ est prædestinatio, propter gloriam Christi; patet ex dictis de motivo Incarnationis: aliundè, ut modò dicebamus, Christus est exemplar nostræ prædestinationis; item ut alibi diximus,

caput

caput nostrum. Porrò non Archetypus ad Apographum, nec caput ad membra, sed è contrà Apographum ad Archetypum, membra ad caput seu ad finem ordinantur. Hinc illud Apostoli 1. Cor. 3. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei.* Et Trid. sess. 6. cap. 7. definit causam finalem justificationis nostræ esse gloriam Dei & Christi: Eadem autem est ratio de prædestinatione.

Prob. tertia Pars: Christus meruit omnes effectus prædestinationis nostræ, ut probavimus suprà dùm de merito Christi art. 3. Ergo & ipsam prædestinationem nostram, ut est actus divinæ voluntatis, non equidem entitativè sumptus, sic enim est ipsemet Deus, sed sumptus secundùm liberam terminationem activè consideratam. Conseq. patet ex differentia quæ est inter causam physicam & moralem, quòd illa immediatè in effectum exerceat suam causalitatem, ista verò non immediatè circà effectum, sed circà affectum efficientis, ipsum alliciendo & inclinando in effectum.

Confir. Merita Christi fuerunt prævisa & prædestinata à Deo antequam homines prædestinaret, ut diximus, dùm de motivo Incarnationis: Ergo congruum erat dignitati & officio Redemptoris ut moverent Deum ad prædestinandos homines. Hinc Apost. ad Ephes. 1. *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cælestibus in Christo*, id est per Christum seu per merita Christi, secundùm omnes interpretes; potissima autem hominis benedictio est ejus prædestinatio. Prosequitur Apost. *Sicut elegit nos in ipso antè mundi constitutionem ut essemus Sancti.... Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum.*

Hanc autem partem intellige etiam de prædestinatione comparativa, quatenùs est acceptatio seu electio, non aliquorum tantùm vagè, sed istorum in particulari præ aliis. Id ipsum probat ratio facta: Et declarat ipse Christus alloquens Discipulos his verbis Joan. 15. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos:* Quæ verba Aug. de prædest. Sanct. cap. 19. & de corrept. & grat. cap. 7. intelligit de electione, non solum ad gratiam Apostolatûs, sed etiam ad gloriam & regnum æternum dicens ultimo loco citato: *Illos ergo elegit ad obtinendum regnum suum.* Similiter S. Th. ad Ephes. 1. lect. 1. Et ibi agitur de prædestinatione comparativa aliquorum determinatè, scilicet Apostolorum seu Discipulorum præ aliis.

Dices 1°. Prædestinatio nostra est ità gratuita & ex mero Dei beneplacito pendens, ut Apostolus ad eam gratuitatem efficaciùs explicandam utatur exemplo luti in manu figuli, illud vel in vas honoris, vel in vas contumeliæ pro beneplacito efformantis; Augustinusque de Prædest. Sanct. cap. 15. dicat ità esse gratuitam sicut ipsam prædestinationem Christi, quam nulla merita præcesserunt: Ergo.

R. Prædestinationem nostram in Scriptura & Patribus dici gratuitam respectivè ad nos, non respectivè ad Christum: Nec id obstat quin semper fuerit gratuita & pendens ex beneplacito Dei, non enim Christus hos aut illos elegit seu petiit & meruit eligendos, nisi dirigente & movente voluntate Patris: Proindèque semper stat totum negotium salutis primordialiter reduci in divinæ voluntatis beneplacitum gratuitum. Et ratione hujus primordialis voluntatis moventis & dirigentis Christum in electione Prædestinatorum, dicit Christus Patri de Prædestinatis Joan. 17. *Tui erant*, addit: *Et mihi eos dedisti*, movendo scilicet voluntatem meam ad hos, meritorum oblatione præ aliis eligendos. Vel, *Eos dedisti mihi* in tempore, quos elegeras ab æterno intuitu meritorum meorum.

Dices 2°. Merita Christi sunt effectus prædestinationis nostræ: Ergo non causa meritoria; ut enim alibi dictum est, principium meriti non cadit sub merito. Prob. Ant. Merita Christi sunt media efficaciter conducentia ad salutem & prædestinationem nostram: Ergo sunt ejus effectus. Prob. Conseq. Volitio medii efficaciter conducentis ad finem est effectus volitionis finis & ab illa imperatur: Ergo.

R. N. Ant. ad Probat. N. Ant. Ad rationem enim medii non sufficit quòd efficaciter conducat ad finem, alias Deus qui est primus motor, omnia attingens à fine usque ad finem, foret medium, quod est absurdum, sed requiritur quòd supponat amorem finis & ex illius intentione imperetur: Merita autem Christi prædestinata sunt, si non antè voluntatem antecedentem salvandi omnes homines, saltem ante voluntatem consequentem salvandi efficaciter aliquos, quæ voluntas consequens est prædestinatio & prædestinatorum electio. Ideòque licèt merita Christi possint dici media salutis volitæ per voluntatem antecedentem, non tamen volitæ per voluntatem consequentem; ut sic enim ipsa salus seu prædestinatio nostra est medium ad gloriam Christi priùs prædestinati ordinatum, ut diximus dum de motivo incarnationis.

* *

DISSERTATIO XXIII.

De Adoratione Christi & cultu Imaginum.

D. Th. Q. 25.

ARTICULUS I.

Prænotamina ad totam Dissertationem.

Nota 1°. nomen adorationis derivari, vel ab *Ador* quod est species frumenti in Sacrificiis adhiberi soliti, vel à præpositione *Ad* & verbo *Oro*, quia oratio ut plurimùm comitatur, præcedit, vel sequitur adorationem. At verò secundùm vocis significationem adoratio *Est honor exhibitus alteri propter superiorem ejus excellentiam in protestationem nostræ ergà illum submissionis.* Undè minus latè patet quàm honor, honoratur enim æqualis, at non nisi superior adoratur.

Nota 2°. Adoratio tres actus complectitur: 1°. Actum intellectus quo excellentiam alicujus apprehendimus. 2°. Actum voluntatis quo nos illi interius inclinamur & aliquid actu interiore facimus, vel volumus facere actu exteriore in protestationem ejus excellentiæ & nostræ ad eum subjectionis: Non enim, quod advertas, solo actu exteriori, sed & interiori perficitur adoratio, ità quippe Angeli adorant. 3°. Actum exteriorem, scilicet signum aliquod exterius protestativum excellentiæ & nostræ submissionis, ut genuflexionem, incurvationem, inclinationem capitis, &c. Secundus actus est maxime proprius & essentialis adorationi; primus enim potest esse sine adoratione, & tertius cum irrisione; licet tamen si procedat ex Religione dirigente, sit etiam vera adoratio.

Nota 3°. Adorationem ratione excellentiæ propter quam exhibetur, dividi analogicè in tres species. Alia enim est excellentia divina cui respondet prima species cultûs seu adorationis, quæ dicitur à Theologis *Latria:* Alia excellentia creata naturalis, puta potentia, scientia, bonitas, &c. cui respondet secunda species adorationis quæ dicitur cultus seu observantia civilis: Alia est excellentia creata supernaturalis, ut sanctitas, dona supernaturalia, &c. cui respondet tertia species adorationis quæ à Theologis vocatur *Dulia*: Et quia inter sanctas creaturas maximè præcellit Mater Dei, illi tribuitur à Theologis *Hyperdulia*, id est præstantissima Dulia. Sed quia excellentia dicitur analogicè tantùm de Deo & de creaturis, ità etiam adoratio dicitur analogicè de cultu Dei & creaturarum, sivè de Latria & Dulia.

Nota 4°. has adorationes seu cultûs species quoad actus interiores optimè distingui. Latria enim est summa voluntatis prostratio & inclinatio cum apprehensione infinitæ excellentiæ, Dei scilicet

licet ut primi principii & ultimi finis. Cultus civilis est longè minor voluntatis inclinatio cum apprehensione certa excellentiæ humanæ. Dulia est media quædam voluntatis inclinatio cum apprehensione excellentiæ plusquam humanæ & minus quàm divinæ.

Quantùm verò ad actus exteriores, non ità facilè, distinguuntur, excepto enim Sacrificio & iis quæ ad ipsum referuntur, ut Templis, Altaribus, Sacerdotibus, &c. (voluit enim Deus sibi soli offerri Sacrificium, juxtà illud Exod. 22. *Qui immolat Diis occidetur, præterquàm Domino soli.*) omnes ferè alii actus sunt communes omni cultui Dei & Creaturæ, Latriæ, Duliæ observantiæ civili, ut v. g. genuflexio, incurvatio, inclinatio capitis, prostratio, &c.: Sic Abraham eodem actu incurvationis usque ad terram adoravit Deum Genes. 17. Angelos Genes. 18. & Homines Genes. 23. Undè distingui non possunt nisi ex intentione.

Potest autem sivè Latria, sivè Dulia dupliciter considerari vel quoad actum quo colimus Deum aut Sanctos, vel quoad habitum & est specialis virtus, scilicet Religio, quando est de Deo; licèt enim vagetur per actus omnium virtutum etiam Theologicarum, attendit tamen in eis specialem rationem, scilicet cultum Dei, cùm è contrà virtutes Theologicæ habeant Deum ipsum pro objecto immediato.

Nota 5°. hæc nomina *Latria* & *Dulia* esse voces græcas idem omninò significantes, scilicet *Servitutem*, neque in lingua Hebræa seu Latina ullum esse vocabulum quo designetur cultus solius Dei, quòd Augustinus notavit de lingua Latina 10. de civit. cap. 1. Hinc est quòd Patres vocabula *Adorationis & Religionis* nunc tribuant creaturis, nunc ipsis denegent.

Attamen quamvis hæc vocabula *Latria* & *Dulia* secundùm privatam eorum institutionem, non sint propria Dei vel Sanctorum cultui, usu tamen Theologorum effectum est ut *Latriâ* significaretur cultus Dei, *Duliâ* cultus Sanctorum, *Hyperduliâ* cultus B. V. Mariæ.

Nota 6°. adorationem in communi iterùm dividi in adorationem absolutam & relativam: absoluta est quando res adoratur propter seipsam, id est propter excellentiam propriam & intrinsecam: adoratio relativa est quando res adoratur propter aliud scilicet propter excellentiam quæ est in alia persona ad quam habet habitudinem, puta vel quia illam repræsentat, vel quia illam tetigit, &c.

Priori modo est adorabilis creatura rationalis tantùm, quia illa sola est capax honoris & excellentiæ honorabilis, potest tamen etiam adorari cultu relativo. Posteriori modo autem scilicet adoratione relativa sunt adorabiles res etiam inferioris ordinis, quia cùm adorentur propter aliud, adoratio non sistit in illis, sed redundat in personas propter quas adorantur.

Porrò non est necessaria ista divisio in adorationes realiter distinctas: Unica enim & eadem adoratione adoratur Christus & ejus imago, ità tamen quòd respectu Christi sit absoluta, respectu Imaginis, relativa. His notatis ceu præambulis ad totam hanc Quæstionem, sit

ARTICULUS II.

Utrùm una eâdemque adoratione sit adoranda Christi divinitas & ejus humanitas?

Dico 1°. Fide certum est hunc hominem, designato Christo, adorari cultu latriæ. Patet, quia hic homo, designato Christo, supponit pro persona divina subsistente in natura humana, personæ autem divinæ in quacumque natura subsistat debetur latria. Hinc Joan. 5. v. 23. dicit de seipso Deo & homine: *Ut honorificent filium sicut honorificant Patrem: Qui non honorificat filium, non honorificat Patrem qui misit illum.* Hæc Conclusio magis firmabitur ex sequenti: Unde

Dico 2°. Eâdem adoratione latriæ adoranda est divinitas Christi & ejus humanitas. *Hic q. 25. a. 1. & 2. o.*

Prob. 1°. ex Conciliis: Synodus quinta generalis can. 9. dicit: „Si quis.... sic Christum adorat, sed non unâ adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne, sicut ab initio „ Ecclesiæ traditum est, anathema sit." Item anathema iteratur in Synodo Lateran. sub Martino I. act. seu Secretario 4. Septima Synodus act. 5. „cum „ adoratur Christus non separatur humanitas à divinitate, sed utraque ut unum adoratur latriâ." Huc facit quod definit Concil. Trid. Sess. 13. can. 6. de adoratione Christi in Eucharistia.

Prob. 2°. ex Patribus: S. Damascenus lib. 3. de fide cap. 8. „ Unus igitur est Christus Deus perfectus & homo perfectus, quem adoramus cum „ Patre & Spiritu unâ adoratione cum immaculata carne ejus." Et lib. 4. cap. 3. „ Non dicimus „ quòd carnem adoramus nudam: Sed carnem „ Dei, id est incarnatum Deum." S. Cyrillus lib. ad Reginas paulò post initium: „ Confitemur..... „ unam naturam Dei Verbi incarnatam & admirabilem cum carne sua unâ adoratione." Idem docet Ambros. lib. 3. de Spiritu sancto cap. 12.

Prob. 3°. Ratione: Propriè honor exhibetur personæ seu toti rei subsistenti, non enim dicimus quòd manus hominis aut pes honoretur, sed homo: Etsi quandoque contingat quòd dicatur honorari manus vel pes alicujus, hoc non dicitur eâ ratione quòd hujusmodi partes secundum se honorentur, sed quia in istis partibus honoratur totum seu homo: atqui humanitas constituit unum totum subsistens, idemque esse personale cum Verbo: Ergo unà cum Verbo partialiter terminat eandem, quæ ipsi defertur, adorationem latriæ. *Ib. a. 1.*

Confir. Quando adoratur persona, eâdem simul adoratione adorantur omnia quæ sunt in illa ut aliquid ejus, maximè si eidem esse & eidem subsistere communicant, quamvis non sint adorationis causa: atqui, ut modò dicebamus, humanitas est in Verbo ut aliquid ejus, est enim illius natura, non minùs quàm natura Petri est illius, eidem esse eidemque subsistere communicans: Ergo. Patet Maj. ex usu: Quando v. g. honoramus aliquem virum propter excellentiam animæ ejus, quæ sanctitate & dotibus eximiis sivè supernaturalibus, sivè etiam naturalibus ornatur, licèt anima sit tota honoris exhibiti causa & non corpus, non tamen soli animæ exhibetur, sed toti composito adeòque & corpori: Ergo.

Ex his colliges 1°. humanitatem Christi, seu Christum ut hominem non dici adorari latriâ per communicationem idiomatum tantùm, sicut dicitur omnipotens, æternus, &c. sed ità quòd humanitas sit reverà res adorata.

Colliges 2°. hanc adorationem humanitatis non debere dici relativam, sicut ea quæ defertur imagini Christi, sed propriam & absolutam, quia adoratur persona cujus est natura, totum cujus est pars, adeòque, ut dictum est, ipsa ut pars totius adorati terminat etiam adorationem, secundariò tamen & minùs principaliter, quia adoratur non propter seipsam sed propter Verbum conjunctum, ad quod ideo primariò & principaliter terminatur adoratio.

Hæc omnia clarè exprimuntur in his quæ in prima Synodo Nicæna definita sunt adversùs Paulum Samosat. relata in Concil. Ephes. part. 3. cap. 6. „ Confitemur Dominum nostrum Jesum Christum..... Totum adorabilem etiam cum corpo- „ re sed non secundùm corpus adorabilem: To- „ tum adorantem etiam cum divinitate, sed non „ secundùm divinitatem adorantem: Totus quippè ergo est Deus etiam cum corpore, non se- „ cundùm corpus: Totus adorandus etiam cum „ corpore, non propter corpus.

Colliges 3°. Humanitatem Christi posse dici coatora-

adorari cum divinitate, ut docet Epiphanius: Non tamen Christum quà hominem coadorari, quia homo significat personam, & *coadorari* junctum personis importat distinctionem personarum. Ità Cyrillus in Scholiis de Incarnat. cap. 26. & Concil. Ephes. can. 8.

Dices 1°. Soli Deo debetur adoratio latriæ: atqui humanitas Christi quantumvis Deo conjuncta neque Deus est, neque æqualem habet cum Deo excellentiam: Ergo illi non debetur adoratio latriæ.

R. D. Conseq. Ergo illi non debetur adoratio latriæ propter seipsam, C. Conseq. Propter divinitatem substantialiter conjunctam, N. Hoc enim ipso quo non adoratur propter seipsam, sed propter divinitatem, ità ut divinitas sit tota ratio adorandi, verum est dicere quòd solus Deus adoretur latriâ, sitque una & eadem utriusque adoratio, quia una & eadem est in utraque adorandi ratio, nempè una & eadem excellentia adorabilis quæ est divinitas.

Dices 2°. Damascen. orat. 1. de Imaginibus pag. 5. dicit: „ Non materiam sed materiæ au„ ctorem adoro.... materiam per quam salus mi„ hi parta est, colere non desinam, non tamen „ ut Deum: " Ergo.

R. neque in nostra sententia materiam seu humanitatem adorari ut Deum, Deus enim adoratur propter seipsum, & humanitas propter Deum, adeòque non eodem modo.

Ib. a. 2. o. & ad 1. Dico 3°. Humanitas secundùm se sumpta & ut per intellectum præcisa à Verbo potest adorari cultu inferiori ob perfectiones suas creatas, v. g. ob gratiam habitualem, dona Spiritûs sancti, &c.

Ratio est: Quælibet excellentia potest esse ratio ob quam exhibeatur cultus proportionatus: atqui in humanitate Christi præter divinitatem ei communicatam reperitur excellentia inferior orta ex gratia habituali & donis supernaturalibus: Et cùm ista excellentia sit superior quâlibet excellentiâ Sanctorum, ita etiam debetur ipsi superior adoratio scilicet hyperdulia.

Confir. Humanitas sic præcisa potest amari & laudari: Ergo & adorari.

Dices 1°. Modo dicebamus soli personæ, seu toti rei subsistenti propriè honorem deferri: atqui humanitas Christi sic præcisa, neque est persona neque totum subsistens: Ergo illa ut sic præcisa non potest adorari.

Ibid. o. R. D. Conseq. Ergo illa sic præcisa non potest adorari, ita ut sit sola res adorata, C. Conseq. Ita ut sit sola ratio adorandi, N. Hoc enim solùm intendimus quòd humanitas præcisa à Verbo sit sola & tota ratio adorationis hyperduliæ, quæ tamen terminatur ad personam seu totum subsistens ut ad rem adoratam. *Ità quòd*, inquit S. Doct. o., *una & eadem persona Christi adoretur adoratione latriæ propter suam divinitatem, & adoratione duliæ propter perfectionem humanitatis.*

Inferes: Ergo hic homo Christus adoratur duabus adorationibus, quod passim damnant Concilia & Patres, ut patet ex secunda Conclusione.

R. D. Illatum: Ergo Christus adoratur duabus adorationibus in una persona, C. In duplici persona, N. Et hoc ultimum dumtaxat damnant Concilia & Patres; agunt enim contrà Nestorianos & alios hæreticos qui cùm ponerent in Christo duas personas, etiam duabus adorationibus necessariò adorandum esse asserebant; ità quòd sicut in quantum Deus nullo modo posset adorari duliâ, sic in quantum homo non posset adorari latriâ, ideòque non posse dari unica adoratio, quâ simul adoraretur divinitas & humanitas, seu Deus homo. Contrà hunc errorem igitur definiunt Concilia & Patres dari unicam adorationem latriæ quâ simul & adoratur & adorari debet divinitas & humanitas, Christus quâ homo & quâ Deus. Utrùm autem præter istam adorationem sit alia quâ possit adorari humanitas ratione propriæ perfectionis, non negant Patres.

Repones: Quod est dignum superiori honore, indecenter colitur inferiori: sic Ludovicus XV. qui simul est Rex & Dux, inconvenienter honoraretur ut Dux tantùm: Ergo.

R. D. Ant. Quod est dignum superiori honore indecenter colitur inferiori, si superior ei denegetur vel expressè vel virtualiter, puta quia diu differtur, vel inferior honor ità exhibetur ut videatur excludi superior, C. Secùs, N. Id ipsum evincit exemplum Regis qui alio modo honoratur in solio sedens, alio in Palatio domestico conversans, qui alia jura, alias honoris significationes exigit ut Dux Burgundiæ v. g. quàm ut supremus totius Regni Monarcha. Et numquid Rex gestiret honorari & laudari ut miles singularis in bello ob heroïca facinora, modò non denegetur honos aliundè debitus regiæ dignitati?

Insuper latum est discrimen; quòd, quia homines vident quæ parent, Reges possint & soleant præcipuum sibi debitum honorem exigere, ad dignitatis suæ securitatem: Deus autem scrutatur corda: Undè diversos adorationis motus ex diversa consideratione ortos non despicit?

Nota: Quod D. Th. in fine o. art. 2. dicit latriam deberi Deo Patri propter deitatem, & duliam propter Dominium quo gubernat creaturam, non sic est intelligendum quasi Deus Pater duplici cultu specie distincto debeat adorari, superiori latriæ ut Deus, inferiori duliæ ut Dominus; dulia enim hîc non sumitur pro specie distincta contrà latriam, sed pro dulia communiter sumpta ad species duliæ & latriæ, sicut dispositio est genus ad dispositionem & habitum, ut rectè notat Cajet. hic: Sed sensus est quod licèt Patri, ut Deus est, conveniat cultus latriæ, qui est ipsi soli proprius, etiam quoad nomen, quia præter illum nullus est Deus aut Creator: Ipsi tamen ut Domino conveniat etiam cultus duliæ, qui licèt sit supremus (quia ipse est supremus Dominus) & in re à latria indistinctus, convenit tamen quoad nomen cum cultu exhibito creaturis quæ participant de Dominio: Hoc autem exemplum adfert D. Th. non ut demonstrativum assertionis suæ quòd persona Christi possit duplici adoratione latriæ & duliæ adorari, sed ut monstraretur aliqua consonantia hujus veritatis in eo quòd aliquid quasi simile contingeret in persona Patris, sicque tolleret admirationem circa assertum de duplici adoratione personæ Christi.

ARTICULUS III.

De cultu Imaginum Christi & Sanctorum.

§. I.

Synopsis Historica Iconoclastarum.

I. Judæos, Gentiles, Marcionitas, Manichæos, Thopaschitas jam olim bellum indixisse Imaginibus testatur Synodus septima act. 1. & 5.

Anno 723. Sarantapechys Dux Hebræorum, insignis Præstigiator bellum hoc instauraturus Jezido Arabum Calipho diuturnum Imperium spopondit, si ex totius Regni sui finibus, Christi Sanctorumque Imagines ejiceret: Huic Præstigiatori facilius auscultans Princeps imprudentissimus, omnes Imagines, sacrasque Picturas ubivis deleri publico Edicto jussit. Sed spe diuturnioris Imperii frustratus post sesquiannum moritur: Ulidus ejus filius Sarantapechym seu mortis Patris sui reum & auctorem turpissimâ morte mulctat, restituto in pristinum statum Imaginum cultu.

II. Anno 726. vehementer contrà sacras Imagines excitata fuit persecutio ab Imperatore Leone Isaurico, qui à Constantino Nacoliæ in Phrygia Episcopo, sed ob impietatem à suis Diœcesanis sede expulso, in Imagines incensus, in id etiam impellentibus Judæis, quibus jurejurando se obstrinxerat se illis concessurum quidquid postulassent, cùm ad Imperium evectus esset (quod illi

illi vaticinati fuerant) sacrilegum tulit Edictum de abolendis sacris Imaginibus; eas è Templis ejecit, Christianos ipsi resistentes crudelissimè exilio, mutilatione, nece, incendio exagitavit: S. Germanum Constantinopolitanum Patriarcham pro cultu Imaginum verbis & scriptis strenuè pugnantem, & Imperatoris impietati in Conciliabulo subscribere recusantem è Sede & Regia urbe expulsum, propè centenarium strangulari jubet Leo furens, ei subrogato Anastasio Iconomacho.

Tunc temporis Romæ sedebat Gregorius II. qui Imperatorem frustrà monitum, cum sua Hæresi, diris devovit in Synodo hac de causa Romæ coacta.

S. Joannem Damascenum, Damasci præfectum & in Aula Caliphæ Saracenorum, cui erat à Conciliis, auctoritate & gratiâ pollentem, eò quòd adversùs nascentem hæresim strenuè propugnaret, malis artibus perdere decrevit perfidus Leo. Cùm intercepisset quandam ejus Epistolam, alteram caracteribus similem exarari jussit, quasi ad se à Damasceno missam, & quâ civitatis Damasci proditio ipsi promitteretur; hanc ad Calypham misit, qui S. Joanni Damasceno caracteres quidem suos agnoscenti, sed factum neganti extemplo jussit amputari dexteram, quæ coram Virginis Deiparæ imagine orante, eodem die miraculosè restituta est, teste Joanne Jerosolimitano in vita ejusdem S. Damasceni.

Anno 732. Gregorius III. Gregorii II. successor, commonitoriis litteris frustrà ad Leonem Isaurum missis, eum cum Hæresi in Synodo altera Romæ coacta mille ferè Episcoporum iterùm damnat.

III. Leoni successit anno. 741. Constantinus ejus filius, regni & impietatis paternæ hæres, dictus est *Copronymus* ab excrementorum profluvio, quo sacrum fontem fœdavit dùm baptisaretur; malum omen futuræ impietatis, quâ Christi Ecclesiam aliquando deturparet. Hujus impietate & crudelitate exacerbatus populus, eum exauthorare, & ei Artabasdum Curopalatem sufficere tentavit anno 742. sed post biennium comparato exercitu Curopalatem fudit Copronymus, eumque cum filiis trucidavit.

Deindè bello contrà Saracenos prosperè confecto, bellum adversùs sacras Imagines ardentiùs instauravit impius Imperator: eo fine convocavit Constantinopolim Concilium 338. Episcoporum qui à fide defecerant, ut auctoritate Concilii & Ecclesiæ sacræ Imagines aboleri viderentur: solutâ itaque Synodo 8. Augusti 754. Constantinus Copronymus cum Constantino quodam Monacho nefario, quem in Sedem Constantinopol. mortuo Anastasio intruserat, prolatis in medium sacrâ Eucharistiâ & sanctis Evangeliis super illis plebem solemniter jurare jussit, quòd nusquam imagines coleret, quòd illas vocaret Idola & ut talia execrarentur. Prohibuit communionem accipere à Monachis qui penè soli causam fidei propugnabant, omnibus ferè Episcopis impio Tyranno morem gerentibus: Monachos & Moniales qui vel matrimonio jungi, vel imagines execrari recusarent, opprobriis, raptationibus & ludibriis affecit, ad ultimam paupertatem adegit aut morte damnavit, cives plurimos excarnificatos interemit, Senatores gravissimos & nobilissimos quòd imagines colerent, nervis in medio fori cædi jussit ad Internecionem: Ipsum Constantinum Patriarcham, quòd secretum ejus errorem Nestorianum patefecisset, capite truncari jussit, ipsique substituit Nicetam Eunuchum. Nota hoc Concilium falsò à quibusdam vocari Ephesinum tertium, in hoc fortè decepti, quòd illi præfuerit Theodosius Episcopus Ephesinus.

Anno 769. Stephanus IV. Pontifex Maximus, coactâ Romæ Synodo, cui interfuêre duodecim Galliarum Episcopi, pseudo - Synodi Constantinop. acta rescidit.

Anno 775. crudelem efflavit animam scelestus Imperator, carbunculis crura depascentibus & febri insolitâ ad instar ignis urente, quâ se velut inferni flammâ torreri miserè ejulabat ob violatum Deiparæ cultum, quam ideò deinceps coli jussit.

IV. Copronymo successit Leo ejus filius, initio regni simulatus Catholicus, sed posteà firmato regno apertus imaginum impugnator, qui cùm coronam pretiosissimam lapillis coruscantem, quam in Ecclesia majori consecraverat Heraclius, indè detractam sacrilego capiti suo imposuisset, ex eo ipso capite eruperunt statim ac quasi formicârunt venenati carbunculi, quorum tabo ingenerata febris ipsum brevì extinxit anno quinto Imperii sui.

V. Leo moriens Constantinum filium tunc decem annis natum regni hæredem reliquit sub pientissimæ Matris ejus Irenes tutela, cui cùm nihil Religione esset antiquius, cultum imaginum pro viribus restaurari curavit: Paulo qui post Nicetæ mortem Patriarcha Constantinop. inauguratus fuerat, in Monasterium sponte recedente, quòd imaginum violationi subscripsisset, suffecit Irenes Imperatrix Tarasium Laïcum, quocum Synodum Oecumenicam ab Hadriano I. instanter petiit. Lætus annuit SS. Pontifex, missis Constantinopolim Legatis Petro Archypresbytero Ecclesiæ S. Petri & Petro Abbate S. Sabæ, qui in Synodo vices ejus & locum tenerent.

VI. Anno 786. Concilium primò congregatum fuit Constantinopoli in Basilica SS. Apostolorum, sed Iconomachis militibus illic seditionem agentibus in Nicæam urbem translatum est, ibique anno sequenti 787. 8. Kalendas Octobris inchoatum. Huic cum Legatis Sedis Apostolicæ & aliarum Sedium Patriarchalium, quarum Antistites jugo Saracenorum oppressi per se adesse non poterant, interfuerunt trecenti quinquaginta quinque Episcopi, plurimi Monachi & Archymandritæ: in eo Inconoclastarum impietas damnata est, sacrarum Imaginum asserta veneratio tanquam Apostolica traditio, fidelibusque ad Sanctorum memoriam & imitationem excitandam perutilis; rescissa acta Synodi pseudo septimæ sub Copronymo, ac tandem Salvatoris imago in medio consensu Patrum prolata ab omnibus procumbentibus adoratur. Præter fidei definitionem edidit hæc Synodus viginti duos Canones circà disciplinam, quâ actione incertum est.

VII. Hadrianus primùm hanc Synodum non confirmavit ritu solemni, datis ad Episcopos & Imperatores litteris, suscepit tamen & approbavit, non quidem quoad Canones, nec quoad singulas actiones, quaslibetve Episcoporum interlocutiones, sed quoad decretum fidei tantùm quod septimâ & ultimâ actione editum est. Ità observat cum aliis Christianus Lupus in notis ad hoc Concilium cap. 14. & meritò: Canone enim primo hujus Concilii, recipiuntur generaliter cum Canonibus sex priorum Conciliorum, omnes Canones Apostolici & Trullani. Et Canone octavo, decernitur Judæos baptisatos, si clam judaïsant, impunè ex Ecclesia dimittendos, pueros eorum non esse baptisandos, aut servos emendos; quod repugnat Gregorio Magno lib. 1. Epist. 45. & Canoni 56. Concilii Toletani quarti. Item act. 4. videtur Synodus approbare sententiam Joannis Episcopi Thessalonicensis asserentis Angelos esse corporeos. Undè meritò Anastasius Bibliothecarius advertit in præfatione ad Joannem IV. SS. Pontificem, *quædam in hac* (Nicæna) *Synodo ex Apostolorum & sextæ universalis Trullani Synodi* (seu quini-sextæ) *Canonibus & sententiis inveniri, quæ penès nos* (Latinos) *nec habentur nec admittuntur.*

VIII. Anno 790. cùm acta Synodi septimæ in Galliam perlata essent, nec tunc pro œcumenica toto passim Occidente adhuc haberetur, acriter confutata sunt in libris illis quatuor qui dicuntur Carolini, quia vel à Carolo Magno vel ejus nomine editi sunt.

Anno 794. congregatur Concilium Francofordiense in causa Felicis & Elipandi, in quo pariter

ter damnatur Propositio affictа septimæ Synodo, præsente Carolo Magno & Legatis Hadriani Pontificis: hac in Synodo excerptum est Capitulare seu Summa ex libris Carolinis, & à Carolo ad Hadrianum per Angilbertum Abbatem missum est, quod confutavit Hadrianus datâ ad Carolum Apologeticâ Epistolâ. Circà hæc tempora vivebat Claudius Taurinensis alter in occidente impugnator imaginum, teste Jonâ Aurelianensi lib. 1.

Anno 824. Conventus Parisiensis sub Ludovico Pio pariter rejecit Synodum septimam. Attamen definitionem ac doctrinam septimæ Synodi reverà non fuisse damnatam in libris Carolinis nec à Synodo Francoford. nec à Conventu Parisiensi, infrà demonstrabitur.

IX. Hæc dùm agerentur in Galliis, recrudescit in Oriente bellum adversùs sacras Imagines. Anno 814. & sequentibus sub Leone Armeno, Michaële Balbo & Theophilo successivè imperantibus, usque ad Michaëlem Theophili filium, cujus mater religiosissima Theodora, mortuo Theophilo marito, cùm unà cum filio quatuor tantùm annos nato, proclamata esset Augusta, totum animum restituendis sacris Imaginibus applicuit, quæ solemni ritu restitutæ sunt anno 841. annuâ solemnitate, quæ *Orthodoxiæ* festum dicitur, in hujus restitutionis commemoratioem institutâ.

Contrà posteriores hos Imperatores Iconomachos egregiè pro cultu imaginum decertârunt S. Nicephorus Patriarcha, S. Theodorus Studita, Theophanes, celeberrimus ac sanctissimus Methodius, cæterique plurimi, quorum alii verberibus, alii exilio, alii morte variisque tormentis mulctati sunt.

Hos impios Inconoclastas sequentibus temporibus imitati sunt Wiclefistæ circà annum 1373. & circà annum 1522. & sequentibus, Carlostadius, Zwingliani, Lutherani & Calvinistæ.

§. II.

Asseritur cultus Imaginum Christi & Sanctorum.

Nota inter imaginem & idolum hoc esse discrimen, quòd imago (sic dicta ab imitando) sit vera rei similitudo, seu ut alii dicunt, rei verè subsistentis ad eam repræsentandam expressa similitudo: idolum verò est falsa similitudo, seu simulacrum repræsentans, vel id quod simpliciter non est, vel quod non est tale quale colitur, juxtà illud Apost. 1. Cor. 8. *Idolum nihil est*, scilicet quantùm ad formam seu naturam quæ ab Idololatris creditur ibi inesse. Simulacrum videtur idem significare ac idolum: simulacrum enim interpretantur multi, à simulando dictum: idem videtur dicendum de Tò *sculptile*, quod ordinariè accipitur in malam partem.

Differt etiam imago à similitudine tanquam inferius à superiore, licèt enim omnis imago sit similitudo, non tamen è contrà; quia similitudo significat relationem inter duo ratione alicujus convenientiæ: imago autem significat talem similitudinem quæ ad repræsentandum est expressa.

Hinc inferes imagines Christi & Sanctorum non esse idola, simulacra aut sculptilia: neque etiam imagines Dei & Angelorum; non enim hæ depinguntur ad repræsentandam naturam Trinitatis aut Angelorum, sed vel formas in quibus apparuerunt, vel quasdam eorum proprietates, ut latiùs dicemus infrà.

Suppono Sanctos in se duliâ esse colendos propter specialem eorum excellentiam, scilicet sanctitatem inamissibilem & possessionem summi boni: B. Virginem hyperduliâ propter superexcellentem ejus dignitatem: cuilibet enim personæ debet exhiberi cultus excellentiæ suæ proportionatus, de quo & de invocatione Sanctorum sat dixi in Tract. de Religione Differt. 2. art. 4.

Dico: cultus Sacrarum Imaginum Christi & Sanctorum est licitus & pius.

Prob. 1°. ex veteri Testamento: Deus jussit fieri figuras duorum Cherubinorum aureorum ex utraque parte Arcæ Exod. 25. & erigi serpentem æneum, quem qui aspicerent sanabantur Num 21. Atqui arca coli non poterat (maxima autem veneratione colebatur à Judæis) quin & duo isti Cherubini tanquam partes Arcæ colerentur: Imò Hieronymus in Epist. ad Marcellam dicit Arcam veneratione habitam fuisse à Judæis propter Cherubim: Similiter serpens æneus à quo salus expectabatur & qui erat figura Christi pendentis in cruce, ut ipsemet testatur Joan. 2. aspectu saltem venerabundo colebatur: Ergo.

Confir. ex Aug. lib. 3. de Doctrina Christiana cap. 9. ubi dicit: Signa utilia divinitus instituta veneranda esse, quia honor eorum ad prototypum transit: atqui istæ imagines Cherubim & serpentis ænei erant à Deo institutæ & utiles: Ergo.

Prob. 2°. ex Historia Ecclesiastica: Mulier Hemoroïssa erexit Paneade, seu Cæsareæ-Philippi æream statuam Christi, in memoriam collati sibi à Salvatore Beneficii, ad cujus basim crescebat herba quæ vim sanandi haberet omnes morbos hoc ipso quo æger fimbriam vestimenti statuæ tetigisset: Ità refert Eusebius Cæsar. Lib. 7. cap. 14. additque se eam statuam vidisse, quæ ad usque Juliani Apostatæ tempora perstitit.

Septima Synodus act. 4. meminit imaginis Christi quæ à Nicodemo depicta, Gamalieli & posteà Jacobo Apostolo relicta, imminente Jerosolymorum excidio Berytum civitatem Syriæ in finibus Tyri & Sidonis translata à Judæis percussa & perforata tantam sanguinis & aquæ copiam effudit, ut suppositam hydriam impleverit.

Tertullianus lib. de pudicitia, testatur suo tempore, hoc est initio tertii sæculi, in Calicibus depictum fuisse Christum sub figura boni Pastoris. Lactantius qui floruit sub finem dicti sæculi in suo carmine de Passione Domini, tradit imaginem Christi crucifixi in templis more nostro fuisse collocatam.

Multi hìc referunt Christum imaginem suæ faciei tribus linteis impressisse, quorum unum Abagaro Regi Edessæ traditum fuit, secundum Veronicæ, tertium sudarium quod Taurini servatur. Item S. Lucam pinxisse imaginem B. Virginis: Sed hæ historiæ probabilius licèt nitantur testimoniis, plures aliunde & graves patiuntur instantias. Unde his relictis.

Prob. 3°. ex Conciliis & summis Pontificibus: Septima Synodus œcumenica sub Hadriano I. altera Synodus Romana sub Gregorio II. Item altera Romana sub Greg. III. de quibus suprà contrà Iconoclastas congregatæ sententiam nostram definierunt.

Item Concil. Trid. Sess. 25. cap. de Invocatione Sanct. definit. „ Imagines Christi Deiparæ Virginis & aliorum Sanctorum in Templis præsertim habendas & retinendas, eisque debitum honorem & venerationem impertiendam, non quòd credatur inesse aliqua in eis divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ: Vel quòd ab eis sit aliquid petendum, vel quòd fiducia in imaginibus sit figenda, velut olim fiebat à Gentilibus, quæ in Idolis spem suam collocabant; sed quoniam honos qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant.

Prob. 4°. ex Patribus: Basilius Magnus in Julianum citatus ab Hadriano in Epistola ad Imperatores in septima Synodo act. 2. „ Historias (inquit) imaginum illorum honoro & palam adoro: Hoc enim nobis traditum à sanctis Apostolis non est prohibendum." Chrysost. in Liturgia: „ *Sacerdos ad imaginem Christi caput inclinat.*" Aug. suprà citatus & lib. de consensu Evang. cap. 10. tradit suo tempore multis in locis cerni Christum depictum inter Apostolos Petrum & Paulum. Greg. lib. 7. Epist. 53. ad Secundinum dicit Imaginem Sacram honorandam esse etiam prostratione ad terram, non

non tamen ut Deum. Theodoretus in Religiosa historia cap. 26. testatur,, sancti Simeonis Stylitæ, Romæ passim in officinarum propylæis, erectas fuisse imagines, ut hanc sibi tutelam ac præsidium adjungerent.

His adjunge SS. Germanum, Damascenum, Methodium, Nicephorum, Theodorum, Studitam, Theophanem & alios, qui ut suprà notavimus ad agonem pro cultu Sacrarum Imaginum dimicaverunt. Plures alios antiquiores Patres citant septima Synodus, Bellarminus, Natalis Alexand. & alii.

Prob. 5°. Rationibus. 1°. Apud omnes Gentes usus & cultus Imaginum Regum, Imperatorum, Heroum, Parentum, recipitur & probatur; filii enim lubenter venerantur suorum Parentum Imagines, subditi suorum Regum: Et ità iste usus apud omnes invaluit, ut censeri possit jus gentium: Ergo à fortiori Sanctorum Imagines superiori aliquâ veneratione dignæ sunt.

2°. Arca & Propitiatorium erant digna veneratione, quia erant scabellum pedum Domini: Moysi præcipitur solvere calceamentum de pedibus in signum venerationis, quia locus in quo stabat sanctus erat propter præsentiam Angeli Exod. 3. Dies prima erat sancta, & septima eâdem festivitate venerabilis, quia erant divino cultui consecratæ Exod. 12. Codex Evangeliorum honore dignus est, quia significat æternam veritatem & verba vitæ continet: Undè ejus Lectionem stantes, detecto, capite accensis luminibus audimus: Hanc vocem Jesus veneramur, & ad ejus prolationem caput inclinamus, quia significat Verbum incarnatum; hæc, inquam, omnia jure veneramur & cultu Religioso justè prosequimur, annuentibus ipsis Hæreticis, propter scilicet relationem aliquam quam habent ad Deum: Ergo & Imagines quæ vel ad Deum, vel Christum, vel Sanctos relationem habent quatenùs eos repræsentant & sunt eorum Imagines, licitè & piè coluntur.

3°. Variæ utilitates Ecclesiæ obveniunt ex usu & cultu imaginum: Ergo. Prob. Ant. 1°. Indè Rudiores instruuntur; 2°. Perseverat memoria eorum quæ gesserunt Sancti; 3°. Incitamur ad eorum venerationem, devotionem & imitationem. Ità Concil. Trid. Seff. & cap. cit.

Tandem usus imaginum nullâ lege prohibetur; non naturali, si quidem eos permiserit Deus in veteri Testamento, ut vidimus: Non positivâ, cùm nulla extet in novo Testamento, aut alibi: Ergo.

Prob. ultimo ex miraculis quæ Deus fecit in probationem cultus Imaginum & in gratiam colentium eas. Hujus generis est herba, de qua suprà, orta ex basi statuæ Christi ab Syrophenissa positæ. Item illud quod narrat Zozomenus lib. 5. cap. 20. scilicet, cùm Julianus Apostata statuam hanc impiè confractam indè amovisset, ut ejus loco suam substitueret, ignis è cœlo Juliani statuam mox discerpsit & caput à reliquo corpore avulsit. Item illud Imaginis Berytanæ à Judæis confossæ, ex qua tantus sanguis erupit qui ægros sanaret, ut testatur Athanasius lib. de Passione Imaginis Domini. Gregorius Turonensis de gloria Marty. cap. 12. Regino in Chron. anno 804. Notissima sunt insuper miracula quæ ad imagines B. Virginis in Liesse, Loreti & alibi, ad imaginem S. Dominici in Soriano & aliorum Sanctorum patrata sunt & quotidie patrantur.

Nec obstat quod inferunt indè Centuriatores Magdeburgenses, scilicet aquam Jordanis quâ Elisæus curavit lepram Naaman, sputum quo Christus linivit oculos cœci, esse pariter colenda. Aliud enim est id quo simpliciter tanquam instrumento fit miraculum, aliud id ad cujus venerationem adstruendam fit miraculum: Hujusmodi sunt quæ attulimus: Ut quid enim Deus Juliani statuam evertit, nisi ut ejus impietatem in destruenda Christi statua redargueret? Ut quid ex basi statuæ Christi ab Hemoroissa positæ, herba sanans germinaret, nisi in confirmationem cultûs huic statuæ exhibiti? Ut quid tanta copia sanguinis ex confossa imagine Berytana nisi in execrationem sceleris confodentium?

§. III.

Solvuntur Objectiones Ichonomachorum, tàm veterum, quàm recentiorum.

Obj. 1°. Exod. 20. præcipitur: *Non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem.* Idem repetitur Deut. 4. & 5. Levit. 26. Ergo.

R. 1°. & communiter non prohiberi his locis quamcumque imaginem aut similitudinem simpliciter fieri, sed ne fiant statuæ & imagines adorandæ cultu latriæ ut quædam numina more gentium. Ità etiam interpretantur præter Auctorem, Augustinus, Irenæus, Damasc. Et patet ex eo quòd semper adjungitur prohibitio adorationis. Sic post verba citata Exodi, dicitur: *Non adorabis ea neque coles.* Post verba Levitici sequitur: *Ut adoretis eum.* Post verba Deuter. 4. *Ne forte.... errore deceptus adores ea & colas quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus.* Et cap. 5. *Non adorabis ea & non coles.* Patet etiam ex his verbis præcedentibus immediatè in Exod. & Deuteron. 5. *Non habebis Deos alienos coram me:* Et ex his sequentibus in utroque loco: *Ego enim sum Dominus Deus tuus fortis Zelotes.* Quibus constat Deum tantum intendisse prohibere idololatriam seu cultum falsorum numinum. *Hic a. 2. ad 1.*

Quidam addunt per hæc verba: *Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem:* Et per ista: *Non adorabis ea neque coles;* duo prohiberi. Primum ne quis Idolum sibi fabricet tanquam Idolum formaliter, hoc est quod reputet esse Deum, vel Dei, qui tamen non sit Deus, similitudinem, etsi fortè non faceret ad adorandum. Secundum ne ullum Idolum colat. Huic interpretationi favet S. Th. 2. 2. q. 122. a. 2. ad 2.

R. 2°. Dato Judæis ad idololatriam valde propensis hoc præcepto prohiberi omnes imagines, quâ forte de causa, ars statuaria & ars pingendi erant Decreto Synagogæ ipsis interdictæ secundùm Orig. lib. 4. contra Celsum, & Joseph lib. 17. antiquit. cap. 8. hoc tamen præceptum non erat naturale, si quidem ipsemet Deus jusserit fieri imagines Cherubinorum & serpentis, sed tantum peracidens Judæis impositum ob periculum idololatriæ, in quam maxime propendebant, quo itaque periculo jam cessante, cessare debet & præceptum.

Inst. Clemens Alexand. & Tertull. docent hoc Decalogi præcepto quascumque imagines aut figuras prohiberi etiam respectivè ad nos: Ergo. Prob. Ant. Clemens Alexand. lib. 5. Stromat. dicit; „ Moyses multis ante sæculis apertè legem sanxit, „ nullam oportere sculptilem vel fusilem, vel fictam, vel pictam imaginem simulacrumve facere ut sensilia minimè attenderemus, sed ad ea transiremus quæ percipiuntur intelligentia." lib. 6. ibid. damnat Pictores ut fures: Et in Protreptico: „ Nobis est (inquit) apertè vetitum artem fallacem exercere: Non facies, inquit Propheta, cujusvis rei similitudinem eorum qui sunt in cœlo & quæcumque sunt in terra infra.

Tertull. lib. de Spectaculis cap. 23. „ Jam verò, „ (inquit) ipsum opus personarum, quæro an „ Deo placeat, qui omnem similitudinem vetat „ fieri; quanto magis imaginis suæ?" lib. de Idololatria cap. 3. ait: „ Diabolum sæculo intulisse artifices statuarum & imaginum & omnis „ generis simulacrorum." Ibid. cap. 5. solvens quod sibi poterat objici, Deum scilicet jussisse fieri serpentis æreì simulacrum, respondet eundem Deum, qui vetuit similitudinem fieri, jussisse fieri similitudinem serpentis, & sic in sua lege dispensasse: Undè subjungit: „ Ne facias adversùs legem simulacrum aliquod nisi & tibi Deus jusserit." Lib. contrà Hermogenem cap. 1. illi objicit ut grave crimen artem pingendi: „ Prætereà „ (inquit) pingit illicitè, nubit assidue, legem Dei in libidinem defendit in artem contem-

„ nit.

„ nit." Et lib. contrà Marcionem cap. 24. dicit: „ Quomodo Moysen & Eliam Petrus cognovisset „ nisi in Spiritu? Nec enim imagines eorum vel „ statuas populus habuisset & similitudines lege „ prohibente:" Ergo.

R. D. Ant. Clemens Alexand. & Tertullian. docent hoc præcepto Decalogi prohiberi etiam respectivè ad nos quascumque picturas aut figuras effectas ad Idololatriam aut cum ejus periculo, C. absolute, N. Unde

Ad Clementem Alexand. 1°. loco, si non truncatus sed integer referatur, aperte loquitur de imaginibus falsorum Deorum: Dicit enim: „ Rursus autem non esse gestandos annulos, neque „ Deorum imagines esse iis sculpendas, sicut Moyses multis ante sæculis" &c. prout in Objectione. Insuper loquitur de non effingenda Dei imagine, subdit enim immediate: „ Ut Dei enim majestas vilis & contempta reddatur, efficit quæ „ est in promptu videndi consuetudo." Est autem apertum discrimen inter Dei imaginem & imagines Christi & Sanctorum, ut dicam infrà, & satis communiter Patres priorum sæculorum, erant hujus opinionis, imaginem Dei non debere effingi, quia Deus est incorporeus, quæ ratio non currit de Christo & sanctis.

Ad secundum locum: Clemens Alexand. damnat ut fures, pictores & sculptores qui gloriabantur se esse inventores & primos auctores animalium & plantarum pictaram, quasi Deus occulte non operaretur in omnibus, quod est quædam species furti respectu divinæ omnipotentiæ, subdit enim: „ Qui ergo dixerit se aliquid excogitasse „ vel fecisse in eis quæ pertinent ad creationem „ impii & nefarii incepti, dabit pœnas: Nam ge„ nerali & universâ Dei providentiâ, per ea quæ „ moventur propinquiùs, per submissionem trans„ mittitur ad singularia efficax operatio.

Ad tertium dicit vetitam esse artem pingendi & cujusvis rei similitudinem in ordine ad idololatriam, aut cum ejus periculo, subjungit enim verbis citatis: „ Reverà enim Cererem Praxitelis & „ Proserpinam & Jacchum mysticum Deos exi„ stimaremus; vel Lysippi artes, vel manus Apel„ lis quæ divinæ existimationis figuram præbuê„ re materiæ. Sed vos quidem ut statua fabrice„ tur pulcherrima valdè adlaboratis, ne autem „ propter insensibilitatem efficiamini statuis simi„ les non curatis."

Ad Tertullianum: 1°. Loco apertè loquitur de similitudine falsa, vel ad Idololatriam effecta; præmittit enim verbis citatis; „ An Deo place„ bit auriga ille (Bacchus) tot animarum inquie„ tator tot furiarum minister, tot statuarum; „ velut Sacerdos coronatus, vel coloratus ut Le„ no, quem curru rapiendum diabolus adversùs „ Eliam exornavit?" Et post pauca de Saturno, Iside, & iterùm Libero seu Baccho, subdit verba quæ opponuntur: „ Jam verò ipsum opus perso„ narum" &c.

Ad secundum idem est sensus: Dicit enim ibid. Tertullianus: „ Idolum tàm fieri quàm coli prohi„ bet Deus. Quando præcedit ut fiat quòd coli „ possit tantò prius est ne fiat, si coli non licet. „ Propter hanc causam (ad eradicandam scilicet „ materiam Idololatriæ;) lex divina proclamat, „ ne feceris Idolum.

Ad tertium de serpente æneo: Non ideò censet Tertullianus omnem imaginem præcepto Dei esse prohibitam, sed eam solam quæ populo rudi & in Idololatriam propenso scandalum esse posset, cujusmodi erat serpens æneus, nisi expresso Dei mandato erectus fuisset in figuram Christi venturi. Simulacrum autem adversùs legem factum, intelligit Tertullianus simulacrum ad idololatriam effectum: „ Potes (inquit ibid.) verum „ Deum prædicare qui falsos facis? facio ait qui„ dam, sed non colo.... imò tu colis qui facis „ ut coli possint.

Ad quartum contrà Hermog. non asserit Tertullianus artes pingendi & sculpendi esse absolutè & universaliter prohibitas, sed quatenùs tantùm deserviunt idololatriæ, aut est periculum ne ad ejus usum transferantur, alias ut licitas admittit; dicit enim ibid. „ Si ità necessitas exhibitionis obten„ ditur, habent & alias species quæ sine exorbi„ tatione disciplinæ, id est sine Idoli confectura „ opem victus præstent..... Cùm igitur ad hoc „ artificiorum genera cohortemur quæ Idolum „ quidem & quæ Idolo competunt, non attin„ gant, sint autem & hominibus communia sæpè „ quæ & Idolis, hoc quoque cavere debemus, ne „ quid scientibus nobis ab aliquibus de manibus „ nostris in rem Idolorum postulatur.

Ad quintum, In ea fuit opinione Tertullianus in qua sunt adhuc quidam Theologi Catholici, Judæis in Idololatriam propensis prohibitas esse quascumque imagines lege Dei vel Sinagogæ, ut ab ipsis removeretur omne periculum idololatriæ. Hoc autem præceptum, esto esset divinum; si usus imaginum secundùm se spectetur est positivum & ceremoniale, si spectetur periculum idololatriæ est naturale: Cùm ergo præcepta cæremonialia legis positivæ sint abrogata & nullum nunc inter Christianos ex usu imaginum subsit idololatriæ periculum, nihil contrà nos ex hoc loco Tertulliani erui potest.

Subsumes: Atqui colere ligna, lapides, telam, ut faciunt Catholici, est vera idololatria: Ergo.

R. D. Ant. Colere ligna, lapides, telam, &c. ita ut credatur inesse iis aliquam divinitatem vel colere imagines creaturarum tanquam Deorum, more Gentium, est idololatria, C. Colere eos cum prototypis quorum sunt figuræ cultu relativo & eo modo quo præscribitur à Conciliis, N.

Inst. Neque Judæi, neque Ethnici præsertim doctiores crediderunt ligna, lapides, &c. esse Deos, sed in illis statuis colebant verum Deum per illas repræsentatum, non secùs ac Catholici: Ità Calvinus lib. 5. Instit. cap. 11. idque probare contendit Dallæus ex Celso Gentili Philosopho apud Originem lib. 7. ex Athenagora Christiano *in legatione pro Christianis*, ex Arnobio lib. 6. adversùs Gentiles, ex Lactantio lib. 2. divinarum Instit. cap. 2.

R. 1°. Quoad Judæos apertum esse Calvini & Dallæi mendacium contrà expressa Scripturæ testimonia. Etenim Exod. 32. Israelitæ videntes vitulum aureum dixerunt. *Hi sunt Dii tui Israel.* Deuteron. 32. *Immolaverunt dæmoniis & non Deo, Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Domini Creatoris tui, ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Deus.* Psal. 105. *Fecerunt vitulum in Horeb & adoraverunt sculptile, & mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum; obliti sunt Deum.* Idem Jerem. 2.

Quoad Gentiles, N. pariter Ant. & dico Paganos omnes quotquot Sacerdotum & Pontificum suorum doctrinam sequebantur, existimasse sua simulacra esse Deos sive immutatione substantiæ (quæ opinio apud vulgus invaluerat) sivè infusione quâdam & incorporatione Deorum in ipsa vi consecrationis, sicut animæ in corpore infunduntur: Quæ opinio erat ut plurimùm Eruditorum: Quamvis quidam Ethnicorum Philosophi, ut se ab objectionibus Christianorum liberarent, confusionemque de tàm absurdo dogmate vitarent, communem Gentilium superstitionem emollire & dissimulare contenderent, dicentes non simulacra, sed iis repræsentata numina ab ipsis coli. Quod quàm certum sit patet ex Scriptura & Patribus, quibus potiùs fides est adhibenda, quàm quibusdam Gentilium Philosophis.

Ex Scriptura: Dicitur enim Exod. 20. *Non facietis Deos argenteos, nec Deos aureos facietis vobis.* Levit. 19. *Nolite converti ad Idola, nec Deos conflatiles faciatis vobis.* 4. Reg. 19. *Et miserunt Deos eorum in ignem, non enim erant Dii, sed opera manuum hominum.* Jerem. 2. *Dicentes ligno: Pater meus es tu, & lapidi: Tu me genuisti. Ubi sunt*

Dii tui quos fecisti tibi. Sap. 15. *Quoniam omnia Idola nationum Deos æstimaverunt, quibus neque oculorum usus est ad videndum.* Baruch. 6. *Nunc autem videbitis in Babylonia Deos aureos & argenteos & lapideos & ligneos in humeris portari, ostentantes metum gentibus:.... Hi autem non liberantur ab ærugine & tinea..... undè vobis notum sit quia non sunt Dii, ne ergo timueritis eos, &c.* Daniel. 4. Daniel. Regi interroganti cur Bel non adoraret? Respondit: *Quia non colo Idola manu facta, sed viventem Deum. Et dixit Rex ad eum: Nonne videtur tibi esse Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie? Et ait Daniel arridens: Ne erres Rex: Iste enim intrinsecùs luteus est, & forinsecùs æreus, neque comedit aliquando.* Similiter Psal. 113. *In exitu Israel*, &c.

Ex Patribus: S. Athanas. Orat. contrà Gentes „ Pro numinibus adorant quos pretiò à Sculptore „ redemerunt. " S. Aug. lib. 8. de Civit. cap. 23. ubi de Trismegisto dicit: „ At ille visibilia & „ contrectabilia simulacra, velut corpora Deo„ rum esse asserit. Inesse autem his quosdam Spi„ ritus invitatos qui valeant aliquid, sivè ad no„ cendum, sivè ad desideria eorum nonnulla com„ plenda, à quibus eis divini honores & cultus „ obsequia deferuntur. Hos ergo Spiritus invisi„ biles per artem quandam visibilibus rebus cor„ poralibus materiæ copulare, ut sint quasi ani„ mata corpora, illis Spiritibus dicata & subdita „ simulacra, hoc esse dicit Deos facere, eamque „ magnam & mirabilem Deos faciendi accepisse „ hominis potestatem " S. Cyprianus lib. 3. testimoniorum adversùs Judæos. Minutius Felix in Octavio. Arnobius lib. 1. adversùs Gentes. Cyrillus Alexand. lib. 6. adversùs Julian. & alii.

R. 2°. Dato quosdam Ethnicos argumentis Christianorum convictos sensisse simulacra sua non esse Deos, nullus tamen erat qui non existimaret saltem esse imagines eorum qui verè Dii essent, nec nisi per illa Deos posse adiri, aut aliquid ab eis posse impetrari. Porrò ab his omnibus superstitionibus longè sunt Christiani qui colunt imagines juxtà præscriptum Trid. suprà cit. in Probationibus. Et ut præoccupetur instantia quòd quandoque aliquas imagines magis colant quàm alias: Non ideò quia alias aliis secundùm se potentiores existiment, sed quia Deus ac Sancti, specialibus gratiis ac variis miraculis testantur se velle specialiter in iis coli.

Obj. 2°. Libri Carolini, Concilium Francoford. præsente Carolo Magno Can. 20. Conventus Parisiensis sub Ludovico Pio Caroli Magni filio, Jonas Aurelianensis, Agobardus Lugdunensis & alii Episcopi Galliarum hujus temporis reprobârunt & damnârunt definitionem Synodi septimæ de cultu imaginum: Hic est Canon secundus Concilii Francoford. „ Allata est in medium quæstio de nova „ Græcorum Synodo quam de adorandis imagi„ nibus Constantinopoli fecerunt, in qua scrip„ tum ferebatur; ut qui imaginibus Sanctorum, „ ita ut deificæ Trinitati servitium aut adoratio„ nem non impenderent, anathema judicaren„ tur: Qui suprà sanctissimi Patres nostri omni„ modis adorationem & servitutem renuentes „ contempserunt. " Ergo. Dicit autem Synodum Constantinopoli factam, quia illic primùm fuit convocata & posteà Nicæam translata, ut observavimus.

R. 1°. Concilium Francoford. in causa tantùm Felicis & Elipandi, qui adoptionem Christi asserebant, esse in Ecclesia receptum, nullatenùs verò quoad condemnationem Synodi septimæ si quam tulerit, nec in hoc ab Hadriano fuisse approbatum, sed è contrà improbatum & impugnatum in Apologia quam edidit contrà Capitularia extracta ex libris Carolinis quæ ad ipsum miserat Carolus Magnus. Idem à fortiori dicendum de libris Carolinis, de Synodo Parisiensi, Jona, Agobardo & aliis tunc temporis ejusdem sententiæ Galliarum Episcopis.

R. 2°. cum Baronio, Bellarm. Perronio & aliis Concilium Francoford. à Synodo septima quoad dogma seu fidei summam non dissensisse, sed eam damnasse errore facti deceptum, credens ab ea definitum esse imagines non secùs ac Trinitatem adorandas esse latriâ, ut patet ex Canon. cit. cujus tamen omninò contrarium definit septima Synodus act. 7. dicens: „ Illisque (imaginibus) salu„ tationem & honorariam adorationem exhibeant, „ non secundùm fidem nostram veram latriam, „ quæ solùm divinæ naturæ competit.

Occasio erroris fuit perversa traductio actorum Synodi septimæ, in qua subscriptio Constantini Cypriorum Metropolitæ, malè sic traducta legebatur: „ Suscipio & amplector honorabiliter „ sanctas seu venerabiles imagines secundùm ser„ vitium adorationis quod substantiali & vivi„ ficatrici Trinitati emitto". De qua traductione conqueritur Anastasius Bibliothecarius his verbis: „ Interpres penè per singula relicto utriusque lin„ guæ idiomate, adeò est verbum è verbo se„ cutus, ut quid in ea editione intelligatur, aut „ vix, aut nunquam possit adverti, in fastidium„ que versa legentium penè ab omnibus hac pro „ causa contemnatur". Quapropter aliam traductionem ipse Anastasius tempore Joannis VIII. adornavit, in qua sic latinè reddit subscriptionem Constantini Episcopi. „ Constantinus sanctissimus „ Episcopus Constantiæ Cypri dixit: His con„ sentio & concors sum, suscipiens & cum honore „ amplectens sanctas ac venerandas imagines: „ atque adorationem, quæ per latriam, id est „ Deo debitam servitutem efficitur, soli supersub„ stantiali & vivificæ Trinitati impendo.

Cùm igitur Auctor seu Auctores librorum Carolinorum & Patres Francofordienses qui his libris tenaciter adhærebant (idem dic de Synodo Parisiensi, Jona Aurelianensi, Agobardo Lugd. & aliis) existimarent subscriptionem hanc falsò traductam esse genuinum suffragium Constantini Episcopi, nec à Synodo improbatum legerent, quin è contrà actis ejus insertum, facilè adducti sunt ut crederent talem fuisse mentem Concilii, quam etsi apertâ definitione non declarasset, tacitâ tamen hujus subscriptionis approbatione sufficienter proderet, & eò maximè quòd indifferenter passim uteretur vocabulo adorationis respectu cultûs imaginum, suamque definitionem concinnasse verbis contrariam ad faciendum fucum & ad errorem dissimulandum, quem minùs callidus Constantinus suâ subscriptione prodidit.

Item hunc facti errorem eò faciliùs & lubentiùs ebiberunt tunc temporis quidam Præsules Galli, quòd 1°. infensi erant Græcis ob spretam à Constantino Orientis Imperatore Sororem Caroli Magni quam desponderat, ut alteri nuberet. 2°. Quia nondum reputabant Synodum septimam ut œcumenicam, sed nationalem tantùm Græcorum, cui nulli ferè Occidentales adfuerant, & quam Hadrianus solemniter non confirmaverat, licèt privatim approbaverat. 3°. Quia inter eos aliqui & præcipui, licèt Iconomachorum hæresim non probarent qui imagines omnes destruebant, sed illarum usum in Ecclesiis ad piam memoriam & rudium instructionem admitterent, alieni tamen omnino erant ab illo speciali modo venerandi imagines, puta incurvatione, osculis, thymiamatibus, luminaribus, &c. quem approbaverat septima Synodus, non quòd secundùm se judicarent illicitum, sed quia indiscretum & periculosum existimabant, timebant enim ne indè eadem superstitionis mala quæ in Oriente grassari audiverant, in Ecclesiam Gallicanam irreperent.

Dico *aliqui:* Non enim omnes Ecclesiæ Gallicanæ Episcopi erant hujus sententiæ, si quidem duodecim ex eorum cœtu sacræ Scripturæ & Canonum peritissimi ad Stephanum IV. missi cum eo in Synodo Romana imaginum venerationem sanxerant anno 769.

In summa igitur certum est Concilium Francoford.

ford. nullatenùs damnasse Doctrinam Synodi septimæ, sed errorem falsò ipsi affictum: Undè nec dicunt se damnare definitionem Synodi, sed quod in Synodo scriptum habebatur, subscriptionem scilicet Constantini perversè traductam ad quam, præjudiciis ex libris Carolinis & aliundè occupati, magis attenderunt, quàm ad ipsam Synodi definitionem, quâ oppositum omninò decernitur, si tamen eam penès se haberent aut legitimè traductam, quod non constat.

Quoad libros Carolinos, Conventum Parisiensem, Jonam, Agobertum & alios Galliarum Antistites, certum est etiam in eodem errore facti circà septimam Synodum versatos fuisse: Quòd autem videantur ulteriùs impugnare cultum respectivum imaginum à Græcis usurpatum & à Synodo septima probatum (quibus quoad hoc se junxerant Angli) vero simile est, ut diximus, quòd illum non damnaverint ut secundùm se illicitum, sed ut indiscretum & periculosum, cùm & ipsi admitterent usum imaginum ad piam memoriam quæ est aliqua religiosa veneratio, ita ut tota controversia inter illos erat de modo cultûs, quod spectat disciplinam; non de cultu quoad substantiam, quod spectat dogma. Id fusè conatur ostendere Natalis Alexand. sæculo 8. Dissertat. 6.

Sed quidquid sit, nos morari non debent neque libri Carolini quos refutavit ipse Hadrianus I. quosque multi cum Bellarm. volunt à quodam Iconoclasta fuisse confictos, utpotè cusos absque ulla sivè loci, sivè Typographi nota, barbariem ubique spirantes alienam ab eleganti Caroli Magni stylo, atque apertissimis scatentes falsitatibus tàm Religioso Imperatore indignis. Neque Conventus Parisiensis sub Ludovico Pio qui nec sibi auctoritatem Synodi arrogat, & suam de colendis imaginibus sententiam Eugenio tunc summo Pontifici subjicit, ut constat ex Epistola Ludovici & Lotharii Imperatorum ad ipsum Eugenium. Nec à fortiori morari nos debent quidam particulares Episcopi, si quid fortè à Doctrina Catholica alienum censuerint, utpotè in hac parte nullius ponderis, & quibus omnibus opponimus duo Concilia Generalia, septimum scilicet, nunc ubique receptum ut Oecumenicum, & Tridentinum.

Instat Dallæus: Non est credibile Theophilactum & Stephanum Legatos Hadriani in Concilio non aperuisse Patribus Francoford. veram mentem & genuinam definitionem Concilii septimi, si reverà illam ex errore facti non attingebant, neque ipsis indicasse hanc Synodum esse œcumenicam & ab Hadriano confirmatam, si id ignorarent: Ergo.

R. Legatos Hadriani vel non satis perpendisse definitionem septimæ Synodi, vel satis eruditos non fuisse ut Episcoporum Germanorum & Gallorum scrupulos expellere, eorumvè pertinaciam frangere possent, vel tandem prudenti œconomiâ eorum errorem circà utrumque factum dissimulasse, ne iis Episcopis præconceptæ opinioni tenaciùs adhærentibus, diro schismate scinderetur Ecclesia: Quod & ex parte fecit ipse Hadrianus qui cùm Capitulari à Carolo Magno per Angilbertum Abbatem misso responderet, nusquam Oecumenicæ Synodi nomen auctoritatemvè objecit.

Obj. 3°. Concilium Illiberitanum (*Elvire* civitas propè Granatum in Hispania) circà initium quarti sæculi Canone 36. sic habet: „Placuit picturas in Ecclesiis esse non debere, ne quod colitur aut adoratur in parietibus depingatur". S. Irenæus lib. 1. contrà Hæreses cap. 15. inter errores Carpocratis & Gnosticorum numerat, quòd haberent quasdam Christi imagines quas colebant. Idem refert Epiphanius in Hæresi Carpocratianorum; & Aug. lib. de Hæresibus cap. 7. Item Epiphanius in Epist. ad Joannem Jerosolymitanum, quam latinitate donavit S. Hieron. narrat se cùm pervenisset ad vicum quemdam Palestinæ, qui dicitur Anablatha, invenisse ibi „velum pendens in foribus Ecclesiæ tinctum atque depictum, & habens imaginem quasi Christi vel Sancti cujusdam: Non enim satis memini (inquit) cujus imago fuerit, cum ergo hoc vidissem in Ecclesia Christi, contra auctoritatem Scripturarum hominis pendere imaginem, scidi illud," &c. S. Greg. Magnus in Epist. ad Serenum Episcopum Massilieosem, ipsum quidem redarguit quòd fregisset imagines, negat tamen esse adorandas, sed dicit ad solam rudium instructionem esse in Ecclesiis collocandas: „Frangi (inquit) non debuit, quod non ad adorandum in Ecclesiis, sed ad instruendas solummodò mentes fuit nescientium collocatum.

R. 1°. ad Concilium Illiberitanum cum Bellarm. & aliis non prohiberi illic absolutè usum imaginum, sed tantum ne in parietibus depingerentur, idque duplici ratione: 1°. quia sæpè parietum decrustatione difformes & ridiculæ fiebant: 2°. Et præcipue, quia sic depictæ auferri non poterant; unde accidebat quòd tempore persecutionis Gentilium ludibrio exponerentur.

R. 2°. Cum aliis quibus hæc responsio Bellarmini displicet; ex Canone citato nihil aliud colligi quam non fuisse probatum in hac Hispaniæ Provincia tunc temporis usum actualem imaginum, non quod secundùm se judicaretur illicitus, sed quia hæc disciplina judicabatur minùs expedire pro tunc Christianis inter Idololatras viventibus; ut mox fusius explicabo.

Ad SS. Irenæum, Epiphan. Aug. de Carpocratianis, R. illos non reprehendere Carpocratianos quòd imagines Christi præcisè colerent, sed 1°. quòd dicerent eas esse à Pilato factas. 2°. Quod eas colerent ritu Gentilium ipsis sacrificando, juxtà illa Irenæi verba: *Et reliquam observationem circà eas similiter ut Gentes faciunt:* Id est sacrificia, ut interpretatur Epiphanius. 3°. Quia Christum contumelia afficiebant, ejus imaginem adjungendo imaginibus Homeri, Pytagoræ, Platonis & Aristotelis.

Ad alium locum S. Epiphanii respondetur communiter illam imaginem quam dilaceravit, fuisse alicujus hominis prophani. Sed hæc responsio non videtur cohærere cum verbis Epiphanii qui dicit fuisse imaginem Christi vel alicujus Sancti, licet non satis recordetur cujus fuerit, Christi vel Sancti: Unde

R. probabilius S. Epiphanium ideo hanc imaginem quasi vel Christi, vel Sancti alicujus concidisse, quia non erat congruè expressa & erat superstitionis alicujus aut erroris occasio rudioribus, quod innuit hæc particula *quasi*: & hâc ratione fuisse contrà Religionem & contrà auctoritatem Scripturarum. Ideoque prudenter egit Epiphanius hanc imaginem auferendo, quod & nemo Episcoporum nunc non faceret in simili casu juxtà decretum Trid. suprà cit. quo jubetur ut „nullæ falsi dogmatis imagines, & rudibus periculosi erroris occasionem præbentes statuantur...... omnis superstitio in Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione & imaginum sacro usu tollatur..... omnis denique lascivia vitetur: Ita ut procaci venustate imagines non pingantur nec ornentur."

Addunt plurimi hanc narrationem Epistolæ Epiphanii ab Iconomachis fuisse assutam: tùm quia cum Epistola nullam habet connexionem: tùm quia Iconomachi tempore septimæ Synodi hæc verba non protulerunt in suæ hæreseos confirmationem, cùm tamen alia ejusdem Sancti ad Theodosium proferrent, quæ suppositionis & mendacii à Synodo revicta sunt. Cæterùm Epiphanium nunquam impugnasse cultum imaginum secundùm se & legitimum patet ex eo quòd communione conjunctus fuerit cum S. Gregorio Nisseno, Basilio, Chrysost. qui usum imaginum in suis Ecclesiis probabant.

Ad S. Gregorium, R. ipsum in Epistolis duabus ad Serenum negare tantum adorationem latriæ, quæ Deo exhibetur, imaginibus propter se

se esse deferendam, quippè quæ prohibetur hoc præcepto: „ Dominum Deum tuum adorabis & „ illi soli servies, " ut dicit ipse Greg. in Epist. 2. „ Omne manu factum, inquit, adorare non licet, „ quoniam scriptum est: Dominum Deum tuum „ adorabis & illi soli servies. " Ita ut hæc particula *solummodò* in verbis oppositis, sit hujus tantùm incompetentis adorationis exclusiva, non quarumcumque honorariæ venerationis, quod & indicant hæc ejus verba ad Serenum Epist. 2. " Indica „ (scilicet fidelibus quibus fractione imaginum „ scandalo fuisti) quòd non tibi ipsa visio historiæ, quæ picturâ teste pendebatur, displicuerit; sed illa adoratio quæ picturis fuerat incompetenter exhibita. "

Porrò S. Gregorium approbasse usum & cultum imaginum patet 1°. ex ejus Epist. ad Januarium Calaritanum lib. 7. ubi occasione cujusdam Judæi recenter baptisati, qui Synagogam vi invaserat & illic crucem ac imaginem B. Virginis collocarat, mandat Episcopo ut Judæis Synagoga reddatur, *sublatâ exindè cum ea, quâ dignum est, veneratione, imagine atque cruce.* 2°. Ex Epist. 54. lib. 7. ad Secundinum data, in qua de imagine quàm illi mittebat & quàm ipse à Pontifice postulaverat, scribit: „ & nos quidem, non quasi antè divinitatem, antè illam prosternimur, sed illum adoramus, quem per imaginem, aut natum aut „ passum, sed & in throno sedentem recorda- „ mur. " Ubi disertè profitetur Christianos ante imagines prosterni solitos, non tamen quasi ante Deum.

Objiciunt insuper novi Iconoclastæ plures alios Patres, maxime quinque priorum Ecclesiæ sæculorum, quo tempore contendunt nullum in Ecclesia fuisse usum seu cultum imaginum, quos cùm omnes sigillatim exponere longum foret, hæc sequentia ad eorum solutionem, præcedentiumque clariorem explicationem annotamus.

1°. Duo accuratè distinguenda sunt in cultu imaginum, dogma ipsum & ipsius dogmatis usus seu praxis. Dogma, scilicet esse licitum ac pium colere sacras imagines, immutabile est & ab Apostolis ad nos continua traditione derivatum dicimus. Hujus autem dogmatis usus seu praxis, hoc est actu colere imagines, cùm disciplinam spectet mutationi obnoxia est, non secùs ac cætera disciplinæ capita, ita ut Ecclesia stare possit etiamsi nullas haberet imagines quas actu veneraretur; aut eas ad tempus prohibere secundùm varias occurrentes circumstantias, non quòd in se sint malæ, sed quia quandoque esse possunt occasio scandali aut erroris, &c. sic Ezechias confregit serpentem æneum quem Moyses jussu Dei erexerat, quia Judeis, erat occasio idololatrandi.

Nota 2°. in primis Ecclesiæ sæculis admodum infrequentem fuisse usum imaginum, in quibusdam Ecclesiis nullum omninò, item & statuarum vix ubicumque ullum. Id videtur constare 1°. ex silentio Ethnicorum qui alioquin non omisissent hunc cultum improbare nostris in confirmationem suarum profanarum cæremoniarum, si palàm ubique usurpatus fuisset. 2°. Ex silentio Judæorum imaginum hostium infensissimorum qui etiam certò usum earum Christianis objecissent, sicut posteà fecerunt, quod tamen tunc non fecisse evincitur ex disputationibus SS. Patrum contrà Judæos, v. g. ex dialogo S. Justini cum Triphone Judæo, ex lib. Tertull. adversùs Judæos & aliis Patrum monumentis. Hujus autem disciplinæ in prioribus Ecclesiæ sæculis causa fuit, quòd si usus imaginum & statuarum in omnibus Ecclesiis palàm invaluisset, in istis nascentis Ecclesiæ sæculis, Religioni noxius, magis quàm utilis fuisset, 1°. quia Ethnici existimassent Christianos non dereliquisse sed mutasse tantùm idola. 2°. Quia Christianis inter idololatras & cum idololatris passim conversantibus periculum erat, ne circà imagines & statuas cultum superstitiosum Gentilium ergà sua idola, ebibissent.

Nota 3°. seu potius recole distinctionem Art. 1. positam inter cultum absolutum & cultum relativum.

Nota 4°. non eamdem esse rationem imaginis Dei & Christi seu Sanctorum. Imagines enim Christi & Sanctorum posse depingi & coli fide certum tenemus tanquam dogma decisum in Conciliis Nicæno secundo & Trid. idque admittunt omnes Catholici: de imagine autem Dei non ità constat, quia nullibi est definitum & aliundè est incorporeus, cujus ideò natura corporeis coloribus figurari non potest, licèt tamen aliis titulis possit depingi, ut infrà dicam. Hinc tempore Concilii septimi, nondùm erat in usu imago Dei, ut patet ex Epist. Gregorii II. ad Leonem Isaurum, ex act. 3. ejusdem Synodi, & ex S. Joanne Damasc. Orat. 1. de imaginibus, ita ut quidam Theologi, ut Henricus, Tostatus, Durandus existiment nefas esse imagines Dei pingere, cujus tamen oppositum §. sequenti ostendemus.

Nota 5°. aliquando irrepsisse abusus in cultu imaginum, qui ad idololatriam vergerent. Item & aliam superstitionem invaluisse apud Christianos, qui ad sepulchra defunctorum imagines ipsorum superstitioso cultu adorabant, contrà quos scribit Aug. lib. 1. de moribus Ecclesiæ cap. 34.

Hæc si attentè perpendas, Lector, iisque prudenti discrimine utaris, facile te poteris expedire à pluribus objectionibus ex Patrum antiquorum operibus petitis.

Obj. ultimo: Homo est imago Dei: atqui tamen homo non colitur religioso cultu: Ergo multò minus lignum, lapis, tela aut quid simile, licet sit Christi vel Sancti imago.

R. hominem utique quatenus imago Dei est, *Hier. 3.* esse veneratione dignum juxtà Cyrillum Cate- *ad 3.* chesi 12. ubi ait: *Imago lignea terreni Regis honoratur, quantò magis rationalis imago Dei:* Et Aug. Epist. 103. ad Maximinum Episcopum Donatistarum. Non tamen solet cultu religioso coli; quia cùm sit creatura rationalis quæ secundùm se est capax honoris, periculum esset ne propter se coli putaretur, quod non potest contingere de imagine sculpta vel picta in materia merè corporea, quæ secundùm se non est capax honoris.

§. IV.

Utrum imagines Dei & Angelorum possint depingi & coli?

Dico: Possunt depingi & coli imagines Dei & Angelorum.

Quoad Angelos certum est, utpotè definitum Act. 7. septimæ Synodi, ubi decernitur imagines non solùm Christi & Intemeratæ Virginis, *sed etiam venerandorum Angelorum & omnium deindè Sanctorum Virorum* esse licitas & honorariâ veneratione colendas. Patet etiam ex Cherubinis Arcæ & ex S. Dionysio qui cap. 15. Cœlest. Hyerarch. apud Sylvium indicat suo sæculo usum fuisse pingendi Angelos.

Quoad verò imagines Dei & Trinitatis, licèt non æquâ certitudine constet, quia non est definitum, videtur tamen etiam certum, cùm eadem sit ratio Dei & Angeli, uterque enim est incorporeus, & ità censet communis opinio Theologorum, paucis exceptis, ut dixi supra, proinde videretur nunc temerarium id negare. Itaque præter dicta, insuper

Prob. & explicatur Conclusio: si quid obstaret quominus possint pingi Deus & Angeli, esset quia naturâ sunt incorporei, natura autem incorporea non potest delineari coloribus sensibilibus, nec repræsentari per figuram corpoream: atqui hæc ratio non obstat: Ergo. Prob. Min. Dùm pinguntur Deus & Angeli, non pinguntur ad eorum formam seu naturam ut est in se repræsentandam, quasi divinitatem seu substantiam spiritualem Angeli, ut est in se, imago seu statua corporea possit repræsentare; hoc enim esset summæ impie-

pietatis & imperitiæ, nosciturque ab omnibus impossibile, sed pinguntur propter alia duo: 1°. ad repræsentandam figuram in qua aliquando apparuerunt. 2°. Ad exprimendas figurate & per analogiam eorum perfectiones, quod nullo sensu potest probari illicitum; quin imo usus ipse Ecclesiæ probat licitum & pium: Nec Ecclesiæ usus tantum, sed & Scripturarum auctoritas; si enim Deus ipse sæpe se aspectabilem præbuerit; si Angeli sæpius sub humana specie apparere dignati fuerint; si sacræ Scripturæ Dei perfectiones sub membrorum corporeorum velaminibus nobis describant; si illi attribuant oculos videntes æquitatem, aures intendentes vocem orationis nostræ, brachium potens, viscera misericordiæ, &c. quidni poterit Ecclesia ea similiter penicillo exarare, cautè monendo has imagines, perfectiones Dei seu Angelorum adumbrantes, metaphoricè esse intelligendas.

Igitur pingi potest Deus Pater ut antiquus dierum, quia sic apparuisse legitur Daniel. 7. In specie humana qualis apparuit Adamo & Evæ deambulans in Paradiso terrestri. Sub specie flammæ ignis, qualis apparuit Moysi, &c. Spiritus sanctus depingi potest sub specie columbæ qualis apparuit in Baptismo Christi; vel sub specie dispertitarum linguarum, qualis apparuit in die Pentecostes.

Angeli verò depinguntur in specie humana, quia sic sæpè apparuerunt: Pinguntur Juvenes ut exprimatur eorum vigor & vita quæ nunquam senescit; appinguntur eis alæ, quia sunt Dei nuncii celerrimi exequentes ejus mandata; effinguntur in vestibus albis ad significandam eorum puritatem & innocentiam, &c.

Cæterum serventur imagines sive Dei, sive Angelorum quas probat Ecclesia, nec aliæ excogitentur quæ vel indecentiam, vel absurditatem, vel stupendam novitatem præ se ferant, ut si v. g. pingeretur Trinitas sub specie unius hominis habentis tria capita vel tres facies.

Dices: Isa. 40. dicitur: *Cui similem fecistis Deum, aut quam imaginem ponetis ei.* Idem Deuteron. 40. & Actuum 17. Ità quoque docent Patres Clemens Alexand. lib. 5. Stromat. Orig. lib. 6. contrà Celsum. Justinus Martyr Apolog. 2. Aug. de Civit. lib. 4. cap. 9. Ambros. in Psal. 118. & tandem D. Th. hic ad 1. his verbis: „ Ipsi autem vero Deo, „ cum sit incorporeus, nulla imago corporalis po- „ test poni; quia ut Damascenus dicit, insipien- „ tiæ summæ est & impietatis figurare quod est „ divinum.

R. has omnes auctoritates intelligendas esse de imagine Dei quæ ipsius naturam seu divinitatem figuraret; quia, ut dicunt, incorporeus est; non autem de iis quæ vel ipsius apparitiones vel proprietates figurate exhiberent.

§. V.

Quo cultu Imagines sint colendæ?

Licet Ecclesia definiverit Imagines Sacras esse colendas, gravis tamen & intricata difficultas restat, quomodo & quo genere cultus sint colendæ: circà quam triplex est potissimum Theologorum sententia.

Expenditur prima sententia & rejicitur.

Quidam dicunt nullo modo imaginem esse in se colendam, nisi impropriè & abusivè, sed solum coram imagine colendum exemplar, ita ut imago nullatenus sit terminus cultûs, sed tantùm signum seu conditio quâ excitamur ad honorandum prototypum. Ità Durandus, Alfonsus à Castro & quidam alii.

Sed hæc sententia communiter rejicitur à Theologis & meritò. 1°. Quia constat ex Conciliis suprà citatis imagines verè esse adorandas seu colendas: atqui hoc esset falsum si se haberent tantùm ut signa excitativa ad adorationem exemplarium: Excitare enim ad adorationem non est adorari; sic licèt creaturæ sæpè excitent mentes hominum ad adorationem creatoris, non tamen ideò dicuntur adorari.

2°. Concilium septimum act. 7. dicit imagines Christi esse colendas, sed non latria, vult ergo aliquo alio cultu vel modo in se esse colendas & non solum exemplar colendum, quod colitur latria.

3°. Concilium ibid. definit imagines esse venerandas eo modo quo veneramur Evangelium & sacra vasa: atqui ista honorantur in se & propriè, ut omnes fatentur, licèt enim horum veneratio sit relativa, terminatur tamen immediatè ad hæc objecta & ultimatè ad id ad quod habent relationem & ratione cujus honorantur.

Dices 1°. Res inanimata & insensibilis non est in se adorabilis. 2°. Juxtà sententiam Basilii in septima Synodo sæpè repetitam & Patres, honor imaginis transit ad exemplar. Undè Hadrianus Epist. ad Imperat. dicit, „ Non ipsum lignum adoratur, „ sed quod in ligno ad contemplandum datur, & „ ità per recordationem veneratio exhibetur. " Idem legitur in Concilio Moguntino tempore Pauli III. can. 41. idque confirmant hi duo versus, qui dicuntur compositi tempore septimæ Synodi, quique leguntur Venetiis & referuntur à Sabellico lib. 8. Æneadis 8.

Nam Deus est quod imago docet, sed non Deus ipsa.
Hanc videas, sed mente colas quod cernis in ipsa.

R. ad primum, rem inanimatam non esse in se adorabilem propter se seu cultu absoluto, potest tamen coli cultu relativo propter excellentiam alterius ad quam habet aliquam habitudinem; ita ut sit objectum quod colitur, non tamen ratio ob quam colitur. Quando autem Theologi docent imagines esse colendas, intelligunt omnes de cultu relativo, nunquam absoluto, quod bene adverte.

Ad secundùm, & sequentia dico per hæc omnia nihil aliud significari quàm quòd veneratio non debeat sistere in imagine, sed transire ultimate & principaliter ad exemplar, & quòd non adoretur ratione sui, sed ratione exemplaris, cùm enim passim definiant ipsa Concilia & Patres verè adorandas imagines, sibi ipsis contradicerent, si intelligeretur adoratio relativa quæ immediatè transiret ad exemplar, tunc enim non verè coleretur imago, ut probatum est.

Exponuntur duæ aliæ Sententiæ.

Secunda sententia est quòd idem cultus debeatur imagini & exemplari, diverso tamen modo; exemplari propter se, imagini propter exemplar, id est cultus absolutus exemplari, relativus imagini; ita ut ex imagine & exemplari integretur unum objectum totale adorationis, exemplar principale & primarium, imago secundarium & ratione exemplaris: Undè juxtà hanc sententiam imagines Dei & Christi adorantur latriâ imago B. Virginis hyperduliâ, imagines Sanctorum duliâ. Ità D. Th. hic a. 3. Cajet. Ibid. Alexander, D. Bonavent. Albertus Magnus, Medina, Richardus, Paludanus, Capreolus, Almain, Major, Marsilius, Thomas Wald. Soto, Turrecremata, quos citat & sequitur Nugno.

Fundatur hæc sententia 1°. in dictis Conciliorum quæ docent honorem delatum imagini transire ad prototypum, ut modò dicebamus: Sic Synodus septima act. 7. „ imaginis enim honor ad „ primitivum transit, & qui adorat imaginem, „ adorat in ea depicti subsistentiam. " Sic Synodus Trid. Sess. 25. decreto de invocatione Sanctorum: „ Honor qui eis (imaginibus) exhibe- „ tur, refertur ad prototypa quæ illæ repræsen- „ tant; ita ut per imagines quas osculamur & co- „ ram quibus caput aperimus & procumbimus, „ Christum adoremus, & Sanctos quorum illæ si- „ militudinem gerunt, veneremur: id quod Con- „ ciliorum præsertim verò secundæ Nicenæ Sy- „ nodi

„ nodi decretis contrà imaginum oppugnatores „ est sancitum. " Quibus planè verbis docent eodem honore coli & imaginem & exemplar.

2°. In sententiis Patrum qui eodem modo loquuntur: Sic Ambros. lib. de Incarnt. cap. 7. „ Num cùm in Christo imaginem Dei & crucem „ adoramus, dividimus eum? " S. Basilius lib. de Spiritu sancto ad Amphilochium cap. 18. „ Quoniam Rex dicitur Regis imago, non autem duo „ Reges, neque etiam potestas scinditur, neque „ gloria dividitur: Quemadmodùm autem Principatus ac potestas nobis dominans una est, sic glorificatio quam illi deferimus una est & non multæ: itaque imaginis honor ad exemplar primum „ refertur. " Ità similiter Dionysius cap 2. Cœlest. Hyerarch. Greg. Niss. citatus ab Hadriano in Epistola ad Imperatores, Damascenus lib. 4. de fide. Athanasius lib. contrà Arianos non longè à principio. Nicephorus Constantinop. in Dialogo *Orthodoxus*, Chrysost. apud Hadrianum Epistolâ citatâ.

Hic a. 3. 0. Prob. 3°. Ratione quæ est D. Thomæ & quæ coïncidit cum ea quâ usi sunt Concilia & Patres citati: Motus qui est in imaginem, in quantum imago alterius est, est idem cum illo qui est in exemplar: atqui imago non adoratur nisi formaliter ut imago alterius: Ergo idem est cultus imaginis & exemplaris. Maj. est Aristot. lib. de memoria & reminisc. cap. 2. Et patet; quia 1°. imago formaliter quateuùs alterius repræsentativa unum moraliter facit cum suo prototypo. 2°. Quia una est in utroque ratio adorationis scilicet excellentia prototypi: Ergo. Magis hæc ratio elucidabitur ex dicendis infrà.

Confir. 1°. Lux & color eâdem visione videntur; quia color videtur ratione lucis: atqui similiter imago adoratur ratione prototypi: Ergo unâ & eâdem adoratione adorantur.

Confir. 2°. Mensura adorationis cujusque rei est ratio propter quam adoratur: atqui ratio propter quam adoratur Imago non est alia quàm excellentia prototypi: Ergo.

Prob. 4°. à contrario: Eadem est ratio imaginis & exemplaris respectu inhonorantis: Ergo & respectu honorantis Ant. patet; qui enim imaginem Regis contumeliâ afficit, reus censetur læsæ Majestatis ac si ipsum Regem contumeliâ affecisset: Undè S. Athanasius Episcopus Theopoleos citatus act. 4. septimæ Synodi dicit: „ Qui contumeliam „ infert imagini Imperatoris, pœnam justam per„ petitur ac si eidem Imperatori contumelias ir„ rogasset.

Prob. 5°. ex usu Ecclesiæ sic canentis: *O crux ave spes unica, auge piis justitiam*, &c. & adorantis lignum crucis feriâ sextâ Parasceves.

Tertia sententia docet imagines in seipsis & propriè esse quidem adorandas, attamen honore minori quàm exemplar, qui cultus seu honor analogicè tantùm & reductivè pertineat ad speciem cultûs qui debetur exemplari, sicut imperfectum ad perfectum sui generis, ideòque nullam imaginem adorandam esse latriâ. Ità Sanderus, Catharinus, Peresius, Bellarminus, Cabassutius & alii plures.

Pro hac sententia militant etiam argumenta nec pauca, nec levia.

1°. Synodus septima Act. 7. definit expressis verbis imagines esse verè adorandas, non tamen secundùm latriam: *Illis*, inquit scilicet imaginibus, *salutationem & honorariam adorationem exhibeant, non secundùm fidem, nostram veram latriam quæ solùm divinæ naturæ competit.* Et ibid. Basilius Anciranus Act. 1. & Constantinus Cypri Episcopus Act. 3. abjurantes hæresim, pronunciant se recipere & colere imagines, non tamen veneratione latriæ. Similiter Damascenus lib. 1. & 3. Apologetico, quibus jungi possunt S. Aug. Epist. 119. cap. 11. Greg. Magnus ad Serenum de quo suprà; Concilium Senonense Can. 14. Moguntinum Can. 41. qui omnes & alii cùm prohibeant adorari imagines, non censendi sunt denegare omnem cultum imaginibus ut Iconomachi, sed solam latriam.

Nec dicas hæc esse intelligenda de adoratione latriæ ratione sui ipsius, non ratione exemplaris: Etenim: Concilium septimum postquam dixit veram latriam non esse exhibendam imaginibus, immediatè subdit esse honorandas sicut Sacra Evangelia & Sacra Vasa, quod repetit Concilium generale 8. Act. 10. Can. 3. his verbis: „ Sacram „ Imaginem Domini nostri Jesu Christi, & om„ nium Salvatoris æquo honore cum libro San„ ctorum Evangeliorum adorari decernimus...... „ dignum est ut..... derivativè imagines hono„ rentur & adorentur ut Sanctorum Evangelio„ rum sacer liber atque typus pretiosæ Crucis:" Nemo autem unquam dixit Latriam deferri libro Evangeliorum seu Vasis sacris.

2°. Latria est cultus proprius soli Deo; sed quovis modo consideretur imago etiam ut imago formaliter, non est Deus.

Nec dicas latriam esse propriam Deo quando exhibetur ratione sui, non autem si exhibeatur ratione alterius: Nam hoc ipso quo exhibetur ratione alterius non est latria; latria enim essentialiter est summus cultus qui exhibetur rei propter se, seu ut alii dicunt, qui exhibetur Deo ut primo principio: Implicat autem exhiberi summum cultum ut primo principio & propter aliud.

3°. Imago ut imago distinguitur ab exemplari; nihil enim est sui ipsius imago, & est ipso inferior, longè enim majus est esse Christum quàm esse imaginem Christi: Ergo non eodem, sed minore cultu adoranda.

4°. Impossibile est unam & eandem adorationem esse simul absolutam & respectivam, differunt enim genere absolutum & respectivum: atqui adoratio Christi est absoluta, adoratio ejus imaginis est relativa, ut in confesso est apud omnes: Ergo.

5°. Adoratio Christi est causa adorationis imaginis: Ergo non est una & eadem adoratio; causa enim & causatum distinguuntur. Patet Ant. Quia Christus est causa adorandi imaginem.

6°. Ab absurdis: sequeretur 1°. Christum si esset præsens non adorari majori adoratione quàm in imagine, seu quàm ejus imaginem, cùm utrobique etiam foret latria quæ est summa adoratio. Consequens autem est contrà communem sensum & contrà experientiam, non enim tantus honos exhibetur imagini Regis quàm ipsi Regi personaliter præsenti. Sequitur 2°. Quòd liceret vota nuncupare imagini, illi sacrificare, in illa spem nostram ponere, eadem enim ratio est de istis ac de adoratione: Hæc autem sapiunt idololatriam & damnantur à Conciliis, maximè Trid. cit.

Resolutio Quæstionis.

Nota imaginem posse tripliciter considerari: 1°. materialiter ut est res quædam auro, ligno, telâ constans, figurâ, coloribus, lineamentis aliisque artis ornamentis decorata, sic sumpta imago nullâ veneratione est digna. *Hic a. 3. 0.*

2°. Potest considerari formalissimè imago prout in actu exercito exercet officium imaginis, quod est actu exhibere exemplar cujus vices gerit & à quo sub ista formalissima ratione non distinguitur nisi penès diversum essendi modum, eo ferè modo quo species Intelligibilis est ipsum objectum in esse intelligibili: Imago enim formaliter & reduplicativè quâ imago, idem est quod exemplar in esse repræsentativo, licèt ut est res, addat materiam, figuram, colores, &c.; & hic modus considerandi imaginem est illi proprius, nec ità propriè convenit aliis rebus Sacris aut signis respectu Dei vel Sanctorum *Ibid.*

3°. Quodam modo medio, quidam iterùm considerant imaginem nempè prout est res Sacra cultui divino deputata & in honorem Dei & Sanctorum instituta, habens vim eos significandi seu re-

præ-

præsentandi; & sic, inquiunt, consideratur etiam ut imago formaliter non in actu exercito, sed in actu signato, non ut actu repræsentans, sed ut repræsentativa & ut habens relationem ad exemplar à quo mutuat quandam significationem & quasi consecrationem, eo ferè modo quo codex Evangeliorum, signum crucis exteriùs expressum, Vasa Altaris, Reliquiæ Sanctorum propter relationem quam habent ad res Sacras dicuntur sacra. Ità Suares, Sylvius hic & alii. Et licèt S. Th. hìc non meminerit istius modi, eum tamen agnovit alibi, inquit Sylvius, scilicet 2. 2. q. 99. a. 1. ubi docet aliquid dici Sacrum ex eo quòd ad divinum cultum ordinatur: Et a. 3. rerum Sacrarum ordinem exponens 1°. Recenset personam Sacram. 2°. Sacramenta, tùm addit. „Post Sacramenta autem „ secundum locum tenent Vasa consecrata ad Sa„ cramentorum susceptionem, & ipsæ Imagines „ Sacræ & Reliquiæ Sanctorum in quibus quodam „ modo ipsæ personæ Sanctorum venerantur". His notatis

Dico 1°. Loquendo de Imaginibus tertio modo consideratis, vera videtur tertia sententia, & hoc sensu esse intelligendam innuit Bellarminus lib. 2. de Imaginibus cap. 24. in Resp. ad 5. argument. ex ratione D. Th. Illam autem probant momenta quæ superiùs protulimus.

Si objicias cultum imaginis etiam hoc tertio modo consideratæ ultimatè terminari ad Christum seu Sanctum, Christo autem deberi latriam, Sancto Duliam. Respondet Bellarminus ibid. Christo quidem deberi latriam quando adoratur ut est in se, non autem quando adoratur ut est in imagine per participationem: Quemadmodum qui honorat famulum Regis honorat Regem, longè tamen aliter honorat Regem in propria persona quàm in famulo.

Ibid. Dico 2°. Loquendo de imagine secundo modo considerata formalissimè ut imago est & in actu exercito, secunda sententia videtur admittenda; quia tunc ex imagine & exemplari integratur unus terminus adorationis, ita ut tamen exemplar in recto importatum, v. g. Christus in imagine refulgens adoretur primariò & propter se, imago verò in obliquo importata secundariò & propter exemplar.

Undè sequitur 1°. Quòd adoratio exemplaris sit absoluta, adoratio imaginis relativa & hâc ratione inferior ad adorationem exemplaris, plus est enim adorari primariò & propter se quàm secundariò & propter aliud. Sequitur 2°. Quòd licèt adoratio quæ terminatur ad imaginem, sit latria, quia est eadem individualiter cum adoratione exemplaris, non habet tamen ab imagine quòd sit latria, sed ab exemplari, sicut licèt eodem actu visionis beatificæ intellectus videat Deum & creaturas, non tamen est beatitudo formaliter quatenùs terminatur ad creaturas: Undè adoratio prout terminatur ad imaginem non est formaliter & reduplicativè latria, sed materialiter tantùm seu specificativè: Et hæc sententia sic explicata fortè non displicebit auctoribus tertiæ sententiæ; illam probant quæ superiùs in ejus expositione adduximus. Cæterùm

Solvuntur argumenta tertiæ Sententiæ in quantum militant contrà hanc secundam Conclusionem.

Ad primum, R. Et Concilia & Patres intelligendos esse de latria absoluta non relativa, seu quod idem est, de latria quoad substantiam & modum, non de latria quoad substantiam tantùm: Dupliciter itaque potest accipi latria. 1°. Ut significat latriam simpliciter tantùm, id est quantùm ad substantiam. 2°. Prout significat latriam quoad substantiam & modum, simul importando & quòd terminetur ad hanc rem, & quòd terminetur ad illam ratione ipsius; hæc soli Deo & Christo convenit, illa ejus imagini: Hoc autem sensu intelligenda esse Concilia & Patres constat; cùm enim afferant imagines Christi & Sanctorum eâdem adoratione adorari ac ipsorum exemplaria, ut vidimus in probatione hujus secundæ sententiæ, & aliunde dicant non adorari latriâ, cùm tamen exemplaria adorentur latriâ: Ut contradictio vitetur, necessario dicendum est, imagines non adorari latriâ ratione sui, latriâ absolutâ, latriâ quoad substantiam & modum; adorari tamen latriâ ratione alterius, latriâ respectivâ, latriâ quoad substantiam tantùm: in quo nulla est contradictio. Posset etiam fortè dici has auctoritates esse intelligendas de imagine tertio modo considerata.

Ad instantiam in contrarium: R. Concilia & Patres dicere imagines adorari ut codices Evangeliorum & sacra Vasa, ly *ut* dicente omnimodam paritatem, N. Aliquam, C. Volunt ergo Concilia & Patres imagines, sicut sacra Vasa, non adorari cultu absoluto & ratione sui, & in hoc est paritas quam intendunt, non tamen quòd sit diversus honos qui exhibetur imagini & prototypo, sicut est diversus qui exhibetur Vasibus sacris & Deo: Est enim, ut diximus, specialis ratio de imagine, quæ ut est imago formalissime, est ipsum objectum in esse repræsentativo. Vel loquuntur de imagine tertio modo considerata prout est repræsentativa tantùm in actu primo.

Ad secundum, R. eâdem Solutione, D. Maj. Latria absoluta, latria ratione sui, latria quoad substantiam & modum est propria Deo, C. Latria relativa, latria ratione alterius, latria quoad substantiam tantùm, N.

Et ad instantiam similiter, D. Hoc ipso quo exhibetur latria ratione alterius, non est latria absoluta seu quoad substantiam & modum, C. Non est latria relativa seu quoad substantiam tantum, N. Similiter ad Probationem: Latria est essentialiter summus cultus qui exhibetur rei propter se seu ut primo principio, latria absoluta seu latria quoad substantiam & modum, C. Latria relativa seu quoad substantiam tantùm, N.

Ad tertium, D. Ant. Imago ut imago distinguitur ab exemplari penès ipsum modum essendi, C. Penes rem ipsam, N. Est enim eadem res exemplar & imago, sed sub diverso modo, exemplar in esse entitativo, imago in esse repræsentativo: Undè similiter D. Conseq. Ergo imago non est adoranda eodem cultu quoad modum, C. Quoad substantiam, N. Sivè, C. totum: Adorari enim ratione alterius est quid inferius, & modus adorationis diversus ab adoratione ratione sui, licèt possit esse idem quoad substantiam, adoratur autem imago ratione alterius, exemplar ratione sui.

Ad quartum, R. D. Ant. Impossibile est unam & eandem adorationem esse simul respectivam & absolutam respectu unius & ejusdem, C. Respectu diversorum, N.

Ad quintum, N. Ant. Ad Probat. D. Ant. Christus est causa adorandi imaginem, hoc sensu quòd Christus seu adoratio Christi efficiat adorationem imaginis, N. Hoc sensu quòd ratione Christi qui primario & propter se adoratur, imago secundario adoretur, C. Sed N. Conseq. Licèt enim color videatur ratione lucis, eadem tamen visione videtur.

Ad sextum, R. ad primam Sequelam quòd si Christus esset personaliter præsens, adoraretur adoratione majori individualiter, non specificè; latria enim admittit intrà propriam speciem gradûs & latitudinem.

Ad secundam Sequelam, N. illam, illi enim actus sunt supremus gratus latriæ, qui non nisi soli Deo secundùm se deferuntur. Existimat tamen Nugno hos actus etiam posse fieri ad imaginem seu coràm imagine, quia fierent ad imaginem in ordine ad Christum & ratione illius, non autem quòd crederetur inesse ei aliqua divinitas seu aliqua virtus, quod damnat Trid. sess. 25. decreto de invocatione Sanctorum.

Obj. insuper maximè contrà rationem D. Th. adoratio imaginis & adoratio exemplaris se habent ut

ut electio & intentio, adoratur enim imago propter rem imaginatam: atqui electio & intentio sunt actus distincti: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. D. Imago adoratur propter rem imaginatam, ly *propter* dicente causam finalem tantùm, N. Dicente etiam causam formalem, C. Et sub hac ratione hîc consideratur.

Inst. Qui videt imaginem Christi malè pictam, odit imaginem ut imago est, & tamen diligit Christum. E contrà qui videt imaginem Judæ benè ipsum exprimentem, diligit imaginem ut imago est, & odit Judam: Ergo non est idem motus in imaginem & in rem imaginatam.

R. D. Ant. Qui videt imaginem Christi malè pictam odit imaginem ut imago est materialiter, & diligit Christum, C. Ut imago est formaliter & formalissimè Christi, N. Odit itaque formam figuræ malè proportionatam cum exemplari, vel diligit formam figuræ quatenùs est benè proportionata exemplari veramque ad illud relationem habet, sed hoc est considerare imaginem materialiter & ut res est, non formalissimè ut exercet officium imaginis, quod est exhibere in actu exercitio exemplar gerendo ejus vices: Undè in hoc casu odit imaginem Christi quia imago est, non quia est imago Christi, & diligit imaginem Judæ quia imago est, non quia est imago Judæ; fieri enim non potest quòd quis diligat imaginem Christi quia est imago Christi quin simul diligat Christum, quia Christus est causa cur diligat imaginem.

Repones: Juxtà hanc sententiam sequeretur quod Verbum mentis Christum repræsentans deberet adorari latriâ, est enim idem modus in speciem intelligibilem & rem intellectam. Sequitur insuper omnes res sacras, Evangelia, Vasa Altaris, imo omnes creaturas posse adorari latriâ; nihil est enim quod non habeat aliquam relationem ad Deum, & in quo Deus non possit repræsentari ut principale objectum adorationis, quæ tamen omnia videntur inaudita: Ergo.

R. Quoad Verbum mentis nullum videri inconveniens, si ratione rei cujus est naturalis similitudo adoretur ut imago. Quoad alias res sacras, non diffiteor quin absolutè loquendo Deus possit in ipsis & per ipsas repræsentari ut principale objectum adorationis, & illæ simul repræsentatæ ut aliquid Dei eandem adorationem secundariò terminare, ut vestes Regis simul cum eo secundariò terminant adorationem quæ ei exhibetur juxtà D. Th. a. 4. seq. o. Vel ut Reliquiæ Sanctorum quando adorantur simul cum Sancto cujus sunt Reliquiæ, ut dicemus.

Neque enim una est ratio cur creatura cum Deo, vel cum aliquo Sancto cogitatione conjuncta adorari potest, sed plures assignantur: Prima est repræsentatio perfectior ac facilior, & hæc est in imagine. Secunda est contactus realis etiam præteritus, & hæc est in iis quæ Christum vel Sanctum tetigerunt ut sunt crux, clavi, vestes. Tertia est cùm res quæ adoratur fuit aliquid ipsius Sancti, ut sunt membra ejus corporis. Quarta est specialis depudatio ad cultum divinum ut in vasis sacris, aut quævis specialis pertinentia seu relatio ad rem sacram vel Deum, ut codex Evangeliorum, signum crucis, &c. Quintam addit Vasques nempè generalem relationem cujuslibet creaturæ ad Deum ut ad suum auctorem intimè sibi præsentem, quam tamen alii negant.

Cæterùm licèt quæ sunt venerabilia secundo & tertio modo ratione contactûs realis ad personam sacram, vel quia sunt partes ejus, simul eâdem adoratione soleant adorari ac ipsa persona propter immediatam conjunctionem seu relationem ad illam, ut dicemus de Reliquiis Christi & Sanctorum. Item & maximè imagines quæ non possunt considerari formaliter ut imagines nisi cum prototypis: Non sic tamen solent apprehendi & adorari quæ quarto modo sunt venerabilia, quia non dicunt relationem immediatam ad ipsam Personam sacram sed mediatam tantum, sic Vasa sacra dicunt immediatam relationem ad cultum divinum, mediante cultu ad Deum, codex Evangeliorum immediatam dicit conjunctionem ad verba significantia veritatem, & his mediantibus ad ipsam essentialem veritatem; signum crucis immediate repræsentat crucem Christi, & ipsâ mediante Christum.

Quoad omnem aliam rem mundi non sacram, concedit Vasques, ut diximus, quòd cùm sit opus Dei & in ea Deus continuò sit & operetur, possumus æquè facilè in ea Deum cogitare, quàm Virum sanctum in veste quam habuit, & sic illum in ipsa & cum ipsa adorare eâdem adoratione, quod confirmat ex juramento quod est actus Religionis, & tamen fieri potest per quamcumque rem ut in ea relucet veritas divina: Fatetur tamen illas omnes res non sacras non proponi communiter populo adorandas propter periculum Idololatriæ ratione ignorantiæ populi. Alii ut Nugno dicunt ut res aliqua adoretur simul cum Deo, non sufficere conjunctionem illam generalissimam cujuslibet creaturæ ad Deum, sed specialem requiri qualis est una ex quatuor assignatis.

Ex dictis videtur Bellarminum (quem exscribit hîc Honoratus Tournely) modum excessisse dum dixit lib. 2. de Imag. cap. 22. *Hunc loquendi modum* (nostræ Conclusionis) *non carere magno periculo.... offendere aures Catholicorum & præbere occasionem Hæreticis liberiùs blasphemandi.* Fortè non attendebat, dùm hæc scriberet Auctor præclarissimus, hanc esse sententiam S. Th. S. Bonavent. Alexandri de Hales, Alberti Magni & illustrium Scholasticorum. Sed & observandum est quòd hunc loquendi modum sugillet laudatus Bellarminus *præsertim in Concione ad populum*, propter subtilitatem distinctionum quarum non est capax populus imperitus, quam modificationem, censuræ adnectere non placuit ejus exscriptori, cui vix unquam non placent quæ illiberaliter dicuntur contrà Scholam D. Thomæ.

Eâdem ut videtur animi propensione idem Tournely initio ejusdem Quæstionis inter observanda numero tertio sic loquitur: „Multis displicet hæc „D. Thomæ sententia quam parum idoneam existimant Novatoribus nostris ad unitatem fidei hac „in parte revocandis: Quapropter illustrissimus ac „doctissimus Bossuetius in Epistola de adoratione „crucis ad virum Religiosum scripta die 6. Julii anno 1691. pag. 22. consentit ut si hæc Angelici „Doctoris loquendi ratio quemquam offendat, „supprimatur, nec ulla ipsius habeatur ratio." Sinceritas hîc iterùm desideratur in Theologo Parisiensi: Sic enim habet illustrissimus & doctissimus Bossuetius Epistolâ citatâ: „S. Thomas tribuit cru„ci cultum latriæ, qui est cultus supremus, sed se„ipsum explicat dicendo quòd sit latria respectiva, „quæ ex hoc ipso non est ampliùs in se suprema, „nec talis evadit nisi quia refertur ad Christum. „Fundamentum hujus S. Doctoris est quòd motus „qui tendit in imaginem sit idem cum illo qui ten„dit in archetypum, & quòd utrumque simul unia„tur. *Quis hunc sensum culpare potest? Nemo certè.* Si „expressio displiceat, potest omitti, sicut absque „hæsitatione fecit P. Petau; Ecclesia enim non „adoptavit hanc S. Shomæ expressionem. Sed „magna erit imbecillitas & vanitas, si res quæ „*sensum tàm rationabilem habent*, quemquam commoveant. Id profectò miserum est imò & hor„ribile dùm attenditur has tricas eousque progre„di ut abrumpant unitatem." *

Non

* *S. Thomas attribue à la Croix le culte de latrie qui est le culte suprême: mais il s'explique en disant que c'est une latrie respective, qui dès là en elle-même n'est plus suprême, & ne le devient que parce qu'elle se rapporte à JESUS-CHRIST. Le fondement de ce S. Docteur c'est, que le mouvement qui porte à l'Ima-*

Non displicet ergo illustrissimo ac doctissimo Bossuetio *Sententia D. Thomæ*, quin è contrà illam adeo veram existimat, ut *eam à nullo posse culpari* certò asserat, adeò *rationabilem* ut imbecillitati & vanitati deputet si quis inde commoveatur, *miserum* dicat & *horribile*, si cavillando indè unitas abrumpatur. Si tamen expressio, non sententia, auribus delicatulis displiceat, potest, salvo sensu omitti, non quia mala aut falsa, non quia *illius aut S. Thomæ nulla ratio est habenda*, (hoc enim ambiguum est apud Tournelium) sed quia *Ecclesia illam non adoptavit*. Quantùm hæc distent à verbis Tournely, quæque fides sit huic Theologo adhibenda ubi de S. Thoma aut ejus Schola agitur, hinc & ex aliis quæ alibi observavimus, judicet æquus Lector.

Petes utrùm cultus imaginum cadat sub præcepto?

R. 1°. datur præceptum negativum naturale nullam inferendi irreverentiam sacris imaginibus; quia est intrinsecè malum contrà virtutem Religionis indebitè & irreverenter tractare res sacras.

2°. Datur præceptum naturale affirmativum servandi debitum modum in cultu imaginum, ita ut dùm coluntur, abstineatur ab omni cultu superstitioso & indebito.

3°. Multi negant dari ullum præceptum affirmativum colendi imagines: non naturale, quia licèt ex principiis fidei & rationis teneamur colere Deum & Sanctos, indè tamen non colligitur nos tali modo teneri eos colere scilicet per imagines: non positivum; quia neque in sacris Litteris continetur, neque ex traditione colligitur.

Quidam volunt ratione consuetudinis esse modo in Ecclesia præceptum affirmativum aliquando colendi imagines. Cæterum certum videtur eum peccaturum ratione scandali qui nunquam coleret imagines.

ARTICULUS IV.

De cultu Crucis & Reliquiarum.

Hic a. 4. & 6. o. Dico 1°. Crux Christi sivè ea in quâ pependit, sivè aliæ quæ ad ejus similitudinem effinguntur: item cæteræ Reliquiæ illius ac Sanctorum sunt veneratione & cultu dignæ.

Nomine Reliquiarum Christi & Sanctorum, non intelligimus solùm partes eorum corporum, sed vel quæ ipsis conjuncta fuêre ut vestes, vel ea quibus usi sunt dùm viverent ut instrumenta, vel ea quæ ad eorum corpora fuerunt admota ut semicinctia, vel ea quæ fuerunt ipsis instrumenta supplicii ut catenæ Petri, &c. Undè non solùm veram Christi crucem veneramur, sed etiam ea omnia per quæ & in quibus salutem nostram operatus est, Clavos, Lanceam, Tunicam, Fascias, Lintea, Montes Sion, Olivarum, Calvariæ, Præsepe Bethleem, Monumentum, &c.

Prob. 1°. ex Scriptura Genes. 50. & Exod. 13. Ossa Jacob & Joseph cum magno honore conservantur & transferuntur ex Ægypto. 4. Reg. 13. Ossa Elisæi suscitant mortuum ex contactu. Isa. 11. dicitur de Christo: *Et erit Sepulchrum ejus gloriosum.* Matth. 9. Hemoroïssa tangit summa cum veneratione Christi fimbriam & sanatur. Act. 19. Fideles venerabundi tangunt sudaria & semicinctia Pauli & curantur.

Prob. 2°. Ex Conciliis: Concilium Nicænum secundum Act. 7. definit imagines esse adorandas, ad modum & formam venerandæ & vivificantis crucis. Concil. Trid. sess. 25. de invocatione Sanctorum definit affirmantes Sanctorum Reliquiis „ venerationem atque honorem non deberi; vel „ eas aliaque sacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandæ „ causâ Sanctorum memorias frustra frequentari „ omninò damnandos esse prout jam pridem eos „ damnavit & nunc etiam damnat Ecclesia." Et initio capitis declarat hunc cultum esse „ juxtà „ Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ usum à pri- „ mævis Christianæ Religionis temporibus recep- „ tum:" adeòque esse Apostolicam Traditionem.

Prob. 3°. Ex Patribus. Legatur S. Hieronymus contrà Vigilantium, Ambros. hom. 91. 92. Greg. Nazian. Orat. 2. Basilius suprà Psal. 115. Aug. Serm. 11. de Sanctis, Damascen. lib. 4. de fide cap. 12. Chrysost. hom. 83. in Joan. Origenes hom. 6. in cap. 15. Exod. Cyrillus Jerosolimit. Cathechesi 23.

Prob. 4°. Ex miraculis factis ad præsentiam seu contactum sanctæ Crucis & Reliquiarum Sanctorum, quorum quædam refert Aug. lib. 22. de civit. cap. 8. Toti mundo nota sunt miracula facta in Inventione, Exaltatione & Apparitione Sanctæ Crucis factâ Constantino Magno cum his verbis, *in hoc vince*, ut referunt Eusebius, Sosomenus, Paulus Diaconus, &c.

Prob. ratione fundatâ in verbis Augustini lib. 1. de Civit. cap. 13. Qui habet affectum ad aliquem, veneratur etiam ea quæ de ipso post mortem relinquuntur non solum corpus aut partes corporis ejus, sed etiam exteriora, puta vestes & similia: atqui manifestum est quòd non solùm Christum, sed etiam Sanctos Dei in veneratione habere debemus, tanquam membra Christi, Dei filios & amicos & nostros intercessores: Ergo eorum Reliquias qualescumque honore congruo in eorum memoriam venerari debemus. Verba autem Augustini undè D. Th. desumit hoc argumentum sunt hæc loco citato: „ Si paterna vestis & annulus „ ac si quid est hujusmodi, tantò carius est poste- „ ris quantò ergà Parentes est major affectus, „ nullo modo ipsa spernenda sunt corpora quæ „ utique multò familiarius atque conjunctiùs „ quam quælibet indumenta gestamus." *Ib. a. 6. o.*

Observandum crucem in qua Christus pependit duplici ratione coli: uno modo in quantùm repræsentat nobis Figuram Christi extensi in ea: allo modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc quòd ejus sanguine est perfusa; alias autem cruces quæ effinguntur, veneramur tantùm ut imaginem Christi crucifixi. *Ib. a. 4. o.*

Dico 2°. Si crux & aliæ Reliquiæ Christi & Sanctorum apprehendantur simul cum eo cujus sunt Reliquiæ tanquam unum totale objectum, eodem cultu adorantur: Christus quidem aut Sanctus primariò & propter se; Reliquiæ secundariò & propter Christum aut Sanctum: sicut inquit S. Doct. eâdem veneratione veneramur Regem & ejus vestimentum: undè concludit crucem qualemcumque adorari latriâ, scilicet respectivâ, eo modo quem explicuimus suprà de imaginibus, eadem enim est ratio de Reliquiis hoc sensu consideratis. *Ibid.*

Si verò Reliquiæ considerentur præcisè secundùm relationem quam habent ad Christum aut Sanctum cujus sunt Reliquiæ quatenùs fuerunt aliquid illius, aut eum tetigerunt, ut diximus de imaginibus tertio modo consideratis, tunc adorantur cultu inferiori qui analogicè & reductivè tantùm pertinebit ad genus cultûs Sancto exhibiti. Idem est ac de imaginibus tertio modo consideratis.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Nullus pius filius veneratur contumeliam Patris sui, puta flagellum quo flagellatus est, vel lignum in quo fuit suspensus: Ergo.

Z 2 R. N.

l'Image est le même que celui qui porte à l'Original, & qu'on unit ensemble l'un & l'autre. Qui peut blâmer ce sens? Personne sans doute: Si l'expression déplaît, il n'y a qu'à la laisser là, comme a fait sans hesiter le P. Petau: Car l'Eglise n'a pas adopté cette expression de S. Thomas: Mais on seroit bien foible & bien vain, si on étoit étonné de choses qui ont un sens si raisonnable. En verité cela fait pitié, & quand on songe que ces chicannes sont poussées jusqu'à rompre l'unité, cela fait horreur. Oeuvres de Bossuet Tom. 5. pag. 277. Edition de Paris 1743.

B. ad 1. R. N. Conseq. Disparitas est quòd flagellum & patibulum Patris consideratur à filio ut opprobrium & malum Patris tantùm, si enim fuissent Patri causa exaltationis & filio liberationis ex acerba tyrannide, illa in pretio haberet. Nos autem veneramur crucem, clavos, lanceam sub secunda consideratione, quatenùs fuerunt instrumenta triumphi Christi & nostræ liberationis.

Inst. Saltem præter veram crucem, aliæ non videntur adorandæ: Ergo. Prob. Ant. Licèt adoremus veros clavos, veram lanceam, verum præsepe, verum sepulchrum, non tamen adoramus omnes alios clavos, omnes lanceas, omnia præsepia, omnia sepulchra, &c. Ergo.

R. N. Ant. Ad Prob. N. Conseq. Disparitas est quòd ista omnia non repræsentant imaginem Christi sicut crux, crux enim de novo facta non solùm est imago primitivæ crucis, sed etiam ipsius Christi, quem nobis statim exhibet in ea extensum; nullum enim nunc habet alium usum apud nos, post edictum Constantini qui prohibuit sontes crucifigi: imò nec ista omnia sunt imagines eorum quæ fuerunt instrumenta Passionis Christi, sicut crux est imago crucis in qua pependit: ad imaginem enim non sufficit omnis similitudo, sic frater non dicitur imago fratris, nec ovum imago alterius ovi; sed requiritur quòd unum exprimatur ex altero ad ejus similitudinem, sicut nunc cruces omnes fiunt ad exprimendam primam: at verò non omnes clavi, lanceæ, præsepia fiunt aut eriguntur ad repræsentanda illa quæ fuerunt instrumenta Passionis Christi, sed ad alios usus; si tamen in hunc finem erigerentur suâ veneratione non carerent, ut cùm pinguntur in imagine cum cruce.

Repones: si adoremus instrumenta passionis & alia, ratione contactûs, sequitur quòd pariter potuissent adorari labia Judæ, manus crucifigentium Christum, asinus cui insedit, &c. atqui hæc sunt absurda: Ergo.

R. certum est rem ex contactu ad aliquam personam excellentem secundùm communem æstimationem hominum contrahere ordinariè aliquam dignitatem & venerabilitatem quâ fit ut habeatur in majori pretio quàm ante, sed ad hoc requiritur quòd moraliter loquendo censeatur participasse aliqualiter ejus excellentiam aut sanctitatem, & quòd nihil obstet in ea venerationi. Hoc notato, N. Sequelam argumenti; labia enim Judæ & manus crucifigentium nullatenùs participaverunt sanctitatem Christi, sed potiùs malitiam eorum quorum erant membra & partes vitales, ita ut fuerint instrumenta immediata Passionis non tàm ut erat passio quàm ut erat actio scelerata; potest enim sub hac duplici ratione considerari Passio Christi: crux autem, clavi & aliæ res inanimes fuerunt instrumenta immediata Passionis Christi ut passio erat sanctissima, mediata tantùm actionis sceleratæ Judæorum. Quantùm ad Asinum repugnat ipsi deferri adorationem, quia erat Brutum & fuisset ignorantibus occasio idololatrandi. Adde quòd Christus non insederit immediatè Asino, sed vestimentis superpositis.

Urgebis: ex hac sententia sequitur quòd cruces quæ sunt in plateis & locis indecentibus vel quæ exprimuntur manu vel digito, debeamus adorare, quod videtur absurdum.

R. equidem cruces non debere erigi in locis indecentibus: undè Theodosius Imperator prohibuit, ne humi pingerentur vel sculperentur, propter periculum eas pedibus calcandi, l. 1. cod. tit. 8. l. *cùm sit nobis*. Ubi tamen reperiuntur, veneratione dignæ sunt, etiam cruces digito vel manu formatæ, ut docent Patres citati à Nugno, Dionysius, Cyrillus Jerosol. Athanas. Basil. Chrysost. &c.

Obj. 2°. Deus Deuteron. cap. ult. abscondit corpus Moysis ne coleretur à Judæis. Christus Luc. 11. & Math. 23. arguit Judæos quòd sepulchra Prophetis erigerent: Ergo.

R. ad primum, id esse factum à Deo ne corpus Moysis coleretur ut Deus à Judæis qui valdè erant propensi ad idololatriam. Ità Chrysost. hom. 5. in Math. Nec obstat quòd non coluerint eum viventem ut Deum, ipsum enim tunc audiebant sæpè dicentem unum esse Deum, se verò servum; post mortem ejus verò obliti sermonum & memores mirabilium quæ fecerat, facilè potuissent eum ceu Deum colere, ut fecerunt serpentem æneum.

Ad secundum, R. Christum his in locis non reprehendere Judæos præcisè quòd sepulchra Prophetis erigerent, sed quòd non imitarentur eos quorum monumenta magnificabant, sed potiùs Patres suos qui Prophetas occiderant, atque ità seipsos condemnarent; quærebant enim ipsum occidere: Undè dicit eos consentire operibus majorum suorum. Ità Chrysost. hom. 75. in Math. Ambros. & Beda in cap. 11. Luc.

Obj. 3°. Concilium Illiberitanum can. 34. prohibet ne cerei per diem accendantur in cœmeteriis; *Inquietandi enim*, inquit, *spiritus Sanctorum non sunt*. Et D. Hieronymus Vigilantio objicienti idololatriam esse accendere de die cereos coram Reliquiis, nihil aliud respondet quàm eos solos id facere *Qui zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam*. Et Aug. lib. de moribus Ecclesiæ cap. 34. reprehendit sepulchrorum & imaginum Adoratores: Ergo.

R. ad Concil. Illiberit. ibi tantùm prohibere superstitionem Gentilium, qui accensis cereis & variis aliis superstitiosè adhibitis animas defunctorum evocabant quasi illic adessent: Talis enim evocatio est quædam inquietatio: Sic anima Samuëlis evocata à Pythonissa dicit: *Quare inquietasti me?* 1. Reg. 28.

Ad Hieronymum: ibi tantùm culpare eos qui superstitiosè accendebant cereos coram Reliquiis Martyrum, putantes eos iis cereis accensis illustrari, quia objecerat ei Vigilantius per ironiam: *Magnum honorem præbent hujusmodi homines beatissimis Martyribus, quos putant de vilissimis cereis illustrari:* Seclusâ autem hâc superstitione ibidem probat id esse pium & licitum: *Quicumque*, inquit, *accendunt cereos, secundùm fidem suam habent mercedem*, huncque usum probat, quia ad Lectionem Evangelii accenduntur cerei. Idem probat in Epist. ad Riparium & in vita Paulæ.

Ad Aug. R. ipsum eò loci non loqui de Sanctorum sepulchris ceu imaginibus, sed quorumlibet defunctorum: damnat ergo eos qui defunctorum manibus ad eorum sepulchra seu imagines more gentium parentabant, offerentes eis panem & vinum aliasque epulas, quibus deindè se ingurgitabant & inebriabant. Patet ex ejus verbis: „Novi, „ inquit, multos esse sepulchrorum & picturarum „ adoratores, novi multos esse qui luxuriosissimè „ super mortuos bibant & epulas cadaveribus ex„ hibentes super sepultos, seipsos sepeliant & vo„ racitates ebrietatesque suas deputent Religioni". Quòd autem non negaverit Augustinus religiosam venerationem sepulchrorum Sanctorum patet ex his verbis Epist. 42. ad Madaurenses: „Videtis „ imperii nobilissimi eminentissimum culmen ad „ sepulchrum Piscatoris Petri submisso diademate „ supplicare.

Obj. ultimò sæpè falsas Reliquias venditari & coli pro veris, quod jam sæpè deprehensum est, & insinuat Aug. lib. de opere Monach. cap. 18. ubi cùm dixisset Monachos quosdam circumferre Reliquias Martyrum, subdit, *Si tamen Martyrum:* Adde tot esse ejusdem generis Reliquias ut oporteat vel eundem Sanctum habuisse multa corpora, vel multas Reliquias esse falsas. Ità Calvinus.

R. N. Ant. de Reliquiis quæ auctoritate legitimâ in Ecclesiis venerationi Fidelium proponuntur, de iis enim tantùm loquimur; semper enim Ecclesia diligentiam adhibuit ne fraudes irreperent, maximè post decretum Concilii Lateranensis quo cavetur ne ullæ Reliquiæ publicè exponantur absque sufficienti examine & approbatione. Non mirum

mirum est autem Augustinum dubitasse de Reliquiis quas privati quidam Monachi circumferrent. Quoad id quod additur de multiplicatione ejusdem Reliquiæ, R. id accidere ex eo quòd diversæ partes ejusdem corporis sint in diversis locis & à parte denominetur totum: Sic toti quadraginta Martyres (ut scribit Basilius Orat. in quadraginta Martyres) dicebantur esse in variis urbibus, quia quælibet civitas habebat aliquam partem eorum. Et Theodoret. lib. 8. de Martyribus, advertit corpora Martyrum rarò inveniri integra in sepulchris, sed in variis locis esse distributa.

Cæterùm dato posse absolutè loquendo aliquando falsas Reliquias irrepere pro veris, non ideò tamen ab omnium cultu abstinere debemus, sufficit enim ad earum cultum licitum moralis certitudo de earum veritate, sicut eadem moralis certitudo sufficit ut adoremus Hostiam consecratam, etsi possit accidere quòd non sit consecrata. Adde quòd sæpè fit error materialis tantùm, ita ut dicantur Reliquiæ unius Sancti, quæ tamen sunt alterius.

Quæritur utrùm Mater Christi sit adoranda adoratione latriæ?

B.a.5.o. R. Negativè. Prob. Non est adoranda latriâ absolutâ, quia est pura creatura; neque respectivâ, quia cùm sit creatura rationalis, est propter propriam excellentiam adoranda: Ergo. Patet Ant. pro prima parte. Prob. pro secunda. 1°. Quia si creatura rationalis quæ ratione sui digna est veneratione, adoraretur latriâ respectivâ, præberetur occasio existimandi quòd talis adoratio ipsi tribueretur ratione propriæ excellentiæ. 2°. Quia adorari hyperduliâ propter se est quid majus & nobilius quàm adorari latriâ propter aliud: Licèt enim latria sit species cultûs perfectior & dignior quàm dulia seu hyperdulia, in individuo tamen actus duliæ potest esse perfectior & dignior actu latriæ, sicut v. g. licèt justitia sit virtus specie perfectior temperantiâ, potest tamen actus temperantiæ summus esse in individuo perfectior actu justitiæ infimo: Et id contingit in actu relativo latriæ & absoluto hyperduliæ; quia actus latriæ, licèt quatenùs absolutus est & terminatur ad Deum sit perfectior & perfectissimus; ut tamen est relativus & terminatur ad creaturam insensibilem, non est perfectior, nec indè habet quòd sit latriæ, nisi materialiter ut diximus.

Dices: conjunctior fuit Christo Mater ejus quàm crux: Ergo.

R. C. Ant. N. Conseq. Quia crux cùm sit res insensibilis incapax secundùm se honoris, non ratione sui, sed ratione alterius adorari debet: Beata autem Virgo, cùm sit secundùm se honoris capax, honoranda est cultu qui ei debetur secundùm se, propter rationes allatas. *Ib. ad 3.*

Repones: Honor Matris refertur ad Filium: Atqui Filius adoratur latriâ: Ergo.

R. D. Ant. Honor Matris refertur ad Filium ut ad finem, C. Ut ad objectum quod eâdem adoratione simul adoratur, N. Adoratio autem imaginis refertur ad exemplar sicut ad objectum seu terminum, qui eodem actu adoratur, ut diximus. *Ib. ad 2.*

Sunt tamen quidam Recentiores, quos tacito nomine refert Nugno, qui existimant B. Virginem propter intimam suam conjunctionem ad Christum ejusque maternitatem posse saltem cultu interno adorari latriâ respectivâ, sed non videtur communis hæc opinio, magisque standum est communi praxi Fidelium & sensui Ecclesiæ quæ B. Virginem veneratur cultu quidem inferiore ad divinum quia est creatura, sed superiore ad alios Sanctos, scilicet hyperduliâ, quia est excellentissima creatura, non solùm ratione plenitudinis gratiæ, sed etiam maternitatis Dei. Et sic mediâ viâ incedit inter duas hæreses, scilicet Antidicomarianitarum qui nimis humiliter de illa sentiebant: apud Epiphan. hæresi 77. & 78. & Collyridianorum qui in aliud extremum declinantes, honores divinos ipsi deferebant Collyridas seu Placentas ei offerentes in Sacrificia: apud eundem Epiphan. Hæresi 79.

Finem huic Tractatui hìc ægrè imponimus: Plurima enim utilia, pia & curiosa circà Mysteria vitæ & Passionis Christi Salvatoris plusquam Angelicè tractat S. Th. à Quæstione 26. ad 59. quibus immorari quasque discutere maxima fuisset voluptas, nec minor utilitas; sed quia de iis vix aut ne vix disputatur in scholis, & præsens Tractatus jam nimiùm pro instituto nostro excrevit, illa omittere cogimur, & Lectorem Christianum & curiosum ad Auctorem nostrum remittere.

SUMMA
DOCTRINÆ CATHOLICÆ DE
SACRAMENTIS IN COMMUNI.
EX CONCILIIS FLORENTINO ET TRIDENTINO.

Sub Eugen. IV. anno 1439. S. Thomas Opusc. 5.

Decretum Concilii Florentini pro instructione Armenorum.

„ Novæ Legis septem sunt Sacramenta: „ videlicet Baptismus, Confirmatio, „ Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, „ Ordo, & Matrimonium. Quæ multùm „ à Sacramentis differunt antiquæ Legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam „ solùm per Passionem Christi dandam esse figurabant: hæc verò nostra & continent „ gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt. Horum quinque prima ad spiritualem uniuscujusque hominis in seipso perfectionem; duo ultima, ad totius Ecclesiæ regimen, multiplicationemque ordinata sunt. „ Per Baptismum enim spiritualiter renascimur; per Confirmationem augemur in gratia & roboramur in Fide: renati autem & „ roborati, nutrimur divinâ Eucharistiæ Alimoniâ. Quod si per peccatum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam „ spiritualiter sanamur: spiritualiter etiam & „ corporaliter, prout animæ expedit per Extremam-Unctionem: per Ordinem verò Ecclesia gubernatur & multiplicatur spiritualiter: per Matrimonium corporaliter augetur. Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquàm materiâ, verbis tamquàm formâ, & personâ „ Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia: quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum. Inter hæc Sacramenta, tria sunt: „ Baptismus, Confirmatio, & Ordo, quæ „ characterem, id est, spirituale quoddam signum à cæteris distinctivum, imprimunt „ in anima indelibile. Undè in eadem persona non reiterantur. Reliqua verò quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

Canones Concilii Tridentini de Sacramentis in communi.

Sess. 7. 3. Martii 1547. sub Paulo III.

I. „ Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis „ non fuisse omnia à Jesu Christo Domino nostro instituta; aut esse plura vel „ pauciora quàm septem; videlicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam-Unctionem, Ordinem, & Matrimonium; aut etiam aliquod „ horum septem non esse verè & propriè Sacramentum, anathema sit."

II. „ Si quis dixerit, ea ipsa novæ Legis „ Sacramenta à Sacramentis antiquæ Legis „ non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, „ & alii ritus externi; anathema sit."

III. „ Si quis dixerit, hæc septem Sacramenta ità esse inter se paria, ut nullâ ratione aliud sit alio dignius; anathema sit."

IV. „ Si quis dixerit, Sacramenta novæ „ Legis non esse ad salutem necessaria, sed „ superflua; & sine eis, aut eorum voto, per „ solam fidem homines à Deo gratiam justificationis adipisci; licèt omnia singulis necessaria non sint; anathema sit."

V. „ Si quis dixerit, hæc Sacramenta propter solam fidem nutriendam instituta fuisse; anathema sit."

VI. „ Si quis dixerit, Sacramenta novæ „ Legis non continere gratiam, quam significant; aut gratiam ipsam non ponentibus „ obicem non conferre; quasi signa tantum „ externa sint acceptæ per fidem gratiæ vel „ justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus; anathema sit."

VII. „ Si quis dixerit, non dari gratiam „ per hujusmodi Sacramenta semper & omnibus, quantùm est ex parte Dei, etiam „ si ritè ea suscipiant; sed aliquando & aliquibus; anathema sit."

VIII. „ Si quis dixerit, per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam; sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere; anathema sit."

IX. „ Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & „ Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & „ indelebile, undè ea iterari non possunt; anathema sit."

X. „ Si quis dixerit, Christianos omnes in „ verbo & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem; anathema sit."

XI. „ Si quis dixerit, in Ministris, dum „ Sacramenta conficiunt & conferunt non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia; anathema sit."

XII. „ Si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent servaverit, „ non conficere, aut conferre Sacramentum; „ anathema sit."

XIII. „ Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in solemni „ Sacramentorum administratione adhiberi „ consuetos, aut sine peccato à Ministris pro „ libito omitti, aut in novos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse; „ anathema sit."

TRA-

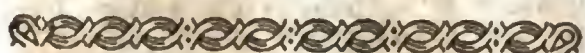

TRACTATUS
DE
SACRAMENTIS IN COMMUNI.

D. Th. à Q. 60. ad 66.

Q. 60. in Proœm. Post considerationem eorum quæ pertinent ad mysteria Verbi Incarnati, considerandum est de Ecclesiæ Sacramentis, quæ ab ipso Verbo Incarnato habent efficaciam: Et 1°. de Sacramentis in communi: 2°. De unoquoque Sacramentorum in speciali.

De Sacramentis in communi quinque consideranda sunt. 1°. Quid sit Sacramentum. 2°. De necessitate Sacramentorum. 3°. De effectibus Sacramentorum. 4°. De causa eorum. 5°. De numero. Undè sit

DISSERTATIO I.

De Quidditate Sacramenti.

D. Th. Q. 60.

ARTICULUS I.

Utrùm Sacramentum sit in genere signi?

Ib. a. 1. o. ad 2. & 3. Sacramentum à sacro & maximè occulto dictum, quasi *sacrum secretum*, multipliciter sumi potest; vel pro eo quod habet in se sanctitatem; vel pro eo quod dicit ordinem ad hanc sanctitatem, sivè signi, sivè causæ, sivè aliam quamcumque habitudinem; sicut à sanitate quæ est in animali, denominatur sanum, non solùm animal quod est sanitatis subjectum, sed dicitur medicina sana in quantum est causa sanitatis, & urina in quantum est signum sanitatis. Undè olim apud priscos Latinos Sacramentum sumebatur pro pecunia quam litigantes deponebant in loco sacro, & quæ peribat ei qui causâ cadebat. Ità Cicero in Orat. pro Milone. Apud Jurisperitos sumitur pro juramento. In Scripturis sumitur frequenter pro ipsa re sacra occulta: Sic Tobiæ 12. *Sacramentum Regis abscondere bonum est.* Apud Patres, Concilia, & Theologos sumitur pro signo rei sacræ; sic etiam in Scriptura Ephes. 5. conjunctio viri & mulieris dicitur *magnum Sacramentum*, id est, signum conjunctionis Christi cum Ecclesia: Et 1. Tim. 3. Incarnatio dicitur *magnum pietatis Sacramentum*, hoc est, signum. Undè Hæretici infundatè nobis exprobrant novitatem hujus vocabuli.

Signum instrumentale scilicet apud Logicos ex Aug. est id quod præter speciem quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire.

Quæstio est igitur utrùm Sacramentum prout hic sumitur & prout de illo agunt Patres, Concilia & Theologi, sit in genere signi & non causæ, sicque debeat definiri per signum tamquam per genus, & non per causam.

Hic a. 1. & 2. o. Dico: Sacramentum, hoc est, cæremonia illa sacra à Deo instituta quam Sacramentum vocamus, est in genere signi: sicque rectè definitur *signum rei sacræ sanctificantis nos.* Signum est genus, de quo in præsenti Art. cæteræ particulæ, differentia, de quibus art. seq.

Prob. 1°. Loquimur hìc de Sacramento, prout est quid commune univocum Sacramentis veteris & novæ Legis: atqui ratio signi, non ratio causæ est quid commune univocum Sacramentis veteris & novæ Legis: Ergo. Prob. Min. Sacramenta veteris Legis non sunt causa gratiæ nisi impropriè & moraliter, propriè autem sunt signa: Ergo.

Prob. 2°. De ratione Sacramenti prout est à Deo institutum, est quòd sit aliquid externum sensibile dicens ordinem ad rem sacram: atqui id non requirit ratio causæ, sed benè ratio signi inter homines: Ergo Sacramentum jure reponitur in genere signi, & non causæ. Major est certa, quia Deus instituit Sacramenta tàm veteris quàm novæ Legis tamquàm cæremonias exteriores Religionis & illius protestativas, ut patet in immolatione Agni Paschalis, in Circumcisione, & in omnibus Sacramentis novæ Legis. Undè Aug. lib. 19. contrà Faust. c. 11. *In nullum*, inquit, *Religionis nomen coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum aut Sacramentorum visibilium consortio colligentur.* Minor etiam patet: Quia ratio causæ abstrahit ab hoc quòd sit spiritualis vel sensibilis: Deus enim qui est prima causa sanctificationis nostræ, spiritus est, spiritualemque actum æquè ac corporalem assumere potuit ad illam instrumentaliter causandam; secùs autem de signo inter homines, quia connaturale est homini in hac via sensibus utenti ut per sensibilia deveniat in cognitionem insensibilium.

Solvuntur Objectiones.

Obj 1°. S. Th. in 4. d. 1. q. 1. a. 1. quæstiunc. 3. approbans definitionem Sacramenti datam à Magistro Sent. quæ est hæc, *Invisibilis gratiæ visibilis forma ut imaginem gerat & causa existat*, dicit: „ Definitio illa compietissimè rationem Sacramenti designat, prout nunc de Sacramentis „ loquimur: ponitur enim efficientia sanctitatis in hoc quod dicitur, *ut causa existat*, &c." Et in Resp. ad 5. „ Sacramentum, inquit, non dividitur per Sacramenta veteris & novæ Legis sicut „ genus per species, sed sicut analogum in suas „ partes, ut sanum in habens sanitatem, & signans „ eam: Sacramentum autem simpliciter est quod „ causat sanctitatem; quod autem signat tantùm, „ non est Sacramentum nisi secundùm quid, & „ ideò esse causam, potest poni in definitione Sacramenti, sicut habens sanitatem in definitione „ sani. " Ergo.

Respondent Dom. Soto, Cabrera, Joan. à S. Th. & alii S. Thomam re attentiùs inspectâ hanc sententiam retractasse in sua Summa, cùm in hoc art. expresse doceat contrarium, & art. seq. item art. 3. q. sequentis doceat Sacramenta veteris Legis esse propriè & univocè Sacramenta. Sed absque eo quòd recurramus ad retractationem.

R. 2°. S. Thomam ibi agere vices commentatoris, variasque Sacramentorum definitiones explicare, quæ cùm continerent nedum quod in Sacramentis est formale, scilicet rationem signi, sed etiam id quod est materiale & adjunctum, scilicet rationem causæ: Juxtà illas dixit S. D. rationem

nem Sacramenti, nimirum quoad materiale & formale, compleri per rationem causæ & signi, & id quod significat tantùm, non esse Sacramentum nisi secundùm quid, & analogicè convenire cum Sacramentis novæ Legis. Hic autem partes Magistri agens, & tradens definitionem Sacramenti secundùm id quod in eo formale est tantùm, aliter locutus est.

Obj. 2°. Sacramentum non est signum naturale, neque ad placitum: Non naturale, naturaliter enim illæ cæremoniæ non significant gratiam sanctificantem: Non ad placitum, quia signum ad placitum est ens rationis, scilicet relatio significationis ad significatum; Sacramentum autem non est ens rationis: Ergo.

R. N. Ant. pro secunda parte: Ad probat. D. Min. Sacramentum pro materiali non est ens rationis, C. Pro formali, N. Est enim significatio relatio rationis ad significatum, ut dictum est: Nec tamen dici debet ens rationis simpliciter & absolutè, sed cum addito tantùm, scilicet secundùm

*In 4. d. 1. q. 1. a. 1. quæstiunc. 5. ad 1. suum formale: * Quia concreta accidentalia & artefacta, qualia sunt Sacramenta, licèt constituantur per formam, non tamen supponunt in prædicatione pro forma, sed pro materia seu subjecto: sic falsum esset dicere simpliciter & absolutè, cathedra est figura, album est accidens, simus est curvitas nasi, &c.

Inst. Signum dicitur simpliciter ens rationis: atqui Sacramentum secundùm nos dicitur simpliciter signum: Ergo.

R. N. Maj. Quia signum sicut Sacramentum est concretum accidentale supponens pro substrato materiali, quod est ens reale: Falsum enim est dicere, signum est significatio; quæ tamen significatio est ipsum ens rationis.

Repones: Saltem juxtà nos non sunt Sacramenta nisi dependenter ab intellectu, quod est absurdum; cùm, nullo intellectu cogitante, Sacramenta permanenter sint in Ecclesia ab institutione Christi. Prob. Ant. Ex dictis Sacramenta constituuntur formaliter per ens rationis, quod nullum habet esse nisi per intellectum fingentem: Ergo.

R. D. Ant. Non sunt Sacramenta nisi dependenter ab intellectu quoad conceptum entitativum, C. Quoad conceptum denominativum, N. Vel ut ante: quoad suum formale, C. Quoad suum materiale, N. Istud autem materiale denominatur Sacramentum independenter ab intellectu; quia entia rationis ratiocinatæ, maximè quæ sequuntur ad denominationes extrinsecas ab aliquo actu humano provenientes, licèt quoad esse actuale rationis, non sint nisi per intellectum, tamen ratione sui fundamenti denominantur talia independenter ab intellectu: sic, posita semel institutione Judicis aut Doctoris, dicitur homo permanenter Judex aut Doctor; positâ simel institutione vocum ad significandum, dicuntur signa in libro clauso. Hic autem sensus communis atque doctrina

in 1. d. 2. q. 1. a. 3. ad 5. fundatur in hoc principio D. Th. *Ea quæ pendent à ratione ratiocinata, duplicem habent firmitatem, scilicet firmitatem sui esse, & hanc habent ab intellectu; & firmitatem suæ veritatis, & hanc habent ex re cui conformantur*, seu ex suo fundamento. Igitur hoc ipso quo entia rationis habent fundamentum proximum, ità quòd non chymericè, sed cum fundamento conveniant subjecto, habent sufficiens esse ad denominandum absolutè & simpliciter; quia quàmvis non habeant formalissimum esse existentiæ, quòd tantùm consequuntur per intellectum, attamen independenter à cognitione habent convenire subjecto, non fictè, sed mediante fundamento quod subjectum habet ut ipsi tribuatur tale ens rationis; & ità in his entibus, alia est ratio conveniendi & denominandi, alia existendi.

Obj. 3°. Genus quod est ens rationis non potest contrahi per differentiam realem: atqui differentia contrahens Sacramentum ut sic est realis: Ergo. Prob. Min. differentia specifica Sacramentorum novæ Legis à Sacramentis veteris Legis est quòd illa causent gratiam, non ista, ut definit Conc. Florent. in Decreto Eug. IV. causare autem est quid reale: Ergo.

R. N. Min. Ad Prob. N. Min. Et assigno aliam differentiam specificam & essentialem, scilicet significare gratiam tali modo, nempe præsentem dandam vi passionis Christi jam adimpletæ per ipsa signa sacramentalia, quod non competit Sacramentis veteris Legis.

Verùm quamvis esse causativum gratiæ non sit essentiale Sacramentis novæ Legis, non negamus tamen id ipsis per se competere, & non merè accidentaliter. Id autem variè à variis explicatur. Dom. Soto vult *causare* esse propriam passionem Sacramentorum novæ Legis: Serra id ipsis competere ratione materiæ: alii esse conditionem requisitam ex institutione Christi, aut ut modum completivum significationis eorum. Has intelligentias non improbo, sed subjicio sequentem.

Sacramenta novæ Legis possunt considerari dupliciter. 1°. præcisè secundùm rationem signi & talis signi; ita ut attendatur solùm id quod est in latitudine signi, secundùm genus & speciem signi. 2°. Secundùm quod includunt non solùm institutionem signi, sed talem institutionem à Christo, quâ voluit ut id quod instituebat in signum gratiæ, foret etiam illius causa & suæ passionis instrumentum. Itaque considerando Sacramenta novæ Legis primo modo, causare non est ipsis essentiale formaliter, quia causare est extrà genus signi, sed est tantum essentiale præsuppositivè, quatenus significant gratiam dandam, non utcumque, sed dandam per ipsamet Sacramenta; quæ significatio vera non foret, si non præsupponatur quòd causent gratiam. Considerando autem illa secundo modo, causare convenit ipsis per se essentialiter formaliter; non equidem ex ipsa ratione signi & Sacramenti; ut dictum est, sed ut sunt novæ Legis & subordinata tali institutioni Christi, qui voluit ut essent simul Sacramenta & suæ passionis instrumenta.

Igitur ad Conc. Florent. Non dixit Sacramenta novæ Legis differre essentialiter formaliter in ratione Sacramenti à Sacramentis veteris Legis per hoc quòd priora causent gratiam: undè ut salvetur ejus auctoritas, sufficit quòd per illud differant tamquam per adjunctum aut præsuppositum ex tali institutione Christi, aut aliquo alio modo ex prædictis.

Inst. 1°. Esse causativum gratiæ est essentiale formaliter Sacramentis novæ Legis in ratione Sacramenti: Ergo. Prob. Ant. Est essentiale formaliter Sacramentis novæ Legis esse signa practica gratiæ: atqui practicare est causare; praxis enim est operatio: Ergo.

R. 1°. Argumentum nihil concludere, quia esse signum practicum convenit etiam Sacramentis veteris Legis, ut dicemus.

R. 2°. N. Ant. Ad Prob. D. Min. Practicare est causare per se vel per aliud, C. Semper per se, N. Signum dicitur speculativum vel practicum ab intellectu speculativo vel practico, quippè cujus est instrumentum ad manifestandum suos conceptus: intellectus enim conceptus suos per signa à se derivata explicat. Sicut igitur dicitur intellectus practicus, non quia per se causat opus, causatur enim per potentias exteriores, sed quia cognoscendo dirigit potentias exteriores ad illud efficiendum & in sola speculatione objecti non sistit: ità signum dicitur practicum, non quia facit opus, id enim, ut jam dixi, est extrà latitudinem signi; sed quia ex mente instituentis significat, non præcisè ad manifestationem significati, sic enim foret signum speculativum tantum, sed in ordine ad illius confectionem, sivè interim per illud signum sivè per aliud. Sic, v. g. promissio exterior seu contractus aliquid dandi vel faciendi est signum practicum; attamen neque promissio neque contractus dat aut facit, sed significat tantùm in ordine ad donationem aut confectionem significati, & non ad solam ejus manifestationem.

Inst.

Inst. 2°. Imagines sacræ, concio & alia plura significant in ordine ad opus, excitant enim ad devotionem & sanctitatem: atqui tamen non sunt ideò signa practica: Ergo.

in 4. d. 1. q. 1. a. 1. quæst. 1. ad 3. R. D. Maj. Significant in ordine ad opus per se & ex mente instituentis, N. per accidens & ex mente alterius agentis, C. Imagines enim & voces quæ in concione adhibentur, ex institutione sua habent tantum repræsentare & manifestare; sed quia præsupponuntur repræsentativa & manifestativa, assumuntur ab alio agente in ordine ad opus aliquod: at signum quod dicitur practicum, habet ex mente instituentis quòd significet non solum ad manifestandum significatum, sed etiam ut in finem dirigatur & executioni mandetur.

Inst. 3°. Sacramentum dicitur à sacrando, sicut medicamentum dicitur à medicando seu à medicina: atqui hoc pertinet ad rationem causæ & non signi: Ergo.

Hic a. 1. ad 1. R. N. Maj. Quam licèt admiserit S. Th. in 4. q. 1. partes commentatoris agens, ut diximus, hic tamen illam negat & docet Sacramentum dici à sanctitate, quæ non significatur per modum causæ efficientis. Medicina autem à qua dicitur medicamentum, se habet ut causa effectiva sanitatis undè omnia quæ ab illa denominantur, dicuntur per ordinem ad unum primum agens.

Inst. 4°. Sanctitas à qua dicitur Sacramentum, se habet etiam ut causa saltem formalis. Ergo sicut medicamentum quod dicitur à medicina ut à causa efficiente, ponitur in genere causæ & non signi, ità & Sacramentum.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd quæ denominantur ab aliquo primo in genere causæ efficientis, possunt ab ea participare rationem causæ efficientis, quia hæc est communicabilis ut patet in instrumentis & adjuvantibus; quæ omnia induunt rationem causæ efficientis: at verò quæ denominantur ab uno principali in genere causæ formalis, non possunt vi talis denominationis importare rationem causæ, quia causalitas formalis ipsi soli formæ informanti convenit, alteri verò, quod non est forma, communicari non potest.

Inst. 5°. Causare est quid principalius in Sacramentis quàm significare: Ergo Sacramentum debet potius poni in genere causæ quàm signi.

R. N. Conseq. Quia licèt causare gratiam sit quid principalius, & ex hoc capite possit dici Sacramentum; sicut medicina dicitur sana, quia causat sanitatem in animali: quia tamen non est quid commune univocum omnibus Sacramentis, nec secundum se requirit quòd sit aliquid externum sensibile, quale debet esse Sacramentum, ut diximus, ideo non potest esse genus in definitione Sacramenti.

Inst. 6°. Caracter sacramentalis & Corpus Christi in Eucharistia sunt Sacramenta; atqui tamen non sunt signa sensibilia: Ergo.

in 4. d. 1. q. 1. a. 1. quæst. 3. ad 3. & inf. q. 63. a. 1. ad. 2. R. caracterem sacramentalem & Corpus Christi in Eucharistia non dici Sacramenta, nisi secundùm quod conjunguntur signis sensibilibus, caracter ordinationi, corpus Christi speciebus panis & vini.

ARTICULUS II.

Quale signum sit Sacramentum.

Articulo præcedenti expedivimus quæ spectant genus Sacramenti, in hoc quærimus de ejus differentia. S. Th. in hoc eodem Art. 2. resolvit omne signum rei sacræ quà sanctificantis homines, esse Sacramentum, sicque reponit ejus differentiam in his particulis, *Rei sacræ sanctificantis homines.* Ad cujus majorem elucidationem

Dico: Sacramentum est signum ad placitum, practicum, sacrum tàm ex parte rei significantis quam ex parte rei significatæ, permanens & stabile.

Probantur & explicantur singulæ partes.

Signum ad placitum.

Hic a. 5. o. Ratio est: Quia quamvis ratio Sacramenti fundetur in aliqua similitudine rei significantis ad rem significatam; v. g. ablutionis corporalis ad ablutionem spiritualem in Baptismo: (quo sensu intelligendus est Aug. Epist. 23. dicens: *Sacramenta habent quamdam similitudinem earum rerum quarum sunt Sacramenta, quam si non haberent, omninò Sacramenta non essent:* Quia nempè Deus sic & non aliter instituit) Numquam tamen res corporalis potest ex natura sua determinatè significare præsertim modo sacramentali & practico, rem spiritualem, qualis est gratia & sanctificatio nostra. Quod posset opponi, solutum est art. præcedenti, Obj. 2.

Signum Practicum.

a. 2. o. ad 1. & 2. Quo sensu intelligendum sit practicum in signo, declaratum est art. præcedenti, Obj. 3. Inst. 1.

Ibid. Prob. Sacramentum nedum novæ Legis, sed & veteris à Deo institutum est non ad meram repræsentationem rei sacræ ut imago aut figura aliqua, sed ad sanctificationem hominum, & ut illud suscipientes ejus usu sanctificarentur: *Signum rei sacræ,* inquit Auctor, *in quantum sanctificantis homines.* Ergo.

Signum sacrum ex parte rei significantis.

Hic a. 4. ad 2. & 1. 2. q. 102. a. 5. Hoc est Cæremonia sacra ad cultum Dei ordinata: quia ut dictum est, Sacramenta sunt instituta tamquàm cæremoniæ Religionis protestativæ. * Et in hoc partim differt Sacrificium à Sacramento, quòd Sacrificium immediatè ordinetur ad cultum Deo exhibendum, Sacramentum verò ad disponendum ipsos cultores. Undè suscipientes quodammodo iis consecrantur, non per veram causalitatem efficientem aut formalem intrinsecam, sed per deputationem seu denominationem extrinsecam: sicut consecrari & sanctificari dicuntur quæcumque cultui divino deputantur. ** Ibid.*

Si inferas: Ergo Sacramentum pertinet ad virtutem Religionis, & consequenter ad genus qualitatis. R. Id posse concedi ratione materiæ non formæ; nihil enim obstat quin eadem res secundùm diversas considerationes pertineat ad diversa prædicamenta: Sic in subjecta materia, Baptismus, v. g. si consideretur ut actio, pertinet ad prædicamentum actionis; si in ordine ad significandam gratiam, ad genus signi, si ut ordinatur ad cultum divinum, ad virtutem Religionis. Attamen cùm sit cæremonia externa, non pertinet ad Religionem formaliter, sed objectivè, ita ut ejus usus debeat quidem esse religiosus, possit tamen non esse religiosus, sicque esse Sacramentum sine actu religioso, ut in malo ministrante aut malo suscipiente. Undè reponi debet in genere signi & non in genere Religionis seu qualitatis.

Signum sacrum ex parte rei significatæ.

Hic a. 1. & 2. o. Patet ex definitione Sacramenti, quòd dicitur *Signum rei sacræ.* Sed difficultas est cujus rei sacræ; an sanctitatis tantùm imperfectæ seu legalis, ut opinantur Cano & Bellarminus; an perfectæ sanctitatis per gratiam sanctificantem?

Ib. a. 2. o. R. Esse signum perfectæ sanctitatis per gratiam habitualem, & quidem in ipso usu Sacramenti conferendæ, hoc est sanctificationis actualis.

Prob. prima pars. 1°. Ex definitione Sacramenti tradita à D. Th. & communiter recepta, quòd sit *Signum rei sacræ sanctificantis homines:* Sanctificatio autem legalis seu alia quæcumque distincta à sanctificatione per gratiam habitualem, non est nisi impropria sanctificatio.

2°. Quia alias sequeretur Ecclesiam & non solùm Deum posse instituere Sacramenta, cùm ipsa pos-

possit instituere & de facto instituat Cæremonias sacras significativas legalis & imperfectæ sanctitatis, ut est dispensatio ab irregularitate, absolutio ab excommunicatione, Tonsura Clericalis, &c.

3°. Quia significare sanctitatem legalem convenit multis aliis, quæ non sunt Sacramenta; ut patet in exemplis mox citatis, & in innumeris cæremoniis antiquæ Legis. Neque refert sanctitatem legalem esse propriam statui Legis Mosaïcæ: ità enim erat illi propria, ut esset tamen dispositio ad aliam perfectam, etiam in illo statu acquirendam.

Prob. secunda pars. Quantùm ad Sacramenta novæ legis admittitur ut certa, cùm sint propriè causa gratiæ, ut dicemus infrà. Probatur de Sacramentis veteris Legis. 1°. Ex D. Th. hîc a. 2. definiente Sacramentum quòd sit *signum rei sacræ, in quantum* hæc res sacra *est sanctificans homines*, hoc est rei sacræ formaliter & reduplicativè sanctificantis: Ergo in ipso usu. Et in 4. d. 1. q. 1. quæstiunc. 1. ad 3. dicit serpentem æneum non fuisse Sacramentum, quia *quamvis esset signum rei sacræ sacrantis, non tamen in quantum est sacrans actu*.

2°. Omnia Sacrificia, omnes cæremoniæ Legis Mosaïcæ, utpotè umbræ futurorum, Christum præfigurabant, adeòque & gratiam suo tempore dandam, & tamen non erant Sacramenta.

3°. Tandem, Sacramentum Legis novæ institutum ad deletionem peccati Originalis, & circumcisio Legis scriptæ in eundem finem, certò significabant gratiam in ipso usu conferendam, sine qua non potuisset deleri peccatum Originale: eadem autem est ratio de aliis Sacramentis.

Dices 1°. Concilium Florent. in Decreto Eug. IV. definit Sacramenta veteris Legis non causasse gratiam, sed solùm per Passionem Christi dandam figurasse. 2°. S. Th. hîc a. 2. ad 2. dicit immolationem Agni Paschalis esse Sacramentum, quia significabat immolationem Christi, *quâ sanctificati sumus*: Non dicit quâ sanctificati sunt Judæi. 3°. Art. 1. ad 1. dicit sanctitatem significari in Sacramentis *per modum causæ formalis vel finalis*, quæ autem confertur in ipso usu est semper formalis. 4°. In 4. d. 1. q. 1. quæstiunc. 1. ad 4. dicit quod *Sacramenta veteris Legis erant totaliter signa prognostica*: Ergo non conferebatur gratia præsens in eorum susceptione.

R. Ad 1. Tò *solùm* in verbis Concilii excludere tantùm à Sacramentis veteris Legis vim propriam causandi gratiam, qualem habent Sacramenta novæ Legis; non autem ejusdem gratiæ collationem in ipso eorum usu virtute Passionis Christi futuræ: Undè per *gratiam dandam per Passionem Christi*, non intelligit gratiam dandam nunc nobis post Passionem Christi, sed gratiam dandam tunc, merito tamen Passionis Christi futuræ.

Ad 2. Tò *sanctificati sumus* in Verbis D. Th. non est referendum ad nos solos homines qui post Passionem Christi sanctificati sumus, sed ad totum Genus humanum: Sicut cùm dicimus quòd *sanguine Christi redempti sumus*, intelligimus totum genus humanum.

Ad 3. S. Th. locutus est abstrahendo à causa formali vel finali, non autem excludendo unam ad positionem alterius: quia nihil impedit quin eadem gratia sit simul causa formalis & finalis; quæ enim est formalis, simul est finalis; & quæ est finalis, si actu habeatur, est etiam formalis: si verò actu non habeatur, non est defectu Sacramenti, sed suscipientis ponentis obicem. Undè non intellexit S. D. de gratia per modum causæ finalis utrumque, sed in quantum est sanctificans homines, hoc est suscipientes, ut dicit in definitione Sacramenti: talis autem gratia in ipso usu Sacramentali confertur, si nihil obstet ex parte suscipientis. Dici etiam potest gratiam significari ut causam finalem in ordine ad Legem antiquam secundùm se, respectu cujus gratia est finis; significari autem ut causam formalem respectu suscipientis.

Ad 4. Adhibenda est eadem solutio, scilicet Sacramenta veteris Legis esse totaliter prognostica respectivè ad ipsam legem, in qua omnia contingebant in figura futuræ legis novæ, non autem respectivè ad suscipientes. Potest etiam dici sensum esse quòd in tribus significatis quæ S. D. ibi tribuit Sacramentis veteris Legis, scilicet Passione Christi, gratiâ & gloriâ, sit aliquid futurum, licèt non omne quod in eis importatur sit futurum. Sic significant Passionem Christi & gloriam ut futura, gratiam autem significant equidem ut præsentem, sed tamen in illo significato importatur aliquid futurum, nempè Passio Christi; quia significant gratiam dandam vi Passionis Christi futuræ: Undè sunt prognostica *totaliter* quoad omnia significata, sed non quoad omnia importata in significatis. Alterutram solutionem esse admittendam in sensu D. Th. liquet ex Resp. immediatè præcedente, in qua disertè dicit Serpentem æneum non fuisse Sacramentum, quia *quamvis esset signum rei sacræ sacrantis, non tamen in quantum sacrans est actu.*

Signum stabile & permanens.

Quia Sacramenta, ut dictum est, sunt cæremoniæ Religionis, & ut dicit Aug. fundamenta stabilis Ecclesiæ, per quæ Fideles in una Religione permanenter colligantur: Ergo debent permanere, quamdiu permanebit Religio.

Consectaria præcedentis Doctrinæ.

Ex dictis colliges 1°. Non rectè cum Auctore definivisse Sacramentum *Signum rei sacræ nos sanctificantis*. Intellige signum ad placitum, permanens & practicum actu gratiæ nos perfectè sanctificantis. *Signum* est genus supremum, per quod Sacramentum convenit cum omnibus signis: *Signum rei sacræ*, genus infimum, per quod convenit cum pluribus signis rei sacræ, quæ non sunt Sacramenta: *Nos sanctificantis*, differentia per quam ab illis differt.

Cum hac definitione coincidit hæc tradita in Jure D. 2. de Consec. cap. *Sacrificium: Invisibilis gratiæ forma visibilis:* Item hæc communis: *Invisibilis gratiæ signum sensibile ad nostram sanctificationem divinitus institutum*. A Trid. Sess. 13. cap. 3. definitur: *Symbolum rei sacræ & invisibilis gratiæ forma visibilis sanctificandi vim habens*. A Catechismo Rom. *Res sensibus subjecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis & justitiæ tùm significandæ tùm efficiendæ vim habens*. Hæ duæ ultimæ definitiones propriè conveniunt tantùm Sacramentis novæ Legis.

Dices: Sacramentum est ens seu aggregatum per accidens ex rebus & verbis, ex ente reali & rationis: Ergo non est definibile.

R. D. Sacramentum est ens per accidens in genere physico, C. In genere morali seu artefacti, N. Ut enim dicatur ens per accidens, non sufficit quòd plura contineat, sed requiritur quòd illa contineat sine ordine ad unum, ut acervus lapidum; Sacramentum autem plura continet, sed cum ordine ad unam significationem; undè est ens per se definibile in ratione signi seu artefacti: Sicut v. g. domus, quia diversas partes continet in ordine ad unam figuram, est ens per se definibile in ratione artefacti.

Colliges 2°. Sacramenta non esse tantùm sigilla divinæ promissionis seu testimonia justitiæ acceptæ, ut volunt Hæretici. 1°. Quia sigilla & testimonia alicujus rei, eâ debent esse certiora & clariora: Sacramenta autem non sunt clariora & certiora divinis promissionibus, quæ continentur in Scriptura sacra, à qua è contrà Sacramenta habent suam certitudinem. 2°. Qui fictus suscipit Sacramenta non certificatur de obtenta justitia: Ergo. Quandoque tamen dicuntur sigilla à SS. Patribus, sed hoc sensu quòd Fideles ab infidelibus distinguant.

Si dicas circumcisionem fuisse Abrahamo *Sigillum*

tum justitiæ fidei, ut dicit Apost. Rom. 4. R. id verum esse ex speciali Privilegio respectu Abrahæ tantum, eò quòd esset futurus Pater credentium, non verò respectu posterorum. Undè idem Apost. Rom. 3. varia privilegia & utilitates circumcisionis recensens, omittit quòd sit testimonium justitiæ acceptæ, non omissurus, si ità esset.

in 4. d. 1. q. 1. a. 1. quæstiun. 1. ad 3. Colliges 3°. plura, quæ tamen sunt signa rei sacræ, excludi à ratione Sacramenti. 1°. Excluduntur omnia Scripturæ verba, cruces & imagines sacræ; quia sunt instituta tantùm ad repræsentandum & non ad significandum practicè gratiam quâ sanctificantem.

Ibid. 2°. Excluduntur transitus per mare rubrum, petra fundens aquas, manna, serpens æneus, & similia; quia non adhibebantur ut aliquis sanctificationis effectus actu perciperetur, sed solùm effectus alicujus beneficii temporalis, ut curatio, cibatio, refrigeratio, &c.

3°. Excluduntur hæc Christi verba ad Magdalenam, *Remittuntur tibi peccata*, lotio pedum, descensus columbæ, linguæ igneæ, insufflatio in Discipulos: Quia licèt fortè hæc fuerint signa practica gratiæ, non sunt tamen instituta ut cæremoniæ religiosæ permanenter observandæ in Ecclesia. De lotione pedum fusiùs infrà, dùm de numero Sacramentorum.

4°. Excluduntur innumeræ cæremoniæ veteris Legis, quia significabant tantùm emundationem ab aliquo impedimento seu immunditia legali, seu sanctitatem legalem & imperfectam non perfectam *Hic a. 2. ad 2.* per gratiam: Vel ut dicit Auctor, significabant sanctitatem Christi quâ sanctus est, non verò sanctitatem quâ per ea sanctificamur. Undè si aliquando à Patribus dicantur Sacramenta, est impropria locutio.

5°. Excluduntur aspersio aquæ benedictæ, consecratio Altaris, & alia Sacramentalia: Tùm quia non ex seipsis nec ex institutione divina, sed tantùm ex pietate operantis aut ex suffragiis Ecclesiæ **Ib. ad 3.* vim aliquam habent in ordine ad sanctitatem: * Tùm quia significant tantùm dispositionem ad sanctitatem, & non perfectionem sanctitatis; res autem denominatur à fine & complemento.

6°. Excluditur Sacrificium: Quia Sacrificium primariò ordinatur ad cultum ipsi Deo in se exhibendum, Sacramentum autem ad sanctificationem hominum. Nihil impedit tamen quin idem possit esse simul Sacrificium & Sacramentum sub diversa ratione; & sic est Eucharistia in nova Lege: Sic etiam erat in antiqua immolatio Agni Paschalis: Fuisse Sacrificium constat, fuisse etiam Sacramentum tradit Auctor hic art. 3. & q. 73.

Colliges 4°. Sacramenta nostra univocè convenire cum Sacramentis antiquæ Legis in ratione Sacramenti: Quia utrimque sunt signa practica gratiæ sanctificantis, ut explicatum est Art. 1. Obj. 3. Inst. 1. Et quod posset opponi ex D. Th. solutum est ibid. Obj. 1.

Petes utrùm Sacramentum sit signum unius rei tantùm?

Ib. a. 3. o. R. Sacramentum tria significare, passionem Christi, gratiam sanctificantem & gloriam.

Ibid. Prob. Sacramentum propriè dicitur quod ordinatur ad significandam sanctificationem nostram, seu rem sacram in quantum est nos sanctificans; patet ex dictis: atqui in sanctificatione nostra tria possunt considerari, videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ, quæ est passio Christi, & forma nostræ sanctificationis quæ consistit in gratia, & ultimus finis sanctificationis nostræ quæ est vita æterna: Ergo Sacramentum hæc tria significat.

Ibid. Itaque Sacramentum novæ Legis est signum rememorativum ejus quod præcessit, scilicet Passionis Christi, demonstrativum ejus quod in nobis efficitur per Passionem Christi, scilicet gratiæ, & prognosticum seu prænuntiativum futuræ gloriæ, juxtà illud quod ex eodem S. Doctore canit Ecclesia: *O sacrum convivium in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus, mens impletur gratiâ, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Sacramentum autem veteris Legis, licet etiam hæc tria significet, primum tamen diverso modo: est enim prognosticum, non rememorativum Passionis Christi.

Dices: Sacramentum non est signum ambiguum, alias præberet occasionem fallendi: atqui quod plura significat, est signum ambiguum; Ergo.

R. D. Min. Quod significat plura, quorum unum non ordinatur ad aliud, est signum ambiguum, C. Quod significat plura, secundùm quod ex eis quodam ordine efficitur unum, N. Sic v. g. hoc nomen homo non est signum ambiguum, licet plura significet, scilicet animam & corpus, quia illa significat prout ex eis constituitur una natura humana: Similiter Sacramentum significat tria præfata secundùm quòd ordine quodam unum sunt seu unum efficiunt, scilicet sanctificationem nostram. *Ib. ad 1.*

Repones: Analogum non desinit esse analogum & præbere occasionem fallendi, licèt plura significet prout dicunt ordinem ad unum: Ergo pariter Sacramentum.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd ex eo quòd analogum plura significet prout dicunt ordinem ad unum, non ideò denotat quòd ex parte significati sit unum simpliciter, sed quòd sint plura simpliciter inæqualiter participantia unum principale commune, & sic solùm proportionaliter & secundum quid unum. At Sacramentum non significat plura prout simpliciter dicunt ordinem ad unum principalius commune, quod inæqualiter & proportionaliter participant; sed potiùs illa plura significat ut ex eis ordine quodam unum efficitur: Unde ex parte significati denotatur unum simpliciter, sicut in significato hujus vocis homo, ut dictum est.

Si quæras ulteriùs quodnam ex his tribus principalius significet Sacramentum?

R. significare principalius hoc est expressius gratiam sanctificantem; quia illa formaliter & immediatius concurrit ad sanctificationem nostram, Passio Christi autem & gloria mediante tantùm gratiâ concurrunt.

ARTICULUS III.

Utrum Sacramentum sit res sensibilis?

Intelligimus hic rem sensibilem prout abstrahit à re propriè dicta & verbo; ita ut sensus sit, utrum Sacramentum sit signum sensibile, quodvis sit istud sensibile, sivè res, sive verbum.

Dico 1°. Omnia Sacramenta tàm antiquæ quàm novæ Legis constant de facto rebus sensibilibus.

Patet 1°. ex Scriptura, quæ omnia utriusque Legis Sacramenta exponit per res sensibiles. 2°. Ex definitione Sacramenti tradita in jure, & à Conciliis Florent. & Trid. probata, scilicet quòd sit *Invisibilis gratiæ forma visibilis*. 3°. Ex Aug. Tract. 80. in Joan. dicente de Baptismo, *Accedit verbum ad elementum & fit Sacramentum.*

Dico 2°. Ratio Sacramenti ut est homini proprium atque accommodatum, necessariò exigit ut instituatur in rebus sensibilibus. *Hic a. 4. o.*

Prob. Sapientia divina unicuique providet secundùm modum suæ naturæ: Undè dicitur Sap. 8. quòd *suaviter disponit omnia*: Et Matth. 25. quòd *dedit unicuique secundùm propriam virtutem*: atqui connaturale est homini ut Sacramenta quibus utitur, instituantur in rebus sensibilibus: Ergo. Prob. Min. Connaturale est homini ut per sensibilia perveniat ad cognitionem spiritualium & intelligibilium: atqui res quæ per Sacramenta significantur, sunt spirituales & intelligibiles, quibus homo sanctificatur: Ergo. *Ibid.*

Suadent plures congruentiæ. 1°. Congruit homini qui constat corpore & animâ, ut habeat Sacramenta corporea cum Spiritu gratiæ. 2°. Congruit omnipotentiæ Dei quæ ostenditur in hoc quod sensibilibus rebus salutis remedium præstet. 3°. Congruit justitiæ divinæ seu humiliationi hominis, ut qui peccando subjecit se sensibilibus crea-

turis, in suo remedio etiam utatur rebus sensibilibus. 4°. Congruit rationi Sacramenti prout est institutum ut cæremonia Religionis; cæremonia enim Religionis exhibenda Deo ab hominibus, debet esse sensibilis & exterior.

Dices: Deus potuit elevare actum internum, puta orationem internam, ut significaret & causaret in nobis gratiam, id enim nullam involvit contradictionem: atqui iste actus interior in hac hypothesi foret Sacramentum; foret enim signum practicum gratiæ: Ergo.

Quidam negant Majorem & dicunt repugnare dari signum quod non sit sensibile; quia juxtà definitionem Augustini, *signum est id quod præter speciem quam ingerit sensibus, facit aliud in cognitionem venire.* Verùm respondent objicientes id esse verum de signo inter homines usurpari solito, & ad hunc sensum illud definivisse Augustinum, at non de signo in tota sua latitudine, quod sic debet definiri: *Id quod mediante sui notitiâ in alterius cognitionem deducit.* Ut ut sit de illa sententia: nec enim nos scrutari delectat quid omnipotentia Dei possit absolutè.

R. data Maj. D. Min. Atqui talis actus interior in hac hypothesi foret Sacramentum, proprium & accommodatum Angelo aut Spiritui separato, C. Proprium & accommodatum homini, ut fert Conclusio, N. Solutio patet ex ratione Auctoris, qui etiam in Resp. ad 1. addit intelligibilia non habere quòd sint signa (saltem prout instituuntur inter homines) nisi in quantùm sunt per aliud, id est per aliquid sensibile, manifestata.

ARTICULUS IV.

Utrùm Sacramenta constent rebus & verbis, & quomodò res & verba in illis se habeant?

Posito quòd Sacramentum sit quid sensibile: Quærimus nunc quid sit istud sensibile, an res & verba, & quomodo se habeant in Sacramentis? Circà quod quadruplex est difficultas breviter resolvenda. Prima, an in Sacramentis verba rebus convenienter adjungantur? Secunda & tertia, utrùm Sacramenta constent rebus & verbis tamquàm ex materia & forma, iisque ut partibus intrinsecis & essentialibus? Quarta, utrùm verba in Sacramentis sint concionatoria, an consecratoria? Et hæ omnes difficultates spectant potissimùm Sacramenta novæ Legis, ut patebit ex mox dicendis.

§. I.

Utrùm in Sacramentis verba rebus convenienter adjungantur?

Intellige res & verba vel formaliter vel æquivalenter, ut explicabitur modò in sol. argumenti. * Item intellige per *Res* non solùm substantias physicas, ut est aqua in Baptismo, panis & vinum in Eucharistia, oleum in Confirmatione; sed etiam actiones morales, ut sunt actus pœnitentis in Sacramento Pœnitentiæ, consensus mutuus contrahentium in Sacramento matrimonii.

* Ib. a. 6. ad 2.

Ibid. c. Dico: In Sacramentis saltem novæ Legis verba rebus convenienter adjunguntur.

In arg. s. c. Prob. 1°. Apost. Ephes. 5. dicit: *Christus dilexit Ecclesiam & tradidit semetipsum pro ea, mundans eam lavacro aquæ in Verbo vitæ.* Et Aug. jam citatus Tract. 80. in Joan. *Accedit Verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

Ibid. c. Prob. ratione. Sacramenta quæ, ut dictum est, adhibentur ad hominum sanctificationem ut quædam signa, possunt tripliciter considerari, & quolibet modo congruit eis quòd verba rebus sensibilibus adjungantur: Ergo. Prob. Ant. 1°. Possunt considerari ex parte causæ sanctificantis, quæ est Verbum incarnatum, cui quodammodò Sacramentum conformatur in hoc quòd rei sensibili Verbum adhibetur, sicut in Incarnatione carni sensibili est Verbum Dei unitum. 2°. Considerari possunt ex parte hominis sanctificandi, qui componitur ex corpore & anima, cui proportionatur Sacramentalis medicina, quæ per rem visibilem corpus tangit & per Verbum ab anima creditur. 3°. Considerari possunt ex parte ipsius significationis sacramentalis: Juxtà autem Aug. lib. 2. de Doct. Christiana c. 3. & rei veritatem verba inter homines obtinuerunt principatum significandi; quia verba diversimodè formari possunt ad significandos diversos conceptus mentis; & propter hoc per verba magis distinctè possumus exprimere quod mente concipimus: Ergo ad perfectionem significationis sacramentalis necesse fuit ut significatio rerum sensibilium per aliqua verba determinaretur: Aqua enim significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem; sed cùm dicitur, *Ego te baptiso*, manifestatur quòd aquâ utimur in Baptismo ad significandam emundationem spiritualem.

Dixi *in Sacramentis saltem novæ Legis:* Eadem enim ratio non currit pro Sacramentis veteris Legis: Quia juxtà Aug. lib. 19. cont. Faust. cap. 16. alia debent esse Sacramenta rei præsentis, & alia rei futuræ: rem enim præsentem clariùs manifestamus quàm futuram: Sacramenta autem veteris Legis prænuntia erant tantùm Christi venturi, & ideò non ità expresè significabant Christum sicut Sacramenta novæ Legis, quæ ab ipso effluunt, & quamdam similitudinem ipsius in se habent, ut dictum est; & idcircò in Sacramentis veteris Legis non adhibebantur verba, quæ, ut diximus, principatum significandi obtinent: Unde nec in ritu Circumcisionis, neque in immolatione Agni Paschalis ullum legimus verbum adhibitum. Utebantur tamen in veteri Lege aliquibus verbis in his quæ ad cultum Dei pertinent; sed erant cæremonialia, non sacramentalia; saltem ut in pluribus. *Ib. ad 3.*

Dices: Matrimonium in nova Lege perficitur ordinariè solis verbis, & potest perfici solis rebus sine verbis, ut nutibus in mutis. Item Sacramentum Pœnitentiæ potest perfici solis verbis, ut in eo qui non habet nisi peccata linguæ confitenda, & contritionem suam solis verbis exprimit: Ergo.

R. res & verba intelligi in Conclusione formaliter vel virtualiter seu æquivalenter, ut notavimus. Itaque per rem in Sacramentis intelligitur omne illud quod vel est res propria, vel ponitur loco rei; per Verbum intelligitur vel Verbum proprium, vel quod ponitur loco Verbi: Illud autem dicitur poni loco rei, quod se habet ut determinabile & complebile in ratione significandi per aliud clarius significativum: illud dicitur poni loco verbi, quod est alterius minus significativi determinativum & completivum ad clariorem significationem; quia, ut dictum est, verba habent principatum significandi: & res in Sacramento se habet, ut modo dicemus, ut materiam, adeoque ut determinabilem; Verbum autem ut formam, adeòque ut determinativum. Cùm itaque in Sacramento Pœnitentiæ verba pœnitentis se habeant determinabilia ad clariorem Sacramenti significationem per verba absolutionis, ponuntur loco rerum & sunt res virtualiter. Idem dic de Matrimonio, in quo verba unius ut habent rationem traditionis, determinantur per verba alterius, ut habent rationem acceptationis, ut dicemus suo loco: inter mutos autem nutus seu alia signa sunt æquivalenter & virtualiter verba.

§. II.

Utrùm Sacramenta novæ Legis constent rebus tamquam materia, & verbis tamquam formâ, & ut partibus essentialibus?

Observandum has voces *materia* & *forma* respectivè ad Sacramenta non fuisse in usu nisi circà annum 1215. usurpatas primò à Guillelmo Antisidiorensi, cùm nullibi ante ipsum, nec apud Magistrum sent. reperiantur. Legimus quidem apud Aug. lib. 1. de peccat. merit. c. 34. *formam Sacramenti*, & in Concilio Milevitano *formam* Ba-

Baptismatis; sed per formam intelligebant totum ritum seu cæremonias Sacramenti, non præcisè verba. Aliis ergo terminis exprimebant antiqui quod nunc vocamus materiam & formam. Quandoque dicebant *mystica Symbola*, quandoque *signum & rem invisibilem*, quandoque *Sacramentum & rem sacramentalem*, intelligentes per signum seu Sacramentum, quod nos per materiam & formam intelligimus, & per rem invisibilem aut sacramentalem, effectum Sacramenti; quandoque *verbum & elementum*, ut Aug. Tract. 80. in Joan. sæpiùs *res & verba*. A tempore autem Guillelmi Antisidior. hæ voces *materia* & *forma* respectivè ad Sacramenta fuerunt communiter receptæ in Scholis, & usu ac sanctionibus Ecclesiæ consecratæ, ut patebit modò. Unde

Dico: Sacramenta novæ Legis constant ex rebus & verbis tamquàm materiâ & formâ, & ut intrinsecis & essentialibus.

Prima pars est definita à Concilio Florent. in Decreto unionis his verbis: *Hæc omnia Sacramenta tribus perficiuntur, rebus tamquàm materia, verbis tamquàm forma, & personâ Ministri conficientis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.* Conc. Trid. sess. 14. cap. 3. ait: *Docet præterea S. Synodus Sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: Ego te absolvo, &c.... sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis actus.*

Longè anteà S. Th. hic a. 6. ad 2. dixit: *Ex verbis & rebus fit quodammodo unum in Sacramentis sicut ex forma & materia, in quantum scilicet per verba perficitur significatio rerum.* Et Art. 7. o. *In Sacramentis verba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum materiæ.*

Hic a.6. o. Ratio hujus est, quam jam expendimus §. præcedenti. Illud habet rationem materiæ, quod est determinabile & perfectibile per aliud; illud habet rationem formæ, quod est alterius determinativum & perfectivum: atqui in omnibus Sacramentis res determinatur per verba; res enim sunt ex se indifferentes ad multa significanda, per verba autem determinantur ad unum: sic aqua est indifferens ad significandam ablutionem aut refrigerationem; cùm autem dicitur, *Te baptiso*, determinatur ad significandam ablutionem spiritualem: Undè Aug. Tract. 80. jam cit. in Joan. *Detrahe verbum, quid est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.*

Secunda pars sequitur ex prima. Nam materia & forma sunt partes essentiales cujusvis compositi, sivè naturalis, sivè artificialis aut moralis. Et licèt in artificialibus materia sola sit pro qua supponunt, quia est tota illorum substantia, non tamen ipsa sola est in qua essentialiter consistunt; non enim, v. g. lignum est tota essentia cathedræ, sed forma est ipsi intrinseca & essentialis per modum complementi essentialis, & sine illa non salvatur essentia artefacti. Atqui ex dictis res & verba sunt tamquàm materia & forma in Sacramentis: Ergo. Undè Auctor infrà q. 90, a. 2. o. ait: *Quodlibet Sacramentum distingui in materiam & formam sicut in partes essentiæ.* Et in 4. d. 1. q. 1. a. 3. ad 2. *Verba & res sunt de essentia Sacramenti.*

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. contrà primam partem conclusionis: Materia & forma compositi debent simul uniri: atqui in Sacramentis novæ Legis res & verba non debent semper simul uniri: valet enim Baptismus, v. g. si verba paululùm præcedant aut subsequantur ablutionem: Ergo.

Quidam negant Min. Et contendunt ad validitatem Sacramenti res & verba saltem in parte debere esse simul in eodem instanti physico. Ità Glossa in Cap. *Detrahe* 1. q. 1. & Cajet. tom. 1. opusc. Tract. 16. Navarrus in Manuali c. 22. n. 12. & 17. Sed hæc sententia communiter rejicitur. Undè

R. D. Maj. Materia & forma compositi debent simul uniri simultate physicâ vel morali, C. Semper simultate physicâ, N. Quamvis enim in compositis substantialibus materia & forma debeant semper uniri simul simultate physica, non tamen semper in compositis artificialibus: sic prædicatum & subjectum sunt materia & forma in propositione, & tamen non sunt simul physicè. Et id maximè verùm est in compositis moralibus, ut est Sacramentum; talis enim sufficit simultas, quale est compositum: censetur autem moralis simultas inter materiam & formam Sacramenti, si secundùm communem loquendi modum salvetur veritas formæ, & censeatur secundùm moralem æstimationem afficere materiam. „ Non debet, inquit „ Dom. Soto in 4. d. 3. q. unica, a. 8. usque „ adeò strictim hoc *simul* intelligi, sed morali mo„ do, hoc est ut humanus usus habet: Qui enim „ phyalam ori admovens ait, Ego bibo, & con„ tinuò bibit, simul censetur id dicere & facere... „ Pari ergo ratione si quis priùs dicat: Ego te „ baptiso, vel ego te chrismo, & protinùs mer„ gat vel chrismate ungat, sat est: Illud enim „ proximum tempus censetur humano modo præ„ sens." Cavenda est tamen nimia interpolatio, si enim tanta esset ut spectatâ naturâ Sacramenti secundùm usum humanum verba non censerentur servare suam veritatem & afficere materiam, non perficeretur Sacramentum. Vide pro praxi observationem in calce §.

Obj. 2°. Significatio est forma Sacramentorum: Ergo non verba.

R. D. Ant. Significatio est forma totalis Sacramentorum, C. Partialis, N. Significatio itaque gratiæ sanctificantis est forma totius compositi sacramentalis, sed verba ratione clarioris significationis sunt forma partialis respectu rerum quas ad unum significandum determinant. Sicut humanitas est forma totalis hominis, anima forma partialis corporis.

Inst. Si verba haberent rationem formæ respectu rerum, id haberent vel ratione significationis sibi naturalis & propriæ, vel ratione significationis supernaturalis à Christo eis communicatæ: non primum, quia significatio quam naturaliter habent in quibusdam saltem Sacramentis, est impertinens ut determinet significationem rei in ordine ad significationem sacramentalem, v. g. *Te abluo* in Baptismo: non secundùm, quia significatio sacramentalis proveniens ex Christi institutione est unica, cadens suprà res & verba seu totum compositum: Ergo.

R. Id verba habere ratione significationis naturalis, non absolutè, sed ut determinatioris & expressioris: neque adhuc præcisè ut talis, sed ut assumptæ à Christo in ordine ad sacramentalem significationem: licèt enim significatio sacramentalis sit ex impositione Christi, supponit tamen in re quæ eligitur ad talem significationem, aliquam congruentiam & similitudinem cum re significata, & quantò amplior fuerit similitudo, tantò expressior erit significatio sacramentalis: cùm igitur verba expressiùs significent quàm res, ratione istius modi expressioris ut assumpti à Christo, complent & determinant significationem confusiorem rerum, & ideò verba sunt forma, res materia.

Obj. 3°. Contrà utramque partem Conclusionis. Species sacramentalis in Eucharistia, transacta consecratione sunt Sacramentum: atqui hoc Sacramentum non componitur ex verbis, verba enim consecratoria transierunt: Ergo.

Quidam non ignobiles Auctores propter hoc argumentum censent quòd quamvis Sacramentum Eucharistiæ in fieri componatur ut cætera ex rebus & verbis tamquam ex materia & forma & ut partibus essentialibus, in facto esse tamen sit excipiendum à conclusione; hoc enim illi proprium est quòd non consistat in usu sicut alia, sed in re permanenti, scilicet in speciebus consecratis. Attamen non minùs probabiliter cum aliis

Responderi potest negando Min. Ad Prob. D. Verba consecratoria transierunt formaliter, C. Virtualiter, N. Sic enim remanent in speciebus, quæ virtute illorum sunt consecratæ. Et hoc sufficit ut Sacramentum dicatur ex illis componi; sicut ad hoc ut mixtum dicatur componi ex elementis, sufficit quòd virtualiter remaneant in mixto. Neque indè inferas meliùs dici Sacramentum componi ex rebus & illarum determinatione per verba quàm ex verbis; quia illa determinatio est illorum virtus: Undè dicitur cum proprietate verba remanere virtualiter, & ex illis Sacramentum componi.

Inst. Verba Consecrationis sunt causa efficiens Sacramenti Eucharistiæ: Ergo non sunt pars ejus essentialis.

R. D. Conseq. Ergo non sunt pars ejus essentialis sub eodem respectu, C. Sub diverso respectu, N. Itaque verba consecratoria quatenùs convertunt materiam panis & vini in corpus & sanguinem Christi, sunt causa efficiens Sacramenti; quatenùs autem confusam significationem materiæ determinant ad esse Sacramenti seu ad significationem sacramentalem; sunt ejus forma: nihil obstat autem præsertim in moralibus, quòd idem sub diverso respectu exerceat munus causæ efficientis & formalis. Sic consensus est causa efficiens & formalis contractûs.

Repones: Compositum non potest multiplicari, non multiplicatâ formâ: atqui Sacramentum multiplicatur, non multiplicatis verbis: dum sub una verborum prolatione consecrantur multæ hostiæ, tot sunt Sacramenta: quot sunt hostiæ consecratæ, & tamen una est verborum prolatio: Ergo.

R. D. Maj. Compositum non potest multiplicari; non multiplicatâ formâ formaliter vel virtualiter, C. Semper formaliter, N. ad hunc sensum, D. Min. N. Conseq. Dum ergo sub iisdem numero verbis consecrantur plures hostiæ, forma multiplicatur virtualiter; sicut dum simul baptisantur plures homines, forma Baptismi multiplicatur virtualiter.

Urgebis: Non multiplicatur compositum, non multiplicatâ formâ formaliter; Sic ubi sunt duo homines, sunt duæ animæ formaliter: Ergo.

R. D. Ant. Non multiplicatur compositum physicum, non multiplicatâ formâ formaliter, C. Compositum morale, N. Ex uno enim consensu virtualiter multiplici possunt fieri decem contractus.

Observanda pro praxi circà simultatem materiæ & formæ in Sacramentis.

Dixi in solutione primi Arg. secundùm communem sententiam simultatem moralem materiæ & formæ sufficere ad validitatem Sacramenti: Idque quia Sacramentum est compositum morale ex institutione Christi ab hominibus exercendum & recipiendum, consequenter humano & morali modo. Nec verisimile est Apostolos, qui Act. 2. leguntur unâ die baptisasse tria millia hominum, sic aspersisse aut effudisse aquam ut tangeret omnes baptisandos eodem instanti physico, quo formam proferrent. Dixi item tunc haberi simultatem moralem materiæ & formæ, quando spectatâ Sacramenti naturâ secundùm communem loquendi modum salvatur veritas formæ, & censetur secundùm humanum usum afficere materiam & unum morale signum constituere, secùs, non haberi simultatem moralem nec perfici Saramentum. Undè pro diversitate Sacramenti diversa simultas, major vel minor, requiritur ad validitatem Sacramenti.

Itaque in Sacramento Eucharistiæ requiritur major, imò physica simultas: quia hæc pronomina *hoc* & *hic* satis denotant materiam debere esse physicè præsentem, ut verificetur forma.

Minor requiritur in Sacramentis Baptismi, Confirmationis, Ordinis, & Exteremæ- Unctionis: Quamvis enim eorum formæ importent tempus præsens, *Baptiso*, *signo*, &c. moraliter tamen loquendo tempus præsens admittit aliquam latitudinem, & censemus præsens quod immediatè præcessit vel immediatè sequitur: undè in his Sacramentis si inter materiam & formam intercedat parva morula, puta unius *Ave*, quibusdam videtur adhuc perfici Sacramentum, secùs, si longius tempus intercedat.

In Sacramento Pœnitentiæ quod exercetur per modum judicii, certum est quòd materia, scilicet actus pœnitentis debeant præcedere formam, hæcque videtur posse longiusculè differri: Quidam dicunt à sero ad mane sequentis diei; quidam ad tres aut quatuor horas; quidam ad horam; alii istas omnes moras longiores reputant: quia licèt in judicio forensi post examen & confessionem rei possit ità, imò ad plures dies, differri sententia, non sic tamen, inquiunt, in Sacramento Pœnitentiæ secundùm communem prudentum sensum, ad quem debet attendi in præsenti materia: nemo enim dicit hodie confessum posse validè non iteratâ confessione post octiduum absolvi, sicut tamen fieri potest & fit in judicio forensi.

In Sacramento Matrimonii cùm sit contractus, quamdiu perseverat moraliter consensus unius, etiam post plures menses potest accedere consensus alterius, sicut in aliis contractibus: & hoc patet quando Matrimonium contrahitur per procuratorem, nuntium vel litteras in locis distantibus.

Horum omnium ratio jam sæpè dicta est quòd Sacramenta sint quædam composita artificialia, non physica sed moralia, ab hominibus exercenda & recipienda, ideoquè de eorum consistentia judicandum non secundùm principia physica præcisè, sed secundùm principia moralia & judicium prudentum: prudentes autem judicant spectata cujuslibet Sacramenti natura, parvam distantiam officere uni, nonnisi magnam alteri. Et hæc quantùm ad valorem Sacramenti.

Nunc verò quoad *licitum.* Imprimis certum est in Sacramento Pœnitentiæ & Matrimonii licitè postponi formam materiæ, cùm aliter fieri non possit. In aliis verò Sacramentis, Baptismi, Confirmationis, Ordinis & Extremæ-Unctionis, omninò illicitum est postponere totaliter formam materiæ, aut materiam formæ; ita ut à peccato mortali non videatur excusandus, qui baptisando, v. g. partem saltem formæ non pronunciaret antè finitam ablutionem: quia secundùm omnes peccat mortaliter qui sine causa Sacramentum exponit nullitati & ministrat dubium dùm potest certum; Sacramentum autem sic collatum est dubium, cùm plures & graves Auctores illud reputent nullum. Ergo. Undè quidam sub conditione inferunt Sacramentum præsertim Baptismi & Ordinis sic collatum esse repetendum.

Cæterùm, consultum est Sacramentorum Ministris ut in omnium collatione curent adhibere majorem quàm possunt materiæ & formæ simultatem. In Sacramentis Baptismi, Confirmationis, Ordinis & Extremæ-Unctionis, applicando materiam, formam proferant. In Sacramento Pœnitentiæ peractâ confessione, imposita & acceptatâ satisfactione, statim absolutionem impendant. In Matrimonio post expressum consensum unius, alter è vestigio suum exprimat. Cùm enim materia & forma debeant constituere unum signum sacramentale, consultum est ut, meliori quo possunt modo, conjungantur.

§. III.

Utrùm verba Sacramentorum sint promissoria & concionatoria, an consecratoria?

Quæstio duplici sensu potest intelligi. 1°. An in collatione Sacramentorum debeat necessariò præmitti aut adhiberi promissio, seu concio

cio explicativa promissionis, quæ concio vel promissio sit pars essentialis Sacramenti? 2°. Utrùm verba quæ sunt forma Sacramentorum, sint promissoria & concionatoria, non consecratoria? utrumque videntur sustinere Lutherani & Calvinistæ, præcipuè secundùm; quoad primum enim non omnes consentiunt.

Dicunt itaque verba Sacramentorum esse promissoria, quatenùs si non expressè contineant promissiones divinas, saltem ad illas jam factas mentem revocant, & eas quasi sigillant. Dicunt concionatoria, quatenùs altà voce prolata, in audientium animis movent & excitant fidem justificationis promissæ, cui fidei & non Sacramento justificationem tribuunt, ut dictum est alibi. Tandem concedunt posse aliquo sensu dici consecratoria, quatenùs rem ab usu profano ad sacrum & religiosum transferunt, sed non quatenùs efficiunt quod significant, gratiam scilicet & sanctitatem: contendunt enim, & est apud illos dogma capitale, hominem non justificari per gratiam internam, sed per imputationem justitiæ Christi, ut vidimus de gratia. Hoc ultimo excepto, præsens controversia foret levis momenti & quasi de nomine.

Catholici namque non negant concionem seu instructionem præmittendam esse Sacramento conferendo adultis, quia debent instrui de rebus fidei, ut cum fructu Sacramentum suscipiant, juxtà illud Christi ad Apostolos: *Euntes docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris*, &c. Sed negant hanc instructionem aut concionem pertinere ad essentiam Sacramenti; in idque consentiunt quidam ex adversariis. Item non negant Catholici verba Sacramentorum posse dici sigilla & pignora divinarum promissionum, & aliquo sensu pertinere ad concionem, quatenùs valent ad excitandam objectivè fidem & pietatem; sed volunt quòd sint insuper consecratoria, non solùm quia rem transferunt ab usu profano ad sacrum, sed etiam quia efficiunt quod significant, puta hæc verba: *Te baptiso*, ablutionem spiritualem animæ à peccatis per gratiam. Et hæc: *Hoc est corpus meum*, præsentiam realem corporis Christi. Ex quo patet hanc controversiam propriè pertinere ad Quæst. de causalitate Sacramentorum; de qua infrà. Attamen pro more scholarum.

Dico 1°. In collatione Sacramentorum non est necessariò præmittenda aut adhibenda ut pars eorum essentialis, concio, quâ audientes instruantur de promissionibus divinis, de Sacramentorum institutione & effectibus.

Prob. 1°. Essentialia Sacramentorum fuerunt à Christo determinata, ut dicemus infrà, præcipuè in Sacramentis Baptismi & Eucharistiæ, quæ duo agnoscunt Hæretici: atqui si concio præmittenda aut adhibenda, esset ipsis essentialis, essentialia Sacramentorum non essent à Christo determinata; tot enim forent diversæ conciones quot forent diversi concionatores: Ergo.

2°. Infantes & amentes validè baptisantur, & id non negant Hæretici, quippè qui ipsi infantes baptisant: atqui ipsis non adhibetur concio, quâ in ipsis excitetur fides justificationis promissæ; hujus enim sunt incapaces: Ergo.

Respondet 1°. Calvinus Baptismum tunc quidem non prodesse infanti, sed profuturum tunc quando poterit intelligere significationem.

Sed contrà 1°. si concio sit de essentia Baptismi, debet ab eo qui baptisatur, percipi, sicut ipse ab aqua debet tangi. 2°. Multi infantes moriuntur antequàm possint significationem percipere. 3°. Esto tunc tantùm proficiat, saltem non iteratur; ergo validus erat absque concione.

Respondet 2°. Nihilominùs adhibendam esse concionem, quæ proderit saltem adstantibus.

Sed contrà 1°. Potest contingere quòd nullus sit præsens præter baptisandum & baptisantem. 2°. Non propter adstantium, sed propter recipientium utilitatem confertur Sacramentum.

3°. Calvinus docet non esse rebaptisandos Catholicos, nec seipsum ubi apostatavit, jussit rebaptisari, quia validus est eorum Baptismus: atqui tamen Catholici non semper adhibent concionem, & nunquam ut partem essentialem Baptismi: Ergo.

4°. Baptisma Hæreticorum etiam circà formam errantium, modò litteraliter servaretur, ut validum semper suscepit Ecclesia, ut constat ex Aug. lib. 3. de Bapt. c. 15. ubi dicit integrum esse Sacramentum, si Evangelicis verbis fuerit consecratum, sivè à Marcione, sivè ab Ario, sivè ab Eunomio, sivè à Valentino, qui omnes hæretice sentiebant circà SS. Trinitatem, adeòque circa formam Baptismi: Ergo vel nulla concio est de essentia Baptismi, vel admittenda est concio hæretica & blasphema tamquàm pars essentialis Sacramenti, quod est altera blasphemia.

Dico 2°. Verba Sacramentorum non sunt simpliciter promissoria & concionatoria, sed consecratoria, id est effectiva illius quod significant.

Prob. 1°. Verba Sacramentorum usurpata & instituta à Christo nullam continent promissionem aut concionem; ut hæc, *Hoc est corpus meum:* Et hæc, *Ego te baptiso in nomine Patris*, &c. Ubi enim quæso illic promissio vel concio? sed dumtaxat consecrant materiam quam afficiunt, aut sanctificant personam cui conferuntur: undè Christus non dixit: *Euntes docete omnes gentes nomen Patris;* sed, *euntes docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris*, &c.

2°. Aliud est ministerium baptisandi, aliud evangelisandi, juxtà illud Apost. 1. Cor. 1. *Non misit me Deus baptisare, sed evangelisare:* atqui si forma Baptismi foret concionatoria & non consecratoria, idem foret ministerium baptisandi & evangelisandi: Ergo.

3°. Validus est Baptismus infanti collatus, ut jam dictum est, quamvis nullam in eo fidem excitet promissæ justificationis: Ergo. Quæ huic argumento reponit Calvinus, prævenimus suprà.

4°. Aug. cujus auctoritate abutuntur Heterodoxi, lib. 3. de Bapt. c. 10. dicit: *Baptismus Christi verbis Evangelicis consecratus, & per adulteros & in adulteris sanctus est; quamvis illi sint impudici & immundi: quia ipsa ejus sanctitas pollui non potest, & Sacramento suo divina virtus assistit.* Indè sic arguo: juxtà Aug. & rei veritatem, Baptismus verbis Evangelicis ab infideli aut malo ministro collatus alicui indigno sine fide aut charitate illud recipiendi, est validus: Ergo neque ex fide aut pietate ministri, neque ex fide & pietate recipientis pendet ejus valor & essentia; Ergo non est necesse ad ejus valorem & essentiam ut verba evangelica sint concionatoria & altà voce proferantur, ut excitent fidem & pietatem in suscipiente.

In confirmationem utriusque Conclusionis adde perpetuam traditionem Ecclesiæ, quæ ubi de Sacramentis ageretur, nunquam promissionis aut concionis, sed consecrationis seu benedictionis tantùm meminit. Confer quæ dicemus infrà de effectu Sacramentorum.

Obj. 1°. S. Petrus Epist. 1. c. 3. dicit: *Vos similis formæ salvos fecit baptisma, non carnis depositio sordium, sed bonæ conscientiæ interrogatio in Deum.* In Græco vox quam Latinus interpres vertit *interrogationem*, significat stipulationem seu pactum, quod nempè baptisatus init cum Deo: Ergo verba Sacramentalia sunt verba pacti & promissionis. Ità Lutherus.

R. 1°. Esto, loco *interrogationis* poni debeat *pactum* seu *stipulatio*, non sequitur ipsum Baptisma esse illud pactum, neque hoc dixit S. Petrus; sed quod baptisandus baptisanti interrogandi an renuntiet mundo & diabolo, respondens se renuntiare, ineat pactum cum Deo, ratione cujus tamquam dispositionis & conditionis, virtute Sacramenti sit salvus. Sed

R. 2°. hunc textum aliundè satis obscurum plus

no-

nocere quàm favere Novatoribus. Ibi enim S. Petrus comparat Baptisma Arcæ Noë: Arca autem Noë non fuit merum pactum aut signum pacti cum Deo, sed reverà continendo octo animas, eas salvas fecit corporaliter: ità ergo Baptisma non solùm est pactum aut singnum pacti cum Deo, sed suâ virtute salvat animas spiritualiter, non abluendo carnis sordes, ut lotiones & baptismata Judaïca, sed sordes animæ seu conscientiæ eam interrogando in Deum, id est, eam explorando, probando, & quasi lixivio emundando, sicque perfectam & mundam Deo exhibendo.

Obj. 2°. Aug. Tract. 80. in Joan. dicit: *Unde tanta vis aquæ ut corpus tangat & cor abluat? Nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur:* atqui fides habetur ex concione: undè addit Aug. ex Apostolo: *Hoc est verbum fidei quod prædicamus.*

Hic a. 7. ad 1. R. Sensum Augustini non esse verba Sacramentalia non esse pronuncianda, ut fatentur ipsi Hæretici, neque nullam vim ipsis inesse sine fide actuali, cùm S. Doctor contrà Donatistas totus sit ut probet Baptisma sine fide datum & receptum valere. Sensus est igitur verbum operari in Sacramentis, *Non quia dicitur*, id est, non secundùm exteriorem sonum vocis, sed *quia creditur*, id est est, secundùm sensum verborum qui fide tenetur. Seipsum clarè explicat Aug. verbis immediatè sequentibus: *Nam*, inquit, *in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud sensus manens.* Ex quo infert S. Thomas quòd licèt non sint eædem voces quoad sonum apud omnes, quia tamen est idem sensus, ideò cujuscumque linguæ verbis proferatur talis sensus, perficitur Sacramentum. Ad id quod addit Aug. ex Apostolo: *Hoc est Verbum fidei, quod prædicamus:* Verum est hoc sensu quòd Apostoli hujus verbi Sacramentalis vim & efficaciam prædicaverint & annuntiaverint. Vel intelligendum est de verbo generaliter sivè consecratorio sive concionatorio, ut explicabitur in sol. sequenti.

Inst. Aug. post hæc verba: *Hoc est verbum fidei quod prædicamus:* subjungit: *Undè in actis Apostolorum fide mundans corda eorum. Et Petrus Apost. sic nos Baptisma salvos fecit, non depositio sordium carnis, sed conscientiæ bonæ interrogatio. Hoc est verbum fidei quod prædicamus.* Et in fine sermonis concludit: *Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait, jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis.* Atqui mundari per fidem, per conscientiæ interrogationem, per verbum quod locutus est Dominus post ultimam cœnam, non est mandari per verbum consecratorium, sed concionatorium: Ergo verbum in Sacramento est concionatorium & non consecratorium.

R. datâ Min. Conseq. Quia Aug. ibi non loquitur de verbo præcisè ut sacramentali, sed generaliter de verbo sivè fidei sivè Sacramentorum, quo mundumur. S. Doctor enim eò loci explicanda susceperat hæc Christi verba: *Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis:* Et facit sibi Quæstionem, cur non dixerit Christus, jam mundi estis propter Baptismum quo loti estis: cui respondet dicendo, quia sive in Sacramentis sivè extrà, semper verbo mundamur; si enim fiat mundatio in Sacramentis, vis mundandi oritur ex verbis; si extrà, fit necessariò per fidem; fides autem ex auditu, auditus per verbum Dei: Undè mundatio semper ex verbo oritur. In eo igitur loco, cui maximè confidit Calvinus, S. Aug. loquitur modò de verbo sacramentali, modò de verbo concionatorio, & sine æquivocatione, quia utriusque verbi caracteres distinguuntur. Et sic cum concludit: *Totum hoc fit per verbum, de quo Dominus ait: Jam vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis:* Non restringit verba Christi ad sermonem ejus post ultimam cœnam, sed intelligit de verbo generaliter; ita ut sensus sit in Augustino: Vos mundi estis propter verbum meum, sivè quod me concionante audistis, sivè quo in Baptismo sanctificati estis.

Urgebis ex S. Ambrosio, qui lib. de Mysteriis c. 13. dicit: *Aqua sine prædicatione Dominicæ crucis ad nullos usus futuræ salutis est.... sicut ergo in illum fontem Moyses misit lignum, ità & in hunc fontem Sacerdos prædicationem dominicæ crucis mittit, & aqua fit dulcis ad gratiam:* Ergo.

R. Ambrosium per prædicationem dominicæ crucis intelligere verbum consecratorium & non concionatorium; non enim concio mittitur seu dirigitur in fontem, ut loquitur Ambr. sed in audientes. Undè lib. 4. de Sacramentis cap. 4. *Ubi*, inquit, *accessit consecratio, de pane fit caro Christi.*

Objiciunt insuper Hæretici Sacramenta à SS. Patribus vocari signacula, sigilla, pignora. Sed neque nos id negamus, addant dumtaxat sigilla, signacula, &c. practica & effectiva illius quod significant, & conveniemus saltem quoad rem.

ARTICULUS V.

Utrùm res & verba in Sacramentis novæ Legis sint & debuerint esse à Christo determinata: Iisque proindè sit necesse uti?

Dico 1°. Res & verba in Sacramentis novæ Legis sunt de facto à Christo determinata, ideoque necesse est illis uti.

Prob. Christus est Auctor Sacramentorum novæ Legis, ut infrà dicemus: atqui ille dicitur Auctor compositi, qui illius materiam & formam instituit atque determinat: Ergo.

Dico 2°. Res & verba in Sacramentis novæ Legis debuerunt à Christo determinari. *Hic a. 5. & 7. o. Ib. a. 5.*

Prob. de Rebus. In usu Sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus divinus & sanctificatio hominis, quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum, secundum è converso pertinet ad Deum per comparationem ad hominem: Atqui licèt possit esse in potestate hominis determinare sibi res quibus Deum colat, non tamen ad ipsum pertinet suo judicio assumere res quibus sanctificetur, sed ad solum Deum: Ergo. Prob. Min. Sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis: Atqui non pertinet ad aliquem determinare quod est in potestate alterius: Ergo.

Prob. à fortiori de verbis. In Sacramentis requiruntur res determinatæ à Christo: Ergo multò magis determinata verba. Prob. Conseq. In Sacramentis verba se habent per modum formæ, res sensibiles per modum materiæ, ut dictum est: Atqui in omnibus compositis ex materia & forma, principaliùs ad esse rei requiritur determinata forma quàm determinata materia: Ergo. Prob. Min. In omnibus compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quodammodò finis & terminus materiæ; materia enim requiritur determinata ut sit proportionata determinatæ formæ: Ergo. *Ib. a. 7.*

Solvuntur Objectiones.

Pro solutione Objectionum nota ad veritatem Conclusionis nostræ sufficere si res & verba à Deo sint determinata immediatè vel mediatè, in genere vel in specie.

Obj. 1°. contrà 1. partem. Salus animæ est magis necessaria quàm salus corporis: Atqui in medicinis corporalibus potest una res poni pro alia in ejus defectum: Ergo multò magis in Sacramentis, quæ sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd res habeant naturaliter sibi inditas virtutes conferentes ad corporalem salutem: Et ideò non refert, si duæ earum eandem virtutem habeant, quâ quis utatur: sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solùm ex institutione divina: Et ideò oportuit divinitus determinari quibus rebus sensibilibus sit in Sacramentis utendum. *Ib. a. 5. ad 2.*

Obj. 2°. Si ratio D. Th. valeret, probaret etiam in Sacramentis Legis naturæ materias esse à Deo de-

determinatas: Atqui falsum Consequens, cùm nihil sit assignabile determinatum à Deo in Lege naturæ, quo deleretur peccatum originale: Ergo & Ant.

R. D. Min. Atqui res Sacramentorum Legis naturæ non fuut à Deo determinatæ, immediatè, C. Mediatè, N. Dicendum igitur divinâ institutione revelatâ Adæ & ab ipso posteris indicatâ, præfixum fuisse homini ut pro Sacramentis & deletione peccati originalis adhiberet protestationem exteriorem fidei: Quo ritu autem quove signo illa protestatio fieret, interiori hominis instinctui determinandum à Deo relictum fuisse. * Et ratio hujus disparitatis cum Sacramentis novæ Legis est: Quia sicut in statu Legis naturæ homines nulla lege exterius data, sed solo instinctu interiori movebantur ad Deum colendum, ità etiam ex interiori instinctu determinabatur eis quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur. Postmodum verò necesse fuit etiam exterius legem dari; tùm propter obscurationem legis naturæ ex peccatis hominum; tùm etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur: & ideo etiam necesse fuit res expressius determinari, quibus homines uterentur in Sacramentis. *Ib. ad 3.

Inferes: Ergo magis arctatur via salutis in lege nova quàm in lege naturæ.

Ibid. R. N. Illat. Quia res quarum usus est necessarius in Sacramentis novæ Legis, vel communiter habentur, vel parvo studio adhibito haberi possunt. Adde quòd tunc pauciores essent fideles quàm nunc, qui tale signum qualecumque adhibere vellent in suorum salutem. Insuper abundantior gratia in nova Lege compensat incouveniens allatum.

Obj. 3°. Quorumdam Sacramentorum novæ Legis, scilicet Matrimonii & Ordinis, res non fuerunt determinatæ: Ergo. Prob. Ant. Utriusque rem seu materiam mutavit Ecclesia; nam antè Conc. Trid. materia Matrimonii erat consensus contrahentium etiam sine Parocho & Testibus, nunc autem debet fieri coram Parocho & Testibus. In Sacramento Ordinis primis sæculis materia erat sola manuum impositio, & ità nunc est apud Græcos etiam Catholicos; apud Latinos autem est porrectio patenæ cum pane, & calicis cum vino, ut decernit Eugenius IV. Ergo.

R. N. Ant. Ad Prob. de Matrimonio, D. Ant. Ecclesia mutavit Matrimonii materiam, formaliter, N. materialiter seu rem quæ erat materia, C. Materia ergo Matrimonii à Christo determinata, non erat quilibet contrahentium consensus seu traditio per acceptationem determinata, sed consensus efficiens legitimum contractum: elevavit enim Christus contractum legitimum naturalem ad esse Sacramenti. Remanet nunc eadem formaliter materia, sed tantùm effecit Ecclesia ut contractus qui priùs sine talibus conditionibus erat legitimus, nunc non sit legitimus; quod certe potest, cùm validitas contractuum ejus auctoritati subjaceat. Sicut ergo qui nunc destrueret panem, aut vinum converteret in acetum, non diceretur mutare seu destruere materiam formalem Eucharistiæ, sed rem quæ erat materia, ita & in nostro casu: destrueret autem aut mutaret formaliter, si faceret quòd panis manens panis, seu vinum remanens vinum, non esset materia Eucharistiæ. Ad Prob. de ordine, dato Ant. D. Conseq. Ergo materia ejus non fuit à Christo determinata in specie, Transeat. In genere, N. Determinavit ergo tantùm Christus quòd Sacramentum Ordinis conferretur per aliquod signum sensibile significativum potestatis quæ traditur, & per verba hoc ipsum exprimentia. Utrùm autem hoc signum sensibile deberet esse impositio manuum, aut porrectio instrumentorum, non determinavit, sed determinandum reliquit judicio Apostolorum & Ecclesiæ. Ità juxtà communiorem sententiam.

Quidam alii volunt etiam apud Græcos intervenire porrectionem instrumentorum, si non per contactum physicum, saltem per contactum moralem, mediante scilicet Altari, cui ordinandi incumbunt. Alii volunt etiam nunc apud nos impositionem manuum esse solam materiam essentialem Ordinis. Cæterum quidquid sit de istis sententiis, de quibus suo loco, nulla est quæ non faveat nostræ conclusioni, & argumentum oppositum non solvat. Eadem difficultas posset proponi de Confirmatione: de qua etiam suo loco.

Obj. 4°. Contrà secundam partem. Salus quæ per Sacramenta quæritur, est una apud omnes: atqui voces non sunt eædem apud omnes: Ergo.

R. D. Min. Voces quantùm ad sonum non sunt eædem apud omnes, C. quoad sensum, N. Igitur ut dicit Aug. Tract. 80. in Joan. verbum operatur in Sacramentis, non quia dicitur, id est, non secundùm exteriorem sonum vocis, sed quia creditur, id est, secundùm sensum verborum qui fide tenetur: & hic quidem sensus est idem apud omnes, licèt non eædem voces sint quantùm ad sonum. Et ideò cujuscumque linguæ verbis proferatur talis sensus, perficitur Sacramentum, ut jam dictum est. Ib. a. 7. ad 1.

Observat tamen Auctor eam vocem esse adhibendam in Sacramentis, quâ principaliùs & communiùs homines illius linguæ seu Ecclesiæ utuntur ad significandum, seu cujus usus in sua Ecclesia solemnior & usitatior est: sicut inter res sensibiles illa sumitur ad significationem Sacramenti, cujus usus est communior ad actum, per quem Sacramenti effectus significatur. Attamen hic verborum magis communium usus non est necessitatis absolutæ pro validitate Sacramenti, modo salvetur sensus, sed tantùm congruentiæ, & obligationis sub peccato pro Ministris. Ib. ad 2.

Obj. 5°. Verba in Matrimonio non sunt determinata: Ergo.

R. D. Ant. Non sunt determinata in ultima specie, C. in specie subalterna seu in genere, N. Hæc enim requiruntur verba quæ efficiant contractum legitimum, sivè verba sint formaliter sivè virtualiter scripturæ scilicet, nutus, &c.

Consectaria.

Ex dictis colliges 1°. Quorumdam Sacramentorum materiam esse à Christo determinatam in specie infima, quorumdam in specie subalterna seu in genere: scilicet in Baptismo aquam elementarem, in Eucharistia panem triticeum & vinum de vite, in Pœnitentia confessionem dolorosam pœnitentis, sive verbis sivè signis fiat, in Extrema-Unctione oleum, in Matrimonio consensum per verba vel nutus illum exprimentes. De Confirmatione multi idem censent, scilicet chrisma esse à Christo institutum pro ejus materia. De Ordine verò communior opinio est quòd ejus materia sit tantùm determinata in genere, ut jam dictum est.

Colliges 2°. Materiam Sacramentorum non esse determinatam à Christo in individuo, neque quoad accidentia: nihil enim refert an hæc vel ista aqua, v. g. adhibeatur in Baptismo, neque an sit frigida vel calida, pluvialis vel fontalis, modò sit naturalis apta ad abluendum: quod addo, quia gelata non sufficeret.

Colliges 3°. non omnium Sacramentorum formas eodem gradu esse in Evangelio explicitas. Formæ Baptismi & Eucharistiæ sunt omninò explicitæ: *Ego te baptiso. Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus:* quia illa duo Sacramenta sunt omnibus hominibus necessaria. In Sacramento Pœnitentiæ est etiam aliquousque explicita, & clarè saltem indicata his verbis, *quodcumque solveris*, &c. undè Ecclesia assignavit hoc verbum *absolvo*. Et ità etiam decebat, quia est omnibus peccatoribus necessaria. In aliis verò Sacramentis, utpote minus necessariis, non explicitè ponuntur in Evangelio, sed ab Apostolis, qui ex Christo audierunt, per traditionem accepimus.

ARTICULUS VI.

De mutatione formæ & materiæ in Sacramentis.

Hic a. 8. o. Nota 1°. quòd circà omnes mutationes quæ possunt in formis Sacramentorum contingere, duo videantur consideranda: unum quidem ex parte ejus qui profert verba, cujus intentio requiritur ad Sacramentum, ut dicetur infrà; aliud ex parte significationis verborum. Et circà hoc ultimum duplex distinguitur mutatio: una substantialis, quando non salvatur debitus & per se intentus verborum sensus, quo videlicet ipsius formæ aut Sacramenti proprius effectus significatur; quia substantia formæ consistit in sensu, siquidem verba operentur in Sacramentis secundùm sensum quem faciunt, ut jàm dictum est. Altera est accidentalis, quando scilicet non tollitur debitus & per se intentus verborum sensus.

Similiter distinguitur duplex mutatio materiæ: una substantialis, alia accidentalis. Substantialis, quando moraliter loquendo censetur alia nomine & ratione, etsi fortè specie physicâ non differat; ita ut attendatur ejus natura, non tàm physicè quàm moraliter & secundùm apprehensionem hominum, præcipuè in ordine ad significationem quam Christus intendit. Undè licèt fortè massa cruda farinæ specie physicâ non differat à pane, aut glacies ab aqua, censetur tamen mutatio substantialis in ordine ad Sacramentum. Erit autem mutatio accidentalis, si remaneat eadem species physicè & moraliter, ut si aqua non sit benedicta, si panis sit fermentatus.

Hic a. 7. ad 3. Nota 2°. Verba habere significationem ex duplici capite: 1°. ex impositione: 2°. ex usu & accommodatione hominum: undè fieri potest quòd vox quæ unum significat ex impositione, aliud significet ex accommodatione & usu hominum, propter scilicet ejus similitudinem cum alia voce id ipsum significante. Similiter contingere potest quòd vox nihil significet ex impositione, & tamen aliquid significet ex accommodatione: sic qui ex defectu linguæ aut ex ignorantia idiomatis latini baptisaret dicendo, in nomine Patrias & Filias & Spirituas sanctas; Patrias, Filias & Spirituas ex impositione vel nihil significant, vel aliud significant quàm Patris, Filii & Spiritûs sancti; & tamen propter similitudinem & dispositionem relictam ut trahi possint ad eandem significationem cum vocibus Patris, Filii & Spiritûs sancti, ex accommodatione & usu hominum in his circumstantiis idem significant.

Circà præsentem materiam duo inquirimus. Primum, an & quæ mutatio sivè formæ sivè materiæ tollat veritatem Sacramenti. Secundum, quale sit peccatum mutare materiam vel formam Sacramenti. Undè sit

§. I.

An & quæ mutatio formæ vel materiæ tollat veritatem Sacramenti?

Hic a. 8. o. & a. 7. ad 3. Dico 1°. Si minister per mutationem formæ sacramentalis ex industria factam, sivè addendo, sivè subtrahendo, sivè corrumpendo, sivè quocumque alio modo, intendat inducere novum ritum seu novam formam essentialem ab Ecclesia non receptam, quamvis remaneat adhuc sensus legitimus, non videtur perfici Sacramentum: quia non videtur quòd intendat facere quod facit Ecclesia, quæ tamen intentio requiritur ad validitatem Sacramenti, ut probabitur infrà.

Attende ad verba S. Doctoris: non enim dicit absolutè quòd *non perficiatur Sacramentum, quia non intendit*, &c. sed quòd videatur non perfici Sacramentum, quia non videtur intendere facere quod facit Ecclesia. Et reverà qui contrà Ecclesiam agit, non videtur habere intentionem Ecclesiæ: Et in foro exteriori præsumitur is non habere rectam intentionem, qui ex industria essentialia formæ voluit mutare, etiamsi non ità mutaverit, quin remaneat adhuc sensus substantialis. Et in hoc casu iterandum foret Sacramentum, saltem sub conditione.

Utrùm verò qui eâ intentione mutat formam Sacramenti, possit habere intentionem generalem faciendi quod facit Ecclesia? Videtur distinguendum.

Si ex ignorantia aut errore existimet hanc suam mutationem seu ritum esse essentialem & non erroneum in vera Dei Ecclesia, videtur quòd cum hac mutatione & intentione possit compati generalis intentio faciendi quod facit Ecclesia & subsistere Sacramentum; si tamen mutatio relinquat sensum substantialem, saltem ex accommodatione usûs: istæ enim duæ intentiones non sibi formaliter contradicunt. Et sic videtur contingere in Græcis Schismaticis, qui validè baptisant sub hac forma: *Baptisetur servus Christi, N. &c.* Ignoranter & erroneè existimantes hanc solam formam, & non nostram, esse essentialem in vera Christi Ecclesia, ideòque, inquit Innoc. III. baptisatos à Latinis rebaptisare præsumpserunt.

Si verò sciat suam mutationem seu ritum quem intendit inducere in forma sacramentali, non esse essentialem in vera Christi Ecclesia, sed ab ea reputari erroneum, videtur quòd tunc non possit permanere intentio generalis faciendi quod facit vera Christi Ecclesia. Quomodò enim intenderet saltem practicè facere quod facit vera Christi Ecclesia, dum profert verba aut essentialia formæ, quæ scit non esse essentialia in vera Christi Ecclesia, sed erronea ab ipsa reputari.

Dico 2°. Mutatio substantialis seu varians sensum substantialem propositionis intentum à forma sacramentali, etsi esset debita intentio, irritat Sacramentum; secùs si sit tantùm mutatio accidentalis, seu non tollatur sensus substantialis formæ. Ib. a. 8.

Prob. Verba sunt determinata à Christo tamquàm forma essentialis Sacramentorum, non quoad sonum, sed quoad sensum quem faciunt: ergo si sit mutatio substantialis in illis, seu si tollatur sensus substantialis debitus & per se intentus, non remanet Sacramentum, cùm non possit subsistere sine sua forma: secùs à contrario si sit tantùm mutatio accidentalis.

Idem intellige de mutatione substantiali & accidentali materiæ; quia mutatâ substantialiter materiâ compositi, non remanet idem compositum. Quod adeò verum est ut Ecclesia, quamvis mutare possit cæremonias Sacramentorum accidentales, id tamen facere non potest nisi salvâ eorum substantiâ à Christo institutâ, ut decrevit Conc. Trid. Sess. 21. cap. 2. Hinc qui baptisaret in aqua rosacea vel in vino, qui consecraret in vino lymphato vel in pane hordeaceo, nihil conficeret: Secùs si baptisaret in aqua non benedicta, vel consecraret in pane triticeo fermentato.

Dico 3°. Quando ità mutantur verba formæ in Sacramentis ut sensus eorum reddatur ambiguus, ex intentione ministri pendet ut determinetur ad verum & legitimum seu falsum & erroneum sensum, adeòque ut validum fit vel invalidum Sacramentum. Ratio est, quia dum propositio plures patitur sensus, in potestate proferentis est hoc vel illo sensu in illa uti, adeòque ex intentione ejus determinatur ad hunc vel illum sensum, & tollitur ambiguitas; sicque fit validum & invalidum Sacramentum.

Hinc si quis formæ Baptismi adderet, *& Beatæ Virginis*, intendens eodem modo baptisare in nomine ejus ac in nomine Patris, &c. nullum esset Sacramentum. Item si baptisaret in nomine Patria & Filia, intendens esse fœminas in Trinitate. Secùs autem si in prima intenderet advocare suffragium Virginis, aut in secunda intenderet verum Ecclesiæ sensum, sed ex balbutie aut imperitia sic proferat. Et hoc sensu intelligitur responsio Zachariæ Pontificis d. 4. cap. *Retulerunt*, decidentis Baptismum collatum sub hac ultima forma Ibid.

esse

esse validum, si non intendebat Minister errorem aut hæresim.

Observanda pro praxi circà varios modos quibus contingit mutatio sivè substantialis sivè accidentalis in forma sacramentali.

Octo modis contingit mutari verba formæ in Sacramentis.

1°. Ex parte idiomatis, & hæc mutatio est accidentalis: cùm enim verba in Sacramentis operentur vi sensûs, quæcumque linguâ sivè Græcâ, sivè Latinâ, sivè aliâ proferantur, modò eundem sensum debitum reddant, conficitur Sacramentum, etiamsi, inquit Cajet. partim uno, partim alio idiomate proferantur.

2°. Si verba usitata mutentur in synonima: & hæc mutatio est etiam accidentalis, modò tamen synonima sint ejusdem omninò significationis & æquè distinctæ, aliàs mutatio foret essentialis & nullum Sacramentum. Si autem vox synonima alias adhuc habeat significationes, tunc ex aliqua particula adjuncta aut ex circumstantiis tollenda est æquivocatio; quæ si remaneat, determinandus est sensus, ut dixi, ex intentione proferentis. Hinc valeret Baptismus, si loco *baptiso* dicatur *abluo:* Item valeret, si dicatur *tingo* vel *intingo:* Quia Patres, Tertull. adversùs Praxeam c. 26. Cypr. Ep. 22. ad Clerum Rom. & Ep. 25. ad Moysen, Hieron. in cap. ultimum Matth. & Isidorus l. 6. Orig. c. 19. interpretantur Tò *baptiso*, quod est vox græca, per *tingo*. Dubium autem foret secundùm aliquos, si diceretur *mergo* vel *immergo;* quia non videtur æquivalere Tò *baptiso* seu *abluo*, cùm ad abluendum non semper requiratur immersio, inquit Soto. Existimant tamen alii valere, quia contendunt hæc verba *Baptiso*, *Abluo*, *Tingo*, *Mergo*, esse verè synonima. Vide infrà Diss. I. de Bapt. a. 1. Pro certo autem non valeret, si diceretur, *mundo, purgo;* quia debet significari peccatorum mundatio per modum ablutionis. Sicut nec valeret ablutio collata dicendo, *Ego de abluo à peccatis;* quia debet significari in hoc Sacramento peccatorum mundatio per modum absolutionis, ut facit Judex. Porrò hic intellige synonima, sivè sint talia ex impositione publica, sivè ex accommodatione seu usu communi.

3°. Corrumpendo verba formæ: quæ corruptio, si neque propriè neque per accommodationem reduci possit ad verum sensum, erit substantialis & nullum Sacramentum, aliàs non. *Observandum autem mutationem substantialem plerumque fieri, si corrumpantur verba ex parte principii dictionis, ut si loco *Patris* dicatur *Matris;* secùs si corrumpantur ex parte finis, ut si loco *Patris* dicatur *Patrias:* Quia apud nos variatio dictionis ex parte principii plerumque variat significationem, non sic ex parte finis. Verùm licèt ordinariè sic accidat, non est tamen certa regula; potest enim ex utraque parte esse tàm parva corruptio ut sensum non auferat, & tàm magna ut auferat: Undè magis videtur attendenda quantitas corruptionis arbitrio viri prudentis. Hinc conficeret Sacramentum qui ex imperitia seu impedimento linguæ loco *Patris* diceret *Patrias*, loco *corpus* diceret *copus*, loco *calix* diceret *calis*, loco *est* diceret *es*, &c. Quia per accommodationem usûs trahi possunt ex dispositione relicta ad verum sensum. (Hæc advertant scrupulosi, qui sæpè irreverenter & ridiculè ponderant super verba formæ, seu ea repetunt:) Non conficeret autem si loco *Patris* diceret *Matris*, si loco *corpus* diceret *cor*, &c.

*Ib. ad 3.

Dices: Qui diceret in forma Baptismi, *Baptiso te in nomine Matris*, omnes intelligerent lapsum linguæ esse, & ipsum voluisse dicere *Patris*, cùm in Trinitate non sit mater; sicut cùm dicit *Patrias*, intelligitur *Patris:* Ergo in utroque casu ex accommodatione redditur verus sensus, & conficitur Sacramentum.

R. N. Conseq. & paritatem. Disparitas est quòd in hac voce *Patrias* secundum se consideratâ, etiam non attentâ bonitate intelligentis, relinquatur dispositio ut per accommodationem usûs communis trahi possit ad eundem sensum cum voce *Patris:* in hac autem voce *Matris* secundum se consideratâ, nulla similis relinquitur dispositio, sed aliam omninò sensum importat; & si idem sensus intelligatur per eam importari ac per vocem *Patris*, hoc totum provenit per accidens ex bonitate & perspicacia intelligentis, & non ex ipsa voce secundum se juxtà accommodationem usûs communis.

4°. Mutatio formæ fit per additionem alicujus termini, quæ si variet sensum debitum, erit essentialis; alias accidentalis: si verò additio fit sensûs ambigui, consulenda est intentio ministri, an intenderit verum aut falsum sensum, & si falsum, an eam protulit ut partem formæ, an fortè per modum appendicis aut precum. *Ib. a. 8. 4.*

Hinc conficeret Sacramentum, qui baptisaret *in nomine Patris omnipotentis, & Filii unigeniti, & Spiritûs Paracleti.* Similiter si adderet, *& beata Virgo te adjuvet.* Item si adderet, *& in nomine Beatæ Virginis*, intendens tantùm ejus patrocinium invocare, & non baptisare in nomine ejus sicut in nomine Patris. Pariter conficeret Eucharistiam Sacerdos qui Calvinistarum errore imbutus post legitimè pronunciatam formam, *Hoc est corpus meum*, subjungeret, non ut quid essentiale formæ, sed per modum precum, *& illud in Cœlis adoramus, cujus figuram tantum in terris nobis exhibet;* modò tamen retineat intentionem faciendi quod facit vera Christi Ecclesia, quævis illa sit. Non conficeret autem, si quis cum Arianis baptisaret, *In nomine Patris majoris & Filii minoris*, &c.

De additione verò quæ non corrumperet verum sensum, sed tantùm fieret cum intentione inducendi novum ritum in Ecclesia, vide primam Conclusionem & ejus explicationem.

5°. Per subtractionem: Si, ut de præcedenti mutatione dictum est, tollat sensum debitum Sacramentalem; erit substantialis mutatio; alias accidentalis tantum. Hinc qui in forma Baptismi subticeret *Ego*, & in forma Eucharistiæ *enim*, conficeret Sacramentum; ly *enim* quippe deservit tantum ad seriem narrationis, & non ad significandam conversionem panis in corpus Christi: Secùs si taceret aliquam personam Trinitatis, aut ly *meum* in forma Eucharistiæ. *Ibid.*

6°. Per transpositionem verborum formæ, quæ, pariter ut ante, si tollat sensum sacramentalem, erit mutatio substantialis; secus accidentalis. Hinc conficeret Baptismum, qui diceret baptisando, *In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti ego te baptiso:* Non videtur autem conficere, si diceret, *Patris ego te baptiso in nomine Filii & Spiritus sancti.* *Ib. ad 1.*

7°. Per interruptionem verborum formæ; quæ si tanta fit ut non censeantur moraliter loquendo verba in unam orationem convenire, erit mutatio substantialis; secùs, accidentalis. Hinc si consecrans post hæc verba, *Hoc est*, sternutaret, & statim posteà subderet, *corpus meum*, conficeret Sacramentum; similiter qui baptisando post hæc verba, *Ego de baptiso*, diceret confabulantibus, *tacete*, & statim reliquum formæ prosequeretur, etiam conficeret Sacramentum. Vide Observationem in calce art. 4. *Ibid.*

Octava tandem mutatio est, si verba mutentur in nutus, scripturam aut alia signa, & hæc est substantialis, nisi in Matrimonio.

§. II.

Quale sit peccatum mutare materiam vel formam Sacramenti?

Dico 1°. Mutatio sive substantialis, sivè etiam accidentalis formæ vel materiæ Sacramentorum, est ex genere suo peccatum mortale: quia

quia est profanatio rei sacræ, adeòque sacrilegium: atqui sacrilegium ex genere suo est peccatum mortale: Ergo.

Dixi ex genere suo: Quia ex defectu plenæ deliberationis & ex levitate materiæ potest esse veniale.

Si petas quando dijudicari poterit esse mortale peccatum, an veniale ex gravitate vel levitate materiæ?

R. 1°. Quando mutatio est substantialis facta cum plena deliberatione sivè ex industria, sivè ex ignorantia crassa, sivè ex gravi negligentia, semper est peccatum mortale: Hic enim non datur parvitas materiæ, cùm fiat semper gravis injuria rei sacræ seu Sacramento, quod nullum redditur per mutationem substantialem. Dico ex ignorantia crassa seu ex gravi negligentia; si enim esset levis aut ignorantia aut negligentia, à mortali posset excusari: At in Ministris ex officio rarò excusat ignorantia, cùm ipsi scire teneantur ea quæ sunt sui officii.

R. 2°. Quando mutatio est accidentalis, judicio prudentum æstimanda est gravitas vel levitas materiæ, nec alia certa regula assignari potest. Hinc multi volunt peccatum veniale esse tantùm ex levitate materiæ; si quis in forma consecrationis omitteret *enim*; si in lingua vulgari baptisaret; si loco *baptiso* diceret *abluo*, &c. secluso tamen contemptu & scandalo: Fore verò mortale, si linguâ vulgari consecraret, si in forma Calicis omitteret, *qui pro vobis effundetur*, &c. Pro quo prudenter discernendo attendendum est ad rigorem usûs seu præcepti, quantitatem scandali aut contemptûs.

Dico 2°. Qui deliberatè sive in forma, sive in materia, sive in cæremoniis Sacramentorum non servat ritum & modum suæ Ecclesiæ, ex genere suo peccat mortaliter: quia facit contrà præceptum Ecclesiæ in materia Religionis, adeòque est sacrilegium: Ergo.

Quando autem in individuo erit mortale aut veniale, judicandum est ut in præcedenti Conclusione arbitrio prudentum, attendendo maximè rigorem usûs aut præcepti, scandali aut contemptûs. Hinc ex communi sententia peccaret mortaliter qui ex industria non misceret aquam vino; similiter si Sacerdos latinus uteretur fermentato sine gravi necessitate, aut uteretur formâ Græcorum in Baptismo: item si Minister ex officio seu solemnitatis baptisaret sine Catechismis & Exorcismis, vel sine lumine aut vestibus sacris consecraret. Venialiter autem tantùm peccaret, qui in administratione Sacramenti Pœnitentiæ preces *misereatur* & alias omitteret.

Dico 3°. peccat mortaliter qui in administratione Sacramentorum utitur materiâ aut formâ dubiâ & incertâ, ubi certa haberi potest: in casu verò necessitatis, ubi certa præsto non est, potest & debet uti materiâ seu formâ dubiâ, saltem sub intentione conditionata.

Ratio primæ partis est: Quia tunc sine causa & necessitate exponitur Sacramentum periculo nullitatis & irrisionis: Nec enim tua probabilis aut probabilior sententia efficere potest ut materia aut forma sit valida, si reverà non sit ea à Christo determinata: Ergo.

Hinc Innoc. XI. damnavit hanc propositionem. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relictâ tutiori, nisi id vetet lex, conventio aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis aut Episcopalis.* Est prima inter Innocentianas.

Dices: Licitum est uti sententiâ saltem probabiliori in aliis materiis: Ergo etiam cùm agitur de Sacramentorum valore.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd in aliis materiis, dum aliqua sententia est probabilior, non est tantùm probabilior speculativè & in se, sed est etiam probabilior practicè, seu est probabilius illam posse teneri; quia si fortè sit falsa, excusatur coràm Deo qui eam tenuit, quòd secutus fuerit id quod verosimilius erat verum, & fecerit quod in se est ut attingeret veritatem, sicque agendo, nulla rei sacræ irreverentia periclitatur. At verò licèt, dum de Sacramenti valore agitur, aliqua sententia de materia vel forma sit probabilior speculativè & secundum se, practicè tamen non est probabilior, seu non est probabilius illam posse teneri, quando oppositum est tutius; quia major probabilitas non efficit ut materia aut forma sit valida, si reverà ità non sit, adeòque non extrahitur Sacramentum à periculo nullitatis & irreverentiæ.

Cæterùm si sententia aliqua de materia aut forma Sacramenti ità esset probabilior ut foret moraliter certa & communiter haberetur vera, & opposita licet tutior vix haberet aliquid probabilitatis sivè ab intrinseco sivè ab extrinseco, multis videtur non condemnandus qui priorem sequeretur, tunc enim censetur materia aut forma certa; & alias continua foret perplexitas & impossibilis Sacramentorum praxis; cùm nulla sit sententia, cujus opposita aliquid probabilitatis sivè ab intrinseco sivè ab extrinseco habere non possit.

Ratio secundæ partis est: Quia cùm Sacramenta sint propter homines instituta, minus malum est ut Sacramenta periculo nullitatis exponantur, quam ut homo illis absolutè privetur; prodesse quidem poterunt, nocere non potuerunt: De duobus autem malis minus est eligendum: & irreverentia quæ alias subesset, abstergitur ratione necessitatis & intentionis conditionatæ: Ergo.

APPENDIX I.

De repetitione materiæ seu formæ Sacramentalis.

Dico 1°. Qui certus est de invaliditate Sacramenti, defectu sivè materiæ sivè formæ, debet adhibitâ materiâ vel formâ validâ ipsum absolutè repetere: sicut è contrà qui certus de validitate Sacramenti, ipsum repetit etiam sub conditione, sacrilegium committit; cùm ista repetitio sit profanatio & irrisio Sacramenti, adeòque grave sacrilegium.

Dico 2°. Qui rationabiliter dubitat de valore Sacramenti, debet ipsum repetere sub conditione: ità ex jure cap. *De quibus dubium.* Ratio repetitionis; quia minus periculum est facere repetitionem, ubi non esset facienda, quàm omittere ubi esset facienda: in primo enim casu est tantum periculum irreverentiæ Sacramenti, in secundo autem præter periculum irreverentiæ Sacramenti quod remanebit nullum aut dubium, est etiam periculum damni proximi. Ratio conditionis est ut vitetur in quantum potest, repetitio formalis Sacramenti, si fortè fuerit validum, & ejus reverentia salvetur.

Dico 3°. Qui sine rationabili fundamento, sed ex levi dubio aut scrupulo temerè repetit Sacramentum, aut formam super eandem materiam etsi sub conditione, grave peccatum sacrilegii committit. Ità communiter. Ratio est, quia iteratio Sacramentorum permittitur sub conditione à sacris Canonibus solùm in rationabili dubio: sed quando non est dubium rationabile, apposita conditio habetur pro non apposita; deficiente enim ratione probabili dubitandi, vix potest dici seriò & prudenter, *si non es baptisatus,* v. g. *Ego te baptiso; si non consecravi, volo consecrare:* sed potius videtur dici, *sivè sis baptisatus sivè non, sivè consecraverim sivè non,* &c. *Ego te baptiso, consecro,* &c. Adeòque sub disjunctione intenditur nullitas Sacramenti: & ideò iteratio temeraria Sacramenti facta ex inani dubio, est quædam ipsius irrisio: Ergo. Hinc caveant illi, qui ex quovis levi scrupulo statim repetunt formam Sacramentorum, idque in consuetudinem ducunt.

Dixi tamen, *qui temerè repetit*: si enim ut à mo-

molesto scrupulo se expediat, & ne Deum offendat, repeteret, non consuetudinariè ob rationem datam, sed subindè, formam super eandem materiam, non statim videretur condemnandus saltem peccati mortalis; non enim est credibile quòd graviter Deum offendat per actionem quam ideò ponit, ne ipsum offendat.

APPENDIX. II.

De forma conditionali.

Forma conditionalis dicitur quæ profertur sub conditione, ut, *Si non es baptisatus, te baptiso*; cùm forma absoluta contrà quam distinguitur, sine conditione proferatur, ut *ego te baptiso*.

Formæ conditionalis septem vel octo primis Ecclesiæ sæculis nullum fuisse usum probant eruditi, ex hoc quòd in variis dubiis de valore Baptismatis SS. Patres, Concilia & summi Pontifices jussetint illud iterari nullâ conditionis factâ mentione, quam non omisissent, si fuisset ex usu adhibenda. Patet ex S. Cypriano Epist. 76. ex Conc. 2. Arelat. an. 314. Can. 8. Ex Conc. Carthag. 5. an. 398. Can. 6. refertur Dist. 4. cap. *Placuit*. Ex duabus Epist. S. Leonis, una ad Leonem, Ravennatensem, altera ad Rusticum Narbonensem: referuntur eadem dist. cap. *Cùm itaque*; & cap. *Si multa*. Ex Greg. Mag. Epist. 32. lib. 12. hæc erat eorum ratio: *Quia*, ut dicit S. Leo Epist. 37. *non potest in iterationis crimen devenire, quod factum esse omninò nescitur*. Vel ut dicit Greg. Mag. Epist. 32. *Non monstratur iteratum, quod non certis indiciis ostenditur ritè peractum*.

Prima itaque formæ conditionalis mentio reperitur in Capitularibus Caroli Magni lib. 6. n. 181. editis anno 807. his verbis: *De quibus dubium est utrùm sint baptisati, an non, omnimodis absque ullo scrupulo baptisentur, his tantùm verbis: Non te rebaptiso, sed si non baptisatus es, baptiso te in nomine Patris*: &c.

Deindè Alexander III. qui sedebat anno 1159. sic decrevit: *De quibus dubium est an baptisati fuerint, baptisentur his verbis præmissis: Si baptisatus es, non te baptiso; sed si nondum baptisatus es, ego te baptiso*, &c. Refertur in Jure extrà de Baptismo cap. 2.

Non tamen ubique obtinuit forma conditionalis, nisi cùm Decretum Alexandri III. fuit in corpus Juris relatum à Greg. IX. qui sedebat anno 1227. tempore enim Alexandri III. & post ipsum quidam Scholastici, quibus non innotescebat ejus Decretum, adhuc contrarium docebant, ut Magister sentent. lib. 4. dist. 6. Petrus Cantor & alii.

A tempore autem Gregorii IX. in omnibus Latinorum Ecclesiis invaluit usus formæ conditionalis. Et 1°. usurpata est pro Sacramentis, quæ iterari non possunt propter caracterem quem imprimunt: Deindè tracta est ad alia etiam Sacramenta, præsertim Pœnitentiæ, quando nempè Confessarius dubitat an formam protulerit, & quando Fidelis moribundus subito privatur usu sensum, nec potest ab eo haberi materia certa. De quo fusius suo loco.

Igitur ex usu Ecclesiæ ubique recepto meritò usurpatur forma conditionalis propter rationes datas in secunda Conclusione præcedentis Appendicis. Prudenter tamen est adhibenda, nec nisi post accuratum examen, Sacramentum sit vere dubium, præsertim in Sacramentis quæ ex natura iterari non possunt: in aliis enim tanta cautela non est adhibenda, ut advertit Dom. Soto.

DISSERTATIO II.

De necessitate & existentia Sacramentorum.

D. Th. Q. 61.

ARTICULUS I.

Utrùm Sacramenta sint necessaria ad salutem humanam?

Nota: sensus tituli posset esse duplex: Primus, utrùm necesse sit ad salutem uti Sacramentis post eorum institutionem? De quo infrà q. 65. a. 4. Secundus, utrùm necesse sit ad salutem institui à Deo Sacramenta? Et de illo nunc agitur. Necessarium autem hîc non sumitur pro necessitate absoluta, nec secundùm Dei potentiam absolutam; sed pro congruentia & secundùm connaturalem & suavem gubernationem. Certum est enim Deum potuisse absolutè aliis mediis hominem salvare. Item quæstio est de homine post lapsum, abstrahendo ab hoc vel illo statu ante vel post Christum.

Dico: Sacramenta sunt necessaria, necessitate scilicet congruentiæ, ad humanam salutem. *Hic q. 61. a. 1. o.*

Prob. ex Aug. lib. 19. contrà Faustum cap. 11. ubi dicit: *In nullum nomen Religionis seu verum seu falsum coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum seu Sacramentorum visibilium consortio colligentur*. Atqui necessarium est ad humanam salutem homines adunari in unum veræ Religionis nomen: Ergo Sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem. *ib. in arg. s. c.*

Adverte in hac auctoritate Aug. has voces *Signaculorum vel Sacramentorum* non sumi disjunctivè, sed ut duo synonima: Aliàs esset defectuosa D. Th. consequentia. Nec etiam ly *coadunari* sumitur præcisè pro communicare seu convenire in aliqua Religione, sed pro eo quod est initiari seu suscipere ac profiteri Religionem ejusque sanctitatem consequi: Aliàs argumentum probaret etiam fuisse Sacramenta in statu innocentiæ (quod negat. S. D. art. seq.) siquidem in eo fuerit & fuisset communicatio in vera Religione, non tamen susceptio Religionis nec sanctitatis ejus consecutio, sed immediatè à Deo per traductionem naturæ habebatur.

Prob. triplici ratione seu congruentia. Prima petitur ex conditione humanæ naturæ, & sic proponitur. Pertinet ad divinam providentiam ut unicuique rei provideat secundùm modum suæ conditionis: Atqui proprium est homini ut per corporalia & sensibilia in spiritualia & intelligibilia deducatur: Ergo convenienter divina Sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus & sensibilibus, quæ Sacramenta dicuntur. *Ibid. o.*

Secunda petitur ex statu hominis lapsi. Ibi debet medicinale remedium homini adhiberi, ubi patitur morbum: Atqui homo peccando se subdidit per affectum corporalibus rebus: Ergo conveniens fuit ut Deus per quædam corporalia signa homini spiritualem medicinam adhiberet. Prob. Conseq. Si spiritualia nuda ei proponerentur, ejus animus corporalibus deditus per peccatum, applicari non posset: Ergo conveniens, &c.

Tertia ratio sumitur ex studio actionis humanæ. Actio humana præcipuè circa corporalia versatur: Ergo ne esset homini durum, si totaliter à corporalibus actibus abstraheretur, convenienter proposita sunt ei corporalia exercitia in Sacramentis, quibus salubriter exerceatur ad evitanda superstitiosa exercitia, quæ consistunt in cultu dæmonum; vel qualitercumque noxia, quæ consistunt in actibus peccatorum.

Sic igitur per Sacramentorum institutionem homo convenienter suæ naturæ eruditur per sensibilia; humiliatur, se corporalibus subjectum cognoscens, *Ibid.*

cens, dùm sibi per corporalia subvenitur: Præservatur etiam à noxiis actionibus per salubria exercitia Sacramentorum.

Ubi vides S. D. conclusionem procedere & de homine secundùm se seu secundùm conditiones suæ naturæ sibi relictæ (supposito tamen quòd ordinetur ad finem supernaturalem) ut patet ex prima & tertia ratione: Et de homine secundùm statum peccati generaliter, ut patet ex secunda ratione. Et quando infrà art. 3. & 4. adhuc quærit de homine secundùm statum peccati, non quærit de statu peccati generaliter, ut hîc facit, sed determinatè pro aliquo statu peccati, puta antè Christum in tertio Art. & post Christum in quarto. Nusquàm autem procedit Conclusio præsens de homine secundùm statum gratuitum & quodammodò præternaturalem innocentiæ originalis, de quo Art. seq. in eo enim homo quodammodò extrahitur extrà conditiones suæ naturæ.

Dices: Gratia & Passio Christi sunt sufficientes ad salutem humanam: Ergo. superfluunt Sacramenta.

Ib. ad 2. & 3. R. Quòd gratia & Passio Christi sunt sufficientes in genere suo seu quoad vim sanctificandi & salvandi, debent tamen homini applicari; applicantur autem ipsi convenienter per Sacramenta, ut probatum est.

ARTICULUS II.

Utrùm etiam ante peccatum fuerint homini necessaria Sacramenta?

Nullum in statu innocentiæ de facto extitisse Sacramentum communis est Theologorum sententia. Tùm quia de illorum institutione in hoc statu tàm in Scriptura quàm in traditione altum est silentium: Tùm quia ille status brevissimo tempore duravit, ideòque fuissent inutilia.

Sed difficultas est utrùm vi statûs nullum in eo fuerit Sacramentum seu utrùm institutio Sacramentorum habeat aliquam oppositionem seu repugnantiam cum statu innocentiæ, non quidem secundùm potentiam Dei absolutam: Quis enim negat Deum absolutè potuisse in quovis statu instituere Sacramenta? Sed secundùm suavem & connaturalem providentiam? Affirmat S. Thomas & cum eo Thomistæ: negant plures alii, quorum aliqui ideò volunt quòd si status innocentiæ diù durasset, reverà fuissent instituta in eo Sacramenta.

Ib. a. 2. o. Dico: Ante peccatum vi statûs innocentiæ nec necessarium nec conveniens fuit institui Sacramenta.

Ante probationem nota rectitudinem & ordinem statûs innocentiæ in eo consistere quòd mens perfectè Deo subesset, menti inferiores animæ vires, & ipsi animæ corpus; & in hac subjectione mentis ad Deum consistit nostra sanctificatio, seu animæ perfectio per gratiam & scientiam seu notitias sanctificationi necessarias. Tanta autem erat Dei superioris dominatio, & causæ inferioris ad Deum subjectio in isto statu, ut vi & exigentiâ hujus statûs superiùs nullo modo dependeret ab inferioribus in ea dominatione exercenda; sed per seipsum sine mediis instrumentis extrinsecis sufficienter moveret inferius ac dirigeret in iis, in quibus pro illo statu inferius per se superiori debebat subjici & ab eo perfici (hoc est, in perfectione animæ per gratiam & scientiam, ut dictum est) aliàs enim status innocentiæ non foret perfectus, si in illo non esset talis perfecta subordinatio & subjectio mentis ad Deum, & partis inferioris ad superiorem, nedum quidem in ratione entis (sic enim semper subjicitur) sed etiam in ratione supernaturali & morali sanctificationis & in rectitudine virtutis.

Nota insuper, dùm loquimur cum D. Th. de perfectione animæ per gratiam & scientiam, nos non intelligere qualemcumque scientiam naturalium, nec etiam omnium supernaturalium, sed eam tantùm, quæ gratiam comitatur in ordine ad sanctificationem, & quæ correspondet fidei sivè habituali, sivè actuali, quæ cum gratia confertur nunc per Sacramenta; in nullo enim statu potest homo justificari sine aliqua vel cognitione fidei, vel scientia supernaturalium.

Nota tandem Sacramenta esse quædam instrumenta corporea quæ nos manuducunt ad res supernaturales, scilicet ad gratiam sanctificationis, & huic annexam supernaturalium cognitionem: Hic est enim unus Sacramentorum scopus & finis. His notatis

Prob. Conclusio. Ea erat rectitudo statûs innocentiæ ut in eo superiora dominarentur inferioribus, & nullo modo dependerent ab eis, in iis scilicet in quibus sita erat seu exercebatur hæc dominatio & subjectio, & quæ ad eam pertinebant; sicut enim mens suberat Deo, ità menti suberant inferiores animæ vires & ipsi animæ corpus: Undè huic ordini ac rectitudini incongruum foret, si anima perficeretur quantùm ad scientiam & quantùm ad gratiam per aliquid corporale; hæc enim animæ perfectio pertinet ad hanc rectitudinem, & per eam habebatur: Atqui si in eo fuissent Sacramenta, homo accepisset suam perfectionem quantùm ad gratiam & scientiam per aliqua corporalia & sensibilia; Sacramentum enim est aliquid corporale, & sensibile ad sanctificandos homines & ad eos instruendos de rebus supernaturalibus ordinatum: Ergo in statu innocentiæ homo Sacramentis non indigebat, non solùm in quantum Sacramenta ordinantur ad remedium peccati, sed etiam in quantum ordinantur ad animæ perfectionem. Ibid. o.

Conf. cessante fine primario Sacramentorum, cessare debent & Sacramenta: Atqui in statu innocentiæ cessaret finis primarius Sacramentorum; Ergo. Prob. Min. Finis primarius Sacramentorum est sanctificatio utentium & cultorum Dei: Atqui talis finis tunc cessaret: Ergo. Prob. Minor: In illo statu homines nascerentur sancti, & sanctitas esset donum naturæ & non personæ: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Sacramenta sunt necessaria homini secundùm conditionem humanæ naturæ, sicut dictum est Art. præced. Atqui eadem est natura hominis ante & post peccatum: Ergo etiam ante peccatum homo indigebat Saramento.

R. D. Maj. Sacramenta sunt necessaria homini secundùm conditionem naturæ, vel puræ & sibi relictæ, vel peccato subjectæ, C. Maj. Ad statum Innocentiæ elevatæ, N. Maj. Et ad hunc sensum, D. Min. Atqui eadem est natura hominis ante & post peccatum, & idem naturæ status, N. Min. Et diversus naturæ status, C. Min. Quia ergo in illo statu per subjectionem perfectam Deo, homo à Deo immediatè sanctificabatur, inconveniens fuisset illi statui ut hæc sanctificatio acquireretur per inferiora instrumenta, hoc enim arguisset imperfectam subjectionem ex parte animæ & imperfectam dominationem ex parte Dei in animam: supernaturalium enim instructio per se petit descendere à superiori, & non fieri per sensibilia tamquàm per instrumenta manuducentia, nisi ratione infirmitatis naturæ, quæ perfectè Deo non subditur. Ib. ad 2.

Inst. 1°. In eo statu elevationis homo semper componeretur ex corpore & anima: Atqui ex hoc provenit quòd connaturale sit homini ut spiritualia cognoscat per sensibilia: Ergo Sacramenta sunt homini necessaria etiam secundùm conditionem naturæ elevatæ.

R. D. Min. Atqui ex hoc provenit quòd connaturale sit homini ut spiritualia naturalia cognoscat per sensibilia, C. Min. Spiritualia supernaturalia, N. Min. & Conseq. Explicatur: Res spirituales quoad sui cognitionem sunt in duplici differentia: Aliæ enim sunt quæ naturali lumine cognosci possunt, ut est existentia Dei, natura Angelica, &c. Aliæ quæ solùm lumine superna-

turali

turali possunt cognosci, ut sunt gratia, habitus infusi, Trinitas, & omnia mysteria nostræ Religionis. Equidem modus connaturalis cognoscendi res primi generis est per sensibilia in homine: quia eorum cognitio per se oritur à sensu, & inde ascendit ad cor hominis: Modus autem connaturalis cognoscendi res spirituales secundi generis non est per sensibilia ut per media in homine; quia eorum cognitio non oritur per se ex sensibus, sed ex superiori revelatione fidei descendit: Quare signa seu media sensibilia solùm per accidens possunt homini necessaria esse ad eorum notitiam, quando scilicet homo aliquam repugnantiam patitur ex parte sensitiva in tali cognitione, sicut patitur modò in statu naturæ corruptæ, aut pateretur in statu naturæ sibi relictæ; secùs autem in statu innocentiæ, in quo inferiora perfectè subjiciebantur superioribus.

Inst. 2°. Connaturale est homini in hoc statu innocentiæ ut cognoscat spiritualia etiam supernaturalia per sensibilia: Ergo. Prob. Ant. Connaturale est homini ut cognoscat etiam spiritualia supernaturalia per species haustas ex objectis sensibilibus, & per conversionem ad phantasmata, nisi cognoscat per immediatam revelationem, quæ certè non debuisset fieri singulis hujus statûs hominibus: nec etiam pueri nascerentur cum scientia omnium supernaturalium, sed per acquisitionem & disciplinam seu traditionem haberent, ut docet D. Th. 1. p. q. 101. a. 1. Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. D. Conseq. Ergo connaturale est homini ut etiam spiritualia supernaturalia cognoscat per sensibilia, tamquàm per objecta, C. Tamquàm per instrumenta, quibus subjiciatur, N. Explicatur: Intellectum per sensibilia cognoscere dupliciter intelligitur: Uno modo quantùm ad acceptionem specierum ab objectis, & hæc dependentia non est imperfectio in intellectu humano; tùm quia hoc ipsi ex visceribus naturæ connaturale est; tùm quia id fit per vim & perfectionem intellectûs agentis; undè propriè in hoc intellectus non subordinatur objectis, sed potiùs sibi ea subordinat. Alio modo intellectus perficitur à sensibilibus & per ea cognoscit quatenùs per ea tamquàm per media & instrumenta manuducitur ad res supernaturales, quarum cognitionem ex influxu superiori habere debebat, sed ex infirmitate & retardatione partis sensitivæ impeditur hunc influxum suscipere, & ideò infirmitati ejus condescendendo, perfectionem illam quæ sibi ex influxu superiori debebatur, accipere debet per media sensibilia. Nec enim, ut jam dixi, supernaturalia quæ lumine fidei vel alio infuso nascuntur, habent per se ex sensibilibus accipi, sed ex superioribus descendere: non quòd species infusas semper ad id requirant, sed quia instructio & traditio hujusmodi cognitionis potiùs petit fieri per Spiritum sanctum ordinantem species haustas ad objectis vel aliundè, quàm ad illam per instrumenta sensibilia manuduci. Porrò licèt non sit contrà perfectionem statûs innocentiæ quòd homo dependeat ab illis rebus sensibilibus, à quibus ex natura sua dependet; est tamen contrà ejus perfectionem quòd homo dependeat ab illis rebus à quibus ex natura sua non dependet.

Replicabis: In illo statu homo uteretur vocibus externis, Scripturâ, imaginibus & aliis signis tàmquàm instrumentis ad memoriam juvandam: Ergo in multis perfici debebat ejus mens per sensibilia.

R. 1°. Quòd homo in isto statu uteretur his signis ad externam communicationem, & ad intelligenda ea quæ ipsi non debebantur secundùm propriam sanctificationem ex rectitudine statûs, nec id repugnat, non verò ad ea intelligenda quæ ipsi debebantur secundùm interiorem & propriam ejus sanctificationem vi rectitudinis hujus statûs.

R. 2°. Quòd uteretur illis tamquàm instrumentis sibi subordinatis. Si autem fuissent Sacramenta, soli Deo subordinata fuissent ut instrumenta Dei, non hominis, qui ideo illis subjiceretur.

Obj. 2°. Variæ erant utilitates propter quas congruum erat instituere Sacramenta in hoc statu, v. g. ad protestationem fidei, ad coadunationem in una Religione, ad augendam gratiam: Ergo.

R. cessante fine primario Sacramentorum qui est sanctificatio nostra, cessare etiam rationem ponendi Sacramenta; & si forent signa ad protestandum fidem, ad coadunationem in una Religione, non forent tamen Sacramenta, quia non forent ad gratiam seu sanctificationem nostram ordinata.

Ad augendam autem gratiam connaturalior foret modus per actus proprios; sicut enim non acquirebatur per applicationem exteriorum sensibilium, ità nec debebat per eam augeri.

Obj. 3°. In statu innocentiæ fuissent Sacrificia: Ergo & Sacramenta. Patet Conseq. à paritate rationis: ideò enim homo in illo statu uteretur Sacrificiis, quia homo constat animâ & corpore, & in utroque debet Deum colere: Ergo pari ratione debet uti Sacramentis.

R. N. Conseq. & paritatem. Disparitas est 1°. Quia Sacrificia ex ratione dicta sunt de jure naturæ, adeòque in omni statu debent esse: Sacramenta autem non sunt de jure naturæ sed ex congruentia & ex beneplacito divino. 2°. Quia cultus Dei externus est Deo debitus ex subjectione quam habet homo ad Deum, non solum in spiritualibus, sed etiam in corporalibus: sanctificationem autem hominis fieri per signa sensibilia, non est quid debitum naturæ humanæ, quando talem statum habet ut perfectissimè Deo subjiciatur; quia tunc ex vi subjectionis hujus sanctitatem habere debet.

Obj. 4°. Matrimonium est Sacramentum juxtà Apost. ad Eph. 5. atqui matrimonium fuit institutum ante peccatum, ut patet Gen. 2. Ergo.

R. Quòd Matrimonium fuit institutum in statu innocentiæ non secundum quod est Sacramentum, sed secundùm quod est in officium naturæ. Ex Consequenti tamen significabat aliquid futurum circà Christum & Ecclesiam, sicut & omnia alia quæ in figura Christi præcesserunt; quæ tamen non dicuntur Sacramenta, nisi impropriè & alio sensu. *Ib. ad 3.*

Ex dictis colliges quòd si etiam diu durasset status innocentiæ, nullum fuisset in eo Sacramentum. Sed

Petes an perseverante Adamo in justitia originali, & posteris ejus peccantibus, fuissent instituta Sacramenta?

R. Quòd saltem non fuissent instituta ejusdem nationis ac nostra, vi præsentis Decreti. Quia nostra vi præsentis Decreti sunt in remedium peccati vel originalis vel actualis ex originali provenientis, & habent virtutem ex passione Christi, qui in hac hypothesi juxta probabiliorem sententiam non venisset.

An verò fuissent instituta alterius rationis? Cùm id pendeat ex beneplacito divino, nec quidquam hac de re sit revelatum, res est dubia & incerta.

ARTICULUS III.

Utrùm post peccatum ante Christum debuerint esse Sacramenta?

Nota 1°. Naturæ per peccatum corruptæ triplicem distingui statum. Primus est status Legis naturæ ab Adamo usque ad Moysen. Secundus Legis scriptæ à Moyse usque ad Christum. Tertius Legis gratiæ à Christo ad finem sæculorum.

Primus dicitur Legis naturæ, non quia excluderet Legem supernaturalem; in ea enim observari debebant supernaturalia præcepta fidei, spei & charitatis: sed quòd in ea nulla esset Lex mandato

dato Dei scripta; sed Lex naturalis solo naturæ instinctu, & Lex supernaturalis sola Dei inspiratione quasi per modum naturæ, erant cognitæ.

Nota 2°. Quòd licèt status Legis scriptæ rigorosè tantùm inceperit à Moyse, ab Abrahamo tamen cœpit se insinuare, & status Legis naturæ declinare per Circumcisionem, quæ erat quædam præparatio ad Legem scriptam.

Nota 3°. & suppone in utroque statu Legis naturæ & scriptæ fuisse remedium, saltem pro peccato originali; cùm constet ex Scriptura Adam & multos alios Justos ab ipso fuisse emundatos. Id etiam colligitur ex voluntate Dei salvandi omnes homines. Videtur etiam eâdem ratione supponendum, fuisse remedia pro peccatis actualibus, quævis fuerint. Quæstio est igitur utrùm pro talibus remediis in utroque statu Legis naturæ & scriptæ instituta fuerint Sacramenta, sivè ad delendum originale in parvulis, sivè actuale in adultis: sub ea enim generalitate status & peccati videtur loqui D. Thomas, ut patet ex ipsius ratione in o. quæ est indefinita, & æquè probat pro uno ac pro alio statu, pro uno ac pro alio peccato. Licèt plures videantur aliter intelligere, diversasque difficultates in hunc Articulum accumulent.

Ib. a. 2. o. & in 4. l. 1. q. 1. a. 2. quæst. 3. Dico: Post peccatum antè Christum tàm in lege naturæ quàm in lege scripta, tàm pro peccato originali quàm pro actualibus debuerunt esse Sacramenta.

Prob. 1°. ex Patribus. Aug. lib. 5. contrà Jul. cap. 11. *Nec ideò*, inquit, *credendum est, antè datam circumcisionem, famulos Dei, quandoquidem eis inerat mediatoris fides in carne venturi, nullo Sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis quamvis quid illud esset, aliquâ necessariâ causâ Scriptura latere voluerit. Nam & sacrificia eorum legimus, quibus utique sanguis ille figurabatur, qui solus tollit peccata mundi.* Idem Innoc. III. cap. *Majores* de Baptismo & ejus effectu.

Ib. a. 3. o. Prob. 2°. Sacramenta sunt signa sensibilia invisibilium rerum, quibus homo sanctificatur: Atqui post peccatum ante Christum sivè in lege naturæ, sivè in lege scripta fuit conveniens hujusmodi signa institui tàm pro deletione peccati originalis quàm actualis: Ergo. Prob. Min. post peccatum nullus salvari potest nisi per fidem in Christum Redemptorem, juxtà illud Rom. 3. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum.... ut sit ipse justus & justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.* Et illud Act. 4. *Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Atqui post peccatum antè Christum conveniens fuit esse signa sensibilia, quibus homo hanc suam fidem in Redemptorem futurum protestaretur: Ergo. Minor patet ex his quæ diximus Art. 1. hujus Dissert. & superiùs, nempè id esse conveniens homini 1°. ratione naturæ corporeæ, 2°. Ratione naturæ per peccatum sensibilibus subjectæ, 3°. Ut per salubria signorum sensibilium exercitia à noxiis actionibus præservaretur. 4°. Ratione ipsiusmet Redemptoris humanitate sensibilis: Propter has, inquam, rationes conveniens fuit ut homini ante Christum in utroque statu legis naturalis & scriptæ explicaretur gratia & sanctificatio per signa sensibilia protestativa Redemptoris futuri & fidei ejus, atque illis signis mediantibus huic Redemptori tamquàm capiti & salutis auctori in Ecclesia seu Religione, quæ semper fuit visibilis, conjungeretur.

Inf. q. 70. a. 4. ad 2. Itaque sicut adulti pro se preces & sacrificia offerebant, sic parentes fideles pro parvulis natis & maximè in periculo existentibus aliquas preces Deo fundebant, vel aliquam benedictionem eis adhibebant; non enim erat necesse quòd esset actus formalis fidei, sed sufficiebat quælibet moralis & pia actio à fide promanans, etiamsi non informata charitate: quia talis protestatio fidei non conferebat gratiam ex opere seu merito operantis, sed ex opere operato passivè, id est, ad positionem hujus signi Deus conferebat gratiam intuitu meritorum Christi futuri, ut dicemus in sol. Obj.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Passio Christi est causa Sacramentorum omnium: Ergo ante Christum non debent esse Sacramenta.

R. D. Ant. Passio Christi est causa Sacramentorum, efficiens vel finalis, C. semper efficiens, N. erat ergo causa finalis Sacramentorum quæ ante Christum fuerunt, quatenus ad ipsam significandam sunt instituta: Finis autem non præcedit tempore, sed solum intentione suum effectum. Hic a. 3. ad 1.

Inst. Passio Christi est causa efficiens omnium omninò Sacramentorum: Ergo. Prob. Ant. Nullum est Sacramentum quod non habeat virtutem ex ipsa & per ipsam: Ergo.

R. N. Ant. Ad Prob. D. Conseq. Ergo Passio Christi est causa efficiens Sacramentorum omnium, meritorie & moraliter, C. physicè, N. dicitur ergo passio Christi causa Sacramentorum quæ ante ipsam fuerunt, in quantum intuitu ipsius ut prævisæ & quasi sub fidejussione instituta sunt & per illa gratia hominibus dabatur à Deo.

Subsumes: Atqui meritum præcedit præmium: Ergo ante passionem Christi, quæ est Sacramentorum causa meritoria, nulla fuerunt Sacramenta.

R. D. Subsumptum: Meritum per modum solius dispositionis ad præmium, ut sunt actus nostri respectu beatitudinis, præcedit præmium, C. meritum quod est simul finis præmii, ut erat passio Christi respectu Sacramentorum veteris Legis, N. sufficit quòd præcedat in intentione, & quòd intuitu ipsius sub spe & fidejussione conferatur præmium.

Obj. 2°. De ratione Sacramenti est quòd conferat gratiam ex opere operato, hoc est ultrà meritum suscipientis; aliàs foret inutile ad ejus salutem: Atqui ante Christum nullum poterat conferre gratiam ex opere operato, quia hoc est proprium Sacramentis novæ Legis: Ergo.

R. D. Ant. De ratione Sacramenti est quòd conferat gratiam ex opere operato passivè vel activè, C. Ant. Semper activè, N. Ant. & Conseq. Conferri gratiam ex opere operato passivè, est eam dari suscipienti Sacramentum, solo Deo activè eam conferente ad Sacramenti præsentiam, ipso tamen Sacramento activè non concurrente: Dari autem gratiam activè ex opere operato, est ipsa Sacramenta activè concurrere ad ejus collationem. Primo modo Sacramenta ante Christum gratiam conferebant: secundo modo nostra.

Inst. Conferri gratiam ex opere operato est eam conferri ex meritis passionis Christi jam operatæ & positæ: Atqui: Ergo.

R. non hoc solo sensu dici gratiam conferri ex opere operato, quia confertur ex meritis passionis Christi jam operatæ, sed maximè hoc sensu quòd conferatur vi operis ut à Deo instituti, ultrà meritum operantis, ut ampliùs dicemus infrà: Et hoc ultimo sensu Sacramenta veteris Legis causabant gratiam.

Obj. 3°. Cùm Sacramenta sint supernaturalia & ex mero divinæ voluntatis beneplacito, nihil de ipsis est asserendum, nisi quod in Scriptura revelatum est: Atqui nullibi in Scripturâ revelatur fuisse Sacramenta in lege naturæ, nec etiam in lege scripta saltem pro peccatis actualibus, sed solam Circumcisionem pro originali: Ergo.

R. quòd tacente Scripturâ sufficiat nobis traditio per SS. Patres, Aug. Th. & alios. Insuper rationes D. Th. magnam hujus sententiæ probabilitatem faciunt; imò vi præsentis decreti & suppositâ Sacramentorum novæ Legis institutione penè evincunt. Et numquid mirum foret quòd in nova Lege, ubi

ubi abundantior est gratia & expressior Christi cognitio, homo pro peccatis originali & actuali sensibilibus subjiceretur & ab illis dependeret, in statu autem legis timoris in quo & rarior gratia & obscurior Christi notio, homines ab hoc onere liberi fuissent? tandem nec de illis ità silet Scriptura, quin aliquod eorum vestigium in ipsa reperiamus. Etenim Job cap. ult. inveniuntur sacrificia pro remissione peccatorum amicorum Job: in Melchysedech invenitur panis & vini oblatio: deindè in omni populo esus Agni Paschalis, quæ secundum D. Th. hìc Art. 3. erant vera Sacramenta.

Inst. Secundum SS. Patres in illo statu scilicet legis naturæ sola fides interior parentum sine ullo signo exteriori sufficiebat ad salutem parvulorum. Ità D. Greg. 4. Moral. c. 2. D. Bernard. Epist. 77. D. Th. expresse in 4. d. 1. q. 2. a. 6. quæstiunc. 2. Ergo.

R. ad SS. Greg. & Bernard. ipsos non dicere sufficere solam fidem interiorem, sed solam fidem; protestatio autem exterior fidei est etiam actus fidei, ut omnes fatentur cum D. Th. 2. 2. q. 2. & 3. Undè per Ly *solam* non excludunt fidei protestationem exteriorem, sed tantum sacrificia quæ non erant necessaria pro parvulis, sicut erant pro adultis: id patet ex eorum verbis.

Ad D. Th. dicendum quòd si fortè inclinaverit in hanc sententiam loco citato, eam certò retractaverit in posterioribus operibus, ut patet primò ex præsenti Art. in o. & ad 2. ubi expresse ait quòd in utraque lege antè Christum necessariò fuerint Sacramenta, & quòd Sacramenta quæ erant in Lege scripta, comparabantur ad ea quæ fuerunt ante Legem, sicut determinatum ad indeterminatum. Item in Resp. ad 3. admittit Sacrificium Melchysedech in lege naturæ, Agni Paschalis in Lege scripta, & alia hujusmodi fuisse vera Sacramenta. 2°. Aperta est mens D. Th. pro nostra sententia infrà q. 70. a. 4. ad 2. item q. 4. de malo a. 8. ad 12.

Verùm nec est quòd confugiamus ad retractationem D. Thomæ, ut ipsum explicemus. Cùm enim loco cit. in obj. dicit quòd sufficiebat fides sine omni exteriori signo, intelligit de signo specialiter & in particulari à Deo determinato, ut erat in Lege scripta; non autem de alio signo per inspirationem Dei internam vel per instinctum determinando. Ità seipsum explicat loco citato 3. partis q. 70. a. 4. ad 2. Postquàm enim admisit ante circumcisionem non requiri aliquod signum fidei protestativum, utpotè determinatum à Deo in particulari; *Quia*, inquit, *nondum homines fideles seorsim ab infidelibus cœperant adunari ad cultum unius Dei*. Subdit. *Probabile tamen est quòd parentes fideles pro parvulis natis & maximè in periculo existentibus aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent, quod erat quoddam signaculum fidei; sicut adulti pro seipsis preces & sacrificia offerebant.* Imò in eodem objecto commentario in 4. eadem Dist. q. præcedenti quæstiunc. 3. expresse ait: *Ante Legem scriptam erant quædam Sacramenta necessitatis, sicut illud fidei Sacramentum quod ordinabatur ad deletionem peccati originalis; & similiter pœnitentia quæ ordinabatur ad deletionem peccati actualis.* Quo nihil expressius. Undè constat S. D. intelligendum esse sensu exposito: nisi velis ipsum apertam contradictionem docuisse in duabus sibi immediate succedentibus quæstionibus.

Repones: Gubernari per instinctum interiorem perfectius est quàm per signa sensibilia: Atqui tamen status legis naturæ erat imperfectior quàm status legis gratiæ: Ergo.

R. D. Maj. Perfectius est gubernari instinctu interiori ad intelligenda mysteria gratiæ, C. ad instituenda signa quibus ea mysteria intelligantur, N. perfectius enim est ea à Deo institui immediatè.

Petes quot & quæ fuerint Sacramenta ante Christum?

Quantùm ad legem naturæ, R. id esse incertum tacente Scripturâ & silentibus Patribus S. Thomas tamen hìc ad 3. agnoscit Sacrificium Melchysedech fuisse Sacramentum: item alibi sacrificia amicorum Job: & infrà q. 65. a. 1. ad 7. dicit quòd *oblationes & decimæ tàm in lege naturæ quàm in Lege Moysis ordinatæ fuerint in figuram, & ideò erant Sacramenta.* Ultrà progredi fas nobis non est, sed sufficere debet non defuisse tunc Sacramenta in remedium peccati sive originalis sivè actualis; *quamvis quid illud esset, aliquâ necessariâ causâ, Scriptura sacra tacere voluerit:* Inquit Aug.

Quantùm ad Legem scriptam, R. plura fuisse in ea Sacramenta quàm in Lege Evangelica, ut tradit Aug. lib. 19. contrà Faustum, c. 13. his verbis: *Sacramenta veteris Legis ablata sunt, quia impleta: & alia sunt instituta, virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* Id etiam patet; quia variæ purificationes, variæ expiationes à peccatis in ea erant varia Sacramenta; quæ tamen uni Sacramento Pœnitentiæ in lege Evangelica correspondebant: Item multa inter se differentia unicum Eucharistiæ repræsentabant. Variæ hujus rei congruentiæ afferuntur à Theologis, de quibus Gonet D. 2. n. 106. Hanc inter alias affert ex Hugone Victorino, quòd Sacramenta Legis scriptæ erant umbræ, & Sacramenta Legis gratiæ veritatis corpora: Plures autem sunt umbræ quàm corpora.

Ea autem omnia Legis scriptæ Sacramenta, cùm essent cæremoniæ; quibus homines quodammodò deputabantur ad cultum divinum, reduci possunt ad tria genera. Primum est, quo homines constituebantur & deputabantur in statu colendi Deum; & sub illo continebatur Circumcisio pro toto populo & consecratio Sacerdotum pro Ministris. Secundùm quòd consistebat in usu rerum quæ ad Dei cultum pertinebant, & sub illo continebatur esus Agni Paschalis pro toto populo, & esus panum propositionis pro Ministris. Tertium, per quod removebantur impedimenta cultus divini per ipsos exercendi; & sub eo continebantur expiationes pro peccatis pro toto populo, & pro solis Ministris ablutio manuum & pedum, rasio capillorum, &c. *1. 2. q. 102. a. 5.*

Hæc porrò erant typi & figuræ Sacramentorum novæ Legis. Sic circumcisio erat figura Baptismi, esus Agni Paschalis & esus panum propositionis erant figura Eucharistiæ, expiationes à peccatis & aliæ cæremoniæ ad id ordinatæ erant figura Pœnitentiæ, consecratio Sacerdotum erat figura Ordinis. *Ibid.*

Sacramentis autem Confirmationis, Extremæ-Unctionis & Matrimonii nullum tunc Sacramentum correspondebat; quia Confirmatio est Sacramentum plenitudinis gratiæ, quæ nondum advenerat in Lege scripta. Extrema-Unctio est immediata præparatio ad introïtum gloriæ, cujus aditus nondum tunc patebat. Matrimonium tandem est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, quæ nondum tunc erat, adeòque erat tantùm in officium naturæ & non ut Sacramentum. Undè dabatur Libellus Repudii, quod est contrà rationem Sacramenti. *Ibid.*

Circumcisionem fuisse verum Sacramentum institutum in remedium peccati originalis, & causasse moraliter gratiam dicemus infrà in Tract. de Baptismo contrà quosdam Theologos oppositum sentientes.

ARTICULUS IV.

Utrùm post Christum debuerint esse Sacramenta?

Dico: Post Christum debuerunt esse Sacramenta à veteribus distincta. *Ib. a. 4.*

Prob. utraque pars ex auctoritate Aug. lib. 19. contrà Faust. cit. in Resp. 2. ad Petitionem præcedentem. *Ibid.*

Prob. prima pars. Sicut antiqui Patres salvati sunt per fidem Christi venturi, ità & nos salvamur per *Ibid.*

per Fidem Christi jam nati & passi: Atqui antiqui Patres debuerunt per signa sensibilia protestari suam Fidem de Christo venturo ut salvarentur, sicut diximus Art. 3. Ergo & nos debemus nostram Fidem similiter protestari de Christo nato & passo, ut salvemur. Subsumo: Atqui Sacramenta sunt quædam signa protestantia Fidem, quâ homo justificatur: Ergo post Christum debuerunt esse Sacramenta.

Ibid. Prob. secunda pars. Oportet aliis signis significari futura, præterita & præsentia: ut enim Aug. dicit 19. contrà Faustum cap. 16. eadem res aliter annunciatur facienda, aliter facta, sicut ipsa verba *passurus* & *passus* non similiter sonant: Ergo oportet quædam alia Sacramenta esse in nova Lege, quibus significentur ea quæ præcesserunt in Christo, præter Sacramenta veteris Legis quibus prænuntiabantur futura.

De numero, & ordine Sacramentorum novæ Legis dicemus cum Auctore in ultima Dissert. præsentis Tractatûs.

DISSERTATIO III.

De principali Effectu Sacramentorum, qui est Gratia.

D. Th. Q. 62.

ARTICULUS I.

Utrùm Sacramenta novæ Legis gratiam causent ex opere operato?

Concertatio hîc nobis est cum Hæreticis recentioribus. 1°. Cum Socinianis & Anabaptistis, qui nullam in Sacramentis virtutem seu efficaciam agnoscunt, sed ea habent pro nudis & sterilibus signis externæ professionis Fidei Christianæ, & distinctionis Fidelium ab Infidelibus.

2°. Cum Lutheranis & Calvinistis, qui quamvis Socinianos impugnent, & verbis magnificis videantur quandoque extollere virtutem & efficaciam Sacramentorum, ita ut crederes ipsos hac in parte catholicè sentire, nihilominùs nullam in eis vim aliam agnoscunt quàm excitandi objectivè fidem, quâ solâ volunt nos justificari: Quamdiu enim adhærebunt suo capitali dogmati, nos scilicet non justificari per gratiam seu justitiam internam, sed per imputationem externam justitiæ Christi, & eam nobis imputari per solam fidem seu fiduciam, quâ firmiter credimus nos esse justos, de quo in Tract. de Gratia: Fateantur necesse est nostra Sacramenta ad nihil valere quàm ut excitent in nobis hanc fidem justificativam. Imò dum ad Sacramentum fidem præviam requirunt, supponere debent nos esse justificatos ante Sacramenti susceptionem, sicque Sacramenta non esse nisi signa sterilia justificationis acceptæ.

Observandum 1°. causam ut sic dividi in causam per accidens & causam per se. Causa per accidens est conditio sine qua effectus non poneretur, in eum tamen non influit; sic est, v. g. approximatio ignis ad lignum comburendum, vel siccitas ligni. Causa per se est quæ aliquo modo influit in effectum. Et est duplex, physica & moralis: Iterùm utraque duplex, principalis & instrumentalis. Causa principalis physica est quæ virtute propriâ per realem influxum effectum producit: instrumentalis physica est quæ virtute à causa principe sibi transeunter communicata effectum producit: Sic pictor est causa principalis physica tabellæ, penicillus causa instrumentalis physica. Causa principalis moralis est quæ merito proprio movet & allicit causam efficientem physicam ut det esse rei, ità ut juxtà hominum existimationem ipsi attribuatur quòd causa efficiens ponat effectum. Instrumentalis moralis est quæ id præstat virtute sibi à causa principali morali communicatâ; v. g. Filius Regis de Patre benè meritus, est causa principalis moralis cur Rex concedat veniam reo; Legatus autem sivè Epistola quam ad Patrem dirigit ut suo nomine hanc à Patre gratiam impetret, est causa moralis instrumentalis. Non est hîc quæstio de causa principali physica aut morali gratiæ: Certum quippè est quòd solus Deus sit causa principalis illius physica, ut diximus in Tract. de Gratia, & humanitas Christi causa principalis moralis, ut diximus in Tract. de Incarnat.

Observandum 2°. Duplicem distingui modum producendi gratiam, scilicet ex opere operantis & ex opere operato. Gratiam produci ex opere operantis est illam conferri à Deo intuitu operis, quatenùs ab operante laudabiliter & meritoriè procedit, sivè intuitu fidei, pietatis & meriti operantis. Gratiam produci ex opere operato, est eam à Deo conferri intuitu operis, non ut procedit laudabiliter ab operante, sed ut est à Christo institutum, seu est eam produci vi & efficaciâ operis externi per virtutem sibi supernaturaliter communicatam ultrà meritum ministrantis & recipientis, non tamen sine dispositionibus ex parte subjecti recipientis requisitis, non quæ habeant vim effectivam effectûs, aut operi externo seu Sacramento vim conferant, sed quæ se habeant per modum removentis obicem gratiæ & conditionis sine qua Sacramentum effectum suum non produceret. Et quia hæc dispositio in suscipiente non debet necessariò esse ultima, sed sufficit quòd tollatur obex: Hoc semel posito Sacramentum vi operis applicati confert gratiam, ut dum ex attrito facit contritum. Quòd si contingat dispositionem esse ultimam, ultrà gradum gratiæ huic dispositioni correspondentem, confertur alter gradus correspondens operi externè applicato seu Sacramento.

Hinc colliges quàm falsò, quàm calumniosè Hæretici effutiunt nos nullam dispositionem requirere in suscipiente Sacramentum, ut per illud justificetur. Quam calumniam meritò retundit Conc. Trid. Sess. 14. de Pœnit. cap. 4. his verbis: *Falsò quidem calumniantur Catholicos Scriptores, quasi tradiderint Sacramentum Pœnitentiæ absque bono motu suscipientium gratiam conferre, quod nunquàm Ecclesia Dei docuit.*

Non minùs insulsum est quod dicunt nos per istas particulas *Ex opere operato*, intelligere Sacramenta conferre gratiam virtute suâ naturali & tamquàm causas primarias & principales. Hæc sunt putida mendacia, & larvæ quas liberaliter fingunt, ut habeant quod oppugnent & nobis exprobrent. Quis enim Catholicorum somniavit unquàm aquæ ex natura sua vim inesse sanctificandi animam; aut eam & non Deum esse causam principalem gratiæ. Probat hîc S. Th. & cum eo omnes Catholici Sacramenta non esse causam principalem gratiæ, quia non agunt ex virtute suæ formæ, nec assimilant sibi effectum, quod est proprium causæ principalis. His igitur calumniis depulsis, *Hic q. 62. a. 1. o.*

Dico: Sacramenta novæ Legis gratiam conferunt ex opere operato non ponentibus obicem.

Prob. Gratiam conferri per Sacramenta ex opere operato, nihil est aliud, ut patet ex dictis, quàm eam conferri vi & ratione operis sacramentalis positi & applicati, ut est à Deo institutum, & non vi & ratione fidei seu meriti sivè ministrantis sivè suscipientis, licèt requiratur in suscipiente dispositio removens prohibens: Atqui hujusmodi causalitatem Sacramentis novæ Legis tribuunt Scriptura, Concilia, Patres, ratio Theologica, & si denegetur, sequuntur inconvenientia: Ergo. Prob. Minor per singulas partes.

Ex Scriptura.

De Baptismo Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Ephes. 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Tit. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritûs sancti.*

Respondet Calvinus hæc testimonia, maximè primum

primum quod est expressius, non esse intelligenda de vero Baptismo aquæ, sed figuratè de renovatione interiori per Spiritum sanctum; ita ut per aquam significetur ipse Spiritus sanctus, qui nos spiritualiter purgat & mundat instar aquæ seu sicut aqua mundat corpus: Sicut in his verbis Matth. 3. *Ipse vos baptisabit in Spiritu sancto & igne*, significatur per ignem metaphoricè Spiritus sanctus.

Sed contrà. Huic Calvini Interpretationi oppono 1°. constantem traditionem Ecclesiæ, quæ ab exordio hunc textum Joan. 3. semper intellexit de Baptismo aquæ, & ex eo ejus necessitatem collegit. 2°. Si iste textus debeat intelligi metaphoricè, non de Baptismo aquæ, sed tantùm de Spiritu sancto, eodem modo poterunt intelligi omnes alii Scripturæ textus, ubi fit sermo de Baptismo, & sic baptismus aquæ non poterit probari ex Scriptura, quod non admittit Calvinus. 3°. Non juvat Calvinum comparatio cum textu Matth. 3. Tùm quia Ecclesia semper baptisavit in aqua, nunquam in igne, quæ praxis est optima interpretatio verborum Scripturæ, & probat priora esse intelligenda litteraliter, posteriora metaphoricè. Tùm quia in posteriori textu Tò *Igne* sequitur Tò *Spiritu sancto*, sicque est hujus explicatio, sumiturque vel pro ipso Spiritu sancto, vel igne charitatis: At in priori textu Tò *Aqua* præcedit Tò *Spiritu sancto*, & sic non potest esse ejus explicatio: Tùm tandem quia Scriptura debet intelligi litteraliter, ubi nullum est inconveniens; nullum est autem si Baptismus conferatur in aqua, secùs quòd conferatur in igne. Adde quòd Tò *igne* in secundo textu possit intelligi litteraliter de igne qui suprà Apostolos apparuit die Pentecostes. Ità Damascenus lib. 4. Fidei c. 10. vel de igne Purgatorii, ut intelligunt Orig. Tract. 9. in Matth. & Hom. 24. in Luc. Hilarius & Hieron. in commentariis ad hunc locum. Confer. Dissert. 1. de Bapt. Art. 3. Obj. 1.

De Confirmatione Act. 8. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* De Eucharist. Joan. 6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.... caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* De Pœnit. Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* De Extrema Unctione Jacobi 5. *Inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* De Ordine 1. Tim. 4. *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum Presbyterii.* De Matrimonio licèt non habeatur expresse in Scriptura, constat ex perpetua Ecclesiæ traditione illud numerari inter Sacramenta, sicque eandem esse rationem de illo ac de aliis. Insuper gratiam ejus commendavit Christus, dùm præsentiâ suâ nuptias in Cana Galileæ cohonestavit ac sanctificavit, sicut gratiam Baptismi commendavit cùm aquas Jordanis sanctificavit, ut dicunt SS. Patres, Cyrillus, Maximus, &c. In his igitur omnibus sacræ Scripturæ textibus habemus quòd gratia, Spiritus sanctus, remissio peccatorum, vita æterna tribuantur non fidei seu merito ministrantium seu suscipientium Sacramenta, sed ipsi operi externo seu Sacramento externè peracto. De his iterùm fusiùs dùm de quolibet Sacramento in particulari.

Ex Conciliis.

Concilium Constantinop. 1. in symbolo Fidei quod canit Ecclesia: *Confitemur unum Baptisma in remissionem peccatorum.*

Conc. Milevit. Can. 2. „Parvuli qui nihil peccatorum in seipsis adhuc committere non potuerunt, ideò veraciter in peccatorum remissionem baptisantur ut in iis regeneratione mundetur quod generatione contraxerunt.

Concil. Arauf. II. Can. 25. dicit: Secundùm Fidem Catholicam gratiam per Baptismum accipi.

Concil. Florent. in Decreto Eugenii. „Novæ Legis septem sunt Sacramenta.... quæ multùm à Sacramentis differunt antiquæ Legis: Illa enim non causabant gratiam, sed eam solam per passionem Christi dandam esse figurabant: Hæc verò nostra & continent gratiam & ipsam dignè suscipientibus conferunt.

Conc. Trid. Sess. 13. Can. 6. „Si quis dixerit Sacramenta novæ Legis non continere gratiam quam significant, aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre, quasi signa tantùm externa sint acceptæ per fidem gratiæ & justitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur Fideles ab Infidelibus, anathema sit." Et Can. 8. conceptis terminis: „Si quis dixerit per ipsa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem divinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.

Ex Patribus.

Justinus in Apolog. dicit nos per Baptismum renasci in aqua eo modo quo *Genitali satu* progenerati sumus. Tertull. de Baptismo cap. 4. *Supervenit statim Spiritus de cœlis & aquis superest, sanctificans eas de semetipso: Et ità sanctificatæ vim sanctificandi combibunt.* Et de Resurr. carnis cap. 8. *Caro abluitur ut anima emaculetur. Caro ungitur, & anima consecratur. Caro saginatur, ut anima muniatur. Caro manûs impositione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur. Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur.* Greg. Niss. Orat. in Baptis. *Baptisma peccatorum expiatio est, remissio delictorum, renovationis & regenerationis causa*, Chrysostomus Hom. 25. in Joan. *Quod est matrix embrioni, hoc est fideli aqua; siquidem in aqua fingitur & formatur.* Ambrof. Lib. 1. de Sacram. cap. 4. *Qui per hunc fontem transit, non moritur, sed resurgit.* Aug. Lib. 4. contrà Cresconium cap. 16. dicit: *Non eorum meritis à quibus ministratur, nec eorum quibus ministratur, constare Baptismum, sed propriâ sanctitate atque veritate, propter eum à quo institutus est.*

Item idem Aug. vim & efficaciam Sacramentorum stupendam & inexplicabilem agnoscit; Tract. 80. in Joan. exclamat: *Undè tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat?* Et lib. 19. contrà Faustum cap. 11. *Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimùm.... sine qua non potest perfici pietas.* Similiter Nissenus Orat. cit. de Baptismo: *Ostende mihi modum nativitatis quæ fit secundùm carnem, & ego tibi vim regenerationis quæ secundùm animam fit exponam.... Ubique divina vis & efficacia incomprehensibilis est, nullàque vel ratione vel arte explorari potest.* Nulla profectò foret ratio mirandi vim Sacramentorum, nec difficilis foret ejus explicatio, si fidem dumtaxat objectivè excitarent, & gratiam ex seipsis seu ex opere operato non efficerent. Plures alios SS. Patres, ne longior sim, omitto. Illos ordine recenset Bellarm. Lib. 2. c. 6. & 7.

Ratione Theologicâ.

Petitur ex Baptismo parvulorum. Baptismus infanti collatus est validus & confert illi gratiam regenerantem, non ex fide aut merito ministrantis; collatus enim à malo Ministro, Infideli vel Pagano validus est, fatentibus Hæreticis; non ex fide, merito, aut dispositione suscipientis, hujus enim est incapax: Ergo ex seipso seu ex opere operato.

Si dicant Hæretici infantes baptisari in Fide Ecclesiæ, quæ supplet fidem quæ ipsis deest: Ità quidem, sed quid indè eliciant pro suo dogmate, non video. Ideòne sequitur indè quòd Baptismus justificat quatenùs excitat objectivè in suscipiente fidem justificativam? Minimè: Et tamen hoc est eorum dogma. Insuper in eorum principiis fides justificans non est illa fides communis, sed perso-

nalis & unicuique propria, quâ firmiter credit sibi remissa esse peccata propter Christum, & se per imputationem ejus justitiæ esse justum. Nihil ergo infanti prodest illa Ecclesiæ fides nisi per Baptismum, qui est Sacramentum Fidei.

Ab Inconvenientibus.

Si Sacramenta non causent gratiam ex seipsis & ex opere operato, sed tantùm excitent objective fidem, sequitur 1°. quòd Baptisma collatum infanti, aut collatum lingua Latina ei qui hoc idioma ignorat, nullius sit efficaciæ, consequenter quòd plures qui ad Calvini partes transmigrant, debeant rebaptisari: Quod tamen non fit. 2°. Quòd Baptismus Christi non sit majoris virtutis quàm Baptismus Joannis, contrà Scripturam Math. 3. Iste enim perindè ac ille poterat excitare fidem. 3°. Quòd baptisati à Joanne non debuerint rebaptisari Baptismo Christi, contrà Apost. Act. 19. 4°. Quòd Baptismus non sit necessarius necessitate medii ad salutem, cùm per aliud posset excitari Fides. 5°. Quod Sacramentum aliquando conferat gratiam adstantibus, in quibus fidem excitat, & non ipsi suscipienti in quo fortè fides non excitatur: Hæc autem sunt absurda: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. plura Scripturæ testimonia, quibus justificatio tribuitur Fidei; ut illud Rom. 1. *Justus ex fide vivit* Rom. 3. *Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus Legis.* Item Matth. 16. Act. 15. & alibi: Ergo.

R. 1°. retorquendo argumentum: Scriptura justificationem tribuit Sacramentis: Ergo fides non justificat. Neganda est itaque Consequentia argumenti: Quia Scriptura non dicit quod sola Fides justificet; equidem fides habet suas partes in justificatione hominis, sed non excludendo Sacramenta.

R. 2°. hæc & similia Scripturæ testimonia tripliciter intelligi 1°. Fides dicitur justificare, quia est radix & fundamentum justificationis. Ità Trid. Sess. 6. cap. 8. 2°. Quia Scriptura loquitur de fide, charitate perfecta & formata. 3°. Quia fides sumitur pro Lege Evangelica, quæ dicitur fides Christi, loco citato ad Rom. 3. Lex autem Evangelica non continet tantùm præceptum credendi, sed & sperandi, diligendi, bene operandi & suscipiendi Sacramenta. Cùm autem Apost. Rom. 3. dicit, *sine operibus Legis,* intendit tantùm excludere opera antiquæ Legis facta sine fide & gratia, ut patet ex toto contextu.

Inst. sicut dicitur in Scripturis Sacramenta justificare, ita dicitur verbum Dei seu Evangelicum justificare; ut Rom. 1. dicitur quòd Evangelium *sit virtus Dei in salutem omni credenti*: Atqui verbum Dei seu Evangelium non est virtus Dei, seu non justificat aliter quàm excitando fidem: Ergo.

R. N. Min. Per verbum Dei enim seu per Evangelium intelligitur ibi tota Lex Evangelica, quæ continet non solum verbum concionatorium, sed etiam consecratorium seu Sacramenta. Pro his & similibus argumentis vide Dissert. 1. hujus Tract. a. 4. §. 3. & in Tract. de gratia Dissert. 7. a. 4. §. 1. & præsertim 2.

Obj. 2°. ex Patribus Aug. lib. 19. cont. Faust. c. 16. dicit Sacramenta nihil aliud esse *nisi quædam quasi verba visibilia, sacrosancta quidem, verum tamen mutabilia & temporalia*: Ergo concionatoria, quæ diversè mutantur ad excitandam fidem.

R. N. Conseq. Quia ibi Aug. agit de Sacramentis, quatenùs sunt signa, quibus significatur Christus; sic autem sunt mutabilia: alia enim erant in antiqua Lege, quæ significabant Christum venturum; alia sunt in Lege Evangelica, quæ significant Christum natum.

Inst. S. Bernardus Serm. 1. de Cœna dicit: *Sicut investitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum, sic divisiones gratiarum diversæ sunt traditæ Sacramentis.* Atqui liber respectu Canonici, baculus respectu Abbatis, annulus respectu Episcopi sunt signa merè speculativa, nihil dignitatis in eis causantia: Ergo similiter Sacramenta.

R. N. Conseq. S. Bernardus enim ibi comparat Sacramenta cum libro, baculo & annulo, non quoad causalitatem, sed quoad rationem signi tantùm, ita ut sicut diversis signis dantur diversæ dignitates, ità diversis Sacramentis dantur diversæ gratiæ. Non dicit autem S. Doctor Sacramenta nihil aliud habere quàm rationem signi: imò in eodem sermone pluries asserit Sacramenta operari gratiam. *in 4. d. 1. q. 1. a. 4. quæst. 1. ad 1.*

Obj. 3°. Novitatem & barbariem hujus vocis *opere operato*, quæ usurpatur passivè, cùm operari sit verbum activum seu deponens.

R. S. Th. in 4. d. 1. q. 1. a. 5. hanc vocem usurpasse, & 50. fermè annis ante ipsum, Innoc. III. lib. 3. de Mysteriis Missæ cap. 5. At esto sit nova, res per eam significata non est nova. Quantùm ad barbariem, R. cum Aug. in Ps. 138. *Melius est ut reprehendant nos Grammatici, quam non intelligant populi.* Hanc ergo vocem adhibuerunt Theologi ut melius exprimerent virtutem Sacramentorum, quam etiam Ecclesia suam fecit in Conc. Trid. Neque ita abhorret à consuetudine linguæ latinæ: dicit enim Apost. Heb. 13. *Talibus hostiis promeretur Deus.* Non raro dicimus *interpretatum consulatum*, &c. passivè. Sed esto non redoleat puriorem latinitatem: si unicuique arti sint sua propria vocabula, quidni pariter liceat in Theologia?

Obj. 4°. Si Sacramenta conferant gratiam ex opere operato, nulla requiritur dispositio in suscipiente: Falsum Consequens: Ergo.

R. D. Maj. Nulla requiritur dispositio in suscipiente tamquàm causa efficiens gratiæ, aut tamquam principium à quo Sacramenta vim habeant, C. Tamquam mera dispositio removens prohibens, seu conditio sine qua non, N. Solutio patet ex prænotaminibus.

Inst. Juxta Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. Sacramenta conferunt gratiam majorem vel minorem pro majori vel minori dispositione suscipientium: Atqui hujusmodi dispositio non videtur mera conditio sine qua non, sed etiam causa efficiens: Ergo.

R. N. Min. Agunt enim Sacramenta ad modum agentium naturalium, quæ plus vel minus efficiunt secundum majorem vel minorem capacitatem seu dispositionem subjecti; quæ tamen dispositio nihil efficientiæ habeat, ut patet in igne, qui efficacius comburit lignum siccum quam viride, licet siccitas sit mere removens prohibens, seu conditio sine qua non, & non causa efficiens.

Repones: Concedere tantam virtutem Sacramentis, est exponere periculo idololatrandi plebem, quæ spem collocabit in Sacramentis.

R. hanc objectionem esse risu potius quàm seriâ confutatione dignam. Numquid Christus adstantes exposuit periculo idololatriæ quando luto sanavit cœcum, & mulierem tactu simbriæ? Nullum est ergo periculum idololatriæ in populo, dum illum docemus Sacramenta esse mera instrumenta Dei, quibus ipse principaliter agit, eis nullatenùs alligatus.

ARTICULUS II.

Utrùm Sacramenta novæ Legis gratiam causent moraliter tantum, an etiam physicè?

Articulo superiori probavimus contrà Hæreticos Sacramenta novæ Legis verè causare gratiam, non principaliter, sed instrumentaliter: Nunc quærimus in quo genere causæ, an moralis tantum, an etiam physicæ: De qua Quæstione utrimque disputatur in Scholis Catholicis salva fide.

Sacramenta novæ Legis esse instrumenta moralia

ſia gratiæ non videtur negandum: Quia excitant & movent cauſam phyſicam gratiæ, ſcilicet Deum ad ejus productionem ut ſubordinata cauſæ principali morali gratiæ. Chriſtus enim eſt cauſa principalis moralis ſeu meritoria gratiæ, & valorem ſui meriti ſeu virtutem paſſionis ſuæ Sacramentis moraliter applicuit: Hoc eſt, diſpoſuit & pepigit ut quoties Sacramenta ritè adminiſtrarentur, cenſerentur vice, nomine & in perſona ipſius adminiſtrata, ac ejuſdem valoris & pretii eſſent, ac ſi ipſe paſſionem Patri pro gratia obtinenda offerret: Ergo cenſenda ſunt inſtrumenta moralia Chriſti in producenda gratia.

Sed & poſſunt etiam dici inſtrumenta moralia Dei, in quantum Deus determinavit Chriſtum ad inſtituenda Sacramenta, & promiſit ſe daturum gratiam ad poſitionem illorum: Unde Sacramenta movent Deum ut cauſam phyſicam gratiæ ad ejus efficientiam, prout ſunt etiam ipſi Deo ut cauſæ principali morali ſubordinata: ſicut ſi artifex induceret aliquem ut ſe invitaret ad artefactum per oblationem pecuniæ, oblata pecunia foret inſtrumentum morale & ipſius artificis & alterius ipſum conducentis.

Suppoſito Sacramenta novæ Legis eſſe inſtrumenta moralia gratiæ: Quæritur ulterius utrùm ſint etiam inſtrumenta phyſica? Negant Scotus & Scotiſtæ, quibus adhærent Vaſques, Delugo, Becanus, Juenin, Tournely, &c. Affirmant S. Th. & omnes Thomiſtæ, uno aut altero excepto; & plures extranei, Bellarm. Suares, Valentia, Fonſeca, Ripalda, Ruardus Tapper, Iſambertus, & plures alii: cum quibus

Dico: Sacramenta novæ Legis ſunt cauſæ inſtrumentales gratiæ, non ſolùm moraliter, ſed etiam phyſicè.

Prob. 1°. ex Scripturis Art. præcedenti laudatis. Joan. 3. dicimur renaſci *ex aqua*. Ad Tit. 3. ſalvari *per lavacrum regenerationis*. Epheſ. 5. nos mundari *lavacro aquæ*, &c. Hæ autem particulæ *ex*, *per*, & caſus ablativus ſignificant cauſam propriam & phyſicam; ut cùm dico ſcripſi calamo, domus conſtructa eſt per artificem, natus eſt ex ſemine, &c.

Equidem non negamus has particulas etiam aliquando ſignificare cauſalitatem moralem tantùm, quando nempè manifeſtum eſt ſermonem eſſe de ſola cauſalitate morali & non phyſica, ut cùm dicitur; precibus obtinuit gratiam, per ſententiam Judicis reus occiditur, per præcepta & leges ſeu præceptis & legibus pax Reip. ſervata eſt, &c. At negare non poſſunt Adverſarii iis etiam particulis ſignificari proprie & litteraliter cauſalitatem phyſicam, ut patet in exemplis primo loco prolatis. Quando igitur dubium eſt de qua cauſalitate ſit ſermo, ut in noſtro caſu: Quæro quare illæ particulæ omnes & ſemper intelligendæ ſint de cauſalitate morali & impropria, & numquàm de cauſalitate phyſica & propria? Eſtne veriſimile Scripturarum per has voces ſemper intendiſſe cauſalitatem moralem & impropriam, nunquam phyſicam & propriam, & id nullibi explicuiſſe: Nonnè è contrà longè ſatius eſt juxtà regulam communiter receptam, ubi res eſt dubia, intelligere Scripturam in ſenſu naturali & obvio de cauſalitate propria & phyſica, ſi nullum ſequatur abſurdum, ut reverà nullum ſequitur: ſicut patebit ex ſol. Obj.

Prob. 2°. ex Patribus etiam Art. ſuperiori laudatis. S. Leo ſerm. 4. de Nativit. dicit: *Omni homini renaſcenti aqua baptiſmatis inſtar eſt uteri virginalis, eodem Spiritu ſancto replente fontem, qui replevit & Virginem.* Et Serm. 5. *Virtus Altiſſimi, quæ fecit ut Maria pareret Salvatorem; eadem fecit ut regeneret unda credentem.* Chryſoſtomus Hom. 25. in Joan. *Quod eſt matrix embrioni, hoc & Fideli aqua.* Niſſenus Orat. de Bapt. comparat aquam Baptiſmi ſemini ex quo generatur homo. Cyrill. Alex. lib. 2. in Joan. c. 41. aquæ ferventi, quæ calefacta ab igne, non aliter quàm ignis urit. Iſtæ autem comparationes cauſalitatem phyſicam exprimunt, nec ſine violentia ad cauſalitatem moralem trahi poſſunt.

Item Tertull. lib. de Bapt. c. 4. dicit aquas Baptiſmi *vim ſanctificandi combibere*. S. Aug. ſerm. de Epiphania hanc vim eſſe *rore ſubtiliorem*: S. Thom. eſſe *fluentem & incompletam*: Hæc autem de virtute phyſica tantùm verificari poſſunt, & non de morali: cum enim iſta ſit ens rationis ſeu denominatio extrinſeca, quis dicat eam eſſe rore ſubtiliorem, in aqua baptiſmali combibi, eſſe fluentem & incompletam.

Item Niſſenus in Oratione cit. dicit virtutem & efficaciam Baptiſmi eſſe *incomprehenſibilem, nullâque ratione vel arte explorari poſſe*. Aug. lib. 19. contrà Fauſtum eſſe *inenarribilem*: Undè Tract. 80. in Joan. ſtupens & mirans exclamat: *Undè tanta virtus aquæ ut corpus tangat & cor abluat.* At ſi foret tantùm virtus moralis, non eſſet incomprehenſibilis nec inenarribilis, neque locus foret admirationi & exclamationi; nihil enim eſt intellectu facilius & inter homines uſitatius quàm quod exhibitione chyrographi Regii tale beneficium ſeu talis pecuniæ ſumma conferatur.

Reſpondet 1°. Tournely has ſimilitudines non debere plus æquo urgeri, aliàs efficerent Sacramenta eſſe cauſas naturales gratiæ.

Sed contrà, ſancti Patres quæ in exemplis, quibus utuntur, tribuunt vi naturæ, in Sacramentis adſcribunt virtuti Spiritus ſancti: Undè non eſt timendum inconveniens, ſi iſtæ ſimilitudines urgeantur ſecundùm quod eorum verba ſonant.

Reſpondet 2°. & ante ipſum P. Henno, comparationes iſtas tenere quoad effectum, non verò quoad modum efficiendi. Volunt itaque tantùm Patres Sacramenta verè cauſare gratiam in nobis abſtrahendo à modo cauſandi, an phyſicè, an moraliter tantùm.

Sed contrà. 1°. Hæc reſponſio directè pugnat cum textibus laudatis: dicunt enim SS. Patres *ad inſtar*, id eſt eodem modo: Ergo à modo cauſandi non abſtrahunt. 2°. Si non intelligunt modum cauſandi per virtutem phyſicam in Sacramentis, ſicut intelligunt in exemplis quæ proferunt, omninò impropria, imò falſa erit eorum locutio: qui enim, v. g. precibus, ſuaſione, aut ſtipendio oblato movet Sacerdotem ad celebrandum, eſt cauſa moralis ſacrificii; impropriè autem omninò, imò falsò diceretur perfeciſſe ſacrum ad inſtar Sacerdotis. 3°. Si non intellexiſſent modum operandi per virtutem phyſicam, non potuiſſent verè dicere eam combibi in aquis, eſſe rore ſubtiliorem, fluentem & incompletam, incomprehenſibilem & inenarrabilem; hæc enim de ſola virtute phyſica in Sacramentis, & non de morali vera ſunt, ut jàm ponderavimus; nec niſi ineptè & ridiculè exclamaſſet Aug. *Quæ tanta vis aquæ*, &c. ſicut ineptè & ridiculè exclamaret qui diceret; Quæ tanta vis Chyrographi, ut eo oblato ſolvatur pecunia.

Reſpondet P. Henno, *Ridiculam è contra fore Patrum admirationem, ſi mirarentur Sacramenta gratiam cauſare phyſicè: nam ſi poſſunt phyſicè*, inquit, *id etiam poſſet muſca per potentiam obedientialem. Quis autem miretur quòd aliquid poſſint Sacramenta circà gratiam, quod poteſt muſca?*

Sed contrà. Equidem poſſet muſca quod nunc poteſt aqua, ſi Deus muſcæ contuliſſet virtutem quam aquæ contulit, & illud meritò in muſca mirandum foret, quod nunc in aqua miramur. Audiat retorſionem argumenti: In ſententia Scotiſtarum potuiſſet ſtatuere Deus conferre gratiam ad motum ſeu internecionem muſcæ, ſicut ſtatuit conferre ad ablutionem aquæ: *Quis autem miretur quòd aliquid poſſint Sacramenta circà gratiam quod poteſt muſca?* Hæc ergo reſponſio frigida eſt admodùm & planè inſufficiens.

Inſtat & cum ipſo Tournely: Miramur ſolem ſtetiſſe ad vocem Joſue, cùm tamen vox Joſue ad id tantùm moraliter concurrerit.

Sed contrà 1°. An vox Josue physicè vel moraliter ad id concurrerit, Scriptura non exprimit; & ideò nihil indè certi pro Adversariis. 2°. Sed esto vocem Josue ad id concurrisse moraliter tantùm, non miramur vim vocis Josue sed miramur Deum ad vocem Josue, velut ad signum, soli moram injecisse: Neque id miraremur, si quotidie contingeret. At verò Aug. & alii Patres non mirantur Deum ad positionem Baptismatis conferre gratiam, sed mirantur ipsam vim aquæ, quæ tanta est ut corpus tangat & animam abluat, quamque dicunt incomprehensibilem & inenarrabilem.

Stet ergo verum esse quod dixit celebris Estius post ventilatam hanc quæstionem in utramque partem, sententiam nostram, si attendantur SS. Patrum dicta, esse probabiliorem.

Probatur 3°. auctoritate & rationibus D. Thomæ.

1°. S. Doctor Art. 1. hujus Quæst. quærens utrùm Sacramenta novæ Legis sint causa gratiæ? imprimis docet quòd per aliquem modum causent gratiam. Deindè quærens per quem modum, sic dicit; „ Quidam dicunt quòd non sunt causa gra„ tiæ aliquid operando, sed quia Deus Sacra„ mentis adhibitis in anima gratiam operatur: Et „ ponunt exemplum de illo qui afferens denarium „ plumbeum, accipit centum libras ex Regis or„ dinatione; non quòd denarius ille aliquid ope„ retur ad habendum prædictæ pecuniæ quanti„ tatem, sed hoc operatur sola voluntas Regis." En ipsissima sententia Adversariorum, illam autem rejicit S. D. sic enim prosequitur. „ Sed si quis „ rectè consideret, iste modus non transcendit „ rationem signi: nam denarius plumbeus non est „ nisi quoddam signum regiæ ordinationis de hoc „ quòd pecunia recipiatur ab isto.... Secundùm „ hoc igitur Sacramenta novæ Legis nihil plùs „ essent quàm signa gratiæ: cùm tamen ex mul„ tis Sanctorum auctoritatibus habeatur quòd Sa„ cramenta novæ Legis non solùm significant, „ sed causant gratiam." Rejectâ itaque hâc sententiâ, nostram sic adstruit. „ Et ideò aliter di„ cendum quòd duplex est causa agens, princi„ palis & instrumentalis. Principalis quidem ope„ ratur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur „ effectus; sicut ignis suo calore calefacit: Et „ hoc modo nihil potest causare gratiam nisi „ Deus ... Causa verò instrumentalis non agit „ per virtutem suæ formæ, sed solùm per mo„ tum quo movetur à principali agente: Undè „ effectus non assimilatur instrumento, sed prin„ cipali agenti; sicut lectus non assimilatur fe„ curi, sed arti quæ est in instrumento artificis. „ ET HOC MODO SACRAMENTA NOVÆ LEGIS gra„ tiam causant. Adhibentur enim ex divina ordi„ natione hominibus ad gratiam in eis causandam. „ Undè Aug. cont. Faustum lib. 19. cap. 19. dicit: „ *Hæc omnia scilicet sacramentalia fiunt & tran„ seunt, virtus tamen Dei, quæ per ista operatur „ jugiter manet.* Hoc autem propriè dicitur in„ strumentum, per quod aliquis operatur: Undè „ ad Tit. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum rege„ nerationis.* "

Sit cœcus aut præjudiciis occupatus qui hic non agnoscit causalitatem physicam Sacramentorum esse de mente S. Th. sic enim & non aliter loquimur Thomistæ. His igitur verbis S. Doctor non solùm conclusionem nostram asseruit, sed compendio compreheudit quæ huc usque dixi ex Scriptura & Patribus: & insuper rationem fundamentalem conclusionis posuit. Hinc enim

Sic arguo. Juxtà S. Thomam, Concilia & Patres, Sacramenta novæ Legis sunt plusquàm signa gratiæ: Atqui in sententia Adversariorum non transcendunt rationem signi: Ergo. Prob. Minor, Sacramenta non sunt actus morales meritorii aut satisfactorii, neque finis, qui propriâ bonitate moveant Deum ad conferendam gratiam, sed illum tantùm movent, quatenùs sunt signa suæ ordinationis & promissionis, quâ statuit ut quoties adhiberentur, conferret gratiam, sicut chyrographum aut sigillum Regis movet ipsum ad conferendum beneficium, tamquàm signum suæ voluntatis & ordinationis. Ergo.

Neque dicas movere Deum ad conferendum gratiam virtute meritorum Christi, quæ continent: Non enim in hac sententia concipi potest Sacramenta continere merita Christi, nisi quatenùs sunt signa ordinationis & promissionis Dei vel Christi, qui promisit & ordinavit ut quoties ritè adhiberentur, conferretur gratia, quam nobis suâ passione promeruit: Neque enim putandum est merita Christi contineri in Sacramentis, sicut pecuniæ in bursa aut accidens in subjecto, ut dicemus infrà: crassa est hæc imaginatio: sed & fatentem Adversarium habemus. Audiatur Honaratus Tournely hic in fine Art. 2. *Sacramenta*, inquit, *certò & efficaciter movent Deum ex pacto quo se liberè obstrinxit, ad gratiam conferendam iis qui dignè ut oportet iis utuntur, in quo uno eorum moralis causalitas & efficientia posita est.* Hoc autem, ut manifestum est, nihil aliud est quàm signum pacti seu promissionis divinæ; sicut sigillum aut chyrographum Regium est signum voluntatis Regis, qui ordinavit ut ad ejus exhibitionem solveretur hæc summa, vel conferretur hoc officium.

2°. S. Th. a. 3. ejusdem quæst. probat gratiam contineri in Sacramentis novæ Legis duplici modo: uno modo sicut in signo; altero modo sicut in causa, non principali, sed instrumentali, nempè *secundùm quamdam instrumentalem virtutem, quæ est fluens & incompleta in esse naturæ.* Quod soli causalitati physicæ competere potest. Et

Hinc sic argumentor: Juxtà S. Th. item juxtà Conc. Florent. in Decreto unionis, & Trid. sess. 7. can. 6. gratia continetur in Sacramentis alio modo quàm significatum in signo; dicunt enim Concilia Sacramenta novæ Legis continere gratiam quam significant; ergo aliter continent quàm significando; item eam continere aliter quàm Sacramenta veteris Legis, quæ tamen erant signa gratiæ; atqui gratia non continetur in Sacramentis novæ Legis continentiâ locali, ut aqua in vase, gratia enim cùm sit aliquid spirituale, non occupat locum: Neque continentiâ formali, ut accidens continetur in subjecto, quia cùm sit qualitas spiritualis permanens & completa, non potest inhærere subjecto corporeo: Ergo continentiâ virtuali, ut effectus in causa, non principali, ut dictum est, sed instrumentali, sicut planta virtualiter continetur in semine, effectus artis in instrumento artificis: Et hoc sensu Sacramenta dicuntur à Patribus & Theologis vasa gratiæ, quo sensu arma dicuntur in Scriptura vasa mortis & indignationis. Subsumo: Atqui si sacramenta sint tantùm causæ morales gratiæ, non possunt dici continere gratiam aliter quàm ut signa significatum; sicut, v. g. chyrographum Regium quamvis sit causa moralis infallibilis & efficax collationis pecuniæ, non potest tamen dici quòd pecuniam contineat aliter quàm signum dicitur continere significatum: Ergo.

3°. S. Th. a. 4. ejusdem q. probat in Sacramentis dari virtutem instrumentalem ad inducendum sacramentalem effectum, quæ proportionatur instrumento, quod non operatur „ nisi in „ quantum est motum à principali agente, quod „ per se operatur: Et ideò virtus principalis agen„ tis habet permanens & completum esse in na„ tura; virtus autem instrumentalis habet esse „ transiens ex uno in aliud & incompletum, si„ cut & motus est actus imperfectus ab agente in „ patiens". Et ad 1. „ Dicendum, inquit, quòd „ virtus spiritualis non potest esse in re corporea „ per modum virtutis permanentis & completæ, „ sicut ratio probat. Nihil tamen prohibet in cor„ pore esse virtutem spiritualem instrumentalem, „ in quantum scilicet corpus potest moveri ab ali„ qua substantia spirituali ad aliquem effectum „ spiritualem inducendum". In his autem mani-

nife-

effectum est non posse intelligi nisi causalitatem instrumentalem physicam.

Et Art. 6. vim causandi gratiam, quam denegat Sacramentis veteris Legis, adscribit Sacramentis novæ Legis: Loquitur autem ibi de causalitate physica, ut evidentissimè patet ex ejus ratione, quæ est hæc. Si Sacramenta veteris Legis causarent gratiam, id haberent ex se seu propriâ virtute, vel ex Passione Christi: Non ex se, alioquin non fuisset necessaria Passio Christi: Non ex Passione Christi, quia *nondum erat.* Denegat ergo Sacramentis veteris Legis causalitatem quæ exigit existentiam realem causæ: causalitas autem quæ exigit existentiam realem causæ, est indubiè physica, cùm ut causæ morales causent, non debeant necessariò existere in re, sed sufficit quòd existant in apprehensione intellectûs, ut patet in causalitate finis.

Ex his iterùm sic formo argumentum. Juxtà S. Th. Conc. Florent. in Decreto unionis, SS. Patres & Theologos Sacramenta novæ Legis causant gratiam nobiliori & perfectiori modo, quàm Sacramenta veteris Legis: Atqui Sacramenta veteris Legis causabant gratiam moraliter; erant enim signa protestativa fidei in Christum venturum, ad quorum positionem Deus conferebat gratiam intuitu futurorum meritorum Christi: Ergo.

Si dicas in hoc differre quòd Sacramenta novæ Legis causant gratiam ex opere operato, non Sacramenta veteris Legis.

Contrà: Gratiam conferri per Sacramenta ex opere operato potest intelligi dupliciter, activè & passivè. Activè, quatenùs Sacramentum confert gratiam per virtutem physicam sibi transeunter communicatam, ultrà meritum & dispositionem sivè ministrantis sivè suscipientis: Et hoc est quod Adversarii Sacramentis novæ Legis denegant. Passivè, quatenùs ad positionem Sacramenti independenter etiam à merito vel dispositione ministrantis & suscipientis, tamquàm à causa efficiente seu meritoria, Deus confert gratiam; & sic Adversarii intelligunt Sacramenta novæ Legis causare gratiam: Atqui hoc etiam modo Sacramenta veteris Legis, saltem Circumcisio, causabant gratiam: Ergo. Prob. Subsumptum: Ad positionem Circumcisionis Deus conferebat gratiam remissivam peccati Originalis independenter à dispositione suscipientis, qui sæpiùs erat infans illius dispositionis incapax; item & conferentis, siquidem juxtà Aug. Epist. 203. collata à Samaritano infideli & idololatra valebat. Sufficiebat ergo quòd quisquis per Circumcisionem protestaretur Fidem Ecclesiæ in Christum venturum, ad quam protestationem, non ut erat actus personalis, sed ratione objecti, ut dicam infrà, Deus conferebat gratiam. Scio quosdam Adversariorum negare Circumcisionem esse institutam in remedium peccati Originalis, & per eam conferri gratiam. Sed de hoc infrà.

4°. Juxtà S. Th. hîc Art. 5. Q. 27. de Verit. a. 4. & Quodl. 12. a. 14. Sacramenta novæ Legis & humanitas Christi eodem genere causæ concurrunt ad productionem gratiæ; quia humanitas Christi est instrumentum conjunctum divinitatis ad gratiam producendam, & Sacramenta sunt instrumentum separatum: Instrumentum autem separatum movetur per conjunctum, ut baculus per manum: Undè, ut ait. S. D. a. 5. cit. oportet quòd virtus salutifera à Divinitate Christi per ejus humanitatem in ipsa Sacramenta derivetur. Atqui humanitas Christi concurrit instrumentaliter physicè ad productionem gratiæ, ut probavimus cum S. D. in Tract. de Incarnat. Diss. 13. a. 2. §. 2. Ergo.

R. P. Franciscus Henno ex opposito principio contrà nos sic arguit. *Non est tribuenda nobilior causalitas Sacramentis quàm Christi humanitati.... sed nec Christi Passio nec Humanitas physicè efficiunt gratiam, sed solùm meritoriè seu moraliter, ut docet Trid. Sess.* 6. *cap.* 5. Ergo.

Notentur hæc verba; *Ut docet Trid. Sess. 6. cap.* 5. Pace doctissimi viri, ne verbulum quidem hac de re legitur in laudató capite, & qui id alicubi in Trid. repererit, erit mihi alter Oedipus. Equidem Trid. cap. 3. docet *homines justificari, dum per meritum Passionis Christi gratia illis tribuitur:* Et cap. 7. quòd causa meritoria justificationis nostræ sit Christus: Id & nos aperto ore profitemur: At dixitne Concilium Christum seu ejus humanitatem *non causare gratiam physicè, sed solum meritoriè seu moraliter?* Nunquam, nullibi, inquam. Definivit Concilium, quod certò constat inter Theologos, Christum esse causam meritoriam gratiæ: An insuper sit etiam causa physica, quod controvertitur inter Theologos, intactum reliquit. Hanc observationem omittere non licuit, ne quis hâc falsâ citatione deceptus existimaret D. Th. sententiam & nostram de causalitate physica humanitatis Christi esse à Concilio proscriptam.

5°. Sacramentum Pœnitentiæ causat physicè gratiam: Ergo & alia Sacramenta; eadem enim est ratio omnium. Prob. Ant. 1°. Ex D. Th. qui in 4. d. 14. q. 2. a. 4. dicit quòd *Pœnitentia ut est Sacramentum effectivè tollat peccatum ex parte maculæ, quia gratiam tribuit sicut inducens albedinem, aufert nigredinem.* 2°. Quia forma Sacramenti Pœnitentiæ est per modum sententiæ judicialis: Judex autem per se reum absolvit, & non alium excitat aut movet ad absolvendum.

Item verba Consecrationis physicè concurrunt ad transubstantiationem: Atqui juxtà S. Th. infrà q. 79. a. 4. & rei veritatem verba Consecrationis eo modo concurrunt ad transubstantiationem, quo alia Sacramenta concurrunt ad suos effectus: Ergo. Major est D. Th. a. 4. cit. Et patet, quia quando Christus in ultima Cœna consecravit, operatus est physicè suis verbis illam transubstantiationem: Atqui verba Consecrationis proferuntur in persona Christi à Sacerdote: Ergo.

Ex his & pluribus aliis, quæ omitto, ne tædium afferam, vide Lector quàm parùm sobriè, quàm & contumeliosè P. Bernal à Patre Henno laudatus dixerit eos qui causalitatis physicæ assertionem S. Doctori tribuunt, esse *ignorantes, ineptos Philosophos, summè stupidos, & incredibilis oscitantiæ:* quàmque falsò ipse Henno pronuntiavit S. Thomam *nullibi asseverasse Sacramenta esse causas gratiæ physicas.* Mirum est hunc Theologum pro more suo non advocasse in subsidium aliquem textum D. Th. obtorto collo intellectum, ut solam causalitatem moralem Sacramentorum S. Doctori affingeret.

6°. Tandem: Causalitas physica non est deneganda Sacramentis, si sit possibilis: Atqui est possibilis. Ergo. Utraque præmissa est probanda.

Prob. Maj. Tùm quia admissâ causalitate physicâ in Sacramentis, cum omni proprietate & rigore explicantur dicta Scripturæ, SS. Patrum & Conciliorum. Tum quia confert ad dignitatem Sacramentorum: Quod probatur 1°. Agere est perfectio: Ergo agere non solùm moraliter, sed etiam physicè, dicit majorem perfectionem. 2°. Concursus physicus est perfectior morali; quia concursus moralis non tàm agit quàm actionem causæ obtinet, concursus autem physicus verè & propriè agit, atque effectum velut è sinu suo emittit: Ergo. Undè falsum est quod passim supponit Tournely causalitatem moralem esse æquè propriam, perfectam & efficacem ac causalitatem physicam.

Prob. Min. 1°. A priori. Deus cùm sit supremus omnium Dominus, potest assumere quamlibet creaturam & instrumentum ad producendum omne quod non creatur, sive spiritale sivè corporeum; id namque nullam involvit implicantiam, & ità docet S. Th. infrà q. 75. a. 4. Atqui gratia non creatur, sed educitur de potentia obedientiali animæ, ut docuimus in Tract de Gratia Differt. 6. a. 2. Ergo. 2°. A posteriori. Ignis in-

Infernus est corporeus, & tamen elevatur à Deo ad producendum effectum spiritualem, scilicet verum dolorem in Dæmonibus & animabus separatis: Undè Aug. dicit quòd torqueat miris sed veris modis: Ergo nihil vetat idem dici de Sacramentis respectu gratiæ. 3°. Patebit Min. ex Sol. Object.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Ab auctoritate SS. Patrum, Cyp. Ambros. Hieron. Aug. &c. qui expresse docent productionem gratiæ soli Deo esse tribuendam: Ergo.

R. SS. Patres intelligendos esse de causa principali gratiæ, non instrumentali: Sicut enim Adversarii volunt indè non excludi causalitatem moralem gratiæ à Sacramentis, ità nos eodem jure volumus non excludi causalitatem instrumentalem physicam.

Inst. S. Hieron. super cap. 6. Matth. dicit quòd *sicut Sacerdos antiquæ legis leprosum mundum vel immundum facit, sic & hic alligat vel solvit Episcopus vel Presbyter.* Atqui Sacerdos antiquæ Legis non mundabat physicè leprosum: Ergo.

R. Hoc argumentum esse objicientibus solvendum: Neque enim Sacerdos antiquæ Legis mundabat etiam moraliter leprosum, sed tantùm lepram à non lepra distinguebat. Illic itaque Hieron. inculpat dumtaxat Sacerdotes, qui arrogabant sibi potestatem vel damnandi innocentes, vel absolvendi nocentes, ut patet ex toto contextu.

Insistes: S. Th. hic art. 4. ad 1. dicit quòd *sicut in ipsa voce sensibili est quædam vis spiritualis ad excitandam intellectionem hominis in quantum procedit à conceptione mentis; hoc modo vis spiritualis est in Sacramentis, in quantum ordinantur à Deo ad effectum spiritualem.* Atqui vis in voce existens ad excitandum hominis intellectum; est moralis tantùm: Ergo.

R. N. Min. Quamvis enim significatio vocum sit quid morale pendens ab institutione hominum, supposità tamen institutione vox habet vim physicam immittendi suas species in sensum auditoris, & per eas conceptionem loquentis in ipsum transfundendi. Ità similiter institutio Sacramentorum ad significandam & causandam gratiam est quid morale dependens à voluntate Christi; at supposita hàc institutione habent vim physicam causandi gratiam in anima. Quædam alia quoad S. Th. vide in Tract. de Incarnat. Diss. 3. a. 2. §. 2.

Obj. 2°. Ex quadruplici conditione requisita ad causam instrumentalem physicam: sic. Ad rationem causæ instrumentalis physicæ quatuor requiruntur. 1°. Debet existere; quod enim non est, operari non potest. 2°. Debet realiter contingere subjectum in quod agit, non enim potest agere in distans; sic serra non facit scamnum, nisi tangendo lignum. 3°. Debet habere actionem præviam, quâ agat dispositivè ad effectum causæ principalis; aliàs non esset in genere causæ, sed esset purum medium delativum virtutis causæ principalis. 4°. Debet recipere aliquam virtutem à causa principali quâ virtute reddatur de impotente potens ad effectum causæ principalis: Atqui hæ quatuor conditiones desunt Sacramentis novæ Legis respectivè ad gratiam: Ergo. Prob. Minor distinctè per singulas partes.

Deest Existentia.

Prob. Quando Sacramenta producunt gratiam, non existunt ampliùs: Ergo. Prob. Ant. Sacramentum non producit gratiam, nisi quando est omnibus suis numeris absolutum, perfectum & completum: Atqui non est perfectum & completum, nisi postquàm ultima syllaba fuit pronuntiata; hàc autem pronuntiatâ evanescit nec existit ampliùs Sacramentum: Ergo. Hoc argumentum multùm extollunt Adversarii, eo nos *mirè implicari* atque ad *ambages & angustias reduci* decantat Tournely: Huic non nisi *verba & voces, futilia & inconceptibilia* à nobis reponi asserit Hennoæ. An ità sit comprobemus. Igitur

R. Hanc difficultatem esse trivialem, & omnibus entibus successivis, qualia sunt Sacramenta, exceptâ Eucharistiâ, communem nec ipsis Philosophiæ Tyronibus incognitam. Enimverò per motum localem acquiritur physicè ubi permanens, per alterationem producitur physice forma substantialis; & tamen *ubi* non habetur, nisi cessaverit motus; & dum forma substantialis producitur, non est amplius alteratio: Quamdiu enim est motus non est terminus, & quando est terminus non est amplius motus. Ratio est, quia entia successiva desinunt per instans extrinsecum seu per primum sui non esse, in quo verum est dicere, jam non sunt & immediatè ante erant; in instanti enim non potest esse pars fluens, quod tamen est de ratione motûs seu entis successivi. Attamen, & hoc benè adverte, istud instans quod dicitur ipsis extrinsecum, hoc sensu quòd non sit pars fluens, ad ipsa pertinet ut terminus & complementum intrinsecum, sicut punctum in linea, & superficies in corpore. Et quamvis non existant ampliùs in ratione entis successivi, dùm effectus producitur, ratione tamen hujus complementi intrinseci verè dicuntur illum producere. Hæc, inquam, docentur Discipuli in scholis; quibus ideò nec *Mirè implicamur, nec ad ambages & angustias reducimur;* quæque non sunt tantùm *verba & voces, futilia & inconceptibilia;* neque *invertimus notionem causalitatis physicæ quam Philosophia suppeditat,* ut iterum exprobrat Tournely: Sed è contrà tradimus rectam notionem causalitatis entium successivorum, quam tradunt communiter Philosophi. Itaque

Ad Arg. D. Ant. Quando Sacramentum producit gratiam, non existit amplius, sic tamen ut aliquid sui remaneat, C. Sic ut nihil sui remaneat, N. Quamvis enim desierit in ratione motûs & entis fluentis, remanet tamen ejus mutatum esse seu terminus qui est ipsi complementum intrinsecum, & in quo vi motûs immediatè præcedentis producitur gratia; sicut vi motûs localis immediatè præcedentis in instanti ejus extrinseco producitur *Ubi*, vi alterationis immediatè præcedentis in instanti ejus extrinseco producitur forma substantialis.

Inst. Sacramenta fictè suscepta recedente fictione producunt gratiam: Atqui tunc nec existunt, nec in aliquo sui remanent: Ergo.

R. 1°. cum pluribus Sacramenta quæ imprimunt characterem, fictè suscepta, recedente fictione, causare physicè gratiam; quia remanent in charactere quem Deus elevat, ut, recedente fictione, producant gratiam. Id etiam probabile reputat Joannes à S. Th. de aliis Sacramentis, in quantum relinquunt in voluntate determinationem, quâ se subjecit Sacramento, quæ determinatio, ut virtus Sacramenti physica operatur recedente fictione; sicut ex amore finis manet in voluntate determinatio physica, quâ se determinat ad media.

Primam partem hujus Responsionis *Planè absurdam* pronuntiat Honoratus Tournely. At debuisset Religiosus Censor parcere saltem Doctori Angelico, cujus est ista Responsio in 4. q. 4. d. 3. a. 2. Quæstiunc. 3. his verbis: „ Ad tertiam Quæ„ stionem dicendum quòd in Baptismo imprimitur „ character, qui est immediata causa disponens ad „ gratiam; & ideò cùm fictio non auferat chara„ cterem, recedente fictione quæ effectum chara„ cteris impediebat, character qui est præsens in „ anima, incipit habere effectum suum, & ità „ Baptismus, recedente fictione, effectum suum „ consequitur.

Instat Theologus Sorbonicus: Character non est pars, sed effectus Sacramenti, neque spiritualis regeneratio ad characterem, sed ad Baptismum tamquam ad causam refertur.

R. Equidem characterem non esse partem, sed effectum Sacramenti: At juxta S. Th. est effectus immediatè dispositivus ad gratiam. Quæ ergo absur-

surditas ut, recedente fictione, quæ effectum characteris impediebat, character, qui est præsens in anima, incipiat habere effectum. Cæterùm hæc est doctrina S. Th. quam nullus, ut puto, excepto Tournely, *Absurdam & planè absurdam* dicit. Nihilominus regeneratio spiritualis tribuitur Baptismo & non characteri, quia non est à charactere nisi ratione Baptismi.

Repones: Quando Sacramentum suscipitur sine fictione, gratia non confertur mediante charactere: Ergo nec quando fictè suscipitur.

R. Juxtà Responsionem D. Th. posset negari Ant. siquidem dicat quòd character sit immediata causa disponens ad gratiam. Sed dato Ant. N. Conseq. Quia cum Sacramentum non suscipitur fictè, influit formaliter per seipsum in gratiam: Undè non opus est recurrere ad influentiam virtualem mediante charactere; secùs, quando fictè suscipitur.

R. 2°. ad principale argumentum cum aliis. Esto nullum Sacramentum fictè susceptum conferret physicè gratiam recedente fictione, ut probabilius est de Sacramentis non imprimentibus characterem, nihil indè contrà Conclusionem nostram, quæ intelligenda est de Sacramentis, quando concurrunt omnes conditiones requisitæ ad causalitatem physicam, quarum prima est realis existentia causæ. Neque inde inferas cum Tournely *Nullum eo in casu locum habere quotquot generatim ex Scripturis & Patribus pro physica Sacramentorum efficientia congessimus.* Quidni enim Scriptura & Patres locuti sint de Sacramentis secundum quod usu communi recipiuntur & recipi debent, salvisque rerum naturis & conditionibus requisitis?

Deest contactus physicus.

Prob. Sacramenta non tangunt physicè animam, quæ est subjectum gratiæ, ut patet in aqua Baptismi, & maxime in Sacramentis Pœnitentiæ & Matrimonii, præsertim quando celebratur inter absentes.

R. D. Ant. Sacramenta non tangunt physicè animam contactu suppositi, C. Contactu virtutis, N. Et hoc sufficit ad causalitatem physicam. Modò enim virtus causæ perveniat ad subjectum, nihil refert quòd causa sit absens supposito. Sic sol suppositaliter distans à visceribus terræ, in eis tamen continuò agit contactu virtutis & influxus: Sic magnes attrahit ferrum, suppositaliter distans, contactu virtutis. Et quamvis non ita esset in naturalibus, sic tamen foret in instrumentis divinæ virtutis, quorum virtutem ipsa virtus divina ubique præsens, subjectis immutandis, prout vult, præsentem reddit.

Deest actio prævie dispositiva ad effectum causæ principalis.

Prob. Sacramentum est quid materiale & corporeum, cujus actio propria est corporea: Atqui agens materiale & corporeum non potest actione propriâ operari dispositivè ad productionem gratiæ in anima: Ergo.

R. D. Min. Agens materiale non potest actione propriâ operari dispositivè ad productionem gratiæ, ex parte rei operatæ, C. Ex parte modi operandi, N. Explicatur. Non est de ratione instrumenti physici quòd actione propriâ agat in subjectum dispositivè ad effectum causæ principalis ex parte rei operatæ, hoc est, non est necesse quòd in subjecto producat aliquem priorem effectum, qui disponat ad effectum causæ principalis; id enim proprium est dumtaxat instrumentis causarum creatarum, quæ eis utuntur ex indigentia; sic artifex utens securi ad faciendam cathedram, indiget ut propriâ actione scindat: Sed sufficit quòd agat dispositive ex parte modi operandi, hoc est quòd habeat propriam actionem modificativam virtutis principalis in se receptæ, quâ actione constituitur in genere causæ, & non est purum vehiculum seu purum medium delativum virtutis causæ principalis. Hanc autem actionem propriam habent Sacramenta; sic aqua corpus abluit, & mediante hâc ablutione, per virtutem sibi communicatam, animam abluit.

Inst. S. Th. 1. p. q. 45. a. 5. ex hoc principio quòd instrumentum debeat propriâ actione operari dispositivè ad effectum causæ principalis, probat nullam creaturam posse esse instrumentum creationis; quia creatio est productio totius entis de nihilo: Ergo intelligit de actione dispositiva ex parte rei operatæ: Undè pro exemplo adfert securim quæ propriâ actione agit dispositivè ex parte rei operatæ ad effectum artificis.

R. N. Conseq. Quia hoc ipso quòd instrumentum debet habere actionem præviam, sivè producat aliquid disponens ad effectum causæ principalis, sivè non, benè probatur quòd non possit esse instrumentum creationis; quia cùm illa actio creata sit accidens, necessariò petit esse in aliquo subjecto, & esse illius immutativa, non totius productiva, ut est creatio. Adfert autem S. Thomas exemplum securis, ut ex eo quod manifestius est, manuducat ad concludendum universaliter quòd omnia instrumenta debeant operari dispositivè ad effectum causæ principalis sivè ex parte rei operatæ ut instrumenta naturalia, sivè ex parte modi operandi ut instrumenta supernaturalia: Nam S. D. 2. 2. q. 78. a. 1. ad 1. expressè docet Deum posse elevare actum interiorem hominis ad patranda physicè miracula; cùm tamen certum sit actum interiorem hominis non operari dispositivè ex parte rei operatæ ad patranda miracula.

Subsumes: Atqui gratia creatur: Ergo non potest dari instrumentum physicum ad illam.

R. N. Subsumptum: Gratia enim non creatur, sed educitur de potentia obedientiali animæ, ut probavimus in Tract. de Grat. Dissert. 6. a. 2. Quia producitur ut accidens inhærens, ut constat ex Trid. Sess. 6. Can. 11. Quod autem producitur ut inhærens, non creatur, siquidem fiat dependenter à subjecto & cum illius immutatione. Vide loco cit.

Deest virtus participata à causa principali.

Prob. Illa virtus vel esset spiritualis vel corporea: Non spiritualis, quia non posset recipi in subjecto corporeo, quale est Sacramentum; quidquid enim recipitur, ad modum recipientis recipitur: Non corporea, quia non posset elevare Sacramentum ad effectum spiritualem: Ergo nulla.

Ante Responsionem observandum varia esse Auctorum placita circà naturam hujus virtutis sacramentalis. Suares cum quibusdam aliis confugit ad potentiam obedientialem omnibus rebus creatis congenitam immediatè activam omnium effectuum supernaturalium mediante solo concursu generali Dei simultaneo. At jam probavimus in Tract. de Visione beatifica hanc potentiam obedientialem activam esse chymericam: Tùm quia foret simul naturalis & supernaturalis, quod implicat; foret naturalis, quia, ut dicunt, est omnibus congenita; foret supernaturalis, quia quælibet potentia specificatur ab actu ad quem datur, & est ejusdem ordinis cum illo. Tùm quia per hujusmodi potentiam invertitur omninò ordo gratiæ & plura sequuntur inconvenientia: Hac enim posita frustra ponuntur in homine virtutes supernaturales infusæ, frustrà character sacramentalis, frustrà lumen gloriæ ad visionem beatificam, frustrà gratia sufficiens quæ dèt posse ad actum primum: Suppositâ enim in homine potentiâ obedientiali immediatè operativâ cujuslibet effectus supernaturalis mediante solo concursu generali simultaneo, quæ sit cuilibet congenita, homo connaturalius per illam eliciet actus supernaturales quàm per habitus supernaturales seu qualitates infusas superadditas. Imò sequeretur omnes res creatas esse Sacramenta, quia essent omnes aptæ & constitutæ in actu primo ad producendum gratiam mediante solo concursu

cursu simultaneo supernaturali. Vide latissimè contrà hanc potentiam obedientialem activam Joan. à S. Th. hic Disp. 24. a. 8. dub. 8.

Alii dicunt Sacramentum constitui instrumentum physicum gratiæ, non per virtutem aliquam intrinsecè receptam, sed per solam subordinationem extrinsecam ad Deum & per specialem ejus assistentiam. Sed hanc opinionem rejicit S. Th. hic Art. 4. o. & in sol. arg. & meritò: Vel enim per illam subordinationem extrinsecam & specialem assistentiam Sacramentum recipit aliquid intrinsecum quo intrinsecè mutetur, vel nihil; si nihil, ergo remanet ut antè intrinsecè impotens ad effectum spiritualem producendum; si aliquid, restat explicandum quid sit.

Alii volunt hanc virtutem esse qualitatem Sacramentis communicatam, non quidem completam & permanentem, quia qualitas completa & permanens constitueret causam principalem, sed incompletam & fluentem: Quia non solùm movet Sacramentum in actu secundo, sub qua ratione est motio, sed ei confert virtutem agendi & ipsum constituit in actu primo activum: virtus autem constituens subjectum activum seu illi conferens vim agendi est in prædicamento qualitatis, scilicet potentia vel habitus, si sit completa; vel ad illud reductivè pertinet, si sit incompleta. Huic opinioni favet S. Th. in 4. d. 1. q. 1. a. 4. quæstiunc. 2. o. & ad 1. his verbis: *Undè & virtus hæc quæ est in Sacramentis, reducitur ad id genus in quo est virtus completa principalis agentis, quæ est qualitas; vel in quo esset, si in genere esset, quia virtus increata non est in aliquo genere.* Idem docet d. 8. q. 2. a. 3. o. Ità Palud. Capreol. Ferrariens. & alii quos citat & sequitur Gonet.

Alii tandem volunt illam virtutem non esse qualitatem, sed motionem Dei transeuntem elevantem Sacramentum ad rationem instrumenti physici gratiæ, nec solùm dantem illi actum secundum seu applicantem tantùm virtutem ad actum, sed etiam conferentem ipsi virtutem activam seu in actu primo respectu effectûs principalis agentis: Quia de ratione instrumenti est quòd agat in virtute principalis causæ totam agendi vim illi conferentis, & in hoc distinguitur à præmotione physica. Ratio illorum est, quòd in aliis instrumentis naturalibus, puta ferra, securi, calamo, &c. non videtur quòd artifex qualitatem aliquam completam vel incompletam ponat in instrumento, sed solùm motionem artificiosam, quæ in instrumento totam vim in actu primo & secundo conferat ad effectum causæ principalis: Licèt enim v. g. serra per suum acumen habeat in actu primo virtutem scindendi, non tamen artificiosè scindendi sed hanc habet per motionem artificis: Ergo idem dicendum videtur de instrumentis divinæ potentiæ ad effectus supernaturales, cùm gratia naturam non destruat, sed in quantum possibile est ei se accommodet. Ità Cajet. Soto, Zumel, Cabrera, quos citat & sequitur Joan. à S. Thom.

Nec obstat quòd character sacramentalis videatur qualitas instrumentalis permanens: est enim dumtaxat hoc sensu qualitas instrumentalis quòd conferat instrumento formam instrumenti, id est reddit ministrum aptum ut possit moveri à Deo ad actus supernaturales, sicut v. g. acumen est forma permanens conferens securi formam instrumenti. Non est tamen qualitas instrumentalis constituens ministrum in ratione principii activi sivè in actu primo sivè in actu secundo respectu effectûs supernaturalis; sicut, licèt, acumen securis eam constituat principium activum scissionis, non tamen scissionis artificiosæ.

Huic sententiæ etiam favet S. Th. qui continuò explicat virtutem instrumentalem Sacramenti per motum quo movetur à Deo. Sic hic Art. 1. o. *Causa verò instrumentalis*, inquit, *non agit per virtutem suæ formæ, sed solùm per motum quo movetur à principali agente.* Similiter Art. 4. & in 4. d. 1. q. 1. a. 4. q. 27. de verit. a. 4. & alibi. Ad id autem quod præcedens sententia objicit ex S. Th. admittit hæc posterior sententia hanc motionem reductivè pertinere ad qualitatem; tùm quia reducitur ad genus sui principii, quod est virtus completa in principali agente, ut dicit S. Doct. cit. in objectione: Tùm quia etiam reducitur ad genus termini ad quem datur, qui est gratia, ut dicit ibid. ad 1. & 3. utroque enim modo reductivè pertinet ad prædicamentum qualitatis: Licèt tamen si motus consideretur secundùm quod importat ordinationem moventis ad motum, ponatur in prædicamento passionis. Sunt iterùm verba S. Doct. ibid. ad 1.

Hæ duæ posteriores sententiæ sunt probabiles, nec multùm discrepant: Ambæ enim conveniunt hanc virtutem reductivè pertinere ad qualitatem; & in hoc tantùm videntur differre, quòd juxtà primam sententiam reducatur ad genus qualitatis, quia est in se qualitas incompleta: juxtà secundam verò, quia est motus à qualitate ut à principio, & ad qualitatem ut ad terminum. Quapropter quam voluerit, Lector eligat, non magni refert. Itaque

Ad arg. R. hanc virtutem esse spiritualem, saltem eo modo quo ens incompletum, viale & transiens potest esse spirituale; quia ut dicit Auctor q. 27. de verit. jam cit. a. 4. ad 5. *Virtus illa, neque potest dici corporea, neque incorporea propriè loquendo: corporeum enim & incorporeum sunt differentiæ entis completi; sed propriè dicitur virtus ad incorporeum, sicut motus dicitur magis ad ens quàm ens.* Et ad prob. in contrarium, D. Ant. * Virtus spiritualis completa & permanens non potest esse in subjecto corporeo, C. Ant. Virtus spiritualis vialis & incompleta, N. Ant. Ratio disparitatis est quòd cùm accidens completum & permanens sit tantùm propter subjectum cui inhæret, & non propter aliud ad quod continuò tendat, debet ipsi subjecto proportionari: è contrà virtus vialis & incompleta, licèt eâ parte quâ est accidens, dependeat à subjecto; quia tamen est quid viale tendens in aliud, debet illi proportionari potiùs quàm subjecto, via enim quâ via utrique termino à quo & ad quem commensuratur. Undè ad axioma: *Quidquid recipitur*, &c. verum est quando receptum habet esse permanens & completum, secùs si habeat tantùm esse incompletum & viale, tendens ac elevans subjectum ad aliquid nobilius & supernaturale; tunc enim non debet esse secundùm modum, sed suprà modum subjecti. Adde pro altera solutione hanc virtutem sacramentalem non recipi in subjecto corporeo, quatenùs est corporeum formaliter, sed quatenùs est ens & substantia, ut dicam modò. *Hic a. 4. ad 1.*

Inst. 1°. Accidens spirituale, sivè sit transiens sivè permanens, non potest existere existentiâ corporeâ, existentia enim proportionatur subjecto quod actuat: Atqui si virtus sacramentalis reciperetur in subjecto corporeo, existeret existentiâ corporeâ: Ergo. Prob. Min. Accidens habet existentiam à subjecto in quo recipitur: Definitur enim *ens in alio existens*, seu *cujus esse est esse in subjecto*. Ergo

R. 1°. distinctione mox insinuatâ, D. Min. Si virtus sacramentalis reciperetur in subjecto corporeo quatenùs est corporeum formaliter, existeret existentiâ corporeâ, Transeat Min. Si reciperetur in subjecto corporeo quatenùs est ens & substantia, N. Min. Sic autem virtus sacramentalis recipitur in Sacramento, quia in eo recipitur ratione potentiæ obedientialis passivæ, quæ competit omnibus creatis sub ratione generali entis creati & substantiæ creatæ. Dixi, Transeat Minor. Undè

R. 2°. N. Min. Ad probat. N. Ant. & explico definitionem datam accidentis. Quando ergo accidens definitur *ens in alio existens*, seu *cujus esse est esse in subjecto*, non est sensus quòd accidens habeat propriam existentiam à subjecto tamquàm à prin-

principio formali, habet enim à propria forma, undè fine subjecto potest divinitùs existere, ut in Eucharistia: sed sensus est quòd cùm sit debilior existentia, indigeat ad exercitium existendi subjecto firmante & sustentante illam. At verò si istud officium Deus in Eucharistia potest accidenti præstare sine subjecto, quare non posset per subjectum corporeum? Maximè cùm, ut dictum est, in eo non recipiatur ut est formaliter corporeum, sed ut est ens & substantia.

Inst. 2°. Accidens corporeum etiamsi viale non potest subjectari in subjecto spirituali: Ergo à pari nec spirituale in corporeo.

R. N. Conseq. Disparitas est 1°. quòd accidens corporeum, cùm sit extensum, exigat subjectum extensum; & quamvis divinitùs possit separari à quantitate actuali, non tamen à radicali, quam proindè debet supponere in subjecto: At accidens spirituale non exigit subjectum spirituale & inextensum, ut ipsum est, potest enim esse totum in toto, & totum in qualibet parte, ut videre est in anima rationali, quæ corpus informat. 2°. Disparitas est quòd accidens sit perfectio subjecti in quo recipitur; corpus autem natum est perfici à spiritu & ei obedire, non spiritus à corpore: natura enim inferior per elevationem ad superiorem nobilitatur & perficitur; sed natura superior dejecta ad inferiorem, deprimitur & destruitur.

Consectarium.

Ex dictis colliges quo loco sit habenda opinio quam novissimus Scriptor Laurentius Berty tribuit Ægidio Romano, & cui ipse subscribit: Nimirùm Sacramenta esse causam instrumentalem physicam gratiæ, non directam quæ per motionem principalis agentis attingat effectum, ut dolabra scamnum; sed indirectam, quæ propriâ actione producit aliquid physicè, cui virtute supernaturali effectus supernaturalis, scilicet gratia, conjungitur: eo modo quo instrumenta agricolæ non habent vim vegetativam, nec illam tribuunt semini, sed hæc efficiunt circà terram, quibus jungitur vegetatio satorum.

Verùm considerandi patet hunc modum non recedere à causalitate morali, nec puto ullum esse Scotistam qui illi subscribere renuat. Quòd enim instrumenta agricolæ sint causa indirecta physica vegetationis satorum, ideò est quia id quod physicè efficiunt, ex natura sua disponit physicè terram ad vegetationem: Ad id quod physicè efficiunt Sacramenta, v. g. ablutio corporis, nullatenùs ex natura sua physicè disponit ad ablutionem animæ, sed tantùm moraliter, quatenùs Deus ordinavit ut ad positionem hujus Sacramenti seu effectûs ejus physici, infunderet gratiam; sicque non aliter causat quàm ut signum divinæ ordinationis, quod est mera causalitas moralis. Undè perperàm laudatus Theologus arbitratur huic sententiæ esse adhærendum, *quòd videatur satis perspicua & possit Thomistarum & Scotistarum argumentationibus confirmari, & ab harum neutris aliquid patiatur incommodi:* Cùm enim non recedat à sententia Scotistarum, eadem patitur incommoda, & eisdem argumentationibus impugnatur.

ARTICULUS III.

Quam gratiam causent Sacramenta novæ Legis, ad primam vel secundam?

Prima gratia dicitur quæ nullam aliam supponit in subjecto cui infunditur, ut dùm primùm justificatur peccator. Secunda quæ supponit aliam præexistentem & illam auget, ita ut non sint diversæ gratiæ, sed diversi gradus ejusdem gratiæ.

Inter Sacramenta novæ Legis quædam dicuntur *mortuorum*, quia sunt per se primò instituta pro iis qui privati gratiâ sunt spiritualiter mortui per peccatum: Et hæc sunt Baptismus & Pœnitentia. Alia dicuntur *vivorum*, quia per se primò sunt instituta pro iis qui jam spiritualiter per gratiam vivunt. Et hæc sunt alia quinque Sacramenta.

Dico 1°. Sacramenta mortuorum per se causant primam gratiam: Sacramenta vivorum per se causant secundam.

Prob. Sacramenta per se causant id ad quod per se primariò sunt instituta à Christo; omne enim quod competit Sacramentis est ex libera Christi institutione: Atqui Sacramenta mortuorum per se primariò sunt instituta ad causandam primam gratiam, Sacramenta vivorum ad causandam secundam: Ergo. Prob. Min. Illa Sacramenta sunt instituta per se primariò ad causandam primam gratiam, quæ per se primariò sunt instituta ad delendum peccatum mortale, sivè originale sivè actuale; quæ autem supponunt peccatum deletum, non sunt instituta per se primariò ad causandam primam gratiam, sed secundam; peccatum enim mortale deletur per primam gratiam: Atqui Sacramenta mortuorum, scilicet Baptismus & Pœnitentia, sunt per se primariò instituta ad delendum peccatum sivè originale sivè actuale; cætera verò Sacramenta supponunt peccatum deletum & ad alios effectus ordinantur, puta ad conservationem vel augmentum gratiæ: Ergo.

Conf. Ideò Baptismus & Pœnitentia dicuntur Sacramenta mortuorum, quia supponunt subjectum mortuum per peccatum & privatum vitâ spirituali gratiæ; cætera dicuntur vivorum, quia supponunt subjectum vivere vitâ spirituali gratiæ: Ergo gratia quam illa producunt est prima, & quam ista causant est secunda.

Conf. prima pars. Si Baptismus & Pœnitentia supponerent in subjecto gratiam ex vera contritione obtentam, non esset homini facilior via ad justificationem cum Sacramentis quàm sine Sacramentis: quod dici nequit. Sed de hoc argumento & objectionibus uberius alibi.

Dices contrà primam partem. Greg. Magnus Hom. 26. dicit: *Non debemus nos per pastoralem auctoritatem solvere, nisi quos Auctorem nostrum per suscitantem gratiam cognoscimus vivificare:* Ergo.

R. sensum S. Gregorii esse quod Sacerdotes non debeant Sacramentaliter absolvere nisi eos qui per gratiam actualem excitantem sunt ritè dispositi, ideoque incipiunt vivificari, dispositivè scilicet.

Dico 2°. Aliquando & per accidens Sacramenta mortuorum causant secundam gratiam, & Sacramenta vivorum primam.

Prima pars communiter admittitur, & patet in eo qui perfectè contritus accedit ad Sacramentum Baptismi vel Pœnitentiæ: in illo enim hæc Sacramenta non causant primam gratiam, cùm illam jàm supponant ex contritione perfecta: Ergo secundam: non enim manent sine effectu.

Secunda pars quæ patitur difficultatem, 1°. Videtur insinuata Jacobi 5. ubi de Extrema-Unctione dicitur: *Si in peccatis sit, remittentur ei.* 2°. Ecclesia in Collecta petit ut Eucharistia *sit ablutio scelerum.* 3°. Eam expressè docet S. Th. in pluribus locis. De Extrema-Unctione in 4. d. 23. q. 1. a. 2. quæstiunc. 1. ad 1. de Eucharistia infrà q. 79. a. 3. de Confirmatione q. 72. a. 7. ad 3. his verbis: *Si aliquis adultus in peccato existens cujus conscientiam non habet, vel si etiam non perfectè contritus accedat, dummodò non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc Sacramento* (Confirmationis) *consequitur remissionem peccatorum.*

Prob. ratione 1°. Juxtà Trid. sess. 7. Can. 7. Sacramenta gratiam conferunt non ponentibus obicem: Atqui qui solùm attritus post Confessionem, in qua bonâ fide putat se absolutum, cùm tamen non sit ex malitia Sacerdotis, accedit ad Sacramentum Altaris, non videtur ponere obicem: Ergo recipit gratiam, non secundam, cùm sit tantùm attritus, ergo primam. Sic tamen ut non sit duplex gradus gratiæ, sed unus cum duplici forma-

 lita-

litate, nimirùm nutrientis, quæ est per se, & vivificantis quæ est per accidens.

Prob. 2°. Sacramenta mortuorum per accidens possunt causare secundam gratiam, ut communiter admittitur: Ergo similiter Sacramenta vivorum possunt per accidens causare primam.

Itaque verisimile est quòd quamvis Christus instituerit Sacramenta vivorum primariò ut conferrent secundam gratiam, & voluerit quòd per se & ex intentione non assumerentur ad obtinendam primam gratiam; secundariò tamen instituerit ut conferrent primam gratiam in casu quo non esset dispositio sufficiens ad suum proprium & primarium effectum, scilicet secundam gratiam, benè tamen esset dispositio sufficiens ad primam gratiam, ut in casu probationis & aliis similibus: sicque quod solum requisierit pro Sacramentis vivorum recipiendis statum gratiæ prudenter existimatum; idque & divinæ bonitati & hominum conditioni, pro quibus instituta sunt Sacramenta, valdè consonum videtur.

Solvuntur Objectiones contrà secundam partem secundæ Conclusionis.

Obj. 1°. Effectus Sacramentorum novæ Legis, qui pendent ex sola institutione Christi, nobis tantùm innotescere possunt, vel ex Scripturis, vel ex Conciliis & traditione Ecclesiæ, vel denique ex ratione evidenti petita ex singulari conditione & propriâ naturâ ejus Sacramenti, de quo agitur: Atqui ex nullo illorum capitum probari potest peccata mortalia per accidens remitti in ipsa reali Eucharistiæ sumptione: Ergo. Ità Honoratus Tournely q. 7. de effectibus Eucharistiæ, Concl. 2. Qui tamen q. 4. de effectibus Sacramentorum in genere Art. 1. §. *An per singula*, &c. statuit hanc Concl. *Sacramenta vivorum possunt per accidens primam conferre gratiam, & Sacramenta mortuorum secundam.* Et in probatione: *Si quis eo quo par est pietatis ac religionis affectu ad sacram mensam accederet, cum aliquo tamen mortali peccato, cujus post diligens examen se reum esse ignorat, Eucharistica Communio per accidens primam in eo produceret sanctificantem gratiam.* Quomodò hæc conciliari possunt, viderint quorum interest. Interim

R. 1°. Ad Min. Conclusionem nostram aliquod fundamentum habere in Scriptura & in praxi Ecclesiæ, apertèque tradi à S. Th. ut patet ex prima probatione. 2°. Datâ Minori, D. Maj. Effectus Sacramentorum nobis tantùm innotescere possunt certò & infallibiliter vel ex Scripturis vel ex Conciliis, &c. C. Maj. Probabiliter, N. Maj. Hoc ipso enim quod neque Scriptura, neque traditio; neque Ecclesia huic sententiæ contradicunt, etsi nihil circà illam asseruerint, & à D. Th. & gravibus Theologis satis communiter defenditur, estque institutioni & fini Sacramentorum consona, potest absque ullo vitio sustineri ut probabilis.

Obj. 2°. Sacramenta id solùm causant quod significat: Atqui Sacramenta vivorum significant tantùm secundam gratiam & non primam: Ergo.

R. 1°. D. Maj. Sacramenta id solùm causant per se, quod significant, C. per accidens, N. nihil enim obstat quin causalitas per accidens extendatur ultrà significationem ut patet in Sacramentis mortuorum. 2°. D. Min. Sacramenta vivorum significant tantùm secundam gratiam ex primaria & directa institutione, C. ex secundaria & indirecta institutione, N. Christus igitur instituit Sacramenta vivorum primariò ut conferrent secundam gratiam, sic tamen ut si illam per accidens non invenirent in subjecto aliundè ad eam disposito & non ponente obicem, illam per accidens causarent.

Inst. 1°. Contrà utramque solutionem. Sacramenta vivorum supponunt essentialiter vitam spiritualem per primam gratiam; sunt enim instituta ad illam firmandam, roborandam, conservandam & nutriendam, sicque illam supponunt: Ergo nullo modo illam significare aut causare etiam per accidens possunt.

R. D. Ant. Ut antè: Sacramenta vivorum attentâ primariâ & directâ institutione supponunt essentialiter, &c. C. attentâ secundariâ & indirectâ institutione, N. solutio patet ex dictis.

Inst. 2°. Eucharistia est instituta per modum cibi & potus spiritualis: Atqui cibus & potus non possunt etiam per accidens suscitare mortuos: Ergo. Undè Conc. Florent. in Decreto unionis dicit *omnem effectum quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem, hoc idem quoad spiritualem hoc Sacramentum operatur.* Et Catechismus Rom. parte 2. de Eucharistia n. 51. *Constat*, inquit, *quemadmodum mortuis corporibus naturale alimentum nihil prodest, ità etiam animæ, quæ spiritu non vivit, sacra Mysteria non prodesse.*

R. D. Min. Cibus & potus materialis non possunt etiam per accidens suscitare mortuos, C. Min. Cibus & potus spiritualis, N. Disparitas est 1°. Quòd cibus & potus materialis non sunt in se vitales & convertuntur in substantiam aliti, ideoque illud vivens supponunt: At cibus spiritualis, qui fontem ipsum vitæ continet, non convertitur in substantiam aliti, sed convertit alitum in se, ipsumque vivificare potest. 2°. Disparitas est quòd in mortuo spiritualiter remaneant semina & initia vitæ spiritualis, nempè fides, spes & attritio, sicque accedentem ad sacram mensam cibus vitalis poterit vivificare: At in mortuo corporaliter nulla remanent semina seu initia vitæ animalis.

Ad Conc. Florent. Ex hoc quòd cibus spiritualis habeat omnem effectum cibi materialis, non sequitur quòd non habeat alium. Ad Catechismum Rom. loquitur de effectu Eucharistiæ, qui est per se & ex primaria institutione.

Obj. 3°. Obex ad effectum Sacramenti vivorum est peccatum mortale: Atqui non tollitur per attritionem existimatam contritionem: Ergo.

R. 1°. D. Maj. Obex ad effectum Sacramenti vivorum est peccatum mortale, spectatâ primariâ & directâ ejus institutione, C. spectatâ secundariâ & indirectâ ejus institutione, Subd. Est peccatum mortale cognitum & non retractatum per sinceram attritionem, C. ignotum vel retractatum per veram attritionem, N.

2°. D. Min. Peccatum mortale non tollitur per attritionem existimatam contritionem, solam, C. per attritionem cum Sacramento, N. Sacramentum enim vivorum prius prioritate naturæ ad effectum proprium, tollit peccatum, sicut in generatione priùs naturâ tollitur forma corrumpenda, quàm nova introducatur; sequens enim non esset, nisi prior recessisset. Undè Sacramentum supponit obicem ablatum ad suum proprium effectum.

Inst. 1°. Attritio solùm existimata seu putativa non sufficit ad effectum Sacramenti mortuorum, puta Pœnitentiæ: Ergo nec contritio solum existimata seu putativa sufficit ad effectum Sacramenti vivorum, puta Eucharistiæ.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd defectus attritionis sit obex in omni peccatore ad justificationem, quia vera pœnitentia, quæ non habetur sine attritione, fuit omni tempore necessaria ad justificationem: At positâ attritione existimatâ contritione, & per eam habitâ verâ pœnitentiâ, defectus contritionis est quidem obex effectui Sacramenti vivorum secundùm primariam ejus institutionem & per se, sed non secundùm secundariam ejus institutionem & per accidens.

Inst. 2°. Christus non requisivit dispositiones tantùm putativas ad receptionem Sacramentorum, sed veras & reales: Ergo.

R. D. Ant. Christus non requisivit dispositiones tantùm putativas, &c. ut quis accedat dignus positivè, C. ut quis accedat dignus negativè, hoc est non indignus, seu sine indignitate & obice, N.

Obj.

Obj. 4°. Effectus alicui causæ proprius non potest ab alia causa produci: Atqui prima gratia est effectus proprius Sacramenti mortuorum: Ergo.

R. D. Maj. Effectus alicui causæ proprius non potest ab alia causa produci in causis naturalibus, Transeat: in causis ex libera institutione, N. Sicut enim Christus instituit Sacramenta mortuorum primariò ut causarent per se primam gratiam tamquàm effectum proprium, & secundùm quod communiter admittitur, secundariò ut causarent per accidens secundam gratiam; qui est effectus proprius Sacramenti vivorum; ità instituit Sacramenta vivorum primario ut causarent per se secundam gratiam tamquam proprium effectum, & secundario ut causarent per accidens primam, qui est effectus proprius Sacramenti mortuorum. Igitur prima gratia non est omnimodè effectus proprius Sacramenti mortuorum, nec secunda Sacramenti vivorum, sed tantùm ex suppositione quòd Sacramenta mortuorum non reperiant primam gratiam in subjecto, & quòd Sacramenta vivorum illam reperiant.

ARTICULUS IV.

Utrùm Sacramenta æqualem causent Gratiam: Et quæ dispositio requiratur ex parte suscipientis ad ejus consecutionem?

§. I.

Prima difficultas resolvitur.

Dico 1°. Abstrahendo à dispositione subjecti, Sacramenta specie distincta ex se inæqualem conferunt gratiam: solo numero distincta, æqualem.

Prob. prima pars juxtà Conc Trid. Sess. 7. Can. 3. Sacramenta novæ Legis non sunt inter se paria sed *unum altero est dignius:* Et hoc manifestum est in Eucharistia, quæ realiter in se continet fontem omnis gratiæ. De cæteris vide Auct. infrà Q. 64. a. 3. Atqui causa nobilior & dignior ex se nobiliorem producit effectum: Ergo.

Prob. secunda pars: Sacramenta operantur ad instar causarum naturalium: Atqui duæ causæ naturales solo numero distinctæ, v. g. duo ignes ex se æqualem omninò calorem producunt: Ergo & duo Sacramenta solo numero distincta, v. g. duo Baptismata ex se abstrahendo à dispositione subjecti æqualem gratiam producunt.

Hic q. 69. a. 8. o. Dico 2°. Attentâ dispositione recipientium, idem specie Sacramentum æqualem gratiam æqualiter dispositis confert ex opere operato, inæqualem inæqualiter dispositis.

Est expressè D. T. loco cit. in marg. ubi ait de Baptismo: *Quidam cum majori, quidam cum minori devotione ad Baptismum accedunt, & ideò quidam plùs, quidam minus de gratia novitatis accipiunt: sicut etiam ab eodem igne accipit plùs caloris qui plùs ei appropinquat, licèt ignis quantum est de se æqualiter ad omnes suum calorem diffundat.*

Ex quo formatur argumentum ut suprà. Sacramenta operantur ut causæ naturales: Atqui causæ naturales operantur proportionatè ad dispositionem subjecti; sic, ut sistamus in exemplo D. Th. idem ignis plùs calefacit proximum, minus remotum, majorem calorem producit in ligno sicco, minorem in viridi; æqualem in æqualiter sicco & proximo: Ergo.

Est etiam Trid. sess. 6. Can. 7. ubi postquam dixit baptisatis conferri gratiam juxtà mensuram quam partitur Spiritus sanctus, addit: *Et secundùm propriam cujusque dispositionem & cooperationem.*

Dices: Si plus gratiæ recipit magis dispositus, illud plùs provenit ex ipsius dispositione: Ergo non ex Sacramento.

R. D. Ant. Illud plus provenit ex ipsius dispositione tamquam ex conditione sine qua non, C. Tamquam ex causa efficiente, Subd. Si sermo sit de gratia non sacramentali causatâ ex opere operantis, Transeat. Si sermo sit de gratia sacramentali causatâ ex opere operato, N. Quando itaque in suscipiente est dispositio de se sufficiens ad augmentum gratiæ, duplex recipit augmentum, unum correspondens dispositioni tamquàm merito, alterum correspondens Sacramento: At si dispositio non sit ex se sufficiens ad augmentum, unum tantùm recipit ex Sacramento, cui dispositio concurrit ut conditio sine qua non. Confer Tract. de Grat. Diss. 6. a. 3.

§. II.

Secunda difficultas resolvitur.

Dico 1°. In Sacramentis mortuorum ad percipiendum primarium eorum effectum, scilicet primam gratiam requiritur & sufficit in adultis dispositio, quæ sit saltem attritio supernaturalis actualis vel virtualis.

Prima, pars quod requiratur in adultis dispositio actualis vel virtualis & detestatio peccati, quæ sit saltem attritio, patet 1°. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. & Can. 9. ubi definitur impium non justificari nisi disponatur per motum liberii arbitrii. Idem docet S. Th. 1. 2. q. 110. a. 2. hac ratione, quod forma fixa & permanens secundùm communem providentiæ cursum non introducatur nisi in materia disposita. Adde quod homo per peccatum fuit aversus à Deo per actualem conversionem ad creaturam: Ergo non potest dici conversus nec justus nisi per detestationem peccati & motum contrarium voluntatis, avertatur à creatura & convertatur ad Deum. Vide Tract. de Grat. Diss. 6. a. 3.

Secunda pars, quòd sufficiat attritio, est expressè D. Th. in 4. d. 6. q. 1. a. 3. ad 5. ubi ait: *Ad hoc quòd homo præparet se ad gratiam in Baptismo percipiendam, præexigitur fides, sed non charitas; quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio.*

Prob. Ratione. 1°. Juxtà Trid. Sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem: Atqui attritus non ponit obicem gratiæ, sed è contrà positum retractat: Ergo. 2°. Si requiratur contritio ad Sacramenta mortuorum, nunquam causabunt primam gratiam, & sic non erunt Sacramenta mortuorum, nec instituta ad delendum peccatum. Patet Sequela: quia contritio nunquam est sine gratia, cùm sit ultima dispositio ad illam. Sed fusiùs de hac materia in Tract. de Pœnitentia.

Tertia pars, quòd sufficiat attritio virtualis, patet: Tùm quia in entibus moralibus, qualia sunt Sacramenta, non requiritur coexistentia physica dispositionum & formæ, sed sufficit moralis, ut alibi diximus: tùm quia aliàs forent continui scrupuli & anxietates, dùm quis pauld antè absolutionem benè dispositus & attritus ex distratione naturali suæ attritioni non attenderet.

Dixi *In adultis:* Quia in infantibus & perpetuò amentibus nulla requiritur dispositio actualis, quia sunt illius incapaces. Insuper ubi non est peccatum propriâ voluntate commissum, non videtur propria voluntate retractandum.

Dico 2°. In Sacramentis vivorum ad percipiendum primarium eorum effectum, scilicet augmentum gratiæ, non requiritur necessariò dispositio actualis vel virtualis, sed sufficit habitualis, scilicet status gratiæ. Undè etiam si aliquis in actuali susceptione peccet venialiter, puta culpabili distinctione vel aliter, nihilominùs recipit hunc effectum. Ità Soto, Joannes à S. Th. Serra, & communiùs Thomistæ cum extraneis contrà Cajet. Contens. & quosdam alios.

Est disertis terminis D. Th. infrà q. 79. a. 8. ubi quærens an per peccatum veniale impediatur effectus Eucharistiæ? Primò distinguit inter peccata Venialia quæ sunt præterita, & peccata Venialia quæ sunt actu exercita. De primis dicit quòd nullo modo impediant effectum hujus Sacramenti: De secundis dicit quòd impediant quidem effectum secundarium hujus Sacramenti qui est actualis refectio spiritualis dulcedinis; quia nemo delectatur de re quam actu non considerat; sed non

non impediant primarium effectum, qui est augmentum gratiæ; & ideò dixi in Conclusione *primarium effectum*. Hæc sunt verba S. D. „Secun„ do autem modo peccata Venialia (id est, actu „ exercita) non ex toto impediunt hujus Sacra„ menti effectum, sed in parte: dictum est enim „ quòd effectus hujus Sacramenti non solùm est „ adeptio habitualis gratiæ vel charitatis, sed „ etiam quædam actualis refectio spiritualis dul„ cedinis: Quæ quidem impeditur, si aliquis ac„ cedat ad hoc Sacramentum per peccata Venia„ lia mente distractus: Non autem tollitur au„ gmentum habitualis gratiæ vel charitatis." Omnes præclari ingenii nervos intendit Contenson ut ab hac auctoritate se expediat, sed in cassum. Neque enim S. Doctor loquitur de peccatis venialibus quæ sunt præterita, sed de iis quæ sunt actu exercita; neque de distractione naturali, sed venialiter culpabili. An autem intelligendus sit S. D. non solùm de distractione venialiter culpabili ex negligentia aut tepiditate, sed etiam de ea quæ ultrò & ex industria est quæsita aut admissa? Videtur respondendum affirmativè: Cùm generaliter loquatur S. Th. de omnibus peccatis Venialibus, & id probat ratio sequens: Nisi fortè dicatur hujusmodi distractionem plenè deliberatam, licèt ex objecto venialem, fieri mortalem ob reverentiam debitam huic Sacramento. Equidem non diffiteor hac de causa esse debitum decentiæ, imò & legale sub peccato veniali adhibendi actualem devotionem; at esse debitum obligans sub mortali, ita ut dicta distractio plenè deliberata evadat mortalis, licèt ità contendat laudatus Theologus, ego affirmare non ausim. Quod autem S. Th. dicit de Eucharistia, à fortiori dicendum est de aliis Sacramentis vivorum, quæ non requirunt tantam reverentiam & dispositionem.

Prob. Conclusio ratione Sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem: Atqui qui est in gratia & venialiter mente distractus aut titillante vanâ gloriâ ad Sacramentum vivorum accedit, non ponit obicem gratiæ: Ergo. Prob. Min. 1°. Solum peccatum mortale est obex gratiæ; non veniale, compatitur enim cum gratia. 2°. Si is qui ex negligentia aut tepore est venialiter distractus, poneret obicem gratiæ, hoc ipso peccaret mortaliter; ponere namque obicem primario & substantiali effectui Sacramenti, & advertenter reddere & sumere Sacramentum informe, secundùm communem sententiam est peccatum mortale: Atqui falsum Consequens, nec illud admittunt Adversarii: Ergo.

Conf. Eucharistia quandoque confertur phreneticis in Articulo mortis, Extrema-Unctio sæpè moribundis usu rationis privatis, Confirmatio infantibus; in quibus omnibus non est devotio seu dispositio actualis & virtualis: Atqui tamen in eis causatur augmentum gratiæ; aliàs frustrà hæc Sacramenta conferrentur, imò nec liceret conferre, utique certò & scienter informia: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. S. Th. in 4. d. 2. q. 2. a. 1. Quæstiunc. 3. dicit: „ Cùm hoc Sacramentum (Eucha„ ristiæ) perficiat conjungendo fini, ad hoc quòd „ effectum suum plenè habeat in sumente, oportet „ quòd adsit actualis devotio.... Absque peccato „ mort. potest effectus hujus Sacramenti impediri; „ ità quòd aliquis augmentum gratiæ non conse„ quatur, nec tamen reatum peccati mort. incur„ rat." Ergo.

Respondet Soto S. Th. seniorem & doctiorem in Summa mutasse sententiam: Cùm loco à nobis cit. non solùm in corpore Art. sed ad 1. & 2. oppositum disertè doceat. At Serra existimat idem in utroque loco docuisse sed hìc in Summa clariùs locutum fuisse: Non enim S. D. in 4. dicit peccata venialia ex toto impedire effectum hujus Sacramenti: Sed, *Ad hoc quòd effectum suum plenè habeat in sumente, oportet quòd adsit actualis devotio.* Plene autem habere effectum suum est conferre non solùm habitualem gratiam, sed etiam actualem refectionem dulcedinis spiritualis: Ad sic autem plene habendum suum effectum, etiam in Summa docet requiri actualem devotionem. Undè cùm in 4. addit: *Absque peccato mort. potest effectus hujus Sacramenti impediri, ità quòd aliquis augmentum gratiæ non consequatur, nec tamen reatum peccati mortalis incurrat.* Per augmentum gratiæ non intelligit quodcumque augmentum gratiæ habitualis, sed augmentum quod gratiæ provenit ex additione spiritualis refectionis actualis, quando virtute hujus Sacramenti charitas excitatur in actum, & ferventior fit ob majorem dispositionem actualis devotionis. Ità laudatus Serra.

Inst. 1°. S. Th. infrà q. 80. a. 8. ad 6. de Eucharistia, dicit: *Maxima devotio requiritur in sumptione hujus Sacramenti, quia tunc percipitur Sacramenti effectus.* Si maxima, ergo actualis.

R. S. Th. loqui vel de debito decentiæ aut etiam legali sub peccato veniali, quod non negamus, vel de effectu adæquato hujus Sacramenti.

Inst. 2°. S. D. infrà q. 87. a. 2. o. dicit: *Habentibus usum liberi arbitrii non contingit esse infusionem gratiæ sine actuali motu liberi arbitrii in Deum & in peccatum:* Ergo.

R. S. Th. ibi loqui de infusione gratiæ extrà Sacramentum. De quo alibi.

Opponunt insuper adversarii S. Bonaventuram, qui in Brevi. p. 6. c. 9. dicit quòd *Qui tepidè, indevotè & inconsideratè accedit, judicium sibi manducat & bibit; quia tanto Sacramento contumeliam facit:* Ergo.

R. Neque ipsos Adversarios hæc verba admittere sine modificatione & explicatione. Videtur ergo dicendum vel S. Bonaventuram non tàm theologicè quàm concionatoriè & per piam exaggerationem locutum fuisse; vel intelligere de indevotione, quæ fit tanta ut evadat mortalis.

Quantùm ad quosdam alios Patres, qui videntur requirere devotionem actualem, maximè pro receptione Sacramenti Eucharistiæ, nullatenùs nobis opponuntur. Nos enim etiam requirimus ex decentia, imò ex debito sub veniali propter reverentiam quæ specialiter debetur huic Sacramento, in quo Christus realiter continetur. Imò necessariam omninò dicimus pro consequendo effectu ejus adæquato, scilicet non solùm augmento gratiæ habitualis, sed etiam spirituali refectione actuali. Nec aliud evinci potest ex Patribus.

Obj. 2°. Ad omnem actionem, consequenter ad infusionem gratiæ requiritur mutuus contactus agentis & passi: Atqui mutuus contactus inter Deum & hominem adultum est per modum liberi arbitrii: Ergo.

R. D. Maj. Ad infusionem gratiæ ex opere operantis requiritur, &c. C. Ex opere operato, N. Tunc enim sufficit ut non ponatur obex gratiæ. Vel dic adesse motum liberi arbitrii in voluntaria susceptione Sacramenti, qui sufficit pro Sacramentis vivorum.

Inst. Gratiæ infusio fit juxtà mensuram actûs & dispositionis actualis recipientis: Ergo.

R. D. ut ante. Gratiæ infusio ex opere operantis, C. Ex opere operato, N. Hæc enim fit etiam juxtà mensuram gratiæ habitualis, quæ est dispositio sufficiens ad Sacramenta vivorum. Licèt, verum sit, ubi tantùm est hæc dispositio habitualis & nulla actualis, minimum concedatur augmentum gratiæ, sicut concederetur v. g. infanti baptisato, cui Confirmatio aut Eucharistia conferretur.

Obj. 3°. Qui se præbet indignum gratiâ, non crescit in gratia: Atqui peccans venialiter se præbet indignum gratiâ: Ergo.

R. D. Maj. Qui se præbet indignum gratiâ indignitate mortali, non crescit in gratia, C. Indignitate veniali, Subd. Ex opere operantis, C. Ex opere operato, N.

Inst.

Inst. Per peccatum veniale nemo fit sanctus aut sanctior: Ergo.

R. D. Ant. ut ante. Per peccatum veniale nemo fit sanctus aut sanctior ex opere operantis, C. Ex opere operato, Subd. Attenta ratione mali in peccato veniali, C. Attentâ actûs substantia, N. Itaque actus venialiter malus potest considerari, vel sub formalitate mali, & sic non concurrit ad infusionem gratiæ; vel secundum substantiam, prout est libera susceptio Sacramenti, & sic concurrit tamquam dispositio sufficiens ad infusionem gratiæ ex opere operato.

Obj. 4°. Specialiter pro Sacramento Eucharistiæ. Hoc Sacramentum datur per modum cibi & potûs nutrientis: Atqui cibus & potus materialis non nutrit nec auget sine actu vitali nutriti: Ergo nec iste cibus & potus spiritualis sine actu vitali animæ.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd cibus & potus materialis convertatur ab alito in ejus substantiam. Ideoque indigeat actu vitali: At cibus spiritualis è contrà convertit recipientem in se, juxtà illud dictum Augustini: *Nec tu me mutabis in te sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.* Undè ut nutriat & augeat, non requirit actualem devotionem in recipiente, sed sufficit quòd non ponat obicem.

Obj. 5°. Si in qualibet susceptione Eucharistiæ sine actuali devotione cum solo statu gratiæ, augeatur gratia, sequitur quòd gratia & charitas tot Sacerdotum, quos par est credere celebrare in statu gratiæ, sit maximè intensa: Atqui id non est verisimile, cùm tanta gratia & charitas ut plurimum nullatenùs se prodat exterius, nec intus erumpat in actus ferventissimos: Ergo.

R. 1°. Argumentum posse retorqueri in Adversarios: Admittunt enim ad augmentum gratiæ sufficere actualem devotionem etsi exiguam, & non requiri maximam: In qua sententia sic argumentor: Si in qualibet sumptione Eucharistiæ cum exigua devotione actuali augeatur gratia, sequitur quòd gratia & charitas tot Sacerdotum, quos par est credere celebrare cum aliqua saltem exigua devotione actuali, sit valdè intensa: Atqui, &c. ut in præcedenti argumento. Ergo.

R. 2°. Non esse dubitandum quin plurimi sint Sacerdotes, quorum maximè intensa est charitas, quæ licèt non se prodat exteriùs per insignia opera, quæ non semper occurrunt, se prodit tamen in officiis solitò occurrentibus, & in hoc maximè quòd se conservent in gratia contrà continuò insurgentes tentationes: Illa enim charitas non est parva nec otiosa quam aquæ multæ tot tentationum non possunt extinguere. Quòd autem in actus ferventiores sæpè non erumpat intùs, provenit ex quotidianis peccatis venialibus, quæ fervorem charitatis remittunt. In aliis verò per peccata mortalia amittitur gratia, quæ posteà difficilè ad eundem gradum recuperatur. His adde accedenti ad Eucharistiam sine ulla actuali devotione, tenuissimum, ut jam dixi, gradum gratiæ conferri.

ARTICULUS V.

Utrùm gratia sacramentalis addat aliquid suprà gratiam communiter dictam, & quid?

Gratia communiter dicta est gratia considerata sub ea præcisè ratione, quâ facit hominem Deo gratum, & habet annexas quasi proprietates virtutes & dona in potentiis animæ; & quam ideò Auctor vocat gratiam virtutum & donorum. Quæstio est utrùm gratia quæ confertur per Sacramenta, ad illam aliquid addat, & quid?

Hic q. 62. a. 2. c. Dico 1°. Gratia sacramentalis addit aliquid suprà gratiam communiter dictam, seu gratiam virtutum & donorum.

ib. in a. s. c. Prob. 1°. Si gratia sacramentalis non adderet aliquid suprà gratiam virtutum & donorum, frustrà Sacramenta habentibus gratiam, dona & virtutes, adhiberentur: Atqui in operibus Dei nihil fit frustrà: Ergo. Neque dicas ad hoc tunc deservire Sacramenta quòd gratiam augeant; ad id enim augmentum sufficeret idem Sacramentum sæpiùs iteratum.

Prob. 2°. Gratia communiter dicta sivè gratia virtutum & donorum datur ad generalem ordinationem actum animæ; Sacramenta autem ordinantur ad aliquos speciales effectus in vita Christiana exercendos quasi ex officio & ratione statûs; sic Baptismus ordinatur ad spiritualem generationem, quâ mortui peccatis vivimus in Christo tamquàm ejus membra: Confirmatio ut tamquàm milites Christi firmiter stemus in fide: Eucharistia ut spiritualiter nutriamur, augeamur & perficiamur; & sic de cæteris. Atqui ad hos speciales effectus requiritur gratia specialis: Ergo. *ibid. c.*

Conf. 1°. Si per quodlibet Sacramentum non conferretur aliqua gratia specialis, sed solùm gratia communiter dicta, Sacramenta nostra nonnisi ritu externo differrent, nec plura debuissent institui, sed unum suffecisset: Utrumque dici non potest: Ergo.

Conf. 2°. Qui justificatur extrà Sacramentum, recipit gratiam communiter dictam, virtutes & dona, & tamen non recipit gratiam sacramentalem: Ergo.

Dico 2°. Gratia sacramentalis non est habitus realiter distinctus à gratia communiter dicta virtutum & donorum, neque solùm auxilium speciale transiens, sed novus modus intrinsecus perfectionis seu specialis vigor gratiæ communiter dictæ superadditus, cum ordine seu exigentia & jure ad auxilium actuale suo tempore conferendum. Ità Joan. à S. Th. Cabrera, Nugno, Serra, Contenson, & alii contrà Cajet. Soto, Gonet & alios, quoad secundam partem Conclusionis.

Prob. prima pars: Effectus speciales ad quos ordinatur gratia sacramentalis, non sunt realiter & substantialiter distincti ab effectibus gratiæ communiter dictæ virtutum & donorum, sed modaliter tantùm, quatenùs fiunt quasi ex officio, & ratione statûs connaturaliter & ex speciali vigore: Ergo ad illos non requiritur novus habitus realiter distinctus ab habitu gratiæ habitualis communiter dictæ. Prob. Ant. Sic effectus quem causat Pœnitentia sanando, Baptismus regenerando, Extrema Unctio allevlando, substantialiter fit per habitum gratiæ virtutum & donorum; & quamvis Baptismus remittat totam pœnam, nihil est tamen ibi substantiale distinctum, sed modaliter tantùm, secundùm majorem ejusdem gratiæ extensionem: sic etiam effectus Eucharistiæ, qui est nutrire & augere animam spiritualiter, fit substantialiter per actus ferventiores virtutum: Effectus Confirmationis, qui est firma Fidei confessio, est substantialiter actus fidei: Effectus Sacramenti Ordinis, qui est debita Sacramentorum executio, est substantialiter actus Religionis: Tandem effectus gratiæ matrimonialis, qui est castè vivere, fidem mutuam servare, seque mutuis officiis juvare, est substantialiter actus, vel justitiæ, vel charitatis, vel castitatis: Ergo.

Conf. Gratia sacramentalis est gratia sanctificans; qui enim illam recipit, vel sanctificatur si sit peccator, vel fit sanctior si jam sit justus: Atqui si esset habitus realiter distinctus à gratia habituali communiter dicta, non esset sanctificans: Ergo. Prob. Min. Proprium est gratiæ habitualis communiter dictæ sanctificare, imò est ejus effectus formalis: Ergo non potest per alium habitum realiter distinctum præstari; effectus enim formalis est ipsa forma communicata.

Secunda pars colligitur ex D. Th. qui hîc Art. 2. ad 1. dicit: *Gratia virtutum & donorum sufficienter perficit essentiam animæ quantùm ad generalem ordinationem actuum animæ; sed quantùm ad quosdam effectus speciales qui requiruntur ad vitam Christianam, requiritur sacramentalis gratia*, quæ nempè perficiat essentiam animæ in ordine ad illos speciales effectus: Ergo juxtà S. Th. gratia sacramentalis est quid intrinsecum & perma-

manens, perficiens essentiam animæ. Auxilium autem actuale non est quid intrinsecum permanens, perficiens essentiam animæ, sed applicans tantùm potentiam ad actum. Et in Resp. ad 3. dicit quod *gratia sacramentalis habet se ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus*, speciei scilicet incompletæ & modalis (gratia enim est speciei atomæ) eo modo quo v. g. qualitas magis & minùs intensa, digitus erectus & digitus inflexus distinguitur: Certum est autem speciem modalem & incompletam adere aliquid intrinsecum generi. Neque valet, si dicas cum Cajet. & Soto S. Th. loqui de gratia prout abstrahit ab actuali & habituali: Manifestum est enim tàm ex corpore Articuli quàm ex solutionibus argumentorum ipsum loqui de gratia habituali sanctificante.

Prob. ratione: Sacramenta, ut dictum est, ordinantur ad diversos & speciales effectus pertinentes ad vitam Christianam efficiendos ab homine: Atqui ad id secundùm consuetum providentiæ cursum non sufficit auxilium Dei actuale transiens, sed requiritur aliquid in homine intrinsecum & permanens per modum principii, cui correspondeat & connaturaliter proportionetur auxilium istud transiens & operatio ad quam datur: Exigit enim suavis & consueta rerum dispositio, & connaturalis agendi modus, ut in omnibus causis principalibus, qualis est homo respectu suorum actuum, operatio supponat in operante principium operationum sibi connaturale & proportionatum. Ergo gratia sacramentalis non addit solùm suprà gratiam communiter dictam auxilium transiens, sed modum quemdam intrinsecum & permanentem per modum principii quem dicimus perfectionem & vigorem specialem gratiæ communiter dictæ cum ordine & exigentia auxilii actualis suo tempore conferendi.

Neque dici potest quod istud speciale auxilium supponat gratiam communiter dictam tamquàm principium cui connaturaliter correspondeat: aliàs sequeretur quòd gratia sacramentalis daretur pariter extrà Sacramenta, & quòd nihil quidquam adderet etiam per modum actualis auxilii ad gratiam communiter dictam.

Conf. Gratia sacramentalis, maximè secundùm Thomistas, procedit effectivè à Sacramentis: Atqui auxilium actuale non efficitur à Sacramentis: Ergo.

Hujus rei aptum exemplum habemus in gratia justitiæ originalis comparata ad nostram. Erat eadem entitativè & substantialiter cum nostra; habebat tamen quemdam modum perfectionis, quemdam vigorem, quo perfectè subjiciebat partem sensitivam rationi & corpus animæ, quem non habet nostra.

Itaque ut ad singula descendamus. Gratia sacramentalis Baptismi est gratia habitualis cum perfectione & vigore speciali ad novam vitam in Christo instituendam, ad remissionem totius culpæ & pœnæ, & ad ritè suscipienda alia Sacramenta, cum ordine, exigentia & jure ad auxilia actualia huic adeptæ regenerationi conservandæ & ejus actibus necessaria. Gratia sacramentalis Confirmationis est gratia habitualis seu ejus augmentum, pariter cum speciali vigore & robore ad fidem alacriter & fortiter etiam in vitæ discrimine propugnandam, cum ordine & jure ad auxilia his actibus necessaria. Gratia sacramentalis Eucharistiæ est gratia habitualis cum pari vigore & ordine ad auxilia pro anima spiritualiter nutrienda & specialiter Deo unienda per ferventiores actus virtutum. Gratia Pœnitentiæ est gratia habitualis cum pari vigore & ordine ad auxilia necessaria pro peccatis plangendis, delendis & cavendis. Gratia Extremæ Unctionis est gratia habitualis cum pari perfectione & ordine ad auxilia pro tollendis reliquiis peccatorum, morbo alleviando aut patienter ferendo, & præparatione animæ ad felicem mortem contrà extremos tentatoris impetus. Gratia Sacramenti Ordinis est gratia habitualis cum pari vigore & ordine, &c. ad rectè exercendum cultum divinum & Sacramenta administranda. Gratia matrimonii est gratia habitualis cum pari vigore & ordine, &c. ad fidem mutuò servandam, ad conjugaliter & castè vivendum, & ad onera Matrimonii ferenda.

Neque te moveat quòd dicamus *cum jure ad auxilia gratiæ*, quasi id derogaret gratitudini gratiæ: Illud enim jus fundatur in sola liberali & gratuita Dei promissione, qui fidelis est in suis promissis, nec deest in necessariis: Unde nihil officit gratitudini gratiæ, sicut illi non obest quòd gratiam communiter dictam sequatur jus ad communia auxilia.

Dices 1°. S. Th. hìc Art. 3. Nullâ factâ mentione de aliqua perfectione intrinseca & permanente, dicit tantùm *gratiam sacramentalem addere suprà gratiam communiter acceptam auxilium divinum*: Atqui auxilium divinum non est quid permanens: Ergo.

R. 1°. Non esse insolitum apud S. Th. per *auxilium divinum* intelligi aliquid habituale & permanens: sic 1. 2. q. 109. a. 7. dicit *requiri auxilium gratiæ ad hoc quòd homo resurgat & quantum ad habituale donum & quantùm ad interiorem Dei motionem.*

R. 2°. D. Min. Auxilium divinum formaliter in se non est quid permanens, Transeat: Radicaliter in suo principio connaturali, N. Cùm igitur auxilium actuale juxtà consuetam providentiam & connaturalem modum agendi debeat correspondere alicui principio operativo, hoc ipso quo S. Th. dixit gratiam sacramentalem superaddere auxilium divinum ad speciales effectus, implicitè intellexit connaturale ejus principium. Vel dicendum quòd per auxilium intellexit qualemcumque confortationem specialem suprà gratiam communiter dictam, quam ideo non nominavit gratiam eò quòd non sit gratia realiter distincta, sed tantùm modus gratiæ.

Dices 2°. Effectus ad quos ordinatur gratia sacramentalis, non sunt diversi ab actibus gratiæ virtutum & donorum, v. g. protestari fidem, qui est effectus Confirmationis, est actus fidei: Imo quandoque contingit quod aliquis sine Sacramento Confirmationis fidem fortiùs profiteatur quàm confirmatus: Ergo.

R. 1°. Hoc argumento probari pariter non requiri auxilium speciale, quod non admittunt Objicientes. 2°. D. Ant. Effectus ad quos ordinatur gratia sacramentalis, non sunt diversi substantialiter ab actibus gratiæ virtutum & donorum, C. Modaliter, N. Hi enim vi gratiæ sacramentalis eliciuntur quasi ex officio & ratione statûs tamquàm à membris viventibus Christi per derivationem specialem ejus gratiæ capitalis. Undè quòd non confirmatus fortiùs protestetur Fidem quam confirmatus, hoc provenit ex majori conatu & intentione, sed non agit ex officio & ratione statûs, neque ut membrum vivens Christi per specialem derivationem à gratia ejus capitali.

Inst. Quare non sufficit, quòd gratia sacramentalis ad suos effectus superaddat gratiæ communiter dictæ jus ad auxilium speciale?

R. Vel illud jus est quid intrinsecum permanens, vel non: Si primum, habemus intentum: si secundum, recurrunt rationes nostræ.

Ex dictis colliges gratias sacramentales essentialiter inter se differre specie; respectu verò gratiæ, accidentaliter modaliter tantum: sicut v. g. inflexio & erectio inter se essentialiter differunt, respectu verò digiti accidentaliter modaliter tantùm.

Petes an gratia sacramentalis possit conferri extrà Sacramenta?

R. de Lege ordinaria non conferri: Quia tamen Deus gratiam non alligavit necessariò Sacramentis, nihil repugnat eam dari extrà Sacramenta.

Inferes itaque ex dictis quòd quamvis Deus aliis qui Sacramenta non suscipiunt, non soleat auxiliis

his deesse quibus adjuvantur in iis operibus ad quæ tenentur; speciali tamen titulo adest illis, qui Sacramenta suscipiunt ratione specialis perfectionis gratiæ & juris quod ipsis tribuunt Sacramenta ad auxilia specialia pro actibus specialibus Sacramentorum necessaria.

Vides, amice Lector, quantâ curâ quisque invigilare debeat ne amittat gratiam sacramentalem, vel ne illa indignum se præbeat Sacramenta indispositus recipiendo.

S. Th. Art. 3. hujus Q. docet gratiam contineri in Sacramentis novæ Legis, non solum ut signatum in signo, sed etiam ut effectum in causa instrumentali. Art. 4. docet in Sacramentis novæ Legis esse virtutem causativam gratiæ, quia ponendo quòd sint causæ instrumentales gratiæ, necesse est ponere quòd in eis sit quædam virtus instrumentalis transiens & incompleta ad inducentum sacramentalem effectum. Art. 5. docet Sacramenta novæ Legis habere virtutem ex Passione Christi; tùm quia Sacramentum est instrumentum separatum, humanitas Christi instrumentum conjunctum; de ratione autem instrumenti separati est quòd moveatur per conjunctum, sicut baculus per manum. Tùm quia Sacramenta novæ Legis præcipue ordinantur ad duo, ad tollendos defectus peccatorum, & ad perficiendum hominem in his quæ pertinent ad cultum Dei secundùm Religionem Christianam: Atqui Christus liberavit nos à peccatis nostris, præcipue & speciali modo per suam Passionem, non solùm efficienter & meritoriè; sed & satisfactorie: Item per Passionem suam initiavit ritum Christianæ Religionis, offerens seipsum Deo oblationem & hostiam. Ergo. His non immoramur, quia sufficienter explicata sunt Art. 1. & 2. hujus Dissert.

ARTICULUS VI.

Utrùm Sacramenta veteris Legis gratiam causarent?

Hic a. 6. o. DICO 1°. Sacramenta veteris Legis non causabant gratiam ex opere operato activè, sicut nostra: Hoc est, non habebant in se virtutem instrumentalem physicam effectivam gratiæ, sicut Sacramenta novæ Legis.

Ibid. Prob. Illam virtutem non habebant ex se, sic enim nec nostra habent; & alias non fuisset necessaria Passio Christi secundum illud ad Galat. 2. *Si ex lege est justitia, Christus gratis mortuus est.* Neque ex Passione Christi seu ex Christo, à quo tamen omnia Sacramenta vim habent: *Non enim est aliud nomen sub cœlo datum, in quo oporteat nos salvos fieri.* Prob. Christus nondum existebat: Atqui quod non existit, licet possit movere secundùm quòd est mente apprehensum, ut finis non existens sed apprehensus movet, non potest tamen movere physicè secundùm usum exteriorum rerum, qualia sunt Sacramenta; sicut enim causa efficiens non operatur physicè antequam sit, ità non utitur tunc aliquo reali instrumento ad efficiendum: Ergo.

Et hoc sensu intelligimus Apost. Galat. 4. dum vocat Sacramenta veteris Legis *infirma & egena elementa:* Et quædam SS. Patrum testimonia quibus deprimunt hæc Sacramenta: Item Conc. Florent. dùm in Decreto unionis dicit Sacramenta veteris Legis à Sacramentis novæ Legis differre, quòd *illa non causabant gratiam, sed eam solam per Passionem Christi dandam figurabant: Hæc autem continent gratiam & ipsam dignè suscipientibus conferunt.*

1 a.2.q.101. a. 4. q. 102. a. 5. ad 5. q. 103. a. 2. Quamvis autem hæc sit præcipua differentia inter Sacramenta utriusque Legis, sunt tamen aliæ plures. 1°. Nostra sunt pauciora, faciliora, & à Christo immediatè instituta. 2°. Sunt diversi ritûs, & in veteribus nulla forma determinata servabatur. 3°. Erant signa nostrorum & ad tempus instituta.

Dico 2°. Circumcisio conferebat gratiam parvulis ex opere operato passivè. Supponit conclusio Circumcisionem fuisse institutam in remedium peccati. De quo infrà.

Prob. Gratiam conferri ex opere operato passivè est eam conferri ad positionem operis, eo tamen non concurrente effectivè, sed solo Deo operante ultrà meritum recipientis & ministrantis: Atqui Circumcisio sic conferebat gratiam parvulis: Ergo. Prob. Min. Non Circumcisio ipsa, sed solus Deus ad positionem Circumcisionis vi pacti & promissionis efficiebat gratiam (ut pâtet ex præcedenti Concl.) ultrà meritum infantis recipientis, erat enim incapax, & ultrà meritum ministrantis, 1°. Quia ut docet Aug. Epist. 203. & S. Th. in 4. cit. in marg. Circumcisio collata ab infideli seu malo ministro valebat modò haberet intentionem faciendi quod Deus hoc signo instituerat, seu quod vera Dei Ecclesia faciebat, sicut nunc de Baptismo, ut dicemus infrà. 2°. Quia si gratia penderet à sanctitate & merito Ministri, valdè incerta foret salus infantis. Neque dicas non esse magis incertam quàm in sententia nostra, quæ requirit intentionem internam in Ministro: longè enim facilius est habere illam intentionem quàm sanctitatem. 3°. Quia nullus privatus, & ne recurras ad meritum Ecclesiæ, nec ipsa Ecclesia potest alteri mereri infallibiliter & de condigno primam gratiam, hoc enim est proprium capitis, ut diximus in Tract. de grat. & dato quòd possit impetrare aut mereri de congruo, non tamen nisi mediante motu illius cui gratia conferenda est, cujus est incapax parvulus: Alioquin Ecclesia sicut tunc, ità & nunc posset parvulos suos sine cæremonia externa per solum actum internum sanctificare, sicque non indiguisset nec indigeret Sacramentis pro parvulis. Sed veritas est quòd, etsi per impossibile, nullum esset meritum, nulla charitas in Ecclesia, & Minister conferendo Baptismum, idem dic de Circumcisione, intenderet facere quòd facit Ecclesia, perficeret Sacramentum & gratiam conferret.

(right margin: in 4. d. 1. q. 2. a. 6. quæst. 1. ad 2. & 3.)

Dices. S. Th. infrà q. 70. a. 4. o. dicit Circumcisionem justificasse ex fide suscipientis aut ministrantis: Ergo non ex opere operato etiam passivè, sed ex opere operantis. Verba sunt D. Th. „ In Circumcisione conferebatur gratia non „ ex virtute Circumcisionis, sed virtute fidei Pas„ sionis Christi, cujus signum erat Circumcisio, „ ità scilicet quod homo, qui accipiebat Circum„ cisionem, profitebatur se suscipere talem fidem, „ vel adultus pro se, vel alius pro parvulis. Undè „ Apost. dicit Rom. 4. quòd Abraham accepit „ signum Circumcisionis signaculum justitiæ; quia „ scilicet justitia erat ex fide significata, non ex „ Circumcisione significante. "

R. D. Ant. Juxtà S. Th. Circumcisio justificabat ex fide suscipientis aut ministrantis ad instar Sacramenti independenter à merito utriusque, C. Ant. Ex fide tamquàm ex merito alterutrius, N. Ant. & Conseq. Quando enim dicimus Circumcisionem conferre gratiam ex opere operato, & non ex opere operantis, non excludimus absolutè opus operantis, sed excludimus illud ut meritum gratiæ: fides autem ministrantis applicata parvulo per Circumcisionem, ut est actus personæ, nullatenùs est meritoria gratiæ; sed ad ejus protestationem seu applicationem per Circumcisionem, tamquàm ad signum divinæ promissionis, Deus confert gratiam; & hoc sensu intelligimus Circumcisionem conferre gratiam parvulo ex opere operato passive, & non ex opere operantis. Audiatur S. Th. loco cit. in 4. clarè seipsum explicans, & expressis verbis sententiam nostram asserens. „ Ad 2. inquit, dicendum quòd fides aliena non „ juvabat in quantum erat actus personæ, sed ex „ parte illa quâ respiciebat objectum suum, sci-

„ licèt Christum, quod erat medicina totius naturæ in quo habebat quamdam similitudinem cum „ Sacramentis nostris, in quantum justificabat ex „ objecto quasi EX OPERE OPERATO, NON AUTEM EX OPERE OPERANTE." Et ad 3. „ Formatio & informatio fidei sunt conditiones ejus ex „ parte operantis, non autem ex parte objecti, „ & ideò informitas fidei in Parente, non impediebat effectum salutis in filio. Impediebat „ autem in ipso, quia informitas illa proveniebat ex aliquo quod erat contrarium saluti, scilicet ex peccato mortali." Apertum est ergo S. Thomam per fidem cujus intuitu conferebatur gratia, nihil aliud intelligere quàm protestationem fidei in Christum per Circumcisionem, aut si velis, ipsam fidem ut protestatam, applicatam & significatam per Circumcisionem, quicumque interim esset Minister, aut quidquid interiùs crederet, modò intenderet facere quod Deus hoc signo instituerat; erat enim ibi tota fides requisita: sicut nunc quidquid interiùs credat Minister Baptismi, modò conferat Baptismum cum debita intentione, perficit Sacramentum.

Quantùm verò ad Circumcisionem pro adultis & alia Sacramenta veteris Legis, res videtur valdè ambigua & obscura. Multi tenent ea non conferre gratiam nisi ex opere operantis, sicut quodvis aliud opus bonum, sic ut ultrà meritum operantis nihil gratiæ conferant, nec accedentem attritum faciant contritum.

E contrà Cabrera, Soto, Estius, post Hugonem & S. Bonaventuram volunt Circumcisionem (idem videtur dicendum de aliis Sacramentis) conferre gratiam adultis, non solùm ratione meriti, sed, ut dicit Soto, ratione fidei instar Sacramenti, quatenùs per Circumcisionem applicatur, quod nos modò dicebamus ex opere operato passivè: ita ut juxtà hunc Theologum accedens attritus fieret contritus, arbitraturque hanc esse opinionem D. Th. infrà q. 70. a. 4. ad 5. ubi S. D. docet per Circumcisionem remitti adultis non solùm peccatum originale, sed etiam actuale, quod falsum esset si supponeretur contritus, & ex attrito non fieret contritus. Item quia S. Th. ibidem non aliam ponit differentiam inter Circumcisionem & Baptismum quàm quòd Baptismus liberat ab omni reatu pœnæ, quia in eo confertur copiosior gratia, non Circumcisio. E in corpore Articuli quòd Baptismus conferat gratiam ex virtute Passionis Christi peractæ, Circumcisio autem in fide Christi venturi; id est Baptismus physicè & ex opere operato activè, & Circumcisio moraliter & ex opere operato passivè, ut explicuimus.

Verùm esto, ut pluribus placet, non esse tribuendam Sacramentis veteris Legis hanc prærogativam quòd, sicut Sacramenta novæ Legis, faciant ex attrito contritum; attamen omnem gratiæ causalitatem sic tribuere merito operantis, ut nihil reservetur Sacramento, videtur repugnare notioni veri Sacramenti, qualia sunt Sacramenta veteris Legis: Nam Sacramentum verum debet differre à non Sacramento, nosque aliter sanctificare quàm non Sacramentum; aliàs ut quid illud diceretur Sacramentum & non istud? Atqui si Sacramenta veteris Legis causent tantùm gratiam ex opere operantis, sic ut tota gratiæ causalitas competat merito operantia, & nulla Sacramento, nullatenùs differunt à non Sacramentis; quodvis enim aliud opus bonum, quod non est Sacramentum, eodem prorsùs modo confert gratiam. Neque dicas quòd sanctificent sanctitate legali; id enim non sufficere ad rationem Sacramenti probavimus Dissert. 1. a. 2.

Respondet Joan. à S. Th. Sacramenta veteris Legis differre ab aliis bonis operibus & cæremoniis Religionis, quòd Sacramenta essent signa practica gratiæ, continentia promissionem & pactum Dei: At verò quodcumque opus bonum, quævis alia cæremonia Religionis ex fide per charitatem operante, peracta, erat pariter signum practicum gratiæ continens promissionem & pactum Dei; promisit enim Deus gratiam cuilibet operi bono procedenti ex fide per dilectionem operante, ut vidimus in Tract. de Grat. & hinc.

Conf. Si Sacramenta veteris Legis causent tantùm gratiam modo dicto, sequitur quòd fuerint instituta in gravamen potiùs quàm in utilitatem populi; siquidem sine illis non minùs quàm cum illis posset obtineri gratia.

Respondet laudatus Joan. à S. Th. ex Apost. Rom. 3. dicente: *Quid ergo ampliùs Judæo est? Aut quæ utilitas Circumcisionis? Multùm quidem per omnem modum. Primum quia credita sunt ei eloquia Dei.*

Sed contrà: Evidens est sensum Apostoli esse quòd credita sint eloquia Dei non Circumcisioni prout est Sacramentum respectivè ad gratiam, sed Religioni Judæorum, cujus Circumcisio erat tessera, sicque remanet quòd ipsa ut Sacramentum sit inutilis, & à fortiori alia Sacramenta. Sed & veriùs arbitratur Estius responsionem quam hîc facit Apostolus non spectare secundum membrum suæ interrogationis, hoc scilicet, *Aut quæ utilitas Circumcisionis;* illi enim respondet Cap. sequenti; sed primum, hoc scilicet: *Quid ergo ampliùs Judæo est?*

Videtur itaque dicendum Sacramenta veteris Legis moraliter aliquid gratiæ ex opere operato conferre passivè, & non totum haberi ex merito operantis; sivè dicas Deum eorum intuitu aliquem gratiæ gradum conferre ultrà illum qui debetur merito, sivè Deum eorum intuitu augere vel devotionem, vel fidem, vel attritionem, vel contritionem, quod est saltem concurrere mediatè ad gratiam; sivè aliquid aliud quod volueris, modò in eis salves rationem Sacramenti prout distinguuntur à non Sacramentis, nec in ratione Sacramenti sint inutilia.

DISSERTATIO IV.

De altero effectu Sacramentorum, qui est character.

D. Th. Q. 63.

Character est vox græca significans notam vel signaculum, quo vel unus ab alio distinguitur, vel ad aliquod officium deputatur: sic pecudes solent charactere distingui; sic qui deputabantur militiæ, solebant antiquitùs insigniri aliquâ notâ corporali, quæ dicebatur character militaris. A Theologis usurpatur pro signaculo quodam spirituali per Sacramentum animæ indebiliter impresso, quo Fideles deputantur ad ea quæ sunt cultûs divini. De illo quærimus 1°. utrùm & per quæ Sacramenta conferatur. 2°. Quid sit seu ad quod Prædicamentum pertineat. Deindè varias circà illum Quæstiunculas resolvemus.

ARTICULUS I.

Utrùm & quæ Sacramenta novæ Legis characterem conferant?

Dico 1°. Quædam Sacramenta novæ Legis conferunt characterem. *Hic q. 63. a. 1. 6.*

Est de fide decisa à Conc. Florent. in Decreto unionis, & à Trid. sess. 7. Can. 9. contrà Wiclefistas, Lutheranos & Calvinistas, qui absolutè negant ullum characterem per Sacramenta imprimi; contenduntque Innoc. III. qui obiit anno 1216. esse primum illius inventorem.

Quidam Conclusionem probant ex illo 2. Cor. 1. *Qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritûs in cordibus nostris.* Et ex quibusdam aliis similibus Scripturæ locis. Alii verò arbitran-

trantur nihil certò evinci posse ex Scripturis, quia rectè intelligi possunt de sola gratia. Ut ut sit

Prob. Conclusio ex Traditione. S. Dyonis. de Eccles. Hierarch. c. 2. dicit Deum accedenti ad Baptismum tradere sui participationem: Et addit: *Perficiens ipsum divinum & communicatorem divinorum per characterem.* Hinc S. Th. in 4. d. 4. q. 1. a. 1. dicit quòd *à Dionysio prima traditio characteris nobis advenit*, scilicet proprio nomine scripto expressa.

S. Cyrillus Jeros. in Præfat. ad Catecheses: *Magnum*, inquit, *sanè est propositum hoc Baptisma, captivitatis liberatio, peccatorum remissio, mors peccati, animæ regeneratio, vestimentum candidum, signaculum sanctum & indelebile.* Et Catechesi 4. *Spiritus sanctus tempore baptisinatis animam obsignat.* Quibus verbis S. D. apertè distinguit characterem sicut & gratiam à ritu externo sicut effectum à causa, & ab ipsa gratia, quòd ille sit indelebilis & non gratia.

S. Basilius Hom. 13. in S. Baptisma: *Quomodò*, inquit, *vindicabit te Angelus? Quomodò eripiet ex hostibus, nisi agnoverit signaculum? Quomodò dicturus es tu, Dei sum, si notas ac insignia non exhibeas?*

S. Chrysost. Orat. 2. in Epist. ad Ephes. dicit nos in anima signari per Baptismum, quomodò Judæi in corpore per Circumcisionem signabantur. Signum autem Circumcisionis erat perpetuum. Idem dicit S. Epiphan. Hæresi 8. S. Ambros. lib. 1. de Spirit. S. c. 6. *Etsi*, inquit, *specie signemur in corpore*, scilicet per Sacramentum seu ritum externum, *Veritate tamen signamur in corde*, scilicet per characterem. Videantur insuper S. Joan. Damasc. Lib. 4. Orthodoxæ fidei c. 9. Greg. Nazianz. Orat. 40.

S. Aug. Epist. 23. *Consecratio*, inquit, *reum facit Hæreticum, extrà Domini gregem habentem dominicum characterem.* Epist. 50. sub finem, malo Christiano interroganti cur non iterùm baptisaretur ad ablutionem peccatorum, respondet: *Quia non facio injuriam characteri Imperatoris, cùm errorem corrigo desertoris.* Tract. 5. in Epist. Joan. de malo Christiano: *Characterem*, inquit, *impositum habet, sed desertor vagatur.* Lib. 6. contrà Donatistas cap. 1. *Satis eluxit Pastoribus Ecclesiæ Catholicæ toto orbe diffusæ, per quos posteà plenarii Concilii auctoritate originalis consuetudo firmata est, etiam ovem quæ foris errabat & Dominicum characterem à fallacibus deprædatoribus suis foris acceperat venientem ad Christianæ unitatis salutem, ab errore corrigi, à captivitate liberari, à vulnere sanari, characterem tamen Dominicum in ea agnosci, potiùs quàm improbari.* Tandem Aug. contrà Donatistas passim probat malos non secùs ac probos recipere verum Baptisma, illudque nec iterari nec amitti posse: Cùm ergo fictè accedens non recipiat gratiam, & actus ipse transeat, apertum est esse aliquid aliud quod recipiunt mali, quodque manet in illis indelebiliter: Hoc autem quid est aliud quàm character?

Huic ergo traditioni innixus Innoc. III. Cap. *Majores* Tit. 42. de Bapt. loquitur de charactere impresso per Baptismum tamquàm de re nota & communiter recepta in Ecclesia; sicque nonnisi per evidentem falsitatem potest traduci tamquàm primus Auctor illius.

Ex eadem Traditione Conc. Florent. in Decreto unionis, & Trid. Sess. 7. Can. 9. hoc dogma definierunt: Verba sunt Tridentini: *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale & indelebile, undè ea iterari non possunt, anathema sit.*

Ratio Conclusionis à priori nulla est præter institutionem Christi, quæ nobis innotescit per Traditionem & definitiones Ecclesiæ.

Ibid. Ratio congrua Auctoris est hæc. Quicumque deputatur ad aliquid certum, consuevit ad illud consignari, sicut milites qui adscribebantur ad militiam, antiquitùs solebant quibusdam characteribus insigniri: Atqui fideles per quædam Sacramenta deputantur ad aliquid spirituale agendum vel recipiendum pertinens ad cultum Dei: Ergo congruum est ut ad hoc aliquo charactere spirituali consignentur.

Dico 2°. Tria tantùm Sacramenta, scilicet Baptismus, Confirmatio & Ordo conferunt characterem, non alia quatuor. ib. a. 6. c.

Per tria assignata conferri characterem jam vidimus definitum à Trid. Per hæc autem sola conferri, & non per alia quatuor pariter definivit Conc. Florent. in Decreto unionis his verbis: *Inter hæc Sacramenta tria sunt, Baptismus, Confirmatio & Ordo, quæ characterem, id est spirituale quoddam signum imprimunt indelebile in anima; undè in eadem persona non reiterantur. Reliqua verò characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.*

Suadetur 1°. ratione, quam insinuant Concilia. Sacramenta in quibus imprimitur character, non reiterantur, eò quòd character est indelebilis: Atqui tria tantùm Sacramenta assignata non reiterantur; alia autem quatuor admittunt reiterationem: Ergo. Ib. in a. f. c.

2°. Character, ut dicemus Art. seq. est potentia per quam homo ordinatur ad ea quæ sunt divini cultûs, sicque ad agendum vel recipiendum quæ spectant divinum cultum; omnis enim potentia est activa vel passiva: Atqui solùm per tria Sacramenta assignata confertur potentia ad agendum vel recipiendum ea quæ pertinent ad cultum divinum, & non per alia quatuor: Ergo. Ibid. in

Prob. prima pars Minoris, Ad agentes pertinet Sacramentum Ordinis, quia per illud confertur homini potentia ad alia Sacramenta conficienda & ministranda. Baptismus pertinet ad recipientes, quia per illum confertur potentia validè recipiendi alia Sacramenta: Undè dicitur janua aliorum Sacramentorum. Confirmatio pertinet ad agentes & recipientes, quia per illam confertur potentia ad congruenter recipienda alia Sacramenta & ad profitendam ex officio fidem Christi tamquàm ejus miles. Sicque per Baptismum homo adscribitur familiæ Christi, per Confirmationem adscribitur ejus militiæ, & per Ordinem deputatur ad sacra ministeria obeunda.

Prob. secunda pars Minoris. Quamvis cætera Sacramenta ordinentur ad cultum divinum per modum actionis; omnium enim susceptio seu administratio est exercitium cultûs divini: non tamen conferunt potentiam ad aliquid ulteriùs agendum vel recipiendum, pertinens ad cultum divinum. Sic per Pœnitentiam, per quam homo liberatur à peccato, non confertur ipsi de novo aliqua potentia ad aliquid agendum vel recipiendum in ordine ad cultum divinum, saltem sacramentaliter, etsi moraliter, sed dumtaxat restituitur in pristinum statum. Similiter Eucharistia non ordinatur ad aliquid agendum vel recipiendum sacramentaliter, cùm sit potiùs finis & consummatio omnium Sacramentorum. De duobus aliis Sacramentis, scilicet Matrimonio & Extrema-Unctione, mentionem non facit Auctor, quia res est evidens: Matrimonium enim non dat potestatem ad aliquid spirituale sacramentaliter, sed tantùm ad corpus conjugis. Pariter per Extremam-Unctionem non confertur homini potentia ad aliquid ulteriùs agendum vel recipiendum sacramentaliter in Ecclesia militante, cùm sit potiùs janua ad egrediendum ex illa: Ergo.

Solvuntur Objectiones Hæreticorum.

Obj. 1°. De charactere altum est silentium in Scripturis: Ergo non debet admitti.

R. Dato Ant. N. Conseq. Tacente enim Scriptura sufficit nobis Traditio, & ex Traditione definitio Ecclesiæ.

Inst. 1°. Plures veteres Theologi negant cha-

 ra-

racterem, aut ipsum ut rem dubiam proponunt: Ergo.

R. 1°. Iterùm ut ante: Dato Ant. N. Conseq. Fides enim non ex privatorum opinationibus, sed ex Ecclesiæ definitionibus pendet. 2°. N. Ant. Quidam enim veteres Scholastici disputant tantùm vel de natura characteris, an sit quid relativum vel absolutum, & in quo Prædicamento sit reponendum; vel de vi probationum, an admittendus sit ut dogma Fidei aut ut opinio probabilior tantùm; quia tunc Ecclesia nihil adhuc definierat.

Inst. 2°. S. Aug. qui apertiùs videtur indicasse characterem, intelligit per characterem ipsum Sacramentum, vel fidem Trinitatis, ut in Sermone ad Plebem Cæsariensem de Emerito Donatista: Ergo.

R. Aug. loqui in sensu causali, quatenus per Sacramentum seu invocationem Trinitatis in ritu exteriori Baptismi imprimitur character in anima.

Inst. 3°. Aug. dicit ibid. quòd *character exterius agnoscatur;* & reverà character secundùm nos est signum distinctivum; signum autem est quid sensibile & exterius: Ergo.

R. characterem agnosci exterius ex causa: Hoc ipso enim quo cognoscimus aliquem esse baptisatum, scimus ipsum esse charactere insignitum.

Inst. 4°. Aug. ibid. dicit quòd si Donatus quando schisma fecit, *baptisaret in nomine Donati, desertoris characterem infigeret:* Atqui nullus fuisset character Donati: Ergo.

R. Aug. argumentari ex hypothesi. Volebat probare vim baptismi non pendere à fide & probitate Ministri; quod ut probaret, sic arguebat. Si Donatus instituisset Baptismum, à quovis conferretur in nomine Donati, imprimeret characterem Donati: Ergo Baptismus à Christo institutus à quocumque in ejus nomine collatus, imprimit characterem Christi. Quæ argumentatio benè concludit ex hypothesi. At verò sicut Aug. non credebat quòd Baptisma institutum à Donato, fuisset verum Baptisma; ità nec credebat characterem ab eo Baptismate impressum esse verum characterem: Et ideò subjungit immediatè: *Ego quando vocarem ad unitatem, si invenirem desertoris characterem, exterminarem...... anathematisarem. Nunc verò ipse desertor characterem fixit Imperatoris sui.* Quia nempè Donatus conferebat Baptismum in nomine Christi.

Obj. 2°. Probamus quædam Sacramenta iterari non posse, quia imprimunt characterem: Ergo non possumus probare ea imprimere characterem, quia iterari non possunt; alioquin committeremus circulum vitiosum.

R. 1°. Conclusionem nostram non in hac sola ratione fundari. 2°. Non est circulus vitiosus, cùm probationes procedunt in diverso genere causæ; sic enim probamus causam per effectum, & effectum per causam, & ità hìc contingit: Probamus Sacramenta non posse iterari ex charactere tamquàm ex effectu, & probamus characterem imprimi ex illis Sacramentis tamquàm ex causa.

Inst. 1°. Tonsura non iteratur, neque Matrimonium cum eadem persona, & tamen neutrum imprimit characterem: Ergo malè infertur quædam Sacramenta imprimere characterem ex eo quòd non iterantur.

R. ad 1. Nihil repugnare Tonsuram iterari, & de facto olim iteratam fuisse in cujuslibet ordinationis susceptione refert Morinus p. 3. Sacr. Ordinat. Exerc. 15. Undè quòd nunc non iteretur, facit sola Ecclesiæ consuetudo. Ad 2. Matrimonium iteratur cùm diversis personis, & hoc sufficit ut non imprimat characterem. Quod autem non iteretur cum eadem persona, provenit ex vinculo quod non nisi morte alterutrius conjugis dissolvitur.

Inst. 2°. Ideo Baptismus iterari non potest, non quia imprimit characterem, sed quia 1°. Est institutus in remedium peccati Originalis, quod est unicum. 2°. Quia est janua ad Ecclesiam & ad alia Sacramenta, quæ semel aperta iterum aperiri non debet. 3°. Quia ei promittitur vita æterna, promissio autem Dei est certa.

R. has rationes esse insufficientes. Prima, quia qui fictè recipit Baptismum, non consequitur remissionem peccati Originalis, & tamen non iterùm baptisatur. Secunda, quia Hæreticus Ecclesiâ exiit; ergo redeunti iterùm aperienda est janua, non per Baptismum, sed per Pœnitentiam. Tertia, Eucharistiæ annexa est promissio vitæ æternæ, & tamen Eucharistia sæpe iteratur.

Obj. 3°. Sacramenta veteris Legis non imprimebant characterem: Ergo nec Sacramenta novæ Legis.

R. N. Conseq. Quia major est excellentia & virtus Sacramentorum novæ Legis quàm veteris: *Ib. ad. 3.* Hæc enim non habebant in se spiritualem virtutem ad aliquem spiritualem effectum, ut habent Sacramenta novæ Legis. Adde per circumcisionem, cujus nota erat perpetua, populum Judaïcum ab aliis sufficienter distingui.

Obj. 4°. Qui nunc deputantur militiæ corporali, non notantur charactere: Ergo ut servetur proportio, nec qui deputantur militiæ spirituali.

R. 1°. N. Ant. Nam etiam hodie milites notantur charactere distinctivo, si non in corpore, saltem in vestibus. 2°. N. Conseq. Quamvis enim hæc proportio inter utramque militiam sit congrua non tamen est necessaria; sed in his tota ratio facti est voluntas facientis. 3°. Per characterem spiritualem magis relucet excellentia Sacerdotii Christi & Sacramentorum, eorumque vis & efficacia, & res suaviori modo disponuntur: Undè congruum est illum constituere in his qui Sacramentis initiantur, etiamsi non ponatur in adscriptis militiæ sæculari.

Ex dictis colliges juxtà Ecclesiæ definitiones tria de charactere esse fide tenenda. Primum, per tria tantùm Sacramenta, Baptismum scilicet, Confirmationem & Ordinem imprimi. Secundum, quòd sit signum indelebile animæ impressum, de quo redibit sermo infrà. Tertium, quòd Sacramenta quæ illum imprimunt, non debeant iterari. Cætera quæ characterem spectant, permittuntur disputationibus Scholæ.

ARTICULUS II.

Quid sit Character?

Variæ sunt circà hanc difficultatem Auctorum sententiæ. Durandus vult characterem esse tantùm denominationem extrinsecam seu relationem rationis, sicut cùm quis deputatur à Rege ad aliquod ministerium. Alii volunt esse quidem quid reale, non tamen absolutum, sed relativum, sive relationem realem ab extrinseco advenientem: Tribuitur communiter Scoto, reclamante tamen Patre Henno. Cæteri Theologi communiter docent characterem esse quid reale absolutum de Prædicamento qualitatis: Sed cùm sint quatuor paria seu species in hoc Prædicamento, scilicet habitus & dispositio, potentia & impotentia, passio & patibilis qualitas, forma & figura, disputatur ad quam speciem pertineat. Bellarm. Suares, Vasques & quidam alii volunt pertinere ad primam speciem & esse habitum: S. Thomas cum suis vult pertinere ad secundam speciem & esse potentiam: Alii ad tertiam, alii ad quartam revocant.

Dico 1°. Character non est mera denominatio extrinseca seu relatio rationis.

Prob. 1°. Juxtà Conc. Florent. & Trid. Character est signum spirituale indelebiliter animæ impressum & inhærens: Atqui id non nisi abusivè dici potest de denominatione extrinseca seu ente rationis: Ergo. 2°. Character est principium agendi vel recipiendi: Atqui id dici non potest de denominatione extrinseca seu ente rationis: Ergo. 3°. Ex quolibet Sacramento tàm novæ quàm veteris Legis resultat denominatio extrinseca, & tamen

men nec Sacramenta veteris Legis nec omnia novæ imprimunt characterem: Ergo. 4°. Hæretici negantes characterem sunt damnati: Atqui non est verisimile eos negasse denominationem extrinsecam in suscipiente Sacramentum: Ergo. Propter has rationes hæc sententia multis videtur erronea, aliis tamen reclamantibus.

Dices: Cùm Rex deputat aliquem ad aliquod ministerium, nihil reale illi imprimit, sed exurgit tantùm denominatio extrinseca: Ergo similiter in Sacramentis. Et hic est facilior modus explicandi quæ spectant characterem, quàm eum reponere in qualitate intrinseca, quæ vix intelligi potest.

R. N. Consеq. Disparitas est quòd Rex in ministro quem deputat, supponat capacitatem ad ministerium, non conferat. Deus autem in iis quos eligit, non supponit capacitatem & idoneitatem, sed eligendo eos capaces & idoneos efficit; sicut diligendo, non supponit bonitatem quam diligat, sed eam infundit; quia amor ejus est effectivus. Ad id quod additur de majori facilitate explicandi characterem: R. Theologum non debere attendere ad id quod facilius est, & ad id quod conformius est sensui & modo loquendi Ecclesiæ.

Ib. a. 2. ad 3. Dico 2°. Character non est relatio realis.

Ibid. Prob. 1°. Non potest assignari fundamentum hujus relationis: Non enim est ipsa essentia animæ aut aliqua ejus facultas; alioquin omnes animæ haberent characterem: Non gratia, dona aut virtutes; malis enim & peccatoribus imprimitur character: Non ipsa actio sacramentalis, hæc enim transit remanente charactere: non potest autem remanere relatio realis sine suo fundamento proximo. Si dicas actionem sacramentalem remanere virtute, assignandum est quid sit ista virtus remanens; nihil autem aliud esse potest quàm ipse character.

2°. Character est ad agendum vel recipiendum quæ sunt cultûs divini: Atqui relatio non est ad agendum vel recipiendum, sed totum ejus esse est ad aliud se habere: Ergo.

3°. Relatio non terminat immediatè actionem realem, sed resultat ex posito fundamento & termino: Atqui character immediatè efficitur & imprimitur per actionem sacramentalem: Ergo.

Dico 3°. Character est qualitas secundæ speciei, nimirùm potentia.

Prob. prima pars, scilicet quòd sit qualitas. Character non est substantia, sed accidens inhærens animæ: non est quantitas, est enim quid spirituale: Non est relatio, ut dictum est; neque actio aut passio, quæ citò transeunt, character enim est permanens & indelebilis: Neque ubi, situs, quando aut habitus; hæc enim sunt modificationes entis corporei, seu denominationes ab extrinseco: Ergo restat quòd sit qualitas. Patet Consеq. à sufficienti enumeratione omnium Prædicamentorum.

ib. in a. s. c. ad 1. & 2. Prob. secunda pars, scilicet quòd sit potentia. 1°. Character non est forma aut figura; hæc enim sunt determinationes quantitatis materialis, character autem est quid spirituale: Non est passio aut patibilis qualitas, quæ sunt qualitates sensibiles & citò transeunt; character autem est spiritualis & indelebilis: Non est habitus aut dispositio; de dispositione patet, quia est facile mobilis; probatur de habitu, de quo est difficultas: Nullus est habitus qui se possit habere ad bene & male; nam habitu virtutis nemo malè utitur, & habitu malitiæ nemo benè; atqui character ad utrumque se habet; quidam enim eo utuntur bene, quidam male: Ergo.

Dices cum Suare: Dum D. Th. dicit quòd nullus habitus possit se habere ad benè vel malè, & quòd nemo bono habitu malè utitur, nec malo benè: Vel intelligit de bonitate aut malitia simpliciter in genere moris, vel de bonitate aut malitia in materia propria cujuscumque habitûs: Si primum, falsum est D. Thomæ principium, si quidem habitibus intellectualibus, v. g. scientiâ & arte quis potest benè vel malè uti in genere morali. Si secundum, falsum est D. Thomæ assumptum, scilicet quod character sit ad utrumque in propria materia; si quidem, quovis modo quis utatur charactere, conficiat semper Sacramentum: Ergo non concludit arg. D. Th.

Sed contrà: Quovis sensu intelligatur S. Th. concludit ejus argumentum. Et 1°. si intelligatur de bonitate aut malitia in propria materia: Quia propria characteris materia seu objectum non est sola physica Sacramenti confectio, sed ut pertinet ad cultum divinum & ad perfectionem vitæ Christianæ; adeoque in hac propria materia se habet ad benè & ad malè; qui enim sacrilegè utitur illo, malè utitur ad cultum Dei & perfectionem vitæ Christianæ. Et sic jam isto sensu concludit arg.

Si vero secundo sensu intelligatur, scilicet de bonitate vel malitia simpliciter in genere moris, etiam concludit: Quia licèt verum sit de habitibus intellectualibus merè speculativis, aut physicè tantùm practicis, ut est scientia & ars, quod possumus illis uti ad benè vel malè moraliter; falsum est tamen de habitibus intellectualibus practicis moraliter. Porro character cùm non sit qualitas intellectualis merè speculativa, sed in ordine ad opus seu practica, nec tantùm physicè practica, sed etiam moraliter, quia, ut jam dictum est, est in materia morali scilicet cultus divini & perfectionis vitæ Christianæ, si ad bene vel malè in tali genere morali se habeat, ut de facto se habet, non erit habitus, sed potentia: adeoque etiam hoc sensu concludit argumentum.

Prob. 2°. Character est id per quod homines per se primo ordinantur ad ea quæ sunt divini cultûs secundùm ritum Christianæ Religionis: Cultus autem divinus secundùm ritum Christianæ Religionis, consistit, vel in recipiendo aliqua divina, vel in tradendo aliis: sic per Baptismum & Confirmationem disponimur ad recipienda alia Sacramenta, per Ordinem ad ea aliis tradenda: Atqui ad utrumque requiritur per se primò potentia; nam ad tradendum requiritur potentia activa, ad recipiendum potentia passiva: Ergo. *Ibid. o.*

Intellige potentiam physicam & physicè operantem, & non tantùm moraliter, ut quidam volunt. 1°. Quia potentia moralis, qualis est v. g. in Judice vel prætore, est relatio rationis seu denominatio extrinseca tantùm; character autem non est relatio rationis aut denominatio extrinseca, ut probavimus. 2°. Sacerdos consecrans aut absolvens concurrit instrumentaliter physicè ad transubstantiationem & absolutionem, ut etiam superiùs diximus. 3°. Quia de potentia morali, qualis est in judice seu Prætore, non potest dici quòd sit impressa animæ & quòd sit indelebilis, sicut Concilia dicunt de charactere.

Si dicas cum Henno quòd operatio physica sit superflua, quia ad confitendum v. g. fidem coram Tyranno sufficiunt habitus fidei & fortitudinis. R. hàc ratione probari pariter esse superfluum Sacramentum Confirmationis, sine illo enim cum solis habitibus fidei & fortitudinis posset quis absolutè confiteri fidem coràm Tyranno. Dicendum itaque quòd quamvis Christus sine Sacramentis & charactere potuisset absolutè nos salvare, voluit tamen per institutionem Sacramentorum & impressionem characteris nos aptiores reddere non solùm moraliter, sed etiam physicè ad ea quæ sunt divini cultûs. Ecquis enim dicat Sacerdotem non aliam habere potestatem suprà corpus Christi verum & mysticum quàm Prætor habeat suprà cives?

Dico 4°. Character non est per se directè in secunda specie qualitatis, sed reductivè tantùm. *Ibid.*

Prob. Hæc spiritualis potentia est instrumentalis, sicut suprà dictum est de virtute quæ est in Sacramentis: Atqui virtus quæ est in Sacramentis, non est in genere seu specie per se & directè, sed re- *Ibid.*

reductivè tantùm, eò quòd sit quoddam incompletum: Ergo similiter character non est per se directè in specie qualitatis, sed reductivè tantùm. Major. patet, quia habere characterem Sacramenti competit Ministris Dei, Minister autem se habet per modum instrumenti, ut dicit Philosophus 1. Polit.

Dices. Ideò virtus Sacramentorum, cui S. Th. comparat characterem, non ponitur directè per se in genere vel specie, quia habet esse fluens & transiens: Atqui character habet esse permanens: Ergo non concludit ratio D. Thomæ.

R. Virtutem Sacramentorum non ideò præcisè poni indirectè & reductivè in genere vel specie, quia habet esse fluens & transiens, sed, cùm sit hujusmodi, habet esse incompletum & imperfectum in suo genere seu in ratione virtutis: Imperfectum autem reducitur ad perfectum sui generis. Ex hoc autem quòd character sit potentia instrumentalis & ministerialis, est quid imperfectum in suo genere, hoc est in ratione principii & potentiæ; & in hoc facit vim S. Th. ideòque subsistit ejus paritas cum virtute Sacramentorum.

Contrà tertiam Conclusionem plurima proponuntur argumenta: sed quia, ut ait Soto, hæc Quæstio est in visceribus metaphysicis abstrusa, & ideò cunctis molestior, quàm Theologis necessaria, ideò ab his abstinemus. Videri possunt apud Gonet, fusissimè apud Joan. à S. Th.

Hic tamen notare juvat cum eodem Soto, quo sensu intelligenda sint varia quæ dicuntur de charactere: Dicitur enim quòd sit potentia, relatio, figura, lumen, signum, res & Sacramentum. Itaque secundùm quidditatem & essentialem definitionem est qualitas, quæ est potentia supernaturalis: hæc potentia est fundamentum relationum, quibus efficimur Christo similes, Infidelibus dissimiles: Dicitur signum ratione Sacramenti sensibilis: Dicitur lumen & figura metaphoricè: Dicitur tandem res & Sacramentum; res, quia causatur à Sacramento; Sacramentum, quia ratione Sacramenti sensibilis, ut dictum est, est signum ulterius gratiæ.

ARTICULUS III.

Variæ Quæstiunculæ circà characterem breviter resolvuntur.

Petes 1°. Utrùm character sit participatio Sacerdotii Christi?

Ib. a. 3. c. R. affirmativè: Quia character, ut diximus, est id per quod Fideles deputantur ad recipiendum vel tradendum ea quæ sunt cultûs divini secundùm ritum Christianæ Religionis: Atqui omnis ritus Christianæ Religionis derivatur à Sacerdotio Christi: Ergo.

Si quæras utrùm in Christo sit character? R. negativè: Quia character dicit potestatem diminutam, ministerialem & participatam; in Christo autem est tota potestatis plenitudo & Sacerdotium supremum. Adde quòd notari charactere sit proprium servorum, militum, membrorum & possessionum: Christus autem est caput, Rex & Dominus omnium.

Petes 2°. Quodnam sit subjectum immediatum characteris?

Ib. a. 4. c. R. 1°. Character non subjectatur immediatè in essentia animæ, sed in ejus potentia. Quia character, ut diximus, est quoddam signaculum quo homo insignitur ad suscipiendum vel tradendum aliis, quæ sunt divini cultûs: Atqui divinus cultus in quibusdam actibus consistit, & ad actus ordinantur potentiæ animæ, sicut essentia ordinatur ad esse: Ergo character non subjectatur immediatè in essentia animæ, sed in ejus potentia.

Si dicas juxtà definitiones Conciliorum Florent. & Trid. characterem imprimi in anima. R. imprimi in anima mediatè, quia imprimitur in ejus potentia.

R. 2°. Character immediatè subjectatur in intellectu practico, non in voluntate. *Ib. ad 3.*

Prob. prima pars. Character ordinatur ad ea quæ sunt divini cultûs: Atqui cultus divinus consistit in quadam protestatione fidei per exteriora signa: Ergo convenienter ponitur character in ea potentia in qua est fides. Subsumo: Atqui fides est in intellectu, & quidem practico: Ergo. *ibid.*

Prob. secunda pars: Voluntas est principium bonæ aut malæ operationis: Ergo & qualitates ipsi inhærentes respiciunt bonum aut malum. Subsumo: Atqui character, ut dictum est abstrahit à bono & malo: Ergo.

Dices: Exhibere cultum Deo est actus Religionis, quæ est in voluntate: Atqui character ordinatur ad cultum Dei: Ergo.

R. D. Maj. Exhibere cultum Deo, si consideretur cultus Dei ex parte nostra seu subjecti, est actus Religionis, C. Si consideretur ex parte objecti seu rerum quibus exercetur hujusmodi cultus, N. Explicatur: Cultus Dei potest considerari dupliciter: 1°. Ex parte nostra seu subjecti, & tunc est reverentia quam Deo exhibemus, religiosè nos subjiciendo illi, estque sic actus Religionis. Secundo modo potest considerari ex parte objecti seu rerum quibus exercetur hujusmodi cultus: Res autem illæ sunt quidam ritus aut cæremoniæ, quibus ut validè factis protestando excellentiam Dei secundùm fidem quam de illo habemus, colitur. Et tales ritus, tales cæremoniæ ut validè sacramentaliter fiant, non sunt actus Religionis, sed respiciuntur à charactere: Undè non dixit S. Doct. quòd character ordinetur ad cultum divinum, sed ad ea quæ sunt cultûs divini.

Petes 3°. Utrùm character sit indelebilis?

Quamvis hanc Quæstionem à Conciliis Flor. & Trid. definitam jam ostenderimus: Attamen ad majorem elucidationem iterùm examini subjicimus. Pro quo observandum est Tò *indelebilis* posse duplici sensu intelligi. 1°. Respectivè ad omnipotentiam Dei & hoc sensu certum est characterem posse deleri, sicut ipsa anima & ejus potentiæ in quibus subjectatur, possunt destrui à Deo. 2°. Secundùm Legem communem & attentâ characteris naturâ. Et hoc sensu procedit Quæstio. Undè

R. Character est indelebilis. *Ib. a. 5. c.*

Prob. 1°. Character sacramentalis, ut diximus, est participatio Sacerdotii Christi: Atqui Sacerdotium Christi est æternum, juxtà illud Ps. 109. *Tu es Sacerdos in æternum:* Ergo. *Ibid.*

Prob. 2°. Character non potest destrui physicè à suo contrario, quia cùm sit potentia, non habet contrarium, neque moraliter in pœnam peccati, quia etiam peccatoribus imprimitur; neque per accidens ad destructionem sui subjecti, quia ejus subjectum scilicet anima secundùm partem intellectivam est secundùm se incorruptibilis: Ergo. *Ibid.*

Dices: Gratia est participatio divinæ naturæ, quæ est æterna & immutabilis: Atqui hoc non obstante gratia non est indelebilis: Ergo nec character, quamvis sit participatio æterni Sacerdotii Christi.

R. D. Maj. Gratia est participatio divinæ naturæ per modum formæ completæ, C. Per modum formæ instrumentalis ut character, N. Gratia igitur est forma completa & datur animæ ut eâ mediante operetur tamquàm causa principalis juxtà suum liberum arbitrium, & ideò datur juxtà conditionem animæ liberè & mutabiliter operantis: At verò character est virtus instrumentalis, & ideò sequitur conditiones agentis principalis, à quo natus est moveri; agens autem principale, scilicet Deus, est immutabile. *Ib. ad 1. & 2.*

Replicabis: Sicut gratiâ, sic charactere utimur, quando volumus: Ergo nulla disparitas.

R. D. Ant. Sicut gratiâ, sic charactere utimur, quando volumus, sed diverso modo, C. & eodem modo, N. Etenim 1°. homo gratiâ utitur ut causa principalis, charactere verò ut causa instrumentalis; & ideò gratia dependet à mobilitate volen-

volentis, non verò character. 2°. Homo gratiâ utitur quando vult benè tantùm, non verò quando vult malè, tunc enim destruitur gratia; charactere verò utitur quando vult benè & malè: Undè gratia habet contrarium scilicet peccatum per quod destruatur, non verò character.

Ib. ad 3. Hinc colliges characterem manere post mortem in Cœlo & in Inferno: Quia quamvis post hanc vitam non maneat exterior cultus, remanet tamen finis hujus cultûs; & ideò post hanc vitam remanet character, in bonis ad eorum gloriam, in malis ad eorum ignominiam: sicut etiam character militaris remanet in militibus post adeptam victoriam, in his qui vicerunt ad gloriam, in his qui sunt victi ad pœnam.

Ex quo ulteriùs colliges quòd si Sacerdos resuscitaretur, non esset iterùm baptisandus, neque confirmandus, neque ordinandus: secùs de conjugibus resuscitatis, qui iterùm forent copulandi, quia vinculum conjugale morte dissolvitur secundùm Apost. 1. Cor. 7.

* *

DISSERTATIO V.

De causa Sacramentorum.

D. Th. Q. 64.

Duplex est Sacramentorum causa, instituens & exequens seu ministrans: de utraque in hac Dissert. agemus. 1°. Et breviter de institutore Sacramentorum. 2°. Et fusiùs de eorum Ministro.

ARTICULUS I.

Utrùm omnia novæ Legis Sacramenta sint immediatè instituta à Christo?

Ib. q. 64. a. 1. 0. Suppono 1°. Solum Deum per auctoritatem propriam esse Auctorem principalem omnium Sacramentorum; quia ille solus potest auctoritate propriâ conferre rebus sensibilibus virtutem causandi gratiam, quæ est suæ naturæ participatio.

Suppono 2°. Ex communi sententia Theologorum Sacramenta tàm legis naturæ quàm legis scriptæ fuisse immediatè à Deo instituta: Moysen autem & Angelos fuisse tantùm illorum sicut & ipsius legis promulgatores. In lege scripta patet de Circumcisione Genes. 17. de aliis in Exodo & Levitico. Idem dicendum est de Sacramentis legis naturæ; cùm nullum sit fundamentum dicendi quòd Deus alicui fecerit potestatem illa instituendi. Neque refert quòd tunc homines determinarent signa sensibilia in quibus consistebant Sacramenta; quia qui hæc signa determinabant, non eis conferebant vim significandi aut causandi gratiam, quòd requiritur ad institutionem Sacramenti, sed solus Deus qui statuerat sanctificare homines per signa sensibilia ab ipsius determinanda. Determinabant igitur tunc homines materiam Sacramenti, sed Sacramentum non instituebant.

Quæstio est itaque de Sacramentis novæ Legis. Non omnia esse à Christo immediatè instituta contenderunt quidam antiqui Theologi. Hugo Vict. & Magister sent. censuerunt Extremam Unctionem post Ascensionem Christi ab Apostolis fuisse institutam. Alexander Alensis & S. Bonavent. docuerunt Confirmationem institutam fuisse ab Ecclesia in Concilio Meldensi an. 845. cùm tamen in ejus Canonibus nihil de institutione Confirmationis legatur: sed dumtaxat Can. 44. prohibeatur Chorepiscopis Confirmationem conferre. Can. 45. vetatur Episcopis propter sacrum Chrisma aliquid muneris accipere. Can. 46. præcipitur ut nemo sacrum Chrisma nisi in feria quinta majoris hebdomadæ conficere præsumat. Contrà hos itaque juxtà sententiam nunc communiter receptam.

Dico: Omnia novæ Legis Sacramenta fuerunt immediatè à Christo instituta. Ib. a. 4. ad 1. & 2.

Prob. 1°. Argumento in Scripturis fundato. Si cui mortalium Christus contulisset potestatem instituendi Sacramenta, maximè Apostolis, qui post Christum lapidem angularem sunt Ecclesiæ Fundatores: Atqui non contulit Apostolis: Ergo nemini. Prob. Min. Apostoli in Scripturis pluries se dicunt Ministros & Dispensatores Sacramentorum, nusquàm Institutores. Sic 1. Cor. 3. dicit Apost. *Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus? Ministri ejus cui credidistis.* Et cap. 4. *Sic nos existimet homo ut Ministros Christi, & Dispensatores mysteriorum Dei.* 1. Petri 4. Omnes Ecclesiæ Rectores vocantur *Dispensatores multiformis gratiæ Dei*: Ergo.

Conf. 1°. S. Lucas Act. 1. narrat Christum post Resurrectionem per 40. dies conversatum fuisse cum Apostolis, loquentem de regno Dei, id est de Ecclesia Dei ædificanda & administranda; ædificatur autem & administratur Ecclesia per Fidem & Sacramenta. Undè S. Leo serm. 1. de Ascens. c. 2. dicit: *Non ergo ii dies, dilectissimi, qui inter Resurrectionem Domini, Ascensionemque fluxerunt, otioso transiêre decursu; sed magna in eis confirmata Sacramenta, magna sunt revelata Mysteria.*

Conf. 2°. Nullum est Sacramentum cujus mentio non habeatur in Scripturis, ut jam alibi vidimus, & infrà probabimus, dùm de singulis agemus: Ergo par est eorum institutionem immediatè ad Christum referre. Item Sacramenta veteris Legis infirma & egena elementa, fuerunt immediatè à Deo instituta, quidni Sacramenta novæ Legis longè præstantiora & efficaciora.

Prob. 2°. Ex Patribus. S. Ambros. l. 4. de Sacram. c. 4. *Auctor Sacramentorum*, inquit, *quis est, nisi Dominus Jesus? de Cœlo ista Sacramenta venerunt.* Aug. l. de vera Relig. c. 17. *Ab ipsa Dei sapientia homine assumpto, à quo in libertatem vocati sumus, pauca Sacramenta saluberrima constituta sunt, quæ societatem Christiani populi, hoc est sub uno Deo liberæ multitudinis continerent.* Idem Ep. 118. ad Januarium. Hæc autem intelligi debere de institutione immediata patebit ex modò dicendis.

Prob. 3°. Auctoritate Concilii Trid. sess. 7. Can. 1. qui sic legitur: *Si quis dixerit Sacramenta novæ Legis non fuisse omnia à Jesu Christo instituta..... Anathema sit.* Ubi quamvis particula *immediatè* sit omissa, eam tamen esse de mente Concilii sequentibus momentis evincitur.

1°. Ex communi sensu & modo loquendi, ille dicitur instituere qui per se immediatè inchoat, statuit, determinat, instituit: sicut ille dicitur præcipere, qui per se immediatè præcipit: Undè sicut quæ præcipit Ecclesia, non dicuntur præcepta à Christo, licèt Ecclesia præcipiat auctoritate à Christo delegatâ; ità nec Sacramenta dicerentur instituta à Christo, si essent instituta ab Ecclesia, quamvis auctoritate à Christo delegatâ.

Si dicas: Christus dicebatur operari miracula, quæ Apostoli ejus virtute operabantur: Deus dicitur efficere quæ per causas secundas efficit: Ergo similiter potest dici instituisse Sacramenta quæ Apostoli vel Ecclesia ejus auctoritate instituerunt.

R. N. Conseq. Quia ex usu loquendi, dùm nomino causam efficientem, abstraho à causa immediata vel mediata, dùm autem nomino institutorem, intelligitur is qui statuit, determinat & est Auctor immediatus, sicut dictum est de eo qui præcipit: Non enim, v. g. de ritibus & cæremoniis Sacramentorum ab Ecclesia institutis dicimus quòd Christus illos instituerit, quamvis Ecclesia statuerit potestate sibi à Christo commissâ, &

& hoc maximè verum est juxtà modum loquendi Concilii. Nam

2°. Concilium sess. 14. Can. 1. definit Extremam Unctionem, de qua est præcipuè difficultas, fuisse institutam à Christo & à Jacobo promulgatam: non dicit explicitè à Christo immediatè institutam, & nullus dubitat sic intellexisse: nam si esset instituta immediatè à S. Jacobo & eo mediante à Christo, non esset ratio cur sola promulgatio tribueretur Jacobo, & institutio soli Christo: Ergo pariter cùm superiùs dixit omnia Sacramenta esse instituta à Christo, intelligit *immediatè*.

3°. Si Ecclesia aliqua Sacramenta instituisset, posset eorum substantialia mutare, sicut potest mutare eorum ritus quos instituit: Atqui id disertè negat Trid. sess. 21. cap. 2. declarans esse in Ecclesia potestatem mutandi ritus Sacramentorum *salvâ eorum substantiâ*. Ergo.

Ibid. Suadetur Conclusio congruentiis; ratio enim à priori est voluntas Christi. 1°. Non erat congruum Sacramenta institui ab hominibus propter utilitatem Fidelium, ne spem ponerent in homine à quo haberent Sacramenta. 2°. Ne propter diversitatem Sacramentorum Schisma in Ecclesia oriretur, sicut contigit illis, qui 1. Cor. 1. dicebant: *Ego sum Pauli: Ego autem Apollo: Ego verò Cephæ*. 3°. Ne in Ecclesia essent multa capita. 4°. Christus est fundator Ecclesiæ; Ecclesia autem fundatur per Fidem & Sacramenta, priùsque debet esse fundata quam instituantur Ministri in ea operaturi.

Obj. 1°. Aug. l. 3. de Doct. Christiana c. 9. dicit de Sacramentis: *Ipse Deus & Apostolica tradidit Disciplina*. 2°. Idem Epist. 118. ad Januarium recensens Baptismum & Eucharistiam ut instituta à Christo addit: *Et si quid aliud commendatur in Scripturis*. Quibus verbis videtur agnoscere tantùm duo Sacramenta à Christo instituta, aut saltem nonnisi ea quorum institutio refertur in Scripturis. 3°. Auctor Sermonis de ablutione pedum apud Cyprianum: *Ipse summus Sacerdos*, inquit, *sui & Sacramenti Institutor & Auctor in cæteris Spiritum Sanctum habuêre Doctorem:* Ergo.

R. ad primum, sensum Augustini esse quòd quæ Dominus tradidit ut Institutor, eadem Apostoli tradiderunt ut Promulgatores. Ad secundùm, Aug. ex pluribus refert duo Sacramenta exempli causâ, & alia agnoscit, non quæ instituuntur, sed quæ commendantur in Scripturis, sivè eorum institutio referatur, sivè non: omnia autem commendari in Scripturis jam diximus, dùm de effectu primario Sacramentorum, & iterùm dicemus dùm de singulis. Ad tertium, dùm iste Auctor dicit *Homines in cæteris habuisse Spiritum Sanctum Doctorem*, non intelligit in cæteris Sacramentis: alioquin esset contrà ipsos objicientes, qui ultrà Eucharistiam agnoscunt alia Sacramenta, saltem Baptismum esse à Christo immediatè institutum, sed in *cæteris* quæ spectant Eucharistiæ celebrationem, ut sunt ritus, lyturgiæ, jejunium, &c. quæ ex Apostolica traditione habemus.

Petes 1°. Utrùm conclusio nostra sit de Fide?

R. propter argumenta deducta ex Trid. Bellarm. Becanus, Vasques, Gonet & alii plures tenent partem affirmativam: Negativam Estius, Sodo, Card. Gotti, Tournely, Berti & alii, præsertim duo insignes Theologi Flandri qui Concilio interfuerunt, Jodocus Ravestein in Apologia Decretorum Concilii adversùs Kemnitium, & Ruardus Tapperus in explicatione Articulorum Facultatis Theologicæ Lovan. hâc ducti ratione quòd Concilium in sua definitione non dixerit *immediatè:* & quamvis ratiocinationibus Theologicis clarè, ut nobis videtur, evincamus hanc esse ejus mentem, id tamen ad definitionem fidei sufficere negant; carpuntque Bellarminum quòd dixerit inutilem fore definitionem Concilii, si non intelligeretur, *immediatè*, quia nullus unquam negavit Sacramenta esse à Christo mediatè instituta: proferunt enim plures Hæreticos qui affirmant Sacramenta quædam neque mediatè neque immediatè esse à Christo instituta, sed esse otiosas superstitiones, commenta & deliramenta humana vel diabolica.

His attentis, videtur probabile quidem, at non certum, conclusionem nostram esse de fide; neque qui eam negaret, incurreret notam hæreseos, sed temeritatis tantum.

Petes 2°. Utrùm Christus potestatem excellentiæ secundùm quam instituit Sacramenta, potuerit puro homini communicare?

Christus in Sacramentis duplicem habuit potestatem, unam auctoritatis supremæ, quæ ipsi competit secundùm quòd Deus, & per quam agebat ut Auctor principalis in institutione Sacramentorum: hanc nulli puræ creaturæ potuisse communicari, sicut nec ipsam essentiam divinam, indubium est. Aliam habuit potestatem ministerii principalis seu excellentiæ quæ ipsi competit secundum quod homo conjunctus verbo. *Ibid. a.*

Hæc excellentiæ potestas quatuor importat. Primum, quòd ejus meritum operetur in Sacramentis ad eorum effectum. Secundum, quod Sacramenta in ejus nomine administrentur. Tertium, quòd potuerit instituere Sacramenta. Quartum, quòd potuerit effectum Sacramenti, scilicet gratiam, sine Sacramento sed solo imperio conferre. Quæstio est utrùm hanc potestatem excellentiæ potuerit puro homini hypostatice verbo non unito, communicare? *ib. & 4. 3. a.*

R. Christus potestatem excellentiæ secundum quam instituit Sacramenta, potuit puro homini communicare, non tamen in ea perfectione & eminentia quæ sibi competit. *Ib. a. 4.*

Prob. prima Pars. Nulla est implicantia 1°. Quòd Deus tantam gratiæ plenitudinem puro homini conferat ut mereatur aliis gratiam non solùm de congruo, sed etiam de condigno, licet non rigoroso, quod nullam supponit gratiam. 2°. Et quia gratia ex ejus merito conferretur, quòd Sacramenta in ejus nomine administrentur. 3°. Quod potestate delegatâ & dependente à suprema instituat signa sensibilia; quibus annectat vim causandi gratiam. 4°. Quòd independenter ab his signis sensibilibus seu Sacramentis possit solo imperio & nutu, sic disponente Deo, conferre gratiam: in his, inquam, nulla apparet implicantia: Atqui in his sita est potestas excellentiæ, ut patet ex notamine: Ergo. *Ibid.*

Conf. Quamvis ut homo dicatur instituere Sacramentum, non sufficiat quòd determinet rem sensibilem, cui non ipse, sed Deus annectat vim significandi seu causandi gratiam, ut fiebat in Lege naturæ; sufficit tamen si homo habeat potestatem huic signo sensibili à se determinato conferendi vim significandi seu causandi gratiam: Atqui non repugnat quòd Deus puro homini possit talem potestatem delegare, cùm in hac hypothesi Deus semper esset Auctor & causa principalis gratiæ, homo verò causa ministerialis tantum, principali subordinata: Ergo.

Hanc doctrinam ante S. Th. tradiderat Aug. Tract. 5. in Joan. ubi ait: „ Potuit Dominus, si „ vellet, potestatem dare alicui servo suo, ut da„ ret Baptismum vice suâ, & transferre à se bap„ tisandi potestatem, & constituere in aliquo ser„ vo suo; & tantam vim dare Baptismo translato „ in servum, quantam vim haberet Baptismus da„ tus à Domino. Hoc noluit ideò, ut in illo spes „ esset Baptisatorum, à quo se baptisatos agnos„ cerent.

Prob. secunda pars 1°. Christus ut homo est instrumentum conjunctum; purus homo quâvis gratiâ polleret, esset instrumentum separatum. 2°. Christus ratione hujus conjunctionis ad Divinitatem est principium meriti & satisfactionis infiniti valoris, quod puro homini competere non potest: Ergo quamvis potestas excellentiæ quoad substantiam possit communicari puro homini, non tamen in ea perfectione & eminentia, quæ est in Christo. Et quamvis Auctor hanc modificationem explicitè

non

non apposuerit, clare tamen indicavit ibid. ad 3. dicens quòd si Christus hanc potestatem excellentiæ aliis communicasset, nihilominùs *Ipse esset caput principaliter, alii verò secundariò.*

ARTICULUS II.

Quis sit Sacramentorum Minister?

S.A.7.O. Dico 1°. De Lege ordinaria solus homo, non Angelus, est Sacramentorum Minister.

Prob. In Scripturis ubi agitur de Sacramentis, soli homines designantur eorum Ministri. Sic Christus Luc. 22. solis hominibus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Solis hominibus Matth. 28. *Docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris,* &c. Solis hominibus Joan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Apost. Heb. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus.* Act. 20. *Posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Jacobi 5. *Infirmatur quis ex vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ:* Ergo.

Ibid. Ratio à priori nulla est alia præter voluntatem Christi. Congruentiæ sunt, 1°. Minister principalis Sacramentorum est Christus ut homo, ex cujus passione virtus Sacramentorum derivatur: Ergo conveniens erat ut Minister minùs principalis non foret ipsi superior secundum naturam, qualis est Angelus. 2°. Ecclesia est visibilis, Sacramentis visibilibus coadunatur, recipientes Sacramenta sunt visibiles: Ergo congruum erat ut etiam per homines visibiles administrarentur.

Ibid. Dixi *de Lege ordinaria:* Quia de Lege extraordinaria & potentia Dei absoluta Angeli possunt esse Sacramentorum Ministri: Sicut enim Deus virtutem suam non sic alligavit Sacramentis, quin possit sine Sacramentis effectum Sacramentorum conferre; ità etiam virtutem suam non sic alligavit Ecclesiæ ministris, quin etiam Angelis possit virtutem tribuere ministrandi in Sacramentis. Et ità quandoque contigisse testantur variæ Historiæ. Sic teste Nicephoro L. 11. c. 20. S. Amphilochius ab Angelis consecratus fuit Iconii Episcopus, hancque Consecrationem ratam habuerunt cæteri Episcopi. Teste Clemente VIII. in Bulla Canonizationis S. Agnetis de Monte Politiano Angelus ei sæpè porrexit Eucharistiam. Teste Petro de Natalibus Lib. 8. c. 130. & Molano ad 29. Sept. Basilica S. Michaëlis ab ipso fuit consecrata.

Si dicas Angelos non verè loqui, cùm tamen verba sint necessaria ad Sacramenta. R. Angelos non verè loqui locutione vitali, posse tamen in assumpto corpore loqui locutione significativa, quod sufficit ad Sacramentum.

Quod autem dixi tam in Conclusione quàm in exceptione de Angelis, idem propter easdem rationes dicendum est de animabus separatis.

Ibid. Cæterùm observandum est quòd, quia boni Angeli sunt nuntii veritatis, si aliquod sacramentale ministerium à bonis Angelis perficeretur, esset ratum habendum; quia deberet constare hoc fieri voluntate divinâ. Si verò dæmones, qui sunt spiritus mendacii, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esse ratum habendum.

Quidam ulteriùs anxiè quærunt utrùm homo Beatus miraculosè resurgens in corpore glorioso, aut apparens in assumpto, esset minister ordinarius, an extraordinarius Sacramentorum?

R. Breviter fore ministrum extraordinarium, hoc sensu quòd soli viatores ordinariè conficiant Sacramenta; quia propter necessitatem & frequentiam Sacramentorum Minister ordinarius debet nobiscum ordinariè conversari: Non fore tamen Ministrum extraordinarium hoc sensu quòd indigeret potentiâ extraordinariâ, sed sufficeret ordinaria vi institutionis Christi absque nova commissione; quia retineret characterem, & posset adhibere essentialia Sacramenti, scilicet materiam & formam: Et ità supponit S. Th. hìc ad 2. sicque ut conferens Sacramentum pertineret ad Ecclesiam militantem, quamvis illud recipere non posset; quia recipere Sacramenta pertinet ad illos, qui vel gratiam non habent, vel habitam augere possunt, quod non competit Beatis.

Neque refert Christum in institutione Sacramentorum allocutum fuisse Viatores, ut vidimus suprà, non enim ideò ad solos viatores potestatem restrinxit: sicut licèt solos præsentes sit allocutus, non tamen ad solos præsentes potestatem coarctavit; sed absolutè concessit præsentibus & eorum successoribus nulla appositâ conditione statûs viæ.

Si dicas insuper indè sequi quòd Sacerdos vel Episcopus damnatus cum corpore, posset consecrare aut ordinare. R. Posse quidem; at Deus hujus potestatis exercitium non permittit: sicut multa possunt dæmones quæ Deus fieri non permittit.

Dico 2°. Non omnes Christiani habent potestatem administrandi omnia Sacramenta.

Est de fide contrà Lutherum, qui quamvis fateatur neminem nisi legitimè vocatum posse usum sacri Ministerii sibi arrogare, contendit tamen potestatem Ministerii omnibus baptisatis, etiam mulieribus & pueris, esse concessam: Cùm è contrà Calvinus eam ità restringat, ut ne quidem urgente necessitate permittat Laïcis baptisare. Veritas catholica est neminem esse idoneum Sacramentorum Ministrum, excepto Baptismo in casu necessitatis, & matrimonio, in sententia Auctoris, nisi qui per legitimam Ordinationem ad id acceperit potestatem.

Prob. 1°. ex Conc. Trid. Sess. 7. Can. 10. ubi definitur: *Si quis dixerit Christianos omnes in verbo & in omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.*

Prob. 2°. Juxtà Scripturam diversa officia in Ecclesia diversis committuntur, *Ut non sit schisma in corpore.* 1. Cor. 12. Et ideò Christus in Ecclesia constituit quosdam Apostolos, quosdam Pastores, quosdam Doctores *In opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.* Ephes. 4. Neque quisquam hunc honorem sibi vindicare potest, nisi *Qui vocatur à Deo tamquam Aaron.* Heb. 5. Atqui si omnes Fideles haberent potestatem administranti & conficiendi quodlibet Sacramentum, nullum esset discrimen inter membra Ecclesiæ, omnes haberent eundem actum, idem officium, nulla foret inter eos subordinatio & compago, omnesque sibi assumerent hunc honorem non specialiter à Deo vocati tamquàm Aaron. Ergo.

Neque dicas Apostolum loqui de usu, non de potestate. Loquitur enim de potestate quam Apostoli à Christo, Aaron à Deo acceperunt; idque confirmat exemplo Christi ibid. Heb. v. 5. qui, inquit, *Non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu: Ego hodie genui te.* Christus autem non usum tantùm, sed & potestatem à Deo accepit.

Prob. 3°. ex perpetua praxi Ecclesiæ, quæ nunquam ad Sacramentorum administrationem, excepto Baptismo, nisi legitimè ordinatos admisit. Undè celebris Osius Cordubensis apud Athanasium in Epist. ad Imperatorem Constantium dicit: *Non te immisceas rebus Ecclesiasticis, nec nobis his de rebus præcepta mandes, sed à nobis potiùs hæc edisces: Tibi Deus imperium tradidit, nobis Ecclesiastica concredidit:* Ergo.

Prob. 4°. Si in veteri Lege non fuit licitum se immiscere sacris Ministeriis, nisi iis qui erant de Stirpe Aaron; undè Rex Osias 2. Paralip. 6. fuit severe punitus quòd usurparet Sacerdotum munia: Quidni à fortiori in nova Lege, in qua sacratiora sunt Ministeria? Item si in omni Republica, in omni Regno benè ordinato non omnes idem officium, eandem potestatem accipiant à Rege, sed diversi diversam; quidni à fortiori in Ecclesia inter omnes Respublicas ordinatissima?

Obj. cum Hæreticis. Omnes Christiani sunt Sacerdotes; omnes enim 1. Petri 2. dicuntur *Genus electum, regale Sacerdotium.* Et Apocal. 1. S. Joan. dicit: *Fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo Patri suo.* Ergo.

R. D. Ant. Omnes Christiani sunt Sacerdotes verè

verè & propriè per ordinationem ad sacra munia obeunda, N. Metaphoricè, quatenùs offerunt Deo spirituales Hostias, quæ sunt bona opera, C. Ità seipsum explicat S. Petrus ibid. v. 5. *Ipsi*, inquit, *tamquàm lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales Hostias, acceptabiles Deo per Jesum.* Adde Fideles dici Sacerdotes eodem sensu quo ibidem dicuntur Reges: Manifestum est autem dici Reges metaphoricè, quatenùs dominantur suis cupiditatibus.

Inst. 1°. Christus in ultima cœna Luc. 22. omnibus Fidelibus in persona Apostolorum præsentium dixit: *Hoc facite in meam commemorationem:* Atqui per hæc verba Apostoli sunt instituti veri Sacerdotes: Ergo.

R. D. Maj. Si hæc verba intelligantur de sola receptione Eucharistiæ, C. Si intelligantur de ipsa Consecratione, N. Alioquin omnes Fideles non solùm possent, sed etiam tenerentur consecrare, cùm ibi sit præceptum: Quod tamen negant ipsimet Hæretici. Sed de hoc alibi.

Inst. 2°. Omnes Christiani sunt Fratres Christi: Atqui Christus est verè & propriè Sacerdos: Ergo & omnes Christiani.

R. D. Maj. Omnes Christiani sunt Fratres Christi per adoptionem, C. Per naturam, N. Non autem eadem sunt jura Fratrum adoptatorum & naturalium: Imò neque Fratres naturales in familia benè instituta habent eundem locum & eadem munia.

Inst. 3°. Christus Matth. 20. damnat istam diversitatem graduum inter Pastores & Plebem: Dicit enim: *Qui voluerit inter vos major fieri, sit vester Minister.* Ergo.

R. N. Ant. Ad Prob. Christus ibi commendat humilitatem increpando immoderatam cupiditatem Filiorum Zebedæi; non verò evertit Hierarchiam Ecclesiasticam. At, ut jam monui, hæc materia iterùm redibit de singulis Sacramentis.

Petes utrùm Minister activè concurrat ad effectum Sacramenti?

Ib. a. 1. 0. R. affirmativè; Quia eadem est ratio ministri & instrumenti; utriusque enim actio exteriùs adhibetur, & sortitur effectum ex virtute principalis agentis, quod est Deus: Atqui Sacramenta activè concurrunt ad effectum: Ergo & ministri. Et ideò Sacerdotes dicuntur verè absolvere, baptisare, &c.

ARTICULUS III.

Utrùm per malos Ministros Sacramenta validè conferri possint?

Per malos Ministros intelligimus eos omnes qui non sunt in statu gratiæ, tàm Infideles & Paganos quàm Fideles, tàm Hæreticos quàm Catholicos, sivè sint excommunicati, suspensi aut degradati, sivè non. Posset equidem proponi duplex Quæstio, altera de probitate, altera de fide Ministri, ut facit Auctor hìc a. 5 & 9. & plures alii; sed propter affinitatem, utramque conjungimus: utriusque enim sunt fermè eædem rationes, & una sequitur ex altera: Si namque fides non requiritur in Ministro ad validitatem Sacramenti, sequitur quòd non requiratur status gratiæ, qui sine Fide haberi non potest.

Sæculo 3. exortus est error asserens non esse vera Sacramenta ab Hæreticis & Schismaticis collata. Hujus erroris primus Auctor fuit Agrippinus, unus ex Prædecessoribus S. Cypriani in Sede Carthaginensi circà annum 217. ut testatur Aug. lib. 2. de Bapt. c. 7. & 8. & Vincentius Lirinensis in Commonit. c. 9. Hunc Agrippinum secutus est S. Cyprianus cum pluribus Episcopis tùm Asiæ cùm Africæ; licèt etiam multi reluctarentur. Hinc acris concertatio inter Cyprianum & Stephanum Papam circà validitatem Baptismi ab Hæreticis collati: De qua abundè infrà in Digress. Historica.

Sæculo 4. ineunte, Donatistæ ut prætextum haberent rejiciendi consecrationem Cæciliani in Episcopum Carthaginensem factam à Felice Aptungitano, quem traditionis sacrorum Codicum insimulabant, dixerunt Sacramenta collata ab Hæreticis extrà Ecclesiam, aut ab improbis intrà Ecclesiam, esse nulla. Deindè suum dogma emollientes distinxerunt inter peccatorem occultum & publicum; & Sacramenta ab occulto peccatore, non à publico valida esse dixerunt. Ità refert Aug. l. 2. contra Epist. Parmen. c. 13.

Posteà Albigenses & Valdenses Sacramenta à quocumque malo Ministro collata rejecère. Ulteriùs processi Wiclefistæ ea tantùm Sacramenta valida censuerunt, quæ à Ministris prædestinatis conferrentur. Contrà quos omnes

Dico: Mali Ministri etiamsi Hæretici, imò & Pagani validè conficiunt Sacramenta, modò aliundè omnia ad illorum validitatem necessaria adhibeant; materiam scilicet, formam & intentionem faciendi quod facit Ecclesia. *Hic a. 5. & 9.*

Conclusio quantùm ad Paganos spectat tantùm Baptismum; hoc enim solùm Sacramentum potest ab illis confici. Quantùm ad peccatores & hæreticos spectat etiam alia Sacramenta, si sint legitimè ordinati. Undè Sacerdos vel Episcopus peccator seu hæreticus validè baptisat, confirmat, consecrat, &c.

Prob. 1°. Ex Scriptura. Joan. 1. de Christo dicitur: *Hic est qui baptisat in Spiritu sancto.* Quibus verbis non significatur Christum solùm esse ministrum Sacramenti; si quidem etiam ejus Discipuli baptisarent, sed potestatem Baptismi ad ipsum solùm pertinere, ministerium autem ad Apostolos: Atqui malus minister non potest impedire potestatem Domini: Ergo. Ità ratiocinatur Aug. Tract. 5. in Joan. addens: *Quid tibi facit malus minister, ubi bonus est Dominus?*

Conf. Qui baptisati erant Baptismo Joannis, iterùm debebant baptisari Baptismo Christi; qui autem erant baptisati à Juda Baptismo Christi, non iterùm baptisabantur: Ergo Baptisma Christi à perverso etiam ministro collatus est validus, quoniam semper est Baptisma Christi qui baptisat in Spiritu sancto. Ità Aug. ibid. „Dedit Judas, „ inquit, & non baptisatum est post Judam: dedit Joannes, & baptisatum est post Joannem: „ Quia si datus est à Juda, Baptismus Christi erat; „ qui autem à Joanne datus, Joannis erat.... Sic „ ergo quos baptisavit ebriosus, quos baptisavit „ homicida, quos baptisavit adulter, si Baptismus Christi erat, Christus baptisavit. Non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam: Quia columbam attendo, per quam mihi „ dicitur: *Hic est qui baptisat.*

Prob. 2°. Ex traditione constanti Ecclesiæ. Hæc autem Traditio constat 1°. Ex solemni Rescripto Stephani Papæ, quod refert S. Cyprianus Epist. 74. ad Pompeium his verbis: *Si quis à qua umque hæresi venerit ad vos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in Pœnitentiam.* 2°. Ex Aug. qui lib. 2. de Bapt. contrà Donat. c. 9. dicit: *Consuetudinis robore tenebatur orbis terrarum, & hæc sola opponebatur inducere volentibus novitatem.* 3°. S. Cyprianus ipse agnovit hanc consuetudinem & traditionem in Ecclesia, eamque impugnare conatur: Epist. 71. ad Quintum: *Non est*, inquit, *de consuetudine præscribendum, sed ratione vincendum.* Epist. 74. ad Pompeium: *Consuetudo sine veritate, vetustas erroris est.* Epist. 73. ad Jubajanum: *Sed dicet aliquis: Quid ergo fiet iis, qui in præteritum de hæresi ad Ecclesiam venientes sine Baptismo admissi sunt?* Quo in loco, inquit Aug. l. 2. de Bapt. c. 9. *Apertè indicat fuisse aliam consuetudinem Ecclesiæ.* Et cap. 7. probat contrà eundem Cyp. hanc consuetudinem esse *ex Apostolica Traditione* derivatam, quia *quæ per universam custodiuntur Ecclesiam, nonnisi ab ipsis tradita & commendata creduntur.*

Prob. 3°. Ex Conciliis, quæ suis definitionibus

bus Traditionem hanc firmârunt, & Conclusionem nostram decretoriè asseruerunt.

Concilium Arelatense anno 314. can. 8. „ De „ Afris, inquit, quòd propriâ lege suâ utuntur „ ut rebaptisent, placuit ut si ad Ecclesiam ali- „ quis de hæresi venerit, interrogent eum Sym- „ bolum; & si perviderint eum in Patre, & Filio, „ & Spiritu sancto esse baptisatum, manus ei tan- „ tùm imponantur... Quòd si interrogatus non „ responderit hanc Trinitatem, baptisetur.

Concilium generale Nicænum 1. anno 325. Can. 19. decernit rebaptisandos esse Paulianistas, quia formam Baptismi non servabant, ut tradunt Aug. lib. de Hæresibus c. 44. Hieron. in Dialogo adversùs Luciferianos, & Innoc. I. Epist. 22. ad Episcopos Macedoniæ c. 5. Canone autem 8. jubet Catharos seu Novatianos, qui formam servabant, admitti per solam manuum impositionem. Ex quo evidenter sequitur omnium Hæreticorum Baptisma, præter Paulianistarum & eorum qui non servabant formam, ex mente Concilii esse admittendum.

Concilium Constantinop. 1. secundum generale anno 381. Can. 7. decernit non esse rebaptisandos Arianos, Macedonianos, Novatianos, Sabbatianos, Thesseradecatitas & Apollinaristas; sed Eunomianos, Montanistas seu Phryges & Sabellianos: quia nempè primi servabant ritum essentialem Sacramenti, non posteriores. De Eunomianis testantur Zosomenus lib. 6. c. 26. & Theodoretus lib. 4. hæret. Fab. De Montanistis Greg. Naz. Orat. 14. de Pace: De Sabellianis Aug. Hier. Innoc. I. paulò suprà citati.

Conc. Constantiense Sess. 45. damnat hunc Art. 4. Wiclefi: *Si Episcopus vel Sacerdos existat in peccato mortali non ordinat, non conficit, non consecrat, non baptisat.*

Conc. Trid. sess. 7. Can. 12. *Si quis dixerit ministrum in peccato mortali existentem, modò omnia essentialia quæ ad Sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent servaverit, non conficere Sacramentum, anathema sit.* Et ibidem Can. 4. de Bapt. *Si quis dixerit Baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum Baptismum, anathema sit.*

Prob. 4°. ex summis Pontificibus. Præter Stephanum jam laudatum, qui tam constanter restitit Cypriano & aliis rebaptisantibus; Siricius desinente sæculo 4. Epist. ad Himerium Tarraconensem: *Primùd itaque*, inquit, *paginæ tuæ fronte signasti, baptisatos ab impiis Arianis, plurimos ad Fidem Catholicam festinare, & quosdam de Fratribus nostris eosdem denuò baptisare velle, quod non licet: cùm hoc fieri & Apostolus vetet, & Canones contradicant*, Innoc. I. ineunte sæculo 5. Epist. ad Victricium Rothomagensem, can. 8. dicit: *Ut venientes à Novatianis vel Montensibus per manus tantùm impositionem suscipiantur: Quia quamvis ab Hæreticis, tamen in Christi nomine sunt baptisati.* Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum c. 104. *A quodam Judæo*, inquit, *nescitis utrùm Christiano, an Pagano, multos in Patria vestra baptisatos asseritis, & quid de his sit agendum consulitis. Hi profectò si in nomine sanctæ Trinitatis.... Baptisati sunt, constat eos non esse denuò baptisandos.* Cap. *Romanus* de Consecrat. Dist. 4. dicitur: *Romanus Pontifex non hominem judicat qui baptisat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, licèt Paganus sit, qui baptisat.* Eugenius IV. in Decreto unionis: *In casu necessitatis etiam Paganus & Hæreticus baptisare potest.*

Ibid. Prob. 5°. Rationibus Theologicis. Ministri Sacramentorum instrumentaliter operantur in Sacramentis; est enim eadem ratio instrumenti & ministri: Atqui instrumentum non agit secundùm propriam formam aut virtutem cui intendat assimilare effectum, sed secundùm virtutem principalis agentis à quo movetur; & ideò accidentarium est instrumento, in quantum est instrumentum, qualemcumque formam habeat, præter id quod exigitur ad rationem instrumenti: Sicut per accidens est quòd corpus medici, quòd est instrumentum animæ habentis artem, sit sanum vel infirmum; quòd fistula per quam transit aqua sit argentea vel plumbea: Ergo quamvis minister Sacramenti sit sine fide vel gratia, validè confert Sacramentum.

Conf. Artifex potest operari per instrumentum carens vitâ & à se separatum quantùm ad corporis unionem, modò sit conjunctum per quamdam motionem; sic enim agit non solùm per manum, sed etiam per securim: Ergo pariter Christus qui est principalis Artifex Sacramentorum, potest in illis agere per fideles & bonos ministros tamquam per membra viventia, & per infideles & malos tamquam per instrumenta mortua. *ibid. a. 5. ad. 2.*

Ad has Auctoris rationes reducuntur pro majori parte argumenta, quibus Aug. premebat Donatistas. Illos etiam urgebat sic ex eorum principiis. Ideò secundùm Donatistas Baptismus Hæretici est nullus, quia Hæreticus Spiritum sanctum quem non habet aliis dare non potest: Atqui hæc ratio fundamentalis ex eorum principiis est nulla: Ergo. Prob. Minor: secundùm Donatistas Baptismus peccatoris occulti est validus: Atqui tamen peccator occultus non habet Spiritum sanctum: Ergo.

Arguebat insuper ab absurdis. 1°. Si virtus & validitas Sacramenti ex meritis Ministrorum pendeat, erunt diversa Sacramenta pro diversitate meritorum in Ministris. 2°. Erit perpetua incertitudo & anxietas circà salutem; quis enim potest esse certus de fide vel probitate Ministri? 3°. Justior debet esse qui à meliore Sacramentum recipit.

Solvuntur Objectiones ab auctoritate.

Pro solutione Objectionum distinguendum est 1°. Inter Hæreticos qui formam Sacramenti adulterant, & inter eos qui illam servant. Ecclesia rejicit Sacramenta collata à prioribus, recipit collata à posterioribus.

Distinguendum 2°. Inter Sacramentum & effectum Sacramenti seu gratiam. Minister hæreticus confert Sacramentum & effectum Sacramenti quantùm est ex se & si non sit obex ex parte recipientis: sed quia recipiens consentiendo hæresi ministrantis, aut absque hujusmodi consensu recipiendo ab eo Sacramentum extrà casum necessitatis, peccat mortaliter, indè ponit obicem gratiæ; & ideò recipit quidem Sacramentum, sed non effectum Sacramenti. Ex defectu hujus distinctionis non satis explicatæ exarsit famosum illud dissidium inter Stephanum Papam & S. Cyprianum cæterosque rebaptisantes, ut observat Aug. lib. 6. contrà Donatist. c. 1. „ Non ob aliud, inquit.... „ Visum est quibusdam etiam egregiis viris Antistitibus Christi: inter quos præcipuè eminebat „ B. Cyprianus, non esse posse apud Hæreticos „ vel Schismaticos Baptismum Christi, nisi quia „ non distinguebatur Sacramentum ab effectu vel „ usu Sacramenti: & quia ejus effectus atque u- „ sus in liberatione à peccatis & cordis rectitudi- „ ne apud Hæreticos non inveniebatur, ipsum „ quoque Sacramentum non illic esse putabatur." His observatis

Obj. 1°. Ex scripturis. 1°. Ecclef. c. 34. dicitur: *Qui baptisatur à mortuo, quid proficit lavatio ejus?* 2°. Aggæi 2. dicitur contaminari *Quidquid tetigerit pollutus in anima.* 3°. Eccl. 10. *Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti.* 4°. Sap. 1. *Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum.* 5°. Jerem. 23. *Quid paleis ad triticum?* Id est, quid impiis ad Eucharistiam. 6°. Ps. 140. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* 7°. Matth. 7. *Non potest arbor mala bonos fructus facere.* 8°. Joan. 10. *Peccatores Deus non audit.* 9°. Ibidem 9. Mali sunt *ex Patre diabolo:* Christus autem non influit nisi in membris suis: Ergo.

R. 1°. Hæc omnia, quæ sunt Donatistarum argumenta, in ipsos posse retorqueri, quippè qui concedebant peccatores saltem occultos validè Sacramenta conficere; quibus tamen aptari possunt omnes hi textus laudati.

R. 2°. Breviter ad singula. Ad primum. 1°. Qui baptisatur à peccatore seu hæretico, baptisatur quidem à mortuo tamquam ab instrumento, at baptisatur à Christo vivente tamquam à causa principali. Ità Aug. lib. 2. contrà Epist. Petil. c. 7. Insuper fatemur baptisato ab hæretico non prodesse Baptismum, nisi transeat ad corpus Christi, quod est Ecclesia. Ità Aug. lib. 2. contrà Crescon. c. 28. 2°. Textus Scripturæ non refertur fideliter; habetur enim: *Qui baptisatur à mortuo, & iterùm tangit eum, quid prodest lavatio illius?* Cujus sensus litteralis est: Qui lotus est ab immunditia legali orta ex contactu mortui, quid prodest ei lavatio, si iterùm tangat mortuum? Sensus spiritualis; quid prodest emundatio à delictis ei qui relabitur in illa?

Ad secundùm contaminari dicitur quod tangit pollutus, *Si solus sit tactus & non interveniat invocatio nominis Dei; nam si sit invocatio nominis Dei, ipsa invocatio sanctificat & quòd pollutum est.* Ità Optatus Milevit. l. 6. n. 3. hoc est, contaminatur quod tangit pollutus ut pollutus, non quod tangit ut Dei Minister. Secundùm sensum litteralem dicitur hìc *pollutus*, qui corpus mortui attigerat juxtà Legem Num. 19. Ità Hieron. in Aggæam.

Ad tertium, Muscæ morientes, id est, impii perdunt suavitatem unguenti, scilicet bonum odorem, qui est in optima fama viventium; non verò perdunt Dei virtutem per quam agunt in Sacramentis. Ità Aug. l. 2. contrà Parmen. c. 10.

Ad quartum, Spiritus Sanctus effugit fictum dantem, sed non acceptantem & credentem. Ità Aug. ibidem.

Ad quintum, Jeremias ibi loquitur contrà eos qui somnia sua sacris Oraculis coæquabant, ut patet ex textu. *Propheta*, inquit, *qui habet somnium, narret somnium: & qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè: quid paleis ad triticum, dicit Dominus?*

Ad sextum, hæc verba non spectant Ministros Sacramentorum; alioquin nullus homo posset ea ministrare cùm nullus sit qui non sit peccator: sed Psalmista loquitur de adulatore, & dicit quòd malit sanari misericordi increpatione, quàm perverti blandâ adulatione. Patet ex textu: *Corripiet me justus in misericordia & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.* Ità Aug. l. 2. cont. litt. Petil. c. 103.

Ad septimum, malus Minister non operatur in Sacramentis de suo, sed ex virtute Christi: undè non operatur ut arbor mala, sed ut minister & operarius Christi. Ità Aug. ibid. c. 6.

Ad octavum, hæc verba sunt cæci à Christo illuminati, *Qui oculos corporis jam quidem restitutos habebat, sed ei oculi cordis nondum patebant:* Undè ignoranter locutus est, nullus enim peccator convertitur, quin à Deo exaudiatur. Ità Aug. l. 2. contrà Epist. Parmen. c. 8.

Ad nonum, D. Min. Christus non influit nisi in membris suis ut ea sanctificet, C. ut per ea tamquàm per instrumenta separata alios sanctificet, N.

Obj. 2°. Ex jure. 1°. Canone 45. & 46. eorum qui dicuntur Apostolici prohibetur sub pœna depositionis admittere Baptisma Hæreticorum. 2°. 1. q. 1. C. *Qui perfectionem*, & cap. *Ventum est* ex Innoc. I. dicitur quòd *qui perfectionem Spiritûs quam acceperant, perdiderunt, non ejus dare plenitudinem possunt* in Ordinationibus. Et idem Innoc. Epist. 18. ad Alex. admittit Baptisma Arianorum ut validum, non eorum Ordinationem. 3°. Ibid. cap. *Manifestum* 169. ex S. Leone dicitur per impietatem Dioscori omne Sacramentorum lumen esse extinctum in Ecclesia Alexandrina. 4°. Ibid. q. 7. C. *Daibertum*, & cap. *Per illicitam* Urbanus II. & Damasus jubent iterari Ordinationem factam ab Hæreticis. Et in Conc. Rom. sub. S. Greg. VII. Can. 5. Ordinationes simoniacæ declarantur *infirmæ & irritæ*. 5°. 24. q. 1. C. *Schisma* Pelagius Papa dicit: *Non est Christi corpus, quod Schismaticus conficit, si veritate dirigimur.* 6°. Ibidem C. *audivimus* Alexander II. declarat quòd quicumque est ab unitate Ecclesiæ alienus, execrare possit, consecrare autem, excommunicare & reconciliare non possit: Ergo.

R. ad primum, hos Canones non esse Apostolorum, sed collectionem quamdam Canonum ex diversis Conciliis antiquis sivè legitimis sive illegitimis probavimus Diss. 1. de jure Digress. 1. Hos autem de quibus hìc agitur, verisimile est fuisse desumptos ex Conc. Iconiensi vel Synnadensi, in quibus rebaptisantium error fuit assertus.

Ad secundum, Innocentius in utroque loco nihil aliud docet quàm quòd Hæretici non possint dare plenitudinem gratiæ seu Spiritus Sancti eis quos ordinant, neque honorem seu executionem ministerii. Primum, quia qui sic ordinantur, participando hæreticis peccant, & sic ponunt obicem gratiæ. Secundum, quia licet eorum ordinatio sit valida, tamen est eis prohibitum ordinare, & qui ab eis ordinantur, suspenduntur ab executione ordinum.

Ad tertium, S. Leo intelligendus est quantum ex parte Hæreticorum & quantùm ad fructum Sacramentorum, qui non percipiebatur à communicantibus hæresi.

Ad quartum, quidam respondent Urbanum II. iterasse ordinationem Daiberti factam à Nezelone, non propter defectum fidei in ipso Nezelone, sed quia qui Nezelonem ordinaverant, non erant Episcopi, sed Chor-Episcopi. Respondent alii Urbanum II. iterasse Ordinationem Daiberti non quoad substantiam, sed quoad executionem ministerii tantum, hoc est, illi contulisse facultatem exercendi munus suæ Ordinationis, à quo suspensus erat, quia fuerat illicite ordinatus ab Hæreticis. Eàdem solutione excipiendum est C. *Per illicitam.* Quantum ad ordinationes simoniacas, esse validas quantùm ad substantiam patet, tùm ex eo quòd nova & antiqua jura eas mulctent suspensione executionis Ordinis, ergo eas supponunt validas: tùm quia in Conc. Rom. Tom. 9. Conc. pag. 1100. Nicolaus II. declarat quòd gratis ordinati à Simoniacis *In acceptis ordinibus permaneant;* ergo supponit ordinationes simoniacas esse validas. Itaque Greg. VII. declarat ordinationes simoniacas *infirmas & irritas*, non quantum ad substantiam, sed quantùm ad executionem Ordinis. De quo fusius suo loco.

Ad quintum. Pelagius non intelligit Eucharistiam, sed corpus Christi mysticum scilicet Ecclesiam, vultque apud Schismaticos non esse verum Christi corpus mysticum, nec ullam cum ipsis ineundam esse societatem, subjungit siquidem immediatè: „ Nec enim divisum esse Christum poterit „ quisquam sine Apostoli reprobatione confingere: „ unam, ut sæpè dictum est, quæ Christi corpus „ est, constat esse Ecclesiam, quæ in duo vel in „ plura dividi non potest: simul enim cùm ab „ ea quisque recesserit, esse destitit in Ecclesia."

Ad sextum, sensus est quòd qui est ab unitate Ecclesiæ alienus, non habeat jus consecrandi, excommunicandi, reconciliandi, quia est suspensus: si tamen exerceat actus à jurisdictione independentes, sunt validi, licèt illiciti. *Multa* inquit Aug. lib. 5. de Bapt. c. 15. *contrà jus dantur, nec tamen ideò vel nulla vel non data dicuntur.*

Obj. 3°. ex SS. Patribus. 1°. S. Ambros. lib. de Mysteriis c. 4. dicit: *Non sanat Baptismus perfidorum, non mundat sed polluit.* 2°. S. Hieron. in cap. 3. Sophon. dicit non solùm verba, sed vitam & merita Sacerdotum esse necessaria ad Eucharistiam seu Consecrationem. 3°. S. Aug. pluribus in locis docet Hæreticos & malos Ministros non posse dare remissionem peccatorum,

con-

consequenter non conferre Sacramentum validum: Sacramentum enim validum confert gratiam, si non ponatur obex ex parte recipientis. En verba Aug. lib. 3. de Bapt. contrà Donatist. c. 18. de malis Ministris. „ Tales ipsis Cypriani temporibus „ baptisabant.... remissionem tamen peccatorum „ non dabant, quæ per orationes Sanctorum id „ est per columbæ gemitus datur... Non enim „ raptoribus ac fœneratoribus diceret Dominus: „ si cui dimiseritis peccata, dimittentur illi; si cui „ tenueritis, tenebuntur. Foris quidem nec ligari „ aliquid potest nec solvi, ubi non sit qui aut ligare possit aut solvere; sed solvitur qui cum co„ lumba fecerit pacem, & ligatur qui cum colum„ ba non habet pacem, sivè apertè foris sit, sive „ intùs esse videatur: " Et lib. 5. c. 22. „Consen„ timus Cypriano Hæreticos remissionem dare non „ posse, Baptismum autem dare posse, quod qui„ dem illis & dantibus & accipientibus valeat ad „ perniciem tamquàm tanto munere Dei male „ utentibus: sicut etiam maligni & invidi, quos „ & intus esse ipse testatur; remissionem pecca„ torum dare non possunt, cùm eos Baptismum „ dare posse omnes fateantur." 4°. Constat S. Cyprianum, Firmilianum cum plurimis tùm Orientis cùm Africæ Episcopis etiam conciliariter congregatis rejecisse Baptismum Hæreticorum ut invalidum, iisque adhæsisse sanctos Dionysium Alexand. Basilium, Athanasium, Optatum Milevitanum, & Cyrillum Jerosol. probabilius videtur: Ergo.

R. ad primum. S. Ambrosius loquitur non de ministrante, sed de recipiente, & dicit quòd si sit perfidus, id est, si non teneat rectam fidem, Baptismo non mundatur sed polluitur.

Ad secundum. S. Hieron. alludit ad significationem vocis *Eucharistia*, quæ significat gratiarum actionem, & dicit ad hanc ut legitima sit & Deo grata, requiri non solùm verba consecrationis, sed etiam probitatem Sacerdotis.

Ad tertium. Nemini dubium esse potest quin Aug. habuerit rata Sacramenta collata à malis ministris, quicumque fuerint, non solùm ex locis citatis in Conclusione, sed ex aliis innumeris, maximè ex septem libris integris contrà Donatistas, qui ad validitatem Baptismi requirebant fidem in Ministro: si namque S. Doct. non requirat fidem in Ministro, quomodò requireret gratiam quæ fidem supponit? Manifestum est igitur textus objectos habere alium sensum quàm quem illis tribuunt Objicientes. Itaque

Respondent plurimi cum Estio S. Aug. loqui de gratia seu remissione peccatorum, non quæ virtute Sacramenti confertur, sed quæ per orationes Sanctorum & gemitus Columbæ, id est, Ecclesiæ impetratur. Sed hæc solutio, licèt non improbanda, difficilè aptatur omnibus verbis objectis. Reponunt alii S. Aug. arguere contrà Donatistas ex eorum principiis, seu ut dicitur, argumento ad hominem: Quasi diceret: Vos Donatistæ rejicitis Baptisma Hæreticorum & peccatorum publicorum, quia non possunt dare Spiritum sanctum, quem non habent, & sine quo nullum pietatis Sacramentum esse potest: Atqui peccatores occulti etiam non habent Spiritum sanctum, & tamen admittitis eorum Baptisma: Ergo etiam admittere debetis Baptisma Hæreticorum & peccatorum publicorum. Sed neque hæc Responsio videtur clarè & adæquatè satisfacere argumentationi. His igitur solutionibus in sua probabilitate relictis.

R. sensum Augustini esse malos ministros, sivè Hæreticos, sivè Schismaticos, sivè peccatores, non conferre per Sacramenta gratiam iis qui consentiendo eorum sivè hæresi, sivè schismati, sivè malitiæ, ponunt obicem; sicque non defectu potestatis in ministro, sed defectu dispositionis in subjecto: si enim malus bono Sacramentum conferret, gratiam ipsi communicaret. Hanc solutionem ex ipsis textibus laudatis & aliis eruo. Lib. 3. cit. postquàm S. Doct. dixit Christum non dedisse raptoribus & fœneratoribus potestatem solvendi & ligandi, subjungit: *Sed solvitur, qui cum Columba fecerit pacem; & ligatur, qui cum Columba non habet pacem.* Intelligit ergo Christum non dedisse raptoribus & fœneratoribus potestatem solvendi eos qui cum Columba non habent pacem, id est, malitiæ suæ consentientes; dedisse autem potestatem solvendi eos, qui cum Columba fecerint pacem, id est, qui à malitia seu schismate & hæresi revertuntur ad Deum & unitatem Ecclesiæ. Lib. 5. c. 22. cit. dicit hæreticos baptisando non dare gratiam accipientibus, *qui tanto munere Dei malè utuntur*, & ut subdit, *qui fratres à quibus diliguntur oderunt, & in ipso odio baptisantur: quibus tamen posteà correctis non rursùs Baptismus datur, sed ipsa venia, quam tunc accipere non meruerunt, in vera conversione præstatur*, imò in ipsis verbis objectis, *eos Baptismum dare posse omnes fatentur.* Item lib. 6. c. 4. clarissimè se explicat dicens malum, *sicut perniciosè habet* Baptismum, *ità etiam perniciosè tradere, non quia tale aliquid tradit, nec quia talis tradit, sed quia tali tradit.* Sic enim legendum est, & non cum Lovaniensibus, *quia talis tradit*, contrà omnia Exemplaria edita & MSS. ut observant Patres S. Mauri, & evincit quod immediatè sequitur: prosequitur enim Aug. *Nam cùm malus tradit bono, id est, in unitatis vinculo, veraci conversione mutato, inter bonum Sacramentum quod traditur, & bonum fidelem cui traditur, tradentis malitia non separat.* Hæc sunt planè decretoria & in aperto ponunt mentem Aug. juxtà solutionem datam. Vide ibid. c. 6. neque obstat quòd è vestigio addat: *Et cùm illi veraciter ad Deum converso peccata dimittuntur, ab eis dimittuntur, quibus ipse veraci conversione conjungitur.* Id enim dicit vel de gratia obtenta non per Sacramenta, sed per orationes Sanctorum in unitate Ecclesiæ; vel si de gratia sacramentali, intelligit per fideles bonos ipsam Ecclesiam, in cujus & Christi ejus capitis nomine & virtute ministri conferunt gratiam: Ecclesia enim in bonis potissimùm consistit. Gratia ergo confertur à bonis, id est ab Ecclesia seu nomine Ecclesiæ, cujus boni sunt potior pars: Non quòd mali ministerio suo eam non conferant, sed quia eam non conferunt nomine suo sed Ecclesiæ; nec ut suum sed ut Ecclesiæ bonum.

Ad quartum. Ecclesia per summos Pontifices, per Concilia & innumeros Patres Rebaptisantium errorem proscripsit, ideòque cùm illa, S. Cypriani & Collegarum auctoritatem in hac causa respuimus, & Augustino de Epist. Cyp. ad Jubajanum loquenti L. 2. contrà Crescon. c. 32. subscribimus. „ Ego, inquit, hujus Epistolæ auctoritate non „ teneor; quia Litteras Cypriani non ut Cano„ nicas habeo, sed eas ex Canonicis considero, „ & quod in eis divinarum Scripturarum auctoritati „ congruit, cum laude ejus accipio: quod autem „ non congruit, cum pace ejus respuo... Non ac„ cipio, inquam, quod de baptisandis Hæreticis „ & Schismaticis B. Cyprianus sensit; quia hoc Ecclesia non accipit, pro qua B. Cyprianus sangui„ nem fudit.

Quantùm ad alios sanctos Patres in object. laudatos Dionysium Alex. Basilium, Athanasium, Optatum, Cyrillum, quid censuerint in hac materia sigillatim expendemus in Digress. Hist. ad calcem hujus Diss. ponenda. Sed quidquid sit, dicimus interim non ex paucorum opinione fidem Ecclesiæ esse æstimandam, sed ex communi, firma & constanti omnium aut plurimorum sententia, maximè ex Decretis Conciliorum & summorum Pontificum, ut docet Lirin. in Commonit. c. 39.

Solvuntur Objectiones à Ratione.

Obj. 1°. Sacramenta ordinantur ad emundationem culpæ & collationem gratiæ: Atqui Infide-

fideles; Hæretici, peccatores, cùm sint immundi, non possunt alios à peccato mundare, secundùm illud Eccl. 34. *Ab immundo quis mundabitur?* Neque, conferre gratiam quam non habent, quia nemo dat quod non habet: Ergo.

ib. a. 5. ad 1. R. D. Min. Mali ministri non possunt mundare nec conferre gratiam virtute propriâ, C. Virtute Christi, N. Hoc enim per eos facit Christus suâ potestate sicut per quædam instrumenta, & ideò effectus consequitur in suscipientibus Sacramenta, non secundùm similitudinem instrumenti, sed secundùm configurationem ad Christum. Ad id ergo quod additur, neminem dare quod non habet, quod erat commune dictum Rebaptisantium, pariter est distinguendum: Nemo dat quod non habet neque actu neque virtute seu causalitate, C. Quod non habet actu, habet tamen virtute & causalitate, N. Quilibet autem homo habet Sacramentum & effectum Sacramenti virtute, quatenùs Deus potest illo uti tamquàm instrumento ad efficiendum Sacramentum & producendam gratiam.

Inst. 1°. Christus Joan. 20. Apostolis dixit: *Accipite Spiritum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ergo. Minister debet habere Spiritum sanctum seu gratiam, ut per Sacramenta peccata aliis dimittere & gratiam conferre possit.

R. 1°. Hoc argumentum, quod est Donatistarum, contrà ipsos militare: admittunt enim peccatorem occultum posse Sacramentum & ejus effectum conferre, & tamen non habet Spiritum sanctum. R. 2°. D. Conseq. Ergo Minister debet habere Spiritum sanctum ut conferentem legitimam potestatem administrandi Sacramenta, C. Ut sanctificantem ipsum, N. Nec plus probant verba Christi.

Inst. 2°. Sacramenta soli Ecclesiæ data sunt: Atqui Hæretici sunt extrà Ecclesiam: Ergo non habent Sacramenta.

R. D Conseq. Ergo non habent Sacramenta ut sua, C. Ut Sacramenta Ecclesiæ, N. Sicut Scriptura sacra quæ apud illos invenitur, non est Scriptura Hæreticorum, sed Ecclesiæ.

Inst. 3°. Hæreticus non est membrum Ecclesiæ: Ergo non potest esse Minister Ecclesiæ.

R. N. Conseq. Quia Deus potest uti instrumentis non solùm conjunctis, sed etiam separatis, ut diximus ex Auctore in probationibus.

Inst. 4°. Caput non influit in corpus per membra mortua: Ergo nec Christus per Hæreticos aut malos.

R. D. Ant. Caput naturale, C. quia cùm influxus ejus sit vitalis, non communicatur nisi per membra viventia. Caput morale, quale est Christus, N. Vel aliter: Christus non potest influere per Hæreticos tamquàm per membra, C. Nec enim sunt membra Ecclesiæ. Tamquàm per instrumenta, N. Potest enim per quodcumque voluerit, sivè vivens, sivè mortuum, effectum intentum producere.

Inst. 5°. Non est salus extrà Ecclesiam: Ergo Hæretici, qui sunt extrà illam, non possunt salutariter conferre Sacramenta.

R. D. Conseq. Ergo Hæretici non possunt conferre Sacramenta salutariter sibi, C. Salutariter suscipientibus qui non consentiunt eorum hæresi & in necessitate recipiunt, N. Hi enim non sunt extrà Ecclesiam.

Inst. 6°. Hæretici non habent jus in Sacramenta Christi: Quæ enim conventio Christi cum Belial? 2. Cor. 6. Ergo.

R. D. Ant. Hæretici non habent jus in Sacramenta Christi, id est illa illicitè & illegitimè habent atque administrant, C. Id est illa non habent, N. „ Aliud quippè est inquit Aug. l. 3. „ contrà Donatist. c. 10. non habere aliquid, „ aliud non jure habere, vel illicitè usurpare. „ Non itaque non sunt ideò Sacramenta Christi „ & Ecclesiæ, quia eis illicitè utuntur, non Hæ„ retici solùm, sed etiam omnes iniqui & impii: „ sed tamen illi corrigendi aut puniendi, illa „ verò agnoscenda & veneranda". Et lib. 5. c. 15. *Multa contrà jus dantur, non tamen ideò vel nulla vel non data dicuntur.* Sic qui voto simplici castitatis est obstrictus, non habet jus ineundi matrimonium, initum tamen valet. Neque qui, Sacramentum suscipit ab Hæretico in necessitate, ejus hæresi non consentiens, ullam habet societatem seu conventionem cum Hæretico ut Hæreticus est, sed ut est Minister & instrumentum Auctoris Sacramentorum.

Inst. 7°. Qui est expulsus ab Ecclesia, non potest exercere munia Ecclesiæ: Atqui Hæretici sunt expulsi ab Ecclesia: Ergo.

R. D. Maj. Qui est expulsus ab Ecclesia, non potest exercere munia Ecclesiæ licitè, Transeat: Posset enim in casu necessitatis licitè baptisare. Validè, Subd. Si anferatur ab eo potestas, C. Si non anferatur, N. Nulli autem homini aufertur potestas baptisandi. „ In quo baptisarentur Gen„ tea, inquit Optatus Milevit. lib. 5. contrà Par„ men. à Salvatore mandatum est: per quem ba„ ptisarentur, nullâ exceptione discretum est: „ Non dixit Apostolis: Vos facite, alii non fa„ ciant. Quisquis in nomine Patris & Filii & Spi„ ritûs sancti baptisaverit, Apostolorum opus „ implevit". Neque etiam aufertur Hæreticis legitimè ordinatis potestas alia Sacramenta validè conferendi, quia remanet character. Excipitur tamen Sacramentum Pœnitentiæ, quia ad illud requiritur jurisdictio, quæ ab Hæreticis aufertur.

Inst. 8°. Per Baptismum homines generantur Filii Dei: Atqui Filii Dei generari non possunt nisi à Christi sponsa, quæ est Ecclesia: Ergo Hæretici qui sunt extrà Ecclesiam validè non baptisant.

R. N. Conseq. Ii enim qui baptisantur etiam ab Hæreticis, generantur Filii Dei ab Ecclesia, quia ejus sunt Sacramenta, quæ ministrant Hæretici. Sicut enim, inquit Aug. lib. 5. de Bapt. cont. Donat. c. 24. Sara ex utero Agar ancillæ jure conjugali genuit Abrahæ Ismaëlem; sic Ecclesia utitur utero ancillæ, hoc est hæresis, ut ex divino semine scilicet Baptismate, quod ejus est, Christo sponso suo filios procreet.

Inst. 9°. Sacramentum est actio Ministri: Ergo si actio Ministri sit immunda & sacrilega, sic erit Sacramentum, consequenter nihil proderit, sed potius nocebit.

R. Actionem mali Ministri esse malam in genere moris, non verò in genere signi à Deo instituti, in quo consistit ratio Sacramenti.

Obj. 2°. Specialiter de Paganis. Aug. lib. 2. adversùs Parmen. c. 13. & lib. 7. de Bapt. c. 53. videtur dubitare utrùm Baptisma collatum à Pagano sit validum. Ergo.

R. Aug. nihil hac de re voluisse affirmare; quia ut ibid. dicit, nondum erat in Ecclesia definita. Cùm autem nunc à summis Pontificibus & Conc. Florent. sit definita, nullus restat dubitandi locus. Aliundè quamvis Aug. rem tanti momenti nondum in Ecclesia definitam pro sua modestia asserere non vellet, indicat tamen eodem Cap. 53. se ità affectum ut haberet ratum Baptisma *Ubicumque & à quibuscumque verbis Evangelicis consecratum*: Et rationes quas urget contrà Donatistas, ut plurimùm militant pro Baptismo dato à Pagano, sicut pro dato ab Hæretico. Pro tota materia hujus Articuli confer Diss. 2. de Bapt. a. 2.

ARTICULUS IV.

Utrùm mali Ministrantes Sacramenta peccent?

Prænotanda est distinctio inter Ministrum solemnitatis seu ex officio, & Ministrum necessitatis. Minister solemnitatis seu ex officio dicitur, qui speciali consecratione ad Ministerium Sacramentorum est deputatus, ut Sacerdos consecrans aut absolvens. Minister necessitatis est qui nullâ con- Hic q. 64. a. 6. ad 3. & in 4. d. 24. q. 1. a. 3. quæst. 5. ad 4.

consecratione deputatus Sacramentum ministrat propter necessitatem, ut Laïcus baptisans.

Hic cit. o. Dico 1°. Minister solemnitatis conficiendo vel ministrando Sacramenta in peccato mort. peccat mortaliter.

Prob. 1°. ex Scriptura. Non minùs, imò magis requiritur mundities in Ministris Sacramentorum novæ Legis, quàm antiquæ: Hæc enim illorum eránt figuræ tantùm & umbræ: Atqui in Ministris Sacramentorum antiquæ Legis requirebatur mundities & sanctitas sub gravi peccato: Ergo. Prob. Min. If. 52. dicitur: *Mundamini, qui fertis vasa Domini*. Exod. 19. *Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos*. Levit. 21. *Sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen ejus*. Ibid. 22. *Omnis homo qui accesserit de stirpe vestra* (Aaronis) *ad ea quæ consecrata sunt, ... in quo est immunditia, peribit coram Domino*. Gravitas pœnæ indicat gravitatem culpæ. Ergo.

Prob. 2°. ex Jure. Extra *De temporibus ordinandorum* Cap. ultimo de malis Clericis decernit: Quòd si non pœnituerint, monendi sunt & *sub interminatione divini judicii obtestandi ut in testimonium suæ damnationis in susceptis etiam Ordinibus non ministrent*. Ibid. *De cohabitatione Clericorum*, C. *Quæsitum est*, idem Pontifex pronuntiat *quemlibet* Clericum, *pro mortali peccato, quoad seipsum constat esse suspensum*.

Prob. 3°. ex Patribus S. Dionysius c. 1. Eccles. Hierarch. dicit quòd *Malis non est fas tangere simbola:* Id est, signa sacramentalia. Aug. Lib. 2. contrà Ep. Parmen. c. 10. *Omnia*, inquit, *Sacramenta cùm obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus*. Refertur, C. *Omnia* 1. q. 1. Idem in Psal. 103. *Videant qualem rationem habituri sunt cum Deo, qui Sanctis non sanctè utuntur*. Et Tract. 5. in Joan. *Ego dico & omnes dicimus, quia justos esse oportet tanti Judicis Ministros*. Greg. Magnus L. 1. Epist. 24. nunc 25. *Necesse est*, inquit, *ut esse munda studeat manus, quæ diluere sordes curat, ne tacta quæque deterius inquinet.... scriptum namque est: Mundamini, qui fertis vasa Domini*.

Vides quosdam infundatè distinguere inter malos conficientes Sacramenta & ministrantes tantùm, scilicet Eucharistiam, quasi conficientes peccent quidem, at non ministrantes tantùm: Prolata enim testimonia ex Scriptura, Jure & Patribus afficiunt pariter ministrantes & conficientes: Quod & apertè significat Auctor in 4. d. 24. q. 1. a. 3. quæstiunc. 5. ad 4. ubi dicit quòd immundi, *Qui tangunt res sacras quasi suo officio fungentes, peccent mortaliter*. Idque suadet ejus ratio sequens. Undè

Ibid. o. Prob. 4°. ratione. Qui in peccato mortali conficit aut ministrat solemniter & ex officio Sacramentum, gravem irreverentiam committit contrà Christum Sacramentorum Auctorem & ipsam Sacramenti sanctitatem, quam in quantum in se est, contaminat: Atqui hæc irreverentia est ex genere suo peccatum mortale: Ergo. Prob. Maj. Minister speciali consecratione deputatus ad Sacramentorum ministerium, & se illorum Ministrum exhibens, tenetur hoc ipso & vi statûs conformari tàm Christo Sacramentorum institutori cui famulatur, juxtà illud Levit. 19. *Sancti estote, quoniam ego, sanctus sum*, quàm sanctitati Sacramenti quod perficit. juxtà istud aliud Is. 43. *Mundamini, qui fertis vasa Domini:* Ergo.

Dices 1°. S. Th. hìc a. 5. ad 3. dicit bonitatem Ministri requiri tantùm ex decentia: Ergo.

R. D. Ant. D. Th. dicit bonitatem Ministri requiri ex decentia tantùm, ut validè conferatur Sacramentum, seu ut dicit Cajet. ex parte operis operati, C. Ut licitè conferatur, seu ex parte operis operantis, N. Quærit enim in hoc Art. 5. S. Th. utrùm Sacramenta per malos Ministros validè conferantur, in hoc autem quem versamus, utrùm licitè?

Dices 2°. sicut ministratur Deo in Sacramentis, ità per opera charitatis: Atqui mali non peccant, si ministrent Deo in operibus charitatis, quin imò hoc est eis consulendum: Ergo nec qui ministrant in Sacramentis.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd opera charitatis non sunt aliquâ consecratione sanctificata, sed ipsa pertinent ad justitiæ sanctitatem, sicut quædam justitiæ partes; & ideò homo qui se exhibet Deo Ministrum in operibus charitatis, si sit justus, ampliùs sanctificatur; si verò sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur. Sed Sacramenta in seipsis sanctificationem quamdam habent per mysticam consecrationem, & ideò præexigitur in Ministro sanctitas justitiæ, ut congruat suo ministerio; undè incongruè agit & peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat. *Ib. ad 1.*

Dices 3°. Confirmatus, profitens in peccato mortali fidem coram Tyranno, agit ex officio & ut ad hunc actum consecratus: similiter conjuges exercentes actum conjugalem, ad quem acceperunt potestatem & gratiam per Sacramentum: Atqui tamen nec ille nec isti peccant: Ergo.

R. D. Min. Nec ille nec isti peccant, & eorum actiones sunt sacramentales, N. Et eorum actiones non sunt sacramentales, C. Conclusio autem nostra est de Ministro conficiente vel conferente Sacramentum, adeòque dè actione sacramentali, id est de actione quæ vel sit factiva Sacramenti, aut proximè conducat ad ejus confectionem, vel quæ sit Sacramenti facti distributiva: Quòd diligenter adverte pro pluribus casibus infrà deducendis. At verò neque professio fidei coram Tyranno, neque actus conjugales sunt actiones sacramentales, seu actiones factivæ Sacramenti aut illius distributivæ.

Dico 2°. Sacerdos & à fortiori Laïcus existens in peccato mortali non peccat saltem graviter baptisans in casu necessitatis; secùs ministrans in aliis Sacramentis. Ità communiter cum Auctore contrà paucos. *Ib. ad. 3.*

Prob. prima pars. Quamvis sanctitas Christi & Sacramenti sit ratio formalis ob quam Minister debeat esse sanctus, obligatio tamen in Ministro habendi sanctitatem non oritur ex ipsa Christi & Sacramenti sanctitate præcisè secundùm se, sed ex illa per ordinem ad consecrationem Ministri, quatenùs cùm se gerat ut personam ad hoc speciali consecratione deputatam, tenetur ex hoc ipso conari ut conformetur Christo, cui famulatur, & sanctitati Sacramenti quod perficit, ut dictum est: Atqui Sacerdos baptisans in casu necessitatis, in quo posset baptisare Laïcus, licèt sit ad hoc consecratus, non tamen hic agit ut consecratus, nec se exhibet ut Ministrum Christi & Ecclesiæ, sed succurrit necessitatem patienti & per accidens deservit principali agenti, non in actu aliquo Ordinis aut sacræ potestatis, sed in eo in quo quilibet homo posset deservire: Ergo.

Conf. ab eo quod contingit in humanis. Rusticus qui per accidens & in casu necessitatis Regi deservit, non tenetur ministrare cum eo speciali ornatu & munditie, sicut qui ex officio ad id est deputatus: Ergo similiter.

Dixi: *Non peccat saltem graviter:* Quia cùm posset elicere actum contritionis in instanti, hæc aliqualis indecentia non videtur omninò excusanda.

Prob. secunda pars. Tùm quia alia Sacramenta non sunt tantæ necessitatis sicut Baptismus. Tùm quia in iis Minister non potest agere nisi vi specialis consecrationis & spiritualis potestatis, consequenter nisi ut publicus Ecclesiæ Minister, ut patet dùm Sacerdos absolvit pœnitentem morti proximum. *Ibid.*

Neque tamen indè sequitur quòd Minister sit perplexus, & sivè absolvat, sivè non absolvat urgente necessitate, peccet; quia cùm contritio sit actus spiritualis & instantaneus, ut jam dixi, potest conteri & sic licitè absolvere. *Ibid.*

Dices cum Patre Henno. Gravis videtur irreverentia quòd hostis Christi & servus Dæmonis præ-

præsumat in nomine Christi scienter & advertenter immundus immundè tractare ea quibus in Ecclesia nihil sanctius aut magis divinum habetur: Ergo.

R. Neque S. Thomam neque innumeros penè Theologos cum ipso sentientes apprehendisse hanc irreverentiam esse gravem in eo qui non ex officio, sed in necessitate baptisaret aut corpus Christi in terram projectum colligeret; sicut nemo apprehenderet gravem injuriam esse Regi illatam, si Rusticus illi in casu necessitatis & per accidens inserviret tritâ veste amictus, etiamsi elegantiorem habere posset.

Neque dicas cum objiciente S. Th. loqui de ministro necessitatis, cui ob instantem baptisandi mortem non suppetit tempus eliciendi contritionem. Nam 1°. cùm, ut dixi, contritio sit actus interior, potest elici in instanti, sicque non datur casus in quo non possit haberi: Et hoc ipsum ibidem dicit S. Th. 2°. Hæc evasio apertè repugnat textui S. D. proposuerat sibi argumentum quòd si malus Minister peccet administrando Sacramenta, contingeret aliquando quòd esset perplexus & ad peccandum adactus; si enim non ministret, dùm urgente necessitate tenetur, peccat; & si ministret, etiam peccat. Respondet S. D. quòd istud inconveniens non currat, quia potest pœnitere: sed supposito quòd nolit pœnitere, non est inconveniens quòd sit perplexus: Et è vestigio subdit: *In articulo tamen necessitatis non peccaret baptisando.* Vides ipsum loqui de eo qui potuit & noluit pœnitere, qui *tamen* id est hoc non obstantè non peccat baptisando in necessitate; & rationem adfert, non quia non potuit pœnitere, quòd indubiè dixisset, si ità censuisset, sed quia *Non se exhibet Ministrum Ecclesiæ.* Id item apertè constat ex 4. sent. d. 24. q. 1. a. 3. Quæstiunc. 5. ad 4. ubi dicit: *Quicumque* (in peccato existens) *exhibet se in aliquo actu ut Ministrum Ecclesiæ, mortaliter peccat.... secùs autem esset si in aliqua necessitate aliquod sacrum contingeret vel exequeretur in illo casu in quo etiam Laïcis liceret: sicut si baptisaret in articulo necessitatis, vel si corpus Christi in terram projectum colligeret.* Dicetne fortè Henno colligente corpus Christi projectum in terram non suppetere tempus eliciendi actum contritionis?

Inst. Eadem est sanctitas Christi & Sacramenti, sivè in casu necessitatis, sivè extrà ministretur: Atqui ex sanctitate Christi & Sacramenti oritur in Ministro obligatio habendi sanctitatem: Ergo.

R. D. Min. Ex sanctitate Christi & Sacramenti præcisè secundùm se oritur, &c. N. Ex sanctitate Christi & Sacramenti per ordinem ad Ministrum ex officio, C. Solutio patet ex probatione Conclusionis.

Consectaria.

Ex dictis in utraque Conclusione colliges 1°. Sacerdotem ministrantem Eucharistiam in peccato mort. peccare mortaliter: quia licèt ejus actio non sit factiva Sacramenti, est tamen illius distributiva, & ideò sacramentalis ad idque est specialiter consecratus, idque, ut diximus, evincunt non secùs ac de conficiente Sacramentum, omnes probationes primæ Concl.

Non tamen existimamus eum tot peccata committere quot sunt personæ, quibus absque interruptione morali Eucharistiam ministrat: Quia licèt sint plures actiones physicè distinctæ est tamen moraliter unum convivium. Secùs de Sacerdote plures Pœnitentes successivè absolvente; quia quælibet absolutio est judicium completum nullo nexu cum aliis absolutionibus seu judiciis connexum. Consule quæ dixi de peccatis Diss. 2. a. 4. ubi etiam docui secundùm probabiliorem mihi sententiam celebrantem in malo statu committere unum tantùm peccatum, contrà quosdam qui dicunt committere duo, tria, aut etiam quatuor peccata, unum offerendo, aliud consecrando, tertium sumendo, quartum sibi ministrando. Esto enim istæ actiones physicè distinguantur, constituunt tamen unum mysterium in quo uniuntur. Cæterùm quoad praxim sufficit illi, si dicat in confessione se celebrasse in malo statu.

Non pauci etiam tenent Sacerdotem audientem confessionem in peccato mort. non peccare mortaliter, si proponat pœnitere, & de facto pœniteat ante absolutionem. Sed id nobis non probatur; quia auditio confessionis sicut ipsa confessio videtur actio Sacramentalis, aut saltem proximè ad Sacramentum ordinata, non minus quam ministerium Diaconi ad Sacrificium. De quo

Colliges 2°. Probabilius Diaconum solemniter exercentem suum officium in peccato mort. peccare mortaliter; quia licèt ejus actio non sit factiva aut distributiva Sacramenti, est tamen aliquo modo sacramentalis, quatenus ordinatur proximè ad Sacramentum: Undè Apost. loquens de Diaconis 1. Tim. 3. dicit: *ministrent nullum crimen habentes.* De Subdiacono, quamvis minùs certum sit, ità tamen plures probabiliter tenent, quia reputatur inter Ordines sacros ut Diaconatus, & etiam ejus actio proximè concurrit ad Sacramentum: sicque videtur definitum à Greg. IX. cit. in probationibus Conclusionis extrà *de temporibus ordinandorum* cap. ult. Sub hoc Decreto etiam censemus comprehendi Clericos minorum Ordinum, cùm sit indefinitè de omnibus Clericis: sed quia eorum ministerium remotè tantùm ordinatur ad Sacramentum, propter levitatem materiæ, excusantur à mortali.

Propter eandem rationem excusantur à mortali qui in malo statu Eucharistiam in vase vel vitro inclusam de loco in locum transportant, aut cum illa dant benedictionem: cùm enim mediatè tantùm tangant Eucharistiam, videtur levitas materiæ.

Colliges 3°. Episcopum Chrisma aut Oleum infirmorum conficientem in peccato mort. probabiliter peccare mortaliter: Quia licet ejus actio non sit factiva nec distributiva Sacramenti, est tamen aliquo sensu sacramentalis, quatenus materiam Ordinis & Extremæ Unctionis conficit ex potestate Ordinis in summo gradu. Ergo, infert Henno, peccator coquens panem, qui est materia Eucharistiæ, peccat mortaliter. R. N. illationem: Quia in coctione panis non intervenit actio sacra, quâ fiat materia debita Eucharistiæ, sicut intervenit in confectione Chrismatis & Olei infirmorum ut sint materia debita Sacramenti. Et hinc altera disparitas quòd panis ex se non ordinetur ad Eucharistiam, sicut Chrisma ad Confirmationem, & Oleum infirmorum ad Extremam Unctionem.

Secùs tamen est dicendum de collatione Tonsuræ, de Benedictione Ecclesiarum, Vasorum sacrorum, vestium Sacerdotalium, Abbatissarum, Virginum, &c. quia hæ actiones & similes nullatenus sunt sacramentales, neque jure divino, sed Ecclesiastico tantum Episcopis competunt.

Colliges 4°. Concionantem in peccato non publico, non peccare mortaliter: Quia prædicatio non est actio sacramentalis: & quamvis pertineat ad eos qui curam animarum habent, posset tamen stando in jure divino, & secluso jure Ecclesiastico, committi Laïcis. Equidem oppositum olim tenuit S. Th. in 4. d. 19. q. 2. a. 2. quæstiunc. 2. ubi docet concionantem & corripientem ex officio in peccato mort. etiam occulto, peccare mortaliter. At rectè monet Eximius Sylvius S. D. non obscurè hanc sententiam retractasse, partim 2. 2. q. 33. a. 5. & q. 60. a. 2. ad 3. Ubi docet corripientem seu judicantem ex officio in peccato mort. non peccare mortaliter; cujus tamen contrarium docuerat priori loco cit. Partim quia lect. 1. in cap. 6. 2. Cor. de solo peccatore publico dicit quòd prædicando peccet. Ità laudatus Sylvius. Peccaret autem mortaliter peccator publicus ob scandalum; quia indè veniret in contemptum Evangelii prædicatio.

Col-

Colliges 5°. Contrahentes Matrimonium, quamvis peccent ut recipientes indigne Sacramentum, non peccare tamen mortaliter ut conficientes; quia licèt secundum nos sint Ministri, non sunt tamen ad hoc specialiter consecrati, ideòque non agunt ex officio.

ARTICULUS V.

Utrùm Minister mortalis peccati sibi conscius teneatur confiteri antequam Sacramenta conficiat aut ministret?

Non est quæstio de Sacramento Eucharistiæ sivè conficiendo sivè suscipiendo tantùm; certum est enim, ut infrà dicemus, ex Apostolo juxtà Ecclesiæ traditionem, illi præmittendam esse confessionem. Item nemo negat quin sit salubre consilium confessionem aliis Sacramentis conficiendis aut ministrandis præmittere; quia per eam securiores sumus de sanctitate requisita. At sitne præceptum?

Dico: Minister sibi conscius peccati mortalis, ut eximatur à peccato irreverentiæ & indignæ tractationis, non tenetur præmittere confessionem Sacramentis conficiendis aut distribuendis: Non tamen sufficit attritio, sed requiritur contritio saltem prudenter existimata.

Prob. 1°. Ex Rituali Pauli V. Tit. 1. Ubi declarat non esse obligationem, sed meram convenientiam confitendi. *Sacerdos*, inquit, *si fuerit, peccati mortalis sibi conscius, quod absit, ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere, nisi priùs corde pœniteat: Sed si habeat copiam Confessarii, & temporis locique ratio ferat, convenit confiteri.* Neque dicas cum quibusdam Tò *convenit* esse ambiguum & quandoque significare præceptum, ut dum dicimus, convenit jejunare, convenit restituere, &c. Esto enim ità sit; saltem hìc constat ex præcedenti propositione non significare præceptum, sed meram convenientiam; priùs enim dixerat contritionem cordis esse in præcepto, si ità censuisset de confessione, eundem procul dubio terminorum rigorem servasset, & sub iisdem, confessionis sicut & contritionis obligationem conclusisset; at non ità, post declaratum præceptum de contritione, terminis mutatis & minuentibus de confessione dicit simpliciter *convenit*.

Conf. Ex Trid. quod requirit confessionem ad Eucharistiam tantùm: Ergo signum est ad alia Sacramenta non requiri: Aliàs nulla fuisset ratio cur potiùs pro Eucharistia quàm pro aliis Sacramentis confessionis obligationem inculcaret.

Prob. 2°. Confessionis præmittendæ in casu Conclusionis nullum extat præceptum sivè positivum sivè naturale: Non positivum; neque enim in Scripturis, neque in Conciliis, neque in Patribus reperitur: non naturale; quamvis enim sit de jure naturæ quòd sancta sanctè tractentur, sanctitas habetur non per solam confessionem, sed etiam per contritionem. Aliunde si esset præceptum Juris naturæ malo ministro præmittendi confessionem administrationi Sacramentorum, sequeretur 1°. Quòd alia Sacramenta institui non potuissent sine confessione, quod est absurdum: Sequeretur item quòd etiam urgente necessitate, ubi non esset copia Confessarii, Minister existens in peccato mort. non posset administrare Sacramenta, quod est aliud absurdum.

Conf. 1°. Noluit Deus Sacramenta antiquæ Legis exponi periculo indignæ tractationis, sed voluit tunc ut nunc, sancta sanctè tractari, ut patet ex Art. præcedenti: Atqui ad vitandam hanc indignam tractationem & habendam sanctitatem requisitam Sacerdotes antiquæ Legis non tenebantur præmittere confessionem, quæ tunc non erat, sed tantùm contritionem reputatam talem: Ergo nec nunc. Hoc argumento non parum premuntur Adversarii.

Conf. 2°. Ab inconvenienti. Ex adversâ sententia sequitur quòd Pastor non habens copiam Confessarii non posset audire confessionem sui Parochiani, nisi iste habeat necessitatem statim confitendi, sicut ipse Pastor propter præceptum præmittendi confessionem Eucharistiæ non potest celebrare non præmissâ confessione nisi sit necessitas celebrandi: Consequens, ut puto, à nullo admittitur: Ergo.

Dices: Qui sibi conscius peccati mortalis non præmissâ confessione Sacramenta administrat, exponit se periculo Sacramenta irreverenter tractandi: Atqui id non licet sine necessitate: Ergo. Prob. Ant. Suppositâ difficultate & raritate contritionis non potest esse certus se esse verè contritum: Ergo.

R. N. Maj. Non voluit enim Deus, ut dixi, Sacramenta Antiquæ Legis exponi periculo indignæ tractationis, & tamen tunc non erat confessio quæ periculum abstergeret, sed sola contritio. Ad Prob. D. Ant. Non potest esse certus se esse verè contritum, certitudine quæ excludat omnem formidinem de opposito, C. Neque talis certitudo haberetur per confessionem, certitudine quâ prudenter existimet se esse contritum, & quæ ideò ipsum eximat à periculo indignæ tractationis formalis, N. Si enim Sacerdotes antiquæ Legis poterant sine confessione esse certi se esse in gratia, certitudine quæ abstergeret periculum & peccatum indignæ tractationis formalis, quidni Sacerdotes novæ Legis, in qua abundantiores sunt gratiæ? Item si quis possit ex certis indiciis prudenter existimare se sincerè diligere proximum, quidni Deum? Cæterùm si quandoque contingat quòd ità prudenter existimare non possit, non currit conclusio.

Sed esto non sit certus se esse verè contritum, saltem per judicium reflexum erit certus se non exponi periculo formalis profanationis: sicut quamvis nemo sit certus se post confessionem esse justificatum, tamen per judicium reflexum est certus se in administrandis Sacramentis non exponi periculo formalis profanationis.

Si dicas, per confessionem erit certior aut saltem minùs incertus de sua justificatione, adeòque minus erit periculum. Ità quidem, sed quid indè? Tutius esse præmittere confessionem, quod ultrò concedimus: At tutiora semper sequi non tenemur, ut alibi probavimus. Et ut extrà subjectam materiam non excurramus, certior erit de sua justificatione per duas confessiones quàm per unam; per duos, tres, quatuor, quinque actus contritionis quàm per unum, neque tamen ad hæc tenetur.

Inst. Votum confitendi includitur in contritione: Atqui non videtur habere sincerum votum confitendi, qui cùm potest confiteri, non confitetur: Ergo.

R. D. Maj. Votum confitendi pro tempore quo obligabit præceptum confessionis, continetur in contritione, C. Confitendi statim, N. Pariter D. Min. Non videtur habere sincerum votum confitendi qui cùm potest confiteri, non confitetur, & urget præceptum confessionis, C. Si non urget præceptum confessionis, N. Ex hoc enim quòd quis id quod facere proposuerat, non faciat statim, quia non urget præceptum faciendi, non sequitur quòd illud sincerè non velit.

Opponunt insuper Synodos Cameracensem, Attrebatensem & Iprensem, quæ requirunt confessionem. R. In his contineri salubre consilium, at non præceptum, cùm non sit verisimile Synodos Diœcesanas plùs requirere quàm rituale Romanum, quòd universæ Ecclesiæ proponitur.

Quantùm ad secundam partem Conclusionis, constat imprimis requiri contritionem; quia notum est attritionem sine Sacramento non sufficere ad justificationem. Non requiri verò contritionem in re, sed sufficere prudenter existimatam.

Prob. Status gratiæ in re non requiritur necessariò ut quis eximatur à peccato indignæ tractationis

nis Sacramentorum, sed sufficit quòd prudenter existimetur talis: Ergo similiter contritio. Prob. Ant. 1°. Qui post confessionem se reputat prudenter justificatum, si fortè non sit, vel ex malitia confessarii absolutionem simulantis vel aliundè, & in hoc statu Sacramenta ministret, à nemine censetur reus sacrilegii seu indignæ tractationis Sacramentorum: Ergo. 2°. Quia alioquin, cùm nemo possit esse certus se esse in gratia, foret onus intolerabile & infinitorum causa scrupulorum.

Si dicas Deum non requirere dispositiones tantùm putativas, D. Deus non requirit dispositiones tantùm putativas ut quis positivè dignus ministret, C. Ut sine novo peccato ministret, N.

ARTICULUS VI.

Utrùm liceat Sacramenta petere & recipere à malis Ministris?

Inter malos Ministros, quidam sunt ab Ecclesia tolerati, quidam non tolerati sed vitandi. Tempore D. Thomæ omnes excommuncati, suspensi, degradati, &c. erant vitandi: sed nunc à tempore Concilii Constantiensis in Bulla Martini V. *Ad evitanda scandala*, ii solùm sunt vitandi qui nominatim sunt excommunicati, suspensi, degradati, &c. aut qui sunt ità notorii percussores Clericorum, ut nullâ tergiversatione excusari possint. Refertur hæc Bulla à S. Antonino 3. p. tit. 25. c. 2. his verbis. „ Ad evitanda scandala & multa pericula, quæ conscientiis timoratis contingere possunt, Christi fidelibus: tenore præsentium misericoditer indulgemus, quòd nemo deinceps à communione alicujus in Sacramentorum administratione vel receptione, aut aliis quibuscumque divinis, vel extrà, prætextu cujuscumque sententiæ aut censuræ Ecclesiasticæ à jure vel ab homine generaliter promulgatæ, teneatur abstinere, vel aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum observare, nisi sententia aut censura hujusmodi fuerit in vel contrà personam, vel contrà Collegium, vel Universitatem, Ecclesiam, vel locum certum, vel certam terram à Judice publicata & denunciata specialiter & expresse: Constitutionibus Apostolicis & aliis in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Salvo si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum, sententiam latam à Canone adeò notoriè constiterit incurrisse, quòd factum non possit aliquâ tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari: nam à communione illius, licèt non denunciatus fuerit, volumus abstineri juxtà Canonicas sanctiones. "

Hanc Bullam partim refert Conc. Basileense anno 1435. Sess. 20. sed exceptionem facit majorem, declarando esse etiam vitandos omnes notoriè excommunicatos, quacumque de causa sint excommunicati: Et hoc decretum Concilii Basicum sua exceptione insertum in Concordato Leonis X. cum Francisco I. refertur in Conc. Lat. V. Sess. 11. His tamen non obstantibus *More & usu Ecclesiæ receptissimum est*, inquit Soto in 4. d. 22. q. 1. a. 4. *ut non vitemus nisi illas duas excommunicationum species, quas prædictum Concilium* (Constantiense) *jussit*...... *Et ità absque ullo metu tenendum est* Et reverà omnes notoriè Hæretici quales sunt Lutherani, Calvinistæ, &c. sunt notoriè excommunicati, nemo tamen censet illos esse vitandos.

Observandum est autem quòd qui nominatim condemnati sunt de aliquo crimine cui annexa est censura, ut excommunicatio hæresi censeantur pariter nominatim hâc censura innodati, ideòque non tolerati.

Observandum insuper duplicem esse notorietatem, facti scilicet & juris. Facti, quando factum vel censura est ità manifesta ut nullâ tergiversatione celari, nec ullo juris suffragio excusari possit, ut explicat Bulla Martini V. Notorietas juris, quando quis per sententiam judicis declaratur hoc crimen admisisse, vel hanc censuram incurrisse. In Gallia, ut notant Juenin, Tournely & alii, sola notorietas facti, puta in percussione Clerici, non sufficit ut quis sit vitandus, sed requiritur notorietas Juris. Nec malè: cùm enim plerumque sit difficile discernere an facta possint vel non possint aliquâ tergiversatione celari, vel aliquo juris suffragio excusari, efficaciùs sic juxtà intentum Conciliorum occurritur scrupulis & anxietatibus timoratorum. His observatis,

Dico 1°. Urgente mortis articulo, licitum est petere & recipere quædam saltem Sacramenta à malo Ministro non tolerato, si toleratus absit.

De Baptismo ità definitur in jure 24. q. 1. cap. *Si quem* 40. ex Aug. l. 1. de Bapt. cont. Donat. c. 2. his verbis: „ Si quem fortè coëgerit extrema necessitas, ubi Catholicum, per quem accipiat, non invenerit, & in animo pace Catholicâ custoditâ, per aliquem extrà unitatem Catholicam positum acceperit, quod erat in ipsa Catholica unitate recepturus, si statim de hac vita migraverit, non eum nisi Catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cùm se Catholicæ congregationi etiam corporali præsentiâ reddiderit, undè nunquam corde discesserat, non solùm non improbamus quod fecit, sed etiam securissimè verissimèque laudamus".

De Pœnitentia pariter definivit Trid. Sess. 14. cap. 7. ubi ait: „ Ne hâc ipsâ occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: Atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt".

Ratio horum est: quia quamvis adultus possit per solam contritionem cum voto Sacramenti sine ipso Sacramento salvari; longè tamen faciliùs, tutiùs & efficacius cum Sacramento salutem consequitur: ideòque pia Mater Ecclesia saluti Filiorum consulens, non vult in tanto periculo, ubi de æternitate agitur, eos propter improborum culpam tanto præsidio fraudare. Adde quòd cùm in mortis articulo urgeat præceptum divinum Baptismi & Pœnitentiæ, huic derogari non potest per præceptum Ecclesiasticum, quo prohibetur communicatio cum excommunicatis. Quando ergo dicitur excommunicatus privari per Ecclesiam jurisdictione, id intelligitur extrà mortis articulum, ut patet ex Trid. cit.

Propter easdem rationes videtur quòd in casu quo moribundo nec Eucharistia, nec absolutio posset conferri, liceret etiam petere & recipere Extremam-Unctionem à Ministro non tolerato: fieri enim potest quòd iste moribundus sit tantum attritus, & per Extremam Unctionem, sicut per absolutionem, fiat contritus.

De Sacramento Eucharistiæ, multi etiam opinantur id licere in mortis periculo ob secundam rationem datam, nempè quòd præceptum divinum de Eucharistia sumenda, quòd tunc obligat, prævaleat præcepto humano. Ità Soto, Navarrus, Nugno, Suares, Bonacinas, quos citat & sequitur Franciscus à Jesu Maria. Idem censet præfatus Auctor post Suarem & Cornejo de Matrimonio in casu quo moribundo esset maximè necessarium sive ad salutem, sivè ad grave commodum temporale filiorum, ut ducat in uxorem concubinam, & eo potissimum quòd in nostra sententia Sacerdos non sit Minister Matrimonii, similiter censet cum iisdem ratione boni communis de Sacramento Ordinis in casu quo in aliqua provincia remota esset penuria Sacerdotum, nec esset nisi unus Episcopus nominatim excommunicatus. Hos duos ultimos casus refero, non affirmo.

Dico 2°. Extrà mortis periculum possum ex legitima & rationabili causa petere & recipere Sacramenta à quovis malo Ministro tolerato, sivè sit *Hic q. 64. a. 6. ad 2.*

sit Parochus sivè non, sivè sit paratus sivè non, si tamen absit bonus qui possit & velit conferre.

Ità communiter cum Auct. cit. ubi dicit: *Quamdiu Minister ab Ecclesia toleratur, ille qui ab eo suscipit Sacramentum, non communicat peccato ejus, sed communicat Ecclesiæ, quæ eum tamquam ministrum exhibet.*

Ratio est: quia dùm peto Sacramenta ex legitima & rationabili causa à malo Ministro, bono deficiente, utor jure meo petendo rem bonam & mihi utilem ab eo qui potest benè eam præstare; quòd si malè ministret, imputet sibi, nec teneor ob ejus malitiam, notabilem utilitatem meam prætermittere: sicut subsistente legitimâ causâ possum petere mutuum ab usurario, juramentum à juraturo per falsos Deos, & similia, ut alibi probavimus. Ergo.

Dixi *ex legitima causa, & si alius Minister bonus absit:* Quia ex præcepto charitatis & Religionis tenemur, ubi commodè possumus, impedire peccatum proximi & irreverentiam Sacramenti.

Si petas quæ sit legitima causa aut notabilis utilitas.

R. regulam certam & generalem non posse statui: Ex communi tamen sensu potest dici quòd ultrà casus præcedentis Conclusionis, etiam eos quos dubios aut probabiles tantùm proposuimus, inter legitimas causas recenseri possint præceptum audiendi Missam, communicandi in Paschate, confitendi semel in anno, imò confessio & communio ter quatervè in anno, occasio lucrandi Jubilæum aut Indulgentias in locis in quibus raræ sunt; item si non possim sine gravi incommodo confiteri alteri præsenti licèt bono. Attendi etiam debet status mali Ministri: si enim non sit Pastor, videtur graviorem causam requiri, quàm si esset Pastor ex officio obligatus; item majorem, si sit gravioribus peccatis aut censuris obstrictus.

Cæterùm hîc observandum est quòd quamvis omnibus sit consultum inter conscientiæ Rectores digniorem & utiliorem eligere, nemo tamen teneatur, imò nemini liceat inquirere animo censorio in vitam Ministrorum; hujusmodi namque inquisitio foret odiosa Pœnitentibus & injuriosa Ministris; sed unusquisque reputari debet bonus, nisi probetur malus: Undè licitè peto Sacramenta ab eo quem scio pridiè aut aliquamdiu anteà peccasse, quia præsumere possum & debeo quòd resipuerit & sufficienter se disposuerit ad administrationem Sacramentorum: nisi fortè ipsum noverim esse consuetudinarium aut cauteriatæ conscientiæ.

Ad id quod objici solet S. Hermenigildum recusasse communionem ab Episcopo Ariano. Respondetur ità se gessisse, quia impius Pater hujusmodi communionem ab eo exigebat in signum professionis Arianæ.

Dico 3°. Attento jure Concilii Constantiensis in Bulla Martini V. probabiliùs non peccat, saltem graviter, qui in quovis casu etiam sine causa petit & recipit Sacramenta ab excommunicato tolerato, si prudenter judicet ipsum esse cum Deo reconciliatum.

Quia ex dicto jure licet omnibus Fidelibus communicare cum excommunicatis toleratis sicut cum aliis peccatoribus: Atqui possum in quovis casu, etiam nullâ urgente causâ, petere & recipere Sacramenta à peccatore reconciliato: Ergo.

Neque ullo modo verum est quod quidam dicunt, hoc jus intelligendum esse de Parocho excommunicato tantùm, non de alio quocumque qui non tenetur ex officio ministrare: nullum namque indicium est in Bulla summi Pontificis hujus restrictionis, imò contrarium evidenter apparet: intendit namque Pontifex occurrere scandalis & scrupulis timoratorum ob communicationem cum excommunicatis, tàm in temporalibus quàm in spiritualibus; profectò admodùm diminutè & vix ex parte occurreret, si de Parochis tantùm intelligeret. Insuper ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus: Bulla autem non distinguit inter Parochum & non Parochum, sed unicuique Fideli concedit posse communicare cum quocumque excommunicato tàm in spiritualibus quàm in temporalibus.

Dixi quòd non peccet *saltem graviter*: quia videtur quædam dissonantia & indecentia venialis petere Sacramenta ab excommunicato, quando adest non excommunicatus, qui æquè utiliter possit conferre.

Si tamen iste excommunicatus non requisitus se ingereret administrationi Sacramentorum, graviter peccaret; quia Bulla in nullo excommunicatos relevat, nec in eorum favorem data est, sed Fidelium tantùm.

ARTICULUS VII.

De intentione Ministri.

Hic primùm cum Hæreticis, deindè cum quibusdam Doctoribus Catholicis est decertandum.

Hæretici nullam requirunt in Ministro intentionem faciendi quod facit Ecclesia, sed volunt quòd ritus sacramentalis, sivè mimicè & irrisoriè repræsentatus exteriùs, sicut histriones in theatris aliorum personas & facta repræsentant & fingunt, sivè ab ebrio autem amente exercitus, sit verum Sacramentum. Ità Lutherus L. de Civit. Babyl. *Non enim*, inquit, *in conferentis tantùm, quantùm in suscipientis fide vel usu sita est virtus Baptismi, sicut legitur exemplum de quodam mimo per jocum baptisato.* Et in Art. 12. inter eos quos Leo X. damnavit: *Si Sacerdos*, inquit, *non seriò sed jocò absolverit, si tamen credat se esse absolutum, verissimè absolutus est.*

Et quamvis Calvinus, Kemnitius & alii recentiores hoc Lutheri dogma emolliere videantur, ac tantùm rejicere intentionem internam, constat tamen ex eorum capitali dogmate eos nullam in Ministro requirere intentionem faciendi quod facit Ecclesia: Uno ore enim omnes tenent Sacramenta nihil aliud esse quàm signa quibus excitatur in nobis fides quâ justificamur: Quovis autem modò frequententur, sivè mimicè & irrisoriè; sivè à stulto vel ebrio, seclusâ quâvis intentione faciendi quod facit Ecclesia, semper sunt signa quibus fides in nobis excitari potest: Idque probat Kemnitius 2. parte Exam. Conc. Trid. ad. Can. 11. sess. 7. ex paritate cum verbo Evangelico: „ Ex „ quo intelligitur, inquit, quòd quemadmodum „ verbum Evangelii prædicatum sine ulla inten„ tione, esse verbum Evangelii non desinit, & „ qui ei assentitur, justificatur, quantumvis per„ versam tàm interiorem quàm exteriorem, vel „ etiam nullam habeat Minister; ità neque desi„ nit esse Sacramentum, modò applicetur forma „ materiæ, etiamsi absque intentione rectâ appli„ cetur, sed è contrà cum perversâ interiori vel „ exteriori vel etiam nulla.

Quidam Doctores Catholici improbato Sacramento exteriùs mimicè & irrisoriè frequentato seu ab amente, ebrio, vel dormiente collato, dicunt requiri & sufficere ad perfectionem Sacramenti, quòd Minister exteriùs seriò ritum peragat, quamvis interiùs ridere, fingere & jocari, aut actum materialiter & naturalem & prophanum exercere tantùm intendat, & hanc intentionem vocant exteriorem, de qua §. subseq. 1°. itaque contrà Hæreticos Dogma Fidei adstruemus. 2°. Contrà Catholicos externæ intentionis defensores disputabimus. 3°. De variis qualitatibus intentionis requisitæ disseremus.

§. I.

Dogma Catholicum de intentione Ministri contrà Hæreticos asseritur

Dico: Ad perfectionem Sacramenti requiritur in Ministro intentio faciendi quod facit Ecclesia; ita ut Sacramentum exteriùs mimicè & irri- *Hic q. 64. a. 8.*

irrisoriè seu à Ministro rationis impote collatum, fit nullum.

Prob. 1°. ex Scripturis. Apost. 1. Cor. 4. dicit: *Sic nos existimet homo ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Atqui nemo dicet Ministrum & dispensatorem Regis qui non seriò & ex rationis proposito, sed mimicè & histrionis instar, vel dormiens aut ebrius mandata & munera Regis dispensaret: Ergo.

Item: Christus non solùm Sacramenta instituit, sed etiam illorum potestatem Apostolis tradidit, juxtà illud Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: quorum retinueritis, retenta sunt.* Atqui potestas faciendi vel non faciendi non est nisi in iis rebus, quæ ex deliberatione & proposito agunt: Ergo.

Conf. si Judex vel dormiens vel ebrius, vel exteriùs mimicè sententiam absolutionis proferret, nulla censeretur ejus absolutio: Ergo similiter.

Prob. 2°. ex Conciliis. Conc. Constant. sess. ult. in Constitutione Martini V. præscribit ut suspectus de Hæresi Wiclesi interrogetur: *Utrùm credat quòd malus Sacerdos cum debita materia & forma & cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, verè conficiat, verè absolvat, verè baptiset, & verè conferat alia Sacramenta*: Ubi supponit intentionis necessitatem.

Conc. Florent. in Decreto Eugenii declarat quòd *Omnia* Sacramenta *tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquàm materiâ, verbis tamquam formâ, & personâ Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia.*

Conc. Trid. sess. 7. Can. 11. sic definit: *Si quis dixerit in Ministris dùm Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.*

Ibid. Prob. 3°. rationibus Theologicis. Prima: Quando aliquid ex se est indifferens & potest ordinari ad multa, si effici debeat, oportet quòd per aliquid determinetur ad unum: Atqui quæ in Sacramentis aguntur, sunt ex se indifferentia & possunt ordinari ad multa, v. g. ablutio aquæ in Baptismo potest fieri ex joco vel seriò, potest exerceri ut naturalis & prophana, nimirùm ut ablutiva aut sanativa corporis tantùm vel ut sacra & religiosa; neque dici potest quòd determinetur ad esse sacrum & religiosum per verba *Te baptiso*, &c. quia & hæc sunt indifferentia ut significent naturalem ablutionem corporis, vel sacram lotionem animæ: Ergo restat quòd res & verba debeant determinari per intentionem Ministri, nihil enim aliud est assignabile.

Ib. ad 1. Secunda: Ministri Sacramentorum sunt instrumenta Christi non inanimata, sed animata & ratione prædita: Atqui hujusmodi instrumenta non solùm moventur, sed etiam movent seipsa ex deliberatione & intentione: Ergo.

Ib. in a. f. 1. Tertia: Ea quæ sunt præter intentionem, sunt casualia: Atqui non est dicendum de operatione Sacramentorum quòd sit casualis; id enim repugnat cùm Ministri tùm Sacramenti dignitati.

Quarta: Collatio & ministratio Sacramentorum sunt actus morales: Ergo humano modo, id est, ex consilio & intentione peragendi: Ut quid enim Christus constituisset homines Sacramentorum Ministros, nisi ut hominum & non brutorum more se gererent.

Prob. 4°. ab absurdis. Si vera esset Hæreticorum sententia, sequeretur 1°. quòd mater abluens domi infantem à sordibus sub invocatione Trinitatis ut benè illi sit, ipsum baptisaret. 2°. Quòd stultus infundens è fenestra Catechumeno transeunti situlam aquæ proferens jocando formam Baptismi, ipsum baptisaret. 3°. Quòd Sacerdos Lector mensæ apud Regulares qui legeret caput 26. Math. omnes panes mensæ appositos, & omnes vini phialas consecraret: Hæc autem aperta sunt absurda. Ergo.

Hæc argumenta pro majori parte redibunt §. seq. & alia adjicientur.

Solvuntur Objectiones Hæreticorum.

Obj. 1°. ex historia Ecclesiastica. 1°. S. Athanasius admodum puer, ludens cum aliis pueris in littore maris, eos baptisavit: Hunc autem Baptismum ratum habuit S. Alexander Alexandriæ Episcopus, ut referunt Sosomenus l. 2. c. 17. Nicephorus l. 8. c. 15. Rufinus l. 1. Hist. c. 14. 2°. Puer Hebræus pariter ab aliis pueris ludentibus in littore maris fuit baptisatus, quem Baptismum probavit Episcopus Constantinop. apud eundem Nicephorum l. 3. c. ult. 3°. S. Genesius circà annum 286. mimicè repræsentans in Theatro mysteria nostræ Religionis, subitò conversus, ab altero mimo baptisatus est, qui Baptismus non fuit iteratus, ideòque reputatus validus. 4°. Ex Aug. Epist. ad Alipium 67. nunc 227. colligitur quemdam Dioscorum Architeatrum nugaciter ludentem in Theatro & mysteria Religionis nostræ subsannantem, recepisse Baptismum, qui probatus fuit, siquidem *Omnis ab eo fuerit deleta nugacitas*, ut scribit Aug.

Responsioni præmitto ritum sacramentalem posse duplici modo exerceri per jocum & ludum. 1°. Ut vere intendatur fieri quod facit Ecclesia, quamvis secundario referatur ad ludum & animi oblectationem tamquàm ad finem extrinsecum. 2°. Sic ut omninò simulatè & mimicè repræsentetur, eo modo quo Judæi coram Christo genuflectebant eumque Regem salutabant. Sacramentum hoc secundo modo collatum per jocum est nullum, quia ludus est actioni sacramentali intrinsecus, ideòque integritati Sacramenti officit: At primo modo collatum est validum, non minus quàm Sacramentum quod Minister administrat lucri causâ: sicut enim intentio lucri est extrinseca substantiæ operis & ipsam non destruit, ita intentio se recreandi. Hoc præmisso

Ad primum, R. 1°. hoc factum magnâ suppositionis suspicione laborare: si enim credamus Hieronymo in Chronico, S. Alexander non fuit ordinatus Episcopus Alexandriæ nisi anno 321. anno autem 325. S. Athanasius jam Diaconus & doctrinæ famâ celebris interfuit Nicænæ Synodo, & anno seq. 326. mortuo Alexandro, ejus successor renunciatus est: Ex quo sequitur Athanasium annos ad minùs 22. natum fuisse, tempore quo S. Alexander inauguratus fuit Episcopus Alex. si verò alios audiamus, Pagium ad annum 311. & Patres Benedictinos S. Mauri in vita S. Athanasii, S. Alexander creatus fuit Episcopus anno 313 sed cùm omnium consensu constet S. Athanasium S. Alexandro successisse in sede Alex. anno 326. consequenter tunc annum saltem trigesimum attigisse (juxtà enim Canones & mores hujus temporis nullus ordinabatur Episcopus antè annum 30. nec usquam legimus Arianos Athanasio exprobrasse quòd junior arripuisset Episcopatum, quod procul dubio non omisissent, cùm id exprobrarent Pauliniano S. Hieronymi fratri) sequitur saltem quòd anno 313. quo Alexander fuit consecratus Episcopus Alex. S. Athanasius decurreret annum ad minus 17. ideoque non esset admodùm puer & impubes, ut ex Rufino narrant Socrates & Sosomenus, sed capax perfectæ deliberationis & intentionis. Insuper diversitas Auctorum in circumstantiis facti referendis indicat suspicionem. Socrates refert Alexandrum prætereundo hunc ludum vidisse. Sosomenus, dùm convivas solus expectaret. Nicephorus, dùm in loco sublimiori esset. Adde Rufinum à quo alii hanc historiam exscripserunt, illam referre nullo alicujus probati Auctoris testimonio fultam.

R. 2°. datâ veritate hujus facti, S. Athanasium intendisse seriò facere quod per Episcopum fieri viderat, licèt id ad recreationem referret: Narrat enim Rufinus primus hujus historiæ scriptor, Alexandrum ex puerorum interrogatione deprehendisse quòd *Illi omnia secundum Religionis nostræ ritum servassent*, quòd Athanasius nonnisi Cate-

cha-

chumenos, ut erat ipse, baptisasset, & habuisset intentionem faciendi *Quæ per Episcopum in Ecclesiis geri mos erat.*

Ad secundum, R. pariter pueros baptisando hunc puerum Judæum intendisse facere quod viderant fieri in Ecclesia, quamvis id retulerint ad recreationem ut ad finem extrinsecum: Narrat enim Nicephorus hunc puerum Hebræum non fuisse invitum, omnes cæremonias consuetas adhibitas fuisse, trinam immersionem cum invocatione Trinitatis observatam fuisse, pueros baptisantes deduxisse baptisatum in Ecclesiam, ubi communionis signum accepit, & Antistitem Constantinop. jussisse *Ut etiam in illo, quod deesset, juxtà mysterii executionem compleretur.* Quod potest intelligi vel de Baptismo conferendo, quia jam annuerat, vel de Confirmatione.

Ad tertium, R. 1°. multis videri fabulosam hanc Baptismi S. Genesii Historiam, 1°. propter silentium veterum; Ado enim primus post 600. circiter annos hanc Historiam refert. 2°. Propter Auctorum dissonantiam: Ado narrat Genesium baptisatum fuisse à Sacerdote Christiano ad Theatrum vocato: Alii ab altero mimo edocto ab Angelo: Alii ab ipso Angelo. 3°. Propter narrationum ineptias: Ineptum enim & omninò inverisimile reputant quòd Sacerdos Christianus mimi rogatu Theatrum conscenderit & ludentibus mysteria Religionis operas suas locaverit: Item quòd Angelus inter histriones partes suas egerit, aut monuerit mimum ut seriò Genesium baptisaret; cùm è contrà debuisset priùs monere ut se ad fidem converteret, & à re sacra in Theatro facienda potiùs abstineret.

Respondent quidam S. Genesium baptisatum fuisse Baptismo sanguinis, & non fluminis. Et si præter Adonem & alios, opponas Martyrologium Rom. in quo Baptismus & Martyrium S. Genesii referuntur ut duæ actiones distinctæ; respondent Martyrologium Rom. non secùs ac Breviarium non esse inconcussæ fidei, sed correctioni subjacere.

R. 3°. Probabilius supposità veritate facti S. Genesium baptisatum fuisse à Sacerdote Christiano; non in Theatro, sed extrà paulò post suam conversionem, & statim raptum à militibus ad Imperatorem Diocletianum qui præsens aderat, cùm fidem nostram coram illo constanter confiteretur, capite damnatum fuisse. Undè Martyrologium Rom. quod subitam S. Genesii conversionem, Baptismum & Martyrium refert, de tempore & ministro Baptismi silet.

Ad quartum, R. 1°. Juxtà recentiores Operum S. Aug. Editores, ex fide variorum Codicum, non esse legendum *Architeater*, hoc est Comœdorum Dux, sed *Archiater*, id est medicorum Princeps; qui cùm Religioni Christianæ antè conversionem sæpè insultasset, suscepto Baptismo, *omnis est ab eo deleta nugacitas.*

R. 2°. dato legendum esse *Architeater*, & hunc in Theatro sæpè lusisse Christianorum Ritus, non tamen inter ludendum & in theatro fuisse baptisatum, sed extrà in solemnitate Paschali post votum pluries emissum & neglectum de suscipiendo Baptismate, ut refert ibidem Aug.

Obj. 2°. ex Patribus. 1°. S. Aug. lib. 7. de Bapt. c. 53. dubitabat utrum Baptisma ludicrè & mimicè collatum esset validum, dicitque expectandum *ea de re divinum judicium per alicujus revelationis oraculum*: Ergo antiquitùs non erat saltem asserta necessitas intentionis faciendi quod facit Ecclesia. 2°. Idem Tract. 80. in Joan. dicit: *Accedit Verbum ad elementum, & fit Sacramentum*: Nulla itaque requiritur intentio. 3°. De consec. Dist. 4. cap. *Baptismus* ex eodem Aug. Tract. 5. in Joan. dicitur: *Non timeo adulterum, non ebrium, non homicidam, sed columbam attendo, per quam mihi dicitur: hic est qui baptisat.* 4°. Chrisostomus Hom. 85. in Joan. dicit: „ Neque Angelus „ neque Archangelus quidquam in his quæ à Deo „ data sunt, efficiunt, sed Pater & Filius & Spi„ ritus sanctus, omnia facit: Sacerdos & lin„ guam & manus præbet: neque enim justum est „ propter alterius malitiam ad salutis nostræ Sym„ bola fide accedentes offendi." Et ibidem comparat Sacerdotem impium asinæ Balaam per quàm locutus est Dominus. Idem Isidorus Pelusiota l. 2. Epist. 37. Ergo.

Ad primum R. hoc quod Aug. expectabat & optabat scilicet divinum judicium per alicujus revelationis oraculum, completum esse per definitiones & oracula duorum Conciliorum Generalium Florent. & Trid. per quæ nunc saltem, si non antiquitùs, asserta est necessitas intentionis faciendi quod facit Ecclesia. Vel dicas Augustinum non dubitasse an Baptisma mimicè & sine ulla intentione faciendi quòd facit Ecclesia collatum, esset validum; sed an mimicè baptisans posset habere hanc intentionem, sicut diximus Athanasium ludendo habuisse: Etenim ipsi mimi quamvis plerumque fictè omninò & simulatè se gerant, ut v. g. dùm se aut alios occidere simulant; possunt tamen interdum intendere facere, & reverà faciunt aliquid quod ad delectationem animi referunt; ut dùm convivium repræsentaturi, veros cibos comedunt & comestionem illam ad suam & aliorum oblectationem referunt: Juxtà hanc interpretationem cupiebat definitionem & oraculum, non quoad factum particulare; utrùm hic vel iste habuerit intentionem sufficientem, id enim internum est & definitioni Ecclesiæ non subjacet, sed generaliter quoad probationem vel improbationem Sacramenti hoc modo collati. Cæterùm impudentiæ meritò arguuntur Hæretici qui nobis hìc objiciunt Aug. dubitantem de tali Sacramento nihilque de eo affirmare audentem absque definitione & judicio Ecclesiæ, dùm ipsi contrà iteratas Ecclesiæ definitiones & judicia pertinaciter contendunt hujusmodi Baptisma esse validum.

Ad secundùm, R. Augustinum tantùm illic velle demonstrare aquam nudè sumptam absque verbis Evangelicis non esse Sacramentum Baptismi: dicit enim: *Detrahe Verbum, & quid est aqua nisi aqua? Accedit Verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* At non dicit Verbum non debere accedere ad aquam per actionem humanam cum deliberatione & intentione.

Ad tertium. Non legitur in Aug. undè iste Canon desumptus est, *Ebrius*, sed *Ebriosus*, & ità nunc legitur in emendatis Decreti Editionibus: Ebriosus autem non dicit actum, sed habitum seu consuetudinem, quæ non impedit quin homo possit habere rectam intentionem, quando non est ebrius.

Ad quartum. Chrysostomus nihil aliud eo loci intendit quàm ostendere improbitatem ministri non tollere virtutem Sacramenti, quæ est à Deo: Dicit Sacerdotem præbere manum & linguam humano scilicet modo cum deliberatione & intentione, non brutorum more: Adhibet comparationem cum asina Balaam eodem semper fine, ut ostendat dona sacramentalia non esse ab hominibus, sed à Deo, non excluso tamen hominum ministerio. Mens S. Doctoris patet ex his quæ habet ibidem; comparat namque Sacerdotes ministris Principum, sicut autem mandata ministri in somno vel ebrietate vel cum ludicra simulatione facta, nullius sunt roboris, ità nec Sacramenta à Sacerdotibus non humano modo, aut non seriò collata. Idem est scopus Isidori, qui loco cit. dicit quòd omnis qui recipit Sacramenta, *ex improba Sacerdotis vita nullo damno afficitur.*

Obj. 3°. à ratione. Verbum Dei concionatorium prolatum absque ulla intentione vel etiam jocosè efficax est: Ergo & Verbum sacramentale.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd Verbum concionatorum sit signum speculativum tantùm & vim habeat à significatione sibi indita; undè cùm retineat significationem quovis modo & à quovis, etiam si à psittaco, proferatur, retinet etiam suam vim & efficaciam: At verbum sacramentale non

non est signum speculativum tantùm, sed etiam practicum, hoc est, ultrà sibi inditam significationem habet efficere aliquid scilicet Sacramentum, & hoc habet ex institutione Christi, qui voluit ut ad hunc effectum proferrentur humano modo, nisi dicas Sacramentum posse perfici à psittaco.

Inst. 1°. Ideò secundùm nos Minister Sacramenti debet habere intentionem, quia est dispensator mysteriorum Dei: Atqui concionator est dispensator verbi, & tamen ut verbum sit efficax in eo non requiritur intentio: Ergo.

R. Concionatorem proponentem verbum Dei mimicè, vel dormientem aut ebrium & sine ulla legitima intentione non esse actu dispensatorem verbi: Verba sunt tamen efficacia, id est, excitant conceptus in audiente; quia, ut dictum est, habent hanc vim ex significatione sibi indita, quæ remanet non obstante Ministri dispositione; secùs Verbum sacramentale.

Inst. 2°. Minister Regis sine ulla intentione per solam exhibitionem litterarum, aut denuntiationem mandati regii, suum officium implet, quâvis intentione id faciat: Ergo similiter.

R. D. Ant. Minister Regis qui sit præcisè nuntius & delator mandati, C. Qui sit missus cum potestate faciendi & non faciendi prout libuerit, N. Duplex itaque distinguendus est minister in Civilibus: Unus qui simpliciter defert voluntatem Regis aut Reipublicæ, & dicitur Nuntius, Præco, Orator, & ille quâvis intentione, quovis modo prodat mandatum, sufficit: Alter est qui deputatur cum potestate faciendi & non faciendi secundùm propriam deliberationem & judicium, qualis est Judex, Consul, Prætor, &c. & is debet agere ex deliberatione & intentione; nemo enim pareret mandato vel sententiæ Judicis aut Prætoris dormientis, vel ebrii, vel mimicè agentis: hujus autem secundi generis sunt Ministri Sacramentorum.

Inst. 3°. Ministri Sacramentorum sunt instrumenta: Atqui in confectione operis non attenditur intentio Ministri, sed causæ principalis: Ergo.

R. ad 2. R. D. Maj. Sunt instrumenta animata, C. Inanimata, N. Et D. Min ad sensum Majoris, N. Conseq. Solutio patet ex probationibus Conclusionis.

Quædam alia argumenta quæ contrà præsentem Conclusionem militant, proponentur & solventur §. seq.

§. II.

Quæ intentio requiratur & sufficiat in Ministro ad perfectionem Sacramenti?

Probavimus §. præcedenti contrà Hæreticos requiri in Ministro intentionem faciendi quod facit Ecclesia, & hoc admittunt omnes Catholici: At gravis inter eos orta est controversia à 200. circiter annis, quid intelligendum per has particulas, *quod facit Ecclesia*. Plura namque spectari possunt in eo quod facit Ecclesia, 1°. Ipse ritus externus præcisè & materialiter. 2°. Ritus ut frequentatur sacer & religiosus in Ecclesia, abstrahendo ab hoc quòd sit vel non sit in se talis. 3°. Ut est absolutè in se sacer & religiosus seu Sacramentum. 4°. Ut est causa efficax gratiæ & characteris. Et hinc diversitas opinionum.

Quidam ergo volunt perfici Sacramenta, modò Minister intendat facere & faciat exteriùs seriò ritum externum, quamvis in corde non intendat facere quod facit Ecclesia, sed fingere tantùm, simulare aut irridere, vel exercere præcisè actum materialiter. Et hæc intentio vocatur *externa*, non quòd non sit interna, omnis enim intentio est actus voluntatis, sed quia ejus objectum est totum externum & per illud certò physicè manifestatur; impossibile namque est quòd homo sui compos sponte faciat quod non vult facere.

Alii dicunt ad integritatem Sacramenti requiri quòd Minister intendat ritum externum, saltem secundùm quod frequentatur in Ecclesia, seu ut sacrum & religiosum in Ecclesia Dei, quæcumque illa sit. Et hæc intentio vocatur interna, quia ejus objectum, scilicet ratio rei ut sacræ in Ecclesia, quæ potest adesse & abesse à ritu exteriori, non est exterior, sed solâ mente concipitur, & per eam intentio non manifestatur certò physicè.

Alii existimant requiri intentionem faciendi ritum externum ut absolutè in se sacrum & Sacramentum, seu ut frequentatur in Ecclesia Romana.

Alii tandem requirunt intentionem faciendi ritum externum, non solùm ut absolutè in se sacrum, sed etiam ut gratiæ productivum.

Primæ sententiæ Auctor communiter dicitur Ambrosius Catharinus Ordinis nostri, primùm summi Pontificis Theologus in Conc. Trid. posteà nominatus Episcopus Minorensis, deindè Archiepiscopus Compsensis in Italia, cui subscripserunt Alphonsus Salmeronius Soc. Jesu & Marius Scribonius Minorita. Sunt quidam, inter quos novissimè Honoratus Tournely, qui conantur revocare sententiam Catharini & Salmeronii ad secundam, contenduntque eos tantùm exclusisse intentionem faciendi ritum externum ut absolutè in se sacrum & Sacramentum atque ut gratiæ effectivum, non intentionem faciendi illum ut sacrum & religiosum in Ecclesia Dei. At illustres Catharini Vindices, Vincentius Contenson & Hiacinthus Serry primam sententiam ex integro illi adscribunt, & meritò: Postquàm enim Catharinus in Opusculo *de intentione Ministri* dixit requiri in Ministro intentionem faciendi *quod Christus & Ecclesia facit*, etiamsi ipse nihil credat fieri, in quo à sententia communi non recedit; proponit quæstionem: *Si Minister omnia exteriùs faciat quæ jubet Ecclesia: intùs aliud servet animo, ita ut intendat derisoriè baptisare, satisne hoc fuerit, ut completum dici possit Baptismi Sacramentum?* Hanc quæstionem affirmativè resolvit, & auctoritate S. Th. atque multis aliis probare contendit.

Hanc sententiam ex Recentioribus præter Contensonum & Serrium jam nominatos propugnant Farvacque, Decocq, Duhamel, Juenin, sub aliqua tamen restrictione, saltem illustriores ejus Patroni Contenson, Serry, Juenin, &c. Nollunt enim hanc externam intentionem sufficere in omni casu, sed tùm demùm quando Minister rogatus confert Sacramentum in loco sacro, aliisque circumstantiis adhiberi solitis, sicque se exhibet Ecclesiæ Ministrum; quia dicunt per has circumstantias externum ritum de se indifferentem determinari ad esse sacramentale. *Ritus externus*, inquit Juenin Dissert. 1. de Sacramentis q. 5. cap. 2. a. 3. §. 1. *ex seipso ad rem sacram indifferens, determinatur ad esse sacramentale ex loco in quo celebratur, ex eorum petitione quibus applicatur, aut ex aliis circumstantiis. Seria externi ritus celebratio*, inquit Serrius cap. 14. Diss. de Ministri intentione, *à Catharino nobisque hactenus propugnata, uti ad valorem Sacramenti sufficiens, non illa solùm est quæ joco ludoque opponitur, sed & illa quæ in his circumstantiis fiat, ex quibus Sacerdos determinatur ad agendum ut Minister Ecclesiæ ejusque nomine.* Et quia hoc est commune eorum effugium, id exprimemus in Conclusione, & plerumque in probationibus, ac specialiter ultimate confutabimus. Itaque

Dico 1°. Ad veritatem & integritatem Sacramenti non sufficit in Ministro intentio externa, sed requiritur interna. Seu ut magis explicite loquar: Non sufficit quòd Minister actum externum seriò ponat, si in corde habeat intentionem non faciendi illum saltem ut sacrum & religiosum in Ecclesia Dei, quæcumque illa sit, sed fingendi tantùm, simulandi aut irridendi, vel illum ponendi merè materialiter ut rem naturalem & pro-

phanam,

phanam, etiamsi in circumstantiis adhiberi solitis. Est ad minùs communior & probabilior.

Hanc Conclusionem probant omnia ferè argumenta, quæ produximus §. præcedenti contrà Hæreticos: Hæc instaurantur & alia proponuntur. Undè

Prob. 1°. ex Scripturis. Juxtà Scripturas §. præced. citatas, Ministri Sacramentorum sunt dispensatores mysteriorum Christi & Ecclesiæ, eaque conficiendi vel non conficiendi habent potestatem: Ergo debent in nomine Christi & Ecclesiæ ea ministrare, debent baptisare, consecrare, actum judicialem exercere, &c. At quomodò qui, actum externum seriò & in circumstantiis peragens, intùs dicit, nolo facere quod Christus instituit & Ecclesia facit, nolo baptisare, consecrare, absolvere, &c. potest concipi quòd agat in nomine Christi & Ecclesiæ, verè baptiset, consecret, absolvat? præsertim cùm opus externum seriò peractum & in circumstantiis sit indifferens, ut ampliùs dicam infrà, ut in nomine Christi vel alterius peragatur, ut sit sacrum vel prophanum, ut sit absolutio in foro externo tantùm, an etiam in interno.

Respondent hos ritus non habere ab intentione Ministri quòd sint sacri & sacramentales, sed à Christo eorum institutore, ministrorumque partes esse dumtaxat opus divinitùs imperatum exteriùs seriò exequi, insulsumque esse dicere quòd qui ritum externum seriò ponit præsertim in circumstantiis, non velit Sacramentum conficere, sicut insulsum foret, si admovens ignem stupæ, diceret, nolo quòd ignis comburat stupam.

Sed contrà 1°. Equidem ritus illi habent à Christo institutore quòd sint sacri & sacramentales, sed mediante Ministro tamquàm instrumento animato & agente modo humano, ideòque cum deliberatione & intentione: Si ergo nolit conficere rem sacram, sacra non erit, non utetur potestate sibi collatâ, nec aget in nomine Christi; sicut qui accepisset à Deo potestatem faciendi miracula, si diceret exteriùs & seriò mortuo, surge, & intùs diceret, ne surgas, non uteretur potestate sibi collatâ, nec ageret in nomine Dei, mortuusque non resurgeret. 2°. Si à sola institutione Christi res est sacra, quarè mimicè peracta aut extrà circumstantias non est sacra? quia, inquiunt, debet fieri humano modo & cum animo seriò agendi: ità est: Ergo non ex sola institutione Christi pendet ut sit sacra, sed etiam à Ministro, & insuper sit seriò & humano modo extrà circumstantias, & tamen sine intentione interna non est sacra, secundùm Adversarios. 3°. Exemplum ignis admoti stupæ est prorsùs ineptum; ignis namque ex sua natura est necessariò combustivus, & ritus externus etiam seriò peractus & in circumstantiis, non est ex natura sua necessariò sacer, sed opus morale quod perficitur per voluntatem & intentionem agentis: pone quòd combustio ignis sit opus morale sicut collatio Sacramenti, & igni stupæ admoto dicas, nolo ut comburas, non comburet. 4°. Si istud exemplum valeat, poterit sic argumentari Lutheranus: Ignis mimicè admotus stupæ, illam comburit; ergo Minister mimicè peragens ritum externum conficit Sacramentum.

Prob. 2°. ex Conciliis. Ad perfectionem Sacramenti juxtà Concilia Florent. & Trid. §. superiori laudata, necessaria est in Ministro intentio faciendi quod facit Ecclesia: Atqui qui habet tantùm intentionem externam, non intendit facere quod facit Ecclesia, sed fingere tantùm & simulare, & tota disparitas inter ipsum & histrionem est quòd histrio sit derisor apertus, iste autem derisor occultus. Ergo.

Si dicas: Facit ritum externum quem facit Ecclesia: Ergo intendit facere quod facit Ecclesia.

Contrà 1°. Ecclesia non facit ritum externum utcumque, materialiter scilicet ut rem naturalem & prophanam, sed ut sacram & religiosam; hoc autem ille non intendit facere, sed fingere tantùm. Histrio qui mimicè repræsentat actionem sacramentalem, facit ritum externum materialiter, & tamen non intendit facere, quod facit Ecclesia, sed deridere. Similiter mulier quæ infantem domi lavat cum invocatione Trinitatis ut benè illi sit, facit ritum externum, & tamen non dicitur quòd intendat facere quòd facit Ecclesia. Item qui non postulatus & privatim formam profert suprà materiam sine intentione interna, aut qui nescit hæc fieri ab Ecclesia, juxtà Adversarios non facit quod facit Ecclesia, & tamen ritum externum facit. Quid ità? Quia cùm dicitur aliquis facere quod alter facit, id intelligitur formaliter & non materialiter.

Conf. 1°. Laudata Concilia præter applicationem formæ ad materiam requirunt intentionem faciendi quod facit Ecclesia: Atqui intentio externa est inseparabilis ab applicatione formæ ad materiam: Ergo præter intentionem externam, aliam requirunt, scilicet internam.

Si dicas intentionem externam etiam esse separabilem ab actu externo, quando nempè mimicè peragitur.

Contrà: Quando Concilium Florent. definit Sacramentum tribus perfici, scilicet materiâ, formâ & intentione faciendi quod facit Ecclesia, loquitur de materia & forma seriò applicatis, his enim solùm perficitur Sacramentum, & ultrà hoc requirit intentionem faciendi quod facit: Ergo præter intentionem externam quæ est inseparabilis à materia & forma seriò applicatis, requirit internam.

Respondet Contensonus hoc argumento, si valeret, probari quòd ad perfectionem Sacramenti Minister etiam deberet intendere facere rem sacram seu Sacramentum absolutè in se & ut productivum gratiæ, hæc enim Ecclesia facit: Quod tamen non admittimus.

Sed contrà: Non admittimus quidem necessariam esse intentionem explicitam faciendi rem absolutè in se sacram & veri nominis Sacramentum gratiæ productivum; at admittimus & sustinemus requiri ad hæc intentionem implicitam, quatenùs qui explicitè intendit ritum ut in Ecclesia sacrum, implicitè intendit verùm Sacramentum gratiæ productivum, quia hoc secundum continetur in primo. Sed qui intendit ritum externum materialiter tantùm ut rem naturalem & prophanam, non intendit etiam implicitè illum ut sacrum, quia hoc secundùm non continetur in primo, cùm ritus externus materialiter exercitus sit indifferens ut sit sacer & prophanus.

Conf. 2°. Conc. Trid. Sess. 14. cap. 6. definit non perfici Sacramentum Pœnitentiæ, *si Sacerdoti animus seriò agendi & verè absolvendi desit.* Ubi Concilium præter intentionem seriò peragendi ritum externum, aliam requirit verè absolvendi, id est, intentionem exercendi actum judicialem in foro interno & perficiendi rem sacram, ut in Ecclesia fieri solet.

Respondent Juenin & Serry Concilium dumtaxat damnasse errorem Lutheri asserentis ratum esse Sacramentum mimicè collatum & validam esse absolutionem joco datam.

Sed contrà 1°. Per hæc verba, *animus serio agendi*, proscribitur error Lutheri de collatione mimica & jocosa Sacramenti: Ergo aliquid aliud intendit sacra Synodus per hæc sequentia, *& verè absolvendi*, nimirùm intentionem internam; quod quamvis ex se pateat, ulteriùs indè probo quòd Lutherus non solùm dogmatisabat Sacramentum jocosè & mimicè collatum esse validum, sed etiam Sacerdotem non exercere actum judicialem, nec verè absolvere à peccatis, sed tantùm declarare esse remissa, quod sequitur ex communi eorum principio, solam fidem justificare, & patet ex eodem capite Trid. ubi definit absolutionem Sacerdotis *non esse solùm nudum ministerium vel annunciandi Evangelium vel declarandi remissa esse peccata, sed ad instar actûs judicialis, quo ab ipso velut à judice sententia pronuntiatur.* Primis ergo ver-

verbis damnatur primus error Lutheri, posterioribus secundus. Ergo Concilium præter intentionem externam, quæ est inferia pronuntiatione formæ absolutionis, exigit intentionem vere absolvendi seu exercendi actum judicialem in foro interno, prout fit in Ecclesia Christi. 2°. Qui ritum externum seriò ponit & intùs in corde dicit, nolo absolvere, esto habeat animum seriò agendi, quod mox examinabimus, non tamen habet animum vere absolvendi, sed simulandi tantùm & subsannandi. Ergo. 3°. Dato gratis Concilium damnasse dumtaxat jocosam collationem Sacramenti, nihil inde obtinent Adversarii: Non enim Concilium damnat tantùm jocosam collationem quæ exteriùs se prodat, ut autumant Adversarii. Sed etiam internam; dicit enim, *si desit animus seriò agendi*; qui autem interiùs vult tantùm simulare & fingere, licet id non manifestet exteriùs, non habet animum seriò agendi.

Instant: Concilium post verba laudata subjungit: *Nec is esset nisi salutis suæ negligentissimus qui Sacerdotem jocosè absolventem cognosceret; & non alium seriò agentem sedulò requireret.* Manifestum est ergo Concilium loqui tantùm de eo qui sic animum jocandi exteriùs prodit, ut pœnitens id dignoscere possit. Unde Card. Pallavicinus L. 12. Hist. cap. 10. ex his verbis infert sententiam Catharini non esse à Concilio rejectam.

Contrà: D. Conseq. Concilium loquitur tantùm de eo qui sic animum jocandi exteriùs prodit, ut id pœnitens dignoscere possit, quoad imputationem culpæ in pœnitente, C. Quia sciens & volens se exponit aperto periculo nullitatis absolutionis, quod non facit, qui nescit eum jocari. Concilium loquitur tantùm de eo, &c. quoad integritatem Sacramenti, N. Sive enim exteriùs prodat irrisionem, sive solùm interius irrideat, deest ipsi animus seriò agendi & vere absolvendi, quem requirit Concilium ad validam absolutionem.

Quantum ad illationem Pallavicini, eam ut legitimam cum pluribus aliis non admittimus, nisi intellexerit sententiam Catharini sicut eam intelligunt Vasques & Tournelius, scilicèt non requiri intentionem internam ad effectum Sacramenti, vel intendat dicere non fuisse expresse damnatam à Concilio, quod fatemur; quia Concilium expresse intendebat damnandis Hæreticorum erroribus, non opinionibus inter Catholicos controversis; & ideò dicimus damnatam fuisse sententiam Catharini consecutivè tantùm. Et hæc videtur mens Eminentissimi Scriptoris: Nam lib. 9. cap. 6. dicit: *Equidem existimo Catharini sententiam falsam esse, sed non ideò per Tridentinos Canones disertè damnatam.*

Prob. 3°. ex definitionibus summorum Pontificum. Alexander VIII. 8. Septemb. 1690. damnavit hanc propositionem: *Valet Baptismus collatus à Ministro qui omnem ritum externum formamque baptisandi observat, intùs verò in corde suo apud se resolvit, non intendo facere quod facit Ecclesia.* Est 28. inter damnatas. In hac porrò propositione manifestè continetur sententia quam oppugnamus, eamque reprobat summus Pontifex assentiente Ecclesiâ.

Mirum sane quot & quanta effugia excogitaverint Adversarii, ut hoc fulmen à sua sententia deflecterent.

Respondent 1°. Juxtà Canonistas Gallos nullum decretum Transalpinum in his Provinciis esse alicujus roboris, nisi sit immediatè emanatum à summo Pontifice: Ideòque hoc Inquisitionis decretum in quo damnatur præfata propositio, non ligare Gallos. Ità Gaspar Juenin.

Sed contrà 1°. Quidquid sit de Gallis, non ità censent aliarum Provinciarum Theologi & Canonistæ. 2°. Quæro quo jure iste Theologus & ejus Symmistæ summo applausu recipiunt, laudant, amplificant hujusmodi Decreta dum proscribunt propositiones ipsis invisas, ea autem rejiciunt dum ipsis non favent? Pondus & pondus. 3°. Errat Juenin dum dicit hoc Decretum etsi generalis Inquisitionis non esse à summo Pontifice immediatè emanatum: Hic est tenor Decreti: *In Congregatione generali S. Romanæ & generalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo Domino nostro Alexandro divinâ Providentiâ Papa VIII. ac Eminentissimis, &c.* Deindè recensitis 31. Propositionibus, inter quas numero 28. legitur ea, de qua agitur, subjungit: *Quibus maturè consideratis, idem Sanctissimus statuit & decrevit 31. supradictas Propositiones tamquam temerarias, scandalosas, &c. respectivè esse damnandas & prohibendas, sicut eas damnat & prohibet.* Ergo immediatè à summo Pontifice emanavit hoc Decretum. 4°. Dato non à summo Pontifice, sed ab inquisitione generali immediatè emanasse approbante dumtaxat summo Pontifice, ideone contemnendum, & judicio quorumdam privatorum Theologorum postponendum? Hâc igitur missâ Responsione.

Respondent 2°. Hanc propositionem, cùm sit indefinita & generalis, comprehendatque casum quo quis per jocum & irrisionem externam Baptisma conferret, esse falsam, ideòque damnatam in sensu Lutheri, cujus dogma quidam in Belgio renovabant, aut dicebantur renovare. Ità idem Juenin, Serry & alii.

Sed contrà 1°. Falsum est hanc propositionem esse sic indefinitam & generalem ut etiam comprehendat casum Baptismi per irrisionem externam collati: Manifestum namque est ipsam loqui de eo solo qui seriò ritum externum agens, intùs apud se resolvit, non intendo facere quod facit Ecclesia: Id apertè indicant hæc tria vocabula quasi de industria adhibita, ut præoccuparetur futilis hæc cavillatio: *Qui intùs, in corde suo, apud se resolvit:* Non ergo qui exteriori signo, vel irrisione, resolutionem suam manifestat. Insuper, in ea sermo est de eo qui omnem ritum adhibet, seria autem applicatio formæ ad materiam pertinet ad ritum externum. 2°. Ut quid novum decretum ad proscribendum hæreticam assertionem, quæ tàm apertè, tam expressè, tàm solemniter damnata est in Concilio Tridentino, etiamsi à quibusdam diceretur innovari? Numquid quotidiè Catholici transeunt ad partes Hæreticorum & eorum errores damnatos afferunt? Ideòne efformantur nova decreta ad eos damnandos? 3°. Sed & figmentum est quosdam Theologos in Belgio Lutheri errorem in hac parte renovasse, cùm nullus hujus asserti Auctor assignari possit: Quin è contrà Auctores propositionis damnatæ illam intelligebant de eo qui seriò ritum externum ponit & in eo sensu esse damnatam agnoverunt, ideòque ab ea propugnanda deinceps abstinuerunt, ut testatur Henricus à S. Ignatio Theologus Belga l. 1. de Sacrament. c. 11. sub finem, & Franciscus Henno alter Theologus Belga disertè pronuntiat: *Dicta propositio desumpta est ex Thesi cujusdam Doctoris mihi cogniti & familiaris, qui præcisè Adversariorum sententiam sustinebat.*

Respondent 3°. Propositionem saltem comprehendere casum quo Minister metu gravi & injusto adactus servaret ritum externum & intùs diceret, nolo baptisare. Item & casum quo non in circumstantiis consuetis, sed privatim, non rogatus, neque in loco sacro ritum externum seriò adhiberet, cum intentione non faciendi quod facit Ecclesia: In quo utroque casu fatentur non valere Sacramentum, ideòque propositionem esse falsam & jure damnatam. Ità Serrius.

Sed contrà primum: Actus ex metu gravi etiam injustè incusso remanet simpliciter voluntarius, consequenter ex illo capite, si cætera adsint, propositio non est falsa nec jure damnata quoad Baptismum de quo loquitur, nec quoad alia Sacramenta, excepto Matrimonio, quod metu gravi injustè incusso initum jure Ecclesiastico irritatur. Contrà secundum. Propositio loquitur de eo *qui omnem ritum externum observat:* Ergo de eo qui mi-

ministrat in circumstantiis quæ requiruntur ad ritum externum & ad valorem Sacramenti. At de eo communi effugio latiùs infrà.

Respondet 4°. laudatus Serrius cap. 12. propositionem loqui de eo qui intrà se diceret; *Non intendo facere quod facit Ecclesia:* At negat in suo systemate Ministrum id intrà se dicere posse, quia supponitur Minister seriò & libere faciens quidquid Ecclesia facit; implicat autem ut qui seriò & liberè facit quod facit Ecclesia, intus intrà se dicat, non intendo facere quod facit Ecclesia: Ergo.

Sed contrà 1°. Non sibi constat præclarus Auctor; dixerat enim cap. 9. *Ministrum impium libere serioque omnique semoto joco Sacramentum publicè ministrantem, illud idem nullatenùs irritare, tametsi secretam occultamque irritandi voluntatem animo gerat, ac secum ipsemente internâ deliberet, non intendo facere quod facit Ecclesia.* 2°. In hac suppositione volvitur systema Catharini & propugnatur ab omnibus ejus defensoribus: Nam quæstio est an Minister qui ritum externum seriò peragit & interiùs dicit, non intendo facere quod facit Ecclesia, perficiat Sacramentum: supponitur ergo in eo systemate Ministrum sic intus dicere posse; quòd si id negetur, nulla erit controversia, tunc enim Minister intendit non solùm exteriùs, sed & interiùs facere quod facit Ecclesia, jamque non externam solum, sed etiam internam intentionem habebit. 3°. Sed & in hoc hallucinatur Serrius quòd putet ritum externum seriò peractum, esse id quod facit Ecclesia, quem cùm ponit Minister non potest seriò dicere, non intendo facere quod facit Ecclesia. Hallucinationem deteximus probatione secundâ. Insuper ritus externus potest spectari dupliciter: 1°. ut res naturalis & prophana, qualis præcisè esset, si non esset institutus à Christo in signum sacrum. 2°. Ut cæremonia sacra & religiosa in Ecclesia, & hoc est quod facit Ecclesia, ut dixi loco citato: Ilquet autem Ministrum posse velle facere exterius rem naturalem & prophanam, & interius dicere, nolo facere quod facit Ecclesia, sed volo simulare tantùm.

Respondent 5°. Post damnatam hanc propositionem plures Theologi apprimè Catholici & eruditione præstantes, sententiam Catharini libris editis sustinuerunt, scilicet Juenin, Genettus, Natalis Alexander, Summa Alexandrina jussu Benedicti XIII. Romæ edita. Item hæc sententia persæpe defenditur Romæ in publicis circulis, probante, ut illic moris est, sacri Palatii Magistro. Hæc autem nec fierent, nec permitterentur, si hæc sententia decreto Alexandri VIII. esset inusta. Ità iterùm Serrius qui religiosè profitetur se, quo tempore illud decretum editum est, Consultores qui in ferenda sententia Judices fuerant, interrogasse, nùm Catharini sententiam eo decreto proscribere voluissent, eosque id pernegasse.

Sed contrà 1°. huic integræ Responsioni sufficeret reponere non omnes libros continentes quasdam propositiones damnatas semper damnari à S. Sede, vel quia non semper illi deferuntur, vel propter alias rationes. 2°. Ad singula. Quid Juenin censeat de decreto Alexandri & quâ veneratione illud prosequatur vidimus supra. Nego Genettum tueri opinionem de intentione externa saltem in Editione septima Parisiensi 1695. quam lego. Natalis Alexander postquam multa scripsit de sententia Catharini, concludit, quòd si casus occurrat, *in hac ambiguitate* consulendus sit Episcopus. Summa Alexandrina vult tantum non requiri intentionem producendi effectum Sacramenti, non ipsum ritum ut sacrum in Ecclesia. Catharini sententiam sæpè defendi Romæ in publicis circulis, negat Erudit. P. Lambertus Gaud Ordinis nostri in Academia Avenionensi Doctor aggregatus & Professor publicus in Dissertatione Theologica, quam solidè adornavit adversùs Theologum Patavinum, illustrem scilicet Serrium eruditionis præstantiâ & fama ubique notum, & post inquisitiones ea de re factas refert ex testimonio duorum Sacerdotum Congregationis Doctrinæ Christianæ, quorum alter ab annis quindecim, alter ab annis triginta Romæ commorantur, esse in urbe neminem qui opinionem de externæ intentionis sufficientiâ, vel tueri publicè, vel privatim dictare audeat. Ad ultimum suppositâ veritate protestationis Serrii, quâ pro sinceritate & Religione colendissimi viri in dubium revocare vas non esse arbitror: Respondeo illos Consultores Romanos intellexisse sententiam Catharini eo sensu quo illam intelligunt Vasques, Tournelius & alii, scilicet per illam non excludi intentionem faciendi ritum externum ut in Ecclesia sacrum, sed faciendi Sacramentum formaliter in se & ut gratiæ productivum.

Confir. Ista tertia Probatio ex damnatione hujus alterius propositionis ab Innocentio XI. anno 1679. *Non est illicitum in Sacramentis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relictâ tutiore.* Atqui sententia de intentione interna, quam propugnamus, est tutior quàm sententia de externa intentione quam propugnant Adversarii: Ergo. Prob. Min. Adversarii conveniunt nobiscum Sacramentum cum intentione interna collatum esse validum, & nos negamus cum majori parte Theologorum cum sola intentione externa collatum esse validum: Ergo.

Si dicas cum Contensono nec nostram sententiam esse tutam, quia exponit periculo sacrilegæ iterationis Sacramentorum. Respondeo nullum esse periculum iterationis sacrilegæ quando probabilius est Sacramentum esse iterandum: sed esto esset æque probabile non esse iterandum, appositâ conditione abstergitur periculum sacrilegii. Verùm & ipsimet adversarii, cogente veritate agnoscunt nostram sententiam esse tutiorem, siquidem in casu quo quis esset baptisatus sine intentione interna, dicant consulendum esse Episcopum, vel summum Pontificem: Ità Natalis Alexander & Farvacques. Confugiunt equidem ad testimonia S. Augustini & S. Thomæ, Innocentii IV. & plurium Theologorum tàm veterum quàm recentiorum quibus conantur demonstrare suam sententiam esse probabilem & probabilissimam; sed irrito conatu; hos enim Auctores nullatenùs ipsis favere ostendemus infrà. Et quamvis concederemus eorum sententiam esse probabilem, negare non possunt nostram etiam esse probabilem, cùm fatente Serrio cap. 14. *Sit frequentior & communior in scholis:* Et aliundè cùm sit tutior, stat vis argumenti.

Prob. 4°. Ex communi sensu & praxi Ecclesiæ. In Rubricis Missalis Romani de defectibus in Missarum celebratione occurrentibus, §. 7. sic legitur: „ Si quis habeat coram se undecim hostias „ & intendat consecrare solùm decem, non de„ terminans quas decem intendit, in his casibus „ non consecrat, quia requiritur intentio." Atqui in hoc casu est intentio ritus externi, quæ à seria prolatione formæ super debitam materiam inseparabilis est, adsunt consuetæ circumstantiæ, & tamen non est Sacramentum: Ergo præter intentionem externam est necessaria interna: Item si decem designet quas consecrare intendit, illæ erunt consecratæ & non undecima, quamvis sit præsens ut aliæ: Unde hoc? Non defectu ritus externi qui adhibetur cum circumstantiis debitis, sed ratione intentionis interioris quâ dicit intus se nolle consecrare hanc undecimam hostiam.

Hoc argumentum ità contemnit Serrius, ut irrisorie vocet *Lepidos* Theologos qui illud proponunt. Ad videamus num forte non sint lepidæ ejus responsiones. Itaque

Respondet 1°. Rubricas Missalis Romani non esse Ecclesiæ definitiones, alii dicunt, leges, ex quibus peti possit argumentum decretorium; sed privatorum quorumdam Theologorum resolutiones de moribus & Rubricis scribentium. 2°. Illam

lam Rubricam intelligendam esse de eo qui aliquo signo exteriori indicaret se nolle omnes hostias consecrare.

Sed contrà. Ad primum, sacra Congregatio Rituum sic decernit: „ Demùm renovando decreta „ aliàs facta mandat sacra Congregatio in omnibus & per omnia servari Rubricas Missalis Romani, non obstante quocumque prætextu & „ consuetudine, quam abusum declarat. Et factâ „ relatione horum decretorum S. D. N. Urbano VIII. Sanctitas sua annuit, & ab omnibus „ ubique servari & in Missali Romano noviter „ imprimendo apponi mandavit. " Ità legitur in capite Missalis ex Registro decretorum sacræ Rituum Congregationis. Neque dicas hoc decretum esse intelligendum de Rubricis tantùm cæremonias Missæ præscribentibus, indefinitè enim loquitur; imò dicit *per omnia* Rubricas esse servandas, non distinguens inter Rubricas & Rubricas, dicitque prætextum aut consuetudinem contrariam esse abusum. Adde plures Ecclesias particulares quibus licet habere Missalia propria, inter quas Parisiensem, has Rubricas suis Missalibus inseruisse. Non ergo illæ Rubricæ censendæ sunt opiniones privatorum Theologorum, sed definitiones & leges Ecclesiæ Sacerdotibus præscriptæ & ab eis sub peccato observandæ, ità ut Gavantus commentat. in Rubricas Missalis parte 3. tit. 11. prop. 2. expressè dicat Rubricas quæ spectant panem, vinum, intentionem, &c. obligare sub mortali.

Ad secundum, Nemo non videt esse merum figmentum ad eludendum argumentum excogitatum: Ubi enim in Decreto vel minimum indicium hanc Rubricam esse restringendam ad illum qui signo aliquo exteriori manifestat se non intendere consecrare omnes undecim Hostias? Nullum planè: sed propositio est indefinita nullâ distinctione restrictâ; ubi autem Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.

Respondet insuper quidam Recentior 1°. in his Rubricis contineri falsa & incerta. Incertum namque est quod §. 3. legitur non confici Sacramentum Eucharistiæ *Si panis non sit triticeus;* plures enim Theologi id negant. Falsum autem est quod §. 5. legitur post verba Consecrationis apud Latinos usurpari solita: *Si quis autem aliquid diminueret, vel immutaret de forma Consecrationis, non conficeret Sacramentum:* Cùm certùm sit Græcos non proferre omnia verba Consecrationis Calicis quæ proferunt Latini. 2°. Multa quæ sunt dubiæ fidei referuntur in Breviario Romano, quidni in Rubricis? 3°. Consilium hujus Sacerdotis foret insulsum & ridiculum, si namque vult tantùm consecrare decem Hostias, cur undecimam non removet? si non removet, omnes consecrat.

Sed contrà. Ad primum. Panem triticeum esse materiam Eucharistiæ declaravit Concilium Florentinum in Decreto unionis: Undè id non dici debet incertum. Cæterùm disputant Theologi quid nomine tritici sit intelligendum.

Ad secundum, Rubrica non dicit simpliciter quâlibet mutatione formæ non confici Sacramentum, sed addit: *Si in ipsa verborum immutatione verba idem non significarent*, quod subticuit Respondens.

Ad tertium, N. Conseq. Quòd enim referantur dubiæ historiæ bonis moribus non repugnantes, nullum sequitur inconveniens; at grave foret, si proponeretur & assereretur sententia de nullitate Sacramentorum quæ foret falsa aut dubia.

Ad quartum, Esto sit ridiculum & insulsum Consilium hujus Sacerdotis, non est ridiculum nec insulsum quærere & definire quid indè sequatur, & quid facto opus, si casus contingat, sicut contigisse certò testatur Doctiss. Berti Sacerdoti Diœcesis Samminiatensis, qui ex simplicitate & ignorantia resolvit apud se undecimam Hostiam non consecrare, ut communicaturo, quem noverat sacrilegè ad sacram mensam accedere, absque cæterorum scandalo porrigeret particulam non consecratam, nec tamen hanc ex aliarum numero amovit, ne id communicaturus deprehenderet. Ità laudatus Theologus.

Confir. Praxis communis Ecclesiæ est ut in dubio de valore Sacramenti cujuscumque, etiam iterabilis, ut sunt Sacramentum Pœnitentiæ & Extremæ-Unctionis, iteretur Sacramentum sub intentione conditionata, ita ut si primò collatum validum fuerit, secundò collatum sub conditione sit nullum: Undè autem nullum non ex defectu intentionis externæ, hæc est inseparabilis à ritu externo seriò posito in solitis circumstantiis: Ergo defectu intentionis internæ.

Respondent 1°. Hoc Sacramentum denuò collatum sub conditione est nullum, puta Sacramentum Pœnitentiæ, defectu materiæ scilicet peccatorum quæ jam nulla sunt, & defectu subjecti, quod jam supponitur absolutum. 2°. Conditionem debere exteriùs exprimi, ut jubet Alexander III. Cap. *De quibus* Extrà. De Baptismo & ejus effectu, sicque Sacramentum iteratum, quod anteà erat validum, est nullum defectu intentionis externæ.

Sed contrà. Ad primum, Peccata jam remissa, si denuò subjiciantur clavibus Ecclesiæ ex communi Theologorum sensu, sunt materia absolutionis, & homo justificatus sivè per contritionem perfectam, sivè per anteriorem absolutionem, iteratæ absolutionis est capax. Sed non sistamus in Sacramento Pœnitentiæ: Dùm iteratur Sacramentum Extremæ-Unctionis adhibetur nova materia & nova forma, & subjectum est capax hujus Sacramenti iterati; Ergo est nullum, non defectu sivè materiæ, sivè formæ, sivè subjecti: Ergo defectu intentionis internæ: Ergo & alia Sacramenta, est enim eadem ratio de omnibus.

Ad secundum, Ex Canone laudato habemus quidem conditionem esse exteriùs exprimendam, non quòd id sit necessarium ut impediatur iteratio Sacramenti aliàs validi, quasi non sufficeret conditio mente retenta, neque hoc dicit Pontifex; sed quia ità convenit maximè ubi esset periculum scandali ex iteratione Sacramenti, ut dicam infrà: Communis namque sensus & praxis est quòd absolutè sufficiat, si conditio sit tacita; neque puto id negari ab adversariis.

Prob. 5°. Auctoritate & rationibus invictissimis D. Th. quas §. præcedenti jam delibavimus.

1°. S. Th. hic q. 64. a. 8. ubi ex professo quærit utrùm intentio Ministri requiratur ad perfectionem Sacramenti, sic ratiocinatur: Quando aliquid se habet ad multa, oportet quòd per aliquid determinetur ad unum si illud effici debeat: Atqui ea quæ in Sacramentis peraguntur possunt diversimodè agi, sicut ablutio æquæ quæ fit in Baptismo, & hæc verba *Te abluo*, seu *baptiso*, etiam in consuetis circumstantiis possunt ordinari & ad munditiam corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad alia hujusmodi: Ergo oportet quòd determinetur ad unum, id est ad esse sacramentale, per aliud: Ergo per intentionem Ministri distinctam ab intentione ponendi præcisè actum externum seriò & in circumstantiis solitis, consequenter per intentionem saltem faciendi aliquid ut sacrum in Ecclesia; nihil enim aliud est assignabile.

Si dicas S. Thomam hic dictis immediatè subjungere quòd *Hæc intentio* determinativa *exprimitur per verba quæ in Sacramentis dicuntur:* Atqui intentio quæ exprimitur per verba sacramentalia non est intentio interna faciendi quod facit Ecclesia, siquidem hæc secundùm nos possit abesse ab expressione verborum: Ergo.

R. D. Min. Intentio quæ exprimitur per verba sacramentalia non est necessariò & indefectibiliter interna, C. Ordinariè & secundùm moralem æstimationem, N. Hoc ipso enim quòd quis seriò & religiosè profert verba sacramentalia super legitimam materiam ex communiter accidentibus, certò moraliter conjicimus ipsum habere intentionem internam faciendi quod facit Ecclesia.

2°. S. Doctor ibidem ad 1. dicit quòd requiratur in Ministro ea intentio quâ se subjiciat principali agenti, ut scilicet intendat facere quod facit Christus & Ecclesia: atqui qui ritum externum seriò & in consuetis circumstantiis peragens apud se resolvit, nolo facere quod facit Christus & Ecclesia, sed simulare tantùm aut rem prophanam facere, non se subjicit Christo principali agenti, ut intendat facere quod facit Christus & Ecclesia, ut patet: Ergo.

Confir. hæc ratio: Minister non perficit Sacramentum, nisi velit uti potestate sibi à Deo datâ ad conficiendum Sacramentum, accepit enim hanc potestatem, ut eâ humano modo & liberè utatur: Atqui qui conscius actum externum posse peragi absque eo quòd sit Sacramentum institutum à Christo, sic illum peragit etiamsi seriò & in circumstantiis, ut tamen velit intùs simulare, aut ritum merè naturalem exercere, nolens facere quod Christus instituit & facit Ecclesia, ille non vult uti potestate sibi à Deo traditâ, ut patet: Ergo.

Si dicas cum Serrio id quidem non velle voluntate privatâ, velle tamen voluntate ministeriali. Contrà. Non vult voluntate ministeriali qui non vult esse Christi & Ecclesiæ Minister: Ille autem non vult esse Christi & Ecclesiæ Minister qui intùs dicit, nolo facere quod Christus instituit & Ecclesia facit. Si respondeas iterùm quòd ille non velit esse Christi & Ecclesiæ Minister voluntate privatâ, velit tamen voluntate ministeriali, ibit cavillatio in infinitum: Et ego pari jure dicam quòd Lutheranus joco ministrans Sacramentum, non velit esse Christi Minister voluntate privatâ, velit tamen voluntate ministeriali: Nec video quam dabit Respondens disparitatem sufficientem.

3°. S. Doctor ibid a. 10. o. dicit „ Intentio „ Ministri potest perverti dupliciter: Uno modo „ respectu ipsius Sacramenti, puta cùm aliquis „ non intendit conferre Sacramentum, sed deri„ soriè aliquid agere, & talis perversitas tollit ve„ ritatem Sacramenti præcipuè quando suam in„ tentionem exteriùs manifestat". Ergo etiam si exteriùs non manifestet & omnia seriò & in circumstantiis peragat: quia particula *Præcipuè*, sic casum minùs dubium exprimit, ut implicet magis dubium, ut omnibus pervium est. Sensus itaque S. Th. est quòd cùm aliquis intendit in Sacramentis derisoriè agere, si exteriùs suam perversam intentionem manifestet, tollat veritatem Sacramenti *Præcipuè*, id est, non solùm in se, sed etiam in judicio Ecclesiæ; si autem non manifestet exteriùs, tollit etiam Sacramentum in se, sed non in judicio Ecclesiæ.

4°. S. Doctor in 4. d. 3. q. 1. a. 4. Quæstiunc. 3. ad 3. & infrà q. 66. a. 8. ad 3. docet quòd qui baptisaret per trinam immersionem pronuntiando integram formam in qualibet immersione, si intendat perficere Sacramentum post primam immersionem, erit perfectum Sacramentum, secùs si intendat perficere tantum post trinam immersionem. Loquitur apertè S. Th. de eo qui ritum externum seriò & in circumstantiis consuetis peragit, quo non obstante, ut sit Sacramentum vult pendere ab intentione Ministri non externa, quæ supponitur in ritu externo serio & in circumstantiis peracto à quo est inseparabilis: Ergo interna.

Neque dicas cum Serrio S. Thomam loqui de illo qui manifestaret exteriùs suam intentionem non perficiendi Sacramentum nisi post trinam immersionem, ut fit apud Græcos & fiebat olim apud Latinos: Ne enim vel unum est verbum in utroque textu S. Th. quod hanc restrictionem indicet: Nec exempla prolata sunt ad rem: Apud Græcos enim non profertur integra forma in qualibet immersione, sed una tantùm Trinitatis persona nominatur, sic etiam olim apud Latinos: Loquitur autem S. Th. de eo qui integram formam in qualibet immersione proferret. Vide utrumque textum.

5°. Ibid. d. 11. q. 2. a. 1. Quæstiunc. 3. ad 1. *In Sacramentis*, inquit, *est duplex intentio, una quæ ordinatur ad perfectionem Sacramenti, & hæc est essentialis Sacramento.* Et opusc. 5. *Si non sit debita forma verborum, & si non sit debita materia, & si Minister Sacramenti non intendit Sacramentum conficere, non perficitur Sacramentum.* Et infrà: *In Articulo necessitatis, non solùm Diaconus, sed etiam Laïcus & mulier, imò Paganus, etiam Hæreticus potest baptisare, dummodò servet formam Ecclesiæ & intendat facere quod facit Ecclesia.* Quibus textibus ultrà formam & materiam seriò adhibitam, quæ pertinent ad intentionem externam, requirit aliam, consequenter internam.

6°. Non minor imò major requiritur intentio in conferente Sacramentum quam in recipiente: Atqui juxtà S. Thomam infrà q. 68. a. 7. ad 2. *Si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptisandus.* Sicut ergo si adultus interiùs diceret, volo ablui corporaliter, non spiritualiter & sacramentaliter, non valeret Baptismus ipsius; ità si Minister interiùs dicat: Volo abluere corporaliter non spiritualiter & sacramentaliter, ipse sacramentaliter non baptisaret.

Communes ad hæc omnia Adversariorum Responsiones & effugia jam prævenimus inter probandum, sed hæc specialiùs & efficaciùs sunt ad huc convellenda & præcludenda. Undè

Prob. 6°. convellendo fundamenta adversæ sententiæ & ejus effugia præcludendo.

1°. Ideò secundùm Adversarios sufficit ad valorem Sacramenti intentia externo in Ministro, nimirùm quòd ponat seriò materiam & formam seu ritum externum quamvis Intentionem retineat, imò dicat intùs, nolo facere quod facit Ecclesia, sed volo simulare, irridere, aut rem merè naturalem & prophanam peragere, perindè ac si Christus hunc ritum non elevasset ad rationem Sacramenti: Quia hoc ipso quo actus externus seriò ponitur, seu applicatur forma materiæ, necessariò fit Sacramentum, seu quod facit Ecclesia; hoc ipso enim quo in artificialibus compositis applicatur forma materiæ, necessariò resultat compositum, non obstante quâvis intentione agentis, sic qui applicat colores telæ, imprimit sigillum ceræ, adhibet ignem stupæ, quidquid interiùs dicat aut velit, tela pingitur, cera sigillatur, stupa comburitur: Undè contraria Ministri voluntas in hoc casu est inefficax, & ut ità dicam nolleitas. Atqui plusquàm falsum est istud assumptum: Ergo.

Prob. Min. multipliciter. 1°. Actus externus etiam seriò peractus, est adhuc, ut dictum est superiùs, indifferens ad multa & potest ordinari sivè ad munditiem aut sanitatem corporalem, sivè ad simulationem, sivè exerceri ut actus merè naturalis: Ergo restat adhuc determinandus per intentionem. Neque dicant materiam determinare ad esse sacramentale per formam, v. g. in Baptismo, ablutionem determinari per hæc verba *Ego te abluo*, seu *baptiso*, quia etiam hæc forma est indifferens ut significet ablutionem sacram vel prophanam. 2°. Verba in Sacramentis non habent rationem formæ independenter ab intentione interna Ministri: Ergo quantumvis seriò applicentur materiæ sine illa intentione, non efficiunt compositum sacramentale. Prob. Ant. Verba in Sacramentis non sunt forma formaliter scilicet, sumpta materialiter vel in significatione aliqua naturali & prophana, sed tunc demùm quando sumuntur ut sacra, seu ut significativa & effectiva simul rei sacræ, sunt enim signa non speculativa tantùm, sed practica & efficientia quod significant: Atqui non sunt significativa & effectiva rei sacræ, si desit intentio interna; id enim non habent ex se etiam seriò prolata: Ergo per intentionem agentis. Et in hoc est maxima hallucinatio adversæ sententiæ quòd æstimet verba hoc ipso quo serio proferuntur, esse formam Sacramenti; possunt equidem dici forma, sed materialiter tantùm & non formaliter, nisi accedat intentio Ministri determinantis ad significationem sacram & effectivam significati. 3°. Minister seriò peragens ritum externum, sed intùs nolens facere quod Christus instituit & Ecclesia facit, sed volens è con-

contrà simulare, aut irridere, vel facere rem merè naturalem & prophanam, non se subjicit Christo ut principali agenti, nec agit ut ejus & Ecclesiæ Minister ut patet, sed tantùm talis exteriùs apparet: Ergo non facit quod Christus instituit, nec quod facit Ecclesia; id enim facere non potest cùm sit instrumentum, nisi ut subordinatus causæ principali & agens ut ejus & Ecclesiæ Minister. 4°. Si admittenda sit ratio adversariorum, sequitur quòd Mater seriò abluens domi puerum, sub invocatione SS. Trinitatis, ut bene illi sit, perficiat Sacramentum, quod non concedunt. 5°. Exempla quæ adferunt non sunt ad rem: Applicatio enim colorum ad telam, impressio sigilli ad ceram, adhibitio ignis ad stupam, sunt ex se determinatæ ad suos effectus, non verò ritus externus etiam seriò peractus, ut probatum est. Nec vident indè firmari errorem Hæreticorum: Quamvis enim jocando & ridendo exteriùs applices colores telæ, sigillum ceræ, ignem stupæ, erit pictio, sigillatio & combustio: si ergo valeant hæc exempla, ritus externus etiam mimicè peractus erit Sacramentum, quod est Hæreticum dogma Lutheri. 7°. Tandem omnes probationes nostræ, quæ sunt de ritu externo seriò peracto, hoc adversariorum fundamentum concutiunt. Relegantur.

His itaque rationibus pressi & oppressi recentiores Adversarii, aliò confugiunt, & systema Catharini attemperantes dicunt intentionem externam non sufficere in omni casu in quo ritus externus seriò peragitur, sed quando seriò peragitur in circumstantiis adhiberi solitis, ut in Baptismo, si Minister rogatus illud administret, præsente Patrino, in Baptisterio, indutus vestibus sacris, &c. Ex his enim circumstantiis, inquiunt, ritus externus determinatur ad esse sacramentale, & tunc Sacerdos se exhibet ut Ministrum Ecclesiæ. Ità Juenin & Serrius, ut vidimus in prænotaminibus ad Conclusionem.

Serrius tamen ne videatur omninò recedere à D. Thoma dicit ritum externum determinari ad esse sacramentale, non præcise à circumstantiis, sed ab intentione quâ Minister se determinat illum perficere in his circumstantiis. Sed quis non videt id ad fucum esse dictum, & non obstante diverso modo loquendi, rem eandem significari: sivè enim dicas ex circumstantiis, sive ab intentione ut in circumstantiis ritum determinari, patet non ex ipsa intentione, sed ex ipsis circumstantiis totam determinationem haberi, si quidem eadem intentio externa extrà circumstantias, non determinaret: Et ità sentire ipsum Serrium colligo 1°. ex verbis ambiguis & quasi inter se pugnantibus quibus suam mentem exprimit: Ait enim cap. 15. n. 2. *Ritum per se indifferentem.* D. Th. *appellat extrà debitas circumstantias qui ex ipsis circumstantiis desinit esse indifferens, determinaturque ad esse sacramentale per intentionem Ministri.* Porrò si ex ipsis circumstantiis ritus externus desinit esse indifferens, quomodò restat determinandus per intentionem Ministri. Sed & alibi hujus effugii oblitus non aliam sibi esse mentem apertè significat, dùm disertè affirmat, non ritum externum determinari ad esse sacramentale ex intentione Ministri in his circumstantiis, sed è contrà Ministros ipsos ex ipsis circumstantiis determinari ad agendum tanquam Ecclesiæ Ministri. „ Tales, inquit ibid. num. 7. tibi Ministros exhibet Catharinus ritum externum liberè „ serióque celebrantes, in iis maximè circum- „ stantiis ex quibus determinantur ad agendum „ tanquam Ecclesiæ Ministri, illiusque nomine. " Et cap. 14. „ Seria, inquit, externi ritus cele- „ bratio à Catharino, nobisque hactenùs pro- „ pugnata, uti ad valorem Sacramenti sufficiens, „ non illa solùm est quæ joco ludoque opponi- „ tur, sed & illa quæ in his circumstantiis fiat ex „ quibus Sacerdos determinatur ad agendum ut „ Minister Ecclesiæ ejusque nomine. " Quamvis ergo in his Serrius imponat Catharino qui nunquam meminit circumstantiarum, aperte saltem liquet juxtà ipsum totam ritûs externi determinationem ad esse sacramentale, & Ministrorum ad hoc ut agant tanquam Ecclesiæ Ministri ejusque nomine, esse à circumstantiis. Posito itaque hoc esse commune principium adversariorum.

2°. Præcluditur hoc ultimum eorum effugium. 1°. Ritum externum à circumstantiis & non ab intentione Ministri ad esse sacramentale determinari, figmentum est, nullum habens neque in Scripturis, neque in Patribus, neque in Conciliis, neque in Pontificum definitionibus fundamentum, cujus nec meminerunt primi hujus opinionis assertores, sed ab Antonio de Dominis ineunte præcedenti sæculo primum excogitatum lib. 5. de Repub. Ecclesiast. c. 12. & à Recentioribus usurpatum. 2°. Est directè contrà D. Th. qui disertis terminis ubique docet ritum externum seriò peractum determinari ad esse sacramentale per intentionem internam Ministri, nec ullibi meminit circumstantiarum pro illa determinatione, ut ex ejus textibus, laudatis patet: Enim verò intentiò juxtà S. Th. determinans ad esse sacramentale alia est ab ea quâ Minister v. g. in Baptismo intendit ablutionem ut mundantem, aut sanantem corporaliter, ut constat ex primo textu citato: Atqui Minister baptisans in circumstantiis consuetis potest non habere aliam intentionem quàm mundandi aut sanandi corporaliter: Ergo non ea est intentio quam requirit S. Thomas. 3°. Quæcumque dixi numero præcedenti contrà systema Catharini de ritu externo seriò peracto, militat etiam de illo peracto in circumstantiis: In his namque ritus externus est adhuc indifferens, & potest Minister illum peragere, vel merè materialiter ut rem prophanam, sicut fieri solet in balneis, nihil cogitans, aut intendens de Sacramento, vel simulare tantùm exteriùs & irridere, vel illum ut sacrum in Ecclesia exercere; & sicut si intendat ut sacrum perficit Sacramentum, ità si non intendat non perficit. Item Minister sub his circumstantiis retinendo intentionem non se subjicit Christo principali agenti, neque est aut agit ut ejus & Ecclesiæ Minister, sed apparet tantùm. Item verba in his circumstantiis non determinantur ad significationem sacram & effectivam significati, id namque pendet ab habente potestatem & voluntatem, sicque non sunt formaliter forma Sacramenti. Valent ergo circumstantiæ dumtaxat quoad nos quatenus his positis certi sumus moraliter Ministros habuisse intentionem faciendi quod facit Ecclesia, non vero quoad substantiam Sacramenti in se: Nam 4°. juxtà Ecclesiæ definitiones tria tantùm sunt essentialiter requisita ad valorem & substantiam Sacramenti, scilicet materia, forma & intentio Ministri, circumstantiæ autem non sunt ex his tribus, sicque elevare non possunt ritum externum ad rationem Sacramenti. 5°. Si ritus externus determinaretur à circumstantiis ad esse sacramentale, sequeretur 1°. quòd ebrius aut amens, maximè si non agnoscatur talis, illum seriò in circumstantiis peragens conficeret Sacramentum, quod apertè Lutheranis favet. 2°. Quod Paganus qui de Ecclesia nihil unquam audivit, rogatus seriò ablueret infantem in loco sacro, prolatis formæ verbis, nihil aliud cogitans aut intendens quàm illum abluere corporaliter, ut fit in balneis, verè illum baptisaret, quod nemo nec, ut puto, ipsi adversarii admittunt, cum iste Paganus nihil de Ecclesia cognoscens, putansque à se requiri ablutionem corporalem, nec implicite, nec explicitè, nec directè, nec indirectè, nec in se, nec in alio posset intendere facere quod facit Ecclesia: Et tamen iste Paganus haberet intentionem externam quæ est inseparabilis à ritu externo seriò posito, & adessent circumstantiæ consuetæ. 3°. Sequeretur quòd circumstantiæ essent aliquando essentialiter requisitæ ad substantiam Sacramenti, quando nempe ab-

abesset intentio interna quod dici non potest, cùm circumstantiæ sint institutæ ab Ecclesia quæ nihil potest circà substantiam Sacramentorum. Tandem hoc effugium præcludunt omnes probationes nostræ Conclusionis, ut in singulis notavimus; & insuper, ut videbimus in sol. obj. subjicit sententiam adversariorum omnibus ferè difficultatibus quas nobis objiciunt.

Dico 2°. Ad veritatem Sacramenti non requiritur in Ministro intentio explicita producendi effectum Sacramenti, neque efficiendi rem absolute in se sacram, seu veri nominis Sacramentum, neque faciendi quod facit Ecclesia Romana, sed sufficit implicita, quæ habetur in generali intentione faciendi quod facit vera Ecclesia quæcumque illa sit. Est communis quoad omnes partes.

Prob. prima pars 1°. ex Aug. Epist. ad Bonifac. 98. aliàs 23. ubi de parvulis ab Hæreticis baptisatis dicit: *Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hâc intentione offeruntur.*

2°. Ex S. Th. hic q. 64. a. 10. ubi probat Ministrum qui perversam habet intentionem circà finem seu effectum Sacramenti, nihilominùs efficere verum Sacramentum, ut si Sacerdos conficeret corpus Christi ad veneficia, aut baptisaret mulierem ut eâ abuteretur; *quia*, inquit, *prius non dependet à posteriori*. Et ibid. a. 9. ad 1. ait: „Licèt Minister credat per id quod agitur exterius, „ nullum sequi interiorem effectum, non tamen „ ignorat, quod Ecclesia Catholica intendit per „ hujusmodi quæ exterius aguntur, præbere Sa„ cramentum: Unde non obstante infidelitate, „ potest intendere facere quod facit Ecclesia, „ licèt æstimet id nihil esse. Et talis intentio „ sufficit ad Sacramentum.

3°. Ex praxi & communi sensu Ecclesiæ quæ recipit ut validum Baptismum verbis evangelicis collatum à Pagano, Judæo, vel Hæretico, qui nullum intendunt ex eo effectum salutarem, quippè quem vel ignorant, vel negant aut irrident. Ità definivit Nicolaus I. Responso 104. ad Consulta Bulgarorum & refertur cap. *A quodam* Dist. 4. de Consec.

4°. Sacramentum semel validè collatum habet ex se, seu ex sua institutione vim & efficaciam producendi effectum sicut aliæ causæ necessariæ, proindèque producit effectum, absque eo quòd ministrans de illo cogitet, aut illum intendat, imò etsi contrarium intenderet, ut qui semel admovit ignem stupæ, quidquid velit aut intendat, ignis comburit stupam.

Secunda pars est D. Th. in 4. d. 6. q. 1. a. 3. quæstiunc. 2. ad 1. ubi dicit: „ Quamvis ille qui „ non credit Baptismum esse Sacramentum, aut „ habere aliquam spiritualem virtutem, non in„ tendat, dum baptisat, conferre Sacramentum; „ tamen intendit facere quandoque quod facit „ Ecclesia, etsi illud reputet nihil esse; & quia „ Ecclesia aliquid facit, ideo ex consequenti & „ implicite intendit aliquid facere, quamvis non „ explicite.

Insuper constat ex dictis quòd Ecclesia habeat ratum Baptisma collatum ab Athæo, Pagano, aut Judæo qui tamen non intendunt perficere rem in se sacram, seu quod habet rationem veri Sacramenti, cum potiùs hunc ritum ut cæremoniam superstitiosam reputent.

Tertia pars constat etiam ex dictis: Quia Ecclesia recipit Baptisma collatum à Calvinistis, qui tamen non intendunt facere quod facit Ecclesia Romana, quam Apostatam credunt, sed quod facit Ecclesia, v. g. Genevensis quam putant esse veram Christi Ecclesiam.

Sufficit ergo intentio explicita faciendi quod facit vera Christi Ecclesia quæcumque illa sit: Quia cùm vera Ecclesia sit Romana & faciat veri nominis Sacramentum gratiæ & characteris productivum, in generali intentione faciendi quod facit vera Ecclesia implicitè continetur intentio faciendi quod facit Ecclesia Romana, & perficiendi rem absolutè in se sacram verique nominis Sacramentum gratiæ & characteris effectivum.

Requiritur autem intentio explicita faciendi quod facit vera Ecclesia; quia hæc intentio in nulla alia continetur, non enim continetur in intentione faciendi præcisè ritum externum seriò, cùm possit hæc intentio esse absque intentione faciendi quod facit Ecclesia, ut probavimus.

Non requiritur tamen quòd hæc intentio explicita faciendi quod facit Ecclesia sit in actu signato, quasi Minister debeat expressè ore vel mente dicere: Volo facere quod facit Ecclesia; sed sufficit quòd sit in actu exercito, nimirùm quòd advertens & volens faciat quod novit ab Ecclesia fieri.

Solvuntur Objectiones contrà primam Conclusionem.

Objectiones ex triplici capite potissimum petuntur. 1°. Ex praxi & definitionibus Ecclesiæ. 2°. Ex SS. Aug. & Thoma & quibusdam veteribus Scholasticis. 3°. Ex Rationum momentis.

Diligenter attendat Lector ad systema Recentiorum qui dicunt intentionem externam extrà circumstantias adhiberi solitas, non sufficere, sed tunc requiri internam ad veritatem Sacramenti; sufficere autem in his circumstantiis, ex quibus, ut aiunt, ritus externus determinatur ad esse sacramentale: juxtà enim illud systema vix ullum nobis opponunt argumentum quod contrà ipsos non possit retorqueri, ut patebit.

Objectiones ex praxi & definitionibus Ecclesiæ.

Obj. 1°. Ecclesia ab omni retrò antiquitate semper attentè inquisivit quæ essent Sacramenta dubia, suspecta, irrita: Irrita sæpè pronuntiavit quibus deesset forma vel materia: Item quæ ab Ebriis aut Energumenis, vel mimice essent collata: Suspecta quæ ab Hæreticis de Trinitate male sentientibus, &c. nunquam verò inquisivit an requireretur interna intentio, nec pronuntiavit irrita esse quæ illâ deficiente conferrentur: Atqui nulla potest adferri ratio hujus silentii quàm quòd hæc interna intentio non requiratur ad integritatem Sacramenti, sed sufficiat ritus externus seriò peractus: Ergo.

R. 1°. retorquendo argumentum. Ecclesia antiquitùs non inquisivit an requireretur intentio interna extrà circumstantias consuetas, nec definivit eam requiri: Ergo non requiritur: Quod negant Adversarii.

R. 2°. N. Min. Ideò enim antiquitùs de intentione Ministri non inquisivit, nec definivit Ecclesia, non quia illam non judicabat necessariam, sed quia de eâ nulla tunc movebatur quæstio, & habebatur ut certa moraliter hoc ipso quod ritus externùs seriò peragebatur. Ubi autem de ea mota fuit quæstio, definivit saltem consecutivè ejus necessitatem in Concilio Florent. & Trid & ut nobis videtur, expressè in condemnatione hujus propositionis, *valet Baptismus*, &c. atque in Rubricis Missalis Romani, ut patet ex Probationibus.

Inst. 1°. Ecclesia approbat Sacramenta collata à Judæis, Paganis & Hæreticis: Atqui est fundata ratio dubitandi an hi habeant intentionem internam: Ergo illam non requirit.

R. 1°. Retorquendo argumentum: Ecclesia approbat Sacramenta collata à Judæis, Paganis, & Hæreticis privatim & extrà circumstantias; valet enim judicio Ecclesiæ Baptisma quod Pater Hæreticus conferret suo infanti: Ergo intentionem internam extrà circumstantias Ecclesia non requirit. Quid ad hoc Adversarii?

R. 2°. D. Min. Est ratio fundata dubitandi an hi habeant intentionem internam efficiendi veri nominis Sacramentum & producendi ejus effectum, C. Intentionem faciendi quod facit Ecclesia, N.

Hæc enim jure præsumitur hoc ipso quod adhibent seriò ritum in Ecclesia celebrari solitum. Nec aliud possunt respondere objicientes in suo systemate de necessitate intentionis internæ extrà circumstantias.

Inst. 2°. Ecclesia definivit contrà Donatistas Sacramenta verbis Evangelicis consecrata, nullâ Ministrorum improbitate pollui seu impediri: Atqui sub communi nomine improbitatis continetur omnis improbitas, consequenter perversitas intentionis, quæ est quædam improbitas: Ergo.

R. 1°. Nullum Sacramentum esse *verbis evangelicis* consecratum, nisi per intentionem internam Ministri: Verba enim, *te baptiso*, *te signo*, &c. cùm diversam patiantur significationem, non consecrant materiam, nisi per intentionem faciendi rem sacram ut fit à Christianis: Alioquin Sacramentum collatum privatim & extrà circumstantias à Ministro qui non haberet intentionem internam, deberet dici, consecratum verbis evangelicis & validum, quod negant objicientes.

R. 2°. Per improbitatem intelligendam esse improbitatem fidei & morum, non perversitatem intentionis: Nulla enim fuit inter Donatistas & Catholicos controversia de intentione Ministri, sed de ejus moribus & fide. Undè ad Min. N. Sub communi nomine improbitatis comprehendi quamcumque improbitatem, cùm certum sit etiam fatentibus Adversariis Ministrum qui jocosè confert Sacramentum, vel vitiat formam aut extrà circumstantias retinet intentionem, nihil conficere, sicque aliquam Ministri improbitatem officere Sacramentis.

Inst. 3°. Synodus Ebroïcensis 1576. Rothomagensis 1581. Rhemensis, Tholosana, Aquensis circà idem tempus prohibent rebaptisari etiam sub conditione baptisatos ab Hæreticis: *Quia*, inquit Rothomagensis, *constabat Calvinistas, in publico cœtu baptisare in forma verborum & materia à Christo instituta nec de hoc facto ambigi poterat:* Nihil de intentione. Idem Aquensis. Ergo existimabant ad Sacramenti veritatem sufficere ritum externum seriò peractum in publico cœtu, quævis intentio fuerit. Similiter Nicolaus I. Responso 104. citato ad Consulta Bulgarorum definit Baptismum collatum à Judæo vel Pagano esse validum si servaverit præscriptam formam: De intentione iterùm nihil: Ergo illam non existimabat necessariam.

R. 1°. Retorqueo argumentum: Neque laudatæ Synodi, neque Nicolaus I. quidquam definiverunt de necessitate intentionis internæ extrà circumstantias: Ergo existimabant illam non requiri. Consequentiam negant objicientes, nos quoque negamus, quam inferunt. Undè

R. 2°. N. Conseq. quia hæc illarum Synodorum definitio facta est contrà eos qui requirebant intentionem internam, non tantùm perficiendi ritum ut sacrum, sed etiam producendi gratiam remissivam peccatorum. Ità disertis verbis Synodus Rothomagensis ante verba laudata cap. 4. de Sacramentis: *Quia*, inquit, *dubitabant nonnulli de valore Baptismi ab hujusmodi Hæreticis collati, eò quod non haberent intentionem baptisandi in remissionem peccatorum:* Undè hæc definitio excludit quidem necessitatem intentionis effectûs sacramentalis, non intentionis faciendi rem ut sacram in Ecclesia. Ideò autem Synodi vetant rebaptisari sub conditione publicè, non occultè baptisatos, non quòd supponat publicè collatum validum quâcumque intentione fiat, sed quia de Baptismo publicè collato est certitudo moralis quæ non est de Baptismo occulto, cùm uni mulieri seu alteri privatim baptisanti, non ità facilè credatur. Ità iterùm se explicat ibidem laudata Synodus Rothomag.

Ad Nicolaum Papam, R. Nihil definivisse de intentione, quia interrogatus fuerat de conditione Ministri, non de ejus intentione, An ratus esset Baptismus à Judæo vel Pagano?

Inst. 4°. Baptismus à S. Athanasio puero inter ludendum, sociis pueris collatus: Item collatus puero Hebræo ab aliis pueris ludentibus: Item collatus mimicè S. Genesio in Theatro, fuerunt rati habiti, nec iterati: Item Baptisma collatum à Ludovico Gaufredo Parocho Massiliensi, qui morti proximus testatus est se quidem ritum externum baptisando servasse, sed interiùs retractasse quod agebat exteriùs, & infantes quos baptisabat Diabolo devovisse, hoc, inquam, Baptisma Sorbonæ & aliorum Theologorum judicio habitum fuit ut validum. Similiter ordinationes Petri Lavardini Episcopi Cænomanensis, quamvis pariter in extremis positus declaraverit se nunquam habuisse intentionem ordinandi, probatæ fuerunt, nec Ecclesia eas iterari jussit: Ergo.

R. Tribus primis factis historicis jam satisfactum esse §. præcedenti. Unum addam mirum esse hæc ab Adversariis nobis objici cùm & ab ipsis sint solvenda, neque enim ipsi agnoscunt cum Lutheranis valida esse Sacramenta quæ joco externo aut mimicè conferuntur.

Quantùm ad duo facta posteriora, tot rimas patiuntur, ut ex his nihil quod objicientibus faveat extundi possit. 1°. Hæc duo facta esse falsa & supposita asserit Erudit. P. Lambertus Gaud in jam laudata Dissertatione adversùs Serrium.

De Gaufredo ipsum nunquam fuisse Parochum Massiliæ, sed simplicem Beneficiarium dumtaxat in Ecclesia S. Mariæ ab Aquisfluentibus (*Desacoules*) probat ex testimonio D. Giraud actualis Pastoris hujus Ecclesiæ, ex opere de tragicis historiis, & ex decreto Senatûs Aquensis contrà dictum Gaufredum, in quo non Parochus aut Pastor, sed solùm Beneficiarius Parochialis Ecclesiæ S. Mariæ ab Aquisfluentibus appellatur. Item probat Gaufredum morti proximum nunquam declarasse se infantes quos baptisârat, in nomine diaboli absque interna intentione baptisasse, 1°. quia Auctor tragicarum Historiarum qui secundo post Gaufredi mortem anno, opus suum edidit & in quo varia de isto impio Sacerdote narrat, nihil habet de dicta declaratione, quam procul dubio, si vera fuisset, non omisisset. 2°. Quia licèt Gaufredus de variis & enormibus criminibus accusatus & interrogatus, nunquam de eo de quo agitur fuit interrogatus, ut constat ex testimonio viri dignissimi qui rogatus, acta judicialia ad Gaufredi causam spectantia, diligenter & attentè perlustravit. Equidem verum est quòd mortuo Gaufredo sparsus fit rumor in vulgo hunc impium Sacerdotem infantes baptisasse in nomine diaboli, sed verisimiliter indè ortus est iste rumor, quòd Gaufredus confessus fuisset se Magdalenam Paludanam, jam in nomine Trinitatis baptisatam, iterùm in Conventu Sagarum baptisasse in nomine diaboli.

De Petro Lavardino probat laudatus Professor Avinionensis nullum hujus nominis ex illustri familia Lavardinorum inter Episcopos Cænomanenses recenseri: unum fuisse nomine Carolum, alterum nomine Philibertum à Ludovico XIV. anno 1648. designatum. Huic Philiberto equidem à quibusdam ejus æmulis dictam declarationem fuisse affictam & indè plures Dissertationes de externæ intentionis sufficientia à Doctoribus Parisiensibus editas fuisse: At Sambovium hac de re consultum, calumniam esse asseruisse, Nicolaum l'Herminier Doctorem Parisiensem & ipsius Ecclesiæ Cænomanensis Canonicum Theologum atque Archidiaconum R. P. Josepho Roux Provinciæ nostræ Tholosanæ Provinciali testatum fuisse, ex relatione eorum qui cum Philiberto Lavardino vixerant, ipsum morti proximum declarasse quidem Parisiis coram Parocho S. Sulpitii, qui ipsi sacrum Viaticum ministrabat, se dolere quàm maximè quòd à sua Diœcesi abfuisset sæpiùs sine causa; at ne verbum quidem habuisse de declaratione alia, quam proindè puram putamque calumniam existimabat.

2°. Datâ veritate horum factorum. Equidem quo-

quorumdam Theologorum privatorum judicio, Sacramenta sine intentione interna celebrata, fuerunt probata, valida & ab Episcopis quibusdam iterari prohibita. Verùm id non evincit Ecclesiæ sensum, nec verisimile est, quòd ità nunc sentirent Episcopi post damnatam propositionem ab Alexandro VIII. *Valet Baptismus*, &c. Insuper si quidam Theologi & quidam Episcopi ità censuerunt, aliter alii Theologi & Episcopi. Plures enim qui baptisati fuerunt à Ganfredo, ex rumore quòd eos baptisasset in nomine diaboli, iterùm, ut communiter dicitur, baptisati sunt. Illustris quædam fœmina quæ à Fusio Pastore Ecclesiæ S. Lucæ Parisiis, baptisata fuerat, retentâ, ut dicebatur, intentione, iterùm baptisari obtinuit, fatente ipso Serrio c. 6. n. 7. Episcopus Cænomanensis Lavardini successor, de cujus Ordinationibus ortum erat dubium, plures ex suis Presbyteris iterùm ordinavit, ex his quæ leguntur apud Sambovium Tom. 3. Cas. 17. Idem Tom. 5. Cas. 3. refert quemdam Episcopum jussisse rebaptisari, quos à Presbytero qui suam intentionem retinuisse dicebatur, baptisatos fuisse resciverat.

3°. Sacramenta collata, ut refertur in his factis historicis, potuerunt meritò censeri à Theologis & Episcopis non iteranda, non propter sufficientiam intentionis externæ, sed ex duplici aliâ causa. 1°. Quia cum voluntate impia devovendi Infantem diabolo, aut non conferendi ipsi, seu ordinando, gratiam & characterem, potest subsistere intentio faciendi quod facit Ecclesia, id est ritum qui habetur in Ecclesia sacer & religiosus, ut probat S. Th. hîc a. 10. & nos suprà probavimus. 2°. Quia hujusmodi ministris, qui dicunt se non habuisse internam intentionem non adhibetur fides, sicut non adhibetur fides Ministro asserenti se adulterasse formam aut materiam Sacramenti, nisi id certis indiciis probet. Sicut item non adhibetur fides viro vel mulieri asserenti se non consensisse Matrimonio; non solùm quia id asserit in proprium commodum, quia non diligit uxorem, ut interpretatur Serrius, sed etiam si in proprium incommodum, quia verè, videntibus & scientibus aliis, diligit uxorem, sed timet Deum offendere accedendo ad illam.

Neque dicas confessionem culparum in articulo mortis esse sinceram, non enim mulieri morienti & confitenti se prolem concepisse ex adulterio fides adhibetur nisi probet, neque quidquam cogit ut adhibeatur fides sceleratis morientibus, qualis, v. g. fuit Gaufredus qui, ut fert historia, Busto proximus, dicitur mortuus voluntate firmatâ in malo, confidens se post mortem aëreis Potestatibus esse aggregandum. Est è contrà fundata ratio timendi, ne quem in vita gesserunt animum Ecclesiam irridendi, eundem retineant in morte.

Obj. 2°. & simul Inst. Innocentius IV. scribens in cap. *Si quis puerum*. 3. Decretal. Tit. 42. de Bapt. apertè definit sufficere ad integritatem Baptismi intentionem externam, nec ullatenùs requiri internam: dicit enim: „ Non est necesse „ quòd baptisans sciat quid sit Ecclesia, neque „ quòd gerat in mente facere quod facit Eccle„ sia, imò si contrarium gereret in mente, sci„ licet non facere quod facit Ecclesia, sed ta„ men facit, quia formam servat, nihilominùs „ baptisatus est". Hæc veluti pro se decretoria altè decantant Adversarii; at quam immeritò, patebit ex dicendis.

Imprimis observandum est opera Innocentii IV. edita fuisse Lugduni dùm erat adhuc privatus Doctor, undè ejus sententia, fatente ipso Serrio, quævis tandem illa sit, est privati Doctoris, non Romani Pontificis nec in juris Canonici partem venit, nunquam enim fuit inserta decretis juris cap. *Si quis puerum*, quamvis oppositum quidam falsò scripserint contrà fidem omnium exemplarium.

Observandum insuper textum Innocentii non integrè ad præsens institutum referri, immediatè enim subjungit: *Dummodò baptisare intendat.* His præmissis

R. Innocentium IV. excludere dumtaxat intentionem explicitam finis, seu effectûs Sacramenti, non verò internam intentionem ipsius Sacramenti seu ritûs ut sacri in Ecclesia, sed è contrà ipsum apertè & certò requirere: Quod ut manifestum fiat, necesse est integrum ejus textum referre. Dicit itaque: „ Ad hoc ut aliquis baptisatus sit, „ necessarium est quòd baptisans *intendat baptisa„ re, non tantùm balneare vel carnes lavare:* Nec „ tamen videtur necesse quoad *effectum Baptismi,* „ quòd sciat quid sit Baptismus, scilicet quòd ibi „ infundatur gratia, vel quòd sit Sacramentum, „ nec etiam oportet quòd credat hoc ipsum, imò „ etsi contrarium credit & totum reputat truffam „ & deceptionem, tamen Baptismus suum habet „ effectum. Item non est necesse quòd baptisans „ sciat quid sit Ecclesia, nec quòd gerat in mente „ facere quod facit Ecclesia: imò si contrarium „ gereret in mente, scilicet non facere quod fa„ cit Ecclesia, sed tamen facit quia formam ser„ vat, nihilominùs baptisatus est, *dummodò bap„ tisare intendat.* Undè si quis in casu necessita„ tis constitutus, vel etiam sine necessitate va„ dat ad Saracenum & dicat, baptisa me, & do„ ceat eum formam, & ille Saracenus baptiset, „ non credens per immersionem aliquid fieri nisi „ madefactionem & non intendat eum baptisare, „ vel etiam madefacere secundùm intentionem „ petentis, id est ut *Baptismus operetur quidquid „ operari potest*, & ipse baptisans tanquam Mini„ ster conferat *quod alii baptisantes conferunt*, li„ cèt non credat ipsum *posse aliquid operari*, verè „ baptisatus est; sed si hoc non intenderet, non „ baptisaret. Nec est necesse quòd aliquando sciat „ quid in his Ecclesia intelligat, vel etiam quòd „ sciat vel credat Ecclesiam esse."

Hæc qui attentâ & non præoccupatâ mente legerit, apertè assertam fatebitur ab Innocentio, necessitatem intentionis internæ ad esse sacramentale, & exclusam dumtaxat necessitatem intentionis ad effectum Sacramenti; sicque Innocentium stare pro nostra non pro adversa sententia. Etenim disertè distinguit Innocentius inter *baptisare*, & *balneare seu lavare carnes*, & dicit quòd baptisans, si servet formam & intendat, *non balneare, aut lavare carnes*, sed *baptisare*, Sacramentum perficiat: Ergo præter formam seriò positam, præter ritum externum requirit Innocentius intentionem non externam quæ est inseparabilis à ritu externo, sed internam, non balneandi aut lavandi carnes, hoc est ponendi actionem naturalem, sed baptisandi, id est efficiendi actionem ut sacram in Ecclesia. Enimverò juxtà Adversarios qui seriò ponit ritum externum, quamvis intùs dicat, nolo baptisare, sed volo balneare seu lavare carnes, perficit Sacramentum. At id expresè negat Innocentius: Ergo apertè contrà ipsos pro nobis stat. Insuper dicit Innocentius quòd *si Minister non intendat conferre quod alii baptisantes conferunt, non pabtiset:* Quibus verbis requirit intentionem implicitam effectûs Baptismi, non explicitam quam priùs excluserat; non potest autem esse intentio implicita effectûs Baptismi, nisi in intentione explicita faciendi rem ut sacram in Ecclesia, quia tantùm ut sacra & non ut prophana producit effectum. Tandem si Innocentius esset intelligendus ad sensum Adversariorum; neque esset necessaria intentio faciendi ritum externum, quia dicit non esse necessariam intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Ecclesia autem juxtà Adversarios facit tantùm ritum externum, sicque valebit Sacramentum ab Ebrio, dormiente aut amente collatum.

Quando ergo Innocentius dicit non esse necesse quòd baptisans gerat in mente facere quod facit Ecclesia, imò quòd si contrarium gereret in mente, sci-

scilicet non facere quod facit Ecclesia, perficeret Baptismum, excludit dumtaxat, ut jàm dixi, necessitatem intentionis explicitæ finis seu effectûs Sacramenti, seu ut ipse formalissimè dicit, *quòd Baptismus operetur quidquid operari potest secundùm intentionem petentis Baptismum;* non verò necessitatem intentionis esse sacramentalis, si quidem, ut dictum est, præter formam requirat expressè intentionem non balneandi aut lavandi carnes sed baptisandi. Sensus illius itaque est quòd quamvis Minister nesciat Baptismum producere aliquem effectum, neque quid sit Ecclesia, & ideò ex illo privato errore nolit facere quod facit Ecclesia quoad effectum Baptismi, si tamen intendat baptisare & non balneare aut lavare carnes, hoc ipso intendit ritum in Ecclesia sacrum & implicitè ejus effectum, sicque Sacramentum perficit: Neque enim ista intentio destruitur per intentionem quam habet ex privato errore Ecclesiam nihil esse & Baptismum nihil producere.

Dices: Innocentius in primo membro textûs allati jam excluserat intentionem finis seu effectûs Sacramenti: In secundo ergo membro, dùm excludit intentionem faciendi quod facit Ecclesia, aliam intentionem excludit, scilicet ipsius esse sacramentalis. Undè post primum casum, tanquàm novum subjiciens, dicit: *Item non est necesse quòd baptisatus*, &c.

R. Innocentium etiam in secundo membro aperte loqui de intentione effectûs Sacramenti, loquitur enim de Ministro qui *non intendit baptisare seu madefacere secundùm intentionem petentis Baptismum, idest ut Baptismus operetur quidquid operari potest.* In utroque ergo membro casus est de intentione effectus Sacramenti, sed sub diversa ratione: In primo membro est de Ministro qui nescit quid sit *Baptismus* & quòd *ibi infundat gratiam:* In secundo membro est de Ministro qui nescit *quid sit Ecclesia*, & ideò quasi novum casum subjicit. Finaliter itaque & summatim eò reducitur textus Innocentii quòd, sivè Minister nesciat quid sit Baptismus & quòd gratiam producat, sivè nesciat quid sit Ecclesia, modò baptisare intendat & conferat quòd alii baptisantes conferunt, & non tantùm balneare aut lavare carnes, quidquid aliud in mente gerat, verè baptiset: Et hoc nos dicimus.

Objectiones ex SS. Augustino & Th. veteribusque Scholasticis.

Obj. 1°. ex Aug. l. 7. de Bapt. cont. Donat. cap. 53. ubi inter varios casus hunc proponit: An sit minùs probandum Baptisma quòd à Mimo repente converso extrà Ecclesiam suscipitur, quàm illud quòd in Ecclesia recipitur, si tradens & recipiens fallaciter seu simulato animo agant. En ejus verba: „ Sed arbitremur etiam „ fallaciter aliquem dantem, cùm & tradens & „ accipiens fallaciter agant in ipsa unitate Catho- „ lica; utrùm hoc magis Baptisma sit acceptan- „ dum, an illud quod in Mimo (ludo) datur si „ quis existat qui fideliter subitò commotus acci- „ piat? An quantùm ad ipsos quidem attinet ho- „ mines plurimum distet inter credentem in Mi- „ mo (ludo) & irridentem in Ecclesia, ad ipsius „ autem Sacramenti integritatem nihil interest." Huic Quæstioni respondet Augustinus supponendo quòd Baptisma fallaciter datum & acceptum in Ecclesia sit validum, & indè propendet ut credat susceptum à Mimo converso extrà Ecclesiam sit etiam validum. „ Si enim, inquit, nihil interest „ ad integritatem Sacramenti in ipsa Catholica „ Ecclesia, utrùm id aliqui fallaciter, an veraci- „ ter agant, cùm tamen idem utrique agant; cur „ extrà intersit non video quando ille qui accipit, „ non simulatione palliatus, sed Religione muta- „ tus est. An plùs valent ad confirmandum Sa- „ cramentum illi veraces inter quos agitur, quam „ ad frustrandum illi fallaces à quibus agitur & in „ quibus agitur? Et tamen si postea prodatur ne- „ mo repetit, sed aut excommunicando punitur „ illa simulatio, aut pœnitendo sanatur.

Neque dici potest cum Bellarmino & aliis quibusdam S. Augustinum non resolutivè sed dubitanter loqui, eò quòd immediatè subjungat. „ Sed „ nobis tutum est in ea non progredi aliquâ teme- „ ritate sententiæ quæ nullo in Catholico Regio- „ nali Concilio cœpta, nullo plenario terminata „ sunt." Hæc enim verba referuntur ad Baptismum à Mimo extrà Ecclesiam susceptum, non ad Baptismum fallaciter in Ecclesia datum & acceptum, ex supposito enim validitate istius, ut jam dixi & patet ex textu, inclinatur ut credat alterum esse validum; atque adeo supponit primum validum, ut dicat, quòd si simulatio prodatur, non repetatur, quod non dixisset, si de ejus valore dubitasset. Videtur ergo certum Baptisma fallaciter & simulato animo traditum & susceptum in Ecclesia habitum fuisse ab Augustino ratum & validum: Subsumo: Atqui qui fallaciter & simulato animo baptisat, non habet intentionem interiorem, sed exteriorem tantum: Ergo.

R. D. Subsumptum: Atqui qui fallaciter & simulato animo baptisat fallaciâ & simulatione intentionis non habet intentionem interiorem, C. Fallaciâ & simulatione fidei, N. Loquitur autem Augustinus non de simulatione seu fallaciâ intentionis, sed fidei, vocatque illum fallacem qui non habens rectam fidem de veritate aut efficacia Sacramenti, illam tamen simulat conferendo Baptisma quasi ipsum crederet verum Sacramentum gratiæ productivum, ideòque fallit: Hæc autem fallacia non impedit quin possit intendere generaliter facere ritum ut in Ecclesia sacrum.

Hunc esse legitimum sensum Augustini multis constat. 1°. Tota controversia inter Augustinum & Donatistas, contrà quos hîc agit, fuit de fide & non de intentione Ministri. 2°. Ne unum verbum in toto textu Augustini proferri potest quod exprimat simulationem intentionis. 3°. Dicit fallacem, de quo loquitur, si ejus fallacia prodatur, puniri excommunicatione, nusquàm autem apparet in Ecclesia statutam fuisse excommunicationem simulantibus intentionem, sed benè Hæreticis occultis, cum deteguntur. 4°. Opponit fallaciam de qua loquitur, fidei; *An plus*, inquit, *distet inter credentem in Mimo & irridentem in Ecclesia:* Ergo intelligit fallaciam fidei & non intentionis. 5°. Opponit fallaces veracibus. *An plùs*, inquit, *valent ad confirmandum illi veraces inter quos agitur, quàm ad frustrandum illi fallaces à quibus agitur:* Per veraces autem intelligit Societatem credentium, ut paulò post explicat dicens: *Ubi autem neque Societas ulla esset ità credentium, neque ille qui ibi acciperet, ità crederet*, &c. 6°. Paulò suprà dicit: „ Præteritis majorum statutis, non „ dubito etiam illos habere Baptismum, qui quam- „ vis fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen ac- „ cipiunt, vel ubi putatur esse Ecclesia ab eis in „ quorum Societate id accipitur." At verò habemus quidem statuta majorum de valore Baptismi collati absque fide seu cum fallacia mentiente fidem, sed nullum prorsùs de valore Baptismi collati sine intentione, aut ostendant Adversarii. 7°. Tandem Augustinus eodem sensu sumit fallaciam in dante & accipiente, ut patet, non est autem verisimile Augustinum existimasse valere Sacramentum in adulto qui non haberet intentionem illud suscipiendi.

Neque hîc omittenda est retorsio solita argumenti: Augustinus absolutè affirmat agentem fallaciter verum conferre Sacramentum, nec ullatenus requirit quòd conferat in circumstantiis consuetis: si ergo intelligat de fallacia intentionis & inde probetur non requiri intentionem interiorem, perindè probatur contrà Adversarios eam non requiri extrà circumstantias.

Inst. 1°. S. Augustinus fallaces agnoscit in Ecclesia Catholica, veraces in hæresi: *Quid sit scelera-*

leratius, inquit loco citato, *in Ecclesia fallaciter accipere, an in hæresi vel schismate sine fallacia*: Atqui fallaces fallaciâ fidei non sunt in Ecclesia Catholica, & veraces veracitate fidei non sunt in hæresi: Ergo.

R. D. Min. pro utraque parte: Pro prima; fallaces fallaciâ fidei non sunt in Ecclesia Catholica interiùs & verè, C. Exteriùs & quoad apparentiam, N. Pro secunda parte; Veraces, veritate fidei supernaturalis non sunt in hæresi, C. Veraces veritate fidei humanæ, N. Quamvis enim Hæreticus in uno, amittat fidem supernaturalem, circà omnia alia fidei nostræ Mysteria, quia nullum credit ex motivo divinæ revelationis; potest tamen habere fidem humanam de aliquo, etsi careat quoad alia, ut patet in Calvinistis qui habent fidem humanam de Mysterio SS. Trinitatis & Incarnationis, non de Mysterio Eucharistiæ. De ejusmodi autem veracibus loquitur Aug. qui fidem humanam habent de veritate & effectu Sacramenti, licèt quoad alia errent, sicut fallaces intelligit qui circà veritatem & effectum Sacramenti errant, & tales veraces in hæresi posse reperiri certum est.

Inst. 2°. Augustinus per fallaces intelligit non qui sunt solùm exterius in cœtu Fidelium, sed qui sunt de Ecclesia, seu habent fidem Ecclesiæ: Ergo. Prob. Ant. Intelligit eos qui sunt in unitate Catholica, *Tradens*, inquit, *& accipiens fallaciter in unitate Catholica:* Atqui qui sunt in unitate Catholica habent fidem Ecclesiæ, à fide enim Ecclesia habet quòd sit una: Ergo.

R. N. Ant. ad Probat. 1°. N. Min. in sensu Augustini, ipse enim lib. 4. cont. Donat. c. 16. agnoscit Hæreticum posse baptisari & remanere *In unitate Catholica.* 2°. D. Min. Qui sunt in unitate Catholica interius & verè, habent fidem Ecclesiæ, C. Qui sunt in unitate Catholica exterius & apparenter tantùm, N.

Inst. 3°. Juxtà Augustinum non differt quoad integritatem, Baptisma collatum fallaciter in Ecclesia, à Baptismo collato in ludo à Mimo: Atqui si intentio interna requiratur, erit inter utrumque differentia quoad integritatem; quia Baptisma collatum à Mimo in ludo foret sine intentione, collatum fallaciâ fidei foret cum intentione, sicque differrent quoad integritatem: Ergo.

R. 1°. S. Augustinum, quamvis propensus esset ut crederet Baptisma collatum Mimo converso esse validum, id tamen noluisse affirmare, sed suam sententiam dubitanter proposuisse.

2°. N. Min. & ejus probationem: Potest enim contingere quòd quis ludendo habeat veram intentionem faciendi rem sacram in Ecclesia, quam referat ad suam recreationem, ut dixi §. præced. de S. Athanasio & aliis.

3°. Si intelligatur hunc Baptismum collatum fuisse omninò jocosè & mimicè, tunc aberit intentio externa, non est enim intentio externa quando Minister actionem seriò non perficit: Ergo vel sine ulla intentione erit validum istud Baptisma, quod est Hæreticum, vel dicendum adfuisse internam.

Adde retorsionem argumenti de Baptismo privatim collato ad cujus integritatem objicientes requirunt intentionem internam.

Inst. 4°. Aug. reverà dubitavit an Baptisma collatum Mimo omnino ludicrè & jocosè, adeoque etiam sine externa intentione, esset validum: „Di„cit enim laudato cap. 53. Utrùm approbandus „esset Baptismus qui sic daretur, divinum judi„cium per alicujus revelationis oraculum con„cordi oratione & impensis supplici devotione „gemitibus, implorandum esse censerem." Ergo longè magis dubitavit de necessitate intentionis internæ.

R. 1°. retorsione argumenti & subsumo: Atqui tamen juxtà Adversarios requiritur intentio interna in collatione privata Baptismi: Ergo & ab ipsis est solvendum argumentum.

R. 2°. Augustinum non dubitasse an Baptisma collatum mimicè & sine intentione faciendi quod facit Ecclesia esse validum; sed dubitavit an mimicè baptisans posset habere intentionem faciendi quod facit Ecclesia. Vide Obj. 2. §. præced.

Inst. 5°. Aug. probat contrà Donatistas sanctitatem & conscientiam Ministri non esse necessariam ad veritatem Sacramenti, iis rationibus quæ pariter probant non esse necessariam ejus intentionem internam. Sic lib. 1. contrà litteras Petiliani cap. 1. probat sanctitatem & conscientiam Ministri non esse necessariam, quia est occulta; Cap. 3. quia cùm sit occulta salus Baptisatorum esset semper incerta. Ibid. Quia spes ponenda foret in homine. Cap. 5. Quia Baptisatorum origo & radix, non est homo baptisans, sed Christus: Atqui hæ omnes rationes militant pariter contra intentionem internam: Ergo.

R. 1°. retorquendo argumentum: Atqui hæ omnes rationes pariter militant contrà intentionem internam, quam necessario requirunt Adversarii extrà circumstantias. Solvant ergo priusquàm opponant.

R. 2°. N. Min. 1°. enim longè major est incertitudo conscientiæ & sanctitatis Ministri, quàm ejus intentionis. Illam nec certo scit se habere ipse Minister, istam certo cognoscit. Illa difficillimè, ista facillimè habetur: Unde hoc ipse quod Minister serio spontè ritum externum peragit, ejus intentio est moraliter certa, non vero ejus sanctitas & conscientia, ideoque si requireretur Ministri sanctitas & conscientia, semper incerta esset salus Baptisatorum, secus si requiratur intentio, nec magis erit incerta ex necessitate intentionis, quàm sit incerta ex necessitate materiæ aut formæ quæ potest secreto corrumpi: Hæc autem aliqualis incertitudo non officit certitudini morali, quâ major non habetur in negotio salutis. 2°. S. Aug. probat in sententia Donatistarum præsertim Petiliani contrà quem agit, spem salutis fore ponendam in Baptisante & hunc esse caput & originem Baptisatorum, quia Petilianus contendebat quod sanctitas baptisantis, baptisatum mundaret & sanctificaret etiam ut causa quasi princeps, ita ut Christus ad hanc sanctificationem non concurreret, nisi fortè ubi maculosa peccatoris conscientia ignoraretur: Hæc constant ex Augustio Cap. 5. citato: „An fortè, inquit, alloquens Petilianum, „cùm baptisantem perfidum ille qui baptisatur, „ignorat, tunc Christus dat fidem, tunc Christus „est origo & radix & caput? O humana temeri„tas & superbia! Cur non sinis potiùs ut semper „Christus det fidem, Christianum dando factu„rus? Cur non sinis ut semper sit Christus ori„go Christiani, in Christo radicem Christianus „infigat, Christus Christiani sit caput?" Ita ut Quæstio inter Augustinum & Petilianum non tàm esset de Sacramento conficiendo, quàm de Sacramenti confecti virtute & efficacia: At verò nos neque somniando quid simile cogitamus: Profitemur cum Ecclesia Catholica Christum esse causam principalem nostræ sanctificationis, Ministrum autem ad perfectionem Sacramenti concurrere per intentionem ut instrumentum, sicut concurrit per materiam & formam, & etiam fatentibus ipsis adversariis per intentionem extrà circumstantias. Unde sicut in eorum sententia neque spes ponenda est in homine, neque baptisans est origo, radix & caput Baptisatorum, sic nec in nostra: Et utrique dicimus cum Apostolo: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.*

Inst. 6°. Aug. lib. 3. contrà Cresconium c. 8. *Quâ mente*, inquit, *operetur Minister, quâ laboret intentione, non curent:* Ergo.

R. 1°. Et hoc esse solvendum ab Adversariis qui curandum de intentione dicunt, dum Sacramentum administratur extrà debitas circumstantias.

2°. S. Aug. ibi loquitur de intentione, non quæ respiciat confectionem Sacramenti, sed ejus effectum: Cùm enim dixisset Cresconius: *Sicut qui plantat & rigat, non nisi fidelis colonus & diligens* adhi-

adhibetur: Respondet Augustinus *Quasi verò quòd infidelis colonus plantaverit, propter ejus infidelitatem, non germinet vis seminis..... quâ mente operetur, quâ laboret intentione, non curent.*

Obj. 2°. ex D. Th. S. Doct. in 4. d. 6. q. 1. a. 2. quæstiunc. 1. ad 2. cùm sibi proposuisset hoc argumentum. „ Intentio hominis non est alicui „ certa nisi sibi: Si ergo requiratur intentio ad „ Baptismum, non erit certum de aliquo quòd sit „ baptisatus, nisi apud eum qui baptisavit, & „ hoc est inconveniens quòd homo sit in tanto „ dubio salutis. " Respondet. „ Ad hoc dupliciter „ secundùm diversas opiniones respondetur. Qui„ dam enim dicunt, quòd si desit mentalis in„ tentio in baptisante non confert Sacramentum „ Baptismi, tamen in adulto supplet fides & de„ votio effectum Baptismi.... si autem sit puer, „ creditur piè quòd summus Sacerdos, scilicet „ Deus, defectum suppleat & salutem ei confe„ rat.... Alii dicunt quòd in Baptismo & in aliis „ Sacramentis quæ habent in forma actum exer„ citum, non requiritur mentalis intentio, sed „ sufficit expressio intentionis per verba ab Ec„ clesia instituta, & ideò si forma servatur, nec „ aliquid exteriùs dicitur, quod intentionem con„ trariam exprimat, baptisatus est. " Et in hac præsenti quæstione 64. a. 8. ubi quærit utrùm intentio Ministri requiratur ad perfectionem Sacramenti: Numero 2. idem argumentum sibi proponit & similiter respondet. „ Circà hoc est du„ plex opinio: Quidam enim dicunt, quòd re„ quiritur mentalis intentio in Ministro, quæ si „ desit non perficitur Sacramentum, sed hunc „ effectum in pueris, qui non habent intentio„ nem accedendi ad Sacramentum, supplet Chri„ stus, qui interiùs baptisat: In adultis autem „ qui intendunt Sacramentum suscipere, supplet „ illum defectum fides & devotio. Sed hoc sa„ tis posset dici quantùm ad ultimum effectum „ qui est justificatio à peccatis, sed quantùm ad ef„ fectum qui est res & Sacramentum, scilicet quan„ tùm ad characterem, non videtur quòd per de„ votionem accedentis possit suppleri, quia chara„ cter nunquam imprimitur nisi per Sacramen„ tum. Et ideò alii meliùs dicunt quòd Minister „ Sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cu„ jus est Minister: In verbis autem quæ profert „ exprimitur intentio Ecclesiæ quæ sufficit ad „ perfectionem Sacramenti, nisi contrarium ex„ teriùs exprimatur ex parte Ministri vel reci„ pientis Sacramentum. " Ex his textibus manifestum est, juxtà S. Thomam ad perfectionem Sacramenti non requiri intentionem mentalem seu internam sed sufficere externam, rejicit enim mentalem & dicit sufficere intentionem Ecclesiæ expressam in verbis quæ profert Minister, nisi contrarium exteriùs exprimatur; intentio autem Ecclesiæ expressa in verbis Ministri est exterior.

Hanc objectionem præ se ferre difficultatem non diffiteor: sed imprimis observandum quoad textum ex 4. sentent. desumptum, probabiliùs videri secundam responsionem non proferri à S. Th. ut suam, sed ut quorumdam Theologorum sui temporis, ut fatetur ipse Catharinus: Tùm quia in corpore ejusdem Quæstiunculæ & ad 1. & 3. requirit non solam expressionem intentionis per verba, sed præter materiam & formam ipsam intentionem baptisandi & sacramentalia conficiendi: Tùm quia verba quibus constat forma Baptismi, dicuntur in ea responsione instituta ab Ecclesia: Quis autem credat S. Thomam ex propria mente dixisse formam baptismi esse institutam ab Ecclesia, cùm ipse doceat, & fide sit certum, esse institutam à Christo. Neque dicas formam Baptismi dici institutam ab Ecclesia quoad modum & ordinem tantùm: Nam Apostoli ante Christi passionem eam usurpabant secundùm eundem ordinem & modum quem à Christo acceperant, &, sicut nunc, baptisabant dicentes: *Ego te baptiso in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti.* Neque etiam valet si dicas S. Thomam in Summa loco citato eandem responsionem proferre ut suam; nam non est omninò eadem utriusque responsionis Doctrina. In 4. dicit non requiri intentionem mentalem, sed sufficere expressionem intentionis per verba ab Ecclesia instituta: In Summa dicit requiri intentionem Ecclesiæ. In 4. loquitur tantùm de Sacramentis quæ habent in forma actum exercitum: In Summa nullum excipit. Sed esto foret eadem utriusque textûs Doctrina, nihil vetat aliter juniorem, aliter seniorem sensisse, ut de facto probabilius contingit in casu. Verius itaque existimo cum P. Gaud quòd si sanctus Doctor unam ex his duabus responsionibus adhibeat ut suam, prima potiùs quàm secunda sit illi adscribenda: 1°. quia erat communior tunc temporis, sic enim censebant Magister, Alex. S. Bonaventura & alii: Tùm quia ipse S. Th. in 4. d. 3. q. 1. a. 2. q. 3. ad 4. dicit quòd in casu quo una persona Trinitatis nominata, puer vel Sacerdos moreretur, *creditur quòd invisibilis Sacerdos suppleat defectum.* Hanc tamen sententiam senior factus in Summa abdicavit. Cæterùm quidquid sit de textu ex 4. sentent. desumpto, remanet saltem difficultas in textu Summæ ubi constat S. Doctorem loqui ex propria sententia.

Solutioni præmitto 1°. incredibile esse S. Thomam his paucis verbis evertisse quod toties & tàm expressè alibi asserit, atque excludere necessitatem intentionis internæ & sufficientem existimare solam expressionem verborum, cùm in eodem loco diserte asserat ritum externum ex se indifferentem debere determinari ad esse sacramentale per intentionem Ministri, Ministrum tanquàm instrumentum animatum debere per intentionem se subjicere Christo ut principali agenti: Art. 10. Ministrum qui non intendit conficere Sacramentum nihil efficere: In 4. d. 11. q. 2. a. 2. q. 3. ad 1. intentionem quæ ordinatur ad perfectionem Sacramenti esse essentialem Sacramento: Opusc. 5. si Minister non intendat Sacramentum conficere, non perfici Sacramentum & Hæreticum posse baptisare, dummodo servet formam Ecclesiæ & intendat facere quod facit Ecclesia: Infrà q. 68. a. 7. ad 2. intentionem suscipiendi Sacramentum esse necessariam in suscipiente. Vide probationem 6. Incredibile est, inquam, S. Thomam qui hæc & similia disertè asserit, existimasse solum ritum externum seriò peractum, seclusâ quâvis aliâ intentione, esse Sacramentum, nisi velis S. Doctorem palpabiles, non semel, sed pluries, non in dissitis locis, sed in eodem loco, contradictiones asseruisse. Sed etsi verum sit quod prætendunt adversarii.

Præmitto 2°. hunc nodum, in quo vim maximè faciunt, esse etiam ab ipsis solvendum. Dicunt enim non sufficere externam intentionem, sed requiri internam quando Minister privatim non rogatus, nec in loco sacro, atque extrà alias circumstantias adhiberi solitas Sacramentum ministrat: Atqui S. Th. non distinguit inter Sacramentum cum circumstantiis, vel sine circumstantiis collatum, sed dicit absolute & generaliter de omnibus Sacramentis & quovis modo seriò collatis, *in verbis quæ profert Minister, exprimi intentionem Ecclesiæ quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exteriùs exprimatur*: Ergo si per hæc verba rejicit necessitatem intentionis internæ, objicientes habent D. Thomam sibi æquè ac nobis contrarium, & quidquid dicent ut ab hac difficultate se extricent, pro nobis dictum habebimus. Interim inter varias solutiones, duas propono quæ mihi videntur probabiliores.

Quidam ergo respondent S. Thomam per intentionem Ecclesiæ quam dicit sufficere ad perfectionem Sacramenti, non intelligere intentionem quæ sit in sola Ecclesia & non in Ministro, sed etiam quæ sit interius in Ministro faciendi quod

quod facit Ecclesia, & quam idcircò vocat intentionem Ecclesiæ; quia quod primùm & proximè Ecclesia intendit, est facere ritum sacrum: Qui hunc ergo intendit, intendit facere quod facit Ecclesia & habet intentionem Ecclesiæ. Enim verò si per intentionem Ecclesiæ, quam sanctus Doctor dicit sufficere ad perfectionem Sacramenti, non intelligeret etiam internam intentionem Ministri faciendi quod facit Ecclesia, sed solam intentionem quæ habitualiter in Ecclesia reperitur, manifestè sibi contradiceret in eodem articulo, in cujus corpore & in resp. ad 1. & 3. requirit in Ministro intentionem etiam internam faciendi quod facit Ecclesia, ut probavimus. Hæc solutio, quamvis non sit communis, sat tamen mihi arridet, eam præ cæteris amplectitur Eruditiss. Professor Avenionensis in laudata dissert. potestque meo sensu sustineri adversùs oppugnantes instantias. Igitur

Inst. 1°. S. Th. primam opinionem quæ requirit intentionem mentalem in Ministro, rejicit; postquam enim eam retulit dicit: *Alii meliùs dicunt:* Ergo per intentionem Ecclesiæ non intelligit intentionem mentalem seu internam Ministri.

R. D. Ant. Opinionem quæ requirit intentionem mentalem rejicit, præcisè quia requirit intentionem mentalem, N. Quia dicit quòd si desit intentio mentalis, Christus suppleat defectum Sacramenti in infantibus, in adultis autem eorum devotio, C. Patet ex textu: sibi objecerat S. Doctor quòd si requireretur intentio interna Ministri, salus foret incerta: Huic objectioni adhibet duas responsiones in quibus supponit necessariam esse intentionem internam, & tamen non ideò esse incertam salutem. 1°. Quia licèt requiratur intentio mentalis, attamen juxtà quosdam Deus vel devotio suscipientis supplet defectum Sacramenti & sic non est incerta salus. 2°. Rejectâ hâc responsione quantùm ad id quod dicit Deum aut devotionem suscipientis supplere defectum Sacramenti, veriùs & probabiliùs dicit quòd in verbis quæ profert Minister exprimatur intentio Ecclesiæ quæ sit etiam interna ipsius Ministri intentio faciendi quod facit Ecclesia, & quòd hæc intentio sufficit ad perfectionem Sacramenti, ubi contrarium non exprimitur exteriùs; & sic etiam tollitur anxietas circà veritatem Sacramenti: Quamvis enim non sit omnimodè & physicè certum Ministrum habere intentionem internam quam verbis exteriùs exprimit, id tamen est moraliter certum, & hoc sufficit ad sedandam animi anxietatem, non enim major habetur certitudo in negotio salutis ut jam dixi, neque prudenter timentur anxiè pericula remota & rarissimè contingentia, solique Hæretici certitudinem absolutam & inconcussam salutis adstruunt. Sicut ergo Pœnitens credit sine anxietate se esse absolutum, quia quamvis absolutè fieri possit, quòd Sacerdos absolvens vitiaverit formam absolutionis quæ secretò profertur, est tamen moraliter certum eam integrè fuisse prolatam, ità in casu de intentione: Non enim est minùs certum, Ministrum spontè seriò ritum externum peragentem habere intentionem internam faciendi quod facit Ecclesia, quàm certum sit ipsum formam vel Baptismi, vel Pœnitentiæ pronuntiasse.

Replicabis: S. Th. in secunda Responsione loquitur de intentione, quâ stante potest Minister exteriùs exprimere contrarium & irritare Sacramentum: Atqui Minister qui habet intentionem internam faciendi quod facit Ecclesia, nihil potest exteriùs exprimere contrarium quod irritet Sacramentum; etsi enim joco illud conferret, perficeret tamen Sacramentum, stante illâ intentione internâ faciendi Sacramentum: Ergo.

R. N. Min. Potest enim Minister cum illa intentione interna, sivè ex errore, sivè ex ignorantia, sivè ex inadvertentia vitiare exteriùs formam Sacramenti aut adhibere materiam illegitimam, & sic cum sua intentione nihil efficere.

Alii respondent quòd quando S. Th. dicit quòd in verbis quæ profert Minister exprimitur intentio Ecclesiæ quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, non intelligat quòd sufficiat hæc intentio Ecclesiæ verbis Ministri expressa ad perfectionem Sacramenti simpliciter & quoad se, sed quòd sufficiat ad perfectionem Sacramenti secundùm humanam certitudinem & quoad nos, ex hoc enim vitatur inconveniens objectum in argumento quòd quilibet esset incertus suscepti Sacramenti: Hoc ipso enim quo videmus Ministrum spontè seriò applicare formam materiæ, nec exteriùs contrariam intentionem demonstrare, moraliter certi sumus de veritate Sacramenti, ut modò dicebam, nec alia certitudo requiritur ad tollendam anxietatem, sicque responsio adæquatè satisfacit argumento: Undè sic in forma distinguo: Intentio Ecclesiæ in verbis Ministri, si contrarium exteriùs non exprimatur, sufficit ad perfectionem Sacramenti, quantùm ad humanam existimationem & moralem certitudinem, C. Sufficit ad perfectionem Sacramenti in se & secundùm se sumpti, N. Similiter S. Thomas excludit intentionem mentalem tanquàm necessariam ut habeatur certitudo moralis, C. tanquàm necessariam ut perficiatur Sacramentum, Subdistinguo ut antè: Ut perficiatur Sacramentum in se, N. Ut perficiatur in judicio Ecclesiæ & conscientia suscipientis, C. Hæc solutio est Cajetani, Soto, Nugno, Cabrera, Vincentii, Baronii, Goneti, Eminentiss. Gotti, Suaris, Valentiæ, Becani, Berti & communior tàm apud Thomistas quàm apud Extraneos.

Hanc autem esse mentem S. Thomæ, colligitur non solùm ex his quæ habet in corpore ejusdem articuli, & in Resp. ad 1. & 3. & alibi ut vidimus, ubi apertè requirit intentionem internam: Neque solùm ex ipso argumento, cui debet correspondere solutio ut mox dicam; sed ex ipsis verbis objectis, dicit enim non sufficere quoad nos intentionem Ecclesiæ verbis ministri expressam, si contrarium exteriùs exprimatur: Ergo censet non sufficere quoad Deum, si contrarium interiùs Minister exprimat; sicut enim contraria intentio exteriùs expressa necessariam intentionem destruit quoad nos, ità contraria intentio interiùs expressa destruit intentionem necessariam quoad Deum.

Neque dicas quòd contraria expressio reddat prolationem formæ non seriam sed ridiculam; seria quippè est, quia est conformis internæ intentioni, & ideò seria, quia sincera. Insuper si contraria intentio exteriùs expressa reddat quoad nos prolationem formæ non seriam, sed ridiculam: Ergo interiùs expressa reddit prolationem formæ apud Deum non seriam, sed ridiculam, & per illam Minister non se subjicit Christo ut principali agenti.

Inst. insuper. Quando S. Th. dicit in prima Responsione quosdam Auctores mentalem seu internam intentionem requirere ad perfectionem Sacramenti, loquitur de perfectione Sacramenti simpliciter & in se sumpti, sic enim intelligebant isti Auctores: Ergo quando rejectâ illâ opinione, dicit intentionem Ecclesiæ verbis Ministri expressam sufficere ad perfectionem Sacramenti, intelligit etiam de perfectione Sacramenti in se & non solùm quoad nos.

R. N. Conseq. quia non rejicit primam sententiam, quatenùs requirit intentionem mentalem ad perfectionem Sacramenti in se, sed quatenùs suppositâ illius necessitate, dicit nihilominùs haberi certitudinem salutis (de qua erat argumentum) per hoc quòd Deus suppleat effectum Sacramenti, ut paulò anteà dictum est. Undè in secunda Responsione, suppositâ etiam necessitate mentalis intentionis, ad perfectionem Sacramenti in se, dicit haberi nihilominùs, sed aliundè, certitudinem moralem salutis, nempè per expressionem seriam intentionis Ecclesiæ in verbis Ministri, quod

quod sufficit ut certi moraliter simus Ministrum habuisse intentionem mentalem necessariam, & Sacramentum esse peractum, nisi contrarium exteriùs exprimatur.

Repones: S. Th. in argumento quod sibi opponit & quo vult probare non requiri intentionem internam Ministri ad perfectionem Sacramenti, loquitur de perfectione Sacramenti, de qua loquitur in titulo articuli, alioquin Thesim quam isto argumento impugnandam sibi proponit, non attingeret: Atqui in titulo articuli agit de perfectione Sacramenti in se, ut omnes fatentur: Ergo & in argumento quod sibi opponit: Subsumo; Atqui debet in Responsione agere de eadem perfectione de qua agit in argumento, alioquin illud non solveret: Ergo in responsione agit de perfectione Sacramenti in se & non quoad nos tantùm.

R. D. ultimum Consequens: Ergo in responsione agit de perfectione Sacramenti in se, ut probet illam non esse incertam, si omnia exteriùs ritè peragantur, C. Agit de perfectione Sacramenti in se, ut probet eam consistere in his solis exterioribus, N. Solutio mihi planè evidens est ex argumento: Sensus enim alicujus responsionis æstimari debet ex objectione cui respondetur: Objicit autem sibi S. Th. quòd si intentio mentalis requiratur ad perfectionem Sacramenti, cùm illa intentio non sit nota, nemo esset certus suæ salutis seu Sacramenti suscepti. Respondet sicut nos respondemus Adversariis quando idem argumentum nobis objiciunt, quòd quamvis intentio mentalis ad perfectionem essentialem Sacramenti requiratur, non tamen sequitur quod nemo sit certus suscepti Sacramenti, quia hoc ipso quo Minister pronuntiat verba suprà materiam, nihil contrarium exteriùs exprimendo, certi sumus moraliter eum habere intentionem mentalem requisitam & ideo esse perfectum Sacramentum. Et hic est planissimus sensus responsi collati cum argumento, in quo non magis S. Th. intentionem internam negat, quàm nos negamus, cùm eidem argumento respondemus.

Tandem ut iterùm repetam, nec repetere piget advertant Adversarii in his omnibus se suo gladio transfigere. Quando enim Minister privatim & extrà circumstantias ritum externum seriò peragit sine intentione interna, in verbis quæ profert exprimitur intentio Ecclesiæ, nec contrarium, ut suppono, exteriùs exprimit, & tamen fatentibus Adversariis hæc intentio Ecclesiæ sic expressa non sufficit ad perfectionem essentialem Sacramenti, sed requiritur intentio interna Ministri.

Obj. 3°. Celebres quosdam veteres Scholasticos qui Catharino præiverunt & pro intentione externa steterunt. Magister sententiarum in 4. d. 27. docet quòd consensus externus verbis expressus sine interno faciat Matrimonium. Petrus Paludanus in 4. d. 6. q. 2. dicit opinionem de intentione externa posse defendi, & argumenta in contrarium solvit. Sylvester verbo Baptismus Tit. 3. n. 12. dicit opinionem de externa intentione sustineri posse & hanc S. Thomam defendere: Ergo.

R. 1°. Esto hos & quosdam alios antiquos Scholasticos intentioni externæ favisse, sunt privati Theologi qui Conciliorum Decretis, summi Pontificis definitioni, Ecclesiæ praxi & aliis probationibus nostris præponderare non valent.

R. 2°. Ad primum, Magister sententiarum in 4. d. 6. expresè docet ad integritatem Baptismi requiri intentionem baptisandi: In loco verò objecto, loquitur de Matrimonio quoad forum exterius ut ipsum explicat S. Th. Ibid. in expositione textus.

Ad secundùm, Licèt Paludanus concedat hanc opinionem defendi posse, dicit tamen ibidem contrariam esse tenendam ut communiorem & tutiorem.

Ad tertium, Equidem Sylvester fuit dubius inter utramque opinionem, vult tamen quòd si quis sit baptisatus sine interna intentione, sit rebaptisandus sub conditione. Neque dicit S. Thomam tenere sententiam de externa intentione, sed *videtur*, inquit, *tenere*.

Objectiones à Ratione.

Tædiosus forem si omnia argumenta quæ à ratione proferunt externæ intentionis defensores exscribere vellem, plura ex jam dictis solutionem habent, quapropter præcipua dumtaxat proponam.

Obj. 1°. Ministri Sacramentorum sunt in Republica Christiana tanquam personæ publicæ quæ nomine Christi & Ecclesiæ sacra munia obeunt: Ergo in eis necessaria est & sufficit intentio quæ ipsis, ut sunt personæ publicæ, competit: Subsumo; Atqui intentio ritûs externi à Christo instituti seriò peragendi competit eis ut sunt personæ publicæ, alia autem interior contraria competit eis, ut sunt privatæ personæ: Ergo.

R. Omisso Ant. D. Subsumptum: Intentio ritûs externi seriò peragendi à Christo instituti, ut à Christo instituti & in Ecclesia sacri competit eis ut sunt personæ publicæ, C. Ritûs externi seriò peragendi materialiter ut ritûs naturalis & prophani seu irrisoriè, N. Patet ex dictis Probat. 2.

Omisi Ant. Qui enim in casu necessitatis baptisat sine solemnitate, item Judæus, aut Paganus, aut Hæreticus baptisans, non se gerunt ut personas & ministros publicos Ecclesiæ ut docet Auctor hîc a. 6. ad 3. Neque ministrans extrà circumstantias, ut docent objicientes: Ergo iis saltem foret necessaria intentio interior.

Inst. 1°. Ministri Sacramentorum sunt in Ecclesia sicut Legati Principum in Republica civili, sicut judex constitutus à Rege in ferenda sententia, sicut Mandatarius respectu mandati superioris, sicut Notarius respectu contrahentium: Atqui acta Legati nomine Regis exteriùs peracta, sunt valida, quidquid ipse legatus interius contradicat; sic v. g. valide transferret dominium alicujus Provinciæ nomine Regis, quamvis ipse interius non consentiret; sic Aman quamvis hæc verba, *Sic honorabitur quem Rex honorare voluerit*, contrariò animo proferret nomine Regis, verumtamen honorem Mardochæo exhibuit. Sententia Judicis solemniter prolata valet, etsi ipse interius nolit absolvere Mandatarius exteriùs indicando mandatum superioris, aut faciendo quod jussit, v. g. dando eleëmosinam præscriptam, valide suum munus adimplet, etsi interiùs obluctetur animo. Contractus à Notario publico intùs reluctante peractus, est validus: Ergo.

R. Duplicis generis distingui Ministros seu deputatos ab aliis ad certa negotia, ut jam observavi superiùs. Quidam sunt meri nuntii deferentes dumtaxat aliorum voluntatem: Alii deputantur cum potestate pro suo judicio & arbitrio faciendi vel non faciendi: Hujus secundi generis sunt Ministri Sacramentorum, ut probatum est. Legatus itaque seu Minister Regis vel Reipublicæ, si sit primo modo deputatus, valent ejus acta exteriora sine intentione, & talis erat Aman in casu: secùs si secundo modo sit deputatus. Idem dicendum de mandatario. Sententia Judicis, solemniter prolata sine intentione absolvendi, valet dumtaxat in foro exteriori, non interiori, nisi quando accedente Reipublicæ consensu firmatur, quod dici non potest de Ecclesia respectu Sacramenti quod de se est nullum. *Juxtà unanimem Theologorum sententiam*, inquit Card. de Lugo Disp. 8. sect. 2. n. 18. *nullus actus legitimus validus est in foro conscientiæ, quando sit absque interno consensu, licèt in foro exteriori existimetur validus.... Et de hoc nulla est controversia apud Theologos & Juristas.* Notarius non facit contractum, sed scribit tantum: faciunt autem contractum ipsi contrahentes, sine quorum consensu interno est invalidus.

Ad-

Adde pro retorsione solita, his argumentis probari, non requiri intentionem internam in Ministro qui privatim & extrà circumstantias Sacramentum administrat, quod negant objicientes.

Inst. 2°. Poterat Christus sic instituere Sacramenta ut valeant independenter ab intentione Ministri: Atqui sic fieri congruebat: Ergo. Prob. Min. Sic enim magis manifestaretur Dei potentia & sapientia, & magis innotesceret Deum esse causam principalem, hominem verò solùm instrumentalem: Ergo.

N. 1°. Hoc argumento probari sic etiam Christum instituisse Sacramenta ut privatim extrà circumstantias collata valeant sine intentione interna, eædem enim congruentiæ currunt: undè nimis probat in sententia objicientium.

R. 2°. N. Min. & ejus probationem: E contrà enim magis elucescit divina virtus & sapientia, quòd sic per hominem tanquam instrumentum causet gratiam, ut ejus modum agendi connaturalem conservet, atque hoc magis dignitati Sacramentorum & Ministrorum congruit, neque per hoc minuitur in Deo ratio causæ principalis, nec in Ministro ratio causæ instrumentalis.

Obj. 2°. Nihil aliud requiritur in Ministro quàm quòd intendat facere quod facit Ecclesia: Atqui qui seriò facit ritum externum intendit facere quod facit Ecclesia, quidquid intus intendat: Ergo. Prob. Min. Ecclesia facit ritum externum: Ergo.

R. 1°. Retorqueo argumentum. Qui Sacramentum ministrat privatim extrà circumstantias sine intentione interna, facit seriò ritum externum, & tamen fatentibus Adversariis non intendit facere quod facit Ecclesia. Idem dic de muliere abluente domi infantem cum prolatione verborum. Undè

R. 2°. N. Min. Ad Prob. D. Ant. Ecclesia facit ritum externum materialiter ut naturalem & prophanum, N. Ut sacrum & à Christo institutum, C. Sic autem non facit Minister sine intentione interna. Vide probationem secundam.

Inst. 1°. Impossibile est quòd Minister serio peragens ritum externum, non faciat Sacramentum quantumvis animo obluctetur: Ergo. Prob. Ant. Peragendo serio ritum externum applicat formam materiæ: Atqui ex applicatione formæ ad materiam necessariò resultat compositum, etiamsi renitente voluntate internâ agentis, ut applicata formâ Cathedræ ligno, necessariò fit Cathedra; applicatis & dispositis coloribus in tela, necessariò fit pictura; appositâ formâ sigilli ceræ, fit necessariò sigillatio, quantumvis agens intùs contradicat: Ergo. Patet Maj. Quia verba sacramentalia sunt forma, & res sensibiles sunt materia. Est ergo in tali Ministro duplex voluntas contraria: Una absoluta quâ vult ponere, & de facto ponit ritum: Altera conditionata qua non vellet fieri Sacramentum, & hæc superatur à prima: sicut nauta qui simpliciter & absolutè vult projicere merces in mare, urgente tempestate, & conditionatè vellet non projicere, quæ secunda voluntas superatur à priore absoluta.

R. 1°. Totum argumentum pariter probare, si quid probet, non solùm non requiri intentionem internam ad perfectionem quando ritus extrà circumstantias seriò peragitur, aut dùm mater abluit domi infantem cum prolatione verborum, quod negant Adversarii, sed etiam quòd Sacramentum collatum ab Ebrio, Amente, vel Mimo valeat: fit enim Ebrius, Amens aut Mimus, qui jocando disponat lignum in formam Cathedræ, applicet colores tabellæ, imprimat sigillum ceræ, quantumvis interius contradicat, resultat Cathedra, pictura, sigillatio. Vide probationem secundam & sextam.

R. 2°. N. Ant. Ad Prob. N. Maj. Ad Prob. D. Verba sacramentalia sine intentione interna prolata sunt forma materialiter, C. Formaliter, N. Cum enim etiam seriò prolata sint adhuc indifferentia, ad significationem sacram vel prophanam; non determinantur ad significationem sacram, sub qua sunt formaliter forma Sacramenti, nisi per intentionem internam Ministri. Et in hoc, ut jam observavi maximè hallucinatur adversa sententia.

Quantùm ad id quòd additur de duplici voluntate contraria, verum est quòd quando versantur, circà idem objectum, absoluta superat conditionalem, sicut contingit in nauta circà easdem merces: At secùs si versentur circà diversa objecta & utraque sit absoluta, ut in casu: Intentio enim externa versatur circà opus indifferens, interna circà opus ut sacrum, utraque est absoluta, possuntque simul consistere, nec una superatur ab altera.

Inst. 2°. Verba sacramentalia, imò totus ritus externus sunt signa sacra ex institutione Christi: Atqui signum semel institutum, si exteriùs proferatur aut exhibeatur, significat id ad quòd significandum est institutum: Ergo. Item sunt medicamenta, medicamenta autem sanant independenter ab intentione interna medici.

R. 1°. Hoc argumento probari verba sacramentalia seriò prolata super materiam præsentem, non solùm à Ministro privatim agente & intus reluctante, sed etiam ab Ebrio, Amente, Mimo, Psittaco esse sacra & conficere Sacramentum, quod est hæreticum & absurdum. Undè

R. 2°. D. Maj. Verba sacramentalia sunt sacra signa ex institutione Christi dependenter ab intentione interna Ministri, C. Independenter ab illa, N. Insuper esto vera esset Minor de signis merè speculativis, falsa est de signis practicis quæ efficiunt quod significant, qualia sunt signa sacramentalia; id enim non habent ex se, sed ex voluntate illius cui data est potestas efficiendi quod significant; sic autem in Sacramentis est Minister. Ad secundum, disparitas est quod medicamentum à natura habet vim sanandi: At ritus externus non est ex se determinatus ad esse sacramentale, sed debet ad id determinari per intentionem internam Ministri, semel verò determinatus & perfectus, tunc ad instar medicamenti, sanat independenter ab ulteriori intentione Ministri.

Inst. 3°. Hoc ipso quo quis vult conficere Sacramentum, etiamsi intùs nolit conferre effectum Sacramenti, confert tamen: Ergo similiter hoc ipso quo vult facere actum externum, etiamsi intùs nolit facere Sacramentum, facit tamen. Item qui adhibet signa quæ scit esse magica, etiamsi ea nihil æstimet & animo derideat, facit tamen quod Magi faciunt: Ergo similiter.

R. ad primum, N. Conseq. Data est mox disparitas, quòd Sacramentum validè confectum sit ex se determinatum ad causandam gratiam, agit enim tunc ut aliæ causæ necessariæ: At opus externum non est ex se determinatum ad esse sacramentale, sed ad id debet determinari per intentionem Ministri.

Ad secundum, R. Quòd si illa signa quæ scit esse magica, nolit intùs adhibere ut magica, sed simulare tantùm & irridere, non faciat quod Magi faciunt.

Adde retorsionem utriusque argumenti contrà intentionem internam quam requirunt Adversarii in collatione privata Sacramentorum.

Inst. 4°. Juramentum promissorium seriò emissum exteriùs sine voluntati jurandi, est verum & validum juramentum: Ergo similiter Sacramentum sine intentione illud conficiendi.

R. N. Ant. Ad rationem enim juramenti veri & validi requiritur animus jurandi seu vocandi Deum in testem, ut probavimus ex communi sententia in Tract. de Religione Dissert. 5. a. 1. Quia juramentum est invocatio divini Numinis, invocatio autem importat, non solum actum intellectûs, qui est locutio interna, sed etiam actum voluntatis quo optamus & intendimus Deum adesse nobis testem.

Inst. 5°. Juramentum promissorium sine animo jurandi obligat: Ergo est validum.

R. D. Ant. Obligat in foro externo, C. In foro interno, Subdistinguo: Obligat vi juramenti, N. Obligat ob scandalum & damnum quod evenire solet promissario, si non servetur & secundùm aliquos ob reverentiam quæ debetur divino Numini, etiam exteriùs tantùm invocato, C.

Inferes: Ergo qui sic jurat & qui juramentum hujusmodi violat, non est perjurus, quod videtur damnatum in hac propositione proscripta ab Innocentio XI. *Si quis juret se non fecisse aliquid quod reverà fecit, intelligendo intrà se aliquid aliud quod non fecit..... reverà non mentitur, nec est perjurus* Ille enim non jurat animo vocandi Deum in testem falsi quod exteriùs exprimit, sed veri quod in mente retinet: Ergo.

R. propositionem damnatam non agere de eo qui juramentum fictum violat, sed de eo qui juramentum facit, & ille licèt non sit perjurus strictè, quia ille dicitur strictè perjurus qui vel falsum jurat, vel verum juramentum violat: Est tamen secundùm quid & latiori sensu perjurus. 1°. Quia est perjurus exteriùs: 2°. Quia dicitur perjurium minùs, strictè omne juramentum illicitum, juramentum autem fictum est juramentum illicitum. Insuper ad falsitatem & damnationem propositionis copulativæ, sufficit quòd una pars sit falsa, qualis est certò hæc in dicta propositione, *reverà non mentitur.*

Addam, &, quamvis fortè ad nauseam, repetere non desinam totam hanc instantiam de juramento probare contrà ipsos Adversarios: si enim juramentum solemne sine animo jurandi, sit verum juramentum & obliget; etiam juramentum privatum sine animo jurandi est verum juramentum & obligat: Ergo si quid valeat hæc paritas, probat Sacramentum privatim collatum & extrà circumstantias sine animo interno illud conficiendi, esse validum, quod est contrà Adversarios.

Obj. 3°. Athæus, Paganus: vel Judæus possunt validè conferre Baptismum, ut diximus Conclusione secundâ: Atqui perficiendo seriò ritum externum non possunt habere intentionem internam faciendi rem sacram, si quidem illam ut cæremoniam superstitiosam reputent, & Ecclesiam impiorum conventum: Ergo.

R. D. Min. Non possunt habere intentionem faciendi rem sacram, absolutè in se sacram, C. Ut sacram in Ecclesia, N. Quamvis enim irrideant Ecclesiam, & ejus cæremoniam superstitiosam & impiam in se credant; non ignorant tamen eam frequentari in Ecclesia ut sacram & religiosam: Undè dùm intendunt facere quod facit Ecclesia eamque cæremoniam peragere eo modo quo fieri solet in Ecclesia, non obstante eorum privato errore, habent intentionem internam & perficiunt Sacramentum: „ Si verò, inquit Doctor noster „ Angelicus hìc a. 9. ad. 1. patiatur fidei defe- „ ctum circà ipsum Sacramentum quod exhibet, „ licèt credat per id quod agitur exteriùs, nullum „ sequi interiorem effectum, non tamen ignorat „ quod Ecclesia Catholica intendit per hujusmodi „ quæ exteriùs agit præbere Sacramentum: Undè „ non obstante infidelitate, potest intendere facere „ quod facit Ecclesia, licèt æstimet id nihil esse; & „ talis intentio sufficit ad Sacramentum.

Inst. Episcopus ordinaturus protestatur se nolle ordinare Excommunicatos; & tamen hi verè sunt ordinati, si quidem illos, Ecclesia suspensione mulctet, non reordinare jubeat: Ergo.

R. 1°. Hoc argumentum militare contrà Adversarios qui dicunt ritum externum seriò peractum non sufficere ad Sacramentum si contrarium exteriùs exprimatur.

R. 2°. Episcopum id protestari ad terrorem tantùm: At ubi compertum existimat nullum adesse Excommunicatum, vult omnes præsentes ordinare: Et sic non vi ritûs externi præcisè, sed vi internæ intentionis sunt ordinati.

Obj. 4°. ab inconvenientibus: Si vera sit sententia nostra, sequitur 1°. quòd nemo possit esse certus suscepti Sacramenti, nec ideò suæ salutis, ubi Sacramentum est necessarium necessitate salutis, quia intentio interna nulli potest esse nota & certa: Undè S. Th. in 4. d. 5. q. 2. a. 2. quæstiunc. 1. dicit quòd ea quæ pertinent ad substantiam Sacramenti debeant esse certa; & indè negat bonitatem Ministri esse de substantia Sacramenti, quia non est certa. Sequitur 2°. quòd Ecclesia possit deficere: Ponamus enim Parochum ritum externum seriò peragendo, non intendere baptisare infantem: Hic infans fit Sacerdos, fit Episcopus, fictitius scilicet, diù vivens omnem Clerum suæ Diœcesis renovat, nulli erunt in ea Sacerdotes, nullum sacrificium, nulla peccatorum absolutio, nullus Clerus, proindè nulla Ecclesia quæ ex Clero tanquàm ex potiori parte constat: Quod autem in una Diœcesi contingit, in pluribus & in omnibus contingere potest, sicque Ecclesia deficere. Sequitur 3°. quòd valor Sacramenti penderet à probitate Ministri quâ intentionem hanc secundùm nos requisitam adhibeat: Diximus autem suprà probitatem in Ministro non requiri. 4°. Sequitur quòd salus hominis, Spiritûs sancti gratia, virtus sanguinis Christi ab hominum arbitrio pendeat, quòd plus possent nocere homines quàm juvare Christus, & hominem non solùm plantare & rigare, sed etiam incrementum dare. 5°. Sequitur quòd innocentes plecterentur propter malitiam aliorum. Ergo.

R. 1°. retorquendo argumentum integrum. Juxtà adversarios requiritur intentio interior dùm Sacramentum confertur privatim extrà circumstantias consuetas: Ergo qui sic baptisatur, incertus erit suscepti baptismatis, etsi reverà defuerit intentio ista, factus Sacerdos & Episcopus, nullum sacrificium perficiet, nullum absolvet, nullum ordinabit, sicque deficere poterit Ecclesia, valor Sacramenti pendebit à probitate Ministri, salus hominis & gratia ab ejus arbitrio, plus poterit nocere homo quàm Christus juvare, & dabit homo incrementum, innocensque plectetur propter malitiam aliorum: Ergo neganda est necessitas intentionis internæ extrà circumstantias. Item in omni sententia Catholica requiritur ad perfectionem Sacramenti certa materia & certa forma; hæ autem sic vitiari possunt, ut vitium nulli nisi Ministro pateat: Ergo idem quod prius nullus suscepti Sacramenti erit certus, poterit Ecclesia deficere, valor Sacramenti pendebit à probitate Ministri, salus hominis ab ejus arbitrio, plus poterit homo nocere quàm juvare Christus, homo incrementum dabit & innocentes plectentur propter aliorum malitiam. Hæc devorent & solvant Adversarii priusquam illa nobis objectent. Interim

R. 2°. ad primum, D. Sequitur ex nostra sententia quòd nemo possit esse certus suscepti Sacramenti, certitudine physicâ & omnimodâ, C. Certitudine morali, N. Hoc ipso enim quo Minister spontè seriò ritum externum peragit, certum est moraliter ipsum habere intentionem internam faciendi quod facit Ecclesia, quam verbis exprimit; hæc enim facillimè habetur, nec abesse potest, nisi ex mera malitia Ministri quæ supponi non debet nisi certis indiciis constet. Neque alia certitudo haberi potest in sententia adversariorum de necessitate intentionis internæ extrà circumstantias, & in omni sententia Catholica de necessitate formæ & materiæ: Major autem certitudo moralis, non requiritur nec reperitur, ut jam dixi, in negotio salutis. Quis scit enim an amore vel odio dignus sit. Et ita docet ipse Serrius in Vindiciis Catharini cap. 4.

Ad D. Thomam: Ex eo quòd debeant esse moraliter certa quæ spectant Sacramenti substantiam, rectè infert S. Doct. non esse necessariam Ministri probitatem, absque eo quod ex eodem principio liceat inferre non esse necessariam intentionem

nem: Quia cum sanctitas difficilè habeatur, & multi appareant probi qui intùs sunt mali, imò ipse qui nullius criminis est sibi conscius, coràm Deo aliquando non sit justificatus, longè minor haberi potest certitudo de probitate Ministri quàm de ejus intentione quam verbis exprimit, quæ facillimè habetur & quæ non deest nisi ex speciali & expressa malitia, quæ supponi non debet sine gravibus indiciis, ut jam dixi.

Ad secundum, De fide certum est ex promissionibus Christi Ecclesiam non posse deficere; de fide non est hunc hominem esse baptisatum: Ergo ex hoc quòd possit contingere hunc hominem non esse baptisatum, insulsum est inferre Ecclesiam posse deficere, quasi priori casu posito, non habeat Christus undè stet promissis. Ità solvit simile argumentum S. Th. in 4. d. 24. q. 1. a. 2. q. 3. neque ideò recurrimus ad miraculum, ut quidam sugillant, sed ad communem providentiam, quâ Deus suam Ecclesiam quam indefectibilem instituit, gubernat: Nisi dicas esse miraculum quòd Deus non permittat Ecclesiam deficere ex adulteratione formæ aut materiæ in Sacramentis.

Ad tertium, D. Sequeretur quòd valor Sacramenti dependeret à Ministri probitate speciali quâ intentionem internam adhibet, C. Sic etiam dependet in omnium sententia à probitate speciali quâ materiam & formam integram adhibet. A probitate Ministri generatim sumpta pro recta ejus conscientia & sanctitate, de qua fuit Quæstio inter Augustinum & Donatistas, & nos suprà, N.

Ad quartum, etiam D. Sequeretur quòd salus hominis & gratia absolutè sumpta penderet ab arbitrio hominum, N. Potest enim Deus sine Sacramentis & quo voluerit modo salutem & gratiam conferre: Salus & gratia ut obtinenda per Sacramenta, C. Sic etiam pendet ab hominum arbitrio quoad positionem formæ & materiæ; nec reputatur inconveniens. Undè non sequitur quòd homo plus posset nocere quàm Christus juvare, cùm posset Christus independenter à Sacramentis gratiam conferre, & homo virtutem Sacramenti semel validè peracti, impedire non possit: Nec etiam sequitur quòd homo det incrementum principaliter, quod Paulus voluit excludere, sed instrumentaliter tantùm.

Ad quintum, Suscipiens Sacramentum vel est justus, vel obnoxius peccato originali aut actuali: si hoc secundum, Deus non punit innocentes permittendo defectum intentionis in Ministro. Si primum, quòd indè puniatur innocens est per accidens & præter Dei intentionem, sicut dùm permittit non adesse qui Sacramentum conferat, vel adesse qui adulteret materiam aut formam, non semper est ex intentione puniendi, sed propter altiores & secretiores rationes sibi soli notas, sed semper justas.

Obj. ultimò: Non minor requiritur intentio in suscipiente Sacramentum quàm in conferente: Atqui non requiritur intentio interior in suscipiente, quia Innocentius III. cap. *Majores* extrà de Baptismo. Conc. Tolet. IV. & D. Th. in 4. d. 6. q. 1. a. 2. q. 3. dicunt valere Baptismum metu suppliciorum susceptum; Baptisma autem metu suppliciorum susceptum, sine intentione interiori suscipitur.

R. 1°. More solito indè probari contrà objicientem non requiri intentionem interiorem in Ministro conferente privatim & extrà circumstantias.

R. 2°. N. Maj. Cùm enim Minister sit agens ex cujus intentione ritus externus est determinandus ad esse sacramentale, major in eo requiritur intentio quàm in suscipiente, qui est patiens & cujus intentio non est determinativa ritûs externi ad esse sacramentale, sed dispositio quædam ad illum. Nec in hoc sibi constat Serrius, cujus est hoc argumentum: Nam juxtà ipsum cap. 12. non valet Sacramentum collatum à Ministro metu mortis, & tamen contendit hìc quòd Sacramentum simili metu susceptum valeat: Ergo minor in suscipiente requiritur intentio quàm in conferente. Item cap. 4. docet quòd licèt amens aut dormiens possit validè baptisari, non tamen possit validè baptisare; quia, inquit, in conferente desideratur intentio absoluta, in suscipiente sufficit conditionata: Ergo minor in suscipiente quàm in conferente.

R. 3°. N. Min. Sed de illâ art. seq.

§. III.

De Qualitate intentionis internæ requisita ad integritatem Sacramenti.

Supposito ex §. præcedenti requiri ad perfectionem Sacramenti intentionem internam in Ministro seu intentionem faciendi ritum externum qualem Ecclesia frequentat & ut in ea sacrum & religiosum: Quærimus qualis debeat esse illa intentio? Nam multiplex solet distingui intentio.

1°. Dividitur in actualem, virtualem, interpretativam & habitualem. Actualis est quâ quis actuali & expressâ volitione vult aliquid, ut dùm aliquis actu vult baptisare, consecrare, recitare Horas. Virtualis est quando quis vi intentionis actualis præteritæ aliquid agit. Interpretativa dicitur quæ nec est nec fuit, sed præbet fundamentum existimandi quòd esset si cogitaretur, aut rogaretur, aut casus contingeret. Habitualis dicit puram concomitantiam alicujus habitus aut consuetudinis absque ullo sivè actuali, sivè virtuali influxu voluntatis in actum, ut si justus dormiens recitet preces. Hæc fusiùs deduxi in Tract. de ultimo Fine Differt. 1. a. 5. vide.

2°. Intentio distinguitur in explicitam quâ aliquid intenditur in seipso, & implicitam quâ aliquid intenditur non in seipso, sed in alio in quo continetur, de qua etiam dixi loco citato.

3°. Alia est intentio in actu signato, ut cùm quis dicit expressè ore vel mente, volo hoc facere, volo celebrare, volo baptisare. Alia in actu exercito ut dùm quis absque eo quòd dicat expressè, volo facere, facit tamen sciens & advertens quid faciat.

4°. Alia est intentio absoluta quæ à nulla conditione pendet; alia conditionata quâ aliquid intenditur non absolutè, sed dependenter ab aliqua conditione.

Jam dixi in secunda Conclusione præcedentis §. intentionem faciendi quod facit Ecclesia seu ritum in ea sacrum & eo modo quo illum frequentat, debere esse explicitam, quia in nulla alia priori intentione continetur: Intentio enim ritûs externi est indifferens ut sit ritus sacer vel prophanus, ut sincerè peragatur vel irrisoriè. Intentionem autem ritûs ut absolutè in se sacri, seu Sacramenti in se productivi gratiæ non necessariò debere esse explicitam, sed sufficere si sit implicita, quia continetur in intentione explicita faciendi ritum ut in Ecclesia sacrum, talis enim ritus est Sacramentum & causa gratiæ.

Certum est insuper non requiri intentionem in actu signato, sed sufficere intentionem in actu exercito: Hæc enim æquivalet primæ, cum impossibile sit quòd aliquis sui compos, sciens & volens faciat aliquid & non velit facere. Restat igitur difficultas de prima & quarta divisione. Unde

Dico 1°. Ad integritatem Sacramenti non sufficit intentio interpretativa, nec habitualis: Non requiritur actualis: Requiritur & sufficit virtualis, si tamen Minister sit sui compos.

Prob. prima pars: Quia intentio interpretativa non est de facto intentio, sed dispositio ad illam, & foret dumtaxat, si de ea actu rogaretur aut cogitaretur.

Neque obstat quòd videatur sufficere in suscipiente Sacramentum: v. g. in adulto qui in articulo mortis sui impos validè recipit Extremam-Unctionem de qua suscipienda fortè nunquam cogitavit:

vit: Præter quàm quod enim ut jam dixi & dicam, requiratur major intentio in Ministro quàm in subjecto, adultus Catholicus qui voluit salutem, voluit implicitè omnia media necessaria & utilia ad salutem, consequenter Extremam-Unctionem: Undè hæc intentio in illo non est merè interpretativa, & potest aliquo sensu dici virtualis implicita quoad susceptionem Sacramenti.

Prob. secunda pars: Intentio habitualis, ut dixi, est quæ solam concomitantiam habitûs aut consuetudinis importat, sine aliqua deliberatione aut intentione præcedente, aut quæ si præcessit, nullatenùs neque actualiter neque virtualiter influit in actum imò contrariam intentionem patitur, ut patet in eo qui cum habitu charitatis peccat venialiter: Atqui ex tali intentione non fit actus humanus cùm possit haberi in dormiente, ebrio, vel amente: Ergo.

Si Dicas S. Thomam hîc a. 7. ad 3. docere *Intentionem habitualem* sufficere ad perfectionem Sacramenti. R. S. Doctorem per intentionem habitualem intelligere virtualem, ut manifestè patet ex textu; dicit enim: „Licèt ille qui aliud cogi„tat non habeat intentionem actualem, habet „tamen habitualem, quæ sufficit ad perfectionem „Sacramenti; puta cùm Sacerdos accedens ad „baptisandum, *Intendit facere* circà baptisandum „quod facit Ecclesia: Undè si in ipso actus exer„citio, illius cogitatio ad alia rapiatur ex *virtu*„*te primæ intentionis* perficitur Sacramentum." Ubi evidens est has particulas *ex virtute primæ intentionis* significare intentionem virtualem. Undè non pauci arbitrantur propter cognationem utriusque vocabuli abbreviati ex oscitantia Exscriptorum mendum irrepsisse, & loco *virtualem* positum fuisse habitualem, præsertim cùm in quibusdam exemplaribus anni 1540. legatur *virtualem*. Cæterùm si S. Thomas reverà scripsit habitualem, secutus est morem suo tempore satis communem, quo sæpè intentio virtualis vocatur habitualis, ut patet ex S. Bonavent. in 2. d. 41. a. 1. q. 3. & ex Richardo in eandem Dist. a. 1. q. 2. eo quòd intentio virtualis per modum habitus remanet.

Hic q. 64. a. 8. ad 3. Prob. tertia pars: Quia, inquit Auctor, habere intentionem actualem non est positum in potestate hominis, cùm enim vult multùm intendere, præter intentionem ejus cogitatio ad alia divagatur: Non potest autem dici quòd intentio quæ est homini impossibilis sit necessaria conficiendo Sacramento. Et ità statuit Rituale Romanum & apprehendit communis sensus Theologorum.

Prob. quarta pars: 1°. Non sufficit intentio habitualis & interpretativa: non requiritur actualis: Ergo requiritur & sufficit virtualis. 2°. Quia virtualis dicitur quæ vi actualis præcedentis influit in actum, proindèque sufficit ad actum humanum.

Sed difficultas est quid sit illa virtus primæ intentionis?

Respondi in Tract. de ultimo Fine loco citato esse quandam determinationem relictam ex prima intentione; illam autem determinationem esse aliquod dictamen ortum ex primo, unum enim oritur ex altero.

Quantum ad durationem ibidem dixi probabilius durare quamdiu per contrariam intentionem non revocatur, quia non videtur aliud assignabile. Vide ibidem.

Sed quia, ut etiam ibidem observavi, quamvis duret virtualis intentio, non tamen semper influit in opus agentis habentis illam; operæ pretium est pro praxi & pro tollendis variis scrupulis, scire quando influit in opus & operans agit ex illa; quod non ità facile dignosci potest.

Respondi loco citato tunc dignosci virtualem intentionem influere in opus & agens ex illa agere; quando quis sui compos & moraliter agens, etsi nihil de priori intentione cogitet, est tamen in ea mentis dispositione, ut reflectens suprà se, vel ab aliis interrogatus, quid aut quare agat, statim quasi suscitatâ priori intentione, absque novo voluntatis actu, allegaret suam primam intentionem & responderet, hoc facio propter hoc, baptiso, recito Horas, &c. At si suprà se reflectens, vel ab aliis interrogatus quid agat, omninò nesciret, vel indigeret novo voluntatis actu, signum est quòd intentio virtualis non influat in opus & quòd se habeat tantùm concomitanter.

Prob. quinta pars: 1°. Quia quantumvis amens, ebrius aut dormiens, ante amentiam, ebrietatem aut somnum præviderit, aut etiam intenderit conferre Sacramentum in ebrietate, amentia vel somno, hæ tamen præcedens intentio non influit in actum saltem modo libero & humano, sed vi imaginationis & impressione musculorum in cerebro: Non enim homo vi prioris intentionis se libere applicat ad agendum, sed vi imaginativæ, & actus consequitur ex ea necessariò ut effectus physicus, non ut effectus humanus: Unde patet quòd non remaneat intentio virtualis, aut saltem quòd opus non fiat ex illa.

2°. Sed esto remaneat intentio virtualis, hæc sola non sufficit ad confectionem Sacramenti, sed insuper requiritur quòd actio sacramentalis seu applicatio formæ ad materiam sit actio humana, qualis non est in Ministro sui non compote.

3°. Requiritur ulterius quòd verba in Sacramentis sint verba formaliter, id est significativa seu explicativa conceptûs operantis, in ebrio autem, amente vel dormiente sunt verba materialiter tantum ut in Psittaco.

4°. Item Minister Sacramentorum est Dispensator Mysteriorum Dei, debet autem Dispensator esse compos sui & dispensationem gerere ex judicio & ratione.

Dices contrà hanc ultimam partem: 1°. amens, ebrius aut dormiens in necessitate validè suscipit Sacramentum, si ante amentiam, ebrietatem aut somnum, intenderit illud suscipere: Ergo etiam validè confert. 2°. Qui post actualem intentionem voluntariè distrahitur in actuali collatione Sacramenti, illud valide conficit: Ergo similiter ebrius, amens aut dormiens. 3°. Qui intendit aut etiam prævidet se in ebrietate commissurum homicidium, si se inebriat & occidat, reus est homicidii: Ergo hujusmodi intentio sufficit ad actionem humanam. 4°. Qui per procuratorem contrahit matrimonium, si antequam procurator contrahat, incidat in amentiam, validum est matrimonium, & tamen contrahens est Minister. 5°. Ordinatio Novatiani Antipapæ facta à tribus Episcopis vino temulentis, habita est valida, cùm non fuerit iterata: Ergo.

R. ad primum, N. Conseq. Disparitas est 1°. Quia, ut jam dixi, ministrans est agens, suscipiens est patiens, major autem requiritur intentio in agente quam in patiente. 2°. Intentio Ministri requiritur ut determinativa actûs externi ad esse sacramentale, in suscipiente autem requiritur intentio dumtaxat ut dispositio subjecti. 3°. Ministrans non suscipiens debet proferre verba formaliter, quod non potest amens, ebrius aut dormiens. 4°. Minister est dispensator qui debet agere ex judicio & ratione, secùs suscipiens: Undè vir prudens licet quandoque sua bona dispenset amentibus, nunquam tamen per amentes.

Ad secundum, N. Conseq. Disparitas est quòd voluntariè distractus sit sui compos, potentia ejus manet integra & soluta, verba ejus sunt formalia, actus ejus humanus, ex prævia deliberatione & intentione determinatur & movetur ad media propria illius operis quod conficit: Nihil horum autem reperitur in ebrio, amente vel dormiente.

Ad tertium, N. iterum Consequentiam. Quamvis enim admitteretur in ebrio conficiente ritum externum esse intentionem virtualem conficiendi Sacramentum, sicut in ebrio occidente hominem, & hæc in ebrio sufficiat ut homicidium dicatur & sit ipsi voluntarium & imputabile, non tamen sufficit ut sit Sacramentum; quia ad peccatum sufficit quod sit voluntarium in causa, vel aliquo alio mo-

modo, voluntate enim peccatur, & malum ex quovis defectu: At Sacramentum non perficitur solà voluntate Ministri, sed actione humanâ, seu morali applicatione formæ ad materiam, pronuntiando verba formaliter & agendo ut dispensator judicio & ratione, quorum est incapax ebrius. Adde quòd non solùm non liceat homini occidere hominem, sed teneatur vitare occisionem, quod non facit ebrius in casu, & ideò jure imputatur illi homicidium. At ministrans non sic tenetur vitare ritum externum, & sic est dispar ratio.

Ad quartum, Dato Ant. N. Conseq. Quia Conclusio nostra intelligenda est de Sacramentis quæ Minister per seipsum perficit & non per procuratorem ut est matrimonium: Cùm enim mandatum seu consensus datus procuratori non sit revocatus, ut suppono, remanet virtualiter; & aliundè cùm contrahens & procurator sint una persona moraliter, dùm procurator sui compos libere consentit, alterâ parte etiam libere consentiente, adsunt omnia requisita ad integritatem matrimonii; alioquin sequeretur quòd dormiens vel ebrius tempore quo procurator contrahit ejus nomine, invalidè contraheret, quod est absurdum. Neque refert quòd si amens per se contraheret, nihil efficeret; sed neque dormiens aut ebrius si per se contraheret, aliquid efficeret, qui tamen validè contrahit per procuratorem: Disparitas ergo est quòd actus amentis non sit actus humanus, actus autem procuratoris qui est sui compos est humanus, etiam ut imperatus & procedens, secundùm æstimationem moralem, à mandante: Ad hoc enim sufficit quod iste libere mandaverit & non revocaverit, quia hoc solum mandatum ex parte mandantis est causa illius contractûs, & ab illo solo mandato habet contractus quòd sit actus humanus & liber respectu mandantis, & cæteri ejus omnes actus præter revocationem, sunt impertinentes.

Ad quintum, N. Ant. Ideò enim non fuit iterata ordinatio Novatiani, non quia habebatur valida, sed quia nunquam fuit habitus legitimus Pontifex. Et esto fuisset valida, dicam hos tres Episcopos non ita fuisse vino temulentos & ebrios, quin potuerint adhuc formare intentionem.

Dico 2°. Sacramentum collatum cum intentione conditionata de præsenti vel præterito, ut si non sis baptisatus, aut si vivis te baptiso, est validum si conditio subsistat, invalidum si non subsistat: Quia si conditio subsistat, intentio transit in absolutam; si non subsistat, nulla est intentio.

Sacramentum verò collatum cum intentione conditionata de futuro contingenti, ut absolvo te si cras restituas, est invalidum excepto fortè Matrimonio: Quia dum adhibetur materia & profertur forma, intentio suspenditur, dum verò adimpletur conditio, non sunt ampliùs materia & forma quibus constituitur Sacramentum.

Dices: Absolutio ab Excommunicatione facta sub conditione de futuro contingenti, puta si cras restitueris, est valida: Ergo & absolutio à peccatis.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd absolutio ab Excommunicatione tota pendeat à voluntate absolventis & non à Verbis, aut aliquo alio exteriori signo, quod tantum adhibetur, ut humano modo innotescat absolventis intentio: At absolutio sacramentalis consistit in verbis quæ non sunt ampliùs dum purificatur conditio, & quorum efficacia, dum proferuntur, impeditur per suspensionem intentionis.

Dixi 1°. *De futuro contingenti:* Quia conditio necessario futura, ut *te absolvo, si sol cras oriatur, si sit futurum judicium*, censetur moraliter præsens propter certitudinem eventûs, nec homo seriò agens censetur velle consensum suum pendere à conditione, quam scit necessariò & infallibiliter ponendam; sed tantùm ostendere certitudinem administrationis. Si tamen reverà intenderet suspendere Sacramentum, donec conditio purificetur, nihil efficeret.

Dixi 2°. *Excepto fortè Matrimonio:* Quia cum Matrimonium sit contractus, quando ponitur conditio, censetur adhuc moraliter adesse ejus materia & forma, scilicet traditio & acceptatio corporum, seu consensus reciprocus in traditionem & acceptationem corporum ut in aliis contractibus: Dum enim vendo equum tibi acceptanti, si pater meus consenserit, dum accedit consensus Patris, censetur moraliter perseverare meus & tuus consensus & contractus perfici. At verò qui hodie aliquem abluit sub conditione de futuro, puta si cras restituat, posita conditione non censetur etiam moraliter abluere crastina die, nec alter ablui. Et ità apprehendit sensus communis juxtà quem actus interiores, ut intentio, consensus, &c. censentur moraliter perseverare, non actiones exteriores. Adde ad Baptismum non sufficere ablutionem moralem, sed requiri physicam, cum è contrà in Matrimonio sicut in aliis contractibus sufficiat consensus moralis. Plura de contractu conditionali in Tract. de Contractibus Differt. 1. a. 7. §. 1. Cæterum non desunt qui contendant quòd, positâ conditione, debeat renovari consensus reciprocus qui est materia & forma Sacramenti, eo quod tunc non existat amplius physicè, nisi renovetur.

Petes 1°. Utrum conditio debeat exterius exprimi?

R. Secundum communem praxim & sensum Theologorum negativè: Quia hoc ipso quod apponitur sivè exterius exprimatur, sive non, æqualiter suspendit intentionem.

Si dicas: Absolutionem, v.g. non fore tunc sensibilem, nec verba concordare menti.

R. ad primum, Absolutionem reddi sensibilem per verba sensibilia quæ proferuntur. Ad secundum, N. Ut enim verba menti absolventis concordent non est necesse quod exprimant totum quod intendit, sed sufficit quod non exprimant seu significent aliud quàm quod intendit: In casu autem non significant aliud quàm quod intendit, quia non significant sacramentaliter & practicè, nisi ut subsunt intentioni absolventis.

Petes 2°. Utrùm intentio errans perficiat Sacramentum: v.g. Minister putat baptisare masculum & est fœmina, vel baptisare filium Petri & est filius Joannis?

R. Si intentio Ministri feratur ad præsentem quicumque sit, ut solet & debet esse, validum est Sacramentum, excepto Matrimonio. Patet quia adest sufficiens intentio: si tamen Minister ità restringeret suam intentionem ut non intenderet baptisare, nisi hunc in individuo masculum & non alium, & esset puella nihil perficeret defectu intentionis.

Dixi: *Excepto matrimonio;* quia cùm Matrimonium sit contractus consistens in traditione & acceptatione corporum in individuo, error circà personam, est error circà substantiam rei & ideò irritat contractum.

Petes 3°. Utrùm ad integritatem Sacramenti requiratur attentio tàm in Ministrante quàm in suscipiente?

R. Negativè, exceptâ fortè Extremâ-Unctione: Quia neque ex Scriptura, neque ex Conciliis, neque ex definitionibus Pontificum, neque ex Patribus erui potest necessitas attentionis tàm in Ministro quàm in suscipiente ad perfectionem Sacramenti: Undè ministrans aut suscipiens voluntariè distractus validè ministrat aut recipit, peccat tamen propter irreverentiam factam Sacramento, etiam mortaliter si sit contemptus aut periculum errandi in forma vel materia.

Dixi: *Exceptâ fortè Extrema-Unctione:* Quia cùm ejus forma sit deprecativa & ad orationem requiratur attentio, ut alibi docuimus, quidam volunt quòd Minister voluntariè distractus, non oraret, adeòque Sacramentum non conficeret, quod tamen alii negant dicentes formam hujus Sacramenti non esse orationem, ut est opus operantis, sed ut est Sacramentalis.

DIGRESSIO HISTORCA.

De Controversia inter S. Stephanum Papam & S. Cyprianum circà Baptisma Hæreticorum.

Ad Art. 3. Differt. præcedentis.

Suppono 1°. Plures fuisse Hæreticos qui ab aliis Sectis & etiam à Catholicis baptisatos rebaptisabant: Hi fuerunt Himerobaptistæ, Cœlicolæ, de quibus in Cod. Theodos. Tit. 8. Marcionitæ & Montanistæ apud Epiphanium hæresi 42. Donatistæ quos multis libris exagitavit Augustinus. Ariani de quibus idem Aug hæresi 49. Et tandem Anabaptistæ.

Suppono 2°. Inter Catholicos Agrippinum Episcopum Carthaginensem primum dogmatisasse rebaptisandos esse ab Hæreticis baptisatos. Ità constat ex Cypriano Epist. 71. ad Quintum & Epist. 73. ad Jubajanum: Ex Augustino l. 2. de Baptismo ad Bonifac. c. ultimo & alibi: Et ex Vincentio Lirin. in Commonit. n. 9. ubi hæc habet: „ Quondam igitur venerabilis memoriæ Agrippinus Carthaginensis Episcopus primus omnium mortalium contrà divinum Canonem, contrà universalis Ecclesiæ regulam, contrà sensum omnium Consacerdotum, contrà morem & instituta majorum rebaptisandos censebat." Quidam autumant Tertullianum Agrippino præivisse, sed obscura sunt Tertulliani verba.

Suppono 3°. S. Cyprianum Agrippini Successorem non immediatum, & Firmilianum Episcopum Cæsareensem, cum pluribus Orientis & Africæ Episcopis circà medium tertii sæculi, Agrippini sententiam secutos, reverà censuisse & propugnasse baptisatos ab Hæreticis esse rebaptisandos. Hanc suppositionem ut minùs veram, contrà unanimem Theologorum sensum, impugnare aggressus est nuperus Scriptor Raymundus Massorius Ord. Minorum Conventualium.

Verùm quantùm ad Firmilianum constat 1°. Ex ejus Epistola inter Cyprianicas 75. quæ quamvis desideratur in Editione Manutiana, reperitur tamen in omnibus aliis Editionibus & in vetustissimis codicibus, adeòque immeritò rejicitur ut suppositia à laudato Auctore. 2°. Constat ex Dyonisio Alexandrino apud Eufeb. lib. 7. Hist. Ecclef. c. 5. 3°. Ex S. Basilio Epist. 1. ad Amphilochium.

Quantùm ad S. Cyprianum pariter constat ex Eusebio l. 7. Hist. Ecclef. c. 5., Ex Basilio priùs citato, Ex S. Hieron. adversùs Luciferianos, Ex Aug. qui in libris cont. Donat. passim laudat Epistolas Cypriani ad Quintum, ad Pompeium, ad Jubajanum, ad Magnum, & ad Stephanum, easque ut genuinas recipit.

Opponit recens Scriptor Augustinum aliquando dubitasse an istæ Epistolæ essent Cypriani, an non potiùs à Donatistis confictæ, ut l. 1. contrà Grescon. c. 32. l. 2. c. 31. Epist. 93. aliàs 48. ad Vincentium Rogatistam & 108. aliàs 256. ad Macrob. ideòque disputationem ejus contrà Donatistas fuisse hypotheticam: Scilicet facta hypothesi Cyprianum reverà has scripsisse litteras, Augustinus ex illis arguit Donatistas quòd ob rebaptismum à communione Ecclesiæ defecerint, cùm in Litteris Cypriano tributis unitas Ecclesiæ maximè commendaretur.

R. Augustinum non tàm suam quàm quorumdam dubitationem referre, aut si suam, adeò tenùs est, ut hypothetico systemati stabiliendo non sufficiat: Quod patet 1°. Quia Epistola laudata ad Vincentium postquàm dixit: *Quanquam non desint qui hoc Cyprianum prorsùs non sensisse contendant;* addit: *Nos tamen non negamus illud sensisse Cyprianum.* Et lib. 6. de Baptis. c. 15. loquens de Epistola Cypriani ad Stephanum dicit: *Nam & ipsam in isto cœtu Consacerdotum lectam esse dixit; quod factum omninò non dubito.* 2°. Quia in Epistola citata ad Vincentium probat duplici momento has Epistolas esse Cypriani; tùm ob styli similitudinem cum aliis scriptis Cypriani; tùm quia in his maximè commendat Ecclesiæ unitatem, nec vult quemquam aliter sentientem à communione removeri: *Neminem judicantes*, inquit, *aut à jure communionis aliquem si diversum senserit, amoventes*, apud Aug. lib. 2. de Baptismo c. 6. quod est aperta damnatio Donatistarum qui à Catholicis recipientibus baptisma Hæreticorum tanquàm ab immundis se separaverant. Porrò si ex Epistolis Cypriani damnantur Donatistæ, quomodo à Donatistis fabricatæ dici possint, ut fingit recens Criticus. 3°. In libris de Baptismo Aug. urget passim Epistolas Cypriani tanquàm germanas, nullum dubitationis indicium proferens. 4°. Aug. excusans errorem Cypriani, non dicit eas ipsi meritò affingi, quod peremptorium fuisset pro justificatione Cypriani, nec omisisset Aug. si ità res esset, sed dicit, vel Deum hanc el veritatem non aperuisse, vel nondum in Concilio plenario tunc fuisse eliquatam, aut ipsi non satis innotuisse universalem Ecclesiæ consuetudinem, vel hanc labem luce charitatis & falce Martyrii eluisse. Hujus nostræ suppositionis veritatem eruditissimus Scriptor Laurentius Berti Augustinianus adversùs novum ejus impugnatorem lato & docto calamo propugnat l. 31. c. 13. à quo hæc pauca delibavimus.

His itaque suppositis, plures quæstiones facti de ista concertatione inter Stephanum & Cyprianum cæterosque tùm Africæ cùm Orientis Episcopos ipsi consentientes controvertuntur inter eruditos. 1°. Utrùm Cyprianus cum aliis Episcopis sibi consentientibus hanc de Baptismo hæreticorum iterando quæstionem ad fidem vel ad disciplinam tantùm pertinere existimaverit? Et utrùm S. Stephanus illam ex Cathedra tamquàm de fide definierit? 2°. An Stephanus Cyprianum, Firmilianum & alios ejusdem sententiæ de facto excommunicaverit, an tantùm excommunicare minatus fuerit? 3°. An Cyprianus & Firmilianus errorem deposuerint? 4°. An hi & cæteri rebaptisantes ab omni culpa excusari possint? 5°. An ipse Stephanus in errorem oppositum de non rebaptisandis ullis hæreticis lapsus fuerit? 6°. An sint alii Patres qui sententiæ rebaptisantium adhæserunt? 7°. Tandem quodnam sit istud Concilium plenarium à quo toties S. Aug. contrà Donatistas dicit definitam fuisse hanc de non rebaptisandis hæreticis controversiam? quas omnes quæstiones Sectionibus sequentibus expendemus.

SECTIO I.

Utrùm Cyprianus & ejus Collegæ existimaverint controversiam de Baptismo ad fidem pertinere, eamque ut talem definiverit Stephanus?

Dico 1°. Cyprianus cum Collegis sibi consentientibus non existimavit controversiam de Baptismo Hæreticorum pertinere ad fidem, sed ad disciplinam tantùm.

Prob. 1°. Id pertinet ad disciplinam tantùm & non ad fidem quod unicuique liberum est credere, & cujus est diversa & libera praxis inter Catholicos salvo vinculo pacis: Atqui controversiam de Baptismo Hæreticorum talem existimavit Cyprianus cum suis Collegis: Ergo. Maj. patet quia circà ea quæ sunt fidei non est libertas, sed ea credere & agere omnes tenentur; una enim fides, quamvis possit esse diversa disciplina. Prob. Min. Cyprianus in Epistola ad Stephanum ait: „ Cæterùm scimus quoniam quod semel imbiberint nolle deponere, nec propositum suum facilè mutare, sed salvo inter Collegas pacis & concordiæ vinculo quædam propria, quæ apud se simul sint usurpata retinere: Qua in re nec nos vim cuiquam facimus, aut legem damus, cùm habeat in Ecclesiæ administratione voluntatis suæ arbitrium unusquisque Præpositus, rationem actûs sui Domino redditurus." In Epistola ad Jubajanum: „ Hæc tibi breviter, inquit, pro nostra medio-

critate

„ critate rescripsimus nemini præscribentes, aut „ præjudicantes, quominùs unusquisque Episco- „ porum, quod putaverit faciat, habens arbitrii „ sui liberam facultatem". Et in præfatione Concil. Carthag. ubi aderant octoginta septem Episcopi dicit: „ Superest ut de hac ipsa re, singuli „ quod sentiamus, proferamus, neminem judi- „ cantes, aut à jure communionis aliquem, si „ diversum senserit, removentes".

Respondent quidam S. Cyprianum præ humilitate noluisse alicui legem imponere; quia, quæstio, quamvis eam crederet esse fidei, non erat tamen satis discussa & eliquata, sed ità obscura ut cuique in re nondum universalis Ecclesiæ judicio definita, liberum esset sentire quid vellet.

Sed contrà 1°. Cyprianus dicit Episcopos habere libertatem sentiendi & faciendi quidquid libuerit *In administratione Ecclesiæ*, & ea retinere salvo concordiæ vinculo, quæ *usu sunt usurpata*. Hæc profectò non fidem sed meram disciplinam spectant. 2°. S. Cyprianus suam sententiam de rebaptisandis Hæreticis reputabat dubiam vel certam: si dubiam, quomodo sanctissimus & humillimus Antistes in re sibi dubia tàm mordaci stylo contrariam sententiam & rescriptum Stephani Papæ lacerabat? Si certam, quomodo vir prudens consultus in re sibi certa ad fidem pertinente potuisset respondere unicuique liberum esse sentire & tenere quod vellet? Potuissetne Athanasius ante Concilium Nicænum dicere liberum esse Arianis sentire quæ vellent de consubstantialitate Verbi, Cyrillus Nestorianis de Divinitate Christi ante Concil. Ephesinum?

Prob. 2°. S. Cyprianus admittit, baptisatos ab Hæreticis, qui absque rebaptismo in communione Ecclesiæ admissi moriuntur, posse salvari: Ergo non existimabat rebaptismum ad fidem pertinere. Prob. Ant. ex Aug. lib. 2. de Bapt. contrà Donatistas cap. 13. ubi de Cypriano loquens dicit: „ Sed cùm arbitraretur eos qui extrà Ecclesiæ com- „ munionem baptisarentur, Baptismum non ha- „ bere, credidit eos tamen in Ecclesiam simpli- „ citer admissos, propter ipsius unitatis vincu- „ lum, posse ad veniam pervenire". Idque probat ex ipsius Cypriani Epistola ad Jubajanum in qua dicit: „ Sed dicet aliquis, quid ergo de his „ qui in Præteritum de hæresi ad Ecclesiam ve- „ nientes, sine Baptismo admissi sunt? potens est „ Dominus misericordiæ suæ indulgentiam dare, „ & eos qui in Ecclesiam simpliciter admissi, in Ec- „ clesia dormierunt, ab Ecclesiæ suæ muneribus „ non separare".

Prob. 3°. Firmilianus in Epist. ad Cyprianum proscindens rescriptum Stephani & volens probare eum injustè comminatum fuisse excommunicationem contrà rebaptisantes dicit: Apud Romanos „ circà celebrandos dies Paschæ & circà multa „ alia divinæ rei Sacramenta esse aliquas diversi- „ tates, nec observarii illic æqualiter omnia, „ quæ Hierosolymis observantur: secundùm quod „ in cæteris quoque plurimis Provinciis multa „ pro locorum & nominum diversitate variantur: „ Nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholi- „ cæ pace atque unitate aliquando discessum est". Ergo juxtà Firmilianum sicut controversia de die Paschatis & diversitas rituum in Sacramentis pertinent ad solam disciplinam, ità & rebaptisatio tunc temporis credebatur ad meram disciplinam pertinere.

Prob. 4°. Ex S. Basilio qui cùm esset ejusdem sententiæ cum Cypriano, in Epist. ad Amphilochium dicit: „ Sed quoniam nonnullis Asiaticis „ omninò visum est propter multorum œcono- „ miam & dispensationem eorum baptisma suscipi, „ suscipiatur". Et infrà de Encratitis: „ Quòd „ hoc universali œconomiæ sit impedimento fu- „ turum, rursùs consuetudine utendum est, & „ sequi oportet Patres, qui quæ quoad nos per- „ tinent providerunt".

Prob. 5°. Ex Aug. qui l. 2. de Baptismo contra Donat. c. 9. dicit in hac quæstione actum esse de consuetudine & solam consuetudinem Cypriano objectam esse, cui, cùm non esset recepta in Africa, nec esse universalis Ecclesiæ ipsi innotuerat, resistebat: „ Consuetudinis robore, inquit, „ tenebatur orbis terrarum, & hæc sola opponeba- „ tur inducere volentibus novitatem." Et infrà: „ Hanc autem fuisse consuetudinem Ecclesiæ, „ quæ posteà, multis discussis ambagibus, per- „ spectà veritate plenario Concilio confirmata „ est." Insuper Aug. ibid. c. 3. agens de opinione S. Cypriani ad ipsum excusandum dicit „ Concilia plenaria sæpe priora posterioribus e- „ mendari, cùm aliquo experimento rerum ape- „ ritur, quod clausum erat." Palàm est Augustinum loqui de rebus non ad fidem sed disciplinam spectantibus, cùm in rebus fidei Concilia plenaria sint irreformabilia.

Obj. S. Cyprianus exponit sententiam suam de rebaptisandis baptisatis ab Hæreticis, tanquàm pertinentem ad fidem: 1°. Quia Epistola ad Jubajanum dicit à Christo non esse datam Hæreticis potestatem baptisandi; de fide est autem eum non posse baptisare, qui non habet à Christo potestatem baptisandi. 2°. Ibid. dicit in baptismate esse originem fidei & spem salutis. 3°. Ibid. eàdem fide credit nullum esse Sacramentum ab Hæreticis collatum, quà credit unum esse Deum, unam fidem, unam Ecclesiam: Ergo.

R. 1°. Communi solutione ad totum argumentum, familiare esse his qui opinionem aliquam tenent in re Theologica eam probare ex Scripturis; quæ autem proferunt ex Scripturis sunt quidem fidei, at non ideò consequentia quam indè inferunt: Sic Asiatici probabant suam opinionem de celebrando Paschate Lunâ 14. in quamcumque diem incideret ex testimoniis veteris & novi Testamenti, & tamen omnium consensu hæc controversia non spectabat fidem, sed disciplinam: Ut autem certiùs dignoscatur quæ sit mens eorum qui disputant, magis attendenda est eorum praxis quam speculatio, si enim, non obstante dissidio, speculationis, censeant cuique liberum esse sentire quid velit, & non obstaute diversâ praxi, servent ejusdem communionis vinculum, manifestum est eos existimare suum dissidium spectare disciplinam & non fidem, ut patet in Quarto-decimanis. Cyprianus itaque & ejus collegæ multa proferebant ex Scripturis, ut probarent disciplinam suam, non quidem revelatam esse & esse fidei, sicut revelatum est & est fidei esse unum Deum, unam fidem, Hæreticos non habere Spiritum sanctum, &c. sed esse fidei conformiorem & tenendam: sicque momenta probationum reputabant fidei, sicut ab omnibus reputantur, at non res his probatas seu conclusionem illatam: Itaque

R. 2°. ad singula. Ad primum, est quidem de fide quòd qui non habet potestatem baptisandi, non possit baptisare: At non dicit Cyprianus esse de fide Hæreticos non habere potestatem baptisandi. Ad secundum, similiter dicit Baptismum esse originem fidei & spem salutis, at non dicit controversiam baptismatis esse originem fidei & spem salutis. Ad tertium, N. Ant. Equidem Cyprianus ex eo quòd non sit fides & Ecclesia apud Hæreticos, inferebat non esse apud eos Baptisma, sed illationem non habebat ità certam de fide, sicut habebat non esse apud Hæreticos veram fidem & veram Ecclesiam.

Inst. Cyprianus Epist. ad Pompeium 74. vocat opinionem Stephani errorem. Epist. cit. ad Jubajanum dicit suam sententiam esse à Spiritu sanctò revelatam, esse fidem & veritatem Ecclesiæ: Ergo.

R. ad primum, Cyprianus vocat senteutiam Stephani errorem, sed non contrà fidem: Non enim hoc ipso quo aliquid est verum, ejus contrarium est hæreticum. Ad secundum, D. ut antè. Dicit suam sententiam esse revelatam, esse fidem Ecclesiæ formaliter & expressè, N. Illativè & argui-

gnitivè, C. Vel sumit revelationem & fidem latiori sensu pro omni veritate cujuscumque ordinis quæ à Deo qui est prima veritas, manifestatur.

Addam ad cumulum pluribus videri neque ab ipso Concilio Nicæno quæstionem hanc fuisse decisam de fide, sed tantùm per Trident. sess. 7. Can. 11. in dogma fidei transiisse. 1°. Quia quamvis Concilium Can. 19. jubeat rebaptisari Paulianistas & vetet rebaptisare Novatianos, non tamen anathemate ferit eos qui aliorum Hæreticorum quàm Paulianistarum Baptisma receperint, quod tamen fecisset, si hanc quæstionem ad fidem pertinere censuisset. 2°. Quia post Concilium Nicænum, erant adhuc in Oriente & in Africa qui Hæreticorum Baptisma rejiciebant, ut patet ex S. Basilio, qui Cypriani & Firmiliani disciplinam sectabatur.

Repones: Noverant Cyprianus & Collegæ necessitatem Baptismi ad fidem pertinere: Ergo existimabant ad fidem pertinere quæstionem de rebaptisandis invalidè baptisatis, quales esse dicebant baptisatos ab Hæreticis.

R. D. Conseq. Ergo existimabant ad fidem pertinere quæstionem de rebaptisandis invalidè baptisatis, si tenerent tanquàm dogma fidei esse invalidè baptisatos, C. Secùs, N. Porrò cùm Cyprianus & Collegæ apprimè scirent suam opinionem de invaliditate Baptismi Hæreticorum, non esse solemni Ecclesiæ decreto definitam, illam non apprehendebant tanquàm certum fidei dogma, sed ut quid fidei conformius, consequenter non existimabant quæstionem de rebaptisandis sic baptisatis ad fidem pertinere, sed permittebant cuique sentire quid vellet, & conformiter ad suum sensum, iterare vel non iterare hujusmodi Baptismum pro diversa Ecclesiarum disciplina.

Dico 2°. Senserit necne Stephanus controversiam de Baptismo Hæreticorum pertinere ad fidem, quod incertum nobis est, eam saltem ex Cathedra tanquàm dogma fidei non definivit.

Prob. Ad definitionem alicujus fidei dogmatis ex Cathedra, requiritur quòd Summus Pontifex illud toti Ecclesiæ solemni ritu, tanquam fide divinà credendum sub anathemate proponat, ut dicemus alibi: Atqui talis non fuit definitio Stephani circà præsentem controversiam, non enim damnavit rebaptisationem tanquàm contrariam traditioni dogmatis, sed consuetudinis, neque suam definitionem toti Ecclesiæ fide divina credendam proposuit, sed dumtaxat per privatas litteras S. Cypriano & Collegis direxit.

Dices cum Honorato Tournely: 1°. Ecclesia in Concilio plenario, de quo sæpè Augustinus probavit sententiam Stephani & eam tanquàm de fide definivit. 2°. Stephanus excommunicationem comminatus est contrà rebaptisantes: Id autem non fecisset in re ad meram disciplinam spectante. 3°. Vincentius Lirinensis in Commonit. c. 9. id affirmat: Ergo.

R. ad primum. 1°. N. Conseq. Esto enim Concilium plenarium hanc quæstionem tanquàm fidei dogma definivisset, non sequitur quòd Stephanus ità priùs eam definierit. 2°. Probabile est multis, ut modò dicebam, Concilium Nicænum, quòd Tournelius existimat ab Augustino laudatum, eam ut de fide non definivisse: Ad secundùm, N. Min. In rebus enim ad disciplinam spectantibus, potest Papa comminari anathema contrà Refractarios, ut fecit Victor contrà Quarto decimanos. Ad tertium, N. Dixit enim tantùm Vincentius de Stephano: *Sanxit nihil innovandum, nisi quod traditum est;* sunt autem Traditiones solam disciplinam spectantes.

SECTIO II.

Utrùm Stephanus Papa de facto excommunicaverit S. Cyprianum, Firmilianum & alios Rebaptisantes?

Dico: Stephanus Papa comminatus est quidem excommunicare S. Cyprianum. Firmilianum & alios rebaptisantes, sed de facto non excommunicavit.

Baronius id concedit de S. Cypriano, negat de Firmiliano & aliis Rebaptisantibus. Sed de utroque & aliis.

Prob. 1°. S. Cyprianus Epist. 74. ad Pompeïum de decreto Stephani loquens, inter plura alia, quibus S. Pontificem perstringit, dicit: „Dat honorem Deo, qui Hæreticorum amicus & inimicus Christianorum Sacerdotes Dei veritatem Christi & Ecclesiæ unitatem tenentes abstinendos putat? Si sic honor Deo datur..... abjiciamus arma, manus demus in captivitatem, tradamus Diabolo ordinationem Evangelii, " &c. Non dicit Cyprianus *abstinet*, aut *abstinuit*, sed *abstinendos putat*, quâ phrasi non significatur Excommunicatio lata, sed ferenda, & loquitur indistinctè de omnibus rebaptisantibus.

Prob. 2°. Aug. l. 5. de Bapt. c. 25. „Stephanus, inquit, abstinendos putaverat qui de suscipiendis hæreticis priscam consuetudinem convellere conarentur: Iste autem (Cyprianus) quæstionis ipsius difficultate permotus & sanctis charitatis visceribus præditus, in unitate cum eis manendum qui diversa sentirent. Ità quamvis commotiùs, sed tamen fraternè, indignarentur: Vicit tamen pax Christi in cordibus eorum, ut nullum inter eos Schismatis malum oriretur." Et lib. de unico Bapt. cap. 14. „Cùm ergo, inquit, Stephanus non solùm non rebaptisaret Hæreticos, verùm hoc etiam facientes excommunicandos esse censeret.... tamen cum eo Cyprianus in unitatis pace permansit...... nec ulla facta est à Cypriano & eis, qui pariter de Baptismo sapiebant, ab illorum Communione divisio." Si ergo vicerit pax Christi, si unitatis pax permanserit, si nulla facta sit communionis divisio, nullum ortum schisma, nulla certò lata fuit Excommunicatio: Et loquitur Aug. non solum de Cypriano, sed etiam de eis qui pariter sentirent.

Prob. 3°. Argumento negativo. Eusebius lib. 7. Hist. Eccles. c. 3. S. Hieron. Dialogo adversùs Luciferianos, Vincentius Lirin. in Commonit. c. 9. referentes hoc dissidium, nihil habent de Excommunicatione lata, sivè in Cyprianum, sive in Firmilianum, sivè in alios, quam procul dubio ut singularem & præcipuam hujus controversiæ circumstantiam, si reverà lata fuisset, non omisissent.

Confir. Cùm Donatistæ continuò opponerent Catholicis exemplum Cypriani qui Hæreticos rebaptisaverat, Catholici qui contrà illos pugnabant, præsertim Aug. non omisissent reponere Cyprianum ideò fuisse excommunicatum, si ità res esset, & tamen de illa Excommunicatione lata, altum apud illos silentium.

Prob. 4°. & specialiter de Firmiliano. S. Dyonisius Alexandrinus in Epist. ad Sixtum Stephani Successorem, apud Euseb. lib. 7. Hist. Eccles. c. 4. loquens de Stephano dicit. „Anteà quidem Litteras scripserat de Heleno & Firmiliano, de omnibus denique Sacerdotibus per Ciliciam, Capadociam, cunctasque finitimas Provincias constitutis, sese ob eam causam ab illorum communione discessurum quòd Hæreticos rebaptisarent..... de his omnibus ergo ad illum Epistolam misi rogans atque obtestans, " ne scilicet Stephanus hos omnes à Communione separaret, quod omninò verisimile est eum obtinuisse, cum ab illo tempore fuerit sopitum solemne istud dissidium, & de illo nihil ampliùs legatur apud antiquos.

Con-

Confir. 1°. Ecclesia Græca Firmilianum colit ut sanctum die 28. Octobris; Ipse etiam adfuit duobus Conciliis celebratis Antiochiæ anno 265. & 269. adversùs Paulum Samosatenum, & Patres in Epistola Synodica ipsum vocant beatæ recordationis Virum: At si excommunicatus fuisset, neque ut sanctum coleret Ecclesia, nec communicassent cum ipso Patres Antiocheni, neque eum dixissent *Beatæ recordationis virum*, præsertim cùm incertum sit an se retractaverit ante mortem, sicque mortuus esset extrà Communionem Ecclesiæ Romanæ.

Confir. 2°. Si S. Stephanus Firmilianum excommunicasset, Cyprianum & omnes alios rebaptisantes eodem vinculo illigasset, una enim erat omnium causa, & dum aliquis error proscribitur, latâ in assertores Excommunicationis sententiâ, moris est ut omnes propugnantes eâdem censurâ feriantur. Atqui, fatente Baronio, Cyprianus non fuit excommunicatus. Ergo.

Obj. 1°. S. Cyprianus in Epist. ad Pompeium dicit Stephanum unitatis fuisse oblitum: „ Ille utique, inquit, unitatis oblitus mendacia & contagia prophanæ tinctionis usurpat." Ergo.

R. Cyprianum ibi loqui de unitate Baptismatis & non de unitate Communionis: Patet ex textu: „ Præcepit, inquit, de Stephano loquens, nihil aliud innovari nisi quod traditum est: Quasi is innovet qui unitatem tenens, unum Baptisma uni Ecclesiæ vindicat, & non ille utique, qui unitatis oblitus mendacia & contagia prophanæ tinctionis usurpat.

Inst. Cyprianus in præfatione ad Concilium Carthag. dicit posse unumquemque sentire liberè quod vellet, quia nullus est qui se Episcoporum Episcopum constituat, & cæteros terrore tyrannico ad suum sensum adigat, indigitans his verbis Stephanum. Ergo.

R. 1°. Hæc verba obvio sensu intellecta optimè posse referri ad Episcopos præsentes, quorum nullus se Episcoporum Episcopum dicebat, nec aliòs terrendo in suas partes trahebat. 2°. Sed esto his indigitari Stephanum, referuntur ad minas excommunicationis, & non ad excommunicationem de facto latam.

Obj. 2°. Firmilianus in Epist. ad Cyprianum inter Cyprianicas 75. apertè dicit & se & Cyprianum & alios ejusdem sententiæ fuisse excommunicatos. „ Quod nunc inquit, Stephanus ausus est facere (scilicet discedere ab unitate) rumpens adversùs vos pacem. " Deinde alloquens Stephanum: „ Lites, inquit, & dissensiones quantas parasti per Ecclesias totius mundi? Excidisti enim teipsum, noli te fallere, si quidem ille verè est Schismaticus, qui se à Communione Ecclesiasticæ unitatis Apostatam fecerit, dum enim putas omnes à te abstinere posse, solùm te ab omnibus abstinuisti." Posteà refert Stephanum Episcopos à Concilio Carthag. Romam missos, noluisse *ad sermonem saltem colloquii communis admittere*, & præcepisse, *ne quis eos in domum suam reciperet, ut venientibus non solùm pax & Communio, sed & tectum & hospitium negaretur*: Ergo.

R. Firmilianum iratum & plùs æquo commotum in Stephanum propter litteras ejus increpatorias & minaces, & quòd duriùs excepisset Legatos, minas exaggerasse, excommunicationem comminatoriam, quasi revera lata fuisset, descripsisse, multaque alia falsa & injuriosa effutiisse in Stephanum, quæ hac in re omnem ipsi auferunt fidem: Vocat etenim ibidem Stephanum Schismaticum, illum comparat Judæ proditori, audaciæ, insolentiæ, improbitatis, imò & apertæ stultitiæ insimulat. Quis credat Firmiliano hæc & plura alia irati animi impetu, contrà Stephanum sanctissimum Pontificem effutienti?

Sed esto verum esset quod dicit de repulsa Legatorum, deque denegato ipsis hospitio, nihil inde probaretur. Id enim fecit Stephanus, si fecerit, œconomiæ causâ, ne Legatos benignè recipiens illorum errori favere videretur, & ut efficaciùs illos ab errore revocaret: Quâ œconomiâ usus est S. Epiphanius, dùm recusavit hospitari in ædibus S. Chrysostomi, licèt invitatus, non quòd ipsum excommunicaret aut excommunicatum crederet, sed ut ipsum revocaret à patrocinio quod credebatur impendere Origenistis, & ne his favere videretur.

Insuper si verba Firmiliani probarent ipsum de facto fuisse excommunicatum à Stephano, id pariter evincerent de Cypriano, quod negat Baronius cujus est hoc argumentum: Dicit enim Firmilianus alloquens Cyprianum: *Quod nunc ausus est facere rumpens adversùs vos pacem.* Item scribit Stephanum *cum singulis vario discordiæ genere rumpentem modò cum Orientalibus, quod nec vos latere confidimus, modò vobiscum qui in meridie estis.* His tamen non obstantibus, juxtà Baronium, Cyprianus non fuit excommunicatus: Ergo nec Firmilianus: Et sicut quæ Cyprianum spectant intelligit Eminentissimus Scriptor per exaggerationem dicta, ità & quæ Firmilianum spectant, intelligenda sunt.

Sectio III.

Utrùm Cyprianus & Firmilianus errorem deposuerint?

Dico 1°. Cyprianum errorem deposuisse incertum est, potest tamen præsumi.

Ità Aug. Epist. 48. ad Vincent. Donat. Cyprianum, inquit, „ correxisse istam sententiam non invenitur: Non incongruenter tamen de tali viro existimandum est quòd correxerit, & fortassè suppressum sit ab eis qui hoc errore nimiùm delectati sunt, & tanto velut patrocinio carere noluerunt. " Et l. 2. de Bapt. c. 4. „ Et fortassè factum (id est Cyprianus cessit auctoritati) sed nescimus: Neque enim omnia quæ illo tempore inter Episcopos gesta sunt, memoriâ litterisque mandari potuerunt, aut omnia quæ mandata sunt novimus.

Confir. Cyprianus decretum Stephani impugnavit, tertiamque Synodum Carthaginensem pro suo errore stabiliendo convocavit: Post hanc autem Synodum, exorta est contrà Ecclesiam persecutio, quæ sancti Martyris mentem aliò distraxit, post mortem ejus fuerunt in Africa rebaptisantes qui se exemplo S. Martyris tuebantur, quibus Catholici præsertim Aug. procul dubio opposuissent ejus retractationem si ea innotuisset.

Dico 2°. incertum etiam esse an Firmilianus ab errore Rebaptisantium recesserit: Quia nihil de ejus retractatione legimus in veterum monumentis; & aliundè certum est quòd iratus decreto Stephani multa contrà ipsum injuriosè evomuerit; quæ ejus in propugnando errore firmitatem ostendunt, & post centum circiter annos, tempore Basilii magni, erant adhuc in Cappadocia rebaptisantes.

Obj. 1°. S. Dionysius Alexand. Epist. ad Steph. apud Euseb. lib. 7. Hist. Eccles. Cap. 4. scribit *Omnes Ecclesias Orientales rediisse ad concordiam.* 2°. Aug. lib. 3. contrà Crescon. supponit ut verum quod asserebat Cresconius, Orientales scilicet suum errorem deposuisse. 3°. S. Hieron. Dialogo adversùs Lucifer. dicit Africanos *Episcopos, qui cum Cypriano rebaptisandos statuerunt Hæreticos ad antiquam consuetudinem revolutos, novum emisisse Decretum:* Ergo.

R. ad primum, S. Dionysium Alexand. loqui de concordia ad quam redierunt Ecclesiæ quæ, non propter errorem rebaptisantium, sed propter schisma Novatianorum, erant discissæ. Patet ex Eusebio ibidem dicente: „ Ad hunc igitur (Stephanum) Dionysius per litteras scripsit, in quibus id tandem illi indicat, omnes ubique Ecclesias mollito jam persecutionum furore, Novati turbulentam novitatem detestantes, inter se pacem iniisse.

 Ad

Ad secundum, 1°. Quòd tempore Augustini ducentis fermè annis Cypriano posterioris Orientales errorem de Baptismo deposuerunt, non probat quòd Cyprianus, Firmilianus & eorum Collegæ resipuerint. 2°. Aug. arguit ex concessis à Cresconio, argumento ut dicunt ad hominem, scilicet: Si Orientales, ut asseris, suum deposuerint errorem, quare vos non deponitis? Quare vos à Catholicis sejunxistis, & non potiùs servastis communionem exemplo Cypriani, quem tantoperè laudatis? Utrùm autem verum esset quod dicebat Cresconius, non expendit Aug.

Ad tertium, Non una est Responsio. Quidam respondent, inter quos Tournely, S. Hieronymum loqui de Episcopis Afris qui Concilio Arelat. interfuerunt, sed cùm Concilium Arelat. celebratum fuerit anno. 314. & tertium Concilium Carthaginense in quo Episcopi cum Cypriano Hæreticos esse rebaptisandos statuerunt, anno 258. id est sexaginta circiter annis ante Concilium Arelat. Episcopi qui secundùm Hieroymum Hæreticos rebaptisandos statuerant, erant vel mortui vel extremâ senectute gravati.

Alii minùs fundatam reputant Hieronymi opinionem, 1°. Quia extrà ipsum in tota retrò antiquitate nullum hujus novi decreti extat vestigium; quod si extitisset frequenter eo usi fuissent Aug. & alii contrà Donatistas, cùm tamen Aug. fateatur nullibi extare. 2°. Quia Donatistæ auctoritate tertii Concilii Carthaginensis maximè gloriabantur, attamen si alicubi, maximè in hoc Concilio fuisset emissum istud novum decretum. 3°. Quia tempore Concilii Arelat. sexaginta fermè annis post obitum Cypriani, vigebat adhuc apud Africanos, mos rebaptisandi. Ex quibus inferunt, dimisso Hieronymo, potiùs standum Augustino, qui in Africa commorans, res Afrorum meliùs noverat, quàm Hieronymo Romæ vel Jerosolimis existenti. Vel dicendum Hieronymum ex eo quòd videret suo tempore Afros admittere Baptisma Hæreticorum ex odio contrà Donatistas inductum fuisse ut crederet Afros hunc errorem deposuisse post Concilium tertium S. Cypriani.

Alii tandem respondent Hieronymum loqui de Episcopis non habitâ ratione personarum, sed Ecclesiarum, id est de Ecclesiis qui tempore Cypriani errorem rebaptisantium statuerant, & tempore Hieronymi ab hoc errore recesserant. Secundæ vel tertiæ Responsioni, prout placuerit, subscribat Lector.

SECTIO IV.

Utrùm Cyprianus, Firmilianus & iis consentientes excusari possint ab omni culpa?

Cyprianum & Firmilianum peccasse duriùs excipiendo decretum Stephani, ipsumque injuriis & dicteriis afficiendo, quem ut Ecclesiæ caput suumque superiorem venerari debebant, videtur extrà controversiam: Vidimus suprà quæ contrà Stephanum immeritò protulit Firmilianus: Cyprianus verò Epist. ad Pompeium de eodem SS. Pontifice dicit: *Nam inter cætera, vel superbè, vel ad rem non pertinentia, sibi ipsi contraria, quæ imperitè atque improvidè scripsit, etiam illud adjunxit ut diceret*, &c. Item: *Fit autem studio præsumptionis & contumaciæ ut quis magis sua prava & falsa defendat, quàm alterius recta & vera consentiat*, &c. Hæc contrà SS. Pontificem, non puto à quoquam excusanda. Sed Quæstio est utrùm ipse eorum error sit excusabilis.

Dico: Error Cypriani & aliorum rebaptisantium ex multis capitibus est excusabilis, non videtur tamen juxtà Aug. ab omni prorsùs culpa immunis, maximè post Stephani decretum.

Prob. prima pars. 1°. Cyprianus cum suis arbitrabatur causam de rebaptismo ad meram disciplinam pertinere, ut probavimus, ideòque cuique Provinciæ in ea suas Leges condere & proprios usus habere. 2°. Nihil innovavit Cyprianus cum suis Collegis, sed hærebat consuetudini inductæ *ab Agrippino & nonnullis per Africam Coepiscopis etiam per Concilii sententias*, qui majorum traditionem deseruerant, quod nisi fecissent, nec contrà illam *tàm sancta anima ratiocinari ausa fuisset*. Ità Aug. l. 2. de Bapt. c. 8. 3°. Rebaptismus probatus fuerat ab octoginta circiter Episcopis, & rationes quæ opponebantur non erant tales, *Quibus illa talis anima moveretur*. Aug. ibid. & lib. 1. c. 18. Et è contrà rationes Cypriani tales erant, ut Aug. ipse l. 2. c. 4. dicat se in ea sententia fore dubium, nisi firmaretur *Ecclesiæ concordissimâ auctoritate*. 4°. Neque Cyprianus, neque ei consentientes unquam ruperunt vinculum pacis, ut passim urget Aug. contrà Donatistas. 5°. Et maximè quia etiam post Stephani decretum non erat satis distinctum inter substantiam Sacramenti & ejus effectum, scilicet gratiam: Putabant enim rebaptisantes Stephanum decrevisse & prætendere Baptisma Hæreticorum iis consentientibus conferre gratiam, apud ipsos esse *remissionem peccatorum*, & salutem posse obtineri *extrà unitatem Ecclesiæ*, idque Stephano exprobrat Cyprianus quod *effectum Baptismi Majestati nominis tribuat*; patet etiam ex rationibus Cypriani & aliorum rebaptisantium quas Art. 3. deduximus, idque expressè affirmat Aug. initio lib. 6. de Bapt. dicens: *Nec ob aliud illis temporibus.... visum est quibusdam... non esse posse apud Hæreticos vel Schismaticos Baptismum Christi, nisi quia non distinguebatur Sacramentum ab effectu Sacramenti.* Locum integrum retulimus Art. citato: Ita ut si hæc distinctio clarè explanata fuisset, verisimile fit, quòd Cyprianus & ejus socii Stephano consensissent, maximè cùm Cyprianus non neget baptisatos ab Hæreticis, ad Ecclesiam redeuntes posse absque novo Baptismo salutem consequi *propter unitatem Ecclesiæ*, in qua recepti fuerunt, ut etiam vidimus suprà ex Aug. l. 2. de Bapt. c. 14.

Prob. secunda pars ex Aug. l. 1. de Bapt. c. 18. ubi 1°. vocat rebaptisantium praxim *humanæ infirmitatis errorem*. 2°. Dicit hunc errorem *charitate unitatis* redditum fuisse venialem: *Quâ enim* inquit, *charitate absente cætera inaniter habentur, eâdem præsente, quædam venialiter non habentur.* 3°. Dicit quòd Cyprianus *ad Martyrii coronam meruit pervenire, ut si in ejus lucidam mentem ex humana conditione nebula irrepserat, gloriosâ serenitate fulgentis sanguinis fugaretur.* 4°. Dicit ejus errorem *Charitatis ubertate compensatum fuisse & passionis falce purgatum.*

Vim apertam facit textibus Augustini Gaspar Juenin, cùm dicit Augustinum hæc referre non ad praxim & errorem Cypriani & aliorum rebaptisantium, sed ad modum duriorem quo Cyprianus excepit decretum Stephani. Enim verò quæ primo & secundo numero retulimus profert Augustinus non de solo Cypriano, sed de omnibus rebaptisantibus & eorum errore; dicit enim: *In qua* (quæstione de rebaptismo) *si aliud alii & aliud alii adhuc de ista quæstione salvâ pace sentirent.... humanæ infirmitatis errorem cooperiret charitas unitatis.... quâ enim absente*, &c. ut suprà. Apertum est hæc respicere non solùm Cyprianum, sed omnium errorem rebaptisantium qui in Communione Ecclesiæ manserant, quod apertiùs fit ex verbis immediatè sequentibus; prosequitur enim Aug. *Extant B. Martyris Cypriani in ejus litteris magna documenta, ut ad illum jam veniam de cujus auctoritate isti carnaliter blandiuntur:* Ergo priùs non fuerat locutus de uno Cypriano, cùm nunc ad illum jam specialiter veniat. Non minùs manifestum est ea quæ dicit ultimo loco spectare errorem Cypriani, non ejus commotionem in Stephanum: *Quòd ergo*, inquit, *ille vir sanctus de Baptismo aliter sentiens quàm res se haberet* (audis errantem, non insolentem) ... *Charitatis ubertate compensatum est & Passionis falce purgatum.*

Prob. 2°. Difficile videtur posse ab omni omninò culpâ excusari firma & perseverans resistentia S. Cypriani & aliorum rebaptisantium Stephano

no Pontifici sanctissimo quem ipse Cyprianus alibi agnoscebat, ut supremum Ecclesiæ caput & Rectorem, superioremque suum.

Sectio V.

Utrùm Stephanus Decreto suo contrà rebaptisantes in errorem oppositum lapsus sit, approbando omnium promiscuè Hæreticorum Baptisma?

Dico: Stephanus decreto suo contrà rebaptisantes, non approbavit omnium promiscuè Hæreticorum Baptisma.

Est contrà Blondellum & Marcum Antonium de Dominis, Hæreticos; & ex Catholicis contrà Launoïum & Dupinium, qui contendunt Stephano ratum fuisse baptisma quorumcumque Hæreticorum etiam absque forma Evangelica collatum.

Prob. 1°. ex ipso Stephani decreto in quo maximè vim faciunt Adversarii. Refertur à S. Cypriano Epist. 74. ad Pompeïum his verbis: *Si quis ergo à quacumque Hæresi venerit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est ut manus illi imponatur ad pœnitentiam:* Id unum ergo voluit Stephanus ut servaretur Traditio, quod etiam testantur Eufeb. lib. 7. Hist. c. 3. Hieron. adversùs Lucifer. & Vincentius in Commonit. c. 9. Atqui est & semper fuit in Ecclesia traditum non omnium promiscuè Hæreticorum baptisma, sed illud solùm quod sub forma à Christo instituta, id est sub invocatione Trinitatis confertur, esse validum: Ergo. Hæ itaque particulæ, *à quacumque hæresi*, restringuntur per has, *quod traditum est*, ad illos Hæreticos qui formam Ecclesiæ servant. Id adhuc magis constabit ex sol. Obj.

Prob. 2°. ex Firmiliano & Cypriano. Firmilianus Epist. ad Cyprian. de Stephani decreto dicit: „ Illud quoque absurdum quod non putant quærendum esse, quis sit ille qui baptisaverit, eò „ quòd qui baptisatus sit, gratiam consequi potuerit invocatâ Trinitate nominum Patris & Filii & Spiritûs sancti". Et Cyprianus Epist. ad Pompeïum etiam de Stephano loquens, dicit: „ Aut si effectum Baptismi Majestati nominis „ (scilicet invocationi Trinitatis) tribuunt, ut „ qui in nomine (id est auctoritate) Christi ubicumque & quomodocumque baptisantur, innovari & sanctificari judicantur:" Ex quibus patet Cyprianum & Firmilianum Stephani decretum intellexisse de baptismate collato à quibuscumque Hæreticis, sub invocatione tamen Trinitatis.

Prob. 3°. Tota controversia inter sanctum Stephanum & Rebaptisantes fuit de fide Ministri, nullatenus de forma Sacramenti, ut constat ex rationibus rebaptisantium quas suprà art. 3. discussimus: Ergo decretum Stephani contrà Rebaptisantes spectat tantùm fidem Ministri, non formam Sacramenti.

Prob. 4°. Sententia Stephani ea fuit quæ nunc est & semper fuit in Ecclesia: Atqui Ecclesia nunquam approbavit, neque nunc approbat Baptisma collatum sine debita forma: Ergo. Min. constat. Prob. Maj. 1°. ex Aug. qui continuò in libris contrà Donat. antiquam Ecclesiæ consuetudinem decreto Stephani dicit esse vindicatam. Et lib. 2. contrà Gaudentium Donat. c. 8. „ Dic mihi, in„ quit, utrùm illo tempore, quando secundùm „ vos (Ecclesia) omnium criminum reos sine „ Baptismo recipiebat per Stephanum & innumerabiles ejus toto orbe Collegas..... malorum „ contagione perierat an non perierat?" 2°. Ex Vincentio Lirin. in Commonit. cit. ubi de Stephano ait: „ intelligebat enim vir sanctus & pru„ dens nihil aliud rationem pietatis admittere, „ nisi omnia quæ fide à Patribus suscepta forent, „ eâdem fide filiis consignarentur.... Quis ergo „ tunc universi negotii exitus? Quis utique nisi „ usitatus & solitus? Retenta est antiquitas, „ explosa novitas". 3°. Ex Facundo Herm. contrà Mocianum dicente: „Stephani potiùs „ quàm Cypriani sententiam tenet Ecclesia".

Prob. 5°. Si Stephanus in errorem oppositum errori Cypriani lapsus esset, tota tunc Ecclesia à fide defecisset, si quidem omnes tàm Episcopi quàm fideles sententiæ vel Cypriani, vel Stephani adhærerent: Ergo.

Obj. Decretum Stephani de quo probatione prima, quo decrevit venientes *à quacumque* hæresi non esse rebaptisandos.

R. has particulas *à quacumque hæresi*, ut jam dixi, intelligendas esse in subjecta materia & sub restrictione quam indicant verba sequentia, *nihil innovetur nisi quod traditum est*, ideòque de venientibus à quacumque hæresi formam legitimam servante: Præter dicta, Confir. hæc responsio ex Eusebio, Hieron. & Aug. qui eundem loquendi modum tenent, quos tamen nemo accusabit approbasse Baptismum Hæreticorum sine verbis Evangelicis collatum. Eufeb. l. 7. Hist. Eccl. c. 2. „ Per id tempus, inquit, non mediocris contro„ versia exorta est, utrùm eos qui *ex qualibet hæ„ resi* convertuntur, Baptismo purgari oporteret; „ quippè antiqua consuetudo invaluerat, ut in „ hujusmodi hominibus sola manuum impositio „ cum precationibus adhiberetur." Hieron. contrà Lucifer. dicit „ Hilarium confiteri à Julio, „ Marco, Sylvestro & cæteris veteribus Episco„ pis similiter, in pœnitentiam *omnes Hæreticos* „ susceptos." Aug. l. 5. de Bapt. c. 5. „ Homi„ nes, inquit, occultâ nescio qua inspiratione „ Dei detestantur, si quis iterùm Baptismum ac„ cipiat *ubicumque* jam acceperat." Sicut ergo constat hos laudatos Patres, non obstantibus particulis universalibus, nunquam admisisse Baptisma collatum sine invocatione Trinitatis, ità quoque certò constare debet de Stephano, non obstante particulâ, *ex quacumque*, præsertim cùm in ipso decreto apponat particulas restringentes, & nunquam inter ipsum & Rebaptisantes fuerit controversia de forma Baptismi, sed de fide Ministri: Et hæc est ratio cur Stephanus in decreto non distinguat inter Hæreticos qui servarent formam & eos qui non servarent: Sed cùm Cyprianus rejiceret omnium Hæreticorum Baptisma propter defectum fidei, Stephanus nullum rejiciebat propter istum defectum.

Inst. 1°. Cyprianus Epist. 74. intellexit decretum Stephani de Baptismo sub quacumque forma collato: dicit enim: „ Effectum Baptismi Maje„ stati nominum tribuunt, ut qui in nomine Chri„ sti ubicumque & quomodocumque baptisantur, „ innovati & sanctificati judicantur." Ubi particula *quomodocumque* indicat Baptismum sub qualibet forma collatum: Ergo.

R. ex ipsis verbis constare Cyprianum loqui de Baptismo sub nomine Trinitatis, ut enim observavi in probationibus, exprobrat Stephano quòd tribuat effectum Baptismi *Majestati nominum:* Igitur particula *quomodocumque* in ejus verbis non plus significat quàm particula *à quacumque hæresi* in decreto Stephani, & sensus est Stephanum admittere venientes à quacumque hæresi quæ virtutem Baptismi tribuebat Majestati nominum Patris & Filii & Spiritus sancti. Nisi malueris dicere Cyprianum æstu disputationis abreptum exaggerasse, aut non attigisse mentem Stephani.

Inst. 2°. Cyprianus Epist. laudatâ exprobrat quòd Stephanus recipiat Baptisma Marcionis, Valentini & Apelletis: „ In tantum, inquit, Stepha„ ni fratris nostri obstinatio dura prorupit, ut et„ iam de Marcionis Baptismo, item Valentini & „ Apelletis & cæterorum blasphemantium Deum „ Patrem contendat filios nasci, & illic in nomine „ Jesu Christi dicat remissionem peccatorum dari, „ ubi blasphematur in Patrem & in Dominum „ Deum Christum:" Atqui isti Hæretici non baptisabant in nomine sanctissimæ Trinitatis, cùm eam negarent, ut dicit Cyprianus: Ergo.

R. N. Min. Universaliter sumptam, scilicet omnes Hæreticos designatos temerasse formam Ba-

Baptismi & nullum ex qualibet secta baptisasse in nomine Trinitatis ad probat. N. Conseq. Stare enim potest ut Hæretici qui negant Trinitatem personarum in una individua substantia, non obstante hoc privato errore baptisent tamen in nomine Trinitatis, sicut qui negant Christum esse Deum & Hominem, baptisant tamen in nomine Christi: Idque palàm fit in ipsis Arianis, qui licet negarent Trinitatem, attamen baptisabant saltem ut plurimùm in nomine Trinitatis, & ideò eorum Baptisma non rejicitur à Concilio Nicæno.

Quinam autem ex antiquis Hæreticis formam Baptismi adulterarent, & an omnes ejus sectæ eandem formam semper observarent obscurum est & incertum. S. Irenæus lib. 1. c. 18. num. 21. adulterationem formæ tribuit solùm Marcitis & Colorbaseanis: Concilium Nicænum solis Paulianistis; & Aug. l. 6. de Bapt. c. 25. dicit *faciliùs inveniri Hæreticos qui omninò non baptisent, quàm qui non illis verbis* (Evangelicis) *baptisent.*

Scio quosdam contendere ex Timotheo Presbytero apud Balsamonem Marcionitas non baptisare sub forma Evangelica. At imprimis indè non probatur omnes Marcionitas ita baptisasse, cùm ut observavimus, non omnes & singuli alicujus sectæ Hæretici eundem semper ritum in baptisando observarent, ut patet in Arianis. 2°. Esto Marcionitas omnes corrupisse formam, nihil adhuc evincitur, quia apertum est Cyprianum loqui de Baptismo collato *in nomine Christi*, id est Baptismo ritu à Christo instituto, consequenter de Baptismo collato in nomine Trinitatis, non enim aliud Christus instituit. Sensus ergo illius est, Stephanum decrevisse Baptismum collatum in nomine Trinitatis à quibuscumque Hæreticis etiamsi Marcionis, Valentini & Apelletis, qui blasphemabant in Trinitatem, dare remissionem peccatorum, non inquirendo an isti vel alii Hæretici servarent formam debitam, quia de hoc non erat quæstio; sed culpando Stephanum quòd soli invocationi Trinitatis absque fide baptisantium adscriberet salutem. In quo, ut jam adverti, non fuit assecutus mentem Stephani qui non de salute seu effectu Sacramenti sed de ipso Sacramento decreverat.

Inst. 3°. Aug. lib. de unico Bapt. contrà Petil. c. 14. *Stephanus*, inquit, *Baptismum Christi in nullo iterandum esse censebat, & hoc facientibus graviter succensebat:* Ergo.

R. N. Conseq. Quia solus ille Baptismus est Baptismus Christi qui confertur in forma à Christo instituta.

Inst. 4°. Benedictus XII. apud Emericum in Directorio n. 2. q. 17. refert Stephanum & Cyprianum in oppositos errores incidisse, quos correxit Concilium Nicænum: Ergo.

R. Benedictum XII. hæc scripsisse dùm esset tantùm Cardinalis, mille & ampliùs annis post factum: Undè in hac quæstione facti, non est tanta ejus auctoritas ut prævaleat veterum monumentis & probationibus nostris.

Urget tandem Launoïus Ecclesiam cultu præstantiore prosequi S. Cyprianum quàm S. Stephanum. Sed quid indè? Sanctitatem Cypriani dùm viveret fuisse illustriorem, Doctrinæ præstantiam & famam celebriorem, at nullatenùs Cyprianum non errasse, & Stephanum errasse.

SECTIO VI.

An sint alii Patres qui Rebaptisantium sententiæ adhæserunt?

Quæstio est de SS. Dionysio Alexan. Basilio, Athanasio, Optato Milevitano & Cyrillo Jerosolimitano.

De sancto Dionysio Alexandrino.

Ipsum Rebaptisantibus adhæsisse testatur Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticis c. 69. his verbis. *Hic in Cypriani & Africanæ Synodi dogma consentiens, de Hæreticis rebaptisandis, ad diversos plurimas misit Epistolas quæ usque hodiè extant:* Hieronymo subscribunt Baronius, Natalis Alexander, Berti & alii plures. E contrà Juenin, Tournely & alii ex quibusdam litterarum S. Dionysii fragmentis quæ apud Eusebium extant, conantur illum ab hoc errore vindicare sequentibus momentis.

1°. Quia in Epist. 3. ad Philemonem dicit se ab Hercula prædecessore suo accepisse *eos qui ab Hæreticis veniebant... post multas preces purgatos ad communionem admittendos esse, nequaquam existimamus iterato baptismate eis opus esse.*

2°. In Epist. ad Xistum dicit se noluisse rebaptisare senem quemdam attestantem Baptismum quem ab Hæreticis acceperat nihil commune cum nostro habere, proindèque petentem ut vero nostro Baptismo initiaretur: *Quod equidem facere, inquit, non sum ausus, sed diuturnam illi communionem ad se sufficere dixi.*

3°. S. Basilius in Epistola ad Amphilochium asserit S. Dionysium ratum habuisse Baptisma Pepusenorum.

4°. Et præcipuè S. Dionysius fuit mediator pro pace redintegranda inter rebaptisantes & Sedem Apostolicam, verisimileque est ipsum suis precibus obtinuisse, ut Stephanus non ferret excommunicationem quam comminatus fuerat, ut dixi sect. 2. Prob. 4.

5°. Rebaptisantes non leguntur advocasse in suum patrocinium S. Dionysium, quod non omisissent, si fuisset ejusdem cum ipsis sententiæ.

Respondent alii ad primum, S. Dionysium loqui de Apostatis qui in vera Ecclesia Baptismum receperant ut patet ex textu apud Eusebium.

Ad secundum, non dicit Dionysius se noluisse rebaptisare hunc senem, quia ratum habebat ejus Baptismum, quod indubiè dixisset, si reverà ratum habuisset, sed se non ausum rebaptisare, quia in communione Ecclesiæ diù fuerat & Corporis Dominici particeps. Erat autem opinio rebaptisantium eos qui admissi fuerant ad altare *per ipsum unitatis vinculum*, sine novo Baptismo posse salutem consequi, ut refert Aug. l. 2. de Bapt. c. 14. ut suprà vidimus.

Ad tertium, Basilius ibid. dicit Pepusenos non baptisare in præscripta forma, sed in Patrem & Filium & Montanum & Priscillam: Ex quo sequitur, si valeat argumentum, S. Dionysium admisisse Baptisma absque Verbis Evangelicis collatum, quod nullo modo est verisimile. Quapropter dicendum Dionysium ratum habuisse Baptisma Pepusenorum, non ubique & absolute, sed ubi juxtà diversam disciplinam Hæretici non rebaptisantur; si tamen sub Evangelica forma baptisarent Pepuseni. Quamvis enim Montanistæ non servarent præscriptam formam baptisando, iste tamen error Pepusenis quamvis ejusdem sectæ non tribuitur ab Epiphanio hæresi 29. neque ab Aug. de hæresibus n. 26. & 27. vel dicendum S. Basilium minùs accuratum fuisse in referenda sententia sancti Dionysii, quod non absque fundamento dicitur, cùm in Epist. ad Maximum Philosophum, ipsi immeritò affingat errorem Anomæorum, ut vidimus Dissert. proœmiali de Deo trino a. 3.

Ad quartum & quintum, verisimile est rebaptisantes advocasse patrocinium Dionysii Alexand. Si quidem ipse instanter intercesserit pro ipsis apud S. Sedem scribens sententiam Firmiliani *probatam in maximis Episcoporum Conciliis........ non ab Afris solùm, sed superiorum Episcoporum temporibus in Ecclesiis populosissimis & in Conciliis Fratrum apud Iconium & Synnada & apud alios quàm plurimos*, sancitum esse rebaptisandos esse Hæreticos & esse periculosum à communione tot ac tantorum virorum discedere. Sic, inquiunt, agit mediatorem Dionysius. Porrò si Stephano Papæ consensisset, debebat potiùs dare operam ut rebaptisantes Pontificis decreto se subjicerent.

Quapropter existimant potius assentiendum esse Hye-

Hieronymo qui Dionysii Epistolas integras & suo tempore extantes legit, quàm Recentioribus qui tantùm fragmenta referunt & legerunt, maximè cùm ista fragmenta non apertè evincant Dionysium improbasse rebaptismum, ut patet ex solutionibus,

Hæc ad instructionem studiosi Lectoris in utramque partem. Urget pro una parte auctoritas Hieronymi, urget pro altera argumentum ab officio mediatoris petitum, cui non videtur plenè satisfactum. Ad conciliationem autem utriusque opinionis quidam dicunt Dionysium primò quidem rebaptisantibus adhæsisse, sed posteà decreto Stephani se subjecisse.

De sancto Basilio.

Videtur sanctum Basilium in errorem rebaptisantium consensisse: Quia in Epist. 1. ad Amphilochium 1°. Distinguit tres classes eorum qui ab Ecclesiæ communione separantur, scillcet Hæreticorum, Schismaticorum & Parasynagogarum: Hæreticos vocat qui in præcipuis fidei capitibus errant ut sunt Ariani, Manichæi, Valentiniani, Nestoriani, Pepusini, &c. Schismaticos qui propter Ecclesiasticas causas inter se dissident, Parasynagogas qui criminibus convicti, se Canonibus subjicere recusant& conventus privatos agunt: Quâ distinctione factâ de eorum Baptismo sic pronuntiat: „ Visum est ergo ab initio Hæreticos „ quidem omninò rejicere:" Et postquàm dixit Pepusenos baptisare in Patrem & Filium & Montanum & Priscillam addit: „Antiquis visum est Cypriano scilicet & Firmiliano eos omnes Hæreticos uni calculo subjicere, Catharos & Encratitas & Hydroparastratas & Apotactitas:" Pro ratione subjungit; quia „ qui se ab Ecclesia „ abjunxerunt non habent ampliùs in se gratiam „ Spiritûs..... Et non possunt amplius Spiritûs „ sancti gratiam aliis præbere à qua ipsi exciderunt." Attamen addit: „ Quoniam non nullis Asiaticis omninò visum est propter multorum œconomiam & dispensationem eorum Baptisma suscipi, suscipiatur."

Et Epist. 2. ad eundem Amphilochium Can. 47. de Encratitis, Saccophoris & Apotactitis sicut de Novatianis dicit: „ Nos autem unâ ratione eos „ rebaptisamus. Si autem prohibita est apud vos „ rebaptisatio sicut à Romanis alicujus œconomiæ „ gratiâ, nostra tamen ratio vires obtinet." Hinc concludit necessarium esse congregari Concilium, in quo ista controversia dirimatur.

Ex his manifestum videtur sanctum Basilium cum Cypriano & Firmiliano, quos appellat, omnium Hæreticorum Baptisma *rejicere* & *omnes uni calculo subjicere.*

Neque dici potest, ut quidam opinantur, sanctum Basilium loqui de Hæreticis qui non servabant formam Baptismi: 1°. Quia solos Pepusenos nominat qui eam non servabant. 2°. Quia omnium Hæreticorum Baptisma cum Cypriano & Firmiliano rejicit, falsum est autem omnes Hæreticos temerasse formam præscriptam. 3°. Quia pro ratione reiterationis Baptismi non profert defectum formæ, sed fidei & Spiritus gratiæ. 4°. Tandem quia rejicit Baptisma, quod ipso fatente, admittit Ecclesia Romana, nunquam autem Ecclesia Romana admisit Baptismum, in quo non servata fuisset forma præscripta. Quod posset opponi ex Concilio Nicæno in quo hæc controversia fuit definita contrà rebaptisantes, quo tamen posterior fuit Basilius, solvetur Sectione sequenti.

De sancto Athanasio:

Quibusdam videtur sanctum Athanasium rebaptisantibus esse accensendum propter sequentia ejus verba Orat. 2. contrà Arianos: „ Ariani in periculum veniunt amittendæ mysterii integritatis: Nam si in Patris & Filii nomine „ initiamur, illi autem verum non pronuntiant „ Patrem, utpotè qui id quod ex ipso est, ejusque naturæ est simile, negent: cùm item verum iidem negant Filium, aliumque nominant, quem ex nihilo creatum comminiscuntur, qui fieri potest, ut prorsùs vacuus ac inutilis non sit Baptismus, qui ab illis datur, in quo quidem inest Religionis simulatio (secundùm aliam versionem: cùm id non nisi species „ sit & inane simulacrum:) sed reverà nihil ad pietatem queat conferre? Nec enim Ariani in Patris & Filii nomine dant Baptismum, sed in nomine Creatoris & rei creatæ, effectoris & rei factæ. Undè quemadmodum res creata alia est à Filio, ità Baptismus quem illi dare putantur, à vero Baptismo alius est, etiamsi nomen Patris & Filii, ut præcipit Scriptura, proferre assimulent. Non enim qui dicit Domine, ille etiam dat, sed is tantùm qui cum nomine rectam quoque habet fidem...... Itaque multæ quoque aliæ Hæreses nomina tantùm pronuntiant, verùm cùm rectè non sentiant, uti dictum est, nec sanam habeant fidem, inutilis est aqua quam donant, quippè cui desit pietas, ita ut quemcumque illi asperserint, impietate cedatur potiusquàm redimatur. Sic & ipsi gentiles, tametsi Deum in ore habent, Deum tamen convincuntur non colere, quia illum, qui verus & verè Deus est, Patrem scilicet Domini nostri Jesu Christi non agnoscunt. Sic Manichæi, Phryges & Samotensis Discipuli, quamvis proferunt nomina, nihilominùs sunt Hæretici."

Respondent quidam Athanasium reprobasse Baptismum Arianorum, quia Baptismi formam non servabant; sed id videtur falsum: 1°. Quia Athanasius non dixisset Arianos incurrere periculum nullitatis, sed absolutè pronuntiasset nullum. 2°. Quia Athanasius agnoscit Arianos legitimam formam servare: *Etiamsi,* inquit, *qui cum Ario sentiunt, quæ scripta sunt recitent, proloquanturque ipsa nomina.* 3°. Quia Ariani tunc saltem non accusabantur violare formam Baptismatis, alioquin in Nicæna Synodo eorum Baptisma fuisset reprobatum, sicut Baptisma Paulianistarum, cùm tamen Nicæna Synodus omnes Hæreticos susceperit, exceptis Paulianistis, ut dicit Hieron. in Dialogo adversùs Luciferianos, & colligitur ex Concilii decretis. Undè

R. cum pluribus aliis sanctum Athanasium per hæc verba nihil aliud significare quàm quòd Arianorum Baptismus sit inutilis & vacuus quoad effectum gratiæ in adultis qui ipsorum Hæresi communicant, non verò quoad substantiam & characterem. Hæc autem responsio innititur sequentibus momentis 1°. Athanasius dicit Arianos *venire in periculum amittendæ integritatis Baptismi:* Si autem censuisset esse nullum, dixisset eos amisisse integritatem Baptismi, & non tantùm venire in periculum amittendi: Dicit ergo eos hoc periculum incurrere, quia cùm malè sentirent de Filio, quem creaturam esse dicebant, facile erat ut suum errorem in formam Baptismi transfunderent, eumque conferrent in nomine Patris majoris & Filii minoris, quo casu invalidum fuisset Baptisma etiam quoad substantiam. 2°. Dicit inutilem esse hunc Baptismum quòd *nihil ad pietatem queat conferre,* quod designat Baptismi effectum, non substantiam. 3°. Athanasius Epist. ad Rufinum ubi agit de conditionibus Hæreticorum recipiendorum, non dicit baptisatos ab Arianis esse rebaptisandos, sed conformiter ad Concilium Nicænum, cui interfuerat, cum sola Pœnitentia & impositione manuum esse admittendos, & in Concilio Alexandrino anno 362. vult *nihil ampliùs ab illis exigi quàm ut execrentur Arianam Hæresim, confiteanturque SS. Patrum in Nicæa fidem.* Quis autem credat Athanasium, si nullum absolutè reputasset Arianorum Baptisma, non jussisse baptisatos ab illis rebaptisare more Cypriani & Firmiliani,

liani, sed œconomiæ perniciosissimæ causâ id omisisse, ut quidam imaginantur? Quamvis enim rebaptisantes eos qui ab aliis sine rebaptisatione admissi erant in Ecclesiam, & communionis participes fuerant, quandoque non rebaptisarent nullum tamen ipsi absque rebaptismo admittebant. 4°. Athanasius ignorare non potuit neque decretum Concilii Arelatensis de non rebaptisandis Hæreticis pluribus enim annis in Gallia commoratus fuerat: Neque decretum Concilii Nicæni de rebaptisandis solis Paulianistis & non aliis hæreticis, huic enim Concilio interfuerat: neque Siricium, cui erat coætaneus in Epistola ad Himericum Tarraconensem, ut validum admisisse Baptismum Arianorum, in qua addit ità à toto Oriente & Occidente observari. His non obstantibus.

Inst. Athanasius laudatâ Oratione contrà Arianos dicit 1°. Eorum Baptisma esse inane Religionis simulachrum: Ergo nullum quoad substantiam. 2°. Eorum Baptisma tàm diversum esse à vero baptismate quàm creatura diversa est à Creatore: Ergo idem quod priùs. 3°. Ideò dicit nullum, quia carent fide, licèt nomina proferant, sicut Gentiles, licèt Deum in ore habeant, verè tamen Deum non colunt. 4°. Comparat Baptismum Arianorum Baptismo Paulianistarum, qui certò erat nullus etiam quoad substantiam: Ergo.

R. Hæc omnia rectè intelligi de effectu non de substantia Baptismi: Undè ad primum, dicit Baptisma Arianorum esse simulationem in Religione seu inane simulachrum, quia nihil ad pietatem confert iis qui consentientes errori Arianorum illum suscipiunt. Ad secundum, Est tàm diversum à vero Baptismate quantùm ad effectum gratiæ quàm creatura diversa est à Creatore. Ad tertium, Qui fidem non habet, licèt nomina proferat, non dat Sacramenti effectum scilicet gratiam suscipienti qui ejus erroris est particeps, undè *inutilem aquam* habet, quippè cui desit pietas: sicut Gentiles inutiliter Deum in ore habent, quem non verum agnoscunt, nec verè colunt. Ad quartum, Comparat Baptisma Arianorum Baptismati Paulianistarum, non quoad substantiam, sed quoad effectum quia non magis confert gratiam propter defectum fidei & pietatis in iis qui adhærent Arianorum Doctrinæ, quàm Baptisma Paulianistarum.

Movet autem nonnullos quòd Athanasius hîc dicat Paulianistas proferre nomina, cùm tamen eorum baptisma sit à Concilio Nicæno reprobatum quòd adulterarent formam Baptismi; sed advertendum S. Athanasium non dixisse eos servare integram formam, sed tantùm nomina proferre: fortè enim proferebant solùm nomen Patris aut etiam Filii & Spiritûs sancti, sed cum expressione sui erroris. Vel dicendum tempore Episcopatûs Athanasii fuisse quosdam Paulianistas qui integram formam proferrent.

De S. Optato Milevitano.

Est etiam quædam difficultas in vindicando S. Optatum Milevitanum ab errore rebaptisantium propter verba sequentia quæ habet l. 1. contrà Parmenianum: „ Vides, inquit, frater Parmeniane, Hæreticos à domo veritatis satis extorres, solos habere varia & falsa baptismata, quibus inquinatus non possit abluere, immundus emundare.... Benè clausisti hortum Hæreticis: Benè revocasti claves ad Petrum..... vobis verò Schismaticis, quamvis in Catholica non sitis, hæc negari non possunt, quia nobiscum vera & communia Sacramenta traxistis." Quibus verbis videtur manifestum S. Optatum rejecisse Baptisma Hæreticorum, & tamen admisisse Baptisma Schismaticorum.

R. S. Optatum loqui de Baptismo Hæreticorum qui juxtà formam Evangelicam non baptisabant. Veritas hujus responsionis patet: 1°. Quia loquitur de Hæreticis qui communia nobiscum Sacramenta non traxerunt & habent diversa baptismata: Ergo & diversas formas Sacramentorum. 2°. Quia loquitur de Hæreticis qui Symbolum vitiant, per Symbolum autem intelligebatur tunc temporis invocatio Trinitatis: Sic in Concilio Arelat. 1. can. 8. dicitur: „Si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, interrogent eum Symbolum, & si prævìderint eum in Patre & Filio & Spiritu sancto baptisatum", &c. Sic Aug. lib. contrà Donatistas c. 25. „Cæterùm, inquit, quis nesciat non esse Christi Baptismum, si verba Evangelica quibus Symbolum constat, illic defuerint. 3°. Quia S. Optatus l. 5. ad eundem Parmenionem ait: „In quo baptisarentur Gentes à Salvatore mandatum est, per quem baptisarentur, nullâ exceptione discretum est: Non dixit Apostolis, vos facite, alii non faciant: Quisquis in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti baptisaverit, Apostolorum opus implevit". Undè concludit: „Ergo nomen est quod significat non opus". Ibidem impugnat principium commune rebaptisantium: „Redeo nunc, inquit, ad illud vestrum quod dicitis: Qui non habet quod det, quomodo dat? Hæc verba in Lege scripta non sunt. Nam si ut vultis, homo dat, Deus vacat: Et si Deus vacat & apud vos est omne quod dandum est, ad vos fit conversio, quos baptisatis in nomine vestro tingantur". Item ibidem producto Circumcisionis exemplo sic scribit: „Semel factum servat salutem, si iterùm fiat, potest afferre perniciem: Sic Baptisma Christianorum Trinitate confectum confert gratiam, si repetatur facit vitæ jacturam.... Aqua igitur sola & vera illa est, quæ non de loco, non de persona, sed de Trinitate condita est.... Non licet post Trinitatem in eadem Trinitate hoc iterùm facere" id est baptisare. Hæc sanè omnem nebulam circà mentem Optati depellunt apertèque ostendunt ipsum lib. 1. eorum tantùm Hæreticorum baptisma rejicere qui non servant formam.

Nec refert quòd ibid. Aquam Praxeæ & Patripassianorum vocet mendacem, appellat enim mendacem, non quia non est verum Baptisma, sed quia ob defectum fidei in suscipiente, non confert, ut dicit, vitam, criminum mortem, nativitatem immortalem & cœlestis Regni comparationem, quam credentis Fides & Trinitas præstat.

Inst. 1°. Optatus intelligit de Hæreticis de quibus intelligebat Parmenianus, dicit enim lib. 1. citato: „ Dixisti apud Hæreticos dotes Ecclesiæ esse non posse, & rectè dixisti; scimus enim Hæreticorum Ecclesias singulorum esse prostitutas: " Atqui Parmenianus intelligebat de omnibus Hæreticis, rebaptisabat enim omnes: Ergo.

R. Equidem Optatum intelligere & fateri omnibus Hæreticis deesse dotes Ecclesiæ, ut dixerat Parmenianus, at non omnibus deesse vera Sacramenta; hoc enim ultimum intelligit sub restrictione de his qui non servabant formam: *Benè hæc omnia*, inquit ibidem, *potuerunt ad solos Hæreticos pertinere qui falsaverunt formam.* Et hoc sufficiebat Scopo Optati: Intendit enim in hoc primo libro probare Parmenianum rejiciendo Baptisma Schismaticorum, periudè ac Hæreticorum, sua etiam Sacramenta abjecisse, cùm Donatistæ essent veri Schismatici: Quasi diceret: Benè dixisti non esse vera Sacramenta apud Hæreticos qui falsaverunt formam Sacramenti, sed malè negas esse vera Sacramenta apud Schismaticos qui servant formam: seu ut ait, *qui nec possunt novum aliquid aut aliud agere, nisi quod jam dudum apud suam didicerunt Matrem* Alioquin apud te, id est apud Donatistas qui sunt Schismatici, nulla forent Sacramenta; & ideò subjungit: *Satis te miror, frater Parmeniane, cùm Schismaticus sis, Schismaticos Hæreticis voluisse jungere.*

Inst. 2°. S. Optatus non minùs fidem quàm invocationem Trinitatis exigit ad validitatem Sacramenti; cùm enim lib. 5. distinxisset tres species in celebrando Baptismo, primam in Trinitate, secun-

secundam in credente, tertiam in operante, dicit primam & secundam esse necessariam: Ergo.

R. Optatum per *fidem credentis* ibi intelligere fidem adulti suscipientis Baptismum quam existimat esse necessariam, non verò fidem ministrantis: Ibi enim expressè distinguit personam operantis, id est conferentis Baptismum, à persona credentis, & dicit personam operantis *simili auctoritate esse non posse* ac invocationem Trinitatis & fidem credentis seu suscipientis Sacramentum.

De S. Cyrillo Jerosolymitano.

Illum inter rebaptisantes quidam numerant, quia in præfatione Catechefeon dicit: *Soli Hæretici rebaptisantur, si quidem priùs illud non erat Baptisma:* Et ibi loquitur indistinctè de omnibus.

Respondent aliqui tunc temporis nondum inolevisse in aliquibus Ecclesiis Orientalibus morem rebaptisandi Hæreticos, eò quòd non intelligerent esse per illationem definitum in Concilio Nicæno ratum esse Baptisma Hæreticorum: Cyrillum autem in Concilio primo Constantinopolitano cui interfuit, suam priorem deposuisse sententiam, cùm subscripserit Canoni 7. in quo eorum tantùm Hæreticorum baptisma rejicitur, qui formam adulterant.

Respondent alii S. Cyrillum non loqui de omnibus Hæreticis, sed de iis solùm qui formam non servant, idque probant ex textu græco, in quo non habetur, ut fert versio latina: *Si quidem priùs illud non erat baptisma*, sed *ubi* vel *quando priùs illud non erat baptisma:* Hæc enim particula Græca *Epeidy*, inquiunt, non significat *si quidem*, sed *ubi, simul, quando;* ita ut sensus Cyrilli sit solos hæreticos rebaptisari, non semper, sed quando non conferunt verum Baptisma ob adulteratam formam.

Sectio VII.

Quodnam Concilium plenarium totius Orbis intellexerit Augustinus, in quo toties dicit definitam & terminatam fuisse controversiam de Baptismo Hæreticorum?

Suppono contrà paucos hoc Concilium non esse neque Alexandrinum anno 362; neque Constantinopolitanum primum anno 381. neque Capuanum anno 389. quia Concilium, de quo loquitur Augustinus, celebratum fuit post mortem Cypriani & ante nativitatem ipsius Augustini: Posteà tamen inquit l. 2. de Bapt. c. 9. „Dum inter multos „ ex utraque parte tractatur & quæritur (contro„ versia rebaptisantium) non solùm inventa est; „ sed etiam ad plenarii Concilii auctoritatem ro„ burque producta est, post Cypriani quidem pas„ sionem, sed antequàm nati essemus". Natus est autem Augustinus anno 355. Quæstio itaque vertitur de Concilio Nicæno primo & de Concilio Arelatensi: Norisius, Bossuetius, Theologi Lovanienses, Nicolaï, Natalis Alexander & alii multi stant pro Concilio Nicæno. Marca, Sirmondus, Launoïus, Patres S. Mauri & alii pro Concilio Arelatensi. In utramque partem disputant, Habert, Juenin, Tournely & quidam alii, adeò difficile est hunc nodum solvere. Verùm quæ tanta sit utilitas in hujus nodi solutione, ut pro illa tanquàm pro capitali fidei dogmate tàm acri contentione inter se digladientur quidam Auctores planè non video. Ne tamen omninò vacuus dimittatur Lector, quod probabilius nobis videtur, contractiori quo poterimus stylo exponemus. Igitur

Dico: Probabiliùs videtur Augustinum Concilium plenarium totius orbis, in quo toties dicit finitam esse controversiam de Baptismo Hæreticorum, intellexisse Concilium Nicænum primum, non Concilium Arelatense.

Prob. 1°. Concilium de quo Aug. est plenarium totius orbis Concilium l. 1. de Bapt. c. 7. Ex universo orbe Christiano, l. 2. c. 3. Universæ Ecclesiæ Concilium ibid. c. 9. Atqui hæc non conveniunt Concilio Arelatensi cui adfuerunt Episcopi Occidentis tantùm; convocatum enim fuerat à Constantino, qui tunc soli Occidenti imperabat, imperante in Oriente Licinio Augusto; neque illi sivè per se, sivè per suos Legatos præfuit summus Pontifex: Conveniunt autem Concilio Nicæno primo, quod omnium consensu, fuit primum generale ex toto orbe Catholico convocatum, & cui præfuit S. Sylvester per suos Legatos: Ergo.

Confir. Augustinus Concilium quod vocat plenarium & totius orbis opponit Conciliis Provincialibus & Nationalibus: Atqui Concilium Arelatense fuit Nationale tantum, nempe Imperii Occidentis, ut dictum est: Ergo. Prob. Ant. Aug. l. 1. de Bapt. c. 7. dicit quòd circà quæstionem hanc de Bapt. Conciliorum in suis quisque Regionibus diversa statuta nutaverint, donec plenario totius orbis Concilio, quod saluberrimè sentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur. Idem l. 2. c. 3. & 4. Ergo.

2°. Aug. in Epist. 43. alias 162. ad Glorium & Eleusium & Epist. 53. ad Generosum meminit Concilii Arelatensis: At nusquàm illud vocat plenarium aut universale, aut totius orbis, sed solùm *Judicium Arelatense, judicium aliorum Episcoporum:* Et de Constantino dicit: *Alios Episcopos voluit apud Arelatum judicare:* Ergo.

3°. Cæcilianus absolutus fuerat à Melchiade Papa in Synodo Romana, ejus causa denuò tractata & judicata fuerat in Concilio Arelatensi; hæc probè sciebat Aug. qui sæpè appellat judicium Arelatense contrà Donatistas: Attamen dubitat an causa Cæciliani, interpellantibus Donatistis, post judicium Melchiadis, iterùm fuerit judicata in aliquo Concilio plenario: Ergo non habebat Concilium Arelatense pro Concilio plenario. En verba Augustini Epist. cit. 43. aliàs 162. „ Ecce putemus illos Episcopos qui Romæ judi„ cârunt non bonos Judices fuisse; restabat adhuc „ plenarium Ecclesiæ universæ Concilium, ubi „ etiam cum ipsis Judicibus causa possit agitari, „ ut si malè judicasse convicti essent, eorum sen„ tentiæ solverentur. Quod utrùm fecerint pro„ bent; nos enim non factum esse facile proba„ mus ex eo quòd totus orbis non eis commu„ nicat: Aut si factum est, etiam ibi sunt victi, „ quod ipsa eorum separatio manifestat. Sed ta„ men quid posteà fecerint Imperatores litteris „ sufficientissimè ostenditur. Judices enim Eccle„ siasticos tantæ auctoritatis Episcopos, quorum „ judicio & Cæciliani innocentia & eorum impro„ bitas declarata est, non apud alios Collegas, „ sed apud Imperatorem accusare ausi sunt, quod „ malè judicarent. Dedit ille aliud Arelatense ju„ dicium, aliorum scilicet Episcoporum, non quia „ jam necesse erat, sed eorum perversitatibus ce„ dens & omni modo cupiens tantam impuden„ tiam cohibere." Ex his evidens est Augustinum dubitasse an causa Donatistarum contrà ordinationem Cæciliani post judicium Romanum, in aliquo Concilio plenario fuerit iterùm judicata, quin potiùs censere & dicere loco plenarii Concilii datum fuisse à Constantino judicium Arelatense: Idque indè corroboratur quòd Aug. ex separatione Donatistarum ab omnibus Catholicis probet judicium Melchiadis pro Cæciliano non fuisse rescissum. At si supposuisset hujusmodi Concilium plenarium ex eo maximè & non ex sola separatione Donatistarum, eorum damnationem probasset: Ergo manifestum est Augustinum non habuisse Concilium Arelatense pro Concilio plenario. Argumentum videtur peremptorium.

4°. In Concilio Nicæno Controversia de Bapt. Hæret. reipsà fuit definita, si non formaliter & explicitè, saltem illativè & per necessariam consequentiam: Nam can. 8. recipit Baptisma Nova-

tianorum: Can. 19. rejicit Baptiſma Paulianiſtarum, non alia de cauſa quàm quia Novatiani ſervabant legitimam formam, non Paulianiſtæ: Ex quo ſequitur Concilium approbare Baptiſmum quorumcumque Hæreticorum qui formam Evangelicam adhiberent, & eorum tantùm rejicere qui illam adulterarent. Ita ipſemet Aug. de hæreſibus n. 44. *Iſtos ſanè Paulinianos*, inquit, *baptiſandos eſſe in Eccleſia Catholica Nicæno Concilio conſtitutum eſt: Undè credendum eſt eos regulam Baptiſmatis non tenere, quam ſecum multi Hæretici, cùm de Catholica diſcederent, abſtulerunt eamque cuſtodiunt*. Hieron. in Dialog. contrà Lucifer. ſcribit, *Nicænam Synodum omnes Hæreticos ſuſcepiſſe, exceptis Pauli Samoſateni Diſcipulis.* Siricius Papa circà annum 397. in Epiſt. Decretali ad Himericum c. 1. ait: *Quos* (Arianos) *nos cum Novatianis aliiſque Hæreticis ſicut eſt in Synodo* (Nicæna) *conſtitutum per invocationem ſolam ſeptiformis Spiritûs, Epiſcopalis manûs impoſitione, Catholicorum conventui ſociamus.* Et Innocentius I. ineunte ſæculo V. Epiſt. 22. ad Epiſcopos Macedoniæ c. 5. ait: *De ipſis tantùm* (Paulianiſtis) *eſſe præceptum* (à Synodo Nicæna) *ratio ipſa demonſtrat.* Adeò vulgatum erat tempore Auguſtini ex decreto Synodi Nicænæ ſolos Paulianiſtas eſſe rebaptiſandos & non alios Hæreticos qui legitimam formam retinebant. Nihil ergo obſtat quominùs nomine Concilii plenarii dicamus Auguſtinum intellexiſſe Concilium Nicænum, cùm id negent Adverſarii, maximè quia arbitrantur in eo Concilio controverſiam hanc non fuiſſe definitam.

Obj. 1°. Concilium Arelatenſe fuit plenarium: Ergo. Prob. Ant. 1°. Fuit *ex diverſis & propè infinitis locis,* ut ſcribit Conſtantinus ad Chreſtum Siracuſanorum Epiſcopum. 2°. Illi adſuerunt ſexcenti Epiſcopi, ut ſcribit Ado Viennenſis in Chronico. 3°. Concilium Arelatenſe ſecundum can. 18. de primo Concilio Arelat. dicit: *Ad quam urbem ex omnibus mundi partibus, præcipuè Gallicanis ſub S. Martini tempore legimus celebratum fuiſſe Concilium:* Ergo.

R. 1°. Dato Ant. N. Conſeq. Non enim quærimus hìc principaliter an Concilium Arelatenſe fuerit plenarium, ſed utrùm Auguſtinus illud intellexerit loquendo de Baptiſmo Hæreticorum.

2°. N. Ant. Certò enim conſtat Concilium Arelatenſe non fuiſſe neque plenarium, neque generale aut œcumenicum, cùm fuerit convocatum à Conſtantino qui tunc ſoli Occidenti imperabat, nec ipſi præfuerit ſummus Pontifex per ſe vel per ſuos Legatos, nec inter Eccleſiæ Concilia generalia numeretur.

Ad primam probationem 1°. in Græco non habetur *ex infinitis*, ſed *ex diverſis quæ neceſſum non eſt recenſere:* Undè Sirmundus vertit, *ex diverſis compluribus*, P. Nicolaï *ex indicibilibus.* 2°. Eſto ſit *ex propè infinitis*, ſcilicet *ex propè infinitis ſui Imperii*, ne cogeretur in una Epiſtola ſingulos recenſere, & hic frequens eſt loquendi modus.

Ad ſecundam, dato ſexcentos Epiſcopos Arelate conveniſſe, non ideò probaretur fuiſſe plenarium totius orbis Concilium, ſed N. Ant. Nam probabiliùs cenſent & probant Baronius, Natalis Alex. & alii fuiſſe tantùm ducentos. Et ſanè incredibile eſt longè majorem numerum Epiſcoporum conveniſſe ad Synodum Arelatenſem, quàm ad Nicænam, quæ devicto Licinio, ex toto orbe congregata eſt. Igitur codex Corbeinſis à quo Ado hauſit errorem, corrigendus eſt ex codice Colbertino qui fuit olim ipſius Eccleſiæ Arelatenſis, & in quo legitur ſimpliciter *Cœtus Epiſcoporum*, non *ſexcentorum.*

Ad tertiam, Patres ſecundi Concilii Arelatenſis locuti ſunt per exaggerationem ad commendandam Eccleſiæ Arelatenſis dignitatem. Neque enim Patres primi Concilii, ità ſunt locuti in Epiſtola Synodica ad Sylveſtrum, ſed dicunt tantum *ſe ex diverſis Provinciis adveniſſe.*

Inſt. 1°. Quamvis Concilium Arelatenſe non ſit generale & œcumenicum, potuit tamen ab Auguſtino intelligi nomine Concilii plenarii: Ergo. Prob. Ant. Auguſtinus agnovit Concilia plenaria quæ non erant generalia & œcumenica, ſic Concilium Bagaïenſe Donatiſtarum vocat plenarium l. 2. contrà Epiſt. Parmen. c. 5. & alibi. Similiter in codice Canonum Eccleſiæ Africanæ, idem nomen ei tribuitur, ſicut & Conciliis Nationalibus.

R. 1°. Dato Ant. N. Conſeq. à potentia enim ad actum non benè concluditur affirmando. 2°. D. Ant. Aug. agnovit Concilium Bagaïenſe plenarium ſimpliciter; N. Concilium plenarium Donatiſtarum, C. Et eſto vocaverit Concilium plenarium ſimpliciter, nunquam tamen vocavit plenarium totius orbis aut univerſæ Eccleſiæ, ſicut vocavit id de quo agitur. Eædem ſolutiones adhibendæ ſunt codici Canonum Eccleſiæ Africanæ.

Inſt. 2°. Aug. per Concilium plenarium totius orbis intellexit Arelatenſe: Ergo. Prob. Ant. 1°. Serm. 2. in Pſal. 32. dicit Cæcilianum purgatum fuiſſe & Donatiſtas victos *judicio univerſi terrarum orbis:* Hoc autem fuit Arelatenſe. 2°. L. 2. de Bapt. c. 8. & 9. vocat illud Concilium tranſmarinum, Arelate autem & non Nicæa reſpectivè ad Afros eſt tranſmarina: Ergo.

R. N. Ant. ad primam probat. non dixit Aug. Cæcilianum purgatum & Donatiſtas victos *judicio univerſi terrarum orbis;* ſed de Cæciliano dicit: *Purgavit ſe in tranſmarino Concilio; Conſenſit huic judicio univerſus terrarum orbis:* Audis: Conſenſit judicio univerſus terrarum orbis, non judicavit. Ad ſecundam, N. Min. Nicæa enim reſpectu Afrorum eſt etiam tranſmarina ex ipſo Auguſtino qui l. 2. contrà Creſcon. c. 37. dicit Bithyniam eſſe Africanis tranſmarinam; Nicæa autem eſt urbs Bithyniæ.

Obj. 2°. Si dogma rebaptiſantium fuiſſet Nicæni Concilii Generalis & Oecumenici decreto proſcriptum, id non ignoraſſent S. Athanaſius qui illi adfuit, S. Baſilius, S. Optatus Milevitanus & S. Epiphanius: Atqui ii id ignorarunt: Ergo. Prob. Min. Athanaſius Orat. 2. contrà Arian. S. Baſilius Epiſt. 1. & 2. ad Amphilochium, S. Optatus Milevit. l. 1. contrà Parmen. propugnant dogma rebaptiſantium, & S. Epiphanius in expoſitione Catholicæ fidei, dicit controverſiam de Baptiſmo Hæreticorum nondùm eſſe *Synodali judicio deciſam:* Ergo. Hoc argumentum extollunt Adverſarii, ſed vitreum eſt. Nam

R. 1°. retorquendo illud: Si dogma rebaptiſantium fuiſſet proſcriptum decreto Concilii Arelatenſis quod juxtà Adverſarios fuit plenarium totius orbis, ex omnibus mundi partibus congregatum, & cui adſuerunt ſexcenti Epiſcopi duplo plures quàm Concilio Nicæno, illud non ignoraſſent laudati Patres: atqui tamen ignoraverunt in ſententia Objicientium: Ergo.

R. 2°. D. Maj. Si dogma rebaptiſantium fuiſſet Nicæni Concilii generalis decreto proſcriptum formaliter & explicitè, id non ignoraſſent laudati Patres, C. Si fuiſſet proſcriptum illativè tantùm, N. Maj. & omiſsâ Min. D. Conſeq. Ergo non fuit proſcriptum decretis Nicænis in mente laudatorum Patrum, Tranſeat, in mente Auguſtini, N. Cùm enim, ut diximus, hoc dogma in Concilio Nicæno non formaliter & explicitè, ſed tantùm illativè proſcribatur, aliter de illo potuerunt ſentire laudati Patres, aliter Auguſtinus & ipſe attendere ad Conſequentiam ad quam alii non attenderent: Hìc autem quærimus non principaliter quid & quomodo definierit Nicænum Concilium circà Baptiſma Hæreticorum, ſed quid de illo ſenſerit Aug. Dato ergo præfatos ſanctos Patres cenſuiſſe nihil in dicto Concilio definitum fuiſſe, non ſequitur quòd ea fuerit Auguſtini ſententia, ſicut nec fuit Hieronymi, Innocentii & Siricii, ut patet ex ſuperioribus.

R. 3°. De Athanaſio & Optato diximus Sect. præcedenti, eoſque ab errore Rebaptiſantium vindicavimus. Ad S. Baſilium qui fuit Firmiliani Suc-

Successor, non ideò rejecit Baptisma Hæreticorum quòd ignoraverit Decretum Nicænum, sed quia existimavit illud spectare non fidei dogma, sed disciplinæ variabilis secundùm variam Regionum consuetudinem. Ad S. Epiphaninm: Non dixit controversiam de Baptismo non esse Synodali judicio decisam, sed non esse *Synodali judicio decisum* rebaptisandos esse Arianos, prout qnidam Catholici rebaptisabant, quorum ideò temeritatem arguit.

Urgebis tandem: Si Augustinus censuit Concilium plenarium in quo finita fuit controversia de Baptismo Hæreticorum esse Concilium generale Nicænum, quare illud non nominavit, cùm id maximè profuisset causæ quam defendebat contrà Donatistas?

Et ego vicissim quæro si Augustinus censuit Concilium plenarium in quo fuit finita controversia hæc, esse Concilium Arelatense juxtà Adversarios, universale totius orbis ex infinitis locis, & omnibus mundi partibus convocatum, qnare illud non nominavit, cùm id pariter suæ causæ profuisset? Non nominavit ergo Concilium Nicænum; quia inter passionem Cypriani & ipsius Augustini Nativitatem erat primum & nnicum Concilium plenarium totius orbis & universæ Ecclesiæ, quod neminem latebat.

DISSERTATIO VI.

De Subjecto Sacramentorum.

Circà subjectum Sacramentorum quatuor quæri possunt: 1°. Quodnam sit? 2°. Utrùm ad integritatem Sacramenti requiratur in eo intentio illud suscipiendi? 3°. Quæ dispositio necessaria sit ut licitè & cum fructu Sacramenta recipiat? 4°. Utrùm indigno petenti liceat ministrare Sacramenta?

Circà primum nulla est difficultas: Certum est enim 1°. solùm hominem viatorem de lege ordinaria esse Sacramentorum subjectum, sunt enim instituta à Christo ut media gratiæ & salutis adipiscendæ, quod competit solis viatoribus, non Beatis indefectibiliter, nec damnatis irreparabiliter. Dixi de lege ordinaria; quia ità instituit Christus: An autem si voluisset, Angelos & Beatos quibusdam Sacramentis subjicere potuisset? Nulla videtur implicantia.

Certum est 2°. Omnem hominem viatorem esse subjectum capax Baptismi. Patet ex usu Ecclesiæ quæ & infantes & amentes baptisat. Et ratio est quia Baptismus est absolutæ necessitatis ad salutem: De omnibus enim dixit Christus Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in Regnum Cœlorum.*

Certum est 3°. Solum hominem baptisatum esse subjectum capax aliorum Sacramentorum; quia per solum Baptisma homo fit domesticus Dei & membrum Ecclesiæ: Et ità est janua ad alia Ecclesiæ Sacramenta.

Certum est 4°. Non omnem baptisatum esse subjectum capax omnium Sacramentorum: Infantes enim & amentes perpetui non sunt capaces pœnitentiæ; quia hujus Sacramenti materia sunt actus pœnitentis; neque Extremæ-Unctionis institutæ ad delendas reliquias peccatorum actualium, neque Matrimonii ad quod requiritur consensus deliberatus cujus sunt incapaces. Sunt autem capaces Confirmationis & Eucharistiæ, cùm olim utrumque illis conferretur: Item masculus Ordinationis, cùm nihil obstet.

Circà tertium, patet ex dictis Differt. 3. a. 4. §. 2. pro Sacramentis mortuorum requiri saltem attritionem: Pro Sacramentis vivorum statum gratiæ saltem prudenter existimatum per Confessionem vel contritionem, ut dixi de Ministro Differt. 5. a. 5. eadem enim est ratio utriusque: Excepto tamen Sacramento Eucharistiæ ad quod requiritur Confessio. Adeas loca citata.

Restat ergo quæstio de secundo & quarto. Primum discutit Auctor infrà q. 68. a. 7. de Baptismo. Secundum q. 80. a. 6. de Eucharistia: Sed quia hæ duæ quæstiones spectant etiam alia Sacramenta, eas hìc examini subjiciendas duxi. Sit itaque

ARTICULUS I.

An & quæ intentio in suscipiente Sacramentum requiratur ad ejus integritatem?

Dico 1°. Exceptâ Eucharistiâ, requiritur ad integritatem Sacramenti in suscipiente intentio interna suscipiendi illnd ut rem in Ecclesia sacram, seu quam solet Ecclesia conferre, ideòqne qui se habet merè passivè, seu ut dicunt neutraliter, neque volens, neque nolens, à fortiori qui reluctatur, non percipit Sacramentum.

Excipio Eucharistiam, quia cùm consistat in re permanenti, independenter à quavis intentione tàm suscipienti quàm ministrantis, remanet Sacramentum.

Prob. Conclusio auctoritate Conciliorum, summorum Pontificum & sanctornm Patrum. Concilium Carthaginense 3. anno 397. Can. 34. dicit: „ Ægrotantes si per se respondere non possunt, „ cum voluntatis eornm testimonium, hi qui „sui sunt periculo proprio dixerunt, baptisentur." Ubi aperte requirit intentionem suscipiendi Sacramenti. Concilium Arausicanum I. anno 441. Can. 12. sic statuit: „ Subitò obmutescens, prout sta„ tns ejus est, baptisari aut pœnitentiam acci„ pere potest, si voluntatis, aut præteritæ te„ stimonium aliornm verbis habet, aut præsentis „ in suo nutu." Ergo idem quod prius.

Innocentius III. cap. *Majores* de Baptismo & ejus effectu Extra. l. 3. tit. 42. Imprimis rejicit opinionem eorum qui dicunt quòd „ Sacramenta „ quæ per se fortiuntur effectum ut Baptismus & „ Ordo cæteraque similia (adverte obiter sermo„ nem non esse de solo Baptismo, ut fingit Van„ roy) non solum dormientibus & amentibus, „ sed invitis & contradicentibus, etsi non quoad „ rem, quantum tamen ad characterem confe„ runtur." Hanc inquam opinionem rejicit: „ Quia, inquit, qui fuissent inviti & reluctantes „ immersi, saltem ratione Sacramenti, ad juris„ dictionem Ecclesiasticam pertinerent: Undè „ ad servandam regulam Christianæ fidei forent „ rationabiliter compellendi: Verum id est Re„ ligioni Christianæ contrarinm, ut semper in„ vitus & penitus contradicens ad recipiendam „ & servandam Christianitatem aliquis compella„ tnr." Deindè definit: „ Illum qui nunquam „ consentit, sed penitus contradicit, nec rem, „ nec characterem suscipere Sacramenti," &c. Tandem declarat: „ Characterem non suscipere „ dormientes & amentes, si priusquàm amentiam „ incurrerent aut dormirent, in contradictioni„ bus persisterent; quia in eis intelligitur con„ tradictionis propositum perdurare secus autem „ si prius Catechumeni extitissent & habuissent „ propositum baptisandi: Undè tales in neces„ sitatis articulo consuevit Ecclesia baptisare.

Rituale Romanum Pauli V. vetat ne Baptismus conferatur ei „ qui usum rationis habuit antè „ amentiam, & nunquam ostendit voluntatem „ Baptismi, aut intentionem, aut petitionem „ illius."

S. Aug. l. 4. contrà Donat. c. 24. „ Si pro eo, „ inqnit, qui respondere potest, alius respon„ det, non itidem valet Sacramentum".

S. Th. infrà q. 68. a. 7. ad 2. „ Dicendum, „ inquit, quòd si in adulto deesset intentio susci„ piendi Sacramentum, esset rebaptisandus; si ta„ men hoc non constaret, esset dicendum: si „ non es baptisatus ego te baptiso." Et in corpore ex professo probat ad validitatem Baptismi requiri intentionem illud suscipiendi. Insuper

q. 45. a. 4. o. „ Si aliquis, inquit, ablutionem exteriorem reciperet, non intendens recipere Sacramentum, sed ludum & dolum facere, non esset baptisatus." Et in 4. d. 6. q. 1. a. 2. q. 3. „ In adultis, inquit, & in habentibus usum rationis, in quibus potest esse contraria voluntas actu vel habitu, requiritur & contritio sivè devotio ad percipiendam rem Sacramenti & intentio vel voluntas ad recipiendum Sacramentum. In pueris autem absque utroque percipitur & Sacramentum & res Sacramenti; & similiter est in carentibus usu rationis, nisi contraria voluntas habitu insit, non actu."

Ratio à priori est voluntas Christi sic instituentis Sacramenta, quæ voluntas colligitur ex Doctrina & praxi Ecclesiæ, ut patet ex dictis, & sequentibus rationibus & congruentiis. 1°. Non est verisimile Christum voluisse de lege ordinaria justificare, Filium ac hæredem suum constiuere adultum, nequidem de sua justificatione cogitantem, à fortiori reluctantem. Confer Tract. de gratia Dissert. 6. a. 4. ubi probavimus hominem adultum non justificari per gratiam, nisi ad eam se disponat per motum liberi arbitrii. 2°. Cùm quædam Sacramenta præsertim Baptismus & Ordo ad certum vitæ genus adstringant, & graves obligationes imponant suscipientibus, manifestæ rationi consentaneum est, ut ad id non compellantur nisi volentes. 3°. Christus sua Sacramenta instituit ut humanis actibus perficerentur tàm ex parte suscipientium quàm ministrantium, ità exigit dignitas Sacramenti, sublimitas finis illius scilicet justificatio & salus hominis atque ipsius conditio, qui non more Brutorum, sed ratione debet regi & agere, maximè in salutis æternæ negotio; ideòque receptio Sacramenti non secùs ac ejus collatio debet esse humana, & quamvis sit passio, non tamen coacta, sed voluntaria ut ait Auctor q. 68. a. 7. cit. ad. 1.

Hanc autem intentionem debere esse internam, ideft intentionem suscipiendi rem ut sacram in Ecclesia seu quod Ecclesia facit, nec sufficere intentionem recipiendi rem prophanam, aut simulandi, vel ludendi, est disertè sancti Thomæ in supplemento mox citato: Et patet quia qui intenderet recipere rem prophanam, aut simulare vel ludere, non intenderet recipere Sacramentum.

Dico 2°. Hæc intentio requisita in suscipiente ad valorem Sacramenti, non debet necessariò esse actualis, neque propriè virtualis, vi scilicet cujus moveatur ad suscipiendum Sacramentum, sed sufficit quòd aliquando præcesserit & non sit revocata, ideòque moraliter perseveret, exceptis Pœnitentiâ & Matrimonio. Vocatur à quibusdam intentio interpretativa, ab aliis habitualis; posset etiam dici latè virtualis, quia licèt, dixi, suscipiens vi illius non moveatur ad suscipiendum Sacramentum, ex eo tamen quòd præcesserit, censetur voluntariè illud suscipere.

Patet Conclusio ex dictis: Juxtà enim Innocentium III. Paulum V. S. Th. & Ecclesiæ praxim, amentes aut aliter usu rationis carentes baptisantur, si priùs habuerint voluntatem suscipiendi Sacramentum, & illam non revocaverint.

Undè non requiritur tanta intentio in suscipiente ac in ministrante: Quia ut jàm notavi superiùs, Minister cùm sit agens debet habere intentionem quæ sit principium actûs humani & determinativa ad esse Sacramenti: suscipiens autem est patiens, etsi voluntarius, & illius intentio non requiritur ut sit principium actûs humani & determinativa ad esse Sacramenti, sed tantùm ut dispositio subjecti, & sic sufficit quòd illam aliquando habuerit & non retractaverit.

Excepi Pœnitentiam & Matrimonium: Quia cùm in istis Sacramentis, actus suscipientium sensibiliter expressi, sint illorum Sacramentorum materia, non sufficit quòd aliquando præcesserit voluntas ea suscipiendi, nisi adsint isti actus ex quibus constituitur Sacramentum. Adde quòd in Matrimonio contrahentes sint Ministri. Undè amens, quamvis antè amentiam habuerit voluntatem confitendi aut contrahendi, non potest absolvi aut contrahere, quia non potest ponere actus ex quibus constituitur Sacramentum, scilicet confessionem dolorosam aut consensum sensibiliter expressum.

Dico 3°. Quantùm ad Sacramenta Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ & Extremæ-Unctionis, sufficit intentio implicita ea recipiendi, inclusa, puta in vita Christiana, vel proposito vivendi Christianè. Quia hoc ipso quo quis vivit aut proponit vivere piè & catholicè, habet implicitè & sufficienter intentionem ut sibi conferantur omnia Sacramenta sibi ad salutem necessaria aut valdè utilia, qualia sunt assignata.

Excludo Pœnitentiam & Matrimonium propter rationes mox allatas in præcedenti conclusione, item & Ordinem; quia cùm non sit ità utilis particulari & inducat magnam statûs mutationem gravesque obligationes, nemo potest censeri illud Sacramentum intendere in generali proposito vivendi christianè, nisi de eo aliquando voluntatem expressam habuerit, aut certè aliquid intendat in quo includatur intentio Ordinis.

Cæterùm pro explicatione utriusque conclusionis observandum est hanc intentionem habitualem sivè explicitam, sivè implicitam suscipiendi Sacramentum, non sufficere ut in omni casu & modo suscipiatur, sed tunc solùm & eo modo quo christiano more & rationabiliter potest & debet conferri ac suscipi, scilicet in casu necessitatis, in periculo mortis, in amentia perpetua, vel etiam extrà casum necessitatis, sed cum advertentia & cognitione: Ratio est quia homo vi suæ primæ intentionis, sivè explicitæ sivè implicitæ, non censetur prudenter velle Sacramenta suscipere, nisi tempore, ritu & modo quo conferri solent Christianis. Undè etsi quis ante mensem vel aliquot dies habuisset intentionem sivè explicitam, sivè implicitam suscipiendi Baptismum, Confirmationem, Ordinem, &c. validè non susciperet in ebrietate, somno, amentia transitoria, ignorantia, &c. nisi fortè ejus intentio expresè se extendisset ad hos casus, tunc enim validè sed illicitè susciperet.

Sed quid si non intendat quidem expresè Sacramentum suscipere in ebrietate vel somno, prævidet tamen se in ebrietate vel somno baptisandum, confirmandum, ordinandum, &c. & in illa prævisione sola, sine intentione, se inebriat ver somno dat?

R. illum invalidè suscipere Sacramenta. Ratio est quia intentio indirecta seu in causa non censetur se extendere ad id quod sequitur per accidens ad causam liberè positam, nisi cùm tenemur illud vitare, cum tali enim intentione posset subsistere contraria: v. g. honesta mulier ob justam causam modesto ornatu procedens in publicum, ex quo prævidet aliquem peccaturum, non censetur ullo modo velle hoc peccatum, sed è contrà non vult: censeretur tamen velle si ob aliquas circumstantias teneretur hoc peccatum vitare in proximo. Undè in casu posito talis homo vellet sufficienter peccatum irreverentiæ in susceptione Sacramenti; quia tenetur illam vitare, non tamen censeretur sufficienter velle Sacramentum, quia non tenetur vitare, sed potiùs sumere, non quidem in illo statu, sed benè dispositus. Adde quòd posset absolutè habere intentionem contrariam susceptioni Sacramenti.

Solvuntur Objectiones contrà primam Conclusionem.

Obj. 1°. plura exempla eorum qui inviti & reluctantes aut saltem nescientes ordinati sunt: Inter illa tria sunt notiora & solutu difficiliora. Primum est Pauliani fratris sancti Hieronymi de quo

quo sanctus Epiphanius Epistolâ inter Hieronymianas 60. nunc 110. ait: „Ignorantem eum & „nullam penitùs habentem suspicionem per multos Diaconos apprehendi jussimus & teneri os „ejus, ne fortè liberari se cupiens adjuraret nos „per nomen Christi, & primùm Diaconum ordinavimus, proponentes ei timorem Dei & „compellentes ut ministraret". Alterum exemplum est Bassiani qui in Epist. ad Valentinum & Marcianum Imperatores, quæ extat act. 11. Conc. Chalcedonensis, narrans quomodò à Memnone Ephesino Antistite fuerat ordinatus Episcopus Evazorum, dicit: „Ego autem non acquiescebam, „sed ab hora tertia usque ad sextam coram altari „me plagis afflixit, & sanctum Evangelium & al„tare sanguine est impletum". Tertium exemplum est Macedonii Eremitæ in vertice montis, de cujus ordinatione facta à Flaviano Antiocheno scribit Theodoretus in Hist. Religiosa c. 13. quòd Flavianus Macedonium „de montis vertice per „speciem objectæ accusationis abduxit & sub my„sticum sacrificium altari admovit, cooptavit„que in numerum Sacerdotum: cùmque peractâ „liturgiâ, hoc illi quidam indicassent (ignorabat „enim prorsùs quid egissent) primùm quidem „conviciis verbisque asperis proscidit universos, „deindè arrepto baculo, quo innixus propter „senium incedebat, Pontificem ipsum & alios „qui aderant, insecutus est". Proferuntur item ordinationes Ambrosii, Paulini, Nepotiani, Augustini & quorumdam aliorum: Ergo.

R. duplici modo aliquem dici invitum & coactum respectu suæ ordinationis. 1°. Sic, ut neque precibus, neque rationibus, neque minis victus unquam annuit, sed semper obluctatur, vel omninò inscius ordinatur; & hujusmodi ordinatio est invalida. 2°. Modo, sic, ut præ humilitate se indignum reputans & reverentiâ ergà sacrum Ministerium motus, primum reluctatur, sed tandem auctoritatis pondere, rationibus, suasionibus, minis victus consentit, & talis validè ordinatur, quia adest sufficiens consensus: & ità in multis contingere scribit Aug. Epist. ad Donat. 204. nunc 173. „Multi, inquit, ut Epi„scopatum suscipiant, tenentur inviti, perdu„cuntur, includuntur, custodiuntur, patiun„tur tanta quæ nolunt, donec eis adsit voluntas „suscipiendi operis boni".

Tales fuerunt Paulinianus & Bassianus. De Pauliniano enim scribit ipse Epiphanius ibidem: „Valdè quippè obnitebatur, indignum se esse „contestans: vix ergo compulimus eum & per„suadere potuimus testimoniis Scripturarum & „persuasione mandatorum Dei". Neque obstat quòd os teneretur, non enim id coactionis, sed potiùs necessarii consensûs est argumentum: quia moris erat tunc, ut qui juraverat se non suscepturum Ordines, non ordinabatur, ne perjurii reus esset, ut patet ex Basilio Epist. ad Amphiloc. c. 10. Et id timebant qui os Pauliniani tenebant, *Ne fortè liberari se cupiens*, inquit Epiphan. *adjuraret nos per nomen Christi*: Nullum autem fuisset periculum perjurii, si voluntate nunquam assentiente, ordinati fuissent. Idem probat factum Bassiani, ut quid enim tamdiu cæsus, nisi ut tandem præberet consensum? Talis autem consensus, licèt sit involuntarius secundùm quid, est tamen voluntarius simpliciter, ut communiter docetur de his quæ fiunt ex metu, & mox dicemus. Quod autem dicimus de his duabus ordinationibus, dicendum est à fortiori de ordinationibus Ambrosii, Paulini, Nepotiani, Augustini & similibus quæ referuntur.

Quantùm ad ordinationem Macedonii, quæ majorem patitur difficultatem, quidam dicunt ipsum consensisse iis omnibus quæ religiosè peragebat circà illum Flavianus, & ideò implicitè suæ ordinationi. At probabiliùs respondent alii ejus ordinationem fuisse irritam, nisi posteà ipso consentiente iteratus sit ritus sacer: Idque sat innuit ipse Theodoretus addens: *Scimus sanè haud laudandam multis visum iri hanc narrationem.*

Proferuntur insuper Ordinationes sancti Gregorii Thaumaturgi & sancti Danielis Stylitæ qui dicuntur ordinati absentes: Verùm indè probaretur etiam validam esse ordinationem absque manuum impositione & materiæ applicatione, quod nemo admittit: Hæc igitur exempla nihil ad præsentem controversiam conferunt, & dicendum has ordinationes vel factas fuisse divinitùs ministerio Angelorum, ut narratur de consecratione Amphilochii Episcopi Iconiensis, vel posteà fuisse suppletos ritus ordinationum.

Inst. Civis potest invitus promoveri ad Consulatum ubi id exigit bonum commune: Ergo Catholicus Ecclesiæ subditus ad sacri Ordinis gradum, ubi id poscit utilitas Ecclesiæ.

R. N. Conseq. Disparitas petitur 1°. ex voluntate Christi quæ nobis constat ex definitionibus, praxi & communi sensu Ecclesiæ. 2°. Promotio civis ad Consulatum est tantùm denominatio extrinseca nihil ponens in promoto, & deputatio ad exterius ministerium coactioni subjectum; homo enim hominem ad actus externos cogere potest. At Ordinatio sacra, gratiam, characterem, potestatem Ecclesiasticam ponit in anima ubi Ecclesia non habet potestatem cogendi, quam licèt dare potuerit Christus, non dedisse tamen constat ex probationibus conclusionis. Potest ergo Catholicus invitus deputari ministerio altaris, sicut civis regimini exteriori & tenetur in necessitate consentire & acceptare, & hoc probat paritas argumenti. At si renuat, peccat quidem, sed nihil efficitur.

Repones: Qui recipit alapam, invitus recipit, & tamen recipit: Ergo similiter de Sacramento.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd receptio Sacramenti sit passio voluntaria; receptio autem alapæ, passio coacta. *Hic q. 68. a. 7. ad 1.*

Obj. 2°. Ecclesia approbat Baptisma metu suppliciorum susceptum, & sic baptisatos cogit ad mores Christianorum, ut patet ex Concilio Toletano circà baptisatos tempore Regis Sisebuti: Ergo.

R. N. Conseq. quia quæ fiunt ex metu sunt simpliciter voluntaria, neque obstat voluntas contraria conditionata, vellet quidem non suscipere Baptismum, sed ne detrimentum patiatur, vult simpliciter & absolutè recipere: Patet in mercatore projiciente merces in mare metu naufragii. Et quamvis sic metu adacti possent retinere intentionem internam suscipiendi rem ut in Ecclesia sacram: Hoc ipso tamen quòd ritum externum, ut fieri solet, suscipiunt sicut alii, Ecclesia quæ non judicat de internis, præsumit in foro exteriori voluisse suscipere Sacramentum & esse verè baptisatos, & ideò eos cogit stare Religioni Christianæ quam in baptismate perceperunt. Ità respondet Innocent. III. cap. cit. *Majores.*

Obj. 3°. Ipse Innocentius ibid. dicit: „Tunc „ergo characterem sacramentalis imprimit ope„ratio, cùm obicem voluntatis contrariæ non in„venit:" Ergo saltem non requiritur in suscipiente consensus positivus, sed sufficit quòd non sit in eo voluntas contraria & neutraliter se habeat. Eandem sententiam tenet Glossa. Ità Cajetanus.

R. N. Conseq. Utrumque enim requirit Innocentius, & consensum positivum & non resistentiam extrinsecam: Definit enim dormientes & amentes, non recipere characterem, si anteà habuerint contrarium propositum & non retractaverint, è contrà recipere si habuerint anteà propositum Baptismi: Ergo requirit Innocentius non solùm quòd suscipiens non sit contrarius, sed etiam quòd sit consentiens. Quando itaque statim concludit sic: „Tunc ergo characterem sacramen„talis imprimit operatio, cùm obicem volunta„tis contrariæ non invenit obsistentem." Per *obicem voluntatis contrariæ*, intelligit non solùm resi-

resistentiam positivam, sed etiam dissensum negativum seu carentiam consensûs, ita ut ex negatione, intelligenda & supponenda sit affirmatio contraria; scilicet: Cùm obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem, sed voluntatem in consensu perseverantem; alioquin ejus illatio non corresponderet utrique membro definitionis præcedentis ex qua elicitur. Glossam non moramur quia non est tantæ auctoritatis.

Obj. 4°. ex Aug. 1°. S. Doct. lib. 4. Confess. c. 4. narrat quòd quidam amicus febribus laborans, *cum desperaretur, baptisatus est nesciens, mente atque sensu absentissimus*: Atqui is non habuerat intentionem suscipiendi Baptismum, cùm scribat Aug. quòd eum deflexisset ad superstitiosas & perniciosas fabellas: Ergo. 2°. Tract. 26. in Joan. dicit: *Accipere quisquam potest Sacramentum nolens, credere non potest nisi volens*: Ergo.

R. ad primum, N. Min. Quamvis enim Augustinus eum deflexisset ad perniciosas & superstitiosas fabellas, is tamen veram fidem, licèt *nondum germanitùs & penitùs* tenebat, ut scribit S. Doctor, erat Cathecumenus baptismumque desideraverat: Cùmque Augustinus Baptismum ejus irrideret: *Ità irridentem exhorruit ut inimicum, admonuitque mirabili & repentinâ libertate ut si amicus esse vellet, talia sibi dicere desineret.* Quæ omnia ex ipso Augustino ibidem probant falsam esse Minorem argumenti. Ad secundum, Aug. loquitur de susceptione Eucharistiæ, ut patet ex textu, dicit enim: *Intrare quis Ecclesiam potest nolens, accedere ad Altare potest nolens, accipere Sacramentum potest nolens, credere non potest nisi volens.* Quòd si contendas Augustinum loqui etiam de Baptismo, dicam ipsum ità loqui respectivè ad infantes aut ad adultos secundùm quid tantùm invitos.

Obj. 5°. Concilium Florentinum definit tria tantùm concurrere ad perfectionem Sacramenti, materiam formam & intentionem Ministri, nihil de intentione suscipientis: Ergo non requiritur.

R. N. Conseq. Quia Concilium loquitur tantùm de iis quæ sunt communia omnibus Sacramentis: Intentio autem suscipientis non est necessaria omnibus Sacramentis, scilicet susceptioni Eucharistiæ & Baptismo pro parvulis & amentibus.

Inst. 1°. Quod est necessarium in uno ad substantiam Sacramenti, est necessarium in omnibus: Ergo.

R. D. Ant. Quod est necessarium ut quid essentiale, C. Quod est necessarium ut dispositio subjecti tantùm & conditio sine qua non, Subdistinguo: Si subjectum sit capax illius, C. Si sit incapax ut sunt pueri & amentes, N.

Inst. 2°. Quod non est essentiale uni Sacramento, non est essentiale alteri: Atqui intentio subjecti non est essentialis alicui Sacramento ex dictis: Ergo nulli.

R. C. totum: Non enim dicimus intentionem subjecti requiri essentialiter ad Sacramentum, sed tantùm ut conditionem ex parte subjecti.

Inst. 3°. Perfectio Sacramenti tota est à Ministro: Ergo.

R. D. Ant. Tota est à Ministro ut à causa efficiente, C. Ut à conditione requisita, N.

Inst. 4°. Non requiritur consensus hominis ut generetur: Ergo nec ut regeneretur per Sacramentum.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd generari sit quid naturale cujus subjectum necessarium, est homo incapax consensus vel dissensûs antequàm sit genitus. At regenerari per Sacramentum est quid morale naturæ superadditum & indebitum, subjectum capax consensûs & dissensûs sanctificans, constituens Ministrum in foro interiori, graves inducens obligationes: Hæc autem fieri non conveniebat absque ejus consensu.

Inst. 5°. Baptismus est institutus in remissionem peccati Originalis: Atqui peccatum Originale sine intentione & consensu contrahitur: Ergo sine intentione & consensu remittitur.

R. 1°. Baptismum non esse tantùm institutum in remissionem peccati Originalis, sed etiam actualia quod proprio consensu committitur. 2°. N. Conseq. Ex hoc enim quòd peccatum Originale contrahatur sine consensu propriæ voluntatis, non sequitur quòd sine consensu debeat dimitti, sed eo modo qui Deo placuerit. Placuit autem Deo quòd Adultis qui sunt capaces consensûs & dissensûs non dimitteretur sine proprio consensu, quatenùs homo adultus sine motu propriæ voluntatis non justificatur de lege ordinaria, ut dixi dum de gratia loco suprà citato: Neque convenit ut sine proprio consensu induat novum statum & graves obligationes.

Petes utrum fides requiratur in suscipiente ad valorem Sacramenti?

R. Negativè exceptâ Pœnitentiâ. Patet ex usu & praxi Ecclesiæ quæ ratum habuit Baptismum quem Hæretici sub legitima forma receperant: Et ità expressè resolvit Aug. l. 3 de Bapt. c. 14. Ratio est quia Sacramentum non perficitur per justitiam hominis dantis vel suscipientis Baptismum, sed per virtutem Dei. Excepi Pœnitentiam, quia, ut jam non semel dixi, ejus materia est actus pœnitentis scilicet actus contritionis seu attritionis qui non potest esse sine fide. *Inf. q. 68. a. 8. o.*

Si opponas Optatum Milevit. qui lib. 5. adversùs Parmen. dicit necessariam esse fidem suscipientis sicut invocationem Trinitatis, & Ambrosium qui lib. 1. de Spiritu sancto c. 3. dicit sine Fide Trinitatis vacuum esse Sacramentum.

R. ad 1. juxtà Optatum necessariam esse fidem suscipientis sicut invocationem Trinitatis, sed non in eodem gradu: Invocatio namque Trinitatis necessaria est ad substantiam Sacramenti, seu, ut dicit Optatus, *sine qua res non potest geri*; fides autem suscipientis est necessaria ad effectum Sacramenti; sicque ly *sicut* non dicit omnimodam paritatem. Ad 2. Ambrosius pariter loquitur de effectu; res enim quæ non obtinet effectum ad quem est instituta, rectè dicitur vacua.

ARTICULUS II.

Utrùm liceat ministrare Sacramenta Peccatori ea petenti?

Peccator vel est publicus vel occultus. Publicus dicitur, vel evidentiâ juris quando scilicet in judicio est criminis convictus aut confessus, vel evidentiâ facti quod nullâ tergiversatione celari potest. Hoc ultimum non ità facile dignoscitur; non enim solùm attendi debet numerus testium, sed qualitas delicti, loci, personarum quæ crimen noverunt, ita ut censeatur prudenter ad communem notitiam venisse, vel brevì perventurum. Peccator occultus dicitur cui deest evidentia juris aut facti. Item peccator sivè occultus sive publicus, vel publicè petit, ut si cum aliis ad sacram Mensam accedat; vel occultè, ut si privatim vel etiam palam sed solus petat, & Minister non paratus aut alio detentus honestè prætexit suas occupationes sine scandalo & diffamatione petentis. *Infrà q. 80. a. 6. o. & in 4. d. 9. q. 1. a. 5. q. 1.*

Dico: Peccatori occulto occultè petenti, & publico sivè occultè sivè publicè petenti, extrà periculum mortis, deneganda sunt Sacramenta, exceptâ Pœnitentiâ, & in aliquo casu Matrimonium. Est communis. *Ibid.*

Ità Rituale Romanum de Eucharistia quoad utramque partem. Quantùm ad primam, „Occul„ tos verò peccatores, inquit, si occultè petant, „ & non eos emendatos noverit, repellat." Quantùm ad secundam „ Arcendi sunt, inquit, publi„ cè indigni, quales sunt Excommunicati, inter„ dicti, manifestique infames, ut meretrices, „ Concubinarii, Fœneratores, Magi, Sortilegi, „ Blasphemi, & alii ejus generis publici pecca„ tores

„ tores, nisi de eorum pœnitentia constet, & pu-
„ blico scandalo prius satisfecerint.

Notanda sunt hæc ultima verba : *Nisi de eorum pœnitentia constet & publico scandalo prius satisfecerint :* Ex quibus patet quòd non sufficiat emendatio sed & requiratur reparatio scandali per conversionis notitiam. Si tamen occulte petat, & Ministro præsentibusque, si adsint, constet de ejus conversione, fitque certum quòd conversio simul cum perceptione Sacramenti innotescet, videtur quòd tunc non sit denegandum, cùm nulla appareat amplius causa denegandi.

Ratio utriusque partis est quia ex hoc quòd Sacramentum denegetur peccatori occulto occultè petenti, vel publico publicè aut occultè petenti, nulla sequitur ejus diffamatio aut aliud Inconveniens: Consequenter Minister peccaret contrà Religionem dando sine urgente causa sanctum canibus cum magna Sacramenti irreverentia, abuteretur suo Ministerio quòd est illi datum ad ædificationem & non ad destructionem, & concurreret absque necessitate peccato saltem externo alterius, internumque foveret, & si esset publicum, magnum generaret scandalum.

Dixi 1°. *Extrà mortis periculum*: Quia cùm Sacramenta sint propter homines in extremis, extrema sunt tentanda, & potiùs exponitur Sacramentum irreverentiæ, quàm privetur homo in tanta necessitate, Sacramento quod prodesse potest: Debet tamen conari Minister in quantum tempus permittit & facultas adest, ut Peccator morti proximus, det eo modo quo potest signa Pœnitentiæ etiam publica, si sit publicus.

Dixi 2°. *Excepto Sacramento Pœnitentiæ*: Quia Sacramentum Pœnitentiæ est omnibus peccatoribus secunda post naufragium tabula ad quam ideò omnes peccatores etiam sceleratissimi, sivè occulti, sivè publici confugere debent: Idque probat praxis Confessariorum, qui omnes admittunt & secundùm dispositionem cujusque absolvunt, differunt aut remittunt: Neque indè nullum inconveniens natum est sequi pro fama pœnitentis, aut tranquillitate Reipublicæ.

Dixi 3°. *Excepto etiam matrimonio in aliquo casu:* Quia in vicina Hæreticorum propter tranquillitatem Reipublicæ, toleratur Matrimonium cum parte Hæretica, eique consequenter peccatori publico ministratur Sacramentum. Id autem ad alios casus non est extendendum, nisi ex gravi causa ab Ecclesia approbanda.

Multi etiam excipiunt casum quo Minister non nisi ex Confessione sciret crimen petentis Sacramentum : Quia nunquam licet uti scientiâ Confessionis cum confusione & rubore pœnitentis, ex quo redderetur Sacramentum valdè odiosum: Et ità videtur definivisse Eugenius Papa cap. *Si Sacerdos* de officio judicis ordinarii extrà l. 1. Tit. 31. c. 2. „ Si Sacerdos, inquit, sciat pro certo aliquem
„ esse reum alicujus criminis, vel si confessus fue-
„ rit & emendare noluerit... non nominatim po-
„ test eum removere à Communione... Quia non
„ ut Judex scit, sed ut Deus."

Equidem S. Th. junior in 4. d. 9. q. 1. a. 5. q. 1. videtur docere oppositum secutus Doctores sui temporis, Alensem, Richardum, &c. Sed interpretatur Sylvius, scilicet si ex alia causa quàm criminis auditi in Confessione possit honeste se excusare. Alii dicunt S. Th. seniorem factum tacite retractasse in summa quod junior docuerat in sententias; quia infrà q. 80. a. 6. cit. ubi ex professo quærit utrùm liceat denegare corpus Christi peccatori petenti, & ubi ideò oportunum fuisset hanc priorem suam opinionem inserere, omninò omittit.

Ibid. Dico 2°. Peccatori occulto publicè petenti, non est denegandum Sacramentum, ubi sine ejus diffamatione & scandalo denegari non potest, ut si cum aliis accedat ad sacram Mensam.

Est etiam communis & certa & ità definitur in jure 6. q. 2. cap. *Si tantum* Extra. L. 1. Tit. 31. cap. *Si Sacerdos* & cap. *Non prohibeat* de Consec. D. 2. Et ità semper observatum fuit in Ecclesia :
„ Nos inquit Aug. hom. 351. olim 50. inter 50.
„ à Communione prohibere quemquam non pos-
„ sumus...... nisi aut spontè confessum, aut in
„ aliquo sivè Sæculari, sivè Ecclesiastico judicio
„ nominatum atque convictum." Et Rituale Romanum de Eucharistia, „ Occultos, inquit, pecca-
„ tores, si occultè petant, & non eos emendatos
„ agnoverit, repellat: non autem si publicè pe-
„ tant, & sine scandalo ipsos præterire nequeat.

Hujus Conclusionis varii varias adferunt rationes, ut quòd Sacerdos sit Minister publicus ideòque debeat uti scientiâ publicâ. Quòd baptisatus habeat jus ad Sacramenta, quibus non potest privari publicè, nisi publicè constet jus suum amisisse. Item quòd habeat jus ne diffametur. His & aliis rationibus omissis, quæ graves & intricatas patiuntur Objectiones,

Arbitror juxtà Auctorem rationem fundamentalem Conclusionis esse voluntatem Christi quæ ex ejus facto nobis innotescit, cum corpus suum non denegavit Judæ quem noverat peccatorem : Quod factum, Apostoli & Ecclesia apprehenderunt ut exemplum quod sequeremur: Et hinc præceptum in Ecclesia, ut ex ejus traditione & praxi constat. *Infrà q. 81. a. 2. o. & ad 2. & in 4. d. 9. q. 1. a. 5. q. 1.*

Idque meritò propter gravia inconvenientia quæ alioquin sequerentur. Vel enim Minister teneretur probare crimen vel non : si primum, onus foret ipsi intolerabile & plerumque impossibile, cùm vel ipse solus crimen nosceret, vel testes, ut plerumque accidit, recusarent ferre testimonium. Si secundum, datur ansa Sacerdotibus quemlibet impunè diffamandi: Et hinc jurgia, lites, scandala, turbatio Ecclesiæ & Reipublicæ, dum Minister justam, suscipiens injustam diceret repulsam : Et alii judicarent pravè vel de Sacerdote quod injustè repellat eum qui benè audit; vel de suscipiente, quod gravi crimini subjaceat; vel etiam de Ecclesia, quod toleret Sacerdotes, Viros probos & integræ famæ diffamantes.

Hæc mihi ministrat Angelicus Doctor locis citatis in margine: „ Quia, inquit q. 81. a. 2. o.
„ Christus nobis debuit esse exemplum justitiæ,
„ non conveniebat ejus magisterio, ut Judam oc-
„ cultum peccatorem sine accusatore & evidenti
„ probatione ab aliorum Communione separaret,
„ ne per hoc daretur exemplum Prælatis Ecclesiæ
„ similia faciendi." Et ad 2. „ Ideò Christus Ju-
„ dam non repulit à Communione, ut daret exem-
„ plum tales peccatores non esse ab aliis Sacer-
„ dotibus expellendos." Et in 4. cit. „ Quia aliàs
„ daretur facultas malis Sacerdotibus pro suo libi-
„ to punire maximâ pœnâ quos vellent.

Neque dicas Christum non dedisse Judæ suum corpus, sed simplicem panem: Id enim falsum probabimus cum Auctore ad q. 81. citatam.

Si ulteriùs dicas indè probari quòd etiam peccatori non petenti liceat dare Sacramentum, quia Judas non petebat. R. Quòd cùm Judas inter alios discumberet, nec posset sine scandalo repelli, censendus sit tacitè petiisse, quod omnibus parabatur.

Et hinc evanescunt omnes Objectiones.

Si enim objicias 1°. quòd peccator per peccatum amiserit jus ad Sacramentum. 2°. Quòd possum manifestare furem ut restituat ablatum, etiamsi indè infametur. 3°. Quod prophanatio Sacramenti sit majus malum quàm diffamatio indignè accedentis. 4°. Quòd nunquam liceat concurrere ad peccatum alienum. 5°. Quòd præceptum sit negativum, nolite dare sanctum canibus. 6°. Quòd non possim reddere gladium volenti se vel alium occidere. 7°. Quòd possim aperire crimen volentis se occidere corporaliter, ut impediam, etiamsi indè diffametur. 8°. Quòd non liceat ponere Hostiam consecratam in loco sordido, neque dare petenti ad magiam. 9°. Quòd Sacerdos possit dare Hostiam non consecratam.

Hæc omnia, inquam, & alia hoc uno verbo solvuntur, quòd in his omnibus non habeamus voluntatem Christi, sicut habemus in casu Conclu-

sionis, quippè qui illam manifestavit suo facto in exemplum nostrum, cedens hac in parte juri suo non quidem in favorem peccatoris, qui ideò non excusatur, sed in favorem Ministrorum & pro tranquilitate Ecclesiæ, & fortè propter alias causas sibi notas.

Ad singula tamen succinctè R. Ad Primum, Peccator amiserit necne jus ad Sacramentum; sufficit quòd Ministro sit obligatio ex voluntate Christi illi ministrandi. Ad secundum, N. Conseq. Quia manifestationem peccatoris ad Sacramentum accedentis prohibuit Christus propter gravia inconvenientia, quæ non resultant ex manifestatione furis. Ad tertium, D. Prophanatio est majus malum Peccatori suscipienti, C. Ipsi Ministro, N. Ipse enim non peccat, nec prophanat, sed facit id ad quod tenetur ex voluntate Christi. Ad quartum, Minister non concurrit positivè ad peccatum alterius, sed permittit tantùm ex justa causa, quod in pluribus aliis contingit. Ad quintum, præceptum est negativum conditionatè, si Christus non dispensaverit & juri suo non cesserit: Vel non est dandum sanctum canibus sine causa, sicut non est occidendum sine causa. Insuper istud præceptum ad litteram est de non anuntiando Evangelio iis qui instar canum illud dilacerant. Ad sextum, N. Ant. Si subsit justa causa v. g. ad evitandam mortem mihi intentatam. Aliundè non adest ibi voluntas Christi. Ad septimum, Pariter id non prohibuit Christus sicut prohibuit manifestationem Peccatoris occulti petentis publicè Sacramenta. Adde quòd ex manifestatione volentis seipsum occidere non sint nata sequi inconvenientia sicut ex nostro casu; tùm quia est de raró contingentibus; tùm quia facilè potest probari furia aut amentia volentis seipsum occidere. Ad octavum, N. Conseq. Utrumque enim in casu nec permisit, nec præcepit Christus, sicut præcepit in casu Conclusionis. Adde quòd ex causa liceret etiam ponere in loco sordido, puta nec conculcaretur ab Infidelibus. Ad ultimum, N. Ant. Quia in Sacramento veritatis non debet haberi fictio & mendacium facto, neque licet dare scienter occasionem idololatriæ, etiamsi materialis tantùm. Aliundè ista ratio non currit pro Sacramentis aliis ab Eucharistia.

* *

DISSERTATIO VII.

De Numero, Ordine & Cæremoniis Sacramentorum, necnon de Sacramentalibus.

D. Th. Q. 65.

ARTICULUS I.

De Numero Sacramentorum.

Hic q. 65. a. 1. 0. Dico: Sacramenta novæ Legis sunt septem, nec plura, nec pauciora; scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, Ordo & Matrimonium.

Est de fide contrà Lutheranos & Calvinistas, qui duo vel tria tantùm Sacramenta agnoscunt; quidam enim Baptismum & Cœnam dumtaxat admittunt, alii addunt his duobus Confirmationem, alii Pœnitentiam, alii Ordinem: Ità errantes inter se dividuntur.

Prob. 1°. ex Scripturis quæ de quolibet Sacramento mentionem faciunt, loca retulimus Dissert. 3. a. 1. require. Item referemus dùm de singulis Sacramentis.

Prob. 2°. ex constanti Ecclesiæ praxi & sensu: Ecclesia quovis tempore damnavit eos qui septenarium Sacramentorum numerum temerabant: sic sæculo tertio damnavit Novatianos qui Neophitos non confirmabant: sæculo quarto Manichæos qui nuptias damnabant. Sæculo decimoquarto Wiclefistas Extremam-Unctionem rejicientes: sæculo decimo-sexto Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, quorum alii duo alii tria tantùm Scramenta admittebant, ut dictum est.

Confir. ex summo consensu Ecclesiæ Græcæ & Latinæ in statuendo septenario Sacramentorum numero: Hunc probant ritualia Græca, edita à Jacobo Goar, demonstrat Leo Allatius: Item Jeremias Patriarcha Constantinop. qui in censura quâ perstringit Augustanam Lutheranorum Confessionem, testatur in Ecclesia Græca septem Sacramenta, nec plura nec pauciora recipi.

Prob. 3°. ex Conciliis. Concilium Londoniense anno 1237. auctoritate Ottonis. S. Sedis Legati celebratum, numerat septem Sacramenta assignata.

Concilium Florentinum in decreto unionis anno 1439. sic definit: *Novæ Legis septem sunt Sacramenta: videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, Ordo & Matrimonium:* Nullo Græcorum contradicente.

Concilium Tridentinum sess. 7. Can. 1. sic pronuntiat: *Si quis dixerit Sacramenta novæ Legis non fuisse à Jesu Christo Domino nostro instituta; aut esse plura vel pauciora quàm septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pænitentiam, Extremam-Unctionem, Ordinem & Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse verè & propriè Sacramentum, anathema sit.*

Prob. 4°. ex Patribus. Tertullianus antiquissimus Scriptor l. de præscrip. c. 40. meminit Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ & summi Pontificatûs, id est Ordinis: Pœnitentiæ l. quem inscripsit de hoc Sacramento: Item Ordinis l. ad uxorem c. 7. & de præscrip. c. 41. ubi addit Ægrotorum curationem, id est Extremam-Unctionem: Matrimonii l. 2. ad uxorem c. 8.

Aug. l. 5. de Bapt. c. 20. memorat Baptismum, Eucharistiam & Oleum, id est Extremam Unctionem. Item Oleum Epist. 119. Confirmationem l. 2. contrà Litt. Petiliani c. 104. Ordinationem l. 2. cont. Epist. Parmeniani cap. 13. & lib. 1. de Baptis. c. 1. Pœnitentiam in Psal. 146. Matrimonium. l. 1. de nupt. & concupisc. c. 10. Alii verò Patres modò unius, modò alterius prout occasio se offerebat, meminerunt.

Hinc Magister sententiarum qui floruit circà medium sæculi 12. septenarium Sacramentorum numerum tamquam rem in Ecclesia constanter & communiter receptam adstruit nemine reclamante, quamvis in pluribus aliis multos habuerit impugnatores. Deindè S. Th. & omnes Scholastici, excepto uno Durando qui matrimonium è numero Sacramentorum expunxit.

Prob. 5°. ratione congruâ Auctoris ex similitudine vitæ spiritualis cum corporali. *ibid.* Ad vitam corporalem tùm privatam cùm publicam septem sunt necessaria. 1°. Generandus est homo. 2°. Augendus & roborandus. 3°. Nutriendus. 4°. Si infirmatur sanandus. 5°. Reliquiæ infirmitatum removendæ. 6°. Quia est animal sociale, constituendi superiores qui rempublicam & societatem regant. 7°. Quia est mortalis ne pereat societas, necessaria est legitima maris & fœminæ conjunctio ad propagationem. Ità ad vitam spiritualem quæ conformitatem aliquam habet cum corporali, septem sunt necessaria. 1°. Per Baptismum renascimur. 2°. Per Confirmationem augemur & roboramur in fide. 3°. Per Eucharistiam Spiritu nutrimur. 4°. Per Pœnitentiam sanamur. 5°. Tolluntur reliquiæ peccatorum per Extremam-Unctionem. 6°. Per Ordinem constituuntur Superiores qui Ecclesiæ societatem regant. 7°. Per Matrimonium fit religiosa prolium propagatio & Christiana educatio, non enim est solùm in officium naturæ, sed est etiam Sacramentum gratiæ.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Neque in Scriptura, neque in Patribus invenitur septenarius Sacramentorum numerus ordine & expressis verbis definitus: Imò quidam Patres duorum tantùm, alii trium, alii quatuor meminerunt. S. Dionysius Areopagita de Ecclesiast. Hierarch. ubi prolixè tractat de Sacramen-

mentis c. 2. 3. 4. 5. Baptismi, confessionis, Eucharistiæ & Ordinis tantùm mentionem facit, c. 7. obiter Pœnitentiæ, sed nullatenùs Matrimonii & Extremæ-Unctionis. Justinus in Apologia Baptismum & Eucharistiam tantùm nominat. Cyrillus in suis Catechesibus & Ambrosius l. de Sacramentis his addunt Confirmationem dumtaxat.

R. N. Conseq. Sufficit enim quòd in Scriptura & Patribus inveniantur res ex quibus colligitur numerus septenarius Sacramentorum, quod ità esse probavimus. Neque ullus Patrum unquam asseruit esse tantùm vel duo, vel tria Sacramenta; sed modò duorum, modo trium, modò plurium meminerunt, prout occasio ferebat & suo proposito conveniebat.

Sic Dionysius non meminit Matrimonii & Extremæ-Unctionis quia ex professo non agebat de Sacramentis, sed de actibus hierarchicis, seu officiis sacris quæ in Ecclesia solemniter & cum quadam consecratione exercentur: Nec tamen omninò siluit de Extrema-Unctione dùm cap. 4. loquitur de Consecratione *sacri Olei*, quo nomine intelligitur non solùm Chrisma, aut Oleum Catechumenorum, sed etiam infirmorum. Justinus agit de Baptismo & Eucharistia, quia intendebat retundere calumniam Gentilium qui dicebant Christianos baptisari maleficâ superstitione, & eos apponere in sacrâ Mensa carnes infantium trucidatorum. Cyrillus & Ambrosius ibi instruunt Catechumenos, & ideò loquuntur de Baptismo, Confirmatione & Eucharistia, quæ solebant tunc simul eis dari.

Inst. ex Aug. 1°. S. Doctor Epist. 118. nunc 54. & lib. 3. de Doct. Christiana cap. 9. numerat tantùm duo Sacramenta, Baptismum scilicet & Eucharistiam. 2°. Tract. 120. in Joan. dicit ex latere Christi fluxisse Sacramenta Ecclesiæ, quod & alii Patres dicunt. 3°. Consuetum erat antiquis Religionis Mysteria Gentibus occultare. At juxtà Augustinum in Psal. 103. duo tantùm Baptismus & Eucharistia occultabantur: *Quid est*, inquit, *quod occultum est & non publicum in Ecclesia? Sacramentum Baptismi, Sacramentum Eucharistiæ: Opera enim nostra vident Pagani, Sacramenta verò occultantur illis.*

R. ad primum, Augustinum alibi aliorum Sacramentorum meminisse ut probavimus: Imò & in iis ipsis locis objectis alia esse quàm duo nominata apertè indicat: Dicit enim primo loco: *Sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus & communicatio Corporis, & Sanguinis Domini, & si quid aliud in Scripturis Canonicis commendatur:* In secundo loco: *Sicuti est Baptismus & celebratio Corporis Christi;* quo loquendi modo manifestè patet hæc duo ex pluribus aliis proferri in exemplum.

Ad secundum, sub duobus Sacramentis cætera comprehenduntur, quia Baptismus est janua aliorum Sacramentorum, Eucharistia finis & præstantissimum omnium. Aliundè Aug. loquitur ibi de ædificatione Ecclesiæ ad quam concurrit *Sanguis Redemptionis*, per quem soluto pretio redempti sumus, & Baptismus per quem regeneramur.

Ad tertium, Duo numerat, sed alia non excludit, imò alia asserit ibidem; dicit enim: *Munus Sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, & in cæteris sanctis Sacramentis.* Insuper Basilius de Spiritu sancto c. 2. dicit *Olei unctionem* etiam occultari. Chrysost. hom. 18. in 2. Cor. inter secreta recenset Ordinationem: si ergo valeat argumentum debent Hæretici agnoscere Sacramenta Extremæ-Unctionis & Ordinis.

Obj. 2°. Lotio pedum est Sacramentum: Ergo sunt plusquàm septem Sacramenta. Prob. Ant. 1°. Est signum sensibile. 2°. Est signum gratiæ, Joan. 13. v. 8. *Si non lavero te, non habebis partem mecum.* v. 10. *Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus;* Quæ verba significant mundationem à peccatis venialibus quæ post gratiam baptismalem committuntur & significantur pulvere pedum. Et v. 7. *Quod ego facio tu nescis modò, scies autem posteà:* Quæ verba indicant significationem mysticam in ea lotione latitare. Est signum à Christo institutum & præceptum v. 14. *Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes: Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ità & vos faciatis.* Atqui hæc tria constituunt verum Sacramentum: Ergo.

R. N. Ant. Namque lotionem pedum non fuisse à Christo Domino institutam & præceptam tanquàm Sacramentum certò constat ex ipsa Ecclesia quæ septem tantùm agnoscit Sacramenta, & cujus disciplina varia & inconstans circà hanc pedum lotionem, evidenter probat, eam nunquam habuisse ut Sacramentum. Ambros. l. 3. de Sacram. c. 1. testatur Ecclesiam Romanam omnium Matrem eam non observare. Ecclesia Hispaniarum teste Isidoro l. 6. Etymolog. c. 7. non solùm pedes, sed caput baptisandorum lavabat Dominicâ Palmarum; undè hæc lotio dicta est *Capitilavium*. Eundem morem servatum fuisse in Gallits refert Alcuinus l. de Ecclesiasticis officiis. Deinde Ecclesia Hispanica in Concilio Illiber. Can. 48. prohibuit lavari à Sacerdotibus & Clericis pedes eorum qui baptisabantur. De Ecclesia Africana scribit Aug. ad Jan. Epist. 55. aliàs 119. c. 18. *Ne ad ipsum Sacramentum Baptismi videretur pertinere* (lotio pedum) *Multi hoc in consuetudine recipere noluerunt: Nonnulli etiam de consuetudine auferre non dubitârunt.* Ex quibus evidens est lotionem pedum, nunquam habitam fuisse in Ecclesia ut Sacramentum à Christo institutum & præceptum, sed in quibusdam ut cæremoniam Ecclesiasticam. Insuper si lotio pedum esset Sacramentum remissivum venialium, ut volunt, cur semel tantùm in anno & non quotidiè adhibetur, cùm sint quotidiana peccata venialia? Cur antè Baptismum adhibebatur, cùm peccata venialia non dimittantur antè mortalia, quæ per solum Baptismum diluuntur? Itaque

Ad probat. N. Quòd sit signum practicum gratiæ conferendæ vi illius lotionis, quod requiritur ad rationem veri Sacramenti, sed signum fuit humilitatis & charitatis à nobis exercendæ pro remissione venialium, quarum virtutum per hanc lotionem Christus dedit nobis exemplum, juxtà illius verba: *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci*, &c. Hæc igitur verba: *Et vos debetis alter alterius lavare pedes*, metaphorice sunt intelligenda de præcepto humilitatis & charitatis. Ista: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*, non significant gratiæ promissionem per hanc actionem conferendæ, sed comminationem privandi Petrum vel consortio & familiaritate Christi, vel sacrâ mensâ quæ parabatur, vel Regno Cœlorum, non quòd hæc ablutio ut talis esset absolutè necessaria, sed obedientia. Horum autem verborum: *Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus;* sensus est quòd sicut qui est lotus, est totus id est toto corpore mundus, nec indiget alio lavacro, nisi quo pedes lavet, qui pavimenti pulvere, quod calcat, iteratò infecti sunt: sic vos qui Baptismi lavacro estis toti mundi, solùm leviori aliquâ lotione indigent pedes, id est affectus animi vestri, qui ex terrenarum rerum pulvere, in quo versantur, subindè leves sordes contrahunt: Rectè enim per pedes significantur affectus, quia sicut corpus pedibus, ità anima movetur affectibus. Hæc autem lotio perficitur contritione, Sacramento Pœnitentiæ, humilitate, charitate, &c. quorum hæc externa lotio Symbolum fuit. Quod addit: *Sed est mundus totus;* non significat eum ex omni parte mundum esse, qui pedes adhuc immundos habet, sed quòd per Baptismum ità sit mundus ut possit simpliciter dici mundus & justus, etiamsi unâ aliquâ parte adhuc parùm sit immundus. Ex quo sequitur contrà Sectarios quòd regenerati per Baptismum, aut reconciliati per Pœnitentiam, rectè vocentur simpliciter & sint justi quamvis peccata ve-

venialia committant. Ità Estius & Tirinus post S. Augustinum, Rupertum & Bernardum. Tandem horum verborum: *Tu nescis modò, scies autem postea*; sensus est: Tu non intelligis modò causam & mysterium hujus lotionis, *scies autem posteà*; cùm mysterium hoc vobis exposuero versu 12. *Scitis quid fecerim vobis*, &c.

Inst. Ambros. l. 3. de Sacramentis c. 1. dicit ritum illum lavandi pedes non ad humilitatem, sed etiam ad sanctificationem institutum fuisse: *Ideò*, inquit, *lavat pedes, ut in ea parte in qua insidiatus est serpens, majus subsidium sanctificationis accedat*, Et lib. de Mysteriis c. 6. *Ideò*, inquit, *planta ejus* (Petri) *abluitur, ut hæreditaria peccata tollantur: nostra enim propria per Baptismum relaxantur.*

S. Bernard. serm. in cœna Domini 1°. annumerat Sacramentis lotionem pedum. *Ad hoc*, inquit, id est ad communicationem gratiæ, *instituta omnia Sacramenta, ad hoc Eucharistiæ participatio, ad hoc pedum lotio, ad hoc denique ipse Baptismus.* Deindè dicit pedum ablutionem esse reverà Sacramentum significans remissionem peccatorum venialium: *Nam*, inquit, *ut de remissione quotidianorum minimè dubitemus, habemus ejus Sacramentum pedum ablutionem.* Denique probat ablutionem pedum fuisse factam non solùm ad humilitatis exemplum, sed etiam ut Sacramentum ad venialium peccatorum expiationem: „ Vis, inquit, „ nosse quod pro Sacramento illud est, non pro „ solo exemplo factum? Illud attende quod Pe„ tro dictum est, si non lavero te, non habebis „ partem mecum.... Undè scimus quia ad diluen„ da peccata quæ non sunt ad mortem & à quibus „ plenè cavere non possumus ante mortem, ab„ lutio ista pertineat? Ex eo planè quod offerenti „ manus & caput pariter abluendum, responsum „ est: Qui lotus est non indiget nisi ut lavet pe„ des? " Ergo.

R. ex dictis hos & alios Patres qui similiter loquuntur, sumere Sacramentum latiori sensu pro omni signo gratiæ seu remissionis peccatorum, quamvis illam non efficiat, quod tamen requiritur ad rationem veri Sacramenti novæ Legis, quod est gratiæ signum non speculativum tantùm, sed practicum, id est per se effectivum illius quod significat. Neque enim usquam dicunt istam pedum ablutionem habuisse per se vim sanctificandi aut peccata venialia remittendi.

Itaque ad Ambrosium 1°. dicit illum ritum institutum fuisse non solum ad humilitatem, sed etiam ad sanctificationem, significandam scilicet, non tamen efficiendam, nisi per humilitatis & charitatis exercitium, cujus hæc lotio fuit Symbolum & exemplum. 2°. Per hæreditaria peccata, non intelligit peccatum originale quasi per Baptismum non dilueretur, si quidem expressè, dicat l. citato de Mysteriis & 3. de Sacramentis *in Baptismo omnis culpa diluitur:* sed per hæreditaria peccata intelligit concupiscentiam quà ab Adamo hæreditariè & ex naturali Nativitate contrahimus, quamque vocat peccatum, quia ex peccato est & ad peccatum inclinat. Ità seipsum explicat sanctus Doctor in Psal. 48. ubi quod l. de Mysteriis vocaverat *Hæreditaria peccata* vocat *lubricum calcanei:* „ Lavemus & pedes, in„ quit, ut calcanei lubricum possimus auferre, „ quo fida statio possit esse virtutum, & ne pa„ terno quis errore labatur, qui suo paratus est „ stare proposito, & non metuat lubricum hæ„ reditatis, qui capit vestigium tenere virtu„ tis. " Sensus itaque Ambrosii in utroque loco est quòd post mundationem baptismalem, requiratur adhuc alia, quà hæreditaria concupiscentia contineatur, ne effluat ad quotidiana peccata, & ipsa, si commissa sint, emundentur; quæ emundatio significatur quidem, sed non efficitur per lotionem pedum, nisi mediante exercitio virtutum, quarum est Symbolum.

Ad Bernardum 1°. annumerat lotionem pedum Sacramentis, prout Sacramentum latè sumitur pro signo rei sacræ, quam tamen non efficit. 2°. Eodem sensu dicit pedum ablutionem esse Sacramentum remissionis peccatorum quotidianorum, quia illam significat, non quia illam efficit. 3°. Denique non esse tantùm institutam in exemplum, sed etiam ut Sacramentum ad venialium peccatorum expiationem, quia illam peregit Christus, non præcisè ut ejus exemplo lavaremus pedes aliorum civiliter, ut olim fiebat in conviviis, sed ex humilitate & charitate quibus diluerentur peccata venialia.

Obj. 3°. Sunt septem Ordines & quilibet ex S. Th. est Sacramentum: Ergo sunt plusquàm septem Sacramenta.

R. D. Ant. Et omnes sunt Sacramenta absoluta ab Ordine ad unum principale cui deserviant & quod participent, N. Ordinata ad unum scilicet Sacerdotium cui deserviunt & quod participant, C. Ratione autem hujus Ordinis ad unum principale, omnes Ordines dicuntur unum Sacramentum. Undè neganda est Consequentia. Sed de hoc argumento alibi.

ARTICULUS II.

De comparatione Sacramentorum ad invicem.

Hæc comparatio potest attendi tripliciter: 1°. penes ordinem qui ipsis competit respectivè ad suos proprios fines. 2°. Quantùm ad dignitatem. 3°. Quantùm ad necessitatem.

Dico 1°. Sacramenta respectivè ad fines proprios, convenienter sic ordinantur: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, Ordo, Matrimonium. Ità Florent. & Trid. Art. præced. citata. *ib. a. 1. c.*

Prob. Sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, naturaliter præcedunt ea quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis, unum enim est prius quàm multitudo: Atqui quinque prima ordinantur ad perfectionem unius, duo ultima ad perfectionem multitudinis: Ergo convenienter ultimò ponuntur Ordo & Matrimonium, Matrimonium tamen post Ordinem, eò quòd minùs participat de ratione spiritualis vitæ ad quam ordinantur Sacramenta. Inter ea verò quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, naturaliter sunt priora illa quæ per se ordinantur ad perfectionem vitæ spiritualis quàm illa quæ ordinantur per accidens, scilicet ad removendum accidens nocivum supervenieus, cujusmodi sunt Pœnitentia, & Extrema-Unctio: Posterior tamen est naturaliter Extrema-Unctio quæ consummat sanationem, quàm Pœnitentia, quæ inchoat. Inter alia verò tria manifestum est quòd Baptismus qui est spiritualis regeneratio, est prior & deindè Confirmatio quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis, & postmodùm Eucharistia quæ ordinatur ad consecutionem finis & est cibus perfectorum & quasi virorum, quales constituit Confirmatio. *Ibid.*

Dices 1°. Eucharistia est nutrimentum & Confirmatio dat augmentum: Atqui prius est nutrimentum quàm augmentum: Ergo.

R. quod nutrimentum & præcedit augmentum sicut causa ejus, & subsequitur augmentum sicut conservans hominem in perfecta quantitate & virtute. Et ideò Eucharistia potest præmitti Confirmationi, ut Dionysius facit in lib. de Ecclesiast. Hierarch. & potest postponi sicut magister fecit in 4. quem secuti sunt Scholastici & Concil. Florent. & Trid. nec immeritò quia Eucharistia est, ut dixi, cibus perfectorum & quasi virorum quos constituit Confirmatio. *ib. ad 3.*

Dices 2°. Pœnitentia præparat hominem ad Eucharistiam: Atqui præparatio præcedit perfectionem: Ergo.

R. D. Ant. Pœnitentia præparat hominem ad Eucharistiam per accidens ex suppositione peccati, C. Per se, N. Nam si aliquis esset sine peccato mortali, non indigeret Pœnitentià ad sumptionem Eucharistiæ. *ib. ad 4.*

Di-

ib.a.3.o. Dico 2°. Sacramentum Eucharistiæ est inter cætera excellentius & dignius.

Ibid. 1°. Quia in Sacramento Eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter: in aliis autem Sacramentis continetur tantùm quædam virtus instrumentalis participata à Christo: Atqui quod est per essentiam, est potius eo quod est per participationem: Ergo.

Ibid. 2°. Quia omnia Sacramenta ordinantur ad Eucharistiam tanquàm ad finem. Imprimis manifestum est quòd Ordo ordinetur ad ejus confectionem, Baptismus ad ejus receptionem, item & Confirmatio quâ quis perficitur in fide quæ est optima dispositio ad Eucharistiam. Pœnitentia & Extrema-Unctio etiam præparant ad Eucharistiam ex occasione peccati. Tandem Matrimonium ratione suæ significationis attingit hoc Sacramentum, in quantùm significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, quam Eucharistia perficit.

Circà Extremam-Unctionem observandum est quòd quamvis verum sit per Extremam-Unctionem, quæ tollit reliquias peccatorum, hominem melius disponi ad Eucharistiam & ejus effectum, ideòque sit licitum Extremam Unctionem Viatico præmittere, ut non raro fiebat antiquitus, juxtà cap. *Ab infirmo* causâ 26. q. 7. ubi dicitur: *Sacra Olei Unctione inuncti secundùm statuta SS. Patrum communione Viatici reficiantur*: Quia tamen sæpè contingit quòd ægrotantes in extremis non valeant recipere communionem, consuetudo obtinuit eos priùs communicare quàm ungere.

ib.a.4.o. Dico 3°. Tria Sacramenta sunt simpliciter necessaria, Baptismus omnibus, Pœnitentia lapsis, Ordo toti Ecclesiæ, quia ubi non est gubernator, populus corruet Proverb. 11. Cætera verò Sacramenta non sunt simpliciter necessaria, sed secundùm quid tantùm, idest utilia ut convenientiùs & commodius finis habeatur.

De hac iterùm materia dùm de singulis Sacramentis.

ARTICULUS III.

De Cæremoniis Sacramentorum.

Cæremoniæ Sacramentorum sunt actus exteriores religiosi: quædam sunt Sacramentis essentiales, ut sunt quæ versantur circà materiam & formam, intentionem & potestatem Ministri, de quibus huc usque egimus: Aliæ sunt accidentales quæ ritum essentialem vel præcedunt, vel comitantur, vel subsequuntur & sine quibus subsistit Sacramentum. De his generaliter consideratis hìc agitur, de iis enim quæ quodlibet Sacramentum in particulari spectant dicemus suis locis. Igitur de cæremoniis Sacramentorum ut sic quatuor quærimus: 1°. quæ sint eorum utilitates? 2°. Utrùm mysticam & symbolicam significationem contineant? 3°. Utrùm sit in Ecclesia potestas eas instituendi? 4°. Utrùm sit obligatio eas observandi? Undè

Dico 1°. Variæ sunt utilitates cæremoniarum in Sacramentis à Concilio Trident. & ejus Catechismo designatæ.

Concilium sess. 22. de Sacrificio Missæ cap. 5. sic habet: „ Cùm natura hominum ea sit, ut non „ facilè queat sine adminiculis exterioribus ad re„ rum divinarum meditationem sustolli, propte„ reà pia mater Ecclesia ritus quosdam, ut scilicet „ quædam submissâ voce, alia verò clariore in „ Missa pronuntiarentur, instituit. Cæremonias „ item adhibuit, ut mysticas benedictiones, lu„ mina, thymiamata, vestes aliaque id genus, mul„ ta ex Apostolica disciplina & traditione quo & „ majestas tanti Sacrificii commendaretur, & „ mentes Fidelium, per hæc visibilia Religionis & „ Pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in „ hoc Sacrificio latent, contemplationem excita„ rentur.

Catechismus parte 2. num. 10. „ Ad mate„ riam & formam, inquit, accedunt cæremo„ niæ quæ tametsi prætermitti sine peccato non „ possunt, nisi aliud facere ipsa necessitas cogat: „ tamen si quando omittantur, quoniam rei na„ turam non attingunt, nihil de vera Sacramenti „ ratione imminui credendum est. Ac meritò qui„ dem à primis usque Ecclesiæ temporibus illud „ semper servatum est, ut Sacramenta solemni„ bus quibusdam cæremoniis ministrarentur. Pri„ mum enim maximè decuit, sacris Mysteriis eum „ Religionis cultum tribuere, ut sancta sanctè „ tractare videremur: Prætereà, quæ Sacra„ mento efficiuntur, cæremoniæ ipsæ declarant, „ ac veluti ante oculos ponunt, & earum rerum „ sanctitatem in animos fidelium altius imprimunt. „ Deindè vero mentes illorum, qui eas intuen„ tur & diligenter observant, ad sublimium re„ rum cogitationem erigunt, fidemque in eis & „ charitatem excitant: Quo major & diligentia „ adhibenda erit, ut fideles vim cæremoniarum, „ quibus singula Sacramenta conficiuntur, cogni„ tam & perspectam habeant.

Ex his habemus cæremonias valere: 1°. Ut dignitas Sacramentorum commendetur, eisque reverentia concilietur. 2°. Ut Ministri videantur sancta sanctè tractare. 3°. Ut eorum quæ in Sacramentis peraguntur virtus, efficacia, mysterium, magis innotescant, & quasi ob oculos ponantur, & indè excitetur & nutriatur fides & pietas fidelium, eorumque mentes ad contemplationem supernaturalium erigantur.

Falsò itaque & calumniosè nobis imponunt Hæretici 1°. Nos in his cæremoniis præcipuas cultus divini partes reponere. 2°. Nos docere ab eis pendere essentiam Sacramentorum. 3°. Nos eis tribuere vim sanctificandi sicut Sacramentis. Hæc sibi fingunt monstra ut oppugnent. Pari jure calumniari possunt cæremonias quas Christus adhibuit in institutione Eucharistiæ, elevando oculos in Cœlum, benedicendo panem & frangendo; item in institutione Sacramenti Pœnitentiæ insufflando in discipulos, &c.

Dico 2°. Cæremoniæ Sacramentorum non sunt institutæ ob solam decentiam cultûs divini, neque ob solum commodum Ministrorum & adstantium, aut fortuitò, sed etiam ob symbolicam & mysticam significationem quam continent.

Ratio est: 1°. Quia alioquin non esset ratio cur specialiter fidem & charitatem fidelium excitarent & augerent, eorumque mentes ad rerum sublimium contemplationem erigerent: ut loquuntur Trid. & ejus Catechismus, cùm hæc non nisi ratione mysticæ significationis præstent. 2°. Omnes antiquæ Legis cæremoniæ erant symbolicæ & futurorum significativæ. In nova Lege insufflatio Christi in discipulos fuit symbolica, Apocal. 8. incensum, est symbolum orationis: & multa alia. 3°. Nemo est qui tot cæremonias in Sacramentis adhiberi solitas, v. g. in Baptismo consecrationem aquæ cum chrismate, oblationem baptisandi ante fores Ecclesiæ, signum crucis applicatum fronti, pectori, oculis, auribus & humeris, exorcismos, impositionem manuum super caput baptisandi, tactum narium & aurium cum saliva, degustationem salis, abrenuntiationem Diaboli, Unctionem pectoris & scapularum, &c. Nemo est, inquam, qui tot cæremonias, ad solam decentiam, aut fortuitò aut ad sublevamen Ministrorum & adstantium institutas reputet, cùm sint potiùs in eorum corporale gravamen: sed omnes iis aliquid sublime & divinum significari apprehendunt.

Dices: Usus cereorum primitus institutus fuit in sublevamen Christianorum qui noctu in locis subterraneis sacra peragere cogebantur. Similiter usus incensi, ut depelleret fœtor qui ex his locis exhalabat: Ergo.

R. Hos usus non ad illos solos fines fuisse institutos, sed etiam in iis mysticam significationem intendisse Ecclesiam. Juxtà Hieronymum adversus. Jovin. accendebantur cerei, non solum ad depellendas tenebras, sed etiam in signum lætitiæ & fidei vivæ. Thus, juxtà Auctorem, adhibetur *Infrà q. 8. a. 5. ad 2.*

non solùm ad depellendum pravum odorem in reverentiam Sacramenti, sed etiam ad significandum effectum gratiæ, quâ sicut bono odore Christus plenus fuit, & à Christo derivatur in fideles officio ministrorum & ideò undique thurificato Altari, per quod Christus designatur, thurificantur omnes per ordinem. Plures alias sacrificii cæremonias secundùm mysticam significationem ibidem explicat S. Doctor, alias alibi. De omnibus accuratè secundùm eundem sensum discurrit Durandus Episcopus Mimatensis in *Rationali*.

Dico 3°. Ecclesia habet potestatem instituendi cæremonias.

Prob. 1°. Juxtà Aug. Epist. 54. aliàs 118. Apost. 1. Cor. 11. hanc potestatem indicavit dicens: *Cætera cùm venero disponam*: Et inter hæc quæ promittit Apostolus, agnoscit Augustinus cæremoniam seu Legem de Eucharistia jejunè sumenda.

2°. Quovis tempore hanc potestatem in se agnovit & usurpavit Ecclesia. Justinus in fine Apologiæ, memorat sacros conventus diei Dominicæ, ordinem precum, Benedictionem Antistitum, Diaconorum ministerium, aquæ vinique oblationes, & ritum Eucharistiæ consecrandæ. Tertullianus lib. de Corona militis, abrenuntiationes quæ fiunt in Baptismo, genuflexiones, signum Crucis fronti impressum, consuetudinem standi in orationibus à Paschate ad Pentecosten. Cyprianus Epist. ad Magnum, Cyrillus Jerosolim. Serm. ad Catechumenos laudant Exorcismos Baptismi. S. Basilius de Spiritu sancto c. 27. cæremonias in Sacrificio Missæ usurpari solitas. Idem probant antiquissima Ecclesiæ tàm Græcæ quàm Latinæ Ritualia & Liturgiæ: Undè Concil. Trid. sess. 21. cap. 2. „ Declarat hanc potestatem perpetuò in Ecclesia „ fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione salvâ eorum substantiâ, ea statueret vel mutaret, „ quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum temporum „ & locorum varietate, magis expedire judicaret.

3°. Ratio quam innuit Trid. apertè evincit: In omni Republica benè ordinata, admittenda est potestas disponendi, ordinandi, statuendi quæ pro rerum, locorum & temporum varietate sunt necessaria vel utilia ad ejus conservationem, promotionem, ornatum & decentiam, civiumque commodum & salutem temporalem: Ergo similis potestas non est Ecclesiæ deneganda in ordine spirituali. Subsumo: Atqui ad consecrationem & promotionem Religionis & cultûs divini, ad Sacramentorum majestatem commendandam, eique reverentiam conciliandam, ad fidem pietatemque fidelium excitandam, fovendam, augendam conferunt cæremoniæ, ut dictum est: Ergo.

Dico 4°. Ministri etiam secluso scandalo aut contemptu tenentur sub peccato servare cæremonias sivè ab Ecclesia universa, sivè à sua particulari Ecclesia præscriptas, in administratione Sacramentorum.

Prob. 1°. Ex Trid. Sess. 7. Can. 13. his verbis: „ Si quis dixerit receptos & approbatos Ecclesiæ „ Catholicæ ritus, in solemni Sacramentorum ad„ministratione adhiberi consuetos, aut contem„ni, aut sine peccato à Ministris pro libito omitti, „ aut in novos alios per quemcumque Ecclesiæ „ Pastorem, mutari posse, anathema sit." 2°. Tenetur sub peccato, etiam secluso scandalo aut contemptu, obedire superiori legitime præcipienti. 3°. Si cuilibet Pastori privato liceret pro libitu cæremonias Sacramentorum mutare, receptas abolere, antiquatas innovare, aut novas inducere, foret in Ecclesiæ disciplina maxima confusio & deformitas.

Hinc inferes eum peccare mortaliter qui omittit aliquam cæremoniam notabilem, puta si sine vestibus sacris, aut lumine celebret; venialiter tantùm qui levem omittit.

ARTICULUS IV.
De Sacramentalibus.

Sacramentalia hîc dicimus, non quòd sint Sacramentorum cæremoniæ aut ad Sacramenta pertineant, sed propter aliquam similitudinem cum Sacramentis, quatenùs cùm Sacramenta causent gratiam justificantem, sacramentalia causant remissionem peccatorum venialium.

Sex Sacramentalia communiter assignantur à Recentioribus Theologis hoc versu comprehensa.

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

Orans, significat Orationem Dominicam aut alias preces ab Ecclesia præscriptas, seu in Ecclesia solemniter recitatas. *Tinctus*, significat assumptionem seu aspersionem aquæ benedictæ. *Edens*, significat panem benedictum qui solebat olim dari Catechumenis loco Eucharistiæ, aut etiam baptisatis in die Paschatis, & qui nunc adhuc datur in quibusdam Ecclesiis diebus Dominicis inter Missarum solemnia. *Confessus*, significat confessionem generalem quæ præmittitur Missæ, aut fit in Prima & Completorio. *Dans*, significat Eleëmosinam. *Benedicens*, Benedictionem Episcoporum & Abbatum.

Verùm cur largitio Eleëmosinæ & Oratio Dominica, nisi fiat nomine Ecclesiæ, aut in loco consecrato, recenseatur inter sacramentalia potiusquam quodvis aliud bonum opus morale, non video. Neque è contrà video cur inter Sacramentalia non numerentur aspersio Cinerum, benedictio Palmarum & Candelarum, consecratio Ecclesiarum & plura alia.

Sed quidquid sit de numero Sacramentalium, cùm eis tribuatur à Patribus & Theologia vis remittendi peccata venialia, quæstio est quomodo illa remittant, an ex opere operato, an ex opere operantis?

Dico: Sacramentalia non remittunt venialia ex opere operato, sed ex opere operantis tantùm & per modum impetrationis.

Prob. 1°. Nullum est neque in Scriptura, neque in Conciliis, neque in Patribus fundamentum tribuendi Sacramentalibus vim remittendi peccata venialia ex opere operato. 2°. Nullibi legitur Christum dedisse Ecclesiæ potestatem remittendi immediatè venialia: Ergo nec instituendi Sacramentalia quæ vi propriâ, illa remittant. 3°. Quamvis Ecclesiæ tribuatur potestas relaxandi pœnas temporales peccatorum per indulgentias, eò quòd ista relaxatio consistat in sola condonatione extrinseca; attamen peccatum Veniale remitti non potest quin tollatur ejus macula in anima, in qua Ecclesia nullam habet potestatem.

Igitur Sacramentalia remittunt peccata Venialia ex opere operantis in quantum excitant motus detestationis illorum, aut reverentiæ in Deum & res sacras, quibus motibus obtinetur remissio venialium: hujusmodi autem motus excitant non solùm objectivè sicut cruces, imagines, prædicationes, &c. sed etiam impetratoriè quatenus adhibentur nomine Ecclesiæ quæ majorem habet vim impetrandi quàm persona particularis: sæpè enim Princeps concedit precibus totius Communitatis quod denegat precibus unius particularis.

Ità colligimus ex Angelico Doctore cujus sunt hæc verba: „ Triplici ratione aliqua causant re„missionem venialium. Uno modo in quantum „ in eis infunditur gratia, quia per infusionem „ gratiæ, tolluntur venialia peccata, ut suprà di„ctum est. Et hoc modo per Eucharistiam & „ Extremam-Unctionem in quibus confertur gra„tia, peccata venialia remittuntur. 2°. In quan„tum sunt cum aliquo motu detestationis pecca„torum: Et hoc modo Confessio generalis, tun„sio pectoris & Oratio Dominica operantur ad „ remissionem venialium peccatorum. 3°. Modo „ in quantum sunt cum aliquo motu reverentiæ „ in Deum & ad res divinas. Et hoc modo Be„nedictio Episcopalis, aspersio aquæ benedictæ, „ quælibet Sacramentalis unctio, Oratio in Ec„clesia dedicata & si aliqua alia sunt hujusmo„di, operantur ad remissionem venialium pec„catorum.

Infrà q. 87. a. 3. o.

TRA-

TRACTATUS DE BAPTISMO.

D. Th. à Q. 66. ad 72.

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ DE BAPTISMO. EX CONCILIIS FLORENTINO ET TRIDENTINO.

Decretum Concilii Florentini pro instructione Armenorum.

Sub Eug. IV. anno 1439. S. Thom. Opusc. 5.

„ PRimum omnium Sacramentorum lo-
„ cum tenet sanctum Baptisma, quod
„ vitæ spiritualis janua est: Per ipsum
„ enim membra Christi, ac de cor-
„ pore efficimur Ecclesiæ. Et cùm per primum
„ hominem mors introïerit in universos; nisi ex
„ aqua & spiritu renascimur, non possumus, ut
„ inquit Veritas, in Regnum cœlorum introïre.
„ Materia hujus Sacramenti est aqua vera & na-
„ turalis: Nec refert frigida sit an calida. Forma
„ autem est: Ego te baptiso in nomine Patris &
„ Filii & Spiritûs sancti. Non tamen negamus,
„ quin & per illa verba, *baptisetur talis servus
„ Christi in nomine Patris & Filii & Spiritûs san-
„ cti: Vel, baptisatur manibus meis talis, in no-
„ mine Patris & Filii & Spiritûs sancti, verum
„ perficiatur Baptisma: Quoniam cùm principalis
„ causa, ex qua Baptismus virtutem habet, sit
„ sancta Trinitas; instrumentalis autem sit Mini-
„ ster qui tradit exteriùs Sacramentum; si expri-
„ mitur actus, qui per ipsum exercetur Mini-
„ strum, cum sanctæ Trinitatis invocatione, per-
„ ficitur Sacramentum, Minister hujus Sacramen-
„ ti est Sacerdos, cui ex officio competit bapti-
„ sare. In causa autem necessitatis non solùm
„ Sacerdos vel Diaconus, sed etiam Laïcus vel
„ Mulier, imò etiam Paganus & Hæreticus ba-
„ ptisare potest, dummodò formam servet Eccle-
„ siæ, & facere intendat quod facit Ecclesia. Hu-
„ jus Sacramenti effectus, est remissio omnis
„ culpæ originalis & actualis; omnis quoque pœ-
„ næ, quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea
„ baptisatis nulla pro peccatis præteritis injungen-
„ da est satisfactio: sed morientes, antequàm
„ culpam aliquam committant, statim ad Regnum
„ cœlorum & Dei visionem perveniunt.

*baptisatur.

Canones Concilii Tridentini de Baptismo.

Sess. 7. 3. Martii 1547. sub Paulo III.

I. „ Si quis dixerit, Baptismum Joannis habuisse
„ eandem vim cum Baptismo Christi, ana-
„ thema sit.

II. „ Si quis dixerit, aquam veram & natura-
„ lem non esse de necessitate Baptismi; atque
„ ideò verba illa Domini nostri Jesu Christi; nisi
„ quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, ad
„ metaphoram aliquam detorserit; anathema sit.

III. „ Si quis dixerit, in Ecclesia Romana,
„ quæ omnium Ecclesiarum Mater est & magi-
„ stra, non esse veram de Baptismi Sacramento
„ doctrinam; anathema sit.

IV. „ Si quis dixerit, Baptismum qui etiam
„ datur ab Hæreticis in nomine Patris & Filii &
„ Spiritûs sancti, cum intentione faciendi quod
„ facit Ecclesia, non esse verum Baptismum; a-
„ nathema sit.

V. „ Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc
„ est, non necessarium ad salutem; anathema sit.

VI. „ Si quis dixerit, baptisatum non posse, et-
„ iamsi velit, gratiam amittere, quantumcumque
„ peccet, nisi nolit credere; anathema sit.

VII. „ Si quis dixerit, baptisatos per Baptis-
„ mum ipsum solius tantùm fidei debitores fieri,
„ non autem universæ Legis Christi servandæ;
„ anathema sit.

VIII. „ Si quis dixerit, baptisatos liberos esse
„ ab omnibus sanctæ Ecclesiæ præceptis, quæ
„ vel scripta vel tradita sunt; ita ut ea observare
„ non teneantur, nisi se suâ sponte illis submitte-
„ re voluerint; anathema sit.

IX. „ Si quis dixerit, ità revocandos esse ho-
„ mines ad Baptismi suscepti memoriam, ut vota
„ omnia quæ post Baptismum fiunt, vi promissio-
„ nis in Baptismo ipso jam factæ, irrita esse in-
„ telligant; quasi per ea, & fidei, quam professi
„ sunt, detrahatur, & ipsi Baptismo; anathema sit.

X. „ Si quis dixerit, peccata omnia quæ post
„ Baptismum fiunt, solâ recordatione & fide sus-
„ cepti Baptismi vel dimitti, vel venialia fieri;
„ anathema sit.

XI. „ Si quis dixerit, verum & ritè collatum
„ Baptismum iterandum esse illi qui apud Infide-
„ les fidem Christi negaverit, cùm ad Pœniten-
„ tiam convertitur; anathema sit.

XII. „ Si quis dixerit, neminem esse baptisan-
„ dum nisi eâ ætate, quâ Christus baptisatus est,
„ vel in ipso mortis articulo; anathema sit.

XIII. „ Si quis dixerit, parvulos, eò quòd
„ actum credendi non habent, suscepto Baptis-
„ mo inter Fideles computandos non esse; ac pro-
„ pterea cùm ad annos discretionis pervenerint,
„ esse rebaptisandos; aut præstare omitti eorum Ba-
„ ptisma, quàm eos non actu proprio credentes ba-
„ ptisari in sola fide Ecclesiæ; anathema sit.

XIV. „ Si quis dixerit, hujusmodi parvulos
„ baptisatos, cùm adoleverint, interrogandos es-
„ se, an ratum habere velint, quod patrini eorum
„ nomine, dùm baptisarentur, polliciti sunt; &
„ ubi se nolle responderint, suo esse arbitrio re-
„ linquendos, nec aliâ interim pœnâ ad Christia-
„ nam vitam cogendos, nisi ut ab Eucharistiæ,
„ aliorumque Sacramentorum perceptione ar-
„ ceantur, donec resipiscant; anathema sit.

Quæ Baptismi Sacramentum spectant, quatuor Quæstionibus Auctor comprehendit. 1°. Agit de Sacramento Baptismi secundùm se. 2°. De ejus Ministro. 3°. De suscipientibus illud. 4°. De ejus effectu: Quæ nos totidem Dissertationibus discutiemus. Addit alias duas Quæstiones de præparatoriis ad Baptismum, scilicet de Circumcisione, Catechismo & Exorcismis: De quibus etiam dicemus.

DISSERTATIO I.

De Sacramento Baptismi secundùm se.

D. Th. Q. 66.

ARTICULUS I.

Quid sit Baptismus?

BAptismus est vox græca idem grammaticaliter significans, ac immersio vel intinctio: & quia quæ lavantur, solent aquis immergi vel intingi, ideò apud Græcos & Hebræos Baptismus usurpatur pro lotione seu ablutione: Judith. 12. *Baptisabat se in fonte aquæ.* Luc. 11. *Quare non baptisatus est ante prandium.* Similiter lotiones legales Ju-

Judæorum dicebantur Baptismata: Marci 19. & Heb. 9. Unde dictus Baptismus Joannis, & orta inter Judæos Secta Hemerobaptistarum, qui quotidie quovis tempore etiam hiemali se lavant: De quibus Justinus in Dialogo cum Tryphone.

Sensu metaphorico Baptismus significat afflictionem quâ homo instar aquæ mergitur & absorbetur: Luc. 12. *Baptismo autem habeo baptisari:* & inde Baptismi nomen Pœnitentiæ & Martyrio accommodatur: Pœnitentia enim dicitur Baptismus flaminis, Martyrium Baptismus sanguinis. Item sensum metaphorico usurpatur etiam Baptismus ad significandam remissionem peccatorum & gratiarum copiosam effusionem. Act. 1. *Vos baptisabimini Spiritu sancto:* Et Matth. 3. *Ipse vos baptisabit in Spiritu sancto & igni.* Tandem vox *Baptismus* aliquando adhibetur ad significandum diluvium generale, & transitum maris rubri: 1. Cor. 10. *Omnes in Moyse baptisati sunt in nube & in mari.*

Præter vero has grammaticales & metaphoricas significationes, Baptismus usu Scripturæ & Ecclesiæ significat primum ex septem Sacramentis. Potest autem considerari vel physice pro composito artificiali ex materia & forma, vel metaphysice secundum quod constat genere & differentiâ.

Hic q.66. a.1.o. Dico 1°. Sacramentum Baptismi physice consideratum recte definitur: *Ablutio corporis sub præscripta verborum forma.* Quia Sacramentum quod non consistit in re permanenti, sed in actione, ut est Baptismus, ibi perficitur, ubi perficitur sanctificatio: Atqui non in aqua, sed in applicatione aquæ ad hominem perficitur sanctificatio: Ergo.

Hanc conclusionem posuit S. Th. contrà Hugonem Victorin. qui l. 2. de Sacram. parte 6. c. 2. scribit quod ipsa aqua esset Sacramentum, sic ipsum definiens: *Baptismus est aqua abluendis criminibus sanctificata.*

Observandum est ablutionem hîc non sumi mere active, seu præcise pro actione abluentis, sed vel ut est motus includens simul actionem & passionem, vel, ut volunt Soto & Nugno, ut est passio tantùm, prout scilicet recipitur in homine Baptismi capace: Undè D. Th. dicit Sacramentum perfici, ubi perficitur sanctificatio, id est, in suscipiente. Et hinc est quòd multiplicentur Baptismata, quando multi sunt qui baptisantur ab eodem.

Dico 2°. Baptismus metaphysicè sumptus, rectè definitur à Catechismo Rom. *Sacramentum regenerationis per aquam in verbo.* Quidam addunt ad majorem explicationem, *expressivo sanctissimæ Trinitatis.* Sacramentum est genus, cæteræ particulæ differentia.

Variæ insuper circumferuntur appellationes & definitiones Baptismi secundùm varias ejus considerationes, sive ex parte materiæ, sive ex parte formæ, sive ex parte effectuum, sive comparate ad alia Sacramenta. Sic dicitur sigillum, quia imprimit characterem, quo homo signatur & adoptatur in familiam Christi: Dicitur Sacramentum fidei, quia in illo fit professio fidei: Dicitur illuminatio, quia fides cujus est Sacramentum, intellectum illuminat: dicitur lavacrum regenerationis & renovationis, quia per illud homo acquirit primò esse spirituale: Dicitur ablutio peccatorum, sepultura hominis cum Christo, circumcisio non manufacta, ratione effectuum.

Ibid. Observandum cum Auctore in Sacramento Baptismi (idem dicendum de aliis Sacramentis præsertim quæ imprimunt characterem) tria importari, scilicet Sacramentum, rem tantum Sacramenti, rem & Sacramentum simul. Sacramentum tantum, est ritus exterior, qui significat & non significatur: Res tantum, est gratia, quæ significatur & non significat: Res & Sacramentum simul, est character, qui per ritum exteriorem significatur & gratiam interiorem significat.

Ex dictis colliges 1°. Male à Sectariis Baptismum reponi in hoc quod sit signum nudum gratiæ susceptæ aut cooptationis in societatem Fidelium: Pejùs à Socino confundi cum Doctrina Evangelica.

Colliges 2°. Nostrum Baptisma non ducere originem à lustrationibus & baptismatibus Gentilium & Hebræorum, ut volunt Hæretici, & quidam Catholici: Quia Baptismus est institutus à Christo ut Sacramentum quo homines in Ecclesiam Christi cooptantur & illius familiæ adscribuntur: Lustrationes autem seu Baptismata Paganorum non erant initiationes quibus profanæ suæ Religioni nomen dabant, sed cæremoniæ quædam superstitiosæ, quibus non solum sua corpora, sed templa, simulachra & victimas purificabant, quasi his ad sacra peragenda digniores redderentur, idque non semel, sed quoties sacra instituebant.

Similiter Hebræi non per lustrationes, sed per circumcisionem, quæ erat signum fœderis, populo Dei adscribebantur: Lustrationes autem frequentissimè adhibebant, ut purificationes communes ob contractam immunditiam legalem, vel ob reverentiam sacrorum: Et erant ita frequentes apud illos, ut qui conveniebant Joannem Baptistam, utique Hebræi, non inquirerent de ipsa lustratione seu baptismate, quia noverant eas esse apud se frequentissimas, sed de auctoritate: *Quid ergo,* dicebant, *baptisas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta.* Nihil ergo commune præter aquam habet noster Baptismus cum lustrationibus Paganorum aut Hebræorum.

ARTICULUS II.

De tempore institutionis & obligationis Baptismi.

Suppono ex dictis de Sacramentis in communi, tamquàm de fide certum, Baptisma fuisse à Christo institutum. Hîc quærimus quando fuit institutum, & quando cœpit obligare? Circà utrumque magna est inter Patres & Theologos opinionum diversitas.

Quantùm ad primum, quidam volunt Baptisma institutum fuisse duntaxat post Christi Resurrectionem, quando ipse Christus dixit Apostolis Matth. ult. *Euntes docete omnes Gentes, baptisantes eos,* &c. Alii volunt institutum fuisse antè Christi Passionem & Resurrectionem; sed quo præcisè tempore? Non conveniunt. Quidam dicunt fuisse institutum tunc cùm Christus dixit Nicodemo Joan. 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua,* &c. Alii censent tunc fuisse institutum, cùm Christus ibid. misit Discipulos ad baptisandum. Alii tandem quando à Joanne fuit baptisatus in Jordane.

Quantùm ad secundum, quando nempè lex Baptismi cœpit obligare, non minor est sententiarum varietas. Quidam assignant tempus, quo Christus de nocte Nicodemum est allocutus, ut suprà. Alii diem Pentecostes, cum Lex Evangelica fuit solemniter promulgata. Alii demùm dicunt Legem Baptismi obligasse statim post Passionem & Resurrectionem Christi. Utramque difficultatem duplici §. expendemus. Undè sit

§. I.

Quandonam institutus fuerit Baptismus?

Dico: Christus Sacramentum Baptismi instituit antè suam Passionem, quando scilicet in Jordane fuit baptisatus. *Hic q.66. a.2.o.*

Prob. prima pars: 1°. Christus antè suam passionem baptisavit saltem per suos Discipulos, juxtà illud Joan. 3. *Post hæc venit Jesus & Discipuli ejus in terram Judæam, & illic demorabatur cum eis, & baptisabat.* Et cap. 4. *Ut ergo cognovit Jesus quia audierunt Pharisæi quòd Jesus plures Discipulos facit, & baptisat, quam Joannes, (quamquam Jesus non baptisaret, sed Discipuli ejus) reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam.* Atqui non Joannis baptismate, sed suo baptisabat: Ergo ante Passionem suum Baptisma insti-

stituerat; usus enim Sacramenti supponit ejus institutionem. Prob. Min. 1°. Ibi Christus dicitur baptisare per Apostolos: Atqui si non suo, sed Joannis baptismate baptisaret, potius diceretur Joannes quàm Christus per Discipulos baptisare: Ergo. Undè Aug. Epist. ad Seleucianum 265. alias 108. *Ipsius*, inquit, *erat Baptismi Sacramentum, ad Discipulos autem baptisandi Ministerium pertinebat.* 2°. Ibidem c. 3. cit. v. 25. legitur quòd facta sit inter discipulos Joannis & Judæos quæstio, quæ purificatio an Joannis an Christi esset melior? Et quòd conquesti fuerint discipuli, plures accedere ad Baptismum Christi quàm ad Baptismum Joannis: Atqui si Christus & ejus Discipuli Baptismum Joannis conferrent, non erat locus quæstioni, nec querelæ, sed potius Discipuli Joannis congratulati fuissent, quòd Christus, quem Joannes paulò antè commendaverat ut Agnum Dei, Joannis Baptisma probaret: Ergo. 3°. Nullibi legitur baptisatos à Christo & ejus Discipulis fuisse rebaptisatos; legitur autem Act. 19. baptisatos Joannis Baptismate fuisse rebaptisatos. Undè hoc? nisi quia illi & non isti Baptismo Christi erant baptisati: *Dedit Judas Baptismum*, inquit Aug. Tract. 15. in Joan. *& non baptisatum est post Judam: dedit Joannes, & baptisatum est post Joannem; quia si datus est à Juda, Baptismus Christi erat.*

Prob. 2°. Baptismus est necessarius ad aliorum Sacramentorum receptionem, utpotè eorum janua: Atqui Apostoli in ultima cœna receperunt Eucharistiam, & secundùm Trid. sess. 21. cap. 1. Ordinem Sacerdotalem: Ergo erant baptisati. Idque pluribus rationibus probat Aug. Epist. 44. aliàs 163. ad Elusium c. 5. maximè ratione jam factâ; & quia non decebat sponsum dare Baptismum amici aut servi. Et Ep. cit. ad Seleucianum docet quòd quamvis non habeatur in Scripturis, credibile sit tamen Christum propriis manibus Apostolos baptisasse. Nicephorus verò l. 2. Hist. c. 3. refert ex Evodio Antiocheno Apostolorum successore in suis commentariis, & præcipuè in Epist. quam *lumen* inscripsit, quod *Christus manibus ipse suis Petrum tantummodò baptisavit: Petrus verò Andræam & filios Zebedæi: ii deinceps reliquos Apostolos: septuaginta autem illos Petrus & Joannes Theologus dictus, baptisarunt.*

Neque dicas contrà hanc probationem Christum dispensasse Apostolos ut alia Sacramenta possint recipere ante Baptismum: Nam 1°. Obstant auctoritates allatæ. 2°. Nullum sivè in Scripturis sivè in traditione fundamentum est aut indicium, nullave ratio adferri potest hujus dispensationis: è contrà valdè incongruum fuisset Apostolos prius Ecclesiæ prælatos extitisse quàm filios.

Ibid. Prob. secunda Pars: 1°. Tunc aliquod Sacramentum censetur institui, quando accipit virtutem producendi gratiam; Sacramenta enim ex sui institutione habent quòd conferant gratiam: Atqui hanc virtutem accepit Baptismus, quando Christus fuit in Jordane baptisatus: Ergo. Prob. Minor ex Patribus: Aug. serm. 36. de temp. dicit: *Ex quo Salvator in aqua se mersit, ex eo omnium gurgitum tractus cunctorumque fontium venas mysterio Baptismatis consecravit:* Ambros. l. 2. in Luc. c. ult. *Baptisatus est ergo Dominus*, inquit, *non mundari volens, sed mundare aquas, ut abluta per carnem Christi, quæ peccatum non cognovit, baptismatis jus haberent.* Hieron. adversùs Luciferian. *Dominus noster Jesus Christus non tàm mundatus est in lavacro, quàm lavacro suo universas aquas mundavit.* Greg. Nazian. Orat. 39. dicit Christum accessisse ad Baptismum, ut ipsum à quo baptisaretur afficeret sanctitate, & in aqua veterem Adam sepeliret. S. Maximus Hom. 7. de Epiphan. *Quòd verò*, inquit, *fluentis Jordanis baptisatur Jesus, non sibi sed nobis baptisatur, non ut purificetur aquis, sed ut aquas ipse sanctificet, baptisatur novus homo ut novi Baptismatis constituat Sacramentum.* Ergo.

Et hinc refellitur responsio Estii & Gasparis Juenin, qui dicunt Christi baptismate in Jordane aquas equidem fuisse sanctificatas & ordinatas ad regenerationem hominum, non tamen fuisse donatas virtute sanctificandi & regenerandi: Enimverò Christum sic aquas Jordanis perfecisse, ut jus Baptismatis haberent, ut sanctitatem conferrent, ut veterem Adam sepelirent, ut novo Baptismati consecrarentur, ut novi Baptismatis Sacramentum constituerent: Hæc, inquam, sanctorum Patrum dicta apertè significant aquas non solùm esse sanctificatas, sed & ipsâ virtute sanctificandi fuisse donatas.

Prob. 2°. Tunc Sacramentum instituitur, quando ejus materia consecratur, forma designatur, & effectus insinuatur: Atqui quando Christus fuit in Jordane baptisatus, nostri Baptismi materia fuit consecrata, forma designata, & effectus insinuatus: Ergo. Prob. Min. Materia Baptismi est aqua, quæ contactu carnis Christi fuit consecrata, ut patet ex præcedenti probatione: Forma est expressio SS. Trinitatis, quæ tunc fuit designata; tunc enim vox Patris intonuit, Filius in persona aderat, & Spiritus sanctus in specie columbæ apparuit: Tandem effectus fuit insinuatus, dùm aperti sunt cœli; apertio enim Regni cœlorum est Baptismi effectus.

Conf. Antequàm Christus baptisaretur in Jordane, non legitur in Evangelio ipsum aut Discipulos baptisasse; statim verò post, antè incarcerationem Joannis & initio Dominicæ prædicationis, legitur baptisasse, Joan. 3. Ergo congruè assignatur tempus institutionis Baptismi in ipso Christi baptismate, siquidem anteà non erat, & statim post ministrabatur.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà primam partem. Baptismus, sicut & cætera Sacramenta novæ Legis, habet suam efficaciam à Passione Christi; undè Apost. Rom. 6. ait: *Quicumque baptisati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptisati sumus:* Ergo Baptismus non fuit institutus antè Passionem Christi; causa enim præcedit effectum.

R. N. Conseq. Alioquin nec Eucharistia nec Ordo instituta fuissent antè Passionem Christi. Igitur antè Passionem Christi, completam scilicet, Baptismus habebat efficaciam, ab ipsa Passione, in quantùm eam figurabat; aliter tamen quàm Sacramenta veteris Legis; nam hæc erant tantùm figuræ; Baptismus autem virtutem intrinsecam habebat justificandi à Christo tunc existente, qui jàm Passionem acceptaverat & inchoaverat multa patiendo pro salute nostra. *Ib. ad 1.*

Inst. 1°. Christus dumtaxat post Passionem & Resurrectionem legem Baptismi edixit Matth. ult. dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptisantes*, &c. Ergo.

R. N. Conseq. Quamvis enim Baptismus esset institutus antè Resurrectionem, non erat tamen in præcepto; quia tunc vigebant adhuc legalia, nec debebant homines multiplicibus figuris arctari per Christum, qui venerat sua veritate figuras impletas auferre: Voluit ergo tunc solùm Christus homines præcipuè Judæos ad Baptismi exercitium liberè assuefieri. At verò post Passionem & Resurrectionem non solùm Judæis, sed etiam Gentilibus sub præcepto necessitatem Baptismi posuit, dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptisantes*, &c. Eodem sensu intelligendus est Ambros. dum l. 19. in Luc. dicit quòd Christus Apostolis post Resurrectionem in Galilæa congregatis *docendi & baptisandi tribuit potestatem*, id est, tribuit solemniter potestatem cum intimatione præcepti baptisandi non solum Judæos, sed etiam Gentes. *ib. ad 2.*

Inst. 2°. S. Leo Epist. ad Episcopos per Siciliam congregatos cap. 3. docet non solum potestatem, sed & formam baptisandi traditam fuisse Apostolis post resurrectionem tantum, & non ante: „ Posteaquàm resurrexit à mortuis, inquit,

„ Discipulis suis in quibus Præsules omnes Ecclesiarum docebantur, & formam & potestatem „ tradidit baptisandi, dicens: Euntes ergo, &c. „ de quo utique eos etiam antè Passionem potuisset instruere, nisi propriè voluisset intelligi regenerationis gratiam ex sua Resurrectione „ cœpisse. " Ergo.

R. ut antè, hæc intelligenda esse de solemni præcepto & intimatione Baptismi sub tali forma conferendi, non solùm Judæis, ut anteà factum fuerat, sed etiam Gentilibus, quod antè Passionem non fuerat, ut significaret per suam Resurrectionem gratiam regenerationis cœpisse palàm fieri communem non solùm Judæis, sed etiam Gentibus. Et nisi S. Doctorem sic intelligas, ipsum cum ipsomet conciliare non poteris: Dicit enim ibid. cap. 6. *Tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ipsius profluxerunt sanguis Redemptionis & aqua Baptismatis.* Porrò si tunc in morte, quomodò post Resurrectionem? dicendum itaque, ut omnia concilientur, Christum in Jordane Baptismum instituisse, in Cruce consummasse & confirmasse, antè Ascensionem lege latâ præscripsisse. Quidam addunt sanctum Leonem per *formam* intelligere modum, ritum & ordinem baptisandi.

Inst. 3°. Antè Christi Resurrectionem & Ascensionem nondum erat datus Spiritus sanctus, juxtà Joan. 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondùm erat glorificatus:* Fuit autem glorificatus per Resurrectionem & Ascensionem: Ergo nec institutus Baptismus Christi, qui est in Spiritu sancto & aqua. Ità ratiocinantur & censent Tertull. & Chrysost.

R. D. Ant. Antè Christi Resurrectionem & Ascensionem nondùm erat datus Spiritus sanctus visibiliter & eâ gratiarum & donorum largitate, quâ datus fuit die Pentecostes, C. Invisibiliter, N. Quis enim dubitat Spiritum sanctum anteà fuisse datum sanctissimæ Dei Genitrici, Apostolis, Mariæ Magd. imò & pluribus Sanctis & Patriarchis veteris Testamenti? solutio est Aug. serm. 62. inter 83. Ad Patres laudatos in contrarium, salvâ eorum reverentiâ, eos dimittimus, & Aug. pluribusque aliis adhæremus: eò magis quòd secundùm istud illorum argumentum, nullum Sacramentum antè Domini Ascensionem institutum fuisset, habuissetve efficaciam.

Inst. 4°. Ex ipso Aug. qui Tract. 15. in Joan. docet cum pluribus aliis de latere Christi in Cruce, Ecclesiæ Sacramenta fluxisse: Ergo.

R. N. Conseq. Alioquin dicendum foret quòd etiam alia Sacramenta, præsertim Eucharistia tunc instituta fuisset. Sensus ergo est quòd latere Christi aperto consummatum sit totum meritum & pretium redemptionis nostræ; ex quo Baptismus & alia Sacramenta suam ultimam perfectionem hauserunt: antè enim mortem Christi quamvis Baptismus ex sua institutione vim gratiam producendi habuerit, nondùm tamen aperiebat januam Regni cœlorum, quæ per solam Christi mortem aperta est.

Inst. 5°. Ex Matth. 16. colligitur antè Christi Passionem prohibitum fuisse publicare Mysterium Trinitatis, & quòd Christus esset Filius Dei: Atqui id fuisset publicatum ex frequentatione Baptismi: Ergo. Undè Optatus Milevit. l. 5. contrà Parmen. dicit Christum neminem per se baptisasse, sed per Apostolos millia hominum pœnitentiâ & remissione tincta esse peccatorum. „ Sed, inquit, „ nemo tinctus fuerat in Trinitate, nemo adhuc „ noverat Christum, nemo audierat esse Spiritum sanctum. At ubi venit tempus plenitudinis, certo tempore dedit leges Baptismatis Filius Dei, & dedit viam quâ iretur ad Regnum „ cœlorum: etiam tunc præcepit, dicens: Ite, „ docete, &c. "

R. 1°. N. Min. Ex aliquorum enim Baptismate non sequitur aperta & publica Trinitatis annunciatio. 2°. N. Maj. Matth. enim 16. non prohibetur annunciari Trinitatem, sed tantùm prædicare palàm Christum esse Filium Dei; quia nempè indè redemptioni nostræ potuisset injici impedimentum, & Apostoli tunc adhuc instabiles & infirmi, atque scandalum in passione passuri illi mysterio palàm prædicando non erant idonei.

Ad Optatum: Sensus est quòd antè mandatum privatum baptisandi Judæos Apostolis datum, nullus erat tinctus in Trinitate, quod verum est. Cùm autem addit tunc datum fuisse baptisandi præceptum, quando Christus Matth. ult. dixit: *Euntes docete*, &c. intelligit non de mandato privato respectu Judæorum tantum, sed de mandato solemni baptisandi non solùm Judæos, sed etiam Gentes: Agnoscit enim ipse Optatus lib. 5. contrà Donat. in his Christi verbis: *Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet:* Ipsos Apostolos Baptismo Christi fuisse baptisatos.

Obj. 2°. Contrà secundam partem Conc. Cùm Christus baptisaretur in Jordane, non instituit Baptismum neque in actu exercito, aliquem baptisando, neque in actu signato, præscribendo ejus ritum aut formam proferendo: Ergo.

R. huic argumento variis occurri solutionibus. 1°. Christus Baptismum instituit in actu signato, designando & consecrando materiam, & formam determinando non verbis, sed in figura per præsentiam Trinitatis in signo visibili, ut dictum est. Sufficit autem ad institutionem Sacramenti ut materia determinetur & forma demonstretur, quibus suo tempore conferendum est.

2°. Omninò credibile est etiam tunc Christum instituisse Baptismum in actu exercito baptisando Joannem: Joanni enim dicenti Matth. 3. *Ego à te debeo baptisari:* Respondit Christus: *Sine modo:* Quasi diceret: fac quod peto, baptisa me, postmodùm baptisabo te. Ita Hieron. in cap. 3. Matth. dicens: *Pulchrè dixit, sine modo, ut ostenderet Christum in aqua, Joannem à Christo in Spiritu baptisandum.*

3°. Pariter probabile est Christum etiam suis discipulis formam Baptismi tradidisse, ad quam comprobandam testimonium Patris & Columbæ species accessêre: Observandum enim hæc contigisse jam baptisato Christo & cùm ascenderet de aqua, Matth. 3. & Luc. 3. fortè ut dùm baptisabat, Joannem aut discipulos de ritu & forma Baptismi instrueret: Undè Ambros. l. 1. de Sacram. c. 5. dicit Spiritum sanctum descendisse, *cùm Dominus noster Jesus Christus formam baptismatis daret.*

Inst. 1°. contrà primam sol. Sola designatio materiæ & formæ non sufficit ad institutionem Sacramenti: Ergo. Prob. Ant. Luc. 9. materia & forma Pœnitentiæ designatæ fuerunt in muliere peccatrice, contritio in lacrymis, satisfactio in operibus humilitatis, & forma in Christi verbis, *Remittuntur tibi peccata tua.* Atqui tamen tunc non fuit institutum Sacramentum Pœnitentiæ, sed juxtà Trid. Sess. 14. cap. 1. Quando Christus Joan. 22. insufflans in Discipulos dixit: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata*, &c. Ergo.

R. 1°. D. Ant. Sola designatio materiæ & formæ absque virtute eis tributa gratiam conferendi non sufficit ad institutionem Sacramenti, C. Cum virtute eis tributa gratiam conferendi, N. Christus autem in domo Pharisæi nulli tribuit vim remittendi peccata, sed ipse summâ quâ pollebat auctoritate remisit: At verò in Jordane secundùm sanctos Patres priùs laudatos tribuit aquis vim peccata abluendi.

2°. Inter Sacramentum Pœnitentiæ & Baptismi hoc est discrimen, quòd Sacramentum Pœnitentiæ non exerceatur nisi à Judice in subditos, secùs Sacramentum Baptismi: Christus autem non in Domo Pharisæi, sed Joan. 22. constituit Apostolos Judices ad absolutionem peccatorum.

Inst. 2°. Institutio Sacramenti est opus Legislatoris: Atqui Christus in Jordane non gessit personam Legislatoris, sed pœnitentis & peccatoris: Ergo.

R.

R. Omisso Antecedente. N. Min. Nihil enim obstat Christum in Jordane & Legislatoris & pœnitentis personam sustinuisse respectivè ad diversa: Pœnitentis personam gessit recipiendo Baptismum, Legislatoris tribuendo aquis vim regenerativam; sicut in cruce sustinuit personam pœnitentis, factus pro nobis maledictum, simul & personam Legislatoris, veterem Legem abrogans & novam condens.

Obj. 3°. contrà eandem partem. Probabiliùs videtur institutum fuisse Baptismum, dum Joan. 3. Christus dixit Nicodemo: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. præsertim cùm immediatè post istud colloquium legatur Christum baptisasse, velut procedens, inquit Estius, ad executionem institutionis factæ: Ergo.

R. N. Ant. Hæc enim verba significant quidem necessitatem Baptismi in futurum, at non ejus institutionem: Sicut hæc: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, &c. exprimunt necessitatem Eucharistiæ, sed non ejus institutionem.

Si petas quare Christus voluerit baptisari? R. Quia decebat ut qui omnem legem non solvere, sed adimplere venerat, omnem justitiam adimpleret: Ità ipse Christus Matth. 3. Plures alias rationes adferunt sancti Patres: Quidam, ut contactu suæ carnis vim aquis mundandi conferret: Quidam, ut auctoritate suâ Baptismum Joannis probaret: Alii, ut suo exemplo ostenderet non negligendum esse Baptismum, etiamsi ab inferiori conferatur.

§. II.

Quandonam Baptismus cœpit obligare?

Ibid. o. Dico 1°. Baptismus non fuit in præcepto antè Passionem & Resurrectionem Christi.

Ibid. Prob. 1°. Lex nova, ad quam pertinet Baptismus, non debuit obligare antequàm Lex vetus obligare desineret; non enim debebant simul obligare, & nova debebat succedere veteri tamquàm lux umbræ & veritas figuræ: Atqui Lex vetus antè Passionem & Resurrectionem Christi non desiit obligare: Ergo. Prob. Min. 1°. Christus Matth. 8. Præcipit leproso mundato adire Sacerdotem, ut secundùm Legem munus offerret. 2°. Immolatio Agni Paschalis fuit in præcepto usque ad Christi Passionem: Luc. 22. *Venit dies Azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha. Et misit Petrum & Jacobum, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut manducemus.* 3°. Christus non venit *solvere Legem, sed adimplere:* Matth. 5. Non fuit autem Lex adæquatè impleta, nisi quando Christus in cruce dixit, *Consummatum est.* 4°. Lex duravit quo usque Sacerdotium fuit translatum: Heb. 7. Non fuit autem translatum Sacerdotium nisi in cruce, cùm Christus tamquàm summus Sacerdos semetipsum Deo hostiam obtulit. 5°. Ità censent Aug. & Hieron. in mutuis Epistolis. Augustinus distinguit tria tempora respectu legalium: Primum antè Passionem, in quo legalia nec mortifera nec mortua erant. Secundum à Passione ad Evangelii promulgationem, in quo legalia erant mortua, sed non mortifera: Tertium post Evangelii promulgationem in quo legalis erant mortua & mortifera. Et quamvis Hieron. ab eo dissentiat quantùm ad secundum, convenit tamen quantùm ad primum: Ergo.

Ibid. Prob. 2°. Non debuit Baptismus esse in præcepto antequàm totam suam perfectionem consequeretur: Atqui hanc solùm obtinuit in Passione & Resurrectione Christi: Ergo. Prob. Min. Una ex perfectionibus Baptismi est ut nos configuret Morti & Resurrectioni Christi, Rom. 6. Atqui antè Mortem & Resurrectionem Christi neutri nos poterat configurare: Ergo.

Accedit authoritas S. Bernardi, qui Ep. 77. ad Hugonem ex professo tractat hanc quæstionem & probat hæc Christi verba ad Nicodemum, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. non importare Legem pro tunc; quia, inquit, *durum austerumque videtur, ut videlicet verbum absconditum palàm jam noceat, & antè Judex feriat quàm minetur.*

Observandum est hìc quod cùm S. Th. dicit legalia cessasse in Passione Christi, verosimiliùs debeat intelligi non de Passione præcisa à Resurrectione, sed de Passione completa per Resurrectionem; ita ut, inquit Soto, triduum Passionis simul & Resurrectionis habeatur pro uno puncto seu uno motu, cujus terminus à quo fit mors seu Passio, & terminus ad quem Resurrectio: Sicut justificatio nostra, propter quam Christus passus est & resurrexit, est unus motus duos terminos includens, scilicet recessum à peccato ut terminum à quo, & accessum ad gratiam ut terminum ad quem: Alioquin S. Doctor ex cessatione legalium malè inferret Legem Baptismi obligasse *post Passionem & Resurrectionem Christi*, sed debuisset tantùm dicere, *post Passionem Christi.* Et ità interpretantur plures Thomistæ. Undè ad utrumque terminum scilicet Passionis & Resurrectionis referendum est quod Christus dixit in cruce: *Consummatum est.* Similiter dicendum Sacerdotium, quod fuit in morte translatum, non fuisse consummatum & perfectum, nisi per Resurrectionem, immortalitatem & indefectibilitatem reassumeret, & tunc solùm adimpletam fuisse illam Davidis de Christo prophetiam: *Tu es Sacerdos in æternum.*

Dico 2°. Videtur probabiliùs Baptismum fuisse in præcepto statim post Passionem & Resurrectionem Christi. *Ibid.*

Ratio est: Quia, ut probavimus, Lex vetus umbra & figura novæ cessavit in Morte & Passione Christi; eâ autem cessante, nova obligare cœpit: Non enim umbra recedit nisi adveniente luce, nec figura tollitur nisi per veritatem & realitatem; ita ut corruptio unius fit generatio alterius. Insuper non est verisimile Deum voluisse mundum dimittere absque aliqua lege positiva: Atqui fundamentum totius Legis novæ est Baptismus, qui jam erat institutus & in usu: Ergo saltem quoad illum Lex nova tunc obligare cœpit. *Ibid.*

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà primam concl. Joan. 3. Christus antè Passionem dixit Nicodemo, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. Atqui hæc verba videntur importare præceptum: Ergo.

R. D. Min. Hæc verba videntur importare præceptum pro futuro tempore, quando Lex nova obligabit, C. Pro præsenti tempore, N. Sic simili phrasi dixit Christus Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Et tamen certò constat, his verbis non importari præceptum pro tunc, cùm nondum esset institutum Sacramentum Eucharistiæ, sed pro futuro tempore tantùm. *It. ad 3.*

Inst. 1°. Non dixit Christus Nicodemo *oportebit* sed *oportet vos nasci denuò:* Atqui *oportet* designat tempus præsens & non futurum: Ergo.

R. D. Min. *Oportet* designat tempus præsens quantùm ad Legem ex tunc incipientem & obligantem, N. Quantùm ad conditionem Legis futuræ, C. Quasi dixisset: Oportet eos qui meam Legem profitebuntur, dum obligabit nasci denuò.

Inst. 2°. Aug. l. de Fide ad Petrum c. 3. dicit: *Ex illo tempore quo dixit Christus, nisi quis renatus, &c. fit ut nemo possit sine Baptismo introire in Regnum Dei:* Ergo.

R. Tò *Ex illo tempore* in sensu Augustini non significare ex illo momento quo Christus hoc dixit Nicodemo, sed ex illo Christi tempore: Comparat enim illud tempus ad tempus Legis veteris, cùm illa cessavit & Lex nova incepit in morte & resurrectione Christi: Quasi diceret, ex eo tempore quo Christus Legem antiquam abrogavit & novam condidit, nemo sine Baptismo salvari potest.

Inst. 3°. Judæi tenebantur credere Christo &

 am-

amplecti ejus legem, ad quam præcipuè pertinet Baptismus: Ergo.

R. Equidem Judæos teneri credere Christo; id est, tenebantur credere Christum esse Messiam, & esse vera quæ prædicabat, non quidem ex aliquo præcepto Legis novæ, sed veteris, Deut. 18. & ex Oraculis Prophetarum. Item tenebantur amplecti ejus Legem, sed pro eo tempore quo voluit illam obligare: Non voluit autem illam obligare, nisi cessante veteri in sua Passione.

Inst. 4°. Lex Baptismi ante Passionem obligabat Gentiles: Ergo à fortiori Judæos: Prob. Ant. Gentilis qui tunc voluisset converti à gentilitate, debuisset baptisari: Ergo.

R. N. Ant. ad prob. N. Ant. Gentilis enim tunc potuisset salvari profitendo vel Legem naturæ vel Legem scriptam: sed casu quo neutrius remedium ad deletionem peccati adhibere voluisset, tunc debuisset baptisari.

Repones: si tunc per Baptismum poterat deleri peccatum: Ergo non ampliùs obligabat Circumcisio: Ergo jam tunc extincta erat Lex Mosaïca: Ergo obligabat Lex nova ex dictis.

R. D. primum illatum: Ergo ex tunc jam non obligabat ampliùs Circumcisio, ut erat remedium peccati, C. Quantùm ad hoc enim tunc currebant simul Lex & Evangelium, ut docet Auctor 1. 2. q. 103. a. 3. ad 2. Non obligabat ampliùs ut erat professio Legis Mosaïcæ, ad quam tenebantur omnes Judæi; N. Sicut si nunc aliquis per perfectam contritionem esset justificatus ante Baptismum re susceptum, teneretur nihilominùs baptisari ut aggregaretur Ecclesiæ.

Dices: Juxtà S. Th. hìc, Legalia cessârunt in Passione Christi, quando dixit, *Consummatum est.* Atqui ex dictis cessante Lege veteri, nova cœpit obligare: Ergo statim post Passionem & non solùm post Resurrectionem Lex nova obligavit, ut S. Thomas & nos post ipsum diximus.

R. cùm S. Th. & nos post ipsum dicimus Legalia cessasse in Passione Christi, debet intelligi non de Passione præcisa à Resurrectione, sed de Passione completa per Resurrectionem. Vide observationem post primam Conclusionem.

Obj. 2°. contrà secundam Concl. Apostoli ipsi post mortem & resurrectionem Christi observarunt Legalia: Ergo non erant mortua.

R. N. Conseq. Erant quidem tunc mortua, sed non mortifera; & ideò quamvis nulla tunc ampliùs esset obligatio ea servandi, nondum erat tamen prohibita eorum observatio. Et ità decebat, inquit. Aug. tùm ne Lex antiqua crederetur mala & abominabilis, si statim mortifera prohiberetur, sicut Idolorum cultus: tùm quia sicut mortuos aliquamdiu servamus ut majori cum honore sepulturæ tradamus, ità decuit Legem antiquam aliquamdiu servari, ut Mater Synagoga cum honore sepeliretur.

Inst. Apostoli non solum observarunt Legalia, sed & observari jusserunt, ut abstinere à sanguine & suffocato: Ergo.

R. Apostolos ad tempus ex œconomia id præcepisse, ne Judæi qui sanguinem & suffocatum abominabantur, offenderentur, & eorum unio cum gentibus conversis impediretur. At hæc obligatio non ex Lege veteri, sed ex ipso Apostolorum præcepto oriebatur.

Obj. 3°. Lex non obligat antequam promulgetur: Atqui Lex nova non fuit promulgata nisi die Pentecostes: Ergo anteà non obligabat.

R. N. Min. Lex enim nova saltem quoad Baptismum incepit aliquo modo publicari per suam institutionem, usum & frequentiam, complete autem promulgata est quoad sufficientiam in cruce, quando Christus dixit, *Consummatum est*, & morte suâ confirmavit novum testamentum, quod pridiè in cœna condiderat, evacuato veteri.

Distinguitur itaque duplex Legis promulgatio, una, quam dicunt essentialem, seu potius quæ est conditio necessariò & insupplebiliter requisita ad rationem Legis, ut quando princeps existentibus in curia illam proponit & intimat: Et talis Legis Baptismi promulgatio facta est inchoatè ante Passionem Christi completè in Passione, eaque sufficit ut Lex vim obligativam habeat. Altera est solemnior & accidentalis, ad tollendam subditorum ignorantiam propiùs ordinata, ut quando Lex per singulas Civitates aut Provincias à Præcone promulgatur: Et hæc novæ Legis promulgatio facta est ab Apostolis Jerosolymis die Pentecostes, & deinceps per universum mundum; undè ante illam Lex nova obligabat: Qui tamen illam ignorabant defectu solemnioris promulgationis, excusabantur à peccato eam transgrediendo.

Inst. S. Bernardus Ep. 77. ad Hug. probat Legem Baptismi non obligasse nisi post sufficientem & solemnem promulgationem, quâ potuit pervenire ad subditorum notitiam: Ergo.

R. Bernardum nihil aliud velle quàm quòd ante solemnem & diffusam hujus Legis promulgationem non peccabat qui eam ex ignorantia transgrediebatur. „ Ex eo tempore tantùm, inquit, cuique „ cœpit antiqua observatio non valere, & non „ baptisatus quisque novi peccati reus existere, „ ex quo præceptum ipsum inexcusabiliter ad ejus „ potuit pervenire notitiam.

Inferes: Ergo à Resurrectione Christi usque ad Pentecosten Deus reliquit pueros absque remedio peccati originalis; non enim tunc ampliùs valebat Circumcisio, utpotè abrogata secundùm nos; Baptismus autem erat incognitus: Atqui id videtur repugnare divinæ bonitati: Ergo.

R. 1°. hoc argumentum esse solvendum ab Objicientibus; multi enim etiam post Pentecosten ignorabant Baptismum, & Circumcisio tunc, fatentibus Adversariis, erat abrogata. Undè

R. 2°. Baptismum scientibus fuisse peccati orig. remedium, ignorantibus Circumcisionem, non ut Sacramentum veteris Legis Christi præfigurativum, sed ut remedium Legis naturæ, in quantum erat fidei protestatio; & sub hac ratione arbitramur cum Soto, Medina, Capreolo, &c. valuisse usque ad sufficientem & diffusam Legis novæ promulgationem. Et ità loqui debent Adversarii.

Obj. 4°. S. Th. hìc ad 2. dicit Christum *non solum Judæis, sed etiam gentilibus imposuisse necessitatem Baptismi sub præcepto; dicens, euntes docete omnes gentes.* Atqui hoc dixit Christus octavo tantùm die post resurrectionem: Ergo saltem tunc solùm & non statim post resurrectionem obligavit Lex Baptismi.

R. incertum esse quando Christus hæc verba protulerit. Quidam existimant protulisse ipsâ die resurrectionis vesperi, ut innuitur Marci ultimo: Alii octavâ die post resurrectionem, ut innuitur Matth. ultimo: Fortè autem S. Th. fuit in ea opinione quòd hoc sit à Christo dictum ipsâ die resurrectionis. Vel dicendum S. Doctorem tantùm velle quòd Christus mandaverit tunc Apostolis ut Legem jam promulgatam & obligantem non restringerent ad Judæos, ut factum huc usque fuerat, sed etiam Gentibus intimarent.

Obj. 5°. Trid. sess. 6. cap. 4. dicit. *Post promulgatum Evangelium sine lavacro regenerationis aut ejus voto justificationem fieri non posse.* Ergo ante promulgatum Evangelium poterat sine lavacro regenerationis fieri justificatio; sicque tunc non obligabat Lex Baptismi.

R. 1°. N. Conseq. quæ malè infertur ex argumento negativo. Ex eo enim quòd Concilium dicat post promulgatum Evangelium justificationem non fieri sine Baptismo, non ideò dicit quòd ante promulgatum Evangelium fieret sine Baptismo. 2°. Sed esto id diceret & supponeret, nihil indè contrà nos; Fatemur enim quòd tunc temporis ante solemnem Legis promulgationem factam die Pentecostes, licet Baptismus obligaret, non tamen erat omnibus necessarius necessitate medii, sed qui illam Legem ignorabant invincibiliter, salvari poterant, vel ipsâ Circumcisione ut erat prote-

te-

testatio fidei, sicut jam dictum est, vel remedio Legis naturæ. Idque admittere coguntur Adversarii etiam post solemnem Legis promulgationem factam die Pentecostes: cùm tunc adhuc multi etiam intra fines Judææ, à fortiori inter Gentes, Legem hanc Baptismi invincibiliter ignorarent. Undè textus Concilii intelligi non debet de promulgatione facta die Pentecostes, sed de promulgatione postmodum ubique facta per Apostolos, quorum sonus exivit in omnem terram.

ARTICULUS III.

De Materia Baptismi.

In Sacramentis quæ consistunt in usu rei sensibilis, duplex distinguitur materia, scilicet remota & proxima. Remota est ipsa res sensibilis, proxima est ipsius rei usus & applicatio: Sic in Baptismo aquam dicimus materiam remotam, applicationem aquæ ad corpus seu ablutionem, materiam proximam. De utraque per distinctos §§. agemus.

§. I.

Utrum aqua sit materia remota Baptismi?

Missis Gnosticis, Archonticis & aliis ejusdem furfuris Hæreticis, qui negaverunt Sacramenta sensibilia: Fuerunt alii plures qui rejecerunt specialiter Baptismum in aqua.

1°. Manichæi rati aquam esse à malo principio, Baptismum in ea collatum noxium dixerunt: Aug. Hæresi 46. Similiter Seleuciani & Hermiani: Idem Hæresi 59. 2°. Pauliciani dicebant Baptismum solâ prolatione horum verborum, *Ego sum aqua viva*, perfici, Euthimius in 2. parte Panopliæ tit. 21. 3°. Lutherus in Symposiacis, id est, convivalibus colloquiis cap. 7. dubitavit an non Baptismus in vino collatus valeret: Lutheri dubium solvit Besa docens Baptismum in quovis liquore collatum, urgente necessitate & absente aquâ, esse validum. Pro asserendo Catholico Dogmate.

Hicq. 66. a. 3. & 4. Dico 1°. Omnis & sola aqua vera & elementaris est materia remota Baptismi.

Prob. 1°. ex Scripturis. Juxtà sanctos Patres frequentia veteris Test. loca de Baptismate figurativè & propheticè sunt intelligenda. Ps. 28. *Vox Domini super aquas, Dominus super aquas multas.* Cant. 4. *Greges tonsarum, quæ ascenderunt de aqua omnes gemellis fœtibus.* Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris.* Ex novo Testam. sunt aperta testimonia. Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introïre in Regnum cœlorum.* Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptisantes*, &c. Ephes. 5. *Mundans lavacro aquæ in verbo vitæ.* Act. 8. de Eunucho Candacis Reginæ: *Venerunt ad quamdam aquam, & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptisari?* Act. 10. *Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptisentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos.*

Prob. 2°. ex Patribus. Justinus Apol. 2. de iis qui ad Religionem nostram disponuntur, dicit: „ Deindè eò adducuntur à nobis, ubi est aqua... „ Nam in nomine cunctarum rerum Parentis & „ Domini Dei & servatoris nostri Jesu Christi & Spi„ ritus sancti, in aqua tùm lavantur." Tertul. l. de Bapt. quem his verbis inchoat: „Felix Sacra„ mentum aquæ nostræ, quâ abluti delictis pri„ stinæ cæcitatis in vitam æternam liberamur." Aug. Tract. 15. in Joan. „ Quid est Baptismus? „ lavacrum aquæ in verbo. Tolle aquam, non est „ Baptismus: Tolle verbum, non est Baptismus." Innumeros omitto in re aperta.

Prob. 3°. ex definitionibus Ecclesiæ. Greg. IX. apud Raynaldum ad annum 1241. de his qui in Norvegia baptisabantur cerevisiâ, rescribit ad Archiepiscopum Nidrosiensem: *Cùm secundùm doctrinam Evangelicam oporteat ex aqua & Spiritu sancto renasci, non debent reputari ritè baptisati, qui in cerevisia baptisantur.* Conc. Florent. in Decreto unionis: *Materia*, inquit, *hujus Sacramenti est aqua vera & naturalis.* Trid. sess. 7. can. 2. *Si quis dixerit aquam veram & naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque ideò verba illa Domini Jesu Christi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.*

Ratio à priori nulla est nisi voluntas Christi instituentis. At variæ sunt congruentiæ. Ib. a. 3.

Prima convenientia petitur ex ipsius Baptismi ratione, qui est regeneratio spiritualis, quod maximè congruit aquæ: Undè & semina ex quibus generantur omnia viventia, scilicet plantæ & animalia, humida sunt & aquam participant; propter quod Thales Milesius posuit aquam omnium rerum principium. Ibid.

Secunda convenientia sumitur ex effectibus Baptismi, quibus aquæ proprietates conveniunt. 1°. Aqua suâ humiditate lavat, ex quo conveniens est ad significandam & causandam ablutionem peccatorum, quæ est effectus Baptismi. 2°. Suâ frigiditate temperat superfluitatem caloris, & ex hoc competit ad mitigandam concupiscentiam fomitis, quod est alter Baptismi effectus. 3°. Suâ diaphaneitate est luminis susceptiva; undè convenit Baptismo, non quia Baptismus activè illuminat, sed quia est Sacramentum fidei per quam illuminamur. Ibid.

Tertia convenientia est ad significandum Mysteria quæ in Baptismo celebrantur & quibus justificamur: ut enim dicit Apost. Rom. 6. & Coloss. 2. *Consepelimur Christo in Baptismo, in quo & resurreximus:* Hæc autem significatio congruenter fieri non posset per terram propter suam densitatem, neque per aërem propter suam raritatem, nec per ignem, quia nos combureret; fit ergo commodissimè per aquam Baptismi, „ in qua veluti in sepul„ chro submergentibus nobis capita, vetus homo „ sepelitur, & submersus deorsum occultatur, & „ deindè rursùs novus ascendit." Ità Chrysostomus super illud Joan. *Nisi quis renatus.* Ibid.

Quarta convenientia aquæ in Baptismo est ratio suæ communitatis & abundantiæ: Cùm enim Baptismus sit generale Sacramentum universis necessarium, debuit ejus materia esse in promptu, ut absque ullo dispendio temporis, loci aut pretii, applicatu esset facillima. Ibid.

Dixi, *Omnis & sola aqua vera & elementaris.* Potest autem aqua amittere suam veritatem & simplicitatem dupliciter: 1°. Per mistionem alterius corporis, ut cùm pulvis miscetur aquæ, & magis abundat quàm aqua, fit lutum. 2°. Per alterationem, ut cùm aqua convertitur in liquorem uvæ. Et hoc utrumque fieri potest, sivè per naturam, sivè per artem. Igitur in qualibet aqua, qualitercumque transmutata, modò non solvatur species aquæ, potest fieri Baptismus; si verò solvatur species aquæ, non potest fieri Baptismus. Intelligimus autem naturam & speciem aquæ magis secundùm communem hominum usum & æstimationem, quàm secundùm rationes physicas: sicut v. g. quamvis fortè farina ex aqua subacta, vulgò *pâte*, specie physicâ non differat à pane; quia tamen secundùm communem hominum usum & æstimationem non est panis, non potest esse materia Eucharistiæ: Similiter de aqua respectu Baptismi; quia sicut Christus instituit panem usualem pro materia Eucharistiæ, sic instituit aquam usualem pro materia Baptismi. Ib. a. 4.

Hinc colliges 1°. Baptismum validè fieri posse in aqua salsa maris, in pluviali, fontana, fluviali, minerali, sive turbida sit sivè clara, sivè frigida, sivè calida, sivè benedicta sivè non. Item in lixivio, in aqua decoctionis carnium, piscium, herbarum, modò non sit facta tanta resolutio corporum lixatorum in aqua, quòd liquor plùs habeat de aliena substantia quàm de aqua, quod ex spissitudine perspici potest. Item in aqua ex grandine, nive, glacie, ante ablutionem resolutâ. Item in su- Ib. ad 1. 2. & 4.

sudore pavimenti vel parietum tempore pluvioso; similiter in aqua expressa ex luto: Quia in his omnibus salvatur natura & species aquæ, ita ut verum sit de illis dicere juxtà communem hominum usum & æstimationem, est aqua naturalis.

Ib. ad 5. Colliges 2°. è contrà invalidum esse Baptismum collatum in luto, vino, cerevisia pingui lacte, oleo, salivâ, sudore, lacrymis, urinâ, glacie, nive, grandine nondum resolutis, neque, quidquid dicant aliqui, in aqua rosacea, aut alia ex arboribus, herbis aut floribus distillata; quia illa omnia non reputantur aqua naturalis & usualis, sivè interim ab illa specie physicâ differant, sivè non.

Aliqui dubitant de tenui cerevisia, ptisana, the & similibus decoctionibus herbarum, quia, inquiunt, juxtà hominum æstimationem videntur potus ab aqua specie distinctus: Undè qui tenentur jejunare in pane & aqua, non possunt uti illis potibus. Attamen eadem videtur ratio de his ac de aqua levis decoctionis carnium, quam Auctor agnoscit sufficientem. Et quamvis censeantur potus ab aqua distinctus respectivè ad jejunium, in quo intenditur mortificatio; non tamen censentur aqua specie distincta à naturali respectivè ad ablutionem, quæ intenditur in Sacramento.

Majus dubium est de aqua ex sale resoluta: Quia ex una parte non videtur aqua naturalis & usualis; ex altera videtur quòd sit idem ac de aqua ex grandine vel glacie; hæc enim est aqua frigore condensata, illa est aqua solis ardore condensata.

Cæterùm in praxi, nunquam extrà casum necessitatis est adhibenda aqua dubia, ubi certa haberi potest: In casu verò necessitatis licitè adhiberi potest omne id de quo prudenter dici potest, fortè est aqua: Quia tunc necessitas extrema salutis & conditio apposita abstergunt injuriam Sacramenti, & satius est exponere Sacramentum nullitati quàm hominem æternæ damnationi; Sacramenta enim sunt propter homines. Confer Tract. de Sacram. in genere Diss. 1. a. 6. §. 2.

Ib. a. 3. ad 5. Dico 2°. Aqua Baptismo sivè privato sivè solemni adhibenda, debet necessario, non necessitate Sacramenti sed præcepti, esse consecrata seu sacro Chrismate delibuta & benedicta illo anno, Sabbato sancto aut vigiliâ Pentecostes, si haberi potest.

Hanc Ecclesiæ praxim & legem utendi aquâ benedictâ & consecratâ in Baptismo ex Apostolorum traditione descendere colligitur ex eo quòd illius initium non invenitur. Hujus meminerunt Auctor Constit. Apost. l. 7. & 8. S. Basilius l. de Spiritu sancto c. 27. S. Cyp. Ep. 70. ad Januarium. S. Ambros. l. 1. de Sacram. c. 5. S. Aug. Hom. 27. & 50. & alii. Item Euchologium quo à mille annis & ampliùs usi sunt Græci. Idem probant antiqua Baptisteria, non aliâ ratione constructa quàm ut aqua solemni ritu consecrata & benedicta decentiùs servaretur, Baptisterii constructi à S. Pio I. electo Pontifice anno 142. alteriùs constructi à Constantino in Later. Basilica meminit Anastasius Bibliothecarius Tom. 1. Baptisteriorum quæ Hæretici incenderunt, meminit S. Athanas. Epist. Encyclicâ ad Episcopos. Undè mirum est hanc antiquam utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ legem & consuetudinem à nostratibus Hæreticis sugillari. Hoc est dumtaxat discrimen inter Græcos & Latinos, quòd Latini bis tantùm in anno aquam consecrent, Græci verò quoties ministrandus est Baptismus.

Dixi, *Baptismo sivè privato sivè solemni:* Quidam negant de Baptismo privato; attamen, quamvis solemnitas specialiter requirat aquam consecratam & indè augeatur obligatio talem adhibendi, id etiam videtur exigere natura Sacramenti: Etenim tàm in privato quàm in solemni Baptismo res sancta peragitur, & assumitur aqua non ad quemcumque usum, sed ad ablutionem spiritualem. Insuper ut dicit Auctor loco cit. per aquæ benedictionem impeditur astutia dæmonis ne impediat effectum Baptismi, quod etiam convenit Baptismo, privato sicut solemni. His autem de causis Lex posita est.

An gravis vel levis sit obligatio præfatam aquam adhibendi in Baptismo, disputatur. Nobis videtur gravis, saltem pro Baptismo solemni, idque satis indicant tùm Ecclesiæ solemnitas in consecrando, tùm cura in asservando.

Pro praxi nota verba sequentia Rit. Rom. Si aqua benedicta tam imminuta sit, ut minùs sufficere videatur, alia non benedicta admisceri potest, in minori tamen quantitate: si verò corrupta fuerit aut effluxerit, aut quovis modo defecerit, Parochus in fontem benè mundum ac nitidum, recentem aquam infundat, eamque benedicat ex formula, quæ infrà præscribitur, sed si conglaciata sit, curetur ut liquefiat; sin autem ex parte congelata sit aut nimium frigida, poterit parùm aquæ naturalis non benedictæ calefacere & admiscere aquæ Baptismali in vasculo ad id parato, & eâ tepefactâ ad Baptismum uti, nec noceat infantulo.

Solvuntur Objectiones contrà primam Conclusionem.

Obj. 1°. Hæc Christi verba Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S.* &c. In quibus maximè vim facimus, non sunt intelligenda litteraliter de vera aqua, sed metaphoricè de ipso Spiritu sancto, ità ut copula *Et* non sumatur copulativè, sed explicativè significans *id est*, perindè ac si dixisset *in Spiritu aqueo*, seu in Spiritu mundante instar aquæ: Non enim inusitatum est Scripturam per duo unum exprimere: Ut Act. 17. *Vita & inspiratio* idem est ac *inspiratio vitæ*. Coloss. 11. *Per Philosophiam & inanem fallaciam*, idem est ac *per inanes fallacias Philosophiæ:* Ergo. Ità Calvinistæ.

R. Nos non in hoc uno Scripturæ testimonio fundari, sed in pluribus aliis apertissimis, quæ sensum metaphoricum non admittunt, præsertim Act. 8. & 10. Item in Traditione, definitionibus & praxi totius Ecclesiæ ab incunabulis: Undè tametsi hæc Calvinistarum interpretatio, quæ falsissima est, foret legitima, nihil obtineret argumentum contrà nostram Conclusionem.

R. 2°. N. Assumptum: Hîc enim duo omninò disparata exprimuntur; unum exterius, scilicet elementum aquæ; illud interius, nimirùm gratia Spiritûs sancti: Nec est vel unus Patrum in totâ retrò antiquitate, qui aliter intellexerit: Reservatum erat hesternis Hæreticis sensum metaphoricum illis verbis affingere. Non negamus aliquandò Scripturam per duo unum exprimere; at insanum foret dicere aut credere hunc esse ejus constantem in omnibus usum: Nisi fortè velis cum Sabellianis, ut intrà subjectam materiam hæreamus, his nominibus *Patris & Filii & Spiritûs sancti*, unam & eandem personam exprimi. Ut ergo legitimus verborum Christi sensus cognoscatur, & an particula *Et* copulativè vel explicativè significet, perpendendæ sunt circumstantiæ loci & temporis, subjecta materia, alia Scripturæ testimonia affinia, sensus Patrum & Ecclesiæ praxis. Porrò in nostro casu ex circumstantiis loci & temporis, ex subjecta materia, ex collatis aliis Scripturæ locis colligitur hîc aquam poni pro elemento naturali & ut quid distinctum à Spiritu: Volebat enim Christus instruere Nicodemum de regeneratione spirituali mediante Sacramento sensibili in aqua; undè statim post istud colloquium quasi explicaturus & confirmaturus quæ dixerat Nicodemo, legitur ibidem baptisasse cum Discipulis, utique Baptismo aquæ, quia, ut subditur ibidem, indè commoti sunt Joannis discipuli, quòd ejus Baptismum Christus usurparet; idque apertè confirmant alia Scripturæ testimonia in probationibus laudata. Idem colligitur ex traditione & perpetua praxi Ecclesiæ, quâ nullus est certior Scripturæ Interpres. Imò nec nocent exempla allata: Etenim inspiratio vitæ, est vita in inspiratione sensibili collata: Fallacia inanis Philosophiæ, est latens in arguitionibus Philosophorum deceptio: Ergo Spiritus

aqueus,

aqueus, si ità loqui liceat, est Spiritus vi occultâ operans in aquis.

Inst. 1°. Christus ibi exprobrat Nicodemo quòd quæ dixerat, ignoraret: *Tu es Magister in Israel, & hæc ignoras?* Atqui si de vera aqua locutus fuisset, non erat ratio cur Nicodemo ejus hac in re ignorantiam exprobraret: quomodò enim scire potuisset Nicodemus veram aquam esse necessariam ad renascendum? Ergo.

R. 1°. Juxtà Aug. Tract. 12. in Joan. Christum hæc non dixisse exprobrando, sed docendo & Nicodemi superbiam sanando. 2°. N. Min. Manifestum est enim ex textu Scripturæ quòd Christus loquebatur de regeneratione spirituali in aqua per Spiritum sanctum, quamvis Nicodemus intelligeret de iterata nativitate carnali. Cùm autem Nicodemus esset legis Doctor & Scripturas doceret, meritò exprobrat illi Christus quòd ignoraret Deum posse regenerare spiritualiter homines per aquam aut per aliquid aliud sensibile, cum id pluries testetur Scriptura. Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini*, &c. Ps. 50. *Asperges me hyssopo, & mundabor: Lavabis me, & super nivem dealbabor.* Item Ps. 103. Zachar. 13. &c. Insuper Judæi proselytum, qui ad eorum Religionem convertebatur baptisabant, & eo Baptismo junctis variis aliis purificationibus quasi novum hominem reputabant: ipsimet Pharisæi quotidianis suis purificationibus & Baptismis se purificabant: ad hæc si attendisset Nicodemus, facilè intellexisset, præsertim Christo explicante, Deum posse quo voluerit modo etiam per aquam regenerare hominem spiritualiter; ideòque meritò illi fuit exprobratum quòd cùm esset Magister in Israel, hæc ignoraret & tamquam extranea atque absurda reputaret.

Inst. 2°. In his Christi verbis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto:* Spiritus non intelligitur materia Baptismi; ergo nec aqua.

R. insulsam prorsùs esse hanc ratiocinationem. Ecquis nisi mente captus cogitabit unquam Spiritum sanctum posse esse materiam alicujus Sacramenti? Itaque secundùm subjectam materiam per Spiritum sanctum intelligitur causa efficiens & quasi Pater regenerationis; per aquam intelligitur quasi Mater seu materia Sacramenti regenerationis. Ità SS. Patres.

Inst. 3°. Quando Joan. Bapt. Matth. 3. dixit: *Qui post me venturus est, fortior me est..... ipse vos baptisabit in Spiritu sancto, & igni:* per ignem non intelligitur litteraliter ignis elementaris, sed metaphoricè Spiritus sanctus, qui instar ignis corda charitate inflammat & peccata destruit: Ergo similiter de aqua, Joan. 3.

R. N. Conseq. Nemo enim unquam, exceptis Hermianis & Seleucianis & fortè quibusdam aliis ejusdem furfuris Hæreticis, somniavit ignem esse Baptismo adhibendum: Cùm è contrà constet & Christum & Apostolos, & omnem quà latè patet Ecclesiam semper adhibuisse aquam. Ex qua praxi tamquàm ex regula certissima dicimus verba Joan. 3. intelligenda esse de aqua naturali, & verba Matth. 3. de igne metaphoricè sumpto pro gratia & donis Spiritûs sancti. Sunt quidam SS. Patres, qui illa verba Matth. 3. intelligunt litteraliter de linguis igneis, quæ apparuerunt suprà capita Apostolorum die Pentecostes.

Inst. 4°. Ipse S. Joan. Bapt. loco cit. Matth. distinguit suum Baptisma à Baptismate Christi in hoc quòd suum fit in aqua, Baptisma autem Christi in Spiritu sancto: Ergo.

R. D. Ant. Distinguit in hoc quòd suum Baptisma fit in aqua simpliciter, N. In hoc quòd fit in aqua tantùm sine collatione gratiæ Spiritûs sancti, quam conferebat Baptisma Christi, C. Quasi diceret, ego baptiso vos aquâ tantùm & corpora solùm lavo, indè indicans vobis pœnitentiam & ad eam vos exhortans; sed qui post me venit, non solùm corpora, ut ego aquâ, verùm etiam animos vestros effuso Spiritu sancto purgabit, divinoque illo igne inflammabit. Undè discrimen inter hæc duo Baptismata non est ex parte materiæ, in utroque enim est aqua, sed ex parte virtutis & effectûs.

Obj. 2°. Stephanus Papa, creatus anno 751. dùm in Galliis versaretur, & apud Carisiacum cum Pippino Rege moraretur, ad varia capita de quibus interrogatus fuerat, novemdecim responsa dedit Monasterio Britanniaco (*de Bretigny*) quorum undecimum sic legitur Tom. 6. Conc. Labb. colum. 1652. *Si in vino quis, propterea quòd aquam non inveniebat, omnino periclitantem infantem baptisavit, nulla indè ei adscribitur culpa (infantes sic permaneant in Baptismo) nam si aqua adfuit præsens, ille Presbyter excommunicetur & Pœnitentiæ submittatur; quia contrà Canonum sententiam agere præsumpsit.* Ergo.

R. hoc rescriptum esse spurium vel adulteratum. 1°. Inverisimile est summum Pontificem ignorasse quæ neminem vel leviter Theologum latere possunt. 2°. Nulla Canonum collectio, nullus Scriptor hujus responsi meminit. 3°. Cùm interrogatio esset de uno infante, dicitur in responso in plurali numero, *Infantes sic permaneant in Baptismo.* Unde nota marginalis in Conc. Labb. dicit: *Quod ansulis clausimus, glossema est, aut è margine in textum à Librario temerè intrusum, aut ex proximis Canonibus per incuriam translatum.* Natalis Alex. sæc. 8. cap. 1. a. 6. sic restituit textum. *Nulla ei adscribatur culpa, si infantes sic permaneant in Baptismo.*

Simile aut fortè idem responsum duo codices à Tournelio laudati tribuunt Siricio Papæ circà finem IV. Sæculi conceptum his verbis: *Presbyter qui in vino baptisat pro maxima necessitate, ut æger non periclitetur, pro tali re nulla ei culpa adscribatur: Infans verò ille, si in sanctissima Trinitate baptisatus est, in eo Baptismo permaneat.* Si sit idem responsum, ut probabile est, ipsa contradictio attributionum & diversitas narrationum manifestè evincunt suppositionem. Si sit aliud simile, R. ut antè; cùm neque in ulla collectione Canonum, neque in Archivis Romanis inveniantur, neque hæc opinio unquam in Ecclesia Romana obtinuerit, aut de illa etiam tempore Siricii auditum fuerit, jure asserimus esse aut supposititium aut interpolatum. Adde hæc non esse definitiones ex Cathedra toti Ecclesiæ propositas tamquàm de fide tenendas, sed rescripta privata ad quosdam particulares.

Obj. 3°. Joannes Moschus circà initium 7. Sæculi in Prato spirituali c. 176. narrat quemdam Judæum, morbo periculoso correptum, in deserto baptisatum fuisse ab itineris comitibus arenâ ter super ipsum projectâ, & subitò virtute hujus Baptismi convaluisse, quod indicat ejus validitatem. Idem aut simile factum narrat Nicephorus l. 3. c. 37. Ergo.

R. N. Conseq. Ex utraque enim narratione oppositum concluditur. Refert Moschus hunc Judæum ob ferventissimum Baptismi desiderium sanitati fuisse redditum, sed cùm pervenissent Ascalonem, *visum est B. Dionysio mittere fratrem illum ad sanctum Jordanem, ibique baptisari.* Nicephorus pariter: *Postquàm*, inquit, *domum sunt reversi, rem eam ad Dionysium Alexandriæ Episcopum retulerunt: Ille verò admiratione stupens, Ecclesiam consuluit, cui visum est aquâ insuper ad eum modum initiatum juxtà Ecclesiæ traditionem abluendum esse.*

Obj. 4°. In Baptismo significatur ablutio: Atqui multa alia sunt ablutiva quàm aqua, ut vinum, oleum, & hujusmodi alia: Ergo non sola aqua est materia Baptismi.

R. N. Conseq. 1°. Vinum & oleum non communiter assumuntur ad usum ablutionis, sicut aqua. 2°. Non ità perfectè abluunt, quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, saltem quantùm ad odorem, quod non contingit de aqua. 3°. Illa etiam non ità communiter & abundan- *It. a. 3. ad 2.*

danter habentur, ficut aqua. 4°. Finaliter & præfertim, aquam elegit Chriftus & non alios liquores.

Cætera argumenta vide in Auctore.

§. II.

De materia proxima Baptifmi.

Certum eft materiam proximam Baptifmi effe applicationem materiæ remotæ, fcilicet aquæ, feu ablutionem corporalem: fed quæftio eft 1°. quomodò fieri debeat ifta ablutio, an per immerfionem, an per effufionem, aut afperfionem. 2°. Utrùm trina fivè immerfio, fivè effufio, fivè afperfio fit de neceffitate Sacramenti?

Suppono 1°. duodecim primis Ecclefiæ fæculis Baptifma communius adminiftratum fuiffe per immerfionem. Id conftat pro Ecclefia Græca ex S. Juft. in Apol. 2. ex S. Bafilio de Spiritu fancto c. 27. ex Euchologio Græcorum edito à Goartio & aliis. Pro Ecclefia Latina ex Tertul. de corona militis: ex S. Ambrof. l. 2. de Sacram. c. 6. Hieron. adverf. Lucif. ex S. Greg. l. 1. Epift. 43. aliàs 41. ex his qui de divinis officiis fcripferunt, Alcuino, Amalario, Walafrido, & pluribus aliis: tandem ex D. Th. qui hîc a. 7. dicit tutius effe baptifare per immerfionem, quia hoc habet *ufus communior*. Obiit autem S. D. anno 1274. fed quamvis immerfio communius adhiberetur in Baptifmo, aliquando tamen adhibita fuit effufio vel afperfio, ut mox dicam, & patet ex modo loquendi D. Th.

Suppono pariter communiùs olim, ficut & nunc, adhibitam fuiffe trinam vel immerfionem, vel effufionem, vel afperfionem. Conftat ex Auctoribus laudatis pro immerfione, qui plerumque etiam exprimunt trinam immerfionem. Undè Auctor hic a. 8. o. dicit quòd qui trinam immerfionem non fervaret, *peccaret graviter...... quafi ritum Ecclefiæ non obfervans.* Ifte tamen ritus fæculo 6. mutatus & interruptus fuit apud Hifpanos, ut mox dicemus. His fuppofitis.

Ib. a. 7. o. Dico 1°. validum eft Baptifma collatum fivè per immerfionem, fivè per infufionem, fivè per afperfionem.

Eft contrà Græcos, qui poft Synodum Florentinam, Auctore Marco Ephefino, inter alias feparationis fuæ caufas prætexerunt quòd Ecclefia Romana deferendo Baptifmum per immerfionem, à vera fide defeciffet.

Prob. 1°. Auctoritate & exemplis. 1°. Ex prænuntiata Baptifmi inftitutione: Ezech. 36. *Effundam fuper vos aquam mundam.* * 2°. Verifimile eft Apoftolos qui unâ die quinque hominum millia baptisârunt, effufionem aut afperfionem adhibuiffe. 3°. S. Cyprianus, Concilium Antiffidiorenfe anno 578. Can. 18. Matifconenfe II. an. 585. Can. 3. & alia probaverunt Baptifmum per effufionem collatum Clinicis, id eft, decumbentibus in lecto. 4°. Cùm propter aliam neceffitatem, puta propter perfecutionem, aut oportunam & inopinatam occafionem, in privatis domibus Baptifmus conferebatur, indubiè effufio aut afperfio ufurpabatur. Et ità Paulus in carcere detentus Act. 16. dubio procul, *cuftodem carceris cum omni domo fua baptifavit.* Legitur in vita S. Laurentii ipfum baptifaffe Romanum militem aquâ ex urno effusâ, Acta S. Gratiliani, S. Bacchi junioris, & S. Liudgeri edita à P. Martene referunt Baptifmum effufione collatum. Ergo.

* Ibid.

Ibid. Prob. ratione: Aqua affumitur in Baptifmo ad ufum ablutionis corporalis, per quam fignificatur interior ablutio peccatorum, ita ut ablutio quidem fit effentialis Baptifmo, non modus ablutionis: Atqui ablutio per aquam poteft fieri non folum immerfione, fed etiam effufione & afperfione: Ergo.

A fæculo autem 13. ufus baptifandi per effufionem fermè ubique invaluit, faltem apud Latinos: Et ità præfcribunt varia Ritualia, Leodienfe, Rhemenfe, Cameracenfe, Mechlinienfe, Atrebatenfe, Iprenfe, & alia non pauca: * Idque admodùm convenienter propter varias rationes. 1°. Quia quandoque eft magna multitudo baptifandorum, ut Act. 2. & 4. 2°. Aliquando non eft fufficiens aqua ad immerfionem. 3°. Propter debilitatem Miniftri, qui non poteft fuftentare baptifandum. 4°. Propter debilitatem baptifandi, cui poffet imminere periculum mortis ex immerfione. His adde propter decentiam, nimirum ut confulatur pudori mulierum & occurratur periculo Miniftrorum.

* Ibid.

Dixi in hac obfervatione, *fermè ubique*, quia ritus immerfionis non omninò eliminatus eft ab Ecclefia Latina: Patet ex Rituali Romano Pauli V. ubi Tit. de forma Bapt. fic legitur: „ Baptifmus „ licèt fieri poffit aut per infufionem aquæ, aut „ per immerfionem, aut per afperfionem; primus „ tamen vel fecundus modus, qui magis funt in „ ufu, pro Ecclefiarum confuetudine retineantur." Patet item ex Actis Ecclefiæ Mediolanenfis, in qua fervatur ritus immerfionis, & ex Synodo Beneventana an. 1693. fub Cardinali Urfini, poftea Benedicto XIII. qui propriâ manu parvulos in Baptifterio mergebat.

Dixi item, *apud Latinos*: Quia licèt Græci contrà nos infurgant quòd per infufionem baptifemus, ut dictum eft, ipfi tamen infufionem non feparant ab immerfione, ita ut fuper baptifandi, à parte inferiori immerfi, caput aquam infundant, ut patet ex Refponfo Gregorii Protofincelli ad Marcum Ephefinum, & ex Neophyto Rhodino in fua vernacula Synopfi apud Goartium in fuis ad Euchologium Græcorum notis: Undè & ipfi ab antiquo immerfionis ritu etiam recefferunt; antiquitùs enim totum corpus mergebatur, ut dicam infrà.

Cùm autem dicimus Baptifmum poffe fieri per afperfionem, non intelligimus afperfionem qualis fit in Ecclefiis, dum populus afpergitur aquâ benedictâ, quâ plures fæpè non tanguntur, nifi fortè in veftibus, fed quæ fingulis adhibeatur, uni per unum, alteri per alterum. Ità appofitè obfervat doctiff. Sylvius.

Dices 1°. Cornelius Papa cum Synodo Romana dubitavit de Baptifmo per infufionem collato Novatiano in lecto decumbenti: Sic enim de eo fcribit ad Fabianum Antiochenum apud Eufeb. l. 6. Hift. c. 43. *In ipfo in quo jacebat lectulo profufus Baptifmum fufcepit, fi tamen hujufmodi Baptifmum fufcepiffe dicendus eft.* Deindè invehit in ejus ordinationem, *eò quòd non liceret quemcumque ex iis qui urgente vi morbi in lectulo, perindè ac ille, perfufi fuiffent, in Clerum affumi.* Similiter Magnus cum quibufdam aliis apud Cyprianum Epift. 76. dubitat *an* Clerici *habendi fint legitimi Chriftiani, quia aquâ falutari non funt loti, fed perfufi.*

R. ad 1. Cornelium cum Synodo non dubitaffe de validitate Baptifmi Novatiani, alioquin propofitum fuiffet an effet rebaptifandus, quod nufquam factum eft; fed dubitavit de effectu Sacramenti, quia Novatianus nulla fide, nullâ intentione rectâ baptifatus fuerat, neque fufceptis poftea, ut moris erat, Sacramentis Confirmationis & Euchariftiæ. His ergo de caufis Cornelius carpit Baptifmum Novatiani. Et quia fic baptifati in infirmitate, non tàm proprio motu quàm metu mortis initiabantur, & infufficienter inftructi myfteria fidei tradere & exponere, atque cætera Sacerdotii officia implere non poffe videbantur, ideò irregulares cenfebantur & ordinari prohibebantur: Quibus de caufis pariter improbat Cornelius Novatiani ordinationem. Hæc conftant ex laudata Epiftola Cornelii ad Fabianum.

Ad 2. Incertum eft de quo dubitaverit Magnus, an de valore, an de effectu Baptifmi per infufionem collati. Sed quidquid fit, ejus dubium expunxit Cyprianus, non folùm refpondendo, fed etiam probando hujufmodi Baptifmum valere.

Inft. Cyprianus permittit cuique de hac re fentire

ſire quid vellet, & permittit iis qui judicant nullum hunc Baptiſmum, ſic baptiſatos rebaptiſare: Ergo.

R. Modeſtiæ Cypriani tribuendum eſſe, quòd rem nondum ſolemni Eccleſiæ judicio eliquatam, uniuſcujuſque judicio permiſerit, conſequenter quòd dixerit eos qui judicant talem Baptiſmum eſſe nullum, debere rebaptiſare; qui enim judicat aliquem Baptiſmum eſſe nullum, ſi ſibi conſtare velit, debet iterare.

Dices 2°. In Baptiſmo conſepelimur Chriſto: Atqui Sepultura non poteſt ſignificari niſi per immerſionem: Ergo.

ib. ad 2. R. N. Min. Equidem per immerſionem expreſſius repræſentatur ſepultura Chriſti, ſed in aliis modis etiam repræſentatur, etſi non ità expreſsè: Nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars ejus aquæ ſupponitur; ſicut corpus Chriſti fuit ſub terra poſitum.

ib. a. 8. o. Dico 2°. Trina ſivè immerſio, ſivè infuſio, ſivè aſperſio, non eſt de neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantum.

ib. in a ſ. c. Prob. 1°. Cùm in Hiſpania Ariani Trinitatem dividerent, treſque naturas diſtinctas aſſererent, & ideo trinâ immerſione baptiſarent; item & Donatiſtæ Baptiſmum à Catholicis collatum iterarent: Nonnulli Hiſpaniarum Epiſcopi in deteſtationem utriuſque erroris unicam immerſionem contrà antiquum morem decreverunt: Qua de re cùm eſſet mota quæſtio, Leander Epiſcopus Hiſpalenſis conſultavit S. Gregorium, qui l. 1. Epiſt. 43. aliàs 41. ſic reſpondet. „ De trina merſione Baptiſmatis nihil reſponderi veriùs poteſt quàm quòd ipſi ſenſiſtis: Quia in una fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diverſa.... Reprehenſibile eſſe nullatenùs poteſt infantem in baptiſmate vel ter & ſemel immergere, quando & in tribus merſionibus perſonarum Trinitas, & in una poteſt divinitatis ſingularitas deſignari.

Hoc S. Gregorii Reſponſum, ſuum fecit Conc. Toletanum IV. anno 633. cap. 6. ubi poſtquam laudata verba Greg. retulit, hæc addit: *Propter vitandum ſchiſmatis ſcandalum, vel Hæretici dogmatis uſum, ſimplam teneamus Baptiſmi merſionem.* Similiter Conc. Wormatienſe an. 868. can. 5.

Itaque infundatè prorsùs Alcuinus Ep. 70. negat hanc Epiſtolam eſſe S. Gregorii cùm ab utroque Concilio exſcribatur. Item eam ut S. Gregorii laudant S. Iſidorus Leandri frater in Catalogo Viror. illuſt. S. Ildefonſus Tolet. Epiſ. in ſuo Catalogo, & Joannes Diaconus in vita ſancti Gregorii.

Ibid. o. Prob. 2°. Ad Baptiſmum per ſe requiritur ablutio aquæ, quæ eſt de neceſſitate Baptiſmi, modus autem ablutionis per immerſionem vel infuſionem, ut dictum eſt concluſione præcedenti, per accidens ſe habet ad Sacramentum: Ergo à fortiori quòd ter vel ſemel fiat.

Ibid. Conf. ex ratione S. Gregorii: Sicut per trinam immerſionem ſignificatur triduum ſepulturæ Chriſti & Trinitas perſonarum, ità per unam ſignificatur unitas mortis Chriſti & unitas Deitatis: Non eſt autem de neceſſitate Sacramenti quòd ſignificet triduum Sepulturæ Chriſti; non enim ad hujus tridui ſignificationem fuit inſtitutum, ſed in ſignum gratiæ: Equidem juxtà Apoſtolum Rom. 6. per Baptiſmum ſepelimur Chriſto, ad id ſignificatur per ſimplam immerſionem, ſicut reſurrectio per emerſionem. Quantùm verò ad Trinitatem perſonarum in unitate ſubſtantiæ, ſignificatur per formam; cùm enim dicitur *in nomine*, ſignificatur unitas Deitatis; cùm dicitur *Patris & Filii & Spiritûs ſancti*, ſignificatur Trinitas perſonarum.*

**ib. ad 1.* Neque eſt neceſſe quòd in uſu materiæ hæc ſignificatio habeatur, quia cùm Trinitas ſit agens principale in Baptiſmo, ſimilitudo autem agentis perveniat ad effectum ſecundum formam & non ſecundùm materiam, ideò ſignificatio Trinitatis convenienter fit per verba formæ, nec requiritur ſignificatio per uſum materiæ, niſi ad majorem expreſſionem, quæ non eſt neceſſaria Sacramento.

Quia tamen ceſſante causâ unius immerſionis, iterùm antiquus uſus invaluit, & nunc communiter uſurpatur trina immerſio vel infuſio, peccaret graviter aliter baptiſans, utpotè ritum Eccleſiæ non obſervans in re gravi. Et eſt ſecunda pars concluſionis. *Ibid. o.*

Dices: Trina immerſio eſt ex præcepto Chriſti: Atqui quod eſt à Chriſto præceptum in hac materia, eſt indubiè de neceſſitate Sacramenti: Ergo. Prob. Ant. Pelagius II. qui obiit an. 590. in Reſcripto ad Gaudentium Epiſcopum dicit: „ Evangelicum præceptum, ipſo Domino Deo Salvatore noſtro Jeſu Chriſto tradente, nos admonet in nomine Trinitatis trinâ immerſione ſanctum Baptiſma unicuique tribuere." Refertur de conſecr. d. 4. cap. multi 182. Similiter Tertul. Hieron. Baſ. &c. dicunt hunc ritum trinæ immerſionis originem ducere ex mandato Chriſti: Ergo.

R. in tota Scriptura nullibi extare præceptum Chriſti de una vel trina immerſione. Itaque laudati Patres intelligunt mandatum Chriſti de trina immerſione in ſuo ſimili, in hoc ſcilicet quòd Chriſtus præceperit baptiſari in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti: Undè volunt ſolùm quòd Evangelicum præceptum in illud cadat quòd Baptiſmus fiat in nomine Trinitatis; quod autem ſubdunt de trina immerſione, congruentia eſt dumtaxat, quæ ex dicto præcepto colligitur. Patet ex ipſo Pelagio, qui poſt verba laudata immediatè ſubjungit: *Dicente Domino Diſcipulis ſuis: Ite, baptiſate omnes gentes in nomine Patris & Filii & Spiritûs ſancti:* Non dicit ampliùs, *& in trina immerſione.* Item in eodem Reſcripto diſertè pronuntiat: „ Sin verò apud dilectionem tuam eorum qui converti volunt, manifeſtâ confeſſione claruerit quòd in nomine Trinitatis fuerint baptiſati, ſolâ reconciliationis impensâ gratiâ, catholicæ ſociare fidei maturabis." Ubi iterùm ſolam invocationem Trinitatis, non trinam immerſionem requirit. Refertur ibid. de Conſ. d. 4. cap. *Si reverà* 30. *ibid.*

Inſt. Saltem ritus trinæ immerſionis eſt ex Apoſtolica traditione: Undè Can. 49. eorum qui dicuntur Apoſtolici, deponitur qui aliter quàm per trinam immerſionem baptiſaverit: Et Conc. Conſtantinop. 1. Can. 7. jubet rebaptiſari Eunomianos, quia non ſervabant trinam immerſionem: Atqui Traditiones Apoſtolicæ ſunt neceſſariò ſervandæ: Ergo.

R. 1°. Hoc argumentum, ſi quid probet, probare ad ſummum trinam immerſionem eſſe de neceſſitate præcepti, non Sacramenti; non enim Apoſtoli inſtituerant Sacramenta. 2°. D. Min. Traditiones Apoſtolicæ circà fidem & mores, ſunt neceſſariò ſervandæ, C. Circà diſciplinam, N. Multa enim circà diſciplinam ſtatuerunt Apoſtoli quæ ampliùs non ſervantur, ut de abſtinentia à ſanguine & ſuffocato, de Ebrioſo, Bigamo, Neophyto non promovendo ad Ordinem, non flectere genua in orationibus à Paſchate ad Pentecoſten, & plura alia. Semel autem vel ter mergere, pertinet ad diſciplinam, ut patet ex diverſo Eccleſiæ uſu in diverſis occaſionibus & temporibus.

Ad Canon. Apoſt. etiam qui ſolùm violat Eccleſiæ diſciplinam, poteſt jure plecti pœnâ depoſitionis. Sed neque iſte Canon, neque Conc. Conſtantinop. agunt de illis, qui ſolùm trinam immerſionem omittebant, ſed etiam qui formam violabant, non baptiſantes in nomine Trinitatis, ſed in morte Chriſti: Patet ex ipſo textu Canonis, ubi ſubditur: *Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptiſate; ſed euntes docete omnes gentes, baptiſantes eos in nomine Patris,* &c. Similiter Eunomiani, qui erant Ariani, in odium Trinitatis baptiſabant in morte Chriſti & in una immerſione.

§. III.

Variæ Quæstiunculæ circà utramque Baptismi materiam breviter resolvuntur.

Petes 1°. Quæ quantitas aquæ requiratur ad validitatem Baptismi?

R. eam requiri aquæ quantitatem, quâ quis possit dici moraliter ablutus; quia aqua requiritur ad ablutionem. Hinc quidam volunt non sufficere unam vel alteram guttam. Alii dicunt sufficere, modò tamen fluat; quia corpus, saltem eâ parte quam illa gutta fluendo tangit, dicitur ablutum. Id quidem mihi videtur probabile; sed quia alii contradicunt, & res non est certa, sic baptisatus in necessitate, sub conditione, est rebaptisandus, si supervixerit. Dixi *modò tamen fluat:* & hinc

Petes 2°. Quomodò aqua debeat tangere corpus?

R. quòd debeat tangere successivè mediante actione Ministri, sivè successio oriatur ex motu locali aquæ ad corpus, sivè corporis ad aquam; quia si aquæ contactus non sit successivus, puta si gutta aquæ immotè maneat in fronte, non potest dici homo moraliter ablutus: Talis autem requiritur ablutio ex institutione Sacramenti, quâ homo dicatur moraliter ablutus: Non est tamen necesse quòd reverà abstergat sordes; hoc enim non obstante est vera ablutio corporis. Addidi, hunc motum successivum debere fieri à Ministro seu mediantè ejus actione, alioquin non posset verè dicere, *Ego te baptiso.* Undè

Colliges quòd si videns puerum cadentem aut ab alio projectum in flumen, vel aspersum aut infusum, proferam verba formæ, nullum fit Sacramentum, quia ego verè non abluo. Probabile est valere, si infantem submittam aquæ è tecto defluenti proferendo formam. At valdè dubium, si baptisetur nivè vel glacie, à Ministro quidem applicatâ, sed in corpore baptisati tantùm resolutâ, quia videtur quòd iste aquæ motus non fit à baptisante, sed à baptisato, mediante ejus corporis calore: Posset fortè dici quòd fit etiam ab applicante, quia si non applicaret, non resolveretur: Sed ut dixi, in valdè dubium est.

Petes 3°. In qua parte corporis fieri debeat ablutio?

Hic a. 7. ad 3. & inf. q. 68. a. 11. ad 4. R. debere fieri in capite, ita ut si fiat in alia parte, Baptisma sit dubium, & iterandum sub conditione, quia caput est præcipua sedes animæ, & in eo omnes sensus fundantur & maximè vigent.

Et hæc est communis Ecclesiæ praxis, quam Ritualia præscribunt, præsertim Romanum, tit. de baptisandis parvulis, his verbis: „ Nemo in „ utero matrum clausus baptisari debet; sed si „ infans caput emiserit, & periculum mortis im- „ mineat, baptisetur in capite, nec posteà si „ vivus evaserit, erit iterùm baptisandus. " (Quidam idem censent, si ablutio fiat in pectore vel scapulis; quia sunt partes notabiles; sed id non est certum, neque præsenti Rituali satis conforme) „ At si aliud membrum emiserit, quod „ vitalem indicat motum, in illo si periculum „ impendat, baptisetur, & tunc si natus vixe- „ rit, erit sub conditione baptisandus: si verò „ ità baptisatus deindè mortuus prodierit ex ute- „ ro, debet in loco sacro sepeliri. " Hæc videntur quasi exscripta ex Auctore secundo loco cit. in margine, ubi plura dicam de infante ex utero matris nondum egresso.

Petes 4°. An aqua debeat immediatè tangere corpus?

R. affirmativè: Quia alioquin non censetur homo verè ablui.

Hinc inferes non valere Baptismum, si aqua tantùm tangat vestes, aut etiam pelliculam quam vocant galeam nativitatis; quia hæc juxtà plures non est pars, sed potiùs involucrum corporis: Undè debet dividi ut aqua pertingat ad corpus; id saltem est tutius.

Utrùm verò valeret, si aquâ tantùm tangeret capillos aut ungues, res est valdè dubia: Si enim dubium sit de digito vel pede, à fortiori de unguibus & capillis, qui licèt animâ totius vivant, videntur tamen potiùs excrementa vel ornamenta corporis quàm ejus partes; neque qui in unguibus aut capillis tantùm ablueretur, diceretur moraliter ablutus. Ideòque probabiliùs existimo non valere.

Petes 5°. Utrùm validè conferatur Baptismus per ablutionem occisivam?

R. Duplex distingui debet ablutio occisiva: una occisiva ratione materiæ, puta si baptisaretur infans aquâ ferventi aut venenatâ: Altera ex se occisiva, ut si quis infantem morientem projiciat in altum puteum cum prolatione formæ & intentione baptisandi.

De primo casu non est difficultas: Omnes enim conveniunt validum esse Baptisma, quia calor aut venenum non impedit quin maneat vera species aquæ & fiat vera ablutio etiam moraliter, sicut panis venenatus non desinit esse verus panis & verè manducari. Neque obstat, quòd Christus non instituerit pro materia Sacramenti actionem malam: Hæc enim licèt ut occisiva sit mala, attamen ut ablutio præcisè non est mala, & sub hac ratione Deus illam instituit pro materia Sacramenti, ad eamque sub eadem ratione concurrit, sicut concurreret ad sacrilegam consecrationem, non ut est sacrilega, sed ut est actio à Christo instituta.

De secundo ergo casu est difficultas. Scotus cum suis, S. Antoninus, Sylvester, Soto & plures alii negant in eo casu validum esse Sacramentum: Quia Christus pro materia proxima Baptismi instituit non quamcumque ablutionem, sed ablutionem usualem & moralem, seu quæ sit & dicatur ablutio secundùm humanum & communem sensum; sicut pro materia Eucharistiæ instituit panem usualem, non farinam aquâ subactam, vulgò *pâte*, licet à pane physicè non distinguatur: Atqui, inquiunt, qui projicit infantem in puteum, ex quo non potest emergi, secundùm communem & humanum sensum non dicitur velle abluere, sed occidere: Non quidem quòd emersio sit necessario requisita ad ablutionem, potest enim quis sub aquis detentus verè & moraliter ablui, etiamsi suffocetur, sed emergibilitas: Dùm enim, addunt, quis è ponte projicit in fluvium canem mortuum sordidum, non dicitur velle ipsum abluere, quia non est emergibilis; diceretur autem velle abluere, si canis esset vivus, quia esset emergibilis; licèt fortè per accidens suffocetur.

Ad id quod reponit contraria sententia hanc projectionem in casu determinari ex circumstantiis, ut sit & dicatur moraliter ablutio; quia nempè puer vel sic est baptisandus, vel damnandus: Undè videntes piam matrem projicientem in puteum prolem morientem, quam sciunt non esse baptisatam defectu aquæ, censebunt & dicent illam projicere prolem suam ut lavet & baptiset. At hanc, inquam, solutionem respondent Christum pro materia proxima Baptismi instituisse ablutionem, quæ sit humana & moralis, non per circumstantias ipsius Baptismi, sed quæ communiter & moraliter dicebatur ablutio antè Baptismi institutionem, & cùm hæc projectio non sit ablutio moraliter seclusâ institutione Baptismi, non est instituta à Christo pro materia Baptismi.

Aliam viam init recens Scriptor Gissenus Daelman, censet hunc Baptismum esse invalidum, quia, inquit, Minister debet habere vel aquam vel baptisandum in sua potestate, alioquin forma, *Ego te baptiso*, esset falsa: in casu autem Minister nec aquam, nec baptisandum habet in sua potestate. Hæc pro prima sententia.

Altera sententia, quæ est Panor. Gabrielis, Nugno, Ledesma, Suares, Layman, Bonac. ex recentioribus Gonet, Boudart, Berti, &c. tenet

tenet Baptismum in casu esse validum; quia adsunt omnia requisita ad ejus valorem, materia, forma & intentio Ministri: Contendunt enim per hanc projectionem infantem verè ablui, & quia reverà abluitur, projiciens dicitur etiam secundum humanum sensum velle abluere, sicut quia occiditur, dicitur velle occidere; utrumque enim vult, quia utrumque facit, cùm nemo sponte aliquid faciat, quod non vult facere.

Ad exemplum canis mortui projecti in aquas, etiam volunt quòd verè lavetur, & ideò posse dici de projiciente quòd velit lavare, quia de facto lavat. Insuper discrimen est quòd projectio infantis censeatur ulteriùs moralis ex circumstantiis, ut dictum est: Neque concedunt Christum requisivisse ablutionem, quæ antè Baptismi institutionem esset moralis, sed quæ tunc erat, aut posteà foret moralis.

Ad fundamentum Doctoris Daelman, respondetur videri falsum: Quia si Minister super infantem, primò fune suspensum ut possit in puteo mergi & emergi, sed fracto fune immersum, formam cum intentione baptisandi proferat, infans est ablutus & baptisatus, licèt tunc nec baptisandus nec aqua sit in potestate baptisantis. Similiter qui de ponte projicit canem vivum in aquas, ipsum lavat, & lavare moraliter dicitur; quamvis tamen tunc nec canis nec aqua sint in ejus potestate: Sufficere ergo videtur, ut quis abluere dicatur, quòd penès ipsum fuerit projicere vel non projicere in aquas.

Quamvis prima sententia propter primam rationem videatur mihi tantillùm probabilior, censeo tamen casum valdè dubium. Sed quidquid sit de validitate hujus Baptismi, certum est nunquam licere sic baptisare infantem, etiamsi sine Baptismo moriturum: quia hoc esset occidere innocentem, nunquam autem licet facere mala ut eveniant bona.

Petes 6°. Dùm Baptismus sub trina immersione aut effusione confertur, quandonam habeatur essentia Sacramenti?

R. Quando Minister baptisat secundùm intentionem Ecclesiæ, tunc habetur essentia Baptismi, quando positâ aliquâ immersione aut effusione finitur forma; quia tunc habentur omnia essentialiter requisita. Undè si infans moriatur post primam ablutionem & integrè pronuntiatam formam, est verè baptisatus. Si autem baptisans non intenderet facere Sacramentum, nisi finitis tribus ablutionibus, nonnisi tunc esset Sacramentum ratione intentionis.

Cæterùm pro praxi & ad vitandum omnem scrupulum, observandum est quod præscribit Rituale Rom. scilicet; ut ad primam ablutionem dicatur *in nomine Patris*, ad secundam *& Filii*, ad tertiam *& Spiritûs sancti*.

Petes 7°. Qui ritus olim observabantur in trina immersione?

R. 1°. Erant baptisteria intrà ipsam Ecclesiam, vel ad ejus fores ad instar balnei vel piscinæ, cum multis gradibus, profunda & ampla pluribus simul continendis apta.

2°. Baptisandi, sivè infantes, sivè adulti, tàm masculi quàm fœminæ, omninò nudabantur, quam nuditatem antiqui comparant nuditati in qua creatus est Adam, eàque significabatur baptisandum prorsùs exuere veterem hominem. Multis tamen modis pudori mulierum consulebatur, & Ministrorum periculo occurrebatur. Primis Ecclesiæ Sæculis erant Diaconissæ, quæ mulieribus nudandis & induendis aderant. Mulieres seorsìm à viris, sivè in distincto Baptisterio, sivè diverso tempore baptisabantur. In aliquibus locis velum circà Baptisterium extendebatur, ita ut Minister accederet ad baptisandum potiùs cùm audiret quàm cùm videret esse aliquem in aqua. Alibi aliter.

3°. Baptisandi & baptisandæ erant toto corpore recti in aqua, excepto capite: Minister autem mergebat, vel inclinando caput in aquas, vel deprimendo manu appositâ super humerum aut inter scapulas; vel elevatos iterùm deprimendo; toto enim corpore immergebantur. Et cùm erant ponderosiora corpora, Patrinus aut Matrina Ministrum juvabant.

4°. Post trinam immersionem sub invocatione Trinitatis, baptisati exibant è sacro Fonte, & suscipiebantur cum velamine, viri à Diaconis aut Patrinis, mulieres à Diaconissis aut piis mulieribus vel matrinis.

5°. Tandem vestiti confirmabantur ab Episcopo, & sacrâ Eucharistiâ reficiebantur.

ARTICULUS IV.

De forma Baptismi.

Circà formam Baptismi erraverunt plures Hæretici. 1°. Quidam baptisabant in morte Christi, ut constat ex Can. 49. vel 50. eorum qui dicuntur Apostolici. 2°. Gnostici qui & dicti Marcosiani à quodam Marco, baptisabant *in nomine ignoti Patris universorum, in veritate matre omnium, in eo qui in Jesum descendit, in unione & redemptione & communione virtutum:* Ità Irenæus l. 1. c. 22. & Euseb. l. 4. Hist. Eccl. c. 11. 3°. Manichæi dicti Cataphryges eò quòd conventus suos agerent in Phrygia, baptisabant *in Patrem & Filium & Montanum seu Priscillam.* 4°. Paulianistas formam adulterasse patet ex Canone 19. primi Concilii generalis Nicæni, ubi jubentur rebaptisari: Idem de Sabellianis constat ex Can. 7. Concilii I. generalis Constantinop. 5°. Ariani tempore Conc. Nicæni non videntur formam Baptismi corrupisse, cùm in eo non jubeantur rebaptisari ut Paulianistæ. Undè quòd Athanasius orat. 3. & Hieron. adv. Lucifer. dicunt Arianos baptisare in Creatorem & creaturam, non intelligendum est de prolatione formæ, sed de mente & sententia proferentium. Postmodùm verò fuisse quosdam Arianos, qui non servabant formam, scribit Theodoras Lector l. 2. Collectaneorum, ubi dicit Deuterium Episcopum Arianum baptisasse quemdam nomine *Barbam* sub his verbis: *Baptisatur Barbas in nomine Patris, per Filium in Spiritu sancto.* Idem liquet ex eo quod Brunichildis seu Bruna Athanagildi Gothorum Regis filia à Gothis Arianis baptisata, Gallias adveniens, ut Sigiberto Regi nuberet, fuerit rebaptisata, ut refert Aimonius Monachus Floriacensis l. 3. Hist. Francorum c. 4. 6°. Eunomianos, Arianorum germen, formam temerasse constat ex Can. 7. Conc. 1. generalis Constantinop. & ex Theodoreto l. 4. Hæret. Fab. c. 3. idem de Bonosiacis aliquibus ex Greg. Mag. l. 9. Ep. 61. nunc l. 11. Ep. 67. & ex Pelagio II. in suo ad Gaudentium responso: non tamen omnes Bonosiacos formam adulterasse habemus ex Conc. 2. Arelat. Can. 17. Item quosdam Afros formam non servasse constat ex 1. Conc. Arelat. Can. 8. Tandem hodierni Hæretici quamvis formam legitimam in baptisando adhibeant, eam tamen non reputant necessariam, quia existimant non vi Sacramenti, sed solâ fide suscipientis justificationem haberi: Undè Lutherus de captivit. Babyl. cap. de Bapt. & Zwinglius l. de vera & falsa Relig. scribunt Baptismum sub quacumque forma collatum esse validum.

His præmissis, quærimus 1°. quæ sit legitima forma Baptismi? 2°. Quæ sint in ea verba essentialia? 3°. Utrum aliquando ab Apostolis collatum fuerit in nomine Christi? 4°. Leviores Quæstiones proponentur. Undè sit

§. I.

Quæ sit forma legitima Baptismi?

Apud Latinos forma Baptismi est hæc: *Ego te baptiso in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* Ista apud Græcos: *Baptisatur* vel *baptisetur servus Christi N. in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.*

 Dixi

Dixi *baptisatur vel baptisetur*. Qui antiqui Scholarum Magistri, inter quos S. Th. hic a. 5. o. exponunt formam Græcorum imperativè vel deprecativè per *baptisetur*: Plures verò recentiores Juenin, Tournely, Berti & alii contendunt eam esse enuntiativam per verbum *baptisatur*: Idque probant ex antiquis Græcorum Euchologiis ab Arcudio & à nostro Goartio editis in quibus forma effertur enuntiativè per verbum *baptisatur*: sed quovis modo dicatur, non multùm interest, ut dicemus modò.

Hic a. 5. o. Dico 1°. Hæc Latinorum forma: *Ego te baptiso in nomine Patris*, &c. est legitima.

Prob. Ex Conc. Florent. in Decreto unionis, ex Trid. sess. 7. Can. 4. ex Rituali Rom. & aliis, quæ illam formam præscribunt; ex praxi totius Ecclesiæ Occidentalis, quæ illam servat & semper servavit. Colligitur autem ex cap. ult. Matth. ubi Christus tradens ritum Baptismi dixit Apostolis: *Euntes docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti.* Et quamvis Christus non dixerit hæc verba esse pronuntianda, sic tamen semper intellexit Ecclesia, quæ est fidelis & infallibilis verborum Christi interpres.

Ratio à priori nulla est præter voluntatem Christi sic instituentis, quæ voluntas ut dictum est, nobis innotescit ex praxi, doctrina & definitionibus Ecclesiæ.

Ibid. Ratio congrua: Convenit in Sacramento Baptismi exprimere causam illius instrumentalem per quam perficitur exterius Sacramentum, & principalem à qua tota virtus Sacramenti derivatur: Atqui per hæc verba, *Ego te baptiso*, tangitur causa instrumentalis, & per ista *in nomine Patris*, &c. causa principalis: Ergo.

Neque refert quod in formis aliorum Sacramentorum non exprimatur eorum causa, hinc quidem bene sequitur quod hæc expressio non sit necessaria, non sequitur tamen quod non sit conveniens, si fiat. Insuper sunt rationes speciales pro Sacramento Baptismi: 1°. Quia est professio & Sacramentum fidei, cujus objectum est Trinitas personarum in unitate substantiæ; quam ideò convenienter exprimit. 2°. Quia est Sacramentum regenerationis, & ideò conveniebat exprimi ejus causam. 3°. Est initium nostræ justificationis cui congruebat exprimere nostrum ultimum finem & objectum nostræ beatitudinis.

Ib. ad 1. Dico 2°. Hæc Græcorum forma: *Baptisatur*, vel *baptisetur servus vel serva Christi N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, est etiam legitima & valida.

Prob. 1°. Ex Eugenio IV. in instructione Armenorum, ubi postquàm dixit formam Baptismi esse hanc: *Ego te baptiso*, &c. subjungit: *Non tamen negamus quin & per illa verba, baptisetur vel baptisatur manibus meis talis servus vel serva Dei in nomine Patris, &c. verum perficiatur Baptisma.* Idem posteà definierunt Leo X. Bullâ *Accepimus nuper* datâ an. 1521. & Clemens VII. Bullâ *Provisionis nostræ* 1526.

2°. Ecclesia Latina baptisatos à Græcis non rebaptisat; & quoties utriusque Ecclesiæ unio tentata est & perfecta, nunquam Latini hac de re Græcis litem moverunt.

3°. Hæc forma non differt substantialiter à nostra: utraque enim exprimit actionem baptisandi & invocationem distinctam sanctissimæ Trinitatis.

Dices 1°. Græcorum forma non exprimit personam baptisantem, sicut forma Latinorum: Ergo.

R. 1°. Quòd cùm baptisans sit tantùm causa instrumentalis, non videtur necesse eam exprimere.

2°. D. Ant. Forma Græcorum non exprimit personam baptisantem in actu signato, sicut forma Latinorum, C. In actu exercito, seu saltem non subintelligitur, N. Si enim enuntiativè dicatur, *baptisatur*, subintelligitur à me, ut ex confessione Simonis Thessalonicensis referunt Arcudius & Goartius laudati, & sic perinde est ac *Ego baptiso.* Si dicatur, *baptisetur*, & intelligatur imperativè, subintelligitur pariter à me; imò attentis circumstantiis exprimitur in actu exercito persona baptisans, sicut si porrigendo librum amico dicam, hic liber sit tuus, perinde est ac si dicerem, dono tibi hunc librum: si verò *baptisetur* intelligatur deprecativè, neque etiam excluditur persona baptisans; non enim est sensus, baptisetur à solo Deo & non per meum ministerium, sic namque nihil efficeret, quia ageret contrà institutionem Christi, qui voluit Baptismum conferri ministerio hominum; sed est sensus: baptisetur à Deo servus Christi hoc actu seu ministerio meo: vel exhibeo Sacramentum Baptismi, suscipiat illud servus Christi à Deo per meum ministerium. Ita ut *baptisetur* sit deprecatorium tantùm respectu effectûs interioris Sacramenti, imperativum autem respectu actionis externæ.

Nota: cùm dicimus hìc, Tò *baptisetur* sumi imperativè, non intelligimus imperium propriè dictum, quod est ad alium inferiorem, sed latè & impropriè, quatenus minister hoc modo loquendi vult exprimere efficacem suam voluntatem efficiendi ministerialiter Sacramentum & effectum Sacramenti; sicut in exemplo priùs allato, cùm dico imperativè, iste liber sit tuus, nihil aliud intendo quàm donare librum seu exprimere intentionem efficacem donandi librum.

Repones: Græci utuntur hâc formâ ne videantur sibi attribuere Baptismum: Ergo non subintelligunt à me, sed à solo Deo. Et ideò S. Th. hìc a. 5. ad 1. dicit Græcos *non attribuere Ministris actum Baptismi*: Ergo.

R. D. Ant. Ne videantur sibi ut causæ principali attribuere Baptismum, C. ut causæ instrumentali, N. Contrarium enim expresè tradunt Arcudius & Goartius jàm laudati; & alias si intenderent excludere suum ministerium, nihil efficerent, ut dictum est. Ad D. Th. intelligit Græcos non tribuere Ministris in actu signato actum Baptismi, sicut tribuunt Latini; at non negat tribui in actu exercito, aut saltem ita subintelligi.

Dices 2°. Alexander III. 3. decret. tit. de Bapt. cap. 1. dicit: *si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti, & non dixerit, ego baptiso te, non est puer baptisatus:* Ergo.

R. Summum Pontificem nihil aliud voluisse, quàm actum baptisandi esse in forma exprimendum, ut dicam §. seq. id autem definiendo usus est forma Latinorum, quia alloquebatur Latinos & quia hæc forma est clarior, & magis correspondet Christi verbis, *baptisantes eos.*

Hanc autem Græcorum formam esse perantiquam probant Euchologia à mille & amplius annis scripta, quæ illam continent.

§. II.

Quæ verba sint essentialia in forma Baptismi?

Difficultas est potissimum in hoc §. de duobus nimirum de expressione actûs baptisandi hoc verbo *baptiso* vel *baptisatur*, & de expressione distincta trium personarum in Trinitate his verbis *in nomine Patris, &c.* Leviores alias difficultates expediemus §. subsequenti.

Dico 1°. Hæc verba, te baptiso, vel baptisatur servus Christi, vel æquivalentia, quibus exprimatur actus Baptismi, sunt omninò necessaria ad valorem Sacramenti, ita ut Baptisma collatum sine illis, dicendo simpliciter *in nomine Patris*, &c. sit nullum. Hic a. 5. ad 2.

Prob. 1°. Ex Alexandro III. immediatè antè hunc §. citato, qui rem expresè definit. Hoc autem Rescriptum Alex. III. datum fuit Petro Pontio ex Abbate Clarevallensi Episcopo Claromontano, qui cùm hac de re Mauritium Episcopum

Pa-

Parisiensem, & Stephanum Episcopum Tornacensem convenisset, videretque illos dissentientes; Mauritius enim rejiciebat Baptismum sine his verbis *Ego te baptiso* collatum, Stephanus admittebat; summum Pontificem consultavit, à quo præfatum Rescriptum accepit. Ità Annales Cistercienses ad annum 1176.

Definitionem Alexandri III. confirmavit Alexander VII. damnando an. 1690. hanc propositionem: *Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus, In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, prætermissis ipsis: Ego te baptiso.* Est inter plures alias 27.

Prob. 2°. Ex constanti & perpetuo usu Ecclesiæ Græcæ & Latinæ, quæ semper adhibuit verba actum baptisandi exprimentia, dicendo *baptiso*, vel *baptisatur.*

Ibid. Prob. 3°. Ratione. Cùm ablutio hominis in aqua propter multa fieri possit, puta propter refrigerationem, sanitatem, ludum, &c. oportet quòd determinetur in verbis formæ ad quid fiat; hoc autem non fit per hoc quòd dicitur *in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti;* quia omnia in tali nomine facere debemus, ut habetur Coloss. 3. Ergo si in forma non exprimatur actus Baptismi, vel per modum nostrum, vel per modum Græcorum, non perficitur Sacramentum.

Hæc D. Th. Argumentatio videtur inefficax Laurentio Berti; quia, ut opinatur, ad Sacramentum Confirmationis non requiritur verbum exprimens actum, ut patet, inquit, ex forma Græcorum, quæ est signaculum donationis Spiritus sancti: At non advertit doctissimus vir in forma Confirmationis Græcorum implicitè importari actionem confirmandi: Cùm enim dicitur: *Signaculum doni sancti Spiritus,* subintelligitur *tibi datur,* vel *tibi do* signaculum, &c. ut dicam infrà. Si autem nihil aliud in forma Baptismi diceretur quàm *in nomine Patris*, &c. actio baptisandi nec etiam implicite exprimeretur: Insuper per hanc formam *signaculum Spiritus sancti* determinatur materia seu chrismatio ad esse Sacramenti.

Obj. Ex hoc quod Christus dixit, docete omnes gentes, non bene colligitur necessitas pronuntiandi inter docendum, *Ego vos doceo.* Item cùm jussit Dominus Moysi projicere virgam ut fieret serpens, Moyses non debuit dicere, *Ego projicio virgam.* Similiter cùm Elias jussit famulo suo ponere baculum super faciem pueri suscitandi, non debuit dicere famulus, *pono baculum super faciem tuam.* Ergo ex illis verbis *baptisantes eos*, &c. male colligitur necessitas dicendi inter baptisandum: *Ego te baptiso.*

R. 1°. D. Consequens: Ergo ex illis verbis malè colligitur, &c. Independenter à Traditione, praxi & definitionibus Ecclesiæ, Transeat: Accedente traditione, praxi & definitionibus Ecclesiæ, N. Hæc enim, ut jam dixi, est certa & infallibilis Interpres Scripturarum, & nisi in ea pedem immobiliter figamus, nullâ ratione poterit evinci hæc verba *In nomine Patris*, &c. esse pronuntianda; non enim Christus magis jussit ut baptisantes dicerent *in nomine Patris,* &c. quam jussit ut dicerent *Ego te baptiso.*

Ibid. 2°. Disparitas est quòd docere seu explicare mysteria Fidei, fit de se determinatum ad instructionem; actio autem abluendi non est de se determinata ad Baptismum seu ablutionem spiritualem. Ad alia duo exempla disparitas est quòd non sint in re sacramentaria, quæ per aliquam formam consecrari debet, sed in patratione miraculorum, ad quam elementa certis verbis non consecrantur.

Inst. 1°. Traditio his verbis *Te baptiso* formæ Baptismi inserendis non favet: Ergo: Prob. Ant. 1°. Quinque primis sæculis nulla ejus habetur mentio: Primus illius meminit Gregorius magnus Sæc. 6. in suo Sacramentario; deindè Ordo Rom. & venerabilis Beda l. variarum Quæst. Q. 14. nec multò magis est antiquior forma Græcorum. 2°. Quando in prioribus sæculis agebatur de forma Baptismi, solliciti quam maximè erant SS. Patres de istis verbis, *in nomine Patris,* &c. non de aliis: Ergo.

R. N. Ant. Ad primam Prob. N. Conseq. Quamvis enim quinque primis sæculis nulla hujus formæ habeatur mentio, quia scilicet nulla circà illam mota erat quæstio, qui tamen sexto sæculo illius meminerunt, non eam referunt ut recenter inductam, sed ut antiquam & à majoribus communi usu observatam. Ad secundam prob. N. Pariter Conseq. Patres enim erant solliciti de verbis circà quæ movebantur controversiæ & quæ Hæretici adulterabant, ut erant hæc *in nomine Patris*, &c. de his autem *Ego de baptiso*, nullam legimus ortam controversiam antè sæculum 12. quam Alexander III. à Pontio Claromontano Episcopo consultus diremit Decretali laudata.

Inst. 2°. Post datam hanc Decretalem plures insignes Theologi, Petrus Cantor, Præpositivus & alii adhuc tenuerunt oppositam sententiam: Ergo.

R. eos errasse: A contumacia tamen sunt excusandi, cum hanc Decretalem tunc ignoraverint; non enim facta est publici juris ex auctoritate Pontificia, nisi tempore Gregorii IX. in Collectione S. Raymundi circà medium 13. sæculi.

Dico 2°. Baptisma, etiamsi in nomine Christi collatum, nullum est sine expressione distincta trium personarum SS. Trinitatis. *Ib. a. 5. & 6. o.*

Prob. 1°. Ex Matth. ult. ubi Christus præscribens Apostolis ritum baptisandi, jubet eos baptisare *in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti.* Apost. Ephes. 5. dicit quòd Christus Ecclesiam sanctificavit *mundans lavacro in verbo vitæ:* Super quæ verba Chrysostomus Hom. 20. in hunc locum ait: *In verbo dixit, quonam? In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.*

Prob. 2°. Ex perpetuo usu & definitionibus iteratis Ecclesiæ. Canon Apost. 49. damnat eum qui baptisat in morte Christi & non in nomine Patris, &c. Conc. Nicænum I. generale jubet rebaptisari Paulianistas, non Catharos seu Novatianos, *quia,* inquit, Innoc. I. Ep. 22. Tom. 2. Conc. *Paulianistæ in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti minimè baptisabant, & Novatiani iisdem tremendis venerandisque verbis baptisabant.* Eandem rationem adferunt Aug. l. de Hæres. n. 44. & Greg. Mag. l. 11. Ep. 67. Propter eandem rationem Conc. Laodicenum jubet rebaptisari Montanistas: Conc. Arelat. II. Photinianos: Constantinop. I. Eunomianos, Montanistas & Sabellianos. Pelagius Papa 6. sæc. mandat Gaudentio Episcopo ut rebaptiset eos qui baptisati sunt solummodò in nomine Domini, non eos qui baptisati sunt in nomine Trinitatis. Refertur de Consecr. d. 4. c. *si reverà* 30. Idem ibid. C. *Multi* 82. damnat eos qui baptisant in solo nomine Christi, & dicit esse præceptum à Christo Matt. ult. baptisandi in nomine Trinitatis. S. Greg. l. 9. Ep. 6. Quirino jubet rebaptisari eos qui in nomine Trinitatis non sunt baptisati, ut sunt Bonosiani & Cataphryges. Zacharias Papa an. 748. scribit Bonifacio Episcopo non esse rebaptisandos qui fuerint baptisati in nomine Patris, &c. secùs baptisatos hâc formâ non servatâ. His & aliis adde Conc. Flor. & Trid.

Prob. 3°. Unanimi Patrum utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ consensu. Ne longior sim, ex innumeris paucos sequentes accipe. Inter Latinos Tertull. l. de Bapt. c. 13. Cyprian. Epist. ad Jubajan. Hieron. l. 4. Comment. in Matth. Aug. l. 3. de Bapt. c. 15. l. 6. c. 25. & alibi. Ambros. l. de Mysteriis cap. 4. de Catechumeno dicit: *Nisi baptisatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccatorum.* Hujus verba specialiter refero, quia citatur in contrarium, ut videbimus. Inter Græcos sanctus Justinus Apolog. 2. pro Christianis. Sanctus Basilius l. de Spiritu sancto c. 12. Athanas. orat. 2. contrà Arian. & Epist. 4. ad Serapionem. Cyrillus verò Jerosol. Catechesi 16. Damasc.

l. 4. Orthod. Fidei c. 10. Theophilactus in Matth. Didymus l. 2. de Spiritu sancto tradunt hanc formam à Christo fuisse præscriptam Matth. ult.

Ib. a. 6. Prob. 4°. Ratione. Sacramenta, ut superiùs dictum est, habent efficaciam ab institutione Christi, & ideò si prætermittatur aliquid eorum quæ Christus instituit circà aliquod Sacramentum, efficacià caret & est nullum, nisi ex speciali dispensatione ejus, qui virtutem suam Sacramentis non alligavit: Atqui Christus instituit Sacramentum Baptismi dari cum invocatione Trinitatis, ut probavimus ex Traditione, perpetuo usu & definitionibus Ecclesiæ: Ergo quidquid deest ad plenam invocationem Trinitatis, tollit integritatem Baptismi.

Ibid. Nec obstat quòd in nomine unius personæ intelligatur alia, sicut in nomine Patris intelligitur Filius, aut quòd ille qui nominat unam solam personam, potest habere rectam fidem de tribus: Quia sicut ad Sacramentum requiritur materia sensibilis, ità & forma sensibilis. Et ideò non sufficit intellectus, vel fides Trinitatis ad perfectionem Sacramenti, nisi sensibilibus verbis Trinitas exprimatur. Undè & in Baptismo Christi, ubi fuit origo sanctificationis nostri baptismi, affuit Trinitas in sensibilibus signis, scilicet Pater in voce, Filius in natura humana, Spiritus sanctus in columba.

Obj. 1°. Baptisare in nomine Trinitatis, est baptisare in virtute & fide Trinitatis; sicut ejicere dæmonia in nomine Dei, est illa ejicere in virtute Dei: Ergo quemadmodùm ex his verbis Marci 16. *In nomine meo dæmonia ejicient*, non colligitur necessitas pronuntiandi nomen Dei ejiciendo dæmonia, ità nec ex his *Baptisantes eos in nomine Patris*, &c. colligitur necessitas ea verba pronuntiandi baptisando.

Jam responsum est suprà ad simile arg. Scripturam sacram intelligendam esse non secundùm privatum cujusque ingenium, sed secundùm Traditionem & Ecclesiæ communem usum ac definitiones: Traditione autem & Ecclesiæ communi usu atque definitionibus docemur his verbis Matth. ult. non solùm fidem & virtutem Trinitatis designari, sed & præscriptam formam pronuntiandam in Baptismo. Aliundè, ut etiam dixi, patratio miraculorum non debet consecrari & determinari per certa verba, sicut materia Sacramentorum. Deindè Baptismus est Sacramentum Fidei & Religionis Christi initiativum, quâ Fide & Religione profitemur Trinitatem personarum in unitate substantiæ; debet ergo Trinitatis fides in eo exprimi. Alioquin si simpliciter abluas aut simpliciter dicas, te baptiso, incertum erit quam Fidem & Religionem profitearis; omissis enim his verbis *in nomine Patris*, &c. perindè poteris hoc ritu profiteri Religionem Ethnicam vel Judaïcam, sicut Christianam, sicque Baptismus non erit signum sensibile quo Religioni Christianæ cooptamur.

Obj. 2°. Stephanus Papa teste S. Cypr. Epist. 73. ad Jubajan. agnovit validum esse Baptisma collatum in solo nomine Christi. Similiter Nicolaus I. in Responso ad Consulta Bulgarorum c. 104. *His profectò*, inquit, *si in nomine sanctissimæ Trinitatis, vel tantum in nomine Christi, sicut in Actis Apost. legimus, baptisati sunt* (*unum quippè idemque est, ut S. exponit Ambrosius*) *constat eos non esse denuò baptisandos*. Ergo.

R. ad primum: Primò incertum est an Cyprianus loquatur de Stephano, dicit enim *Quidam dicunt*. 2°. Esto de Stephano loquatur, disputationis æstu abreptus mentem ejus non attigit, de quo vide plura quæ dixi in Tract. de Sacramentis in genere Digress. Hist. Sect. 5.

Ad secundum, R. cum Soto, Bellarm. & communiter Nicolaum hæc dixisse non definiendo, sed ex propria & privata sententia; non enim de forma Baptismi interrogatus fuerat, sed tantùm de Ministro, an scilicet Baptisma à Judæo vel Pagano collatum sit, validum, ad quod definitivè respondet quòd sic; quod autem de forma suo rescripto inseruit, privatam sententiam proposuit, quam putavit esse Ambrosii: Quando enim Pontifices suis rescriptis obiter permiscent quæ non spectant ea de quibus interrogantur & citant Auctores, non censentur loqui ex Cathedra, sed ut privati Doctores, nec majorem volunt sibi adhiberi fidem quàm Auctoribus quos citant.

Inst. S. Ambros. l. 1. de Spiritu sancto c. 3. dicit quòd sicut Baptisma collatum Eunucho Candacis Reginæ in solo Christo collatum validum est, ità & collatum in solo Spiritu sancto: *Si unum*, inquit, *in sermone comprehendas, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum sanctum; fide autem nec Patrem nec Filium nec Spiritum sanctum abneges, plenum est fidei Sacramentum*. Et rationem subdit: *Quia qui unum dixerit, Trinitatem signavit: si Christum dicas, & Deum Patrem à quo unctus est Filius, & ipsum qui unctus est Filius, & Spiritum sanctum quo unctus est, designasti*. Ità etiam loquitur Beda in cap. 10. Act. Difficultatem præ se ferre non diffiteor hunc Ambrosii textum, quo decepti Mag. Sent. & Cajet. in sententiam oppositam abierunt. Huic autem duplex adhiberi solet responsio.

Prima Responsio quæ est Estii, Sylvii, Natal. Alex. Juenin, &c. dicit Ambrosium non agere ibi de forma Sacramenti, sed de ejus effectu, vultque hunc effectum, quamvis in Scripturis uni tantùm personæ tribuatur, quia tamen est opus ad extrà, toti Trinitati convenire. Patet ex Scopo S. Doctoris; ibi enim contendit probare contrà Macedonianos Divinitatem Spiritûs sancti: Et cùm objicerent dictum esse ab Apostolo 1. Cor. 8. *Ex Patre sunt omnia, & per Filium omnia*, ubi nihil de Spiritu sancto, & indè inferrent Spiritum sanctum non esse Deum: Respondet: *Ubi operatio aliqua divina aut Patris & Filii, aut Spiritûs sancti designatur, non solùm ad Spiritum sanctum, sed etiam ad Patrem refertur & Filium: Nec solùm ad Patrem, sed etiam ad Filium refertur ac Spiritum*. Ad hoc autem probandum inducit exemplum Baptismi, cujus effectus tribuitur modò Spiritui sancto, ut 1. Cor. 12 modò Christo, ut Act. 19. non tamen aliis personis exclusis, sed subintellectis.

Altera Responsio quæ est iterùm Nat. Alex. Harduini, Habe̊., Tournely. &c. dicit S. Ambrosium agere non solùm de operatione SS. Trinitatis, sed etiam de fide suscipientium Baptisma, & velle dumtaxat quòd Catechumeni, quamvis de una tantùm Trinitatis persona interrogentur, si tamen rectam fidem de tota Trinitate teneant, verum & integrum recipiant Sacramentum. *Plenum est*, inquit fidei Sacramentum, *si Patrem & Filium Spiritumque fatearis; si unum neges, totum subrues*: Fateri autem est credere, quod spectat suscipientem. Prosequitur: *Et quemadmodùm si unum in sermone comprehendas, aut Patrem, aut Filium, aut Spiritum sanctum, fide autem nec Patrem nec Filium, nec Spiritum sanctum abneges, plenum est fidei Sacramentum*. Id est, si in professione sincera fidei comprehendas unam personam, totam Trinitatem profiteris. Et tandem: *Ità quamvis Patrem & Filium, & Spiritum sanctum dicas; Et, aut Patris & Filii, aut Spiritûs sancti minuas potestatem, vacuum est omne Mysterium*. Et hæc iterùm verba intelligi non possunt de forma Baptismi, alioquin Baptisma collatum ab Hæretico errante circà Trinitatem nullum esset: Ergo de fide suscipientium accipienda sunt Sensus itaque verborum in Objectione laudatorum est: Qui ante, Baptismum interrogatus de fide, ut moris erat, & ritè instructus, confessus fuit unam personam, v. g. credo in Dominum Jesum Christum, ut Eunuchus Candacis Reginæ qui respondit simpliciter, *Credo Filium Dei esse Christum*, totam Trinitatem profitetur & designat, modò corde nullam personam neget aut minuat. Et hoc sufficit ad suscipiendum Sacramentum, non tamen ad conferendum, quia forma Sacramenti debet exprimi verbis à Christo institutis.

Utraque responsio est probabilis, & fortè utraque

quæ vera; non enim sibi contradicunt, sed potiùs sese mutuò juvant. Cæterùm alterutram esse veram certò constat: 1°. Quia alioquin dicendum foret juxtà Ambrosium valuisse & valere Baptismum collatum in solo Spiritu sancto, quod nemo unquam dixit. 2°. Quia Ambrosius l. de Mysteriis disertè requirit invocationem distinctam Trinitatis, ut patet ex probationibus. Videri etiam potest l. 2. de Sacram. c. 3. 4. 5. & 7.

Ad Bedam eodem modo respondendum est, siquidem ibi exscribat dumtaxat verba Ambrosii. At in l. variarum Quæst. q. 14. dicit: *Si quis baptisans dicit: Ego te baptiso in Christo Jesu; & non dicat in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti, non est verus Baptismus.*

Urgebis: S. Bernardus Ep. 403. aliàs 404. ad Henricum Archidiaconum Aurelianensem interrogatus an ratus esset Baptismus infanti periclitanti collatus sub hac forma: *Baptiso te in nomine Dei & sanctæ & veræ Crucis.* Respondit sic: *Ego verè hunc Baptismum puto; nec sonum vocis veritati fidei & pietati intentionis præjudicare potuisse.* Addit: *Legimus sanè in Actibus Apostolorum non modò in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti, verùm & in nomine Domini Jesu Christi aliquos baptisatos.* Ergo.

R. 1°. Verisimile est hanc Epist. non esse S. Bernardi. 1°. Quia ut advertit Michaël Baïus in Opusc. de forma Baptismi c. 4. una est ex triginta, quæ posteriùs sunt editæ, & quas incertum est esse S. Bernardi. 2°. Quia ipse P. Mabillon, qui vult esse genuinam, in Præf. ad S. Bernardi opera fatetur eam *In paucis manuscriptis inveniri, nec in ullo alio præterquàm in Sorbonico Exemplari valdè mutilo, à se repertam.* 3°. Quia non est probabile S. Bernardum probasse Baptismum, præsertim quia collatum *In nomine sanctæ & veræ Crucis*; qualem nemo unquam somniavit: Hanc enim rationem formæ prolatæ maximè attendit Auctor hujus Epistolæ dicens: *In eo quòd addit sanctæ & veræ crucis, manifestè commendavit Dominicam passionem.*

2°. Esto hanc Epistolam esse sancti Bernardi. R. S. Doctorem aliis detentum & re minùs attentè consideratâ, obiter & probabiliter tantùm hæc dixisse, non certò asseruisse: *Breviter*, inquit, *vobis de proposita Quæstione respondemus, sine præjudicio tamen saniùs sapientis.*

Obj. 3°. In pluribus locis Act. Apost. legimus Apostolos contulisse Baptismum in nomine Christi: Ergo.

Ibid. I. R. Suppositâ veritate facti, Apostolos ex speciali Christi revelatione & dispensatione in primitiva Ecclesia in nomine Christi baptisasse, ut nomen Christi, quod erat odiosum Judæis & Gentilibus, honorabile redderetur per hoc quòd ad ejus invocationem Spiritus sanctus dabatur in Baptismo. Cessante autem nunc causâ dispensationis, cessat dispensatio, neque ab Apostolorum tempore ullam Ecclesia agnovit vel admisit.

Hæc Auctoris responsio, ut patet, est hypothetica & ex suppositione facti, quod non discussit: Et ità sæpè respondet in factis quæ sibi objicit: Quia cùm esset Scholasticæ methodo intentus, ejus instituti non erat facta discutere, quæ prolixiorem tractationem exigunt, & à subjecta quæstione sæpè divertunt. Hoc ergo facto supposito, docet quid sit respondendum. At controversia nunc est inter eruditos de ipso facto, & an reverà Apostoli aliquando baptisaverint in solo nomine Christi? Pro quo sit

§. III.

An Apostoli aliquando ex divina dispensatione baptisaverint in solo nomine Christi?

Pro sententia affirmativa citantur Albertus Mag. Altissiodor. Alensis, Scotus cum Scotistis, Richardus, Paludanus, Durandus, Sylvester, Turrecremata, Lyranus, Valentia, Toletus, Gonet, &c. Pro sententia negativa Estius, Suares, Vasques, Sylvius, plerique Recentiores, Natalis Alex. Juenin, Tournely, Berti, &c.

Dico: Utraque sententia tàm negans quàm affirmans est probabilis.

Momenta sententiæ affirmantis proponuntur cum responsis adversæ partis.

Primum momentum ex Scriptura, quæ refert multos fuisse baptisatos in nomine Jesu. Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptisetur unusquisque vestrûm in nomine Jesu Christi.* Cap. 8. *In nomine Jesu Christi baptisabantur viri ac mulieres.* Ibid. *Baptisati tantùm erant in nomine Domini Jesu.* Cap. 10. Petrus *jussis eos baptisari in nomine Domini Jesu Christi.* Cap. 19. Baptisati Baptismo Joannis jussi sunt baptisari *in nomine Domini Jesu.* His verbis demonstratur forma quâ Apostoli ex dispensatione aliquando baptisabant: Sicut istis, *Baptisantes in nomine Patris*, &c. demonstratur forma quâ præscriptum erat ordinariè & seclusâ dispensatione baptisare: non enim est ratio cur in uno loco designetur forma Baptismi & non in alio. Ergo.

Respondent quidam adversæ partis Patroni, 1°. equidem Apostolos baptisasse in nomine Christi, sed non in solo nomine Christi, exclusis aliis Personis; neque contrarium evincitur ex laudatis Scripturis: sicut enim, inquiunt, ex hoc quòd Act. 2. & 8. legitur Apostolos prædicasse Jesum Christum: item ex hoc quòd Matth. 3. & 1. Cor. 1. dicamur baptisati in Spiritu sancto, non sequitur Apostolos solum Christum prædicasse & non alias Personas, nec ipsos baptisasse in solo Spiritu sancto, exclusis aliis Personis; ità neque ex hoc quòd dicantur baptisasse in nomine Christi, sequitur quòd in solo ejus nomine, aliis exclusis, baptisaverint.

Respondent 2°. alii, baptisari in nomine Christi, significare vel baptisari merito & virtute Christi, sicut dicitur Marci ult. *in nomine meo*, id est, virtute meâ, *dæmonia ejicient*: vel baptisari Baptismo à Christo instituto; vel tandem initiari & consecrari in Christi cultum.

Secundum momentum petitur ex Patribus. Cyprianus Ep. 73. ad Jubajanum dicit Apostolos baptisasse Judæos in nomine Jesu, Gentiles autem in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti. „ Alia „ enim, inquit, fuit Judæorum sub Apostolis ra„ tio, alia est Gentilium conditio. Illi qui jàm „ Legis & Moysis antiquissimum Baptisma fue„ rant adepti, in nomine quoque Jesu Christi e„ rant baptisandi, secundùm quod in Actibus A„ postolorum Petrus loquitur & dicit: pœnitemini „ & baptisetur unusquisque vestrûm in nomine „ Domini Jesu.... Denique ubi post Resurrectio„ nem Domini Apostoli ad Gentes mittuntur, in „ nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti bapti„ sari Gentiles jubentur." Hilarius l. de Synodis: *Ne postremò Apostoli*, inquit, *reperiantur in crimine, qui baptisare in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti, jussi tantùm in nomine Jesu baptisârunt.* Theophilactus in cap. ult. Lucæ postquàm petiit; quomodò Baptisma in nomine solius Christi fieri intelligamus? respondet: *Quia Christi nomen in se continet & Patrem Ingenitum*, &c. Ferrandus Diaconus Sæc. 6. Epist. ad Anatolium scribit: *In nomine Domini Jesu Apostoli baptisabant: numquid quia Patrem & Spiritum sanctum tacebant, ideò negabant?*

Ad primum, respondet Tournely Cyprianum loqui non de forma Baptismi, sed de professione publica fidei illius qui baptisandus erat: At non videtur hæc responsio satis conformis textui. Fortè illi minùs repugnanter respondetur Cyprianum dixisse Apostolos baptisasse in nomine Christi non excludendo alias personas: Addit enim ibid. Cyprianus: *Jesu Christi mentionem fecit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adjungeretur.*

Ad

Ad secundum, respondent sensum Hilarii esse non esse tollendas has voces quibus dicitur Apostolus baptisasse in nomine Jesu propter pravam aliquorum interpretationem, quia non contradicunt his verbis, *baptisantes in nomine Patris*, &c. Patet, quia Scopus Hilarii est probare non deserendum esse hoc vacabulum *Omoousion*, *quia vitiosè à nonnullis solet intelligi*: in cujus probationem affert id quod dictum est in Scriptura de Baptismo qui collatus est in nomine Jesu quasi contrà mandatum baptisandi in nomine Trinitatis; ita ut apud Hilarium, Tò *tantùm in nomine Jesu baptisabant*, idem sit ac *tantùm in nomine Jesu baptisasse leguntur.*

Ad tertium, respondet Theophilactum non solùm id quod objicitur dicere, sed etiam quod *quando dicimus Baptisma fieri in nomine Christi, non dicimus quòd oporteat in solius Christi nomine fieri.*

Ad quartum, Laurentius Berti sententiæ negative acerrimus vindex, ingenuè fatetur Ferrandum stare pro sententia affirmativa; de ipso enim dicit: *Nequeunt hæc verba*, Ferrandi, *in sententiam nostram trahi, nisi per vim & violentiam.*

Tertium momentum petitur ex causa legitima, quæ tunc aderat dispensandi in forma communi, scilicet, ut diximus ex Auctore, ut nomen Christi quod erat odiosum Judæis, honorabile redderetur per hoc quod ad ejus invocationem Spiritus sanctus dabatur in Baptismo, & indè convincerentur Jesum Nazarenum esse verum Messiam, quod negabant.

Respondent alii satis honori Christi consultum esse, si ejus nomen pronuntietur in forma Baptismi cum nominibus Patris & Spiritus sancti.

Momenta sententiæ negativæ cum responsis adversæ partis.

Primum momentum fundatur in hoc quod Christus Matth. ult. præcepit Apostolis ut baptisarent *in nomine Patris*, &c. Ergo non est credibile eos hanc legem statim violasse baptisando in solo nomine Christi. Si recurratur ad dispensationem: contrà est, quòd nullum in tota Scriptura extat hujus dispensationis vestigium, & quòd nulla esset ratio dispensandi: Quod enim dicitur ideò dispensatum fuisse ut nomen Christi priùs odiosum Judæis, honorabile & amabile redderetur, futile est: 1°. Quia maxima erat Christo gloria associari in forma Baptismi Patri summo Deo. 2°. Quia nomen Trinitatis erat pariter Gentibus & Judæis odiosum. 3°. Quia indè sequeretur quòd etiam nunc deberet conferri Baptisma in nomine Christi, cùm Judæi etiam nunc sicut olim sint Christi hostes infensissimi.

Respondent prioris sententiæ vindices, equidem Apostolis præceptum fuisse ut communiter & ordinariè baptisarent in nomine Trinitatis; at id non obstat quominùs cum ipsis sit dispensatum ut certis de causis ad tempus baptisarent in nomine Christi, si non universaliter, saltem in iis circumstantiis in quibus id exigebat honor Christi.

Ad primam Prob. in contrarium respondent dispensationem legi in Scriptura, non quidem in actu signato, sed in actu exercito: hoc ipso enim quo legitur Apostolos baptisasse in nomine Christi, satis constat id fecisse ex dispensatione divina, cùm certum sit ipsos non statim violasse legem sibi à Christo datam.

Ad secundam Prob. N. Ant. ad primam rationem, R. magis esse honorabile Christo, si ejus nomen solum ponatur, quia tunc magis ad illud & ad ejus virtutem attenditur. Adde quod illud conjungendo aliis Judæi causati fuissent non in ejus, sed aliorum quibus jungebatur nomine Spiritum sanctum & gratiam conferri. Ad secundam, nomen Trinitatis apud Judæos magis erat ignotum quàm odiosum; at ità Christum oderant ut ipsum crucifixerint. Ad tertiam, N. Sequelam: Quia nunc Christi nomine per universum orbem prædicato & exaltato, non subsistit ampliùs ratio recedendi à præcepto communi: sicut nunc plantatâ & firmatâ fide, cessat frequentia miraculorum, quæ fidei seminandæ & firmandæ necessaria erant.

Secundum momentum habetur Act. 19. ubi cùm Paulus incidisset in quosdam, qui se Christianos dicebant & tamen ignorabant Spiritum sanctum, interrogat illos: *In quo ergo baptisati estis?* Atqui hæc interrogatio inepta fuisset, si in solo Christi nomine, non appellato Spiritu sancto, potuissent baptisari. Ergo.

Respondetur ex adversa parte Negando Min. Quia moris erat ut Apostoli neminem tingerent, nisi priùs ipsum docuissent mysteria fidei, præsertim Trinitatis, ejusque virtute Baptismum operari: Undè quamvis baptisati fuissent in solo nomine Christi, debebant scire Spiritum sanctum & ejus virtute fuisse baptisatos, sicque meritò interrogat Apostolus; *In quo ergo*, id est in cujus virtute, *baptisati estis?*

Tertium momentum petitur ex Patribus. S. Cyp. Ep. laudatâ ad Jubajanum explicans hæc verba Petri Act. 2. *Baptisetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi*: dicit: *Jesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adjungeretur.* Aug. adversùs Maximinum Arianum l. 3. cap. 17. loquens de iis quos Petrus jusserat baptisari in nomine Domini Jesu, dicit: *Si autem non nominatis Patre & Spiritu sancto, in nomine Jesu Christi jussi sunt baptisari, non tamen intelliguntur baptisati nisi in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.*

Respondent alii ad primum sensum S. Cypriani esse quòd tunc non omissus fuerit Pater quoad virtutem, licèt quoad nomen: aliàs Judæi baptisati fuissent in nomine Patris, &c. Sicut Gentiles, quod tamen negat ibid. Cyprianus, ut constat ex probationibus prioris sententiæ.

Ad secundum, similiter respondent sensum Augustini esse quòd non intelligantur baptisati nisi in nomine, id est nisi in virtute Patris & Filii & Spiritûs sancti: Quia Aug. vult ibi probare contrà Maximinum, negantem Spiritum sanctum esse creatorem, quòd quamvis hæc verba, *omnia per ipsum facta sunt*, sint tantùm dicta de Filio, omnia tamen censeantur etiam esse facta per Spiritum sanctum, quia una est utriusque virtus; sicut licèt dicatur Baptismus collatus in solo Christi nomine, intelligitur tamen collatus in nomine, id est, in virtute Spiritus sancti.

Reponit Berti cui hæc responsio displicet, quòd si Maximinus negabat omnia facta esse per Spiritum sanctum, negabat quoque eandem esse virtutem Filii & Spiritûs sancti, consequenter negabat in Baptismo, non nominato Spiritu sancto, Spiritum sanctum intelligi ex hoc quod Filii & Spiritûs sancti sit eadem virtus.

Sed contrà: Aug. arguit contrà Maximinum suppositâ formâ Baptismi, quæ sola tunc erat in usu scilicet cum expressione Patris & Filii & Spiritûs sancti, quam negare non poterat Maximinus, juxtà quam formam manifestum est Spiritum sanctum suâ virtute cum aliis concurrere ad Baptismum. In hac ergo hypothesi benè arguit Aug. quòd sicut licèt in Baptismo collato ab Apostolis non fuerit nominatus Spiritus, & tamen, ut constabat ex forma communi Baptismi, intelligebatur Spiritus sanctus; ità quamvis in his verbis *omnia per ipsum facta sunt*, non nominetur Spiritus sanctus, est tamen intelligendus.

Si quidam alii Patres proponantur qui videntur sensisse Apostolos nunquam baptisasse in solo nomine Christi, iis, inquiunt, opponendi sunt alii Patres laudati pro prima sententia & scholarum Magistri.

Quartum momentum est impugnatio fundamenti oppositi. Equidem inquiunt, in Act. Apost. dicuntur Apostoli baptisasse in nomine Christi, at non

non solius Christi: vel nomine Christi intelligitur merito & virtute Christi vel Baptismo Christi, ut dictum est prius.

Respondent alii quòd sicut hæc verba Matth. ult. *in nomine Patris*, &c. intelliguntur simpliciter, *invocato nomine Patris*, &c. ita hæc *in nomine Jesu* intelligi debent *invocato nomine Jesu*. Nec aliis Scriptura usa fuisset, si voluisset ut baptisaretur *in nomine Christi*, sicut baptisatur *in nomine Patris*.

Quintum momentum est ab inconvenienti. Juxtà fidem est unum Baptisma in Ecclesia: Atqui si aliquando valuisset Baptisma in nomine Christi, forent diversa Baptismata, quia nempè forent diversæ formæ, ideòque diversa composita: Ergo.

Respondent Baptisma dici unum: 1°. Quia semel susceptum iterari non potest. 2°. Quia licèt plures Ministri baptisent, unus est tamen Christus qui principaliter baptisat. 3°. Quia seclusâ speciali dispensatione ad tempus, aliud non admittitur.

§. IV.

Leviores quædam difficultates circà formam Baptismi breviter expediuntur.

Petes 1°. Quid sit censendum de Baptismo collato in nomine Genitoris & Geniti & Procedentis ab utroque?

Hic a. 5. ad 7. 1 p. q. 40. a. 2. & in 4. d. 3. q. 1. a. 2. q. 1. ad 5. lb. 1. p. & in 4. R. probabilius esse nullum: Ità cum S. Th. & Thomistis, Scotus cum Scotistis, Estius, Sylvius, Suares & communiter Theologi contrà Cajet. & paucos alios, inter quos novissime Berti.

1°. Quia hæc nomina non æquivalent nominibus Patris & Filii & Spiritûs sancti: Hæc enim nomina Pater & Filius formaliter significant relationes Paternitatis & Filiationis, quibus constituuntur divinæ Personæ, sicque formaliter significant Personas subsistentes: At Genitor & Genitus significant formaliter actus notionales, qui sunt fundamenta relationum: Undè quamvis idem significent materialiter & quoad rem, non tamen idem significant formaliter & eodem modo, sicque non æquivalent & non sunt propriè synonima.

ib. hic. 2°. Sicut ex parte materiæ aqua sumitur ad Baptismum, quia ejus usus est communior ad abluendum, ità ad significandum tres personas in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueverunt nominari personæ in illa lingua: Atqui nomina quibus communiùs significantur divinæ personæ, sunt Pater, Filius & Spiritus sanctus, non Genitor, & Genitus, & procedens ab utroque: Ergo.

Dices: Ecclesia laudat & invocat Trinitatem sub nominibus Genitoris, Geniti & procedentis ab utroque, ut patet in hymno festi corporis Christi, à S. Th. edito: Ergo.

R. N. Conseq. Licet enim extrà Sacramentum possit laudari vel invocari Trinitas istis nominibus, eò quòd materialiter & quoad rem idem significent ac Pater, Filius, &c. non tamen in Sacramento à Christo determinatè instituto, quia idem non significant formaliter & eodem modo, sicque non sunt synomia.

Petes 2°. Utrùm valeat Baptisma collatum sub hac forma: Ego te baptiso in nomine SS. Trinitatis, vel in nomine trium personarum SS. Trinitatis, vel in nomine Dei unius & trini, vel in nomine primæ, secundæ & tertiæ personæ?

R. Negativè, quia ut probavimus §. 2. Conc. 2. debet fieri distincta expressio trium personarum Patris, Filii & Spiritus sancti. Insuper ista non idem significant ac Pater, Filius & Spiritus sanctus; potest enim esse Trinitas, possunt esse tres personæ, prima, secunda & tertia, absque Patre & Filio & Spiritu sancto.

Petes 3°. Utrùm valeat Baptisma collatum sub hac forma, baptiso, aut baptisatur in nomine Patris &c. absque expressione baptisandi?

R. negativè: 1°. Personam baptisandi esse exprimendam colligitur ex illo Matth. *Baptisantes eos*. 2°. Forma debet significari id quod in Sacramento peragitur: In Sacramento autem applicatur materia subjecto determinato, quod non significatur dicendo simpliciter, Baptiso aut baptisatur: Atque ideo debet significari determinatum subjectum per *Te*, aut aliquid simile. 3°. Debet exprimi distinctio inter baptisantem & baptisatum, sicut inter generantem & genitum; est enim baptismus Sacramentum regenerationis: Undè Innoc. III. Extrà de Bapt. cap. *Debitum* declarat neminem posse seipsum baptisare: Ista autem distinctio non significatur, nisi exprimatur persona baptisanda.

Neque refert quod hæc distinctio significetur per ipsam applicationem materiæ ad alterum; quia, ut dictum est, forma debet significare id quod agitur: Non enim in sola materia, sed maxime in forma consistit significatio Sacramenti.

Si dicas Stephanum III. in Rescriptis Carisiacis nullam designare personam in forma Baptismi, & Eugenium IV. in Decreto unionis declarasse perfici Sacramentum, *si exprimatur actus qui per ipsum exercetur cum sanctissimæ Trinitatis invocatione*.

R. ad 1. Rescripta Carisiaca supposititia aut adulterata reputari ab Eruditis, ut vidimus suprà. Ad 2. Eugenius priùs descripserat formam Latinorum & Græcorum, quibus exprimitur persona baptisati: Undè dum dicit perfici Sacramentum, *si exprimatur actus*, intelligit actum determinatum, ut exprimitur in forma Latinorum per *Te*, & in forma Græcorum per To *Servus Christi*.

Utrùm vero debeat exprimi persona baptisandi determinatè per nomen ejus proprium, vel per pronomen secundæ vel tertiæ personæ *Te* vel *Istum*? Id quidem requirit Eugenius IV. in laudato Decreto, dicens in forma Græcorum, baptisetur Christi servus (talis) attamen nulla ratione videtur id esse de necessitate Sacramenti: Undè qui diceret, *Baptiso servum Christi*, vel *baptisatur servus Christi*, meo judicio subsisteret Sacramentum.

Sed quid, si quis honoris causa dicat, *Baptiso vos*; vel assuetus loqui in plurali numero dicat: *Nos te baptisamus*? Resolvit Sylv. post Cajet. in simili verbo, *absolutio*, quòd valeret; quia non variaret substantiam formæ, ejusmodi tamen vanitates sint fugiendæ.

Petes 4°. Utrùm si Minister dicat *in nominibus* loco *in nomine*, valeat Baptismus?

R. negativè: Quia non dixit Christus, Baptisantes *in nominibus*, sed *in nomine*: Super quæ verba Ambrosf. l. 1. de Spiritu S. cap. 14. ait: *In nomine dixit, non in nominibus: Non ergo aliud nomen Patris aliud nomen Filii, aliud nomen Spiritûs sancti, quia unus Deus*. Idem Hieron. in cap. 4. Epist. ad Ephes. & Aug. l. 2. adv. Maximinum c. 22. & Tract. 6. in Joan. Ratio est: Quia Tò *in nomine* significat substantiam, virtutem, auctoritatem, potestatem, quæ una est in tribus Personis; undè dicendo *in nominibus* falsum significatur.

Non sequitur tamen fore irritum Baptisma, si replicato tò *nomine* quis dicat Baptiso te in nomine Patris, in nomine Filii, & in nomine Spiritus sancti: Quia ut dictum est, tò *in nomine* significat substantiam, virtutem, majestatem divinam; nomen autem essentiale potest repeti sine pluralitate: Sicut dicimus in Symbolo Athanasii, *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, non tamen tres Dii*. Similiter in exorcismo baptisandorum antequàm accedant ad baptisterium: *Exorciso de omnis Spiritus immunde in nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine Jesu Christi Filii ejus & judicis nostri, & in virtute Spiritûs sancti.*

Quantùm ad præpositionem *In* non est de essentia formæ; quia illa omissa remanet sensus substantialis: Similiter particula *Et* propter eandem rationem: Nisi fortè omittatur in sensu Sabelliano ad significandum hæc tria nomina esse unam & ean-

eandem personam tribus facultatibus instructam.

* Hic a. 5. ad 1. * Idem dicendum de pronomine *Ego*; quia, ut dictum est, non est necesse quòd signatè exprimatur persona baptizantis, ut patet in forma Græcorum: & aliundè sufficienter exprimitur per Tò *Baptisato.* Tandem pariter constat particulam *Amen* non esse de substantia formæ, sed esse tantùm Sacramenti jàm perfecti acclamationem & approbationem; undè in pluribus Ritualibus omittitur.

Plura circà præsentem materiam habes in Tract. de Sacramentis in communi Diss. 1. a. 6. §. 1. sedulò confer.

ARTICULUS V.

Utrùm Baptismus possit iterari?

Marcionistæ, teste S. Epiphanio hæresi 42. ter baptisabant, semel in infantia, & bis in adulta ætate ad imitationem Christi, qui baptismo Joannis & suo sanguine fuit baptisatus. Anabaptistæ nostri temporis rebaptisant baptisatos in infantia, & quidam ex illis eos qui post susceptum semel baptismum à fide deficiunt. Notum est ex superioribus Cyprianum cum pluribus aliis equidem rebaptisasse baptisatos ab Hæreticis, sed quia invalidum reputabant eorum baptisma, quibus constanter restitit Stephanus Papa. Pariter notum est Donatistas eâdem ratione rebaptisasse baptisatos à Catholicis, quos pluribus libris exagitat Aug. Quæstio est de Baptismo validè suscepto, utrùm possit iterari? Pro assertione dogmatis catholici.

D. a. 9. o. Dico 1°. Baptismus validus nec licitè nec validè iteratur.

Prob. 1°. Ex illo Heb. 6. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, ... & prolapsi sunt, rursùs renovari ad pœnitentiam, rursùm crucifigentes sibimetipsis Filium Dei.* Atqui hæc verba intelligi non possunt de Pœnitentia sacramentali, quæ est iterabilis: Ergo de Baptismo, quemadmodùm Ambros. Chrysost. Aug. & alii contrà paucos intelligunt & ut ostendemus infrà de Sacramento Pœnitentiæ.

Prob. 2°. & præcipuè ex Traditione ab Apostolis accepta, quæ nobis constat unanimi Patrum consensu, constanti & perpetuâ consuetudine atque definitionibus iteratis Ecclesiæ. Ità de Consecr. d. 4. cap. *Non licet* 107. Can. 47. inter eos qui dicuntur Apostolici Conc. Nicænum I. Conc. Constantinop. I. Conc. Arelat. I. Florent. in Decreto unionis. Trid. Sess. 7. de Sacram. in genere, Can. 9. *Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est signum quoddam spirituale & indelebile, undè iterari non possunt, anathema sit.* Et ibid. de Bapt. Can. 11. *Si quis dixerit verum & ritè collatum Baptismum iterandum esse illi qui apud Infideles fidem Christi negavit, cùm ad Pœnitentiam convertitur, anathema sit.*

Ibid. Prob. 3°. Quatuor rationibus Auctoris. Primâ: Baptismus est quædam regeneratio spiritualis, Joan. 3. *Nisi quis renatus*, &c. Atqui unius non est nisi una generatio: Undè Aug. Tract. 11. in Joan. super illud Joan. *Quomodò*, inquit, *non potest uterus repeti, ità nec Baptismus.* Secundâ: in similitudinem mortis Christi baptisamur, per baptismum enim morimur peccato & resurgimus in novitatem vitæ: Atqui Christus semel mortuus est: Ergo semel tantùm Baptismus eidem conferendus est. Tertiâ: baptismus imprimit characterem qui est indelebilis, & cum quadam consecratione datur: Atqui aliæ consecrationes non iterantur in Ecclesia; sic, v. g. Calices & alia Vasa sacra nonnisi semel consecrantur: Ergo nec Baptismus. Quartâ: Baptismus principaliter datur contrà peccatum Originale: Atqui peccatum Originale non iteratur: Ergo nec Baptismus.

Hæ rationes, ut patet, non sunt simplicis congruentiæ, sed ex ipsa natura Sacramenti petuntur, ideòque probant non solùm Rebaptismum esse illicitum, sed etiam invalidum, adeòque subjectum Baptismi esse hominem non baptisatum, sicut materia Consecrationis est panis non consecratus. Harum rationum defensionem contrà impugnationes Scoti videre potest curiosus Lector apud Dom. Soto in 4. d. 3. q. unicâ a. 9.

Dices: Si baptisma iteratum sit nullum, ergo rebaptisatio non est peccatum.

R. N. Sequelam: Imo ob id est peccatum & gravissimum, quòd iterari tentetur id quod non est iterabile: Id enim cedit in gravem injuriam & irrisionem Sacramenti, dum contrà ejus institutionem tentatur adhiberi subjecto incapaci, & quasi semel datum non sufficeret, veluti si quis uxore vivente alteram duceret, aut hostiam consecratam consecraret.

Dico 2°. Si sit dubium fundatum an aliquis sit baptisatus, sivè sit dubium juris, puta utrùm materia vel forma adhibita sit legitima, sivè facti, puta an de facto sit collatus Baptismus, debet Baptismus, non dico, iterari, sed conferri sub conditione, dicendo: *Si es baptisatus, non te baptiso: Si non es baptisatus, te baptiso in nomine Patris*, &c. Ità definivit Alexander III. Extrà l. 3. Tit. 42. Cap. *De quibus* 2. Ratio est: Quia in hoc casu subvenitur proximo in re maximè necessaria, cùm sine Baptismo re suscepto alia Sacramenta validè non recipiat, & si non sit adultus, salvari nequeat. Hæc autem necessitas junctâ conditione abstergit irreverentiam Sacramenti.

Neque potest in iterationis crimen venire quod omninò factum nescitur, inquit S. Leo Cap. *Cùm itaque* cit. in prima Concl.

Si verò dubium sit infundatum, levis suspicio vel scrupulus, non potest baptisari etiam sub conditione: tùm quia, ut alibi dixi, quando dubium non est fundatum, conditio apposita habetur pro non apposita; deficiente enim ratione probabili dubitandi, vix seriò potest dici, si non es baptisatus, de baptiso; sed potiùs videtur dici, sivè sis baptisatus sivè non, te baptiso; sicque disjunctivè intenditur nullitas Sacramenti: Tùm quia iteratio Sacramenti facta ex inani dubio est quædam ipsius irrisio.

Ex his inferes 1°. Non esse baptisandum sub conditione adultum qui inter Christianos natus & educatus dubitat an sit baptisatus, fortè quia non extat ampliùs Regestum, aut in eo omissus est, vel quia parentes sunt mortui, aut Minister erat senex, &c. Quia ut dicit Innoc. III. Cap. *Veniens* de Presbytero non baptisato: *De illo qui natus de Christianis Parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tàm violenter præsumitur quòd fuerit baptisatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec fortissimis forsan argumentis contrarium probetur.* Idem dicendum de illo qui audit se ab obstetrice fuisse baptisatum; quia supponere debet quòd Parochus prævio examine Baptismum validum judicaverit, aut in dubio repetierit.

Inferes 2°. Non etiam baptisandum sub conditione illum cujus baptismum attestatur unus testis oculatus omni exceptione major; quia hujusmodi testimonium, seclusis indiciis in contrarium, moralem certitudinem facit.

Inferes 3°. E contrà baptisandos esse sub conditione eos qui antè Baptismum à parentibus sunt avulsi, aut inter Infideles nati, & non est aliquis fide dignus qui eos esse baptisatos testatur; tunc enim est fundatum dubium an sint baptisati: Et ità resolvit Conc. Carthag. 5. cap. 6.

Inferes 4°. Etiam sub conditione baptisandos infantes qui reperiuntur expositi ad valvas Ecclesiæ vel alibi sine schedula vel testimonio sui Baptismi; quia consuetum est ut, dum sunt baptisati, habeant aliquod hujusmodi testimonium.

Casus

Casus dubii.

Primus: An infans inter Catholicos ad valvas Templi aut alibi expositus cum schedula, aut aliquo alio testimonio sui Baptismi, debeat nihilominùs baptisari sub conditione?

Negant plurimi Auctores: Numerat 28. Franciscus à Jesu Maria: Quorum ratio est, quia non est credibile Parentes aut Tutores, qui præsumuntur Catholici, cùm inter Catholicos reperiatur expositus, voluisse fraude aut mendacio filium suum tàm necessario Sacramento privare.

Affirmant etiam plures: Numerat 20. laudatus Scriptor, quibus subscribo: quia quamvis inter Catholicos, non constat tamen à quo ista schedula fuit scripta, fortè à malefica muliere, à viro iniquo, à Judæo, ab Athæo, &c. Et esto, qui scripsit fuerit vir catholicus, probus & sincerus, qui nollet fallere in re tam gravi, sed nihil fortè scripsit quàm quod audivit ab aliqua fœmina aut Laïco, qui vel ex turbatione aut ignorantia potuit aliquid essentiale omittere. Et ideò statutum est in Synodo 2. Camerac. & Mediolanensi sub S. Carolo Borromæo hos esse sub conditione baptisandos.

Secundus casus dubius est de infante baptisato domi ab obstetrice vel altero Laïco. Si Parochus diligenti inquisitione factâ certò moraliter judicet omnia essentialia esse adhibita, extrà controversiam est non posse repeti Baptismum. At nisi testis gravis & oculatus asserat omnia essentialia esse servata, vix aut ne vix, meo judicio, id certò constare potest: Experientiâ namque notum est multas mulieres sivè ex ignorantia, sivè ex turbatione in materia vel forma errare; item sæpè referre aliter quàm fecerint aut dixerint; item semel aut iterùm deprehensas quòd benè fecerint, deinceps malitiosè errare & tamen asserere se more solito baptisasse: Undè excepto casu testis, ut dictum est, qui raró contingit, existimo non esse damnandum, qui sic baptisatum baptisaret sub conditione. Ità, contradicentibus multis, censent Sylvius, Molanus & alii, sicque statuunt Pastorale Mechliniense & Synodus Iprensis sub Martino Rithovio, Tit. 2. cap. 5.

Tertius casus dubius est de baptisato ab Hæreticis. Equidem fide certum est baptisatum ab Hæretico, qui omnia essentialia observavit, esse validè baptisatum, nec ullatenùs esse baptisandum sub conditione. Quia tamen experientiâ constat hodiernos Hæreticos sæpè vel aquam rosaceam honoris causâ adhibere, vel, ut ostendant verba esse concionatoria & non consecratoria, unum infundere aquam, & alterum proferre verba, vel ratione frigoris solas vestes aspergere, vel plebeios ignaros Sacramentum conferre, vel tandem in odium Catholicorum aliquo alio modo illud temerare, nisi, ut in priori casu dictum est, adsit testis catholicus, gravis & oculatus, qui asserat omnia essentialia ritè fuisse servata, pariter censeo non esse culpandum, qui sic baptisatos regulariter baptisaret sub conditione. Et ità statuit Synodus Mechliniensis anno 1607. Tit. 3. cap. 6. à Paulo V. anno seq. approbata.

Observandum adultos, qui sub conditione baptisantur, teneri post sic susceptum Baptismum confiteri peccata post primum Baptismum commissa, ne fortè, si primus Baptismus valuerit, secundus, utpotè irritus, nihil efficiat.

Petes: Quæ sint pœnæ rebaptisantium?

R. Jure civili Cod. *Ne sanctum baptisma reiteretur* l. 1. damnantur pœnâ mortis. Hæc lex lata fuit occasione Donatistarum. Jure Ecclesiastico incurrunt irregularitatem. Cap. *Ex Litterarum* 2. Extrà de Apostatis l. 5. ex Alexandro III. Equidem Pontifex exprimit tantùm Acolitum qui adfuerat respondens rebaptisandi, & quia secundùm regulam communem irregularitas non incurritur, nisi sit in jure expressa, posset videri rebaptisantem eam non incurrere: Attamen consuetudo, quæ est optima Legum interpres, hanc Decretalem sic intelligit, ut etiam Rebaptisans sit irregularis: Et ità tenent communiter Casuistæ & Jurisperiti.

Similiter ii qui se rebaptisari faciunt aut patiuntur, incurrunt irregularitatem, cap. *Confirmandum* d. 5. cap. *Qui in qualibet* causâ 1. q. 7. & cap. *Eos* de Consecrat. d. 4.

Est tamen discrimen inter irregularitatem rebaptisantis & rebaptisati, quòd irregularitas rebaptisati sit completa, impediens ipsum & promoveri ad ulteriores Ordines, & in susceptis ministrare: Irregularitas autem rebaptisantis impedit tantum promoveri ad altiores Ordines, non in susceptis ministrare. Imò hærendo Litteræ Decretalis *Ex litterarum*, videtur quòd nec ista irregularitas incompleta rebaptisantis incurratur, nisi crimen sit publicum: Subjungitur enim; *si crimen sit occultum, poterit promoveri.* Sed, inquit Sylvius, ob receptam in Ecclesia consuetudinem verius videtur hanc diminutam irregularitatem etiam incurri, quando crimen est occultum.

Utrùm verò qui nihil vel leviter dubitans de valore Baptismi, baptisat sub conditione, incurrat hanc irregularitatem? Videtur probabilius quòd non: Quia hæc irregularitas non est neque in Jure neque in consuetudine: Jura enim loquuntur de rebaptisantibus absolute, iste autem non intendit rebaptisare, imò nec baptisare, nisi supposito quòd baptismus sit invalidus: Aliundè pœnæ sunt restringendæ. Idem videtur probabiliter dicendum de his qui metu coacti rebaptisant aut rebaptisantur, si sine intentione baptismum dandi vel recipiendi, sed tantùm ritum externum exhibendi, vel recipiendi, id agant vel patiantur; quia non intendunt iterationem Baptismi: Sicut non excommunicatur, licet graviter peccet, qui fidem corde retentam exteriùs abnegat. Neque obstat quòd Ecclesia punit actus externos, eos enim punit ut procedentes ab interiori. Ità Sylvius.

ARTICULUS VI.

Utrùm convenienter assignentur tria Baptismata, scilicet Fluminis, Flaminis & Sanguinis?

Nota 1°. Baptismus flaminis dicitur perfecta cordis contritio seu quilibet actus perfectæ charitatis includens saltem virtualiter & implicitè votum Baptismi aquæ. Dicitur flaminis à flamine seu Spiritu sancto movente cor ad diligendum Deum & pœnitendum de peccatis. Baptismus sanguinis est martyrium pro Christo toleratum antecedens Baptismum aquæ. Dicitur sanguinis ab ejus effusione, quæ contingit ordinariè in martyrio. De Baptismo aquæ huc usque diximus.

Nota 2°. Hanc trium Baptismatum distinctionem esse frequentem non solùm apud Scholasticos, sed etiam apud SS. Patres, Ambros. in Ps. 118. Greg. Nazianz. Orat. 39. in sancta Lumina. Hieron. super illud Ephes. 4. *Una Fides, unum Baptisma.* Aug. l. 4. de Bapt. c. 21. Bernard. Ep. 77. ad Hug. Vict. Idque cum fundamento in Scripturis, quæ nomen Baptismi charitati & martyrio tribuunt: Sic quantùm ad charitatem Matth. 3. dicitur: *Ille baptisabit vos Spiritu.* Et act. 1. *Baptisabimini Spiritu sancto.* Id est, charitate diffusâ per Spiritum sanctum. Quantùm ad Martyrium, Marci 10. *Potestis bibere calicem, quem ego bibo: Aut baptismo, quo ego baptisor, baptisari?* Luc. 12. *Baptismo habeo baptisari.*

Nota 3°. Baptismata flaminis & sanguinis in tantùm dici baptismata, in quantum supplent vices baptismi aquæ quoad principalem ejus effectum, scilicet gratiam & remissionem peccatorum, ideòque non esse Sacramenta, nec propriè & univocè baptismata, sed impropriè tantùm & analogicè. *Ib. a. 11. c.*

Si dicas quemlibet actum perfectæ charitatis supplere etiam vices aliorum Sacramentorum, Confirmationis, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, quoad principalem eorum effectum scilicet gratiam, & tamen

tamen non dici Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, &c.

R. Actum perfectæ charitatis non supplere vices aliorum Sacramentorum tàm insigniter quàm Baptismi: Cùm enim Baptismus sit necessarius ad peccati. Orig. deletionem, juxtà illud Joan. 3. *Nisi quis renatus*, &c. & indè quidam dicerent neminem sine Baptismo aquæ re susceptо posse consequi remissionem peccati Orig. & salvari; SS. Patres, ut ex una parte non negarent contrà Evangelium necessitatem Baptismi, & ex altera salutem impossibilem non redderent, prudenter dixerunt actus remissivos peccati Originalis esse baptismata, eò quod vicem Baptismi quantùm ad hoc supplerent. Idque cum fundamento in Scriptura ut dictum est.

Quæstio est igitur an perfecta contritio seu quilibet actus perfectæ charitatis & martyrium suppleant vices Baptismi aquæ ad obtinendam gratiam sanctificantem,& hâc ratione possint dici baptismata. Duplicem quæstionem duplici §. resolvemus.

§. I.

Utrùm Baptismus Flaminis suppleat vices Baptismi aquæ, quantùm ad gratiæ collationem?

Dico: Baptisma flaminis seu perfecta contritio, & quilibet actus charitatis perfectæ cum voto baptismi aquæ supplet ejus vices quoad effectum primarium, scilicet gratiam remissivam peccatorum.

Prob. 1°. Ex Scriptura, quæ pœnitentibus, credentibus, Deum diligentibus & invocantibus salutem promittit: Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis..... vitâ vivet, & non morietur.* Ibid. *Convertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Ps. 50. *Cor contritum & humiliatum non despicies.* Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum.* Rom. 10. *Omnis qui credit in illum, non confunditur.* Ibid. *Quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.* Idem Is. 4. & 28. Act. 2. & alibi. Item Act. 10. Cornelius & alii leguntur accepisse Spiritum sanctum antequàm baptisarentur.

Prob. 2°. Ex definitionibus Ecclesiæ. Conc. Trid. sess. 6. cap. 4. declarat post promulgatum Evangelium, nunquam fieri translationem à statu veteris Adam ad statum gratiæ, *sinè lavacro regenerationis, aut ejus voto, sicut scriptum est, nisi quis renatus fuerit.* Item definit sess. 7. Can. 4. de Sacram. in genere. Item sess. 14. cap. 4. de Sacramento Pœnit. his apertè significans justificationem posse haberi non solùm per Baptismum re susceptum, sed etiam per ejus votum, sententiamque Christi generalem intelligendam esse de Baptismo aquæ in re vel in voto.

Innoc. III. electus Pontifex an. 1190. l.3. Decret. tit. de Bapt. 42. cap. *Debitum* 4. de Judæo qui seipsum baptisaverat, dicit nullum quidem esse Baptismum, attamen *si continuò decessisset, ad Patriam protinùs evolasset, propter Sacramenti fidem, etsi non propter fidei Sacramentum.* Idem ibid. tit. 43. cap. *Apostolicam* de Presbytero non baptisato, qui se credebat baptisatum, sic decernit: *Si in sanctæ Matris Ecclesiæ & Christi nominis confessione perseveraverit, ab originali peccato solutum & cœlestis Patriæ gaudium esse adeptum asserimus incunctanter*: Idque probat auctoritate SS. Ambros. & Aug. Tùm monet Episcopum Cremonensem ad quem rescribit, *ut sopitis quæstionibus Doctorum, sanctorum Patrum sententias teneat, & in Ecclesia sua juges preces hostiasque Deo offerri jubeat pro Presbytero memorato.*

S. Pius V. & Greg. XIII. hanc 31. propositionem inter Baïanas proscripserunt: *Charitas perfecta quæ est ex corde puro & conscientia bona & fide non ficta, in Catechumenis & pœnitentibus, potest esse sine remissione peccatorum.*

Prob. 3°. Ex Patribus. Cyprian. Ep. 77. ad Jubajan. de his quos putabat decessisse sine vero Baptismo, dicit *Deum ex sua indulgentia & misericordia eorum voluntatem supplere posse.*

Ambrosius in Orat. funebri de obitu Valentiniani Imperatoris: „ Audio, inquit, vos dolere „ quòd non acceperit Sacramenta Baptismatis: „ dicite mihi, quid aliud in nobis est nisi voluntas, „ nisi petitio? Atqui etiam dudum hoc votum „ habuit, ut antequam in Italiam venisset, initia„ retur, & proximè baptisari se à me velle sig„ nificavit, & ideò præ cæteris causis me accer„ sendum putavit. Non habet ergo gratiam quam „ desideravit? non habet quam poposcit? certè „ quia poposcit, accepit. "

Aug. l. 4. de Bapt. c. 22. „ Invenio, inquit, „ non tantùm passionem pro nomine Christi id „ quod ex Baptismo deerat, supplere posse; sed „ etiam fidem, conversionemque cordis, si fortè „ ad celebrandum mysterium Baptismi in angu„ stiis temporum succurri non possit. " Et infrà dicit. „ Sinè visibili Sacramento impleri invisibi„ liter quod ad Rom. 10. inquit Apostolus, corde „ creditur ad justitiam, ore autem confessio fit „ ad salutem, quando mysterium Baptismatis non „ contemptus religionis, sed articulus necessita„ tis excludit. " Similiter scribit ibid. cap. 25. Et hæc referuntur in jure cap. *Baptismi.* De consf. d. 4.

Bernard. Ep. 77. ad Hug. Vict. ex professo impugnat sententiam contrariam, nostramque variis momentis probat, & productis Ambros. & Aug. testimoniis sic ait: „ Ab his duabus columnis dif„ ficile avellor: cum his, inquam, me errare aut „ sapere fateor, credens & ipse solâ fide homi„ nem posse salvari cum desiderio percipiendi Sa„ cramenti; si tamen pio adimplendi desiderio, „ mors anticipans, seu alia quæcumque vis invin„ cibilis obviaverit. "

His omnibus innixa sacra Facultas Parisiensis anno 1560. Judicio doctrinali declaravit hæreticam hanc propositionem: *Per contritionem perfectam, non adhibito realiter Sacramento Baptismi vel Pœnitentiæ, non dimittitur crimen extrà casum martyrii & necessitatis.*

Prob. 4°. Ratione. Quia actus perfectæ charitatis est inseparabiliter conjunctus cum gratia sanctificante; sivè antecedenter, sivè concomitanter, sivè consequenter, ut constat ex his quæ dixi in Tract. de Grat. Diss. 7. a. 4. & constabit ex dicendis de Pœnitentia, patetque ex locis Scripturæ in prima prob. citatis, & omnibus aliis in quibus asseritur Deum diligere diligentes se.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Lex ista, *nisi quis renatus fuerit ex aqua*, est generalis, neminem excipiens: Ergo.

R. N. Conseq. Quia qui dixit generaliter, *nisi quis renatus fuerit*, &c. non minùs generaliter dixit, *omnis qui credit in illum, non confundetur. Quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. Qui diligit me, diligetur à Patre meo.* Et alia quæ protulimus in prima probatione. Et ideò Ecclesia meritò intelligit hanc generalem Christi sententiam, *Nisi quis renatus*, &c. de Baptismo aquæ in re vel in voto.

Inst. Hæc Lex, *Nisi quis renatus*, &c. est posterior: Ergo derogat prioribus, sunt enim omnes positivæ.

R. 1°. N. Ant. Post enim legem datam de Bapt. Joan. 3. dictum est: *Omnis qui credit*, &c. *Quicumque invocaverit*, &c. *Qui diligit me*, &c. 2°. Dato gratis Ant. N. Conseq. Quia leges dimittendi peccata pœnitentibus, sic sunt positivæ ut tamen habeant æquitatem ex lege naturæ dictante congruum esse ut detur venia pœnitenti, gratia & salus ex corde petenti: Lex autem Baptismi est mere positiva, sicque non est tantæ digni-

gnitatis, ac priores, neque consequenter illis derogat.

Obj. 2°. Act. 22. Ananias dicit Paulo contrito & pœnitenti: *Baptisáre, & ablue peccata tua*: Ergo contritio Pauli quantumvis intensa non deleverat ejus peccata.

R. N. Conseq. Quamvis enim peccata Pauli essent deleta per contritionem, potuit illi dicere Ananias, *Baptisáre, & ablue peccata tua*: 1°. Quia ignotum erat Ananiæ an contritio Pauli talis esset quæ deleret ejus peccata; soli Deo enim cor hominis patet. Undè quando agitur de Sacramento Baptismi aut Pœnitentiæ suscipiendo, neque suscipiens, neque Minister debent præsumere tantam esse contritionem, ut peccata deleat, cùm hæc contritio non sit ità frequens, nec tàm facilis, sed suscipiens debet humiliter petere, Minister diligenter administrare, quasi suscipiens indigeret reverà Sacramento ad deletionem peccatorum: Sic agunt religiosi & prudentes Ministri, & sic egit Ananias. 2°. Quia per contritionem etsi perfectam non dimittitur regulariter peccatum quoad totam pœnam, quæ certò dimittitur per Baptismum. 3°. Quia cùm actus contritionis non justificet, nisi quatenus includit votum Baptismi, meritò tribuitur Baptismo justificatio & à peccatis & à pœnis peccatorum: Sicut docet Trid. de Sacram. Pœnitent. sess. 14. cap. 4.

Obj. 3°. Ex SS. Patribus: Ambros. l. de Mysteriis c. 4. dicit: *Credit Catechumenus..... sed nisi baptisatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccatorum nec spiritualis gratiæ munus haurire.* Et l. de Adamo c. 11. ubi recitata Evang. sententiâ, *Nisi qui renatus fuerit,* &c. dicit: *Nullum excipit, utique non infantem, non aliquâ præventum necessitate.* Ergo.

Ad primum, respondent quidam Ambrosium loqui de Baptismo in re vel in voto, quia ad justificationem sola fides non sufficit: Alii & communius respondent ipsum loqui de Catechumenis, qui cùm sibi justi videantur, negligunt vel contemnunt Sacramentum.

Ad secundum, R. Ambrosium loqui de infantibus qui, excepto casu Martyrii, salvari non possunt absque Baptismo in re suscepto.

Obj. 4°. varios Aug. Textus. Tract. 4. in Joan. loquens de Catechumenis, dicit: *Omnia peccata super illos sunt, & nisi venerint ad salutarem Baptismum, ubi peccata solvuntur, cum omni sua excellentia non possunt intrare in Regnum cœlorum.* Et Tract. 13. *Quantumcumque Catechumenus proficiat adhuc tamen sarcinam suæ iniquitatis portat; non illi dimittitur, nisi cum venerit ad Baptismum:* Ergo.

R. ad utrumque Textum ut antè ad Ambros. S. Augustinum loqui de illis Catechumenis qui superbiâ elati, seque justos & meliores baptisatis existimantes. Baptismum negligunt aut contemnunt. Patet ex ipsis verbis objectis, si bene perpendantur, sed apertè ex his quæ præmittit S. D. ibid. Tract. 13. „ Quare, inquit, oportebat ut Dominus baptisaretur? quia multi contempturi erant Baptismum, eò quòd majore gratiâ prædití viderentur, quàm viderent alios Fideles, v. g. jam continenter vivens Catechumenus, contemneret conjugatum, & diceret se meliorem quàm ille sit Fidelis. Ille Catechumenus posset dicere in corde suo; quid mihi opus est accipere Baptismum, ut hoc habeam quod & iste, quo jam melior sum? ”

Inst. 1°. Idem l. 2. de peccatorum meritis c. 26. dicit: *Sanctificatio Catechumeni, si non fuerit baptisatus, non ei valet ad intrandum in Regnum cœlorum:* Ergo.

R. Aug. non loqui ibi de sanctificatione perfecta, quæ est per veram cordis conversionem, sed de sanctificatione imperfecta, quâ Catechumeni præparabantur ad Baptismum, ut signo crucis, oratione, manuum impositione, &c. vult enim ibi probare illud Apostoli 1. Cor. 7. *Sanctificatus est vir infidelis per Mulierem fidelem*, &c. Non debere intelligi de sanctificatione perfecta, quæ est per gratiam; ad quod declarandum adducit exemplum Catechumenorum, quos dicit modis præfatis sanctificari, & tamen non perfectè justificari.

Inst. 2°. Idem l. de origine animæ c. 9. *Nemo*, inquit, *fit membrum Christi, nisi aut Baptismate in Christo, aut morte pro Christo.* Ergo.

R. Aug. ibi loqui expressè de parvulis. Sed esto loqueretur de adultis, id adhuc esset verum de Baptismate in re vel in voto.

Inst. 3°. Aug. l. de unitate Ecclesiæ c. 22. *Utrumque*, inquit, *necessarium est ad Regnum Dei adipiscendum, & Baptismus & justitia.* Idem dicit l. 4. contrà Donat. c. 21.

R. Aug. in utroque loco loqui de eo quod fit ordinariè & extrà casum necessitatis: ordinariè enim & extrà casum necessitatis nemo salvatur nisi sit justus & baptisatus: quia quamvis per veram & perfectam cordis contritionem cum voto Baptismi homo justificetur, si tamen extrà casum necessitatis non recipiat Baptismum dùm potest, sed negligat aut contemnat, à justitia decidit; & ideò ordinariè & in hac hypothesi utrumque est necessarium ad adipiscendum Regnum cœlorum. Hanc esse mentem Aug. patet ex ultimo loco cit. *Si enim*, inquit, *Cornelius, etiam Spiritu sancto jam accepto, baptisari noluisset, contempti tanti Sacramenti reus fieret.* Et cap. 25. *Conversio cordis potest quidem inesse, non percepto Sacramento, sed eo contempto non potest.*

Et, ut præoccupetur instantia, hoc etiam sensu intelligendus est Aug. dùm in probationibus conclusionis & alibi dicit contritionem cum voto Baptismatis sufficere in necessitate: Non enim est sensus quòd extrà casum necessitatis nemo per contritionem perfectam sit justus: Sed quia si extrà casum necessitatis & opportunitate oblata, dùm potest & debet recipere Baptismum, ipsum, nullâ excusante causâ non recipiat, fit reus Baptismi neglecti aut contempti, & sic definit esse justus.

Inst. 4°. Aug. ut refertur de Consecr. d. 4. cap. 37. dicit: *Catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere non credimus, excepto martyrio.* Ergo.

R. hunc textum malè à Gratiano citari ex Augustino: Est enim depromptus ex l. de dogmatibus Ecclesiasticis cap. 74. qui liber est Gennadii Massiliensis, cujus, utpotè sectatoris Semi-Pelagianorum, auctoritas nullius est ponderis. *Opusc. 12. a. 11.*

Cæterùm de mente Augustini sicut & Ambrosii, post expressa eorum testimonia in probationibus laudata, nullatenùs videtur dubitandum, nisi velimus palpabilibus contradictionibus ipsos implicare.

Difficilius est quosdam alios Patres explicare. Greg. Nazianz. Orat. 40. in sanctum Baptisma, dicit eos qui baptisari cupiunt, & non possunt excludi à gloria. Similia docent Basilius, Nissenus, Fulgentius Ep. 12. ad Ferrandum Diaconum, & l. de fide ad Petrum.

Respondent quidam Nazianzenum loqui de iis quibus deest contritio perfecta. Alii, ipsum velle quòd non habeant nisi infimum locum in beatitudine, scilicet per modum hæreditatis tantùm, sicut parvuli, non per modum mercedis: Quia pariter dicit baptisatos in fine vitæ, *si post Baptismum nihil boni egerint, ignis quidem supplicium à se excludere, præmium tamen seu gloriam non consequi:* Quod catholicè intelligi non potest, nisi quòd non consequantur gloriam ut præmium, sed ut hæreditatem tantùm, sicque infimum gradum, ut parvuli. Ad alios Patres, prima solutio potest adhiberi. Verùm alii ingenuè fatentur laudatos Patres vix posse adduci in sententiam nostram, & ideò, iis cum reverentia dimissis, adhærendum esse aliis Patribus, communi sensui & definitionibus Ecclesiæ.

 Obj.

Obj. 5°. Ecclesia quinque prioribus sæculis pro Catechumenis, qui sine Baptismo re suscepto mortui essent, nec preces fundebat, nec sacrificia offerebat. De Ecclesia Rom. testes sunt S. Leo Ep. 82. aliàs 91. & Gelasius I. in Conc. Rom. de Ecclesia Hispanica constat ex secundo Conc. Braccarensi an. 563. cap. 17. Ergo.

R. 1°. Hanc disciplinam non fuisse uniformem in omnibus Ecclesiis: Contraria enim observabatur in Ecclesia Mediolanensi, teste Ambros. in Orat. de obitu Valentiniani. Item in Ecclesia Carthaginensi, teste Conc. 4. Carthag. & in Ecclesia Arelat. teste Conc. ibid. 2. Et ipsa Romana Ecclesia suam hac in re disciplinam mutavit sæculo 6.

R. 2°. N. Conseq. Causa enim cur quædam Ecclesiæ sic egerint cum Catechumenis sine Baptismo defunctis, non fuit quòd crederent eos non esse justos & salvos; sed ut hoc rigore acuerent quorumdam ignaviam, qui vel laboribus Catechumenatûs territi, vel ut liberiùs vitiis indulgerent, suum Baptismum procrastinabant.

§. II.

Utrùm Baptismus sanguinis seu Martyrium suppleat vices Baptismi aquæ, & quomodò?

Quid sit Martyrium, cujus virtutis actus, quæ conditiones requirantur ut sit verum & salutare, pleraque alia illud spectantia, abundè explicui in Tract. de Fortitudine Diss. 1. a. 2. Illuc recurrat Lector; hæc enim pro hîc dictis supponimus, & quærimus dumtaxat nunc an martyrium suppleat vices Baptismi aquæ quoad remissionem culpæ & pœnæ, & quomodò an ex opere operato, vel ex opere operantis tantùm?

Primum admittitur ab omnibus Catholicis: Inter hæreticos pauci negant. Valentinus teste Tertull. lib. Scorpiace cap. 1. impatienter ferens aliquem martyrem sibi in Episcopatu prælatum fuisse; adversùs martyrium debacchatus est, contendens nullum meritum, nullam virtutem ei inesse, sed esse *vanitatem, imò dementiam pro Deo mori.* Hunc sequuti sunt Valentiniani & Tatianus teste eodem Tertul. l. de c. Præscript. 52. Contrà quos scripserunt Justinus, Irenæus & alii. Secundùm controvertitur inter Catholicos.

Hic a. 11. o. Dico 1°. Martyrium supplet vicem Baptismi aquæ quoad remissionem totius culpæ & pœnæ, tàm in infantibus quàm in adultis.

Prob. 1°. Ex Scriptura. Matth. 10. dicit Christus; *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.... Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Similiter Matth. 16. Marci. 8. Lucæ 9. & 17. Hæc autem sententia est generalis comprehendens parvulos & adultos etiam non baptisatos. Undè Aug. l. 13. de Civit. Dei cap. 7. *Qui dixit, nisi quis renatus fuerit, &c. non minùs generaliter dixit, qui me confessus fuerit,* &c. Infantes autem confitentur Christum non loquendo, sed moriendo, ut canit Ecclesia de SS. Innocentibus.

Prob. 2°. Ex sensu & praxi totius Ecclesiæ quæ colit ut sanctos, Infantes pro Christo occisos jussu Herodis. Neque dici potest omnes fuisse circumcisos, & ideò coli ut Sanctos: Cùm enim jusserit Herodes occidi omnes à bimatu & infrà, qui erant Bethleem & in omnibus finibus ejus, & Circumcisio non dabatur antè octavum diem à Nativitate, indubium est fuisse aliquos incircumcisos. Aliundè Ecclesia colit illos non solùm ut regeneratos, sed etiam ut martyres.

Quantùm ad adultos, Ecclesia pariter pro eis non offert preces & sacrificia, sed eorum opem apud Deum implorat, certa quòd æternâ beatitudine donati suffragiis nostris non indigeant, sed suo nos patrocinio juvare possint. Undè illud Innoc. III. C. *Cùm Marthæ* de celebrat. Miss. *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Quod desumptum est ex Aug. Tract. 84. in Joann. ubi ait: *Non sic eos* (Martyres) *commemoramus.... ut pro eis oremus, sed magis ut ipsi pro nobis.*

Prob. 3°. Ex unanimi Patrum consensu, qui id asserunt modò de parvulis, modò de adultis, modò generaliter de omnibus. Tertul. l. de Bapt. c. 16. Cyp. Ep. 73. Chrisost. Hom. in varios Matth. locos. Aug. 13. de Civit. c. 7. Item l. de anima & ejus orig. c. 9. & alii, quorum aliquos textus infrà referemus.

4°. Ratio suadet. Baptismus aquæ habet efficaciam ex Passione Christi, quatenùs fit in similitudinem mortis ejus: Atqui martyrium non solùm in figura, sed reali imitatione refert Mortem Christi: Ergo non debent martyres ejus fructu privari. *Ibid.*

Dices: Martyrium est actus fortitudinis: Atqui infantes non sunt illius capaces: Ergo.

R. D. Ant. Martyrium sumptum pro voluntaria mortis acceptatione propter Christum, est actus fortitudinis, C. Sumptum pro ipsa morte propter Christum tolerata, Subdistinguo: Est actus fortitudinis formaliter, N. objectivè, C. Et hoc sensu infantes sunt martyres. Martyrio autem ultimo sensu sumpto, ut est scilicet realis imitatio Mortis Christi & actus fortitudinis objectivè, annexum est privilegium conferendi gratiam ex opere operato, ut modò dicam, cùm sub prima consideratione, ut est scilicet voluntaria acceptatio mortis & formaliter actus fortitudinis, concurrat tantùm ad gratiam ex opere operantis ut actus aliarum virtutum.

Dico 2°. Martyrium supplet vicem Baptismi aquæ quantùm ad remissionem culpæ & pœnæ tàm in adultis quàm insantibus ex opere operato, non activè & physicè, sed passivè & moraliter.

Ex dictis de Sacramentis in genere Diss. 3. a. 2. probatione 3. ex D. Th. habemus gratiam conferri ex opere operato, dupliciter intelligi: 1°. Activè, quatenùs opus per virtutem physicam sibi transeunter communicatam, gratiam confert ultrà meritum suscipientis & conferentis. 2°. Passivè, quatenùs ad positionem operis Deus confert gratiam independenter à merito suscipientis & conferentis, tamquàm à causa efficiente, licèt non tamquàm à dispositione pro iis qui sunt dispositionis capaces. Hoc secundo modo, non primo intelligimus martyrium conferre gratiam ex opere operato: 1°. Quia martyrium non videtur à Deo institutum ut instrumentum physicum gratiæ, cùm hujus institutionis nullum in Scriptura aut Patribus habeatur vestigium. 2°. Quia videtur quòd martyrium non aliter nunc conferat gratiam, quàm in antiqua Lege Machabæis, qui coluntur ut martyres, & aliis; tunc autem non causabant gratiam activè physicè, id enim proprium est Sacramentis novæ Legis. Hàc explicatione præmissâ.

Conclusio quantùm ad parvulos non patitur difficultatem: Cùm enim hi sint meriti & propriæ dispositionis incapaces, si per martyrium consequantur gratiam, ut probavimus in præcedenti concl. consequens est quòd consequantur ratione operis operati, & non ratione operis operantis. At indè

Prob. Conclusio quantùm ad adultos. Martyrium justificat infantes ex opere operato; ergo & adultos. Prob. Consequentia: 1°. A pari, in utrisque enim est æqualiter martyrium, nec est ratio cur dicatur parvulos justificare ex opere operato, & non adultos, modò scilicet non ponant obicem, & adferant dispositiones quarum sunt capaces, & non parvuli. 2°. Non aliundè quàm ex Scripturis & Patribus colligimus martyrium justificare parvulos ex opere operato: Atqui Scripturæ & Patres non distinguunt inter parvulos & adultos, sed generaliter omnibus pro Christo morientibus asserunt gratiam & salutem: Matth. 10. *Qui confitebitur me,* &c. *Qui perdiderit animam suam,* &c. ut suprà. Similiter SS. Patres, ut jam dicturus sum. Ergo.

Prob. 2°. Ex Patribus. SS. Patres vim justificandi tribuunt martyrio sicut Baptismo: Atqui si non justificaret ex opere operato, sed operantis, non

non ipsi martyrio, sed contritioni & perfectæ dilectioni esset tribuenda: Ergo. Minor patet: Prob. Major: Tertul. in Apologetico; *Omnia delicta*, inquit, *huic operi* (martyrio) *donantur*. Cyprianus l. de Orat. Domin. *Quale delictum est quod nec Baptismo sanguinis potest ablui.* Et Ep. 73. ad Jubajan. paulò post medium: *Numquid potest vis Baptismi major esse aut potior quàm Passio, ut quis coram hominibus Christum confiteatur & sanguine suo baptizetur?* Aug. l. 13. de Civit. c. 7. *Mors pro Christo tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur fonte Baptismatis.* Et l. 1. de anima & ejus orig. *Nemo fit membrum Christi, nisi aut baptismate in Christo, aut morte pro Christo.*

Prob. 3°. Auctoritate & rationibus D. Th. qui citatur in contrarium. 1°. S. D. in hac parte infrà q. 87. a. 1. ad 2. dicit, *Dormienti dimitti peccata mortalia & venialia ratione mortis illatæ pro Christo, modò non inveniat voluntatem peccato actu adhærentem.* Ergo manifestum est ipsum censere peccata dimitti in martyrio, vi operis, & non vi operantis.

2°. In 4. d. 4. q. 3. a. 3. q. 3. Postquàm dixit: *Sicut in Baptismo aquæ liberatur homo ab omni culpa præcedente & pœna, ità in Baptismo sanguinis:* In Resp. ad 1. subjungit: „ Baptismus sanguinis „ non habet hoc tantùm ex opere operantis; ne- „ que quantùm ad pœnam, quâ aliquis martyrium „ explet, quam contingit non esse sufficientem „ ad satisfaciendum pro peccato; neque quantùm „ ad devotionem justæ voluntatis, quia contin- „ git quòd voluntate majori charitate informatâ „ aliquis sine martyrio non potest ab omni pœna „ liberari: Sed hoc habet ex imitatione Passionis „ Christi.

His verbis S. Th. non solùm conclusionem nostram manifestè asserit, sed ejus rationem inconcussam tradit. Indè enim sic arguo: Ecclesiæ fides est martyribus totam culpam & pœnam remitti, juxtà illud Innoc. III. jàm laudatum: *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Atqui id non obtinet neque vi charitatis neque vi pœnæ: Ergo vi operis. Non vi charitatis, quia incertum est an Martyr talem charitatis actum eliciat ut adæquet totam pœnam peccatis multiplicatis & enormibus debitam; & potest contingere, ut ait S. D. quòd in viris sanctis intensior reperiatur charitas quam in Martyribus, quæ tamen non sufficit toti pœnæ delendæ. Nec obstant verba Joan. 15. *Majorem hàc dilectionem nemo habet*, &c. ut patebit ex solut. arg. Non vi pœnæ quam patitur Martyr, quia quandoque est pœna levis longè inferior pœnâ quæ debetur in numeris & gravissimis sceleribus: Ergo.

3°. Hic a. 12. seq. dicit quòd Passio Christi operatur in Baptismo flaminis per quamdam affectionem, in Baptismo verò sanguinis per imitationem: Atqui si Baptismus sanguinis non justificaret ex opere operato, sed ex opere operantis tantùm, non aliter operaretur quàm per piam affectionem: Ergo.

Conf. ista ratio: Baptismus sanguinis non est Baptismus flaminis; juxtà enim SS. Patres & omnes Theologos sunt tria Baptismata inter se distincta: Atqui, si Baptismus sanguinis Martyres justificat ex opere operantis tantum, scilicet merito contritionis & charitatis, erit Baptismus flaminis: Ergo. Vide iterùm S. Th. 2. 2. q. 124. a. 1. ad 1.

Ex his inferes contritionem charitate perfectam non esse dispositionem necessariò requisitam ad martyrium, sed sufficere attritionem, qualis requiritur ad Baptismum & Pœnitentiam, sicque accedentem ad martyrium ex attrito fieri contritum. Vide loco cit. de fortitudine.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Martyrium est actus perfectissimæ charitatis, juxtà illud Christi Joan. 15. ***Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis*: Ergo ex opere operantis justificat.**

R. N. Aut. nisi intelligatur de actu charitatis, non formaliter, sed objectivè, ut jàm dictum est, & iterùm mox dicetur. Quantum ad verba Christi non est illorum sensus quòd ipsa mortis perpessio pro Christo semper necessario involvat charitatem, ut patet ex illo 1. Cor. 13. *Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest:* Neque quòd charitas sit semper major in Martyre quàm in alio; constat enim B. Virginem omnes Martyres in charitate superasse: Sed sensus est quòd inter humanos actus, nullus est quo magis demonstrari possit perfectio charitatis, quando habetur, quam Martyrio; quasi diceret: Majorem dilectionis probationem nemo habet, quàm dare animam pro amicis. Vide hanc solutionem fusius explicatam loco cit. de Fortitudine, arg. 3. contrà secundam Concl.

Inst. 1°. Ex ipso textu laudato Apostoli: *Si tradidero corpus meum*, &c. Ergo Martyrium saltem salutare de quo agitur, supponit charitatem, quæ opere operantis justificat.

R. N. Conseq. Hæc enim Apostoli verba non sunt necessariò intelligenda de charitate habituali præcedente Martyrium, quâ homo constituitur amicus & filius Dei, sed de charitate vel habituali vel actuali, hoc est sincero Dei amore benevolo, qui dicitur latè charitas, qualis esse solet in Catechumenis & pœnitentibus: hæc est enim dispositio necessaria ad Martyrium, ut dixi loco cit. de Fortit. qui autem cum hac dispositione amoris benevoli accedit ad Martyrium, habet in termino charitatem habitualem cum gratia justificante, quam producit Martyrium ex opere operato.

Inst. 2°. S. Th. hic a. seq. 12. ad 2. dicit: *Effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si fit sine charitate. Ex quo patet quòd Baptismus sanguinis includit Baptismum flaminis & non è converso.* Atqui Baptismus flaminis importat charitatem perfectam: Ergo.

R. eàdem solutione, quòd Baptismus sanguinis non est sine charitate præcedente actuali, qui sit amor Dei benevolus, & in termino non est sine charitate habituali comitante, ideòque includit Baptismum flaminis.

Inst. 3°. S. Th. hic a. 11. o. dicit quòd Martyrium causet gratiam *per potentissimum charitatis fervorem:* Ergo.

R. S. Th. intelligendum esse de fervore seu actu charitatis non formaliter & per modum actûs interni, sed materialiter & objectivè, eo modo quo fuit in parvulis pro Christo occisis.

Inst. 4°. S. Bernard. Ep. 77. ad Hug. Vict. paulò antè medium dicit: *Cùm non aliundè Martyrium nisi ex fidei merito illam obtinuerit prærogativam, ut singulariter vice Baptismi securè suscipiatur, non video cur non ipsa æquè & sine Martyrio apud Deum tantumdem possit.* Ergo juxtà Bernardum Martyrium ex opere operantis, scilicet merito fidei, sicut Baptismus flaminis justificat.

R. N. Conseq. Intendit enim Bernardus ibi probare Baptismum flaminis seu fidem per dilectionem operantem supplere vices Baptismi aquæ, ad quod probandum dicit quòd Martyrium habeat à fide, scilicet, tamquàm à dispositione necessaria, quòd suppleat vices Baptismi aquæ; *Nam absque ipsa*, inquit, *quid est Martyrium nisi pœna?* Ex quo infert quòd ipsa, si tamen sit formata, sola sine Martyrio possit supplere vices Baptismi aquæ: Undè ex hoc textu S. Bernardi sequitur quòd fides sit dispositio necessaria ad Martyrium, at non quòd in Martyrio conferatur gratia vi & merito illius fidei, & non vi operis.

Obj. 2°. Quilibet homo tenetur in articulo mortis elicere actum charitatis perfectæ; hàc autem charitate justificabitur, antequam subeat Martyrium: Ergo.

R. 1°.

R. 1°. Juxtà quosdam quod quamvis præceptum charitatis secundùm se obliget in articulo mortis, per accidens tamen & in hoc casu particulari Martyrii non obliget; quia sicut Martyrium propter opus externum præstantissimæ charitatis, supplet Baptismum aquæ, ità & actum perfectæ contritionis.

R. 2°. Secundùm alios, quod quamvis per se loquendo & attentâ Martyrii naturâ, peccator adultus non teneatur ad actum perfectæ contritionis, sed sufficiat attritio, attamen attento articulo mortis, in quo maximè urget præceptum charitatis, tenetur in quantum potest elicere actum contritionis perfectæ, saltem existimatum talem, qui si reipsà non sit, nihilominùs justificabitur per Martyrium. Et hæc sententia est nobis probabilior atque tutior & in praxi tenenda. Similiter existimamus ipsum teneri baptisari, si non sit baptisatus, & baptisatus confiteri, si utriusque facultas adsit, quia non constat quod Martyrium à præceptis communibus eximat, dùm possunt adimpleri.

Obj. 3°. Non potest assignari tempus in quo Martyrium conferat gratiam ex opere operato; non instans mortis, quia cùm res permanentes, dùm corrumpuntur ad generationem alterius, secundùm Philosophos, desinant per primum sui non esse, tunc homo non est amplius: non ante illud instans, quia tunc nondum est Martyrium, utpotè consistens in morte; & aliundè posset tunc homo adhuc peccare & amittere gratiam Martyrii, sicque non constaret Martyres esse salvos. Ergo.

R. Martyrium gratiam conferre in illo agonis Christiani instanti, in quo etsi nondum physicè adsit mors, ob tamen inevitabilem mortis impendentis necessitatem, cursus vitæ & Martyrium censentur moraliter consummata: in quo instanti vel homo sic est viribus & sensibus destitutus ut ampliùs peccare non possit, vel à Deo sic regitur ut non peccet. Hoc autem instans licèt à nobis designari non possit, sufficit quòd Deo sit notum.

Sed quid, si in illo instanti aut pòst illud miraculosè sanaretur, essetne Martyr?

R. idem posse inquiri, si Deus ipsum jàm mortuum resuscitaret. Dicendum itaque fore in hoc casu verè Martyrem, modò tamen non peccaret mortaliter. An autem esset in gratia confirmatus? quidam asserunt ut congruum divinæ providentiæ: sed cùm id non sit ullibi revelatum, incertum est.

Inst. Si Martyrium causet gratiam ex opere operato, erit Sacramentum.

R. N. Sequelam. 1°. Quia non est cæremonia sacra à Deo instituta, quâ ordinariè uti debeant homines ad gratiam consequendam. 2°. Quia non constat rebus & verbis. 3°. Quia non est signum vi suâ activè causans gratiam: Quæ omnia requiruntur ad Sacramenta novæ Legis.

Petes Utrùm Baptismus sanguinis sit potissimus inter alia Baptismata?

Hic a. 12. o. R. esse potissimum ratione effectus, scilicet gratiæ, quem in eo operetur passio Christi: Etenim in Baptismo aquæ passio Christi operatur per quamdam figuralem repræsentationem: in Baptismo sanguinis per imitationem realem operis. * Insuper gratia in Baptismo sanguinis magis quàm in Baptismo aquæ augetur habenti, & amplior datur non habenti, si impedimentum non adsit: Et remissio peccatorum, quamvis non sit plenior, quia uterque omnem pœnam & culpam tollit, tamen est in Baptismo sanguinis efficacior & fructuosior, quia secundis maculis non inquinatur, ut dicunt Damasc. & Greg. Naz. Orat. 39. in sancta lumina.

* *In 4. d. 4. q. 3. 1. 3. q. 4.*

Dixi *ratione effectus scilicet gratiæ:* quia Baptismus aquæ præstat, 1°. in ratione Sacramenti, Martyrium enim, ut dictum est, non est Sacramentum. 2°. In modo causandi, quia Baptismus aquæ causat ex opere operato activè physicè, Martyrium autem passivè tantùm & moraliter. 3°. Baptismus aquæ imprimit characterem, non Martyrium.

Omittimus Art. 10. S. Th. de ritibus Baptismi, quia redibit infrà.

DISSERTATIO II.

De Ministro Baptismi.

Duplex distinguitur Minister Baptismi, unus solemnitatis, alter necessitatis. Minister solemnitatis est qui cum cæremoniis in Ecclesia adhiberi solitis baptisat: Minister necessitatis est qui his cæremoniis omissis in necessitate baptisat. Minister solemnitatis iterùm duplex: Unus ordinarius & ex officio, alter extraordinarius & ex delegatione.

Mulierculis facultatem baptisandi solemniter concessisse Marcionistas, Pepusianos, & Collyridianos testatur Epiphan. Hæref. 42. & 79. quarum petulantiam redarguunt Tert. l. de Præscript. c. 41. & l. de Bapt. c. 7. & Conc. Carthag. 4. Can. 100.

E contra Calvinus l. 4. Instit. c. 15. §. 20. & seqq. fatetur *multis quidem ab hinc sæculis, adeòque ab ipso ferè Ecclesiæ exordio usu receptum, ut in periculo mortis Laïci baptisarent:* Sed negat id posse sustineri. Utrum censuerit Baptismum à Laïcis collatum esse irritum aut tantùm illicitum non constat: Et ideò ejus sectatores in hoc sunt divisi. Eumdem errorem tribuit quibusdam Græcis recentioribus Arcudius l. 1. de Bapt.

Inter veteres qui censebant nullum esse Baptismum collatum ab Hæreticis, verisimile est eos, idem censuisse de Baptismo collato à Laïcis non baptisatis; quia pro utrisque currebat palmare eorum principium: *Nemo dat quod non habet.*

ARTICULUS I.

Quis sit Minister solemnitatis in Baptismo?

Dico: Omnis & solus Sacerdos vi suæ ordinationis est ordinarius Minister solemnitatis in Baptismo: Diaconus verò est tantùm Minister extraordinarius, & ex delegatione Episcopi vel Presbyteri. *Hic q. 67. a. 1. & 2. o.*

Prob. 1°. Ab auctoritate. l. 3. Constit. Apost. c. 11. Clemens Papa sic loquitur: *Neque reliquis Clericis potestatem baptisandi facimus, ut Lectoribus, Cantoribus, Janitoribus, aut Ministris, nisi tantùm Episcopis & Presbyteris, ministrantibus Diaconis.* Gelasius in Epist. ad Episcopos per Lucaniam, refertur d. 93. Cap. *Diaconos* 9. dicit: *Diaconos propriam constituimus observare mensuram.* Et infrà: *Absque Episcopo vel Presbytero baptisare non audeant, nisi prædictis ordinibus fortassè longiùs constitutis, necessitas extrema compellat.* Dist. 25 Cap. *Perlectis.* *Ad Diaconum pertinet assistere Sacerdotibus & ministrare in omnibus quæ aguntur Sacramentis Christi, in Baptismo, in Chrismate, Patena & Calice.* Cap. *Constat* de Consecr. dist. 4. *Constat baptisma solis Sacerdotibus esse tradendum, ejusque ministerium nec ipsis Diaconis explere est licitum, nisi his procul absentibus, ultima languoris necessitas cogat.* Conc. Florent. in Decreto unionis: *Minister hujus Sacramenti est Sacerdos, cui ex officio competit baptisare.* Item Catechismus Rom. p. 2 de Bapt n. 18.

Prob. 2° Ratione. Ad Sacerdotem pertinet Eucharistiam conficere: Eucharistia autem est Sacramentum unitatis & pacis, juxtà illud 1. Cor. 10. *Unus panis & unum corpus multi sumus, qui de uno pane & uno calice participamus.* Atqui per Baptismum homo fit particeps Ecclesiasticæ unitatis, accipitque jus ad mensam Domini: Ergo sicut pertinet ad Sacerdotem ex officio Eucharistiam consecrare, proprium ejus officium est baptisare; quia ejusdem est causæ totum facere, & partes ad ipsum totum ordinare. *Ib. a. 2.*

Conf. Ii soli cooptari possunt Fideles in Ecclesiam seu in corpus Christi mysticum, quod fit per Baptismum, qui habent potestatem in illud: Atqui soli Sacerdotes & non Diaconi habent potesta-

statem in corpus Christi mysticum: Ergo. Prob. Minor: Potestas in corpus Christi mysticum derivatur ex potestate in corpus ejus naturale: Atqui soli Sacerdotes & non Diaconi habent potestatem in corpus ejus naturale: Ergo. * Adde quòd vox Græca *Diaconus* idem sit ac Latinè *Minister*: Unde Dist. 93. cap. 17. dicitur ex Conc. Carthag 4. *Diaconi ità se Presbyteri sicut Episcopi ministros esse cognoscant.*

*Ib. a. 1. o.

Quòd autem Diaconi possint ex delegatione Episcopi vel Sacerdotis baptisare solemniter; Patet 1°. Ex Juribus cit. C. *Diaconos* & C. *Constat.* 2°. Ex Tertul. l. de Bapt. c. 17. & S. Hieron. adv. Lucifer. qui expressè id afferunt. 3°. Exemplo S. Philippi Diaconi, qui baptisavit Simonem Magum Act. 8. Et Eunuchum Candacis Reginæ ibid. 4°. Ex Ordine Romano, juxtà quem Episcopus Diaconis, dum ordinantur, dicit: *Cogitate magnoperè ad quantum gradum Ecclesiæ ascenditis: Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptisare & prædicare.* Quod sic intelligitur, ut Diaconus vi ordinationis suæ habeat quòd possit delegari ad baptisandum solemniter, & sic delegatus agat ex officio.

Dixi in conclusione *vi ordinationis,* seu jure divino: Quia jure Ecclesiastico effectum est. 1°. Ut prioribus Ecclesiæ sæculis, præsertim cùm bis tantùm in anno baptismus solemnis conferretur, Episcopi sibi reservarent munus baptisandi, ut constat ex Tertul. & Hieron. citatis; ità ut tunc Sacerdotes non possent licite baptisare sine licentia Episcopi: Et hoc tùm ob majorem Ordinis Episcopalis commendationem; tùm ob celebritatem Festivitatis Paschæ & Pentecostes, quibus diebus tantùm solebat Baptismus solemniter administrari; tùm etiam quia tunc non erant Baptisteria nisi in Cathedralibus & majoribus Ecclesiis.

Et hinc præoccupantur instantiæ quorumdam, qui volunt Episcopos primo loco, Presbyteros autem secundo loco tantùm & ex licentia Episcopi esse ministros ordinarios Baptismi. Id quidem verum fuit jure Ecclesiastico pro tunc, non autem jure divino & vi ordinis, ut patet ex probationibus conclusionis, præsertim ex Constit. Apost. Conc. Flor. & Catechismo Rom. Item ex Innoc. I. Epist. ad Decentium cap. 3. Tom. 2. Conc. ubi de Presbyteris dicit: *Sive extrà Episcopum, seu præsente Episcopo baptisant.* Imò ipse Paulus 1. Cor. 1. dicebat: *Non me misit Christus baptisare, sed evangelizare.* Et nunc vix reperiuntur Episcopi qui baptisent, sed soli Sacerdotes, nullâ requisitâ licentiâ, hoc munus obeunt.

2°. Jure Ecclesiastico sancitum est, ut quamvis omnis Sacerdos vi sui Ordinis habeat potestatem baptisandi, ea tamen suspensa maneret, nec posset eâ licite uti, etiamsi privatim extrà casum necessitatis, nisi haberet jurisdictionem ordinariam vel delegatam. Ità colligitur ex cap. *Interdicimus* causâ 16. q. 1. Ex Rit. Rom. ubi legimus Baptismi ministrum *esse Parochum vel alium Sacerdotem à Parocho vel ab ordinario loci delegatum*: Et ex communi praxi Ecclesiæ. Neque tamen sequitur quòd Baptismus ab alio quàm à Parocho collatus sit irritus, sicut absolutio collata sine jurisdictione est irrita; non enim hæc jurisdictio requiritur ad validè, sed ad licitè baptisandum; neque baptisare est actus jurisdictionis in subditum, sicut absolutio, sed est actus habentis jurisdictionem ad licitè agendum quod agit, ut acutè observat Sylvius.

Hinc inferes graviter peccare Sacerdotem, qui extrà casum necessitatis baptisat sivè solemniter sivè privatim infantem absque licentia proprii Parochi; quia violat præceptum Ecclesiæ & usurpat jus alterius. Quapropter nec Parentibus licet suos infantes baptisandos alieno Parocho offerre. Nulla tamen legitur in jure irregularitas statuta in Sacerdotes sic baptisantes: Secùs de Diaconis, ut mox dicam.

Dices: Per Baptismum annumeratur quis Populo Christiano, ut dictum est, quod quidem videtur ad solius Principis officium pertinere: Atqui principatum tenent in Ecclesia Episcopi. Ergo.

R. Quòd in qualibet Republica, ea quæ sunt minora, pertinent ad minores Officiales, majora verò majoribus reservantur: Undè ad minores Civitatis Principes pertinet disponere de minore populo, & ad summos Principes pertinet disponere ea quæ pertinent ad majores Civitatis: Per Baptismum autem non adipiscitur aliquis nisi infimum gradum in Populo Christiano: Et ideò pertinet ad minores Principes Ecclesiæ, id est ad Presbyteros, qui tenent locum 70. Discipulorum. *Ib. ad 2.*

Petes 1°. Utrùm etiam Subdiaconi vel inferiores Clerici possint delegari saltem à Papa ad baptisandum solemniter?

R. Id nunquàm factum legitur. Sed esto summum Pontificem posse dispensare cum Subdiacono ut adhiberet Solemnitates solitas, id enim implicare non videtur, cùm sint ex institutione Ecclesiæ, non posset tamen dici simpliciter baptisare solemniter, quia To *solemniter* significat etiam baptisare ex officio; Et in hoc differret Subdiaconus à Diacono delegato, qui supposita delegatione baptisat ex officio, quatenùs habet vi sui ordinis ut possit ad hoc delegari, sicut dictum est.

Petes 2°. Utrùm Diaconus sine commissione Episcopi aut Sacerdotis baptisans in extrema necessitate, possit baptisare solemniter?

R. probabiliùs affirmativè: Quia plus videtur illi à jure concedi quam Laïcis, qui possunt in necessitate baptisare sine solemnitate: Aliunde commissio facta à jure potest censeri tacita commissio Episcopi. Et ità significat Glossa in Can. cit. *Diaconos*, dicens quod *ubi necessitas exigit, & Presbyter est absens, potest Diaconus jure suo baptisare:* Hæ enim particulæ *jure suo* respiciunt solemnitatem Baptismi, ad quam Diaconus vi ordinis sui potest delegari.

Petes 3°. Utrùm Diaconus possit sine necessitate delegari ad baptisandum solemniter?

R. negativè: Quia vi sui ordinis non habet jus ordinarium sic baptisandi, sed tantùm extraordinarium, ideòque in necessitate tantùm usurpandum ex commissione. Secùs dicendum de Sacerdote non habente jurisdictionem; cùm enim ille vi sui ordinis habeat jus ordinarium baptisandi solemniter, & tantùm usus juris prohibeatur, quando deest consensus Parochi, eo consensu accedente, potest in quocumque casu sine causa baptisare. Porrò necessitas committendi Diaconum non videtur debere esse extrema, sed sufficit rationabilis, puta notabilis utilitas Ecclesiæ vel proximi.

Petes 4°. Utrùm Diaconus extra necessitatem baptisans solemniter sine commissione Episcopi vel Sacerdotis, incurrat irregularitatem?

R. Cum communiori sententia affirmativè, ex Cap. *Si quis* 1. Extrà l. 5. tit. 28. ubi sic legitur: *Si quis baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit, non ordinatus, propter temeritatem de Ecclesia abjiciatur & nunquàm ordinetur.* Atqui Diaconus vi suæ ordinationis non habet quod possit jure ordinario baptisare solemniter, sed tantùm quod possit ad id delegari in necessitate.

Idem à fortiori dicendum de Subdiacono & inferioribus Clericis: imo & probabilius saltem de Laicis, qui solemniter baptisant: Quia quamvis titulus Canonis sit de *Clerico non ordinato*, ipsa tamen Decretalis est generalis tàm Laïcum quàm Clericum comprehendens: Dicit enim: *Si quis non ordinatus:* Est autem præferenda titulo, qui à quo sit adjectus, ignoratur. Adde in antiquis Codicibus haberi pro titulo, *De non ordinato ministrante*, ut fert notatio Gregoriana.

Dixi *baptisans solemniter:* Quia cùm Baptismus privatus non sit actus Ordinis, non subjicitur præsentis Decretalis irregularitati.

ARTICULUS II.

Quis sit Minister necessitatis in Baptismo?

Dico: Quilibet homo ratione utens, sivè vir sivè mulier, sivè Catholicus sivè Hæreticus, sivè Fidelis sivè Infidelis, adhibitis essentialibus, materiâ, formâ & intentione, semper validè baptisat, & in necessitate licitè.

Hæc Conclusio præcipua ex parte probata manet ex his quæ sat prolixè deduximus de Sacramentis in genere, tùm Diss. 5. a. 3. ubi probavimus per Ministros malos, Hæreticos & Infideles Sacramenta validè administrari; tùm in Digress. Historica de dissidio inter Stephanum Papam & Rebaptisantes in calce ejusdem Diss. His hic suppositis & à studioso Lectore relegendis.

Prob. prima pars. Tertull. l. de Bapt. c. 17. *Baptismus*, inquit, *æquè Dei census ab omnibus exerceri potest.*

Aug. l. 7. de Bapt. c. 53. *Non dubitarem*, inquit, *habere eos Baptismum, qui ubicumque & à quibuscumque illum verbis Evangelicis consecratum sine sua simulatione & cum aliqua fide suscepissent.*

Conc. Lat. 4 cap. *Firmiter* definit *Sacramentum Baptismi à quocumque ritè collatum, proficere ad salutem.*

Cap. *Romanus* de Consec. dist. 4 dicitur ex Isidoro: *Romanus Pontifex non hominem judicat qui baptisat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, licèt Paganus qui baptisat.*

Nicolaus I. in Rescripto ad consulta Bulgarorum c. 104. relatus eâdem dist. cap. *A quodam* dicit: *A quodam Judæo, nescitis utrùm Christiano an Pagano, multos in patria vestra baptisatos asseritis, & quid de istis sit agendum consulitis: Hi profectò, si in nomine sanctæ Trinitatis baptisati fuerint, constat eos non esse baptisandos.*

In causa Cypriani & aliorum rebaptisantium Ecclesia pluries definivit baptisma collatum ab Hæreticis esse validum, illudque iterari prohibuit. Vide locis citatis de Sacramentis in genere.

His adde baptismum fuisse valide collatum ab Apostolis, dum erant adhuc Laïci, à Juda apostata, ab Anania, ut constat ex Scriptura. Item à puero Athanasio & ab aliis pueris, ut vidimus eâdem Diss. de Sacram. in genere a. 6. §. 1.

Ratio à priori est voluntas Christi instituentis, quæ ex traditione; praxi & definitionibus Ecclesiæ nobis innotescit.

Hic q. 64. a. 5. Insuper ut arguebamus loco cit. contrà Rebaptisantes, Minister Baptismi operatur ut instrumentum: Atqui instrumentum non agit secundùm propriam formam aut virtutem, sed secundùm virtutem principalis agentis à quo movetur, & ideò accidentarium est instrumento qualemcumque formam habeat præter id quod exigitur ad rationem instrumenti; sicut per accidens est quòd corpus medici, quod est instrumentum animæ habentis artem, sit sanum vel infirmum: Ergo quicumque sit Minister Baptismi, modò essentialia adhibeat, validè baptisat.

Item: Baptismus à quocumque collatus in necessitate, est licitus, ut mox dicam, consequenter validus: Ergo etiam extrà necessitatem est validus. Patet Conseq. Quia necessitas rerum essentias, nec potestatem ministerialem mutat nisi fortè ubi requiritur jurisdictio in subditum, sicut in Sacramento Pœnitentiæ qualis non requiritur in Baptismo.

Prob. secunda pars Conclusionis. Conc. Illiberitanum Can. 38. approbat Baptismum à Fideli Laïco collatum in extrema necessitate.

Aug. l. 2. contrà Epist. Parmen. c. 13. „ Etsi „ Laïcus, inquit, Baptismum pereunti dederit ne„ cessitate compulsus.... nescio an piè quisquam „ dixerit repetendum esse. Nullâ etenim cogente „ necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est: „ Si autem necessitas urgeat, aut nullum aut ve„ niale delictum est: Sed etsi nullâ usurpetur ne„ cessitate, & à quolibet cuilibet detur, quod da„ tum fuerit, non potest dici non datum, quam„ vis rectè dici possit illicitè datum". Quibus verbis Aug. utramque partem Conclusionis asserit.

Urbanus Papa II. in Epist. ad Vitalem Cap. *Super quibus* causâ 30. q. 4. ait: *Super quibus consuluit nos dua dilectio; hoc videtur nobis ex sententia respondendum, ut & Baptismus sit, si instante necessitate, fœmina puerum in nomine Trinitatis baptisaverit.*

Conc. Flor. in Decreto unionis: *In causa necessitatis, inquit, non solùm Sacerdos & Diaconus, sed etiam Laïcus vel Mulier, imò etiam Paganus & Hæreticus baptisare potest, dummodò formam Ecclesiæ servet & facere intendat quod facit Ecclesia.*

Ratio congrua voluntatis Christi sic instituentis est maxima hujus Sacramenti necessitas, sine quo nec pueri salvari possunt, nec adulti consequi regulariter remissionem totius pœnæ. Ad misericordiam enim Dei, qui vult omnes homines salvos fieri, pertinet ut in his quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inveniat: Ergo sicut institutum est ut materia Baptismi sit communis, scilicet aqua, quæ facilè à quolibet haberi potest, ità & Minister sit quilibet homo. *Hic q. 67. a. 3.*

Totam hanc hujus & præcedentis Articuli doctrinam luculenter exponit & asserit Catechismus Rom. p. 2. n. 18. legatur.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Cum Calvino contrà Baptismum collatum à Laïcis: Nullibi legimus in Scripturis Laïcos baptisasse: Ergo.

R. 1°. N. Ant. Legimus enim Joan. 3. Apostolos post institutum Baptismum, dùm erant adhuc Laïci, baptisasse. 2°. Dato Ant. N. Conseq. Deficiente enim Scripturâ sufficit nobis traditio. Sic non legimus in Scriptura infantes esse baptisandos, & tamen admittunt Calvinistæ eos esse baptisandos.

Inst. 1°. Christus Matth. ult. solis Apostolis dixit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos:* Ergo eos solos & eorum Successores constituit Baptismi sicut verbi Ministros.

R. 1°. Christum loco cit. non instituisse Ministros necessarios Baptismi, sed iis jàm institutis antequàm essent Sacerdotes, præceptum dedisse prædicandi & baptisandi. 2°. D. Conseq. Eos solos instituit Ministros solemnitatis Baptismi & verbi, C. Ministros necessitatis, N. Sicut enim Laïcus imò & Mulier potest privatim docere, ità & privatim baptisare.

Inst. 2°. Auctor Constit. Apost. l. 3. c. 10. sic habet: *Sed neque Laïcos concedimus aliquod sacerdotale munus exercere, veluti Sacrificium, Baptismum, manuum impositionem.* Ergo.

R. S. Clementem loqui de Baptismo solemni & extrà necessitatem: perstringit enim ibi Laïcos, qui exemplo Core & Osiæ munia sacerdotalia temerè usurpabant.

Inst. 3°. Majus est baptisare quàm solemnitates Baptismi adhibere: Atqui ex dictis Laïci non possunt solemnitates Baptismi adhibere: Ergo nec baptisare.

R. D. Maj. Majus est & simul magis necessarium baptisare quàm solemnitates adhibere, C. Et non magis necessarium, N. Undè concessâ Min. N. Conseq. Admittuntur enim Laïci ad Baptismum privatim ministrandum, non propter majorem aut minorem ejus dignitatem, sed propter ejus necessitatem.

Inst. 4°. S. Basilius in Ep. ad Amphilochium Cap. 1. reprobans Baptisma Hæreticorum, dicit ab his baptisatos *esse rebaptisandos velut à Laïcis baptisatos.* Ergo supponebat nullum esse Baptismum à Laicis collatum.

R. Basilium circà utrumque Baptisma cum aliis rebaptisantibus errasse, quorum errorem Ecclesia proscripsit.

Inst. 5°. Ecclesia quidem prohibuit baptisatos ab

ab Hæreticis rebaptisari, sed non baptisatos à Laïcis: Neque enim legitur tunc fuisse disputatum inter rebaptisantes & Stephanum de Baptismo Laïcorum, quamvis illud rebaptisantes pro principio assumerent: Arguebant enim sic: Baptisati à Laïcis sunt rebaptisandi: Atqui baptisati ab Hæreticis sunt baptisati à Laïcis: Ergo baptisati ab Hæreticis sunt rebaptisandi. Majorem, inquam, propositionem hujus argumenti non videtur in disputationem venisse, nec à Stephano & aliis orthodoxis negatam. Ergo.

R. equidem ex professo non fuisse tunc disputatum de Baptismo Laïcorum, quia tota disputatio fervebat circà Baptismum Hæreticorum. Attamen Ecclesia reprobanda opinionem rebaptisantium, ejus simul fundamentum reprobavit, quod & apertiùs posteà præstitit.

Inst. 6°. S. Hieron. in Dialogo adversus Luciferianos hoc principium, *Baptismus collatus à Laïcis est nullus*, supponit ut verum: Ergo. Prob. Ant. Ex hoc principio probat contrà Luciferianos, qui Episcopos Arianos reputabant Laïcos, eos vel debere rejicere Baptisma Arianorum, quod admittebant, vel admittere eorum ordinationes quas rejiciebant.

R. N. Ant. Ad Prob. Dico Hieronymum non ex propria, sed adversariorum sententia argumentari ad hominem, quasi dixisset: Vos rejicitis Baptisma Laïcorum, & admittis Baptisma Arianorum: Ergo Sacerdotes Ariani secundùm vos non sunt Laïci: Ergo vel eorum ordinationem admittere debetis, aut eorum Baptisma rejicere.

Inst. 7°. Ex historia Ecclesiastica. Clerus Edissenus Epist. ad Photium, quæ extat in Actis Conc. Chalced. Act. 10. rogat ut imminente festivitate Paschali remittatur Episcopus Ibas *propter Catechismos & propter eos qui digni sunt sancto Baptismate*. S. Greg. Ep. 32. nunc 33. l. 1. ad Romanum Italiæ Exarchum, ipsum hortatur ne detineat in Civitate Ravennate Blandum Episcopum Hortensem, quia eo absente populus quasi grex sine Pastore diffluit, & *infantes sine Baptismo* moriuntur. Atqui si possint baptisare Laïci, ut quid urgere præsentiam Episcoporum? Ergo.

R. hoc argumento probari nequidem Sacerdotes posse baptisare etiam ex commissione Episcopi: pariter enim subsumam: Atqui si possint baptisare Sacerdotes saltem ex licentia Episcopi, ut quid urgere præsentiam Episcoporum? dicendum itaque requiri & exoptari præsentiam Episcoporum in suis Ecclesiis non ideò præcisè, quia nulli erant præter ipsos, qui privatim saltem possent baptisare, sed quia 1°. Episcopi tunc temporis sibi reservaverant munus baptisandi solemniter in festivitate Paschæ & Pentecostes, ut diximus. 2°. Quia iis absentibus negligebantur Catechismi & morum correctiones; populus quasi grex sine Pastore, errori, ignorantiæ, vitiis indulgebat, & Parentes suorum infantium sanitati confidentes eorum Baptisma differebant; undè plures sine Baptismate moriebantur.

Obj. 2°. Contrà Baptismum à non baptisatis collatum Conc. Illiberitanum videtur decernere quòd qui non est baptisatus, item qui est bigamus non possit baptisare: Ergo.

R. Sensum Concilii esse quòd ubi sunt plures, inter quos reperiuntur baptisati aut non bigami, ii priùs assumendi sint ad baptisandum quàm non baptisatus aut bigamus.

Inst. 1°. Cap. *Si quis* 1. q. 1. ex Isidoro decernitur baptisatos à non baptisato debere denuò baptisari. Idem definit Greg. III. in Ep. ad Bonifac. relatâ de conf. dist. 4. Cap. *Quos à Paganis*. Ergo.

R. ad primum, hæc verba non esse Isidori, & mendum irrepsisse in textu Gratiani, siquidem contrarium ibidem expressè definiatur: Additur enim, *sed Romanus Pontifex*, &c. ut retulimus in probationibus conclusionis. Sed esto id dixerit Isidorus, ad ipsum respondemus sicut ad Gregorium, ipsos loqui de Paganis qui non servant formam evangelicam.

Inst. 2°. Ex Patribus, imprimis ex Tertull. qui l. de Bapt. c. 17. probat Laïcum non posse baptisare, quia, inquit, *quod ex æquo accipitur, ex æquo dari potest*: quæ verba etiam exscribit Hieron. adv. Lucifer. Ergo supponit quòd qui Baptismum non accepit, illum dare non possit.

R. N. Conseq. Sensus enim istorum verborum, *quod ex æquo*, &c. non est Baptismum posse duntaxat dari ab eo qui suscepit, sed omninò contrarius, hic scilicet: *quod ex æquo*, id est indiscriminatim ab omnibus *accipitur*, ità *ex æquo*, id est indiscriminatim ab omnibus in necessitate *dari potest*: addit enim ibidem Tert. *Æquè Dei census ab omnibus exerceri potest*.

Inst. 3°. SS. Patres, qui contrà Cyprianum & Donatistas decertârunt, probant Hæreticos validè baptisare, quia cùm Baptismum quem acceperunt, non amiserint, etiam jus illum conferendi non amiserunt: sic inter alios arguit Aug. l. 1. de Bapt. c. 1. Ergo supponunt eos posse tantùm baptisare qui sunt baptisati.

R. Patres arguere contrà rebaptisantes ex eorum principio, quod tamen non admittebant. Vulgatum erat apud rebaptisantes principium, nemo dat quod non habet: subsumebant, atqui Hæretici non habent Baptismum: Ergo non conferunt illum. Patres dato gratis hoc principio, subsumebant è contrà. Atqui Hæretici non amiserunt Baptismum, quem acceperunt in Ecclesia; ergò nec jus illum conferendi.

Inst. 4°. Hieron. contrà Lucifer. dicit: *Novam rem asseris ut Christianus quisquam factus sit ab eo, qui non fuit Christianus*: Ergo.

R. Hieronymum illic intelligere Christianum, non qui est baptisatus, sed qui habet fidem Christianam scilicet veram & Catholicam: subjungit enim immediatè: *Accedens ad Arianos in qua fide baptisatus est?* scilicet in fide Arianorum. Vult ergo S. D. probare quòd qui sciens baptisatur ab Arianis, quibus consentit, non fit verè Christianus, id est, non habeat veram & Christianam fidem, sed Arianam, & ideò dicit, *novam rem asseris*, &c.

Inst. 5°. Saltem negari non potest quin Aug. l. 7. de Bapt. c. 53. dubitaverit de valore Baptismi à Pagano collati: Ergo.

R. Aug. pro sua modestia nihil hac de re affirmare voluisse; quia ut ipse dicit; nondùm erat in Ecclesia definita. Addit tamen ibidem se esse sic affectum ut *non dubitaret eos habere Baptismum, qui ubicumque & à quibuscumque illum verbis Evangelicis consecratum sine sua simulatione & cum aliqua fide suscepissent*.

Urgebis tandem celebre dictum rebaptisantium: Nemo dat quod non habet: Atqui Paganus non habet Baptismum: Ergo.

R. D. Maj. Nemo dat quod non habet, neque actu, neque virtute, C. Quod non habet actu, habet tamen virtute, N. Quilibet autem homo habet Baptismum virtute, quatenùs Deus potest illo uti ut instrumento ad efficiendum Sacramentum. *Hic q. 64. a. 5. ad. 1.*

Obj. 3°. Contrà Bapt. datum à mulieribus. Tertull. Epiphan. Chrysost. redarguunt petulantiam mulierum, quæ usurpabant Ministerium baptisandi: & Conc. Carthag. 4. anno 398. Can. 100. sic decernit: *Mulier baptisare non præsumat*. Gratianus equidem addit, *nisi necessitate cogente*, sed gratis; id enim non legitur in textu Concilii, ut constat ex collect. Labbei Tom. 2. pag. 1207. Ergo.

R. in his omnibus testimoniis sermonem esse de Baptismo solemni, ut ex eorum lectione patet, à quo excluduntur mulieres, quibus tamen quidam Hæretici, ut dixi in prænotaminibus, facultatem illum conferendi concedebant. Quantùm ad Canonem Conc. Carthag. verum est additionem Gratiani in eo Canone non reperiri, sed colligitur ex præcedente 99. in quo dicitur; *Mulier quamvis docta in conventu docere non præsumat*. In sequen- *Hic q. 67. a. 4. ad 1.*

quenti ergo Canone pariter intelligi debet: *In conventu mulier baptisare non præsumat*, Id est, solemniter & sine necessitate; quia in conventu seu in Ecclesia baptisatur solemniter & adsunt Sacerdotes & viri qui baptisare possunt, sicque non est necessitas compellens mulierem ad baptisandum.

Obj. ultimò: Conc. Flor. assignans Laïcum, Paganum, Mulierem pro Ministro Baptismi, exprimit casum necessitatis: Ergo supponit extrà casum necessitatis præfatos non esse Ministros. Item absolutio à quolibet Sacerdote collata in casu necessitatis est valida, extrà casum necessitatis est invalida: Ergo similiter Baptismus.

R. ad primum, nos pluribus aliis auctoritatibus & rationibus probasse Baptisma collatum etiam extrà casum necessitatis esse validum, imò & quia in necessitate est validus, etiam extrà necessitatem esse validum, quia necessitas non mutat essentias rerum, ut dictum est. Quando ergo Conc. Florent. dicit quòd in casu necessitatis quilibet homo possit baptisare, intelligit quòd possit baptisare licitè: Quia extrà casum necessitatis, licet valide, non tamen licite baptisat.

Ad secundum, N. Conseq. Quia, ut jam dixi, ad absolutionem, cùm sit per modum judicii, requiritur jurisdictio proprie dicta in subditum, quam Ecclesia cuilibet Sacerdoti non concedit nisi in casu necessitatis: hujusmodi autem jurisdictio non requiritur ad Baptismum, siquidem ille qui baptisatur sit extra Ecclesiam.

ARTICULUS III.

Leviores quædam difficultates circà Ministrum Baptismi succinctè resolvuntur.

Petes 1°. Utrùm & quis ordo servandus, si plures adsint puero periclitandi baptisando?

Ib. a. 4. o. R. per se loquendo, mulier non debet baptisare præsente viro, Laïcus præsente Clerico, Clericus minor præsente Subdiacono, Subdiaconus præsente Diacono, Diaconus præsente Sacerdote, Sacerdos alienus præsente proprio.

Ratio hujus Ordinis petitur ex dignitate & jurisdictione inter personas servanda: Vir enim est caput mulieris, 1. Cor. 11. Clericus charactere insignitus præstat Laïco in Ordine ad munia Ecclesiastica; Clericus major minori, præsertim Diaconus inferioribus Clericis, quia Diaconus vi suæ ordinationis habet quòd possit delegari ad baptisandum solemniter; & à fortiori Sacerdos Diacono, quia proprium Sacerdotis officium est baptisare; tandem proprius Sacerdos alieno, quia ex ordinatione Ecclesiæ hoc jus illi competit.

Ità post Auctorem docet Catechismus Rom. p. 2. de Bapt. n. 18. Et statuit Rit. Rom. de Ministro Bapt. his verbis: „ Sed si adsit Sacerdos, „ Diacono præferatur, Diaconus Subdiacono, „ Clericus Laïco; nisi pudoris gratiâ deceat fœminam potiùs quàm virum baptisare infantem „ non omninò editum, vel nisi meliùs fœmina „ sciret formam & modum baptisandi.

Propter has & alias exceptiones dixi in Resp. *per se loquendo:* Videtur enim quòd etiam debeat excipi si Sacerdos nollet nisi mediante pretio baptisare, aut crederetur in malo statu; tunc enim Diaconus, aut Clericus minor, aut etiam Laïcus posset baptisare: etiam, ut videtur, posset mulier fidelis præsente pagano aut hæretico propter periculum perversæ intentionis & reverentiam Sacramenti.

An autem posset obstetrix aut alter Laicus præsente Sacerdote excommunicato? Arbitramur probabiliùs cum Sylvestro, Navarro, Suares & aliis quòd posset & deberet: Quia excommunicatus cap. *Per venerabilem*. §. *Sunt autem*, extrà l. 4. tit. 17. traditus est Satanæ, & veluti mortuus à communione Fidelium separatur: Præferenda autem videtur mulier viro ab Ecclesia separato, quoad rem Ecclesiæ. Neque obstat quòd baptisare sine solemnitate in necessitate, non sit actus ordinis, non enim in hoc facimus vim, sed in hoc quòd sit separatus ab Ecclesia, ideòque in officio Ecclesiæ, quod per utrumque potest perfici, sit postponendus Laïco in Ecclesia existenti.

Petes 2°. Quale sit peccatum ordinem statutum sine causa invertere?

R. cum communiori sententia quòd prætermittere Sacerdotem etiam consentientem, sit peccatum mort. quia Sacerdos vi suæ ordinationis est Minister ex officio, & ideò jus illius ortum ex potestate ordinis læditur in re gravi, nec potest Sacerdos huic juri renuntiare sine injuria Ordinis & Sacramenti.

Idem multi probabiliter existimant, si prætermittatur Diaconus: quia Diaconus, ut dictum est, vi Ordinis potest ex commissione conferre Baptismum etiam solemniter, ex quo acquiritur ipsi jus speciale, licèt incompletum & mediatum ad Baptismi collationem: Undè videtur gravis injuria illi Ordini & Sacramento illata, si istud jus ab alio usurpetur. Neque tamen improbabilem censeo sententiam aliorum, qui volunt quòd violatio juris remoti & indirecti non sit tàm gravis ut constituat peccatum mort. quod non debet asseri sine gravi fundamento.

Probabilius est autem quòd si prætermittatur Subdiaconus, à fortiori Clericus minor, aut vir Laïcus, non sit nisi peccatum veniale: Cùm enim nulli horum competat etiam remotè & indirectè baptisare ex officio, nec ideò ullus sit proprius Baptismi Minister, nullius jus videtur violari, saltem graviter, nec nisi levis irreverentia Sacramenti.

Petes 3°. Utrùm aliquis possit baptisare seipsum?

R. negative: 1°. Quia dicendo *baptiso me*, mutaretur essentialiter forma. 2°. Quia Baptismus est quædam regeneratio spiritualis; sicut ergo nemo potest generare seipsum, ita nec seipsum baptisare. 3°. Quia esset contrà institutionem Christi, qui Ministrum & subjectum Baptismi apertè distinxit, dùm dixit; *Baptisantes eos*: Unde ipse voluit baptisari à Joanne. Et ità definivit Innoc. III. cap. *Debitum*, Extra. l. 3. tit. 42. Neque obstat quòd quis etiam Laicus possit se communicare, ut olim factum legitur apud Cyrillum Jerosf. Catech. 5. Aliud enim nutriri, aliud gigni; potest quisquis seipsum nutrire, non potest seipsum gignere. *Hic q. 66. a. 5. ad 4.*

Petes 4°. Utrùm plures validè possint simul unum baptisare? Pono *validè*; licite enim non posse certum est, cùm hoc sit contrà morem Ecclesiæ & institutionem Christi, qui cùm sit unus, voluit per unum ministrari Sacramentum, ut mox dicam.

R. unum posse à pluribus baptisari triplici modo, & secundùm diversum modum quandoque Baptismum esse ratum, quandoque irritum. Igitur

1°. Vel plures simul effundunt aquam & dicunt, *nos te baptisamus*, intelligendo *baptisamus* conjunctim, ita ut concurrant tamquàm causæ partiales ab invicem dependentes; sicut si plures trahentes navim dicerent, *trahimus navim*. Hoc modo non valet Baptismus; quia videtur esse contrà rationem ministerii: Homo enim non baptisat nisi ut Minister Christi; undè sicut Christus est unus, ità oportet esse unum Ministrum, qui Christum repræsentet, & suâ actione totali, ut patet ex usu Ecclesiæ, tamquam Minister integer faciat totum quod significant verba formæ, *Ego te baptiso*. Et ideò intentio contraria videtur excludere Baptismi Sacramentum. Si tamen intelligerent Tò *baptisamus* divisim, ita ut singuli intenderent baptisare totaliter & independenter ab invicem, valeret Baptismus; quia tunc adesset materia, forma & intentio, perindè ac si unusquisque diceret, *Ego te baptiso*, sicut in modo sequenti. Undè *Hic q. 67. a. 6. o.*

2°. Vel singuli effundentes aquam dicunt, *Ego te baptiso*, tamquàm causæ totales & ab invicem dependentes, quod posset contingere in casu quo sin- *Ibid.*

singuli contentiosè aliquem baptisare conarentur: Hoc modo valet Baptismus, quia singuli exprimunt suam intentionem, & quasi singulariter Baptismum conferunt: Sic tamen ut qui priùs verba proferret, daret Sacramentum, alius verò nihil faceret; & si verba pronuntiare præsumeret, esset puniendus tamquàm rebaptisator. Si autem omninò simul aquam effunderent & verba proferrent, essent puniendi de inordinato modo baptisandi, sed non de iteratione Baptismi; quia singuli intenderent non baptisatum baptisare, & uterque quantùm in se est baptisaret: Nec traderent aliud & aliud Sacramentum, sed Christus qui est unus interiùs baptisans, unum Sacramentum per utrumque confert.

Neque repugnat quòd unus effectus procedat ab una causa principali per plura instrumenta, præsertim quando effectus est supernaturalis, ut in casu. Aliùndè formæ & materiæ hìc multiplicantur materialiter tantum & in esse naturæ, non formaliter & in ratione formæ & materiæ Sacramenti; quia ab agente principali, qui est Christus, diriguntur ad unum, & recipiuntur in uno subjecto, quod non est capax nisi unius Baptismi. Undè quando Auctor suprà q. 66. a. 5. ad 4. dicit quòd *actus multiplicatur secundùm multiplicationem agentium, si perfectè ab unoquoque agatur,* intelligendus est non de agentibus virtute alterius, sed de agentibus virtute propriâ, & ideò dicimus ablutiones multiplicari in esse naturæ.

R. ad 3. & q. 66. a. 5. ad 4. 3°. Vel tandem sic plures baptisant ut unus effundat aquam, & alter formam proferat, ut si unus esset mutus, & alter brachiis truncatus; hoc modo non valet: Quia integritas Baptismi consistit in forma verborum & in usu materiæ: Et ideò neque qui tantùm aquam effundit, baptisat, quia non profert formam: Neque ille qui tantum verba profert, quia non applicat materiam, & falsa est forma, dùm dicit, *Ego te baptiso*, cùm ipse non abluat, nec consequenter baptiset. Neque etiam dici potest, *Nos te baptisamus*, cùm neuter baptiset: Neque potest adhiberi forma Græcorum, *Baptisatur servus Christi*, quia subintelligitur à me seu meo actu.

Petes 5°. Utrùm non urgente necessitate liceat baptisare extrà Ecclesiam, in qua sunt Fontes baptismales?

R. cum Navarro in Man. c. 22. n. 7. & pluribus aliis negativè, nisi agatur de Filiis Regum aut Principum. Ità statuit Conc. Vien. sub Clemente V. an. 1311. & refertur Clementinâ *Præsenti* l. 3. tit. 15. his verbis: „ Præsenti prohibemus Edicto „ ne quis de cætero in aulis vel cameris, aut aliis „ privatis domibus, sed dumtaxat in Ecclesiis, in „ quibus sunt ad hoc Fontes specialiter deputati, „ aliquos (nisi Regum vel Principum, quibus vale„ at in hoc casu deferri, liberi extiterint, aut ta„ lis necessitas emerserit, propter quam ne„ queat ad Ecclesiam absque periculo propter hoc „ accessus haberi) audeat baptisare: qui autem „ secùs præsumpserit, aut suam in hoc præ„ sentiam exhibuerit, taliter per Episcopum su„ um castigetur, quòd alii attentare similia non „ præsumant." Idem jam prohibuerat Conc. Meldense an. 845. cap. 48. Undè Rituale Pii V. sic habet: „ Itaque necessitate exceptâ in privatis locis „ nemo baptisari debet, nisi fortè sint Regum aut „ magnorum Principum filii, id ipsis ità deposcentibus, dummodò id fiat in eorum Capellis seu „ Oratoriis, & in aqua baptismali de more bene„ dicta.

Hinc graviter sunt culpandi Parochi, qui honoris causâ vel alio simili motivo humano nobilium infantes baptisant domi, etiamsi in Sacelio domestico; aut qui, ut expectent Patrinum absentem, baptisant privatim, seu ut communiter dicitur, assecurant domi infantem, suppleturi post adventum Patrini rituum solemnitatem in Ecclesia.

ARTICULUS IV.

De Susceptoribus baptisandorum seu Patrinis per varias Quæstiunculas.

Quamvis hæc materia propriè pertineat ad cæremonias Baptismi, de illa tamen hìc agit Actor; quia Patrinus se habet ad instar Ministri in Baptismo solemni.

Petes 1°. Utrùm in Baptismo solemni requiratur Susceptor seu Patrinus?

R. affirmativè. Prob. ex Dionys. c. 2. cœlest. Hierarch. ubi dicit quòd *Sacerdotes assumentes baptisatum, tradunt eum ad educationem susceptori & duci.* Ex Tertull. l. de Bapt. ubi Susceptores vocat *Sponsores.* Ex S. Bas. Ep. 128. ex S. Chrysost. Hom. 72. in cap. 4. 1. Cor. Ex Aug. serm. 116. de Temp. Ex usu Ecclesiæ ubique recepto & vetustissimo, cujus post Apostolorum tempora institutio non invenitur, & quam ideò constat esse Traditionis Apostolicæ, ut expressè affirmat idem Dionys. cap. 7. ibid. Undè esset peccatum mort. baptisare solemniter sine susceptore. Hic q. 67. a. 7. o.

Ratio hujus institutionis congrua est, quia spiritualis generatio, quæ fit per Baptismum, assimilatur quodammodo generationi carnali: Undè dicitur 1. Petri 2. *Sicut modo geniti infantes*, &c. Atqui in generatione carnali infans recenter natus indiget nutrice & pedagogo: Ergo & in spirituali generatione requiritur aliquis qui fungatur vice nutricis & pedagogi, informando baptisatum quasi novitium de his quæ pertinent ad fidem & vitam Christianam, ad quod Prælati vacare non possunt, circà communem populi curam occupati; parvuli enim & novitii indigent speciali curâ præter communem. Ibid.

Dixi, *in Baptismo solemni:* Quia, ut jam dictum est, Susceptor pertinet ad solemnitatem & non necessitatem Sacramenti: Neque jura loquuntur aut intelliguntur nisi de Baptismo solemni. Et ratio est, quia in Baptismo privato propter necessitatem collato, si puer statim moriatur, non indiget susceptore; si supervivat, designabitur susceptor, dùm solemnitates adhibebuntur.

Utrùm si nihilominùs adhibeatur Patrinus in Baptismo privato, sit verè Patrinus, & contrahat cognationem spiritualem? Affirmant plures, negant alii, & ut videtur probabiliùs; quia institutio Patrini est ex præscripto Apost. seu Ecclesiæ; Ecclesiæ autem de Baptismo privato nihil ordinavit quoad Patrinos. Sed de hoc latiùs dùm de imped. matrim.

Petes 2°. Ad quid teneantur Patrini & Matrinæ?

R. eos teneri sub gravi peccato susceptos imbuere fide, religione & moribus: Quia hoc pertinet ad officium pedagogi, quod susceperunt. Et ità statuitur Cap. *Vos antè* de Conf. d. 4. ex Aug. Hæc autem obligatio maximè urget eo tempore & loco in quo baptisati inter Infideles & Hæreticos nutriuntur; quia si nutriuntur inter Christianos Catholicos; possunt Patrini ab hac cura eximi, præsumendo quòd à suis Parentibus diligenter instruuntur. Si tamen quocumque modo cognoscerent contrarium, tenerentur secundùm modum saluti spiritualium filiorum curam impendere. Insuper contrahunt cognationem spiritualem cum baptisato, & ejus Patre & Matre. De qua alibi. Vide Catechismum Rom. p. 2. de Bapt. n. 22. Ib. a. 8. o.

Petes 3°. Quæ conditiones requirantur, ut quis sit Patrinus?

R. 1°. Debet habere animum munus Patrini suscipiendi; si enim ex ignorantia aut ex necessitate, v. g. ut cadenti succurrat, infantem dum baptisatur tangeret, aut licèt designatus non habeat intentionem suscipiendi id muneris, non esset verè Patrinus; quia actus agentium non operantur ultrà eorum intentionem. 2°. Debet esse designatus à parentibus aut in eorum defectu à Parocho; Ità ut qui se ingererent non designati, non essent Patrini. Ità statuit Conc. Trid. sess. 24. de Reform.

Mat. cap. 2. 3°. Probabiliùs debet tangere baptisatum, non quidem necessariò immediatè, sed mediantibus, vel vestibus, vel linteo, vel disco, ut probabimus dum de imped. matr. ubi ista fusiùs discutiuntur ratione cognationis spiritualis, quam contrahit verus Patrinus.

Sed quid de illo qui post Baptismum domi validè collatum, adhibetur Patrinus, dum supplentur cæremoniæ in Ecclesia? Tenetur quidem ad officium Patrini quoad instructionem, cùm illud sponte subeat; non tamen contrahit cognationem spiritualem: Quia, ut dicit Auctor, *spiritualis cognatio non contrahitur nisi per aliquod Sacramentum.* Supp. q. 56. a. 2.

Petes 4°. Quando quis suscipit infantem per procuratorem, quis sit Patrinus, an ipse committens, vel commissarius?

R. Quòd sit committens, quia ipse est designatus, & se offert, suscipitque infantem per alium vices ejus gerentem: Quod autem facit quis per alium, censetur facere per seipsum.

Petes 5°. Utrùm possint esse plures susceptores ejusdem infantis?

R. Trid. Sess. 24. cit. cap. 4. *Statuit ut unus tantùm sivè vir sivè mulier, juxtà sacrorum Canonum instituta, vel ad summum unus & una baptisatum de Baptismo suscipiant.*

Petes 6°. Utrùm omnes indiscriminatim possint admitti ad hoc munus.

R. Nullus debet admitti qui non sit idoneus ad suum officium implendum, Filiolum Doctrinâ Fidei & christianis moribus informando. Patet ex se.

Hinc excludendi sunt 1°. Infideles, Hæretici, Excommunicati, Interdicti, Criminosi, Infames mente capti. Ità Rit. Rom. 2°. Qui nesciunt saltem Symbolum Fidei, Orationem Dominicam & Salutationem Angelicam. Ità secunda Synodus Mediolan. Decreto 10. sub S. Carolo Borr. 3°. Impuberes & non confirmati, juxtà idem Rit. Rom. Usus tamen invaluit saltem in his partibus, ut si impuberes judicio Parochi sint sufficienter instructi, etiamsi non confirmati, admittantur.

Petes 7°. Utrùm Regulares possint esse Patrini?

R. negativè: Id enim eis prohibetur cap. *Non licet* 103. de Consec. Dist. 4. his verbis: *Non licet Abbati vel Monacho de Baptismo suscipere filios, nec commatres habere.* Et in Rit. Rom. *Ad hoc munus admitti non debent Monachi vel Sanctimoniales, neque alii cujuscumque Ordinis Regulares à sæculo segregati* Excipiuntur autem juxtà Glossam in Cap. *Statutum* Causâ 18. q. 1. Regulares facti Episcopi, & ex usu contrario Abbates, saltem in certis locis.

Petes 8°. Utrùm Parentes possint suscipere propriam prolem?

R. Id graviter ipsis prohiberi Cap. *Pervenit ad nos* causâ 30. q. 1. Ratio est: Quia adhibentur Patrini ut in defectu parentum curent instructionem infantis: Ergo ipsi parentes non possunt esse Patrini. Adde quòd suscipiens cantraheret cognationem spiritualem cum sua comparte.

Confer quæ dicam de cognatione spirituali in Tract. de Matrim.

DISSERTATIO III.

De suscipientibus Baptismum.

D. Th. Q. 68.

ARTICULUS I.

Utrùm Baptismus sit omnibus necessarius ad salutem?

Præter Manichæos, Paulicianos, Seleucianos & Hermianos, qui rejecerunt Baptismum in aqua; Quintiliani & Caïani secundo sæculo teste Tertull. l. de Bapt. c. 1. dixerunt Baptismum non esse ad salutem necessarium, sed fidem sufficere.

Quinto sæculo Pelagiani negantes peccatum Orig. negabant Baptismum esse necessarium ad ejus deletionem; sed Augustino urgente illud Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Cœlorum:* Admiserunt Baptismum esse necessarium ad consequendum Regnum Cœlorum, non tamen ad vitam æternam consequendam, quam à Regno Cœlorum distinguebant.

Wiclef, Zuinglius & Bucerus dixerunt Baptismum non esse necessarium infantibus prædestinatis Calvinus l. 4. Instit. agnoscit Baptismum esse necessarium ex præcepto, sed negat esse necessarium ad delendum peccatum Originale, maximè in infantibus Fidelium, quos contendit in utero matrum esse sanctificatos.

Sociniani de stirpe Calvinistarum orti, præceptum Christi Matth. ult. *Euntes docete* interpretantur de Doctrina seu instructione; aut si sit intelligendum de Baptismo, dicunt non esse præceptum universale & perpetuum, sed pro certis personis & ad tempus: Denique Baptismum nihil aliud esse quàm exterius signum Professionis Christianæ, nihil gratiæ conferens, proindè esse ritum liberum & indifferentem.

Gerson, Cajetanus & quidam alii Catholici arbitrati sunt ad salutem parvulorum sufficere votum Baptismi à Parentibus seu aliis conceptum: addit Cajetanus cum signo exteriori seu benedictione sub invocatione SS. Trinitatis. Quam opinionem ut singularem & fidei minùs consonam S. Pius V. ex Cajetani Commentariis in D. Th. jussit expungi.

Dupliciter dicitur aliquid necessarium ad salutem, scilicet necessitate medii & præcepti: Illud est necessarium necessitate medii, quod independenter ab omni præcepto ità est necessarium, ut illo sivè culpabiliter sivè inculpabiliter omisso, salus haberi non possit: Necessarium necessitate præcepti dicitur, quod præceptum est, & ideò observandum; ita ut si voluntariè omittatur, committitur peccatum, per quod impeditur salus.

Distinximus suprà triplicem Baptismum, Fluminis, Flaminis, & Sanguinis. Baptismus fluminis est baptismus aquæ: Baptismus flaminis est perfecta contritio cum voto Baptismi, & dicitur Baptismus in voto: Baptismus sanguinis est martyrium. His prænotatis

Dico 1°. Extrà casum martyrii Baptismus aquæ est omnibus necessarius ad salutem, Adultis in re vel in voto, infantibus in re. Hic q. 68. a. 1. & 2. o.

Prob. 1°. Ex lege generali à Christo lata Joan. 3. *Nisi quis renatus*, &c. Hunc textum à falsis interpretationibus Calvinistarum, qui illum ad sensum metaphoricum detorquent, vindicavimus Diss. 1. a. 3. §. 1. Intelligendum autem esse de Baptismo in re vel in voto pro adultis probavimus ibid. a. 6. §. 1. Pro infantibus verò, qui voti sunt incapaces, patet esse intelligendum de Baptismo in re. Ib. in a. f. c.

Prob. 2°. Argumento deducto ex Scripturis. Nemo potest salvari nisi per Christum, sic ut illi incorporetur & fiat ejus membrum: Atqui homo per Baptismum Christo incorporatur & fit ejus membrum, juxtà illud Galat. 3. *Quicumque in Christo baptisati estis, Christum induistis.* Et 1. Cor. 12. *In uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptisati sumus.* Ergo. Ibid. o.

Si dicas hominem Christo incorporari per fidem, juxtà illud Ephes. 3. *Habitare Christum per fidem in cordibus nostris.*

R. Christum habitare quidem in nobis per fidem, sed signo visibili Baptismi exhibitam & assertam: Voluit enim Deus quòd omni tempore fidem nostram in ipsum per aliquod signum visibile protestaremur, in Lege naturæ per sacrificiorum oblationem, in Lege scripta per circumcisionem, in Lege nova per Baptismum. Ib. ad 1.

Item: Nemo potest salvari sine eo cui annexa sunt, spiritualis regeneratio, renovatio, mundatio,

tio, remissio peccatorum, denique salus: Atqui hæc sunt Baptismo annexa: Tit. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritûs sancti.* Ephes. 5. *Mundans lavacro aquæ in verbo vitæ.* Act. 2. *Baptisetur unusquisque vestrûm in remissionem peccatorum.* 1. Petri 3. dicimur salvari per Baptismum, sicut pauci salvi facti sunt per arcam Noë. Ergo.

Prob. 3°. Ex Patribus. Tertull. l. de Bapt. c. 13. adversùs Quintilianos & Caïanos, qui dicebant Baptismum non esse necessarium, sed fidem sufficere, idque probabant exemplo Abrahæ, qui *nullius aquæ, nisi fidei Sacramento Deo placuit:* Sic arguit: „Fuerit salus retrò per fidem nudam antè „Domini Passionem & Resurrectionem; at ubi „fides aucta est credendi in Nativitatem, Passio„nem, Resurrectionemque ejus, addita est am„pliatio Sacramento, obsignatio Baptismi, ve„stimentum quodammodo fidei, quæ retrò erat „nuda, nec potest jam sine sua lege. Lex enim „tingendi imposita est & forma præscripta: Ite, „inquit, docete nationes, tingentes eas in no„mine Patris & Filii & Spiritûs sancti. Huic legi „collata definitio illa, nisi quis renatus fuerit ex „aqua & Spiritu, non intrabit in Regnum Cœlo„rum: Obstrinxit fidem ad Baptismi necessita„tem. Itaque omnes exindè credentes tingeban„tur, tunc & Paulus ubi credidit, tinctus est". His verbis Tertul. apertè asserit Baptismum esse necessarium non solùm necessitate medii, ut dicimus in præsenti conclusione, sed etiam necessitate præcepti, ut dicemus in sequenti.

Origenes Hom. 14. in Lucam: „Quia, inquit, „per Baptismi Sacramentum Nativitatis sordes „deponuntur, propterea baptisantur parvuli: „Nisi enim quis renatus fuerit, &c." Similiter Hom. 8. in Levit. & l. 5. in cap. 6. ad Rom.

Cyrillus Jerosol. Catechesi 3. „Si quis non bapti„satur, salutem non habet, præter solos martyres, „qui sine aqua regno cœlesti potiuntur." Mitte Justinum in Apolog. Irenæum. l. 2. c. 22. & 27. & plures alios quatuor priorum sæculorum, quibus constat non Ambrosium & Augustinum primò induxisse necessitatem Sacramenti pro parvulis, ut fingunt Novatores.

Ambros. l. de Mysteriis cap. 4. ait: „Credit „Catechumenus.... sed nisi baptisatus fuerit in „nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti, remis„sionem non potest accipere peccatorum, nec „spiritualis gratiæ munus haurire". L. 2. de Abraham c. 11. *Utique nullum excipit, non infantem, non aliquâ præventum necessitate.*

De Aug. dubitari non potest, cùm ubique ex necessitate Baptismi probet contrà Pelagianos peccatum Originale. Quosdam textus mox referam. S. Fulgentius ejus discipulus l. de Fide ad Petrum c. 27. „Firmissimè tene & nullatenùs dubites non „solùm homines jam ratione utentes, verùm „etiam parvulos, qui sivè in uteris matrum vi„vere incipiunt & ibi moriuntur, sivè cùm de „matribus nati sine Sacramento sancti Baptisma„tis, quod datur in nomine Patris, &c. de hoc „sæculo transeunt, ignis æterni sempiterno sup„plicio puniendos". Quid intelligat per ignem æternum, explicuimus dum de peccato Originali.

Prob. 4°. Ex Conciliis. Conc. Carthag. 4. apud Aug. Epist. 90. nunc 175. Nomine Concilii ad Innoc. Papam missa, sic definit: „Quicumque „negat parvulos per Baptismum Christi à perdi„tione liberari & salutem percipere æternam, „anathema sit.

Idem decrevit Conc. Milevit. teste eodem Aug. Ep. 92. nunc 176. cui Concilio respondens idem Innoc. Ep. seq. dicit: „Quoad eos (Pelagianos) „vestra fraternitas asserit prædicare parvulos æ„ternæ vitæ præmiis sine baptismatis gratia posse „donari, perfatuum est.

Trid. Sess. 6. c. 4. docet quòd justificatio post „Evangelium promulgatum sine lavacro rege„nerationis aut ejus voto fieri non potest, si„cut scriptum est, nisi, quis renatus fuerit ex aqua, „&c." Et Sess. 7. Can. 5. de Bapt. „Si quis dixe„rit Baptismum liberum esse, hoc est non neces„sarium ad salutem, anathema sit.

Prob. 5°. ex communi sensu & perpetua Ecclesiæ praxi. Hanc disertè testatur Aug. Ep. 28. nunc 166. ad Hieron. „Quisquis, inquit, dixerit quòd „in Christo vivificabuntur etiam parvuli, qui sine „Sacramenti ejus participatione de vita exeunt, „hic profectò & contrà Apostolicam prædicatio„nem venit, & totam condemnat Ecclesiam, ubi „propterea cum baptisandis parvulis festinatur & „curritur, quia sine dubio creditur aliter eos in „Christo omninò vivificari non posse." Et l. de orig. animæ c. 9. „Noli credere, noli dicere, „noli docere infantes, antequam baptisentur, „morte præventos pervenire posse ad originalium „indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholi„cus." Et ità constabat hæc perpetua & inconcussa Ecclesiæ praxis, ut nec ipsi Pelagiani, qui negabant peccatum originale ausi fuerint eam inficiari, & ideò baptisabant parvulos, non quidem ad vitam æternam, sed ad Regnum cœlorum.

Dico 2°. Baptismus est adultis necessarius etiam necessitate præcepti.

Hæc Conclusio sequitur ex præcedenti: Nam si Baptismus sit omnibus necessarius necessitate medii ad salutem, manifestum est quòd omnes præcepti capaces ad illum teneantur, 1°. jure naturali, quo quisque debet suæ saluti consulere. 2°. Jure divino; est enim regula generalis, quòd omne medium, sivè ex natura sua, sive ex institutione divina, absolutè necessarium ad salutem, si subsit arbitrio nostro, cadat sub præcepto divino: Siquidem nihil magis à Deo potuit præcipi quàm id sine quo non potest haberi salus, modò sit in potestate nostra. Neque Christus Legislator sat providisset bono & perfectioni sui regiminis ac suæ Reipublicæ, si non imposuisset præceptum speciale circà id quod ad finis illius consecutionem constituit ut medium absolutè necessarium; sicut deficeret Princeps sæcularis, si non præciperet quæ sunt ad bonum commune absolutè necessaria.

Hoc autem præceptum divinum habemus Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptisantes eos in nomine Patris, &c.* Quo enim præcepto compelluntur Apostoli baptisare omnes gentes, eodem obligantur omnes gentes baptisari, sunt enim correlativa; sicut quia præceptum est Apostolis docere gentes, ità præceptum est gentibus doceri. Item Marci 16. *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ: Qui crediderit & baptisatus fuerit, salvus erit.* Accedit præceptum Ecclesiasticum, quod colligitur ex traditione & constanti praxi Ecclesiæ, ut in prima Conclusione ostensum est.

Multa proferunt Sociniani, quibus probare contendunt hoc Christi præceptum Matth. 28. non esse de Baptismo, sed de doctrina & instructione; aut si sit de Baptismo, non est universale pro omnibus nec perpetuum, sed ad tempus. Eorum rationes ac interpretationes seu potiùs fictiones prolixè & eruditè insequitur Honoratus Tournely, sed adeò frigidæ & contortæ nobis videntur, ut earum refutatio cuivis sensato ex ipsis textibus pervia esse possit: Ideò non immoramur.

Observandum est autem hîc quòd quamvis hoc divinum præceptum post Evangelium sufficienter promulgatum omnes obliget; qui tamen illud ex ignorantia invincibili transgrediuntur, non peccant, nec propter illius transgressionem damnabuntur, sed propter peccatum originale vel peccata actualia, quæ sine Baptismo in re vel in voto non remittuntur.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Ex his verbis Christi Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominibus, non habebitis vitam in vobis*, non probatur Eucharistiam esse omni-

nibus necessariam necessitate medii ad salutem: Ergo ex his *Nisi quis renatus fuerit, &c.* non probatur Baptismum esse omnibus necessarium necessitate medii.

R. N. Conseq. Prima ratio disparitatis est voluntas Christi: Constat enim ex traditione, definitionibus & praxi Ecclesiæ Christum voluisse Baptismum esse omnibus necessarium necessitate medii, non ità Eucharistiam. Secunda disparitas est quòd Baptismus sit institutus ut renascentia spiritualis; renasci autem ad novam vitam est omnibus omninò necessarium: At Eucharistia est instituta ut cibus spiritualis; cibus autem est illis solis necessarius, in quibus aliquid de viribus deperditur, quo reparentur & vita conservetur: Hæc autem deperditio non habet locum in parvulis, qui actualiter peccare non possunt. Tertia tandem disparitas est quòd hæc verba, *Nisi manducaveritis*, in secunda persona, dirigantur ad adultos præcepti capaces; ista verò *Nisi quis renatus fuerit* in tertia persona, dicuntur generaliter de omnibus.

Obj. 2°. Filii fidelium nascuntur Justi & Filii Dei: Ergo non indigent Baptismo. Prob. Ant. Filii fidelium sunt semen Abrahæ, Rom. 4. & 11. & Galat. 3. atqui Deus Genes. 17. promisit Abrahæ se futurum Deum ipsius & seminis ejus: Ergo.

R. N. Ant. ad Prob. D. Maj. Filii fidelium sunt semen Abrahæ secundùm carnem, Transeat: Semen Abrahæ secundùm spiritum, N. Similiter D. Min. Deus promisit se futurum Deum ipsius & seminis ejus secundùm carnem, N. Seminis ejus secundùm Spiritum, id est eorum qui haberent fidem Abrahæ, C. Hanc autem fidem olim habebant, habitualiter scilicet, infantes per Circumcisionem, nunc habent per Baptismum. Solutio est Apostoli Rom. 9. *Non enim*, inquit, *omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ: Neque qui semen sunt Abrahæ, omnes Filii, sed in Isaac vocabitur tibi semen: Id est, non qui Filii carnis, hi Filii, sed qui Filii sunt promissionis.* Sunt autem Filii promissionis, qui habent Patrem Abraham, quatenùs est Pater credentium, ut loquitur Apost. Rom. 4.

Inst. 1°. Cor. 7. Apostolus vocat Filios fidelium sanctos: Ergo.

R. Filios fidelium vocari ab Apostolo sanctos, non quòd sint de facto & ex ortu tales, sed quia ope & diligentiâ parentum fidelium destinantur & ordinantur ad sanctitatem per Baptismi susceptionem & Christianam educationem. Non loquitur ergo ibi Apostolus de perfecta sanctitate, sed de dispositione ad illam: Sicut cùm ibidem dicit quod *Vir infidelis sanctificabitur per mulierem fidelem*, sensus est quòd mulier fidelis exemplo bonæ conversationis, adhortationibus & instructionibus possit virum infidelem perducere ad fidem & veram sanctificationem.

Obj. 3°. Neque B. Virgo, neque Apostoli leguntur fuisse baptisati, & ità censent Tertull. l. de Bapt. c. 12. & Chrysost. Hom. 10. in acta Apost. ergo Baptismus non est necessarius necessitate medii ad salutem.

R. 1°. Longè probabilius esse B. Virginem & Apostolos fuisse baptisatos. Ità censent Aug. Ep. 108. Evodius S. Petri in Sede Antiochena successor apud Nicephorum l. 2. c. 3. Clemens Alex. apud Sophronium in Prato spirituali c. 176. Euthimius in cap. 3. Joan. S. Th. in hac parte q. 38. a. 6. ad 2. idque multis probat Soto in 4. d. 5. q. unicâ a. 2.

R. 2°. dato Antecedente, N. Conseq. Potuit enim Deus ex singulari privilegio B. M. Virgini & Apostolis, independenter à Baptismo, conferre omnem ejus effectum: Nostra autem Conclusio est intelligenda de Lege ordinaria, secundum quam dicimus quòd in Lege nova jam plenè & completè instituta Baptismus sit omnibus necessarius in re vel in voto.

Inst. 1°. Viri quidam sancti diu Baptismum distulerunt: Constantinus Magnus teste Eusebio in ejus vita c. 62. distulit usque ad mortem. S. Ambrosius erat tantùm Catechumenus, quando fuit electus Episcopus. S. Martinus, ut legitur in ejus vita, vixit octo annis in Catechumenatu: Ergo non existimabant Baptismum esse tantæ necessitatis.

R. N. Conseq. Sed existimabant sufficere votum Baptismi, ubi adessent rationes illum differendi, prout præsumimus habuisse illos Viros sanctos, fortè ex humilitate & ut maturiùs per opera pietatis se ad illum disponerent; quòd si sine causa tamdiu distulerint, non sunt in hoc laudandi. Undè Ambrosius apud Baron. ad annum 377. de sua dilatione doluit, & ne alii sic differrent curavit. Similiter Aug. l. 1. Conf. c. 11. improbat quòd in se factum fuit, multique Patres acriter invehunt in diuturniorem dilationem: Sed de hoc iterum infrà.

Inst. 2°. S. Cyprianus cum Africanis & Occidentalibus, qui contendebant contrà S. Stephanum nullum esse Baptisma Hæreticorum, & baptisatos ab illis esse rebaptisandos, hanc controversiam non ad fidem, sed ad disciplinam pertinere existimaverunt, ut diximus superius, & ideò permittebant cuiquam sentire quid vellet, & aliquando ipsimet œconomiæ causâ baptisatos ab Hæreticis non rebaptisabant, ut etiam ibidem diximus, quamvis tamen nullum reputarent hujusmodi Baptismum: Ergo non existimabant Baptismum esse necessarium necessitate medii ad salutem.

R. ut ante, N. Conseq. Ex toto enim antecedente sequitur tantùm quòd existimaverint sufficere aliquando Baptismum in voto. Referebant autem controversiam de validitate Baptismi Hæreticorum ad disciplinam & non ad fidem, non quia credebant Baptismum non esse necessarium, sed quia ista Quæstio de validitate aut invaliditate Baptismi Hæreticorum, & consequenter de rebaptisandis baptisatis ab illis, non erat eliquata & aliquo solemni Ecclesiæ Decreto definita; ideòque permittebant cuiquam sentire & facere quid vellet, servatâ unitate & pace.

Obj. 4°. cum Gersone, Cajetano, &c. Virtus fidei in nova Lege non est imminuta: atqui in Lege naturæ & in Lege scripta ante octavum diem fides Parentum sufficiebat ad salutem parvulorum: Ergo nunc similiter.

R. 1°. Secundùm ea quæ diximus in Tract. de Sacramentis in genere, neque in Lege naturæ neque in Lege scripta ante octavum diem sufficiebat sola fides parentum sine aliquo signo visibili hujus fidei protestativo. 2°. Sed esto fidem parentum tunc suffecisse, ut videtur innuere Tertull. suprà laudatus, & nunc non sufficiat, id non contingit ex eo quòd virtus fidei sit imminuta, sed quia adjunctum est Baptismi mandatum, ut dicit ibidem Tertul. Sicut licèt observatio mandatorum sufficiat ad salutem, ei tamen qui Religionem profitetur non sufficit, sed necessaria est observatio consiliorum, non quia est imminuta virtus observationis mandatorum, sed ratione adjuncti.

Inferes: Ergo saltem via salutis facta est nunc arctior, & infantes sunt nunc pejoris conditionis quàm tunc, quod est absurdum. Prob. illatio: Tunc salvabantur infantes vel per solam fidem parentum, vel adjuncto signo sensibili ad eorum libitum; nunc verò restringuntur ad solum Baptismum: Ergo.

R. N. illat. ad prob. N. Conseq. 1°. Quia tunc rarior erat fides supernaturalis, nunc autem Baptismus, licet in certis casibus difficilis, communiter tamen est omnibus pervius, nec à fide & probitate Ministri pendet, sicque facilius adhibetur quam remedium Legis naturæ. 2°. Quia in Lege scripta Circumcisio non poterat conferri ante octavum diem, Baptismus autem à quocumque potest conferri ab instanti nativitatis. 3°. Per Baptismum habetur abundantior gratia cum jure statim ingrediendi Regnum cœlorum, quod antiquis erat occlusum: Sicque nec facta est arctior via salutis, nec infantes sunt pejoris conditionis, sed è contrà.

Inst. Peccatum alienum scilicet Adæ nocet infan-

fantibus ad damnationem, quidni prodesset fides aliena ad salutem? Item salvatur infans in utero per Martyrium Matris, quidni per ejus fidem?

R. 1°. ad utrumque sic placuisse Christo. Deindè ad primum, disparitas est quòd peccatum Adæ non sit infantibus alienum & extrinsecum, sed unicuique proprium, quatenùs in Adamo, qui erat caput totius generis humani, peccante, omnes peccaverunt, ut dictum est de peccato orig. ad fides parentum est omninò extrinseca parvulis. Ad secundum, Puer non salvatur per Martyrium Matris, sed per proprium Martyrium, quando cum Matre occiditur.

Inferes: Ergo demeritum Adæ est efficacius ad damnationem, quam meritum Christi ad salutem.

R. D. illatum: Demeritum Adæ est efficacius ad damnationem secundùm quid, quatenùs scilicet extenditur ad plures, C. Neque id negari potest in ulla sententia: Est efficacius absolute, N. Quia meritum Christi efficax est non solùm ad delendum peccatum originale quod ex Adamo contrahimus, sed etiam ad delenda peccata actualia. Item efficax est ad procuranda nobis majora bona quàm quæ perdidimus per peccatum Adæ, ampliores scilicet & efficaciores gratias, quibus innumeras naturæ infirmæ & corruptæ tentationes superemus, & in finem usque perseverantes salutem consequimur.

Urgebis: Aug. Epist. 23. nunc 98. ad Bonifac. & Bernard. Ep. 77. docent parentum fidem prodesse parvulis ad salutem: Ergo.

R. D. Ant. Docent fidem parentum parvulis prodesse ad salutem, quatenus parentes fide moventur ad eos offerendos Baptismo, C. *Cùm offertur consecrandus*, inquit Aug. quatenùs per eam sine Baptismo justificantur, N.

Repones: Voluntas patris reputatur voluntas filii: Ergo.

R. D. Ant. In iis in quibus pater est caput familiæ & consequenter filii, C. in iis in quibus est privata persona, N. In iis autem quæ spectant justificationem filii, cùm sint altioris ordinis quàm potestas patria, pater non est caput filii, sed privata persona.

Inferes ex hac doctrina: Ergo infantes morientes in uteris maternis, & alii nati quibus non potest conferri Baptismus, carent mediis sufficientibus ad salutem, sicque Deus non vult omnes salvos fieri, nec Christus mortuus est pro omnibus.

R. N. Illationem: Deus enim instituendo Baptismum pro omnibus, providet media sufficientia parvulis secundùm eorum conditionem: neque tenetur ut provisor universalis intercipere miraculosè causarum secundarum cursum, ne prætmaturè moriantur. Insuper non incongruè dicitur conferri parentibus auxilia sufficientia, quibus sibenè uterentur, de facto suæ proles pervenirent ad Baptismum. Hanc gravem difficultatem uberius explanatam vide in Tract. de Deo Diss. 7. a. 8. Obj. 7. & 8.

Obj. 5°. Hoc ipso quo ponimus votum Baptismi in contritione perfecta inclusum sufficere, Baptismus non est magis necessarius necessitate medii quàm observatio aliorum præceptorum, puta jejunandi vel audiendi Missam; quia pariter sine aliis præceptis aut eorum voto nemo potest justificari: Ergo vel votum Baptismi non sufficit, vel Baptismus non est necessarius necessitate medii.

R. N. Sequelam: Aliter enim & aliter concurrunt votum Baptismi & votum aliorum præceptorum: cùm enim Baptismus sit à Christo institutus ut medium ad consequendam remissionem peccatorum & justificationem, justificatio dicit intrinsecum respectum ad illum & dependentiam ab illo, & ideò contritio cum voto Baptismi concurrit ad justificationem ut gerens vices Baptismi: At vero cùm alia præcepta non sint instituta ut media ad consequendam justificationem, sed propter alios fines, justificatio non dicit intrinsecum ordinem ad illa, neque eorum observatio positivè concurrit ad illam sicut Baptismus, sed negativè tantùm tamquàm removens peccatum quod illam impediret. Undè contritio quantumvis includat votum aliorum præceptorum, puta jejunii non concurrit ad justificationem ut vices gerens jejunii.

Inst. 1°. Quod est necessarium necessitate medii ad salutem, non potest per aliud suppleri, ut patet in fide & gratia: Atqui ex dictis Baptismus suppleri potest per ejus votum & per Martyrium: Ergo.

R. D. Maj. Quod est necessarium necessitate medii ex sua natura ut fides & gratia, non potest suppleri per aliud, C. Quod est necessarium ex institutione divina, N. Sic enim Christus justificationem annexuit Baptismo, ut tamen illi suam virtutem non alligaverit, volueritque illum suppleri posse per ejus votum & per Martyrium, ut anteà probavimus.

Inst. 2°. In eo quod est necessarium necessitate medii, ignorantia invincibilis non excusat: Atqui excusat in Baptismo, qui enim nihil unquam audivit de Baptismo, non peccat illum non suscipiendo: Ergo.

R. D. Min. Ignorantia invincibilis excusat in Baptismo, ut præceptum est, C. Ut est medium necessarium ad justificationem, N. Non ergo peccat qui illum ex ignorantia invincibili omittit, nec propter hanc omissionem damnabitur, sed propter peccatum originale & peccata actualia, quæ remitti non possunt sine Baptismo aut ejus voto extrà casum Martyrii, ut jàm dixi.

Petes 1°. Quale votum Baptismi requiratur?

Respondet Auctor requiri explicitum vel implicitum: scilicet requiritur explicitum in eo cui innotescit Baptismus & ejus necessitas; sufficit autem implicitum illi qui de aliis articulis fidei instructus, nihil adhuc de Baptismo audivit: si enim ille intendat observare totam legem Christi, & adhibere omnia ab eo instituta ad consequendam salutem, in hac intentione habet votum implicitum Baptismi, quod contritioni perfectæ conjunctum, sufficit non solùm ad justificationem, ut quidam volunt, sed etiam ad vitam æternam. *Hic q. 69. a. 4. ad 2.*

Petes 2°. An qui esset sanctificatus in utero, aut via non seminali natus absque peccato originali, deberet baptisari?

R. affirmativè: 1°. Ut fieret membrum Ecclesiæ, atque Fidelibus, sicut in una fide, ità in uno signo visibili adunaretur, juxtà illud, *una Fides, unum Baptisma*. 2°. Ut configuraretur Christo per characterem. 3°. Ut esset idoneus aliis Sacramentis suscipientis; ad hæc enim omnia est institutus Baptismus, & non solùm ad remissionem peccatorum. Et ideò Paulus, Nicodemus, Eunuchus Candacis Reginæ & alii plures Act. 10. qui jàm acceperant Spiritum sanctum, baptisati sunt.

Neque ideò falsa est circà illos forma Baptismi, *Te baptiso:* Quia sensus est; confero tibi gratiam peccati ablutivam; sicut sensus formæ Sacramenti Pœnitentiæ, *Absolvo te*, est, confero tibi gratiam peccatorum remissivam, quæ ideò non redditur falsa, dùm profertur suprà peccata jàm confessa & remissa, aut super eos qui perfecta contritione sunt priùs justificati.

Petes 3°. Utrum Baptismus re susceptus necessariò præsupponatur ad validam aliorum Sacramentorum perceptionem?

R. Affirmativè exceptâ Eucharistiâ.

Est expressa sententia D. Th. cit. quam tripliciter probat: 1°. in Arg. s. c. quia juxtà communem sensum Ecclesiæ, SS. Patrum & Theologorum Baptismus re susceptus, & non solum in voto, est janua & fundamentum aliorum Sacramentorum: Atqui sine janua non intratur, & sine fundamento non superædificatur, ut discurrit Innoc. mox citandus: Ergo. *In supp. q. 35. a. 3.*

Probat 2°. In corpore Art. Quia nihil potest aliquis recipere, cujus potentiam receptivam non ha- *Ibid. o.*

habet: Atqui per characterem baptismalem efficitur homo receptivus aliorum Sacramentorum, ut alibi diximus: Ergo qui characterem baptismalem non habet nullum alterum Sacramentum recipere potest.

Ib. ad 3. Probat 3°. Ex jure Canonico Cap. *Si quis* 1. Extrà l. 3. tit. 42. ex Conc. Compendiensi, ubi sic decernitur: *Si quis Presbyter ordinatus, deprehenderit se non esse baptisatum, baptisetur & iterùm ordinetur.* Non præciperetur autem iterùm ordinari, si valeret ordinatio antè Baptismum. Eadem est ratio de aliis Sacramentis. Idem definit Innoc. III. Cap. *veniens* ibid.

Neque obstat quòd ibidem dicat hunc casum dubitabilem, ex quo sequitur quòd sententia contraria sit etiam probabilis: postquàm enim rationes pro & contrà expendit, dicit: *Nos in hoc casu dubitabili, quod tutius est sequentes, mandamus*, &c. Non obstat, inquam, quia verisimile est dubitationem referre ad Baptismum hujus Presbyteri, non ad ordinem sine Baptismo collatum; tùm quia immediatè ante resolvit ex Concilio Compendiensi hujusmodi ordinationem esse nullam: tùm quia alioqnin non fuisset tutius ipsum reordinare, sed ab ordinum executione suspendere: tùm tandem quia in fine innuit rationem dubitandi de Baptismo præfati Presbyteri, eò quòd scilicet esset natus & conversatus inter Fideles. Undè sensus hujus decretalis est: Nos in hoc dubitabili casu de Baptismo, tutius sequentes jubendo præfatum rebaptisari, mandamus quatenus ipsum per singulos ordines usque ad Sacerdotium promoveri cures. Cæterùm neque Conc. Compendiense, neque S. Thomas, neque ullus SS. Patrum aut antiquorum Theologorum de validitate hujusmodi ordinis sic unquam dubitavit, ut probabilem crediderit. Insignis autem & damnandæ temeritatis foret à communi sensu Ecclesiæ, Patrum & Theologorum recedere sine gravissimis fundamentis, quæ hìc deficiunt.

ARTICULUS II.

Utrùm pueri sint baptisandi?

Posito ex Art. præcedenti quòd Baptismus sit omnibus necessarius necessitate medii ad salutem, sequitur quòd omnes omninò homines etiam parvuli sint baptisandi; hi enim possunt & debent salvari non minùs quàm adulti. Quia tamen de illis est aliqua difficultas, & plures Hæretici illos Baptismi incapaces dixerunt, quæstionem hanc cum Auctore instituimus.

Itaque infantes Baptismi incapaces dixerunt Valdenses, Petrobruissiani, contrà quos scripsit Petrus Abbas Cluniacensis; Anabaptistæ qui pueros in infantia baptisatos rebaptisant, eò quòd eorum Baptismum nullum credant. Tertullianus l. de Bapt. c. 18. censet non esse conferendum Baptismum parvulis, nisi ad adultam ætatem pervenerint.: quia, inquit, Sponsores exponuntur periculo ne infantes promissiones quas pro ipsis fecerunt, irritas faciant. Erasmus Epist. quæ præcedit ejus paraphrasim in Matth. vult parvulos, „ postquàm „ adoleverunt, interrogandos esse an ratas ha„ beant promissiones per eorum Sponsores factas: „ quòd si recusaverint eas confirmare, proprio „ arbitrio illos esse relinquendos, nec ad Chri„ stianam vitam cogendos.

Hic q. 68. a. 9. o. Dico: Parvuli sunt capaces Baptismi, eosque nedum convenit, sed & necesse est baptisare.

Prob. 1°. Ex Scriptura. 1°. Est lex generalis Joan. 3. *Nisi quis renatus* &c. Atqui infantes sunt capaces regni cœlestis, ut testatur Christus Matth. 19. Marci 10. Lucæ 18. Ergo.

Neque dicas per infantes & parvulos in his locis intelligi jàm ratione utentes, eò quòd dicuntur *Venire*; vel parvulos non ætate, sed humilitate: Nam vox græca apud Lucam significat infantem recentem ex utero, & ibidem dicuntur *Allati* ad Christum, Christus dicitur illos *complecti*, *super illos manus imponere, eis benedicere*, declarat eorum esse Regnum cœlorum, quæ omnia indicant esse infantes nondùm ratione utentes, nec malitiæ capaces: Undè *Venire* ibi significat *Accedere*, sivè per se, sivè per alium. Intelligentia autem de humilitate non est litteralis, sed moralis.

2°. Act. 16. & 1. Cor. 1. legimus integras familias fuisse baptisatas, in quibus verisimile est fuisse parvulos.

3°. Infantes in antiqua lege circumcidebantur: Ergo in nova Lege sunt baptisandi. Patet Conseq. Quia Baptismus Circumcisioni subrogatus est, Coloss. 2. 2°. Quia eadem est utriusque necessitas & idem finis, scilicet deletio peccati orig. & cooptatio in veram Religionem & Ecclesiam. 3°. Quia gratia non est minor, imò abundantior est in nova quàm in veteri Lege.

Prob. 2°. Ex traditione. Dionys. c. ult. Ecclesiast. Hierarc. *Divini nostri Duces*, inquit, *probaverunt infantes recipi ad Baptismum.* S. Clemens l. 6. constit. Apost. c. 15. *Baptisate vestros pueros atque eos educate in disciplina & monitis Dei.* Orig. in cap. 6. Ep. Rom. *Ecclesia traditionem ab Apostolis suscepit etiam parvulis dare Baptismum.* Aug. serm. 10. de verbis Apost. nunc 176. de Baptismo infantium dicit: *Hoc Ecclesia semper habuit, semper tenuit, hoc à majorum fide suscepit, hoc usque in finem perseveranter custodit.* Consule probationem 5. primæ Concl. Art. præcedentis.

Eandem traditionem confirmant S. Cyp. Ep. 59. ad Fidum Greg. Nazian. Orat. 40. in S. Baptisma. Chrysost. hom. ad Neoph. Ambros. l. 2. de Abraham c. 11. Hieron. l. 3. contrà Pelagianos in fine: & Ep. ad Lætam, ubi arguit sceleris qui Baptismum infantibus denegant.

Prob. 3°. Ex Conciliis: Conc. Carthag. sub S. Cyp. anno 253. rejecit opinionem Fidi Episcopi, qui volebat infantes non esse baptisandos nisi post octavum diem: Patet ex Ep. cit. Cyp. ad ipsum Fidum.

Conc. Milevitanum, cui interfuit Aug. an. 416. Can. 2. sic definit: *Quicumque parvulos recentes ab uteris matrum baptisandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptisari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro expietur, Anathema sit.*

Idem definiunt Conc. Gerundense an. 517. Can. 5. Bracarense 3. an. 572. Senonense an. 1528. Bituricense 1584. Aquense 1585. Idem Cap. *Parvuli* 74. de Consec. d. 4. & Cap. *Majores* 3. extrà l. 3. tit. 42. ex Innoc. III. damnantur qui asserunt Baptismum parvulis inutiliter conferri.

Tandem Conc. Trid. sess. 7. Can. 13. de Bapt. „ Si quis dixerit parvulos, eò quòd actum cre„ dendi non habent, suscepto Baptismo, inter „ Fideles computandos non esse, ac propterea „ cum ad annos discretionis pervenerint, esse re„ baptisandos; aut præstare omittere eorum Bap„ tisma, quàm eos, non actu proprio credentes, „ baptisari in sola fide Ecclesiæ, Anathema sit." Et Can. 14. perstringens opinionem Erasmi: „ Si „ quis dixerit hujusmodi parvulos baptisatos, cum „ adoleverint, interrogandos esse an ratum habe„ re velint quod Patrini eorum nomine, dùm bap„ tisarentur, polliciti sunt; & ubi se nolle respon„ derint, suo esse arbitrio relinquendos, nec aliâ „ interim pœnâ ad Christianam vitam cogendos, „ nisi ut ab Eucharistiæ aliorumque Sacramento„ rum perceptione arceantur, anathema sit.

Prob. 4°. Rationibus Theologicis jam partim insinuatis: 1°. Parvuli nascuntur in peccato, capaces sunt æternæ salutis, Baptismus est ipsis unicum medium ad deletionem peccati, & æternæ salutis consecutionem, sunt in continuo repentinæ mortis periculo: Ergo sunt baptisandi. 2°. Christus est Salvator non minùs parvulorum quàm adultorum; salvari non possunt sine Baptismo: Ergo idem quod prius. 3°. Baptismus habet vim ex opere operato: Ergo potest in parvulis habere

suum

suum effectum. 4°. Qui à pueritia est Fide & Religioni Christianæ assuetus, firmiùs illi inhæret: Ergo congruit parvulos baptisari. 5°. Per Baptismum à servitute diaboli liberantur, & minùs ab illo impetuntur: Ergo idem.

Solvuntur Objectiones.

Obj. Baptisandi debent priùs 1°. doceri, Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptisandes eos*, &c. 2°. Credere, Marci ult. *Qui crediderit, & baptisatus fuerit.* 3°. Pœnitere Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptisetur unusquisque vestrûm:* Atqui infantes sunt horum incapaces: Ergo.

Lutherus ut ab hoc Anabaptistarum argumento se expediret, finxit infantibus pro instanti Baptismi miraculosè accelerari usum rationis: At figmentum derident ipsimet Lutherani.

R. Hos Scripturæ textus, quoad actus præfatos, spectare adultos & non infantes. Nam Matth. & Marci ult. mittuntur Apostoli ad gentes idololatras, quas necesse erat instrui: & Act. 2. Petrus alloquebatur eos qui dicebant: Quid faciemus viri fratres, &c. His ergo textibus jubentur adulti instrui, credere, pœnitere, priusquàm baptisentur; at his infantes horum actuum incapaces, nullatenùs prohibentur baptisari. Quinimò congruum est ut qui solum peccatum orig. ex aliena voluntate contraxerunt, per voluntatem alienam remedium accipiant, juxtà illud Aug. Serm. 14. de verbis Apost. nunc 294. *Ad verba aliena salvatur, quia ad factum alienum vulneratur.* Habemus exemplum in Circumcisione, quæ erat figura Baptismi: Abraham jussus circumcidere omnes masculos, procul dubio adultos de hac cæremonia & Dei præcepto instruxit; infantes verò octo dierum non instruxit, quos tamen circumcidit.

Inst. 1°. Canon 6. Næocesariensis dicit fœtum in utero matris prægnantis non posse baptisari cum illa, *Quòd proprium uniuscujusque institutum ac propositum in Confessione ostendatur.* Ergo requiritur voluntas & actus proprius in baptisando, non sufficit alienus.

R. verbis laudatis immediatè præmitti: *Neque enim ea quæ parit, cum fœtu qui paritur, ea in re habet aliquid commune:* Sensus est ergo quòd puer in utero matris non possit salvari neque matris Baptismo, quia illi non applicatur, neque ejus fide, quia fides est unicuique propria, & illam non profitetur infans.

Inst. 2°. Infantes non admittuntur ad Eucharistiam: Ergo non debent admitti ad Baptismum.

R. 1°. Prioribus sæculis infantes admissos fuisse ad Eucharistiam, sed cùm id pertineat ad disciplinam, Ecclesia propter graves rationes eos ampliùs non admittit. 2°. N. Conseq. Disparitas est 1°. quòd baptismus sit absolutæ necessitatis, non Eucharistia. 2°. Quia, ut dicit Trid. Sess. 21. cap. 4. *Infantes per Baptismi lavacrum regenerati & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt.* Eucharistia autem est cibus ad reparandas vires spirituales, quæ per quotidiana peccata deperduntur.

Inst. 3°. Christus non fuit baptisatus nisi anno ætatis 30. Ergo nec homines, nisi hunc annum attigerint, sunt baptisandi.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd Christus non indigeret Baptismo, homines autem indigent. *Cùm Deum dixisti*, inquit Greg. Naz. Orat. 40. *quæstio à te soluta est; nam ille purgatio ipsamet erat, nec purgatione indigebat, verùm tuâ causâ purgabatur.*

Inst. 4°. Tertull. l. de Bapt. c. 18. censet non esse baptisandos parvulos, nisi saltem ad adultam ætatem pervenerint: Ergo.

R. hanc singularem Tertulliani opinionem ab omnibus rejici, utpotè traditioni & unanimi Patrum sensui contrariam, ac levibus rationibus nixam.

Inst. 5°. Per Baptismum infantes graves incurrunt obligationes: Atqui iniquum videtur non consentientibus jugum tàm grave imponere: Ergo vel parvuli non sunt baptisandi antè adultam ætatem, vel tunc interrogandi an stent promissis pro se factis à susceptoribus; quòd si renuant, liberi sunt dimittendi. Ità Erasmus.

R. N. Min. Tùm quia jugum Christi non est grave, sed leve & suave; tùm quia est inevitabile, omni volenti salvari, neque adulti possunt illud subterfugere sub pœna damnationis æternæ, undè baptisando infantes, nulla fit ipsis injuria, sed magna confertur gratia: Et semel facti per Baptismum Ecclesiæ subditi, possunt & debent adigi ut christianè vivant. Paritatem habemus in Circumcisione; qui enim illam infantes acceperant, non censebantur passi injuriam: nec liberi ab observatione totius legis.

Petes 1°. Utrùm spurii & filii excommunicatorum sint baptisandi?

R. affirmativè: Quia Baptismus, ut dictum est, necessarius est omnibus & pro omnibus institutus, neque pœnâ spirituali punitur quisquam nisi propter proprium peccatum, juxtà illud Ezech. 18. *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Adde quòd à parentum sanctitate non pendeat virtus Sacramenti.

Quantùm verò ad Baptismum spuriorum observandum est quòd Parochus debeat inquirere de veris Parentibus & eorum nomina inquirere, & in Registro baptismali scribere, ut in posterum dignosci possint impedimenta matrimonii: Si tamen ignorentur, aut si cognitâ matre pater nesciatur, puta quia mater non vult indicare, ne fortè vel ipsa, vel pater, aut proles infametur, videtur quòd Parochus non debeat ideò Baptismum denegare aut differre, nec cogere matrem ut revelet quæ fortè ex charitate & justitia debet tacere. Quod si ex solo matris testimonio noverit patrem, non debet ità mulieri fidere ut illum absolutè scribat in Registro baptismali tamquàm verum patrem, sed sub hac clausula, *ut mater ait.*

Petes 2°. Utrùm & quomodò monstra debeant baptisari?

R. 1°. Si monstrum speciem humanam referat, debet baptisari, aliàs non. Si dubitetur, dubium est maturè discutiendum, & eo manente debet baptisari sub hac conditione, *si tu es homo*: Ità Rituale Rom. judicium autem est sumendum præsertim ex capite, quod est rationis & sensuum sedes: Undè si caput est humanum, & reliqua membra ferina, censendus est homo, & baptisandus absolutè. Si verò caput est ferinum, & reliqua membra humana, dubium est, & baptisandus sub conditione.

2°. Quando est monstrum ex multiplicatione membrorum; si sit certum informari duabus animabus, seu esse duos homines, debent separatim baptisari, nisi ità urgeat necessitas ut non suppetat tempus utrumque sejunctim baptisandi, quo casu Minister infundendo aquam super utrumque, dicat, *Ego vos baptiso.* Si autem sit dubium an sint duo vel unus, debet unus absolutè baptisari, & alter sub hac conditione, *Si non es baptisatus.* Ità Rit. Rom.

Certum autem videtur esse duos homines, si sint simul duo capita & duo pectora, quamvis alia membra non sint duplicata: E contrà esse unum, si sub uno capite & uno pectore alia membra duplicantur.

Si verò sint duo capita cum uno pectore, vel duo pectora sub uno capite, quibusdam videtur tunc etiam esse duos homines; at id non videtur ex omni parte certum aliis, qui dicunt nihil obstare quominùs una & eadem anima informet duo pectora sub uno capite, nec quominùs duæ animæ sub duplici capite informent duo corda in eodem pectore: Undè existimant, nec malè, magis esse attendendum ad diversitatem operationum.

ARTICULUS III.

Utrùm pueri in uteris maternis positi sint baptisandi?

Suppono 1°. ex dictis a. 1. contrà Gerson. & Cajet. votum Baptismi à Parentibus conceptum, pueris in utero clausis non sufficere, sivè adhibeatur aliqua benedictio aliudvè signum sensibile, sivè non.

Ib. a. 11. 6. Suppono 2°. Infantem in utero non baptisari Baptismo matris, si fortè contingat eam tunc baptisari: Tùm quia anima pueri, ad cujus sanctificationem ordinatur Baptismus, distincta est ab anima matris: Tùm quia corpus pueri animati jam est formatum, & ideò à corpore matris distinctum; undè Baptismus quo mater baptisatur, non redundat in infantem. Aliundè, ut arguit Aug. l. 6. contrà Jul. c. 5. si Baptismo matris baptisaretur puer in ejus utero existens, non baptisaretur iterùm, dùm editur in lucem: Cùm ergo tunc baptisetur, manifestum est quod ad maternum corpus, dùm esset in utero, non pertinebat, nec ejus Baptismo sit baptisatus. Et ità definitur in jure cap. *Si ad matris* 114. de consec. d. 4.

Ibid. Suppono 3°. Quòd si corpus pueri sit ità in utero clausum, ut aquâ tangi non possit, inutiliter & illicitè tentetur Baptisma: Quia ablutio aquæ est de necessitate Sacramenti; in casu autem non abluitur, nec ablui potest.

Sed quæstio est utrùm si inchoato puerperio & aperto ostio uteri puer possit manu vel *syrinhgia* aliovè instrumento aquâ perfundi, sivè scissâ secundinâ juxtà quosdam, qui volunt eam non esse partem corporis, sed ejus involucrum tantùm, sivè eâ integrâ manente juxtà alios, qui dicunt hanc pellem esse partem infantis pro hoc statu, eò quòd secundùm medicos sit illi congenita & non solùm ad tegumentum, sed etiam ad ejus nutritionem ordinata. Quæstio est, inquàm, utrùm infans in hoc statu possit licitè & validè baptisari?

Dico 1°. Probabiliùs videtur in casu posito infantem nec licitè nec validè posse baptisari. Est omnium antiquorum, & ex Recentioribus Nat. Alex. Verani, Juenin, Habert, l'Herminier, Gotti, Tournely, Berti, &c. contrà quosdam alios recentiores.

Prob. 1°. ex Scriptura, Augustino interprete. Christus Joan. 3. v. 3. dicit Nicodemo: *Nisi quis renatus fuerit denuò*, &c. & v. 7. *Oportet vos nasci denuò:* Quæ ibidem explicantur de renascentia ex aqua & Spiritu sancto. Atqui nemo potest nasci denuò, seu renasci, nisi prius fuerit natus, ut per se notum est: Ergo. Undè Aug. Ep. 57. nunc 157. ad Dardanum dicit: *Non renasci quisquam potest, antequam natus sit.* Infrà: *Non video quomodò ædificentur homines in domum Dei, ad habendum in se inhabitantem Deum, nisi cùm fuerint renati, quod non possunt esse, antequam nati.* Item *Illa sanctificatio quâ efficimur & singuli templa Dei, & in unum omnes templum Dei, non est nisi renatorum, quod nisi nati homines essent, esse non possunt.* Eandem rationem & auctoritatem adhibet Auctor hìc a. 11. in arg. s. c.

Respondent 1°. Scripturam & Aug. intelligi debere de nativitate non ex utero, sed in utero, qualis exprimitur Matth. 1. *Quod in ea natum est.*

Sed contrà: Hanc interpretationem ex professo impugnat Aug. ibidem his verbis: „Quòd si quis „ dicit jam natum esse hominem etiam cùm ad„ huc est in utero matris, testimoniumque adhi„ bet ex Evangelio, quia dictum est ad Joseph „ de prægnante Virgine Domini Matre: *Quod in* „ *ea natum est, de Spiritu sancto est*: Numquid„ nam huic nativitati accedit secunda nativitas? „ Alioquin non erit jam secunda, sed tertia. Do„ minus autem cùm hinc loqueretur: *Nisi quis* „ inquit, *renatus fuerit*, eam scilicet compu„ tans primam nativitatem, quæ fit matre pa„ riente, non concipiente atque prægnante quæ „ fit ex ea, non quæ fit in ea: Neque enim re„ natum dicimus hominem, quem mater peperit „ tamquàm iterum natus sit, qui jam semel natus „ fuerat in utero: Sed illa nativitate non compu„ tatâ quæ gravidam facit, natus dicitur homo „ partu, ut possit renasci ex aqua & Spiritu san„ cto: Secundum quam ex Matre Nativitatem „ etiam ipse Dominus, *in Bethleem Judæ dicitur* „ *natus.* Si igitur homo regenerari per gratiam „ Spiritûs in utero potest, quoniam restat illi ad„ huc nasci; renascitur ergo antequàm nascitur, „ quod fieri nullo modo potest.

Hanc ergo adversariorum responsionem non solum improbat Aug. sed etiam rationibus impugnat: 1°. Quia si verba Christi intelligantur de nativitate in utero, regeneratio per Baptismum non erit secunda, sed tertia nativitas. 2°. Et maximè quia homo in utero generatus, non dicitur simpliciter & propriè natus, sed in matre natus; undè illud, *Quod in ea natum est*: Simpliciter autem & propriè dicitur homo natus *partu*, seu qui ex utero prodiit, ut patet ex Scriptura, Matth. 2. *Cùm natus esset Jesus in Bethleem Judæ.* Et: *Ubi est qui natus est Rex Judæorum.* Genes. 4. *Seth natus est Filius.* Et alibi.

Inferunt: Ergo homo exsectus, seu eductus ex utero per operationem quam Cæsaream appellant, est incapax Baptismi, quia non est proprie natus, undè dictus S. Raymundus *nonnatus*.

R. N. Illationem: Quia nasci & in lucem edi sunt synonima: Undè proprie dicitur natus, qui ex utero quovis modo prodiit: Dictus autem S. Raymundus *nonnatus*, non quòd non esset propriè & simpliciter natus, sed quia non erat natus ut solent alii, enitente matre. Cæterùm nostra quæstio est de infantibus in utero.

Respondet 2°. Aurelius Piette quoad Aug. ipsum tantùm velle quòd infans in utero matris existens non possit baptisari baptisatâ matre: Quia l. 1. de Peccat. meritis c. 26. ex eodem principio quo usus est in Epist. ad Dardan. scilicet, *qui natus non fuerit, renasci non potest*: Concludit: *Ex quo conficitur neminem in suo parente renasci non potuisse non natum*, id est, baptisato parente simul baptisari infantem.

Sed contrà: 1°. Nihil horum legimus in Aug. l. 1. de Peccat. merit. c. 26. 2°. Esto alicubi ista haberet Aug. malè concludit adversarius: Nam tò *in parente* non magis significat baptisari Baptismo parentis, quàm baptisari in ejus utero; imò hoc ultimum magis obviè significat. 3°. Et præcipuè, Esto item Augustinus alicubi ex hoc suo principio, *nemo renascitur nisi natus*, intulerit infantem in utero matris non posse baptisari baptismo matris, quæ illatio est legitima; at in Epist. ad Dardanum quam versamus, non hìc sistit, sed ex eodem principio concludit generaliter quòd infans in utero matris de lege ordinaria nullo modo possit regenerari & baptisari: *Non video*, inquit, *quomodò ædificentur homines in domum Dei ad habendum in se inhabitantem Deum, nisi cùm fuerint renati, quod non possunt esse antequàm nati.* Id autem profectò vidisset, si credidisset infantem in utero existentem posse proprio Baptismo baptisari. Item ibid. *Si homo regenerari per gratiam Spiritûs in utero potest, quoniam restat illi adhuc nasci, renascitur ergo antequam nascitur, quod fieri nullo modo potest.* Ergo nec suo nec matris baptismate.

Prob. 2°. Ab auctoritate & praxi Ecclesiæ. Cap. *Qui in maternis* 115. de Consec. d. 4. dicitur: *Qui in maternis uteris sunt, cum matre baptisari non possunt, quia qui natus adhuc secundùm Adam non est, renasci secundùm Christum non potest; neque enim dici regeneratio in eo potuit, quem generatio non præcessit.* Quæ ratio excludit non solùm Baptismum matris, sed etiam proprium.

Rituale Rom. Tit. de baptisandis parvulis, prohibet infantem in utero matris baptisari, nisi caput

put aut aliud membrum extrà emiserit: *Nemo in utero matrum baptisari debet; sed si caput emiserit*, &c. ut infrà. Idem Sacramentale Ambrosianum editum jussu S. Caroli, Pastorale Ecclesiæ Mechliniensis, Rituale Bononiense, Rituale Greg. XIII. & plura alia; nec fortè unum proferri poterit quod aliter loquatur. Idem S. Th. hic ad 4.

Respondent Ecclesiam & S.Thomam hæc dixisse in hypothesi quòd puer non possit in utero matris ablui: Sed cùm nunc ex observationibus hodiernorum medicorum constet posse ablui, & manu tangi, horum definitionibus non adstringimur.

Sed contrà 1°. Jus Canonicum, Ritualia & S. Th. non solùm in hoc fundantur, quòd puer non possit ablui in utero, sed etiam cum Augustino, quem citat S. Th. in Arg. s. c. in hoc quòd nondum natus non possit renasci: Sivè autem possit ablui, sivè non, quamdiu est totaliter in utero, non potest dici natus secundùm ullam sui partem, cùm nasci sit extrà prodire & in lucem edi.

2°. Uterum in partu aperiri, ideòque infantem posse tangi, non recentiores modò, sed antiquissimi medici dixerunt, dixit ipse Hipocrates de Nativitate puerorum: Id ergo non latebat Ecclesiam & S. Thomam, neque in hac hypothesi locuti sunt.

3°. Si in hac solùm suppositione non possit baptisari infans; igitur ex quo contrarium constat, debuisset Ecclesia in re tanti momenti antiqua sua decreta rescindere, & novis editis jubere baptisari infantes in utero matris, etiamsi nullam sui partem extrà emiserint, quod tamen huc usque non fecit.

Prob. 3°. Ratione: Homo per Baptismum cooptatur inter membra visibilia corporis Christi mystici seu Ecclesiæ visibilis, sunt enim Sacramenta signa sensibilia quibus homines in unum religionis visibilis nomen coadunantur, ut alibi diximus ex Aug. Atqui infans in nulla sui parte ex utero egressus, non potest cooptari inter membra visibilia Ecclesiæ, nec coadunari in unum Religionis visibilis nomen: Ergo.

R. ad 4. Dico 2°. Cum Rituali Rom. & S. Th. citatis. *Si infans caput emiserit, & periculum mortis immineat, baptisetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, iterùm est baptisandus.* Quia caput est præcipua pars corporis, in qua vigent omnes sensus. *At si aliud membrum emiserit, quod vitalem indicet motum, in illo, si periculum impendat, baptisetur*: Quià secundùm aliquam sui partem est natus. *Et tunc si natus vixerit, erit sub conditione baptisandus:* quia non est certum an valeat Baptismus in alia corporis parte quàm in capite collatus. *Si verò ità baptisatus, deinceps mortuus prodierit ex utero, debet in loco sacro sepeliri*: Quia id pendet ex institutione Ecclesiæ, & in his favorabilia sunt amplianda. Hæc Ritualis verba videntur quasi exscripta ex Auctore loco cit. in margine.

Obj. contrà primam Concl. Infans in utero materno inclusus est homo viator, capax gratiæ, & indigus remedii, cùm sit peccato Orig. obnoxius: Si ergo remedium quod Christus instituit, ad eum pervenire possit, illum sanabit.

R. D. Ant. Est homo viator capax gratiæ, & indigus remedii, & hujus remedii capax, N. Et hujus remedii incapax, C. Debet enim priùs nasci quàm renasci.

Inst. 1°. Baptismus est ablutio exterior aquæ; Ergo qui potest externè ablui, potest baptisari.

R. D. Ant. Baptismus est ablutio exterior aquæ in subjecto capaci, C. In subjecto incapaci, N. Ablue lapidem, non erit Baptismus. Infans autem in utero ex nulla sui parte natus, non est Baptismi capax, ut dictum est.

Inst. 2°. Adsunt omnia requisita ad essentiam Baptismi, scilicet, materia, forma & intentio Ministri, nec plura requirit Conc. Flor. Ergo.

R. D. Ant. Adsunt omnia requisita, supponendo subjecti capacitatem, C. Secùs, N.

Inst. 3°. Puer in utero matris est sufficienter natus ut inficiatur peccato orig. Ergo est etiam sufficienter natus, ut ab eo mundetur.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd peccatum Orig. contrahatur carnali generatione, proindèque statim ac animatur fœtus, at non diluitur nisi Sacramento regenerationis visibili, cujus est incapax, nisi priùs natus.

Inst. 4°. Infans de quo est quæstio, est sufficienter natus corporaliter, ut si tenellum ejus caput læsum fuerit in utero, possit apposito ab obstetrice emplastro juvari & fortè sanari: Ergo est etiam sufficienter natus ut possit Baptismo spiritualiter juvari & sanari.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd ut curetur corporaliter, non requiratur quòd sit natus; at ut curetur spiritualiter Sacramento visibili regenerationis, debet priùs esse natus. Adde quòd si medici prohiberent applicari emplastrum, non deberet applicari; ità quia Ecclesia prohibet in casu adhiberi Baptismum, non est adhibendus.

Inst. 5°. Si puer in ipsa effusione uteri solùm manum extenderit, potest baptisari secundùm nos; quidni si ipsa manus, aut fortè aliqua pars potior eodem liquore intrà uterum baptisetur?

R. Disparitatem esse quòd in secundo casu nullo modo possit dici natus, in primo autem casu potest dici natus secundùm aliquam sui partem: Neque tamen dicimus hujusmodi Baptismum in manu aut pede sic esse certum, ut non debeat repeti sub conditione, si infans perfectè nascatur.

Inst. 6°. Infans de quo agitur, est inchoativè natus: Ergo.

R. N. Ant. Est quidem in dispositione ut nascatur, sed nemo dicitur natus, nisi in lucem exteriùs emissus.

Cæterùm quoad praxim, cùm ista sententia non omni careat probabilitate, & in extremis extrema sint tentanda, non videtur damnandus qui in hoc casu Baptismum sub conditione tentaret.

Petes utrùm mater prægnans, à medicis desperata, possit aperiri, ut puer extractus valeat baptisari?

R. negativè: Quia nunquàm licet occidere quemquam etiam periclitantem, ut alteri subveniatur. Sed expectanda est mors matris, &, eâ statim apertâ, extrahendus infans & baptisandus. Quidam excipiunt casum quo mater est damnata ad mortem, sed satius est differre supplicium, imò & notificationem suæ condemnationis usquequo pepererit.

ARTICULUS IV.

Utrùm pueri Judæorum vel aliorum Infidelium sint invitis Parentibus baptisandi?

Huc usque dixi de pueris baptisandis attentâ eorum ætate, & spectato statu antè nativitatem. Nunc dicendum de ipsis attentâ eorum Parentum voluntate repugnante. Quantùm ad pueros Fidelium non est difficultas, quia cùm parentes sint Ecclesiæ subditi, possunt cogi ut offerant infantes suos Baptismo; consequenter & à fortiori possunt infantes iis invitis baptisari.

Inter Infideles, quidam subjiciuntur Principibus Christianis, quidam non. Ex primis, quidam subjiciuntur politicè tantùm, ut Cives; quidam serviliter, ut mancipia. Item quidam à fide suscepta apostataverunt, ut Hæretici; quidam nunquàm fidem susceperunt, ut Judæi, Pagani, Mahumetani. Ut certa ab incertis distinguamus.

Suppono 1°. Baptismum Infantibus quorumcumque Infidelium, etiam ipsis parentibus invitis, collatum esse validum; quia adsunt, ut supponitur, omnia essentialia, materia, forma, intentio Ministri & subjectum capax: Neque voluntas seu intentio parentum offerentium pertinet ad essentiam, sed tantùm ad solemnitatem Sacramenti. *Non enim scriptum est*, inquit Aug. Ep. 23. ad Bonifac. *Nisi quis renatus fuerit ex parentum voluntate,*

tate, sed nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto. Undè solùm est quæstio an licitè baptisari possint ?

Hic a. 10. o. Suppono 2°. Filios quorumcumque Infidelium adultos posse licitè, si consentiant, baptisari; quia in his quæ sunt juris naturalis vel divini, incipiunt esse suæ potestatis.

Suppono 3°. Filios Hæreticorum posse licitè parentibus invitis baptisari; quia, sicut modò dicebam de pueris Fidelium, & ipsi parentes ratione baptismatis suscepti, & ipsi infantes ratione nativitatis ex parentibus baptisatis, sunt subditi Ecclesiæ. Superest ergo difficultas de filiis non adultis Infidelium simpliciter.

ib. & 2. 2. q. 10. a. 12. & quodl. 2. a. 7. Dico 1°. Pueri Infidelium qui Principibus Christianis non subjiciuntur, vel eis subjiciuntur politicè tantùm, non possunt licitè baptisari invitis parentibus, exceptis certis casibus infrà referendis. Est communior cum Auctore contrà Scotum & Scotistas.

Ibid. Prob. 1°. Si pueri Infidelium, qui Principibus Christianis non subjiciuntur aut civiliter tantùm subjiciuntur, invitis parentibus baptisarentur, vel apud ipsos parentes infideles relinquerentur, vel ab ipsis eriperentur & separarentur: Atqui neutrum licet: Non primum, propter evidentissimum periculum perversionis & apostasiæ in gravem injuriam fidei & Sacramenti: Extrà dubium est enim parvulos parentibus addictos, & eorum pravis moribus ac ritibus imbutos, cùm ad adultam ætatem pervenerint, Baptismo quem nescientes susceperunt, renuntiaturos & parentum Religionem secuturos. Non secundum, quia eripere pueros nondum adultos à potestate parentum est contrà justitiam naturalem; jure enim naturali, filii, quamdiu carent usu rationis, sunt sub potestate & cura parentum, non minùs quàm eorum boves & oves, nec magis licet illos ab eis auferre quàm cæteras eorum possessiones: Ergo.

Pro cujus intelligentia diligenter observandum est cum Cajet. & Soto, quòd cùm, Deus sit Auctor utriusque juris, scilicet naturalis paterni, & divini de Baptismo, non sit instituenda comparatio inter ipsum Deum & parentes, tamquàm inter duas potestates, sed inter Deum ut Auctorem naturæ & ipsum ut Auctorem fidei & legis Baptismi. Potuit ergo Deus duplici modo instituere Legem baptisandi omnes; 1°. ut impleretur non obstante jure naturali; 2°. ut impleretur servato jure naturali: Si primo modo illam instituisset, nulla foret difficultas, & pueri infidelium possent invitis parentibus baptisari: At non hoc primo modo, sed secundo Legem hanc instituisse existimamus; idque colligimus ex pluribus. 1°. Quia ipsemet jus naturale condidit, Lex autem fidei & gratiæ naturam non destruit, sed perficit; disponit enim Deus omnia suaviter. 2°. Non legimus in Scripturis omnes esse baptisandos, derogando juri naturali parentum, sed simpliciter, omnes esse baptisandos, quod debet intelligi salvo jure naturali: Sicut enim si Princeps mandaret ut omnes concurrerent ad constructionem arcis, non obstantibus quibuscumque privilegiis, equidem tunc etiam nobiles tenerentur concurrere: sed si mandaret simpliciter ut omnes concurrerent, tunc non censeretur derogare juri & privilegiis Nobilium, ità similiter. 3°. Lex Baptismi non tollit alia jura naturalia, v. g. non licet furari aut occidere Matrem ut baptisetur infans, quem habet in utero: Ergo nec tollit jus paternum. 4°. Noluit Deus per Legem Baptismi derogare juri naturali, quod habent adulti ut liberè de se & suis actibus disponant, & ideò non possunt vi cogi ad Baptismum: Ergo nec juri parentum in filios. 5°. Denique hanc esse Dei & Christi voluntatem colligimus ex constanti Ecclesiæ su, ut jam sum dicturus.

Ib. 2. 2. cit. Prob. 2°. Maximam habet auctoritatem Ecclesiæ consuetudo, quæ semper est æmulanda, quia & ipsa doctrina Catholicorum Doctorum ab Ecclesia auctoritatem habet: Undè magis standum est auctoritati Ecclesiæ quàm auctoritati vel Augustini vel Hieronymi, vel cujuscumque Doctoris. Atqui nunquam fuit usus seu consuetudo Ecclesiæ quòd Judæorum Filii & aliorum Infidelium, civiliter tantùm & politicè Principibus Christianis subditorum, invitis parentibus baptisarentur: Ergo. Prob. Minor. Quamvis retroactis temporibus fuerint multi Catholici Principes potentissimi, ut Constantinus & Theodosius, quibus familiares fuerunt sanctissimi Episcopi, ut Sylvester Constantino, Ambrosius Theodosio, numquam tamen id attentaverunt: Et certè isti Præsules zelosissimi non prætermisissent à piis illis Imperatoribus impetrare ut baptisarent istos parvulos, si hoc esset consonum rationi: Et ideò periculosum videtur hanc assertionem de novo inducere, ut præter consuetudinem in Ecclesia hactenùs observatam, Judæorum, invitis parentibus, filii baptisentur. Hæc in terminis S. Th. Exempla quæ Adversarii proferunt in contrarium, non sunt ad rem, ut patebit ex sol. Obj.

Conf. 1°. Non est assignabilis potestas, per quam possint baptisari pueri infidelium reluctantibus parentibus: Non civilis, quia hæc spectat dumtaxat regimen populi secundum præscripta juris naturalis vel humani: Non Ecclesiastica, nihil enim ad eam spectat de his qui foris sunt, judicare; ut dicit Apost. 1. Cor. 5. Non utraque simul, non enim plus possunt conjunctim quàm separatim. Ergo.

Conf. 2°. Non licuit Judæis circumcidere alienigenas aut eorum filios politicè tantùm ipsis subjectos, nisi consensissent, sed tantum vernaculos & emptitios: Gen. 17. Exodi 12. Joseph l. 13. antiquit. c. 8. & 11. Ergo similiter de Baptismo.

Conf. 3°. Canone *ex litteris* extrà de Conversf. infidel. decernitur quòd Patre ad fidem converso consentiente in Baptismum filii, licèt repugnet Mater, baptisandus sit filius: Ergo à contrario sensu, si ambo infideles repugnent, non est baptisandus.

Quod dixi de jure parentum, idem dic de avo, cui, amoto patre, incumbit cura nepotum, & jus paternum in eos competit. Quidam idem censent de tutoribus, qui sunt loco parentum; sed verius videtur non esse tantùm eorum jus, sicut parentum, nec tantam eis injuriam irrogari ac parentibus, præsertim in terris Principum Catholicorum, quorum auctoritate constituuntur tutores.

Dixi in Conclusione: *Exceptis certis casibus.* Tres communiter assignantur.

Primus casus est: Si puer sit ità morti proximus, ut nulla spes vitæ moraliter remaneat, potest secretò baptisari, inconsultis parentibus; quia tunc neque puer, moraliter loquendo, exponitur periculo apostasiæ; neque Minister, sed ipsa mors illum à parentibus eripit: Neque injuria, quæ in tali casu videtur irrogari parentibus, est tàm gravis, nec tàm superstitiosè intelligenda, sed secundùm prudentum judicium, inquit Soto. Et ità solent se gerere Missionarii apud Indos, ut legimus de S. Franc. Xaverio in Epist. ad Franciscum Henricum infrà citandâ, & de S. Ludovico Bertrando in ejus vita.

Secundus casus: Si puer, sivè justè, sivè injustè, sit ità à parentum custodia abstractus, ut nulla sit spes reditûs ad illos, potest baptisari; quia tunc parentes censentur mortui parvulis, & amisisse si non ipsum jus, saltem usum juris paterni, quo uti non possunt. Et sic solent baptisari, qui è longinquis Regionibus, sivè per mercatores, sivè fortunâ belli ad nos deferuntur. Si tamen furto sublatus puer, non ità distaret à parentibus, quin posset ad illos remitti aut ii possent consuli, alterutrum esset faciendum, quia per furtum non amittunt jus paternum.

Tertius casus: Si alteruter parentum ad fidem conversus, in Baptismum prolis consentiat, altero repugnante, potest baptisari proles: Ità definivit Greg. IX. cap. *ex litteris* extrà de convers. infid. Item Conc. Tolet. 3. anno 589. cap. 14. & Conc. Tolet.

Tolet. 4. an. 633. can. 63. Ratio est, quia tunc consensus datur ab eo qui habet jus naturale in puerum; & quamvis alter repugnet, prævalere debet consensus illius, qui cedit in favorem Religionis & in utilitatem pueri. Neque est periculum Apostasiæ, quia puer præsumitur instruendus à conjuge fideli: Si tamen contrarium fundatè timeretur, esset abstrahendus à parentibus, ut patebit ex infrà dicendis in fine articuli. Quod dixi de consensu unius conjugis, idem dicendum, si avus, mortuo Patre, consentiat, reclamante Matre, quia avus habet etiam curam nepotum. Et ità statuisse Gregorium XIII. refert Sylvius.

Dico 2°. Filii infidelium mancipiorum possunt invitis parentibus baptisari.

Est communis contrà paucos: Et quamvis Auctor hunc casum non expresserit, innuit tamen tùm hic ad 2. tùm 2. 2. cit. ubi dicit pueros Judæorum non posse invitis parentibus baptisari, quia Judæi subduntur Principibus Christianis servitute civili, per quod innuit quòd qui subduntur serviliter ut mancipia, possint baptisari.

Ratio est; quia Dominus jure Gentium habet dominium reale in servos & eorum filios, non minùs quàm in boves & oves, ita ut possit illos donare, vendere & ab invicem separare, sine cujusquam injuria; pueri autem sic separati baptisari possunt, invitis parentibus; quia tunc respectu illorum cessat periculum Apostasiæ. Undè quamvis dominium quod quis habet in servos, non det illi jus directum & immediatum in ordine ad supernaturalia, dat tamen indirectum & mediatum, quia dat jus ad separationem filiorum à parentibus, quâ positâ separatione, nihil obstat quominùs possint baptisari pueri.

Si dicas jus paternum esse naturale, consequenter parentes non posse eo privari per jus Gentium.

R. Dici naturale non hoc sensu quòd quasi jus naturale obliget, sed quia originem habet à natura, sicut libertas dicitur naturalis: Undè sicut jure Gentium possunt libertate privari, ità & jure paterno. Vel si vis, remanet jus paternum radicale & remotum, fundatum in Processione Filii à Patre, sed privatum jure proximo & expedito.

Hoc ipso autem quo filii mancipiorum possunt baptisari, sequitur quòd Domini per se teneantur curare ut baptisentur, & christianè educentur, quia succedunt in curam parentum; nisi ex Baptismo & eorum retentione sequerentur graviora incommoda, sicut reverà sequerentur, si v. g. vellent pueros bello captos baptisari & non redimi; indè enim fieret quòd pueri fidelium ab infidelibus capti, etiam non permitterentur redimi. An autem si sequatur tantùm grave incommodum temporale, teneantur? Dubium est. Quidam affirmant, quia bonum spirituale infantis est præferendum bono temporali Domini, & ad id tenerentur parentes, in quorum obligationem Domini succedunt. Negant alii, quia parvuli non sunt in extrema necessitate, ideòque non est illis necessario succurrendum cum gravi incommodo, neque Domini succedunt in jus paternum cum tàm stricta obligatione.

Solvuntur Objectiones contrà primam Conclusionem.

Obj. 1°. cum Francisco Henno: Parentes nullum habent jus impediendi quominùs procuretur Baptismus eorum parvulis: Ergo potest Princeps illis invitis Baptismum parvulis procurare.

R. N. Conseq. Quia quamvis parentes non habeant jus impediendi Baptismum suorum filiorum, habent tamen jus ne auferantur ab eis, quod fieri deberet si baptisarentur, & sic privarentur jure suo.

Inst. 1°. Hoc jure suo abutuntur parentes, nolentes filios suos baptisari: Ergo possunt illo privari.

R. 1°. Hoc argumento probari etiam adultos invitos posse baptisari; nam & ipsi abutuntur jure suo, & peccant contrà jus divinum nolentes baptisari. 2°. D. Ant. Abutuntur jure suo contrà Legem humanam vel naturalem, N. Contrà Legem supernaturalem & divinam, C. & N. Conseq. Quia nemo potest per potestatem humanam privari jure suo, nisi eo abutatur contrà Legem aliquam, ad quam servandam cogi potest ab ista potestate. Non potest autem infidelis per potestatem humanam cogi ad servandam Legem divinam Baptismi pro se, ità nec pro filiis.

Inst. 2°. Princeps est Minister Dei; ergo debet curare ut serventur Dei mandata.

R. D. Ant. Princeps est Minister Dei ad procurandam observantiam præceptorum naturalium & humanorum, C. Præceptorum supernaturalium, Subdistinguo. Eo modo quo Deus vult ea observari, Transeat; alio modo, N. Vult autem Deus Legem Baptismi observari, non derogando juri naturali parentum in filios, ut probatum est.

Inst. 3°. Suppositâ sufficienti prædicatione fidei, ut supponi debet apud Principes Christianos, parentes tenentur ex præcepto naturali prolibus suis procurare Baptismum: Ergo ubi præceptum istud violant, Principis est illorum defectui supplere.

R. D. Ant. Suppositâ sufficienti Evangelii prædicatione, parentes tenentur ex præcepto naturali mediatè & indirectè prolibus suis procurare Baptismum, C. Immediatè & directè, N. In tantùm enim Lege naturali tenentur parentes procurare suis parvulis Baptismum positâ sufficienti promulgatione fidei, in quantum Lex naturalis dictat esse obediendum præceptis suorum superiorum. Hoc autem modo non dicimur propriè obligari jure naturali, sicut non dicimur obligari jure naturali ad audiendam Missam, ad servandam Quadragesimam, &c. Et hujusmodi Legis naturalis transgressio non sufficit ut Princeps possit parentes repugnantes jure suo privare; alioquin posset pariter cogere adultos ad suscipiendum Baptismum, quia & ipsi simili modo peccant contrà Legem naturalem nolentes baptisari. Immò ex eadem ratione posset Princeps Sæcularis se immiscere omnibus spiritualibus & supernaturalibus. Adde sic Deum instituisse Legem Baptismi, ut noluerit transgredientes, sivè pro se, sivè pro filiis, ad eam cogi derogando juri naturali, ut probatum est.

Inst. 4°. Potestas defendendi innocentes jure naturæ competit omnibus: Atqui infantes sunt innocentes & maximam patiuntur injuriam ex mala voluntate parentum: Ergo.

R. D. Maj. Potestas defendendi innocentes jure naturæ competit omnibus, eo modo quo Deus instituit, C. Alio modo, N. Deus autem non instituit Legem Baptismi ut possit conferri pueris innocentibus, violato jure naturali.

Inst. 5°. Si parentes vellent occidere infantes, aut docerent eos furari, blasphemare, &c. possent ab eis justè eripi, non obstante jure quod habent in illos: Ergo à fortiori si nolint ipsos baptisari.

R. N. Conseq. Quia quæ referuntur in Antecedente, sunt directè contrà jus naturæ & bonum commune, cujus conservatio directè spectat Principem civilem: At resistentia parentum respectu Baptismi suorum parvulorum est directè & immediatè contrà jus supernaturale, cujus conservatio non spectat Principem Sæcularem, nisi in quantum placuit ejus Auctori; non autem ipsi placuit ut servaretur cum injuria alterius juris.

Inst. 6°. Aug. Ep. 48. nunc 93. laudat Leges ab Imperatoribus latas adversùs Sacrificia Paganorum: Ergo à fortiori laudaret Principes, qui impedirent subditos ne proles suas dæmonio sacrificent.

R. N. Conseq. Aliud quippè est impedire exercitium publicum Idololatriæ, aliud vi ad Christianam Religionem compellere. Primum potest Princeps, quia indè possunt mores subditorum corrumpi & tranquillitas publica turbari: Secundum non potest, quia sic Deus non instituit Legem supernaturalem Baptismi, ut violato jure naturali conferretur, & vi homines ad Religionem trahe-

herentur. Quòd si infideles sint suis subditis Christianis scandalo, potest eos ex sua ditione expellere, aut eos loco separato concludere.

Inst. 7°. Oportet obedire Deo magis quàm hominibus: Atqui Deus præcipit omnes baptisari: Ergo.

R. D. Min. Deus præcipit omnes baptisari, salvo jure parentum, C. Secùs, N.

Inst. 8°. Christus Lucæ 14. dicit servo: *Compelle intrare, ut impleatur domus mea:* Ergo.

R. indè probari Insideles adultos posse vi compelli ad Baptismum, quod non admittitur; imò impios & in sceleribus obstinatos ad Cœlum violenter perduci, quod insulsum est. * Igitur sensus est gentes compelli ad fidem, non per minas, tormenta & armorum violentiam, sed per rationis vim & persuasionis efficaciam, sic ut personante Evangeli tuba & operante gratia, fiant ex nolentibus volentes.

* *Q. 22. de verit. a. 9.*

Obj. 2°. Plures religiosissimi Principes vi compulerunt Infideles ad Baptismum. 1°. Sisebutus Hispaniarum Rex teste Baronio ad annum 614. Judæos ad Baptismum coegit; & in Conc. Tolet. 4. non solùm non improbatus, sed laudatus fuit Can. 57. fuitque ibidem præceptum ut Judæi, *Qui Fidem Christianam vi vel necessitate susceperant, tenere cogantur.*

2°. Lege 3. Visigothorum l. 12. tit. 3. Judæi sub pœna exilii compelluntur offerre filios suos ad Baptismum.

3°. Carolus Magnus juxtà Annales Francorum apud Duchesne, Saxones coegit ad Baptismum, & in hoc laudatus ab Adriano I.

4°. Chilpericus, teste Greg. Turon. l. 6. Hist. Franc. c. 17. multos Judæos baptisari jussit.

5°. Dagobertus, referente Auctore vitæ sancti Amandi Trajectensis Episcopi, huic dedit litteras, ut infideles Gaudavenses compelleret ad Baptismum.

6°. S. Franciscus Xaverius in Epist. ad Franciscum Henricum dicit: *Plus proficis quàm tu putas, infantes diligentissimè conquisitas per Baptismum Cœlo pariendo.*

7°. 1. Machab. 2. de Mathatia & Sociis dicitur: *Circumciderunt pueros incircumcisos, quotquot invenerunt in finibus Israël, & in fortitudine.*

8°. Tandem: In lege naturæ poterat quilibet Fidelis offerre infantem alienum, applicando illi remedium peccati originalis: Ergo similiter.

R. 1°. Hæc facta pro majori parte non tangere nostram conclusionem, sunt enim de Infidelibus adultis, nostra autem conclusio de pueris Infidelium nondùm adultis. Et quamvis licitum esset metu pœnarum Infideles adultos ad Baptismum attrahere, non ideò licitum esset infantes à parentibus abstrahere. At neutrum unquam probavit Ecclesia. Undè

R. 2°. Ad singula. Ad primum, factum Sisebuti imbrobavit Ecclesia Hispana in Conc. Tolet. nam Can. laud. in obj. sic decernit: *De Judæis præcipit S. Synodus nemini deinceps ad credendum vim inferre.* Laudatus autem fuit Sisebutus non propter hoc factum, sed propter zelum Religionis & alia statuta adversùs Judæos, scilicet, ne Christianum mancipium circumciderent, ne Christianus exerceret ritus Judaïcos, &c. Jure autem Judæi pœnarum metu baptisati, coguntur servare Christianæ Religionis ritus, quia licèt nemo invitus & animo reluctans validè baptisetur, si tamen metu adductus reverà velit suscipere Baptismum, suscipit; quæ enim fiunt ex metu, sunt simpliciter voluntaria. Et aliundè Ecclesia, quæ non judicat de internis, præsumit quòd qui exterius Baptismum suscipit, reipsà intenderit suscipere.

Ad secundum, Lege Visigothorum sancitum est, ut qui baptisari potiùs quàm exulare elegerant & promiserant, flagellis essent puniendi, si promissioni sponte factæ non starent.

Ad tertium, Carolus Magnus non vi compulit Saxones ad Baptismum, sed illos instrui & suasionibus ac adhortationibus ad Baptismum perduci curavit, quem illi spontè susceperunt. Unde Alcuinus Epist. 1. dicit *Carolum Magnum suâ sollicitudine, devotione ac benignitate, per veræ salutis consilium, per optimam voluntatem, Saxones convertisse.* At verò post iteratas Saxonum rebelliones & à fide defectiones, ipsos coegit stare & promissis & Religioni spontè susceptæ.

Ad quartum, ipse Greg. Turon. referens factum Chilperici, ipsum improbat.

Ad quintum, S. Amandus non usus est potestate sibi à Dagoberto traditâ, sed verbum Dei apud Gandavenses prædicavit, & quos è captivitate redimebat, baptisabat, ut dicit Auctor ejus vitæ apud Surium 6. Februarii. Vide etiam Acta Sanctorum ad eundem diem.

Ad sextum, S. Franciscus Xaverius loquitur de infantibus morti proximis, & à parentibus derelictis; addit enim: *At memento te octo mensibus quibus istic versaris, plures animas conservasse moribundis infantibus baptisandis.*

Ad septimum, 1°. Multi interpretantur de pueris Judæorum, qui metu mortis à gentibus incussu non ausi fuerant circumcidere suos filios: undè ibi additur, *& obtinuerunt legem de manibus Gentium,* id est, excusso Gentium jugo recuperaverunt observantiam legis. 2°. Esto intelligendum sit de pueris Gentium, Judæi poterant illos circumcidere, nimirum captivos factos jure belli. Constat autem ex probationibus conclusionis non licitum fuisse circumcidere alienigenas invitos aut eorum filios, nisi vernaculos & emptitios.

Ad octavum, Sylvius negat Ant. Tunc enim sicut nunc servandum erat jus paternum, nec puer educandus in infidelitate, poterat tunc magis quàm nunc exponi periculo Apostasiæ. Soto concedit Ant. & negat Conseq. Quia 1°. Tunc non imprimebatur character. 2°. Quia fidelis poterat ratione naturali convincere patrem, bonum esse filium Deo commendare. 3°. Quia tunc homines non erant coadunati in aliquam singularem Religionem per exteriorem cultum, sic ut parentes possent conqueri de subtractione suorum filiorum. Insuper admittit Soto quòd illa oblatio fieri posset per actum interiorem nesciente patre: quod nos negavimus de Sacramentis in genere. Prima solutio magis arridet.

Observandum hìc pro complemento, quòd si contingat filios Infidelium invitis parentibus baptisari, debeant ab illis separari propter periculum Apostasiæ. Ità decernitur in jure Cap. *Judæorum* 11. causâ 28. q. 1. ex Conc. Tolet. 4. Neque obstat hìc jus paternum; quia prævalet jus quod Ecclesia per Baptismum acquisivit, cùm cedat in utilitatem pueri & in honorem Dei, Religionis & Sacramenti, quæ per Apostasiam moraliter certò futuram pueri, gravi injuriâ afficerentur. Idem censeo, si uterque parens sit infidelis, & ex unius consensu puer sit baptisatus; quia verisimile est quòd puer adultus sequetur Religionem parentum.

ARTICULUS V.

De Adultis baptisandis, per Quæstiunculas.

Petes 1°. Utrùm peccatores sint baptisandi?

R. peccatores quos peccatorum præteritorum pœnitet, sunt baptisandi: Quia Sacramentum Baptismi est institutum, ut per ipsum peccatorum sordes mundentur, juxtà illud Ephes. 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Peccatores autem qui perseverant in voluntate peccandi, non sunt baptisandi; quia in eo statu mundari non possunt à peccato, ad quod Baptismus ordinatur.

Hic a. 4. o.

Petes 2°. Quæ dispositiones requiruntur in adultis ad susceptionem tùm validam cùm licitam Baptismi?

R. 1°. Ad validam susceptionem Baptismi non requiritur in adulto, neque fides, neque pœnitentia-

tentia; sed requiritur & sufficit intentio illum suscipiendi, quæ aliquando fuit & moraliter perseverat.

Ib. a. 8. o. Ratio primæ & secundæ partis: Quia Sacramentum non perficitur per justitiam hominis dantis vel suscipientis, sed per virtutem Dei: Unde Aug. l. 3. de Bapt. cap. 14. relatus Cap. *Sicut in Sacramentis* de Consec. d. 4. *Non interest*, inquit, *cùm de Sacramenti integritate & sanctitate tractatur, quid credat & quali fide sit imbutus ille, qui accipit Sacramentum: Interest quidem plurimum ad salutis viam, sed ad Sacramenti quæstionem nihil interest.* Idem ibid. Cap. *Si qui* & Cap. *Quamvis.* Hæc ampliùs patent ex dictis in Tract. præcedenti Diss. 5. a. 3. & Diss. 2. hujus Tract. a. 1. §. 2. ubi probavimus Baptismum collatum & susceptum in hæresi esse validum. Confer.

Ib. ad 2. Neque obstat intentionem in suscipiente requiri ad valorem Sacramenti, ut dicitur in secunda parte responsionis, quæ intentio non videtur esse posse sine recta fide: non obstat, inquam, quia non habens rectam fidem circà alios articulos, potest habere sufficientem fidem circà Baptismum ut illum intendat. Quòd si circà hoc Sacramentum etiam erret, sufficit ad perceptionem Sacramenti generalis intentio, quâ intendit suscipere Baptismum, sicut Christus instituit, & sicut Ecclesia confert, ut explicuimus, dùm de intentione Ministri in Tract. de Sacram. in genere. Diss. 5. a. 6.

Secunda pars responsionis etiam probata manet ex Diss. 6. præcedentis Tract. a. 1. ubi abundè diximus de intentione requisita in suscipiente ad integritatem Sacramenti. Require ibi.

R. 2°. Ad licitam & fructuosam susceptionem Sacramenti, ultrà intentionem & rectam fidem requiritur in adulto attritio. Hanc responsionem probatam habes Diss. 3. præcedentis Tract. a. 4. §. 2. vide. Qualis autem debeat esse ista attritio, & an ad eam requiratur necessario aliquis Dei amor, dicemus dùm de Sacramento Pœnitentiæ.

Petes 3°. Utrùm peccatores accedentes ad Baptismum debeant præmittere confessionem sacramentalem?

Ib. a. 6. o. R. negativè: 1°. Quia confessio sacramentalis ordinatur ad absolutionem, quâ non indigent, qui baptisantur, cum per Baptismum omnia peccata illis remittantur, ut dicemus Diss. seq. 2°. Quia Baptismus est janua aliorum Sacramentorum, & Ecclesia non habet jurisdictionem in non baptisatum ut possit in eum exercere judicium & ferre sententiam.

Neque obstat Tert. l. de Bapt. c. 20. Greg. Nazianz. Orat. 40. meminisse aliquorum, qui præmitterent confessionem Baptismo; hæc enim confessio non erat sacramentalis, sed quædam humiliatio ad directionem in vita spirituali.

Petes 4°. Utrùm peccatoribus baptisatis sint imponenda opera pœnalia?

Ib. a. 5. o. R. negativè: 1°. Quia qui baptisantur incorporantur & commoriuntur Christo, non solum quatenùs virtus passionis & mortis Christi operatur in Baptismo, nam & in aliis Sacramentis operatur, sed quatenus perfectè configurantur Christo morienti, dùm abjecto veteri homine regenerantur ad novam vitam & accipiunt novum esse spirituale, juxtà illud Rom. 6. *Quicumque baptisati sumus in Christo, in morte ipsius baptisati sumus: consepulti enim sumus cum illo per Baptismum:* Ita ut ipsa pœna Christi fuerit satisfactoria pro peccatis baptisatorum, sicut pœna unius membri potest esse satisfactoria pro peccato alterius membri, vel ut dicit idem S. Th. q. seq. a. 2. sic, ut applicetur baptisatis passio Christi in remedium, ac si ipsi passi & mortui essent. In quo Art. 2. & præcedenti probat omnia peccata quoad culpam & totam pœnam remitti per Baptismum, quod est altera probatio hujus & præcedentis resp.

An autem ante Baptismum imponenda sint baptisandis opera pœnalia?

R. esse imponenda, non ad satisfactionem, sed ut per eradicationem vitiorum, & debitam morum correctionem, ac religiosa pietatis exercitia, se præparent ad Baptismum. Et in hunc finem ordinabantur laboriosa Catechumenatus opera.

Petes 5°. Utrùm furiosi & amentes sint baptisandi?

R. furiosi & amentes à nativitate sine ullo lucido intervallo sunt baptisandi, non secùs ac infantes. Qui autem habent lucida intervalla, si aliquando habuerint voluntatem Baptismi, quam non retractaverint, necessitate urgente sunt baptisandi in ipsa amentia: Constat ex dictis de Sacram. in genere, Diss. 6. a. 1. Ib. a. 12. o.

Petes 6°. Utrùm qui morte præoccupati non potuerunt baptisari, sint baptisandi mortui, aut vivi pro mortuis?

R. negativè contrà Cerinthianos, Marcionitas & Cataphryges, qui ex præpostera intelligentia horum verborum Apostoli 1. Cor. 15. *Alioquin quid facient, qui baptisantur pro mortuis, si omninò mortui non resurgunt? ut quid & baptisantur pro illis?* docuerunt aut mortuos sine Baptismo esse baptisandos, aut vivos pro ipsis.

Hunc errorem proscripsit Conc. Carthag. III. Can. 6. *Cavendum est*, inquit, *ne mortuos posse baptisari fratrum infirmitas credat.* Ratio est evidens; quia ex una parte cadaver est incapax regenerationis spiritualis, & homo mortuus extrà statum viæ incapax omnis Sacramenti. Ex alia parte, Baptismus non prodest nisi suscipienti, & defuncto sine Baptismo & extrà Ecclesiam, non prosunt suffragia vivorum.

Quantum ad textum Apostoli, variæ sunt interpretationes, quas refert Estius in hunc locum: Duas propono ut probabiliores, observato prius quòd Apostolus in hoc capite intendat probare Resurrectionem mortuorum. Dicendum itaque quòd Apostolus per Tò *mortuis* intelligat corpora morti obnoxia, ita ut sensus sit, si non sit futura resurrectio, cur corpora moritura & nunquam resurrectura baptisantur. Vel per Tò *baptisantur* intelligit affliguntur, quo sensu dixit Christus Marci 10. *Potestis.... Baptismo, quo ego baptisor, baptisari?* Et Lucæ. 12. *Baptismo autem habeo baptisari.* Ita ut sensus sit, ut quid affliguntur, pœnitentiæ operibus cruciantur, orationes fundunt, sacrificia offerunt vivi pro mortuis, si mortui non resurgunt, nec istis juvantur.

Petes 7°. Quid censendum de Baptismo Campanarum?

Hunc ritum Ecclesiasticum reprehendunt Hæretici tamquàm superstitiosum, exprobrantque nobis quòd res inanimatas Baptismi incapaces baptisemus non secùs ac homines, risuque dignum huic Baptismo adhiberi omnia quæ baptisandis hominibus adhibentur, unctionem, lavacrum, nominis impositionem & Patrinos.

R. 1°. usum Campanarum esse in Ecclesia perantiquum: earum meminit Ordo Romanus Tit. de Sabbatho sancto, & venerab. Beda initio sæculi 7. l. 4. Hist. Angelorum cap. 23. communior opinio fert eas primùm usurpatas fuisse ineunte sæculo 5. à S. Paulino Nolano Episcopo, ac proptereà à Nola urbe Campaniæ fuisse dictas *Campanas*, & *Nolas*.

2°. Benedictionis Campanarum non fuit Auctor Joannes XIII. circà annum 970. ut volunt Heterodoxi; hoc Pontifice antiquiorem probant antiqua Ritualia, de quibus Martenius l. 2. de antiq. Eccle. Ritibus c. 21. & alii. Sed etsi iste ritus esset à Joanne XIII. nihil evincerent Hæretici, cùm sit in Ecclesia potestas novos ritus instituendi.

3°. Non baptisamus Campanas quasi spiritualis regenerationis per gratiam capaces, sed benedicimus, ut, juxtà verba Pontificalis Rom. & Conc. Colon. cap. 14. apud Labb. Tom. 14. col. 549. voce quadàm sacratâ nos convocent ad Ecclesiam, ad verbum Dei & ad Sacrificium, & vi benedictionis procul pellantur omnes insidiæ inimici, &

& coerceantur tonitrua, grandines, procellæ & tempestates.

4°. Ad primum, quod opponunt Hæretici, reponimus benedictionem Campanarum dici *Baptismum* in lata significatione, prout idem est ac ablutio & deputatio ad usum Ecclesiæ sacrum. Ad secundum, adhibetur unctio, quia consecrantur Domino; sicut lapis quem Jacob erexit in titulum, infundens oleum desuper: Lavantur & linteo exterguntur in sacri Olei venerationem: imponitur nomen, ut quasi voce alicujus Sancti plebs Christiana vocetur ad Ecclesiam. Non ubique adhibentur Patrini, nec id præscribitur in Pontificali Rom. Sed ubi mos est, adhibentur ut præsint custodibus Campanarum: & curent eas pulsari juxtà Ecclesiæ consuetudinem, eo modo & ad eos fines ad quos sunt deputatæ.

ARTICULUS IV.

Utrùm tàm pueris quàm adultis Baptismus sit differendus?

Ib.a. 3.0. Dico 1°. Infantes sunt quamprimùm baptisandi.

Ibid. Est communis & sequitur ex dictis a. 1. & 2. hujus Diff. Si enim, ut illic probavimus, Baptismus in re sit parvulis necessarius necessitate medii, & ipsi sint Baptismi capaces, manifestum est esse quamprimum baptisandos propter mortis pericula, quæ in hac teneriori ætate sunt frequentia & subitanea. Aliunde non expectatur in ipsis, sicut in adultis, major instructio aut plenior conversio, ideòque dilatio foret superflua.

Parentes igitur aut ii quibus incumbit cura parvulorum, graviter peccant contrà charitatem & pietatem, imò & contrà præceptum Ecclesiasticum, quod ex ejus praxi colligimus, si diu absque gravi causa differant illos Baptismo offerre, & in hoc negligentes tenentur ex officio Pastores compellere.

Quanta verò debeat esse dilatio ut sit peccatum mort.? Id videtur judicio prudentum æstimandum ex circumstantiis seu ex qualitate periculi & causæ gravitate. Censet Sylvius dilationem ad tres vel quatuor dies, secluso morali periculo mortis, non esse mortalem: Soto & quidam alii extendunt ad sex vel septem dies. Ulteriùs autem differre propter susceptorum moram, non putat licere idem Sylvius, citatis pluribus Synodis.

Dices: S. Th. in 4. d. 4. q. 3. a. 1. q. 2. dicit tantùm quòd *magis laudabile sit quòd pueri quàm citiùs poterunt, baptisentur:* quæ verba non indicant obligationem sub peccato, sed consilium dumtaxat, ut quid melius: Ergo. Ità Serra.

R. S. Thomam hos terminos *magis laudablie* adhibuisse ut responderet argumento iisdem terminis quibus constabat, erat autem sic: *Videtur quòd melius sit Baptismum differri*; non autem ut excluderet obligationem, alioquin dicendum foret juxtà S. Thomam non esse præceptum, sed consilium tantùm baptisandi pueros antè trigesimum ætatis annum exemplo Christi; de ista enim dilatione procedebat argumentum. Insuper obligationem importat & exprimit prima ejus ratio ibid. *Quia*, inquit, *propter imbecillitatem naturæ de facili possunt mori & damnari: Undè ut damnationis periculum vitetur, debent Baptismo præveniri.* Audis, *debent*, quod non consilium tantùm sed obligationem importat. Et hìc ex eadem ratione absolutè concludit: Pueris *non est differendum Baptisma.*

Dices 2°. Circumcisio non conferebatur nisi octavâ die: Ergo similiter Baptismus.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd circumcisio antè octavam diem potuisset adferre mortem infanti: & aliundè in periculo poterat loco circumcisionis illi subveniri per remedium legis naturæ. Nunc autem non potest subveniri infanti nisi per Baptismum re susceptum, nec timendum est ne parùm aquæ illi noceat.

Opponės iterùm Tertul. & Greg. Naz. quorum primus existimavit Baptismum esse differendum usque ad adultam ætatem, alter ad tertium annum: Sed jam respondimus art. 2. hujus Diff. has opiniones aliis Patribus displicuisse, & ab Ecclesia non fuisse probatas. Vide ibidem alia argumenta.

Dico 2°. Jure divino non est determinatum tempus, excepto mortis periculo, ultrà quod si adultus differat Baptismum, peccet mortaliter: Tenetur tamen sub mortali peccato non differre diu, nisi ex gravi causa. Jure autem Ecclesiastico peccat graviter, si ultrà tempus ab Ecclesia institutum differat.

Prima pars videtur in terminis contraria sententiæ plurium Recentiorum, sed non puto re differre, ut patebit ex dicendis. Cæterum illam expressè & asserit & probat Auctor cit. in marg. „ Ad in 4. d. 17.
„ Baptismum percipiendum, inquit, non tenetur q. 3. a. 1.
„ aliquis statim postquam habet propositum Bap- q. 4.
„ tismi, ità quòd peccet mortaliter, nisi statim „ baptisetur: Nec est aliquod tempus determinatum ultrà quod, si Baptismum differat, peccatum „ mortale incurrat.... Sed quia quæ sunt de necessitate salutis, tenetur homo in via implere, „ ideò si periculum mortis immineat, etiam per „ se loquendo obligatur aliquis ad confessionem „ faciendam tunc vel Baptismum suscipiendum.

Insuper quodnam tempus assignari potest jure divino determinandum? Respondent: Prima opportunitas quâ quis commodè potest suscipere Baptismum. Sed & hoc in terminis impugnat S. Th. ibid. „ Præcepta affirmativa, inquit, non „ obligant ad statim, sed ad tempus determinatum, non quidem ex hoc quòd tunc commodè „ impleri possunt; quia sic si non daret aliquis „ eleëmosynam de superfluo quandocumque pauper offerretur, peccaret mortaliter, quod falsum est, sed ex hoc quod tempus urgentem „ necessitatem adducit." Præceptum autem de Baptismo suscipiendo est affirmativum, nec tempus urgentem necessitatem illum statim suscipiendi adfert, sed tantùm non differendi diù, ut dicit secunda pars Conclusionis.

Respondent esse specialem rationem de hoc præceptò affirmativo; quia Baptismus est necessarius ut quis fiat membrum Ecclesiæ & capax aliorum Sacramentorum. Verùm ista probant quod dicit secunda pars Conclusionis, Baptismum scilicet non esse diù differendum, non tamen statim sub peccato mortali suscipiendum: Ecquis enim dicat hominem qui jam fide tenet Deum, & ipsi fortè charitate conjungitur, peccare mortaliter, si ad breve tempus differat fieri membrum exterius Ecclesiæ, & aliis Sacramentis participare? Neque puto Recentiores aliter sentire: dicunt enim *statim moraliter*, & in eo *statim moraliter* magnam admittunt latitudinem, etiam decem mensium, quod re convenit nobiscum, ut patebit modò.

Si tamen iterùm urgeas quòd homo sufficienter instructus teneatur statim credere: Ergo & statim profiteri fidem, consequenter statim suscipere Baptismum, qui est Sacramentum fidei.

R. Hoc argumento probari neque Ecclesiam potuisse determinare tempora Baptismi, quia nec tamdiù licet differre fidem interiorem. Dicendum itaque non esse tàm urgentem necessitatem profitendi statim fidem exteriùs per Baptismum, quàm illam corde suscipiendi, maximè cùm Catechumenus etiam illam exteriùs profiteatur per opera Catechumenatûs.

Prob. secunda pars: Baptismus est à Deo institutus & præceptus ut per eum homo non solùm remissionem peccatorum consequeretur, sed etiam ut aliquo signo visibili profiteatur Fidem & Religionem Christianam, fiat membrum Ecclesiæ & capax aliorum Sacramentorum: Atqui est contrà propriam charitatem, quâ tenetur homo suæ saluti consulere, tàm magna bona diù respuere, & expectare tempus, in quo incertum est an illa confe-

consequetur: Ergo. Undè Chrysostomus hom. 1. in Act. Apost. circà finem: *Nec tempus expectemus*, inquit, *nequando fiat, ut dùm cunctamur & procrastinamus, discedamus hinc inanes & vacui.* Et Hom. 13. in Epist. ad Heb. *Multos novi*, inquit, *qui hoc passi sunt, qui spe baptismatis multa peccabant: circà diem autem mortis discesserunt vacui.* Hinc etiam amaræ declamationes SS. Patrum, Basilii, Greg. Naz. & aliorum in eos, qui Baptismum diù differebant.

Hic a. 3. 6. Expedit tamen differre ad aliquod certum tempus, propter tria. 1°. Ad cautelam Ecclesiæ, ne decipiatur, Sacramentum fictè accedentibus conferens. 2°. Propter utilitatem baptisandorum, qui aliquo temporis spatio indigent ad hoc quòd plenè instruantur de fide, & exercitentur in his, quæ pertinent ad vitam Christianam. 3°. Propter reverentiam Sacramenti: qua de causa olim conferebatur in præcipuis solemnitatibus Paschæ & Pentecostes.

Ibid. Tertia pars est in terminis S. Th. cit. in fine articuli: & patet, quia est transgredi Legem Ecclesiæ in re gravi.

Duo autem tempora, ut jam dixi, Ecclesia designavit baptisandis adultis, scilicet festum Paschæ & Pentecostes, cap. *Duo tempora* 12. de consec. d. 4. ex S. Leone: Cap. *Si quis autem*, 14. ibid. ex eod. & cap. *De Catechumenis* 15. ibid. ex Conc. Gerundinensi. Excipiuntur tamen ibid. cap. *De Catechumenis*, & cap. *Si quis*, ii qui necessitate mortis, ægritudinis, persecutionis & naufragii urgentur, qui quovis tempore poterant baptisari.

S. Thomas & post ipsum Soto censent etiam exceptos fuisse, & potuisse quovis tempore baptisari, qui erant perfectè instructi & dispositi; sicut, inquit Auctor, Philippus statim baptisavit Eunuchum Candacis Reginæ, Petrus Cornelium, & tria millia hominum. Quapropter existimat Soto hæc tempora non fuisse sic instituta, ut aliis anni temporibus à Baptismo esset omninò supersedendum, sed tùm ne ultrà differretur, tùm ut, aliquibus in hæc tempora reservatis, solemniùs Baptismus conferretur cum Littaniis & aliis solemnibus cæremoniis. Quòd si aliquando legatur prohibitum ne aliis anni temporibus fiat Baptisma, id solùm dirigitur, inquit, in eos, qui contendebant in festis Nativitatis & Epiphaniæ eandem Baptismi solemnitatem esse adhibendam, quæ in Paschate & Pentecoste.

Verùm quidquid sit de ista observatione, & quamvis nunc propter paucitatem adultorum baptisandorum hæc tempora pro solemni Baptismo non sint ampliùs in usu: non videtur tamen extinctum Ecclesiæ præceptum, ne ultrà id vel æquale tempus differatur. Quapropter sivè vi præcepti Ecclesiastici, sivè vi juris divini aut naturalis, quo quisque suæ saluti providere tenetur, non videtur excusandus à gravi peccato, qui sine legitima causa suum Baptismum differret ultrà decem menses, quod est tempus ab Ecclesia statutum, & videtur satis longum. Eò autem gravior debet esse causa dilationis, quò major est dilatio.

Sed difficultas est quomodò Ecclesia possit suo præcepto adstringere Infideles, qui nondum ipsi subjiciuntur; cùm juxtà Apost. 1. Cor. 5. de his qui foris sunt, nihil ad nos.

R. id posse duplici modo. 1°. Indirectè: Pro quo observandum est præceptum Baptismi non esse ejusdem rationis cum aliis præceptis, v. g. Pœnitentiæ & Eucharistiæ: Hæc enim quatenùs divina, non spectant nisi Fideles; undè Ecclesia determinando illorum tempus, non potuit obligare nisi Fideles: Sed præceptum divinum Baptismi obligat omnes omninò homines; undè Ecclesia determinans per clavem scientiæ, quam habet à Christo Domino, tempus obligationis Baptismi, obligat omnes: Sicut enim potuit præscribere Fidelibus tempus pœnitentiæ & Eucharistiæ, quia ad illa jure divino tenentur; ità potuit præscribere omnibus tempus Baptismi, quia omnes ad illum jure divino pariter tenentur.

Alio modo potest Ecclesia præscribere directè tempus Baptismi Infidelibus, quatenùs petendo Baptismum, se subjiciunt Ecclesiæ: Undè sicut Ecclesia habet potestatem illis præcipiendi varias Baptismi cæremonias, ità & ejus tempus præscribere: non secùs ac Judex arbiter habet potestatem exercendi judicium in eos, qui se illi subjecerunt, & eis præcipiendi quæ sunt ad sententiam necessaria. Verùm sicut si litigantes revocent Judicem arbitrum, ipse non potest illos punire, nec cogere ut pareant sententiæ quàm tulit, ità nec Ecclesia potest punire Catechumenum nec cogere ad Baptismum, quia hoc ipso quo recedit à fide, desinit petere Baptismum & subjici Ecclesiæ. In 4. d. 17. q. 3. a. 1. q. 1.

Dices; Baptismus tollit peccata præterita & non futura: Undè quantò magis Baptismus differtur, tantò plura peccata tollit: Ergo præstat diu differre.

R. Quòd Baptismus per gratiam quam confert, non solùm tollit peccata præterita, sed etiam impedit futura ne fiant: Melius est autem vel unum peccatum non committi, quàm millia dimitti. Hic a. 3. ad 3.

Quantùm ad S. Ambrosium, S. Martinum, Constantinum Magnum & alios viros insignes, qui leguntur diu distulisse suum baptisma, jam diximus eos non sine causa distulisse, aut in hoc non esse excusandos. De Baptismo Constantini dicemus in Digress. Historica.

Petes, quæ fuerint causæ cur olim tot differrent suum Baptisma?

R. plures fuisse. Quidam in animo habebant melius esse Baptismum differre, quàm à gratia per ipsum collata excidere; & ideò ad eam ætatem differebant, in qua minùs effervescerent passiones, & minor esset propensio ad peccatum. Quidam differebant, ne per Baptismum arctiori vivendi genere adstringerentur. Quidam ut sine laboriosis pœnitentiæ operibus à peccatis omnibus & peccatorum pœnis per Baptismum in fine vitæ susceptum, ablueerentur. Quidam è contrà ex humilitate & ut maturiùs per diuturniora pietatis exercitia se ad illum disponerent. Potuerunt esse aliæ particularibus propriæ: Sic Constantinus dicebat se Baptismum distulisse, quia optaverat baptisari in Jordane. Sed communior fuit tàm pro infantibus quàm adultis relaxatio disciplinæ Episcopis in exilium pulsis, ipsaque baptisandorum negligentia ac salutis incuria.

DIGRESSIO PRIMA HISTORICA.

De veteri Catechumenatu.

Ad Art. 6. præced. Diss.

Catechumenus est vox græca idem significans ac latinè instructus vivâ voce in Catechismis: Quia qui aspirabant ad Baptismum, instruebantur & catechisabantur. Hic ritus ortum habet à Christo, qui jussit gentes doceri antequàm baptisarentur. Infantes hodie quamvis non catechisentur, dicuntur tamen Catechumeni, quia plures alii ritus Catechumenatûs ergà illos observantur, signum crucis, exorcismus, insufflatio, inunctio, nominis impositio, &c.

Varii Gradus seu Ordines Catechumenatûs.

Tres communiter numerantur, sed non uno modo explicantur. Quidam numerant *Audientes*, *Genuflectentes*, & *Competentes* seu *Electos*; utrosque enim in eodem gradu collocant. Alii numerant *Audientes*, *Competentes* & *Electos*; neque putant genuflectentes constituisse specialem classem, sed eos esse qui currente Catechumenatu lapsi, si in ordine Competentium essent, rejiciebantur ad Audientiam, si in ordine Audientium, expellebantur ab Audientia. Sic Catechumenatûs ordines disposuisse videtur Isidorus l. 8. Orig. c. 4.

 Im-

immediatè post Audientes constituens Competentes: *Competens*, inquit, *vocatur*, *qui post instructionem fidei competit gratiam Christi; indè à petendo, competens vocatur.* Idque magis consonum videtur explicationi Catechumenatus: Igitur juxtà hanc dispositionem.

AUDIENTES erant qui se offerentes ad Baptismum recipiebantur ab Episcopis inter Catechumenos facto illis signo crucis in fronte & in pluribus aliis partibus corporis, cum manuum impositione, precibus, insufflationibus, degustatione salis & exorcismis: Ex Sacrament. S. Greg. Tit. *Ad Catechumenum ex Pagano faciendum.*

Hoc ritu inaugurati admittebantur ad audiendum verbum Dei in ea parte Ecclesiæ, quæ hodie *Navis* dicitur, & indè dictum *Auditorium* & ipsi *Audientes.* Instruebantur insuper privatim, sivè ab Episcopis, sivè à Sacerdotibus, sivè à Diaconis quandoque à Magistris deputatis in Civitatibus, qualis erat Origenes Alexandriæ. Non docebantur profundiora Religionis mysteria, sed ea tantùm quæ communiter fidem & mores spectant. Postquàm instructionem in Ecclesia audierant, dimittebantur antè Offertorium; quidam dicunt, cum Ethnicis absque solemni Edicto; quidam dicunt, cum *Competentibus*, Diacono ex umbone solemniter clamente, *Catechumeni discedite*: Et indè dicta Missa Catechumenorum usque ad Offertorium exclusivè.

COMPETENTES erant qui, urgente Baptismi desiderio, instanter petebant ad illum admitti; undè *Competentes* à *petendo* dicti, ut jam notavimus ex Isidoro. Petebant autem Baptismum in terram prostrati, & dantes nomina sua. In hunc ordinem cooptati, laboriosis pœnitentiæ operibus exercitabantur, ut se præpararent ad Baptismum: Jubebantur abstinere à vino & carnibus, ex Conc. Carthag. 4. Can. 85. assiduis orationibus, geniculationibus, pervigiliis operam dabant cum confessione delictorum, ex Tertull. l. de Bapt. c. 20. Sed jam dixi hanc confessionem non fuisse sacramentalem, neque, ut videtur, erat specialis, sed generalis, & fortè indistincta ab ipsis operibus: Dicit enim ibid. Tertull. *Nobis esse gratulandum, si non publicè confiteamur iniquitates aut turpitudines nostras.*

ELECTI dicebantur, qui per Scrutinia reperti digni, recipiebant symbolum & admittebantur ad Baptismum. Scrutinium autem erat de vita & moribus Competentium, quod fiebat coram multitudine, ut si quis haberet aliquid opponendum, opponeret. Erant 7. Scrutinia, quæ ab hebdomada tertia Quadragesimæ usque ad Sabbathum sanctum celebrantur: Ex Ordine Rom. præcipuum habebatur feria 4. majoris hebdomadæ, quæ propterea dicebatur dies Scrutinii. Competentes igitur qui his Scrutiniis probati, erant digni, accepto Symbolo dicebantur *Electi* ad Baptismum. Symbolum autem tenebantur reddere, id est, memoriter recitare, alicubi feriâ 5. majoris hebdomadæ, in Ecclesia verò Romana & Hispanica Sabbatho sancto paulò antè Baptismum in publicam fidei professionem: Accipiebant etiam Orationem Dominicam, quam reddebant die Paschæ post Eucharistiam. Quo ritu baptisabantur Catechumeni, dixi superius.

Si quæras, quanto tempore durabat Catechumenatus?

R. Variam in hoc fuisse Ecclesiæ disciplinam. Constat exemplo Cornelii, Eunuchi Candacis Reginæ, trium & quinque millium una die baptisatorum, nascente Ecclesiâ, statim, præmissâ fide, collatum fuisse baptismum. Deindè variorum Conciliorum & Pontificum Sanctionibus diversa tempora fuêre præscripta: A quibusdam 8. menses, ab aliis sex, communiùs 40. dies; quod tempus fuit posteà contractum ad octodecim dies.

DIGRESSIO SECUNDA HISTORICA.

De Baptismo Constantini Imperatoris.

Quando & ubi fuit baptisatus Constantinus?

Ad Art. ult. Differt. præcedentis.

Duplex est circà hoc factum opinio: Prima tenet Constantinum baptisatum fuisse Romæ à S. Silvestro anno 324. ætat. 50. ante mortem 14. Ità Baronius cum multis ejus sequacibus. Altera tenet baptisatum fuisse in Suburbio Nicomediæ sub finem vitæ. Ità plerumque Recentiores, Papebrochius ad diem 21. Maii, Antonius Pagi ad annum 324. Natalis Alex. sæc. 4. Differt. 23. Benedictini Maurini in notis ad Orat. S. Ambrosii de obitu Theodosii, Tillemontius, Fleury, &c. utriusque sententiæ momenta proponam.

Momenta Baptismi Constantino collati Romæ à S. Silvestro.

Primum momentum petitur ex Actis S. Silvestri, quæ sic factum narrant. Hæc autem Acta venerandæ auctoritatis esse in Ecclesia constat; 1°. Quia Adrianus I. in Ep. ad Constantinum & Irenem ea laudavit ad vindicandum cultum SS. Imaginum. 2°. Quia Gelasius severissimus Apocryphorum censor, nullâ censurâ ea notavit, sed è contrà dixit à pluribus Catholicis legi. 3°. Quia Romano Breviario sunt inserta.

Secundum momentum eruitur ex Conc. Rom. an. 324. in cujus exordio asseritur *Constantinum baptisatum fuisse à Silvestro Episcopo Urbis Romæ, & mundatum fuisse à lepra.*

Tertium ex Nicolao I. in Ep. ad Michaelem Imperat. ubi post laudatum quoddam S. Silvestri decretum, dicit; *Consonat huic sententiæ S. Silvester & Magni Constantini baptisator.* Idem dicit Anastasius Bibliothecarius in Chronico. Nicephorus l. 7. Hist. Eccles. c. 33. & 34. narrat Constantinum Romæ à S. Sylvestro fuisse baptisatum, idque probat ex Baptisterio Constantini quod Romæ asservatur, & addit figmentum esse Arianorum contrà communem Ecclesiæ sensum, quod Constantinus fuerit Nicomediæ baptisatus.

Quartum deducitur ex Zosimo Ethnico, qui l. 2. Hist. innuit Constantinum hortatu & consiliis cujusdam Ægyptii ex Hispania adventantis, fuisse Romæ baptisatum.

5°. Arguunt ex congruentiis. 1°. Incredibile videtur pientissimum Imperatorem adeò superstitiosum fuisse, ut, propter Baptismum in Jordane suscipiendum, illum in finem vitæ distulerit, præsertim cùm anno antè obitum id opportunè exequi potuisset, dum Orientis Episcopos Jerosolimam ad dedicationem Templi convocavit. 2°. Quia si Nicomediæ baptisatus fuit morti proximus, sequitur ipsum baptisatum fuisse ab Eusebio Nicomediensi Episcopo Ariano, sicque ipsum ab Ecclesia alienum obiisse.

Quid verò hæc sententia respondet argumentis sententiæ contrariæ, dicemus in hujus expositione. Undè

Momenta Baptismi Constantino collati Nicomediæ sub finem vitæ.

Primum petitur ex Eusebio Cæsariensi l. 4. de vita Constantini c. 61. & 62. Ubi narrat quomodo Constantinus morbo correptus ad aquas calidas Helenopolis jussit se deferri, quo in loco manuum impositionem cum solemni precatione primùm meruit accipere. Ex quo inferunt multi tunc tantum factum fuisse Catechumenum, alioquin non dixisset primùm; siquidem Catechumeni fierent ab Episcopis per manuum impositionem. Helenopoli, ingravescente morbo, delatus est ad Sub-

Suburbana Nicomediæ, ubi cùm coram præsentibus Episcopis perorasset, ardentque desiderium indicasset nunc baptismum suscipiendi, *quod olim statuerat agere in flumine Jordanis*, exemplo Christi; prosequitur Eusebius: *Illi verò* (Episcopi) *solemni ritu divinas cæremonias peregerunt, injunctisque ei quæcumque necessaria erant, sacrorum Mysteriorum participem eum fecerunt. Solus igitur ex omnibus, qui unquam fuerunt, Imperatoribus, Constantinus in Christi martyriis renatus & consummatus est, & divino donatus signaculo, exultavit spiritu.*

Opponunt prioris sententiæ Patroni nullam hac in re fidem esse adhibendam Eusebio propter duo. 1°. Quia Eusebius pugnantia narrat: Scripsit enim anteà Constantinum omnibus viri Christiani & fidei protectoris officiis functum fuisse, Concilio Nicæno interfuisse, leges pro Christianis dedisse, Ecclesias extruxisse, Hæreticos suis Templis spoliasse, Gentiles ad fidem invitasse, jejunio & orationibus vacasse in Tabernaculo imagine crucis insignito, quod habebat in castris, Dominicos dies & Festa Martyrum celebrasse, *Sacrorum Mysteriorum participem, Pontificis atque Hierophantæ* (æditui) *munere functum in Paschæ vigiliis, cum cæteris* (Fidelibus) *pernoctasse*. l. 4. c. 22. Item l. 1. c. 32. Præfixus est hic titulus: *Quomodo Constantinus Catechumenus factus Scripturas sacras legerit.* Et tamen l. 4. c. 62. cit. dicit ipsum Helenopoli in Templo Martyrum sub finem vitæ primùm factum fuisse Catechumenum, ut priùs observatum est. 2°. Quia Eusebius erat Arianus & de Baptismo Constantino Romæ collato à S. Sylvestro siluit, ne Constantium ejus filium, qui ad partes Arianorum defecerat, argueret tamquàm paternæ pietatis desertorem.

Verùm reponunt hujus sententiæ defensores ad primum, his evinci quidem Constantinum à cultu Idolorum ad fidem Christi esse conversum, & eum non solùm animo, sed etiam externâ Professione esse Christianum, non tamen esse Christianum Baptismi collatione; hæc enim omnia præstare potuit absque Baptismo: Nam quamvis dicatur orationibus cum aliis vacasse, non dicitur *in Ecclesia*, fortè enim in Palatio, ut sæpè solebat; & dato diceretur *in Ecclesia*, non erat prohibitum Gentilibus, etiam non Catechumenis orare cum Fidelibus in Ecclesia usque ad Offertorium. Quòd autem dicat *Ipsum fuisse participem Mysteriorum*, non intelligit quòd admissus fuerit cum aliis Fidelibus ad communicationem & participationem Sacramentorum, sed quòd Mysteriis Christi esset imbutus & fidei particeps. Dicit: Pontificis & Hierophantæ munere functum fuisse, quia suo mandato & exemplo augustiorem reddidit solemnitatem Paschalem, accensis per totam civitatem in vigilia Paschæ cereorum columnis & lampadibus, atque erogatis, illucescente die, largis eleemosinis. Ad secundum, Esto Eusebius Cæsariensis fuerit Arianus, incredibile est ipsum voluisse splendidè mentiri in causa Arianos non spectante, & in hujus facti narratione, cujus erat adhuc recens memoria, & in qua putidi mendacii ab innumeris penè testibus adhuc viventibus convinci potuisset; superstites enim erant qui scirent Constantinum & Romæ fuisse baptisatum, & Nicomediæ non fuisse baptisatum. Adde Eusebium ab omni retrò antiquitate in iis quæ non spectant Arianam hæresim, habitum semper fuisse & laudatum tamquàm sincerum & veracem Historicum. Quantùm ad titulum cap. 32. reponunt titulos istos non esse Eusebii, sed ab aliquo recentiore compositos; tùm quia de Eusebio loquuntur in tertia persona; tùm quia non reperiuntur iidem in omnibus Editionibus; & reverâ illum de quo est Quæstio, non reperio in Editione Coloniensi 1612. sed capiti 26. l. 1. hunc lego titulum præfixum; *Quomodo Constantinus Christianorum Mysteriis instructus, sacris litteris operam dederit.* Tùm quia Eusebius in toto isto capite 32. vel 26. nullatenus dicit Constantinum factum fuisse Catechumenum, sed tantùm evocatis Episcopis visionem crucis aperuisse, & indè Lectioni sacræ Scripturæ vacasse. Altera Baronii conjectura, inquiunt, utcumque valeret, si Eusebius solùm tacuisset Baptismum Constantini Romæ à S. Silvestro collatum; at non solùm id tacuit, sed etiam asseruit baptisatum fuisse Nicomediæ sub finem vitæ. Insuper nihil intererat Constantii, quando & ubi fuerat baptisatus Constantinus, ut in ejus gratiam tàm apertum mendacium fingeret Eusebius; erat enim aliundè toti Universo notum Constantinum fuisse Arianæ hæreseos infensissimum hostem, consequenter paternæ pietatis & fidei desertorem esse ejus filium Constantium.

Secundum momentum, quo primum confirmatur & Eusebii fides magis vindicatur, petitur ex sequentibus Scriptoribus, quorum nullus Eusebium mendacii arguit, sed omnes in ejus sententiam ierunt, & Constantinum morti proximum Nicomediæ baptisatum fuisse disertè asseruerunt, Socrates l. 1. c. 39. Zosomenus l. 2. c. 34. Theodoretus l. 1. Hist. Eccles. c. 32. S. Hieron. in Chronico ad annum ultimum Constantin. & alii.

Tertium momentum eruitur ex Epist. Episcoporum Catholicorum in Conc. Ariminensi ad Constantium Imp. quæ legitur apud S. Athanasium l. de Synodis Arimini & Seleuciæ, apud Socratum l. 2. c. 37. Zosomen. l. 4. c. 18. Theodoret. l. 2. c. 19. & S. Hilarium in fragmentis: In hac ergo Epistola Episcopi Catholici nullo intervallo sejungunt Baptismum Constantini ab ejus obitu; sic enim alloquuntur Constantium: *Fuit nobis persuasissimum, iniquum esse, cùm Imperator Constantinus, ab obitu suo dignus omni memoriâ, hanc fidem omni curâ & diligentiâ conscriptam promulgavit, tùm demùm ex quo ille baptisatus ex hominibus in requiem sibi debitam translatus est, aliquid novi in ea fide moliri velle.*

Respondet Baronius textum hujus Epistolæ esse adulteratum, & loco *Constantini* legendum esse *Constantem*: Quia sic legitur in versione Latina S. Athanasii.

At, reponunt alii, non advertit Eminentiss. Scriptor in textu Græco S. Athanasii legi *Constantinum* & non *Constantem*; item *Constantinum* legi apud Socratem, Zosom. Theodoret. & in omnibus Codicibus scriptis & editis, ideòque ex oscitantia Interpretis aut Typographi *Constantem* pro *Constantino* in versione Latina S. Athanasii irrepsisse. Insuper Patres Ariminenses scripsisse Constantinum & non Constantem aut Constantinum juniorem, constat ex his quæ paulò antè dixerant: *Indecens enim*, inquiunt, *& nefarium aliquid ex rectè & justè decretis & ex rebus Nicææ cum Illustrissimo Principe Constantino Patre tuo per accuratam deliberationem constitutis, aliquid immutare velle.*

Quartum momentum est auctoritas S. Ambrosii, qui in Orat. habita in funere Theodosii Imperat. dicit quòd Constantino *Baptismatis gratia in ultimis constituto omnia peccata dimiserit.* His addunt S. Isiporum in Chron. ex Recentioribus Æneam Sylvium in Dialogis biennio ante Pontificatum editis, Cardinalem Cusanum l. 3. Concord. Cathol. c. 2. & alios.

Ad momenta verò prioris sententiæ sic respondent hujus posterioris assertores.

Ad primum, dicunt acta S. Silvestri, fatente ipso Baronio, patentissimis scatere mendaciis, sicque nullius esse ponderis argumentum ex illis deductum. Narrant siquidem hæc acta anno 315. Romæ congregatum esse Concilium 75. Episcoporum & 109. Sacerdotum Judæorum, exceptis 12. missis ab Isachar Pontifice ad Helenam ut differerent coram illa & Constantino filio de Religione, Helena quippè erat adhuc gentilis, sed à Judæis penè effecta Judæa, & valdè commota in filium Constantinum quòd Religionem Christianam amplexus esset, ad eum dedit litteras plenas blasphemiis adversùs Christum. Hæc putidissima, inquiunt, esse mendacia nemo non videt, nec negat Baronius:

Quis enim credat Catholicos Episcopos conciliariter convenisse cum Judæis ut de fide disputarent, & alios Judæos à suo Pontifice missos, cùm constet ab excidio Jerosol. nullum apud Judæos creatum fuisse Pontificem, & Pontificis nomen esse extinctum. Item quis credat Helenam tàm acriter infensam in filium, ad eumque litteras iratas & blasphemas dedisse, cùm de hoc altum sit apud veteres silentium? Aliud mendacium est quòd S. Silvester jejunium Sabbathi abrogaverit, ut referunt acta, cùm certum sit illud ab ejus successoribus fuisse religiosè servatum. Item mendacium est quòd, ut refertur in actis, S. Silvester instituerit primam diem hebdomadæ vocari *Dominicam* cùm jàm ità vocaretur tempore Apostolorum, Apocal. 1. Et ut ad subjectam materiam accedamus, falsissimum est quod asserunt hæc acta S. Silvestrum latitasse in monte Soracte ut Constantini persecutionem fugeret, cùm certum sit Constantinum ante plures annos ad Religionem Christianam conversum, eam ubique & omnibus modis fovisse ac protexisse. Pariter falsum est, ut ferunt acta, Constantinum parasse sibi balneum ex sanguine puerorum, ut curaretur à lepra, sed ab ea Baptismo fuisse sanatum: Præterquàm enim quòd nullus veterum tanti miraculi meminerit; cùm Julianus Apostata Christianis exprobraret Baptismum non mundare à lepra, ergo à fortiori nec à peccatis; S. Cyrillus Alex. l. 7. contrà Jul. huic exprobrationi & argumento respondens, non dicit Constantinum fuisse Baptismo à lepra mundatum, quod dubio procul non omisisset, si res ità se haberet, sed respondet Christum qui tot miracula in corporibus hominum edidit, potuisse etiam aquis vim mundandi à lepra conferre, sed gratiam, quæ in Baptismo datur, potentiorem effecisse, & ad alios usus, scilicet ad medendum morbis animæ, esse nobis datam. Nulla ergo inferunt, fides Actis, quæ his & pluribus aliis mendaciis sunt infarta, nullius ponderis argumentum ex illis deductum.

Quòd Adrianus I hæc Acta laudaverit, nihil juvat, inquiunt; illa enim laudavit, quia ob antiquitatem aliquid conferre poterant ad asserendum cultum Imaginum; neque dicunt omnia in eis contenta esse falsa. Gelasius illa nulla censurâ notavit, vel quia nihil Fidei contrarium continent, vel quia Gelasii tempore non erant, sicut nunc sunt adulterata & falsitatibus scatentia. Quantùm ad Breviarium Rom. respondent ipsum hac in parte posse emendari, sicut in pluribus aliis jam fuit emendatus.

Ad secundum, respondent hoc Concil. Rom. an. 324. esse fictitium aut intolerabiliter depravatum multis argumentis probari: Inter alia, 1°. quia in Prologo Photinus dicitur ibi condemnatus, cùm tamen constet Hæresim Photini longè posteà emersisse, nec ante Conc. Sirmiense fuisse damnatam. 2°. Dicitur S. Helenam Constantini Matrem huic Concilio cum filio interfuisse & subscripsisse, quod est ridiculum & à moribus Ecclesiæ alienum. Omitto hæc apertè pugnare cum Actis S. Silvestri, quibus innititur præcipuè ista sententia. 3°. Quia plures hujus Concilii Canones sunt prorsùs inepti, disciplinæ Ecclesiasticæ, imò & communi sensui repugnantes: v. g. Can. 3. sancitum est quòd non condemnabitur *Subdiaconus, Accolytus, Exorcista, Lector, nisi, sicut scriptum est, in septem testimoniis, filios & uxores habentes & omninò Christum prædicantes.* Imprimis nullibi id *scriptum est* Insuper ad quos referantur hæc verba, *Filios & uxores habentes*, non liquet; si ad Subdiaconum, Accolytum, &c. ergo non solum possunt Subdiaconus & Minores Clerici, sed etiam debent habere uxores & filios; si ad testes, ergo nemo potest esse testis idoneus contrà Clericum, nisi habeat uxorem & filios: Utrumque autem est absurdum Can. 10. dicitur *Nullus Episcoporum Virginem sacratam maritali consortio expetierit benedicere, nisi probaverit 72. annorum esse constitutam.* Quis autem unquam audivit Virginem maritali consortio consecrari, nec ante 72. annum posse benedici, aut nuptas posse consecrari. Can. 13 sancitur: *Nemo nisi velamen cœleste acceperit primum conjugii per manus Sacerdotis, ad Clericatûs honorem accedat.* Quasi verò necesse sit priùs nubere quàm fieri Clericum.

Ad tertium, reponunt Nicolaum I. adulteratis Actis S. Silvestri circà Baptismum Constantini fuisse deceptum. Idem dicunt de Anastasio Bibliothecario de Nicephoro & quibusdam aliis, majoremque fidem adhibendam esse antiquis Scriptoribus, Eusebio, Socrati, Zosomeno, Evagrio, Theodoreto, Patribus Ariminensi. S. Hieron. Ambrosio, Isidoro, &c. quàm quibusdam Recentioribus: Neque ex Baptisterio Romano, quod dicitur Constantini, solidum posse erui argumentum; potuit enim ità nominari, non quia in eo baptisatus fuit Constantinus, sed quia ejus munificentiâ in aliorum usum fuit extructum.

Ad quartum, dicunt narrationem Zosimi Ethnici, à Scriptoribus Ecclesiasticis Zosomeno & Evagrio convinci falsitatis, & in odium Christianæ Religionis esse confictam. Vide Zosomenum l. 1. c. 5. Adde quòd Zosimus non dicat Constantinum fuisse Romæ baptisatum, sed tantùm quòd consiliis & hortatu istius Ægyptii *Principium impietatis hoc dedit, ut divinationem suspectam haberet.*

Ad quintum, ex congruentiis. Ad primam, negant superstitiosum esse velle exemplo Christi baptisari in Jordanis, aquis, quas suo contactu specialiter sanctificaverat ipse Salvator, sed è contrà id esse pium & à pluribus tunc religiosè frequentatum. Nec refert quòd id opportunè potuerit priùs Constantinus; non enim quæritur quid potuerit, sed quid fecerit. Ad secundam congruentiam duo reponunt: Primum; quamvis Hieron. & Isid. dicant baptisatum fuisse ab Ariano, Id tamen non constat; id namque silet Eusebius, & Gelasius Cyzicenus apud Photium in Biblioth. cod. 88. contrarium asserit, referens *Constantinum baptismate tinctum ab Orthodoxo Sacerdote, non ut quidam prodierunt, ab Hæretico aliquo.* 2°. Esto baptisatus fuerit ab Eusebio Nicomediensi, non sequitur ideò eum factum fuisse Arianum aut peccasse, quia Eusebius Nicomediensis sese adhuc tunc simulabat Catholicum & Concilio Nicæno subscripserat, nec nisi post obitum Constantini palàm apparuit Hæreticus.

Observandum Anselmum Havelburgensem Episcopum, ut utramque sententiam conciliaret, dixisse Constantinum baptisatum fuisse Romæ à S. Silvestro, & rebaptisatum Nicomediæ ab Arianis. Verùm hæc conciliatio ut figmentum communiter rejicitur. 1°. Quia nullo antiquorum testimonio fulcitur. 2°. Quia falsum est tunc temporis Arianos baptisatos à Catholicis rebaptisasse, sed tùm demùm tempore Wandalicæ persecutionis à Wandalis & Hunnis Arianis id tentatum fuisse. 3°. Quia non est credibile Constantinum, qui Donatistas rebaptisantes compresserat, sese rebaptisari passum fuisse. 4°. Pariter Inverisimile est Eusebium Nicomed. qui tunc adhuc se Catholicum simulabat, Baptismum in Ecclesia collatum, tamquam nullum iterare ausum fuisse.

DISSERTATIO IV.

De effectibus Baptismi.

D. Th. Q. 69.

ARTICULUS I.

Varii effectus Baptismi recensentur.

Præter Hæreticos qui vel necessitatem vel utilitatem Baptismi negaverunt, quorum non semel meminimus in superioribus; Lutherani & Cal-

Calvinistæ contendunt per Baptismum peccata non verè tolli, sed tegi tantùm & non imputari; quem errorem confutavimus in Tract. de grat. Diss. 7. a. 1. Alios verò Baptismi effectus comminiscuntur, quos non agnoscit Ecclesia. 1°. Quòd baptisatus non possit damnari, etsi velit, nisi nolit credere. 2°. Quòd Baptismus liberet ab obedientia Legis tùm divinæ cùm humanæ, & ab omnibus votis. 3°. Quòd sola memoria Baptismi justificet à peccatis, quæ fiunt post ejus susceptionem. Hos errores sigillatim damnat Conc. Trid. sess. 7. Can. 6. 7. 8. 9. & 10. & latè impugnat Bellarm. l. 1. de Bapt. cap. 14. 15. 16. 17. & 18. sed quia ipsi suâ vanitate & absurditate corruunt, iis refutandis non hæreo, & juxtà doctrinam Catholicam,

Q. 69. a. 4. & 6. o. Dico 1°. Principalis effectus Baptismi tàm in adultis quàm in parvulis est gratia sanctificans cum virtutibus infusis.

Patet ex Diss. 3. de Sacramentis in communi Art. 1. & 2. ubi multis probavimus Sacramenta novæ Legis causare gratiam ex opere operato etiam physicè. Require ibi. Pauca tantum specialia de Baptismo addam.

Ib. a. 4. 1. Cor. 6. *Abluti estis, sanctificati estis, justificati estis*. Tit. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritûs sancti*. Marci ult. *Qui crediderit & baptisatus fuerit, salvus erit*. Salus autem non habetur nisi per gratiam. Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna*. Insuper per Baptismum incorporamur Christo tamquàm membra ejus, ut dicit Aug. l. 1. de Bapt. parvul. c. 26. à capite autem Christo in omnia ejus membra gratiæ & virtutis plenitudo derivatur, juxtà illud Joan. 1. *De plenitudine ejus omnes accepimus*.

Ib. a. 6. Et quamvis ista & ea quæ dixi loco cit. de Sacram. in genere probent tàm pro parvulis quàm pro adultis, fuerunt tamen quidam antiqui, qui posuerunt quòd pueris in Baptismo non dantur gratia & virtutes, sed imprimitur in eis character Christi, cujus virtute, cùm ad perfectam ætatem pervenerint, consequuntur gratiam & virtutes.

Ibid. Sed hoc patet esse falsum dupliciter. 1°. Quidem quia pueri sicut & adulti in Baptismo efficiuntur membra Christi; undè necesse est quòd à capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. 2°. Quia aliàs pueri decedentes post Baptismum, non pervenirent ad vitam æternam. Et ità non profecisset eis ad salutem baptisatos fuisse.

Ibid. Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum & actum. Et sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post Baptismum nullatenùs virtutem habere. Sed ista impotentia operandi non accidit ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali; sicut enim dormientes, quamvis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

Nec obstat quòd Aug. Epist. 23. dicat parvulos esse fideles per Sacramentum fidei: quamvis enim ibi non nominet habitum fidei, quia apud Philosophos habitus non solùm dicit qualitatem immanentem, sed etiam quamdam facilitatem per actus frequentatos acquisitam, non tamen eum negat, quin imò ipsum asserit l. 3. de peccat. merit. c. 2. ubi dicit per Baptismum *Trajici in parvulos fidem, quam voluntate propriâ nondum habere potuerunt*.

Ib. a. 8. o. Iste autem effectus æqualis est in omnibus parvulis, quia omnes sunt æqualiter dispositi: in adultis verò est inæqualis, juxtà inæqualitatem dispositionum. Vide de Sacram. in genere Diss. 3. a. 4.

Ib. a. 1. o. Dico 2°. Per Baptismum remittuntur omnia peccata tàm originale quàm actualia. Sequitur ex præcedenti, gratia enim est incompossibilis cum peccato saltem mortali, ut probavimus de grat. Diss. 7. a. 3.

Ib. in a. 5. o. Insuper constat ex Scriptura: Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris*. Act. 2. *Baptisetur unusquisque vestrûm in remissionem peccatorum*. cap. 22. *Exurge, & baptisâre, & ablue peccata tua*.

Ex Conciliis: Conc. Carthag. 4. cap. 1. Episcopus jubetur profiteri antè consecrationem in Baptismo *Omnia peccata tàm originale quàm quæ voluntariè admissa sunt, dimitti*. Conc. Flor. in Decreto unionis: *Hujus Sacramenti* (Baptismi) *effectus est remissio omnis culpæ originalis & actualis*. Trid. sess. 5. Can. 5. „ Si quis per Jesu Christi Domini nostri gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum peccati originalis remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum quod veram & propriam rationem peccati habet, sed illud dicit tantùm radi aut non imputari, Anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus, quia nihil est damnationis iis qui verè consepulti sunt cum Christo per Baptismum in mortem... ita ut nihil prorsùs eos ab ingressu cœli remoretur."

Sic autem remitti peccata, ut verè deleantur, tollantur & auferantur, & non solùm radantur aut tegantur, abundè probavimus Diss. 7. de grat. a. 1.

Patres pro utraque conclusione omittimus, quia passim sunt obvii, & citatos habes laudatâ Diss. 3. de Sacram. in genere a. 1. & 2.

Ratio Theologica: Apost. Rom. 6. dicit: *Quicumque baptisati sumus in Christo, in morte ipsius baptisati sumus: consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ità & nos in novitate vitæ ambulemus*. Et posteà concludit: *Ità & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro*. Ergo per Baptismum homo moritur vetustati peccati, & incipit vivere novitati gratiæ: Subsumo: Atqui omne peccatum ad pristinam vetustatem pertinet: Ergo omne peccatum per Baptismum tollitur. Ibid. a.

Dico 3°. Per Baptismum remittitur omnis pœna pro peccatis luenda coram Deo; non tamen tolluntur præsentis vitæ pœnalitates. Ib. a. 2. & 3. o.

Prob. prima Pars 1°. Ex Conciliis. Conc. Flor. Decreto cit. sic definit: „ Hujus Sacramenti (Baptismi) effectus est remissio omnis culpæ originalis & actualis, omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur: Propterea baptisatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio; sed morientes, antequàm culpam aliquam committant, statim ad Regnum cœlorum & Dei visionem perveniunt." Trid. cit. definit nihil prorsùs baptisatos ab ingressu cœli remorari. Et sess. 6. cap. 14. dicit quòd in pœnitentia, pœna *non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur illis*.

Prob. 2°. Ex Patribus: S. Clemente l. 2. constit. c. 41. S. Basilio exhortat. ad Bapt. S. Ambros. l. de Elia c. ult. S. Chrysost. Hom. 1. ad baptisandos. S. Greg. Naz. Orat. 40. S. Aug. in Enchyrid. ad Laurent. c. 64. & l. 2. de Peccat. merit. c. 28.

Prob. 3°. Ex perpetuo Ecclesiæ usu, quæ nullam baptisatis injungit satisfactionem.

Ratio à priori est voluntas Christi: Sic autem voluisse Christum constat ex dictis, & ex sequentibus momentis. 1°. Ex institutione Christi per Baptismum homo incorporatur Christo & fit membrum ejus, sicque passioni & morti ejus communicat, sicut ejusdem corporis membrum: Secundùm illud Rom. 6. *Si mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo*. Undè omni baptisato, ut Christi membro, communicatur Passio Christi ad remedium, ac si ipse passus & mortuus esset: Atqui Passio Christi est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum: Ergo ille qui baptisatur, liberatur à reatu totius pœnæ sibi debitæ pro peccatis, ac si ipse sufficienter satisfecisset pro omnibus suis peccatis. Confer Diss. præcedentem a. 5. Petit. 4. Ib. a. 2. o.

2°. Con-

2°. Conveniens erat ut efficacia Passionis Christi plenè communicaretur per aliquod Sacramentum, id autem maximè decebat fieri per Baptismum: Tùm quia est primum Sacramentum, prima autem gratia Principis solet esse plena & perfecta: tum quia est regeneratio, in generatione autem nihil in genito remanet de corrupto: Tum quia est incorporatio Christo, in eodem autem corpore unum membrum satisfacit per satisfactionem quam exhibet aliud membrum, ut dictum est.

ib. a. 2. ad 3. Dixi: *Omnis pœna coram Deo luendo*: Quia in pœnis quæ judicio humano inferuntur, non solum attenditur quâ pœnâ sit homo dignus quoad Deum; sed etiam in quo sit obligatus quoad homines qui læsi & scandalisati sunt propter peccatum alicujus. Et ideò licèt homicida per Baptismum liberetur à reatu pœnæ quoad Deum, remanet tamen obligatus adhuc quoad homines, quos justum est ædificari de pœna, sicut sunt scandalisati de culpa. Piè tamen Principes talibus posset pœnam indulgere.

Ib. a. 3. o. Secunda Pars probatione non indiget, quippè quæ infelici nostrâ experientia constat: Subjicimur namque fami, siti, morbis, morti, concupiscentiæ, &c. Non quòd Baptismus non habeat vim has pœnalitates auferendi; ejus enim virtute auferentur à justis in resurrectione, *Quando mortale hoc induet immortalitatem*, 1. Cor. 15. Verum eas nunc non aufert, & hoc rationabiliter propter tria. 1°. Quidem, quia per Baptismum homo incorporatur Christo & fit membrum ejus, ut dictum est; & ideò conveniens fuit ut id agitur in membro incorporato quod est actum in capite: Christus autem quamvis fuerit plenus gratia, habuit tamen corpus passibile, quod post passionem & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum: Undè & Christianus, quamvis gratiam consequatur in Baptismo quantum ad animam, habet tamen corpus passibile, in quo Christo possit compati; sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam: Undè illud Apostoli Rom. 8. *Qui suscitavit Jesum Christum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitandem Spiritum ejus in vobis.* 2°. Hoc est conveniens propter spirituale exercitium, ut videlicet contrà concupiscentiam & alias passibilitates pugnans homo, victoriæ coronam acciperet. 3°. Hoc fuit conveniens ne homines ad Baptismum accederent propter impassibilitatem præsentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ.

Porrò isti defectus, quamvis sint naturales, & reperirentur in statu naturæ puræ, dicuntur tamen in hoc statu naturæ lapsæ pœnalitates; quia cùm vidoni integritatis non essent in statu innocentiæ, peccato Adæ effectum est ut, hoc dono amisso, iis subjiceremur: Et ideò dictæ pœnalitates, quasi pœna peccati. Confer de gratia Diss. 2. a. 1. §. 1. & a. 2.

Ibid. a. 5. & 7. o. Dico 4°. Quidam alii Baptismi effectus convenienter assignantur. 1°. *Incorporatio*, quia, ut dictum est, per Baptismum incorporamur Christo tamquam ejus membra. 2°. *Illuminatio*, quæ est per fidem, cujus Baptismus est Sacramentum & professio. 3°. *Fœcundatio*, quatenùs ratione gratiæ sacramentalis per Baptismum collatæ fœcundamur ad bona opera exercenda: juvat autem specialiter hæc gratia ad recipiendam doctrinam Fidel, ad justitiam acceptam retinendam, & ad operandum juxtà illam. Confer Diss. 3. de Sacram. in genere a. 5. 4°. *Apertio Regni cœlestis:* Quia aperire januamRegni cœlestis, nihil est aliud quam amovere obstaculum, quo quis impeditur Regnum cœleste introire: Hoc autem obstaculum est culpa & reatus pœnæ, quod tollitur per Baptismum, ut dictum est.

Dices 1°. Regnum Cœlorum per Passionem Christi est apertum. 2°. Qui baptisati mortui sunt ante Passionem & Mortem Christi, non sunt tunc ingressi Regnum cœlorum. 3°. Circumcisio tollebat similiter omnem culpam & pœnam, & tamen non aperiebat Regnum cœlorum: Ergo.

R. ad primum, Passio Christi aperuit Regnum cœlorum sufficienter omnibus, seu respectu totius naturæ, huic autem particulari aperit, quando applicatur meritum Passionis per Baptismum, per quem ejus peccatum tollitur, quod erat illi impedimentum personale. Ad secundum, baptisati morientes ante Passionem Christi, non sunt statim ingressi Regnum cœlorum per accidens, quia tunc Baptismus nondum habebat suam perfectam significationem, quæ est mortis, sepulturæ & resurrectionis Christi præteritæ: Hunc tamen introitum expectabant vi Baptismi tamquàm instrumenti Passionis Christi. Ad tertium, disparitas est quòd circumcisio tollebat tantum impedimentum ex parte personæ, remanente impedimento ex parte totius naturæ, quod cum Christus abstulerit, remanet tantum impedimentum ex parte personæ, quod Baptismo aufertur. Ib. ad 1.

Dico 5°. Alter effectus Baptismi est character animæ indelebiliter impressus: De quo sat dixi in Tract. de Sacram. in genere Diss. 4. a. 1. Illuc recurre.

ARTICULUS II.

Utrùm Baptismus fictè susceptus, recedente fictione reviviscat?

Duplex hìc distinguenda est fictio: Una voluntatis, quando quis simulat se habere voluntatem suscipiendi Baptismum, quam tamen non habet: & de illa hìc non agitur; quia talis fictio irritat Sacramentum: quod autem nunquam extitit, reviviscere non potest. Altera est dispositionis, quando quis simulat aut credit se habere dispositionem sufficientem ad Sacramentum & ejus effectum, & tamen non habet: ut si accedat cum intentione quidem suscipiendi Sacramentum, sed vel sine fide, vel sine pœnitentia, vel cum affectu ad peccatum, & dicitur sic positivè indispositus; aut si accedat cum attritione naturali, quam invincibiliter putat esse supernaturalem, & sic dicitur negativè indispositus. Uterque recipit Sacramentum Baptismi & characterem, sed non gratiam & remissionem peccatorum; quia gratia est incompossibilis cum affectu ad peccatum, & homo non disponitur ad gratiam recipiendam nisi per actum supernaturalem. Quæstio est itaque utrùm Baptismus fictè hâc dispositionis fictione, sivè positivâ, sivè negativâ, susceptus recedente fictione, reviviscat, sic ut gratiam producat & peccata remittat?

Dico: Baptismus fictè susceptus, recedente fictione, sic reviviscit, ut gratiam producat, & peccata tàm originale quàm actualia, quæ ipsum præcesserunt aut comitata sunt, remittat quoad reatum culpæ & totius pœnæ: Non tamen illa, quæ post ipsum commissa sunt. Est communis cum Auctore. Ib. a. 10. o. & ad 1. & 3.

Prob. prima pars 1°. ex Aug. l. 3. de Bapt. c. 13. ubi loquens de Baptismo in hæresi vel schismate suscepto, dicit: „ Si autem quamvis apud Hæreticos vel Schismaticos idem sit Baptismus Christi, non tamen ibi operatur remissionem peccatorum, propter eandem discordiæ fœditatem & dissentionis iniquitatem; tunc incipit valere idem Baptismus ad dimittenda peccata, cùm ad Ecclesiæ pacem venerint: Non ut jam verè dimissa non retineantur neque ut ille Baptismus quasi alienus aut alius improbetur, ut alter tradatur; sed ut idem ipse, qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem." Et l. 1. c. 12. loquens de Baptismo in Ecclesia Catholica fictè suscepto, dicit: „ Sicut in illo qui fictus accesserat, fit ut non denuò baptisetur, sed ipsâ piâ correctione & veraci confessione purgetur, quod non posset sine Baptismo, ut quod antè datum est, tunc valere incipiat, cum illa fictio veraci confessione recesserit.

Quamvis ergo præcipua controversia inter Aug. & Donatistas fuerit de validitate Baptismi in hæresi vel schismate suscepti, occasionaliter tamen nostram Conclusionem clarissimè asseruit, arguendo ad hominem, quasi dixisset: Si Baptismus apud vos cum indebita dispositione susceptus, valeat & non iteretur, quia sublatâ fictione exerit suum effectum: Ergo nec in hæresi vel schismate receptus debet repeti, quia depositâ hæresi vel abjecto schismate pariter exerit suum effectum.

Neque dici potest quod Aug. intelligat peccatum orig. sublatâ fictione, remitti virtute solius pœnitentiæ, alioquin falsò dixisset, quòd *tunc incipiat valere* Baptismus.

Non etiam obstat quod dicit Vasques nullum hujus suæ opinionis argumentum proferre, sivè ex Scriptura, sivè ex traditione, sivè ex definitionibus Ecclesiæ, sivè à ratione: Id enim non putavit necessarium S. D. quia, ut dictum est, non erat inter ipsum & Donatistas controversia de ista reviviscentia, quam ipsi Donatistæ admittebant: Hanc ergo sententiam protulit tamquam certam & communiter receptam suo tempore. Unde Auctor Sermonis de Passione apud S. Cypr. de his qui fictè Baptismum susceperunt, dicit: *Ubi redierint ad cor, constat ablutionis donum, & redit effectus munerum, nec alias quæri aut repeti necesse est salutiferum Sacramentum.* Et Greg. l. 9. Ep. 61. nunc 67. dicit „Ab antiqua Patrum institutio„ ne manasse, ut qui apud hæresim in Trinitatis „ nomine baptisantur, cùm ad sanctam Ecclesiam „ redeunt, aut unctione chrismatis, aut imposi„ tione manuum, aut solâ fidei professione ad si„ num Matris Ecclesiæ revocentur.... quia san„ ctum Baptisma quod sunt apud Hæreticos con„ secuti, tunc in eis vires emundationis recipit, „ cùm vel illi per impositionem manûs Spiritum „ sanctum acceperint, vel isti propter professio„ nem veræ fidei sanctæ & universalis Ecclesiæ „ visceribus fuerint uniti.

Ibid.o. Prob. 2°. ratione; Cùm aliquid generatur, simul cum forma recipit effectum formæ, nisi sit aliquid impediens, quo remoto, forma rei generatæ producit suum effectum; sic cùm corpus grave generatur, movetur deorsùm, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto, statim incipit moveri deorsùm: Atqui Baptismus est quædam spiritualis generatio, & quando aliquis baptisatur, accipit characterem quasi formam, & consequitur effectum, qui est gratia remittens omnia peccata, nisi impediatur per fictionem: Ergo oportet quòd eâ remota Baptismus statim consequatur suum effectum.

Sed observandum est cum Sylvio ex Cajetano hanc Auctoris rationem esse intelligendam per accommodationem similitudinariam, ut sicut in naturalibus simul cum forma dantur effectus formam consequentes, qui si impediantur, remoto impedimento consequuntur: Itâ in Baptismo imprimitur character quasi forma, & cum eo nata est sequi ex ordinatione divina gratia, quæ si impediatur, conveniens est ordinationi divinæ ut amoto impedimento sequatur: sivè interim Deus utatur charactere tamquàm instrumento ad illam causandam, sivè conferatur ratione Sacramenti priùs suscepti.

Prob. 3°. alterâ ratione: Qui post Baptismum fictè susceptum, perfectè conteritur, aut accedit ad Sacramentum Pœnitentiæ supernaturaliter attritus, justificatur, id nemo negat, consequenter regeneratur in Christo, emundatur à peccato orig. & ab omnibus peccatis actualibus antè Baptismum & in ejus susceptione commissis: Atqui id non obtinet vi Pœnitentiæ, sed Baptismi: Ergo recedente fictione Baptismus reviviscit. Prob. Minor multipliciter: 1°. Ex illo Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, &c. Si enim id totum obtineret vi pœnitentiæ, non esset renatus ex aqua & Spiritu sancto, sed ex aqua tantùm. Neque dici potest ipsum renasci ex Spiritu sancto per gratiam Sacramenti Pœnitentiæ; hæc enim gratia non est regenerativa, sed resuscitiva tantùm. Ergo. 2°. Conc. Trid. sess. 6. cap. 4. docet quod *translatio ab eo statu, in quo homo nascitur Filius primi Adæ in statum gratiæ..... sine lavacro regenerationis aut ejus voto fieri non potest, sicut scriptum est, nisi quis*, &c. Atqui in eo qui verè, sed fictè baptisatus est, non potest repeti Baptismus, nec habet locum votum suscipiendi Baptismum, qui semel datus non potest ampliùs suscipi: Ergo illa translatio fit virtute Baptismi priùs suscepti, sicque reviviscit. 3°. Peccatum orig. & actualia peccata antè Baptismum, aut in ejus susceptione commissa, non sunt materiæ Sacramenti Pœnitentiæ: Tum ex Trid. sess. 14. cap. 1. & 2. ubi docet Sacramentum Pœnitentiæ esse institutum pro tollendis peccatis post Baptismum commissis: Tum quia non cadunt sub clavibus & jurisdictione Ecclesiæ; sicut enim Ecclesia non habet jurisdictionem in hominem non baptisatum, ita nec in peccata, quæ commisit antè Baptismum: Ergo ista peccata non remittuntur per Sacramentum Pœnitentiæ, sed per Sacramentum Baptismi reviviscentis. 4°. Ex praxi Ecclesiæ, quæ nullam imponit satisfactionem pro peccato originali & pro peccatis actualibus commissis antè Baptismum aut in ejus susceptione, quamvis noverit Baptismum fuisse fictè susceptum: Ergo supponit totam pœnam esse remissam, non vi Sacramenti Pœnitentiæ, quod non habet istam virtutem: Ergo virtute Baptismi reviviscentis.

Conf. Cum Sacramentum Baptismi sit initerabile, non satis esset provisum humanæ fragilitati, si fictè susceptus, recedente fictione effectum non haberet.

Prob. secunda pars Conclusionis: Nullum Sacramentum est institutum ad tollenda peccata futura, sed tantum præsentia & præterita; sunt enim medicinæ sanativæ præcedentium peccatorum & præservativæ futurorum: Ergo. Conf. Peccata post Baptismum commissa subjiciuntur clavibus & jurisdictioni Ecclesiæ: Ergo sunt materia Pœnitentiæ & non Baptismi.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà primam partem Concl. Opus mortuum, id est, sine charitate factum, non reviviscit: Atqui Baptismus fictè susceptus est opus mortuum: Ergo.

R. D. Min. Baptismus fictè susceptus, ut est opus hominis, est opus mortuum, C. Et ex hac parte non reviviscit. Ut est opus Dei, est opus mortuum, N. Et ex hac parte reviviscit. *Ib. ad 1.*

Obj. 2°. Sacramenta secundùm nos causant physicè gratiam: Atqui Baptismus, dùm amovetur fictio, non potest physicè causare gratiam, quia tunc non existit: Ergo.

R. duplicem solutionem huic argumento nos dedisse Diss. 3. de Sacr. in genere a. 2. Primam, Baptismum virtute remanere in suo effectu, scilicet charactere. Alteram, sententiam Thomisticam de causalitate physica Sacramentorum, esse intelligendam, quando concurrunt omnes conditiones requisitæ ad causalitatem physicam, quarum prima est realis existentia causæ. Vide ibi.

Obj. 3°. Baptismus non reviviscit, nec operatur, nisi priùs amoveatur fictio: Atqui per amotionem fictionis omnia peccata tàm præcedentia quàm subsequentia tolluntur: Ergo nihil restat tollendum per Baptismum. Prob. Min. Amotio fictionis fit per infusionem gratiæ: Atqui gratia nullum compatitur peccatum: Ergo.

R. D. Maj. Baptismus non producit suum effectum, nisi priùs prioritate naturæ amoveatur fictio, C. Prioritate temporis, N. Eodem igitur instanti reali quo tollitur fictio & peccata Baptismum subsequentia per infusionem gratiæ, simul tol-

tolluntur & præcedentia per eandem gratiam, quæ est ab utroque Sacramento: Quatenùs est à Sacramento Pœnitentiæ, concurrit directè & per se ad amotionem fictionis & peccatorum subsequentium, sed indirectè tantùm & tamquàm removens prohibens ad remissionem peccatorum præcedentium Baptismum, ideòque priùs naturâ in genere causæ materialis & dispositivè: Sicque Baptismus & Pœnitentia simul tempore concurrunt ad justificationem hujus peccatoris: Baptismus per se & directè respectu peccatorum præcedentium, Pœnitentia per accidens & indirectè tamquàm removens prohibens respectu eorumdem; sed respectu fictionis & subsequentium per se, & directè, quia hæc sunt ejus materia, non præcedentia.

Inst. Peccata Baptismum præcedentia sunt etiam materia pœnitentiæ: Ergo. Prob. Ant. Sunt peccata hominis subditi Ecclesiæ: Ergo & ipsa sunt Ecclesiæ subdita, consequenter materia pœnitentiæ.

R. N. Ant. Ad prob. N. Conseq. Non enim ex eo quòd quis per Baptismum fiat subditus Ecclesiæ, sequitur quòd peccata quæ priùs commisit, subdantur Ecclesiæ, ut patet ex tertia probatione Conclusionis, præsertim ex praxi Ecclesiæ, quæ illa non agnoscit sui fori, cùm iis nullam imponat satisfactionem. Nec refert quòd peccatum commissum in uno loco, quandoque puniatur in altero, cujus jurisdictioni reus est subditus; id enim fit vel ex implicita seu interpretativa voluntate Domini loci in quo delictum fuit commissum, vel ex dispositione juris humani; similem autem à Deo pro Sacramentis institutam dispositionem vel voluntatem non agnoscit Ecclesia.

Obj. 3°. Fictio tollitur per Pœnitentiam & non per Baptismum, ut docet D. Thom. & patet, quia per se & directè opponitur dispositioni, quæ requiritur ut reviviscat Sacramentum: Atqui fictio est peccatum concomitans Baptismum: Ergo.

R. D. Min. Fictio volita & inchoata est peccatum concomitans Baptismum, C. Et hæc remittitur per Baptismum. Fictio consummata, N. Hæc enim est posterior Baptismo: Tùm quia non intelligitur prophanatio Sacramenti consummata, nisi supponatur Sacramentum: Tùm quia consummatur fictio in eo instanti, in quo deberet infundi gratia & impeditur, alioquin Baptismus non esset fictè susceptus; eo autem instanti non est ampliùs Baptismus, quia non causat gratiam, nisi quando completus & perfectus desinit; desinit autem, ut alia successiva, & per instans extrinsecum seu per primum sui non esse, in quo verum est dicere, nunc non est & immediatè antè erat.

Inst. Fictè suscipiens Baptismum, tenetur confiteri fictionem non solùm consummatam, sed etiam inchoatam & currentem cum susceptione Baptismi: Ergo hæc etiam tollitur per Sacramentum Pœnitentiæ Prob. Ant. Tenetur confiteri se suscepisse fictè Sacramentum: Atqui ille non suscipit fictè Sacramentum, cujus fictio posterior est Sacramento suscepto: Ergo.

R. N. Ant. Ad Prob. D. Min. Ille non suscipit fictè Sacramentum, cujus fictio posterior est Sacramento, si illa fictio posterior non sit obex gratiæ Sacramenti, C. Secùs, N. In hoc enim situm est peccatum fictionis, quòd ponat obicem gratiæ conferendæ per Sacramentum, alioquin non esset Sacramentum fictè susceptum: Non autem potest ponere obicem gratiæ, nisi in eo instanti quo Sacramentum illam conferret, si non esset obex, & illud instans, ut diximus, est extrinsecum Sacramento.

Subsumes: Atqui non potest confiteri fictionem consummatam, nisi simul confiteatur peccata præcedentia & concomitantia: Ergo. Prob. Subsumptum: Qui tenetur confiteri peccatum, tenetur & ejus gravitatem aperire: Atqui fictio fit gravior ex peccatis præcedentibus; quò enim plura sunt & graviora peccata, cum quibus accedit ad Baptismum, eò mojor est irreverentia Sacramenti & gravius fictionis peccatum: Ergo.

R. 1°. D. Subsumptum: Non potest confiteri fictionem consummatam, nisi simul confiteatur peccata præcedentia, ut appareat gravitas fictionis præcisè, Transeat: Ut per Sacramentalem absolutionem remittantur, N. Non sunt enim ejus materia; & sic nihil contrà nos. Sed 2°. N. Subsumptum, Ad Prob. N. Maj In casu præsenti, in quo concurrunt duo Sacramenta: Quia cùm gravitas illa proveniat ex peccatis præcedentibus, quæ non pertinent ad Sacramentum Pœnitentiæ, & remittantur simul per Baptismum reviviscentem, non est necesse quòd illa confiteatur, sed sufficit quòd confiteatur simpliciter fictionem formalem, dicendo se suscepisse Sacramentum Baptismi in peccato mortali.

Petes 1°. Quæ dispositio requiratur ut Sacramentum fictè susceptum reviviscat?

R. Si fictio fuit tantùm negativa, puta quia suscipiens putabat invincibiliter se esse attritum supernaturaliter, cùm non esset, sufficit si habeat attritionem supernaturalem, quia per illam tollitur fictio & obex gratiæ. Intellige tamen, modò post Baptismum non peccaverit mortaliter, alioquin dicendum erit de illo, sicut de ficto positivè. Igitur si fictio fuit positiva, puta si accesserit sine fide aut cum affectu ad peccatum mort. aut scienter sine attritione sufficienti, requiritur contritio perfecta, vel attritio supernaturalis cum Sacramento Pœnitentiæ: Cùm enim iste obex seu ista fictio sit in se peccatum mortale sacrilegii, non potest aliter tolli quàm per perfectam contritionem, vel attritionem cum Sacramento.

Petes 2°. Utrùm Sacramentum reviviscens conferat gratiam secundùm mensuram dispositionis quàm habebat subjectum, quando recepit fictè Sacramentum, an secundùm mensuram dispositionis quam habet, dum tollitur fictio?

R. Quosdam existimare quòd gratiam conferat, primo modo, ideòque minimam; putant enim in collatione Baptismi jam applicata esse merita Christi ad certum effectum: Ità Joan. à S. Th. & Conink. Alii tamen communiùs tenent gratiam conferri secundo modo: Quia actus fictionem tollens, licet non sit dispositio ad Baptismum, qui transit, est tamen dispositio ad ejus effectum. Et licèt quando suscipitur Baptismus sine fictione, Deus acceptet illum secundùm dispositionem quæ tunc habetur, videtur tamen quòd quando conditio subjecti pugnat cum effectu Baptismi, illum acceptet secundùm eam dispositionem, quam habebit, quando tollet fictionem. Sicque juxtà hanc sententiam fieri potest, quòd majorem gratiam consequatur qui fictè accedit, quam qui non fictè, non quod illi prosit sua fictio, sed major dispositio, quando tollitur fictio.

Petes 3°. Utrum alia Sacramenta fictè suscepta, recedente fictione, etiam reviviscant?

R. Inter varias Theologorum opiniones, probabilius videri Sacramenta Confirmationis & Ordinis fictè suscepta, recedente fictione, reviviscere: Tùm quia imprimunt characterem sicut Baptismus, in eoque remanent virtualiter, ut, ablatâ fictione, suum effectum producant: Tum quia cum ratione characteris indelebilis sint initerabilia, qui illa fictè susciperent, manerent perpetuò privati illorum effectu seu gratiis sacramentalibus, quibus indigent ad eorum munia obeunda: Undè non esset satis provisum humanæ fragilitati, si non reviviscerent.

Idem plures non improbabiliter existimant de Extrema-Unctione & Matrimonio: Quia Extrema-Unctio in eodem morbo iterari non potest, & tamen ejus effectu maximè indiget homo ut se præparet ad hujus vitæ exitum. Matrimonium verò, quia non potest iterari vivente conjuge, & hominem constituit in eo statu, in quo maximè indiget gratiâ hujus Sacramenti.

De

De Eucharistia negat S. Th. in 4. d. 4. q. 3. a. 2. in fine: Tùm quia non imprimit characterem, & potest iterari toties quoties: Tùm quia aliàs sequeretur quòd qui toto vitæ tempore innumeras communiones indignas fecisset, fieret in fine vitæ sanctissimus, si verè pœniteret, quod est absurdum.

De Pœnitentia videtur affirmare Auctor in 4. d. 17. q. 3. a. 4. q. 1. o. At juxtà plures ejus interpretes hanc sententiam tacitè saltem retractavit in sua Summa. De quo uberiùs, dum de Sacramento Pœnitentiæ.

✝ ✝

DISSERTATIO V.

De Circumcisione & Cæremoniis Baptismi.

D. Th. QQ. 70. & 71.

ARTICULUS I.

De Circumcisione.

In quem finem fuerit instituta.

Hic q. 70. a. 1. o. Circumcisionem fuisse figuram Baptismi constat: Tùm quia sicut in Baptismo fit professio fidei & homo cœtui Fidelium aggregatur, sic in Circumcisione fiebat professio fidei in Christum venturum, & homo populo Dei aggregabatur: Tùm quia sicut in Circumcisione abscindebatur pellicula carnis, sic in Baptismo spoliamur vitiis & peccatis.

Ib. a. 3. ad 1. & 1. 2. q. 102. a. 5. ad 1. Quantùm ad ritus Circumcisionis: Convenienter fuit instituta in membro generationis. 1°. Quia erat signum fidei in Christum ex semine David nasciturum. 2°. Quia erat in remedium peccati Orig. ut mox dicam, quod per actum generationis traducitur. 3°. Quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ, quæ præcipuè in illo membro viget. 4°. Ut sigillarentur sacra Veneris & Priapi in quibus hoc corporis pars honorabatur.

Ib. ad 2. Ritus cultri lapidei non erat de necessitate Sacramenti: Quia in ejus institutione nullum instrumentum determinatur. Justinus in Dialogo cum Triphone dicit primam circumcisionem factam fuisse cultello ferreo, & ità etiam à Judæis suo tempore fieri, quod & de suo tempore testatur S. Th.

Leguntur quidem quædam Circumcisiones factæ cultello lapideo, ut Circumcisio filii Moysis à Sephora Exodi 4. & secunda Circumcisio Josue à Deo mandata Jos. 5. *Fac tibi cultros lapideos, & circumcide secundò filios Israel.* Sed indè non sequitur quòd sic fuerit præceptum in ejus institutione, quòdque semper sic factum fuerit, aut debuerit fieri: Quin imò si consuevissent Judæi circumcidere cultris lapideis, non fuisset necesse præcipere Josue ut tales adhiberet. Pro illa ergo dumtaxat secunda circumcisione ità præceptum est, idque in figuram Christi, qui in Scriptura dicitur *Petra*. Sephora autem sic egit propter festinationem & trepidationem Deo mortem minante Moysi Marito suo.

Ib. ad 3. Dies octavus erat de necessitate præcepti: Constat ex ejus institutione. Præveniri non poterat ob mortis periculum, quia per eam accelerata fuisset mors infantis, & aliundè poterat illi succurri per remedium legis naturæ. Poterat tamen differri, si immineret periculum mortis, quam non licebat periclitanti accelerare: Ex quo patet quòd non erat de necessitate Sacramenti.

Suppono Circumcisionem propter varios fines fuisse institutam. 1°. Sicut jam dictum est, ut esset figura Baptismi & Circumcisionis spiritualis. 2°. Ut esset signum rememorativum fidei Abrahæ & fœderis Dei cum illo, & simul protestatio fidei in Christum ex semine Abrahæ nasciturum. 3°. Ut per illam Populus Dei consignaretur, ejusque cultui deputaretur. 4°. Ut esset signum visibile distinctivum Judæorum à cæteris nationibus, & quasi frænum eos cohibens à commixtione cum illis. Sed quæstio est utrùm præter istos fines fuerit etiam instituta in remedium peccati originalis? Negant Bellarm. Vasques, l'Herminier, Nat. Alex. Honoratus Tournely & quidam alii: Contrà quos

Dico: Circumcisio fuit instituta in remedium peccati Orig. Ib. a. 4. o.

Est ità communis ut Auctor cit. conceptis terminis dicat: *Ab omnibus communiter ponitur quòd in Circumcisione peccatum Originale remittebatur.* Idque probat ex Aug. Verùm hanc sententiam non denegant Augustino Adversarii, sed volunt ipsum illius parentem esse, & in hoc à præcedentibus Patribus recessisse.

Prob. Conclusio 1°. Ex Scriptura, Genes. 17. Ubi refertur institutio Circumcisionis: Sic legitur versu 12. & 14. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris.... Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Sicut ergo ex illo Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Cœlorum*, colligimus Baptismum esse institutum in remedium peccati Originalis, ità ex illo, *Masculus*, &c. rectè colligitur Circumcisionem fuisse institutam in remissionem peccati Originalis: *Masculus* enim ibi indefinitè ponitur, sicque debet intelligi de omnibus etiam Infantibus, sicut Tò *Nisi quis renatus*, &c. Idque indicant verba præcedentia: *Infans octo dierum circumcidetur*; & ità expressè habent 70. Interpretes: *Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit octavo die:* Ita ut sensus legis Circumcisionis sit: Quicumque non fuerit circumcisus peribit, quia reus est transgressionis Adæ, & in eo non fuit observatum pactum Circumcisionis institutæ ad illius transgressionis remissionem.

Hinc Aug. arguens contrà Pelag. l. 2. de Nupt. & Concup. c. 11. dicit: „ Sed ipse jam dicat, „ quare interiret anima ejus de genere suo, si „ circumcisus die non esset octavo: Quid ipse „ peccasset, quid offendisset Deum, ut de aliena „ in se negligentia tàm severâ sententiâ puniretur, si nullum esset Originale peccatum? De „ circumcidendis enim Deus sic mandavit infantibus, *Masculus*, &c.... Ex quo enim instituta „ est circumcisio in populo Dei, quod erat tunc „ signaculum justitiæ fidei, ità ad significationem „ purgationis valebat & in parvulis originalisque „ veterisque peccati, sicut & Baptismus ex illo „ valere cœpit ad invocationem hominis, ex quo „ est institutus." L. 3. contrà Jul. c. 18. *Cur ipse Isaac, nisi baptismatis Christi signo circumcisus fuisset, periisset anima ejus de Populo suo.* Iterùm infrà: *Quid meruerat ut anima ejus de Populo suo periret, nisi Circumcisio subveniret.* Undè Epist. ad Dardanum 57. nunc 187. cap. 11. *Circumcisio antiquis Sanctis pro Baptismo fuisse creditur.* Et L. contrà Litt. Petil. c. 72. *Certè antiquus Populus Dei Circumcisionem pro Baptismo habebat.*

Multa reponunt Adversarii ut auctoritatis Scripturæ & interpretationis Augustini vim elidant.

Dicunt 1°. Legem hanc circumcisionis, *Masculus*, &c. spectare tantùm adultos & non parvulos: Tùm quia neque in Hebraïco textu, neque in nostra Vulgata legitur *octavo die:* Tùm quia spectat illos dumtaxat, qui pactum Circumcisionis irritum faciunt, quod facere non possunt infantes.

Sed contrà: Quamvis neque in Hebræo, neque in Vulgata legatur *octavo die*, attamen, ut dixi, sic debet intelligi; tùm ex versu præcedenti; tùm quia *Masculus* indefinitè ponitur; tùm quia legitur in Versione 70. Interpretum: Vera enim est ista versio, neque quidquam in ea reprehendi potest, dicit ipse Bellarm. de Verbo Dei l. 2. c. 6. Nisi *vitia quæ in eam posteà irrepserunt negligentiâ vel malitiâ aut etiam ignorantiâ aliorum*, quod dici non potest de præsenti textu, cùm sic uniformiter legatur in omnibus Exemplaribus græcis: Quapro-

propter dicendum illos has particulas appofuiffe ad clariorem intelligentiam textûs hebraïci. & quia antiqua Synagoga fic intelligebat. Ità etiam legitur in Polyglottis Anglis in Pentatheuco Samaritano, quem quidam dicunt fuiffe fcriptum tempore Efdræ, alii antè Chriftum natum. Quantùm autem ad hæc verba, *quia pactum meum irritum fecit*, fenfus eft: Quia pactum meum in eo non fuit obfervatum.

Dicunt 2°. Hæc verba, *delebitur anima illa de populo fuo*, non defignare mortem æternam, fed vel mortem temporalem, quam minatus eft Deus Moyfi ob negligentiam circumcidendi filium fuum, vel exclufionem à cœtu Judæorum & populo Dei: Alterutrum enim importat ifta phrafis pluries repetita in Scripturis Exod. 12. & 31. Levit. 7. & Num. 19.

Sed contrà: Imprimis certum eft his verbis non fignificari morte temporali plectendum effe eum qui non fuerit circumcifus: nemo enim unquam ob circumcifionem omiffam fuit capite damnatus. Exemplum Moyfis non eft ad rem; non enim agitur in textu, quem verfamus, de illo qui negligit fuos circumcidere, fed de illo qui non circumciditur. Aliundè fpecialiter culpandus erat Moyfes negligendo circumcidere fuum filium; tùm quia erat conftitutus Princeps Gentis; tùm quia proximè dimicaturus contrà Idololatras patiebatur in filio fomentum & femen Idololatriæ, fcilicet peccatum originale. Denique factum unius non conftituit legem generalem, maximè cùm conftet de ufu contrario.

Itaque intelligenda eft illa phrafis de exclufione à populo Dei vel per mortem æternam, vel per feparationem ab Ecclefia vifibili. Primum videtur dicendum, quia juxtà phrafim hebraïcam in pluribus locis, Genef. 25. & 49. 1. Machab. 4. & alibi, *apponi ad populum fuum*, fignificat hæreditatem Sanctorum: Ergo ifta contraria, *deleri de populo fuo*, fignificat hujus hæreditatis privationem. Sed efto intelligatur feparatio ab Ecclefia vifibili, perindè eft: quifquis enim ab Ecclefia Sanctorum ejicitur, à Regno cœlorum excluditur.

Dicunt 3°. Auguftinum in hanc defcendiffe fententiam, partim quia legebat cum verfione Græca in textu *octavo die*, quæ tamen verba non leguntur in Hebræo nec in Vulgata; partim quia intelligebat *pactum* de pacto cum Adamo de non comedendo fructu vetito, cùm tamen communiter intelligatur & debeat intelligi juxtà textum de pacto circumcifionis cum Abraham; partim quia difputans contrà Pelagianos, colligebat undequaque argumenta, quibus probaret peccatum originale, quod commodè demonftrabat ex remedio contrà ipfum inftituto cujus tamen remedii non meminerunt Patres ipfo Aug. antiquiores: *Quapropter* inquit Honoratus Tournely, *ab ejus fententia, falvâ quæ ipfi debetur reverentiâ, recedere nobis fas eft.*

Contrà primum jàm refpondi independenter à textu Græco, Tò *octavo die* fubintelligi in Hebræo & in Vulgata: Item veram effe verfionem Græcam, neque aliquid Hebræo vel Vulgatæ contrarium continere, fed utriufque clariorem explicationem. Contrà fecundum, utramque intelligentiam adhibuit Aug. l. 16. de Civit. c. 27. Contrà tertium, argumenta quæ colligit Aug. contrà Pelag. optima funt & à fequentibus Patribus, ac Theologis probata. nec præcedentibus contraria, ut patebit ex mox dicendis. Undè

Prob. 2°. Ex iis qui Aug. præcefferunt. in Thalmud Tract. *Sanhedrim* cap. 11. juxtà interpretationem Jofephi de Voifin l. de Lege divina c. 6. legitur: *Quæritur, quando infans particeps effe poffit futuri fæculi? Rabbi Machman filius Ifaac refpondet, ftatim ac circumcifus eft.*

S. Bafilius Hom. 13. comparans circumcifionem Baptifmo dicit: „ Circumcifionem Judæus „ minimè differt ob comminationem; quoniam „ omnis anima quæ die octava non circumcide„ tur, è populo fuo exterminabitur: At tu cir„ cumcifionem non manu factam, quæ per Bap„ tifmum in depofitione carnis perficitur, differre „ quæris: Ipfum audifti Dominum: Amen dico „ vobis, nifi quis renatus fuerit: " Ibi Bafilius circumcifionem circumcifioni, comminationem comminationi comparat: Quod eft ergo octavo die non circumcidi, hoc eft in Chrifto non baptifari; & quod eft perire de populo, hoc eft non intrare in Regnum cœlorum. Ità arguebat Aug. l. 2. contrà Jul. c. 6. ex hoc teftimonio quod citaverat fub nomine Chryfoftomi.

S. Ambrof. l. 2. de Abraham. c. 11. dicit: „Egregiè autem infantiæ in primis vagitibus cir„ cumcidi mares lex jubet, etiam vernaculos; „ quia ficut ab infantia peccatum, ità ab infantia „ circumcifio. Nullum tempus vacuum debet „ effe tutelæ, quia nullum eft culpæ vacuum. „ Nec fenex ergo profelytus, nec infans verna„ culus excipitur, quia omnis ætas peccato ob„ noxia, & ideo omnis ætas Sacramento idonea."

Ifychius Jerofol. qui floruit circà finem quarti fæculi l. 3. in Levit. „ Incircumcifum de populo „ fuo perire oftendit, quia ante circumcifionem, „ abominabilem habet carnem & immundam: „ Mundatur autem per circumcifionem, quæ „ imaginem gerit refurrectionis mortuorum."

Non ergo novam opinionem invexit Aug. fed à Patribus hauftam tradidit, & tamquàm fuo tempore communiter receptam: *Certè*, inquit l. 2. contrà Litt. Petil. c. 72. *Antiquus populus Dei circumcifionem pro Baptifmo habebat.* Et Ep. 57. ad Dardanum nunc 187. c. 11. *circumcifio antiquis Sanctis pro Baptifmo fuiffe creditur.*

Prob. 3°. Ex Patribus Aug. pofterioribus. Sanctus Profper l. de Prædictionibus 1. p. c. 14. dicit inftitutam circumcifionem, *ut per integritatem Deus id repararet quod fuerat vitiatum.*

S. Greg. l. 4. Moral. c. 3. „ Quod apud nos va„ let aqua Baptifmatis, hoc egit apud veteres „ vel pro parvulis fola fides, vel pro majoribus „ virtus Sacrificii, vel pro his qui ex ftirpe Abra„ hæ prodierant Myfterium circumcifionis." Referuntur in jure de confec. d. 4. Can. 5.

S. Bernardus ferm. 1. de Cœna Dom. *Quæ eft ergo gratia, undè per Baptifmum inveftimur? utique purgatio delictorum: Hujus quidem gratiæ Sacramentum prius erat circumcifio, ut originalis rubiginem culpæ, quæ manaverat à Parentibus primis cultellus eraderet.* Lege infuper Ep. 77. ad Hug. & ferm. 4. de Circumcifione.

Innoc. III. Cap. *Majores* Extrà de Bapt. l. 3. tit. 4. *Baptifma fucceffit circumcifioni.... Sicut fine diftinctione qualibet Mofaïca lex clamabat: anima cujus præputii caro circumcifa non fuerit, peribit de populo fuo. Ita nunc indiftinctè intonat vox Evangelica, nifi quis renatus fuerit*, &c. Pofteà ponit difcrimen inter circumcifionem & Baptifmum, quòd *etfi originalis culpa remittebatur per circumcifionis Myfterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad Regnum cœlorum, quod ufque ad mortem Chrifti fuit obfervatum.*

His jungendi funt venerab. Beda l. 1. in Luc. c. 8. Magift. fent. l. 4. d. 1. Hugo Vict. l. 1. p. 2. c. 3. S. Th. hic & alibi, S. Bonav. Alenfis, Scotus, Durandus & alii innumeri.

Hos quidem pro majori parte fibi opponit Tournely, fed ad folum Aug. refpondet eo modo, quem refutavimus fuprà, ad alios verò obmutefcit.

Prob. 4°. Rationibus Theologicis. Omni tempore tam in lege naturæ quàm in lege fcripta fuit pro parvulis remedium contrà peccatum orig. inftitutum in aliquo figno vifibili proteftativo fidei in Chriftum venturum: Ità docet ipfe Tournely q. 2. de Sacram. in genere a. 3. Iftud autem fignum fecundum D. Th. q. 60. a. 5. ad 3. debuit effe magis determinatum poft Incarnationem revelatam Abrahæ, & in lege fcripta quàm in lege na-

naturæ ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur: Atqui nullum aliud est assignabile quàm circumcisio: aut assignent. Ergo.

Verùm, quod forte miraberis, hoc ipsum, cogente veritate, agnoscit Tournely, non satis sibi constans: laudato enim Art. 3. postquam primâ conclusione posuit & probavit ex Patribus, extitisse pro parvulis in lege naturæ aliquod adversùs peccatum orig. remedium, dicit: *Atque hoc ipsum legis naturæ contrà originalem noxam remedium perseveravit etiam in lege Moysis, ac locum habuit tùm in infantibus, qui ante octavum à nativitate diem circumcidi non poterant, tùm in mulieribus quæ à lege circumcisionis erant immunes: pro illis enim non aliud fuit remedium, quàm quod tempore legis naturæ usurpabatur.* Hæc verba, ut arbitror, non indigent glossâ, apertè enim indicant pro parvulis octo dierum, qui poterant circumcidi, non perseverasse remedium legis naturæ, sed illi subrogatam fuisse Circumcisionem.

Conf. Juxtà SS. Patres & omnes Theologos, annuente Tournely q. cit. a. 3. Circumcisio erat Sacramentum antiquæ Legis: Atqui de ratione Sacramenti est quòd sit signum practicum gratiæ & perfectæ sanctitatis: Hoc quidem negat Theologus Parif. sed nos probavimus de Sacram. in genere Diss. 1. a. 2. Ergo.

Quomodò verò Circumcisio conferret gratiam, dixi Diss. 3. de Sacram. in genere a. 6. eam scilicet conferre parvulis ex opere operato, non activè, sed passivè, hoc est, Circumcisionem non habere in se vim efficiendi gratiam, sicut habent Sacramenta novæ Legis, sed Deum ad ejus positionem ex fide Mediatoris gratiam conferre. Vide diligenter loco cit.

Insuper adverte Circumcisionem posse considerari dupliciter. 1°. Nudè ut erat signum carni impressum, quo Judæi sensibiliter à Gentibus distinguebantur. 2°. Ut erat Sacramentum fidei & regenerationis, seu ut erat professio fidei in Christum venturum; sic enim Deus illam instituerat, ut quicumque rectâ intentione illam adhiberet, profiteretur per illam, fidem Christi venturi. Primo modo considerata nihil conferebat ad gratiam & ad remissionem peccati, quamvis de illa ut tali gloriarentur Judæi, quos ideò redarguit Apostolus. Secundo autem modo considerata conferebat, sicut dixi, passivè & moraliter, non præcisè ratione sui sed ratione fidei hoc signo significatæ & applicatæ. Ad hæc duo si benè attenderis, facilè solves argumenta ex Apostolo & Patribus deprompta.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Cum Tournely: Gen. 17. v. 10. & 11. ad hoc unum instituta legitur Circumcisio, ut esset signum fœderis inter Deum & Abraham ejusque posteros: *Hoc est pactum meum*, inquit Deus, *quod observabitis inter me & vos & semen tuum post te: circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit signum fœderis inter me & vos*: nihil de remedio peccati: Ergo.

R. N. Ant. Versu enim 14. legitur lex generalis quòd qui non circumcidetur, delebitur de populo Dei. Vide primam probationem. Insuper Deus non init fœdus cum impiis; si ergo circumcisio sit signum fœderis Dei cum posteris Abrahæ, necesse est ut hi habeant fidem, gratiam, sanctitatem; illam autem parvuli non habebant in præputio, sicut Abraham adultus habuerat; nascebantur enim filii iræ: Ergo illam habebant per circumcisionem, ut erat protestativa fidei, quam habuerat Abraham.

Obj. 2°. Cum eodem. Apost. Rom. 4. v. 11. dicit Abraham *accepisse signum circumcisionis signaculum justitiæ fidei, quæ est in præputio*, super quem locum Aug. l. 4. contrà Donat. c. 24. docet circumcisionem fuisse in Abraham signaculum justitiæ præcedentis: in Isaac verò & iis qui parvuli circumcidebantur, fuisse signaculum justitiæ sequentis, quando scilicet ad adultam ætatem pervenerint. Insuper multa alia in eandem rem profert Apost.

R. equidem Abraham accepisse justitiam fidei in præputio, quia ex fide justificatus erat antequam institueretur circumcisio, ut esset pater omnium credentium, sivè circumcisorum, sivè incircumcisorum: At Isaac & alii posteri Abrahæ, justitiam fidei acceperunt in circumcisione. Cùm autem Aug. dicit in Isaac fuisse signum justitiæ secuturæ, non intelligit de remissione peccatorum & justitia habituali, sed de actuali. Sicut enim in Abraham operatio virtutum præcesserat circumcisionem, sic in Isaac & parvulis circumcisis secutura erat, si in dono justitiæ, quod acceperant, perseverarent.

Quantùm ad alia quæ profert Apostolus, iis tantùm vult ostendere justitiam non haberi, sive per legem, sive per circumcisionem nudè & carnaliter consideratam, sed per fidem Christi, cujus circumcisio erat Sacramentum & professio, sicque circumcisionem sine illa fide nihil prodesse ad justitiam cum illa verò prodesse: sicut quamvis ibidem dicat Apostolus opera legis sine fide non justificare, id tamen non denegat operibus fidei conjunctis: Similiter de circumcisione. Item sicut dicimus nihil valere Baptismum ut est nuda ablutio corporis, multùm autem valere ut est Sacramentum: Ità dixit Apost. circumcisionem carnalem, seu ut est abscissio carnis, nihil valere, licèt multùm valeat ut est Sacramentum & professio fidei. Et ità loquebatur Apostolus, ut fidem commendaret & compesceret superbiam Judæorum, qui propter circumcisionem gloriabantur & Gentes contemnebant.

Inst. 1°. Apost. ibid. cap. 3. dicit: Quid ergo ampliùs Judæo est, aut quæ utilitas circumcisionis? multùm per omnem modum, quia credita sunt illis eloquia Dei. Ergo ibi sistit privilegium circumcisionis, quòd Judæis sint concessæ lex & prophetiæ, justitia autem habeatur ex fide sivè in circumcisione sivè in præputio.

R. 1°. ut ante, sensum Apostoli esse legem & circumcisionem carnalem prout spectant ad vetus testamentum absque fide Christi & circumcisione cordis, nihil aliud conferre ad justitiam quàm notitiam mandatorum, quæ peccata arguunt, non tollunt. 2°. Juxtà plures per *eloquia Dei*, oracula & promissa Dei intelliguntur, inter quæ reponitur illud, quod per Circumcisionem ex fide deleatur peccatum in homine, ut ipse non deleatur de populo Dei. 3°. Juxtà Estium ista responsio Apostoli non spectat secundùm membrum suæ interrogationis, hoc scilicèt, *Aut quæ utilitas Circumcisionis?* Illi enim respondet capite sequenti; sed primum, hoc scilicet, *Quid ergo ampliùs Judæo est?*

Inst. 2°. Idem Apost. Galat. 5. dicit: *In Christo Jesu neque Circumcisio aliquid valet neque præputium:* Ergo.

R. Apostolum ibi redarguere quosdam, qui volebant Legem tunc adhuc vigere & necessariam esse ad salutem: Sensus ergo illius est: Nunc in Christo, id est, in Religione Christiana, nihil valet ad justitiam consequendam, sivè Circumcisio, sivè præputium, sivè sis circumcisus sivè non, sed fides non otiosa seu quæ per charitatem operatur.

Obj. 3°. cum eodem ex Patribus Augustino anterioribus. Justinus in Dialogo cum Triphone: *Circumcisionem*, inquit, *in signum, non in justitiam accepit.* Irenæus l. 4. contrà Hæreses c. 30. *Circumcisionem non quasi consummatricem Justitiæ, sed in signo eam dedit Deus.* Tertull. l. adversùs Judæos c. 2. *Si Circumcisio purgat hominem, Deus Adam incircumcisum non faceret; cur eum non circumcidit vel posteaquàm deliquit, si purgat Circumcisio?* Et cap. 3. de Abraham: *Acceperat Circumcisionem, sed quæ esset in signum temporis illius, non in salutis prærogativam* Idem Chrysostomus hom. 27. in Genes. Ambros. Ep. 72. Greg. Niss. de Trinit. adv. Judæos. Cypr. l. 1. contrà Judæos c. 8. Hieron. in cap. 3. Galat. & alii: Ergo.

R. 1°. Laudatos Patres loqui de Circumcisione eo sensu quo superius dixi locutum fuisse Apostolum,

lum, seu eo sensu quo Galat. 4. vocat instituta veteris Legis *Infirma & egena elementa*, quatenùs scilicet Circumcisio ex se & nudè considerata ut sigillatio carnis, à Christo & ejus fide separata nihil confert ad salutem, licèt conferat ut est Sacramentum & professio fidei regenerationisque symbolum: Vel quatenùs non habet vim causandi activè gratiam, sicut habent Sacramenta novæ Legis, quamvis conferat passivè, hoc est, à Deo conferatur ad ejus positionem ex fide tamquàm ad signum divinæ promissionis.

R. 2°. Quidquid senserint laudati Patres, magis standum est in hac parte Augustino & sequentibus Patribus, qui occasione Hæresis Pelagianæ rem attentiùs expenderunt, quàm præcedentibus, qui nullâ tali pulsati Quæstione obiter rem tetigerunt. Ità ipse Aug. l. de Prædest. c. 14. respondit iis, qui ejus sententiam de Prædestinatione ut novam traducebant.

Obj. 4°. cum eodem à ratione. 1°. Lex Circumcisionis fœminas non obligabat, nec masculos ante octavum diem, ex quo sequitur pro ipsis fuisse peccati originalis remedium à Circumcisione distinctum, sicque meliorem fuisse fœminarum conditionem, quæ nec octavum diem expectare debebant, nec dolori Circumcisionis subjiciebantur. 2°. Judæi per 40. annos in deserto non fuerunt circumcisi: Ergo aliud erat pro peccato orig. remedium. 3°. Neque Philo, neque Joseph, neque Rabbini uspiam mentionem faciunt virtutis illius spiritualis, quam nonnulli Doctores Catholici Circumcisioni affingunt: Ergo.

R. ad primum, In his quæ pendent ex sola voluntate divina, tota ratio facti est voluntas facientis. * Congruum tamen erat ut pro masculis & non pro fœminis institueretur Circumcisio: 1°. Quia fuit instituta ut signum fidei Abrahæ, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromissi. 2°. Quia peccatum orig. contrà quod specialiter Circumcisio ordinabatur, à Patre trahitur & non à Matre; solus enim Pater, juxtà S. Doctorem, est causa activa generationis, aut saltem juxtà alios causa principalis. Nec sequitur indè meliorem fuisse conditionem fœminarum; quia in provectiori ætate subjiciuntur doloribus partûs, & variis aliis calamitatibus. Item congruum erat ut masculus non statim ab ortu circumcideretur, sed expectaretur octavus dies, ne, operatio dolorosa in eo statu illi mortem adferret.

* Ib. a. 2. ad 4.

Ib. a. 4. ad 3. Ad secundum, triplex adhiberi solet responsio. Prima, quòd ex voluntate Dei sivè expressa sivè interpretativa fuerit cum Israëlitis in deserto dispensatum ut sine Circumcisione per remedium Legis naturæ possent salvari, eò quòd essent in continuo motu, nescientes quando castra movenda essent aut contrà hostes præliandum. Secunda, quòd reverà fuerint culpabiles, qui se vel suos circumcidere neglexerunt. Ità Aug. q. 6. super Josue. Tertia est, quòd nulli incircumcisi mortui sint in deserto, quia ut dicitur Ps. 104. *Non erat in tribubus eorum infirmus.* Sed illi soli videntur mortui in deserto, qui fuerant circumcisi in Ægypto. Secunda solutio magis arridet Estio & pluribus aliis.

Ad tertium, Inter probationes protulimus ex Josepho de Voisin testimonium Thalmud, alia plurium Rabbinorum apud eundem leguntur. Sed & argumentum negativum ex silentio Rabbinorum, si ità esset, non prævaleret probationibus nostris.

ARTICULUS II.

De cæremoniis Baptismi.

De cæremoniis Sacramentorum in genere dixi Art. penultimo præcedentis Tractatûs; ibique probavi, 1°. varias earum utilitates, 2°. eas continere mysticam significationem 3°. Ecclesiam habere potestatem eas instituendi, 4°. Ministros teneri illas observare. Art. autem ultimo ejusdem Tract. demonstravimus sacramentalia, qualia sunt cæremoniæ Sacramentorum, non producere effectum spiritualem ex opere operato, sed ex opere operantis & per modum impetrationis. His hîc suppositis, Quærimus specialiter de cæremoniis Baptismi, de quibus jam multa dixi in decursu hujus præsentis Tract. De una vel triplici immersione seu effusione disserui Diss. 1. a. 3. §. 2. De ritibus olim observatis in trina immersione ibid. §. 3. Petit. 7. De Susceptoribus seu Patrinis Diss. 2. a. 2. De loco Baptismi ibid. a. 1. Petit. 4. De tempore Diss. præced. a. 6. post secundam Concl. De ritibus veteris Catechumenatûs in Digress. 1. Hist. ad Diss. 3. Hæc omnia require locis cit. cæteras perstringo breviter, quia leguntur in omnibus Ritualibus.

1°. Suppositâ aquæ Consecratione afferuntur aut adducuntur baptisandi ad fores Ecclesiæ, & ab ejus introitu arcentur, quia non sunt digni ut domum Dei ingrediantur antequàm diaboli jugum excusserint & se Christi imperio subjecerint.

2°. Baptisando nomen imponitur, ut olim in Circumcisione, ut agnoscat se militiæ Christi adscribi: Debet autem esse nomen alicujus Sancti, ut habeat exemplar virtutum quod imitetur, Patronum & Advocatum quem colat & invocet. Præferenda sunt nomina Sanctorum novi testamenti veteribus, non in horum contemptum, sed in execrationem Hæreticorum qui affectant nomina Sanctorum veteris testamenti, sivè quia Sanctos non honorant, sivè quia Ecclesiam Romanam veteri Synagogæ postponunt.

3°. Adhibentur exorcismi cum precibus & tribus insufflationibus ad expellendum dæmonem ejusque vires frangendas, ne impediat Baptismi susceptionem & ejus effectum. Insufflationibus significatur non solùm expulsio dæmonis contempti, sed etiam illapsus Spiritus sancti.

4°. Baptisandus obsignatur signo crucis in pluribus corporis partibus, ut crucem non erubescat & in ea fiduciam ponat, & significetur omnes sensus aperiri & roborari, ut Deum excipiat ejusque præcepta intelligere & servare valeat.

5°. Sal ori apponitur, ut significetur quod victima Christi non debeat peccatorum vermibus putrefieri.

6°. Nares & aures salivâ liniuntur sub his verbis: *Epheta quod est adaperire:* Et statim baptisandus mittitur ad Baptismum, ut sicut cœcus Evangelicus, oculis luto illitis, Siloes aquis lumen recuperavit, sic intelligamus eam vim esse ablutionis baptismalis, ut menti ad cœlestes veritates percipiendas lumen adferat, ut dicit Catechismus Rom.

Juxtà Auctorem sal in ore, narium & aurium linitio salivâ significat receptionem doctrinæ fidei quantùm ad aures, approbationem quantùm ad nares, & Confessionem quantùm ad os. Hic q. 71. a. 2. o.

His peractis defertur aut deducitur baptisandus ad fontem baptismalem, & 1°. Sacerdos ter ipsum interrogat: *Abrenuntias Satanæ & omnibus operibus ejus & omnibus pompis ejus:* Cui ille vel Patrinus ejus nomine respondet ad singulas interrogationes, *Abrenuntio.* Pollicetur ergo baptisandus se diabolum & mundum deserere, seque omni tempore utrumque tamquàm hostem aversaturum. Ad hæc attendant Christiani.

2°. Baptisandus ungitur oleo sacro, dicto Catechumenorum, in pectore & scapulis quasi athletha: In pectore ad rectè credendum & sanctè cogitandum; in scapulis ad Christi jugum fortiter portandum, & bona opera exercenda. Hic q. 66. a. 10. ad 2.

3°. Interrogatur à Sacerdote, *Credis in Deum:* Cui ille respondet, *Credo*, ut fidem suam solemniter profiteatur, juxtà illud Christi Marci ult. *Qui crediderit & baptisatus fuerit*, &c.

4°. Petit Sacerdos à baptisando, num baptisari velit, quo annuente, vel ejus nomine, Patrino, baptisatur: Quia sicut homo voluntariè serpenti obediendo damnatus est, ità Deus neminem vult suæ adscribi militiæ nisi volentem, ut divinam Legem spontè servans vitam consequatur æternam.

Baptismo absoluto, 1°. Sacerdos verticem baptisati chrismate inungit, ut intelligat se jam Christo capiti tamquàm membrum conjunctum esse, & eâ re Christianum à Christo, Christum verò à chrismate appellari. Ibid.

2°.

2°. Olim admittebatur baptisatus ad osculum pacis in signum unionis & fraternitatis. * Item in signum gloriosæ resurrectionis & innocentiæ acceptæ induebatur veste albâ, quàm deferebat usque ad octavam Paschæ, & indè dicta est Dominica *in albis* ab albedine vestis, quæ hâc die deponebatur. Item porrigebatur lac & mel gustandum in signum novæ infantiæ: Undè in eadem Dominica *in albis* cantatur in introitu Missæ illud ex Epist. S. Petri: *Quasi modo geniti infantes lac concupiscite.* 3°. Nunc etiam datur baptisato cereus accensus, ut intelligat fidem charitate inflammatam, quam in Baptismo accepit, studio bonorum operum esse alendam & augendam, inquit, Catech. Rom.

*Ib. ad 3.

Has cæremonias pro majori parte carpunt & damnant Lutherani & Calvinistæ: Sed immeritò; habent enim, ut dictum est, suas significationes & effectus, reverentiam conciliant Sacramento, erudiunt imperitos, & mentes ad cœlestia erigunt. Insuper sunt antiquissimæ.

Exorcismorum meminit S. Justinus in Dialogo cum Triphone: Tertull. de præscript. c. 41. S. Cyp. Ep. 2. S. Cyrillus Catechesi 1. Ambros. l. 1. de Sacram. c. 3.

Exsufflationum Ambros. l. de iis qui initiantur c. 1. Aug. l. de peccato orig. c. 40. & l. contrà Jul. c. 5.

Salis degustandi Origenes hom. 6. super Ezech. Conc. Carthag. 3. Can. 5. Isidorus l. 2. Offic. c. 20. August. l. 1. Conf. c. 11.

Linitionis narium & aurium Ambros. l. 1. de Sacram. c. 1. & de iis qui initiantur c. 1. & Ordo Rom.

Inunctionis olei in pectore & scapulis, deindè unctionis chrismatis in vertice S. Clemens l. 3. Recognitionum: S. Chrysost. hom. 6. in cap. 2. Ep. ad Coloss. Cyrillus Catechesi. 2. S. Ambros. l. 1. de Sacram. c. 2. & l. 2. c. 7.

TRACTATUS DE CONFIRMATIONE.

D. Th. Q. 72.

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ DE CONFIRMATIONE.

Ex Conciliis Florentino & Tridentino.

Decretum Concilii Florentini pro Instructione Armenorum.

Sub Eugenio IV. anno 1439. Ex S. Th. opusc. 5.

„ Secundum Sacramentum est Confirmatio, cujus materia est Chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ; & balsamo quod odorem significat bonæ famæ per Episcopum benedicto. Forma autem est: Signo te signo crucis & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti. Ordinarius Minister est Episcopus. Et cùm cæteras unctiones simplex Sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur, quorum vicem tenent Episcopi, quòd per manûs impositionem Spiritum sanctum, dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat: *Cùm enim audissent*, inquit, *Apostoli qui erant Hierosolymis quia recepisset Samaria Verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem. Qui cùm venissent oraverunt pro eis, ut acciperent Spiritum sanctum: Nondùm enim in quemquam illorum venerat, sed baptisati tantùm erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos & accipiebant Spiritum sanctum.* Loco autem illius manûs impositionis datur in Ecclesia Confirmatio. Legitur tamen, aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili & urgente admodùm causâ, simplicem Sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis Sacramentum. Effectus autem hujus Sacramenti est, quia in eo datur Spiritus sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes; ut videlicet Christianus audacter Christi confiteatur nomen. Ideòque in fronte, ubi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat, & præcipuè crucem ejus, *qui Judæis quidem est scandalum, Gentibus autem stultitia*, secundùm Apostolum; propter quod signo crucis signatur.

Act. 8.

1. Cor. 1.

Canones Concilii Tridentini de Confirmatione.

Sess. 7. 3. Martii 1547. sub Paulo III.

I. „ Si quis dixerit, Confirmationem Baptisatorum otiosam cæremoniam esse, & non potiùs verum & proprium Sacramentum; aut olim nihil aliud fuisse, quàm catechesim quamdam, quâ adolescentiæ proximi, fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant; anathema sit.

II. „ Si quis dixerit, injurios esse Spiritui sancto, eos qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt; anathema sit.

III. „ Si quis dixerit, sanctæ Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem; anathema sit.

DISSERTATIO UNICA.

De omnibus, quæ hoc Sacramentum spectant.

ARTICULUS I.

Utrùm Confirmatio sit Sacramentum?

Confirmatio secundùm varias rationes considerata, varia nomina sortita est. Ratione materiæ dicta est, *Manûs impositio*, *unguenti mysterium*, *Sacramentum chrismatis & unctionis*, *chrisma salutis*: Ratione formæ, *signaculum*: ratione effectûs, *perfectio*, *consummatio*, *Sacramentum plenitudinis*, communiter *Confirmatio*, quia per illud Sacramentum baptisati confirmantur & roborantur in fide.

Definitur communiter: *Signum sensibile quo baptisatus à legitimo Ministro chrismate in fronte ungitur sub præscripta verborum forma.* Ab aliis qui abstrahunt à materia & forma, de quibus est controversia inter Theologos, definitur, *Sacramentum novæ Legis quo baptisatis confertur gratia firmans & roborans ad profitendam Fidem Christianam.* Patebunt istæ definitiones ex dicendis.

Novatiani, si Theodoreto l. 3. hæret. fab. fides est, negârunt Confirmationem esse Sacramentum. Alii tamen volunt Novatianos solùm neglexisse, at non negasse Confirmationem. Hunc errorem quidam tribuunt Waldensibus, Wiclefistis & Hussitis,

sitis; at neque id certò liquet. Constat Lutheranos & Calvinistas hoc Sacramentum rejicere, illudque enormibus blasphemiis impetere. In hujus impugnationem tres integros libros composuit Minister Dallæus. Contrà quos

Hic q. 72. a. 1. &c. Dico: Confirmatio est verè & propriè novæ Legis Sacramentum.

Est de fide, definita à Concilio Flor. in Decreto unionis, & à Trid. sess. 7. Can. 1. de Sacram. in genere, & specialiter Can. 1. de Confirm. his verbis: „ Si quis dixerit Confirmationem baptisatorum otiosam cæremoniam esse, & non potiùs verum & proprium Sacramentum, aut olim nihil aliud fuisse quàm Catechesim quamdam, quâ adolescentiæ proximi, fidei suæ rationem coram Ecclesia exponebant, anathema sit." Item Can. 2. ibid. Hanc definitionem hauserunt sacræ Synodi ex Scriptura & Traditione. Undè

Prob. 1°. ex Scriptura Act. 8. sic legitur: *Cùm audiissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quòd Samaria recepisset verbum Dei* (per Philippum Diaconum) *miserunt ad eos Petrum & Joannem qui cùm venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum: Nondùm enim in quemquam illorum venerat, sed baptisati tantùm erant in nomine Jesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Et cap. 19. *His auditis, baptisati sunt in nomine Jesu: Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebatur linguis & prophetabant.*

Ex his sic arguo: Illud est verum & propriè dictum Sacramentum, quod est 1°. signum sensibile: 2°. Collativum gratiæ: 3°. Divinitus institutum: 4°. Permanens & perpetuum. Hæc enim quatuor constituunt verum Sacramentum, ut patet ex alibi dictis: Atqui manuum impositio, de qua in Actibus Apostolorum, est talis: Ergo. Prob. Minor: 1°. Est signum sensibile, patet. 2°. Est gratiæ collativum; constat enim per Spiritum, ubi agitur de effectibus Sacramentorum, intelligi gratiam sanctificantem. 3°. Est divinitùs institutum; non enim Apostoli habebant potestatem instituendi signa infallibiliter gratiæ collativa, cùm id pertineat ad potestatem excellentiæ, quæ erat propria Christo. 4°. Est permanens & perpetuum; patet ex constanti usu Ecclesiæ ab Apostolis usque ad nos: Ergo. Huic argumento multa reponunt Hæretici, quæ diluemus in sol. Obj.

Prob. 2°. Traditione. Sed anteà observandum Dallæum contendere impositionem manuum & unctionem, de quibus fit mentio apud antiquos, esse cæremonias Baptismi ab Ecclesia institutas; aut unctionem baptismalem & confirmatoriam, apud veteres unam & eandem esse, hocque effugio arbitratur solvi argumenta ex Traditione petita contrà ipsum, & ideò illud non semel præoccupabimus. Item observandum est antiquitùs Confirmationem & Eucharistiam plerumque conferri statim post Baptismum. His observatis, Traditionem hanc ex quadruplici capite communiter eruunt nostri Theologi ex summis Pontificibus, ex Conciliis, ex Patribus, & ex perpetua Ecclesiæ praxi. Itaque

Ex summis Pontificibus. S. Clemens quartus S. Petri Successor, seu antiquissimus Auctor Constit. Apost. l. 3. c. 16. de baptisatis ait: *Et posteà Episcopus baptisatos ungat chrismate.* S. Cornelius antè annum 255. Epist. ad Fabian. apud Eusèb. l. 6. c. 35. ait de Novato; „ eum postquam à morbo liberatus fuit, (propter quem in lecto baptisatus fuerat) reliqua non percepisse, quæ juxtà Ecclesiasticam regulam percipi debent, neque ab Episcopo consignatum fuisse. Hoc autem signaculo minimè percepto, quomodò Spiritum potuit accipere?" Per hoc autem signaculum non potest intelligi cæremonia Baptismi, cùm conferret Spiritum sanctum, quod cæremoniæ ab Ecclesia institutæ non competit, & esset à solo Episcopo recipiendum, quod de simplici Baptismi cæremonia dici nequit.

Innocent. I. ineunte sæc. 5. Epist. ad Decentium, quæ legitur tom. 2. Conc. Lab. col. 1246. sic loquitur cap. 3. „ De consignandis verò infantibus manifestum est non ab alio quàm ab Episcopo fieri licere: Nam Presbyteri licèt sint Sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem Pontificibus solis deberi, ut vel consignent, vel Paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio Actuum Apost. quæ asserit Petrum & Joannem esse directos qui jam baptisatis traderent Spiritum sanctum. Nam Presbyteris, seu extrà Episcopum, seu præsente Episcopo baptisent, chrismate baptisatos ungere licet, sed quòd ab Episcopo fuerit consecratum: Non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum paracletum." Refertur cap. *Presbyteris* de cons. d. 4. Palmaris est hæc auctoritas contrà Dallæum: ex ea enim constat 1°. unctionem confirmatoriam, quæ fieri debet in fronte & ab Episcopo, esse distinctam ab unctione baptismali, quæ fit in vertice & à simplici Sacerdote. 2°. Impositionem manuum, de qua Act. 8. esse eandem, quæ observabatur tempore Innocentii. 3°. Hanc impositionem & unctionem non esse meras cæremonias Ecclesiasticas, cum conferant Spiritum sanctum, quod cæremoniæ Ecclesiasticæ non competit.

S. Leo Epist. 88. ad Germ. & Gall. Episcopos scriptâ an. 444. inter ea quæ prohibentur Corepiscopis, recenset *chrisma conficere, & chrismate baptisatorum frontem signare.* Et serm. 4. de Nativit. *Permanete stabiles in fide quam confessi estis coràm multis testibus, & in qua renati per aquam & Spiritum sanctum, accepistis chrisma salutis & signaculum vitæ æternæ.* In his patet S. Leonem loqui de chrismatione, non ut de cæremonia baptismali; quæ Corepiscopis non prohibetur, sed de Sacramento distincto à baptismate.

S. Greg. Mag. desinente 6. sæc. Ep. ad Januar. 9. l. 4. *Presbyteri*, inquit, *baptisando ungant in pectore, ut Episcopi postmodum ungere debeant in fronte.* Ep. 45. l. 10. mandat Elusino Episcopo, *ut officium visitationis impendat, ut ii qui illic Deo propitio baptisantur, inconsignati non debeant remanere.* Et in Sacramentario, in ordine Sabbathi præscribit ritum administrandæ Confirmationis, distinguitque ejus unctionem, quâ Pontifex *tincto pollice* in chrismate facit crucem in fronte, ab unctione quam Presbyter facit in vertice.

Innocent. III. cap. *Cùm venisset,* Extra. l. 1. tit. 15. „ Per frontis chrismationem, inquit, manûs impositio designatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio; quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur & roboratur: Undè cùm cæteras unctiones simplex Sacerdos, id est Presbyter, valeat exhibere, hanc nonnisi summus Sacerdos, id est Episcopus, debet conferre: Quia de solis Apostolis legitur, quorum Vicarii sunt Episcopi, quòd per manûs impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apost. lectio manifestat." Hic iterum habes non meram cæremoniam Ecclesiasticam, non unctionem indistinctam à baptismali, sed verum Sacramentum à baptismate distinctum gratiæ distinctæ collativum, scilicet ad robur, à Ministro distincto scilicet solo Episcopo conferendum, & idem cum Sacramento quod frequentabant Apostoli, dùm per impositionem manuum conferebant Spiritum sanctum.

Ex Conciliis. Conc. Eliberit. an. 305. vel juxtà alios 315. Can. 38. decernit ut qui navigans in necessitate baptisatus fuerit, *Si supervixerit, ad Episcopum perducatur, ut per manus impositionem perfici possit.* Laodicenum an. 363. Can. 48. *Oportet eos, qui baptisantur, post lavacrum, chrisma Ecclesiæ accipere & regni Christi participes fieri.* Perficere autem & participem Regni Christi facere, non pertinet ad cæremoniam Ecclesiasticam.

Conc. Hispalense an. 619. cap. 7. enumerans ea quæ non licet simplicibus Presbyteris administrare

re, dicit: *Nec per impositionem manûs fidelibus baptisatis, vel conversis ex hæresi, Paracletum Spiritum tradere, nec chrisma conficere, nec chrismate baptisatorum frontes signare.* Ubi iterùm Sacramentum aliud à Baptismo conferens Spiritum sanctum & ab Episcopo ministrandum.

Lege insuper Conc. Arauf. an. 441. Can. 2. Arelat. 3. an. 445. Cabilon. 2. an. 813. Paris. 6. an. 819. de Florent. & Trident. diximus.

Ex Patribus. S. Dionysius Apostolis coætaneus de Ecclesiast. Hierarch. c. 2. *Baptisatum*, inquit, *indutum veste albâ ad Pontificem ducunt: Ille divino ac deifico unguento virum signat.* Et cap. 4. *Quin etiam ei qui sanctissimæ divinæ regenerationis lavacro initiatus est, consummans illa unctio divini Spiritûs illapsum elargitur.* Porrò unctio Episcopo reservata, superveniens Baptismo, & elargiens Spiritum sanctum, non est nuda Baptismi cæremonia, sed Sacramentum ab eo distinctum.

S. Irenæus proximus Apostolis l. 1. adversùs hæreses c. 18. de Gnosticis imitantibus ritus Ecclesiæ, dicit baptisatos ab eis inungi *Opobalsamo.*

Tertull. qui floruit 2. sæc. l. de Bapt. c. 7. sic scribit: „ Exindè egressi de lavacro perungimur benedictâ unctione..... In nobis carnaliter currit unctio, sed spiritualiter proficit; quomodo & ipsius Baptismi carnalis actus, quòd in aqua mergimur, spiritualis effectus, quòd delictis liberamur. „ Dehinc manus imponitur per benedictionem, „ advocans & invitans Spiritum sanctum." En aperte Sacramentum distinctum à Baptismate & ejus cæremoniis. Sed & apertiùs l. de Resurr. carnis c. 8. ubi dicit: *Caro abluitur, ut anima emaculetur.* En Baptismus. *Caro ungitur, ut anima consecretur; caro signatur, ut anima muniatur; caro manûs impositione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur:* En Confirmatio cum sua materia adæquata, scilicet unctione & manuum impositione. *Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur.* En Eucharistia.

S. Cyp. qui Martyr occubuit an. 258. Ep. 73. ad Jubai. loquens de impositione manuum facta à Petro & Joanne super Samaritanos baptisatos à Philippo Diacono, dicit apud nos idem fieri: „ Quod nunc quoque, inquit, apud nos geritur, „ ut qui in Ecclesia baptisantur, Præpositis Ec- „ clesiæ offerantur, ut per nostram orationem ac „ manûs impositionem Spiritum sanctum conse- „ quantur & signaculo dominico consummentur." Glossâ non indiget. Legendus item Ep. 7. ad Januar. Eodem sensu loquitur Firmilianus Ep. ad Cypr. inter Cyprianicas 75.

S. Cyrillus Jerof. 4. sæc. Catechesi 3. *Et vobis*, inquit, *postquam ex aquis sacri lavacri ascendistis, datum est Chrisma, quod gerit imaginem illius, quo unctus est Christus; hoc autem est Spiritus sanctus... vos verò uncti estis unguento, facti participes & consortes Christi.* Plura alia in ista Catechesi, quæ tota est de Confirmatione, dicit, & adeò aperta ut Kemnitius Sacramentum confirmationis appellaverit *Chrisma Cyrillianum.*

S. Ambrosius de Mysteriis c. 6. *Post hæc*, inquit, *utique ascendisti ad Sacerdotem: Considera quid secutum sit: Nonne illud quod ait David: Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron.* l. 2. de Sacram. c. 7. *Ergo mersisti venisti ad Sacerdotem: Quid tibi dixit? Deus, inquit, Pater omnipotens, qui te regeneravit ex aqua & Spiritu sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te ungat in vitam æternam.* Per Sacerdotem autem intelligit Ambrosius Episcopum, ut constat ex inspectione locorum.

S. Hieron. in Dialogo contrà Lucifer. Luciferiano dicenti: *An nescis etiam Ecclesiarum hunc esse morem, ut baptizatis manus imponantur & ita invocetur Spiritus sanctus?* Respondet: *Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos qui longè in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptisati sunt, Episcopus ad invocationem Spiritûs sancti excurrat.* Addit *baptisatos in Ecclesia nisi per manus Episcoporum non accipere Spiritum sanctum.* Hæc clara sunt.

Chrysostomus Hom. 18. in Acta Apost. de Philippo Diacono ait: *Ideò baptisans Spiritum sanctum non dabat, neque facultatem habebat; hoc enim donum solorum Apostolorum erat.* Et infrà: *Virtutem quidem acceperant faciendi signa, non autem dandi aliis Spiritum sanctum. Igitur hoc erat in Apostolis singulare; unde & præcipuos, & non alios videmus hoc facere.* Non ergo Baptismus neque cæremonia Baptismi: Hæc enim conferendi habent facultatem simplices Presbyteri.

Aug. l. 2. contrà Litt. Petil. c. 104. *In hoc unguento*, inquit, *Sacramentum chrismatis vultis interpretari: Quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse Baptismus.* Non est ergo Baptismus nec cæremonia Baptismi, sed Sacramentum à Baptismo distinctum. l. 15. de Trinit. c. 26. postquam dixit Apostolos imponendo manus dedisse Spiritum sanctum, addit *eundem morem in suis Præpositis etiam nunc servare Ecclesiam.* Et in Ps. 141. *Multa*, inquit, *Sacramenta aliter atque aliter accipimus: Quædam, sicut nostis, ore accipimus.* Et hoc est Eucharistia. *Quædam per totum corpus accipimus:* Et hoc est Baptismus per immersionem. *Quædam in fronte per signum Crucis*: Et est, ut patet, Confirmatio.

Ab aliis Patribus recensendis supersedeo, ne tædiosus sim: Illos longâ serie commendatos secundùm ordinem temporum habes cum Hæreticorum responsis solutis apud Perfectorem Caroli Witasse Tom. 1. de Conf.

Tandem ex constanti & perpetua Ecclesiæ praxi: illam autem probant non solum quæ huc usque diximus, sed etiam omnia Ritualia antiqua tàm Græca quàm Latina, & quotquot de Officiis Ecclesiasticis scripserunt: S. Greg. in Sacramentario, Ordo Rom. antè sæc. 9. editus, Strabo, Amalarius, Alcuinus, &c. atque indè confirmatur, quòd Hæretici non possint assignare quis primus hunc ritum Sacramentis annumeraverit: Juxtà enim Aug. regulam communiter receptam l. 2. de Bapt. c. 7. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi Apostolicâ auctoritate traditum rectissimè creditur.* Quod autem tradiderunt Apostoli, inquit alibi, à Christo acceperunt.

Solvuntur Object. Hæreticorum.

Obj. 1°. contrà primam Prob. ex Scriptura. Impositio visibilis manuum facta ab Apostolis, de qua in Act. non erat signum permanens, sed erat privilegium ad tempus Apostolis datum conferendi, nascente Ecclesia, gratias gratis datas: Ergo: Patet Ant. Quia nunc impositio manuum facta ab Episcopis non confert ampliùs dona linguarum, Prophetiæ, miraculorum, ut tempore Apostolorum. Ergo.

R. N. Ant. Id enim quod nunc usurpant Episcopi ad conferendam gratiam roboris & fortitudinis esse prorsùs idem, quod legimus in Actis Apostolorum, testatur Cyp. Ep. 73. ad Jubai. *Quod nunc quoque apud nos geritur:* Et Aug. 15. de Trinit. dicens *eundem morem in suis Præpositis etiam nunc servare Ecclesiam.* Vide textus integros inter probationes Conclusionis. Ad Prob. N. Conseq. quia impositio manuum tunc non fiebat solùm ad conferendas gratias gratis datas, sed principaliter ad conferendam gratiam sanctificantem, quàm confert adhuc modo.

Inst. 1°. Spiritus sanctus, de quo in Act. Apost. non erat gratia sanctificans, sed tantùm gratiæ gratis datæ: Ergo. Prob. Ant. tùm ex illo Joelis 2. *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri:* Tùm quia frequenter legitur in ipsis Actibus, quòd qui accipiebant Spiritum sanctum, linguis loquerentur, prophetarent, &c. Ergo.

R. N. Ant. Fatemur quidem initio nascentis Ecclesiæ non raró fuisse collatas in Confirmatione gratias gratis datas, quia erant tunc necessariæ ad commendationem fidei rudis, & primordia Ecclesiæ dilatanda, ut loquitur Aug. l. 3. de Bapt. c. 16. per

per quod satisfit Probationibus Antecedentis. At negamus has solas & semper fuisse collatas: Non semper; dicit enim Apost. 1. Cor. 12. *Numquid omnes loquuntur linguis?* Non solas; quia primariò, principaliter & universaliter conferebatur ritè dispositis gratia sanctificans: Conferebatur namque Spiritus sanctus, ut loquuntur Acta; solæ autem gratis datæ sinè gratia sanctificante nunquam in novo Testamento dicuntur simpliciter & absolutè Spiritus sanctus. Item conferebatur Spiritus sanctus, quem Christus promiserat Joan. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum.* Hic autem Spiritus manens nobiscum in æternum, est Spiritus sanctificans, non gratiæ gratis datæ, quæ non diu durârunt, & quæ possunt reperiri in peccatoribus, in quibus Spiritus sanctus non manet. Matth. 7.

Inst. 2°. Samaritani jam receperant à Philippo gratiam sanctificantem: Ergo Spiritus sanctus seu gratia quam receperunt per manus Apost. non erat gratia sanctificans, sed gratis data.

R. D. Ant. Samaritani jam receperant à Philippo gratiam sanctificantem regenerativam, C. Roborativam & confirmativam, N.

Inst. 3°. Adventus Spiritûs sancti in Samaritanos exprimitur in Scriptura voce Græcâ, quæ significat, *supercado, irruo*, ideòque descensum violentum & vehementem, quo exprimitur in Scripturis donatio Spiritûs prophetici, non donatio Spiritûs sanctificantis, qui est lenis & suavis: Ergo.

R. 1°. Hâc voce græcâ, juxtà linguæ peritos, non solùm significari *irruere* sed etiam *illabi*. Primum convenit dono prophetiæ: Secundum Spiritui sanctificanti. 2°. Falsum est hâc eâdem voce in Scripturis non significari donum gratiæ sanctificantis; ea enim adhibetur Act. 10. v. 44. Act. 11. v. 15. ubi agitur de dono gratiæ sanctificantis. Et S. Lucas Act. 2. dicit de descensu Spiritûs sancti in die Pentecostes: *Factus est repentè de Cœlo sonus tamquam advenientis Spiritûs vehementis*: Ubi tamen Apostoli receperunt non solùm gratias gratis datas, sed etiam augmentum gratiæ sanctificantis, cum septem Donis Spiritûs sancti.

Urgent plura leviora. 1°. Huic ritui, inquit Calvinus, nulla est in Scripturis annexa gratiæ promissio. 2°. Flatus quo Dominus Discipulos afflavit, non fuit Sacramentum: Ergo nec manuum impositio per Apostolos. 3°. In his Scripturæ locis, inquit Kemnitius, nullum sentitur oleum, nullum odoratur balsamum, & verbum deest, quod tamen requiritur ut forma Sacramenti: Ergo.

R. ad 1. gratiæ promissionem constare ipso facto Apostolorum, qui illam per manuum impositionem conferebant. Sed & habetur facta præviè promissio Joan. c. 14. v. 16. c. 15. v. 26. c. 16. v. 7. & Act. 1. v. 5. & 8. & alibi.

Ad 2. N. Conseq. quia Sacramentum debet esse signum permanens & perpetuum: Hic autem flatus, neque ab Apostolis, neque ab eorum Successoribus fuit observatus, secùs impositio manuum.

Tertium tangit materiam & formam hujus Sacramenti, de quibus disputant Theologi. Sed quamvis dissentiant in assignanda materia & forma, quia id, quoad aliqua non pertinet ad fidem, conveniunt tamen omnes esse aliquam determinatam, ideòque esse verum & propriè dictum Sacramentum, quod est fidei dogma. Insuper chrisma semper fuisse adhibitum, aut in eo fuisse divinitùs dispensatum propter multitudinem confirmandorum & paucitatem confirmantium dicemus infrà. Etiam verba adhibita fuisse constat Act. 8. ubi Apostoli cum manuum impositione invocabant Spiritum sanctum verbo & oratione.

Obj. 2°. Antiquiores Ecclesiæ Patres, Justinus, Athenagoras, Tatianus, Irenæus siluerunt de Confirmatione: Ii autem quos laudavimus, loquuntur de Confirmatione tamquam de Appendice cæremoniali Baptismi, siquidem illam semper Baptismo conjungant, eique eundem ac Baptismo effectum tribuant: Aut saltem intelligunt Sacramentum impropriè dictum: Ergo.

R. ad 1. membrum Ant. 1°. Falsum esse; Dionysius enim & Irenæus non siluerunt de Confirmatione: Patet ex probationibus. 2°. Hoc dato, N. Conseq. alioquin sequeretur quòd nec Baptismus nec Eucharistia forent Sacramenta, quia de illis omninò siluerunt Athenagoras & Tatianus. Dicendum itaque ad veritatem alicujus dogmatis, seu traditionem stabiliendam, non esse necesse quòd omnes Scriptores omnis ætatis meminerint illius, sed sufficere quòd plerique & probati illam asseruerint. 3°. Non ignorant Hæretici laudatos Patres plura alia opera edidisse, quæ perierunt: Quis scit num in illis Confirmationem non appellaverint. Et si verum sit quòd tunc temporis ignota erat in Ecclesia Confirmatio; dicant undè Tertull. Cypr. & alii, quos laudavimus, illam hauserunt. 4°. Patres Apostolis propinquiores intenti erant edendis Apologiis pro Christianis, & calumniis contrà ipsos intentatis depellendis, praeci autem & cauti in explicandis palàm arcanis fidei mysteriis, ne ampliorem calumniis Ethnicorum materiam subministrarent.

Ad 2. membrum Ant. R. ejus falsitatem apertè revinci ex ipsis Patrum textibus à nobis laudatis, ut in pluribus observavimus. Et sanè si Confirmatio nihil aliud esset quàm cæremonia Baptismi, quid necesse erat Petrum & Joannem mitti ad Samaritanos, ut eis imponerent manus, & acciperent Spiritum sanctum? Philippus qui habebat facultatem baptisandi, habebat à fortiori facultatem cæremonias Baptismi adimplendi. Sed & omnia, quæ adferuntur in probationem hujus Antecedentis, sunt falsa. Et 1°. falsum est quòd semper Confirmatio comitaretur Baptismum, non enim semper aderant Apostoli aut Episcopi, sicut de facto contigit in Samaritanis baptisatis à Philippo, ad quos missi sunt Petrus & Joannes, ut eos confirmarent. Et esto Confirmationem semper fuisse conjunctam Baptismo, non magis indè sequitur quòd fuerit cæremonia Baptismi, quàm sequitur Eucharistiam, quæ cum Confirmatione ordinariè conferebatur statim post Baptismum, esse Baptismi cæremoniam. 2°. Falsum est Patres eundem Baptismo ac Confirmationi effectum tribuere: Tribuunt namque Baptismo gratiam regenerativam & innovativam, Confirmationi gratiam roborativam & confirmativam. 3°. Tandem falsum est Patres loqui de Confirmatione, ut de Sacramento impropriè dicto: 1°. Quia illam vocant Sacramentum sicut Baptismum: *Tunc demùm*, inquit Cyp. Ep. 72. ad Steph. *planè sanctificari & Filii Dei esse possint, si Sacramento utroque* (Baptismo & Confirmatione) *nascantur*. *Sacramentum Chrismatis*, inquit Aug. contrà Litt. Petil. cit... *quod quidem in genere signaculorum visibilium sacrosanctum est, sicut Baptismus.* 2°. Quia Confirmationem asserunt, ut signum sensibile gratiæ sanctificantis, quod non competit, nisi Sacramento propriè dicto. 3°. Tandem nulla est ratio cur, secundùm modum loquendi Patrum, dicatur Sacramentum impropriè potiùs quàm Baptismus & Eucharistia.

Inst. 1°. Cyprianus loco mox cit. ex eo quòd Stephanus iteraret impositionem manuum, inferebat iterandum esse Baptisma: Ergo reputabat Cyprianus impositionem manuum, ut cæremoniam annexam Baptismo.

R. N. Conseq. Ideò enim Cyprianus ex praxi Stephani intulit iterandum esse Baptismum, quia falso existimabat Stephanum per manuum impositionem conferre Confirmationem redeuntibus ab hæresi: Ex quo inferebat quòd si Confirmatio Hæreticorum esset nulla & iteranda, ità eorum Baptismus. At hallucinabatur Cyprianus; impositio enim manuum apud Stephanum non erat confirmatoria, nisi pro iis qui nondùm erant confirmati, sed reconciliativa tantùm.

Inst. 2°. Impositio manuum, de qua loquebantur SS. Patres, poterat iterari: Ergo non erat Sacramentum nostræ Confirmationis, quod secundùm nos iterari

rari non potest. Prob. Ant. Aug. de Bapt. c. 16. ait: *Manûs impositio, non sicut Baptismus, repeti non potest:* Ergo.

R. N. Ant. ad Prob. N. Conseq. quia Aug. ibi loquitur de impositione manuum reconciliativa, non confirmatoria, ut constat ex l. 5. de Bapt. c. 25. quadruplex autem est distinguenda manuum impositio apud antiquos. Prima est sanativa infirmitatum. Marci ult. Secunda est ordinativa Clericorum. 2. Tim. 1. Tertia est confirmativa. Quarta est reconciliativa, sivè quoad forum internum, sivè quoad externum. Hæc quarta & prima poterant iterari, non secunda & tertia.

Inst. 3°. Secundùm Aug. per manûs impositionem, quam dicimus Confirmationem, Apostoli non dabant Spiritum sanctum, sed tantùm orabant, ut veniret: Ergo non erat Sacramentum. Prob. Ant. S. D. l. 15. de Trinit. c. 15. *Orabant enim*, inquit *ut Spiritus sanctus veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant.* Ergo.

R. D. Ant. Per manûs impositionem Apostoli non dabant Spiritum sanctum principaliter, C. Ministerialiter seu instrumentaliter, Subd. Non dabant Spiritum sanctum visibiliter quantùm ad gratias gratis datas, C. Cùm enim hæ essent effectus tantùm accidentales Confirmationis illas Apostoli non dabant, sed orabant ut à Deo conferrentur in Confirmatione, & de ista collatione Spiritûs sancti intelligit Aug. Non dabant Spiritum sanctum invisibiliter quantùm ad gratiam sanctificantem, N. Namque si quoad illam gratiam Apostoli nihil nisi orando profuissent Samaritanis, non debebant mitti ad illos; perinde enim orassent Jerosolymis ac Samariæ.

Obj. 3°. Ecclesia Græca non recenset Confirmationem inter Sacramenta: Ergo.

R. N. Ant. Cujus falsitatem probavimus Art. penultimo Tract. de Sacramentis in genere ex antiquis Ritualibus græcis à nostro P. Goar editis, ex Leone Allatio, ex Jeremia Patriarcha Constantinop. in censura quam edidit Doctrinæ Calvinianæ. His nunc adde non solùm Patres Græcos, quos laudavimus, Conc. Laodice. Cyrill. Chrysost. &c. sed & recentes Synodos, unam Constantinop. an. 1642. in qua damnatur Calvinus quòd quinque Sacramenta negaret: alteram Bethleemeticam Præside Dositheo Patriarchâ Jerosol. in qua sic decernitu: *Credimus esse in Ecclesia Legis novæ Sacramenta, eaque septem; non majorem aut minorem numerum admittimus.* Deinde secundo loco numeratur Sacramentum Confirmationis. Insuper quoties actum est de unione utriusque Ecclesiæ, præsertim in Conc. Florent. nulla fuit facta mentio de Confirmatione. Tandem ipsi Lutherani Wittembergenses, in responso ad responsum laudati Jeremiæ, hoc ipsum fatentur his verbis: *Sacramenta septem numerant Græcorum Ecclesiæ.* Ad hæc nonnisi futilia reponit Kemnitius.

Inst. Saltem constat ignotum esse Confirmationis Sacramentum apud Christianos Æthiopes, Armenos, Chaldæos, aliosque Arabiam, Mesopotamiam, Syriam, Persidem & Ægyptum habitantes, atque apud Indos: Ergo.

R. 1°. Dato Ant. N. Conseq. Non enim à Schismaticis requirenda est veritas, cùm ex Schismate ordinariè nascatur error. 2°. N. Ant. Cujus falsitatem fusè & eruditè per singulas nationes probat jam laudatus Caroli Witasse Perfector Tom. 1. pag. mihi 486. & sequentibus, non ingratè legendus.

Obj. 4°. Magna est inter nostros Theologos dissensio circà essentialia Confirmationis, materiam, formam & ministrum: Ergo non constat apud eos existere hoc Sacramentum.

R. N. Conseq. Dissentio enim circà naturam alicujus rei, non infert dissensionem circà ejus existentiam: sic Lutherani & Calvinistæ inter se dissentiunt de materia & forma Baptismi: Lutherus in Symposiacis c. 17. dubitat an valeat in vino & lacte: Beza in Ep. 2. ad Thomam Filium affirmat valere in quovis liquore: Calvinus l. 4. Instit. c. 15. §. 16. requirit ad validitatem Baptismi quòd conferatur *in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti:* Lutherus asserit quòd sufficiat, si conferatur in nomine Domini: Zuinglius nullam formam requirit. Et tamen hi omnes agnoscunt Baptismum existere. Catholici disputant circà materiam aliorum Sacramentorum; & tamen nullus aliquod negat. Philosophi disputant de natura solis & ignis, nemo tamen negat existere solem & ignem. Pariter itaque quamvis nostri Theologi disputent quæ sit materia, forma, vel minister Confirmationis, conveniunt tamen omnes in hoc quod est Fidei, hunc scilicet ritum, qui in Ecclesia dicitur Confirmatio, esse verum Sacramentum.

Petes à quo & quando institutum fuerit Sacramentum Confirmationis.

R. à Christo fuisse institutum; probatum manet ex Diss. 5. de Sacr. in genere. a. 1. Illuc Lectorem remitto.

Quantùm ad tempus institutionis incertum est, cùm nihil ea de re habeamus in Scriptura aut Traditione.

Quidam dicunt fuisse institutum Matth. 19. cùm Christus parvulis manus imponeret: & ità videtur sentire Conc. Senonense an. 1528. verùm non omnis manuum impositio est Confirmatio; & quod refertur Matth. 19. nihil aliud fuisse videtur quàm quod consuetum erat apud Judæos, apud quos parvuli à majoribus manûs impositione benedicebantur exemplo Ephraïm & Manasse, quibus Jacob hoc modo benedixit Genes. 48. Insuper verisimile est non omnes istos parvulos fuisse baptisatos, neque decebat eos confirmari antè Apostolos. Ad Conc. Senon. respondetur esse dumtaxat Provinciale nec à Summo Pontifice approbatum, ideòque non inconcussæ auctoritatis; vel intellexisse institutionem Confirmationis in typo & figura, non in re.

Quidam volunt institutum fuisse in ultima cœna, fundati in Epist. 2. Fabiani Papæ ad Episcopos Orientales cap. 1. in qua dicit *In illa die Dominus postquam cœnavit cum Discipulis suis & lavit eorum pedes, sicut à sanctis Apostolis Prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt, Chrisma conficere docuit.* Et subdit. *Lavatio pedum significat Baptisma, quod sancti Chrismatis unctione perficitur.* Verùm aliis non videtur sat firmum hoc fundamentum, cùm Epistola hæc Fabiani, non secùs ac aliæ decretales antè Siricium, à plerisque eruditis nunc reputentur apocriphæ & supposititiæ. De qua re vide Digress. hist. ad Diss. 1. de Jure.

Alii tandem arbitrantur institutum fuisse hoc Sacramentum eo temporis intervallo, quo Christus post Resurrectionem usque ad Ascensionem cum Apostolis conversatus est, *loquens de Regno Dei.* Act. 1. Tunc enim illis contulit plenitudinem potestatis Episcopalis in Ecclesiam, Joan. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos:* Eis promisit Spiritum sanctum & gratiam, quam confert in Confirmatione, Luc. 24. *Et ego mitto promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in civitate quoad usque induamini virtute ex alto.* Ac tandem iis diebus, ut inquit S. Leo serm. 1. de Ascens. c. 2. *Magna in eis confirmata Sacramenta, magna sunt revelata Mysteria.* Ex quibus colligunt non incongruè hoc tempus institutionis hujus Sacramenti assignari, præsertim cùm nullum aliud sit assignabile.

Quantùm ad S. Th. dicit hîc ad 1. *Quòd Christus instituit hoc Sacramentum non exhibendo, sed promittendo*, scilicet ejus effectum, Spiritum sanctum & gratiæ plenitudinem, non verò ipsum Sacramentum; promittere enim Sacramentum, non est ipsum instituere: Et hoc patet ex his quæ subjungit S. D. „Secundùm illud, inquit, Joan. 6. *Si „ non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si au„ tem abiero, mittam eum ad vos.* Et hoc ideò, „ quia in hoc Sacramento datur plenitudo Spiri„ tûs sancti, quæ non erat danda antè Christi Re„ surrectionem & Ascensionem, secundùm illud „ Joan. 7. *Nondum erat spiritus datus, quia Je„ sus nondum erat glorificatus* Sensus ergo verborum S. Th. est, *Christus instituit hoc Sacramen-*

tum non exhibendo, seu illud alicui administrando, sicut instituit Ordinem & Eucharistiam, *sed promittendo* ejus effectum. Et iste sensus non repugnat tertiæ sententiæ.

ARTICULUS II.

Quæ sit Materia Confirmationis.

Missis Lutheranis & Calvinistis, qui, ut Sacramentum Confirmationis rejiciunt, ità ejus materiam improbant: manuum impositionem, postquam cessavit visibilis illapsus Spiritûs Sancti, tamquam cæremoniam inutilem reputant: Chrisma verò Calvinus. L. 4. Inst. c. 19. §. 8. vocat *oleum diaboli mendacio pollutum* & §. 10. *pinguedinem fœtore anhelitûs inquinatam, verborum murmure incantatam, & perungendis calceis addicendam*, His, inquam, missis, quos Art. præcedenti sufficienter exagitavimus, concertatio hîc nobis est cum Theologis Catholicis, qui in assignanda essentiali hujus Sacramenti materia dissentiunt.

Quidam in sola manuum impositione reponunt. Ità ex antiquis Aureolus, Altissiodorensis, ex recentioribus Samboyius, l' Herminier, maximè Sirmondus in Antithectico 2.

Quidam in sola Chrismatione constituunt. Ità Bellarm. Maldonatus, Isambert, Petrus Aurelius, seu Abbas Sancyranus, &c.

Quidam reponunt in utraque, scilicet chrismatione & impositione manûs; sed diversimodè; alii disjunctivè, ità ut alterutra, vel utraque sit materia adæquata, relicta Ecclesiæ libertate, quam vellet pro temporum opportunitate, usurpandi. Hæc Sententia tribuitur Tappero Morino & Estio, & videtur esse Concilii Moguntini: apprimè commoda est enodandis difficultatibus: eam probabilem reputat Bellarm. eique lubenter subscriberemus, si solido fundamento esset innixa. Alii conjunctive, ità ut chrismatio & impositio manuum sint simul adæquata materia Confirm. Est nunc communior: illam tenent Nat. Alexander, Ludovicus Habert, Juenin, Henno, Card. Gotti, Perfector Caroli Witasse, Boucat; Tournely, Berti, Daelman, &c. & si intelligatur de impositione manus indistincta à chrismatione, ut mox dicetur, coincidit cum secunda sententia.

Chrisma græcè idem ac latinè unguentum, at usu Ecclesiastico est mixtum ex oleo & balsamo. Manus impositio est duplex in Confirmatione juxta Pontificale Clementis VIII. una prævia ad unctionem, dum Episcopus manu extensâ versùs confirmandos, orat ut descendat in eos Spiritus sanctus: alterâ qua Episcopus frontem confirmandi pollice Chrismate tincto tangit, reliquâ manu, saltem ut fit à plerisque, super caput ejus extensâ.

Specialem quæstionem hîc non instituo de materia remota Confirmationis: quia si probetur unctionem Chrismatis esse ejus materiam proximam, satis constabit Chrisma esse materiam remotam; est enim materia proxima materiæ remotæ applicatio.

Dico: Materia essentialis adæquata Sacramenti Confirmationis est conjunctive unctio Chrismatis & manûs impositio ab ipsa unctione indistincta: salvâ tamen probabilitate sensûs disjunctivi.

Prob. Constans & perpetua est in Ecclesia traditio, chrismationem & manûs impositionem semper adhibitas fuisse in Confirmatione, iisque vim inesse conferendi Spiritum sanctum seu gratiam roborantem: Ergo.

De chrismatione constat ex omnibus summis Pontificibus, Conciliis & Patribus, quos Art. præcedenti laudavimus: hi enim omnes, paucis exceptis, meminerunt vel chrismatis, vel unguenti, vel unctionis, vel signaculi, eique vim gratiam conferendi tribuunt. Relegantur eorum textus.

Idem docet Auctor hîc Art. 2. probatque hanc materiam esse convenientem, quatenùs gratia Spiritûs sancti in oleo designatur; unde Christus dicitur esse unctus oleo lætitiæ propter plenitudinem Spiritus sancti, quam habuit: admiscetur balsamum, quo, propter fragrantiam odoris, significatur odor bonæ famæ. Undè Apost. 2. Cor. 2. *Christi bonus odor sumus Deo.* Et licèt multa alia sint odorifera, tamen præcipuè accipitur balsamum, eò quòd habeat præcipuum odorem, & incorruptionem præstat.

Hâc Traditione innixa Synodus Florent. in Decreto unionis definit materiam hujus Sacramenti esse *Chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedicto.* Et Trid. sess. 7. can. 2. de Confirm. *Si quis dixerit injurios esse Spiritui sancto eos, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt, anathema sit.* Ubi supponit chrismationem esse materiam hujus Sacramenti.

De manus impositione constat ex actis Apost. ex Conc. Eliberitano, Tertul. Cyp. Hieron. Aug. laudatis art. præcedenti. Videantur. Plura alia adferri possent momenta tam ex Græcis quàm ex Latinis; sed cùm non requiramus aliam impositionem manus quàm quæ fit per ipsam chrismationem, supervacanea videntur; probatâ enim chrismatione, simul probatur ista manus impositio.

Hanc autem Traditionem intelligendam esse de chrismatione & impositione manuum conjunctivè tamquam de materiis partialibus unam totalem simul integrantibus, non verò disjunctivè, concessâ à Christo Ecclesiæ facultate, quam vellet assumendi, indè colligimus, 1°. Quòd hujusce facultatis à Christo concessæ nullum extat vestigium in Scriptura vel Traditione, sinè quibus tamen nihil circà essentialia Sacramentorum, quæ à sola voluntate Christi pendent, debet affirmari. 2°. Quòd quidam Patres utramque simul videantur requirere, Tertull. de Resur. carnis c. 8. *Caro ungitur*, inquit, *ut anima consecretur.... caro manus impositione adumbratur, ut & anima spiritu illuminetur.* Cyp. jam laudatus art. præcedenti Ep. ad Jubaian. & plures alii Scriptores mox citandi. Maneat tamen alterius sententiæ probabilitas, quæ fortè poterit explicari & defendi eo fermè modo, quo explicatur & defenditur determinationem specificam formæ ejusdem Sacramenti & materiæ Ordinis esse libertati Ecclesiæ relictam,

Item hanc traditionem esse intelligendam de manus impositione indistincta à chrismatione, constat 1°. Quia Episcopi admittunt ad Confirmationem eos, qui erant absentes, dum facerent manûs impositionem præviam ad chrismationem, quæ, ut dictum est, consistit in extensione manuum versùs confirmandos. Neque dici potest cum Honorato Tournely esse *abusum corrigendum*, nisi culpando plures doctissimos & pientissimos Antistites, qui hanc praxim servant. 2°. Quia Græci nullam aliam manûs impositionem adhibent quàm eam quæ chrismationi est annexa, ut patet ex eorum Euchologiis veteribus & recentioribus editis à nostro Goar; & tamen existere apud Græcos verum Sacramentum Confirmationis agnoscit Ecclesia.

Scio quosdam contendere in prioribus sæculis impositionem manuum fuisse distinctam ab unctione: sed quidquid sit, certum est saltem à pluribus sæculis has duas actiones coaluisse in unam. De illis hoc sensu loquuntur plures antiqui Scriptores: Beda, qui floruit sæculo 7. in Ps. 26. *Illa unctio*, inquit, *quæ per manus impositionem fit ab Episcopo, vulgò Confirmatio dicitur.* Amalarius octavo Sæculo l. 1. de Officiis c. 27. *Ut ab Episcopis solis inungatur per manus impositionem, ab Apostolis assumptum est.* Rabanus Maurus Sæc. 9. l. de Instit. Clericorum c. 18. refert ex sancto Sylvestro *ad solum Episcopum pertinere, ut baptisatum per manûs impositionem cum ipso Chrismate consignet.* Ratramus eodem sæc. l. 4. contrà opposita Græcorum c. 7. *Donum Spiritus sancti tribuitur per impositionem manuum, quando frontes baptisatorum Chrismate sancto liniuntur ab Episcopo.* Eodem modo loquuntur sæc. 12. Rupertus l. 5. de divinis Officiis

ficiis c. 16. & Hugo Vict. l. 1. de Sacramento Fidei c. 10.

Solvuntur Objectiones contrà Chrismationem.

D.Th. 4. 4. ad 1. Obj. 1°. Act. 8. & alibi, ubi secundùm nos refertur Sacramentum Confirmationis, nulla fit mentio Chrismatis, sed solum impositionis manuum: Ergo Apostoli non adhibuerunt Chrisma confirmando, sicque Chrisma non est materia Confirmationis.

R. 1°. Juxtà plurimos D. Ant. Nulla fit mentio Chrismatis, & tamen non excluditur, C. Ant. & excluditur, N. Ant. & Conseq. Non enim omnia quæ Apostoli fecerunt aut docuerunt, scripta sunt, sivè brevitatis, sivè arcani servandi causâ. Sic Aug. l. de fide & oper. c. 9. loquens de Eunucho dicit: *In eo quod ait* (S. Lucas) *baptisavit eum Philippus, intelligi voluit impleta omnia, quæ licèt taceantur in scripturis gratiâ brevitatis, tamen serie traditionis scimus implenda.* Et Estius in 4. d. 7. §. 6. cùm ea quæ ad ritus Sacramentorum pertinent, inquit, secretissima haberentur ac fere solâ voce quasi per manus traderentur, noluit Lucas neque elementum, neque verbum hujus Sacramenti verbo prodere, ideòque usus est vocabulo manûs impositionis, quæ generalis quædam cæremonia est, variè adhiberi solita. Item constat non omnia Fidei nostræ dogmata ex sola Scriptura, sed multa ex traditione haberi: probavimus autem constantem semper fuisse in Ecclesia de chrismatione traditionem, cujus prima institutio cùm neque in Conciliis neque in Pontificum sanctionibus reperiatur, dicendum est eam esse à Christo, qui Sacramentorum materiam & formam determinavit, hancque ab Apostolis fuisse frequentatam. Non magis ergo concludit hoc argumentum negativum, quam si quis ex silentio Scripturæ inferret Apostolos non baptisasse in nomine Trinitatis, pueros non esse baptisandos, & plura alia, quæ non leguntur in Scriptura, aut vellet probare chrismationem non fuisse in usu tempore Concilii Arelat. 1. & Nicæni; quia in illis, ubi agitur de Confirmatione, non fit mentio Chrismatis.

R. 2°. juxtà quosdam alios, N. Conseq. Quamvis enim in Actibus Apost. sileatur de chrismatione: alibi tamen fit illius mentio: 1°. 2. Cor. 1. *Qui confirmat nos in Christo, & qui unxit nos Deus, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Quem locum exponit de Confirmatione Ambros. l. de initiandis c. 7. 2°. 1. Joan. 2. *Sed vos unctionem habetis à Sancto*: Quod Aug. Tract. 3. in 1. Ep. Joan. interpretatur de Confirmatione. 3°. Ibid. *Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis.* Et hoc iterùm Aug. ibid. & S. Cyrill. Catechesi 3. intelligunt de Confirmatione.

Hic q. 72. a.2. ad 1. R. 3°. cum Auctore & pluribus aliis: dato quòd Apostoli per solam manuum impositionem sine chrismatione Confirmationem aliquando administraverint, id factum esse ex dispensatione divina, quando Spiritus sanctus per visibilia signa descendebat in confirmatos; quia non erat necessaria tam sensibilis materia Sacramenti, ubi exhibebantur miraculosè sensibilia signa, quæ non secùs ac chrisma significabant effectum Sacramenti, ut explicat Auctor ibid. ubi addit quòd Apostoli uterentur tamen communiter chrismate in exhibitione hujus Sacramenti, quando visibilia signa non exhibebantur.

Inferes ex hac sol. Ergo mutata fuit materia hujus Sacramenti, consequenter non est idem Sacramentum Confirmationis quod nunc celebrat Ecclesia, ac illud quod Apostoli conferebant.

Respondent quidam quòd quando Apostoli dabant Spiritum sanctum per solam manuum impositionem sinè chrismatione, conferrent quidem rem Sacramenti, sed non Sacramentum; arbitranturque hanc esse mentem D. Th. Verùm, hâc solutione semel admissâ, nullum nobis restat fundamentum in Scriptura ad probandum contrà Hæreticos veritatem hujus Sacramenti. Neque id dixit D. Th. neque arbitror hanc esse ejus mentem: quamvis enim hîc & a. 4. o. dicat quòd quando Deus visibilibus signis miraculosè adhibitis conferebat effectum Sacramenti sine Sacramento, tunc non esset necessaria materia nec forma Sacramenti, quod verum est; non tamen dixit quòd ubi aderat impositio manuum, deesset omninò materia & non esset Sacramentum: quin è contrà in cap. 6. Epist. ad Heb. lect. 1. circà medium ad hæc verba, *impositionis quoque manuum*, agnoscit impositionem manuum esse materiam Sacramenti, & innuit per eam Apostolos illud contulisse: dicit enim: „Secundum Sacramentum intrantium est in ipsa manuum impositione.... Hæc autem est duplex: una est miracula faciens, sicut quando Christus per manus impositionem curabat infirmos, Luc. 4.... Et hæc non est sacramentalis. Alia est sacramentalis..... In Sacramento Confirmationis..... In Confirmatione enim datur Spiritus sanctus ad robur, ut scilicet audacter homo confiteatur nomen Christi coram hominibus." Unde ad arg.

R. D. Illatum: ergo materia Sacramenti fuit mutata materialiter & entitativè, Transeat: mutata formaliter & in ratione materiæ Sacramenti, N. Quamvis ergo non fuerit eadem entitas materiæ adæquatæ, quatenùs non adhibebatur chrisma, sed sola manuum impositio, eadem tamen erat formaliter & in ratione materiæ Sacramenti, quatenùs substabat eidem significationi & Christi institutioni, atque eandem efficaciam & eundem effectum habebat.

Dixi: *Transeat illatio:* quia juxtà aliam sententiam, quam suprà dixi probabilem, cùm materia sit vel impositio manuum, vel chrismatio, ad nutum Ecclesiæ, nullatenùs fuit mutata.

Obj. 2°. Famosum Can. 2. Conc. Arausf. 1. quo declaratur unctionem non esse necessariam Sacramento Confirmationis: ecce ejus verba: „Nullus ministrorum, qui baptisandi recipit officium, sine chrismate usquam debet progredi; quia inter nos placuit semel chrismari. De eo autem qui in baptismate quâcumque necessitate faciente non chrismatus fuerit in Confirmatione Sacerdos monebitur: nam inter quoslibet, chrismatis ipsius nonnisi una benedictio est: non ut præjudicans quidquam, sed ut non necessaria habeatur repetita chrismatio." Ergo.

R. de isto Canone exarsisse olim acrem concertationem inter duos eruditos Theologos, P. Sirmondum Soc. J. qui contendebat chrismationem esse tantum cæremoniam Confirmationis, & Petrum Aurelium, seu Abbatem Sancyranum, qui propugnabat esse materiam essentialem. Primus legebat textum prout retulimus cum particula negante in ultima parte textus: Alter legebat sine particula negante, sic scilicet: *sed ut necessaria habeatur repetita chrismatio*: Si hæc ultima lectio admittatur, favet aperte nostræ conclusioni; tunc enim sensus Canonis est quòd utraque chrismatio, tam Baptismalis in vertice quàm Confirmatoria in fronte, sit necessaria, in diverso tamen genere necessitatis: prima ut cæremonia Baptismi supplenda ex more & præcepto Ecclesiæ, altera necessariâ necessitate Sacramenti, ut ejus materia. Verùm de ista particula adhuc sub judice lis est: plura namque exemplaria illam omittunt, non pauciora illam retinent, ideòque indè non potest erui firmum argumentum pro aut contrà.

Sed esto legendum sit secundùm Sirmondum cum particula negante, nihil nocet: sensus enim est quòd ubi aliquis est baptisatus sine chrismatione verticali, Episcopus antequam illum confirmet, debeat hanc chrismationem verticalem supplere, quæ chrismatio verticalis non præjudicat chrismationi frontali faciendæ in Confirmatione; quia licèt suppleatur ex more & præcepto Ecclesiæ, non est tamen absolutè necessaria Confirmationi, & ideò dicit: *sed ut non necessaria habeatur repetita*, seu duplex, *chrismatio.* Plura de isto Canone scribunt Sambovius & ex illo Caspar Juenin, Perfector Caroli Witasse, & Honorat. Tournely, qui lectio-

lectionem Petri Aurelii, seclusâ particulâ negante, præferunt lectioni Sirmondi.

Obj. 3°. Ex probationibus nostris equidem colligitur chrismationem esse necessariam Confirmationi, non tamen ut ejus materiam essentialem, sed vel ut partem integrantem, vel ut cæremoniam præceptam: sic quamvis multi Patres meminerint chrismationis Baptismalis, & quidam, ut Tertull. & Cyril. aliquem effectum spiritualem illi tribuant, non tamen sequitur quòd sit pars essentialis Baptismi: Ergo.

R. N. Ant. 1°. quia Traditio, quam asseruimus, loquitur de chrismatione tamquam de vero Sacramento. 2°. In ipsa chrismatione sicut in impositione manuum constituit ipsum Sacramentum. 3°. Conceptis terminis vocat ipsam Sacramentum non secus ac Baptismum. 4°. Vim ipsi tribuit conferendi Spiritum sanctum & gratiæ plenitudinem. Nihil autem horum de chrismatione Baptismali: quòd si quidam ei aliquem effectum spiritualem tribuunt, non ex opere operato, sed ex opere operantis.

Inst. Quamvis ex Traditione habeamus quòd aqua sit vino permiscenda in Sacramento Eucharistiæ non tamen sequitur quòd sit materia hujus Sacramenti: Ergo similiter.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd Traditio semper apprehenderit & exhibuerit chrismationem tamquam materiam Confirmationis; vinum autem solum semper intellexerit esse materiam Eucharistiæ, & aquam illi permiscendam requiri necessitate præcepti, non Sacramenti.

Obj. 4°. Materia essentialis Sacramenti debet esse eadem apud Græcos & Latinos: atqui chrisma Græcorum differt à chrismate Latinorum: nam chrisma Latinorum conficitur ex oleo & balsamo tantùm; Græci autem præter oleum & balsamum triginta duas species aromatum seu herbarum fragrantium adhibent: Ergo.

R. Solam mixtionem balsami & olei apud Græcos esse essentialem, alias accidentales; quin imò nec ipsi possunt modò omnes illas herbas adhibere: Quædam enim, ut observavit Berti, sunt ignotæ, aliæ plures nonnisi ope variorum lexicorum auctorumque de plantis & herbis tractantium collatione, possunt dignosci.

Solv. obj. contrà manuum impositionem.

Cum eam solam requiramus manûs impositionem, quæ à chrismatione est inseparabilis, solutis, argumentis contrà chrismationem, videtur otiosum alia proponere contrà impositionem manuum; ut tamen scholæ serviamus,

Obj. 1°. Eug. IV. in Decreto unionis dicit: *loco illius manûs impositionis* (de qua Act. 8.) *datur in Ecclesia Confirmatio.* Innoc. III. cap. *Cùm venisset*, ait: *Per frontis chrismationem manûs impositio designatur, quæ alio modo dicitur Confirmatio.* Conc. Moguntinum an. 1549. cap. 18. „ Hoc „ Sacramentum, inquit, ab initio solâ manuum „ impositione exhibitum, mox sub ipsis tempori- „ bus Apostolorum ex eorum traditione, adhibitâ „ chrismatis Unctione, cœpit conferri. " Ergo nunc impositio manuum nec inadæquatè est materia Confirmationis.

R. N. Conseq. In nullo enim ex his testimoniis excluditur impositio manuum indistincta à chrismatione: alioquin excluderent chrismationem, quam adstruunt. Sensus ergo Decreti Eug. est, non quòd res rei successerit, seu quòd chrismatio posita sit loco impositionis manuum, eâ exclusâ (neque enim dicit *chrismatio*, sed *Confirmatio*) sed quòd nomen nomini successerit, hoc est, quòd id quod dicebatur manuum impositio, nunc dicatur Confirmatio: atque hoc confirmant ac apertè significant verba Innoc. III. dùm ait *per frontis chrismationem, manûs impositionem designari, quæ alio nomine dicitur Confirmatio.* Audis non aliam rem, sed aliud nomen dumtaxat. Undè Conc. Senonense an. 1528. *Tunc*, inquit, *impositionis manuum, nunc Confirmationis appellatum est Sacramentum.* Conc. Moguntinum supponit cum D. Th. Scoto & pluribus aliis, Apostolos ex dispensatione divina aliquando Confirmationem administrasse per solam manuum impositionem, communiùs tamen cum manuum impositione adhibuisse chrismationem, ex quo nihil contrà nos.

Inst. Multi tùm veteres cùm recentiores Scriptores, inter quos ipse S. Th. pro materia Confirmationis solam chrismationem designant: Ergo.

R. Multos pariter solam manuum impositionem designare; undè sicut ex hoc non infertur quòd hi chrismationem excluserint, ita nec illi impositionem manuum: sed utrique datâ occasione modò impositionem manuum, modò chrismationem, modò utramque nominabant, præsertim cùm per chrismationem ab Episcopo factam, intelligatur impositio manuum ab ipsa chrismatione indistincta. Quantùm ad D. Th. diximus suprà ipsum in cap. 6. Ep. ad Heb. expressè nominasse impositionem manuum.

Obj. 2°. Apud Græcos ratum esse Confirmationis Sacramentum agnoscit Ecclesia: atqui Græci tam veteres quàm recentiores non adhibent impositionem manuum, ut patet tùm ex pluribus Scriptoribus, tùm ex Euchologiis hujus Ecclesiæ antiquis & recentioribus editis à P. Goar & aliis, in quibus nulla fit mentio impositionis manuum, sed solius chrismationis: Ergo.

R. utante, 1°. Plures etiam ex Græcis nullam mentionem facere chrismationis, sed tantùm impositionis manuum, ex quo tamen malè infertur chrismationem ab ipsis fuisse negatam. 2°. In Euchologiis & quibusdam Scriptoribus Græcis non fit mentio impositionis manuum, quia alia non adhibetur nec est necessaria absolutè quàm quæ incinditur in ipsa chrismatione; unde nominatâ explicitè chrismatione, nominatur implicitè manuum impositio.

Inst. cum Sirmondo: Ridiculum prorsùs ac absurdum est Unctionem vocare manûs impositionem, quia fit per manum: pari jure unctio verticalis in Baptismate, & extrema infirmorum poterunt dici impositiones manuum.

R. 1°. Quod ridiculum & absurdum videtur Sirmondo, in Scriptura apertè innui: scribit enim Marcus c. 7. quòd cùm adduxissent ad Jesum mutum & surdum, *deprecabantur eum, ut imponat illi manum*: & Jesus *misit digitos suos in auriculas ejus.... & tetigit linguam ejus.* Hoc ergo erat imponere manum. 2°. Id neque visum fuit ridiculum & absurdum Ruperto & Hugoni Vict. seu potiùs S. Sylvestro: Refert enim Rupertus l. 1. de divinis Officiis c. 16. & Hugo l. 2. de Sacram. p. 7. c. 3. quòd „ Sylvester Papa constituit ut baptisatum „ Presbyter in vertice chrismate liniat propter „ occasionem transitûs mortis, ne propter absen- „ tiam Episcopi, & difficultatem eum consequen- „ di, sine manûs impositione baptisati migrent. " Audis unctionem baptismalem dici impositionem manuum, & gerere similitudinem impositionis confirmatoriæ: Fatendum tamen neque unctionem verticalem in Baptismate, neque extremam infirmorum communiter vocari impositionem manuum: quia nunquam impositio manuum habita est pro materia istorum Sacramentorum, sicut habita est pro materia Confirmationis. Undè Petrus Aurelius in suo Orthodoxo contrà Sirmondum p. 1. c. 7. „ Manûs impositio, inquit, fronti unctionis ad- „ mixta, in eam quodammodo transit; undè mi- „ nimè mirum, si nomen ei suum conferat, quæ „ illi seipsam contulit: quod cùm de verticis un- „ ctione dici nequeat, malè paria facit (Sirmon- „ dus) quæ longè disparia sunt".

Adde unctionem frontalem, prout fit à pluribus Episcopis, dùm nempè pollice tangunt frontem chrismate, reliquâ manu capiti impositâ, esse apertè & distinctè manûs impositionem.

ARTICULUS III.

Utrùm balsamum sit necessariò permiscendum oleo, necessitate Sacramenti?

Esse necessarium necessitate præcepti saltem Ecclesiastici, nemo negat: id enim & Florentinum

tinum & omnia Ritualia præcipiunt. Esse autem necessarium necessitate Sacramenti negant Cajetanus, Soto, Estius, Juenin, Witasse, Tournely, &c. Contrà quos

Dico: Probabilius est Balsamum esse necessariò permiscendum oleo, necessitate Sacramenti. Est communior cum Auctore.

Esse D. Th. locis cit. in margine non videtur dubium: nam 1°. in 4. dicit quòd *materia Confirmationis est oleum balsamatum.* 2°. Quando aliis locis cit. dicit Chrisma esse materiam hujus Sacramenti, semper loquitur de Chrismate secundùm usum Ecclesiæ, quod conficitur ex oleo & balsamo. 3°. Cùm hîc sibi quarto loco opposuisset balsamum non inveniri ubique, & ex eo intulisset non esse materiam Sacramenti; non concedit Conseq. ut debet concedi in Sententia Adversariorum, negat è contrà, & respondet sufficere quòd possit facilè ad omnia loca deferri, quia Confirmatio non est tantæ necessitatis, sicut Baptismus.

Hic a. 2. o. in 4. d. 7. q. 1. a. 1. q. 2. ep. 5. & 4. c. gent. c. 60.

Prob. 1°. Ex Conc. Florent. in Decreto unionis sic definiente: *Secundum Sacramentum est Confirmatio, cujus materia est Chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ; & balsamo quod odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedicto.* Materia autem Sacramenti est ipsi essentialis, & sinè ea non subsistit, Ergo.

Respondent 1°. Quidam ex Adversariis hoc Decretum datum fuisse jam dissoluto Concilio, sicque non esse Decretum Concilii, sed summi Pontificis: volunt namque dissolutum fuisse Concilium, quando Orientales discesserunt, antequam Armeni, pro quibus editum fuit Decretum, advenirent: hujusque testes proferunt Spondanum ad an. 1439. & Pallavicinum p. 1. l. 6. c. 2.

Sed contrà. Imprimis etsi foret Decretum solius Pontificis, non ideò esset contemnendæ & infirmæ auctoritatis. Verùm esse totius Concilii nondum dissoluti certò certius constat tùm ex initio Decreti, ubi legitur latum *sacro approbante Florentino Concilio;* cùm ex fine, ubi legitur: *Datum Florentiæ in publica Sessione Synodali solemniter in Ecclesia majori celebrata, anno Domini 1439. decimo Kalendas Decembris, Pontificatûs nostri anno nono.* Neque id negant Spondanus & Pallavicinus, sed è contrà expressè testantur. Spondanus ad eundem annum 1439. ubi relatis posterioribus verbis Decreti mox laudatis, *indè percipies*, inquit, *non unà cum Græcorum discessu dissipatam esse, quod multi crediderunt, Synodum Florentinam, sed porro continuatam cum Patribus Latinis; nec verò hoc solùm anno, verùm etiam tribus sequentibus.* Pallavicinus eod. l. 6. n. 12. observat Legatos Conc. Trid. contrà Clodiensem Episcopum dixisse *falli eos qui Florentinæ Synodi exitum anno 1439. tribuebant ..... Reverà tres insuper annos perstitisse Synodum illam Florentiæ.* Neque id dicitur tantùm, sed præter textum ipsum Decreti, probatur insuper ex Autographis servatis Romæ in arce S. Angeli, de quibus legendi sunt Pallavicinus ibid. Cardinalis de Monte tom. 13. Conc. & Raynaldus tom. 18. Annal. Eccles. ad an. 1442.

Respondent 2°. Concilium non explicare nec statuere an balsamum sit necessarium necessitate Sacramenti vel præcepti tantùm. Item neminem latere quæcumque eo in Decreto præscribuntur circà materiam & formam Sacramentorum, non esse necessaria ad eorum substantiam, v. g. aquam debere calici misceri; similiter agendo de verbis consecrationis, refert Eugenius ea omnia, quæ in Ecclesia Latina proferri solent, quæ tamen omnia & singula non sunt absolutè necessaria ad essentiam Consecrationis: Ità Tournely. Addunt alii Eugenium etiam pro materia Ordinis assignasse porrectionem instrumentorum, cùm tamen juxta plures materia hujus Sacramenti sit manuum impositio.

Sed contrà. Ad 1. hoc ipso quo Concilium definit materiam hujus Sacramenti esse chrisma confectum ex oleo & balsamo, apertè significat quòd sine alterutro non erit materia Sacramenti. Ad 2. non dicit Concilium mixtum ex aqua & vino esse materiam Eucharistiæ, sicut dicit confectum ex oleo & balsamo esse materiam Confirmationis, sed dicit materiam Consecrationis esse *vinum de vite, cui antè Consecrationem aqua modicissima adhiberi debet.* Quæ duo sunt valdè diversa. Ad 3. Falsum est Decretum de verbis Consecrationis referre omnia verba, quæ in Ecclesia Latina proferri solent; id enim solùm (ubi agitur de forma Eucharistiæ) legitur: *Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum: Sacerdos enim*, &c. Ad 4. Sunt innumeri Theologi, qui sustinent ex ipso Decreto porrectionem instrumentorum esse materiam ordinis in Ecclesia Romana, quidam totalem, quidam partialem; quamvis apud Græcos manuum impositio sit materia. Ratio autem hujus diversitatis est, quia Christus hujus Sacramenti materiam non determinavit in specie, sed in genere; de quo dùm de Ordine: sed interim nihil indè contrà nos.

Prob. 2°. Conclusio. S. Dionysius c. 4. Hierarch. Eccl. *Dicimus*, inquit, *quòd unguenti compositio est collectio quædam bene spirantium materiarum*: Balsamum verosimilius intelligens. Idem Clemens Rom. l. 7. constit. c. 44. S. Irenæus l. 1. contrà Hæref. c. 18. de Gnosticis ritus Catholicorum æmulantibus, scribit baptisatos ab illis inungi *Balsamo.*

S. Greg. sæculo 6. in suo Sacramentario, & Greg. Turon. eod. sæc l. 4. de gloria Martyrum, fatentibus ipsis Adversariis, hanc olei & balsami mixtionem commendant. Ordo Rom. ante sæculum 9. editus, Pontificalia & Ritualia omnia tam vetera quam nova, omnes fermè Scholastici & eorum Duces mentionem faciunt balsami non secus ac olei tamquàm materiæ partialis Confirmationis: & dum aliquando oleum tantùm nominant, non intelligunt oleum simplex, sed oleum mixtum, sumptâ denominatione à majori quantitate, quæ est olei.

Prob. 3°. Secundum constantem & perpetuam in Ecclesia traditionem, materia essentialis Confirmationis est chrisma, ut ex dictis constat: Atqui chrisma non est oleum simplex, sed, ex usu Ecclesiæ, est mixtum ex oleo & balsamo; & secundùm nominis significationem est compositum ex oleo & fragrante aliqua materia: Chrisma enim latinè redditur *unguentum: Unguentum* autem, inquit Ambrof. Calepinus, *non est illa compositio tenax, quâ Chirurgi utuntur ad curanda vulnera, sed commistio diversorum odorum, addito oleo aut balsamo, aut aliquo pingui ad ungenda corpora:* gallicè, *Parfum.* Jam quæro ex qua alia fragrante materia fieret hæc mixtio quàm ex balsamo, quod, fatentibus Adversariis, à sæculo 6. universa adhibet Ecclesia: quo enim fine sæculo 6. fuisset immutata? à quo fuit immutata? quis reclamavit contrà innovationem in re tanti momenti, contradicente priore traditione? Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Sex primis sæculis nullus sivè Græcorum sivè Latinorum meminit balsami pro materia Confirmationis: Ergo non est verisimile illud esse ejus materiam.

R. 1°. posse negari Ant. Nam S. Dionysius implicitè, & S. Irenæus explicitè illius meminerunt. 2°. D. Ant. Nullus meminit explicitè, Transeat: Implicitè, N. Meminerunt enim chrismatis, quod ex usu Ecclesiæ & secundùm nominis significationem importat compositum ex oleo & balsamo, ut dictum est. 3°. N. Conseq. S. enim Gregorius & alii qui 6. sæculo balsami meminerunt, illud non ut rem novam & à se inventam, sed ut à majoribus per traditionem acceptam protulerunt: non assignari potest primus ejus auctor, nec quisquam habet potestatem in Ecclesia statuendi id quod secundùm Concilia, Pontifices, insigniores Scholasticos, habetur pro materia Sacramenti.

Obj. 2°. Innoc. III. cap. *Pastoralis* Extrà l. 1. tit. de Sacramentis non iterandis 16. dicit. „ Nos

„ con-

„ consulere voluisti, an permitti debeat ministrare qui sine impositione manuum fuerit ad Ordinem Subdiaconatus assumptus; Et si Confirmationis Sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus. Ad quod breviter duximus respondendum, quòd in talibus non est aliquid iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum." Ubi supponit id quod fuit prætermissum, non esse essentiale, alioquin fuisset nullum Sacramentum & iterandum.

R. 1°. hoc argumentum, quod est præcipuum adversæ sententiæ fundamendum, militare contrà plures ex objicientibus, qui tenent impositionem manuum esse materiam saltem partialem Ordinis, quem tamen Pontifex dicit pariter non esse iterandum, si defuerit impositio manuum. Itaque

R. 2°. quòd sensus hujus Decretalis sit non esse iterandum solemniter & cum cæremoniis Sacramentum, sed supplendum cautè & secretò quod fuerat omissum. In Confirmatione autem omissum fuerat chrisma; quòd non est sine balsamo, neque vera fuerat forma prolata: Ergo id totum supplendum erat, sicque denuò conferendum erat. Similiter in Ordine impositio manuum omissa, erat supplenda non ut materia, sed ut cæremonia accidentalis, saltem juxtà plurimos. Responsio enim Pontificis, cùm sit una generalis ad duas Quæstiones, debet singulis applicari proportionaliter & secundùm exigentiam cujusque. In Confirmatione omissum fuerat quid substantiale, & id erat supplendum: in Ordine aliquid accidentale, & id erat etiam supplendum. Et hæc est communis interpretatio Canonistarum Innoc. Panorm. Ostiensis, &c.

Paulò aliter, nec malè, interpretatur eximius Sylvius. Pontifex, inquit, respondet generaliter quòd in ejusmodi Sacramentis, cùm characterem imprimant, nihil esse iterandum; non substantiam, quia sunt initerabilia; non cæremonias, quia sufficit illas semel adhibuisse; sed caute supplendum esse quod incaute omissum fuerat: Atqui in eo de cujus Confirmatione quærebatur, omissa fuerat unctio chrismatis ex oleo & balsamo confecti: Ergo illa supplenda erat. In eo autem de cujus ordinatione quærebatur, omissa erat impositio manuum: Ergò & hæc supplenda erat, sive sit essentialis, sive non. Ferme in idem redit.

Obj. 3°. Materia Sacramenti debet esse communis & obvia: Atqui balsamum verum, vel non ampliùs reperitur, vel saltem est rarissimum; scribit enim Plinius l. 12. c. 25. *Balsamum uni Terrarum Judæa concessum, quondam in duobus tantùm hortis, utroque Regio.* Et l. 26, c. 32. *Fastididit balsamum alibi nasci.* Atqui vastati sunt illi duo horti: Ergo periit naturale balsamum. Ità Kemnitius.

Hic a. 2. ad 4. R. 1°. Majorem esse veram de Sacramentis absolutæ necessitatis, ut est Baptismus: ad Confirmationem autem quæ non est tantæ necessitatis, sufficit quòd ejus materia facilè possit ad omnia loca transferri.

2°. N. Min. quod enim dicit Plinius, non ad sua, sed ad anteriora tempora est referendum; siquidem ipse ibid. dicat: *Serit nunc eam Fiscus, nec unquam fuit numerosior aut procerior.* Et teste Josepho l. 4. Antiquit. c. 1. & l. 1. de Bello Judaïco c. 7. Hieron. in cap. 27. Ezech. Strabone l. 16. frequentissimum est balsamum in Palestina & Arabia: Et nunc ex Indiis magna copia ad nos defertur.

Si dicas balsamum Indicum esse adulterinum & à Palestino diversum: ideòque necesse fuit quòd Pontifices dispensarent ut loco veri balsami substitueretur, quod apertè indicat non esse materiam necessariam Sacramenti.

R. N. Assumptum: Licèt enim balsamum Indicum in colore differat à Palestina, non tamen in substantia & virtute, testimonio peritissimorum Medicorum; vel dic differre sicut vina diversarum Regionem, quæ semper sunt vina. Ideòque Pontifices non dispensaverunt in ejus usu, sed permiserunt illud adhiberi, quia erat verum.

Inst. Saltem nascente Ecclesia, Apostoli, qui erant pauperes, non habebant unde emerent balsamum, quod magni æstimatur: Ergo.

R. Apostolos fuisse pauperes in particulari, in communi autem sufficienter divites ut emerent balsamum cujus Palestina erat ferax tunc temporis, ut dictum est.

Urgebis: Cùm magnæ olei quantitati parùm balsami admisceatur, potest contingere quòd solo oleo fiat unctio, sicque nullum sit Sacramentum, si balsamum sit dè necessitate Sacramenti: Hoc autem est inconveniens: Ergo.

R. Tantam esse activitatem & effluentiam balsami, ut parva quantitas brevi & facile pervadat omnes partes olei.

ARTICULUS IV.

Utrùm sit de necessitate Sacramenti quod Chrisma sit ab Episcopo benedictum?

Suppono esse necessarium saltem necessitate præcepti Ecclesiastici quòd chrisma sit benedictum, idque ab Episcopo; ita enim docent & præscribunt Patres, Sacramentarium S. Greg. Pontificale & Ritualia tam Græcorum quàm Latinorum, & maximè Florent. jam laudatum.

At quæstio est 1°. Utrùm benedictio seu consecratio sit de necessitate Sacramenti, ita ut collatum sinè chrismate benedicto sit nullum. 2°. Utrùm pariter sit de necessitate Sacramenti quòd hæc consecratio fiat ab Episcopo, sic ut non possit simplex Sacerdos ex dispensatione Papæ illam perficere. Secunda quæstio involvit primam; stat enim chrisma debere benedici, si probetur esse necessariò ab Episcopo benedicendum seu consecrandum. Unde

Dico: Probabile est esse de necessitate Sacramenti quòd chrisma sit ab Episcopo consecratum, ita ut simplex Sacerdos non possit etiam ex dispensatione Pontificia illud validè consecrare.

Est communior antiquorum Scholasticorum, cui contradicunt Scotistæ cum suo Duce & plures recentiores, etiam quidam Thomistæ.

Videtur tamen esse D. Th. nam postquam hic Art. 3. in arg. s. c. & ad 3. formaliter dixit requiri ad Sacramentum quòd chrisma sit benedictum ab Episcopo, sibi primo loco objicit hoc argumentum: Non est *de necessitate Baptismi* quòd aqua sit consecrata; ergo nec est *de necessitate Confirmationis* quòd chrisma sit *per Episcopum consecratum.* Non respondet concedendo totum, sicut debuisset concedere, si censuisset cum Adversariis; hoc enim ipsi argumento utuntur pro sua sententia, sed concedit Antecedens & negat Conseq. disparitatemque exhibet in corpore articuli, quòd aqua prius fuerit consecrata à Christo vel tactu suæ carnis, vel Baptismum ministrando, non verò chrisma, ut mox amplius dicam in argumento à ratione, quod est S. Doctoris.

Prob. 1°. Ex laudato Decreto Conc. Flor. pro Armenis, ubi definitur eodem tenore materiam Sacramenti Confirmationis esse chrisma benedictum ab Episcopo, quod definitur esse chrisma confectum ex oleo & balsamo. Et infrà dicit quòd licèt legatur aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem, simplicem Sacerdotem Confirmationem administrasse, hoc tamen debuerit fieri *in chrismate per Episcopum confecto,* apertè innuens quòd licèt Pontifex possit dispensare quoad ministrum hujus Sacramenti, non tamen quoad ministrum consecrationis chrismatis.

Conc. Carthag. 3. can. 36. *Presbyter inconsulto Episcopo virgines non consecret: chrisma verò nunquam conficiat.* Ergo nec consulto Episcopo. Idem Conc. Wormatiense can. 2. *Soli Episcopo hac dignitas concessa est*

Prob. 2°. Ex constanti & perpetua praxi Ecclesiæ, quæ constat ex S. Dionysio de Eccl. Hierarch. ex Innoc. I. ad Decentium: Conc. Carthag. 2. can. 3. His-

3. Hispal. 2. can. 7. Tolet. 1. can. 20. Braccarensi 1. can. 37. Tertull. de Bapt. Cypr. Ep. 70. Optato l. 7. Cyrillo Catechesi 3. S. Leon. Ep. ad Episcopos Germ. & Galliæ: Ex Sacramentario S. Greg. Ordine Rom. Pontificali & omnibus Ritualibus: Qui omnes tradunt benedictionem chrismatis solis Episcopis licere; quòd cùm aliter factum nusquam certò legatur, probabile est id esse de necessitate Sacramenti. Adde Clementem VI. in Litteris ad Patriarcham Armenorum, apud Raynaldum ad an. 1351. in quibus inter plura sic interrogat: *Primò de consecratione chrismatis, si credis quòd per nullum Sacerdotem, qui non est Episcopus, potest chrisma ritè & debitè consecrari.*

Ib. a. 3. o. Accedit ratio congrua. Priusquam res aliqua permanens & corporea, de se indifferens, applicetur ad causandam instrumentaliter gratiam, convenit ut fiat aliquo modo sacra, eleveturque ritu religioso ad rationem instrumenti gratiæ: Ergo materia Sacramenti quæ non fuit à Christo ipso usu aut ejus tactu consecrata, congruenter debet consecrari, idque per Episcopum, qui gerit in Ecclesia personam Christi: subsumo; atqui licèt Christus consecraverit materiam Baptismi vel illius usu, vel tactu carnis suæ in Jordane, & materiam Eucharistiæ illam conficiendo, non tamen materiam Confirmationis, quam nunquam administravit: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Conc. Tolet. 1. can. 20. sic statuit: *Quamvis penè ubique custodiatur ut absque Episcopo chrisma nemo conficiat, tamen quia in aliquibus locis vel provinciis Presbyteri dicuntur chrisma conficere, placuit ex hac die nullum alium nisi Episcopum chrisma conficere.* Concilium non declarat irritam consecrationem chrismatis factam à Presbytero, neque ad jus divinum recurrit, sed ad usum & legem. Ergo.

R. N. Conseq. hoc enim Canone tantùm significatur ex ignorantia vel negligentia Presbyteros in quibusdam locis consecrare chrisma, quod factum etsi non irritum declaret Synodus, neque tamen ut legitimum approbat; sed è contrà videtur improbare, legem antiquam id prohibentem innovando. Hunc autem esse sensum Concilii eò probabiliùs arbitror. 1°. Quòd Montanus qui an. 531. secundo Concilio Tolet. præfuit, in Ep. ad Theoribium, Presbyteros qui consecrabant chrisma, damnet præsumptionis & dementiæ, asseratque *jus consecrationis chrismæ ab initio Fidei Catholicæ tantùm Pontificibus debitum.* 2°. Quia in hoc Canone non agitur de Confirmatione nec de Confirmationis materia, sed de chrismate Baptismali, seu quo unguntur baptisati in vertice; prosequitur enim Canon: *Et per Diœcesim destinare; ita ut singulis Ecclesiis ad Episcopum antè diem Paschæ Diaconi destinentur aut Subdiaconi, ut confectum chrisma ab Episcopo destinatum ad diem Paschæ possit occurrere.* Quod apertè intelligitur de chrismate, quo fit unctio in Baptismo. Equidem scio idem utriusque unctionis esse chrisma; sed verisimile est quod sivè ex ignorantia sivè ex negligentia, permissum aut introductum fuerit, quòd Presbyteri qui unctionem baptismalem faciebant, etiam hujus unctionis chrisma abusivè conficerent: Quem abusum tollens Synodus, statuit ut chrisma à solis Episcopis consecretur, & ad singulas Ecclesias suæ Provinciæ destinetur.

Neque obstat quòd in eodem Canone subdatur: *Episcopo sanè certum est omni tempore licere chrisma facere: sinè autem conscientia Episcopi nihil penitus faciendum.* Non enim significatur iis verbis quòd consentiente Episcopo, Presbyteri possint chrisma conficere, sed etiam in his quæ ipsis concessa sunt, pendeant ab Episcopis.

Obj. 2°. Qui potest majus, potest & minus: atqui simplex Sacerdos potest consecrare Eucharistiam, quod est quid maximum: ergo à fortiori chrisma, quod est quid minus. Item Pontifex potest concedere simplici Sacerdoti facultatem confirmandi: ergo à fortiori consecrandi materiam Confirmationis; majus est enim Sacramentum conficere, quàm ejus materiam præparare.

R. laudatum adagium non currere in iis, quæ pendent ex institutione divina: alioquin sequeretur quòd simplex Sacerdos posset ex dispensatione Pontificia conferre Sacros Ordines; est enim quid minùs quàm conficere Eucharistiam. Imò sequeretur quòd posset & Ordines & etiam Confirmationem atque consecrationem chrismatis sinè dispensatione perficere, quia potest sinè dispensatione Eucharistiam conficere. Aliundè disparitas est inter collationem Sacramenti Confirmationis & consecrationis chrismatis: quòd aliquando possit deferri chrisma, quò non posset Episcopus personaliter proficisci, sicque est ratio concedendi unum, & non alterum. Adde quòd sit majus concedere utrumque, quàm unum tantùm.

Obj. 3°. Summi Pontifices aliquando dispensârunt, ut simplex Sacerdos chrisma conficeret: ità concessit Eugenius IV. Fratribus Minoribus in Scythia & Moldavia, Bulla *Sacræ Religionis* relata à Wadingo juxtà authographum Vaticanum, ut ipse testatur Tom. 5. Annal. Minorum. Ita refert P. Franciscus Henno.

R. 1°. Plures huic Bullæ fidem detrectare, tùm quia non reperitur in Bullario ordinario, tùm quia apertè contradicit menti Eugenii IV. in Conc. Florent. Unde putant sistendum conclusioni, donec factum aut Bulla probetur. 2°. Supposito facto seu Bullâ, Pontificem sequutum fuisse sententiam sibi probabilem: quod non obstat conclusioni nostræ, quam posuimus ut probabilem tantùm.

ARTICULUS V.

Quædam leviores quæstiones circà materiam Confirmationis compendiosè resolvuntur.

Petes 1°. Utrùm sit de fide chrismationem esse de necessitate Sacramenti?

R. ita sentire Suarem, Valentiam, Sylvium & plures alios præsertim propter Decretum Concilii Florent. & Canonem 2. Sess. 7. Concilii Trid. Alii verò, viros meritissimos opinionem contrariam defendentes, aliquâ censura notare non audent, sed temeritatis tantùm arguunt.

Quantùm ad mixtionem balsami & benedictionem Episcopi, cùm hæc proposuerimus, ut probabilius & probabile, neutrum æstimamus esse de fide.

Petes 2°. Ex quo oleo debeat confici chrisma?

R. ex solo oleo olivarum, non oleo vel nucum vel amygdalarum, &c. idque de necessitate Sacramenti 1°. Quia solum oleum olivarum dicitur proprie & simpliciter oleum, ac maximè habetur in usu hominum, ubi haberi potest: quilibet autem alius liquor nominatur oleum ex ejus similitudine, secundùm quid & cum addito, nempè oleum nucum, oleum amygdalarum, &c. „ nec est in usu communi nisi in supplementum apud eos quibus deest oleum olivarum. 2°. Quia proprietates olei, quibus significatur Spiritus sanctus, magis inveniuntur in oleo olivarum, quàm in quolibet alio oleo: oliva enim semper frondibus virens, virorem & misericordiam Spiritus sancti significat; & ideò Ecclesia in confectionem chrismatis nunquam aliud oleum nisi olivarum adhibuit. *Hic a. 2. ad 3.*

Petes 3°. In qua parte corporis debeat fieri chrismatio?

R. debere fieri necessariò necessitate Sacramenti in fronte. Constat ex perpetua Ecclesiæ praxi, quam testantur Tertull. l. de Præscript. c. 40. Conc. 2. Oecumen. can. 7. S. Cyrillus Jerosol. Catechesi 3. Innoc. I. ad Decentium c. 3. S. Greg. in Sacramentario, & omnia Ritualia: Tandem Conc. Florent. in Decreto unionis. Græci verò non solùm frontem, sed & oculos, aures, os, pectus ungunt, sed sola unctio frontis est essentialis.

Ratio est: Quia homo in hoc Sacramento accipit Spiritum sanctum ad robur, ut inter adversarios fidei fortiter Christi fidem confiteatur: undè convenienter signatur in fronte signo crucis, propter *Ib. a. 9. o.*

ter duo: 1°. Quia insignitur signo crucis, quasi miles signo ducis, quod debet esse evidens & manifestum: inter autem omnia corporis humani membra, maximè frons manifesta est, quæ ferè nunquam obtegitur; & ideò confirmatus signatur in fronte ut in manifesto demonstret se esse Christianum. 2°. Quia aliquis impeditur à libera confessione nominis Christi propter duo, scilicet propter timorem, & propter verecundiam: utriusque autem horum signum maximè manifestatur in fronte propter propinquitatem imaginationis, & quia spiritus à corde directè ad frontem ascendunt: Undè verecundati erubescunt, timentes autem pallescunt. Et ideò in fronte signatur chrismate, ut neque propter timorem, neque propter erubescentiam nomen Christi confiteri prætermittat.

Petes 4°. Utrùm chrismatio debeat fieri in modum crucis?

Ib. & a. 4. o. R. affirmativè, idque probabiliùs necessitate Sacramenti: Quia præter Patres & Ritualia quæ requirunt signum crucis, si abesset, non verificaretur forma, *signo te signo crucis*, &c.

Petes 5°. Quo tempore liceat consecrare chrisma?

R. Videtur ex Conc. Tolet. 1. Can. 20. licitum fuisse olim omni tempore consecrare. Nunc autem non consecratur nisi semel in anno feriâ 5. Hebdomadæ majoris.

Petes 6°. Qui sint ritus Consecrationis chrismatis?

R. præcipuos esse sequentes. 1°. Præmissis precibus, fit signum crucis super oleum & balsamum. 2°. Episcopus aliquoties inhalat super chrisma, ut præscribitur in Sacramentario S. Greg. & in Ordine Rom. idque significat Spiritum sanctum, qui datur in Confirmatione. 3°. Episcopus & Presbyteri Comites salutant chrisma his verbis *Ave sanctum Chrisma*. Hæc autem salutatio non est absoluta ad ipsum chrisma physicè & in se consideratum, sed est relativa ad Christum, cujus chrisma est Symbolum. Quamvis aliundè non sit insolitum salutare res inanimatas in signum lætitiæ, sicut S. Andræas salutavit crucem, dicens: *salve Crux*. Immeritò igitur Hæretici hunc duplicem ritum fugillant tamquam superstitiosum. 4°. Quot annis Presbyteri tenentur petere à suo Episcopo novum chrisma, veteri combusto. Nec potest Episcopus secundùm Canones quidquam ab illis petere pro emptione balsami.

ARTICULUS VI.

Quæ sit forma Confirmationis?

Diversitas opinionum circà formam Confirmationis sequitur ex diversitate opinionum circà ejus materiam. Qui reponunt materiam adæquatam Confirmationis in impositione manuum, quæ sita est in extensione manuum versùs confirmandos, orando ut in eos descendat Spiritus sanctus, non aliam formam agnoscunt quàm orationem *Omnipotens sempiterne Deus*, &c. quæ hanc manuum extensionem comitatur. Verba autem profert confirmans ungendo, dicunt esse tantùm formam accidentalem: ità Sirmondus, Sambovius, Juenin, &c.

Qui hanc præviam manuum impositionem existimant esse tantùm materiam inadæquatam & simul cum unctione constituere totalem materiam Confirmationis, etiam dicunt orationem quæ comitatur istam manuum impositionem esse formam partialem, & constituere totalem simul cum verbis quæ proferuntur in unctione, scilicet *signo te signo crucis*, &c. Ità Natal. Alex. Card. Gotti, Tournely, &c.

Qui tandem materiam totalem Confirmationis reponunt in unctione & manuum impositione ab unctione indistincta, hi formam adæquatam constituunt in verbis prolatis ungendo, scilicet secundùm Latinos, *signo te signo crucis*, &c. Secundùm Græcos, *signaculum doni Spiritûs sancti*. Ità cum Auctore communiùs tam veteres quàm recentiores. Cum quibus

Dico 1°. Oratio prævia ad unctionem non est forma sivè totalis sivè partialis Sacramenti Confirmationis.

Prob. 1°. Ideò laudati priùs Theologi assignant hanc orationem pro forma totali vel partiali Confirmationis, quia materiam hujus Sacramenti reponunt totaliter vel partialiter in impositione manuum prævia ad unctionem: Atqui in hoc errant, ut probavimus art. 2. hujus Dissert. Ergo.

2°. Illa oratio aliquando prætermissa est in Confirmatione: Ergo non potest dici forma essentialis. Prob. Ant. Ex Sacramentario Monasterii Moysacensis annorum 800. edito cum pluribus aliis à D. Martene cap. 2. a. 2. in quo nulla alia oratio legitur quàm quæ recitatur post Confirmationem peractam: *Deus qui Apostolis tuis*, &c. Ergo.

3°. Ista oratio prævia aliquando recitabatur immediatè post Baptismum à Presbytero baptisante, antequam Episcopus accederet ad confirmandum, ut constat ex Codicibus probatis apud eundem Martene a. 3. in quibus hæc oratio reperitur cum ordine Baptismi, & post aliquot folia legitur ordo Confirmationis, & ideò omissa est in Sacramentario Moysacensi: Forma autem ab alio quàm à confirmante prolata, non potest dici essentialis forma Confirmationis: Ergo.

4°. In Euchologio quod refert D. Martene tom. 1. l. 1. de ritibus, hæc oratio recitatur in una Ecclesia ubi perfectus est Baptismus, & Confirmatio confertur in altera: difficile est autem ex hac duplici actione in diversis locis unam moralem intelligere.

5°. Tandem, ut diximus, admittuntur ad Confirmationem, qui absentes erant, dùm pronuntiaretur hæc oratio cum manuum impositione.

Dico 2°. Forma legitima Sacramenti Confirmationis apud Latinos est hæc: *Signo seu consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti.* Hic a. 4. o.

Prob. 1°. ex jam sæpè laudato Decreto Florent. in quo forma hujus Sacramenti iisdem omninò verbis exprimitur.

Quoad id quod reponunt Decretum illud non habere vim definitionis Concilii, quia fuit latum jam dissoluto Concilio, impugnatum est suprà a. 3. Addit ulteriùs Tournely Decretum non definire an sit forma essentialis, an tantùm integrans aut cæremonialis ex præcepto. At mirum foret Concilium definivisse formam accidentalem & cæremonialem, & siluisse de essentiali; nullam enim aliam profert: Idne fuisset Armenos instruere, an potiùs decipere? Item aliorum Sacramentorum assignat formas essentiales, quidni Confirmationis?

Prob. 2°. & magis impugnatur responsio Tournely. Illa forma debet censeri essentialis, quæ determinat materiam ad significandum & producendum effectum Sacramenti, ejusque causam principalem exprimit: Atqui talis est forma assignata: Ergo. Prob. Minor: Effectus Confirmationis est ut homo insigniatur signo militiæ Christi, sicut milites insigniuntur insigniis Ducis; & hoc significatur, cùm dicitur, *signo te signo Crucis*, in quo Christus Rex noster triumphavit. Alter effectus Confirmationis est robur spiritale ad fortiter pugnandum contra hostes fidei, eamque sine timore & rubore confitendam, & hoc significatur, cùm dicitur, *confirmo te Chrismate salutis.* Causa principalis horum effectuum est sanctissima Trinitas, quæ exprimitur cùm dicitur: *In nomine Patris*, &c. Ibid.

Prob. 3°. Quamvis hæc forma non reperiatur integra in Scripturis & antiquioribus Patribus, quia ut jam dixi & dicam, sacratiora mysteria occultabant Infidelibus, ne illa irriderent aut profanarent, colligitur tamen ex variis locis. Confirmandi & signandi meminit Apostolus 2. Cor. 1. cujus verba retulimus a. 2. in sol. primæ Obj. ex quo loco Ambros. l. de iis qui initiantur c. 7. confirmatum sic alloquitur: *Repete quia accepisti signaculum spirituale... signavit te Deus Pater*, *confir-*

confirmavit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritûs in cordibus tuis. Chrismatis plures antiquos meminisse liquet ex Art. 1. Signi crucis autem meminerunt Tert. l. de Præscript. c. 40. Aug. in Ps. 141. Expressionis trium Personarum SS. Trinitatis idem Aug. Serm. 99. de diversis c. 2. Ordo Rom. Alcuinus in Officio Sabbathi S. Adde usum Ecclesiæ, cujus non potest assignari initium vel primus Auctor.

Dico 3°. Forma legitima Confirmationis apud Græcos est hæc: *Signaculum doni* seu donationis *Spiritûs sancti.*

Prob. 1°. Euchologium Græcorum editum à P. Goar, aliud Manuscriptum Cryptoferratæ quod tribuitur Bessarioni, & aliud Barberinum, non aliam formam exhibent. Et Græci etiam Orthodoxi nunc non solùm in Oriente, sed etiam Romæ sub oculis Papæ aliam formam non adhibent: Ergo vel est legitima, vel non est Sacramentum Confirmationis apud ipsos, quod dici non potest.

Conf. Quoties actum est de unione Græcorum cum Latinis & de materiis inter ipsos controversis, nunquam Latini objecerunt Græcis nullitatem suæ formæ, quamvis Marcus Ephesinus in Conc. Flor. exposuisset Græcos confirmare sub hac forma. Imò congregatio Cardinalium ab Urbano VIII. ad examen Ritualis Græcorum deputata, circà materiam & formam Confirmationis, nihil innovandum censuit, ideòque recusum ex hoc capite integrum.

Prob. 2°. Hæc forma, non secùs ac forma Latinorum, significat effectum Sacramenti; per *signaculum* enim significatur character, Per To *doni Spiritûs sancti* significatur gratia roborans ad fidem confitendam. Item importatur tacitè seu practicè actio confirmandi, persona confirmans & confirmata: quia cùm dicitur, *signaculum doni,* &c. secundùm proprietatem linguæ græcæ; idem est ac *ecce donum,* quod implicitè & practicè significat, *do tibi,* vel datur tibi per meum ministerium donum: sicut si quis manu porrigens nummum pauperi, dicat, *Ecce nummum,* sensus est, do tibi nummum.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Forma Confirmationis est deprecatoria, Act. 8. *Orabant pro eis, ut acciperent Spiritum sanctum.* Atqui hæc forma *signo te,* &c. non est deprecatoia: Ergo.

R. 1°. N. Ant. Legitur quidem Act. 8. Apostolos orasse pro Samaritanis ut acciperent Spiritum sanctum, sed non legitur hanc orationem fuisse formam Sacramenti; quin potiùs contrarium innuitur, cùm non orationi, sed impositioni manuum tribuatur Spiritus sanctus, ibid. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum.* Et cap. 19. nullâ orationis mentione factâ, *Cùm imposuisset ilis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos.* R. 2°. N. Min. De qua in Resp. secunda ad sequenten instant.

Inst. SS. Patres, Cyp. ad Jubaian. Ambros. l. 3. de Sacram. c. 2. Aug. l. 6. de Trinit. c. 26. à nobis superiùs laulati, scribunt Spiritum sanctum conferri per orationem & manuum impositionem: Ergo.

R. 1°. Quando Patres tribuunt Spiritum sanctum orationi in Confirmatione, exprimunt illius ritum, non formam, seu tribuunt Spiritum sanctum orationi ut præparationi, non ut formæ: sicut cùm dicunt Eucharistiam oratione consecrari, seu Corpus Christi confici per orationem & signum crucis (sic enim loquuntur Justin. Apol. 2. Cyrillus Jerosl. Catechesi mystag. 1. & 5.) nihil aliud intendunt quàm exprimere ritum Consecrationis, vel significare quod oratione & signo crucis conficiatur Corpus Christi præparatoriè, non formaliter. Sic ipsimet Objicientes solvunt has posteriores auctoritates.

R. 2°. Formas Sacramentorum, licèt indicativas, posse dici & esse reverà deprecatorias: quia homo in collatione Sacramentorum est minister tantùm, os & manus præbens; Deus autem est causa principalis virtutem tribuens. Undè in omni forma etiam indicativa involvitur tacita oratio, quâ Minister opem divinam invocat.

Obj. 2°. Neque in Scriptura, neque in tota retrò antiquitate antè sæculum 8. fit mentio istius formæ, *signo te,* &c. neque in Sacramentario S. Greg. sæc. 6. neque in veteribus Ritualibus antè istud tempus: Ergo.

R. quoad Scripturam 1°. posse negari Antecedens, ut patet ex tertia prob. secundæ Concl. 2°. N. Conseq. Quia, ut jam dictum est, Scriptura non omnia refert, sivè brevitatis sivè arcani servandi causâ, ut jam dixi Art. 2. Obj. 1. & modò dicam. Undè quæ omittit, non ideò excludit.

Quantùm ad SS. Patres antiquos: 1°. Licèt forma hæc integra apud ipsos non reperiatur, colligitur tamen ex variis locis, ut dictum est. 2°. Ex eorum silentio nihil potest inferri: nam teste D. Mabillon & D. Martene in pluribus Liturgiis & Ritualibus Manuscriptis antiquissimis omittitur modò forma Baptismi, modò forma Consecrationis; ex quo tamen inferri non potest, nec formam Consecrationis, nec formam Baptismi fuisse tunc in usu. Hujus silentii seu omissionis varii varias referunt rationes. Duplicem propono: Prima: tam tempore Apostolorum quàm prioribus Ecclesiæ sæculis erat lex non evulgandi arcana Fidei nostræ Mysteria, ne Gentilium ac Judæorum irrisioni patescerent. Undè Auctor, multa, inquit, servabant Apostoli in Sacramentorum collatione, quæ in Scripturis communiter propositis non sunt tradita. *Ib. ad 1.* Hinc Dionysius c. 7. Eccl. Hierarch. dicit: „ Consummativas invocationes „ (id est, verba quibus perficiuntur Sacramenta) „ non est justum Scripturas interpretantibus, ne- „ que mysticum earum, aut in ipsis operatas ex „ Deo virtutes, ex occulto ad commune addu- „ cere, sed nostra sacra traditio sine pompa (id „ est occultè) eos edocet." Et Innoc. I. in Ep. ad Decentium loquens de Sacramento Confirmationis: *Verba dicere non possum,* inquit, *ne magis prodere videar, quàm ad consultationem respondere.* Altera ratio pro sequentibus sæculis fuit; quia quæ sunt vulgata & in continuo usu facilè prætermittuntur in Scriptis, eo quòd à nemine ignorentur.

Inst. Hæc forma à Sæculo octavo varias passa est mutationes: nam juxtà D. Martene l. 1. de antiquis Ecclesiæ ritibus, Pontificale Engiberti sub finem octavi Sæculi scriptum, hanc habet formam: *Accipe Signum sanctæ Crucis chrismate salutis in Christo Jesu in vitam æternam; confirmet te Deus Pater & Filius & Spiritus sanctus.* Gelasianum habet hanc: *Signum Christi in vitam æternam, confirmet te Deus,* &c. ut antè. Manuscriptum Ecclesiæ Pictaviensis 800. annorum, hanc: *Signat te Deus sigillo fidei suæ in confirmationem fidei suæ.* Pontificale Ecclesiæ Caturigensis ejusdem Ævi, hanc: *Confirmo te & consigno te in signum sanctæ Crucis, in nomine Patris, &c.* Codex Moysacensis, de quo jam suprà, hanc: *Confirmo te signo Crucis in nomine Patris,* &c. Tandem forma Græcorum, quam dicimus legitimam, est diversa à nostra: ergo nostra non potest dici legitima.

R. 1°. Juxtà quosdam has omnes formas non differre substantialiter, quia in omnibus est eadem significatio effectus Sacramenti, ut vidimus de forma Græcorum, & potest videri in aliis formis relatis.

Attamen quia significari eundem effectum videtur posse stare cum diversitate substantiali formarum, si non eodem modò significetur, nam in Baptismo, v. g. istæ formæ, *Baptiso te in nomine Patris,* &c. & *Baptiso te in nomine sanctissimæ Trinitatis,* seu *in nomine Genitoris,* &c. significant eundem effectum, & tamen sunt substantialiter di-

diversæ, quia non eodem modo significant, & ideò duæ ultimæ sunt invalidæ; formæ autem Confirmationis, relatæ, licèt eundem effectum significent, non videntur tamen significare eodem modò. Ideò

R. 2°. Juxtà alios Christum determinasse formam hujus Sacramenti in genere tantùm, scilicet ut conferretur per aliqua verba ejus effectum significantia, non verò in specie per hæc vel illa verba, sed id reliquisse determinandum ab Ecclesia, ut communiter dicitur de materia Ordinis: Voluntque ità esse dicendum, quia aliter non potest solvi difficultas. Ecclesia itaque ex hac potestate sibi à Christo concessa approbat formam Græcorum pro Ecclesia Græca: varias alias formas relatas tunc approbavit, unamquamque pro sua Ecclesia: sed omnes tandem ad unam revocavit pro Ecclesia Latina, quæ est nostra, ut patet ex Concilio Florent.

Obj. 3°. contrà formam Græcorum. Alia Sacramenta sunt etiam signacula Doni Spiritus Sancti: Ergo hæc forma non est propria Sacramento Conf.

R. D. Ant. Alia Sacramenta sunt etiam signacula Doni Spiritus sancti, diverso modo, C. Eodem modo, N. Confirmatio enim non est qualecumque signaculum gratiæ, ut sunt alia Sacramenta, sed speciali & distincto modò; quatenùs nempè est nota impressa & signum militare, quo constituitur & confirmatur miles Christi, importatque plenitudinem & perfectionem gratiæ baptismalis. Undè per Baptismum homo adscribitur familiæ Christi; per Confirmationem, ejus militiæ.

Petes utrùm omnia verba formæ Latinorum sint essentialia, ità ut si aliquid omittatur, sit nullum Sacramentum?

R. Resolutionem hujus quæstionis pendere ex his, quæ modò dixi ad instantiam secundæ Objectionis. Juxtà illos qui tenent varias formulas esse validas, quia non differunt substantialiter, inutile est quærere quæ verba sint essentialia, sed quæcumque adhibeantur, modò eundem effectum significent, validum erit Sacramentum: tenentur tamen omnes ex præcepto Ecclesiæ adhibere formam à Florentino traditam.

Juxtà alios verò qui dicunt has formas valuisse ex determinatione Ecclesiæ per potestatem ipsi à Christo concessam, omnia verba dictæ formæ debent censeri essentialia, quia illa determinavit Ecclesia. Quidam dubitant de expressione personarum Trinitatis, quia non reperitur in forma Græcorum: Sed nec alia verba formæ Latinorum reperiuntur in forma Græcorum, & tamen reputantur ab illis essentialia. Dicendum itaque videtur utriusque formæ sua verba esse essentialia, quia sic determinavit Ecclesia. Undè inferes juxtà hanc Sententiam, Græcum non posse validè confirmare in forma Latinorum, nec Latinum in forma Græcorum.

Dices: S. Th. hic ad 1. dicit quòd quando Apostoli conferebant Sacramentum Confirmationis, hâc Latinorum forma utebantur ex Mandato Christi: Ergo est à Christo, & non ex institutione Ecclesiæ.

R. N. Ant. Non enim dixit S. Th. *hanc formam*, sed *formam:* en ejus verba: *Tunc sicut materia ità & forma ex mandato Christi utebantur.* Et quamvis argumentum esset de forma Latinorum, noluit illi respondere directè S. D. Sed ipsi satis fuit ostendere ex silentio Scripturæ non benè probari Apostolos ea non fuisse usos. Idque eo verius videtur, quòd in argumento *sed contrà* dicat quòd Ecclesia *hâc forma communiter utebatur;* dicit *communiter*, non semper & ubique. Neque credibile est S. Th. qui noverat formam baptisandi Græcorum, ut patet ex q. 66. a. 5. ad 1. ignorasse eorum formam confirmandi. Insuper dato Apostolos ex mandato Christi hanc formam tunc adhibuisse, non sequitur Christum denegasse Ecclesiæ facultatem alia verba idem significantia pro opportunitate & necessitate determinandi. Et ad id recurrere nos cogit diversitas formarum quæ fuerunt in usu in diversis Ecclesiis, & quæ est nunc in usu in Ecclesia Græca, quarum validitas vix aut ne vix aliter sustineri potest. Hæc salvo meliori judicio in Quæst. admodùm implexa.

ARTICULUS VII.

De Ministro Confirmationis.

Duplex debet distingui Minister Confirmationis, ordinarius & extraordinarius. Ordinarius est qui vi sui ordinis habet perfectam & completam potestatem hoc Sacramentum validè conferendi; & hunc dicimus Episcopum. Minister extraordinarius est qui vi sui Ordinis habet potestatem incompletam & inchoatam conferendi hoc Sacramentum, quæ indiget perfici & compleri per dispensationem ut validè exerceatur: & hunc dicimus simplicem Presbyterum. Primum est certum contrà Hæreticos; secundum controvertitur inter Theologos. Utrumque distinctis §§. discutiemus.

§. I.

Utrum solus Episcopus sit Minister ordinarius Confirmationis?

Quidam Presbyteri Ecclesiæ Eugubinæ Sæc. 5. jus conferendi Sacramentum Confirmationis quasi potestate ordinariâ usurpabant: similiter seq. sæculo Presbyteri Ecclesiæ Calaritanæ: Primos repressit Innoc. I. Ep. ad Decentium: Posteriores Greg. Magnus Ep. ad Januarium.

Sæc. 9. Photius Pseudopatriarcha Constantinop. Græcorum Schismaticorum Dux, cum suis Sectariis pariter contendit Presbyteros esse Ministros ordinarios Confirmationis. In eos insurrexit Nicolaus I. Bulgarosque à Sacerdotibus Photianis confirmatos, iterùm confirmari jussit. Hoc Nicolai factum inter alia accusationum capita, quibus Ecclesiam Romanam proscindit Photius in Epistola encyclica ad omnes Orientales Episcopos, recenset & graviter reprehendit.

Eodem in Ecclesiam Rom. odio perciti Valdenses, Wiclefistæ, Hussitæ, Lutherani & Calvinistæ errorem Photii sequuti sunt. Contrà quos

Dico: Solus Episcopus est Minister ordinarius Confirmationis. *Hic a. 11. o.*

Est de fide decisa à Conc. Florent. in Decreto unionis, his verbis: *Confirmationis ordinarius Minister est Episcopus, & cùm cæteras unctiones simplex Sacerdos valeat exhibere, hanc nonnisi Episcopus debet conferre.* Et à Conc. Trid. Sess. 7. Can. 3. de Conf. *Si quis dixerit ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemlibet simplicem Sacerdotem, anathema sit.* Idem Sess. 23. can. 7. & cap. 4. ubi principium erroris convellens, definit Episcopos esse Presbyteros superiores, & ideò eos præ cæteris habere potestatem confirmandi & ordinandi.

Prob. insuper 1°. Ex Scriptura: Act. 8. narratur Petrum & Joannem missos fuisse Samariam, ut quos Philippus baptisaverat, confirmarent, non tamquam Sacerdotes, ut fingunt Heterodoxi, sed tamquam Apostoli, ut intelligunt SS. Patres, Cyp. Ep. ad Jubaian, Chrysostomus Hom. 18. in Acta Apost. habes textus a. 1. Isidorus Pelusiota l. 1. Ep. 450. *Petrus & Joannes Apostoli*, inquit, *ab Hierosolymis ad eos descendentes, Spiritus sancti gratiam eis porrexerunt: Quòd si is à quo Baptismum acceperant, ex Apostolorum classe ac numero fuisset, Spiritûs donandi potestatem profectò habuisset.* Innoc. I. ex illa missione Apostolorum ad confirmandos Samaritanos, probat hoc Sacramentum solis Episcopis reservari. Vide textum art. 1. similiter Conc. Florent. in Decreto unionis.

Prob. 2°. Traditione, cujus testes jam habes Patres mox nominatos: item Pontifices, Concilia & alios Patres, Clementem Rom. S. Dionys. S. Hieron.

ron. Greg. Magnum, Conc. Eliberitanum, Hispalense, Arelatense 3. quorum textus recitavimus Art. 1. illic require.

Ibid. Ratio suffragatur. Sacramentum Confirmationis est quasi ultima consummatio & perfectio Sacramenti Baptismi, ità scilicet quòd per Baptismum ædificetur homo in domum spiritualem, sed per Sacramentum Confirmationis quasi domus ædificata dedicatur in templum Spiritûs sancti: atqui in quolibet opere ultima consummatio & perfectio reservatur supremis artificibus, quales sunt Episcopi in Ecclesia: Ergo.

Conf. designare milites seu adscribere militiæ non est quorumcumque, sed Regum tantùm & Ducum, aliorum autem nonnisi ex commissione: atqui per Confirmationem homo designatur miles Christi seu ejus militiæ adscribitur: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. ex Scriptura. Ananias non erat Episcopus: atqui tamen confirmavit Paulum, qui ad illum missus est & cui imposuit manus, ut impleretur Spiritu sancto: Act. 9. Ergo.

R. N. Min. Impositio enim manûs, de qua ibi est sermo, non erat confirmatoria, sed curativa infirmitatis. Et quomodo Ananias confirmasset Paulum, qui nondum erat baptisatus. Impletus est ergo Paulus Spiritu sancto, non per hanc impositionem manuum, sed per Baptismum, quem illicò suscepit. Patet ex contextu.

Obj. 2°. ex Conciliis. 1°. Conc. Tolet. an. 400. can. 2. sic definit: *Statutum est Diaconum non chrismare, sed Presbyterum absente Episcopo: præsente vero Episcopo, si fuerit ab ipso præceptum.* Ergo absente Episcopo Presbyter erat Minister Confirmationis. 2°. Conc. Arausf. an. 441. can. 1. sic statuit: *Hæreticos in mortis discrimine positos, si Catholici esse desiderant, si desit Episcopus, à Presbyteris cum chrismate & benedictione consignari placuit.* Similiter Conc. Epaonense an. 517. Ergo idem quod ante. 3°. Conc. Regense an. 439. Can. 5. sic loquitur: *Visum est omni Presbytero per familias, per agros, facultatem benedictionis aperire... In Ecclesia quoque in qua ordinatus fuerit, consecrandi Virginem, sicut confirmandi Neophitum jus habebit.* 4°. Conc. Barcinonense 2. decernit quòd *cùm chrisma Presbyteris Diœcesanis datur pro Neophitis confirmandis, nihil pro liquoris pretio accipiatur.* 5°. Conc. Hispalense 2. an. 619. cap. 7. dicit: *Quædam novellis & Ecclesiasticis Regulis sibi prohibita noverint* (simplices Sacerdotes) *Presbyterorum ac Diaconorum... Consecratio... siquidem nec licere eis... per manûs impositionem Fidelibus baptisatis, vel conversis ab hæresi Paracletum Spiritum dare, nec Chrisma conficere, nec chrismate baptisatorum frontem signare.* Porrò si *novellis Regulis* tantùm id sit prohibitum Presbyteris, ergo non vi ordinis nec jure divino; sicque secluso præcepto Ecclesiastico, sunt Ministri Confirmationis sicut Episcopi. 6°. Conc. Carthag. 2. an. 390. & 3. an. 397. prohibent Presbyteris conficere chrisma: Ergo priùs poterant: si verò poterant conficere chrisma, quidni Sacramentum? Ita Dallæus.

Pro his & sequentibus Argumentis ab auctoritate solvendis, observandum est 1°. Presbyteros posse ex dispensatione esse Ministros extraordinarios Confirmationis, ut dicam §. seq. 2°. Chrismationem & signationem non semper sumi pro Confirmatione, sed aliquando pro unctione verticali, quæ fit in Baptismo; aliquando pro cæremonia, quâ recipiebantur qui ab hæresi ad Ecclesiam redibant; aliquando pro unctione & signatione Energumenorum. Posset ergo generaliter responderi has auctoritates esse intelligendas de Ministro extraordinario, vel de chrismatione & signatione, quæ non sit Confirmatio. Sed

R. ad singula. Ad 1. Quidam intelligunt hunc Canonem de chrismatione quidem confirmatoria, sed conferenda per Presbyteros tamquam per Ministros extraordinarios & ex commissione. Alii intelligunt de chrismatione verticali in Baptismo, quia tunc temporis, scilicet anno 400. vigebat adhuc usus, seu fortè ordinatio S. Sylvestri, si fides est Pontificali Damasi, interdicens Presbyteris, chrismare in Baptismo, nisi absente Episcopo, & propter occasionem transitûs mortis, ut legitur in dicto Pontificali. Primus enim qui hunc usum seu legem temperavit, fuit Innoc. I. in Ep. ad Decentium an. 416. indulgens Presbyteris ut *seu extrà Episcopum seu præsente Episcopo* possent chrismare in vertice. Concilium igitur Tolet. insistens usui seu ordinationi Sylvestri nondum temperatæ, statuit conformiter Presbyterum non posse chrismare in vertice, nisi absente Episcopo, aut ipso quidem præsente, sed annuente & præcipiente.

Ad 2. R. Ibi non agi de Sacramento Confirmationis, sed de reconciliatione eorum qui ab hæresi revertebantur, & quæ in pluribus locis fiebat unctione & signatione, quæ tamen non erat sacramentalis, ut dicemus, nisi pro iis qui non erant confirmati. Vel dic his Conciliis concedi Presbyteris facultatem, quâ possint ut Ministri extraordinarii conferre Confirmationem.

Ad 3. & 4. Potest hæc ultima solutio adhiberi. Insuper ad Conc. Regense, R. illum Sacerdotem, cui conceditur facultas consecrandi virginem & confirmandi Neophitum, non esse eundem, de quo in primo membro Canonis, cui conceditur benedicere, sed esse Episcopum depositum, nomine *Armentarium*, cui ex indulgentia conceditur una parochia, in qua possit administrare Sacramentum Confirmationis. Patet ex contextu apud Labb. tom. 3. pag. 1287. & sequenti. Ad Conc. Barcin. Prohibet aliquid accipere pro chrismate quo confirmantur Neophiti, non quidem à Presbytero (id enim non dixit) sed ab Episcopo: quia idem est chrisma, quo unguntur baptisati & confirmandi.

Ad 5. Concilium per *novellas regulas* non intelligit recenter institutas, alioquin ordinatio Presbyterorum & Diaconorum per Episcopos esset etiam recentis institutionis; sed intelligit regulas novi Testamenti, alludens ad legem veteris Testamenti, in quo soli summo Pontifici reservatum erat Altaria erigere, consecrare &c. Id ergo dicit prohibitum lege novi Testamenti, cui accedit lex Ecclesiæ, & ideò *novellis & Ecclesiasticis regulis.*

Ad ultimum: Concilia Carthag. non condunt novam legem, sed comprimunt temeritatem quorumdam Presbyterorum, quia contrà jus confectionem chrismatis usurpabant.

Obj. 3°. Ex Patribus. Ambros. de Mysteriis c. 6. dicit *Unctionem unguenti fieri per Sacerdotem.* Hieron. Ep. 101. aliàs 85. *Quid facit, exceptâ ordinatione Episcopus, quod non faciat Presbyter?* Et Dialogo adv. Lucifer. dicit 1°. Episcopos esse Ministros Confirmationis ex consuetudine & lege Ecclesiæ. 2°. *In multis locis id factitatum reperiri,* non dicit *in omnibus.* 3°. *Id ad honorem potiùs Sacerdotii factum, quàm ad legem necessitatis.* 4°. *Si ad Episcopi tantùm imprecationem Spiritus sanctus defluit, lugendi sunt qui in remotioribus locis per Presbyteros baptisati, antè dormierunt, quàm ab Episcopis inviserentur.* Ex quibus omnibus evidens est Hieronymum non agnovisse Episcopos vi Ordinis esse solos Ministros Ordinarios Confirmationis. In Pontificali Damasi legitur quòd S. Sylvester *constituit Chrisma ab Episcopo confici, & privilegium Episcopis dedit, ut baptisatum consignent propter hæreticam suasionem.* Venerabilis Beda in Ps. 26. dicit unctionem quæ fit per manus impositionem ab Episcopis, & vulgò dicitur confirmatio esse eandem cum unctione verticali Baptismi, quamvis prima propter arrogantiam non sit commissa singulis Sacerdotibus: Ergo.

R. ad Ambros. eum per *Sacerdotem* non intelligere simplicem Presbyterum sed summum Sacerdo-

dotem, id eft, Epifcopum, qui per antonomafiam dicitur Sacerdos: conftat ex eodem Ambrof. l. 3. de Sacram. c. 1. ubi vocat *Summum Sacerdotem*, qui Neophitos afcendentes de Baptifterio confirmat.

Ad Hieron. primo loco invehit in quemdam, qui Diaconos anteponebat Presbyteris; quem ut efficaciùs coarguat, Presbyteros quafi eofdem cum Epifcopis facit, & eis proximos oftendit, quatenùs nempè eandem habent conficiendi corpus Chrifti facultatem, excepto quòd illam habeant per ordinationem ab Epifcopis: & quantùm ad hoc dicit: *Quid facit, exceptâ ordinatione, Epifcopus, quod non faciat Presbyter.* Non verò quantùm ad alia omnia munia Epifcopi, in quæ non excurrit hìc S. D. quia id ejus instituti non erat. Cæterùm, officium confirmandi effe etiam refervatum Epifcopis, palam agnofcit in fecundo Teftimonio objecto, ad cujus explicationem nunc convertimur.

In hoc ergo fecundo loco contrà Lucifer. S. D. dicit 1°. Epifcopos effe Miniftros Confirmationis ex confuetudine, non quæ fit ex hominum arbitrio, fed quæ ex Apoftolis defcendat: *Difce*, inquit ibid. *hanc obfervationem ex ea auctoritate defcendere, quòd poft afcenfum Domini Spiritus fanctus ad Apoftolos defcendit* Item *ex lege Ecclefiæ* quæ Inftitutioni divinæ fuam legem adjunxit, ut in pluribus aliis. Dicit 2°. *Id in multis locis effe factitatum:* vel per multos intelligit omnes, vel fugillat tacitè quorumdam Epifcoporum negligentiam in hoc munere obeundo in locis diffitis. Dicit 3°. *Id ad honorem potiùs Sacerdotii factum quàm ad legem neceffitatis,* referens hæc ultima verba non ad legem conferendi Confirmationem, fed ad legem confequendæ falutis; ità ut fenfus fit officium confirmandi effe honori Epifcopali refervatum: quia iftud Sacramentum non eft tantæ neceffitatis ad falutem, ficut Baptifmus, ut cuique ejus: ficut, Baptifmi minifterium debeat committi. Hunc fenfum apertè indicant verba quæ fequuntur in objectione & in textu: alioquin, *Si ad Epifcopi tantùm imprecationem Spiritus fanctus defluit lugendi funt, qui in remotioribus locis per Presbyteros baptifati, antè dormierunt quàm ab Epifcopis inviferentur.* Idem fenfus eruitur ex Scopo Hieronymi, qui ibi impugnat principium Luciferiani dicentis *Poffe aliquem baptifari, & tamen non habere Spiritum fanctum*, quem ideò neceffe erat dari per Confirmationem ab Epifcopo.

Ad Pontificale Damafi: 1°. Plerifque eruditis videtur hoc Pontificale falsò effe Damafo adfcriptum, propterea quòd multa in eo legantur de Baptifmo Conftantini à S. Sylveftro, de condemnatione Photini cum Ario & Sabellio, de Concilio Romano, & alia quæ reputant falfa. Vide in præcedenti Tract. Digreff. Hiftoricam de Baptifmo Conftantini. 2°. Dato effe genuinum opus Damafi, & ea quæ refert de S. Sylveftro effe vera: quando dicit quòd S. Pontifex *Conftituit chrifma ab Epifcopo confici*, non intelligit de prima Inftitutione, fed de antiquæ Confirmatione: ficut cùm ibidem dicitur quòd S. Sylvefter *conftituit ut Sacrificium Altaris non in ferico, ... fed in linteo celebraretur*, non intelligit primam hujus ritûs Inftitutionem, fed Confirmationem; fiquidem id legatur inftitutum ab Eufebio Sylveftri Prædeceffore. Quantùm ad privilegium confignandi, quod dicitur dediffe Epifcopis, non intelligit de Confirmationis confignatione, fed de verticali quæ hæreticis baptifatis adhibebatur, & quam diximus fuprà fic effe refervatam Epifcopis, ut Presbyteri illam non poffent perficere, nifi abfente Epifcopo & in periculo mortis.

Ad venerabilem Bedam: dicit unctionem confirmatoriam effe eandem cum unctione verticali Baptifmi; eandem, inquam, quoad materiam, non quoad naturam & efficientiam. Dicit effe refervatam Epifcopis *propter arrogantiam*, id eft, ne Presbyteri fuperbirent & Epifcopis æquales fe crederent. Cæterùm Beda ibidem agnofcit unctionem confirmatoriam effe verum Sacramentum cùm dicat paulò fuperiùs: *Nunc autem Sacramento olei & chrifmatis ungimur, per quod Sacramentum quiddam mirum & ineffabile, quod in fine futuri fumus, fignificatur.* Atque hujus Sacramenti collationem effe Epifcopis refervatam difertè afferit in cap. 8. Act. Apoft. ubi loquens de Philippo dicit: *Si Apoftolus effet, ipfe utique manus imponere potuiffet, ut acciperent Spiritum fanctum; hoc enim folis Pontificibus debetur, non autem Presbyteris.*

Obj. 4°. Presbyteri in multis locis confirmârunt & etiam nunc confirmant: Ergo. Prob. Ant. 1°. S. Ambrof. Comment. in cap. 4. Ephef. dicit. *Apud Ægyptum Presbyteri confignant, fi præfens non fit Epifcopus.* Idem legitur apud Aug. in QQ. ex utroque Teftamento, q. 101. 2°. Græci etiam antè Photii temporà à fimplici Sacerdote confirmabantur, & idem nunc apud ipfos obfervatur. Ergo.

R. D. Ant. Presbyteri in multis locis confirmârunt vi fui ordinis & ut Miniftri ordinarii, N. ex commiffione & ut Miniftri extraordinarii, C. neque aliud extundi poteft ex probationibus. Aliundè commentaria in Epiftolas Pauli, & opus QQ. ex utroque Teftamento, non Ambrofio nec Aug. fed Hilario Diacono Luciferiano adfcribunt Eruditi, & ideò rejiciuntur in Appendicem Quantùm ad Græcos, Sacramentum Confirmationis apud ipfos primitùs fuiffe adminiftratum ab Epifcopis conftat ex fancto Dionyfio, fancto Irenæo, fancto Cypriano, & fancto Chryfoftomo laudatis art. 1. Item ex Allatio l. 3. de Eccl. Occid. & Orientalis perpetuâ confenfione, & ex Arcudio l. 2. concordiæ c. 11. & 13. qui in eam rem referunt Græcorum teftimonia. Si igitur antè & poft Photii fchifma Presbyteri Confirmationem adminiftraverint, ficut nunc adminiftrant, non fecerunt nec faciunt nifi ut Miniftri extraordinarii ex commiffione aut confenfu faltem implicito Ecclefiæ feu fummi Pontificis.

Inft. cum Photio: fimplices Sacerdotes baptifare & confecrare poffunt: Ergo & confirmare; qui enim poteft majus, poteft minus.

R. N. Confeq. Neque laudatum axioma valet, ut jam dixi, in his, quæ pendent ex fola voluntate Chrifti, quæ nobis per Scripturam & Traditionem in præfenti cafu innotefcit. Et fi argumentum valeret, fequeretur quòd Diaconus poffet confirmare, quia poteft baptifare; quòd fimplex Sacerdos poffet ordinare, quia poteft confecrare. Infuper congruentias hujus Inftitutionis fuprà propofuimus.

§. II.

Utrùm fimplex Sacerdos poffit effe Minifter extraordinarius Confirmationis?

Negant Durandus, Eftius cum paucis: affirmat S. Th. & cum eo communiter Theologi tam domeftici quàm extranei.

Dico: Simplex Sacerdos ex difpenfatione feu commiffione legitima effe poteft Minifter extraordinarius Confirmationis.

Prob. 1°. Ex Conc. Florent. in Decreto unionis, ubi poftquam dixit quòd hujus Sacramenti *Ordinarius Minifter eft Epifcopus*, idque ex Act. 8. probavit, fubdit: *Legitur tamen aliquando per Apoftolicæ Sedis difpenfationem, ex rationabili & urgente admodum causâ fimplicem Sacerdotem chrifmate per Epifcopum benedicto, hoc adminiftraffe Confirmationis Sacramentum.*

Refpondet Eftius Concilium non affirmare id aliquando factum effe, fed id legi, fortè apud Gratianum aut aliquos Scholafticos. Verùm equidem Concilium dicit *Legi*, fed ità factum effe fupponit, cùm dicat id legi factum ex rationabili & urgente caufa, quam procul dubio expenderat. Infuper in Proloquio Decreti dicitur: *Latum poft non mediocrem teftimoniorum infpectionem.... & earum de quibus agebatur rerum difcuffionem*, atque in

in eo contineri *sub quodam brevi compendio Orthodoxæ Fidei veritates.*

Conf. 1°. Tam Conc. Flor. in laudato Decreto quàm Trid. sess. 7. Can. 3. definiunt solum Episcopum esse hujus Sacramenti Ministrum *Ordinarium:* Ergo innuunt & supponunt alium esse extraordinarium: in aliis enim Sacramentis, in quibus non datur Minister extraordinarius, ut in Pœnitentia, Extrema Unctione, &c. dicunt simpliciter quòd Minister sit Sacerdos.

Contrà arguit Honoratus Tournely, qui licèt nostram Conclusionem teneat, vult tamen eam non posse probari ex Conciliis laudatis: *Cùm ait Eugenius*, inquit, *Episcopum ordinarium esse Consecrationis, quâ Presbyteri & Diaconi ordinantur, Ministrum; an rectè inferes ex mente ipsius, simplicem Sacerdotem esse hujus Consecrationis Ministrum extraordinarium?*

At pace doctissimi viri, non dixit Eugenius, ut fingit, *Episcopum esse Ministrum ordinarium Consecrationis, quâ Presbyteri & diaconi ordinantur:* sed simpliciter dixit: *Ordinarius Minister hujus Sacramenti* (Ordinis) *est Episcopus.* Quis autem ignorat simplicem Presbyterum posse esse Ministrum extraordinarium Sacramenti Ordinis saltem quoad minores Ordines. Et indè magis firmatur Argumentum nostrum.

Si dicas Concilia definire quod certum est, intactum autem relinquere quod controvertitur inter Theologos: id non diffitemur, neque dicimus nostram sententiam esse de Fide; at eam non obscurè insinuari per hujusmodi expressionem, nemo negare potest.

Conf. 2°. Cùm Concilium Flor. proposuisset Græcia undecim quæstiones, quarum sexta erat: *Cur non Episcopi, sed Sacerdotes inungunt sacro chrismate, cùm hoc Pontificibus sit datum?* Dorotheus Metropolita Mitylensis hanc & alias octo quæstiones *canonicè legitimèque dissolvit*, inquit Act. Synod. Scriptor apud Labb. tom. 13. p. 526. neque Concilium hanc Græcorum consuetudinem improbavit. Ergo manifestè supponit id posse Presbyteros ex dispensatione.

Prob. 2°. Ex pluribus summis Pontificibus, qui facultatem confirmandi concesserunt simplicibus Sacerdotibus.

1°. S. Greg. an. 593. Ep. 9. l. 4. ad Januarium Calaritanum Episcopum, prohibuerat Presbyteris Calaritanis ne baptisatos infantes signare in fronte chrismate præsumerent, sed eos ungerent in pectore, ut Episcopi posteà ungerent in fronte. At cùm accepisset multos ex sua prohibitione esse offensos, & pacem indè turbatam, anno sequenti rescripsit Ep. 26. in hunc modum: *Et nos quidem secundùm usum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus: sed si omninò hac de re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptisatos chrismate ungere debeant.*

Reponit Estius & post ipsum l'Herminier, sanctum Gregorium non concessisse Presbyteris Calaritanis potestatem conferendi Sacramentum Confirmationis, sed puram cæremoniam. Ità jam tempore D. Th. quidam respondebant in 4. d. 7. q. 3. a. 1. q. 3. o. Id autem Estius conatur probare, 1°. Quia in quibusdam Codicibus legitur *Baptisandos* & non *Baptisatos.* 2°. Quia S. Greg. fundat prohibitionem quam fecerat, in usu Ecclesiæ Romanæ, non in Scriptura. 3°. Quia non jussit iterari Confirmationem Calaritanorum; quod jussisset, si quæstio fuisset de Sacramento.

R. N. Ant. Certò enim constat Gregorium concessisse in Ep. secunda quod prohibuerat in prima, & ex quo scandalisati fuerant Calaritani: evidens est autem quòd in prima Epistola prohibuerat ne simplices Sacerdotes conferrent, non meram cæremoniam, sed Sacramentum Confirmationis. Insuper si de mera cæremonia fuisset quæstio, cur in sola absentia Episcoporum permittebatur Sacerdotibus, cùm constet tunc Sacerdotes à tempore Innoc. I. posse omnes chrismationes baptismales, facere sive præsente, sive absente Episcopo.

Unde ad primam probationem in contrarium: Textus Gratiani antiquus & novus jussu Greg. XIII. emendatus, sanctus Thomas, Scotus & alii legunt *Baptisatos:* & ità legendum esse patet ex prima Epistola in qua legitur *baptisatos*, de iisdem enim loquitur secunda Epistola. Sed esto dixerit *Baptisandos*, ità dixit, quia qui baptisabantur, eodem fermè tempore confirmabantur: undè in eadem secunda Epistola dicit: *Pervenit quoque ad nos quosdam scandalisatos fuisse, quòd Presbyteros chrismate tangere eos qui baptisandi sunt, prohibuimus.* Ubi per *Baptisandos* intelligit *Baptisatos*, ut in prima Epist. ad quam respectivè loquitur.

Ad secundam Prob. Greg. appellat quidem usum Romanæ Ecclesiæ, sed non negat Institutionem Christi, imò supponit esse illi innixum Ecclesiæ usum.

Ad tertiam Prob. Eâdem œconomiâ usus est Greg. in non iteranda Confirmatione Calaritanorum, quam adhibuit in concedenda Presbyteris facultate confirmandi, ne scilicet indè magis exacerbaret animos Calaritanorum, præsertim cùm hoc Sacramentum non sit tantæ necessitatis: aut fortè quia existimavit Confirmationem fuisse ab illis collatam ex dispensatione suorum Prædecessorum.

2°. Plures alii summi Pontifices eandem facultatem concessêrunt: Nicolaus IV. Joan. XXII. Urbanus V. apud Wadingum ad an. 1521. Leo X. qui has concessiones amplissimè confirmavit apud eundem, item apud Henriquem l. 13. de Conf. c. 6. Suarem disp. 36. a. 2. sect. 2. Pallavicinum l. 9. c. 7. Rodrigues in Bullario. Eandem facultatem concessit Adrianus VI. quamvis antè Pontificatum contrariæ sententiæ defensor, cujus Bulla extat in Conventu Hispalensi FF. Minorum.

Respondere cum l'Herminier, aut falsum esse data hæc Privilegia, aut id factum contrà Canones, non est solvere Argumentum, sed illi succumbere.

Prob. 3°. Presbyteri Græci etiam nunc validè confirmant. Quòd confirment, constat 1°. Ex quæstione facta inter undecim, de qua suprà, quam Metropolita Mitylensis canonicè legitimèque dissolvit. 2°. Ex Goario in notis ad Enchologium Græcorum, ubi dicit: *Consentientibus totius Orientis Episcopis, Sacerdotes confirmandi officium, vel arrogârunt, vel sibi concessum ad hunc usque diem retinuerunt.* Quòd validè confirment, constat ex eo quòd postquam Mitylensis Metropolita canonicè & legitimè satisfecisset objectionibus Latinorum, unio facta sit absque eo quòd Græci coacti sint suum ritum abdicare.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Plures Pontifices declarârunt simplices Presbyteros non posse etiam ex dispensatione confirmare: Ergo. Prob. Ant. 1°. Nicolaus I. jussit Bulgaros confirmatos à Presbyteris Græcis iterùm confirmari. 2°. Innoc. III., C. *Quanto* extrà de consuetudine ad Lucium Vicarium suum Constantinopoli, scribit: *Discretioni tuæ per Apostolica Scripta mandamus, quatenùs omnibus Presbyteris districtè prohibeas ne talia* (Confirmationem conferre) *de cætero suâ temeritate præsumant.* 3°. Innoc. IV. in Constitutione *Sub Catholicæ*, ad sedandam discordiam super quibusdam Articulis ortam in regno Cypri inter Episcopos Græcos & Latinos, inter alia mandat Legato suo, ut *Soli Episcopi consignent chrismate in frontibus baptisatos: quia hujus unctio non debet nisi per Episcopos exhiberi.* 4°. Clemens VIII. in instructione de ritibus Græc. edita an. 1595 prohibet ne Presbyteri confirment, & ab ipsis confirmatos, jubet iterùm confirmari sub conditione ab Episcopis Latinis. 5°. Tandem non legitur Apostolos Presbyteris commisisse officium confirman-

mandi, quamvis tunc esset magna multitudo confirmandorum, quod indicium est id non posse committi & à Christo fuisse prohibitum: Et ità docet Joan. III. qui antè tempora S. Greg. vixit. Ergo.

R. N. Ant. Ad solutionem probationum observandum est. 1°. Quosdam Presbyteros confirmasse ex suppositione privilegii, quod non habebant. 2°. Græcos præsertim tempore Photii prætendere Presbyteros non solùm ex delegatione, sed vi sui Ordinis & jure ordinario non secùs ac Episcopos posse confirmare. 3°. Presbyteros Græcos olim & nunc confirmare ex privilegio & concessione sive tacita sive expressâ Sedis Apostolicæ. 4°. Hoc privilegium justis ex causis posse revocari. Igitur laudati Pontifices, vel errorem Græcorum impugnant, vel arguunt eos qui ex falsa privilegii suppositione confirmant, vel concessionem factam justis de causis revocant. Et hæc sit prima & generalis responsio ad probationes Antecedentis. Nunc ad singulas.

Ad 1. Primò inter Græcos à Photio eorum Pseudopatriarcha ad Bulgaros missos, quidam se jactabant Presbyteros, cùm non essent. 2°. Nullam habebant jurisdictionem in Bulgariam, quæ se Sedi Apostolicæ immediatè dederat. 3°. Defectu jurisdictionis & ratione Schismatis privabantur privilegio & facultate alioquin delegata. 4°. Confirmabant chrismate à suo Pseudopatriarcha benedicto tamquam Ministri ordinarii, non secùs ac Episcopi, renitente summo Pontifice & reclamantibus ejus Legatis. Hæc omnia constant ex rescriptis Nicolai I. ad consulta Bulgarorum tom. 8. Conc. Labb. pag. 516. ex Ep. ejusdem Nicolai ad Hincmarum ibid. pag. 470. ex Athanasio in Vita Nicolai & ex Annalibus Bertinianis & Fuldensibus. His igitur omnibus de causis merito jussit Nicolaus confirmari signatos à Græcis.

Ad 2°. Prohibitio Innoc. III. spectat solùm Presbyteros Latinos inter Græcos degentes, quibus non erat concessum, ut Græcis confirmare, ideòque ritum suæ Ecclesiæ servare debebant. Neque refert quòd apud Gratianum non legatur *Latinis Presbyteris*, sed simpliciter *Presbyteris*, quia in aliis editionibus, Balusiana, Antuerpiensi an. 1570. Romana emendatissima an. 1543. & aliis sic legitur: *Discretioni tuæ mandamus, quatenus omnibus Latinis Presbyteris apud Constantinopolim constitutis*, &c. sicque legunt Jurisperiti. Si obstinatè contendas hanc prohibitionem esse etiam Græcis factam, dicam ab Eugenio IV. fuisse revocatam.

Ad 3. Innoc. IV. inter Episcopos Latinos & Græcos ejusdem Provinciæ, de hac quæstione dissidentes, judicavit magis expedire ut observarentur ritus Ecclesiæ Latinæ, & dum adsunt Episcopi ordinarii Ministri, non confirmarent Presbyteri: Id autem statuit pro sola Insula Cypri, & non pro aliis Græcorum Provinciis. Addit Areudius Bullam non fuisse promulgatam à Legato Pontificis.

Ad 4. Prohibitio Clementis VIII. spectat tantùm Presbyteros Græcos, in Italiæ partibus sub Episcopis Latinis commorantes, quos, cùm incertum esset, habere legitimam & sufficientem dispensationem, prudenter monet Pontifex confirmatos ab illis, esse sub conditione denuò confirmandos.

Ad 5. Jam dixi non omnia quæ fecerunt Apostoli esse scripta. Sed esto hanc facultatem Presbyteris non delegaverint, id mirum videri non debet 1°. Quia raró ordinabant Presbyteros, quòs non consecrabant Episcopos. 2°. Quia sufficiebant ut à Presbyteris & Diaconis baptisatos confirmarent absque cæremoniis. 3°. Quia conveniebat ut nascente Ecclesia, munia distinguerent & cuique suum assererent & firmarent. Epistolam Joannis III. quæ est ad universos Germaniæ & Galliæ Episcopos, spuriam probat Baronius ad an. 572. 1°. Quia continet apertè falsum, scilicet Linum & Cletum non fuisse Pontifices Romanos, sed solùm Corepiscopos. 2°. Quia nomen Corepiscoporum, de quorum muniis agit tota Epistola, apud Germanos & Gallos jam tunc penitus erat abolitum. 3°. Quia legitur data 14. Kalendas Augusti, cum ipse Joannes mortuus sit 3. Idus Julii ejusdem anni.

Quantùm ad alios Pontifices, Concilia & Patres, de quibus §. præcedenti, qui dicunt ad solos Episcopos pertinere jus confirmandi, intelligunt de jure ordinario, non extraordinario & ex delegatione.

Obj. 2°. Confirmare non est actus jurisdictionis, alioquin Episcopus electus, sed non consecratus posset confirmare; sed est actus Ordinis: vel igitur est actus Ordinis seu Consecrationis Episcopalis, vel Ordinis seu Consecrationis Presbyteralis. Si hoc secundum, quilibet Sacerdos potest jure suo non secùs ac Episcopus validè confirmare, licèt fortè aliquando illicite, si nempè ei prohibeatur: Paritas est de Sacerdote suspenso, qui validè consecrat, licèt illicitè. Si primum, non potest alteri quàm Episcopo committi; non enim actus Ordinis potest committi illi, qui non habet hunc Ordinem: Ergo.

R. Confirmare jure ordinario esse actum Ordinis Episcopalis; confirmare autem jure extraordinario esse actum Ordinis Sacerdotalis, quatenus per illum confertur potestas inchoata & incompleta ad confirmandum, quæ per legitimam dispensationem Ecclesiæ perficitur & completur; eo fermè modo quo Episcopus vi suæ ordinationis est Minister ordinarius Ordinum, & simplex Sacerdos vi suæ ordinationis habet quod possit delegari ad eos saltem aliquos conferendos. Dum autem conceditur Sacerdoti facultas confirmandi, non ei committitur actus Ordinis Episcopalis, quia non instituitur Minister ordinarius, sed committitur ei actus sui Ordinis Sacerdotalis, ut sit nempè Minister extraordinarius. Paritas maneat respectu Ordinum.

Inst. 1°. Diacono non potest committi ut sit Minister extraordinarius vel Confirmationis vel Consecrationis Eucharistiæ: Ergo neque Sacerdoti ut sit Minister Confirmationis. Si dicas in Diacono non esse potestatem inchoatam ad confirmandum & consecrandum; pariter dicam non esse in Sacerdote ad confirmandum; aut si sit in Sacerdote, esse pariter in Diacono: vel assignetur sufficiens disparitas.

R. primam & præcipuam disparitatem peti ex voluntate Christi, qui instituit ut Episcopus esset Minister ordinarius Confirmationis, & Sacerdos Minister extraordinarius, quod dici non potest de Diacono respectu Confirmationis & Consecrationis. Hanc autem esse voluntatem & institutionem Christi cognoscimus ex Pontificibus, Conciliis, & Ecclesiæ praxi.

Altera disparitas petitur ex ipsa rerum natura. Et 1°. quantum ad Confirmationem: Sacerdotium proximè accedit ad Episcopatum, à quo non differt nisi per hoc quòd Episcopatus sit potestatis magis extensæ, in quantum scilicet continet potestatem confirmandi & ordinandi; secùs verò Diaconatus: Undè potestas Sacerdotii potest dici inchoata ad ista duo munia, & accedente delegatione ad illa extendi, non potestas Diaconatûs, utpotè Ordo distinctus à Sacerdotio & Episcopatu, atque ab isto remotior quàm Sacerdotium. Insuper Sacerdotium habet potestatem suprà Corpus Christi verum, ex qua oritur potestas suprà Corpus Christi mysticum, quod non potest dici de Diaconatu.

Quantum verò ad Consecrationem, hæc omninò pendet à charactere Sacerdotali, quo caret Diaconus. At verò Confirmatio pendet à charactere Episcopali, qui est idem cum charactere Sacerdotali, solùm differens per majorem extensionem, cujus proindè potest Sacerdos esse capax extraordinariè & per delegationem.

Inst. 2°. Minister Sacramentorum est ex institutione Christi: Ergo non ex delegatione seu dispensatione summi Pontificis.

R. N.

R. N. Conseq. Quia sic Christus instituit, ut Sacerdos posset per supremam in Ecclesia auctoritatem delegari ut Minister extraordinarius Confirmationis: Undè in hoc Pontifex agit nomine Christi.

Inst. 3°. Si Pontifex possit simplici Sacerdoti conferre facultatem confirmandi, id potest vel ratione Ordinis vel ratione jurisdictionis: Non ratione Ordinis, alioquin omnis Episcopus, qui est æqualis in Ordine cum Papa, posset illam potestatem concedere, quod non admittimus: Non ratione jurisdictionis, tùm quia potestas confirmandi non pendet à potestate jurisdictionis, potest enim Episcopus validè confirmare in aliena Diœcesi, in qua non habet jurisdictionem: tùm quia sequeretur quòd Papa nondum consecratus posset illam conferre, quod videtur falsum, cùm ipse tunc non possit confirmare: Ergo.

R. Papam hanc facultatem conferre ratione jurisdictionis. Ad primam prob. in contrarium, D. Potestas confirmandi completa, qualis est in Episcopo, non pendet à jurisdictione, C. Potestas incompleta, qualis est in Sacerdote, N. Hæc enim à plenitudine potestatis jurisdictionis, quæ est in summo Pontifice, pendet ut compleatur. Ad 2. N. Sequelam, quia confirmare est actus Ordinis, conferre autem potestatem confirmandi est actus jurisdictionis. Sic Pontifex vel Episcopus nondum consecratus potest dare potestatem absolvendi à peccatis, à quibus tamen ipse absolvere non potest.

Petes utrum solus summus Pontifex possit committere Sacerdoti, ut sit Minister extraordinarius Confirmationis?

Hic a. 11. ad 1. R. probabilius affirmativè. Ità videtur sentire Auctor, qui hanc potestatem tribuit summo Pontifici propter plenitudinem potestatis, quæ non in Episcopo, sed in solo Papa reperitur.

Id innuit Decretum Florent. quando dicit id aliquando concessum *per Apostolicæ Sedis dispensationem.* Sed apertè declarat Clemens VI. in Litteris ad Patriarcham Armenorum, apud Raynaldum ad annum 1315. in quibus sic scribit: „ 1°. „ De Consecratione chrismatis, si credis quòd „ per nullum Sacerdotem, qui non est Episcopus, „ potest chrisma ritè & debitè consecrari. 2°. Si „ credis quod Sacramentum Confirmationis per „ alium quàm per Episcopum, non potest ex Officio ordinariè ministrari. 3°. Si credis quòd *so-* „ *lum* per Romanum Pontificem, plenitudinem potestatis habentem, possit dispensatio Sacramenti Confirmationis Presbyteris, qui non sunt E- „ piscopi, committi. 4°. Si credis quod chrismati „ per quoscumque Sacerdotes, qui non sunt E- „ piscopi, nec à Romano Pontifice super hoc commissionem habent, seu concessionem aliquam receperunt, iterùm per Episcopum, vel Episcopos sint chrismandi.

Accedit usus & praxis Ecclesiæ secundùm quam hoc jus reservatur summo Pontifici. Quòd si quandoque à Conciliis particularibus legatur concessam fuisse hanc dispensationem, id semper factum fuit ex consensu saltem tacito summi Pontificis.

Ratio suffragatur: quia quæ spectant regimen universalis Ecclesiæ, soli summo Pontifici jure divino reservantur, ut determinare dogmata fidei, certam materiam aut formam Sacramentorum à Christo in specie non determinatam: Atqui providere de Ministro Sacramenti in certis casibus spectat regimen universalis Ecclesiæ: Ergo.

Dices: Potest Episcopus in sua Diœcesi, quod potest Papa in tota Ecclesia: Ergo.

R. D. Ant. Potest Episcopus in sua Diœcesi, quod potest Papa ratione Ordinis in tota Ecclesia, Transeat: Quod potest Papa ratione jurisdictionis, N. Habet enim Papa plenitudinem potestatis, quam non habet Episcopus, ideò plura potest quàm Episcopus.

ARTICULUS VIII.

De subjecto & necessitate Confirmationis.

§. I.

Qui sint capaces Confirmationis?

Dico: Omnis homo baptisatus, sivè adultus, sive infans, est capax Confirmationis. *Hic a. 8. o.*

Ratio est: Quia per hoc Sacramentum homo, ut dictum est, promovetur in ætatem perfectam spiritualem: Atqui anima ad quam pertinet spiritualis nativitas & spiritualis ætatis perfectio, est immortalis, & sicut potest tempore senectutis spiritualem nativitatem consequi, ita potest tempore juventutis & infantiæ consequi perfectam ætatem spiritualem, quia hujusmodi corporales ætates animæ non præjudicant: Ergo. *Ibid.*

Unde Ecclesia duodecim primis sæculis, etiam infantibus Confirmationem statim post Baptismum administravit. Verùm quamvis hæc antiqua consuetudo suas haberet rationes, nec sit improbanda, justis tamen de causis Ecclesia illam mutavit, censuitque in variis Synodis non esse conferendum hoc Sacramentum nisi iis qui annos discretionis, attigerint, hoc est anno ætatis septimo: Primò ob periculum iterationis. 2°. Ut cum majori reverentia & fructu suscipiatur. 3°. Quia cùm sit secunda fidei professio, convenit ut qui primam per alios fecerunt, secundam per se faciant.

Non obstat tamen quin Episcopus ex aliqua rationabili causa possit infantem confirmare, puta propter periculum mortis, vel propter defuturam in posterum commoditatem ex longa ejus absentia, aut quid simile; præsertim cùm Pontificale Rom. id videatur quasi ejus voluntati deferre, & Catechismus Rom. p. 2. §. 14. dicat ex majori tantùm convenientia requiri annum septimum.

Ex his inferes etiam perpetuò amentibus statim, ubi est commoditas, conferendum esse hoc Sacramentum; quia in eis non expectatur usus rationis, & capaces sunt majoris gratiæ & gloriæ, quâ alioquin privarentur. * Propter hanc ultimam rationem morituris etiam convenienter conferri docet Auctor. Id tamen non est in usu, quia commodè fieri non potest: Non enim videtur decens quòd Episcopus in Pontificalibus ad singulas domos se transferat. *Ib. ad 4.*

Petes, Quæ sint dispositiones requisitæ in suscipiente Confirmationem?

R. ex parte corporis, 1°. debet juxtà Canones, in quantùm fieri potest, esse jejunus, sicut & Minister. Attamen propter multitudinem Fidelium & propter pericula imminentia toleratur ut hoc Sacramentum, quod nonnisi ab Episcopis dari potest, etiam à non jejunis detur vel accipiatur: Quia unus Episcopus, præcipuè in magna Diœcesi, non sufficeret ad tot homines confirmandos, si ei tempus arctaretur. Ubi tamen congruè observari potest, convenientius est ut à jejunis detur & accipiatur. 2°. Debet abluere frontem, & in vestibus mundis ac modestis se sistere Episcopo. *Ib. a. 10. ad 2.*

Ex parte animæ. 1°. Requiritur status gratiæ saltem prudenter existimatus per confessionem vel contritionem, quia est Sacramentum vivorum. Vide quæ dixi in Tract. de Sacram. in genere Diss. 5. a. 5. de Ministro Sacramentorum: eadem enim quantùm ad hoc est ratio Ministri & suscipientis. 2°. Vacandum est priùs orationi ad imitationem Apostolorum, qui expectando Spiritum sanctum, erant perseverantes in oratione.

§. II.

Quæ sit necessitas seu obligatio suscipiendi Sacramentum Confirmationis?

Communis sententia est hoc Sacramentum non esse necessarium necessitate medii, cùm per se-

solum Baptismum possit haberi remissio peccatorum & salus, ut patet præsertim in infantibus baptisatis, qui antè Confirmationem moriuntur. Est ergo tantùm difficultas de necessitate præcepti.

Dico: Confirmatio non est necessaria necessitate præcepti per se & directè obligantis, benè tamen obligantis per accidens & indirectè ratione periculi, comtemptûs aut scandali. Est communior saltem inter Thomistas.

Prob. 1°. Ex D. Th. S. Doctor in 4. d. 7. q. 3. a. 2. q. 1. o. & hìc q. 65. a. 4. docet Confirmationem non esse necessitatis simpliciter, sed secundùm quid seu utilitatis ad finem convenientiùs habendum, sicut equus dicitur necessarius ad iter. Item hìc q. 72. a. 1. ad 3. docet salutem haberi posse sine Confirmatione, *Dummodò tamen non prætermittatur ex contemptu Sacramenti.* Et a. 8. ad 4. dicit. *Ideò Hugo à sancto Victore dicit omninò periculosum esse, si ab hac vita sinè Confirmatione migrare contingeret: Non quia damnaretur, nisi fortè propter contemptum, sed quia detrimentum perfectionis pateretur.* Hæc autem forent falsa, si esset aliquod Confirmationis præceptum absolutum per se & directè obligans sub mortali.

Concinit Catechismus Rom. p. 2. de Confirm. §. 13. *Illud*, inquit, *in primis docendum est, hoc Sacramentum ejusmodi necessitatem non habere, ut sinè eo quis salvus esse non possit.* Et §. 14. *Neque enim Confirmatio ad salutis necessitatem instituta est.*

Prob. 2°. Ratione: Non est præceptum neque divinum neque humanum directè & per se obligans ad Confirmationem suscipiendam; non divinum, nullum enim habetur in Scriptura vel Traditione; non humanum, pariter enim nullum invenitur in Decretis Conciliorum aut summorum Pontificum: Non est autem asserendum præceptum sinè gravi & aperto fundamento. Ergo.

Conf. 1°. Ex ipsa Ecclesiæ praxi, quæ non est sollicita ut morituris adultis hoc Sacramentum ministretur; quod non omitteret pia Mater, si censeret eos sub peccato mortali ad ejus susceptionem teneri; si enim detur præceptum, maximè obligat in articulo mortis.

Conf. 2°. Ecclesia non solet præceptum absolutum de Sacramentorum susceptione ferre, sed supposito præcepto divino, determinat tempus quo obligat, ut patet in Sacramentis Eucharistiæ, Pœnitentiæ, &c.

Conf. 3°. Non potest assignari tempus quo istud præceptum per se obligat: Non mortis articulus, ut dicebam in prima Confirmatione: Non tempus persecutionis; licèt enim fateamur tunc obligare, non tamen per se & directè, sed per accidens ratione periculi, cui vincendo se parem præsumere non debet fidelis: non quando Episcopus adest præsens & paratus, & baptisatus nullam habet causam legitimam differendi, ut vult Tournely; cur enim potiùs tunc quàm cùm potest adire Episcopum & ab eo petere Confirmationem? aliundè suam opinionem probat laudatus Scriptor, quia juxtà Concilium Senonense, tunc esset contemnere Sacramentum; ista autem obligatio non est directa & per se, sed indirecta & per accidens. Insuper dicam modò hoc Concilium non extare.

Prob. secunda pars: Quia unicuique est præceptum naturale divinum, ut in periculo amittendæ fidei & salutis, quale urget tempore persecutionis, aut graviuin tentationum contrà fidem, cui, propriæ infirmitatis conscius, jure timet succumbere, non negligat media divinitùs instituta ad istud periculum propulsandum: Foretque in hoc casu instantis periculi, contemptus Sacramenti & magna sui præsumptio. Similiter est cuique præceptum non contemnendi Sacramentum & non præbendi scandalum: Et ideò si quis negligendo Confirmationem putaretur vel illam contemnere, vel non credere esse Sacramentum, aut alicujus utilitatis, teneretur ratione scandali vitandi illam suscipere. Sed

Petes, utrùm dicendus si contemnere saltem virtualiter Confirmationem, qui cùm potest illam commodè suscipere, eam tamen non suscipit, ut quando Episcopus adest præsens & paratus, & nulla subest causa legitima differendi?

Respondent affirmativè plures recentiores, Natalis Alex. Juenin, l'Herminier, Henno, Tournely, Berti, &c. Verùm, salvâ quæ tot viris doctis debetur reverentiâ, non satis capio, quare, qui non facit aliquid, quia non tenetur, illud facere, dicendus sit illud contemnere. Num qui non profitetur consilia Evangelica, quia ad illa non tenetur, dicitur illa contemnere? minimè. Insuper hi Scriptores vix aliud habent fundamentum suæ assertionis quàm Concilium Senonense, in quo legitur: *Contemni autem dicitur, quando Episcopus est præsens paratus dare, & persona hoc sciens negligit aut despicit suscipere.* Verùm, fatente ipso Berti, ista Synodus non reperitur: *Eam*, inquit, *me legisse non memini, neque in Binii, neque in Labbei, neque in Harduini, neque in recentioribus collectionibus.* In hoc ergo casu aliquam esse negligentiam salutis, & perfectionis, ideòque culpam venialem non diffiteor; at esse contemptum mortalem non assequor.

Obj. 1°. Contrà primam partem Conclusionis. Apostoli habuerunt præceptum à Christo expectandi Jerosolymis plenitudinem Spiritûs sancti, quæ est effectus Confirmationis: Ergo.

R. Apostolis mandatum fuisse ne discederent ab Hierosolymis, quia non solùm accepturi erant plenitudinem gratiæ, sed etiam erant instruendi & gratiis gratis datis donandi. Et hæc jubentur expectare Jerosolymis: quod nihil probat contrà Conclusionem.

Obj. 2°. S. Th. hìc a. 6. ad 1. dicit: *Sicut nullus consequitur effectum Baptismi sinè Baptismi voto, ità nullus consequitur effectum Confirmationis sinè voto ipsius.* Ergo.

R. N. Conseq. Ex his enim verbis crudè intellectis sequeretur Sacramentum Confirmationis esse secundùm D. Th. necessarium necessitate medii, sicut Baptismum, quod est manifestè contrà litteram & mentem S. D. Dicendum itàque cum Sylvio votum Confirmationis non eodem modo requiri ac votum Baptismi, quia non est eadem utriusque necessitas: Effectus enim Confirmationis, qui est gratia aucta & roborans, potest sine Confirmatione per alia Sacramenta & bona opera haberi. Intelligendum est itàque *Votum* in verbis Auctoris accommodatè ad ea quibus tribuitur, ità ut pro Confirmatione sensus sit quòd effectus Confirmationis non habeatur sine voto ipsius, id est sine voluntate saltem implicita eam non negligendi in casu necessitatis, nec eam contemnendi; quale votum habet, qui sincere convertitur, volens ea quæ Deus jubet implere & quæ salutis sunt quærere. Posset etiam dici cum Suare in comment. ad hunc articulum S. Th. loqui de necessitate Confirmationis in voto respectivè ad illos, qui coram Tyranno fidem propugnaturi, sunt in periculo eam denegandi. Quidam intelligunt S. Th. de effectu Confirmationis, qui est character, sed hanc interpretationem non patitur ejus textus.

Obj. 3°. Cap. *Omnes* de Consecrat. d. 5. ex Urbano Papa dicitur: *Omnes fideles per manûs impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum recipere debent.* Synodus Laodicena can. 48. *Oportet eos qui illuminantur, post Baptismum inungi supercœlesti chrismate.* Et alibi, atque similiter apud sanctos Patres.

R. 1°. His verbis, *Debent, oportet*, & similibus non semper importari rigorosum præceptum, sed commendari magnam utilitatem: sic nos pariter dicimus Fideles debere suscipere Confirmationem: sic omnes dicunt Christianos debere frequenter confiteri, communicare, adesse divinis Officiis, &c. in quibus tamen loquendi modis nemo apprehendit rigorosum præceptum. 2°. Dato fuisse olim in Ecclesia præceptum de suscipienda Confirmatione,

firmatione, vel in dissuetudinem abiit, vel Ecclesia illud temperavit, ut patet ex hodierna ejus praxi & ex aliis probationibus conclusionis.

Obj. 4°. cum Honorato Tournely. Tenetur quilibet Christianus ad eam perfectionem contendere, quæ necessaria est ut suæ securitati consulat, & pericula adversùs fidem constanter superet: Atqui ad hoc necessarium est Sacramentum Confirmationis: Ergo. Prob. Min. ex D. Th. 3. p. q. 72. a. 1. ad 3. ubi docet *Sacramentum hoc cooperari ad perfectionem salutis, & hoc modo esse de necessitate salutis*, Ergo.

R. 1°. Hoc Argumento probari Confirmationem esse necessariam non solùm necessitate præcepti, sed etiam medii, quod negat objiciens. 2°. N. Min. Ad hoc enim sufficit gratia baptismalis aucta & roborata per alia Sacramenta & bona opera, quamvis gratia Confirmationis sit utilis, ut id meliùs præstetur. Ad Prob. Mirari profectò subit objicientem invenisse probatam suam Conclusionem à sancto Th. eo in loco in quo illam conceptis terminis rejicit. En verba S. D. „ Omnia Sacramenta sunt aliqualiter necessaria „ ad salutem, sed quædam sunt sinè quibus non „ est salus; quædam verò sunt quæ cooperantur „ ad perfectionem salutis. Et hoc modo Confir„ matio est de necessitate salutis, quamvis sinè „ ea possit esse salus, dùm tamen non prætermit„ tatur ex contemptu Sacramenti". Est ergo secundùm D. Th. Confirmatio necessaria perfectioni salutis, sed ista perfectio non est necessaria saluti, quippè quæ sinè illa haberi potest, modò non contemnatur.

Inst. 1°. Tenetur quilibet fidelis esse plenus & perfectus Christianus: Atqui ad hanc plenitudinem & perfectionem consequendam instituta est Confirmatio: Ergo.

In 4. d. 7. q. 1. a. 1. q. 2. ad 1. R. D. Maj. Tenetur quilibet fidelis esse plenus & perfectus Christianus, plenitudine & perfectione sufficientiæ, C. Plenitudine & perfectione abundantiæ, N. Et ad hunc sensum distinctâ Min. N. Conseq.

Inst. 2°. Nemo potest etiam sufficienter augeri corporaliter, nisi per medium à natura ad id institutum, scilicet per nutritionem: Ergo neque potest etiam sufficienter augeri spiritualiter nisi per medium à Christo institutum, quod est Confirmatio.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd nutritio sit unicum medium augmenti corporalis: at Confirmatio, licèt faciliùs & copiosiùs per illam homo augeatur spiritualiter, non est tamen medium unicum augmenti spiritualis sufficientis, quia, ut dictum est, habitâ gratiâ baptismali, potest homo per frequentationem aliorum Sacramentorum & opera bona acquirere sufficiens augmentum gratiæ.

Petes, Utrùm Confirmatio sit præmittenda primæ Tonsuræ & sacris Ordinibus?

R. Affirmativè. Ità Trid. sess. 23. cap. 4. de Reform. his verbis: *Primâ Tonsurâ non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint.* Utrùm autem his verbis contineatur rigorosum præceptum, an consilium tantùm? disputatur. Pro consilio stant Navarrus, Soto, Suares, Sylvius, Salmanticenses, &c. Pro præcepto Basilius Poncius, Farvacques, Vanroy, Berti, &c. Primis favet quòd Ecclesia non videatur intelligere de præcepto rigoroso. Quando enim primâ Tonsurâ initiandus habere non potest suæ Confirmationis testimonium (quod sæpè contingit in iis Diœcesibus, in quibus nunc non assumuntur ampliùs Patrini, nec confirmati inscribuntur in aliquo Regesto) Episcopi, non requisito juramento, sed simplici affirmatione tonsurandi se esse confirmatum, illum ad Tonsuram admittunt.

ARTICULUS IX.

De Effectibus Confirmationis.

Gratiam sanctificantem esse communem effectum omnium Sacramentorum ostendimus Tract. de Sacram. in communi Diss. 3. a. 1. Quodlibet Sacramentum addere aliquem modum seu vigorem cum jure ad auxilia specialia pro actibus sibi propriis eliciendis, diximus ibid. a. 5. * Specialis itaque effectus Confirmationis est augmentum gratiæ, quo homo roboratur ad profitendam fidem, & acquirit jus ad auxilia specialia pro illa professione constanter peragenda. His itaque jam discussis nunc non immoramur. ** Hic a. 3. a. 7. o. & ad 3.*

Dico: Alter effectus Confirmationis est character indelebiliter animæ impressus.

Præter Conc. Flor. in Decreto unionis, & Trid. sess. 7. can. 9. ubi ità definitum est, laudatur illud Apostoli 2. Cor. 1. *Qui unxit nos Deus, & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* De quo suprà. Item Auctor constit. Apost. l. 3. c. 16. Tertull. de Præscript. c. 40. Cornelius Papa Ep. ad Fabium. S. Cyp. Ep. 73. ad Jubaian. Innoc. I. Ep. ad Decent. S. Ambros. l. 3. de Sac. c. 2. S. Aug. l. 3. cont. Litt. Petil. Greg. II. Ep. 13. ad Bonif. Conc. Tolet. 8. an. 653. cap. 7. & Cabilonense 2. an. 813. can. 27.

Prima & præcipua ratio est institutio Christi, quæ nobis per traditionem constat. Altera ratio est, quia Confirmatio per modum Consecrationis confertur; quæ autem sunt semel consecrata, quamdiù integra subsistunt, semper consecrata manent. * Tertia ratio est, quia character est quædam spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata: sicut autem in Baptismo accipit homo potestatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent salutem, prout scilicet secundùm seipsum vivit, sic in Confirmatione accipit homo potestatem ad agenda ea quæ pertinent ad pugnam spiritualem contrà fidei hostes. ** Hic a. 5.*

Una se offert difficultas. Confirmatio olim iterabatur in Ecclesia, quod dici non potest de Sacramento imprimente characterem: Ergo. Prob. Ant. In cujus solutione operosè laborant recentiores Theologi. Qui in Hæresi baptisati convertebantur, recipiebantur in Ecclesia Occidentali per manûs impositionem; in Orientali per unctionem chrismatis; alicubi per solam veram pœnitentiam. Ità refert S. Greg. l. 11. Ep. 67. aliàs l. 9. Ep. 61. Græci cum unctione chrismatis adjungunt hæc verba, *signaculum Spiritûs sancti*, ut constat ex can. 7. Conc. generalis Constantinop. 1. atqui iste ritus erat confirmatorius, præsertim ubi accedebant verba laudata, quæ sunt apud Græcos forma Confirmationis: Ergo.

R. N. Ant. Ad prob. D. Min. Iste ritus erat confirmatorius pro iis qui in hæresi non fuerant confirmati, Transeat: Pro iis qui fuerant confirmati, N. Erat enim dumtaxat pro illis reconciliativus.

Id autem constat 1°. ex solemni Decreto Stephani contrà Rebaptisantes: *Si quis*, inquit, *à quacumque hæresi venit ad nos, nihil innovetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur ad pœnitentiam.* Impositio autem manûs ad pœnitentiam non est confirmatoria, sed cæremonialis & reconciliatoria. Et cùm istud Decretum sit generale, loquens indiscriminatim de omnibus Hæreticis, malè quidam restringunt ad Hæreticos apostatas, qui in Ecclesia fuerant baptisati; nihilque definivisset contrà Cyprianum, qui fatebatur Hæreticos baptisatos in Ecclesia non esse rebaptisandos. 2°. Ex Innoc. I. Ep. 18. ubi scribit *Arianos baptisatos in hæresi suscipi in Ecclesia per manûs impositionem sub imagine pœnitentiæ.* Dicit *sub imagine pœnitentiæ*, quia eorum pœnitentia longè erat levior, quàm illorum, qui in Ecclesia baptisati, ab illa apostataverant. 3°. Ex

Aug. l. 5. de Bapt. c. 23. *Manûs autem impositio*, inquit, *si non adhiberetur ab hæresi venienti, tamquam extrà omnem culpam esse judicaretur: Propter autem charitatis copulationem, quod est maximum donum Spiritûs sancti, sinè quo non valent ad salutem quæcumque alia sancta in homine fuerint, manus Hæreticis correctis imponitur.* Audis manum imponi Hæreticis, non ut confirmentur, sed ne videantur extrà omnem culpam, & propter charitatis copulationem, quod est maximum donum Spiritus sancti. 4°. Ratione Theologica: Semper fuit constans Ecclesiæ dogma, Sacramentum Confirmationis, non minùs quàm Baptismi, collatum ab Hæreticis esse validum; pariter semper fuit constans Ecclesiæ dogma Sacramentum Confirmationis validè collatum esse initerabile: Ergo ritus ille, quo baptisati in hæresi recipiebantur, non erat confirmatorius pro his, qui jam erant confirmati.

Inst. 1°. Ritus in quo reperitur materia, forma & Minister Sacramenti Confirmationis, est confirmatorius: Atqui in illo ritu reperitur materia, forma & Minister Confirmationis, ut constat ex laudato Canone Concilii Constantinop. & ex S. Methodio apud Patrem Goar in Euchologio Græcorum: Ergo.

R. de laud. Canone Constantin. varias esse Auctorum opiniones. 1°. Quidam suspicantur esse supposititium, quia nomen *Sabbatianorum*, quos appellat, teste Socrate l. 5. c. 21. est posterius Concilio Constantinop. nec in Paraphrasi Arabica apud Harduinum reperitur; diciturque quatuor dumtaxat Canones eo in Concilio fuisse conditos.

2°. Quidam supposito hoc Canone legitimo, respondent in eo non agi de ritu confirmatorio, sed reconciliatorio. Undè distinguunt Majorem sic: Ritus in quo reperitur forma, materia & Minister Sacramenti Confirmationis, cum intentione efficiendi Sacramenti, est confirmatorius, C. Sine intentione conficiendi Sacramenti, N. Non sufficit ergo ad esse sacramentale quòd adsint materia, forma & Minister, si ex intentione, circumstantiis & precibus adjunctis ritus determinetur ad aliud, ut hìc contingit.

3°. Quidam concedunt in eo Canone agi de ritu confirmatorio, sed respectivè ad eos qui baptisati in hæresi non acceperant Confirmationem, quales esse volunt omnes in eo Canone numeratos, Arianos, Macedonianos, Sabbatianos, Novatianos, Thesseradecatitas & Apollinaristas. Quis enim, inquiunt, ostendet omnes hos Hæreticos, Spiritus sancti impugnatores, non contempsisse hoc ejus signaculum, aut non adulterasse formam, aut chrismatos fuisse ab Episcopis? Neque enim in illorum Presbyteris præsumenda est permissio summi Pontificis, vel Ecclesiæ consensio, qualis requiritur ut Presbyteri Græci validè confirment.

Ad Methodium, quidam censent eum non fuisse S. Methodium, sed quemdam recentiorem Methodium apostatam. Sed dato fuisse S. Methodium, secunda vel tertia responsio præcedens adhibenda est.

Inst. 2°. S. Cyp. Ep. ad Jubaian. & Ep. ad Stephanum 1°. contendit Hæreticos recipiendos esse per Baptismum & Confirmationem. 2°. Supponit ut certum, Stephanum recipere Hæreticos per Confirmationem; indè enim contrà ipsum, ad probandum invalidum esse Baptisma Hæreticorum, & ideò pariter iterandum, sic arguit: si nulla est Confirmatio Hæreticorum & ideò iteranda: Ergo pariter est nullum eorum Baptisma, & ideò iterandum. Et in Ep. ad Stephanum addit: *Ut utroque Sacramento illi renascerentur.*

R. ad 1. Mirum videri non debet Cyprianum, qui rejiciebat Baptismum Hæreticorum, rejecisse etiam eorum Confirmationem, & in utroque errasse.

Ad 2. 1°. Si reverà supposuit Cyprianus Stephanum recepisse Hæreticos per Confirmationem, ejus mentem, æstu disputationis abreptus, non fuit assecutus. 2°. Sed verius videtur Cyprianum supposuisse Stephanum imponere manus Hæreticis redeuntibus ut acciperent Spiritum sanctum, ex quo, juxtà falsum suum principium, inferebat contrà Stephanum, eorum Baptisma esse nullum: In eo enim errore versabatur Cyprianus, ut alibi observavimus ex Aug. quòd non satis distingueret inter Sacramentum & rem Sacramenti, contenderetque nullum esse Sacramentum quod effectu suo careret: ex hoc enim falso principio sic arguebat: Stephanus imponit manus Hæreticis redeuntibus ut accipiant Spiritum sanctum & remissionem peccatorum: Ergo neutrum acceperant apud Hæreticos: Ergo nec verum Baptisma, quod non potest esse sine sancto Spiritu & remissione peccatorum.

Ad verba quæ addit in Ep. ad Stephanum: vel ex propria sententia locutus est, vel in falso supposito de mente & ritu S. Stephani; vel quod verius videtur, per utrumque Sacramentum non intellexit Baptismum & Confirmationem, sed aquam & Spiritum sanctum: tùm quia nemo dixit homines renasci ex Confirmatione: tùm quia ad probandum Hæreticos debere renasci ex utroque Sacramento, assumit illud Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, &c. quasi diceret: Qui baptisatur ab Hæreticis, non renascitur ex Spiritu sancto: Ergo non valide baptisatur, nec verè renascitur; spiritualis enim renascentia non est ex sola aqua, sed etiam ex Spiritu sancto: Ergo debet *ex utroque Sacramento* renasci, id est, ex aqua & Spiritu sancto, sumens Sacramentum in latiori significatione.

Inst. 3°. Aug. l. 3. de Bapt. c. 16. dicit: *Manûs autem impositio, non, sicut Baptismus, repeti non potest.* Ergo.

R. Aug. apertè loqui de impositione manûs non confirmatoria, sed cæremoniali & reconciliatoria, ut patet ex his verbis immediatè sequentibus: *Quid est enim aliud quàm oratio super hominem.*

Inst. 4°. Impositio manuum, seu etiam unctio quæ fit in Spiritum sanctum, est confirmatoria: Atqui non solum ex Cyp. & Aug. sed etiam ex Conc. Arelat. 1. can. 8. Siricio Ep. ad Himer. Innoc. I. Ep. 22. &c. redeuntibus ab hæresi manus imponebantur, aut unctio adhibebatur ut acciperent Spiritum sanctum: Ergo.

R. D. Maj. Impositio manuum seu unctio, quæ fit in Spiritum sanctum, tamquam causa per se illius & ex opere operato, est confirmatoria, C. Tamquam causa per accidens removens prohibens & ex opere operantis, N. Ad cujus sensum distinctâ Min. N. Conseq. Quando ergo SS. Patres dicunt unctionem seu impositionem manuum fieri redeuntibus ut acciperent Spiritum sanctum, non intelligunt hanc impositionem seu unctionem vi suâ & ex opere operato producere gratiam & Spiritum sanctum, quod est proprium Sacramentorum, sed ex opere operantis & tamquam removens prohibens, seu potiùs tamquam signum pœnitentiæ & reconciliationis cum Ecclesia, quæ removet, ut loquitur Aug. cit. l. 3. de Bapt. c. 13. *Discordiæ fœditatem & dissentionis iniquitatem*, quâ impediebatur Baptismus ne vim suam exereret, & Spiritum sanctum ac remissionem peccatorum conferret, eo modo quo diximus de Baptismo fictè suscepto, qui sublatâ fictione reviviscit. Ità expressè Aug. l. 1. de Bapt. c. 12.

Petes 1°. Utrum qui Confirmationem iteraret, fieret irregularis, sicut de iterantibus Baptismum dictum est?

R. probabilius negativè: quia irregularitas non incurritur, nisi sit in jure expressa; hæc autem nullibi reperitur in jure.

Petes 2°. Utrùm character Confirmationis necessariò præsupponat characterem Baptismi?

R. affirmativè, ita quòd si aliquis non baptisatus confirmaretur, nihil reciperet. Ratio est 1°. quia, Hic a.6.

quia, ut jam alibi dixi, Baptismus est janua aliorum Sacramentorum, neque quis fieri potest particeps Christi, nisi in ejus corpus mysticum sit cooptatus. * 2°. Quia sic se habet Confirmatio ad Baptismum sicut augmentum ad generationem; undè à Conciliis & Patribus Confirmatio dicitur consummatio & perfectio Baptismi: Atqui nullus potest promoveri in ætatem perfectam, nisi primò fuerit natus: Ergo. 3°. Id constat ex continuata ab Apostolis praxi Ecclesiæ, quæ nunquam nisi baptisatis contulit Sacramentum Confirmationis.

* Ibid.

ARTICULUS X.

De Ritibus Confirmationis.

De Ritibus observandis circà confectionem chrismatis, unctionem in fronte, & dispositiones confirmandorum, jam dixi hinc & indè in superioribus: restat breviter dicendum de Patrinis, Alapâ, & Vittis seu Fasciolis.

I. Patrinos esse assumendos in Confirmatione testatur antiqua Ecclesiæ praxis, cujus mentio fit in Sacramentario S. Greg. in Ordine Rom. cap. *In Catechismo*, cap. *Non plures*, & cap. *In Baptismate*, de Consecr. d. 4. * Ratio hujus cæremoniæ est, quia hoc Sacramentum datur ad robur pugnæ spiritualis: illi autem qui assumuntur ad pugnam, indigent Eruditoribus, à quibus instruantur de his quæ pertinent ad modum certaminis.

* Hic a. 10.0.

Assumendi sunt ad hoc officium baptisati & confirmati, mares pro maribus, fœminæ pro fœminis: debent scire ad minus Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam & Symbolum Apostolorum: Excluduntur Pater & Mater confirmandi propter cognationem spiritualem, quam suscipiens contraheret cum comparte: Junior non debet suscipere seniorem. Si sit infans confirmandus, Patrinus vel Matrina debet illum suscipere dextrâ: Si sit adultus, debet ponere pedem suum super pedem dextrum susceptoris: Si nomen confirmandi sit turpe, vel ridiculum, debet susceptor curare ut mutetur. Si quis non confirmatus alium suscipiat, peccat; incurrit tamen cognationem, cujus est capax ratione Baptismi, & onus officii suscepti, quod est filiolum exemplo & doctrinâ instruere ad pugnam contrà fidei hostes. In quibusdam Diœcesibus non assumuntur ampliùs Patrini.

II. Statim ac Episcopus formam Sacramenti pronuntiavit, levem alapam infligit in maxillam confirmati, tum ut meminerit se esse confirmatum, tum maximè ut agnoscat, inquit Catechismus Rom. p. 2. §. 20. se tamquam fortem athletam paratum esse oportere ad omnia adversa invicto animo pro Christi nomine ferenda. Deindè pax ei datur, ut intelligat se gratiæ cœlestis plenitudinem & pacem, quæ exuperat omnem sensum, consecutum fuisse. Tempus institutionis hujus Ritûs incertum est: Fertur tamen in Manuscripto Vaticano annorum 400. & in altero Bibliothecæ Angelicæ annorum 500. mentionem de illo haberi.

III. Vittâ seu fasciolâ lineâ frons confirmati circumligatur, ne chrisma defluat & prophanationi pateat. Manebat olim frons confirmati circumligata septem diebus, posteà tribus, deindè 24. horis; tandem in pluribus Diœcesibus, omissâ fasciolâ, statim abstergitur frons confirmati. Ubi verò adhuc servatur usus fasciolæ, debet tolli & chrisma abstergi à Sacerdote, deindè fasciola comburenda, & cineres in Ecclesia vel atrio sub terra abscondi: Quòd si in usum Ecclesiæ deputetur (nunquam enim in prophanum usum potest transferri) debet priùs lavari sale & aquâ in sacrarium fundendâ.

Hi omnes Ritus ex variis Synodis sunt collecti.

TRACTATUS
DE
ALMO EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

D. Th. à Q. 73. ad Q. 83.

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ
DE
EUCHARISTIA.

Ex Conciliis Florentino & Tridentino.

Decretum Concilii Florentini pro instructione Armenorum.

Sub Eugenio IV. an. 1439. S. Th. opusc. 5.

„ Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus & vinum de vite, cui antè „ Consecrationem aqua modicissima „ admisceri debet. Aqua autem ideò „ admiscetur, quoniam juxtà testimonia Sanctorum „ Patrum ac Doctorum Ecclesiæ pridem in disputatione exhibita, creditur, ipsum Dominum in vino „ aquâ permixto hoc instituisse Sacramentum. Deindè quia hoc convenit Dominicæ Passionis repræsentationi. Inquit enim Beatus Alexander Papa quintus à Beato Petro: In Sacramentorum „ oblationibus, quæ intrà Missarum solemnia „ Domino offeruntur, panis tantùm & vinum „ aquâ permixtum in Sacrificium offerantur. Non „ enim debet in Calicem Domini aut vinum solum aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum: quia utrumque, id est, sanguis & „ aqua ex latere Christi profluxisse legitur. Tùm „ etiam, quod convenit ad significandum hujus Sacramenti effectum qui est unio Populi Christiani „ ad Christum. Aqua enim Populum significat, „ secundùm illud Apocalipsis: *Aquæ multæ, Populi multi*. Et Julius Papa secundus post Beatum Sylvestrum ait: Calix Dominicus juxtà „ Canonum præceptum, vino & aqua permixtus „ debet offerri; quia videmus in aqua Populum „ intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in Calice vinum & aqua miscetur, Christo Populus adunatur, & fidelium „ plebs ei, in quem credidit, copulatur & jungitur. Cùm ergo tàm sancta Romana Ecclesia à „ Beatissimis Apostolis Petro & Paulo edocta, „ quam reliquæ omnes Latinorum Græcorumque „ Ecclesiæ, in quibus omnis sanctitatis & Doctrinæ lumina claruerunt, ab initio nascentis „ Ecclesiæ sic servaverint & modò servent, inconveniens admodum videtur, ut alia quævis Regio ab hac universali & rationabili discrepet observantia. Decernimus igitur, ut etiam ipsi „ Armeni se cum universo orbe Christiano conforment, eorumque Sacerdotes in Calicis oblatione paululùm aquæ, prout dictum est, admisceant vino. Forma hujus Sacramenti sunt „ verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum. Sacerdos enim in Persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis in Cor-„pus

Apoc. 17.

„ pus Christi, & substantia vini in sanguinem „ convertuntur: ità tamen quòd totus Christus „ continetur sub specie panis & totus sub specie „ vini; sub qualibet quoque parte Hostiæ conse- „ cratæ & vini consecrati, separatione facta, „ totus est Christus. Hujus Sacramenti effectus, „ quem in anima operatur dignè sumentis, est „ adunatio hominis ad Christum. Et quia per gra- „ tiam homo Christo incorporatur & membris „ ejus unitur: consequens est quòd per hoc Sa- „ cramentum in sumentibus dignè gratia augeatur; „ omnemque effectum, quem materialis cibus & „ potus, quoad vitam agunt corporalem, susten- „ tando, augendo reparando & delectando, Sa- „ cramentum hoc quoad vitam operatur spiritua- „ lem: In quo, inquit Urbanus Papa, gratam Sal- „ vatoris nostri recensemus memoriam, à malo „ retrahimur, confortamur in bono, & ad vir- „ tutum & gratiarum proficimus incrementum.

Canones Concilii Tridentini de sacrosancto Eucharistiæ Sacramento.

Sess. 13. 11. Octobris. 1551. sub Julio III.

I. „ Si quis negaverit in sanctissimo Eucharistiæ „ Sacramento contineri verè, realiter & „ substantialiter Corpus & Sanguinem, unà cum „ anima & divinitate Domini nostri Jesu Christi, „ ac proindè totum Christum; sed dixerit tantum- „ modò esse in eo ut in signo, vel figura, aut „ virtute; anathema sit.

II. „ Si quis dixerit, in sacrosancto Euchari- „ stiæ Sacramento remanere substantiam panis & „ vini, unà cum Corpore & Sanguine Domini „ nostri Jesu Christi; negaveritque mirabilem il- „ lam & singularem conversionem totius substan- „ tiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini „ in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus „ panis & vini; quam quidem conversionem „ Catholica Ecclesia aptissimè Transubstantiatio- „ nem appellat; anathema sit.

III. „ Si quis negaverit, in venerabili Sacra- „ mento Eucharistiæ sub unaquaque specie, & sub „ singulis cujusque speciei partibus, separatione fa- „ ctâ, totum Christum contineri; anathema sit".

IV. „ Si quis dixerit, peractâ consecratione, „ in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse „ Corpus & Sanguinem Domini nostri Jesu Chri- „ sti, sed tantùm in usu, dùm sumitur, non au- „ tem antè vel post, & in hostiis seu particulis „ consecratis, quæ post Communionem reser- „ vantur vel supersunt, non remanere verum cor- „ pus Domini; anathema sit."

V. „ Si quis dixerit, vel præcipuum fructum „ sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem pec- „ catorum, vel ex ea non alios effectus prove- „ nire; anathema sit."

VI. „ Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sa- „ cramento Christum unigenitum Dei Filium non „ esse cultu latriæ, etiam externo, adorandum, „ atque ideò nec festivâ peculiari celebritate vene- „ randum, neque in Processionibus, secundùm „ laudabilem & universalem Ecclesiæ sanctæ ri- „ tum & consuetudinem, solemniter circumge- „ standum, vel non publicè, ut adoretur, populo „ proponendum, & ejus adoratores esse Idolola- „ tras; anathema sit."

VII. „ Si quis dixerit, non licere sacram Eu- „ charistiam in sacrario reservari, sed statim post „ Consecrationem adstantibus necessariò distri- „ buendam: aut non licere, ut illa ad Infirmos „ honorificè deferatur; anathema sit."

VIII. „ Si quis dixerit, Christum in Eucharistia „ exhibitum, spiritualiter tantùm manducari & non „ etiam sacramentaliter ac realiter; anathema sit".

IX. „ Si quis negaverit, omnes & singulos „ Christi fideles utriusque sexûs, cùm ad annos „ discretionis pervenerint, teneri singulis annis, „ saltem in Paschate, ad communicandum juxtà „ præceptum sanctæ Ecclesiæ; anathema sit."

X. „ Si quis dixerit, non licere Sacerdoti ce- „ lebranti seipsum communicare; anathema sit."

XI. „ Si quis dixerit, solam fidem esse suffi- „ cientem præparationem ad sumendum sanctissi- „ mæ Eucharistiæ Sacramentum; anathema sit. „ Et ne tantùm Sacramentum indignè, atque ideò „ in mortem & condemnationem sumatur, sta- „ tuit atque declarat ipsa sancta Synodus illis quos „ conscientia peccati mortalis gravat, quantum- „ cumque etiam se contritos existiment, habitâ „ copiâ Confessoris, necessariò præmittendam es- „ se Confessionem sacramentalem. Si quis autem „ contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter „ asserere, seu etiam publicè disputando defendere „ præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat".

Canones ejusdem Concilii Tridentini de Communione sub utraque specie & parvulorum.

Sess. 21. 16. Julii 1562. sub Pio IV.

I. „ Si quis dixerit, ex Dei præcepto vel neces- „ sitate salutis, omnes & singulos Christi „ fideles utramque speciem sanctissimi Euchari- „ stiæ Sacramenti sumere debere; anathema sit".

II. „ Si quis dixerit sanctam Ecclesiam Catho- „ licam non justis causis & rationibus adductam „ fuisse, ut Laïcos, atque etiam Clericos non con- „ ficientes, sub panis tantummodò specie com- „ municaret, aut in eo errasse; anathema sit".

III. „ Si quis negaverit, totum & integrum „ Christum omnium gratiarum fontem & aucto- „ rem, sub una panis specie sumi, quia, ut qui- „ dam falsò asserunt, non secundùm ipsius Christi „ institutionem sub utraque specie sumatur; ana- „ thema sit".

IV. „ Si quis dixerit, parvulis, antequam ad „ annos discretionis pervenerint, necessariam es- „ se Eucharistiæ Communionem; anathema sit".

Canones ejusdem Concilii Tridentini de Sacrificio Missæ.

Sess. 22. 17. Septemb. 1562. sub Pio IV.

I. „ Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo ve- „ rum & proprium sacrificium, aut quòd of- „ ferri non sit aliud, quàm nobis Christum ad „ manducandum dari; anathema sit".

II. „ Si quis dixerit, illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, Christum non instituisse „ Apostolos Sacerdotes; aut non ordinasse, ut „ ipsi, aliique Sacerdotes offerrent Corpus & „ sanguinem suum; anathema sit.

III. „ Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tan- „ tùm esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam „ commemorationem Sacrificii in cruce peracti, „ non autem propitiatorium; vel soli prodesse „ sumenti; neque pro vivis & defunctis, pro „ peccatis, pœnis, satisfactionibus & aliis ne- „ cessitatibus offerri debere; anathema sit.

IV. „ Si quis dixerit, blasphemiam irrogari „ sanctissimo Christi Sacrificio in cruce peracto, „ per Missæ Sacrificium, aut illi per hoc dero- „ gari; anathema sit."

V. „ Si quis dixerit, imposturam esse Missas „ celebrare in honorem Sanctorum, & pro illo- „ rum intercessione apud Deum obtinenda, sicut „ Ecclesia intendit; anathema sit."

VI. „ Si quis dixerit, Canonem Missæ errores „ continere, ideòque abrogandum esse; anathe- „ ma sit."

VII. „ Si quis dixerit, cæremonias, vestes & ex- „ terna signa quibus in Missarum celebratione Ec- „ clesia Catholica utitur irritabula impietatis esse, „ magis, quàm officia pietatis; anathema sit."

VIII. „ Si quis dixerit, Missas, in quibus so- „ lus Sacerdos sacramentaliter communicat, illi- „ citas esse, ideòque abrogandas; anathema sit."

IX. „ Si quis dixerit, Ecclesiæ Romanæ ri- „ tum, quo summissâ voce pars Canonis & verba „ Consecrationis proferuntur, damnandum esse; „ aut linguâ tantùm vulgari Missam celebrari de- „ bere; aut aquam non miscendam esse vino in Ca- „ lice offerendo, eò quòd sit contrà Christi insti- „ tutionem; anathema sit."

Eucharistia dupliciter considerari potest: 1°. Respectivè ad homines quos sanctificat, sub qua ratione est

est Sacramentum. 2°. Respectivè ad Deum quem colit & placat, sub qua ratione est Sacrificium. De Eucharistia ut est Sacramentum, dicemus primò; deindè de illa ut est Sacrificium.

DISSERTATIO I.

DE Veritate & Existentia Eucharistiæ: SIVE De vera & reali præsentia Christi in Eucharistia.

D. Th. Q. 75.

Quamvis S. Th. celeberrimam hanc quæstionem & alteram de transsubstantiatione expendat infrà quæstione 75. quia tamen omnia in hoc Tractatu dicenda, realem Christi præsentiam & transsubstantiationem supponunt, more ab hodiernis Scholasticis plerumque usurpato, utramque quæstionem toti Tractatui præmittimus, priùs tamen propositis quæ de nominibus, figuris & definitionibus hujus Sacramenti circumferuntur.

ARTICULUS I.

De variis nominibus, figuris & definitionibus Sacramenti Eucharistiæ.

Nomina.

Hic q. 73. a. 4. o. Variis nominibus convenienter insignitur hoc Sacramentum secundùm varias ejus significationes. 1°. Habet significationem respectu præteriti, in quantum est rememorativum Dominicæ Passionis quæ fuit verum Sacrificium, & secundùm hoc nominatur *Sacrificium*. Aliam habet significationem respectu rei præsentis, scilicet Ecclesiasticæ unitatis, quatenùs per illud specialiter communicamur Christo & unimur ad invicem, juxtà illud 1. Cor. 10. *Unus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participamus;* & secundùm hoc nominatur *Communio* & *Sinaxis*. Tertiam habet significationem respectu futuri, in quantum est præfigurativum fruitionis Dei quæ erit in patria, & secundùm hoc dicitur *Viaticum*, quia hìc nobis præbet viam illuc perveniendi. Propter eamdem rationem nominatur *Eucharistia*, id est bona gratia, tùm quia *gratia Dei vita æterna*, tùm quia continet Christum qui est fons gratiæ. Quidam intelligunt etiam per Eucharistiam gratiarum actionem, quia Christus in ejus institutione gratias egit, & offertur in gratiarum actionem: Undè Sacerdos dicit: *Quid retribuam Domino*, &c.

Sunt & alia hujus Sacramenti nomina, sivè ratione materiæ, sivè ratione effectûs, sivè ratione rei contentæ. Ratione materiæ dicitur *Panis vitæ, panis qui de Cœlo descendit, panis Angelorum, panis super substantialis.* Ratione effectûs dicitur *Sacramentum gratiæ, gratia salutaris.* Ratione rei contentæ dicitur *Corpus Christi, corpus Dominicum*, &c.

Item dicitur *Mensa Domini, sacrum Convivium*, quia est institutum per modum convivii spiritualis animæ. Dicitur *Cœna Dominica*, quia fuit institutum in novissima Cœna. Volunt tamen quidam hoc nomine parcè utendum; quia illo abutuntur Hæretici, ut suadeant hoc Sacramentum consistere in usu seu actu cœnandi, nec ad ejus sumptionem requiri jejunium.

Item dicitur *Eulogia*, id est Benedictio: Verùm hoc nomen etiam tribuebatur pani benedicto, qui loco Eucharistiæ distribuebatur iis qui ex causa legitima & inculpabili abstinebant à Communione.

Dictum est aliquando *Agapa*, id est dilectio: Agapæ autem erant Conventus convivales qui fiebant in Ecclesia, ut foveretur mutua inter Christianos dilectio, atque indè juvarentur pauperes: Et quia hæc convivia præcedebat Eucharistiæ celebratio, ideò nomen Agapæ illi tributum est, cùm sit aliundè summæ Dei dilectionis argumentum & fraternæ charitatis symbolum.

Figuræ.

Tria in hoc Sacramento considerare possumus. *Ib. a. 6. o.* Primum id quod est Sacramentum tantùm, quod est panis & vinum, seu illorum species. Secundum id quod est res & Sacramentum, scilicet corpus Christi. Tertium quod est res tantùm, scilicet effectus hujus Sacramenti seu gratia: Et hæc tria possunt considerari vel singula seorsim & divisivè, vel omnia simul collectivè.

Si considerentur singula seorsim: Quantùm ad id quod est Sacramentum tantùm, potissima figura hujus Sacramenti fuit oblatio Melchysedech qui obtulit panem & vinum. *Ibid* Quantùm ad id quod est res & Sacramentum, scilicet Christum passum qui continetur in hoc Sacramento, figuræ ejus fuerunt omnia Sacrificia veteris Testamenti, præcipuè sacrificium expiationis, quod erat solemnissimum, in quo immolabantur duo Arietes in Holocaustum, Vitulus pro peccato Sacerdotis & Hircus pro peccato populi Levit. c. 16. Quantùm ad effectum, Manna fuit præcipua ejus figura, quippè quæ habebat in se omnis saporis suavitatem, sicut gratia hujus Sacramenti, quantùm ad omnia reficit animam.

Si verò hæc tria simul collectivè considerentur, figura hujus Sacramenti fuit Agnus Paschalis. *Ibid.* Quantùm ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis. Quantùm ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel lunâ decimâ quartâ, quod fuit figura Passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur Agnus. Quantùm ad tertium, quia per sanguinem Agni Paschalis protecti sunt filii Israel à devastante Angelo & de Ægyptiaca servitute educti. Undè Agnus Paschalis ponitur præcipua hujus Sacramenti figura.

Definitiones.

Eucharistia physicè considerata, prout constat ex materia & forma, definiri potest: *Species panis & vini consecratæ sub præscripta verborum forma, continentes verum corpus & sanguinem Christi ad causandam gratiam cibantem animam.* Metaphysicè sumpta prout constat genere & differentiâ, definitur: *Sacramentum corporis & sanguinis Christi ad spiritualem animæ refectionem institutum.* Vel: *signum sensibile corporis & sanguinis Domini realiter sub ipso contenti, ad producendam gratiam spiritualiter nutrientem.* Hæ definitiones patebunt ex dicentis.

ARTICULUS II.

De variis erroribus circà veritatem Eucharistiæ.

1°. Primi hunc fidei articulum impugnârunt Capharnaïtæ & quidam Christi Discipuli, ut patet Joan. 6. ubi legitur eos non potuisse capere promissionem Christi de danda carne suâ in cibum, & sanguine suo in potum, *durus est hic sermo*, inquiebant, & scandalo indè accepto abierunt retrò. Hos secuti sunt Simoniani, Menandriani, Manichæi & omnes illi Hæretici qui negantes Verbum assumpsisse verum corpus, consequenter negabant illud esse verum in Eucharistia, de quibus S. Ignatius Epist. ad Smyrnenses, sed hi, ut patet, indirectè tantùm impetebant veritatem hujus Sacramenti.

2°. Joannes Scotus, Erigena dictus, qui circà annum 883. obiit, suspectæ fidei habitus est circà præsentiam realem in libro quem conscripsit de

de Corpore Christi, qui ideò proscriptus est posteà in Concilio Vercellensi anno 1055. eo potissimum utebatur Berengarius in sui erroris defensionem.

3°. Berengarius Turonibus oriundus, Andegavensis Archidiaconus, anno 1047. primus in Ecclesia palàm negavit præsentiam realem Christi in Eucharistia, contenditque omnia in signis & figuris consistere: Undè à & S. Th. aliis, primus hujus hæresis auctor dicitur, Sacramentariumque Parens.

Primùm damnata est hæresis Berengarii in Concilio Romano, deindè in Vercellensi sub Leone IX. anno 1053. & liber Joannis Scoti, quo maxime utebatur Berengarius, proscriptus.

Rursùs damnata fuit hæc hæresis in Concilio Florentino sub Victore II. anno 1055. In Turonensi eodem anno. In Romano sub Nicolao II. anno 1059. In Rothomagensi anno 1063. In Pictaviensis 1075. In Romanis duobus sub Gregorio VII. anno 1078. & 1079.

Berengarianam hæresim scriptis impugnarunt viri doctissimi, Aldemanus Hugo Lingonensis Episcopus, Lantfrancus, Durandus Troarnensis Abbas, Guitmundus & Algerus.

Berengarius in Synodo Romana sub Nicolao II. damnatus, errorem suum edita fidei formula ejuravit; sed velut canis ad vomitum reversus veritatem Catholicam iterùm impugnavit, donec in altera Synodo Romana à Gregorio VII. coacta, iteratò damnatus, veniam petiit ac veritatem Catholicam sequenti fidei formula professus est.

„ Ego Berengarius, corde credo & ore confi-
„ teor, panem & vinum quæ ponuntur in altari per
„ mysterium sacræ orationis & verba nostri Re-
„ demptoris, substantialiter converti in veram &
„ propriam ac vivificatricem carnem & sangui-
„ nem Jesu Christi Domini nostri; & post con-
„ secrationem esse verum Christi Corpus quod
„ natum est de Virgine, & quod pro salute mun-
„ di oblatum in cruce pependit, & quod sedet
„ ad dexteram Patris: Et verum sanguinem Chri-
„ sti qui de latere ejus effusus est, non tantùm
„ per signum & virtutem Sacramenti, sed in pro-
„ prietate naturæ & veritate substantiæ: sicut in
„ hoc Brevi continetur, & ego legi, & vos intelli-
„ gitis; sic credo, nec contrà hanc fidem ulterius
„ docebo."

Al . uamdiu post absolutam Synodum, SS. Pontifex Berengarium remisit ad patrios Lares cum Litteris commendatitiis, ne quis vel in bonis, vel in honore ipsi esset nocumento.

Utrùm tamen hanc ultimam fidei professionem sincero animo fecerit Hæresiarcha, aut eam sincerè factam non abjecerit, non satis constat, siquidem habeatur ex Chronico Malleacensi coactum fuisse Concilium Burdigalense anno 1080. *In quo Berengarius reddidit rationem fidei suæ.* Ut quid autem ista fidei ratio reddita, si Berengarius sincerè fidem professus fuisset, aut in ea constanter mansisset. Insuper P. Mabillonius profert manuscriptum codicem in quo refertur scriptum Berengarii, quo tertiam fidei professionem rescindit, & ad ejus subscriptionem metu supplicii se coactum testatur.

Cæterùm utut sit de ejus vel sinceritate vel constantia in profitenda fide Catholica, videtur saltem certum eum obiisse Catholicum & Pœnitentem anno 1088. quidquid in contrarium dicant Scriptores Calviniani. Id testatur Clarius Floriacensis Monachus in Chronico S. Petri Vivi ineunte sæculo 12. Willemus Malmesburiensis lib. 3. de gestis Regum Anglorum. Hildebertus Episcopus Cœnomanensis in Epitaphio de eodem Berengario apud citatum Willemum. S. Antoninus Chronici p. 2. tit. 16. §. 20. Vincentius Bellov. in speculo historiali lib. 25. c. 30. Martinus Polonus in Henrico II. Philippus Jacobus Bergomensis in supplemento Chronicorum lib. 12. Tandem & quod maximè probat in manuscripto B. Martini Turonensis, Berengarii obitus his verbis legitur: *Obiit Magister Berengarius Grammaticus, fidelis & verè Catholicus anno Domini* 1088. *Philippi primi Francorum Regis anno* 28. *Urbani Papæ anno* 4. Et Canonici ejusdem Ecclesiæ quotannis feriâ 3. Paschæ ad ejus tumulum, qui in claustro S. Cosmæ visitur, conveniunt canentes Psalmum *De profundis*, in ejus animæ requiem.

4°. Circà annum 1126. Petrus de Bruis, à quo Petro-Brussiani, intrà varios errores quos in Provincia Arelatensi disseminavit, inficiatus est quòd, licet Christus panem in corpus suum in ultima Cœna converterit, id facerent Apostoli & eorum Successores. Adversùs hunc Hæreticum insurrexit Petrus Cluniacensis. Ejus verò Discipulum primarium Henricum; undè & Henriciani, qui post viginti annos Magistri hæresim propugnavit, S. Bernardus scriptis, sermonibus & miraculis confudit.

5°. Circà annum 1176. Waldensium seu Pauperum de Lugduno, qui etiam dicti sunt Albigenses & Lollardi à Lollardo famoso Waldi Discipulo, quidam transsubstantiationem, quidam Corporis Christi veritatem negârunt: Hos S. Dominicus partim Principum Christianorum copiis profligavit, partim prædicatione & miraculis convertit.

6°. Circà annum 1312. Wiclef Anglus substantiam panis & vini remanere in Eucharistia, nec accidentia manere sinè subjecto affirmavit, Christum verò realiter adesse negavit, ut constat ex Concilio Constantiensi sess. 8. Joannes Hus licèt contrà Eucharistiam nihil scripserit, deque eo mysterio Hæreticorum more dubitanter locutus fuerit, patet tamen ex sess. 13. ejusdem Concilii & ex processibus contrà illum factis, ipsum Wiclefi errores secutum fuisse.

7°. Circà initium sæculi 16. Martinus Lutherus, cùm non posset negare realitatem Corporis Christi in Eucharistia ob evidentia Scripturæ testimonia, ut ipse fatetur Epistolâ ad Argentinenses, impanationem sustinuit: At ejus Discipulus Carlostadius tentavit quod Magistro impossibile visum fuerat, fuitque primus inter hujus sæculi Sectarios qui Berengarianum dogma de sola Christi figura in Eucharistia recudit anno 1525. Huic successit Zwinglius Helvetius eodem anno, edito libro *De vera & falsa Religione*. Zwinglio adhæsit Joannes Oecolampadius: Utrumque postea secuti sunt Bullingerius, Bernardus Ochinus, Petrus Martyr & deindè dicti Sacramentarii.

Anno 1530. Bucerus pseudo-Evangelii Minister primarius apud Argentinenses Zwinglii virus ipsis propinavit, multo tamen fuco temperatum, ne Lutheranis displiceret. Hujus Calvinus adhuc junior fuit auditor, ex quo & doctrinam & modum loquendi ambiguum & subobscurum hausit; non sic tamen quin ejus mens erronea appareret, satisque evidenter inculcaret Eucharistiam esse dumtaxat signum & figuram corporis & sanguinis Christi, nec Christum ibi esse præsentem nisi per fidem & secundum virtutem.

Quamvis enim lib. 4. Instit. cap. 17. §. 5. dicat Christum jubere nos sub Symbolis panis & vini sumere ejus corpus & sanguinem, & §. 7. non posse ingenio comprehendi sed solâ fide, quomodo res, quæ tantùm distant, possit conjungi; & alibi similia sub fuco effutiat: Attamen loco citato claris verbis mentem suam hæreticam aperit dùm dicit: *Ingenue confiteor mixturam carnis Christi cum anima nostra, vel transfusionem qualis ab ipsis docetur, me repudiare, quia nobis sufficit Christum è carnis substantia vitam in animas nostras inspirare, imo propriam vitam in nos diffundere, quamvis in nos non ingrediatur caro Christi.* Item ibid. *Interim verò hanc* (Christi communicationem) *non aliam esse quàm fidei manducationem fatemur ut nulla alia fingi possit.* Subdolum Magistrorum suorum Calvini, Buceri, &c. genium aliquamdiu retinuêre Calvinistæ Galli, at modò palam & obstinatè errorem profitentur.

Sociniani cum Calvinistis contendunt Christum

non

non esse corporaliter præsentem in Eucharistia: Undè Verbum *est* sumunt pro *significat*, sed negant contrà eosdem hoc Sacramentum esse sigillum seu figuram efficacem gratiæ.

His Hæreticis multi annumerant Stercoranistas circà Sæculum nonum, qui cùm arbitrarentur corpus Christi in hoc Sacramento esse corruptibile, dicebant in secessum non secùs ac alios cibos communes abire; at non omninò certò extitisse hanc hæresim, conatur probare novissimus scriptor Laurentius Berti l. 33. c. 11. vide si lubet.

ARTICULUS III.

Asseritur Dogma Catholicum de reali præsentia Christi in Eucharistia.

Dico: In almo Eucharistiæ Sacramento, post panis & vini consecrationem Dominus noster Jesus Christus, verus Deus atque homo, verè, realiter ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium continetur. Sunt verba Concilii Tridentini sess. 13. cap. 1.

Explicatur: Dicitur *Post panis & vini consecrationem*, contrà *Ubiquistas* de grege Lutheranorum, qui volunt corpus Christi esse ubique, ideòque etiam in Hostia antè Consecrationem.

Dicitur *verè*, non figuraliter, contrà omnes Sacramentarios, qui dicunt Christum adesse dumtaxat in signo & figura.

Dicitur *realiter*, non objectivè tantùm, contrà Calvinum qui contendit Christum adesse tantùm secundùm quod fide apprehenditur.

Dicitur *substantialiter*, non accidentaliter, contrà Calvinistas, qui dicunt substantiam corporis Christi esse in cœlo tantùm, in cœna verò secundùm quandam ejus virtutem.

Veritatem hanc quam tot machinis concutere conati sunt Hæretici, momentis invictissimis per varios SS. stabiliendam suscipimus.

§. I.

Primum momentum ex Capite 6. Joannis.

Christus Cap. 6. Joan. promittit se daturum suam carnem in cibum, & suum sanguinem in potum, his verbis versu 52. & sequentibus: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: Litigabant ergo Judæi ad invicem dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis; nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis..... Caro enim mea verè est cibus & sanguis meus verè est potus...... Hic est panis qui de cœlo descendit. Non sicut manducaverunt patres vestri manna & mortui sunt: Qui manducat hunc panem vivet in æternum. Hæc dixit in sinagoga docens in Capharnaum. Multi ergo audientes ex Discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire? sciens autem Jesus apud semetipsum, quia murmurarent de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalisat? si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat priùs? spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam: Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt..... Ex hoc multi Discipulorum ejus abierunt retrò, & jam non cum illo ambulabant.*

Ex toto illo contextu sic formo argumentum. Christus hoc loco promittit dare carnem suam, non spiritualiter tantùm per fidem, neque in signo, ut contendunt Hæretici, sed verè & realiter manducandam, & sanguinem suum verè & realiter bibendum: Atqui quod tam solemniter promisit indubie adimplevit, fidelis enim est Deus in suis promissis, nec falli aut fallere potest: Ergo.

Tota difficultas est in Majori: contendunt enim Hæretici ibi sermonem esse non de reali manducatione, sed spirituali per fidem. Pro quo observandum est nos non contendere in toto hoc Capite 6. Joannis agi de sola Eucharistia: Triplex enim in eo pars potest distingui: In prima usque ad versum 25. agitur de cibo materiali seu multiplicatione quinque panum. In secunda usque ad versum 52. agitur de cibo merè spirituali, nempè de fide in Christum incarnatum. In tertia à versu 52. ad finem de reali manducatione carnis Christi. Hoc notato

Probatur 1°. Major: Christus loquitur in futuro dum ait: Panis quem ego dabo: Atqui si intelligeret de spirituali manducatione per fidem & non de reali, non loqueretur in futuro; manducatio enim spiritualis per fidem est omnium temporum.

2°. Capharnaïtæ & quidam discipulorum quos alloquebatur, Christus, intelligebant verba ejus, non figuratè & metaphoricè, sed de vera & reali manducatione carnis: scandalum enim in his patiebantur, nec poterant capere quomodò Christus posset dare illis carnem suam ad manducandum, & indè dicebant durum esse ejus sermonem. Porrò si non intellexissent de reali, sed spirituali tantùm manducatione, nulla erat causa scandali, facilè enim concepissent quomodò illis daret carnem suam ad manducandum spiritualiter nec apparuisset illis durus iste sermo: Atqui in hoc non errabant quòd intelligerent de reali manducatione, si quidem Christus, non tantùm non correxit istam eorum intelligentiam, prout absque dubio fecisset, si in hoc errassent, quin è contrà juramento & suæ Ascensionis miraculo firmavit: In hoc ergo dumtaxat errabant, quòd cùm nihil suspicarentur de invisibili & sacramentali continentia corporis Christi in hoc Sacramento, putaverunt carnem Christi manducandam visibili modo in propria specie, quemadmodum carnes communes manducantur: quam erroneam intelligentiam correxit Christus dicendo, spiritus est qui vivificat. caro non prodest quidquam, &c.

3°. Christus sæpiùs distinguit inter carnem & sanguinem, inter cibum & potum: Atqui spiritualis manducatio non eget istà distinctione; in perceptione enim Christi per fidem idem est manducare & bibere.

4°. Christus promittit donum præstantius mannâ, ut patet in his verbis: *Non sicut manducaverunt Patres vestri manna*, &c. Atqui panis in ratione signi seu figuræ Corporis Christi non est quid præstantius mannâ, nec minùs in manna quàm in pane Christus fide percipitur: Ergo.

5°. Eodem sensu ac nos hæc Christi verba intellexerunt Concilium Ephesinum in approbatione Epistolæ S. Cyrilli ad Nestorium, Nicænum II. Act. 6. Cyrillus Alexand. Chrysost. Aug. Theophilactus, Eutymius, Rupertus, S. Thomas; hi omnes in Commentariis in Joannem. Origenes hom. 16. in Num. Cyprianus lib. de Orat. Dom. Basil. in Regulis moral. Reg. 21. Ambrosius lib. 4. de Sacram. cap. 5. Leo magnus serm. 6. de Jejun. 7. mensis, & alii plures citati apud Bellarmin. & sequentibus sæculis qui insurrexerunt adversùs Berengarium, Baschasius, Adelmannus, Guitmundus, Algerus & omnes Scholastici, paucis exceptis, de quibus modò.

6°. Tandem ipsimet Hæretici ex his verbis: *Nisi manducaveritis*, &c. contendunt probare contrà nos obligationem communicandi sub utraque specie: Ergo velint nolint, intelligitur his textus de reali manducatione.

Quid huic probationi respondeant Hæretici expendetur in sol. Obj. & indè magis firmabitur argumentum.

§. II.

Secundum momentum ex verbis institutionis.

Math. 26. legitur: *Cœnantibus autem eis* (Apostolis) *accepit Jesus panem & benedixit ac fregit deditque Discipulis suis & ait: Accipite & comedite: Hoc est Corpus meum. Et accipiens Calicem gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex* hoc

hoc omnes: Hic est enim Sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Marci 14. *Et manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedicens fregit & dedit eis & ait: Sumite, hoc est Corpus meum. Et accepto calice, gratias agens dedit eis & biberunt ex illo omnes: & ait illis: Hic est Sanguis meus novi Testamenti qui pro multis effundetur.*

Lucæ 22. *Et accepto pane gratias egit & fregit & dedit eis dicens: Hoc est Corpus meum quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem post quam cœnavit dicens: Hic est calix novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.*

Hæc verba sole clariora ad tropos & figuras detorquent Sacramentarii: Ea autem esse intelligenda in sensu proprio & litterali probandum nobis incumbit.

Prob. 1°. Christus his verbis 1°. Testamentum condebat, ità exprimunt laudata verba trium Evangelistarum. 2°. Sacramentum instituebat; id nec ipsi Sacramentarii negant. 3°. Legem sanciebat juxtà hæc Lucæ verba: *Hoc facite in meam commemorationem.* 4°. Dogma singulare docebat; patet ex subjecta materia: & quamvis foret tantùm figura Corporis Christi, semper esset singulare Dogma ante tempora Christi inauditum. 5°. Tandem amicos instante morte alloquebatur, juxtà illud Joan. 13. *Cùm dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos:* Atqui hæc quinque requirunt propriam, litteralem, obviam, naturalem, non metaphoricam aut figurativam locutionem: Ergo.

Prob. Min. Per singulas partes. 1°. Nihil exprimi solet clarius, distinctius, expressius quàm Testamentum, nec huc usque cuiquam venit in mentem testari per metaphoras, tropos aut figuras, ita ut si testamento domus relinquatur, is ridiculus & stultus haberetur qui contenderet intelligendum esse de domo picta & non de domo vera & reali: Undè humanis Legibus ff. de legatis Leg. 3. cautum est testamenta interpretanda esse in proprio verborum sensu: Ergo.

2°. Verba Legum clara sunt & perspicua non metaphorica seu figurata, nec prævaricationi locus detur: Et ideò nemo unquam Legem instituit in tropis aut figuris: Ergo. Neque refert quòd Math. 26. Lex videatur lata sub metaphora: *Attendite à fermento Pharisæorum.* Item Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum.* Nos enim loquimur de Lege quæ de novo instituitur & sit propriè dicta, qualis est Lex Eucharistiæ, non verò de Legibus quæ non tàm sunt novæ & propriæ Leges, quàm exhortationes ad observandas Leges quæ aliundè sunt omnibus notæ, quales sunt de quibus procedit objectio.

3°. Tàm in veteri quàm in nova Lege Sacramenta alia instituta sunt & dogmata præcipua tradita verbis propriis, claris & expressis, ne in eorum usu aut fide erretur; quippè quæ sunt bases & fundamenta Religionis: Ergo à fortiori hoc primarium & præcipuum novæ Legis Sacramentum atque Dogma.

4°. Solent homines morti proximi & ultimum vale suis amicis dicentes, eos alloqui clarè, perspicuè, non obscurè aut per tropos: Ergo.

Prob. 2°. Si verba Christi non essent intelligenda in sensu proprio & naturali, sed metaphorico & figurativo in re tanti momenti, in qua periculum erat gravissimi erroris & idololatriæ, ut volunt Calvinistæ, & circà quam tot dissensiones & scandala Spiritus sanctus prævidebat oritura, indubiè vel ipse Christus vel aliquis Evangelistarum hunc sensum metaphoricum indicasset: Christus enim dùm Parabolam Discipulis ediceret, illam explicabat, ut patet de Parabola seminis: Et Evangelistæ in rebus longè minoris momenti solent sibi invicem supplere, & quod ab uno figuratè dicitur, ab alio explicatur; sic v. g. S. Joseph non semel Christi Pater dicitur: ne falleremur, addit Lucas, *ut putabatur.* Joannes Baptista *Elias* à Mathæo nuncupatur; à Luca id explicatur de Spiritu & virtute Eliæ. Dùm Christus dixit cavendum à *fermento* Pharisæorum, Evangelista explicuit de Hypochrisi. Cùm dixit *solvite Templum hoc*; Evangelista pariter exposui de templo Corporis sui: At hìc, ubi, ut dixi, agitur de re longè majoris & gravissimi momenti, neque Christus, neque ullus Evangelistarum vel leviter indicant sensum figuratum aut metaphoricum nec alter alterum explicat, sed omnes unanimiter & eodem modo referunt verba Christi: Similiter Apostolus referens eandem institutionem, ut modo dicam: Ergo.

Prob. 3°. Cùm in metaphoris res significata effertur de signo, illud signum debet esse auditoribus notum, vel ex natura rei, vel ex consuetudine, aut impositione hominum, aut ad ejus intelligentiam debet auditor præviâ aut subsequenti explicatione disponi, aliàs stulta & falsa erit locutio: v. g. stultè & falsò quis loqueretur, si sibi gratuitò fingens equum esse signum seu figuram Cæsaris, simpliciter diceret *Hoc est Cæsar.* Secùs verò si de ejus imagine id efferret: Atqui panis neque ex natura rei, neque ex institutione aut usu est signum Corporis Christi, neque Christus Discipulos ad hanc intelligentiam præviâ vel subsequenti explicatione disposuit, ut patet: Ergo.

Prob. 4°. Tandem vel Christus non potuit Corpus suum realiter & substantialiter tradere in Eucharistia, vel si potuit, noluit: Si dicant Calvinistæ non potuisse: Dicant ergo quomodò potuit aquam in vinum convertere, panes multiplicare in Deserto, naturam humanam sibi hypostaticè unire, mundum ex nihilo creare & sexcenta alia, quæ non videntur humanæ intelligentiæ minùs impossibilia: Fortè divinam omnipotentiam suæ mentis numeris & gradibus metientur homunculi?

Si dicant potuisse sed noluisse: Quæro ab eis, si voluisset, quæ verba selectiora, clariora, expressiora adhibere potuisset ut hanc voluntatem nobis manifestaret quàm hæc: *Hoc est Corpus meum, hic est sanguis meus, caro mea verè est cibus, sanguis meus verè est potus.* Suntne clariora hæc, *Ego & Pater unum sumus: Verbum caro factum est?* Quibus adversùs Arianos & Nestorianos probant nobiscum Calvinistæ mysteria Trinitatis & Incarnationis: Et si liceat prioribus sensum figurativum affingere, cur non istis? Cur non toti Scripturæ? nec enim deerant Arianis & Nestorianis alia Scripturæ loca in speciem sibi faventia, magis quàm quæ sibi favere existimant Calvinistæ: Proferant enim si possunt aliquem locum Scripturæ æquè sibi faventem ac Arianis favebat iste: *Pater major me est.* Item: *Rogo Pater ut unum sint sicut & nos unum sumus.* Item iste Nestorianis: *In similitudinem hominum factus, habitu inventus est ut homo.* Quo ergo jure proprietatem verborum Scripturæ adversùs Arianos & Nestorianos servandam esse contendunt, & eam à verbis institutionis Eucharistiæ eliminant? præsertim cùm Lutherus à quo prodierunt Sacramentarii, quemque ut virum sanctum & ad Ecclesiam reformandam à Deo electum prædicant, ità his verbis præsentiam realem asseri agnoscat ut nullum superesse dubitandi locum existimet: „ Vellem, „ inquit Epist. ad Argentinenses, quòd posset aliquis mihi persuadere, nihil esse in Eucharistia „ præter panem & vinum, magno ille beneficio „ me devinciret; jam sæpè gravibus curis in hac „ materia desudavi: Verùm ego me captum video, nulla elabendi via relicta est, textus Evangelii nimis est apertus". Et in Apologia de Cœna Domini: „ Rogamus, inquit, Sacramentarios ne petant à nobis ut illum textum probemus (*Hoc est corpus meum*) possunt enim ea „ de re consulere pueros vix septem annos natos, „ qui in scholis istorum verborum syllabas colligere discunt...... ostendant Biblias in quibus „ scriptum est: *Hoc est corporis mei signum:* Quod „ si

„ si non possunt præstare, imponant aliquantis„ per ori suo silentium, & imperent stylo suo „ quietem, donec ejusmodi Biblias in medium afferant". Deindè „ Doctor Carlostadius ex his „ sacrosanctis Vocabulis : *Hoc est corpus meum*, „ miserè detorquet pronomen *Hoc*. Zwinglius au„ tem verbum substantivum *Est* macerat. Oeco„ lampadius nomen *Corpus* torturæ subjicit. Alii „ totum textum excarnificant".

Miseras evasiones quibus Hæretici vim istorum argumentorum eludere tentant, referemus in sol. Obj.

§. III.

Tertium momentum ex Apostolo.

Apostolus 1. Cor. c. 11. postquam retulit se accepisse à Domino institutionem Eucharistiæ, qualem narrant Evangelistæ, addit: *Qui manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini*. Et suprà: *Reus erit corporis & sanguinis Domini*: Atqui si non esset in Eucharistia nisi figura corporis Domini, non ideò peccaret qui indignè sumit, eò quòd non dijudicaret corpus Domini; quin potiùs judicaret deberet non esse ibi corpus Domini: Ergo.

Confir. Si Eucharistia non sit nisi figura corporis Christi; erant ergo pariter rei corporis ejus, qui indignè manna aut agnum paschalem comedebant. Item ejusdem sacrilegii rei haberi debent, qui in peccato proferunt hanc vocem *Christus*; item qui ejus imagines conculcant aut dilacerant, prout faciunt & fecerunt Calvinistæ & Lutherani.

§. IV.

Quartum momentum ex Conciliis.

Concilium Nicænum primum generale an. 325. à Calvino l. 4. Instit. c. 9. §. 8. approbatum & receptum cum aliis tribus proximis Conciliis generalibus, sic habet Can. 14. *Pervenit ad sanctum Concilium quòd in locis quibusdam & civitatibus Presbyteris Sacramenta Diaconi porrigant. Hoc neque Regula, neque consuetudo tradidit, ut hi qui offerendi Sacrificii non habent potestatem, his qui offerunt corpus Christi porrigant.*

Concilium Ephesinum anno 431. in Epist. Cyrilli ad Nestorium, ab ipso Concilio approbatâ legitur: *Ad mysticas benedictiones accedimus, eâque ratione sanctificamur, utpotè sacræ carnis & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum participes effecti. Neque enim illum ut carnem communem suscipimus...... sed tanquam verè vivificam, ipsiusque Verbi propriam.*

Concilium Nicænum II. septimum generale anno 787. Act. 6. postquam probavit ex laudatis textibus Scripturæ in Eucharistia verum Christi corpus & sanguinem esse, neque ullum Apostolorum aut illustrium Patrum vocasse Eucharistiam imaginem corporis Christi; excludendo scilicet realitatem, sic concludit: *Ergo liquidò demonstratum est, quòd nusquam Dominus, vel Apostoli aut Patres imaginem dixerunt Sacrificium sine sanguine, quod per Sacerdotem offertur, sed ipsum corpus & ipsum sanguinem*, &c.

Hæc antè Berengarium: à tempore verò Berengarii qui primus hanc Hæresim apertè propugnavit, eam damnârunt Concilia, Vercellense sub Leone IX. Turonense sub Victore II. duo Romana sub Nicolao II. & Gregorio VII. Lateranense sub Innocentio III. Viennense sub Clemente V. Constantiense sub Martino V. Florentinum in Decreto unionis, ac tandem Tridentinum sess. 13. cap. 4. & can. 1. his verbis: *Si quis negaverit in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento contineri verè, realiter & substantialiter corpus & sanguinem unà cum anima & Divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proindè totum Christum, sed dixerit tantummodò esse in eo ut in signo vel figurâ, vel virtute, Anathema sit.*

§. V.

Quintum Momentum ex Patribus.

Sanctus Ignatius Martyr, sancti Joannis Discipulus, Epistola ad Smyrnenses à Theodoreto Dialogo 3. relatâ de Simonianis & Saturnianis loquens, dicit : „ Eucharistiam & oblationes non „ admittunt, quòd non confiteantur Eucharistiam „ esse carnem Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater suâ benignitate suscitavit."

S. Justinus Apolog. 2. ad Antoninum anno 150. scriptâ, loquens de Eucharistia dicit: „ Non enim „ ut communem panem, neque communem po„ tum ista sumimus, sed quemadmodum per ver„ bum Dei caro factus Jesus Christus servator no„ ster, & carnem & sanguinem salutis nostræ ha„ buit, ad eundem modum etiam eam in qua per „ preces verbi ejus ab ipso profecti gratiæ actæ „ sunt, alimoniam, undè sanguis & caro nostra „ per mutationem, aluntur, incarnati illius Jesu „ carnem & sanguinem esse edocti sumus." Idque probat ex eo quod Christus panem & vinum his verbis, *Hoc est corpus meum*, &c. consecraverit, & Apostolis præceperit ut idem facerent. Habemus igitur, juxtà Justinum, Eucharistiam non esse panem communem, sed carnem & sanguinem Christi, eodem modo, quo in Incarnatione est vera caro Christi.

Reponunt Hæretici hæc non posse intelligi nisi in sensu figurativo : 1°. Quia alioquin sequeretur, juxtà Justinum, quòd sicut Divinitas in Incarnatione non est conversa in carnem, ità nec panis converteretur in corpus Christi. 2°. Quia dicit panem & vinum Eucharisticum esse corporum nostrorum alimoniam, quod verum esse non potest, si sint vera Christi caro & sanguis.

Sed contrà primum : S. Justinus non comparat modum unionis hypostaticæ cum modo transsubstantiationis, sed veritatem carnis assumptæ in Incarnatione cum veritate carnis in Eucharistia. De secundo mox dicam.

S. Irenæus circà annum 180. l. 4. adversùs Hæres. c. 18. aliàs 34. contrà Valentinianos, qui admittentes veritatem Eucharistiæ, negabant resurrectionem mortuorum, dicit: „ Quomodò dicunt „ carnem in corruptionem venire & non perci„ pere vitam, quæ à corpore Domini alitur?... „ Quemadmodum enim qui est à terra panis, perci„ piens invocationem Dei, jam non communis pa„ nis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus con„ stans, terrenâ & cœlesti; sic & corpora nostra „ percipientia Eucharistiam, jam non sunt corrup„ tibilia, sed spem resurrectionis habentia."

Hæc iterùm verba detorquent Hæretici ad sensum metaphoricum: 1°. Quia Irenæus dicit Eucharistiam constare duabus rebus, terrenâ & cœlesti: per terrenam autem non potest intelligi nisi substantia panis, quæ si remaneat, non potest esse corpus Christi, sed tantùm ejus figura, & hoc sensu est res terrena & cœlestis, terrena scilicet quæ sit signum cœlestis. 2°. Quia dicit corpora nostra ali & augeri carne Christi, quod non potest intelligi nisi de pane qui sit figura corporis Christi.

Sed contrà primum : Res terrena, in sensu Irenæi, sunt species visibiles panis; res cœlestis est corpus Christi quod dicitur cœleste, tùm quia virtute cœlesti formatum est, tùm quia jam gloriosum assecutum est incorruptibilitatem.

Contrà secundum : Quando Irenæus, Justinus & alii Patres dicunt corpora nostra nutriri & augeri corpore & sanguine Christi, id intelligi potest duplici sensu absque dispendio præsentiæ realis. 1°. Corpus Christi dicitur nutrire corpora nostra eo modo, quo dicitur manducari, tangi, dentibus premi, impropriè scilicet & mediatè, ratione specierum quibus involvitur, & quibus intimè conjungitur, ità ut nomen rei significatæ tribuatur signo, quod frequens est. 2°. Corpora nostra di-

cuntur nutriri corpore Christi, non nutrimento transitorio, quale fit ex vulgaribus cibis, qui transeunt in substantiam aliti, sed nutrimento permanente; quatenùs corpus nostrum ex conjunctione reali cum corpore Christi, incorruptionis & immortalitatis semina & resurrectionis pignus recipit juxtà illud Joan. 6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: Et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Et hic secundus sensus est Irænei, ut patet ex ejus verbis.

Tertullianus initio tertii sæculi l. de Orat. c. 14. ait: *Accepto corpore Domini & reservato, utrumque salvum est, & participatio sacrificii, & executio officii:* Et exponens illud: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodiè*, dicit tripliciter posse intelligi: 1°. De necessitatibus corporis. 2°. Spiritualiter de Christo qui verus est credentium panis. 3°. De corpore Christi quod est in Eucharistia: Ubi distinguit inter Christum fide apprehensum, & Christum in Eucharistia existentem; quæ distinctio foret inutilis, si Christus in Eucharistia sola fide susciperetur. Item l. de resurrectione carnis c. 8. *Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur.* Et lib. 4. cont. Marcionem c. 40. *Acceptum*, inquit, *panem & distributum Discipulis corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo, id est figura corporis mei.*

Scio Hæreticos vim maximam facere in his verbis, *id est figura corporis mei*, quasi juxtà Tertullianum, hæc verba, *hoc est Corpus meum*, ex ore Christi nihil aliud sunt quàm quod. *Hoc est figura corporis mei.*

Verùm & in hoc sicut in cæteris cœcutiunt: In phrasi enim Tertulliani hæc vox *figura* non refertur ad *corpus*, sed ad *hoc*; quasi dixisset: Hoc quod in veteri lege erat figura corporis mei, est corpus meum: Transpositione ergo usus est Tertullianus ne ordinem verborum Christi interrumperet, quod non est ipsi insuetum: sic l. cont. Prax. c. 29. explicans qua ratione Christus, cùm sit Deus, potuit mori; refert illud Apost. 1. Cor. 15. *Quoniam Christus mortuus est*, & ait: *Dicendo Christus mortuus est, id est unctus; id quod unctum est, mortuum ostendit:* ubi, *id est unctus*, quamvis referatur ad Christum, non tamen illi immediatè subjecit, ne verborum Apostoli series interrumperetur. Hunc esse Tertulliani sensum patet ex verbis immediatè sequentibus, prosequitur enim: *Figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus.* Tò *non fuisset*, præteriti temporis, apertè indicat se loqui respectivè ad vetus testamentum, in quo dicit panem fuisse figuram corporis Christi, non respectivè ad panem Eucharisticum, alioquin non dixisset, *fuisset* sed *esset*.

Id adhuc magis clarescit ex scopo Tertulliani: Agit ibi contrà Marcionem qui dicebat 1°. Christum non assumpsisse verum corpus, sed tantùm phantasma & figuram corporis. 2°. Legem veterem esse malam & à malo Deo mundi fabricatore, ideòque à Christo abolitam. Contrà quem docet Tertullianus Christum habuisse verum corpus, quia panis & vinum, ut probat ex Jeremia, Isaïa & Genesi, erant figura ejus corporis & sanguinis, non est autem figura nisi alicujus veritatis. 2°. Legem veterem non esse malam & à malo Deo, si quidem ejus figuras adimplevit Christus, convertendo panem in suum corpus, & vinum in suum sanguinem.

En textus Tertulliani: „ Professus itaque, inquit, se concupiscentia concupisse edere Pascha, ut suum (indignum enim ut quid alienum concupisceret Deus) acceptum panem & distributum Discipulis corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo, id est figura mei corporis. Figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus. Cæterùm vacua res, quod est phantasma, figuram capere non potest." Et quia Marcion eò usque delirabat, ut diceret Christum pro corpore panem assumpsisse, prosequitur Tertullianus: „ Aut si propterea panem corpus sibi finxit, quia corporis carebat veritate: Ergo panem debuit tradere pro nobis: Faciebat ad vanitatem Marcionis, ut panis crucifigeretur. Cur autem panem corpus suum appellat, & non magis peponem quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens veterem fuisse istam figuram corporis Christi, dicentis per Jeremiam: Adversùs me cogitaverunt cogitatum dicentes; venite conjiciamus lignum in panem ejus, scilicet crucem in corpus ejus: Itaque illuminator antiquitatum, quòd tunc voluerit significasse panem, satis declaravit, corpus suum vocans panem." Similiter probat ex Isaïa c. 63. & Genes. 49. vinum fuisse figuram sanguinis Christi & concludit: „ Ità & nunc sanguinem suum in vino consecravit, qui tunc vinum in sanguine figuravit."

Posset etiam adhiberi solutio communis de qua infrà, scilicet Tertullianum dixisse Eucharistiam esse figuram corporis Christi, eo sensu quo omnes Catholici dicunt esse Sacramentum corporis Christi, intelligendo nimirùm species externas esse figuram non inanem & vacuam, sed plenam corpore Christi: Idque etiam convenienter ad scopum Tertulliani: cum enim juxtà ipsum, non detur figura nisi veritatis, hoc ipso quo datur figura corporis Christi, sequitur esse verum corpus, quod intendebat probare contrà Marcionem: Undè l. 5. cont. eund. c. 8. dicit: *Panis & calicis Sacramento jam in Evangelio probavimus corporis & sanguinis Dominici veritatem adversùs phantasma Marcionis.* Ex his facile elidi possunt cavillationes Hæreticorum circà mentem Tertulliani.

Cyprianus circà medium tertii sæculi Epist. 63. ad Cæcilium, comparans vinum commune cum vino Eucharistico, dicit: „Quemadmodum vino isto communi mens solvitur & anima relaxatur, & tristitia omnis expellitur, ità epoto sanguine Christi & poculo salutari..... mœstum pectus ac triste quod priùs peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitia resolvatur." Ibid. contrà offerentes in Sacrificiis puram aquam: *Quomodo*, inquit, *possumus propter Christum sanguinem fundere, qui sanguinem Christi erubescimus bibere.* Et Epist. 54. docet dandam esse in persecutione communionem lapsis, hanc rationem proferens: *Nam quomodò docemus aut provocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus?*

S. Hilarius Pictaviensis quarto sæculo probat contrà Arianos. Patrem & Filium esse unum, non solum consensu voluntatis, sed etiam naturâ, quia Christus non solùm fide & charitate, sed etiam verè & realiter unitur nobis in Eucharistia. „ Eos nunc (inquit) qui inter Patrem & Filium voluntatis ingerunt unitatem, interrogo utrùm per naturæ unitatem hodie Christus in nobis sit, aut per concordiam voluntatis? si enim verè Verbum caro factum est, & nos verè Verbum carnem cibo Dominico sumimus, quomodò non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ tàm inseparabilem sibi natus homo assumpsit? " Et iterum: „ Verè (inquit) cibo Dominico Verbum carnem sumimus, naturamque carnis suæ sub Sacramento nobis admiscuit..... Hæc à nobis ideò commemorata sunt, quia voluntatis tantùm unitatem Hæretici personas divinas unitas esse interpretantur, & ad id exemplo unitatis nostræ cum Deo utuntur, quasi nobis ad filium voluntate tantùm religionis unius, nulla per Sacramentum carnis naturalis communionis proprietas indulgeatur." Et tandem reprimens rationis ac sensuum judicium dicit: „ Non est humano aut sæculi sensu in Dei rebus loquendum.... quæ scripta sunt legamus, & quæ legimus, intelligamus; & tunc perfectæ fidei officium fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate,

„ quæ

„ quæ diſcimus, niſi ab eo diſcimus, ſtultè atque „ impiè diſcimus. Ipſe enim ait, caro mea verè „ eſt cibus: de veritate carnis & ſanguinis non „ relictus eſt ambigendi locus."

Cùm hæc ſint apertiſſima pro veritate realitatis, conantur Sacramentarii eruere ex aliis operibus S. Doctoris quod opponant, ſed in caſſum: Dicunt igitur S. Hilarium in Pſal. 124. docere, Deum eodem inſtanti diverſis eſſe in locis, quia incorporeus eſt: Ergo, inquiunt, Chriſtus, quia corporeus eſt, non poteſt eſſe ſimul in diverſis locis. Item in Pſal. 137. dicit Chriſtum veritatem ſuæ carnis diſcipulis demonſtraſſe his verbis, *Palpate & videte:* Ergo Chriſtus qui in Euchariſtia palpari & videri non poteſt, ibi realiter non eſt. Verùm hæc futilia ſunt, nec vim invictam priorum elidunt. Nam,

Contra primum: Ex hoc quòd Chriſtus ſit corporeus, bene ſequitur quod non poſſit eſſe naturaliter ſimul in pluribus locis; at quòd corpus ejus glorioſum non poſſit eſſe ſacramentaliter & per miraculum in pluribus locis, indè non probatur, nec dixit Hilarius.

Contrà ſecundum: Benè quidem colligitur quod id quod videtur & palpatur, ſit corpus, at non ſequitur quod id quod non videtur aut palpatur actu, non ſit corpus, præſertim ſi agatur de miraculo: ſic ex calore probatur ignis: At ex defectu caloris actualis non probatur non fuiſſe ignem in fornace Babylonica.

S. Cyrillus Jeroſolimitanus eodem ſæculo Catecheſi 4. myſtagogicâ inſtruens recenter baptiſatos dixit: „ Cùm igitur Chriſtus ipſe ſic affirmet „ atque dicat de pane, hoc eſt corpus meum, „ quis deinceps audeat dubitare? ac eodem quo„ que confirmante & dicente, hic eſt ſanguis „ meus, quis, inquam, dubitet ac dicat non eſſe „ illius ſanguinem? Aquam aliquando mutavit in „ vinum, quod eſt ſanguini propinquum, in Cana „ Galileæ ſolâ voluntate, & non erit dignus cui „ credamus quòd vinum in ſanguinem transmu„ taſſet? ..... Quare cum omni certitudine cor„ pus & ſanguinem Chriſti ſumamus: Nam ſub „ ſpecie panis datur tibi corpus, & ſub ſpecie vini „ datur ſanguis, ut ſumpto corpore & ſanguine „ Chriſti, efficiaris ei comparticeps corporis & „ ſanguinis. Sic Chriſtiphori erimus; hoc eſt Chri„ ſtum ferentes, cujus corpus & ſanguinem in „ membra noſtra receperimus. Quamobrem non „ ſic hæc attendas velim, tanquam ſint nudus & „ ſimplex panis, nudum & ſimplex vinum, corpus „ enim ſunt & ſanguis Chriſti. Nam etiamſi „ ſenſus illud tibi renuntiat, fides tamen te con„ firmet. Ne judices rem ex guſtu, ſed te citrà „ ullam dubitationem fides certum reddat, quòd „ ſis dignus factus qui corporis & ſanguinis Chri„ ſti particeps fieres."

His præcluduntur omnia Hæreticorum effugia. At cùm non habeant quà evadant, negant Catecheſes Myſtagogicas eſſe S. Cyrilli, eò quòd differant ſtylo à Catecheſibus Illuminatorum quas Hieronymus in Catalogo, Theodoretus Dialogo 2. Damaſcenus Orat. 3. de imaginibus tribuunt Cyrillo.

Sed contrà: Ipſe Cyrillus Catecheſi ultima ad illuminatos ſeu baptiſandos promittit Catecheſes Myſtagogicas, & uniuſcujuſque præmittit argumentum. *Poſt ſanctam*, inquit, *& ſalutarem Paſchatis diem, in reliquis hebdomadæ diebus, poſt ſinaxim ad ſanctum Reſurrectionis Salvatoris locum congregati, alias Catecheſes audietis:* tùm ſingularum argumenta proponit. At & iſta dicunt aſſuta Hæretici, ſed pro ſola libidine fingendi & negandi quidquid ipſis adverſatur, nullo enim teſte, nullâ ratione id afferunt.

Nec obſtat diverſitas ſtyli: Catecheſes enim illuminatorum erant pro baptiſandis, & Catecheſes Myſtagogicæ pro baptiſatis; convenit autem pro diverſitate audientium, temporum & circumſtantiarum, diverſum adhibere ſtylum, & modò ſtrictiùs, modò fuſius res exponere.

Pluribus aliis momentis tentat Rivetus has Catecheſes S. Cyrillo abjudicare, ſed admodùm levia, ſunt eaque ad amuſim diſpungit Natalis Alexander ſæc. 4. cap. 6. a. 12.

S. Ambroſius eodem ſæculo l. de initiandis c. 9. ait: „ Quomodò tu mihi aſſeris quòd Chriſti cor„ pus accipiam? & hoc nobis adhuc ſupereſt ut „ probemus, non hoc eſſe quod natura forma„ vit, ſed quod benedictio conſecravit, majo„ remque vim eſſe benedictionis quàm naturæ, „ quia benedictione etiam natura ipſa mutatur. „ Virgam tenebat Moyſes, projecit eam & facta „ eſt ſerpens: Rursùs apprehendit caudam ſer„ pentis, & in virgæ naturam revertit:" Et productis variis aliis exemplis transmutationum divinitùs effectarum ſubdit: „ Quòd ſi tantùm valuit „ humana benedictio, ut naturam converteret, „ quid dicimus de ipſa conſecratione divina, ubi „ verba ipſa Domini Salvatoris operantur? .... „ Hoc quod conficimus corpus ex Virgine eſt... „ vera utique caro Chriſti quæ crucifixa eſt, quæ „ ſepulta eſt.

Idem l. 4. de Sacramentis c. 4. dicit: „ Panis „ iſte, panis eſt antè verba Sacramentorum: ubi „ acceſſerit Conſecratio, de pane fit caro Chri„ ſti...... Quomodo poteſt qui panis eſt, eſſe „ corpus Chriſti? Conſecratione: Conſecratio „ igitur quibus verbis eſt & cujus ſermonibus? „ Domini Jeſu... Ergo ſermo Chriſti hoc con„ ficit Sacramentum. Quis ſermo Chriſti? nempè „ is quo facta ſunt omnia. Juſſit Dominus & fa„ ctum eſt cœlum. Juſſit Dominus & facta eſt „ terra, &c. Vides ergo quàm operatorius ſit „ ſermo Chriſti. Si ergo tanta vis eſt in ſermone „ Domini Jeſu, ut inciperent eſſe quæ non erant: „ quantò magis operatorius eſt, ut quæ erant in „ aliud commutentur? Cœlum non erat, mare „ non erat, terra non erat; ſed audi dicentem: „ Ipſe dixit & facta ſunt, ipſe mandavit & creata „ ſunt. Ergo tibi ut reſpondeam, non erat cor„ pus Chriſti antè Conſecrationem, ſed poſt Con„ ſecrationem dico tibi quòd jam corpus eſt Chri„ ſti." Et cap. 5. „ Antequam ergo conſecretur, „ panis eſt; ubi autem verba Chriſti acceſſe„ rint, corpus eſt Chriſti... Ergo videte quan„ tis generibus potens eſt ſermo Chriſti univerſa „ convertere. Deindè Dominus Jeſus teſtificatur „ nobis quod corpus ſuum accipiamus & ſangui„ nem: Numquid debemus de ejus fide ac teſti„ ficatione dubitare? magnum quidem & vene„ rabile, quod manna pluit Judæis è cœlo; ſed „ intellige quid eſt ampliùs, manna de cœlo, an „ corpus Chriſti? corpus Chriſti utique qui eſt „ auctor cœli.

His quaſi fulminibus attriti Calviniſtæ, deſperatè negant libros de Sacramentis eſſe ſancti Ambroſii, eò quòd non redoleant elegantem Ambroſii ſtylum. Verùm omnes codices manuſcripti, omnes editiones, omnes ſcriptores à novem ſæculis hos libros ſancto Ambroſio adſcribunt. Nonne his potiùs eſt fides adhibenda quàm heſternis Hæreticis, qui illos Ambroſio non denegant, niſi quia illorum falſa dogmata evertunt?

Neque obſtat ſanctum Ambroſium ſtyli ſui ſublimitatem in his libris paululùm depreſſiſſe: obſervat enim Auguſtinus, l. 4. de Doct. Chriſtiana c. 19. ſanctos Patres pro diverſitate argumentorum, diverſo dicendi genere uſos fuiſſe, teſtaturque cap. 21. ipſum S. Ambroſium demiſſum ſty[illegible] adhibuiſſe; cùm res magnas & fidei myſteria docebat: „ S. quoque Ambroſius, inquit, „ cùm agat rem magnam de Spiritu ſancto, ut „ eum Patri & Filio demonſtret æqualem, ſub„ miſſo tamen dicendi genere utitur, quoniam „ res ſuſcepta, non ornamenta verborum, aut „ ad flectendos animos, commotionis affectum, „ ſed rerum documenta deſiderat." Non mirum itaque quòd S. Ambroſius Doctrinam & myſteria Sacramentorum in Concionibus ad populum exponens, ſtylum ſubmiſſum adhibuerit, & voces mi-

minùs elegantes usurpaverit. Alias Hæreticorum ineptias circà idem argumentum exsufflatas habes apud Vincentium Contenson hìc cap. 1. speculat. 2. & Nat. Alex. sæcul. 4. cap. 6. art. 27. §. 2.

Verùm esto libros de Sacramentis non esse Ambrosii, nihil obtinerent Hæretici, si quidem S. Doctor eàdem prorsùs & æquali perspicuitate doceat in libro de initiandis quem non negant esse S. Ambrosii: Undè Editores Benedictini, de hoc libro loquentes, dicunt: „ Porrò ab hoc ipso loco „ (c. 8.) ad finem usque operis, tot tamque efficacia probandæ Christi in Sacramento, realis, „ ut vocant, præsentiæ suppetunt argumenta, „ ut ea depromere atque adversùs temerariam Berengarii novitatem opponere strenuissimi ejusdem Eucharistiæ veritatis propugnatores Lantfrancus, Guitmundus, Algerus, Petrus Cluniacensis aliique certatim contenderint: Neque „ verò ut easdem elevarent, aut eluderent probationes, segniorem operam navaverunt Heterodoxi. Verùm tamen inanes, ne dicam ineptas, eorum argutias, atque cavillationes esse, „ prudens Lector facile deprehendet. "

Chrisosthomus hom. 24. in 1. ad Cor. „ Id quod „ est in calice, est id quod fluxit ex latere & illius „ sumus participes..... Quamobrem si sanguinem „ cupis, non aram Idolorum brutorum cæde, „ sed meum adi altare, meo cruentum sanguine." Et postquam ostendit quòd amatores alii in vestibus cæterisque muneribus suam magnificentiam ostendant, *in sanguine autem nullus unquam:* Addit: „ Christus autem in eo suam nobis ostendit „ curam & ardentem in nos charitatem..... pro „ cæde brutorum seipsum jussit offerri...... Hoc „ corpus etiam jacens in præsepi reveriti sunt Magi, & cum multo metu & tremore adorârunt. „ Tu autem non in præsepi vide, sed in altari, „ non fæminam eum tenentem, sed Sacerdotem „ astantem. "

Hom. 51. in Matth. „ Non vestis solùm, inquit, sed corpus ipsius nobis propositum est, „ non ut tangamus solùm, sed ut comedamus & saturemur: Qui enim majus, id est seipsum pro „ te posuit, quare dedignabitur suum tibi tradere „ corpus ? "

Et Hom. 83. „ Quoniam ergo ille dixit: Hoc „ est corpus meum, nullâ teneamur ambiguitate, „ sed credamus & oculis intellectûs id perspiciamus... Quot modò dicunt: vellem formam & „ speciem ejus, vellem vestimenta ipsa, vellem „ coloramenta videre. Ipsum vides, ipsum tangis, ipsum comedis (sub velamine scilicet specierum) .... Veniat in mentem tibi quo sis honore honoratus, quâ mensâ fruaris, eâ namque re nos alimur, quam Angeli videntes tremunt.... Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus ? Quis Pastor „ oves proprio pascit cruore ?.... Neque illi sat „ fuit hominem fieri, colaphis cædi & crucifigi; „ verùm & semetipsum nobis commiscet, & non „ fide tantùm, verùm ipsâ re suum efficit corpus. " Quot verba tot fulmina contrà Sacramentarios.

S. Cyrillus Alexand. circà medium quinti sæculi l. 4. in Joan. cap. 2. exponens caput 6. Joannis ait: „ Nihil igitur occultans demùm Christus ait: „ Ego sum panis vivus qui de cœlo descendi, illud manna typus erat, inquit, & umbra & imago: Audite palàm nunc & apertè: Ego sum „ panis vivus: si quis manducaverit ex hoc pane, „ vivet in æternum. Qui ex illo manducaverunt, „ mortui sunt, non erat vivificus: Qui autem manducat hunc panem, id est me, sivè carnem „ meam, vivet in æternum." Hìc exulant figuræ, sola realitas asseritur.

S. Leo eodem tempore serm. 6. de jejunio septimi mensis: „ Dicente Domino, inquit, nisi „ manducaveritis, sic sacræ mensæ communicare „ debetis, ut nihil prorsùs de veritate corporis „ Christi & sanguinis ambigatis: Hoc enim ore „ sumitur quod fide creditur: Et frustrâ ab illis „ *Amen* respondetur, à quibus, contrà id quod „ accipitur, disputatur." En aperta damnatio Calvinismi.

His Patribus annumerandi sunt alii quarti & quinti sæculi, Optatus Milev. l. 6. cont. Parmen. S. Basilius l. de Bapt. q. 3. S. Ephrem. Syrus l. de Nat. Dei, S. Epiphanius in Ancorato num. 57. S. Greg. Nyssenus Orat. Catechetica cap. 37. S. Hieronymus Epist. 1. ad Heliodorum, Epist. 85. ad Evag. & hom 22. & in ejus vita l. 2 c. 4.

Augustinus, quem Calvinus l. 4. Instit c. 17. §. 28. tam insolenter quàm falsò contendit esse suum, l. 9. Confess. c. 3. de matre sua Monica loquens, „ dicit: Memoriam sui ad altare tuum „ fieri desideravit, undè sciret dispensari victimam sanctam, quâ deletum est chyrographum „ quod erat contrarium nobis; " non autem figurâ victimæ, sed victimâ ipsâ deletum est chyrographum.

L. 2 cont. litt. Petil. c. 37. scribit Pascha Judæorum fuisse typum Passionis Christi; sed aliud esse quod illi *de ove* celebrabant, *aliud autem nos in corpore & sanguine Domini accipimus.* L. 2. de peccat meritis c. 26. dicit Eulogias quæ distribuuntur Catechumenis, esse aliis cibis sanctiorea & sui generis Sacramentum, *quamvis non sit corpus Christi.* L. 12. cont. Faustum c. 10. Habet magnam „ vocem Christi sanguis in terra, cùm eo accepto ab omnibus Gentibus respondetur, *Amen.* „ Hæc est clara vox sanguinis, quam sanguis ipse „ exprimit ex ore fidelium eodem sanguine redemptorum: " Non autem figurâ sanguinis, sed ipso sanguine sumus redempti. Tract. 84. „ Quæ est mensa potentis nisi undè sumitur corpus „ & sanguis ejus, qui animam suam posuit pro nobis. " Missis pluribus aliis ne longior sim; palmare est quod scribit S. Doct. Enarrat. 1. in Psal. 33. ubi explicans illud *Et ferebatur manibus suis*, ostendit id litteraliter non verificari de Davide sed de Christo: „ Manibus (inquit) aliorum potest „ portari homo, manibus suis nemo portatur. „ Quomodo intelligatur in ipso David secundùm „ litteram non invenimus: In Christo autem invenimus: Ferebatur enim Christus in manibus „ suis, quando commendans ipsum corpus suum „ ait: Hoc est corpus meum, ferebat enim illud „ corpus in manibus suis." Somniat Calvinus dùm dicit Christum in sensu Augustini se portasse in signo sui corporis: conceptis enim terminis Augustinus dicit Christum se portasse eo modo quo nullus purus homo potest se portare: Quis autem nescit quemvis hominem posse portare signum seu figuram sui corporis? Quæ opponunt Hæretici ex Augustino, proponemus in sol. Obj.

S. Joannes Damascenus 8. sæculo l. 4. c. 14. „ Quæsivit Virgo, inquit, quomodo fiet istud, „ Respondit Gabriel Archangelus: Spiritus sanctus superveniet in te. Tu quoque nunc quæris, quomodo panis nunc fiat corpus Christi, & „ vinum aquâ mixtum fiat sanguis Christi? Tibi „ quoque respondeo, Spiritus sanctus supervenit, „ eaque efficit quæ orationis facultatem & mentis intelligentiam excedunt.... Quòd si quæras „ quo pacto id fiat, satis tibi sit audire, quod „ per Spiritum sanctum id fiat. Quemadmodum „ ex sancta Dei matre per Spiritum sanctum Dominus sibi ipsi carnem condidit: nec quicquam „ amplius verbis perspectum & exploratum est, „ quam quod Verbum Dei est verum & efficax, „ atque omnipotens, ut ea efficiat quæ nulla ratio humana queat indagare. Quin ne hoc quoque alienum fuerit dicere, quod quemadmodum naturaliter, panis per manducationem, & „ vinum & aqua in bibentis & comedentis corpus & sanguinem immutantur: sic panis & vinum quæ proponuntur in altari, per sancti Spiritûs invocationem & adventum, mirabili modo in Christi corpus & sanguinem vertuntur." Non aliter loquuntur contrà Sacramentarios illustriores

ftriores præfentiæ realis defenfores, Perronius, Richelius, Bellarminus, &c.

S. Anfelmus fæculo XI. in cap. 11. 1. Cor. explicans illud: *Hoc eft corpus meum*, (ait) „ Senfibus quidem exterioribus videtur effe panis, „ fed fenfibus cognofcite mentis, quia hoc eft „ corpus meum".

S. Bernardus eodem fæculo in vita S. Malachiæ loquens de Clerico: „Sciolus, (inquit,) in oculis fuis præfumpfit dicere, in Euchariftia effe „ tantummodò Sacramentum, & non rem Sacramenti, id eft folam fanctificationem, & non corporis veritatem". Hi fufficiant; qui plures voluerit, adeat Controverfiftas. De confenfu omnium Ecclefiarum tàm Orientalium quàm Occidentalium, vide opus fat notum *Perpetuitatis fidei*, breviùs Contenfon, Juenin & alios Recentiores, qui ex dicto opere præcipua momenta exfcripferunt.

Compendio nunc colligamus quæ huc ufque ex Patribus protulimus. Juxtà SS. Patres 1°. Euchariftia non eft cibus aut potus communis, neque fola figura carnis aut fanguinis Chrifti, fed vera caro quæ paffa eft, verus fanguis qui effufus eft. 2°. Per verba Chrifti panis & vinum tranfmutantur in corpus & fanguinem ejus, nulla autem foret tranfmutatio, fi effet tantùm figura. 3°. In Euchariftia eft tàm vera caro Chrifti, quàm Chriftus veram carnem in Incarnatione affumpfit: affumpfit autem veram carnem, & non tantùm figuram carnis. 4°. Chriftus eâ omnipotentiâ convertit panem & vinum in corpus & fanguinem fuum, quâ convertit aquam in vinum, virgam in ferpentem, quâ Verbum caro factum & omnia ex nihilo creavit. Porrò aquam in verum vinum convertit, virgam in verum ferpentem, veram carnem affumpfit, & entia realia non figurativa creavit. 5°. Euchariftia eft maximum miraculum omnipotentiæ Dei, intellectu difficile, & quod non judicio fenfuum qui circà illud falluntur, fed folâ fide tenendum: Atqui fi panis & vinum remaneant, fintque folùm figna & figuræ carnis & fanguinis Chrifti, fenfus circà illud non falluntur eorumque judicio eft ftandum, nec magis eft captu difficile, quàm quòd Agnus Pafchalis fit figura Chrifti, neque magnum erit omnipotentiæ miraculum, cùm nulla fit tranfmutatio, fed fola deftinatio Chrifti, ut panis fit fignum & figura corporis illius.

Fucum faciunt Hæretici dùm refpondent miraculum in eo effe quòd fit magna vis & efficacia hujus Sacramenti ad caufandam gratiam: Notum eft enim, juxtà illorum principia, totam vim & efficaciam effe in fide, quam excitat Sacramentum. Infuper SS. Patres miraculum reponunt, non in virtute & efficacia Sacramenti, fed in tranfmutatione panis & vini in corpus & fanguinem Chrifti: Item refolvunt dubia fidelium circà hoc Sacramentum, recurrendo ad omnipotentiam Dei, dubia verò fidelium non verfantur circà virtutem & efficaciam Sacramenti, parem enim noverant in Baptifmo, fed circà præfentiam realem, quæ captu eft difficilis & humanis fenfibus impervia, quam fi certam non habuiffent SS. Patres, non recurriffent ad omnipotentiam, ut illam afferérent, fed dubia facilè folviffent, dicendo effe tantùm figuram, neque recedendum effe à fenfibus, ut dicunt Sacramentarii.

§. VI.

Sextum momentum ex præfcriptione, feu continua poffeffione.

Hanc jam evincunt quæ huc ufque dixi ex Scripturis, Conciliis & Patribus: At illam nunc probo hoc brevi Argumento quo non leviter torquentur Hæretici.

Fides realitatis nata eft cum Ecclefia & femper in illa viguit: Ergo eft vera. Confequentia eft evidens. Prob. Ant. Certò vigebat in Ecclefia tempore Berengarii, quippè quæ tota in eum tanquam in novatorem infurrexit: viguit poft Berengarium ufque ad novos Sacramentarios, & etiamnum viget, neque antè Berengarium affignari poteft quando, ubi & à quo nata fit: Ergo eft nata cum Ecclefia & femper in ea viguit.

Refpondet Blondellus, Calviniftarum Pfeudo-Minifter, Anaftafium Sinaitam, id eft montis Sinai Monachum, circà annum 636. effe Auctorem fententiæ afferentis in Euchariftia realem Chrifti præfentiam, eò quòd cùm Patres tertii & quarti fæculi Euchariftiam appellaverint *Sacramentum, fignum, figuram, imaginem* corporis Chrifti, ipfe hæc negaverit, ideòque eum ut novatorem traducit.

Refpondet Claudius, alter Minifter Calvinifta, Pafchafium Corbeienfem Monachum, deindè Abbatem circà annum 818. libro *De corpore & fanguine Domini*, primùm realitatis dogma apud Chriftianos invexiffe, quod fenfim fine fenfu irrepfit, & fæculo fequenti, quod fceleris & ignorantiæ fæculum vocat, tàm altas radices egit, ut Berengarius, qui fæculo undecimo primævam fidem redintegrare conatus eft, tanquam Hæreticus fit habitus.

Vides jam alterutrum mentiri: Nec mirum; id enim erroris eft proprium ut fuos Sectatores, in varias adinventiones abire cogat.

Quantùm ad Anaftafium Sinaitam. 1°. Probandum erat Blondello Patres tertii & quarti fæculi voces *Sacramentum, fignum, figuram* ufurpaffe in fenfu realitatis exclufivo, & non in fenfu Catholico, de quo jam fuprà & fufiùs infrà, intelligendo fcilicet figuram, fignum, &c. non vacuum & inane, fed plenum rei fignificatæ; quod cùm non probet Blondellus, & certum fit ex dictis SS. Patres non ufurpaffe has voces *fignum, figuram*, &c. in fenfu exclufivo realitatis, quo fenfu illas negat Anaftafius, immeritò illum tanquam novitatis reum traducit.

2°. Anaftafius dogma realitatis non profert tanquam novum & in Ecclefia inauditum, fed ut in Ecclefia commune & receptum, fibique & fuo adverfario Gaianitæ feu Eutychiano certiffimum. Etenim cap. 23. libri quem infcripfit *Dux viæ*, fupponit tanquam dogma certum inter fe & fuum adverfarium, corpus Chrifti effe verè & fubftantialiter in Euchariftia & non in figura tantùm, idque concedit Gaïanita. Ex quo principio apud utrumque recepto infert Anaftafius, quòd ficut corpus Chrifti in Euchariftia eft corruptibile, fcilicet in fpeciebus, etiam erat corruptibile ab initio incarnationis: ubi licèt obfcurum fit quomodò rectè concludat Anaftafius, id tamen certum eft, principium ex quo concludit, fcilicet realitatem corporis Chrifti in Euchariftia, non effe novum dogma, fed quid conftanter notum & receptum. En ejus verba: „ Sed dic mihi, fi, ut Divinitas, „ ità & corpus Chrifti & ab ipfo unionis exordio „ immortalitatem habet, nùm communio facratiffimi corporis & fanguinis Chrifti quem offers „ & participas, verè eft verum corpus & fanguis „ Chrifti filii Dei, vel nudus panis, qualis oftiatim venditur, vel vicem dumtaxat & figuram „ gerit corporis Chrifti, ut Sacrificium Hirci quod „ Judæi offerunt?" Refpondet Eutychianus; „ Abfit ut dicamus facram Communionem effe „ tantùm figuram corporis Chrifti, aut nudum panem; fed ipfum corpus & fanguinem Chrifti Filii Dei Incarnati, & ex fanctiffima Deipara & „ femper Virgine Maria nati verè accipimus." Ex quo principio ab utroque admiffo ut certiffimo, concludit Anaftafius ut fuprà.

Quantùm ad Pafchafium, fimiliter tradit dogma realitatis feu doctrinam communem totius Ecclefiæ, non tanquam novum & inauditum dogma, ut contendit Claudius: Etenim lib. 12. in Math. „ Miror, inquit, quòd velint nunc quidam dicere, non in re effe veritatem carnis Chrifti vel „ fanguinis; fed in Sacramento virtutem carnis & non carnem, virtutem fanguinis & non „ fanguinem, figuram & non veritatem, umbram „ & non corpus." Porrò fi quid novi dixiffet, non effet quòd miraretur quofdam ei contradicere, neque dixiffet *quofdam*, fed plures feu omnes. Et in Epift. ad Freudegardum: „ Videat, in-

„ inquit, qui contrà hoc venire voluerit, magis „ quam credere, quod agat contrà Dominum & „ contrà OMNEM ECCLESIAM.... Ideò quamvis „ quidam de ignorantia errent, nemo tamen est „ adhuc in aperto, qui hoc ità esse contradicat „ quod TOTUS ORBIS credit ac confitetur."

Quantùm ad utrumque: si vel Anastasius Græcus, vel Paschasius Latinus contrà communem Ecclesiæ fidem docuissent, quî fieri potuit, ut tàm novum, tàm inauditum, tàm sensibus repugnans dogma invexissent, nullo sivè ex Episcopis, sivè ex Doctoribus, sivè etiam ex Fidelibus contradicente? Quomodò unus Monachus Græcus totam Ecclesiam Orientalem, vel unus Monachus Latinus totam Ecclesiam Occidentalem spontè consentientem contrà communem & avitam fidem in suas partes traxisset, iisque nunc ambæ Ecclesiæ, licèt pluribus aliis capitibus inter se dissentientes, communi consensu adhærerent? quando alii Hæresiarchæ, Arius, Nestorius, Eutyches, Pelagius, &c. virus suum diffundere cœperunt, in eos statim insurrexerunt Fideles, Doctores, Episcopi, Concilia congregata, &c. Hic verò unus Monachus novo contrà fidem dogmate totam inficit Ecclesiam & omnes tacent! quid dico, tacent? omnes errorem, ejurata fide antiqua, avidè ebibunt ac tuentur, erroris que Auctorem gratiis & laudibus prosequuntur: sic enim Reges, Episcopi, Doctores Paschasium habuerunt post editum librum *De corpore & sanguine Domini*, & qui voluerint hunc errorem impugnare, ut Berengarius, tanquam Hæretici unanimiter sunt habiti. Hæc qui credit, somniantium deliriis pasci delectatur.

Sed quid moramur? mendacibus Discipulis os verberat Magister eorum Zuinglius, qui in comment. de vera & falsa Religione cap. de Eucharistia, agnoscit tempore Augustini invaluisse opinionem de præsentia reali, & ideò Augustinum non ausum fuisse, sensum figurativum palam profiteri: *Vidit*, inquit, *omninò piùs homo* (Augustinus) *quid hoc Sacramentum esset, & in quem usum esset institutum: verum invaluerat opinio de corporea carne*. Mendacii pariter redarguunt quæcumque diximus §§. præcedentibus, sed maximè definitio Concilii Nicæni secundi quod fuit celebratum triginta annis ante Paschasium, & in quo negare non possunt Sacramentarii assertam fuisse præsentiam realem.

Alterum Claudii figmentum, est decimum Sæculum fuisse Sæculum sceleris & ignorantiæ. Eo enim Sæculo sederunt Romæ sanctissimi Pontifices Benedictus IV. Stephanus VIII. Leo VII. Agapetus II. Gregorius V. Floruerunt ex omni ordine viri sanctitate celebres, SS. Odo Mayeulus & odilo Abbates Cluniacensium, apud quos vigebat stricta disciplina; S. Romualdus Camaldulensium Institutor, & S. Bonifacius ejus Discipulus; duo Adalberti, alter Magdeburgensis, alter Pragensis Episcopus; S. Dunstanus & S. Odo Archiepiscopi Cantuarienses, S. Daibertus Archiepiscopus Burdigalensis, S. Eduartus Rex Angliæ, S. Stephanus Rex Hungariæ, S. Fantinus Abbas, S. Gerardus qui disciplinam regularem in pluribus & præcipuis Belgii Monasteriis restauravit; S. Henricus Imperator, S. Heribertus Archiepiscopus Coloniensis, S. Vinceslas Dux Bohemiæ & ejus avia Ludmilla Martyres; S. Nilus, S. Uldaricus, S. Vitus, S. Volfangus, S. Abo & alii plures. Eodem Sæculo agentibus viris zelo, pietate & doctrina conspicuis, Dani, Sueci, Lithuani, Hungari, Poloni, Religioni Christianæ aggregati sunt. Item eodem Sæculo scriptis & eruditione claruerunt, præter SS. Odonem & Odilonem jam laudatos, Rutherius primùm Monachus Lobbiensis, deindè Episcopus Veronensis; Falcuinus & Herigerius ejusdem Cœnobii Abbates; Atto Vercellensis, Flodoardus, Luitprandus, Metaphrastes & alii plures. Sed etsi demus gratis istud Claudii figmentum: Ideòne hoc Sæculo defecerat universa Ecclesia quæ est columna veritatis & contrà quam Portæ inferi nunquam prævalebunt?

Opponit Claudius Paschasium Epist. ad Frendegardum & in commentario in Math. se in isto Dogmate Novatorem exhibere; quia 1°. Locis citatis, postulat ut si quid reprehensione dignum reperiat in suo libro de corpore & sanguine Domini, id sibi significet; id autem non postulasset Paschasius, si Doctrinam suo tempore communem tradidisset. 2°. Quia dicit se ad intelligentiam hujus Mysterii plures excitasse. 3°. Quia asserit quosdam circà hoc Sacramentum ex ignorantia errare, multos dubitare. 4°. Fatetur quod fuerit reprehensus à multis statim ac de corpore & sanguine Domini edidit.

R. N. Ant. quod nullatenùs evincunt momenta proposita. Undè ad primum: Paschasius id rogavit Freudegardum non quoad fidem quam tradebat, sed quoad modum fidei explicandæ; familiare est enim Scriptoribus, etiam cùm de fidei capitibus tractant, amicorum censuram postulare circà modum dicendi, seriem orationis, vim argumentorum seu Responsionum & alia.

Ad secundum: Nomine *Intelligentiæ* in verbis Paschasii non significatur illa cognitio omnibus Christianis necessaria & communis, quâ Mysteria lumine fidei simpliciter percipiunt, sed excellentior quædam notitia quæ Mysteriorum circumstantias, finem, fructus, dispositiones ad illa assequitur. Id apertè indicat sanctus Odo Abbas loquens de libro Paschasii l. 1. collat. c. 30. & 31.

Ad tertium & quartum, R. ex his potiùs evinci Paschasium non tradidisse nisi Doctrinam communem Ecclesiæ: Etenim illi ignorantes, dubitantes, reprehendentes, non erant Episcopi, Doctores, Abbates, Presbyteri, apud quos magno honore habebatur Paschasius & quibuscum cœtibus Ecclesiasticis & Synodis adfuit, sed homines obscuri, qui non palam; sed clam obmurmurabant, nequidem asserendo contumaciter contrarium, sed dubitando; Id patet ex ejusdem Paschasii verbis in comment. in Math. „Quamvis (inquit) qui„ dam de ignorantia curent, nemo tamen est ad„ huc in aperto, qui ità hoc esse contradicat, quod „ totus orbis credit & confitetur." Et ad Freudegardum: „Usque ad præsens tempus nemo de his „ errasse legitur, nisi qui & de Christo erraverunt, „ quamvis plurimi dubitaverint, vel ignoraverint „ tanti Mysterii Sacramentum:" Verisimile est igitur istos affectos fuisse eo modo quo erat affectus ipse Freudegardus, qui licèt firmissimè crederet cum tota Ecclesia realem præsentiam, ex testimonio tamen sancti Augustini malè intellecto l. 3. de Doct. christiana, quodam dubio pulsabatur, eò quòd non satis attenderet fidem Catholicam credere præsentiam realem Christi, non secundùm modum existendi naturalem, sed sacramentalem.

Reponunt Rabbanum, Ratramnum, Amalarium, Joannem Scotum Erigenam impugnasse Paschasii librum, quod ipsum exhibet novatorem.

R. N. Ant. de Rabbano, Ratramno & Amalario: Hi tres enim disertè asserunt realem Christi præsentiam.

Rabbanus l. 7. de sacris Ordinibus c. 10. dicit: „ Quis unquam crederet quòd panis in carnem „ potuisset converti, vel vinum in sanguinem, „ nisi ipse Salvator diceret: qui panem & vinum „ creavit & omnia ex nihilo fecit: facilius est „ aliquid ex alio facere, quàm omnia ex nihilo „ creare." Quando ergo in Epist. ad Heribaldum dicit: „ Quidam nuper de ipso Sacramento „ corporis & sanguinis Domini non ritè sentien„ tes dixerunt hoc ipsum corpus quod de Maria „ Virgine natum est...... idem esse quod sumi„ tur in altari:" Non negat idem esse quoad substantiam, sed quoad affectiones quas putabat à Paschasio illi tribui; negat enim tantùm esse in Eucharistia corpus Christi in situ naturali, *Nervis ossibusque compactum membrorum varietate distinctum propriosque motus exercens:* Unde dicit: *Quæ fidelium ore percipiuntur figuram esse secundùm speciem.*

tiem visibilem; at verò secundùm invisibilem substantiam veram corpus & sanguinem Christi.

Quoad Ratramnum seu Bertramnum Abbatem Orbacensem, qui jussu Caroli Calvi scripsit librum de corpore & sanguine Domini circà annum 850. triginta circiter annis post librum Paschasii, quidam ut Genebrardus in Chronologia, & Bellarminus l. 1. de Eucharistia c. 1. Hæreticis illum accensent, alii Catholicum illum tuentur, sed librum ipsi falsò impositum contendunt, aut Oecolampadii, qui primus illum publici juris fecit, artibus corruptum fuisse; alii tandem auctorem cum opere orthodoxum pronunciant: Ità Trithemius & Sigebertus de Scriptoribus Ecclesiasticis. Et sanè à sæculo nono ad decimum sextum, seu ad Calvinistas nemo ipsum reprehendit, quòd malè scripsisset: Nec Catholici tempore Berengarii ipsi Bertramno proximi eum hæreseos insimulàrunt: Nec Berengarius ipsum aut ejus opus in sui erroris patrocinium advocavit, id porrò non omissurus si ipsi favisset, sicut opus Joannis Scoti non prætermittebat in suæ hæreseos Confirmationem. Tandem in Concilio Vercellensi, in quo Berengarius fuit damnatus cum libro Scoti, nec Bertramnus, nec ejus opera accusata sunt.

Equidem si attentiùs spectetur ejus opus, etiam dato non esse vitiatum, videtur posse ab errore vindicari, sint prudentia & charitas dictant, quæ obscuriora protulit, textibus aliis clarioribus explicentur. Manifestè autem Ratramnus asserit realitatem in præfato libro in Resp. ad 1. Quæst. his verbis: „ Panis (inquit) qui per Sacerdotis ministerium Christi corpus efficitur, aliud exterius humanis sensibus ostendit, & aliud interius fidelium mentibus clamat. Exterius quidem panis, quod antè fuerat, forma, prætenditur, color ostenditur, sapor accipitur; & interiùs longè aliud, multoque pretiosius, multoque excellentius intimatur, quia cœleste, quia divinum, id est Christi corpus ostenditur." Et post alia plura ejusdem sensûs, sic concludit: „Ex his omnibus quæ hactenus dicta sunt, monstratum est quòd corpus & sanguis Christi, quæ fidelium ore in Ecclesia percipiuntur, figuræ sunt secundùm speciem visibilem: At verò secundùm invisibilem substantiam, id est divini potentiam Verbi corpus & sanguis Christi verè existunt." Nihil expressius.

Quando ergo dicit 1°. quod in Eucharistia sit figura, & quod ore fidelium sumitur, fieri corpus Christi in mysterio & figura. 2°. Quòd corpus natum ex Virgine Maria, non sit id quod ore fidelium sumitur. 3°. Quòd secundùm creaturarum substantiam, quod fuerat ante consecrationem, remaneat.

1°. Loco non intendit Eucharistiam esse meram figuram, sed quòd species sacramentales sint figuræ corporis & sanguinis Christi sub eis contentorum, non autem accidentia ipsiusmet corporis & sanguinis Christi, ut volebant Stercoranistæ, quorum errorem hìc dumtaxat refellit Ratramnus. 2°. Loco solùm intendit corpus quod in Eucharistia sumitur, non esse idem cum corpore quod ex Maria natum est secundum speciem visibilem & affectiones. 3°. tandem loco intendit remanere creaturarum substantiam quoad apparentiam.

Undè his non obstantibus ipsi Magdeburgenses Centurià 9. cap. 4. 6. & 8. fatentur Ratramnum admisisse realitatem & etiam transsubstantiationis habere semina: *Utitur enim*, inquiunt, *vocabulis commutationis & conversionis.*

Neque Amalarius Abbas Metensis circà idem tempus, habendus est impugnator Paschasii, cùm pariter asserat realitatem: Libro enim 3. de divinis officiis c. 24. dicit: *Hic credimus naturam simplicem panis & vini mixti, verti in naturam rationabilem, scilicet corporis & sanguinis Christi.* Et in Epist. ad Guntardum exprobrantem quòd statim post consumptum sacrificium spueret: Respondit se id non facere defectu reverentiæ in corpus Christi, sed quia non posset *diù abstinere à sputo.* Equidem in eadem Epistola hæc habet, quibus Hæretici volunt ipsum impugnare Paschasium: „ ità verò sumptum corpus Domini bona intentione, non est mihi disputandum, utrùm invisibiliter assumatur in cœlum, an reservetur in corpore nostro usque in diem sepulturæ, aut exhaletur in auras aut exeat de corpore cum sanguine, aut per poros emittatur, dicente Domino: *Omne quod intrat in os in ventrem vadit, & in secessum emittitur*: Hoc solum cavendum est ne Judæ corde sumam illud & ne contemptui habeatur, sed discernatur saluberrimè à communibus cibis." Quibus perspiciliis videant Hæretici in his verbis impugnationem præsentiæ realis, non assequor, cùm illam apertè supponat & asserat: Ex his tantùm colligi potest, cum pluribus, Amalarium Stercoranismum innuisse & Eucharistiam secessui obnoxiam opinatum fuisse. Non desunt tamen qui existimant Amalarium ità responsionem suam attemperasse: ut Guntardum ab istis curiosis Quæstionibus revocaret, & ipse nihil hac de re definiret.

Quantùm ad Joannem Scotum, fatemur ipsum fuisse suspectæ fidei, & ejus librum de corpore Christi erroribus scatere: Tùm quia eo potissimùm utebatur Berengarius ad defendendos suos errores; tùm testimonio Nicolai Papæ ad Carolum Calvum; tùm denique quia fuit damnatus in Concilio Vercellensi: In illum autem antè Berengarium non insurrexit Ecclesia, quia indirectè tantùm impetebat Dogma Catholicum & nullos habebat Sectatores.

§. VII.

Momenta à ratione.

Quamvis hoc mysterium omnem sensum & intellectum humanum superans, ratione evinci non possit, suaderi tamen potest quibusdam congruentiis, quas profert Auctor.

1°. Eucharistia in ratione Sacramenti est præstantior Manna & Agno Paschali: Hæc enim erant *umbræ futurorum* Heb. 10. Atqui si sit tantùm signum & figura corporis Christi, non erit in ratione Sacramenti præstantior Mannâ & Agno Paschali, quin è contrà erit inferior: Ergo. Prob. Min. Manna & Agnus Paschalis significantius figurabant Christum quàm panis usualis; Manna quidem, quia erat de cœlo & ope Angelorum fabricata, atque omni sapore condita: Agnus Paschalis ratione carnis & immolationis: Ergo. *Hic q. 75. a. 1. o.*

Neque dicas Eucharistiam in hoc præstare. 1°. Quòd Christum præsentem significet, quem ut futurum tantùm significabant Manna & Agnus Paschalis. 2°. Quòd sit diutiùs duratura. Ex primo enim sequitur quòd nunc omnes statuæ & imagines quæ figurant Christum præsentem, præstent Mannæ & Agno Paschali, & quòd Eucharistia non sit nobilior Baptismo & aliis Sacramentis quæ pariter significant Christum præsentem. Ex secundo sequitur quòd lapis sit dignior homine quia diutiùs durat: Duratio igitur pertinet ad dignitatem tantùm accidentalem, non substantialem, de qua hìc est quæstio.

2°. Immensæ Christi charitati, qua pro salute nostra verum naturæ nostræ corpus assumpsit, maximè competebat, ut nos in hac peregrinatione, suâ præsentiâ corporali non destitueret, est enim proprium amicitiæ, ut amici simul convivant præsertim cùm id promisisset: *Ecce vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*, Matth. 28. *Ibid.*

3°. Id etiam competebat perfectioni fidei nostræ: Fides enim nostra sicut est de divinitate Christi, ità est de ejus humanitate, secundùm illud Joan. 14. *Creditis in Deum & in me credite*: Fides autem est invisibilium: Ergo sicut divinitatem suam nobis exhibet Christus invisibiliter, ità & *Ibid.*

& in hoc Sacramento carnem suam exhibet invisibili modo, ut sit etiam objectum fidei nostræ.

Hujus mysterii veritatem quam huc usquè tot momentis probavimus, innumeris fermè miraculis confirmavit omnipotens & misericors Deus: Ea verò omittimus, quia his non moventur Hæretici, sed illa quantumvis probata & evidentia, vel impudenter negant, vel insolenter contemnunt.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones Hæreticorum.

Ex triplici capite occurrunt Hæretici: Ex Scriptura, ex Patribus & ex Ratione.

§. I.

Solvuntur Objectiones ex Scriptura.

Obj. 1°. Contrà probationem desumptam ex cap. 6. Joan. Promissionem quam Christus loco citato facit dandi suam carnem in cibum, & sanguinem suum in potum, ipsemet ibidem explicat de spirituali manducatione, corrigens erroneam Capharnaïtarum & discipulorum intelligentiam, his verbis: *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quidquam. Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt:* Id est verba quæ locutus sum vobis, spiritualiter intelligenda sunt, non de corporali, sed de spirituali manducatione per fidem; juxtà illud Aug. super Psal. 98. Spiritualiter intelligite „ quod locutus sum vobis. Non hoc corpus quod „ videtis, manducaturi estis & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt qui me crucifigent. „ Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos, caro autem non prodest quidquam: " Ergo.

R. Capharnaïtas, ut jam dixi, duo in promissione Christi intellexisse: Primum, realem ejus præsentiam: secundum, carnalem manducandi modum, quo caro in frusta dividitur, dentibus premitur, ac in stomachum trajicitur: Primum laudatis verbis non correxit Christus, sed secundum, ut diximus. Et insuper indè patet: Quia si per hæc verba: *Caro non prodest quidquam, spiritus est qui vivificat* priora verba reduxisset ad meram manducationem spiritualem per fidem, nihil erat ampliùs captu difficile, nihil in quo ampliùs scandalisarentur Capharnaïtæ & Discipuli: Atqui tamen his verbis non obstantibus permanserunt in suo scandalo; post hæc enim subdit Evangelista: *Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retrò, & jam non cum illo ambulabant:* Ergo manifestum est Christum per hæc verba non correxisse Capharnaïtarum intelligentiam de reali manducatione, & spiritualem dumtaxat per fidem expostulasse. Cùm ergo Augustinus dicit: *Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis,* non intendit excludere veritatem corporis Christi, sed quod non erat manducandum in hac specie in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod subdit, *Sacramentum quod vobis commendavi spiritualiter intellectum vivificabit vos,* non intendit quòd corpus Christi sit in hoc Sacramento solum secundùm mysticam significationem, sed spiritualiter, id est invisibiliter & per virtutem Spiritûs sancti. Undè idem S. Doct. Tract. 27. in Joan. exponens verba Christi Joan. 6. *Caro non prodest quidquam*; sic ait: „ Non „ prodest quidquam, sed quomodò illi intellexerunt, quomodò in cadavere dilaniatur, aut in „ macello venditur, non quomodò spiritu vegetatur. Proindè sic dictum est, caro non prodest quidquam, quomodò dictum est, scientia inflat. Jam ergo debemus odisse scientiam? „ absit. Et quid est, scientia inflat? sola sinè charitate; & ideò adjungit, charitas verò ædificat. Adde ergo scientiæ charitatem; & utilis erit „ scientia non per se, sed per charitatem. Sic „ etiam nunc caro non prodest quidquam: Accedat spiritus ad carnem, quomodò accedit „ charitas ad scientiam & prodest plurimum; nam „ si caro non prodesset, verbum caro non fieret „ ut inhabitaret in nobis. "

Inst. 1°. Aug. l. 3. de Doct. Christiana cap. 16. tradens Regulam quâ locutiones Scripturarum figuratæ à non figuratis discernantur, sic ait: „ Si „ præceptiva locutio est aut flagitium, aut facinus vetans, aut utilitatem aut beneficientiam „ jubens, non est figurata; Si autem flagitium „ aut facinus videtur jubere, aut utilitatem aut „ beneficientiam vetare, figurata est. Nisi manducaveritis carnem filii hominis & sanguinem „ biberitis, non habebitis vitam in vobis, facinus vel flagitium videtur jubere: figura est ergo „ præcipiens Passioni Domini esse communicandum & suaviter atque utiliter recolendum, quòd „ pro nobis caro ejus crucifixa & vulnerata sit. " Ergo juxtà Augustinum, Christus Joan. 6. non intellexit carnem suam verè & realiter, sed figuratè manducandam.

R. Augustinum, ut patet ex ejus verbis, loqui de manducatione corporis Christi cruenta, qualem intelligebant Capharnaïtæ; loquitur enim de manducatione quæ videbatur facinus aut flagitium: Porrò manducare carnem Christi realiter quidem, sed modo invisibili & spirituali, non sonat flagitium aut facinus; benè autem si visibiliter & cruentè manducaretur: Verè autem dicit Augustinus, verba Christi hoc ultimo sensu accepta, figurata esse, seu esse figuram, non quidem corporis, sed crucifixionis Christi, quatenùs iis significatur nos debere illi piis meditationibus communicari.

Addè axioma ab Augustino prolatum non esse universaliter verum, aliàs sequeretur, v. g. verba Dei præcipientis Abrahæ sacrificium Isaac, spoliationem Ægyptiorum, destructionem Amalecitarum, &c. esse figurata.

Inst. 2°. Aug. Tract. 26. in cap. 6. Joan. dicit: „ Ut quid paras dentes & ventrem, crede & „ manducasti. " Similiter multi Patres Basil. Hieron. & alii exponunt hunc locum Joannis sensu mystico de manducatione spirituali per fidem: Ergo.

R. Juxtà Bellarmin. Augustinum hæc verba non protulisse de Sacramento, sed de fide Incarnationis, quia nondùm pervenerat ad versum 52. ubi, ut notavimus, Evangelista incipit agere, de Sacramento. Explicat ergo S. Doct. quomodo Judæi, qui panibus multiplicatis nutriti fuerant in Deserto, debebant alium panem petere, qui non perit, quem seipsum esse dicebat Christus, in quem credere debebant ut haberent vitam æternam: Ad hanc autem fidem non ventre aut dente opus est, sed corde benè disposito.

Respondent alii Augustinum ibi commendare manducationem spiritualem, eamque reali præferre, quia spiritualis se solâ sufficere potest, nunquam realis sinè spirituali.

Cæterùm fatemur S. Augustinum & quosdam alios Patres quandoque hunc locum exposuisse sensu mystico de manducatione spirituali; at nunquam negârunt debere etiam intelligi sensu litterali de manducatione orali. Observandum namque est verba Scripturæ sæpè præter sensum litteralem continere mysticum, qui autem unum profert, non negat alterum: Quamdiù ergo Hæretici non ostendent SS. Patres, intelligendo hunc locum sensu mystico, negasse litteralem, nihil efficient. Nec mirum si SS. Patres, præsertim in Concionibus & instructionibus publicis, sæpiùs exponerent sensum moralem & mysticum, quia Catechumenis, qui aderant, tanti mysterii veritatem aperire nondùm conveniebat. Ità ipse Aug. Tract. 11. in Joan. in hæc verba: *Jesus non se credebat eis.* „ Tales sunt (inquit) omnes Catechumeni: Ipsi „ crediderunt in nomine Christi, sed Jesus non „ se credidit eis. Intendat & intelligat charitas „ vestra: Si dixerimus Catechumeno; credis in „ Christum? Respondet: credo & signat se: Ecce credidit in nomine ejus. Interrogemus eum: „Man-

„ Manducas carnem Filii hominis & bibis sanguinem Filii hominis? nescit quid dicimus; quia „ Jesus non se credidit ei".

Repones: Plures Scriptores Catholici, ut Nicolaus Cusanus, Ruardus Tapper, Joannes Hessellius & Cornelius Jansenius Gandensis, contendunt non agi in hoc capite Joannis de Sacramento Eucharistiæ: Ergo.

R. reverà ità sensisse laudatos Scriptores, ut faciliùs responderent Hussitis & Lutheranis inferentibus ex illo capite communionem sub utraque specie; at singularis est eorum expositio, iisque opponimus & ipsum Evangelii textum & SS. Patres & omnes alios Scholasticos. Sensus autem Scripturæ colligendus est non ex aliquorum opinione, sed ex communi Patrum & Ecclesiæ intelligentia.

Si inferas: Ergo non potest defendi contrà Hæreticos usus communicandi sub una tantùm specie, si quidem citato capite Joannis habeatur expressè: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis:* Ergo.

R. N. Illationem: Ad Probat. dico non modum sumendi, sed rem ipsam sumendam cadere sub præcepto: Licèt enim verba Legis importent utrumque modum sumendi, manducando scilicet & bibendo; mens tamen Legislatoris non fuit obligare nisi ad res ipsas, carnem scilicet & sanguinem sumendas, quæ integrè sumuntur, sivè sub una, sivè sub duabus speciebus. Hanc autem fuisse Christi mentem probatur: 1°. Quia fructus hujus sumptionis non ex modo sumendi, sed ex rebus sumptis oritur. 2°. Quia Christus explicans quod dixerat, ait ibid. nullâ factâ mentione potùs: *Qui manducat me, vivet propter me:* Ex quo patet idem esse manducare carnem & bibere sanguinem, ac totum Christum manducando sumere. Ità ferè Bellarm.

Urgebis: Si præceptum istud: Nisi manducaveritis, &c. intelligatur de reali manducatione, necessum est perire infantes qui illud realiter manducare non possunt: Idem omnes qui impediti non manducant realiter: Falsum Consequens: Ergo.

R. hæc verba præceptiva Christi dirigi ad adultos tantùm: Undè non dixit: *Nisi quis manducaverit*, ut dixerat de Baptismo, *nisi quis renatus fuerit;* sed, *nisi manducaveritis*, ubi patet eum alloqui præsentes & eorum similes qui hujus præcepti sunt capaces. In confirmationem hujus solutionis facit quòd hoc Sacramentum sit ad conservandam vitam, non ad eam primò dandam, sicut Baptismus: Undè est refectio & non regeneratio; sic intelligitur Tò *non habebitis vitam in vobis*, id est, non poteritis vitam conservare, quo sensu dicitur 1. Joan. 3. *Omnis homicida non habet vitam in se manentem.* Porrò conservatio vitæ non est necessaria iis qui eam amittere non possunt, quales sunt infantes. Quantùm ad adultos qui impediti non possunt manducare in re, manducant in voto, quod sufficit.

Obj. 2°. contrà Probationem desumptam ex verbis institutionis: Scriptura passim usurpat verbum *est* pro *significat*, etiam in institutione Sacramentorum: Ergo idem est dicendum de Eucharistia. Prob. Ant. 1°. Genes. 41. *Septem spicæ plenæ, septem anni ubertatis sunt*, id est *significant*. Luc. 8. *Semen est verbum Dei*, id est *significat*. 1. Cor. 10. *Petra autem erat Christus*, id est *significabat*. Exod. 12. de Agno Paschali dicitur: *Est enim phase, id est transitus Domini*, hoc est *significat* transitum Domini Genes. 17. de Circumcisione sic legitur: *Hoc est pactum meum quod observabitis inter me & vos & semen tuum post te: circumcidetur ex vobis omne masculinum:* ubi Ly *est* sumitur pro *significat*. In verbis consecrationis calicis apud Lucam, *hic calix novum Testamentum in meo sanguine*, id est, est signum Testamenti mei. Tandem jussit Christus Eucharistiam perfici in sui memoriam: *Hoc facite*, inquit, *in mei commemorationem;* memoria autem est tantùm de re absente non præsente: Ergo.

Antè Responsionem observandum est 1°. quod suprà diximus, rem significatam non posse nisi falsò & insulsè affirmari de signo, nisi sit illius signum, vel ex natura rei, vel ex usu aut institutione, aut nisi auditoribus ità innotescat per aliquam explicationem.

Observandum 2°. Actus interiores, quales sunt pacta, testamenta, &c. solere apud homines explicari per aliquod instrumentum exterius quod sit signum actûs interioris.

Observandum 3°. ex eo quòd in Scriptura, verbum *est* quandoque usurpetur pro *significat*, stolidè inferri quòd ità semper & in præsenti materia usurpetur, alioquin dicendum erit cum Socinianis sic etiam usurpari in his propositionibus: *Verbum caro factum est. Hic est Filius meus dilectus*, &c. quod negant Calvinistæ. Attendendum est itaque ad subjectam materiam, ad communem usum, communem intelligentiam & ad varias circumstantias, ut legitimus sensus eruatur. His observationibus positis,

R. ex textibus adductis & similibus nullatenùs probari verbum *est* in hac propositione: *Hoc est corpus meum*, usurpari pro *significat*, quod expendendo singulos constabit: Unde

Ad primum. Ibi refertur somnium, res autem visæ in somniis, referuntur non ut res absolutæ, sed ut signa aliarum rerum, idque ità intelligunt & referens & audientes: sic cùm Pharao exposuit Josepho suum somnium, inquirebat quid significarent istæ spicæ plenæ quas somnians viderat; & dùm Joseph respondit, *esse septem annos ubertatis*, uterque intelligebat juxtà leges humanæ locutionis, eas significare septem annos ubertatis. At nihil simile in pane respectu corporis Christi.

Ad secundum. Ex adjunctis satis patet Apostolum loqui de petra in sensu metaphorico & spirituali; sic enim dicit: *Bibebant autem de spiritali consequente eos Petra: Petra autem erat Christus.* Et posteà addit: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.* Quibus apertè indicat se loqui de petra ut esset signum Christi, seu de petra spirituali, quæ est reverà Christus. Iterùm nil simile in verbis Eucharisticis.

Ad tertium: Sensus hujus propositionis; *Agnus Paschalis est Phase, seu transitus Domini*, est proprius non metaphoricus: Quia familiare est Scripturæ sacræ ut cùm de Sacrificio seu victima loquitur, reticeat nomen Sacrificii seu victimæ, & illi substituat id propter quod Sacrificium seu victima offertur: sic Sacrificia seu oblationes quæ offerebantur pro peccatis in Lege veteri, dicebantur peccata: Hinc Sacerdotes dicebantur *comedere peccata populi*, id est oblationes factas pro peccatis. Sic 2. Cor. 5. Christus dicitur *pro nobis factus peccatum*, id est hostia pro peccato. Similiter ergo dùm dicitur: *Agnus Paschalis est Phase seu transitus Domini*, hoc est secundùm modum familiarem & notum loquendi Scripturæ, *victima transitûs Domini:* Ità ipse Moyses in eodem cap. vers. 27. exponit his verbis: *Et cùm dixerint vobis Filii vestri: Quæ est ista Religio? Dicetis eis: Victima transitûs Domini est, quando transivit super domos Filiorum Israel in Ægypto percutiens Ægyptios, & domos nostras liberans.* Dicentne fortè Calvinistæ, panem in Eucharistia esse victimam corporis Christi, ut verè dici possit simpliciter, *panis est corpus Christi?*

Ad quartum: Falsò supponitur ab Hæreticis pactum affirmari de Circumcisione; quasi sensus foret, *hoc*, id est *Circumcisio est pactum meum:* sed Circumcisio illic effertur ut conditio seu signum pacti tantùm: Ità ut sensus sit: *Hoc est pactum meum*, &c. id est ineo fœdus seu pactum vobiscum quod observabitis inter me & vos, sed eâ conditione ut daturi sitis omni masculo Circumcisionem quæ sit sigillum & signum hujus fœderis: Undè versu immediatè sequenti additur: *Et circum-*

cumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos. Aliundè dato pactum affirmari simpliciter de Circumcisione, nihilominus communis foret & omnibus nota locutio metaphorica; quia, ut notavimus, actus spirituales seu interiores, quale est pactum, solent explicari per aliquid exterius quod sit ejus signum: sic, v. g. scriptum solet simpliciter dici contractus, seu testamentum, licèt sit tantùm ejus signum, & hoc communiter intelligunt homines: Id autem dici non potest in hac propositione; *Hoc est enim Corpus meum:* Quia Tò *hoc*, seu *panis* non est quid spirituale aut interius quod indigeat & soleat repræsentari per aliquid exterius.

Ad quintum. Adhibenda est eadem solutio, propter eandem rationem. Adde obscuritatem, si quæ foret in verbis Lucæ, tolli verbis Mathæi & Marci, quibus formam à Christo prolatam exprimunt, his scilicet: *Hic est Sanguis meus novi Testamenti*, &c.

Ad sextum. 1°. N. Subsumptum, scilicet non dari memoriam rei præsentis, si nempè res illa non sit subjecta sensibus: sic, v. g. nihil magis nobis est præsens quàm Deus ipse, & tamen sicut sæpè illius obliviscimur, ita & illius sæpè meminimus: similiter de Christo qui modo invisibili continetur in Sacramento Eucharistiæ. 2°. Sensus verborum Christi est: *Hoc facite in memoriam Passionis meæ:* Undè Ecclesia canit: *Recolitur memoria Passionis ejus*, Passio Christi autem non erat nec est præsens.

Inst. sicut Christus dixit: *Hoc est corpus meum*, *Caro mea verè est cibus*, &c. sic dixit Joan. 15. *Ego sum vitis vera:* Atqui id ultimum debet intelligi in sensu figurativo, seu metaphorico: Ergo & primum.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd cùm Christus se dixit vitem veram, alia subjunxit quibus explicatur se locutum fuisse, non in sensu proprio, sed metaphorico, seque comparasse viti quoad quasdam ejus proprietates: Addit enim: *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in vite: sic nec vos nisi in me manseritis.* Nihil autem unquam protulit quo Eucharistiæ verba ad sensum figurativum explicari possint aut debeant.

Urgent Calvinistæ se etiam ex aliis Scripturæ locis colligere sensum metaphoricum in verbis Eucharistiæ. 1°. Ex iis locis quibus dicitur Christum non ampliùs esse in hoc mundo, sed ascendisse in cœlum; sic Joan. 12. legitur: *Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habetis.* Joan. 16. *Ego relinquo mundum*, &c. & Act. 3. S. Petrus dicit cœlum Christum continere usque ad diem Resurrectionis. 2°. Christus Matth. 26. Calicem consecratum vocat *genimen vitis*. Et Apost. 1. Cor. 10. dicit: *Patres nostri eandem escam spiritalem manducaverunt, & eundem potum biberunt.* Patres autem carnem Christi fide tantùm & in figura manducaverunt: Ergo.

R. ex his Scripturæ textibus; nusquam posse colligi sensum figurativum in verbis Eucharisticis: Non ex his qui primo loco referuntur: * In iis enim agitur de præsentia Christi visibili, non autem invisibili qualem habet in Eucharistia: Quin imò se hoc modo fore nobiscum usque ad consummationem sæculi contestatus est Math. 28.

* Q. 75. a. 1. ad 2.

Non etiam ex eis quæ secundo loco proferuntur: Dato enim quòd de calice consecrato loquatur Math. (non enim id omnes concedunt ex eo quòd Lucas duos calices distinguat) hoc inquam dato, nihil indè eruitur pro sensu metaphorico; quia eo sensu dicitur calix consecratus *Genimen vitis*, quo corpus Christi dicitur panis; quia nempè ex vino & pane fiunt, & accidentia panis & vini retinent: sic serpens Moïsis dicitur virga, quia ex virga factus est: Et iste modus loquendi est Scripturæ familiaris. Ad Apostolum: Non dixit patres eandem nobiscum escam manducasse; sed eandem simpliciter, hoc est eandem inter se manducasse: Undè Aug. lib. 2. cont. lit. Petil. cap. 37. *Aliud est Pascha quod illi in ove celebrârunt; aliud autem quod nos in corpore & sanguine Domini accipimus.*

Et dato Apostolum velle Patres & nos eandem escam manducasse, ut alicubi videtur sentire Aug. non tamen eam eodem modo manducârunt: Hi nempè in figura, nos in veritate: Undè & Christus Joan. 6. *Non sicut manducaverunt Patres vestri manna & mortui sunt: Qui manducat hunc panem vivet in æternum.*

Obj. 3°. Id solum est in Eucharistia quod Christus accepit, benedixit, fregit & dedit Discipulis dicens: *Accipite & manducate*, &c. Atqui quod Christus accepit benedixit, &c. erat panis; sic enim narrat Evangelista: *Accepit Jesus panem & benedixit ac fregit deditque Discipulis, & ait:* Ergo.

R. 1°. Retorquendo Argumentum: Id solum est in Eucharistia quod Christus accepit, benedixit, &c. Atqui accepit, benedixit, &c. panem usualem & non sacramentalem: Ergo solùm est in Eucharistia panis usualis & non sacramentalis, quod negant Hæretici.

R. 2°. D. Min. Atqui quod Christus accepit, benedixit, &c. erat panis qui remansit panis, N. Min. Qui per sequentia verba consecratoria: *Hoc est Corpus meum*, transiit in corpus Christi, C. Min. & N. Conseq. Quod ergo Christus accepit, benedixit, &c. fuit panis & corpus Christi successivè, panis quando accepit, &c. Corpus Christi absolutâ prolatione horum verborum, *Hoc est Corpus meum.* Quia hæc Christi propositio: *Hoc est Corpus meum*, est practica, qualis fuit ista, *fiat lux*, aut foret hæc, *Hic liber sit tuus:* In hoc autem differt propositio practica à speculativa, qualis est hæc, v. g. *Sol lucet*, quod speculativa supponat suum objectum, non efficiat; practica autem efficit quod significat: Undè in propositionibus practicis, licèt dùm significatio est tantùm inchoata & fluens, terminus à quo fit mutatio, ut in casu, panis, adhuc subsistat, ubi tamen significatio est completa & permanens, terminus à quo est mutatus & conversus in terminum ad quem, qui in casu est corpus Christi.

Inst. 1°. Hæc propositio demonstrativa: *Hoc est corpus meum*, intellecta in sensu proprio, est falsa: Ergo. Prob. Ant. Tò *Hoc* in hac propositione intellecta in sensu proprio, vel demonstrat panem, vel species panis, vel corpus Christi, nihil aliud est assignabile: Non panem, neque species panis; falsum est enim quòd panis aut species panis sint corpus Christi: non corpus Christi; quia, ut modò dicebamus, pronuntiatâ tantùm hâc voce, *Hoc*, nondum est corpus Christi; & alioquin hæc propositio non foret practica, sed speculativa, supponens scilicet, non efficiens suum objectum; item foret identica: Ergo.

R. Tò *Hoc* in hac propositione; *Hoc est Corpus meum*, consideratum pro eo instanti quo pronunciatur, non demonstrare determinatè neque panem, neque species panis, neque corpus Christi, sed confusè & indeterminatè rem aliquam seu quid commune utrique, pani & corpori Christi, scilicet contentum sub his speciebus: Undè sensus est: Hæc res, hoc edulium, hoc quod præ manibus habeo, seu contentum sub his speciebus, hactenùs panis, nunc est corpus meum: Hic potus hactenus vinum est sanguis meus, hic calix est calix sanguinis mei. Ratio est, quia, pronomina demonstrativa solitariè posita in subjecto propositionis, sinè substantivo adjuncto, non significant aliquid determinatè, sed generatim & confusè rem aliquam, ut cùm dico; hoc est aurum, sensus est, hæc res est aurum.

Hic q. 38. a. 1. o.

Nec est quod vim faciant Hæretici in his argutiis; si enim Christus convertisset aquam in vinum in Cana Galileæ, dicendo, *Hoc est vinum*, demonstrando hydrias plenas, quod indubiè poterat omnipotens, eadem foret quæstio, ad quam ni-

nihil aliud respondere possent Adversarii, quam hoc quod respondemus, scilicet sensum hujus propositionis esse hunc: *Contentum in his hydriis est vinum.*

Inst. 2°. Apost. 1. Cor. 11. referens verba, *Hoc est Corpus meum,* addit, *quod pro vobis frangitur:* Et quamvis nostra Vulgata vertat, *Quod pro vobis tradetur,* in textu Græco tamen legitur, *Quod pro vobis frangitur:* Atqui corpus Christi naturale non frangitur, sed figura tantùm illius, scilicet panis: Ergo.

R. 1°. Tempus præsens positum fuisse pro proximè futuro, quod familiare est, quia tempus proximè futurum censetur moraliter præsens: Undè sensus est, hoc est corpus meum quod brevi frangetur in Passione, non quidem quoad ossa, sed quoad carnem quæ fuit lacerata; & ideò vulgatus Interpres vertit, *quod tradetur:* Idque magis evincitur ex eo quòd Mathæus dicat de sanguine, *Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum:* Non autem vinum, sed verus sanguis Christi effusus est in remissionem peccatorum, nec tunc effusus, sed posteà in Passione.

R. 2°. Dato retinendum esse *frangitur* in præsenti: etiam corpus Christi frangitur in Eucharistia multiplici sensu. 1°. *Frangitur* non ratione sui, sed ratione specierum sub quibus continetur, eodem sensu quo dicitur manducari, tangi, &c. 2°. *Frangitur,* id est distribuitur, nam phrasi Scripturæ, *Frangere panem,* est *dare* seu *distribuere panem:* Sic Isa. 58. *Frange esurienti panem tuum.* Lament. 64. *Parvuli petierunt panem & non erat qui frangeret eis: frangitur* ergo apud Paulum idem significat ac *datur* apud Lucam. 3°. *Frangitur* seu immolatur, quatenùs vi verborum Consecrationis separatur à sanguine, ut dicemus infrà & ideo immolatur.

Inst. 3°. Hæc verba: *Hoc est Corpus meum,* sunt sacramentalia: Ergo sunt signa corporis Christi; Sacramentum enim est in genere signi.

R. D. Conseq. Ergo sunt signa corporis Christi invisibiliter præsentis, C. absentis, N. vel sunt signa corporis Christi speculativa tantum, N. Signa practica, C. Verba enim sacramentalia efficiunt quod significant; adeòque hæc efficiunt corpus Christi præsens, prout illud significant; sicut hæc: *Baptiso te in nomine Patris,* &c. Significant & efficiunt ablutionem spiritualem præsentem per gratiam.

Inst. 4°. Si Apostoli intellexissent in his Christi verbis sensum obvium & litteralem, non figuratum, turbati fuissent & explicationem expostulassent: Atqui, &c. Ergo.

R. N. Sequelam; quia ad id præparati erant ex cap. 6. Joan. Cætera quæ opponunt ex Scriptura Sacramentarii, leviora sunt, quàm ut nos diutius detineant.

§. II.

Solvuntur Objectiones ex Patribus.

Ultrà metas huic operi præfixas, longius excurrerem, si omnia quæ ex Patribus contrà Dogma Catholicum congerunt Heterodoxi, & referre & refellere vellem. Opus contraham proponendo Regulas quasdam generales pro vera intelligentia illorum quæ ex Patribus opponuntur.

Prima Regula: Quando SS. Patres vocant Eucharistiam, figuram, similitudinem, imaginem, typum, antitypum, speciem, repræsentationem, mysterium, Sacramentum, signum corporis Christi, Hæc multiplici & vero sensu intelliguntur absque detrimento realis præsentiæ. 1°. Dicitur, figura, signum, &c. ratione specierum panis & vini, quæ ex institutione Christi sunt signum, figura, &c. corporis Christi, non absentis, sed præsentis & sub iis contenti; nihil enim obstat quin detur signum rei præsentis, sic sanguis & ægritudo sunt signa vitæ præsentis; sed & maximè si res significata non appareat; ut in subjecta materia: sic columba in Baptismo Christi, linguæ igneæ die Pentecostes erant figuræ & signa Spiritus sancti præsentis: Undè de Consecr. D. 2. cap. 89. ex Aug. dicitur: *Corpus Christi quod sumitur de altari, figura est, dùm panis & vinum extrà videtur; veritas autem dùm corpus & sanguis Christi in veritate interiùs creditur.* 2°. Eucharistia dicitur figura, signum, &c. ratione totius contenti, quatenùs corpus Christi sub speciebus velatum & vi verborum à sanguine separatum, est signum sui ipsius tùm cruce immolati, tùm in cœlis revelati & sanctos beatificantis. Quamvis enim sit idem corpus in Eucharistia, in Cruce & in Cœlo, non est tamen idem status, & sic potest idem sub diversa consideratione esse sui ipsius signum & figura. 3°. Eucharistia, quandoque dicitur signum, figura, &c. corporis mystici Christi quod est Ecclesia, cujus unitas per panem ex multis granis confectum & per vinum ex multis racemis expressum, repræsentatur, ut explicat Aug. Tract. 26. in Joan.

Secunda Regula: Hoc Sacramentum tàm in Patribus, quàm in Scriptura quandoque vocatur panis duplici ratione. 1°. Ratione accidentium panis quæ remanent, & sub quibus corpus Christi sensibus objicitur. 2°. Ratione materiæ quæ conversa est in corpus Christi; quo sensu virga Aaron in serpentem conversa, vocabatur adhuc virga, Exod. 7. *Devoravit virga Aaron virgas eorum.* Insuper Eucharistia non appellatur panis simpliciter, sed panis cœlestis, panis cœli, panis supersubstantialis, panis de cœlo descendens, panis vivus, panis Angelorum, &c.

Tertia Regula: Quando quidam dicunt in Eucharistia non esse idem corpus quod de virgine Christus assumpsit, in quo mortem subiit, resurrexit, ascendit in cœlum, qui loquendi modus fuit frequentior Scriptoribus noni sæculi, intelligunt non esse idem corpus quoad statum & affectiones, licèt sit idem quoad substantiam, ut explicuimus Art. præced. §. VI.

Quarta Regula: Dùm SS. Patres ità commendant manducationem spiritualem, ut aliam videantur non admittere, volunt tantùm externam & realem sine spirituali nihil prodesse, ut docet Aug. Tract. 26. in Joan. ubi ait: „ Qui non manet in „ Christo, & in quo non manet Christus, procul „ dubio nec manducat spiritualiter carnem ejus, „ nec bibit ejus sanguinem, licèt carnaliter & vi„ sibiliter premat dentibus Sacramentum corporis „ & sanguinis Christi: sed magis tantæ rei Sacra„ mentum ad judicium sibi manducat & bibit, quia „ immundus præsumit ad Christi accedere Sacra„ menta."

Quinta Regula: Dùm quidam Patres dicunt panem benedictum non esse corpus Christi, intelligunt panem antè Consecrationem, vel Eulogias, seu panem benedictum qui non communicantibus dabatur in signum unionis, & quem Aug. vocat lato sensu Sacramentum.

Sexta Regula: Quando Patres dicunt corpora nostra nutriri, augeri, consistere corpore Christi, id intelligunt eodem sensu quo dicitur corpus Christi manducari, tangi, dentibus teri, &c. impropriè scilicet & mediatè ratione specierum quibus involvitur & quibus intimè conjungitur, ità quòd rei significatæ nomen signo tribuatur, ut frequens est: vel intelligunt de nutrimento & augmento corporis non transitorio, quale fit ex communibus cibis, sed de nutrimento & augmento permanente, quatenùs corpus nostrum ex conjunctione reali cum corpore Christi incorruptionis & immortalitatis semina recipit.

Septima tandem & ultima Regula: Si fortè quidam antiquiores minùs accuratè de hac materia scripserint, nihil indè contrà catholicum Dogma erui potest: Ideò enim strictiori loquendi modo non se adstringebant, quia sciebant se à fidelibus nullà dubitatione pulsatis, bono sensu intelligi. Quemadmodum Aug. l. 1. cont. Juli. c. 6. de Chrysostomo loquens, licèt in diversa materia, di-

dicit: *Disputans*, inquit, *in catholica Ecclesia non se aliter intelligi arbitrabatur, tali quæstione nullus pulsabatur, vobis nondum litigantibus, securiùs loquebatur.*

Quidam etiam parcè & subobscurè locuti sunt propter disciplinam arcani, quâ in prioribus sæculis sacratiora Religionis Mysteria Paganis, Judæis & Catechumenis occultabantur, tùm quia erant ad illa intelligenda impares, tùm ne ea irriderent & profanarent: Hujus disciplinæ testes sunt Tertull. c. 7. Apolog. *Omnibus Mysteriis*, inquit, *silentii fides debetur.... Et undè extraneis notitia, cùm semper etiam piæ initiationes arceant prophanos?* Orig. l. 1. cont. Celsum. S. Basilius de Spiritu sancto c. 27. S. Cyrillus Hierosol. Catechesi 6. illuminatorum, ubi ait Ministros Christi *Multa sæpè loqui obtectè seu obscurè, ut fideles, qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, non lædantur* Sanctus Cyrillus Alexand. l. 7. cont. Jul. *Plurima*, inquit, *de his alia & vera dicerem.... nisi prophanorum aures metuerem.* Chrisost. Hom in 1. Cor. *Volo quidem apertè dicere: non audeo verò propter eos qui non sunt initiati; ii enim difficiliorem nobis faciunt expositionem, ut qui nos cogant, vel non apertè, dicere, aut eis arcana enuntiare.* Et hom. de Proditore Juda: *Nôrunt initiati calicem istum: scietis* (Catechumeni) *intrà paucos dies.* Epiphan. Hæresi 42. reprehendit Marcionitas, quòd perficerent Mysteria præsentibus Catechumenis; quod etiam Synodus Alexandrina damnat in Arianis apud Athanasium Apolog. 2. Theodoretus Dialogo 2. introducit Orthodoxum dicentem *Apertè dicendum non est: Verisimile enim est adesse aliquos Mysteriis non initiatos* Reponit Eranistes: *Respondeatur ænigmaticè.* Ambrof. de Mysteriis, Aug. Tract. 11. in Joan. Epist. 120. nunc 140. serm. 5. de Lucta Jacob, & serm. 132. ex quo istud notum est *Nôrunt Fideles quid recipiant.*

Ex his igitur Regulis facilè solves quæ communiùs opponuntur ex Patribus: Quapropter, præter ea quæ jam prævenimus inter probationes §. 5. præcedentis articuli, ea tantùm proponam quæ specialem requirunt solutionem.

Obj. 1°. S. Irenæus l. 4. c. 34. nunc 18. dicit: Sacrificium non sanctificare hominem, *Sed conscientia ejus*, inquit, *qui offert, si pura est, sanctificat Sacrificium*: Atqui corpus Christi sanctum est, nec habet sanctitatem ab homine: Ergo Irenæus non agnoscit ibi corpus Christi. Eodem fermè modo loquitur Origen. in comment. in cap. 15. Math. dicens: *Quod sanctificatum est per verbum Dei & orationem, non ex se utentem sanctificat*; Atqui si esset corpus Christi in Eucharistia ex se utentem sanctificaret: Ergo.

R. sensum Irenæi esse quòd non sanctificet offerentem indispositè; sed quòd conscientia pura sanctificet Sacrificium non absolutè in se, sed respectu offerentis qui fructum spiritualem ex eo recipit; agit enim ibi S. Irenæus de dispositionibus requisitis in offerente, ut ejus Sacrificium sit Deo gratum & sibi utile. Aliundè constat ex §. 5. Articuli præced. Irenæum agnoscere præsentiam realem. Confer.

Ad Origenem R. pariter sensum illius esse Eucharistiam ex se non sanctificare utentem indebitè dispositum: subjungit enim immediatè: „ Nam „ si ità esset, sanctificaret & illum qui indignè „ Domino comedit, nec ullus propter cibum infirmus factus fuisset, aut imbecillis, aut mortuus...... ac proindè in pane Domini utilitas „ est, ei qui utitur cum intemerata mente, & pura „ conscientia panis fit particeps. "

Inst. 1°. Origenes dicit ibid. „ Neque bono aliquo privamur ex eo quòd non comedamus de „ pane per verbum Dei & orationem consecrato...... neque ex eo quòd comedamus bono „ aliquo abundamus: Nam causa privationis malitia est & peccata, abundantiæ causa Justitia est, „ & rectè facta: " Atqui id esset falsum si Christus realiter contineretur in Eucharistia: Ergo.

R. sensum Origenis esse nos non privari aliquo bono ex eo quòd non comedamus indebitè dispositi, sic enim comedentes peccaremus; neque nos abundare aliquo bono, si comedamus indebitè dispositi, quia tunc potiùs peccamus, secùs si cum debita dispositione accedamus: Patet ex ultimis verbis *Nam causa privationis*, inquit, *malitia est, abundantiæ causa justitia est.* Ad quem sensum distinctâ Min. N. Conseq.

Cæterùm totum hoc argumentum ex Irenæo & Origine est ab Hæreticis solvendum, qui magnam vim sanctificandi tribuunt huic Sacramento.

Inst. 2°. Origenes ibidem dicit: „ Cibus ipse „ per Verbum Dei & Orationem consecratus, secundùm illud quidem quod materiâ constat, in „ ventrem abit & in secessum ejicitur: " Ergo remanet panis.

R. 1°. Hoc argumentum in speciem favere Impanatoribus, at non Sacramentariis.

R. 2°. Cibum hunc secundùm Origenem retinere materiam, quia retinet, accidentia, quæ corrupta in stomacho abeunt in secessum, aut convertuntur in substantiam aliti: Hæc autem accidentia Origenes vocat materiam multiplici titulo. 1°. Quia repræsentant sensibus materiam panis. 2°. Quia quantitas remanens magis pertinet ad materiam quàm ad formam. 3°. Quia habent rationem materiæ, non quidem respectu formæ substantialis, sed respectu verborum seu significationis sacramentalis.

Verùm non est quòd nos ità moretur auctoritas Origenis, cujus opera, ut omnibus notum est, sivè genuina, sivè adulterata scatent erroribus.

Obj. 2°. Ex Aug. S. Doctor l. cont. Adimantum Manichæum cap. 12. ait: *Non dubitavit Dominus dicere:* Hoc est corpus meum, *cùm signum daret sui corporis*: Ergo juxtà Aug. Eucharistia est tantùm signum corporis Christi, & non corpus ipsum.

R. 1°. Juxtà primam Regulam, Eucharistiam secundùm species visibiles esse signum corporis Christi, non vacuum & inane, sed ipso plenum: Hoc signum Christus vocavit corpus suum ex usu secundùm quem nomen rei significatæ signo tribuitur.

Neque dicas cum Albertino hunc modum loquendi in Augustino *Non dubitavit Dominus dicere*, &c. indicare figuratam locutionem in Christo; nemo enim rectè diceret: *Non dubitavit Dominus dicere, hoc est aurum*, si verum aurum daret: Ista namque loquendi modus rectè usurpatur, quando res, etsi vera, non habet tamen speciem & modum existendi naturalem, qualem non habet Christus in Eucharistia: Nunquam enim Apostoli suspicati fuissent esse sub speciebus panis corpus Christi, nisi ipse dixisset.

R. 2°. & fortè conformiùs ad mentem Augustini, ipsum arguere contrà Manichæos ex eorum principiis, argumentò, ut dicunt, ad hominem. Manichæi inter varios errores dicebant, 1°. Christum non assumpsisse verum corpus, sed phantasma tantùm & figuram corporis. 2°. Legem veterem esse malam & legi novæ contrariam, quod probabant partim ex eo quòd Deut. cap. 12. dicat: *Ne sanguinem comedas, sanguis enim eorum pro anima est, & idcircò non debes animam comedere cum carne.* Et è contrà lex nova dicit: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: Quomodo*, inquiebat Adamantus, *si sanguis est anima, non potest interfector hominis nocere animæ, cùm tantam habeat in sanguinem ejus potestatem?*

Huic objectioni duo reponit Augustinus. Primum, veterem legem loqui de anima bruti, quæ potest dici sita in sanguine, novam autem legem loqui de anima hominis, quæ non est posita in sanguine, sed est immortalis. Secundum, sanguinem in veteri lege dici animam, non quòd sit vera anima, sed quia animæ signum est; & ità potuisse loqui veterem legem probat S. Doctor hoc argumento ad hominem: Christus,

Christus, secundùm vos, Manichæi, non habebat verum Corpus, sed figuram tantùm, signum & apparentiam corporis: Atqui tamen verè dixit: *Hoc est corpus meum*, cùm signum tantùm daret corporis sui: Ergo pariter potuit Deus in veteri lege verè dicere; sanguis est anima, quamvis sit tantùm signum animæ. Quod argumentum est peremptorium in principiis Manichæorum.

Inst. 1°. Aug. Epist. 98. ad Bonif. aliàs 23. dicit: Eucharistiam esse corpus Christi, *secundùm quemdam modum:* Ergo non verè & substantialiter.

R. N. Conseq. Ideò enim dixit Aug. Eucharistiam esse corpus Christi *secundùm quemdam modum*, non ut excluderet ejus præsentiam substantialem, sed quia Eucharistia secundùm aliquam sui partem, scilicèt secundùm species visibiles non est proriè & substantialiter corpus Christi, sed tantùm *secundùm quemdam modum*, nempè denominativè, quatenùs nomen rei significatæ tribuitur ejus signo, idque conformiter suo scopo; vult enim ibi ostendere Infantes, posse dici credere seu esse fideles, quia suscipiunt Sacramentum Fidei, nempè Baptismum, quod dicitur Fides, tribuendo signo nomen rei significatæ, sicut Eucharistia secundùm speciem exteriorem dicitur corpus Christi, quia illud significat.

Aliundè Augustinus non semel similem loquendi modum usurpat absque eo quòd excludat rei veritatem: sic Epist. 137. aliàs 3. ad Volus. dicit: *Verbum divinum voluisse suscipere hominem, & cum illo uniri quodam modo*, non quòd intendat negare veram unionem hypostaticam, sed declarare quòd ex pluribus modis unionis hunc elegerit: sic Epist. 166. ad Hieron. aliàs 28. dicit animam hominis esse *secundùm quemdam modum* immortalem; non quòd neget eam esse verè immortalem attentà ejus naturà, sed quia attentà divinà omnipotentià potest annihilari: Ità in nostro casu proportione servatà.

Inst. 2°. Juxtà Augustinum ibid. sic se habet Sacramentum corporis Christi ad ipsum ejus corpus, sicut Sacramentum Fidei, scilicèt Baptisma ad Fidem: Atqui Sacramentum Fidei non est semper signum Fidei actualis: Ergo Sacramentum corporis Christi non est signum corporis Christi præsentis.

R. D. Maj. Sic se habet, &c. quoad aliquid, C. Quoad omnia, N. Comparationes enim non fiunt quoad omnia, alioquin non foret comparatio, sed identitas inter comparata, sed sufficit quòd teneant in aliquibus: In hoc autem tenet comparatio Augustini quòd sicut Sacramentum corporis Christi, dicitur corpus Christi, nomine rei significatæ accommodato signo, ità Sacramentum Fidei dicitur Fides, & ideò infantes baptisati possunt appellari fideles; de quo solo erat quæstio proposita à Bonifacio, & ideò non erat ejus instituti illic explicare quomodò Sacramentum Eucharistiæ esset signum Christi, an præsentis vel absentis.

Inst. 3°. Aug. Epist. 205. aliàs 146. ad Consentium: dubitat an corpus Christi gloriosum in cœlo habeat sanguinem: Ergo certò non credit vinum in Eucharistia converti in sanguinem Christi.

R. D. Ant. Dubitat an corpus Christi gloriosum in cœlo habeat sanguinem secundùm substantiam, N. Secundùm qualitates & humores quas habuit in terra & ex quibus, utpotè contrariis, posset quibusdam videri corruptibile, C. de hoc enim solùm interrogabatur à Consentio, cui nihil hâc de re affirmare voluit ne daretur occasio quibusdam inferendi corpus Christi esse corruptibile: Undè subdit: *Sed quodlibet quisque addat, corruptionem addere caveat.* Cæterùm Augustinum apertè cognoscere in Eucharistia verum & substantialem sanguinem Christi constat ex §. 5. præcedentis Articuli. Cætera quæ objiciuntur ex Aug. require §. 1. præsentis Articuli.

Obj. 3°. Ex Facundo Hermianensi l. 9. cap. ultimo, ubi excusaturus Theodorum Mopsuestenum, qui dixerat Christum assumpsisse adoptionem filiorum, ait id non debere censeri Hæreticum; quia „ Sacramentum adoptionis suscipere „ dignatus est Christus quando circumcisus est „ & baptisatus, & potest Sacramentum adoptio- „ nis, adoptio nuncupari, sicut Sacramentum „ corporis & sanguinis ejus, quod est in pane & „ poculo consecrato, corpus ejus & sanguis di- „ citur, non quòd propriè corpus ejus sit panis, „ & poculum sanguis, sed quòd in se mysterium „ corporis ejus & sanguinis contineant: " Ergo.

R. 1°. Et opus & Auctorem levis esse ponderis: Opus, quia anno dumtaxat 1629. ex uno codice manuscripto prodiit in lucem, sicque vel scribi, vel adulterari facilè potuit à Sacramentariis: Et esto opus verè sit Facundi & non adulteratum; nullius ponderis potest esse in rebus fidei Auctor, qui animo schismatico & in SS. Pontificea Vigilium & Pelagium exacerbato trium Capitulorum defensionem pertinaciter suscepit: Schismati namque vicinus est error. Sed esto iterùm admittendum etiam esse Auctorem.

R. 2°. verè Facundum dixisse Sacramentum corporis & sanguinis Christi, sumendo Sacramentum pro ipsis speciebus, non esse propriè corpus & sanguinem Christi, sed denominativè tantùm, eo modo quo signa, nomine rerum quas significant, appellari solent. Ex quo infert quòd quia Christus baptisatus & circumcisus, Sacramentum adoptionis suscepit, possit dici suscepisse adoptionem; quia si species quæ sunt signum & Sacramentum corporis Christi, possunt dici corpus Christi, ità Baptismus & Circumcisio, quæ sunt signa adoptionis, possunt dici adoptio.

Obj. 4°. Si dogma præsentiæ realis fuisset in prioribus Ecclesiæ sæculis constanter & communiter receptum, Pagani in illud tanquam in figmentum absurdum & ridiculum insurrexissent, sicut insurgebant in Mysterium Trinitatis & Incarnationis: Atqui tamen altum est apud Paganos de illo Mysterio silentium: Ergo.

R. N. Sequelam Maj. Quia propter disciplinam Arcani de qua in ultima Regula, non erat pervulgatum apud Paganos hoc Mysterium: Hanc enim disciplinam attentè servabant in Concionibus publicis quibus adesse poterant Ethnici, item & ii omnes qui scribebant Apologias pro Religione, Tertull. Athenagoras, Minutius Felix, Arnobius, Lactantius, excepto uno Justino Martyre, qui ejus explicationem duxit necessariam ut crimen infanticidii, de quo accusabantur Christiani, propulsaret.

Inst. Qui apostatabant à Religione, poterant hoc Mysterium Paganis revelare, & omninò verisimile est eos revelasse: Ipse Julianus Apostata apprimè illud noverat, & tamen in suis contrà Religionem scriptis de illo silet: Ergo.

R. equidem fuisse aliquam apud Paganos hujus Mysterii cognitionem, & indè famosa illa criminis infanticidii accusatio de qua omnes Apologistæ, quos modò laudavimus; sed quia illa cognitio erat confusa & obscura, & neque modum quo Christus est in Eucharistia, neque manducationis modum attingebat, nihil ulteriùs objiciebant Pagani, sed tantùm dubitantes indagabant, ut Maximus Mandurensis apud Aug. Epist. 16. aliàs 43. incertus & dubius inquirit: *Quis est iste Deus, quem vobis Christiani quasi proprium vindicatis, & in locis abditis præsentem vos videre componitis?* Et ipse Aug. l. 20. cont. Faust. c. 13. ex illa confusa & perturbata Mysteriorum nostrorum apud Paganos notitia scribit: *Nonnullos existimasse apud Christianos Cererem & Liberum coli.*

Quantùm ad Julianum, incertum est an & quid scripserit contrà Eucharistiam, quia in tribus libris quos composuit contrà Religionem, unus tantùm superest apud sanctum Cyrillum Alex. qui illum confutavit, testaturque se multa in eo resecuisse fortè quæ spectabant hoc Mysterium, ne cogeretur illud Gentibus prodere.

Alia

Alia quædam quæ objiciuntur ex Patribus require §. 5. Articuli præcedentis.

§. III.

Solvuntur Objectiones à Ratione.

Objiciunt Hæretici Dogma præsentiæ realis in multis repugnare rationi, ut quòd idem corpus sit simul in pluribus locis, quòd sit sine quantitate, sinè partibus & modo indivisibili, quòd accidentia sint sine subjecto, & plura alia quæ videntur ipsis contradictoria. At his omnibus fit generalis responsio, in Mysteriis fidei, non rationem, sed fidem ipsam esse consulendam, alioquin ipsimet objicientes deberent negare cum Socinianis Mysteria Trinitatis, Incarnationis, Resurrectionis mortuorum, &c. quæ non videntur minùs rationi repugnare quàm Mysterium Eucharistiæ: Neque enim minùs difficilè concipitur unam naturam indivisam subsistere in tribus personis realiter distinctis, & idem corpus toties in diversas formas transmutatum resurgere, quàm idem corpus esse sacramentaliter in pluribus hostiis; non minùs difficilè, inquam, concipitur quòd natura completa privetur suâ subsistentiâ, & personetur aliena, quàm quòd accidentia existant sinè subjecto: Et sic de cæteris. Quæro itaque cur Calvinista credat Christo dicenti: *Ego sum Filius Dei. Ego & Pater unum sumus*, & non credat eidem dicenti: *Hoc est Corpus meum?* Reclamat, inquit ratio: An non pariter reclamat in prioribus? Meliùs dixisset, reclamare videtur. Captivandus est itaque intellectus in obsequium fidei & certo tenendum Deum omnipotentem posse plus facere quàm possit mens humana concipere, nisi velis finitam esse omnipotentiam, sicut finitus est conceptus humanus; idque non solùm in supernaturalibus, sed etiam in ipsis naturalibus obviis. Quis enim asserere audeat se certo assequi quomodo sol emittat radios, quomodo anima unitur corpori, quomodò sentit, quæ sit causa fluxus & refluxûs maris, quomodò arbor crescat in sylva, lilium in agro, cœpe in horto & sexcenta alia? qui ergo poterit inscrutabilia Dei scrutari, qui in naturalibus obviis cæcutit?

Igitur superbi objicientes dicant humiliter cum Augustino Epist. 137. aliàs 3. ad Volus. „ Dandum Deum aliquid posse quod fateamur nos investigare non posse: In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis. " Dicant cum Chrysost. hom. 83. in Math. „ Credamus ubique Deo, nec repugnemus ei, etiamsi sensui & cogitationi nostræ absurdum esse videatur quod dicit: in omnibus rebus, sed præcipuè in Mysteriis faciamus, non illa, quæ antè nos jacent, solummodo aspicientes, sed verba quoque ejus tenentes: Nam verbis illius defraudari non possumus, sensus vero noster deceptu facillimus est. Quoniam ergo ille dixit: Hoc est corpus meum, nullâ dubitatione teneamur, sed credamus. " Et ut exemplum domesticum eis proponamus: Dicant cum suo Auctore Calvino l. 4. Instit. c. 17. §. 1. 7. & 10. ubi postquam dixit hoc Sacramentum esse *maximum arcanum Spiritus sancti, incomprehensibile, incredibile, indicibile, inexcogitabile*, subjungit: *Quod ergo mens nostra non comprehendit, concipiat fides Spiritum verè unire quæ locis disjuncta sunt:* Hæc, inquam, dicant & simul reflectant se in Synodo Marpurgensi anno 1529. & Carentonensi anno 1631. Lutheranis exhibuisse communionem, nullâ factâ hæresis abjuratione. Qua fronte ergo contendunt dogma realis præsentiæ, quod tenent nobiscum Lutherani, adversari fidei & rationi? Quo pudore nos tanquam Idololatras & absonos in eo credendo traducant?

Hìc sistere possemus. At ne tela hostium formidare videamur, pauca de singulis dicamus. Itaque

Obj. 1°. Implicat idem corpus esse simul in pluribus locis: Atqui Christus est in cœlo: Ergo non est in altari.

Antè Responsionem notandum aliquid posse esse in loco triplici modo; scilicet circumscriptivè, diffinitivè & sacramentaliter. Corpus esse in loco circumscriptivè, est ita commensurari loco ratione propriæ quantitatis & ab eo circumscribi, ut totum sit in toto loco, & singulæ ejus partes in singulis partibus loci: Hoc modo meum corpus est in hoc loco, & corpus Christi in cœlo. Aliquid esse in loco diffinitivè est ità esse in hoc loco, ut non sit alibi, totum quidem in toto loco & totum in qualibet parte loci: Hic modus existendi est proprius spiritibus, v. g. animæ meæ quæ est ità in meo corpore, ut non sit alibi; & cum sit indivisibilis, tota est in toto corpore & tota in qualibet parte: sic de Angelis. Esse in loco sacramentaliter, est ille modus quo Christus existit in Eucharistia, in qua est modo indivisibili, substantiali & supernaturali, totus in tota hostia & totus in qualibet parte hostiæ, ad instar substantiæ spiritualis: in quo iste modus convenit cum diffinitivo, sed in hoc differt quod ubi sacramentale non ità determinat corpus Christi ad essendum in uno loco, quòd non possit esse in alio, sicut fit per ubi diffinitivum. His præmissis

R. D. Maj. Implicat idem corpus esse simul in pluribus locis circumscriptivè, Transeat Maj. In uno loco circumscriptivè & in aliis sacramentaliter, N. Maj. Disparitas est quòd multiplicatâ locatione circumscriptivâ non remaneat eadem quantitas, nec idem corpus, secùs multiplicatâ præsentiâ sacramentali. Ratio est quia locatio seu præsentia circumscriptiva desumitur à quantitate, cujus est formalis effectus secundarius: Undè non potest multiplicari locatio circumscriptiva nisi multiplicetur quantitas, partim quia effectus formalis etiam secundarius non potest multiplicari non multiplicatâ formâ, cum sit ipsa forma secundariò communicata, partim quia quantitas locans circumscriptivè simul in pluribus locis esset extensa localiter, ideòque à se divisa & discontinuata, proindè non una sed multiplex; multiplicatâ autem quantitate non remanet idem corpus quod à quantitate individuatur & unitatem numericam habet. At verò ratio constitutiva Christi sub speciebus sacramentalibus non est quantitas, quæ ibi est per concomitantiam tantùm, nec extensa localiter, sed conversio passiva panis in ipsum corpus Christi, quæ multiplicatur juxtà multiplicationem consecrationis, & cùm non conferat unitatem corpori Christi sicut quantitas, quantumvis multiplicetur, non ideò multiplicatur corpus, sed idem remanet: Et hinc solvuntur inconvenientia quæ opponi solent. Hicq.75. a.1. ad 3.

Dixi *Transeat Major:* Quia quamvis Thomistæ cum S. Th. illam concedant, negant tamen Scotistæ & quidam alii, contenduntque idem corpus posse supernaturaliter esse simul in pluribus locis circumscriptivè. At hæc quæstio impertinens est ad præsentem difficultatem, quia ut rectè ait P. Nicolai in Scholiis ad art. 5. q. 76. „ Cum illo modo existendi (circumscriptivè) nihil commune habet modus proprius quo Christus est singulariter in Sacramento, nec iisdem ac ille incommodis est obnoxius; puta ut corpus Christi dicatur simul esse suprà se ac infrà se, simul dextrorsum sibi ac sinistrorsum, sicut omninò necesse est in corporibus localiter extensis contingere, præter plures antilogias vel contradictiones indè necessario consequentes, ut quòd simul sedere idem corpus ac stare possit, vel quiescere simul & moveri, & similia, cùm nihil tale modus corporis Christi patiatur. " Undè Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. dicit: *Nec hæc inter se pugnant ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in cœlis assideat juxtà modum existendi naturalem, & in multis nihilominùs aliis locis sacramentaliter præsens, suâ substantiâ nobis adsit.*

Inst. 1°. Si esset simul corpus Christi in cœlo & in

in altari, etiamsi sacramentaliter tantùm, esset à se divisum: Ergo non remaneret idem. Prob. Ant. Inter ipsum in cœlo & ipsum in altari mediarent plura corpora: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. N. Ant. Ad mediationem enim propriè dictam requiritur quòd corpus medium sit contiguum extremis, seu illa secundùm extremitates tangat, quod non fit respectu corporis Christi, modo spirituali & indivisibili existentis in Eucharistia, sed respectu specierum tantum.

Inst. 2°. Corpus Christi in cœlo non foret continuum cum ipso in altari, sed ab eo distans: Ergo à se divisum.

R. D. Ant. Foret distans secundùm diversos modos existendi, C. Secundum entitatem, N. Hæc enim foret eadem.

Inst. 3°. Corpus Christi in cœlo circumscribitur & terminatur à suo loco: Ergo non potest extrà illum existere.

R. D. Conseq. Ergo non potest extrà illum existere secundum communem rationem secundum quam circumscribitur in cœlo, id est secundum quantitatem localiter extensam, C. Secundùm substantiam ex conversione panis in illam, ratione cujus non circumscribitur nec terminatur à loco in altari, N. Breviùs: Non potest esse extrà illum circumscriptivè, C. Sacramentaliter, N.

Hæc, fateor, transcendunt imaginationem; quia, ut alicubi dicit Auctor, imaginatio non transcendit continuum, corrigenda est ergo imaginatio per fidem & rationem.

Inst. 4°. Idem corpus non potest simul existere in pluribus temporibus: Ergo nec in pluribus locis.

R. N. Conseq. Disparitas est quod plura loca possint existere simul, plura verò tempora, præteritum, præsens, futurum, non possunt existere simul; quia de ratione temporis est quòd sit successivum: Unde solùm præsens existit.

Inferes: Ergo verum est dicere de eodem corpore Christi in diversis locis, manducatur & non manducatur, existit & desinit existere, quæ sunt contradictoria.

R. neque corpus Christi propriè manducari, neque desinere existere, sed species manducantur & desinunt: seu, si mavis: Corpus Christi manducatur sub his speciebus & desinit sub his speciebus: Undè absque contradictione dici potest: manducatur sub istis speciebus & non manducatur sub aliis speciebus; desinit sub istis speciebus & non desinit sub aliis speciebus; hæc enim non sunt contradictoria, quia contradictoria sunt de uno & eodem subjecto sub eadem ratione.

Obj. 2°. Corpus non potest esse sinè quantitate: Atqui corpus Christi foret in Eucharistia sinè quantitate: Ergo.

R. Posset negari Maj. Quia quantitas non est essentialis corpori, sed ejus proprietas tantùm, potest autem proprietas divinitùs separari ab essentia, ut calor ab igne, sicut contigit in fornace Babylonica; ponderatio à gravi ut quando Christus ambulavit super aquas; in quo casu corpus individuaretur non à quantitate actualiter signante, sed per ordinem ad illam: Sed de his Physici; neque enim negamus corpus Christi in Eucharistia habere quantitatem: Undè omissâ Maj. D. Min. Corpus Christi in Eucharistia foret sinè quantitate quoad primarium ejus effectum, N. Quoad secundarium ejus effectum, C. Primarius effectus quantitatis est extensio & coordinatio partium in ordine ad se & in toto: Secundarius est extensio & coordinatio partium in ordine ad locum: Prius est enim quantitatem extendi in se quàm extendi in loco, quàm esse impenetrabilem, divisibilem, &c. Undè quærenti cur quantitas sit extensa in loco, cur sit impenetrabilis, &c. Rectè respondetur, quia est extensa in se: Quærenti verò cur sit extensa in se? nulla est ratio prior quàm quia est quantitas. Porro potest effectus secundarius quantitatis divinitus ab ipsa separari, prout de facto separatus est quando Christus exivit ex utero virginali clauso, & de sepulchro non revoluto lapide: Item quando intravit ad Discipulos januis clausis. Et ità separatur in Eucharistia.

Inst. 1°. Corpus non potest esse sinè figura: Ergo nec sinè quantitate extensa localiter.

R. D. Ant. Corpus non potest esse sinè figura sumpta pro ordinatione partium in ordine ad locum, N. Sinè figura sumpta pro coordinatione partium in se & in toto, C. Et hoc sensu corpus Christi est figuratum in Eucharistia, caput enim non est collum & est extrà collum in ordine ad se: Eodem sensu manus non est pes, brachia sunt extrà humeros, &c. Hic iterùm per rationem corrigatur imaginatio quæ non transcendit continuum.

Inst. 2°. Spiritus non potest divinitùs esse extensive localiter: Ergo nec corpus potest esse inextensivè & indivisibiliter.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd spiritus non habeat, nec habere possit partes, secundùm quas localiter extendatur: At corpus potest privari partibus integrantibus localiter extensis, quia hoc est effectus secundarius quantitatis qui potest divinitùs impediri.

Obj. 3°. Dogma præsentiæ realis multa & gravia inconvenientia Christo indigna continet; ut quòd Christus manducetur, dentibus teratur, in ventrem & secessum abeat, à muribus corrodatur, putrescat, in loca sordida cadat, &c.

R. Simili argumento posse cum Ethnicis & Judæis negari Mysterium Incarnationis: Dicebant enim pariter esse Deo indignum in utero mulieris portari, in cunis vagire, esurire, flagellari, crucifigi, mori: Undè Apost. 1. Cor. 1. dicit: *Nos prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam:* At statim subjungit: *Ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.* Sicut ergo hæc Ethnicorum & Judæorum argumenta nihil probant contrà veritatem Incarnationis: Sic nec similia Sacramentariorum argumenta quidquam probant contrà veritatem corporis Christi in Eucharistia: Quia sicut in incarnatione non ipsa Divinitas portatur in utero, nascitur, esurit, crucifigitur, moritur, sed humanitas; sic non corpus Christi gloriosum & impassibile modo indivisibili existens in Eucharistia, teritur dentibus, alteratur, corrumpitur, in ventrem & secessum abit, corroditur à muribus, cadit in loca sordida, &c. sed solæ species panis & vini sub quibus continetur quamdiu permanent: Hæc non ignorant Hæretici, sed amant fingere monstra quæ oppugnent & quibus mulierculas terreant.

Obj. 4°. Præsentia realis est inutilis: Ergo. Prob. Ant. Deus per solum signum corporis Christi posset æquè nos nutrire spiritualiter sicut per corpus præsens: Patet in aliis Sacramentis quæ, cùm sint tantùm signa, conferunt tamen gratiam: Ergo.

R. 1°. Quis tu, ô mortalium ingratissime! qui infinitæ Dei charitati ergà nos terminos constituis? dic sodes pari ratiocinio, inutilis fuit Incarnatio, Passio, Mors Christi, superflua Sacramenta, quia Deus sine illis potuit nobis præstare quod per illa præstat: Potuit sanè, sed ex immensa charitate noluit: Undè scimus noluisse, quia dixit: Ità nec verecunderis dicere de præsentia reali sui corporis: *Cùm enim dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos*, se ipsum illis dando in cibum & potum: „ Cùm enim suum in nos amorem (inquit Chrysost. hom. 45. in Joan.) vellet indicare, per corpus suum se miscuit nobis & in unum nobiscum redegit, ut corpus suum (mysticum) cum capite uniretur; hoc enim amantium maximè est."

R. 2°. N. Ant. Sunt enim variæ utilitates præsentiæ realis. 1°. Sicut est signum & effectus ardentissimi Christi in nos amoris, ità est maximum in-

incentivum nostri in ipsum amoris; præsertim cùm longè aliter afficiamur ad rem præsentem quàm ad absentem. * 2°. Huic infinitæ ergà nos charitati competebat ut sua præsentia nos non destitueret in hac peregrinatione. * 3°. Per hanc præsentiam servantur leges amicitiæ, amicorum enim est convivere. 4°. Est immortalitatis & concorruptionis signum & sigillum carni nostræ impressum, ut superius diximus. 5°. Christus præsens multa confert, quæ non conferret absens, etsi posset; sicut sanabat omnes qui ipsum tangebant, non sanaturus si non tetigissent. * 6°. Indè perficitur fides nostra, quæ per hoc Mysterium non solùm est de divinitate, sed etiam de humanitate, ut dictum est suprà §. 7. Articuli præcedentis.

* Hic q. 75. a. 1. o.
* Ibid.
* Ibid.

Inst. 1°. Qui solâ fide manducat Christum, fructum Passionis ejus percipit; qui verò sinè fide realiter manducat, nullum fructum percipit: Ergo inutilis est manducatio realis.

R. N. Conseq. Quia qui cum fide realiter manducat, plus percipit quàm si solâ fide manducaret, sicut B. Virgo plus gratiæ recepit concipiendo Christum corpore & fide, quàm si solâ fide concepisset Vide Augustinum Tract. 27. in Joan. laudatum §. 1. hujus articuli.

Inst. 2°. Præsentia realis Christi impedit præsentiam ejus spiritualem & receptionem Spiritûs sancti, juxtà illud Joan. 16. *Expedit ut ego vadam; si enim non abiero, Paraclctus non veniet ad vos:* Ergo.

Ib. ad 4. R. D. Ant. Præsentia realis sacramentalis impedit, &c. N. Ant. Præsentia realis quâ humano modo inter homines conversabatur, C. De hac enim præsentia loquitur Christus loco citato: Hæc erat impedimento ne Apostoli reciperent plenitudinem Spiritûs sancti, non quidem secundùm se, sed partim quia divinitùs decretum erat eam plenitudinem non esse dandam nisi post Mortem, Resurrectionem & Ascensionem Christi, ut scilicet Christus devictâ morte triumphans illam daret; partim quia Apostoli, tunc nondum satis dignam de suo domino existimationem habebant, humano adhuc more ipsum diligentes. Ità Sylvius ex Cyrillo, Theophilacto, Aug. in cap. 16. Joan. Greg. l. 2. Dialog. c. 38. & S. Leone serm. 2. de Ascensione Domini.

Objiciunt insuper accidentia panis & vini remanere in hoc Sacramento, ut testantur sensus, hæc autem non posse existere sinè suo subjecto quod est panis & vinum. Item hæc accidentia nutrire, corrumpi & ex earum corruptione alias substantias generari, quæ simplicibus accidentibus non competunt, sed propria sunt substantiarum. Sed de his quæ propriè spectant impanationem, dicemus infrà

ARTICULUS V.

De Transsubstantiatione.

Probatâ contrà Sacrmentarios veritate realis præsentiæ Christi in Eucharistia; nunc decertandum est cum his qui contendunt simul remanere panem & vinum, & qui ideò vulgò dicuntur *Impanatores*: Quamvis qui accuratiùs loquuntur, distinguant inter *Impanatores* & *Consubstantiatores*.

Impanatores dicuntur qui docent Verbum sibi assumere hypostaticè panem & vinum in Eucharistia, sicut assumpsit humanitatem in Incarnatione: Hunc errorem Guitmundus circà annum 1070. lib. de veritate corporis & sanguinis Christi tribuit quibusdam Berengarii Discipulis. Algerus initio 12. sæculi testatur quosdam etiam suo tempore idem docuisse Bellarminus lib. 3. de Sacram. c. 11. eundem errorem tribuit Ruperto Abbati, quem tamen alii ab illo vindicant. Thomas Waldensis Tom. 2. de Sacram. c. 65. refert quemdam Joannem Parisiensem docuisse Verbum assumere hypostaticè panem in Eucharistia, non immediatè, sed mediante parte humanitatis, scilicèt corpore suo, ne cogeretur admittere Deum esse panem. Ex Discipulis Lutheri solus Osiander impanationem tenuit.

Consubstantiatores dicuntur qui volunt panem in Eucharistia, conjungi corpori Christi, sed absque unione hypostatica: ita communiter Lutherani post Lutherum, quamvis iste Hæresiarcha in hoc errore asserendo non ità constans fuerit. Hos præcesserunt quidam Discipuli Berengarii, teste Guitmundo suprà citato.

Durandus in 4. d. 11. q. 3. docet formam panis converti quidem in corpus Christi, sed remanere materiam, quæ post consecrationem fit materia corporis Christi, sicut fit in transmutationibus naturalibus. Hanc sententiam quidam rejiciunt ut hæreticam, saltem nunc postquam Trid. expressè definivit sess. 13. Can. 2. *Fieri conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem Christi.* Refert S. Th. hîc a. 6. quosdam è contrà suo tempore sustinuisse formam substantialem panis remanere & non sola accidentia, contrà quos omnes cum Ecclesia Catholica.

Dico: In Eucharistia non remanet substantia panis & vini, sed vi verborum consecrationis fit vera transsubstantiatio, seu conversio totius substantiæ panis in corpus & totius substantiæ vini in sanguinem Christi. Hic q. 75. a. 2. & 4. o.

Prob. 1°. ex Definitionibus Ecclesiæ in Conciliis: Concilium Romanum sub Greg. VII. anno 1079. definit *Panem & vinum substantialiter converti in corpus & sanguinem Christi.*

Concil. Lateran. 4. sub Innocentio III. anno 1215. cap. *Firmiter; Credimus,* inquit, *ac confitemur corpus & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini veraciter contineri, transsubstantiatis pane in corpus & vino in sanguinem, potestate divinâ.*

Concil. Constantiense anno 1418. sess. 8. damnat articulum Wiclefi dicentis substantiam panis & vini manere in Sacramento altaris.

Concil. Florent. in Decreto unionis dicit: *Verborum Christi virtute, substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertuntur.*

Concil. Trid. sess. 13. cap. 4. sed apertissimè & decretoriè Can. 2. his verbis: „Si quis dixerit in „ sacrosancto Eucharistiæ Sacramento, remanere „ substantiam panis & vini unà cum corpore & „ sanguine Domini nostri Jesu Christi, negave„ ritque mirabilem illam & singularem conversio„ nem totius substantiæ panis in corpus & totius „ substantiæ vini in sanguinem, manentibus dum„ taxat speciebus panis & vini, quam quidem con„ versionem Catholica Ecclesia aptissimè Trans„ substantiationem appellat, anathema sit.

Prob. 2°. ex Patribus quos suprà laudavimus pro asserenda præsentia reali. Qui enim dicunt 1°. in Eucharistia non esse panem communem, sed corpus Christi verum quod natum est de Virgine Maria. 2°. Christum de pane efficere corpus suum. 3°. Post verba Consecrationis non superesse substantiam panis, licèt aliter sensus judicent, ideòque illis non esse fidendum; hi, inquam, pro certo agnoscunt Transsubstantiationem: Atqui hæc dixerunt Patres suprà laudati. Consule eorum textus a. 3. Ergo.

Paucos itaque hîc referam qui expressiùs illam conversionem asseruerunt.

S. Cyrillus Jerosol. Catechesi Mystagogicâ: *Aquam, inquit, aliquando mutavit in vinum, quod est sanguinis propinquum, & non erit dignus cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutasset?*

S. Ambros. de initiandis cap. 9. „Si tantùm va„ luit sermo Eliæ ut ignem de cœlo deponeret, „ non valebit Christi sermo, ut species mutet „ elementorum...... & qui potuit ex nihilo fa„ cere quod non erat, non potest ea quæ sunt, „ in id mutare quod non erant?" Et l. 4. de Sacram. c. 4. „Panis iste panis est antè verba Sa„ cramentorum, ubi accesserit consecratio, de pa-

„ ne sit caro Christi". Vide locum integrum art. 3.

S. Chrisost. hom. 83. in Math. *Qui hæc dona sanctificat & transmutat, ipse est, nempè Christus.*

S. Greg. Niss. Orat. Cateche. cap. 37. *Panis statim per verbum transmutatur sicut dictum est à verbo: Hoc est corpus meum.*

S. Joan. Damasc. l. 4. Orthodoxæ fidei c. 13. *Panis ipse & vinum in corpus & sanguinem Dei transmutatur: Si quæras quonam pacto istud fiat, sat tibi audire hoc fieri per Spiritum sanctum.* Vide locum integrum loco citato.

Sed difficultas est utrùm id probari possit ex verbis Consecrationis? Id negant non solùm Lutherani, sed quidam Catholici, inter quos numeratur Scotus, qui quamvis Transsubstantiationem agnoscant, volunt tamen eam non nisi ex definitionibus Ecclesiæ, & non ex Scriptura posse probari: Contrà quos

Ibid. Prob. 3°. Concl. ex verbis Consecrationis: Si verbis Consecrationis prolatis remaneret substantia panis, falsò diceretur: *Hoc est corpus meum;* sed dicendum foret: Hic est corpus meum: Ergo. Prob. Ant. Si verbis consecrationis prolatis remaneret substantia panis cum corpore Christi, hæc demonstraretur per pronomen *Hoc:* Atqui falsum est panem seu substantiam panis esse corpus Christi: Ergo. Prob. Maj. Quando duæ substantiæ sunt in eodem loco, una sensibilis per propria accidentia, altera latens & insensibilis sub istis accidentibus, quæ neque ex natura sua, neque ex usu destinata sunt, ut hanc substantiam latentem contineant, qui demonstrat contentum sub istis accidentibus, non designat substantiam latentem sed visibilem & sensibilem per propria accidentia: Sic qui haberet panem in quo lateret nummus aureus, non rectè diceret demonstrando panem, hoc est aurum: Ergo.

Confir. Concil. Trid. ex verbis Consecrationis infert Transsubstantiationem; dicit enim: „Quoniam Christus Redemptor noster corpus suum id quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit; ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuò hæc sancta Synodus declarat per consecrationem panis & vini, conversionem totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus, quæ conversio convenienter & propriè à sancta Catholica Ecclesia Transsubstantiatio est appellata." Hinc non videtur nunc posse tutò sustineri contrarium.

Colliges 1°. ex his, non solùm excludi consubstantiationem, sed etiam impanationem: Si enim non remaneat substantia panis, sed tota convertatur in substantiam Christi, manifestum est quòd verbum non assumat sibi hypostaticè panem. Sed & id specialius adhuc demonstratur sequentibus momentis. 1°. Quia hæc impanatio seu unio hypostatica verbi cum pane est merum figmentum nullum habens fundamentum neque in Scripturis, neque in Traditione, neque in Definitionibus Ecclesiæ, estque inauditum quòd verbum toties assumat hypostaticè panem quoties consecrantur hostiæ, & toties dimittat quoties corrumpuntur species, contrà commune Adagium in Theologia receptum; quòd Christus nunquam dimisit quod semel assumpsit. 2°. De pane Eucharistico dicitur Joan. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est:* Atqui panis hypostaticè assumptus, etsi possit dici corpus Christi, non tamen esset caro Christi: Ergo. 3°. Etiam supposità unione hypostaticà verbi ad panem, non verificarentur hæc verba: *Hoc est Corpus meum:* Quia vel intelliguntur de corpore panaceo, vel de corpore carneo: Non de corpore panaceo, quia subjungit Evangelista: *Quod pro vobis tradetur;* non autem corpus panaceum, sed carneum fuit prò nobis traditum: Non de corpore carneo, quia quando duo uniuntur in uno supposito, licet utrumque prædicetur de supposito, ut homo est Deus, Deus est homo, id est suppositum habens humanitatem est Deus, & suppositum habens divinitatem est homo, quod verum est; neutrum tamen prædicatur de altero, sic licèt verbum assumpserit corpus & animam, non potest dici, quòd anima sit corpus & è contrà: Ergo similiter non posset etiam in hac hypothesi dici, hoc seu panis est corpus Christi carneum.

Colliges 2°. Non remanere materiam panis & vini informatam animà rationali Christi, neque formam, solà materià conversà in corpus Christi, neque subsistentiam & existentiam panis, quia Trid. definit fieri conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem Christi, manentibus dumtaxat accidentibus panis & vini.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

Objectiones petuntur ex triplici capite. 1°. Ex SS. Patribus. 2°. Ex accidentibus remanentibus. 3°. Ex insufficientia probationis desumptæ ex verbis Consecrationis.

§. I.

Solvuntur Objectiones ex Patribus.

Obj. 1°. Eucharistiam sæpè tùm in Scriptura cùm in Patribus vocari panem. At ità vocari partim ratione accidentium panis, partim quia ex pane fit, exposuimus suprà Art. 4. §. 2. Regulà 2. Vide.

Obj. 2°. Quidam SS. Patres docent expressè remanere naturam & substantiam panis in Eucharistia, eumque uniri corpori Christi, sicut natura divina & humana uniuntur in Incarnatione: Sic Chrisost. Epist. ad Cæsarium Monachum impugnans Synousiastas seu Appollinaristas Eutychianorum præcursores asserentes in Christo commixtionem naturarum, probat Christum esse unum filium, unam personam, etsi naturæ in eo non sint permixtæ & utraque retineat suas proprietates, ad quod probandum utitur exemplo Eucharistiæ & dicit: „Sicut antequam sanctificetur panis, panem nominamus, divinà autem illum sanctificante gratià, mediante Sacerdote, liberatus est quidem ab appellatione panis, dignus autem habitus est Domini corporis appellatione, etiamsi natura panis in ipso permansit & non duo corpora, sed unum corpus filii prædicatur; sic & divinà inundante corpori naturà, unum filium, unam personam utraque hæc fecerunt.

Theodoretus Dialogo 2. qui inscribitur *Inconfusus* eodem modo loquitur: *Neque enim*, inquit, *Symbola mystica post sanctificationem à sua natura recedunt, manent enim in priori substantia & figura & forma, & videri tangique possunt sicut & priùs.*

Gelasius Papa qui obiit anno 496. lib. de duabus naturis in Christo adversùs Eutychianos dicit pariter: *Certa Sacramenta quæ sumimus corporis & sanguinis Christi, divina res est; propter quod & per eadem divinæ efficimur consortes naturæ, & tamen esse non desinit substantia vel natura panis & vini.* Ergo.

Respondent quidam cum Cardinali Perronio verba Theodoreti non accuratè reddi ab Interprete è Græco in Latinum, nec debuisse vertere, *Manent in priori substantia, figura & forma:* Sed *manent in prioris substantiæ forma & figura;* quod probat ex Græco. Quantùm ad Gelasium, multi contendunt hunc libellum de duabus naturis non esse Gelasii Papæ. 1°. Quia teste Gennadio & Honorio Augustodunensi opus Gelasii est grande volumen, cùm opus undè argumentum eruitur sit libellus exiguus. 2°. Quia Auctor hujus libelli laudat inter Ecclesiæ Patres Eusebium Arianorum partibus addictum, cujus Scripta declaravit apocrypha ipse Gelasius. 3°. Quia hunc libellum primùm ediderunt Lutherani anno 1527. ex

ex codice mendoso, quemque suis additamentis amplius, ut verisimile est, adulterarunt. Plures alias suppositionis rationes vide apud Cano de locis Theol. l. 6. c. ultimo, & Bellarm. l. 1. de Script. Ecclesiast. in Gelasio. Præmissis itaque his Responsionibus.

R. Laudatos Patres per naturam & substantiam panis intelligere dumtaxat accidentia & proprietates panis quibus ejus natura & substantia dignoscitur; frequens namque est apud SS. Patres, ut his vocabulis, *natura substantia*, intelligant non substantiam propriè dictam, sed congeriem accidentium quibus una res dignoscitur & ab alia secundùm vulgus distinguitur: Sic ipse Chrysost. hom. 12. in Genes. de igne fornacis Babylonicæ dicit: *Dominus prout vult unumquodque elementorum in contrariam vertit substantiam:* Et Hom. 4. ad Pop. Antioch. *Pietas juvenum rerum naturam mutavit:* Certò tamen constat non naturam aut substantiam Ignis mutatam fuisse, sed proprietates solùm & accidentia. Theodoretus laudato Dialogo de humore & fluiditate quæ sunt proprietates aquæ & non ejus substantia seu natura, dicit *Affines naturas misceri.* Ambros. in Hexameron l. 3. c. 2. & de Myst. c. 9. dicit *Naturas mutatas fuisse quando è petra aqua fluxit, & ferrum aquæ supernatavit.* Non est ergo mirum si Patres in objectione laudati per naturam & substantiam panis, ea accidentia & proprietates intellexerunt, quibus perceptis quilibet panem intelligit: Et ità reverà intellexisse constat: Nam Chrysost. dicit ibid. *Non duo corpora, sed unum corpus filii prædicatur;* si autem remaneret vera substantia panis qualis erat antea, nihil prohiberet prædicari duo corpora in Eucharistia, cùm re ipsâ essent duo, nempè corpus Christi & panis. Theodoretus similiter loco cit. explicat quid intelligat nomine substantiæ dicens: *Illud ergo corpus priorem habet formam, figuram & circumscriptionem,* quæ sunt corporis accidentia: Et ibid. apertè docet Transsubstantiationem immediatè post verba objecta subjungens: *Intelliguntur autem ea quæ facta sunt & creduntur & adorantur, ut quæ illa sint, quæ creduntur, id est mutata in verum corpus & sanguinem, aliàs enim non possunt esse objectum fidei & adorationis nostræ.* Item ibid. approbat istud dictum Eranistæ seu Eutychiani: *Symbola Dominici corporis & sanguinis alia quidem sunt antè Sacerdotis invocationem, post invocationem verò mutantur & alia fiunt.* In hoc ergo solùm stat comparatio quam faciunt laudati Patres inter Incarnationem & Eucharistiam contrà Apollinaristas & Eutychianos, quòd sicut in Eucharistia sunt duæ naturæ, scilicet accidentia panis & corpus Christi, & tamen unicum corpus, ità in Christo sunt duæ naturæ inconfusæ cum suis proprietatibus, & tamen una persona.

Inst. 1°. Chrysost. intendit probare contrà Synousistas seu Apollinaristas duas naturas manere in Christo inconfusas, quia in Eucharistia remanent duo corpora scilicet panis & Christi impermixta: Atqui istud argumentum nihil probaret si per substantiam panis intelligat mera accidentia & non corpus materiale: Ergo.

R. N. Maj. Expressè enim dicit Chrysost. non esse duo corpora in Eucharistia. Itaque Synousiastæ Eutychianismi præcursores dicebant Verbum habere carnem sibi coæternam & consubstantialem, sinè tamen circumscriptione, anima, mente & aliis proprietatibus nostræ carnis; eas tamen in tempore assumpsisse similitudinarie & apparenter, divinitatemque illi fuisse loco animæ & mentis, & sub illa similitudine ac phantasmate cum hominibus fuisse conversatum, passum, mortuum: Post ascensionem verò, iterùm circumscriptionem cæterasque carnis nostræ proprietates exuisse, quia arbitrabantur ex duabus naturis veris cum propriis agendi principiis & proprietatibus inconfusis resultare duas personas. Hos igitur impugnans Chrysost. dicit in Christo fuisse veram naturam humanam nostræ similem cum omnibus suis proprietatibus, circumscriptione, principiis intelligendi, volendi, &c. neque ex his accidentibus & principiis agendi diversis magis tolli unitatem personæ in Christo, quam tollatur unitas corporis Christi in Eucharistia ex hoc quòd accidentia panis cum corpore in ea remaneant impermixta: Et ibi, ut jam dixi, sistit paritas; neque enim est necesse ut exempla ex omni parte conveniant rei de qua agitur. Imò, si, ut volunt objicientes, Chrisost. asseruisset remanere veram substantiam panis cum corpore Christi, indè arguissent Synousiastæ non esse in Christo unam personam, sicut in Eucharistia caro Christi & substantia panis non sunt unum corpus, sicque S. Doctor oppugnans Synousiastas præformasset Nestorianismum.

Inst. 2°. Theodoretus seu Orthodoxus in laudato Dialogo, Eranistæ seu Eutychiano dicenti corpus Christi post Ascensionem in Divinitatem mutatum esse sicut Symbola Dominici corporis post Sacerdotis invocationem mutantur, respondet: *Retibus quæ ipse texuisti captus es, neque enim Symbola mystica post sanctificationem recedunt à sua natura, remanent enim in priore substantia, figura & forma, & videri tangique possunt sicut prius:* Atqui secundùm nos Symbola mystica panis recedunt à sua natura nec remanet prior substantia: Ergo secundùm nos Eranistes suis retibus non capitur.

R. N. Min. Secundùm nos enim mystica Symbola, idest accidentia non recedunt à sua natura accidentis scilicet, & remanet prior substantia quoad apparentiam, quatenùs remanet congeries proprietatum, quibus substantia exteriùs apparet & dignoscitur, ut dictum est; sicque Eranistes suis retibus capitur; quia intendebat carnem Christi post Ascensionem absorptam esse à Divinitate non secundùm se, quippè quæ, juxtà istos Eutychianos, Divinitati erat coæterna & consubstantialis, sed quoad carnis proprietates, circumscriptionem scilicet & alias quas in Incarnatione similitudinariè assumpserat: Cùm ergo dicit naturam humanam quoad suas proprietates post Ascensionem in Divinitatem esse mutatam, sicut mystica Symbola in Eucharistia mutantur in corpus Christi, verè suis retibus capitur, si quidem panis secundùm sua accidentia non absorbeatur per corpus Christi in Eucharistia.

De Ruperto jam dixi à quibusdam Impanationis accusari, ab aliis excusari: contrà ipsum vide si lubet Bellarm. l. 3. de Sacram. cap. 11. pro ipso Contenson. hìc l. 11. parte 2. Diss. 1. cap. 1. speculat. 2. & Tournely hìc q. 3. a. 3.

Obj. 3°. Hoc nomen *Transsubstantiatio* est novum & antè Concilium Lateran. 4. sub Innocentio III. anno 1215. inauditum: Ergo rejiciendum.

R. 1°. N. Ant. Hoc enim nomen legitur in Epist. 140. Petri Blesensis circà annum 1160. Item in antiqua professione Fidei Tholosanorum Hæreticorum apud Baronium ad annum 1178. Item in Epist. Gosfredi ad Cardinalem Albanensem apud eundem Baronium ad annum 1188.

R. 2°. Dato Ant. N. Conseq. Habet enim Ecclesia potestatem instituendi novas voces quando eas judicat necessarias ad melius exprimendum Dogma Catholicum, & efficaciùs occurrendum tergiversationibus Hæreticorum: Sic contrà Arianos usurpavit vocem *Omousios*, contrà Nestorianos *Theotocos* & alias similiter.

§. II.

Solvuntur Objectiones ex accidentibus remanentibus & simul impugnatur Cartesianismus.

Obj. 1°. Accidentia non possunt esse sinè suo subjecto: Atqui accidentia panis & vini remanent in Eucharistia: Ergo remanet substantia panis & vini.

Huic argumento variè varii respondent. Quidam dicunt hæc accidentia esse in aëre circumstante, tanquam in subjecto: At id non potest dici, 1°. Quia hu- *Hic q. 77. a. 1. 0.*

hujusmodi accidentium aër non est susceptivus. 2°. Quia hæc accidentia non sunt ubi est aër, quin imò ad motum illorum depellitur aër. 3°. Quia accidentia non transeunt de subjecto in subjectum, accidens enim accipit numerum à subjecto; undè non potest esse quòd idem numero accidens modo sit in uno, modò in altero subjecto. 4°. Quia cum aër non spolietur accidentibus propriis, simul haberet accidentia propria & aliena. Nec dici potest quòd hoc fiat miraculosè virtute consecrationis, quia verba Consecrationis hoc non significant, quæ tamen non efficiunt nisi suum significatum.

Ibid. Alii dixerunt hæc accidentia esse tanquam in subjecto in corpore Christi: *Sed neque id dici potest, quia substantia humani corporis nullo modo potest his accidentibus affici, neque etiam est possibile quod corpus Christi gloriosum & impassibile alteretur ad suscipiendas hujusmodi qualitates.* Adde quòd deberet esse localiter extensum, & quòd, ut modo dicebam, accidens non transit de subjecto in subjectum.

Recentiores Philosophi qui essentiam corporis reponunt in trina extensione locali in longum, latum & profundum, nullum agnoscunt accidens solidum & absolutum à corpore distinctum; undè ut explicent Eucharistiæ mysterium, in quo fide certum est non manere substantiam panis & vini, manere tamen accidentia seu species illorum, nimirum eandem magnitudinem, eundem colorem, figuram, saporem, &c. non parum desudant & in varios dicendi modos abeunt: duos propono.

Quidam dicunt Deum in sensibus nostris & in animâ easdem impressiones per se ipsum operari ad præsentiam Eucharistiæ, quas operabatur panis & quas operaretur si adesset. Ità P. Magnan.

Alii dicunt remanere quidem accidentia, non tamen sine subjecto, sed in corpore Christi subjectata, non quidem eadem numero quæ priùs erant, sed eadem specie, orta ex diversis præsentiis ejusdem corporis Christi replicati in loco cujuslibet particulæ panis ultimò sensibilis. Ità Antonius Lengrand Philosophiæ Professor in Collegio Regio Duaci in opusculo inscripto: *Concordia fidei & rationis* typis Duacenis anno 1711. contrà quem scripsi Dissertationem *De mente Ecclesiæ circà accidentia Eucharistiæ* typis Leodiensibus 1714.

In ea Dissertatione constans esse Dogma in Ecclesia receptum, remanere in Eucharistia accidentia solida absque ullo subjecto substantiali, neque absque temeritatis nota posse contrarium sustineri, demonstravi.

1°. Ex Concilio Constantiensi in quo sess. 8. damnata est hæc Wiclefi propositio: *Accidentia panis & vini non remanent sine subjecto in Sacramento Altaris:* Cujus contradictoria est ista: *Accidentia panis & vini manent in Sacramento Altaris & non manent ibi cum subjecto,* ut ibidem ostendi secundùm accuratioris Dialecticæ regulas contrà Adversarii Sophismata.

2°. Ex Concilio Trid. sess. 13. can. 20. ubi definitur manere dumtaxat species panis & vini, per quas species intelligi accidentia solida probavi & mox iterùm probabo.

3°. Ex Concilio Coloniensi p. 17. cap. 15. & ex Catechismo Romano 2. p. n. 25. ubi istud Dogma expressè & in terminis asseritur.

4°. Ex Patribus Irenæo, Strabone, Alcuino, Anselmo, Petro Lombardo, S. Thomâ & omnibus Theologis antè natum Cartesianismum. Hæc fusiùs deducta in laudata Dissert. potest videre Lector; eam enim ex integro hîc exscribere non vacat, pauca tamen specialia proponam contrà utrumque dicendi modum Cartesianorum.

Impugnatur primus dicendi modus Cartesianorum.

Primò de fide est decisum in Concilio Trid. sess. 13. Can. 2. remanere in Eucharistia *Species panis & vini*, & cap. 3. ac Can. 3. *Totum Christum contineri sub unaquaque specie:* Atqui per species non possunt intelligi nisi accidentia absoluta panis & vini, & non tantùm species intentionales, ut vult iste modus: Ergo. Prob. Min. Certum est illas species quæ secundùm Fidem solæ remanent, esse aliquid reale & non purum nihil; nihil enim non remanet, nec dividitur, nec alicujus rei potest esse species, nec Sacramentum seu signum sensibile constituere; sunt autem aliquid reale se tenens vel ex parte hostiæ consecratæ, vel ex parte potentiæ sentientis tantùm, hoc est, ut vult iste dicendi modus solæ species intentionales, seu sensatio in organis excitata à solo Deo ad præsentiam panis Eucharistici: Atqui hoc secundùm dici non potest: Ergo primum, sicque sunt accidentia solida sinè subjecto.

Prob. Min. multipliciter. 1°. Juxtà Concilium Christus est præsens sub qualibet specie: Atqui absurdum est dicere Christum esse sub gustu, tactu, visu, &c. Ergo. 2°. Juxtà Fidem istæ species dividuntur in partes separantur per ministrum, quod de speciebus intentionalibus dici non potest. 3°. Si nihil reale sensibile remanet ex parte objecti, sequitur quòd Eucharistia non sit signum sensibile adeòque nec Sacramentum, præsertim dùm hostia consecrata clauditur in pixide, tunc enim nihil est sensibile etiam ex parte sensuum: Item quòd non consistat in re permanente, sed in actione transeunte; species enim intentionales, cùm non sint nisi variæ sensuum modificationes, non habent esse permanens: Undè Christus in pixide clausus, non potest esse sub specie panis, cùm tunc nulla esset in sensibus modificatio, seu impressio, adeòque nec species. 4°. Sequeretur quòd cùm Sacerdos tangit, frangit, manducat, porrigit hostiam, nihil reale tangat, frangat, manducat, porrigat, sed imaginariè tantùm & intentionaliter, non secùs ac somnians escis imaginariis reficitur; aut dicendum corpus Christi immediatè tangi, frangi, manducari, &c. quod est adhuc magis absonum & communi Ecclesiæ sensui contrarium, secundùm quem corpus Christi est ibi insensibiliter & inalterabiliter. 5°. Sequeretur quod sensus nostri ritè dispositi deciperentur circà proprium objectum debitè propositum, quod negat Ecclesia in Officio divino, & quod repugnat manifestè rationi, sicut enim impossibile est quod noster intellectus intelligat nisi aliquid intelligibile, sic impossibile est quod noster oculus videat nisi aliquid visibile.

Impugnatur secundus dicendi modus Cartesianorum.

Juxta illud systema totum corpus Christi est in qualibet parte hostiæ ultimo sensibili cum trina extensione locali in longum, latum & profundum, ex cujus præsentiis sic multiplicatis resultant eadem accidentia non numero, sed specie, quæ resultabant ex varia dispositione partium panis, sicque ea accidentia subjectantur in corpore Christi, sicut accidentia priora panis subjectantur in pane.

1°. Iste dicendi modus directè contradicit S. Thomæ suprà citato, qui probat hæc accidentia non posse subjectari in corpore Christi, tùm quia substantia corporis humani non potest affici his accidentibus, tùm quia corpus Christi gloriosum & impassibile non potest alterari ad suscipiendas hujusmodi qualitates.

2°. Si accidentia non maneant eadem, sed in alia commutentur, non erit tantùm Transsubstantiatio in hoc Sacramento, sed etiam Transaccidentatio, quod est inauditum in Ecclesia.

3°. Si accidentia quæ remanent & sensibus percipiuntur, sint accidentia corporis Christi & in ipso subjectentur, denominabunt corpus Christi album, durum, rotundum, sapidum, &c. quod citrà blasphemiam dici nequit. Prob. Seq. 1°. Ubi

 est

est forma, ibi est formalis effectus formæ & ejus denominatio: Atqui effectus formalis horum accidentium, est reddere album, rotundum, &c. & ex adversariis, hæc accidentia, seu, ut volunt, hi modi sunt in corpore Christi: Ergo ipsum efficient & denominabunt album, durum, &c. 2°. Illud dicimus album, durum quod in omnibus & semper sensationes albedinis, duritiei, &c. excitat: Atqui juxtà systema Adversariorum corpus Christi id præstat: Ergo idem quod priùs.

Nec hujus Argumenti vim infringunt dùm respondent; ideò hæc accidentia non denominare corpus Christi, eò quòd non oriantur ex diversa dispositione particularum insensibilium corporis Christi, sicut oriebantur ex diversa dispositione particularum insensibilium panis, sed dumtaxat ex diversis præsentiis totalibus ejusdem corporis plurìes reproducti: futilis est, inquam, hæc responsio, nec vel minimùm argumento satisfacit: Etenim impossibile est formam alicui subjecto inesse, quovis modo insit, & non ei tribuere effectum formalem primarium, adeòque & formæ denominationem, cùm effectus formalis formæ nihil aliud sit, quàm ipsa forma communicata. Id etiam exemplis patet: sic paries non minùs verè denominatur albus, quàm homo, licèt ipsi parieti proveniat albedo ab extrinseco dealbante, homini verò ab intrinseco; sic homo dicitur justus, fidelis, &c. à justitia, fide, &c. non equidem ortis ex diversa dispositione partium animæ quæ non sunt, nec partium corporis, quia hæ virtutes sunt merè spirituales, sed ab extrinseco supernaturaliter infusis.

Nec quidquàm facit ad rem exemplum quod adducunt de Æthyope reproducto sub velamine albo, qui tamen ideò non diceretur albus: Disparitas est enim quòd illud velamen album non afficeret intrinsecè in genere causæ formalis hunc Æthyopem, nec ipsi inhæreret ut accidens, nec tandem ullo modo ab ejus intrinseco procederet, sed foret tantùm collocatus sub isto velamine, quasi sub tecto aut tentorio: At verò accidentia Eucharistica juxtà systema positum, afficerent intrinsecè corpus Christi, ipsi ut subjecto inhærerent in genere causæ formalis, & ex ipso aut saltem ex ejus præsentiis, ut volunt, profluerent.

Insuper gratìs & falsò asserunt Adversarii hæc accidentia in pane oriri ex diversa dispositione ejus partium insensibilium. 1°. *Gratìs:* Nullam enim hujus assertionis rationem afferunt, aut quo microscopio id deprehenderint, non ostendunt. 2°. *Falsò:* Quo enim pacto, quâ arte fieri aut concipi potest, insensibile, seu dispositionem partium insensibilium afficere sensibiliter sensus nostros, sicut afficiunt accidentia panis & aliorum corporum? qui hæc credit, credat pariter ignem posse refrigerare & aquam exsiccare, si quidem non major sit repugnantia quòd ignis refrigeret & aqua exsiccet, quàm quòd insensibile causet sensationem; credat, inquam, apertissimam omnium implicantiam, idem simul posse esse & non esse, si enim insensibile sentiatur, erit profectò simul & non erit insensibile.

4°. Juxtà istud Systema & Cartesianorum principia, corpus Christi erit panis, quia secundùm ipsos, panis nihil est aliud quàm materia quæ hæc & alia panis accidentia nobis exhibet. Item corpus Christi per propria accidentia non secùs ac panis per sua, immediatè tangetur, frangetur, manducabitur, in ventrem & in secessum abibit, quod est Stercoranistarum hæresis. Item movetur localiter, est sibi simul dextrorsum & sinistrorsum, simul suprà se & infrà se, simul rectus & inversus, simul quiescit & movetur, variasque alias antilogias & absurditates quæ ex bilocatione circumscriptiva sequuntur, subire cogitur hæc sententia.

5°. Tandem impossibile videtur atque inintelligibile, quòd corpus Christi localiter extensum cum omnibus suis membris & organis in ordine ad locum, sit in quantumvis minimâ parte hostiæ vix microscopio attingibili, sine ulla constrictione, alteratione & irreverentia, idque millies in quâlibet Hostia, toties scilicet, quot sunt particulæ hostiæ ultimò sensibiles.

His ergò dimissis & explosis ad argumentum initio factum. R. D. Maj. Accidentia non possunt esse sinè subjecto naturaliter & de lege ordinaria, C. Supernaturaliter & de lege extraordinaria, N.

Inst. 1°. Quod est de essentia alicujus, ab eo divinitùs separari non potest & alteri speciei convenire: Atqui inhærentia actualis seu existentia actualis in alio est de essentia accidentis actu existentis, & existentia sinè alio de essentia substantiæ actu existentis: Ergo. Prob. Min. Illud est de essentia accidentis & substantiæ quod ponitur in eorum definitione: Atqui accidens definitur ens alteri inhærens, seu in alio existens, substantia ens per se subsistens. Ergo

R. N. Min. Ad Prob. D. Min. Accidens definitur ens alteri inhærens actualiter, N. Min. Ens alteri inhærens aptitudinaliter, C. Min. Similiter substantia definitur ens per se subsistens aptitudinaliter & non actualiter: Ità D. Th. 3. p. q. 77. a. 1. ad 2. ubi sibi propositum idem argumentum sic solvit: *Non est ergo definitio substantiæ ens per se sinè subjecto, nec definitio accidentis ens in subjecto: sed quidditati seu essentiæ substantiæ competit habere esse non in subjecto, quidditati seu essentiæ accidentis competit habere esse in subjecto; in hoc autem Sacramento non datur accidentibus quod ex vi sua essentiæ non sint in subjecto, sed ex divina virtute sustentante; & ideò non desinunt esse accidentia: quia nec separatur ab eis definitio accidentis quæ est aptitudo ad subjectum quæ semper manet in iis, non actualis inhærentia, nec competit eis definitio substantiæ.* Idem docet In 4. Dist. 12. q. 1. a. 1. quæstiunc. 1. ad 2. & rationem subdit ibid. *Quia esse seu existere in nulla quidditate creata est intrinsecum* (seu essentiale) *prædicatum:* Hoc enim solius Dei est proprium. Si ergo existentia ut sic non sit de essentia entis creati ut sic, ut fusiùs probatur in Metaphysica, benè sequitur quòd talis vel talis existentia, per se scilicet vel in alio, non sit de essentia talis entis in particulari, substantiæ vel accidentis, sed sola aptitudo ad talem vel talem existentiam.

Inst. 2°. Inhærentia actualis est de essentia accidentis actu existentis: Ergo. Prob. Ant. Omne quod actu existit, essentialiter existit in se vel in alio: Atqui accidens actu existens non existit essentialiter in se, aliàs nunquam posset existere in alio: Ergo essentialiter existit in alio. Prob. Maj. Differentiæ divisivæ alicujus generis conveniunt essentialiter illius speciebus: Atqui existentia actualis in se & existentia actualis in alio sunt duæ differentiæ divisivæ entis actu existentis immediatè & adæquatè ipsum dividentes, eò quòd necesse sit ut omne ens actu existens alterutram habeat: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. N. Maj. ad Prob. D. Maj. Differentiæ essentiales divisivæ alicujus generis conveniunt essentialiter illius speciebus, C. Maj. Differentiæ accidentales, N. Maj. & distinctà Min. ad sensum Maj. N. Conseq. Dico igitur existentiam actualem in se, & existentiam actualem in alio esse differentias accidentales entis actu existentis, quia ipsum dividunt ratione existentiæ actualis quæ, ut jam diximus, non est essentialis sed accidentalis enti; sicut si, v. g. divideretur corpus coloratum in album & nigrum, divisio foret quidem essentialis respectu coloris, accidentalis verò respectu corporis; quia color ratione cujus fieret hæc divisio, ipsi corpori est accidentalis: Similiter ergo cùm dividitur ens actu existens, in actu existens per se, & actu existens in alio, divisio potest quidem dici essentialis respectu actualis existentiæ, non verò respectu entis, cùm actualis existentia ratione cujus fit divisio sit ipsi accidentalis.

Porrò inhærentiam actualem non esse de essentia

sentia accidentis actu existentis, quod est fundamentum solutionum nostrarum, constat. 1°. Quia existentia actualis, ut sic non est de essentia entis creati ut sic, ut jam diximus ex D. Th. & probatur in Metaphysica: Ergo nec existentia actualis determinata, scilicet in alio, seu inhærentia actualis, est de essentia entis determinati, scilicet accidentis. Quod est adhuc verius in sententia Thomistarum qui probant in Metaphysica inhærentiam actualem esse modum existentiæ, & ipsam præsupponere in accidente.

2°. Sic se habet inhærentia actualis ad accidens actu existens, sicut subsistentia actualis ad substantiam actu existentem: Atqui subsistentia actualis non est de essentia substantiæ actu existentis, ut patet in Mysterio Incarnationis, in quo natura humana spoliatur subsistentiâ propriâ & subsistit subsistentiâ verbi: Ergo.

3°. Ideò inhærentia actualis est necessaria accidenti; quia cùm sit debilis & infirmæ naturæ, se solo stare non potest; sed indiget fulcro & subjecto, à quo tùm in genere causæ materialis receptivæ, tum in genere causæ secundæ efficientis dantis esse, sustentetur: Atqui Deus potest supplere causalitatem subjecti, non quidem in genere causæ materialis, sed efficientis, & se solo præstare in accidente quod facit cum subjecto, sicut cùm producit hominem, putà Adam vel alios effectus sine concursu solito causarum secundarum: Ergo inhærentia actualis non est de essentia accidentis, etiam actu existentis, & ab illo divinitus separari potest.

Hinc eleganter quidam recentior: Ostendant (Hæretici) si possint, Creatorem omnipotentem, qui omnia de nihilo condidit, creata non posse sine naturalibus fulcris conservare; fortè creaturarum adminiculo eget conservator Deus facta ne pereant, qui ipsis adminiculis sustentandi vim contulit.

Inst. 3°. Dato quòd inhærentia actualis non sit de essentia accidentis, saltem accidens non potest actu existere sinè aliqua inhærentia actuali: Ergo. Prob. Ant. Substantia non potest actu existere sinè aliqua subsistentia actuali: Ergo nec accidens sinè aliqua inhærentia actuali. A pari.

R. N. Ant. Ad Probat. Transeat Ant. & N. Conseq. Disparitas est quòd existentia substantiæ præsupponat subsistentiam; in accidente verò, existentia præsupponitur ad inhærentiam: Et ratio hujus discriminis est, quia existentia substantiæ est existentia perfecta, & dans primum esse; adeòque non competit nisi toti perfecto & completo seu termino, non verò parti, quæ non existit primò & per se, sed dependenter à toto quod supponit prius se: Substantia autem completur, perficitur & terminatur per subsistentiam, & sic præsupponitur ad existentiam, ità ut remotâ subsistentiâ removeatur etiam existentia substantialis prout est existentia perfecta & per se. At verò è contrà accidens non habet existentiam perfectam per se, & totalem, sed imperfectam & indigentem altero ut ibi terminetur & non decidat: Undè potius convenit accidenti talis existentia quàm inhærentia per quam perficitur; per illam enim alteri innititur & terminatur; & ità sublato subjecto cui innititur accidens, conservat Deus speciali concursu, sinè ista innitentia ipsum esse accidentis, quod anteà cum subjecto conservabat.

Dixi, Transeat Ant. Non enim constat apud omnes, & illud negant Cajetanus 3. p. q. 4. a. 2. Philippus à S. Trinitate q. 20. Metaphysicæ a. 4. & potest dici, quod possit existere substantia sinè subsistentia saltem positiva.

Inferes: Ergo saltem in hoc casu, accidens speciali Dei beneficio fiet substantia, Prob. illatio: Speciali Dei beneficio fiet ens per se existens: Ergo substantia.

R. N. Illationem: Ad Probat. D. Ant. ut suprà: Fiet ens per se existens, remanente semper exigentia naturali subjecti, C. Ant. sine exigentia naturali subjecti, N. Ant. cùm enim ex natura sua non sit ens per se existens, sed petens existere in alio, semper haberet inhærentiam aptitudinalem ex se ad subjectum, & sic semper remaneret accidens; substantia enim est ens existens per se ex natura sua, sinè tali exigentia subjecti.

R. 2°. D. idem Ant. Speciali beneficio esset ens per se existens positivè, N. Ant. esset ens per se existens negativè, C. Ant. & N. Conseq. Dupliciter igitur dicitur per se existere. 1°. Positivè idest per aliquam formam seu modum positivum, qualis est subsistentia, & sic existit substantia. 2°. Dicitur existere per se negativè, id est non existere in alio, sinè tamen aliquo modo seu forma positiva, & sic existit accidens in Eucharistia separatum, ut dicemus modò.

Repones: Accidens non potest existere separatum à subjecto, neque per modum positivum, neque per negationem inhærentiæ: Ergo. Prob. Ant. Pro prima parte; quia talis modus positivus, foret vel substantialis vel accidentalis: Non substantialis, quia nulli substantiæ debetur: Non accidentalis, quia modus accidentalis non potest extra subjectum sustentare & consistere, cùm ex se petat subjectum, hoc ipso quod est accidentalis & positivus, & eadem foret de ipso difficultas ac de accidente.

Prob. secunda Pars: 1°. Accidens existens separatum à substantia est nobilius accidente inhærente: Atqui si existat per solam negationem inhærentiæ sinè modo superaddito, non erit nobilius: Ergo. Prob. Min. Quando proprietas tollitur ab aliqua essentia & illi nihil additur, ista res non fit perfectior, sed imperfectior, v. g. si calor auferatur ab igne & nihil illi adderetur, non esset ignis perfectior, sed imperfectior: Atqui saltem, juxtà Peripateticos, inhærentia actualis est proprietas accidentis: Ergo.

Prob. eadem Pars. 2°. Substantia non potest existere actu in subjecto per negationem existendi per se: Ergo nec accidens potest existere actu per se per negationem existendi in alio.

R. 1°. C. Ant. pro prima parte, propter rationes allatas in argumento, licèt tamen plures Peripatetici oppositum sentiant, N. pro secunda parte: Ad primam Probat. N. Min. Ad Probat. D. Maj. Quando aliqua proprietas ab aliqua essentia tollitur & nihil ei additur, non fit perfectior si ista proprietas non sit imperfectio, C. Maj. Si ista proprietas sit imperfectio, N. Maj. Jam autem inhærentia actualis, dato quòd sit proprietas, est imperfectio, utpotè dependentia ab alio, & consequens naturam accidentis reduplicativè ut infirmam & imperfectam; undè accidens separatum à subjecto est perfectius per remotionem talis imperfectionis & non per novam perfectionem additam.

Insuper & præcipuè dico. 2°. Ad Min. hujus Syllogismi, inhærentiam actualem, quantum ad actum inhærendi non esse proprietatem accidentis, sed actum proprietatis, proprietas autem est ipsa inhærentia aptitudinalis proxima, sivè est inhærentia proxima actualis, ut ità dicam, quantùm ad habitum, sicut, v. g. risibilitas quantùm ad actualem risum non est proprietas hominis, sed actus tantùm proprietatis: sed risibilitas quantum ad habitum seu radicem, est ejus proprietas; nec indè fit homo imperfectior, quando actu non ridet, etsi aliquod positivum isti privationi risûs non succedat.

Dices: Dictum est suprà inhærentiam aptitudinalem esse essentiam accidentis: Ergo non potest esse ejus proprietas.

R. D. Ant. Inhærentia aptitudinalis remota & fundamentalis est essentia accidentis, C. Ant. Inhærentia aptitudinalis formalis & proxima est essentia accidentis, N. Ant. & Confeq. Essentia igitur accidentis est natura essentialiter imperfecta & infirma, adeòque respiciens substantiam, & hoc

est

est quod dicitur inhærentia aptitudinalis remota & fundamentalis, quia ex illa sequitur in accidente quædam potentia seu aptitudo proxima & formalis ad inhærendum & hæc est ipsius proprietas, cujus actus est actualis inhærentia: & cùm definitur accidens, ens in alio, seu meliùs, ut diximus suprà ex D. Th. ens cui debetur esse in alio, si definitio tradatur essentialiter, debet intelligi de inhærentia aptitudinali remota & fundamentali; quod si intelligatur inhærentia aptitudinalis proxima & formalis, erit definitio descriptiva: & sic plerumque intelligitur & traditur, ut magis explicetur dependentia accidentis à substantia.

Ad secundam Probationem Ant. suprà positi, R. 1°. N. Conseq. Quia esse in aliquo per inhæsionem importat necessariò quid positivum; at vero esse per se potest concipi vel positivè pro forma, scilicet pro subsistentia positiva, vel pro negatione essendi in alio, sicut rationalitas, v. g. non potest sumi nisi positivè, irrationalitas vero sumi potest, vel positivè pro forma aliqua, ut in Bruto, vel negativè pro mera negatione rationalitatis, ut in nihilo, lapide, &c. Altera disparitas est quod existentia substantiæ supponit subsistentiam, ut diximus; existentia vero accidentis non supponit inhærentiam, sed supponitur ad illam.

Urgebis: Minùs dependet substantia ab accidentibus, quàm accidentia à substantia: Atqui non potest esse substantia sinè omni accidente: Ergo nec accidens sinè omni substantia. Prob. Min. Substantia non potest esse sine *ubi* & *quando* juxtà illud, *quidquid est alicubi & quando est*: Ergo substantia, &c.

R. N. Min. ad Probat. D. Ant. Substantia non potest esse sine *ubi* & *quando* fundamentali & radicali, C. Ant. Sine *ubi* & *quando* actuali & formali, N. Ant. Cùm enim *ubi* & *quando*, actualiter & formaliter sumpta, sint modi resultantes in corpore ex mensuratione loci & temporis, Deus potest impedire ne resultent isti modi, remanente in corpore exigentiâ & fundamento ad illos ex ista mensuratione loci & temporis; sicut, v. g. impedivit ne ex natura humana Christi resultaret modus illi naturalis scilicet subsistentia. Ad axioma verò allatum, dico debere intelligi juxtà communem & naturalem rerum ordinem, vel de *ubi* & *quando* radicaliter sumptis. Alia argumenta videri possunt in præfata nostra Dissertatione, ex qua ista excerpsimus.

Petes utrùm omnia accidentia in hoc Sacramento sint sine subjecto, an sola quantitas?

Hic q. 77. a. 2. o. R. solam quantitatem existere sine subjecto, cætera verò existere in quantitate.

Ibid. Ratio est 1°. Quia sic salvatur modus connaturalis existendi aliorum accidentium nec multiplicantur miracula, sed sufficit quòd quantitas existat separata à subjecto: Cætera enim accidentia connaturaliter sustentantur à quantitate, & ea mediante à substantia; undè nulla fit mutatio in aliis accidentibus.

Ib, in a. f. c. 2°. Quia cætera accidentia seu qualitates, color, sapor, &c. non sunt divisibiles nisi ratione subjecti, ex se enim non habent partes, sed eas emendicant à quantitate: Atqui qualitates in hoc Sacramento dividuntur ad divisionem quantitatis, ut patet ad sensum: Ergo sunt in quantitate sicut in subjecto.

Ibid. o. 3°. Apparet ad sensum aliquid quantum esse coloratum & aliis accidentibus affectum, nec in talibus sensus decipitur.

4°. Tandem: Videmus dari commune subjectum actionis & reactionis accidentium, quod non potest esse aliud quàm quantitas, quæ cùm sit prima proprietas substantiæ corporeæ, proximè accedit ad genus causæ materialis.

Et hinc fit quòd quamvis in Eucharistia sint sola accidentia, non tamen dicatur tantùm in abstracto, esse in ea color, sapor, &c. sed etiam in concreto esse coloratum, sapidum, &c. ratione scilicet quantitatis, quæ est illorum subjectum.

Obj. 2°. Sensus benè dispositi circà objectum debitè propositum non falluntur: Atqui sensus benè dispositi referunt esse panem in Eucharistia, & objectum est debitè propositum: Ergo.

R. D. Maj. Sensus benè dispositi non falluntur circà objectum debitè propositum quod sit proprium sensibile, ut visus circà visibile, C. quod sit sensibile per accidens ut est substantia, N. ad cujus sensum distinctâ Min. N. Conseq. Non enim ad sensus pertinet judicare de substantia, sed ad intellectum, sicque circà illam possunt falli, seu potiùs præbere intellectui occasionem errandi circà illam.

Inst. Quando plures sensus benè dispositi uniformiter & constanter referunt aliquid de objecto debitè proposito, ità esse necessum est, alioquin nunquam illis esset fidendum & continuo subjiceremur periculo errandi: Atqui plures sensus benè dispositi uniformiter & constanter referunt esse panem in Eucharistia, estque objectum debitè propositum: Ergo.

R. D. Maj. Si ratio vel fides judicium sensuum non corrigat, C. si corrigat, N. hìc autem fides corrigit judicium sensuum.

Obj. 3°. Ex Eucharistia fit generatio, sensibus enim apparet ex speciebus panis quandoque generari, vel cineres si comburantur vel vermes si putrefiant, vel pulveres si conterantur: Atqui generatio substantialis fit ex præjacente materia & substantia: Ergo remanet substantia panis & vini. Item panis Eucharisticus nutrit: Atqui non nutrit ratione accidentium aut corporis Christi, nutritio enim fit per conversionem substantiæ alimenti in substantiam aliti: Ergo.

R. Generari aliquid ex speciebus Eucharisticis negari non potest, cùm id ipsis sensibus constet, sed quomodò fiat ista generatio difficilè concipitur & variè explicatur. Hic q. 77. a. 5. o.

Quidam dixerunt quòd ea quæ generantur, non fiant ex speciebus Eucharisticis, sed ex aëre circumstante; quod quidem impossibile apparet multipliciter: 1°. Quia ex eo generatur aliquid, quod priùs alteratum & corruptum apparet: Nulla autem alteratio vel corruptio prius apparuit in aëre circumstante, sed in ipsis speciebus. 2°. Natura aëris non est talis quod ex eo per tales alterationes talia generentur. 3°. Potest contingere in magna quantitate hostias consecratas comburi aut putrefieri, nec esset possibile tantùm de corpore terreno generari ex aëre, nisi magnâ & valdè sensibili inspissatione aëris factâ. 4°. Licèt non circumstet aër, sed species includantur in auro vel argento, similiter fit generatio, manente incorrupto auro vel argento. Ibid.

Alii dixerunt quòd redit substantia panis & vini in ipsa specierum corruptione; sed hæc positio videtur falsa. 1°. Quia sicut substantia panis conversa est in corpus Christi, deberet corpus Christi converti in substantiam panis, quod est inauditum. 2°. Quia non potest assignari quando substantia panis redeat, non manentibus speciebus sacramentalibus; quia quamdiu permanent, manet corpus Christi, quod non potest esse cum substantia panis, neque iis cessantibus, quia jam substantia panis esset sine suis accidentibus, quod non potest esse sinè novo miraculo; non debet autem dici quòd aliquid miraculosè accidat in hoc Sacramento, nisi ex ipsa Consecratione, ex qua non est quòd substantia panis redeat, & quod subsistat sinè suis accidentibus; sed debet potiùs, in quantùm fieri potest, salvari corruptio & generatio naturalis, prout sensibus deprehenditur. Ibid.

Propter eandem rationem, non videtur dicendum cum Scoto & Vasques, novas substantias, puta vermes, cineres, &c. de novo creari, neque cum quibusdam Recentioribus Thomistis, quantitatem à solo Deo in novum compositum converti: Hoc enim est multiplicare miracula & non salvare veram generationem, quæ requirit ut nova forma educatur de subjecto, vel saltem quòd unifor-

formæ cum materia ab agente naturali attingatur, ut fit in generatione hominis.

Ibid. Respondet itaque Auctor in ipsa Consecratione miraculosè dari quantitati dimensivæ panis & vini, quòd fit primum subjectum subsequentium formarum, quod est proprium materiæ, & ideò ex consequenti datur prædictæ quantitati omne illud quod ad materiam pertinet: Unde quidquid posset generari ex materia panis & vini, si adesset, totum potest generari ex dicta quantitate, non quidem novo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.

Sed difficultas est utrum quantitas gerat vices materiæ, non solùm ad recipiendum dispositiones prævias ad generationem, sed etiam ad eductionem formæ substantialis, ita ut novum compositum constet solùm quantitate & formâ substantiali: An è contrà factâ alteratione & positis dispositionibus sufficientibus in quantitate ad generationem, producatur à Deo materia ex cujus potentia educatur, & in qua recipiatur forma substantialis novi compositi? Primum tenet Ferrariensis cum quibusdam aliis, præsertim propter textum D. Th. mox laudatum. Verùm secundum est probabilius & communius. 1°. Quia de ratione compositi materialis & substantialis physici est quòd constet materiâ & formâ. 2°. Quia alias sequeretur quòd foret perpetuum miraculum etiam extrà Eucharistiam; quantitas enim illa quæ foret loco materiæ in novo composito, putà vermibus, existeret sinè subjecto, similiter quando novum compositum ex vermibus generaretur, & sic usque in finem mundi, non enim est major ratio de una generatione, quàm de alia. Item sequeretur quòd vermes, v. g. geniti ex speciebus Eucharisticis essent monstra, scilicet semisubstantiæ & semiaccidentia. Item quòd anima hominis partim nutriti ex speciebus Eucharisticis, partim informaret materiam, partim solam quantitatem, sicque esset semihomo.

Undè ad textum S. Th. quando S. Doctor dicit quòd quantitas sit *Subjectum subsequentium formarum*, intelligit de subsequentibus formis accidentalibus, seu qualitatibus alterantibus species consecratas, non de forma substantiali. Quando addit: *Quidquid posset generari ex materia panis, si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensiva*, non intelligit generationem strictè sumptam pro eductione & receptione formæ geniti, sed alterationem præcedentem quæ ad generationem proximè disponit. Ità intelligendum esse S. Doctorem, probant, non solùm quæ mox dicebamus, sed & alii ejus textus, in 4. d. 12. q. 1. a. 2. q. 4. ad 4. dicit, *Secundum quamlibet positionem oportet ponere aliquid in hac generatione esse miraculosum & aliquid naturale: reditus substantiæ, vel creatio materiæ, vel conversio dimensionum in materiam est miraculum; sed quòd materia jam existens recipiat talem formam, cujus dispositiones præcesserant in dimensionibus, hoc est naturale*: Quibus apertè docet quòd dùm generatur aliquid ex speciebus sacramentalibus, materia producatur per creationem, vel per conversionem quantitatis in ipsam, & quòd ipsa materia de novo producta sit receptiva formæ generatæ. Et hîc a. 6. ad 2. dicit: *Species sacramentales non esse ea ex quibus corpus hominis constat.*

Ex dictis pariter solvitur argumentum de nutritione, quia cùm sit partialis generatio, sicut ex speciebus Eucharisticis potest aliquid generari, ità & nutriri.

Si petas per quam actionem producatur materia, an per creationem, an per conversionem quantitatis in ipsam? R. id indecisum relinqui à S. Doct. loc. cit. in 4. & utrumque esse probabile. Videtur tamen convenientiùs dici quòd producatur per conversionem quantitatis in ipsam; tùm quia ex vi prioris miraculi quo substantia panis conversa est in corpus Christi, magis connaturaliter sequitur quòd id quod remanet de substantia panis, convertatur in materiam, ex qua educenda est forma substantialis; tùm quia magis connaturale est, ut subjectum quod recipit dispositiones ad formam, cùm non possit recipere hanc formam, convertatur in id quod potest illam recipere.

Si dicas tunc non salvari mutationem quam necessario involvit generatio; cùm enim secundùm hanc opinionem, materia tantùm introducatur in ipso instanti generationis, in quo forma ipsa introducitur, nunquam fuit sub privatione formæ, sicque non potest mutari, seu transire de privatione ad formam. R. Quod cum de æquipollentibus sit eadem ratio & idem judicium; ut materia dicatur mutari de privatione ad formam, sufficit quod aliquid æquipollens materiæ & ejus vices gerens, scilicet quantitas fuerit toto tempore antè instans generationis sub privatione formæ. Ità Gonet ex Joanne à S. Th.

§. III.

Solvuntur Objectiones contrà probationem desumptam ex verbis Consecrationis.

Obj. 1°. Quamvis sub speciebus maneret substantia panis cum corpore Christi, verè dici posset: *Hoc est corpus meum:* Ergo. Prob. Ant. Non est necesse quod per pronomen *hoc* demonstretur totum quod continetur sub speciebus, sed salva proprietate verborum potest ex intentione loquentis determinari ad significandam unam rem contentam & non aliam; sic verè dicitur demonstrato dolio; *Hoc est vinum*, quamvis sit cum vino in dolio aliquid aliud, putà lapis vel truncus. Ergo.

R. N. Ant. Ad Prob. D. Ant. Pronomen *hoc*, potest determinari ex intentione loquentis ad significandam unam rem contentam & non aliam, si res contenta, quam loquens intendit demonstrare, sit visibilis per propria accidentia, aut continens sit ex natura sua, vel ex usu destinatum ad illam continendam, C. Secùs, N. Quia pronomen *hoc* demonstrat quod sensibus objicitur per propria accidentia, non verò quod latenter continetur, nisi continens ex natura sua, vel ex usu destinatum sit ad illud continendum: Hinc qui de pane in quo lateret nummus aureus, diceret; *Hoc est aurum*, falsum diceret, quia *hoc* demonstrat panem & non aurum: E contrà qui dicit: *Hoc est vinum*, demonstrato dolio, verum dicit, etsi cum vino lateat in dolio lapis aut truncus; quia dolium ex usu destinatum est ad continendum non lapidem aut truncum, sed vinum, & per metonymiam sumitur continens pro contento. Cùm ergo in hac propositione, *Hoc est corpus meum*, pronomen *hoc* demonstret panem seu edulium per propria accidentia visibile, neque istud edulium, neque ejus accidentia sint sive ex natura sua, sivè ex usu destinata ad continendum corpus Christi, non potest verè dici, manente substantia panis, *Hoc est corpus meum.*

Inst. 1°. Remanent in hostia consecrata accidentia panis, item anima & sanguis Christi, item inter accidentia panis potest sensibiliter apparere permixta palea, aut capillus: Atqui tamen his non obstantibus verificatur forma: *Hoc est corpus meum:* Ergo etiamsi remaneat substantia panis.

R. N. Conseq. Quantùm ad accidentia remanentia disparitas est quòd pronomen *hoc*, tàm ex natura sua quàm ex usu, non demonstret accidentia, sed substantiam sub illis latentem; dùm enim dico, hoc est aurum, hic est homo, non est sensus quòd sint accidentia auri vel hominis, sed substantia: Si ergo remaneret substantia panis, pronomen *hoc* illam demonstraret, & sic esset falsa propositio.

Quantùm ad animam & sanguinem Christi, disparitas est quòd pronomen *hoc* in hac propositione: *Hoc est corpus meum*, non designat nisi id quod est sensibiliter præsens, sive per proprias species, sive per verba formæ, quæ sunt signa sensibilia & effectiva illius quod significant: Ani-

ma autem & sanguis Christi non sunt sensibiliter præsentes, neque per species panis, ut patet, neque per verba formæ, quæ præcisè corpus designant. Si autem remaneret substantia panis, Tò *hoc* illam designaret, utpotè sensibiliter præsentem per suas species.

Ad tertium; disparitas est quòd pronomen *hoc* demonstret id quod principaliùs apparet, non autem minutiora quædam si fortè illi permisceantur etiam sensibiliter, cùm vix sit ullum compositum, cui non admisceatur aliquid minutum extranei corporis: sic quando de pane usuali dico: *Hoc est panis*, solam substantiam panis demonstro, non verò aliquas paleas, vel aliquos lapillos qui fortè in illo permixti apparent.

Inst. 2°. Quando aurum in parva quantitate dissolvitur in majori quantitate vini vel aquæ ad medicamentum, verè dicitur: *Hoc est aurum*, & ideò communiter dicimus, *aurum potabile*, quamvis tamen sit major & apparentior quantitas vini vel aquæ: Ergo.

R. N. iterùm Conseq. Disparitas est quòd ex usu communi rebus sanativis admisceantur liquores, aut involvantur aliis rebus, ut faciliùs sumantur & operentur, idque nôrunt homines; & ideò in his propositionibus, *Hoc est aurum. Hoc est medicina*, designatur res sanativa, non verò res alia quæ tantùm ad faciliorem ejus usum admisceretur & non est sanativa.

Inst. 3°. Juxtà datas solutiones, etiam in nostra sententia, falsa est hæc propositio: *Hoc est corpus meum*, quia species panis, neque ex natura sua, neque ex usu sunt destinatæ ad continendum corpus Christi: Ergo.

R. N. Sequelam: Quia pronomen *hoc* necessariò significat substantiam aliquam sub speciebus contentam: Si essent duæ substantiæ scilicet panis & corpus Christi, demonstraret panem per propria accidentia visibilem ut dictum est: At cùm in nostra sententia absit panis, sequitur quòd demonstret corpus Christi; seu edulium, quod erat anteà panis, & in fine prolationis verborum est corpus Christi, significatum & sensibile factum per verba Consecrationis; & ideò vera est propositio.

Inst. 4°. Non est impossibile quòd sint simul in hostia consecrata substantia panis & corpus Christi: Ergo.

R. Nos non quærere hic quid sit possibile: Sed utrùm manente substantiâ panis, verè dicatur, *Hoc est corpus meum*, quod negamus.

Obj. 2°. & simul instabis: Hæc propositio, *Hic homo*, demonstrato Christo *est Deus*, est vera, licèt humanitas non sit conversa in Divinitatem: Ergo similiter hæc: *Hoc est corpus meum*, est vera, licèt panis non sit conversus in corpus Christi.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd *Hic homo* in prima propositione supponat pro supposito, & sensus sit: Suppositum habens humanitatem est Deus, quod est verum: At in secunda propositione, Tò *hoc* supponit pro natura seu substantia, & si remaneret substantia panis, sensus esset substantia panis est corpus Christi, quod est falsum.

Inst. Hæc propositio: *Verbum caro factum est*, est vera, licèt maneat Verbum. Ergo pariter hæc: *Hoc est corpus meum* est vera licèt maneat panis.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd constet Verbum esse incapax mutationis: Undè cùm dicitur: *Verbum caro factum est*, intelligi non potest Verbum desinere, sed assumere carnem. At verò constat panem esse capacem mutationis, nec posse ad se assumere corpus humanum in unitate suppositi: Undè cum dicitur: *Hoc est corpus meum*, debet verificari per conversionem & desitionem panis. Prima itaque propositio, inquit Sylvius, similis est huic *Petrus factus est doctus* remanente Petro, secunda verò similis est huic: *Indoctus factus est doctus*, mutato indocto in doctum.

Obj. 3°. Sensus hujus propositionis: *Hoc est corpus meum*, est, in vel sub vel cum pane est corpus meum: Vel panis substituitur loco corporis mei, sicut Christus dixit Joanni: *Ecce mater tua*, & matri: *Ecce filius tuus*, quia illa pro matre, iste pro filio substituebatur: Ergo.

R. ad primum, N. Ant. Longè enim differt unum esse aliud, & esse sub vel cum illo. Corpus est sub veste & non est vestis, anima est cum corpore & non est corpus, Deus est in omnibus entibus & non est omnia entia.

Ad secundum, N. Conseq. Disparitas est quòd ex usu communi, quando una persona substituitur pro alia vices ejus & munia gerens, nomen ejus obtineat, ut patet in adoptante, qui dicitur Pater. At frustum panis in nullo gerit vices & munia corporis Christi, neque usu receptum est quòd res inanimata pro vivente substituatur & ejus nomine vocetur. Insuper hoc argumentum non favet Lutheranis, qui non dicunt panem substitui loco corporis Christi, sed esse cum corpore Christi.

ARTICULUS VII.

Variæ Quæstiones circà Transsubstantiationem breviter resolvuntur.

Petes 1°. Utrùm substantia panis & vini post Consecrationem annihilentur?

R. negativè.

Prob. Secundùm fidem Catholicam ex articulis præcedentibus, substantia panis convertitur in corpus Christi: Atqui quod convertitur in aliud positivum, non annihilatur, seu non cadit in nihilum, sed in istud aliud transit. *Hic q. 75. a. 3. o. til.*

Confir. Ad annihilationem requiritur rei secundùm omnes suas partes desitio per meram concursûs divini suspensionem, & quòd ad illius desitionem nihil positivum sequatur, quia annihilatio opponitur creationi: Sicut ergo creatio est à puro nihilo, tanquam à termino à quo ad aliquod ens positivum tanquam ad terminum ad quem, sic annihilatio est ab aliquo ente positivo tanquam à termino à quo ad purum nihilum tanquam ad terminum ad quem: Atqui in Eucharistia, licèt nihil substantiæ panis remaneat, ejus tamen desitio non terminatur ad purum nihil, sed ex illa sequitur aliquid positivum, nimirùm corpus Christi: Ergo.

Ad cujus majorem elucidationem observant Theologi omnes conditiones ad veram & strictam conversionem hìc reperiri: Hæ sunt quatuor. Prima quòd terminus à quo & ad quem sint quid positivum: Substantia panis est terminus à quo, corpus Christi terminus ad quem, utrumque positivum. Secunda quòd terminus à quo desinat esse, & terminus ad quem incipiat esse: Ità desinit esse panis, & incipit esse corpus Christi. Tertia quòd non sit mera concomitantia, sed quædam connexio inter desitionem unius & inceptionem alterius; & hìc talis est connexio, si non necessaria secundùm se, saltem ex voluntate Dei; desitioni enim panis voluit esse annexam positionem corporis Christi, idque important verba formæ: Quamvis namque hæc propositio: *Hoc est Corpus meum*, secundùm se & solitariè sumpta, possit esse vera, etsi panis annihiletur & non convertatur in corpus Christi; considerata tamen ut à Christo & Sacerdote prolata, tenente & designante panem, & dicente: *Hoc est corpus meum*, verificari non potest, nisi intelligatur, hoc quod tenet præ manibus fieri corpus Christi, ideòque in illud converti: Sicut si Christus dixisset, designans hydrias: *Hoc est vinum*, verificari non posset nisi intelligendo, quòd id quod erat priùs aqua, versum sit in vinum. Quarta conditio secundùm aliquos est ut sit aliquid commune utrique termino à quo & ad quem; & hæc etiam reperitur quatenùs eadem accidentia, quæ fuerunt in termino à quo, remanent in termino ad quem: Alii tamen hanc conditionem non reputant necessariam ad veram conversionem,

versionem, quæ non est aliud quàm transitus unius rei in aliam.

Si dicas illud annihilari cujus nihil omninò remanet; nihil autem substantiæ panis omninò remanet, neque materia, neque forma. Responsio jam data est: Nempè ulteriùs requiri ad annihilationem, quòd res ità desinat per meram concursûs divini suspensionem, ut ex ejus desitione, nihil positivum resultet, quod hìc non contingit.* Et quamvis id superet virtutem agentis naturalis quod non potest totam substantiam in aliam transmutare, sed formam dumtaxat, remanente immutatâ eâdem materiâ, ut videre est in mutationibus naturalibus quæ sunt tantùm formales; id tamen potest agens infinitæ virtutis quod habet actionem in totum ens: quia utrique materiæ & utrique formæ est communis natura entis, & id quod est entitatis in una, potest actor & effector entis convertere in id quod est entitatis in altera.

*Ib. a. 4. v. & ad 3.

Petes 2°. Qualis actio sit Transsubstantiatio, an adductiva, an unitiva, an conservativa, an productiva, seu reproductiva?

R. 1°. Probabilius non est adductiva. Est contrà Scotum, Bellarm. &c. 1°. Quia Transsubstantiatio est conversio substantialis, ideò enim dicitur Transsubstantiatio, consequenter debet habere pro termino formali substantiam; in hoc enim differt conversio substantialis ab accidentali quòd ista habeat pro termino formali accidens, illa substantiam: Atqui actio adductiva non est conversio substantialis, quippè quæ non habet substantiam pro termino formali; sed solam præsentiam accidentalem: Ergo.

Respondet P. Henno terminum adductionis esse corpus Christi, non ut productum, sed ut introductum, hoc est ut præsens sub speciebus Eucharisticis.

Sed contrà: actio non est substantialis ex eo præcisè quòd attingat substantiam, si nihil substantiale producat; alioquin nulla foret actio accidentalis, cùm omnes attingant subjectum substantiale formarum quas producunt: Sic v. g. dealbatio aut calefactio esset actio substantialis, quia attingit parietem aut lignum, quod est subjectum formæ accidentalis quam in illo producit: Sic motus localis Angeli foret Transsubstantiatio, quia terminatur ad ejus substantiam ut introductam, seu quatenùs stat sub præsentia ad locum.

Huic itaque Responsioni non satis fidens laudatus Theologus, addit hìc intervenire duplicem actionem, adductionem scilicet & Transsubstantiationem; prioris terminum esse accidens, nempè Christi corporis præsentiam, posterioris esse substantiam, nempè corpus Christi.

Sed contrà 1°. Infero Ergo Transsubstantiatio non est actio adductiva quod intendimus. Infero 2°. Ergo superfluit adductio: Hoc ipso enim quod panis transsubstantiatur seu convertitur in corpus Christi, corpus Christi est præsens sub speciebus panis; sicque ista responsio non solùm multiplicat miracula sinè necessitate, sed adstruit miraculum adductionis omninò impertinens ad rem & vix intelligibile, quo nempè res aliqua adducatur illuc ubi jam est.

2°. Transsubstantiatio est formaliter actio conversiva: Atqui adductio non est conversiva: Ergo. Prob. Min. Non est actio conversiva unius in aliud sinè productione illius in quod fit conversio: Quid est enim convertere unum in aliud, nisi ex uno efficere aliud? idque patet in conversionibus quas refert Scriptura, uxoris Loth in statuam salis, virgæ Aaron in serpentem, aquæ in vinum: Ergo.

3°. Adductio importat motum localem, motus autem localis non fit nisi unus locus ut terminus à quo deseratur, & alter locus tanquàm terminus ad quem acquiratur: Undè corpus Christi adductum de cœlo ut esset sub speciebus, desereret cœlum. Quòd si non è cœlo adducatur: Dicant undè; cùm non sit nisi in cœlo.

R. 2°. Transsubstantiatio non est actio unitiva nec conservativa.

Ratio primæ partis est; quia actio unitiva supponit præsentiam rei uniendæ: Ergo corpus Christi est præsens speciebus per aliam actionem præviam.

Ratio secundæ partis est, quia conservatio nulli loco determinato rem conservatam figit; sed ab omni loco abstrahit, permanet enim eadem creatio & conservatio quantumvis locus mutetur. Adde quòd conservatio rei in loco supponat eam ibi esse.

R. 3°. Transsubstantiatio est actio productiva seu reproductiva corporis Christi, non simpliciter, sed tali modo, scilicet ex pane.

Prob. prima Pars, 1°. Ex SS. Patribus, qui, ut patet ex articulis præcedentibus, dicunt corpus Christi fieri, confici ex pane, idque Auctor specialiter probat hìc toto art. 8. atqui quod fit, quod conficitur ex pane, producitur ex pane: Quid est enim fieri & confici, quàm produci: Idque eò certius est, secundùm mentem SS. Patrum, quòd ad hanc conversionem seu productionem adstruendam, utantur jam laudatis exemplis conversionis virgæ in serpentem, aquæ in vinum, uxoris Loth in statuam salis, in quibus manifestum est res produci.

Confir. S. Th. citatus a. 8. docet hanc conversionem in hoc convenire cum creatione & transmutatione naturali seu formali, quòd sicut in creatione ex non ente fit ens, & in transmutatione naturali ex aëre, v. g. fit ignis, ità ex pane fit corpus Christi: Atqui in creatione verè producitur ens, & in transmutatione naturali verè producitur ignis: Ergo in Transsubstantiatione verè producitur corpus Christi: Atque hinc exploditur præpostera intelligentia Marci Serra, qui vult corpus Christi dici fieri ex pane metaphoricè, sicut dicitur Deum factum esse refugium nostrum.

At fortè oppones S. Th. in 4. d. 11. q. 1. a. 3. q. 1. docere hanc esse differentiam inter conversiones naturales & Transsubstantiationem, quòd in conversionibus naturalibus mutetur & id quod convertitur & id in quod convertitur; in Transsubstantiatione autem non mutetur id in quod convertitur, scilicet corpus Christi: Atqui mutaretur si produceretur: Ergo. R. D. Min. Mutaretur quoad esse substantiale sicut ignis mutatur quandò fit ex aëre, vel ligno, N. Est enim semper idem substantialiter corpus: Mutaretur modaliter, quia reproducitur diversò modo, C. Mutationem autem substantialem intendit tantùm excludere S. Doctor, non modalem.

Prob. 2°. Rationibus primæ Responsionis Transsubstantiatio est conversio substantialis: Atqui non est conversio sinè productione rei in quam fit conversio, & non est substantialis sinè productione esse substantialis, ut probatum est: Ergo.

Confir. Impossibile est aliquid esse ubi non erat, nisi vel in eo producatur vel aliundè adducatur: Atqui corpus Christi non adducitur in Eucharistiam, ut probatum est: Ergo illic producitur.

Secunda pars Responsionis patet: Quia corpus Christi supponitur simpliciter & absolutè productum antè verba Consecrationis: Ergò per Transsubstantiationem non producitur simpliciter, sed secundùm quid & tali modo, scilicet ex substantiâ panis: Undè terminus formalis Transsubstantiationis non est corpus Christi simpliciter & absolutè, sed corpus Christi quatenùs fit ex pane. Et per hoc solvuntur argumenta Scotistarum.

Objiciunt enim 1°. Actio conversiva panis in corpus Christi supponit ipsum jam productum & existens: Ergo ipsum non producit.

R. D. Conseq. Ergo ipsum non producit simpliciter & absolutè, C. Non producit secundùm quid & tali modo, scilicet ex pane, N.

Inst. 1°. Quod producitur, transit de non esse ad esse: Atqui corpus Christi non transit de non esse ad esse: Ergo.

R. D. Maj. Quod producitur primò & simpliciter, transit de non esse ad esse, C. Quod producitur iteratò & tali modo, subdistinguo: Transit de non esse simpliciter ad esse simpliciter, N. Transit de non esse tali modo ad esse tali modo, C. Et sic corpus Christi transit de non esse ex & sub pane, ad esse ex & sub pane.

Inst. 2°. Transsubstantiatio est efficienter à corpore Christi ut ab instrumento Divinitatis: Atqui corpus Christi non potest esse sui ipsius productivum, aliàs foret se ipso prius & posterius: Ergo.

R. eâdem semper solutione, D. Min. Corpus Christi primo & simpliciter productum non potest se ipsum primò & simpliciter producere, C. Non potest se ipsum secundùm quid & tali modo producere, N. Et sic primò & simpliciter productum non est prius se ipso primo & simpliciter producto; sed tantum prius se ipso secundum quid & tali modo producto: Habet idem esse, sed non eodem modo.

Obj. 2°. ab inconvenientibus: Si corpus Christi in Eucharistia producatur seu reproducatur, sequitur, 1°. Hoc corpus ex pane productum non esse corpus ex Virgine Maria natum, sicut vinum ex aqua in Cana Galileæ factum, non erat vinum de vide Sequitur 2°. Quòd toties annihiletur substantia corporis Christi, quoties desinunt species Eucharisticæ, quia talis est desitio, qualis est productio, & eundem terminum habent licèt contrario modo, ita ut si productio sit substantialis, etiam desitio est substantialis. Sequitur 3°. Eundem effectum produci à pluribus causis totalibus, nimirùm in cœlo per primam suî productionem, & in altari per actionem transsubstantiativam: Item per plures Consecrationes in pluribus altaribus. Sequitur 4°. Quòd plura accidentia solo numero distincta sint in eodem subjecto, scilicet plures actiones productivæ in eodem corpore Christi: Ergo.

R. Nihil horum sequi ex nostra sententia. Non primum: Quia idem corpus quod fuit primo productum ex Maria Virgine, reproducitur ex pane: Nec est simile de vino in Cana Galileæ, quod fuit primò productum ex aqua & non ex vite, & ideò non erat vinum de vite: Non secundum; quia corpus Christi non cadit in nihilum cùm alibi existat, sed tantùm desinit esse sub istis speciebus panis. Tunc autem talis est desitio, qualis productio, quando est desitio rei primò & simpliciter productæ non verò quando est desitio rei de novo reproductæ & priùs existentis. Non tertium; quia licèt corpus Christi in cœlo & in Eucharistia sit idem substantialiter, non tamen sub eadem formalitate & eodem modo productum: Undè in ratione effectus est formaliter distinctum. Quantùm autem ad plures Consecrationes, cùm sint tantùm causæ instrumentales, non repugnat plures esse totales ejusdem effectus. Non quartum, quia plures istæ actiones productivæ non subjectantur in eodem corpore Christi eodem modo & in iisdem circumstantiis sumpto, sed in eodem corpore diverso modo, & in diversis circumstantiis constituto, scilicet ex diverso pane, sub diversis speciebus & in diversis locis, sicque non in eodem subjecto formaliter, sed materialiter tantùm; seu si mavis in eodem quidem subjecto, sed æquivalenter multiplici; quia accidentia individuantur à subjecto eodem modo, & in iisdem circumstantiis constituto.

Petes 3°. Utrùm abstrahendo à verbis Consecrationis possit de Dei potentia absoluta corpus Christi esse præsens in Eucharistia, absque conversione panis in ipsum?

R. Hac in parte divisos esse Thomistas: Capreolus, Paludanus, Ferrariensis negant propter quædam testimonia D. Th. præsertim in 4. d. 11. q. 1. a. 1. q. 1. ubi videtur docere id implicare contradictionem, sicut si poneretur animal rationale non esse hominem. Affirmant Cajetanus & Soto; quia abstrahendo à verbis Consecrationis, non videtur implicantia quòd Deus producat corpus Christi in Eucharistia sacramentaliter præsens & simul conservet substantiam panis, aut eam annihilet.

Undè ad D. Th. dicendum ipsum esse intelligendum in hypothesi quæ de facto est, quòd corpus Christi incipiat esse in hoc Sacramento absque suî mutatione: Hoc enim supposito, verum est repugnare corpus Christi esse in Eucharistia, absque conversione panis in ipsum, quia repugnat aliquid esse nunc, cùm priùs non esset, nisi vel in se mutetur, vel aliquid in ipsum; sicut quia Deus non mutatur, non potest esse de novo in creatura, sine mutatione creaturæ: Cùm ergo supponatur corpus Christi non mutari, & aliter sit nunc quàm priùs, necessario panis debet mutari per conversionem in ipsum. At extrà præsentem hypothesim nihil repugnat quòd corpus Christi producatur sub speciebus panis, cum aliqua suî mutatione, non alterativa aut corruptiva, sed perfectiva, & simul conservetur substantia panis aut annihiletur.

Petes 4°. Utrùm Transsubstantiatio fiat in instanti?

R. affirmativè: Quia mutatio est instantanea triplici ratione. 1°. Ratione formæ quæ non suscipit magis & minùs. 2°. Ex parte subjecti quando est in ultima dispositione. 3°. Ex parte agentis quod est infinitæ virtutis: Atqui substantia corporis Christi non suscipit magis & minus, non est in hac conversione subjectum quòd successivè præparetur & agens, nempe Deus, est infinitæ virtutis: Ergo. *Hic q. 75. a. 8. o.*

Eodem itaque instanti quo desinit panis, incipit esse corpus Christi, sed istud instans est extrinsecum pani & primum ejus non esse, & intrinsecum corpori Christi ac primum ejus esse, quia desinit panis desinente prolatione verborum, quæ cùm sit successiva, desinit per primum suî non esse, seu per instans extrinsecum, sicque panis & corpus Christi non sunt simul in eodem instanti, sed idem instans quod est primum non esse panis, est primum esse corporis Christi.

DISSERTATIO II.

De Essentia, Unitate & Institutione Sacramenti Eucharistiæ.

D. Th. Q. 73.

Assertâ veritate realis præsentiæ corporis & sanguinis Christi in Eucharistia per Transsubstantiationem, ad alia quæ hoc Sacramentum spectant, & hanc realem præsentiam præsupponunt, progredimur. Dicemus itaque cum Auctore, 1°. De ipso Sacramento secundum se & ejus institutione. 2°. De ejus materia. 3°. De forma. 4°. De effectibus. 5°. De recipientibus. 6°. De Ministris. 7°. De ritu seu Sacrificio.

ARTICULUS I.

In quo consistat Sacramentum Eucharistiæ?

Suppono tanquam certum, Eucharistiam esse Sacramentum: Est enim signum sensibile practicum gratiæ sanctificantis permanenter à Christo institutum. Est signum sensibile per species panis & vini; est signum practicum gratiæ sanctificantis. Joan. 6. *Qui manducat hunc panem vivet in æternum.* Est à Christo permanenter institutum. Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Hæc autem constituunt Sacramentum.

Hujus convenientiam hanc adfert Auctor: Deus non minus providet per Sacramenta in ordine gratiæ, quàm per naturalia in ordine naturæ; instituit enim Sacramenta ad vitam spiritualem, secundum quamdam proportionem & similitudinem ad vitam corporalem; sicut ergo in ordine naturæ, vitam corporalem confert per generationem Parentum, vitæ illius perfectionem per augmen- *Hic q. 73. a. 1. o.*

gmentum, & conservationem per alimenta, sic in ordine gratiæ, ad vitam spiritualem nos generat per Baptismum, perficit & roborat per Confirmationem, nutrit & conservat per Eucharistiam.

Id non inficiantur Lutherani & Calvinistæ, si tamen Calvinistæ dicendi sint, agnoscere aliquod verum Sacramentum, si quidem in nullo agnoscant vim sanctificandi, sed tantum vim excitandi objectivè fidem quâ justificamur. Differunt insuper à Lutheranis, quòd isti admittant præsentiam realem, Calvinistæ verò spiritualem tantum.

Verùm quia in hoc Sacramento duo generatim considerari possunt, scilicet actiones transeuntes, quorum præcipuæ sunt consecratio & sumptio; & res permanentes quæ sunt species panis & vini; corpus & sanguis Christi: Quæstio est in quo ex his consistat Sacramentum? Duplici sensu movetur quæstio: 1°. Utrùm, statim post Consecrationem sit realiter præsens corpus Christi independenter ab usu seu sumptione, consequenter an Sacramentum consistat in re permanente & non in actione transeunte? Negant Lutherani & Calvinistæ; ex quo inferunt hostiis reservatis nullum cultum esse exhibendum. 2°. Posito quòd corpus Christi sit realiter præsens, statim post Consecrationem & antè sumptionem; quodnam ex quatuor assignatis, scilicet Consecratione, sumptione, speciebus & corpore Christi habeat rationem Sacramenti; quod controvertitur inter Doctores Catholicos. Utramque difficultatem duplici §. resolvemus.

§. I.

Utrùm Sacramentum Eucharistiæ consistat in re permanente, an in usu tantùm?

Dico: Sacramentum Eucharistiæ consistit in re permanente, & non in usu vel sumptione.

Est de fide decisa in Concilio Lateran. cap. *Firmiter*, Florent. in Decreto unionis & Tridentino sess. 13. cap. 3. & 6. & Canon. 4. his verbis: *Si quis dixerit peractâ Consecratione in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantùm in usu dùm sumitur, non autem ante vel post, & in hostiis seu particulis consecratis quæ post communionem servantur vel supersunt, non remanere verum corpus Domini, anathema sit.*

Prob. 1°. Auctoritate & ratione quâ utitur Trid. Sess. 13. cap. 3. cit. Tunc est Sacramentum Eucharistiæ quando est corpus Christi præsens sub speciebus panis: Atqui antè usum seu sumptionem est corpus Christi præsens sub speciebus panis: Ergo. Prob. Min. Tunc est corpus Christi præsens sub speciebus panis, quando Christus dixit: *Hoc est corpus meum*, alioquin dixisset falsum: Atqui hoc dixit Christus antequam Apostoli manducarent: Ergo. Prob. Min. quam negant Lutherani: 1°. Christus invitabat Apostolos ad manducandum & bibendum hoc motivo quòd cibus quem offerebat, esset corpus suum & potus sanguis suus, ut patet ex particula causali *enim* in forma sanguinis apud Math. cap. 26. *Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus.* 2°. Quia ex eodem calice omnes successive biberunt, ut patet ex his verbis Luc. 22. *Et accepto calice gratias egit & dixit: Accipite & dividite inter vos:* Et Marc. 14. *Biberunt ex illo omnes*: Atqui Christus non toties dixit: *Hic est sanguis meus*, quoties biberunt, sed semel tantum: Ergo.

Respondent Lutherani Christum priùs dedisse cibum & potum Discipulis quàm diceret: *Hoc est corpus meum*, ex Math. 26. *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum*: Ergo erat tunc tantùm corpus Christi præsens cùm comederent.

Sed contrà 1°. N. Conseq. Esto enim Christus priùs dederit Discipulis cibum antequam diceret: *Hoc est corpus meum*, non sequitur Discipulos illum manducasse antequam illa proferret, imò contrarium certò constat, alioquin non manducassent corpus Christi, aut ibi fuisset antè prolationem formæ, sicque argumentum manet in suo robore.

2°. N. Ant. Si enim ex verbis laudatis Mathæi colligeretur Christum priùs dedisse cibum manducandum quàm diceret: *Hoc est corpus meum*, pariter ex his Marci 14. *Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes: Et ait illis: Hic est sanguis meus:* Concludendum foret, Christum non esse præsentem nisi post manducationem, aut esse præsentem antè prolationem formæ, ut jam modo dicebam, quod est absurdum & non admittunt Lutherani: Fateantur ergo non ex serie, sed ex sensu verborum colligendum esse quid Christus priùs aut posteriùs fecerit: Sensus autem verborum apertè exigit ipsum priùs dixisse *hoc est corpus meum*, quàm porrigeret Discipulis manducandum, ut constat ex probatione nostra.

Respondent & fatentur Calvinistæ, equidem Christum hæc verba protulisse antequam daret manducandum, at dicunt non esse absoluta, sed hypothetica & promissoria, scilicet *Hoc est corpus meum*, si manducabitis.

Sed contrà: Nemo non videt hanc interpretationem esse prorsùs fictam & merè ad effugiendum excogitatam, contortam & textui manifestè vim inferentem. Non enim dixit Christus: *Hoc erit corpus meum, si*, &c. sicut debuisset dicere, si locutus fuisset hypotheticè & promissoriè, sed dixit absolutè: *Hoc est corpus meum.*

Prob. 2°. ex perantiqua praxi Ecclesiæ, Eucharistiam, sive domi sive in templis asservantis, adorantis & ad Infirmos ac alios absentes deferentis.

Hujus praxis testes sunt Justinus Martyr Apolog. 2. ubi dicit Eucharistiam per Diaconos *ad absentes perferri*. S. Irenæus Epist. ad Victorem Papam apud Euseb. l. 5. Hist. c. 24. dicit Eucharistiam *transmitti ad alios* in signum pacis. Tertull. l. 2. ad uxorem c. 5. hortatur illam ne post obitum suum ducat Infidelem, & inter alias rationes hanc profert: *Non sciet*, inquit, *Maritus quod secreto antè omnem cibum gustes: & si sciverit, panem non illum esse credet qui dicitur*, id est corpus Christi S. Cyprianus serm. de lapsis narrat quod cùm mulier tempore persecutionis lapsa, *arcam suam in qua sanctum Domini fuerat manibus indignis tentasset aperire, igne indè surgente deterrita est.* Dionysius Alexandr. Epist. ad Fabium Antiochenum apud Euseb. l. 6. cap. 36. scribit Sacerdotem ex infirmitate incedere non valentem, *puero Eucharistiæ exiguam partem dedisse, præcipiendo ut eam madefactam in os senis Serapionis infunderet.* S. Basilius Epist. 28. ad Cæsaream Patriciam refert tempore persecutionis, fideles in cryptis latitantes asportare secum Eucharistiam quam premente periculo sumebant, & ut hunc morem propugnet, addit *eos omnes qui per eremum vitam monasticam instituunt, ubi copia Sacerdotis non competit, cùm habeant Domini communionem, de suis manibus illam percipere.* Concilium Nicænum I. Can. 13. postquam dixit lapsis dandam esse communionem in exitu, addit: *In summa autem de quolibet excedente & Eucharistiæ participationem petente cum examinatione oblationem impertiat.* S. Ambrosius in Oratione funebri pro fratre suo Satyro, narrat illum fracta navi petiisse Dominicum Sacramentum & in Orario ligari fecisse, moxque in mare se projecisse, undè favente Deo evasit incolumis. S. Chrysost. Epist. ad Innocent. Papam de militibus ab Imperatore missis ut ipsum trucidarent, sic scribit: *Locum in quo sancta condita servabantur ingressi sunt milites, quorum aliquos scimus nullis initiatos mysteriis, & viderunt omnia quæ intùs erant; quin & testes sumus, quòd Christi sanguis, sicut in tali tumultu contingit, in prædictorum militum vestes effusus est.* S. Cyrillus Alexand. Epist. ad Calosyrium: *Aliquos esse audio,*

dio, inquit, *qui mysticam Eulogiam nihil ad sanctificationem juvare dicant, si quid ex ea fiat reliqui in alium diem: Insaniunt verò qui hæc asserunt: Neque enim alteratur Christus, neque sanctum corpus ejus immutatur, sed benedictionis vis ac facultas & vivificans gratia perpetua in illo existit.* Hieron. Epist. 4. ad Rusticum laudat Exuperium Episcopum Tolosanum qui ob voluntariam paupertatem, corpus Christi in Canistro portare cogebatur: *Nihil*, inquit, *illo ditius qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro.*

Item hujus praxis testes sunt columbæ & turres aureæ vel argenteæ in templis suspensæ, in quibus servabatur corpus Christi, quarum meminerunt Amphilochius in vita S. Basilii, Greg. Turonens. l. 1. de gloria Martyrum c. 86. Concil. Constantinop. sub Menna anno 536. Turonens. 2. anno 567. &c.

Tot testibus & pluribus aliis, quos, ne longior sim, omitto, victus Calvinus l. 4. institut. c. 17. §. 39. *qui sic faciunt*, inquit, id est qui servant Eucharistiam, *habent, fateor, veteris Ecclesiæ exemplum: Verùm in re tanta, & in qua non sine periculo erratur, nihil tutius quàm veritatem sequi.* Insciens Responsum! Quasi verò non foret tutum & tutissimum veteris Ecclesiæ ab Apostolis & Patribus formatæ vestigia premere, quàm hesterna Novaturientis somnia sequi. Si ità sit, concussâ semel veritatis columnâ, nihil est quod cuicumque prophanæ novitati opponi possit, nosque omni vento Doctrinæ circumferri necessum est.

Mos autem privatim servandi Eucharistiam nunc in universa Ecclesia, propter varios abusus abrogatus est. Quidam arbitrantur abrogatum fuisse à Synodo Cæsar-Augustana anno 381. Alii volunt hujus Synodi prohibitionem spectare tantùm Priscillianistas & hunc morem in pluribus Ecclesiis adhuc viguisse sæculis sequentibus usque ad 12. ex variis monumentis quæ citantur apud Honorat. Tournely hîc q. 4. a. 2.

Prob. 3°. rationibus Theologicis, 1°. Eucharistia est Sacramentum institutum per modum cibi spiritualis animæ: Ergo sicut cibus corporalis, licet ad usum sit ordinatus, est quid permanens habetque vim completam nutriendi antè sumptionem, sumptio autem est tantùm conditio requisita ut de facto nutriat; ità Eucharistia licèt ordinata ad usum, est quid permanens habetque antè sumptionem vim completam nutriendi spiritualiter animam, & ejus sumptio est tantùm conditio requisita ut de facto nutriat. Confir. Res ordinata ad usum, non est ipse usus, sic panis non est comestio, potentia videndi non est visio: Ergo similiter.

2°. Verba consecratoria efficiunt quod significant: Atqui pronuntiantur à Sacerdote antè usum, & significant esse corpus Christi: Ergo antè usum efficiunt corpus Christi & Sacramentum.

3°. Si usus sit de essentia Sacramenti, sequitur quòd recipientes conficiant Sacramentum non minùs quàm Ministri, manducatio enim tota se tenet ex parte recipientium: Absurdum Consequens: Ergo

Solvuntur Objectionis.

OBj. 1°. Constat ex pluribus antiquis monumentis nihil olim reservatum fuisse de Eucharistia, sed id quod post communionem publicam restabat, vel consumi à Clericis, vel comburi, vel tradi pueris innocentibus. 1°. Clemens Romanus Epist. 2. ad Jacobum Fratrem Domini relata de consec. d. 2. cap. 23. *Tanta*, inquit, *in Altario holocausta offerantur quanta populo sufficere debeant, quòd si remanserint, in crastinum non reserventur, sed cum timore ac tremore Clericorum diligentiâ consumantur.* Similiter Hesychius lib. 2. in Levit. Nicephorus l. 17. c. 25. &c. 2°. Origenes hom. 5. in Levit. dicit quòd panem quem Christus dedit Discipulis, *non distulit, nec servari jussit in crastinum.* 3°. S. Cyprianus l. de Cœna Dom. dicit *Panis iste recipitur, non includitur.* 4°. Venerab. Beda l. 4. Eucharisticæ historiæ cap. 14. refert Apostolos apparuisse puero ægrotanti eique dixisse ut expectaret donec Missa celebraretur, ut viatico corporis Domini reficeretur. 5°. Concil. Cæsar-August. anno 381. & Toletanum 1. anno 400. prohibent servari particulas Eucharistiæ.

R. 1°. hanc objectionem non impetere directè Conclusionem nostram, sed tantùm secundam probationem petitam ex praxi Ecclesiæ, quæ etsi invalida foret, staret nihilominùs probatio ex aliis capitibus. Sed & hæc objectio magis nocet quàm faveat Hæreticis: Ut quid enim tanta cura circà particulas residuas post communionem publicam, ut vel cum timore & tremore consummarentur, vel comburerentur, vel traderentur pueris innocentibus, si non sint Sacramentum, nec corpus Christi contineant? Item quâ fronte Hæretici objiciunt nobis testimonia quibus probatur contrà ipsos Sacrificium altaris, Missa & Viaticum?

R. 2°. Testimonia quæ pro praxi Ecclesiæ protulimus, apertiora sunt & expressiora, quàm ut his quæ opponuntur possint infringi; idque est mirandum & culpandum in Calvinistis, quòd Principem suum Calvinum hac in parte oscitantiæ arguant, seque ipso oculatiores jactent: Fatetur enim Calvinus, ut vidimus, eos qui servant Eucharistiam, habere *veteris Ecclesiæ exemplum.* Itàque ut ad singula descendamus.

Ad primum, 1°. Epistola Clementis cum aliis Decretalibus veterum Pontificum supposititia nunc ab eruditis reputatur: Vide Digress. 2. ad 1. Dissert. Tractatûs nostri de Jure & Justitia. 2°. Dato esse genuinam, in eadem legitur: *Reliquias, fragmentorum corporis Domini custodire debent, ne qua putredo inveniatur in sacrario, ne cùm id negligenter agitur, corpori Domini gravis injuria inferatur.* Sensus ergo verborum in objectione, non est quòd nihil omninò de Eucharistia reservetur, sed nihil post sepositas particulas quæ pro Infirmis reservabantur. Idem est sensus Hesychii & Nicephori. Insuper observandum est quòd dùm apud aliquos Patres aut quædam Concilia legitur præscriptum reliquias Eucharistiæ esse comburendas, vel pueris tradendas aut à Clericis consumendas, aliquando intelligant reliquias quæ jam aliquamdiù servabantur, quas jubent renovari & alias recenter consecratas substitui, ne quid putredinis aut indecori obveniat: vel etiam quandoque intelligunt minutiores particulas quæ dicenter servari non possunt.

Ad secundum, N. Conseq. Quamvis enim Christus non jusserit servari Eucharistiam in crastinum, ut dicit Origenes, quia id tunc non conveniebat imminente cruento proprii corporis Sacrificio, non sequitur id non posse fieri, nec dixit Origenes: Plura enim quæ non fecit, nec jussit Christus, Ecclesiæ suæ prudentiæ determinanda reliquit. Aliundè nihil aliud illic intendit Origenes quàm quòd Sacrificium laudis debeat esse recens & spirituale, ad quod probandum utitur exemplo tùm Christi qui panem consecratum statim distribuit Discipulis, tùm præcepti Apostolis impositi ne panes portarent in via, tùm damnationis Gabaonitarum qui panes veteres ad Israëlitas detulerant: Numquid fortè Origenes contendit non licere nunc portare panes in via aut veteribus uti? Minimè; sed adhibet hæc exempla quatenùs ejus intentum aliquo modo adjuvant.

Ad tertium: 1°. Hoc opus non est Cypriani, sed Arnoldi Brixiensis. 2°. Sensus hujus Auctoris non est quòd Eucharistia non possit includi in vasis, sed quòd non ità in recipiente includatur, quin aliis possit communicari: Patet ex contextu: *Æqua*, inquit, *omnibus portio datur, integer erogatur, distribuitur, non demembratur, incorporatur, non injuriatur, recipitur non includitur; cum infirmis habitans non infirmatur.*

Ad quartum: Quidam respondent Bedam loqui de

de Monacho incola parvi Monasterii in cujus sacello Eucharistia non servabatur. Sed quidquid sit, ex hoc facto non sequitur non servari Eucharistiam, sed dumtaxat Apostolos monuisse hunc puerum ut expectaret tempus Sacrificii, quo cum majori devotione & fructu viaticum reciperet.

Ad quintum, Synodi Cæsaraugustana & Toletana non prohibent asservari Eucharistiam, sed jubent Fidelibus ut in Ecclesia communicent, & ut non asportent secum Eucharistiam, ut quandoque fieri solebat, idque, ut quidam volunt, spectabat tantùm Priscilianistas, qui ut Catholici apparerent, sumebant manibus Eucharistiam & posteà illam sacrilegè abjiciebant, idque colligunt ex Concilio Tolet. II. anno 675. can. 11.

Obj. 2°. Omnia alia Sacramenta consistunt in usu: Ergo & Sacramentum Eucharistiæ.

R. N. Conseq. 1°. Quia Sacramenta ex voluntate Christi instituentis inter se specie differunt; undè non est mirum aliquid uni convenire quod aliis non convenit, imò sic esse necessum est, neque in his quæ sunt juris positivi ab uno ad aliud valet argumentum. 2°. Omnes aliorum Sacramentorum formæ actionem transeuntem essentialiter important, ut te baptiso, te confirmo, te absolvo, &c. Forma autem Eucharistiæ non importat actionem, sed quid permanens, *Hoc est corpus meum:* Et quamvis hoc dicatur in ordine ad actionem, esum scilicet, cibus tamen est aliquid permanens, & commestio est tantùm conditio requisita ut de facto nutriat. 3°. Alia Sacramenta consistunt in applicatione formæ & materiæ ad subjectum quod instrumentaliter sanctificant: Sacramentum autem Eucharistiæ consistit in applicatione formæ ad materiam quam consecrat; *undè continet in se aliquid sacrum absolutè, scilicèt corpus Christi quod tale est independenter ab hominis sanctificatione: Cætera verò Sacramenta continent aliquid sacrum in ordine ad aliud, scilicet virtutem ad sanctificandum.

*Hic q. 73.a.1.o.

Inst. Christus hoc Sacramentum instituit ut manducetur à Fidelibus: Ergo extrà manducationem inutiliter existit.

R. N. Conseq. Perindè est enim ac si argueres: Panis factus est ut manducetur: Ergo inutiliter existit extrà manducationem, quasi verò non debeat existere priusquàm manducetur; itaque, ut jam sæpè dictum est, Eucharistia est instituta ut manducetur, ità quòd manducatio sit conditio requisita ut de facto nutriat, non autem quòd sit illius constitutiva, cùm cibus sit cibus antequàm comedatur.

Consectaria.

De Adoratione Christi in Eucharistia.

Lutherus L. ad Waldenses adorationem Christi in Eucharistia liberam permittit. Melanchton in Apolog. tit. de Cœna Dom. illam in usu tantùm permittit; Lutherani posteriores & Calvinistæ, nequè in usu, nequè extrà usum illam permittunt, voluntque illam esse meram idololatriam. Contrà quos.

Ex dictis colliges 1°. Eucharistiam posse palàm à Fidelibus adorandam exponi: Si enim Christus homo Deus sit permanenter præsens in Eucharistia, communissimus Religionis sensus & ratio naturalis indicant & jubent cultum latriæ illi esse exhibendum, sicut exhibebatur dùm inter homines conversabatur, atque exhiberetur, si visibilis in terris nunc appareret.

Ità decrevit Trid. sess. 13. cap. 5. his verbis: „ Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin „ omnes Christi Fideles pro more in Ecclesia „ Catholica semper recepto, Latriæ cultum, qui „ vero Deo debetur, huic sanctissimo Sacramen„ to in veneratione exhibeant: Nequè enim ideò „ minùs est adorandum, quòd fuerit à Christo „ Domino, ut sumatur, institutum; nam illum „ eundem Deum præsentem in eo adesse credi„ mus, quem Pater æternus introducens in orbem „ terrarum dicit: Et adorent eum omnes Angeli „ Dei, quem Magi procidentes adoraverunt, „ quemque denique in Galilæa ab Apostolis ado„ ratum fuisse Scriptura testatur.

Hunc morem & praxim antiquam Ecclesiæ testantur SS. Patres: S. Cyrillus Jerosol. Catechesi 3. Mystag. dicit eum qui accepturus est Eucharistiam debere accedere *Pronum adorationis in modum.* Ambrof. l. 3. de Spiritu sancto cap. 12. *Itaque,* inquit, *per scabellum terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in Mysteriis adoramus* Chrisost. hom. 24. in 1. Cor. *Hoc corpus in præsepi reveriti sunt Magi.... imitemur saltem barbaros, nos qui cœlorum cives sumus.... Tu verò non in præsepi, sed in altari.... vides.* Et hom. 3. in Epist. ad Ephes. *Adora & communica.* Aug. in Psal. 98. *Nemo illam carnem manducat, nisi prius adoraverit.*

Objiciunt 1°. Hæretici: Christus instituit hoc Sacramentum ut sumatur, non ut adoretur.

Respondet Trid. cit. quòd quamvis sit institutum ut sumatur, sit nihilominus adorandum, quia est idem ille homo Deus quem Angeli, Magi & Apostoli adoraverunt.

Reponunt: Non est præceptum adorandi sed manducandi.

R. Non requiri speciale præceptum adorandi, hoc ipso quòd constat esse ibi hominem Deum præsentem, quia hanc adorationem judicant & jubent Religio & ratio, ut dictum est. Absque speciali præcepto, solo Religionis & rationis ductu ipsum adoravêre Magi in præsepi, Cœcus in Templo, Cananæa in via, Nautæ in navi, Apostoli in Galilæa.

Urgent: Eucharistia instituta est per modum convivii, & sic aliquando celebrata fuit, ut convivæ sederent, & sedentes sumerent ac manducarent. Esto: Quid indè? Restat probandum Hæreticis convivas priusquàm sederent, aut dùm sederent, non adorasse, quod nunquàm evincent.

Objiciunt 2°. Adoratio Christi in Eucharistia non fuit in usu primis Ecclesiæ sæculis: Ergo. Prob. Ant. 1°. Si adoratio Eucharistiæ fuisset in usu primis Ecclesiæ sæculis, eam SS. Patres opposuissent Arianis, ut contrà ipsos probarent divinitatem Christi: Atqui non opposuerunt: Ergo. Prob. 2°. Idem Ant. Si adoratio Christi fuisset in usu primis Ecclesiæ sæculis, Ethnici indè arripuissent ansam defendendi cultum Idolorum retorquendo in Christianos quæ Christiani ipsis objiciebant. Objiciebant Christiani Ethnicis eorum Deos in ligno & metallo concludi, eos ligna & lapides aut opera hominum quæ habent aures & non audiunt, oculos & non vident, adorare, aliquâ Consecratione numina simulachris adesse, Deos quos colunt posse frangi, cremari, putrefieri: Hæc, inquam, Ethnici potuissent in Christianos retorquere; nimirùm eos pariter Deum suum in terrena substantia concludere, panem & vinum atque opus hominum colere, Deum illorum Consecratione pani & vino adesse, eumque posse frangi, cremari, &c. Ergo.

R. N. Ant. Ad primam Probat. N. Maj. Ideò enim SS. Patres hanc adorationem Arianis non opposuerunt, quia ipsimet Ariani Christum esse adorandum dicebant, licèt ipsum Deum non agnoscerent & ideò Idololatriæ inculpantur à SS. Patribus Augustino l. cont. Maximum, Athanasio orat. 1. contrà Arianos & Ambrosio l. 1. de fide cap. 7. ubi dicit: *Aut igitur definant colere quem creaturam appellant, aut desinant, quem colere se simulant, dicere creaturam.*

Ad secundam Probat. R. 1°. Hæc olim adhibita fuisse ab Ethnicis contrà adorationem Verbi Incarnati, ut pariter suorum Idolorum cultum defenderent, ut constat ex Origene l. 3. cont. Celsum: Et reverà pari quin imò majori similitudine militant contrà adorationem Verbi Increati quàm Christi in Eucharistia præsentis, ut consideranti patet. Undè ex hoc argumento, si valeret, seque-

queretur Christum, sivè in terris degentem, sive nunc in cœlis regnantem non fuisse, nec esse adorandum, quod non admittunt Hæretici.

R. 2°. Absolutam ac immensam esse disparitatem inter adorationem Christi in Eucharistia & cultum Idolorum. 1°. Ex parte objecti: Dii Gentium erant falsi Dii & homines peccatores: Christus est verus Deus. 2°. Ex parte circumstantiarum: Ethnici existimabant sua simulacra esse vel corpora suorum Deorum animata, quibus ideo divinos honores deferebant, sicque ligna, lapides & opera hominum colebant: Ex Aug. l. 8. de civit. cap. 23. & Arnobio l. 6. vel sedes suorum Deorum ad quas incantationibus magicis aut humano imperio ac virtute, cœlum deserentes descendebant, & in quibus sic concludebantur atque alligabantur ut recedere pro libitu non possent: Ex eodem Arnobio cit. & Eusebio l. 5. de præparat. Evang. Vel denique existimabant suos Deos esse partes ac virtutes seu quasi membra magni Dei scilicet Jovis, quem mundi animam esse putabant: Ex Aug. l. 4. de Civit. cap. 11. At vero species Eucharisticæ non sunt corpus Christi, neque virtute magica aut humana, sed divina illis adest, non alligatus aut coarctatus, divinitas enim ejus est ubique, corpus est in cœlo & in omnibus aliis Hostiis consecratis, & quamvis species possint frangi, comburi, &c. non tamen divinitas, neque corpus Christi quod ibi est ad modum spirituum impassibile & incorruptibile.

Inst. Christiani adorant species: Atqui species sunt quid creatum: Ergo.

R. Secundùm plures Theologos solum Christum & non species adorari: Communior tamen opinio est eas adorari cum Christo per modum unius, non tanquam objectum motivum, sed terminativum tantum adorationis; sicut humanitas Christi unita divinitati, adoratur ratione divinitatis conjunctæ. Quod si species considerarentur sinè conjunctione ad Christum, sed præcisè ut sunt Sacramentum institutum ad nostram sanctificationem, non deberent coli latrià, sed aliquo cultu inferiori, ut quædam res sacræ, sicut alia Sacramenta.

Colliges 2°. Convenienter ac religiosè institutum esse in Ecclesia Festum corporis Christi illudque in supplicationibus circumgestari. Sequitur pariter ex dictis: Si enim corpus Christi sit permanenter præsens in Eucharistia, nihil magis congruum ac religiosum est, in augmentum ejus cultus ac in tanti beneficii memoriam, quàm ut speciali Festo colatur, atque solemniter veluti triumpho publicè circumferatur.

Ità Concil. Trid. cap. 5. cit. his verbis: „ Declarat præterea sancta Synodus piè ac religiosè „ admodum in Dei Ecclesia inductum fuisse hunc „ morem, ut singulis annis peculiari quodam & „ Festo die, præcelsum hoc & venerabile Sacra„ mentum singulari veneratione ac solemnitate „ celebraretur, atque in Processionibus reveren„ ter & honorificè illud per vias & loca publica „ circumferretur: Æquissimum est enim sacros „ aliquos statutos esse dies, cùm Christiani omnes, „ singulari ac rara quàdam significatione, gratos „ & memores testentur animos ergà communem „ Dominum & Redemptorem, pro tàm ineffabili „ & planè divino beneficio, quo mortis ejus vi„ ctoria & triumphus repræsentatur. Atque sic „ quidem oportuit victricem veritatem de men„ dacio & hæresi triumphum agere; ut ejus ad„ versarii in conspectu tanti splendoris & in tan„ ta universæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilita„ ti & fracti tabescant, vel pudore affecti & con„ fusi aliquando resipiscant.

De origine ac institutione hujus Festi, necnon de Auctore illius Officii, dicam infrà in Digressione historica.

§. II.

Quid habeat propriè rationem Sacramenti in Eucharistia?

Quæstio est, ut dixi, de consecratione, sumptione, speciebus consecratis & corpore Christi. Quidam ergo rationem & essentiam Sacramenti reponunt in Consecratione; quidam in sumptione; quidam in speciebus consecratis; quidam in ipso corpore Christi; quidam in corpore & speciebus simul.

Dico: Species consecratæ, ut continentes corpus & sanguinem Christi, constituunt totam essentiam Sacramenti Eucharistiæ: Est communior inter Thomistas quibus adhærent plures extranei.

Observandum tamen alia assignata, scilicet consecrationem, corpus Christi & sumptionem non se habere mere accidentaliter ad rationem Sacramenti, sed esse essentialiter connotata extrinseca; species enim consecratæ dicunt essentialiter ordinem ad consecrationem seu prolationem verborum tanquam ad causam efficientem, imò & formalem, quatenus per verba sunt determinatæ ad significandum & continendum corpus Christi: Quo ultimo sensu potest dici verba ut virtualiter moraliter permanentia pertinere etiam ad essentiam Sacramenti, & ità intelligimus per species formaliter ut consecratas. Item dicunt essentialem ordinem ad corpus Christi ut ad significatum & contentum, & tandem ad usum, sicut cibus ad manducationem quâ de facto nutriat. Dicimus tamen quod nullum ex his constituat essentiam Sacramenti, nisi, ut observavi, forma ut moraliter virtualiter perseverans in determinatione specierum ad significandum & continendum corpus Christi, sed id, ut etiam dixi, intelligitur per species formaliter ut consecratas. Hàc observatione præmissà, quæ solutionibus argumentorum viam aperit,

Prob. Conclusio: 1°. Impugnando alias Sententias: 1°. Consecratio non constituit intrinsecè essentiam Sacramenti; quia vel sumitur pro actione conversiva panis in corpus Christi, & sic est quid insensibile & transiens, consequenter, neque Sacramentum quod est signum sensibile, neque Sacramentum Eucharistiæ quod est res permanens. Insuper quod efficit cibum non est cibus; Eucharistia autem est cibus. Item non est immediatè signum practicum gratiæ, sed tantùm materiæ consecrativum. Vel sumitur consecratio pro prolatione verborum, & sic potest considerari dupliciter: 1°. Ut est instrumentum ministri & sic pertinet ad causam efficientem, estque, ut antè, actio transiens & efficiens cibum, ideòque non cibus ipse permanens, neque immediatè significans & causans gratiam, sed tantùm consecrans materiam. 2°. Potest considerari prolatio verborum ut forma determinans materiam scilicet species panis ad significationem & continentiam corporis Christi, & cùm ista determinatio moraliter permaneat, sicut significatio semel imposita alicui voci, semper virtualiter moraliter remanet, hoc sensu potest dici quòd verba sacramentalia ingrediantur essentiam Sacramenti ut forma; id quidem non apposui in Conclusione; quia, ut dixi, intelligitur per species formaliter ut consecratas.

2°. Corpus Christi non constituit essentialiter Sacramentum: 1°. Quia non est per se sensibile: 2°. & præcipuè, quia non est Sacramentum tantùm de quo loquimur, sed res & Sacramentum, consequenter effectus Sacramenti; effectus autem Sacramenti supponit Sacramentum constitutum, non constituit. Confir. 1°. Sacramentum Baptismi non consistit essentialiter in charactere, neque simul in charactere & ablutione, quia character est res & Sacramentum, ideòque effectus Sacramenti jam constituti per ablutionem sub præscripta verborum forma: Ergo similiter. Confir. 2°. Eucharistia dicitur passim à SS. Patribus & communiter, Sacramentum corporis Christi: Atqui corpus

pus

pus Christi non potest dici Sacramentum corporis Christi: Ergo.

3°. Sumptio non constituit Sacramentum: tùm quia prolatis verbis sacramentalibus est Sacramentum antè sumptionem: tùm quia cibus supponitur antequam comedatur: tùm quia solus Sacerdos est conficiens Sacramentum & non ipse solus sumit. Hæc fusiùs §. præcedenti.

Restat igitur solas species ut consecratas constituere essentiam Sacramenti.

Prob. 2°. Sacramentum est signum sensibile practicum gratiæ: Atqui species sunt sensibiles, gratiam cibantem significant & causant instrumentaliter: Ergo. Significant etiam corpus Christi præsens, licèt non causent; non enim est necesse quod Sacramenta causent omne quod significant, significant quippè omnia Passionis Christi mysteria, quæ tamen non causant.

Huic Sententiæ favet S. Th. hîc q. 73. a. 6. o. Ubi dicit *quòd in hoc Sacramento tria considerare possumus, scilicet id quod est sacramentum tantùm, quod est panis & vinum:* Id est species panis & vini. Illam apertè tradit Catechismus Rom. parte 2. tit. de Eucharistia num. 8. his verbis: „ Diligenter observandum est, multa in hoc mysterio esse, quibus aliquando Sacramenti nomen sacri Scriptores tribuerunt. Interdum enim & consecratio & perceptio, frequenter verò & ipsum Domini corpus & sanguis qui in Eucharistia continetur, Sacramentum vocari consuevit: Inquit enim Augustinus Sacramentum hoc duobus constare, visibili scilicet elementorum specie, & invisibili carne & sanguine ipsius Domini nostri Jesu Christi: atque ad eundem modum hoc Sacramentum adorandum esse, nimirum corpus & sanguinem Domini intelligentes, affirmamus. Verùm hæc omnia minùs propriè dici Sacramenta perspicuum est: Ipsæ autem panis & vini species veram & absolutam hujus nominis rationem habent."

Solvuntur Objectiones.

Obj. cum Sylvio: S. Th. in 4. d. 8. q. 1. a. 1. quæstiunc. 1. ad 2. dicit: *Ex speciebus & corpore Christi fit unum Sacramentum.* Irenæus lib. 4. cap. 34. dicit: *Eucharistiam duabus rebus constare, terrenâ & cœlesti.* In cap. *Hoc est* de Consecrat. Dist. 2. dicitur: *Sacrificium Ecclesiæ duobus constare, scilicet visibili elementorum specie & invisibili Domini Jesu carne.* Item hoc Sacramentum adoratur latriâ; dicitur corpus Christi, panis vivus, panis Angelicus, cibus animæ, excellentissimum omnium Sacramentorum: Hæc autem omnia non conveniunt solis speciebus, sed corpori Christi, vel corpori Christi simul cum speciebus: Ergo.

R. Has omnes locutiones verificari absque eo quòd corpus Christi sit pars essentialis & intrinsecè componens hoc Sacramentum, ad id enim sufficit quòd sit essentialiter extrinsecè connotatum ut contentum & significatum: cùm ergo SS. Patres & S. Th. dicunt, hoc Sacramentum constare ex speciebus & corpore Christi, equidem constat ex utroque sed non eodem modo, speciebus in recto & ut intrinsecè constituentibus, corpore Christi ut in obliquo & essentialiter connotato, eo modo quo objectum pertinet ad specificationem potentiæ & signatum ad speciem signi.

Similiter hoc Sacramentum dicitur corpus Christi, panis vivus, &c. accipiendo contentum pro continente, signatum pro signo, sicut si ostenso dollo, dicimus hoc est vinum. Item adoratur latriâ, ratione rei contentæ quæ conjuncta est speciebus quasi sub velaminibus per modum unius, sicut Verbum Incarnatum adoratur cum humanitate, non separando humanitatem à Divinitate, licèt tota ratio adorandi sit Divinitas, ut dicitur in Tract. de Incarn. Sicut enim Rex vestitus honoratur cum veste, non separando vestem à Rege, licèt tota ratio honorandi sit in Rege: Sic, inquam, totum hoc Sacramentum adoratur per modum unius, licèt tota ratio adorandi sit ipsa res contenta.

Obj. 2°. Contritio interior est insensibilis: Item est res & Sacramentum, & tamen his non obstantibus est pars essentialis constitutiva Sacramenti Pœnitentiæ: Ergo invalidæ sunt rationes quibus excludimus corpus Christi à ratione Sacramenti.

R. ad primum quòd licèt contritio interior non sit per se sensibilis Sacerdoti est tamen per se sensibilis Pœnitenti qui illam actu experitur: In Sacramento autem cujus materia sunt actus pœnitentis, sufficit quod id quod dicitur pars Sacramenti sit alicui sensibilis, quamvis Sacramenta quorum tota materia exteriùs exhibetur, eam esse absolutè sensibilem requirant. Ità Contenson.

Ad secundum D. Maj. Contritio interior per confessionem dolorosam sensibilis ut concipitur nondum formata per gratiam, est res & Sacramentum, N. Sic enim est Sacramentum tantùm, ut concipitur formata per gratiam, C. Ad hunc sensum D. Min. Contritio interior informis est pars essentialis Sacramenti Pœnitentiæ, C. ut formata per gratiam, N. sic enim est effectus Sacramenti: Similis autem distinctio non cadit in corpus Christi.

Inst. Quamvis corpus Christi sit res & Sacramentum, id non impedit quin sit pars essentialis Sacramenti: Ergo. Prob. Ant. Illi termini, *Sacramentum tantùm, res & Sacramentum simul, res tantùm*, non adhibentur ad distinguenda essentialia Sacramentorum à non essentialibus; sed ad distinguenda omnia quæ sunt in Sacramentis, sivè sint essentialia, sivè non: Ergo. Prob. Ant. Quando quæritur quid sit Sacramentum tantùm? Non respondetur quòd sit signum practicum gratiæ, quod necessariò respondendum foret si Sacramentum ibi sumeretur pro illa re quæ totam materiam Sacramenti designaret, sed dicitur quòd sit illud quod significat tantùm & non significatur, sive illud quod significat sit gratia, sivè aliquid aliud, ut in præsenti casu: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. N. Ant. Ad Probat. D. Ant. Quando quæritur quid sit Sacramentum tantùm non respondetur quòd sit signum practicum gratiæ explicitè, C. Implicitè, N. Quando enim respondetur quòd sit id quod significat & non significatur, intelligitur per id quod significat ipsa gratia, alioquin non intelligeretur Sacramentum: Potest quidem cum gratia aliquid aliud significare, ut in præsenti casu significat gratiam & corpus Christi, in Baptismate gratiam & characterem: Sed si non intelligatur etiam gratia, non erit, ut dixi, Sacramentum, saltem eo sensu quo hîc loquimur de Sacramentis. Similiter quando respondetur quòd id quod est res & Sacramentum, sit id quod significat & significatur, intelligitur significatum, quòd sit effectus seu res Sacramenti, id est res significata per Sacramentum, consequenter quod supponat Sacramentum constitutum; ipsum autem non constituat.

Ex dictis colliges nos suprà rectè definivisse Eucharistiam. 1°. Physicè, quod sit *Species panis & vini consecratæ sub præscripta verborum forma continentes corpus & sanguinem Christi ad causandam gratiam cibantem.* 2°. Metaphysicè, *Sacramentum corporis & sanguinis Domini ad spiritualem animæ refectionem.*

ARTICULUS II.

Utrùm Sacramentum Eucharistiæ sit unum vel plura?

Quæstio est de unitate & pluralitate, tam specifica, quàm numerica, non in genere physico: Certum est enim quod species panis differant specie physica à speciebus vini, & quod hæ species panis physicè numero differant ab aliis speciebus panis, sed in genere morali, seu artefacti sacramentalis: Consideramus enim hîc Euchari-

ftiam formaliter fub ratione figni fub qua eft Sacramentum & artefactum morale.

Hic q.73. a. 2. o. Dico 1°. Euchariftia eft unum fpecie Sacramentum.

Eft communior & certa, tradita à Catechifmo Trid. p. 2. de Euchariftia num. 10. his verbis: „ Licet fint duo elementa, panis fcilicet & vinum, „ ex quibus integrum Euchariftiæ Sacramentum „ conficitur, non tamen plura Sacramenta, fed „ unum tantùm effe Ecclefiæ auctoritate docti „ confitemur; aliter enim feptenarius Sacramentorum numerus, quemadmodum femper traditum, atque Conciliis Lateranenfi, Florentino & Tridentino decretum eft, conftare non „ poterit".

Ibid. Prob. Ratione Theologicâ: Sacramentum formaliter eft fignum practicum, confequenter ejus unitas vel pluralitas fpecifica repeti debet ex unitate vel pluralitate fpecifica termini feu finis & effectûs fignificati: fignum enim eft in genere relationis quæ fpecificatur à fuo termino; undè dicitur unum fignum quod unum tantùm fignificat, licèt ex diverfis partibus materialiter componatur, ut patet in imagine appofita tabernæ: Atqui unus eft fpecie finis feu terminus & effectus fignificatus Sacramenti Euchariftiæ: Ergo. Prob. Min. Sacramentum Euchariftiæ, quamvis fpeciebus panis & vini phyficè diftinctis fit compofitum, ordinatur ad unam fpecie refectionem fpiritualem tanquam ad finem & effectum fignificatum, ficut cibus & potus materiales ordinantur ad unam refectionem corporalem: Ergo. Patet Ant. Quia definitur Euchariftia Sacramentum corporis & fanguinis Chrifti ad fpiritualem animæ refectionem: Sicut autem duo requiruntur ad refectionem corporalem, fcilicet cibus & potus, ità cibus & potus fpiritualis requiruntur ad fpiritualem refectionem, & illa fpiritualis refectio eft una fpecie, quia eandem fpecie gratiam cibantem producunt ambæ fpecies: Ergo. * Undè Ecclefia in collecta dicit, primò in plurali: *Purificent nos Sacramenta quæ fumpfimus:* Deindè addit in fingulari: *Hoc tuum Sacramentum non fit nobis reatus ad pœnam,* ad oftendendum quòd hoc Sacramentum fit plura materialiter, quatenùs continet res fpecie phyficâ diverfas, unum autem formaliter, quia hæc plura ordinantur ad unum fignificandum & efficiendum: Sic in Extrema Unctione funt plures unctiones & tamen unum Sacramentum, quia iftæ plures unctiones ordinantur ad unum finem & effectum, qui eft tollere reliquias peccatorum: Sic domus quamvis conftet diverfis partibus, eft tamen una domus, unum artefactum, quia ordinatur ad unius familiæ habitationem.

* Ib. ad 1.

Hinc inferes unitatem fpecificam hujus Sacramenti non effe repetendam, ut quidam volunt, ex unitate corporis Chrifti, tùm quia in eo non confiftit, ut dictum eft Art. præced. tùm quia foret unum numero Sacramentum in tota Ecclefia, cùm fit unum numero corpus Chrifti: nequè ex inftitutione, ut volunt alii; tùm quia inftitutio pertinet ad caufam efficientem, non formalem quæ fola fpecificat: tùm quia Chriftus potuit unâ inftitutione plura fpecie Sacramenta inftituere.

Dices: In Euchariftia funt plura figna: Ergo plura Sacramenta. Patet Confeq. Signum eft genus ad Sacramentum, non poteft autem multiplicari genus, quin multiplicetur fpecies.

Ib. ad 2. R. D. Ant. In Euchariftia funt plura figna materialiter feu inadæquata, C. formaliter & adæquata, N. Equidem fpecies panis fignificant cibum fpiritualem, fpecies vini potum, fed ex utraque fignificatione partiali, integratur & perficitur una fignificatio totalis quâ fignificatur una fpecie refectio, ad quam requiritur cibus & potus. Undè ad eundem fenfum, D. Confeq. Ergo funt plura Sacramenta inadæquata, C. adæquata, N.

Inft. 1°. Qui folam fpeciem panis fumit, recipit totum & integrum Sacramentum, fimiliter qui folam fpeciem vini fumit; Ergo quælibet eft totum & integrum Sacramentum.

R. D. Ant. Recipit totum & integrum Sacramentum materialiter, feu ex parte rei contentæ & fignificatæ, C. quia non folùm recipit corpus Chrifti, fed etiam fanguinem per concomitantiam, ficque totam gratiam cibantem: Recipit totum & integrum Sacramentum formaliter in ratione figni, N. fpecies enim panis fignificat folum cibum, qui non fufficit ad integram refectionem quam debet fignificare Euchariftia.

Inft. 2°. Qui recipit folam fpeciem panis, recipit totum & integrum Sacramentum in ratione figni: Ergo. Prob. Ant. Sola fpecies panis, ex dictis, producit totum & integrum effectum Sacramenti: Ergo illud fignificat, Sacramenta enim fignificant quod efficiunt.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Ant. Sola fpecies panis producit totum & integrum effectum Sacramenti concomitanter, C. formaliter, N. fimiliter, D. Confeq. Ergo illum fignificat concomitanter, C. formaliter, N. formaliter enim fpecies panis fignificat tantùm corpus Chrifti ut cibum, fed quia non eft corpus vivum finè fanguine, per concomitantiam fignificat fanguinem.

Dico 2°. Sacramentum Euchariftiæ fpecie unum, eft multiplex numero.

Prob. Sacramentum Euchariftiæ fupponit pro fpeciebus confecratis in ordine ad fumptionem & in illis effentialiter confiftit, ut dictum eft Art. præced. Atqui fpecies in diverfis Ecclefiis confecratæ funt numero plures, & ad refectiones numero plures ordinantur: Ergo.

Confir. Quando funt plures materiæ & plures formæ numero diftinctæ, funt plura Sacramenta numero diftincta: Atqui quando plures Sacerdotes celebrant in diverfis Ecclefiis, funt plures materiæ & formæ numero diftinctæ: Ergo.

Dices: Si Filius Dei affumeret plures humanitates, effet unus homo, & fi idem fubjectum bilocatum haberet duas albedines, effet unum numero album: Ergo quamvis Chriftus exiftat in diverfis fpeciebus, eft unum numero Sacramentum.

R. N. Confeq. Difparitas eft, quòd unitas numerica hominis fumatur ab unitate fuppofiti vel fubfiftentiæ, & unitas numerica accidentis ex unitate numerica fubjecti: in cafibus autem inftantiæ foret unicum numero fuppofitum & unicum numero fubjectum: At fpecies facramentales non funt in corpore Chrifti, tanquam in fuppofito vel fubjecto.

Repones: Apoft. 1. Cor. 10. probat omnes Fideles effe unum corpus myfticum, quia de uno pane participant *Unum corpus*, inquit, *multi fumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participamus:* Ergo eft unum numero Sacramentum Euchariftiæ.

R. Apoftolum fumere panem feu fpecies panis pro corpore Chrifti fub illis contento: Undè fenfus ejus eft, quòd ficut eft unum corpus Chrifti quo aluntur fpiritualiter Fideles, ità funt hi unum corpus Chrifti myfticum.

Replicabis: Hoc Sacramentum eft unum in ratione Sacrificii: Ergo & in ratione Sacramenti.

R. N. Ant. Simpliciter loquendo: Quamvis enim dicatur unum ratione principalis offerentis, qui eft unus fcilicet Chriftus, & ratione unius rei oblatæ; fimpliciter tamen loquendo eft multiplex, quia eft multiplex oblatio & immolatio myftica. Fuit ergo unum cruentum Sacrificium, fed eft multiplex incruentum.

Dico 3°. Unitas vel pluralitas numerica Sacramenti Euchariftiæ non defumitur ab unitate vel pluralitate fpecierum, neque ab una vel multiplici confecratione, fed ab ordine ad unam vel plures refectiones.

Prob. Euchariftia eft inftituta per modum convivii fpiritualis, confequenter de illo loquendum eft fecundùm analogiam quam habet ad convivium materiale: Atqui unitas vel pluralitas numerica in

convivio

convivio materiali non sumitur ex unitate vel pluralitate ferculorum, sicut enim si plures ex uno ferculo sumant, erunt plures refectiones & plura convivia, ità si unus ex pluribus ferculis continuatim sumat, erit unum convivium: Neque sumitur ex una vel pluribus actionibus præparativis, cùm unum convivium possit pluribus actionibus præparari, & è contrà multiplex convivium unâ actione continuâ, sed sumitur à ferculis prout ordinantur ad unam vel multiplicem refectionem: Ergo similiter unitas vel pluralitas numerica in Sacramento Eucharistiæ, non sumitur ex unitate vel pluralitate specierum præcisè, ex una vel multiplici consecratione, sed ex ordine ad unam vel multiplicem refectionem spiritualem. Undè si unus simul vel continuatim sumat plures hostias, est unum Sacramentum, quia est una refectio; si idem pluries in diverso tempore sumat, sunt plura Sacramenta, quia sunt plures refectiones. Item si plures ex eadem hostia in partes divisa sumant, erunt plura Sacramenta, quia plures erunt refectiones; tot sunt enim refectiones quot sunt refecti.

Neque indè sequitur fieri novum Sacramentum sinè nova consecratione, sed tantùm id quod erat unum factum consecratione, fieri multiplex divisione, sicut cùm aqua dividitur in partes, non fit nova aqua, sed facta multiplicatur discontinuatione.

Dices: Sacramentum Eucharistiæ antequam sumatur, est unum vel multiplex, existit enim: Ergo.

R. D. Ant. Sacramentum Eucharistiæ antequàm sumatur, est unum vel multiplex in actu primo, C. in actu secundo, N. sicut itaque convivium paratum & eidem mensæ appositum est unum convivium in actu primo; dùm autem in plures refectiones à pluribus sumentibus dividitur, fit multiplex in actu secundo, sic plures hostiæ consecratæ in eodem altari, seu ciborio repositæ, sunt unum convivium & unum Sacramentum in actu primo; dùm autem à pluribus sumitur, fit multiplex in actu secundo, quia sunt plures refectiones. Reflecte hic agi de unitate vel pluralitate morali, ut præmonuimus.

ARTICULUS III.

Quandonam Sacramentum Eucharistiæ fuerit institutum?

Suppono, ut Fide certum, Christum hoc Sacramentum instituisse in ultima cœna, pridiè quàm pateretur. Id constat ex tribus Evangelistis Math. 26. Marco 14. & Lucâ 22. referentibus institutionem hujus Sacramenti ad cœnam quam Christus habuit cum suis Discipulis pridiè mortis suæ: Et ex Apostolo 1. Cor. *Nocte quâ tradebatur*, &c. Atque ità definitum est in Concil. Viennensi Clementin. de reliquiis & in Trid. sess. 13. cap. 1. Undè Ecclesia in Canone Missæ: *Pridiè quàm pateretur accepit panem*, &c.

Hic q. 83. a. 5. o. Hujus facti tres congruentias profert Auctor. 1°. Quia conveniebat ut tunc cùm Christus in propria specie à Discipulis recessurus erat, se ipsum ad solationem in sacramentali specie reverendum exhiberet. 2°. Conveniens fuit ut imminente passione, celebrato priori Sacramento Agni Paschalis, quod erat illius Passionis præfigurativum, loco istius novum institueret, quod est ejusdem Passionis rememorativum in posterum, quale est Eucharistia: sinè enim fide Passionis Christi nunquàm potuit esse salus, secundùm illud ad Rom. 3. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius.* 3°. Ea quæ ultimò dicuntur & fiunt præsertim ab amicis recedentibus magis memoriæ commendantur, quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos; ea verò ad quæ magis afficimur, profundiùs animo imprimuntur: Ut ergo hujus Sacramenti altitudo magis commendaretur, & profundiùs cordibus & memoriæ Apostolorum insigeretur, conveniens fuit ut in ultimo ab eis discessu, illud institueret. Hæc, inquam, certa sunt apud omnes.

Verùm gravis est controversia, quâ die Christus ultimam cœnam celebravit. Communis sententia Latinorum est ipsum ultimam cœnam Agni Paschalis celebrasse vesperâ secundâ lunæ seu diei decimæ quartæ, hoc est feriâ quintâ ad vesperam. Græci è contrà, ut suum de fermentato usum tueantur, tenent Christum uno die anticipasse esum Agni Paschalis, & hanc cœnam celebrasse secundâ vesperâ lunæ decimæ tertiæ: Christus enim juxtà ipsos crucifixus est lunâ decimâ quartâ, seu feriâ quintâ, non sextâ. Aloysius Legionensis & Basilius Poncius, quibus præivêre Stella & Oleaster, censent pariter Christum celebrasse Pascha lunâ decimâ tertiâ ad vesperam, non quòd Christus anteverterit cœnam Agni Paschalis, sed quia arbitrantur hanc solemnitatem incipere vesperâ secundâ lunæ decimæ tertiæ. Pro hujus controversiæ resolutione atque intelligentiâ,

Observandum 1°. Tres dierum differentias distingui apud Judæos, naturalium, artificialium & legalium seu vestivorum. Dies naturalis accipiebatur sicut apud nos à media nocte ad mediam noctem. Artificialis ab ortu ad occasum solis, & ideò non erat fixus, sed modò longior, modò brevior secundùm quod sol priùs aut tardiùs oriebatur & occidebat: Distribuitur in quatuor partes seu horas, quarum quælibet complectebatur tres ex nostris, in primam, tertiam, sextam & nonam. Prima computabatur ab ortu solis ad horam nonam nostram circiter: Tertia à nona hora ad duodecimam: Sexta à duodecima hora ad tertiam: Nona à tertia hora ad occasum solis. Dies legalis seu festivus accipiebatur à vespera præcedentis diei ad vesperam sequentis, eo modo quo festa nostra quoad officium accipiuntur, juxtà legem Levit. 23. A vespera ad vesperam celebrabitis Sabbatha vestra: Per Sabbatha autem intelliguntur ibi etiam Festa saltem solemniora, nam ibidem Festum expiationis vocatur *Sabbathum requietionis.* Excipitur festivitas Agni Paschalis, si tamen debeat dici festivitas; consistebat enim in sola immolatione & esu Agni Paschalis, incipiebat sub secundis vesperis lunæ decimæ quartæ, nec ulteriùs extendebatur, coïncidebat cum initio Festi Azymorum quod erat luna decima quinta, quodque incipiebat à secundis vesperis lunæ decimæ quartæ: Festum Azymorum complectebatur septem dies integros quorum primus & ultimus erant solemnissimi; omnes vocabantur Paschales, ratione potioris victimæ initio immolatæ, scilicet Agni Paschalis. Hæc constant ex cap. 12. Exodi, ubi sic legitur: *Loquimini ad universum cœtum Filiorum Israël & dicite eis: decimâ die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias & domos suas . . . & servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus: immolabitque eum universa multitudo Filiorum Israël ad vesperam: Et sument de sanguine ejus ac ponent super utrumque postem & in superliminaribus domorum in quibus comedent illum: & edent carnes nocte illâ assas igni & Azymos panes cum lactucis agrestibus. . . . . septem diebus azyma comedetis: In die primo non erit fermentum in domibus vestris; Quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israël, à primo die usque ad diem septimum: Dies prima erit sancta atque solemnis, & dies septima eâdem festivitate venerabilis. . . . . Primo mense quartâ decimâ die mensis ad vesperam, comedetis azyma, usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam, septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris*, &c.

Observandum 2°. Pascha seu Phase, idest transitum, institutum fuisse in memoriam singularis beneficii quo Angelus transiens per Ægyptum, primogenitos Ægyptiorum interfecerat intactis Hebræis: Festum Azymorum in memoriam alterius

rius beneficii priori succedentis, quo Hebræi adeò festinanter egressi sunt de Ægypto, ut cùm non possent fermentare panes, Azymos coxerint. Exod. ibid.

Observandum 3°. Vesperam apud Judæos habere quasi duas partes: Primam à declinatione solis, seu à meridie, alteram à crepusculo post occasum solis: Tempore autem medio inter has duas vesperas mundabatur domus à fermentato, deindè celebrabatur Pascha.

Observandum 4°. Judæos, menses à Novilunio inchoare: Undè apud ipsos idem est primus dies & prima luna: Primus mensis censetur ille cujus decima quarta dies immediatiùs sequitur æquinoctium veris: Dicitur *Nisan*, apud nos *Martius*. His observatis

Dico: Christus celebravit ultimumPascha, consequenter Eucharistiam instituit, die seu lunâ decima quartâ exeunte, hoc est feriâ quintâ ad vesperam.

Prob. 1°. Christus celebravit ultimam cœnam Paschalem prima die Azymorum, quando necesse erat secundùm legem occidi Pascha & quando Judæi illud immolabant: Ità conceptis terminis tres Evangelistæ Math. 26. *Prima die Azymorum accesserunt Discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha? .... Et paraverunt Pascha. Vespere autem facto discumbebat cum Discipulis suis.* Marcus 14. *Prima die Azymorum quando Pascha immolabant*, (Judæi) *dicunt ei Discipuli quò vis eamus & paremus tibi ut manduces Pascha? ..... Et paraverunt Pascha Vespere autem facto venit cum duodecim* manducaturus Pascha, ut ibidem fusiùs exponitur. Lucas 22. *Venit dies Azymorum in qua necesse erat occidi Pascha: Et misit Petrum & Joannem dicens: Euntes parate nobis Pascha ut manducemus..... Et paraverunt Pascha. Et cùm facta esset hora, discubuit & duodecim Apostoli cum eo & ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequàm patiar.* Atqui prima dies Azymorum in qua necesse erat occidi Pascha secundùm Legem, & illud immolabant Judæi, erat luna decima quarta sub secundis vesperis, non decima tertia: Ergo. Prob. Min. 1°. Nullibi in Scriptura prima dies Azymorum adscribitur lunæ decimæ tertiæ, sed lunæ decimæ quartæ & decimæ quintæ, quia decima quarta erat initium Festi, & decima quinta erat Festum seu solemnitas Azymorum: Sic Levit 23. *Mense primo, quartâ decimâ die mensis ad vesperam phase Domini est, & decima quintâ die mensis hujus solemnitas Azymorum est.* Idem Exod. 12. & Num. 28. per solemnitatem autem intelligit primam diem Azymorum quæ sola cum ultima erat solemnis, ut priùs dictum est; atqui si prima dies solemnis Azymorum fuit decima quinta, nihil ad illam attinet vespera secunda lunæ decimæ tertiæ, sed solùm secunda vespera lunæ decimæ quartæ, nisi velis unam diem habere tres vesperas: Ergo. Prob. 2°. eadem prima Min. Septem dumtaxat diebus Hebræi tenebantur uti Azymis Exod. cit. *Septem diebus Azyma comedetis*, scilicet à *quarta decima mensis ad vesperam usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam*: Atqui si prima dies Azymorum fuisset luna decima quarta, & incepisset luna decima tertiâ ad vesperam, essent usque ad vigesimam primam octo dies integri Azymorum: Ergo.

Prob. 2°. Specialiter contrà Græcos evertendo fundamentum eorum: Dicunt Græci Christum una die prævertisse cœnam Paschalem, eamque ideò celebrasse luna decima tertia desinente, quia cùm sciret se sequenti die, scilicet decima quarta, seu feriâ quintâ esse moriturum, noluit Legem inobservatam relinquere. At 1°. Falsum supponunt Christum mortuum esse luna decima quarta, seu feria quinta, & non luna decima quinta, seu feria sexta. 2°. Dato hoc supposito, Christus nec debebat, nec poterat prævertere diem à Lege constitutum: Non debebat, quia Lex ante diem præfixum non obligabat: Equidem Lege Num. 9. v. 10. sancitum erat, ut qui propter immunditiam legalem vel absentiam, non posset primo mense celebrare Pascha, in alterum mensem differret, sed nusquam statutum erat, ut qui se crederet priùs moriturum, celebrationem Paschatis anteverteret: Sed & Apostoli non sciebant se crastino morituros, cùm nec tunc mortui sint, & tamen celebraverunt Pascha cum Christo: Futilis ergo est iste prætextus anticipatæ Legis. Non poterat, quia juxtà Legem Deuteron. 16. Agnus debebat immolari in Templo à Sacerdotibus: *Non poteris immolare Phase in qualibet urbium tuarum, sed in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.* Vel ergo Christus Agnum non immolatum loco & tempore statuto manducasset, & in hoc summam Legis violasset, Ipse qui illam venerat adimplere; vel id ei obsequium præstitissent Sacerdotes, quod nullâ verisimilitudine dici potest, quippè qui illum summo odio prosequebantur, & se violatæ Legis reos palam exhibuissent. 3°. Hæ Legis transgressiones, sivè præveniendo tempus statutum, sivè non immolando in Templo offendissent Judæos, qui indè dubio procul, instaurandæ criminationis in Christum ansam arripuissent, cùm in conquirendis adversùs illum falsis testimoniis essent tàm solliciti, & de violatis per Discipulos futilibus traditionibus, ut quòd non lotis manibus manducarent, conquererentur; & tamen de istis transgressionibus Christum non accusarunt. Quæ Græci opponunt ex Scripturis mox solvemus.

Prob. 3°. Ex constanti Traditione Ecclesiæ, quæ maximè indè evincitur quòd cùm Asiatici contenderent celebrandum esse Pascha cum Judæis luna decima quarta primi mensis, seque tuerentur exemplo Christi & Apostolorum, nullus sivè Pontificum, sivè Patrum ipsis opposuit Christum cum Apostolis non celebrasse Pascha luna decima quarta sed luna decima tertia. Quod sane non omisissent in tàm celebri & diuturna controversia, cùm indè funditùs everteretur fundamentum Quarto-decimanorum.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. cum Græcis varia Scripturæ testimonia, quibus videtur Christum diem Paschatis Lege statutum antevertisse. 1°. Joan. 13. dicitur: *Antè diem Festum Paschæ, sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos: Et cœnâ factâ*, &c. Si ante Festum Paschæ cœnam legalem celebravit, atque Eucharistiam instituit: Ergo lunâ decimâ tertiâ, nam Festum Paschæ incipiebat lunâ decimâ quartâ exeunte.

2°. Joan. 18. dicitur quòd die quâ passus est Christus, Judæi *Non introierunt prætorium, ut non contaminarentur* (ingressu domûs viri gentilis) *sed ut manducarent Pascha*, seu Agnum Paschalem: Manducabatur autem Pascha lunâ decimâ quartâ vesperi, sicque Christus mortuus est lunâ decimâ quartâ. Cœnam autem Paschalem celebravit pridiè quàm pateretur: Ergo diem solitum celebrationis Paschæ anticipavit.

3°. Joan. 19. Christus dicitur mortuus in parasceve Paschæ: *Erat autem parasceve Paschæ horâ quasi sextâ:* Est autem parasceve Paschæ præparatio ad Pascha celebrandum, seu vigilia Paschæ; vigilia Paschæ erat lunâ decimâ quartâ. Ergo Christus passus est lunâ decimâ quartâ, seu feriâ quintâ, sicque cœnam Paschalem celebravit lunâ decimâ tertiâ pridiè quàm pateretur.

4°. Christus non est mortuus in Festo solemni quale erat prima dies Azymorum, scilicet lunâ decimâ quinta, seu feriâ sextâ. Ergo lunâ decimâ quartâ, seu feriâ quintâ, sicque Pascha celebravit lunâ decimâ tertiâ. Prob. Ant. 1°. Ex hoc dicto Judæorum apud Math. 26. *Non in die Festo,*

ne

ne fortè tumultus fieret in populo. 2°. Prohibitum erat Judæis actus judiciales exercere in Festo solemni. 3°. Ipsâ die mortis Christi, Nicodemus deposuit corpus Christi de cruce, & posuit in monumento, piæ mulieres emerunt & paraverunt aromata in ejus sepulturam; nihil autem operis fieri licebat die Festo, exceptis iis quæ ad vescendum pertinent, Exod. 12. Ergo.

Quidam ut ab his argumentis se expediant, respondent Christum equidem celebrâsse Pascha luna decima quarta ad vesperam secundùm Legis præscriptum; at Judæos, saltem Proceres, suum distulisse in lunam decimam quintam desinentem. Non una verò ratione ducuntur, ut id asserant.

Lyranus, Burgensis, Maldonatus, &c. censent tunc temporis receptam fuisse apud Judæos traditionem qua præcipiebatur, ut si solemnitas paschalis incideret in feriam sextam, transferretur in sabbathum, ne nimis gravis foret populo observatio duorum Festorum immediatè consequentium, in quibus nec præparare cibos, nec sepelire mortuos liceret.

Alii, moti auctoritate Chrisosthomi hom. 86. in Math. arbitrantur Judaïcam multitudinem equidem celebrasse Pascha more solito luna decima quarta exeunte, sed Principes Sacerdotum & Scribas, ut liberiùs in Christum sævirent eumque proderent, distulisse contrà præceptum Legis in diem sequentem, scilicet lunam decimam quintam in secundis vesperis: Scribit enim Chrisosthomus loco citato: *Audacissimos illos homines, & mille transgredientes Legis præcepta, quoniam ità inflammati erant & sæpe conati sunt Jesum capere, nihil facere potuerant, ex insperato nactos quod cupiebant, tempus Paschæ transposuisse.*

Alii tandem dicunt duplicem Neomeniam, seu duplex initium mensis tempore Christi distingui apud Judæos: unum à conjunctione solis & lunæ alterum ab apparitione sensibili lunæ: Primum servari à Galilæis, secundum à Jerosolymitanis: Christum autem Galilæum, morem Galilæorum secutum Pascha celebrasse pridiè suæ mortis luna decima quarta à conjunctione Planetarum: Jerosolymitanos verò die sequenti etiam decima quarta ab apparitione lunæ.

At in primis generaliter contrà has omnes opiniones, præsertim contrà primam & tertiam militant Scripturæ: Dicit enim Marcus 14. Christum comedisse Agnum Paschalem primo die Azymorum, *Quando Pascha immolabant Judæi:* Lucas 22. *Venit dies Azymorum in qua necesse erat occidi Pascha.* Math. 26. *Scitis quia post biduum Pascha fiet;* ubi Tò *fiet*, significat ab omnibus faciendum, & Tò *scitis* hoc futurum more solito, alioquin Discipuli hoc nescivissent. Et Joan. 18. dicit Pilatus Judæis; *Est autem consuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Pascha: Vultis ergo dimittam vobis Regem Judæorum?* Ergo Pascha celebrabatur apud Judæos cùm Christus tenebatur, accusabatur, & in procinctu erat ut condemnaretur.

Specialiter contrà primam opinionem: Traditio illa commentitia est, nec ullo momento probatur. Pariter ratio traditionis est futilis; in omnibus enim solemnitatibus distinctis à sabbatho, licebat præparare & coquere cibos, Exod. 12. Item & mortuos sepelire vesperi, quando in alteram diem servari non poterant, ut patet exemplo Tobiæ: Estque hæc hodierna praxis Judæorum. Insuper juxtà hanc opinionem Judæi incidissent in incommodum quod vitare voluissent; si enim prima solemnitas Azymorum translata fuisset in sabbatum sequens, ultima solemnitas Azymorum incidisset in feriam sextam, sicque duo festa immediatè consequentia habuissent celebranda.

Contrà secundam opinionem: Dato Judæos secundùm leges & consuetudines suas non potuisse in Festo solemni actus judiciales exercere, quod non est certum, constat tamen ex Evangelio has leges & consuetudines posthabuisse, ut suo in Christum odio, occasione nactâ, sævirent, sicut in Festo Tabernaculorum Joan. 8. & in Festo Encœniorum Joan. 10. ipsum Christum lapidare voluerunt, nihil istorum Festorum Religione impediente. Insuper non advertunt hujus sententiæ defensores Christum à Juda non fuisse Judæis traditum, nisi post peractam cœnam, consequenter post cœptam solemnitatem Paschalem quæ ideò non poterat ampliùs differri.

Quantùm ad Chrisost. fas est nobis, salvâ ejus reverentiâ, aliis Patribus communiter contrarium sentientibus subscribere; eò magis quòd ipse Chrisost. in hac sententia non fuerit constans: Nam hom. 84. in Math. scripserat *Et immiserunt in eum manus, ac tenuerunt illum ipsâ nocte, in qua comederunt Pascha.* Et hom. 82. in Joan. fatetur se ignorare, an hæc verba Joannis, *Ut manducarent Pascha*, significent Paschalem victimam, an verò *totam solemnitatem.*

Contrà tertiam opinionem. 1°. Duplex Neomenia, seu duplex initium mensis ex phase seu apparitione lunæ, & ex conjunctione Planetarum non erat in usu apud Judæos tempore Christi, neque ullum habet in Scriptura fundamentum, sed potiùs Scripturæ contrariatur: Pascha enim secundùm Legem Exodi cap. 12. debebat celebrari simul à tota congregatione filiorum Israël, & post mactatam communem victimam in Templo Jerusalem *Immolabit*, inquit Scriptura citata, *eum, universa multitudo filiorum Israël.* Textus Hebraïcus, *Omnis cœtus Sinagogæ.* Targus, *Omnis Ecclesia filiorum Israël,* Textus Samaritanus *Omnis congregatio Sinagogæ;* non immolatus autem fuisset in cœtu totius Sinagogæ, neque in cœtu totius Ecclesiæ, si Galilæi unâ die, Jerosolymitani alterâ die immolâssent. 2°. Die statuto ad mactationem Agni omne fermentum ejiciendum erat de domibus, Exod. cit. Galilæi itaque, advenientes Jerosolymam lunâ decimâ quartâ à conjunctione Planetarum, celebrâssent Pascha in domibus à quibus non erat sublatum fermentatum, sicque Legem violâssent; aut si hâc die Jerosolymitani suas domos fermento purgâssent, Agnum immolâssent, non primâ sed secundâ die Azymorum, fuissent octo dies Azymorum, manipulus hordeaceus de quo Levit. 23. oblatus fuisset tertiâ die, non secundâ, sicque confusa fuissent omnia Festa, & Leges in pluribus violatæ. 3°. Quamvis incertum sit à quo Judæi Neomeniam, seu mensis initium computent, an à conjunctione planetarum, an à lunæ phase, si tamen Philoni fides est in libro de Septenario, Neomenia apud Judæos dicitur, *Quando incipit sol splendore sensibili lunam illustrare, ipsa verò proprium decus patefacit spectantibus.* Et ideò Neomenia indici solebat Tubâ corneâ suprà Templi tectum, eo instanti, quo luna apparebat.

Si dicas Sabbatum, quod mortem Christi subsecutum est, vocari Joan. 19. *Magnum diem Sabbati,* non aliâ, ut videtur, ratione, quàm quia tunc celebrabatur prima dies Azymorum quæ erat solemnis. * R. quòd quâcumque die de septem diebus Azymorum Sabbatum veniret, dicebatur magnus dies Sabbati propter geminatam solemnitatem, scilicet Sabbati & Paschæ, idest dierum Paschalium. * *Ibid.*

Mitto aliam singularem quorumdam opinionem, qui dicunt Christum hoc ultimo vitæ suæ anno non celebrâsse Pascha Judaïcum, sed Christianum tantùm consecratione & distributione sui corporis: Hæc namque sententia repugnat Scripturis sacris, SS. Patribus, definitioni ac professioni Ecclesiæ, ità ut à quibusdam dicatur hæretica. 1°. Non nisi de Judaïco Paschate intelligi potest quod Christus dixit Domino domûs Math. 26. *Apud te facio Pascha hodie.* Et Marci 14. *Ubi est refectio mea, ut Pascha cum Discipulis manducem?* Si namque de instituenda Eucharistia Christus locutus fuisset, ipse Dominus domûs nihil intellexisset. 2°. Christus cœnam illam manducavit, quam præparandam Discipulis jussit Luc. 19. *Fecerunt*

 Di-

Discipuli sicut constituit illis Jesus, & paraverunt Pascha, utique manducandum: certum est autem Discipulos parâsse cœnam Judaïcam, non Eucharisticam quam non noverant. 3°. Ecclesia in Concil. Trid. sess. 22. cap. 1. declarat quòd *Christus in Cœna novissima quâ nocte tradebatur, celebrato veteri Paschâ, quod in memoriam exitûs de Ægypto, multitudo filiorum immolabat, novum instituit Pascha*. Et in suis officiis ex Angelico Doctore cantat: *In supremæ nocte Cœnæ recumbens cum fratribus, observatâ Lege plenè cibis in legalibus, cibum turbæ duodenæ se dat suis manibus. Post agnum typicum expletis epulis*, &c. 4°. Nullus SS. Patrum negavit unquam Christum in ultima Cœna Agnum Paschalem comedisse. 5°. Hieronymus Vechietus qui istud systema libello edito propugnavit, à supremis Fidei Inquisitoribus damnatus est, & in carcerem ad plures annos conjectus, pronuntiârùntque supremi Judices ejus sententiam esse *Contrà sacrarum litterarum Fidem, contrà Ecclesiæ universæ auctoritatem & contrà SS. Patrum Doctrinam*. Denique non alia de causa confictum est hoc systema, quàm quia ejus defensores arbitrabantur Christum esse passum lunâ decimâ quartâ; sicque non potuisse Pascha Judaïcum celebrare, quod assumptum patet ex dictis esse falsum.

Aliter ergo argumentis initio propositis respondemus. Ad primum. Hæc Joannis verba: *Antè diem Festum Paschæ*, intelliguntur de die naturali, à media nocte ad mediam noctem, vel de artificiali ab ortu ad occasum solis, non de die sacro qui incipit à primis vesperis, de quo loquuntur alii tres Evangelistæ cùm dicunt: *Primo die Azymorum:* Et sic nulla est inter ipsos contradictio.

in 4. d. 11. q. 2. a. 2. q. 3. ad 1.

ibid. ad 3. Ad secundum. Hæc verba: *ut Manducarent Pascha*, non intelliguntur de Agno Paschali, sed de cibis Paschalibus, scilicet de Azymis, de Bobus & Ovibus de quibus Deuteron. 16. qui totis septem diebus Azymorum immolabantur & manducabantur, & ideò nomine Paschæ vocabantur, nec nisi à Judæis mundis poterant manducari: Quapropter cùm timerent ne ingressu domûs viri gentilis & prophani contaminarentur, sicque impedirentur manducare cibos Paschales, Christum in Prætorium Pilati submiserunt, sed ipsi non introierunt.

Verùm instat Scaliger contenditque victimas, quæ septem diebus Azymorum comedebantur, nullibi in Scriptura nomine *Paschatis* appellari. Sed fallitur vir eruditus; legitur enim Deuteron. 16. cit. *Immolabis phase* (Pascha) *Domino Deo tuo de ovibus & de bobus in loco quem elegerit Dominus Deus tuus*. Ubi nomen *Phase*, seu Pascha est generale, sub quo oves & boves, ut species continentur: Nec obstat textus Hebraïcus ad quem appellant Hæterodoxi, qui sic habet: *Mactabis Pascha Domino Deo tuo oves & boves*; est enim idem sensus, & Pascha ibi pariter est nomen generale, cui oves & boves, ut species subjiciuntur, neque aliud est Pascha, aliud oves & boves, sed sensus est: Immolabis Pascha quæ sunt oves & boves: Patet ex similibus phrasibus alibi in Scriptura usurpatis. Sic 1°. Paralip. 29. dicitur: *Obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille*. Et 2. Paralip. 7. *Mactavit Salomon Rex hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia:* Ubi holocausta & hostiæ non distinguuntur à bobus, agnis & arietibus, sed sunt nomina generalia quibus boves, oves, &c. tanquam species subjiciuntur, estque sensus: obtulerunt holocausta & hostias, quæ sunt boves, agni, arietes, &c.

Confir. nostra responsio invicto argumento Deuteron. 16. cit. secundùm Vulgatam legitur: *Immolabis Phase Domino Deo tuo de ovibus & de bobus.... Non comedes in eo panem fermentatum: Septem diebus comedes absque fermento panem afflictionis*. Secundùm textum Hebraïcum: *Sanctificabis Pascha Domino Deo tuo ovem & bovem... non comedes super eo fermentatum; septem diebus comedes super eo infermentatum* Secundùm textum Samaritanum: *Sanctificabis Pascha Domino Deo tuo oves & boves..... Non comedetis cum eo fermentatum, septem diebus comedetis cum eo azyma*. Secundùm septuaginta interpretes: *Immolabis Pascha Domino Deo tuo oves & boves.... Non comedes fermentatum super illud, septem diebus comedes super illud azyma*. Ex quibus sic arguo: Id in quo, cum quo, super quod præcipitur comedi Azymos septem diebus, vocatur Pascha: Atqui id certò non est Agnus Paschalis qui totus erat comedendus primâ nocte Azymorum, ità quòd si quid superesset, foret comburendum antè Auroram, Exod. 12. v. 10. sed aliæ victimæ, oves, boves, &c. quæ septem diebus comedebantur cum Azymis: Ergo planè constat quòd quamvis Agnus Paschalis tamquam præcipua victima frequentiùs ac specialiùs in Scriptura *Pascha* nominetur, aliæ tamen victimæ etiam ab ea *Pascha* dicantur.

Ad tertium: Parasceve Paschæ non significat præparationem ad Pascha, sed præparationem ad Sabbatum, quæ, cùm illo anno in ipsa solemnitate paschali incideret, dicta est parasceve Paschæ, eo ferè modo quo apud nos dicitur Dominica Paschæ, Dominica Pentecostes. Hanc interpretationem esse legitimam constat, tùm ex ipsa Scriptura Joan. 19. ubi loquens de eodem die quâ Christus passus est, dicit: *Judæi ergo (quoniam Parasceve erat) ut non remanerent in cruce corpora Sabbatho (erat enim magnus ille dies Sabbati) rogaverunt Pilatum*, &c. Marc. 15. *Erat Parasceve quod est antè Sabbatum* Et Luc. 23. *Erat Parasceves & Sabbatum illucescebat*: Tùm quia nulla erat Parasceves seu præparatio ad Festa, sed ad Sabbatum tantùm; in solo enim Sabbato prohibitum erat præparare cibos, qui ideò debebant pridiè præparari; at in aliis Festis, equidem opus servile prohibitum erat, *sed exceptis iis quæ pertinent ad vescendum*. Ità expresse Exod. 12. v. 16.

Ad quartum: N. Ant. Ad primam ejus probationem, fatemur Judæos antè biduum, dùm Concilium fecerunt ut Jesum dolo tenerent & occiderent, dixisse, *non in die Festo*, non Religionis causâ, sed *ne tumultus fieret in populo*. At vel illorum qui sic loquebantur, opinio non prævaluit, vel oportunitate nactâ perdendi Jesum ex proditione Judæ, mutaverunt consilium ipsâ nocte solemnitatis Paschalis, Jesumque ipsâ die solemni ad mortem postulârunt, eâdemque die sententia lata est & executioni mandata, ut constat ex Evangelistis. Ad secundam probationem: Non constat ex Scripturis actus judiciales fuisse prohibitos in hoc Festo, quin si Moysi Maimonidi sit aliqua fides, refert lib. *Hilkot* cap. 4. morem esse apud Judæos, ut reos insigniores plecterent in solemnioribus Festis, in quibus est numerosior populi concursus: *Reum*, inquit, *usque ad Festum custodiunt, & ipso Festo strangulant, quia dictum est Deuteron. c. 17. v. 13. Et omnis Israël audiet & timebit*. Sed esto fuerit lex prohibens actus judiciales in die Festo: Quid mirum eos qui omnia & sacratiora jura in Christo violabant, etiam levem legem contempsisse, aut se pro bono communi ad eam non teneri existimasse. Ad tertiam probationem: Præparare aromata in Sepulturam Christi eumqe sepelire, erat opus Religionis & misericordiæ quod non prohibebatur in die festo, ut patet exemplo Tobiæ qui diebus festis post occasum solis mortuos sepeliebat: Tob. 2. 4. & 5.

Solvuntur aliæ Objectiones.

Obj. 2°. Judæi immolabant Agnum Paschalem eâ die quâ immolârunt in egressu de Ægypto, Exod. 12. Atqui in egressu suo de Ægypto immolaverunt Agnum Paschalem vesperâ secundâ lunæ decimæ tertiæ, non decimæ quartæ: Ergo. Prob. Min. Judæi egressi sunt de Ægypto nocte terminante lunam decimam quartam & inchoante lunam decimam quintam, Num 13. *Profecti igitur de*

de Ramesse mense primo, decimâ quintâ die mensis primi, alterâ die Phase: Atqui non potuerunt vesperâ præcedente hanc noctem celebrasse Pascha: Ergo vesperâ præcedentis noctis. Prob. Min. 1°. Quia, ut dictum est, egressi sunt alterâ die Phase: Ergo non eadem nocte celebrârunt Phase seu Pascha. 2°. Quia nocte quâ immolârunt Agnum Paschalem, nullus poterat *egredi ostium domus suæ usque mane.* Exod. 12. 3°. Egressi sunt numero ferè sexcenta millia, non computatis parvulis & mulieribus cum armentis & suppellectilibus, post celebratum Pascha acceperunt mutuo ab Ægyptiis vasa argentea, Moyses vocatus fuit à Pharaone in Urbem Regiam Memphim sitam ad alteram ripam Nili, Illinc Moyses rediit ad terram Gessen in qua habitabant Hebræi, congregavit dictam multitudinem & cum ipsa profectus est in Ramesse; impossibile autem videtur hæc omnia fieri eâdem nocte à secunda vespera lunæ decimæ quartæ, usque ad ortum solis lunæ decimæ quintæ: Ergo.

R. N. Min. Ad probat. N. Min. Ad primam probationem: Dicitur *alterâ die Phase*; quia Phase seu Pascha immolatum fuerat exeunte lunâ 14. & Judæi egressi sunt post mediam noctem jam inchoatâ lunâ 15. sicque altera die naturali.

Ad secundam probationem: Præceptum non egrediendi ostium domûs impositum erat Hebræis, ne fortè in Angelum percussorem inciderent, ut patet ex versu sequenti: *Transibit enim Dominus percutiens Ægyptios: cùmque viderit sanguinem in superliminari & in utroque poste. transcendet ostium domûs & non sinet percussorem ingredi domos vestras & lædere.* Quando autem ex clamoribus Ægyptiorum innotuit Hebræis stragem esse peractam, atque Ægyptii urgebant eorum exitum, ne & ipsi interficerentur, cessabat causa adæquata præcepti, adeòque & ipsum præceptum, undè licitè poterant exire.

Ad tertiam: Hæc omnia quæ referuntur, potuerunt eâdem nocte fieri, si attendantur sequentia. 1°. Tunc temporis Pharao non morabatur Memphi sed Tani in inferiori parte Ægypti ad ostium Nili. 2°. Hebræi non in terra Gessen tantùm, sed promiscuè habitabant cum Ægyptiis in urbibus quas Pharaoni ædificaverant. 3°. Vasa argentea, vel antè esum Agni mutuo acceperant ab Ægyptiis, quamvis Scriptura narrando postponat, quod ipsi familiare est, vel ſi tempore egressûs, facilè intelligitur Ægyptios urgentes metu mortis Israëlitas ad exeundum, eis sinè mora quæ peterent concessisse. 4°. Hebræi priùs moniti à Moyse se ad discedendum jam paraverant. Exod. 12. v. 28. Undè manducabant Pascha accincti & ad iter præparati; atque adeò festinanter, instantibus semper Ægyptiis, discesserunt, ut fermentare non potuerint, sicque præcipitanter & confusè confluxerunt in Ramesse sub finem noctis; indè verò post meridiem profecti sunt ordinatim in Soccoth. Sed quid conjecturis solvendis immoramur, cùm habeamus Scripturam illis apertè contrariam: Legimus namque Exod. 12. Pascha immolatum fuisse *quartâ decimâ die ad vesperam:* Ibidem, filios Israel *eadem die* eductos de terra Ægypti, & Num. 23. eos *decimâ quintâ die* profectos de Ramesse.

Obj. 3°. Si Christus cum Judæis celebravit Pascha lunâ 14. desinente, & prima dies azymorum fuerit luna 15. hoc anno feria 6., secunda dies azymorum in qua offerendus erat primus messis hordeaceæ manipulus, incidebat in Sabbatum, consequenter Festum Pentecostes quod occurrebat post quinquaginta dies ab oblatione manipuli, Levit. 23. incidebat in Sabbatum: Atqui secundùm antiquam Ecclesiæ Traditionem fundatam in Constitutionibus Apostolicis, in Sermone Aug. 154. de tempore, & in S. Leone Serm. de Pentecoste, Festum Pentecostes hoc anno incidit in Dominicam & eadem die ad horam tertiam illapsus est Spiritus sanctus: Ergo Christus cum Judæis Pascha celebravit, non lunâ 14. sed 15. exeunte, ità ut prima dies azymorum fuerit luna 16. seu Sabbatum, & sequenti die, quæ nunc est Dominica, oblatus fuerit manipulus.

Huic argumento quod est Scaligeri inter plures Responsiones duplex aut etiam triplex probabilior adhibetur.

Prima quæ est Hiacynthi Serry & plurium Recentiorum, admittit Festum Pentecostes hoc anno incidisse in Sabbatum & eodem die Spiritum sanctum descendisse in Discipulos. Præter rationem factam in argumento, fundant insuper hanc Responsionem in verbis Lucæ Act. 2. dicentis: *Cùm complerentur dies Pentecostes, factus est repentè de cælo sonus,* &c. Loquitur, enim, inquiunt, sanctus Lucas de Pentecoste Judæorum non Christianorum quæ computatur à Resurrectione Christi; Quia quamvis Lucas hæc scripserit 28. annis post Christum passum, solam tamen Pentecosten Judæorum intelligebat, si quidem scribat Act. 20. Paulum *festinasse, ut si possibile esset, diem Pentecostes faceret Jerosolymis;* ut quid enim illa festinatio, nisi quia Pentecostes Judaïca celebrabatur Jerosolymis juxtà legem Exod. 23. & Levit. 16. cùm Pentecostes Christiana ubivis celebrari potuisset. Quantùm ad Traditionem contrariam de qua in Min. illam negant, nimirùm fundatam tantùm in Constitutionibus S. Clementis quæ ab omnibus reputantur Apocryphæ, in Sermone Aug. 154. de tempore qui etiam inter Apocryphos rejicitur à PP. Benedictinis, & in S. Leone, qui, ut scripsit quinto, sæculo cadente, solus non facit Traditionem. Si opponas manipulum non fuisse oblatum secundâ die azymorum quæ erat Sabbatum, sed tertiâ die, quia lege Exod. 34. v. 21. prohibitum erat metere in Sabbato: Respondent hanc legem respicere tantùm messem communem non particularem manipuli offerendi; idque probant ex R. Moyse Ægyptio in Commentariis super Misna & in Jad Akazzaeha: Adduntque rationem, quòd demessio illa manipuli offerendi non sit opus servile, sed actus Religionis.

Secunda Responsio quæ est Bellarmini, Baronii & communior negat Majorem argumenti, contenditque Pentecosten etiam Judaïcam incidisse in Dominicam: 1°. ex Traditione Ecclesiæ, fundata, ut dictum est, in Constitutionibus Apostolicis, S. Augustino & Leone. Quòd verò prior Sententia reponat duo priora operà esse apocrypha, & unum S. Leonem non facere Traditionem: Respondetur ex operibus apocryphis erui posse Traditionem illorum temporum in quibus fuêre scripta: Constitutiones autem Apostolicas esse vetustissimas, cùm laudentur ab Eusebio lib. 3. Hist. Ecc. c. 25. ab Athanasio in Epistola Festali, & ab Epiphanio hom. 45. & hom. 70. qui cùm longè præcesserint S. Leonem, patet ipsum non esse hujus traditionis auctorem: neque sanè verisimile est SS. Pontificem id scripsisse, si in Ecclesiæ Traditionibus ratum non invenisset. 2°. Quia manipulus non potuit meti & offerri secundâ die azymorum quæ hoc anno incidebat in Sabbatum, sed tantùm tertiâ die quæ erat feriâ primâ, nunc Dominica: Prohibitio enim non metendi in Sabbato afficiebat non solùm communem messem, sed etiam particularem manipuli offerendi, ut colligitur ex his verbis Levitici 23. v. 15. *Numerabitis ergo ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum septem hebdomadas plenas:* Hæc enim verba, *ab altero die Sabbathi,* videntur significare diem sequentem Sabbatum & non Pascha, præsertim cùm in Hebræo textu legatur, à crastino cessationis. Neque multùm urgentur commentariis Rabbinorum quæ sunt fabulis referta. Quod verò opponitur ex Josepho l. 3. antiquit. c. 10. dicente ritum manipuli *esse secunda azymorum die, est autem illa decima sexta.* Respondent Josephum intelligendum esse de ordinaria communique ratione temporum, non de particulari, quando secunda

dies

dies azymorum incidit in Sabbatum, ut contigit isto anno.

Tertia Responsio est Laurentii Berti qui mediam viam init: Admittit Pentecosten Judaïcam incidisse hoc anno in Sabbatum propter rationes primæ Responsionis; at vult Spiritum sanctum non descendisse in Discipulos Sabbato, sed die sequenti, quæ nunc est Dominica: Quia auctores in quibus fundatur Traditio de qua suprà, non dicunt Spiritum sanctum advenisse quinquagesima die ab oblatione manipuli, sed à Resurrectione Domini. Et quantùm ad verba Lucæ dicentis: *Cùm complerentur dies Pentecostes, factus est de cælo sonus*, &c. Supposito quòd intelligantur de Pentecoste Judæorum, dicit iis significari diem primum Pentecostes esse completum, quia textus græcus reddit hunc sensum: *Inesse completum diem Pentecostes*, cui conformes sunt Interpretes Arabs & Syrus Tom. 5. Polyglot. qui vertunt; *cùm igitur completus esset dies Pentecostes.* Quam voluerit Responsionem eligat Lector.

Petes utrùm unam vel plures cœnas Christus habuerit pridiè Passionis?

R. Probabile est Christum triplicem cœnam pridiè mortis habuisse: Primam legalem in qua comedit Agnum Paschalem: Secundam communem & usualem: Tertiam Sacramentalem; ità ut in cœna usuali, vel immediatè post ipsam, Eucharistiam instituerit: Dicitur enim Eucharistiam instituisse *cœnantibus Discipulis* Math. 26. *Postquàm cœnavit* Luc. 22. *Postquam cœnatum est* in Canone Missæ, quod vix intelligi potest de esu Agni Paschalis, qui in Scriptura non dicitur Cœna, sed Phase seu Pascha.

Hunc itaque ordinem videtur fuisse servatum: Inprimis Christus comedit Agnum Paschalem cum suis Discipulis: Deindè cœnavit cœna usuali, &, nondum sublatis mensæ reliquiis Eucharistiam instituit, quàm omnibus Apostolis præsentibus, etiam Judæ, ut dicam infrà, distribuit: Posteà Sermonem habuit de sui proditione, deditque buccellam seu panem residuum ex cœna usuali jusculo intinctum Judæ, qui continuò exivit: Id enim erat signum quo soli Joanni suum proditorem indicaverat. Joan. 13.

DIGRESSIO HISTORICA.

De Institutione Festi Corporis Christi: Necnon de Auctore illius Officii.

Ad Consectarium 2. §. 1. a. 1. præced. Dissert.

SECTIO I.

Quæ fuerit prima origo & occasio institutionis Festi Corporis Christi?

I. Festum Corporis Christi ab Urbano IV. fuisse institutum anno 1264. extrà dubium est. Hæc autem fuit hujus Institutionis prima origo & occasio: Florebat in Monasterio Corneli montis propè Leodium Monialis nomine Juliana sanctitate conspicua, Urbano IV., dùm esset Archidiaconus Leodiensis apprimè nota. Hæc à teneris annis venerabilis Sacramenti cultui specialiter addicta, quoties orationi vacabat, toties ipsi apparebat luna plena cum aliqua parva scissura: Tentationem suspicata diù oravit ut ab hac visione liberaretur, sed frustrà: Tùm ejus significationem deprecata, illi interiùs responsum fuit lunâ plenâ Ecclesiam significari, scissura verò defectum Festi solemnis in honorem venerabilis Sacramenti, ipsique injunctum ut hoc Festum ipsa primò celebraret, aliisque illud celebrandi obligationem indicaret.

II. Verùm cùm id munus non sibi mulieri infirmæ, sed viris eruditione & dignitate in Ecclesiâ conspicuis competere arbitraretur, visum diu silentio obvolvit, nec nisi post viginti annos & ampliùs, illud Joanni de Lausenne Canonico S. Martini Leodiensis aperuit. Is hac de re Jacobum Pantaleonem tunc Archidiaconum Leodiensem, posteà summum Pontificem Urbanum IV. Hugonem à S. Charo Provincialem Ordinis Prædicatorum, deindè Cardinalem, Guiardum Episcopum Cameracensem & plures Theologos consuluit, qui omnes uno ore judicarunt æquum fore & Ecclesiæ utile, si Festum Corporis Christi speciali & solemni ritu celebraretur. His auditis Juliana F. Joanni Leodiensi Officium Festi componendum commisit. Robertus verò Episcopus & Princeps Leodiensis, contradicentibus licèt quibusdam Ecclesiasticis Leodiensibus, Festum solemne Corporis Christi feria quinta post Octavam Pentecostes, quot annis in sua Diœcesi celebrandum Epistola encyclica instituit anno 1246. indicto jejunio in ejus vigilia.

III. Anno sequenti 1247. Canonici S. Martini Leodiensis omnium primi istud Festum solemniter celebrarunt, Hugone à S. Charo tunc Cardinali & in Germania Legato Officium in Pontificalibus peragente; qui & de subjecta materia eloquenter peroravit, atque omnibus suæ legationis fidelibus idem Festum eadem die solemniter celebrare mandavit.

IV. Roberto mortuo plures è Clero Leodiensi adversùs novum Festum insurgunt, revelationes Monialis Julianæ ut mera somnia propalant, eamque ità insequuntur ac vexant, ut solum mutare & Leodio exulare cogatur. Moritur anno 1252. & ut sancta in Provincia colitur. Erat autem illi amica quædam reclusa ad S. Martinum Leodiensem nomine *Eva*, quæ cùm audisset Urbani IV. ad summum Pontificatum promotionem, egit per amicos apud Henricum Principem Leodiensem ut à summo Pontifice hujus Festi institutionem in tota Ecclesia peteret; quod præstitit Henricus.

V. Summus Pontifex memor revelationum S. Julianæ & eorum quæ jam fuerant peracta Leodii circà id festum, ipso præsente & coagente, dùm illic esset Archidiaconus, item motus rationibus quas in nostro Consectario deduximus, Principis Leodiensis precibus annuit, & datâ Bulla anno 1264. Festum solemne corporis Christi toti Ecclesiæ celebrandum feria quinta post octavam Pentecostes indixit, concessis centum diebus Indulgentiæ iis qui matutinis hujus Festi adessent, tot pro Missa, tot pro utrisque Vesperis, quadraginta pro prima, tertia, sexta, nona & completorio, centum pro integro Officio in qualibet die octavæ. Nullum in hac Bulla præcipitur jejunium in Vigilia, neque ulla fit mentio Processionis quæ posteà fuit instituta.

VI. Hanc Bullam Urbanus direxit ad Evam Reclusam Martinianam adjunctis litteris quibus significabat, tandem ejus votis de celebrando solemni Festo Corporis Christi esse satisfactum: Insuper eidem misit Officium hujus Festi, mandans ut copiam petentibus liberaliter & libenter exhiberet.

SECTIO II.

Quis sit Auctor Officii Festi Corporis Christi.

Communis Doctorum & Indoctorum sensus est S. Thomam Aquinatem esse Auctorem Officii quod Ecclesia in Festo Corporis Christi legit: Hanc illi gloriam mortalium primi eripere aliquando tentarunt quidam recentiores Historici, contendentes F. Joannem Leodiensem ex directione S. Julianæ totum hoc Officium composuisse, excepto Hymno *Sacris Solemniis*, quod fatebantur esse D. Thomæ, & ipsum S. Doctorem istud Joannis Officium in meliorem formam tantùm redegisse. Verùm à nostris moniti, & de veritate plenius instructi, errorem agnoverunt & retractarunt. Quapropter breviter

Dico: Integrum Officium venerabilis Sacramenti, quale legitur inter opuscula D. Thomæ

num.

num. 57. & ab universa Ecclesia Latina canitur, opus est genuinum S. Doctoris.

Prob. F. Joannes Columna Archiepiscopus Messanensis, S. Thomæ coævus, in opere de viris illustribus, de S. Thoma hæc inter alia habet: *Composuit autem & hic felix, & sanctus Doctor officium de corpore Christi, quo devotiùs in Ecclesia Dei non dicitur nec cantatur:* Sic legitur in ipso codice MSS. Venetiis in Conventu SS. Joannis & Pauli asservato.

Guiielmus de Thoco, & ipse S. Thomæ coætaneus & Canonisationis ejus promotor in ejus vita apud Bolland. ad diem 7. Martii cap. 5. *Scripsit,* inquit, *S. Thomas, Officium de corpore Christi de mandato Urbani Papæ, in quo omnes quæ de hoc sunt Sacramento veteres figuras & veritates, quæ de nova sunt gratia, compilavit.*

Tholomæus Lucensis Episcopus Torcellanus S. Thomæ Discipulus l. 22. cap. 24. de S. Doctore sic habet: *Scripsit..... Officium etiam de corpore Christi ex mandato Urbani..... Hoc autem fecit complete, & quantùm ad lectiones, & quantùm ad totum Officium tàm diurnum, quàm nocturnum, quàm etiam ad Missam, & quidquid illâ die cantatur. In qua historia, si attendimus ad verba scribentis, quasi omnes figuræ veteris Testamenti in hoc Officio videntur contineri luculento & proprio stylo, adaptatæ ad Eucharistiæ Sacramentum.* Idem scribunt Bernardus Guidonis, S. Antoninus & Valleoletanus.

His suffragantur Scriptores penè innumeri ex omni natione, ordine & Religione, Dionysius Carthusianus, Jacobus Bergom. Platina, Onuphrius, Joannes Major, Joannes Chapeavilleus, Bartholomæus Fisen, Possevinus, Bellarminus, Labbeus, Aforius, Spondanus, Odoricus Raynaldus, &c. ipsi etiam Hæretici Magdeburgenses.

Confir. 1°. Urbanus IV. mittens Evæ Leodiensi Officium hujus Festi dicit: *Et quia quaternum in quo ipsius Festi habetur Officium tibi sub Bulla nostra per latorem præsentium destinamus, volumus, & per Apostolica scripta tibi mandamus, quatenùs quaternum ipsum cum devotione recipias & ejus copiam personis illam petentibus exhibeas liberaliter & libenter.* Atqui Pontifex non misit ad Evam Martinianam Officium compositum à F. Joanne Leodiensi cùm jam Leodii in Ecclesia S. Martini legeretur, nec solum Hymnum *Sacris solemniis*, ad quem non fuisset necessarius quaternio, sed in ipsa Epistola describi potuisset: Quodnam autem aliud quàm Officium ejus jussu à S. Thoma compositum: Undè D. Fleury ad annum 1264. *C'est l'Office du S. Sacrement que le Pape avoit fait composer par saint Thomas d'Aquin, & que nous disons encore.*

Confir. 2°. Cùm F. Elias Raymundi, Ord. Prædicatorum Generalis Magister, vindicans corpus S. Thomæ in ipso Festo corporis Christi, diceret: *S. Thomas ad mandatum Urbani Papæ ordinavit Officium hodiernum:* Acclamaverunt dicenti Cardinales præsentes, *S. Thomam Festi corporis Christi Officium veraciter & excellenter, subtiliter & mirabiliter ordinasse.* Ità refertur in historia translationis corporis S. Thomæ à teste oculari conscripta. Nec te moveat vox *ordinavit*, quasi S. Doctor Officium tantum in meliorem formam redegerit, & non totum composuerit: Nôrunt enim linguæ Latinæ periti, Tò *ordinare*, quandoque idem significare ac ex integro componere, sic Tertul. l. de orat. scripsit *Orationem Dominicam à Christo ordinatam*, & hanc significationem hic habere apertè innuunt adjuncta adverbia *Veraciter, excellenter, subtiliter, mirabiliter.* Quæ enim amabo, tanta veracitas, tanta excellentia, subtilitas, & ut ità dicam mirabilitas requiritur aut reperitur, ubi agitur tantùm de redigendo Officio, jàm composito, in meliorem formam.

Si opponas: In veteri Directorio Ecclesiæ sancti Martini Leodii præscribi præter Hymnum Matutinarum, omnia quæ continet Officium quod canit Ecclesia, & quod dicitur esse S. Thomæ, & plura alia quæ constat esse propria Officii quod composuit F. Joannes Leodiensis ex directione S. Julianæ: Ergo Officium quod tribuitur S. Thomæ est pars Officii quod composuit F. Joannes.

R. N. Conseq. ut enim inferretur ex Antecedente, deberet probari hoc vetus Directorium fuisse scriptum antè Officium S. Thomæ, aut saltem priusquam innotesceret Ecclesiæ Leodiensi, quod cùm probari non possit, imò nec ætas istius Directorii notetur, nihil ex illo erui potest contrà assertam conclusionem & ejus probationes; sed omninò probabile est, quod observat Fisen in opere inscripto: *Origo prima Festi corporis Christi*, Ecclesiam S. Martini Officium S. Thomæ recepisse servatis tamen aut additis quibusdam ex Officio F. Joannis, ut indè probaretur apud posteros, Officium corporis Christi priùs fuisse in sua Ecclesia celebratum, quàm ejus Festum solemne in tota Ecclesia ab Urbano IV. institueretur.

A quibusdam aliis levioribus instantiis supersedeo, quia earum insufficientiam tandem ipsimet agnoverunt, qui opposuerant.

****

DISSERTATIO III.

De Materia Sacramenti Eucharistiæ.

D. Th. Q. 74.

ARTICULUS I.

Utrùm panis & vinum sint materia Sacramenti Eucharistiæ?

Circà materiam hujus Sacramenti multipliciter erratum est. Quantùm ad panem; quidam qui dicuntur Artotyritæ, ex Aug. l. de Hæres. c. 28. offerebant panem & caseum in hoc Sacramento, dicentes à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ovium, fuisse celebratas. Hic q. 74. a. 1. o.

Quidam scilicet Cataphrygæ & Pepusiani de Infantis sanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctionum vulneribus extorquebant, Eucharistiam suam conficere perhibentur; seu, ut refert Epiphan. Hæres. 26. Infantem abortivum in Mortario contundebant, cui diversa aromata admiscebant, & ex quo delibabant digito, *Atque id perfectum esse Pascha existimabant.* Ibid.

Quidam, Gnostici scilicet quos præ pudore tacet D. Th. Corpus Christi teste eodem Epiphan. ibid. in pane semine humano consperso conficiebant.

Quantùm ad vinum; multi solam aquam adhibebant; quidam sub specie sobrietatis, & hi dicebantur Hydroparastatæ seu Aquarii: Quidam eo quòd vinum esse à malo principio crederent, ut Manichæi, Encratitæ & Ebionitæ: Quidam metu persecutionis, ne ex odore vini deprehenderentur esse Christiani, ex Cypriano Epist. 63. Alii pro vino lac adhibebant, ex Concilio Carthag. 397. Alii uvas integras, ex Concilio Braccar. 675. Ibid.

Dico 1°. Panis & vinum sunt materia Sacramenti Eucharistiæ. Ibid.

Est de Fide decisa in Concil. Lat. cap. *Firmiter:* In Florent. in Decreto unionis: In Trid. sess. 13. in omnibus ferè capitibus: Concinit unanimis traditio utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ.

Prob. ex Scriptura: Ea est materia Sacramenti Eucharistiæ, quàm Christus in eo instituendo adhibuit: Atqui Christus in hoc Sacramento instituendo adhibuit panem & vinum: Ergo. Min. constat ex quatuor Evangelistis, specialiter ex Math. 26. ubi sic legitur: *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis & ait: Accipite & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem gratias egit & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Dico autem Ibid.

tem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. Per calicem autem, communi Scripturæ phrasi intelligitur vinum, sed & signanter exprimitur his verbis: *Non bibam amodo de hoc genimiue vitis.*

ibid. Suffragantur congruentiæ. 1°. Sicut aqua assumitur in Sacramento Baptismi ad usum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua; ità panis & vinum quibus communiùs homines reficiuntur, convenienter assumuntur in hoc Sacramento ad usum spiritualis manducationis seu convivii. 2°. Effectus Eucharistiæ respectu totius Ecclesiæ est unio fidelium cum Christo & inter se in unum corpus mysticum, juxtà illud 1. Cor. 10. *Unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus:* Ergo convenienter ad materiam hujus Sacramenti assumuntur panis qui conficitur ex diversis granis, & vinum quod fluit ex diversis uvis.

Sed difficultas est qui panis & quod vinum sint materia hujus Sacramenti? Pro cujus resolutione

ib. a. 3. o. Dico 2°. Solus panis triticeus est materia legitima Sacramenti Eucharistiæ.

Prob. 1°. Ex Florent in Decreto citato ubi dicitur: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus & vinum de vite.*

Neque dicas cum Cajetano, Concilium assignare materiam principalem & magis certam, adeòque significare esse necessariam necessitate præcepti, non tamen Sacramenti: Contrà est enim quòd eo modo loquatur de pane & vino pro materia hujus Sacramenti ac de aqua pro materia Baptismi, & de chrismate pro materia Confirmationis. In his autem assignavit materiam quæ est de necessitate Sacramenti. Item aqua est necessaria necessitate præcepti in hoc Sacramento, & tamen non dixit Concilium esse materiam Sacramenti.

Prob. 2°. Ex perpetua Traditione utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ.

ibid. Prob. 3°. Ratione: Materia legitima Sacramenti corporis Christi est ille panis quo homines communiùs utuntur in suis refectionibus: Atqui inter alios panes communiùs homines utuntur pane triticeo; nam alii panes videntur introducti in hujus panis defectum: Ergo. Min. patet. Prob. Maj. Ad usum Sacramentorum, ut jam dictum est, assumitur talis materia quæ communiùs apud homines in talem usum venit, ut in Baptismo aqua ad ablutionem. 2°. Quia non est verisimile Christum alio pane quàm usuali, eoque meliori, nempè triticeo, in tàm solemni Festo & esu Agni Paschalis usum fuisse, præsertim cùm panes propositionis, qui erant figura hujus Sacramenti, confici deberent ex simila, Levit. 24. idest ex flore farinæ triticeæ.

Dices 1°. Omnis sanguis est ejusdem speciei, licèt ex diversis cibis generetur: Ergo similiter omnis panis est ejusdem speciei, licèt ex diversis granis conficiatur.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd licèt materia remota sanguinis sint diversi cibi, proxima tamen est una scilicet chylus, non autem omnis materia proxima panis est ejusdem speciei.

Dices 2°. Quodlibet vinum est materia Consecrationis: Ergo etiam quilibet panis.

R. N. Conseq. Imprimis obstat Traditio Ecclesiæ quæ stat pro quolibet vino de vite non pro quolibet pane. Deindè omnia vina sunt ejusdem speciei essentialis, differunt autem accidentaliter tantùm: At omnes panes ex granis diversæ speciei confecti, non sunt ejusdem speciei. Tandem quodlibet vinum de vite est & dicitur simpliciter vinum, & in usu communi venit; at non quilibet panis est, & dicitur simpliciter panis nec in usu communi venit, sed solus panis triticeus.

Inst. In certis locis panis alius quàm triticeus est in usu: Ergo.

R. D. Ant. Est in usu per accidens, & ex defectu panis triticei, C. In usu simpliciter & absolutè, N. Sic in certis Provinciis cerevisia aut pomaceum vinum est in usu per accidens ex defectu vini, non tamen est materia Consecrationis.

Urgebis: Posset contingere quòd omnes homines uterentur alio pane quàm triticeo: Ergo tunc saltem panis triticeus non esset materia Consecrationis.

R. N. Conseq. quia non ex usu qui posset contingere colligimus materiam Eucharistiæ, sed ex usu qui vigebat tempore Christi.

Insistes: Possum in formis Sacramentorum uti verbis significantibus in aliqua Provincia, licèt nihil aut non idem significent in alia Provincia: Ergo similiter de materia.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd verba valeant secundùm sensum, & non secundùm sonum vocis; cùm autem sint signa ad placitum, diversa verba possunt habere eundem sensum: At quòd hæc materia sit vel non sit triticum, non est ex placito hominum, sed ex natura rei.

Hinc inferes 1°. invalidam fore consecrationem in pane ex fabis, pisis, castaneis, item ex hordeo, avena, milio, farre, quia hæc licèt sint species frumenti, differunt tamen specie à tritico. Dubitatur de siligine & spelta: Auctor admittit siliginem, rejicit speltam. Si siligo strictè sumatur prout sumitur à Plinio l. 18. c. 8. & ab Isidoro l. 17. Etymolog. c. 3. pro candidissima specie tritici, undè siligo quasi selectum, non est dubium quin sit materia idonea consecrationis. At videtur quòd S. Th. sumat hic siliginem prout sumit vulgus, scilicet pro secali, vulgò *Seigle* Sic enim loquitur. * *Generans generat sibi simile in specie: Fit tamen aliqua dissimilitudo generantis ad genitum, quantùm ad accidentia, vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis generantis. Et ideò si qua frumenta quæ ex semine tritici generari possunt, sicut ex grano tritici seminato in malis terris nascitur siligo, ex tali frumento panis confectus potest esse materia hujus Sacramenti.* Id autem negant nonnulli, inter quos Sylvius; quia, inquiunt, subindè accidit ut ex tritico in malis terris seminato, oriatur etiam avena: Alii inter quos Steyaertius in Aphorism. de Sacram. p. 1. sect. 4. §. 2. n. 4. dicunt siliginem seu secale, in quibusdam terris, ut notum est in Brabantia, nasci passim ex tritico tamquam semine, & non tantùm per quandam corruptionem, uti extraordinariè steriles avenæ, vel uti apes ex bove. * *Ib. ad. 2.*

Quantùm ad speltam, eam S. Doctor contradicentibus quibusdam, rejicit; quia, inquit, similitudo in talibus magis videtur significare propinquitatem quàm identitatem speciei, sicut ex similitudine figuræ manifestatur quòd canis & lupus sint propinquæ speciei non autem ejusdem. *Ibid.*

Ex his conclude siliginem seu secale & speltam esse materiam dubiam; ideòque non esse licitum in illa consecrare etiam in necessitate, nimirùm vel quòd homo moreretur sinè viatico, vel quòd populus maneret sinè Missa in die Festo; quia gravius est quòd Sacramentum exponatur periculo nullitatis propter materiam dubiam, quàm quòd infirmus moriatur sinè Viatico, aut Populus maneat sinè Missa; cùm hæc non sint absolutè necessaria ad salutem: Non satis attentè Franciscus Henno legit nostrum Gonetum hic disp. 3. a. 1. §. 2. dùm illi affingit sententiam contrariam.

Inferes 2°. Quòd si sit tanta corruptio panis quòd solvatur species panis, sicut cùm continuitas solvitur, & sapor, color, aliave accidentia mutantur, ex tali materia non possit confici corpus Christi: Quando verò non est tanta corruptio ut speciem solvat, sed aliqua dispositio ad corruptionem; quod declarat aliqua immutatio saporis, ex tali pane potest confici corpus Christi, sed peccat conficiens propter irreverentiam Sacramenti: Et quia amidum est ex tritico corrupto, sicut acetum ex vino, non videtur quòd panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi, quamvis quidam contrarium dicant. *Ib. ad 4.*

Inferes

Inferes 3°. Panem etsi triticeum, sed vel confectum cum aqua rosacea, lacte aut quocumque alio liquore qui non sit aqua naturalis, vel frixum in sartagine, sivè sole torridum, sivè massam farinæ crudam non esse consecrabilem; quia non est panis usualis, ideòque specie morali differt, etsi fortè non physicâ: Nec enim voluit Christus, ut benè advertit Sylvester ex Scoto, nos astringere in Sacramentis ad istas distinctiones subtiles de differentiis specificis physicè, sed voluit haberi talem panem triticeum quo communiùs homines utuntur & qualem ipse consecravit.

Ib. ad 3. Inferes 4°. Quòd si fiat modica admixtio alterius frumenti ad longè majorem quantitatem tritici, aut alterius liquoris ad longè majorem quantitatem aquæ, remaneat materia Sacramenti, quia modica permixtio non solvit speciem, sed modicum absumitur à plurimo; secùs si foret magna permixtio, puta ex æquo aut quasi ex æquo. Idem cense de mixtione alterius liquoris cum vino pro consecratione calicis.

Ib. a. 5. o. Dico 3°. Solum vinum de vite est materia idonea calicis.

Constat, ut præcedens Conclusio, ex Concilio Florent. & ex perpetua Traditione Ecclesiæ.

Ibid. Insuper probat 1°. ex institutione Christi qui in vino vitis hoc Sacramentum instituit, ut patet ex eo quod ipse dicit Math. 26. circà institutionem hujus Sacramenti: *Non bibam amodò de hoc genimine vitis.* 2°. Ad materiam Sacramentorum, ut jam dictum est, assumitur id quod propriè & communiter habet talem speciem: Atqui propriè vinum dicitur quod de vite sumitur, alii verò liquores, vinum dicuntur secundùm quamdam similitudinem ad vinum vitis: Ergo.

Quædam argumenta quæ de pane triticeo sunt proposita, possent etiam opponi de vino vitis & eodem modo solvi. Insuper objicitur: Vinum non ubique crescit. *Ib. ad 2.* R. quòd licèt non in omnibus terris nascatur triticum vel vinum, tamen de facili ad omnes terras deferri potest quantùm sufficit ad usum hujus Sacramenti.

Inst. Volteranus l. 7. Geographiæ refert Innocentium VIII. permisisse Norvegis ut absque vino consecrarent, quòd ob immensa frigora vinum in ea Regione importatum acescat. Item Fumus refert Alexandrum VI. Innocentii Successorem ad eandem licentiam concedendam fuisse propensum.

R. Volteranum in sua narratione deceptum fuisse falsis litteris & privilegiis Innocentii confictis à duobus sceleratis qui ideò extremo supplicio pœnas luerunt. Vide Raynaldum ad annum 1490. Baronium ad eundem annum & alios in vitis Pontificum. Fallitur pariter Volteranus dùm dicit vinum non facilè asservari in Norvegia, cùm constet vinum longè minùs acescere in frigidis quàm in calidis Regionibus. Quantùm ad Alexandrum VI. Natalis Alexander de Eucharist. a. 3. prop. 4. Regulâ 3. dicit Fumum hæc referre ex vagis incertisque rumoribus, atque fateri summum Pontificem re pleniùs discussâ mutasse sententiam.

Hinc inferes 1°. quodvis vinum de vite sivè album sivè rubrum, sivè Gallicum sivè Hispanicum esse materiam hujus Sacramenti, quia vina vitis, ut jam dictum est, non differunt nisi accidentaliter, aut si fortè specie physicâ, ut quidam volunt, non tamen morali, nec in ordine ad communem usum mensæ. Insuper Christus determinavit simpliciter & præcisè vinum de vite, quodlibet autem verum vinum est de vite: Intellige tamen etiam vinum miraculosè productum, quale fuit in Cœna Galileæ, quia licèt non creverit ex vite, habet tamen substantiam veri vini de vite.

Ib. ad 2. Inferes 2°. E contrà Acetum non esse materiam consecrabilem, quia fit ex vino substantialiter corrupto: Potest tamen consecrari vinum acescens, sicut panis qui est in via ad corruptionem, licèt peccet consecrans, ut dictum est. Et de vino acescenti intelligendus est Innocentius lib. 4. de officio Missæ c. 4. dùm dicit, *sivè vinum acidum, quod appellatur acetum, in Sacrificium offeratur, Sacramentum conficitur:* Patet ex eo quod antè dixerat quòd *vitium vini non maculat munditiam Sacramenti:* Supponit ergo adhuc esse vinum.

Inferes 3°. ex agresta gallicè *Verjus*, quæ ex uvis immaturis exprimitur, non posse confici hoc Sacramentum, quia est tantùm in via generationis, & ideò nondum habet speciem vini, secùs de musto seu vino recenter expresso quod jam habet speciem vini. Prohibetur tamen ne mustum statim expressum de uva in calice offeratur; quia hoc est indecens propter impuritatem musti, nisi in necessitate: Undè dixit Julius Papa de Consecr. d. 2. cap. *Cùm omne crimen: Si necesse fuerit botrus in calice exprimatur:* Indè tamen non sequitur ipsum botrum seu succum in eo inclusum posse consecrari quia vel non est vinum, vel non est ibi per modum potabilis. Nec est simile de vino incluso in dolio, quia vinum est in dolio, non ut pars ejus, sed ut aliquod totum in suo continente contentum; secùs autem in uva, non est enim ibi ut aliquid totum in suo continente, sed est pars uvæ. Idem censendum videtur de vino totaliter pani imbibito, quia licèt remaneat vinum, non est tamen in eo statu per modum potûs, sed potiùs cibi: Undè non dicitur vinum, sed potiùs panis aut offa, foretque tunc magis materia consecrationis corporis quàm sanguinis. *ibid. ad 3.*

Major difficultas est de vino congelato an sit materia apta consecrationi. De vino superficialiter congelato affirmant quidam, negant de vino totaliter congelato; quia, inquiunt, istud dicitur simpliciter glacies; primum autem dicitur vinum congelatum; sed insufficiens nobis videtur & infundata hæc distinctio, superficies enim vini congelata nec est, nec dicitur minùs glacies quàm totum vinum sit & dicatur glacies si totum foret cogelatum: Quapropter indè sequitur tantùm quòd vinum liquidum sub glacie sit quidem consecrabile, non verò ipsa superficies congelata.

Relictâ itaque hâc distinctione multi probabiliter putant vinum sivè superficialiter sivè integrè congelatum esse materiam consecrabilem, tùm quia remanet substantialiter vinum cujus signum est quòd liquefactum retineat eundem colorem, odorem & saporem licèt non nihil attenuatum: Tùm quia Rubricæ Missalis jubent vinum post Consecrationem congelatum liquefieri & deindè sumi ut verum Sacramentum; supponunt ergo vinum congelatum retinere corpus Christi: quod autem potest retinere, potest recipere, modò sit materia demonstrabilis (quod addo, quia si separetur particula tàm minuta ut non foret sensu perceptibilis, in hoc casu equidem retineret corpus aut sanguinem Christi, & tamen non posset primò consecrari; quia non esset demonstrabilis ad sensum per ly Hoc vel Hic) Nec obstat, inquiunt, aquam congelatam non esse materiam aptam Baptismi; disparitas est enim materiam proximam Baptismi esse ablutionem quæ fieri non potest aquâ congelatâ: sed Eucharistia non consistit in aliqua actione scilicet prolatione verborum seu manducatione, sed in speciebus permanentibus in ordine ad potationem seu manducationem; vinum autem congelatum est adhuc simpliciter potus & de facili per liquefactionem proximè potabilis. His non obstantibus multi negant vinum congelatum esse materiam validè consecrabilem, præsertim quia in eo statu non est magis per modum potabilis; quàm vinum pani imbibitum, quod dicebamus modò non esse materiam consecrabilem. Quapropter pro praxi vinum congelatum debet censeri materia dubia, à cujus proindè consecratione omninò est abstinendum sicut & ab omni alia quæ vel auctoritatum, vel rationum oppositarum pondere censetur dubia.

ARTICULUS II.

Utrùm hoc Sacramentum debeat confici in Azymo?

§. I.

De Antiquitate usûs Azymi & fermentati tàm in Ecclesia Latina quàm Græca.

I. Sanctus Thomas in 4. d. 11. q. 2. a. 2. quæstiunc. 3. refert Apostolos in primitiva Ecclesia celebrasse in azymo; quem morem, inquit, Romana Ecclesia ab Apostolis qui ipsam fundaverunt, accepit, ut Innocentius III. de Mysteriis Missæ lib. 4. cap. 4. in fine dicit (florebat anno 1216.) sed posteà ut dicit Leo Papa IX. quem citat Innocentius ibid. (florebat autem Leo anno 1054. imminente Hæresi Ebionitarum circà annum Christi 70. qui dicebant simul cum Evangelio legalia observanda, & hac ratione azymo consecrabant; Sancti Patres ne eis consentire viderentur, voluerunt ad tempus instinctu Spiritus sancti ex fermentato confici Sacramentum; posteà cessante illa hæresi, Ecclesia Romana ad pristinum morem rediit, ità præcipiente Alexandro I. circà annum Christi 131. ut legitur in ejus vita apud Platinam, item apud Barlaamum Hyeracensem Episcopum in Epistola ad Græcos, & Radulfum Tungrensem lib. *de Canonum observantia*, Propositione 23. Græci autem servare voluerunt morem ad tempus à Patribus introductum, ulterius addentes non posse confici in fermentato. Huc usque S. Doctor paucis additis. Idem referunt Alexander Halensis, S. Bonaventura, Scotus, Durandus & veteres Scholastici.

II. Hanc narrationem ut falsam rejiciunt plerumque Recentiores propter silentium veterum. Et quantum ad Ecclesiam Græcam contendunt usum fermentati semper in ea viguisse; idque colligunt ex Patribus Græcis qui panem consecrandum vocant *communem & usitatum*: Excipiunt tamen Armenos & Maronitas qui nunc consecrant in azymo. Verùm dato quòd per panem *communem & usitatum* Patres Græci intellexerint fermentatum, nihil officit veritati narrationis D. Thomæ & veterum Scholasticorum, siquidem laudati Patres floruerint & locuti fuerint post exortam hæresim Ebionitarum, quo tempore conceditur, apud Græcos usque nunc viguisse usum fermentati.

Quantùm ad Ecclesiam Latinam, Sirmundus in disquisitione de azymo contendit usum fermentati primis octingentis annis & ampliùs viguisse in Ecclesia non solùm Græca sed etiam Latina: Azymorum autem usum in Ecclesiam Latinam irrepsisse eo tempore quod à Photiano Schismate ad Michaëlem Cærularium effluxit, id est ab anno circiter 886. ad annum 1053. Illi subscribit Cardinalis Bona lib. 1. Rerum liturgicarum cap. 23. cum hoc tamen discrimine quòd etiam usum azymi pro istis Sæculis admittat. Mabillonius Benedictinus in Præfatione Sæculi tertii Benedictini & in Dissert. particulari *de pane Eucharistico azymo & fermentato:* Et S. Christianus Lupus Augustin. Tom. 3. Scholiorum in Decreta & Canones in Dissert. *de Actis S. Leonis IX.* cap. 7. & seq. contendunt usum azymorum fuisse perpetuum in Ecclesia Latina à temporibus Apostolorum. Alii tandem inter quos Juenin hic Dissert. 4. q. 2. §. 5. volunt utrumque panem indiscriminatim per sex priora Sæcula à Latinis usurpatum fuisse, & azymum solùm sensim sine sensu post octavum Sæculum remansisse.

Varias opiniones indicasse sufficit; earum enim momenta probabilitatis terminos non transcendunt, nec aliquid certi statui potest, ut videre est apud Honoratum Tournely hic a. 5.

§. II.

Quæstio proposita resolvitur.

Dico 1°. In azymo sivè fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter conficitur, sunt verba Concilii Florent. in Decreto unionis. Et patet quia utrobique remanet substantialiter panis triticeus & quidem usualis; licèt enim azymo communiter non utamur, eo tamen utebantur communiter Judæi durantibus festis Paschalibus, eoque Christus usus est dum instituit Sacramentum, ut probavimus suprà. Hic a. 4. o.

Dico 2°. In azymo vel fermentato Sacerdotes ipsum Domini corpus conficere debent, unusquisque juxtà suæ Ecclesiæ sivè Occidentalis, sivè Orientalis consuetudinem. Sunt iterùm verba Concilii Florent. loco citato. ibid.

Undè sicut peccat Presbyter Latinus in Ecclesia Latina celebrans de pane fermentato, ita peccaret Presbyter Græcus in Ecclesia Græcorum celebrans de pane azymo, quasi pervertens Ecclesiæ suæ ritum quem unusquisque servare debet: Et hanc obligationem ità gravem reputant plerumque Theologi, ut asserant, neque ob communicandum Infirmum, neque ut Populus non maneat sinè Missa in die Festo, sed in solo casu integrandi sacrificium, licere hunc ritum pervertere. ibid.

Sed quæritur utrùm Græcus apud Latinos possit consecrare in azymo: Et vice versâ Latinus apud Græcos in fermentato?

Respondent plerumque Auctores sub distinctione: Si sit Ecclesia vel Capella destinata Græcis inter Latinos, & Latinis inter Græcos, unusquisque servare debet ritum suæ Ecclesiæ: Ubi autem non est Ecclesia aut Capella Græcis destinata, potest Græcus vel servare ritum suæ Ecclesiæ, vel se conformare Ecclesiæ Latinæ; similiter Latinus in Græcia, juxtà illud ex Ambros. & Aug. desumptum: *Cum fueris Romæ Romano vivito more*, &c. Hæc inquam sat communiter Auctores.

Attamen Pius V. in Bulla, *Providentia Romani Pontificis* anno 1566. absque ulla distinctione prohibet Græcis celebrare more Latinorum, & Latinis more Græcorum; postquam enim revocavit omnes facultates antea concessas Græcis celebrandi more Latino & Latinis more Græco, subdit: *Quibusvis Presbyteris tàm Græcis quàm Latinis præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ & sub indignationis nostræ ac perpetuæ suspensionis à divinis pœnis districtiùs inhibemus ne deinceps Presbyteri Græci, præsertim uxorati Latino more, & Latini Græco ritu, hujusmodi licentiarum & Facultatum, aut alio quovis prætextu, Missas & alia divina Officia celebrare vel celebrari facere præsumant.* Idem definit & innovat Benedictus XIV. feliciter regnans Constitut. super Ritibus Græcorum §. 6. Ad de quòd hæ consuetudines non tàm sint diversorum locorum particularium quàm generales utriusque Ecclesiæ, quas ideo unusquisque debet servare quamdiu manet membrum illius; in eaque Sententia Græcos esse audivimus à Presbytero Græco. Utrum tamen istæ constitutiones sint intelligendæ de Græcis non solum iter agentibus apud Latinos, seu Latinis apud Græcos, sed etiam de iis Græcis qui habent fixum domicilium apud Latinos, aut de Latinis apud Græcos ubi nulla Ecclesia vel Capella ipsis est destinata mihi dubium est; quia tunc videntur esse membra illius Ecclesiæ in qua domicilium fixum habent & illius ritibus adstringi.

Dico 3°. Consuetudo Ecclesiæ Orientalis celebrantis in fermentato aliquibus rationibus innititur: attamen est rationabilior consuetudo Ecclesiæ Occidentalis celebrandis in azymo. Ibid.

Prob. prima Pars 1°. Græci celebrant in fermentato quia Verbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. 2°. In detestationem hæresis Nazareorum & Ebionitarum qui lega- Ibid.

legalia Evangelio miscebant. 3°. Quia fermentum efficit panem sapidiorem, ideoque congruenter designat charitatis fervorem ac suavitatem in hoc Sacramento.

Ibid. Prob. secunda pars: Latini celebrant in azymo, 1°. Propter institutionem Christi qui hoc Sacramentum instituit prima die azymorum, ut dictum est, qua die nihil fermentatum in domibus Judæorum esse debebat. 2°. Quia panis est proprie Sacramentum corporis Christi (quod fine corruptione conceptum est) magis quàm divinitatis ipsius. 3°. Quia hoc magis competit sinceritati fidelium, quæ requiritur ad usum hujus Sacramenti secundùm illud 1. Cor. 5. *Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis sinceritatis & veritatis.*

Dices 1°. Christus consecravit in fermentato; hoc enim Sacramentum instituit lunâ 13. exeunte, cùm nondum erat usus azymorum apud Judæos: Ergo.

R. N. Ant. & ejus Probationem, ut patet ex Diss. præced. a. 3. Sed & dato gratis Christum anticipasse diem Lege statutam pro cœna Paschali, nihil obtinerent Græci, indubium est enim quòd in hac hypothesi etiam anticipasset usum azymorum, sine quibus non poterat manducari Agnus Paschalis. Nec dici potest ipsum post esum Agni Paschalis cum azymo resumpsisse fermentatum; id enim gratis dicitur, neque est consentaneum moribus Judæorum, qui post esum Agni Paschalis, septem dies continuos in azymo peragebant. Tandem quamvis concederetur Græcis Christum consecrasse in fermentato, male indè inferrent non esse licitum consecrare in azymo: Sicut si Christus consecrasset in vino rubro, malè inferretur non esse licitum consecrare in vino albo; quia sicut vinum sivè rubrum, sivè album est substantialiter vinum, ità panis, sivè fermentatus, sivè azymus, est substantialiter panis.

Inst. Panis azymus non est verus panis: Ergo. Prob. Ant. Panis significat pastam igne decoctam & fermento elevatam: Vox enim Græca *Artos* quæ significat panem, derivatur ab altera voce Græca, quæ significat attollere & elevare: Ergo.

R. N. Ant. Ad Prob. N. Ant. Ad Probat. N. Conseq. Aliud enim est id à quo nomen imponitur, aliud id ad quod significandum imponitur. Quamvis ergo vox Græca *Artos* originem ducat ab altera voce elevationem significante, non sequitur quòd tantùm significet pastam fermento elevatam, sed significat indiscriminatim apud ipsos Græcos & azymum & fermentatum: Undè Exod. 12. ubi dicitur: *Comedetis azymos panes*, habetur *Artos*: Et Lucas 24. refert Christum comesturum cum Discipulis in Emmaüs, accepisse *Arton*, id est panem, qui erat certò azymus, quippè qui tunc solus reperiebatur apud Judæos, durantibus adhuc diebus azymorum.

Dices 2°. Legalia non sunt observanda tempore gratiæ: Atqui uti azymis fuit quædam cæremonia legalis: Ergo.

Ib. ad 2. R. D. Min. Uti azymis in esu Agni Paschalis fuit legalis cæremonia, C. In Consecratione Eucharistiæ, N. Conficientes igitur Eucharistiam in azymo non intendunt cæremonias Legis observare, sed conformare se institutioni Christi, & ideò non judaïsant: Alioquin etiam celebrantes in fermentato judaïsarent, quia Judæi panes primitiarum fermentatos offerebant.

ARTICULUS III.

Utrùm aqua sit vino miscenda? Quo jure & in qua quantitate?

Armeni septimo Sæculo Aquariis è regione oppositi vinum purum absque aqua consecrabant; Hunc errorem Lutherani sequentibus temporibus amplexi sunt: Item & Calvinistæ mero vino utuntur in cœna, utrique sugillantes praxim contrariam Ecclesiæ Romanæ ut infundatam, non quòd absolutè eam damnent, sed quòd hanc mixtionem, ut rem adiaphoram reputent.

Dico 1°. Congruit ut Sacramentum Eucharistiæ conficiatur in vino aqua permixto. Hic a. 7. o.

Prob. 1°. Ratione institutionis: Probabiliter enim creditur quòd Dominus hoc Sacramentum instituerit in vino aqua permixto secundùm morem illius terræ: Undè & Proverb. 9. dicitur: *Bibite vinum quod miscui vobis.* Idque tradunt sanctus Jacobus in sua liturgia Basilius in sua, Alexander I. cap. *In Sacramentorum* de Consec. Dist. 2. Julius I. ibid. cap. *Cùm omnes.* Irenæus l. 4. c. 57. Cyprianus Epist. 63. Aug. lib. 4. de Doct. Christiana cap. 21. 2°. Quia hoc convenit repræsentationi Dominicæ Passionis. Undè dicit Alexander I. Epist. ad omnes Fideles Tom. 1. Concil. *Non debet in Calice Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum: quia utrumque ex latere ejus in Passione sua profluxisse legitur.* 3°. Quia hoc convenit ad significandum effectum hujus Sacramenti, qui est unio populi Christiani ad Christum; per aquam enim intelligitur in Scriptura populus, ut Apocal. 17. constat. Has tres Doctoris Angelici congruentias confirmavit & suas fecit Concil. Trid. sess. 22. cap. 7. Ibid.

Confir. Hæc Ecclesiæ Romanæ praxis Patrum traditione: Justinus Martyr 2. Sæculo in 2. Apol. dicit Fideles solitos fuisse *Participare de pane Eucharistiæ & vino & aquâ.* Chrysost. in liturgia de Diacono dicit: *Deinde facit commixtionem in Calicem mittens vinum & aquam*, &c. S. Cyprianus in Epist. ad Cæcilium de Sacramento Dominici Calicis, super illud Proverb. 9. *Bibite vinum quod miscui vobis*, dicit: *Vinum mixtum declarat, idest Calicem Domini aquâ & vino mixtum Prophetica voce denuntiat.* Concil. Carthag. cui adfuit Augustinus can. 22. sic habet: *Ut in Sacramento Corporis & Sanguinis Domini nihil ampliùs offeratur quàm ipse Dominus tradidit, hoc est panis & vinum aquâ mixtum.* Ambros. l. 4. de Sacram. c. 4. *Vinum & aqua in Calicem mittitur, sed fit sanguis Consecratione verbi cœlestis.* Hanc autem disciplinam hauserunt Patres ex Apostolis, & facto Christi qui eo ritu consecravit, ut diximus.

Dico 2°. Permixtio aquæ non est de necessitate hujus Sacramenti, neque de jure divino, sed tantùm Ecclesiastico. Ità communiter cum Auctore. ib. a. 7. o.

Prob. prima pars: Materia Calicis sufficienter salvatur in solo vino, quod patet, tùm quia Christus in institutione hujus Sacramenti solum vinum designavit Math. 26. dicens *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*: Tùm quia Concilia assignando materiam hujus Sacramenti aliter loquuntur de vino, aliter de aqua, ut Florentinum, non dicit vinum & aquam, aut mixtum ex vino & aqua esse materiam Eucharistiæ; sed dicit *Materiam Calicis esse vinum de vite, cui modicissima aqua misceri debet*: Tùm quia Catechismus Romanus, postquam docuit hanc mixtionem non posse prætermitti sinè peccato mortali, addit: *Si aqua desit, perficitur Sacramentum.* Undè Rubricæ Missalis Tit. de defectu vini, prohibent infundi aquam post Consecrationem, quando autè omissa est. Si autem esset de necessitate Sacramenti, foret apponenda & consecranda, sicut vinum foret apponendum & consecrandum, si Sacerdos post verba Consecrationis deprehenderet vinum non fuisse positum sed aquam.

Confir. Aqua non significat, neque corpus, neque sanguinem Christi quæ sunt huic Sacramento essentialia; sed effectum tantùm in suscipiente, nempè unionem ejus cum Christo: Atqui susceptio seu usus, non est essentiale huic Sacramento: Ergo. Ibid.

Prob. secunda & tertia pars. 1°. Neque in Scriptura, neque in Patribus legitur divinum præceptum de miscenda vino aqua. 2°. Concilia cùm ea de mixtione mentionem faciunt, præcepti tantùm Ecclesiastici meminerunt: *Monet sancta Synodus*

nodus, inquit Trid. seff. 22. cap. 7. *præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam, vino in calice offerendo miscerent:* Porrò si Christi fuisset præceptum, non tacuisset Concilium. Nec obstat quòd quandoque à Patribus dicatur divinum mandatum; non enim intelligitur de mandato strictè divino, sed latè pro facto Christi ex quo tanquam ab exemplari Ecclesia mota est ut idem præciperet.

Dices contrà primam partem: Christus consecravit in vino mixto aquâ: Ergo hæc mixtio est de necessitate Sacramenti, aut saltem de jure divino.

R. N. Conseq. Quia non omne quod Christus fecit faciendum est, sed quod faciendum præcepit: consecravit in azymo, consecravit cœna peracta: Neutrum tamen est vel de necessitate Sacramenti, vel de jure divino: Undè cùm dixit: *Hoc facite in meam commemorationem;* essentialia Sacramento & Sacrificio præcepit, non accidentalia.

Inst. Cyprianus loquens de mixtione aquæ cum vino in Epistola citata ad Cœcilium, dicit: *Nam si in Sacrificio quod Christus est, non nisi Christus sequendus est, utique id nos obaudire & facere oportet, quod Christus fecit & quod faciendum præcepit:* Ergo.

R. quòd licèt Cyprianus ea in Epistola, paulò antè præfatam sententiam de mixtione aquæ cum vino agat; hæc tamen quæ opponuntur verba, non ad mixtionem referuntur, sed ad vinum solùm, quòd quidam Sacerdotes alioquin Catholici in Sacrificiis matutinis non offerebant, metuentes ne odore vini, Christiani deprehenderentur ab Infidelibus, uti jam diximus, contrà quos latè disputat Cyprianus in laudata Epistola. Ista interpretatio patet ex verbis immediatè præcedentibus: Hæc sunt: *Non est ergo, frater charissime, quòd aliquis existimet sequendam esse consuetudinem, si qui in præteritum in Calice Dominico aquam solam offerendam putaverunt: Quærendum est enim, ipsi quem sint secuti: Nam si in Sacrificio,* &c. ut suprà.

Repones: Cyprianus affirmat aquam pari ratione necessariam esse Sacramento huic quà vinum, sic enim habet loco jam citato: *Sic autem in sanctificando Calice Domini, offerri aqua sola non potest, quomodo nec vinum solum potest,* Item docet commixtionem aquæ cum vino eo modo requiri ad Eucharistiam, quo commixtio aquæ cum farina ad conficiendum panem: *Si verò Calix Domini,* inquit, *non est aqua sola aut vinum solum nisi utrumque sibi misceatur, quomodò nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit & copulatum & panis unius compage solidatum:* Ergo

Ibid. ad 1. Respondent S. Thomas hanc paritatem ex Cypriano valere quoad necessitatem quidem, sed non quoad necessitatis modum, ita ut utrumque sit necesse, sed unum necessitate præcepti, aliud necessitate Sacramenti.

Respondet alii, secundùm Cyprianum, aquam cum vino mixtam esse necessariam, non ad validitatem Sacramenti, sed ad significationem mysterii, nempè unionis cum Christo: Quod patet ex his verbis ibid. *Nam si vinum,* inquit, *quis offert, sanguis Christi incipit esse sinè nobis; si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sinè Christo. Quando autem utrumque miscetur & adunatione confusâ sibi utrumque copulatur, tunc Sacramentum spirituale & cœleste perficitur;* Id est significatio & oblatio duplicis corporis Christi, naturalis scilicet & mystici.

B. a. 8. o. Dico 4°. Aqua modicissima vino consecrando miscenda est. Ità Concilium Florent. in instructione Armenorum his verbis: *Vino antè consecrationem aqua modicissima admisceri solet.*

Ratio etiam suffragatur: Tùm quia si multum aquæ admisceretur, periculum esset ne vinum corrumperetur, maximè si sit debile: Tùm etiam quia aqua, ut suprà diximus, populum fidelem exhibet, vinum autem ipsum Christum: Decet verò ut ipse Christus caput, expressiùs repræsentetur quàm populus.

Dices: Concilium Tiburiense sæculo 9. præcipit ut sint duæ partes vini, tertia aquæ: Ergo.

R. Concilium non præcipere ut tertia pars calicis, aquâ necessariò constet, sed ut non excedat.

Dices iterùm: Probabile, est Christum majori quantitate aquæ vinum temperasse, tùm sobrietatis ergo, tùm ratione consuetudinis in illa Regione: Ergo.

R. id esse verum de calice potando in cœna usuali, non Eucharistica.

Dico 5°. Hoc præceptum obligat sub peccato mortali: Quia licet videatur res levis, secundùm se tamen gravem habet significationem: Undè cap. *Litteras* de Miss. celebrat. omittens voluntariè hanc mixtionem decernitur privandus officio & beneficio.

Porrò hæc mixtio debet fieri circà celebrationem Sacramenti, nec sufficeret si fieret v. g. in dolio, quia sic non sufficeret ad significationem mysterii. *ibid. ad 3.*

Observanda est hìc singularis Græcorum praxis, qui teste liturgiâ S. Chrisost. inscriptâ, & Ballamone in Resp. 18. ad Quæsita Marci Patriarchæ Alexandrini, immediatè antè communionem infundunt aquam fervidam calici consecrato, quâ volunt significari divinitatem non abscessisse à corpore Christi mortuo, dùm ex eo fluxerunt sanguis & aqua. Hanc disciplinam absque censura toleravit Eugenius IV. in Concilio Florent.

ARTICULUS IV.

Utrùm aqua Calici infusa immediatè convertatur in sanguinem Christi?

Labente sæculo duodecimo magna animorum contentione disputatum fuit, utrùm aqua calici infusa converteretur in sanguinem? Gaufredus S. Bernardi Monachus hac de quæstione fusè scripsit ad Episcopum Cardinalem Albanensem. Quid Cardinalis ipsi responderit: hoc usque latet. Sed Cardinalis Baronius ad annum 1188. dicit nihil *aliud rescribere potuisse quàm quod credidit & custodivit semper S. R. Ecclesia, nimirùm aquam simul & vinum transsubstantiari in sanguinem Christi*

Id tamen non videtur de fide, si quidem Innocentius III. cap. *Cùm Martha* de celebrat. Missarum, rescribens sæculo 13. ad Archiepiscopum Lugdunensem recenset tres opiniones, quarum prima dicebat aquam converti in aquam quæ fluxit ex latere Christi; secunda, eam converti in sanguinem; tertia, eam remanere aquam circumfusam accidentibus vini: Et licet secundam ut probabiliorem eligat, alias tamen non damnat, sed recenset ut Catholicas: Similiter S. Th. hìc a. 8. o. ex eodem Innocentio; nec ab illo Pontifice ad hæc usque tempora ulla apparet hac de re Ecclesiæ definitio.

Verùm etsi id non videatur absolutè de fide: Attamen ut omninò certum tenendum est: Tùm quia SS. Patres Ambrof. l. 4. de Sacram. c. 4. Cyprianus Epist. 63. Hieronymus in cap. 14. Marci, Paschasius lib. de corp. & sang. Christi, Hildebertus, Algerus, S. Thomas & omnes ferè Scholastici qui post ætatem S. Doctoris scripserunt, sic censuerunt: Tùm quia opposita sententia, teste Gaufredo jam laudato, nullo fundamento nititur: Tùm tandem quia particula demonstrativa in forma, demonstrat totum quod ex præcepto est in calice.

Sed quæstio celebris est utrùm aqua immediatè convertatur in sanguinem, an priùs convertenda sit in vinum?

Dico: Probabilius est aquam non verti in sanguinem Christi, nisi priùs conversa sit in vinum. *ib. a. 8. o.*

Prob. 1°. auctoritate Concilii Trid. Catechismi Romani, Pontificalis Romani & Innocentii III. Conci-

Concilium Trid. seff. 13. can. 2. dicit *converti panem in corpus & vinum in sanguinem manentibus duntaxat speciebus panis & vini:* Atqui si aqua immediatè verteretur in sanguinem, manerent etiam species aquæ: Ergo. Quod huic argumento respondent adversarii, diluetur infrà.

Catechismus Romanus cap. 16. dicit quòd *Ecclesiasticorum Scriptorum sententia & judicio aqua illa in vinum convertatur.*

Pontificale Romanum p. 1. Tract. 10. cap. 12. dicit: *Aqua quæ in calice vino admiscetur, debet esse in modica quantitate, quia eam in vinum converti oportet.*

Innocentius III. cap. *Cùm Marthæ.* l. 3. Decretal. tit. 41. dicit: „Quæsivisti utrùm aqua cum „ vino in sanguinem convertatur? Super hoc au„tem opiniones apud Scholasticos variantur: „ aliquibus enim videtur quòd cùm de latere Chri„sti duo præcipua fluxerint Sacramenta, Re„demptionis in sanguine, ac regenerationis in „ aqua, in illa duo vinum & aqua quæ commi„scentur in calice divina virtute mutentur: ut in „ hoc Sacramento plenè fit veritas & figura. Alii „ verò tenent quòd aqua cum vino transsubstan„tietur in sanguinem, cùm in vinum transeat „ mista vino; licèt Physici contrarium asseverent „ qui aquam à vino per artificium posse asserunt „ separari. Præterea potest dici, quòd aqua non „ transit in sanguinem, sed remanet prioris vini „ accidentibus circumfusa, ità quòd vini saporem „ induit...... Verùm inter opiniones prædictas „ illa probabilior judicatur quæ asserit aquam cum „ vino in sanguinem transmutari". Hæc porrò opinio est secunda quam retulit, quæ asserit aquam priùs in vinum converti. Et quòd hanc secundam opinionem non solum quoad conversionem aquæ in sanguinem, sed etiam quoad conversionem aquæ in vinum etiam approbet Pontifex patet ex libris *De altaris mysterio* cap. 3. ubi ait: *Quis ambigat aquam in vinum transire, cùm multo vino modicum aquæ infunditur?* Sic etiam intellexit hunc Pontificem S. Th. hìc a. 8. o. ubi ait: *Ideò sicut ipse* (Innocentius) *dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam converti in vinum & vinum in sanguinem.*

Confir. Nulla alia ratio assignari potest, cur Ecclesia in Concil. Florent. infrà citando tantâ attentione curavit, ut modicissima aqua vino misceretur, in hoc corrigens Concilium Tiburiense, nisi quia existimabat aquam priùs in vinum esse convertendam, ut posset converti in sanguinem: Ergo.

Respondent quidam Concilium id præcepisse. 1°. Ad significationem mysticam, seu quia, ut loquitur Concil. Tibur. *Major est majestas Christi*, significata per vinum, *quàm fragilitas populi*, significata per aquam. 2°. Ne solvantur species vini plerumque debilis. Sed contrà, utrique huic rationi satisfiet, si non modicissima, sed modica aqua misceatur, & tamen non dixit Concilium, modica, sed modicissima aqua.

Prob. 2°. Ratione: Illud solùm immediatè convertitur in sanguinem Christi, quod est materia consecrationis Calicis, si quidem assumatur materia, ut consecratione fiat illa transsubstantiatio: Atqui solum vinum est materia consecrationis Calicis: Ergo. Min. constat. 1°. Ex perpetua traditione, sic enim semper huc usque creditum est. 2°. Ex Concilio Florent. quod in decreto unionis dicit materiam Calicis esse *Vinum de vite cui aqua modicissima antè consecrationem admisceri debet:* Apertè ostendens hoc loquendi modo solum vinum esse materiam Calicis, aquam autem solùm pertinere ad aliquam cæremoniam, aliàs dixisset materiam esse vinum & aquam, sicut dixit in Confirmatione materiam esse oleum & balsamum, non oleum cui admisceri debet balsamum. 3°. Evertendo fundamentum adversariorum: Aqua etiam ut conjuncta vino, non est materia consecrationis: Ergo solum vinum. Prob. Ant. Materia consecrationis est ex institutione Christi: Atqui aqua jungitur vino non ex institutione Christi, sed ex præcepto Ecclesiæ tantùm, ut dictum est, & fatentur adversarii: Ergo.

Respondent. 1°. Distinguendo duplicem materiam, liberam & necessariam; aquam dicunt esse materiam liberam, vinum necessariam: sicut, inquiunt, in Sacramento Pœnitentiæ, peccata venialia sunt materia libera, mortalia autem necessaria.

Sed contrà 1°. Hæc duplex materia in Eucharistia, una libera, altera necessaria, commentum est huc usque in Ecclesia inauditum. 2°. Pari ratione posset dici salem aquâ mixtum esse materiam liberam Baptismi. 3°. Eatenùs dicuntur peccata venialia materia libera Pœnitentiæ, quia ea confitendi nullum est præceptum, sed tamen sunt vera materia, ità ut ea sola possit esse materia; imò supposito quòd quis vellet confiteri, nec haberet nisi venialia, ea jam fierent materia necessaria, quæ omnia nullo modo dici possunt de aqua respectu Eucharistiæ. Tandem quæcumque materia consecrationis est ex institutione Christi; aqua autem miscenda vino non est ex institutione Christi.

Respondent 2°. Materiam Calicis esse id quod venit simpliciter nomine vini, tale autem est vinum modicâ aquâ temperatum, etiamsi aqua non transierit in vinum; cùm enim omnibus vini accidentibus sit circumfusa, moraliter & usu communi dicitur vinum: Undè quando patres & Concilia dicunt vinum esse materiam Calicis, non excludunt vinum modicâ aquâ dilutum, sed illud solum quod non participat, nec nomen, nec rationem vini usualis. Similiter dùm Concil. Trid. dicit suprà, remanere tantùm species panis & vini, nomine specierum vini, comprehendit etiam species aquæ, ità speciebus vini permixtas, ut ab illis non distinguantur.

Sed contrà 1°. Quando Patres & Concilia explicant materiam Sacramentorum, v. g. quòd aqua sit materia Baptismi, oleum Extremæ-Unctionis, loquuntur in toto rigore, aliàs nihil certi haberemus in hac re maximi momenti: Ergo dùm dicunt vinum esse materiam Calicis, de vino in tota proprietate physica intelligendi sunt, & non de vino secundùm moralem & extrinsecam denominationem. 2°. Vinum guttâ aquæ rosaceæ dilutum venit moraliter nomine vini & tamen non convertitur ista gutta in sanguinem, nisi priùs fuerit conversa in vinum. 3°. Hæc responsio non salvat materiam Calicis esse ex sola institutione Christi; dicere enim Christum instituisse, ut id quod Ecclesia misceret, foret materia, fingere est; & insuper pari ratione poterit dici salem aquæ permixtum ex institutione Ecclesiæ, esse materiam Baptismi.

Prob. 3°. ab inconvenienti: In casu quo species aquæ consecratæ separarentur à speciebus vini, vel arte, sicut fieri posse contendunt adversarii, vel naturaliter, puta si corrumperentur & acescerent species vini, & non aquæ, sanguis Christi remaneret sub speciebus aquæ, vel non: Neutrum dici potest. Non primum, ut tenent Conink & Juenin. 1°. Quia aliàs aqua sola posset etiam consecrari, non enim est ratio cur non posset sanguis sub illis speciebus poni, sub quibus conservari potest. 2°. Id contrariatur, tùm Concil. Trid. decernenti seff. 13. cap. 3. sub speciebus vini (omissâ omninò aquâ) sanguinem contineri: Tùm communi sensui; nemo est enim qui credat sanguinem Christi sub solis aquæ speciebus contineri ibique adorandum esse. Non secundum, ut volunt alii. 1°. Quia, si sub illis speciebus separatis non maneat sanguis Christi: Ergo anteà non erat: tamdiù enim manet sanguis Christi, quamdiù durant incorruptæ species quarum substantia in Christi substantiam conversa est. 2°. Si non maneat sanguis Christi sub illis speciebus aquæ separatis; Ergo manent illæ extrà Sacramentum absque ullo prorsùs subjecto, quod inauditum est, nec citrà novum miraculum fieri potest: Assignetur ergo, quo

quo pacto, quove novo miraculo, nova altera substantia ibi reproducatur, non enim illa sola separatio est productiva novæ substantiæ.

Quidam Conclusionem confirmant ex nostra, & quorumdam aliorum praxi juxta quam aqua Calici infunditur antequàm Missa inchoetur, ea, ut videtur ratione, ut certius vertatur in vinum. Verum hanc praxim ea ratione niti non constat; & quidam etiam ex nostris negant, voluntque hanc praxim ortum habere ex antiquis liturgiis, quibus præscribitur, ut omnia ad sacrificium pertinentia antè Missam præparentur. Sic Græci, qui juxtà SS. Basilii & Chrysost. liturgias offerenda præparant, aquam Calici infundunt.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. SS. Patres eodem prorsus modo loquuntur de aquæ ac vini Consecratione & Transsubstantiatione, adeòque supponunt aquam non minus quam vinum immediatè transsubstantiari, licèt id non explicent in terminis. Sic Damascenus l. 4. de fide: *Non potest panem suum ipsius corpus facere & vinum & aquam sanguinem?* Ambros. l. 4. de Sacram. c. 4. *Vinum cum aqua in Calicem missum fit sanguis Consecratione.* Et infra *Antè verba Christi Calix est vini & aquæ plenus, ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur.* Paschas. Corb. l. 1. de corp. & sang. Dom. c. 1. in tom. 6. Bibli. Patrum, *Aqua consecratur, non quòd aqua permaneat, sed quòd convertatur in sanguinem.* Just. Mart. Apolog. 2. pro Christianis: *Ii qui apud nos Diaconi dicuntur, dant unicuique eorum, qui adsunt, percipiendum panem, vinum & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt.*

R. SS. Patres intelligendos esse de conversione mediata aquæ in sanguinem, ità ut per ampliationem nominent aquam, id quod immediatè antè erat aqua. Nec opponi potest hanc nostram interpretationem esse contortam, si quidem similes locutiones passim usurpentur inter homines & in Scripturis sacris: Sic communiter dicimus *Alimentum, puta panem & vinum, converti in substantiam aliti*; licèt tunc non fit ampliùs panis aut vinum, sed priùs debeat converti in chylum, deindè in sanguinem: Sic Exod. 7. dicitur: *Devoravit virga Aaron virgas eorum*, quod intelligendum est de virga conversa in colubrum: Sic Joan. 2. Architiclinus aquam jam factam vinum, *appellat aquam.* Item dicitur: *Cæci vident*, id est ii qui fuerunt cœci. Nec valet, si opponas non posse propriè dici Triticum verti in corpus Christi. Disparitas est enim quòd Triticum non ponatur in Altari sicut aqua in calice: Undè etiam aqua infusa vino in dolio, non dicitur converti in sanguinem Christi.

Repones: Eodem prorsùs modò SS. Patres loquuntur de conversione vini & aquæ: Atqui vinum immediatè convertitur in sanguinem: Ergo & aqua.

R. D. Maj. Eodem modo loquuntur de conversione vini & aquæ quoad ipsam conversionem præcisè, C. Quoad modum conversionis, N. Utrumque ergo convertitur & in hoc est paritas; sed vinum immediatè, aqua mediatè. Id porrò non explicuerunt Patres, quia ab hac quæstione Scholastica abstraxerunt.

Obj. 2°. Christus totum quod erat in calice convertit in suum sanguinem; id enim omninò exigit veritas formæ: Atqui in hoc toto continebatur vinum & aqua in propria natura: Ergo. Prob. Min. Non est dubium quin Christus juxtà Regionis calidæ consuetudinem aquam in magna satis copia admiscuerit: Atqui aqua copiosè admixta in vinum converti non potuit ob temporis brevitatem: Ergo.

R. 1°. N. Min. Ad probat. N. Maj. Licèt enim Christus miscuerit aquam vino, secutus in hoc morem Palæstinorum; quia tamen in præsenti casu, aliud quàm ipsi intendebat, scilicet sacram significationem, tantum aquæ adhibuit, quam ut rerum naturalium perfectissimus comprehensor, novit vi & efficacià potentis & generosi vini illius calidæ Regionis facilè & brevi tempore in ipsum vinum esse transmutandam: Unde totum quod erat in calice, vocavit *genimen vitis* Math. 26.

R. 2°. datâ Maj. N. Suppositum Min. nempè tàm breve tempus intercessisse inter mixtionem & & consecrationem calicis, 1°. quia, ut constat ex Can. Missæ & ex Evangelistis, Christus postquam accepit calicem antè ejus consecrationem Patri gratias egit ac calici benedixit, quæ licèt paucis verbis recitentur ab Evangelistis, non est tamen dubium quin Christus pluribus verbis, aut prolixiori oratione mentali usus fuerit. 2°. Quia licèt panem consecraverit *cœnantibus Discipulis* Math. 26. calicem tamen consecravit *postquam cœnavit* Luc. 22. Undè intercessit sufficiens mora ad mixtionem.

Obj. 3°. Concilium Tiburiense Can. 19. permittit tertiam partem calicis esse aquam. Item Rubricæ Missalis Romani præscribunt ut si Sacerdos immediatè antè consecrationem recordetur se non apposuisse aquam, tunc illam infundat. Et quòd si in ipsa sumptione calicis advertat non fuisse vinum sed aquam, tunc infundat vinum & aquam, moxque factâ oblatione consecret: Atqui in istis casibus non videtur aqua prius posse converti in vinum: Ergo.

R. ad primum, Concilium Tiburiense fuisse Provinciale, neque à Sede Apostolica approbatum, neque quoad hoc usu receptum, imò reprobatum & reformatum per Florentinum.

Ad secundum & tertium, R. quòd si in illis casibus aqua modicissima adhibeatur, ut præscribit Florentinum, facile possit brevissimo illo tempore transmutari in vinum. Quod si non transmutetur, manet aqua, nec convertitur in sanguinem.

Inferes: Ergo in hoc ultimo casu non verificatur forma quæ significat totum contentum in calice; & populi exponuntur periculo Idololatriæ, nempè adorandi aquam.

R. N. utramque illationem; quia forma calicis non significat totum simpliciter quod est in calice, sed totum consecrabile. Similiter adoratio populi, cùm fide dirigatur, fertur solum ad sanguinem Christi: Sit enim v. g. crinis seu palea in calice, neque crinis aut palea consecraretur, neque ideò populus adorans calicem idololatriam committeret. Idem est si in hostia esset vel palea, vel granum hordeaceum, vel crinis aut quid simile.

Inst. Ideò S. Th. rejicit opinionem ab Innocentio III. relatam, quæ dicebat aquam infusam calici remanere aquam & non converti in sanguinem Christi, quia sic *non totum adoraretur veneratione latriæ*: Atqui juxtà solutionem datam, idem inconveniens incurrimus: Ergo.

R. N. Min. Inconveniens enim quod opponit S. Thomas, non in hoc præcisè situm est, quòd totum non esset adorandum latriâ & sic esset periculum Idololatriæ, sed in hoc quòd Ecclesia præciperet infundi vino aquam nunquam in sanguinem Christi convertendam, & tamen indirectè totum quod est in calice proponeret adorandum, quod est reverà inconveniens. Sed si fortuitò contingat quòd remaneat aqua non conversa in vinum, nec consequenter in sanguinem, tunc totum quod est in calice proponitur adorandum, non ex intentione Ecclesiæ quæ maximè sollicita est ut modicissima aqua apponatur quæ facile transeat in vinum & vinum in sanguinem, sed per accidens, sicut si levis palea, vel pulvis caderet in calicem, aut Sacerdos ex malitia consecraret tantùm medietatem hostiæ, & tamen totum adorandum proponeret, in quo casu cùm adoratio fidelium quæ fide dirigitur, ferretur in solum corpus, vel solum sanguinem Christi, non esset par inconveniens, quæ enim sunt per accidens non cadunt sub regulas artis.

In-

Inferes: Saltem in hoc casu Sacerdos qui bibisset aquam, non foret jejunus, sicque non posset secundò consecrare, puta in Nativitate Christi.

R. Sacerdotem fore in hoc casu jejunum, si non jejunio naturali, saltem Canonico, id est Ecclesia reputat ipsum jejunum, quia non prohibet eum in hoc casu consecrare secundò: sicut pariter reputatur jejunus si sumat hostiam, cui esset inserta levis palea, vel crinis, vel adhæreret particula farinæ alteriusve materiæ: An autem etiam foret jejunus, si cum sanguine sumeret muscam possetque secundò consecrare? Negant quidam propter gravitatem materiæ Sacramento omninò extraneæ, affirmant alii propter paritatem cum palea aliave materia hostiæ inserta, de quo infrà.

Obj. 4°. Si aqua non convertatur in sanguinem nisi prius sit conversa in vinum, magis certum pendet à minus certo: Atqui id admitti non potest in bono discursu: Ergo. Prob. Maj. Certius est totum quod continetur in calice post consecrationem converti in sanguinem Christi quàm aquam priùs converti in vinum; primum enim asserunt omnes Patres & Theologi; secundum à pluribus negatur: Ergo.

R. D. Maj. Si, &c. magis certum quod est tale vi illationis, pendet à minus certo, N. Si &c. magis certum quod non est tale vi illationis, sed aliundè, pendet à minùs certo, C. Et distin. Min. ad sensum Maj. N. Conseq. Nihil obstat ergo in bono discursu consequens esse certius Antecedente, non quidem vi illationis & quatenus ab illo pendet, sed aliundè, puta quia vel est de fide, vel communiter receptum in Ecclesia, ut contingit in proposito: Sic v. g. quod *Christus existat sine subsistentia creata*, pendet in sua veritate ab isto principio quòd *subsistentia creata realiter distinguatur à natura* & tamen primum est certius secundo, non quidem vi illationis præcisè & quia ab illo dependet, sed aliunde, nempè quia est de fide.

Obj. 5°. Aqua non potest converti naturaliter in vinum: Ergo. Prob. Ant. 1°. Non potest explicari quomodò fiat ista conversio. 2°. Eam ut possibilem negant antiqui Naturalistæ & omnes tùm Medici, tùm Chymici. 3°. Vinum est opus facultatis vitalis animæ vitis: Ergo non videtur magis posse produci extrà uvas quàm sanguis extrà venas. 4°. Aqua mixta vino ab ea separari potest etiam post longum tempus per immissionem medullæ junci aut spongiam oleo infusam, ut experientia constat. 5°. Si aqua in vinum verteretur, vinum mixtione aquæ fieret fortius, sicut ignis fit vegetior, quando materia combustibilis in eum convertitur; Atqui falsum Consequens, ut experientiâ constat: Ergo.

R. N. Ant. ad primam probationem, R. explicare modum quo conversio aquæ in vinum fiat, propriè pertinere ad physicos: Dicimus interim hanc conversionem posse fieri 1°. per divisionem aquæ in minimas partes (ut patet ad oculum) sub quibus remanere non potest forma aquæ, cui proindè succedit forma vini eam dividentis & undequaque circumdantis. 2°. Quatenùs vinum agit in aquam per calorem virtualem.

Ad secundam, R. Aristotelem citatum à D. Th. q. 77. a. 8. hanc conversionem agnoscere, cæteris autem & Medicis & Chymicis opponimus Albertum Magnum, D. Thomam cum omnibus suis Discipulis, Alensem, Bonaventuram, Scotum & plures alios.

Ad tertiam, R. N. Conseq. Plura enim quæ procedunt à vivente, imò & ipsa viventia plerumque etiam ex corruptione generantur, ut vermes, mures, ranæ, muscæ, &c. Nec mirum si sanguis extrà venas non possit in se convertere aquam, cùm tunc statim amittat suam fluiditatem, & alias qualitates necessarias ad hanc conversionem.

Ad quartam, R. Quòd id quod per artem Chymicam separatur à vino non sit vera aqua elementaris, sed pars vini subtilior aut debilior, quæ ideò dicitur aqueus humor, quia refert similitudinem aquæ in colore & sapore, quod patet, quia ex vino cui non fuit admixta aqua, ejusmodi humor potest similiter extrahi per artem Chymicam.

Ad quintam, N. Sequelam & paritatem: Disparitas est quòd vis activa ignis scilicet calor, sit ejus proprietas naturaliter & necessariò ab ipso dimanans, per quam ideò facilè reparare potest quòd ex resistentia contrarii deperdidit: At vis activa in vino, sicut & in aliis mixtis non est proprietas necessariò ab ipsis dimanans, sed sæpè absque mixtione & resistentia contrarii deperditur, ut patet in ipso vino, quod cùm non accuratè includitur, vim suam activam deperdit.

Obj. 6°. S. Th. in 4. d. 11. a. 4. dicit aquam in Eucharistia non esse materiam principalem: Ergo censet esse minùs principalem, sicut qui de aliquo Professore Philosophiæ diceret non esse Professorem principalem, intelligeret esse minùs principalem.

R. S. Thomam his verbis non velle quòd aqua sit propriè materia etiam minùs principalis, sed quòd non sit materia immediatè convertenda in sanguinem Christi, sed mediatè tantùm, & ideò dicit quòd non sit materia principalis respectivè ad vinum quod immediatè convertitur. Vel ut interpretatur Sylvius, S. Doctor non intelligit materiam principalem respectivè ad minus principalem, sed respectivè ad eam quæ est ex institutione Christi, sicut ibid. quæstiunc. 3. dicit aquam in Baptismo esse materiam principalem, non quòd sit alia minùs principalis, sed quia ea sola est instituta à Christo. Neque de mente D. Thomæ fas est dubitare, cùm non solùm hîc a. 8. o. sed etiam loco citato quæstiunc. 1. disertè dicat quòd aqua non sit materia hujus Sacramenti. Ad probationem autem juxtà interpretationem Sylvii, R. cum ipso quòd quidem si quis de eo qui est Professor Philosophiæ diceret quòd non sit principalis Professor, intelligeretur quòd esset minùs principalis, sed si id diceret de eo qui non est Professor, non intelligeretur, quòd esset minus principalis; datur enim medium inter principale & minus principale, scilicet quod nullo modo est tale.

Obj. 7°. Si aqua Calici permixta prius convertatur in vinum, nulla fuisset disputatio sæculo 12. inter Theologos, num convertatur in sanguinem, cum omnes fateantur id totum quod est vinum verti in sanguinem: Ergo.

R. D. Ant. Si aqua Calici permixta prius convertatur in vinum, & id omnes admisissent, nulla fuisset disputatio, Transeat. Si id aliqui negassent, ut de facto negabant, & quidam nunc negant, N. Ant. & Conseq.

ARTICULUS V.

Utrum una species possit consecrari sine altera?

Dico 1°. Una species validè consecratur sine altera. *In 4. d. 11. q. 2. a. 1. q. 1. ad 4.*

Patet quia prolatis his verbis: *Hoc est corpus meum*, statim adest corpus Christi sub speciebus panis; locutio enim est vera, & aliundè efficit quòd significat; ideòque consecrato pane & non calice, proponitur adorandum corpus Christi.

Dico 2°. Jure divino illicitum est consecrare unam speciem sinè altera.

Prob. 1°. Ex præcepto Christi simul adjuncta declaratione Ecclesiæ in Concilio Trid. Christus per hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, præcepit ut hoc Sacramentum non conficiatur, nisi simul offeratur Deo Sacrificium incruentum: Atqui stare non potest Sacrificium incruentum, prout Christus instituit sine consecratione utriusque speciei: Ergo utraque præmissa est probanda. Prob. Maj. Ex declaratione Ecclesiæ in Concilio Trid. sess. 22. cap. 1. ubi dicitur: „ Quòd Christus Dominus corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini obtulit „ Deo Patri, ac sub earumdem rerum Symbo„ lis,

„ lis, Apostolis, quos tunc Sacerdotes consti„ tuebat, ut sumerent, tradidit, & eisdem eo„ rumque in Sacerdotio successoribus, ut offer„ rent præcepit per hæc verba: Hoc facite in „ meam commemorationem, uti semper Eccle„ sia Catholica intellexit". Et can. 2. „ Si quis „ dixerit illis verbis: Hoc facite in meam com„ memorationem, Christum non instituisse Apo„ stolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi „ aliique Sacerdotes offerrent corpus & sangui„ nem suum, anathema sit". Atqui offerre corpus & sanguinem est Sacrificium; est enim oblatio facta in honorem Dei: Ergo iisdem verbis quibus Christus præcepit consecrationem, præcepit etiam oblationem Sacrificii. Prob. Prima Min. 1°. De essentia hujus Sacrificii incruenti est, ut sanguis mysticè separetur à corpore, sicut de ratione Sacrificii cruenti Crucis, cujus est repræsentatio, fuit ut sanguis realiter separaretur à corpore: Atqui hæc separatio mystica fieri non potest nisi quatenùs vi verborum, corpus tantùm ponitur sub specie panis, & sanguis tantùm sub specie vini; si enim solus panis consecraretur, sanguis esset cum corpore per concomitantiam, & sic nulla fieret separatio: Ergo. Prob. 2°. eadem prima Min. Hoc Sacrificium incruentum est secundùm Ordinem Melchisedech, juxtà Apost. Heb. 6. & Concil. Trid. loco citato: Atqui Melchisedech obtulit panem & vinum: Ergo.

Prob. 2°. Sacramentum Eucharistiæ est institutum per modum convivii spiritualis: Atqui ad convivium requiritur necessariò cibus & potus: Ergo. Neque obstat quòd una species possit sumi sinè altera, quia essentia hujus Sacramenti non consistit in usu sumentium, sed in Consecratione totiùs materiæ. Undè patet quòd Eucharistia, tàm in ratione Sacramenti, quàm Sacrificii ex sua institutione & præcepto Christi requirat utriusque materiæ Consecrationem.

Dico 3°. Summus Pontifex dispensare non potest, ut in aliquo casu Sacerdos licitè consecret unam tantùm speciem.

Sequitur ex præcedenti; quia Pontifex utpotè inferior, non potest dispensare in præcepto Christi superioris, maximè quando præceptum illud est absolutè & simpliciter à Deo, nec dependet à facto humano, ut dicam in sol. Obj. idque adhuc magis si pertineat ad integritatem Sacramenti, prout Consecratio utriusque speciei pertinet ad integritatem Eucharistiæ, quæ instituta est per modum convivii spiritualis, ut dictum est. Undè Concilium Trid. sess. 21. cap. 2. declarat equidem esse in Ecclesia potestatem, ut in Sacramentorum dispensatione statueret, vel mutaret quæ suscipientium utilitati seu Sacramentorum venerationi pro rerum, temporum & locorum varietate, magis expediret, *Salva tamen eorum substantia*. Ad substantiam autem convivii & Sacrificii Passionis Christi repræsentativi pertinet utriusque speciei Consecratio, ut probatum est.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà secundam Conclusionem: Christus in Castello Emmaüs consecravit panem, ut sentire videtur Aug. lib. de consensu Evang. c. 25. atqui tunc non consecravit vinum, cùm ad fractionem panis agnitus illicò evanuerit ab oculis Discipulorum: Ergo.

R. 1°. Incertum est an verè Christus tunc panem consecraverit, neque id asserit Augustinus citatus, sed dicit tantùm fuisse panem benedictum, qui habebat vim illuminandi quam habet Eucharistia: Neque Discipuli qui de tarditate ad credendum redarguebantur, videbantur sat dispositi ad Sacramentum recipiendum. 2°. Pariter incertum est, an Christus tunc vinum non consecraverit; id enim certò colligi non potest ex silentio Evangelistarum, non enim scriptis mandarunt omnia quæ Jesus fecit, Joan. ultimo. 3°. Esto Christum in Emmaüs panem & solum panem consecrasse, nihil indè inferri potest contrà Conclusionem; id enim fecit Christus ex plenitudine potestatis excellentiæ, ut Sacramentorum & Legis Auctor.

Obj. 2°. In sola Consecratione panis salvatur ratio Sacrificii: Ergo corruit fundamentalis nostra ratio. Prob. Ant. In sola Consecratione panis reperitur quædam oblatio rei sensibilis cum immutatione: Ergo.

R. D. Ant. In sola Consecratione panis salvatur ratio Sacrificii, ut sic, Transeat Ant. Ratio Sacrificii ut instituti à Christo & Passionis memorativi, N. Ant. Ad hoc enim requiritur, quòd corpus vi verborum ponatur separatum à sanguine, & sanguis à corpore, sicut in passione fuerunt realiter separata, quod fieri non potest sinè Consecratione utriusque speciei.

Inst. In sola Consecratione panis habetur Sacrificium repræsentativum Sacrificii cruenti crucis: Ergo. Prob. Ant. Sacrificium cruentum crucis non consistit in separatione sanguinis à corpore, sed in separatione animæ à corpore: Atqui ista separatio repræsentatur in sola Consecratione panis in qua vi verborum solum corpus ponitur sub speciebus panis sinè anima, quamvis adsit per concomitantiam: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. N. Ant. Sacrificium enim crucis, non includit solam mortem sed etiam causam mortis, scilicet effusionem sanguinis, & separationem ejus à corpore.

Subsumes: Atqui in sola Consecratione panis significatur separatio corporis à sanguine: Ergo. Probatur Ant. In Consecratione panis vi verborum ponitur corpus sinè sanguine: Ergo in sola Consecratione panis vi verborum significatur separatio corporis à sanguine.

R. N. Ant. Ad Prob. D. Ant. In sola Consecratione panis ponitur vi verborum corpus sinè sanguine præcisè & formaliter vi verborum solius Consecrationis panis, N. Adjuncta Consecratione Calicis, C. Si enim dicam præcisè: *Hoc est corpus meum*, non significatur formaliter corpus meum esse separatum à sanguine, benè verò cùm addo, designando vinum, *Hic est sanguis meus*: Apertè enim tunc significatur vi verborum meum corpus poni seorsim à sanguine vi verborum.

Cæterùm ad utramque instantiam potest adhiberi prima responsio, scilicet, dato salvari rationem Sacrificii, ut sic, vel etiam Sacrificii aliqualiter repræsentativi passionis, non tamen Sacrificii, quale ipse Christus instituit in Consecratione duplicis materiæ.

Ob. 3°. Una species licitè sumitur sinè alia, tùm à Laïcis, ut patet ex usu, tùm à celebrantibus, ut patet in recenter ordinatis celebrantibus cum Episcopo: Ergo potest etiam licitè una sinè altera consecrari.

R. N. Conseq. Et quantùm ad Laïcos, jam dictum est quòd hoc Sacramentum non consistat in usu, sed in Consecratione materiæ: Undè perfectio ejus non est æstimanda ex usu communicantium, modò celebrans utramque speciem consecret & sumat. *Hic q. 10. a. 12. ad. 2.*

Quantùm ad recenter ordinatos: Hi consecrant per modum unius cum Episcopo qui est principalis celebrans, imò quasi solus celebrans, quia ordinati referunt suam intentionem ad verba Episcopi, ut per illa fiat Consecratio, quando ipse finit, non quando ipsi finiunt: Undè sufficit si solus Episcopus utramque speciem sumat.

Obj. 4°. Contrà tertiam Conclusionem: sicut Christus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, ità dixit *Bibite ex eo omnes*: Atqui tamen Ecclesia eximit Laïcos à sumptione Calicis: Ergo potest pariter eximere Sacerdotes à Consecratione utriusque speciei.

R. N. Conseq. Quia Tò *Omnes* dirigebatur ad solos Apostolos, non autem ad omnes Fideles: Patet: iis enim dixit Christus: *Bibite*, &c. qui-

bus

bus dixit: Hoc facite, &c. Testatur autem Concilium Trid. ut vidimus, universam Ecclesiam semper intellexisse Christum hæc ultima verba dixisse Apostolis, & eorum in Sacerdotio successoribus.

Obj. 5°. Ecclesia dispensat in voto: Atqui obligatio voti est juris naturalis & divini: Ergo id potest etiam in consecratione duplicis speciei.

R. Cum Joanne à S. Th. D. Min. Obligatio voti est juris naturalis & divini absolutè & simpliciter, N. Ex suppositione facti humani, C. Ideòque, N. Conseq. & paritatem: Explicatur. Aliquid duplici modo potest esse juris divini. 1°. Modo absolutè & simpliciter, quatenùs ipse Deus independenter à facto aliquo humano per seipsum imponit aliquod præceptum ejusque modum determinat. 2°. Ex suppositione, quatenùs voluntas humana disponit materiam, quâ suppositâ & manente, obligat jus divinum & naturale ad ejus adimpletionem, v. g. positâ Lege per voluntatem humanam, jure naturali & divino obligamur illi obedire. Similiter posito & stante voto per voluntatem humanam, tenetur, qui vovit, jure naturali & divino illud adimplere. Porrò in iis quæ sunt juris divini primo modo, Ecclesia non potest dispensare, quia non potest inferior directè & per se dispensare in præcepto superioris, nisi ex commissione quam non constat datam fuisse à Christo, in iis præsertim quæ præcepit circà substantiam & integritatem Sacramentorum.

At in iis quæ sunt juris divini secundo modo, potest dispensare Ecclesia; quia tunc non dispensat in jure divino vel naturali, sed solùm agit circà illud factum humanum quod requiritur & supponitur tanquam conditio, ut jus divinum vel naturale obliget: v. g. Lex humana præcipit jejunium tali die; stante illa Lege, dictat jus naturale, ut observetur, quia juris naturalis est obedire superioribus; sed quia Lex illa processit à potestate & voluntate creata quæ non potuit omnes casus prævidere in quibus non expedit talem Legem observari, manet potestas humana ad dispensandum in illa, declarando se noluisse obligare in tali casu, qua dispensatione posita, non dictat ampliùs jus naturale eam esse observandam. Similiter in nostro casu, votum est Lex quædam particularis quam promittens sibi imponit, & per promissionem se obligat Deo: Equidem stante illa promissione sine dispensatione, jus naturale & divinum dictat esse adimplendum: Sed sicut superior in Lege à se sancita potest dispensare & declarare se noluisse obligare in tali casu, quia nempè non potuit prævidere omnes casus, in quibus non expediret talem Legem observari: Ità similiter potest in voto quod est quædam Lex particularis sui inferioris, qui etiam non potuit omnia prævidere.

2. 2. q. 88. a. 10. ad 2. Hoc totum indicat S. Th. his verbis: „Sicut „ ex jure naturali & præcepto divino tenetur „ homo implere votum, ità etiam tenetur ex „ eisdem obedire Superiorem Legi vel mandato. „ Et tamen cùm dispensatur in aliqua Lege humana, non fit ut Legi humanæ non obediatur, „ quod est contrà Legem naturalem & mandatum Dei, sed fit ut hoc quod erat Lex, non fit „ Lex in hoc casu. Ità etiam auctoritate Superioris dispensantis fit, ut hoc quod continebatur sub voto non contineatur, in quantum determinatur in hoc casu non esse congruam materiam voti. Et ideò cùm Prælatus Ecclesiæ dispensat in voto, non dispensat in præcepto juris „ naturalis vel divini, sed determinat id quod cadebat sub obligatione deliberationis humanæ, „ quæ non potuit omnia circumspicere".

Nec obstat si dicas per dispensationem non tolli votum adeòque remanere obligationem: In hoc enim differt dispensatio ab irritatione, quòd hæc tollat votum, non ista.

R. per dispensationem remanere quidem votum quoad ejus obligationem radicalem, non autem quoad formalem & executivam, sed suspenditur pro hoc casu per dispensationem. **Fiat paritas in** Lege humana, in qua fit dispensatio.

Eodem modo quidam solvunt quod objicitur de Matrimonio rato, in quo dispensat Ecclesia antè consummationem, quia est tantùm contractus ortus ex voluntate humana, licèt alii velint quòd in hoc non dispensetur jure Ecclesiastico, sed divino, seu auctoritate Christi dispensantis in casu Professionis Religiosæ. Ne tamen indè inferas etiam dispensari posse post consummationem: Id enim esset in præjudicium ipsius matrimonii, perpetuitatis ejus, & significationis sacramentalis jam consummatæ, præter præjudicium quod indè vel conjugi alteri vel proli eveniret. Sed de hoc alibi.

Obj. 6°. Ex variis congruentiis aut necessitatibus. 1°. Ex inopia vini quod servari non potest in frigidissimis Regionibus absque eo quòd statim congeletur aut acescat: Undè Volateranus lib. 7. Geographiæ, scribit *Norwegiæ Innocentii VIII. Pontificis concessione permissum, sinè vino Calicem consecrare, quod ob immensa frigora vinum in ea regione importatum acescat.* 2°. Si instaret mors alicujus infirmi, nec haberetur vinum ad consecrandum. 3°. Si post consecrationem panis advertat Sacerdos vinum esse venenatum, nec aliud adsit, aut vergat aliud periculum mortis, si vinum consecret: Videretur enim in his casibus sufficiens ratio ut consecretur panis sinè vino: Ergo.

R. ad primum, nullam esse Regionem in qua servari non possit vinum, cùm sit modò passim in usu mensæ apud omnes Nationes; narrationem Volaterrani, ut falsam rejecimus Art. 1. hujus Dissert. Conclusione tertiâ, vide; & eò magis quòd dicat Pontificem concessisse consecrari Calicem sinè vino; concessit ergo consecrari Calicem vacuum, quod ridiculum est, aut fortè Calicem cum aqua sola, quod est error Aquariorum, jam tempore Cypriani reprobatus.

Ad secundum, dico infirmum in hoc casu non teneri ad communicandum, & aliundè hoc Sacramentum re susceptum non est simpliciter necessarium ad salutem.

Ad tertium, R. tunc posse consecrari solùm panem, non ex dispensatione de qua est quæstio, sed ex impossibilitate morali & impedimento: Casus autem impossibilis est extrà legem, nec creditur præceptum Christi obligare cum vitæ aperto discrimine.

ARTICULUS VI.

Utrùm materia consecranda debeat esse præsens Ministro, determinata in individuo & sub certa quantitate?

Dico 1°. Materia consecranda debet esse moraliter præsens consecranti; quia forma utens pronomine demonstrativo *Hoc* & *Hic* id necessariò exigit, aliàs foret falsa.

Qualis autem præsentia requiratur ut materia censeatur moraliter præsens, vix certò definiri potest: Undè fit consecrationem ex parte præsentiæ esse quandoque dubiam. Cæterùm pro Regula generali dicimus illam materiam censeri moraliter præsentem, quæ more & usu hominum, seu judicio prudentis viri, taliter est exposita ut pronomine demonstrativo *Hoc* & *Hic* designari possit.

Hinc inferes materiam in suo tegente vel continente ordinario etiam clauso, validè, licèt illicitè, consecrari, ut hostias in pixide, panes in canistro, vinum in dolio seu calice tectis: Quia usu communi venit ut continens & contentum demonstrentur per modum unius pronomine *Hoc*, sicut dicimus de pecunia in crumena, hoc est argentum, de vino in poculo clauso, vel lagena, hoc est vinum. Nec refert quòd infans in utero matris non possit baptisari: Quia baptisandus debet esse natus & aquâ physicè ablui, ad materiam autem consecrationis sufficit quòd sit ità præsens ut possit demonstrari pronomine *Hoc*, ad

ad quod sufficit præsentia moralis. Nulla verò erit consecratio, si interponatur corpus per modum dividentis aut separantis, ut si hostia existat post parietem retrò altare, à tergo Sacerdotis sub mappa, sub pede calicis, cussino, &c. quia tunc non censetur ità præsens ut possit designari pronomine *Hoc*.

Sed quid si hostia à tergo posita digito teneatur aut designetur, seu aversâ facie aspiciatur? Quamvis nobis probabilius sit eam validè consecrari, attentâ tamen opinionum diversitate, dubia foret consecratio, similiter si esset in Tabernaculo clauso vel sub corporali.

Quanta verò propinquitas requiratur ad præsentiam moralem? Iterùm certò definiri non potest. Quidam volunt eam stare intrà latitudinem seu distantiam viginti passuum, alii triginta, alii quadraginta admittunt. Sed, ut priùs dixi, id judicio prudentum est relinquendum, attentis usu hominum, praxi Ecclesiæ in hac materia, item & materiæ situ, magnitudine, parvitate, &c.

In. 4. d. 11. q. 2. a. 1. q. 3. o. Dico 2°. Quantitas materiæ hujus Sacramenti non est determinata ex institutione Christi: Undè Sacerdos potest validè consecrare materiam cujuslibet magnitudinis vel parvitatis, modò sit moraliter præsens, & in parva salvetur substantia panis aut vini, sitque sensu perceptibilis à consecrante.

Ibid. Quia potestatem quam Christus contulit Sacerdotibus consecrandi panem & vinum non restrinxit ad certum magnitudinis aut parvitatis gradum. Insuper determinatio materiæ desumitur ex ordine ad finem, sic materia serræ est ferrum ut sit apta sectioni. Finis autem hujus Sacramenti est usus fidelium, non solùm qui occurrunt, aliàs Sacerdos paucos habens Parochianos non posset consecrare multas hostias, sed fidelium absolutè; numerus autem fidelium est indeterminatus: Ergo.

Juxtà antiquàm verò Ecclesiæ consuetudinem, panis consecrandus debet esse exilis & figurâ rotundus. Constat ex S. Epiphanio in Anchorato num. 57. Greg. mag. l. 4. dialog. c. 55. Cæsario Nazianzeni fratre, Dialogo 3. ex revelatione S. Ildefonsi Tolet. quam publici juris fecit Mabillonius, ex antiquis imaginibus apud Sirmondum disquisit. de azymo c. 4. & Martenium l. 1. de antiquis Eccles. Ritibus c. 3. a. 7. & pluribus aliis. Hinc illi duo versus

Candida, triticea, ac tenuis, non magna, rotunda,
Expers fermenti, non salsa, sit hostia Christi.

Dixi in Conclusione: *Modò sit moraliter præsens:* Quia si foret tanta materiæ extensio ut secundùm aliquas partes foret consecrandi præsens & non secundùm omnes, ut si campus plurium leucarum repleretur panibus: eæ solùm partes consecrarentur quæ consecranti forent moraliter præsentes, non aliæ.

Dixi iterùm: *Modò in parva salvetur substantia panis sitque sensu perceptibilis à consecrante*, aliàs non verificaretur forma, cùm non posset materiam demonstrare pronomine *Hoc* vel *Hic:* Posset tamen sub ea post separationem à toto vel sanguine conservari corpus Christi, ut jam alibi diximus, modo retineat substantiam panis vel vini, quia ad conservationem non requiritur ut possit demonstrari sensibiliter, sicut ad consecrationem.

Dico 3°. Materia consecranda debet esse determinata in individuo per intentionem consecrantis: Quia sicut non consecrat Minister nisi intendat consecrare, ità nec hanc materiam consecrat nisi illam intendat determinatè consecrare. Adde quod actiones sint circà singularia & determinata: Non requiritur tamen determinatio actualis, sed sufficit virtualis seu quæ præcesserit: Hinc

Inferes 1°. invalidam esse consecrationem, si Sacerdos intendat consecrare mediam vel tertiam partem hostiæ nullam designando: neque si ex cumulo hostiarum, vel ex decem, velit consecrare sex, eas non designando, quia non est ratio cur hæc pars potius quàm altera, hæ hostiæ potius quàm aliæ consecrentur.

Inferes 2°. Non consecrari hostias repositas in altari, etiam super corporale, omnino inscio Sacerdote; quia intentio non fertur ad incognitum.

Inferes 3°. E contrà verè consecrari, si Sacerdos ipse attulerit consecrandas ad altare, aut ipso jubente, vel volente, vel saltem advertente alter attulerit, licèt tempore consecrationis ad eas non reflectat; quia remanet virtualis intentio. Necesse tamen est in hoc casu hostias tempore consecrationis esse super corporale, aliàs probabilius est non fore consecratas; quia regulariter intentio omnis boni Sacerdotis præsumitur esse, velle consecrare quod est consecrabile absque peccato; peccatum autem esset consecrare hostias extrà corporale repositas.

Inferes 4°. Quod si essent viginti quinque hostiæ consecrandæ debitè expositæ, & putaret Sacerdos esse tantùm viginti, similiter si ipso inscio hostiæ quam præ manibus tenet adhæreret altera hostia, omnes forent consecratæ; quia ejus intentio est & debet esse consecrare totam materiam licitè consecrabilem sibi præsentem; error autem speculativus non obstat intentioni practicæ: Undè ejus intentio non fertur ad illas, ut ad viginti, neque ad hanc ut ad unam, sed ut ad materiam præsentem.

Inferes 5°. Guttulas vini calici exteriùs adhærentes, non consecrari consecrato calice; quia jure præsumitur intentionem Sacerdotis esse tantùm consecrare quod est licitè & decenter consecrabile; illicitè autem & irreverenter consecrarentur illæ guttulæ. Major est difficultas de guttulis calici interiùs adhærentibus à toto separatis quando non adest expressa intentio eas aut consecrandi, aut non consecrandi. Ratio dubitandi est ex una parte quòd non requiratur conjunctio physica materiæ consecrandæ. Ex altera, est quòd non videatur esse intentio Ecclesiæ adeòque nec Sacerdotis consecrare, nisi liquorem qui per modum unius continui potabilis est congregatus in calice tempore consecrationis. Quare in hac re dubia, sollicitus sit eos abstergere Sacerdos antè consecrationem; post illam verò non abstergantur, ne fortè sint consecratæ, sed vel consecrato vino uniantur, vel in prima ablutione sumantur.

Porro ad tollendos varios scrupulos & anxietates in his & aliis frequentibus casibus, consultum est ut Sacerdos ante Missam, vel in ipsa, vel saltem semel pro semper formet intentionem consecrandi omnem materiam præsentem licitè & decenter consecrabilem, non aliam.

Petes utrùm si materia non consecrata ità misceatur cum consecrata, puta si hostia non consecrata cadat inter consecratas, aut gutta vini consecrati misceatur cum vino non consecrato, ità ut non possit discerni à materia consecrata, validè consecretur?

Res iterùm dubia. Quidam negant eò quòd materia consecranda non possit demonstrari sensibiliter pronomine *Hoc est*. Alii affirmant; quia, inquiunt, demonstrato cumulo demonstratur. Huic sententiæ favet praxis Sacerdotum qui in Nativitate Christi consecrant in secunda & tertia Missa vinum mixtum cum reliquiis sanguinis primæ Missæ, licèt discerni non possit quænam guttæ sint consecratæ quænam non. Quapropter pro praxi in hoc dubio si casus accideret, ut hostia non consecrata caderet inter consecratas & non posset discerni, duæ forent simul porrigendæ, potiùs quàm eam consecrare.

DIS-

DISSERTATIO IV.

De modo quo Christus est in hoc Sacramento.

D. Th. Q. 76.

ARTICULUS I.

Utrum totus Christus contineatur sub hoc Sacramento & quomodo?

Per totum Christum intelligitur ejus corpus integrum, sanguis, anima, divinitas & subsistentia, seu persona Verbi.

Hic q. 76. a. 1. & 2. c. Dico 1°. Totus Christus realiter continetur in hoc Sacramento sub qualibet specie seorsim.

Est de fide: Constat 1°. ex dictis de præsentia reali. 2°. Ex Scriptura Joan. 6. ubi Christus dicit: *Qui manducat me*, Tò *me* enim totum Christum significat. 3°. Ex definitionibus plurium Conciliorum, Constantiens. sess. 13. Florent. in Decreto unionis, Trid. sess. 13. cap. 3. & can. 3. in quo sic definitur: *Si quis negaverit in venerabili Eucharistiæ Sacramento, sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit.*

Suadet ratio: Absonum enim foret quod corpus Christi, quod nunc est gloriosum, sit alicubi vel mutilum, vel sine anima, aut sanguine, aut divinitate.

Ib. a. 1. Insuper currit regula Auctoris: *Si aliqua duo sunt realiter conjuncta, ubicumque est unum, oportet & aliud esse.* Quam tamen regulam intellige de conjunctis adæquate & cum mutua ab invicem dependentia; alioquin sequeretur quòd Christus esset ubique; quia divinitas ipsi conjuncta est ubique: Si ergo duo sunt sic conjuncta ut unum excedatur ab altero & ab ipso dependeat, sed non è converso; ubi est illud quod exceditur & pendet ab altero, ibi est istud alterum, sed non è converso: Undè cùm humanitas Christi excedatur à divinitate & ab illa dependeat, non divinitas ab humanitate; ubi est humanitas Christi ibi est divinitas; sed non è converso, ubi est divinitas ibi est humanitas; sicut propter eandem rationem, ubi est manus vivens ibi est anima, at non è converso, ubi est anima ibi est manus vivens.

Ib. a. 3. c. Dico 2°. Totus Christus est sub qualibet parte specierum, sivè sint divisæ, sive continuæ.

Quantum ad partes separatas definitum est in Concil. Trid. can. 3. proxime citato, & ideo pertinet ad fidem. Ratio autem est quia partes post separationem non desinunt esse consecratæ: Ergo sub illis est Christus, non secundùm aliquam partem tantum; *Ubi enim est pars corporis ibi est totum*, ut dicitur in jure de Consec. d. 2. c. 78. & patet ex præced. Conclusione: Ergo. Confir. Calix fuit divisus inter Apostolos, & tamen non partem, sed totum Christum quilibet recepit: Ergo.

Quantùm ad partes continuas: Quamvis non sit de fide, est tamen certum: Si enim totus Christus sit sub singulis partibus divisis: Ergo erat sub illis ante divisionem, non enim divisione sed Consecratione ponitur corpus Christi sub speciebus: Unde Trid. sess. 13. cap. 3. declarat absolutè totum Christum contineri sub qualibet specierum parte, nullâ factâ mentione separationis aut continuationis.

Dices 1°. Manente speculo integro est una imago in toto, non in qualibet parte, sed pars in parte, & tamen si frangatur speculum, erit in qualibet parte divisa tota imago: Ergo ex hoc quòd in qualibet parte hostiæ separata sit totus Christus, male infertur quòd sit totus in qualibet parte continua ante separationem.

Ibid. R. N. Conseq. Disparitas est quòd imago in speculo causetur per reflexionem radiorum: Quamdiu autem est una superficies, est una reflexio, & ideò una imago: Quod si frangatur speculum, erunt diversæ species in diversis partibus, consequenter diversæ reflexiones & diversæ imagines, minores tamen quàm prima. At vero Christus ponitur in Sacramento per Consecrationem, neque per fractionem multiplicatur Consecratio: Undè si totus Christus sit in partibus separatis, necesse est quod fuerit totus in continuis antè separationem.

Dices 2°. Corpus Christi est quantum in Eucharistia: Atqui corpus quantum non potest esse totum in toto & totum in qualibet parte, sed pars in parte: Ergo.

R. D. Maj. Corpus Christi est quantum in Eucharistia quantitate extensiva partium in ordine ad se, C. in ordine ad locum, N. hæc enim extensio localis cùm sit effectus secundarius quantitatis, impeditur in hoc Sacramento: * Quia cùm substantia corporis Christi succedat substantiæ panis vi verborum, non quantitati, quæ est ibi concomitanter tantùm, debet sortiri modum existendi substantiæ & non quantitatis; modus autem existendi substantiæ est quod sit tota in toto & tota in qualibet parte, sicque tota substantia corporis Christi est in qualibet parte ultimo sensibili, sivè continua, sivè divisa, sub qua salvaretur substantia panis, si adesset. * Ibid.

Dices 3°. Si totus Christus sit in qualibet parte speciei, cùm sint in qualibet speciei plures, imo aliquo sensu infinitæ partes, sequitur quod Christus sit in eadem specie pluries imo infinities.

R. N. Sequelam: Quia numerus sequitur divisionem; & ideo quamdiu quantitas manet indivisa actu, neque substantia alicujus rei est pluries sub dimensionibus propriis, neque corpus Christi sub dimensionibus panis, sed toties, in quot partes dividitur. Ib. ad 1.

Verùm quia aliquid dupliciter potest esse in hoc Sacramento. 1°. Vi Sacramenti seu vi verborum. 2°. Vi naturalis concomitantiæ & connexionis quam habet cum eo quod inest vi verborum: Quæstio nunc est, quomodo totus Christus, aut ea quæ sunt Christi, sint in hoc Sacramento? Pro cujus resolutione

Dico 3°. Corpus Christi est sub specie panis, & sanguis est sub specie vini ex vi verborum: Ipsum autem corpus est sub specie vini & sanguis sub specie panis, animaque ipsius sub utraque specie ex vi naturalis connexionis & concomitantiæ qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non ampliùs moriturus, inter se copulantur; divinitas vero propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima hypostaticam unionem. Sunt verba Trid. sess. 13. cap. 3. Insuper Ibid. a. 1. c.

Prob. prima Pars: Ea dicuntur esse formaliter, & vi verborum in hoc Sacramento, quæ per verba Consecrationis expresè significantur: Atqui per verba Consecrationis: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, corpus & sanguis expresè significantur: Ergo.

Prob. secunda Pars: Ea dicuntur poni concomitanter in hoc Sacramento, quæ licèt verbis Consecrationis non exprimantur, habent tamen realem connexionem cum his quæ ponuntur vi verborum: Atqui corpus Christi est realiter connexum cum sanguine, & sanguis cum corpore, saltem post resurrectionem, anima & divinitas cum utroque: Ergo.

Dixi: *Saltem post resurrectionem:* Quia cum in triduo mortis, sanguis esset realiter separatus à corpore sicut & ab anima; si quis Apostolorum tunc consecrasset, corpus fuisset sub specie panis sine sanguine & sine anima: Similiter sub specie vini fuisset sanguis sinè corpore & sinè anima, sicut erat in rei veritate: Quòd si species panis conservata fuisset post Resurrectionem, fuissent sub illa specie sanguis & anima ratione connexionis quam habuissent cum corpore vivo: Tale enim est substantialiter corpus Christi in hoc Sacramento, quale est in rerum natura. Ibid. a. 1. ad 1. & a. 2. c.

Dices 1°. Quando Christus dixit: *Hoc est corpus*

pus meum, designavit suum corpus vivum ut erat, ideòque cum anima & sanguine: Similiter cùm nunc consecrant Sacerdotes: Ergo anima & sanguis vi verborum sunt sub specie panis.

R. D. Ant. Designavit corpus suum vivum materialiter & ratione adjuncti, C. formaliter vi significationis verborum, N. formaliter enim verba vi suæ significationis non aliud significant quàm corpus Christi, nec ad vivum aut mortuum determinant, sed ab utroque abstrahunt: Dicitur enim corpus Christi, tàm vivum, quàm mortuum: Undè in Evangelio Joan. 19. legitur de corpore Christi mortuo, quòd Joseph petierit à Pilato *Corpus Jesu*, & sic in communi modo loquendi de corpore tàm mortuo quàm vivo dicimus, quòd sit corpus Petri v. g. neque indè sequitur hanc vocem *Corpus* esse æquivocam, quia sistit in significatione corporis, nec transit ad significationem formarum, sicut hæc vox, animal, quamvis significet aliquid commune pluribus speciebus, non est tamen æquivoca, quia sistit in significatione generis, nec transit ad significationem specierum seu formarum.

Dices 2°. Corpus Christi ponitur ut subsistens vi verborum: Atqui subsistit subsistentiâ divinâ: Ergo subsistentia seu persona divina ponitur ibi vi verborum.

R. 1°. N. Maj. in sensu formali & reduplicativo sumptam; corpus enim in verbis formæ quamvis sit concretum substantiale, formaliter tamen non importat aliquid subsistens sed tantùm partem humanitatis; alioquin non posset dici quòd Christus assumpserit corpus, si quidem non assumpserit aliquid subsistens.

R. 2°. D. Maj. Corpus Christi vi verborum ponitur ut subsistens præcisè, Transeat. Ut subsistens subsistentiâ divinâ, N. Si enim corpus abstrahit à forma cadaveris vel viventis, ut modò dicebamus, à fortiori abstrahit ab hac vel illa subsistentia, quæ minùs pertinet ad naturam corporis quàm forma.

Inst. Pronomen *meum* in verbis formæ importat subsistentiam divinam: Ergo. Prob. Ant. Tò *meum* idem est ac mihi unitum, proindè subsistens meâ subsistentiâ: Ergo.

R. N. Ant. Ad prob. D. Ant. Tò *meum* idem est ac mihi unitum concomitanter ac specificativè, C. Formaliter & reduplicativè, N. Nam *meum* formaliter & reduplicativè significat tantùm hoc corpus quod ponitur sub speciebus panis, esse idem cum corpore Christi, quod Christi corpus est aliundè unitum verbo: At formaliter reduplicativè non significat hanc unionem.

Petes 1°. Quid intelligatur nomine corporis quod ponitur ex vi verborum in hoc Sacramento?

R. Non intelligi materiam nudam ab omni forma substantiali, ut quidam volunt; quia materia nuda non est compositum quale est corpus: Non est etiam materia informata animâ dante esse corporeum, ut volunt alii, quia si in triduo mortis Apostoli panem consecrassent, fuisset corpus Christi sinè anima dante esse corporeum: Restat ergo corpus importare compositum ex materia & forma, abstrahendo ab anima vel forma cadaverica, neutram enim in suo conceptu formali determinatè includit, cùm possit esse modò cum una, modò cum altera, ut dictum est in solutione primæ objectionis. Neque obstat corpus à parte rei non esse sinè aliqua forma determinatè; non enim quærimus hic, quid sit aut non sit à parte rei, sed quid sit vi significationis verborum.

Petes 2°. Utrùm vi verborum ponatur tantùm sanguis Christi qui effusus est in Passione, proptereà quòd Christus dixit: *Qui pro vobis effundetur?*

R. negativè: Sed ponitur totus sanguis qui nunc est in ejus corpore glorioso, licèt supponatur quòd totus non fuerit effusus in passione; quia vi verborum ponitur sanguis ut de facto est. Nec obstant ista verba: *Qui pro vobis effundetur*: non enim sunt polita ut limitent præcedentia ad solum sanguinem effusum, sed ut significent finem hujus Sacramenti, qui est repræsentare passionem Christi tunc futuram, nunc præteritam: Sicut si Christus mutasset aquam in vinum dicendo: *Hoc est vinum quòd à vobis potabitur*, tota aqua contenta in vase fuisset conversa in vinum, licèt totum posteà non potaretur.

Petes 3°. Utrùm Pater & Spiritus sanctus sint in hoc Sacramento per concomitantiam?

R. quosdam affirmare, quosdam negare: Sed controversia videtur de nomine.

Si itaque per concomitantiam intelligatur quæcumque præsentia specialis præter communem, dici potest Patrem & Spiritum sanctum esse in hoc Sacramento per concomitantiam mediatam, quia ibi sunt, non solùm per immensitatem per quam sunt in omnibus creatis, sed specialiter quatenùs ibi operantur cum filio mirabiles effectus gratiæ & propter circumincessionem, seu mutuam inexistentiam personarum divinarum ad invicem, ita ut si per impossibile non essent ubique per immensitatem, forent tamen hac duplici ratione in hoc Sacramento.

At verò si per concomitantiam intelligatur ea quæ provenit ex unione cum termino primario & formali Consecrationis in unitate suppositi, Pater & Spiritus sanctus non sunt in hoc Sacramento per concomitantiam, quia non sic uniuntur cum corpore & sanguine Christi, sed solus Filius. Et hic modus dicendi qui est communior inter Thomistas & alios, videtur magis proprius: sicut enim connexio quam Pater & Spiritus sanctus habent, mediante natura divina cum Filio, non sufficit, ut dicantur incarnati, ità nec ut dicantur esse concomitanter sub speciebus panis & vini. Videtur etiam conformior Concilio Tridentino, quod dicit Divinitatem esse concomitanter in Eucharistia propter unionem hypostaticam, quæ non est in Patre & Spiritu sancto: Et ibidem enumerans quæ in hoc Sacramento sunt concomitanter, non meminit Patris & Spiritûs sancti sed solùm Filii.

ARTICULUS II.

Expenduntur breviter variæ Quæstiunculæ circà præsentem materiam ex cæteris Articulis divi Thomæ.

Petes 1°. Utrùm quantitas dimensiva corporis Christi sit in hoc Sacramento?

R. 1°. Tota quantitas corporis Christi dimensiva, sicut alia ejus accidentia, sunt in hoc Sacramento, non vi verborum, sed concomitanter; quia vi verborum est in hoc Sacramento, in ad quod directè conversio terminatur, conversio autem quæ fit in hoc Sacramento, directè terminatur ad substantiam corporis Christi, non ad ejus quantitatem, & cætera ejus accidentia: Quod patet ex eo quòd quantitas panis & alia ejus accidentia remaneant factâ Consecratione, solâ panis substantiâ transeunte. Quia tamen substantia corporis Christi realiter non dividitur à sua quantitate & aliis accidentibus; indè fit quòd ex vi talis connexionis sint in hoc Sacramento tota quantitas dimensiva Christi, & omnia ejus accidentia. *ib. a. 4. o.*

R. 2°. Quantitas corporis Christi est in hoc Sacramento extensiva partium in ordine ad se, ità scilicet quòd caput continuetur collo, mediante collo pectori, &c. non verò extensiva partium in ordine ad locum, quia cùm sit ibi per accidens & ratione substantiæ, cui est conjunctâ, existit ad modum substantiæ, qui modus est, ut sit tota in toto, & tota in qualibet parte, non pars in parte: Neque id implicat; quia extensio partium in ordine ad locum est effectus secundarius quantitatis, qui potest ab illa separari. *ib. ad 1. 2. & 3.*

Hinc colliges corpus Christi in Eucharistia, esse coloratum, figuratum, &c. in ordine ad se, non in ordine ad locum: Id autem faciliùs intellectu quàm imaginatione percipitur.

Petes

Petes 2°. utrùm corpus Christi sit in Sacramento sicut in loco?

R. 1°. Si esse in loco latè sumatur prout idem est, ac esse realiter præsens alicui spatio, certum est corpus Christi in Eucharistia esse in loco; quia est realiter præsens spatio in quo sunt species consecrate, quod significat Trid. sess. 13. cap. 1. dicens non implicare Christum juxtà modum essendi naturalem esse in cœlo, & nihilominùs multis aliis in locis sacramentaliter esse præsentem secundùm suam substantiam.

Ib. a. 5. o. R. 2°. Corpus Christi in Eucharistia non esse propriè, hoc est circumscriptivè locatum, neque etiam diffinitivè. Non circumscriptivè: Quia id dicitur esse circumscriptivè in loco, quando ejus quantitas commensuratur ad locum, ita ut partes illius correspondeant partibus loci; quantitas autem Christi, ut diximus, non est extensa ad locum, nec illi commensurata. Non diffinitivè: Quia id dicitur esse diffinitivè in loco, quod ità est ibi ut non sit alibi: Corpus autem Christi sic est in hoc Sacramento, ut sit etiam alibi, nempè in cœlo & in variis speciebus consecratis.

Ibid. R. 3°. Corpus Christi est in Eucharistia ad modum substantiæ, seu, ut communiter dicitur, sacramentaliter. Sequitur ex præcedenti Responso: Si enim non sit ibi circumscriptivè, neque diffinitivè: Ergo ad modum substantiæ totum in toto, & totum in qualibet parte, qui modus essendi est proprius huic Sacramento, nullum exemplum habens in natura, & antiquis Philosophis ignotus, quippè qui humanæ mentis captum transcendens est solâ fide cognoscibilis. Jure dicitur substantialis reductivè pertinens ad prædicamentum substantiæ, quia per illum Corpus Christi est substantialiter præsens in Sacramento.

Petes 3°. Utrùm corpus Christi sit mobiliter in hoc Sacramento?

Ib. a. 6. o. R. 1°. Christus in Eucharistia non potest moveri localiter per se, benè tamen per accidens. Ratio primi; quia per se moveri localiter includit esse in loco, locum unum deserere, & alium acquirere, Christus autem ex dictis non est in hoc Sacramento, ut in loco. Ratio secundi; quia Christus ad motum specierum movetur reverà localiter, sicut anima movetur ad motum corporis; undè dicitur elevari, deferri in Processionibus & ad infirmos.

Neque obstat ipsum non frigescere aut calefieri ad frigefactionem vel calefactionum specierum: Disparitas est quòd sit ibi incapax omnis motûs alterationis: Undè nihil potest recipere quo fiat alterum etiam per accidens: ut autem moveatur per accidens ad motum specierum, non debet in se mutari vel alterari; sed sufficit si species ipsum continentes locum mutent: Neque enim terminus mutationis localis, qui est *ubi*, in ipsum recipitur, sed in ipsis speciebus quæ solæ propriâ quantitate commensurantur ad locum: Undè corpus Christi non se habet sub speciebus, sicut qui movetur in navi, caret enim extensione locali, quam habet existens in navi & per quam occupat locum.

R. 2°. Corpus Christi in hoc Sacramento non potest agere aut pati actione corporeâ: Quia agentia corporea non agunt nisi per potentias & organa quæ sint formaliter apta ad agendum per extensionem localem quâ caret corpus Christi. Adde quòd nullum agat nisi tangendo, nec patiatur nisi tangatur ab alio: contactus autem corporum exigit extensionem localem.

Ibid. R. 3°. Corpus Christi non definit per se in Eucharistia; quia de se est indeficiens & incorruptibile, sed definit esse sub speciebus per accidens ad definitionem specierum per amissionem præsentiæ ad illas, quatenùs Deus definit illud conservare sub illis; eo ferè modo quo Deus ipse definit esse in creatura, quando illa definit.

Petes 4°. Utrùm corpus Christi in Eucharistia possit videri oculo? Duplex est oculus, scilicet corporalis propriè dictus, & intellectualis qui per similitudinem dicitur oculus mentis. ib. a. 7. o.

R. 1°. Nullus intellectus creatus, sivè humanus, sivè Angelicus, potest virtute naturali attingere Christum in Eucharistia; quia est ibi modo omninò supernaturali, nec ullam habet connexionem, sivè causæ, sivè effectûs, sivè debiti cum rebus naturalibus, quæ sunt objectum intellectûs creati, attentâ ejus virtute naturali. Intellectus autem humanus in hac vita illum attingit per fidem; Beatus in Patria, sivè humanus, sivè Angelicus per lumen gloriæ in Verbo. ibid.

R. 2°. Oculus corporeus non potest naturaliter videre corpus Christi in Eucharistia: Tùm quia cùm corpus Christi sit ibi inextensum localiter, non potest emittere species visibiles extensas per medium, prout necesse est ad visionem corpoream: Tùm quia ibi est ad modum substantiæ; substantia autem oculo corporeo videri non potest. ibid.

R. 3°. Oculus corporeus de potentia Dei absoluta potest videre corpus Christi in Eucharistia, non tamen modum quo existit.

Est communior inter Thomistas & D. Thomæ conformior: Dicit enim quòd *Oculus corporalis Christi videt seipsum sub Sacramento existentem:* Si autem oculus Christi videt se ipsum, potest etiam alter oculus, saltem de potentia Dei absoluta, illum videre. ibid. a. 2.

Neque valet quod respondet Joannes à S. Th. sensum D. Thomæ esse quòd oculus Christi, cùm se videat in Cœlo existentem, retineat eam visionem in Sacramento, adeòque in Sacramento se videat: Hæc enim interpretatio vim apertam facit textui: Non enim dixit Angelicus Doctor, quòd oculus Christi existens sub Sacramento, se videat, prout debuisset dicere juxtà interpretationem datam, sed quòd se videat sub Sacramento existentem.

Repones: S. Th. subdit immediatè: *Nec tamen est simile de alio oculo glorioso, quia etiam oculus Christi est sub hoc Sacramento, in quo non conformatur ei oculus gloriosus:* Ergo ex hoc quòd oculus Christi se videat, malè inferimus quòd alii oculi etiam gloriosi possint illum videre.

R. N. Conseq. Discrimen enim quod ponit S. Th. inter oculum Christi & alios oculos gloriosos, non officit nostræ illationi; sensus enim ejus est quòd oculus Christi in Sacramento, cùm sit ad modum sui corporis inextensus, recipiat pariter species sui corporis inextensas: At alter oculus quantumvis glorificatus cùm sit extensus, non potest naturaliter cognoscere objectum, nisi per species extensas, quas corpus Christi in Eucharistia non emittit. Non negat tamen S. Doctor id de potentia Dei absoluta esse possibile etiam oculis gloriosis extrà Sacramentum existentibus, quin è contrà asserit in 4. d. 10. q. 1. a. 4. q. 1. ad 1. dicens: *Oculus Christi extrà species sacramentales existens, non videt se ipsum intrà species sacramentales existentem nisi miraculosè: Et similiter alii oculi gloriosi non vident ipsum hîc, nisi fortè per miraculum.*

Ratio verò responsionis est: Quia licèt corpus Christi in Eucharistia non sit objectum proportionatum oculo corporeo, propter ejus inextensionem localem, continetur tamen intrà objectum ejus specificativum, quia est coloratum lucidum: Undè sicut licèt Deus clarè visus non sit objectum proportionatum intellectûs humani, quia tamen est intrà objectum ejus specificativum, potest elevari per lumen gloriæ ad ejus visionem: ità similiter oculus corporeus respectu corporis Christi in Eucharistia.

Si dicas corpus Christi inextensum non posse emittere species extensas, quales requirit oculus corporeus. R. quòd quamvis id non possit virtute naturali, non implicat tamen id posse virtute supernaturali, aut Deum ipsum eas producere in oculo videntis.

Dixi: Non tamen posse videri ab oculo corporeo modum quo Christus existit in Eucharistia, quia

quia iste modus non est coloratus lucidus, sed totus supernaturalis, ideòque non contentus intrà objectum specificativum oculi corporei.

Petes 5°. Utrùm quando in Sacramento apparet miraculosè vel caro, vel sanguis, vel puer, fit verè ibi corpus Christi, & an maneat Sacramentaliter?

ib. a. 8. o. Dupliciter contingere potest hujusmodi apparitio. 1°. Ex parte videntium, quorum oculi, ità immutantur, ac si viderent exteriùs carnem vel sanguinem, vel puerum, nullâ tamen mutatione factâ ex parte Sacramenti, seu specierum sacramentalium. Et hoc contingere videtur, quando uni videtur sub specie carnis vel pueri, aliis sicut priùs sub specie panis, vel quando eidem videtur ad horam sub specie carnis vel pueri, & postmodùm sub specie panis. 2°. Contingit hujusmodi apparitio non per solam immutationem videntium, sed etiam per immutationem specierum, quod dignoscitur si constanter ab omnibus eodem modo videatur.

Ibid. R. 1°. Si apparitio contingat primo modo, non est ibi verè corpus Christi, & remanet sacramentaliter. Ratio utriusque est, quia nulla fit mutatio in objecto, seu speciebus, sed tantùm in oculis videntium.

Ibid. R. 2°. Si apparitio fiat secundo modo, nec fit tanta mutatio specierum, quin remaneant adhuc dimensiones panis cum eadem densitate, sapore, odore, & tali temperamento quod sufficeret ad conservationem panis si ibi esset, quamvis fiat quædam immutatio quoad accidentia communia, puta colorem, remanet sacramentaliter corpus Christi: Quia tamdiù manet corpus Christi sub speciebus, quamdiù manent species, manent autem species manentibus dimensionibus, seu eo temperamento sub quo servaretur panis si adesset. Undè si taliter immutarentur species, ut sub eis non maneret substantia panis si adesset, non maneret etiam corpus Christi sub illis.

Ibid. R. 3°. Communius tenent Theologi cum Auctore, quod in hac secunda apparitione non fit etiam vel caro, vel sanguis Christi: Tùm quia nunquam, aut raro legitur Christum post suam ascensionem apparuisse in terris: Tùm quia idem corpus non potest esse circumscriptivè in duobus locis, est autem corpus Christi circumscriptivè in cœlo, nec ulla est necessitas dicendi, quod Christus ad tempus deserat cœlum. Si dicas bilocationem esse possibilem per miraculum: Negant Thomistæ cum suo Auctore, & hoc dato, nulla est etiam necessitas adstruendi istud miraculum.

Ibid. Neque tamen est deceptio in utraque apparitione, sicut accidit Magorum præstigiis; quia talis species, seu repræsentatio formatur divinitùs ad aliquam veritatem figurandam, ut scilicet manifestetur præsentia realis Christi in hoc Sacramento, sicut etiam absque deceptione Christus apparuit Discipulis euntibus in Emmaüs sub specie Peregrini Luc. 24. Dicit enim Aug. l. 2. QQ. Evang. c. ult. *Dum fictio nostra refertur ad aliquam significationem non est mendacium, sed aliqua figura veritatis.*

Si quæras quomodo se gerere debeat Sacerdos celebrans cui talis apparitio contingeret?

Hic q. 82. a. 4. ad 2. R. quod non debeat sumere corpus Christi sub specie carnis, nec sanguinem sub specie sanguinis, aut sub aliqua extranea specie à specie panis vel vini, sed reservata specie quæ est immutata, debet alteram sumere, nec obstat præceptum de integrando Sacrificio; quia quæ miraculosè fiunt, legibus non subduntur. Consultum tamen foret huic Sacerdoti iterato corpus & sanguinem Christi consecrare & sumere.

Auctore Q. 77. agit de accidentibus remanentibus in hoc Sacramento, de quibus nos sufficienter egimus Dissert. 1. a. 6. §. 2. vide ibi.

DISSERTATIO V.

De forma Sacramenti Eucharistiæ.

D. Th. Q. 78.

Circà Eucharistiæ formam sicut circà cætera variè erraverunt nostrates Hæretici. Bucerus vult nulla verba esse proferenda, Calvinus esse proferenda recitativè tantum ad fidem excitandam, Lutherus contendit hæc etiam verba: *Qui pridiè*, &c. esse consecratoria, Kemnitius totam Christi institutionem pertinere ad integritatem formæ, alii aliter.

Græci quidam Schismatici dicunt Eucharistiam confici precibus, quas post prolata hæc verba: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus,* fundunt secundùm suas liturgias in hunc modum: *Rogamus Pater ut mittas spiritum tuum super nos, & super hæc apposita munera, & fac panem istum pretiosum corpus Filii tui, & quod est in Calice pretiosum sanguinem Filii tui:* Hujus erroris Patroni præcipui fuerunt Cabasilas, Marcus Ephesinus, & Simeon Thessalonicensis quos confutàrunt Cardinalis Bessarion opusc. de Eucharistia, Arcudius l. 3. concordiæ cap. 26. & sequentibus & Allatius l. 3. de consensu Orient. & Occid. Eccles. c. 15.

Inter Catholicos Innocentius III. l. 4. Myst. Missæ cap. 6. opinativè censuit Christum sine verbis, sed solâ benedictione consecràsse, posteà tamen præscripsisse formam seu verba quibus Sacerdotes consecrarent. Hanc opinionem deindè ut certò veram propugnavit Ambrosius Catharinus duobus opusculis quæ ad Concilium Trid. misit. Huic quidam alii subscripserunt. Hic q. 78. a. 1. ad 1.

Scotus juxtà vulgarem de ipso opinionem, censuit verba Christi ad Consecrationem non esse efficacia, nisi præmissis, *Qui pridiè*, &c. quia alioquin Sacerdos non loqueretur in persona Christi, sicque, Tò *Corpus meum* importaret corpus celebrantis non Christi, idque revera videtur docere subtilis Doctor in 4. d. 8. q. 2. ab hac tamen sententia illum vindicare conantur quidam ejus Discipuli.

Inter Thomistas controversia est circà formam Calicis: Quidam volunt hæc sola verba: *Hic est Calix sanguis mei,* esse essentialia formæ, alii etiam ea quæ sequuntur *Novi & æterni,* &c. Maxime lis est de mente D. Thomæ.

Tria itaque hìc nobis se offerunt discutienda. Primum, utrùm Christus consecrando verbis usus fuerit? secundum, utrùm solis verbis Christi perficiatur Consecratio independenter à precibus præcedentibus vel subsequentibus? Tertium, quæ sint verba utriusque formæ essentialia?

ARTICULUS I.

Utrùm Christus consecrando verbis usus fuerit?

Christum potuisse solo imperio, sine verbis convertere panem & vinum in corpus & sanguinem suum, extrà dubium est: sed an ità fecerit? Quæritur.

Dico: Christus consecrando non solâ benedictione, sed his verbis: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, vel, Hic est Calix sanguinis mei,* usus est.

Prob. 1°. ex Scriptura: Christus consecravit eodem modo quo Sacerdotes nunc consecrant: Postquam enim consecràsset, dixit: *Hoc facite in meam commemorationem:* Atqui Sacerdotes nunc consecrant verbis laudatis, ut dicemus art. sequenti: Ergo.

Prob. 2°. ex Patribus: Tertull. l. 4. cont. Marcion. c. 40. *Acceptum panem*, inquit, *& distributum Discipulis corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo.* Chrisost. Hom. 3. in 2. Timoth.

moth. *Quemadmodum verba quæ locutus est Christus eadem sunt quæ Sacerdotes nunc quoque pronuntiant, ità & oblatio eadem est.* Ambrof. l. 4. de Sacram. c. 4. *Quomodo potest qui panis est, corpus esse Christi? Consecratione: Consecratio igitur quibus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu: Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laudem Deo offerunt, oratio præmittitur pro populo, pro Regibus: Ubi autem venitur, ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi: Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum.* Item alii de quibus art. sequenti.

Prob. 3°. ex Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. ubi dicitur: *Hoc admirabile Sacramentum in ultima Cœna instituit* (Christus) *cùm post panis vinique benedictionem se suum corpus præbere, ac suum sanguinem disertis ac perspicuis verbis testatus est: Quæ verba à sanctis Evangelistis commemorata, & à Divo Paulo posteà repetita sunt.* Porrò si post benedictionem: Ergo non per benedictionem saltem præviam, & distinctam ab ipsa Consecratione per verba Evangelica: Si verbis disertis & perspicuis, quibus testatus est se suum corpus & sanguinem præbere, & quæ ab Evangelistis, & ab Apostolo referuntur: Ergo istis: *Hoc est corpus meum, hic est Calix sanguinis mei,* non sunt enim alia assignabilia.

Quamvis conclusionem ut certam amplectantur Theologi, plures tamen nolunt esse de fide; quia, inquiunt, nullo Ecclesiæ decreto definita est, ut res fidei: licèt enim Concil. Trid. verbis mox relatis ipsam sat clarè innuat, non tamen anathemate damnat eos qui contrarium sentiunt, quamvis non ignoraret tunc esse aliquos; & Salmeron qui Concil. Trid. adfuit, Tom. 2. Tract. 13. fatetur nihil illa de re definitum fuisse à Concilio.

Obj. Christus benedixit, & gratias egit priusquam dixerit: *Hoc est corpus meum,* &c. ut patet ex Evangelistis: Atqui illa benedictio fuit consecratoria: Ergo. Prob. Min. 1°. Ex Apost. 1. Cor. 10. dicente: *Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Ubi loquitur Apostolus de benedictione de qua loquuntur Evangelistæ: Atqui Apostolus loquitur de benedictione consecratoria, cùm vi illius dicat esse communicationem sanguinis Christi: Ergo. 2°. Benedictio illa, seu gratiarum actio non videtur esse aliud quàm oratio, seu invocatio divinæ virtutis: Atqui hæc oratio Christi fuit efficax, non minùs quàm dùm multiplicavit panes in Deserto: Ergo.

Huic argumento duplex est Responsio: Prima distinguit Minorem sic: Illa benedictio fuit consecratoria præparatoriè & mediatè, C. formaliter per se & immediatè, N. Equidem potuisset Christus, ut dictum est, solo imperio, seu benedictione Sacramentum conficere, at ità noluisse constat ex probationibus Conclusionis. Benedictio itaque, seu gratiarum actio quæ præcessit, si præcesserit, erat invocatio divinæ virtutis super panem & vinum, quâ ad Consecrationem per verba sequentia perficiendam præparabantur, sicut in resuscitatione Lazari, præcessit oratio & gratiarum actio, tanquam præparatio ad resurrectionem, quæ tunc demùm facta est, cùm Christus voce magnâ clamavit: *Lazare veni foras.*

Undè ad primam probationem in contrarium, respondetur Apostolum nomine benedictionis intelligere totam Cœnæ celebrationem, quam ab aliqua ejus parte denominavit benedictionem: Neque indè magis inferri posse benedictionem simplicem fuisse consecratoriam, quàm panis fractionem, de qua similiter dicit Apostolus: *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis est?* Ad secundam Probationem D. Min. Hæc oratio fuit efficax, non minùs quàm ea quâ multiplicavit panes in Deserto, & eodem modo, N. & diverso modo, C. Oratio in Deserto fuit efficax immediatè, ista mediatè, prout Christo placuit.

Altera responsio, quæ est D. Thomæ, negat Majorem argumenti intellectam de benedictione, de qua loquuntur Evangelistæ, dicitque hanc benedictionem fuisse ipsam Consecrationem per verba Evangelica, aut eam fuisse comitatam, & non præcessisse. Ad seriem autem verborum Evangelistarum respondet Evangelistas non semper eundem ordinem in recitando servasse, quo res gestæ sunt, ut colligitur ex D. Aug. l. de consensu Evang. cap. 30. 31. & 44. Undè ordo rei gestæ sic exprimi potest: Accipiens panem, benedixit dicens: *Hoc est corpus meum,* & deindè fregit & dedit Discipulis suis. Imò idem sensus haberi potest etiam verbis Evangelicis non mutatis: Nam hoc participium *Dicens* concomitantiam quandam importat hoc verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt: Non est autem necesse quòd illa concomitantia intelligatur solùm respectu ultimi verbi prolati, quasi Christus tunc ista verba protulerit quando dedit Discipulis; sed potest intelligi concomitantia respectu totius præcedentis, ut sit sensus: Dùm benediceret, frangeret & daret Discipulis, hæc verba dixit: *Accipite,* &c. sicut si dicerem: *Hoc feci, & hæc dixi,* non sequitur quòd dixerim postquam fecerim, sed posset intelligi, quòd dixerim, dùm facerem.

Huic responsioni favet textus suprà laudatus Apostoli: *Calix benedictionis,* &c. favet Ambrosius l. de iis qui initiantur cap. 9. dicens: *Hic est panis quem benedictio consecravit, major est vis benedictionis quàm naturæ, quia benedictione, etiam ipsa natura mutatur.* Et ibid. *Ipse clamat Dominus Jesus: Hoc est corpus meum: Ante benedictionem verborum cœlestium, alia species nominatur, post Consecrationem corpus significatur.* Ubi apertè docet benedictionem esse Consecrationem per verba Evangelica.

Verum contrà hanc responsionem militant duo argumenta: Primum petitur ex textu græco, in quo benedicere exprimitur per participium Aoristum, quòd habet significationem præteriti, & reddi solet per præteritum plusquàm perfectum, *Cùm benedixisset,* & non ut vertit Latinus Interpres, *Benedixit.* Idque confirmatur ex Marco cap. 14. dicente: *Et accepto Calice gratias agens, dedit eis, biberuntque ex illo omnes, & ait illis: Hic est sanguis meus:* Supponit ergo jam consecratum fuisse Calicem per benedictionem, seu gratiarum actionem antequàm diceret: *Hic est sanguis meus.* Secundum argumentum desumitur ex Trid. sess. 13. cap. 1. ubi dicitur: *Post panis vinique benedictionem, se suum corpus illis præbere, ac suum sanguinem, disertis ac perspicuis verbis testatus est:* Ergo benedictio præcessit Consecrationem.

Ad primum, R. argumentum esse infirmum; quia in aliis Scripturæ locis similes Aoristi redduntur per præteritum imperfectum, ut Act. 13. v. 4. *Intuens autem in eum Petrus,* reddi debet, cùm intueretur in eum Petrus: Et Math. 26. v. 25. *Respondens autem Judas dixit,* id est, cùm responderet Judas dixit.

Ad Confirmationem: Militat contrà utramque responsionem: Igitur pro utraque dicimus ut antè Evangelistas non semper servare recitando ordinem quo res gestæ sunt. Hæc itaque verba: Et biberunt ex illo omnes, recitata sunt à S. Marco per anticipationem, ut præceptum cum ejus executione conjungeret.

Ad secundum, quod magis urget: Quidam respondent sensum Concilii esse, quod post benedictionem, seu Consecrationem, id est, non nisi per benedictionem, seu Consecrationem & non antè: Sicut si diceremus, post Baptismum homo insignitus est charactere, id est non nisi per Baptismum, & non antè insignitur charactere.

Alii, & fortè melius, dicunt sanctum Thomam, hoc unum velle, nimirùm quòd benedictio consecratoria facta fuerit verbis Evangelicis: An autem præcesserit alia benedictio accidentalis, ut

ut videtur innuere Tridentinum, non negat, neque de hoc agit sanctus Doctor.

ARTICULUS II.

Utrùm solis Verbis Dominicis, & non Precibus praecedentibus aut subsequentibus fiat Consecratio?

Dico: Solis Verbis Dominicis, non precibus quæ præcedunt aut sequuntur, Consecratio perficitur.

Conclusio est præsertim contrà quosdam Græcos Schismaticos, qui, ut diximus in prænotaminibus, contendunt Consecrationem fieri precibus quæ in suis Liturgiis ad Verba Dominica sequuntur.

Prob. Rationibus Theologicis. 1°. Sacerdotes consecrant eo modo quo Christus consecravit, dixit enim factâ Consecratione: *Hoc facite in meam commemorationem*: Atqui Christus consecravit his verbis: *Hoc est corpus meum*, &c. & non precibus, ut patet ex Articulo precedenti: Ergo. 2°. Quando Sacerdos in persona Christi dicit; *Hoc est corpus meum*, verum dicit: Ergo vi istorum verborum independenter à precibus subsequentibus, adest corpus & sanguis Christi. 3°. Forma hujus Sacramenti est ex institutione divina, & eadem apud omnes: Atqui preces sunt ex institutione Ecclesiæ, & diversæ apud diversos: Ergo.

Prob. ex Conciliis. Trid. sess. 13. cap. 1. declarat hoc Sacramentum fuisse institutum, & perfici verbis quæ ab Evangelistis commemorata sunt & ab Apostolo repetita, quibus Christus se suum corpus & sanguinem Discipulis præbere testatus est: Atqui hæc non sunt præces, sed ea quæ Christus pronuntiavit: *Hoc est corpus*, &c. Ergo.

Confirm. Idem ibid. cap. 13. dicit: Corpus Christi esse sub specie panis, & sanguinem sub specie vini, *Vi verborum*: Atqui hæc verba non sunt verba precum, quippè quæ eadem sunt pro Consecratione panis & vini: Ergo hæc sunt pro Consecratione panis, *Hoc est corpus meum*: Et ista pro Consecratione vini: *Hic est sanguis meus*.

Concilium Florent. in Decreto unionis: „Forma hujus Sacramenti (inquit) sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit Sacramentum; „Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc „conficit Sacramentum: Nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, „& substantia vini in sanguinem convertuntur".

Prob. ex ipsa Græcorum confessione & praxi. 1°. Græci in Concilio Florentino sæpè ab Eugenio IV. interrogati de sua fide circà formam Eucharistiæ, tandem sess. 25. apud Labb. Tom. 13. pag. 491. sic de his verbis: *Hoc est corpus meum*, protestati sunt: „Fateri nos diximus per hæc „verba transsubstantiari sacrum panem, & fieri „corpus Christi: Sed posteà quemadmodum, & „ipsi (Latini) dicitis: *Jube hæc perferri per* „*manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum*; „ità nos quoque oramus dicentes, ut Spiritus „sanctus descendat super nos, & efficiat in nobis panem hunc pretiosum corpus Christi tui, „& quod in Calice isto est, pretiosum sanguinem Christi tui, transmutetque ipsa, Spiritu „sancto suo, ut fiant communicantibus in purgationem animæ, in remissionem peccatorum, „& non fiant in judicium & condemnationem „nostram". Quibus verbis apertè declarant se per preces, quas fundunt, non petere, ut absolutè fiat corpus Christi, quòd jam supponunt, sed ut fiat ipsis in remissionem peccatorum.

Item Dominicâ quintâ Julii anni 1438. in generali Congregatione ejusdem Concilii præsidente SS. Domino Eugenio Papâ, Cardinalis Bessarion suo & aliorum Patrum Ecclesiam Orientalem repræsentantium, dixit inter alia: „Quoniam ab „omnibus sanctis Doctoribus Ecclesiæ, præsertim ab illo Beatissimo Joanne Chrisostomo, „qui nobis notissimus est, audivimus verba Dominica esse illa quæ mutant & transsubstantiant „panem & vinum in corpus verum Christi & sanguinem, quòd verba illa divina Salvatoris omnem virtutem transsubstantiationis habent; nos „ipsum sanctissimum Doctorem, & illius sententiam sequimur de necessitate."

2°. Juxtà liturgias SS. Basilii, Chrysostomi, & aliorum quas recipiunt Græci: Cùm Sacerdos altà voce pronuntiavit hæc verba: *Hoc est corpus meum*, Populus respondet *Amen*, & Diaconus assistens extremitate stolæ demonstrat panem & Calicem adorandum: Hæc autem vox *Amen* significat græcè *Verum est, ità est ut dicis*, & ista ostensio significat esse ibi corpus & sanguinem Christi: Sic arguunt contrà Græcos Cardinalis Bessarion ipse Græcus tom. 26. Bibliot. Patrum pag. 795. Arcudius l. 3. cap. 26. Goartius in Euchologio pag. 139. in not. ad Missam Chrysostomi.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. SS. Patres asserunt orationibus & precibus Sacerdotum Eucharistiam confici: Ità S. Justinus in Apolog. 2. Irenæus l. 4. c. 34. Origenes l. 4. contrà Celsum. Cyrillus Jerosol. Catechesi 1. & 5. S. Basilius l. de Spiritu sancto c. 87. Hieronymus Epist. 85. Augustinus l. 3. de Trinit. c. 4. & alii plures, ac tandem Gregorius Magnus qui l. 7. Epistolarum, Epist. 63. dicit morem Apostolorum fuisse, *Ad ipsam solummodò orationem dominicam oblationis hostiam consecrare*: Ergo.

R. Patres duplici sensu Consecrationem orationibus Sacerdotum adscribere. 1°. Quia licèt non habeant secundùm se vim consecrandi, Consecrationem tamen ex instituto Ecclesiæ semper comitantur, & quæ præcedunt, disponunt ad illam: Neque obstat quòd independenter ab illis, Consecratio per verba sacramentalia perficeretur, vult enim Deus plura à nobis peti, quæ, etsi non peteremus, nihilominùs faceret, ut agnoscamus ipsum ex pura liberalitate & misericordia ea elargiri, eumque omnium bonorum esse Auctorem: Sic Baptismo conferendo præmittuntur preces, quamvis sinè illis per verba conferretur Baptismus. 2°. Sæpè Patres per orationem intelligunt ipsam Consecrationem per verba Evangelica, quæ est oratio implicita; Omne enim opus bonum & maximè Sacrificium quo Deo litamus, & ejus divinam Majestatem recognoscimus, verè dici potest oratio.

Ad S. Gregorium: Loquitur ibi de præcibus adjunctis Sacrificio à quodam Scholastico, & reputat inconveniens, quòd his precibus adhibitis omittatur Oratio Dominica: quam solam recitabant Apostoli in celebratione Sacrificii.

Obj. 2°. Ex liturgiis Græcorum, in quibus post recitata verba Sacramentalia, adhuc orant, ut fiat corpus & sanguis Christi, ut vidimus in prænotaminibus: Ità liturgia SS. Basilii, Chrisosthomi, Marci, Armenorum, &c. Ergo existimant per hæc verba: *Hoc est*, &c. panem & vinum non converti in corpus & sanguinem Christi, sed per orationes sequentes.

R. missis variis solutionibus, Græcos petere per istas preces, non ut fiat corpus Christi physicè & absolutè, sed ut fiat moraliter; id est ut fiat salutare communicantibus in remissionem peccatorum: Sicut apud Latinos post collatam Confirmationem orat Episcopus, ut Chrismatos *Confirmet atque perficiat*; & post adimpletam ordinationem, oratur Deus, ut jam ordinato tribuat auctoritatem & potestatem quæ intelliguntur non de ipso charactere, sed de gratia ad quam posset esse obex in suscipientibus. Veritas hujus responsionis constat ex ipsa confessione Græcorum in Concil. Florent. & ex eorum praxi de quibus suprà in probationibus. Item ex ipsis liturgiis: In liturgia enim S. Basilii statim post laudatam orationem

tionem subditur: *Nos autem qui de uno pane & Calice participamus, junge ad invicem in unius Spiritûs sancti communionem, & fac ut nemo nostrûm ad judicium vel condemnationem sit particeps corporis & sanguinis Christi tui.* Similiter in liturgia S. Chrysostomi. Quòd si quid contrarium in antiqua liturgia Armenorum legatur, non est curandum, reputata est enim à Benedicto XII. anno 1341. inter varios alios errores Armenorum, apud Raynaldum ad eundem annum, & emendata Romæ anno 1677.

Inst. 1°. In liturgia S. Chrysostomi post verba Dominica, duplex distinguitur oratio, una quâ postulatur, ut fiat corpus Christi, altera quâ postulatur, ut fiat in salutem sumentium: Ergo malè utramque confundimus. 2°. S. Basilius in sua liturgia post verba Christi appellat panem & vinum, *Antitypa, symbola præsignantia sanctum corpus & sanguinem Christi* Et S. Joannes Damascenus l. 4. de fide Orthod. c. 13. testatur sacra dona vocari à S. Basilio *Antitypa*, ante non post Consecrationem: Eodem modo interpretantur hanc Basilii vocem Joannes & Epiphanius Diaconi act. 6. septimæ Synodi: Ergo post verborum Christi prolationem, panis & vinum, nondum sunt conversa in corpus & sanguinem Christi, sed sunt adhuc eorum typus ac figura prænuntiativa.

R. ad primum, 1°. Juxtà Arcudium l. 3. c. 13. & Goartium in notis ad Missam Chrysostomi, Latinum interpretem malè reddidisse verba Græca Chrysostomi per hæc: *Fac panem istum pretiosum corpus Christi tui...... transmutans Spiritu sancto tuo*; sed debere sic verti: *Fac ut panis, quem Spiritu sancto tuo transmutasti in pretiosum corporis Christi tui, fiat suscipientibus*, &c. 2°. Dato vulgarem versionem esse retinendam. R. Orationem hanc, quamvis sequatur prolationem verborum sacrorum, ad eam tamen referri, ut ampliorem ejus explicationem.

Ad secundum, R. hæc verba liturgiæ Basilianæ *Antitypa & signa*, licèt prolata post Consecrationem verbis Christi factam, referenda tamen esse ad tempus illam præcedens, quo sacra Symbola nondum erant consecrata: Vox enim Græca quâ utitur Basilius est Aoristus præteriti temporis quæ redditur per *præpositimus* secundùm Allatium l. 3. cap. 15. qui sic vertit textum Basilii: *Et cùm proposuerimus antitypa sancti corporis & sanguinis Christi*: Undè subsistit explicatio Damasceni & aliorum, quòd Basilius sacra dona vocaverit antitypa ante Consecrationem.

Obj. 3°. Hæc verba: *Hoc est corpus meum*, &c. recitative tantùm & historice proferuntur, ut patet ex præcedentibus: *Qui pridiè quàm pateretur... dixit:* Ergo nullam habent vim mutandi panem in corpus Christi.

Ib. a. 5. a. R. hæc verba non proferri recitative & historice tantùm: Tùm quia juxtà Florentinum, Sacerdos loquitur in persona Christi, qui autem tantùm recitat verba alterius, non loquitur in ejus persona, sed in sua: Tùm quia aliàs non applicaret formam materiæ præsenti, sed materiæ quam Christus consecravit, nec indigeret materiâ præsenti; non enim ad recitandam historiam necessaria est præsentia rei, de qua fit narratio. Hæc itaque verba profert Sacerdos recitativè quidem, ut probant verba præcedentia, sed etiam significativè & effectivè, quatenùs referens verba quæ Christus in ultima Cœna dixit, & simul intendens ea applicare materiæ præsenti ac facere quod significant, exercet actum suæ potestatis.

Inst. 1°. Si Sacerdos loquatur in persona Christi: Hæc verba formæ Calicis, *Qui pro vobis effundetur*, erunt falsa, cùm sanguis Christi non sit ampliùs fundendus: Ergo.

R. N. Sequelam: Quia Sacerdos non solùm induit personam Christi, sed etiam per implicitam intentionem se constituit præsentem tempori, quo Christus primùm hæc verba protulit; & ità verè dicit: *Hic est Calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur:* Sicut cùm Ecclesia orat pro defuncto, ut Deus liberet eum de manu inferni, se constituit in instanti mortis illius.

Inst. 2°. Eadem verba non possunt recitativè simul & significativè proferri ab eodem; sic v. g. qui refert mendacium ab altero prolatum, non mentitur: Ergo.

R. N. Ant. Quamvis enim non semper ità contingat, potest tamen contingere; sic in eodem exemplo, qui refert mendacium ab alio prolatum, si intendat significare idem quod alter & fallere, recitativè simul & significativè profert, & mentitur; sic iterùm Sacerdos qui recitat Orationem Dominicam, ut à Christo traditam, intendens simul petere quod in ea continetur, recitativè simul & significativè eam profert.

ARTICULUS III.

Quæ sint verba essentialia utriusque formæ panis & Calicis?

§. I.

Quæ sint verba essentialia formæ Consecrationis panis?

Dico: Hæc sola verba: *Hoc est corpus meum*, sunt essentialia formæ Consecrationis panis. Ibid. a. 1. & 2. a.

Est communis & constat ex Articulis præcedentibus. Sed insuper

Probatur: Illa sola verba sunt essentialia formæ Consecrationis panis quæ significant, & important completè conversionem panis in corpus Christi: Nam forma essentialis Sacramenti est quâ significatur id quod in Sacramento efficitur: Atqui hæc sola verba: *Hoc est corpus meum*, omnibus aliis sivè præcedentibus, sivè concomitantibus, sivè sequentibus omissis, completè significant & important conversionem panis in corpus Christi, ut constat ex terminis; & insuper patet ex significatione aliorum verborum; Non enim hæc: *Qui pridiè*, &c. hanc conversionem significant, neque ista: *Accipite & manducate*, quæ solùm important usum, usus autem non est de necessitate hujus Sacramenti consistentis in sola Consecratione materiæ. Neque etiam hæc. *Quod pro vobis tradetur*, his enim omissis habetur completa significatio dictæ conversionis, nec à Mathæo & Marco referuntur; & quamvis Lucas & Paulus ea referant, ut prolata à Christo, non tamen omnia quæ Christus consecrando protulit sunt de essentia formæ, sed ea solùm quæ significant dictam conversionem: Græci autem illa verba proferunt non ex necessitate Sacramenti, sed ex ritu suæ Ecclesiæ. * Tandem Tò *Enim* apponitur secundùm consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, propter continuationem ad verba præcedentia; undè sicut verba præcedentia non sunt de essentia formæ, ità neque hæc particula: Insuper eâ omissâ perfectè significatur præsentia corporis Christi: Quia tamen illam aut verba præcedentia omitteret, graviter peccaret, contrà Ecclesiæ ritum ac præceptum. ibid. ib. a. 2. ad 5.

Dices cum Scoto: Nisi hæc verba, *Qui pridiè quàm pateretur*, &c. præmittantur, Sacerdos non significat se loqui in persona Christi, sed suâ; ideòque dùm dicit: *Hoc est corpus meum*, non corpus Christi, sed suum demonstrat: Ergo dicta verba, esto non sint de essentia formæ, sunt tamen de necessitate Sacramenti.

R. N. Ant. Hoc ipso enim quo Sacerdos profert hæc verba: *Hoc est corpus meum*, ut significantia & efficientia ex institutione Christi, cum intentione conficiendi Sacramentum, seu convertendi panem in corpus Christi, perficitur Sacramentum, quia intentio facit, ut hæc verba quæ vim habent ex institutione Christi, intelligantur ex persona Christi prolata, etiamsi hoc verbis præcedentibus non exprimeretur; quia, ut dictum est, non recitativè tantùm & historicè illa refert, sed etiam significativè, ita ut nomine suo in- ib. a. 1. ad 4.

institutionem Christi referat, & nomine Christi practice significet ibi poni corpus Christi: Sicut ergo Angelus Exod. 3. dicens Moysi: *Ego sum Deus Patris tui*, satis significabat se loqui in persona Dei, etsi non diceret Deum hæc verba protulisse; ità Sacerdos proferens verba Christi cum intentione ejus corpus ponendi sub speciebus panis, intelligitur loqui nomine, & in persona Christi.

§. II.

Quæ sint verba essentialia formæ Consecrationis Calicis?

Apud Latinos in Consecratione Calicis hæc verba proferuntur: *Hic est Calix sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

In 4. d. 8. q. 2. a. 2. q. 2. Suppono 1°. Perinde esse si dicatur: *Hic est sanguis meus* cum Græcis, vel: *Hic est Calix sanguinis mei*, cum Latinis: Quia dicitur *Calix sanguinis* per metonymiam sumendo continens pro contento, secundùm quod dicere consuevimus, *Bibe Calicem vini*, id est vinum contentum in Calice. Hic autem locutionis modus congruus est huic formæ: Sanguis enim de suî ratione non est aliquid potabile, imo natura abhorret à sanguine potando; quia ergo sanguis consecratur in potum convenienter additum est aliquid pertinens ad potum nempe *Calix*.

Suppono 2°. Hæc verba: *Novi & æterni Testamenti*, & sequentia convenienter prioribus fuisse adjecta: Tùm quia multa ex illis tanquam à Christo prolata referuntur ab Evangelistis: Cætera vero etiam Christum protulisse, Ecclesia traditioni innixa censet: Tùm quia triplicem effectum sanguinis Christi in Passione effusi exprimunt, scilicet vitam æternam, cùm dicitur, *Æterni Testamenti*; fidem in hac vita, cùm dicitur *Mysterium fidei*, & remissionem peccatorum, cùm dicitur, *Qui pro vobis*, &c.

Sed quæstio est, an sint de essentia formæ, ità quòd his omissis non conficeretur Sacramentum? Partem affirmativam tenent plures & insignes Thomistæ; negativam alii etiam Thomistæ, nec numero, nec eruditione seu dignitate inferiores, & cum istis communiter extranei. Controversia potissimum est inter Thomistas de mente S. Thomæ qui videtur favere utrique sententiæ, & quæ juxtà doctrinam illius, ut verum fatear, potest utrimque probabiliter sustineri; ne tamen in bivio hæreamus, & ut cum pluribus loquamur.

Dico: Probabilius videtur hæc sola verba: *Hic est Calix sanguinis mei*, vel *Hic est sanguis meus*, esse formæ Calicis essentialia.

Prob. 1°. Ex Patribus, Justino Apolog. 2. Damasc. l. 4. de fide c. 14. Auctore de Cœna Domini apud Cyprianum, Innocentio III. l. 4. de Missa cap. 6. & aliis qui dicunt Consecrationem his verbis, *Hic est sanguis meus*, confici. Neque dicas illos non referre formam integram; eodem enim modo loquuntur de his verbis, *Hic est sanguis meus*, ac de istis *Hoc est corpus meum*; in his autem agnoscunt formam integram: Ergo & in prioribus.

Prob. 2°. Ex liturgiis Græcorum: Græci essentialem formam servant, valide enim consecrant, ut omnes fatentur: Atqui verba sequentia *Novi & æterni*, &c. non proferunt, sed quidam omnia, quidam aliqua omittunt, ut constat ex eorum liturgiis: Ergo.

Scio Adversarios respondere, eandem difficultatem currere de forma Confirmationis, & de materia & forma Ordinis, quæ diversæ sunt apud Græcos & Latinos: Sicut ergo, inquiunt, ut ab hac difficultate se Theologi expediant, dicunt Christum non determinasse in specie & in individuo formas & materias horum Sacramentorum, sed generice tantum, nempe ut conferrentur per materiam & formam, effectus Sacramenti significativam; reliquisse vero Ecclesiæ suæ facultatem illas materialiter & in individuo determinandi: Idem quoad formam Calicis est dicendum.

Sed contrà 1°. Equidem verum est assumptum ubi verba æquivalentia & materiæ æquivalentes adhibentur ad significationem sacramentalem, ut contingit in Confirmatione & Ordine; secùs verò si quæ essentialia dicuntur omninò omittantur. Sic v. g. in Baptismo, sivè dicatur *Te baptiso*, ut apud Latinos, sivè, *Baptisatur servus Christi*, ut apud Græcos, utrimque valet, quia sunt verba æquivalentia in ordine ad significandum effectum sacramentalem qui est ablutio: At si omninò omitteretur apud Græcos, *In nomine Patris*, &c. quæ verba reputantur essentialia, non valeret Baptismus: Similiter ergo in nostro casu, si apud Græcos, omninò aut partim omittantur verba sequentia, quæ secundùm Adversarios sunt essentialia, nec æquivalentia substituantur, Græci non consecrant, quod à nemine admittitur.

2°. Hanc Adversariorum responsionem expressè rejicit in præsenti materia S. Thomas de cujus tamen mente in hac quæstione potissimum agitur: Ideò enim a. 1. hujus q. ad 4. negat verba quæ sunt in Canone, præter ista, *Hic est calix sanguinis mei*, esse essentialia, *Quia Canon Missæ non est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora*: Aliò ergo confugiant Thomistæ quos oppugnamus, necesse est, nisi sui Doctoris hac in parte desertores haberi velint.

Prob. 3°. Argumento petito ex principio quod communiter admittitur, & quod ipsi Adversarii pro forma Consecrationis panis adhibent. Illa sola verba sunt essentialia formæ Consecrationis Calicis, quæ significant præsentiam realem sanguinis Christi: Atqui hæc sola verba: *Hic est Calix sanguinis mei*, vel *Hic est sanguis meus*, independenter à sequentibus *Novi & æterni*, &c. significant præsentiam realem sanguinis Christi, non minùs quàm ista, *Hoc est corpus meum*, independenter à sequentibus, *Quod pro vobis tradetur*, significant præsentiam realem corporis Christi: Ergo. Hic a. 1. o. Min. constat: Major, ut dixi, est principium commune, Sacramenta efficere quod significant; & quod adhibent Adversarii, ut probent hæc sola verba: *Hoc est corpus meum*, omisso *quod pro vobis tradetur*, esse essentialia formæ Consecrationis panis; vel ergo nihil probant pro forma panis, vel coguntur hanc probationem admittere pro forma Calicis.

Huic tamen argumento quod nobis videtur peremptorium ad hominem, variè occurrit noster Gonet. 1°. Dicit Eucharistiam esse institutam non solum, ut Sacramentum, sed etiam, ut Sacrificium, sicque sanguinem debere significari, ut effusum; per hæc autem sola verba: *Hic est Calix sanguinis mei*, significatur quidem præsentia sanguinis, sed non ut effusi, quod significatur per ista, *Qui pro vobis effundetur*.

Sed contrà 1°. Hæc responsio probat tantùm, si quid probet, hæc sola verba, *Qui pro vobis effundetur*, esse essentialia, non cætera, sicque est diminuta. 2°. Non ex congruentiis, sed ex institutione Christi repetenda est forma essentialis hujus Sacramenti, Christum autem non instituisse verba sequentia ut essentialia, inter alia probat praxis Græcorum qui illa omittunt, & tamen validè consecrant 3°. Et directè contrà responsum: Hoc ipso quo vi verborum ponitur sanguis separatus à corpore, sufficienter significatur, ut effusus, & hoc Sacramentum esse Sacrificium in quo mysticè immolatur victima per hanc separationem corporis à sanguine.

Reponit hanc mysticam separationem sanguinis à corpore esse indifferentem, ut significet sanguinem ibi poni per modum potûs, an per modum Sacrificii, ideòque ad tollendam hanc indifferentiam, adhibenda esse hæc verba, *Qui pro vobis effundetur*.

Sed contrà N. Ant. Hoc ipso enim, ut dixi, quo sanguis vi verborum ponitur seorsim à corpore,

te, mystica illa separatio significat Sacrificium, quia significat & importat mactationem & oblationem victimæ factam Deo in recognitionem supremi ejus dominii, in quo sita est ratio Sacrificii.

2°. Recurrit ad significationem grammaticalem, & dicit hæc verba, *Hic est Calix sanguinis mei*, significare quidem grammaticaliter præsentiam sanguinis, sed non secundùm institutionem Christi; sic v. g. quamvis hæc verba: Baptiso te, grammaticaliter significent ablutionem baptismalem, requiritur tamen ulteriùs expressio Trinitatis, quia sic Christus instituit.

Sed contrà. Supponit responsio, quod est in quæstione, scilicet Christum instituisse verba sequentia, ut essentialia formæ, quod nec probat, nec ullus probare potest: Adfert quidem quasdam congruentias petitas ex ratione Sacrificii, ut vidimus, sed quas insufficientes probavimus, & quibus prævalent probationes Conclusionis. Ad exemplum de Baptismo: Disparitas est 1°. Quod hæc verba formæ Baptismi *In nomine Patris*, &c. sint à Christo determinata, & ab utraque Ecclesia Græca & Latina, ut essentialia reputata, neutrum dici potest de verbis *Novi & æterni*, &c. 2°. Disparitas est quòd prolatis his solùm verbis: *Te baptiso* ablutio remaneat indifferens ad ablutionem corporalem vel spiritualem, per hæc autem verba *In nomine Patris*, &c. accedente intentione determinatur ad ablutionem spiritualem. At hæc verba *Hic est Calix sanguinis mei*, sufficienter significant immolationem victimæ & Sacrificium, ut dictum est.

Huc usque dicta non obscure, ni fallor, ostendunt sententiam communem conclusione nostrâ assertam esse secundum se probabiliorem: At an ita sit secundum mentem D. Th.? Hoc opus, hic labor est. Itaque

Prob. 4°. Conclusio ex D. Th. 1°. S. Doctor hic a. 1. quærit ex professo, *Utrùm hæc sit forma hujus Sacramenti, Hoc est corpus meum, &, hic est calix sanguinis mei*, nullius alterius verbi mentionem faciens, & respondet affirmativè, probatque; quia *Forma hujus Sacramenti importat solam Consecrationem materiæ, quæ in Transsubstantiatione consistit, putà cùm dicitur: Hoc est corpus meum, vel, Hic est Calix sanguinis mei*: Quasi diceret illa est forma hujus Sacramenti, quæ significat & importat Consecrationem materiæ quæ in transsubstantiatione consistit: Atqui ista verba, *Hoc est corpus meum & Hic est Calix sanguinis mei*, significant & important hanc Consecrationem & transsubstantiationem: Ergo. Quæ probatio est ea ipsa, quâ nos suprà usi sumus.

Respondet Gonet S. Thomam intelligere hæc verba *Hic est Calix sanguinis mei* significare Consecrationem grammaticaliter tantùm & materialiter, non formaliter secundùm institutionem Christi.

Sed contrà 1°. Hanc responsionem jam superiùs exsufflavimus. 2°. S. Thomas intelligit hæc verba: *Hoc est corpus meum*, præcisè & omisso *Quod pro vobis tradetur*, significare formaliter secundùm institutionem Christi, ergo & ista præcisè: *Hic est Calix sanguinis mei*, de utriusque enim eodem modo loquitur. 3°. Quia alioquin S. Doctor non probaret quod quærit & intendit, nimirùm hæc verba: *Hoc est corpus meum & hic est Calix sanguinis mei*, esse formam hujus Sacramenti.

2°. S. Th. in eodem articulo 1. ad 4. disertè dicit quòd *Si Sacerdos sola verba prædicta* (scilicet *hoc est corpus meum, & hic est Calix sanguinis mei*) *proferret cum intentione conficiendi Sacramentum, perficeretur hoc Sacramentum*.

Ad hoc manifestissimum testimonium unum reponunt Adversarii, scilicet S. Doctorem per Ly *sola* voluisse tantùm excludere verba præcedentia, *Qui pridiè*, non verò sequentia, *Novi & æterni*, &c. idque probare conantur ex argumento cui respondet: Objecerat sibi quod verba alia in Canone Missæ præsertim hæc, *Qui pridiè*, &c. essent necessaria; quia aliàs non intelligeretur Sacerdos loqui in persona Christi. Respondet quod illa sola verba: *Hoc est corpus meum & hic est Calix sanguinis mei*, perficiant Sacramentum, *Quia intentio faceret, ut hæc verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiamsi verbis præcedentibus hoc non recitaretur*.

Sed contrà: His quidem verbis, & hoc responso excludit S. Th. verba præcedentia, non tamen hæc sola, sed etiam sequentia; & conclusioni positæ in corpore articuli, scilicet sola verba: *Hoc est*, &c. & *hic est*, &c. esse formam hujus Sacramenti, constanter inhæret, quod manifestè patet ex ratione quam adfert in hac responsione, quæ militat pariter contrà sequentia & præcedentia. „ Ad „ quartum, inquit, dicendum quod quidam dixe„ runt hoc Sacramentum perfici non posse præ„ dictis verbis prolatis, & aliis prætermissis, præ„ cipuè quæ sunt in Canone Missæ. Sed hoc pa„ tet esse falsum..... quia Canon Missæ non est „ idem apud omnes, nec secundùm omnia tem„ pora, sed diversa sunt à diversis apposita: " Atqui verba sequentia, *Novi & æterni*, &c. non sunt eadem apud omnes, nec secundùm omnia tempora, sed diversa sunt à diversis apposita: Ergo juxtà S. Thomam, solis prædictis verbis prolatis & his sequentibus, sicut & præcedentibus omissis perficitur Sacramentum.

3°. S. Thomas a. 3. ejusdem præsentis Quæst. o. ait: „ Cùm dicitur, hic est Calix sanguinis mei, „ significatur ipsa conversio vini in sanguinem, „ eo modo quo dictum est in forma Consecra„ tionis panis. Per hæc verba autem sequentia „ designatur virtus sanguinis effusi in Passione „ quæ operatur in hoc Sacramento." Quibus verbis omne effugium videtur Adversariis præclusum: Non enim dicere possunt hæc verba significare conversionem vini in sanguinem grammaticaliter tantùm & non formaliter secundùm institutionem Christi, significant enim, inquit S. Doctor, *Eo modo quo dictum est in forma Consecrationis panis*; verba autem Consecrationis panis significant formaliter secundùm institutionem Christi. Neque etiam respondere possunt sub his verbis: *Hic est Calix*, &c. significantibus conversionem vini in sanguinem, S. Thomam intelligere etiam verba sequentia; ab hac enim significatione, illa S. Doctor diserte excludit dùm addit, *Per verba autem sequentia designatur*, non conversio vini in sanguinem, sed *Virtus sanguinis Christi effusi*.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. ex D. Th. S. Doctor hic a. 3. dicit omnia verba quæ recitantur in Consecratione Calicis esse *De substantia formæ*: Atqui per substantiam intelligit essentiam: Ergo. Prob. Min. Quando S. Th. agit de essentia Sacramentorum pro eodem sumit esse de substantia & esse de essentia, ut patet ex q. 60. a. 8. ubi dicit, quod si diminuatur aliquid eorum quæ sunt de substantia formæ sacramentalis, tollitur debitus verborum sensus: Atqui per solam diminutionem alicujus essentialis tollitur debitus verborum sensus: Ergo.

R. N. Min. Ad Prob. D. Maj. Quando S. Th. agit de essentia Sacramentorum pro eodem sumit esse de substantia & esse de essentia, aliquando, C. semper, N. Non enim omnia quæ sunt de alicujus rei substantia, sunt de ejus essentia, sic non solùm corpus & anima sunt de substantia hominis, sed etiam pes, manus, &c. quæ tamen non sunt de ejus essentia, sed partes integrales tantùm. Quandonam autem S. Thomas accipit substantiam pro essentia, quando non? Colligendum ex verbis adjunctis: Sic q. 60. cit. manifestum est quod accipiat substantiam pro essentia, dicens per diminutionem substantiæ se intelligere mutationem qua tollatur debitus sensus verborum: Sensus au-

 tem

tem debitus verborum non tollitur nisi per mutationem alicujus essentialis. At hîc pariter manifestum est quòd non accipiat substantiam pro essentia: Ideò enim dicit, quòd verba sequentia sint de substantia, quia sunt determinationes prædicati & *Pertinent ad integritatem locutionis*, refellens enim eos qui indistinctè affirmabant illa verba non pertinere ad substantiam formæ, dicit: „Sed „ hoc videtur inconveniens, quia ea quæ sequuntur, sunt quædam determinationes prædicati, id „ est sanguinis Christi, undè pertinent ad integritatem locutionis, & propter hoc, sicut alii „ meliùs dicunt, omnia sequentia sunt de substantia formæ, usque ad hoc quod posteà sequitur, *Hæc quotiescumque feceritis*, &c. quod „ pertinet ad usum hujus Sacramenti". Deindè addit quòd ista verba sequentia *Novi & æterni*, &c. non significent conversionem vini in sanguinem, sed virtutem dumtaxat sanguinis fusi; ut in tertia Probatione ex S. Doctore vidimus: Quæ verò ad clariorem prædicati determinationem, & ad integritatem locutionis tantùm pertinent, nec significant conversionem vini in sanguinem, sed virtutem dumtaxat sanguinis fusi, quamvis ad substantiam formæ pertineant, certò tamen non sunt de ejus essentia. Adde S. Doctorem non quærere in hoc articulo quæ sit essentialis forma Calicis; id enim resolverat a. 1. & responderat hanc esse: *Hic est Calix sanguinis mei*, sed quærit quæ sit conveniens forma, seu utrùm verba sequentia, *Novi & æterni*, &c. convenienter formæ essentiali sint adjecta, sicque de convenientia tantùm, non de necessitate essentiali agit.

Inst. 1°. S. Th. eodem sensu accipit substantiam, dùm dicit aliquos velle omnia non pertinere ad substantiam formæ, ac cùm addit, alios meliùs dicere omnia pertinere ad substantiam formæ, alioquin nomen substantiæ intrà paucas lineas nimis æquivocè usurparetur: Atqui in prioribus verbis substantiam sumit pro essentia: Ergo. Prob. Min. Auctores illi quos impugnat, asserebant præcisè verba sequentia non esse de essentia: Ergo.

R. N. Min. Ad Probat. N. Ant. Quod nec probant, nec probare possunt objicientes, quin potiùs ex refutatione S. Thomæ colligitur eos per substantiam intellexisse, non essentiam sed quidquid nomine substantiæ aliquâ ratione comprehendi potest: Non enim arguit illos S. Doctor, quòd vellent sola priora verba esse essentialia, sed quòd vellent sequentia nullo modo ad substantiam pertinere, seque habere accidentaliter, sicut ista: *Hæc quotiescumque feceritis*, &c. ut patet ex his quæ modo dicebamus & ex textu.

Inst. 2°. S. Th. eodem articulo 3. sibi objicit secundo & septimo loco eadem argumenta quæ nos objicimus Adversariis: Ergo sentit cum ipsis contrà nos.

R. D. Ant. Sibi objicit eadem argumenta quæ nos objicimus Adversariis & diverso sensu, C. & eodem sensu, N. Argumenta enim quæ sibi objicit S. Doctor erant illorum qui contendebant verba sequentia nullo modo pertinere ad substantiam formæ, sed se habere ad eam accidentaliter tantùm: Undè in solutionibus non respondet ea pertinere ad essentiam formæ, sed convenienter adjungi Consecrationi sanguinis, potiusquàm corporis; quia sanguis, seorsim consecratus, expresse Passionem Christi repræsentat.

Inst. 3°. S. Pius V. jussit expungi ex commentariis Cajetani in Summam D. Thomæ, Dissertationem quâ propugnabat nostram sententiam: Ergo.

R. summum Pontificem jussisse hanc Dissertationem expungi ex commentariis Cajetani non tanquam falsam in hac parte, sed quia Eminentissimus Scriptor non satis fundatè sententiam contrariam affingebat Doctori Angelico, nec satis reverenter de illo loquebatur: Dicebat enim, ut habetur in antiquiori editione quam, referente Laurentio Berti, Cardinalis Gotti se legisse testatur: *Etsi S. Thomæ intentio contraria sit, non est curandum.*

Hæc quantùm ad ea quæ nobis objiciuntur ex Summa, quibus existimamus esse plenè satisfactum. Restant autem ex prioribus S. Doctoris operibus quædam solvenda & obscuriora & difficiliora, nec dissimulanda. Undè

Obj. 2°. S. Th. in 4. d. 8. q. 2. a. 2. q. 1. relata opinione eorum qui dicebant hæc sola verba: *hic est Calix sanguinis mei*, esse de forma Consecrationis Calicis, subdit, *Alii probabilius dicunt quòd totum, quod sequitur est de forma:* Quòd verò loquatur de forma essentiali patet ex sol. ad 3. in qua dicit, quòd *Verba quæ sequuntur sunt essentialia sanguini, prout in hoc Sacramento consecratur, & ideò oportet quòd sint de substantia formæ.*

Item S. Doctor in 1. Cor. 11. lect. 6. dicit: *Probabiliùs dici videtur quod illis solis verbis perficitur Consecratio, quibus Ecclesia utitur ex traditione Apostolorum structa.* Deindè refellit eos qui non omnia esse *De necessitate formæ* opinantur; & ibid. dicit omnia verba habere vim effectivam ad transmutandum vinum in sanguinem: En ejus verba: *Quia forma Sacramentorum significando efficiunt, totum pertinet ad vim effectivam;* quæ autem habent vim effectivam effectus sacramentalis, ad essentiam Sacramenti pertinent: Ergo.

R. ad primum, dicit S. Th. verba sequentia esse de forma, non ut illam essentialiter constituentia, sed ut illam integrantia, & id quod in hoc prædicato *Sanguinis mei* implicitè continetur, magis explicantia: Sicut v. g. in Sacramento Pœnitentiæ hæc verba *A peccatis* possunt dici de forma hujus Sacramenti, non quòd illam essentialiter constituant, sed quia illam integrant & explicitè significant id quod hæc verba *Absolvo te*, implicitè important. Solutio petitur ex his quæ diximus in prima solutione præcedentis argumenti ex art. 3. hujus quæstionis, imò ex ipso loco objecto in 4. ubi dicit sic S. Doctor: *Quia conditiones appositæ ad subjectum & prædicatum sunt de integritate locutionis alicujus, ideò alii probabiliùs dicunt, quòd totum quod sequitur est de forma, cùm totum hoc quod additur, non sit locutio per se, sed sit determinatio prædicati.*

Ad secundum, non dixit S. Th. quòd verba quæ sequuntur sunt essentialia Consecrationi sanguinis, sed *Sanguini prout in hoc Sacramento consecratur*, quod multùm differt: Duo enim sanctus Doctor in Consecratione Calicis spectat, unum quòd vinum convertatur in sanguinem, alterum quòd exprimatur verbis Passio Christi & sanguinis ejus effusio. Confer primam solutionem Objectionis præcedentis. Dicit ergo verba quæ sequuntur esse essentialia non Consecrationi seu conversioni vini in sanguinem, quippè quæ illam non efficiunt, sed significationi explicitæ Passionis Christi & sanguinis ejus effusionis, prout in hoc Sacramento consecratur: Undè solùm ibi concludit S. Th. quòd illa verba sint de substantia, non quòd sint de essentia, quia respectu Sacramenti essentialia non sunt, licèt ad exprimendam virtutem sanguinis Christi sint essentialia.

Ad tertium, ex commentariis in Apostolum: Non quærit ibi S. Doctor an omnia, aut quædam tantùm verba quæ recitantur in Consecratione sint adhibenda; sed agit contrà quosdam qui dicebant Consecrationem posse fieri per quæcumque verba ab Evangelistis historicè relata, & dicit probabiliùs non posse fieri, nisi per verba quibus utitur Ecclesia; an autem omnia sunt necessariò adhibenda, an prima sufficiant? Non illic discutit, sed inferiùs. Solutio patet tùm ex verbis præcedentibus in textu, tùm ex ratione quam immediatè subjungit: *Evangelistæ enim*, inquit, *verba Domini recitare intenderunt quantùm pertinet ad rationem historiæ, non autem secundùm quod ordinantur ad Consecrationem Sacramentorum quas*

in occulto habebant in primitiva Ecclesia propter infideles.

Ad quartum, docet S. Thomas omnia esse de necessitate formæ, non ut illam essentialiter constituentia, sed ut eam explicantia, sivè esse de necessitate formæ, non ut consecrantia, sed ut exprimentis Passionem Christi & sanguinis ejus effusionem, ut dictum est.

Ad quintum, non dicit totum habere vim effectivam, sed totum pertinere ad vim effectivam; scilicet priora pertinent ad vim effectivam per modum causæ efficientis, sequentia per modum explicationis causæ & effectûs; quo sensu posset dici quòd totum in hac forma, *Absolvo te à peccatis*, pertineat ad vim effectivam.

Cæterùm si quidam his non acquiescant; noverint magis standum esse doctrinæ quam S. Doctor senior tradidit in sua Summâ, quàm iis quæ junior in prioribus operibus scripsit: Undè dato quòd in 4. & in Commentariis in 1. Cor. 11. contrariam opinionem tenuerit, dicendum erit mutasse sententiam in Summa.

Obj. 3°. Rubricæ referunt hæc verba *Novi & æterni*, &c. majusculis litteris sicut præcedentia, Sacerdos eodem ritu hostiam manu tenens ea recitat, nec priùs sanguinem adorandum proponit quàm omnia protulerit: Atqui hæc indicant omnia pertinere ad essentiam formæ: Ergo.

R. N. Min. Ideò enim omnia in litteris scribuntur, eodem ritu pronuntiantur, nec priùs proponitur sanguis adorandus, quàm omnia sint prolata, quia omnia pertinent ad eandem formam, sed diversimodè, priora essentialiter, sequentia integraliter, ut explicativa priorum & prædicati expressiùs determinativa, sicque componentia adæquatam propositionem: Sic in forma Pœnitentiæ omnia verba hæc *Ego absolvo te à peccatis in nomine Patris*, &c. eodem ritu proferuntur, quamvis non omnia ad essentiam pertineant: Sic Græci eodem ritu proferunt; *Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur*, licèt hæc ultima verba non sint essentialia, sic tandem nos ipsi eodem ritu dicimus; *hoc est enim corpus meum*, quamvis *enim* non sit de essentia.

Addo quòd cùm sententia opposita sit verè & valdè probabilis, Ecclesia Romana prudenter sequitur quod est tutius circà validitatem tanti Sacramenti: Quam etiam ob causam rubricæ præcipiunt, ut si verba sequentia omitti contingat, forma ex integro repetatur.

APPENDIX.

Explicantur verba utriusque formæ.

In Consecratione panis, *Hoc* sumitur substantivè & demonstrat indeterminatè substantiam contentam sub speciebus panis. *Est*, non sumitur pro *Significat*, ut volunt Hæretici, sed in naturali significatione pro extremorum connexione. *Corpus* importat non materiam nudam, non compositum informatum animâ dante esse corporeum, sed compositum ex materia & forma abstrahendo ab anima vel forma cadaverica. Pro prima & secunda particula vide Dissert. 1. a. 4. §. 1. Obj. 2. & 3. Pro tertia particula, Dissert. 4. a. 1. Petit. 1. *Meum* significat non unionem sed identitatem corporis Christi, vide ibid. Concl. 3. Obj. 2. *Enim* significat rationem ob quam antecedenter dictum est, *Accipite & manducate.*

In Consecratione Calicis: *Hic*, non est adverbium loci, alioquin non significaretur mutatio substantialis, sed est pronomen sumptum similiter substantivè demonstrans immediatè liquorem seu potum contentum sub speciebus vini quod est in Calice; *Calix* enim, ut dictum est, ponitur tropicè, ut continens pro contento. Dicitur *Sanguis novi & æterni Testamenti*; quia sicut vetus testamentum vitulorum sanguine confirmatum fuit, Exod. 24. ità hoc novum, confirmatum est sanguine Christi. Dicitur *Novum*, quia novissimis temporibus est exhibitum, & à veteri distinctum. Dicitur *Æternum*, quia nunquam antiquandum, & est de bonis spiritualibus & æternis, cùm vetus esset de temporalibus tantùm. Dicitur *Mysterium fidei*, quia quod proponitur in hoc Mysterio solâ fide attingi potest, & inter alia fidei Mysteria est spectatissimum. Dicitur qui pro *Vobis* scilicet sumentibus, & pro *Multis*, idest omnibus sufficienter *Effundetur*, de quo in Tract. de Deo; *In remissionem peccatorum*, quæ est effectus sanguinis Christi in cruce effusi.

DISSERTATIO VI.

De usu, seu sumptione, nec non de effectibus Eucharistiæ.

D. Th. QQ. 79. 80. & 81.

Multa hic occurrunt discutienda. Primum de necessitate, seu obligatione sumendi Eucharistiam. Secundum de communione sub utraque specie. Tertium, quibus exhibenda, quibus deneganda communio? Quartum de dispositionibus, tàm ex parte corporis, quàm animæ requisitis ad communionem. Quintum de modo quo Christus usus est hoc Sacramento. Sextum de ejus effectibus. Quæ omnia complexus est Auctor tribus quæstionibus citatis.

ARTICULUS I.

De necessitate seu obligatione sumendi Eucharistiam.

Triplex est modus manducandi corpus Christi. Primus sacramentalis tantùm: Secundus spiritualis tantùm: Tertius Sacramentalis simul & spiritualis. Primo modo manducant mali Christiani. Secundo, omnes salvandi qui voto hunc cœlestem cibum edentes, fide vivâ per dilectionem operante ejus fructum percipiunt. Tertio, soli boni Christiani. Ità post Auctorem Concilium Trid. sess. 13. cap. 8. *Opusc. de Sacr. alt. c. 17.*

Jam alibi observavimus aliquid duplici modo esse necessarium ad salutem, nempè necessitate medii & præcepti. Illud dicitur necessarium necessitate medii, quod ex sua natura vel institutione est ità necessarium, ut, illo etiam inculpabiliter deficiente, non possit haberi salus, ut gratia, Baptismus pro parvulis. Necessarium necessitate præcepti dicitur, quod neque ex natura sua, neque ex sua institutione est medium positivè necessarium ad salutem, & illo inculpabiliter deficiente potest haberi salus; sed quia præceptum est, non potest voluntariè omitti, sine peccato, quod peccatum impedit salutem; v. g. jejunium quadragesimale, auditio Missæ in die Festo. De utraque necessitate est quæstio.

§. I.

Utrùm sumptio Eucharistiæ sit necessaria necessitate medii ad salutem?

Quidam Græci Schismatici tenent realem sumptionem Eucharistiæ esse necessariam necessitate medii ad salutem, quibus subscribunt plures Calvinistæ contendentes eam fuisse constantem Patrum, Augustini præsertim sententiam, eaque de causa morem antiquitùs viguisse administrandi Eucharistiam Infantibus statim post Baptismum. Quantùm verò ad susceptionem Eucharistiæ in voto dissentiunt Theologi, sed fortè est dissensio quoad nomen tantùm, ut explicabimus infrà.

Dico 1°. Sumptio realis Eucharistiæ non est necessaria neque parvulis, neque adultis necessitate medii ad salutem. *Hic q. 73. a. 3. & ad 1.*

Prob. ex Concilio Trid. sess. 21. cap. 4. ubi S. Synodus declarat *Parvulos usu rationis carentes,*

tes, nullâ obligari necessitate ad sacramentalem Eucharistiæ communionem: Et rationem subjungit: *Siquidem per Baptismi lavacrum regenerati & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt.* Deindè subdit: *Neque ideò tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit; ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt, ità certè, eos nullâ salutis necessitate id fecisse, sine controversia tenendum est.* Et Can. 4. definit: *Si quis dixerit parvulis, antequàm ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem, anathema sit.*

Eandem fidem constanter tenuerunt SS. Patres qui unanimiter docuerunt per Baptismum deleri peccatum originale, & conferri gratiam sanctificantem, consequenter baptisatos statim post Baptismum morientes salutem æternam adipisci; præsertim Augustinus quem nobis opponunt Hæretici; sic enim l. 1. de peccat. meritis cap. 19. loquitur: Verumtamen si parvulus percepto Baptismate, de hac vita emigraverit, soluto reatu cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis quod incommutabiliter manens in æternum justificatos præsentia Creatoris illuminat: Peccata enim sola separant inter homines & Deum, quæ solvuntur Christi gratia:" Idem Epist. 98. aliàs 23. ad Bonif. & Epist. 166. aliàs 28. ad Hieronym. hancque esse germanam S. Doctoris doctrinam testatur S. Fulgentius infrà citandus.

Eandem etiam semper fuisse Ecclesiæ fidem tàm pro adultis, quam pro parvulis invictè probant 1°. quòd antiquitas denegaverit etiam in exitu communionem lapsis in graviora peccata, ut in adulterium, item quòd tunc sicut nunc denegaverit Phreneticis, infirmis ad vomitum proclivibus & in pluribus locis ad mortem damnatis. 2°. Quòd nunquam constituerit Laïcos, Mulieres, Paganos dispensationis hujus Sacramenti Ministros, sicut Baptismi. 3°. Quòd non obstiterit dissuetudini conferendi communionem infantibus, quin potiùs contrarium probaverit, nullo reclamante, nisi Hæretico.

Prob. tandem ratione Theologicâ Eucharistia ex sua institutione est Sacramentum vivorum, non conferens primam gratiam, sed supponens collatam, non remittens peccata, sed supponens remissa, conferens autem tantùm augmentum gratiæ, seu gratiam cibantem, quæ supponit vitam, & quæ juvat ad præcavenda peccata futura: Ergo antè realem Eucharistiæ sumptionem, & independenter ab illa, homo potest habere omnia requisita ad salutem, scilicet remotionem peccati & gratiam sanctificantem.

Quantùm ad Eucharistiam in voto jam dixi dissentire Theologos, sed fortè conciliabuntur, si tollatur verborum æquivocatio, & sententiæ ad legitimum sensum revocentur.

Observandum itaque Sacramentum Eucharistiæ duplici modo posse considerari: 1°. Ut est Sacramentum particulare contrà alia Sacramenta distinctum, specialem producens effectum per modum causæ efficientis, nimirùm augmentum gratiæ seu gratiam cibantem. 2°. Potest considerari sub ratione communi omnibus Sacramentis, quæ est unio cum Christo & corpore ejus mystico virtute illius Passionis; hanc enim important omnia Sacramenta, sed cum hoc discrimine, quòd Eucharistia illam importet per se & essentialiter, quia continet substantialiter ipsum Christum, & ejus Passionem mysticè exhibitam; alia verò Sacramenta hanc unionem important participative tantùm: Hæc autem substantialis unio per Eucharistiam à quibusdam vocatur res Sacramenti, ab aliis manducatio spiritualis. Ex hoc verò discrimine sequitur quòd cùm Sacramentum Eucharistiæ sit in hoc genere unionis præcellentissimum, omnia alia Sacramenta ad ipsum, ut ad finem, ordinantur, quia omnis inchoatio tendit ad suam consummationem, & omne imperfectum ad suam perfectionem tamquam ad finem. Hâc observatione positâ,

Dico 2°. Votum Eucharistiæ consideratæ, ut est particulare Sacramentum, non est necessarium necessitate medii ad salutem, secùs si consideretur, ut spiritualis manducatio sub ratione unionis substantialis cum Christo Redemptore, & ejus Passione mysticè exhibitâ.

Prob. prima Pars: Votum alicujus rei non censetur necessarium, nisi ut obtineatur effectus hujus rei, est enim ejus Vicarium: Atqui effectus Eucharistiæ, ut est Sacramentum particulare, utpotè gratia secunda, non est necessarius necessitate medii ad salutem, ut suprà diximus: Ergo. Confir. Votum seu desiderium non est propter se, sed propter rem desideratam: Ergo. implicat quòd votum sit necessarium, si res ipsa desiderata non sit necessaria.

Prob. secunda Pars: Eucharistia considerata sub ratione unionis substantialis cum Christo Redemptore & ejus Passione mysticè exhibitâ, est consummatio & perfectio aliorum Sacramentorum, consequenter eorum finis, ut dictum est in observatione: Ergo ista sunt media ad istum finem: Subsumo, atqui intentio finis includitur in volitione mediorum, & ex illis mediis, scilicet Sacramentis, quædam ut Baptismus & Pœnitentia sunt necessaria necessitate medii: Ergo & finis intentio. Hanc autem intentionem dicimus votum, quod quidam vocant votum tacitum, quidam interpretativum, quidam latè dictum, quod nobis perindè est: Atque hâc explicatione, arbitror conciliari sententias apparenter contrarias.

Nihil autem aliud intendere Auctorem citatâ q. 73. a. 3. certum mihi videtur: Dicit enim in corpore: „ In hoc Sacramento duo est considerare, scilicet ipsum Sacramentum, & res Sacramenti: Dictum est autem, quòd res hujus Sacramenti, est unitas corporis mystici, sine qua non potest esse salus." Et infrà: Baptismus est principium spiritualis vitæ & janua Sacramentorum, in Eucharistia verò est quasi consummatio spiritualis vitæ, & omnium Sacramentorum finis, ut dictum est q. 63. a. 3. per sanctificationes enim aliorum Sacramentorum fit præparatio ad suscipiendam, vel consecrandam Eucharistiam. Et ideò perceptio Baptismi est necessaria ad inchoandam vitam spiritualem, perceptio autem Eucharistiæ est necessaria ad consummandam ipsam, non ad hoc quod simpliciter habeatur, sed sufficit eam habere in voto, sicut & finis habetur in desiderio & intentione." Item ad 1. & in hac q. 80. a. 9. ad 3. docet ex Aug. unumquemque fidelium fieri participem spiritualiter corporis & sanguinis Dominici, quando in Baptismate membrum corporis Christi efficitur, quia nempè ista inchoata incorporatio tendit ex se ad incorporationem perfectam & consummatam per Eucharistiam tanquam ad finem.

Si petas quomodo Confirmatio, Extrema-Unctio & Matrimonium ordinentur ad Eucharistiam tanquam ad finem? De Baptismo enim, Pœnitentiâ & Ordine satis constat.

R. quòd etiam illa tria Sacramenta ordinentur ad Eucharistiam, si non ad eam sacramentaliter suscipiendam, saltem vel ad disponendum ad ejus effectum, qui est unio cum Christo, vel ad eum conservandum: Nam Confirmatio roborat nos ad fidem servandam contrà ejus impugnatores, consequenter ad conservandam unionem cum Christo, quæ, ut diximus, est effectus generalis omnium Sacramentorum, principaliter tamen appropriatur Eucharistiæ, & ab illa derivatur tanquam à fine. Extrema Unctio olim conferebatur antè Viaticum, ut dispositio ad illud: Nunc autem cùm conferatur post illud, ordinatur ad conservandam unionem cum Christo in ultimo conflictu. Hic q. 65. a. 3. c.

ctu. Matrimonium suâ significatione attingit hoc Sacramentum, in quantum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, cujus unitas per Sacramentum Eucharistiæ figuratur. Item conducit ad reprimendam concupiscentiam, cujus refrenatio est maxima ad Eucharistiam dispositio.

Obj. contrà primam Conclusionem: Ex his verbis Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introïre in Regnum Dei*, colligimus Baptismum in re esse necessarium necessitate medii ad salutem: Ergo ex his Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii Hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, colligi debet Eucharistiam esse necessariam necessitate medii ad salutem, utrobique enim iisdem verbis, & eodem modo significatur necessitas utriusque Sacramenti.

R. N. Conseq. Plures disparitates inter utrumque textum dedimus in Tract. de Baptismo Dissert. 3. a. 1. Obj. 1. quarum una est, quòd hæc verba, *Nisi manducaveritis*, &c. in secunda persona dirigantur ad adultos præcepti capaces, & sic pro illis important præcepti necessitatem: Ista verò, *Nisi quis renatus fuerit*, &c. in tertia persona dicantur generaliter de omnibus. Altera disparitas est quòd Baptismus sit institutus, ut renascentia spiritualis, quæ est omnibus necessaria necessitate medii ad salutem: At Eucharistia, ut cibus spiritualis, qui vel non est necessarius ad vitam aliquamdiù servandam, ut patet in cibo corporali, vel si sit necessarius, cùm sit spiritualis, sufficit quòd sumatur spiritualiter. * Hæc est enim differentia inter alimentum corporale & spirituale, quòd alimentum corporale convertatur in substantiam illius qui nutritur, & ideò non potest homini prodesse ad vitæ conservationem nisi realiter sumatur; sed alimentum spirituale convertit hominem in se ipsum, juxtà dictum Augustini l. 7. Confess. c. 10. potest autem aliquis in Christum mutari, & ei incorporari voto mentis & actibus virtutum, præsertim Charitatis, sinè reali perceptione hujus Sacramenti.

* Hic q. 73. a. 3. ad 2.

Inst. 1°. Aug. hanc Christi sententiam: *Nisi manducaveritis*, &c. etiam ad parvulos extendit: Ergo. Prob. Ant. l. 1. de peccat. meritis cap. 20. dicit: „ Dominum audiamus. . . . non quidem de „ hoc Sacramento lavacri dicentem, sed de Sacra„ mento sanctæ mensæ suæ, quo nemo ritè nisi „ baptisatus accedit: Nisi manducaveritis carnem „ meam, & biberitis meum sanguinem, non habe„ bitis vitam in vobis.... an verò quisquam hoc „ etiam dicere audeat, quòd ad parvulos hæc sen„ tentia non pertineat?" Similiter alibi: Ergo.

Hoc testimonio & quibusdam aliis similibus moti quidam etiam inter Catholicos, censent Augustinum tenuisse realem sumptionem Eucharistiæ esse necessariam parvulis necessitate medii ad vitam æternam; & in hoc à sententia communi cæterorum Patrum recessisse. Verùm obstant quæ ex S. Doctore protulimus in probatione Conclusionis: Insuper eadem labes foret inurenda Innocentio I. & Gelasio qui sedit anno 492. quorum primus Epist. ad Patres Concilii Milevitani 182. aliàs 93. inter Augustinianas; alter Epist. 7. ad Episcopos per Picenum, eundem ferè loquendi modum ac Augustinus tenuerunt, quòd directè contradiceret Concilio Trid: sess. 21. cap. 3. declaranti sinè controversia credendum esse SS. Patres qui Eucharistiam parvulis contulerunt, *Nulla salutis necessitate id fecisse*. igitur

R. Augustinum loqui de manducatione spirituali & mystica de qua in secunda Conclusione, scilicet de incorporatione cum Christo, & ejus corpore mystico quæ habetur per Baptismum, & etiam adscribitur Eucharistiæ ut causæ finali; quatenùs hæc inchoata incorporatio per Baptismum ordinatur ad suam consummationem per Eucharistiam tanquam ad finem, ut dictum est. Et hanc esse mentem Augustini constat. 1°. Ex Scopo S. Doctoris, ibi enim disputat contrà Pelagianos qui concedebant pueros non baptisatos, non intrare Regnum Cœlorum, propter hanc sententiam Christi: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. contendebant tamen eos habere nescio quam vitam æternam, quam fingebant distinctam à Regno Cœlorum; contrà quos sic arguit Augustinus: Nemo potest habere vitam æternam, nisi manducaverit carnem Christi, vel realiter, vel saltem spiritualiter, juxtà hanc alteram Christi sententiam: *Nisi manducaveritis*, &c. Atqui parvuli non baptisati non manducant illam realiter ut patet; neque spiritualiter, quia spiritualis manducatio, quæ est unio cum Christo & ejus corpore mystico inchoatur, & fit per Baptismum in ordine ad perfectam unionem per Eucharistiam: Ergo. 2°. Constat de mente Augustini ex ipsomet, quippè qui in pluribus locis intelligit hanc Domini sententiam de dicta manducatione spirituali: Sic l. 3. de peccat. meritis cap. 4. dicit ex illa sententia: *Nisi manducaveritis*, &c. parvulos non posse habere vitam extrà Christi corpus, *Cui ut incorporentur Sacramento Baptismatis imbuuntur*. Et Tract. 26. in Joan. *Hunc itaque cibum*, inquit, *& potum, societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est Ecclesia sancta;* deindè distinguit Sacramentum à re Sacramenti, ac tandem concludit: *hoc est manducare illam escam, & illum bibere potum in Christo manere, & illum manentem in se habere.* 3°. Constat ex S. Fulgentio fidelissimo Augustini Interprete, qui lib. de Bapt. Æthyopis, interrogatus à Ferrando Diacono de salute juvenis Æthyopis qui morti proximus baptisatus, discesserat priusquàm Eucharistiam recipere posset, respondet & probat multis Scripturæ locis, & SS. Patrum testimoniis, Augustini præsertim in quodam sermone ad Infantes, hunc Juvenem habere vitam æternam, quia per Baptismum factus est membrum Christi & particeps effectus Eucharistiæ: Ac tandem sic concludit: „ Arbitror sancte Frater disputationem nostram præclari Do„ ctoris Augustini sermone firmatam; nec cuiquam „ esse aliquatenùs ambigendum, tunc unumquem„ que Fidelium corporis sanguinisque Dominici „ participem fieri, quando in Baptismate mem„ brum corporis Christi efficitur, nec alienari ab „ eo panis, Calicisque consortio, etiamsi ante„ quam panem illum comedat, & Calicem bi„ bat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi „ constitutus abscedat". Nihil expressius. 4°. Tandem quia sanctus Thomas alter accuratissimus Augustini Interpres, sic S. Doctorem interpretatur q. 73. a. 3. ad 1. & hîc q. 80. a. 9. ad 3. & Theologi communiter.

Inst. 2°. Aug. verbis in instantia laudatis distinguit Baptismum ab Eucharistia: Ergo non loquitur de manducatione spirituali, seu incorporatione corpori Christi quæ habetur per Baptismum.

R. D. Ant. Aug. distinguit Baptismum ab Eucharistia hoc sensu quòd hæc Christi verba: *Nisi manducaveritis*, &c. sint ex professo & primaria intentione dicta de Eucharistia, & non de Baptismo, C. hoc sensu quòd non possint intelligi de spirituali manducatione, si extendantur ad parvulos, N. Patet ex aliis locis citatis Aug. ex S. Fulgentio & S. Thoma.

Honoratus Tournely hanc communem, & tot momentis fultam responsionem variis argumentis impugnat, censetque Augustinum locutum fuisse de manducatione reali Eucharistiæ, non quidem ex propria sententia, sed ex sententia & hypothesi Pelagianorum, contrà quos sic arguit ad hominem: Nemo non baptisatus est particeps corporis Christi: Atqui nemo non particeps corporis Christi habet vitam: Sicut enim de Baptismo dicitur: *Nisi quis renatus*, &c. *non potest intrare in Regnum Cœlorum*, ità de Eucharistia, *Nisi manducaveritis*, &c. *non habebitis vitam in vobis.*

Verùm antè omnia debuisset probare eruditissimus Theologus Minorem argumenti intellectam de manducatione reali, admitti & supponi veram à Pe-

à Pelagianis; quod nec probavit, nec probare potuit, si quidem Pelagiani sententiam Christi, *Nisi manducaveritis* litteraliter sumptam pro manducatione reali, intelligerent sicut nos, spectare adultos dumtaxat & non parvulos.

Nec satisfacit laudatus Theologus respondendo quòd ut stet robur argumenti, non sit necesse quòd supponat tanquam ab ipsis concessum actualem & realem Eucharistiæ sumptionem esse necessariam ad vitam habendam, sed satis esse, ut ex certa consecutionis Lege, adigat eos hoc fateri, quod ex eorum principiis necessariò sequitur: Hæc inquam responsio non satisfacit: Quâ enim consecutionis Lege adacti fuerint Pelagiani hoc fateri, non apparet, cùm id ex eorum principiis minimè sequeretur: Utramque enim Christi sententiam intelligebant, sicut nos intelligimus: Hanc *Nisi quis renatus* de omnibus absolutè, etiam de parvulis: Istam, *Nisi manducaveritis*, &c. ad litteram de solis adultis. Communi itaque responsioni standum esse arbitror.

§. II.

Utrùm sit Præceptum divinum sacramentaliter communicandi?

Hic q. 80. a. 11. o. Dico: Adulti tenentur Præcepto divino ad sacramentalem Communionem.

Est communis cum Auctore qui quamvis in 4. d. 9. a. 1. quæstiunc. 2. contrarium docuerit, hic tamen disertè Conclusionem asserit his verbis: *Manifestum est, quòd homo teneatur hoc Sacramentum sumere, non solùm ex præcepto Ecclesiæ, sed ex mandato Domini dicentis* Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.*

Hoc Præceptum divinum colligitur. 1°. Ex Christi verbis Joan. 6. *Nisi manducaveritis*, &c. quæ important saltem præceptum pro adultis capacibus, de communione, non minùs quàm ista, *Nisi quis renatus*, &c. & *Nisi pœnitentiam egeritis*, important præceptum de Baptismo & Pœnitentiâ pro adultis præcepti capacibus. Et quamvis quidam SS. Patres hanc Christi sententiam: *Nisi manducaveritis*, intellexerint de manducatione spirituali, ut patet ex præcedentibus: Non tamen negarunt etiam debere intelligi de manducatione orali; & sic intelligendam esse probavimus Dissert, 1. hujus Tract. a. 3. §. 1. Confer. cum Art. 4. Obj. 1.

Colligitur 2°. Ex his aliis Christi verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, quorum sensus videtur hic: Hoc totum quod fecimus, me consecrante, sumente, distribuente & vobis recipientibus, facite vos, successores vestri & vobis subditi, & cùm feceritis, facite in meam commemorationem. Hæc ergo verba diriguntur, & ad Apostolos eorumque successores, & ad Laïcos proportionaliter; ad Apostolos & Sacerdotes, ut consecrent, sumant & distribuant; ad Laïcos ut recipiant. Undè Trid. sess. 13. cap. 2. dicit: *In hujus Sacramenti sumptione colere nos sui memoriam præcepit.* Quo loquendi modo agnoscit in verbis Christi præceptum Eucharistiam sumendi.

Suadet ratio: Christus instituit hoc Sacramentum per modum cibi ad conservandam vitam spiritualem necessarii: *Nisi manducaveritis non habebitis*, ist est non conservabitis diù, *Vitam in vobis*: Ergo congruum erat, ut ejus usum præciperet; sicut enim cibus corporalis ad vitam corporalem conservandam necessarius, est in præcepto, à fortiori, idem est dicendum de cibo spirituali ad vitam spiritualem conservandam necessario.

Petes 1°. Utrùm hoc Præceptum divinum obliget omnes adultos, tàm fideles quàm infideles?

R. probabiliùs affirmativè: Fideles quidem obligat simpliciter & immediatè; infideles verò mediatè scilicet, ut convertantur, & sic communicent: Quia Lex, *Nisi manducaveritis*, dirigebatur generaliter ad omnes adultos, tàm infideles, quàm fideles; Christus enim alloquebatur Capharnaïtas, inter quos erant multi non baptisati.

Nec obstat quòd non baptisatus sit incapax communionis, sufficit enim quod teneatur baptisari, quo mediante est capax communionis: Sicut licet existens in peccato mortali sit incapax communionis pro illo statu, erit tamen reus violati præcepti communionis, si omittat illam sumere definito tempore, quia tenetur pœnitere, & sic fieri capax communionis.

Petes 2°. Quandonam obliget istud Præceptum divinum?

R. obligare 1°. In articulo, seu proximo mortis periculo.

Est communis contrà paucos; idque innuit universalis Ecclesiæ praxis, & sollicitudo ministrandi moribundis Viaticum, quemadmodum præcipitur Can. 12. Concilii generalis Nicæni I. & in pluribus aliis Conciliis, ità ut non sinè magno scandalo infirmus morti proximus non peteret, aut recusaret Viaticum.

Ratio est quia Eucharistia instituta est, ut Viaticum confortans adversùs salutis hostes: Nullum autem tempus in quo sit magis necessarium quàm cum homo ingreditur iter æternitatis & acrioribus hostium insultibus oppugnatur, quod est articulus mortis. Non est eadem ratio de confessione quæ non est instituta in Viaticum; nullus est tamen qui etsi non habeat mortalia, illam omittat in periculo mortis.

Hinc colliges mulieres prægnantes quæ regulariter difficilè, & cum periculo mortis pariunt, periculosè navigaturos, præliaturos, teneri jure divino ad communionem, si tempus suppetat, & sit moraliter in eo instanti possibilis.

Dices: Ecclesia olim denegavit propter quædam graviora peccata Eucharistiam moribundis, & nunc etiam denegat damnatis ad extremum supplicium: Ergo hæc obligatio non est juris divini in quod nihil potest Ecclesia.

R. 1°. Nullam unquam fuisse Legem generalem ab Ecclesia universali latam, prohibentem dari Eucharistiam in utroque casu proposito, eamque à quibusdam Ecclesiis particularibus statutam improbant Theologi non pauci, dicuntque fuisse reprobatam motu proprio S. Pii V. anno 1569. 2°. Potest negari Consequentia, quia Christus hoc præceptum tulit sub directione Ecclesiæ cui Sacramentorum administrationem commisit, sicque non est absolutum, sed conditionatum, si scilicet & quando bene visum fuerit Ecclesiæ.

2°. Præceptum divinum de communione obligat etiam pluries in vita, quia instituta est, ut cibus spiritualis ad reparandas vires animæ, quæ sæpiùs fervore concupiscentiæ, passionum illecebris, mundi & dæmonis insultibus debilitantur. Quia tamen nullum observationis hujus præcepti tempus est vi juris divini determinatum, censetur illi satisfacere qui semel in anno communicat, quia Ecclesia non plus exigit. Per accidens autem potest quis sæpius obligari, si nempè communionem existimet sibi necessariam ad resistendum gravi tentationi.

Petes 3°. Utrùm qui heri vel hodie mane communicavit, & vesperè incidit in periculum mortis, teneatur iterùm communicare per modum Viatici?

R. 1°. Qui heri communicavit, & hodie incidit in periculum mortis, probabilius tenetur iterùm vi Præcepti divini communicare per modum Viatici: Quia licèt opus præscriptum adimpleverit, non tamen adimplevit eo tempore quo præceptum obligabat; & ideò non censetur præceptum adimplevisse. Nec est simile de illo qui ex devotione audiens Missam die Festo quem ignorat, satisfacit præcepto, nec tenetur audire aliam Missam, quia iste facit opus præscriptum eo tempore quo præcipitur, & quo obligat præceptum, non alter. Ille autem non censetur satisfacere præcepto, qui licèt opus præscriptum ponat, non ponit

ponit tamen tempore præcepto, seu tempore quo obligat præceptum: Sicut ille non satisfacit præcepto Communionis Paschalis, qui aliquot diebus antè quindenam paschalem communicat, & ideò tenetur iterùm communicare in quindena.

R. 2°. Qui eo die quo communicavit, incidit in periculum mortis, probabiliùs nec debet, nec potest eodem die iterùm communicare: Non quòd Præceptum divinum per se non obliget, ut patet ex præcedenti responsione, sed quia per accidens ab ejus obligatione excusatur ex Lege Ecclesiæ prohibentis communicare bis in die ob reverentiam tanto Sacramento debitam. Neque hoc est corrigere aut abrogare Præceptum divinum, sed ejus usum ex justa causa limitare & disponere ut decenter fiat; sicut limitat & disponit, dùm prohibet ne, etiam propter moribundum communicandum, celebretur sinè vestibus sacris, sinè lumine, vel in fermentato, aut post escam: Idque jure facit Ecclesia ex facultate sibi à Christo data dùm ei Sacramentorum administrationem commisit. Huic resolutioni favet D. Th. in 4. d. 12. q. 3. a. 1. q. 4. o. ubi indefinitè & nullo casu excepto, dicit: *Homo non debet pluries in una die communicare.*

Scio quosdam non improbabiliter huic responsioni contradicere & contrariam praxim tenere, ut, teste Amico hîc disp. 27. contigit in morte R. Patris Aquaviva Generalis Societatis. Verùm in his quisque attendere debet ad usum suæ Ecclesiæ.

Petes 4°. Utrùm pueri doli capaces & apti ad confessionem, sed nondum admissi ad communionem, si in periculo mortis constituantur, teneantur ex Præcepto divino communicare.

R. probabiliùs affirmativè: Quia Ecclesia præcipiendo communionem annuam omnibus adultis dùm ad annos discretionis pervenerint, quod reputatur, ut dicam modò, inter decimum, & decimum-tertium, aut decimum-quartum annum circiter, determinavit duntaxat tempus communionis indeterminatum ex præcepto divino; quod autem erat divino Præcepto determinatum, intactum reliquit: Atqui ex Præcepto divino, omnis adultus ratione compos tenetur in articulo mortis ad communionem: Ergo.

Hinc graviter culpandi sunt Parentes, qui ne solvant majora jura funeralium, non curant, ut communio suis prolibus moribundis administretur, sub prætextu quòd nondùm fecerint primam communionem.

§. III.

De obligatione communicandi ex præcepto Ecclesiæ.

Extat hoc præceptum in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. anno 1215. cap. 21. his verbis: „Omnis utriusque sexûs fidelis, postquam „ad annos discretionis pervenerit, omnia peccata sua, saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, vel alieno, priùs tamen à proprio Sacerdote impetratâ licentiâ.... „suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum: Nisi fortè de consilio „proprii Sacerdotis, ob aliquam rationabilem „causam ad tempus ab ejus participatione duxerit abstinendum; alioqui vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens christianâ careat „sepulturâ".

Et Concilium Trid. sess. 13. can. 9. „Si quis „negaverit omnes & singulos Christi fideles „utriusque sexûs, cùm ad annos discretionis pervenerint, teneri singulis annis, saltem in Paschate ad communicandum juxtà præceptum matris „Ecclesiæ, anathema sit".

Explicatur hoc præceptum.

in 4. d. 9. q. 1. a. 5. q. 4. o. Dicitur 1°. *Omnis adultus cùm ad annos discretionis pervenerit.* Major requiritur discretio ad communionem, quàm ad confessionem, ut patet ex Ecclesiæ praxi quæ ad confessionem admittit septennes doli capaces, quos non admittit ad communionem. Et ratio est, quia convenit ut suscipiens Eucharistiam eo rationis usu polleat, ut possit discernere corpus Christi, & hujus Mysterii magnitudinem: Difficilior est autem hujus Mysterii intelligentia quàm Pœnitentiæ, & aliundè Pœnitentia est magis necessaria. Porrò iste perfectior rationis usus ad communionem requisitus, citiùs in uno tardiùs in altero illucescit propter diversam organorum dispositionem & diversam educationem; ejus latitudinem plures computant inter decimum & decimum quartum annum circiter.

Dicitur 2°. *Ad minùs in Pascha.* In primitiva Ecclesia, quando vigebat magna devotio fidei Christianæ, fideles quotidiè communicabant, innuitque Auctor ex Anacleti Epistola quæ refertur de Consecr. cap. *Episcopi* fuisse tunc de Communione quotidiana præceptum, aut statutum ab Apostolis derivatum. Postmodum verò diminuto fidei fervore, Fabianus Papa indulsit, ut si non frequentiùs, saltem ter in anno omnes communicarent, scilicet in Pascha, Pentecoste & Natali Domini. Refertur de Consec. cap. *Etsi non frequentiùs.* Tandem propter iniquitatis abundantiam, refrigescente charitate multorum, Innocentius III. in Concilio Lateranensi statuit, ut saltem in anno, scilicet in Pascha, semel fideles communicarent. Hic a. 10. ad 5.

Dicitur: *In Pascha*: Id est juxtà Ecclesiæ praxim & Bullam Eugeni IV. quæ incipit *Fide dignâ*, intrà quindenam Paschalem, à Dominica Palmarum inclusivè, usque ad Dominicam in Albis etiam inclusivè. Possunt Episcopi tempus antè vel post extendere: In quibusdam Diœcesibus totum tempus Quadragesimæ reputatur Paschale quoad communionem. Possunt etiam non solùm Parochi, ut fert Decretum, sed etiam Confessarii ex causa rationabili differre particulares ultrà quindenam Paschalem; cùm enim in confessione excipienda gerant vices Parochi, eâdem pollent facultate quoad communionem.

Petes 1°. Ubi & à quo sumenda est Communio Paschalis?

R. sumendam esse in propria Parochia à proprio Sacerdote. Ità communiùs & securiùs: Quamvis enim in Canone: *Omnis utriusque sexûs*, id clarè non exprimatur, innuitur tamen. Insuper Parochus jure communi in Clementina *Religiosi* l. 5. tit. 7. est solus Minister Eucharistiæ dispensandæ, ità ut nemo sinè ejus, vel Episcopi, aut Papæ licentia possit illam dispensare: in Privilegiis autem quibus id conceditur Religiosis, excipitur *Dies Paschæ*, seu dies Resurrectionis. Ità Paulus IV. Bullâ *Cùm sicut*. Et Clemens VIII. qui anno 1592. definivit adversùs quosdam Pastores Duacenos posse Sæculares Religiosis approbatis sua peccata confiteri sub expressâ conditione: *Dummodò tamen iidem sæculares Christi fideles Sacramentum Eucharistiæ die Festo Paschalis Resurrectionis in propria Parochia, ab eorum Parocho sumant.* Vide Tract. de Religione Differt. 6. a. 7. *Dies* verò *Pascha*, sivè *Dies Resurrectionis* non intelligitur materialiter de ipso die Paschæ, sed de communione quæ ex præcepto Ecclesiæ debet fieri tempore Paschali. Undè quovis tempore Paschali, etiam ipsâ die Resurrectionis Religiosi possunt per se, vel per Sacerdotes Sæculares, in suis Ecclesiis, Eucharistiam ministrare petentibus ex devotione, quos constat satisfecisse, aut satisfacturos præcepto in sua Parochia.

Eximuntur autem ab hac obligatione communicandi in propria Parochia, 1°. Sacerdotes qui ubivis celebrant, satisfaciunt præcepto Communionis Paschalis: Tum quia Canon *Omnis utriusque sexûs*, loquitur de suscipientibus, nimirùm ab alio, non de celebrantibus: Tùm quia ità fert consuetudo recepta. 2°. Religiosi omnes quibus sufficit recipere communionem in suis Ecclesiis. 3°. Religiosorum Privilegiatorum commensales, qui præceptum adimplent communicando in ipsis Religiosorum Ecclesiis ex Privilegiis Pontificum Cle-

Clementis IV. Bullâ, *Virtute conspicuos*, Innocentii VI. Bullâ, *Religionis fervor*, Leonis X. Bulla, *Dùm intrà mentis arcana;* Pauli III. Bulla, *Licèt debitum.* 3°. Peregrini & alii absentes tempore Paschali à sua Parochia ad quam accedere commodè non possunt, satisfaciunt præcepto communionis Paschalis, communicando in Ecclesia Parochiali loci ubi transeunter reperiuntur: An autem communicando alibi satisfaciant? non liquet. 4°. Eximuntur ii quibus Parochus permittit alibi quàm in propria Parochia communicare, ad quod sufficere potest consensus Parochi interpretativus, ut si quis ex justis causis fundatè præsumeret Parochum consensurum si peteretur, cum voluntate post factum ipsi indicandi.

Sed quid de eo qui habet duo domicilia? Communicare debet in ea Parochia in qua habitat tempore Paschali. Utrùm verò satisfaciat qui communicat in Ecclesia Cathedrali quæ non est propria Parochia? Videtur quòd non: tùm quia nomine Parochiæ intelligitur in jure, *districtus Ecclesiæ Presbyteri*; tùm quia Pastor non satis agnosceret qui præceptum adimplerent, nec Parochiani sat suum Parochum agnoscerent; tùm denique quia usus est contrarius.

Petes 2°. An qui sivè culpabiliter sive inculpabiliter non communicavit in Paschate, sit liber à præcepto usque ad sequens Pascha?

Suppono eum qui de consilio Pastoris vel Confessarii omisit communicare in Paschate, teneri communicare tempore designato à Pastore, vel Confessario, quia cùm uterque habeat facultatem prorogandi tempus Communionis Paschalis, currit adhuc istud tempus pro isto Pœnitente, proindèque viget adhuc pro illo præceptum communionis Paschalis: Undè peccat contrà hoc præceptum si malitiosè apponat impedimentum ejus adimpletioni, ut si non vellet se ad eam disponere. Quæstio est itaque extrà hunc casum; ad quam

R. negativè: Quia hoc præceptum duo importat: Primum, ne communio differatur ultrà annum: Alterum, ut fiat tempore Paschali. Quantùm ad communionem ut Paschalem, ad eam amplius non tenetur, quia cùm elapsum sit tempus Paschale, facta est illi impossibilis, sicut qui non audit Sacrum die Dominica, non tenetur audire die Lunæ, quia est onus affixum diei qui transiit. At quantùm ad communionem ultrà annum non differendam, tenetur ad illam statim moraliter, & quo magis sine causa differt, eo magis præceptum transgreditur & peccat, quià tempus non est determinatum ut finiatur obligatio, sed ne ultrà, præcepti adimpletio differatur, sicut qui termino præfixo non solvit debitum, non ideo extinguitur obligatio solvendi, sed è contrà magis urget.

Supponit Responsio, quod ille de quo est quæstio, non communicavit à Paschate præcedenti. Nam si in decursu anni communicavit, videtur quod possit differre usque ad finem anni computando à tempore quo ultimo communicavit, ut sic ultrà annum non differat communionem, quod est quod intendit præceptum.

Nec obstat quod Parochi urgeant ad communicandum, omnes qui non communicaverunt in Paschate: sic enim se gerunt Parochi, quia ex communiter accidentibus supponunt eos non communicasse toto anni decursu, sic enim plerumque accidit ut qui non communicant in Paschate, nec per anni decursum communicaverint.

Ex hac Responsione colliges, quod qui prævidet futurum impedimentum communicandi intrà quindenam Paschalem, ea nondum inchoata, si ab ultimo Paschate non communicavit, teneatur prævenire, non quidem ut satisfaciat præcepto communionis ut Paschalis, quod nondùm obligat, sicut qui prævidet se non posse audire Sacrum die Dominica, non tenetur audire die Sabbathi, sed ut satisfaciat præcepto communionis annuæ, seu non differendi communionem ultrà annum, quod urget toto anni tempore.

Dixi: *Quindenâ Paschali nondum inchoatâ;* quia ubi semel inchoata est, urget præceptum communionis Paschalis: Undè si prævideat futurum impedimentum ultimis diebus, debet primis diebus præceptum adimplere, etiamsi antè quindenam communicasset; sicut qui die festo mane prævidet futurum impedimentum audiendi ultimum Sacrum, debet aliud priùs audire.

§. IV.

Utrùm per communionem sacrilegam adimpleatur Præceptum tàm divinum quàm Ecclesiasticum communicandi?

Dico: Neque divino, neque Ecclesiastico præcepto communicandi satisfit per communionem sacrilegam.

De præcepto divino videtur certum: Christus enim, ut dicit Trid. sess. 13. cap. 2. *Sumi voluit hoc Sacramentum tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vitâ illius qui dixit, qui manducat me, ipse vivet propter me.* Joan. 6. Atqui qui communicat sacrilegè, non sumit Eucharistiam ut cibum spiritualem animæ, sed ut venenum, juxtà illud Apost. 1. Cor. 11. *Qui manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit:* Ergo.

Prob. de præcepto Ecclesiastico: 1°. Ex hac propositione damnata ab Innocent. XI. anno 1679. die 2. Martii. *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem:* Undè nunc est certa & in praxi tenenda.

2°. Ecclesia cap. *Omnis utriusque*, præcipit ut Eucharistia singulis annis *reverenter* suscipiantur: Atqui qui sacrilegè communicat non suscipit reverenter: Ergo. Confir. Ecclesia in quantum potest, repellit indignos à communione: Ergo non nisi dignam communionem vult & præcipit.

3°. Ecclesia non condidit novum præceptum: sed divinum determinavit quoad tempus: Ergo idem præcipit quod divinum: Atqui divino non satisfit per communionem sacrilegam, ut dictum est: Ergo nec Ecclesiastico.

4°. Nemo satisfacit præcepto naturali aut superioris, sumendi cibum ad vitam corporalem conservandam, qui sumit voluntariè venenum, aut apponit impedimentum ne proficiat cibus: Ergo similiter.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Ecclesia non præcipit actus internos: Atqui esse in statu gratiæ pro communione est quid internum: Ergo.

R. D. Maj. Ecclesia non præcipit actus purè internos, C. Actus internos necessariò conjunctos cum externis, ut hi constituantur in certa specie moris, Subdistinguo: Non præcipit directè, Transeat: Indirectè. N. Præcipit autem Ecclesia communionem ut cibum spiritualem & unitivum Christo, qui non potest esse talis sinè statu gratiæ, & ideò hunc statum indirectè præcipit. Pro ampliori hujus argumenti solutione vide quæ dixi in Tract. de Legibus Dissert. 4. a. 1. & in Tract. de Relig. Dissert. 2. a. 8. §. 8.

Obj. 2°. Modus præcepti non cadit sub præcepto, ut etiam nos docuimus dùm de legibus, & patet, quòd enim quis ex vana gloria audiat Sacrum, aut faciat eleëmosinam, satisfacit præcepto: Atqui quòd quis dignè & in statu gratiæ communicet, est modus præcepti: Ergo.

R. D. Maj. Modus præcepti, præcepto ipso non expressus, aut non necessarius ut substantia operis præcepti constituatur in certa specie moris, non cadit sub præcepto, C. Maj. Si sit ipso præcepto expressus, aut sit ità intrinsecus ut sit necessarius ad hoc quòd opus præceptum constituatur in certa specie moris, N. Jam autem modus

dus dignè communicandi ipso præcepto exprimitur, cùm dicitur, *reverenter* suscipiat, & Ecclesia indignos à communione repellat. Item est sic intrinsecus ut sit necessarius ad hoc quòd communio sit cibus spiritualis & spiritualiter nutritivus, sub qua ratione præcipitur: sicut attentio interna ad horas præcipitur, quia est necessaria, ut recitatio horarum constituatur in specie actus Religionis & orationis.

Inst. 1°. Quando modus operis præcepti præcipitur, intervenit duplex præceptum, unum de substantia operis, alterum de modo: Atqui potest impleri præceptum de substantia operis, non impleto præcepto de modo, ut patet in præcepto de audienda reverenter Missa: Qui enim audit Missam ex pravo fine, puta videndi puellam, non audit reverenter, & tamen satisfacit præcepto quoad substantiam operis, ità ut non teneatur alteram Missam audire: Ergo similiter.

R. D. Min. Potest impleri præceptum de substantia operis, non impleto præcepto de modo, si præceptum de modo non includatur in præcepto de substantia, C. Secùs, N. Hic autem præceptum de modo includitur in præcepto de substantia, quia præcipitur actus, seu sumptio Eucharistiæ, ut cibus animæ, quæ non est talis nisi dignè sumatur. Et ad exemplum de præcepto audiendi Missam disparitas est, quòd non obstante malo fine extrinseco, possit adhuc reverenter audire Missam, si nempè corpore & mente illi adsit, id enim solùm præcipit Ecclesia: At qui in statu peccati mortalis communicat, nullo modo reverentiam quam Ecclesia præcipit, servat.

Inst. 2°. Qui accepto stipendio pro Missa, illam celebrat in malo statu, suæ obligationi satisfacit: Ergo & Ecclesiæ præcepto.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd Sacrificium Missæ, quantum ad valorem ex opere operato, & orationes nomine Ecclesiæ recitatas, æquivaleat Sacrificio boni Sacerdotis: Id autem solùm tenetur applicare danti stipendium. At Communio annua indignè facta, non est proficua, sed nociva communicanti.

Inst. 3°. Qui in statu peccati mortalis adimplet satisfactionem injunctam à Confessario, satisfacit ipsius præcepto: Ergo similiter in nostro casu.

R. N. Conseq. Disparitas est 1°. Quòd ad virtutum officia, sive sint satisfactoria, sivè alterius generis, non requiratur gratia habitualis sicut in communione, sed sufficiat actualis, alioquin omnia Infidelium & Peccatorum opera essent peccata, quod est damnatum in Baïo. 2°. Satisfactio injungitur à Confessario, non ut per viam meriti, peccatorum veniam obtineat, quæ jam supponitur obtenta, sed ut aliquam pœnam pro peccatis sustineat, & malis habitibus per assuetudinem peccandi comparatis, obsistat, qui fines obtinentur per satisfactionem etiam in malo statu peractam: At per communionem sacrilegam, nihil nisi damnatio acquiritur.

Obj. 3°. Saltem finis præcepti non cadit sub præcepto, sic quamvis maceratio corporis sit finis jejunii, qui jejunat, & non maceratur satisfacit præcepto: Atqui nutritio spiritualis est finis præcepti de communione: Ergo nutritio spiritualis non cadit sub hoc præcepto.

R. 1°. Posse totum concedi absque conclusionis detrimento: Non enim dicimus simpliciter nutritionem spiritualem actualem cadere sub præcepto, sed quòd cibus assumptus sit spiritualiter nutritivus, nec positivè impediatur quin actu nutriat, ad quod sufficit, quòd digne & in statu gratiæ recipiatur, ità quòd si per impossibile dignè, & reverenter susciperetur, & non sequeretur actualis nutritio spiritualis, nihilominùs satisfieret præcepto: Cùm ergo ille cibus indignè susceptus non sit spiritualiter nutritivus saltem proximè, & positivum impedimentum apponatur, ne nutriat, non satisfacit præcepto qui indignè sumit, sicut qui sumeret cibum venenatum, vel impediret ne cibus ordinarius nutriat, non censeretur satisfacere præcepto naturali de sumendo cibo pro conservanda vita corporali.

R. 2°. D. Maj. Finis præcepti qui necessariò per se non sequitur ex medio quod præcipitur, ut maceratio corporis ex jejunio, non cadit sub præcepto, C. qui per se necessariò sequitur ex medio quod præcipitur, Subdistinguo: Non cadit directè sub præcepto, C. indirectè, N. Hoc ipso enim quo præcipitur medium ex quo per se necessariò sequitur finis, etiam ipse finis censetur sub eodem præcepto cadere: Ex digna autem & reverenti communione quæ præcipitur, sequitur per se necessariò nutritio spiritualis, ideòque cadit sub eodem præcepto.

Inst. Baptismus est institutus ad regenerationem spiritualem: Atqui ipsa gratia spiritualis non cadit sub præcepto; qui enim fictè suscipit Baptismum, non est regeneratus spiritualiter, & tamen satisfacit præcepto, cùm iterùm baptisari non debeat: Ergo.

R. 1°. N. Min. Ad Probat. Dico quòd ratio cur non debeat iterùm baptisari, non est quia satisfecit præcepto, sed quia Baptismus non est iterabilis sicut communio, & sic præceptum factum est ipsi impossibile.

R. 2°. N. Conseq. Disparitas est quòd Baptismus fictè susceptus habeat aliquem effectum, nempè characterem, qui compatitur statum peccati, & cujus virtute dùm revivisçet Baptismus, plenum habebit effectum, quod non potest dici de Eucharistia.

Ex dictis colliges eum, qui in malo statu sumpsit Viaticum, non satisfecisse præcepto divino, ideòque ad illud iterùm sumendum teneri, nisi obstet vel scandalum, vel infamia vel prohibitio Ecclesiæ de non bis communicando in une die: Quod, an ità sit, consulat quisque praxim suæ Ecclesiæ.

§. V.

Quid sit censendum de frequenti & quotidiana Communione?

Hac de quæstione hodiè magno æstu disputatur occasione operis gallicè conscripti à R. Patre Joanne Pichon. Soc. Jesu, cui titulus, *L'Esprit de Jesus-Christ & de l'Eglise sur la frequente Communion*, in quo Auctor multis argumentis pugnat pro frequenti, imò & quotidianâ Communione, quibusdam Ecclesiæ Præsulibus illi plaudentibus, aliis & pluribus, datis mandatis & institutionibus, illi contradicentibus, atque virgâ censoria improbantibus. Inter hos conflictus, nihil accuratius, nec solidius arbitror posse dici circà hanc materiam, quàm quod dixit Angelicus Doctor hic a. 10. ubi ex professo quærit, *Utrùm liceat quotidiè hoc Sacramentum sumere?* Undè ejus menti & litteræ inhærens,

Dico, quod circà usum hujus Sacramenti duo possunt considerari: unum quidem ex parte ipsius Sacramenti, cujus virtus est hominibus salutaria: Et ideò utile est quotidiè ipsum sumere, ut homo quotidiè ejus fructum percipiat; undè Ambros. l. 4. de Sacrament. c. 6. dicit: *Si quotiescumque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere: Qui semper pecco, debeo semper habere medicinam.* Alio modo potest considerari ex parte sumentis in quo requiritur, ut cum magna devotione & reverentia ad hoc Sacramentum accedat. Et ideò si aliquis se quotidiè ad hoc paratum inveniat laudabile est quòd quotidiè sumat: Undè Aug. serm. 28. de verbis Dom. cùm dixisset: *Accipe quotidiè quod quotidiè tibi prosit*, subjungit, *sic vive, ut quotidiè merearis accipere.* Sed quia multoties in pluribus hominum multa impedimenta hujus devotionis occurrunt propter corporis indispositionem vel animæ, non est utile omnibus hominibus quotidiè Hic a. 10. o.

diè ad hoc Sacramentum accedere, sed quotiescumque se ad illud homo invenerit præparatum: Undè in lib. de Eccles. Dogmatibus c. 53. dicitur: *Quotidiè Eucharistiæ communionem accipere nec laudo, nec vitupero.*

Ibid. ad 3. Hæc S. Doctor in corpore articuli: Et cùm sibi tertio loco objecisset quòd ad reverentiam huic Sacramento debitam pertineat ab illo abstinere, respondet quòd reverentia hujus Sacramenti habeat timorem amori conjunctum (undè timor reverentiæ ad Deum, dicitur timor filialis) ex amore enim provocatur desiderium sumendi, ex timore autem consurgit humilitas reverendi. Et ideò utrumque pertinet ad reverentiam hujus Sacramenti, & quòd quotidiè sumatur, & quòd aliquando abstineatur: Undè Aug. dicit Epist. 118. *Si dixerit quispiam non quotidiè accipiendam Eucharistiam, alius contrà: Faciat unusquisque quod secundùm fidem suam piè credit esse faciendum*: Neque enim litigaverunt inter se Zachæus & ille Centurio, cùm alter eorum gaudens suscepit dominum, alter dixit, non sum dignus, ut intres sub tectum meum; ambo Salvatorem honorificantes, quamvis non uno modo; amor tamen & spes, ad quæ semper Scriptura nos provocat, præferuntur timori. Undè & cùm Petrus dixisset: *Exi à me Domine, quia homo peccator sum*: Respondit Jesus, *Noli timere.* Hæc iterùm S. Th.

Dices: Juxtà principium D. Th. q. 79. a. 8. o. quod nos de Sacramentis in generè Dissert. 3. a. 4. propugnavimus, peccata venialia affectu retenta, aut actu exercita in actuali sumptione hujus Sacramenti, ut distractio voluntaria, non impediunt effectum ejus primarium, scilicet augmentum gratiæ habitualis, ad quod sufficit status gratiæ: Ergo cuilibet qui se prudenter existimat esse in statu gratiæ consulendum est ut frequenter imò, & quotidie communicet, non obstantibus peccatis venialibus quibus afficitur, aut quæ actu committit communicando.

R. N. Conseq. 1°. Quia licèt communicans in statu gratiæ cum peccatis venialibus affectu retentis aut actualiter commissis, acquirat augmentum gratiæ habitualis; cùm tamen huic Sacramento totum Christum continenti, debeatur præ cæteris maxima & singularis reverentia, negari non potest quòd frequenter aut quotidie ad ipsum accedere scienter cum affectu ad venialia, aut actu ea committendo, sit saltem irreverentia venialis. Præstat autem Deum non offendi venialiter, quàm hominem acquirere aliquod leve augmentum gratiæ. 2°. Majus augmentum gratiæ recipiet rariùs communicando & meliùs se disponendo, quàm sæpiùs communicando in solo statu gratiæ cum actualibus peccatis venialibus, sic enim ut diximus, minimum quod potest gratiæ augmentum recipit. 3°. Non debet tantùm attendi ad fructum recipientis, alioquin non quotidie, sed pluries in die oporteret communicare, sed ad dignitatem & majestatem illius qui recipitur, quocum tàm familiaris & frequens conversatio, longè majorem exigit condignitatem, & dispositionem ex parte recipientis, quàm rara ejus frequentatio, ut in ipsis humanis patet.

Posset etiam objici exemplum Sacerdotum qui quotidie aut frequenter celebrant, cùm tamen aliquorum vita non sit purior, nec charitas ferventior quàm plurium Laïcorum; sed discrimen est quòd Sacerdotes sint ex officio quasi mediatores inter homines & Deum, quem interpellare debent pro populo, & quòd sacrificium quod offerunt prosit ex opere operato omnibus fidelibus vivis & defunctis & toti Ecclesiæ; non sic Laïci, nec eorum communiones: Neque tamen excusandi sunt Sacerdotes qui mores suos conformiter ad dignitatem suam componere non curant.

Huc usque dicta conformia sunt Decreto Innocentii XI. quod ad majorem prædecentium confirmationem & pleniorem tùm Confessariorum cùm communicantium instructionem hic subjiciendum duxi, cum quibusdam propositionibus damnatis præsentem materiam spectantibus.

Decretum Innocentii XI. de sacræ Communionis usu, datum anno 1679.

„ Cum ad aures sanctissimi D. N. fide dignorum testimonio pervenerit in quibusdam Diœcesibus vigere usum quotidianæ communionis, etiam in feria sexta Parascevæ, & simul affirmari eandem quotidianam communionem præceptam esse à jure divino... Cùm autem hæc Sanctissimus consideranda commiserit S. Congregationi Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, eadem S. Congregatio, prævià maturà discussione suprà prædictis unanimi sententià ità censuit. Etsi frequens quotidianusque sacro-sanctæ Eucharistiæ usus à SS. Patribus fuerit semper in Ecclesia probatus; nunquam tamen aut sæpiùs illam percipiendi, aut ab ea abstinendi, certos singulis mensibus aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Trid. præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem secum reputaret nihil præcipiens, quid cuperet tantùm indicavit. *Cùm*, inquit, *optaret quidem sacro-sancta Synodus ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramentali Eucharistiæ perceptione communicarent*: Idque non immeritò, multiplices enim sunt conscientiarum recessus, variæ ob negotia spiritûs alienationes, multæ è contrà gratiæ & Dei dona parvulis concessa: quæ cum humanis oculis scrutari non possumus, nihil certè de cujusque dignitate atque integritate & consequenter de frequentiori aut quotidiano vitalis panis esu potest constitui. Et propterea quoad Negotiatores ipsos attinet, frequens ad sacram alimoniam percipiendam accessus, Confessariorum secreta cordis explorantium, judicio est relinquendus qui ex conscientiarum puritate & frequentiæ fructu & ad pietatem processu, Laïcis negotiatoribus & conjugatis, quod prospicient eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt. In conjugatis autem hoc ampliùs animadvertent, cùm B. Apostolus nolit eos invicem fraudare, nisi fortè ex consensu ad tempus ut vacent orationi, eos seriò admoneant, tanto magis ob sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacandum, puriorique mente ad cœlestium Epularum communionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum diligentia potissimùm invigilabit, non ut à frequenti aut quotidiana sacræ communionis sumptione, unicà præcepti formulà aliqui deterreantur, aut sumendi dies generaliter constituantur, sed magis quid singulis permittendum per se aut Parochos seu Confessarios sibi decernendum putet: Illudque omninò provideat, ut nemo à sacro convivio seu frequenter, seu quotidie accesserit, repellatur; & nihilominùs det operam ut unusquisque dignè pro devotionis & præparationis modo rariùs, aut crebriùs Dominici corporis suavitatem degustet. Itidem Moniales quotidie sacram Communionem petentes admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis instituto præstitutis communicent: si quæ verò puritate mentis eniteant & fervore spiritûs ità incaluerint, ut dignæ frequentiori aut quotidianà sanctissimi Sacramenti perceptione videri possint, id illis à Superioribus permittatur. Proderit etiam præter Parochorum & Confessariorum diligentiam, operà quoque Concionatorum uti, & cum eis constitutum haberi, ut cùm fideles ad sanctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) accenderint, statim de magna ad illud sumendum præparatione orationem habeant; generatimque ostendant, eos qui ad frequentiorem aut quotidianam salutiferi cibi sumptionem devoto studio excitantur, debere, sivè Laïci Negotia-

„ Negotiatores sint, sivè conjugati, sivè quicumque alii, suam agnoscere infirmitatem, ut „ dignitate Sacramenti, ac divini judicii discant „ cœlestem mensam, in qua Christus est, revereri, & si quando se minùs paratos senserint, ab „ ea abstinere seque ad majorem præparationem „ accingere. Episcopi verò in quorum Diœcesibus viget hujusmodi devotio ergà sanctissimum „ Sacramentum, pro illa gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito prudentiæ & judicii temperamento, alere debebunt, & ab eorum officio „ postulari sibi maximè persuadebunt, nulli labori aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ & scandali suspicio in veri & immaculati Agni perceptione tollatur, virtutesque „ ac dona in sumentibus augeantur: Quod abundè continget, si ii, qui devoto hujusmodi studio, divinâ præstante gratiâ, tenentur, seque „ sacratissimo pane frequentiùs refici cupiunt, „ suas vires expendere, seque probare cum timore & charitate assueverint..... Porrò Episcopi & Parochi seu Confessarii redarguant asserentes communionem quotidianam esse de „ jure divino...... Et factâ de præmissis omnibus ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas sua probavit, ac præsens Decretum typis „ dari ac publicari voluit. In quorum, &c.

F. CARD. COLUMNA *Præf.*

Notandæ sunt insuper sequentes propositiones damnatæ. Prima, *Arcendi sunt à sacra Communione, quibus nondùm inest amor Dei purissimus & omnis mixtionis expers.* Est damnata ab Alexandro VIII. Secunda, *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad communionem percipiendam prætendunt antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint:* Damnata est ab eodem. Tertia, *Frequens Confessio & Communio, etiam in iis qui gentiliter vivunt, est nota Prædestinationis:* Damnata est ab Innocentio XI.

Ex huc usque dictis & relatis constat esse secundùm se laudabilius & utilius frequenter, quàm raró communicare, nullas tamen posse statui regulas certas pro frequentiori vel rariori communione, sed standum esse judicio prudentis & intelligentis Confessarii, qui attentâ personarum conditione, majori vel minori dispositione, majori vel minori fructu, frequentiùs aut rariùs communionem præscribere debet.

ARTICULUS II.

De Communione sub utraque specie.

Labente Sæculo decimo-quarto Petrus Dresdensis Pragæ in Bohemia Ludimagister, coadjuvante Jacobello Misnensi famoso Concionatore, usum Calicis jam antiquatum, ut necessarium resuscitavit. Ab his errorem Joannes Hus hausit, undè Hussitæ. Hi in duas sectas divisi sunt: Altera Thaboritarum, sic dicti à civitate Thabor, quam in quodam monte ædificavit Zisca Tyrannus, & in qua erexerat trecentas mensas communioni sub utraque specie destinatas, ad quas feruntur unâ die accessisse triginta hominum millia. Altera Calixtinorum ab usu Calicis dicta.

Carlostadius, nascente Lutheranismo, eundem errorem propugnavit. Lutherus verò varius admodum & inconstans fuit circà hanc materiam. Primò usum Calicis indifferentem dixit: Tùm docuit ad solum Concilium generale, non ad privatos Episcopos pertinere ea de re quidquam definire: Deindè negavit id posse Concilium generale: Posteà dixit quemlibet Sacerdotem teneri utramque speciem fidelibus offerre, his autem liberum esse utramque vel unam sumere: Tandem lib. de visitatione Saxonica, damnat Communionem sub una specie, tamquam Christi institutioni contrariam. Calvinus lib. 4. Instit. c. 17. scripsit Communionem sub una specie ex officina diaboli prodiisse, nec posse ex præcepto Christi, aliter quàm sub utraque specie suscipi: Et ità sentiunt omnes Calvinistæ, qui tamen præsentiam realem negant.

Inter Catholicos quidam sunt, qui quamvis agnoscant nullum esse præceptum de Communione sub utraque specie, & omnem gratiam ad salutem necessariam conferri per unam speciem, sicut per duas; contendunt tamen præter hanc gratiam necessariam ad salutem, aliquam majorem conferri per utramque speciem quàm per unam. Ità Melchior Cano ex nostris, Antonius Uglio Franciscanus, & quidam alii, quorum sententiam intactam reliquit Concilium Trid.

Primò ergo Dogma Catholicum statuemus contrà Hæreticos. 2°. Contrà laudatos Theologos disputabimus: Undè sit

§. I.

Utrùm Communio sub utraque specie sit necessaria ex Præcepto divino?

Dico: Fideles Laïci, aut Sacerdotes non consecrantes, nullo Præcepto divino tenentur communicando sumere utramque speciem. *Hic a. 2. o.*

Ità post Concilium Constantiense & Basileense definivit Tridentinum sess. 21. can. 1. his verbis: *Si quis dixerit ex Dei præcepto vel necessitate salutis omnes & singulos Christi fideles, utramque speciem Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit.*

Prob. Præceptum divinum pro Laïcis & Clericis non consecrantibus, communicandi sub utraque specie erui non potest, neque ex facto Christi instituentis hoc Sacramentum, neque ex Scriptura sacra, neque ex antiqua Ecclesiæ praxi, neque ex SS. Patribus, neque ex natura Sacramenti: Ergo non extat. Patet Consequentia à sufficienti enumeratione in Antecedente quod est probandum.

Non ex facto Christi instituentis hoc Sacramentum: Non enim omnia quæ fecit Christus in institutione hujus Sacramenti, facienda præcepit, alioquin Laïci & mulieres possent & deberent consecrare, & post Cœnam communicare.

Non ex Scriptura. Urgent potissimùm Hæretici illud Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* At respondet Trid. sess. 21. cap. 1. „ Qui dixit: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*, dixit quoque ibidem, *Si* „ *quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum:* Et qui dixit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam*; dixit etiam ibidem: *Panis quem ego dabo,* „ *caro mea est pro mundi vita.* Et deniquè qui „ dixit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum* „ *sanguinem, in me manet, & ego in illo;* dicit nihilominùs: *Qui manducat hunc panem vivet in* „ *æternum*". Imò, ut observant Theologi post nostrum Joannem de Ragusio in Concilio Basileensi, Christus in hoc capite undecies mentionem fecit de hoc Sacramento sub specie panis, quater autem tantùm sub nomine carnis & sanguinis: Ex quibus liquidò patet ipsum intendisse non tàm modum sumendi, quàm rem sumendam, & solam speciem panis sufficere ad salutem: Cùm enim corpus & sanguis sint sub qualibet specie, qui sumit unam speciem, manducat corpus & bibit sanguinem. De hoc & aliis Scripturæ locis iterùm in sol. Arg.

Non ex antiqua Ecclesiæ praxi. Fatemur quidem ultrò, primis Ecclesiæ sæculis, usque ad duodecimum, non infrequentem fuisse communionem sub utraque specie; undè in eo probando oleum & operam perdunt Hæretici; at negamus fuisse usurpatam tanquam necessariam ad salutem, aut ex Præcepto divino, si quidem in multis casibus omitteretur, & fieret sub alterutra specie. 1°. Tempore Apostolorum. 2°. In communione infirmorum. 3°. In communione infantium. 4°. In commu-

munione domestica. 5°. In communione publica, quod paulò latiùs est explicandum & probandum.

Legimus in Actibus Apostolorum cap. 2. de primis fidelibus, quòd *Perseverantes erant doctrina Apostolorum & communicatione fractionis panis & orationibus*; ubi nulla mentio Calicis. Neque verisimile est Nazaræos initio nascentis Ecclesiæ, cùm permitterentur adhuc legalia, conversos, vino, quòd ipsis prohibitum erat, usos fuisse.

In communione infirmorum constat unam tantùm speciem porrectam fuisse ex Eusebio l. 6. Hist. c. 44. ubi narrat Sacerdotem misisse per puerum ad Serapionem morti proximum exiguam Eucharistiæ partem, ac jussisse ut madefactam, seu ut vertit Valesius, *In aqua intinctam seu in os instillaret, quâ ille paulatim absorptâ continuò animam exhalavit*. Ex Paulino Diacono, qui in vita S. Ambrosii refert Honoratum Vercellensem tradidisse S. Ambrosio in extremis posito, *Domini corpus, quo accepto, ubi deglutivit emisit Spiritum, Viaticum secum ferens*. Nihil de Calice. Item ex Ulderico l. 1. consuet. Cluniacens. c. 8. & lib. 3. c. 28. ubi refert Cluniacenses antè sexcentos annos dare infirmis unam speciem panis vino non consecrato intinctam & asservare pro Viatico absque specie vini quatuor hostias *In pixide & in aurea columba super altare pendente*.

In Communione infantium datam aliquando fuisse illis unam tantùm speciem, probant sequentia. Cyprianus Tract. de lapsis refert tamquam testis oculatus, infantulam quæ panem vino mixtum de Idolothitis comederat, cùm illi sicut aliis præsentibus Diaconus porrigeret sacrum Calicem, *Os labiis obturantibus premere* & Calicem recusare, quem cùm reluctanti infudisset Diaconus, *Tunc sequitur singultus & vomitus, in corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit:* Ibi nulla mentio panis, quem si puella accepisset, pari ratione evomuisset, quod non dicitur: Neque dici potest in illo Calice panem mixtum fuisse; id enim est fingere, præsertim cùm usus Communionis Intinctæ tempore Cypriani esset incognitus, cujus prima mentio occurrit in Concil. Braccarensi c. 1. a. 675. ubi improbatur. Evagrius l. 4. Hist. cap. 36. Nicephorus l. 17. c. 25. & alii referunt, vetustam fuisse plurium Ecclesiarum consuetudinem, micas panis Eucharistici, quæ ex publica fidelium Communione supererant feriâ quartâ vel sextâ, pueris scholas frequentantibus distribuere, de qua nos suprà contrà Lutheranos dùm de permanentia Eucharistiæ.

Quantùm ad Communionem domesticam refert Basilius Epist. 28. ad Cæsariam Patriciam, fideles tempore persecutionis, & omnes qui per Eremum monasticam vitam agebant, asportare secum Eucharistiam, ut tempore oportuno Communionem sumerent, quod etiam dicit Tertull. l. Ad uxorem. c. 5. Cyprianus serm. de lapsis, Ambrosius Orat. de obitu fratris sui Satyri; Aug. serm. 222. & alii. Id autem intelligi non potest, ut plurimum saltem, nisi de specie panis; tùm quia laudati Patres, præsertim Augustinus, scribunt mulieres solitas sumere Eucharistiam de manu Sacerdotis in linteamine mundo, quod non potest intelligi de specie vini; tùm quia, ut testatur Cyrillus Jerosol. Catechesi 5. & Nazianzenus orat. cont. Arianos, sola species panis dabatur Laïcis in manu à Sacerdote, calix autem non porrigebatur illis nisi per manus Sacerdotis aut Diaconi, neque fas erat illis illum tangere; tùm quia vinum diu servari non poterat, facilè enim acescit & corrumpitur.

Tandem etiam in communione publica aliquando porrectam fuisse solam speciem panis, aut saltem liberum fuisse unam vel duas species sumere probatur ex momentis sequentibus. S. Leo Serm. 4. de Quadrag. refert Manichæos, ne deprehenderentur & tuto manerent Romæ, accedere ad sacram Mensam cum fidelibus, sed speciem panis tantum sumere, nunquam speciem vini, quod fel Draconis & à Patre Diabolo esse dicebant, hocque indicio, quòd nunquam sumerent species vini, dicit esse detegendos, consequenter præcipit omnibus utramque speciem sumere: Porrò si præceptum divinum fuisset omnibus utramque speciem sumendi, nec cuique fuisset licitum ab hoc usu recedere, diu latere non potuissent Manichæi, sed ad primam communionem agniti fuissent, nec opus erat ut utramque speciem sumere præciperet S. Leo. Hieronymus Epist. 22. ad Eustoch. narrat fuisse Romæ quasdam Virgines ita abstemias & à vino abhorrentes, ut nec in ipsis Mysteriis speciem vini sumerent; quam ob causam à mulieribus vino deditis vocabantur, *Miseræ & Manichææ*. Venerabilis Beda l. 2. Hist. c. 5. scribit Idololatras quosdam in Anglia dixisse Pontifici Eucharistiam post Missarum solemnia distribuenti: *Quare non & nobis porrigis panem nitidum quem & Patri nostro dabas & populo adhuc in Ecclesia dare non desistis*. Tandem hunc usum invictè probat Missa quæ dicitur *Præsanctificatorum*, quam ex antiquissima consuetudine Latini celebrant die Parasceves, & Græci sæpius in Quadragesima, quippè qui non nisi Dominicis, Sabbathis & Festo Annuntiationis consecrant, aliis autem diebus Missam *Præsanctificatorum* in sola specie panis priùs consecrata celebrant. Sic statuit Concilium Trullanum anno 692. Can. 52.

Quod autem respondent Hæretici vinum contactu particulæ hostiæ consecratæ quæ illi admiscetur, consecrari, sicque duplicem speciem sumi, figmentum est apertum, cùm certum sit solis verbis Domini, non contactu alterius rei consecratæ, specierum consecrationem perfici: Et Ordo Romanus antiquissimus in officio feriæ quintæ hebdomadæ sanctæ dicit fideles die Parasceves communicare absque sanguine. Undè quando infrà dicit vinum consecratum misceri sanguini non consecrato, & istud *sanctificari per omnem modum* atque Archidiaconum confirmare *sanguine Dominico*, quos communicaverat Pontifex corpore Dominico, non loquitur ibi de ritu diei Parasceves, non enim istâ die sanguis Christi cum vino non consecrato miscebatur, sed de ritu aliis diebus servari solito, quo aliqua pars vini consecrati infundi solebat in calicem vino non consecrato plenum, ex quo bibebant fideles.

Non ex SS. Patribus; patet ex laudatis superiùs, & ampliùs patebit ex solutionibus objectionum.

Non tandem ex natura Sacramenti; quia sub una specie totus Christus continetur, tota ratio Sacramenti salvatur & gratia ad salutem necessaria confertur: Ergo. Prima pars Ant. ex a. 1. Dissert. 4. patet. Prob. secunda pars: Ratio Sacramenti consistit in significando & efficiendo: Quantùm ad significationem, hoc Sacramentum significat Christum præsentem, passionem ejus, refectionem animæ spiritualem per gratiam & unionem fidelium inter se & cum Christo capite: Atqui una species significat totum Christum præsentem, quia totus in una continetur; significat passionem ejus, quia corpus solùm vi verborum ponitur sub specie panis seorsum à sanguine; significat refectionem spiritualem animæ, quia proponitur ut cibus, & quamvis ad refectionem corporalem requiratur cibus & potus, in refectione tamen spirituali non distinguitur inter cibum & potum, præsertim in hoc Sacramento in quo cibus continet potum & potus cibum: significat tandem unionem fidelium inter se & cum Christo, quatenus ex multis granis unus panis efficitur. Quantùm verò ad efficientiam hujus Sacramenti, causat gratiam cibantem & nutritivam: Atqui hanc non minus causat una species quàm ambæ, quia signa sensibilia in Sacramentis non causant gratiam ex se ipsis, sed ex virtute sibi impressa, in hoc autem Sacramento loco virtutis impressæ, est ipse Christus totius gratiæ fons & origo, qui totus & integer sub una specie sicut sub utraque continetur:

tur: Ergo par est efficacia unius speciei ac utriusque; & indè sequitur ulterius quòd per unam speciem conferatur tota gratia necessaria ad salutem sicut per utramque, quod est tertia pars Antecedentis. An autem conferatur major per utramque speciem, sed non necessaria ad salutem, dicemus §. sequenti.

Prob. insuper Conclusio duplici argumento. 1°. Si communio sub utraque specie esset necessaria jure divino, nunquam auferri potuisset usus calicis absque resistentia & plurium commotione: Atqui non solùm in prioribus sæculis ut vidimus, communio sub una specie in pluribus casibus fuit in usu, sed à sæculo duodecimo ad finem decimi tertii sæculi usus calicis ferè ubique abrogatus fuit nullo reclamante: Ergo. 2°. Ad hominem: Si communio sub utraque specie esset jure divino necessaria, nulla auctoritas humana posset in ea dispensare, sicut quia aqua est jure divino necessaria ad Baptismum, nulla humana auctoritas potest dispensare ut conferatur sinè aqua: Atqui Calvinistæ in disciplina Ecclesiastica cap. 12. a. 7. & 10. dispensant cum abstemiis & cum iis quibus grave est calicem post alios sumere, ut possint communicare sub sola specie panis, modò protestentur se id non facere in despectum: Ergo sibi contradicunt Hæretici.

Dico 2°. Ecclesia justis de causis prohibuit Laïcis usum calicis.

Has causas perstringit Catechismus Romanus p. 2. de Eucharistia num. 50. Prima est ut periculum effusionis vitaretur, quod in tanta populi frequentia, ubi senes, tremuli, juvenes incompositi communicare debent, vix alioquin vitari posset. Secunda, cùm Eucharistia ægrotis præsto esse debet, timendùm erat ne, si diutiùs vini species asservaretur, acesceret. Tertia, ut servaretur uniformitas in hoc Sacramento unitatis, sunt enim multi abstemii qui à vino abhorrent, sunt alii quibus repugnat ex eodem calice bibere post sordidos, fœtidos & nauseabundos; & in pluribus Provinciis est maxima vini penuria, nec ad illas sine maximis expensis ac non nisi difficillimis itineribus convehi potest. Quarta, convellenda erat duplex hæresis, prima Jacobelli qui damnabat sacrilegii eos qui unam tantùm speciem sumebant, altera eorum qui negabant sub qualibet specie totum Christum contineri.

Petes utrùm usus calicis non sit aliquando licitus Laïcis?

R. 1°. Certum est Ecclesiam, sicut prohibuit, ità justis de causis posse Laïcis permittere usum calicis: Quia, ut ait Trid. sess. 21. cap. 2. *Hac potestas perpetuo in Ecclesia fuit, ut in Sacramentorum dispensatione, salvâ illorum substantiâ, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum & locorum varietate, magis expedire judicaret.* Communicare autem sub una vel duplici specie non pertinet ad substantiam Sacramenti, ut patet ex dictis, sed est res disciplinæ. Unde Concilium Basileense, Bohemis & Moravis usum calicis permisit, idem indulsit Germanis Pius IV. sed infelici exitu.

R. 2°. Certis in casibus licere de facto Laïcis sumere species vini. 1°. Si sit periculum ne ab Hæreticis effundantur aut profanentur. Si Sacerdote post sumptionem corporis defuncto, non adsit alter Sacerdos qui species vini remanentes & corrumpendas consumat. 3°. Si sanguinem effusum Sacerdos lambere recuset. 4°. Ex Privilegio: Sic Imperatores & Reges Galliæ, dùm inaugurantur, communicant sub utraque specie: Similiter Diaconus & Subdiaconus summo Pontifici solemniter celebranti assistentes.

Solvuntur Objectiones.

Quamvis præcipua Hæreticorum argumenta præoccupata sint inter probandum, ad ampliorem tamen eorum confutationem.

Obj. 1°. Sicut ex hoc quod dixit Christus *Manducate*, colligitur præceptum de specie panis sumenda, ità ex hoc quod dixit: *Bibite ex eo omnes*, colligitur à fortiori præceptum de specie vini sumenda: Ergo.

R. 1°. N. Suppositum Ant. Non enim ex hoc verbo, *Manducate*, colligimus præceptum sumendi speciem panis, istud enim verbum, sicut & ista; *Bibite ex eo omnes*, sunt verba distribuentis & invitantis, non præcipientis: colligitur autem præceptum communicandi, maximè ex Joan. 6. *Nisi manducaveritis*, &c. 2°. Esto laudata verba importarent præceptum, illud spectasset præsentes dumtaxat, ut manifestum est ex hoc quod additur: *Et biberunt ex illo omnes.*

Si petas cur Christus dixerit de Calice: *Bibite ex eo omnes*, & non dixerit de pane, *Manducate ex hoc omnes*, si omnes non teneantur bibere?

R. 1°. Christum etiam dixisse de pane: *Manducate, ex hoc omnes*, sentiunt Ambrosius l. 4. de Sac. c. 5. Paschasius l. de corp. Christi c. 15. S. Th. in 4. d. 8. q. 2. a. 1. qq. 2. & 5. Et ità dixisse legitur in Canone Missæ, quamvis id non referant Evangelistæ. Sed 2°. dato non ità Christum dixisse de pane, sicut de Calice, ratio in promptu est; quia partem panis divisam unicuique suam manducandam distribuebat, at vinum in uno & eodem Calice bibendum omnibus porrigebat, ne ergo unus totum biberet, dixit: *Bibite ex eo omnes.*

Inst. 1°. Marci 13. v. 37. dicit Christus Apostolis: *Quod vobis dico, omnibus dico*: Ergo.

R. id verum esse de his quæ tunc Christus dicebat Apostolis; dicebat autem tunc: *Vigilate.* Porrò multa dixisse Christum Apostolis quæ non omnibus dicebat, plusquam manifestum est aliàs omnibus dictum esset; *Quorum remiseritis peccata*, &c. & plura alia.

Inst. 2°. Hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, non solùm Apostolos, sed & proportionaliter omnes respiciunt, ut alibi diximus: Ergo.

R. hæc verba quæ leguntur tantùm apud Lucam 22. & Apost. 1. Cor. 11. dicta fuisse immediatè post Consecrationem panis, antè Consecrationem vini; & Apostolus postquàm de pane consecrato dixit absolutè: *Hoc facite in meam commemorationem*, versu seq. 26. addit conditionatè de Calice: *Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem*, ideft si bibatis, vel cùm bibitis, bibite in meam commemorationem: Non ergo præcepit, ut absolutè bibatur, sed si bibatur, in ejus commemorationem bibatur: Undè versu sequenti 27. sub disjunctione dicit: *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit Calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini*: Ex quo manifestum est corpus & sanguinem posse seorsim sumi. Addo quòd etsi hæc verba: *Hoc facite*, &c. essent dicta de utraque specie, rem sumendam afficerent, non sumendi modum.

Inst. 3°. Ex Apost. loco citato, *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat & de Calice bibat*: Ergo.

R. Apostolum id unum his verbis intendisse, ut Corinthii abstinerent ab indigna Communione, non autem ut sumerent sub una vel duplici specie: Patet ex particula *Sic*, & ex eo quod subjungit: *Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit*: ubi particula *Enim*, apertè demonstrat, ipsum non modum sumptionis, sed dispositionem sumptioni necessariam intendisse.

Inst. 4°. Ex celebri loco Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: Ergo.

R. 1°. Ut antè, Christum his verbis præscripsisse non modum manducandi & bibendi seorsùm, sed sumendi rem ipsam, scilicet corpus & sanguinem suum quæ continentur sub una specie sicut sub utraque: Idque patet non solùm, ut diximus, ex hoc quod in eo capite pluries adscribat effectum hujus Sacramenti sumptioni solius speciei panis,

nis, sed etiam quia ibi præscribit medium vitæ conservandæ, medium autem conservandæ vitæ spiritualis, non consistit in modo sumendi seorsùm species panis & vini, sed in re contenta sub istis, continetur autem sub una specie sicut sub utraque. 2°. Non constat num particula *Et* in his verbis debeat sumi copulativè an disjunctivè: Cùm enim Christus alloqueretur Capharnaïtas, qui non litigabant de modo sumendi sub una vel duplici specie, sed de re ipsa, scilicet de carne & sanguine Christi, videtur quòd horum verborum sensus sit: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis & nisi biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; ideft si neque manducaveritis, neque biberitis, ex quo sequitur alterutrum esse faciendum, non necessario utrumque: Quo sensu dicitur Exod. 21. *Qui percusserit Patrem & Matrem, moriatur;* ad quam tamen pœnam subeundam sufficit alterutrum occidisse. 3°. Multa sunt præcepta Ecclesiæ data, non per singulos, sed per aliquos adimplenda. 4°. Insipienter & absque omni pudore Hæretici vim faciunt in his verbis; atque ea nobis objiciunt, cùm ipsi ea non intelligant nisi de manducatione spirituali per fidem.

Obj. 2°. SS. Patres dùm de Eucharistia sermonem habent, referunt fideles eam sub utraque specie ex lege & præcepto sumere: Ergo.

R. SS. Patres attendere ad usum communem suis temporibus communicandi sub utraque specie, qui hoc ipso quo erat communis, & ex disciplina Ecclesiæ recepta, poterat dici lex & præceptum, præsertim cùm aliquando reverà fuerit lata lex de ejusmodi communione, ut tempore S. Leonis & Gelasii occasione Manichæorum. At nunquam dixerunt SS. Patres id esse juris divini.

Inst. 1°. S. Justinus Martyr in Apolog. 2. dicit Apostolos in Evangelio tradidisse Christum sibi præcepisse communicare sub utraque specie. Et Cyprianus, seu Auctor sermonis de Cœna Domini, *Lex*, inquit, *usum sanguinis prohibet, Evangelium præcipit ut bibatur:* Ergo.

R. Christum & Evangelium reverà præcipere Apostolis & Sacerdotibus communicare sub utraque specie, seu sanguinem bibere, sed non Laïcis: Vel attendebat S. Cyprianus ad rem sumendam, non ad modum sumendi; qui enim sumit speciem panis, manducat corpus & bibit sanguinem, qui continetur concomitanter sub specie panis.

Inst. 2°. Idem Cyprianus Epist. ad Cœcilium dicit quosdam in Calice non observare quæ Christus tradidit & instituit: Ergo.

R. Cyprianum ibi redarguere Aquarios qui puram aquam sinè vino consecrabant.

Inst. 3°. Paschasius l. de corpore Christi c. 15. post hæc verba: *Accipite & bibite ex eo omnes*, dicit, *tàm Ministri, quàm reliqui credentes; hic est Calix*: Ergo.

R. Paschasium vel accommodasse hæc verba: *Bibite ex eo omnes* ad usum sui temporis, vel intelligendum esse de sanguine latente sub specie panis. Bellarminus, & quidam alii non infundatè suspicantur interpolatum esse textum Paschasi, & loco *Bibite* restituendum esse *Comedite*; quod patet ex integra Periodo quæ sic habet: *Hic solus est qui frangit hunc panem, & per manus Ministrorum distribuit credentibus dicens, accipite & bibite ex hoc omnes:* Ubi clarum est præcedentia verba exigere, *Comedite*, & non *bibite*, & eò magis quòd Christus porrigendo Calicem non dixerit: *Accipite & bibite*, sed *bibite* tantùm, dixit autem: *Accipite & comedite.*

Inst. 4°. Chrisosthomus hom. 18. in 2. Cor. dicit: *Est ubi nihil differt Sacerdos à subdito, ut quando fruendum est horrendis Mysteriis: Similiter enim omnes, ut illa percipiamus digni habemur: Non sicut in veteri Lege partem quidem Sacerdos comedebat, partem autem populus, verùm unum corpus proponitur, & poculum unum:* Ergo.

R. Chrisosthomum sicut plures alios, respicere ad usum sui temporis quo Eucharistia offerebatur sub utraque specie: Vel ut interpretatur Sylvius, vult S. Doctor in hoc differre Sacrificium vetus & novum, quòd in veteri divideretur victima per partes, quarum una uni, altera alteri cederet, in novo autem tota & integra victima singulis datur, quia totus Christus sub qualibet specie continetur.

Inst. 5°. Gelasius Papa apud Gratianum de Consec. d. 2. cap. 12. jubet ut omnes *Integra Sacramenta percipiant aut ab integris arceantur, quia divisio unius ejusdemque mysterii, sinè grandi sacrilegio non potest provenire:* Ergo.

R. 1°. Galasium successorem S. Leonis, de quo in Probationibus, hoc suo Decreto ferire Manichæos quorum error & fraus suo tempore adhuc durabant; loquitur enim de his qui superstitione obstricti vinum non sumebant, quod videtur indicare Manichæos: Hi autem sacrilegè Mysterium dividebant, quateuùs non admittebant utramque speciem esse Sacramentum, & tantùm sub una quantum sub altera contineri: Non sic autem dividunt fideles, qui sub una specie communicant. 2°. Juxtà alios qui dubitant an istud Decretum sit Gelasii successoris S. Leonis, damnat dumtaxat quosdam Sacerdotes qui ex quadam superstitione post Consecrationem sumebant tantùm corpus & non sanguinem, idque videtur apertè colligi ex titulo Canonis qui sic est: *Corpus Christi sinè ejus sanguine Sacerdos non debet accipere*: Hæc solutio est Auctoris hic a. 12. ad 1. fundata & facilis, prima tamen est communior.

Inst. 6°. Juxtà Gelasium non sumunt integrum Sacramentum qui non communicant sub utraque specie: Ergo.

R. D. Ant. Non sumunt integrum Sacramentum ex parte signi, C. ex parte rei significatæ & contentæ, N.

Inst. 7°. Christus instituit Eucharistiam, ut memoriale suæ passionis: Atqui sinè sumptione Calicis non commemoratur Passio: Ergo.

R. N. Min. Hoc ipso enim quo sumitur species panis sub qua vi verborum solum corpus ponitur, significatur separatio ejus à sanguine, & sic commemoratur passio. Equidem expressior est significatio passionis quando utraque species seorsim sumitur, sed hæc pertinet ad Eucharistiam, ut est Sacrificium, non ut est Sacramentum quod sinè illa expressiore passionis significatione substantialiter subsistit; sicut licèt immersio in Baptismo expressiùs significet sepulturam Christi quàm infusio, subsistit tamen per infusionem.

Obj. 3°. Christus Calicem instituit pro omnibus & jus illud petendi omnibus concessit: Ergo eo privari non possunt fideles.

R. D. Ant. Christus Calicem instituit pro omnibus, &c. absolutè, N. sub directione Ecclesiæ, & dependenter ab ejus voluntate, C. Equidem Christus ipsum Sacramentum Eucharistiæ instituit absolutè pro omnibus, nec possunt fideles legitimè postulantes eo privari, sicut nec Confirmatione, Matrimonio, & aliis Sacramentis: At quantùm ad ejus dispensationem sub una vel duplici specie illam reliquit dispositioni Ecclesiæ, quia est res disciplinæ tantùm, cùm una species æquè prosit ad salutem ac duæ.

§. II.

Utrùm major gratia conferatur communicanti sub utraque specie, quàm sub una?

Nullam gratiam ad salutem necessariam conferri communicanti sub utraque specie, quæ communicanti sub una non conferatur, definivit Concilium Trid. sess. 21. cap. 3. & patet ex dictis, idque concedunt Theologi contrà quos hîc disputamus. Quæstio ergo est tantùm an non conferatur major gratia, licèt non necessaria ad salutem.

Dico:

Hic a. 12. ad 3. & opusc. de sac. alt. c. 19.

Dico: Per se loquendo, major gratia non confertur communicanti sub utraque specie quàm sub una. Est communis.

Dixi: *Per se loquendo:* Quia si in sumptione secundæ speciei intendatur fervor Charitatis, per accidens, & ratione majoris dispositionis, confertur major gratia.

Prob. Conclusio: Non confertur major gratia communicanti sub bina specie, quàm communicanti sub una, ratione specierum; species enim ex se non habent vim causandi gratiam, ut jam dictum est; non ratione rei contentæ sub illis, quia totus & integer Christus continetur sub una, sicut sub utraque specie; non ratione significationis, quia quælibet species significat concomitanter totum Christum; non tandem ratione modi significandi, quia effectus Sacramentalis attenditur equidem secundùm significationem, sed non secundùm modum significandi, alioqui majorem gratiam inferret immersio in Baptismo quàm infusio aut aspersio, majorem trina immersio quàm una, nam aliter & expressiùs significat sepulturam Christi immersio quam infusio aut aspersio, & expressiùs adhuc trina immersio quàm una: Ergo ex nullo capite confertur major gratia communicanti sub bina specie quàm sub una.

Obj. Alius est effectus cibi, alius potûs: Ergo.

R. 1°. In refectione spirituali non attendi discrimen inter potum & cibum, eadem enim res spiritualiter nutrit & refrigerat, quæ sunt effectus cibi & potûs. 2°. In hoc Sacramento potus continetur in cibo, & cibus in potu, sicut in humanis lac est infanti simul cibus & potus.

Inst. 1°. Qui bis recipit Christum, plus gratiæ recipit, quàm qui semel tantùm: Atqui qui communicat sub duplici specie, bis recipit Christum: Ergo.

R. D. Maj. Qui bis recipit Christum in ordine ad diversam refectionem, plus recipit gratiæ, &c. C. in ordine ad eandem refectionem, N. aliàs qui sumeret plures hostias, aut hostiæ partes in eadem communione, vel Calicem pluribus haustibus, plus reciperet gratiæ quàm qui unam tantùm hostiam, aut Calicem uno haustu sumeret.

Repones Disparitatem esse quòd plures hostiæ sint ejusdem rationis, similiter plures haustus Calicis, species verò panis & vini sint diversæ rationis: Ergo.

R. D. Ant. Species panis & vini sunt diversæ rationis in ratione signi, C. ex parte rei significatæ, N. Est enim utrobique eadem res significata, effectus autem attenditur ex parte rei significatæ.

Inferes: Ergo qui sumpsisset solam speciem panis in triduo mortis, minorem gratiam recepisset quàm si utramque, quia tunc res significata non erat eadem in utraque specie, cùm corpus mortuum esset tunc à sanguine separatum. Subsumo: Atqui Eucharistia non est modò majoris efficaciæ, quàm erat tunc: Ergo.

R. 1°. Datâ illatione, nihil sequi contrà Conclusionem nostram quæ est de Eucharistia secundùm præsentem statum: Cùm autem subsumitur non esse nunc majoris efficaciæ quàm tunc, verum est si totum quod nunc sumitur, scilicet corpus & sanguis, tunc sumeretur; at cùm tunc corpus esset separatum à sanguine, totum non potuisset sumi, nisi sumendo utramque speciem. 2°. Quibusdam videtur negandam esse illationem, quia cùm divinitas, quæ est causa principalis gratiæ, semper esset hypostaticè unitâ corpori, arbitrantur quòd tunc tantam gratiam causaret unius speciei sumptio quàm duplicis.

Urgebis: Si eadem gratia in sumptione utriusque speciei conferatur, confertur in prima vel secunda sumptione; non in prima, aliàs secunda superflueret; non in secunda, alias Sacerdos moriens post primam sumptionem gratiâ Sacramenti privaretur: Ergo.

R. Quamvis non sit omninò certum quando gratia conferatur, probabilius est tamen conferri ad sumptionem primæ speciei, sicut accideret si quis partes hostiæ divisæ successivè sumeret; quia subjecto benè disposito, non videtur ratio cur differatur effectus; istæ enim duæ sumptiones constituunt unum Sacramentum, quod ad instar causæ naturalis operatur per aliquid sui cùm primùm potest, & alioquin sequeretur inconveniens de quo in instantia. Neque tamen inutiliter sumitur secunda species, quia id exigit perfectio Sacrificii, & potest per accidens causare majorem gratiam, si subjectum sit meliùs dispositum.

Insistes: Referunt Historiæ Clementem VI. anno 1341. concessisse Regi Galliæ Communionem sub utraque specie *Ad gratiæ Augmentum*: Ergo.

R. hanc concessionem esse admodùm suspectæ fidei. 1°. Quidam referunt factam Regi Galliæ, alii Regi Angliæ: Clemens VI. electus est Pontifex anno 1342. & hæc concessio dicitur facta anno 1341. 2°. Clemens VI. floruit antè Concilium Constantiense, in quo primùm lege generali latâ usus Calicis fuit prohibitus. 3°. Datâ veritate hujus concessionis, intelligendum est augmentum gratiæ, non ex opere operato, sed ex opere operantis, & ratione majoris dispositionis, quàm usus Calicis, utpotè magis expressivus Passionis Christi, natus erat causare, præsertim in eo qui ex majori devotionis affectu hanc licentiam postulabat.

Dices: S. Th. suprà q. 74. a. 1. dicit ex Ambrosiastro corpus Christi sub specie panis dari pro salute corporis, & sanguinem sub specie vini pro salute animæ; undè canit Ecclesia ex ipso: *Quibus sub bina specie carnem dedit & sanguinem, ut duplicis substantiæ totum cibaret hominem:* Ergo utriusque effectus sunt diversi.

R. hæc esse dicta per accommodationem seu appropriationem, propter similitudinem corporis ad corpus, & proportionem, seu affinitatem sanguinis ad animam; sicut enim anima est principium vitæ, ità aliquo modo sanguis; Quamvis aliundè corpus valeat pro salute animæ & sanguis pro salute corporis: Sic in divinis per appropriationem omnipotentia tribuitur Patri, sapientia Filio, bonitas Spiritui sancto, quamvis hæc attributa sint tribus personis communia.

ARTICULUS III.

Quibus sit exhibenda, quibus deneganda Communio Sacramentalis?

Postquam vidimus de necessitate & obligatione Communionis Sacramentalis, quærimus de ejus subjecto, quibus scilicet debeat dari vel denegari? Et quæstio est. 1°. De non baptisatis. 2°. De peccatoribus 3°. De infantibus. 4°. De amentibus. 5°. De energumenis. 6°. De damnatis ad mortem. 7°. De pœnitentibus in mortis articulo. 8°. De mortuis. Pro quarum quæstionum resolutione,

Dico 1°. Non est exhibenda Communio sacramentalis non baptisatis; quia nemo censetur hujus Sacramenti capax, qui non sit ingressus Ecclesiam & factus exteriùs ejus membrum, quod fit per Baptismum: Undè non legimus Communionem unquam fuisse exhibitam Catechumenis, quamvis charitate, seu virtute perfectis.

Dico 2°. Peccatoribus publicis evidentiâ facti vel juris, sivè publicè, sivè occultè petant, deneganda est Communio sacramentalis extrà mortis articulum. Peccatoribus occultis publicè petentibus est danda, ex facto Christi ergà Judam, & propter tranquillitatem Ecclesiæ & Reipublicæ: Occultè petentibus deneganda. Hanc Conclusionem pro meritis expendimus in Tract. de Sacram. in genere Dissert. 6. a. 2. quò Lectorem remitto, ne eadem tædiosè repetam. *Hic q. 80 a. 6.*

Unum aut alterum dumtaxat addam. Primum, Peccator publicus cui deneganda est communio, dicitur, non is præcisè cujus peccatum est aut fuit publicum, sed alio duplici sensu. 1°. Is cujus status peccaminosus est publicus, id est de quo moraliter notorium est quòd sit in statu pec-

 cati,

cati, puta quia pergit in crimine, vel nulla apparet aut præsumitur pœnitentia. 2°. Modo dicitur peccator publicus in ordine ad privationem communionis, is qui licèt legitimè confessus & justificatus, nondùm tamen sic vitam emendavit, ut scandalum publicum ex enormitate & infamia criminum secutum reparaverit: Hi sunt qui referuntur in Ritualibus, ut in Rituali Romano, *Excommunicati, interdicti, manifestique infames, ut Meretrices, Concubinarii, Fœneratores, Magi, Sortilegi, Blasphemi, & alii ejus generis peccatores:* Propter alia igitur peccata communia, etsi publica, non est deneganda communio, saltem inconsulto Episcopo; quia per Confessionem, imò & ipsam Communionem, reparatur scandalum ex his peccatis communibus sequi natum; atque hæc est praxis communis.

Alterum est quòd Peccatori publico in uno loco, probabiliùs deneganda sit communio petenti in alio loco in quo non est publicus, si tamen facilè posset probari ejus crimen ex loco ubi publicum est, quia in hac hypothesi non currit pro illo ratio ob quam diximus posse dari peccatori occulto, nimirùm turbatio Ecclesiæ & Reipublicæ ex impotentia probandi crimen occultum. Vide loco citato. Neque refert quòd iste habeat jus ad famam in eo loco ubi ejus crimen est publicum, quia non habet jus ut eam per novum sacrilegium conservet: Undè sibi imputet.

Dico 3°. Infantibus olim in quibusdam locis exhibita fuit Eucharistia, non ex necessitate salutis, sed ob probabiles rationes, ut diximus a. 1. hujus Dissert. §. 1. ex Concilio Trid. puta ad augmentum gratiæ cujus sunt capaces Infantes baptisati & qua confortabantur in Adolescentia contrà persecutiones tunc frequentes: Item ut abstraherentur ab Idolorum Sacrificiis, in quibus pars Idolothytorum etiam Infantibus distribuebatur.

Ib. a 9. ad 3. At nunc consuetudine contraria Ecclesiæ Occidentalis vim legis habente, non licèt ampliùs Eucharistiam Infantibus dare. Adducta est autem Ecclesia ut antiquum usum abrogaret, partim propter reverentiam tanto Sacramento debitam, quam utilitati parvulorum, in re non necessaria ad salutem, prætulit; vix enim aut nevix Infantes possunt Eucharistiam suscipere sine periculo irreverentiæ; partim quia nesciunt quid faciunt & carent devotione, partim ut penitùs convelleretur sententia illorum qui contendebant Infantes baptisatos sine sacramentali Eucharistiæ perceptione, juxtà SS. Patres salvari non posse.

Dixi *Ecclesiæ Occidentalis:* Quia Orientales, ut fertur, antiquum morem adhuc retinent: Neque tamen ideò sunt absolutè damnandi, cum id ad disciplinam, quæ variabilis est, pertineat.

Ibid. o. Dico 4°. Amentibus qui nunquam habuerunt usum rationis pariter neganda est communio, est enim eadem ratio de illis ac de Infantibus: iis verò qui aliquando fuerunt sui compotes, si tunc apparuit in eis aliqua devotio hujus Sacramenti, saltem in hoc quòd christianè vixerint, debet in articulo mortis hoc Sacramentum exhiberi, nisi sit periculum vomitus aut expuitionis alteriusve irreverentiæ. Ità decernitur in Concilio Carthaginensi 4. Can. 7. Refertur cap. *Is qui* 26. q. 60. in Concilio Arausicano 1. Can. 3. & in Catechismo Romano num. 49.

Ibid. Quantum ad semifatuos, si valeant distinguere hunc cœlestem cibum à profano, debet ipsis exhiberi in articulo mortis & in Paschate tantum. Idem dicendum de surdis & mutis à nativitate, si per signa vel nutus ostendant dolorem de peccatis & discretionem inter hunc cibum & profanum.

Ib, ad 2. Dico 5°. Energumenis, dum sunt sui compotes, exhibenda est communio, non solum in articulo mortis & in Paschate, sed etiam aliis temporibus juxtà judicium prudentis Confessarii. Quamvis aliquando in quibusdam Ecclesiis arcerentur à sacra mensa, ut constat ex l. 8. constitut. Apostol. cap. 7. & ex antiquis liturgiis, secundùm quas Diaconus, post exitum Cathecumenorum, clamabat: *Exite Energumeni*, non tamen ubique nec diù iste mos viguit; contrarium enim præscribitur can. 14. Concilii Arauf. 1. idem legimus in collat. Cass. collatione 7. c. 29. apud Aug. l. 12. de civit. c. 8. & S. Prosper lib. de prædict. & promiss. Dei cap. 6. Hanc rationem profert Cassianus: *Magis namque, inquit, ac magis inimicus insultabit obsesso, cùm eum à cœlesti medicina viderit segregatum, tantoque diriùs & frequentiùs attentabit, quantò eum à spirituali remedio longiùs senserit abdicatum.*

Dico 6°. Praxis denegandi Eucharistiam damnatis ad extremum supplicium olim viguit in Hispania, ut refert Soto, sed eam nunc exolevisse scribit Sylvius hic q. 80. a. 6. quæsito 1. sub finem, cui contrarium falsò affingit Gaspar Juenin. Viget adhuc nunc in Gallia: At magis probanda videtur praxis contraria; hæc namque sancitur in jure 2. p. Decreti causâ 13. q. 2. cap. *Quæsitum* 30. In Concilio Moguntino anno 847. Can. 80. ubi non est quæstio de absolutione à peccatis, ut prætendit Juenin, sed de communione quam appellat *Eucharistiam & Communionem Viatici.* In Tiburiensi ubi laudatur Canon 12. Concilii Nicæni. In constitutione 91. S. Pii V. Et ne extrà Galliam excurramus, in Concilio Rhemensi anno 630. statuto 11. ubi dicitur: *Cur ad mortem condemnatis renuitur Eucharistia, cùm iis maximè conducat ad spem & securamen certi decessûs & præsentis agonis.* Suffragantur consensus aliarum Nationum eandem praxim observantium, Edicta Belgica art. 10. & Constitutio Caroli V. His adde præceptum divinum de sumendo Viatico in morte, à quo non videntur sufficienter eximere rationes Juenin.

Dicit namque 1°. damnatos ad mortem non amore justitiæ, sed timore pœnæ crimina sua plerumque detestari. 2°. Reos extremo supplicio afficiendos, esse exanimatos, nec posse distinguere inter hunc sacrum cibum & profanum. 3°. Injuriam irrogari Christo, quòd corpus in quod intravit, eodem die Tortoris manu cum ignominia tractetur.

Ad primum, R. detestationem criminum nihil conferre ad declinandam supplicii pœnam, ideò non timore pœnæ dicendi sunt Pœnitentes. Sed ità sit: Nihil vetat Deum timore percussis infundere gratiam contritionis. Ad secundum, nostra sententia supponit reos esse sui compotes, quales reverà sunt plerumque, cùm admittantur ad Confessionem sacramentalem. Ad tertium, species in stomacho brevi corrumpuntur; undè corpori Christi nulla irrogatur injuria. In quibusdam tamen Provinciis non afficiuntur supplicio nisi die sequenti communionem.

Dico 7°. Peccatoribus in ultimo exitu tantùm pœnitentibus non est deneganda communio. Sequitur ex præcedenti & probatur ex Concilio Nicæno 1. Generali Can. 18. ex Carthag. 4 anno 398. Can. 76. ubi legitur de illo qui reconciliationem petit in infirmitate: *Si continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem & infundatur ori ejus Eucharistia.* Ex Concilio Agathensi anno 506. Can. 15. ubi habetur: *Viaticum omnibus in morte positis non negandum.* Ex Concilio Arauf. 1. Can. 3. Ex Innocentio I. Epist. 1. ad Exuperium. Ex Innocentio III. cap. *Quod in te* l. 5. Decretal. tit. 38. de pœnit. & remiss. Equidem fateor contrariam praxim aliquando fuisse observatam in Africa & Hispania; at fuit quarumdam Ecclesiarum tantum, nec constans nec diuturna. *Observatio prior,* inquit Innocentius I. citatus, *durior, posterior, interveniente misericordiâ, inclinatior.*

Dico 8°. Abusum dandi Eucharistiam mortuis reprobavit Concilium Carthag. 3. anno 397. Can. 6. his verbis: *Placuit ut corporibus defunctorum Eucharistia non detur: Dictum est à Domino, accipite*

cipite & edite, cadavera autem nec accipere possunt nec edere. Idem Concilium Trullan. Can. 83. & Antissiodorense in Gallia anno 578. Can. 12. Emanavit verisimiliter iste abusus ex simplicitate fidelium, qui existimabant sic posse satisfieri præcepto de sumendo Viatico, & id esse mortuis aliquod salutis subsidium.

Inolevit pariter alter usus apponendi suprà pectus mortuorum hostiam consecratam quacum inhumabantur, quod factum legimus à S. Basilio in ejus vita apud Amphilochium & à S. Benedicto ergà corpus Monachi defuncti quod è sepulchro ejectum inventum fuerat, apud S. Greg. l. 2. Dialog. c. 24.

Hunc usum originem duxisse ex causis sequentibus conjiciunt Auctores. 1°. Ne corpora mortuorum ejicerentur è sepulchris, ut contigerat Monacho S. Benedicti. 2°. Ne in corpora defunctorum desævirent Dæmones. 3°. Ut hoc ritu averterentur fideles à superstitione Gentilium, qui mortuis obolum imponebant solvendum vectori Acherontis.

ARTICULUS IV.

De dispositionibus requisitis ad percipiendam Communionem Sacramentalem.

Quædam se tenent ex parte animæ, quædam ex parte corporis.

§. I.

Dispositiones requisitæ ex parte animæ.

R.2.6.0. Dico 1°. Cùm Eucharistia sit Sacramentum vivorum, supponit in recipiente statum gratiæ saltem prudenter existimatum: Undè qui cum conscientia peccati mortalis illud recipit, grave peccatum sacrilegii committit: 1°. Quia juxtà Apost. 1. Cor. 11. *Qui manducat indignè, judicium,* id est condemnationem, *sibi manducat non dijudicans corpus Domini.* Item fit *reus corporis & sanguinis Domini,* quasi ipsum rursùs crucifigeret. 2°. Quia quicumque hoc Sacramentum suscipit, ex hoc ipso significat se esse per charitatem Christo unitum, & ejus membris incorporatum: Ergo qui cum conscientia peccati mortalis hoc Sacramentum suscipit, falsitatem committit in re maxima.

Dico 2°. Nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis se contritum existimet, debet absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere, nisi desit illi copia Confessarii, & urgeat necessitas communicandi. Quòd si urgente necessitate Sacerdos, absque prævia Confessione celebraverit, quamprimum confiteatur.

Ita in terminis Concilium Trid. sess. 13. cap. 7. & iterum sic Can. 11. *Statuit, atque declarat ipsa sancta Synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habitâ copiâ Confessoris necessariò præmittendam esse Confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publicè disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat.*

Fundatur hæc obligatio in illo Apost. 1. Cor. 11. *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat & de Calice bibat*; Hanc autem probationem *Consuetudo Ecclesiastica*, inquit Trid. cap. 7. citato, semper intellexit sacramentalem Confessionem.

Neque refert quod ad alia Sacramenta vivorum suscipienda, non requiratur necessariò Confessio sacramentalis, sed sufficiat contritio, quia istud Sacramentum, cùm ipsum Christum Deum & hominem contineat, digniorem dispositionem & majorem reverentiam quàm cætera requirit. Hinc

Colliges 1°. Hoc præceptum probabilius non esse tantum Ecclesiasticum, aut Apostolicum, sed etiam divinum; quia Apostolus prius dixerat: *Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis:* Inter alia autem tradidit hoc præceptum. Et quamvis aliqui arbitrentur hæc verba: *Ego enim accepi*, &c. afficere tantùm institutionem hujus præcepti quam refert, non præceptum se probandi quod statuit, probabiliùs tamen videtur quòd afficiant etiam hoc præceptum; quia Apostolus ibi redarguit Corinthios quòd illud non servarent: Ergo jam erat positum. Verisimile est tamen Græcos antè Concilium Florent. hoc præceptum non apprehendisse ut divinum, si quidem eorum Sacerdotes non præmittebant Confessionem sacramentalem antè celebrationem, ut illis exprobravit Eugenius IV. in Concilio.

Colliges 2°. Dubitantem an sit reus peccati mortalis teneri præmittere Confessionem, quia in dubio tutius est eligendum. Et hic est sensus communis Doctorum & praxis communis fidelium.

Colliges 3°. Eum qui post Confessionem legitimè factam recordatur antè Communionem peccati mortalis non confessi, probabiliùs teneri illud confiteri antequam communicet: Quia licèt sit indirectè remissum cum aliis, non est tamen confessum, est autem præceptum confitendi omnia mortalia: Undè hoc peccatum omissum non est remissum, nisi sub aliquo onere, scilicet illud confitendi posteà si redeat in mentem. Si dicas ipsum se probasse per Confessionem: Equidem se probavit, sed insufficienter, quia probatio requirit Confessionem omnium peccatorum mortalium, quæ occurrunt memoriæ antè Communionem.

Non diffiteor tamen oppositam sententiam esse probabilem, hac potissimùm ratione quòd ipse sit in gratia, & de hoc æque certùs sit, ac si hoc peccatum confessus fuisset, ad nihil autem aliud requiritur Confessio antè Communionem, si quidem obligatio confitendi proveniat ex natura Pœnitentiæ non Eucharistiæ, quæ secundùm se non requirit, nisi statum gratiæ: Sicque videtur quòd verba Tridentini dicentis accusanda esse omnia peccata pro tunc quorum conscientia habetur, sint intelligenda de peccatis quæ nec sunt indirectè remissa.

Cæterùm cùm prima sententia sit communior & tutior, isque sit sensus communis fidelium, qui si recordentur alicujus peccati omissi in Confessione, solent redire ad Confessarium antè Communionem, ab hac praxi nullatenùs sunt avocandi.

Colliges 4°. Ex verbis Tridentini licitum esse communicare cum sola contritione, absque præmissa Confessione sacramentali, quando hæc duo simul occurrunt, defectus Confessarii, & necessitas communicandi. Sed difficultas est quandonam censetur deesse copia Confessarii, & adesse necessitas communicandi.

Quantùm ad copiam Confessarii censetur deesse 1°. Quando non adest præsens Confessarius, & ità distat ut adiri non possit sine gravi incommodo, propter vel longiorem distantiam, vel difficultatem aut periculum viarum, vel infirmam valetudinem, vel aeris intemperiem, aut quia instat hora celebrandi, nec potest Sacrum sine nota differri. 2°. Si adsit Confessarius, sed vel non est approbatus pro hac Diœcesi, vel est surdus aut mutus, vel non vult audire, vel Confessio ipsi fieri non potest sine interprete. 3°. Si ex Confessione alicujus peccati facienda præsenti Confessario immineat grave damnum, putà fractio sigilli, graves inimicitiæ, & quidquid excusat ab integritate materiali Confessionis; quo casu communicaturus, si hoc solum peccatum mortale habeat, non tenetur confiteri, si alia mortalia habeat, hæc confiteri debet, omisso illo ex quo timet damnum, illud alteri posteà confessurus. Idem multi censent, quando adest Confessarius communis non admissus ad reservata, & communicaturus habet reservatum, quod tamen alii negant propter defectum jurisdictionis in Confessario, qui juxtà Tridentinum nihil potest in reservata; undè dicunt communicaturum in hoc casu debere se gerere, ac si non adesset Confessarius, de qua difficultate spe-

cialiùs dicam dùm de Confessione. Non censetur autem deesse copia Confessarii, si absente tuo ordinario, alter adsit, vel si tibi Regulari desit Confessarius tui Ordinis præsente altero, cui tibi extrà conventum licitum est confiteri.

Quantum ad necessitatem. Censetur adesse necessitas celebrandi, si alioquin vel ipse Sacerdos, vel alter esset moriturus sinè Viatico; quia licèt non sit simpliciter necessarium, est tamen admodùm utile in exitu, in quo insuper urget Præceptum divinum de Communione. 2°. Quando Parochus debet die Festo celebrare, nec potest habere alium qui ejus vices suppleat; idem dic de vices ejus gerente. An autem id etiam sit dicendum de eo qui non ex officio, sed ex charitate tantùm tenetur celebrare? Multi negant, quia populus non habet jus exigendi ab eo Missam, & sic eam omittendo nullum jus violatur. Si tamen attendatur bonum spirituale communitatis, aut plurium, & maximè quòd nullo Sacerdote celebrante in die Festo natum sit sequi grave scandalum; non auderem damnare qui ex his motivis celebraret Confessione non præmissâ: Non tamen sequitur indè quòd idèm vel Pastor possit celebrare ne ipse privetur Missâ in die Festo, non enim currunt eædem rationes: Neque etiam, saltem probabiliùs, ut ipse vel Parochianus faciat Communionem Paschalem, quippè quæ propter varias alias rationes potest differri. 3°. Est necessitas quando celebratio vel Communio omitti non potest sinè scandalo aut gravi nota. Casus proponitur communiter: Si communicaturus aut celebraturus recordetur peccati mortalis non confessi, & communicaturus jam accesserit ad sacram mensam, celebraturus ascenderit Altare, aut debeat celebrare hodiè pro defuncto præsenti, aut Missam ad certam diem hebdomadæ renuntiaverit: hos casus ut plurimùm admittimus, quia ut plurimùm in his non potest omitti Missa aut Communio sinè scandalo & gravi nota: Si tamen his seclusis posset præmitti Confessio, putà si Sacerdos posset ex honesto prætextu remittere Missam in alteram diem, si antè Consecrationem posset secretò confiteri uni ex suis Ministris, ad id teneretur. Dico antè Consecrationem, quia post Consecrationem non debet interrumpi Sacrificium.

Dices 1°. In his casibus Sacerdos non potest celebrare sinè vestibus sacris: Ergo similiter non confessus. 2°. In secundo casu præceptum audiendi sacrum in die Festo est tantùm Ecclesiasticum; præceptum autem præmittendi Confessionem celebrationi est, ut diximus, probabiliùs divinum, quod debet præferri Ecclesiastico: Ergo.

R. ad primum, Disparitas est 1°. Quòd vestes sacræ per nihil aliud possint suppleri, Confessio autem potest suppleri per contritionem. 2°. Sensus communis fidelium sic intelligit prius præceptum, non posterius. Ad secundum, Esto præceptum præmittendi Confessionem sit divinum, est tamen affirmativum quod non obligat pro semper, maximè quando observari non potest sinè violatione juris alieni, detrimento boni spiritualis, scandalo & diffamatione.

Dictum est in Conclusione ex Concilio Trid. quòd *Si Sacerdos conscius peccati mortalis urgente necessitate absque prævia Confessione ob defectum Confessarii celebret, teneatur quamprimùm confiteri;* circà quas particulas plura sunt observanda.

Observandum est 1°. His verbis contineri non simplex consilium ut patet ex hac propositione damnata ab Alexandro VII. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quàm primùm, est consilium, non præceptum.*

Observandum 2°. Hoc præceptum spectare solo Sacerdotes celebrantes, non Laïcos aut Sacerdotes more Laïcorum communicantes. Patet ex terminis Concilii: *Si Sacerdos absque prævia Confessione celebraverit:* Ubi nihil de Laïcis aut Sacerdotibus more Laïcorum communicantibus. Ratio hujus discriminis verisimiliter fuit quòd iste casus propter frequentem necessitatem celebrandi, sæpè contingat in celebrantibus, rarissimè in communicantibus.

Observandum 3°. Quòd si Sacerdos post celebratam Missam recordetur peccati mortalis, non teneatur vi hujus præcepti, quamprimùm confiteri, quia Concilium loquitur tantùm de Sacerdote, qui conscius peccati mortalis celebravit; iste autem non celebravit conscius peccati mortalis. Utrùm verò si inter celebrandum, sivè antè, sivè post Consecrationem peccati recordetur, teneatur hoc præcepto, dubium est: Quia ex una parte ille celebrat conscius peccati mortalis: Ex altera parte videtur quòd Concilium loquatur de eo qui conscius est antè celebrationem; dicit enim *Absque prævia Confessione*, scilicet, *prævia* ad actum celebrandi. Tutius suadeo.

Observandum 4°. Quòd, quamvis Concilium loquatur tantùm de Sacerdote, qui conscius peccati mortalis ex necessitate, non præmissâ Confessione, celebrat; à fortiori eodem præcepto probabiliùs teneatur, qui absque necessitate & habitâ copiâ Confessarii, non præmissâ Confessione sacrilegè celebrat. Si enim id requirat Concilium ab eo qui necessitate compellente celebrat, ne eandem necessitatem incurrat, quantò magis ab eo, qui sinè ulla necessitate sacrilegè celebrat, ne indè consuetudinem sacrilegè celebrandi contrahat.

Observandum 5°. Tò *Quamprimùm*; non intelligi *quando suo tempore confitebitur*, ut patet ex condemnatione hujus propositionis ab Alexandro VII. *Illa particula* quamprimùm *intelligitur cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.* Neque etiam intelligitur strictè & physicè, quasi immediatè post Missam teneatur confiteri; nulla enim actio moralis sic præcipitur, nisi in præcepto exprimatur; sed intelligitur moraliter, id est post unum vel alterum diem, nisi occurrant legitima impedimenta. Officium Parasceves communiùs censetur à Theologis comprehendi sub hoc præcepto Tridentini, quia dicitur communiter celebratio.

Huc usque dicta spectant dispositiones requisitas, ut quis non indignè accedat ad hoc Sacramentum: Ut autem assequatur omnes mirabiles illius effectus de quibus infrà, requiritur insuper fides viva, quia est Mysterium fidei; spes firma, quia est pignus gloriæ; amor intensus Dei & proximi, quia est Sacramentum charitatis & unitatis; memoria mortis & Passionis Domini, quia jussit id fieri in suî commemorationem; ac tandem omnium aliarum virtutum apparatus, quia omnium virtutum exemplar continet.

§. II.

Dispositiones ex parte Corporis sunt duæ, Jejunium & Corporis munditiès.

Jejunium.

Duplex distinguitur Jejunium: Unum Ecclesiasticum quod consistit in abstinentia à certis cibis, & in una tantùm refectione. Alterum est Jejunium naturæ quod consistit in abstinentia ab omni eo quantumvis minimo quod sumitur per modum cibi aut potûs, sivè nutriat, sivè non nutriat, modò tamen sit per stomachum alterabile & digestibile, alioquin posset dici Jejunium physicum, sed non naturale.

Dico: Jejunium naturale requiritur ex præcepto Ecclesiastico ad Communionem, ità ut sumptio cujuscumque rei quantumvis in minima quantitate per modum cibi aut potûs, aut medicinæ post mediam noctem arceat sub peccato mortali à Communione, nisi in certis casibus exceptis. *Ib. a. 8. o. & ad 4.*

Ita sacrorum Canonum auctoritate sancitum est, & universali Ecclesiæ consuetudine receptum, ut declaravit Concilium Constantiense sess. 13. his verbis: *Sacrorum Canonum auctoritas laudabilis,* &

& approbata consuetudo Ecclesiæ servavit & servat, quòd hujusmodi Sacramentum non debeat confici post Cœnam, neque à fidelibus recipi non Jejunis, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis à jure vel Ecclesia concesso vel admisso.

Sic equidem statuunt Concilia, Carthaginense 3. Can. 3. Trullanum Can. 27. Toletanum 7. anno 646. Can. 2. ubi legitur: *Nullus post cibum potumve quemlibet minimum sumptum, Missas faciat.*

Sic tradunt SS. Patres; Tertullianus l. 2. ad uxorem cap. 5. dicens panem Eucharisticum sumendum *Antè omnem cibum.* Cyprianus Epist. 63. ad Cæcilium. Basilius hom. 1. de Jejunio. Chrisost. hom. 27. in 1. Cor. Aug. Epist. 18. nunc 54. ad Januar. *Placuit*, inquit, *Spiritui sancto, ut in honorem tanti Sacramenti in os Christiani priùs Dominicum corpus intraret quàm cæteri cibi.*

Ibid. Hujus legis plures congruentias adfert Auctor. Prima est ex Aug. propter reverentiam tanti Sacramenti, secunda ut detur intelligi quòd Christus (qui est res hujus Sacramenti) & charitas ejus debeat primò fundari in cordibus nostris secundùm illud Math. 6. *Quærite primùm Regnum Dei.* Tertia propter periculum vomitûs & ebrietatis.

Dices: Christus instituit & distribuit Eucharistiam post Cœnam: Ergo.

R. N. Conseq. Christus enim habuit speciales rationes 1°. Secundùm Aug. citatum, ut vehementiùs commendaret Mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit arctiùs infigere cordibus & memoriæ discipulorum. 2°. Voluit ut desineret vetus Pascha, incipiente novo: Et 3°. Ut memoriale Passionis cum ipsa Passione conjungeretur. Quapropter non præcepit quòd deinceps tali ordine sumeretur, sed Apostolorum & Ecclesiæ dispositione reliquit modum dispensandi: Undè ejus factum non potest trahi in exemplum.

Equidem olim in aliquibus Ecclesiis Africanis feriâ quintâ hebdomadæ sanctæ ob memoriam Cœnæ Dominicæ, & ad imitationem Christi, Sacerdotes post Cœnam celebrabant, & fideles communicabant: Verùm iste usus, quem, pro sua modestia, non audet condemnare Augustinus, non fuit universalis, nec diuturnus, sed à Concilio Bracarensi I. Sæculo sexto, vel ut alii volunt, ineunte Sæculo septimo Can. 16. fuit reprobatus, ac tandem consuetudine contrariâ ubique abrogatus.

Quantùm ad *Agapas*, quæ erant convivia à primis fidelibus in Ecclesia celebrari solita, verisimilius est Apostolos, & præsertim Paulum 1. Cor. 11. præcepisse ut post perceptam Eucharistiam fierent; sed & propter abusus non diu subsliterunt.

Explicatur Conclusio.

Dixi 1°. *Post mediam noctem:* Quia in Ecclesia Romana initium diei naturalis sumitur à media nocte, sicque hoc jejunium à media nocte est æstimandum, & ità communi usu æstimatur: Undè qui dubitat an aliquid sumpserit post mediam noctem, debet tutius sequendo, abstinere à communione. Si dubium oriatur ex diversis horologiis diverso tempore sonantibus, & unum habeatur communiter, ut certa Regula, alterum ut incerta, licet sequi primum, quia pro illo stat præsumptio veritatis, secùs, si neutrum alteri prævaleat. Id etiam advertendum, quòd probabiliùs loquendo, ad primum ictum campanæ, hora duodecima sit elapsa.

Dixi 2°. *In quantumvis minima quantitate:* Quia jejunium naturale consistit in indivisibili; non enim magis est jejunus naturaliter qui parum, quàm qui multùm manducavit: Undè non admittit levitatem materiæ. Aliundè quando levitas materiæ in ipso præcepto exprimitur, ut in præsenti, levis materia non excusat: Qui ergo micam panis, aut guttulam vini alteriusvè liquoris deliberatè per modum cibi aut potûs sumpsisset, peccaret mortaliter communicando.

Dixi 3°. *Per modum cibi aut potûs:* Ad quod requiritur quòd ab extrinseco intromittatur per os in stomachum, sitque ab eo alterabile, & digestibile, etiamsi fortè non nutriat: Sic enim communi hominum sensu intelligitur aliquid sumi per modum cibi aut potûs, non verò quod sumitur per modum respirationis aut salivæ.

Hinc inferes 1°. Quòd qui casualiter deglutiret pulverem, fumum, muscam, guttulam aquæ, vini, jusculi immixtam salivæ, sive os lavando, sivè incedendo tempore pluvioso, sivè gustando vinum aut jusculum & statim expuendo, item guttulam sudoris ex facie, aut sanguinis ex naribus similiter immixtam salivæ, non frangeret jejunium naturale, quia hæc sumitur per modum respirationis aut salivæ non per modum cibi aut potûs: Idem dicendum de sanguine, aut alio humore defluente ex capite aut dentibus, quia non ab extrinseco sumitur; secùs de eo qui propriam urinam biberet, aut de fœmina quæ proprium lac sugeret, quia ab extrinseco per modum potûs sumerentur. *Ibid. ad 4.*

Inferes 2°. Aurum, argentum, stannum, plumbum, ferrum & similia intrò sumpta probabiliùs non frangere jejunium naturæ, quia cùm sint inalterabilia per stomachum, sed indigesta ejiciantur, non censentur sumpta per modum cibi aut potûs, nec ideò frangere jejunium naturale, sed physicum tantùm: Secùs de charta, terra, carbonibus; hæc enim sunt digestibilia.

Inferes 3°. Eum frangere jejunium naturale qui saccarum decumbendo ori impositum post mediam noctem, etiamsi dormiens, deglutiret; quia cùm in hunc finem ori imposuerit, ut sensim deglutiretur, censetur moraliter loquendo continuata comestio, donec totaliter sit deglutitum. * Secùs de reliquiis Cœnæ præcedentis in ore remanentibus, quæ si casualiter deglutiantur, non frangunt jejunium naturale, quia cùm moraliter loquendo sit absoluta comestio in Cœna, non censentur comedi per modum cibi, sed sorberi per modum salivæ. Dixi *Casualiter*, quia sic loquitur Auctor, per quòd innuit, quòd si advertenter sumantur, frangunt jejunium. Scio quosdam interpretari sanctum Thomam de reliquiis quæ ex ore extraherentur, & iterùm sumerentur, ut quandoque contingit dùm dentes calamo mundantur: Sed id non liquet: Undè si advertantur, expuantur: Sin, tutius erit abstinere à Communione. *Ib. ad 4.*

Inferes 4°. Folia aut pulveres tabaci per nasum assumpti, licèt aliquid incidenter trajiciatur in stomachum, non frangere jejunium naturale, quia cùm non sumantur per os, id quod trajicitur in stomachum non potest censeri sumptum per modum cibi aut potûs, sed per modum respirationis aut salivæ. Si dicas id saltem videri æquè indecens ac sumptio cibi aut potûs, R. neque in sumptione cibi aut potûs ullam aliam esse indecentiam, quàm quæ provenit ex prohibitione Ecclesiæ, non enim Apostoli indecenter communicârunt cœnati: Quamvis ergo possit esse indecentia in modo sordido sumendi tabacum per nares, non videtur tamen ipsa sumptio secundùm se indecens nullâ lege prohibente. Circumferuntur quidem duo Concilia Americana quæ dicuntur prohibuisse sumptionem cujusvis tabaci antè Communionem, sed non habent vim in his partibus.

De tabaco fumigato idem probabiliùs videtur dicendum; quia totus fumus à fumigante solet emitti per os aut nares, & si quid leve deglutiatur, id sit pariter per modum respirationis aut salivæ; est tamen propter fœtorem indecens.

Quantùm ad tabacum masticatum, major est controversia inter Auctores: Quidam affirmant eo frangi jejunium; quia masticatio est actio de se ordinata ad manducationem, nec aliud requiritur, ut sit completa manducatio, quàm intrò sumptio, quæ sequitur ordinariè, & in sat magna quantitate succulentiorum partium. Alii negant, quia ista masti-

sticatio nullatenùs ordinatur ad intrò sumptionem, cùm habeat completum effectum agendo in ore, falsumque, reputant quòd ordinariè plures partes succulentiores intrò sumantur, etiam minutæ cum saliva, cùm id maximè caveant masticantes propter acrem, & ingratum saporem: Quod si quid leve permixtum salivæ deglutiatur, perindè erit ac de aqua vel vino, quod ex lotione oris, aut degustatione vini salivæ permixtum deglutitur. Ità inter plures novissimè Pontas verbo *Messe*. cas. 6. & id videtur mihi probabilius: Quia tamen iste modus utendi tabaco est sordidus & indecens, convenit ab eo abstinere antè Communionem.

Petes utrùm non sit etiam præceptum manere aliquandiù jejunus post sumptionem Eucharistiæ?

Ib. ad 6. R. à Papa Clemente olim statutum fuisse, ut sumptâ manè Eucharistiâ jejunium servaretur usque ad sextam sumptâ verò horâ tertiâ vel quartâ servaretur usque ad vesperam; sed quia nunc oportet frequentiùs quàm tunc divina Mysteria celebrare, id non posset de facile observari, & ideò per contrariam consuetudinem abrogatum est. Debet tamen ex decentia esse aliqua mora inter sumptionem hujus Sacramenti, & alios cibos; undè in Missa Orationes gratiarum actionis post Communionem dicuntur, & communicantes etiam suas privatas Orationes dicunt. Nihil ultrà requirit Auctor.

Dixi 4°. *Nisi in certis casibus exceptis.*

Primus est infirmitas ad mortem, per quam intelligitur periculum mortis, sivè naturalis, sivè violentæ. Si periculum non instaret, deberet differri Communio in sequentem diem, ut infirmus jejunus Viaticum sumeret, attamen hoc ipso quo morbus est periculosus, non est scrupulosè differenda Communio, nec cogendus Pastor, ut post mediam noctem afferat, id enim non est in usu; & aliunde ex Concilio Constantiensi infirmi eximuntur à præcepto jejunii pro suscipiendo Viatico.

Durante autem infirmitate & periculo mortis, poterit adhuc post sex aut septem dies non jejunus Eucharistiam sumere, non per modum Viatici, quod semel tantum in eadem infirmitate sumitur, sed ex devotione; sic mentem benignæ Matris Ecclesiæ in his filiorum suorum angustiis interpretantur communiter Theologi: Et quod dicit Rituale Romanum infirmos communicantes ex devotione debere esse jejunos, intelligunt de his qui non infirmantur ad mortem.

Secundus casus est necessitas perficiendi Sacrificii. Sic si Sacerdos post Consecrationem moriatur, aut non posset perficere, alter non jejunus, si desit jejunus, potest & debet perficere: Item si sumpto Calice deprehendat non esse vinum, debet iterum consecrare & sumere: Item si post Consecrationem recordetur se non esse jejunum, debet prosequi; quia præceptum perficiendi Sacrificium præstat præcepto jejunii. Si verò recordetur antè Consecrationem, tutius esset, inquit Auctor, ab altari recedere: Sic tamen intellige, si possit recedere absque scandalo aut gravi nota, quod vix aut ne vix potest vitari, dum Sacerdos celebrat publicè. (Ibf. q. 83. a. 6. ad 2.)

Tertius casus est periculum profanationis Eucharistiæ, ut si conculcanda foret ab Hæreticis, devoranda ab animali, comburenda, &c. posset sumi tàm à Laïco, quàm à Sacerdote non jejuno, si desit jejunus: Quia quod in reverentiam Sacramenti præscriptum est, cedere non debet in ejus irreverentiam.

Quartus casus: Si Sacerdos post ablutionem adhuc existens in altari reperiat, vel in corporali, vel in mappa, vel in patena, particulas à se in eadem Missa consecratas, debet eas sumere, quia pertinent ad complementum Sacrificii quod jejunus inchoavit: Secùs si ab alio, vel à se ipso, sed in alia Missa essent consecratæ, quia tunc non pertinent ad idem Sacrificium: Similiter si jam recessisset ab Altari, quia tunc jam est completa actio Sacrificii; suppono in his ultimis casibus non esse periculum irreverentiæ, si serventur, alloquin deberet sumere. Similiter si palato vel Calici adhæreat particula hostiæ, potest aquam vel vinum sumere, ut eam deglutiat, quod etiam licitum est circà infirmum: In his enim casibus violatio jejunii non censetur moraliter præcedere Communionem.

Difficultas restat an Sacerdos non jejunus posset celebrare ad communicandum infirmum, alioquin sinè viatico moriturum?

Primo aspectu videtur quòd sic: Quia præceptum de sumendo Viatico est divinum; præceptum verò non celebrandi post cibum assumptum est Ecclesiasticum tantum, quod debet postponi divino: Sic diximus suprà Sacerdotem non confessum posse celebrare pro communicando Infirmo.

Attamen sententia negativa est communis, cujus fundamentum aliud non apparet quàm hunc esse communem sensum Ecclesiæ, ex qua, cum sit à Christo edocta, colligitur hanc esse Christi voluntatem, ut præceptum communicandi in hoc casu non obliget Infirmum ut suscipiat, nec Sacerdotem ut conficiat: Hunc autem esse communem Ecclesiæ sensum constat. 1°. Ex eo quòd Concilium Constantiense expressè eximat à jejunio infirmos communicaturos, & non eximat Sacerdotes pro infirmis celebraturos. 2°. Ex maxima curâ quam adhibet Ecclesia ut serventur hostiæ consecratæ pro Infirmis. 3°. Ex generali ejus praxi; nullum enim proferri potest exemplum Sacerdotem non jejunum celebrasse pro communicando infirmo. 4°. Tandem ex communi Theologorum sententia; paucissimi sunt enim qui tenent oppositum.

Undè cum dicitur divinum præceptum prævalere Ecclesiastico, verum est cùm divinus Legislator vult illud observari, quod non contingit in casu. Paritas est si desint sacræ vestes aut azymus in Ecclesia latina. Ad paritatem de Sacerdote non confesso, multiplex est disparitas. 1°. Diversus Ecclesiæ sensus. 2°. Confessio potest suppleri per contritionem, jejunium per nihil aliud. 3°. Nullum scandalum, nulla infamia oritur quod Sacerdos dicat se aliquid sumpsisse, secùs si diceret se commisisse peccatum mortale. Ad alias paritates, si quæ opponantur, respondendum est in positivis & quæ pendent à voluntate sivè divina, sivè humana, argumenta à paritate esse infirma.

Mundities Corporis.

Quæstio est de pollutione & actu conjugali; nam mulierum menstrua, fluxus sanguinis, lepra & similia non arcent à communione, cùm hujusmodi corporis defectus sint morbi naturales, qui non magis quàm alii impediunt devotionem: Undè Greg. lib. 12. Epist. Epistola 31. ad Augustinum Anglorum Episcopum de muliere quæ fluxum sanguinis patiens, fimbriam vestimenti Christi tetigit, ait: *Fœminis namque & menstruus sui sanguinis fluxus ægritudo est: Si igitur benè præsumpsit quæ vestimentum Domini in languore posita tetigit: Quod uni personæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus quæ naturæ suæ vitio infirmantur?* Undè si usus contrarius aliquando invaluit, jam abrogatus est.

Quantùm ad pollutionem, Auctor imprimis statuit principium generale, scilicet solum peccatum mortale impedire ex necessitate perceptionem Eucharistiæ, ità scilicet quòd sumendo fit reus corporis & sanguinis Domini. Ex quo infert 1°. solam pollutionem mortaliter culpabilem sivè in se, sivè in sua causa (& quamvis loquatur tantùm de nocturna, perindè est de diurna) impedire ex necessitate communionem: Et ad 2. intelligit de pollutione mortali quæ non est remissa per Sacramentalem Confessionem. Infert 2°. pollutionem venialiter tantùm culpabilem, aut etiam inculpabilem non impedire de necessitate commu- (Ibid. a. 7. ad.)

mu-

munionem, sed ex congruitate tantùm & decentia propter duo: 1°. propter fœditatem quandam corporalem; nisi fortè talis immunditia sit perpetua vel diuturna, vel causata ex sola nequitia Dæmonis, cujus signum est, quòd ordinariè causetur dùm est communicandum. 2°. Propter evagationem mentis, quæ sequitur ordinariè pollutionem. Addit tamen in fine corporis, quòd hoc impedimentum, quod ex duplici congruitate provenit, postponi debeat propter aliquam necessitatem, puta, ut S. Gregorius dicit, cùm aut festus dies exigit, aut exhibere ministerium, pro eo quòd Sacerdos alius desit, ipsa necessitas compellit.

Ibid. ad. De actu conjugali ibid. ad 2. similiter resolvit, quòd si fit finè peccato, ut dùm fit causâ prolis generandæ, vel reddendi debiti, impediat communionem ex congruitate tantum & decentia, propter immunditiam corporalem & distractionem mentis, sicut de pollutione dictum est: Et hoc sensu interpretatur caput *Sciatis*, causa 33. q. 4. desumpta ex Hieron. Epist. 1. ubi dicitur: *Sciatis Fratres charissimi quoniam quicumque uxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus Agni comedere debet*, scilicet ex congruitate & decentia: Undè addit ibid. Hieron. *Scio Romæ hanc esse consuetudinem ut fideles semper Christi corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo.* Addit tandem ibid. S. Th. quòd si non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere (ut Epistolâ citatâ Gregorius subdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad hoc Sacramentum: quod intelligi debet, sicut de pollutione veniali, de majori & strictiori debito congruitatis, quatenùs inest & major fœditas & major mentis distractio, & insuper peccatum veniale, eo quòd amor voluptatis non reformat, nec rectificat actum, quem reformat & rectificat causa procreandæ prolis.

Dubium hîc movetur quo sensu S. Th. dixit pollutionem seu actum conjugalem inculpabilem, aut venialiter tantùm culpabilem non impedire de necessitate communionem? Utrùm hoc sensu quòd qui sic communicat nullatenus peccet, an quia non peccat mortaliter, licet peccet venialiter?

Pro primo sensu facit quòd si sic communicando peccaret venialiter, hujusmodi pollutio impediret de necessitate communionem, quia etiam necesse est vitare peccatum veniale: Undè ad 2. de conjugibus qui causâ procreandæ prolis conveniunt, dicit cum S. Gregorio quòd *suo judicio sint relinquendi* ut communicent vel non communicent, quia impediuntur tantùm à communione secundum congruentiam & non secundùm necessitatem, si autem peccarent venialiter, non essent relinquendi suo judicio, nemo enim est relinquendus suo judicio ut peccet venialiter. Hæc Sententia non est improbabilis.

Pro secundo sensu facit quòd ipse S. Doctor in corpore articuli explicet *non impedire de necessitate*, sic, *ità scilicet quod homo sumendo sit reus corporis & sanguinis Domini*, quod importat peccatum mortale. Et in 4. d. 9. q. 1. a. 4. q. 2. loquens de eo qui ex cogitatione turpium pollutionem passus est, dicit: *Si expressè inveniat consensum non præcessisse & necessitas urgeat, aut aliqua causa potior reformet actum, potest accedere aut etiam celebrare, non obstante corporali immunditiâ aut hebetatione mentis: Alias si necessitas non incumbat* (aut aliqua ratio potior non reformet actum) *videtur non exhibere debitam reverentiam Sacramento, non tamen si celebrat mortaliter peccat, sed venialiter.* Ex quibus apparet hanc secundam sententiam esse S. Doctori conformiorem: Est etiam communior.

Undè ad primum fundamentum prioris sententiæ: Quamvis reverà necesse sit vitare etiam peccata venialia, non tamen ità hic intelligit S. Th. sed, ut ipse se explicat, intelligit *non impedire ex necessitate*, esse non impedire sub reatu peccati mortalis. Ad secundum; cum conjugibus causa generandæ prolis convenientibus facilè possint occurrere rationes indecentiam abstergentes aut compensantes, relinquendi sunt suo judicio, ut his rationibus attentis, non communicent vel communicent absque peccato veniali. Posset etiam objici pro prima sententia Concilium Tridentinum & Apostolum non requirere aliam probationem quàm quòd homo careat peccato mortali: Sed respondetur Tridentinum & Apostolum supponere, quòd accessus ad Eucharistiam sit cum debita reverentia, sicut cum debito fine: Undè sicut peccaret venialiter qui ex vana gloria communicaret, ità & qui cum dicta indecentia.

Cæterum, ut jam non semel monui ex Auctore, potest ista indecentia abstergi vel compensari, sicque communio ex omni parte reddi licita ex variis causis, nimirum ex occasione alicujus Festi vel Indulgentiæ, ex speciali devotione, ex necessitate celebrandi vel communicandi, sivè propter obedientiam, sive ad vitandam notam, aut propter aliquid aliud occurrens: Item si pollutio sit frequens & diuturna, aut causata ex astutia dæmonis, ut dictum est: Item si ex inculpabili sivè pollutione, sivè actu conjugali non remaneant turpes cogitationes aut mentis evagatio: Minima ratio sufficiet ut negligatur sola fœditas corporalis.

Ad corporalem munditiem pertinet decens corporis ornatus scilicet ut viri accedant summa cum reverentia in habitu humili & decenti, non sordido, manibus junctis aut pectori appositis & armis depositis. Mulieres non sumptuosis vestibus, sed modestis, non intortis crinibus, non facie pigmentis illitâ, non pectore nudato, aut velo translucido obtecto, velamine denso super faciem ad os usque demisso. Ità S. Carolus p. 2. act. Ecclesiæ Mediolanensis.

ARTICULUS V.

De modo quo Christus usus est hoc Sacramento. Utrùm ipso sumpserit, & sumendum dederit Corpus & Sanguinem suum Judæ?

Dico 1°. Christus sumpsit corpus & sanguinem suum.

Prob. 1°. ex Hieronymo qui Epistola ad Lesbyam seu Hedibiam, refertur de consec. d. 2. cap. *Nec Moyses* 87. dicit: *Dominus Jesus ipse conviva & convivium, ipse comedens & qui comeditur.* 2°. Illud Luc. 22. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*, secundùm Tertullianum l. 4. cont. Marcion. c. 4. Chrysostomum Hom. 83. in Math. & Auctorem hîc ad 3. Christus intellexit Pascha novum quod in Sacramento corporis sui instituturus erat. Aut si de veteri Pascha intellectum contendis, non fuit ratio Christo illud desiderandi, nisi quia illi novum erat substituturus. 3°. Si ipse non sumpsisset corpus & sanguinem suum, periculum erat ne Discipuli scandalisarentur, sicut Capharnaïtæ Joan. 6. Dùm simpliciter promittebat eis corpus suum ad manducandum & sanguinem suum ad bibendum. Ità arguit Chrysostomus. 4°. Christus solebat facere quod docebat, Act. 1. *Cœpit Jesus facere & docere:* Undè ipse priùs baptisari voluit quàm Baptismum aliis imperare. 5°. Tandem Sacrificium instituit & celebravit: Ergo secundum morem de illo participavit. Hic q. 81. a. 1. o.

Dico 2°. Christus dedit Judæ corpus & sanguinem suum. Ib. a. 2. o.

Ità communiter non solum Scholastici cum Auctore, sed etiam SS. Patres excepto uno Hilario. Chrysostomus Hom. 46. in Joan. & 83. in Matth. Hieron. l. 2. cont. Jovin. c. 14. Aug. in pluribus locis refertur causâ 1. q. 1. cap. *Christus.* Cyrillus l. 9. in Joan. Leo Serm. 3. & 7. de Passione, & alii.

Colligitur apertè ex Scriptura. Juxtà Matth. 26. & Marcum 14. Jesus discumbens cum duodecim & illis cœnantibus accepit panem, benedixit, fregit atque distribuit. Item Luc. 22. post consecratum calicem dixit: *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa:* Ergo tunc aderat Judas; omnes autem qui aderant post consecrationem calicis, biberunt ex illo Marc. 14. *Et biberunt ex eo omnes:* Ergo & Judas.

ibid. Suadet ratio: Cùm enim Christus deberet nobis exemplum justitiæ, non conveniebat ejus magisterio, ut Judam occultum peccatorem sinè accusatore & evidenti probatione ab aliorum communione separaret, ne per hoc daretur exemplum Prælatis Ecclesiæ similia faciendi, & indè Judas exasperatus sumeret occasionem peccandi.

Dices 1°. Christus Math. 26. post distributum corpus & sanguinem suum dixit: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei:* Ergo illis solis dedit tunc bibendum quibusdam erat bibiturus in Regno Patris sui: Atqui non bibit cum Juda in Regno Patris sui: Ergo.

ibid. ad 1. R. hanc fuisse rationem Hilario ut oppositum teneret, non cogit tamen, tùm quia non Christus, sed ipse Judas à Discipulis quibus id dictum erat se separavit: Undè Christus quantùm est in se bibit cum Juda vinum in Regno Dei, sed hoc convivium ipse Judas repudiavit; tùm quia Christus loquebatur collegio Apostolorum, sicque non fuit necessarium quòd omnes & singuli biberent, sed sufficiebat quòd multi. Quidam Hilario adjungunt Clementem Romanum l. 5. Constit. Apost. cap. 16. Sed cùm istud opus sit in pluribus adulteratum, nihil certi ex illo erui potest.

Dices 2°. Antè communionem manifestum erat crimen Judæ: Atqui manifestis peccatoribus non est dandum hoc Sacramentum: Ergo. Prob. Maj. 1°. Math. 26. antè communionem Christus dixit: *Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet:* Et Judæ interroganti: *Numquid ego sum Rabbi?* Respondit Jesus: *Tu dixisti.* 2°. Joan. 13. Joanni quærenti à Jesu quis esset qui illum traderet? Respondit Jesus: *Ille est cui ego intinctum panem porrexero, & cùm intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ:* Ergo antè communionem manifestum erat Discipulis crimen Judæ.

R. N. Maj. Ad primam Probat. ex Math. hæc verba; *Qui intingit*, &c. non dixit Christus ut manifestaret proditorem, omnes enim eodem paropside utebantur, sed ut exaggeraret ejus crimen, quasi dixisset: Qui manducat mecum, qui eidem mensæ assidet & eodem mecum paropside utitur, hic me traditurus est: Undè post hæc verba, Apostoli adhuc quærebant, *quis esset ex eis qui hoc facturus esset* Luc. 22. Hæc autem verba: *Tu dixisti*, quamvis aliquando sint affirmantis ut Math. 26. & Marci 16. non ità semper, sed aliquando sunt interrumpentis aut suspendentis sermonem, quasi diceretur, *Tu dicis, ego non dico: Tu videris.* Undè Aug. l. 3. de consensu Evang. c. 1. dicit: *Etiam hic non est expressum utrùm ipse esset: Potest enim adhuc intelligi tanquam dixerit: Tu dixisti, non ego dixi.* Insuper hoc ità potuit dici à Juda & responderi à Christo, ut alii non adverterent.

Ad secundam Probat. R. quòd cùm Christus dixit Joanni: *Ille est cui panem*, &c. jam adimpleta esset communio: Neque enim in buccella intincta accepit corpus Christi quod jam antea distributum erat, ut docet Aug. Tract. 62. in Joan. Insuper Christus id soli Joanni dixit: Joannes autem aliis non indicavit.

Petes 1°. Utrùm Christus sumpserit & dederit Discipulis suum corpus passibile?

ib. a. 3. o. R. affirmativè: Quia idem erat corpus sub speciebus sacramentalibus quod existebat in propria specie, erat autem passibile in propria specie: Attamen id quòd erat secundùm se passibile, erat sub speciebus sacramentalibus modo impassibili: Quia ut aliquod corpus sit modo passibili, requiritur quòd comparetur ad ea quæ circumstant mediantibus propriis dimensionibus, ut possit esse contactus corporis ad ea quæ agunt: Corpus autem Christi sub speciebus sacramentalibus non comparatur ad circumstantia mediantibus propriis dimensionibus, quibus corpora se tangant: Et ideò species illæ sunt quæ videntur & patiuntur, non corpus Christi sub illis.

Petes 2°. Utrùm si hoc Sacramentum tempore mortis Christi fuisset servatum aut consecratum, Christus ibi moreretur?

R. quòd moreretur, non tamen pateretur: Quia accidentia absoluta & à loco independentia quæ Christo conveniunt in propria specie existenti qualia sunt vivere, mori, dolere, gaudere, esse animatum vel inanimatum, etiam illi conveniunt existenti sub speciebus sacramentalibus: Accidentia autem quæ illi in propria specie conveniunt per comparationem ad corpora extrinseca, ut sunt irrideri, conspui, flagellari, crucifigi, non conveniunt ei existenti sub speciebus sacramentalibus, ut dictum est in responsione præcedenti. ib. a. 4. o.

ARTICULUS VI.

De Effectibus hujus Sacramenti.

§. I.

Recensentur varii Effectus Eucharistiæ.

Primus effectus Eucharistiæ est gratia cui secundariò adjungitur refectio spiritualis dulcedinis; quatenùs, non solùm continet Christum Auctorem gratiæ & ejus Passionem repræsentat, sed confertur per modum cibi & potûs; atque ideò habet ad vitam spiritualem omnem effectum quem habet cibus materialis ad vitam corporalem, sustentat, auget, reparat & delectat: Undè *qui manducat me vivet propter me* Joan. 6. De hoc primario effectu Eucharistiæ plura dixi de Sacramentis in genere Dissert. 3. a. 1. require. Hic q. 79. a. 1. o.

Sacramentum Eucharistiæ non causat per se primariò primam gratiam remissivam peccati mortalis, sed secundam tantùm, quia est institutum ut alimentum spirituale, *Caro mea verè est cibus*, &c. Joan. 6. Alimentum autem supponit vitam in eo qui suscipit: Patet insuper ex his quæ modo diximus de dispositione requisita ex parte animæ ad hoc Sacramentum. Per accidens tamen & secundariò potest causare primam gratiam remissivam peccati mortalis; sicut Sacramentum mortuorum, ut Pœnitentia, potest per accidens causare secundam gratiam. Pro utraque parte assertionis, vide de Sacramentis in genere Dissert. 3. cit. a. 3. ubi Sententiam Honorati Tournely contrà secundam partem cum ejus argumentis exposuimus. ib. a. 3. o.

Opponitur contrà primam partem. 1°. Hoc Sacramentum est medicina; medicina autem non est opus benè habentibus, sed malè habentibus. 2°. Sacerdos in Missa orat ut, *Hoc tuum Sacramentum sit ablutio scelerum*: Ergo.

R. ad primum, Medicinam esse duplicis generis, unam sanativam à morbo, alteram confortativam ad perfectiorem sanitatem, hâc indigent sani, & talis est Eucharistia.

Ad secundum, R. 1°. Peti ut hoc Sacramentum sit ablutio scelerum vel per accidens, eorum scilicet quorum conscientiam non habemus, vel relaxando pœnam temporalem peccatis mortalibus remissis debitam; vel ut contritio in nobis perficiatur ad scelerum remissionem. 2°. Illæ preces possunt intelligi de Eucharistia, ut est Sacrificium quod offertur non solùm pro justis, sed etiam pro peccatoribus: Nec te moveat quòd Ecclesia dicat *Sacramentum*; Notum est enim Eucharistiam, etiam ut est Sacrificium, apud veteres nominari Sacramentum: Sic Aug. l. de sancta Virginitate c. 45. *Notum est*, inquit, *quo loco Martyres & quo defunctæ Sanctimoniales ad altaris Sacramenta recitentur:* Ibid. ad 1.

tentur: Undè libri qui de Ritibus Sacrificii tractant, dicuntur Sacramentarii.

B. a. 2. o. Secundus effectus Eucharistiæ est adeptio gloriæ, quatenùs Christus, qui est gloriæ largitor, in eo continetur ut cibus nutriens & confortans animam in bono, quo possit perseverare usque ad tempus quo gloria donabitur: Undè dicitur, Pignus futuræ gloriæ.

Tertius effectus Eucharistiæ est remissio peccatorum venialium quam dupliciter operatur: 1°. Immediatè & directè quatenùs est cibus animæ; sicut enim cibus corporalis restaurat vires quæ quotidie deperduntur per calorem naturalem, ita cibus spiritualis restaurat vires spirituales quæ quotidie deperduntur per calorem concupiscentiæ: supponit resolutio communicantem non ponere obicem retinendo affectum ad peccata venialia. 2°. Mediatè & indirectè per rem Sacramenti quæ augetur in hoc Sacramento, non solùm quoad habitum, sed etiam quoad actum & fervorem, qui cùm repugnet peccato veniali, illud tollit. Undè Trid. sess. 13. cap. 2. vocat hoc Sacramentum *antidotum quo liberamur à culpis quotidianis & à peccatis mortalibus præservamur.*

B. a. 5. o. Quartus effectus Eucharistiæ est remissio pœnæ peccato debitæ, sed diversimodè. Si Eucharistia consideretur ut Sacramentum, non remittit pœnam directè, quia non est instituta ad satisfaciendum, sed ad nutriendum & uniendum cum Christo, quod non impeditur per pœnam dimissâ culpâ: Unde sub hac ratione non remittit pœnam, nisi consequenter & indirectè quatenùs excitat fervorem charitatis. At si consideretur ut Sacrificium quod est satisfactorium, directè & per se remittit pœnam, non tamen ordinariè totam, quia in satisfactione magis attenditur affectus satisfacientis, quàm quantitas oblationis.

B. a. 6. o. Quintus effectus Eucharistiæ est præservatio à peccatis futuris, quod fit dupliciter: 1°. Quatenùs auctâ charitate & unione cum Christo per hunc cibum, anima fit robustior contrà interiora corruptiva. 2°. Quatenùs cùm sit signum Passionis Christi per quam victi sunt dæmones, ad eam expavescunt, nec tantùm impugnant quantùm impugnare vellent: Et ideò Trid. suprà citatum dicit quòd sit *Antidotum.... quo à peccatis præservemur.*

§. II.

Variæ Quæstiunculæ circà præsentem materiam breviter resolvuntur.

Petes 1°. Utrùm Eucharistia prosit aliis quàm sumentibus?

B. a. 7. o. **R. Eucharistia in ratione Sacrificii prodest aliis quàm sumentibus, quia etiam pro aliis offertur. In ratione verò Sacramenti, seu ut sumpta simpliciter, non prodest aliis quàm sumentibus ex opere operato, quia sumitur ut cibus; cibus autem prodest ex se soli sumenti. Potest tamen aliis vivis & defunctis prodesse ex opere operantis: 1°. quia est bonum & præstantissimum totius Religionis opus, quod per meritorum communicationem, quam profitemur in Symbolo, potest esse utile aliis, tàm vivis quàm defunctis, eò potissimum quòd in eo non solùm consideretur applicatio seu receptio, sed etiam præparationis opus laboriosum per Contritionem, Confessionem & alios virtutum actus. 2°. Quia cùm per susceptionem Eucharistiæ augeatur gratia & incendatur charitas animaque fit Deo plena, preces Communionem concomitantes & subsequentes sunt ferventiores & efficaciores, ad impetranda postulata pro se & pro aliis. Meritò itaque Sacra Congregatio auctoritate Apostolicâ damnavit librum Theophili Renaudi, quo Communionem pro mortuis tanquam errorem popularem, piam fraudem & sordem non ferendam impugnabat.**

Petes 2°. Utrùm per veniale peccatum impediatur effectus hujus Sacramenti?

R. peccata venialia præterita seu habitu tantùm remanentia nullo modo impedire effectum hujus Sacramenti, quippè quæ per ipsum tollantur, ut dictum est. Peccata verò venialia actu placentia vel exercita impediunt effectum secundarium, scilicet refectionem dulcedinis spiritualis, quatenùs minuunt fervorem charitatis, non verò effectum primarium qui est augmentum habitualis gratiæ & charitatis: De quo vide latiùs de Sacramentis in genere Dissert. 3. citata a. 4. §. 2. ib. a. 8. o.

Petes 3°. Quandonam Eucharistia causet gratiam?

R. causare in instanti extrinseco manducationis, in quo verum est primò dicere, comestum est, vel jam non est comestio & immediatè antè erat: Quia hoc Sacramentum causat gratiam quando verum est primò dicere, jam est sumptum & applicatum: Atqui sumitur & applicatur per manducationem, cùm sit institutum ut cibus: Ergo. Maj. patet; quia hoc Sacramentum causat gratiam sicut alia Sacramenta; alia autem Sacramenta non **causant gratiam dùm applicantur, sed cùm verum est primò dicere, jam sunt applicata: Sic Baptismus non causat gratiam dùm actu fit ablutio & verba proferuntur, sed quando verum est primò dicere jam homo est ablutus sub tali forma.**

Sed quandonam manducatio censeatur completa?

R. censeri completam, non quando cibus masticatur in ore, qui enim cibum in ore masticatum expueret, non diceretur manducasse, sed quando trajicitur per guttur seu gulam: Quidam addunt non improbabiliter, & stomachum attingit, quod fit brevi morulâ: Sic enim completur manducatio corporalis, cùm cibus non nutriat, nisi sit in stomacho.

Hinc inferes quòd hostia in ore consumpta, aut sumpta in ore & ejecta non causet gratiam, quia non fuit completè comesta, secùs si deglutita & in stomachum recepta evomeretur, quia fuit completè comesta. Item inferes quòd si Angelus miraculosè poneret hostiam in stomacho hominis, probabiliùs non causaret gratiam, quia non fuit comesta.

Si dicas cibum materialem non nutrire nisi sit corruptus: Disparitas est quòd cibus corporalis nutriat per sui mutationem in substantiam aliti, quod fieri non potest nisi corrumpatur. At iste cibus spiritualis nutrit, convertendo sumentem in se, ad quod non requiritur quòd corrumpatur, sed sufficit quòd manducetur juxtà institutionem Christi; *Qui manducat me, vivet propter me.*

Petes 4°. Utrùm hoc Sacramentum causet gratiam ex opere operato, non solùm quando actu manducatur seu quando completur manducatio, sed etiam toto tempore quo species manent in stomacho?

R. utrimque probabiliter disputari: Partem affirmativam tenet Cajetanus cum pluribus, negantem Soto etiam cum pluribus: Et hæc secunda sententia nobis videtur probabilior: Quia effectus hujus Sacramenti promittitur manducanti; & quamvis manducatio non sit res causans gratiam, est saltem conditio sine qua non; neque intelligitur de manducatione antea facta, sed de manducatione actu existente cum Sacramento, seu primo desinente per primum sui instans extrinsecum: Non enim dicitur. *Qui manducavit meam carnem,* aut *qui manducavit me,* sed *qui manducat meam carnem,* & *qui manducat me.*

Insuper sequeretur ex prima sententia quòd qui esset debilioris stomachi, aut grandiorem hostiam vel plures sumeret, melioris esset conditionis quàm qui esset robustioris stomachi, aut unam parvam tantùm hostiam sumeret, quia posset ex diuturniori permanentia specierum in stomacho ampliorem consequi gratiam. Neque refert id non contingere per se ratione specierum remanentium, sed tantùm per accidens, per se autem ratione majoris dispositionis, sufficit quòd id contingat ratio-

ratione specierum etsi per accidens tantùm, indè enim datur locus superstitioni sumendi grandiores & plures hostias, quod prohibuit Innocent. XI. in suo decreto, de quo suprà dùm de frequenti Communione. Sed neque apparet verum ampliorem causari gratiam per se ratione dispositionum & per accidens tantùm ratione specierum: Dùm enim sumitur Eucharistia, gratia non causatur per se ratione dispositionum, sed ratione specierum seu potiùs rei contentæ sub speciebus: Ergo similiter dùm est in stomacho.

Item sequeretur quòd qui peccatum mortale committeret antequam species sint corruptæ, sacrilegium committeret, esset reus corporis & sanguinis Domini & judicium sibi manducaret, quod videtur falsum, non enim ille magis peccaret quàm qui haberet in stomacho hostiam impositam ab Angelo sinè manducatione. Adde quòd opposita sententia non nitatur nisi congruentiis, quarum præcipuam petitam ex hoc quòd manducatio sit tantùm conditio, prævenimus.

DIGRESSIO HISTORICA.

De Communione Laïca.

Ad præced. Dissert.

Sacerdotibus & aliis Clericis in pœnam alicujus gravioris criminis denegabatur olim Communio clericalis, & concedebatur tantùm Communio laïca, de qua mentio habetur apud Syricium Papam Epist. 1. c. 11. in Concilio Eliberitano Can. 76. Sardicensi Can. 1. & 2. Agathensi Can. 33. Toletano I. cap. 2. Bracarensi I. Can. 31. & alibi. Quid sit autem ista Communio laïca non conveniunt Eruditi.

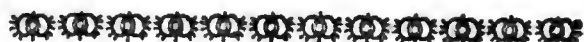
Dico 1°. Communio laïca non videtur fuisse illa in qua una species tantùm conferebatur, Clericalis in qua utraque species, quia his temporibus quibus conditi fuerunt laudati Canones, etiam Laici poterant communicare & sæpè communicabant sub utraque specie.

2°. Neque Communio laïca intelligi potest Communio Sacerdotum, quibus non permittebatur consecrare, sed solum de manu alterius hostiam sumere quia Communio laica imponebatur etiam in pœnam inferioribus Clericis qui consecrare non poterant.

3°. Communio laica non potest intelligi prout opponitur functionibus & privilegiis Clericorum quasi redigi ad Communionem laicam sit communicare cum cæteris Fidelibus in participatione Sacramentorum, in orationibus & bonis operibus more Laicorum tantum, at quoad Munia & Privilegia Ecclesiastica, non haberi amplius pro Clerico sed pro Laico: Non videtur, inquam, hæc interpretatio admittenda, quia in laudatis Canonibus agitur specialiter de Communione Eucharistica, & non de ea quæ dicitur Communio Sanctorum; iis enim statuitur ut Clerici lapsi post peractam pœnitentiam, tempore definito, vel in articulo mortis Communione laica donentur & Eucharistiam more Laicorum sumant. Restat ergo explicandum quid intersit inter hanc Communionem laicam & clericalem.

4°. Plures censent Communionem laicam eam esse quæ fit in loco destinato Laicis, Clericalis quæ fit in loco destinato Clericis: Notum est enim olim Sacerdotes & Clericos communicare antè altare in Choro seu intrà Cancellos, Laicos verò extrà Chorum & Cancellos. Unde in Concilio Laodicensi can. 19. legitur: *Solis Ministris altaris liceat ingredi ad altare & ibi communicare.* In Bracarensi can. 31. *Ingredi Sacrarium ad communicandum non licet Laïcis nisi tantum Clericis.* Similiter in Toletano 4. can. 17. Hæc interpretatio, quamvis secundum quid vera, videtur tamen insufficiens nisi aliquid addatur: Quia Felix III. Epist. 1. de Clericis rebaptisatis dicit: *Communio laïca tantùm in morte illis est reddenda:* Et Concilium Sardicense can. 2. de Episcopo Ambitioso dicit: *Nec laïcam in fine Communionem accipiat:* Diversitas autem locorum in communicando in Ecclesia, servari non potest in communione moribundi. Scio doctissimum Sylvium respondere in his textibus Communionem vocari laïcam, non ex loco in quo actualiter fiat, sed ex loco in quo fieri debebat, si ad Ecclesiam ire posset morti proximus: At videtur aliis hæc explicatio aliquatenus violenta: Undè

5°. Verisimiliùs videtur quòd Communio laïca differat à clericali & quantum ad locum, ut dictum est, & etiam quantùm ad modum, quatenùs Sacerdotes & Clerici communicabant cum quadam cæremonia & certo ornatu, non verò Laïci; sicut apud nos Sacerdotes communicant cum Stola, & secundum hoc potest intelligi Communio laïca in morte.

DISSERTATIO VII.

De Ministro Eucharistiæ.

D. Th. q. 82.

Duplex est Eucharistiæ Minister, unus Consecrationis, alter dispensationis: De utroque dicturi cum Auctore, sit

ARTICULUS I.

Quis sit Minister Consecrationis Eucharistiæ?

Tertullianus l. de præscript. c. 41. conqueritur Hæreticos, *Laïcis Sacerdotalia munia injungere.* Secundùm Irenæum l. 1. adversùs hæreses c. 9. Marcus Hæreticus & Præstigiator & secundùm Epiphanium hæresi 49. & 79. Pepusiani & Collyridiani, mulieribus potestatem conficiendi Eucharistiam tribuebant.

Valdenses eandem potestatem agnoscebant in quolibet Laïco, modo esset vir probus. Lutherus l. 1. de Civit. Babyl. & l. de abroganda Missa, cuivis Laïco eandem facultatem concedebat, non tamen usum nisi ex delegatione Ecclesiæ. Hugo Grotius in Dissertatione cui titulum præfixit; *de cœnæ administratione ubi Pastores non sunt*, contendit facultatem consecrandi datam esse ex æquo omnibus Christianis, eà tamen Laïcos & fœminas uti non debere, nisi ubi desunt Sacerdotes & in necessitate. Contrà quos omnes,

Dico: Soli Sacerdotes sunt Ministri Consecrationis Eucharistiæ, sic ut præter illos nullus possit validè consecrare. *Hic q. 82. a. 1. o.*

Prob. 1°. ex Scriptura: Hi soli potestatem habent consecrandi Eucharistiam quibus Christus illam contulit: Atqui solis Apostolis & eorum in Sacerdotio Successoribus illam potestatem contulit dùm dixit Luc 22. *Hoc facite in meam commemorationem:* Ergo. Prob. Min. 1°. Quia hæc verba Concilium Trid. sess. 22. cap. 1. sic intelligit: *Eisdem*, inquit Apostolis, *eorumque in Sacerdotio Successoribus, ut offerrent præcepit per hæc verba, hoc facite in meam commemorationem.* 2°. Quia licèt ista verba, prout continent sumptionem, possint intelligi de omnibus Fidelibus, prout tamen important Consecrationem non nisi de Apostolis & eorum in Sacerdotio Successoribus possunt intelligi, alioquin sequeretur quòd Laïci & mulieres non solùm possent, sed etiam præcepto tenerentur consecrare, quod non admittunt Hæretici: Ergo.

Prob. 2°. ex Traditione fundata in Patribus, Conciliis & Historia Ecclesiastica.

Quantùm ad Patres, jam audivimus Tertullianum exprobrantem Hæreticis quòd munia Sacerdotalia Laïcis injungerent; & lib. de corona militis c. 3. scribit *Eucharistiam sumi in antelucanis cœtibus nec de aliorum manu quàm præsidentium.* Justinus Apolog. 2. scribit: *Eum qui fratribus* (id est Christianis) *præest* (scilicet Episcopum vel Presbyterum) *rerum universarum Patri per* no-

nomen Filii & Spiritûs sancti offerre Eucharistiam, juxtà mandatum quod Christus dedit cùm dixit: Hoc facite in meam commemorationem. Epiphanius hæresi citatâ 79. *Neque Diaconis Ecclesiasticâ regula concreditum est peragere Sacrificii mysteria, sed ministrare tantùm dùm perficiuntur:* Et in expositione Catholicæ Fidei exprobrat cuidam Pseudo-monacho Zachæo, quòd *cùm esset Laïcus, attingere ac Sacrificia celebrare nefario ac temerario ausu est aggressus.* S. Hieronymus contrà Luciferianos probat apud eos non esse Ecclesiam, quia Sacerdotes non habent qui corpus Christi conficiant, sed Diaconum tantùm. *Hilarius,* inquit, *cùm Diaconus de Ecclesia recesserit, solusque, ut putat, turba sit mundi, neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos & Presbyteros non habens:* Et Epist. 101. alias 85. ad Evangelium: *Quis patiatur ut suprà eos se tumidus Diaconus efferat ad quorum preces corpus Christi efficitur.* Fulbertus Carnotensis ineunte sæculo undecimo Epist. 36. ad Guidonem Bituricensem scribit, *Extrà Chorum deponendum & pœnitentia plectendum* Diaconum, *qui se presbyterum simulavit, Missamque celebrare præsumpsit.*

Quantum ad Concilia. Concilium Nicænum primum contrà Diaconos qui præsumebant Eucharistiam dare Sacerdotibus dicit Can. 18. *Neque Regula, neque consuetudo tradidit ut hi, qui offerendi Sacrificium non habent potestatem, his qui offerunt, corpus Christi porrigant.* Idem Concil. Arelat. can. 15. Ancyran. can. 2. Laodicen. can. 25. disertè verò Concilium Lateranense 4. sub Innocentio III. sic definit: *Hoc Eucharistiæ Sacramentum nemo potest conficere nisi Sacerdos qui ritè fuerit ordinatus secundum claves Ecclesiæ.* Similiter Florent. in Decreto unionis, ac tandem Tridentinum sess. 22. cap. 1. ut suprà & can. 2. *Si quis dixerit illis verbis: Hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes aut non ordinasse, ut ipsi aliique Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum, anathema sit.*

Quantum ad Historiam Ecclesiasticam constat ex S. Justino Apolog. 2. ex S. Cypriano Epist. 5. ex Tertulliano l. 1. ad uxorem cap. 5. ex Basilio Epist. ad Cæsariam Patriciam & aliis, Eucharistiam olim missam fuisse ad absentes; Peregrinos & Anachoretas, eam à Sacerdotibus acceptam secum deferre, atque Presbyteros cum magno vitæ periculo in carceribus martyrum celebrasse: Ut quid autem ista, si quilibet, absente Sacerdote poterat sacrificare? Item notum est Chrysostomum crimen sibi impactum de confracto Calice in domo cujusdam nomine *Ischiras* diluisse, ex eo quòd cùm iste Ischiras *esset homo privatus in privata domo habitans, poculum mysticum habere non potuit:* Si Calicem habere non potuit, quomodo consecrare potuit.

Confir. Incredibile est Deum qui solos filios Levi ad antiqua Sacrificia elegit, ita ut Ozam, quòd ministeria Levitarum attentaret, percusserit, Sacrificium præstantissimum novæ Legis, cujus antiqua erant tantùm figuræ, omnibus indiscriminatim & non viris selectis atque speciali caractere insignitis, commiserit.

Confer quæ dixi in Tract. de Sacramen. in genere Differt. 5. de Ministro Sacramentorum a. 2. Concl. 2.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Ex Scriptura: Omnes Fideles dicuntur Sacerdotes 1. Pet. 2. & Apocal. 1. Ergo.

R. Fideles in Scriptura vocari Sacerdotes eo modo quo ibidem vocantur Reges, impropriè scilicet & latè, quatenus offerunt Deo sacrificium laudis, orationum & bonorum operum; non verò propriè quasi offerrent Sacrificium Altaris incruentum. Vide loco citato de Sacramentis in genere.

Obj. 2°. Hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem,* dicta sunt omnibus: Unde ex his probatur præceptum Communionis: Ergo.

R. D. Ant. Dicta sunt omnibus secundum aliquam sui partem, scilicet sumptionem, Transeat Ant. Secundùm totam suam amplitudinem, N. Quantùm enim ad Consecrationem non sunt dicta omnibus, ut probatum est; aut si quantum ad hoc sint dicta omnibus, non ut ab omnibus, sed ut à quibusdam tantùm pro omnibus adimpleantur: Ut enim docet Augustinus l. 3. de Doctrina Christiana c. 17. *Erit etiam hoc in observationibus intelligendarum Scripturarum, ut sciamus alia omnibus communiter præcipi, alia singulis quibusque generibus personarum.* Quæ autem ab omnibus, quæ à quibusdam perficienda præcipiuntur, tacente Scripturâ, ex Traditione repetendum est.

Obj. 3°. Tertullianus lib. de Exhortatione Castitatis cap. 7. probat omnes Fideles etiam Laïcos debere esse Monogamos, ex eo quòd Sacerdotes debeant esse Monogami: Ergo censet omnes Fideles etiam Laïcos esse Sacerdotes.

R. N. Conseq. Cùm enim Tertullianus distinguat inter Laïcos & Sacerdotes, apertè significat Laïcos non esse Sacerdotes. Vis ergo ejus argumenti in hoc sita est, quòd cùm Sacerdotes assumantur ex Laïcis, si Sacerdotes debent esse Monogami, ità & Laici, alioquin quomodo erunt Presbyteri qui de Laïcis adleguntur? Ità seipsum explicat Tertullianus ibidem; subjungit enim: „Omnes „ nos Deus ità vult esse dispositos, ut ubique Sa-„ cramentis ejus obeundis apti simus: Unus De-„ us, una Fides, una Disciplina. Usque adeò „ nisi & Laïci ea observent, per quæ Presbyteri „ adleguntur, quomodo erunt Presbyteri, „ qui de Laïcis adleguntur? Ergo pugnare debe-„ mus antè Laïcum jussum à secundo Matrimonio „ abstinere, dum Presbyter esse non alius potest, „ quam Laicus semel fuerit maritus." Similiter ratiocinatur l. de Monogamia c. 12.

Inst. 1°. Tertullianus primo loco citato dicit de Laico, *ubi Ecclesiastici Ordinis non est consessus, & offers & tingis & Sacerdos es tibi solus:* Ergo.

R. 1°. Hunc textum à Pamelio operum Tertulliani accuratissimo Editore sic legi: *Ubi Ecclesiastici Ordinis est consessus, & offert & tingit Sacerdos qui est ibi solus:* Et sic evanescit Objectio. 2°. Suppositâ vulgatâ Lectione: R. Tertullianum intelligendum esse de oblatione latè sumptâ, non pro Sacrificio Altaris, sed pro oblatione precum & bonorum operum, respectu quorum Laïcus dicitur etiam latè Sacerdos, ut jam dictum est. Nec refert quòd Tertullianus ibi loquatur de tinctione Baptismi propriè sumptâ; est enim discrimen quod absente Sacerdote, quilibet, etiam mulier, possit Baptismum conferre propter ejus necessitatem, cùm tamen eidem Tertullianus l. de velandis Virginibus cap. 9. asserat mulierem sacerdotalia munia obire non posse, & l. de Præscript. cit. in capite hujus articuli conqueratur, *Hæreticos Laïcis sacerdotalia munia injungere.*

Inst. 2°. Tertul. ibid. dicit: *Differentiam inter Ordinem & Plebem constituit Ecclesiæ auctoritas & honor per Ordinis consessum sanctificatus à Deo:* Ergo non jure divino, sed Ecclesiastico tantùm Sacerdotes consecrant, sicque nihil vetat quin accedente Ecclesiæ consensu, alii consecrent.

R. equidem differentiam inter Ordinem & Plebem constitui inchoativè per auctoritatem Ecclesiæ, quatenus ex Laïcis à Clero & Populo eligebantur Sacerdotes consecrandi, sed est perfectè & complete à Consecratione: Undè dicit Tertullianus: *Et honor per Ordinis consessum sanctificatus à Deo.*

Brevius quidam respondent ad totum argumentum cum Hieronymo Tertullianum *non fuisse hominem Ecclesiæ.* At non constat hoc opus fuisse scriptum post ejus defectionem ad Montanistas.

Obj. 3°. ex variis Historiis: 1°. In veteri Martyrologio legitur quòd S. Petronilla S. Petri Filia, *cum sancta Felicula collactanea sua continuis jejuniis & Orationibus vacans, tertiò celebratis Dominicæ oblationibus mysteriis, mox ut Christi Sa-*

 cra-

cramentum accepit, reclinans se in lectulo, amisit Spiritum. 2°. Theodoretus l. 2. Hist. Ecc. c. 23. narrat Frumentium Laïcum Alexandriâ ad Indos profectum, invitasse mercatores Romanos ad Liturgias, more Romano fieri solitas. 3°. Refertur in Prato spirituali c. 25. quemdam Monachum Laïcum *verbis sanctæ Oblationis panes consecrasse.* 4°. Panem in agro à Pastoribus consecratum, conversum fuisse in carnem, testantur Honorius Augustodunensis in gemma animæ & Albinus Flaccus lib. de divinis Officiis: Ergo.

R. ad primum, Martyrologium laudatum non dicit quòd ab ipsa sanctâ Petronilla fuerint celebrata *Dominicæ oblationis mysteria.* Et in actis SS. Martyrum Nerei & Achillei, quibus inserta est vita S. Petronillæ & S. Feliculæ, legitur: *Tertio itaque die veniens ad eam S. Nicomedes Presbyter celebravit Mysteria Christi, Virgo autem sanctissima, mox ut Christi Sacramentum accepit, reclinans se in lectum emisit spiritum.* Vide Acta Sanctorum Tom. 7. Maii pag. 429.

Ad secundum, Theodoretus per Liturgias intellexit Conventus Christianorum ad fundendas Deo preces. Rufinus enim, ex quo hanc Historiam hausit Theodoretus l. 1. c. 9. dicit Frumentium Mercatoribus persuasisse *ut conventicula per loca singula facerent ad quæ Ritu Romano Orationis causâ confluerent.* Similiter referunt Socrates l. 1. c. 19. & Sozomenus l. 2. c. 24. Idque eò magis constat, quòd referente ipso Theodoreto ibid. Frumentius Alexandriam redux petierit à S. Athanasio Sacerdotes ad illius gentis culturam.

Ad tertium, 1°. Multa referuntur in Prato spirituali quæ sunt dubiæ Fidei. 2°. Suppositâ veritate historiæ, id miraculosè factum est & virtute divinæ potentiæ quæ non est alligata Sacramentis, & ideò trahi non potest in exemplum, maximè cùm ibidem referatur Monachorum seniorem occasione hujus miraculi *statuisse ut nullus addisceret sanctæ oblationis verba, nisi qui ordinatus ad hoc esset.*

Ad quartum, Laudati Auctores factum referunt ex incerto rumore, *dicitur, fertur,* inquiunt. Insuper hanc conversionem panis in carnem, non virtuti verborum tribuunt, sed omnipotentiæ Dei in punitionem audaciæ Rusticorum.

Obj. 4°. Diaconos saltem aliquando consecrasse probatur duplici momento. 1°. Synodus Ancyrana Can. 2. Jubet Diaconos qui Idolis immolârunt, *ab omni Sacerdotali ministerio cessare & Panem vel Calicem offerendi vel prædicandi*: Ergo cæteri Diaconi his muneribus fungebantur. 2°. Apud Ambros. l. 1. Offic. c. 4. legitur S. Laurentium Diaconum Xisto ad Martyrium eunti sic locutum fuisse: *Experire certè utrùm idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis Consecrationem.*

R. ad primum. Isto Canone prohiberi dumtaxat Diaconis lapsis offerre seu deferre panem & vinum Sacerdoti celebranti, quâ de causa dicitur *Ministerium sacerdotale,* non verò consecrare, & ideò multi legunt, *deferre* & non *offerre.*

Ad secundum, In Breviario Romano legitur: *Dominici sanguinis dispensationem,* & ità legi in antiquissimo Manuscripto, quod superat ætatem octogintorum annorum testatur Laurentius Berti, favetque Aug. Serm. 304. dicens *Laurentium Romæ Diaconi Officium gessisse, ibique sacrum Sanguinem ministrasse.* 2°. Retentâ priori lectione, quàm adoptârunt novi Editores S. Ambrosii juxtà Fidem plurium codicum, per Consecrationem nihil aliud intelligitur quàm Communio, quâ sanctificamur & consecramur.

ARTICULUS II.

Leviores quædam difficultates de Ministro Consecrationis expenduntur.

Petes 1°. Utrùm Neomystæ consecrent simul cum Episcopo ordinante?

R. 1°. Plures posse simul consecrare eandem materiam si tanquam causæ totales ab invicem independentes simul pronuntient & finiant verba Consecrationis, eo modo quo diximus plures posse simul eundem baptisare. Vide Dissert. 2. de Baptismo a. 3. Petit. 4. ubi pag. 504. ultimâ lineâ loco *Dependentes*, lege *independentes*; error est Typographi. *ibid. a. 2. a.*

R. 2°. Neomystas consecrare cum Episcopo 1°. Quia in Pontificali Romano *Monetur Episcopus, ut benè advertat quòd secretas morosè dicat & aliquantulum altè, ita ut Ordinati Sacerdotes possint secum omnia dicere, & præsertim verba Consecrationis quæ dici debent eodem momento per Ordinatos quo dicuntur per Pontificem:* Hæc autem monitio foret inutilis si Neomystæ non consecrarent, sed verba Consecrationis materialiter tantùm, & recitativè proferrent, ut quidam volunt. 2°. Quia ibidem dicitur quòd Neomystis *Non datur absolutio, quia concelebrant Pontifici:* 3°. Quando Presbyter inauguratur Episcopus apud Latinos, consecrat cum Episcopo Consecratore: Apud Græcos in locis ubi est unicum templum, Presbyteri circumstantes Episcopum consecrant cum ipso: Quidni Neomystæ cum Episcopo Ordinante? *Ibid.*

Ut autem occurratur inconvenienti, ne scilicet Neomystæ consecrent antè Episcopum, aut pronuntient formam super materiam jam consecratam, debent habere intentionem non absolutam consecrandi, sed hypotheticam consecrandi, si finiant, & dùm finiunt cum Episcopo & non aliter; vel generaliter intentionem faciendi meliori modo quod facere debent: Undè si formam finiant antè vel post Episcopum nihil efficiunt defectu intentionis.

Dices cum Henno: 1°. Neomystæ non communicant ut celebrantes sub duplici specie: Ergo ne cut celebrantes formam pronuntiant: Undè in Pontificali Romano dicitur *Ordinati omnia dicant, sicut si celebrarent,* quod innuit eos non celebrare. 2°. Sæpè accidit materiam non esse sufficienter præsentem saltem remotioribus.

R. ad primum, ideò Neomystas non communicare sub utraque specie, quia non sunt principales celebrantes, sufficit autem ad perfectionem Sacrificii quòd principalis celebrans, qui est Episcopus, utramque speciem sumat. Ad Pontificale Romanum, Tò *Sicut* non semper negat veritatem, sed quandoque asserit. Ad ultimum, attentâ praxi Ecclesiæ, materia est moraliter præsens, quod sufficit.

Petes 2°. Utrùm mali Sacerdotes validè consecrent?

Quæstio est non solùm de Sacerdotibus peccatoribus, sed etiam de Hæreticis, excommunicatis, suspensis, depositis & degradatis. Degradatio est ablatio honoris & loci dignitati convenientis. Depositio est privatio executionis Ministerii sinè spe restitutionis in illud. Suspensio ejusdem executionis Ministerii privatio, sed cum spe restitutionis. Ad petitionem.

R. Affirmativè: Quia quivis Sacerdos quantumvis peccator, Hæreticus, excommunicatus, suspensus, depositus aut degradatus non amittit characterem & potestatem Ordinis. Vide quæ diximus de Ministro Sacrament. in genere Dissert. 5. a. 3. *ibid. a. 7. & 8. a.*

Petes 3°. Utrùm Missa mali Sacerdotis æquè valeat ac Missa boni Sacerdotis?

R. Si in Missa consideretur Sacramentum & Orationes prout funduntur à Sacerdote in persona Ecclesiæ, Missa mali Sacerdotis æquè valet, ac Missa boni Sacerdotis, quia utrimque est idem Sacramentum & idem Ministerium, non enim malus Sacerdos, cùm retineat characterem, desinit esse Minister Ecclesiæ. At si considerentur Orationes ut à privata persona procedunt, earum efficacia pendet ex devotione Sacerdotis, & ex ea parte melior est Missa boni, quàm mali Sacerdotis: Undè cùm res considerari soleant secundùm *ib. a. 6. a.*

om-

omnes suas circumstantias, dici potest absolutè quòd Missa boni Sacerdotis sit melior quàm mali.

Utrùm liceat audire Missam, vel recipere Communionem à malis Sacerdotibus? Require in Tract. de Sacramentis in genere Dissert. 5. a. 6.

Petes 4°. Utrùm liceat Sacerdoti omninò cessare à celebratione Missæ?

Ib. a. 10. o. R. Sacerdos etiamsi curam animarum non habeat, tenetur sub gravi peccato aliquoties celebrare; quia 1°. hoc præceptum: *Hoc facite in meam commemorationem*, non tantùm respicit Communionem & communicantes, sed & maximè Consecrationem & consecrantes: Christus enim, ut ait Trid. sess. 22. cap 1. *Eis ut consecrarent præcepit per hæc verba; Hoc facite, &c. uti semper Ecclesia Catholica intellexit & docuit.* 2°. Unusquisque tenetur uti gratiâ sibi datâ, cùm fuerit opportunum, secundùm illud 2. Cor. 6. *Exhortamur ne in vanum gratiam Dei recipiatis:* Atqui opportunitas Sacrificium offerendi, non solùm attenditur per comparationem ad fideles Christi quibus oportet Sacramenta ministrari, sed principaliter per ordinem ad Deum cui, Consecratione hujus Sacramenti, Sacrificium offertur. Confir. Unusquisque jure naturæ tenetur offerre Deo Sacrificium: Sicut ergo Laïci offerunt per Sacerdotes, sic Sacerdotes debent offerre per seipsos. Adde quòd sint ex Officio deputati, ut pro populo intercedant, & pro peccatis Dona ac Sacrificia offerant. Heb. 5.

Quoties autem secluso legitimo impedimento celebrare teneantur? Respondet Auctor eos teneri in præcipuis festis, maximè iis in quibus fideles communicare consueverunt: Et cap. *Dolentes* de celebrat. Miss. reprehenduntur qui vix quater in anno celebrant: Et Trid. sess. 3. cap. 14. *Curet Episcopus, ut ii* (Sacerdotes) *saltem diebus Dominicis & festis solemnibus; si autem curam habuerint animarum, tàm frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.*

ARTICULUS III.

Quis sit Minister dispensationis Eucharistiæ?

Cum Eucharistia consistat in re permanenti, non est dubium quin validè à quoquam dispensetur. Quæstio est igitur de licito.

ib. a. 3. o. Dico 1°. Minister Ordinarius & ex officio dispensationis Eucharistiæ est Sacerdos.

Prob. ex Concilio Trid. sess. 13. cap. 8. ubi dicitur *Semper in Ecclesia Dei hunc morem fuisse, tanquam ex Apostolica traditione descendentem, ut Laïci Eucharistiam à Sacerdotibus acciperent.*

ibid. Suadetur ratione. 1°. Ad Sacerdotem pertinet ex officio Consecratio Eucharistiæ: Ergo & dispensatio; tùm quia cui competit actus principalis competit & accessorius; tùm quia Sacerdos consecrat in persona Christi; sicut autem Christus consecravit, ità & aliis distribuit. 2°. Sacerdos constituitur medius inter Deum & populum: Ergo sicut pertinet ad eum dona populi Deo offerre, ità ad eum pertinet dona divinitùs sanctificata populo offerre. Undè Ecclesia ex S. Doctore canit: *Cujus officium committi voluit solis Presbyteris, quibus sic congruit, ut sumant & dent cæteris.*

ib. ad 1. Dico 2°. Diaconus habet vi suæ ordinationis, ut possit ei committi dispensatio Eucharistiæ: Quia cùm Diaconus sit propinquus Ordini Sacerdotali, aliquid participat de ejus officio, ut scilicet dispenset Eucharistiam ex commissione, eo modo quo diximus Sacerdotem habere vi Ordinationis suæ, ut possit ei committi collatio Confirmationis. Vide Dissert. de Confirmatione a. 7. §. 2. Obj. 2.

Conclusionem insuper probat praxis priorum sæculorum, in quibus Diaconi passim ex commissione Episcoporum vel Presbyterorum sivè generali, sive speciali, Eucharistiam ministrabant. Ità constat ex Concilio Nicæno I. Generali Can. 14. vel secundùm aliam versionem Can. 18. ubi de Diaconis respectu Communionis statuitur quòd *Si non fuerit in præsenti vel Episcopus, vel Presbyter, tunc ipsi proferant & edant.* Ex Concilio Carthag. 4. anno 398. Can. 28. *Diaconus præsente Presbytero Eucharistiam Corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget.* Ex S. Justino Apolog. 2. ubi dicit quòd *Diaconi darent singulis præsentibus partem panis & Calicis diluti, super quos facta est gatiarum actio quod alimentum apud nos vocatur Eucharistia.* Ex lib. 8. Constit. Apost. quæ S. Clementi tribuuntur cap. 28. *Oblatione verò ab Episcopo aut Presbytero factâ, ipse Diaconus dat populo, non tanquam Sacerdos, sed tanquam qui ministrat Presbyteris.* Ex Cypriano Tract. de lapsis ubi dicit Diaconum præsentibus Calicem offerre: Ex dicto S. Laurentii ad Xistum de quo suprà. Ex ordine Rom. in quo dispensatio Eucharistiæ tanquam officium Diaconi recensetur. Ex Gelasio I. Epist. ad Episcopos Lucaniæ; *Diaconi Sacri Corporis Christi prærogationem sub conspectu Pontificis seu Presbyteri nisi his absentibus, jus non habent exercendi.* Ex Concil. Arelat. 2. anno 452. Can. 15. *In Secretario, Diacono inter Presbyteros sedere non licet, vel corpus Christi præsente Presbytero, tradere non præsumat.* Ex Concilio Aquisgranensi anno 816. Can. 7. *Sicut in Sacerdote consecratio, ita in ministro dispensatio Sacramenti est.*

Observanda circa præfata Testimonia.

Observandum 1°. Quandoque in his testimoniis fieri mentionem commissionis specialis, quandoque innui generalem tantùm: Item quandoque requiri necessitatem & absentiam Presbyteri, ut Diaconus Eucharistiam dispenset, quandoque non requiri: Quod factum arbitramur secundum variam disciplinam diversarum Ecclesiarum & diversorum temporum.

Observandum 2°. Hanc commissionem sivè generalem sivè specialem factam Diaconis non semper restringi ad dispensationem sanguinis, sed etiam extendi ad dispensationem corporis: Undè cùm S. Th. hìc ad 1. loquitur de commissione facta Diaconis dispensandi calicem tantùm, intelligit secundùm morem qui circà sua tempora invaluerat, eâ probabili ratione quam profert, quòd sanguis Christi contineatur in vase, nec adeò necesse sit tangi à dispensante, sicut tangitur corpus Christi.

Observandùm 3°. Hunc usum committendi Diaconis dispensationem Eucharistiæ jam diù apud nos exolevisse, ideò id nunc non licere nisi fortè in necessitate; puta urgente tempore Communionis Paschalis, aut lucrandi Jubilæi, Sacerdos infirmus, posset, ut quidam volunt, committere Diacono dispensationem Eucharistiæ.

Observandum 4°. Secundùm communem sententiam, Diaconos in periculo mortis posse sinè commissione speciali & expressâ, sibi vel aliis Viaticum ministrare, si desit Sacerdos, aut si præsens irrationabiliter recuset dare; idque vel ex præsumpta commissione benignæ Matris Ecclesiæ, quæ non vult suos filios in hoc agone tanto subsidio defraudare, vel vi commissionis generalis in quibusdam laudatis Canonibus factæ.

Observandum 5°. Hostiæ consecratæ dispensationem sivè per Diaconos, sivè per Presbyteros olim non fieri sicut nunc infundendo ori communicantium, sed tradendo in eorum manus, quam vel ibidem consumebant, vel domum deferebant tempore oportuno sumendam, præsertim tempore persecutionum, sicque sibi ministrabant secundariò & minùs principaliter applicando ad os. Ista constant ex Cyrillo Jerosol. Catechesi 5. Mystagogicâ, ubi hæc habet: *Accedens ad Communionem, non expansis manuum volis accede, neque disjunctis digitis, sed sinistram veluti sedem quandam subjiciens dextræ, quæ tantum Regem susceptura est & concavâ manu suscipe dicens: Amen.* Ex Tertull. l. 2. ad uxorem cap. 5. Ubi enumerans

rans incommoda viri gentilis cum uxore Christiana: *Non sciet*, inquit, *maritus quid secretò antè omnem cibum gustes; & si sciverit, panem non illum credit esse qui dicitur.* Ex Basilio Epist. ad Cæsariam Patriciam, ubi probat hanc disciplinam ex diuturna consuetudine etiam extrà tempus persecutionis: „ Omnes enim, inquit, qui sunt in „ Desertis Monachi, ubi non est Sacerdos, illic „ habentes Communionem ex se ipsis eam sumunt: Alexandriæ autem & in Ægypto unusquisque ex Laïcis qui illic degunt, maxima ex „ parte habent Communionem domi suæ...... „ Etenim in Ecclesia Sacerdos tradit particulam, „ & cum omni potestate & libertate eam tenet „ qui accipit & sic suâ manu ad os eam adducit." Eundem morem servari supponit Hieronymus Apolog. adversùs Jovin.

Hoc autem erat discrimen inter viros & mulieres, quòd viri hostiam reciperent nuda manu, mulieres verò in linteolo mundo, quod ideò vocabatur *Dominicale.* Constat ex Aug. Serm. 252. de tempore: *Mulieres*, inquit, *quomodo nitidum exhibent linteolum ubi Christi corpus accipiant; sic corpus castum & cor mundum exhibeant.* Ex Concilio Antissiodor. anno 578. Can. 36. *Non licet mulieri nudâ manu Eucharistiam sumere*; & aliis.

Observandum 6°. Hos usus paulatim in Ecclesia desivisse. Imprimis prohiberi cœpit in quibusdam Conciliis ProvincialibusEucharistiam extrà Ecclesiam consumere: Synodus Cæsar Augustana anno 381. Can. 3. Sic statuit: *Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam non consumpsisse in Ecclesia, anathema sit in perpetuum.* Toletana 1. anno 400. Can. 14. *Si quis acceptam à Sacerdote Eucharistiam non sumpserit, velut sacrilegus propellatur.* Deindè fuit prohibitum Eucharistiam in manus Laïcorum tradere cap. *Pervenit* 29. de consecrat. D. 2. ex Concilio Rhemensi. Tandem consuetudine contraria quæ vim Legis habet, ubique introductum est ut hostia à Sacerdote, non in manus tradatur, sed ori infundatur ibidem consumenda.

Ex his inferes quòd quamvis absolutè loquendo Ecclesia & summus Pontifex ex plenitudine potestatis possit dispensare ut Clerici Diacono inferiores, imò & Laici sibi vel aliis Eucharistiam distribuant, saltem minùs principaliter & applicando ad os aut ad alios deferendo quod à Sacerdote receperunt, ut fiebat olim & legimus dispensatum à S. Pio V. ut Regina Maria Stuart se ipsam in carcere communicaret: Attentâ tamen præsenti Ecclesiæ disciplina, nulli ex prædictis magis licet etiam in articulo mortis se aut alios communicare, quàm Sacerdoti sinè vestibus sacris celebrare. Undè S.Th. in 4. D. 13. q. 1. a. 3. q. 1. ad 3. postquàm dixit cuilibet licitum esse tangere corpus Christi in necessitate, ut si in aliquo loco inmundo caderet, addit: *Sed non est simile de dispensatione Sacramenti quia receptio hujus Sacramenti non est necessitatis: Undè ei qui non potest Sacramentaliter manducare, dicendum est, crede & manducasti.*

ARTICULUS IV.

Quædam Quæstiunculæ de ministro dispensationis Eucharistiæ breviter resolvuntur.

Petes 1°. Utrùm quilibet Sacerdos possit Eucharistiam dispensare.

R. 1°. Jure ordinario solus Parochus aut illi superior potest Eucharistiam dispensare, non quòd ad substantiam actus hujus requiratur jurisdictio sicut ad absolutionem, sed requiritur ad debitum modum & ordinem administrandi.

Colligitur ex Concilio, Carthag. 1. Can. 7. & Milevitano Can. 18. Ratio est quia Pastoris est pascere, inter verò actus pascendi præcipuus videtur administratio Eucharistiæ quæ est cibus spiritualis animæ: Qui ergo sinè licentia Pastoris, saltem præsumpta, id attentaret, jus ejus in re gravi violaret, ideoque secundum communem sensum Theologorum peccaret mortaliter, imò si esset Religiosus qui id præsumeret (non tamen qui ex ignorantia ageret) incurreret Excommunicationem Papæ reservatam: Quia Clementina *Religiosi* l. 5. Tit. 7. sub præfata Excommunicatione prohibetur Religiosis ne Sacramenta Extremæ Unctionis, Eucharistiæ & matrimonii Clericis aut Laïcis dispensare *præsumant* sinè licentia Pastoris. Quando autem Parochus concedit alicui licentiam celebrandi in sua Ecclesia, censetur concedere licentiam administrandi Eucharistiam, nisi contrarium exprimat.

R. 2°. Religiosi mendicantes jure delegato possunt Eucharistiam administrare omnibus utriusque sexûs fidelibus, exceptis Communione Paschali & Viatico. Ita constat ex eorum Privilegiis quibus quoad hoc derogatur Clementinæ *Religiosi*: Et ita obtinet usus passim receptus.

Petes 2°. Quo tempore possit & debeat administrari Eucharistia?

R. Imprimis, excepto Viatico, administrari non potest tempore interdicti localis cap. *Quod in te* 11. extrà de Pœnit. & remiss. l. 5. Tit. 38. Neque die Parasceves, quia sic obtinuit usus & extat Decretum S. Congregationis datum die 19. Februarii 1622. Consuetudinem autem abstinendi à Communione Sabbatho sancto probare videtur quòd hâc die non cantetur Antiphona, quæ dicitur Communio, quam tamen nunc non obligare suadet contraria praxis.

Quâvis autem aliâ die, quâvis diei horâ, saltem antè meridiem, licitè administratur Communio: Quia nulla alia dies jure vel consuetudine excipitur, nullum diei tempus legitur determinatum.

Administrandam esse in Missa *Post Communionem celebrantis antè Purificationem* suadet Trid. sess. 22. cap. 6. posse post Missam ministrari tradunt Concil. Mediolan. 5. Tom. 5. Concil. pag. 587. Sacramentale Ambrosianum pag. 74. Decreta S. Congreg. sub Urbano VIII. Imò id expedire quando magnus est communicantium numerus docet sapientissimus Pontifex Benedictus XIV. feliciter regnans de Sacrificio Missæ p. 4. Sect. 2. quia adstantes non communicantes possunt tædio affici & negotiorum curâ urgeri, sicque nunc est in usu.

Dixi: *Saltem antè meridiem*, quamdiù scilicet celebrantur Missæ, quia sic obtinuit communis Ecclesiæ praxis, excipe infirmos: Non videtur tamen damnandus, qui ex rationabili causa ministraret uni vel alteri secretò post meridiem.

Petes 3°. Utrum in Missa defunctorum possit dari Communio?

R. affirmativè: Quia 1°. Trid. citatum optat *Ut in singulis Missis*, nullam excipiendo, fideles communicent. 2°. Quia in Missis defunctorum, sicut in aliis Sacerdos dicit in Canone, *Ut quotquot ex hac altaris participatione sacro-sanctum Filii tui corpus & sanguinem sumpserimus.* 3°. Ex Rubricis Missæ pro defunctis pariter legitur: *Si qui sunt communicandi*, communicet antequam se purificet. Opponitur decretum contrarium sacræ Congreg. an. 1701. at istud decretum deinceps promulgari vetuit eadem S. Congregatio die 21. Martii 1711. teste P. Laurentio Berti l. 33. cap. 18. §. 4.

Petes 4°. Quandonam Parochus teneatur administrare Eucharistiam suis Parochianis?

R. Teneri non solum in Paschate & morte, sed etiam quoties rationabiliter petunt, seclusis tamen legitimis impedimentis: Quia Pastores temporalia recipiunt à fidelibus non solum ut spiritualia necessaria, sed etiam utilia ministrent, alioqui non sat esset provisum saluti fidelium. Adde quòd sicut Pater carnalis tenetur providere de cibo suis filiis, non solum in extrema vel gravi necessitate, sed quoties rationabiliter petunt, ità Pater spiritualis.

Petes 5°. Utrùm Pastor teneatur suis Parochianis peste infectis administrare Eucharistiam cum gravi vitæ suæ periculo?

R. Ca-

R. Casu quo indigeant confessione, cum secundùm probabiliorem sententiam teneatur earum confessiones audire, potest & debet eàdem occasione ipsis ministrare Eucharistiam, cùm per hoc non incurrat novum aliquod notabile periculum.

Casu verò quo sint confessi; probabiles sunt utrimque sententiæ. Negativam tenent Diana, Gabriel, Dicastillus & alii; quia hoc Sacramentum non est absolutè necessarium, & præceptum non obligat cum tanto aliorum dispendio: Et ita declarasse Gregorium XIII. in quadam Epistola ad S. Carolum Borromæum testatur Diana in Summa verbo *Communio* numero 86. Affirmativam tuentur Sylvius, Marchantius, Suares, Chapeauville & alii; quia licèt hoc Sacramentum non sit absolutæ necessitatis, videtur tamen medium aliquo modo necessarium ad conservandam gratiam, & vincendas tentationes dæmonis in hoc ultimo conflictu maximè insidiantis. Addunt hanc esse praxim Parochorum timoratorum, & magnum forè scandalum, si Pastores sinerent communiter suos subditos peste laborantes mori sine Viatico, quæ indicant Pastores ad id teneri.

Cæterùm hujus secundæ sententiæ Patroni admittunt quòd cùm Eucharistia sit minus necessaria quam Pœnitentia, facilius possint occurrere rationes excusantes Parochum ne hîc & nunc teneatur illam in casu administrare, puta si ex una parte instet magnum periculum vitæ pro Parocho, & ex altera parte levis necessitas in ægroto, sivè quia paulò antè communicavit, sivè quia ex regulari vita, & ex confessione legitima est moraliter certus quòd sit in statu gratiæ: Item si ex morte Pastoris gravis sequeretur jactura in populo, quia alter nec citò, nec facile posset haberi. Ità Sylvius supp. q. 32. a. 3. quibus modificationibus appositis non ità distant præfatæ sententiæ. Insuper ex utraque parte admittitur quòd in hoc casu possit administrari Eucharistia aliquo instrumento modo absit periculum lapsûs.

Ritus quo Sacerdos debet Eucharistiam ministrare, sivè Laïcis, sivè Infirmis, traditur in Rubricis.

✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠

DISSERTATIO VIII.

De Eucharistia in quantum est Sacrificium,

SIVE

De Sacrificio Missæ.

Huc usque egimus de Eucharistia, ut est Sacramentum ad nostram sanctificationem ordinatum. Superest pro complemento hujus Tractatus agendum de ea, ut est Sacrificium in Dei Cultum ordinatum.

ARTICULUS I.

Utrùm Missa sit verum ac propriè dictum Sacrificium?

Actio illa sacra, quâ in Ecclesia Catholica conficitur Eucharistia cum variis precibus & cæremoniis, dicitur apud Græcos *Liturgia*, apud Latinos *Missa*: Hanc vocem quidam dicunt esse Hebraïcam ac derivatam à *Missah* quod significat oblationem. Alii communius cum Auctore dicunt esse vocem latinam à verbo *Mitto* derivatam; quia oblatio & preces in illa mittuntur Deo per Angelum assistentem. Undè cùm in fine Missæ dicitur *Ite missa est*, sensus est: Licet vobis abire, quia oblatio salutaris cum precibus jam est transmissa ad Deum pro vobis.

Ecq. 83. c. 4. adq.

In Tractatu de Religione Dissert. 3. a. 2. Conclus. 1. definivimus Sacrificium propriè dictum, his verbis: *Oblatio rei sensibilis à legitimo Ministro facta Deo per realem immutationem, ad testandum ejus supremum Dominium, nostramque subjectionem:* Quas omnes particulas ibidem adamussim explicuimus. Ibid. Conclus. 3. & 4. probavimus Sacrificium esse de jure naturæ, consequenter omnes homines ad illud teneri, sive per se, sivè per alios offerendum, ità ut in omni communitate offeratur Sacrificium pro omnibus: Quæ omnia tanquam hic dicta supponimus & requirenda loco citato.

Item ibid. Conclus. 2. varias Sacrificii divisiones exposuimus. At quod spectat præsens institutum, dividitur ratione finis in Latreuticum, Eucharisticum, Impetratorium, & Propitiatorium. Latreuticum dicitur quod præcisè ad cultum Deo ut supremo Domino exhibendum ordinatur: Tale erat in antiqua Lege Holocaustum quod totum comburebatur. Eucharisticum quod offertur in gratiarum actionem pro acceptis beneficiis. Impetratorium pro novis beneficiis obtinendis: Utrumque vocatur, in Lege Mosaica, hostia pacifica. Propitiatorium quod ordinatur ad reddendum Deum nobis propitium & placatum; offertur pro peccatis præteritis, & dicebatur in antiqua Lege, hostia pro peccato.

Hæretici qui negant præsentiam realem Christi in Eucharistia, negant consequenter Missam esse verum & propriè dictum Sacrificium. Id etiam negant Lutherani quamvis præsentiam realem agnoscant: Undè Lutherus cùm utramque hanc sententiam difficilè conciliaret, eò dementiæ & impudentiæ devenit, ut in lib. de Missa privata anno 1534. scribere non erubuerit: *Tandem sibi à Dæmone suggestum ac persuasum fuisse Missæ Sacrificium abrogandum esse.* Volunt ergo Novatores non esse in nova Lege, nisi Sacrificium spirituale bonorum operum; quia, inquiunt, *Veri Adoratores adorabunt in spiritu & veritate*: Missam seu Eucharistiam esse meram commemorationem Sacrificii Christi in Cruce, Christumque nobis dedisse mensam in qua epulemur, sed non altare super quod hostias immolemus. Contrà quos

Dico: Missa est verum & propriè dictum Sacrificium.

Est de fide decisa in Concilio Trid. sess. 22. Can. 1. sic: *Si quis dixerit in Missa non offerri verum & proprium Sacrificium, aut quòd offerri non sit aliud quàm nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit.*

Prob. 1°. Ex Prophetia Malachiæ cap. 1. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra, ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Duo importat hæc Prophetia, nempè rejicienda fore Sacrificia Judæorum, & illis substituendum fore novum; non enim obstat quod dicat *Sacrificatur & offertur* in præsenti; id enim familiare est Prophetis, ut propter certitudinem prædictionis, futura quasi præsentia aut præterita enuntient, ut illud Psal. 21. *Diviserunt sibi vestimenta mea*, & plura alia: Atqui per illud novum Sacrificium antiquis substituendum, non potest aliud intelligi quàm Sacrificium Missæ, hæc enim est oblatio munda, corpus scilicet & sanguis Christi, quæ in omni loco Deo offertur.

Si dicas cum Hæreticis posse intelligi Sacrificium crucis, vel Sacrificium spirituale bonorum operum. Contrà primum est quod Sacrificium crucis non fuerit oblatum in omni loco, sed in uno loco Judææ. Contrà secundum, Sacrificium spirituale bonorum operum non est novum, nec substituendum loco antiquorum Sacrificiorum; fuit enim ab initio mundi.

Confir. Probatio: Hanc Malachiæ Prophetiam de Sacrificio Missæ interpretantur communiter SS. Patres, Justinus in Dialogo cum Triph. Irenæus l. 4. adversùs Hæres. c. 17. Chrysosth. in Psal. 95. & plures alii quos refert Bellarm, l. 1. de Missa cap. 10.

Si dicas Augustinum l. 2. cont. litt. Petil. c. 86. &

& Hieronymum super cap. 1. Malach. ejus verba interpretari de Sacrificio laudis, R. ità quidem esse, at non excludendo Sacrificium propriè dictum; cùm enim offeratur cum laude, potest dici Sacrificium laudis, modò non excludatur ratio veri Sacrificii. De vero autem Sacrificio expressè intelligit Aug. l. 18. de civit. c. 35.

Prob. 2°. Hebr. 7. & Psal. 109. Christus dicitur *Sacerdos in æternum secundùm ordinem*, seu ritum, *Melchisedech*. Genes. autem 14. dicitur *Melchisedech Rex Salem proferens panem & vinum, erat enim Sacerdos Dei altissimi, benedixit ei* (Abrahamo) *& ait: Benedictus Abraham de excelso, & benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt:* Atqui Christus non potest dici *Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech*, nisi ex similitudine rei oblatæ in Sacrificium, scilicet panis & vini: Ergo. Prob. Min. Christus non potest dici Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech ex convenientia nominis, quatenùs *Melchisedech* significat Regem justitiæ, & *Rex Salem*, Regem pacis, quæ nomina conveniunt Christo, neque ob typum divinitatis expressum his verbis, *Sinè genealogia*, neque ob perpetuitatem Sacrificii significatam his verbis, *Manet Sacerdos in æternum*, nec denique ob varias alias dotes Melchisedech, quas Apostolus Heb. 7. enumerat: Hæc enim omnia significant quidem Christum fuisse figuratum in Melchisedech, sed non demonstrant esse Sacerdotem secundùm ordinem seu ritum Melchisedech: Alia quippè est ratio figuræ, alia ritûs & ordinis Sacrificii: Ad rationem figuræ sufficit quòd signa præcesserint, ad ritum Sacrificii requiritur similitudo rei oblatæ: Hinc Abel, Isaac, Moyses fuerunt figuræ Christi, non potest tamen dici Christus Sacerdos secundùm ordinem Abel, aut Isaac, aut Moysis. Item licèt antiqua Sacrificia essent per mactationem pecudum figuræ Sacrificii crucis, Christus tamen non dicitur Sacerdos secundùm ordinem eorum qui pecudes immolabant, quia nulla est similitudo inter victimam crucis, & victimas antiquorum Sacrificiorum: Nulla ergo similitudo, nulla figura potest constituere Christum Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech, nisi similitudo rei oblatæ: Undè Trid. sess. 22. cap. 1. dicit de Christo: *Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit.*

Et ità communiter intelligunt SS. Patres, Cyprianus Epist. 63. ad Cæcilium, Clemens Alexand. l. 4. stroma. circà finem, Euseb. l. 5. demonstra. Evang. Ambrosius l. 5. de Sac. c. 1. Epiphanius, Chrisost. Theodoret. & alii de quibus vide Bellarm. citatum.

Respondent 1°. Hæretici Melchisedech non obtulisse panem & vinum in Sacrificium, sed ad reficiendos milites Abrahæ fatigatos ex prælio; quia in Vulgata non dicitur *Offerens*, sed *proferens*; in Hebræo legitur *Protulit*, sivè *exire fecit*; & in versione 70. Interpretum legitur, *Protulit illi* (Abrahæ) *panes & vinum*, sicque interpretantur Joseph. l. 1. antiquit. c. 10. Damascenus l. 4. Orthod. fidei c. 14. Cajetanus in Genes. & Vasques Disp. 87. c. 3. a. 6.

Multi ex nostris negant Melchisedech obtulisse panem & vinum militibus Abrahæ, & potissimùm ratione, quòd cum abundanter refecti essent ex præda, ut habetur cap. citato Genes. non indigerent cibo: Attamen potest concedi, & videtur concedendum absque præjudicio probationis, dicendo scilicet Melchisedech obtulisse Abrahæ & militibus ejus panem & vinum, non commune sed priùs oblatum in Sacrificium, seu ut dicit Clemens Alexand. l. 4. strom. panem sanctificatum, ut moris erat in Sacrificiis, sicque omnia conciliantur, & evanescit responsio Hæreticorum. Melchisedech verò re ipsâ obtulisse panem & vinum in Sacrificium constat: 1°. Ex dictis in probatione, quia in nullo alio Christus posset dici Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. 2°. Ex Patribus laudatis. 3°. Quia Melchisedech obviam ivit Abrahæ, non ut Princeps fœderatus, sed tanquam Pontifex, ut pro parta victoria Sacrificium ageret in gratiarum actionem, Abrahæ benediceret, & decimas ab eo reciperet, ut patet ex textu Scripturæ. 4°. Quia ibidem significatur ideò obtulisse panes, quia erat Sacerdos, *Erat enim*, inquit Scriptura, *Sacerdos Dei altissimi*, ineptè autem proferretur titulus Sacerdotalis, si de militibus Abrahæ solùm reficiendis, & non de Sacrificio peragendo actum fuisset.

Neque dicas in Hebræo legi *Et*, & non *Enim*; legitur namque in Hebræo *Ve*, quam particulam linguæ Hebraicæ peritissimi Hieronymus & doctissimi Rabbini reddunt per *Enim*; sed esto legendum foret *Et*, sensus idem permaneret; non enim aliâ ratione post commemoratam oblationem panis & vini, immediatè fit mentio dignitatis Sacerdotalis, quàm quia hæc requirebatur ad Sacrificium.

Respondent 2°. Etiam in Sacrificiis Aaron offerri panem & vinum, sicque eâ ratione Christum non posse dici Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech. At contra in Sacrificiis Aaron offerebatur panis & vinum, ut pars tantùm aut condimentum Sacrificii, non ut materia integra & totalis, sicut in Sacrificio Melchisedech.

Respondent 3°. Apostolum Heb. 7. enumerantem varios characteres Sacerdotii Christi in Melchisedech præsignatos, silere de oblatione panis & vini: Ergo non in hoc potest dici Christus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech.

Sed contrà, negatur Conseq. 1°. Quia ex Argumento negativo nihil concluditur, præsertim ubi sunt positiva in contrarium. 2°. Quia id non erat necessarium scopo Apostoli; ibi enim intendit solum Paulus exponere excellentiam novi Sacerdotii præfigurati in Melchisedech, ut Judæos averteret à Sacrificiis Aaronicis quibus erant adhuc valdè addicti: Eam autem excellentiam ostendit ex perpetua duratione, ex decimatione Levitarum, ex unctione spirituali, & aliis prærogativis præsignatis in Melchisedech, prætermittit ordinem & ritum Sacrificii in pane & vino, tùm quia quantùm ad hoc præcisè Sacrificium Melchisedech non præcellit Sacrificiis vivorum animalium; & ipsi Levitæ quandoque etiam panem & vinum offerebant, licet ut partem tantùm aut condimentum, ut dictum est: Tùm quia Mysterium Transsubstantiationis panis & vini in corpus & sanguinem Christi superabat captum istorum Judæorum adhuc carnalium: Et ideò cap. 5. v. 11. dixerat: *De quo* Melchisedech, *nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.* Et vers. seq. *Facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo.*

Prob. 3°. Ex institutione Eucharistiæ: Christus instituens Eucharistiam verum perfecit Sacrificium, se ipsum Patri offerendo sub specie panis & vini: Atqui Missa est id ipsum quod fecit & facere præcepit Apostolis & eorum in sacerdotio successoribus dùm dixit: *Hoc facite in meam commemorationem:* Ergo: Min. constat. Prob. Maj. 1°. ex præcedenti probatione: Christus non alia de causa est & dicitur Sacerdos secundùm ordinem Melchisedech quàm quia obtulit Sacrificium secundùm ritum & similitudinem Sacrificii Melchisedech: Atqui iste ritus, ac ista similitudo in hoc sita est, ut sicut Melchisedech obtulit panem & vinum, ità Christus Sacrificium peregit dùm sub speciebus panis & vini seipsum Deo obtulit. 2°. Ex Patribus asserentibus. Christum in ultima Cœna hoc Sacramentum instituendo, verè sacrificâsse: Ità Greg. Niss. Hom. 2. in Levit. Cyprianus serm. de Cœna Dom. & Epist. 63. Leo magnus serm. 7. de Pass., &c.

Prob. 4°. Ex Traditione quam eruimus 1°. ex Patribus quos magno numero refert Bellarm. l. 1. de Missa cap. 15. Sed quos hìc recensere cum textibus longum foret & fortè supervacaneum, si

quidem

quidem illos nobis concedant Hæretici: Dicit enim Lutherus de Missa privata: *Hic non moramur si clamitent Papistæ: Ecclesia, Ecclesia; Patres, Patres; quia, ut dixi, hominum dicta aut facta, nihil in tàm magnis curamus, scimus enim ipsos Prophetas lapsos esse, adeòque Apostolos: Verbo Christi judicamus Ecclesiam, Apostolos, adeòque ipsos Angelos.* Et Kemnitius in Examine: *Negari non potest veteres, quando loquuntur de celebratione Cænæ Dominicæ, usurpare vocabula Sacrificii, immolationis, hostiæ, victimæ, uti verbis, offerre, sacrificare, immolare.* 2°. Ex antiquis liturgiis nimirùm Chrisosthomi, Syriaca, Maronitarum, Armeniorum & aliis in quibus passim exprimitur actio Sacrificii, oblatio Sacrificii, applicatio Sacrificii, &c. 3°. Ex Conciliis: Ex Nicæno 1. Can. 14. v. 18. ubi apertè distinguitur oblatio à communione dùm dicitur de Diaconis: *Nec Regula, nec consuetudo tradidit, ut hi qui potestatem non habent offerendi, his qui offerunt dent Christi corpus.* Ex Tolet. 12. c. 5. Antissiod. c. 8. Bracar. 3. c. 1. Lateranensi cap. *Firmiter*, Constantiensi in Bulla Martini V. & tandem Tridentino, non solùm Canone suprà laudato, sed etiam in multis capitibus ejusdem sess. 22.

Prob. 5°. Debet admitti in Ecclesia aliquod Sacrificium: Atqui non est aliud assignabile quàm Missa: Ergo. Prob. Maj. 1°. Quia Sacrificium est de jure naturæ, ut probavimus cum Auctore in Tract. de Religione. 2°. Est Altare in Ecclesia, juxtà Apost. Heb. 13. *Habemus Altare de quo edere non habent potestatem qui Tabernaculo deserviunt:* Atqui non erigitur Altare, nisi ad Sacrificium propriè dictum, Sacrificium enim spirituale bonorum operum non indiget Altari. 3°. Nulla natio aut Religio est, aut fuit unquam sinè Sacrificio: Undè Aug. l. 19. cont. Faust. *in nullum*, inquit, *nomen Religionis, sivè veram sivè falsam coadunari homines possunt nisi aliquo Sacrificiorum & Sacramentorum visibilium consortio colligentur.* Quâ ergo ratione vera Religio, dilecta Christi sponsa, ab eo fundata, careret eo specialissimo ritu colendi Deum, maximè cùm Ecclesia legis naturæ & scriptæ haberet sua Sacrificia?

Ratio est, inquiunt Hæretici; quia in hac nova lege, Christus in cruce satisfecit pro peccatis omnium hominum: At verò etiam pro peccatis hominum qui fuerunt in lege naturæ & scripta, satisfecit, & tamen tunc erant Sacrificia. Insuper Christus in cruce equidem satisfecit pro peccatis omnium hominum, quantùm ad sufficientiam pretii soluti: At quantùm ad efficaciam, debet ejus satisfactio nobis applicari per Sacrificium Missæ & Sacramenta.

Prob. 6°. Nihil deest Missæ ad rationem Sacrificii veri & perfecti: Ergo. Prob. Ant. Adest oblatio rei sensibilis, scilicet corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini; Minister legitimus; Christus principalis offerens Sacerdotum Ministerio; immutatio materiæ mystica scilicet, quatenùs corpus & sanguis vi verborum separantur; cultus supremi Domini, quia Deo offertur; tandem locus necessarius, nempè Altare.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Secundùm Apost. Heb. 7. non est in nova lege nisi unus Sacerdos, scilicet Christus; dicit enim: *Alii quidem facti sunt Sacerdotes, idcircò quòd morte prohiberentur permanere; hic autem eo quòd maneat in æternum, sempiternum habet Sacerdotium:* Ergo si nullus sit in Ecclesia Sacerdos præter Christum, nullum est aliud Sacrificium præter illud cruentum quod in cruce obtulit.

R. D. Ant. Non est in nova lege, nisi unus Sacerdos principalis, C. Ministerialis, N. In hoc ergo situm est discrimen quod Apostolus statuit inter Sacerdotes antiquæ legis & novæ, quòd Sacerdotes antiquæ legis, cùm morte prohiberentur permanere, haberent successores in eodem gradu dignitatis, & potestatis; sic Aaroni successit Eleazar, Eleazaro Phinées, & sic de cæteris: In nova autem lege cùm Sacerdos Christus maneat in æternum, non habet successores in eadem dignitate, excellentia & potestate, habet tamen Ministros & Vicarios, sicut summi Sacerdotes in antiqua lege, dùm viverent, habebant inferiores Sacerdotes, ut Ministros & Vicarios: Imò ex hoc quòd Christus maneat Sacerdos in æternum, & per se nunc non offerat Sacrificium, necesse est quòd habeat inferiores Sacerdotes, Ministros & Vicarios, qui in ejus loco & persona Sacrificium offerant.

Inst. 1°. Juxtà eundem Apostolum ibidem, est unicum in Ecclesia crucis Sacrificium, dicit enim: *Qui* (Christus) *non habet necessitatem quotidiè quemadmodùm Sacerdotes, priùs pro suis delictis hostias offerre, deindè pro Populi, hoc enim fecit semel se offerendo:* Ergo.

R. D. Ant. Est unicum in Ecclesia Sacrificium quoad substantiam, C. quoad modum, N. Sacrificium itaque Missæ idem est quoad substantiam cum Sacrificio crucis; quia idem est in utroque Sacerdos, eadem hostia, Christus, & differt tantùm quoad modum offerendi, quatenùs in cruce fuit cruentum, in altari est incruentum: *Una est eademque hostia*, inquit Trid. sess. 22. cap. 2. *Idem nunc offerens Sacerdotum Ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, solâ offerendi ratione diversâ.*

Inst. 2°. Istud Sacrificium distinctum quoad modum à Sacrificio crucis est inutile & Sacrificio crucis derogans, atque injuriosum: Ergo. Prob. Ant. ex eodem Apostolo dicente ibidem cap. 10. *Unâ oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos... ubi autem horum* (peccatorum) *remissio, jam non est oblatio pro peccato:* Ergo quodcumque aliud Sacrificium, tametsi quoad modum tantùm distinctum est inutile & Sacrificio crucis injuriosum, ejus virtuti atque efficaciæ derogans, quasi non esset infinitæ virtutis & efficaciæ ad delenda omnia peccata.

R. N. Ant. Ad Probat. D. unâ oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos quantùm ad sufficientiam pretii soluti, pro sanctificatione & redemptione totius generis humani, C. quantùm ad applicationem hujus pretii, N. Similiter; ubi est peccatorum remissio, quoad sufficientiam pretii, non est oblatio alterius pretii pro peccato, C. Non est alia oblatio pro applicatione hujus pretii, N. Undè ex hoc sequitur tantùm quòd non sit opus, quòd alius Christus moriatur pro nobis, aut idem pluries moriatur, quasi ejus oblatio non sufficeret pro expiandis totius mundi peccatis, sed non sequitur quòd sit inutile, & derogans Sacrificio crucis Missæ Sacrificium, cùm sit idem quoad substantiam, & ab eo totam virtutem mutuet, nec offeratur in supplementum Sacrificii crucis, quasi istud non foret infinitæ virtutis, nec sufficiens pretium solvisset pro redemptione omnium hominum, sed præcisè, ut fructus hujus pretii nobis applicetur. Sic non est inutile, nec derogans virtuti Passionis Christi, quòd ipse *Sit semper vivens ad interpellandum pro nobis* Heb. 7. neque quòd Baptismus, aut alia Sacramenta frequententur, quia neque Christus interpellat pro nobis, neque Baptismus aut alia Sacramenta conferuntur, quasi Passio Christi non foret infinitæ virtutis, sed ut ejus fructus nobis applicetur.

Inst. 3°. Per Sacramenta sufficienter nobis applicatur fructus Passionis Christi: Ergo.

R. N. Ant. Quamvis enim Christus potuisset per unicum medium fructum suæ Passionis nobis applicare, ut tamen faciliùs & suaviùs applicaretur, plura ad id media instituit, inter quæ reponimus Sacrificium Missæ. Et si hoc argumentum aliquid probaret, sequeretur in principiis Hæreticorum quòd ipsa Sacramenta maximè Baptismus & Cœna, quæ admittunt, forent inutilia; quia jux-

juxtà illos sufficienter nobis applicatur fructus Passionis per prædicationem verbi, quatenùs excitat fidem quâ, ut dicunt, justificamur.

Inst. 4°. Juxtà Apost. ibid. *Jam non relinquitur hostia pro peccatis:* Ergo.

R. hujus textûs, in quo de peccato Apostasiæ agitur, multiplicem esse interpretationem. 1°. Quòd difficile & vix sit spes veniæ propter maximam ingratitudinem & malitiam hujus peccati. 2°. Quòd non relinquatur hostia quâ totum peccatum quoad culpam & omnem pœnam remittatur, sicut fit per Baptismum, quia Baptismus non iteratur. 3°. Quòd hujusmodi Apostatæ non relinquatur hostia, neque Judaïca, quia abrogata est, neque Eucharistica, quia Christum non agnoscit. Alterutram expositionem esse ad mentem Apostoli indè constat quòd passim hortetur peccatores ad pœnitentiam: Ergo supponit adhuc absolutè iis relinqui hostiam pro peccatis.

Inst. 5°. Mulieri Samaritanæ interroganti ubi esset adorandum, an in Monte Garizim, an in Templo Jerosolimitano: Et nota per *adorandum* intelligi *sacrificandum*; de sacrificio enim erat dissentio inter Judæos & Samaritanos, in quo ex his duobus locis esset peragendum? Respondet Christus, quòd neque in Monte Garizim neque in Templo Jerosolimitano erit deinceps adorandum, sed quòd *veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate:* Ergo Christus rejicit externa sacrificia & vult tantùm Sacrificium internum & spirituale.

R. 1°. Hoc argumento nimis probari, nimirùm rejiciendum esse omnem cultum exteriorem quem tamen ipsi Hæretici admittunt in Baptismate, in celebratione Cœnæ & in multis aliis.

R. 2°. D. Conseq. Ergo Christus externa sacrificia Legis Mosaïcæ rejecit, C. Erat enim quæstio de illis: Sacrificium incruentum novæ Legis, N. Per istud enim Fideles adorant Patrem *in veritate*, dùm offerunt ipsi Christum qui est veritas; & *in Spiritu*, dùm captivant intellectum in obsequium fidei hujus mysterii.

Obj. 2°. Eucharistia est Sacramentum & testamentum: Atqui idem non potest esse Sacramentum & testamentum & simul Sacrificium; alia enim est ratio Sacrificii, alia Sacramenti & testamenti.

R. 1°. Hoc argumentum secum pugnare, nimirùm idem non posse esse Sacramentum & testamentum, quia est etiam alia ratio Sacramenti & testamenti. Undè R. 2°. D. Min. Idem sub eadem ratione non potest esse Sacramentum, testamentum & Sacrificium, C. Sub diversa ratione, N. Eucharistia itaque prout est signum gratiæ sanctificantis est Sacramentum: Prout est signaculum seu instrumentum publicum divinæ promissionis & novi fœderis est testamentum: Prout autem offertur Deo est Sacrificium. Sic Agnus Paschalis prout erat signum gratiæ seu Passionis Christi erat Sacramentum; prout offerebatur Deo erat Sacrificium. Item Exod. 24. sanguis victimarum effusus super populum erat simul Sacrificium & testamentum seu signum fœderis & testamenti.

Inst. Eucharistia non solùm est signum novi fœderis & testamenti, sed est etiam pars hæreditatis seu legati testamento Christi nobis relicti: Atqui hæreditas seu legatum non redditur testatori, aliàs esset inutilis hæreditas: Ergo.

R. D. Min. Hæreditas seu legatum non redditur testatori inter homines, C. inter Deum & homines, N. Tùm quia nihil possumus Deo offerre quod ab eo non acceperimus; tùm quia reddendo Deo quod ab eo accepimus, efficimur ditiores quàm illud retinendo, cùm offerendo & reddendo acquiramus novum meritum.

Obj. 3°. In Sacrificio rei viventis requiritur mactatio seu occisio victimæ: Atqui Christus qui secundum nos est victima, in Missa non occiditur: Ergo.

R. D. Maj. In Sacrificio rei viventis ut viventis requiritur occisio victimæ, Transeat. Potest enim negari, si quidem Hircus Levit. 16. offerebatur vivus, nec tamen occidebatur, sed emittebatur in Desertum: Sufficit ergo quædam immutatio victimæ vergens in ejus destructionem aut deteriorationem. Victimæ in statu quasi mortuo oblatæ, Subdistinguo: Requiritur occisio cruenta & physica, N: Incruenta & mystica, C. Hæc autem reperitur in Sacrificio Missæ in quo vi verborum separatur sanguis à corpore: Et hæc sufficit ad Sacrificium incruentum quale est Sacrificium Missæ figuratum per Sacrificium incruentum Melchisedech.

Inst. Eucharistia est commemoratio & repræsentatio Sacrificii crucis: Ergo non est Sacrificium.

R. D. Ant. Est commemoratio & repræsentatio vacua, N. Continens rem ipsam Sacrificii repræsentati, C. & N. Conseq. Commemoratio enim & repræsentatio Sacrificii, præsertim si rem Sacrificii contineat, potest esse simul Sacrificium; in Eucharistia autem continetur eadem victima quæ fuit immolata in cruce, & est tantum diversus modus offerendi; undè est commemoratio Sacrificii cruenti & simul Sacrificium incruentum: Sic Agnus Paschalis fuit figura Sacrificii crucis & simul Sacrificium.

Obj. 4°. Christus consecrans in ultima Cœna non obtulit Sacrificium: Ergo nec offerunt Sacerdotes. Prob. Ant. 1°. Quia legitur quidem Christum cum Discipulis in mensa sedisse, fregisse panem & distribuisse, at non legitur sacrificasse. 2°. Si tunc sacrificasset, Sacrificium hoc fuisset infinitæ virtutis, sicque superfluum fuisset Sacrificium crucis: Ergo.

R. N. Ant. ut patet ex tertia probatione Conclusionis. Ad primam probationem 1°. est argumentum negativum quod non probat. 2°. Negatur; legitur enim Christum esse Sacerdotem secundùm ordinem Melchisedech, quod verificari non potest nisi quatenùs obtulit corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini in ultima Cœna, ut probatum est: Item legitur ipsum consecrasse Calicem seorsim à pane eumque vocasse Calicem sanguinis sui, quod sufficit ad Sacrificium probandum ut dicetur modò. Ad secundam probationem, N. secundam Sequelam: Non enim hoc cœnæ Sacrificium, sed omnes Christi actiones ab instanti Incarnationis fuerunt infiniti valoris, nec tamen superfluum fuit Sacrificium Crucis, quia Deus decreverat, non nisi per illud consummandum fore opus Redemptionis humanæ.

Obj. 5°. Missa est inventum humanum: Ergo. Prob. Ant. Varii ordines Missæ seu Liturgiæ habent homines Auctores, primi dicuntur S. Jacobus & S. Marcus; deindè Basilius Chrysostomus & alii: Ergo.

R. D. Ant. Missa quantùm ad varias cæremonias & preces est inventum humanum, C. Quantum ad substantiam Sacrificii, N. Imo argumentum sic retorqueo in Hæreticos: Liturgiæ cujuscumque sint Auctoris sunt antiquissimæ: Ergo tunc offerebatur in Ecclesia incruentum Missæ Sacrificium: Atqui non est verisimile homines novum invexisse Sacrificium, nemine reclamante, sed è contrà universâ Ecclesiâ approbante: Ergo.

ARTICULUS II.

In qua actione consistat essentia Sacrificii Missæ?

In Missa plures concurrunt actiones, Oblatio panis & vini antè Consecrationem, quæ dicitur *Offertorium*, Consecratio, elevatio specierum, oblatio post Consecrationem, dùm dicitur: *Unde memores, &c. Offerimus præclaræ Majestati tuæ*, &c. Fractio panis & mixtio cum sanguine, distributio & sumptio per Sacerdotem: Præcipua difficultas est de Consecratione & Sumptione: Undè ut à facilioribus incipiamus,

Dico 1°. Essentia Sacrificii Missæ non consistit in

in oblatione sivè præcedente sivè subsequente Consecrationem, neque in elevatione hostiæ, neque in fractione & mixtione specierum, neque in distributione.

Prob. In ea actione consistit essentia Sacrificii quæ, primò, est immutativa victimæ; secundò quæ fit in persona Christi qui est principalis offerens; tertiò quam Christus adhibuit in institutione hujus Sacramenti, jussit enim fieri quod fecit: Quartò tandem quæ est repræsentativa Passionis illius; ad id enim institutum est hoc Sacrificium: Atqui actiones enumeratæ non habent omnes istas conditiones: Oblatio quæ fit antè Consecrationem non est immutativa victimæ, sed præparatoria materiæ consecrandæ; non enim offertur corpus Christi quod nondum est, sed panis & vinum, neque eam adhibuit Christus. Elevatio hostiæ non est etiam immutativa nisi localiter, quod non sufficit, neque fit in persona Christi, neque eam Christus adhibuit. Oblatio sequens Consecrationem non fit etiam in persona Christi, ut patet ex verbis: *Undè & memores nos servi tui & plebs tua sancta offerimus præclaræ Majestati tuæ*, &c. neque est immutativa, sed supponit mutationem factam, neque Christus eam adhibuit. Fractio panis est quidem immutativa specierum, sed non corporis Christi, nec versatur circà utramque speciem, cùm tamen utraque species ingrediatur rationem Sacrificii, ut dicetur, & si casu hostia antè fractionem caderet in Calicem, subsisteret Sacrificium sinè fractione. Mixtionem specierum non adhibuit Christus, sed est tantùm cœremonia Ecclesiastica, sicut ipsa hostiæ fractio, neque per eam mactatur victima, sed est potiùs quasi mactationis reparativa coadunando corpus cum sanguine. Tandem quoad distributionem sæpè sinè illa offertur Sacrificium & supponit illud peractum, cùm illius participes fiant communicantes: Ergo.

Dico 2°. Sumptio non est de essentia Sacrificii.

Prob. ex eodem principio. 1°. Sumens non agit in persona Christi, non enim aliquid offert, sed sibi & in propriam utilitatem recipit. 2°. De fide certum est Christum consecrasse, quòd verò se communicaverit, quamvis sit probabilius, non est tamen fide certum. 3°. Cap. *Relatum* de Consec. d. 2. redarguuntur Presbyteri sacrificantes & non communicantes. 4°. Sumptio supponit victimam mactatam per consecrationem, ut mox dicam, & est participatio fructus Sacrificii. 5°. Non est immutativa nisi localiter, remanet enim eà non obstante, corpus Christi sub speciebus: Neque dicas immutationem fieri in stomacho, dùm consumuntur species, actio enim sacrificativa debet fieri in altari, & non in hominis stomacho. 6°. Tandem est repræsentativa sepulturæ Christi tantum, non verò mortis ejus nisi mediate, & ex suppositione quòd Christus sit priùs immolatus.

Dico 3°. Essentia Sacrificii Missæ adæquatè consistit in Consecratione corporis & sanguinis, cum ordine ad sumptionem tanquam ad partem integrantem.

Est communior cum Auctore qui quæst. præcedenti 82. a. 4. dicit quòd *Consecratio Chrismatis, vel cujuscumque materiæ non est Sacrificium sicut Consecratio Eucharistiæ*. Art. 10. o. dicit *Sacerdotes teneri ad sacrificandum..... principaliter per comparationem ad Deum, cui Consecratione hujus Sacramenti, Sacrificium offertur:* Et ad 1. *Hoc Sacramentum perficitur in Consecratione hostiæ, in qua Sacrificium Deo affertur.*

Prob. prima Pars 1°. Ab exclusione aliarum actionum. 2°. Ex eodem semper principio: Consecratio fit in persona Christi, ut patet ex verbis præcedentibus Consecrationem. 3°. Eam adhibuit Christus, ut etiam constat. 4°. Est immutativa victimæ scilicet Christi, quatenùs ponit ibi ipsum modo quasi mortuo separando vi verborum corpus à sanguine: Nam vi verborum ponitur solum corpus sub speciebus panis, & solus sanguis sub speciebus vini, ita ut sit veluti per accidens respectu Consecrationis, quod eà peracta sanguis ex concomitantia reperiatur in corpore. 5°. Atque ea ratione est essentialiter repræsentativa mortis Christi, quod nulli alteri actioni convenit.

Confir. Sacerdotium per se primo consistit in potestate consecrandi: Ergo Sacrificium in ipsa Consecratione, Sacerdotium enim essentialiter est propter Sacrificium.

Prob. secunda Pars: Sacrificium Missæ habet rationem cibi & potus: Ergo dicit ordinem ad sumptionem tanquam ad partem integrantem & complentem: Et hæc est ratio cur tanta sit Ecclesiæ sollicitudo, ut utraque species sumatur à celebrante, vel, si casu non possit, ab alio Sacerdote.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Ad Sacrificium requiritur essentialiter oblatio: Ergo.

R. D. Ant. Requiritur essentialiter oblatio verbalis & in actu signato, N. Oblatio re & in actu exercito, C. Non igitur requiritur ad Sacrificium quod Sacrificans dicat: *Tibi offero*: Neque enim sic exprimebatur in Sacrificiis antiquis, neque id dixisse Christus legitur; sed sufficit quod Sacerdos victimam præsentem in altari sistat & immolet in Dei cultum; hoc ipso enim in actu exercito ipsi offertur, sicut hoc ipso quo dapes apponuntur mensæ, offeruntur convivis: Hujusmodi autem oblatio reperitur in Consecratione. Adde quod ad Sacrificium non sufficiat quæcumque oblatio, sed requiratur oblatio immutativa.

Inst. 1°. Trid. sess. 23. cap. 1. loquitur de Consecratione & oblatione tanquam de actionibus distinctis, dùm dicit Christum dedisse Apostolis potestatem consecrandi, offerendi & ministrandi: Ergo.

R. N. Ant. Non enim ideo Concilium sic loquitur, quia reputat Consecrationem, actionem distinctam ab oblatione, sed quia Lutherani, contrà quos ibi agit, concedebant Presbyteris potestatem consecrandi, denegabant autem ipsis potestatem offerendi & sacrificandi; & ideò Concilium dicit ipsis collatam esse potestatem non solùm consecrandi, sed etiam offerendi, nimirùm quia ipsa Consecratio est oblatio & Sacrificatio.

Inst. 2°. Idem Concilium sess. 22. cap. 3. infert Sacrificium non offerri Sanctis; quia *Sacerdos non solet dicere, offero tibi Sacrificium Petre vel Paule:* Ergo censet Sacrificium consistere in simili oblatione verbali.

R.N. Conseq. Quamvis enim oblatio verbalis antecedens aut consequens Consecrationem sit tantùm accidentalis, respicit tamen & significat oblationem essentialem faciendam, aut factam in Consecratione: Undè ex hoc quòd Sacerdos non dicat: *Offero tibi Petre*, legitimè infert Concilium quòd Sacrificium non offeratur Sanctis, absque eo quod ista verbalis oblatio sit de essentia Sacrificii.

Obj. 2°. Consecratio est productiva victimæ: Ergo non est illius immolatio. Patet Conseq. tùm quia productio victimæ præsupponitur ad ejus immolationem; tùm quia fieri nequit quod productio rei sit ejus destructio.

R. 1°. D. Ant. Consecratio est productiva victimæ simpliciter, N. Est productiva victimæ novo & quasi mortuo modo, C. & N. Conseq. Sufficit enim ad Sacrificium quod res novo & deteriori modo quàm sit in se, præsens sistatur, neque semper requiritur ejus destructio.

R. 2°. D. Conseq. Ergo non est ejus immolatio sub eadem formalitate, C. sub diversa formalitate, N. Consecratio itaque est productiva victimæ, quatenùs est physica & realis conversio panis & vini in corpus & sanguinem Christi; est autem sacrificatio, quatenùs est talis actio sacramentalis separans vi verborum corpus à sanguine, quæ duæ formalitates sunt distinctæ & absolutè se-

separabiles, casu enim quo Sacerdos consecraret tantùm panem & non sanguinem, non foret Sacrificium, ut alibi diximus, & mox iterùm dicemus: Undè ad primam probationem, D. Productio victimæ præsupponitur ad ejus immolationem prioritate temporis vel rationis, C. semper prioritate temporis, N. Ad secundam etiam, D. Productio rei non potest esse ejus destructio sub eadem formalitate, C. sub diversa, N. Maximè si productio, sit realis & destructio mystica tantùm, ut in casu.

Inst. 1°. Sacrificium debet esse sensibile: Atqui Consecratio non est sensibilis: Ergo.

R. D. Min. Consecratio non est sensibilis quantum ad virtutem & effectum, C. sacramentaliter, N. Sic enim est sensibilis ratione verborum quibus fit, & specierum in quibus fit, sicut omnes aliæ actiones quæ fiunt circà corpus Christi insensibile, sunt sensibiles ratione verborum vel specierum.

Inst. 2°. Feriâ sextâ Parasceves offertur Sacrificium: Atqui tamen non fit Consecratio: Ergo. Prob. Ant. 1°. Quia in officio dicitur: *Sic fiat Sacrificium nostrum in conspectu tuo*, &c. 2°. Quia si occurreret hâc die festus dies, tenerentur fideles adesse huic officio: Ergo.

R. N. Ant. Ad primam Probationem; vocatur Sacrificium latiori significatione; tùm quia in eo recitantur quædam preces, & adhibentur quædam cæremoniæ recitari, & adhiberi solitæ in Sacrificio Missæ; tùm quia est complementum Sacrificii præcedentis diei, in quo hostia, quæ nunc sumitur, fuit consecrata. Ad secundam probationem multi negant fideles, in hoc casu teneri adesse Officio, quia tenentur tantùm ex præcepto Ecclesiæ adesse Missæ; & ità declarâsse Congregationem sacrorum Rituum refert Joannes à S. Th. alii censent teneri adesse, non quòd sit Sacrificium, sed quia non aliter hâc die celebratur Officium. Verùm Ecclesia solet hunc casum prævenire, remittendo festum, si quod hâc die occurrat, in alteram diem.

Inst. 3°. Si in Consecratione perficeretur Sacrificium, sequeretur quòd in Consecratione totus fructus illius applicaretur: Atqui tamen post Consecrationem applicatur defunctis in secundo *Memento:* Ergo.

R. huic instantiæ varios variè respondere. Doctissimus Sylvius dicit incertum esse quando tàm celebrans, quàm alii pro quibus offertur, fructum Sacrificii percipiant; probabile tamen esse celebrantem benè dispositum aliquem recipere in Communione. Joannes à S. Th. dicit non esse necesse quòd fructus Sacrificii conferatur in illo instanti in quo fit, sed quòd possit conferri toto tempore quo durat, juxtà applicationem celebrantis. Alii demùm existimant totum fructum ex opere operato correspondentem essentiæ Sacrificii applicari in ipsa Consecratione, nec tamen frustrà posteà haberi *Memento* pro defunctis aut Orationes recitari; tùm quia possunt prodesse ex opere operantis; tùm quia ipsa Communio tanquam pars integralis Sacrificii potest prodesse ex opere operato. Ex hac opinionum diversitate inferes tutius esse applicationem fieri tàm pro vivis, quàm pro defunctis antè Consecrationem.

Inst. 4°. Victima Sacrificii Missæ non destruitur per Consecrationem: Ergo.

R. D. Ant. Non destruitur cruentè, C. incruentè & mysticè, N. Unde est Sacrificium incruentum cruenti repræsentativum. Patet ex dictis.

Inst. 5°. Si Sacerdos ex malitia intenderet consecrare & non sacrificare, consecraret & non sacrificaret defectu intentionis: Ergo Consecratio non est Sacrificium.

R. cum Sylvio: Vel ille haberet intentionem generalem faciendi quod facit Ecclesia & Christus instituit, vel non. Si primum, consecraret, & sacrificaret, quia intentio generalis prævalet particulari. Si secundum, nec consecraret, nec sacrificaret defectu intentionis.

Obj. 3°. S. Th. q. præcedenti 82. a. 4. o. docet de ratione Sacrificii in genere esse quòd sacrificans participet de victima: Undè infert: Necesse est, ut quoties Sacerdos consecrat sumat utramque speciem. Et 2. 2. q. 85. a. 3. ad 3. inter actiones ad hoc Sacrificium pertinentes recenset fractionem, sumptionem & benedictionem: Ergo.

R. ad primum, Sumptionem esse de ratione integrali Sacrificii in genere & maximè instituti per modum cibi ac potûs, non essentiali, hoc est pertinere ad substantiam non ad essentiam: Undè legitimè infert S. Doctor Sacerdotem non posse celebrare absque eo quòd sumat utramque speciem, quia tenetur jure divino facere Sacramentum integrum. Ad secundum, Hæ quidem actiones pertinent ad hoc Sacrificium, sed nulla essentialiter; fractio & benedictio accidentaliter ex institutione Ecclesiæ, sumptio integraliter ex institutione Christi, & ideò non potest omitti.

Inst. tàm fractio quàm sumptio significant Sacrificium crucis: Ergo.

R. fractionem adhiberi ut commodius sumatur Hostia & misceatur speciebus sanguinis: Sed esto adhibeatur ad significandum Sacrificium crucis, id habet ex institutione Ecclesiæ non Christi; Christus enim fregit antequam consecraret; & insuper actio sacrificativa debet versari circà utramque speciem, ut dictum est. Quantum ad sumptionem, etiam diximus illam per se immediatè repræsentare Sepulturam Christi, Passionem verò non nisi mediatè & ex suppositione quòd Christus sit priùs immolatus; ideò enim celebrans illum manducat: Aliundè non offert Deo quod manducat, sed in propriam utilitatem manducat.

Petes 1°. Utrùm ad essentiam hujus Sacrificii requiratur Consecratio utriusque speciei?

R. affirmativè: Quia hoc Sacrificium est essentialiter repræsentativum Passionis Christi & secundum ordinem Melchisedech: Atqui neutrum esse potest sinè Consecratione utriusque speciei: Non primum; quia in cruce non fuit solum corpus aut solus sanguis, sed corpus & sanguis seorsùm; in Consecratione autem unius speciei tantùm, non repræsentatur ista separatio corporis à sanguine. Non secundum quia Sacrificium Melchisedech fuit in pane & vino. Hanc quæstionem fusiùs discussam require. Dissert. 3. hujus Tract. art. 5.

Petes 2°. Quæ sit hostia hujus Sacrificii?

R. Principalis hostia hujus Sacrificii est Christus seu ejus corpus & sanguis cum anima, non ut in propria specie, sed ut sub speciebus panis & vini.

Ratio primæ partis est, quia Sacerdotes offerunt quod Christus obtulit in cruce & in cœna: Atqui Christus in cruce & in cœna seipsum obtulit: Undè sess. 22. cap. 2. *In hoc Sacrificio idem ille Christus continetur & immolatur, qui in ara crucis semel seipsum obtulit.*

Ratio secundæ partis est; quia hoc Sacrificium est visibile: Ergo res oblata, scilicet Christus, debet esse aliquo modo visibilis: Atqui non est visibilis in se, sed tantùm ratione specierum: Ergo non est hostia ut in propria specie existens, sed ut sub speciebus existens. Confirm. Quia circà corpus Christi ut in propria specie existens non versatur actio sacrificativa: Ergo circà illud ut existens sub speciebus.

Dixi *Principalis hostia*: Quia panis & vinum aliquo modo ad hoc Sacrificium pertinent, non ut res principaliter oblata, sed ut terminus à quo, seu materia transiens ex qua corpus & sanguis Christi consecrantur. Non tamen possunt dici duo Sacrificia, quia panis non offertur absolutè, sed ut transmutandus in corpus Christi, sicque ad idem Sacrificium pertinent, panis ut materia ex qua, corpus sub panis speciebus ut id quod principaliter sacrificatur & offertur.

Petes 3°. In quo hoc Sacrificium differt ab aliis Sacrificiis?

R. 1°. A Sacrificiis antiquæ Legis differt. 1°. Ex parte rei oblatæ. 2°. Ex parte principalis offerentis:

tis: Utrumque patet. 3°. Ex parte virtutis & effectûs; quia istud est infiniti valoris, non antiqua. 4°. Ex parte materiæ; quia in antiquis Sacrificiis materia quæ assumebatur ad Sacrificium, erat id quod principaliter offerebatur; hîc autem materia quæ assumitur, non est res principaliter oblata, sed id quod ex illa per actionem sacrificativam efficitur: Ex quibus apparet hoc Sacrificium ab antiquis differre essentialiter.

2°. A Sacrificio crucis differt. 1°. Quòd Christus in cruce oblatus, esset mortalis & passibilis, hîc offertur immortalis & impassibilis. 2°. In cruce seipsum offerebat, hîc ministerio Sacerdotum. 3°. In cruce cruentè, hîc incruentè. 4°. In cruce solutum est pretium redemptionis nostræ, hîc nobis communicatur. Verùm his nón obstantibus, & quamvis actiones offerentium sint diversæ, quia tamen utrobique est eadem numero hostia, idem principaliter offerens, & hoc Altaris Sacrificium sit subordinatum Sacrificio crucis, quatenùs est illius commemorativum & illius virtutis applicativum, differentia non videtur essentialis, sed accidentalis tantùm in modo & ratione offerendi. Undè Trid. sess. 22. cap. 2. *una eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio qui seipsum tunc in cruce obtulit, solâ offerendi ratione diversâ.*

3°. A Sacrificio cœnæ à fortiori non differt essentialiter; quia non solùm est eadem hostia & idem offerens, sed etiam idem modus offerendi incruentè: Differt ergo dumtaxat accidentaliter penès quasdam circumstantias scilicet; in cœna offerebatur mortalis, nunc immortalis; in cœna per se, nunc per Sacerdotes; in cœna significabatur Passio futura, nunc præterita.

Petes 4°. In quo differat Sacrificium Missæ à Sacramento Eucharistiæ?

R. Differre 1°. Quòd essentia Sacrificii sita sit partim in actione sacrificandi, partim in re oblata; essentia autem Sacramenti in sola re ex actione sacrificativa permanente. 2°. Sacrificium ordinatur per se primò ad cultum divinum, Sacramentum ad nostram sanctificationem. 3°. Ad essentiam Sacrificii requiritur Consecratio utriusque speciei, essentia Sacramenti salvatur in una specie.

ARTICULUS III.

De Effectibus Sacrificii Missæ: Qui sint & quomodo causentur?

Sacrificium Missæ esse Latreuticum seu in cultum divinum ordinatum, & Eucharisticum in gratiarum actionem constat, nec quoad hoc multùm reluctantur Hæretici; sed negant esse Propitiatorium ad placandum Deum & explanda peccata, & Impetratorium ac satisfactorium pro pœnia, peccatis, quoad culpam dimissis, debitis. Contrà quos,

Dico 1°. Sacrificium Missæ est Propitiatorium, Satisfactorium & Impetratorium.

Ità definit Concil. Trid. Sess. 22. Can. 3. his verbis: „ Si quis dixerit Missæ Sacrificium tantùm esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam „ commemorationem Sacrificii in cruce peracti, „ non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti; nequè pro vivis & defunctis, pro peccatis & pœnis, satisfactionibus & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.

Prob. 1°. Juxtà Apostol. Heb. 5. Præcipuum munus Sacerdotis est *offerre Sacrificia pro peccatis.* 2°. Hoc Sacrificium est longè præstantius Sacrificiis antiquæ Legis, continetque omnes eorum differentias ut loquitur S. Leo Serm. de Pass. & orat Ecclesia in secreta post Dom. 7. Pentecostes: *Deus qui legalium differentiam victimarum unius Sacrificii perfectione sanxisti:* Atqui inter Sacrificia antiquæ Legis erant Propitiatoria, Satisfactoria & Impetratoria: Ergo. 3°. In hoc Sacrificio, res oblata & qui principaliter offert atque interpellat pro nobis, est ipse Christus, fons & Auctor omnium gratiarum, quique per hoc Sacrificium Passionem suam pro nobis objicit conspectui Patris: Quid igitur illi deesse potest ut obtineat nobis omnem quâ indigemus gratiam, sivè ad peccatorum remissionem, sivè ad satisfactionem pro peccatis? 4°. Ex Traditione: In Liturgia S. Jacobi legitur hoc Sacrificium offerri pro peccatis, pro pace, pro aëris temperie, pro frugibus. S. Cyrillus Jerosol. Catechesi 5. illud appellat: *Hostiam propitiationis.* Chrisosthomus l. 6. de Sacerdotio c. 4. dicit Sacerdotem, qui offert juge Sacrificium, *Legatum & precatorem esse apud Deum,* Ambrosius in Exhortat. ad Virgines c. 14. vocat *Hostiam salutarem per quam peccatum mundi hujus abolitur.* Augustinus in Enchir. c. 110. de Sacrificio Altaris respectivè ad defunctos dicit: *Pro valdè bonis actiones gratiarum sunt, pro non valdè malis propitiationes sunt.* Tandem Sacerdotibus in sua ordinatione datur potestas offerendi Sacrificium pro vivis & pro defunctis.

Nihil opponunt Hæretici quod non sit priùs solutum art. 1. hujus Dissertat.

Inter effectus itaque Sacrificii Missæ numerantur gratia habitualis remissiva peccatorum mortalium, augmentum hujus gratiæ, remissio peccatorum venialium, relaxatio pœnarum peccatis quoad culpam dimissis, debitarum, ac tandem alia bona tàm spiritualia quàm temporalia. Quæstio est quomodò ab isto Sacrificio causentur, an immediatè vel mediatè, an ex opere operato, an infallibiliter? Undè

Dico 2°. Gratiam habitualem remissivam peccatorum mortalium non causat immediatè Sacrificium altaris, sed mediatè tantùm, quatenùs impetrat & movet Deum ut gratias actuales concedat quibus peccator incitatur ad pœnitentiam. Ità Trid. sess. 22. cap. 2. dicens: *Hujus oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.*

Ratio est 1°. Quia Sacrificium Crucis non sanctificavit immediatè peccatores sed mediatè tantùm, scilicet placando Deum & merendo atque impetrando donum & gratiam pœnitentiæ, alloquin omnes statim justi evasissent: Non debuit autem tribui major vis Sacrificio altaris quàm Sacrificio Crucis, à quo Sacrificium altaris totam vim suam mutuat. 2°. Si Sacrificium altaris immediatè sanctificaret peccatores, requireret in subjecto aliquam dispositionem, & sic non posset offerri pro obduratis & impœnitentibus. 3°. Hoc est discrimen inter hoc Sacrificium & Sacramenta instituta ad causandam gratiam justificativam, scilicet Baptismum & Pœnitentiam, quòd hæc ex sua institutione primariò ordinentur ad nostram sanctificationem, illud autem primariò ad Dei cultum, secundariò ad nostram justificationem: Ergo debet esse diversus modus hunc effectum causandi, scilicet immediatè per Sacramenta, mediatè per hoc Sacrificium.

Quantùm ad augmentum ejusdem gratiæ habitualis in justis videtur idem dicendum: Quia illud causare immediatè proprium est Eucharistiæ ut est Sacramentum & aliorum Sacramentorum quæ dicuntur vivorum. Insuper aliàs sequeretur quòd infans baptisatus pro quo plura offerentur Sacrificia, posset esse sanctior illo qui diuturnam vitam in praxi omnium virtutum & in laboriosis pœnitentiæ operibus peregisset, quod est absurdum.

Quantùm ad remissionem peccatorum venialium, etiam idem est censendum, quia nullum peccatum, etsi veniale, remittitur sinè aliquo bono motu peccatoris, quem bonum motum per se obtinet hoc Sacrificium. Potest tamen dici quòd aliquo sensu remittat immediatè peccatum veniale, quatenùs homo ponit quidem aliquem actum aversivum à peccato veniali, sed de se insufficientem ad ejus remissionem, quam tamen obtinet vi hujus sacrificii; sicut Sacramentum Pœnitentiæ di-

ci-

citur remittere immediatè peccatum mortale, quia remittit illi qui habet tantùm attritionem de se insufficientem ad illius remissionem.

Quantùm ad pœnarum peccatis debitarum relaxationem & alia bona tàm spiritualia quàm temporalia, nihil obstat quominùs hæc immediatè obtineat & operetur: si enim per bona opera, jejunium, orationes, eleëmosinas, &c. hæc bona immediatè obtineantur & pœnæ peccatorum remittantur, id non est denegandum Sacrificio Missæ quod est totius Religionis opus præstantissimum. Et specialiter quoad pœnas; juxtà Trident. citatum valet hoc Sacrificium tàm vivis quàm defunctis pro remissione pœnarum; defunctis autem in Purgatorio valere non potest impetrando ipsis actum satisfactorium, quia non sunt capaces activæ satisfactionis, aliàs possent seipsos à Purgatorio liberare, sed satis passionis tantùm & satisfactionis ab aliis applicatæ: Ergo valet immediate: si autem ità defunctis prosit, quidni viventibus?

Neque tamen inde sequitur quod ditiores pro quibus offeruntur plura Sacrificia citiùs semper liberentur à Purgatorio quàm pauperes; quia pauperes, vel fortè habent minores pœnas luendas, vel fortè fuerunt sanctiores in vita, sicque plus participant de Sacrificiis oblatis generaliter pro omnibus defunctis, vel de portione Ecclesiæ in quolibet Sacrificio: participant enim de hoc Sacrificio defuncti, *qui cùm viverent*, inquit Aug. citatus in Enchirid. c. 110. *ut hæc sibi posteà possent prodesse meruerunt*, sicque unusquisque pro rata sanctitatis.

Dico 3°. Hos omnes effectus Sacrificium Missæ causat ex opere operato, seu vi operis à Christo instituti, non physicè sicut Sacramenta, sed moraliter.

Ratio est quia hi effectus causantur ex dignitate rei oblatæ & principalis offerentis qui est Christus, independenter à dignitate Sacerdotis offerentis qui quandoque est malus: Et quamvis quoad aliquos requiratur dispositio ex parte recipientis, non tamen requiritur ut ratio formalis causandi, sed ut conditio sicut dictum est de Sacramentis in genere. Dixi independenter à dignitate Sacerdotis, non ab ejus intentione, hæc enim requiritur ad applicationem, ut dicetur.

Dices 1°. Effectus qui causatur ex opere operato, causatur infallibiliter: Atqui plures ex his effectibus non causantur infallibiliter, sic non omnes peccatores pro quibus offertur Sacrificium, convertuntur, non semper bona temporalia obtinentur: Ergo.

R. N. Ant. universaliter sumptum. Patet in sanitate corporali quæ causatur per Sacramentum Extremæ-Unctionis ex opere operato, & tamen non causatur infallibiliter: Et id maximè verum est, quando effectus causati ex opere operato habentur per impetrationem ut in casu: Quamvis enim Deus ex ipsa dignitate operis moveatur ad effectus pro quibus offertur, sæpè tamen obstare possunt rationes sivè ex parte subjectorum, sivè ex parte Dei, sic quamvis Peccator vi hujus Sacrificii obtineat gratias sufficientes conversionis, non tamen semper convertitur, quia suâ obduratione & malitiâ ponit obicem: sic bona temporalia petita non semper conferuntur, quia saluti non conveniunt.

Dices 2°. Juxtà solutionem datam, & ea quæ huc usque diximus, omnes effectus Sacrificii habentur per impetrationem, idque evidens est, res enim oblata & principalis offerens Christus, non est ampliùs mortalis & passibilis, sicque non potest ampliùs mereri & satisfacere: Ergo hoc sacrificium est tantùm impetratorium & non satisfactorium, nec propitiatorium.

R. dici propitiatorium & satisfactorium ratione effectuum; propitiatorium quia impetrat remissionem peccatorum; satisfactorium quia impetrat relaxationem pœnarum peccatis debitarum; impetratorium simpliciter, quia impetrat alia bona quæ nec sunt remissio peccatorum, nec relaxatio pœnarum: Est tamen etiam satisfactorium quatenùs ex institutione Christi applicatur per illud ejus passio ad tollendas pœnas peccatorum.

Dico 4°. Inter effectus hujus sacrificii; gratiæ sufficientes ad remissionem peccatorum tam mortalium quàm venialium, ad augmentum gratiæ habitualis, ad donum perseverantiæ & ad virtutes, infallibiliter conferuntur per hoc Sacrificium; quia cum Deus nemini deneget gratias sufficientes, non est dubium quin maximè intuitu hujus Sacrificii in quo dilectissimi Filii Passio repræsentatur, eas conferat. At verò ipsa remissio peccatorum, gratiæ augmentum, donum perseverantiæ & virtutes non causantur infallibiliter propter obicem ex parte subjecti. Remissio aliqua pœnæ in justis tàm vivis quàm defunctis causatur infallibiliter, quia nullus in ipsis ad hunc effectum est obex. Tandem bona temporalia non causantur infallibiliter, quia non semper expediunt ad salutem.

ARTICULUS IV.

De iis qui offerunt & pro quibus offertur hoc Sacrificium, necnon de ejus applicatione.

QUANTUM AD OFFERENTES.

Dico 1°. Christus est principalis offerens, non solùm quia hoc Sacrificium instituit, & in sui memoriam celebrari præcepit; sed etiam quia per Sacerdotes tanquam per suos Vicarios & Ministros offert: Hi enim in persona Christi ejus verba pronuntiant ac loquuntur, ac si ipse Christus loqueretur. Adde quòd secundùm Apost. Heb. 7. *Christus sempiternum habet Sacerdotium*, & cap. 8. *Necesse est eum habere aliquid quod offerat*, alioquin haberet Sacerdotium otiosum; non offert autem per se: Ergo per Sacerdotes.

Dico 2°. Quilibet Sacerdos ritè ordinatus, etiam excommunicatus, est post Christum proprius & præcipuus offerens: Constat ex dictis de Ministro Consecrationis Diss. præcedenti art. 1.

Fideles verò etiam suo modo offerunt, mediatè scilicet per Sacerdotes: Undè illa verba Canonis: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ:* Et ista: *Vel qui tibi offerunt.* Et hoc triplici modo. 1°. Generaliter omnes fideles, non per aliquam actionem singulorum, sed quatenus Sacerdos nomine totius Ecclesiæ offert. 2°. Specialiter assistendo Sacrificio & conformando suam intentionem intentioni sacrificantis. 3°. Specialius concurrendo ad Sacrificium, sivè per stipendium, sivè per postulationem, sivè per Ministerium celebranti exhibitum, sivè per subministrationem necessariorum ad Sacrificium.

QUANTUM AD EOS, PRO QUIBUS OFFERTUR.

Dico 1°. Offerri potest hoc Sacrificium pro omnibus hominibus viventibus, etiamsi infidelibus, schismaticis, hæreticis & excommunicatis, modò pro his non offeratur, tanquam pro membris Ecclesiæ, sicut enim licet pro his omnibus orare, ità & Sacrificium offerre. Vide quæ latius dixi de hac materia Dissert. 2. de Religione a. 6.

Pro fidelibus defunctis in Purgatorio potest offerri. Ità Trid. sess. 22. cap. 2. & Can. 3. Praxis & traditio Ecclesiæ, SS. Patres, Tertullianus de corona militis c. 3. Cyrillus Jerosolimit. Catechesi 5. Mystag. Chrysostomus hom. 69. ad Pop. Antioch. & alii. In veteri lege 2. Machab. 12. Judas jussit offerri Sacrificia pro mortuis. Ratio est quia cùm hoc sacrificium sit satisfactorium & impetratorium, potest illis animabus prodesse: Imò juxtà Trid. sess. 25. cap. 1. eo, inter omnia alia suffragia potissimum, juvantur.

3°. Pro damnatis & infantibus decedentibus sinè Baptismo non potest offerri, quia sunt in termino, & in inferno nulla est redemptio. Undè Augu-

gustinum dicentem Enchyrid. c. 110. quòd *Quibusdam damnatio fiat tolerabilior* per sacrificia; Auctor intelligit de damnatione ad pœnas Purgatorii. Quòd autem idem Aug. ibid. cap. 112. dicat: *Existiment pœnas damnatorum certis temporum intervallis aliquatenùs mitigari:* Non affirmat, neque dicit esse probabile, sed solum non tàm apertè id esse hæreticum, sicut opinio quæ tenet pœnas damnatorum aliquando esse finiendas.

B. ads. 4°. Quantùm ad Beatos. Certum est 1°. Illis non offerri Sacrificium, sed soli Deo; est enim sacrificium cultus latriæ quâ protestamur Deum esse supremum omnium rerum creatarum Dominum. Undè cùm Trid. sess. 22. Can. 5. dicit Missas licitè celebrari in honorem Sanctorum & fideles ità petunt, non est sensus quòd Sanctis offeratur sacrificium, sed quòd offeratur Deo in illorum honorem, idest in gratiarum actionem pro beneficiis ipsis à Deo collatis, & in eorum memoriam, *Ut pro nobis intercedere dignentur in Cœlis, quorum memoriam agimus in terris,* ut explicat idem Concilium ibid. cap. 3. ex quo quidam honor accidentalis Sanctis resultat, ut jam dicam.

Certum est 2°. Quòd non offeratur pro illis sacrificium, ut est propitiatorium & satisfactorium, quia carent omni culpâ & pœnâ: Neque ut impetratorium gloriæ essentialis, quia illam invariabiliter possident.

Utrùm autem possit offerri, ut impetratorium gloriæ accidentalis? Ità quibusdam videtur; quia possunt acquirere novum gaudium, novam gloriam accidentalem: Et de facto illis accrescit, ex eo quòd sacrificium in eorum memoriam offeratur Deo; per hoc enim significatur illos multum æstimari: Undè Ecclesia orat; *Ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem.* Verum aliis videtur quòd hoc non sit propriè impetrare pro Sanctis, sed potius impetrare nobis gratiam, ut Sanctos debito honore prosequamur, & ut nos juvent suis precibus, ut modò dicebamus ex Tridentino: Sicut non oramus pro Deo, ut aliquid ipsi impetremus, dùm quotidiè dicimus, *Sanctificetur nomen tuum*, sed petimus gratiam quâ tùm nos, tùm alii ipsum debitè honoremus: Undè resultat illi quidam honor extrinsecus. Vide si lubet Sylvium hic quæsito 11.

QUANTUM AD APPLICATIONEM.

Distinximus suprà triplicem effectum Sacrificii ex opere operato, scilicet propitiatorium pro peccatis expiandis, satisfactorium pro pœnis remittendis, & impetratorium bonorum, tàm spiritualium, quàm temporalium: Et quia effectus propitiatorius præsertim, non causatur immediatè, sed mediante gratiâ quæ impetratur, potest etiam ex hac parte dici impetratorium.

Multipliciter applicari potest fructus beneficii. 1°. Generalissimè *Pro totius mundi salute*, ut dicitur in Missa. 2°. Generaliter pro Parentibus, Amicis, Communitate, &c. 3°. Specialiter pro isto vel illo in particulari. Applicatur etiam celebranti hoc ipso quo celebrat, non est enim verisimile celebrantem privari omni fructu beneficii, non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato.

Dico: Sacerdos celebrans debet applicare fructum Sacrificii: Quia cùm in sua ordinatione acceperit ex Christi institutione potestatem conficiendi Sacrificium, consequenter & applicandi ejus fructum: Atque hanc esse Christi institutionem ac voluntatem probat Ecclesiæ praxis, communis sensus fidelium, & magna quoad hoc Sacerdotum attentio. Aliundè si non applicaretur, non esset ratio cur uni potiùs prodesset quàm alteri; ita ut Missæ fructus non applicatus remaneret in Thesauro Ecclesiæ.

Hæc autem applicatio cùm sit donatio, sufficit quòd semel facta, non retractetur. Et cùm probabilius sit, ut dictum est, essentiam Sacrificii consistere in Consecratione, etiam probabilius est hanc applicationem debere fieri antè Consecrationem, & adhuc meliùs antè Sacrum, ut etiam Orationes & Preces præparatoriæ prosint iis quibus applicatur Sacrificium: Et quantò specialior est applicatio tantò magis prodest Sacrificium, cæteris paribus; quia quantò meliùs applicatur causa, tantò melius operatur.

Petes 1°. utrum qui ratione stipendii, vel beneficii, vel mandati superioris tenetur applicare uni, possit validè applicare alteri. Dico *Validè*, quia certum est quòd non possit *Licitè*.

R. affirmativè: Quia hanc applicationem facit ex potestate ordinis; quæ verò jure divino Ordini Sacerdotali sunt annexa, neque Ecclesia, neque ullus superior irritare potest, nulli enim potestati humanæ subjacet jus divinum: sicut ergo nemo potest irritare Sacerdotis intentionem sacrificandi, ità nec applicandi.

Neque refert quòd superior possit irritare vota Religiosorum ad hoc enim tantùm requiritur quòd tollat obligationem voti, quod subjacet potestati Prælati, quatenùs in votis subditorum semper includitur tacitè hæc conditio: *Nisi superior contradicat.* Vide quæ dixi de irritatione votorum in Tract. de Religione. At irritatio illius quod est juris divini, non subjacet ejus potestati.

Petes 2°. Utrùm liceat applicare Sacrificium pro eo qui primò petet vel dabit stipendium?

R. negativè; quia forte ille nunc non indiget, aut est indispositus & incapax fructus Beneficii: Undè hanc praxim S. Congreg. Cardinalium sub Clemente VIII. 15. Novembris 1605. condemnavit tanquam periculosam, fidelium scandalis & offensionibus obnoxiam, & à vetusto Ecclesiæ more abhorrentem.

ARTICULUS V.

Utrùm valor Sacrificii sit infinitus?

Distinguendum est inter valorem & effectum, seu fructum hujus Sacrificii. Valor est dignitas quam habet tàm ex parte rei oblatæ, quàm offerentis principalis. Fructus seu effectus est id quod de facto confertur intuitu hujus dignitatis.

Dico: Sacrificium Missæ quantùm est ex se, & quoad sufficientiam est infinitum intensive & extensive; habet tamen semper effectum finitum.

Ratio primæ partis est; quia hoc Sacrificium, quantùm ad substantiam est idem cum Sacrificio Cœnæ & Crucis, est enim eadem res oblata, & idem principalis offerens Christus; Sacrificium autem tàm Cœnæ, quàm Crucis fuit quantùm ex se & quoad sufficientiam infiniti valoris intensivè & extensivè: Ergo.

Ratio secundæ partis est: 1°. Quia alioquin sequeretur quòd unum Sacrificium sufficeret pro salute totius mundi & pro evacuando toto Purgatorio, nec deberet iterari, sicut quia Sacrificium Crucis habuit effectum infinitum, nimirùm solutionem pretii infiniti pro salute generis humani, unicum fuit, nec debuit iterari. 2°. Patet ex praxi Ecclesiæ plura Sacrificia pro uno & eodem offerentis; ex sollicitudine Sacerdotum tot Missas celebrandi quod personis se obligaverunt; ex communi sensu fidelium qui putant majorem sibi fructum applicari, si plures procurent sibi Missas celebrari. In hoc conveniunt Theologi.

Sed quæstio est non parùm implicata; undè proveniat ista limitatio effectus Sacrificii quod secundùm se est valoris infiniti & posset producere effectus, sincategorematicè saltem, infinitos tàm intensivè quàm extensivè.

Imprimis constat inter Theologos hanc limitationem non provenire ab intentione Sacerdotis offerentis, quia licèt ab eo pendeat ut illi vel isti Sacrificium applicetur, applicatione tamen semel fa-

factâ non pendet ab ipso determinatio quantitatis fructûs, quia causa semel applica taagit secundùm virtutem sibi inditam. Et alioquin sacerdos foret quasi summus Pontifex determinans certam quantitatem Indulgentiarum modò plenariam, modò quadraginta annorum aut dierum, possetque unico sacrificio totam pœnam abolere.

Quidam itaque dicunt hanc limitationem provenire ex voluntate Christi qui sic instituit hoc sacrificium ut certum & limitatum tantùm effectum produceret, adeòque sacrificium oblatum pro pluribus non æquè prodesse cuilibet, ac si pro uno tantùm offeretur; quia finitum quò pluribus distribuitur eò magis decrescit & minus singulis datur. Id autem colligunt 1°. quia Christus instituit hoc sacrificium ut frequentaretur: Ergo non voluit ut haberet effectum infinitum. 2°. Quia licèt res oblata & principalis offerens sint infiniti valoris, oblatio tamen ipsa sacerdotis est finiti valoris. 3°. Quia ut ratio cinnatur S. Th. in 4. de 45. q. 2. a. 4. q. 2. in arg. *Sed contrà:* „ Melius „ est plures juvare quàm unum, si ergo suffra„ gium pro multis factum, tantum valeret sin„ gulis ac si pro uno tantùm fieret, videtur quòd „ Ecclesia non debuit instituisse ut pro aliquo „ singulariter Missa vel oratio fieret, sed quòd „ semper diceretur pro omnibus Fidelibus defun„ ctis, quod patet esse falsum ". 4°. Quia aliàs per unum sacrificium posset satisfieri pluribus stipendiis, quod est damnatum ab Alexandro VII. in hac propositione: *Non est contrà justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere & Sacrificium unicum offerre.*

Admittit tamen hæc sententia quantùm ad audientes Missam, quòd æquè prosit pluribus audientibus, ac si unus tantùm audiret, non præcisè quatenùs pro ipsis offertur, sed quatenùs ipsi cum sacerdote offerunt; tunc enim unusquisque illorum perindè offert ac si esset solus, sicque tot sunt oblationes quot assistentes, ac proindè nullus alteri obstat quominùs fructum integrum offerenti respondentem percipiat.

Alii censent determinationem quantitatis fructûs, seu ejus limitationem non esse ex institutione seu voluntate Christi, sed pendere ex devotione eorum pro quibus offertur aut offerentium; quia causa universalis quale est Sacrificium Missæ in ordine supernaturali, agit secundùm dispositionem subjecti, ità ut secundùm se sit productivum effectûs infiniti singatecorematicè intensivè & extensivè; intensivè, scilicet majoris & majoris in eodem secundùm majorem & majorem ejus dispositionem; extensivè, non tot hominibus quin pluribus in infinitum si darentur: Undè Sacrificium oblatum pro pluribus æquè prodest singulis, cæteris paribus, ac si pro uno tantùm offerrentur; quia cùm valor sit infinitus & fructus ejus mensuretur juxtà devotionem hominum, nihil detrahitur de fructu debito devotioni illius pro quo offertur, ex hoc quòd offeratur pro aliis; infinitum enim est inexhauribile.

Huic sententiæ favet S. Th. hic q. 79. a. 5. o. ubi dicit: *Quamvis hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen sit satisfactoria illis pro quibus offertur, vel etiam offerentibus secundùm quantitatem suæ devotionis & non pro tota pœna.*

Fundamentum hujus sententiæ petitur ex infinita dignitate, non solùm rei oblatæ, sed maximè principalis offerentis Christi, quæ limitari non potest ex oblatione finita Sacerdotis: 1°. quia in moralibus valor rei oblatæ non attenditur penès conditionem Ministri aut instrumenti, sed penès dignitatem principalis agentis, sic donum Regis sivè fiat per ipsum Regem, sivè per Legatum, est ejusdem valoris. 2°. Sacrificium oblatum à malo Sacerdote non inquinatur ab ejus malitia: Ergo nec limitatur ab ejus finitate. 3°. Hæc est differentia inter Eucharistiam ut Sacramentum & ut Sacrificium, quòd ut Sacramentum perficiatur per Consecrationem tanquam per actionem physicam, sicque fit à Christo ut ab instrumento physico, actiones autem Christi physicè consideratæ non sunt infiniti valoris. At verò ut est Sacrificium, spectat ad genus moris; est enim actio quâ Christus ut principalis offerens se offert Patri, se illi ut superiori subjiciendo, & ideò hæc actio est theandrica seu reflexiva suprà suppositum divinum, sicque valoris infiniti: Undè Pater æternus intuens hoc Sacrificium non sistit in Sacerdote, sed in illo respicit personam Filii sua merita & satisfactiones offerentis, quæ oblatio est infinitè illi accepta, quamtumvis Sacerdos sit non solùm finitus, sed etiam malus. Sicut ergo Sacrificium Crucis fuit infiniti valoris ad merendum & satisfaciendum, nunc, cùm Christus non possit ampliùs mereri nec satisfacere, Sacrificium altaris, quod est idem quoad substantiam, est infiniti valoris ad applicandum ista merita & istas satisfactiones, nec limitatur nisi defectu eorum pro quibus offertur aut qui offerunt. 4°. Favet huic sententiæ Ecclesiæ praxis: Ecclesia enim offert omnes Missas pro salute totius mundi, pro omnibus Fidelibus vivis & defunctis, pro summo Pontifice, Rege, Episcopo, &c. Ergo intelligit nihil per hoc tolli ab eo cujus Missa est propria. Si dicas nihil quidem tolli per hanc generalem oblationem pro omnibus, benè tamen per specialem pro pluribus in particulari: Contrà: si fructus Sacrificii sit finitus & limitatus ex voluntate Christi, etiam per generalem oblationem aliquid tollitur; nam ratione hujus generalis oblationis, aliquid correspondet omnibus, alioquin inutile foret pro illis offerre.

Admittit nihilominùs hæc sententia hoc Sacrificium debere frequentari, rectè Ecclesiam plura offerre pro uno & eodem, meritò curare Sacerdotes ut tot celebrent quot acceperunt stipendia, quia quodlibet Sacrificium suum effectum limitatum confert, item majorem effectum applicari procuranti pro se offerri Sacrificium, quia major est ergà illud ejus devotio, & reverà injustum esse plura stipendia recipere pro uno Sacrificio: Quia 1°. stipendium non datur pro fructu Sacrificii, alioquin esset Simoniacum, sed in sustentationem vitæ, titulo ministerii exhibiti cui non debetur ultrà quod est lege vel consuetudine taxatum: Undè qui plus accipit pro uno & eodem Sacrificio, peccat contrà justitiam. 2°. Quia intentio conferentis stipendium non est tantùm ut sibi fructus Sacrificii applicetur, sed etiam ut per multiplicata Sacrificia cultus Dei augeatur & tàm vivi quàm mortui magis juventur: Licitum tamen esse æquè specialiter offerre gratis non accepto stipendio, pro Parentibus, amicis, aut quibuscumque aliis. Si ità est, inquies, quare pii ac Religiosi Sacerdotes recusant accipere stipendium quando volunt offerre pro seipsis, Parentibus aut Amicis? R. eos prudenter agere. 1°. Ob probabilitatem sententiæ contrariæ. 2°. Quia in hoc ipso habent specialem devotionem ergà Mysterium, & sibi, Parentibus aut amicis acquirunt fructum qui respondet stipendio.

Quantùm ad praxim Ecclesiæ quam profert S. Th. quæ scilicet solet offerre specialiter pro aliquo & non specialiter pro omnibus, cùm deberet offerre specialiter pro omnibus, si æquè omnibus prodesset ac uni. Respondetur 1°. Ecclesiam prudenter sic agere propter probabilitatem sententiæ oppositæ ut jam dictum est. 2°. Id ità fieri ratione fructûs resultantis ex opere operantis qui finitus est, nec æquè prodest omnibus ac uni. 3°. Est & altera Ecclesiæ praxis, de qua suprà, quæ huic opponitur.

Oppones insuper contrà hanc secundam sententiam. 1°. Omnes animæ in Purgatorio videntur esse in ultima dispositione ad remissionem totiùs pœnæ, sunt enim omnes in gratia, nec majorem mereri possunt, & tamen non remittitur eis tota pœna per unum Sacrificium. 2°. In obduratis & impœni-

impœnitentibus, Hæreticis & Infidelibus nulla est devotio: Ergo nullum fructum recipiunt. 3°. Intentio Fidelium dantium stipendia pro Missis est ut illis solis specialiter applicentur & non aliis: Ergo.

R. Ad primum, non omnes animas Purgatorii esse in æquali gradu gratiæ, neque percipere fructum sacrificii, nisi in quantùm meruerunt in vita ut sibi prodesset post mortem, ut diximus ex Augustino.

Ad secundum, 1°. Non solùm devotio illius pro quo offertur sacrificium attenditur, sed etiam devotio offerentis & procurantis sacrificium: Neque ista devotio supponit semper charitatem; est enim devotio, juxtà Auctorem 2. 2. q. 82. a. 1. & 2. prompta voluntas exequendi ea quæ pertinent ad Dei cultum: Undè est actus Religionis qui potest esse sinè charitate. Itaque devotio offerentium & procurantium est prompta voluntas ut pro se vel pro aliis offeratur: Devotio eorum pro quibus offertur, est prompta voluntas, ut pro se offeratur. 2°. Hæc sententia intelligenda est præsertim de valore satisfactorio, quoad valorem enim impetratorium, videtur quòd sit independens à devotione illius pro quo offertur; quia non impetrat per modum Orationis quæ est finita, & debet esse proportionata rei obtinendæ, sed per oblationem rei valoris infiniti; & cùm aliundè impetratio non supponat dispositionem ex parte illius pro quo impetratur, sed innitatur soli divinæ misericordiæ, valor impetratorius potest dici absolutè infinitus syncategorematicè, hoc est pro omnibus hominibus & pluribus in infinitum si darentur; idque videtur conforme praxi Ecclesiæ quæ offert pro salute totius mundi.

Ad tertium, respondet Nugno, ità intendere simplices fideles ex ignorantia virtutis hujus sacrificii, & idcircò existimant aliquid minui de sacrificio, si pro aliis offeratur, decipiuntur tamen maximè: Undè non tenetur Sacerdos simplicitati illorum correspondere, neque expedit, ut de ista veritate doceantur. E contrà Cajetanus dicit eos esse arguendos, & instruendos propter hanc indevotionem ergà alios, sacrificium minùs ipsis profuturum.

Pro hac secunda sententia plusquàm triginta Auctores tàm domesticos, quàm extraneos citat Franciscus à Jes. M. Carmelita excalceatus. Tract. 5. de sacrif. Missæ cap. 3. puncto 3. dubio unico. Prima tamen videtur hodiè communior inter Recentiores, aut potiùs, meo saltem judicio, plerique non satis distinguunt inter utramque. Cæterùm utraque est probabilis, & quamvis in secundam propendere videar, agnosco tamen neutram esse certam, sed quamlibet pati suas difficultates: Undè pro praxi consultum est, ut celebrans offerat specialiter in quantùm potest & debet pro his pro quibus tenetur offerre ex justitia, pro his autem pro quibus simul offert ex charitate, pietate, amicitia, aut alio titulo gratuito, offerat quantum potest.

ARTICULUS VI.

De stipendio Missarum.

PER QUÆSTIUNCULAS.

Petes 1°. Utrùm sit licitum accipere stipendium pro Missa?

R. affirmativè, si Missa non sit aliundè obligata; quia non accipitur pretium pro sacrificio, quod foret simoniacum, sed pro sustentatione Sacerdotis, titulo Ministerii quod præstat; habet enim jus exigendi necessaria ad sacrificium ab eis qui illud petunt, inter autem necessaria ad Ministerium computatur sustentatio Sacerdotis, non minùs quàm vinum, cera, Minister, &c. Et quia Sacerdos dives idem præstat Ministerium, potest æquè ac pauper recipere stipendium. Vide quæ dixi de Simonia a. 5. Concl. 2. & Consectario primo.

Dixi: *Si Missa non sit aliundè obligata*, putà titulo, vel Beneficii, vel Legati, vel stipendii priùs accepti. Ità declaravit S. Congreg. Cardinal. sub Urbano VIII. anno 1625. & patet ex his quæ dixi art. præced. non posse scilicet plura accipi stipendia pro eodem Sacrificio. Quod etiam verum est tametsi stipendium esset infrà taxationem, quia hoc ipso quo illud acceptâsti, te ad integram Missam obligâsti, & ideò tot Missas teneris exonerare quot stipendia etiam minuta accepisti: Et ità definitum est ab eadem Congregatione & ab Innocentio XII. Bullâ *Nuper* anno 1697.

Petes 2°. Utrùm saltem Sacerdos non possit per unam Missam satisfacere duobus stipendiis, applicando uni partem solitam, & alteri sibi propriam?

R. negativè. Id imprimis prohibuit Urbanus VIII. & damnavit Alexander VII. in hac propositione: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere applicando petenti partem etiam specialissimam fructûs ipsimet celebranti respondentem, idque post Decretum Urbani VIII.* Ratio est; quia incertum est an hanc portionem possit Sacerdos à se abdicare: Item incertum est, ex ejus dispositionibus an & qualem quantumve fructum percipiet; ei autem qui dat certum stipendium, non satisfit per incertam solutionem.

Petes 3°. Quantum stipendium liceat exigere?

R. Licet exigere stipendium taxatum ab Ordinario, vel à Consuetudine: Sicut tamen potest ex charitate vel amicitia minùs accipere, ità potest majus ex liberalitate dantis. Item potest accipere majus taxato, pro labore extrinseco, putà, celebrandi tali horâ, aut tali loco.

Petes 4°. Utrùm qui accipit pingue stipendium possit per alium satisfacere, collato illi minori stipendio justo tamen, aliâ parte stipendii sibi retentâ?

R. negativè: Patet ex Bulla Urbani VIII. *Cùm sæpè contingat*: Et ex condemnatione hujus propositionis ab Alexandro VII. *Post Decretum Urbani potest Sacerdos cui Missæ celebrandæ traduntur per alium satisfacere collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendii sibi retentâ.* Id autem hodiernus Pontifex Benedictus XIV. Decreto dato 30. Junii 1741. prohibuit Laïcis sub pœna excommunicationis & Clericis sub pœna suspensionis ipso facto incurrendæ & Papæ reservatæ. Ratio est quia nullo titulo retinere potest partem stipendii, totum enim datum est pro celebraturo: Undè huic facit injuriam retinendo partem, & tenetur illi restituere.

Tres casus excipiuntur ab hac resolutione. Primus est quando pinguis stipendium datum est in gratiam solius accipientis, ut benè illi sit, putà quia est vel amicus, vel propinquus, vel pauper, tunc enim adest consensus tacitus dantis.

Secundus casus est si stipendium proveniat ex Beneficio; quia fructus Beneficii non solùm sunt pro celebratione Missarum, sed pro variis aliis officiis, & ut Beneficiarius decenter pro suo statu vivat. Ità declaravit dicta Congregatio Cardinalium sub Urbano VIII.

Tertius est si ille cui committuntur Missæ exonerandæ, plenè, spontè & liberè concedat committenti partem stipendii: Quamvis enim quidam Pontifices, ut refert Benedictus XIV. in suo Decreto, id prohibuerint, etiamsi celebraturus consentiret in retentionem partis stipendii, id tamen videtur intelligendum de consentiente non omninò spontè & liberè, ut dixi, sed cum aliquo involuntario admixto: Sicut enim non obstante hâc prohibitione celebrans potest omninò gratìs remisso toto stipendio, Missam exonerare, potest à fortiori parte remissâ. Sed qui regulariter contingit quòd illa partis condonatio non sit omninò & plenè spontanea, pauci sunt enim, qui si possint accipere integrum stipendium, partem alteri non remitterent; sed remittunt, quia vident hanc esse voluntatem conferentis, & timent ne alioquin ad alios nunc, aut in posterùm deferat, &

ipsi careant: Quia, inquàm ità regulariter contingit, meritò ex communiter accidentibus hanc praxim prohibuerunt summi Pontifices, neque puto tutum in conscientia qui illam usurparet, nisi quando ipsi certò constat de pleno, spontaneo & libero consensu alterius, ut si v.g. sincerè offerat & conferat stipendium integrum, alter autem motu proprio ex gratitudine partem remittat.

Utrùm verò administratores Ecclesiarum possint de stipendiis Missarum aliquid retinere ratione expensarum quas faciunt in Missarum celebratione, putà pro inservientibus, ornamentis, lumine, vino, reparatione Ecclesiæ, &c.

Respondit negativè jam laudata Congregatio Cardinalium sub Urbano VIII. *Nisi cùm Ecclesiæ aut loca pia non habent redditus quos in usum earumdem expensarum erogare licitè possent, ac tunc quam portionem retinebunt, nullatenùs debere excedere valorem expensarum quæ pro ipsomet tantum Missarum Sacrificio, necessariò sunt subeundæ.*

Petes 5°. Utrùm qui plura pinguia stipendia Missarum accepit quæ statuto tempore non potest persolvere, possit dicere alteri, adjuva me, posteà adjuvabo te.

R. ut mihi probabiliùs videtur, affirmativè; quia adjuvans non sibi legit sed alteri, neque accipit stipendium pro Sacro, sed reddit obsequium pro obsequio. Insuper videtur par utriusque conditio, sicut enim adjutus hodiè accepit pinguia, poterit alter similiter accipere.

Petes 6°. Utrùm qui accepit pecunias pro Missis, possit in alios transferre pro mercibus, puta pro libris? Quæstio potissimùm procedit de iis qui speciem quandam negotiationis hac in re exercent.

R. 1°. hanc praxim esse periculosam; jure enim timendum est ne congregando multas Missas & expectando emptores, diutiùs differantur, & ne tradendo Missas promiscuè & sinè delectu omnibus emptoribus, quandoque omittantur.

R. 2°. Si ex venditione mercium recipiat plusquàm stipendium acceptum, illicitum est & obnoxium restitutioni auctarii: v.g. pretium commune tuæ mercis sunt decem floreni, quæ sunt stipendium taxatum pro viginti Missis, tu petis viginti quatuor; peccas & teneris restituere quatuor solidos; tùm quia verè retines partem stipendii viginti quatuor Missarum, ideòque incurris censuram; tùm quia indebitè gravas emptorem qui, si habuisset pecunias, emisset mercem inferiori pretio.

R. 3°. supposita certitudine morali quòd Missæ suo tempore celebrabuntur, item supposito quòd non recipiatur plusquam acceptum stipendium, si merces sint emptori æquè gratæ & utiles ac ipsæ pecuniæ, non videtur illicitum, indè enim nemini infertur damnum aut injuria.

Si verò merces sint emptori minus gratæ & minùs utiles quàm ipsæ pecuniæ, merces tamen accipit quia caret stipendiis & mavult celebrare cum tali stipendio quàm sinè ullo, videtur illicitum & obnoxium restitutioni damni quod indè patitur emptor, quia habet jus ad totam utilitatem pecuniarum quæ datæ sunt pro solo celebrante; hoc autem jus violatur tradendo illi pro pecuniis merces minus utiles & minus gratas, quas etiam aliquandò inferiori pretio vendere cogitur.

Utrum autem in hoc casu incurratur censura à Benedicto XIV. lata? Videtur quòd non; quia censuræ non incurruntur nisi sint expressæ in jure: Hic autem casus non exprimitur in dicto Decreto; neque enim tradens merces communi pretio partem stipendii propriè retinet.

Petes 7°. Utrum qui unam Missam, pro qua recepit stipendium, omittit, peccet mortaliter?

R. probabilius negativè: Quia gravitas peccati in hoc casu non debet æstimari ex eo quòd bonum sacri præstet quolibet bono temporali, aliàs qui simile stipendium pro qualibet oratione accepisset, peccaret mortaliter eam omittendo; sed æstimanda est gravitas hujus peccati ex damno quod patitur is pro quo sacrificium erat applicandum: Hoc autem damnum in genere damnorum spiritualium non censetur grave, cùm possit levi stipendio redimi. Neque simile est de sacrificio debito ex voto, vel juramento, quia in hoc casu gravitas materiæ desumitur ex cultu qui exhibetur Deo per sacrificium, est autem gravissimus Cultus etiam per unum sacrificium Deo exhibitus, ideòque gravis materia: Ità Franciscus à Jes. M. post Thomam Sanctium, Fagundes, Palaum, Herinx, &c.

Petes 8°. Utrum liceat differre celebrationem Missarum pro quibus acceptum est stipendium, & quamdiu?

R. 1°. Differre diutiùs quam par est plures Missas, est peccatum mortale obnoxium restitutioni: Quia sicut est peccatum mortale diutiùs sinè causa differre solutionem debiti temporalis ex qua dilatione sequitur grave damnum creditori cum obligatione reparandi istud damnum, ità similiter & à fortiori de debito spirituali. Hinc damnabilis prorsùs est praxis eorum qui Missas Missis sinè numero accumulant & qui, ut dicunt, Thesaurum Missarum faciunt.

R. 2°. Tempus celebrandi Missas æstimandum est ex voluntate rationabiliter præsumpta conferentium stipendia: Undè si petant Missas pro necessitate transeunte hîc & nunc urgente, ut pro agonisante, pro fœmina parturiente, pro lite hodiè decidenda, &c. non possunt differri post transactam necessitatem sinè peccato & sinè obligatione restituendi, non solùm damnum indè secutum spiritualiter vel temporaliter pro qualitate damni, sed etiam stipendia.

Si verò Missæ petantur pro communibus necessitatibus aut pro defunctis, sacra Congregatio sub Urbano VIII. determinavit non plura suscipi sacrificia, quam quæ intrà *modicum tempus* possunt celebrari: Hoc autem modicum tempus quidam extendunt ad unum mensem, quidam ad duos, quidam ad plus. Pro duobus mensibus citantur Cardinalis de Lugo, Petrus Ledesma, Villalobos, Ripa, Diana, Garcia & alii: Hi autem fundantur in Concil. Trid. sess. 22. de Reformat. cap. I. ubi spatium duorum mensium absentiæ in Canonicis Cathedralibus reputatur quid modicum.

Fateor equidem duos menses vel etiam unum mensem non esse modicum, sed longissimum tempus animabus in Purgatorio patientibus; at si indè æstimandum foret modicum tempus, ne vel per unum diem possint Sacrificia differri, iis enim animabus vel unus dies, imò una hora est tempus longissimum. Recurrendum est itaque ad aliud, scilicet ad jus & ad voluntatem dantium stipendia. Porrò, cùm magnum præsertim numerum Missarum petunt ab aliqua communitate, vel à particularibus, sciunt communitates præcipuè, habere suas quotidianas obligationes sivè ex fundationibus, sivè ex stipendiis priùs acceptis, aut hinc & indè minutatim obvenientibus, quapropter non censentur velle ut statim & continuò Missæ quas petunt, legantur, sed intrà rationabile tempus judicio prudentum, attento jure, taxandum. Cæterùm quod probabiliter censuerunt graves Theologi, quodque nobis probabile videtur simpliciter exponimus, judicium meliùs sapientis libenter audituri.

Petes 9°. Utrum Parochus vi sui Beneficii teneatur aliquoties celebrare pro suis Parochianis non accepto stipendio.

R. affirmativè ex Trid. sess. 23. de Reformat. cap. I. ubi dicitur: *Cùm Præcepto divino mandatum sit omnibus quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre*, &c. Neque id potest intelligi de generali applicatione, plus enim debet suis ovibus quàm cæteris Fidelibus quibus tamen applicat generaliter Sacrificium; ideòque sinè stipendio, quia duplici obligationi ex justitia, non potest satisfacere per unum

unum sacrificium; & ità declaravit Congregatio Cardinalium sub Urbano VIII.

Quoties autem debeat sic celebrare pro suis Parochianis? Incertum est. Quidam dicunt omnibus diebus Dominicis & Festis quibus scilicet Parochiani tenentur audire Missam. Alii Dominicis diebus & Festis solemnioribus tantùm. Alii Festis solemnibus primæ & secundæ Classis, quisque suo arbitrio. Nobis videtur probabilius id relinquendum esse judicio prudentum attentâ quantitate fructuum Beneficii. Quis enim adiget Parochum, cui redditus Beneficii non sufficiunt ad victum & amictum, ut toties celebret pro Parochianis sinè stipendio, quoties tenetur is cujus Beneficium est pinguissimum & superabundans?

Petes 10°. Utrùm qui accepit stipendium pro Missa votiva aut de *Requiem*, satisfaciat celebrando Missam diei occurrentis?

R. affirmativè quando non agitur de feria, sed de aliquo Sancto: Quia intercessio hujus Sancti & devotio specialis celebrantis supplent Orationes proprias Missæ votivæ. Neque foret graviter culpandus etiamsi in feria servaret Ordinem Missalis. Intellige tamen modò non sit celebranda Missa pro Defunctis in Altari privilegiato, alias extrà Festa duplicia, Indulgentiæ non suffragarentur Defunctis.

ARTICULUS VII.

De Missis privatis.

Quamvis nullæ Missæ sint omninò privatæ, cùm in omnibus sit Minister publicus offerens pro omnibus ut mox dicam ex Trid. usus tamen invaluit ut dicantur Missæ privatæ quæ fiunt absque publico conventu, aut in quibus nullus præter Sacerdotem communicat: Utrasque, sed præsertim ultimas tanquam illicitas damnant Hæretici, eaque de causa Lutherus librum edidit de abroganda Missa privata, suadente, ut ipse fatetur, Diabolo. Contrà quos

Dico: Missæ privatæ sunt licitæ & probandæ.

Prob. 1°. Ex Concil. Trid. sess. 22. cap. 6. ubi postquam significavit se optare, ut fideles singulis Missis adstantes communicarent, addidit: „ Nec „ tamen si id non semper fiat, propterea Missas illas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter „ communicat, ut privatas & illicitas damnat, „ sed probat atque adeò commendat: Si quidem „ illæ quoque Missæ verè communes censeri debent, partim quòd in eis populus spiritualiter „ communicet; partim verò quòd à publico Ecclesiæ Ministro, non pro se tantùm, sed pro „ omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur."

Prob. 2°. Evertendo præcipuum fundamentum Hæreticorum: Nullum extat in sacris litteris præceptum non celebrandi, nisi in cœtu publico, vel nisi adstantes communicent: Ergo. Prob. Ant. Si esset aliquod præceptum in Scriptura, colligeretur potissimum, ut volunt Hæretici, ex his verbis Christi: *Hoc facite in meam commemorationem;* quia Christus non solùm sacrificavit, sed etiam Discipulis distribuit: Atqui indè nihil probant Hæretici: Ergo. Prob. Min. quia, ut jam alibi diximus, Christus his verbis, non omnia quæ tunc fecit, præcepit fieri, & eâ ratione, atque eo ordine quo fecit; alioquin non nisi vespere coram duodecim & exclusis fœminis, liceret celebrare: Præcepit itaque Christus, ut Apostoli & eorum successores offerrent sacrificium, & de illo participarent, quia hoc pertinet ad rationem sacrificii. Item eisdem præcepit, ut fidelibus distribuerent, non tamen omni tempore, loco & quibusvis personis, sed quandò, ubi & quibus (cum id non pertineat ad substantiam sacrificii, ut infrà dicam) reliquit dispositioni Ecclesiæ: Ergo. Quod opponunt ex Apostolo diluetur infrà.

Prob. 3°. ex traditione. Acta S. Marcelli referunt ipsum sacrificasse in domo Lucinæ. S. Gregorius Nazian. Orat. 19. in laudem Patris sui, asserit ipsum in cubiculo suo celebrâsse, & ipsum Gregorium in privato Oratorio etiam celebrâsse refert Socrates l. 9. hist. tripartitæ c. 8. Paulinus in vita sancti Ambrosii narrat ipsum in quadam domo trans Tiberim Sacrificium obtulisse. S. Paulinus Nolanus, teste Uranio, paulò antè mortem celebravit in Altari propè lectulum præparato S. Lucianus Martyr vulneribus attritus & Altari destitutus suprà pectus suum celebravit, ut refert Philostorgius l. 2. Hist. Eccl. En Missæ sinè conventu publico, etiam sine Communione adstantium, saltem in exemplis S. Paulini & S. Luciani.

Chrysostomus hom. 3. in Epist. ad Ephes. testatur se à sacrificio non abstinuisse quamvis nemo communicaret; referentur verba in fol. arg. Sanctus Gregorius hom. 37. in Evang. scribit Cassium Narniensem quotidie celebrasse, sive adessent communicantes, sive non. Concil. Agathense an. 506. Can. 21. permittit Oratorium privatum, in quo Missa sinè cœtu publico extrà majores solemnitates celebraretur. Legatur. Et Can. 18. jubet ut Laïci communicent ter in anno, scilicet die Nativitatis Domini, Paschatis & Pentecostes, Canone autem 47. mandat ut omnes Missam audiant diebus Dominicis: Ergo debebant Pastores Missam celebrare, etsi nullus vellet communicare, subindeque frequenter celebrabatur sine adstantium Communione.

Præterea tempore Honorii & Theodosii numerabantur Constantinopoli *Nongenti & quinquaginta Decani* Cod. de Sacro sanctis Ecclesiis l. *Non plures.* Cornelius Papa apud Euseb. l. 6. Hist. c. 43. dicit initio Schismatis Novatiani esse Romæ quadraginta Presbyteros quorum numerus posteà multum excrevit. Ad quid autem tot Sacerdotes, si una tantùm Missa communis sit in die celebranda. Item ab incunabulis Ecclesiæ plures præter Pastores ordinati sunt Sacerdotes: Poterant ergo hi celebrare, nec tenebantur Communionem dare.

Tandem ex antiquissima Ecclesiæ consuetudine, cujus meminit S. Greg. Hom. de Natali Domini, quilibet Sacerdos tres Missas celebrat in festo Nativitatis Christi; item multi pluribus Missis ex devotione intersunt eodem die: Tenebunturne omnes assistentes in his omnibus Missis eodem die pluries communicare? Aut nullæ, seu illicitæ erunt istæ Missæ? Apage deliria.

Prob. 4°. Ratione: Salvatur essentia Sacrificii sine assistentibus aut communicantibus: Ergo licitè offertur sinè illis. Prob. Ant. Essentia Sacrificii est in ordine ad colendum Deum, ad ipsum placandum, & illi satisfaciendum pro peccatis: Atqui hoc totum salvatur sine assistentibus aut communicantibus: Quòd enim fideles illius per sacramentalem Communionem sint participes, est quidem finis Eucharistiæ, ut est Sacramentum, non ut est sacrificium, nisi secundariò.

Solvuntur Objectiones.

Objiciunt 1°. Hæretici verba Christi: *Hoc facite*, &c. sed horum solutionem habes Probatione secunda.

Obj. 2°. Apost. 1. Cor. 10. appellat panem quem frangimus, *Participationem corporis Christi*: Ergo Sacerdotes dùm consecrant, debent Eucharistiam distribuere. Item cap. 11. opponit Dominicam Cœnam privatæ, ita ut ubi privata agitur, non possit esse Cœna Dominica.

R. ad primum, Apostolus vocat panem quem frangimus, *Participationem corporis Christi*, non quòd non liceat consecrare nisi fideles participent sacramentaliter, sed quia habent jus participandi, & legitimè petentibus denegari non potest, cùmque accipiunt, unum & idem corpus Christi accipiunt.

Ad secundum, per Dominicam Cœnam, non intelligit ibi Apostolus Eucharistiam, sed convivium commune quod olim fiebat in commemora-

 tio-

tionem Cœnæ ultimæ Christi cum Apostolis, ut alibi dixi: Non enim in Eucharistica mensa, unus esurit, alter ebrius est, nec alter alterum excludit, dives Pauperem, ut loquitur Apostolus.

Obj. 3°. ex traditione. Chrisostomus hom. 3. in Epist. ad Ephes. dicit: „Frustrà est quotidianum „ Sacrificium, frustrà adstamus Altari, nemo est „ qui participet": Et infrà dicit meliùs esse non adesse, quàm adesse non communicando: „ An „ non esset melius, inquit, eum ne adfuisse qui- „ dem?" Ergo sanctus Doctor improbat Missas privatas.

R. N. Conseq. Imò contrarium omninò sequitur ex ejus verbis, si quidem indè constet ipsum non abstinuisse à Sacrificio, quamvis nemo in eo communicaret, ut dixi in probationibus. Improbat ergo tantùm sanctus Doctor socordiam fidelium in participando fructu hujus Sacrificii per Communionem, non ipsum Sacrificium sinè communicantibus celebratum, cùm ipse sic celebraret. Dicit quidem, *Frustrà adstamus* Altari, sed hoc per ordinem ad finem secundarium Sacrificii qui est refectio spiritualis: Dùm autem addit *Meliùs esse eum non adfuisse*, loquitur more oratorio, idque spectat assistentes, non ipsum Sacrificium.

Inst. 1°. Canon 10. Apostolorum jubet excommunicari præsentes Sacrificio qui *Nec sanctam Communionem percipiunt*: Ergo.

R. Hoc Canone ad summum præcipi adstantibus ut communicent, sed non prohiberi Sacerdotibus, ne Sacrificium celebrent, dùm nullus communicat. Verùm neque id præcipitur adstantibus, sed præcipitur solùm ne dùm alii communicant, hi qui non communicant, propter aliquam insolentiam aut indisciplinationem, aut contemptum consuetudinis Ecclesiæ, qualis tunc erat, perturbationem aut confusionem causent; quod patet ex verbis subjunctis, *Veluti inquietudines Ecclesiæ commoventes.* Alium sensum & aliam solutionem exhibet textus Græcus in quo sic legitur: „ Quicumque fideles Ecclesiam ingrediun- „ tur & Scripturas audiunt, neque usque ad pre- „ ces & sanctam Communionem permanent, eos „ tanquam qui ordinis in Ecclesia perturbatio- „ nem inducant à Communione arceri oportet".

Inst. 2°. Aug. l. 4. de Trinit. cap. 13. dicit hoc Sacrificium non ritè offerri nisi sumatur ab eis pro quibus offertur: Ergo.

R. Augustinum velle ut sumatur ab eis aut aliquo eorum pro quibus offertur, quod semper facit Ecclesia, dùm Sacerdos hostiam pro se & pro aliis oblatam sumit.

Inst. 3°. Sacerdos in Canone Missæ dicit: *Quotquot ex hac altaris participatione sacro sanctum Filii tui corpus & sanguinem sumpserimus: Ergo supponit adstantes communicaturos.*

R. Sic rectè loqui Sacerdotem, partim quia ex præsentibus non rarò quidem communicant sacramentaliter, alii spiritualiter, & Sacerdos debet esse paratus legitimè petentibus dare; partim quia aliqui semper, si non præsentes, saltem absentes communicant sacramentaliter, hi enim cùm ad Ecclesiæ corpus pertineant, legitimè intelliguntur his verbis comprehendi.

Inst. 4°. S. Franciscus in epistola ad Sacerdotes sui ordinis quæ extat tom. 5. Biblioth. Patrum ait: „ *Moneo* prætereà & exhortor in Domino „ ut in locis in quibus morantur Fratres, una „ tantùm Missa celebretur in die, secundùm for- „ mam Romanæ Ecclesiæ; si verò in loco plures „ fuerint Sacerdotes, sit per amorem charitatis „ alter contentus auditâ celebratione alterius" Ergo.

Antè Responsionem observandum est hæc verba, *secundùm formam Romanæ Ecclesiæ* referri ad Ritum, & non ad consuetudinem quæ fuerit in Ecclesia Romana unam tantùm Missam in die celebrandi.

R. 1°. Bellarminum & quosdam alios hanc Epistolam suppositiam reputare, aut si sit genuina, intelligendam esse de feria quinta majoris Hebdomadæ, vel ut vult Wadignus de Missa Conventuali. R. 2°. & veriùs cum Sylvio, S. Franciscum in hac Epistola, non improbare Missas in quibus nullus præter Sacerdotes communicabat, cùm ibi non præcipiat audientibus ut communicent, neque eas quæ sinè publico populi conventu celebrantur, uno vel paucis assistentibus, sed cùm attenderet ad maximam puritatem mentis & corporis requisitam pro hoc Sacrificio, monet & hortatur fratres, non præcipit, ut sint contenti unam Missam audire in die, ne vel minùs digni accederent ad Altare, vel ex frequentiori usu tepescerent. Addit benè Sylvius: si quis autem aliter existimet propter magnum Beneficii fructum qui tùm toti Ecclesiæ, tùm celebranti obvenit, is neque à S. Francisco reprobaretur, neque à veritate alienum aliquid dixerit. Quædam alia argumenta sed levia, vide si lubet apud eundem Sylvium hic a. 5.

ARTICULUS VIII.

De Tempore celebrationis Missæ.

Sacerdotes teneri aliquoties in anno celebrare dixi Dissert. 7. de Ministro Eucharistiæ a. 2. Petit. 4. Require.

Dico 1°. Per se loquendo licitum est, imò bonum & laudabile celebrare quotidie. *Hic a. 1. 6.*

Patet 1°. ex Traditione: In Actis Passionis S. Andreæ legimus ipsum dixisse: „ Ego quotidie „ immolo Agnum immaculatum". Cyprianus Epist. 54. „ ut Sacerdotes Dei, inquit, quotidie „ celebramus, hostias Deo & victimas præpare- „ mus". Aug. Epist. 118. c. 2. „ Alibi nullus „ dies intermittitur quo non offeratur". 2°. Patet ex universali Ecclesiæ praxi. 3°. Ex maximis bonis quæ toti Ecclesiæ & singulis Fidelibus ex hoc Sacrificio obveniunt: Undè venerabilis Beda apud Gabrielem Lect. 87. in Can. ait: „ Sacer- „ dos non legitimè impeditus, celebrare omit- „ tens, quantùm in eo est privat S. Trinitatem „ laude & gloriâ, Angelos lætitiâ, justos subsi- „ dio & gratiâ, in Purgatorio existentes refrige- „ rio, Ecclesiam spirituali Christi Beneficio, & „ seipsum medicinâ & remedio".

Dixi *per se loquendo*; quia per accidens aliquando est illicitum quotidie celebrare, ut si Sacerdos non sit dispositus, si aliquâ censurâ sit innodatus, si desint necessaria ad sacrificium, si Ecclesia prohibeat certis diebus celebrare.

De feria sexta majoris Hebdomadæ nemo dubitat: Ità prohibetur cap. *Sabbatho* de Consec. d. 3. & hæc prohibitio pro isto die est in viridi observantia per totam Ecclesiam. * Ratio est quia eâ die quâ Ecclesia recolit realem passionem & cruentum sacrificium Christi, illud non repræsentat mysticè, seu non immolat incruentè. **ib. ad 2.*

Quantùm ad feriam quintam & Sabbathum ejusdem Hebdomadæ, communior non ità pridem erat sententia licere his diebus privatas Missas celebrare, & quamvis jure citato id esset prohibitum pro Sabbatho sicut pro feria sexta, usus tamen contrarius invaluerat quoad Sabbathum. At circumferuntur à Recentioribus duo decreta in contrarium: Unum S. Congregationis Rituum 11. Februarii 1690. approbante Alexandro VII. his verbis: „ Celebrationem quoque Missarum dictâ „ die Sabbathi sancti omninò prohibendam in qui- „ buscumque Ecclesiis & Oratoriis privatis, non „ obstante quacumque consuetudine in contra- „ rium, & unicam Missam Conventualem, unà „ cum Officio ejusdem Sabbathi, celebrandam „ fore præcepit". Alterum Clementis XI. datum 16. Aprilis 1710. prohibens Missas privatas celebrari feriâ quintâ & Sabbatho majoris Hebdomadæ. Utrùm verò hæc decreta sint usu recepta, affirmare non ausim. Videmus enim adhuc hodie in quibusdam Ecclesiis feriâ quintâ, in aliis Sabbatho sancto, celebrari manè Missas privatas pro com-

commoditate eorum qui non possunt adesse Missæ solemni, Episcopis non contradicentibus.

Dico 2°. Nullus Sacerdos tenetur quotidie celebrare, nisi ratione beneficii cui annexa est hæc obligatio: Quâ non obstante potest secundùm communiorem opinionem aliquoties omittere absque onere restituendi aut alium substituendi. Et hæc opinio fundatur in jure cap. *Significatum*, Extra l. 3. tit. 5. de præbendis, ubi Alexander III. consultus de præbenda alicui concessa cum obligatione quotidie celebrandi, hanc concessionem eatenùs confirmat „ut prædictus Sacerdos „ nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assiduè „ debet obsequium suum impendere Ecclesiæ memoratæ, & quantò frequentiùs potest, salvâ „ honestate suâ & debitâ devotione, Missarum „ solemnia celebrare, nec sibi liceat hoc illi subtrahere sivè causâ voluptatis, sivè se ad aliam „ Ecclesiam transferendo". Idque jure præsumitur de intentione pii & æqui fundatoris, alioquin foret onus Beneficiario vix tolerabile.

Hinc inferunt Theologi quòd si Beneficiarius ratione infirmitatis ad modicum tempus omittat celebrare, quidam ponunt quindecim dies, alii mensem (& ità declaravit Concilium Mediolan. 7. tit. de Missis) similiter si ex aliqua alia causa honesta, putà devotionis, seu reverentiæ ergà Sacramentum, vel ut celebret pro se, vel pro Parentibus, omittat quater aut quinquies in anno, quidam dicunt semel in mense, non teneatur per alium supplere, nec aliquid de fructibus Beneficii remittere.

Hæc autem intelligenda sunt quando onus quotidie celebrandi immediatè afficit ipsam personam Sacerdotis, ut si sit institutum Beneficium in sustentationem pauperis Sacerdotis, si enim Communitati vel Ecclesiæ, vel Collegio onus incumberet curandi ut quotidie celebretur Missa, ut si fundator dixisset, volo ut quotidie celebretur in tali loco, tunc nullâ die potest omitti Missa, & si is cui hujus obligationis executio demandata est, non possit per se, debet per alium celebrare.

Ib. ad 5. Dico 3°. Semel tantùm in die licitum est Sacerdoti celebrare. Ità definitum est ab Alexandro II. qui obiit anno 1073. cap. *Sufficit*, de Consec. dist. 1. ab Honorio III. cap. *Referente*, & ab Innocentio III. cap. *Consuluisti*, Extra. de celeb. Miss. l. 3. tit. 4. his verbis, „Respondemus quòd, ex„ cepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa ne„ cessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die „ unam Missam solummodò celebrare": Quia, ut ait Alexander citatus, Christus semel mortuus est, utque majori reverentiâ & præparatione Missam celebret, *Cùm valdè felix sit qui unam dignè celebrare potest*. Et hæc prohibitio sic viget in Ecclesia, ut nullus Theologus vel Canonista eximat à peccato mortali, qui extrà Festum Nativitatis, & casum necessitatis pluries in die celebraret.

Ibid. Ecclesia itaque permittit cuilibet Sacerdoti celebrare tres Missas in Festo prædicto, in honorem triplicis Christi Nativitatis: Primam in honorem Nativitatis ejus æternæ; & ideò introitus est, *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu.* Secundam in honorem Nativitatis ejus temporalis, sed spiritualis, quatenùs Christus ut Lucifer oritur in cordibus nostris; undè ejus introitus est, *Lux fulgebit hodie super nos.* Tertiam in honorem Nativitatis ejus temporalis corporalis, secundùm quam visibilis nobis processit ex utero Virginis, & ideò introitus est; *Puer natus est nobis.* Permittit, inquam Ecclesia tres Missas in Festo Nativitatis, sed non præcipit, nec obligat fideles tres audire: Sufficit ergo si Sacerdos unam celebret, & Laïcus unam audiat.

Quantùm ad casum necessitatis, multi olim numerabantur, sed nunc ob copiam Sacerdotum, unus tantùm communiter admittitur, quando nempè Sacerdos habet duas Parochias regendas, & alterutra deberet privari Missâ die Dominico vel Festo. Usus videtur concedere quòd Parochus vicinus suppleat in hoc vices alterius Parochi absentis. Non improbabiliter quidam addunt cuilibet Sacerdoti licere pluries celebrare in die, quando totus populus vel pars notabilis privaretur Missâ die Dominico vel Festo, ut potest frequenter contingere in partibus Hæreticorum, ubi Sacerdotes non audent apparere publicè, ideòque sunt rariores.

Dico 4°. Quantùm ad horam: Missa non potest celebrari antè auroram, nec post meridiem: Ità Rubricæ Missalis Romani & Ecclesiæ consuetudo, sic ut saltem Missa post Auroram finiatur, & antè meridiem inchoetur: Ità communis Doctorum sensus & communis praxis.

Per auroram autem intelligitur crepusculum diei seu lucis, quod est antè ortum seu apparitionem corporis solis suprà nostrum hemisphærium, duabus horis cum media in diebus longioribus, & in brevioribus una hora cum media, sed quia in hoc non tàm mathematicè quàm theologicè computatur, communis sententia est licitum esse celebrare duabus horis antè ortum seu apparitionem corporis solis suprà nostrum hemisphærium.

Hoc autem tempus anticipare aut differre, hoc est citiùs antè auroram tardiùs post meridiem, est peccatum gravius vel levius secundùm quantitatem anticipationis vel dilationis, quidam ad peccatum mortale determinant quadrantem, quidam semihoram, quidam tres quadrantes, alii tandem horam; & hoc ultimum, secluso scandalo non videtur improbabile; quia tàm Lex quæ est tantùm Rubrica, quàm consuetudo, non videntur tàm strictè obligare.

Excipiuntur quidam casus; 1°. Casus necessitatis, sic propter infirmum communicandum aliàs sine Viatico moriturum licet statim post mediam noctem celebrare. 2°. Propter Confessiones excipiendas, solemnes exequias, supplicationem, concionem aut solemnitatem officii, ubi est consuetudo celebrandi post solemne Sacrum, multis videtur licitum celebrare unâ horâ post meridiem. 3°. In Festo Nativitatis; olim etiam Sabbatho sancto celebrabatur de nocte, sed ille Ritus pro Sabbatho sancto non est ampliùs in usu. 4°. Ex consuetudine; sic Galli, Belgæ, Germani, solent celebrare in hyeme horâ quintâ matutinâ circiter propter commoditatem domesticorum. 5°. Episcopi ex privilegio vel consuetudine possunt unâ horâ antè Auroram, & unâ post meridiem celebrare, vel facere pro se celebrari: Multi idem dicunt de Regularibus privilegiatis, sed alii opponunt hujus privilegii revocationem per Trid. sess. 22. decreto *De observandis*, &c. ubi prohibetur „ne Sacerdotes aliis quàm debitis horis ce„ lebrent. . . . non obstantibus privilegiis quibus„ cumque." De quo dicam art. seq.

Dico 5°. Celebrare sinè causa antè recitatum Matutinum cum Laudibus, non est peccatum mortale, est tamen veniale; ex aliqua causa verò, etsi non multùm gravi, nullum est peccatum. Est communior.

Ratio primæ partis est; quia præceptum obligans sub mortali recitare Matutinum & Laudes antè Missam erui non potest, neque ex jure, nullibi enim in jure reperitur, sed tantùm in Rubricis missalis de defectibus Missæ, inter alios numeratur, *Missam celebrare non præmisso matutino*, quod non importat gravem obligationem: Neque ex consuetudine, quamvis enim si pia & laudabilis consuetudo præmittendi Matutinum Missæ, vix tamen ullus eam apprehendit, ut graviter obligantem: Neque ex natura rei, tùm quia non est connexio necessaria inter Officium, & Missam, cùm sæpè celebretur Missa votiva, vel de *Requiem*, quando fit Officium de feria aut de aliquo Sancto: Tùm quia Missa non dicit majorem ordinem ad Horas Canonicas, quàm Horæ Canonicæ inter se: Sicut ergò non est peccatum mortale

tale secundùm omnes invertere ordinem Horarum, puta dicere Sextam antè Tertiam, ità nec dicere Missam ante Matutinum.

Ratio secundæ partis est quia Rubrica & consuetudo important aliquam obligationem, estque aliqua indecentia, quòd cùm Matutinum sit Officium noctis & quædam præparatio ad Missam, Missa verò sit Officium diei, præponatur Missa Matutino.

Ratio tertiæ partis est; quia ad tollendam levem obligationem sufficit causa levis: Undè nulla est culpa celebrare non præmisso Matutino, si Prælatus præcipiat, si quis petat Missam celebrandam statim, si multi vel una persona gravis expectat, &c.

Hæc verò intelligenda sunt de Missis privatis: Celebrare enim Missam Conventualem solemnem antè Matutinum & Laudes in choro persoluta, in iis Ecclesiis, ubi Horæ in choro publicè cantantur, aut leguntur, mortale peccatum plerumque censent Theologi, tùm ob scandalum, tùm quia hoc est contrà generalem omnium Ecclesiarum consuetudinem in re gravi spectante publicum Dei cultum & bonum Ecclesiæ regimen.

ARTICULUS IX.

De loco celebrandi.

Nascente Ecclesia primos Christianos habuisse Ecclesias, seu loca specialia à privatis ædibus distincta, tùm ad orandum & Verbum Dei prædicandum, tùm ad sacrificandum, constat ex Apostolo 1. Cor. 11. *Convenientibus vobis in Ecclesiam..... numquid domos non habetis ad manducandum, aut Ecclesiam Dei contemnitis:* Et cap. 14. *Mulieres in Ecclesiis taceant, si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent.* Undè Philo apud Eusebium l. 2. Hist. Eccl. c. 16. vel 17. secundùm diversas editiones, loquens de primis fidelibus, dicit: *Est in singulis locis consecrata Orationi domus..... in qua honestæ & castæ vitæ mysteria celebrant.*

At sæviente persecutione sacrificium offerebatur in quocumque loco, *In agris, in solitudine, in navibus, in carceribus, in diversoriis*, ut scribit Dionysius Alexand. apud Euseb. l. 7. Hist. Eccl. c. 22. frequentiùs tamen in privatis fidelium domibus, in locis domorum superioribus vel subterraneis, in carceribus & in cœmeteriis, seu catacumbis: Ubi verò deferbuit persecutio, erectæ sunt sacræ ædes ad divina Mysteria peragenda, quos majores nostri vocaverunt *Templa, Ecclesias, Dominica, Oratoria, Martyria*, & insigniores, *Basilicas.*

Ex constanti Ecclesiæ consuetudine laudabiliter Ecclesiæ dedicantur & consecrantur, seu benedicuntur, non solùm ob reverentiam Mysteriorum, sed etiam propter nostram utilitatem: Nam, ut ait Auctor, *Virtutem quamdam spiritualem adipiscuntur per Consecrationem*, quod non est ità accipiendum quasi sint susceptivæ gratiæ aut qualitatis spiritualis, sed quia Deus in eis est præsens speciali modo ad arcendos Dæmones, ad excitandam fidelium devotionem, eorum preces exaudiendas & dimittenda peccata. Sic in antiqua lege Salomon solemniter dedicavit templum 3. Reg. 8. sic post contaminationem Gentium legimus iteratam dedicationem sub Juda Machabæo 1. Machab. 4. neque enim ista Consecratio pertinebat ad cæremonialia quæ per novam Legem erant abroganda, sed ad moralia quibus præscribuntur divini Cultus & Religionis officia.

Hic a. 3. ad 3.

Dico 1°. Extrà Ecclesiam ab Episcopo consecratam, aut ab eodem vel altero de ejus licentia benedictam, aut extrà Oratorium ab Episcopo deputatum celebrare sine necessitate, dispensatione aut privilegio, est peccatum mortale.

Constat ex variis textibus juris de Consec. d. 1. cap. *Sicut*, cap. *Missarum*, cap. *Hic ergo*, cap. *Nullus*, ex Sylvestro Papa: „ Nullus Presbyter „ Missas celebrare præsumat nisi in sacratis ab „ Episcopo locis, qui sui particeps de cætero vo„ luerit esse Sacerdotii; " id est sub pœna suspensionis. Et Concil. Trid. sess. 22. Decreto de observandis, &c. „ Non patiantur (Episcopi) in pri„ vatis domibus atque omninò extrà Ecclesiam & „ ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria „ ab eisdem ordinariis designanda & visitanda „ sanctum hoc sacrificium à Sæcularibus vel Re„ gularibus quibuscumque peragi..... non ob„ stantibus Privilegiis vel exemptionibus quibus„ cumque. " Cùm ergo hæ prohibitiones sint de re gravi & sub gravi pœna, nempè suspensionis, obligant sub mortali.

Dixi 1°. *sine necessitate*: Equidem jus cap. *Sicut* citato, exigit summam necessitatem; sed ex usu & Concil. Triburiensi cap. *Concedimus* 30. ibid. minor necessitas sufficit. Itaque licet extrà Ecclesiam aut Oratorium deputatum celebrare etiam sub dio aut tentorio: 1°. Si Ecclesia sit diruta aut combusta cap. cit. *Concedimus.* 2°. In longa peregrinatione, in qua non reperiuntur Ecclesiæ, ibid. 3°. In Castris. 4°. In mari si absit periculum effusionis sanguinis, ut dùm est tranquillum mare, aut alter Sacerdos vel Diaconus tenet Calicem. 5°. Si parva Ecclesia vel Oratorium in solemni Festo omnes advenientes capere non possit: In hoc tamen ultimo casu videtur consulendus Episcopus, Concilium autem Tridentinum nihil his contrarium statuit, quia non agit de casibus necessitatis.

Dixi 2°. *sine dispensatione aut dispositione Episcopi*, ut patet ex cap. cit. *Missarum.* Equidem Tridentinum videtur restringere hanc Episcoporum potestatem, sic ut possint tantùm designare Oratoria ad sacrificium quæ non deserviant ampliùs ad usus profanos, non verò quæcumque loca etiam profana; sed observat Sylvius Concilium restringere potestatem Episcoporum, sic ut non possint ampliùs ut olim ad libitum & per modum privilegii designare loca usibus profanis deservientia, non verò sic quòd non id possint ex justa & rationabili causa pro una vel altera vice, & ità docent Navarrus, Vasques, Tannerus, Barbosa, Laiman & alii apud Sporer.

Dixi 3°. *Vel sine privilegio* quo gaudent Episcopi cap. ultimo de Reliquiis in 6. ut possint in loco decenti celebrare vel facere coràm se celebrari; neque istud privilegium revocavit Tridentinum, ut communiter docent Auctores.

Item Regulares Mendicantes vi suorum Privilegiorum possunt celebrare non solùm in Oratoriis privatis & in omnibus locis decentibus suorum Conventuum, sed etiam extrà in quocumque loco congruo & honesto. Ita cap. *In his* 30. Extrà. de Privilegiis l. 5. tit. 3. ex Honorio III. sic: „ Fra„ tribus Prædicatoribus & Minoribus duximus „ indulgendum ut ubicumque fuerint, sinè Paro„ chialis juris præjudicio, cum altari valeant via„ tico celebrare. " Sixtus IV. Bullâ 33. „ Ut in „ quocumque loco congruo & honesto super al„ tare portatile, celebrare libere & licite possunt." Innocent. IV. Bullâ 24. Alexander VI. Bullâ 14.

Sed difficultas est utrum hæc privilegia non sint revocata per Tridentinum citatum in probatione Conclusionis?

R. non esse revocata quoad facultatem celebrandi in locis privatis suorum Monasteriorum: Quia Trid. tantùm loquitur de *Domibus privatis & omninò extrà Ecclesiam:* Monasteria autem non sunt domus privatæ ut constat, neque omninò extrà Ecclesiam; quia nomine Ecclesiæ veniunt etiam Religiosorum Claustra, ut colligitur ex cap. *Abbati §. Hac autem* d. 54. & ex cap. *Alma Mater*, de senten. Excom. in 6. atque ita docent Rodrigues, Peirinis, Lezana, de la Cruz & alii, intelligentes Decretum Concilii de Domibus privatis sæcularium tantùm. Id etiam constat ex usu; notum est enim in omnibus Monasteriis esse Oratoria privata sivè pro infirmis, sivè pro aliis, non de-

deputata neque visitata ab Episcopis, in quibus Regulares quotidie celebrant nemine contradicente.

Quibusdam idem dicendum videtur de *Grangiis* seu Prædiis Regularium quæ frequentant recreationis causâ, aut in quibus quidam Religiosi habitant, quia non sunt Domus privatæ nec omninò extrà Ecclesiam, atque ita fert praxis.

R. ad 2. Dico 2°. Illicitum est celebrare sinè necessitate in Ecclesia polluta vel execrata. Patet ex terminis: Quia pollutio aut execratio est prohibitio vel irregularitas, seu quasi censura Jure Ecclesiastico introducta, ne divina officia in eo loco propter indecentiam celebrentur: Undè Rubricæ Missalis præcipiunt ut si tempore sacrificii Ecclesia polluatur, Sacerdos statim desistat si nondùm Canonem inceperit, secùs si inceperit. Quapropter cùm hæc prohibitio sit stricta & in re gravi, obligat sub mortali, ut communiter sentiunt Theologi, nulla tamen est censura annexa.

Dixi *sinè necessitate*: Si enim populus deberet diù manere sinè Missa, aut etiam secundùm aliquos die Dominico vel Festo, si infirmus sinè Viatico esset moriturus, liceret celebrare in Ecclesia polluta, de consensu tamen Episcopi, si commodè adiri possit, secùs sinè ejus consensu: Ità communiter. Notandum tamen quod per hujusmodi celebrationem probabilius non esset reconciliata Ecclesia, ut quidam volunt, quia ad reconciliationem sicut ad Consecrationem Ecclesia aliud requirit quàm celebrationem, ut iterùm dicam infrà.

Petes 1°. Quod modis polluatur & execratur Ecclesia.

R. Polluitur Ecclesia, 1°. Homicidio voluntario & injurioso; si non ipsi occiso, ut si per Judicem occidatur; saltem sanctitati & immunitati loci, sivè effundatur sanguis sivè non, ut si strangulatur, cap. *Proposuisti*, Extra. de Consecrat. Ecclesiæ l. 3. tit. 40. Undè homicidium casuale, aut in amentia, vel in sui defensionem perpetratum, non polluit Ecclesiam.

2°. Polluitur ex copiosa & mortaliter injuriosa sanguinis effusione cap. *Ecclesiis* de Consecr. d. 1. & cap. *Si Ecclesia*. Extra. l. 3. tit. 40. Non ergo polluitur Ecclesia si effluant tantùm quædam guttæ sanguinis, quia effusio dicit notabilem quantitatem, neque si percussio non sit mortalis, ut plerumque accidit in pueris rixantibus.

Pro hoc utroque casu notandum est sufficere, si vulnus fuerit inflictum in Ecclesia, quamvis extrà Ecclesiam vulneratus ex eo moriatur aut sanguinem fundat. Similiter sufficit si foris existens emisso telo, lapide vel glande occidat aut vulneret cum sanguinis effusione existentem in Ecclesia: Non tamen si existens in Ecclesia occidat aut vulneret foris existentem, etiamsi vulneratus ingressus in Ecclesiam ibi moriatur aut sanguinem effundat.

3°. Polluitur Ecclesia humani seminis effusione voluntariâ & mortaliter culpabili, sivè coïtu, sivè aliter, non sufficit tamen una vel altera gutta, neque si accidat in somno, quamvis fortè fuerit culpabilis in causa. Utrum per actum conjugalem aliàs licitum polluatur? Juxta sententiam probabiliorem quam elegimus Differt. 6. de Temperantia a. 8. Petitione 3. scilicet hunc actum esse absolutè illicitum in Ecclesia, Respondendum est affirmative.

4°. Polluitur Ecclesia seu Cœmeterium sepeliendo in ea excommunicatum nominatim denunciatum, aut notorium percussorem Clerici cap. *Consuluisti* extra. de Consec. Ecclesiæ l. 3. Tit. 4. cujus corpus si possit discerni, debet foras projici cap. *sacris* de sepult. Item sepeliendo Paganum, seu infidelem cap. *Ecclesiam* de Consec. d. 1. consequenter infantem non baptisatum, est enim infidelis saltem negative: Si tamen mortuus in utero matris cum ea sepeliatur, non polluitur Ecclesia; quia non sepelitur tanquam persona distincta, sed ut pars Matris: Secùs existimat Sylvius, si fuisset extractus ex utero matris & rursùm in eo repositus; quia inquit, perindè est, ac si mater illum ex utero emisisset sive vivum, sive mortuum.

5°. Execratur Ecclesia, id est amittit suam Consecrationem, quando ejus parietes sivè omnes, sive pro majori parte simul destruuntur, secùs si successivè destruantur, & successivè reparentur, modò pars reparata sit minor parte relicta cap. *Ligneis* extrà. de Consec. Ecclesiæ; quia Consecratio maximè fit & inhæret parietatibus: Undè destructione tecti aut lignorum non execratur Ecclesia. Neque præsens casus locum habet in Ecclesiis benedictis tantùm; quia benedictio fit & inhæret pavimento. Sic saltem communiter distinguunt Theologi.

Est autem hoc discrimen inter Ecclesiæ pollutionem & execrationem, quòd polluta Ecclesia polluantur etiam altaria, fixa scilicet non portatilia, & polluto uno altari fixo polluatur Ecclesia. At execratâ Ecclesiâ non execratur altare, nec è contrà execrato altari execratur Ecclesia. Ratio discriminis est, quia sicut Consecratio respicit seorsim Ecclesiam & altare, ità execratio, quæ est amissio Consecrationis, & ideò afficit tantum subjectum destructum; sed pollutio respicit Ecclesiam & altaria fixa per modum unius, non tamen altaria portatilia, quia non sunt annexa Ecclesiæ.

Est idem observandum quòd pollutâ Ecclesiâ quatuor modis prædictis, polluatur etiam Cœmeterium ipsi conjunctum, non è contrà polluto Cœmeterio polluitur Ecclesia. Ità expresè cap. *Si Ecclesiam* de Conseq. Ecclesiæ in 6. pro duobus primis modis; est autem eadem ratio pro duobus sequentibus, quia principale trahit ad se accessorium, non è contrà. Additur cap. citato, quod sint plura Cœmeteria pariete separata, uno polluto, non polluitur aliud; Cœmeterium autem pollutum ex pollutione Ecclesiæ, etiam ex sola reconciliatione Ecclesiæ, censetur reconciliatum.

Petes 2°. Utrùm hæ omnes causæ pollutionis Ecclesiæ debeant esse publicæ, ut censeatur Ecclesia polluta?

R. Ut Ecclesia censeatur polluta in ordine ad crimen sacrilegii contrahendum, istæ causæ non debent esse publicæ, ut probavimus Differt. 3. de Temperantia a. 8. Petit. 1. ut autem Ecclesia censeatur polluta, sic ut indigeat reconciliatione, & sit prohibitum in ea celebrare, debent esse publicæ vel evidentia facti, vel per juridicam probationem, vel per Confessionem Auctoris, quam non tenetur facere extrà judicium. Vide loco citato.

Petes 3°. A quo & quomodo Ecclesia polluta debeat reconciliari?

R. si Ecclesia sit tantùm benedicta, reconciliari potest per simplicem presbyterum aqua à se benedicta, adhibitis iis quæ præscribuntur in Rituali: Apertè colligitur ex cap. ultimo de Consec. Ecclesiæ l. 3. Tit. 40. & ità censet Abbas, Armilla, Henriques, Navarrus, Avila, quos citat & sequitur Layman.

Si verò Ecclesia fuerit consecrata, solus Episcopus, non simplex Sacerdos, nisi ex summi Pontificis commissione aut privilegio, potest illam reconciliare aqua à se vel ab alio Episcopo benedicta cum vino & cinere mixtâ. Ità expresè cap. *Aqua* loco proximè citato.

Posteà tamen Leo X. concessit Fratribus Minoribus, consequenter aliis communicantibus privilegium Bullatum reconcilliandi Ecclesias consecratas aqua ab Episcopo benedicta quæ dicitur *Gregoriana*, vel ab ipsis Regularium Prælatis benedicta, si Episcopus distet duabus dietis, idest quatuordecim leucis. In eodem privilegio conceditur iisdem facultas benedicendi suas Ecclesias & Cœmeteria, si Episcopi nolint aut negligant. Ità laudatus Layman post plures alios. Addit ibid. omnia quæ dicta sunt de Ecclesia, dicenda esse de

de Cœmeterio, quippè quod iisdem modis polluitur & reconciliatur quibus Ecclesia.

ARTICULUS X.

De Altari, ejus Ornatu, necnon de Vasis & Vestibus sacris.

De Altari.

Ad celebrandam Missam necessariò requiritur Altare lapideum ab Episcopo consecratum. Ità cap. *Altaria* 31. & 32. de Consec. d. 1. cap. *Missarum* c. *placuit* c. *nullus* ibid. & alii extra. de Consec. Ecclesiæ: Estque unanimis omnium Theologorum sententia, atque communis praxis & sensus Ecclesiæ: Ità ut juxtà omnes sit peccatum mortale sinè Altari consecrato celebrare, neque id liceat ullo casu, nisi fortè mortis, non tamen in contemptum Religionis intentatæ.

Duplex est Altare, unum fixum, aliud mobile, quod etiam portatile & Viaticum appellatur. Fixum execratur seu violatur, si mensa separetur à reliqua structura operis cœmento conjuncti, non verò si tota structura cum mensa in alium Ecclesiæ locum transferatur. Utrumque violatur si mensa ità frangatur, ut non possit recipere Hostiam & Calicem pro majori parte: Plures addunt, si frangatur sigillum sepulchri seu Reliquiarum, de quo vide Sylvium hic quæstiunculâ 5. & 6.

De ornatu Altaris.

1°. Altare debet cooperiri tribus Tobaleis seu Mappis mundis, quarum superior sit oblonga, & ad terram pertingens. Ità Rubricæ Missalis Tit. 20. multi tamen ex usu hodierno putant sufficere duas aut unam replicatam cum corporali, imò in necessitate sufficere unam simplicem, quia non videtur hoc præceptum tàm rigorosum.

2°. Debet Altare ornari pallio, quod vocamus Antipendium: Rubricæ ibid. ex usu verò toleratur antipendium ex asseribus, aut alia materia saltem picta.

3°. Requiritur sub mortali lumen: Secundùm Rubricas requiritur duplex candela ex cera. In necessitate tamen sufficere unam, etiam ex sævo, aut lampadem ex oleo tradunt plurimi.

4°. Crux collocanda est super altare: Ex Rubricis ibid. Utrùm debeat esse crucifixus, Rubricæ non exprimunt; sed affirmant multi, & ità fert usus. Est etiam plurium sententia non esse mortale celebrare sinè cruce aut crucifixo, secluso contemptu vel scandalo. Utrùm sit necessarius quando prostat venerabile Sacramentum? Quidam negant, quidam affirmant: In hoc quisque sequatur Ritum suæ Ecclesiæ vel Religionis: In nostra requiritur.

5°. Missale quod saltem Canonem contineat requiritur per se loquendo sub mortali ex communi Doctorum sensu; quia alioqnin Sacerdos quantumvis felicis memoriæ exponitur periculo graviter errandi. Dixi per se loquendo: Quia si Sacerdos esset moraliter certus se non erraturum, & urgeret gravis necessitas, posset secundùm plurium sententiam celebrare sinè Missali.

6°. Ad Altare & Missale revocari potest Minister sinè quo est grave peccatum celebrare extrà casum gravis necessitatis, ut si celebrandum esset pro communicando infirmo ad mortem, & non posset reperiri Minister qui respondeat. Sic jura & Ecclesiæ consuetudinem cum isto rigore communiter interpretantur Theologi. Iste autem Minister debet esse masculus & non fœmina cap. *Inhibendum* de cohabitatione Clericorum & Mulierum; adeò ut satius esset in casu necessitatis celebrare sinè Ministro, quàm cum fœmina. Toleratur tamen ut fœmina à longè stans respondeat simpliciter, sicut in Belgio faciunt quædam Monlales è suo Choro respondentes, Sacerdote sibi ipsi vinum & aquam ministrante.

De Vasis sacris.

1°. Requiritur sub mortali ad sacrificium Calix cum Patena: Ex Rubricis citatis Tit. de Ritu celebrandi, & jure cap. unico extrà de sacra inunctione §. ultimo & aliis de Consec. d. 1. debent esse ex auro vel argento, vel stanno, saltem quoad cupam: At quamvis Rubricæ requirant quòd cupa & superior pars patenæ sint deauratæ, id tamen non requiri sub peccato probat usus contrarius, saltem quando Calix & patena sunt argentei.

Calix cum patena debet esse inunctus chrismate & consecratus ab Episcopo vel habente privilegium, ut sunt plures Abbates, imò secundùm aliquos, omnes Abbates infulati, aliis tamen negantibus.

Execratur seu violatur Calix quando ità frangitur ut non sit amplius aptus usui sacro, ut si pes avellatur à cupa, nisi sit tornatilis: Non violatur autem (idem dic de aliis vasis & vestibus sacris) si Hæretici vel alii illum ad usus profanos impiè adhiberent; deceret tamen juxtà quosdam ut de novo ab Episcopo vel simplici Sacerdote benediceretur. Neque etiam violatur amissâ deauratione, quia non solùm illa minutissima auri materia fuit consecrata, sed tota calicis materia, neque saltem probabiliter ex nova deauratione aut parva refectione per opificem laïcum, sicut non execratur Ecclesia per novam dealbationem aut modicam reparationem, quia scilicet adhuc eadem moraliter manent.

2°. Requiritur corporale lineum benedictum cap. *Consulto* de Consec. d. 1. Item palla linea ex parte quâ tangit Calicem similiter benedicta. Peccat graviter qui celebrat sinè Corporali, non ità qui sinè palla, quia non videtur res tàm gravis & loco ipsius potest tegere Calicem Corporali amplo, ut factum est olim & adhuc faciunt Carthusiani, vel Purificatorio aut Bursâ.

3°. Requiritur Purificatorium, cujus benedictio nullo jure statuitur, nec in Ritualibus invenitur, adeò ut loco ipsius possit adhiberi strophiolum mundum. Item ad decentiam requiritur Velum, Bursa, Manutergium & Pulvinar, non necessariò benedicta.

4°. Ciborium seu pixis in quo asservantur hostiæ, similiter lunula Monstrantiæ, debent saltem benedici: Ità expressè præscribitur in Missali reformato Rubricâ secundâ de Ritu servando in celebratione Missæ; suadetque ratio, si enim Corporale, Palla & vestes Sacerdotales debeant benedici, quidni Ciborium & Lunula quæ tangunt immediatè Corpus Christi? possunt autem benedici ab iis à quibus benedici possunt vestes Sacerdotales.

De Vestibus sacris.

Vestes sacræ requisitæ ad sacrificium sunt sex: Humerale seu Amictus, Alba seu Tunica, Cingulum, Manipulus, Stola & Casula seu Planeta, omnes benedictæ: Ità Rubricæ Missalis, de Ritu celebrandi n. 1.

Sinè omnibus vestibus sacris celebrare, secundùm omnes est peccatum mortale, nisi fortè, ut jam dixi, in casu mortis non intentatæ in contemptum Religionis, qui casus videtur quasi metaphysicus. Sinè Cingulo celebrare, secundùm plures, est tantum peccatum veniale, quia videtur res levis. In aliqua gravi necessitate sinè aliqua ex minoribus vestibus, puta vel Cingulo, vel Amictu, vel Stolâ, vel Manipulo, videtur pluribus licitum.

Vestes sacræ amittunt benedictionem, ut jam suprà innui, si ità frangantur aut lacerentur, ut non sint ampliùs aptæ ad usum propter quem fuerunt benedictæ, sic si ex alba detrahatur Manica, si Cingulum sic frangatur ut neutra pars sufficiat cingendo Sacerdoti, amittunt benedictionem,

&

& si reficiantur indigent novâ benedictione. Non amittunt autem per lotionem, neque, ut jam dixi, si adhibeantur ad usus profanos, graviter tamen peccat qui adhibet.

Vestes sacræ ità detritæ ut suo usui non possint ampliùs deservire, secundùm Canones non sunt usibus profanis applicandæ, sed comburendæ, aut ex eis aliæ conficiendæ, quæ usibus Ecclesiæ deserviant. Celebrare cum vestibus valdè sordidis est peccatum grave tàm celebranti quàm sacristæ.

Si petas utrùm ex his quæ usibus profanis inservierunt, liceat conficere vestes ad usus sacros? R. affirmativè: 1°. Quia per benedictionem tollitur quidquid contaminationis per usus profanos contraxerunt. 2°. Plura Templa Idolorum olim conversa sunt in Ecclesias, & in antiqua lege Tabernaculum cum suis appendicibus constructum est ex armillis, inauribus, annulis, dextrariolis & aliis hujusmodi virorum ac mulierum. 3°. Deniquè, quia sic fert consuetudo, quæ est optima legum interpres.

Color vestium sacrarum debet correspondere tempori seu Festo juxtà præscriptum Rubricarum. Hanc tamen obligationem non apprehendunt ut gravem Theologi, sicque hanc Rubricam non servare ex causa rationabili nullum erit peccatum, ut in pauperibus Ecclesiis, in magno concursu celebrantium, &c.

Sacerdos celebrare debet calceatus, ex Rubricis, & capite detecto, ex jure cap. *Nullus* de Consec. d. 1. „ Nullus Episcopus, Presbyter aut Diaco„ nus ad solemnia Missarum celebranda præsumat „ cum baculo introire, aut velato capite altari „ Dei assistere": Ità ut secundùm communem Theologorum interpretationem, qui sinè summi Pontificis dispensatione cum pileolo seu aliter tecto capite celebraret, peccaret mortaliter.

Petes 1°. à quo Corporalia, Pallæ, Ciborium, Lunula & Vestes sacræ sint benedicendæ?

R. Jure ordinario debent benedici ab Episcopo, ex privilegio autem possunt benedici ab Abbatibus infulatis & Superioribus Ordinum Mendicantium, ut sunt Generales, Provinciales, Priores, Guardiani, Rectores, &c. & in horum absentia Conventuum Præsidentes, qui pleno jure hæc officia obeunt, ut sunt apud nos Subpriores, apud Minoritas Vicarii.

Opponit Lezana quasdam declarationes Congregationis Cardinalium, quibus statuitur id licere Abbatibus & Superioribus Ordinum Mendicantium pro usu suarum Ecclesiarum dumtaxat, non pro aliis Ecclesiis. Verùm respondent alii de istis declarationibus nihil certò constare, & insuper praxim esse contrariam: *Hâc facultate*, inquit Sporer, *nostri utuntur, saltem bonâ fide, passim permittentibus, & sæpè ad nostros remittentibus Episcopis.*

Petes 2°. An huc usque dicta, scilicet Ecclesiæ, Altaria, Calices, Vestes sacræ, per ipsum usum sacra fiant; ità quòd si Sacerdos maxime Episcopus celebret in Ecclesia, vel Altari, vel cum Calice, vel cum vestibus non benedictis aut non consecratis, hoc ipso usu benedicantur aut consecrentur, sic ut aliâ non indigeant benedictione aut consecratione?

R. probabiliùs negative: 1°. Quia istarum rerum sacratio pendet à voluntate Ecclesiæ seu summi Pontificis: Atqui Ecclesia seu summus Pontifex nunquam declaravit hæc sacrari ex solo usu sine ritu & cæremoniis præscriptis: Ergo. 2°. Si ex celebratione in Ecclesia non benedicta, vel non consecrata, ipsa sacraretur, si Calix non consecratus ex tactu sanguinis Christi consecraretur, &c. sequeretur quòd cubiculum in quo Sacerdos ex privilegio celebrasset, esset consecratum, quòd barba Sacerdotis, aut terra in quam casu defflueret sanguis aut caderet Corpus Christi, essent consecratæ: Hæc autem sunt absurda: Ergo.

Petes 3°. Quibus liceat tangere Vasa sacra.

R. 1°. Tangere Vasa sacra, Calicem, Patenam, Ciborium, Corporale, dùm actu continent corpus aut sanguinem Christi, nemini citrà peccatum mortale licet quàm Sacerdoti, aut Diacono. Ità communiter Theologi.

R. 2°. Vasa sacra vacua tangere, secundùm varios textus juris d. 23. quandoque licuit Acolytis, quandoque solis Subdiaconis; consuetudo autem videtur obtinuisse, ut liceret solis Subdiaconis; Laïcis verò, secundùm communiorem sententiam, illicitum est sub peccato veniali; & ideò Corporalia & Purificatoria sordida lavantur à Diaconis vel Subdiaconis priusquàm tradantur Laïcis. Intellige sinè rationabili causa, qualis esset necessitas reparandi Calicem aut aliquid aliud. Intellige etiam de Ciboriis, Lunulis, Corporalibus, Purificatoriis postquam usui fuerint applicata, anteà enim omnibus licitum est ea tangere, non tamen Calices & Patenas propter Consecrationem.

R. 3°. Regulares Mendicantes ex suis privilegiis habent, ut omnes ex suis, etiam Laïci, qui ex Superiorum deputatione Sacristæ officio funguntur in suis Ecclesiis, omnia sacra Vasa vacua licitè tangere possint, & talis est praxis.

ARTICULUS XI.

De his quæ dicuntur & fiunt in celebratione Missæ.

Dico: Quæ dicuntur & fiunt in celebratione Missæ convenienter ordinata sunt. *Ibid. a. 4. & 5. o. & in sol. arg.*

Prob. Exponendo præcipuas cæremonias Missæ, in qua distinguuntur diversæ partes, Præparatio, Instructio, Oblatio, Consecratio & Sumptio.

Imprimis Sacerdos se præparat. 1°. Per Confessionem juxtà illud Proverb. 18. *Justus prior est accusator sui.* 2°. Per Introitum qui est laus divina desumpta, ut plurimùm ex Psalmis. 3°. Commemorat præsentem miseriam dùm misericordia petitur dicendo, *Kirie eleison* ter pro persona Patris, ter pro persona Filii, ter pro persona Spiritûs sancti, contrà triplicem miseriam ignorantiæ, culpæ & pœnæ. 4°. Commemorat cœlestem gloriam ad quam tendimus post præsentem miseriam dicendo, *Gloria in excelsis Deo*, quod cantatur in Festis in quibus hujus gloriæ fit mentio, intermittitur in Officiis Luctuosis, quæ ad commemorationem miseriæ pertinent. 5°. Sacerdos recitat Orationes pro populo, ut dignus habeatur tantis Mysteriis. *ibid. a. 4. o.*

Post præparationem sequitur instructio populi; quia hoc Sacramentum est Mysterium fidei: Fit autem hæc instructio dispositivè per Doctrinam Prophetarum & Apostolorum vulgò dictam Epistolam, perfectè per Doctrinam Christi contentam in Evangelio. Et quia Christo credimus tanquam divinæ veritati, cantatur Symbolum fidei, in quo populus ostendit, se per fidem Doctrinæ Christi assentire. Hic olim finiebatur Missa Catechumenorum, quibus peractis dimittebantur.

Post præparationem & instructionem sequitur Oblatio circà quam duo aguntur; laus populi in Cantu Offertorii, per quod significatur lætitia offerentium, & Oratio Sacerdotis qui petit ut Oblatio populi Deo sit accepta: Deindè Sacerdos altare thurificat, quæ thurificatio secundùm Auctorem ad duo pertinet, tùm ad reverentiam hujus Sacramenti; ut scilicet per bonum odorem depellatur, si quid mali odoris in loco fuerit, tùm ad repræsentandum effectum gratiæ, quâ, sicut bono odore, Christus plenus fuit, & ab illo per Sacerdotis Ministerium ad fideles derivatur: Secundùm alios per hanc cæremoniam monentur fideles ad cœlestia ferventi desiderio ascendere, sicut fumus ex thure incenso ascendit. *Ibid.*

Deindè Sacerdos accedit ad Consecrationem, quæ cùm virtute supernaturali agatur, auxilium precum ad illam ritè peragendam petit à Fidelibus dicendo, *Orate Fratres* &c. posteà in Præfatione excitat devotionem populi, & ideò monetur sursùm corda habere ad Deum. Finitâ Præfatione populus laudat divinitatem Christi cum Angelis dicens *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, & humanita- *Ibid.*

tem cum pueris dicens, *Benedictus qui venit*, &c. Tunc Sacerdos commemorat secretò illos pro quibus Sacrificium offertur, deindè commemorat Sanctos quorum patrocinia implorat, ac tandem petit Consecrationis effectum cùm dicit: *Quam oblationem tu Deus benedictam, adscriptam, ratam, rationabilem acceptabilemque facere digneris:* * Quorum verborum sensus est, facere digneris hanc oblationem *Benedictam*, id est per quam benedicamur; *Adscriptam*, id est per quam in Cœlo adscribamur; *Ratam*, id est per quam de visceribus Christi esse censeamur; *Rationabilem*, id est per quàm à bestiali sensu exuamur, *Acceptabilem*, ut qui nobis ipsis displicemus, per hanc acceptabiles ejus unico filio simus. Alii paulò aliter hæc verba exponunt.

* ibid. ad 7.

His præmissis Sacerdos Consecrationem peragit verbis Salvatoris cùm dicit: *Qui pridiè quàm pateretur*, &c. deindè excusat præsumptionem per obedientiam ad mandatum Christi cùm dicit: *Unde memores*, posteà petit ut hoc Sacrificium sic peractum sit Deo acceptum dicendo, *Suprà quæ propitio*, &c. & proficiat sumentibus, mortuis & ipsis Sacerdotibus offerentibus.

Ibid. o. Tandem agitur de perceptione Sacramenti ad quam præparatur populus per Orationem Dominicam & per pacem quæ datur dicendo *Agnus Dei*, est enim hoc Sacramentum unitatis & pacis. In Missis tamen Defunctorum in quibus sacrificium non tam offertur pro pace præsenti quam pro requie mortuorum pax intermittitur. Sequitur perceptio Sacramenti, primò percipiente Sacerdote, & postmodum aliis dante. Ultimo autem tota Missæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro sumptione Mysterii, quod significat Cantus post Communionem, & Sacerdote per Orationem gratias offerente, quibus peractis Diaconus dimittit populum dicens, *Ite Missa est*.

Dices 1°. Juxta Apostolum Hebr. 7. major non benedicetur à minore, sed minor à majore: Ergo est inconveniens quòd Sacerdos post Consecrationem benedicat hoc Sacramentum cruce signando. 2°. Sicut corpus Christi non incipit esse in hoc Sacramento per loci mutationem, ita etiam, nec esse desinit: Inconvenienter ergo Sacerdos petit, *Jube hæc perferri per manus S. Angeli tui in sublime altare tuum*. 3°. Quando est tantùm unus Minister, inconvenienter dicit Sacerdos in plurali numero *Dominus vobiscum*.

Ib. a. 5. ad 3. R. ad primum, quod Sacerdos post Consecrationem non utatur crucesignatione ad benedicendum, sicut antè Consecrationem, sed solùm ad commemorandum virtutem crucis & modum Passionis Christi. Fiunt autem signa crucis, vel semel, vel ter, vel quinquies semel propter essentiæ unitatem; ter propter Trinitatem personarum, quinquies propter vulnera Christi Domini & expressam repræsentationem Passionis ejus: alia circà crucesignationes require in Auctore.

Ibid. a. 4. ad 9. Ad secundùm, per hæc verba Sacerdos non petit neque quòd species sacramentales deferantur in Cœlum neque corpus Christi verum quod ibi esse non desinit, sed petit hoc pro corpore mystico, quod in hoc Sacramento significatur, ut scilicet Orationes Sacerdotis & populi, Angelus Assistens divinis Officiis Deo repræsentet: Sublime autem altare Dei dicitur, vel ipsa Ecclesia triumphans in quam transferri petimus, vel ipse Deus cujus participationem petimus: Vel per Angelum intelligitur ipse Christus qui est magni Consilii Angelus, qui corpus suum mysticum Deo Patri conjungit & Ecclesiæ triumphanti.

Ib. a. 5. ad 12. Ad tertium, Negatur Ant. Quia Minister gerit personam totius populi Catholici. Pro pluribus argumentis quæ opponunt Hæretici contrà ea quæ dicuntur, & fiunt in Missa præsertim in Canone, lege Auctorem hic a. 4. & 5. & Bellarminum.

ARTICULUS XII.

Quædam Quæstiunculæ quæ supersunt circà præsentem materiam breviter resolvuntur.

Petes 1°. Utrùm Canon Missæ convenienter submissâ voce recitetur?

Canon, idem est ac Regula seu Ritus celebrandi Missam; incipit à *Te igitur* & finitur ad Communionem, seu secundùm alios ad Orationem Dominicam à qua incipit præparatio ad Communionem. Canonis veritatem, & antiquitatem à multis sæculis asserit Concil. Triden. Sess. 22. cap. 4.

Probabile est Apostolos statim ab initio sacrificâsse adhibitâ solâ Oratione Dominicâ; post Ascensionem verò Domini aliquas alias preces adhibuisse, quibus addiderunt posteà summi Pontifices: Canon qualem nunc habemus, legitur in ordine Romano, & extitisse ante annum 800. inde evincitur quòd in illo solùm recenseantur nomina Martyrum, non Confessorum, quia Martyres coli cœperunt in Ecclesia ab initio; Confessores autem tantùm paulò ante annum 800. ut patet ex Concilio Moguntino circà hoc tempus celebrato, à quo in Catalogo Festorum reponuntur Festa SS. Martini & Remigii.

R. Ad quæstionem affirmative: 1°. Ex Trid. sess. 22. can. 9. ubi sic definit: „Si quis dixerit Ecclesiæ „ Romanæ Ritum quo submissâ voce pars Cano„ nis, & verba Consecrationis proferuntur, dam„ nandum esse, aut linguâ tantùm vulgari Mis„ sam celebrari debere......... anathema sit." 2°. Quia ad reverentiam Mysterii pertinet, ut quædam dicantur secretò: „ Qui in primordiis „ Ecclesiæ, inquit Basilius l. de Spiritu sancto „ cap. 27. certos Ritus præscripserunt Apostoli, „ & Patres in occulto, silentioque Mysteriis suam „ servare dignitatem; neque enim omninò My„ sterium est quod ad populares, vulgaresque „ aures offertur." 3°. Christus in Cruce se offerens, quædam in silentio oravit.

Petes 2°. Utrùm Missa sit celebranda in lingua vulgari?

R. Celebrare Missam linguâ vulgari non est per se malum; quæ enim in ea continentur, quâvis linguâ recitentur, sunt bona & spirant sanctitatem, possetque certis de causis permitti ab Ecclesia sic celebrari, sicut Æneas Sylvius de Orig. Bohem. c. 13. apud Sylvium, refert permissum fuisse Moravis, ut divina Officia, linguâ Sclavonicâ peragerent ad tempus; quia cùm totum Regnum esset simul conversum ad fidem, non reperiebantur qui omnibus latinè celebrarent.

Attamen pluribus & justis de causis Ecclesia prohibuit Missam celebrari linguâ vulgari: 1°. Quia ex diversitate linguarum tolleretur communicatio Ecclesiarum, & qui unum tantùm idioma callerent, non possent in aliis Ecclesiis celebrare: Hinc unitas Ecclesiæ solveretur, nascerentur dissensiones & schismata. 2°. Ex mutatione idiomatis vulgaris forent sæpè mutanda verba Sacrificii, aut antiquata & ridicula, quæ risum moverent, retinenda. 3°. Quamvis omnes audientes intelligerent verba, non tamen omnes assequerentur sensum verborum, multa enim in Missa leguntur ex Prophetis, Psalmis & Epistolis Apostolorum inter quæ plura sunt intellectu difficilia: Undè contingeret quod plures audientes, sensus exoticos & falsos conciperent, sicut ex lectione Scripturarum, quæ ideò non omnibus promiscuè permittuntur. Meritò itaque Tridentinum citatum anathemate ferit *Qui dixerit Missam linguâ vulgari celebrari debere*, prudenterque Ecclesia instituit, ut linguâ permanente, seu ut dicitur mortua, & à solis eruditis intellectâ, Græcâ apud Græcos, Latinâ apud Latinos, Missa celebraretur.

Opponunt Hæretici illud 1. Cor. 14. „ si in„ certam vocem det tuba, quis parabit se ad bel„ lum? Ità & vos nisi manifestum sermonem de-

„ deritis, quomodo fcietur id quod dicitur?.... „ Si benedixeris Spiritu, qui fupplet locum idio- „ tæ, quomodo dicet Amen fuper tuam benedi- „ ctionem? Quoniam quid dicas nefcit: " Ergo.

R. Apoftolum non agere ibi de divinis Officiis, fed de quibufdam novis fivè Canticis, fivè Laudibus, fivè Inftructionibus, quas primi Chriftiani ex fpeciali tunc Spiritûs fancti afflatu infpirati, in Conventibus publicis proferebant linguâ peregrinâ & ignotâ, ad quas ideò, cum effent novæ & non intelligerentur, nemo poterat refpondere *Amen*, hoc eft eas approbare. Non fic autem in Miffa in qua qui refpondent *Amen*, etfi verba non intelligant, fciunt tamen eis aliquid fanctum, & fibi utile fignificari.

Inftant: Græci celebrant linguâ vulgari: Ergo.

R. N. Ant. Lingua enim Græca in qua celebrant Græci, non eft magis apud ipfos vulgaris, quàm Latina apud Italos: Lingua autem in qua celebrant Græci, eft una ex tribus quæ funt confecratæ divinis Officiis, & in quibus titulus crucis fuit fcriptus Hebraïcè fcilicet, Græcè & Latinè, nec magis quàm Latina varietati fubjacet.

Petes 3°. Utrùm fit licitum interrumpere Miffam, fivè poftea perficiendam, fivè non?

R. 1°. Miffam interrumpere, fivè pofteà perficiendam, fivè non, fivè ante, fivè poft Confecrationem, per fe & finè gravi caufa non licet: Ità prohibitum eft in jure cap. *Nullus Epifcopus* de Confec. d. 1. & cap. *Nihil* 7. q. 1. Ratio eft quia Miffa eft una actio totalis, quæ ideò debet fucceffive & fine interpolatione perfici. Urget autem magis hæc prohibitio fi interpolatio fiat poft Confecrationem, & adhuc magis fi Miffa non fit pofteà perficienda. Si ergo fit longa interruptio fine caufa gravi putà ad horam, & forte ad femihoram, etiamfi antè Confecrationem, & Miffa foret pofteà perficienda, videtur peccatum mortale, veniale autem fi fit brevis interruptio.

R. 2°. Interrumpere Miffam pofteà perficiendam ante Confecrationem, licet ob concionem, promulgationem Edictorum, folemnitatem Profeffionis Religiofæ: Ità praxis Ecclefiæ. Item poft Confecrationem licet propter baptifandum infantem periclitantem, aut abfolvendum infirmum morti proximum; quia falus proximi eft majus bonum, & ideo præferendum continuationi facrificii.

R. 3°. Interrumpere poft Confecrationem Miffam pofteà non perficiendam nunquam licet, nifi in cafu impotentiæ phyficæ, ut fi celebrans fubitò infirmetur, & forte in periculo mortis imminentis, quod aliter quàm deferendo Sacrificium vitari non poteft, puta ex incendio aut fubitanea ruina Ecclefiæ, ex incurfu ficariorum, ita ut fi permaneat celebrans occidetur, & facrificium pariter remanebit imperfectum: Intellige tamen nifi mors intentetur in odium fidei.

Ante Confecrationem verò interrumpere Miffam non perficiendam licet, dùm celebrans recordatur fe effe in peccato mortali, non effe jejunum, effe aliquâ cenfurâ innodatum: In his inquam cafibus, Sacerdos non folùm poteft, fed etiam debet facrificium deferere ante Confecrationem, fi fieri poteft abfque fcandalo, aut notâ infamante: Si autem fit periculum fcandali, aut notæ infamantis, ut eft ordinarie dum celebrat publice, pœniteat & profequatur, ut alibi dixi.

Petes 4°. Quid facere debet Sacerdos celebrans fi advertat fe aliquid omififfe, aut unum pro alio legiffe.

R. Si id certò fciat, debet repetere ea quæ funt de neceffitate aut integritate facrificii, ut fi fit forma Confecrationis, debet illam refumere & cætera per ordinem iterare ne mutetur ordo facrificii. Alia autem quæ non funt de neceffitate aut integritate facrificii, ut funt collecta, *Gloria in Excelfis*, Epiftola, Evangelium, *Credo*, &c. fi jam aliquantulùm fit progreffus, non debet repetere, fed profequi. Si verò dubitet tantùm fe aliquid omififfe, ea quæ funt de neceffitate aut integritate Sacramenti repetat fub conditione non alia. Si tandem dubitet tantùm negativè, nimirùm quia non recordatur fe dixiffe, nihil debet repetere, fed debet fupponere fe dixiffe, non enim qui multa dicit, recordatur omnium quæ dixit.

R. a. 6. ad 5.

Petes ultimò utrùm Rubricæ Miffalis de quibus toties diximus in præcedentibus articulis, fint obligatoriæ?

R. affirmativè: 1°. Quia S. Pius V. in Conftitutione quæ legitur in capite Miffalis ftrictè præcipit ut Miffam juxtà ritum, modum ac normam quæ in eo traditur, decantent & legant. 2°. Quia S. Rituum Congregatio in Decreto quod pariter eft Miffali Romano præfixum, fic ftatuit: „ „ Demum renovando Decreta aliàs facta, mandat „ S. Congregatio in omnibus & per omnia fervari Rubricas Miffalis Romani, non obftante „ quocumque prætextu & contraria confuetudi- „ ne, quam abufum effe declarat. Et facta re- „ latione horum Decretorum S. D. N. Urbano „ VIII. Sanctitas fua annuit, & ab omnibus ubi- „ que fervari, & in Miffali Romano noviter im- „ primendo apponi mandavit. " 3°. Quia Concil. Trid. feff. 22. Decreto de obfervandis, &c. vetat ne Sacerdotes *Ritus alios, aut alias cæremonias & preces in Miffarum celebratione adhibeant*. Obligant itaque graviter vel leviter prout materia exigit, præceptum fonat, & confuetudo intelligit; imò ex confuetudine contraria poffunt non obligare. Quod enim Decretum Congregationis dicit: *Non obftante contraria confuetudine*, fpectat confuetudinem quæ tunc erat, non quæ poffet effe pofteà: Eft enim principium univerfaliter receptum, confuetudinem poffe derogare legi.

Ad quorum itaque intelligentiam & diftinctionem in praxi, obfervandum eft omnes partes Miffæ non effe ejufdem rationis: Aliæ funt effentiales, aliæ accidentales: Inter accidentales quædam funt gravioris, quædam levioris momenti, attento fine ad quem ordinantur, & indecentia omiffionis, quod non parum dependet à judicio Doctorum & Prudentum. Gravitas igitur materiæ in præfenti cafu non tàm æftimanda eft ex ejus quantitate, quàm ex ejus qualitate, attento, ut dixi, ejus fine & judicio Prudentum.

Ex his inferes 1°. Effe peccatum mortale omittere Confeffionem antè gradus altaris, Epiftolam, Evangelium, Oblationem, notabilem partem Canonis, puta aliquam ejus orationem, aut integram periodum, Confecrationem unius fpeciei, elevationem fpecierum, fractionem hoftiæ, mixtionem cum fanguine; quia hæ omnes partes communiter à Theologis judicantur graves.

Inferes 2°. Effe peccatum veniale tantum omittere, quæ non femper leguntur in Miffa, ut *Gloria in Excelfis*, *Credo*, fpecialem Præfationem, & fpeciale *Communicantes*, item aliquas Collectas, paucula verba Canonis quæ non mutant notabiliter fignificationem, Evangelium S. Joannis, quafdam Cruces, vel Genuflexiones; quia Theologi communiter has partes feorfim fcilicet non fimul fumptas, non apprehendunt ut graves. Idem dic de precibus præfcriptis, dum induitur Sacerdos: Quantùm autem ad eas quæ poft celebrationem funt præfcriptæ, fcilicet Canticum trium puerorum, paucos video qui ad illas fub obligatione alicujus peccati adftringant, & reverà apparet, quòd confuetudo non intelligat quoad illas præceptum rigorofum, videmus enim plures & pios Sacerdotes qui has vel illas, quifque pro fua devotione recitant.

Inferes 3°. Effe peccatum mortale aliquid etfi minimum, addere animo introducendi novum Ritum, tum quia id præcipuè prohibent Pius V. & Concilium Trid. tum quia fi poffet hodie abfque peccato mortali, addi eo animo aliquid leve, ità etiam poffet fequentibus diebus, ficque abfque peccato mortali introduceretur novus Ritus in re gravi, & everteretur finis Legis: Non datur in

in hoc ergo levitas materiæ. Insuper qui eo animo agit, usurpat Ecclesiæ auctoritatem in re gravi. Addere autem aliquid leve ex indiscreta devotione est peccatum veniale; intellige additionem eorum quæ non sunt in Missali, usus enim piorum excusat additionem aliquarum Collectarum ex Missali, quamvis pro hac Missa non præscribantur: Intellige etiam de additione vocali seu exteriori; addere enim aliquid mentaliter, ut actum contritionis, vel Virtutum Theologicarum, aut quid simile antè communionem vel alias, non cadit sub prohibitione.

Inferes 4°. Celebrare aliam Missam quàm designatam, diebus prohibitis, ut Missas votivas vel *De requiem* die Dominicâ, in Festo duplici, intrà octavas solemnissimas, &c. secundùm communem opinionem esse regulariter tantùm peccatum veniale, secluso contemptu & scandalo, quia lex non apprehenditur communiter strictiùs obligans, saltem regulariter: Puto tamen difficilè posse vitari scandalum celebrando publicè Missam *De requiem* die Dominico vel Festo. Dixi etiam *Regulariter*; celebrantem enim sinè gravi causa Missam votivam, aut *De requiem* in Festo solemnissimo, putà Paschæ & similibus, à peccato mortali non excusarem; hæc enim inordinatio videtur gravis.

Concessit Sacra Congregatio ut præsente corpore defuncti posset cantari Missa *De requiem* diebus Dominicis & Festis, non tamen solemnissimis ut Festo Paschæ & similibus. Item quòd Missæ *De requiem* ex fundatione possant celebrari in Festo duplici quod non est de præcepto. Ità refert Sporer ex Gavanto.

DIGRESSIO HISTORICA.

Quis fuerit Melchisedech?

Ad Dissert. præcedentem.

Cum in Dissertatione præcedenti multoties de Melchisedecho, cujus sacrificium fuit figura sacrificii Eucharistici, mentionem fecerimus, non ægrè feret curiosus Lector, si ejus genus hîc breviter scrutemur de quo variæ fuerunt opiniones. Quidam Hæretici dicti Melchisedechiani arbitrati sunt Melchisedechum fuisse quamdam virtutem cœlestem Christo superiorem: Alii dixerunt esse Angelum: Alii Spiritum sanctum: Alii tandem ipsum Dei filium in carne ad tempus assumpta Abrahamo apparentem: Vera autem & communis inter Orthodoxos sententia est Melchisedech fuisse verum hominem: Inter eos tamen controvertitur an fuerit Sem filius Noë, an homo genere Cananæus ex Chamo altero filio Noë oriundus?

Dico 1°. Melchisedech non fuit quædam virtus cœlestis Christo major, non Angelus, non Spiritus sanctus, non Filius Dei, sed verus homo.

Prob. 1°. quoad singulas partes: Prima; 1°. Christo Dei Filio & Deo, nulla est virtus superior. 2°. Melchisedech dicitur *Assimilatus Dei Filio* Heb. 7. Ergo non illi æqualis nec à fortiori major. Patebit insuper ex sequentibus. Secunda pars: Melchisedech erat Rex Salem & Sacerdos Dei altissimi Genes. 14. Hæc autem non conveniunt Angelo, ut modò dicam. Tertia pars 1°. Spiritus nunquam legitur carnem induisse. 2°. Melchisedech, ut modò dicebam, erat assimilatus Dei Filio, illius figura, Sacerdos Dei; & his titulis Deo, consequenter Spiritui sancto, inferior. Quarta pars iisdem momentis evincitur.

Prob. 2°. Conclusio quoad omnes partes simul: Melchisedech erat Rex Urbis Salem, sivè sit Jerusalem, ut multi volunt, sivè probabiliùs secundùm Hieronymum Epist. 126. ad Evangelium, urbs Sichimorum dicta *Salem* vel *Salim*: Item erat Sacerdos Dei altissimi qui occurrit Abrahamo revertenti è cæde quatuor Regum & pro cujus victoria obtulit Deo Sacrificium, ab eoque decimas accepit, Genes. cit. Atqui hæc non conveniunt nisi vero homini: Etenim Principatus ac Regimen visibilis ac terrenæ civitatis ad solos homines spectat: Et juxtà Apost. Heb. 5. *Omnis* Sacerdos seu *Pontifex ex hominibus assumptus*, idest progenitus, *pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat Dona & Sacrificia pro peccatis, qui condolere possit eis qui ignorant & errant*, &c. Ergo.

Prob. 3°. Ex communi sensu Patrum apud Hieronymum Epistola citata: „ Revolvi, inquit, „ veterum libros..... verti me ad Hippolytum, „ Irenæum, Eusebium Cæsariensem & Emissenum, Appollinarium quoque nostrum & Eustathium..... & deprehendi horum omnium opiniones diversis argumentationibus ac diverticulis, ad unum compitum pervenisse, ut dicerent Melchisedech hominem fuisse Chananæum."

Dico 2°. Probabilius est Melchisedech non fuisse Semum filium Noë, sed hominem genere Chananæum.

Prob. 1°. Ex laudato Testimonio Hieronymi. 2°. Melchisedech nullam habet in Scriptura Genealogiam, quo sensu dixit Apost. Heb. 7. fuisse sinè Patre, sinè Matre, sine Genealogia: Atqui Sem habet in Scriptura Genealogiam per omnes majores, posterosque descriptam: Ergo. Neque dicas non habere quidem Genealogiam sub nomine Melchisedech, sed habere sub nomine Semi: Non enim hîc est quæstio de nomine, sed de homine ipso: hujus autem hominis, si fuerit Sem, & genus & Genealogia in Scripturis traduntur: Nemo sanè dixerit Genealogiam Israëlis non haberi in Scriptura ex eo quòd sub nomine Jacob tantùm tradatur. Insuper Apostolus ibid. v. 6. dicit generationem Melchisedech non numerari inter Levitarum majores, & tamen certum est Levitas originem directè ducere à Semo per Jacob, Isaac, Abraham & Arphaxad. 3°. Terra Chanaan obtigit filiis Chami: Non est ergo probabile Sem in ea terra obtinuisse Regnum. 4°. Non est etiam verisimile Abrahamum in ea terra peregrinum quæsivisse ab extraneis præsidium vitæ, commorationis & sepulturæ, si in ea habuisset Regem Salem suæ gentis Auctorem.

Obj. Contrà primam Conclusionem. 1°. Melchisedech Heb. 7. dicitur sinè Patre, sinè Matre, sinè Genealogia, quod non convenit homini, sed soli Spiritui. 2°. Tempore Abraham nullus erat in terra Chanaan fidelium cœtus, alioquin Abraham inter eos potiùs habitâsset, quàm inter Ethnicos: Non est autem Rex absque subditis, nec Sacerdos absque populo fideli. 3°. David Psal. 109. dicit de Christo: *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech*: Et Apost. Heb. 7. de Melchisedech quòd maneat *Sacerdos in æternum*: Sacerdotium autem æternum soli Christo competit. 4°. Apostolus ibid. dicit Melchisedechum, *Neque initium, neque finem vitæ habere*; quod iterùm soli Deo competit. 5°. Apost. ibid. facit Melchisedechum præstantiorem Abrahamo, at tunc inter mortales nullus erat Abrahamo præstantior. 6°. Idem Apostolus ibid. c. 5. loquens de Melchisedech, *De quo*, inquit, *nobis grandis sermo & ininterpretabilis ad dicendum*; quibus verbis ineffabilem ejus divinitatem indicat: Ergo.

R. ad primum, Jam dictum est Melchisedech asseri sinè Patre & Matre, *Non quòd ambobus illis caruerit*, inquit Epiphan. hæresi 55. *sed quòd nulla sit illorum in divinis Litteris expressa mentio.*

Ad secundum, Ex conjecturis nihil evinci potest contrà expressa Scripturæ testimonia: Fuisse autem Melchisedechum Regem Salem & Sacerdotem

dotem Dei altissimi expresse testantur Moyses & Paulus. An populus cui imperabat Melchisedech fuerit fidelis, tacente Scripturâ, incretum est, sed nihil vetat Melchisedech cum familia sua verum Deum coluisse, & illi suo suorumque nomine obtulisse Sacrificia, sicut obtulerunt Abel, Henoch, Job inter Infideles. Et quamvis fuerit populus fidelis, id latere potuit Abrahamum in terra peregrina hospitem: Adde quòd tunc fœdus inierat cum habitatoribus Mambre, ideòque necesse non erat, ut aliò nigraret.

Instant: Melchisedech non est nomen proprium, sed appellativum: Ergo. Prob. Ant. Apostolus illud interpretatur *Regem justitiæ:* Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. N. Conseq. Nihil enim prohibet quominùs nomen proprium mysticè exponatur: Sic Angelus Math. 1. v. 21. exponit nomen *Jesu*, quod est proprium, *Quia salvum faciet populum suum.*

Ad tertium, Melchisedech dicitur Sacerdos in æternum, & ejus Sacerdotium æternum, non in se, sed in eo cujus erat figura, scilicet Christo, & ejus Sacerdotio.

Ad quartum, Melchisedech dicitur non habuisse initium dierum, neque finem vitæ, quia neque ejus nativitas, neque mors memorantur à Moyse, ut Christi typum exhiberet, qui, quà Deus, nec initium dierum, nec finem vitæ habet.

Ad quintum, Melchisedech erat Abrahamo præstantior, non solùm regiâ potestate, sed etiam Sacerdotii dignitate & typo. Abraham enim erat homo privatus in Chananæa peregrinus, suæque familiæ tantùm Sacerdos. At Melchisedech regiâ potestate in suam gentem dominabatur; eratque juxtà Canonem Missæ & Auctorem, *Summus Sacerdos*, munia sacerdotalia publicè exercens &, quod præcipuum est, gerens typum Sacerdotii Christi, & Sacrificii nostri. *Hic q. 31. a. 2.*

Ad sextum, hæc verba Apostoli *Ininterpretabilis, sermo* juxtà aliquos referenda sunt ad Christum, aut si ad Melchisedech, non ad ipsum absolutè, sed ut Christi Sacerdotium & Sacrificium præfigurabat. Juxtà alios, dicit Apostolus, *Ininterpretabilem sermonem* de Melchisedech, non ob ineffabilem ejus majestatem, sed quia, ut dicit ibid. Apostolus, Hebræi quos alloquebatur, erant *Facti imbecilles ad audiendum.*

Et hæc in laudem venerabilis Sacramenti.

TRACTATUS
DE
SACRAMENTO POENITENTIÆ.

D. Th. à Q. 84. usque ad 15. Supp.

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ
DE
POENITENTIA.

Ex Conciliis Florentino & Tridentino.

Decretum Concilii Florentini pro Instructione Armenorum.

Sub Eugenio IV. A. 1439. S. Th. opusc. 5. „Quartum Sacramentum est Pœnitentia, cujus quasi materia sunt actus „ pœnitentis, qui in tres distinguuntur „ partes. Quarum prima est cordis „ contritio; ad quam pertinet, ut doleat de peccato commisso cum proposito non peccandi de „ cætero: Secunda est oris Confessio: Ad quam „ pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum „ memoriam habet, suo Sacerdoti confiteatur „ integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis „ secundùm arbitrium Sacerdotis; quæ quidem „ præcipuè fit per Orationem, jejunium & eleemosynam. Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, cùm „ dicit: Ego te absolvo, *&c.* Minister hujus „ Sacramenti est Sacerdos, habens auctoritatem „ absolvendi, vel ordinariam, vel ex commissione superioris. Effectus hujus Sacramenti est „ absolutio à peccatis".

Canones Concilii Tridentini de Pœnitentia.

Sess. 14. 25. Novembris 1551. sub Julio III. „ Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse verè & propriè Sacramentum, pro fidelibus quoties post Baptismum „ in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, „ à Christo Domino institutum; anathema sit".

II. „ Si quis Sacramenta confundens, ipsum „ Baptismum, Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non „ sint, atque ideò Pœnitentiam non rectè secundam post naufragium tabulam appellari; anathema sit".

III. „ Si quis dixerit, verba illa Domini Salvatoris: Accipite Spiritum sanctum: Quorum „ remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt: Non esse intelligenda de potestate remittendi & retinendi „ peccata in Sacramento Pœnitentiæ, sicut Ecclesia Catholica ab initio semper intellexit; detorserit autem, contrà institutionem hujus Sacramenti, ad auctoritatem prædicandi Evangelium; anathema sit".

IV. „ Si quis negaverit, ad integram & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus „ in Pœnitente, quasi materiam Sacramenti Pœni-

„ nitentiæ, videlicet, Contritionem, Confessionem & Satisfactionem, quæ tres Pœnitentiæ partes dicuntur; aut dixerit, duas tantùm esse Pœnitentiæ partes, terrores scilicet incussos conscientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Evangelio, vel absolutione, quâ credit quis sibi per Christum remissa peccata; anathema sit."

V. „ Si quis dixerit, eam contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem & detestationem peccatorum, quâ quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum, cum proposito melioris vitæ, non esse verum & utilem dolorem, nec præparare ad gratiam sed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem; demùm illum esse dolorem coactum & non liberum ac voluntarium; anathema sit."

VI. „ Si quis negaverit Confessionem sacramentalem, vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino; aut dixerit modum secrete confitendi soli Sacerdoti, quem Ecclesia Catholica ab initio semper observavit, & observat, alienum esse ab institutione & mandato Christi, & inventum esse humanum; anathema sit."

VII. „ Si quis dixerit, in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino, confiteri omnia & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta, & circumstantias, quæ peccati speciem mutant; sed etiam Confessionem tantùm esse utilem ad erudiendum & consolandum pœnitentem, & olim observatam fuisse tantùm ad satisfactionem canonicam imponendam, aut dixerit, eos qui omnia peccata confiteri student, nihil relinquere velle divinæ misericordiæ ignoscendum; aut demùm, non licere confiteri peccata venialia; anathema sit."

VIII. „ Si quis dixerit, Confessionem omnium peccatorum, qualem Ecclesia servat, esse impossibilem & traditionem humanam à piis abolendam; aut ad eam non teneri omnes & singulos utriusque sexus Christi fideles, juxtà concilii Lateranensis Constitutionem, semel in anno, & ob id suadendum esse Christi fidelibus, ut non confiteantur tempore Quadragesimæ; anathema sit."

IX. „ Si quis dixerit, absolutionem sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi & declarandi, remissa esse peccata confitenti; modò tantùm credat, se esse absolutum; aut Sacerdos non seriò sed joco absolvat; aut dixerit, non requiri confessionem pœnitentis, ut Sacerdos eum absolvere possit; anathema sit."

X. „ Si quis dixerit, Sacerdotes, qui in peccato mortali sunt, potestatem ligandi & solvendi non habere; aut non solos Sacerdotes esse Ministros absolutionis, sed omnibus & singulis Christi fidelibus esse dictum: Quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in Cælo; & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo; & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt: Quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata, publica quidem per correptionem dumtaxat, si correptus acquieverit; secreta verò per spontaneam Confessionem; anathema sit."

XI. „ Si quis dixerit, Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideò casuum reservationem non prohibere, quominùs Sacerdos à reservatis verè absolvat; anathema sit."

XII. „ Si quis dixerit, totam pœnam simul cum culpa remitti semper à Deo, satisfactionemque pœnitentium non esse aliam quàm fidem quâ apprehendunt Christum pro eis satisfecisse; anathema sit."

XIII. „ Si quis dixerit, pro peccatis, quoad pœnam temporalem minimè Deo per Christi merita satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter toleratis, vel à Sacerdote injunctis, sed neque spontè susceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemosynis, vel aliis etiam pietatis operibus atque ideò optimam Pœnitentiam esse tantum novam vitam; anathema sit."

XIV. „ Si quis dixerit, satisfactiones, quibus pœnitentes per Christum Jesum peccata redimunt, non esse cultus Dei, sed traditiones hominum, doctrinam de gratia, & verum Dei cultum, atque ipsum beneficium mortis Christi obscurantes; anathema sit."

XV. „ Si quis dixerit, claves Ecclesiæ esse datas tantùm ad solvendum, non etiam ad ligandum, & propterea Sacerdotes, dùm imponunt pœnas confitentibus, agere contrà finem clavium, & contrà institutionem Christi, & fictionem esse quòd virtute clavium, sublatâ pœnâ æternâ, pœna temporalis plerumque exolvenda remaneat; anathema sit."

DISSERTATIO I.

De Pœnitentia secundùm quod est Sacramentum.

D. Th. q. 84.

Pœnitere, si nominis Etymologia spectetur, est quasi pœnam tenere, seu teneri pœnâ ejus quod commissum est: Secundùm verò nominis impositionem, sumitur, vel pro virtute inclinante hominem ad reparandam injuriam Deo factam per peccatum, aut pro hujus virtutis actibus, vel pro Sacramento novæ Legis, quo remittuntur peccata post Baptismum commissa. Et quamvis ordine generationis prior sit Pœnitentia ut virtus, quàm Pœnitentia ut Sacramentum, cùm actus interior exteriorem præcedat, & Pœnitentia virtus esset necessaria, etiamsi non esset Sacramentum; quia tamen actus hujus virtutis sunt pars Sacramenti, imò non sit virtus pro hoc statu novæ Legis, nisi includat votum Sacramenti, ideò cum Auctore hunc Tractatum incipimus à Pœnitentia ut est Sacramentum.

Variis nominibus insignitur: * Dicitur ab Hieronymo in cap. 13. Isa. & à Tridentino sess. 6. Can. 29. & sess. 14. cap. 2. *Secunda post naufragium tabula* respectu Baptismi, qui habetur ut integra navis, quatenùs per eum omnia peccata quoad culpam & pœnam simpliciter & integre remittuntur. Dicitur *Manuum impositio*, à quadam exteriori cœremonia quæ olim observabatur, & quæ nunc etiam aliquatenùs observatur, dùm Sacerdos proferens absolutionem, manum elevatam & extensam habet versùs pœnitentem. Dicitur *Baptismus laboriosus* propter dolorem & rigorem satisfactionis: *Mysterium reconciliationis* propter remissionem peccatorum quam confert. Apud Græcos dicitur *Exomologesis*, id est latine *Confessio*, & *Metanæa*, id est latine *Resipiscentia*, scilicet secundùm Etymologiam nominis; secundùm enim nominis impositionem, assumuntur hæ voces à Græcis non ad significandum solam Confessionem, aut solam resipiscentiam, ut volunt Hæretici, sed ad significandum id totum quod importat Sacramentum.

* *Hic q. 84. a. 6. 0.*

AR-

ARTICULUS I.

Utrùm Pœnitentia sit Sacramentum?

§. I.

Errores circà existentiam Sacramenti Pœnitentiæ.

Montanistas, seu Cataphriges dictos à Phrygia Montani patria, seu Pepusianos à vico quem habitabat, circà annum 173. & Novatianos sic dictos à Novato Presbytero Carthaginensi, & Novatiano Antipapa circa annum 254. negasse Sacramentum Pœnitentiæ tradunt plerumque Scholastici cum Bellarmino; 1°. Ex S. Hieronymo Epist. 27. ad Marcellam, ubi de Montano & Novato scribit: „ Ab his errantibus manum non porrigi, præcipitari jacentes in Barathrum ne leventur, ad omne poenè delictum obserari fores Ecclesiæ." 2°. Ex Philastrio hæres. 28. & ex Epiphan. hæresi 59. ubi scribit Novatum affirmasse eum qui *Post Baptismum delinqueret*, nullam posse consequi veniam: 3°. Ex sancto Ambrosio l. 1. de Pœnitentia c. 1. ubi ait Novatianos: „ Stoïcorum quodam more omnia peccata paribus æstimasse mensuris, & æquè eum qui Gallum, ut aiunt, gallinaceum, atque illum qui Patrem suffocaverit, in perpetuum cœlestibus abdicandum Mysteriis." 4°. Ex Concilio Trid. sess. 14. cap. 1. dicente, nullà facta distinctione, aut exceptione. „ Novatianos remittendi potestatem olim negantes magnâ ratione Ecclesia Catholica, tanquam Hæreticos explosit, atque condemnavit."

Gaspar Juenin cum quibusdam recentioribus, contendit è contrà, neque Montanistas, neque Novatianos unquam absolute negasse Sacramentum Pœnitentiæ, sed in hoc tantum errasse quòd dicerent, peccata, non quidem omnia, sed quædam graviora per Ecclesiæ potestatem non posse remitti. Id autem de Montanistis probat ex Tertulliano qui lib. de pudicitia quem scripsit post suam ad Montanistas defectionem cap. 2. distinguens peccata contrà proximum, & contrà Deum, dicit: *Mundentur delicta quæ quis in fratrem, non in Deum admiserit.* Et ibid. iterùm distinguens inter peccata contrà Deum: *Hæc*, inquit, *dividimus in duos exitus; alia erunt remissibilia, alia irremissibilia.* Et cap. 9. assignans peccata irremissibilia: *Sunt*, inquit, *graviora & exitiosa quæ veniam non capiunt, homicidium, idololatria, fraus, negatio, blasphemia, utique mœchia & fornicatio, & si qua alia violatio Templi Dei:* Peccata autem remissibilia vocat ibidem, *Quotidianæ incursionis, ut irasci iniquè, manum mittere, maledicere, temerè jurare, fidem pacti destruere, verecundiâ aut necessitate mentiri:* Et addit: *Si nulla sit venia istorum, nemini salus competit.* De Novatianis probat ex S. Ambrosio l. 1. de Pœnitentia c. 2. dicente: *Sed aiunt*, Novatiani *se, exceptis gravioribus criminibus, relaxare veniam levioribus.* 2°. Ex Socrate l. 4. c. 23.

Hæc secunda sententia quantùm ad Montanistas posset admitti propter expressa Tertulliani testimonia, neque contradicit Patribus laudatis pro prima sententia: Neque enim Philastrius, neque Epiphanius, neque Concilium Tridentinum loquuntur de Montanistis, sed de solis Novatianis: Hieronymus autem non dicit Montanistas *Ad omne delictum*, sed *ad omne penè delictum obserare fores Ecclesiæ*, per quod innuit ipsos agnoscere aliqua per Ecclesiam remissibilia. Posset tamen etiam dici Tertullianum temperâsse errorem Montani, ut jam dicam de Novatianis.

Quantùm ad Novatianos; non putamus fas nobis dicere cum Juenin, laudatos Patres *Novatianorum mentem & systema nequaquam esse assecutos*, sed ad conciliandam utramque sententiam, dicimus primos Novatianismi Auctores denegasse Ecclesiæ potestatem remittendi ullum peccatum, eorum verò Discipulos hoc durius dogma emollivisse, & agnovisse in Ecclesia potestatem remittendi leviora peccata, non tamen graviora. Ità in terminis docet S. Ambrosius l. 1. citato de Pœnit. c. 2. ubi de Novatianis dicit: „ Sed aiunt se, exceptis gravioribus criminibus, relaxare veniam levioribus: Non hoc quidem Auctor vestri erroris Novatianus ait, qui nemini dandam Pœnitentiam putavit..... In eo igitur Patrem vestrum propriâ damnatis sententiâ, qui distinctionem peccatorum facitis quæ solvenda à vobis putatis, & quæ sine remedio esse arbitremini."

Observandum verò tàm Montanistas, quàm Novatianos negantes Ecclesiam posse remittere, sivè omnia, sivè graviora peccata, admisisse omnia posse à Deo remitti Pœnitentiam agentibus. Constat de Montanistis ex Tertul. l. cit. de pudic. c. 3. & 19. de Novatianis ex sancto Ambrosio. l. 1. cit. de Pœnit. c. 2. & ex Socrate l. 4. Hist. c. 18.

Valdenses, Wiclefistas & Hussitas Pœnitentiam non expunxisse ex albo Sacramentorum, sed tantùm errâsse in hoc quòd improbis Sacerdotibus potestatem absolvendi, & alia Sacramenta administrandi denegarent, conveniunt modò eruditi cum doctissimo Bossuëtio l. 11. Variat. n. 104. & 165.

Calvinistæ omnes cum Calvino rejiciunt Sacramentum Pœnitentiæ, voluntque nullum aliud esse in Ecclesia remedium peccatorum post Baptismum commissorum, quàm ipsum Baptismum in memoriam revocatum cum certa fide seu fiducia remissionis peccatorum. Ità etiam plures Lutherani: Qui verò profitentur Confessionem Augustanam: videntur admittere Sacramentum Pœnitentiæ distinctum à Baptismo; legitur enim in ejus Apologia: *Verè igitur sunt Sacramenta, Baptismus, Cœna Domini, Absolutio quæ est Sacramentum Pœnitentiæ:* At illud labefactant dum dicunt art. 11. dictæ Confessionis, non esse necessariam peccatorum enumerationem. Idem dicendum de iis qui utuntur parvo Catechismo Lutheri, in quo etiam videtur admitti Sacramentum Pœnitentiæ. Vide Bossuetium Hist. Variat. l. 3. n. 47. & 48.

Quantùm ad Lutherum ipsum varius & inconstans hac in re fuit: Sed quidquid dixerit, aut dicant modò Lutherani, quamdiù hærebunt capitali suo dogmati de justificatione ex fide per justitiam Christi imputatam, non possunt agnoscere Pœnitentiam pro vero Sacramento collativo gratiæ, neque habere absolutionem pro actu judiciali remittente peccata, sed tantùm pro aliqua declaratione extrinseca excitante ad fidem remissionis peccatorum, quâ solâ contendunt peccatorem justificari per imputationem justitiæ Christi, ut diximus de justificatione.

Itaque contrà hos omnes Heterodoxos, tria sunt nobis præstanda. Primum esse in Ecclesia potestatem remittendi omnia peccata post Baptismum commissa. Secundum, Pœnitentiam quæ in Ecclesia agitur esse verum & proprie dictum Sacramentum. Tertium, esse Sacramentum distinctum à Baptismo ejusve memoria: Undè sit

§. II.

Dogmata Catholica de existentia Sacramenti Pœnitentiæ asseruntur.

Dico 1°. Est in Ecclesia potestas remittendi omnia peccata post Baptismum commissa etiam graviora, ità ut nullum sit in hac vita irremissibile.

Prob. 1°. Disertissimis Christi verbis: Math. 16. dicit Petro: *Tibi dabo claves Regni Cælorum: Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis: Et quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Cœlis.* Matth. 18. dicit omnibus Apostolis: *Quæcumque alligaveritis super terram; erunt ligata & in Cœlo, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in Cœlo.* Et adhuc apertiùs Joan. 20. *Sicut*, inquit Apostolis, *misit* me

me Pater, & ego mitto vos: Hæc cum dixiſſet, inſufflavit & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. Hìc nulla diſtinctio inter peccata gravia & levia, nulla exceptio apponitur: *Quæcumque ſolveritis: Quorum remiſeritis peccata.* " Deus, inquit Ambroſius, l. 1. „ de Pœnit. cap. 2. diſtinctionem non facit qui „ miſericordiam ſuam promiſit omnibus, & re- „ laxandi licentiam Sacerdotibus ſuis ſinè ulla ex- „ ceptione conceſſit ".

Neque dici poteſt Chriſtum hanc poteſtatem dediſſe Apoſtolis tantùm & non aliis: Alioquin dicendum foret etiam poteſtatem baptiſandi dediſſe tantùm Apoſtolis & non aliis: Ità arguebat S. Pacianus Epiſt. 1. contrà Novatian. Quia ergo Chriſtus Eccleſiam ſuam inſtituit, non ad ſolum tempus Apoſtolorum, ſed ad finem uſque ſæculorum duraturam; quæ conceſſit Apoſtolis pro illius regimine, & adminiſtratione, cenſetur conceſſiſſe eorum ſucceſſoribus.

Neque etiam dici poteſt hæc verba intelligenda eſſe de peccatis per Baptiſmum remittendis: 1°. Quia jam diù anteà Chriſtus contulerat Apoſtolis poteſtatem baptiſandi, & ipſi quoque jàm pluries baptiſaverant: Aliud ergo promittitur ipſis Math. 16. & 18. Et confertur Joan. 20. 2°. Si hæc verba reſtringantur ad Baptiſmum, cùm iterari non poſſit, ſola peccata præcedentia Baptiſmum erunt remiſſibilia, quæ autem ſequuntur, nulla ſivè graviora, ſivè etiam leviora erunt per Eccleſiam remiſſibilia, quod planè evertit ſyſtema Montaniſtarum & Novatianorum. 3°. Ut arguit Ambroſius l. 1. de Pœnit. c. 7. Eccleſia relaxat per Baptiſmum omnia peccata quæ præceſſerunt: Quidni relaxat omnia peccata quæ ſecuta ſunt; *Unum in utroque eſt Miniſterium, in utroque operatur Myſteriorum gratia & Dei nomen.*

Meritò itaque Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 1. de verbis Chriſti Joan. 20. dicit: „ Quo inſigni fa- „ cto, & verbis tàm perſpicuis poteſtatem remit- „ tendi peccata ad reconciliandos fideles poſt Bap- „ tiſmum lapſos, Apoſtolis & eorum legitimis „ Succeſſoribus fuiſſe communicatam univerſo- „ rum Patrum conſenſus ſemper intellexit ".

Prob. 2°. Traditione. 1°. Apoſtolus uſus eſt poteſtate à Chriſto conceſsâ, remittendi peccata etiam graviora in inceſtuoſo Corinthio, dicens ſe illi poſt peractam Pœnitentiam condonâſſe in nomine & perſona Chriſti: *Nam & ego*, inquit, *quod donavi, ſi quid donavi, propter vos in perſona Chriſti.* 2. Cor. 2.

2°. Statim ac Montaniſtæ errorem ſuum propalârunt, contrà eos inſurrexerunt omnes per orbem Eccleſiæ, ut refert Euſebius l. 5. Hiſt. c. 16. 17. 18. & 19. Similiter naſcentes Novatianos ſtatim proſcripſerunt Romæ ſexaginta Epiſcopi, quorum decreto acquieverunt omnes per orbem Epiſcopi, ex eodem Euſeb. l. 6. cap. 44. ex Epiſtola Synodica inter Cyprianicas 54. & ex aliis: Eos ex profeſſo ſcriptis impugnârunt S. Ambroſius, S. Pacianus & alii.

3°. Traditionem hanc aſſerit unanimis Patrum conſenſus, ut dicit Tridentinum citatum, quos enumerare longum foret, ſed quorum plures laudabuntur in ſequentibus. Unus nunc audiatur Auguſtinus l. de Agone Chriſtiano cap. 31. dicens de Novatianis „ Nec eos audiamus, qui negant „ Eccleſiam Dei omnia peccata poſſe dimittere. „ Itaque miſeri, dùm in Petro petram non intel- „ ligunt & nolunt credere datas Eccleſiæ claves „ Regni Cœlorum, ipſi eas de manibus amiſe- „ runt.

Hic q. 84. a. 1. o. Dico 2°. Pœnitentia quæ in Eccleſia agitur, eſt verum & propriè dictum Sacramentum. Eſt de fide deciſa in Concil. Trid. ſeſſ. 14. Canon. 1. Require in capite Tractatûs.

Ibid. Prob. 1°. Ratione Theologicâ: Sacramentum eſt ſignum ſenſibile à Chriſto permanenter inſtitutum ſignificativum & effectivum gratiæ: Atqui talis eſt Pœnitentia quæ in Eccleſia agitur: Ergo. Prob. Min. 1°. Eſt ſignum ſenſibile, tàm ex parte pœnitentis Confeſſionem doloroſam exhibentis, quàm ex parte Sacerdotis exteriùs ſententiam proferentis; ſicut enim Judex non poſſet proferre ſententiam, niſi pœnitens accuſaret ſua peccata, ſic pœnitens non poſſet ſcire ſe eſſe ligatum aut ſolutum, ſi Sacerdos id exteriùs non ſignificaret. 2°. Eſt ſignum à Chriſto inſtitutum Math. 16. 18. & Joan. 20. ut patet ex prima Concluſione. 3°. Permanenter inſtitutum; patet iterùm ex prima Concluſione. 4°. Significativum & collativum gratiæ, quia remiſſio peccatorum non fit ſinè collatione gratiæ: Ergo.

Prob. Traditione: Omnes Eccleſiæ tàm Orientales, quàm Occidentales, ſemper agnoverunt & agnoſcunt Pœnitentiam, quæ in Eccleſia agitur, eſſe verum & propriè dictum Sacramentum. Patet ex omnibus Ritualibus novis & antiquis, & ex unanimi conſenſione utriuſque Eccleſiæ Græcæ & Latinæ, nec poteſt aſſignari primus qui hoc Sacramentum in Eccleſiam invexerit: Ergo certò tenendum eſt eſſe verum Sacramentum à Chriſto per Apoſtolos ad nos derivatum.

Confir. Lutherus ipſe l. de civit. Babylonica, & in parvo Catechiſmo recenſet Pœnitentiam inter Sacramenta, & in Confeſſione Auguſtana a. 11. legitur quòd *Abſolutio privata in Eccleſia retinenda ſit.* Item in ejuſdem Confeſſionis Apologia.

Dico 3°. Pœnitentia eſt Sacramentum diſtinctum à Baptiſmo, ejuſve memoria. Ità definit Tridentinum ſeſſ. 14. Can. 2. Require in capite Tractatûs.

Prob. 1°. Ex Patribus qui Pœnitentiam & Baptiſmum, ut duo Sacramenta omninò diſtincta agnoſcunt. Chryſoſthomus l. 3. de Sacerdotio: *Non ſolùm*, inquit, *Sacerdotes regenerant, ſed etiam condonandorum peccatorum obtinent poteſtatem.* Ambroſius l. 1. de Pœnit. c. 7. *Quid intereſt utrùm per Pœnitentiam, an per lavacrum hoc jus* (remittendi peccata) *ſibi datum vindicent Sacerdotes? Unum in utroque Miniſterium eſt, in utroque operatur Myſteriorum virtus & Dei nomen.* Cyrillus Alexandr. l. 12. in Joan. cap. 56. *Duobus modis Dei ſpiritu pleni vel afflati homines peccata remittunt ac retinent, vel cùm dignos admittunt ad Baptiſmum, ac indignos excludunt, vel cùm filios Eccleſiæ peccantes corripiunt ac pœnitentibus ignoſcunt.* Auguſtinus Epiſt. 23. ad Bonif. docet parvulum regenerari per Baptiſmum: Si verò adultus gratiam amittat; *Tunc*, inquit, *propria incipiet habere peccata, quæ non regeneratione auferantur, ſed aliâ ſanatione curentur.* Epiſt. 108. ad Seleucianum; *Agunt homines antè Baptiſmum, Pœnitentiam ità tamen ut etiam baptiſentur .... agunt etiam Pœnitentiam, ſi poſt Baptiſmum ità peccaverunt, ut excommunicari, & poſteà reconciliari mereantur.* Inſuper, Juxtà Auguſtinum l. 1. de Baptiſ. c. 16. Miniſter Baptiſmi eſt omnis homo etiam Laïcus & Paganus; & juxtà eundem l. 2. de Civit. c. 9. peccata ſolvunt ii *Per quos* Eccleſia gubernatur, & quibus *Judicium datum eſt*, de quo legitur, *Quæ ligaveritis in terra*, &c. Deniquè Auguſtinus paſſim contrà Donatiſtas docet Baptiſmum non eſſe repetendum: Pœnitentiam verò baptiſatis eſſe iterandam docet Epiſt. cit. ad Selucianum, & Epiſt. 54. ad Macedonium ex qua depromptum eſt caput *In tantùm* de Pœnit. d. 3. Alios Patres lege apud Bellarm. l. 1. de Pœnit. c. 13.

Prob. 2°. Cum Concilio Trid. ſeſſ. 14. cap. 2. Subjectum, Miniſter, materia, forma & effectus Pœnitentiæ ſunt diſtincta à ſubjecto, Miniſtro, materia, forma & effectu Baptiſmi: Ergo ſunt diſtincta Sacramenta. Prob. Ant. Subjectum Baptiſmi eſt quilibet homo, Pœnitentiæ ſolus homo baptiſatus: Miniſter Baptiſmi, quilibet homo; Pœnitentiæ ſolus Sacerdos ut Judex: Materia Baptiſmi eſt aqua, & forma, *Ego te baptiſo;* materia Pœnitentiæ ſunt actus pœnitentis; forma, verba abſo-

absolutionis quæ profert Sacerdos: Baptismus delet omnia peccata, tàm originale quàm actualia, tàm quoad culpam, quàm quoad omnem pœnam; Pœnitentia delet solùm actualia post Baptismum commissa quoad culpam, & non quoad totam pœnam: Baptismus confert gratiam regenerativam; Pœnitentia resuscitativam, seu reconciliativam, sicque distinctam, si non materialiter, saltem formaliter: Ergo.

Ibid. in a. s. c. Prob. 3°. Non debuit minùs provideri de remedio pro peccatis Baptisatorum, ne in desperationem inciderent, quàm pro peccatis Infidelium: Undè Act. 8. Petrus dicit Simoni baptisato, *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua*: Atqui pro peccatis Infidelium institutum est in remedium Sacramentum Baptismi: Ergo debuit etiam institui Sacramentum pro peccatis Baptisatorum. Subsumo: Atqui istud Sacramentum est necessariò distinctum à Baptismo: Ergo. Prob. Subsumptum: Peccata Baptisatorum non possunt remitti per iterationem Baptismi, quia non est iterabile, ut fatentur ipsi Hæretici; neque per memoriam Baptismi, 1°. Quia memoria Baptismi non est quid externum & sensibile, nec consequenter Sacramentum. 2°. Quia nullibi in Scripturis assignatur memoria Baptismi pro remedio peccatorum; aut dicant ubi Hæretici, qui tantoperè in Scripturis gloriantur & in iis solis fundantur? Ergo.

Prob. 4°. Ab inconvenientibus. Si Pœnitentia non distingueretur à Baptismo ejusve memoria, sequeretur, 1°. Sacerdotes non habere potestatem retinendi peccata saltem post Baptismum commissa, contrà expressa Christi verba: Non est enim in potestate Sacerdotis efficere quòd baptisati non sint baptisati, aut Baptismi suscepti non recordentur. Sequeretur 2°. Lapsos post Baptismum faciliùs obtinere veniam peccatorum quàm lapsos antè Baptismum, facilius est enim reminisci Baptismi, quàm illum suscipere; absurdum est autem Deum faciliùs condonare iis qui post agnitam veritatem ipsum offendunt, quàm iis qui sæpè ex ignorantia peccaverunt.

§. III.

Solvuntur Objectiones Montanistarum & Novatianorum contrà primam Conclusionem.

Ante solutionem Objectionum observandum est quod jam indicavi, Montanistas & Novatianos denegantes Ecclesiæ potestatem remittendi praviora peccata, non negasse ea esse à Deo remissibilia. Ex qua observatione patebit pleraque eorum argumenta nimiùm probare, & contrà ipsos posse retorqueri. Desumunt autem sua argumenta ex veteri & novo Testamento, & ex Patribus.

Obj. 1°. Ex veteri Testamento: 1°. Ecclesiasticus cap. 2. dicit: *Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas.* 2°. Amos cap. 1. Deus dicit: *Super tribus sceleribus, & super quatuor non convertam eum.* 3°. 1. Reg. 2. Heli increpans filios suos ait: *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Dominus; si autem in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo.* 4°. 2. Machab. 9. de Antiocho legitur: *Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non erat misericordiam consecuturus.* Et de Esau dicit Apostolus Heb. 2. *Non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam:* Ergo.

R. 1°. In his omnibus textibus non agi de Ecclesia, sed de Deo, sicque iis probari Deo deesse potestatem & voluntatem dimittendi quædam crimina, quod non admittunt objicientes.

R. 2°. Ad singula. Ad primum, sensus est peccatum mortale non posse sanari viribus humanis, benè tamen auxiliante Dei gratia: Undè paulò superiùs dixerat: *De pristinis deprecare, ut tibi dimittantur.*

Ad secundùm, quartum peccatum secundùm Hieronymum est impœnitentia finalis; secundùm alios sensus est quòd multiplicata peccata compellant Deum ad vindictam.

Ad tertium, 1°. Sensus litteralis est: Si vos Sacerdotes qui pro aliis Deum per Sacrificia placatis, ipsum Deum offenditis polluendo vestrâ rapacitate & incontinentiâ Sacrificia, & ab eis homines retrahendo, quis pro vobis orabit, & offeret Sacrificia? 2°. Respondet Ambrosius l. 1, de Pœnitentia c. 8. his verbis; *Quis orabit pro eo?* quæri non excludi, qui in hac causa orare possit: Sicut cùm dicitur Psal. 14. *Quis habitabit in Tabernaculo tuo?* Et Psal. 24. *Quis ascendet in montem Domini?* Quia quò majora sunt peccata, majora quærenda sunt suffragia, & difficilius est placare judicem, quando ipsemet injuriâ afficitur, quàm si alicui alteri esset illata. Denique Scriptura refert tantùm verba Heli, quibus fidei pondus tribuere non est necesse.

Ad quartum, neque Antiochi, neque Esau vera fuit Pœnitentia: Dolebat enim Antiochus de culpa præterita, non propter offensam Dei, sed propter infirmitatem corporalem quam patiebatur, ut patet ex textu. Similiter Esau non dolebat de culpa, sed de amissa primogenitura, neque deponebat odium in fratrem: dicebat enim: *Venient dies luctûs Patris mei, & occidam Jacob fratrem meum.* Alium insuper sensum patiuntur verba Apostoli, scilicet Pœnitentiam referri ad Isaac, & non ad Esau, ità ut sensus sit, Esau non potuisse invenire in Isaac Pœnitentiam, id est retractationem benedictionis quam dederat Jacob: Sic enim habet Apostolus: *Posteà cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est; non enim invenit locum Pœnitentiæ*, &c. Hic q. 86. a. 1. ad.

Obj. 2°. Ex novo Testamento: 1°. Math. 12. dicitur: *Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, Spiritûs autem blasphemia, non remittetur: Et quicumque dixerit verbum contrà filium hominis remittetur ei, qui autem dixerit contrà Spiritum sanctum non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* 2°. 1. Joan. 5. *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem petat & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis.* 3°. Heb. 6. *Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritûs sancti, gustaverunt nihilominùs bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renovari ad Pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimet ipsis filium Dei.* 4°. ibid. c. 10. *Voluntariè enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia:* Ergo.

R. 1°. Ut antè his omnibus testimoniis probari, si quid probent, esse quædam peccata, non solùm apud Ecclesiam, sed etiam apud Deum irremissibilia, quod negant Hæretici.

R. 2°. ad singula. Ad primum: 1°. Militat contrà Montanistas & Novatianos: Si enim omne peccatum sit remissibile, cur isti aliqua excipiunt? Item si peccatum in filium sit remissibile, cùm æquè sit Deus ac Spiritus sanctus, aliundè quàm ex gravitate, peccatum in Spiritum sanctum dicitur irremissibile. * 2°. Directè: Blasphemia in Spiritum sanctum quæ nunquam remittitur juxtà Augustinum serm. 71. de verbis Evangelii Math. est *peccatum impœnitentiæ*, non qualiscumque, ut intelligit Tournely post Bellarminum, ideò improbans hanc Augustini interpretationem, eò quòd impœnitentia peccati contrà filium, sit etiam irremissibilis; sed *Impœnitentiæ contrà donum .... reconciliationis quæ fit in Ecclesia in Spiritu sancto*, id est, ut se explicat Augustinus ibid. & Epist. 50. ad Bonifac. *Quâ homo recusat in unitate corporis Christi quod vivificat Spiritus sanctus, remissionem accipere peccatorum.* Ità ut juxtà Augustinum, blasphemia in Spiritum sanctum quæ nunquam remittitur, est cùm quis quærit remissionem peccatorum extrà Ecclesiam quam solam vivificat Spiritus sanctus. Si autem qui est blasphemus in filium, quæ- * Ib. ad 3.

quærat veniam & Spiritum sanctum in Ecclesia; peccatum ei remittetur. * 3°. Communior sententia intelligit blasphemiam in Spiritum sanctum, peccatum ex certa malitia, quale erat peccatum Pharisæorum, qui veritatem agnitam impugnabant, & aperta miracula Christi, diabolo tribuebant; de quo loquitur Christus loco citato: Et hoc peccatum ex malitia dicitur contrà Spiritum sanctum, cui tribuitur bonitas, sicut peccatum ex ignorantia dicitur contra Filium cui tribuitur sapientia, & peccatum ex infirmitate dicitur contra Patrem, cui tribuitur potentia. Hoc autem peccatum ex malitia dicitur non remitti, non quia est absolutè irremissibile, sed quia difficilè remittitur, quatenùs non possunt pro illo adferri causæ excusationis, scilicet ignorantia vel infirmitas, sicut pro aliis peccatis. Et iste modus loquendi frequens est in lingua Hebraïca, ad ostendendum in comparatione duorum, unum esse altero difficilius: Sic Isa. 54. *Montes commovebuntur & colles contremiscent, misericordia autem mea non recedet à te.* Math. 24. *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*: Non est sensus quòd montes absolutè commovebuntur, neque quòd Cœlum & terra transibunt, sed quòd faciliùs ista fierent, quam quòd misericordia Dei recedat, aut verba Christi prætereant. Finaliter igitur, peccatum in Spiritum sanctum dicitur irremissibile, non absolutè, sed comparate ad alia peccata quæ faciliùs remittuntur, & quia quod est valdè difficile, dicitur moraliter impossibile.

* *Ibid.*

Ad secundum, juxta Hieronymum in cap. 14. Jerem. & Aug. l. 1. Retract. cap. 19. & de corrept. & grat. c. 12. peccatum ad mortem est id in quo quis impœnitens moritur. Secundum alios est peccatum, cujus affectus non deponitur, & de quo Pœnitentia non agitur, quamdiu est, tale; idque conformiter Concilio Nicæno II. Can. 5. ubi dicitur: *Peccatum ad mortem est quando quidam peccantes incorrepti perfistunt.* Juxta quam intelligentiam peccatum non ad mortem, erit quidem peccatum mortale, sed cujus affectus deponitur & Pœnitentia agitur, quod licèt mortem animæ intulerit, ista mors tamen non est ad mortem, quia per Pœnitentiam quærit & recuperabit vitam: Sicut infirmitas Lazari, quamvis mortui, non erat ad mortem, quia erat resuscitandus. Igitur pro peccato ad mortem sic intellecto, Apostolus ait: *Non dico, ut quis oret*, per quod non excluditur precator, sed quæritur, ut suprà dicebam ex Ambrosio; quia licèt quilibet vulgaris possit & debeat orare pro illo, sicut pro aliis omnibus, cùm ad id lege charitatis teneatur non tamen cum ea impetrationis fiducia, qualem possent concipere eximii sancti; quò enim graviora & difficiliora sunt peccata, eò potentior & sanctior Precator adhibendus est, ut jam diximus.

Hic q. 84. a. 10. ad 1. Ad tertium, juxtà Ambrosium l. 2. de pœnit. c. 2. Damascenum l. 4. de fide c. 10. Chrysosthomum, Theodoretum & alios in hunc textum, Apostolus loquitur de Baptismo non de Pœnitentia: sicut enim erant apud Judæos, quos illic alloquitur Paulus, quædam lavacra in quibus pluries ab immunditiis se purgabant, sic aliqui credebant, aut saltem credere poterant, quòd per lavacrum Baptismi pariter possent pluries purificari; ut ergo Apostolus eos contrà hunc errorem muniret, & ad gratiam baptismalem conservandam sollicitos redderet, dicit quòd qui semel sunt illuminati, id est baptisati (Baptismus enim dicitur Sacramentum fidei & illuminationis) si gratiam baptismalem amiserint, impossibile sit rursùs per alium Baptismum renovari & eandem gratiam recuperare. Et hunc esse germanum Apostoli sensum indicant insuper ipsa ejus verba. 1°. Utitur verbo *renovari*, quod importat Baptismum, qui dicitur *lavacrum regenerationis & renovationis* ad Tit. 3. 2°. Dicit *semel illuminatos, non posse rursus renovari*, Ly *Semel*, & Ly *Rursus* significant ipsum excludere alteram illuminationem & renovationem, hoc est alium Baptismum, qui, ut jam dixi, dicitur Sacramentum illuminationis & renovationis. 4°. Cùm addit: *Rursùs crucifigentes sibimet ipsis Filium Dei*, assignat rationem cur non possint renovari, quia scilicet homo per Baptismum commoritur Christo: Non potest ergo per alium Baptismum, iterum mori.

Ad quartum, eadem solutio adhiberi potest, scilicet quòd voluntariè peccantibus, post acceptam notitiam veritatis, non relinquatur ampliùs hostia pro peccatis, id est alia Christi mors quæ per Baptismum repræsentetur & iterùm applicetur ad integram remissionem culpæ & pœnæ. In hoc enim cap. 10. nomine *hostiæ*, intelligitur mors & passio Christi cui configuramur in Baptismo. Vel dicendum cum aliis Apostolum ibi loqui de Apostatia à fide, quibus quamdiù sunt in hoc statu non relinquitur hostia: Non illa quæ fuit in cruce oblata, quia illam rejiciunt: neque hostiæ quæ prius offerebantur in Lege veteri, quia sunt abolitæ.

Obj. 3°. ex Patribus: Hermas Pauli Discipulus Pastor dictus l. 3. similitudine 8. de iis qui Deum abnegarunt, dicit; *His igitur non est locus Pœnitentiæ:* Et Auctor Constit. Apostol. l. 2. c. 23. *Si quis*, inquit, *instructa veluti acie rebellis delinquat, tentans Deum, quasi malos non insectantem, hujusmodi veniâ carebit*: Ergo.

R. utrumque loqui de iis qui nec peccare desinunt, nec pœnitere volunt: Dicit enim Hermas in eadem similitudine: *Qui si citò pœnitentiam egerint, in turri sedem habebunt; si verò tardius egerint, in muris habitabunt: Si autem non egerint, mortem sibi acquirent.* Et Auctor Constit. Apostol. initio citati capitis: *Gravius delictum Idololatriâ non reperitur, est enim in Deum impietas; nihilominus tamen & illud per sinceram pœnitentiam condonatum est.*

Inst. 1°. Tertullianus antequam fieret Montanista l. de pœnitentia c. 7. *Collocavit*, inquit, *Deus in vestibulo pœnitentiam secundam quæ pulsantibus patefaciat; sed jam semel, quia secundo, sed ampliùs nunquam, quia proximè frustrà.* Ergo.

R. hoc unum velle Tertullianum, pœnitentiam non esse institutam ut indè pateret aditus peccandi, præmittit enim: „ Nemo idcircò deterior fit, „ quia Deus melior est, toties delinquendo, quo- „ ties ignoscitur: " Deindè subjungit: „ Verum „ non statim succidendus ac subruendus est ani- „ mus desperatione, si secundæ pœnitentiæ quis „ debitor fuerit: pigeat sane peccare rursùs, sed „ rursùs pœnitere non pigeat: Pigeat iterum pe- „ riclitari, sed non iterum liberari. Neminem pudeat: Iteratæ valetudinis iteranda medicina est.

Inst. 2°. Origenes & Theognostus apud Athanasium Epist. ad Serapionem, docent omnia Baptisatorum peccata esse irremissibilia, eamque sententiam approbat Athanasius si restringatur ad blasphemiam contrà Spiritum sanctum: Ergo.

R. verba Origenis & Theognosti esse subobscura & ambigua, fatente ipso Athanasio citatò: „ Ego, inquit, ex his quæ didici, arbitror utrius- „ que sententiam, mediocri quâdam inquisitione „ & observatione indigere, ne fortè profundior „ quædam in ipsis illorum dictis mens lateat. " Et quia trahi poterant in malum sensum, scilicet omnia Baptisatorum peccata esse irremissibilia, meritò illum impugnat Athanasius, ne alicui sit offensioni. non affirmans tamen esse hunc illorum sensum. Et reverà Origenem contrarium docuisse & voluisse tantùm omnia peccata Baptisatorum esse irremissibilia, non absolute sed comparatè ad peccata Infidelium, hoc est illa difficiliùs remitti quàm ista, constat ex lib. 3. contrà Celsum ubi ait: *Qui peccata sua damnant toto pectore, seque ipsos deflent.... eis demùm propter mutatam in melius voluntatem Deus condonat errata præterita.* Similia verisimiliter legeremus in Theognosto, si ejus opera adhuc extarent; sed & idipsum innuit apud Athanasium: *Imperfectis*, inquit, *datur venia*,

nia,

sia, iis verò qui gustaverunt cæleste donum & initiati sunt, nulla veniæ relinquitur excusatio & deprecatio. Quasi diceret: Ethnici possunt aliquam excusationis causam obtendere, quam non possunt Baptisati.

Quantùm ad Athanasium, nunquam censuit blasphemiam in Spiritum sanctum esse irremissibilem, nisi in iis qui in ea obstinatè & absque ulla pœnitentia persistunt. Patet ex ipsa Epistola ad Serap. in qua Arianos assimilat Pharisæis, utrisque adscribit blasphemiam in Spiritum sanctum, & de utrisque vult dictum esse: *Qui vero dixerit adversùs Spiritum sanctum, non remittetur ei:* Et tamen in Synodo Alexandrina anno 362. decrevit cum aliis, Arianos, modò hæresim ejurarent & fidem Nicænam amplecterentur, esse recipiendos; sed clarissimis & expressis terminis l. de communi essentia Patris, Filii & Spiritûs sancti: „Sunt alii, „ inquit, qui in Spiritum sanctum impingunt, qui „ scilicet in Christi Deitatem blasphemiam dicunt, „ aiuntque in Beelzebud Principe Dæmoniorum „ ejicit Dæmonia. De istis intelligendum est, „ quod ait: Non remittetur, neque in præsenti „ ti sæculo, neque in futuro. Quin & hoc ob„ servandum est primo non dixisse Christum „ blasphemanti & pœnitentiam agenti remissio„ nem dandam non esse; sed blasphemanti, id „ est in blasphemia perseveranti. Quandoqui„ dem nullum est peccatum irremissibile apud De„ um illis, qui verè ex animo, & ut par est, pœ„ nitentiam agunt.

Inst. 3°. Commune est omni peccato mortali esse irremissibile, quamdiu in eo perseveratur: Atqui Athanasius tribuit irremissibilitatem blasphemiæ in Spiritum sanctum præ cæteris peccatis & aliquo speciali titulo: Ergo.

R. Athanasium tribuere irremissibilitatem blasphemiæ in Spiritum sanctum non absolutè, sed comparatè ad alia peccata, quia difficilius quàm ista remittitur duplici titulo speciali: 1°. Quia difficillùs de ea pœnitentia agitur; qui enim sciens & volens Christum agnitum rejicit, & opera divinitatis in eo, Dæmoni tribuit, difficilè à tam prava dispositione recedit. 2°. Quia blasphemia in Spiritum sanctum quæ est peccatum ex malitia, non potest pro excusatione obtendere ignorantiam aut infirmitatem, sicut peccata in Patrem, in Filium, ut jam dictum est. Ità seipsum explicat Athanasius in laudata Epistola ad Serap.

Inst. 4°. S. Pacianus Epist. 3. ad Sympronianum & S. Ambrosius l. 2. de pœnit. c. 4. probant contrà Novatianos non omnia peccata Baptisatorum esse blasphemiam in Spiritum sanctum, adeoque non omnia esse irremissibilia: Id autem fatentur de vera blasphemia in Spiritum sanctum, quale erat peccatum Pharisæorum, qui ex malitia Christum rejiciciebant & ejus miracula Diabolo adscribebant: Ergo.

R. Pacianum & Ambrosium id non absolutè fateri, sed uti figurâ concessionis, quasi dicerent: Dato veram & propriè dictam blasphemiam in Spiritum sanctum esse irremissibilem, non ideò sequitur omnia Baptisatorum peccata esse irremissibilia. At verò neque ipsam veram blasphemiam in Spiritum sanctum esse absolutè irremissibilem, sed respectivè tantùm ad alia peccata, id est, difficiliùs quàm ista remissibilem, agnoscunt ibidem laudati Patres: Pacianus Epistolâ citatâ ait: „Cùm „ enim Christus dixit, quæcumque solveritis, „ erunt soluta, nihil excipit, non magna, non „ modica peccata: " Et Ambrosius eodem capite 4. alloquens Novatianos: „Revertimini, inquit, „ ad Ecclesiam, si qui vos separatis impie; om„ nibus enim conversis pollicetur veniam; quia „ scriptum est; omnis quicumque invocaverit „ nomen Domini salvus erit: Denique etiam Ju„ dæorum populus, qui dicebat de Domino Je„ su, Dæmonium habet, qui dicebat in Beel„ zebud Principe Dæmoniorum ejicit dæmonia „ (En plasphemia in Spiritum sanctum) qui cru„ cifixit Dominum Jesum, Petri prædicatione „ vocatur ad Baptismum ut sceleris tanti merita „ deponat." Et l. 1. c. 1. iterùm de Novatianis; „ Si unum, inquit, tantùm crimen exciperent „ (cui veniam negarent) durè quidem, sed ta„ men divinis tantùm redargui viderentur Senten„ tiis, assertionibus tamen suis convenirent: Do„ minus enim nullum crimen excepit, qui pec„ cata donavit omnia."

Inst. 5°. Ambros. l. de lapsu Virginis c. 8. „ In„ hære, inquit, Pœnitentiæ usque ad extremum „ vitæ, nec tibi præsumas ab humana die veniam „ dari, quia decepit te, qui hoc tibi polliceri „ voluerit. Quæ enim propriè in Dominum pec„ casti, ab ipso solo te convenit in die judicii „ expectare remedium." Ergo.

R. Ambrosium his verbis nihil aliud velle quàm quòd hæc Virgo Deo consecrata Stupri & Infanticidii rea cum plurimorum scandalo, deberet Pœnitentiam agere usque ad extremum vitæ pro more hujus temporis, nec de propitiato tanto peccato securitatem absolutam habere. Jubet tamen ibidem sperare veniam: „Sed tu, inquit, quæ jam „ ingressa es agonem pœnitentiæ, insiste misera „ fortiter, inhære tanquam naufragans tabulæ, „ sperans per ipsam te de profundo criminum li„ berari. Et hanc veniam à Deo & ab Ecclesia sperandam docet contrà Novatianos in libris de Pœnitentia.

Inst. 6°. S. Hieronymus Epist. 149. ad Marcellam, postquam probavit peccatum illorum qui in tormentis negant Christum, non esse blasphemiam irremissibilem in Spiritum sanctum; admittit veram esse blasphemiam irremissibilem illorum qui cùm viderent opera Christi, ex invidia ea Beelzebud Principi Dæmoniorum tribuebant: *Doceat igitur*, inquit, Novatianus, *aliquem negatorem Beelzebud vocasse Christum, & ultrò referam gradum, negatorem non posse veniam consequi post ruinam.* Idem docet in cap. 12. Math. Ergo.

R. Hieronymum non negare blasphemiam in Spiritum sanctum esse absolutè irremissibilem, sed tantùm in hypothesi quòd, qui hujus criminis sunt rei, in eo perseverent, ut plerumque contingit in iis, qui non ex ignorantia aut infirmitate, sed ex mera malitia peccant, ut suprà explicuimus. Insuper Hieronymus in laudata Epistola ad Marcellam, utitur, ut jam dixi de Paciano & Ambrosio, figurâ concessionis; idque unum intendit, quòd etsi blasphemia in Spiritum sanctum sit irremissibilis, non sequatur quòd peccatum negantium Christum in tormentis sit irremissibile: De hoc enim tantùm interrogatus fuerat à Marcella: Quo autem sensu blasphemia in Spiritum sanctum sit irremissibilis, de quo non interrogatus fuerat, omittit discutere, rationemque omissionis reddit: „ Fuerat, inquit, prolixiùs differendum; sed quo„ niam amicis & qui ad nostrum hospitiolum con„ venerunt, præsentiam nostram negare non pos„ sumus, & tibi non statim respondere, visum „ est arrogantis, latam disputationem brevi ser„ mone comprehendimus.

Inst. 7°. plures Ecclesiæ olim certis criminibus absolutionem denegabant: Ergo.

R. id factum fuisse, si factum fuerit, non errore Novatianorum, quasi non esset in Ecclesia potestas ea remittendi, sed rigore disciplinæ, de quo infrà.

Finaliter revocandum est quod initio §. observavimus, omnes fermè auctoritates objectas probare, si quid probent, esse aliqua peccata irremissibilia, non solùm apud Ecclesiam sed etiam apud Deum, consequenter militare contrà ipsos Montanistas & Novatianos.

Habes etiam ex his refutatam opinionem Morini qui l. 9. de Pœnitentia c. 18. scribit antiquos Patres existimasse blasphemiam in Spiritum sanctum, neque à Deo, neque ab Ecclesia veniam posse obtinere.

Obj. 4°. Solius Dei est rémittere peccata, ut scri-

scribit Firmilianus Epist. ad Cyprianum, inter Cyprianicas 75. Item facilitas veniæ est incentivum peccandi: Ergo.

R. ad primum, solius Dei esse remittere peccata principaliter & auctoritate propriâ; Sacerdotum autem ministerialiter & virtute sibi à Christo concessâ; alioquin nec per Baptismum peccata remitterent.

Ad secundum, D. Facilitas veniæ indiscreta est incentivum peccandi, C. Prudens & discreta, N. E contrà; „ Si clauderetur aditus Pœnitentiæ, „ inquit August. hom. 27. inter 50. nonne ille „ peccator tantò magis adderet peccata peccatis, „ quantò magis desperaret sibi ignosci; diceret „ enim .... damnatus sum, quarè jam non „ vivo ut volo.

§. IV.

Solvuntur Objectiones Recentiorum Hæreticorum contrà secundam & tertiam Conclusionem.

Obj. 1°. contrà secundam Conclusionem: Hæc Christi verba Math. 18. *Quæcumque solveritis,* &c. in quibus fundamus nostram conclusionem, intelliguntur de injuriis invicem condonandis; referuntur enim ad præcedentia verba: *Si peccaverit in te frater tuus,* &c. Et ità interpretatur Aug. serm. 16. de Verbis Domini: Ergo.

R. 1°. Conclusionem nostram non in his solis verbis fundari, sed & in verbis Christi Math. 16. & Joan. 20. maximè, quæ intelligi non possunt de injuriis invicem condonandis. 2°. N. Ant. Verba enim immediatè præcedentia ad quæ referuntur ea de quibus in objectione, sunt hæc: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & Publicanus,* id est Excommunicatus: ut enim Christus ostenderet, quantam Ecclesiæ Pastores potestatem habeant, ne quis repugnare audeat, subjungit: *Amen dico vobis, quæcumque ligaveritis,*&c.

Ad Augustinum; S. Doctor Tract. 22. & 49. in Joan. serm. 98. l. 20. de Civit. c. 9. & alibi agnoscit hæc verba spectare potestatem absolvendi in Sacerdotibus: Loco verò objecto, vult tantùm extensione quâdam ea pertinere ad singulos, quatenùs Deus ratam habet condonationem quam faciunt injuriarum propriarum.

Inst. Si ex his Christi verbis; *Quæcumque solveritis,* &c. colligitur potestatem absolvendi esse Sacramentum: Ergo ex his: *Quæcumque ligaveritis,* &c. colligitur pariter potestatem ligandi esse Sacramentum: Absurdum Consequens: Ergo & Ant.

R. N. Sequelam; quia cætera non sunt paria: Potestas solvendi confert gratiam, non potestas ligandi; & ideò hæc, quamvis posset dici sacramentalis quatenùs ordinatur ad Sacramentum, non tamen potest dici aut esse Sacramentum.

Obj. 2°. contrà eandem: In antiqua Lege non fuit Sacramentum Pœnitentiæ: Ergo nec est in nova Lege.

R. N. Conseq. Quia in antiqua Lege, non est dictum *Quorum remiseritis,* &c. sicut est in nova Lege, & ità congruebat Legi gratiæ, ut haberet Sacramentum quo faciliùs remitterentur peccata quàm in lege timoris; sufficit enim nunc attritio cum Sacramento, quæ olim non sufficiebat ad deletionem peccati.

Obj. 3°. contrà eandem: In omni Sacramento est aliquid quod est Sacramentum tantùm, aliquid quod est res & Sacramentum, & aliquid quod est res tantùm: Atqui hæc non reperiuntur in Pœnitentia: Ergo non est Sacramentum.

R. 1°. Dogma fidei non pendere ab hac Quæstione scholastica, circa quam Ecclesia nihil unquàm definivit: Undè licèt hæc tria non haberentur in Pœnitentia, remaneret nihilominùs Sacramentum.

Hic q. 84. a. 1. ad 3. R. 2°. N. Min. Etenim actus exteriores, scilicet Confessio & Absolutio sunt Sacramentum tantùm, Pœnitentia interior est res & Sacramentum, & remissio peccati, res tantùm.

Inst. Quod est res & Sacramentum causatur ab eo quod est Sacramentum tantùm, & causat seu saltem significat quod est res tantùm: Atqui Pœnitentia interior non causatur ab exteriori, sed potius illam causat & præcedit, neque causat aut significat gratiam: Ergo.

R. D. Min. Pœnitentia interior in ratione virtutis non causatur ab exteriori, sed potius illam causat, C. Ut sacramentalis, seu quatenùs ex Sacramento & tanquam pars illius habet vim causativam gratiæ, N. Ex Confessione enim exteriori & absolutione Sacerdotis, elevatur Pœnitentia interior ad esse Sacramentale, & quâ talis concurrit suo modo ad effectum Sacramenti: Totum namque Sacramentum quod constat ex actibus externis & internis pœnitentis & absolutione Sacerdotis, est causa effectiva gratiæ, cujus tamen collatio non tribuitur pœnitenti, sed soli Sacerdoti, quia ille solus est Minister Sacramenti.

Obj. 4°. Contrà tertiam Conclusionem: In his Christi verbis Joan. 20. *Quorum remiseritis,* &c. quæ sunt præcipuum conclusionis nostræ fundamentum, nihil aliud intelligitur quàm præceptum Apostolis datum, remittendi peccata per Evangelii prædicationem & Baptismum, itaut sit idem sensus illorum ac istorum: *Euntes ergo docete omnes gentes,* &c. Et ità intelligit sanctus Cyrillus l. 12. in Joan. c. 56. Ergo.

R. N. Ant. Textus enim sunt omninò diversi, & diversus omninò sensus, posterior spectat dumtaxat infideles, prior baptisatos. Quantum ad Cyrillum, non de solo Baptismo, sed etiam de Pœnitentia verba Joannis interpretatur: *Duobus modis,* inquit. Require textum integrum tertiâ Conclusione probatione primâ; Et quamvis Christus hæc verba de sola remissione peccatorum per Pœnitentiam dixerit, voluit tamen Cyrillus enumerare omnes modos quibus Apostolis concessum est remittere peccata.

Inst. 1°. Omnis Ecclesiæ mundatio tribuitur Baptismo, Ephes. 5. *Mundans eam lavacro aquæ:* Item Math. 16. *Qui crediderit & baptisatus fuerit, salvus erit:* Ergo.

R. Hos & similes textus spectare primam mundationem & justificationem quæ fit dùm infideles per Baptismum aggregantur Ecclesiæ, non secundam quæ per Sacramentum Pœnitentiæ impertitur lapsis post Baptismum.

Inst. 2°. S. Fulgentius l. de fide c. 30. vocat Baptismum Sacramentum Fidei & Pœnitentiæ. Et de Baptismo Joannis dicitur Luc. 3. *Venit prædicans Baptismum Pœnitentiæ in remissionem peccatorum:* Ergo.

R. ad primum, ideò Baptismum vocari à sancto Fulgentio Sacramentum Fidei & Pœnitentiæ, quia in adultis qui antè Baptismum peccaverunt, requiritur aliquis actus virtutis Pœnitentiæ ad ejus susceptionem: Undè Petrus Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptisetur unusquisque vestrûm.* Ad secundum, Baptismus Joannis dicitur Baptismus Pœnitentiæ, quia non conferebat vi propriâ gratiam ut Baptismus Christi, sed tota vis ejus erat in Pœnitentia ad quam hortabatur Joannes.

Inst. 3°. Aug. l. 1. de nuptiis & concup. c. 33. dicit quod *Lavacro regenerationis, non tantùm peccata præterita, sed etiam posterius admissa remittantur:* Ergo.

R. Augustinum intelligere per Baptismum remitti peccata sequentia, non formaliter & immediatè, sed radicaliter, mediatè & dispositivè, quatenùs est janua aliorum Sacramentorum, & per illum reddimur capaces Sacramenti Pœnitentiæ; Ità seipsum explicat sanctus Doctor ibid. subjungens: *Quid enim prodesset, vel antè Baptismum Pœnitentia, nisi Baptismus posteà sequeretur, vel posteà, nisi præcederet?* Augustinum verò apertè distinxisse inter Baptismum & Pœnitentiam constat ex variis ejus textibus relatis in prima probatione tertiæ Conclusionis.

Obj. 5°. Contrà eandem: Episcopatus differt in

in materia formâ & effectu à Presbyteratu; & tamen secundùm plurium sententiam, non est Sacramentum distinctum à Presbyteratu; sed tantùm quædam ejus extensio ad certa munia: Ergo idem dicendum est de Pœnitentia respectu Baptismi. Item diversa est materia & forma in Consecratione panis & vini, & tamen unum Sacramentum: Ergo idem quod priùs.

R. ad primum, N. Conseq. Disparitas est quòd Episcopatus in laudata plurium sententia non dicat specialem habitudinem ad Eucharistiam, undè petitur distinctio Ordinum, sed eam supponit completam in Sacerdote. Vide dicenda infrà de Episcopatu in Tract. de Ordine. Ad secundum, N. pariter Consequentiam: Disparitas est quòd utraque species in Consecratione referatur ad eandem refectionem spiritualem, eandemque gratiam producat: Undè quamvis sit Sacramentum materialiter duplex, est tamen formaliter unum: At Baptismus & Pœnitentia referuntur ad diversos effectus; Baptismus ad regenerationem, Pœnitentia ad resuscitationem, seu ad regeneratorum reconciliationem. Insuper hæc & similia argumenta nihil ad rem faciunt, neque favent systemati Hæreticorum: Numquid enim memoria Presbyteratûs in Episcopatu, aut memoria Consecrationis panis in Consecratione vini, causat gratiam, sicut dicunt memoriam Baptismi remittere peccata?

ARTICULUS II.

De materia Sacramenti Pœnitentiæ.

Duplex in Sacramentis distinguitur materia; alia remota, alia proxima. Item alia circà quam versatur Sacramentum, alia ex qua constituitur. Patebit ex dicendis.

Quæstio est itaque: 1°. An peccata sint materia remota Sacramenti Pœnitentiæ? 2°. Quæ sit materia proxima? 3°. An materia proxima, quam dicimus esse actus pœnitentis, sit pars intrinseca Sacramenti partim essentialis, partim integralis?

Circà primum, non est difficultas. Circà secundum, Lutherani comminiscuntur terrores conscientiæ incussos ex agnito peccato, & minis Evangelii, quos contritionem vocant, & fidem seu fiduciam conceptam ex Evangelio vel absolutione quâ quis credit peccata sibi per Christum esse remissa, esse materiam & partes hujus Sacramenti. Calvinus l. 3. instit. c. 3. assignat duas Pœnitentiæ partes pro ejus materia, scilicet mortificationem, seu refrenationem vitiorum & vivificationem, seu studium benè vivendi.

Circà tertium, Scotistæ post suum Ducem negant actus pœnitentis esse propriè materiam & partes intrinsecè constituentes Sacramentum, cujus totam essentiam in sola absolutione reponunt, eosque volunt esse dumtaxat dispositiones insuppleblibiliter requisitas ad dignè Sacramentum suscipiendum, in quo omninò differunt ab Hæreticis. Pro harum difficultatum resolutione.

Hic q. 84. a. 2. o. Dico 1°. Peccata post Baptismum commissa, ut detestanda & destruenda sunt materia remota Sacramenti Pœnitentiæ: Mortalia, materia necessaria; venialia, materia libera.

Ibid. Probatur prima Pars: Materia remota alicujus Sacramenti, ea est circà quam versatur materia proxima: Sic in Baptismo aqua est materia remota, quia circà eam versatur ablutio quæ est materia proxima: Atqui materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ, scilicet actus pœnitentis, ut mox dicam, versatur circà peccata, de eis dolendo, ea detestando & destruendo: Ergo.

Ib. ad 3. Dixi: 1°. Peccata post Baptismum commissa: 1°. Ut excludatur peccatum originale, quia Pœnitentia propriè, non est nisi de his quæ nostrâ voluntate commisimus, quale non est peccatum originale: Si tamen Pœnitentia latiori sensu sumatur, pro quacumque rei malæ præteritæ displicentia, potest dici Pœnitentia de peccato originali. 2°. Ut excludantur peccata actualia Baptismum præcedentia, tùm quia hæc per ipsum Baptismum delentur, tùm quia potestas clavium non extenditur nisi ad eos qui Ecclesiæ per Baptismum subjiciuntur: Undè Trid. sess. 14. cap. 1. declarat hoc Sacramentum fuisse institutum *Ad reconciliandos Fideles post Baptismum lapsos.*

Dixi 2°. *Peccata ut detestanda & destruenda*: Quia peccata non sunt materia ex qua, sed circà, seu contrà quam, sicut morbus est materia medicinæ. Et hoc sensu possent dici materia proxima, quia Pœnitentia immediatè in ea agit: Attamen respectu partium ex quibus integratur, sunt materia remota.

Secundam & tertiam partem definivit Trident. sess. 14. cap. 5. & Can. 7. sed de hoc infrà.

Dico 2°. Terrores conscientiæ incussi, quos Lutherani contritionem vocant, & fides seu fiducia remissionis factæ peccatorum, non sunt materia, seu partes materiales Sacramenti Pœnitentiæ.

Est de fide decisa in Concilio Trid. sess. 14. cap. 3. ubi damnat eos qui hos terrores, & hanc fidem esse Pœnitentiæ partes contendunt: Et Can. 4. his verbis: „ Si quis dixerit duas tantùm esse Pœnitentiæ partes, terrores scilicet „ incussos conscientiæ, agnito peccato, & fidem „ conceptam ex Evangelio vel absolutione, quâ „ credit quis sibi per Christum remissa peccata; „ anathema sit".

Prob. 1°. Partes Pœnitentiæ sunt actus Pœnitentiæ: Atqui isti terrores non sunt actus Pœnitentiæ, sed motus naturales pueris & bestiis communes: Similiter fiducia remissionis factæ peccatorum non est actus Pœnitentiæ, sed eam supponit, supponit namque remissionem factam, quæ non fit nisi per Pœnitentiam. Insuper hæc fides seu fiducia est chymerica, ut latè probavimus, dùm de Justificatione. 2°. Terrores & fides si intelligatur de fide Catholica præcedunt Pœnitentiam, & ad eam movent; ex eo enim quòd quis timet pœnas peccato debitas, movetur ad pœnitendum, & non timet pœnas, nisi quia habet fidem Dei vindicis. 3°. Possunt esse terrores sinè Pœnitentia, ut in peccatoribus qui nec Pœnitentiam agunt, nec agere incipiunt; & potest esse Pœnitentia sinè terroribus, ut in iis qui ex solo Dei & justitiæ amore convertuntur: Ergo.

Dico 3°. Mortificatio, seu refrænatio vitiosarum passionum, & vivificatio, seu studium benè vivendi in sensu Calvinistarum, non sunt partes materiales Pœnitentiæ. 1°. Quia sequuntur Pœnitentiam, juxtà illos enim sunt fructus fidei quam dicunt justificantem. 2°. Pœnitentia est peccatorum dumtaxat & pro peccatis; refrænatio autem passionum & studium benè vivendi sunt etiam justorum. Verùm cùm Calvinistæ non agnoscant Sacramentum Pœnitentiæ à Baptismate distinctum, non est quòd iis immoremur.

Dico 4°. Manûs impositio non est materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ. q. 84. a. 4. o.

Prob. Quia neque ex Scriptura, neque ex Traditione erui potest manûs impositionem esse materiam hujus Sacramenti: Non ex Scriptura; quia in locis ubi agitur de hoc Sacramento, scilicet Math. 16. & 18. & Jan. 20. nullatenùs innuitur manûs impositio pro materia: Non ex Traditione; quia licèt olim fuerit adhibita & nunc à quibusdam aliquo saltem modo adhuc adhibeatur, tenendo manum elevatam versùs pœnitentem, nunquam tamen reputata fuit materia hujus Sacramenti, sed mera cæremonia; quod patet, partim quia pluries fiebat in decursu ejusdem Pœnitentiæ, ut probat Morinus l. 6. de Pœnit. c. 8. partim quia non solùm Episcopi & Presbyteri, sed etiam inferiores Clerici pœnitentibus manus imponebant, teste S. Cypriano Epist. 10. partim quia etiam post Eucharistiæ susceptionem imponebantur manus, ex Concilio Carthag. 4. cap. 78. Undè Trid. post accuratum examen partium Pœnitentiæ, de manûs impositione omninò silet.

Di-

Hic q. 90. a. 1. 2. & 3. Dico 5°. Actus Pœnitentis, Contritio, Confessio & Satisfactio sunt propriè materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ, seu partes materiales ex quibus intrinsecè componitur. Est communis contrà Scholam Scoti.

Prob. 1°. ex Conciliis: Florentinum in Decreto unionis: „ Hæc omnia Sacramenta, inquit, tribus „ perficiuntur, videlicet rebus tanquam materiâ, „ verbis tamquam formâ, & personâ Ministri con- „ ferentis Sacramentum cum intentione faciendi „ quod facit Ecclesia. " Et specialitèr de Sacramento Pœnitentiæ ibid. „ Quartum Sacramentum est „ Pœnitentia, cujus quasi materia sunt actus Pœni- „ tentis, qui in tres distinguuntur partes, quarum „ prima est cordis Contritio..... Secunda est oris „ confessio.... Tertia Satisfactio pro peccato.

Concilium Trid. sess. 14. cap. 3. ait: „ Sunt „ quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœni- „ tentis actus, nempè Contritio, Confessio & Sa- „ tisfactio, qui quatenùs in pœnitente ad inte- „ gritatem Sacramenti, ad plenamque & perfe- „ ctam peccatorum remissionem, ex Dei institu- „ tione requiruntur, hâc ratione partes Pœni- „ tentiæ dicuntur. " Et in fine capitis sic concludit: „ Hæc de partibus.... hujus Sacramenti san- „ cta Sinodus. " Eâdem sessione Can. 4. „ Si quis, „ inquit, negaverit ad integram & perfectam pec- „ catorum remissionem requiri tres actus in Pœ- „ nitente quasi materiam Sacramenti Pœniten- „ tiæ, videlicet Contritionem, Confessionem & „ Satisfactionem, quæ tres Pœnitentiæ partes di- „ cuntur, ... anathema sit. " Vim facimus in his vocibus *materia* & *pars*: Materia est essentialis & intrinseca composito, partes intrinsecæ toti quod componunt.

In omne latus se vertunt Scotistæ, ut horum decretorum vim, sit possint, infringant.

Dicunt 1°. Laudata Concilia non definire actus Pœnitentis, esse simpliciter & propriè materiam, sed *quasi materiam*.

R. cum Catechismo Romano de Pœnitentia num. 17. quòd „ hi actus quasi materia à sancta „ Synodo appellantur, non quia veræ materiæ „ rationem non habeant; sed quia ejus generis „ materia non sit quæ extrinsecus adhibeatur, a- „ qua in Baptismo, Chrisma in Confirmatione. " Eodem modo loquitur S. Th. opusc. 5. ex quo Concilium Florent. suum decretum deprompsit, & tamen nemo negat S. Thomam habere actus Pœnitentis, pro vera & essentiali materia Sacramenti.

Dicunt 2°. Concilia intelligenda esse de materia extrinseca. Ità Henno q. 3. in Resp. ad Object. 2.

R. 1°. Concilia loqui de materia hujus Sacramenti, sicut loquuntur de materia aliorum Sacramentorum: In aliis autem Sacramentis, id quod habet rationem materiæ, non est materia extrinseca circà quam versatur ritus sacramentalis, sed ejus pars. 2°. Si actus pœnitentis non sit materia intrinseca hujus Sacramenti, nulla ergo erit materia intrinseca, sine autem materia intrinseca quid fiet de forma quam adstruunt Concilia: Neque dici potest cum Maldonato, subscribente hac in parte Scotistis, quòd absolutio proutexteriùs profertur, sit materia, & prout habet vim significandi sit forma; inSacramentis enim tàm forma quàm materia debet esse sensibilis, hæc autem significatio non est sensibilis. 3°. Concilium decretoriè definit hos pœnitentis actus esse partes pertinentes ad integritatem Sacramenti, & quod mireberis, id ipse Henno admiserat in præcedenti solutione materia autem extrinseca non est pars ad integritatem Sacramenti requisita, sed quasi objectum illius.

Dicunt 3°. Hos actus vocari à Concilio, partes materialesSacramenti; quia sunt dispositiones prævìè & insupplebiliter requisitæ, non ad integritatem substantialem Sacramenti, sed ad integritatem effectûs.

R. 1°. Si vera sit ista solutio, pari jure Fides, Spes, Attritio erunt partes Baptismi, qui etiam prævìè & insupplebiliter requiruntur ad illius effectum. 2°. Quando concilium agit de dispositionibus requisitis ad digne suscipienda alia Sacramenta, non vocat illas materiam aut partes pertinentes ad eorum integritatem. 3°. Concilium appellat hos actus partes materiales Pœnitentiæ, sicut verba absolutionis appellat formam, verba autem sunt vera forma hujus Sacramenti: Ergo & præfati actus veræ partes & non solum dispositiones prærequisitæ.

Dicunt 4°. Hos actus esse partes Pœnitentiæ, ut est totum integrale Heterogeneum, sicut pes, caput, &c. sunt partes hominis: non ut est totum essentiale. Ita iterùm Henno loco citato in Resp. ad Obj. 1.

R. 1°. Laudatus Theologus videtur pugnantia loqui intrà paucas lineas; dicit enim Responsione sequenti, ut jam observavi, hos actus esse materiam extrinsecam: si sint materia extrinseca, quomodo ergo sunt partes integrantes Sacramenti, sicut pes & caput sunt partes hominis. Cæterùm gratulor doctissimo & ingenuo Viro, qui veritati illucescenti oculos non claudit, sed hâc suâ responsione proxime ad nostram & communem Sententiam accedit: Licet, ut nobis videtur, longiùs à Sententia Scoti recedat: Dicit Doctor Subtilis in 4. d. 16. q. 1. *De Sacramento Pœnitentiæ dico quod ista tria* (Contritio, Confessio & Satisfactio) *nullo modo sint partes ejus.* Item dicit hos actus requiri dumtaxat ut hoc Sacramentum *dignè recipiatur*: Atqui partes integrantes, ut ponit Henno, sunt *aliquo modo* partes & quidem intrinsecæ & non meræ dispositiones ad dignam susceptionem Sacramenti, sicut pes & manus, ut sistamus in exemplo, sunt aliquo modo partes & quidem intrinsecæ, & non meræ dispositiones ad compositum humanum: Vim ergo apertam facit textui sui Magistri, Theologus Franciscanus, quando dicit eadem Q. Concl. 2. ipsum non negare hos actus esse partes, sed esse partes essentiales: Enim verò pars integrans, etsi non essentialis, est *aliquo modo* pars, sicut pes & manus sunt *aliquo modo* partes hominis: Dicit autem formalissimè Scotus, *nullo modo est pars.* Item quod est pars integrans Sacramenti, non est mera dispositio ad Sacramentum dignè suscipiendum; dicit autem Scotus hos actus requiri dumtaxat ut dignè recipiatur Sacramentum: Et velim, si sic censuisset Scotus, quomodo aliter se explicuisset?

2°. Fatemur sæpè dictos actus esse partes integrantes unam materiam totalem, quæ sit pars essentialis totius compositi: Sic Balsamum & Oleum in Confirmatione, quæ est etiam totum Heterogeneum, sunt partes integrantes unam materiam totalem quæ est essentialis Sacramento: sicut hæreamus exemplo Adversarii, omnes partes corporis humani integrant unam materiam quæ est essentialis homini physice considerato: Et sicut in corpore humano sunt quædam partes minùs principales, sine quibus subsistit materia essentialis corporis humani, ut pes, manus, &c. aliæ magis principales, ut cor, caput, &c. sine quibus materia essentialis non subsistit; ità in casu, satisfactio est pars minus principalis sine qua stat materia essentialis Sacramenti; Contritio autem & Confessio partes magis principales, sine quibus non stat materia essentialis Sacramenti, nec consequenter Sacramentum.

Dicunt 5°. Pallavicinum l. 12. Histor. Concil. Trident. c. 10. testari Concilium ex industria dixisse actus pœnitentis esse *quasi materiam* hujus Sacramenti, ut Sententiam Scoti intactam relinqueret.

R. aliter censuisse Catechismi Romani Auctores qui Concilio adfuerant: Cæterum non asserimus Sententiam Scoti esse in Concilio damnatam; sed dumtaxat arguendo probare contendimus eam minus cohærere cum mente, decretis & modo loquen-

quendi Concilii: An id evincamus? judicet Lector.

Prob. 2°. Conclusio Ratione Theologica: Sacramentum Pœnitentiæ institutum est per modum actûs & processûs judicialis, ut patet ex locis citatis Matth. 16. 18. & Joan. 20. Atqui processus judicialis constat ex accusatione, defensione & satisfactione Rei, tanquam ex materia, & sententia judicis tanquam ex forma complente & perficiente processum judicialem: Ergo Sacramentum Pœnitentiæ constat dolore, confessione & satisfactione pœnitentis tanquam ex materia, & absolutione seu sententiâ Sacerdotis, tanquam ex forma, suâ expressiori significatione complente & perficiente ritum sacramentalem.

Hicq.90. a.1.9. Confir. Pœnitentia non est recompensatio offensæ præcisè secundum arbitrium judicis, ut in justitia simpliciter vindicativa, sed secundùm voluntatem offendentis & offensi, quia in Pœnitentia non tam requiritur redintegratio æqualitatis justitiæ, ut in justitia vindicativa, quàm reconciliatio amicitiæ; est autem inter utramque discrimen, quòd in primâ satis sit reum pati pœnam à Judice latam, sivè spontaneè, sivè coactè, sive offensus sit eâ pœnâ contentus, sive non: in secunda autem requiritur quòd offendens ultroneè recompenset secundùm voluntatem ejus quem offendit: Atqui ad hujusmodi recompensationem spontaneam ex parte offendentis secundùm arbitrium Dei offensi, concurrunt intrinsecè tres actus assignati, 1°. Concurrit voluntas compensandi in offendente, quod fit per contritionem. 2°. Necesse est quòd se subjiciat Sacerdoti loco Dei offensi, quod fit per Confessionem. 3°. Quòd recompenset secundum arbitrium Ministri Dei offensi, quod fit per satisfactionem: Ergo.

Observandum inter has partes materiales Sacramenti hoc esse discrimen, ut jam innui, quod Contritio & Confessio utique magis principales & formæ nempe absolutioni præsuppositæ, sint essentiales: Satisfactio verò in re, ut pars minus principalis & Sacramentum essentialiter constitutum supponens, sit pars integralis illius tantum. Si tamen sumatur satisfactio in proposito, & ut connotata, est etiam pars essentialis sicut contritio; quia non potest esse contritio vera, quæ non includit propositum satisfaciendi.

Solvuntur Objectiones contra quintam Conclusionem.

Obj. 1°. Cum Henno: Florentinum & Tridentinum eodem modo loquuntur de satisfactione ac de contritione & confessione, Atqui satisfactio non est pars essentialis: Ergo.

R. 1°. Retorqueo argumentum: Atqui satisfactio est pars integralis, fatente objiciente: Ergo etiam contritio & confessio: Ergo iterum non sunt materia extrinseca, ut prætendit.

2°. Verba Conciliorum sunt intelligenda secundùm subjectam materiam: Ità quòd hi tres actus sint partes materiales Pœnitentiæ, eo modo quo esse possunt: Certum est autem satisfactionem in re, quæ supponit Sacramentum essentialiter constitutum, non posse esse partem ejus essentialem, secus contritio & confessio quæ formam Sacramenti præcedunt.

Inst. Trid. sess. 14. cap. 4. docet contritionem esse dispositionem ad Sacramentum cum fructu suscipiendum: Ergo non est pars intrinseca illius.

R. D. Ant. Est dispositio ad Sacramentum inadæquate sumptum pro absolutione, C. ad hanc enim cum fructu suscipiendam disponit: Ad Sacramentum adæquate sumptum pro composito ex materia & forma, N. Sacramenti enim sic sumpti est pars intrinseca & essentialis. Est itaque dispositio & pars ejusdem diverso modo sumpti.

Obj. 2°. cum eodem: Minister hujus Sacramenti est Sacerdos: Atqui Sacerdos ponit solam absolutionem: Ergo tota hujus Sacramenti essentia est sola absolutio, aliàs non esset Minister Sacramenti, sed tantùm partis illius.

R. 1°. retorqueo argumentum: Ergo tota Sacramenti integritas est absolutio, aliàs non esset Minister integri Sacramenti, sed tantùm partis illius. Illatio autem est contrà objicientem qui admittit actus Pœnitentiæ esse partes integrantes hujus Sacramenti.

2°. N. Conseq. Quia is dicitur, Minister, causa, Auctor alicujus compositi, non solùm qui totum compositum producit, sed qui vel materiam, vel formam, vel utriusque unionem efficit tantùm: Sic ignis dicitur generare ignem licèt materiam non producat, sic homo dicitur generare hominem, licet formam, animam scilicet, non efficiat; sic latomus dicitur efficere album, licèt nec parietem nec albedinem efficiat, sed utrumque tantùm conjungat; Sacerdos autem formam efficit qua materia perficitur & determinatur ad esse sacramentale, eamque materiæ applicat & unit; & hâc ratione dicitur Sacramenti Minister.

Obj. 3°. cum eodem: Illud est totum Sacramentum quod ponit totum effectum Sacramenti: Atqui id facit absolutio: Ergo. Prob. Min. Sacramenta id causant quod significant: Atqui absolutio significat peccatorum remissionem, quæ est effectus Sacramenti: Ergo.

R. D. Min. Id facit absolutio sola, N. Absolutio cum aliis partibus, C. Ad Probat. similiter D. Min. Sola absolutio significat remissionem peccatorum, N. Absolutio & actus Pœnitentis, C. quamvis ergo clariùs significetur remissio peccatorum per absolutionem, & ideò est forma, eam tamen etiam suo modo significant actus pœnitentis: Contritio exteriùs expressa significat cor immutatum; confessio peccato manifestando, significat ea excludi; denique satisfactio significat pœnæ remissionem: Sicque totum aggregatum ex his actibus & absolutione significat ex institutione Christi effectum Sacramenti.

Inferes cum eodem: Ergo pœnitens potest dici sibi gratiam conferre, sibi peccata remittere, & se ipsum absolvere, quod non est actus rei, sed judicis.

R. N. Illationem: Quia actus pœnitentis non causant gratiam, ut sunt à pœnitente, sed ut elevantur à Deo ad rationem Sacramenti: Undè dici non potest quod pœnitens sibi conferat gratiam, sibi peccata remittat, se justificet, nisi valdè impropriè, & ad modum cujusdam instrumenti, non verò ut Minister Sacramenti: Sit paritas in Sacramento Ordinis: Contactus instrumentorum ab ordinando, est pars essentialis hujus Sacramenti, ut nunc suppono, non tamen ideò dicitur ordinandus propriè sibi conferri gratiam Sacramenti: Nullo autem sensu dici potest quòd pœnitens se ipsum absolvat, quia absolvere non est cooperari productioni gratiæ per modum instrumenti, sed per modum judicis, quod convenit Sacerdoti respectu pœnitentis, non pœnitenti respectu sui.

Inst. In aliis Sacramentis productio gratiæ tribuitur, non solùm formæ, sed etiam materiæ, ut in Baptismo, aquæ; in Confirmatione Chrismationi: Ergo si pœnitens ponat Sacramenti materiam, dici potest sibi conferre gratiam.

R. D. Conseq. ut antè: Potest dici sibi conferre gratiam impropriè, & per modum instrumenti à Deo elevati, C. ut Minister Sacramenti, & ad modum judicis, N.

Obj. 4°. cum eodem: Hoc Sacramentum est institutum per modum judicii: Atqui judicium tantùm importat principaliter sententiam judicis absolventis, reliqua autem tantùm connotat, ut prærequisita ad justam sententiam: Ergo. Prob. Major. ex Trid. sess. 14. cap. 6. ubi declarat absolutionem Sacerdotis esse *Ad instar actus judicialis, quo ab ipso velut à judice sententia pronuntiatur.* Ex quo paulò infrà infert objiciens hoc Sacramentum licèt præsupponat in pœnitente dolorem & declarationem peccatorum, illam tamen non magis importare quàm peccata.

R. 1°. hunc Theologum, hoc argumento, Tri-

dentino & sibi apertè contradicere: Tridentino quod expressè declarat hos actus esse partes Sacramenti: Sibi, qui, ut vidimus suprà, fatetur esse etiam illius partes, saltem integrantes: Quod sanè dici non potest de simpliciter præsuppositis, nec à fortiori de peccatis. Insuper, ut dixi in Confirmatione conclusionis, compensatio offensæ quæ fit in hoc Sacramento, non est præcisè ad arbitrium judicis, ut in judicio forensi, sed secundùm voluntatem offendentis & offensi, quod necessariò importat actus pœnitentis, ut partes, prout probatum est.

2°. N. Majorem. Est enim hoc Sacramentum, si adæquatè sumatur pro materia & forma, institutum non per modum judicii, seu sententiæ judicialis, sed per modum processûs judicialis, quod importat accusationem, defensionem & satisfactionem rei tanquam materiam, & sententiam judicis tanquam formam. Quæ autem profert Objiciens ex Tridentino non probant contrarium; quia Concilium non loquitur de Sacramento adæquatè sumpto, sed de sola absolutione seu sententiâ Sacerdotis, ut liquet ex textu.

Obj. 5°. cum eodem: Trid. sess. 14. cap. 3. docet vim hujus Sacramenti præcipuè situm esse in forma quam reponit in verbis Sacerdotis, quod non dicit de aliis Sacramentis: Ergo sola forma est de ejus essentia.

R. N. Conseq. Imò contrarium sequitur ex Antecedente: Si enim in hoc Sacramento sit forma, est utique materia; non est enim forma sinè materia; materia autem est essentialis composito. Item, si vis posita est præcipuè in forma: Ergo minùs præcipuè in materia: Et quamvis id non dicat Concilium de aliis Sacramentis, ità est tamen, ut mox dicam, neque ex argumento negativo aliquid probatur.

Instat. Si actus pœnitentis essent essentiales, in illis æquè principaliter sita esset vis hujus Sacramenti: Ergo. Prob. Ant. Efficacia habetur ab essentialibus: Atqui nulla pars est magis essentialis alterâ: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Ant. Efficacia habetur ab essentialibus æquè principaliter, N. Plùs vel minùs principaliter, C. Certum est enim in omnibus compositis vim esse magis principaliter sitam in forma tanquam in parte nobiliori & totius perfectiva.

Obj. 6°. Sacramentum est signum sensibile: Atqui Contritio non est sensibilis: Ergo.

R. D. Min. Contritio non est sensibilis per se, C. Per accidens, N. Est enim sensibilis per confessionem & alia signa exteriora Pœnitentiæ quæ profert Pœnitens.

Inferes: Ergo contritio est tantùm pars Sacramenti per accidens: Prob. illatio: Eo modo aliquid est pars Sacramenti sensibilis, quo est sensibile: Atqui contritio est tantùm sensibilis per accidens: Ergo.

R. N. illationem. Ad Probat. D. Ant. Eo modo aliquid est pars Sacramenti quo est sensibile per se vel per accidens, C. Quo est sensibile per se tantùm, N. Sic consensus in Matrimonio est tantùm sensibilis per accidens, & tamen est per se pars Matrimonii; sic homo est aliquod totum sensibile, licèt aliqua ejus pars, scilicet anima, sit tantùm sensibilis per accidens.

Inst. Contritio non minùs requiritur ad Baptismum in adultis quàm ad Pœnitentiam: Atqui non est ideò pars Baptismi: Ergo.

R. D. Maj. Contritio non minùs requiritur ad Baptismum quàm ad Pœnitentiam & eodem modo, N. Et diverso modo, C. In Baptismo requiritur ut dispositio; in Pœnitentia ut pars: Hoc autem discrimen petitur ex ipsa voluntate Christi qui in quibusdam Sacramentis, ut in Baptismo, Confirmatione, &c. pro materia constituit aliquam substantiam corporalem; in aliis, ut in Pœnitentia & Matrimonio, actus humanos: Cujus rationem congruam affert Auctor, quòd in illis Sacramentis in quibus confertur excellens gratia, quæ superabundat omnem facultatem actûs humani, adhibetur aliquâ corporalis materia exteriùs; sicut in Baptismo, ubi fit plena remissio peccatorum & quantùm ad culpam & quantùm ad pœnam, & in Confirmatione ubi datur plenitudo Spiritus sancti, & in Extrema-Unctione, ubi confertur perfecta sanitas spiritualis: Undè si qui actus humani sint in talibus Sacramentis, non sunt de essentia Sacramentorum, sed dispositivè se habent ad illa. In illis autem Sacramentis quæ habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sunt loco materiæ, ut accidit in Pœnitentia & Matrimonio: Sicut etiam in medicinis corporalibus, quædam sunt res exteriùs adhibitæ, sicut emplastra & electuaria; quædam verò sunt actus humani, puta exercitationes quædam.

Hic q. 84. a. 1. ad 1.

Obj. 7°. Potest administrari Sacramentum Pœnitentiæ absque confessione, ut moribundo subitò obmutescenti & sensibus destituto: Ergo.

R. 1°. Hoc argumentum esse pariter solvendum Scotistis qui dicunt confessionem esse insupplebiliter requisitam. 2°. D. Ant. Potest administrari Sacramentum Pœnitentiæ sinè confessione formali & explicita, C. Sinè confessione virtuali & implicita, N. Debet enim dolor internus per aliqua signa exteriora seu nutus manifestari, ut habeatur materia sensibilis: hæc autem signa exteriora subeunt vicem verborum, suntque virtualis petitio Sacramenti & aliqualis peccatorum confessio. Quæ autem signa requirantur & sufficiant? dicemus dùm de Confessione.

Obj. 8°. Materia præsupponitur formæ: Atqui satisfactio non præsupponitur formæ, scilicet absolutioni, sed eam sequitur: Ergo.

R. D. Maj. Materia quæ est pars essentialis præsupponitur formæ, C. Quæ est pars integralis tantùm, N. Videmus enim in ipsis naturalibus, v. g. in nutritione partes integrantes, ut dentes, cornua, &c. accrescere & informari eâdem animâ quæ illis præsupponitur. Satisfactio autem est materia Pœnitentiæ per modum partis integrantis tantùm suoque modo informatur ab absolutione, quatenùs ex ea recipit vim remittendi pœnas ex opere operato.

Obj. 9°. Omnes partes totius constitutivæ debent esse simul: Atqui contritio aliquando præcedit confessionem, confessio absolutionem & satisfactio aliquando diù post adimpletur: Ergo.

R. D. Maj. In toto permanente & physico, C. In toto morali & successivo, quale est in nostro casu, N. Talis enim simultas partium ad illud requiritur qualis intercedere solet, v. g. inter accusationem Rei, ejus defensionem, sententiam Judicis & sententiæ executionem, ex quibus integratur unus actus seu processus judicialis: Hæc autem simultas est moralis, sicut totum est morale. De his tribus partibus dicemus seorsim infrà.

Ex dictis & supponendo quod articulo sequenti dicam, verba absolutionis esse formam hujus Sacramenti, colliges ipsum supponere pro aggregato ex actibus Pœnitentis & absolutione Sacerdotis. Item rectè definiri physicè: *Confessio dolorosa peccatorum post Baptismum commissorum, facta legitimo Ministro, absolvente sub præscripta verborum forma*: Metaphysicè autem seu logicè; *Sacramentum à Christo institutum significativum & collativum gratiæ peccatorum post Baptismum commissorum remissiva.*

ARTICULUS III.

De Forma Sacramenti Pœnitentiæ.

Tria hic quærimus totidem §§. Primum, quæ sit forma hujus Sacramenti? Secundum, quis sit ejus sensus? Tertium, an forma deprecatoria sit valida?

§. I.

§. I.

Quæ sit Forma hujus Sacramenti?

Hic q. 84. a. 3. o. Dico 1°. Forma conveniens & legitima Sacramenti Pœnitentiæ est hæc: *Ego absolvo te à peccatis tuis in nomine Patris*, &c.

1°. Hanc formam tradunt Concilium Florentinum & Tridentinum; Florentinum in Decreto unionis his verbis: *Forma hujus Sacramenti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert cùm dicit: Ego te absolvo*, &c. Trid. Seff. 14. cap. 3. *Docet præterea S. Synodus Sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipuè ipsius vis sita est, in illis Ministri verbis positam esse: Ego te absolvo*, &c.

Ib. in a. f. c. 2°. Fundatur in Scriptura: Sicut enim Dominus dixit Discipulis Math. ultimo: *Euntes docete omnes Gentes, baptisantes eos*, &c. Ità dixit eisdem Math. 18. *Quodcumque solveritis*, &c. Atqui Sacerdos vi priorum Christi verborum dicit: *Ego te baptiso:* Ergo vi posteriorum debet dicere: *Ego te absolvo.*

Ibid. o. 3°. Ratione probatur: Forma Sacramenti debet significare id quod in Sacramento agitur proportionaliter ad materiam Sacramenti, significant enim Sacramenta novæ Legis quod efficiunt: Atqui hæc forma: *Absolvo te*, significat id quod peragitur in hoc Sacramento proportionaliter ad materiam: Ergo. Prob. Min. In hoc Sacramento removentur peccata quæ sunt illius materia & quædam vincula, juxtà illud Proverb. 5. *Impius funibus peccatorum suorum constringitur:* Atqui id significant hæc verba: *Absolvo te à peccatis tuis:* Ergo.

Dices: Sacerdos ad ligandum, non dicit *te ligo*, licèt Christus pariter dixerit: *Quodcumque ligaveritis*, &c. Ergo neque ad solvendum debet dicere, *Te absolvo.*

R. N. Conseq. Disparitas est, quòd cùm ligare, non sit gratiæ collativum, non fiat per confectionem Sacramenti, sed per denegationem absolutionis; secùs solvere.

Inst. Ad absolvendum ab Excommunicatione, non requiruntur hæc verba, *absolvo te*, sed quæcumque alia sufficiunt: Atqui tamen potestas absolvendi ab Excommunicatione, est ex iisdem Christi verbis, *Quodcumque solveritis*, &c. Ergo nec requiruntur ad absolvendum à peccatis.

Opusc. 22. c. 2. R. N. iterùm Conseq. Disparitas est quòd absolutio à Censuris non sit sacramentalis, ideoque permissa arbitratui hominum, ità ut ad illam sufficiant quæcumque verba intentionem absolventis exprimentia, imò nutus, vel etiam familiaris conversatio cum Excommunicato: At absolutio à peccatis est sacramentalis, ac proindè non hominum arbitratui permissa, sed juxtà Christi institutionem per Ecclesiam ejus sponsam ad nos transmissam observanda.

Dico 2°. Hæc duo sola verba, *Absolvo te*, sunt essentialia formæ hujus Sacramenti. Est communior.

Imprimis certum est pronomen *Ego* non esse essentiale formæ hujus Sacramenti, sicut nec in forma Baptismi, sufficienter enim exprimitur in ly *Absolvo.* Conveniunt etiam communiter Theologi hæc verba, *in nomine Patris*, &c. non esse essentialia; quia id neque ex Scriptura, neque ex Traditione & sensu communi Ecclesiæ eruitur. Est autem difficultas circà hæc verba, *à peccatis tuis.* Itaque

Probatur: Hæc sola verba; *Absolvo te*, omissis, *à peccatis*, significant principalem effectum Sacramenti, scilicet absolutionem à peccatis: Ergo hæc sola sunt essentialia formæ. Prob. Ant. Licet hæc forma, *Absolvo te*, sit secundùm se indifferens ad significandam absolutionem à peccatis vel à censuris, hoc ipso tamen quo profertur super pœnitentem qui peccata sua confessus est, & subjecit jurisdictioni Sacerdotis, per hanc circumstantiam determinatur ad significandam absolutionem à peccatis, sententia enim quæ supponit cognitionem hujus causæ & non alterius, cadit determinatè super hanc causam cognitam, & non super alteram, & ità determinatè significat absolutionem à vinculis in judicio probatis: Sic etiam in judicio humano sufficit, si judex auditâ & cognitâ causâ Rei, proferat in eum sententiam absolutionis, aut condemnationis, non expresso crimine, licèt moris sit ut singula exprimantur ad majorem horrorem & detestationem. Ergo.

Tandem hæc duo, *absolvo te*, esse essentialia patet, quia omissâ voce *absolvo*, non exprimitur actus judicialis seu sententia judicis, omisso *te*, non exprimitur persona circà quam exercetur judicium, nec intelligitur absolutio à peccatis; quia non intelligitur *à peccatis*, nisi in quantùm absolvitur is qui peccata sua confessus est.

Dices 1°. Christus Joan. 20. expressit peccata: *Quorum remiseritis peccata:* Ergo.

R. N. Conseq. Quia Tò *Absolvo* in usu hujus Sacramenti determinatur per confessionem peccatorum, ut dictum est, non in ejus institutione. Aliundè Christus non expressit peccata quando dixit, Math. 16. & 18. *Quodcumque solveritis.*

Dices 2°. Concilium Florentinum & Tridentinum quando definiunt formam absolutionis sitam esse in his verbis, addunt, *&c.* Ergo censent aliqua saltem ex sequentibus esse essentialia.

R. N. Conseq. Ideò enim hanc particulam, *&c.* addiderunt, vel ut abstraherent à controversia Theologorum circà particulas *A peccatis*, vel ut significarent eas, licèt non essentiales, non debere tamen omitti: Si enim has pauculas voces essentiales censuissent, dubio procul expressissent in Decreto, sicut in formis aliorum Sacramentorum, omnia etsi plura & longiora exprimunt. Cætera argumenta circà particulas à peccatis, præoccupata sunt in probatione Conclusionis.

Dices 3°. In Baptismo & Confirmatione essentialis est expressio Trinitatis: Ergo & in Pœnitentia.

R. N. Conseq. Disparitas petitur ex voluntate Christi quæ nobis per Ecclesiæ traditionem & communem sensum innotescit. Ratio congrua verò est quòd Baptismus sit professio fidei, cujus præcipuum objectum est Trinitas, & Confirmatio est corroboratio ad eandem fidem confitendam, neutrum Pœnitentia.

Consectaria.

Ex dictis colliges: 1°. Quamvis probabilius sit validam esse absolutionem sub his solis verbis, *Absolvo te*, esse tamen illicitam, & graviter peccare qui omitteret *à peccatis*, quia non est certum ista verba non requiri; ita ut istis omissis, repetenda foret absolutio sub conditione. Omittere autem expressionem Trinitatis, multi volunt esse peccatum veniale: Dicit tamen S. Th. hìc ad 3. id *Relinqui arbitrio Sacerdotis*, quod non diceret, si existimaret ejus omissionem esse peccatum veniale. Similiter quidam volunt esse peccatum veniale omittere quæ præcedunt & sequuntur, scilicet *Misereatur, Dominus noster, Passio*, &c. alii nullum esse peccatum: arbitramur ea omittere nullâ prorsùs subsistente causâ esse peccatum veniale; nullum verò si aliqua causa, etsi non gravis adsit: Undè in Rituali Romano Pauli V. legitur quòd in confessionibus frequentioribus & brevioribus, possit omitti *Misereatur*, & satis sit dicere, *Dominus noster*, &c. usque ad *Passio*, &c.

Colliges 2°. Absolutionem prolatam, sub forma æquivalenti esse validam, illicitam tamen: Hinc valeret si diceretur, *Remitto, condono tibi peccata, absolvatur talis à peccatis*, &c. quia remanet idem sensus, sicque est tantùm mutatio accidentalis. Observat Cajetanus absolutionem datam in plurali honoris causâ, esse etiam validam, sed illicitam.

Colliges 3°. Formam absolutionis debere necessariò verbis exprimi, nec sufficere nutus aut alia signa.

signa. 1°. Quia hanc esse voluntatem Christi probat communis & unanimis sensus Ecclesiæ. 2°. Quia in omnibus aliis Sacramentis forma debet verbis exprimi; excipitur solum Matrimonium, quod cùm sit contractus, nutus ad illud sufficiunt. 3°. Quia Florentinum reponit formam in verbis quæ *Profert* Minister, & Tridentinum in Ministri *Verbis*, quæ apertè indicant formam esse necessariò verbis exprimendam.

Nec obstat in judicio forensi sententiam posse ferri scripto: Non enim judicium sacramentale convenit in omnibus cum forensi: sic in sacramentali idem est reus, accusator, testis & defensor; non sic in forensi; in sacramentali, pœnitenti pro se & contrà se dicenti, creditur; non in forensi.

§. II.

Quis sit sensus horum verborum Absolvo te.

Dico 1°. sensus horum verborum *Absolvo te*, non est, remitto pœnas peccatis debitas.

Prob. 1°. Christus dixit: *Quorum remiseritis peccata:* Et in forma Pœnitentiæ dicitur, *Absolvo te à peccatis:* Atqui pœna distinguitur à peccato, & ad illud sequitur: Ergo. 2°. Juxta Tridentinum sess. 6. cap. 14. *Pœna æterna...... unà cum culpa remittitur:* si ergo Sacerdos non remittat culpam, nec remittit pœnam æternam: 3°. Juxtà idem Concilium sess. 14. cap. 1. Sacerdotes habent potestatem *Ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos;* reconciliatio autem fit per remissionem culpæ, & non solius pœnæ.

Confir. Ex sequentibus propositionibus damnatis in Baïo: *In Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione, propriè reatus peccati dumtaxat tollitur & Ministerium Sacerdotum solùm liberat à reatu;* est 57. Idem 58. Per reatum verò ipsum solam pœnam intelligere patet ex 56. propositione etiam damnata, in qua dicitur: *In peccato duo sunt, actus & reatus, transacto autem actu, nihil remanet, nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.*

Hic q. 84. a. 4. ad 5. & opusc. 22. c. 1. 2. 3. Dico 2°. sacerdos per verba Absolutionis, non solùm declarat seu ostendit peccata esse remissa, sed ea verè remittit. Est contrà Magistrum sententiarum, & quosdam antiquos, nec non contra novos Hæreticos, quamvis diverso sensu locuti fuerint.

Prob. 1°. Ex Concilio Trid. sess. 14. Can. 9. sic definiente: *Si quis dixerit absolutionem sacramentalem non esse actum judicialem, sed nudum ministerium pronuntiandi & declarandi remissa esse peccata confitenti..... anathema sit.* Et cap. 3. *Res & effectus hujus Sacramenti, quantùm ad ejus vim & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo.*

Prob. 2°. Ex Chrysosthomo l. 3. de sacerdotio c. 6. „ Corporis, inquit, lepram purgare, vel „ ut verius dicam, ne purgare quidem, sed purgatum ostendere, Judæorum sacerdotibus licebat; at verò nostris Sacerdotibus, non corporis lepram, sed animæ sordes, non dico „ purgatas probare, sed purgare prorsùs concessum est."

Ibid. Prob. 3°. Sacramenta novæ Legis non solum significant, sed efficiunt quod significant: Hæc enim est præcipua differentia quam Florentinum statuit inter Sacramenta novæ & antiquæ Legis, quòd hæc significent tantùm, prima autem significent & efficiant: Atqui hæc Sacramenti Pœnitentiæ forma *Absolvo te*, significat remissionem peccatorum: Ergo illam efficit. Confir. Hæc Baptismi forma; *Ego te baptiso*, non solùm significat hominem interiùs ablutum, sed illum abluit: Ergo hæc, *Absolvo te*, non solùm declarat hominem absolutum, sed verè absolvit.

Prob. 4°. Potestas clavium; seu ligandi & solvendi data est Ministris Ecclesiæ, ut jam dixi & dicam: Atqui si declarent dumtaxat peccatores absolutos & non solvant, frustranea est ista potestas, æquè enim imò meliùs id declarare poterit quilibet prudens & doctus, cui perspecta erat conscientia pœnitentis, quàm plures Ecclesiæ Ministri: Ergo.

Itaque sensus naturalis horum verborum, *Absolvo te à peccatis*, attenta significatione quam habent ex institutione hominum est hic, remitto seu condono tibi peccata: * Sensus autem sacramentalis seu significatio quam habent ex institutione Christi à quo omnia Sacramenta habent, quod sint significativa & collativa gratiæ, est hic: Sacramentum absolutionis tibi impendo, hoc est, confero tibi Sacramentum, quantùm est ex se absolutivum à peccatis, & collativum gratiæ: Seu ut alii volunt, & in idem redit; confero tibi, quantùm est ex parte mea & Sacramenti, gratiam peccati remissivam. Quapropter verificatur forma, etiamsi defectu subjecti gratia de facto non conferatur: Item si feratur super peccata jam confessa & remissa, præsertim cùm eo in casu amplior detur gratia. * Hic Ib.

Dices 1°. Quando Christus Luc. 7. dixit mulieri peccatrici; *Remittuntur tibi peccata*, declaravit tantùm esse remissa; fuerant enim priùs remissa per hæc verba: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm:* Ergo similiter in casu.

R. 1°. N. Conseq. Non est enim necesse quòd si verbum remittendi in uno loco sumatur significativè tantum, ità & in alio, & eò maximè quòd in loco citato, per verba priora supponerentur peccata remissa, non sic in nostro casu. 2°. Dici potest quòd hic sermo secundò prolatus, sit Confirmatio prioris remissionis; quasi dixisset, remissa sunt, vel quòd per priora verba insinuarentur peccata mox remittenda, per sequentia verò, reipsà remitti.

Dices 2°. Hieronymus super illud Math. 16. *Tibi tabo claves*, &c. hæc habet: „ Hunc lo„ cum quidam non intelligentes, aliquid servant „ de supercilio Pharisæorum, ut damnare inno„ xios, vel solvere se putent noxios; cùm apud „ Deum non sententia Sacerdotum, sed eorum „ vita quæratur: In Levitico se ostendere Sacer„ dotibus jubentur Leprosi, quos illi non faciunt „ Leprosos vel mundos, sed discernunt qui mundi „ vel immundi sint: " Ergo.

R. Hieronymum comparare Sacerdotes Evangelicos legalibus, non in hoc quòd sicut legales non mundabant à lepra, sed ostendebant tantum & discernebant mundatos, ità Evangelici non absolvunt, sed ostendunt tantùm absolutos: Sed in hoc comparat quòd sicut Sacerdotes legales non poterant pro suo arbitrio discernere inter lepram & non lepram, sed juxta causæ merita; ità Sacerdotes novæ Legis non possunt pro suo arbitrio, quos voluerint absolvere vel ligare, sed debent expendere merita & dispositionem cujusque, & dispositos absolvere, indispositos non absolvere; alioquin nihil efficiunt, cùm Sacramenta operentur suos effectus in subjectis dispositis.

Dices 3°. Lazarus Peccatori comparatur: Atqui Lazarus fuit à Christo priùs suscitatus quàm Discipulis solvendus traderetur: Ergo.

R. Comparationem illam Lazari cum peccatore esse moralem non litteralem, ideoque ex illa firmum argumentum desumi non posse. Non igitur in hoc stat comparatio quòd sicut Christus Lazarum resuscitavit, & viventem tradidit Apostolis solvendum, ità resuscitat Peccatorem, & ipsum jam viventem absolvit Sacerdos; sed in hoc quòd sicut Lazarum magnâ voce è sepulchro vocavit, & vocatus fuit à Discipulis solutus; ità nos per gratiam actualem prævenientem magnâ voce clamando, vocat è tumulo peccatorum, inquit Aug. Tract. 19. in Joan. adhuc reos tamen, sed solvendos à Sacerdotibus. Opusc. 22. c. 2.

Quando igitur idem Aug. alibi & alii Patres, dicunt Peccatores prius à Deo vivificari, quàm à Sacerdotibus solvantur, Sacerdotes posse curare viventes, non excitare mortuos & similia, non le-

loquuntur de vita seu vivificatione perfecta per gratiam justificantem, sed de vita imperfecta per gratiam excitantem, quæ inchoat vitam animæ per aliquem actum supernaturalem ad quem movet peccatorem: Hanc enim duplicem vivificationem admittendam esse constat ex propositione 60. damnata inter Baïanas.

§. III.

Utrum absolutionis forma deprecatoria possit esse valida?

Adhibendam esse formam deprecatoriam in Sacramento Pœnitentiæ tenuit olim antiquus Scriptor quem impugnat S. Th. Opusc. 22. Hujus opinionem penitus antiquatam sæculo præcedenti suscitavit Joannes Morinus Presbyter Oratorii l. 8. de Pœnit. quem avidè secuti sunt quidam Recentiores Juenin, Vitasse, Vanroy, Tournely, Piette, &c. Fatentur equidem nunc in Ecclesia Latina, post Concilii Florentini & Tridentini definitiones, necessariò adhibendam esse formam indicativam seu absolutam; & deprecatoriam non sufficere: At contendunt duodecim prioribus sæculis valuisse. Apud Græcos verò semper valuisse & etiamnum valere. Fundantur præsertim in antiquis monumentis, quæ ut putant, non nisi formam deprecatoriam referunt: Contrà quos pro sententia D. Th. & communiori.

Opusc.22. c.1.2. & 3. Dico: Probabilius est formam simpliciter deprecatoriam in Sacramento Pœnitentiæ non posse esse validam.

Ibid.c.2. Prob. 1°. ex Scriptura & verbis Auctoris: „ Christus non dixit quæcumque petieris esse solvenda, erunt soluta, sed quæcumque solveris; „ si ergo illa tantum dicuntur esse soluta, quæ „ habens claves, solverit, qui autem petit aliquid esse solvendum non solvit; miror quâ temeritate aliquis asserat esse solutum, quem habens claves, non significat se solvere, sed solum rogat esse solvendum.

Prob. 2°. Concilium Florentinum in Decreto unionis & Trid. Sess. 14. cap. 3. definiunt formam hujus Sacramenti sitam esse in his verbis Sacerdotis: *Ego absolvo te.* Addit Trid. ibid. *De Ecclesiæ more quasdam preces laudabiliter adjungi, ad ipsius tamen formæ essentiam non pertinere, neque ad ipsius Sacramenti administrationem esse necessarias:* Ergo.

Respondet Tournely, equidem post has definitiones, preces non ampliùs pertinere ad essentiam formæ, pertinuisse tamen olim antequam Ecclesia formam absolutam adoptaret: quia, ut prætendit iste Theologus, Christus non determinavit formam hujus Sacramenti, an deberet esse absoluta vel deprecatoria, sed id determinandum reliquit Ecclesiæ; & sic ea est forma essentialis quam Ecclesia pro tempore elegit: sicut, inquit, contigit in Matrimonio, quod ante Tridentinum clandestine contractum, erat validum, nunc est nullum.

Sed contrà 1°. Forma Sacramenti quæ aperte colligitur ex ejus institutione, una est ubique invariabilis, saltem quoad sensum, nec determinationi Ecclesiæ relicta, ut patet in forma Baptismi & Eucharistiæ: Atqui hæc forma, *absolvo te,* aperte colligitur ex verbis institutionis, *Quodcumque solveritis,* &c. non minus quàm ista forma Baptismi *Baptiso te,* ex his verbis, *Euntes docete omnes Gentes baptisantes eos,* &c.: Ergo sicut ista est una ubique & invariabilis, saltem quoad sensum nec relicta determinationi Ecclesiæ, ità nec prima.

2°. Hæc Doctoris Parisiensis Responsio non cohæret cum ejus & asseclarum Doctrina: Dicunt enim formam deprecatoriam, non obstantibus his definitionibus, etiam nunc valere in Ecclesia Græca: Atqui tamen laudata Concilia definierunt tanquam fidei dogma formam esse absolutam, non pro Ecclesia Latina tantum, sed etiam pro Græca; definitiones enim fidei spectant totam Ecclesiam, & præsertim Decretum Florentinum quod specialiter pro Græcis fuit editum: Ergo si consequenter loquantur, debent reputare invalidam formam deprecatoriam apud Græcos; quod tamen negant; sicque Responsio Tournely videtur illusoria.

Exemplum Matrimonii quod affert non est ad rem: 1°. Quia Ecclesia irritando Matrimonium clandestinum, non mutavit formaliter materiam Matrimonii determinatam à Christo, quæ semper fuit & adhuc est nunc, contractus validus; hunc solùm enim Christus elevavit ad rationem Sacramenti; sed effecit tantum quòd contractus qui antea erat validus, non esset ampliùs validus, quod non est mutare materiam Matrimonii formaliter, sed materialiter tantùm; sicut si quis verteret vinum in acetum, non mutaret formaliter materiam sacrificii, sed materialiter tantùm, quatenùs faceret quòd res quæ erat materia Sacrificii, non sit ampliùs res quæ sit materia sacrificii. Et hinc 2°. Lex irritans Matrimonium Clandestinum, est lex disciplinæ tantùm, quæ non obligat nisi ubi est promulgata & recepta; & ideò Matrimonium Clandestinum adhuc est validum in locis in quibus non est promulgatum aut receptum Tridentinum: At definitiones fidei quales sunt quæ spectant formas Sacramentorum in Scriptura fundatas vim habent in tota quà latè patet Ecclesia.

Prob. 3°. Juxtà Scripturam & Trid. Sess. 14. cap. 6. & Can. 9. Absolutio sacramentalis est actus judicialis quem exercet Sacerdos, & quo ab ipso velut à Judice sententia pronuntiatur: Atqui sententia judicialis non est nec esse potest deprecatoria: Etenim judicare seu sententiam ferre, est actus habentis & exercentis auctoritatem; deprecari autem actus supplicantis, adeò ut implicet eundem actum esse judicialem & deprecatorium simul & sub eadem ratione: Ergo.

Multa excogitat Tournely ut ab hoc argumento se expediat. Admittit majorem, sed ad Min. dicit. 1°. quòd cùm Sacerdos, non propriâ, nec supremâ, sed precariâ & ministeriali auctoritate judicium exerceat, tacitam saltem orationem fundat. 2°. Quòd in pronuntianda excommunicatione actus judicii pariter exerceatur, quæ tamen aliis quam indicativis verbis potest pronuntiari. 3°. Ex eo quòd Christus dederit Apostolis potestatem absolvendi à peccatis, non sequitur hanc potestatem debere exerceri verbis indicativis, si quidem potestatem quam pariter Apostoli acceperant sanandi infirmos, ferè semper exercuerint deprecatoriè.

Sed contrà: Ad primum, formæ omnium aliorum Sacramentorum, excepta Extrema-Unctione, sunt dicto sensu oratio tacita; In iis enim sicut in Pœnitentia, Sacerdotes non agunt propria & suprema auctoritate, sed precaria & ministeriali tantùm, & tamen nemo ideò unquam dixit has formas esse deprecatorias.

Ad secundum, neque pronuntiatio excommunicationis, neque absolutio ab excommunicatione, cùm sint actus judiciales, possunt esse deprecatoriæ nisi apparenter, & quoad syllabas, quæ nihil operantur, quia in negotio censurarum non requiritur aliqua forma, sed totum pendet ab intentione superioris: Undè quibuscumque verbis, signis aut nutibus suam intentionem manifestet, hæc semper manet actus judicialis, & non deprecatorius: Et quem, amabo, deprecabitur Prælatus ferens excommunicationem, aut ab excommunicatione absolvens? At in absolutione à peccatis, non solùm intentio, sed forma debet esse judicialis, sacramentalis & operativa ex institutione Christi, sicque ea, quam Christus instituit, & quam ex illo Ecclesia definivit, servanda est.

Ad tertium: 1°. N. Paritatem: Disparitas est quòd sanatio infirmorum non sit actus judicialis, sicuti absolutio sacramentalis à peccatis. 2°. Respondet Auctor, quòd Apostolis non est data potestas, ut ipsi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationem infirmi sanarentur: Est autem eis col- Hic q.84. a.3.ad 4.

 lata

lata potestas operandi instrumentaliter, sivè ministerialiter in Sacramentis. Et ideò magis possunt in formis sacramentalibus exprimere actum suum, quàm in sanationibus infirmitatum in quibus tamen non semper modo deprecativo utebantur, sed quandoque modo indicativo & imperativo, sicut Act. 3. legitur, quod Petrus dixit claudo: *Quod habeo hoc tibi do: In nomine Jesu Christi Nazareni surge & ambula.*

Favent etiam huic Conclusioni quæ dixi §. præcedenti.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Ex Patribus. S. Ambrosius l. 3. de Spiritu sancto cap. 8. *Homines*, inquit, *in remissionem peccatorum ministerium suum exhibent, non jus alicujus potestatis exercent. . . . isti rogant, Divinitas donat.* S. Aug. l. 2. de Bapt. c. 6. *Manûs impositio* (quæ suprà pœnitentes fieri solebat) *non sicut in Baptismo repeti non potest: Quid enim aliud est nisi oratio super hominem?* Sanctus Leo Epist. 82. aliàs 91. *Indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum nequit obtineri.* Idem S. Hieron. in Psal. 28. Ergo.

R. 1°. ad Ambrosium, homines non exercere jus potestatis alicujus scilicet supremæ, sed ministerialis & delegatæ. 2°. Idem Ambros. & alii Patres, quandoque vocant absolutionem sacramentalem Orationem, seu supplicationem, quia cùm Sacerdotes non absolvant virtute supremâ & propriâ, sed ministeriali & precariâ, eorum Ministerium est quædam tacita supplicatio, ut Deus ratum habeat quod faciunt, ut ipse Tournely dicebat suprà, & ità in aliis Sacramentis; ex quo tamen non sequitur formas Sacramentorum esse deprecatorias. 3°. Quandoque etiam SS. Patres vocant absolutionem sacramentalem, orationem & supplicationem ratione precum quæ illam comitantur: Sicque ipsimet adversarii Juenin, Tournely, &c. explicant Patres, dum dicunt Consecrationem fieri supplicationibus Sacerdotum, id est concomitanter & dispositivè, in quantùm sine precibus non peraguntur divina Mysteria, non verò formaliter.

Obj. 2°. Quosdam Scholasticos antiquos qui labente sæculo 12. & ineunte 13. floruerunt: Inprimis Scriptorem quem impugnat S. Th. Opusc. 22. & alios quos citat ipse Scriptor, Guillelmum Altissiodorensem, Guillelmum Parisiensem & Hugonem Cardinalem, adde Petrum Cantorem circà annum 1200, & Franciscum Mayronis circà annum 1300, qui refert formam deprecatoriam suo tempore in usu fuisse in Provincia Provinciæ: Ergo.

Opusc. 22. c. 2. R. 1°. Verbis S. Th. „ De his quòd ità senserint non constat; sed etsi sic senserunt, numquid eorum opinio præjudicare poterit verbis Dominici dicentis Petro, *Quodcumque solveris*, &c? Numquid etiam, si nunc viverent, præjudicare possent communi sententiæ Magistrorum Parisiis Regentium, qui contrarium sentiunt, decernentes absque his verbis: *Ego te absolvo*, absolutionem non esse per solam deprecativam Orationem.

2°. Isti Doctores possunt intelligi, quòd Sacerdotes non auctoritate supremâ & propriâ, sed precariâ tantùm & ministeriali absolvant, ideòque absolutioni orationem præmittant. Hunc sensum patiuntur verba Guillelmi Parisiensis quæ sola refert Tournely.

3°. Observandum est plures Scholasticos, tunc temporis in ea opinione fuisse quòd homo per contritionem Deo reconciliaretur & justificaretur, per absolutionem verò reconciliaretur Ecclesiæ, pœnâ liberaretur, & gratiâ augeretur: Undè dum dicunt formam absolutionis esse deprecatoriam, intelligunt respectu remissionis peccatorum, & gratiæ justificantis. Ità innuit S. Bonaventura in 4. d. 18. p. 1. a. 2. q. 1. De Francisco Mayronis mox dicam.

Inst. Scriptor quem oppugnat S. Th. Opusc. 22. dicit: *Vix anni triginta elapsi sunt tùm omnes solâ formâ deprecativâ uterentur:* Ergo.

R. quòd sicut S. Doctor illi fidem non adhibet, nec nos adhibemus, & meritò: Nam Alexander Alensis Scholasticis, quos citat iste Scriptor, coætaneus aut suppar in Summa p. 4. q. 21. tradit formam indicativam, ut perpetuò Ecclesiæ usu firmatam: Formam deprecativam circà idtempus damnaverant communi sententiâ Magistri Parisienses, ut refert S. Th. & ejus usum seu potiùs abusum, qui irrepserat apud quosdam Sacerdotes in Provincia Provinciæ improbârunt Episcopi, ut refert Franciscus Mayronis priùs laudatus. Porrò si forma deprecatoria fuisset usurpata in Ecclesia usque ad Sæculum 13. jam inchoatum, ut fingit iste Anonymus, neque Episcopi, neque Doctores illius temporis usum tot Sæculis in Ecclesia consecratum improbâssent & damnâssent. Denique quàm falsum sit, & temerarium illius assertum, mox patebit apertiùs in secunda responsione ad sequens argumentum.

Obj. 3°. Ritualia Pœnitentialia, Sacramentalia & Pontificalia antè annum millesimum scripta, quæ solam formam deprecativam exhibent; inter quæ recensentur Pontificale Egberti Episcopi Eboracensis, Anglicanum, Rhemense, Sacramentarium Gregorii, Ordo Romanus. &c. Ergo.

R. 1°. Formulas illas deprecatorias, quæ in illis antiquis Ritualibus, Sacramentariis & Pontificalibus referuntur, non spectare absolutionem Sacramentalem, sed Canonicam: Quod patet, partim quia plurima ex illis hunc proferunt titulum: *Orationes ad reconciliandos peccatores Feriâ 5. in Cœna Domini*: Partim quia Ritus qui in illis describuntur, sunt valdè prolixi & pluribus orationibus constantes, & quod præcipuum est, orationes illæ frequenter repetuntur; cùm forma sacramentalis sit brevis & nunquam, nisi repetitâ materiâ repetatur.

2°. Objicientes nòn sat attentè legerunt hæc antiqua monumenta quæ opponunt, cum etiam in eis legatur forma sacramentalis absoluta, in Pontificali Egberti sub finem, legitur: *Absolvimus vos vice B. Petri Apostolorum Principis, cui Dominus potestatem ligandi, atque solvendi dedit*, &c. In Anglicano: *Ego immeritus & peccator Episcopus hanc absolutionem, manu, ore, corde confirmans, omnipotentis Dei clementiam imploro.* Ubi Tò *confirmans* vim habet formæ indicativæ. In Ordine Romano: *Nos etiam secundùm auctoritatem nobis indignis à Deo concessam, absolvimus vos ab omni vinculo delictorum vestrorum.* In Sacramentario Gregoriano asservato in Bibliotheca Victoriana Parisiensi: *Absolvimus te vice B. Petri Apostolorum Principis, cui Dominus potestatem ligandi atque solvendi dedit.* In Rhemensi M. SS. teste Menardo: *Ego divinitùs vos absolvo à vinculo peccatorum vestrorum.* Nec te moveat, quòd dicatur in plurali, *Absolvimus & vos*, hìc enim usus tunc temporis frequens erat honoris causâ. Huc usque de Ecclesia Latina: Nunc de Græca.

Obj. 4°. Omnia Euchologia seu Ritualia Græcorum non referunt, nisi formam deprecativam; ut hanc apud Arcudium natione Græcum cap. 4. Concord. *Domine Jesu Christe qui dedisti nobis potestatem, absolve hunc à peccatis suis:* Et istam in Euchologio edito à nostro P. Goar in partibus Orientalibus Missionario: *Dominus Jesus Christus remittat tibi omnia quæ coram meâ tenuitate confessus es*, & similes. Ità objiciunt juniores ex Morino, qui etiam testatur se interrogâsse Sacerdotem Græcum de forma absolutionis, sibique ab eo responsum fuisse, hanc esse communem apud Græcos, *Ipse Domine remitte, dimitte, condona peccata hujus N. quia est tua potentia, & tuum Regnum Patris*, &c.

Confir. maximè ex instructione Clementis VIII. anno 1595. super Ritibus Græcorum, ubi hæc leguntur: *Utantur formâ absolutionis in Generali Concilio*

Concilio præscripta, & posteà, si voluerint, dicant Orationem illam deprecativam quam pro forma absolutionis dicere tantùm consueverunt: Ergo antè hanc instructionem nunquam obtinuerat forma absoluta apud Græcos.

R. 1°. Ut argumentum ex Euchologiis Græcorum petitum vim aliquam haberet, deberet probari imprimis hæc Euchologia mansisse incorrupta, quod non est verisimile inter tot turbines, scissiones & schismata Græcorum: Item in illis agi de absolutione sacramentali, & non de canonica, quod neque probabile est, cùm istæ precationes in quibus objicientes reponunt formam sacramentalem sæpiùs repetantur, quod dici non potest de absolutione sacramentali.

2°. Fatetur equidem Arcudius in Euchologio Græcorum formam deprecativam haberi, sed addit peritiores Græcos eâ non uti, sed hâc, *Humilitas mea condonatum habet Filium suum in omnibus.* Item plures alias formas Græcorum absolutas refert, ut hanc: *Ego quoque Pater tuus spiritualis, potestate mihi à Deo, & à superioribus meis concessâ te absolvo ab omnibus peccatis tuis:* Et istas: *Habeo te veniâ donatum, habeo te absolutum:* Idem testatur Menardus in Sacramentario Gregoriano: Hæ autem voces, *Donatum, absolutum*, in istis formulis non sumuntur pro præterito, sed pro præsenti, ut cùm dicimus, *Habeo te excusatum*, id est, te excuso. Insuper probat Arcudius, Russos, Ruthenos, Chiovienses & alios Græcorum, uti formâ absolutâ, additque eos qui utuntur deprecatoriâ recedere ab institutis majorum & non absolvere.

Quantùm ad Euchologium P. Goar, illud caligantibus oculis legerunt objicientes: In eo enim post precationes habetur pag. 678. *Insuper ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis, quæcumque confessus es coram Deo, & coram indignitate mea:* Et paulò infrà eâdem paginâ: *Ego verò condono tibi omnia peccata tua.*

3°. Probat Arcudius formas Græcorum, quæ videntur deprecativæ, non esse merè deprecativas, sed habere sensum absolutum, & æquivalere formæ indicativæ Latinorum: Quia attentis circumstantiis Tribunalis & personæ à qua & in quam profertur absolutio, item attento quòd potestatis sibi concessæ mentionem priùs faciant per hæc verba; *Quæcumque solveritis*, &c. vel per ista; *Domine Jesu Christe qui dedisti nobis potestatem, absolve hunc:* His, inquam, attentis, dum dicunt *Absolve hunc*, intendunt applicare virtutem & actionem principalis agentis, & sensus est, absolve hunc per me, vel per Ministerium meum; sivè, absolve Domine principaliter, quem, potestate à te mihi concessâ, absolvo ministerialiter; ita ut forma illorum practicè, & in actu exercito sit absoluta. Et certè cùm nulla unquam extiterit controversia inter Græcos & Latinos circà formam hujus Sacramenti, non est verisimile eam esse uilibi diversam, aut mutatam, ac proindè consequens est, ut utrimque usurpata sibi correspondeat, vel formaliter, vel æquivalenter. Atque hoc sensu intelligi potest responsum Sacerdotis Græci factum Morino: Sin minùs dicendum quòd testis unus sit testis nullus, cui opponimus & Arcudium etiam natione Græcum, & P. Goar in Ritibus Græcia peritissimum.

Ad Confirmat. R. cum Delugo, Henno & novissimè Berti, ideò Clementem VIII. Græcis quos instruebat, præscripsisse formam Concilii Florent. quia deprecatoria, quâ utebantur, erat invalida; si enim censuisset validam summus Pontifex, ut quid absolutam jussisset, & posteà deprecatoriam adjungi tantùm permisisset? Undè ipso suo telo confodiuntur arguentes. Ex hoc verò quòd Græci quos instruebat Clemens VIII. uterentur formâ deprecatoriâ, non sequitur quòd omnes Græci eâ uterentur; sicut ex eo quod quidam Græci contenderent consecrationem fieri precibus, non sequitur omnes Græcos in ea opinione fuisse, ut alibi diximus: Idque evidens est in nostro casu ex testimoniis Arcudii, & P. Goar variisque Græcorum formulis, quas suprà retulimus.

Obj. 5°. Forma Extremæ-Unctionis, in qua etiam peccata remittuntur, est deprecativa: Ergo similiter forma Pœnitentiæ.

R. N. Conseq. 1°. Quia forma deprecativa Extremæ-Unctionis exprimitur in Scriptura, Jacobi 5. *Oratio fidei salvabit infirmum:* E contrà forma indicativa Pœnitentiæ exprimitur *Quodcumque solveris*, &c. 2°. Pœnitentia est ad instar actûs judicialis, non Extrema Unctio. 3. In Extrema-Unctione expectatur salus corporis, quæ non certò confertur, & ideò petitur: In pœnitentia verò expectatur salus animæ, quæ certò confertur, quantùm est ex parte Sacramenti.

Si demùm objicias Deum potuisse remittere peccata per formam deprecativam. R. potuisse, sed noluisse. Vel D. Ant. Potuit simpliciter & absolute, C. Judicialiter, N.

ARTICULUS IV.

De Institutione, Necessitate, & iteratione Sacramenti Pœnitentiæ.

§. I.

Quandonam fuerit institutum hoc Sacramentum?

Dico: Christus Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipuè instituit, cùm à mortuis excitatus insufflavit in Discipulos suos dicens: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Joan. 20. sunt verba Concilii Tridentini sess. 14. cap. 1. *Sup. q. 8. a. 44.*

Prob. insuper: Tunc Christus instituit Sacramentum Pœnitentiæ, quando contulit Apostolis potestatem judiciariam absolvendi, vel condemnandi juxtà merita delinquentis; est enim hoc Sacramentum spirituale Tribunal ad judicaliter condemnandum, vel absolvendum, consequenter cum cognitione causæ quæ habetur per Confessionem rei: Atqui hanc potestatem contulit Joan. 20. ut patet ex terminis: Ergo. Quæ contrà Confessionem opponunt Hæretici, diluuntur infrà. *ibid.*

Dixi in Conclusione cum Trid. *Præcipuè*, quia Math. 16. & 18. promissa fuit hæc potestas, his verbis: *Quodcumque solveritis*, &c. non tamen concessa, quia tunc Apostoli nondum erant Sacerdotes.

Dices: Ecclesia in ordinatione Sacerdotum confert illis potestatem dimittendi peccata: Atqui Apostoli ordinati sunt Sacerdotes in ultima Cœna: Ergo.

R. N. Conseq. Quod enim Ecclesia simul confert, Christus potuit separatim conferre: Sacerdotium namque præcisè, quantùm ex se confert tantùm potestatem in corpus Christi verum & naturale; ut autem habeatur in corpus Christi mysticum, requiritur quædam hujus potestatis extensio, quam confert Ecclesia in ordinatione Presbyterorum.

§. II.

Utrum hoc Sacramentum sit necessarium ad salutem?

Dico: Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel in voto saltem implicito, est necessarium ad salutem necessitate medii lapsis post Baptismum. *Hic q. 84. a. 5. 6.*

Prob. 1° Ex Trid. sess. 14. cap. 2. ubi sic legitur: *Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum, ad salutem est necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus:* Atqui Baptismus est nondùm regeneratis necessarius necessitate medii, ut ante dictum est: Ergo.

Prob. 2°. Salus haberi non potest sinè peccatorum remissione, peccata autem non possunt remitti nisi medio per Christum instituto, ipse enim pria- *Ibid.*

principaliter peccata dimittit: Atqui Sacramentum Pœnitentiæ est unicum medium à Christo institutum remissionis peccatorum post Baptismum commissorum: Ergo. Prob. Min. Quamvis per alia Sacramenta possent deleri peccata post Baptismum commissa, ad id tamen neque per se concurrunt, sed per accidens, neque primariò sunt instituta, sed secundariò tantùm; per se enim, & primariò instituta sunt ad causandam secundam gratiam, sicque per se supponunt remissionem peccatorum, ut dictum est de Sacramentis in genere: Ergo.

Confir. Datæ sunt Ministris Ecclesiæ claves Regni Cœlorum, hoc est potestas remittendi, vel retinendi peccata in hoc Sacramento ut patet ex §. præced. & ex Art. 1. hujus Dissert. patebitque ex alibi dicendis: Atqui frustranea esset hæc potestas, si peccatores possent alia via reserare sibi fores Regni Cœlorum, & obtinere remissionem peccatorum; quis enim tunc ad hoc Sacramentum accederet? Imò nec possent in eo retineri peccata, cùm ibi retenta, possent aliâ viâ remitti. Undè Aug. serm. 49. inter 50. nunc 392. „ Agite, inquit, Pœnitentiam, qualis in Ecclesia agitur, ut oret pro vobis Ecclesia: Nemo „ dicat occultè ago, apud Deum ago: Ergo sine „ causa sunt claves datæ Ecclesiæ, frustramus „ Evangelium, frustramus verba Christi, pro- „ mittimus vobis, quod ille negat. "

Dixi 1°. *In re vel in voto:* Quia contritio perfecta extrà Sacramentum, cùm sit ultima dispositio ad gratiam, semper importat justificationem, non tamen sinè voto Sacramenti in ea incluso: Undè Trid. sess. 14. cap. 4. docet *Reconciliationem ipsi contritioni, sine Sacramenti voto, quod in illa includitur, non esse adscribendam.* Et ideò quamvis sit remissum peccatum per contritionem, remanet adhuc onus Confessionis.

Dixi 2°. *In voto saltem implicito*, prout scilicet includitur in contritione perfecta, vel etiam aliquando in attritione, ut in casu Martyrii; istud namque sufficere videtur, cùm possit contingere, quod quis eliciat actum perfectæ contritionis, quo justificabitur, absque eo quòd cogitet de Confessione sivè ex inadvertentia, aut oblivione naturali, sive ex ignorantia invincibili.

Si dicas: Votum implicitum aliorum Sacramentorum & præceptorum includitur etiam in contritione, & tamen ista non dicuntur necessaria necessitate medii in voto, sed præcepti tantùm: Ergo.

R. D. Ant. Votum implicitum aliorum præceptorum includitur etiam in contritione, & eodem modo, N. Diverso modo, C. disparitas est ergo, quòd cùm Sacramentum Pœnitentiæ sit specialiter institutum, ut medium ad remissionem peccatorum post Baptismum commissorum, contritio, seu alter actus justificans, dicit intrinsecum ordinem ad illud, & dependentiam ab illo, estque ejus Vicarius, non sic de aliis Sacramentis & Præceptis propter oppositam rationem: Confer quæ dixi de necessitate Baptismi Differt. 3. a. 1. Obj. 5.

Dices contrà Conclusionem: Ex necessitate hujus Sacramenti aggravatur jugum Christi, & fit gravius quàm in veteri lege, in qua sine illo contritio sufficiebat. Item fuisset utilius fidelibus, & animarum saluti magis consultum, si pro libitu ad istud Sacramentum accederent, quàm si necessitentur; Ergo.

R. ad primum, N. Ant. Est enim longè gratius & suavius posse cum sola attritione in hoc Sacramento justificari, quàm sinè illo cum perfecta contritione, quippè quæ multò difficiliùs habetur quàm attritio.

Ad secundum, hoc Sacramentum non solùm animarum salutem respicit, sed etiam honorem Dei in illo vindicandum. Insuper si arbitrio fidelium esset commissum, vix aut ne vix illud frequentarent, ut jam observatum est. Deniquè fuit conveniens, ut per aliquod signum exterius Religionis, peccata post Baptismum commissa remitterentur; sicut ante commissa per ipsum Baptismum remittuntur, & in veteri Lege peccatum originale per Circumcisionem.

§. III.

Utrùm hoc Sacramentum sit pluriès iterabile?

Vidimus Art. 1. hujus Dissert. Novatianos docuisse post primam Pœnitentiam quæ agitur in Baptismo, peccantem non posse per Pœnitentiam iteratò restitui. Alii verò fuerunt Hæretici de quibus Aug. l. de Pœnit. c. 5. qui dicebant post Baptismum esse quidem utilem Pœnitentiam, sed semel tantum: Contra quos *ib. a. 10. 1.*

Dico: Sacramentum Pœnitentiæ est pluries iterabile. *ibid.*

Ità docet Trid. sess. 14. cap. 2. dicens: „ Antè „ hoc Tribunal tanquam reos sisti voluit, ut per „ Sacerdotum sententiam, non semel, sed quo- „ ties ab admissis peccatis ad ipsum pœnitentes „ confugerint, possint liberari. "

Prob. 1°. Homo inducitur ad misericordiam exemplo divinæ misericordiæ, secundùm illud Luc. 6. Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est: Atqui Dominus hanc jubet misericordiam Discipulis, ut sæpius remittant fratribus contrà se peccantibus: Undè Math. 18. quærenti Petro; *Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei, usque septies? Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagesies septies:* Ergo etiam Deus sæpius per Pœnitentiam, veniam peccantibus præbet, præsertim cùm doceat nos petere: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* *ib. in 1. f. c.*

Prob. 2°. Evertendo fundamentum Hæreticorum: Ideò Hæretici de quibus anteà, negabant Pœnitentiam posse iterari, quia putabant adeò esse grave quod amittit aliquis post veniam impetratam, quod non sit possibile ipsum remitti: Atqui in hoc errabant dupliciter, & ex parte peccati, & ex parte infinitæ misericordiæ Dei: Ex parte peccati, quia licet peccatum relapsis ratione ingratitudinis ingravescat, potest tamen ante impetratam veniam aliâ ratione esse gravius: Ex parte infinitæ Dei misericordiæ quæ superat omnem numerum & magnitudinem peccatorum, secundùm illud Psal. 50. *Miserere mei Deus, secundùm magnam misericordiam tuam*; quod refertur ad gravitatem peccati: *Et secundum multitudinem miserationum tuarum*, quod spectat numerum peccatorum, *Dele iniquitatem meam.* Undè reprobatur verbum Caïn dicentis Genes. 4. *Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear*: Igitur misericordia Dei peccantibus, per Pœnitentiam veniam præbet sine termino. *Ibid. a.*

Hanc fidei veritatem multis testimoniis Scripturæ, & rationibus probat Soto in 4. q. 1. a. 10. vide si lubet.

Obj. 1°. Apost. Heb. 6. dicit: *Impossibile est eos qui semel sunt illuminati..... rursùs renovari ad Pœnitentiam*: Ergo.

R. Ibi sermonem esse de Baptismo non iterando. Vide ampliorem explicationem a. 1. hujus Dissert. Obj. 2. *Ib. ad 1.*

Obj. 2°. Ambros. l. 2. de Pœnit. c. 2. „ Reperiuntur, inquit, qui sæpius agendam Pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo: „ Nam si verè in Christo Pœnitentiam agerent, „ iterandam posteà non putarent, quia sicut unum „ est Baptisma, ità & unica est Pœnitentia: " Ergo.

R. Ambrosium loqui de Pœnitentia publica, & solemni quæ non iterabatur, sive ad terrorem incutiendum, sivè ad scandalum vitandum. *Ib. ad 2.*

Obj. 3°. Sanationes corporales quas fecit Christus, significant sanationes spirituales: Atqui non legitur bis eundem resuscitasse, aut sanâsse: Ergo.

Respondet Aug. l. de Pœnit. c. 5. quòd ideò non scribitur aliquem, nisi semel sanasse, ut quilibet *Ib. ad 3.*

libet timeat jungi peccato; multos tamen & cœcos, & claudos, & leprosos, & debiles diversis temporibus sanavit, ut significaret eidem peccata sæpè posse dimitti: „ Medicum se vocat, & non „ sanis, sed male habentibus oportunum: Sed „ qualis sit hic medicus qui malum iteratum nesciret curare? Medicorum est infirmum centies „ curare, qui cæteris minor esset, si aliis possibilia ignoraret."

Obj. 4°. Greg. hom. 34. in Evang. *Pœnitentia*, inquit, *est antè acta peccata deflere, & flenda iterùm non committere.* Et Isidorus l. 2. de summo bono: *Irrisor est & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet:* Ergo qui verè pœnitet, non iterum peccat, atque adeò Pœnitentia non est iterabilis.

R. ad 4. R. D. Conseq. Ergo qui verè pœnitet, non iterùm peccat, dùm actu pœnitet, C. Conseq. Postquam pœnituit, N. Conseq. Igitur ut dicit Greg. Pœnitentia est antè acta peccata deflere, & tunc dùm flet, neque actu peccare, neque propositum habere peccandi: Ille enim esset irrisor & non pœnitens, ut dicit Isidorus, qui dum actu conteritur, id agit quod pœnitet, aut se facturum proponit quod gessit, & cujus pœnitere videtur, aut aliud peccatum; sed quòd etiam semel, postquam pœnituit, relabatur, non excludit quin Pœnitentia præterita fuerit vera, veritas enim prioris actûs per subsequentem contrarium non excluditur; Sicut enim vere cucurrit qui posteà sedet, ita potest verè pœnituisse, qui posteà peccat.

At quamvis hæc verissima fint: Attamen forsan illi Patres, ut observat Soto, voluerunt prætereà docere genus quoddam irrisionis esse quotidiè pœnitere, & quotidiè ad volutabrum reverti; frequens enim relapsus indicium quoddam est, propositum non fuisse legitimum & firmum.

Obj. 5°. Sicut Baptismus habet efficaciam à Passione Christi, ità Pœnitentia: Atqui Baptismus, quia fuit unica mors Christi & passio, non iteratur: Ergo nec Pœnitentia.

R. N. Conseq. Disparitas est quod Baptismus habeat virtutem à Passione Christi, sicut quædam generatio spiritalis, quia illic commorimur Christo: Undè sicut statutum est hominibus semel mori, ità & semel nasci; sed Pœnitentia habet virtutem ex passione Christi, ut quædam medicatio spiritualis, quæ frequenter iterari potest.

Obj. 6°. Facilitas veniæ præbet incentivum peccandi. Responsum est suprà Art. 1. id verum esse de facilitate indiscreta, non discreta & prudenti. Addo ex Aug. cap. 3. hom. 27. inter 50. *Ne desperando augeamus peccata, propositus est Pœnitentiæ portus: Rursus, ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.*

✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠

DISSERTATIO II.

De Pœnitentia secundùm quod est Virtus.

D. Th. Q. 85.

ARTICULUS I.

Utrum Pœnitentia sit Virtus specialis & quæ?

Suppono contrà Novatores virtutem Pœnitentiæ, non solùm importare resipiscentiam, seu propositum novæ vitæ, sed etiam odium, detestationem, dolorem & expiationem præteritæ.

Ità declarat Trid. Sess. 14. cap. 4. constatque ex Scripturis & Patribus. Joel. 2. *Convertimini ad me,* inquit Deus, *in toto corde vestro, in jejunio & in fletu & in planctu, & scindite corda vestra* Isa. 38. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ* Idem probant Pœnitentia Davidis & Ninivitarum, lacrymæ Petri & mulieris peccatricis. Idem SS. Patres: Aug. Epist. 54. ad Macedon. *Nihil aliud agit, quem veraciter pœnitet, nisi ut id quod mali fecit, impunitatem esse non sinat.* Greg. Hom. 34. *Pœnitentiam agere, est antè acta mala plangere & plangenda non perpetrare.*

Neque juvat Hæreticos quòd Pœnitentia græcè dicatur *Metanea* quæ latinè redditur, *Resipiscentia:* Id quidem verum est secundùm Etymologiam nominis, non secundùm ejus significationem: usurpatur namque à Græcis ad significandum non solùm resipiscentiam, sed etiam odium, dolorem & expiationem peccati: Sic Lactantius l. Divin. Instit. cap. 24. *Resipiscit*, inquit, *& mentem suam, quasi ab insania recipit, quem errati piget, castigatque seipsum dementiæ, confirmatque subindè ad rectiùs vivendum.* Et Basilius Orat. 3. de Siccitate, pœnitentiam Ninivitarum quæ fuit in jejunio, sacco & cinere, vocat *Metaneam.*

Hæc nunc sufficiant de ista Quæstione, redibit enim & explicatiùs elucidabitur infrà, dùm probabimus, dimissâ culpâ peccati, remanere pœnam temporalem luendam: Item dùm dicemus de necessitate satisfactionis. Jam ad Quæstionem propositam.

Dico 1°. Pœnitentia est virtus. Hic q. 85. a. 1. o.

Prob. 1°. Dantur præcepta de actibus virtutum: Atqui datur præceptum de Pœnitentia Math. 3. *Pœnitentiam agite:* Ergo. Ibid. in a. f. c.

2°. Virtus est habitus electivus secundùm rationem in mediocritate consistens: Atqui talis est Pœnitentia: Ergo. Prob. Min. Pœnitentia assumit dolorem moderatum de peccatis cum intentione ea removendi; quod omninò rationi consentaneum est: Si enim esset immoderatus dolor, induceret in desperationem, sicut Pœnitentia Caïn & Judæ: Ergo. Intellige dolorem, non qui est in appetitu sensitivo, nec ad rationem pertinet, & ideò non est virtus, sed passio; sed qui est in voluntate, quique est cum electione, & ideò pertinet ad rationem. Ibid. o.

Dico 2°. Pœnitentia est virtus specialis. Ib. a. 2. o.

Prob. 1°. Quia de ea datur præceptum speciale, ut dictum est. 2°. Quia ubi occurrit specialis actus laudabilis & difficilis, ibi necesse est ponere specialem virtutem; quia habitus sunt propter actus & distinguuntur per illos: Atqui in Pœnitentia invenitur specialis ratio actus laudabilis & difficilis, scilicet operari ad destructionem peccati in quantùm est offensa Dei, eamque digna satisfactione reparare: Ergo. ib. in s. c. & o.

Confir. Virtus cujus objectum est speciale distinctum ab objectis aliarum virtutum, est virtus specialis, quia habitus virtutum specificantur ab actibus & objectis: Atqui objectum Pœnitentiæ est tale: Ergo. Prob. Min. Objectum Pœnitentiæ est offensa Dei expiabilis, seu jus divinum reparabile per satisfactionem, quæ non fit ad æqualitatem perfectam: Atqui tale objectum est speciale distinctum ab objecto cujusvis alterius virtutis, ut per singula discurrenti patebit: Ergo.

Porrò ad majorem hujus Conclusionis & totius præsentis materiæ intelligentiam pluriumque instantiarum solutionem, sedulò observandum est plures rationes in peccato mortali distingui.

1°. Peccatum mortale est malum morale bono honesto ut sic repugnans: Et quia ab eodem principio procedunt amor boni & odium mali oppositi; ideò dolor & odium peccati sub ratione mali moralis à sola voluntate procedit, supposita Auctoris sententia, quòd voluntas sinè habitu addito sibi sufficiat ad prosecutionem boni ut sic. De quo alibi dixi.

2°. Peccatum est malum divinum, seu divinæ bonitati contrarium, divinam amicitiam dissolvens, & sub hac ratione peccatum odit charitas.

3°. Peccatum est malum ipsius hominis quem bono rationis nudat, jure ad beatitudinem omnibusque virtutibus & donis spoliat: Et sic peccatum odio habet vel voluntas in amorem sui satis sua sponte propensa, ut jam dixi, vel charitas proximi quæ benè ordinata incipit à seipsa; vel po-

potiùs spes quæ cùm bonum divinum & æternam beatitudinem amore concupiscentiæ amet, æternam proindè miseriam & hujus miseriæ causam, peccatum scilicet, detestatur.

4°. Peccatum est aliquod speciale malum alicujus specialis virtutis honestati repugnans; v. g. Ebrietas honestatem Temperantiæ, adulterium honestatem Castitatis, furtum honestatem justitiæ extinguit: Et sub hac ratione singulari spectatum peccatum, quælibet virtus ipsi opposita odit & fugit, sivè præsens, sivè futurum, sivè præteritum.

5°. Denique Peccatum est injuria & offensa Dei, non quatenùs est summum bonum, sed quatenùs est supremus Dominus habens jus non jurisdictionis duntaxat, sed proprietatis in omnes hominum actiones, ut ad eum tanquam ad ultimum finem referantur, quæ injuria seu offensa sit ab homine expianda & reparanda: Et sub hac ratione peccatum immediatè respicit Pœnitentia, quæ tamen ab aliis virtutibus & maximè à charitate omnium Regina imperari potest: Sed illos actus elicere quibus Deo ut supremo Legislatori & Domino offenso satisfacit, atque occurrentes difficultates vincere, ad specialem virtutem Pœnitentiæ pertinet, quæ proindè specialis virtus censenda est, quantumvis ad objecta omnium aliarum virtutum se extendat, quia illa respicit sub motivo proprio, adeò diversa formaliter in ratione objecti.

Ex his attentè perpensis & cùm probationibus Conclusionis collatis, habes refutatas omnes alias opiniones & difficiliores objectiones solutas. Hinc namque

Colliges 1°. Pœnitentiam non esse conditionem generalem omnium virtutum, neque, ut voluit Alensis, esse virtutem, generalem aggregatione multarum virtutum: Quia licèt Pœnitentia detestetur omnia peccata opposita omnibus virtutibus, non tamen ut sunt illis contraria, sed sub aliqua ratione speciali, scilicet ut sunt offensæ divini juris expiabiles per inæqualem satisfactionem.

Ibid. ad 1. Colliges 2°. Pœnitentiam distingui à charitate, quia licèt utraque respiciat & odio habeat peccatum, sub diversa tamen ratione formali; Charitas detestatur peccatum ut oppositum divino bono & malum Dei præcisè; Pœnitentia verò detestatur illud ut offensionem divini juris emendabilem & reparabilem per satisfactionem, adeòque licèt sit idem objectum materiale, est diversum formale.

Dices 1°. Charitas etiam operatur ad destructionem peccati; habitus enim intendens bonum operatur ad destructionem mali oppositi: Ergo nulla differentia.

R. D. Ant. Charitas etiam operatur ad destructionem peccati ut oppositi bono divino quod unicè amat, C. Ant. Ut opposito divino juri compensabili per satisfactionem, N. Ant.

Repones: Qui eliceret actum Charitatis perfectæ, vel haberet perfectum dolorem de peccato ut est malum Dei præcisè, omninò & absolutè destrueret peccatum: Ergo superfluit Pœnitentia ut distincta virtus.

R. N. Conseq. Quia iste perfectus actus charitatis virtualiter & eminentialiter includeret actum Pœnitentiæ, in quantum charitas odit peccatum ex altiori & perfectiori motivo, qui tamen actus pœnitentiæ formalis & proprius deberet esse, si præceptum urgeret, & facultas adesset: Sicut enim licèt charitas virtualiter adimpleat totam legem, non tamen superfluunt aliæ virtutes morales, quæ specialia præcepta adimplent ex specialibus motivis.

Dices 2°. Actus contritionis est præcipuus Pœnitentiæ actus: Atqui est à charitate: Ergo.

ibid. ad 1. R. D. Min. Est à charitate imperativè, C. Elicitivè, N.

Repones: Contritio est dolor de peccato propter Deum in se summè bonum & dilectum: Atqui talis actus est à charitate elicitivè: Ergo. Prob. Min. Amor boni propter Deum, ut summè bonum, & summè dilectum est amor charitatis: Ergo è contrario dolor mali, &c.

R. D. Maj. Contritio est dolor de peccato propter Deum summe bonum & summe dilectum; ità ut Ly *Propter*, dicat motivum imperans & accidentaliter intrinsecum, C. Maj. ità ut dicat motivum specificans & essentiale, N. Originatur ergo contritio & imperatur à charitate, & hoc sensu dicitur propter Deum summè bonum & summè dilectum, formaliter autem, & essentialiter est de peccato, propter jus divinum læsum reparabile per satisfactionem.

Replicabis: Ly *Propter* dicit motivum specificans & essentiale: Ergo. Prob. Ant. Contritio differt specie essentiali ab attritione: Atqui non per hoc quòd contritio fit propter jus divinum læsum reparabile cùm id ipsum habeat attritio, sed per hoc quòd contritio sit propter Deum, ut summum bonum & summè dilectum, attritio autem propter turpitudinem peccati, seu metum pœnarum: Ergo.

R. huic argumento varias à variis adhiberi solutiones: 1°. Quidam negant contritionem differre essentialiter ab attritione, sed accidentaliter tantùm, & ex principio extrinseco. Ità Contenson l. 11. p. 3. Differt unica spec. 2. §. *Divisio contritionis* 2°. Alii concessâ Maj. distinguunt Min. sic. Contritio differt ab attritione per hoc quòd contritio fit propter Deum summè dilectum præcisè secundùm se, N. Prout Ly bonitas & dilectio modificatur per expiabilitatem & satisfactionem peccati, C. Sic, v. g. adulterium distinguitur essentialiter à simplici fornicatione in genere luxuriæ, non præcisè, quia est ad non suam, quia sic esset extrà materiam luxuriæ, sed quatenùs Ly *Non sua* modificat materiam luxuriæ, & ex libidine sic effrenatur, ut non curet injustitiam committere. Ità Joannes à S. Th. hic a. 1. 3°. Alii denique sic distinguunt Minorem: Ita ut divina bonitas sit conditio sinè qua non objecti contritionis, C. Ita ut sit ejus objectum formale, N. Hæc solutio affinis est præcedenti. Verùm hoc argumentum redibit & accuratiùs discutietur infrà de Contritione.

Dices 3°. Solæ virtutes Theologicæ non consistunt in medio, nec patiuntur excessum; Atqui Pœnitentia non patitur etiam excessum; non potest enim nimis detestari peccatum. Ergo est virtus Theologica: Atqui non fides, nec spes: Ergo charitas.

R. D. Min. Non potest nimis detestari peccatum, ut oppositum divino bono, & amicitiæ Dei, C. Ut est offensa Dei satisfactione pœnitentis resarcienda, N. Min. Talis enim potest esse dolor qui inducat in desperationem, qualis fuit Pœnitentia Caïn & Judæ.

Repones id oriri ex parte subjecti, non ex parte objecti, ut in virtutibus Theologicis: Ergo.

R. N. Ant. Iste enim excessus oriri potest ex parte objecti; nam Pœnitentiæ objectum non est Deus, sed satisfactio inæqualis, & quidem ex meritis objecti remoti scilicet peccati, ut reparandi, pensanda juxtà regulas prudentiæ humanæ saltem infusæ, ita ut locus, modus & tempus satisfaciendi constituatur pro numero & gravitate criminum, virtutes autem Theologicæ, in quantùm est ex parte objecti, nullis prudentiæ humanæ regulis subjacent.

Porrò Pœnitentiam non esse virtutem Theologicam, indè patet quòd virtus Theologica respiciat directè Deum, seu aliquid divinum, tanquam objectum, quod attingit, & materiam circà quam versatur. Sic charitas attingit directè & ut quod Deum ut bonum in se, fides ut veracem, spes ut nobis bonum & auxiliantem. Pœnitentia verò solum respicit Deum, ut objectum cui reddat debitum juris violati: Pro materia autem, seu objecto quod, respicit actus humanos, v. g. Confessionem, Contritionem, &c. quibus hoc debitum Deo reddit; sicut Religio respicit pro materia debitum

cultum, Deum autem pro objecto cui illum reddit.

Colliges 3°. contrà Cajetanum, Pœnitentiam distingui à Religione; quia habent distincta objecta formalia: Religio enim respicit pro objecto cultum divinum, ut reddendum Deo, tanquam supremo principio & benefactori propter hanc ejus excellentiam: Pœnitentia verò respicit id quod est reddendum Deo, ut offenso. Ita D. Th. in 4. Dist. 14. q. 1. a. 1. Quæstiunc. 5. Imò istæ virtutes habent conditiones contrarias; Deus enim ut Benefactor, qualis respicitur à Religione, supponitur & respicitur, ut placatus, quia ut Benefactor: Pœnitentia verò respicit ipsum, ut placandum, quia ut offensum, & sic offert illi, non cultum, ut Benefactori & Domino, sed placationem & recompensationem, ut offenso, per modum punitionis, & vindictæ de scelere commisso.

Colliges 4°. contrà Contensonum, Pœnitentiam distingui à timore filiali; quia objectum timoris etiam filialis est Deus, ut potens infligere malum, scilicet privationem suî, seu saltem culpa imminens propter Dei reverentiam evitanda; adeòque timor non fertur in suum objectum accedendo, sed fugiendo & resiliendo in propriam potestatem: Objectum autem Pœnitentiæ est jus divinum læsum per culpam præteritam emendabile & compensabile; quæ objecta multùm differunt.

Nec refert quòd D. Th. a. 5. sequenti dicat quòd *actus Pœnitentiæ sit à timore filiali, sicut ab immediato & proximo principio*; quia S. Th. ibi non agit de principio elicitivo actûs pœnitentiæ, sed imperativo: Ex hoc enim quòd quis revereatur Deum ut Patrem, & timeat ipsum offendere, movetur ut pro peccatis commissis ipsi offerat aliquam satisfactionem.

Hic q. 85. a. 1. 0. Dico 3°. Pœnitentia est pars potentialis, seu species imperfecta justitiæ.

Ibid. Prob. prima Pars, scilicet quòd sit species justitiæ: Justitia est ad alterum, cum quadam commutatione: Atqui sic est Pœnitentia; est enim dolor de offensa Dei expiabili per satisfactionem quæ est quædam commutatio: Ergo.

Ibid. Prob. secunda Pars, scilicet quòd sit pars potentialis seu species imperfecta justitiæ. Pars potentialis, seu species imperfecta justitiæ dicitur, quæ cùm ejus rationem participet, deficit tamen ab aliqua ejus conditione seu perfectione: Atqui pœnitentia deficit in aliquo à perfecta ratione justitiæ: Ergo. Prob. Min. Perfecta justitia dicit perfectum æquale, seu justum simpliciter inter duos æquales: Atqui pœnitentia non dicit justum simpliciter inter duos æquales, sed justum secundùm quid, quale est inter illos quorum unus est sub potestate alterius cui non potest reddere æquale, ut Filius ad Patrem, servus ad Dominum: Ergo.

Si dicas quòd pœnitentia reddat Deo totum, quod illi abstulit peccatum, scilicet conversionem ad ultimum finem. R. quòd id non præstet per actum quo Deus tantùm honoretur, quantùm inhonoratus fuit per peccatum: Pœnitentia namque subjicit tantùm creaturam finitam Deo infinito, peccatum verò subjicit Deum infinitum vili & finitæ creaturæ, ac longè magis inhonoratur Deus ex eo quòd subjiciatur vili creaturæ, quàm honoretur ex eo quòd vilis creatura ipsi subjiciatur, ut dictum est de peccatis. Adde quòd totum quod reddit peccator Deo, fit ex bonis ipsius Dei offensi, & insuper pluribus aliis titulis ipsi debitum.

Ib. ad 3. Dico 4°. Pœnitentia reducitur ad justitiam commutativam: quia, ut dictum est, fit secundùm commutationem quamdam, quatenùs scilicet pro offensa exhibetur emendatio & satisfactio, ratione cujus Deus remittit offensam, ex gratia tamen, quia satisfactio est imperfecta.

Ex huc usque dictis colliges objectum formale virtutis pœnitentiæ esse reparationem ad inæqualitatem juris divini læsi, seu quod idem est, ipsum jus divinum, proprietatis scilicet, læsum, reparabile per aliquam compensationem. Objectum materiale proximum, actus pœnitentis quibus hæc reparatio exhibetur, materiale remotum, ipsum peccatum: Tandem Pœnitentiam rectè sic definiri: *Habitus inclinans pœnitentem ad reparandam injuriam Deo illatam per peccatum.*

ARTICULUS II.

De subjecto & principio Pœnitentiæ.

Dico 1°. Voluntas est subjectum proximum Pœnitentiæ virtutis; quia, ut modo dicebam, Pœnitentia est species justitiæ, subjectum autem proximum justitiæ est voluntas. *Ib. a. 4. o.*

Dices: Appetitus sensitivus experitur difficultatem in operibus Pœnitentiæ: Ergo ibi est ponenda virtus Pœnitentiæ.

R. hanc difficultatem vinci per virtutes alias morales, fortitudinem, temperantiam, &c. in appetitu sensitivo residentes.

Hinc colliges dolorem qui in pœnitente requiritur, debere esse rationalem, seu appetitûs rationalis, non necessariò sensitivi; & quamvis ille quandoque conjungatur priori, & bonus sit, non tamen est ipsa Pœnitentia, sicut dolor qui est in voluntate; sed ejus comes ac signum, quod difficilè aliquando habetur in iis qui sunt duri sensûs aut temperamenti hilaris.

Dico 2°. Subjectum remotum Pœnitentiæ est quilibet homo peccati reus seu capax.

Prob. Pœnitentia est virtus, seu habitus quo homo promptus redditur ad dolendum de peccato commisso, in quantùm est offensa Dei: Atqui non solùm is qui peccatum commisit, sed etiam qui potest committere, potest esse promptus ad dolendum de peccato, casu quo committat illud: Ergo. *Sup. q. 16. a. 1. 2. 3.*

Hinc inferes 1°. Pœnitentiam quoad habitum fuisse in Adamo etiam antequam peccaret. 2°. Esse in parvulis baptisatis, quia infunditur simul cum gratia. 3°. Remanere in beatis, non solùm quoad ornatum, sed etiam quoad actum, non quidem doloris, sed displicentiæ, & gratiarum actionis pro misericordia præstita & gaudii de satisfactione aliàs peracta.

Inferes 2°. Non esse in Christo; quia absolutè fuit impeccabilis; non datur autem virtus cujus actus est absolutè, & ex omni parte impossibilis. Neque etiam fuit, aut est in Angelis, quia Angeli immobili & inflexibili libertatis arbitrio post deliberatam electionem gaudent, ut docetur in Tract. de Angelis: Undè poenitere non possunt, qui priorem voluntatem mutare non possunt.

Utrùm autem fuerit in Beata Virgine dubium est. Quidam affirmant; quia licèt ex privilegio non potuerit peccare, potuit tamen attentâ ratione statûs viatoris, & conditione creatæ libertatis. Quidam negant; quia, inquiunt, non datur habitus ad actus absolutè impossibiles, undecumque illa impossibilitas oriatur.

Dico 2°. Communiùs & ordinariè, principium Pœnitentiæ, quantùm est ex parte voluntatis, est timor: Ità quòd timor servilis sit principium remotum, timor filialis proximum. *Hic q. 85. a. 5. o.*

Conclusio intelligenda est, non de habitu Pœnitentiæ qui à Deo infunditur simul cum gratia in justificatione, sed de actibus quibus Deo operanti in pœnitentia cooperamur.

Prob. Actuum Pœnitentiæ primum principium est Dei operatio convertentis cor, secundùm illud Thren. ultimo, *Converte nos Domine ad te, & convertemur.* Secundus actus est motus fidei, juxtà illud ad Heb. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia est,* &c. Tertius, est metus servilis quo quis timore suppliciorum à peccatis retrahitur, juxtà illud Isaiæ 26. *Sicut quæ concipit, cum appropinquaverit ad partum, dolens clamat in doloribus* *Ibid.*

vibus suis, sic facti sumus, scilicet per pœnitentiam. Quartus est motus spei, quo quis sub spe veniæ consequendæ assumit propositum emendandi, juxtà illud Eccl. 1. *Timor Domini expellit peccatum;* undè fiducia veniæ: Et quia fides est *Sperandarum substantia rerum*, ut dicitur Rom. 8. etiam fides gignit spem. Quintus actus est motus charitatis quo alicui peccatum displicet secundùm seipsum, & non jam propter supplicia, juxtà illud Petri, *charitas operit multitudinem peccatorum* (intellige de charitate initiali, ut loquitur Trid. suprà citatum.) Sextus actus est motus timoris filialis quo propter reverentiam Dei aliquis emendam Deo voluntarius offert, juxtà illud Filii Prodigi, *Jam non sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut unum ex mercenariis tuis:* Ergo principium pœnitentiæ, quantùm est ex parte affectus nostri est ex timore, remotum ex timore servili, proximum ex timore filiali.

Dixi; *Communiùs & ordinariè;* quia non semper ità accidit, interdùm enim aliquis movetur ad conversionem intuitu æterni mercedis, alter consideratione bonitatis Dei, &c. sed quia Deus qui suaviter omnia disponit, homines vocat convenienter eorum naturæ & dispositioni, peccatores autem delectationibus corporalibus assueti, ut plurimum trahuntur metu pœnarum: Hinc est quod communiorem modum perveniendi ad perfectam pœnitentiam ponat D. Th. eum qui ducit initium à timore.

Cæterùm licèt hi gradus non semper interveniant expresse, & eo ordine, semper tamen saltem virtute habentur, ità ut nulla sit vera pœnitentia quæ non habeat saltem virtualiter fidem, timorem, spem, dilectionem Dei super omnia. Hos gradus à D. Th. mutuatos expressit Trid. sess. 6. cap. 6. Quæ opponi solent contrà timorem servilem discutientur infrà.

DIGRESSIO HISTORICA.

De Pœnitentia Salomonis.

AD DISSERT. PRÆCED.

Utrùm Salomon egerit Pœnitentiam?

Dico: Incertum est Salomonem egisse Pœnitentiam.

Prob. Ex Scriptura eruuntur probabilia argumenta pro & contrà Pœnitentiam Salomonis: Et inter SS. Patres, alii negant, alii asserunt ipsum pœnitentiam egisse: Ergo.

Momenta ex Scriptura pro adstruenda Pœnitentia Salomonis cum responsis negantium.

Primum momentum petitur ex promissione, quam Deus 2. Reg. 7. fecit David in favorem Salomonis his verbis: *Ego ero ei in Patrem, & ipse erit mihi in Filium: Qui si iniquè aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, & in plagis filiorum hominum, misericordiam autem meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saül, quem amovi à facie mea:* Ergo.

Respondent Patroni adversæ sententiæ hanc promissionem intelligendam esse de misericordia temporali & Regno terreno, non de misericordia spirituali, & gloriâ æternâ; ita ut sensus sit; quod si Salomon iniquè se gesserit, Deus illum puniet aliis pœnis quàm privatione Regni, sicut punierat Saülem: hunc sensum apertè indicant ultima verba: *Misericordiam meam non auferam ab eo, sicut abstuli à Saül*, eamque confirmant ea quæ dicuntur 1. Paralip. 17. ubi post repetitam eandem promissionem immediatè subjungitur: *Et statuam eum in domo mea, & in Regno meo usque in sempiternum, & thronus ejus erit firmissimus in perpetuum.*

Secundum momentum. Salomon scripsit librum Ecclesiastes, & librum Proverbiorum sub finem vitæ: Atqui caput primum Ecclesiastes dicit: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*, quæ verba indicant ejus pœnitentiam. Proverb. 24. secundùm versionem septuaginta Interpretum dicit: *Novissime ego egi pœnitentiam, respexi ut eligerem disciplinam.* Et cap. 30. *Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum*, &c. Ergo.

Verum negant alii Majorem argumenti, scilicet hos libros scripsisse Salomonem sub finem vitæ. 1°. Quia Salomon ipse Eccles. cap. 2. dicit: *Sapientia quoque perseveravit mecum*, quod sane dici non potest de Salomone in libidinem effuso, & in idololatriam lapso. 2°. Quia Jesus Filius Sirach auctor Ecclesiastici cap. 47. de Salomone dicit: *Quemadmodum eruditus es in juventute tua.... in cantilenis & proverbiis, & comparationibus, & interpretationibus miratæ sunt terræ..... & inclinasti femora tua in mulieribus: Potestatem habuisti in corpore tuo, dedisti maculam in gloria tua:* Ergo libros suos composuerat Salomon, priusquam amore mulierum inquinaretur.

Quod ergo in Proverbiis juxta versionem septuaginta Interpretum dixit: *Novissimè egi pœnitentiam*, non dixit in propria persona, sed in persona, vel peccatorum, vel pœnitentium, vel justorum, quod frequentissimum est, tùm in libris Salomonis, tùm in aliis Scripturis. Adde quòd neque Paraphrasis Chaldaïca, neque versio Syriaca, neque nostra Vulgata ullam faciat mentionem pœnitentiæ, sed in Vulgata legitur: *Quod cùm vidissem posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.* Quantùm ad hæc verba capitis 30. *Stultissimus sum virorum*, quidam arbitrantur non esse verba Salomonis, sed alicujus alterius divino Spiritu afflati, quia initium capitis sic habet; *Verba congregantis filii vomentis.* Sed esto sint Salomonis, vult tantùm iis significare miseram naturæ corruptæ conditionem & ignorantiam, nisi illuminetur à Deo. Patet ex toto contextu.

Tertium momentum eruitur ex 3. Reg. 43. ubi dicitur: *Dormivit Salomon cum Patribus suis, & sepultus est in civitate David.* De Regibus autem impiis in impietate morientibus, non dicitur quòd dormierint cum Patribus suis, & quod fuerint sepulti inter Reges ut constat de Joram filio Josaphat, de Ochosias, Joas & Achas: Ergo.

Respondent alii negando Assumptum; quia etiam de impiis Regibus in sua impietate morientibus dicitur, quòd dormierint cum Patribus suis, & fuerint sepulti inter Reges, ut de Roboam filio Salomonis 3. Reg. 14. de Abia filio Roboam ibid. c. 15. de Amasa 2. Paralip. 25.

Momenta ex Scriptura contrà Pœnitentiam Salomonis, cum responsis eam adstruentium.

Primum momentum. Si Salomon egisset pœnitentiam, abstulisset occasiones peccandi quas dederat: Atqui id non fecit; Idola enim & Idolorum templa quæ erexerat non evertit, sed hæc manserunt usque ad tempora Regis Josiæ qui illa destruxit, ut legitur 4. Reg. 23. *Excelsa quoque...... quæ ædificaverat Salomon Rex Israël, Astaroth Idolo Sidoniorum, & Chamos offensioni Moab & Melchom abominationi filiorum Amon, polluit Rex* (Josias) *& contrivit statuas, & succidit lucos, replevitque loca eorum ossibus mortuorum:* Ergo.

Respondent Patroni pœnitentiæ Salomonis 1°. Vel Salomonem reverà evertisse hæc Idola & fana, sed postea ab aliquibus Regibus impiis instaurata fuisse in iisdem fundamentis: Undè nomen Excelsorum Salomonis retinuerunt. 2°. Etiamsi ea non destruxerit, inde non potest peti certum argumentum ejus impœnitentiæ; potuit enim habere causas legitimas non destruendi, putà vel illa clauserat, vel in alios usus converterat: Sicut licet Manasses non destruxerit altaria Idolorum quæ erexerat in duobus atriis templi Domini, &

ea

ea manserint usque ad Josiam qui illa destruxit; constat tamen ex 2. Paralip. 33. ipsum egisse pœnitentiam, & piè obiisse. Sic, inquam, respondent: Veritas tamen est quòd Manasses, licet non destruxerit ista duo altaria, attamen *Abstulit Deos alienos, & simulachrum de domo Domini, & in Jerusalem, & projecit omnia extrà urbem*, ut legitur loco citato Paralip. in quo dedit signum pœnitentiæ, nihil autem tale legitur de Salomone: Undè istud exemplum non videtur evacuare vim argumenti.

Secundum momentum. Solet Scriptura post recensita hominum peccata, eorum etiam pœnitentiam, si egerint, commemorare, ut patet de Davide 2. Reg. 11. Eccli. 47. & alibi, & de Manasse loco proximè citato Paralip. Atqui Scriptura peccata Salomonis refert, sed de ejus pœnitentia silet: Ergo.

Huic argumento multipliciter occurrunt pœnitentiæ Salomonis vindices: 1°. Non concedunt absolutè Minorem, ut patet ex momentis pro prima sententia propositis. 2°. Dicunt singularem librum Salomonis, in quo sua gesta conscripserat, periisse, ut innuitur 3. Reg. 11. item periisse libros aliorum, scilicet Nathan Prophetæ, Abiæ Silonitis, & Addo videntis, in quibus pariter erant conscripta gesta Salomonis, ut indicatur 2. Paralip. 9. In his autem, inquiunt, verisimile est accuratius descriptam fuisse Salomonis pœnitentiam. 3°. Dicunt Scripturam multorum referre peccata ut Adæ, Lothi, Samsonis, quorum tamen non refert pœnitentiam, licèt eam egerint: Unde negant Consequentiam argumenti.

Quantum ad SS. Patres.

Patrocinantur pœnitentiæ Salomonis S. Cyrillus Catechesi 2. Illuminatorum. S. Epiphanius hæresi 42. S. Hieron. Epist. 9. ad Salvinam, in cap. 43. Ezech. & in cap. 2. Eccli. & alii.

Adversantur pœnitentiæ Salomonis S. Cyprianus Epist. 6. ad Rogatianum. S. Aug. l. 22. cont. Faustum c. 81. & 88. l. de Doctri. christiana c. 21. l. 17. de civit. c. 20. S. Greg. magnus l. 2. moral. c. 2. Beda q. 29. in lib. Reg. Chrysosthomus verò modo in unam partem, modo in alteram propendet.

Ex quibus omnibus legitime concludimus incertum esse, num Salomon egerit pœnitentiam.

DISSERTATIO III.

De effectibus Pœnitentiæ.

D. Th. QQ. 86. 87. 88. 89.

ARTICULUS I.

De effectu principali Pœnitentiæ, scilicet de remissione peccatorum mortalium.

Quatuor potissimùm quærit in hac Q. 86. S. Thomas: Primum, utrum omnia peccata mortalia deleri possint per Pœnitentiam. Secundum, utrùm deleri possint sine pœnitentia. Tertium, utrùm unum peccatum mortale possit remitti sine altero. Quartum, utrùm dimissâ culpâ remaneat reatus pœnæ.

§. I.

Utrum omnia peccata mortalia deleri possint per Pœnitentiam, & sine illa?

Hic q. 86. a. 1. 2. Quantum ad primum, responsio affirmativa probata manet ex art. 1. Differt. præcedentis, idque evincit ratio Auctoris: Si aliquod peccatum non posset per Pœnitentiam tolli in hac vita, ideò esset, vel quia aliquis de peccato pœnitere non posset, vel quia Pœnitentia non haberet vim delendi peccata: Non primum, quia hoc esset tollere libertatem arbitrii, cujus proprium est esse in hac vita flexibile in bonum & malum, & derogare virtuti gratiæ per quam moveri potest cor cujusvis hominis ad pœnitendum: Non secundum, quia hoc repugnat divinæ misericordiæ de qua dicitur Joel. 2. quòd *Benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.* Vinceretur etiam quodam modo Deus ab homine, si homo vellet peccatum deleri, quod Deus delere non vellet: Item derogat virtuti Passionis Christi, per quem pœnitentia operatur. Alia plura require loco citato.

Quantùm ad secundum, illud negavimus, & expendimus in Tract. de gratia Dissert. 7. art. 2. §. 2. Concl. 1. ubi probavimus justificationem impii non posse fieri per solum favorem Dei extrinsecum, sine mutatione intrinseca peccatoris quæ est pœnitentia: tùm quia peccata remitti non possunt nisi ex gratia, benevolentia speciali, ac dilectione Dei; hæc autem cùm sit effectiva, & non solùm affectiva, reddit hominem gratum, justum, & ex averso à Deo ad illum conversum: Tùm quia ex eo quòd Deus incipiat diligere peccatorem quem priùs odio habebat, intervenit aliqua mutatio, non ex parte Dei qui est immutabilis; ergo ex parte peccatoris. Hæc & alia require loco citato. Addo nunc pro ulteriori probatione: Quòd Deus dicatur offensus, est denominatio extrinseca proveniens, non ex voluntate Dei, sed ex voluntate aversa peccatoris: Atqui denominatio extrinseca tolli non potest, nisi ablato actu, vel formâ à qua provenit: Sic v. g. quia paries denominatur extrinsecè visus ab actu videntis, non potest tolli ista denominatio, nisi cessante visione à qua procedit: Ergo.

Petes de qua potentia id sit intelligendum?

R. Intelligendum esse non solum de potentia ordinaria, sed etiam absoluta, cùm hoc discrimine, quòd loquendo de potentia ordinaria, necessaria sit per se pœnitentia formalis; loquendo verò de potentia absoluta, sufficiat & requiratur pœnitentia eminentialis seu radicalis, eâdem personâ manente.

Prob. prima Pars: 1°. Quia aliter non possunt commodè explicari Scripturæ præcipientes Pœnitentiam, ut illud, *Nisi Pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis*, & similia: Neque verba Tridentini sess. 14. cap. 4. dum dicit: *Fuit quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum is contritionis motus necessarius.* Item cùm definit ibid. contrà Lutherum, *Pœnitentiam necessariam non solùm continere cessationem à peccatis, sed etiam eorum detestationem..... nec solùm novæ vitæ propositum & inchoationem, sed veteris etiam odium:* Si intelligeret de odio peccati implicito, nihil definiret contrà Lutherum, is enim negare non poterat, nec negabat odium vitæ præteritæ implicitè contineri in proposito novæ contrariæ. Ratio etiam suadet, quia ordinata rerum dispositio exigit, ut voluntas quæ in sua aversione à Deo, facta est illi impia & injusta, ad eum redeat per modum vindictæ & expiationis.

Dixi *per se*, quia per accidens sufficere potest implicita & virtualis Pœnitentia, qualis continetur in actu perfectæ dilectionis Dei: Casus est; si quis post diligentem inquisitionem aut ex naturali oblivione non recordetur peccatorum, sufficit ad remissionem illorum si eliciat actum perfectæ charitatis: Alter casus est, si subitò raptus ad martyrium ex nimia contentione ad actum charitatis vel fortitudinis, impediatur ab actu formalis contritionis vel attritionis: Tertium casum probabilem reputat Gonet; si quis memor suorum peccatorum eliciat actum perfectæ charitatis & non contritionis explicitæ, eo tempore quo non obligat contritionis præceptum: Verùm videtur implicare, quod quis memor suorum peccatorum eliciat actum perfectæ dilectionis Dei, non dete-

ſtando offenſas contrà ipſum commiſſas. Nec refert quòd præceptum contritionis non obliget pro ſemper, ubi enim agitur de remiſſione peccatorum, neceſſe eſt quòd adimpleatur, quia eſt medium ad id ordinatum, & ſinè ejus adimpletione peccatum remitti non poteſt.

Prob. ſecunda pars: Quamvis juxtà communem rerum ordinem & potentiam Dei ordinariam, connaturale ſit omni formæ ſupponere ſubjectum diſpoſitum, conſequenter gratia non recipiatur connaturaliter in adultis ſinè præviis eorum diſpoſitionibus & eorum conſenſu: Non implicat tamen quòd Deus infundat peccatori dormienti gratiam, aut ipſum elevet ad gloriam, quo caſu omne peccatum illi remittitur, utpotè incompoſſibile cum gratia vel gloria, idque ſinè poenitentia formali, ut patet; non tamen ſinè eminentiali & radicali, quia gratia eſt radix bonæ voluntatis in ordine ſupernaturali, & intellectu rectificato per viſionem beatificam, cenſetur rectificata habitualiter & radicaliter ipſa voluntas cujus intellectus eſt radix. Idem dicendum ſi Deus uniret ſibi hypoſtaticè peccatorem.

Dices 1°. Deus poteſt annihilare peccatorem & eundem numero reproducere: Atqui in illo caſu homo reproductus, non haberet ampliùs peccatum, Deus enim non reproduceret illud, neque ipſa hominis voluntas, cùm nihil ageret in ſui reproductione & tamen nulla foret Pœnitentia etiam radicalis. 2°. Si Deus reduceret peccatorem ad ſtatum naturæ puræ, redderetque illi rectitudinem naturalem ſinè ſupernaturali, iſte homo nihil haberet poenitentiæ quæ eſt virtus ſupernaturalis, neque haberet peccatum, quia eſt incompoſſibile cum rectitudine naturali: Ergo.

R. ad primum, quòd quamvis in hoc caſu remaneat eadem perſona entitativè, non manet tamen eadem continuativè, quia annihilatur & reproducitur, & in illa annihilatione perit omninò & perſona & peccatum, quod ut probat benè argumentum, non poteſt reproduci cum perſona: Dixi autem in Reſponſione, *manente eâdem perſonâ*. Nec mirum ſi hunc caſum excipiamus: Peccatum enim non denominat naturam, niſi cum ordine ad perſonam peccantem, quia natura non peccat ut quod, ſed ſuppoſitum; undè deſtructâ perſonâ quæ peccavit, non reſtat peccatum. Hæc etiam ratio currit pro caſu quo Deus uniret ſibi hypoſtaticè peccatorem.

Ad ſecundum, talis homo qui haberet rectitudinem naturalem, haberet etiam naturalem immutationem voluntatis convenientem illi ſtatui: Neque peccatum in hoc caſu cenſeretur remiſſum niſi inadæquatè in ordine ad rectitudinem naturalem, non in ordine ad ſtatum ſupernaturalem quem Deus deſtruxiſſet.

§. II.

Utrùm unum peccatum mortale poſſit dimitti ſinè alio?

ib. a. 3. o. Dico: Non poteſt per Pœnitentiam unum peccatum mortale remitti ſinè alio.

ib. in a. ſ. c. Prob. 1°. ex L. de vera & falſa pœnit. c. 9. apud Aug. „ Sunt plures, inquit, quos pœnitet peccaſſe, ſed non omninò, reſervantes ſibi quædam in quibus delectentur, non animadvertentes Dominum ſimul mutum & ſurdum à Dæmonio liberaſſe, per hoc docens nos nunquam niſi de omnibus ſanari.

ibid. o. Prob. 2°. Nullum poteſt remitti peccatum mortale ſinè infuſione gratiæ, ut patet ex §. præced. & præſertim ex loco illic citato de gratia Concl. 2. Atqui quodcumque peccatum mortale eſt incompoſſibile cum gratia, ut latè probavimus eodem loco citato de Gratia art. 3. Ergo.

ibid. 3°. Peccatum mortale non poteſt remitti ſinè vera pœnitentia: Atqui non poteſt eſſe vera pœnitentia de uno peccato, niſi ſit de omnibus: Ergo. Prob. Min. Quia ad veram pœnitentiam pertinet deteſtari peccatum ſub ratione communi omnibus peccatis, ſcilicet quatenùs ſunt contrà Deum: Ergo non poteſt eſſe de uno quin ſit de omnibus.

4°. Quamvis omnia peccata mortalia non ſint inter ſe connexa, ſecundùm converſionem ad bonum commutabile, non enim qui facit furtum, ſtatim reus eſt omnium peccatorum, ſunt tamen inter ſe connexa ſecundùm averſionem à Deo; quodlibet enim diſſolvit amicitiam cum Deo: Atqui is cui dimittitur peccatum, recipitur in amicitiam Dei: Ergo non poteſt unum tolli ſine alio.

Dices 1°. Deus poteſt diligere hominem quantùm ad unum peccatum remittendum, & remanere illi offenſus quantùm ad aliud: Ergo. Prob. Ant. Deus peccatorem diligit quantùm ad naturam, & odit quantùm ad culpam: Ergo ſimiliter.

R. N. Ant. Ad Prob. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd dilectio quâ Deus diligit naturam non ordinatur ad bonum gloriæ, ſed ad eſſe naturæ tantùm, cui non repugnat peccatum; ſed dilectio gratiæ per quam fit remiſſio peccati mortalis, ordinat hominem ad vitam æternam, juxtà illud Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna:* Hæc autem ordinatio fieri nequit niſi omnium peccatorum mortalium fiat remiſſio. Adde quòd Deus non poſſit diligere hominem quantùm ad remiſſionem peccati ſinè pœnitentia ex parte hominis, quæ debet eſſe de omnibus peccatis, ut dictum eſt. *ib. ad 5.*

Dices 2°. Peccata ſunt quædam debita quæ nobis relaxari petimus: Atqui unum debitum poteſt dimitti ſinè alio: Ergo.

R. D. Maj. Sunt debita exterioris rei, N. Sunt debita culpæ, C. Eſt autem diſparitas quòd debita exterioris rei non contrarientur amicitiæ, debita verò culpæ contrariantur amicitiæ ex qua remittuntur. Adde quòd gratia & Pœnitentia, per quas talia debita remittuntur à Deo, nullum compatiantur peccatum, ut dictum eſt. *ib. ad 4.*

Dices 3°. Unum peccatum veniale poteſt remitti ſinè altero. Ergo & mortale.

R. N. Conſeq. Diſparitas eſt 1°. Quòd gratia compatiatur peccatum veniale, non mortale. 2°. Quòd peccata venialia non ſint inter ſe connexa ex parte averſionis à Deo ſicut mortalia.

§. III.

Utrùm remiſſâ culpâ per Pœnitentiam remaneat Reatus pœnæ?

Negant Lutherani & Calviniſtæ, & indè inferunt non eſſe Purgatorium, nulla opera ſatisfactoria, nullas Indulgentias: Contrà quos

ib. a. 4. o. Dico: Remiſſâ culpâ per pœnitentiam tollitur reatus pœnæ æternæ; at poteſt remanere & ſæpè remanet reatus pœnæ temporalis.

De prima parte non eſt difficultas; Eam definivit Concil. Trid. Seſſ. 6. cap. 14. Et ratione patet, quia ut dicitur ibid. cap. 7. homo per remiſſionem peccatorum fit ex inimico amicus & heres vitæ æternæ; implicat autem quòd habeat jus ad vitam æternam, & ſit ſimul dignus damnatione æternâ.

Secunda pars quam negant obſtinatè Sectarii, eò quòd ex ea evertantur plura eorum dogmata: Imprimis eſt de fide definita in Concil. Trid. Seſſ. 6. Can. 3°. his verbis: „ Si quis poſt acceptam „ juſtificationis gratiam, cuilibet peccatori pœnitenti ità culpam remitti & reatum pœnæ æternæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus „ pœnæ temporalis exſolvendæ, vel in hoc ſæculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam „ ad Regna Cœlorum aditus patere poſſit, anathema ſit. " Et Seſſ. 14. cap. 8. dicit hunc errorem pluribus Scripturæ exemplis & Traditione revinci. Et ideò

Prob. variis Scripturarum exemplis. 1°. L. 2. Reg. 12. Poſtquam David agnovit peccatum ſuum & indè Nathan dixit ei: *Dominus tranſtulit peccatum tuum, non morieris:* Subjungit Propheta: *Verumtamen quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini*

Domini propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur: Dixerat priùs: *Quamobrem non recedet gladius de domo tua, eò quòd despexeris me, & tuleris uxorem Uriæ.* Quibus verbis apertè significatur pœnam temporalem inflictam esse Davidi, remissâ culpâ, non solùm in ejus emendationem, aut in aliorum terrorem, ut fingunt Hæretici, sed in pœnam perpetrati criminis. Reponit Dallæus, equidem crimen Davidis fuisse occasionem, sed non causam harum pœnarum: Verùm dicat velim morosus cavillator, quibus expressioribus terminis quàm his: *Quoniam blasphemare fecisti, eò quòd contempseris me,* potuisset uti Scriptura ad significandam veram causam?

2°. Num. 12. Soror Moysis ad illius orationem à peccato murmuris absolvitur, & tamen in pœnam, separari jubetur septem diebus extrà castra.

3°. Num. 20. Moyses ipse terram promissionis ingredi prohibetur propter aliquam diffidentiam, quæ illi remissa fuerat.

4°. Exod. 32. Deus iratus contrà Populum ob adorationem vituli aurei, & oratione Moysis placatus, ut dicitur v. 14. dicit tamen v. 34. *Ego in die ultionis visitabo & hoc peccatum eorum.*

5°. Genes. 3. Adam dicitur mortem subiisse in pœnam inobedientiæ, quamvis fuerit *à delicto suo eductus*, ut dicitur Sap. 10.

6°. Denique mors statuitur ut pœna peccati originalis Genes. 2. ut etiam declarat Apost. Rom. 5. & 1. Cor. 15. imò omnes ærumnæ ac miseriæ hujus vitæ, sunt illius peccati pœnæ: Atqui tamen & mortem & illas ærumnas patiuntur ii quibus peccatum originale dimissum est per Baptismum: Neque dici potest quòd istæ pœnæ sint monitiones paternæ aut exercitationes virtutis, hæc enim locum non habent in infantibus baptisatis: Et quamvis tales sint in adultis, non tamen ideò desinunt esse pœnæ & vindictæ peccati: „Mors „ quæ est pœna nascentis (inquit Aug. l. 13. de „ Civit. c. 6.) si pro pietate justitiaque pendatur, sit gloria renascentis, neque aufert vocabu„lum pœnæ, quod auget meritum patientiæ.

Prob. ex Patribus. Aug. in Psal. 50. „Aliquando Deus, inquit, cui ignoscit in futuro sæculo, „ corripit eum de peccato in isto sæculo: Nam „ & ipsi David cui dictum jam fuerat per Pro„phetam, dimissum est peccatum tuum, eve„nerunt quædam, quæ minatus erat Deus prop„ter ipsum peccatum." Ibid. „ Impunita pecca„ta etiam eorum quibus ignoscis non reliquisti... „ sic prærogasti misericordiam ut servares & ve„ritatem, ignoscis confitenti, sed seipsum pu„nienti: Servatur misericordia & veritas." Item Tract. 124. in Joan. in Psal. 98. & alibi.

Ambros. l. 7. in Luc. „Compensatione charita„tis actuumque reliquorum, vel satisfactione „ quâcumque, peccati pœna dissolvitur." Et ad Virginem lapsam cap. 8. „Grande scelus, grandem „ necessariam habet satisfactionem.

Greg. l. 9. Moral. c. 34. alias 17. „ Delinquen„ti Dominus nequaquam parcit, quia delictum „ sinè ultione non deserit: Aut enim ipse hoc „ homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum „ homine vindicans percutit.... sic David post „ Confessionem audire meruit, Dominus transtu„lit peccatum tuum, & tamen multis post cru„ciatibus afflictus & fugiens, reatum culpæ „ quam perpetraverat, exsolvit. Sic nos salutis „ undà à culpa primi parentis absolvimur, sed tamen „ reatum ejusdem culpæ diluentes, absoluti quo„que adhuc carnaliter obimus." Similiter alii Patres quos magno numero secundùm seriem sæculorum habes citatos apud Bellarm. l. 4. de Pœnit. cap. 9.

Prob. variis congruentiis: Quamvis Deus possit absolute remittere totam pœnam cum culpa, multis tamen titulis id non convenit: 1°. Quia Deus non solùm est privatus amicus & Pater misericors, sed etiam est justus Judex & publicus Legislator: Ergo licèt ut amicus & Pater misericors remittat gratis cum offensa pœnam æternam, quæ stare non potest cum ejus amicitia, convenienter tamen exigit ut justus Judex & publicus Legislator aliquam pœnam temporalem in ultionem commissi sceleris, tùm ut salventur jura justitiæ, tùm ut provideatur bono communi. 2°. Id convenit ut inde gravitas peccati magis appareat. 3°. Ut refrenetur licentia peccandi. 4°. Ut per pœnam temporalem tollantur reliquiæ peccatorum & mali habitus. 5°. Quia id exigit major ingratitudo peccantis post Baptismum & fidem Christo datam. 6°. Ut sit quædam conformitas inter Christum & nos. Has rationes expendit Trid. Sess. 14. cap. 8.

Dixi in Conclusione: *Potest remanere & sæpè remanet reatus pœnæ temporalis:* Quia non semper remanet, sed quandoque per excellentem contritionem qualis fuit in Paulo & muliere peccatrice tota pœna etiam temporaliter tollitur; cùm enim sit finita, potest à perfectissima satisfactione, qualis est contritio aut charitas in excellenti gradu, adæquari.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Ezech. 18. dicitur: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus suis... vita vivet, omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Et alibi dicitur quòd Deus peccata nostra projiciat in profundum, post tergum, quòd illa tegat & non imputet. Et Apost. Rom. 8. dicit quòd *nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu:* Atqui hæc verificari non possunt si, remissâ culpâ, remaneat reatus pœnæ temporalis: Ergo.

R. N. Min. Hoc ipso enim quod Deus remittit culpam & pœnam æternam, verè dicitur non recordari peccatorum, illa projicere in profundum, post tergum, illa tegere, non imputare, etiamsi pœnam temporalem reposcat; quia hæc comparativè ad pœnam æternam vix aut ne vix aliquid reputatur. Ad Apostolum: Per damnationem intelligit æternam, cujus nihil remanet in justificatis.

Inst. In Oratione Dominica petimus ut Deus dimittat nobis debita nostra sicut dimittimus debitoribus nostris: Atqui nos debemus dimittere debitoribus nostris, nullâ pœnâ reservatâ: Ergo.

R. N. Conseq. Ex hoc enim argumento sequitur tantùm Deum posse & quandoque dimittere nobis totam pœnam, & hanc plenam remissionem nobis proponere ferventioribus actibus charitatis erga Deum & Proximum consequendam: Non verò quòd semper ità remittat.

Inferes: Ergò Deus nec perfectè nec gratis dimittit nobis debita nostra.

R. N. utramque illationem, ille enim censetur perfectè & gratis remittere debita qui culpam & pœnam æternam gratuitò remittit, reservatâ tamen pœnâ temporali, quæ nihil computatur respectu æternæ, quique gratis confert nobis undè possumus satisfacere pro ista pœna temporali.

Obj. 2°. ex Patribus. Ambrosius l. 10. in Luc. ait: *Lacrymas Petri lego, satisfactionem non lego.* Aug. l. 2. de Peccat. merit. cap. 34. dicit *hujus vitæ miserias antè remissionem esse quidem supplicia peccatorum, post remissionem autem certamina & exercitationes justorum.* Similiter Chrisosthomus hom. de Pœnitent. & Confess. *Propter hoc,* inquit, *imponit Deus nobis pœnam, non de peccatis supplicium sumens, sed ad futura nos corrigens:* Ergo.

R. ad Ambrosium, per satisfactionem intelligere excusationem seu defensionem peccati, subdit enim immediatè: *Quod defendi non potest, ablui potest.*

Ad Aug. Sensus est quòd post remissionem peccatorum, miseriæ hujus vitæ non solùm sunt supplicia peccati, sed etiam juvent ad exercitationes virtutum, quod non negamus: Augustinum enim agnoscere remissis peccatis remanere pœnas temporales satisfactione expiabiles, evidens est ex probationibus Conclusionis.

Ad

Ad Chrysosthomum idem est sensus; agnoscit enim ibidem S. Doct. pœnas quas Deus post remissam culpam reposcit, esse & supplicium seu ultionem peccatorum præteritorum & remedium contrà futura; priùs namque dixerat: „ Ne peccantes & inulti manentes nos efficeremur deteriores, non remisit nobis supplicium; sed vidit hoc manifestè quòd peccatis ipsis non minùs damnosum sit non puniri; propter hoc imponit pœnam." Quando ergo subdit; *non exigens supplicium, sed ad futura nos corrigens*, non intelligit pœnas quas Deus infligit, nullo modo esse supplicia peccatorum, ut verba significare videntur; alioquin intrà paucas lineas apertè contradictoria loqueretur, sed vult tantùm Deum in iis pœnis magis intendere utilitatem nostram quam peccati ultionem. Lege insuper Chrysosthomum hom. 10. in hæc verba Math. *Facite fructus dignos pœnitentiæ*. Hom. 4. in 2. Cor sub finem & alibi, ubi apertè docet necessitatem satisfactionum pro peccatis præteritis.

Obj. 3°. Remota causâ removetur effectus: Atqui per pœnitentiam removetur causa totius pœnæ, scilicet culpa: Ergo.

R. D. Maj. Remota causâ à qua effectus dependet in fieri & conservari, removetur effectus. C. sic remoto sole removetur Lux: Remotâ causâ à qua effectus dependet tantùm in fieri, & non in esse, removetur effectus, N. Sic remoto Patre non removetur Filius, remoto artifice non removetur ædificium, culpa autem est causa pœnæ in fieri tantùm, & non in esse.

Obj. 4°. Donum Dei est efficacius quàm peccatum. Rom. 5. Atqui homo per peccatum simul incurrit culpam, & totius pœnæ reatum: Ergo per donum gratiæ simul remittitur culpa, & totius pœnæ reatus.

R. D. Conseq. Ergo per donum gratiæ remittitur culpa & tota pœna, si attendatur solius gratiæ efficacia, C. si attendatur ordinatio divina, & dispositio pœnitentium, N. Quòd ergo non tollatur totius pœnæ reatus, non provenit ex defectu efficaciæ in gratia, quæ quantùm est ex se posset omnem pœnam tollere; sed partim ex ordinatione divina, ut diximus suprà cum Trid. partim ex pœnitentium dispositione, quæ nec semper, nec plerumque tanta est, ut sint idonei ad consequendam totius pœnæ remissionem; ut enim satisfaciat homo, & pœnæ remissionem obtineat, debet cooperari gratiæ: Undè Auctor dicit quod remissio culpæ & pœnæ æternæ fit effectus gratiæ operantis, remissio autem pœnæ temporalis effectus gratiæ cooperantis. *Ib. ad 2.*

Obj. 5°. Passio Christi est sufficienter satisfactoria pro omnibus peccatis, etiam quoad totam pœnam: Atqui remissio peccatorum fit in pœnitentia per virtutem Passionis Christi: Ergo.

Ib. ad 3. R. D. Min. Remissio peccatorum fit in pœnitentia per virtutem Passionis Christi secundùm totam ejus sufficientiam, N. Secundùm modum applicationis ejus, C. Licèt ergo Passio Christi suo valore sit sufficientissima pro remissione omnium culparum & pœnarum de facto tamen non remittit, nisi iis quibus applicatur, & pro modo quo applicatur. In Baptismo applicatur tanquam recens natis in Christo, & recenter ejus familiæ adscriptis, sicque totaliter quoad culpam & pœnas debitas peccatis actualibus. In Pœnitentia verò applicatur, ut ingratis post gratiam baptismalem lapsis, adeòque secundùm divinæ justitiæ ordinem cum minori liberalitate, ut scilicet, nisi per opera pœnalia satisfaciant, totam pœnam non remittat. Redibit ista Quæstio dum de Satisfactione.

ARTICULUS II.

De remissione peccatorum venialium.

§. I.

Utrum peccatum veniale possit remitti sinè ulla pœnitentia?

Peccatum veniale actuale est conversio inordinata ad bonum creatum sine aversione tamen à bono increato: Ex hac conversione actuali relinquitur in anima, seu voluntate aliqua determinatio, seu modificatio circà bonum creatum, sicut ex intentione finis manet voluntas modificata circà ipsum & media; per hanc autem modificationem, seu determinationem inordinatam voluntatis circà bonum creatum, impeditur, seu retardatur affectus, ne promptè feratur in Deum; & hoc dicitur privatio fervoris charitatis, in qua reponi solet macula peccati venialis, seu peccatum veniale habituale, de quo hic est quæstio.

Quidam itaque volunt ad illius remissionem nullam requiri pœnitentiam, sed sufficere quemcumque actum bonum, qui magis placeat Deo, quàm displiceat peccatum veniale, etsi ad illius remissionem non ordinetur: Tribuitur Scoto, sed negat Henno. Durandus è contrà asserit necessariam esse pœnitentiam formalem: Mediâ viâ incedens cum Auctore & communi sententia,

Dico: Nullum peccatum veniale remittitur sine aliqua pœnitentia: Non sufficit habitualis, non requiritur formalis, sed requiritur & sufficit virtualis. *Hic q. 87. a. 1. o.*

Prob. prima Pars: 1°. Ex Aug. hom. 27. & 50. inter 50. dicit esse quamdam pœnitentiam quæ quotidie agitur in Ecclesia pro peccatis venialibus; frustrà autem esset ista pœnitentia, si sinè illa peccata venialia remitti possent. Et Epist. 48. ad Vincent. refertur d. 1. de pœnit. c. 43. *Nequaquam putes*, inquit, *ab errore ad veritatem, vel à quocumque seu magno, seu parvo peccato ad correctionem sine pœnitentia posse transire.* *Ib. in a. f. c.*

Prob. 2°. Peccatum veniale, ut dictum est, consistit in determinatione, seu modificatione inordinata voluntatis circà bonum creatum, causata per actualem conversionem ad illud, ex qua inordinata determinatione voluntatis affectus impeditur, seu retardatur ne prompte feratur in Deum, quod dicitur privatio fervoris charitatis; Atqui ista deordinatio voluntatis tolli non potest sinè aliqua Pœnitentia: Ergo. Prob. Min. Talis deordinatio voluntatis tolli non potest, nisi per dispositionem contrariam, dispositio contraria causari non potest nisi per actum contrarium; causarum enim oppositarum oppositi sunt effectus: Atqui in actu contrario includitur quædam pœnitentia seu displicentia & retractatio peccati venialis: Ergo. *ibid. o.*

Confir. 1°. Ordinata rerum dispositio exigit, ut qui à Deo per actum voluntarium aliqualiter recessit, seu deviavit, ad eum per actum contrarium redeat: Ergo.

Confir. 2°. Si peccatum veniale per quodlibet opus bonum quod magis placet Deo quam displiceat ipsum peccatum veniale sinè ullo respectu ad illud, tolleretur, non esset ratio, cur unum potius tolleretur quàm aliud, præsertim ubi essent æqualis gravitatis: Unde vel nullum, vel omnia remitterentur, quod videtur inconveniens: Ergo.

Prob. secunda Pars: Si habitualis pœnitentia sufficeret ad remissionem peccati venialis, nunquam esset peccatum veniale cum charitate, quia charitas includit habitualem displicentiam omnium peccatorum: Falsum Consequens: Ergo & Ant. *ibid.*

Prob. tertia Pars, ex differentia peccati mortalis à veniali: Peccatum mortale absolutè separat hominem à Deo, redditque mentem ejus omninò aversam à Deo; veniale verò retardat affectum hominis, ne prompte in Deum feratur, non tamen absolutè separat, aut avertit hominem à Deo, *Ibid.*

Deo, cum non charitati, sed tantum ejus fervori & perfectioni opponatur: Ergo ad remissionem peccati mortalis perfectior requiritur pœnitentia, quam ad remissionem venialis: Subsumo; Atqui formalis per se requiritur ad remissionem peccati mortalis, ut dictum est: Ergo non requiritur ad remissionem peccati venialis.

Ibid. Restat ergo requiri, & sufficere pœnitentiam virtualem, quod est quarta Pars Conclusionis, & patet ex ipsa notione pœnitentiæ virtualis, prout intelligit Auctor: Pœnitentia virtualis est cùm aliquis hoc modo fertur secundùm affectum in Deum, ut quidquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se hæc commisisse, etiamsi actu de illo non cogitet: Atqui per hoc tollitur modificatio, seu determinatio inordinata voluntatis in bonum creatum impediens seu retardans, ne promptè feratur in Deum, quod est peccatum veniale, ut dictum est: Ergo.

Non itaque omnis affectus in Deum, aut res divinas est virtualis pœnitentia respectu omnis peccati venialis, sed tantùm respectu illius quod displiceret si occurreret, sicque non quodlibet peccatum veniale tollitur, per quemlibet affectum in Deum, sed illud solum cujus dictus affectus est virtualis displicentia modo dicto.

Dices 1°. Non datur vera pœnitentia sine proposito cavendi de futuro peccatum: Atqui non potest homo habere propositum cavendi peccata venialia, sine quibus non ducitur vita præsens: Ergo.

Ib. ad 1. R. D. Min. Non potest homo habere propositum cavendi peccata venialia omnia collectivè, C. omnia distributivè, N. Occurrunt autem vitanda distributivè non collectivè.

Dices 2°. Qui dormiens cum peccatis venialibus occideretur propter Christum, esset Martyr, & statim evolaret in Cœlum: Ergo sine pœnitentia dimitterentur ei peccata venialia.

R. non fore Martyrem in hoc casu, nisi præcessisset aliqua volitio Martyrii, ut diximus in 2. 2. de Fortitudine, in qua volitione potuit includi pœnitentia virtualis peccatorum venialium: Si secùs, dicendum quòd Martyr in instanti separationis animæ vel paulò ante, vel paulò post, erumpit in ferventissimum actum charitatis qui erit pœnitentia virtualis, & quo à culpa & pœna omnium venialium liberabitur, non per modum meriti, si post separationem, sed per modum contrariæ dispositionis: Sicut pariter dicendum est de justo, qui cum affectu peccati venialis dormiens, aut subitò moreretur.

Si dicas in futuro sæculo non dari pœnitentiæ locum, neque voluntatem post hanc vitam mutari. R. in futuro sæculo equidem non dari pœnitentiæ locum quà status mutetur essentialiter, benè tamen quà mutetur accidentaliter; pariter voluntatem non mutari essentialiter, quantùm ad finem & charitatem, posse tamen mutari accidentaliter quantùm ad remotionem impedimenti. Itaque pro peccato mortali non datur in altero sæculo pœnitentiæ locus; quia qui decedunt cum peccato mortali, sunt simpliciter in termino. Datur verò pro peccato veniali, quia qui cum solis venialibus moriuntur, non sunt simpliciter in termino, sed secundùm quid, & adhuc in via ad terminum simpliciter. Adde quòd habeant in se principium pœnitentiæ & veniæ, scilicet gratiam & charitatem: Et hæc est sententia Auctoris q. 7. de malo a. 11. Greg. l. 4. Dialog. c. 39. Aug. l. 21. de civit. cap. 24. Bernardi serm. 66. in Cantica, Isidori, Bedæ, &c. sicque loqui tenentur adversarii de justo, qui cum affectu peccati venialis, dormiens aut subito moreretur sine actu meritorio. Ista tamen pœnitentia alterius vitæ non esset, ut jam dixi, per modum meriti, sed per modum contrariæ dispositionis removentis prohibens, vel solutionis debiti, quam Deus ab amicis dignatur acceptare.

Inst. S. Th. hìc ad 2. nihil aliud requirit in Martyre ad deletionem venialium, quam quòd Passio pro Christo *Non inveniat actualiter voluntatem peccato inhærentem*: Ergo.

R. Sensum S. Th. esse quòd non inveniat voluntatem peccato inhærentem, sed retractatam per pœnitentiam: Id supponere S. Thomam evidens est, partim ex corpore articuli, ubi formalissimè requirit pœnitentiam pro remissione venialium, partim ex eadem responsione ad 2. in qua eadem verba usurpat de remissione mortalium & venialium per Baptismum & Martyrium; nemo enim dicit Baptismum, aut Martyrium remittere mortalia, sine aliqua pœnitentia, partim tandem quia censetur voluntas peccatoris tamdiù inhærere peccato, quamdiù per actum contrarium non revocatur.

Dices: Omnis actus charitatis est meritorius gloriæ: Ergo à fortiori remissionis venialium; qui enim meretur majus, meretur & minus.

R. N. Conseq. Ad probat. Verum est axioma, quando majus & minus sunt ejusdem ordinis; non sunt autem ejusdem ordinis remissio venialium & meritum gloriæ.

Inst. Peccatum veniale est impedimentum gloriæ: Atqui qui meretur finem meretur tolli impedimentum ad finem: Ergo.

R. D. Maj. Peccatum veniale est impedimentum gloriæ absolutum & essentiale, N. Secundùm quid & accidentale, C. Non enim absolutè tollit gloriam, sed retardat tantùm, sicut pœna luenda pro peccatis dimissis. Sicut autem ista pœna non tollitur, quando quis meretur gloriam, ità nec peccatum veniale. Undè distincta Min. ad sensum Maj. N. Conseq.

§. II.

Utrùm peccatum veniale possit remitti sinè gratia?

Quæstio procedit de gratia, tàm actuali, quam habituali. Dupliciter gratia habitualis potest censeri necessaria ad remissionem peccati venialis: 1°. Antecedenter sic, ut homo debeat esse in statu gratiæ. 2°. Concomitanter, sic, ut non remittatur peccatum veniale, nisi gratia de novo infundatur, sivè ut forma expellens peccatum, sivè ut effectus actûs remissivi.

Dico 1°. Sinè gratia actuali per actum solis naturæ viribus elicitum non potest remitti peccatum veniale. ib. a. 2. ad 1.

Prob. 1°. Ex Can. 14. Concil. Arauf. 2. In quo dicitur: *Nullus miser de quantacumque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordiâ prævenitur*, Et 1. Joan. 1. *Sanguis Christi emundat nos ab omni peccato*. Insuper justi petunt in Oratione Dominica sibi remitti peccata venialia: Ergo hæc remissio est opus gratiæ.

Prob. 2°. Peccatum veniale in hoc statu elevationis est quoddam malum pertinens ad ordinem gratiæ, cùm retardet affectum, ne promptè feratur in Deum, ut finem supernaturalem; & causet aliquam deordinationem circà media ad hunc finem: Atqui malum pertinens ad ordinem gratiæ, non potest tolli nisi per gratiam, seu ex auxilio gratiæ; unumquodque enim tollitur per suum contrarium: Ergo.

Dico 2°. Peccatum mortale non potest remitti sinè gratia habituali antecendenter, sivè nisi homo sit in statu gratiæ, ita ut veniale conjunctum mortali non possit remitti sinè mortali. ib. a. 4. c.

Prob. Remissio culpæ etiam venialis fieri non potest, nisi per opus satisfactorium Deo gratum & acceptum in ordine supernaturali; omnis enim nostra satisfactio ad Deum est amicabilis, nec fundatur in justitia, sed in sola acceptatione divina: Atqui nullum peccatoris opus est Deo gratum, & acceptum in ordine supernaturali, cùm sit opus inimici in isto ordine: Ergo. Confir. 1°. Peccatum veniale importat veram maculam, scilicet privationem fervoris gratiæ; Atqui hæc macula tolli non potest, nisi supponatur gratia, cujus fervor restituatur: Ergo. Confir. 2°. Remissio peccati venialis est redintegratio in familiaritatem Dei: Ergo supponit ejus amicitiam, adeòque gratiam, Ibid.

Undè quandò simul tempore veniale cum mortali remittitur, priùs naturâ intelligitur remissum mortale, quàm veniale; quia prius est restitui in amicitiam Dei, quàm in ejus familiaritatem; prius est esse gratiam habitualem, per quam tollitur peccatum mortale, quàm eam prorumpere in actum, per quem tollitur veniale.

Ib. a. 2. o. Dico 3°. Ad remissionem peccati venialis, non est necessaria novæ gratiæ habitualis infusio, neque ut forma expellens, neque ut effectus actûs remissivi, sed sufficit motus gratiæ vel charitatis qui fit ejus pœnitentia virtualis, modo priùs explicato.

Ibid. Prob. prima Pars, Peccatum veniale non consistit in privatione gratiæ, sed in privatione ejus fervoris, seu in impedimento ejus nitoris: Ergo ad ejus remissionem non est necessaria nova gratiæ habitualis infusio, privatio enim tollitur per formam oppositam. Rem aptissimo exemplo illustrat S. Doctor: *Ib. ad 3.* Sicut, inquit, in corpore contingit esse maculam dupliciter, uno modo per privationem ejus quod requiritur ad decorem, putà debiti coloris, aut debitæ proportionis membrorum: Alio modo per superinductionem alicujus impedientis decorem, putà luti aut pulveris: Ità etiam animæ inducitur macula; uno modo per privationem decoris gratiæ per peccatum mortale; alio modo per inclinationem affectûs ad aliquid temporale, per quam impeditur gratia, ne promptè & habiliter feratur in Deum, sicque ne exteriùs elucescat, & hoc facit peccatum veniale: Et ideò ad tollendam maculam peccati mortalis requiritur infusio gratiæ, sed ad tollendam maculam peccati venialis requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quem removeatur inordinata adhæsio ad rem temporalem. Huc usque S. Doctor paucis additis.

Prob. secunda Pars, si adesset semper infusio gratiæ, ut effectus secutus ad actum remissivum peccati venialis, ideò esset quia talis actus est meritorius novi gradûs gloriæ, adeòque & augmenti gratiæ, quæ est semen gloriæ: Atqui hæc ratio nulla est. Major est fundamentum adversariorum. Prob. Min. Non semper eo ipso quo ponitur actus meritorius augmenti gratiæ, augetur gratia in esse habitûs & qualitatis, sed tantùm augetur in esse gratiæ, in quantùm tunc subjectum acceptatur ad majorem gratiam, conferendam tamen dumtaxat suo tempore, scilicet vel quando producetur actus habitu intensior, qui sit dispositio sufficiens ad augmentum gratiæ in esse qualitatis, vel in ingressu gloriæ, de quo in Tract. de charitate.

Observat tamen Auctor in fine corporis, quod quia habentibus usum liberi arbitrii, in quibus solis possunt esse venialia peccata, non contingit esse infusionem gratiæ, sinè actuali motu liberi arbitrii in Deum, & in peccatum (intellige qui vel adsit, vel præcesserit, & virtualiter remaneat, vel quem nata est excitare gratia). Ideò quandocumque de novo infunditur gratia, peccata venialia remittuntur: Intellige iterùm, si tamen iste motus liberi arbitrii sit virtualis pœnitentia peccatorum remittendorum, sensu quem §. præcedenti explicuimus.

§. III.

Utrùm & quomodò peccata venialia remittantur per Sacramenta & Sacramentalia?

Quid sit intelligendum per Sacramentalia, & quot soleant numerari, dixi art. ultimo de Sacramentis in genere. Require.

Ib. a. 3. o. & ad 1. Suppono antè omnia neque Sacramenta neque Sacramentalia remittere peccata venialia immediatè, sed mediante tantùm actu virtuali Pœnitentiæ ad quem per auxilia specialia excitant, ut docet D. Th. hic a. 3. tùm in o. tùm ad 1. dicens ea causare remissionem peccatorum venialium, in quantum inclinant animam ad motum pœnitentiæ, qui est detestatio peccatorum vel implicitè vel explicitè. Item ad 3. Et Ratio est quia cùm venialia consistant in privatione non gratiæ & charitatis, sed ejus fervoris & habilitatis, Sacramenta & Sacramentalia non possunt ea aliter tollere quàm causando seu obtinendo auxilia supernaturalia, quibus homo applicetur ad eliciendos actus ferventes charitatis vel pœnitentiæ per quos peccata vel formaliter vel virtualiter retractantur; nulla enim privatio potest tolli nisi per positionem formæ oppositæ.

Ex quo patet differentia inter peccatum mortale & veniale, & cur illud potest remitti immediatè per Sacramenta & non istud; quia nimirùm peccatum mortale consistit in privatione gratiæ quam immediatè causant Sacramenta, non autem actualem charitatis fervorem, in cujus privatione consistit peccatum veniale. Hoc supposito

Dico 1°. Peccata venialia remittuntur per Sacramenta & Sacramentalia. *Ibid. o.*

Prob. Ad remissionem peccati venialis non requiritur novæ gratiæ infusio, sed requiritur & sufficit aliquis actus præcedens ex gratia quo aliquis detestetur peccatum veniale, vel explicitè, vel implicitè, ut dictum est: Atqui per Sacramenta & Sacramentalia habetur talis actus: Ergo. *Ibid.* Prob. Min. De Sacramentis: Per Sacramenta infunditur gratia vel prima vel secunda: Atqui in habentibus usum liberi arbitrii non contingit esse infusionem gratiæ sine actuali motu liberi arbitrii in Deum & in peccatum, ut jam dixi §. præced. Et patet; tùm quia ipsa gratia infusa in quantum est ex se, ordinatur ad talem motum, etsi fortè sit quandoque impedimentum ex parte subjecti; tùm quia per Sacramenta, non tantùm gratiæ habitus infunditur, sed etiam quædam auxilia specialia ad certos virtutum actus, ut diximus de gratia Sacramentali; tùm tandem quia ipsa voluntaria ac devota Sacramenti susceptio est virtualis saltem motus in Deum & in peccatum: Ergo. Prob. Min. De Sacramentalibus: Sacramentalia sunt duplicis generis; quædam sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum, ut Confessio generalis tunsio pectoris, Oratio Dominica; quædam sunt cum aliquo motu reverentiæ in Deum & res divinas, & consequenter cum virtuali displicentia eorum quorum Deus offenditur, ut recipere benedictionem ab Episcopo, aspergi aquâ benedictâ, orare in Ecclesia consecrata, &c. Ergo.

Dices: Quodlibet istorum eandem relationem habet ad unum peccatum veniale & ad omnia: Ergo si per aliquod istorum remittitur aliquod peccatum veniale, remittuntur omnia; & ità per unam tunsionem pectoris, per unam aspersionem aquæ benedictæ, homo redderetur immunis ab omnibus peccatis venialibus: Atqui Consequens est absurdum: Ergo.

R. D. Conseq. Ergo si per aliquod istorum remittitur aliquod peccatum veniale, remittuntur omnia, quantùm est ex se, C. Conseq. Quantùm est ex parte subjecti, N. Itaque omnia ista quantùm est de se operantur ad remissionem omnium peccatorum venialium, quia quantùm est de se inclinant animam ad motum pœnitentiæ circà omnia; potest tamen homo non habere talem pœnitentiæ motum circà aliqua, undè impeditur remissio quoad illa, quibus nunc actualiter inhæret; sicut licèt Baptismus, quantùm est ex se operetur remissionem omnium peccatorum, potest tamen per fictionem, illius effectus impediri. *Ib. ad 2.*

Si petas utrùm sicut culpa venialis per prædicta remittitur, ità & pœna ipsi debita? R. quòd non semper tota remittatur, sed quandoque minùs quandoque magis; juxtà modum fervoris in Deum qui per prædicta excitatur. *Ib. ad 3.*

Dico 2°. Sacramenta novæ Legis habent vim remittendi peccata venialia ex opere operato.

Prob. In tantum Sacramenta dicuntur remittere peccata venialia, in quantùm causant gratiam quâ excitetur motus detestationis peccatorum implicitè vel explicitæ, ut dictum est: Atqui Sacramenta

ex

ex opere operato causant gratiam sacramentalem quæ complectitur non solùm gratiam habitualem quæ per se inclinat ad actus virtuosos, sed etiam specialia auxilia ad certos virtutum actus, ut patet ex dictis de Sacramentis in communi: Ergo.

Confir. Omnia Sacramenta novæ Legis remittunt peccata mortalia ex opere operato, alia per se vi primariæ institutionis ut Sacramenta mortuorum; alia vi secundariæ institutionis, ut Sacramenta vivorum; ut diximus alibi: Ergo à fortiori etiam peccata venialia. Patet Conseq. quia peccata venialia faciliùs remittuntur quàm mortalia.

Porrò hæc semper intellige in quantum est ex se, seu attentâ institutione Sacramentorum & vi gratiæ quam causant, quæ in quantum est ex se in sua infusione nata est excitare fervorem charitatis, licèt per accidens defectu subjecti, aliquando de facto non excitetur.

Dices: Qui confitetur aliquod peccatum veniale & alia ex intentione reticet, nullam tamen habens circà ea complacentiam, eorum retentorum veniam non consequitur; aliàs impertinens foret aliqua confiteri: Ergo per alia Sacramenta nulla fit peccatorum venialium remissio. Prob. Conseq. Sic se habent alia Sacramenta respectu omnium venialium, sicut Sacramentum Pœnitentiæ respectu non confessorum: Ergo.

Respondet Gonet, Dato Ant. negando Conseq. & probationem seu paritatem: Confessio enim peccatorum sivè mortalium, sivè venialium est pars Sacramenti Pœnitentiæ, & solùm peccata confessa explicitè vel implicitè sunt ejus materia, non sic in aliis Sacramentis: Undè licèt in Sacramento Pœnitentiæ non remitterentur peccata venialia quæ voluntariè reticentur, in aliis tamen Sacramentis potest obtineri eorum remissio quamvis in talium Sacramentorum susceptione nulla de illis peccatis mentio fiat.

Rectè dicit Gonet, *Dato Ant.* Existimamus enim quòd qui accusato aliquo veniali, alia voluntariè reticeret, sinè tamen ulla in eis complacentia, posset in Sacramenti hujus susceptione consequi eorum remissionem: Quid enim obstat quin vi gratiæ sacramentalis excitentur motus ferventes qui sint virtualis displicentia eorum peccatorum non confessorum. Neque tamen erit impertinens ea confiteri ad eorum remissionem; quia motus displicentiæ faciliùs & primariò sunt circà confessa, quatenùs sunt propria materia Sacramenti & magis memoriæ præsentia: Circà non confessa autem non sunt primariò, & per se, quia non sunt propria materia hujus Sacramenti; sed indirectè tantùm & per accidens, in quantum tales motus seu actus, ità sunt effectus Sacramenti Pœnitentiæ, ut simul sint actus ferventes & virtuosi, ex qua parte includere possunt virtualem displicentiam tàm confessorum quàm non confessorum, plurium vel paucorum secundùm modum fervoris sui.

Dico 3°. Sacramentalia non habent propriè vim remittendi peccata venialia ex opere operato, sed tantùm ex opere operantis, scilicet ipsius qui eis utitur & Ecclesiæ.

Prob. prima pars: In tantum Sacramentalia possunt dici remittere peccata venialia ex opere operato, in quantum ex opere operato causant gratiam quâ excitetur fervor charitatis, seu motus pœnitentiæ formalis vel virtualis circà illa peccata, ut constat ex dictis: Atqui Sacramentalia talem gratiam non causant ex opere operato, sed tantùm ex opere operantis Ecclesiæ & illius qui eis utitur: Ergo. Prob. Min. Gratiam causari ex opere operato est eam causari virtute operis, non quatenùs procedit laudabiliter ab operante, sed quatenùs est institutum ad gratiam causandam habens ex sua institutione hanc vim: Atqui Sacramentalia non habent ex sua institutione præcisè vim causandi gratiam: Ergo. Prob. Min. 1°. Quia aliàs Sacramentalia forent Sacramenta, utpotè signa visibilia practica invisibilis gratiæ. 2°. Sacramentalia sunt ex institutione Ecclesiæ; Ecclesia autem non habet potestatem instituendi quædam signa visibilia quæ vi præcisè suæ institutionis gratiam conferant; tùm quia, ut jam dicebam, aliàs haberet potestatem instituendi Sacramenta; tùm quia nullibi habetur sivè in Scriptura, sivè in Traditione hanc potestatem Christum contulisse Ecclesiæ, ideòque sinè sufficienti fundamento id assereretur, quòd fieri non debet in re tanti momenti: Ergo.

Neque refert quòd Ecclesia habeat potestatem applicandi merita Christi ad remissionem pœnæ per Indulgentias: Præterquam quòd enim usus Indulgentiarum sit fundatus in verbo Dei, Traditione & Decretis Conciliorum quod dici nequit de Sacramentalibus quoad vim remittendi peccata ex opere operato: Altera Disparitas est quòd ad remissionem pœnæ restantis post culpam dimissam non requiratur gratiæ infusio aut operatio in anima, sed sufficit exterior pœnæ condonatio quam Ecclesia nomine Christi facit; remissio verò culpæ, quæ est macula in anima, requirit gratiæ infusionem vel operationem.

Prob. & explicatur secunda pars: Sacramentalia, ut jam dixi, alia sunt quæ ex genere suo & modo quo fiunt, habent adjunctum aliquem dolorem de peccatis, ut Confessio generalis, tunsio pectoris, Oratio Dominica: Alia sunt quæ ultrà motum reverentiæ ergà res divinas, qui in eorum usu reperitur, habent insuper specialem ab Ecclesia benedictionem & consecrationem, ut aqua benedicta, benedictio Episcopi, Oratio in Ecclesia benedicta vel consecrata, &c. Hæc omnia si laudabiliter & virtuosè fiant, patet quòd operentur ad remissionem peccatorum venialium, sivè per modum pœnitentiæ virtualis, sivè impetrando gratiam quâ talis pœnitentia excitetur, non secùs ac cætera opera virtutum. Et quæ sunt secundi generis, præter hanc virtutem ex parte utentis, habent insuper benedictionem, consecrationem & preces Ecclesiæ quæ tunc nobis applicantur, cùm eis Sacramentalibus utimur, & quæ per modum impetrationis & intercessionis habent vim obtinendi nobis gratiam remissivam peccati venialis: Solet enim Deus Ecclesiæ suæ sponsæ preces benigniùs exaudire.

Undè colliges non idem valere uti aquâ quæ ex falsa persuasione crederetur benedicta, ac si esset benedicta; licèt enim utens devotionis fructum non perderet, Ecclesiæ tamen intercessionem non applicaret.

Item non parem vim ad remittenda venialia tribuendam esse sacræ Concioni, Lectioni, Imaginibus, &c. quàm quæ tribuitur Sacramentalibus: Prima enim excitant tantùm devotionis motum objectivè, sed Sacramentalia & objectivè simul & impetratoriè propter preces & benedictiones Ecclesiæ quæ per illa applicantur.

Et fortè nihil aliud intelligunt adversarii per opus operatum, quàm eam vim impetrandi quam inesse sacramentalibus quibusdam fatemur, sed propriè loquendo hoc non est causare ex opere operato, cùm talis vis causandi habeatur ex opere Ecclesiæ prout laudabiliter ab ipsa procedit, adeòque meritoriè & per modum impetrationis, non autem præcisè vi suæ institutionis.

Confer. art. ultimum de Sacramentis in genere.

ARTICULUS III.

Utrùm peccata per pœnitentiam dimissa redeant per sequens peccatum ?

HÆc quæstio potest multipliciter intelligi. 1°. An peccata dimissa redeant quoad actum numero eundem: Et hoc sensu certum est non redire; quod enim semel desiit, idem numero redire non potest, saltem de Lege Dei ordinaria, ut docetur in Philosophia; & licèt fortè possit secundùm potentiam Dei extraordinariam redire secundùm esse physicum & quoad entitatem, non potest

potest tamen redire secundum esse morale, seu quoad malitiam; Deus enim nullo modo potest esse auctor malitiæ peccati qualis foret in hoc casu reproductionis, quia homo foret tantùm instrumentum. 2°. Intelligi potest an redeant secundùm aversionem & conversionem relictam ex actu & moraliter remanentem, ideòque secundùm maculam & reatum pœnæ. Pro cujus intelligentia

Hic q. 88. a. 1. o. Præmitto præclaram Auctoris doctrinam. In peccato mortali, inquit, duo sunt, scilicet aversio à Deo & conversio ad bonum creatum: Ex parte conversionis peccata mortalia sunt diversa & interdùm contraria: Unde manifestum est quòd ex parte conversionis peccatum mortale sequens, non facit redire peccata mortalia priùs abolita; alioquin sequeretur quòd homo per peccatum prodigalitatis reduceretur in habitum vel dispositionem avaritiæ priùs abolitæ: Et sic contrarium esset causa sui contrarii, quod est impossibile. Quidquid autem est ex parte aversionis in peccato mortali, seu quidquid illi convenit ratione aversionis secundùm se consideratum, est commune omnibus peccatis mortalibus, quia per quodlibet peccatum mortale homo avertitur à Deo, adeòque macula quæ est per privationem gratiæ, & reatus pœnæ respondens aversioni, communia sunt omnibus peccatis mortalibus & secundum hoc intelligitur id quod dicitur Jacobi 2. *Qui offendit in uno factus est omnium reus.* Igitur considerando in peccatis mortalibus id quod est ex parte aversionis absolutæ; per peccatum mortale subsequens, redit illud quod fuerat in prioribus peccatis antè dimissionem; in quantum per peccatum mortale sequens, homo privatur gratiâ & fit reus pœnæ æternæ, sicut prius erat.

Verum quia aversio in peccato mortali ex conversione quodam modo causatur, fit ut ea quæ sunt ex parte aversionis diversitatem quandam recipiant per comparationem ad diversas conversiones sicut ad diversas causas, ità quòd sit alia aversio & alia macula & alius reatus, prout ex alio & alio actu peccati mortalis consurgit: Et hoc sensu prosequitur Auctor, in quæstionem vertitur utrùm macula & reatus pœnæ æternæ secundùm quod causabantur ex actibus peccatorum priùs dimissorum redeant per peccatum mortale sequens, ità ut peccatum sequens pœnitentiam non solùm inducat maculam propriam & reatum proprium, sed etiam reducat antiquum, perindè ac si semper perseverasset, nec unquam fuisset remissus, ut propterea talis peccator sit Deo exosus & damnandus, non solum ob peccata nunc admissa, sed etiam propter illa priora: Et hoc S. Doctor vocat peccata redire simpliciter: Redire autem secundum quid, est peccatum sequens propter præcedentia seu præcedentium remissionem fieri gravius, ejusque maculam turpiorem, ac reatum majorem: Potest etiam intelligi redire secundum quid, in quantùm peccatum sequens inducit privationem gratiæ & reatum pœnæ æternæ, sicut præcedens, ut prius dicebam. Undè

Ibid. Dico: Peccata semel per pœnitentiam remissa non redeunt simpliciter per peccatum sequens, sed secundum quid tantum.

Ib. in a. s. c. Prob. prima pars ex Scriptura & Patribus: Rom. 11. dicit Apostolus: *Sine pœnitentia sunt dona Dei:* Sed peccata pœnitentis sunt dimissa per donum Dei: Ergo per peccatum sequens non redeunt, quasi Deum de dono remissionis pœniteat. Ezech. 18. v. 30. *Convertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas:* Esset autem in ruinam si per peccatum sequens redeat.

Aug. L. Respons. Prosperi ad 2. Object. Gallorum, refertur de Pœnit. D. 4. c. 14. *Qui recedit à Christo & alienus à gratia finit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit? Sed non in id quod remissum est recidit.* Gelasius Papa 16. de Pœnit. c. ultimo; *divina clementia peccata in ultionem ulteriùs redire non patitur:* Ergo.

Ibid. a. Prob. Rationibus: 1°. Remissio peccatorum est opus Dei, peccatum opus hominis: Atqui opus hominis, non potest destruere opus Dei: Ergo.

Si dicas gratiam esse opus Dei, quod tamen evacuatur per peccatum. R. Disparitatem esse quòd gratia concedatur conditionatè, si homo peccando mortaliter eam non abdicet. Remissio autem peccatorum conceditur absolutè, ut patet ex auctoritatibus citatis & patebit ex ratione sequenti. Et ratio hujus disparitatis est quòd gratia sit quid positivum, indigens ad sui conservationem influxu Dei continuo, quem Deus non confert iis qui peccant mortaliter. At remissio seu destructio peccati non indigent influxu Dei ut permaneat, res enim destructa semper manet destructa, nisi reproducatur, quod non potest contingere in peccato ut jam dixi & dicam.

Ibid. 2°. Deus remittit peccata absolute & non sub conditione de futuro, si pœnitens posteà non peccet; patet ex textibus citatis & ex forma Sacramenti, Sacerdos enim loquens nomine Dei, dicit absolutè sine ulla conditione *Absolvo te:* Ergo per sequens peccatum non redeunt. Confir. 1°. Peccatum remitti est illud destrui, nulla autem potest assignari causa hujus reditûs seu reproductionis, non Deus ut jam dictum est, non homo, quia non committit illud idem quod ante commiserat. Confir. 2°. Non potest macula & reatus peccati redire nisi redeat actus à quo causatur: Atqui per sequens peccatum, actus peccati remissi non redit nec redire potest: Ergo.

3°. Peccatum semel plenè punitum non debet iterùm puniri, sed peccatum remissum fuit plenè punitum in Christo cujus passionis virtute fuit remissum: Ergo.

4°. Si peccata dimissa redirent, sequeretur 1°. Quod iterum deleri deberent per Sacramentum Pœnitentiæ, quod est unicum medium ad eorum remissionem institutum, sicque teneretur homo ea iterùm confiteri, quod damnat tanquam absurdum Benedictus XII. Extravag. *Inter cunctas.* Sequeretur 2°. Quod etiam rediret peccatum originale; non enim est potior ratio de peccatis actualibus quàm de isto, sicque quod deberet deleri per iterationem Baptismi, quia non est aliud medium ad ejus remissionem institutum; Consequens est hæreticum: Ergo.

Prob. secunda Pars: Duplici sensu peccata dimissa dicuntur redire secundum quid per sequens peccatum: 1°. Si ratione remissionis illorum, peccatum sequens fit gravius propter ingratitudinem 2°. Si peccatum sequens inducat similem privationem, & similem reatum pœnæ æternæ ac præcedentia remissa: Atqui utrumque contingit: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Christus Math. 18. referens Parabolam Regis qui jussit servum, cui omne debitum dimiserat, in carcerem conjici, donec redderet universum debitum, eò quòd fratri debitum pariter non remiserat, subjungit: *Sic & Pater vester Cœlestis faciet vobis, si non dimiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris:* Ergo peccata priùs dimissa redeunt ubi deest charitas fraterna: Charitas autem fraterna tollitur per quodlibet peccatum mortale, per quod scilicet tollitur charitas simpliciter.

R. hanc Parabolam posse duplici sensu legitimè intelligi: 1°. Quòd peccata remissa redeant secundùm quid, ratione tùm ingratitudinis, tùm similis reatus pœnæ æternæ. 2°. Intelligendo de remissione peccatorum, non re ipsâ facta, sed facta quantùm ex parte Dei qui per Ministros Ecclesiæ applicat Sacramentum de se efficax remittendis peccatis peccatori, sed is ponit obicem per internum odium in fratrem: Et sic peccata quæ putabantur remissa, & quæ quantum ex parte Dei potuerant remitti, si non fuisset appositus obex, dicuntur redire, quamvis reverà non fuerint remissa: Quo sensu hæc Parabola non spectat relapsos

sos post remissionem, sed eos qui petunt sibi remitti, cùm ipsi nolint remittere. Neque enim putandum est omnes Parabolarum circumstantias semper applicandas esse veritati quæ intenditur, quædam sunt enim ad ornatum tantùm, ut in præsenti, venundatio servi, contristatio aliorum, relatio per eos facta Domino utique ignoranti, item remissio facta servo priusquam ipse dimiserit conservo, hic non sunt applicandæ: Non enim Deus ignorat quid in nobis agatur, nec remittit nobis priusquam remittamus, cùm jubeat nos prius dimittere, si velimus nobis dimitti: Sunt ergo istæ circumstantiæ ad ornatum, & adjectitiæ; necessariæ verò, & veritati intentæ applicandæ, sunt quòd Rex qui servo longe majus debitum dimiserat, graviter illum puniat eò quòd debitum longè minus non remiserit conservo; quo voluit significare Christus se non remittere ei qui non vult remittere fratri; & se eum cui remisit, sed posteà non vult remittere levem injuriam fratri, propter ingratitudinem & speciem quamdam crudelitatis, graviter puniturum.

Inst. Aug. occasione hujus Parabolæ dicit l. 1. de Bapt. cont. Donatist. cap. 12: „ Redire dimissa peccata, ubi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Evangelio docet in illo servo à quo dimissum debitum Dominus repetit; eò quòd ille conservo suo debitum nollet dimittere." Item serm. 15. de verbis Domini, sic ait: „ Si non dimiseris revocabo te, & quidquid dimiseram replicabo tibi." Similiter loquuntur Gregorius, Beda, Rabanus, &c.

Ib. ad 1. Ad primum textum Augustini respondet Auctor quòd illud verbum Augustini videatur intelligendum de reditu peccatorum quantùm ad reatum pœnæ æternæ in se consideratum; quia scilicet post pœnitentiam peccans incurrit reatum pœnæ æternæ sicut priùs, non tamen omninò propter eandem rationem: Undè Aug. in libro de Responf. Prosperi ad 2. Object. Gall. cùm dixisset, quòd *Non in id quod remissum est, recidit, nec pro originali peccato damnabitur;* subdit: *Qui tamen propter postrema peccata eâ morte afficitur quæ ei propter illa quæ remissa sunt, debebatur,* quia scilicet incurrit mortem æternam, quam meruerat per peccata præterita, vel etiam dicit remissa redire secundùm quid, quia indè sequens aggravatur propter ingratitudinem.

R. 2°. S. Augustinum loco citato non loqui assertivè, sed ex suppositione quam urgebat contrà Donatistas; Donatistæ enim, ut ibid. exponit S. Doctor, volebant iis qui fictè Baptismum susciperent, in ipso Baptismi puncto peccata dimitti, sed statim per fictionem redire: Ergo etiam, arguit Augustinus, *Hoc in eis intelligant fieri qui extrà Ecclesiæ communionem, sed tamen baptismate Ecclesiæ baptisantur,* ità ut non magis istis quàm illis necessaria sit Baptismi iteratio (contrà quod prætendebant Donatistæ) *Nam redire dimissa peccata, ubi fraterna charitas non est, apertissimè Dominus in Evangelio docet;* si nempè dicantur fuisse remissa illi qui perseverans in odio fratris est baptisatus. Cùm enim Math. 18. constet eum pro meritis puniri, consequens est peccata ejus redire post Sacramentum, si fuerant in Sacramento remissa. Quòd autem Aug. assertivè teneat homini fratris odium retinenti peccata vere coram Deo non remitti, quando baptisatur, patet ex ejusdem libri cap. 11. 12. & 13. & ex l. 5. c. 20. 21. 22. quo ultimo loco sic ait: *Quantò magis fieri non potest, ut eis peccata dimittantur, qui fratres à quibus diliguntur, oderunt, & in ipso odio baptisantur.*

Ad secundum Augustini textum, & ad alios Patres laudatos, R. juxtà primam solutionem, eos esse intelligendos de reditu peccatorum secundum quid, ratione scilicet, vel similis reatus pœnæ æternæ, vel aggravationis ex ingratitudine.

Obj. 2°. Beda l. 4. in Luc. cap. 48. super illud; *Revertar in domum meam undè exivi*, dicit: *Timendus est iste versiculus, non exponendus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat:* Ergo.

R. Quòd neque Lucas, neque Beda intelligant de reditu peccatorum dimissorum, sed de iteratione actua; in quantùm cum quis securus putat illecebram peccati præteriti esse extinctam, est in periculo, ne iterum resurgat, & eum in simile peccatum conjiciat.

Obj. 3°. Bona opera per peccatum mortificata, reviviscunt per pœnitentiam: Ergo & peccata per pœnitentiam deleta, per relapsum revocantur.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd bona opera per peccatum mortificata non prorsus abolentur, sed manent semper in memoria, & acceptatione divina, ut sublato peccato reviviscant, ut dicemus infrà, quamvis eo durante impediantur à mercedis consecutione: Undè mortificantur tantum per ordinem ad illum cujus erant, non absolutè in se: Peccata verò per pœnitentiam prorsus in se abolentur, & destruuntur; ità ut nihil eorum remaneat, ne quidem in memoria Dei. Rationes hujus discriminis require art. 5. infrà secunda Probat. Conclusionis. in 4. d. 22. q. 1. a. 1. ad 6.

ARTICULUS IV.

Utrum per Pœnitentiam virtutes restituantur?

Quæstio est de virtutibus infusis, non acquisitis, hæ enim cum non nisi multiplicatis actibus acquirantur, ità amissæ, non nisi similibus actibus restituuntur, non verò per Pœnitentiam, cum quandoque contingat pœnitentem unico actu justificari.

Dico: Virtutes infusæ per peccatum amissæ restituuntur per pœnitentiam. Hic q. 89. a. 1. o.

Dixi, *Amissæ*, quia non semper omnes amittuntur per peccatum, sed ordinariè remanent fides & spes, & istæ non restituuntur, nisi quoad statum perfectum, & informationem charitatis.

Prob. Per Pœnitentiam remittuntur peccata, & remissio peccatorum non fit sine infusione gratiæ justificantis: Atqui gratiam sanctificantem consequuntur omnes virtutes gratuitæ, sicut ex essentia animæ fluunt omnes potentiæ; gratiæ enim in ordine supernaturali deserviunt virtutes infusæ ad ejus operationem, sicut animæ in ordine naturali deserviunt ejus potentiæ: Ergo. Ib. o.

Confir. ex Trid. sess. 6. cap. 7. ubi dicitur quod in ipsa justificatione cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo, fidem, spem & charitatem: Charitas autem sine aliis virtutibus esse non potest, quia qui est rectificatus circa finem, quòd fit per charitatem, oportet etiam eum rectificari circà media, quod fit per virtutes.

Dices 1°. Virtutes amissæ non possunt per pœnitentiam restitui, nisi pœnitentia sit earum causa: Atqui pænitentia non est causa omnium virtutum, cum ipsa sit virtus, & non sit causa sui: Ergo.

R. N. Maj. Non enim dicimus quòd virtutes amissæ restituantur per Pœnitentiam, quasi pœnitentia virtus sit earum causa, sed sensus est, ut patet ex probatione Conclusionis, quòd homo pœnitens disponatur per suos actus ad gratiam justificationis, quam consequuntur omnes virtutes etiam ipsa pœnitentia, ut virtus.

Dices 2°. Habens virtutem, sinè difficultate & delectabiliter operatur actus virtutum: Undè Philosophus 1. Ethic. c. 8. dicit quòd non est justus qui non gaudet justâ operatione: Atqui multi pœnitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus virtutum: Ergo.

R. D. Maj. Habens virtutem sinè difficultate, & delectabiliter operatur actus virtutum per se, & quantum est ex parte habitus virtutis, C. Maj. per accidens, & ex parte subjecti, N. Maj. Ad hunc sensum distincta Min. N. Conseq. Dicendum igitur quòd in quantum est ex ipsa inclinatione charitatis, & aliarum virtutum, pœnitens opera virtutum delectabiliter, & sine difficultate operatur, istæ enim ex se inclinant & instigant Ib. ad 3.

ad bonum: sed quia per Pœnitentiam non prorsùs omnes absterguntur peccatorum reliquiæ, nempè vitiosi habitus, seu pravæ dispositiones ex prioribus actibus peccatorum causatæ, ex his præstatur difficultas in operibus virtutum, donec per contrarios actus pellantur; sicut si ex somnolentia, aut alio morbo sentiret homo difficultatem in exercitio actûs virtutis.

Repones: Si redeant omnes virtutes: Ergo pelluntur omnes habitus vitiosi oppositi; quia duo habitus contrarii non possunt esse in eodem subjecto.

R. Dato quòd pellantur in ratione habitûs, remanent tamen in ratione dispositionum. Insuper, N. Conseq. & ad Prob. Dico quòd virtutes infusæ & habitus vitiosi non sunt strictè contrarii, quia non sunt ejusdem generis; illæ enim sunt infusæ & supernaturales, isti autem sunt acquisiti & naturales.

Dices 3°. Virginitas & innocentia amissæ per peccatum, restitui non possunt per pœnitentiam: Ergo. Prob. Ant. Virginitas consistit in integritate carnis absque omni experimento delectationis venereæ; innocentia verò in integritate mentis ab omni peccato: Atqui fieri non potest, quòd qui expertus est veneream delectationem, non sit expertus; & qui peccavit, quòd non peccaverit: Ergo.

a. 2. q. 152. a. 3. ad 3. R. N. Ant. Ad Probat. D. Maj. Virginitas quoad suum materiale consistit in integritate carnis, absque omni experimento delectationis venereæ; & similiter Innocentia, quoad suum materiale in integritate mentis ab omni peccato, C. Maj. Quoad suum formale, N. & concessâ Min. D. Conseq. Ergo Virginitas & Innocentia amissæ restitui non possunt, quoad suum materiale, C. Quoad suum formale, N. Formale autem in Virginitate est inclinatio, seu propositum perpetuò abstinendi à delectatione venerea; & in Innocentia, inclinatio seu propositum vitandi omnia peccata, & quoad hæc restituuntur per pœnitentiam.

Repones: Qui peccando Virginitatem amisit, dum pœnitet, proponit quidem abstinere à peccato, non tamen tenetur proponere abstinere ab omni delectatione venerea, sed potest velle uti Matrimonio: Ergo nec quoad formale restituitur Virginitas.

R. D. Ant. Qui peccando, &c. non tamen tenetur proponere abstinere ab omni delectatione venerea absolutè, C. Ant. In præparatione animi, N. Ant. Illi enim datur in præparatione animi propositum abstinendi ab omni delectatione venerea, si sibi competeret, & res exigeret: Et hoc sensu dicitur restitui formale Virginitatis, saltem in sua proxima dispositione, sicut pauper justus dicitur habere virtutem magnificentiæ, quia habet in præparatione animi, exercere actus illius virtutis, si divitiæ suppeterent.

ARTICULUS V.

De reviviscentia meritorum per Pœnitentiam.

§. I.

Utrùm merita per peccatum mortificata reviviscant per Pœnitentiam?

Theologi communiter distinguunt quadruplicis generis opera quæ homo elevatus ad ordinem supernaturalem elicere potest. Alia sunt viva, alia mortua, alia mortifera, alia mortificata: Opera viva, sunt quæ à principio vitæ spiritualis, scilicet gratiâ procedunt: Mortua, quæ licèt sint ex objecto bona, non tamen procedunt à gratia, sed ad homine in statu peccati mortalis: Mortifera, sunt peccata, quæ gratiam, animæ vitam destruunt: Denique mortificata, sunt quæ à gratia processerunt, sed per peccatum subsequens impediuntur à suo effectu, qui est perducere suum Auctorem ad gloriam, metaphorâ deductâ à membris corporeis, quæ mortificata dicuntur, quando impediuntur à suis functionibus; peccatum enim subsequens tollit gratiam, quamdiù autem homo est extrà gratiam, perduci non potest in vitam æternam.

Non est hìc quæstio de operibus vivis, quæ non indigent reviviscere; neque de mortuis; quæ enim nunquam vixerunt, reviviscere non possunt; neque de mortiferis, hæc enim per Pœnitentiam destruuntur, non reviviscunt: Est igitur quæstio tantum de operibus mortificatis, de quibus inquirimus, an reviviscant per Pœnitentiam, id est an recuperent vim, & efficaciam perducendi hominem, qui ea fecit, in vitam æternam, quâ efficaciâ fuerunt privata per peccatum.

Meritum sumptum in concreto est opus bonum præmio vitæ æternæ dignum; sumptum in abstracto est jus ex illo bono opere ad vitam æternam, & consequenter ad gratiam quæ est semen, & mensura gloriæ: Undè eo passu quo resurgunt merita, resurgit gratia quam merebantur, seu saltem jus ad illam, & ad virtutes gratiam consequentes.

Dico: Merita per peccatum mortificata reviviscunt per Pœnitentiam. Hic q. 89. a. 5. 6.

Hæc Conclusio quamvis non sit de fide, est tamen certa & unanimiter asserta ab omnibus Theologis.

Prob. 1°. Auctoritate Scripturæ, Concilii Trid. & Patrum. Joel. 2. postquam Dominus v. 12. dixit: *Convertimini ad me in jejunio, fletu & planctu*, v. 25. subjungit in mercedem hujus conversionis: *Reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus & rubigo:* Super quæ verba Glossa interlinearis ex Hieronymo desumpta dicit: *Non patiar perire ubertatem quam cum perturbatione animi amisistis; illa autem ubertas est meritum bonorum operum, quod per peccatum fuit perditum.* Ib. in 4. f. 6.

Ezech. 33. *Impietas impii non nocebit ei: in quacumque die conversus fuerit;* noceret verò plurimùm; si priorum meritorum fructum perderet.

Apost. Heb. 6. *Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius:* Ubi Paulus alloquitur omnes Hebræos, inter quos absque dubio erant, qui lapsi fuerant: Huncque textum proponit Concil. Trid. sess. 6. cap. 16. iis qui peccaverunt, dicens: „ Justificatis hominibus, sivè acceptam gratiam perpetuò conservaverint, sivè amissam recuperaverint, proponenda inter alia, hæc verba Apostoli, *Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri.* "

Idem Concilium ibid. dicit: Nihil justificatis amplius deesse credendum est, quominùs plenè, illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ Legi pro hujus vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam promeruisse, censeantur. " Ubi Concilium innuit tres conditiones, requiri, ut opera nostra sint meritoria, & præmium suum obtineant; scilicet ut sint opera hominis justificati, ut sint facta in Deo sivè à gratia Dei, & ut qui ea facit in gratia decedat, aitque *Nihil ampliùs deesse credendum est:* Atqui merita mortificata habent duas priores conditiones, & tertiam recuperant virtute pœnitentiæ, in qua datur gratia cum qua pœnitens potest decedere: Ergo.

Hieronymus in cap 3. ad Galat. ubi Apostolus de iis qui post plura pro Christo tolerata lapsi erant in Judaïsmum, dicit; *Tanta passi estis sinè causa? Si tamen sinè causa;* scribit: „ Quicumque ob fidem Christi laboraverit, & posteà lapsus fuerit in peccatum, sicut priora dicitur passus fuisse sinè causa, dùm peccat; sic rursùs non perdet ea, si ad pristinam fidem, & ad antiquum studium revertatur. "

Ambrosius lib. 1. in Luc. „ Vide, inquit, quàm bonus Deus, & facilis indulgere peccatis,

„ tis, non solùm ablatum restituit, sed etiam „ insperata concedit".

Chrysosthomus hom. 6. in Genes. „ Per misericordiam Dei, si modò condemnare facta nostra, & jam sistere ignaviam voluerimus, poterimus statim ad pristinam abundantiam redire".

Ibid. o. Prob. 2°. Ratione: Merita mortificata reviviscere est ea recuperare vim & efficaciam perducendi suum Auctorem in vitam æternam, quam efficaciam perdiderant per peccatum & propterea dicebantur mortificata: Atqui per Pœnitentiam hanc efficaciam recuperant: Ergo. Prob. Min. Causa remanens, sed carens suo effectu propter impedimentum, eo ablato, debet effectum suum producere: Atqui merita licèt actu transierint, remanent tamen quantùm est de se in acceptatione divina, & per pœnitentiam tollitur impedimentum, scilicet peccatum, sistens eorum effectum: Ergo. Min. pro secunda parte patet. Prob. prima pars: Quamvis Deus absolutè potuisset merita non acceptare ad præmium pro semper, sed tantùm sub conditione perseverantiæ in justitia, sicut peccata ad pœnam non acceptat pro semper, sed sub conditione impœnitentiæ: Ea tamen sic acceptasse colligimus. 1°. Ex Scripturis, Patribus & Concilio Trid. citato, atque ex unanimi Theologorum consensu. 2°. Quia Deus est proclivior ad præmiandum quàm ad puniendum & semper punit infrà, præmiat autem ultrà condignum. 3°. Quia hoc ipso quod bona opera Deo semel placuerunt, nunquam illi displicent, semper enim manet quòd fuerint bona & ab ejus gratia procedentia, sicque acceptatio est perpetua: Quapropter, propter peccatum sequens, illa non abjicit à sua acceptatione, licèt peccatorem abjiciat quamdiu est in peccato, sed eo ablato congruum est ut illa merita sine remuneratione non relinquat: At verò peccatum per pœnitentiam deletum non remanet, neque in se, ut patet, neque in acceptatione Dei, quia nunquam ipsi placuit, neque in acceptatione divinæ justitiæ ad puniendum, quia divina justitia non punit, nisi id quod nondum fuit punitum & pro quo non est satisfactum, atque supponendo reatum pœnæ; peccatum verò per pœnitentiam deletum, fuit punitum & pro eo satisfactum ex meritis Christi, nec reatus pœnæ redire potest, quia non redit actus voluntarius à quo causatur. 4°. Quia, ut suprà diximus, peccatum est opus hominis, quod non potest destruere absolutè in se opus Dei quale est meritum. 5°. Denique quia circà bona opera non plus valet culpa quàm gratia; sed culpa mortificat; Ergo gratia vivificat.

Dices 1°. Sicut per pœnitentiam subsequentem remittuntur peccata præterita, ità per peccatum sequens mortificantur opera priùs in charitate facta: Atqui peccata dimissa per pœnitentiam non redeunt per subsequens peccatum: Ergo nec opera mortificata reviviscunt per charitatem seu pœnitentiam subsequentem.

Ib. ad 1. R. D. Maj. ly *sicut* dicente omnimodam paritatem, N. Maj. ly *sicut* dicente aliqualem paritatem, C. Maj. & Concessâ Min. N. Conseq. In hoc ergo est paritas, quòd sicut peccata semel dimissa non nocent ampliùs homini ad damnationem æternam, ità nec merita semel mortificata nihil prosunt homini ad vitam æternam, quamdiu remanent mortificata, seu est in statu peccati. Est autem disparitas quòd opera peccati per pœnitentiam aboleantur secundùm se & absolutè, ità scilicet quòd ex eis ulteriùs, Deo sic indulgente, qui ea projicit in profundum maris, ut dicit Scriptura, nec macula nec reatus inducatur; sed opera ex charitate facta non abolentur absolutè & in se, sed in quantum est ex se remanent in acceptatione divina, ut dictum est, & tantùm impedimentum accipiunt ex parte hominis ne ei prosint: Et ideò remoto impedimento quod est ex parte hominis, Deus implet ex parte sua illud quod opera merebantur.

Inst. Ezech. 18. Sicut dicitur de peccatore pœnitentiam agente: *omnium iniquitatum ejus non recordabor*, sic de justo qui peccavit mortaliter, dicitur: *Omnes justitiæ ejus non recordabuntur:* Atqui iniquitates non redeunt: Ergo justitiæ non reviviscunt.

Respondetur communiter ex hoc textu nihil aliud sequi quàm quòd sicut Deus non recordatur impietatum, ità nec justitiarum, quamdiu homo in peccato remanet, & in hoc solo situm esse paritatem, non verò in hoc quòd sicut impietates non redeunt, sic nec justitiæ reviviscunt; quia Scriptura dicit equidem impietatem deleri per pœnitentiam & justitiam per peccatum, sed non explicat modum quo utraque deletur; non enim omnia in eodem Scripturæ loco dicuntur, sed ex aliis locis colligimus iniquitatem per pœnitentiam absolutè in se deleri, justitias verò non deleri in se per peccatum, sed impediri tantùm à suo effectu. Confir. Responsio ex eo quòd cùm Deus sit pronior ad parcendum quàm ad puniendum & promissiones ejus sint favorabiles, comminationes autem odiosæ, illæ debeant amplè intelligi, istæ restringi. Verùm non aliundè quàm ex ipso textu repetenda est solutio, in eo namque agitur de peccatoribus in suo peccato morientibus; subditur enim immediatè: *In prævaricatione quâ prævaricatus est, & in peccato quod peccavit, in ipsis morietur.* *In 4. d. 22. q. 1. a. 1. ad 6.*

Urgebis: Plùs valet peccatum ad destruenda merita quàm gratia ad destruenda peccata; peccatum enim est malitiæ infinitæ & gratia bonitatis finitæ: Ergo.

R. D. Ant. Plus valet peccatum ad destruenda merita quàm gratia ad destruenda peccata, si considerentur præcisè secundùm se, Transeat; posset namque negari; quia peccatum non mortificat merita ratione malitiæ infinitæ, sed quia est incompossibile cum gratia: Si considerentur ut subsunt Legi divinæ misericordiæ volentis acceptare ad præmium merita præterita etsi mortificata, & nolentis punire peccata dimissa etiam in relapso, N. Fundamentum autem hujus Legis habes in probationibus Conclusionis.

Dices 2°. Opera dicuntur mortificari ad similitudinem animalium quæ moriuntur, ut docet S. Th. art. 4. Atqui animal mortuum non potest iterùm vivificari: Ergo pariter nec opera mortificata, &c.

R. D. Maj. Opera dicuntur mortificari ad similitudinem aliqualem animalium quæ moriuntur, C. Maj. Ad similitudinem omnimodam, N. Maj. Est ergo in hoc similitudo, quòd & animalia mortua & merita mortificata priventur operatione suâ & effectu. Est autem Disparitas quòd merita non mortificentur secundùm se, ut dictum est, sed solùm per impedimentum proveniens ex parte operantis: Animalia autem moriuntur secundùm se in quantum privantur principio vitæ: Undè merita mortificata debent potiùs comparari membro viventi quidem, sed propter aliquod impedimentum functiones suas exercere non valenti. *Ib. ad 2.*

§. II.

In quo gradu & quantitate merita per peccatum mortificata, reviviscant per Pœnitentiam?

Quidam volunt merita mortificata reviviscere quoad omnes gradus & omnem quantitatem quam habebant, quantumvis sit remissa pœnitentia, ità quòd qui habebat merita ad decem gradus gloriæ, si resurgat ut duo, habebit merita ad duodecim: Ità plures tàm antiqui quàm Recentiores præsertim Suares in opusculo de reviviscentia meritorum. Alii volunt quòd reviviscant secundùm quantitatem præsentis dispositionis seu pœnitentiæ: Ità cum Auctore communiter Thomistæ & plures Extranei, sed tamen diverso sensu Quidam sic intelligunt quòd nullus alius gradus conferatur pœnitentiæ præter eum qui correspondet contritioni

ni per quam resurgit, ita ut nihil recuperet de jure ad præmium essentiale præcedentibus meritis debito, sed tantùm ad præmium accidentale, idem autem præmium essentiale conferatur duplici titulo, nempè titulo præsentis dispositionis & titulo meritorum præcedentium: Ità Bannes, Sylvius, Contenson. Alii dicunt merita sic reviviscere secundùm quantitatem præsentis dispositionis, ut præter gradum qui illi debetur aliquid conferatur de jure ad præmium essentiale correspondente prioribus meritis; ita Soto, Nugno, Alvares, Ledesma, quos citat & sequitur Gonet.

Hæc autem Sententia dupliciter explicatur. Prima & communior explicatio est quod si is, qui habebat prius merita ad decem, resurgat per actum contritionis ad duo, habebit jus ad gloriam ad quatuor gradus, quorum duo respondent præsenti dispositioni, alii duo præcedentibus meritis mortificatis.

Altera explicatio est Dominici Soto qui dicit quod ille qui resurgit summo conatu & in perfecta pœnitentia, recuperat omnem gratiam à qua ceciderat: Quia, inquit, si contritio est dispositio ad vivificationem operum, fit ut optima quæ esse potest, in integrum illa restituat, nam sicut posita dispositione ponitur effectus, sic posita summa ponitur summus effectus: Undè si contritio deficit ab illa summa, in ea proportione qua ab ea distat, restituitur antiqua gratia, ut si contritio est medietas summæ, restituitur medietas gratiæ, si fuerit quarta pars, restituetur ei quarta pars gratiæ pristinæ. Quia si per summam pœnitentiam tota ruina reparetur, videtur quod illa proportio sit servanda inter minores causas & effectus, ut docet Philosophus 6. & 7. Physic. Ità laudatus Theologus; & hæc explicatio satis arridet.

Pro resolutione hujus difficultatis, in qua, ut ingenuè fatear, inter tot opiniones vix aliquid certi statui potest: Observandum est gratiam posse sumi dupliciter: 1°. Physicè pro qualitate qua participes efficimur divinæ naturæ. 2°. Moraliter pro jure morali ad gloriam mediis bonis operibus, vel præsentibus, vel præteritis quidem, sed remanentibus in Dei acceptatione: Neque ista distinctio est fictitia, ut contendit quidam Recentior Thomista, sed fundata in Auctore 3. p. q. 7. a. 11. o. ubi distinguit inter gratiam Christi consideratam in esse entis & consideratam in esse gratiæ: Si dicas jus ad gloriam fundari in gratia physicè sumpta: Id quidem verum est de jure Physico & intrinseco ad gloriam ut hæreditatem, non verò de jure morali & extrinseco ad gloriam ut coronam & mercedem, illud namque fundatur in bonis operibus quæ Deus acceptat ad gloriam & ad præmium. Hic itaque inquirimus tantùm de reviviscentia gratiæ sumptæ moraliter pro jure ad gloriam; quia meritum dicit jus ad gloriam, ideòque meritum reviviscere est recuperare jus ad gloriam. Quomodo autem & quando resurgat & augeatur gratia in esse physico ad quam recuperatur jus per actus remissos pœnitentiæ, dicemus in Tract. de Charitate dùm de ejus augmento.

Dico 1°. Merita per peccatum mortificata non semper reviviscunt per pœnitentiam in eodem gradu & eadem perfectione quam habebant antequam mortificarentur, sed secundùm quantitatem & proportionem præsentis dispositionis.

Est manifestè S. Th. hic q. 89. a. 2. o. ubi dicit: „ Contingit intensionem motûs pœnitentis „ quandoque proportionatam esse majori gratiæ „ quàm illa à qua exciderat per peccatum, quan- „ doque autem æquali, quandoque verò minori: „ Et ideò Pœnitens quandoque resurgit in majori „ gratia, quandoque autem in æquali, quando- „ que etiam in minori ". In Resp. ad 2. „ Pœni- „ tentia quantùm est de se, habet virtutem repa- „ randi defectus ad perfectum & etiam promo- „ vendi in ulteriorem statum, sed hoc quando- „ que impeditur ex parte hominis, qui remissiùs „ movetur in Deum & detestationem peccati ". Et art. 5. ad 3. „ Qui per Pœnitentiam resurgit in „ minore charitate, consequetur quidem præmi- „ um essentiale, secundum quantitatem charitatis „ in qua invenitur.

Id etiam innuit Trid. Sess. 6. cap. 7. ubi dicit „ quòd unusquisque recipiat justitiam secundum „ mensuram quam Spiritus sanctus partitur singu- „ lis prout vult, & secundùm propriam cujusque „ dispositionem.

Prob. Ratione: Contritio per quam resurgit pœnitens non solum est remotio impedimenti, ut arbitrantur adversarii, sed est etiam dispositio moralis ad reviviscentiam meritorum: Atqui causa non producit effectum, nisi secundùm dispositiones subjecti: Ergo. Prob. Maj. Sicut contritio ad tria, v. g. est dispositio physica ad gratiam ad tria, physicè sumptam, ita est dispositio moralis ad gratiam moralem ex meritis reviviscentibus, quæ manent in acceptatione divina: Unde sicut vi Sacramenti vel contritionis habetur jus physicum ad tria, ità æquale jus morale habetur per merita raviviscentia: Istæ enim duæ causæ non se impediunt. Nec obstat quòd sit tantùm dispositio ad tria, ubi enim duæ causæ concurrunt, eadem dispositio sufficit cuilibet ad suum effectum: Paritas est in Baptismo fictè suscepto, qui dùm reviviscit per Pœnitentiam, consequitur suum effectum, & Pœnitentia suum secundùm mensuram præsentis dispositionis, ut dixi de Bapt. Dissert. 4. a. 2. Petit. 2.

Dices: Pœnitentia non est dispositio moralis ad reviviscentiam meritorum nisi ex beneplacito divino: Atqui non est ratio, cur Deus eam acceptet ad certos gradus meritorum mortificatorum, & non ad omnes: Ergo.

R. N. Min. Sunt enim plures rationes, & ex eis confir. Conclusio: 1°. Quia seclusâ Dei revelatione debemus loqui de supernaturalibus proportione servatâ, sicut de naturalibus; partim ne detur cuilibet occasio, quodlibet fingendi; partim quia exigit suavis Dei providentia, ut de supernaturalibus disponat ad modum rerum naturalium, quæ sunt nobis notæ; causæ autem naturales non producunt effectum, nisi secundùm dispositiones subjecti. 2°. Per hanc modificationem salvantur jura misericordiæ & justitiæ. 3°. Si merita mortificata semper reviviscerent in summo gradu, daretur justis occasio teporis & facilitatis ad peccandum, cùm viderent tàm facilem meritorum reviviscentiam, quoad totam suam perfectionem: E contrà ex nostra sententia inducuntur ad eliciendos actus ferventiores charitatis & contritionis, sive in ipsa conversione, sivè posteà, quibus opera mortificata magis ac magis reviviscant, quousque in integrum restituantur.

Dico 2°. Merita mortificata reviviscunt secundùm quantitatem præsentis dispositionis, non hoc sensu quòd eadem gloria essentialis conferatur pœnitenti duplici titulo, scilicet titulo præsentis dispositionis, & titulo meritorum mortificatorum, sed hoc sensu quòd ultra jus ad gloriam essentialem correspondentem præsenti dispositioni, conferatur aliquid de jure ad distinctam gloriam essentialem correspondentem præcedentibus meritis.

Prob. Quia alioquin reviviscentia meritorum non salvatur cum proprietate: Ergo. Prob. Ant. Merita reviviscere, nihil est aliud quàm ea iterum acceptari ad gloriam essentialem quam merebantur: Atqui si ultrà gloriam essentialem quæ debetur præsenti dispositioni, non detur altera quæ correspondeat meritis præcedentibus, sed tantùm eadem duplici titulo detur, non propriè iterùm acceptantur ad gloriam essentialem, quia etsi non præcessissent, perindè foret, & æqualis gloria: Sicut si quis per decem dies in vinea alterius laborasset, & daretur illi stipendium unius diei decem titulis, novem dies priores non censerentur computari, & justè compensari: Ergo.

Confir. Pone casum quòd aliquis octoginta annis sanctissimè vixerit, & in fine vitæ peccet mortaliter, & alter per idem tempus flagitiosissimè vi-

vixerit, uterque autem resurgat in eodem Pœnitentiæ gradu, putà ad quatuor; uterque secundùm sententiam quam oppugnamus, æquali gloriâ donabitur: Ergo in primo nulla habebitur ratio præcedentium meritorum, adeòque propriè non reviviscunt.

Neque dicas quòd respectu meritorum præcedentium confertur primo majus gaudium accidentale de operibus in prima charitate factis. Nam contrà 1°. Vita hominis est vita æterna. Ergo nisi illis meritis respondeat præmium vitæ æternæ, propriè non reviviscunt: Unde Concilium Trid. sess. 6. cap. 16. dicit merita vivificata valere *Ad consequendam suo tempore vitam æternam*; vita autem æterna est gloria essentialis. 2°. Quia sequeretur quòd impietas impii ipsi multum noceret, etiamsi converteretur, & quòd Deus nullo modo redderet annos quos comedit Locusta & Bruchus, contrà Scripturam.

Sententia itaque nostra his duabus Conclusionibus explicata, in hoc est cæteris anteponenda, quòd mediâ viâ incedat inter nimium rigorem, & nimiam indulgentiam: Nimius namque rigor videtur, quòd homo pœnitens non resurgat nisi ad gloriam essentialem quæ præcisè respondet dispositioni præsenti, & nullatenus ad aliquam saltem partem illius quæ debebatur meritis præcedentibus: Undè pœnitentes animo cadunt, & in desperationem labuntur. Ex altera parte videtur nimia indulgentia, quòd pœnitentes semper resurgant ad majorem gratiam & gloriam: Undè peccatores fiunt præsumptuosi, & negligunt bona opera: Uterque verò scopulus cavetur, & jura misericordiæ & justitiæ conciliantur dicendo quod homo pœnitens resurgat secundùm quantitatem dispositionis præsentis ad aliquem gradum præmii essentialis, distinctum ab illo qui respondet præsenti dispositioni.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Contrà primam Conclusionem. Remoto impedimento sequitur effectus, ut ante: Atqui peccatum est impedimentum meritis, & removetur per Pœnitentiam. Ergo.

R. D. Min. Peccatum est impedimentum meritis tantùm, N. Simul & defectus dispositionis, C. Undè pœnitentia non est mera remotio impedimenti, sed etiam dispositio moralis ad reviviscentiam meritorum, ut probatum est.

Inst. Gratia quæ confertur per Sacramentum Pœnitentiæ non commensuratur dispositioni pœnitentis; qui enim attritus accedit ad Sacramentum recipit gratiam, quamvis attritio non sit dispositio sufficiens, & proportionata gratiæ: Ergo etiam dum confertur ante Sacramentum.

R. D. Maj. Gratia quæ confertur per Sacramentum Pœnitentiæ non commensuratur dispositioni pœnitentis aritmethicè, C. proportionaliter, N. Non itaque gratia per Sacramentum collata sic commensuratur dispositioni pœnitentis, quasi dispositio debeat esse tanta, quanta est gratia, ita ut si gratia sit ad quatuor, etiam dispositio sit ad quatuor, sicut debet esse in collatione gratiæ extrà Sacramentum; commensuratur tamen proportionaliter, quia quò major est dispositio in accedente ad Sacramentum, eo majorem recipit gratiam. Nec mirum quòd non tanta requiratur dispositio, quando gratia confertur per Sacramentum, quia tunc confertur ex opere operato, & Deus supplet in adultis partem dispositionis, sicut supplet totam in infantibus qui baptisantur. Extrà Sacramentum autem habetur gratia ex opere operantis per actus charitatis & contritionis, & ideò Deus dispositionem non supplet.

Obj. 2°. Ambrosius, seu Augustinus 3. hypognost. dicit quòd *Pœnitentia est res optima quæ omnes defectus revocat ad perfectum*. Et Apost. Rom. 5. dicit: *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*: Atqui utrumque videretur falsum, si merita in toto non reviviscant per pœnitentiam: Ergo.

Item ex hac sententia sequeretur contrà expressa Scripturæ testimonia §. præced. laudata quod Deus non redderet annos quos comedit locusta; quòd impietas impii ipsi noceret, etsi convertatur; quòd Deus oblivisceretur operis nostri, &c. Ergo.

Item sequeretur quòd homo, qui non resurgeret in contritione æquali præteritis meritis, & statim moreretur, puniretur in æternum propter peccatum præteritum, atque etiam tunc, cùm in Cœlo esset beatus. Item sequeretur, quod qui antè peccatum habebat meritum ut viginti, si resurgat ut duo, non consequetur majorem fructum, quam qui habebat meritum ut duo, & resurgit ut duo: Atqui hæc videntur absurda.

Denique Trid. sess. 6. can. 32. dicit opera hominis justificati facta à gratia Dei vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decedat, consecutionem atque etiam gloriæ augmentum. Et cap. 16. suprà citato, dicit præter ista tria nihil amplius deesse, quominùs censeantur justi promeruisse vitam æternam suo tempore consequendam: Ergo ex Tridentino, quæcumque bona opera per peccatum mortificata reviviscunt, & augmentum gratiæ & gloriæ, si homo in gratia decesserit, consequentur.

R. ad primum, quod Pœnitentia quantùm est de se, habeat virtutem reparandi omnes defectus ad perfectum & etiam promovendi in ulteriorem statum, sed hoc quandoque impeditur defectu dispositionum ex parte hominis qui remissius movetur in Deum & in detestationem peccati: Sicut etiam in Baptismo aliqui adulti consequuntur majorem vel minorem gratiam, secundùm quod diversimodè se disponunt. Ibid. a. 2. ad 2.

Ad secundum, Sensus Apostoli non est quod quantò quis abundantiùs peccat tantò abundantiorem gratiam habitualem recipiat: Sed sensus est, quòd superabundet gratiâ superabundanti delicto, quoad rationem ipsam gratiæ, quia magis gratis, magis peccatori confertur. Adde quòd Apostolus loquatur de gratia Christi, quæ est superabundans, hoc est plusquam sufficiens ad delenda omnia & infinita peccata. Ib. ad 3.

Ad tertium, R. Juxtà solutionem D. Th. mox datam hæc omnia testimonia vera esse in nostra sententia, attentâ ratione Pœnitentiæ, quæ quantùm est ex se, potest reparare omnes defectus ad perfectum; quod autem non fiat ita, accidit defectu dispositionum in pœnitente, qui remissius movetur in Deum & in peccatum: Undè restitueret Deus annos etiam integros, quos comedit locusta, si sufficienter homo foret dispositus huic restitutioni. Nec etiam impietas ipsi nocet, quia non datur ipsi minor gratia & gloria ratione & merito peccatorum præcedentium, sed quia non se benè præparat ad majorem. Adde quòd præcipuè hoc loco significetur, quod impietas pœnitentis non ipsi noceat ad damnationem, alioqnin nocet, & quoad habitus malos relictos, & quoad reatum pœnæ temporalis. Nec Deus obliviscetur operis nostri, qui quantùm est ex se restituit omnia, ubi fuerint ad ea sufficientes dispositiones: oblivisceretur autem si pœnitenti sufficienter disposito non redderet.

Ad quartum, R. cum Goneto, privationem illam juris ad aliquem gradum gloriæ essentialis quem homo meruit antè peccatum, non esse propriè pœnam peccati præteriti, quasi Deus adhuc intendat per illam punire peccatum pœnitentia deletum, sed est tantum defectus sequens ex alio defectu, videlicet sufficientis dispositionis; sicut qui, cum pauciora bona fecit in hac vita, non recipit plura præmia in cœlo, non dicitur puniri.

Ad quintum, Id non sequitur juxtà explicatio-

nem Soto de qua suprà. Juxtà verò communem explicationem, N. Min. Quia hoc non provenit nisi ex defectu dispositionum, quod non est absurdum. Undè primus attentis meritis prioribus, & pœnitentiâ, plusquam secundus recuperare deberet, si sufficientes dispositiones poneret.

Ad ultimum, C. totum: Sed quòd reviviscant merita ad integrum augmentum gratiæ & gloriæ ad quod antè peccatum valebant, quod est nostra quæstio, non definivit Concilium, sed Theologis disputandum reliquit, quamvis sententiam nostram innuat, ut patet ex Probatione Conclusionis.

Obj. 3°. Contrà secundam Conclusionem cum Banne, Contenson. &c. S. Th. hîc a. 5. ad 3. sic ait: „Ille qui per pœnitentiam resurgit in minore „ charitate, consequetur quidem præmium essen„ tiale secundùm quantitatem charitatis, in qua „ invenitur; habebit tamen gaudium majus de ope„ ribus in prima charitate factis, quàm de operi„ bus quæ in secunda charitate fecit, quod per„ tinet ad præmium accidentale". Idem docet in 3. d. 31. q. 1. a. 4. ad 4. Ergo censet S. Doctor merita non reviviscere ad gloriam essentialem juxtà mensuram præcedentis dispositionis, sed tantùm ad gloriam accidentalem.

R. N. Conseq. Quin imò contrarium innuit S. Doctor, hisce testimoniis; dicit enim quòd *Ille qui per pœnitentiam resurgit in minore charitate consequetur quidem præmium essentiale* (correspondens scilicet meritis antiquis de quo procedebat argumentum) *secundùm quantitatem charitatis, in qua invenietur.* Vult ergo solùm quòd quia tale jus ad præmium essentiale interdum minus est quàm illud quod fuit antè peccatum ob defectum ordinarium dispositionis & contritionis, in qua pœnitens resurgit, pro illo excessu & meritis non perfectè vivificatis, pœnitens solum habeat jus ad aliquod præmium accidentale, gaudium, scilicet de illis operibus, in prima charitate factis, quod ideò dicit fore majus quàm gaudium de operibus in secunda charitate factis; quia magis gratis obtinuit per remissionem, præmium essentiale illorum, cujus fuerat factus indignus per peccatum; quàm præmium essentiale operum in secunda charitate factorum, quæ nunquam fuerant mortificata: Hæc ergo D. Thomæ testimonia, in quibus tantam vim faciunt adversarii, non militant contrà hanc secundam Conclusionem, sed probant primam.

Obj. 4°. contrà eandem: Idem præmium meruit Christus pluribus titulis. Et ex Trid. sess. 6. cap. 16. eadem gloria datur justis, & ut hæreditas, & ut præmium: Ergo similiter potest dici quòd idem gradus gloriæ essentialis detur pluribus titulis, scilicet titulo præsentis meriti, & præcedentium reviviscentium.

R. N. Conseq. Quoad primum, disparitas est, quòd cùm quodlibet opus meritorium Christi esset infinitum in ratione meriti, nihil restabat quòd per subsequens opus posset mereri, ideòque idem variis titulis merebatur, quia aliter fieri non poterat; non sic autem in nostro casu, ità Gonet.

Disparitas in secundo est quòd licèt per gratiam constituamur Filii Dei adoptivi, adeòque ejus gloriæ hæredes, noluit tamen Deus eam nobis conferre nisi propter merita; quia talis modus eam acquirendi est nobilior, & nobis gloriosior; Qua de causa, & quia sunt tituli diversæ rationis, non est inconveniens, quod propter utrumque eâdem gloriâ detur. At verò omnia nostra merita prima & secunda sunt ejusdem rationis; & non est aliqua ratio, ut in priori casu, cur duplici merito unum præmium respondeat.

DISSERTATIO IV.

De Partibus Sacramenti Pœnitentiæ in particulari: Et primò de Contritione.

D. Th. Suppl. Q. 1. 2. 3. 4. & 5.

Auctor q. 90. seq. agit de partibus Sacramenti Pœnitentiæ in generali, de quibus nos egimus in Differt. 1. hæ autem sunt quatuor: Contritio, Confessio, Satisfactio & Absolutio, de quibus in particulari disserere non potuit S. Doctor morte præventus, magno Reipublicæ Christianæ detrimento. Quæ verò sequuntur ex ejus Scriptis in 4. sententiarum collecta sunt in unum, quod vocatur *Supplementum Summæ*: Et quamvis huic Supplemento, sua nec parva insit auctoritas, non tanta tamen quanta Summæ; quia illic S. Doctor agebat partes Commentatoris, in Summa verò partes perfecti & consummati Doctoris.

ARTICULUS I.

De Quidditate & qualitate Contritionis.

Hæc nomina *Contritio* & *Attritio* per metaphoram translta sunt à corporalibus ad spiritualia: Sicut enim in corporalibus res dura dicitur atteri vel frangi, quando in magnas partes dividitur, conteri autem, seu comminui, quando in minutas partes dividitur; ità per similitudinem in spiritualibus cor humanum suis peccatis & affectibus inhærendo, durum factum & obedire nescium (undè & lapideum vocatur Ezech. 11.) conteri dicitur, dùm virtute divinâ per pœnitentiam affectum peccati, cui adhærendo, durum factum fuerat, totaliter dimittit: Atteri autem dùm non ità perfectè dimittit. *Supp. q. 1. a. 1. o.*

Dico 1°. Contritio ut sic, prout abstrahit à statu veteris & novæ Legis, à perfecta & imperfecta, est *Animi dolor & detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero.* Ità in terminis Concilium Trid. sess. 14. cap. 4. cui definitioni si addas ex Trid. *Cum voto præstandi reliqua..... quæ ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum requiritur*, habebis definitionem contritionis prout convenit statui novæ Legis coincidentem cum ista Auctoris: *Dolor pro peccatis assumptus cum proposito confitendi & satisfaciendi.* Sufficit autem istud votum confitendi esse implicitum; sicut dixi de voto ipsius Sacramenti Differt. 1. a. 5. §. 2. Require ibi. *3. p. q. 85. a. 3. & 4.* *Supp. q. 1. a. 1. o.*

Explicatur definitio. Dicitur 1°. *Animi dolor*; quia Contritio non est dolor partis sensitivæ, sed affectûs rationalis, seu voluntatis: Non rarò tamen ex vera Contritione oritur in appetitu sensitivo, ea passio quæ dicitur dolor, & est laudabilis, quatenùs imperatur à voluntate; non est tamen ad veram Contritionem necessarius, cùm non sit in potestate hominis.

Dicitur 2°. *Detestatio* seu odium; quia dolor nascitur ex odio in subjecto doloris capaci, & ad contritionem necessariò requiritur, ut dicam modò.

Dicitur 3°. *De peccato*, non de pœna peccati; quia contritio in spiritualibus importat voluntatis duræ comminutionem: Hæc autem voluntatis durities est in malo culpæ & non pœnæ; dicitur enim voluntas dura, in quantùm ità in suis terminis stat: ut præcepto Legis non cedat. *Ib. q. 2. a. 1. o.*

Dicitur 4°. *De peccato* utique ut peccatum est, seu ut est malum, & offensa Dei; alioquin non esset actus pœnitentiæ, ut patet ex Differt. 2. a. 1. & ampliùs dicemus infrà.

Dicitur 5°. *De peccato commisso*, non committendo: Peccatum enim nondùm commissum non est expiabile, nec quisquam dolet se commissurum peccatum, quod ex ejus voluntate pendet. *ib. a. 3. o.*

Dicitur

b. a. 4. Dicitur 6°. *De peccato*; utique proprio non alieno; quia contritio debet esse in eo, in quo durities peccati, quod conteritur, præcessit; illud enim idem conteritur quod priùs durum fuit. *Nec de originali; quia cùm contritio sit dolor comminuens duritiem voluntatis, non est propriè nisi de illo peccato quod procedit ex duritia voluntatis, quale non est originale; si tamen dolor sumatur latè pro quacumque displicentia mali facti præteriti, potest & debet esse dolor de peccato originali.

Dicitur 7°. Denique *Cum proposito non peccandi de cætero;* quia nemo verè dolere potest se aliquid fecisse, si non proponat ampliùs non facere.

Istud autem propositum videtur, per se loquendo, debere esse explicitum: Quia aliàs frustrà Concilium Florent. in compendio fidei, Tridentinum loco citato, S. Thomas cum Theologis, illud in definitione contritionis addidissent, nisi intellexissent illud debere esse explicitum, quia implicitum continetur in priori illa parte, dolor de peccato commisso; fieri enim non potest, ut jam dicebam, quòd quis verè de peccatis doleat, nisi virtualiter saltem statuat ea iterùm non committere. Per accidens tamen defectu temporis vel considerationis, sufficit implicitum, seu virtuale, modò pœnitentem ità suorum peccatorum pœniteat, quòd si adverteret ad futura, proponeret ea nunquam iterare, ut dicit Sylvius, hìc post Navarrum.

Si quis ergo occupatus, vel in examinanda sua conscientia, vel in detestanda vita præterita, vel in imploranda Dei misericordia, & petenda venia, vel in excitando in se Dei amorem & dolorem de peccatis, non cogitet actu dicens, volo emendare vitam, nolo ampliùs peccare; sed bonâ fide eat ad confessionem; verè est contritus, & confessio bona propter virtuale propositum in dolore inclusum. Ità laudatus Sylvius. Et ratio est; quia, ut modò dicam, propositum formale non est de essentia Contritionis, nec consequenter pars essentialis Sacramenti, sed requiritur tantùm de præcepto, quando quis vult justificari.

Observandum hìc pro rudibus hoc propositum non esse promissionem, seu votum inducens aliquam novam obligationem, sed esse dumtaxat sinceram voluntatem non ampliùs peccandi, quæ non inducit aliam obligationem, quàm eam quâ unusquisque tenetur non peccare.

Porrò hæc tria, scilicet dolorem & odium peccati, atque propositum non peccandi, necessariò requiri ad contritionem, patet 1°. Quia Concilium Trid. & S. Thomas, illa ponunt in definitione contritionis. 2°. Quia non destruitur peccatum, nisi detestetur, seu odio habeatur; odium autem parit dolorem in subjecto capaci, & ad dolorem & odium alicujus rei sequitur, tanquam proprietas, propositum eandem in posterùm non perpetrandi. 3°. Quia vera contritio importat veram conversionem voluntatis; conversio autem voluntatis est à termino, à quo, scilicet à veteri vita per odium & dolorem; ad terminum ad quem scilicet novam vitam per propositum emendæ; accedit enim & recedit voluntas per actus suos. 4°. Hæc tria requiruntur ad reconciliationem inter homines: Ergo & inter Deum & homines.

Sed difficultas quædam est, an Contritio consistat essentialiter formaliter in istis tribus, an in aliquo tantùm, & in quo? Pro cujus resolutione breviter

Dico 2°. Essentia Contritionis non consistit formaliter in istis tribus, sed formaliter in solo dolore, præsuppositivè in odio, & consecutivè in proposito.

Prob. prima Pars: Actus primarius virtutis specialis debet esse unus, & non aggregatum ex pluribus actibus specie distinctis: Atqui Contritio est actus primarius virtutis specialis pœnitentiæ, & hi tres actus, odium, dolor & propositum specie distinguuntur: Ergo. Prob. Maj. Actus primarius virtutis specialis est illi similis, ab ipsa enim immediatè elicitur, & ipsa per illum specificatur: Atqui plures actus specie distincti non possunt esse similes uni virtuti speciali, cùm sit simplex qualitas unius speciei: Ergo.

Prob. secunda Pars: 1°. Ex Auctore qui hìc a. 1. definiens contritionem quòd sit *Dolor de peccatis*, &c. dicit dolorem esse genus in hac definitione. 2°. Quia cùm contritio sit actus primarius pœnitentiæ, ut jam dictum est, in eo actu formaliter consistit qui respicit peccatum, ut offensam Dei aliquâ satisfactione expiabilem, ut patet ex dictis de Pœnitentia virtute: Atqui talis actus est dolor, & non odium: Ergo. Prob. Min. Actus qui respicit peccatum, ut offensam Dei aliquâ satisfactione expiabilem, debet aliquid adimere à peccatore quod quodammodò offerat Deo: Atqui odium peccati nihil à peccatore adimit, dolor aliquid adimit; quia per illum patitur aliquod malum pœnæ, scilicet tristitiam: Ergo. Confir. 1°. Contritio est formaliter pœnitentia: Atqui pœnitere, formaliter loquendo, est pœnâ, seu dolore teneri. Confir. 2°. Si contritio formaliter consisteret in odio peccati, reperiretur in Beatis qui summo odio prosequuntur peccatum: Falsum Consequens: Ergo.

Tertia & quarta Pars patent: Odium enim alicujus rei causat dolorem in subjecto doloris capaci: Et ad dolorem sequitur tanquàm proprietas propositum eandem rem rursùs non perpetrandi.

Dices 1°. S. Th. hìc & alibi, sæpè dicit contritionem esse displicentiam peccati; displicentia autem est odium: Ergo.

R. S. Thomam loqui in sensu causali, non formali; vel sumit displicentiam pro dolore, sicut sæpè accipitur complacentia pro gaudio.

Dices 2°. Si quis diligeret perfectè Deum, & consequenter peccatum odio haberet, absque eo quòd cogitaret de dolore, esset verè contritus: Ergo.

R. 1°. N. Suppositum Antecedentis: Non videtur enim possibile quòd quis summo odio habeat peccatum, & non doleat se illud commisisse; dolor enim, ut dictum est, sequitur ad odium in subjecto capaci. 2°. Dato Antecedente, iste peccator non foret formaliter contritus, sed virtualiter tantùm.

Dices 3°. Contritio debet constitui in eo actu, qui per se primò opponitur peccato, sed odium peccati est id quod per se primò opponitur peccato, dolor enim, ut diximus, sequitur ad odium: Ergo.

R. D. Maj. Contritio debet constitui in eo actu qui per se primò opponitur peccato, ut est contrà summum bonum præcisè, N. ut est offensa Dei expiabilis per satisfactionem, C. & distinctâ Min. ad sensum Maj. N. Conseq. Solutio patet ex probatione Conclusionis, & ex dictis de Pœnitentia virtute, quam probavimus esse partem potentialem justitiæ.

Dico 3°. Contritio debet esse supernaturalis.

Patet 1°. Ex Concilio Trid. sess. 6. Can. 3. ubi post Concilium Arausi. 2. sic definit: *Si quis dixerit sinè præveniente Spiritûs sancti inspiratione, atquè adjutorio hominem credere, sperare, diligere, aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit.* 2°. Ex Innocentio XI. condemnante hanc propositionem: *Probabile est sufficere attritionem naturalem modò honestam.* 3°. Ratione, quia nulla est relatio, nulla connexio ordinis naturalis cum supernaturali, ad quem spectat justificatio hominis.

Hinc inferes quòd qui dolet de peccato, quia repugnat rationi, vel convictui humano, sivè quia ex illo sequitur dispendium famæ, vel bonorum temporalium, & similibus motivis naturalibus, insufficienter & infructuosè conteratur; secùs si doleat de peccato, ut est contrà Legem divinam (sic enim intelligitur ejus turpitudo, de qua Concilium Trid. sess. 14. cap. 4.) vel ut est inductivum

vum pœnarum purgatorii, inferni, amissionis gratiæ, gloriæ, &c. hæc enim pertinent ad ordinem supernaturalem, nec nisi fide supernaturali cognosci possunt: Et ideò quamvis hujusmodi contritio non sufficiat ad justificationem etiam cum Sacramento, nisi interveniat aliquis amor Dei benevolus, ut dicemus infra ad illam tamen disponit.

Dico 4°. Contritio debet esse vera & sincera; ita ut si quis conteratur fictè, aut se credat verè contritum, & non sit, sicque accedat ad Sacramentum, neque effectum Sacramenti, neque ipsum Sacramentum recipiat; quia contritio vera est pars essentialis Sacramenti. Sinceritas autem contritionis, non ex verbis pœnitentis præcisè æstimanda est, sed maximè ex operibus, ex mutatione vitæ, ex fuga occasionum, ex praxi virtutum, juxtà illud Math. 7. *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Ad hæc attendant Confessarii præsertim pro peccatoribus inveteratas & consuetudinariis, & iis qui versantur in occasione proxima.

ARTICULUS II.

De quantitate Contritionis.

Quantitas contritionis potest distingui triplex; Appretiativa, intensiva & extensiva. Appretiativa spectat objectum, quod pluris æstimatur quam quodvis aliud, etsi non toto animi conatu id fiat. Intensiva spectat subjectum in quo magis radicatur, & per gradus augetur. Extensiva spectat multitudinem peccatorum.

Supp. q. 3. a. 1. o. Dico 1°. Dolor de peccatis, qui est essentialiter contritio, debet esse omnium dolorum maximus appretiativè; hoc est, peccator debet sic detestari peccata, ut pro nulla re mundi, velit illa committere.

Prob. 1°. Ex illo Joelis 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro*; quod debet saltem intelligi de conversione & contritione appretiativa super omnia.

ibid. 2°. Tantò magis aliquid displicet, quantò magis ejus contrarium placet: Atqui contrarium peccati placet super omnia: Ergo. Prob. Min. Contrarium peccati est finis ultimus; avertit enim peccantem à fine ultimo, & ideò ipsi contrariatur: Atqui finis ultimus super omnia placet, propter ipsum enim omnia fiunt: Ergo.

3°. Dolor est de malo: Ergo juxtà rectam rationem de majori malo debet esse major dolor, saltem appretiativè: Atqui peccatum est omnium malorum maximum: Ergo de peccato debet esse maximus dolor appretiativè.

Observandum est tamen collationes malorum in particulari cum peccato non esse faciendas à Pœnitentibus saltem vulgaribus, neque à Confessariis esse eis proponendas, puta an mallent hîc, & nunc mortem atrocissimam, jacturam honoris, vel omnium bonorum, &c. pati, potiusquam Deum offendere? „Quamvis enim, inquit Au-
Supp. q. 3. a. 1. ad 4. „ctor, talis debeat esse pœnitentis dispositio, non „tamen de eis tentandus est, quia affectus suos „homo non de facili mensurare potest, & quandoque illud quod minùs displicet, videtur magis displicere, quia est propinquius nocumento „sensibili, quod magis est nobis notum:" Et ite-
Quodl. 1. a. 9 rum: „Sicut delectabilia plus movent in particulari considerata, quàm in communi, ità terribilia plus terrent, si in particulari considerentur; & aliqui sunt qui minori tentatione non „cadunt, qui fortè majori caderent.... Et ideo „descendere in talibus ad singula, est inducere „hominem in tentationem, & præbere occasionem peccandi."

Dico 2°. Dolor ac detestatio voluntatis de peccatis, non debet necessariò esse maximus omnium dolorum intensivè.

ibid. Prob. intensio actus voluntatis provenit ex vehementia objecti moventis ipsam; inde enim fit quod majori conatu & fervore feratur in ipsum: Atqui peccatum non est objectum vehementiùs movens voluntatem ad dolorem, quam quodvis aliud malum: Ergo. Prob. Min. Objectum sensibile vehementiùs movet voluntatem, quàm spirituale, quale est peccatum, ut est offensa Dei: Ergo. Prob. Ant. Quo objectum est propinquius voluntati, eò vehementius illam movet: Atqui objectum sensibile pro hoc statu, est ipsi propinquius quàm spirituale: Ergo. Prob. Min. Sensibilia sunt immediata & proxima sensibus: Atqui voluntas pro hoc statu operatur conformiter ad illos, & ab ipsis dependet, quatenùs sequitur cognitionem intellectus, qui pro hoc statu desumit cognitionem à sensibus: Ergo.

Confir. 1°. Ab absurdo: Si omnium dolorum maximus intensivè requireretur, sequeretur quod ex duobus, qui æquè intensè dolerent de peccato, unus justificaretur, alter non; pone enim casum, quòd unus intensè doleat de peccato, sed intensiùs de morte Patris, alter æquè intensè doleat de peccato, sed minus intensè de morte Patris, hic justificabitur non ille: Atqui absurdum Consequens: Ergo & Ant. Confir. 2°. Amor charitatis non debet esse omnium maximus intensivè, ut docetur de charitate: Ergo nec dolor de Dei offensa.

Hinc non statim sunt culpandi qui de amissione Parentum, Amicorum, Bonorum, &c. intensiùs dolent, etiam dolore voluntatis, quam de peccato; id enim sequitur naturam rerum; convenit tamen, ut saltem conentur intensiùs dolere de peccatis, quàm de alia re mundi, imò inordinatum esset & illicitum si eligerent intensiùs dolere de alio malo, quam de peccato, quia hoc esset judicare, esse aliquod majus malum, quàm peccatum, ideòque de Ipso magis appretiativè dolere; secùs autem quando major intensio doloris sequitur ex conditione naturæ, ut dictum est in probatione Conclusionis.

Dices: Ex variis locis Scripturæ Deuteron. 4. Joel 2. Micheæ 4. Isa. 40. Math. 11. &c. habetur quòd conversio debeat fieri in toto corde, in jejunio, fletu & planctu, & in tota tribulatione animæ: Ergo summo, & maxime intenso dolore.

R. N. Conseq. Sicut enim præceptum diligendi Deum ex toto corde non intelligitur de totalitate intensionis, sed de totalitate appretiationis, *Ita ut diligens nihil cogitet, nihil velit quod divinæ dilectioni sit contrarium*, ut ait S. Th. 2. 2. q. 24. a. 8. sic præceptum contritionis; ita ut pœnitens sic detestetur peccatum, ut pro nulla re mundi velit illud committere.

Inst. Deus est summum bonum, & peccatum est summum malum: Ergo Deus est summè etiam intensive diligendus, & peccatum summè intensivè detestandum.

R. Totum per se esse verum, sed non ex necessitate præcepti, attentâ conditione naturæ humanæ, ut docet Auctor loco citato.

Dico 3°. Dolor de peccatis, qui est in parte sensitiva, non debet necessario esse maximus qui in ea esse potest. ibid.

Prob. Dolor de peccatis, qui est in parte sensitiva, causatus ex dolore voluntatis, vel est ex necessitate naturæ, secundum quod vires inferiores sequuntur motum superiorum, vel ex electione, secundùm quod homo pœnitens in se ipso, seu in parte sensitiva hunc dolorem excitat, ut de peccatis doleat: Atqui neutro modo oportet quòd sit maximus dolor: Ergo. Prob. Min. pro prima parte: Major dolor est in sensitiva parte ex læsione sensûs, quàm sit ille qui ex ipsa necessitate naturæ redundat ex ratione, & qui redundat ex ratione de corporalibus deliberante, major est quàm qui redundat ex ratione de spiritualibus deliberante, qualia sunt peccata; quia sensus, seu vires inferiores vehementiùs moventur à propinquioribus & propriis objectis, quæ sunt sensibilia, quàm à remotioribus & alienis: Ergo dolor de peccatis in parte sensitiva secutus ex necessitate naturæ, non est omnium maximus. Prob. Min. pro secunda Parte: 1°. Affectus inferior non semper

per superiori ad nutum obedit, ut tanta & talis passio sequatur in inferiori appetitu qualem ordinat superior; ratio enim dominatur appetitui sensitivo politice tantùm non despotice. 2°. Passiones à ratione assumuntur in actibus virtutum secundùm mensuram quamdam (virtus enim consistit in medio) atqui quandoque dolor sensitivus, qui est sinè virtute mensuram nullam servat, sed excedit: Ergo Dolor de peccatis in parte sensitiva ex electione assumptus, non debet esse omnium maximus.

Hinc iterùm veniunt excusandi & consolandi vulgares, qui amariùs & intensiùs sensibiliter deflent mortem parentum aut amicorum, aliarumque rerum sensibilium, quàm Dei offensam & amissionem: Modò appretiativè magis Deum diligant quam Parentes, & magis appretiative ejus offensam detestentur, quàm amissionem cujuscumque rei: Talis enim dolor sensibilis provenit ex natura, scilicet ex objecto sensibili & viciniori, quod vehementius movet sensus, & ideò non vergit in culpam: Imò quandoque nullus sentitur, nec est in potestate hominis, ut habeatur, maximè quando est duri sensus, vel aliundè lætitiâ cumulatur, adeoque non est absolute necessarius ad contritionem, ut jam alibi diximus. Saluberrimum est tamen ad talem dolorem conari & se excitare, utpotè qui causa esse solet majoris detestationis etiam appretiativè.

Verum dato non requiri quòd dolor de peccatis qui est in voluntate, sit omnium maximus intensivè, restat difficultas, an non saltem debeat esse intensus ad certum gradum, ut sit dispositio sufficiens ad justificationem, sivè ut ad eum sequatur immediate justificatio: Et est quæstio de justificatione tàm cum Sacramento quàm extrà Sacramentum. Hujus difficultatis resolutio pendet ex dicendis infrà de Attritione. Interim breviter

Dico 4°. Ad justificationem cum Sacramento nullus requiritur intensionis gradus in attritione, modò habeat aliundè conditiones requisitas. 1°. Quia aliàs scrupulus injiceretur conscientiis Pœnitentium, qui nec intensionem, nec intensionis gradum discernere possunt: 2°. Ex usu & praxi Ecclesiæ: Non enim solent Confessarii exigere à Pœnitentibus ullam doloris intensionem, sed tantùm ut ex animo Dei offensam detestentur super omnia. 3°. Quia aliàs non esset facilior justificatio cum Sacramento quàm sinè Sacramento, si quidem attritio intensa sufficiat ad justificationem sine Sacramento, ut modo dicam.

Dico 5°. Ad justificationem extrà Sacramentum, dolor procedens ex charitate sivè habituali, sivè actuali nullum requirit intensionis gradum, quia quilibet charitatis actus quantumvis debilis & remissus supponit peccatorem Deo amicum & reconciliatum, ut fusiùs dicam infrà.

Dico 6°. Attritio seu dolor de peccatis conceptus ex, seu cum amore Dei benevolo, non sufficit ad justificationem sine Sacramento, saltem extrà casum necessitatis, nisi sit intensus ad certum gradum; quia potest dari amor Dei benevolus debilis & remissus qui non sit charitatis nec sufficiat ad justificationem extrà Sacramentum, ut probabimus infrà: Ergo & dolor ex isto amore conceptus. Et sanè quis dicat aut credat peccatorem hoc ipso quo benè afficitur erga Deum, aut ipsi benè vult, statim justificari? Si ità sit, nullus aut vix ullus accedet ad Sacramentum non justificatus, cùm nullus aut vix ullus sit, à quo si petas num amet Deum, qui non respondeat & sincerè, *amo*.

Juxtà sensum hujus Conclusionis intelligi potest celebris textus Catechismi Romani de quo multum controvertitur inter Theologos, qui parte 2. cap. 5. num. 32. dicit: „Ut enim concedamus contritione „ peccata deleri, quis ignorat illam adeò vehe„ mentem, acrem, intensam esse oportere ut do„ loris acerbitas cum scelerum magnitudine æqua„ ri conferrique possit.

Si petas undè innotescet sufficienter intendit attritionem, ut ad eam statim sequatur justificatio?

R. videri sufficienter intensam, si procedat ex solo amore Dei benevolo prædominante sinè timoris adminiculo, saltem in communibus & ordinariis casibus; sive ut alii dicunt, si procedat ex amore effectivo & efficaci & non ex amore affectivo tantùm & inefficaci: Quia videtur congruere Dei bonitati ut Pœnitentes sic purè & intensè eum diligentes, vicissim diligat, cùm nihil aut vix aliquid ampliùs ipsi offerre possint; deque isto amore intelligi possunt hæc Christi verba Joan. 14. *Si quis diligit me..... Pater meus diliget eum & ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus.*

Atquamvis Pœnitens probabiliter conjicere possit se moveri contrà peccata ex solo amore Dei prædominante, vel effectivo & efficaci, id tamen ipsi certò constare non potest; est enim inscrutabile cor hominis ipsi homini, & sæpè sibi blanditur, neque certò scire potest, an sit odio vel amore dignus: Undè dicit S. Th. „ Non qualis- *Q.24. de* „ cumque motus voluntatis est sufficiens præpa- *verit. a.* „ ratio ad gratiam, sicut nec qualiscumque dolor *15.* „ sufficit ad remissionem peccati, sed oportet esse „ aliquem modum qui quidem homini notus esse „ non potest.

Dixi in Conclusione: *Saltem extra casum necessitatis:* quia quidam indubitanter asserunt in casu necessitatis quando actualem susceptionem Sacramenti excludit impossibilitas non voluntas, sufficere attritionem ex qualicumque Dei amore conceptam: Fundatur maximè in eo quod Innocentius III. ex Augustino & Ambros. sic dicat cap. *Apostolicam* de Presbyt. non baptisat. „ Presbyterum „ quem sinè unda baptismatis extremum diem clau„ sisse significasti, quia in S. Matris Ecclesiæ fide „ & Christi nominis confessione perseveravit, ab „ originali peccato solutum & cœlestis patriæ „ gaudia adeptum adserimus incunctanter. Lege „ super octavo libro Augustinum (seu potius lib. „ 4. de Baptis.) ubi inter cætera legitur Bap„ tismus invisibiliter ministratur, quem non con„ temptus Religionis, sed terminus necessitatis „ excludit. Librum etiam Ambrosii de obitu Va„ lentiniani idem asserentis evolve. Sopitis igi„ tur quæstionibus Doctorum, Patrum sententias „ teneas & in Ecclesia tua juges preces, hostias„ que Deo offerri jubeas pro Presbytero memo„ rato:" Atqui, inquiunt præfati Auctores, eadem est ratio de Catechumenis respectu Baptismi, ac de Pœnitentibus respectu Sacramenti Pœnitentiæ: Ergo.

Nos quidem id cum aliquali fiducia præsumimus, non ex vi contritionis imperfectæ quæ non est ex se efficacior in articulo mortis quàm extrà, sed ex infinita & impensa Dei misericordia & merito Passionis Christi: Securitatem tamen non damus; tùm quia nihil hac de re certo revelatum habemus in Scriptura, tùm quia auctoritas citata non ità urget quin possit dici sanctos Patres ità locutos fuisse, quia præsumebant tales Catechumenos seu pœnitentes fuisse contritos aut intensè attritos; tùm tandem quia si res foret adeo certa, non esset ratio cur Sacerdotes tàm solliciti forent circà Sacramenta extrema patientibus conferenda, vel cur *Rei animarum* dicerentur à SS. Patribus dum id negligunt, si quidem tunc nullus periret defectu Sacramenti, sed defectu propriæ dispositionis: Si enim habeat amorem sine Sacramento, justificabitur, & si non habeat, etiam cum Sacramento non justificabitur secundùm nos.

Dixi in Responsione ad petitionem, *saltem in communibus & ordinariis casibus.* Quia in casibus extraordinariis, potest contingere quod amor qui indigeret adminiculo timoris, esset nihilominùs dispositio sufficiens ad justificationem extrà Sacramentum: Pone duos homines destinatos ad martyrium, unum per gladium, alterum per combustionem; Primus ex solo Dei amore, nequidem cogitando de pœnis inferni, perimitur, & iste amor præ-

 do-

dominans & efficax est dispositio sufficiens ad justificationem: Alter quamvis intensiore amore incensus, ut se contrà terribilem combustionem defendat, advocat in auxilium considerationem pœnarum Inferni; & iste amor est etiam sufficiens ad justificationem consequendam, cùm sit perfectior & intensior amore primi, licèt in hoc casu urgentiori & extraordinario adjuvetur timore.

Hic q. 3. a. 2. o. Dico 7°. Dolor rationis de peccato non potest esse nimius, benè tamen dolor sensibilis. Ratio primæ partis est; quia amor charitatis non potest esse nimius: Atqui eo intenso, dolor rationis de peccato intenditur: Ergo. Ratio secundæ partis est, quia ex dolore sensibili intenso potest ità debilitari corpus ut fit insufficiens ad ea quæ sunt agenda. Neque obstat primæ parti quòd virtus moralis, qualis est pœnitentia, consistat in medio; non enim virtus dicitur consistere in medio, quasi posset ab ea elici actus nimius, id namque est impossibile, sed quia potentia circà illius materiam potest excessum facere, sicut in nostro casu voluntas potest circà materiam pœnitentiæ ultrà modum intendere dolorem sensibilem.

Ib. a.3.o. Dico 8°. Dolor rationis debet esse major appretiativè de uno peccato, quàm de alio; quia in peccato graviori est major ratio doloris quàm in leviori, cùm sit major Dei offensa. Nec refert quòd dixerimus de quovis peccato mortali esse super omnia mala dolendum; id enim intelligitur de malis à peccato distinctis.

Ibid. ad2. Cæterùm ut censeatur aliquis hoc modo dolere, non est omninò necessarium quòd inter peccata faciat actualem comparationem; sed satis est quòd omnia detestetur quatenùs sunt offensa Dei; talis enim detestatio fertur implicitè super singula secundùm gradum & ordinem cujusque; sicut quando diligo unam communitatem vel aliud totum, virtualiter plùs aut minùs diligo has aut illas partes secundùm ordinem & gradum quem habent in illa communitate vel in illo toto.

Contrà hanc Conclusionem impingunt qui plùs abhorrent peccata quæ magis humanæ existimationi quàm Dei honori adversantur, v. g. furtum quàm blasphemiam; ità ut peccent mortaliter, si inter peccata comparata sit magna inæqualitas, venialiter, si sit parva.

Hic. q. 2. a. 6. 3. p. q. 87. a. 1. 1. 2. q. 113. a. 5. ad 3. q. 7. de malo a. 11. ad 3. ibid. Dico 9°. Contritio debet esse de omnibus & singulis peccatis.

De omnibus: Quia contritio debet esse de peccatis ut sunt offensa Dei, conveniunt autem omnia in hac ratione; undè non potest esse de uno quin sit de omnibus.

De singulis per se loquendo: Non hoc sensu quòd singulis peccatis debeat respondere sua singularis contritio (quamvis & id sit salutare) cùm nec sit necesse ea sic sigillatim confiteri, sed aliquando debeant plura sub uno numero accusari, dicendo, v. g. decies, vigesies; sed hoc sensu quòd singula debeant recogitari & super omnia sigillatim recogitata formari una contritio, quæ proindè non sit de omnibus confusè tantùm, sed vi præcedentis recogitationis sit etiam de singulis, ac eâ ratione possit dici specialis & distincta. Ratio est quia contritio est motus conversionis aversioni contrarius, & reparatio offensæ Dei: Atqui per quodlibet peccatum mortale fit aversio, & Deus offenditur: Ergo quantùm est ex se quodlibet exigit contritionem. Adde quòd jure naturæ antequam Sacramentum esset institutum, quilibet in sua conversione tenebatur, quodlibet peccatum agnoscere, & Deo confiteri: Undè illud Psal. 31. *Quoniam tacui inveteraverunt ossa mea*: & posteà: *Dixi confitebor adversum me.*

Per accidens tamen, si quis eliciat actum ferventissimæ charitatis, aut contritionis generalis, & desit vel tempus, vel oportunitas, vel reflexio, vel notitia hujus singularis contritionis faciendæ, justificabitur; modò sciens ejus obligationem non renuat positivè illam loco & tempore facere; quia in ista ferventissima contritione generali includitur propositum de singulis loco & tempore pœnitendi eo modo quo dictum est.

ARTICULUS III.

De necessitate Contritionis.

Dico 1°. Contritio est necessaria, non solùm necessitate medii, sed & præcepti, tùm naturalis, tùm divini positivi tùm Ecclesiastici.

Prima Pars constat ex dictis Dissert. 3. art. 1. de necessitate Pœnitentiæ, cujus contritio est actus primarius. Vide.

Ratio secundæ Partis est; quia jure naturali tenetur homo compensare injuriam alteri illatam: *3. p. q. 84. a. 7. ad 1.* Atqui injuria Deo illata per peccatum compensari non potest, nisi per contritionem: Ergo de illa datur præceptum naturale: Intellige præceptum naturale, non prout distinguitur contrà supernaturale, sed prout distinguitur contrà positivum; est itaque præceptum supernaturale, non tamen positivum, sed connaturale ordini elevationis, sicut præcepta Fidei, Spe & Charitatis.

Prob. tertia Pars ex multis Scripturæ locis Isa. 1. Jerem. 18. Ezech. 18. Act. 2. Math. 3. ubi pœnitentia præcipitur, Hinc Trid. sess. 14. cap. 4. *Fuit*, inquit, *quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* Ratio est quia hoc ipso quo contritio est necessaria necessitate medii, datur de illa præceptum divinum positivum; pertinet enim ad Legislatorem præcipere ea quæ sunt saluti civium necessaria. Neque obstat quòd gratia sit necessaria ad salutem, & tamen non datur de illa speciale præceptum; disparitas est: quòd gratia non sit opus nostrum, sed Dei, contritio autem est opus nostrum.

Quarta Pars patet ex præcepto Ecclesiastico Confessionis annuæ, quæ stare non potest absque contritione.

Dices 1°. Speciali præcepto opponitur speciale peccatum: At qui impœnitentia non est speciale peccatum, sed tantùm circumstantia illius peccati in quo perseverat peccator: Ergo.

R. D. Min. Impœnitentia sumpta pro positivo proposito non pœnitendi, non est speciale peccatum, N. Sumpta pro simplici omissione pœnitentiæ, subdistinguo: Non est speciale peccatum, quando non urget præceptum contritionis, C. quando urget, N. Sicut defectus charitatis est tantùm circumstantia peccati, in quo quis perseverat, quando non urget illius præceptum, quando verò urget, est speciale peccatum, accusandum in Confessione, sicu & defectus contritionis in pari casu.

Dices 2°. Non est speciale præceptum de conservanda gratia: Ergo nec de illius recuperatione.

R. N. Conseq. Disparitas est, quòd præcepto, quo prohibetur peccatum, etiam prohibeatur amissio gratiæ, quæ incurritur per illud, & sic non est opus alio speciali præcepto; at reparatio injuriæ Deo factæ, non præcipitur aliquo alio præcepto.

Inst. Contritio præcipitur etiam præcepto charitatis: Ergo.

R. N. Ant. Præceptum enim charitatis est tantùm indirectè, & ex consequenti de contritione: De actibus autem virtutum dantur per se, & directè præcepta.

Gravior est difficultas de tempore, quo præceptum contritionis obligat. Quidam volunt obligare per se statim ac peccatum commissum est, alii statim ac memoriæ occurrit, alii diebus Dominicis, & Festis, quando est obligatio audiendi Sacrum, alii semel in anno, quando urget præceptum Confessionis annuæ. Pro cujus dubii resolutione,

Dico 2°. Quamvis sit omnibus suadendum, tanquam salutare consilium, statim post peccatum conteri; attamen præceptum contritionis non obligat per se statim ac peccatum commissum est neque statim ac memoriæ occurrit, neque singulis diebus Dominicis & Festis.

Est

Est communis contrà paucos, tàm antiquos, quàm recentiores, & manifestè D. Thomæ hîc q. 6. a. 5. ubi quamvis agat de præcepto Confessionis, quæcumque tamen adfert pariter militant de præcepto contritionis. Imprimis dicit ad 2. *Non est de necessitate salutis corporalis, ut statim medicus quæratur, nisi quando necessitas curationis incumbit, & similiter est de morbo spirituali*: Quod ut patet, convenit pariter contritioni. Similiter ejus rationes quibus.

Inf. q. 6. a. 5. o. & ad 3. Prob. prima & secunda pars. 1°. Præceptum contritionis est affirmativum, nempè *Pœnitentiam agite:* Atqui omnium consensu, hæc est natura præcepti affirmativi, ut quamvis obliget semper, non tamen statim & pro semper, sed determinato tempore, & positis certis circumstantiis, nec possunt assignari circumstantiæ, propter quas obliget statim, ac peccatum commissum est, aut statim ac memoriæ occurrit, ut patebit ex sol. Obj. Ergo.

Ibid. o. Confir. Tempus quo obligat præceptum affirmativum, non est quando commodè impleri potest, aliàs dives non dans eleemosinam de superfluo cuilibet pauperi occurrenti, peccaret mortaliter, sed quando tempus necessitatem urgentem inducit: Atqui licèt statim post peccatum commissum, aut statim ac memoriæ occurrit, sit opportunitas pœnitendi, indè tamen non inducitur necessitas urgens: Ergo.

Prob. 2°. Ab inconvenientibus. Si præceptum contritionis obligaret statim post peccatum commissum, novum peccatum committeret, qui non statim contereretur, imo continuò peccaret, totque multiplicarentur peccata, quot momenta effluerent usque ad impletionem hujus præcepti. Similiter si obligaret statim ac memoriæ occurrit, peccator toties peccaret mortaliter, quoties non pœnitendo recordaretur peccati, centies in hora, si centies in memoriam redeat peccatum: Atqui hæc sunt dura nimis & contrà communem sensum fidelium, qui de istis peccatis non se accusant, nec de eis interrogant Confessarii. Ergo.

Prob. tertia Pars: Nullibi legitur, nec ullâ ratione probatur præceptum contritionis obligare singulis diebus Dominicis & Festis: Ergo sinè fundamento asseritur. Prob. Ant. Si alicubi legeretur tale præceptum, esset, ut volunt Patroni illius sententiæ, Levit. 16. ubi dicitur: *Sabbathum requietionis est, affligetisque animas vestras.* Et si aliquâ ratione fulciretur, esset quia finis præcepti colendi dies festos est animam Deo sanctificare, quod fieri non potest, nisi per contritionem. Vel quia his diebus tenemur Deo vacare, peccator autem non potest Deo vacare, nisi priùs de peccatis conteratur: Atqui ex his nihil evincitur pro sententia adversa: Ergo. Prob. Min. Non ex loco illo Levitici; est enim ibi præceptum de speciali festo expiationis quod occurrebat semel tantùm in anno die decimâ mensis septimi: Undè nihil ad propositum: Adde quòd erat tantùm legale, quod jàm cessavit. Non ex prima ratione: Quia finis præcepti non cadit sub præcepto, sed tantùm media huic præcepto propria, contritio autem non est medium sanctificationis, proprium præcepto colendi festa, sed præcepto Pœnitentiæ, quæ sunt diversa, unum Religionis, aliud justitiæ. Non ex secunda ratione: Quia homo debet his diebus vacare Deo per media tali præcepto propria, scilicèt exhibendo illi cultum per opera Religionis, & cessationem ab operibus servilibus, quæ fieri possunt à peccatore. Ergo.

Confir. Communis sensus fidelium est satisfieri præcepto de sanctificandis festis, si se abstineant ab operibus servilibus & divinis Officiis attentè ac religiosè assistant: Item nullus se accusat quòd non elicuerit actum contritionis diebus Dominicis & Festis, nec de hoc interrogant Confessarii: Ergo.

Dico 3°. Præceptum contritionis per se obligat in morali periculo mortis, aut perpetuæ amentiæ. Extrà illud verò sic obligat ut peccator non possit diu sinè novo peccato differre illius adimpletionem.

Prima pars constat; quia tunc maximè urget necessitas Deo satisfaciendi & ejus reconciliationem quærendi; quòd si tunc omittat peccator, periculum est ne id unquam præstet & in peccato suo moriatur. Obligat igitur per se hoc præceptum instante pugnâ, tempore pestis, periculosæ navigationis, morbi lethalis, &c.

Secundam partem inclamat Scriptura: Eccli. 5. *Ne tardes converti ad Dominum & ne differas de die in diem.* Inculcant SS. Patres dùm invehuntur in eos qui suam conversionem procrastinant; atque evincit hoc fundatissimum Auctoris principium: „Cùm „ enim homo, inquit, non habet cor suum firma- „ tum in Deo, ut pro nullo bono consequendo, vel „ malo vitando ab eo separari vellet, occurrunt „ multa propter quæ consequenda vel vitanda ho- „ mo recedit à Deo, contemnendo præcepta ejus; „ & ideò peccat mortaliter, præcipuè quia in re- „ pentinis homo operatur secundùm finem præcon- „ ceptum & secundùm habitum præexistentem, ut „ Philosophus dicit, quamvis ex præmeditatione „ rationis homo possit aliquid agere præter ordinem „ finis præconcepti & præter inclinationem habi- „ tus: Sed quia homo non potest semper esse in „ tali præmeditatione, non potest contingere ut „ diu permaneat quin operetur secundùm conse- „ quentiam voluntatis deordinatæ à Deo, nisi ci- „ tò per gratiam ad debitum ordinem reparetur". Ergo ratione periculi in quo versatur peccator iterùm labendi, non potest diu differre contritionem. 1. 2. q. 109. a. 8. o.

Sed quamdiu debeat differri ut peccator censeatur hoc præceptum transgredi & peccare mortaliter? Non determinavit S. Thomas, nec is sum ego qui determinare ausim. Equidem quidam dicunt posse sinè novo peccato differri ad annum, quod non probo. Alii ad quatuor aut quinque menses, quod nec nego, nec affirmo. Id unum mihi certum videtur esse illicitum ultrà differre: Quia mora ultrà quatuor aut quinque menses, videtur diuturna, maximè si attendatur ad principium Auctoris: Sicut ergo qui ultrà quatuor aut quinque menses differret elicere actus fidei & charitatis, meo saltem judicio, non eximeretur à peccato, ità qui omitteret contritionem; Equidem sunt distincta præcepta, sed æquè ad minùs urget præceptum contritionis, ac præceptum fidei & charitatis.

Neque obstat quòd Ecclesia præcipiat Confessionem semel tantùm in anno: Sunt enim distincta præcepta, & Ecclesia præcipiens semel tantùm in anno modum justificationis per confessionem, non negat adhibendum esse citiùs alium modum per contritionem; rariùs autem præcipit confessionem, fortè quia est homini valdè odiosa, non contritio; & scit peccatorem posse aliâ viâ justificari.

Non etiam obstat quòd Confessarii non interrogent pœnitentes qui ab anno non sunt confessi, an hoc præceptum intrà anni decursum impleverint. Nec enim etiam interrogare solent an per id tempus actus fidei, spei & charitatis elicuerint, quorum tamen obligatio urget: Dicendum itaque videtur quòd qui ab anno non sunt confessi, vel sunt consuetudinarii, & ii satis intelliguntur defuisse præcepto, vel non sunt consuetudinarii, & ii, cùm deposuerint affectum peccati & intersint Missæ, divinis officiis, exhortationibus & prædicationibus, præsumuntur interdùm elicere actus contritionis & virtutum Theologicarum. Cæterùm consultum foret ut & pœnitentes de iis se examinarent & Confessarii interrogarent.

Dico 4°. Præceptum contritionis obligat per accidens 1°. toties quoties requiritur status gratiæ ad aliquod aliud præceptum adimplendum: Undè obligat quando homo tenetur recipere aliquod Sacramentum vivorum; quoties sunt administranda Sacramenta. 2°. Per accidens obligat quando urget-

get gravis tentatio quàm fine contritione homo moraliter superare non potest. 3°. In casu publicæ necessitatis, quando creditur Deum punire populum propter peccata particularia. Quidam addunt casum, dum est periculum ne peccata oblivioni tradantur, sed non videtur admittendus, quia peccata oblita possunt esse objectum contritionis.

Cæterùm adverte hanc esse differentiam inter præceptum obligans per se & obligans per accidens, quòd qui transgreditur præceptum obligans tantùm per accidens, non committat peccatum speciale contrà tale præceptum, sed tantùm contrà præceptum ratione cujus obligat: Undè qui celebrat in peccato mortali, non peccat nisi peccato sacrilegæ celebrationis, at non peccato speciali impœnitentiæ contrà præceptum contritionis; quia licèt verè tunc obliget, non tamen ratione sui, sed ratione Sacramenti Eucharistiæ. Qui verò transgreditur præceptum per se obligans, committit peccatum speciale contrà tale præceptum: Undè qui non contereretur quando obligat per se præceptum contritionis, peccaret peccato speciali impœnitentiæ ut dictum est.

Solvuntur Objectiones contrà secundam Conclusionem.

Obj. 1°. contrà primam & secundam partem secundæ Conclusionis: Eccli. 5. dicitur: *Ne tardes converti ad Dominum & ne differas de die in diem.* Apocal. 2. dicitur Episcopo Ephesino: *Age pœnitentiam; sin autem veniam tibi citò & movebo candelabrum tuum de loco tuo.* SS. Patres invehuntur in eos qui suam pœnitentiam procrastinant. S. Thomas q. subseq. 6. a. 5. o. docet nos ad contritionem teneri *quando peccata memoriæ occurrunt.* Et 2. 2. q. 62. a. 8. docet non licere vel uno momento in peccato manere.

R. hæc pro majori parte probare tertiam Conclusionem, non impugnare primam. Itaque ad primam auctoritatem, ea non prohibetur quæcumque dilatio sed illa quæ fit ultra rationabile tempus, seu ut exprimitur, *Tardatio;* tardare autem non censetur qui non facit tàm citò quam potest, sed qui non facit eo tempore quo faciendum est. Sic Deus 2. Pet. 3. dicitur non tardare suam promissionem, licèt non statim atque potest, adimpleat, sed convenienti tempore. Sic dicitur non tardare ire ad Sacrum, qui non vadit statim quam potest, sed qui vadit cùm oportet, etsi potuisset citiùs.

Ad secundam, per hæc verba: *Veniam tibi cito,* intelligitur dies mortis, vel saltem ad summum important speciale præceptum impositum illis Episcopis, quod non debet extendi ad omnes.

Ad SS. Patres. Potissimum loquuntur de dilatione usque ad tempus mortis aut ultrà rationabilem terminum; vel non nisi concionatoriè saluberrimum inculcant consilium.

Ad primum locum D. Thomæ: Non dixit simpliciter S. Doctor peccatorem teneri ad contritionem statim cum peccata memoriæ occurrunt: Sed immediatè subjunxit, *præcipuè cùm in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo, in quo sinè peccati remissione oporteat eum peccatum incurrere:* Quo loquendi modo significat quod quamvis possit esse aliqua negligentia, quando quis habet memoriam peccatorum, non conteri cum possit, non sit tamen mortale peccatum nisi aliqua necessitas adsit, imò nec veniale, si, quamvis sit nunc oportunum utcumque, major expectetur oportunitas. Ità Sylvius. Neque certè fas est de mente S. Th. dubitare, cum ex ejus verbis & rationibus ibidem, Conclusio nostra probetur.

Ad secundum: Equidem non licet vel uno momento manere in peccato quoad affectum seu continuando illud, quomodo manet is qui cum potest non restituit; de isto enim loquitur D. Th. loco citato, non autem de eo qui in peccato remanet quoad reatum, seu habitualiter tantum, sinè affectu ad ipsum; hoc autem sensu procedit nostra Conclusio.

Inst. Peccat. ex solutiene data, qui non statim restituit rem vel honorem alienum cùm potest: Ergo similiter qui non statim per contritionem reparat honorem Dei peccato violatam.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd homo gravetur & patiatur damnum ex absentia rei vel honoris sui, nullum autem Deus ex dilatione pœnitentiæ nostræ: Undè nequidem peccaret homo restitutionem differendo, si sciret Dominum nullatenus inde damnificandum.

Obj. 2°. Præceptum contritionis includit negativum, scilicet non permanendi in peccato & inimicitia Dei: Ergo. Prob. Ant. Si non sit præceptum non permanendi ullo tempore in peccato & odio Dei: Ergo licet in eo manere: Ergo iterum licet velle in eo manere: Atqui falsum secundum Consequens, cùm velle manere in peccato & odio Dei sit de objecto intrinsecè malo. Ergo. Prob. Sequela; licet velle quod licet facere: Atqui licet manere, &c. Ego licet velle manere.

R. N. Ant. Ad Probat. N. secundam illationem. Ad Probat. D. Maj. Licet velle quod licet facere positive, C. Quod licet facere negativè, seu permissivè tantùm, N. Maj. Ad cujus sensum D. Min. Licet manere in peccato & odio Dei per actum positivum eligendo illam mansionem, N. per actum negativum non expellendo illam, seu eam merè permittendo, C. & N. Conseq. Quia velle importat actum positivum specificandum à suo objecto, ac proindè malum, si objectum sit malum; secùs autem manere negative seu permissivè: Et sic licet nobis plura permittere, seu facere negative, quæ non licet velle: Sic licet mihi permittere peccatum Petri, & tamen non licet mihi illud velle: Licet mihi permittere furi ut me occidat, & tamen non licet mihi hoc velle.

Subsumes: Atqui qui non à se removet inimicitiam Dei, dùm potest, censetur illam velle positivè, saltem interpretativè: Ergo.

R. D. Subsumptum: Dùm potest, & obligatur, C. si non obligatur, N.

Repones: Qui omitteret impedirè peccatum Petri dùm potest, etsi non teneretur, omissio illa esset ipsi voluntaria: Ergo qui omittit removere inimicitiam Dei, dùm potest, etsi non teneatur, inimicitia Dei est ipsi voluntaria. Patet Ant. ex Tractatu de Actibus humanis, ubi docetur, quòd, ut omissio sit voluntaria, non requiratur obligatio ponendi actum qui omittitur. Consequentia patet à paritate rationis.

R. Concesso Ant. N. Conseq. Quia fit transitus ab omissione ad effectum ejus: Undè ut rectè inferatur, debet poni: Ergo qui omittit removere inimicitiam, &c. omissio illa est ipsi voluntaria; non verò ipsa inimicitia, quæ est effectus sequens ad illam omissionem; quia, ut docetur ibidem de Actibus humanis, ut effectus sequens ad omissionem sit voluntarius, requiritur præceptum ponendi, vel impediendi illum: Sicut in exemplo allato, licet omissio impeditionis peccati Petri sit mihi voluntaria, peccatum tamen Petri sequens ad illam, non est mihi voluntarium, nisi possim & debeam impedire. Et hinc solvitur argumentum sequens præcedenti affine: Undè

Obj. 3°. Si esset aliquod tempus in quo non obligaret præceptum contritionis, liceret eo tempore velle non conteri: Atqui nunquam hoc licet: Ergo Prob. Min. 1°. Quia hoc objectum non conteri, non est bonum. 2°. Quia qui vult non conteri, virtualiter & interpretativè vult statum peccati, & inimicitiam Dei, cùm nolit adhibere medium necessarium per se ad tollendum utrumque: Ergo.

R. 1°. Ad Maj. Quòd ad veritatem Conclusionis nostræ non sit necessarium, quòd peccator actu positivo velit non conteri, sed potest aliò di-

divertere mentem, ex quo quidem sequitur omissio contritionis.

R. 2°. Datâ Maj. N. Min. Ad primam ejus Probationem dico quod non conteri pro tempore quo non obligat præceptum secundùm se, neque sit bonum, neque malum, sed indifferens, quod potest ex circumstantia alicujus finis honestari, ut si quis eo tempore quo non obligat præceptum pœnitendi, velit non conteri, ut studio, charitati proximi, vel alteri rei bonæ vacet; licèt enim objectum cujuscumque præcepti sit bonum, carentia tamen illius non est semper mala nisi pro tempore quo tale præceptum obligat: Sic honorare parentes est bonum, non honorare non est malum, nisi quando urget præceptum honorandi. Si autem nolit conteri ex alio motivo non ita bono, poterit esse actus otiosus, & venialiter malus.

Ad secundam Probationem, N. Ant. Solutio patet ex præcedentibus; effectus enim sequens ad omissionem non est voluntarius, nisi sit obligatio impediendi illum; non est autem obligatio, ut probatum est, & supponitur pro tali tempore impediendi permanentiam in peccato & odio Dei, sequentem ad omissionem contritionis: Sic licet Deus velit non dare gratiam vitandi peccatum, omissio illius dationis est quidem ipsi voluntaria, sed non peccatum ad ipsam sequens; quia non tenetur impedire peccata: Sic gubernator non dicitur causa submersionis navis, ex hoc quòd non gubernet navim, nisi quando subtrahit gubernationem, potens & debens gubernare, ut ait sanctus Th. 1. 2. q. 79. a. 1.

Inst. 1°. Atqui pro quovis tempore tenetur peccator avertere statum peccati & odium Dei: Ergo. Prob. Ant. 1°. Pro quovis tempore tenetur peccator avertere à se omnium malorum maximum: Atqui status peccati & odium Dei est omnium malorum maximum: Ergo. 2°. Statim & quolibet tempore tenetur excutere è sinu serpentem: Atqui tenemur fugere peccatum, tanquam à facie colubri, Eccli. 21. Ergo.

R. N. Subsumptum. Ad primam Probat. D. Maj. Pro quovis tempore tenetur peccator avertere à se omnium malorum maximum, si inde immineat grave nocumentum, C. Maj. Secùs, N. Maj. Similiter D. Min. Status, &c. est omnium malorum maximum, & ex eo quovis tempore imminet grave nocumentum, N. Min. Non imminet semper grave detrimentum, sed leve dumtaxat, C. unde & ratione hujus levis nocumenti, puta privationis abundantioris gratiæ, periculi remoti mortis in peccato, &c. non diffitemur esse peccatum leve negligentiæ salutis, non statim conteri, si nulla causa subsit differendi.

Ad secundam Probationem, N. Conseq. Disparitas est quòd serpens in sinu semper noceat & mordeat, non ita peccatum habituale, cujus voluntas, ut suppono, est interrupta: Locus autem Eccli. intelligitur de peccato actuali, non habituali.

Inst. 2°. Atqui ex dilatione contritionis grave nocumentum imminet semper: Ergo. Prob. Subsumptum; imminet periculum peccandi, cùm teste S. Gregorio, unum peccatum suo pondere trahat in aliud, & privatus gratiâ habituali non possit diu omnia peccata vitare, ut dictum est ex D. Th. in tertia Conclusione.

R. Hoc periculum esse remotum, saltem si, non diu, nec ultrà rationabile tempus differatur contritio. Item est indeterminatum, sicut est indeterminatum tempus quo privatus gratiâ potest abstinere à peccato: Licet autem homo sub gravi peccato teneatur evitare proximum, & certum peccandi periculum, non tamen remotum & indeterminatum.

Inst. 3°. Quilibet tenetur statim corripere fratrem delinquentem; Ergo à fortiori seipsum. Item infidelis plene instructus tenetur statim credere: Ergo.

R. Ad primum: 1°. N. Ant. Tenemur enim corripere fratrem delinquentem non semper statim, sed datâ oportunitate, nisi urgeat aliqua necessitas, puta periculum novi peccati, vel quòd non occurret ampliùs oportunitas, & in tali casu fatemur nos etiam ità debere circà nos agere. 2°. N. Conseq. Disparitas est, quòd homo sibi semper sit præsens, semperque habeat oportunitatem se corrigendi; non sic autem circà alterum.

Ad secundum, posset negari Ant. Nihil enim obstare videtur quòd infidelis cui fides proponitur ex justis causis differat ad aliquas horas, aut diem, eam acceptare. Sed dato Ant. N. Conseq. Disparitas est quòd infidelis cui sufficienter fides proponitur, se habeat quasi puer in primo instanti rationis, cui incumbit agnoscere & acceptare Deum pro fine ultimo, cui omnes suas actiones dirigat, alioquin exponitur continuo & proximo periculo deviandi & perdendi salutem: At peccator fidelis agnoscit Deum pro fine ultimo, licèt peccando ei practicè creaturam prætulerit: Ne tamen indè inferas eum qui commisit peccatum infidelitatis teneri statim ad actum fidei, quia hoc ipso quo deponit affectum ad infidelitatem, censetur vi prioris fidei, absque novo actu, agnoscere Deum pro suo fine ultimo; sicut qui adversus suum Regem insurrexit, & ad partes tyranni defecit, hoc ipso quo arma deponit, censetur suum legitimum Regem agnoscere, etiam antequam de novo ipsi spondeat fidelitatem.

ARTICULUS IV.

De divisione Contritionis.

Contritio in genere, ut suprà diximus ex Concilio Trid. est animi dolor & detestatio de peccato commisso.

Est duplex, perfecta & imperfecta: Perfecta quæ antonomasticè dicitur contritio, est quæ charitate perficitur, & justificat ante susceptionem Sacramenti, ut definit Trid. Sess. 14. cap. 4. Imperfecta autem quæ dicitur attritio est multiplex; quia à perfecto deficere contingit pluribus modis.

Itaque dolere de peccato, seclusâ charitate, vel quia est aliquid turpe repugnans rationi, sive naturali, sivè supernaturali, vel quia est illativum mali temporalis, vel quia est inductivum gehennæ, vel quia est exclusivum gloriæ, vel quia est malum, & offensa Dei; tot sunt modi attritionis; sed sola ultima est actus pœnitentiæ, & species dividens contritionem ut sic: Pœnitentia enim & contritio quæ est ejus actus primarius, est de peccato, ut est malum & offensa Dei, ut diximus Dissert. 2. art. 1. Aliæ autem attritiones sunt actus vel amoris proprii, vel spei, seu amoris concupiscentiæ, vel virtutis specialis, cui opponitur peccatum. Confer locum citatum.

Hæc autem ultima attritio, cùm sit de peccato, ut est malum Dei, non potest esse sinè aliquo ejus amore, quia odium mali alicujus personæ ex amore ejusdem & benevolentia ad ipsam causatur, ut docent communiter Theologi post D. Thomam 1. 2. q. 29. a. 2. Sic doleo de malo Petri quia ipsum diligo, & si non diligerem, de malo ejus non dolerem; sic odi mortem, quia diligo vitam: *Ejusdem enim rationis est*, inquit Auctor 2. 2. q. 25. a. 6. ad 2. *odire malum alicujus & diligere bonum ejus:* Quod repetit q. 34. a. 4.

Neque tamen hæc attritio coincidit cum contritione charitate perfecta: Aliud enim est charitas, qua perficitur contritio, aliud benevolentia qua movetur dicta attritio; quod cùm plerique non satis distinguant, confundentes amorem charitatis cum amore benevolentiæ, magna hallucinatione laborant.

Itaque amor charitatis est amor amicitiæ cum Deo ut ex professo probat S. Th. 2. 2. q. 23. a. 1. & cum eo communiter Theologi, consequenter

ter importat conditiones amicitiæ præcipuè unionem affectuum & redamationem; amicus enim est amico amicus, ut fert commune adagium; Amor autem simplicis benevolentiæ est velle alicui bonum sinè redamatione, ut dùm vides duos pugiles quorum unum velles vincere: Undè objectum formale charitatis est Deus in se bonus ut amicus, non quòd ly *Ut amicus* sit ratio formalis objecti, sed ejus modificatio seu conditio sinè qua non, sicut Deus non visus in objecto fidei: Objectum autem formale amoris benevolentiæ est Deus in se bonus præcisè: Consequenter objectum contritionis charitate perfectæ, est peccatum ut malum Dei quà amici, intelligendo ly *ut amici*, ut in objecto charitatis: Objectum verò attritionis est peccatum ut malum Dei præcisè. Ex quo tandem sequitur has contritiones specie differre: Hæc fusiùs explicabuntur infrà: Sed interim

Supp. q. 1. a. 3. Colliges attritionem hanc ex amore benevolo non posse fieri contritionem; quia quæ specie differunt, unum non potest fieri aliud: Unum namque dicitur fieri aliud, quando alio adveniente, essentialiter non mutatur; sic puer dicitur fieri vir, non verò Embrio dicitur fieri homo, sed ex Embrione homo.

Aliam quidem rationem adhibet Auctor in corpore articuli, nimirùm quòd adveniente actu contritionis, transeat actus attritionis. Verùm hanc rationem ut universaliter veram non admittunt Soto, Sylvius & alii; quia, inquiunt, nihil obstat quominùs actus attritionis, cùm sit bonus, aliquamdiu continuetur, & adveniente charitate quâ informetur, evadat contritio; sicut potest accidere actui fidei informis: Undè intelligunt hanc S. Thomæ rationem, non ut universaliter veram, sed secundùm quod regulariter accidit: vel dicunt S. Doctorem, cùm ibi ageret partes Commentatoris, non ex propria Sententia locutum fuisse; idque probant, quia in fine corporis addit: *Et hoc dicit* alia opinio. Insuper quia ad 2. cùm adhibuisset Responsum secundùm hanc rationem, haud eo contentus, addit aliud conforme rationi in argumento sed contrà, undè priorem rationem deduximus.

Attamen Vincentius Contenson acriter propugnat hanc secundam rationem D. Thomæ ut universaliter veram, eò quòd actus attritionis non possit informari charitate & evadere contritio nisi in eum influat charitas; à charitate autem sic imperatus erit novus actus, quia istud imperium charitatis illi imprimit, quemdam modum, quo reduplicativè ut imperatus, intrinsecè mutatur & trahitur ad speciem charitatis. Sed quidquid sit de ista difficultate, quæ est levis momenti.

Habes juxtà utramque sententiam sensum hujus communis adagii: *Pœnitens in Sacramento ex attrito fit contritus*, non esse formalem, quasi attritio fieret contritio, sed materialem & ex parte subjecti, quatenùs Pœnitens transit de attritione ad contritionem, sicut paries de albo fit niger, non albedo fit nigredo. Dicitur autem fieri contritus, tùm ratione habitûs charitatis qui ipsi infunditur, tùm ratione actûs supernaturalis quo voluntariè gratiam & charitatem acceptat, ut dicam infrà.

Circà attritionem plures sunt celebrès controversiæ. Prima, an ea quæ concipitur ex solo metu Gehennæ sit bona & utilis? Secunda, an se solâ excludere possit voluntatem peccandi? Tertia, an sufficiat cum Sacramento ad justificationem, an è contrà requiratur aliquis Dei amor & qualis? De his ordine disputaturus, sit

ARTICULUS V.

Utrùm Attritio concepta ex solo metu Gehennæ sit bona & utilis?

Lutherani contendunt omnem attritionem ex metu conceptam esse coactam & malam, hominemque reddere magis peccatorem & hypocritam, etiamsi interveniat aliquis Dei amor. Ità Lutherus qui in assertione articuli sexti rejicit *Theologiam illam quæ inter odium & gratificantem amorem medium fingit quod contritionem parit.* Et in assertione articuli quarti dicit: *Imperfectam charitatem esse impedimento ad introitum Regni propter vitium quo imperfecta est.* Undè Eckius l. 1. de Pœnit. cap. 1. dicit in hoc sitam esse controversiam inter Catholicos & Lutherum, quòd iste vellet *pœnitentiam non nisi amore concipi*; & hinc inferebat *eum qui sibi contritionem parare vellet in amaritudine animæ suæ reddi hypocritam & magis peccatorem.* Idque Lutherus conformiter ad hoc suum capitale dogma, nimirùm omnem actionem quæ non provenit à charitate habituali & sanctificante esse verum peccatum, atque sinè illa hominem peccatorem tantò magis à gratia consequenda removeri, quantò magis ad illam se disponere conatur: Undè sermone de Pœnit. *Ego*, inquit, *peccatum assero quidquid antè gratiam fit ab homine, tantùm abest ut præparet ad gratiam.*

Huic affines sunt Baïus, Jansenius, Quenellus & eorum Symmistæ, qui cùm non agnoscant medium inter cupiditatem vitiosam & laudabilem ac propriè dictam charitatem, dicantque omne quod homo facit procedere vel à cupiditate & esse malum, vel à charitate & esse bonum, consequenter rejiciunt timorem pœnarum & attritionem ex illo conceptam tanquam malam & vitiosam. Vide propositiones damnatas Quenelli à quadragesima quarta ad quadragesimam septimam, & à sexagesima usque ad sexagesimam octavam.

Antè resolutionem observandum est. 1°. Ex Auctore timorem esse quadruplicem; Mundanum, servilem, initialem & filialem: Cùm enim objectum timoris sit malum, quandoque homo propter mala quæ metuit, à Deo recedit; & iste dicitur, timor mundanus. Quandoque autem homo propter mala quæ timet, ad Deum convertitur & illi inhæret; quod quidem malum est duplex; scilicet malum culpæ & malum pœnæ: Si ergo aliquis convertatur ad Deum & ei inhæreat propter timorem pœnæ, erit timor servilis, si autem propter timorem culpæ, erit timor filialis, nam filiorum est timere offensam Patris. Si autem propter utrumque, est timor initialis, qui est medius inter utrumque timorem: ità in terminis S. Doctor. Igitur timor servilis, prout de eo nunc loquimur, est timor pœnæ à Deo infligendæ, ob quam evitandam homo ad Deum convertitur. 2. 2. q. 19. a. 2. 8.

Observandum 2°. Ex eodem S. Th. timorem servilem posse considerari dupliciter, scilicet secundùm substantiam & secundùm servilitatem, seu ut alii dicunt, esse duplicem timorem servilem, unum simpliciter servilem, alterum serviliter servilem: Timor servilis secundùm substantiam, seu servilis simpliciter, est quando bonum cui contrariatur pœna, non amatur tanquam finis ultimus, nec consequenter pœna timetur tanquam principale malum; ut in præsenti materia, si quis fugit peccatum ex timore pœnæ, non habens bonum proprium, cui contrariatur pœna, pro fine ultimo, sed proximo dumtaxat: nec consequenter timens pœnam ut principale malum, sed abstrahens ab hoc quod ageret, si non esset intentata pœna. Timor serviliter servilis est quando bonum, cui contrariatur pœna, amatur tanquam finis ultimus & consequenter pœna timetur ut principale malum; ut in subjecta materia, si quis refugeret peccatum committere ex timore pœnæ, habens pro fine ultimo proprium bonum, consequenter timens pœnam ut principale malum ità quòd vi istius actûs vellet peccare si posset impunè: Et iste metus servilis quà talis seu secundùm servilitatem contrariatur charitati & est malus. At verò, addit S. Th. prædicta servilitas non pertinet ad speciem timoris, sicut nec informitas ad speciem fidei, species enim habitûs moralis vel actûs, ex objecto accipitur: Objectum autem timoris servilis est pœna, cui accidit quòd bonum, cui contrariatur pœna, vel ib. a. 4.

ametur

ametur tanquam finis ultimus, & consequenter pœna timeatur, ut principale malum, quod contingit in non habente charitatem; vel ordinetur in Deum sicut in finem ultimum, & consequenter pœna non timeatur, ut principale malum, quod contingit in habente charitatem: Undè servilitas non est vitium timoris, sed timentis, & ideò timor servilis secundùm substantiam est bonus, servilitas verò mala. Hæc accuratè sunt notanda, quæ quia non distinguunt Novatores, in varios errores abeunt. Itaque

Dico: Attritio seu dolor de peccatis ex solo gehennæ metu, sinè ullo Dei amore benevolo, etiamsi nondùm sit satis efficax, ut absolutè excludat omnem peccandi voluntatem, si tamen ad id conetur, & inducat, nec sit serviliter servilis, est bonus, honestus & utilis.

Prob. 1°. Ex Concilio Trid. sess. 6. can. 8. ubi sic definit contrà Lutherum: *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei, de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere; anathema sit.* Item ex hac propositione damnata ab Alexandro VIII. septimâ Septembris 1690. *Attritio quæ ex gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sinè dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.* Est decima-quinta.

Huc faciunt sequentes propositiones damnatæ Quenelli. *Si solus supplicii timor animat pœnitentiam, quò hæc est magis violenta, eò magis ducit ad desperationem.* Est sexagesima-octava. Item: *Qui à malo non abstinet nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, & jàm est reus coram Deo.* Est sexagesima-secunda.

Aug. in Psal. 127. serm. 161. aliàs 18. de verbis Apost. & lib. de catechisandis rudibus latè exponit bonitatem & utilitatem timoris: Inter alia primo loco citato: *Timore facit, quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum: Non timet, ne perdat amplexus sponsi pulcherrimi, sed timet ne mittatur in gehennam: Bonus est, & iste timor.* De S. Thoma patet ex prænotaminibus. Item probavimus suprà ex Tridentino, & eodem S. Th. principium veræ pœnitentiæ, & justificationis peccatoris esse timorem servilem. Idem tradit Scriptura in pluribus locis quæ referemus in calce articuli: Ergo dolor ex illo timore conceptus non potest esse malus.

Prob. 2°. Ratione Theologicâ: In attritione, qualem in conclusione exposuimus, tria sunt: Primum intentio finis, scilicet fugere, seu vitare gehennam, & hic est actus elicitus à timore. Secundum, medium etsi nondùm efficax ad hunc finem assumptum, scilicet dolor de peccatis, & hic est actus imperatus à timore. Tertium, ordinatio hujus medii ad hunc finem: Atqui quodlibet istorum est honestum, bonum & utile: Ergo. Prob. Min. 1°. fugere gehennam est bonum, cùm sit homini nociva, & omnium malorum sensibilium maximum: Undè dicebat Christus Math. 10. *Timete eum qui potest corpus & animam perdere in gehennam:* Et clamabat David; *Confige timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui.* 2°. Dolere de peccatis esse bonum, nullus in dubium revocare potest. 3°. Tandem esse bonum ordinare hunc dolorem ad vitandam gehennam constat, quia dolere de peccato, quod est causa pœnæ, est medium aptum ad vitandam pœnam: Undè dicebat divinus Præcursor Luc. 3. *Genimina viperarum, quis vobis ostendit fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos Pœnitentiæ:* Quibus verbis hortatur Judæos ad pœnitentiam ex timore pœnæ, & ad fugiendam pœnam per pœnitentiam ex timore conceptam. Et Isa. 26. *A timore tuo concepimus & peperimus Spiritum sapientiæ.* Nec obstat quòd culpa sit malum altioris ordinis, quàm pœna; ideòque videatur inordinatum ordinare dolorem de majori malo ad vitandum minus: Modò enim dolor de peccatis non ordinetur ad fugam pœnæ tanquam ad principale malum & ultimum finem, sed tantùm tanquam ad magnum malum & finem proximum, ita ut non excludatur ulterior relatio ad Deum, non est mala ordinatio, sed bona, ut dixi ex D. Th. & quia bona, ideò ex se tendit in Deum. Sic quotidiè orando pro bonis temporalibus, ordinamus bonum altioris ordinis, nempè actum Religionis ad bonum inferius, & benè facimus: Imò ipse Deus ordinat bonum excellentioris ordinis ad bonum inferioris ordinis, quando utrumque ultimò cedit in suam gloriam; sic enim ordinavit Incarnationem Christi ad nostram salutem, ut ad finem proximum.

Dixi 1°. In Conclusione; *Si tamen timor conetur, & inducat ad excludendam voluntatem peccandi;* quia si induceret ad odium Dei, aut desperationem, esset malus, & ità semper fieri erroneè existimavit Lutherus, cùm tamen sæpiùs indè peccatores convertantur ad Deum.

Dixi 2°. Nec sit *Serviliter servilis,* qui sit scilicèt de pœna, ut principali malo; quia dolor ex tali metu qui respiceret pœnam, ut principale malum, & ejus fugam ut finem ultimum, esset inordinatus, ut dictum est.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Apost. Rom. 8. dicit: *Non accepistis Spiritum servitutis, iterùm in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum.* Et 2. Timoth. 1, *Non dedit Deus nobis Spiritum timoris, sed virtutis & dilectionis:* Ergo.

R. Apostolum his verbis non excludere à lege evangelica omnem timorem, si quidem Christus ipse Math. 10. dicat: *Timete eum qui potest corpus & animam perdere in gehennam;* sed timorem servilem malorum temporalium, ut erat in veteri lege: Sensus est igitur nostram conditionem in nova lege esse meliorem quàm Judæorum in veteri lege, quatenùs Deus eos continebat in observantia mandatorum, vel metu malorum temporalium ut servos, vel spe mercedis terrenæ ut mercenarios; nos verò ducimur timore filiali, quo timemus exhæredari & frustrari spe obtinendi hæreditatem filiis promissam. Ità exponit Aug. l. de Virginit. & in Psal. 73. Cæterùm non defuit amor in antiqua lege; fuerunt enim in ea Sancti, non sinè perfecto Dei amore; sed discrimen est, quòd in antiquo testamento prævaluerit timor, & in novo amor: *Quamquam utrumque in utroque sit,* inquit Aug. l. 1. de moribus Ecclesiæ cap. 28. *prævalet tamen in vetere timor, amor in novo.*

Et hinc meritò damnatæ sunt hæ propositiones Quenelli: *Sub maledicto legis nunquam fit bonum, quia peccatur, sivè faciendo malum, sivè illud non nisi ob timorem evitando:* Est sexagesima quarta. Item *Moyses, Prophetæ, Sacerdotes & Doctores legis mortui sunt, absque eo quòd ullum Deo dederint filium, cùm non efficerent nisi mancipia per timorem:* Est sexagesima quinta.

Si quandoque SS. Patres, præsertim Aug. videantur improbare metum, loquuntur vel de metu serviliter servili, vel de metu bonorum temporalium, vel illum improbant & dolorem ex eo conceptum tanquam insufficientes ad justificationem.

Obj. 2°. Dolor ex metu non excludente voluntatem peccandi est involuntarius secundum quid, sicut omnia alia quæ fiunt ex metu: Ergo non est bonus.

R. D. Ant. Dolor ex metu non excludente voluntatem peccandi est involuntarius secundùm quid, sic ut ista involuntareitas, ut ità dicam, proveniat ex metu aut dolore de peccatis, N. Sic ut ista involuntareitas proveniat ex affectu peccatoris ad suum peccatum, C. Iste autem affectus ex parte subjecti non vitiat ipsum metum, neque dolorem ex ipso conceptum, cùm sit illis extrinsecus. Quando ergo dicitur ea quæ fiunt ex metu esse involuntaria secundùm quid, non est sensus quòd metus causet istam involuntareitatem: Sic

v. g. projiciens merces in mare metu naufragii, est quidem involuntarius respectu projectionis mercium; at neque metus naufragii, neque ista projectio mercium causant istam involuntareitatem, sed affectus quem aliundè habet ad merces. Similiter qui metuit gehennam, & ex illo metu dolet de peccatis, involuntareitas quam retinet circà fugam peccati non causatur, neque ex isto metu, neque ex isto dolore, sed ex affectu quem adhuc retinet ad peccatum, quem affectum si nondum excludat metus, ad id tamen conatur, & disponit: Undè est vitium timentis & dolentis, non metûs aut doloris, ut jam dixi. Attende ad prænotamina ex D. Th.

Inst. 1°. Dolor ex metu nondùm excludente voluntatem peccandi includit hunc actum, peccarem si non esset infernus: Ergo est malus.

R. N. Ant. Supponit quidem hunc actum in peccatore, sed ab illo secundùm se abstrahit, non includit; imò disponit ad illum excludendum: Est ergo ibi servilitas quæ se tenet ex parte subjecti, & non ex parte actûs, sicque bonitati actus non officit, sicut informitas fidei se tenet ex parte credentis, & non ex parte actûs fidei, nec impedit quin actus fidei secundùm se sit bonus.

Inst. 2°. Qui odit peccatum propter infernum, magis odit infernum quàm peccatum, ut enim communiter dicitur: *Propter quod unumquodque tale, & illud magis:* Atqui hoc est inordinatum: Est enim inordinatio magis odisse minus malum, quàm majus; peccatum autem est majus malum, quàm infernus.

R. N. Maj. Quia in odio peccati propter infernum, vi istius actus non fit comparatio inter peccatum & infernum, sed tantùm odio habetur peccatum propter infernum, tanquam propter finem proximum, non excludendo aliud motivum magis odio habendi peccatum, quàm infernum, sed ab illo abstrahendo. Ad Probationem ex vulgari axiomate, illud verum est quando excluditur omne aliud motivum odio habendi illud quod odio habetur propter aliud: Secùs quando non excluditur: Sic v. g. justus qui videns suspendi furem, odit furtum propter patibulum, seu ut evitet suspendium, non sequitur tamen quòd odiat magis suspendium, quàm furtum, siquidem cùm supponatur justus, si inter utrumque faceret comparationem, & alterutrum, aut furtum, aut suspendium eligendum proponeretur, magis eligeret suspendi, quàm furari. Item justus diligit Deum propter retributionem; non tamen sequitur quod magis diligat retributionem, quàm Deum. Similiter igitur qui odit peccatum propter infernum, non sequitur quòd magis odiat infernum, quia licèt de facto non odiat peccatum propter aliud motivum; quia, ut suppono, adhuc peccator est sinè amore Dei benevolo, attamen istud motivum seu metus inferni, cùm non sit finis ultimus, quantùm ex se non excludit aliud motivum, putà amoris licèt etiam non includat, sed ab illo abstrahit, imò ad illud inducit & disponit.

Obj. 3°. Timor contrariatur charitati: Ergo est malus. Prob. Ant. Joan. Epist. 1. cap. 4. dicitur quòd *Perfecta charitas foras mittit timorem:* Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Perfecta charitas foras mittit timorem, sicut perfectum excludit imperfectum, C. sic v. g. visio beatifica excludit fidem & spem: Foras mittit timorem ut contrarium, N. Intelligendo de timore simpliciter servili, de quo procedit Conclusio.

Inst. Timor procedit ex cupiditate: Ergo est contrarius charitati. Prob. Ant. Juxtà Aug. Enchyrid. cap. 117. & alibi non datur medium inter cupiditatem & charitatem: Atqui timor non procedit ex charitate: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Maj. Inter cupiditatem & charitatem non datur medium ex parte subjecti, C. Quia omnis homo est, vel justus, vel injustus; si justus, in eo regnat charitas; si injustus, in eo regnat cupiditas: Ex parte actus, N. Sicut enim non omne quod facit justus, procedit ex charitate, ut dùm peccat venialiter; sic nonomne quod facit injustus procedit ex cupiditate, sed vel ex bono naturæ, vel ex aliquo bono habitu remanente: Non enim avarus, v. g. omnia agit ex avaritia, neque impudicus ex impudicitia.

Obj. 4°. Si attritio ex mero metu esset bona, foret actus virtutis: Atqui falsum Consequens; procedit enim ex amore sui: Ergo.

R. N. Sequelam Majoris: Non enim omnis actus bonus est actus virtutis, ut patet in actu continentiæ: Ideò igitur attritio ex solo metu licèt sit bona, non est actus virtutis; quia non facit hominem simpliciter bonum, nec est perfecta in suo genere, scilicet doloris. Si fortè idem opponas de actibus fidei & spei: R. Quòd isti actus sint perfecti in sua linea, fides enim est cognitio quâ nulla certior, spes tendentia in beatitudinem, quâ nulla securior & firmior; & sic est disparitas.

Petes utrum metus gehennæ de quo in Conclusione, inducens peccatorem, ut se convertat ad Deum, sit non solùm bonus, sed etiam supernaturalis?

R. affirmativè contra Lutherum & Jansenistas. Constat 1°. Ex Scriptura: Proverb. 1. dicitur: *Timor Domini principium sapientiæ.* Ibid. 14. *Timor Domini fons vitæ.* Eccli. 21. *Qui timet Deum convertetur ad cor suum.* .... *Consummatio timoris Dei sapientia:* Et alibi plura similia. Porrò si timor ducat ad sapientiam, & ad vitam, ejusque consummatio sit sapientia, indubiè est supernaturaliter à Deo. 2°. Ex propositione damnata ab Alexandro VIII. quam retulimus in Probatione Conclusionis. 3°. Ex Concilio Trid. sess. 6. cap. 6. ubi inter dispositiones ad gratiam sanctificantem recenset *Divinæ justitiæ timorem, quo utiliter concutiuntur* peccatores: Nullus autem actus naturalis potest esse dispositio ad gratiam sanctificantem. Adde quòd timor gehennæ non sit in nobis nisi per fidem. 4°. Ex Auctore qui in 3. d. 34. q. 2. a. 2. q. 1. dicit quòd licèt timor servilis non numeretur inter septem dona Spiritus sancti, sit tamen à Deo, & ejus usus sit bonus.

Dices: S. Th. ibid. dicit quòd timor servilis, quando est bonus, sit *Ab amore naturali, quo vult consistentiam, & bene esse sui subjecti:* Ergo.

R. Sensum S. Thomæ esse quòd ut voluntas metuat & fugiat gehennam, non indigeat aliquo alio habitu superaddito, sed sufficiat amor naturalis proprii boni, motus tamen & adjutus impulsu gratiæ, undè immediate addit: *Et ideò horret omnem pœnam, sivè quam experientia docet, sicut in naturali timore, sivè quam fides demonstrat, sicut in servili.*

ARTICULUS VI.

Utrùm metus gehennæ possit se solo excludere voluntatem peccandi?

Hæc quæstio magno æstu ventilatur inter Patronos attritionis formidolosæ & assertores necessitatis charitatis actualis, quasi si metus inferni semel excludat voluntatem peccandi, attritio formidolosa sufficiat cum Sacramento ad justificationem, & nullus amor requiratur: Verum hallucinatio est: ad justificationem namque, etiam cum Sacramento, non sufficit excludi voluntatem peccandi, sed insuper requiritur odium & detestatio peccati, ut est malum & offensa Dei, quæ haberi non potest sine aliquo amore, ut dicemus infrà: Unde etiamsi metus excludat voluntatem peccandi, nihil nocet principali nostræ sententiæ infrà stabiliendæ. Quia tamen hæc quæstio celebris evasit, illam omninò prætermittere non convenit.

Sed ante omnia tollenda est terminorum æquivocatio, quâ sublatâ non ità distabunt, aut etiam fortè conciliabuntur opiniones contrariæ. Itaque vel per voluntatem peccandi intelligitur tantùm vo-

voluntas habitualis ex actu præterito, hoc est status peccati: Nihil enim aliud intelligi potest per voluntatem habitualem peccandi; aut si quid aliud intelligant qui aliter sapiunt, explicent quid sit istud aliud: Clamant enim omnes voluntatem, affectum, affectionem habitualem, & nihil ampliùs: Hoc autem sensu certum est solo metu non excludi voluntatem peccati, sed solâ gratiâ justificante. Vel per voluntatem peccandi intelligitur voluntas actualis, & per ejus exclusionem, intelligitur exclusio non privativa tantum, sed contraria, quæ sic exprimitur; non solùm nolo ampliùs peccare, sed doleo peccasse, & detestor peccatum: Atque iterùm hoc sensu concedimus non excludi voluntatem peccandi solo metu, quia peccatum, ut peccatum est, & offensa Dei, non potest odio haberi ex solo metu sine aliquo Dei amore, ut infrà probabimus. Et hoc sensu S. Th. in 4. d. 14. in expositione textûs super hæc verba Magistri sententiarum, *Vera pœnitentia est cessare à peccato*, dixit: „ Sciendum „ quòd cessare à peccato non dicit simplicem negationem peccati, quia qui intermittit actum „ peccati, non dicitur à peccato cessare: Sed „ cessare à peccato propriè dicitur cui peccatum „ displicet, & peccatum intermittere intendit, & „ hæc est vera pœnitentia." Restat ergo per voluntatem peccandi intelligendam esse actualem, & per exclusionem illius intelligi positivam quidem, sed privativam tantùm & non contrariam, quæ privativa sic exprimitur; nolo amplius peccare, seu, depono omnem affectum, omnem voluntatem actualem iterùm peccandi. Vix credo hanc exclusionem privativam voluntatis actualis peccandi vi metûs, à quoquam negari, si quidem plurimi qui videntur negare, declarent, ut legimus in eorum operibus, se loqui de voluntate peccandi præterita, non futura; & afferant pro ratione, peccatum, ut peccatum, non posse odio haberi, nec displicere ex solo metu, quod importat exclusionem contrariam, non privativam tantum. Sed quidquid sit.

Dico: Nihil obstat quominus metus Inferni, si sit efficax, excludat privativè se solo voluntatem actualem peccandi.

Prob. 1°. ex Trid. Sess. 6. Can. 8. ubi sic definitur: *Si quis dixerit gehennæ metum per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccato abstinemus, peccatum esse aut peccatores pejores facere; anathema sit.* Ergo juxtà Concilium potest dari metus gehennæ efficax, vi cujus à peccato abstinemus, peccatur autem non solùm actu exteriori, sed voluntate interiori: Ergo etiam voluntatem excludit.

2°. Ex hac propositione damnata Quenelli: *Timor non nisi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur:* Est 61. Ergo timor non solum manum cohibet, sed etiam animum: Neque verum est cor tamdiu peccato addici, seu affici, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur.

Scio adversæ sententiæ Patronos multa excogitasse ut huic argumento satisfaciant. Dicunt 1°. Timorem cohibere non solùm actum exteriorem, sed etiam voluntatem illum committendi, at non excludere affectum peccati intùs latitantem & voluntatem conditionatam illud committendi. 2°. Recurrunt ad Calepinum & dicunt juxtà ipsum *cohibere* non significare *excludere*, sed apud se tenere. 3°. Dicunt hoc membrum propositionis damnatæ, *Timor non nisi manum cohibet*, esse damnatum relativè ad hoc secundum, *cor autem tamdiu peccato addicitur*, &c. 4°. Dicunt timorem excludere voluntatem peccandi futuram, non præteritam. 5°. Dicunt excludere voluntatem peccandi negativè sicut somnus aut distractio excludit seu potiùs suspendit, non positivè, ità ut semper affectus maneat in corde.

Verùm demus ista omnia, contrà tamen communiorem sensum Theologorum, qui per Tò *cohibere* intelligunt *excludere* & quidem positive, saltem, si non obstante metu semper maneat actu in corde affectus peccati latitans, & actualis voluntas saltem conditionata illud committendi, sequitur quòd per hunc actualem affectum & voluntatem *cor tamdiu addicetur*, seu afficiatur *peccato, quamdiu ab amore justitiæ non ducetur*. Quid est enim addici seu affici peccato, nisi habere affectum ad peccatum? Et hoc est secundum membrum propositionis damnatæ, quod, ut dicunt, est præcipuè damnatum.

3°. Ex Augustino cujus auctoritati maximè confidunt Adversarii; Enarrat. in Psal. 127. dicit S. Doct. „ Audistis, cum Evangelium legeretur, „ ubi vermis eorum non moritur & ignis eorum „ non extinguitur: Audiunt hoc homines, & quia „ verè futura sunt impiis, timent & continent se „ à peccato: Timent quidem, sed non amant ju„ stitiam, cum autem per timorem continent se „ à peccato, fit consuetudo justitiæ." Atqui, ut jam dictum est, non solum actus exterior est peccatum sed omnis actualis affectus seu voluntas peccati: Ergo si timor continet à peccato continet ab affectu & voluntate actuali peccandi, & si maneat actualis affectus seu voluntas peccandi, non fit *consuetudo justitiæ*.

4°. Ratione: Timor efficax supplicii temporalis excludit positivè omne id quod conducit ad supplicium: Ergo à pari timor efficax supplicii æterni: Subsumo; atqui non solum peccatum exterius, sed omnis actualis affectus aut voluntas peccandi conducit ad supplicium æternum: Ergo metus efficax gehennæ excludit positivè omnem actualem affectum seu voluntatem peccandi, sicut metus efficax supplicii temporalis excluderet voluntatem furandi, si voluntas supplicio puniretur, sicut furtum exterius.

Dices: Ex hoc argumento sequitur quod metus efficax gehennæ excludat etiam habituale peccatum & ejus reatum, quia ista etiam conducunt ad gehennam, sicque ad justificationem inutilis est gratia & inutile Sacramentum, quod est absurdum: Ergo.

R. D. Sequelam: Sequitur quod metus efficax excludat peccatum habituale immediatè & se solo, N. Mediante amore charitatis, aut benevolentiæ cum Sacramento, C. Itaque metus efficax gehennæ, imediatè & se solo excludit omne inductivum gehennæ quod continetur intrà suam activitatem seu efficaciam immediatam; sed ad excludendum quæ excedunt suam efficaciam immediatam, quærit adminicula necessaria & ad illa efficaciter movet. Porrò ad excludendum peccatum habituale & justificationem consequendam, non sufficit excludi voluntatem peccandi, sed insuper requiritur odio haberi peccatum ut est malum & offensa Dei, ut dicemus infrà, quod fieri non potest sine saltem ejus amore benevolo, & ideò metus efficax gehennæ movet peccatorem ad hunc amorem & ad Sacramentum. At excludere actualem voluntatem seu affectum peccati, etiam ut est offensa Dei, immediatè & se solo potest timor, absque alicujus amoris Dei adminiculo, quia ex merâ indifferentia ergà aliquem absque ullo ejus amore possum deponere voluntatem ipsum ulteriùs offendendi, maximè si sciam hanc voluntatem esse mihi nocivam; sicut ergo metus efficax patibuli se solo absque alterius adminiculo excluderet voluntatem peccandi, si voluntas patibulo puniretur, ità metus Inferni se solo excludit voluntatem furandi, quia ista voluntas Inferni pœna punitur. Et mirum sanè foret ex sola consideratione turpitudinis peccati posse deponi voluntatem ipsum iterandi, quod mihi certum videtur, & non posse ex consideratione supplicii æterni.

Tandem vel ille affectus latitans, ista voluntas conditionata est peccatum vel non, si non sit peccatum, est impertinens ad propositum; si sit peccatum, vel illud excludit metus, vel dicendum quòd homo fugiens peccatum metu Inferni continuò peccet, quod est absurdum.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. S. Aug. in pluribus locis docet 1°. Timorem gehennæ nullatenùs excludere voluntatem peccandi, sic Epist. 144. *Inaniter putat se victorem peccati qui timore non peccat.* Serm. 15. de verbis Apost. *Qui timore pœnæ, non concupiscit, puto quia concupiscit* In Psal. 77. *Qui timent pœnam & qui amant justitiam non furantur, & ideò pares sunt manu, dispares corde, pares opere, dispares voluntate.* Similiter alii Patres. 2°. Docet Aug. desiderium peccandi non excludi nisi amore justitiæ & charitate, sic l. 2. contrà Adversarium Legis c. 7. *Desiderium peccandi non extinguitur nisi contrario desiderio rectè faciendi, ubi fides per dilectionem operatur :* Ergo.

R. ad primos textus S. Augustinum & alios Patres loqui de metu vel in efficaci, vel serviliter servili, vel de metu pœnæ temporalis, vel intelligere de complacentia peccati ex parte appetitus sensitivi, non voluntatis. Ad ultimum textum: Vel Augustinus loquitur de exclusione desiderii peccandi contraria & non solùm privativa, ut explicui in prænotaminibus: vel per charitatem & dilectionem intelligit bonam voluntatem seu quemlibet pium voluntatis affectum ergà bonum, ut ipsi frequens est; qui verò fugit peccatum metu pœnæ habet bonam voluntatem. Posset etiam dici quòd Aug. loquatur de eo quod communiùs accidit; sic enim quidam ex ipsis Adversariis ipsum interpretantur.

Obj. 2°. Quæ fiunt ex metu sunt involuntaria secundùm quid: Ergo qui dolet de peccato ex metu, retinet affectum ad peccatum.

R. D. Ant. Quæ fiunt ex metu sunt involuntaria secundùm quid, si istud involuntarium non sit inductivum mali quod timetur, C. Si sit inductivum mali quod timetur, N. Hoc ipso enim quo supponitur metus efficax, debet tollere omne inductivum mali quod timetur, & quia involuntareitas in fuga peccati, seu affectus ad illud est inductivus gehennæ, metus efficax gehennæ debet illum excludere: Sicut si affectus quem habet mercator ad merces, seu involuntarium quod habet ad earum projectionem esset causa naufragii, metus naufragii, si esset efficax, ipsum induceret, non tantùm ad projiciendas merces, sed etiam ad deponendum affectum ad illas, consequenter ad tollendum involuntarium in earum projectione.

Inst. 1°. S. Th. 1. 2. & cum eo omnes Theologi docent generaliter & sine exceptione ea quæ fiunt ex metu esse mixta ex voluntario & involuntario: Ergo malè nos ab hac generali doctrina excipimus.

R. D. Ant. S. Th. docet generaliter & sinè exceptione ea quæ fiunt ex metu esse mixta ex voluntario & involuntario, loquendo formaliter de metu quantùm ex vi sua & prout incutitur à causa extrinseca, C. Loquendo de metu per accidens & ratione materiæ, quando nempè contingit quòd mea voluntas seu involuntareitas est causa pœnæ quam timeo, N. Tunc enim licèt attentâ præcisè ratione metûs conservassem affectum ad peccatum, & indè ortam involuntareitatem in eo relinquendo, tamen quia ipse affectus ad peccatum, seu involuntareitas in illo relinquendo est fundamentum, & causa justæ pœnæ quam timeo; ideò per accidens, & ratione materiæ, metus mutat hunc affectum, & tollit hanc involuntareitatem.

Insuper istud generale principium, scilicet ea quæ fiunt ex metu esse mixta ex voluntario & involuntario, intelligitur dumtaxat, quando in agente ex metu reperitur affectus ad id, quod ex metu dimittitur, ut in projiciente merces metu naufragii: At non est necesse quòd in omni agente ex metu reperiatur affectus ad id quod ex metu dimittitur; sic in eo qui ex impetu iræ occidit hominem, aliundè sibi charum, transactâ irâ, nullus remanet affectus ad hoc peccatum, de quo dolet ex metu inferni. Sic in viris sanctissimis qui metu gehennæ abstinent à peccato, inter quos de S. Hieronymo hæc referuntur verba: „ Ille igitur ego qui ob gehennæ metum tali me carcere „ (vastâ solitudine, quæ exusta solis ardoribus, „ horridum Monachis præbet habitaculum) ipse „ damnaveram, Scorpionum tantùm socius & ferarum. " Nemo dicet remanere affectum ad peccatum, & abstinentiam à peccato esse mixtam ex voluntario & involuntario.

Inst. 2°. Qui dolet de peccato ex metu gehennæ, habet hanc voluntatem conditionatam, non dolerem, seu peccarem, si non esset infernus, sicut mercator projiciens merces metu naufragii habet hanc voluntatem conditionatam, non projicerem, si non immineret naufragium: Ergo.

R. N. Ant. Cùm enim sciat hanc voluntatem esse peccatum, & inductivam gehennæ, hoc ipso quo metuit efficaciter gehennam, hanc voluntatem deponit; sicut si voluntas conditionata non projiciendi merces, si non immineret naufragium, esset inductiva naufragii, eam deponeret Mercator non deponit verò quia scit indè non causari naufragium.

Inst. 3°. Si non esset infernus non doleret: Ergo habet voluntatem non dolendi, si non esset infernus.

R. D. Ant. Si non esset infernus, non doleret ex metu inferni, C. ex alio motivo, N. Saltem posset dolere ex alio motivo; qui enim dolet de peccatis ex metu inferni, non excludit alia motiva, nec facit, aut facere potest hanc comparationem: Nolo dolere de peccatis propter Dei amorem, sed tantùm propter metum inferni, id namque foret inordinatum & peccaminosum; sed dolet propter infernum abstrahendo ab alio motivo dolendi, quo quidem fortè moveretur, fortè non; sed sicut non est laude dignus propter bonum actum quem fortè eliceret, ità nec vituperio dignus propter malum actum quem fortè eliceret.

Huic quæstioni diutiùs non immoror; quia, ut jam monui, nihil confert ad principalem quæstionem de sufficientia attritionis secundùm nostram sententiam mox stabiliendam; in eaque sum opinione, quòd negantes efficaciam timoris ad excludendam voluntatem peccandi, loquantur de exclusione contraria, non privativa tantùm sensu superiùs explicato.

ARTICULUS VII.

Utrùm ad justificationem cum Sacramento sufficiat attritio purè formidolosa, an è contrà requiratur aliquis Dei amor & qualis?

§. I.

Prænotamina ex S. Thoma.

Observandum 1°. cum eruditissimo Magistro nostro P. Henneguier in suo opusculo *De absolutione sacramentali*, duplicem attendi posse in nobis ergà Deum amorem, scilicet amorem concupiscentiæ quo volumus Deum nobis bonum, ejusque beatitudinem nobis appetimus, & amorem amicitiæ quo Deo bonum ejusque beatitudinem & perfectionem volumus. Hic iterùm est duplex, unus secundùm quid, & inchoatus, alter simplex & absolutus. Primus dicitur benevolentiæ simplicis, alter benevolentiæ amicabilis: Neque enim idem sunt, ut plerique existimant, benevolentia & amicitia, seu charitas; benevolentia est alterius principium seu effectus; nam ex eo quòd alicui volumus bonum, disponimur ut ipsum amemus, & ad ipsum amicitiam habeamus; indè etiam quòd aliquem amemus, & ad ipsum amicitiam habeamus, fit ut ipsi bonum velimus: Undè S. Th. 2. 2. q. 27. a. 2. ad 1. dicit quòd cùm Philosophus definit amare quod est velle alicui bonum, *Definiat amorem non ponens totam rationem ipsius, sed aliquid ad ejus rationem pertinens, in quo maximè manifestatur dilectionis affectus.*

Est

Est igitur hoc discrimen secundùm D. Th. inter benevolentiam & amorem amicitiæ, quòd benevolentia sit simplex actus voluntatis, quo volumus alicui bonum sinè redamatione ex parte ejus, ut dùm videmus duos pugiles in certamine aliundè nobis ignotos, quorum unum vellemus vincere, est exemplum S. Thomæ loco citato: Amor autem seu amicitia addit benevolentiæ redamationem, seu unionem affectuum ad invicem, *Amicus enim est amico amicus*, ut fert commune adagium. Placet verba S. Doctoris referre loco citato in corpore articuli, ubi inquirens utrùm amare, prout est actus charitatis (quam paulò antè definierat esse amicitiam, ut dicam modò) sit idem quod benevolentia, sic respondet: „Dicendum quòd benevolentia propriè dicitur „ actus voluntatis, quo alteri bonum volumus. „ Hic autem voluntatis actus differt ab actuali „ amore, tàm secundùm quod est in appetitu „ sensitivo, quàm etiam secundùm quod est in „ appetitu intellectivo, quod est voluntas. „Tùm paucis interjectis prosequitur: „Amor (seu amicitia) importat quamdam unionem secundùm „ affectum amantis ad amatum, in quantum scilicet amans, æstimat amatum quodam modo, „ ut unum sibi vel ad se pertinens, & sic movetur in ipsum. Sed benevolentia est simplex a„ ctus voluntatis, quo volumus alicui bonum, „ etiam non præsuppositâ prædictâ unione affectûs „ ad ipsum: Sic ergo in dilectione secundùm quod „ est actus charitatis (hoc est amicitiæ, ut mox „ dicam) includitur aliqua benevolentia; sed „ dilectio, sivè amor addit unionem affectûs, „ & propter hoc Philosophus dicit ibidem quòd „ benevolentia sit principium amicitiæ".

Undè vulgò à Theologis assignantur tres conditiones requisitæ ad amicitiam: Prima, quòd sit amor benevolentiæ, non concupiscentiæ: Secunda, quòd sit mutuus: Tertia, quòd fundetur in aliqua communicatione, sivè bonorum, sivè secretorum, &c. inter amicos: Sicque benevolentia & amicitia conveniunt in prima conditione, differunt in secunda & tertia.

Observandum 2°. cum eodem ex eodem S. Th. 2. 2. q. 23. a. 1. charitatem esse essentialiter amicitiam hominis ad Deum, quæ sententia est communior Theologorum, verba sunt S. Doctoris in corpore articuli: „Dicendum quòd secundùm Phi„ losophum in 8. Ethic. non quilibet amor ha„ bet rationem amicitiæ, sed amor qui est bene„ volentia, quando scilicet amamus aliquem ut „ ei bonum velimus...... sed nec benevolentia „ sufficit ad rationem amicitiæ, sed requiritur quæ„ dam mutua amatio, quia amicus est amico ami„ cus. Talis autem mutua benevolentia fundatur „ super aliqua communicatione. Cùm ergo sit „ aliqua communicatio hominis ad Deum secun„ dùm quod nobis suam beatitudinem communi„ cat (hìc quidem in jure & spe per gratiam, in „ patria autem per gloriam) super hanc commu„ nicationem oportet aliquam amicitiam fundari, „ de qua quidem communicatione dicitur ad Cor. „ 1. *Fidelis Deus per quem vocati estis in societatem* „ *Filii ejus.* Amor autem super hanc communi„ cationem fundatus est charitas: Undè manife„ stum est quòd charitas amicitia quædam est ho„ minis ad Deum".

Itaque ut aliquis amor sit charitas, eædem omninò requiruntur conditiones, quæ requiruntur ad amicitiam: prima, quòd sit amor benevolentiæ. Secunda, quòd sit mutuus, id est quòd ex parte Dei sit etiam aliquis amor benevolentiæ ergà hominem. Tertia, quòd amor ille mutuus fundetur in communicatione beatitudinis, in quantùm amor charitatis in Deo, cùm sit supernaturalis & fœcundus, producit in nobis gratiam, quæ est participatio divinæ naturæ, & quâ constituimur Filii Dei, atque ejus beatitudinis hæredes.

Hinc colliges charitatem seu charitatis actum pro objecto formali respicere Deum, ferrique in ipsum non quomodocumque consideratum & ut in se tantùm absolutè bonus est, sed ut est nobis amicus seu ut redamans nos, ut nobis unitus, seque per beatitudinem scilicet per gloriam & gratiam nobis communicans: Non quòd communicatio illa seu unio & redamatio sit ratio diligendi Deum, ipsique bonum volendi, sed quòd sit modificatio seu conditio sinè qua actus benevolentiæ, quo Deo secundùm se & propter se, seu intuitu sui & non nostri volumus bonum, non est actus amicitiæ seu charitatis, nec Deus amicitiæ objectum: sicut Deus non visus & nobis veritates revelans est nostræ fidei objectum; non quòd esse non visum sit ratio assentiendi Deo per fidem, sed quòd sit conditio sinè qua assensus noster non esset fidei, nec Deus revelans objectum fidei. Quod & exemplis ab aliis rebus desumptis manifestum fieri potest, sic bonum nisi apprehensum non diligitur; ignis nisi applicatus non comburit; forma nisi uniatur, totum non constituit. Non quòd apprehensio sit bono ratio formalis & motiva ut diligatur; igni, applicatio, vis ut comburat; formæ unio, ratio formalis ut totum constituat, sed quòd apprehensio, applicatio & unio sint conditiones sine quibus nec ratio boni diligitur, nec virtus ignis comburit, nec formæ entitas totum constituit. Sic ergo quamvis Deus à seipso hoc est ab excellentia & bonitate propria habeat quòd per charitatis & amicitiæ actum diligatur; non tamen per charitatis, sed per nudum benevolentiæ actum attingitur, si antecedenter ad sui per gratiam vel gloriam communicationem, ipsi bonum appetitur, ut tàm in divinis quàm in humanis, sit absolutè & universaliter verum, nullum sinè communicatione dari actum amicitiæ, secùs benevolentiæ.

Quando itaque dicitur; Deus ut seipsum communicans, ut spiritualiter convivens, ut amicus, ut unitus, &c. est objectum charitatis: Ly *ut* non denotat id undè habet Deus quòd sit amicitiæ, & charitatis, objectum, sed conditionem, sinè qua non est charitatis objectum: Sicut cùm dicitur, ignis ut applicatus comburit, bonum ut apprehensum diligitur, forma ut unita totum constituit, Deo ut viso creditur, Ly *ut* in istis non important causam aut rationem formalem ob quam prædicatum de subjecto dicitur, sed modificationem illius seu conditionem sinè qua non, adeòque propriè loquendo, nec specificativè, nec reduplicativè sumuntur, sed conditionatè tantùm. Hæc prælaudatus Theologus, quæ vix immutata retuli, quia vix potuit meliùs dici.

Scio quidem quosdam Recentiores Thomistas paulò aliter distinguere inter benevolentiam & charitatem: Dicunt enim actum benevolentiæ differre ab actu charitatis, quòd actus benevolentiæ sit affectivus tantùm & inefficax; actus autem charitatis effectivus, efficax & totius legis adimpletivus: Nequè tamen hos actus inter se differre tantùm accidentaliter penès magis & minùs intensum, sed etiam essentialiter ratione diversi modi quo idem objectum attingunt; sicut, inquiunt, contingit in peccato mortali & veniali: Neque enim concedunt quòd actus inefficax idem essentialiter manens possit fieri efficax, sicut minùs efficax idem essentialiter manens potest fieri magis efficax, sed quòd adveniente efficaci inefficax transit, sicut simplex velleitas seu complacentia transit adveniente voluntate absolutâ, quæ à simplici velleitate essentialiter distinguitur.

Equidem non inficias ibo actum charitatis esse efficacem, & actum inefficacem posse essentialiter distingui ab efficaci. At quantumvis sit noster ergà Deum amor efficax, si ibi sistas & non supponas Deum redamantem, atque se nobis per gratiam communicantem, habes tantùm amorem benevolentiæ, non amorem charitatis seu amicitiæ, quippè quæ juxtà S. Thomam fundatur in unione affectuum & communicatione mutua. Si dicas: Hoc ipso quo amor hominis ergà Deum est efficax; Deus hominem redamat: Sit ità; sed ex illa re-

redamatione & non ex efficacia actûs nostri repetenda est distinctio formalis inter benevolentiam & charitatem. Hærendum itaque arbitror principiis positis ex Angelico Doctore.

Sunt etiam quidam qui scrupulosè refugiunt vocare actum benevolentiæ *amorem*, sed de nomine non litigamus; dicatur amor, dicatur simpliciter actus benevolentiæ, perinde est nobis qui per amorem benevolentiæ non intelligimus nisi simplicem actum voluntatis quo volumus bonum Deo nondum redamanti, nec se per gratiam aut gloriam adhuc communicanti.

Circà quæstionem propositam in titulo, multiplex est Theologorum opinio. Quidam volunt ad justificationem cum Sacramento sufficere attritionem purè formidolosam, alii requirunt amorem spei seu concupiscentiæ. Sed hi non multum distant à primis inter quos pauci sunt qui excludunt amorem concupiscentiæ; alii requirunt amorem benevolentiæ, alii amorem charitatis.

Antè resolutionem præmittendum censeo Alexandrum VII. in Decreto S. Inquisit. dato feriâ V. Maii 1667. in virtute S. Obedientiæ & sub pœna Excommunicationis latæ Sententiæ præcepisse, „ ut nemo audeat alicujus Censuræ Scholasticæ „ alteriusvè injuriæ aut contumeliæ notâ, taxare „ alterutram Sententiam, sivè negantem necessi- „ tatem aliqualis dilectionis Dei in præfata attri- „ tione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie „ inter Scholasticos communior videtur, sivè asserentem dictæ dilectionis necessitatem, donec „ ab hâc S. Sede fuerit aliquid in hac re defini- „ tum." Dicit Decretum *quæ hodie*, id est anno 1667. *videtur communior*, quod non puto nunc posse dici.

§. II.

Rejicitur amor charitatis.

Non est modò quæstio de charitate habituali; Quamvis enim Magister Sententiarum & quidam antiqui olim censuerint peccatorem semper justificari per contritionem gratia & charitate habituali formatam, priusquam susciperet Sacramentum, ideòque Sacramentum, non reconciliare Deo, sed Ecclesiæ, neque remittere peccata, sed tantùm pœnam peccatorum, neque conferre primam gratiam, sed primam collatam dumtaxat augere; ista opinio inolevit, neque posset facilè conciliari cum definitionibus Concilii Tridentini, damnatione propositionum Baii, potestate clavium, efficacia & institutione Sacramenti Pœnitentiæ, quæ est ut conferat primam gratiam peccatorum remissivam, ut probavimus Dissert. 1. art. 3. §. 2. Require. Undè hodierni assertores charitatis in attritione requirunt tantùm charitatem actualem, neque talem quæ inferat aut supponat charitatem habitualem, sed debilem & remissam qua peccator, ut volunt, non justificetur antequam Sacramentum suscipiat: Et fortè per charitatem actualem nihil aliud intelligunt quàm amorem Dei benevolum super omnia, quem male confundunt cum actu charitatis, non satis attendentes ad distinctionem inter utrumque actum quam ponit S. Thomas, ut vidimus §. præced. sed quidquid sit.

Dico: In attritione salutari & sufficiente ad justificationem cum Sacramento, non requiritur aliquis actus charitatis, quantumvis debilis & remissus.

Prob. Ad attritionem quæ cum Sacramento justificationi sufficiat, non requiritur actus qui antè realem Sacramenti susceptionem habeat infallibiliter annexam gratiam justificantem: Atqui actus charitatis quantumvis debilis & remissus habet infallibiliter annexam gratiam justificantem antè realem susceptionem Sacramenti: Ergo. Maj. patet ex his quæ modò dicebamus de charitate habituali & admittitur ab Adversariis, præsertim quia alioquin Sacramentum Pœnitentiæ nunquam causaret id ad quod causandum est per se primò institutum, scilicet remissionem peccatorum, est enim Sacramentum mortuorum, sed semper causatum supponeret. Prob. Min. 1°. Actus charitatis, quantumvis debilis & remissus, est actus amicitiæ ergà Deum, ut diximus §. præcedenti, consequenter habet omnes conditiones seu proprietates amicitiæ, scilicet fertur in Deum ut amicum, ut redamantem, ut nobis unitum, seque nobis communicantem per beatitudinem in spe vel in re: Atqui hæc non habentur nisi per gratiam sanctificantem quâ constituimur participes divinæ naturæ, amici Dei, filii & hæredes: Ergo.

Si dicas id intelligendum esse de actibus charitatis ab habitu charitatis procedentibus.

R. 1°. N. Suppositum Antecedentis, scilicet posse dari actum charitatis qui non procedat ab habitu charitatis in genere causæ efficientis, licèt possit naturâ præcedere in genere causæ materialis & dispositivæ; posito enim quòd charitas actualis sit amicitia ad Deum, debet necessariò supponere Deum redamantem per gratiam & infusionem virtutum. Undè Auctor 3. p. q. 85. a. 6. ait: „ Dicendum „ est quòd actus quidam laudabiles etiam tempo- „ re præcedere possunt actum & habitum pœni- „ tentiæ, sicut actus fidei & spei informium & „ actus timoris servilis: Actus autem & habitus „ charitatis simul sunt tempore cum actu & habi- „ tu pœnitentiæ, & cum habitibus aliarum vir- „ tutum." Ergo etiam simul cum gratia sanctificante ad quam habitus virtutum consequuntur, & à qua nunquam separantur.

2°. Dato Ant. Vel iste actus charitatis non procedens ab habitu, est ejusdem speciei cum eo qui procedit ab habitu, vel non: Si primum; ergo in idem objectum formale, & eodem modo tendit, adeòque in Deum, ut amicum & redamantem: Si secundùm: Ergo non est essentialiter actus charitatis, cùm charitas sit species athoma; sed ad lineam benevolentiæ revocari debet.

Si reponas hos actus distingui ex parte principii, si non ex parte objecti. R. Vel illa distinctio ex parte principii constituit eos diversæ speciei essentialis, vel non; quodvis dicatur, recurrit solutio mox data. Insupèr sufficit ad conclusionem nostram, quòd iste actus habeat idem objectum formale.

Prob. 2°. Prima Min. Argumenti ex damnatione sequentium propositionum vulgò Baïanarum: „ Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde „ puro, & conscientiâ bonâ & fide non fictâ, tam „ in catechumenis, quàm in pœnitentibus potest „ esse sinè remissione peccatorum." Est trigesima prima. „Catechumenus justè, rectè, & sanctè „ vivit, & mandata Dei observat, ac legem im- „ plet per charitatem antè obtentam remissionem „ peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demùm „ percipitur: " Est trigesima-tertia.

Neque dicas has propositiones esse intelligendas, vel de charitate actuali intensa, vel de charitate habituali; nam prima loquitur de charitate quæ sit perfecta & sincera, quatenùs est *Ex corde puro, conscientia bona, & fide non ficta:* Charitas autem etiam non intensa est hoc sensu perfecta & sincera, est enim de corde puro, conscientia bona & fide non ficta: Secunda verò videtur apertè loqui de charitate actuali, per quam scilicet catechumenus *Rectè, justè & sanctè vivit, & legem implet*: Hæc enim important actum.

Obj. Si in attritione requisita ad justificationem cum Sacramento non requireretur actus charitatis saltem debilis & remissus, ideò esset, quia hujusmodi actus habet inseparabiliter annexam justificationem: Atqui falsum Consequens: Ergo. Probant Min. ex variis Scripturis & Patribus, qui ad justificationem extrà Sacramentum requirunt amorem, dilectionem, charitatem magnam, intensam, ex toto corde, &c. & pluribus rationibus: Ergo.

R. N. Min. Ad Probat. Hæc omnia intelligenda sunt de charitate inchoata, & late sumpta pro amore benevolentiæ, quem fatemur debere esse intensum ad justificationem extrà Sacramentum, non

non vero de charitate strictè sumpta pro amicitia inter Deum & hominem.

Inst. 1°. Concilium Trid. sess. 14. cap. 4. declarat reconciliationem non haberi extrà Sacramentum, nisi per contritionem *Charitate perfectam*: Atqui ibi intelligitur charitas strictè sumpta: Ergo ad justificationem non sufficit charitas actualis, debilis & remissa.

R. N. Conseq. Non enim idem est contritio charitate perfecta, & contritio, seu charitas intensa, cùm minima contritio, modò sit vera contritio, sit charitate perfecta, id est talis quam perficit charitas, & ad perficiendam contritionem, non requiratur perfecta seu intensa charitas, sed sufficiat qualiscumque etiam remissa, modò habeat essentiam charitatis, quâ nempè diligitur Deus appretiativè super omnia.

Inst. 2°. Juxtà Augustinum, alios Patres ad justificationem extrà Sacramentum, ità requiritur perfecta contritio, ut sit & perfecta charitas: Ergo utraque intensa.

R. N. Conseq. Perfectio enim tàm contritionis, quàm charitatis, petitur non solùm ex intensione, sed etiam ex appretiatione seu electione voluntatis, quâ Deus præfertur omnibus in amore, & peccatum in detestatione. Quid autem Augustinus per charitatem perfectam intelligat, exponit Auctor 2. 2. q. 24. a. 9. *Perfectam* vocat, non intensam, sed cujus principale studium est, ut Deo inhæreat eoque fruatur: Proficientem, seu roboratam, quæ principaliter studet, ut in bono proficiat: *Parvulam* verò seu incipientem, quæ potissimum incumbit, ut à peccato recedat, & concupiscentiis resistat: Hæc autem perfectæ charitatis notio non convenit adversariis, qui illam reponunt in intensione.

Inst. 3°. Si quilibet actus charitatis, quantumvis debilis & remissus habeat semper annexam justificationem, non erit ità difficilis, ut multi existimant, hominis justificatio extrà Sacramentum; nec erit cur tam sint solliciti fideles pro absolutione sacramentali: Atqui hoc videtur inconveniens: Ergo.

R. N. Ant. Non enim actus charitatis, quamvis remissus, est ita facilis, si quidem ut patet ex prænotatis, supponat Deum redamantem, & se nobis communicantem per gratiam justificantem, & habitum charitatis: Deus autem gratiam justificantem, & cum ea habitum charitatis non infundit extrà Sacramentum, quovis modo pœnitenti etiam ex motivo benevolentiæ, sed pœnitenti intensè juxtà quantitatem malitiæ peccatorum, vel ex puro motivo amoris benevoli, sine adminiculo timoris servilis, & motivi proprii interesse; quod certè non ità facile est, nec frequens inter homines maximè mundo & concupiscentiis servientes.

Inst. 4°. Si vera sit sententia nostra, sequitur quòd homo poterit salvari, & esse in gloria, absque eo quod unquam præceptum charitatis impleverit; v. g. pone casum quòd impius in fine vitæ convertatur ex timore cum solo actu benevolentiæ, & statim ac subito post absolutionem moriatur; justificabitur secundùm nos, consequenter salvabitur; nunquam tamen adimplevit præceptum charitatis, cum totam vitam in impietate duxerit: Atqui hoc videtur absurdum: Ergo.

Respondent quidam non esse inconveniens talem hominem salvari; quia impossibile, tunc ipsi redditur adimpletio mandati; malè quidem fecit non adimplendo priùs, sed ipsum talis peccati, ut supponitur, pœnituit.

Respondent alii, & meliùs ex D. Th. in 2. d. 28. q. 1. a. 3. præceptum dilectionis sufficienter impleri, ut quis ab ejus transgressione mortali excusetur, per amorem Dei benevolum super omnia: Quo actu diligunt, & diligere debent Deum omnes catechumeni & pœnitentes; ut docet Trid. sess. 6. cap. 6. requirens ut Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant.

Respondeo 3°. Etiam ipsum peccatorem in instanti justificationis non solùm recipere gratiam & charitatem habitualem, sed etiam elicere actum charitatis; quia gratia sanctificans cum charitate habituali, non ipsi infunditur modo quasi mortuo, sed eam actu voluntario & libero recipit, & in amicitiam Dei voluntariè consentit; hæc autem actualis, & libera acceptatio gratiæ, & in amicitiam Dei consensio, quid est aliud quam actus charitatis ex ipsa gratia sanctificante, & habituali charitate in genere causæ efficientis consequens, licèt possit dici illam naturâ præcedere in genere causæ materialis & dispositivæ.

Hanc solutionem haurio ex Concilio Trid. & S. Thoma; Concilium Trid. sess. 6. cap. 6. sic habet: „ justificatio non est sola peccatorum re„ missio, sed renovatio interioris hominis *Per* „ *voluntariam susceptionem gratiæ & donorum*, „ quibus homo efficitur ex injusto justus, ex „ inimico amicus." S. Th. 1. 2. q. 113. a. 3. o. „ Deus, inquit, ita infundit donum gratiæ san„ ctificantis, quod etiam simul cum hoc *Mo*„ *vet liberum arbitrium ad donum gratiæ accep*„ *tandum* in his qui sunt hujus motus capaces." Et a. 4. ad 1. „ Motus fidei non est perfectus, „ nisi sit charitate informatus: Undè simul in ju„ stificatione impii cum motu fidei, est etiam „ *Motus charitatis*; movetur autem liberum ar„ bitrium in Deum, ad hoc quòd ei se subjiciat: „ Undè etiam concurrit *Actus amoris filialis* (qui „ est à charitate) & actus humilitatis."

Si dicas pœnitentes plerumque, saltem rudes, ignorare quid sit gratia sanctificans, quid charitas habitualis: Ergo dici non potest quòd actu libero illas suscipiant, aut in eas consentiant.

R. Quòd licèt pœnitentes non cognoscant explicite naturam gratiæ & charitatis, sciunt tamen in ipsa justificatione, operatione divina fieri aliquid in eis quo intrinsecè mutantur & fiunt justi, sancti & amici, cùm antea essent peccatores, injusti & inimici; in id autem voluntariè consentiunt, & hoc sufficit.

§. III.

Asseritur necessitas amoris benevoli in attritione.

Dico: Ad justificationem cum Sacramento Pœnitentiæ consequendam non sufficit attritio ex metu concepta etiam cum amore spei seu concupiscentiæ, sed requiritur amor Dei benevolus.

Prob. 1°. ex Concilio Trid. Sess. 6. cap. 6. ubi agit de pœnitentia necessaria ad Baptismum in adultis. Hæc sunt ejus verba. „ Disponuntur ad „ ipsam justitiam dum excitati divina gratia..... „ liberè moventur in Deum credentes vera esse „ quæ divinitus revelata & promissa sunt..... & „ dum peccatores se esse intelligentes divinæ ju„ stitiæ timore: quo utiliter concutiuntur, ad „ considerandam Dei misericordiam se conver„ tendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi „ propter Christum propitium fore, illumque „ tanquam omnis justitiæ fontem diligere inci„ piunt, ac propterea moventur adversus peccata „ per odium aliquod & detestationem, hoc est „ per eam pœnitentiam quàm antè Baptismum „ agi oportet." Quibus verbis Concilium requirit tres conditiones ad pœnitentiam quæ agi debet antè Baptismum, scilicet fidem cui conjungitur timor, spem & inchoatam dilectionem: Atqui non minor, imò major requiritur pœnitentia ad Sacramentum Pœnitentiæ quàm ad Baptismum: Ergo.

In omne latus se vertunt Adversarii ut huic argumento satisfaciant. Dicunt 1°. Concilium esse intelligendum de amore spei seu concupiscentiæ.

Sed contrà 1°. Concilium requirit amorem distinctum à spe: Ergo distinctum ab amore concupiscentiæ seu spei; spes enim necessariò præsupponit amorem concupiscentiæ & in eo fundatur: Undè Auctor 1. 2. q. 40. a. 7. „ Nec est spes, „ inquit, nisi de bono desiderato & amato." Et q. 62.

q. 62. a. 4. ad 3. „ Spes respicit duo, unum quidem sicut principale objectum, scilicet bonum „ quod speratur, & respectu hujus semper amor „ præcedit spem, nunquam enim speratur aliquod „ bonum nisi desideratum & amatum ". 2°. Diligere Deum tanquam omnis justitiæ fontem, ut loquiter Concilium, non est ipsum diligere amore concupiscentiæ, sed amore benevolentiæ; est enim ipsum diligere tanquam primitivam & fontalem justitiam à qua omnis æquitas, rectitudo & justitia profluit, sicque est ipsum amare ut finem ultimum: Quia ut communiter docent Theologi post S. Thomam, sic se habet finis ultimus in moralibus, sicut primum principium indemonstrabile in speculativis; sicut ergo à primo principio provenit omnis certa veritatis cognitio, ità à fine ultimo profluit omnis justitiæ, æquitatis & rectitudinis ratio; diligere autem Deum ut finem ultimum pertinet ad benevolentiam, non ad concupiscentiam. Undè ipse Suares attritionis formidolosæ assertor in 3. p. D. Th. Disp. 4. Sect. 8. dicit: *Diligere Deum ut omnis justitiæ fontem, non est diligere amore concupiscentiæ, sed est diligere Deum ut Auctorem gratiæ, quomodo charitas diligit ipsum.* Et Tannerus alter formidolosæ attritionis assertor Tom. 4. Disp. 6. q. 2. Dub. 4. num. 74. dicit quòd hæc sit *communis mens & Sententia Doctorum.*

Dicunt 2°. Concilium debere intelligi non de actuali dilectione, sed de principio extrinseco dilectionis, quod est propositum servandi mandata.

Sed contrà 1°. Concilium exigit dilectionem distinctam à proposito, si quidem verbis citatis immediatè subjungat: *Denique dùm proponunt suscipere Baptismum, inchoare novam vitam & servare divina mandata.* Imò ex dilectione Concilium deducit propositum; postquam enim statuit necessitatem dilectionis, dicit: *Ac propterea moventur adversùs peccata per odium aliquod .... proponunt servare mandata:* Sicut enim ex dilectione Dei oritur odium peccati, sic ex odio peccati nascitur propositum non ampliùs peccandi. 2°. Qui habet solùm voluntatem aliquid faciendi & nondùm facit, non nisi admodùm impropriè dicitur quòd illud incipiat facere; nemo enim dicit quòd is qui manè habet propositum ambulandi à meridie, jàm incipiat ambulare; nefas est autem hujusmodi improprias locutiones tribuere S. Synodo, quæ in omnibus accuratam & præcisam terminorum significationem sectatur. 3°. Nemo est sufficienter dispositus ad gratiam in Sacramento consequendam, quamdiu manet conversus ad creaturam, tanquam ad finem ultimum: In hoc enim sita est tota peccati inordinatio & malitia: Atqui simplex propositum servandi mandata & diligendi Deum, non tollit conversionem sivè actualem sivè virtualem peccatoris ad creaturam tanquam ad finem ultimum; non enim sunt actus incompossibiles propositum seu desiderium diligendi Deum ipsumque præferendi omnibus suo tempore seu in futuro, & ipsum non diligere de facto, atque ipsi de facto & in præsenti creaturam præferre: Necesse est ergo quòd actu præferat Deum omnibus & de facto ipsum habeat pro fine ultimo, quod est actualis amor & non simplex propositum amandi.

Dicunt 3°. Concilium loqui de dispositione congrua tantùm non necessaria, si quidem inter dispositiones referat divinæ justitiæ, timorem, sinè quo tamen potest obtineri in Sacramento justificatio hominis.

Sed contrà 1°. Hanc Responsionem planè evertunt verba Concilii; cùm post recensitam fidem, timorem, spem, dilectionem & odium peccati ut dispositiones, addit: *Hoc est per eam pœnitentiam quam antè Baptismum agi oportet:* Quæ vox, *oportet,* indubiè importat necessitatem, sicut cùm dicit duabus lineis infrà ex Apostolo, *accedentem ad Deum oportet credere quia est:* Incredibile namque est quòd intrà duas lineas eandem vocem diverso sensu usurpaverit. 2°. Juxtà Pallavicinum l. 8. Hist. cap. 13. actus amoris huic capiti. 6°. Sessionis sextæ insertus est à Patribus, tanquam necessarius ut fructuosa esset pœnitentia: Visum est, „ inquit Eminentissimus Historicus, cum fide & „ spe jungere aliquem dilectionis actum, quia si „ pœnitentia tota esset ex timore sinè amore ju„ stitiæ, & dolor esset propter pœnam tantùm & „ non propter Dei offensam, infructuosa esset." Ad id quod additur de timore, R. Concilium respexisse ad consuetum modum justificationis, juxtà quem timor est necessarius; dùm enim annuntiatur fides adultis non baptisatis: solent antè omnia concuti metu suppliciorum Inferni: Undè probavimus suprà ex D. Th. timorem esse principium pœnitentiæ.

Dicunt 4°. Concilium agere de Pœnitentia Justificante extrà Sacramentum & non cum Sacramento. Idque probant 1°. Quia alioquin hæc pœnitentia foret sacramentalis, sicut pœnitentia requisita ad Sacramentum Pœnitentia, quod est contrà mentem Concilii, teste Cardinali Pallavicino l. 8. cap. 13. ubi ait; „ Fuisse consultò posi„ ta hæc verba *quam antè Baptismum agi opor„ tet*, ad diversificandam hanc pœnitentiam ab „ illa quæ requiritur in homine baptisato, & de „ qua discurritur in Canone (capite) 14. quæ „ est pœnitentia sacramentalis. " 2°. Quia Concilium inter dispositiones requisitas ad illam Pœnitentiam antè Baptismum recenset votum Baptismi *Denique*, inquit, *dum proponunt suscipere Baptismum;* Pœnitentia autem quæ includit votum Baptismi, ea non est quæ in ipsa actuali susceptione Baptismi est necessaria; sicut dùm Concilium cap. 14. ejusdem Sess. 6. dicit in pœnitentia hominis lapsi post Baptismum „ Contineri non „ modò cessationem à peccatis & eorum dete„ stationem.... Verùm etiam eorumdem sacra„ mentalem confessionem saltem in voto & suo „ tempore faciendam: " intelligit de pœnitentia extrà Sacramentum necessaria & justificante, quandò ipsum Sacramentum re frequentari non potest.

Sed contrà: Concilium loqui de Pœnitentia justificante cum Sacramento constat 1°. Ex eo quod usurpet hæc S. Petri verba Act. 2. *Pœnitentiam agite & baptisetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum:* Quibus verbis manifestè significat se intelligere de justificatione se remissione peccatorum in actuali susceptione Baptismi. 2°. Quia cap. 7. seq. : Dicit causam instrumentalem justificationis quæ consequitur dispositiones de quibus egerat cap. 6. præcedenti esse Baptismum: „ Hanc dispositionem, inquit, seu præpa„ rationem justificatio ipsa consequitur..... Hu„ jus justificationis causæ sunt, finalis quidem glo„ ria Dei & Christi ac vita æterna, efficiens ve„ rò misericors Deus..... meritoria autem, dile„ ctissimus unigenitus suus Dominus noster Jesus „ Christus.... Instrumentalis item Sacramentum „ Baptismi: " Ergo de justificatione in ipsa actuali susceptione Baptismi loquitur.

Ad primam Probationem, R. Pœnitentiam necessariam ad justificationem in ipso Sacramento Baptismi non esse sacramentalem, eo sensu quo pœnitentia in baptisatis lapsis est sacramentalis, quia hæc est pars Sacramenti non illa; & in hoc voluit Concilium diversificari illas Pœnitentias: Est tamen sacramentalis hoc sensu, quòd sit necessaria dispositio ad fructuosè suscipiendum Sacramentum.

Ad secundam Probationem, N. Conseq. dùm enim Concilium dicit pœnitentiam hominis lapsi includere peccatorum *Sacramentalem confessionem saltem in voto & suo tempore faciendam*, manifestè his verbis, *suo tempore faciendam*, significat se sumere confessionem *In voto*, prout distinguitur contrà confessionem in re seque agere de pœnitentia extrasacramentali. At nihil simile profert, dùm de pœnitentia requisita ad Baptismum loquitur; hæc enim verba, *Dùm proponunt suscipere Baptismum*, obvio & naturali sensu intelliguntur, de proposito quod præcedere debet in eo qui se ad

ad Baptismum re suscipiendum, reipsà disponit.

Dicunt deniquè: Esto Concilium requirat aliquem amorem benevolum ad Baptismum, tamen cùm sess. 14. refert dispositiones ad Sacramentum pœnitentiæ, non meminit alicujus dilectionis, quamvis in proœmio dicat se de illo Sacramento traditurum *Exactiorem & pleniorem definitionem*.

Sed contrà 1°. Non minorem, imò majorem requiri dispositionem ad Sacramentum pœnitentiæ quàm ad Sacramentum Baptismi, omnibus pervium est: Non enim major est efficacia Pœnitentiæ quàm Baptismi, imò minor: Non minora sunt peccata post Baptismum quàm antè, imò majora, & ideò major obligatio amandi. Deniquè juxtà SS. Patres & Theologos, pœnitentia est secundus & laboriosus baptismus: Cur autem Concilium non meminit initialis dilectionis agens de pœnitentia? Ratio in promptu est, inquit Illustrissimus ac Doctissimus Bossuetius, quia semel dixisse sufficit: Quæ enim dixit Concilium de dispositionibus ad Baptismum, eas esse voluit communes utrique Sacramento Baptismi & Pœnitentiæ: Neque id gratis dicitur, sed constat ex ipso sess. 14. proœmio ubi sic habetur: „ Quamvis in decreto „ de justificatione, multus fuerit de pœnitentiæ „ Sacramento, propter locorum cognationem, „ necessariâ quâdam ratione sermo interpositus; „ tanta nihilominùs circà illud nostrâ hâc ætate „ diversorum errorum est multitudo, ut non parùm publicæ utilitati contulerit de ea exactiorem & pleniorem definitionem tradidisse". Ubi vides Decretum de justificatione esse utrique Sacramento commune, & exactiorem, & pleniorem tractationem de Pœnitentia, quam ibi proponit Synodus, spectare errores, tunc grassantes. Et hæc adeò sunt vera, ut dùm Concilium, cap. 2. hujus sess. 14. ex professo agit *De differentia Sacramenti Pœnitentiæ & Baptismi*, nullum discrimen, quoad dispositiones utrique necessarias, statuat. 2°. Esto non meminerit explicitè in isto Decreto sess. 14. amoris requisiti ad Sacramentum Pœnitentiæ, meminit tamen implicitè, ut mox patebit.

Prob. 2°. Conclusio. Nulla attritio est sufficiens ad justificationem cum Sacramento consequendam, nisi sit dolor & odium peccati, ut est malum, & offensa Dei: Atqui non potest esse dolor & odium peccati, ut est malum & offensa Dei sinè amore Dei benevolo: Ergo. Minor est certa; quia, ut jam dixi, odium alicujus mali nascitur ex amore boni oppositi: sic odi mortem, quia diligo vitam, doleo de malo Petri, quia amo bonum illius. Undè Auctor 1. 2. q. 25. a. 6. ad 2. *Ejusdem rationis est*, inquit, *odire malum alicujus & diligere bonum ejus*; quod repetit ibid. q. 34. a. 4.

Tota ergo difficultas est in Majori quæ probatur 1°. Ex S. Th. qui 3. p. q. 85. a. 2. & 3. & q. 86. a. 3. disertè docet ad rationem veræ pœnitentiæ requiri quòd sit de peccato, ut est *Contrà Deum super omnia dilectum*, & *ejus offensa*: Atqui ad justificationem, sivè cum Sacramento, sivè sinè Sacramento, requiritur vera Pœnitentia: Ergo.

Prob. 2°. eadem prima Maj. Nulla est attritio sufficiens ad justificationem cum Sacramento, nisi sit de peccato, ut peccatum est formaliter: Atqui peccatum formaliter ut peccatum, est malum & offensa Dei: Ergo. Min. videtur certa, tùm ex D. Th. 1. 2. q. 71. a. 6. ad 5. dicente: „ A Theologis consideratur peccatum præcipuè, „ secundùm quod est offensa contrà Deum; à „ Philosopho autem morali secundùm quod contrariatur rationi: Et ideò Augustinus convenientiùs definit peccatum, ex hoc quod est contrà „ legem æternam, quàm ex hoc quod est contrà „ rationem". Tùm ratione; quia positâ ratione offensæ Dei, & quovis alio per rationem præciso, habetur Theologicè peccatum; eâ autem ratione præcisâ, & quâvis aliâ positâ, ut quòd sit nocivum peccatori, contrarium rationi, &c. non habetur peccatum Theologicè, sed habentur tantùm ejus proprietates & effectus. Prob. itaque Maj. Vera pœnitentia, seu contritio ut sic, prout est genus commune ad contritionem perfectam & imperfectam, definitur communiter à Theologis, & à Trid. sess. 14. cap. 4. *Animi dolor & detestatio de peccato*, quod proindè convenit contritioni imperfectæ, quia species participat rationem generis: Undè Tridentinum ibid. dicit quòd hæc contritio communis, quam definit, fit *Quovis tempore* necessaria, adeòque etiam cum Sacramento: Atqui ista definitio, & à Theologis, & à Trid. tradita debet intelligi de peccato formaliter, ut peccatum est; tùm quia alioquin dictio Concilii & definitionis communiter traditæ, foret impropria, materialis, & per accidens; sicut si dicerem, sapidum videtur, & coloratum gustatur, quod dici non potest de Concilio, nec de definitione communiter tradita; tum quia juxtà Regulam Dialectices ab omnibus receptam, terminus significans actum animi interiorem, applicat suum proprium conceptum, seu propriam actionem suprà significatum formale termini cui jungitur, nisi aliquid obstet in sermone, quod manifestè trahat ad materiale: Sic cùm David dicebat: *Iniquos odio habui*, id est formaliter, ut iniquos: Sic cum dico, cognosco venientem, id est formaliter sub ratione venientis: Ergo cum dico, doleo de peccato, intelligitur de peccato formaliter, ut peccatum est.

Confir. Ex hoc inconcusso principio D. Thomæ: Quantitas displicentiæ inquit, de aliqua re *Sup. q. 3. a. 1. ad 4.* „ debet esse secundùm quantitatem malitiæ ipsius; „ malitia autem in culpa mortali mensuratur ex „ eo in quem peccatur, in quantum est ei indigna, „ & ex eo qui peccat, in quantum est ei nociva: „ Et quia homo debet magis Deum, quàm seipsum diligere; ideò debet plus odire culpam, „ in quantum est offensa Dei, quàm in quantum „ est ipsi nociva". Itaque in peccato est duplex malum, unum Dei, cui est indignum, & quem offendit, alterum hominis cui est nocivum, primum majus, secundum minus: Undè sic arguo: Ut quis doleat de peccato sufficienter ad justificationem cum Sacramento, debet dolere conformiter ad rectam rationem, magis de majori malo, minùs de minori, consequenter magis de peccato, ut est offensa Dei, quàm ut est nocivum pœnitenti: Atqui formidolosè attritus sinè amore Dei benevolo, non solùm non dolet magis de peccato, ut est offensa Dei, sed nullatenùs dolet: Ergo.

Ex his manifestè colliges 1°. Insufficientem esse amorem spei, seu concupiscentiæ, quia ex illo non habetur dolor de peccato, ut est malum Dei, sed tantùm, ut est malum hominis; neque per eum diligitur Deus, ut ultimus finis.

Colliges 2°. Amorem Dei benevolum necessarium cum Sacramento debere esse super omnia appretiativè. Ratio est, quia debet esse amor Dei, ut ultimi finis: Ultimus finis autem super omnia amatur; definitur enim id quod propter se amatur, & propter quod cætera amantur: Ergo. Prob. Major. 1°. Quia diligere Deum, ut omnis justitiæ fontem, qualiter debet diligere pœnitens juxtà Tridentinum, est ipsum diligere, ut ultimum finem, ut ostendimus in primo argumento responsione ad primam instantiam. 2°. Quia malitia peccati, ut est malum & offensa Dei, in eo sita est quòd contempto Deo, habeat creaturam pro fine ultimo: Ergo qui ex amore Dei dolet de peccato, ut est illius malum, & id vult ab ipso remotum, amat Deum, ut ultimum finem.

Hîc lapsum passus est Recentior Thomista dùm a. 1. Dissertat. suæ Theologicæ pag. 12. hanc Sententiam denegat Eximio viro P. Henneguier, cujus tamen hæc est secunda Conclusio Art. 4. Opusculi de Absolutione sacramentali. *Actus benevolentiæ quo pœnitens fertur in Deum vultque ab ipso remotum peccati malum, est suo modo amor*

 Dei

Dei super omnia; idque probat; quia, ut modo dicebamus, hoc est amare Deum ut ultimum finem: Additque vir eximius se dixisse *suo modo* non ut imminuatur aliquid de ly *super omnia;* sed quia, ut dixerat superius ex D. Th. benevolentia non est simpliciter & perfectè amor Dei saltem amicitiæ, sed ipsius principium & inchoatio: Est tamen, prosequitur, ampliùs quam amor concupiscentiæ, quo Deum volo mihi bonum, non quo Deo volo bonum: Imo est multo excellentior illo quem nonnulli amorem Dei super omnia non effectivum, sed affectivum vocant, qui cùm non de facto, sed solùm in voto & proposito, Deum præferat omnibus, non videtur adhuc excludere affectum peccati, sed solùm illius faciendi habere desiderium & propositum. Ita laudatus Henneguier. Fallor tamen si omnes per amorem affectivum intelligant tantùm propositum amandi: Quidam enim videntur, saltem quantùm conjicio ex eorum Lectione, per amorem affectivum intelligere amorem actualem sed debilem & remissum; & per effectivum, amorem roboratum & efficacem ad impletionem legis.

Prob. 3°. Juxtà SS. Patres & omnes Theologos, rarissima est ac difficillima vera ac sincera pœnitentia, quæ ad mortem usque differtur: Atqui si ad eam sufficiat timor sinè ullo amore Dei benevolo, non erit difficillima nec rarissima, cum in articulo mortis, maxime urgeat metus Inferni: Ergo.

Prob. 4°. convellendo præcipuum adversariorum fundamentum. Ideo amor Dei benevolus secundùm Adversarios non est necessarius ad justificationem cum Sacramento, præcipuè quia omnis amor Dei propter se, qualis est amor benevolus, justificat antè Sacramentum & independenter ab illo: Atqui id prorsùs falsum est, & certo datur amor Dei propter se, quo non justificatur peccator antè susceptionem Sacramenti: Ergo.

Prob. Min. multipliciter & 1°. Ex Concilio Trid. Sess. 6. cap. 6. ubi inter dispositiones ad justificationem reponit quòd Pœnitens *Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiat,* & hanc dispositionem ut præviam tempore ad justificationem requirit; tùm quia de ea eodem modo loquitur ac de fide & spe, quæ justificationem tempore præcedunt; tùm quia cap. seq. 7. dicit quòd hanc dispositionem justificatio sequitur, non in ipso instanti, sed quando confertur Sacramentum, ut ibid. docet. Adde quòd cùm quidam Patres dicerent dilectionem in hoc capite sexto reponi inter dispositiones ad justitiam consequendam; & in cap. 7. sequenti, poni tanquam ipsius justitiæ formam: „ Responderunt Decreti formatores, inquit Pallavicinus l. 8. cap. 14. in primo loco (cap. 6.) „ sermonem esse de quodam charitatis (scilicet inchoatæ) actu, cùm sit aliqua dilectio in homine „ non quidem obtinente, sed exoptante justitiam: „ At in secundo (cap. 7.) significari habitum charitatis. " Ergo manifestum est Patres Tridentinos censuisse non omnem dilectionem Dei super omnia, statim justificare hominem.

Item eadem Sess. 6. Can. 3. dicit: Si quis dixe„ rit sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, „ atque ejus adjutorio hominem credere, spera„ re, diligere, aut pœnitere, sicut oportet, ut „ ei justificationis gratia conferatur, anathema „ sit. " Ergo à contrario potest homo cum adjutorio Dei diligere sicut oportet absque eo quod ipso instanti justificetur, sed *ut justificetur,* quod importat prioritatem temporis, eò maximè quòd eodem modo loquatur Concilium de ista dilectione, ac de Fidei, Spei, & Pœnitentiæ actibus, quos certum est posse tempore præcedere ipsam justificationem. Insuper probavimus suprà attritionem quam Sess. 14. cap. 4. dicit non justificare sine Sacramento, non concipi sine amore benevolo.

Prob. 2°. eadem Min. ex S. Th. qui 3. p. q. 85. a. 3. dicit ad rationem veræ pœnitentiæ requiri quod sit de peccato, *ut est contrà Deum super omnia dilectum:* Atqui non omnes qui habent veram pœnitentiam justificantur sinè Sacramento, alioquin nullus justificaretur per Sacramentum, cùm nullus sit qui expectet instans absolutionis ut verè pœniteat, & non priùs tempore ad veram pœnitentiam conetur: Undè S. Doct. a. 6. dicit quòd pœnitentia *est prima inter cæteras virtutes ordine temporis quantùm ad ejus actum qui primus occurrit in justificatione impii.* Item in 2. D. 28. q. 1. a. 3. Ubi quærens utrum homo possit implere Dei præcepta sinè gratia habituali, cùm secundo loco sibi objecisset: „ Charitas non potest sine gratia „ haberi, sed dilectio charitatis est in præcep„ to: Ergo. " Respondet sic: „ Ad secundum, „ dicendum quòd sicut aliarum virtutum actus „ dupliciter considerari possunt, vel secundum „ quod sunt à virtute, vel secundùm quod vir„ tutem antecedunt; ità etiam est de charitate: „ Potest enim aliquis etiam charitatem non ha„ bens, diligere proximum & Deum, etiam su„ per omnia, ut quidam dicunt, & hoc diligere „ intelligitur actus charitatis sub præcepto cade„ re. " Ergo dilectio Dei super omnia potest esse sinè charitate habituali, consequenter sinè justificatione. Adverte tamen quòd cum S. Doctor vocat hanc dilectionem actum charitatis, sumat charitatem inchoativè & latè pro actu benevolentiæ qui sufficiat ad impletionem præcepti charitatis: Undè comparatio quam facit cum actibus aliarum virtutum, non tenet in hoc quod sicut actus aliarum virtutum præcedentes habitum virtutis sunt ejusdem strictè speciei cum actibus ab habitu procedentibus, ità in actibus charitatis; sed tantùm tenet in hoc quòd sicut per actus aliarum virtutum habitum præcedentes satisfit præcepto de illis virtutibus, ità per dilectionem benevolentiæ habitum charitatis præcedentem, satisfit præcepto charitatis: Alioquin contradiceret propriis principiis de quibus §. 1. & Doctrinæ quam tradit q. 85. paulò antè citatâ a. 6. ubi docet quòd actus charitatis non possit esse sinè habitu aliarum virtutum, adeoque sine gratia sanctificante, quacum aliæ virtutes simul & charitas habitualis infunduntur.

Prob. 3°. eadem Min. variis exemplis. Primum mulieris peccatricis: Indubium est eam, dùm Pharisæi domum ingressa est, accessit ad Christum, pedes ejus lacrymis rigavit & capillis tersit, dilexisse Deum super omnia, antequam remitterentur ipsi peccata: De ea enim dicit Aug. hom. 23. intrà 50. *Accessit immunda ut rediret munda.* Et S. Greg. Hom. 33. in Evang. Nondùm lota sed *lavanda, ad fontem misericordiæ cucurrit.* Et rursùs: *Ecce quæ ad medicum venerat ægra, sanata est.* Et Bernardus Serm. de S. Magdalena: *Tangit pedes mundi atque mundantis immunda, & vestigiis Creatoris mulier criminosa procumbit.*

Secundum exemplum est D. Pauli: Indubium est pariter ipsum dilexisse Deum super omnia, cùm miraculosè conversus in via, in has voces erupit: *Domine quid me vis facere:* Atqui tamen juxtà Augustinum, non fuit justificatus, nisi cùm suscepit Baptismum ab Anania, *Ananias baptisavit Saulum,* inquit Serm. 1. de Sanctis, *& fecit de lupo agnum.* Et serm. 25. *Venit ergo Ananias, baptisavit Saulum & fecit Paulum, baptisavit lupum & fecit agnum.* Equidem S. Thomas in 2. q. 112. a. 2. ad 2. in ea opinione est quòd Paulus fuerit justificatus statim in ipso instanti suæ conversionis in via: At hoc non obstat quin saltem Ananias ipsum nondùm justificatum crederet, cùm ipsi dixit Act. 22. *Nunc quid moraris, exurge & baptisare & ablue peccata tua;* tametsi non dubitaret de ejus amore ergà Deum: Ac proindè non credebat Ananias omnem amorem ad justificationem extrà Sacramentum sufficere.

Tertium Exemplum est ipsius Augustini: Certus erat moraliter S. Doctor de suo erga Deum amore, cùm dicebat lib. 9. Confess. c. 2. *Sagittaveras tu cor nostrum charitate tuâ,* & tamen erat in-

incertus de remissione peccatorum, donec undâ baptismali fuisset ablutus: *Gaudens in fide*, inquit cap. 4. *laudavi nomen tuum, & ea fides me securum esse non sinebat de præteritis peccatis meis, quæ mihi per Baptismum tuum remissa nondum erant.* Et cap. 6. *Baptisati sumus & fugit à nobis sollicitudo vitæ præteritæ.*

Quartum exemplum est innumerabilium fidelium, Catechumenorum præsertim & Pœnitentium, quorum nullus aut vix ullus est à quo si petas, an doleat de peccatis propter Deum infinite bonum, an diligat Deum super omnia, qui non respondeat sincerè, sic doleo, sic diligo: Quis tamen dicat hos omnes esse justificatos antè Sacramenti susceptionem; si ità sit, otiosum prorsùs, & vix necessarium aut utile foret Sacramentum, cùm esset tàm facilis & tam communis justificatio sinè illo.

Prob. 4°. eadem Min. argumento Theologico: Amor Dei benevolus super omnia, non est causa formalis nostræ justificationis; id soli gratiæ justificanti competit ex Trid. Sess. 6. cap. 7. neque est actus meritorius istius gratiæ sanctificantis, quia principium meriti non cadit sub merito, principium autem omnis meriti est ipsa gratia sanctificans: Est ergo dumtaxat dispositio ad illam: Atqui nullibi legitur quòd Deus illi promiserit statim & infallibiliter annexam gratiam justificantem ut jam patet ex dictis & ampliùs patebit ex Sol. Obj. Ergo.

§. IV.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Secundùm nos non requiritur amor charitatis ad attritionem cum Sacramento sufficientem: Atqui actus benevolentiæ est amor charitatis: Ergo. Prob. Min. Ille actus est charitatis cujus objectum formale, est objectum charitatis: Atqui objectum hujus actus benevolentiæ, est objectum charitatis: Ergo. Patet Maj. Quia actus specificantur à suo objecto formali. Prob. Min. Objectum formale charitatis est Deus, ut in se bonus: Atqui objectum actûs benevolentiæ est etiam Deus, ut in se bonus, in hoc enim distinguitur ab amore concupiscentiæ: Ergo.

R. N. Min. Ad Prob. N. Min. Ad. Prob. D. Maj. Objectum formale charitatis est Deus, ut in se bonus independenter à quovis alio, N. Maj. Dependenter à redamatione Dei, & suî per gratiam aut gloriam communicatione, C. Maj. Objectum igitur formale charitatis est Deus quidem, ut in se bonus, sed & ut amicus, ut nos redamans, & se nobis communicans per beatitudinem jure in hac via, reipsâ in gloria, non quòd redamatio ista, & communicatio ex parte Dei constituat rationem formalem, secundùm quam, & propter quam Deus diligatur, seu sit objectum formale charitatis, sed quia est modificatio objecti, seu conditio sinè qua Deus non est objectum formale charitatis, seu sinè qua noster in eum affectus non est charitatis, quia non est amicitiæ, sed simplicis benevolentiæ. Solutio fusior videatur §. 1.

Subsumes: Atqui hoc ipso quo quis diligit Deum super omnia affectu benevolo, Deus ipsum redamat: Ergo: &c. Prob. Ant. 1°. Auctoritate Scripturæ Proverb. 8. *Ego diligentes me diligo:* Joan. 14. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum:* Et pluries sic alibi. 2°. Ratione: Nemo potest diligere Deum affectu benevolo super omnia, nisi Deus ipse hunc affectum per gratiam actualem inspiret; nec inspirat, nisi quia amat; amare enim est velle alicui bonum: Ergo hoc ipso, &c. 3°. Facienti quod in se est ex auxilio gratiæ Deus non denegat ulteriorem gratiam & tandem peccatorum remissionem per charitatem & gratiam habitualem diffusam in cordibus nostris: Atqui qui diligit Deum affectu benevolo super omnia, facit ex auxilio gratiæ quod in se est, nec ex parte sua plus potest præstare: Ergo.

R. N. Subsumptum: Ad primam probat. Dico has & alias similes Scripturæ auctoritates intelligi debere de dilectione charitatis strictè sumptæ, vel de dilectione seu affectu benevolentiæ acri & intenso sine timoris adminiculo, non vero de qualicumque affectu benevolo ergà Deum, ut patet ex ultima probatione Conclusionis, sicut enim, etsi Scriptura dicat: *omnis qui petit, accipit.* Math. 7. *Et quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.* Joel. 2. *Et qui crediderit in eum, non confundetur.* 1. Pet. 2. Non tamen omnis qui quovis modo petit, accipit, nec qui quovis modo invocat nomen Domini aut credit, salvus est: sed qui petit, sed qui invocat nomen Domini, aut credit, quomodo & quantùm oportet, servatis aliis servandis: Ità similiter Deum diligentes, non quovis modo, sed quomodo & quantum oportet Deus diligit.

Ad secundam Probationem dico Deum talem pœnitentem amare amore latè dicto, seu benevolo, quomodo amat omnes peccatores, etiam infideles, dùm eis gratias actuales identidem impertitur; talis autem amor ex parte Dei cum actu benevolentiæ, ex parte creaturæ non sufficit ad amorem charitatis & amicitiæ, siquidem ut dicitur 1. Joan. 4. cum adhuc essemus inimici. *Ipse prior dilexit nos.* Sed requiritur talis amor mutuus qui, inquit D. Th. suprà citatus 2. 2. q. 27. a. 2. *Importet quamdam unionem secundùm affectum amantis ad amatum, in quantùm scilicet amans, æstimat amatum quodammodò, ut unum sibi, vel ad se pertinens, & sic movetur in ipsum;* adeoque ad charitatis dilectionem requiritur, quod Deus sit nobis unitus & nos ipsi, nobis quodammodo unus & nos ipsi per immediatam sui communicationem; quod non fit per gratias actuales, quæ disponunt tantum, & præparant ad illam unionem, sed in hac via per gratiam habitualem & sanctificantem, quæ est participatio divinæ naturæ, & quâ constituimur Filii Dei & hæredes, in gloria per immediatam divinæ essentiæ visionem. Vide §. 1.

Ad tertiam Probat. R. 1°. N. Min. Talis enim pœnitens non facit omninò quòd in se est, sed potest plus facere ex auxilio gratiæ; potest enim acriùs & intensiùs dolere, Ita ut acerbitas doloris adæquet magnitudinem scelerum; potest insuper dolere ex puriori motivo, scilicet amoris Dei super omnia sinè adminiculo timoris. Quod si faciat, existimamus, quod tunc Deus ipsi infundet gratiam sanctificantem peccatorum remissivam: Non quod talis dolor illam mereatur, cùm ad primam gratiam sanctificantem nullum detur meritum; est enim ipsa principium omnis meriti: Sed quod sit conatus, & dispositio qua majorem ex parte sua, & ex auxilio gratiæ vix potest ponere pœnitens: Undè de Dei bonitate qui promisit quod *Cor contritum & humiliatum non despiceret* Psal. 50. quòd *cùm conversus fuerit peccator, & ingemuerit, salvus erit* Isa. 30. quòd *diligentes se diligeret*, &c. de tali ac tanta inquam bonitate, quæ pronior est ad miserendum, quàm ad puniendum, præsumimus, quod sic pœnitenti indulgeat remissionem peccatorum. Adde quòd, ut arguit D. Th. 3. p. q. 86. a. 1., aliàs Deus vinceretur quodammodo ab homine, si homo tam ardenter & perfectè vellet peccatum deleri, quod Deus non vellet delere: Contrà illud Joel. 2. *Benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.*

R. 2°. Sensum hujus axiomatis, *Facienti quod in se est*, &c. non esse, quod tali statim Deus infundat gratiam justificantem, sed quòd ulteriores gratias actuales non deneget, quibus tandem perveniat ad justificationem, sivè in Sacramento, sivè extrà, secundùm modos & leges divinæ Providentiæ.

Repones: Talis conversio ad Deum per amorem benevolentiæ super omnia tollit in peccatore

aversionem à Deo, & conversionem ad creaturam: Ergo & peccatum.

R. 1°. D. Ant. Tollit aversionem à Deo, & ad creaturam conversionem, actualem, C. Ant. Habitualem, N. Ista enim tamdiù remanet, quamdiù remanent macula, & reatus pœnæ, quæ non tolluntur, nisi per gratiæ habitualis infusionem. Non repugnat autem, ut jam diximus, quòd idem homo tendat in duos fines ultimos, si in unum tendat actualiter, in alterum habitualiter tantùm.

R. 2°. Retorquendo argumentum, nam contritio ex solo timore, est etiam, secundùm suos Auctores, vera ad Deum conversio, & tamen sinè Sacramento non tollit reatum & maculam peccati.

Simili retorsione argumenti responderi potest omnibus auctoritatibus quibus innuitur verè conversum salvum fieri, contritum cor à Deo non despici, impietatem non nocere impio cùm conversus fuerit, &c. quarum aliquas retulimus in prima instantia Objectionis. Etenim secundùm adversarios, simpliciter attriti ex solo timore sunt verè conversi, verè pœnitentes, etiam verè contriti, licèt imperfectè, & tamen non nisi cum Sacramento justificantur secundùm illos: Undè hæ & similes auctoritates debent explicari juxtà primam & secundam solutionem præfatæ instantiæ.

Insistes ex S. Leone Epist. 91. *Apud Deum nullas patitur veniæ moras vera conversio:* Atqui conversio ad Deum ex amore benevolo, super omnia, est vera conversio: Ergo.

R. 1°. Eàdem retorsione argumenti: nam etiam conversio ex timore gehennæ secundùm adversarios est vera conversio, aliàs non sufficeret etiam cum Sacramento: Atqui tamen patitur moras usque ad susceptionem Sacramenti: Ergo.

R. 2°. Sensum S. Leonis non esse quòd omnis verè conversus, quantumvis imperfectè etiam extrà Sacramentum statim habeat peccatorum veniam; contrarium enim ibidem apertè asserit cùm dicit: *Indulgentiam Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum non posse obtineri*; hoc est sinè absolutione sacramentali, ut alibi exposuimus; sed per objecta verba prætendit tantùm, quòd quantumvis sit sceleslus, & inveteratus peccator, si verè conversus fuerit, possit per Baptismi vel Pœnitentiæ Sacramentum statim reconciliari, adeòque Sacramenti beneficium non esse denegandam quantumvis impiis, & serò pœnitentibus, etsi illud in instantia periculi poscentibus; apud Deum enim *Nullas patitur veniæ moras vera conversio*, hoc est quantumvis impii fuerint, quantumvis serò pœniteant, Deus potest eos verè conversos statim, & sinè mora reconciliare, per Sacramentum tamen; *Indulgentia Dei enim nisi supplicationibus Sacerdotum non potest obtineri.* Hunc esse S. Leonis sensum legitimum patet; tùm ex verbis subjunctis; tùm quia ibi expresè agit contrà rigorem nonnullarum Ecclesiarum, quæ talibus scelestis peccatoribus in extremitate tantùm pœnitentibus Sacramenta denegabant, vel non nisi post certum pœnitentiæ tempus conferebant.

Obj. 2°. Ad justificationem cum Sacramento consequendam sufficit ea attritio, seu contritio imperfecta quam Concilium Trid. sess. 14. cap. 4. contrà perfectam dividit & describit: Hæc sunt ejus verba: „ Illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex „ turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat cum „ spe veniæ; declarat, non solùm non facere „ hominem hypocritam & magis peccatorem, „ verùm etiam donum Dei esse, & Spiritûs sancti „ impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed „ tantum moventis, quo pœnitens adjutus viam „ sibi ad justitiam parat: & quamvis sinè Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem „ perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad „ Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandum disponit: Atqui in hac attritione nulla fit mentio amoris benevoli: Ergo.

Antè responsionem suppono Concilium Trid. noluisse hanc quæstionem expresè definire, quia scopus ejus erat errores hæreticorum damnare, non quæstiones inter Theologos Catholicos controversas dirimere. Ità Cardinalis Pallavicinus l. 12. cap. 1. „ Reverà inquit, quantùm ex actis „ conjicio, Theologorum mens erat, ut hæreticorum error damnaretur, tanquam inhonestum, „ improbantium pœnæ timorem, non autem ut „ ferrent sententiam de scholastica quæstione, an „ hujusmodi timor etiam absque eo quòd ullus „ excitetur amor imperfectus, sufficiat ad remissionem peccatorum." Et alioquin si Concilium decretoriè hanc quæstionem definivisset, alterutra sententia, vel nostra, vel aliorum foret hæretica, quod dici nequit juxtà Decretum Alexandri VII. Undè quæ sit mens Concilii circa præsentem materiam dignoscere non possumus, nisi per illationem, ex his quæ hinc, & indè dixit, & principiis quæ statuit, sicut in multis aliis materiis, v. g. in materia de circumstantiis peccatorum confitendis, hoc præmisso.

Multi hodiè negant Majorem argumenti ob ea quæ refert Cardinalis Pallavicinus lib. 12. cap. 10. ubi dicit in Decreto sess. 14. capite de quo est quæstio, priùs appositum fuisse, *Contritionem hanc imperfectam sufficere ad Sacramenti hujus constitutionem*, & posteà ad instantiam Episcopi Tudetani, qui monuit Patres Concilii, dissentire Theologos de sufficientia illius attritionis, aliter dispositum fuisse Decretum, & expuncto *Sufficere*, loco ejus substitutum fuisse *Disponere*, prout nunc habemus, his scilicet verbis: *Ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.* Ex quo inferunt per Tò *Disponit*, non significari à Concilio dispositionem proximam & sufficientem, sed remotam tantùm, aliàs non jussisset expungi vocem *Sufficere* in priori Decreto positam: Aut saltem ab hac difficultate Theologica voluisse abstrahere dicendo simpliciter *Disponit*, & non determinando, an proximè vel remotè.

Si dicas attritionem extrà Sacramentum disponere remotè: Ergo frustrà dixisset Concilium disponere cum Sacramento, si intelligat de dispositione remota, & fuisset diminutum, non assignando dispositionem proximam.

Respondent ad primum, negando illationem, quia, cum immediatè anteà dixisset hanc attritionem non perducere ad justificationem sinè Sacramento, debebat saltem addere quòd ad eam disponeret cum Sacramento. Ad secundum, respondent Concilium fuisse diminutum in dirimendis Theologorum inter se controversiis, non in damnandis hæreticorum erroribus. Attamen

R. Datâ Maj. D. Min. In hac attritione nulla fit mentio explicita amoris benevoli, C. implicita, N. Hoc ipso enim quod Concilium dixit contritionem in communi, adeòque & attritionem sub illa contentam esse dolorem & odium peccati, utique quà peccatum est, & malum Dei, ut dixi in secunda Probatione implicuit actum benevolentiæ, quia fieri non potest, quòd quis odio habeat peccatum, ut peccatum est & malum Dei, nisi ex præsupposito amore Dei; sicut fieri nequit quòd quis doleat de peccato, ut est inductivum pœnæ, & sibi nocivum, nisi ex præsupposito amore sui: Undè, ut acutè advertit jam laudatus Henneguier, quemadmodùm Concilium frustrà expressisset hunc proprium amorem pœnitentis, similiter frustrà expressisset alterum benevolentiæ ergà Deum.

Insuper quamvis Concilium in hac sess. 14. cap. 4. non expresserit necessitatem amoris benevoli ad Sacramentum Pœnitentiæ, illam expressit sess. 6. cap. 6. ad Sacramentum Baptismi, colligimus autem, tùm ex proœmio sess. 14. tùm ex paritate dispositionum ad utrumque Sacramentum requisitarum, quòd idem senserit de utroque Sacramento,

te, ut ex dictis in prima Probatione patet: Sic in hac sess. 14. non expressit fidem & propositum servandi mandata, tanquam dispositiones necessarias ad Sacramentum Pœnitentiæ; quia tamen illas expressit, ut necessarias ad Sacramentum Baptismi, nemo dubitat quin eas etiam, ut necessarias ad Sacramentum Pœnitentiæ requirat.

Inst. 1°. Concilium nihil aliud requirit ad sufficientiam hujus attritionis, quàm quòd excludat voluntatem peccandi cum spe veniæ: Atqui secundùm nos ad excludendam voluntatem peccandi non requiritur amor benevolus, sed sufficit timor: Ergo.

R. D. Maj. ut antè: Nihil aliud requirit explicitè, C. implicitè, N. Patet ex præcedenti solutione. Vel cum aliis: Nihil aliud requirit quàm quòd excludat voluntatem peccandi exclusione contrariâ, detestando peccatum, C. exclusione tantùm privativâ, deponendo præcisè voluntatem peccandi, N. Exclusio autem contraria voluntatis peccandi per odium & detestationem peccati, non habetur nisi per amorem Dei benevolum.

Inst. 2°. Attritio de qua loquitur Concilium, concipitur ex metu gehennæ, seu quia peccatum est inductivum gehennæ: Atqui dolere de peccato ex metu gehennæ, seu quia peccatum est gehennæ inductivum, est dolere de peccato, ut est peccatori nocivum, non ut est malum Dei: Ergo attritio de qua loquitur Concilium, non importat etiam implicitè actum benevolentiæ erga Deum.

R. D. Maj. Attritio de qua loquitur Concilium, concipitur ex metu gehennæ, tanquam ex motivo radicali & inadæquato, C. Maj. Tanquam ex motivo proximo & adæquato, N. Maj. Et ad hunc sensum distinctâ Min. N. Conseq. Sensus ergo Concilii est quòd communiter iste dolor primò concipiatur ex metu gehennæ, sicque quòd peccator primò doleat de peccato, ut est inductivum gehennæ, & sibi nocivum, non tamen quòd ibi sistat, sed indè moveatur & inducatur, ut doleat de peccato eo modo quo dolendum est ad vitandam gehennam, id est de peccato, ut peccatum est & malum Dei, quod fieri non potest sinè actu benevolentiæ erga Deum: Quapropter dixi quòd metus gehennæ, seu potiùs vitatio gehennæ, esset motivum radicale non proximum, quòd si adhuc remaneat istud motivum, quia fortè amor imperfectus nondùm ipsum mittit foras, non erit motivum adæquatum, sed partiale; & dolor erit partim de peccato, ut est malum hominis, partim ut est malum Dei, ita ut vitatio gehennæ ex una parte, & reparatio offensæ divini numinis ex altera, integrabunt unum finem totalem & adæquatum attritionis, quod est proprium timoris initialis, ut docet Auctor citatus suprà 2. 2. q. 19. a. 2.

Inst. 3°. Attritio quam hîc describit Concilium, ea est quam Lutherus dicebat reddere hominem hypocritam, & magis peccatorem: Atqui hujusmodi attritio nullum includit Dei amorem: Ergo.

R. N. Maj. Describit enim Concilium attritionem quæ voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, qualem nunquam admisit Lutherus: Attritionem ergo adstruit Concilium, quam nolebat agnoscere hæresiarcha: non enim ejus error in eo situs erat, quòd diceret dolorem ex metu, dùm voluntatem peccandi excludit cum spe veniæ, reddere hominem hypocritam, sed in eo quòd vellet quemcumque dolorem ex metu conceptum, etiam interveniente aliquo Dei amore imperfecto, esse odium Dei & desperationem, adeòque nunquam excludere voluntatem peccandi, nec esse salutarem: Erat enim ejus capitale dogma omnia opera, quæ non essent ex charitate perfecta, esse peccata. Vide prænotamina ad articulum. Contra quod docet Concilium communiter ex metu concipi dolorem, non qui sit odium Dei & desperatio, sed qui excludat voluntatem peccandi cum spe veniæ, ideòque sit salutaris, & ad gratiam in Sacramento recipiendam disponat.

Inst. 4°. Si Concilium intellexisset attritionem involventem amorem Dei benevolum super omnia: 1°. Non dixisset conditionaliter *si voluntatem peccandi excludat*; quia certum est quòd hujusmodi amor semper hanc voluntatem excludat. 2°. Non jussisset expungi *sufficere* in prima delineatione Decreti, & loco illius substitui *disponere*, cùm etiam sit certum attritionem ex amore Dei benevolo, sufficere ad justificationem cum Sacramento. 3°. Decretum priùs formatum ubi de attritione dicebatur, *cùm sinè aliquo dilectionis motu esse vix queat*, non reformasset ad instantiam Episcopi Tudetani, qui monuit *falsò dici hujusmodi dolorem sinè amore vix unquam concipi posse*: Ergo Concilium non intellexit attritionem involventem amorem Dei benevolum super omnia.

R. 1°. D. Ant. Si Concilium intellexisset attritionem involventem amorem Dei benevolum, hujus amoris necessitatem expresè definiendo, Transeant Sequelæ: Hujus amoris necessitatem non expresè definiendo, sed potiùs ab expressa definitione abstrahendo, & tantùm implicitè indicando, N. Sequelas argumenti. In hac enim hypothesi, quam veram credimus, meritò Concilium dixit conditionate si voluntatem peccandi excludat, expunxit *sufficere*, & noluit expressam mentionem amoris haberi.

R. 2°. Imò dato Concilium expresè definivisse necessitatem amoris possent nihilominùs negari Sequelæ Ant. Et ideò dixi in priori distinctione, *Transeant*. Ad primam itaque D. In hac hypothesi Concilium non dixisset conditionaliter, *si voluntatem peccandi excludat*, si ex metu semper oriatur ista attritio salutaris, C. Si ex metu non semper oriatur attritio salutaris, sed aliquando motus odii & desperationis, N. Ideo ergo Concilium addidit hanc conditionalem, tanquam signum quo distingueretur, an attritio orta ex timore esset bona & sufficiens; quia ex illo aliquando oritur alia mala inducens in desperationem & odium, quod tunc accidit, quando nec excludit voluntatem peccandi, nec est cum spe veniæ; è contrà est bona quandò hæc adsunt.

Ad secundam, N. certum esse & fuisse apud omnes, actum simplicis benevolentiæ sufficere ad justificationem cum Sacramento: Multi olim requirebant justificationem per charitatem habitualem antè Sacramentum, & nunc plures requirunt charitatem actualem ad Sacramentum.

Ad tertiam, Episcopus Tudetanus id dixit de attritione, prout erat descripta in priori Decreto, in quo dicebatur concepta *solùm, vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu qui servilis timor dicitur*. Porrò rectè dixit Episcopus Tudetanus falsum esse quòd hujusmodi attritio sinè aliquo dilectionis in Deum motu vix esse queat; At id verum est de attritione prout nunc extat in Decreto.

Inst. 5°. Concilium Trid. Sess. 6. Can. 6. definit Sacramenta novæ Legis, conferre gratiam non ponentibus obicem: Sed qui atteritur ex solo metu gehennæ, non ponit obicem gratiæ: Ergo.

R. D. Min. Qui atteritur ex solo metu gehennæ, non ponit obicem positivum gratiæ, C. Non enim ipsa attritio est obex: Non ponit obicem negativum, N. Quia attritio ex solo metu non est sufficiens dispositio ad gratiam. Sic qui habet fidem non ponit obicem positivum gratiæ, quia fides non est obex gratiæ, non tamen ideò justificatur, quia sola fides non est dispositio sufficiens ad gratiam.

Obj. 3°. Peccatum etiam theologicè consideratum consistit essentialiter in transgressione Legis: Atqui ex solo metu pœnæ, aut ex amore spei & concupiscentiæ sinè amore Dei benevolo potest dolere de transgressione Legis: Ergo de peccato etiam ut peccatum est theologicè, quod sufficit secundùm nos ad sufficientem attritionem.

R. D. Maj. Peccatum etiam theologicè consideratum consistit in transgressione Legis materiali-

liter & physicè spectata, N. Moraliter spectata seu ut mala, C. Est autem dupliciter mala; Deo cujus est injuria & offensa; peccanti cui est nociva & causa pœnæ: In primo autem malo consistit essentialiter peccatum: Undè D. Min. Potest quis ex solo metu aut amore concupiscentiæ sine amore Dei benevolo dolere de transgressione Legis, ut est malum peccantis, C. ut est malum Dei, N.

Observandum itaque sedulò, non solùm pro isto argumento, sed pro aliis similibus quæ objici solent, quod jam anteà observavimus, dolorem & odium esse de malo, malum in peccato esse duplex, Dei & peccantis, malum Dei esse simpliciter & principale malum, & in eo consistere essentialiter peccatum ut peccatum, malum peccantis esse tantùm malum secundùm quid & proprietas consequens ad peccatum: Undè ut quis doleat de peccato formaliter ut tali, debet dolere de eo ut est malum Dei, quod fieri non potest sine affectu benevolentiæ erga ipsum, ut probavimus.

Inst. homo per peccatum non se avertit à Deo ut in se malo, sed ut sibi malo & disconvenienti ratione legum suarum: Ergo ut sufficienter sit attritus, sufficit quòd convertatur ad Deum ut sibi bonum, seu quòd doleat de peccato ex amore spei & concupiscentiæ.

R. 1°. Istud argumentum nimia probare, probat enim quòd etiam sine Sacramento sufficeret attritio ex solo amore concupiscentiæ, quod negant objicientes.

R. 2°. Homo per peccatum non se avertit à Deo ut in se malo explicite, Transeat; implicite N. Cum enim peccando ponat ultimum finem in creatura, reputat Deum saltem implicite ut malum in se, seu minus bonum quàm creaturam, quam Deo præfert, quod est maxima Dei injuria & offensa: Unde de tali injuria, quæ est formaliter malitia peccati, dolere debet, ad quod non sufficit amor spei seu concupiscentiæ, sed requiritur amor benevolentiæ, ut sæpius dictum est.

Obj. 4°. Attritio ex amore Dei super omnia sufficit ad justificationem cum Sacramento: Atqui qui amat vero & efficaci amore concupiscentiæ Deum ut suam beatitudinem, amat illum super omnia; est enim paratus perdere omnia, etiam propriam vitam potiusquam Dei possessionem: Ergo.

R. N. Min. Cùm enim amor concupiscentiæ quo quis amat beatitudinem, fundetur in amore proprii boni & commodi, quamvis amet Deum, seu ejus possessionem suprà omnia exteriora, etiam suprà vitam, non tamen suprà proprium commodum: Equidem non præfert suum commodum Deo, alioquin foret amor inordinatus, sed nec præfert Deum suo commodo, ab utraque relatione secundum se tantùm præscindit, solius autem amoris benevolentiæ proprium est, Deum omnibus & proprio commodo præferre.

Inst. 1°. Conditio illa, *super omnia*, necessaria est in omni virtute quæ circà Deum versatur; sic Religio colit Deum super omne adorabile, fides credit super omne credibile, spes in Deo confidit super omnia: Ergo amor concupiscentiæ quo diligimus Deum ut nostram beatitudinem, ipsum diligit super omnia. Ità Tournely q. 4. de Pœnit. a. 1. Conclus. 1. pag. mihi 33.

R. cum Erudit. P. Gaud, N. Conseq. 1°. Quia argumentum falsò supponit amorem concupiscentiæ quo amamus nostram beatitudinem procedere ab habitu alicujus virtutis quæ versetur circà Deum Quænam enim foret ista virtus? Alia assignari non potest nisi spes, neque tamen iste amor procedit à spe etiam ut actus ejus secundarius, si quidem spes è contrà hunc amorem supponat, cùm non speremus nisi bonum priùs amatum, ut jam dictum est ex Auctore: Est ergo iste amor actus propriæ voluntatis auxilio gratiæ adjutæ, sufficit enim sola voluntas sinè aliquo habitu superaddito ad amandum proprium bonum suppositi, ut alibi diximus.

2°. Dato hoc supposito, disparitas est ab aliis virtutibus assignatis; quòd ista conditio *super omnia*, sit intrà propriam efficaciam & lineam aliarum virtutum, & ideò modus illis intrinsecus & necessarius. At non est intrà propriam efficaciam & lineam amoris concupiscentiæ, qui ut dictum est, fundatur in amore proprii commodi, cui Deum non præfert: Undè illam conditionem debet aliundè emendicare, scilicet ex nobiliori amore benevolentiæ.

Inst. 2°. Amor castus & gratuitus, secundum SS. Patres, sufficit ad justificationem cum Sacramento: Atqui amor beatitudinis seu Dei possidendi est castus & gratuitus: Ergo.

R. 1°. D. Maj. Amor castus & gratuitus sufficit, &c. si sit super omnia, C. Secus, N. Amor autem beatitudinis, cùm fundetur in amore proprii commodi, non est super omnia, ut jam diximus.

R. 2°. D. Min. Amor beatitudinis seu Dei possidendi propter ipsius in se bonitatem & amabilitatem, est amor gratuitus, C. Amor Dei possidendi propter nostram utilitatem, est amor gratuitus, N. Sic autem amor concupiscentiæ amat Deum, nec suam beatitudinem ad ipsum Deum in se & propter se ut ultimum finem refert, nisi per amorem charitatis aut benevolentiæ.

Obj. 5°. Si requiratur amor Dei super omnia ad justificationem cum Sacramento, non erit facilior justificatio in nova Lege quàm in veteri, cùm etiam in ista sufficeret amor Dei super omnia, imò erit difficilior, quia in antiqua Lege non requirebatur Sacramentum quod nunc requiritur. Id autem est inconveniens: Ergo.

R. N. Sequelam Maj. In hoc enim est nunc facilior justificatio, quàm in veteri lege, quòd tunc requireretur amor charitatis, seu actus benevolentiæ intensus, & ità purus ac fortis, quòd non indigeret adminiculo timoris, ut, eo posito, Deus infunderet gratiam sanctificantem & charitatem habitualem: At nunc cum Sacramento sufficit affectus benevolus, quantumvis remissus, modò sit appretiative super omnia, etiam adjuncto timore: Hoc autem secundum est longè facilius primo.

ARTICULUS VIII.

Quædam Quæstiunculæ circà præsentem materiam resolvuntur.

Petes 1°. Quid sit censendum de systemate Honorati Tournely, qui ex una parte impugnat sufficientiam attritionis formidolosæ, & ex altera nullum alium amorem ad eam requirit, quàm amorem spei?

R. Hunc Theologum, ut nobis videtur, fingere sibi hostes quos impugnet, fortè ne videatur recedere à sententia Cleri Gallicani, & non habeatur purus, putusque attritionista, qualem tamen ipsum reverà esse arbitror. 2°. Ipsum unâ manu destruere quod alterâ ædificat.

Quantùm ad primum: Inprimis est barbarismus & inepta locutio dicere *Amorem spei*, amor enim non est actus spei, nec sperare est amare, sed confidere, seu expectare cum fiducia bonum futurum, quod quidem supponit amorem concupiscentiæ; quia, ut anteà jam dixi ex S. Th. non speramus nisi bonum priùs amatum: debuisset ergo dicere Theologus Parisiensis amorem concupiscentiæ, & non amorem spei, at forte timor cohibebat linguam. 2°. Nullum esse arbitror attritionistam, qui, si consequenter loquatur, excludat amorem concupiscentiæ, seu si velis, amorem spei, etsi fortè explicite non exprimat. Etenim secundum ipsum Tournely q. 5. de pœnit. a. 3. in fol. Obj. contrà primam Conclus. *Gehenna adæquatè sumpta complectitur pœnam damni & sensûs.* Qui ergo dolet de peccato ex metu gehennæ, de illo dolet ut est exclusivum beatitudinis: Ergo amat beatitudinem, quia non est dolor de aliquo malo, nisi ex amore boni oppositi, ut superiùs dixi ex S. Th. sicque est amor concupiscentiæ seu spei. Insuper omnes attritio-

ni-

nistæ fundantur præsertim in sess. 14. Concilii Trid. cap. 4. ubi Concilium ad sufficientiam attritionis requirit *Spem*, spes autem, ut dictum est, præsupponit amorem concupiscentiæ.

Quantùm ad secundum: Laudatus Theologus impugnat sufficientiam attritionis iis omnibus momentis, quibus probamus necessitatem amoris benevoli, & quibus alii probant necessitatem charitatis actualis, præsertim, quia ex S. Th. peccator debet dolere de peccato, ut est malum & offensa Dei, quod certò evincit necessitatem amoris benevoli. Cætera omitto, quia leviter inspicienti patent: Adeat Lector hujus Theologi Quæstionem 5. de pœnit. a. 3. concl. 1.

Petes 2°. Utrùm liceat sequi in praxi sententiam de sufficientia attritionis formidolosæ, etiam in hypothesi quòd sit probabilis?

R. negative: Patet ex damnatione hujus propositionis ab Innocentio XI. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis, sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relictâ tutiore.* Constat autem opinionem quæ requirit amorem, esse tutiorem eâ quæ non requirit.

Ratio est: Ideò in aliis materiis licet sequi opinionem probabiliorem relictâ tutiore, quia probabilioritas abstergit periculum damni, quatenùs, si fortè falsum sit quod sequimur ut probabilius, excusamur coram Deo, in quantum sequendo quod verius apparet, prudenter agimus: At verò ubi agitur de validitate Sacramenti, probabilioritas non abstergit periculum damni, quantumvis enim probabile, & probabilius existimetur validum esse Sacramentum, si tamen re ipsâ absit dispositio, aut materia quam Christus requisivit aut instituit, est re ipsâ invalidum & nullum Sacramentum, ut alibi dixi.

Respondent quidam opinionem de sufficientia attritionis formidolosæ, esse non solùm probabilem aut probabiliorem, sed moraliter certam.

Verùm quâ specie veri ea opinio potest dici moraliter certa, quam plures Tridentini Patres (Plusquam viginti enumerat Ethica amoris l. 5. c. 164.) scriptis improbârunt, quam post Tridentinum, Cardinales & Episcopi (triginta enumerat Ethica ibid.) quam innumeri penè Theologi præstantissimi (plusquam nonaginta recenset idem ibid.) quam Clerus Gallicanus in comitiis generalibus anno 1700. quam celebriores orbis academiæ, inter quas Parisiensis & Lovaniensis, impugnant, & rejiciunt tanquam falsam, & animabus perniciosam, quam ipsiusmet opinionis Patroni novam & incertam dicunt; Dominicus Soto, qui adfuit Concilio Trid. in 4. d. 18. q. 3. a. 2. sic habet: „ Doctrina hæc de attritione, quæ in Sacramento fit contritio, licèt sit vera, non est itâ tamen multùm vetus: Patres enim antiqui solam contritionem agnoscebant necessariam ad confessionem: Reverâ qui mihi diceret, non se pœnitere propter Deum, absolvere non auderem." Et Cano qui etiam interfuit Concilio p. 5. de pœnitentia infrà initium pag. mihi 879. dicit: „Quòd autem attritio sufficiat, quamvis verum sit, non est tamen adeò certum & indubitatum." Quod autem respondet Tournely Cano non loqui ex propria, sed ex aliorum sententia, apertè falsum est; provoco ad textum, in quo ne vel umbra est hujus intelligentiæ. Deniquè si ista opinio de sufficientia attritionis formidolosæ sit moraliter certa, nostra erit vix probabilis; quia tantum detrahitur de probabilitate alicujus sententiæ, quantum probabilitati tribuitur oppositæ. Quis autem dicat nostram sententiam, nunc esse vix probabilem?

Si dicas Ecclesiam permittere hanc opinionem de sufficientia attritionis doceri in Scholis, tanquam moraliter certam, & in praxi tutam.

R. Ecclesiam id non permittere approbando, si quidem etiam contrariam doceri permittat, sed tolerando, sicut tolerat plures alias opiniones quas non approbat, & quæ neque sunt moraliter certæ, neque in praxi tutæ, v. g. opinio de sufficientia attentionis externæ ad horas & ad Missam.

Si autem quæras, quare Ecclesia nihil circà hanc momentosam quæstionem definiat? Quæram pariter cur tot alias quæstiones indefinitas relinquat? Suas habet Ecclesia rationes, quas curiosiùs scrutari non est privatorum, sed potiùs in ejus prudentia, judicio & auctoritate quiescere. Neque refert quòd præsens quæstio videatur majoris momenti, quàm cæteræ, quia in ea agitur de valore Sacramenti, & de æterna salute: Licèt enim id secundùm se verum sit, secùs tamen attento præsenti rerum statu, in quo vix unum sivè confessarium, sivè pœnitentem reperias, qui solâ attritione formidolosâ contentus, non conetur ad aliquem Dei amorem. Id testantur formulæ contritionum, quæ passim circumferuntur, & praxis tàm Confessariorum, quàm pœnitentium.

Petes 3°. Quandonam debeat elici actus attritionis, seu contritionis imperfectæ, ut sufficiat cum Sacramento?

R. 1°. Actus contritionis necessario debet aliquo modo jungi confessioni sacramentali, non quidem physicè sed moraliter, eâ scilicet conjunctione, simultate, ordine, respectu seu unione qualis necessaria est, & sufficit ad actum judicialem.

Dixi 1°. *Aliquo modo jungi;* quia quodvis compositum non subsistit, nisi ex partibus aliquo modo unitis & coexistentibus: Contritio autem & confessio sunt partes materiales Sacramenti Pœnitentiæ. Dixi 2°. *Non physicè;* quia Sacramentum non est compositum physicum, sed morale, nec est ulla lex quæ id præcipiat, aliundè esset onus importabile pœnitentibus, qui habent multa accusanda, si deberent esse solliciti semper actualiter & formaliter dolere dùm singula narrant. Dixi 3°. *Moraliter;* quia Sacramentum est compositum morale.

Idque totum prob. hâc ratione: Sacramentum Pœnitentiæ est institutum ad modum actus judicialis: Ergo ad illud talis requiritur partium conjunctio qualis ad actum judicialem. Subsumo: Atqui ad actum judicialem requiritur, quod partes, scilicet accusatio & dolor in reo, sententiæ judicis aliquo modo uniantur, non tamen physicè sed moraliter: Ergo similiter.

Quæ autem simultas, seu respectus inter partes requiratur, ut censeantur moraliter unitæ? Non est una omnium sententia. Undè

R. 2°. Actum contritionis certò debere præcedere absolutionem; quia est dispositio & materia ad illam. Et quidem tutius præcedit inchoatam absolutionem; quia in omni judicio cognitio causæ debet præcedere Sententiam Judicis: Non est tamen improbabile sufficere si eliciatur antè ultimum instans prolationis verborum formæ; quia tunc tantùm confertur primò effectus sacramentalis.

Dices, ut ablutio aquæ in forma Baptismi censeatur moraliter unita, non requiritur necessariò quòd ablutio præcedat, sed sufficit si immediate sequatur, ut dictum est de Sacramentis in genere, licèt tamen ablutio sit materia respectu formæ: Ergo similiter in hoc Sacramento.

R. N. Conseq. Disparitas est quod moraliter censeatur adhuc verè dici ablutio, etsi immediatè post projiciatur aqua, sicut censetur verè dicere bibo, qui statim post, scyphum ori admovet: At hic cùm forma sit Sententia judicialis, debet necessario præsupponere cognitionem causæ antequam feratur, aliàs non censetur moraliter uniri materiæ & eam informare. Adde quod praxis universalis Ecclesiæ & unanimis Doctorum Sententia quoad hoc, satis manifestent talem esse Christi voluntatem.

R. 3°. Non videtur necessarium quòd actus contritionis præcedat confessionem, licèt sit consultum: Est communis Sententia contrà Conink & pau-

paucos alios, quam testatur praxis unanimis Confessariorum, qui folliciti sunt exigere contritionem à Pœnitente, post confessionem, non antè.

Probatur autem solutione duplicis fundamenti Adversariorum, quorum primum est, quòd confessio non debeat esse nuda & historica narratio, sed accusatio dolorosa, adeòque informari dolore qui proindè debet saltem naturâ præcedere: Secundum, quòd contritio debeat esse sensibilis, redditur autem sensibilis, per confessionem: Ergo confessio debet subsequi contritionem.

Ad primum, R. Ut confessio dicatur dolorosa, non requiritur quòd præcedat eam dolor, sed sufficit quòd ipsa referatur ad dolorem qui sequitur: Imò ipse dolor sequens aliquo sensu præcedit & influit in Confessionem, in quantum quamdiu Pœnitens flectit aut humiliter petit seu expectat Sententiam Judicis, tamdiu censetur moraliter perseverare in facta confessione, eamque ipso facto continuare atque implicitè dicere. *Ità Pater mi, feci hæc omnia quæ dixi, ità est, peto supplex absolutionem & pœnitentiam:* Ergo si post factam narrationem peccatorum, eliciatur actus contritionis, eam confessionem sic continuatam moraliter, sufficienter informat & dolorosam efficit. Et hinc patet Responsio ad 2. scilicet quòd per istam confessionem moraliter & facto continuatam sufficienter reddatur sensibilis contritio & sufficienter manifestabitur Confessario Judici. Alii dicunt confessionem reddere contritionem sensibilem, in quantùm indicat dolorem, aut esse, aut fuisse, aut futurum esse.

Dixi tamen pro praxi consultum esse contritionem præmittere confessioni, ne fortè pœnitens posteà distractus aut absolutione præventus, Sacramentum non recipiat defectu contritionis.

R. 4°. Quando contritio præcedit confessionem, non requiritur quòd immediatè antè confessionem eliciatur, quia ad unionem moralem partium in actu judiciali tanta partium conjunctio non requiritur; sed requiritur & sufficit, aut quòd non fuerit revocata, vel formaliter per actum contrarium, vel virtualiter per actum peccaminosum, aut quòd tantâ temporis intercapedine non præcesserit quin possit prudenter judicari adhuc moraliter virtualiter perseverare tempore confessionis sequentis. Sed quantum temporis requiratur ut censeatur adhuc moraliter perseverare? Quidam dicunt, quamdiu non retractatur: Alii ponunt, si vesperi conteratur & manè confiteatur: Alii si domi conteratur & in Ecclesia perseveret; sed hoc pendet ex judicio prudentis confessarii, qui attentis circumstantiis judicabit moraliter uniri quamdiu judicare poterit unum actum ab alio imperari aut quid unum facere moraliter cum ipso. Cæterùm in hac materia, tene certum, dimitte incertum. Item requiritur quòd contritio præcedens fuerit aliquo modo relata ad confessionem sequentem, sivè quia confessio fuit motivum contritionis, sivè contritio motivum confessionis. Alias si nullam relationem habeat ad confessionem futuram, non poterit censeri unita moraliter cum illa. Quidam tamen non improbabiliter tenent quòd si sinè ullo respectu ad confessionem elicita fuerit contritio; sed tempore confessionis Pœnitens dolorem priùs habitum ad hanc confessionem revocet, id sufficiat propter moralem doloris & confessionis unionem. At si contritio præcedens nullo modo referatur ad confessionem, ut si hodie dolens non cogites de confessione crastina, nec cras confitens recorderis doloris hesterni, invalidè confiteris, nisi novum dolorem concipias, quia pars debet referri ad compartem; & confessio sacramentalis & valida debet esse dolorosa, qualis non potest esse nisi per dolorem aliquo ex his modis ad se relatum.

Petes 4°. Utrùm qui immediatè post confessionem accusat peccatum oblitum, teneatur ad novam contritionem?

R. probabiliùs negativè; quia prior contritio ad illud extendebatur & adhuc moraliter perseverat.

Petes 5°. Utrùm sufficiat dolere se non dolere de peccatis?

R. in rigore loquendo negativè; quia dolor debet esse de peccatis & non de defectu doloris. Verùm Pœnitentes sic loqui solent, non quòd careant omninò dolore de peccatis; sed quia timent insufficientiam, aut non experiuntur dolorem sensibilem, qui, ut antè diximus non est absolutè necessarius ad contritionem.

DISSERTATIO V.

De altera parte Sacramenti Pœnitentiæ,

D. Th. Q. 6.

Scilicet

De Confessione & primò de ejus Necessitate.

ARTICULUS I.

Utrùm Confessio sacramentalis sit necessaria ad salutem?

§. I.

Prænotanda.

Confessio Sacramentalis communiter & rectè definitur: *Accusatio legitima peccatorum facta Sacerdoti competenti ad veniam, virtute clavium, obtinendam.*

Dicitur *Accusatio*: Quia peccata non sunt aperienda modo historico, aut ad ostentationem, sed animo se accusandi & se reum exhibendi. Dicitur *legitima*, id est vestita omnibus suis circumstantiis de quibus infrà. Dicitur *peccatorum*, propriorum scilicet & actualium post Baptismum commissorum, ut designetur objectum seu materia confessionis. Dicitur *facta Sacerdoti competenti*, id est habendi jurisdictionem: Undè facta Laico, vel Sacerdoti non habenti jurisdictionem, non est sacramentalis, adeòque nulla. Dicitur. *Ad veniam obtinendam*; ut ostendatur finis & effectus confessionis, ejusque differentia ab aliis Tribunalibus, in quibus non venia. sed pœna constituta est, Dicitur *virtute clavium*, quia Confessarius potestate sibi à Christo traditâ verè absolvit, ut anteà diximus. Apud Græcos *Exomologesis*, idem est ac apud nos confessio; usurpatur tamen etiam *Exomologesis* pro tota & laboriosa pœnitentiæ actione, ut jam dictum est.

Joannes Wiclef rejecit confessionem tanquam inutilem, dicens: *Si homo debitè fuerit contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua & inutilis:* est inter articulos ejus à Concilio Constantiensi damnatos, septimus.

Lutherus variè hàc de re censuit; in parvo Catechismo quem edidit, ut refert Doctissimus Bossuet Episcopus Meldensis, docet eam esse necessariam. In visitatione Saxonica anno 1528. & in Serm. de Euch. anno 1526. dicit esse liberam. Lib. 1. de Captivit. Babylo. cap. de Pœnit. scribit eam sibi placere & esse utilem. Et Serm. de Pœnit. art. 9. Carnificinam & cruentissimam appellat. Videtur tamen certò tenuisse 1°. Confessionem non posse probari ex Scripturis lib. 1. de Captivit. Babylon. cap. de pœnit. 2°. Non esse necessarium omnia confiteri etiamsi eorum recordetur Pœnitens, ut patet ex eodem loco, & Serm. de Pœnit. & ex a. 8. & 9. damnatis à Leone X. 3°. Damnat eos qui docent peccata venialia & circumstantias peccatorum esse confitendas ibid. serm. de pœnit. Ex Lutheranis Joannes Brintius, & Kemnitius rejecerunt absolutè confessionem in specie, contenti confessione generali. Secundùm Bossuët, Lutherani confessionis Augustanæ retinent usum confessionis auricularis, quod probat ex Apologia ipsius confessionis Augustanæ.

Calvinus

Calvinus docet 1°. usum confessionis non esse juris divini, instit. cap. 4. §. 7. 2°. Docet antiquum quidem fuisse, sed liberum, *Cujus equidem vetustissimum esse usum fatemur* (inquit ibid.) *sed quem facilè evincere possumus olim fuisse liberum.* Docet 3°. expedire ut Minister, tùm pro se, tùm pro populo confessionem generalem faciat, suadetque ut etiam privata consulatur, & specialiter iis qui peccatorum suorum sensu anguntur, *Ut solitum consolationis fructum referant.* Docet 4°. Confessionem ut fit, & præcipitur in Ecclesia Romana, tollendam esse de medio: *Nihil mirum* (inquit §. 19.) *si auricularem illam confessionem, rem adeò pestilentem, totque nominibus Ecclesiæ noxiam damnamus, ac sublatam è medio cupimus*, asseritque novum esse inventum Innocentii III. in Concilio Lateranensi IV. anno 1215. Iis Calvini dogmatibus adhærent omnes Calvinistæ, quorum errores in hac parte quatuor libris propugnare aggressus est pseudo Minister Dallæus.

Ad efficaciorem Hæreticorum, Dallæi præsertim, impugnationem, observandum est Decretum Concilii Trid. sess. 14. cap. 5. de modo, sivè secreto, sivè publico confitendi peccata. „Quoad „ modum, inquit, secretò apud solum Sacerdotem: Etsi Christus non vetuerit, quin aliquis „ in vindictam suorum scelerum, & sui humiliationem, cùm ob aliorum exemplum, tùm ob „ Ecclesiæ offensæ ædificationem, delicta sua publicè confiteri possit, non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis consultè humanâ aliquâ Lege præciperetur, ut delicta præsertim secreta, publicâ essent confessione aperienda. Undè cùm à sanctissimis & antiquissimis „ Patribus, magno unanimique consensu secreta „ confessio sacramentalis, quâ ab initio Ecclesia „ sancta usa est, & modò etiam utitur, fuerit „ semper commendata, manifestè refellitur inanis eorum calumnia, qui eam à divino mandato alienam, & inventum humanum esse, „ atque à Patribus in Concilio Lateranensi congregatis, initium habuisse, docere non verentur".

Ex qua Doctrina Estius in 4. d. 17. §. 8. Suares disp. 21. de conf. sect. 2. Coninck disp. 6. de qualit. conf. Tournely q. 6. de pœnit. a. 2. Berti l. 34. c. 2. & alii inferunt non esse de essentia confessionis sacramentalis, quòd sit secreta & auricularis, sed possit aliquando laudabiliter fieri publicè; licèt id, neque jure divino, neque humano sit necessarium: Ad essentiam autem confessionis pertinere tantùm, quòd peccata quocumque modo, sivè secretò sivè publicè declarentur Sacerdoti ad obtinendam absolutionem; usum tamen confessionis secretæ fuisse in Ecclesia servatum, & hunc meritò retinendum. Hâc observatione præcluditur effugium solitum Dallæi, qui ad argumenta nostra ex Traditione, continuò reponit ea esse intelligenda de confessione publica. Esto enim id tàm esset verum, quàm est falsum, nihil obtineret, cùm modus confessionis non pertineat ad ejus essentiam, sufficiatque, sivè secreta sit, sivè publica, quòd agnoscatur necessaria ad obtinendam vi clavium remissionem peccatorum.

§. II.

Necessitas confessionis sacramentalis asseritur.

Supp. q. 6. a. 1. 0. Dico: Confessio sacramentalis est omnibus post Baptismum lapsis necessaria jure divino.

Est de fide decisa in Concilio Trid. sess. 14. Can. 7. his verbis: „Si quis dixerit in Sacramento „ Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia & „ singula peccata mortalia, &c. anathema sit". Et patet ex jam dictis a. 1. hujus Tract. in quo probavimus esse in Ecclesia remedium contrà peccata post Baptismum commissa, illud esse institutum per modum actûs judicialis; judicium autem ferri non posse sinè cognitione causæ, quæ haberi non potest, nisi per Confessionem. Sed quia præsens quæstio est maximi momenti contrà Hæreticos hodiernos, iterùm & accuratiùs est expendenda. Itaque

Prob. 1°. jàm dictâ ratione fundatâ in Scriptura, & quâ utitur Concilium Trid. sess. 14. cap. 5. Quicumque mortalis peccati post Baptismum rei sunt, tenentur jure divino quærere reconciliationem cum Deo & peccatorum veniam per medium ab ipso institutum: Atqui medium à Deo institutum ad reconciliationem cum ipso, & peccatorum post Baptismum commissorum veniam obtinendam, est confessio peccatorum, nedùm in genere, sed & in specie, Sacerdoti facta: Ergo. Maj. est certa. Prob. Min. Christus instituit Sacerdotes judices & medicos, sinè quorum sententia & curatione, nemo lapsus post Baptismum, potest reconciliari & sanari: Atqui non possunt hoc judicium exercere incognitâ causâ, nec æquitatem servare in injungendis pœnis, nec proportionem in designandis remediis, si in genere tantùm, & non in specie ac sigillatim peccatores eis sua peccata declarent, & vulnera aperiant: Ergo. Min. videtur evidens. Prob. Maj. quam negat Calvinus; invictissimis Scripturæ testimoniis: Christus Math. 16. promittit claves Regni Cœlorum, & potestatem ligandi & solvendi. Math. 18. idem promittit omnibus Apostolis; & Joannis 20. hanc potestatem de facto eis confert dicendo: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. . . . Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt:* Atqui Apostolos, & eorum successores habere claves Regni Cœlorum, posse ligare & solvere, remittere & retinere peccata, est eos esse à Deo constitutos judices & medicos, sinè quorum sententia & curatione, nemo lapsus cum eo reconciliari potest & sanari; non enim sunt inter ipsum & homines alii judices constituti, nec alii medici sanandis peccatorum vulneribus designati: Ergo. Ista Minor magis adhuc elucidabitur ex responsionibus Hæreticorum.

Dicunt itaque 1°. Hæc testimonia intelligenda esse de potestate remittendi & retinendi peccata per Baptismum, vel per ministerium prædicandi, quo excitetur in animis audientium fides, quâ credunt peccata sibi esse remissa.

Sed contrà 1°. vel intelligunt de Baptismo suscipiendo, vel de ejus memoria: Primum dici non potest, quia cùm semel conferatur Baptismus, lapsis postea non esset ampliùs remedium, quod negant: Adde quòd potestas clavium, seu jurisdictionis exerceri non possit, nisi in eos qui per Baptismum jam sunt in Ecclesia. Secundum etiam dici non potest, quia aliàs Sacerdotes non haberent potestatem retinendi peccata, cùm impedire non possent, quin baptisatus, Baptismi suscepti non recordetur. Insuper faciliùs reconciliarentur lapsi post Baptismum, quàm antè, quod est absurdum, cùm post Baptismum sint magis ingrati, & magis peccatores.

Quod autem dicunt de Ministerio prædicationis, aperta est Scripturæ contorsio. 1°. Quia Claves dari non solent ad significandum ostium esse apertum vel clausum, sed ad claudendum & aperiendum. 2°. Ligare & solvere, non est significare esse solutum aut ligatum, sicut remittere & retinere peccata, non est significare & annuntiare esse remissa, vel non esse remissa: Undè Christus non dixit: Quorum remiseritis erant remissa, & quorum retinueritis erant retenta: Quod debuisset dicere in sensu adversariorum: Sed dixit, quorum remiseritis peccata remittuntur eis; quodcumque solveritis erit solutum, & quod ligaveritis erit ligatum. 3°. Quia aliàs nihil speciale Petro & Apostolis concessum esset, cùm omnes etiam Laïci possint in aliis excitare fidem de remissione peccatorum; imò magis ipsi fideles dicerentur se solvere, sibi peccata remittere, quàm id fieri à Sacerdotibus; nam si hi dicantur remittere peccata, qui excitant ad

fidem de eorum remissione, à fortiori ille qui fidem hanc elicit. 4°. Tandem indè sequeretur quòd Sacerdotes non haberent potestatem ligandi & retinendi peccata, cùm etiam ipsis invitis talis fides haberi possit.

Dicunt 2°. Esto possint Sacerdotes solvere & ligare, non tamen indè sequitur necesse esse ad eorum tribunal accedere: Nam Dominus non dixit: Et quæcumque non solveritis non erunt soluta. Itaque solvere poterunt eos qui eorum ministerio uti voluerint, sed poterit etiam peccator aliâ ratione, sine ipsorum ministerio reconciliari: Quemadmodum Judices Regum auctoritate constituti possunt judicare omnes qui ipsorum opera uti voluerint, non tamen coguntur, qui lites habent, ad publicos illos judices accedere, sed possunt arbitros eligere, aut etiam ipsi per se suam causam componere, aut ipsum Regem directè adire.

Sed contrà: Licèt privati homines possint lites quas inter se habent, sinè publicorum Judicum Sententia componere; non possunt tamen eas lites componere quas cum Rege ipso habent, nisi eo modo qui placuerit Regi; & si Rex voluerit hujusmodi causas non nisi per Judices à se institutos dirimi, eos adire necesse est. At omnia peccata nostra sunt causæ quas habemus cum Deo, & quamvis unicuique sit liberum directè adire Deum cum sincera cordis contritione & ità ab ipso absolvi: Attamen non potest esse sincera hæc cordis contritio, nisi includat voluntatem adhibendi remedium, seu faciendi quod Christus præscripsit; Christus autem præscripsit quòd peccatores se subjicerent judicio Sacerdotum, quos suo loco Judices esse voluit: Unde licet Christus non dixerit expressè & explicitè Quæcumque non solveritis non erunt soluta; aperte tamen colligitur, tùm ex illis verbis: *Quæcumque solveritis erunt soluta*, *quorum remiseritis peccata remittentur*, quibus Sacerdotes constituuntur Judices in causis contrà Deum: Tùm maxime ex istis: *Quæcumque ligaveritis erunt ligata*, & *quorum retinueritis* peccata *retenta sunt*. Si enim fideles, citrà Sacerdotum auctoritatem, solvi, & obtinere possunt remissionem peccatorum, falsum est quòd id foret ligatum quod ligarent, quòd retenta essent peccata, quæ retinerent. Insuper si voluntas Christi non esset lapsos à Baptismo confiteri peccata sua Sacerdotibus, frustrà dedisset illis potestatem absolvendi: Quis enim nisi Deo jubente sua eis peccata exponeret? Frustrà dedisset claves Regni Cœlorum, sicut frustrà claves alicui darentur, si aliâ, non minùs facili, imò & faciliori viâ, pateret introitus.

Inst. 1°. Sacerdotes sunt Judices peccatorum venialium, quando ipsis subjiciuntur, & tamen non est obligatio ea ipsis subjiciendi: Ergo idem de peccatis mortalibus. 2°. Per Baptismum Sacerdotes peccata remittunt, & tamen ad Baptismum non est necessaria peccatorum confessio: Ergo.

R. ad primum, Disparitas est quòd ex institutione Christi ea tantùm necessariò solvenda sunt à Sacerdotibus in terris, quæ ligant in Cœlis; sola autem mortalia, quæ gratiam & charitatem destruunt, ligant in Cœlis, non venialia, quæ compatiuntur gratiam & charitatem, & ideò variis aliis modis remitti possunt.

Ad secundum, disparitas est, quòd in Baptismo non exerceatur judicium de peccatis remittendis aut retinendis, puniendis & sanandis; sed est nudum ministerium regenerandi Christo, remittendi peccata & adoptandi Ecclesiæ, antè cujus adoptionem nullam Ecclesia in peccatores habet jurisdictionem, quamvis tamen ejus sit muneris explorandi per prævia aliqua pietatis opera dispositiones eorum qui baptisari petunt: At in Pœnitentia exercetur judicium in peccata remittenda vel retinenda, punienda & sananda, quod judicium exerceri non potest, nisi ipsa peccata distinctè declarentur. Cætera quæ contrà hanc probationem objicit Dallæus, admodùm levia sunt, nec seriâ Responsione digna.

Omitto alias Scripturæ auctoritates quæ solent in probationem Conclusionis à pluribus proferri, 2. Cor. 5. Jacobi 5. Act. 19. 1. Joan. 1. quia non nisi probabiliter intelliguntur de Confessione Sacramentali.

Antequam aggrediar probationem ex Traditione, observandum est Novatores non negare peccata publica Pœnitentiæ & confessioni publicæ olim fuisse subjecta; at contendunt peccata occulta nequidem secretæ confessioni fuisse obnoxia. Contrà quos

Prob. 2°. Conclusio ex Traditione: Confessio sacramentalis peccatorum non solùm publicorum, sed etiam occultorum, qualis nunc agitur inter Catholicos, fuit in usu ab Exordio Ecclesiæ: Ergo est instituta à Christo ut necessaria & per Apostolos ad nos transmissa. Patet Conseq. tùm quia juxtà Regulam Augustini l. 4. de Bapt. contrà Donatist. c. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolicâ traditum rectissimè creditur*: Tùm quia confessio peccatorum secretorum & pudendorum, res est adeò ardua & difficilis, ut nunquam tot sæculis observata fuisset, nisi à Christo ut necessaria foret instituta.

Prob. Ant. selectis Patrum testimoniis secundùm seriem sæculorum; omnia enim referre foret immensum.

Ex primo Sæculo legendi sunt S. Clemens Epist. 2. ad Corinth. & l. 7. Constitut. Apostol. cap. 14. Ex secundo, S. Irænæus l. 1. adversùs Hæreses cap. 9. Eodem Sæculo Tertullianus lib. de Pœnit. cap. 4. dicit peccata etiam cogitationis esse accusanda, quia singulis pœna est imponenda: „ Omnibus, inquit, delictis seu carne, seu spiritu seu facto, seu voluntate commissis, qui pœnam per judicium destinavit, idem & veniam per pœnitentiam spopondit. " Et infrà cap. 9. ostendens necessitatem confessionis ex necessitate satisfactionis imponendæ; „ Tantum, inquit, revelat confessio delictorum, quantum dissimulatio exaggerat: Confessio enim satisfactionis consilium est, dissimulatio contumaciæ.... is actus qui magis græco vocabulo exprimitur & frequentatur, Exomologesis est, quâ delictum Domino nostro confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenùs satisfactio confessione disponitur, Confessione Pœnitentia nascitur, Pœnitentiâ Deus mitigatur: Itaque Exomologesis, prosternendi & humilificandi hominis disciplina est.

Nec te moveat quòd dicat *confitendum Domino* aut dicas loqui de confessione peccatorum publicorum: Intelligit namque *confiteri Domino*, dùm quis confitetur ejus Ministro; patet ex subjunctis dùm addit paulò infrà, eos qui Domino confitentur *Presbyteris advolvi* & plerosque à confessione abstinere, *pudoris magis memores quàm salutis*, quod nec de Deo, neque de peccatis publicis intelligi potest; ac tandem concludit confessionem fieri Domino dùm fit uni vel alteri Ministro, quia *in uno & altero Ecclesia est, Ecclesia verò Christus: Ergo cùm te ad genua fratrum protendis, Christum contrectas, Christum exoras:* Et in priori textu formaliter exprimit peccata secreta cogitationis.

Sæculo tertio S. Cyprianus lib. de lapsis c. 12. „ Confiteantur, inquit, singuli, quæso vos, fratres dilectissimi, delictum suum, dùm adhuc qui deliquit in sæculo est, dum admitti ejus confessio potest, dùm satisfactio & remissio facta per Sacerdotes apud Deum, grata est. " Et infrà: „ Quantò & fide majores & timore meliores sunt, qui quamvis nullo sacrificii aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc cogitaverunt, hoc ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesim conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam, parvis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse, Deus non irridetur. " Apertum est Cy-

Cyprianum loqui de Confessione facienda Sacerdoti, de confessione occultorum scilicet cogitationis, ac tandem de confessione secreta, cùm peccata interna nunquàm fuerint obnoxia confessioni publicæ, ut dicam infrà.

Eodem Sæculo Origenes hom. 2. in Levit. Enumeratis variis modis obtinendi veniam peccatorum, oratione, eleëmosinâ, &c. subjungit: „ Est „ adhuc & septima licet dura & laboriosa per „ pœnitentiam remissio peccatorum, cùm lavat „ peccator in lacrymis stratum suum & fiunt ei „ lacrymæ suæ panes die ac nocte, & cùm non „ erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum „ suum & quærere medicinam." Et Hom. 2. in Psal. 37. postquam asseruit necessariam esse confessionem, ut peccator veniam consequatur, sicut necesse est infirmo noxium humorem ejicere è stomacho ad sanitatem recuperandam, addit: „ Tantummodò circumspice diligentius cui debeas confiteri peccatum tuum: Proba priùs medicum cui debeas causam languoris exponere, „ qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum „ flente, qui condolendi & compatiendi noverit disciplinam, ut ità demum quid ille dixerit, qui se priùs & eruditum medicum ostenderit & misericordem, si quid consilii dederit, „ facias & sequaris. Si intellexerit & præviderit „ talem esse languorem tuum qui in Conventu „ totius Ecclesiæ exponi debeat & curari, ex „ quo fortassis & cæteri ædificari poterunt, & „ tu ipse facilè sanari, multâ hàc deliberatione & „ satis perito medici illius consilio procurandum „ est.

Ex his habes non solùm Confessionem secretam secretorum peccatorum; sed etiam Confessionem secretam, ortum non ducere ex publica, seu confessione, seu pœnitentia, sed è contrà Confessionem secretam præivisse publicæ, tùm pœnitentiæ, tùm Confessioni, & utrique indicendæ fuisse normam & regulam, de quo iterùm infrà.

Nec est quòd respondeant Hæretici Origenem non dicere hunc medicum esse Sacerdotem: Esto enim id in hoc secundo textu non dicat, dicit in priori; hic autem loquitur de Confessione quæ solebat fieri, scilicet Sacerdoti, cujus moris meminerat in priori textu.

Sæculo quarto S. Basilius in Regulis brevioribus, responsione ad Q. 288. „ Necessariò, inquit, „ iis peccata aperiri debent, quibus credita est „ dispensatio mysteriorum fidei. "Et q. 100. prohibet: „ Dùm soror (Monialis) Presbytero confitetur, Antistitam ipsam adesse."

Eodem Sæculo S. Greg. Niss. Epist. Canon. ad Letojum Episcopum Melitinensem. „ Qui autem, „ inquit, occultâ subtractione sibi alienum usurpat, ac deindè per Confessionem peccatum suum Sacerdoti aperit, studio, quod circà contrarium illius vitii adhibebit, morbum curabit.

Eodem Sæculo S. Ambrosius, referente Paulino in ejus vita; „ Quotiescumque illi aliquis ob „ percipiendam pœnitentiam lapsus suos confessus est, ità flebat, ut illum flere compelleret, „ videbatur enim sibi cum jacente jacere: "Hanc autem Confessionem esse secretam, & peccatorum occultorum patet, prosequitur enim Paulinus; „ Causas autem criminum, quas illi confitebantur, nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur, bonum exemplum relinquens posteris Sacerdotibus, ut intercessores „ apud Deum magis sint, quàm accusatores apud „ homines."

Idem S. Ambros. l. 1. de pœnit. c. 16. contrà Novatianos: „ Si quis, inquit, occulta crimina „ habens, propter Christum tamen studiosè pœnitentiam egerit, quomodò isthic recipit (remunerationem scilicet Pœnitentiæ de qua loquitur) si ei communio non refunditur." Id apertè supponit peccata occulta fuisse declarata. Quòd autem Dallæus reponat legendum esse *Multa* & non *occulta*, obstinatæ mentis commentum est contrà fidem omnium codicum, ut ostendunt novi Editores Benedictini. Idem Ambros. l. 2. de pœnit. c. 1. „ Et nos ergo non erubescamus fateri „ Domino peccata nostra." Manifestum est quod intelligat de Confessione factâ Ministro Dei; nemo enim erubescit peccata sua confiteri soli Deo, cui magis quàm nobis nota sunt peccata nostra. Legendus insuper Ambrosius in Psal. 38. & 118. & l. 5. in Lucam, ubi agnoscit in Sacerdotibus, judiciariam ligandi & solvendi potestatem, quæ, ut probatum est, exerceri non potest sinè Confessione. Legendi etiam ejusdem Sæculi Lactantius l. 4. instit. cap. 17. Hilarius Pictav. in comment. in Math. Pacianus in exhortat. ad pœnit. Athanasius tom. 1. in hæc verba Evangelii, *Invenietis pullum alligatum*, &c. sed & maximè

Eodem Sæculo Chrysosthomus cujus auctoritate abutuntur Novatores: Is Orat. seu Hom. de muliere Samaritana: „ Intuemur & nos, inquit, hanc „ mulierem Samaritanam, & ob propria peccata „ non erubescamus, sed Deum timeamus.... qui „ enim homini detegere peccata erubescit, Deo „ vero cernente facere non erubescit, neque confiteri vult, & pœnitentiam agere, in die illa non „ coram uno vel duobus, sed universo terrarum „ orbe spectante traducetur."

Idem hom. 2. de cruce & latrone: „ Si latronem in cruce tanto honore dignatus est; multò „ magis nos insitâ suâ benignitate dignabitur, si „ voluerimus peccatorum Confessionem instituere. Ut igitur & nos benignitate illius perfruamur, peccata propria confiteri ne erubescamus: Magna enim Confessionis vis est, & multa ejus potentia."

Idem lib. 2. de Sacerdotio, afferens discrimen inter Sacerdotes veteris & novæ Legis; „ Corporis lepram, inquit, purgare, imò potiùs nullatenùs purgare, sed purgatos probare tantùm, „ Judæorum Sacerdotibus licebat: Hi verò non „ lepram corporis, sed immunditiam animæ, non „ purgatam probandi, sed potiùs purgandi potestatem acceperunt." Dixerat priùs: „ Multâ „ quidem arte opus est, ut ægri Sacerdotum remediis libenter se subjicere suadeantur" Et: „ Idcircò Pastori multâ opus esse prudentia, ac „ sexcentis oculis, ut undique animæ statim circumspiciat."

Idem hom. 30. in Genes. „ Quia in magnam „ hanc hebdomodam pervenimus Dei gratia, nunc „ maximè & jejunii cursus intendendus, & magis continuandæ sunt preces, faciendaque diligens, & pura peccatorum Confessio: Scit inimicus noster quòd per tempus illud possumus „ de iis quæ ad nostram salutem attinent loqui, „ & peccata declarare seu aperire, & detegere „ vulnera nostra medico, & sanitatem consequi." Et hom. 9. in cap. 6. ad Heb. „ Sin autem dicit: Sum peccator, ea autem per species non „ cogitat ac supputat, & non dicit, hoc & illud „ peccatum admisi, nunquam cessabit, semper „ quidem confitens, curam autem nullam gerens „ correctionis."

Sæculo quinto S. Innocentius Papa Epist. ad Decentium cap. 7. „ De pœnitentibus verò, qui „ sivè ex gravioribus commissis, sivè ex levioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interveniat „ ægritudo, quintâ feriâ antè Pascha eis remittendum Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat. Cæterùm de pondere æstimando delictorum Sacerdotis est judicare, ut attendat ad „ Confessionem pœnitentis, & ad fletus, atque „ lacrymas corrigentis, ac tunc jubet dimitti, „ cùm viderit congruam satisfactionem."

Eodem Sæculo S. Hieronymus comment. in cap. 10. Ecclesiastæ ad hæc verba: *Si momorderit serpens in silentio*: „ Si quem, inquit, serpens „ diabolus occultè momorderit, & nullo conscio, eum peccati veneno infecerit; si tacuerit „ qui percussus est, & non egerit pœnitentiam, „ nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri,

„ fiteri.

„ fiteri, magister qui linguam habet ad curandum, facilè ei prodesse non poterit: Si enim erubescat ægrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina non curat".

Idem l. 3. commentarii in cap. 16. Math. ad hæc verba: *Et tibi dabo claves Regni Cœlorum:* „ istum locum, inquit, Episcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere se noxios arbitrentur...... Hic alligat vel solvit Episcopus & Presbyter, non eos qui insontes sunt vel noxii, sed pro officio suo, cùm peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit quivè solvendus".

Eodem Sæculo Augustinus serm. 2. In Psal. 101. „ Cum audis hominem pœnitere peccatorum suorum, jam revixit: Cùm audis hominem confitendo proferre conscientiam, jam de sepulchro eductus est, sed nondùm solutus est: Quando solvitur? A quibus solvitur? Quæ solveritis, inquit, in terra, erunt soluta & in Cœlo".

Idem enarrat. in Psal. 66. „ Conscientia tua saniem collegerat, apostema tumuerat, cruciabat te, requiescere non sinebat: Adhibet medicus fomenta verborum, & aliquando secat; adhibet medicinale ferrum in correptione tribulationis: Tu agnoscere medici manum, confitere, exeat in Confessione, & defluat omnis sanies.

Idem serm. 391. de pœnit. „ Implicatus igitur mortiferorum vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas claves Ecclesiæ, quibus solvatur in terra, ut sit solutus in Cœlo...... Veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur..... A Præpositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum".

Idem serm. 392. Conjugatos adulteros sic alloquitur: „ Agite pœnitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, occultè ago, apud Deum ago; novit Deus, qui mihi ignoscat, quia in corde meo ago: Ergò sinè causa dictum est, quæ solveritis in terra, soluta erunt in Cœlo? Ergo sinè causa sunt claves datæ Ecclesiæ Dei? Frustramus Evangelium, frustramus verba Christi? Promittimus vobis, quod ille negat".

Idem serm. 393. „ Pœnitentes, pœnitentes, pœnitentes, (si tamen estis pœnitentes & non irridentes) mutate vitam, reconciliamini Deo. Et vos cum catena pascitis. Quâ, inquies, catenâ? Quæ ligaveritis in terra erunt ligata & in Cœlo. Audis ligaturam, & Deo putas facere imposturam". Et in fine: „ Quia si ad ultimum vitæ steterit, nescit si ipsam pœnitentiam accipere, ac Deo ac Sacerdoti peccata sua confiteri poterit". Hæc ultima verba sunt planè decretoria.

Eodem Sæculo Leo magnus Epist. 80. nunc 136. cap. 3. contrà requirentes publicam Confessionem, sic loquitur: „ Illam etiam contrà Apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper agnovi à quibusdam illicitâ usurpatione committi, modis omnibus constituo submoveri, ne de singulorum peccatorum genere libellis scripta professio publicè recitetur: Cùm reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus indicari Confessione secretâ. Quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur; tamen quia non omnium, hujusmodi sunt peccata, ut ea quæ pœnitentiam poscunt, non timeant publicare, removeatur tàm improbabilis consuetudo, ne multi à pœnitentiæ remediis arceantur, dùm aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referari, quibus possint legum constitutione percelli: Sufficit enim illa Confessio, quæ primùm Deo offertur, tùm etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit: Tùm enim demùm plures ad pœnitentiam poterunt provocari, si populi auribus, non publicetur conscientia confitentis.

Idem Epist. 91. nunc 82. „ Multum enim utile ac necessarium est, ut peccatorum reatus antè ultimum diem sacerdotali supplicatione solvatur..... Undè oportet unumquemque Christianum conscientiæ suæ habere judicium, ne converti ad Deum de die in diem differat, nec satisfactionis sibi tempus in fine vitæ suæ constituat, quem periculosè ignorantia humana concludit, ut ad paucarum horarum spatium se reservet incertum, cùm possit pleniore satisfactione indulgentiam promereri, illius temporis angustias eligat, quo vix inveniat spatium, vel confessio pœnitentis, vel reconciliatio Sacerdotis." Hoc utroque textu jugulatur dogma hæreticum.

Sæculo sexto Gregorius Magnus hom. 26. in cap. 20. Joan. „ Lazarò ergo, inquit, dicitur *veni foras*, ac si apertè cuilibet mortuo in culpa diceretur, cur reatum tuum intrà conscientiam abscondis? Foras jam per Confessionem egredere, qui apud te interiùs per negationem lates, veniat itaque foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator: Venientem verò foras solvant Discipuli, ut Pastores Ecclesiæ ei pœnam debeant amovere, quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. Hæc de solutionis ordine breviter dixerim, ut sub magno moderamine Pastores Ecclesiæ, vel solvere studeant vel ligare." Legendus insuper Gregorius L. 3. & 29. moral.

Eodem Sæculo Joannes jejunator qui anno 586. sedebat Patriarcha Constantinop. in suo Libello pœnitentiali, quem Morinus edidit in calce Commentarii de administratione Sacramenti Pœnitentiæ, inducit Sacerdotem sic alloquentem & interrogantem pœnitentem: „ Spiritualis fili, Ego confessionem tuam primariò & præcipuè non recipio, nec tibi absolutionem concedo, sed per me Deus........ cùm secundùm multam, quæ exprimi non potest, ejus misericordiam, ità dixit: Quæcumque ligaveritis aut solveritis super terram, erunt in Cœlis, illa quidem ligata, hæc verò soluta. Reveià igitur & declara coram sanctis Angelis nihilque me celà eorum quæ à te clam facta sunt, velut si Deo occulta cordium cognoscenti confitereris." Tùm inducit Sacerdotem interrogantem de numero & circumstantiis peccatorum ad hunc modum: „ Quomodò Domine Frater vel Soror primùm virginitas tua corrupta est? Per fornicationem, vel legitimum Matrimonium, vel per mollitiem, aut aliquid eorum quæ sunt contrà naturam? Consentientem verò & dicentem, sic & sic, ipsum interrogat, in quot mulieres inciderit antequam uxorem duceret: Nùm aliquæ earum essent ancillæ, quantæ viduæ & quantæ nuptæ? Nùm aliquæ monachæ & quot, nùm aliquæ magnum habitum gestarent?" Simiiiter de aliis præceptis.

Hic sisto, quia ad hæc priora sæcula, quæ puriora reputant Novatores, maximè attendunt, nec plura fert institutum nostrum. Quantùm ad sequentium sæculorum Patres, Concilia, libros pœnitentiales & Theologos, vide Bellarmin. Nugno, Witasse, Juenin, &c.

Verùm quæ diximus, plusquàm sufficiunt ad revincendos Novatores apertæ falsitatis & putidæ calumniæ, dum dicunt præceptum Confessionis sacramentalis esse inventum Innocentii III. in Concilio Lateranensi, quodque ideò irrisoriè vocant *Tormentum Innocentianum.* Ad hæc; omnem verisimilitudinem superat, quòd ista lex, tàm ardua, dura & difficilis, sinè Scripturarum & Traditionis suffragio, ab omnibus totius orbis Ecclesiis fuerit recepta nemine reclamante aut conquerente: Quis enim tunc reclamavit? Quis conquestus est? Insuper ex ipsis terminis Concilii in capite, *Omnis utriusque sexûs*, evidens est in eo non agi de natura

fura aut substantia Confessionis, sed de ejus circumstantiis tantùm, scilicet de tempore, ut fiat semel in anno, & de ministro, ut fiat proprio Sacerdoti.

§. III.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Celebre factum Nectarii, ex quo sic arguunt Hæretici: Quod ab Ecclesia fuit institutum, & deindè ab eadem abrogatum, non est juris divini: Atqui Confessio fuit ab Ecclesia instituta, & per Ecclesiam abrogata: Ergo. Prob. Min. Socrates l. 5. Hist. cap. 19. narrat occasione Novatianorum, qui conquerebantur peccatores faciliùs à Catholicis admitti ad reconciliationem, institutum fuisse Presbyterum pœnitentiarium, cui lapsi post Baptismum sua peccata confiterentur: En Confessionis institutio; deindè occasione alicujus scandali hunc Pœnitentiarium Sæculo subsequenti à Nectario Episcopo Constantinop. sublatum fuisse: En Confessionis abrogatio: Ergo. Idem refert Sozomenus Socrati coævus l. 7. c. 16. excepto quòd Sozomenus dicat hunc Pœnitentiarium non occasione Novatianorum, sed *Ab initio* fuisse institutum.

Omissis variis solutionibus, quas huic argumento Theologi adhibent, R. ex hac narratione non colligi Institutionem & abrogationem Confessionis sacramentalis, sed Pœnitentiarii tantùm, cujus præcipuum munus erat præesse pœnitentiæ publicæ, & ideò inquirere in mores fidelium, recipere depositiones testium de quorumdam criminibus, reos ad se vocare, & convictos Confessioni, seu pœnitentiæ publice addicere, auditâ priùs eorum Confessione secretâ, atque invigilarè, ut pœnitentiæ stadium, juxtà Canones accuratè decurrerent: Pœnitentiarius enim dicebatur à Pœnitentibus, pœnitentes olim ii soli dicebantur, qui erant addicti Pœnitentiæ publicæ, ut liquet ex Concilio Toletano I.

Cùm itaque mulier quædam nobilis huic Pœnitentiario esset confessa, & ipsa sivè proprio motu, sivè suadente Pœnitentiario, peccata quædam publicè confiteretur, longiùs progressa indiscretè prodidit se compressam fuisse à Diacono in Ecclesia, dùm ibi pœnitentiam ageret: Undè graviter commotus fuit populus & Diaconus exauctoratus.

Ratione igitur hujus scandali Nectarius amovit Pœnitentiarium quoad munia pœnitentiam publicam spectantia, intacto usu Confessionis secretæ, qui remansit in eo statu in quo erat antè institutionem hujus Pœnitentiarii; quod patet 1°. Quia Nectarius sustulit tantùm quod fuerat occasio scandali; non autem Confessio secreta, sed Confessio seu Pœnitentia publica fuit occasio scandali. 2°. Quia legitur amovisse Pœnitentiarium tantùm, non autem alios Sacerdotes Confessionibus secretis excipiendis præpositos, qui proindè permanserunt ut antè; alios enim præter Pœnitentiarium Confessionibus excipiendis designatos constat, tùm ex Origene inter probationes citato, tùm ex Eusebio qui lib. 6. c. 36. refert Serapionem morti proximum advocasse unum *Ex Presbyteris* dispensationi Sacramentorum à Dionysio Alex. propositis, ut ab eo beneficium reconciliationis reciperet: Tùm deniquè, quia unus Confessarius impar fuisset excipiendis Confessionibus numerosissimæ civitatis, qualis erat Constantinopolis tempore Nectarii.

Et hæc est communior hujus argumenti solutio, excepto quòd quidam arbitrantur hanc mulierem non declarâsse Pœnitentiario in Confessione hoc suum facinus cum Diacono, quòd nondùm perpetrârat; sed facta Confessione, cùm ratione Pœnitentiæ à Pœnitentiario injunctæ, in Ecclesia moraretur, ibidem à Diacono fuisse corruptam, & hoc ipsam indiscretè prodidisse, ex quo palam innotuit, & indè ortum scandalum ac commotio populi: Ad hanc autem intelligentiam moventur, quia licèt juxtà versionem Christophorsoni legatur in Socrate, *Mulier longiùs in confitendo progressa alterius culpæ se ipsa insimulat;* advertunt tamen in textu græco Socratis, non usurpari vocem *Confessio* seu *confitendo*, sed quòd mulier *Dixerit*, seu *commemoraverit* suum crimen, & cùm hoc dixisset, Diaconus ejectus est, & populus commoveri cœpit.

Idque apertiùs exprimit Sozomenus citatus: „ Matrona quædam nobilis, inquit, ob peccata „ quæ confessa fuerat, jussa ab hoc Presbytero „ jejunare, ac Deum suppliciter exorare; dùm „ hujus rei causa in Ecclesia moraretur, à Dia„ cono se stupratam esse prodidit. Quo cognito, „ plebs omnis vehementer succensuit, eò quòd „ contumelia illata esset Ecclesiæ, nec medio„ cri probro expositi erant sacri ordinis viri ". Ex quo patet mulierem hoc peccatum admisisse post peractam Confessionem, dùm causâ pœnitentiæ injunctæ peragendæ esset in Ecclesia, sicque non à Pœnitentiario, aut ejus jussu fuisse vulgatum, sed ab ipsa spontè, & indiscretè proditum. Dicunt itaque Nectarium statuisse, ut post sacramentalem Confessionem non ageretur ampliùs in Ecclesia illa pœnitentia publica cui præerat Pœnitentiarius, ne viris cum mulieribus simul in Ecclesia commorantibus, aliquid simile deinceps contingeret, & sic amotum fuisse Pœnitentiarium, seu ut dicit Sozomenus, *Presbyterum qui agendæ pœnitentiæ præpositus erat, abolevit* Nectarius: Hæc explicatio probabilitate non caret, sed quoad substantiam solutionis, à præcedente non differt.

Inst. 1°. Socrates & Sozomenus referunt post exauctorationem Pœnitentiarii, unicuique permissum fuisse pro arbitrio, & animi sui conscientia ad Sacramentorum communionem accedere: Ergo nullius Confessionis necessitas ampliùs urgebat.

R. N. Conseq. Hoc enim loquendi modo Socrates & Sozomenus, nihil aliud significare intendunt, quàm quòd Pœnitentes non arcerentur ampliùs à participatione Sacramentorum per Pœnitentiarium, donec adimpletâ pœnitentiâ publicâ ab ipso injunctâ, ad eam admitterentur, sed quòd, non expectato hoc tempore, & independenter à licentia Pœnitentiarii, quilibet posset pro suo arbitrio ad communionem accedere, modò tamen à culpa purus, aut per Confessionem, si necesse foret, purgatus.

Inst. 2°. Nectarius non abrogavit pœnitentiam publicam peccatorum publicorum, adhuc enim vigebat tempore Chrisostomi successoris Nectarii, ut patet ex S. Doctore hom. 3. in Epist. ad Ephes. 9. & 12. in Epist. ad Hebr. non abrogavit Confessionem publicam peccatorum occultorum, quia nunquam fuit in præcepto: Ergo abrogavit privatam Confessionem.

R. N. Conseq. 1. Quia licèt non abrogaverit pœnitentiam publicam, posset dici quod abrogaverit Confessionem publicam; non enim idem sunt pœnitentia publica, & Confessio publica, neque pœnitentiam publicam semper comitabatur Confessio publica, imò incertum est utrùm Confessio publica peccatorum publicorum unquam fuerit in præcepto, ut dicam infrà.

2°. Quia esto post factum Nectarii vigeret adhuc pœnitentia publica, non erat tamen ex jussu & directione Pœnitentiarii, sed Episcopi ad quem, abrogato Pœnitentiario, cura pœnitentiæ publicæ, indicendæ & dirigendæ reversa est, ut antè institutionem Pœnitentiarii. Nos autem non dicimus Nectarium abrogasse simpliciter & absolutè pœnitentiam publicam, sed pœnitentiam publicam, ut indicendam & dirigendam per Pœnitentiarium, hoc est abrogasse munus & officium Pœnitentiarii.

Verùm ut apertè ostendam vanitatem hujus argumenti, quod ità extollunt Hæretici, sic illud contrà ipsos retorqueo: Vel Pœnitentiarius à Nectario abrogatus excipiebat Confessionem sacramen-

men-

mentalem pœnitentium, vel non: Si hoc secundum ergo abrogando Pœnitentiarium, non abrogavit Confessionem sacramentalem. Si primum: Ergo vigebat in Ecclesia Confessio sacramentalis octo sæculis antè Innocentium III. & Concilium Lateran. Ergo splendidè & inverecunde mentiuntur hæretici, dùm garriunt illam esse inventum Innocentii.

Obj. 2°. S. Chrysosthomus Nectarii successor hom. 21. ad populum Antioch. dicit: „ Non cogit Deus in medium procedentes quæ peccavimus annunciare, sed sibi soli rationem reddere jubet, & sibi confiteri. " Hom. 2. in Psal. 50. „ Peccata autem tua ipse commemora, ut ea deleas. At pudet te peccata confiteri? Dic ea quotidie in Oratione. Non enim dico, ut ea conservo exponas qui te probris impetat, dic Deo qui iis medetur. " Et hom. 55. de Lazaro resuscitato: „ Cur igitur, de quæso, pudescis & erubescis dicere peccata tua? Non enim homini dicis, ut te probro afficiat, non enim conservo confiteris, ut in publicum proferat. Imò verò ei qui dominus est.... ostendis vulnera. " Et alibi similiter.

Respondent quidam ad primum, Chrysosthomum ibi loqui de Confessione requisita ad Baptismum, quæ soli Deo, & non homini facienda est; quia ista homilia est catechesis secunda ad *Illuminandos*, id est ad baptisandos. Ad secundum & tertium respondent Chrysosthomum non loqui de Confessione sacramentali, quæ semel fit reconciliationis causâ, sed hortatur populum, ut peccata licet confessa & absoluta, sæpius in memoriam revocet cum eorum detestatione ad pleniorem expiationem; quod non obest Confessioni sacramentali. Hæ solutiones non sunt improbandæ. Attamen

Responsio communior est S. Chrysosthomum his & similibus textibus excludere dumtaxat necessitatem Confessionis publicæ: Dicit enim in primo: *Non cogit Deus in medio procedentes quæ peccavimus annuntiare:* In secundo: *Non dico tibi ut ea dicas conservo tuo, qui te probris impetat.* In 3°. *Non enim confiteris conservo tuo ut in publicum proferat.* Similiter alii textus qui solent objici: Hæc autem omnia important Confessionem publicam, ex qua erubescentia, pudor, infamia, & exprobrationes nasci solent. Nec, quod benè advertas, unquam dixit Chrisosthomus: *Ne confitearis Sacerdoti, ne declares peccata tua Ministro Dei*; sed è contrà oppositum docet in locis à nobis inter probationes citatis. Cùm ergo dicit soli Deo esse confitendum, non excludit ejus Vicarium, seu Ministrum, sed homines æqualis conditionis, quos ideò *Conservos* vocat, qui possent audita crimina propalare & exprobrare. Apud Chrisostomum enim & alios Patres, quod fit per Christi, aut Dei Ministrum, dicitur fieri non per hominem, sed per ipsum Christum aut Deum; sic ipse S. Doctor hom. 50. in Math. dicit hominem non operari Eucharistiam, quia operatur, ut Minister Christi; quæ enim fiunt per Ministrum, tribuuntur principali agenti seu mandanti, idque specialiter in hac materia, quia, ob strictissimam legem silentii, confiteri homini, perindè est, ac soli Deo confiteri: Et ideò Sacerdos Græcus excipiens Confessiones dicit pœnitenti: Frater cur accessisti ad Deum & ad me? *Ne quæso erubescas, non enim mihi peccata enuntias, sed Deo apud quem consistis.* Vide nostrum Goar in Euchologio & Joannem Jejunatorem inter probationes sexti Sæculi laudatum. Deniquè quàm expresse Chrisosthomus commendet necessitatem Confessionis, liquet ex probationibus Conclusionis, ita ut nisi illum intelligas juxtà explicationes datas, palpabiles contradictiones ipsi tribuere cogaris.

Inst. ex aliis Patribus. 1°. S. Greg. Niss. Epist. ad Letojum, dicit peccata avaritiæ à Patribus qui Canones Pœnitentiæ ediderunt, fuisse prætermissa: Atqui id non potuisset dicere, si viguisset privata, tùm Confessio cùm Pœnitentia: Ergo. 2°. Origenes hom. 2. in Levit. inducit quosdam ex auditoribus dicentes meliorem fuisse conditionem antiquæ Legis, ubi erant plura sacrificia pro peccatis, in nova autem esse tantùm unam veniam peccatorum per Baptismum. 3°. Julianus Pomerius, seu S. Prosper l. 2. de vita contemplativa proponit peccatoribus *Confessionem aut emendationem*: Ergo censet alterutram sufficere, consequenter non esse absolutè necessariam Confessionem. 4°. S. Basilius in Psal. 37. S. Ambros. l. 10. in cap. 22. Lucæ. S. Hilarius in psal. 50. S. Maximus Tauriuensis hom. 3. de pœnitentia Petri, & S. Aug. in Psal. 31. docent peccata deleri per contritionem, nullâ factâ mentione Confessionis. 5°. Venerabilis Beda l. 5. in Lucam, ad hæc verba: *Ite, ostendite vos Sacerdotibus*, dicit Sacerdotibus esse declaranda peccata hæresis, Judaïsmi & Schismatis; & addit, *Cætera verò vitia per se ipsum interiùs in conscientia & intellectu Dominus sanat & corrigit:* Ergo.

R. ad primum, Gregorium Niss. loqui de pœnis Canonicis publicæ Pœnitentiæ, impositis quas dicit non esse determinatas pro avaritia, quia est inexplebilis cupiditatis. Addit tamen ibidem, quòd si avarus alienum injustè usurpet, habebit remedium, *Dummodo per enuntiationem aperiat peccatum suum Sacerdoti*; quo Dallæo os obstruitur.

Ad secundum, ii quos illic inducit Origenes erant Montanistæ quos ibid. refellit verbis primo loco citatis ex ipso inter probationes.

Ad tertium, sensus Juliani est peccata quæ vel non declarantur in Confessione, vel si declarentur, non emendantur, fore punienda: Dicit enim ibid. cap. 7. „ Illi quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipsis confessa, nec ab aliis publicata, si ea confiteri, aut emendare noluerint, Deum quem habent testem, habituri sunt ultorem. " Item ibid. adstruit necessitatem Confessionis: „ Quoniam, inquit, aliorum animos quales sunt, sinè ipsorum Confessione nescimus. " Item „ nobis quoslibet peccata sua, tanquam Medicis vulnera, quibus urgentur, aperire.

Ad quartum, Patres laudati loquuntur de contritione perfecta, quâ fatemur remitti peccata, si tamen, post institutionem Sacramenti factam à Christo, includat votum Confessionis. Quòd autem iis in locis Confessionis non meminerint, nihil probat, cùm sit argumentum negativum, & alibi meminerint, ut patet ex probationibus Conclusionis, nec idem sit ubique repetendum. Insuper id non expostulabat eorum institutum, cùm locis citatis loquantur de pœnitentia Davidis & S. Petri, quo tempore nondùm erat instituta Confessio.

Ad quintum: Venerabilis Beda non loquitur ibi de absolutione sacramentali, sed de reconciliatione seu receptione eorum qui sunt extrà Ecclesiam ut in ea Doctrinam fidei palàm profiteantur. Loquens verò alibi de peccatis eorum qui sunt in Ecclesia: „ Gravioris lepræ immunditiam, inquit in cap. 5. Epist. Jacobi, juxtà Legem Sacerdoti pandamus, atque ad ejus arbitrium, qualiter & quanto tempore jusserit, purificari curemus.

Repones: Aug. l. 10. Confess. cap. 3. Quid mihi ergo est, inquit, cum hominibus, ut audiant Confessiones meas, quasi sanaturi sint languores meos? Curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam: Ergo.

R. Augustinum ibi non loqui de Confessione sacramentali, sed de Confessione publica suorum peccatorum, quam ipse scriptis vulgaverat.

Urgebis: Gratianus 2. parte Decreti q. 3. in pluribus Capitulis, sed præsertim cap. 87. plures auctoritates refert pro & contrà necessitatem Confessionis, & cap. 89. concludit sic: „ Quibus auctoritatibus, vel quibus rationum firmamentis, utraque sententia satisfactionis & Confessionis innitatur breviter exposuimus, cui au-

„ tem

„ tem harum sit potius adhærendum, Lectoris „ judicio reservatur: utraque enim fautores ha„ bet sapientes & religiosos viros." Et cap. seq. 90. „ Unde Theodorus Cantuariensis Episcopus, „ ait in pœnitentiali suo: Quidam Deo solum„ modo confiteri debere peccata dicunt (ut Græ„ ci) Quidam verò Sacerdotibus confitenda esse „ percensent, ut tota (ferè) sancta Ecclesia. " Ergo.

Respondet S. Th. in 4. d. 17. in expositione Textûs, Gratianum referre opiniones eorum qui tunc temporis antè Concilium Lateranense negabant necessitatem Confessionis ex Præcepto Ecclesiastico.

Respondetur nunc communiùs Gratianum non loqui de necessitate Confessionis ad salutem ex Præcepto Christi, sed de ejus necessitate ad remissionem peccatorum: Erat tunc temporis, ut jam alibi monui, duplex sententia inter Theologos circa efficaciam Sacramenti Pœnitentiæ: Quidam dicebant per illud remitti peccata, consequenter ad hunc effectum necessariam esse Confessionem: Alii volebant per præviam contritionem semper remitti peccata, consequenter ad hunc effectum, nec confessionem, nec Sacramentum esse necessarium: Non negabant tamen esse institutum & præceptum à Christo, ideòque necessarium ad salutem, cujus effectus reponebant in reconciliatione cum Ecclesia, remissione pœnæ & augmento gratiæ. Hanc itaque controversiam, intacta necessitate Confessionis ad salutem ex præcepto Christi, hic expendit Gratianus, & in utramque partem versat, modò probans solà contritione cordis, antè Confessionem oris, semper remitti peccata; modò per Confessionem illa remitti. Hanc esse mentem Gratiani probant plurima: 1°. Titulus totius distinctionis qui est: *Utrùm solà cordis contritione & secretà satisfactione absque oris confessione, quisque possit Deo satisfacere?* 2°. Exempla quæ adhibet cap. 34. & 37. scilicet Leprosorum qui erant mundati, antequam se sisterent coràm Sacerdotibus: Lazari qui erat ad vitam revocatus antequam solveretur à Discipulis: Abrahæ qui erat justificatus antè Circumcisionem. 3°. Ipsa expositio controversiæ quam claré proponit eodem capite 37. „ Non er„ go, inquit, in Confessione peccatum remitti„ tur (ut vult prima sententia) quod jam remis„ sum esse probatur: Fit itaque Confessio ad osten„ sionem pœnitentiæ, non ad impetrationem ve„ niæ, & sicut Circumcisio data est Abrahæ in „ signum justitiæ, non in causam justificationis, „ sic Confessio Sacerdoti offertur in signum veniæ „ acceptæ, non in causam remissionis accipien„ dæ. Alii è contrario testantur, dicentes sinè „ Confessione oris & satisfactione operis, nemi„ nem à peccato posse mundari, si tempus sa„ tisfaciendi habuerit: Undè Dominus per Pro„ phetam ait: Dic tu iniquitates tuas ut justifi„ ceris. " Et pluries similiter in variis Capitulis. Nec unquàm dixit Confessionem non esse institutam aut præceptam à Christo, seu non esse necessariam ad salutem, sed tantùm non esse necessariam ad veniam, ad justificationem, ad remissionem peccatorum. Ex quibus omnibus evidenter patet ipsum non movere nec expendere controversiam de necessitate absoluta Confessionis ad salutem ex institutione & præcepto Christi, sed de ejus necessitate ad effectum, scilicet remissionem peccatorum.

R. 3°. Sed & dato Gratianum locutum fuisse de necessitate absoluta Confessionis ad salutem ex institutione & præcepto Christi, & non solùm quoad effectum, non est tanta ejus auctoritas ut eá hac in parte moveamur. 1°. Quia, ut aiunt Estius & Sylvius, de hac re non habuit fixam sententiam, imò juxtà aliquos apertè pugnantia loquitur, ità ut totam hanc distinctionem ipsi affictam existiment: Vel dicendum ipsum turpiter hallucinatum fuisse. 2°. Quia in rebus facti est admodum suspectæ fidei: Sæpè enim Patrum testimonia truncata refert, sæpè illis addit de suo, sæpè uni tribuit quod est alterius, ut norunt eruditi: Et ne alio excurramus, in ipso textu, in objectione laudata quem citat ex Theodoro Cantuariensi, ista vox *ut Græci*, & ista *ferè*, non leguntur in Pœnitentiali Theodori, neque in Concilio secundo Cabilonensi, ex quo istud Capitulum fuit extractum; neque in Ivone & Burchardo. Sunt & alii nævi in eodem Capitulo, pro quibus vide annotationes ibid.

Obj. 3°. Nullibi legimus fideles priorum sæculorum, sive in vita, sivè in morte Confessionem sacramentalem adhibuisse, quamquam vitam & mortem plurium descriptam habeamus: Ergo prioribus sæculis non erat in usu.

R. 1°. N. Conseq. Tùm quia ex argumento negativo nihil evincitur præsertim contrà ea testimonia quibus probavimus ex traditione Confessionem sacramentalem habitam semper fuisse in Ecclesia ut necessariam, consequenter fuisse in usu apud fideles; tùm quia quæ usu quotidiano frequentantur, non solent scriptis mandari, utpotè omnibus nota.

R. 2°. N. Ant. Nam 1°. S. Irenæus l. 1. de hæres. c. 13. aliàs 9. narrat quasdam mulieres à Marco præstigiatore oppressas, cùm in Ecclesiam redirent crimen suum confessas fuisse. Neque dicas ibi agi de Confessione publica: Confessio enim publica supponebat secretam tanquam Regulam directivam publicæ, ut jam dixi & adhuc dicam. 2°. S. Cyprianus Tract. de lapsis refert plures confessos fuisse peccata cogitationum. 3°. Eusebius l. 6. Hist. c. 34. refert Philippum Imperatorem sua peccata confessum fuisse: Et cap. 36. Serapionem lapsum in persecutione morti proximum advocasse Presbyterum, ut ab eo beneficium reconciliationis reciperet. 4°. Socrates & Sozomenus, ut vidimus suprà, referunt exemplum Confessionis illius mulieris, ex qua tantùm scandalum ortum est. 5°. Paulinus in vita S. Ambrosii scribit ipsum sæpiùs excipere Confessiones Pœnitentium, de quorum peccatis *nulli nisi Domino soli loquebatur*. 6°. S. Aug. Epist. 180. nunc 228 narrat instante hostium incursu, *magnum fieri ab utroque sexu & ab omni ætate concursum, aliis Baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis Pœnitentiæ ipsius actionem.* Plura alia Confessionum exempla refert Honoratus Tournely, ut S. Fulgentii, S. Isidori Hispalensis, S. Elegii, S. Tillonis, S. Richarii & aliorum. Vide si lubet Q. 6. de Pœnitentia art. 2. Concl. 2. arg. 4.

Inst. Non legitur in Scriptura Apostolos Confessionem frequentasse, nec eos illam primis fidelibus præcepisse: Ergo.

R. hoc argumentum ut antecedens eadem chordà aberrare. Negativum est ex quo nihil evincitur: Multa enim, inquit Auctor, facta sunt quæ non sunt scripta: Non est scriptum in Evangelio pueros esse baptisandos, Baptismum Hæreticorum non esse iterandum, & plura alia, & tamen hæc admittunt Hæretici. In his itaque & similibus tenenda est regula Tertulliani l. de corona militis c. 4. *Si Legem expostules Scripturarum, nullam invenies: Traditio tibi prætenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.* Addit Auctor cit. Christum habere potestatem excellentiæ in Sacramentis: Undè sinè his quæ ad Sacramentum pertinent, potuit ex singulari privilegio & dispensatione rem Sacramenti conferre B. Virgini & Apostolis. *Supp. q. 6. a. 1. ad 3.*

Obj. 4°. Cognitio peccati potest aliundè haberi, quàm per Confessionem: Ergo.

R. quamvis cognitio actus exterioris possit aliundè haberi, quàm per Confessionem, non tamen actus interioris, qui est principium exterioris, sicut nec doloris & propositi. Insuper cognitio, quam habere potest Confessarius extrà Confessionem, illam habebit, ut homo, non ut Judex & *Supp. q. 7. a. 1. ad 1.*

& Christi Vicarius, sicut etiam Judex scit aliquid ut homo quod nescit ut Judex; & quantùm ad hoc per Confessionem aperitur.

Ex dictis colliges Confessionem sacramentalem in re vel in voto esse necessariam, non solùm necessitate præcepti divini, sed etiam necessitate medii, eo modo quo dixi Dissert. 1. a. 5. §. 2. de necessitate Sacramenti Pœnitentiæ, quod sinè Confessione subsistere non potest: Vide ibi. Est etiam necessaria semel in anno ex præcepto Ecclesiastico cap. *Omnis utriusque sexûs*, ex Concilio Lateran. sub Innocentio III.

DIGRESSIO HISTORICA.

Utrùm Confessio publica aliquando fuerit in præcepto?

Ad Artic. præcedentem.

Dico 1°. Confessio publica peccatorum occultorum nunquam fuit in præcepto.

Prob. 1°. ex Concilio Trid. sess. 14. cap. 5. ubi dicitur: *Non satis consultè humanâ Lege præciperetur, ut delicta præsertim secreta, publicâ essent Confessione aperienda:* Ecclesia autem à Spiritu sancto directa nihil unquam fecit aut facit inconsultè.

2°. Ex Chrisostomo citato Obj. 2. qui pluries docet non esse necesse, ut publicè & quasi in Theatro prodamus peccata nostra.

3°. Ex Sozomeno l. 7. c. 16. ubi dicit: „ Grave „ ac molestum ab initio jure merito visum esse „ Sacerdotibus, tanquam in Theatro, circumstante totius Ecclesiæ multitudine crimina sua „ evulgare. Itaque ex Presbyteris aliquem qui „ vitæ integritate spectatissimus esset, & taciturnitate ac prudentiâ polleret, huic officio præfecerunt, ad quem accedentes ii qui deliquerant, actus suos confitebantur ".

4°. Ex S. Basilio qui Epist. ad Amphilochium can. 34. dicit prohibitum esse à Patribus prodere mulieres confitentes adulterium, *Ne convictis mortis causa præbeatur.*

5°. Ex S. Leone qui Epistolâ inter probationes laudatâ graviter reprehendit & damnat *Improbabilem consuetudinem* divulgandi publicâ Confessione peccata occulta.

Quòd si quandoque peccata secreta Confessione publicâ fuerint vulgata, vel jam erant pluribus nota, sivè ex Confessione libera pœnitentium, sivè ex aliorum relatione, sivè alia via, vel si erant omninò occulta, pœnitentes ex fervore pœnitentiæ, vel ex suasione, non præcepto Confessarii, spontè ea publicè confitebantur, ut mox dicam. Nec refert quòd sancti Patres sæpè hortentur peccatores, ut seposito omni pudore, crimina sua aperiant, nec fratrum conspectum formident, id enim intelligitur de Confessione orali facienda Sacerdoti.

Dico 2°. Peccata publica Confessioni publicæ fuisse aliquando obnoxia, ex præscripto Canonum & latâ Lege, incertum est, nec ullo antiquitatis evinci potest. Nec obest quòd subjicerentur pœnitentiæ publicæ; non enim, ut jam dixi, pœnitentiam publicam semper comitabatur Confessio publica: Plura peccata occulta subjiciebantur pœnitentiæ publicæ, quæ tamen publicè non declarabantur: Imò plures ex zelo & pietate proprio motu se subjiciebant pœnitentiæ publicæ, qui tamen sua peccata non divulgabant.

Dico 3°. Primis Ecclesiæ Sæculis, quidam pœnitentes peractâ Confessione secretâ, quædam peccata non solùm publica, sed etiam occulta publicè confitebantur, vel motu proprio ex fervore pœnitentiæ, vel hortante, non tamen cogente Confessario, in majorem vindictam & humiliationem, atque in aliorum exemplum & ædificationem Ecclesiæ.

Prob. 1°. ex S. Irenæo l. 1. adversùs hæreses c. 13. aliàs 9. ubi de mulieribus à Marco præstigiatore violatis dicit: „ Quædam etiam in manifesto exomologesim faciunt: Quædam autem „ reverentes hoc ipsum in silentio sensim semetipsas retrahunt. "

2°. Ex Origene qui hom. 2. in Psal. 37. dicit: „ Si quid (Confessarius) consilii dederit, facias „ & sequaris, si intellexerit & prævideríit talem „ esse languorem tuum qui in conventu totius Ecclesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortassis & cæteri ædificari potuerunt, & tu ipse facilè sanari, multâ hâc deliberatione, & satis „ perito medici illius consilio procurandum est. " Locum integrum retulimus inter probationes conclusionis Articuli præcedentis.

3°. Ab exemplo illius mulieris oppressæ à Diacono, occasione cujus Nectarius, officium Pœnitentiarii abrogavit, de quo suprà.

4°. Ex Augustino qui serm. 351. hortatur lapsos post Baptismum, ut clavibus Ecclesiæ se subjiciant, atque „ Si peccatum ejus non solùm in „ gravi ejus malo, sed etiam in tanto scandalo „ aliorum est, atque hoc expedire utilitati Ecclesiæ videtur Antistiti, in notitia multorum, „ vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non „ recuset. "

Ex his colliges Confessionem secretam publicæ tùm Confessioni, tùm Pœnitentiæ semper præivisse, atque illam fuisse Sacerdotibus regulam indicendi pœnitentibus pœnitentiam canonicam, & Confessionem publicam eorum peccatorum, quæ sinè famæ dispendio & scandalo sed in majorem pœnitentium utilitatem, & Ecclesiæ ædificationem poterant divulgari: Quod diligenter observandum est contrà Hæreticos, qui cùm Confessionis secretæ usum negare non possunt, contendunt eam derivari, ac ortum ducere ex pœnitentia, seu Confessione publica, cùm è contrà constet ex dictis publicam, tùm pœnitentiam cùm Confessionem à secreta derivari, & hanc fuisse publicæ normam & regulam.

Petes utrùm antè Legem novam fuerit Confessio?

R. in Lege naturæ fuisse Confessionem peccati interiorem coram Deo, qualis debet esse etiam nunc, hæc enim est de jure naturæ. In Lege Moysis verò oportebat aliquo signo exteriori peccatum protestari per oblationem hostiæ pro peccato, ex quo innotescere poterat Sacerdoti offerentem peccâsse. At non oportebat, ut speciale peccatum à se commissum manifestaret, aut peccati circumstantias, sicut oportet in nova Lege. Supp. q. 6. a. 2. ad 2.

ARTICULUS II.

Quinam teneantur ad Confessionem?

Dico 1°. Utroque jure tàm divino, quàm Ecclesiastico, ad Confessionem tenentur omnes qui post Baptismum peccaverunt mortaliter. ib. a. 3. 4.

De jure divino constat ex Art. præcedenti, & ex Concilio Trid. sess. 14. cap. 5. ubi definit *Integram peccatorum Confessionem omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam existere.*

De jure Ecclesiastico extat Lex Concilii Lateranensis sub Innocentio III. his verbis: „ Omnis „ utriusque sexûs fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata „ saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam „ propriis viribus studeat adimplere...... Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, „ & moriens christianâ careat sepulturâ. " Hanc verò legem habemus in terminis confirmatam à Tridentino sess. 14. cap. 5. & can. 8.

Dico 2°. Infideles & ii ex fidelibus qui habent solùm peccata venialia non tenentur, neque jure divino, neque Ecclesiastico, ad Confessionem.

De Infidelibus quoad jus divinum declarat Concilium Trid. cap. 5. priùs citato dicens, *Confessionem omnibus post Baptismum lapsis jure divino necessariam existere.* Ratio est quia omnia peccata antè

antè Baptismum commissa per ipsum delentur sinè ordine ad claves: Undè quamvis Infideles teneantur aliis præceptis divinis, non tamen isto, quia per Baptismum non fiunt capaces sacramentaliter confitendi peccata antè ipsum commissa, quippè quæ per solum Baptisma deleri possunt.

Quantùm ad jus Ecclesiasticum, eo illos etiam non teneri constat ex ipsa lege *Omnis* quæ Fideles dumtaxat comprehendit: *Omnis utriusque sexûs fidelis.* Et aliundè, ut dicit Trid. cap. 5. citato, Ecclesia non habet jurisdictionem in non Baptisatos.

De fidelibus qui solùm habent peccata venialia, quoad jus divinum constat ex Trid. cap. 5. sæpè laudato, ubi postquam probavit necessitatem Confessionis mortalium, ex jure divino, addit: „ Venialia quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentiùs labimur, quamquam rectè & utiliter, citraque omnem præsumptionem in Confessione dicantur, quod piorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citrà culpam, multisque aliis remediis expiari possunt". Quibus verbis & asserit & probat Conclusionem, scilicet quia Confessio est instituta ad recuperandam Dei gratiam à qua per peccatum veniale non excludimur: Item quia aliis mediis remitti potest.

Dices: Ex eo quòd Apostoli Joan. 20. receperint potestatem absolvendi à peccatis mortalibus, colligimus, fideles teneri illa peccata confiteri: Atqui similiter acceperunt potestatem absolvendi à peccatis venialibus: Ergo pari ratione possumus colligere quòd fideles teneantur confiteri peccata venialia.

R. N. Conseq. Quia natura præcepti debet perpendi ex subjecta materia: Ideò autem ex his verbis colligimus præceptum divinum confitendi mortalia, quia ea faciunt hominem Deo inimicum & excludunt à Regno cœlesti, quod tenetur homo avertere, nec aliter potest quàm per ordinem ad claves: Secùs de venialibus quibus nec à gratia Dei, nec à Regno cœlesti excludimur, sed tantùm retardamur.

Repones: ex his verbis; *Quorum remiseritis peccata remittuntur*, colligimus datam esse Sacerdotibus potestatem remittendi etiam venialia: Ergo ex illis; *Quorum retinueritis retenta sunt*, pari ratione colligitur eis inesse potestatem retinendi venialia, adeòque sinè ordine ad claves non posse remitti.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd ex eo quòd aliquis possit tollere majus impedimentum, rectè colligitur posse tollere minus ejusdem ordinis; & qui habet auctoritatem condonandi majores injurias, à fortiori posse & minores: Non sequitur autem quòd ex eo quòd quis potest apponere impedimentum pro re gravi, possit pro minori; quod qui habet à superiore potestatem retinendi seu non remittendi graves injurias, possit pariter retinere leves; major enim requiritur auctoritas ad retinendas leves injurias quàm ad retinendas graves. Sit exemplum in humanis: Legati, à Rege ad reconciliandos ipsius inimicos vel damnandos, missi, inquirunt causas graves ex quibus facti sunt inimici, eas remittunt vel retinent secundùm dispositionem reorum; leves autem injurias quæ non causarunt inimicitiam possunt quidem remittere, cùm possint graviores; at retinere non possunt, quia ad hæc levia retinenda, quæ non fuerunt causa inimicitiæ non sunt missi, & aliis modis, independenter ab ipsis remitti possunt.

Quantùm ad præceptum Ecclesiasticum: Prob. 1°. Ex Trid. cap. 5. sæpiùs citato circà medium, ubi dicitur: „ Constat nihil aliud in *Ecclesia* à Pœnitentibus exigi, quàm ut postquam quisque diligentiùs se excusserit..... ea peccata confiteatur quibus se Dominum & Deum suum *mortaliter* offendisse meminerit.

Prob. 2°. Si esset præceptum Ecclesiasticum confitendi venialia, contineretur citato Canone *Omnis utriusque sexûs*, eò quòd in eo dicatur quòd *omnis fidelis* confiteri teneatur omnia peccata sua: Atqui his verbis seu isto canone non præcipitur Confessio venialium Ergo. Prob. Min. 1°. præceptum hujus canonis est tantùm determinativum juris divini quoad Confessionis tempus, nihil innovans circà ejus substantiam: ità expressè Tridentinum iterum cap. 5. citato in fine: „ Neque enim, inquit, per Lateranense Concilium Ecclesia statuit ut Christi fideles confiterentur, quod jure divino necessarium & institutum esse intellexerat, sed ut præceptum Confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus & singulis, cum ad annos discretionis pervenerint, impleretur." Atqui Præceptum divinum non obligat ad Confessionem venialium, ut dictum est: Ergo. Prob. 2°. eadem prima Min. Verisimile non est Ecclesiam in condendo hoc præcepto aliud intendisse quàm intenderit Christus in condendo suo, scilicet reconciliationem peccatoris cum Deo: Atqui ad hunc finem non requiritur Confessio venialium, cum per illa non dissolvatur amicitia cum Deo: Ergo. 3°. Pœna quæ ibi indicitur, gravior est quàm ut pro omissione Confessionis venialium infligatur: Ergo. Denique Tridentinum, quod hunc canonem discussit, declarat, ut vidimus, nihil aliud exigi in Ecclesia quàm Confessionem mortalium.

Hæ igitur particulæ *Omnis* & *omnia peccata* in laudato canone, intelligendæ sunt conformiter ad præceptum divinum cujus est determinativus, scilicet de omnibus qui habent peccata mortalia, quæ sunt materia necessaria confessionis.

Adde, & est Confirmatio Conclusionis, si per Tò *omnia* etiam intelligerentur venialia, sequeretur quòd habens mortalia cum venialibus, adhuc teneretur confiteri venialia, quod non admittunt Adversarii: Vel peccatum mortale superveniens venialibus liberaret ipsum ab onere confitendi venialia, quod etiam dici non potest; quia si venialia sunt per se materia necessaria Sacramenti ex præcepto Ecclesiæ, etiam adjuncto mortali, debent declarari.

Hinc inferes nequidem constitutum in articulo mortis per se teneri ad Confessionem, si nullius peccati mortalis conscius sit, posset tamen teneri per accidens ratione scandali.

Dices 1°. S. Th. hìc a. 3. o. sic ait: „ Dicendum quòd ad Confessionem dupliciter obligamur: Uno modo ex jure divino ex hoc ipso quod est medicina, & secundùm hoc non omnes tenentur ad Confessionem, sed illi tantùm qui peccatum mortale incurrunt post Baptismum. Alio modo ex præcepto juris positivi, & sic tenentur omnes ex institutione Ecclesiæ edita in Concilio generali sub Innocentio III.; tùm ut quilibet peccatorem se recognosceret quia omnes peccaverunt & egent gratiâ Dei; tùm ut cum majori reverentia ad Eucharistiam accedatur; tùm etiam ut Ecclesiarum Rectoribus sui subditi innotescant, ne lupus intrà gregem lateat". Ergo.

R. S. Thomam sic loqui secundùm probabilem tunc temporis, antè Tridentinum, aliquorum Sententiam, quam nec ut certò veram proponit, nec adoptat, si quidem oppositam admittat ibid. ad 3. Cùm enim sibi opposuisset hoc argumentum: „ Aliquis est qui non habet peccata nisi venialia; sed de illis non tenetur homo confiteri". Huic argumento respondet 1. Conformiter ad id quod dixerat in corpore articuli; deindè addit: „ Vel potest dici secundùm quosdam quòd ex decretali prædicta, non obligantur nisi illi qui habent peccata mortalia: Quod patet ex hoc quod dicit quòd debent omnia peccata confiteri, quod de venalibus intelligi non potest, quia nullus omnia confiteri potest. Et secundùm hoc etiam ille qui non habet mortalia, non tenetur ad confessionem venialium, sed sufficit ad Ecclesiæ præceptum implendum ut se „ Sa-

„ Sacerdoti repræsentet & se ostendat absque „ conscientia mortalis esse, & hoc ei pro Con„ fessione reputatur." Et adhuc expressius q. 8. seq. a. 5. ad 4. Ubi de illo qui non proprio Sacerdoti, sed alteri ab Episcopo commissionem habenti confessus est, dicit: „ Eodem modo debet „ se habere, sicut ille qui habet solum venialia: „ Talis enim solum venialia confiteri debet, ut „ quidam dicunt, vel profiteri se à peccato mor„ tali immunem esse, & Sacerdos ei in foro con„ scientiæ credere debet & tenetur.

Dices 2°. cùm Juenin: Si ità res foret, iniquè Pastores animadverterent pœnis Canonis in eos qui illud præceptum per annum non adimplevissent: promptum enim eis foret responsum, scilicet se per Dei gratiam nullius peccati mortalis reos esse: Atqui: Ergo.

R. cum D. Th. modo citato, Pastorem in foro conscientiæ debere & teneri, ità respondentibus & affirmantibus credere, maxime si attentis eorum moribus & christianâ conversatione fide digni habeantur, nec posse eos pœnis canonis subjicere, modò tamen adimpleant præceptum communionis Paschalis.

Insistes cum eodem: Plures Synodi in variis Diœcesibus Galliæ, illud Ecclesiæ præceptum determinant ad tempus Paschæ: Atqui in nostra sententia fieri posset, ut pauci admodum tenerentur confiteri in quindena Paschæ, casu scilicet quo illa durante non peccarent mortaliter, & pridie Dominicam Palmarum peccata mortalia apud alium Sacerdotem deposuissent: Atqui hoc est inconveniens: Ergo.

R. 1°. Talia Synodorum Provincialium Decreta quoad vim præcepti innovare tantum Canonem juris; quoad verò determinationem temporis, exhortari dumtaxat ad id quod est convenientius, & frequentari solet à fidelibus, pro reverentia debita Eucharistiæ, tunc temporis suscipiendæ. Patet hæc Responsio ex ipso Concilio Burdigalensi quod opponit laudatus Auctor; ibi enim habetur, *Nullos aliàs præcepto Ecclesiæ satisfecisse*, non dicit *nostro*, seu *hujus Synodi*: Ergo non novum condit præceptum, sed priùs factum in Concilio generali Lateranensi innovat. Verùm certum est Ecclesiam nunquam præcepisse Confessionem pro tempore Paschali, sed indeterminatè *Semel in anno*.

R. 2°. Dato in illis Conciliis contineri præceptum quoad Confessionem tempore Paschali faciendam, verosimilius est non aliam pro hoc tempore præcepisse Confessionem, quàm Ecclesia pro tempore anni: Ecclesia autem, ut vidimus, non nisi mortalium Confessionem præcipit. Itaque in casu quo quis per annum non fuerit confessus, & solùm haberet venialia, tenetur se sistere Sacerdoti, ut vel ipsi exponat statum suum, judicium ejus expectans super iis quæ debeat agere, vel ut profiteatur se esse immunem à peccato mortali, cui juxtà S. Thomam debet credere Sacerdos, modò tamen præceptum Communionis Paschalis adimpleat.

Petes utrùm saltem Ecclesia possit præcipere Confessionem venialium?

Quidam ut Soto, Sylvester, Henriques & alii negant; tùm quia Ecclesia non potest mutare materiam Sacramentorum, mutaret autem si venialia quæ sunt materia libera Confessionis, confiteri præciperet, quia tunc fierent materia necessaria; tùm etiam quia non habet jurisdictionem in actus internos, quales sunt plura venialia, & quales requiruntur ad Confessionem, scilicet dolor, propositum, &c.

Alii tamen probabilius & communiùs affirmant Ecclesiam posse saltem quorumdam venialium Confessionem præcipere; quia potest esse causa rationabilis hujus præcepti, non minus quàm dum præcipit jejunium & orationem; illa enim non est minus utilis quàm ista: Nec aliundè deest in Ecclesia legitima potestas; positâ enim à Christo institutione Confessionis exterioris venialium, ut actûs boni moraliter & sacramentalis, potest Ecclesia ob rationabilem causam eam directè præcipere, cùm sit actus exterior, & indirectè actus interiores, qui ad eam legitimè faciendam sunt necessarii, sicut potest præcipere Confirmationem & Eucharistiam, quin imò & Confessionem mortalium etiam interiorum, illo tempore quo non obligat præceptum divinum: Per quod patet responsio ad secundam rationem pro prima sententia. Ad primam autem, R. materiam Sacramenti non ideò mutatam iri, quia peccata venialia non fierent materia necessaria necessitate Sacramenti, sed tantùm necessaria necessitate præcepti, sicut de pane azymo; posset enim semper subsistere Sacramentum sinè illis, & illa remitti sine Sacramento.

Dixi, saltem *Quorumdam venialium*; quia præcipere Confessionem omnium venialium, sicut mortalium, videretur onus importabile, adeòque irrationabile.

CONSECTARIA.

Ex dictis in utraque Conclusione colliges 1°. Quid sit dicendum de pueris fidelium, eos nimirùm, tàm divino, quàm Ecclesiastico præcepto teneri ad Confessionem, cùm ad annos discretionis pervenerint, si mortale peccatum habeant. Quo autem tempore ad annos illos perveniant, non potest mathematice definiri, sed relinquendum judicio prudentum Confessariorum, seu Parentum, qui si viderint eos discernere inter bonum & malum, pudefieri mendacio, laudare obedientiam, aut aliter uti ratione, poterunt concludere quemcumque ætatis annum aliundè habeant, pollere rationis usu.

Quòd enim quidam dicunt eos non peccare mortaliter antè duodecimum annum, error est, cùm constet eos multò antè esse doli capaces: Undè S. Gregorius l. 4. Dialog cap. 18. refert puerum quinquennem mortuum & damnatum propter blasphemias. Crediderim tamen cum multis eos antè duodecimum non incurrere pœnam latam in non confitentes semel in anno; quia non est verisimile Ecclesiam benignam Matrem eos propter infirmam adhuc rationem, velle comprehendere.

Porrò sicut in aliis citiùs, in aliis tardiùs, ratione educationis, temperamenti, &c. incipit judicium rationis, ità in quibusdam rebus, illud habent priùs, in aliis posteriùs; ideòque non statim ubi admittuntur ad Confessionem, admittendi sunt ad Communionem: Etiamsi utrumque præceptum obliget omnes qui ad annos discretionis pervenerint; quia priùs habent judicium discernendi peccata, quàm noverint mysterium Eucharistiæ, & possint cibum sacrum à profano discernere.

Undè etiam observandum pueros aliquando esse reos & capaces peccati mortalis, qui tamen defectu educationis, instructionis, &c. non sunt capaces, nec dispositi ad Sacramentum: Tales Confessarius sinè absolutione cum sola benedictione debet dimittere, monendo ipsos ut sciant se non esse absolutos, & ad majorem dispositionem, & iteratam Confessionem obligari. Dùm autem est dubium de capacitate physica pueri, potest absolvi sub conditione mente retentâ, imò & debet in articulo mortis, ut testatur praxis communis. An autem suppositâ capacitate physicâ peccati & Sacramenti, sed dubiâ manente dispositione morali possit impendi absolutio sub conditione? R. Id videri illicitum, sicut de personis adultis, nisi in casu necessitatis, ut dicemus infrà, dùm de Absolutione sub conditione.

Colliges 2°. B. Virginem præcepto Confessionis non fuisse ligatam, imò fuisse incapacem, cùm nunquam venialiter peccaverit: Undè fabulosum est quod quidam referunt, quotidiè fuisse confessam B. Joanni Evangelistæ.

Colliges 3°. Eos qui per totum annum sæpiùs confessi sunt tantùm venialia, si in fine anni inci-

cidant in peccatum mortale, teneri adhuc confiteri; quia per Confessionem venialium non adimpleverunt præceptum Confessionis annuæ, si quidem illa Confessio venialium non sit præcepta, ut diximus; sicut pueri licèt laudabiliter jejunent, non dicuntur tamen propriè adimplere Legem jejunii, cùm illâ non obligentur.

ARTICULUS III.

Quandonam Peccator teneatur confiteri?

Ex dictis, Peccator duplici præcepto tenetur confiteri, divino scilicet & Ecclesiastico; de utroque procedit quæstio, quandonam obliget?

§. I.

Quandonam Peccator teneatur confiteri ex Præcepto divino?

Dico 1°. Præceptum divinum Confessionis non obligat statim, ac peccatum commissum est, etiam datâ oportunitate, neque (saltem probabiliùs) in periculo obliviscendi aliquorum peccatorum.

Hic q. 6. a. 5. O. Conclusio quoad primam & secundam partem est Auctoris & communis, atque abundè probata manet ex dictis de præcepto Contritionis Dissert. præcedenti a. 3. Concl. 2. quò Lectorem remitto, ne eadem repetam.

Prob. tertia Pars, quæ est Sylvii post Navarrum, Victoriam, Petrum Soto & communior. Obligatio confitendi in periculo oblivionis alicujus peccati, nullum habet fundamentum, neque in Scriptura, neque in Traditione, id constat; neque in natura præcepti quod probatur: Si hæc obligatio fundaretur in natura præcepti, ideò esset, vel quia Sacramentum Pœnitentiæ ordinatur ad remissionem peccatorum per Confessionem, ut volunt Dominicus Soto & Nugno, vel ut vult Tournely; quia debet fidelis quantùm in se est, efficere ut integra sit Confessio: Atqui neutra ratio sufficit: Non prima, quia ut omnia peccata per Sacramentum Pœnitentiæ remittantur, non requiritur omnium Cònfessio absolutè, sed omnium quæ post diligentem conscientiæ discussionem memoriæ occurrunt, ut loquitur Trid. dicto cap. 5. hoc est, non requiritur integritas materialis, sed formalis: Non secunda, quia fidelis tenetur quidem efficere, ut Confessio sit integra adhibitâ morali & ordinariâ diligentiâ, quæ est diligens examen non verò summa & extraordinaria, qualis est indilata Confessio; alioquin sequeretur, non solùm quòd non posset Confessio differri ad annum juxtà determinationem Ecclesiæ, sed neque ut plurimum ad semiannum, ad mensem & in quibusdam ad hebdomadam, nisi fortè peccata sua scribant in charta; Quia vix ullus est eorum qui confitentur semel in anno, qui non obliviscatur alicujus peccati: Iis verò & pluribus, qui sunt memoriæ labilis, periculum est oblivionis in semianno, in mense, quandoque in hebdomada, ità ut tenerentur plures confiteri singulis mensibus, quidam singulis hebdomadibus, aut peccata sua mandare scripto; quæ & duriora esse & absurda & contrà universalem fidelium praxim, nemo non videt. Sufficit ergo ut quis non affectet oblivionem suorum peccatorum, sed è contrà memoriæ mandata retinere curet, & dùm instat tempus Confessionis diligenter discutiat conscientiam suam & conetur moraliter omnia in memoriam revocare: Nihil quippè aliud requirunt Florentinum & Trid.

Ibid. Dico 2°. Præceptum divinum Confessionis per se obligat in probabili periculo, à fortiori in articulo mortis: Item extrà illud aliquoties in vita.

Ibid. Prob. prima pars: Commune est omnibus præceptis affirmativis, ut obligent tempore necessitatis, aliàs nunquam obligarent & frustrà ponerentur: Atqui ubi est periculum probabile & à fortiori articulus mortis est tempus necessitatis Confessionis: Ergo. Prob. Min. ex fine & natura hujus præcepti: Confessio instituta est ad remissionem peccatorum post Baptismum commissorum: Atqui necessitas hujus remissionis quàm maximè occurrit in periculo mortis in quo utique agitur de statu perpetuæ vitæ, beatæ vel miseræ: Ergo. Idque confirmat praxis Ecclesiæ.

Neque refert remissionem peccatorum haberi posse per contritionem; quia primò ipsa Confessio præcepta est à Christo, & quidem ut medium necessarium ad hoc: Undè non est vera contritio quæ non includit votum Confessionis. 2°. Quia Confessio est facilior via ad justificationem quàm sola contritio.

Hinc colliges 1°. ingredientem prælium, aut periculosam navigationem, mulierem gravidam instante primo partu, aut etiam ulterioribus, si soleat pati periculum, periculosè ægrotantem, & eos omnes qui aggrediuntur aliquod opus, undè mora solet, aut fundatè & probabiliter timetur evenire, sub peccato mortali teneri ad Confessionem, si conscii sint alicujus peccati mortalis: Undè S. Pius V. in Bulla *super gregem* prohibet Medicis visitare infirmum tertia die nisi confiteatur, prohibetque eos admitti ad Doctoratum, nisi jurent se id observaturos.

Colliges 2°. eum qui est in eo statu in quo si nunc non confiteatur, probabiliter timet ne antè mortem non possit confiteri, ut in periculo amentiæ perpetuæ, imminente captivitate ab Hæreticis, aut Barbaris, &c. teneri pariter ad Confessionem.

Prob. secunda pars: 1°. Quia præcepta affirmativa non obligant tantùm in extrema necessitate, sed & quandò eorum actus rationabiliter judicatur necessarius: Undè præcepta fidei, spei, charitatis, contritionis obligant etiam aliquoties in vita antè periculum mortis. 2°. Confessio præcepta & instituta est à Christo ad reconciliationem & amicitiam cum Deo resarciendam; Atqui non licet hanc reconciliationem & amicitiæ recuperationem differre usque ad mortem; non enim Deus creavit nos ut ex hac luce exeuntes perditæ vitæ pœniteremus, sed ut in ejus amore & servitio vivamus: Ergo. Adde quòd aliàs Sacramentum Pœnitentiæ foret Sacramentum exeuntium, quod tamen Extremæ-Unctioni proprium est.

Sed quoties in vita, & quo determinato tempore? Facile definiri non potest. Quidam assignant semel in anno, ex hoc quòd Ecclesia sic definierit, quam putant explicuisse tantùm præceptum divinum & non novum quoad tempus condidisse. Id quidem probabile est, sed non omninò certùm, cùm Ecclesia potuerit & possit præcipere Confessionem sicut & Communionem sæpiùs quàm præcipiatur Lege divinâ. Nec etiam ea videtur esse mens D. Th. qui hic in corpore dicit quòd ante statutum Ecclesiæ homo minùs tenebatur ad Confessionem. Undè cum aliis existimamus id esse relinquendum judicio Prudentum.

Dico 3°. Præceptum divinum Confessionis obligat per accidens, primò quando sumenda est Eucharistia; Secundo quando aliter gravis tentatio vinci, seu peccatum vitari non potest. *Ibid.*

Prob. prima pars ex illo Apost. 1. Cor. 11. *Probet autem seipsum homo & sic de pane illo edat*, quam probationem semper intellexit Ecclesia de Confessione; & ità definivit Trid. sess 13. Can. 11. Secunda pars patet; quia qui tenetur ad finem, tenetur ad media quæ fini adipiscendo existimat necessaria.

Juxtà quosdam obligat etiam per accidens præceptum divinum Confessionis quoties requiritur status gratiæ, puta ad administranda Sacramenta seu ad recipienda ea quæ dicuntur vivorum: Id quidem tutius est & in praxi consulendum propter difficultatem contritionis: At non esse absolute necessariùm sustinuimus ut probabilius de Sacramentis in genere Diss. 5. a. 5. require ibi.

§. II.

Quandonam peccator teneatur confiteri ex Præcepto Ecclesiastico?

Dico: Præceptum Ecclesiasticum Confessionis obligat semel in anno, non præcisè tempore Paschali, sed quovis anni tempore: Quia Concilium Lateranense Can. *Omnis* dicit simpliciter: *Saltem semel in anno*, nihil determinando de tempore Paschali; Quòd si intendisset, æquè determinasset ac determinavit pro Communione: Nec alibi determinatum habemus saltem aliquo Decreto generali. Undè qui confessus est in decursu anni, si nullius peccati mortalis conscius sit in Paschate, non tenetur tunc vi illius præcepti iterùm confiteri, & modò communicet, non peccat.

Dices: Usu receptum est ut fideles tempore Paschali, vel saltem Quadragesimæ confiteantur; quem usum probat Synodus Tridentina & amplectitur ut meritò retinendum: Ergo.

R. usum illum esse procul dubio salutarem & meritò retinendum, utpote qui sit optima dispositio ad Communionem Paschalem: Sed an sit in præcepto non probatur, nec Tridentinum decernit, quin imò cùm Synodus Lateranensis & Tridentina, hujus obligationis non meminerint sicut Communionis, satis colligitur quòd non intellexerint morem illum esse sub generali præcepto.

An verò consuetudo fidelium confitendi in Paschate vim legis obtinuerit non constat, imò pars negans videtur verior, eò quòd introducta videatur, non quia fideles se tunc per se obligari ad Confessionem credebant, sed ratione Communionis Paschalis. Et esto credidissent se tunc obligari, non sequitur ideò consuetudinem illam esse obligatoriam quia eorum intentio non erat se obligare, casu quo lege non obligarentur.

Instabis: Animadvertitur pœnis Ecclesiasticis in eos qui non confitentur in Paschate, & Episcopi jubent sibi nomina exhiberi eorum qui tunc non sunt confessi: Ergo.

R. 1°. Id quod jus commune reliquit liberum, posse per jus particulare restringi ad certum tempus; nostra autem resolutio est stando in jure communi. Neque tamen etiam statuta particularia Episcoporum videntur quoad tempus Paschæ importare præceptum, ut dixi art. præcedenti: Undè

R. 2°. Ideo animadverti in non confitentes tempore Paschali & eorum nomina exhiberi, non præcisè ratione Confessionis, sed ratione Communionis omissæ; si enim probarent Communionem Paschalem & Confessionem aliquo anni tempore factam, non punirentur; sed cùm tempore Paschali sit communicandum & Communioni præmittenda Confessio pro iis qui sunt conscii peccati mortalis, ii qui tunc temporis non confitentur, meritò præsumuntur in præsenti rerum statu, neque tunc, neque toto anni tempore fuisse confessi, nisi contrarium probent.

§. III.

Resolvuntur variæ Quæstiunculæ circà præsentem materiam.

Petes 1°. Undè annus Confessionis sit inchoandus?

R. Quidam inchoant à Januario: Alii à Paschate, & est iste modus in usu apud fideles: Alii ab ultima Confessione. Quovis modo computetur, videtur sufficere si inter unam & alteram Confessionem non intercipiatur plusquàm annus. Undè non sunt audiendi quidam molliores Casuistæ qui dicunt satisfieri præcepto si fiat Confessio initio Januarii putà anni 1749. & altera Confessio in fine Decembris anni sequentis 1750. ista enim interpretatio videtur contraria menti Ecclesiæ, & communi sensui Theologorum.

Petes 2°. Utrùm qui prævidet se ante finem anni fore ut non possit confiteri, putà quia ingreditur longam navigationem, teneatur Confessionem anticipare?

R. affirmativè: Ratio est quia præceptum Confessionis non est affixum certo & determinato tempori, putà Paschali ratione ipsius temporis, quasi in hoc tantùm tempore & ratione illius obliget, sed per totum annum indeterminatè currit, ità ut saltem ante finem anni adimpleatur, sicut v. g. præceptum audiendi Missam in Festo, non determinatè obligat, ut manè vel meridiè audiatur, sed indeterminatè per totum tempus celebrationis Missarum currit, ità ut non transigatur dies quin impleatur: Undè sicut qui prævideret se horâ undecimâ non posse audire Sacrum, teneretur manè audire, ità in nostro casu.

Neque est simile de aliis quibusdam præceptis certo & determinato tempori affixis ratione ipsius temporis, ut v. g. Jejunium in vigilia S. Joannis, aut auditio Missæ in ejus Festo; hæc enim sunt onus temporis & ratione ipsius tunc præcipiuntur, atque pro tunc tantùm obligant non antè: Undè eorum adimpletio præveniri non debet, etsi prævideatur fore impedimentum quando obligabunt. Confer quæ dixi de præcepto Communionis Dissert. 6. de Eucharistia a. 1. §. 3.

Petes 3°. An qui omisit confiteri intrà annum, illo elapso teneatur adhuc statim confiteri?

R. affirmativè. Ratio est, quia, ut jàm dixi, illud præceptum non est affixum tempori paschæ, seu fini anni, sivè toti anno ratione & intuitu ipsius temporis, sicut præcepta jejunii in vigilia alicujus Sancti, auditionis Missæ in ejus Festo, &c. sed ratione rei præstandæ, & non ulteriùs differendæ, adeòque tempus Paschæ, seu annuum non est positum ad finiendam hujus præcepti obligationem, sed ad implendam, & ulteriùs non differendam, sicut accidit in debitis pecuniariis, quibus præfigitur terminus non intuitu temporis, sed ratione rei præstandæ, & ulteriùs non differendæ, quo proindè termino elapso, semper manet obligatio. Undè sequitur quòd quò diutiùs aliquis differt suam Confessionem ultrà annum, eò gravius peccat, quia longius recedit ab intentione Legis. An autem unum tantum, sed gravius, an plura peccata committat, tot scilicet quot occurrunt occasiones confitendi quas negligit? R. Esse unum si permaneat idem propositum non confitendi: Esse verò plura si oppositum sit moraliter interruptum. Pro quo vide Dissert. 8. de jure & just. a. 15. Pet. 3.

Petes 4°. An ille de quo in præcedenti casu, teneatur iterum ad secundam Confessionem pro obligatione præsentis anni?

R. Ità videri conformius menti Ecclesiæ, tutius & consulendum in praxi, casu scilicet quo novum peccatum mortale committat. Non tamen sequitur quòd qui à viginti annis non est confessus, teneatur hoc anno vigesies confiteri: Tum quia non est praxis timoratorum Confessariorum, nec videtur mens Ecclesiæ: Tum quia obligationes omnium illorum annorum concurrunt eodem isto tempore circà eandem materiam, & eundem finem, scilicet purgationem à peccatis, adeòque unâ & eâdem impletione eis omnibus satisfit.

Si dicas eandem esse rationem de secunda Confessione in eodem anno. Esto: Sed est disparitas quòd annus obligationis pro secunda Confessione adhuc currat, non pro prioribus Confessionibus omissis. Neque etiam obstat quòd qui omisit viginti annis solvere censum annuum, non satisfaciat solvendo unum: Disparitas est iterum quòd censualista principaliter intendat emolumentum, & indemnitatem suam quæ non habetur, nisi solutione viginti censuum: At Ecclesia intendit principaliter in Confessione purgationem à peccatis, & justificationem peccatoris, quæ habetur per unam Confessionem.

Petes 5°. Per quam Confessionem impleatur istud præceptum?

R. Impleri per solam Confessionem validam & talem,

talem, ut, eâ positâ cum absolutione, subsistat Sacramentum Pœnitentiæ & reconciliationis.

Ratio est, quia Ecclesia non præcipit aliam Confessionem quàm Deus, cùm, ut diximus, determinet tantùm tempus præcepti divini: Atqui præcepto divino non satisfit, nisi per Confessionem validam & susceptionem Sacramenti: Ergo.

Hinc Alexander VII. meritò condemnavit hanc propositionem: *Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.* Ubi licèt ponatur *voluntariè*, idem tamen dicendum est de involuntariè nulla, quia etiam tunc non ponitur materia præcepta, scilicet Confessio quantùm est ex se reconciliativa, & sufficiens ut subsistat Sacramentum. Plura de hac quæstione, tàm quoad probationes, quàm quoad argumenta, vide de Eucharistia Dissert. 6. a. 1. §. 4.

An verò satisfiat præcepto per Confessionem non factam proprio Sacerdoti, aut alteri de ejus licentia? R. Negativè; quia id expressè præcipitur in Canone citato *Omnis.* De quo fusiùs modò dùm de Ministro.

Petes 6°. An qui non satisfacit huic præcepto, incurrat de facto excommunicationem & alias pœnas juris?

R. Negativè, quia non sunt sententiæ latæ, sed ferendæ, ut patet ex textu: nisi aliud statuta particularia ferant.

Petes 7°. An peccatum justa de causa in Confessione hujus anni celatum, debeat subjici clavibus antè annum sequentem, si causa celandi anteà defierit?

R. Id esse consultum, non videtur tamen obligatorium; quia Ecclesia obligat tantùm ad unam Confessionem integram: Hæc autem fuit integra formaliter, etsi non materialiter. Nec obstat Concilium Trid. sess. 14. cap. 5. obligare ad Confessionem omnium mortalium, quorum conscientiam habet pœnitens; quia Concilium loquitur de eo quod ordinariè accidit. Insuper intelligit de conscientia non speculativa, sed practica, seu quæ dictat peccata hîc & nunc aperienda. Idem à fortiori dicendum de peccato invincibiliter oblito. An autem iste de quo in casu non possit differre suam Confessionem, ut eam omnimodè integram faciat? R. Videtur posse ex præsumpta Ecclesiæ intentione, modò tamen absit scandalum, nec sit sumenda Eucharistia, neque diù differatur.

Petes 8°. Utrùm cum aliquo dispensari possit, ne unquam confiteatur?

B.a.6.c. R. Negativè: Tùm ratione generali; quòd inferior non possit dispensare in lege superioris: Tùm specialiter, quia Confessio est pars necessaria Sacramenti Pœnitentiæ, in quo Ecclesia non potest dispensare: Sicut enim non potest instituere nova Sacramenta, ità nec instituta removere, quippè quæ sunt ipsius Ecclesiæ fundamenta: Tùm etiam quia Sacramentum pœnitentiæ, est Sacramentum necessitatis sicut Baptismus, nemo autem potest dispensare in Baptismo, sic ut sine illo salus habeatur.

Quod autem posset opponi de dispensatione in voto; disparitas est quòd Ecclesia non dispensat in voto durante ejus obligatione, quod esset dispensare in jure naturali & divino, sed tollit obligationem voti, quæ non est à jure divino, sed à voluntate humana, de quo dixi fusiùs alibi.

Potest tamen Ecclesia dispensare in tempore Confessionis à se constituto, quia potest dispensare in suis Legibus. Hæc autem potestas pertinet privativè ad Papam, & ad Concilium generale; quia est Lex ab Ecclesia universali lata. Id verò non obstat, quominùs pœnitens possit ex Consilio Confessarii Confessionem differre ultrà tempus ab Ecclesia statutum, ad meliùs esse, seu ex tali causa ob quam prudenter judicatur talem dilationem esse de mente præsumpta Ecclesiæ. Ità expressè Concilium Lateran. can. *Omnis.*

Si dicas præceptum Ecclesiæ, quoad tempus esse determinationem juris divini, adeòque Ecclesiam in eo non posse dispensare.

R. Equidem esse determinationem juris divini sed humanam non divinam, & ideò sicut illam posuit, potest auferre & relinquere præceptum in eo statu, in quo erat antè determinationem. Et cùm non constet, quando obligat præceptum divinum, an semel in anno, an plus, an minùs, hoc sufficit, ut Ecclesia justis de causis, ultrà annum differat. Videtur tamen quòd non posset dispensare ultrà tempus, in quo certò obligat jus divinum, putà ultrà octo aut decem annos, sed posset interpretari in certis casibus jus divinum, ob gravissimas causas tunc occurrentes, non obligare.

✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦ ✦

DISSERTATIO VI.

De Ministro Confessionis.

D. Th. Suppl. Q. 8.

ARTICULUS I.

Utrùm solus Sacerdos sit Minister Confessionis?

NEgàrunt Wiclefistæ damnati in Concilio Constantiensi, Waldenses qui hanc potestatem tribuebant cuilibet Laïco probo, & Lutherus qui cùm existimaret absolutionem nihil aliud esse quàm declarationem remissionis peccatorum, docuit in libro de abroganda Missa, quemlibet fidelem, etiam mulierem, esse Ministrum Confessionis, saltem in casu necessitatis. Morinus vero l. 8. de Pœnit. cap. 23. censet hanc facultatem olim fuisse concessam Diaconis: Contrà quos omnes.

Dico: solus Sacerdos est Minister legitimus Confessionis sacramentalis. Supp.q.8. a. 1. c.

* Prob. Ille solus est Minister legitimus Confessionis qui potest absolvere à peccatis confessis; ad id enim ordinatur Confessio sacramentalis: Atqui solus Sacerdos potest absolvere à peccatis confessis: Ergo. Prob. Min. Solis Apostolis & in eorum persona solis Episcopis & Sacerdotibus, utpote eorum Successoribus Christus Matth. 18. promisit claves Regni Cœlorum seu potestatem ligandi & solvendi, retinendi & remittendi peccata, iisque solis eam contulit Joan. 20. dicens: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos...... Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis retenta sunt:* Ergo. Undè Concilium Trid. Sess. 14. Can. 10. definit: *Si quis dixerit...... non Solos Sacerdotes esse Ministros absolutionis...... anathema sit.* Vide Canonem integrum in capite Tractatûs. Idem ampliùs declarat Concilium eàdem Sess. cap. 1. & 6. * ib. in a. c.

Adstipulantur SS. Patres. Basilius in Regulis brevioribus num. 228. dicit peccata Sacerdotibus aperienda esse, quia *eis credita est dispensatio divinorum Mysteriorum.* Ambros. l. 1. de Pœnit. cap. 2. *jus hoc,* inquit, ligandi scilicet & solvendi, *solis Sacerdotibus concessum.* S. Ephrem Orat. de Sacerdotio: *Absque venerando & divino Sacerdotio remissio peccatorum mortalibus non conceditur.* Aug. Serm. 351. dicit ad remissionem peccatorum accedendum esse *ad Antistites per quos in Ecclesia claves ministrantur.* S. Leo Epist. 91. *Indulgentia Dei non nisi supplicationibus Sacerdotum potest obtineri.* Plura in hanc rem protuli Dissert. 1. hujus Tractatûs de existentia Sacramenti Pœnitentiæ & Dissert. præcedenti a. 1. de necessitate Confessionis. Confer.

Dixi in Conclusione, *Confessionis sacramentalis,* id est quæ fit in ordine ad absolutionem à Ministro consequendam; quia non negamus olim viguisse morem confitendi Laïcis, præsertim ubi deesset Sacerdos: At ista Confessio non erat sacramentalis, seu in ordine ad absolutionem, sed ad erubescentiam & majorem humiliationem, seu ad consilium aut auxilium petendum, utque indè &

& ex magno desiderio Confessionis Deus flecteretur ad veniam concedendam. Quo sensu intelligendus est S. Th. dum hic a. 2. o. & præsertim ad 1. scribit quòd „ Quando necessitas est imminens, debet facere pœnitens quod ex parte sua est, scilicet conteri & confiteri cui potest..... & quòd defectum Sacerdotis supplet summus Sacerdos.... & ex desiderio Sacerdotis, talis Confessio est sacramentalis est quodammodo." Quibus, inquam, verbis S. Th. non præcipit, sed hortatur ad hujusmodi Confessionem secundùm morem qui vigebat suo tempore, eamque vocat *quodammodo sacramentalem*, non quod esset in ordine ad Sacramentum, aut esset pars Sacramenti, sed quia, vel fiebat ad imitationem Confessionis sacramentalis, vel quia habebat adjunctum Sacramenti desiderium: Ista autem consuetudo nunquam vim legis habuit, & jam diu abrogata est, ut mox dicam.

Hunc porrò esse sensum S. Thomæ evidenter patet 1°. ex art. 1. præcedenti, in quo resolvit solum Sacerdotem esse Ministrum Confessionis sacramentalis. 2°. Ex eadem Responsione citata ad 1. hujus articuli secundi, ubi in fine dicit quod ex tali Confessione *non sit Sacramentum perfectum, quia deest ei, quod est ex parte Sacerdotis*; Et ad 3. ibid. de hujusmodi pœnitente & confitente dicit necesse esse *quòd iterùm confiteatur Sacerdoti cùm copiam habere potuerit, quia Sacramentum Pœnitentiæ perfectum non fuit.* Item opusc. 5.

Iste autem mos qui diù antè D. Thomam viguerat & ejus temporibus adhuc vigebat, jam diù & meritò exolevit; censentque Theologi illum nunc non expedire; partim quia hoc esset apparenter connivere Hæreticis hodiernis, partim quia hujusmodi Confessionis, nulla est necessitas, nullum præceptum, neque expedit peccata præsertim occulta & gravia extrà Sacramentum manifestare.

Similiter, cùm S. Th. art. sequenti dicit Confessionem venialium posse fieri non Sacerdoti, non intelligit sacramentalem in ordine ad claves, quæ non nisi Sacerdotibus sunt collatæ: Undè dicit ibid. hanc Confessionem non esse perfectum Sacramentum; sed intelligit non sacramentalem, quæ, dùm fit ex humilitate & detestatione peccatorum, valet ad remissionem peccatorum venialium; sicut, inquit ibid. S. Doct. tunsio pectoris, aspersio aquæ benedictæ & alia Sacramentalia. At cum nulla sit necessitas sic confitendi venialia, monent, ut suprà, Theologi, melius esse ab hujusmodi Confessione abstinere, nisi consilii petendi causà, sicut de mortalibus dictum est. Hæc pro explicatione mentis S. Thomæ.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Jacobi 3. dicitur: Confitemini alterutrum peccata vestra: Ergo.

Supp. q. 6. a. 1. ad 1. R. quòd si ille textus intelligatur de Confessione sacramentali (quod quidam negant) per alterutrum non intelligitur quilibet, sed Sacerdos, hoc est homo homini: Quod patet, tum ex eo quod præmisit Apostolus: *Si quis vestrum infirmatur, inducat Presbyteros Ecclesiæ*: Tum quia Jacobus loquebatur Christianis quibus præsupponebat notam esse Legem evangelicæ Confessionis faciendæ solis Sacerdotibus Joan. 20.

Obj. 2°. Episcopus electus & confirmatus, licèt non ordinatus, potest aliis conferre potestatem excipiendi Confessiones sacramentales: Ergo illam habet. Item Sacramentum Pœnitentiæ est Sacramentum necessitatis sicut Baptismus: Atqui quilibet homo potest conferre Sacramentum Baptismi: Ergo.

R. ad primum, N. Ant. Non enim Episcopus non ordinatus confert potestatem, sed dumtaxat exercitium hujus potestatis assignando Sacerdoti subditos in quos possit exercere suam potestatem, ut dicemus modò, dum de jurisdictione.

Ad secundum, N. Conseq. 1°. Quia Baptismus est majoris necessitatis quàm Pœnitentia; potest enim Pœnitentia suppleri per illius votum & contritionem; non Baptismus in parvulis. 2°. Pœnitentia administratur per modum judicii ad quod requiritur jurisdictio, non Baptismus. 3°. Et præcipuè, quia sic est voluntas Christi quæ nobis constat ex Scriptura, Traditione & usu Ecclesiæ. Vide Differt. 2. de Bapt. a. 2.

Obj. 3°. Pro Diaconis cum Morino. S. Cyprianus Epist. 12. de iis qui Libellos à Martyribus acceperant dicit: „ Si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectatâ præsentiâ nostrâ, apud Presbyterum quemque præsentem, vel si Presbyter repertus non fuerit & urgere exitus cœperit, apud Diaconum quoque Exomologesim facere delicti sui possint, ut manu eis impositâ, veniant ad Dominum cum pace quam dari Martyres litteris ad nos factis desideraverunt." Ergo.

R. N. Conseq. Quamvis enim *Exomologesis* frequenter usurpetur pro Confessione sacramentali, attamen non raro etiam sumitur, vel pro ipsa actione Pœnitentiæ publicæ, maximè pro ea parte quæ dicebatur *substratio*, in qua Pœnitentes impositioni manuum Episcopi & Cleri substrati, confitebantur se peccasse, vel pro declaratione pœnitentiæ adimpletæ, postquam pœnitentes impositione Cæremoniali manuum Episcopi & Cleri reconciliabantur Ecclesiæ & admittebantur ad Communionem: Hoc autem sensu Cyprianum intellexisse *Exomologesim* in objectione patet, quia sic ipsemet illam intelligit Epist. 11. 61. & præsertim 9. ubi de iis qui pœnitentiam publicam agebant pro peccatis levioribus quàm sit abnegatio fidei & Idololatria, dicit: „ Nam cùm in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam justo tempore, & secundùm disciplinæ ordinem ad *Exomologesim* veniant & per manus impositionem Episcopi & Cleri jus communicationis accipiant, nunc crudo tempore, persecutione adhuc perseverante, nondum restitutâ Ecclesiæ pace ad communionem admittuntur, & offertur nomen eorum & nondùm pœnitentiâ peractâ, nondum *Exomologesi* factâ, nondum manu eis ab Episcopo & Clero impositâ, Eucharistia illis datur." Vides *Exomologesim* apud Cyprianum sumi vel pro ipsa actione pœnitentiæ publicæ aut ejus parte, vel pro declaratione pœnitentiæ adimpletæ; *impositionem* verò *manuum*, sumi non pro sacramentali, sed pro cæremoniali facta ab Episcopo & Clero. Denique *pacem* pro reconciliatione cum Ecclesia & admissione ad communionem. Quod adhuc evidentiùs fit ex eo quòd Cyprianus loquatur de iis qui stadium pœnitentiæ publicæ decurrebant: At verò Confessio sacramentalis publicam pœnitentiam præcedebat, ut diximus anterius: Undè dato Cyprianum locutum fuisse de Confessione peccatorum, hæc tamen non fuisset sacramentalis.

Inst. 1°. Cyprianus committit Diaconis, ut faciant quod Episcopus aut Sacerdos fecisset, si adfuisset, Episcopus autem seu Sacerdos absolvisset sacramentaliter. Item permittit eis, ut conferant pacem quam petebant pœnitentes ex libellis Martyrum, hæc autem pax non erat simplex reconciliatio cum Ecclesia, sed etiam absolutio sacramentalis: Ergo.

R. 1°. N. Utramque Min. Reconciliatio enim & pax de qua loquitur Cyprianus, non erat reconciliatio cum Deo per absolutionem sacramentalem, sed reconciliatio cum Ecclesia per relaxationem pœnitentiæ solemnis, & participationem Eucharistiæ, nec aliud petebant Martyres suis libellis; erant enim tunc, sicut nunc, Indulgentiæ: Indulgentia autem non est absolutio sacramentalis à peccatis, sed relaxatio tantùm pœnæ temporalis, quæ remanet post dimissam culpam, sicque supponit absolutionem sacramentalem; id ma-

magis constabit ex dicendis infrà in Digressione historica ad Dissertationem de Satisfactione, ubi probabimus absolutionem sacramentalem non differri usque post peractam pœnitentiam solemnem, sed ordinariè conferri post Confessionem secretam cùm pœnitentes ad pœnitentiam solemnem admittebantur. Confer.

R. 2°. Datâ utrâque Minore, facultatem quam ibi concedit Cyprianus Sacerdotibus & Diaconis, intelligendam esse accommodatè ad eorum potestatem, in Sacerdotibus de reconciliatione Canonica & Sacramentali; quia ad utramque habent potestatem; in Diaconis de reconciliatione & pace tantùm Canonica, non Sacramentali, quia ad hanc non habent potestatem.

Inst. 2°. Licèt Sacerdos non sit Minister ordinarius Confirmationis, potest tamen illam conferre ex commissione Episcopi, ut diximus suo loco: Ergo similiter Diaconus respectu Confessionis & Absolutionis Sacramentalis.

R. N. Conseq. Disparitas prima petitur ex voluntate & institutione Christi, quam pro utroque Sacramento nobis testatur Ecclesiæ traditio & usus. Secunda Disparitas est, quod quamvis Sacramentum Pœnitentiæ sit magis necessarium quàm Sacramentum Confirmationis, Ministri Pœnitentiæ sunt frequentiores, quàm Ministri Confirmationis.

ARTICULUS II.

Utrùm omnis Sacerdos sit Minister legitimus Confessionis?

sivè

Utrùm prœter potestatem Ordinis sit in Ministro Confessionis necessaria potestas Jurisdictionis?

Hæc quæstio expediri non potest nisi priùs explicentur varia quæ spectant jurisdictionem. Undè sit.

§. I.

De Jurisdictione.

Petes 1°. Quid sit Jurisdictio?

R. Jurisdictio generaliter sumpta, est quædam potestas moralis regendi & gubernandi subditos: Specialiter in subjecta materia, est potestas quâ Sacerdos, ut Judex, fert in alterum, tanquam in subditum, sententiam in foro conscientiæ.

Petes 2°. An hæc potestas sit distincta ab illa quæ confertur in corpus Christi mysticum omni Sacerdoti in sua Ordinatione, per hæc verba: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt*, & quæ dicitur potestas Ordinis.

R. Esse certò aliquid distinctum: Tùm quia Concilium Florentinum & Trid. sess. 14. cap. 7. declarant nullam esse absolutionem collatam à Sacerdote, qui non habet jurisdictionem: Ergo supponunt jurisdictionem non competere omni Sacerdoti, adeòque non conferri in Ordine, sed esse quid distinctum à potestate Ordinis: Tùm quia aliàs omnis Sacerdos foret proprius Sacerdos, & nullus alienus, contrà quod supponit Concilium Lateranense, cùm decernit Sacerdotem alienum non posse absolvere sine licentia proprii.

An verò sit quid distinctum ex parte principii, aut tantùm ex parte termini, seu materiæ subjectæ, disputatur inter Theologos.

Quidam volunt omnem Sacerdotem, vi suæ ordinationis jure divino accipere potestatem absolvendi completam & perfectam, quantùm est ex parte principii, non tamen completam ex parte materiæ, seu subditorum, qui nisi ab Ecclesia assignentur, talis potestas non est validè reducibilis ad actum. Undè juxtà hanc sententiam potestas jurisdictionis, quantum est ex se, seu ex parte principii non est distincta à potestate Ordinis. Id autem probant ex verbis citatis *Accipe Spiritum sanctum*, &c. quibus omnes Sacerdotes absolute constituuntur judices, idque explicant his exemplis: Si v. g. Rex constitueret Titium judicem, seu daret ipsi potestatem absolvendi vel damnandi omnes ipsi assignandos à Gubernatore, Titius foret, ut patet, à Rege constitutus complete judex, haberetque completam potestatem judicandi ex parte principii, licet ut valide illam exerceret, indigeret designatione subditorum reorum per gubernatorem faciendâ. Item si Rex instituat Chiliarchum solo diplomate, non assignatâ legione (*Colonel en Brevet*) is haberet potestatem imperandi completam ex parte principii quam tamen exercere non posset, nisi illi subjiciatur legio. Ità, inquiunt in nostro casu.

Alii volunt jurisdictionem esse potestatem distinctam à potestate Ordinis ex parte principii; quia, inquiunt, in ordinatione confertur quidem potestas physica completa ad producendam gratiam, non autem moralis, qualis tamen est jurisdictio, ut patet in judicibus humanis, qui licèt habeant omnia requisita in esse physico ad judicandum, putà scientiam, prudentiam, &c. indigent tamen adhuc jurisdictione, quæ ex parte ipsius judicis se tenet, & non tantùm ex parte materiæ, quæ illi est subjecta. Et hic modus loquendi videtur conformior Conciliis, & D. Thomæ. Est autem hæc jurisdictio secundum illos, deputatio legitima ad exercendum munus Confessarii absolvendo à peccatis modo judiciali pœnitentes tanquam subditos.

Cæterum utraque sententia est probabilis, & in rigore videtur tantum esse disputatio de nomine, sive enim illa jurisdictio sit distincta à potestate Ordinis ex parte principii, sive tantum ex parte materiæ, conveniunt Auctores utriusque sententiæ potestatem Ordinis sine illa esse tantum incompletam, & in actu primo, nec valide reducibilem ad actum secundum nisi ab Ecclesia accedat deputatio legitima, & assignatio subditorum.

Hinc inferes jurisdictionem differre à potestate Ordinis 1°. Quòd potestas Ordinis conferatur cuilibet Sacerdoti per suam ordinationem: Potestas verò jurisdictionis per deputationem legitimam Superioris vel Ecclesiæ ad absolvendum pœnitentem modo judiciali ut subditum. 2°. Sacerdotes omnes in potestate Ordinis sunt æquales, non verò in potestate jurisdictionis. 3°. Potestas Ordinis est invariabilis & indelebilis, utpotè fundata in charactere Sacerdotali, potestas verò jurisdictionis potest augeri vel minui, aut etiam totaliter tolli.

Petes 3°. Quotuplex sit jurisdictio?

R. Quòd sit duplex, ordinaria & delegata: Ordinaria est quæ competit alicui, ratione muneris, officii, vel beneficii cui annexa est cura animarum: Undè dicta ordinaria, quia sic assumptis, collata officio vel beneficio, ordinariè censetur conferri. Delegata, est illa quæ habetur ex commissione illius qui habet ordinariam.

Qui habet jurisdictionem ordinariam dicitur proprius Sacerdos; nec tamen ideò potest dici simpliciter & absolutè *Ordinarius*, quia Ordinarius simpliciter & absolutè dicitur, qui ultrà jurisdictionem ordinariam ad absolvendum, habet etiam ordinariam ad exercenda omnia alia munia spiritualia etiam in foro exteriori, ut Papa in tota Ecclesia, Episcopus in sua Diœcesi: Undè Parochus licèt sit proprius Sacerdos respectu suorum Parochianorum, non est tamen simpliciter *Ordinarius*, sed secundùm quid tantùm, quoad forum scilicet conscientiæ & munus absolvendi.

Petes 4°. Quibus competat jurisdictio ordinaria & respectu quorum?

R. Jurisdictio ordinaria, ut jam dixi, competit iis qui ratione officii tenentur gerere curam animarum. Hinc 1°. competit Summo Pontifici respectu totius Ecclesiæ. 2°. Episcopis respectu totius Diœcesis. 3°. Parochis respectu suorum Parochianorum.

Pontificiæ jurisdictioni communicant Legatus à late-

latere, Pœnitentiarius Papalis, Nuncii etiam Apostolici respectu tamen terminorum suæ nuntiaturæ dumtaxat. Episcopali communicant Vicarii Generales Episcopi, Capitulum Sede vacante, & Pœnitentiarius, ubi Pœnitentiaria est in officium erecta.

Ad hanc reducitur jurisdictio Generalium respectu totius Ordinis; Provincialium respectu Provinciæ; Abbatum exemptorum respectu suorum, eò quòd respectu illorum fruantur jurisdictione quasi Episcopali. Sed quid Archyepiscopus? Potest tempore visitationis absolvere subditos Suffraganei, Ità expresse cap. ultimo de censibus in 6. l. 3. tit. 20.

Ad Parochialem reducitur jurisdictio Decanorum respectu sui Capituli, Vicariorum perpetuorum respectu Parochiæ, Superiorum localium, ut sunt Priores, Guardiani, Rectores, respectu suorum, quorum tamen jurisdictio est longè major Parochiali, cùm etiam in foro exteriori possint excommunicare & multa alia facere, quæ non possunt Parochi: Undè à quibusdam reducitur ad Episcopalem. Notandum quòd secunda persona in Conventibus, ut Subprior apud nos, Vicarius apud Franciscanos, &c. non sortiantur jurisdictionem ordinariam, nisi per mortem vel amotionem Prioris vel Guardiani Sedes vacet.

Petes 5°. Quot modis aliquis fit alterius subditus, seu ejus jurisdictioni subjiciatur quoad hoc Sacramentum?

R. tribus modis. 1°. Ratione domicilii vel quasi domicilii. 2°. Privilegio status. 3°. Juris interpretatione seu consuetudine.

Ratione domicilii vel quasi domicilii, Episcoporum seu Parochorum ordinariæ jurisdictioni subjiciuntur qui inter limites Diœcesis vel Parochiæ *Domicilium*, hoc est fixam & perpetuam habitationem habent: vel *quasi Domicilium*, hoc est familiam seu habitationem per magnam partem anni, ut sunt Mercatores in Emporiis, Scholastici in Academiis, Aulici in Curiis, &c. Undè qui habet duo domicilia in diversis Parochiis aut in una domicilium, in altera quasi domicilium, secundùm plures, utriusque Parochi jurisdictioni subjicitur & à quolibet potest absolvi, licet Sylvio & aliis probabiliùs videatur quòd confiteri debeat Sacerdoti illius Parochiæ in qua habitat, dùm instat præceptum confitendi, ne sequatur confusio.

Privilegio status, ordinariæ jurisdictioni subjiciuntur qui alicui statui vel familiæ uniuntur, cujus superior ex Privilegio ordinariam habet jurisdictionem; ut qui in Familiam Cardinalium admittuntur, ipsis ut ordinariis subjacent in hoc Tribunali Sacramentali. Novitii Superioribus Religionis; item qui sunt verè de familia domûs, & commensales continui.

De his ultimis identidem lites motæ sunt à Parochis, sed in suam perniciem: Præter enim plurima Summorum Pontificum Privilegia, Innocentii IV. Constitutione 42. Alexandri IV. Constitutione 205. Nicolai V. Constitut. 29. in qua exprimit etiam cohabitantes causâ devotionis, Innocent. VIII. Constit. 46. Leonis X. Constit. 50. ac tandem Clementis X. Constit. 2. *superna* datâ 1670. qui in terminis declarat, „ In Monasteriis „ ac Collegiis ubi juxtà Regularia instituta vivi- „ tur, posse tàm Prælatos Regulares quàm Con- „ fessores Regularium eorumdem Monasterio- „ rum seu Collegiorum audire Confessiones illo- „ rum sæcularium qui inibi sunt verè de familia „ & continui commensales". Præter hæc, inquam non ità pridem, Senatus supremus Parisiensis anno 1688. contrà Parochum d'Oisy in favorem Monialium Abbatiæ *du Verger* Diœcesis Cameracensis Ordinis Cisterciensis, decrevit earum Confessarium posse exercere omnia Pastoralia in omnes domesticos intrà septa Monasterii degentes, exceptâ Baptismi & Matrimonii administratione. Idem anno 1691. contrà Parochum S. Albini Duaci in favorem Abbatiæ de Pratis ejusdem Ordinis Diœcesis Attrebatensis.

Juris interpretatione, vel si mavis tacitâ voluntate Ordinariorum per consuetudinem firmatâ, iter agentes & peregrinantes ordinarium Judicem sortiuntur in hoc Tribunali Parochum illius loci ad quem perveniunt, sivè ex devotione, sivè ex obligatione Sacramenta præcipere voluerint. Idque de Confessione annua & Communione Paschali declaravit Eugenius IV. si eo tempore quo urget præceptum, ad proprium Parochum accedere commodè non possunt: Ità tamen ut in propriam Parochiam reversi, testimonium annuæ Confessionis & Communionis, Parochis exposcentibus exhibeant, & modò etiam non fiat in fraudem, ut vitent scilicet proprium Parochum, nisi fortè accederent ad Privilegiatum, de quo infrà.

Huc revocari possunt, aut si vis ad quasi domicilium, Vagabundi qui nullibi domicilium habent: Et ideò probabiliùs pro Sacerdote proprio sortiuntur Parochum illius loci in quo pro tempore morantur; quia actualis habitatio, quoad præsentem casum succedit ipsis loco domicilii, ità ut Parochus talis loci teneatur illis indigentibus & justè petentibus Sacramenta conferre, & ut præcepta impleant eos urgere & cogere: Et licet id forte non possit respectu eorum qui alibi Parochiam habent, cum tamen vagi nullam habeant, justum est ut subdantur illi in cujus districtu morantur.

Similiter juris interpretatione seu privilegio status, milites subjiciuntur suo Capellano ut proprio Sacerdoti, saltem quando sunt in castris: Quia dùm sunt in Stationibus seu præsidiis quibusdam, videtur quòd ex dispositione Sacellani generalia subdantur Parocho talium locorum. Tandem ratione periculi, seu articuli mortis quilibet fit subditus cuilibet Sacerdoti à quo potest absolvi, ut dicemus fusius infrà.

Specialiter de Jurisdictione delegata.

Ex jam dictis habemus quòd jurisdictio delegata sit ea quam Sacerdos in Pœnitentem acquirit, non ex vi officii aut beneficii proprii, sed ex commissione legitima alterius ordinariam jurisdictionem habentis.

Dicitur 1°. *Ordinariam jurisdictionem habentis*, quia delegati non possunt subdelegare, nisi id expressè eis concedatur. Patet ex cap. *cùm causam* 62. de appell. tit. 28. ubi id permittitur delegatis Principum tantùm & non aliis.

Dicitur. 2°. *Ex commissione legitima*, ad quam requiruntur certæ conditiones, tàm ex parte delegantis quàm ex parte delegati: Ex parte delegantis quòd non deleget extrà limites suæ jurisdictionis, & quòd non sit degradatus aut excommunicatus vitandus; quia tunc privatur usu Ecclesiasticæ Jurisdictionis. Secùs tamen si esset Episcopus confirmatus, quamvis nondum Sacerdos, quia licèt tunc careat jurisdictione ut ipsemet absolvat in foro conscientiæ, habet tamen jurisdictionem in foro exteriori ut deleget ad absolvendum.

Ex parte delegati requiritur pariter quòd non sit degradatus, nec excommunicatus vitandus. Insuper & maximè pro Confessione sæcularium quòd sit approbatus ab Episcopo, nisi ipsemet delegans esset Episcopus, Ità jure novo Tridentini.

Hinc sequitur quòd licet antè Tridentinum possent Parochi ex jure communi delegare quemlibet Sacerdotem ad ministerium hujus Sacramenti in sua Parochia, etsi non foret ab Episcopo approbatus, post illud tamen, nec licitè, nec validè id possunt: ut etiam declarârunt Cardinales ejusdem Concilii interpretes.

Petes 1°. quotuplex sit jurisdictio delegata?

R. quòd sit duplex; directè & indirectè delegata: Directè delegata dicitur quando alicui committitur

mittitur, ut ipse per se directè pœnitentem absolvat: Delegata indirectè, quando alicui conceditur, ut eligat Sacerdotem, qui ipsum vel alios absolvat; factâ enim electione, indirectè collata censetur jurisdictio Sacerdoti electo: Undè quamvis ipsa delegatio jurisdictionis ad ipsum Sacerdotem terminetur, ministerium tamen medium hujus delegationis, scilicet electio Sacerdotis, Laïcis, imò & Fœminis potest committi.

Petes 2°. Quot & quibus modis acquiritur jurisdictio delegata, tàm directa, quàm indirecta?

R. tribus potissimùm modis, ab homine, à jure, à consuetudine.

Ab homine: Quando homo ordinariâ gaudens jurisdictione illam verbo, scripto, vel alio signo exteriore alteri committit, aut permittit alicui Confessarium eligere, ut accidit in Jubilæis.

A jure: Quando jus Canonicum, Lex, Bulla aut Constitutio Papalis concedit certis personis vel ut absolvant, vel ut Confessarium eligant. Sic quoad primum concessum est omnibus Ordinum Mendicantium Sacerdotibus, ut possint absolvere omnes fideles ad se venientes, modò sint à suis respectivè Superioribus legitimè præsentati, & ab Episcopis approbati; de quo specialiter dicam infrà.

Pariter quoad secundum, concessum est Episcopis, Generalibus Ordinum, Provincialibus, Abbatibus, & minoribus Prælatis exemptis, ut possint sibi eligere Confessarium. Ità Gregorius IX. l. 5. Decretal. Tit. 38. de Pœnit. & Remiss. his verbis: „ Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis & aliis Superioribus, necnon minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter Superioris sui licentiam providum & discretum sibi eligere possint Confessarium". Idem dicendum de illis quibus id privilegio speciali concessum est.

Porrò circà textum juris citatum, notandum quòd nomine *Episcoporum*, illi soli intelliguntur, qui simpliciter dicuntur Episcopi, ut sunt confirmati etiam antè Consecrationem, licèt sint tantùm titulares; non verò solùm Electi, si non sint confirmati. Nec etiam degradati, quia habentur tanquam si non essent Episcopi. Depositi tamen excommunicati, suspensi videntur frui tali privilegio, quia licèt interdicatur eis usus Ordinis & Jurisdictionis, non privantur tamen gratiis & privilegiis. Nomine Superiorum intelliguntur Generales Ordinum, Provinciales, Abbates exempti à jurisdictione Episcopali, &, saltem ex consuetudine, Cardinales. Nomine minorum Prælatorum intelliguntur Prælati locales exempti, ut Priores, Guardiani, Rectores, &c. non tamen Abbatissæ aut Priorissæ, quæ non veniunt nomine *Prælati*.

Dubium hîc oritur an Prælati Regulares eligere possint Confessarium extrà suum Ordinem? R. affirmativè, nisi specialis suæ Religionis constitutio obstet; quia ubi jura non distinguunt, nec nos distinguere debemus: non expedit tamen.

Dubium aliud an Prælati, sivè Regulares, sivè Sæculares eligere debeant approbatum ab Ordinario?

R. Prælatos sæculares Episcopis inferiores probabiliùs non posse eligere, nisi approbatum ab Ordinario. Quia Trid. de Reformat. sess. 23. cap. 15. decernit neminem posse audire confessiones Sæcularium, nisi vel habeat Beneficium parochiale, vel sit ab Episcopo approbatus, *Non obstantibus quibuscumque privilegiis & consuetudine etiam immemorabili.* Nonnulli quidem existimant hanc licentiam à Tridentino non fuisse abrogatam, quia quæ sunt redacta in corpus juris, non sunt pura privilegia, sed Leges & Canones. Cæterùm, ut minimum saltem res est dubia, adeòque cum periculo nullitatis Sacramenti ad praxim non reducenda. Quoad Prælatos Regulares possunt eligere etiam non approbatum ab Episcopo: Quia Tridentinum nihil innovavit circa Confessionem Regularium.

A consuetudine: Non quòd sola consuetudo possit jurisdictionem conferre, cùm necessariò debeat à Superioribus procedere, sed quòd sit testis & signum moraliter certum taciti consensûs Superioris. Undè talis jurisdictio ad ejus nutum est revocabilis, non obstante consuetudine.

Ex hoc capite Pastores & simplices Sacerdotes Sæculares possunt sibi Confessarium eligere, modò sit approbatus, quia Prælati omnes & Parochi in id consentiunt propter commoditatem sacrificandi. Dixi *modò sit approbatus*, quod patet tùm ex modò dictis, tùm ex hac propositione condemnata ab Alexandro VII. *Qui Beneficium curatum habent possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.*

Huc etiam revocari possunt iter agentes & peregrinantes, qui quamvis domicilium retineant, possunt tamen confiteri Parocho illius loci ad quem perveniunt, vel alteri pro tali loco approbato, si tamen hoc non fiat in fraudem, ut vitetur proprius Sacerdos, vel nisi accedant ad privilegiatum, ut jàm diximus de jurisdictione ordinaria; ad quam videntur etiam peregrinantes posse revocari.

Petes 3°. Utrùm ad delegationem ab homine sufficiat ratihabitio sperata, seu præsumptio consensûs futuri illius qui delegare potest?

R. Nec ratihabitio sperata de futuro, nec præsumptio consensûs futuri delegantis sufficit ad delegationem: Quia ad validitatem absolutionis requiritur jurisdictio actualis in eo qui absolvit: Atqui dùm est tantùm ratihabitio sperata de futuro, seu præsumptio futuri tantùm consensûs delegantis, non adest jurisdictio tempore absolutionis, sed speratur tantùm posteà futura: Ergo.

Opposita tamen ratione sufficit ratihabitio de præsenti, seu præsumptio fundata consensûs præsentis delegantis, si tamen reverà adsit talis consensus; quia si reverà non adesset, quantumvis fundata & rationabilis ejus foret præsumptio, non haberetur jurisdictio delegata, quæ necessariò dimanat ab actuali, & vero consensu delegantis jurisdictione ordinariâ gaudentis. Undè non est de facili usurpanda jurisdictio ex tali præsumptione taciti consensûs, sed meritò expressus requiri debet, ubi haberi potest. Quod enim dicitur sufficere, si ordinarius videat & taceat, seu non contradicat, verum quidem esse potest, sed non ità semper, cùm possit non consentire, & tamen tacere, quia vel timet rixas, vel putat alium aliundè habere jurisdictionem. An autem sufficeret voluntas interior delegantis nullo signo externo manifestata? Respondet Sylvius, hic quæstiunculâ primâ negativè; quia, inquit, talis potestas debet conferri humano modo.

§. II.

Resolvitur quæstio proposita in titulo Articuli.

Dico: Non omnis Sacerdos est legitimus Minister Confessionis; sed præter potestatem Ordinis, requiritur jurisdictio. *Supp. q. 8. a. 4. o.*

Prob. 1°. ex Canone *Omnis utriusque sexûs* Concilii Lateran. in quo statuitur quòd omnis fidelis debeat saltem semel in anno confiteri proprio Sacerdoti, vel alteri de ejus licentia.

Prob. 2°. Auctoritate & ratione Concilii Trid. sess. 14. cap. 7. ubi ait: „Natura & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur. Et ideò in Ecclesia Dei persuasum semper fuit, & verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut delegatam non habet jurisdictionem ".

Prob. 3°. Oportet quòd ille qui dispensator hujus Sacramenti constituitur, sit talis, qui possit imperare aliquid agendum, cùm Sacerdos non absolvat, nisi ligando ad aliquid faciendum: Atqui imperium non competit alicui in alium, nisi *ibid. o.*

qui

qui habet super eum jurisdictionem: Ergo de necessitate hujus Sacramenti est, non solùm ut Minister habeat Ordinem sicut in aliis Sacramentis, sed etiam ut habeat jurisdictionem: Et ideò sicut ille qui non est Sacerdos non potest hoc Sacramentum conferre, ità nec ille qui non habet jurisdictionem.

Ex his patet Conclusionem esse veram non solùm jure Ecclesiastico, sed etiam divino, cùm fundetur in natura Sacramenti, ut instituti à Christo per modum judicii. Undè Bonifacius Papa cap. *Si Episcopus* de pœnit. & remiss. in 6. „ Nulla, „ inquit, potest consuetudine induci quòd ali„ quis præter sui Superioris licentiam, Confesso„ rem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere „ aut ligare. " Quod autem nullâ consuetudine abrogari potest, juris est divini vel naturalis.

Patet insuper cur in administratione aliorum Sacramentorum non requiratur jurisdictio, sic quòd omnis Sacerdos, sivè excommunicatus, sivè suspensus, sivè degradatus, validè, licèt illicitè baptiset, consecret, ungat, &c. quia hæc Sacramenta non sunt instituta per modum judicii, nec ideò requirunt jurisdictionem sicut Sacramentum Pœnitentiæ.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Omnis Sacerdos in sua Ordinatione accipit potestatem absolvendi à peccatis dum ei dicitur: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis*: Ergo.

R. D. Ant. Omnis Sacerdos in sua Ordinatione accipit potestatem absolvendi à peccatis physicam seu Ordinis, C. Ant. Moralem seu jurisdictionis, N. Vel aliter: Accipit potestatem absolvendi incompletam, C. Completam, N. Solutio patet ex secunda Petitione §. præcedentis: Pro cujus majori intelligentia observandum est insuper Sacerdotem in sua ordinatione accipere duas potestates, unam in corpus Christi verum, dùm porrectis instrumentis dicitur ipsi: *Accipe potestatem celebrandi.* Alteram in corpus Christi mysticum seu in fideles judicialiter absolvendos seu ligandos, dùm posteà ipsi dicitur *Accipe Spiritum sanctum*, &c. (Quidam tamen existimant utramque simul accipere dùm confertur ipsi Ordo & character sacramentalis, in prolatione scilicet priorum verborum cum porrectione materiæ; sed quia Episcopus non potest omnia simul proferre, posteà dicit *accipe Spiritum sanctum*, &c. ut explicativum jàm traditæ potestatis) utraque potestas est physica, quia effectus utriusque, scilicet consecratio corporis Christi & absolutio à peccatis per collationem gratiæ sunt physici. De prima non procedit argumentum, sed de secunda tantùm: At neque illa est omninò completa sinè morali potestate jurisdictionis, seu nisi designetur materia in quam possit exerceri, sicut in naturalibus causa physica non producit effectum nisi applicetur materiæ: Et in moralibus homo instructus scientiâ, probitate & aliis conditionibus physicis ad judicandum, nihil efficere potest sinè jurisdictione & deputatione à Principe; imò ab eo constitutus indeterminate Judex, nec quidquam efficere potest, nisi determinentur & assignentur ipsi subditi in quos illam potestatem exercere valeat, ut diximus loco citato. Unde licet jurisdictio non sit causa efficiens gratiæ remissivæ peccatorum, est tamen conditio insupplebiliter requisita ad hoc ut potentia Ordinis physica hunc effectum physicè producat.

Inst. Hoc ipso quo dicitur Sacerdotibus in sua ordinatione: *Accipe Spiritum sanctum quorum remiseris*, &c. constituuntur Judices omnium fidelium, ità ut in omnes conferatur eis jurisdictio: Ergo. Prob. Ant. 1°. Quia aliàs frustranea esset illa potestas. 2°. Quia Apostoli non acceperunt jurisdictionem in omnes fideles nisi per illa verba: *Accipite Spiritum sanctum quorum remiseritis*, &c. 3°. Quia in primitiva Ecclesia omnes Sacerdotes hoc ipso quo erant ordinati, poterant omnes absolvere sinè ulla alia delegatione. 4°. Quia aliàs dicendum foret Sacerdotes absolvere auctoritate Ecclesiæ & non Christi: Ergo.

R. N. Ant. Quia, ut jam sæpè diximus, jurisdictio non datur sinè subditis in quos exerceri possit; per ista verba autem in ordinatione Sacerdotum, neque omnes fideles, neque aliqui determinatè assignantur ut Subditi Sacerdotis consecrati: Non aliqui determinatè ut patet, neque omnes; tùm quia id non exprimitur, tùm quia aliàs omnes forent proprii Sacerdotes, nullus alienus contrà mentem, Traditionem & Decreta Ecclesiæ. Item omnes forent æquales Papæ & Episcopis in absolvendo: Undè confusio & totius Ordinis Ecclesiastici inversio oriretur.

Ad primam probat. N. Ant. Quia ista potestas Ordinis est necessariò requisita, ut in ea fundetur jurisdictio; ità ut nulli non Sacerdoti possit talis jurisdictio absolvendi à peccatis conferri, ut patet ex art. præcedenti: Et quia illa jurisdictio non est potestas physica producendi gratiam remissivam peccati, sed tantùm conditio, ut dictum est.

Ad secundum, R. Apostolos præter potestatem Ordinis accepisse etiam potestatem jurisdictionis immediate à Christo, non præcisè vi istorum verborum: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis*, &c. sed ex peculiari Christi intentione, quæ significata est per missionem quâ eos mittit cum auctoritate Apostolica in universum mundum, *sicut misit me vivens Pater*, inquit, *& ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum*, &c. Quamvis autem Sacerdotibus in ordinatione dicatur: *Quorum remiseris peccata*, &c. non mittuntur tamen, neque sicut Apostoli constituuntur Doctores & Pastores, sed accipiunt dumtaxat potestatem physicam Ordinis remittendorum peccatorum, super quam fundari possit potestas jurisdictionis, si à Superiore detur. Undè Sacerdotes sunt Apostolorum Successores quoad characterem sacerdotalem & potestatem Ordinis tantùm, non quoad jurisdictionem, Apostolatum & Pastoratum.

Ad tertiam, N. Ant. Licèt enim in Exordio Ecclesiæ cùm parvus esset credentium & Sacerdotum numerus, nec adhuc facta esset divisio in Episcopatus & Parochias, cuilibet Sacerdoti statim ac erat ordinatus, conferretur jurisdictio, id tamen non habebat præcisè vi ordinationis, sed vi delegationis & deputationis, quæ vel includebatur in ipsa ordinatione ex speciali intentione Ecclesiæ tunc temporis, vel statim, sed seorsim formaliter & explicitè fiebat. At nunc cùm Ecclesia diviserit Episcopatus & Parochias, id ampliùs nec facit nec intendit. Adde non constare etiam Sacerdotibus his primis temporibus conferri jurisdictionem in omnes fideles. Quin imò probabilius est eos deputari ad certa loca & personas.

Ad quartam: Quamvis possit dici Sacerdotem absolvere auctoritate Ecclesiæ intelligendo de sola jurisdictione; iste tamen loquendi modus non admittitur; quia absolutio est principaliter actus potestatis Ordinis, ut dictum est, & virtus efficax formæ est à Christo, non ab Ecclesia.

Repones: Quando aliquis accedit ad Sacerdotem ut ipsi confiteatur & ab ipso absolvatur, hoc ipso se illi subjicit: Ergo Sacerdos habet hoc ipso jurisdictionem in eum tanquam in subditum.

R. hanc instantiam non urgere in sententia probabili quam suprà exposuimus, scilicet quòd potestas Ordinis compleatur etiam ex parte principii per jurisdictionem, quod complementum non potest dare inferior particularis. In altera verò sententia, N. Conseq. Quia non pertinet ad subditum excutere jurisdictionem unius ut se subjiciat jurisdictioni alterius in causis quæ spectant Superiorem, sed id fieri debet legitima Superioris auctoritate, quod patet in civilibus; licèt enim homo possit se alteri homini subjicere quantùm ad

ad ea quorum dominus est & pendent ex suo libero arbitrio, non tamen quantum ad ea quorum ipse dominus non est & quæ pendent ex Superiori, sic v, g. reus læsæ Majestatis non potest subjici cui vult judici, ut à crimine isto absolvatur & obtineat veniam, sed illi debet subjici quem Rex in hac causa constituit & delegavit Judicem, quia remissio hujus criminis non ad ipsum, sed ad Regem pertinet. Ità in nostro casu.

Obj. 2°. Papa potest absolvi: Atqui nullus habet jurisdictionem in ipsum: Ergo.

ibid. a. 4. ad 4. R. D. Min. Nullus habet jurisdictionem in ipsum ut Papam, C. Min. Ut peccatorem, N. Min. Per peccatum enim fit inferior apud Deum, sicut unus Medicus curatur ab alio, non ut Medicus, sed ut infirmus.

Si verò petas à quo Confessarius Papæ habet in eum jurisdictionem, an à Christo, an ab ipso Papa? Videtur probabilius quòd ab ipso Papa: Licèt enim Papa non habeat jurisdictionem hoc sensu in seipsum, ut se absolvat, quia reus & Judex debent esse personæ distinctæ; attamen ut Vicarius Christi censetur superior seipso ut peccatore, & ut sic potest alteri conferre jurisdictionem exercendam in seipsum in foro conscientiæ. * Nec tamen sequitur quòd possit etiam conferre alteri jurisdictionem in seipsum in foro exteriori, putà ut ipsum excommunicet, quia absolutio & ligatio in foro Confessionis est quoad Deum tantùm, apud quem aliquis alio superior, redditur inferior per peccatum, sed in judicio exteriori aliquis non amittit superioritatem, ex hoc ipso quod peccat.

* Hic q. 22. a. 4. ad 3.

Obj. 3°. In eo quod est necessarium ad salutem non oportet homines arctari: Atqui magna nimis arctatio videtur, si oporteat uni homini confiteri, & per hoc multi possent à Confessione retrahi, vel timore, vel verecundiâ, vel aliquo alio hujusmodi: Ergo.

ib. ad 6. R. N. Min. Sufficiens enim sternitur ad salutem via, tùm quia sufficienter multiplicantur proprii Sacerdotes, tùm quia faciles debent esse in concedenda licentia alteri confitendi: „ Peccaret „ enim Sacerdos, inquit D. Th. hîc ad 6. si non „ esset facilis ad præbendum licentiam alteri con„ fitendi, quia multi sunt adeò infirmi, quòd po„ tiùs sine Confessione morerentur quàm tali Sa„ cerdoti confiterentur: Unde illi qui sunt nimis „ solliciti ut conscientias subditorum per Confes„ sionem sciant, multis laqueum damnationis in„ jiciunt, & per consequens sibi ipsis." Hæc verba sunt notatu digna.

Obj. 4°. Quilibet Sacerdos habet potestatem completam absolvendi à venialibus & mortalibus jam remissis: Ergo & ab aliis mortalibus.

R. probabilius cum Sylvio & pluribus aliis, N. Ant. 1°. Quia licet venialia & mortalia jam remissa sint materia libera Confessionis; attamen eorum absolutio est actus judicii & usus clavium, ideòque debet proficisci ab habente jurisdictionem. 2°. Sine jurisdictione non est potestas ligandi ad pœnam.

Quod autem quidam, inter quos novissimè Tournely, dicunt, Ecclesiam, in hoc casu tacito consensu conferre jurisdictionem necessariam, planè gratuitum est, & nullo fundamento nixum, præsertim post Decretum Tridentini Sess. 23. cap. 15. de Reformat. quo declarat generaliter nullum Sacerdotem posse excipere Confessiones Sæcularium sinè Episcopi approbatione. Quo Decreto consuetudini contrariæ, si aliquando fuerit, derogatum est, quidam addunt esse abrogatum Decreto Innocentii XI. 26. Februarii 1679.

Si dicas S. Thomam id innuere infrà dùm dicit remissionem venialium sequi potestatem ordinis. R. S. Thomam loqui de remissione venialium quæ fit per collationem cujuslibet vel Sacramenti vel sacramentalis, non per absolutionem sacramentalem, simul enim loquitur de absolutione & sui & æqualis & superioris, constat autem quòd nec à venialibus aliquis possit seipsum sacramentaliter absolvere. Vel dicendum S. Thomam loqui secundùm praxim sui temporis, si tamen viguerit.

Posset insuper objici quòd quilibet Sacerdos possit absolvere in articulo mortis, sed de hoc argumento infrà ex professo agemus.

ARTICULUS III.

Utrùm Confessio annua facta alteri quàm Sacerdoti Parochiali, de licentia superioris, sit valida & licita?

Quæstio hæc movetur occasione famosi Canonis Concilii Lateranensis IV. *Omnis utriusque sexûs*, de quo jam suprà, in quo sic statuitur: „ Omnis utriusque sexûs fidelis postquam ad an„ nos discretionis pervenerit, omnia sua solus „ peccata confiteatur fideliter, saltem semel in „ anno proprio Sacerdoti..... si quis autem alie„ no Sacerdoti voluerit, justa de causa, sua con„ fiteri peccata, licentiam priùs postulet & ob„ tineat à proprio Sacerdote, cùm aliter ille ipse „ non posset absolvere." Et adverte quæstionem esse de sola Confessione annua, de ea enim sola Concilium loquitur. Tota difficultas versatur circà sensum horum verborum *proprio Sacerdoti*, quis sit ille proprius Sacerdos exclusivè.

Quidam ergo contendunt nomine proprii Sacerdotis sic intelligi Parochum, ut excludantur summus Pontifex & Episcopus, ità ut hi non possint aliis dare facultatem excipiendi Confessiones Parochianorum, imò nec ipsimet excipere sine consensu & licentia Parochorum. Ita olim Guillelmus de S. Amore quem impugnavit S. Th. Opusc. 19. Deindè Joannes de Poliaco quem damnavit Joannes XXII. Constit. *Vas Electionis* datâ anno 1321. Etiam nunc quidam Scioli qui non minùs insulsè quàm erroneè jactant se & Papam & Episcopum esse in sua Ecclesia. Quidam paulò modestiores dicunt Papam ex plenitudine potestatis posse dispensare in hac lege; non posse Episcopum, quia est lex generalis Ecclesiæ; at summos Pontifices nunquam de facto illi derogasse. Hæc ex una parte.

Ex altera quidam volunt nomine proprii Sacerdotis Concilium intellexisse summum Pontificem, Episcopum & Parochum, alii intellexisse solum Parochum, sed non exclusis Superioribus, seu salvâ summi Pontificis in tota Ecclesia & Episcoporum in suis Diœcesibus auctoritate. Quamvis autem hæc utraque sententia quoad rem coincidat, modus tamen loquendi in secundo videtur conformior menti Concilii. 1°. Quia Concilium Can. 32. dicit: „ Il„ lud autem penitùs interdicimus ne quis in frau„ dem de proventibus Ecclesiæ, quæ curam *pro„ prii Sacerdotis* debet habere, pensionem alii, „ quasi pro Beneficio conferre præsumat". Ubi nomine proprii Sacerdotis, certò intelligit Parochialem: Ergo similiter Canone 21. *Omnis utriusque sexûs*. 2°. Idem eruitur ex Scopo Concilii in hoc Canone edendo. Tunc temporis abusus irrepserat, ut Parochi tot quot possent Parochianos ex aliis Parochiis ad se attraherent pro Confessione annua, ut ex eis decimas perciperent: Erat enim tunc communiter receptum decimas esse persolvendas ei qui Sacramenta tempore Paschali administrasset: Hæc testantur monumenta Historiæ Ecclesiasticæ, Theodulphus Episcopus Aurelianensis in suo Mandato anni 797. cap. 5. Capitularia Regum Galliæ l. 7. cap. 48. & 68. Decretum Gratiani 2. p. Dist. 6. de Pœnit. Item causa 33. q. 3. cap. *Cùm placuit*, &c. Huic itaque abusui & fraudi, ut occurreret Concilium, sancivit neminem posse Confessionem annuam facere nisi proprio Sacerdoti, aut alteri de ejus licentia, quod planè intelligitur de Sacerdote Parochiali. 3°. Quia sic intellexerunt Innocentius IV. Constit. datâ Neapoli, Benedictus XI. Extravaganti *Inter cunctas*, & plura Concilia particularia apud Natalem Alexandrum & Honoratum Tournely, ità etiam in-

intellexit S. Th. dùm hic a. 5. quærit utrùm aliquis possit alteri quàm proprio Sacerdoti confiteri ex Privilegio seu Mandato Superioris, ubi perspicuum est nomine proprii Sacerdotis ipsum intelligere Parochialem. His non obstantibus

Supp. q. 8. a. 5. c. Dico: Confessio annua facta cuilibet Sacerdoti à summo Pontifice, vel ab Episcopo delegato & approbato, non requisito consensu Sacerdotis Parochialis, imò eo contradicente, est valida & licita, eàque satisfit Canoni, *Omnis utriusque sexûs.*

Prob. 1°. ex ipso Canone laudato: Post impositum à Concilio præceptum cuilibet fideli semel in anno confitendi proprio Sacerdoti, additur: *Si quis* ALIENO SACERDOTI *voluerit justa de causa, sua confiteri peccata, licentiam priùs postulet & obtineat à* PROPRIO SACERDOTE. Manifestum est proprium Sacerdotem ibi sumi prout opponitur alieno, non prout opponitur communi, sicque jura summi Pontificis & Episcoporum qui sunt Pastores communes & non alieni, sarta tecta manere, & eos nunc posse quod antè Canonem editum poterant: Atqui antè Canonem poterant, summus Pontifex in tota Ecclesia, Episcopi in suis Diœcesibus delegare quem vellent ad excipiendas Confessiones fidelium: Ergo id nunc possunt, & qui sic delegatis & approbatis confitetur, satisfacit Canoni.

Confir. Hanc ipsimet potestatem in eodem Concilio exercuerunt dùm Canone primo statuerunt „ Tàm in Cathedralibus quàm in aliis Conventualibus Ecclesiis viros idoneos ordinari quos „ Episcopi possint Coadjutores & Cooperatores „ habere, non solùm in prædicationis Officio, „ verùm etiam in audiendis Confessionibus, & „ Pœnitentiis injungendis ac cæteris quæ ad salutem pertinent animarum.

Ecquis sanæ mentis credat summum Pontificem & Episcopos in Concilio voluisse in gratiam Parochorum à se abdicare potestatem quam habent jure divino, & quæ ideò inabdicabilis est? Quis credat Papam & Episcopum teneri petere licentiam Parochi ad excipiendas Confessiones fidelium Parocho subditorum? Hæc qui credit, somniis pasci delectatur. Non ergo Papa, non Episcopus sunt alieni Sacerdotes, consequenter non eos tangit Canon, sed alios Sacerdotes parochiales qui, ut dixi, ex avaritia mittebant falcem in messem alienam.

ib. in a. s. c. Prob. 2°. Rationibus Auctoris quæ in idem collimant. Prima: Ea quæ sunt Ordinis possunt habenti similem ordinem committi ab eo qui ea facere potest: Atqui administrare Sacramentum Pœnitentiæ est potestatis ordinis, & superior, ut Episcopus, potest Confessionem audire illius qui est de parochia alicujus Presbyteri: Ergo etiam potest committere alicui Sacerdoti quòd ipsum audiat. Min. pro prima parte patet: Secunda est luce clarior, ità ut intolerabilis pervicaciæ esset eam negare: Episcopus enim est principalior Rector omnium suorum Diœcesanorum, à quo tota Parochi jurisdictio dimanat, & qui potest ipsi reservare & de facto, quædam reservat, jurisdictionem limitando. Secunda, quidquid potest inferior potest superior: Atqui ipse Sacerdos potest suo Parochiano dare licentiam ut alteri confiteatur: Ergo multò fortiùs ejus superior hoc potest. Tertia, Potestatem quam habet Sacerdos in populo habet ab Episcopo: Atqui ex illa potestate potest Sacerdos confessionem audire: Ergo & eàdem ratione alius, cui Episcopus potestatem concedit. * Quarta, quòd aliquis Sacerdos impediatur ne alicujus Confessionem audiat, & propter defectum jurisdictionis, vel propter impedimentum executionis ordinis, sicut excommunicati & degradati & hujusmodi: Atqui hoc utrumque impedimentum potest tolli per Superiorem independenter à proprio Sacerdote Parochiali: Ergo. Prob. Min. pro prima parte: Qui habet immediatam jurisdictionem in Pœnitentes, potest illam cuilibet Sacerdoti committere: Atqui non solus Sacerdos Parochialis, sed & multò magìs Episcopus in Diœcesanos & Papa in omnes fideles habet jurisdictionem immediatam, quod patet ex casibus quos sibi reservant & ex hoc quòd ab ipsis, ipsi Parochi habeant jurisdictionem suam: Ergo. Secunda pars Min. est evidens: Multò magis enim pertinet ad Episcopos aut Papam tollere impedimentum Censurarum aut degradationis quàm ad Parochum: Ergo.

* ibid. c.

Confir. Qui confessionem annuam Papæ vel Episcopo faceret, satisfaceret Canoni, vel non. Si primum dicas: Ergo Papa & Episcopus sunt proprius Sacerdos ad sensum Concilii, seu saltem non excluduntur, & qui confiteretur alteri delegato ab alterutro, confiteretur illi de licentia proprii Sacerdotis. Si secundum dicas, ne repetam id esse planè absurdum; quæro cui confitebitur & quomodo satisfaciet Canoni Pœnitens, si fortè non habeat nisi peccata reservata Pontifici vel Episcopo?

Prob. 3°. Variis Constitutionibus summorum Pontificum qui post Concilium Lateranense declárarunt validam esse annuam Confessionem factam Regularibus privilegiatis & approbatis, & per eam satisfieri Canoni *Omnis utriusque sexûs.*

1°. Joannes XXII. Constit. *Vas electionis*, datâ anno 1321. insertâ juri communi l. 5. Extravag. communium damnavit hanc propositionem Joannis de Poliaco: „ Confessi Fratribus habentibus „ licentiam generalem audiendi Confessiones, te„ nentur eadem peccata, quæ confessi fuerant, „ iterùm confiteri proprio Sacerdoti. " Et hanc alteram: „ Stante omnis utriusque sexûs edicto „ in Concilio generali, Romanus Pontifex non „ potest facere, ut Parochiani non teneantur om„ nia peccata semel in anno proprio Sacerdoti „ confiteri, quem constat esse Parochialem Cu„ ratum. " Idem Alexander V. anno 1409. Bullâ *Regnans in Cœlis.*

2°. Leo X. Constit. *Dùm intrà mentis arcana*, confirmatâ in Concilio Lateranensi. V. anno 1516. de Regularibus sic statuit: „ Possunt illi per Epis„ copos & Prælatos super sufficienti litteratura „ & aliqua saltem ejusdem Sacramenti peritia „ dumtaxat examinari; talibusque præsentatis, „ admissis, vel etiam indebitè recusatis confi„ tentes, Constitutioni quæ incipit *Omnis utrius„ que sexûs*, quoad Confessionem dumtaxat sa„ tisfecisse censeantur. " Nota tamen has particulas, vel *etiam indebitè recusatis*, esse revocatas per Concilium Trid. & per condemnationem hujus propositionis ab Alexandro VII. „ Satisfa„ cit præcepto Confessionis annuæ qui confitetur „ Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo „ injustè reprobato. " Cæteris in suo robore permanentibus.

Respondet Juenin hanc Constitutionem Leonis X. in nulla orbis Christiani Provincia locum habere, quia in Synodo Augustana, Mediolanensi, Rhemensi & Burdigalensi præcipitur servari Canonem Lateranensem? Egregiè sanè: Numquid & Constitutio Joannis XXII. relata in corpus juris & aliæ Constitutiones & decreta quæ modò referemus in nulla Orbis Christiani Provincia habent locum? Numquid quatuor Synodi Provinciales faciunt omnes Orbis Provincias? Et esto: Numquid istæ quatuor Synodi contradicunt Constitutioni Leonis? Minimè gentium: Dicunt servandum esse Canonem Lateranensem: Ita est. Neque id negat Leo, sed declarat dumtaxat servari per Confessionem factam Regularibus de licentia Papæ.

3°. Clemens VIII. in Brevi dato 1592. contrà quosdam Parochos Duacenses qui hac de re Regulares vexabant, dixit: „ Præsenti nostro de„ creto sancimus licere sæcularibus Christi fideli„ bus universis, liberè Missas audire..... & tàm „ dictis Fratribus & Presbyteris dictæ Societatis „ aliisque privilegiatis quibus id à Sede Apostoli„ ca indultum est, idoneis tamen & ab Ordina„ rio approbatis, peccata sua etiam Quadragesi„ mali & Paschali & quovis alio tempore confi-

teri

„ teri licitè posse, dummodò tamen iidem Sæ„ culares Christi fideles Sacramentum Eucharistiæ „ in propria Parochia ab eorum Parochis sumant". Quid huic Brevi respondeat Juenin dicam in Sol. Obj.

4°. Innocentius X. ortâ controversia inter Archyepiscopum Burdigalensem & Regulares, de Confessionum exceptione tempore Paschali, de Consilio S. Congregationis anno 1641. decrevit „ Archyepiscopum Burdigalensem, non posse „ prohibere Regularibus habentibus privilegia „ Apostolica, ut à Dominica Palmarum usque ad „ Dominicam in albis inclusivè administrare non „ valeant personis Sæcularibus Sacramentum Con„ fessionis, posse tamen iisdem prohibere ut per„ sonis Sæcularibus in die Paschatis non admini„ strent sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum, „ etiamsi dictæ personæ Sæculares in alia die sa„ tisfecerint præcepto Ecclesiæ hac de re edito". Quod Breve fuit in Gallia receptum & executioni mandatum sacrâ Regis Christianissimi jussione quæ est hujus tenoris.

Louis par la grace de Dieu Roi de France & de Navarre, au premier nôtre Huissier ou Sergent sur ce requis. Nos bien-aimés les Superieurs & Religieux du Couvent des Freres Prêcheurs, Augustins, Recollets, Carmes, Jesuites & de la Mercy de nôtre bonne Ville de Bourdeaux, nous ont fait exposer &c. &c.... A ces causes de l'avis de nôtre Conseil, qui a vû ledit Bref ci attaché sous le contreseel de nôtre Chancellerie. & qu'il ne s'est trouvé en icelui aucune chose contraire aux Privileges de l'Eglise Gallicane, Nous te mandons & commandons que tu mette en exécution ledit Bref selon sa forme & teneure: Et à cet éfet tu feras tous exploits requis & nécessaires, sans pour ce demander autre permission: Car tel est nôtre plaisir. Donné à Paris ce onzième jour de Mars, l'an de grace mil six cent quarante cinq, & de nôtre Regne le deuxième. Par le ROI *en son Conseil. Signé* D'AUDIGNIER. Typis Parisiensibus Guillelmi Sassier Vico Des Ardiers propè Sorbonam ad insigne duarum Turturum anno 1645.

5°. Clemens X. Constit. *Superna* anno 1670. declaravit „ Regulares simpliciter ab Ordinariis „ approbatos posse in Diœcesi Episcopi appro„ bantis, quovis anni tempore etiam Paschali & „ quorumcumque etiam infirmorum Confessiones „ audire, absque ulla Parochorum vel ipsius Epi„ scopi licentia..... Et eos qui dictis Religiosis „ simpliciter approbatis Paschali tempore con„ fessi fuerint, Constitutioni quæ incipit *Omnis* „ *utriusque sexûs*, quoad Confessionem dumtaxat „ satisfecisse censendos".

Mitto plura Concilia Provincialia, Scholarum Principes S. Thomam, S. Bonaventuram, Durandum, Henricum à Gandavo: Ex Recentioribus Gamachæum, Isambertum, Franciscum Harlæum Archiepiscopum Parisiensem, Natalem Alexandrum, Tournelium, hos omnes Doctores Sorbonicos qui idem docent.

Hæc sequentia dumtaxat specialiter notanda arbitror: Clerus Gallicanus in comitiis generalibus anno 1655. in Epistola encyclica adversùs librum cujusdam Anonymi inter plura quæ conclusionem nostram asserunt, dicit: „ Fideles qui Pa„ schalis Communionis gratiâ confitentur non so„ lùm suis Episcopis, eorum Vicariis Generali„ bus & Pœnitentiariis, verùm etiam quibuslibet „ Sacerdotibus Sæcularibus vel Regularibus ab „ Episcopis ad hanc functionem approbatis, ejus„ dem Concilii (Lateranensis) præceptum de an„ nua Confessione adimplere".

Et Pastores Parisienses in declaratione oblata Clero Gallicano anno 1656. agnoverunt „ Epi„ scopos proprios esse Sacerdotes, qui jure divi„ no & quidem Superiori & immediato possunt „ fidelibus verbum Dei annuntiare, Sacramenta „ administrare & quibus voluerint ea admini„ strandi facultatem concedere".

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Canonem laudatum *Omnis* &c. qui debet intelligi de Sacerdote parochiali: Ergo. At liquet ex dictis quòd concesso Ant. neganda sit Consequentia: Quia sic intelligendus est de Sacerdote parochiali, ut non excludantur Superiores, Papa scilicet & Episcopus.

Inst. Si nomine Sacerdotis proprii veniant Papa & Episcopi, aut saltem non excludantur, inutilis esset laudatus Canon, cùm nemo unquam negaverit necessariam esse jurisdictionem sivè ordinariam sivè delegatam ad excipiendas validè Confessiones: Ergo.

R. N. Sequelam & ejus probationem. Et 1°. non defuerunt qui contenderent omnem Sacerdotem vi suæ ordinationis posse audire Confessiones, ut patet ex articulo præcedenti: Et S. Th. refert Opusc. 19. quosdam fuisse, & adhuc esse suo tempore „ qui potestatem Ecclesiastici Ministerii in „ vitæ sanctitate ponebant, ut videlicet qui san„ ctitate caruerit, Ordinis quoque potestatem „ amittat, & qui sanctitate fulgeret, etiam Or„ dinis potestate potiatur...... ex hujus autem „ erroris radice processit quorumdam præsumptio „ & præcipuè quorumdam Monachorum, qui de „ sua sanctitate præsumentes, Ministrorum Ec„ clesiæ officia proprio arbitrio usurpabant, ab„ solvendo scilicet peccatores, & prædicando „ absque alicujus auctoritate Episcopi, quod nul„ latenus eis licebat". 2°. Ut observavimus, tunc temporis irrepserat abusus quo Parochi ex avaritia alienos Parochianos ad se attrahebant, ipsisque sinè jurisdictione Sacramentum Pœnitentiæ impendebant percepturi ab eis decimas. His itaque erroribus & abusibus utiliter, & providè occurrit laudatus Canon.

Obj. 2°. Martinus IV. anno 1281. constit. *Ad uberes fructus* dicit: „ Volumus quòd ii qui fra„ tribus confitebuntur eisdem, suis Presbyteris Pa„ rochialibus confiteri saltem semel in anno, prout „ Concilium generale statuit, teneantur". Ergo.

R. cum Sylvio & aliis huic Constitutioni Martini IV. derogatum esse per sequentes Pontifices à nobis laudatos.

Inst. 1°. Sixtus IV. Extrav. *Vices illius* de Treuga & pace, l. 1. tit. 9. datâ 1478. jubet ut „ Men„ dicantes desistant prædicare, quòd Parochiani „ non sint obligati saltem in Paschate proprio „ Sacerdoti confiteri, quia de jure tenetur Pa„ rochianus saltem in Paschate proprio Sacerdoti „ confiteri". Ergo

R. Nos non prædicare, nec dicere Parochianos non teneri confiteri saltem in Paschate proprio Sacerdoti; scimus enim, dicimus & prædicamus è contrà esse præceptum Concilii Lateranensis omnibus fidelibus confitendi semel in anno, proprio Sacerdoti aut alteri de ejus licentia, sed dicimus & prædicamus huic præcepto satisfieri per Confessionem factam Papæ, Episcopo, eorum Pœnitentiariis, & aliis omnibus ab ipsis delegatis & approbatis. Eâdem solutione exciples varia Concilia provincialia, in quibus asseritur hæc obligatio confitendi semel in anno proprio Sacerdoti: Undè incassum illa nobis objiciunt adversarii. Deindè si Constitutio Sixtina in aliquo contradiceret conclusioni nostræ, abundè foret illi derogatum per sequentes Pontifices.

Inst. 2°. Constitutiones sequentium Pontificum quas pro conclusione protulimus, non sunt receptæ in Gallia: Ergo. Ità Juenin.

R. 1°. Ant. esse manifestè falsum de iis Constitutionibus quæ sunt insertæ corpori juris, qualis est Extravag. *Vas electionis*, & de Brevi Innocentii X. ad Archyepiscopum Burdigalensem, quod Rex Christianissimus speciali diplomate jussit acceptari & executioni mandari, ut vidimus, 2°. Cur quoad hunc articulum non essent receptæ in Gallia, cùm ipse Clerus Gallicanus, & varia ejusdem

dem Regni Concilia provincialia idem definiant. 3°. Esto non sint receptæ à Gallis, possent tamen ab illis recipi, sicut ab aliis recipiuntur, iisque saltem evincitur quis sit ex mente summorum Pontificum sensus Canonis *Omnis*, &c. 4°. ut possim validè & licitè uti privilegio, non requiritur ejus promulgatio, nec ab aliis acceptatio, sed sufficit quòd quovis certo modo mihi innotescat, & ego illud acceptem, maximè si non sit in alterius præjudicium, ut non est illud de quo agimus, sicut patebit ex Obj. seq.

Inst. 3°. cum eodem: his Decretis id unum definiri, licere scilicet fidelibus confiteri Mendicantibus ab Ordinario approbatis, quovis etiam paschali tempore, at nequaquam definiri fideles per hujusmodi Confessiones satisfacere Canoni, *Omnis utriusque sexûs*, &c. Duo enim, inquit, hoc Canone præcipiuntur: Primum, ut quisque fidelis semel in anno confiteatur: Alterum, ut semel unoquoque anno apud proprium Sacerdotem confiteatur. Primo, juxtà laudata Decreta, satisfit per Confessionem factam privilegiatis: At non item secundo: Ergo.

R. 1°. Assumptum esse falsum quantùm ad constit. *Vas electionis* Joannis XXII. Constit. *Regnans in excelsis*. Alexan. V. Constit. *Dùm intrà mentis arcana* Concil. V. Lateran. Constit. *Superna* Clementis X. & declarationem Cleri Gallicani in Epistola encyclica quibus disertè asseritur per Confessionem factam Regularibus privilegiatis satisfieri Canoni *Omnis utriusque sexûs*. Instantia itaque non tangit nisi Decreta Clementis VIII. & Innocentii X. Undè 2°. qui confitetur Regulari de licentia Papæ, aut Episcopi, confitetur alteri de licentia proprii Sacerdotis, ut probavimus: Ergo satisfacit Canoni 3°. Præceptum confitendi Parocho supponit præceptum confitendi simpliciter: Ergo sublato præcepto confitendi, tollitur præceptum confitendi Parocho: Subsumo; atqui ex concessis per confessionem factam privilegiatis tollitur præceptum confitendi annuè; ei enim, ut fatetur arguens, per hujusmodi Confessionem satisfit: Ergo tollitur præceptum confitendi Parocho. Nisi fortè dicas esse præceptum bis eadem peccata confitendi, quod est damnatum à Joanne XXII. & Alexan. V. & cujus falsitas constat ex dictis art. 2. præced. Dissert. confer. 4°. Laudata Decreta hoc solummodò requirunt ab his qui confessi fuerint Regularibus tempore paschali, ut Sacramentum Eucharistiæ à proprio Parocho sumant, prout præcipitur citato Canone *Omnis utriusque*, etiamsi in decursu anni communicaverint: Ergo censet per Confessionem factam Regularibus satisfactum esse dicto Canoni quoad Confessionem faciendam proprio Sacerdoti: Alioquin non dixisset tantùm; *Dummodò Sacramentum Eucharistiæ à Parocho sumant*, sed etiam dixisset; dummodò iterùm confiteantur Parocho. 5°. Deniquè quæro quid emolumenti ex hoc privilegio obveniat fidelibus, si annuâ Confessione legitimè peractâ apud privilegiatos, teneantur iterùm eadem peccata confiteri Parocho? Nullum sanè, sed è contrà onus gravissimum, intolerabile, inauditum, nullâ ratione, aut auctoritate probandum, sed reprobatum à summis Pontificibus, scilicet bis confitendi eadem peccata. At forte fallor: *Maximum*, inquit Juenin, *emolumentum percipere valent ex piorum & Doctorum Religiosorum consiliis*. Optime. Sed numquid istud emolumentum percipi potest extrà Confessionem? Numquid Parochi sunt pii & docti æque ac Religiosi? Oblitus est hic Juenin sui & sociorum. Desperata sane causa, quæ non nisi his futilibus ratiunculis, & ipsi suo Auctori probrosis, defenditur.

Obj. 3°. Non potest aliquod privilegium indulgeri in præjudicium alterius; sed hoc esset in præjudicium alterius Sacerdotis, si alius Confessionem sui subditi audiat: Ergo.

R. ad 1. R. Dato Ant. N. Min. Præjudicium enim non fit alicui, nisi ei subtrahatur quod est in favorem ejus indultum: Jurisdictionis autem potestas non est commissa alicui homini in favorem suum, sed in utilitatem plebis, & honorem Dei. Et ideò si superioribus Prælatis expedire videatur ad salutem plebis & honorem Dei promovendum, quòd aliis, quæ sunt jurisdictionis committant, in nullo fit præjudicium inferioribus Prælatis, nisi illis *Qui quærunt quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi*, & qui gregi *præsunt, non ut pascant, sed ut ab eo pascantur*: Huc usque S. Doctor. Quibus addi potest quòd potiùs indè onus Parochorum levatur quam præjudicium ipsis fiat. Insuper per tale privilegium non aufertur ab ipsis jurisdictio ordinaria, & sic nullum fit eis præjudicium.

Inst. 1°. Illud per quod impeditur divinum mandatum, non potest per mandatum vel privilegium alicujus hominis concedi, sed mandatum divinum est ad Rectores Ecclesiarum, ut diligenter vultum sui pecoris agnoscant, Proverb. 7. quod impeditur si alius quàm ipse Confessionem ejus audiat: Ergo hoc non potest per alicujus hominis privilegium vel mandatum ordinari.

R. N. secundam partem Min. scilicet quòd ista agnitio impediatur, &c. Nam, inquit S. Th. Rector Ecclesiæ debet vultum pecoris sui cognoscere dupliciter: uno modo per sollicitam exterioris conversationis considerationem quâ invigilare debet super gregem sibi commissum, & in hac cognitione non oportet quòd credat subdito, sed certitudinem facti in quantùm potest inquirat. Alio modo per Confessionis manifestationem, & quantùm ad hanc cognitionem non potest habere majorem certitudinem, quàm ut subdito credat, quia hoc est ad subveniendum conscientiæ ipsius: Undè in foro Confessionis creditur homini, & pro se, & contrà se, non autem in foro exterioris judicii, & ideò ad hanc cognitionem sufficit quòd credat subdito dicenti se alteri absolvere valenti fuisse confessum; & sic patet quòd talis cognitio pecoris per privilegium alteri indultum de Confessione audienda non impeditur. Huc usque S. Doctor. Quibus addi potest quòd ex foro isto interiori non potest procedere Parochus ad gubernandum suum gregem in foro exteriori: Et quòd Pastor sufficienter agnoscit vultum pecoris sui quando ipsum agnoscit Episcopus vel Papa per se, vel per à se delegatos, sicut ipse Sacerdos parochialis, si alios ad id ipse committeret. Ibid. ad

Inst. 2°. Ille qui audit Confessionem alicujus est proprius Judex ejus, alias non posset eum ligare & solvere: sed unius hominis non possunt esse plures proprii Sacerdotes vel Judices; quia tunc teneretur pluribus obedire, quod est impossibile, si contraria præciperent vel incompossibilia: Ergo non potest aliquis confiteri nisi proprio Sacerdoti etiam ex licentia superioris.

R. D. Min. Unius hominis non possunt esse plures Judices æquales & non subordinati, C. Min. Subordinati, N. Min. Igitur inconveniens esset si duo æqualiter super eandem plebem constituantur: si autem inæqualiter & subordinatè, non est inconveniens, & secundùm hoc super eandem plebem immediatè sunt Sacerdos Parochialis & Episcopus & Papa, & quilibet eorum potest ea quæ sunt jurisdictionis ad ipsum pertinentia alteri cōmittere. Ibid.

Inst. 3°. Papa nihil potest contrà Decreta Conciliorum Generalium: Ergo.

R. 1°. N. Suppositum Ant. Papa enim delegando Sacerdotes ad excipiendas Confessiones fidelium, non agit contrà Decretum Concilii Lateranensis, si quidem licèt in eo Decreto nomine proprii Sacerdotis intelligatur Parochialis, non excluditur tamen Papa nec Episcopus, qui sunt etiam proprii Sacerdotes, hoc sensu quòd non sint alieni, salvumque maneat jus illorum. 2°. D. Ant. Papa nihil potest contrà Decreta Conciliorum Generalium, in his quæ spectant fidem, C. In his quæ spectant disciplinam, N.

Inst. 4°. Parochi sunt juris divini: Ergo non potest illi derogari per Papam vel per Episcopum.

R. 1°.

R. 1°. D. Ant. Sunt juris divini inferioris & subordinati, Transeat: Non subordinati, N. Papa enim in tota Ecclesia, & Episcopus in sua Diœcesi est magis & excellentiori modo Sacerdos proprius quàm Curatus: *Proprii Sacerdotis officium*, inquit Clerus Gallicanus in laudata Epistola encyclica, *in proprii Episcopi dignitate continetur*. Undè 2°. N. Suppositum Consequentis: Episcopus enim conferrendo alteri potestatem audiendi Confessiones, non derogat juri Sacerdotis parochialis, cùm illum non privet jurisdictione ordinariâ, sed utitur suo.

Inst. 5°. Episcopus instituendo Parochum, dedit illi jurisdictionem in Parochianos: Atqui id quod quis dat, ampliùs non habet: Ergo.

Opusc. 19. R. D. Min. In corporalibus, C. In spiritualibus, N. Ratio disparitatis est quòd corporalia communicentur per translationem Dominii: Undè qui dedit villam aut pecunias, non habet ampliùs: Spiritualia autem communicantur per virtutem & actionem dantis in recipientem: Agens autem non amittit virtutem agendi, hoc ipso quod agit: Sic qui communicat alteri scientiam, non propter hoc amittit illam: Episcopus conferens Neomystæ potestatem consecrandi, non amittit illam. Similiter in nostro casu.

ARTICULUS IV.

De Jurisdictione putativa & probabili.

§. I.

De Jurisdictione putativa ex errore.

Voco jurisdictionem putativam ex errore, quæ bonâ fide creditur esse & non est. Error autem vel est communis, id est omnium aut ferè omnium in loco ubi fit Confessio, licet alibi non sit: Vel est particularis & paucorum tantum. Item vel est cum titulo colorato, vel finè titulo. Hoc notato,

Dico 1°. Valida est Confessio facta Sacerdoti qui, ob titulum coloratum, creditur communi errore habere jurisdictionem quam non habet.

Est communis sententia Theologorum fundata in benigna interpretatione voluntatis piæ Matris Ecclesiæ, quæ in communi errore cum titulo colorato censetur conferre jurisdictionem ad singulos actus, ob utilitatem publicam, ne scilicet innumeræ animæ in sua bona fide pereant, aut gravissimis crucientur scrupulis & anxietatibus circà suas Confessiones. Idque conformiter juri civili l. *Barbarius* ff. de officio Prætoris, ubi dicitur quòd *qui communiter est receptus tanquam Judex, etiamsi verè Judex non sit, ejus gesta sunt valida.*

Idque verum videtur etiamsi ipse Confessarius esset in mala fide, sciretque suum titulum esse nullum; quia licèt graviter peccet, usurpando, quantùm in ipso est, jurisdictionem quam reverà non habet antequam Confessionem audiat, valet tamen ejus absolutio; quia dùm id attentat, Ecclesia in ipso actu confert jurisdictionem, non in ipsius, sed pœnitentium favorem.

Dixi *Sacerdoti*; quia si non Sacerdos, aut fœmina communiter crederetur habere jurisdictionem, etiam cum titulo colorato, nullæ prorsùs forent ejus absolutiones, quia hunc defectum, cùm sit juris divini, Ecclesia supplere non potest. Confer quæ dixi Dissert. 12. de Jure & Just. a. 1. Pet. 3.

Hinc inferes Sacerdotem qui accipit Beneficium pastorale cum impedimento occulto, putà simoniacè, ratione cujus collatio est nulla, & habetur communiter Pastor, validè absolvere: Similiter eum cujus jurisdictio ad tempus delegata, finita est, aut occultè revocata, dùm se pro Confessario gerit ut antè.

Dico 2°. Videtur etiam valida Confessio facta Sacerdoti qui finè titulo creditur communiter habere jurisdictionem, quam non habet.

Quamvis hæc Conclusio non sit tàm communis & tàm certa quàm præcedens, est tamen plurium graviorum Theologorum, & videtur mihi probabilior: Quia posito errore communi, etiam sinè titulo colorato, quòd talis habeat jurisdictionem; si illam non suppleat Ecclesia, eadem omninò inconvenientia sequuntur, ac in præcedenti Conclusione, quibus obviare est pariter impossibile.

Si dicas imprudentiam esse admittere aliquem tanquam Confessarium finè exhibitione tituli; Ecclesiam autem non favere imprudentibus. R. Equidem imprudentiam esse in iis ad quos spectat ex officio inspicere & providere ne falsi pro veris Ministris admittantur, quales sunt Episcopi, Pastores, Magistratus, &c. At dici non potest esse imprudentiam respectu plebis, quæ nec solet, nec ex officio debet inquirere de veritate Ministrorum, sed superiorum vigilantiæ remittere: Undè respectu plebis vix est error communis finè aliquo titulo apparenti, qualis est v. g. consensus Parochi, vel Superiorum, silentium & fides aliorum, &c.

Petes utrùm istæ duæ Conclusiones currant etiam pro casibus reservatis?

R. ut videtur mihi probabiliùs, affirmativè. Scio quosdam contradicere; quia Trident. sess. 14. cap. 7. dicit Sacerdotes extrà articulum mortis nihil posse in casus reservatos. Verùm neque aliquid possunt in casus communes finè jurisdictione: sicut ergo dùm illam non habent in casus communes, Ecclesia in errore communi illis in actuali exercitio confert ob commune bonum, ità pariter ob eandem rationem confert in casus reservatos.

Si dicas circà casus reservatos vix posse dari errorem communem, quamvis soleat dari nescientia: Non enim Confessarii solent manifestare pœnitentibus se habere vel non habere facultatem absolvendi à reservatis: At verò potestas communis absolvendi, omnibus manifestatur, ut primùm Sacerdos sedet in Confessionali.

R. equidem ob rationem datam, rariùs dari errorem communem jurisdictionis circà reservata quàm circà communia. Potest tamen dari, sive ex declaratione ipsius Confessarii aut Litteris fictis: Sivè ex officio cui consuetum est annecti jurisdictio in reservata, ut sunt magni Pœnitentiarii in Cathedralibus, Capellani in Castris, sive ex usu Diœcesis, si fortè soleat hæc jurisdictio concedi certis personis, ut Decanis, Superioribus Conventuum, Theologiæ Professoribus, &c. ut fit in hac Diœcesi Leodiensi & hi ut tales communiter habeantur: In qua hypothesi currit nostra Responsio.

Dico 3°. Invalida est Confessio quam Pœnitens facit Sacerdoti quem ex errore particulari credit habere jurisdictionem quam non habet.

Est communis: Quia ob utilitatem unius vel alterius particularis non censetur Ecclesia supplere jurisdictionem, sicut supplet pro bono communi totius Plebis, præsertim cùm qui errore particulari laborant, possint ab aliis instrui de defectu jurisdictionis in tali Confessario, & sic Confessionis defectibus occurrere. Insuper aliàs nunquam essent invalidæ Confessiones defectu jurisdictionis.

§. II.

De Jurisdictione probabili.

Dico 1°. Confessarius potest licitè & validè uti jurisdictione quam credit probabiliùs se habere, vel absolutè in Pœnitentem, vel respectivè ad certum casum, tempus, aut personam.

Ratio est 1°. Quia hæc est consuetudo & praxis communis Confessariorum: Jurisdictio autem secundùm jura acquiratur consuetudine, seu consuetudo est signum jurisdictionis acquisitæ cap. *Cùm contingat* Extrà de foro competenti l. 2. tit. 2. 2°. Quia alioquin Confessarii continuò forent

rent suspensi & anxii, plurimosque Pœnitentes non absolutos dimittere cogerentur, est enim frequens iste casus: Undè omninò verisimile est quòd si reverà Confessarius careat jurisdictione quam prudenter & probabiliùs putat se habere, eam in hoc casu, ut occurratur inconvenientibus, suppleat benigna Mater Ecclesia, sicut dictum est §. præcedenti. 3°. Quia, ut docuimus in 1. 2. licitum est sequi sententiam probabiliorem.

Neque simile est ac dùm agitur de valore Sacramenti defectu materiæ & formæ, quia hunc defectum supplere non potest Ecclesia, si reipsà desit materia aut forma, quantumvis probabiliùs credatur adesse: Defectum autem jurisdictionis supplere potest & certò moraliter supplet dùm prudenter creditur adesse propter rationes allatas: Sicque nostra resolutio judicio reflexo est certa moraliter, quamvis jurisdictio sit tantùm probabilior.

Dico 2°. Probabile est esse licitum & validum uti jurisdictione probabili, urgente aliquâ gravi causâ: putà si Sacerdos indispensabiliter teneatur celebrare, nec sit qui jurisdictionem certam aut probabiliorem habeat: si quis ad annuum Confessionem differre debeat, aut si peccato gravatus suscipiat iter periculosum: Si in articulo mortis habeat insuperabilem repugnantiam confiteri habenti jurisdictionem certam aut probabiliorem, &c. Ità saltem censent plures Auctores, Suares, Delugo, Marchantius, Sanchez, Lessius, Pontius, Bonacina, Neesen, Sporer, Henno & alii plures existimantes Ecclesiam etiam in hoc casu ob utilitatem fidelium supplere jurisdictionem, si fortè desit.

Dico 3°. Ecclesia non supplet jurisdictionem in illo qui sinè gravi causa utitur jurisdictione probabili; ideòque iste Confessarius peccat, & si reverà desit jurisdictio quam putat probabiliter se habere, invalida est absolutio; nisi concurrat error communis ex parte pœnitentium, ut dictum est §. præcedenti.

Ratio est quia Ecclesia non patrocinatur levitati, imprudentiæ & temeritati illius qui pro libitu & sinè justa causa utitur jurisdictione tantùm probabili; videturque hìc habere locum condemnatio propositionis quæ dicebat licitum esse sequi sententiam probabilem relictâ tutiori, quando agitur de valore Sacramenti.

ARTICULUS V.

De Approbatione requisita ad Jurisdictionem. Per Quæstiunculas.

PEtes 1°. Quid sit Approbatio?

R. juxtà plures & communiùs, est judicium publicum & authenticum de idoneitate & sufficientia Sacerdotis ad Confessiones audiendas, sicque est præcisè actus intellectûs.

Juxtà alios, approbatio ultrà judicium, quod est actus intellectûs, importat actum voluntatis, scilicet consensum, permissionem & licentiam Episcopi ut is, quem judicat idoneum, vel habeat jurisdictionem, vel illâ aliundè habitâ utatur. Et id mihi probabilius est.

Primò quia Concilium Trid. ut duo diversa ponit judicium & approbationem; *nisi* inquit, *idoneus judicetur & approbationem, quæ gratis detur, obtineat.* Et certum est quòd approbatio respectu Sæcularium, ultrà judicium de idoneitate, importet collationem jurisdictionis; consequenter in Regularibus qui suam jurisdictionem habent à jure, seu privilegiis juri insertis, importat non quidem concessionem jurisdictionis, sed concessionem seu licentiam eâ utendi. 2°. In Clementina *Dudum* de Sepulturis & Extravaganti *Inter cunctas*, hæc approbatio dicitur *Licentia*. Similiter in Brevi Urbani VIII. ad Cardinalem Sandoval dato 30. Januarii 1629. & in Bulla *Superna* Clementis X. 3°. Reprobare non est sinè actu voluntatis: Ergo & approbare. Item simplex cognitio non nisi valdè impropriè potest dici approbatio: Undè secundùm Theologos, scientia approbationis importat actum voluntatis.

Petes 2°. Utrùm necessario requiratur approbatio Episcopi ad Confessiones audiendas?

R. affirmativè ex Concilio Trid. Sess. 23. cap. 15. ubi sic legitur: „ Decernit S. Synodus, „ nullum etiam Regularem posse Confessiones „ Sæcularium, etiam Sacerdotum audire, nec „ ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, aut aliàs idoneus judicetur, & approbationem quæ gratis detur, obtineat; privilegiis & consuetudine etiam immemoriali non obstantibus.

Quo jure novo, veteri derogatum est: Antè enim istud Decretum, Parochi poterant delegare suam jurisdictionem etiam non approbatis ab Episcopo: Et Regulares Mendicantes jurisdictione sibi à S. Sede collatâ utebantur sinè tali approbatione, saltem quando petita recusabatur; ut constat ex Clementina *Dudum* & aliis.

Pro majori elucidatione hujus Decreti, explicandi sunt ejus termini. Dicitur 1°. *Nullum etiam Regularem:* Undè etiam comprehenduntur Doctores & Magistri in Theologia quantumvis docti, & aliàs privilegiati; licèt enim fortè eis non desit scientia, deesse tamen possunt aliæ conditiones, prudentia, experientia, probitas, requisitæ ad munus Confessarii, cujus rei examen & judicium Episcopo committitur.

Dicitur 2°. *Non posse, nec ad id idoneum reputari:* Quibus verbis intelligitur non solùm illicitam, sed & invalidam esse absolutionem datam à non approbato, seu non habente Beneficium parochiale.

Dicitur 3°. *Confessiones Sæcularium:* Quoad Confessiones enim Regularium nihil innovavit Trid. Undè sicut jure communi poterant antè Concilium, ità & nunc possunt Regulares confiteri cuivis Sacerdoti, etiam non approbato ab Episcopo, quem Prælatus secundùm morem Ordinis eis constituerit.

Quoad Moniales tantùm est aliqua difficultas: Quia Gregorius XV. Bullâ *Inscrutabili* anno 1622. statuit ut nullus Sacerdos etiam Regularis, quomodocumque exemptus possit audire Confessiones Monialium etiam sibi subditarum, nisi fuerit approbatus ab Episcopo Diœcesano: Et Clemens X. anno 1670. idem & aliquid ampliùs, ut modò dicam, statuit Bullâ *Superna*.

R. Bullam Gregorii fuisse suspensam pro Regnis Hispaniæ, consequenter pro Belgio tunc eidem Regi subjecto, ab Urbano VIII. Gregorii successore Brevi *Alias felicis* dato 7. Februarii 1625. ad Julium Episcopum Gravinen. Nuntium Apostolicum in Regnis Hispaniæ. Quod Breve cum Mandato Nuncii in ejus executionem legitur in Bullario Ordinis nostri tom. 6. pag. 33. & seq. extractum ex Archivio Ordinis, in quo exemplar Typis expressum servatur.

Quoad Bullam Clementis X. etiam constat quædam in ea contineri quæ extrà Italiam non servantur: Sic in ea statuitur Regulares qui idonei generaliter reperti fuerint, generaliter quoque & indistinctè absque aliqua limitatione temporis, locorum aut personarum esse admittendos: Placet tamen Illustrissimis Episcopis, etiam in Theologia Magistros eruditione & probitate conspicuos admittere ad unum, duos, vel tres annos, non obstantibus intercessionibus & querelis Regularium: Item in eadem Bulla statuitur Regulares generaliter approbatos ad audiendas Confessiones sæcularium, egere præterea speciali approbatione Episcopi ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum: Cui tamen, saltem in Belgio, derogatum videtur scientibus & non contradicentibus Superioribus.

Dicitur 4°. *Nisi aut Parochiale Beneficium obtineat:* Igitur qui Parochiam seu beneficium quodvis cui animarum cura annexa est, obtinuerunt,

eo

eo ipso ad Confessiones audiendas approbati censentur, ut aliâ approbatione opus non habeant; quamdiu scilicet beneficium retinent. Quamprimùm autem Parochus esse desiit, desinit quoque ejus approbatio, adeò ut finè nova approbatione nec licitè, nec validè absolvere possit, nisi fortè fuisset priùs approbatus, independenter à Beneficio parochiali.

Dubitatur autem hîc an Parochus censeatur sic approbatus nedùm pro sua Parochia, sed etiam pro quavis alia; etiam alterius Diœcesis?

Negat Barbosa cum aliis pluribus; quia fieri potest quòd sit idoneus pro una Parochia non pro alia, pro una Diœcesi non pro alia, in qua alii mores sunt, alia commercia, &c. asseritque præfatus Auctor ità decisum esse à sacra Congregatione Cardinalium.

Affirmant Sylvius, Suarez, Vasques, Henriques, Herinx, Delngo, Steyaertius & alii plurimi. Ratio est, inquit Sylvius; quia Concilium ponit duo diversa quibus aliquis reputetur idoneus, vel quòd habeat Beneficium parochiale, vel quòd sit alioqui approbatus ab Episcopis: Ergo si habeat Beneficium parochiale, non indiget aliâ approbatione Episcoporum & est approbatus pro omnibus Diœcesibus, sicut Regularis esset approbatus pro omnibus, si ab omnibus Episcopis approbaretur: Undè juxtà hanc probabilem sententiam Parochus censetur ubique idoneus ut possit à quolibet in quacumque Diœcesi eligi in Confessarium, vel per Bullam v. g. tempore Jubilæi, vel per delegationem alterius Parochi in proprias oves.

Quoad decisionem autem quam opponit Barbosa. Respondetur de hac non constare authenticè. Ad inconveniens. Equidem videtur esse aliquod: Sed cùm difficile fuisset hîc terminos ponere & determinare ad quos se extenderet, vel non extenderet approbatio Parochi, magis consultum visum est Concilio, rem in sua generalitate relinquere, & discretioni Pastorum dimittere, ut non nisi idoneos pro suis ovibus admittant.

Dicitur 5°. *Aut approbationem obtineat:* Undè non sufficit esse petitam si denegetur, quamvis injustè: Quod etiam insinuavit S. Pius V. Bullâ *Romani Pontificis* & novissimè declaravit Alexander VII. in condemnatione hujus propositionis: *Satisfecit præcepto annuæ Confessionis qui confitetur Regulari, Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.* Ex quibus patet derogatum esse Clementinæ *Dudùm* de Sepult. ubi Clemens V. in Concilio Viennensi contrarium sanciverat.

Dicitur tandem: *Privilegiis & consuetudine immemoriali non obstantibus.* Quibus clausulis derogatur communi juri & anterioribus omnibus privilegiis, quatenùs dumtaxat præsenti dispositioni contrariis. Hæc autem approbatio non debet necessariò in Scriptis dari, sufficit quòd detur oretenùs.

Petes 3°. Cujus Episcopi approbatio sit necessaria, an Pœnitentis, an Confessarii, an loci ubi Confessio excipitur?

R. 1°. per se loquendo, secluso privilegio aut Constitutione particulari, non requiritur approbatio Episcopi loci ubi excipitur Confessio, saltem si excipiatur privatim, neque Episcopi Confessarii, sed sufficit & requiritur approbatio Episcopi Pœnitentis.

Quoad primam partem de loco materiali, non est magnoperè laborandum, inquit Sylvius hîc Q. 5. Quia locus materialis est merè per accidens respectu Pœnitentis & Confessarii, cùm ejus jurisdictio non sit in locum, sed in personas. Undè Parochus & quilibet alius, saltem Sæcularis, approbatus, potest suum subditum ubicumque repertum sacramentaliter, saltem privatim, absolvere. Dico *saltem privatim*, ut evitetur conflictus jurisdictionum & periculum alios non subditos audiendi, si publicè exponeretur: In his autem quæ fiunt finè strepitu Judicii non violatur jus alicujus.

Prob. secunda & tertia pars: Concilium Trid. ideò requirit approbationem Episcopi in Confessario, ut sic indigni repellantur & Pœnitentibus provideantur idonei Ministri: Atqui ad Episcopum ipsorum Pœnitentium pertinet eis tanquam suis ovibus idoneos providere Ministros: Ergo ad ipsum pertinet nosse & approbare Confessarium illorum, non ad Episcopum Confessarii cui cura ovium alienarum non est commissa.

Dices: Approbare Confessarium est actus jurisdictionis: Atqui solus Episcopus Confessarii habet in eum jurisdictionem & non Episcopus Pœnitentis: Ergo.

R. D. Min. Solus Episcopus Confessarii habet in eum jurisdictionem necessariam, C. Min. liberam, N. Min. & Conseq. hoc ipso enim quo Sacerdos approbationem ab extraneo Episcopo oblatam acceptat, ei se liberè subjicit.

Inst. Juxtà declarationem Cardinalium approbatam à Gregorio XIII. quam referunt Quaranta, Leander, Suares, Delngo, Candidus & alii, Episcopus non potest eligere in Confessarium Sacerdotem sibi non subditum, si à proprio Episcopo non fuerit approbatus.

R. Id esse verum quamdiu manet non subditus Episcopo eligenti, sed ipsum approbando pro Diœcesanis, fit sibi subditus, ideòque potest illi confiteri.

Hinc sequitur 1°. Sacerdotem sæcularem habitantem in Diœcesi Leodiensi in qua non est approbatus, posse (saltem privatim, propter jam dicta superiùs) audire Confessiones Rhemensium ad se venientium, si ab eorum Episcopo sit approbatus.

Sequitur 2°: è contrà Rhemenses non posse venire in Diœcesim Leodiensem eo animo ut confiteantur Capellanis aut Regularibus non privilegiatis Leodiensibus, qui pro sola Diœcesi Leodiensi sunt approbati, quantumvis proprius eorum Pastor tentaret ipsis dare jurisdictionem. Excipe tamen, nisi consuetudo tacito Episcoporum consensu firmata id permittat, ut videtur permissum in aliquibus locis confiniis plurium Diœcesium; tunc enim Episcopus Pœnitentis censetur extraneo Confessori, sicut jurisdictionem, ita & approbationem conferre.

Nec huic resolutioni obstat quod diximus superiùs de peregrinis: Quia peregrini & itinerantes dùm sine fraude versantur extrà suam Diœcesim, vel juris interpretatione subjiciuntur tantisper Episcopis locorum ubi sunt quantùm ad Sacramenta, vel tacito suorum Episcoporum consensu, consuetudine firmato, delegantur & approbantur pro ipsis Confessarii illius loci in quo sunt. Nostra resolutio autem est de iis qui ex fraude, seu animo alteri quàm Parocho confitendi itinerantur. Vide quæ diximus locis citatis.

Huc usque *Pro Sæcularibus, per se loquendo, & secluso speciali privilegio, seu Constitutione,* ut semper insinuavi. Unde

R. 2°. Attento speciali jure seu privilegio, Regulares privilegiati, approbati ab Episcopo loci in quo confessiones audiunt, absolvere possunt omnes ad se venientes, cujuscumque sint Diœcesis, in qua ipsi non sunt approbati, etiamsi illi Pœnitentes eo animo veniant. Patebit ex infrà dicendis art. subsequenti.

E contrà Regulares qualescumque attentâ Constitutione Clementis X. *Superna* jam citatâ, videntur non posse audire in Diœcesi in qua non sunt approbati, Pœnitentes venientes ex Diœcesi in qua sunt approbati. Dico *Videntur.* Quia quidam hanc inhibitionem intelligunt de administratione Sacramenti publica tantùm, ne, ut jam diximus, sit jurisdictionum conflictus & ut evitetur periculum alios audiendi à quorum Episcopo non sunt approbati; non verò de administratione privata: Id quidem est probabile, sed nec certum nec tutum.

Petes 4°. Utrùm approbatus ab uno Episcopo censeatur approbatus pro omni loco?

 R.

R. negative, excepto forte Parocho de quo anteà. Patet 1°. ex Concilio Trid. citato, ubi requirit approbationem non tantùm ab Episcopo, sed ab Episcopis 2°. Ex Responsione Innocentii X. qui in causa Episcopi Angelopolitani contrà Patres Societatis, ità declaravit. 3°. Ex condemnatione propositionis sequentis per Alexandrum VII. *Regulares Ordinum Mendicantium semel approbati ab uno Episcopo ad audiendas Confessiones in sua Diœcesi, habentur pro approbatis in aliis Diœcesibus, nec nova indigent approbatione.*

Petes 5°. Utrùm Episcopus possit repellere ab examine eos qui se præsentant, aut examinatos non approbare?

R. Posse ex causa spectante utilitatem Ecclesiæ, non posse sine hujusmodi causa.

Prob. Episcopus juxtà Apostolum 1. Cor. 4. & ad Tit. 1. non est dominus, sed dispensator Ministeriorum spiritualium: Dispensator autem non ad nutum & libitum, sed secundùm Leges à domino præscriptas debet sibi commissa dispensare: Atqui Deus vult utilitatem Ecclesiæ, & in hunc finem Episcopos, ut Ministros destinavit: Ergo Episcopus non potest repellere sibi præsentatos, nisi ex causa utilitatis Ecclesiæ.

Adverte approbationes datas *Ad revocationem, seu ad beneplacitum*, censeri approbationes simplices & perpetuas; quia juxtà Jurisperitos, istud beneplacitum, censetur beneplacitum boni viri lege regulandum, nec sine justa causa procedens.

Petes 6°. Utrùm Episcopus possit revocare approbationes Regularium?

R. Juxtà declarationem S. Congregationis Episcoporum & Regularium datam 20. Novembris 1615. quam referunt Donatus Tom. 4. Tract. 4. q. 11. Passerinus q. 187. num. 291. pag. mihi 70. & alii, possunt Episcopi revocare approbationes Regularium ob causas supervenientes *Confessionem concernentes*, sic in nostra Diœcesi Leodiensi, est mandatum prohibens sub pœna revocationis omnium facultatum ipso facto incurrendæ. „ Ne Confessarii, „ nisi in casu veræ necessitatis, mulierum Con- „ fessiones extrà Ecclesiam, aut etiam in ipsa „ Ecclesia, aliter quam in loco conspicuo, à la- „ tere & per cratem interpositam, audiant. " Quam causam arbitror concernere Confessiones, ideòque revocationem incurrere qui mandatum hoc transgrediuntur.

Petes 7°. Utrùm approbatio injustè denegata vel revocata, debeat haberi pro concessa?

R. negativè patet ex antè dictis 1°. Quia juxtà Trid. approbatio debet esse obtenta; denegata verò seu revocata, licèt injustè, non est obtenta. 2°. Quia, cùm sint plurimæ rationes propter quas potest justè denegari aut revocari approbatio, nec quisquam possit conscientiam Episcopi intueri, nemini certum esse potest, sitne injustè denegata vel revocata approbatio: Undè etsi admitteretur sententia opposita, foret nihilominùs inutilis ad praxim. 3°. Tandem, quia Alexand. VII. condemnavit hanc propositionem: *Satisfacit præcepto Confessionis annuæ, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.* Quibus derogatum est juri antiquo, quo contrarium statuebatur, ut jàm diximus.

Petes 8°. Utrùm hæc clausula quæ quandoque apponitur in approbationibus, *de consensu quorum interest*, seu *de consensu Parochorum*, sit limitativa approbationum, ita ut Absolutio data sine consensu Parochorum, sit invalida?

R. Negativè saltem pro Regularibus. 1°. Quia Clemens X. sæpè dictâ Bullâ *superna* dicit quòd semel approbati possint in Diœcesi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali & quorumcumque etiam infirmorum Confessiones audire, absque ulla Parochorum venia. 2°. Regularibus Mendicantibus Civitatis Iprensis in Belgio, petentibus an Episcopus posset ad limitandam Regularium approbationem, apponere in litteris patentibus hanc clausulam: „ Dummodò tamen „ quemque ab inchoata Dominica Palmarum usque „ ad expletam Dominicam in Albis, ad Confes- „ sionem non admittat, nisi expressâ licentiâ Pa- „ rochi dirigatur. " Respondit negativè S. Congregatio S. R. E. Cardinalium Concilii Trid. Interpretum 22. Septembris 1668. Signatum erat A. Card. Celsus Præfectus: Et infrà S. Archyepis. Andrinopolitanus. Si verò id non liceat tempore Paschali, à fortiori nec alio tempore. 3°. Si hæc clausula foret taxativa seu limitativa, sequeretur quòd hoc ipso quo consentiret Parochus, omnes Confessiones à Regularibus exceptæ, quovis tempore & loco, etiam in propriis Ecclesiis, forent invalidæ, quod hucusque fuit inauditum.

Dicendum itaque hanc clausulam esse tantum modalem, seu designativam modi quo congruit ministerium exerceri cum unione Pastorum & ædificatione fidelium, quique ex æquo & congruo, dùm scilicet Confessiones excipiuntur à Regularibus in Ecclesiis Parochialibus, deberet servari, etsi non exprimeretur. Ità Suares, Henriques, Reginaldus, Sayrus, Coninchus, quos citat & sequitur Bonacina de Pœnit. disp. 5. q. 7. puncto 4. §. 1. n. 18. Passerinus, Henricus à S. Ignatio & alii.

Petes 9°. quam pœnam incurrat qui audit Confessiones sine approbatione Episcopi?

R. incurrere pœnam suspensionis ferendæ cap. *Placuit* de pœnit. dist. 6. & cap. *Placuit*, causâ 9. q. 2. Si dicas in Concilio Trid. sess. 22. & in Bulla Cœnæ, esse decretam Excommunicationem latæ sententiæ contrà usurpantes jurisdictionem Ecclesiasticam. Respondet Passerinus q. 187. a. 1. n. 361. eum de quo agitur non usurpare propriè jurisdictionem Ecclesiasticam, quia non usurpat ordinariam, sed delegatam tantùm, & hanc non privativè ad Episcopum vel alios, & ideo censuram non incurrit. Vide art. seq. §. 3. Pet. 6.

ARTICULUS VI.

De Casibus reservatis.

Quamvis Auctor de casuum reservatione agat infrà q. 20. quia tamen reservatio nihil aliud est quam limitatio jurisdictionis, propter affinitatem materiæ, de illis hìc agimus. Undè sit

§. I.

Quid sit Casus reservatus?

Dico: Casus reservatus est peccatum mortale externum, grave, certum & in sua specie completum, à quo absolvere non est cuilibet concessum.

Loquor de peccato reservari solito, non reservabili ut patebit ex explicatione Conclusionis. Igitur

Dicitur 1°. *Peccatum mortale*: Quia licèt absolutè loquendo peccatum veniale possit reservari, sic ut non possit absolvi sacramentaliter, cùm ad id requiratur jurisdictio quæ denegari potest, attamen inutilis foret hæc reservatio, si quidem independenter à Confessione & Absolutione remitti possit.

Dicitur 2°. *Peccatum mortale externum*: Non quòd peccatum internum reservari non possit ob rationem mox datam; sed quia Ecclesia non solet illud reservare, ne laqueum animabus injiciat & continuis anxietatibus subjiciat Pœnitentes, qui sæpè dignoscere non possunt an cogitationibus internis consenserint vel non, sicque reservatio fit in destructionem potius quàm in ædificationem, contrà Decretum Tridentini, ut mox dicam. Undè hæresis merè interna non est reservata.

Sed dubium est utrùm peccatum secundùm quod est externum, ex objecto & specie veniale, in individuo autem & ex intentione mortale, sit reservatum? Res exemplis clarescat: Suppono fur-

furtum, percussionem Clerici, impudicitiam cum Moniali esse casus reservatos: Aliquis furatur quinque asses cum intentione furandi centum nummos si reperisset; percutit leviter Clericum, animo percutiendi graviter si potuisset; respicit Monialem, aut ejus manus tangit affectu impudico, incurritne reservationem? Negatur communiter; quia malitia mortalis in tali peccato est ab interno; quod autem est externum, est secundùm se & objectivè veniale: Undè sicut sola voluntas interna non reservatur, ità quando procedit in actum externum non habentem ex se malitiam mortalem.

Doctissimus Berti l. 34. c. 5. §. 2. refert Romanam & universalem Inquisitionem 16. Aprilis 1744. proscripsisse opinionem alicujus Theologi qui dicebat in hoc casu reservato Diœcesis Venetæ: *Quælibet impudicitia cum Monialibus peracta vel quocumque modo attentata*, non reservari actus subimpudicos de se veniales, *ut genas vellicare*, &c. Ex quo infert laudatus Berti, peccatum ex objecto & secundùm speciem veniale, animo autem interno mortale reservari, vocatque opinionem contrariam *laxam & hesternam commentationem*.

At pace doctissimi viri, Nego ejus illationem extrà casum positum; ideò enim in reservatione casûs Veneti reservatur impudicitia externa ex objecto venialis, quia exprimitur in reservatione, dùm dicitur; *impudicitia quocumque modo attentata*; quamvis enim vellicare genas non sit ex objecto impudicitia mortalis, si tamen fiat affectu impudico est *aliquo modo attentata*, & ideò cadit sub reservationem. At non sic exprimi solet in aliis casibus reservatis & reservationibus: Sententia communis igitur non dicit hujusmodi peccatum non posse reservari, sed non reservari nisi exprimatur. Quapropter non puto propter hoc argumentum recedendum esse à sententia communi quam immeritò recens Theologus vocat laxam & hesternam commentationem, neque ex eo adducor ut credam furtum quinque assium, aspectum aut tactum manûs vel genæ Monialis, nisi exprimatur, esse casum reservatum.

Dicitur 3°. *In sua specie completum*: Undè si homicidium sit reservatum, qui vulnerat lethaliter, aut venenum propinat, morte non secutâ, non incurrit reservationem: Similiter, neque, si fornicatio sit reservata, qui metu prolis abrumpit copulam inchoatam, quamvis graviùs peccet: Quia odiosa sunt strictè intelligenda & restringenda; vulnus autem lethale, ibi sistendo, non est homicidium, & fornicatio inchoata sinè seminatione intrà vas, in rigore non est fornicatio.

Dicitur 4°. *Peccatum grave*; quia licet peccata communia reservari possint, ordinariè tamen non reservantur, nec licitè reservarentur, quia potestas reservandi est in ædificationem, non in destructionem, ut loquitur Trid. sess. 14. cap. 7. & Clemens VIII. in Mandato quod refert Sylvius, ubi monentur Prælati, „ ut atrociorum tantùm & „ graviorum criminum absolutionem sibi reser- „ vent, quorum reservatio ad christianam discipli- „ nam retinendam conferat, & in ædificationem, „ non in destructionem cedat; " ne scilicet cùm difficilior redditur absolutio, odiosum reddatur Sacramentum & laqueus injiciatur animabus: Undè si sit indiscreta & nimia reservatio esto foret valida (quod tamen quidam negant „ præsertim respectu Parochi) peccaret graviter reservans, etiamsi Papa.

Dicitur 5°. *Certum*, certitudine scilicet quæ excludat dubium facti & juris. Dubium facti est, si dubites an peccatum, quod certò scitur esse reservatum, commiseris, an cum sufficienti advertentia & deliberatione, an cum circumstantiis cum quibus est reservatum. Dubium juris est, si dubites an hoc peccatum, quod certò commisisti, sit reverà reservatum. Dicimus itaque, ut peccatum sit reservatum, debere esse certum, non solum certitudine excludente dubium facti, quod communiter admittitur, sed etiam, ut probabilius est nobis cum pluribus, certitudine excludente dubium juris; modò tamen sit dubium prudens & doctorum virorum communiter, non cujuslibet privati & indocti Confessarii, seu ut alii dicunt, modò sit dubium ortum ex ipso jure, quod est ambiguum & de quo communiter disputatur, non ex persona quæ jus ignorat; sicut enim ignorantia reservationis in pœnitente, ipsum non eximit à reservatione, ità nec ignorantia Confessarii ejus jurisdictionem extendit.

Ratio ergo pro utroque dubio sic intellecto, est quòd juxtà regulam 15. & 50. juris in 6. odiosa sint restringenda & in pœnis benignior sit interpretatio facienda: Atqui reservatio est odiosa; tùm ipsis Confessariis quorum jurisdictionem coarctat; tùm ipsis pœnitentibus, qui non possunt absolvi, dùm alii absolvuntur: Item est pœnalis; non enim est inducta reservatio solùm ut morbi graviores à peritioribus Medicis curentur, sed etiam ut difficultate absolutionis & erubescentiæ comparandi coram superioribus peccata præterita puniantur & futura caveantur: Undè

Confir. Nemo reus in dubio facti vel juris punitur, præsertim in Tribunali benignæ Matris Ecclesiæ: Ergo. Confir. iterùm ab inconvenienti: Frequentissima sunt dubia facti, plurimi etiam casus inter Doctores controvertuntur circà ipsam legem: Undè si casus alterutro modo dubii reservarentur, non satis esset provisum tranquillitati conscientiarum, & onus foret intolerabile communibus Confessariis, qui cùm non valeant discutere materias controversas, & quâlibet ratione moveantur in contrarium, Pœnitentes inabsolutos sæpissimè dimittere cogerentur.

His itaque omnibus attentis, videtur nobis moraliter certum aut saltem longè probabilius Ecclesiam non intendere reservare casus dubios, sivè sit dubium facti, sive juris: Et hinc præoccupantur instantiæ.

Si enim dicas dubitantem de lege teneri eam observare: Id quidem verum est, nisi sit moraliter certum, aut saltem probabiliùs constet, legislatorem non intendere observationem legis in dubio, ut constat in casu præsenti: Undè quamvis Confessarius dubitet speculativè, non dubitat tamen practicè an possit ab eo absolvere; quia judicio reflexo certioratur se ex voluntate Legislatoris habere potestatem absolvendi in dubio.

Inst. Dubius de Censura debet se gerere tanquam eâ innodatum & petere absolutionem: Ergo similiter dubius de casu reservato.

R. Dato Ant. N. Conseq. Disparitas est quòd Censuræ spectent forum externum, sint rariores, nec res admodùm secretæ: At casus reservati pertinent ad forum conscientiæ, dubii frequenter occurrunt, sub sigillo teneri debent; nec nisi urgente necessitate Superioribus aperiri, ad quos etiam cùm sæpè non pateat facilis accessus ut eis exponatur dubium & eorum mens exquiratur, continua foret in Confessariis & Pœnitentibus conscientiæ anxietas & onus importabile: Quibus de causis jure præsumitur Ecclesiam non intendere casus dubios reservari: Quidquid sit de Censuris pro quibus eædem rationes non militant.

Repones: S. Congregatio de Mandato Clementis VIII. 9. Januarii 1601. quod legitur apud Passerinum q. 87. Inspectione 2. cap. 1. prohibuit omnibus Sacerdotibus Sæcularibus & Regularibus absolvere à casibus clarè vel dubiè in Bulla Cœnæ contentis: Ergo.

R. hanc inhibitionem esse factam tantùm *Sæcularibus & Regularibus per universam Italiam extrà urbem degentibus*, ut fert in terminis decretum. Aliundè hoc dicit dumtaxat de casibus Bullæ Cœnæ, non de aliis.

Petes 1°. Utrùm si quis casum reservatum dubium confessus sit communi Confessario, & posteà deprehendat esse certò reservatum, liberetur à reservatione?

R. probabiliùs affirmativè cum pluribus; quia reservatio, prout est in usu Ecclesiæ, est peccati certi & nunquam per legitimam absolutionem remissi: Hoc autem peccatum de quo in casu est per legitimam absolutionem remissum: Undè si fuerit dubium dubio facti, tenetur posteà illud confiteri ut certum, sicut dicemus infrà de omnibus peccatis dubiis, non tamen necessariò Confessario habenti Jurisdictionem in reservata sed communi. Si autem fuerit dubium dubio juris ad nihil tenetur, si quidem peccatum ut certum confessus fuerit & agatur tantùm de certitudine reservationis, quæ, ut probabiliùs putamus, est ablata per priorem Confessionem.

Petes 2°. Utrùm crimen complicis in materia venerea, à quo juxtà hodiernam plurium Diœcesium disciplinam, non potest absolvere complex, sit casus reservatus?

R. non esse reservatum Superiori, sicut alii casus reservari solent, cùm cuilibet Confessario non complici, concessum sit ab eo absolvere, videtur tamen vero sensu reservatum. Quid enim est reservatio nisi restrictio potestatis quæ hic invenitur? Nec videtur absolutè requiri ad veram reservationem quòd fiat Superiori: Posset enim Episcopus reservare casus duobus vel tribus eximiis Theologis à se designatis, quæ tamen reservatio foret vera, etsi non esset facta Superiori. Deindè concedunt contradicentes Confessarium complicem posse absolvere ab hoc casu in articulo mortis: Id autem non potest, nisi quia ut dicit Trid. in articulo mortis cessat omnis *Reservatio*: Ergo. Sed videtur quæstio de nomine.

Est autem crimen complicis reservatum juxtà communem Theologorum intelligentiam, peccatum externum contrà castitatem cum pœnitente perpetratum, utrimque mortale. Undè si actus exterior sit ex objecto venialis, ut tactus manuum, osculum leve, etsi utrimque fiat affectu libidinoso, non est peccatum reservatum, quia non est mortale externum, sicut diximus suprà de aliis reservatis. Item si tactus impudicus & ex objecto mortalis fiat ab una parte, alterâ renitente vel non consentiente, non est etiam casus complicis reservatus; quia complex dicitur respectivè ad alterum in idem peccatum concurrentem.

§. II.

An & à quibus possint reservari Casus?

Supp. q. 10. a. 2. o. Dico: Est in Ecclesia potestas reservandi casus, eaque residet in Superioribus qui aliis jurisdictionem ordinariam vel delegatam conferunt, scilicet in summo Pontifice pro tota Ecclesia, in Episcopis pro suis respectivè Diœcesibus, & in Superioribus regularium respectu suorum.

Ità Trid. sess. 14. cap. 7. „ Magnoperè, inquit, ad Christiani populi disciplinam pertinere „ sanctissimis Patribus nostris visum est, ut atrociora quædam & graviora crimina, non à quibusvis, sed à summis duntaxat Sacerdotibus „ absolverentur: Undè meritò Pontifices maximi, pro suprema potestate sibi in Ecclesia universali tradita causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare. „ Neque dubitandum est, quandò omnia quæ à „ Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem liceat, pro illis in subditos traditâ suprà reliquos inferiores Sacerdotes auctoritate, præsertim quoad illa quibus excommunicationis censura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem, consonum est divinæ auctoritati, „ non tantùm in externa politia, sed etiam coram „ Deo vim habere ". Idem posteà Can. 11. definit sub anathemate.

ibid. Ratio est: Quia jurisdictio necessaria ad absolutionem descendit à Superioribus ad Inferiores: Ergo sicut Superiores illam dare vel denegare possunt, ità illam dare integram vel limitatam. Nec refert quòd Episcopus habeat jurisdictionem ordinariam in suam Diœcesim, & Parochus in suam Parochiam, quia & jurisdictio Episcopi est subordinata jurisdictioni Papæ, & jurisdictio Parochi jurisdictioni Episcopi, & ideò Papa potest limitare jurisdictionem Episcopi, sicut Episcopus Parochi.

Idem fortè per se, & speculativè loquendo posset dici de Parochis respectu Sacerdotum Sæcularium. At id in praxi non admittitur, sivè propter usum contrarium, sivè propter inhibitionem tacitam Episcoporum, ne nimia evadat casuum reservatio.

Causæ verò reservationis casuum sunt partim, ut atrociora crimina puniantur, & facilitas ea committendi coerceatur ex difficultate absolutionis obtinendæ, & erubescentia comparendi coràm Superioribus, partim ut graviores morbi serventur medicis peritioribus, quales ordinariè sunt, vel præsumuntur esse Superiores.

Jàm quæritur qui sint casus reservati Papæ? Qui Episcopis? Qui Superioribus Regularium?

Casus Papales.

Inprimis sunt qui continentur in Bulla quæ dicitur *In Cœna Domini*, quia solet promulgari singulis annis die Cœnæ, suntque sequentes. 1. Hæretici, legentes libros Hæreticorum, Fautores Hæreticorum & Schismatici. 2. Apellantes à Papa ad futurum Concilium, dantes ad id favorem & consilium. 3. Piratæ, eorum receptatores & dantes auxilium. 4. Qui rapiunt bona naufragantium, aut ab aliis rapta scienter recipientes. 5. Qui imponunt nova pedagia & gabellas sinè legitima potestate. 6. Falsificantes litteras Apostolicas, aut supplicationes signatas Apostolicâ auctoritate. 7. Deferentes arma & auxilium in Turcas, & alios Christiani nominis hostes. 8. Impedientes & invadentes eos qui victualia, aut alia necessaria ad usum Romanæ Curiæ deferunt, Mandantes & defendentes. 9. Lædentes aut offendentes Romam euntes, aut ab ea recedentes, & eorum fautores. 10. Hostiliter insequentes, interficientes, offendentes, mutilantes, incarcerantes Cardinales, Patriarchas, Episcopos, Sedis Apostolicæ Legatos vel Nuncios, Mandantes & præstantes favorem. 11. Percutientes, occidentes, spoliantes eos qui pro suis negotiis ad Romanam Curiam accedunt. 12. Officiales Principum Sæcularium, & Prælati Ecclesiastici qui causas Ecclesiasticas à Judicibus Apostolicis avocant, & Actores ad revocanda impetrata compellunt. 13. Judices Sæculares qui Ecclesiasticas personas præter juris dispositionem ad suum Tribunal trahunt, aut trahi faciunt, quique Ecclesiasticam libertatem lædunt, deprimunt, aut quovis modo restringunt. 14. Impedientes Prælatos Ecclesiasticos, ne suâ jurisdictione Ecclesiasticâ utantur. 15. Usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcumque Ecclesiarum jurisdictiones, fructus, reditus, aut eos sequestrantes. 16. Imponentes collectas, decimas, tributa, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesiis, Monasteriis, aut eorum fructibus sinè expressa licentia Romani Pontificis, cum suis fautoribus, &c. 17. Judices Sæculares in causis criminalibus contrà personas Ecclesiasticas se interponentes procedendo, sententias ferendo aut exequendo. 18. Occupantes terras & loca Ecclesiæ Romanæ. 19. Raptores suppellectilium, librorum, scriptorum & bonorum Cameræ & Palatii Apostolici ex eodem Palatio, tempore infirmitatis Pontificis, & Sedis Apostolicæ vacationis.

Præter hos casus plures alii reservantur summo Pontifici, tàm in jure, quàm in Constitutionibus Pontificiis quos refert Chapeaville de Casibus reservatis cap. 5. Frequentiores in his partibus, & quos exprimit Decretum S. Congreg. sub Clemente

te VIII. datâ 26. Novembris 1602. sunt 1°. Violatio immunitatis Ecclesiasticæ, quando nempè violenter, aut fraudulenter extrahitur è loco sacro is qui causâ asyli ad eum confugerat, juxtà Bullam Greg. XIII. *Cum alias* datam anno 1591. ubi quidem excipit certos casus quibus non debetur asylus, quos enumeravi in Tractatu de Religione Dissert. 10. a. unico Conclus. 3. vide: Sed tamen declarat eos qui horum casuum exceptorum reos extrahunt, absque prævia Episcopi discussione & licentia, incurrere pariter excommunicationem.

2°. Violatio Clausuræ Monialium ad malum finem, id est ad finem luxuriæ; in cautelam enim castitatis servandæ, recluduntur Moniales: Undè qui violaret earum Clausuram alio fine, non incurreret excommunicationem reservatam Papæ juxtà Decretum citatum Clementis VIII. incurreret tamen aliam non reservatam ex Trid. sess. 25. cap. 5. de Regularibus.

3°. Duellum: Clemens VIII. Constit. *Illius vices* datâ 17. Augusti 1592. confirmans alteram Constit. *Ad tollendum* Greg. XIII. subjicit excommunicationi reservatæ Papæ non solum pugnantes in Duello, sed etiam omnes „ id scelus suadentes aut provocantes, opem, consilium vel „ favorem præstantes, equos, arma, commeatus „ præbentes aut comitantes, vel circà chartulas „ seu libellos, litteras, nuncios, aut quæcumque „ alia scripta hujusmodi quomodolibet peccantes, „ hujusque delicti socios, de industria spectatores, patrinos, fautores, defensores".

Circà hunc casum advertunt Theologi, id esse in eo speciale, quòd non sit necesse ad reservationem, Duellum esse peractum & completum, si quidem etiam ipsi provocantes excommunicentur. Advertunt item ad hanc particulam *De industria spectatores;* ex quorum nempè præsentis incitari possunt Duellantes ad pugnam: Undè qui fortuitò, transeundo, aut alibi latens inspiceret, non inspectus, reservationem non incurreret.

4°. Violenta manûs injectio in Clericum vel Monialem cap. *Si quis suadente Diabolo* 17. q. 4. Per manum hìc intelliguntur omnes corporis partes quibus fieri potest læsio aut percussio, pedes, genua, brachia, &c. non enim ponitur manus, ut excludantur alia membra, sed quia est membrum aptius ad percutiendum, vel lædendum, quodque ad id solet adhiberi: Undè non est propriè interpretatio Legis quæ foret restringenda, sed est extensio de mente Legis. Eâdem Excommunicatione ligantur, mandantes & consulentes percussionem Clerici effectu secuto, si in eam efficaciter influxerint cap.. *Quantæ* de sentent. excommunicat. Item qui suo nomine factum ratihabet cap. *Cùm quis* de sentent. excomm. in 6.

Ut iste casus cum excommunicatione annexa incurratur, requiritur quòd injectio manuum fit in ratione injuriæ, gravis, exteriùs, seu ex objecto & cum aliqua violentia illata, vel ipsi personæ immediatè, vel mediantibus rebus ipsi adhærentibus: Undè qui conaretur percutere graviter, & non percuteret, aut percuteret leviter, ità ut omnibus consideratis percussio exterior non censeretur mortalis in ratione injuriæ, & si intentione peccaret mortaliter, non incurreret excommunicationem reservatam; similiter nec qui verbis contumeliosis Clericum afficeret: Incurreret autem qui contumeliosè in Clericum spueret, virgâ contemptibiliter percuteret, carcere detineret, vestes quibus induitur violenter dilaceraret, seu auferret; item pecunias quas secum habet; item si violenter injiceret manum in frenum equi cui insidet; quia istæ actiones sunt violentæ & graves in ratione injuriæ & contemptûs, non incurreret autem si clàm & sinè violentia auferret pecunias quas habet, pallium, vestes, &c. Vide de hac Excommunicatione latè Bonacin. Disp. 2. q. 4. Puncto 1. §. 1.

5°. Simonia realis completa in collatione vel susceptione Ordinum & Beneficiorum, & in ingressu Religionis. Item Simonia confidentialis etiam incompleta. Vide quæ de his ultimis casibus abunde dixi in Tract. de Religione Dissert. 11. a. 7. §. 3.

Minùs attentè Doctiss. P. Henno legit hoc Clementis VIII. Decretum superiùs citatum, dùm dixit post illud; præter casus contentos in Bulla Cœnæ, tantùm reservari Papæ quinque assignatos, cui sextum adjicit. Id nusquam nullatenùs habetur in illo Decreto, sed habetur dumtaxat nullum Sacerdotem sivè sæcularem, sivè Regularem *intrà Italiam extrà Urbem degentem*, non posse vi ullius Privilegii ab his quinque & contentis in Bulla Cœnæ absolvere, sed posse juxtà sua Privilegia, si quæ habeant non revocata absolvere ab aliis casibus in præsenti declaratione non contentis; *aliis verò Sacerdotibus hujusmodi privilegia non habentibus, nihil de novo concedi.* Remanent ergo etiam nunc stante hoc Decreto, omnes alii casus Pontificii in jure & Constitutionibus Apostolicis expressi, respectu non Privilegiatorum reservati. Vide si lubet Decretum integrum apud Passerinum q. 187. a. 1. n. 374. Regulares autem extrà Italiam etiam ab his quinque assignatis absolvere possunt, ut declaravit S. Congregatio sub Urbano VIII. in Decreto dato 17. Novembris 1628. apud eundem Passerinum ibid. n. 376.

Observanda circà Casus Papales.

Observandum 1°. Omnibus casibus Papalibus annexam esse Excommunicationem: Et quamvis utrumque & Excommunicatio & peccatum reservetur, ità ut qui confiteretur non habenti potestatem in reservata Papæ, neque à peccato, neque ab Excommunicatione absolveretur: Attamen juxtà communem Theologorum sensum præcipuè & magis casus reservatur propter Excommunicationem, quàm propter peccatum.

Ex quo inferunt quod hoc ipso quo tollitur à Papa Excommunicatio, tollatur & reservatio, casusque fiat materia jurisdictionis communis. 2°. Quòd quando Pontifex concedit facultatem absolvendi à casibus reservatis, etiam concedat facultatem absolvendi ab Excommunicatione annexa. 3°. Quòd cùm censura non incurratur ab ignorante eam etiam vincibiliter, modò ignorantia non sit crassa & supina, pauci in his partibus saltem rudiores incurrant casus Papales, cùm plerumque ignorent censuras annexas.

Observandum 2°. omnes casus Papales, saltem extrà Bullam Cœnæ fieri Episcopales, hoc est permitti Episcopis ut ab eis absolvant, quandò sunt occulti, ex Trid. sess. 24. cap. 6. Dicitur occultum quod non est publicum, etsi à quibusdam sciatur. Item omnes etiam contenti in Bulla Cœnæ fiunt similiter Episcopales ratione impossibilitatis moralis adeundi Romanam Sedem, ut contingit in infirmis habitualiter, in senibus, in pauperibus mendicare non solitis cap. *Ea noscitur* de Sent. Excom. Item in iis qui ab alterius voluntate pendent, eo renitente, ut in uxoribus, filiis familias & servis. Item in mulieribus & puellis ob incontinentiæ periculum & in impuberibus.

Observandum 3°. controverti inter Theologos utrùm Bulla Cœnæ vigeat in Belgio: Multi negant; quia inquiunt, non est illic debitè promulgata nec recepta. Alii tamen tutiùs affirmant, præsertim cùm sacra Congregatio universalis Inquisitionis anno 1657. referente P. Henno damnaverit sequentem propositionem ut Schismaticam, scandalosam & falsam: *Bullam Cœnæ Domini eis in Regionibus* (in Belgio) *in quo promulgatam non esse testantur multi, non obligare, probabilis est multorum opinio.*

Cæterùm quidquid sit, Greg. XIII. Bullâ datâ 25. Februarii 1576. ad instantiam Philippi II. Hispaniarum Regis, concessit Episcopis Belgii, ut per se vel per suos delegatos, absolvere possent

ab

ab omnibus casibus in Bulla Cœnæ contentis. Ità referunt Theologi Belgæ. Hanc autem facultatem concedere non censentur Episcopi, dùm concedunt communem facultatem absolvendi à casibus sibi reservatis.

Observandum 4°. Præsumentes absolvere à casibus in Bulla Cœnæ contentis incurrere Excommunicationem latam in ejusdem Bullæ clausula: Dicuntur præsumentes, qui id scienter faciunt aut ex ignorantia affectata: Hæc autem Excommunicatio non est reservata, ut patet ex textu Bullæ & probat Passerinus, q. 187. a. 1. n. 431. & 433. Excommunicatio autem lata & Papæ reservata contrà præsumentes absolvere à casibus Bullæ Cœnæ, à quinque priùs assignatis, & à reservatis Episcopis, quæ reperitur in Decreto Clementis VIII. anno 1601. & in altera Pauli V. 1617. Decreti Clementis interpretativo, spectat dumtaxat Confessarios intrà Italiam extrà Urbem degentes, & eos solos qui prætextu privilegiorum sic absolvere præsumunt. Unde Urbanus VIII. in Decreto dato 17. Novembris 1628. innovans prohibitionem factam omnibus Regularibus intrà & extrà Italiam absolvendi à casibus Bullæ Cœnæ & à reservatis Ordinario loci, declarat dumtaxat hujusmodi absolutiones nullas & irritas esse: At de Excommunicatione silet. Vide Passerinum loco citato.

Casus Episcopales.

Communis est Theologorum opinio nullos casus jure communi, saltem quod sit in vigore, Episcopis reservari, nisi forte eos qui sunt primò per se Papales, dùm sunt occulti, aut est impotentia moralis adeundi Romanum Pontificem, ut explicuimus: Qui tamen nec proprie Episcopis sunt reservati, sed potiùs ipsis concessi & permissi ut absolvantur.

Quoad casus autem Episcopales ab homine, hoc est ab ipsis Episcopis reservatos, varii sunt pro voluntate Episcoporum & more Diœcesium, pro quibus consulenda sunt Ritualia & praxis cujusque Diœceseos.

Cùm autem in omnibus Diœcesibus plures casus reservati sint iidem, plures inter se affines, perutile Confessariis fore duxi, breviter hìc exponere casus reservatos Episcopo nostro Leodiensi, ex quibus instrui poterunt circà casus saltem plurimos aliis Episcopis reservatos.

Casus Episcopo Leodiensi reservati succinctè exponuntur.

Primus est *Hæresis*, non merè interna, hæc enim à quolibet Confessario potest absolvi, ut constat ex dictis: Non merè externa, ut si quis exteriùs profiteretur hæresim aut proferret verba hæreticalia sinè animo hæretico; quia hæresis est error intellectus pertinax contrà fidem Catholicam (quamvis in foro externo is præsumeretur hæreticus) sed completa, scilicet interna simul & externa. Externa autem dicitur quæ quovis signo, etiamsi nutu tantùm, exteriùs significatur, sivè adsint quidam præsentes, sivè non. Eundem casum incurrit qui sciens aliquem articulum esse de fide, & ità teneri ab Ecclesia, de eo plene voluntarie dubitat.

Secundus est *Apostasia*: Triplex est, à Fide, à Religione, & ab Ordine. Apostasia à fide, dùm quis à fide quam in Baptismate professus est ex toto deficit; & per hoc distinguitur ab Hæresi, quæ est defectio à fide ex aliqua parte tantùm, quæ distinguuntur essentialiter ut quidam volunt, sive accidentaliter secundùm magis & minus, ut dicunt alii.

Apostasia à Religione est dùm quis Religionem approbatam professus, eam deserit sinè licentia, animo non amplius ad eam vel ad aliam redeundi, sed vivendi laïcaliter aut etiam clericaliter in sæculo.

Apostasia ab Ordine, est cùm Clericus in sacris Ordinibus constitutus deserit habitum Clericalem animo vivendi laïcaliter; & etiam secundùm aliquos, dùm constitutus in minoribus dimittit insignia Clericatus, retento beneficio, animo pariter vivendi laïcaliter.

Tertius est *Homicidium voluntarium*, quòd sit peccatum mortale contrà justitiam. Quandò verò homicidium sit peccatum mortale contrà justitiam? Require in Tract. de Jure Tom. 2. Differt. 10. octo primis articulis.

Dubium est, utrum mandans homicidium etiam incurrat reservationem?

Respondet affirmativè Chapeaville; quia statutum quo punitur maleficium ligat mandantem, ut probat Bartol. in cap. *Mulieres* de sentent. Excommunicat. Nec obstat quòd mandans faciat tantùm fictè, verba autem statuti requirant quòd verè faciat ff. de negat. gest. l. 3. §. *Hæc verba*; quia, inquit Sylvester verbo *Statutum* §. 2. n. 7. hìc non est interpretatio, sed potiùs extensio ex mente legis, cùm mandans verè dicatur facere, dicto cap. *Mulieres*. Aliud esset si reservaretur actus personalis occidendi, ut si diceret Episcopus, reservo mihi peccatum illius qui alium occideret, tunc enim solùm involveret occidentem, non mandantem. Extendit laudatus Chapeaville reservationem ad consulentem & auxiliantem, sed nescio quo fundamento, si saltem intelligat de auxiliante præviè & remotè, ut de præbente arma, non in ipso actu occisionis. Hæc pro sententia Chapeaville, quæ quoad mandantem non est improbabilis.

Ex altera parte videtur quòd cùm reservatio sit odiosa, debeat strictè intelligi & restringi, strictè autem loquendo mandare non est facere: Quòd autem Sylvester dicat, hìc non esse interpretationem sed extensionem legis, videtur gratuitum, sic enim in omnibus posset fieri extensio, nec locus relinquetur restrictioni in odiosis. Nec obstat cap. *Mulieres*, ibi enim agitur de mandante percussionem Clerici, & pro hoc casu tantum ità jus statuit specialiter, sicut cap. *Quantæ* ibid. idem statuit de non impediente. Et cap. *Cùm quis* de sentent. Excom. in 6. de Ratihabente. At indè non sequitur quòd idem statuat in omnibus aliis casibus: Quin è contrà ex hoc quòd id statuat pro uno vel altero casu, colligitur quòd id non intendat pro aliis casibus.

Si dicas rationem Canonis de percussione Clerici, scilicet quòd *is committat verè, cujus mandato delictum committi probatur*, currat pro omnibus casibus in quibus intervenit mandans. R. hanc rationem non esse cogentem, sed inductivam tantùm & à Legislatore allatam, ut probaret extensionem legis meritò fieri, aut factam esse, idque eò veriùs videtur quòd alioquin, ut jàm dixi, hujusmodi extensio, necessariò haberet locum in omnibus casibus in quibus mandans intervenit, quod non admittunt communiter Theologi; Hæc sententia nobis videtur probabilior, saltem negari non potest quin indè reservatio pro mandante reddatur dubia proindèque materia jurisdictionis communis.

Quartus est *Injectio manus in Parentes:* Debet intelligi, sicut injectio manuum in Clericum de qua §. præced. Observandum tamen nomine Parentum hìc intelligi Patrem, Matrem, Avum, Aviam, Proavum, Proaviam, & omnes ascendentes in linea recta: Item Vitricum & Novercam, Socerum & Socrum; quia hi omnes, ubi agitur de honore parentibus servando, probabilius veniunt nomine Parentum, nisi contrarium in lege exprimatur, aut innuatur, quod hìc non fit.

Quintus est *Machinatio in mortem conjugis:* Machinari, est aliquid ingeniosè & arte fabricare, prout opponitur de plano aliquid facere, ita ut in eo magis attendatur ratio ingenii & artis quàm materiæ: Sumitur quandoque in bonam partem, sæpiùs in malam, & est aliquid dolo & astutiâ facere:

tere. Unde machinatio in mortem conjugis est aliquid dolo & astutiâ facere, ut mors conjugi inferatur.

Hunc itaque casum non incurrit qui multa animo contrà vitam conjugis volvit, si nihil in externum opus prodeat, neque qui conjugem apertè percutit, vulnerat aut occidit, quia hoc non est machinari: Incurrit verò qui pugionem abscondit ut tempore oportuno conjugem jugulet, qui fraudulenter propinat ipsi potum venenatum, qui in ejus vitam struit insidias, qui sub aliquo prætextu suadet ire ad locum ubi novit esse occidendam, vel occidendum & similia, licèt ex his non sequatur mors; quia hoc est propriè machinari in mortem conjugis.

Sextus est *Veneficium*, quod est crimen quo quis veneno aliquem culpabiliter occidit, vel ejus valetudinem graviter lædit: Undè hunc casum non incurrit, qui alteri venenum propinat animo necandi vel graviter nocendi, effectu non secuto, etsi fortè fit aliqua levis læsio.

Septimus est *Maleficium* quo quis ope Dæmonis nocumentum infert alteri: Est duplex, veneficum & amatorium: Veneficum est quo redduntur homines infirmi, fœminæ steriles, proles languidæ, pecora morbida, arbores siccæ, &c. Amatorium, quo excitatur amor inordinatus & impurus ergà certam personam: Utrumque est reservatum effectu secuto, aliàs non.

Octavus est *Incantatio*, quæ est magia quâ quis solis verbis mirandà ope Dæmonis operatur: Undè Incantatores dicuntur qui artem magicam solis verbis exercent, & per hoc distinguitur à maleficio, quod verbis & rebus perficitur: Item distinguitur ratione finis. Incantatio enim est ad incommodum & commodum alterius, & aliquando ab utroque abstrahit; maleficium autem est semper in incommodum & nocumentum alterius. Hic casus incurritur ut præcedens effectu secuto, secùs non. Quoad istos duos casus, vide quæ dixi in Tract. de Religione Dissert. 7. per plures Articulos de superstitione & specialiter de magia.

Nonus est *Procuratio abortûs*. Procurare abortum est studiosè & ex industria agere ad ejectionem fœtûs immaturi, sivè inanimati, sivè animati.

Undè non incurrit reservationem mulier quæ sumit Pharmacum sterilitatis, aut quæ metu prolis semen ejicit antè conceptionem, quia efficere ut semen non sit prolificum non est procurare abortum; neque quæ herbis aut potionibus aliovè modo tentavit abortum effectu non secuto: Neque, ut saltem nobis probabilius est contrà Chapeaville, mulier ferens grave pondus, nimium laborans, violenter irascens, ex quo prævidet, aut prævidere potest secuturum abortum, quem tamen formaliter non intendit, idem dic de viro graviter ex ira percutiente mulierem aut eam affectu implendæ libidinis cum nimia agitatione cognoscente: Quamvis enim hi coràm Deo sint rei abortûs, non tamen dicuntur illum procurare, quia procurare abortum, ut diximus, est studiosè & ex industria agere ad ejectionem fœtus immaturi, quod isti non faciunt, cùm illam ejectionem non intendant formaliter: Qua etiam de causa Theologi communiter censent eos non incurrere pœnas à summis Pontificibus Sixto IV. & Gregorio XIII. latas contrà procurantes abortum.

E contrà reservationem incurrit puella quæ ne diffametur aut occidatur, sumit potionem abortivam effectu secuto; hæc enim studiosè & ex industria quærit abortum, ut famam aut vitam servet: Idem dic de mandante, consulente, auxiliante, &c. Hi enim omnes vere procurant abortum. Quod etiam habet locum quamvis fœtus vivus ejiciatur & baptisetur, modò sit immaturus. Vide plura de abortu in Tract. de Jure & Justitia Dissert. 10. a. 7.

Decimus est *Oppressio prolis*, quæ est species homicidii spectans Parentes & Nutrices, & dicitur aliquo sensu parricidium. Hunc casum incurrunt sive Parentes sive Nutrices quæ ex intentione proles enecant, vel illas exponunt in sylvis, in agris, in locis publicis: Item si decumbant in eodem lecto cum tenellis prolibus quæ nondùm se juvare possunt, nisi forte lectus sit admodum amplus & ex usu noverint certò, se dormiendo, non mutare locum: Intellige utrumque casum si mors sequatur. Item si ex negligentia mortali circà prolium custodiam, mors eis obveniat, tantò autem major est adhibenda diligentia, quantò majus periculum mortis, seu oppressionis instat.

Undecimus est *Stuprum, seu violenta Virginis defloratio*: Censetur violenta defloratio reservata, non solùm quandò Virgo reali & physicâ violentia opprimitur, sed etiam si morali violentiâ, ut si ad copulam adigatur metu gravi, putà mortis, infamiæ, atrocium verberum, vel alterius gravis damni à stupratore, incusso; vel etiam metu reverentiali ut si stuprator sit superior, Tutor, vir magnæ auctoritatis, cui puella nihil audeat recusare. Quidam addunt si per importunas preces, quòd verum crediderim tantùm, quandò eas comitantur, vel magna promissa, ut matrimonii, pinguis dotis, &c. vel amplexus, tactus, oscula, quibus excitata puella, priùs invita tandem consentit. Alioquin si preces sint solæ sine dictis adminiculis, quantùmvis importunæ, non videntur violentia moralis, cum ingenua puella non ità difficile possit illas excutere, conceptâ irâ, qualem decet in simili casu, ut jàm alibi dixi.

Non incurrit autem hunc casum qui jam corruptam etsi reputatam Virginem, violenter opprimit, neque qui sæpe tentavit copulam quam non perfecit, neque qui cognovit contrà naturam; quia in his omnibus non est violenta Virginis defloratio. Confer quæ dixi de stupro Dissert. 10. de Jure a. 11. Append. 2. & Dissert. 3. de Temperantia a. 3.

Duodecimus est *Raptus* in materia Luxuriæ qui definitur: *Vis illata cuicumque personæ aut ejus parentibus causâ explendæ libidinis, sivè persona abducatur de loco in locum, sivè non.* Hujus reservatio incurritur etiamsi non sit expleta libido aut secuta copula; quia expletio libidinis est tantùm finis sine cujus obtentione salvatur integra ratio Raptûs. Quomodo autem intelligenda sit data definitio, ut habeatur ratio Raptûs & inde incurratur reservatio, late explicui Dissert. 6. de Temperantia a. 4. §. 1. Require.

Decimus tertius est *Matrimonium contractum post votum Castitatis, aut in gradu prohibito scienter, vel priori uxore adhuc vivente.* Non incurrit reservationem qui contrahit Matrimonium post votum non nubendi, ingrediendæ Religionis, aut Ordines sacros suscipiendi; quia hæc vota non sunt simpliciter vota castitatis, neque qui contrahit in gradu prohibito quem ignorat, etiamsi ignorantia sit culpabilis & crassa, quia non contrahit *scienter*. Quis sit gradus prohibitus dicemus dùm de Matrimonio. Similiter nec qui leviter & probabiliter tantùm credens priorem uxorem esse mortuam contrahit cum alia; quia etiam non contrahit *scienter*, si tamen hæc particula afficiat etiam hanc partem casûs, ut interpretatur Chapeaville. Quod autem dicitur in hoc casu de viro contrahente, vivente priori uxore, debet intelligi de uxore contrahente, vivente priori viro: Nec obstat quòd odiosa non sint extendenda ultrà verba legis, sed potiùs restringenda; hæc enim Regula juris non currit in Correlativis, in quibus eadem ratio idem jus suadet, ut notant Soto, Navarrus & communiter Theologi.

Decimus quartus est *Incestus cum consanguineis, aut cum Virgine sacra seu Moniali professa.* Incestus proprie dictus definitur, illegitimus concubitus personarum consanguinearum vel affinium usque ad quartum gradum inclusive, ad cujus rationem requiritur completa commixtio seminum in vase

vase debito: Undè oscula, tactus impudici inter consanguineos aut affines, reseratio seu penetratio vasis naturalis sinè seminatione, aut cum seminatione extrà ipsum, aut contrà naturam, quamvis pertineant reductivè ad Incestum non tamen assequuntur perfectam & integram rationem illius, ideòque non cadunt sub reservationem: Neque etiam Incestus cum affinibus, quia reservatur tantùm incestus cum consanguineis.

Concubitus verò cum Virgine sacra, seu Moniali professa, dicitur Incestus metaphoricè, quatenùs Virgo sacra in Religione approbata consecratur per Professionem quasi sponsa Dei, quam qui ideò corrumpit, quasi cum matre, scilicet Sponsa Dei, rem habet. Sola Copula consummata in vase debito reservatur, non oscula, tactus, &c, ut dictum est de Incestu propriè dicto. Item Sacerdos aut Religiosus cognoscens mulierem sæcularem, non incurrit casum reservatum; quia non est incestus cum Virgine sacra.

Decimus quintus est *Concubitus contrà naturam, putà Sodomia & hujus generis graviora crimina.* Peccati contrà naturam in materia Luxuriæ sunt quatuor species, scilicet Pollutio seu mollities, Sodomia, Bestialitas, ad quam reducitur congressus cum Dæmone, & indebitus modus concumbendi, ut si quis coeat in vase præpostero. De quibus vide Tract. de Temperantia Dissert. 6. a. 9. 10. & 11.

Non reservatur hìc omne peccatum contrà naturam, sed tantùm *concubitus contrà naturam ut Sodomia & ejus generis graviora,* scilicet Bestialitas & congressus cum Dæmone, qui dicitur succubus & incubus. Igitur non reservatur mollities seu pollutio, quia non est concubitus; neque coïtus maris cum fœmina in vase indebito, quia non est Sodomia, nec eâ gravior: Neque tactus impudici inter masculos aut inter fœminas, sivè cum Bestiis aut cum Dæmone, quia non sunt concubitus: Solùm ergo reservatur coïtus cum seminatione in vase sivè debito sivè indebito, fœminæ cum fœmina, Maris cum Mare, viri aut mulieris cum bestia vel Dæmone.

Decimus sextus est *Falsitas circà monetas:* Contingit tripliciter, in substantia monetæ dùm adulteratur ejus materia mixtione alterius inferioris metalli; in pondere dùm minuitur; & in charactere Principis dùm absque ejus auctoritate imprimitur: Incurrunt ergo reservationem qui uno ex his tribus modis falsificant monetas, absque Principis auctoritate. Idem arbitror dicendum de iis qui monetas cusas circumcidunt, seu corrodunt infrà justum pondus; hi enim verè falsificant monetam. Secùs verò qui monetas falsificatas expendunt & distribuunt: Hoc enim non est falsare, sed falsis uti.

Decimus septimus est *Falsitas circà Litteras alicujus Prælati inferioris Papâ.* Falsitas in hoc casu sicut in præcedenti à qua quis dicitur falsarius, secundùm Canonistas, est immutatio veritatis cum dolo & injuria: Falsificari autem possunt litteræ variis modis, addendo, minuendo, radendo, lacerando, mutando, novas fingendo, signaturam aut sigillum simulando vel adulterando. Prælatus propriè dicitur qui habet jurisdictionem in foro exteriori, quales sunt Papa, Patriarchæ, Episcopi, Abbates, Generales, Provinciales, Priores, Guardiani, Rectores, &c. inter Mendicantes. Dicitur *falsitas circà Litteras Prælati inferioris Papâ;* quia falsitas circà Litteras Papæ est ipsi reservata in Bulla Cœnæ.

Itaque reservationem incurrit qui Prælati Litteras falsat aliquo ex dictis modis, etiamsi in unius commatis additione vel deletione quæ mutet sensum, si tamen fit cum damno aut injuria alterius, quia id importat falsitas prout superiùs definita est. Undè non incurrit qui falsificat litteras quibus non utitur, aut antequam utatur, falsitatem corrigit; neque qui errorem in eis manifestum corrigit, tunc enim non falsificat, sed potiùs verificat.

Decimus octavus est *Perjurium solemne.* Perjurium propriè & strictè dictum est juramentum falsum, seu mendacium juramento firmatum, sivè sit assertorium, sive promissorium. Perjurium solemne est quod fit cum aliqua Solemnitate, putà coràm Notario, Testibus, tangendo sancta Evangelia, Crucem, virgam, Sceptrum, &c. sive fiat in judicio, sive extrà judicium: Non est autem solemne ex eo præcisè quòd fiat coram multis, si isti multi non advocentur in testes, aut aliqua alia solemnitas non adhibeatur, tunc enim erit quidem publicum, sed non solemne.

Decimus nonus est *Publica & enormis Blasphemia in Deum aut Sanctos.* Blasphemia, juxtà Auctorem, est locutio falsa, quâ excellentiæ bonitatis divinæ derogatur, idque per modum convitii. Dicitur falsa locutio ex intentione scilicet blasphemantis: Potest enim fieri & sæpe fit quòd locutio quæ secundùm se est vera, fit tamen Blasphemia, quia efficitur falsa ex intentione loquentis tribuentis Deo aliquid tanquam vituperabile & per modum imperfectionis, ut nominare per modum convitii aut improperii vera Christi membra, *Teste, Corps, Ventre Dieu.* 2. 2. q. 13. a. 1. o.

Blasphemia ex parte voluntarii est duplex, formalis & materialis: Formalis duplex, directa & indirecta: Formalis directa est quæ fit cum directa & expressa intentione inhonorandi Deum; formalis indirecta est quæ fit cum indirecta & virtuali tantùm intentione inhonorandi Deum, ut cùm quis scienter & advertenter seriò profert verba quæ vel ex se, vel ex modo proferendi, vel ex aliis circumstantiis inhonorationem Dei significant, eo ipso enim convincitur proferens velle inhonorationem Dei, etsi id formaliter & expresse non intendat. Blasphemia materialis est quæ fit absque intentione directa & indirecta inhonorandi Deum, ut si proferantur verba Blasphemiæ docendi gratiâ, vel recitative per modum historiæ, * autominò indeliberate, sive quoad prolationem verborum, sivè quoad eorum significationem, ut, inquit auctor, cùm quis non advertit hoc quod dicit esse blasphemiam: quod potest contingere dùm subitò ex aliqua passione in verba imaginata prorumpit, quorum significationem non considerat; & hoc non habet propriè rationem blasphemiæ. * Ib. ad 3.

Ex parte objecti blasphemia est etiam directa quæ fit directè contrà Deum, & indirecta quæ fit indirectè contrà Deum, quatenùs fit contrà aliquid Deo sacrum, vel ad Deum relatum ut contrà Sacramenta & quascumque alias res sacras, contrà Creaturas quatenùs sunt aliquid Dei aut habent relationem ad Deum, * & præsertim contrà Sanctos, sicut enim Deus in Sanctis suis laudatur, in quantum laudantur opera quæ Deus in Sanctis efficit, ità blasphemia quæ fit in Sanctos ex consequente in Deum redundat. Plura dùm ex professo agemus de blasphemia, hæc nunc sufficiant ut lector intelligat solam blasphemiam formalem sive directam sive indirectam, non materialem, subjacere reservationi. Restant explicandæ aliæ particulæ *Publica & enormis.* * ib. ad 2.

Blasphemia publica dicitur quæ innotescit majori parti, non solùm Provinciæ, Civitatis aut Parochiæ, sed viciniæ, Collegii aut Communitatis, modò in ea decem saltem reperiantur, ut docet Chapeaville ex Bartol. & Panorm. sive hæc notitia habeatur ex ipso facto quod coràm majori parte fuit perpetratum, sive ex relatione paucorum qui præsentes aderant.

Enormitas blasphemiæ æstimanda est ad arbitrium boni viri qui considerat 1°. objectum blasphemiæ: Gravior est enim quæ fit contrà Deum, & Christum quàm contrà B. Virginem aut Sanctos. 2°. Modum blasphemandi, gravior namque est directa quàm indirecta. 3°. Qualitatem personarum, locorum, temporum, occasionis, &c. Hinc videtur enormis blasphemia si quis neget Deum, Christum, fidem, vel nominet Christum, Apostolos,

los, aut alios Sanctos magos, impostores, B. Virginem meretricem & similia. Non videtur autem enormis si quis juret per membra honesta Christi, *Tête, ventre, corps, sang, mort Dieu:* Neque si dicat, ità verum est sicut Deus, aut id fiet, etiamsi nolit Deus, & similia.

Ex his habes quæ blasphemia sit reservata vel non; hoc unum attende debere esse simul publicam & enormem, si alterutrum desit, non reservatur.

Vigesimus *Insignis contumelia illata S. Eucharistiæ aut sacris SS. Reliquiis.* Contumelia est injusta dehonoratio personæ. Fit & verbis, ut si voces aliquem præsentem furem, spurium, stultum; & factis per libellos famosos, picturas, impactam alapam, deturpationem aut fractionem januæ vel imaginis, modò tamen hæc fiant, non ad damnificandum alterum, sed ad significandum esse vilem & contemptibilem. Plura de contumelia vide in Tract. de Jure Differt. 15. a. 1.

Non omnis contumelia in Eucharistiam & Reliquias reservatur, sed *Insignis* tantùm, id est quæ inter alias contumelias eminet, qualis est si quis Eucharistiam aut sanctorum reliquias projiceret in terram, pedibus conculcaret, turpia circà illos ageret; non verò si quis in statu peccati mortalis communicat, aut Eucharistiam vel Reliquias Sanctorum pannis laceris & sordidis involvat.

Vigesimus primus est *Abusus sanctæ Eucharistiæ aut sanctarum Reliquiarum, vel etiam sacræ Scripturæ ad exercitium artium magicarum:* Casus est manifestus nec indiget explicatione, nisi quòd per magiam intelligatur superstitio per quam miranda ope dæmonis fiunt.

Casus Regulares.

Clemens VIII. ne nimiâ casuum reservatione Religiosis infirmioribus injiceretur laqueus, decreto edito 26. Maii 1593. designavit undecim casus reservabiles in Religione, ultrà quos non licet Prælatis alios reservare, nisi de consensu Capituli Generalis pro toto Ordine, vel Provincialis pro Provincia: Sunt hi sequentes.

„ 1°. Veneficia, incantationes, sortilegia. „ 2°. Apostasia à Religione, sivè habitu dimisso, „ sivè retento, quando eò pervenit, ut extrà „ septa Monasterii seu Conventûs fiat egressio". Nota non esse casum reservatum, si adsit animus redeundi. „ 3°. Nocturna & furtiva è Monasterio „ seu Conventu egressio etiam non animo apostatandi facta". Nota utrumque debere conjungi, quòd sit nocturna simul & furtiva, aliàs non esset casus reservatus. „ 4°. Proprietas contrà votum „ paupertatis quæ sit peccatum mortale. 5°. Juramentum falsum in judicio regulari seu legitimo. 6°. Procuratio, auxilium seu consilium „ ad abortum faciendum post animatum fœtum „ etiam effectu non secuto. 7°. Falsificatio manûs aut sigilli Officialium Monasterii aut Conventûs. 8°. Furtum de rebus Monasterii seu „ Conventûs in ea quantitate ut sit peccatum „ mortale. 9°. Lapsus carnis voluntarius opere „ consummatus. 10°. Occisio aut vulneratio, seu „ gravis percussio cujuscumque personæ. 11°. Malitiosum impedimentum, aut retardatio, aut „ apertio litterarum à Superioribus ad inferiores „ & ab inferioribus ad Superiores".

Dubium est utrùm Prælatus Regularis possit quibusdam casibus non designatis annectere excommunicationem & illam sibi reservare?

R. probabiliùs negativè; quia hoc esset eludere Bullam & ejus finem frustrare, cùm nullus sit casus, quem hâc cautelâ adhibitâ, non possit sibi reservare Prælatus Regularis.

Nota hos undecim casus à Clemente VIII. designatos, esse dumtaxat reservabiles, hoc est posse à Prælatis Regularibus reservari, non verò de facto esse reservatos.

§. III.

Quinam possint absolvere à Casibus reservatis?

Dico 1°. potest absolvere à reservatis. 1°. Qui reservavit. 2°. Ejus successor. 3°. Superior in eodem foro, qualis est Papa in tota Ecclesia, non Archiepiscopus respectu Suffraganeorum, nisi in actuali visitatione, quia extrà visitationem non est Superior nisi quoad forum exteriùs. 4°. Qui habet potestatem ad hoc delegatam ab eo qui ordinariâ gaudet. Hæc per se patent. Item omnis Sacerdos in articulo mortis, ut dicam infrà.

Dico 2°. Episcopi ordinarii directè absolvere possunt ab omnibus casibus Papalibus etiam in Bulla cœnæ contentis, quandò adest impotentia moralis adeundi Sedem Romanam, ut explicuimus §. præcedenti observat. 2. Item quandò casus Papales sunt occulti attento jure Tridentini Sess. 24. cap. 6. Episcopi possunt suos subditos ab eis absolvere per se, vel per Vicarium ad id specialiter deputatum, exceptâ hæresi, à qua absolvere non possunt nisi per se ipsos. Dicitur autem occultum quod vel nemini, vel ità paucis notum est, ut vel negatione, vel aliquâ tergiversatione celari possit.

Dixi: *Attento jure Tridentini*, quia per promulgationem Bullæ Cœnæ, quæ fit quotannis, videtur illi derogatum quoad casus in ea contentos, propter hanc Bullæ clausulam: „ Ut ab illis „ casibus nulla persona Ecclesiastica, etiam Episcopalis, aut majori dignitate prædita, absol- „ vere possit; prætextu cujuscumque facultatis, „ etiam per cujusvis Concilii decreta in genere „ vel in specie concessæ." Scio quosdam interpretari hanc clausulam de casibus publicis non occultis; at huic interpretationi contradicit hæc propositio ab Alexandro VII. damnata 24. Septembris 1665. „ Sententia asserens Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis & aliorum „ criminum, quandò publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis „ criminibus sermo est anno 1629. 18. Julii in „ Consistorio Sacræ Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa & tolerata est". Est tertia inter damnatas

Sed quidquid sit de aliis Episcopis, saltem Episcopi Belgici possunt absolvere ab omnibus casibus Bullæ Cœnæ etiam publicis, etiam ab hæresi publica ex Constitutione Gregorii XIII. ut diximus §. præcedenti observat. 3.

Quid possunt Regulares privilegiati quoad casus reservatos dicam art. seq. Interim

Dico 3°. Quilibet Confessarius communis, aliàs nullam habens jurisdictionem in reservata, potest absolvere Pœnitentes ad se ex alia Diœcesi venientes à casibus in illa Diœcesi reservatis, si non sint reservati in Diœcesi in qua est approbatus & Confessionem excipit, nisi noverit eos venire in fraudem reservationis. Et è contrà non potest eos absolvere, si habeant casus reservatos in Diœcesi in qua est tantùm communiter approbatus, licèt non sint reservati in Diœcesi ex qua veniunt.

Ratio utriusque partis est, quia, ut suprà diximus, iter sinè fraude agentes, sivè juris interpretatione, sivè consensu tacito Ordinariorum, sivè ex Decreto Eugenii IV. ut testatur Cajetanus in Summa verbo *Absolutio*, sortiuntur forum pœnitentiale loci in quo sunt, & fiunt tantisper subditi Episcopis locorum per quæ transeunt, quoad receptionem Sacramentorum: Ergo Ordinarius qui vel tacitè, vel expressè concedit illis posse confiteri in aliena Diœcesi, censetur illis concedere, ut absolvantur; præsertim cùm Confessarius unius Diœcesis non teneatur scire Casus reservatos in altera.

Confir. prima Pars, quæ à quibusdam revocatur in dubium: Qui sentit incommodum, debet sentire commodum, ut fert adagium communiter receptum: Atqui ut omnes fatentur, pœni-

tentes extranei absolvi non possunt in aliena Diœcesi à casibus in ea reservatis, etsi non sint reservati in sua, ut dicit secunda pars Conclusionis, & concedunt qui negant primam: Ergo absolvi possunt à casibus ibi non reservatis, etsi in sua Diœcesi sint reservati.

Cæterum quantum ad Regulares, est expressa declaratio Clementis X. Constitutione *Superna* toties citatâ, ubi dicit: „ Posse Regularem Con-„ fessorem in ea Diœcesi in qua est approbatus, „ confluentes ex alia Diœcesi à peccatis in ipsa „ reservatis, non autem in illa ubi idem Confessor „ est approbatus, absolvere; nisi eos Pœnitentes „ noverit in fraudem reservationis ad alienam „ Diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse."

Vides exceptionem quam meritò apposui in Conclusione, cujus ratio est; quia fraus & dolus nemini patrocinantur, nec jure præsumi possunt Ordinarii velle conferre jurisdictionem alienis Confessariis in casus sibi reservatos, in gratiam talium fraudatorum. Porrò non censetur venire in fraudem reservationis, qui accedit ad Confessarium vicinum alterius Diœcesis, quia solitus est illi confiteri: Neque qui non habet in proprio domicilio qui possit absolvere à reservatis; secus si haberet, & alio migraret, ut fugeret difficultatem absolutionis, & severitatem correctionis & remediorum, ut solet in casibus reservatis. Quidam etiam non immeritò excipiunt à Conclusione casum cui Episcopus annexuisset censuram sibi reservatam, quia censura pertinet ad forum exterius, nec censetur Episcopus conferre alienis Confessariis suam jurisdictionem in foro exteriori, ne confundantur jurisdictiones.

Cave tamen ne has exceptiones extendas ad alias Confessiones non reservatorum factas privilegiatis; quia etsi eo animo transmigrent Pœnitentes ad aliam Diœcesim, ut mendicantibus ibi approbatis peccata non reservata confiteantur, nulla est fraus, sed jure suo utuntur.

Petes 1°. quandò Pœnitens habens casus reservatos, impeditur adire Superiorem, vel ab eo delegatum ad reservata, possit absolvi à quolibet Confessario?

R. 1°. Si agatur de casibus Papalibus, & impedimentum sit aut fundatè præsumatur perpetuum, vel diu duraturum adeundi Romanam Sedem, jàm dixi §. præcedenti eos posse absolvi directè ab Episcopis, item, ut dicam infrà, à Regularibus privilegiatis.

2°. Si sit hujusmodi impedimentum perpetuum adeundi Episcopum aut delegatum, tàm quoad dictos casus Papales, quam quoad eos quos sibi reservat Episcopus, quidam volunt eos directè posse absolvi à quolibet Confessario ex Epiikia, seu interpretatione voluntatis & consensûs reservantis; nec necesse esse mittere nuntium, aut litteras ad Superiorem, quia id nullo jure cavetur. Verùm hâc sententiâ in sua probabilitate relictâ, tutius est recurrere ad Superiorem per nuntium aut litteras, & hæc est praxis communis Confessariorum, nisi fortè instet periculum mortis. Aliundè casus videtur Metaphysicus, cum passim reperiantur delegati, quorum aliquem, si fortè Pœnitens adire non possit, potest saltem ad se advocare.

3°. Sed quid si impedimentum sit temporale tantum, sed urgeat necessitas; ut si Parochus casu reservato gravatus, non possit abstinere à celebratione sinè scandalo, nec habeat præsentem, nisi Confessarium communem?

Circà hunc casum triplex est sententia. Prima dicit eum debere confiteri Confessario communi alia peccata, omisso reservato, à quo absolvetur indirectè; sed obstat, quòd Confessio jure divino debeat esse integra, nec adsit ratio sufficiens eam dimidiandi. Secunda dicit, quòd debeat confiteri peccatum reservatum cum aliis, sive venialibus, sive mortalibus jam remissis, si alia non habeat, ut sic absolvatur directè à non reservatis, & indirectè à reservatis: Sed obstat quòd Confessarius videatur non habere jurisdictionem in totam materiam. Undè tertia sententia dicit Pœnitentem in hoc casu debere se gerere, ac si non haberet copiam Confessarii, quia Trid. sess. 24. cap. 7. dicit, quòd Sacerdotes inferiores *Extrà mortis articulum* nihil possint in casibus reservatis, ideòque id unum *Pœnitentibus persuadere nitantur, ut ad Superiores & legitimos Judices pro beneficio absolutionis accedant.* Si ergo Confessarius communis nihil possit in reservata, non magis potest ab eis absolvere, quàm possit Sacerdos simplex absolvere à communibus: Undè sicut frustrà Pœnitens in casu confiteretur peccata communia simplici Sacerdoti, ità frustrà confiteretur reservata approbato tantùm ad communia.

Verùm huic sententiæ, quæ sat frequens est inter quosdam Recentiores, obstare videtur, quòd Concilium sit intelligendum, Sacerdotes inferiores nihil posse directè in reservata, posse tamen aliquid indirectè in casu necessitatis, si quidem ipsi fateantur, quòd qui Confessario communi confitetur legitimè, & obliviscitur inculpabiliter confiteri reservatum quod habet, indirectè ab eo absolvitur.

Neque obstat quod dicunt, ideò indirectam absolutionem ferri in peccata oblita, quia iste defectus se tenet ex parte Confessionis, in nostro autem casu se tenet ex parte jurisdictionis: Contrà est enim, quòd in utroque casu sit defectus jurisdictionis: Sed sicut in primo, juxtà laudatos Theologos, Ecclesia censetur conferre tacitè jurisdictionem ad absolutionem indirectam, ne, inquiunt, pœnitens maneat semper inabsolutus ab isto peccato, si semper communi Confessario confiteretur; ità censetur conferre jurisdictionem ad absolutionem indirectam, in nostro casu, ut satisfiat præcepto divino de Confessione præmittenda perceptioni Eucharistiæ, & securior sit Pœnitens de sua dispositione.

Quibus de causis secunda sententia sicut est communior, ità nobis videtur probabilior & tutior; quia secundùm illam, ut dictum est, satisfit præcepto divino, magis assecuratur Pœnitens de sufficientia suæ dispositionis, salvatur integritas Confessionis, & status Pœnitentis innotescit, ut debet, Confessario. Videturque esse sententia Auctoris, dùm dicit: Si Sacerdos non possit de om- *Supp. q. 9. a. 2. ad 3.*
„ nibus absolvere, tamen tenetur pœnitens ei „ omnia confiteri, ut quantitatem totius culpæ „ cognoscat, & de illis de quibus non potest ab-„ solvere (*scilicèt directè*) ad Superiorem remit-„ tat."

Quandò ergo opponitur Confessarium non habere jurisdictionem in totam materiam, negandum est, ut patet: Habet namque jurisdictionem, ut absolvat directè communia, indirectè reservata, quia unum non potest remitti sinè alio. Et ideò pœnitens tenetur iterùm reservata confiteri habenti jurisdictionem in illa, ut ab illis directè absolvatur; quia Ecclesia non censetur in similibus casibus conferre jurisdictionem, nisi in quantùm necessitas requirit, cui sufficit absolutio indirecta.

Observandum in casu, quòd si fortè pœnitens haberet tantum peccatum reservatum, deberet cum illo confiteri aliquod veniale, aut mortale jam remissum ut super istud directè caderet absolutio, indirectè super reservatum.

Petes 2°. Utrùm qui legitimè confitetur habenti potestatem absolvendi à reservatis, tàm casibus, quàm censuris, si obliviscatur alicujus reservati, tollatur reservatio, & possit posteà per quemlibet Confessarium communem ab illo absolvi?

De peccato reservato oblito in confessione facta communi Confessario, dixi in priori petitione, illud, si redeat in memoriam, non posse absolvi à communi Confessario, sed debere subjici habenti jurisdictionem in reservata. Quæstio est modò de peccato reservato oblito in Confessione facta habenti potestatem absolvendi à reservatis. Ad quam

R. affirmativè; quia Confessarius absolvit quantum

tùm potest: Confessarius autem de quo in quæstione, potest absolvere à reservatis: Ergo absolvit ab illis saltem hactenùs, ut desinant esse reservata, remanente tantùm obligatione ea subjiciendi clavibus Ecclesiæ ut satisfiat præcepto confitendi omnia peccata: Est communis.

Excipe tamen, nisi absolvens habeat tantùm jurisdictionem ratione articuli mortis: Tunc enim absolutus à Censuris, debet adhuc statim ac commodè potest coram Superiore vel ejus delegato, se sistere, non ut iterùm ab illo absolvatur, sed ut ejus mandatis obeundis se paratum exhibeat, alioquin easdem Censuras ipso jure incursurus. Ità cap. *Eos qui* 22. de sent. Excom. in 6. l. 5. tit. 11.

Petes 3°. An per Confessionem factam habenti potestatem in reservata, si defectu dispositionis in Pœnitente sit invalida, tollatur reservatio?

R. si defectus dispositionis sit mortalis, ut si Pœnitens retineat voluntariè peccatum mortale & confiteatur habenti jurisdictionem delegatam tantùm in reservata, non tollitur reservatio; quia delegatus non habet potestatem absolvendi à reservatis nisi sacramentaliter. Neque etiam probabiliùs, si absolvens sit Superior, quia licèt possit absolvere à reservatione extrà Sacramentum, dùm tamen absolvit in Sacramento, non debet præsumi velle favere agenti cum fraude & tollere reservationem.

Si verò defectus dispositionis non sit mortalis, putà quia Pœnitens bonâ fide credit se conteri ex motivo supernaturali, cùm sit tantùm naturale; probabile est tolli reservationem, quia vix constare potest de tali defectu: Undè si non tolleretur reservatio, foret continua anxietas, & ideò præsumitur Superiorem in casu permittere, ut delegatus absolvat à reservatione. Aliundè sicut leges malæ fidei adversantur, ità bonæ fidei patrocinantur.

Petes 4°. Utrùm facultas absolvendi à casibus reservatis expiret morte vel amotione concedentis?

R. facultas absolvendi à casibus reservatis generaliter data, non determinando hunc casum, hanc personam, non expirat morte vel amotione concedentis; quia est gratia ejusdem rationis cum facultate simpliciter absolvendi, quæ licet sit data in favorem Pœnitentium, is tamen cui datur est Confessarius, ideoque habetur pro gratia non facienda, sed facta & acceptata, quæ non expirat morte vel amotione concedentis. Ità cap. *Si super gratia* de officio & potest. Judicis delegati in 6. l. 1. tit. 14. & cap. *Si cui* mox citando. Idem dic de facultate eligendi Confessorem alicui concessa, sivè tempore Jubilæi, sivè aliter, est enim etiam gratia facta & acceptata.

Si autem hujusmodi facultas sit data ad hunc particularem casum pro hac particulari persona, quamvis ex citato cap. *Si super* videatur etiam non cessare morte concedentis, obstat tamen cap. *Si cui* de præbendis in 6. l. 3. tit. 4. Eamque cessare morte seu amotione concedentis, re integrâ manente, tenet communior opinio apud Passerinum q. 187. a. 1. inspect. 3. observat. 16. & alios, quia nondum censetur gratia facta & acceptata, sed facienda tantum & acceptanda ab hoc particulari pœnitente & ideò expirat morte concedentis re integrâ manente. Quod addo; quia si Confessarius vi jurisdictionis datæ jam incepisset audire Confessionem pœnitentis, censeretur gratia facta & acceptata quæ non expirat morte concedentis, ut dictum est, & aliundè foret nimis molestum pœnitenti novam instituere Confessionem.

Petes 5°. Quomodo debeat se gerere Confessarius non habens potestatem in reservata dùm audit in Confessione aliquod reservatum?

Respondent quidam quòd debeat statim abrumpere Confessionem, etiamsi intendat petere facultatem absolvendi; quia, inquiunt, fortè pœnitens non volet expectare tamdiu pro absolutione obtinenda: Deinde non solum requiritur jurisdictio pro absolutione, sed etiam pro Confessione audienda.

Verum hi non attendunt quòd forte Pœnitens habeat adhuc alia reservata & quòd cupiat peti facultatem super omnia. Melius ergo, salvo meliori judicio, Confessarius moneat pœnitentem de casu reservato & quærat ab eo num velit adire Superiorem aut delegatum aut peti à Superiore facultatem absolvendi. Si hoc ultimum, quærat num habeat adhuc alia reservata, ne diminuta & insufficiens facultas obtineatur. Si respondeat Pœnitens, ut solitum est, se ignorare quæ sint reservata; Confessarius, vel illi exponat, vel petat num velit ipsi aperire integrum statum conscientiæ, non tàm per modum Confessionis Sacramentalis, quàm ut cognoscat quid pro ipsius bono debeat exponere & petere à Superiore.

Petes 6°. Quam pœnam incurrant absolventes à casibus reservatis sine licentia?

R. Clementina *Religiosi* de privilegiis l. 5. tit. 7. Regulares præsumentes absolvere sine licentia ab excommunicatione Canonis seu juris vel à sententiis seu casibus per statuta Provincialia aut Synodalia promulgatis, incurrunt excommunicationem latæ sententiæ Papæ reservatam. Dicuntur autem præsumentes qui id scienter faciunt aut ex ignorantia affectata.

Sed difficultas est an excommunicationes Bullæ Cœnæ sint excommunicationes Canonis seu juris? Et videtur quod non; quia non sunt perpetuæ, sed quousque alii processus fiant aut publicentur à Romanis Pontificibus, ut fert clausula Bullæ: Unde Regularis qui absolvere præsumeret absque facultate ab excommunicationibus Bullæ Cœnæ, non incurreret excommunicationem latam per dictam Clementinam.

At sive Regularis sive Sæcularis præsumens absolvere sine facultate à casibus Bullæ Cœnæ incurreret excommunicationem latam in eadem Bulla Cœnæ, non tamen reservatam Papæ, ut patet ex textu Bullæ.

Equidem Clemens VIII. decreto dato anno 1601. excommunicat excommunicatione reservatâ Papæ tàm Sæculares quàm Regulares præsumentes absolvere à casibus Bullæ Cœnæ, ab aliis quinque ibi designatis & à casibus Episcopis reservatis, sed istud decretum spectat tantùm Confessarios degentes intrà Italiam extrà urbem, sicut & decretum Pauli V. 1617. Decreti Clementini interpretativum, ut jàm anteà dixi.

Dices Canone 17. Bullæ Cœnæ, excommunicantur excommunicatione reservatâ Papæ usurpantes jurisdictionem Ecclesiasticam. Similiter Sess. 22. Trid. cap. 11. Atqui absolvens à casibus Papæ vel Episcopis reservatis usurpat jurisdictionem Ecclesiasticam.

R. 1°. Secundùm plurimos Majorem esse intelligendam de jurisdictione Ecclesiastica temporali, ut innuunt textus Bullæ & Concilii. 2°. N. Min. Quia juxtà glossam in cap. *Multi* 28. 2. q. 1. quam communiter sequuntur Canonistæ, *Usurpare* est rem alienam sibi tanquam debitam & propriam, atque ex jure proprio, sibi vindicare; qui itaque sibi adscribit jurisdictionem non ut sibi debitam & propriam, sed ut provenientem sibi ab Ecclesia, non usurpat jurisdictionem Ecclesiasticam; undè qui titulo vel prætextu facultatis concessæ à Papa vel Episcopo absolvit à casibus ipsis reservatis, non usurpat eorum jurisdictionem, quia non ex jure proprio, sed ex illorum jure absolvit.

Petes 7°. Quomodo debeat se gerere Superior quando ad ipsum accedunt Pœnitentes cum casibus reservatis.

R. Quidam dicunt usum Ecclesiæ esse ut Superior sacramentaliter absolvat, etsi non velit audire alia quàm reservata. Verum esto iste usus valeat quoad absolutionem à Censuris, meritò ab aliis

aliis rejicitur quoad absolutionem à peccatis, quia Confessionis integritas est de jure divino juxtà Trid. Sess. 14. cap. 5. Undè Superior potest quidem audire reservata tantùm & ab eis absolvere quantùm ad reservationem & obligationem sibi confitendi, sed nunquam sacramentaliter, nisi omnia audiat. In casu autem quòd Superior audiret reservata, teneretur ad sigillum, quia talis Confessio est quodammodò Sacramentalis, cùm ordinetur ad ConfessionemSacramentalem posteà perficiendam.

ARTICULUS VII.

De Jurisdictione delegata Regularium Mendicantium circà Confessiones Sæculàrium. Per Quæstiunculas.

Petes 1°. An & à quo Religiosi Mendicantes habeant jurisdictionem excipiendi Confessiones Sæcularium.

R. eos illam habere à summis Pontificibus, mediante approbatione Episcopi. Patet ex Decretali *super Cathedram*, ex Bulla *Dudùm* Concilii Generalis Viennensis, ex Bulla Joannis XXII. contrà Joannem de Poliaco, ex Bulla Alexandri V. 1409. *Regnans in excelsis*, &c. Quæ licèt quoad aliquid modificatæ sint & restrictæ per aliquos sequentes Pontifices, & maximè per Tridentinum; quoad substantiam tamen jurisdictionis concessæ, irrevocatæ permanere videntur. Ex quo colliges Regulares Mendicantes approbationem solam, non jurisdictionem ab Episcopis accipere; differunt enim, ut diximus suprà, approbatio & jurisdictionis collatio; sed approbatio est conditio sinè qua non possunt exercere jurisdictionem, quam habent à jure, ut suprà diximus.

Petes 2°. Quos vi suæ jurisdictionis absolvere possint Regulares?

R. eos posse generaliter absolvere omnes Christi fideles saltem sæculares ex quacumque Diœcesi, aut mundi parte ad eos venerint. Patet ex Bullis citatis & maximè ex Paulo III. & Paulo IV. quorum primus concedit Jesuitis ut possint audire Confessiones *quorumcumque utriusque sexûs fidelium ad eos undequaque venientium.* Bullâ *Cùm inter cunctas.* Secundus Minoritis, *Quarumcunque Provinciarum, Civitatum & Diœcesum per totum orbem utriusque sexûs fidelium.* Bullâ *Cùm sicut exponi.*

Dixi *saltem sæculares:* Quia licèt illæ Bullæ loquantur generaliter de omnibus, & quædam aliæ exprimant etiam personas Religiosas: Attamen Clemens VIII. Bullâ *Romani Pontificis* 1599. & Clemens X. Bullâ *Superna*, declarant Regulares tali jurisdictione non posse validè uti respectu personarum Religiosarum, utriusque sexûs, nisi dependenter à dispositione & speciali deputatione illarum Superiorum.

Petes 3°. An Regulares possint omni tempore audire Confessiones Sæcularium?

R. eos posse omni tempore, nullo excepto, nequidem Paschali aut articulo mortis. Patet ex dictis a. 3.

Petes 4°. Utrùm Regulares possint ubique excipere Confessiones Sæcularium?

R. suppositâ approbatione Ordinarii posse ubique validè, etiam in Ecclesiis Parochialibus, licèt renitentibus Parochis, illicitè tamen in hoc ultimo casu; quia indè natum est sequi scandalum, contentio & confusio. Totum patet ex dictis suprà de approbatione & alibi.

Petes 5°. A quibus casibus absolvere possunt Regulares privilegiati?

R. 1°. extrà Italiam posse absolvere ab omnibus casibus Apostolicæ Sedi reservatis, exceptis casibus Bullæ Cœnæ.

Constat exPrivilegio Pauli III. concesso PP. Jesuitis quod habetur in Bullario Societatis fol. 20. & apud Rodrigues Bullâ 8. quo concedit Patribus Societatis facultatem „ quorumcumque utriusque „ sexus Christi fidelium ad vos undecumque acce„ dentium Confessiones audiendi & Confessioni„ bus diligenter auditis, ipsos & eorum singulos ab „ omnibus & singulis eorum peccatis, crimini„ bus, excessibus & delictis quantumcumque gra„ vibus & enormibus, etiam Sedi Apostolicæ „ reservatis, & à quibusvis ex ipsis casibus resul„ tantibus, sententiis, censuris & pœnis Eccle„ siasticis (exceptis contentis in Bulla quæ In die „ Cœnæ Domini solita est legi) absolvendi, ac „ eis pro commissis pœnitentiam salutarem injun„ gendi. " Idem privilegium habetur in alia Bulla Pauli III. pro Societate quæ est apud Rodrigues 7. Plura alia refert Passerinus q. 187. a. 1. Inspectione 2. cap. 2. Sufficiat exscribere Decretum S. Congreg. sub Urbano VIII. quod est sequentis tenoris: „ S. Congregatio S. R. E. Cardinalium nego„ tiis & consultationibus Episcoporum & Regu„ larium præposita censuit.... Regulares cujus„ vis Ordinis, Congregationis, Societatis & In„ stituti etiam necessariò exprimendi, nec in„ trà, nec extrà Italiam in vim privilegiorum „ aut confirmationum ejusmodi quas vel hacte„ nùs obtinuerunt, vel deinceps fortè obtine„ bunt, posse quemque absolvere ab eisdem ca„ sibus in Bulla Cœnæ aut Ordinario loci reser„ vatis. Ac si secùs egerint, absolutiones nullas „ atque irritas fuisse ac fore. Ab aliis verò casi„ bus & censuris Sedi Apostolicæ reservatis, si „ quidem Regulares habent à Sede Apostolica „ absolvendi facultatem, illam extrà Italiam mi„ nimè sublatam fuisse iis sacræ Congregationis „ decretis hac de re editis jussu S. Memoriæ Cle„ mentis VIII. Quam sacræ Congregationis sen„ tentiam Sanctitas sua ad se relatam approbavit, „ mandavitque ab omnibus, ad quos pertinet, „ inviolabiliter observari. Romæ 17. Novembris „ 1628. F. A. Cardinalis S. Honuph. loco ✠ Si„ gilli. P. Fagnanus Secretarius". Possunt itaque Regulares privilegiati extrà Italiam absolvere à Duello, Simonia, Violatione Immunitatis Ecclesiasticæ & Clausuræ Monialium etiam ad malum finem, percussione Clerici & ab aliis omnibus Papæ reservatis: Item ab omnibus Censuris, Sententiis, pœnis Ecclesiasticis, ex his resultantibus, excipe semper casus Bullæ Cœnæ, nisi dùm ratione impedimenti adeundi S. Sedem, desinunt esse Papales, ut observavimus suprà.

Adverte hic non comprehendi censuras particulatim ab homine inflictas, sed ut dicit privilegium ex ipsis casibus resultantes: Neque irregularitatem, quia ab ea non absolvitur, sed in ea dispensatur.

R. 2°. Regulares non possunt nunc absolvere à casibus quos sibi reservat Episcopus. Patet ex Urbano VIII. anteà citato, ex Bulla *Superna* Clementis X. toties citata, ex condemnatione hujus propositionis ab Alexandro VII. *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopo reservatis, non obtenta ad id Episcoporum licentiâ.* Est duodecima inter damnatas, & in variis aliis summorum Pontificum Decretis, quibus manifestè derogatum est privilegiis, quibus id olim concessum erat Mendicantibus.

Hinc inferes quòd si Episcopus sibi reservaret certis ex causis aliquem casum aliundè Papæ reservatum, Regularis non posset ab eo absolvere absque Episcopi licentia.

Dixi; *quos sibi reservat Episcopus:* Non enim Responsio est intelligenda de casibus Papalibus, qui, quia sunt occulti, aut est impedimentum adeundi Romanam Sedem, devolvuntur ad Episcopum, ii enim, ut jàm observavimus, non sunt propriè reservati Episcopis, sed potiùs ipsis permissi ut absolvantur. De jure autem, quòd vigeat, nullus casus reservatur Episcopis, ut censent communiter Theologi.

Petes 6°. An non requirantur quædam conditiones ut Regulares tàm amplâ jurisdictione validè & licitè utantur?

R. requiri

R. requiri 1°. approbationem ab Episcopo ut dictum est. 2°. Requiritur ut Regularis à suo Superiore legitimè præsentetur Episcopo & ab eodem Superiore ad id munus expressè vel tacitè deputetur. Patet ex Clementina *Dudùm* de sepulturis. Et ratio est; quia istud privilegium est concessum Religioni & in gratiam ipsius, non verò huic particulari, nisi ut Regularis est, & obedientiæ ac regimini Superiorum subditus; undè Regularis sinè Superiorum præsentatione ab Episcopo approbatus invalidè absolveret, nisi Episcopus approbando intenderet illi etiam absque Superiorum præsentatione, conferre jurisdictionem, quod non est facilè præsumendum; & hoc supposito, saltem illicitè absolveret.

3°. Eâ jurisdictione uti non possunt Mendicantes ergà Regulares utriusque sexûs. Ità Clemens VIII. Bullâ *Romani Pontificis* 23. Novembris 1599. ubi declaravit in omnibus indultis nunquam fuisse mentem Sedis Apostolicæ, ulli Religioso, vel Moniali dare licentiam confitendi alicui contrà dispositionem suorum Superiorum: „Sed, inquit, „ nostræ intentionis existere quòd iidem Fratres „ & Moniales quantum ad Sacramentum Pœnitentiæ, seu Confessionis administrationem dispositioni suorum Prælatorum subjecti sint, „ Apostolicâ auctoritate, tenore præsentium perpetuò declaramus.

Hinc tàm invalidè, quàm illicitè Regulares privilegiati, quantumvis ab Episcopis approbati, absolverent personas Religiosas, sinè expressâ vel tacita earum Superiorum licentia, qualis censetur concedi, vel ex consuetudine tolerata, vel dùm degunt, aut peregrinantur extrà Conventum, & est aliqua justa ratio celebrandi aut communicandi, &c. Quidam addunt per Jubilæum id concedi Religiosis, ut cuilibet approbato confiteri possint: Sed videndus est tenor Jubilæi.

ARTICULUS VIII.

De Jurisdictione in articulo mortis,

Sivè

Utrùm Pœnitens possit absolvi in fine vitæ à quolibet Sacerdote?

Supp. q. 8. a. 6. o. Dico: Quilibet Pœnitens in fine vitæ, hoc est in articulo mortis, potest absolvi à quolibet Sacerdote, consequenter etiam ab Excommunicato, Degradato, Schismatico, Hæretico.

Prob. 1°. Ex Concilio Trid. sess. 14. cap. 7. ubi sic statuit: „Piè admodum ne hàc occasione „ (scilicet casuum reservatorum) aliquis pereat: „ in Ecclesia Dei semper custoditum fuit, ut nulla „ sit reservatio casuum in articulo mortis: Atque „ adeò omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes „ à quibusvis peccatis & censuris absolvere pos- „ sunt". Concilium, ut audis, generaliter dicit *Omnes*, nullum excipit: Ergo nequè nos excipere debemus: Id etiam probat ratio Concilii, *Ne hâc occasione aliquis pereat;* potest enim non adesse nisi Sacerdos Excommunicatus, Degradatus, aut Hæreticus.

Ibid. Prob. 2°. Quilibet Sacerdos, quantùm est ex virtute clavium, habet potestatem indifferenter in omnes & ad omnia peccata, quòd autem non possit omnes, & ab omnibus peccatis absolvere, hoc est quia per ordinationem & legem Ecclesiæ habet jurisdictionem limitatam, vel omninò nullam: Atqui necessitas legem non habet: Ergo quandò necessitatis articulus imminet, per Ecclesiæ ordinationem non impeditur quin absolvere possit nedùm à peccatis omnibus: sed etiam à censuris; quia absolutio à censuris etiam pertinet ad jurisdictionem, vel virtutem clavium, quæ per legem Ecclesiæ coarctabatur. Hæc auctoris ratio probat generaliter de quovis Sacerdote, qui vi ordinationis habet virtutem clavium, quales sunt etiam Excommunicati, Hæretici, &c.

Hàc ratione innuit S. Doctor hanc jurisdictionem competere omnibus Sacerdotibus jure divino: In responsione verò ad primum innuit competere jure Ecclesiastico, dùm dicit eam cuilibet Sacerdoti competere; *Quia Ecclesia acceptat, ut quilibet Sacerdos absolvere possit in articulo mortis.* Quapropter dicendum videtur quòd competat partim jure divino, partim jure Ecclesiastico, hoc sensu scilicet, quòd Christus ità quidem instituerit, ut omnibus jurisdictio competeret in articulo mortis, participanda tamen per Ecclesiam: Undè dici potest secundùm quid ordinaria, & secundùm quid delegata.

Si inferas: Ergo potest tolli à summo Pontifice. R. posse attentâ præcisè ejus potestate, non verò attentis simul ejus infallibilitate, & Spiritûs sancti assistentiâ: Esset enim error intolerabilis & perniciosus, si illa jurisdictio in articulo mortis auferretur in præjudicium animarum. Undè potest in sensu diviso; non in sensu composito, componendo infallibilitatem, & Spiritûs sancti assistentiam cum potestate.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. ex Tridentino, in quo potissimùm fundatur Conclusio nostra. 1. Concilium ibi agit de casuum reservatione: Ergo loquitur de Sacerdotibus aliunde jurisdictionem communem habentibus. 2°. Concilium loquitur de jurisdictione quam semper agnovit Ecclesia: *In eadem Ecclesia Dei*, inquit, *custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis:* Atqui Ecclesia non semper agnovit in excommunicatis non toleratis, aut in Hæreticis jurisdictionem absolvendi in articulo mortis, ut constat ex Concilio Eliberitano, in quo prohibetur absolutionem dari in articulo mortis relapsis in adulterium: Ergo.

R. ad primum, N. Conseq. Quamvis enim Concilium præcipuè agat ibi de casuum reservatione, & ideò principaliter loquatur de Sacerdotibus habentibus jurisdictionem communem, non obstat quin hàc occasione incidenter in aliqua parte sui Decreti loquatur de omnibus Sacerdotibus sicut reverà loquitur, cùm dicit generaliter, & sinè ulla exceptione *Omnes Sacerdotes* posse ab omnibus peccatis absolvere: Alioquin sequeretur quòd simplex Sacerdos ab Ecclesia non præcisus, non posset in casu absolvere, quod non admittunt opponentes.

Ad secundum, N. Min. Ad ejus Probationem, R. 1°. In Concilio Eliberitano non solùm excommunicatis & hæreticis prohiberi dari absolutionem Mœchis relapsis (si tamen prohibeatur) sed omnibus Sacerdotibus indifferenter, non defectu jurisdictionis, sed rigore disciplinæ, qui rigor nunquam fuit probatus in Ecclesia, etsi fortè ad breve tempus toleratus, sed statim reprobatus in Concilio Nicæno can. 12. ideòque ipsum erràsse dicunt graves Auctores, Melchior Cano, Bellarminus, Latomus, Bannesius, ut refert Sylvius in additionibus ad summam Caranzæ. Undè nihil contrà nos. R. 2°. Concilium non loqui de absolutione, sed de communione: Ità ipsum interpretatur Innocentius I. Epist. 3. cap. 2. teste eodem Sylvio ibid.

Inst. Multi Theologi antè Tridentinum negabant, sicut nunc multi negant, Hæreticos & Excommunicatos non toleratos posse absolvere in articulo mortis: Ergo non semper custoditum fuit in Ecclesia nullam esse tunc reservationem.

R. N. Conseq. Hæc enim duo, *Nullam esse reservationem, & Excommunicatos posse absolvere,* sunt distincta: primum Concilium asserit semper fuisse custoditum, non secundum; sed ex primo movetur, ut concedat secundum.

Inferes: Ergo Concilium definivit quæstionem controversam inter Theologos, quod solet tamen cavere.

R. N.

R. N. illationem: Nunquam enim fuit controversum inter Theologos, an Ecclesia posset conferre jurisdictionem Hæreticis & Excommunicatis, sed an contulerit: Nos contulisse ex Concilii verbis colligimus; contradicentibus adversariis.

Obj. 2°. Ex S. Th. qui in 4. d. 19. q. 1. a. 2. q. 2. ad 3. In supplemento est q. 19. a. 4. ad 3. dicit: „ Qui ab eis (non præcisis ab Ecclesia) Sacramenta recipiunt gratiam consequuntur; non autem qui recipiunt ab illis qui sunt ab Ecclesia præcisi, quia ex hoc ipso peccant; excepto Baptismo quem in casu necessitatis licet etiam ab excommunicato recipere. " Ergo.

2. 2. q. 78. a. 4. R. Quidquid S. Th. scripserit junior in sententias, certum est eum in sua Summa docuisse licitum esse ex justa causa petere aliquid ab alio qui scitur non facturus ex sua perversitate sine peccato, ut mutuum ab usurario. Deindè in hoc articulo in quo versamur, ejus ratio, quam protulimus in probationem Conclusionis, universaliter & indiscriminatim probat, quemcumque Sacerdotem habere jurisdictionem in articulo mortis. Denique in verbis objectis excipit solum Baptismum; Quia specialis est ratio de Baptismo; non enim solùm qui petit, sed etiam qui ministrat Baptismum in necessitate, etsi ab Ecclesia sit præcisus, aut peccator impœnitens, non peccat; quia non agit, ut Minister ad hoc consecratus, sed ut serviens necessitati, ut diximus de Sacramentis in genere Dissert. 5. a. 4. In omnibus autem aliis Sacramentis, si Minister ministret in malo statu, etiamsi in necessitate, peccat; quia agit ex officio, & ut Minister ad hoc consecratus. Confer locum citatum.

Si tandem urgeas juxtà S. Thomam & alios, eis, qui sunt præcisi, Ecclesiam denegare jurisdictionem; id fateor extrà necessitatem, secùs in necessitate.

Obj. 3°. Declarationem contrariam sacræ Congregationis quam refert Fagnanus: Ergo.

R. Hanc declarationem non esse authenticam, ut innuit ipse Fagnanus 1. Monit. ad Lect. antè paginam 1. ab aliis verò citatur ex Fagnano; imò neque citatur ut definitio vel declaratio, sed ut quædam discussio quæstionis referendo varios Auctores ità sentientes.

Petes 1°. Utrùm Sacerdos non approbatus validè absolvat in articulo mortis, si facilè possit haberi approbatus?

R. probabiliùs, communiùs & tutiùs negativè, 1°. Quia jurisdictio tunc conceditur non approbato propter necessitatem, *ne*, scilicet inquit Tridentinum, *aliquis pereat*; hoc autem periculum seu necessitas non currit, cùm facilè potest haberi approbatus. Hinc 2°. jurisdictio tunc conceditur non approbato in supplementum & defectum approbatorum. 3°. Rituale Pauli V. dicit: *Si periculum mortis immineat, approbatusque desit Confessarius, quilibet Sacerdos potest à quibuscumque censuris & peccatis absolvere.* 4°. Ità apprehendit sensus communis fidelium; inauditum est enim periculosè decumbentem advocare sibi in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum, aut quod pejus est, Hæreticum vel Excommunicatum, dùm adsunt, aut facile adesse possunt legitime approbati. Roboratur ista ratio: Qui confitetur Excommunicato non tolerato, Hæretico, &c. dùm approbatus est præsens, aut facile haberi potest, peccat mortaliter concurrendo sine necessitate ad peccatum alterius; sicut peccaret mortaliter, qui sine necessitate peteret mutuum ab usurario; quomodo ergo peccando in actuali confessione potest valide absolvi?

Respondent Patroni Sententiæ oppositæ ad primum, necessitatem non cessare generaliter etsi adsit approbatus; quia potest contingere quòd pœnitens mallet mori sine Confessione, quàm tali approbato confiteri.

Sed contrà. Hæc necessitas est de rarò contingenti & per accidens; leges autem non attendunt ad ea quæ rarò contingunt & per accidens, sed ad ea quæ sunt per se & communiter. Sed & datò legem ad hanc specialem necessitatem attendisse, saltem contraria sententia non subsisteret, nisi in hoc particulari casu & non communiter & promiscuè: Neque absolutè negamus in hoc casu propter probabilitatem hujus sententiæ pœnitentem posse absolvi à non approbato, secundùm ea quæ dixi suprà de usu probabilis jurisdictionis ex gravi causa.

Respondent ad secundum, jurisdictionem non conferri pro articulo mortis cuilibet Sacerdoti simplici in defectum approbati, sed absolutè & simpliciter. Contrà: Subsistente priori nostrâ ratione, falsi convincitur ista Responsio.

Respondent ad tertium, Rituale Pauli V. docere quod est certum, non negare probabilitatem oppositi, verùm nec nos negamus probabilitatem oppositæ sententiæ, sed ex verbis Ritualis habemus nostram esse certam, & per eam innui à contrario sensu oppositam non esse certam nec in praxi tenendam. Quid ad quartum & quintum respondeant me latet; fortè nondum fuerunt eis proposita.

Opponunt insuper, Concilium generaliter & sine exceptione concedere jurisdictionem cuilibet Sacerdoti: Ergo.

R. D. Ant. Concilium concedit generaliter & sinè exceptione jurisdictionem cuilibet Sacerdoti propter necessitatem, C. Extrà necessitatem, N. Non est autem necessitas, ubi facilè adesse possunt approbati, ut dictum est.

Inst. Nostra sententia præbet materiam innumeris scrupulis & anxietatibus; quia cùm approbatus censeatur adesse periclitanti, non solùm quando est illi præsens corpore, sed etiam cum facile accersiri potest, semper incertum foret, an infirmus sit absolutus nec ne: Et indè scrupuli & anxietates.

R. N. Ant. Nemo enim nescit in hoc casu sicut in aliis innumeris quid intelligatur per *facilè*, neque hic præsertim est scrupulosè procedendum: Hoc ipso enim quo Pœnitens bonâ fide procedit & credit non facile adfuturum approbatum, apparetque periculum, etsi forte in utroque fallatur, indubitatum haberi debet Ecclesiam conferre jurisdictionem cuilibet Sacerdoti præsenti, ne sit locus perpetuus scrupulis & anxietatibus. Et ut inconveniens inconvenienti propellam: Numquid absurdum & absurdissimum est, imò & implicatorium, quòd infirmus, qui æquè facilè potest confiteri Sacerdoti probo & approbato, confiteatur Excommunicato aut Hæretico, ab eoque validè absolvatur, dùm peccat mortaliter petendo ab eo absolutionem, sicut peccaret mortaliter petendo mutuum ab usurario, si ab alio æquè facilè habere posset.

Observandum tamen quòd si non approbatus in absentia approbati, incepisset audire Confessionem, possit adveniente approbato prosequi; quia absente approbato acquisivit jurisdictionem, quæ ex approbati præsentia non tollitur, re non amplius integrâ manente. Aliundè molestum foret pœnitenti novam instituere Confessionem.

Petes 2°. Utrùm idem sit censendum de periculo ac de articulo mortis?

R. affirmativè: Est communis contrà paucos. Ratio est quia quamvis physicè loquendo non sit idem periculum & articulus mortis: Est enim propriè articulus mortis, quàndò homo agit animam, aut in proximo est ut agat, sinè quo potest esse periculum mortis: Attamen moraliter loquendo & in ordine ad præsentem casum, perindè est articulus & periculum mortis, grave scilicet & evidens: 1°. Quia jura quoad potestatem absolvendi non distinguunt inter periculum & articulum mortis, ut patet ex cap. *Si quis suadente* 17. q. 4. Et cap. *Eos qui* de Sentent. Excommunicat. in 6. ubi qui priùs vocatur *articulus* mortis, paulò post vocatur *periculum*. 2°. Quia illa facultas conceditur

ditur propter urgentem necessitatem: Atqui necessitas urgens non tantùm est quandò homo agit animam vel jamjàm acturus est, sed etiam in evidenti & gravi periculo: Ergo.

Dixi *grave & evidens periculum*, aliàs cùm pericula ordinaria mortis sint frequentissima, frequentissimè homines per quemlibet absolvi possent ab hæresi & aliis reservatis enormibus. Intelligendum est ergo periculum grave extraordinarium & evidens quod aliquo usque accedit ad articulum mortis ut sunt meo saltem judicio, milites prælium ingredientes, mulieres primo partui proximæ, sivè etiam in aliis si sint difficiles in parturiendo, mercatores longam & difficilem navigationem aggredientes, & omnes casus in quibus probabile est, aut fundatè dubitatur, quòd iste homo, si nunc non confiteatur, morietur sinè Confessione.

Petes 3°. Utrùm qui sic fuit absolutus propter periculum mortis per simplicem Sacerdotem, teneatur iterùm accedere alium potestatem habentem, ut ab eo denuò absolvatur.

Ibid. ad 2. R. sub distinctione: Qui eo casu & modo à casibus & peccatis quantumvis reservatis fuit absolutus, non tenetur iterum ea confiteri & ab eis absolvi, cùm in periculo mortis, omni reservatione cessante & omni jurisdictione omnibus collatâ, ab eis fuerit directè absolutus; si tamen sit periculum scandali de Confessione annua non factâ, aut exquirat proprius Sacerdos, debebit coràm ipso sistere, non ut absolvatur, sed ut ei innotescat quòd sit absolutus.

Ibid. Qui autem eo casu & modo à Censuris Superiori reservatis fuerit absolutus, debebit, ut quamprimùm fieri potest, sistere se superiori, non quidem ut rursùs absolvatur, sed ut mandatis ejus pareat & satisfactionem offerat: Quod nisi fecerit in easdem Censuras reincidit, ut jàm dixi. Hæc est specialis dispositio juris dicto cap. *Eos qui* de Sentent. Excommunicat. in 6. Et ratio hujus videtur; quia censura non fertur tantum ad impediendum aut emendandum peccatum, sicut reservatio Casuum; sed etiam principaliter ad frangendam contumaciam peccantis.

ARTICULUS IX.

De aliis Dotibus requisitis in Ministro Confessionis.

Præter jurisdictionem & approbationem de quibus hactenùs, requiritur in Ministro Confessionis Bonitas & Scientia.

§. I.

De Bonitate requisita in Confessario.

Duplex requiritur Bonitas in Confessario, una legalis, altera moralis: Bonitas legalis est ut careat impedimento canonico auferente jurisdictionem, aut ejus actum prohibente: Hinc Excommunicatus non toleratus & notorius percussor Clerici invalide absolvunt extrà mortis periculum: Si autem sit excommunicatus, suspensus, aut interdictus toleratus, hoc est non nominatim denuntiatus nec notorius percussor Clerici, valide absolvit, sed illicite, si seipsum ingerat, licite verò si à fidelibus requiratur. Ità ex concessione Concilii Constantiensis Extravag. *ad evitanda* communiter recepta.

Bonitas moralis est 1°. ut sit in statu gratiæ per Confessionem, vel saltem contritionem, ut fusiùs diximus de Sacramentis in communi, aliàs tot peccata mortalia committit, quot Confessiones in statu peccati excipit, secundùm probabiliorem sententiam, quia quælibet Confessio est actus specialis ab altera distinctus, utpote integrum & perfectum judicium. Non desunt tamen qui volunt eum unum dumtaxat peccatum committere, si semel sine interruptione morali pro tribunali sedens, se Confessionibus excipiendis exponat.

Altera Bonitas moralis est ut sit instructus variis virtutibus ad id munus ritè obeundum necessariis. 1°. Prudentia in congruorum remediorum applicatione, in pœnitentiarum impositione, in detectione & instructione ignorantium & errantium, in examine Pœnitentium & peccatorum, ut scilicet interroget verosimilia, juxtà cujusque statum, & valdè lentè & cautè procedat circà peccata carnalia, ne pœnitentem ignota doceat, ipsum sistat nimis explicantem, aut complicem sinè causa detegentem; denique in discernendis dispositis à non dispositis, occasionibus proximis à remotis, &c.

2°. Charitate, patientia & mansuetudine, omnes omninò sinè personarum acceptione benignè recipiendo, pauperes & divites, rudes & doctos, scrupulosos, milites, &c. compatiendo lapsis, congaudendo resurgentibus, &c. eorumque rudem indolem, ignorantiam, imbecillitatem, tarditatem, aliasque imperfectiones æquo animo tolerando; ità ut nunquam ipsis appareat fastidiens, austerus, fatigatus, exacerbatus, &c.

3°. Fortitudine contrà humanos respectus, ut sciat vitiis non parcere, sed gloriam Dei dumtaxat, animarumque salutem quærere, non hominum favores, non copiosam pœnitentium multitudinem.

4°. Vitæ sanctitate, juxtà illud Can. *Qui vult* de pœnit. dist. 6. „ Sacerdos itaque cui omnis offertur peccator, antè quem statuitur omnis „ languor, in nullo eorum sit judicandus, quæ „ in alio judicare est promptus: " Et illud S. Gregorii Pastoral. p. 2. c. 3. „ Illa enim vox libentiùs auditorum corda penetrat quam dicentis „ vita commendat..... nec alios valet edocere „ virtutem qui non habet.

§. II.

De scientia requisita in Confessario.

Confessarius generaliter loquendo debet scire Theologiam præsertim moralem: Specialiter autem inter cætera, debet scire quæ sit materia, forma & intentio requisita ad Sacramentum, qua jurisdictione polleat, qui sint casus reservati, quæ sit dispositio requisita in pœnitente ad absolutionem, qualiter Confessio debeat esse integra; quæ sint peccata ex genere suo mortalia, quæ venialia, quæ inducant obligationem restituendi. Undè petatur distinctio specifica peccatorum; undè numerica, quæ sint circumstantiæ mutantes speciem, quæ aggravantes, quæ deliberatio & advertentia requiratur ad peccatum mortale, quæ sint impedimenta Matrimonii, tàm dirimentia quàm impedientia & alia communiter occurrentia.

Petes 1°. In quo gradu ista scire debet Confessarius?

R. non in summo & eminenti, sed mediocri, sic, ut dùm occurrunt possit de iis judicare vel saltem prudenter dubitare in ordine ad ulterius studium, inquisitionem aut consultationem, intellige dubium ortum ex aliquali notitia acquisita, non dubium ignorantiæ, quâ quisque ignarus de re quacumque dubitare potest.

Cæterùm constat majorem vel minorem requiri scientiam pro diversitate locorum & pœnitentium: Sic major requiritur in eo qui exponitur ad audiendas Confessiones in Civitatibus, in Aulis Principum, in Emporiis, quàm qui in pagis, major in Confessario Clericorum quàm Monialium, &c.

Petes 2°. An Confessarius debeat ferre determinatum judicium de quantitate vel qualitate cujuslibet peccati confessi in individuo, an hoc peccatum hîc & nunc sit mortale, an veniale?

R. negativè: Quia tale determinatum judicium de quan-

quantitate vel qualitate peccatorum in individuo, sæpissimè est etiam doctissimis impossibile, sivè quia de ipsa re aliquandò dubitatur inter Theologos, sivè quia casus in individuo infinitis propè modis variantur quoad majus vel minus ex circumstantiis aggravantibus, excusantibus, minuentibus, ex perfectione vel imperfectione actûs, in deliberatione, passione, &c. ex quantitate materiæ necessitate, difficultate, concursu diversarum rerum, quibus ea quæ secundùm se sunt mortalia, sæpè fiant venialia aut nulla; sivè tandem quia ipsemet pœnitens non potest scire an consenserit, neque an perfectè, vel imperfectè, &c. Sufficit ergo Confessario si gravitatem & qualitatem malitiæ secundùm se dijudicet, aut saltem in genere pœnitentem peccasse agnoscat, etsi ad quem gradum mortalis vel venialis peccati, certò determinare non possit.

Petes 3°. An debeat habere distinctam singulorum notitiam, quando vel satisfactionem injungit, vel absolutionem profert?

R. negativè; sed sufficit sic audire & intelligere peccata omnia dùm accusantur, ut in satisfactione injungenda, vel absolutione impertienda, sufficienter meminerit statûs pœnitentis ad utrumque competenter faciendum: Quia tunc habere hanc singulorum peccatorum distinctam notitiam est aliquando moraliter impossibile, præsertim quando Confessarius est memoriæ labilis & Confessio pœnitentis est prolixa.

Dixi quòd *debeat audire & intelligere omnia dùm accusantur*; quia si per notabilem negligentiam vel ignorantiam aliquid mortale non intellexit, peccavit graviter; secùs si ex inculpabili inadvertentia vel distractione, aut propter somnum gravantem, cantum, impeditam linguam confitentis, &c. aliquod peccatum elabatur: Quia Ecclesia non obligat Ministros suos ad extrema & quasi moraliter impossibilia, sed tantùm ad diligentiam ordinariam & humanam.

In utroque autem casu valida erit Confessio & absolutio si bonâ fide procedat Pœnitens, defectum non advertens, quia essentia & effectus Sacramenti consistere potest absque integra, & specifica peccatorum explicatione materiali, si sinè culpa pœnitentis omittatur, & consequenter sinè integra eorum cognitione in Confessario. Si tamen pœnitens posteà resciat quædam peccata mortalia à Confessario non fuisse intellecta, tenebitur in sequenti Confessione ea repetere.

Petes 4°. Utrùm defectu scientiæ in Confessario sit aliquando invalida Confessio adeòque iteranda?

R. probabiliùs negativè, modò Confessarius apprehendat saltem confusè pœnitentem offendisse Deum & peccatorem esse, aliaque requisita adsint, materia, forma, jurisdictio, intentio in Confessario & bona fides in pœnitente.

Ratio est 1°. Quia nihil aliud requiritur ad valorem Sacramenti. 2°. Quia si talis absolveret in articulo mortis, absolutio valeret: Ergo & extrà illum; quia casus necessitatis non facit ut quod alioquin est naturâ suâ invalidum, fit propter eam validum.

Dixi: *Et sit bona fides in pœnitente;* quia aliàs videretur ille pœnitens velle peccatorum suorum gravitatem tegere & non de illis ex animo dolere, nisi fortè sit ità doctus ut Confessarium suum instruat de gravitate suorum peccatorum.

Petes 5°. Quando & qualiter peccat Confessarius defectu scientiæ?

R. Qui enumerata superiùs & alia communia ità ignorat, ut in illis sibi propositis, nequeat communiter & rationabiliter judicare aut saltem dubitare prudenter ad ulterius studium vel consultationem, peccat mortaliter Ministerio Confessionis se exponens: Quia tunc verè idoneus Minister censeri non potest, ideòque perversè tanto Ministerio se ingerit: Et quandò de facto ex ignorantia absolvit quem absolvere non poterat, duplici peccato peccat, 1°. sacrilegii, 2°. ignorantiæ eorum quæ ad officium suum spectant, ratione cujus versatur in continuo statu peccati mortalis, estque incapax absolutionis quamdiù necessariam scientiam sibi comparare negligit, aut officium non dimittit. Excipe nisi ex gravi necessitate audiat aliquam Confessionem, putà in articulo mortis, tempore pestis, aut quandò est obligatio celebrandi & alius deest. Qui tamen fuit in examine legitimè approbatus, potest ignorantiæ scrupulos deponere, nisi aliundè ipsi constet de sua ignorantia & insufficientia.

ARTICULUS X.

De obligatione & officio Confessarii.

Multa involvit præsens articulus. Inprimis circà Confessiones audiendas, an & quandò teneatur audire? Deindè dùm actu audit, cùm sit Judex, Doctor & Medicus, non unâ obligatione, constringitur.

1°. Tenetur procurare rectitudinem hujus judicii Sacramentalis, hoc est pœnitentem disponere ad Sacramentum validè & fructuosè suscipiendum, interrogando, instruendo, movendo, si eam dispositionem ipse pœnitens non satis exprimat: Quia per se loquendo, Confessario moraliter constare debet de legitima dispositione pœnitentis ad hoc sacramentum, aliàs ipsum sinè causa exponit periculo nullitatis.

2°. Tenetur dispositum absolvere & non alium, ne sit injurius aut pœnitenti aut Sacramento: Circà quam obligationem multa sunt dicenda de iis qui versantur in occasione proxima, de consuetudinariis, de recidivis, de moribundo sensibus inopinatè privato.

3°. Tenetur satisfactiones peccatis proportionatas imponere & remedia morbis congrua applicare.

4°. Tenetur tacere ea quæ mediante Confessione cognoscit.

De sigillo & satisfactione dicemus infrà, nunc de aliis obligationibus per distinctos §§. dicendum: Undè sit

§. I.

An & quando Confessarius teneatur audire Confessiones.

Dico 1°. Parochus tenetur audire Confessiones suorum Parochianorum, quandò hi tenentur confiteri, scilicet semel in anno & in mortis articulo: Alioquin jus iniquum foret si obligaret Parochianos ad confitendum, & Pastorem non obligaret ad audiendum.

2°. Ultrà hunc duplicem casum assignatum tenetur quoties Parochiani rationabiliter volunt confiteri: Quia Pastor tenetur ovibus præbere pabulum, non solùm quandò extremè, sed etiam quandò communiter indigent, alioquin non esset satis illis provisum; Atqui præcipuus actus pascendi in spiritualibus est is qui exercetur in Sacramento Pœnitentiæ: Ergo. Item à pari: Qui præest in temporalibus tenetur providere non solùm in extremis & gravibus necessitatibus, sed etiam in communibus: Ergo etiam qui præest in spiritualibus, maximè cùm in hunc finem solvantur illi decimæ.

Dixi, *quoties rationabiliter volunt confiteri.* Quia quandoque subditi sunt in hoc nimii & morosi. Item ex parte Pastoris potest esse legitimum impedimentum, ut si aliis negotiis hîc & nunc vacet & ad aliud modicum tempus Pœnitentem remittat.

Dico 2°. Delegatus strictè tenetur audire Confessiones in quasi extrema & gravi necessitate, in communi autem tenetur audire saltem aliquas.

Ratio est; quia secundùm legem charitatis & misericordiæ, Deus mandavit unicuique de proximo suo: Ergo sicut in temporalibus divites ad eleemosinas corporales tenentur, strictè in extrema

trema & in gravi necessitate, & ad aliquas saltem in communi, ità à fortiori Confessarii in necessitatibus spiritualibus ad eleemosinas spirituales obligantur.

Dixi; *in quasi extrema necessitate:* Quia in hac materia nunquam vera est extrema necessitas, cùm per solam contritionem sinè Confessione in re, possit in omni casu salvari Pœnitens. Potest autem dici quasi extrema necessitas, si v. g. quis deceptus ab hæretico moriatur in peccato, defectu Confessionis. Gravis est quando periclitanti ad mortem deest proprius Sacerdos aut alter qui subveniat; quia sinè Confessione salus difficilè habetur. Communis necessitas est quando fidelis rationabiliter petit audiri in Confessione & non est aliter paratus ad audiendum.

Notat tamen Sylvius hîc a. 5. quæstiunc. 9. non facile assignari posse quandò Confessarius delegatus in communi necessitate teneatur sub mortali excipere Confessiones: Nisi forte, ut advertit Nugno hic a. 4. dub. 4. esset talis qui nunquam audire vellet, sicut dives qui nunquam faceret eleemosinam: Unde, inquit, periculosè agunt viri docti qui recusant omninò audire Confessiones: Intellige tamen nisi aliis magis aut æque utilibus occupentur.

§. II.

Quomodo & de quibus Confessarius teneatur examinare & interrogare Pœnitentem?

In 4. d. 19. in explic. lit. Dico: Quando Confessarius jure suspicatur pœnitentem omittere sive culpabiliter, sive inculpabiliter, aliquid necessariò requisitum, ut Sacramentum sit validum & fructuosum, putà numerum, species, circumstantias graves peccatorum, tenetur illum examinare, examine morali & prudenti: Quòd si ex ignorantia vel negligentia gravi omittat, fit reus lethalis peccati.

Ratio est; quia, ut jàm dixi, Confessarius tenetur efficere ut judicium sit validum & rectum, tàm ex parte sua, quàm ex parte pœnitentis, ideòque non ferre sententiam nisi causâ integrè cognitâ, quantùm moraliter cognosci potest. Propter eandem rationem, si ratio subsit dubitandi de dispositionibus pœnitentis, de dolore, de proposito, de animi dispositione circà restitutionem & fugam occasionum, debet etiam super hæc illum interrogare.

Dixi in conclusione 1°. *Si jure suspicatur pœnitentem omittere*, &c. alioquin foret inutilis interrogatio & pœnitenti onerosa: Undè quandò pœnitens est sufficienter instructus & solet benè dispositus accedere, nec advertit Confessarius aliquid necessarium omittere, ab interrogationibus abstinere debet: Nec obstat si fortè pœnitens aliquid inculpabiliter omittat; quia cùm iste non teneatur nunc plus confiteri, Confessarius non tenetur supplere.

Dixi 2°. *Examine morali*, id est non summo & exquisito, sed humano & mediocri, & conformiter ad capacitatem pœnitentis: Non enim Sacerdos tenetur plus examinare pœnitentem, quàm pœnitens ipse teneatur se examinare, cùm Confessarius in defectum pœnitentis teneatur ipsum examinare: Pœnitens autem non tenetur se examinare summâ & exquisitâ diligentiâ, sed humanâ & morali. Nec refert quòd si Confessarius plus examinaret, fortè plus inveniret; non enim hic attendendum est solùm ad integritatem materialem Confessionis, sed etiam ne summâ & nimiâ industriâ in examinando reddatur Sacramentum pœnitentibus onerosum & odiosum; sufficit ergo si Confessarius prudenter judicet pœnitentem nihil necessarium omittere.

Dixi 3°. *Examine prudenti;* id est 1°. quod non fit indiscretum interrogando de his quæ verosimiliùs non solent committi à pœnitente, ne ipsum in iis quæ ignorat, peccare doceat, aut verecundiâ afficiat. 2°. Quod non sit præmaturum, sed sinatur pœnitens priùs se ipsum explicare quantùm potest, ne importunitate terreatur, aut aliorum confitendorum obliviscatur; si tamen Confessarius ipse timeat oblivisci alicujus necessariò interrogandi, debet aut aliquo modo memoriam juvare, aut quod melius & securius puto, debet in decursu Confessionis breviter uno vel altero verbo numerum & circumstantias graviores tantùm inquirere, ampliori discussione post Confessionem factam remissâ. 3°. Sit cautissimum in materia præsertim venerea, non descendendo ad particulares modos & circumstantias, ne pœnitentem doceat quæ ignorat, & ipsi ac sibi fit occasio scandali. Ità S. Th. priùs citatus.

Advertendum tamen hîc rusticos & rudes esse examinandos maximè circà cogitationes morosas, quas esse peccata sæpiùs non apprehendunt, imò & ipsas pollutiones voluntarias contineri sub peccato carnis aliquando non credunt.

Dixi 4°. *Confessarium fieri reum peccati mortalis, si ex ignorantia aut negligentia gravi omittat*, &c. aliàs si ex levi negligentia, ex inadvertentia, memoriæ labilitate, humanâ distractione, spiritûs defatigatione, nimiâ attentione in Confessionibus audiendis, &c. aliquid etiam necessarium inquirere omittat, nullum aut leve tantùm erit peccatum juxtà negligentiæ quantitatem; nemo enim tenetur cum tanta difficultate & morali impossibilitate alienos defectus supplere. Ità Sylvius, Sylvester, Navarrus & alii.

Petes quid agere debeat Confessarius, quando novit peccatum pœnitentis de quo non se accusat?

R. Si illud novit ex Confessione alterius, ne sigillum Confessionis violetur, non debet de illo statim interrogare, sed de variis aliis, & inter hæc de isto, si tamen moris sit de talibus interrogare: Si autem pœnitens interrogatus negaverit, nihil reponat; sed hortetur dumtaxat generaliter ad integritatem Confessionis, si tamen id possit citrà suspicionem; & pœnitentem negare persistentem absolvat. Ratio est quia non tenetur magis credere alteri, quàm illi nec aliunde potest frangere sigillum Confessionis. Quidam dicunt debere remitti sub aliquo prætextu, putà, quòd non sit sufficienter examinatus, aut dispositus; sed id difficile fieri potest sine, vel ipsius pœnitentis, vel sigilli injuria.

Si verò aliunde quàm ex confessione alterius novit, vel ipse Confessarius vidit peccantem, & certò scit non esse confessum; vel novit tantùm ex aliorum relatione, aut non constat non esse confessum: Si primum, debet ipsum negantem, ut certò indispositum repellere: Si secundum, debet absolvere; quia pœnitenti pro se, & contrà se dicenti creditur, quandò evidenti Confessoris notitiâ convinci non potest nec magis aliis quàm illi credere tenetur Confessarius: aut si commisit, forte confessus est.

§. III.

Qualiter & de quibus Confessarius teneatur instruere & monere Pœnitentem?

Dico: Confessarius tenetur sub gravi peccato instruere pœnitentem de his omnibus quæ pertinent ad hoc Sacramentum valide & fructuose suscipiendum, si appareat ipsum aliqua horum ignorare. Eadem est ratio, ac præcedentis Conclusionis.

Hinc colliges 1°. Confessarium teneri in quantùm potest, & tempus, ac aliæ circumstantiæ permittunt, instruere pœnitentem de iis quæ sunt scitu necessaria necessitate medii ad salutem, ut sunt Mysteria Trinitatis & Incarnationis, ipsumque monere de repetendis confessionibus in ea ignorantia factis, quia qui hæc ignorat, est incapax absolutionis: Quòd si tunc instruere non possit, aut non inveniat paratum ad repetendas priores confessiones, debet dimittere inabsolutum, aliàs instruendum, & confessionem generalem præpa-

 rata-

raturum, nisi fortè absolutionis necessitas urgeat, ut in periculo mortis, tunc enim si non possit sic instruere pœnitentem de necessariis necessitate medii, ut illa memoriter retineat, saltem ipsi proponat articulos credendos, & ad singulos eliciat actum fidei, v. g. credis Deum esse unum in essentia, trinum in personis? *Credo.* Credis Filium secundam personam Trinitatis, esse incarnatum, passum, mortuum pro nostra salute æterna? Credo. Credis generaliter quidquid credit S. Romana Ecclesia? Credo. Deindè excipiat peccata quæ potest, & numerum Confessionum & Communionum sacrilegarum, sicque ipsum absolvat, adigendo, ipsum, si evadat, ut curet instrui, & Confessionem generalem instituat. Huc faciunt sequentes propositiones damnatæ ab Innocentio XI. „ Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantiâ Mysteriorum fidei, „ & etiam si per negligentiam etiam culpabilem, „ nesciat Mysterium sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi. " Est 64. „ Et; Sufficit illa Mysteria semel credidisse; " Est „ 65.

Colliges 2°. Confessarium etiam teneri instruere pœnitentem ignorantem, quæ scitu sunt necessaria necessitate præcepti, ut sunt articuli Symboli, Oratio Dominica, præcepta Decalogi, Sacramenta saltem necessaria ad salutem, requisita ad hoc Sacramentum Pœnitentiæ ritè suscipiendum, ità tamen quòd si aliqua necessitas absolutionis, etsi non extrema, urgeat, & non possit nunc facilè de istis omnibus instrui, ista autem inculpabiliter ignoraverit, & proponat curare instructionem, possit in ea necessitate absolvi. Quòd si ea ex gravi negligentia ignoraverit, & in ea ignorantia mortaliter culpabili plures Confessiones fecerit, quas prudens Confessarius judicat, aut suspicatur esse invalidas, debet præmittere Confessionem generalem, ad quam potest juvare Confessarius per suas interrogationes, & sic propter necessitatem absolvere.

Colliges 3°. Confessarium teneri monere pœnitentem ignorantem vincibiliter aliquid esse peccatum, quod tamen reverà est, item etiamsi invincibiliter ignoret, modò tamen sit spes emendæ, & non timeatur ex monitione gravius malum: Secùs non. Hunc casum fusè exposuimus & expendimus in Tract. de Actibus humanis Dissert. 5. a. 4. quò Lectorem remittimus.

§. IV.

Qualiter Confessarius teneatur absolvere dispositum & non alium?

Dico 1°. Confessarius tenetur ex justitia absolvere pœnitentem ritè confessum, & legitimè dispositum, nisi adsit justa ratio aliquamdiu differendi absolutionem; quia pœnitens ritè confessus, & legitimè dispositus habet jus ad absolutionem vi cujusdam contractus sacri innominati, facio ut facias, quo jure in re gravissima, sinè gravissima injuria privari non potest.

Dixi: *Nisi adsit justa ratio aliquamdiù differendi absolutionem*; ut si v. g. Confessarius indigeat studio, vel consilio circa peccata confessa. Si dilatio aliqua judicetur necessaria ad utilitatem pœnitentis alioquin hìc & nunc ritè dispositi, putà quòd Confessarius meritò timeat pœnitentem nunc absolutum, facilè relapsurum, nisi dilatione territus meliùs agnoscat peccati gravitatem, & emendationis necessitatem; Confessarius enim nedum est Judex, sed & medicus pœnitentis: Ità de aliis rationibus si quæ occurrant.

Dico 2°. Certò indispositum in nullo casu potest absolvere Confessarius, aliàs absolvens, & absolutus scienter peccant mortaliter, peccato sacrilegii. Est certa & evidens.

Dico 3°. Regulariter loquendo, & extrà casum necessitatis, sufficit & requiritur in Confessario judicium prudens de legitima dispositione pœnitentis, ut eum licitè absolvat. Sufficere patet, quia non potest plus exigi à Confessario, quàm ut officium suum prudenter & moraliter adimpleat. Requiri etiam constat; aliàs sequeretur quòd extrà casum necessitatis, liceret absolvere eum de cujus legitima dispositione dubitaretur, adeòque sine necessitate exponere Sacramentum periculo nullitatis & irreverentiæ, quod nullus admittit.

Voco *Judicium prudens* quod nititur motivo comparative gravi & probabiliori, ideòque sufficiens, ut trahat virum prudentem in assensum, etsi non excludat omnem omninò formidinem partis oppositæ: Constat ex dictis de probabilitate.

Dixi; *Regulariter & extrà casum necessitatis;* quia in casu necessitatis, scilicet periculo mortis, potest & debet absolvi pœnitens de cujus dispositione dubitatur, ut dicam infrà: Quia in extremis extrema sunt tentanda, & cum Sacramenta sint propter homines, satius est Sacramentum exponere periculo nullitatis, quàm animam, defectu absolutionis, periculo æternæ damnationis: Unde licet in hoc casu Confessarius non habeat judicium prudens de legitima dispositione pœnitentis, habet tamen de honestate suæ actionis, quia prudenter, & ex motivo moraliter certo, judicat licitam & debitam esse in hoc casu absolutionem, ob rationem dictam.

Ex his colliges cum Rituali Romano Pauli V. Confessarium non posse absolvere eos „Qui nulla „ dant signa doloris, qui odia & inimicitias deponere aut proximam occasionem deserere, aut „ alio modo peccata derelinquere, & vitam in melius emendare nolunt, aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, & scandalum tollant.

De iis qui versantur in occasione proxima, de consuetudinariis & recidivis speciales sunt difficultates: Unde sit

§. V.

Quomodò se gerere debeat Confessarius cum iis qui versantur in occasione proxima?

Occasio peccandi dicitur id omne quod inducit ad peccandum, si rarò inducat, dicitur occasio remota; si frequenter, occasio proxima; quantumvis tamen possit etiam esse occasio proxima, in qua quis rarò, aut nunquam peccavit, si nempè attentis omnibus circumstantiis internis & externis præsentiat se probabilius in ea peccaturum: Undè licet ex frequentibus lapsibus benè colligitur occasionem esse proximam, quia tamen peccatum non solùm propter multiplicitatem actuum, sed propter se ipsum est fugiendum, non tàm ex multiplicatis peccatis, quàm ex verisimilitudine peccandi repeti debet occasio proxima: Hinc malè quidam illam definiunt, *in qua quis semper aut sæpius peccat*, quasi verò qui decies in mense peccat cum ancilla, non sit in occasione proxima: Meliùs itaque definitur, *in qua quis positus verosimiliter, aut verosimilius peccabit.*

Non est hìc quæstio de occasione remota; cum enim nihil sit in mundo, sivè paupertas, sivè divitiæ, sivè sanitas, sivè morbus, sive Cœlibatus, sive Matrimonium, quod non possit esse occasio remota peccandi: Si homo teneretur deserere occasionem peccandi remotam, deberet hunc mundum relinquere.

Neque est quæstio de occasione proxima peccandi venialiter; si enim propter affectum ad peccatum veniale non debet denegari absolutio, à fortiori propter occasionem ejus proximam. Quæstio est igitur de occasione proxima peccandi mortaliter.

Occasio proxima peccandi mortaliter; alia est interna, ut certa complexio inducens ad peccatum & maximè inveterata consuetudo, alia externa, quæ communiter intelligitur nomine occasionis

bis proximæ, ut malum consortium. Externa, alia est continua, ut habitatio cum Concubina, retentio injusta boni alieni vel Beneficii simoniacè accepti; alia interrupta, ut frequentatio puellæ, popinæ, choræarum, &c. Item alia est absoluta & per se, quæ attentâ communi hominum dispositione est omnibus occasio proxima, ut alere domi concubinam; alia respectiva & per accidens, quæ ratione particularis dispositionis est uni occasio proxima, non alteri, ut officium Chirurgi vel Confessarii. Denique occasio proxima, alia est involuntaria physicè, ut interna complexio mala consuetudo retractata, incarceratio cum Concubina; alia involuntaria moraliter, quæ vel deseri non potest sinè peccato, ut uxor respectu mariti, militia respectu militis, ars respectu Patris-Familias ex qua sola potest providere necessitatibus uxoris & familiæ, vel non sinè gravi detrimento famæ vel fortunæ, ut officium Confessarii, Chirurgi, Advocati, Mercatoris, &c. His præmissis

Dico 1°. Ei qui est in occasione proxima quam neque physicè, neque moraliter sinè peccato deserere non potest, Confessarius non debet denegare absolutionem, eâ ratione quòd eam non deserat; ad impossibile enim nemo tenetur, sed debet ei præscribere remedia quibus occasio ex proxima fiat remota, quæ si negligat, aut vix ulla fit emenda, post unam vel alteram absolutionem, non debet amplius absolvi donec resipiscat. Quia Confessarius in his circumstantiis non potest formare judicium prudens de sinceritate doloris & propositi.

Dico 2°. Qui versatur in occasione proxima continua, ut qui alit domi Concubinam, aut retinet injustè alienum, vel Beneficium simoniacè acceptum, quam & physicè & moraliter sinè peccato & gravi detrimento potuit & potest deserere, regulariter non est absolvendus, nisi de facto deseruerit, quantumvis nunc promittat eam deserere: Quia Confessario meritò debet esse suspectum propositum illius, qui cùm sciret antequam ad Tribunal accederet, hanc occasionem esse dimittendam & potuit dimittere, non dimisit; & supposito quòd foret sincerum propositum, non est verisimile quòd attentâ occasione, fit efficax. Vide propositionem 41. inter damnatas ab Alexandro VII. anno 1666.

Dixi *regulariter*, quia quidam casus excipiuntur. 1°. Excipitur periculum mortis. Attamen si ità non instaret quin posset adhuc sub aliquo honesto prætextu dimitti Concubina, restitui alienum, ità deberet fieri ante absolutionem. Secundus casus est dùm Pœnitens longè distat ab occasione, putà Concubina, quam ideò hìc & nunc dimittere non potest, si appareat sincerè dispositus, & hactenùs nondùm fregerit fidem de illa dimittenda, videtur quòd possit absolvi. Tertius casus est si Pœnitens hucusque non apprehenderit occasionem esse proximam, & gravem illi incumbere obligationem eam statim deserendi, poterit etiam primâ vice absolvi antequam dimittat, non secundâ, si non dimiserit.

Dico 3°. Qui versatur in occasione proxima interrupta, ut qui sæpe peccat ex frequentatione alicujus puellæ, popinæ, choræarum, &c. potest primâ vice absolvi, si appareat quòd sincerè proponat illam deserere, quia cùm non sit actu in occasione, sicut in casu præcedentis Conclusionis, & fortè jam ab aliquo tempore non frequentavit, major ratio est ipsi fidem adhibendi, quàm ei qui in ipsa occasione actu voluntariè permanet.

Dixi; *si appareat quòd sincerè proponat illam deserere*, si enim id detrectet, quantumvis promittat non ampliùs in ea peccare, non est audiendus nec absolvendus; qui enim amat periculum, in illo peribit.

Dico 4°. Quando quis versatur in occasione proxima quam sinè gravi detrimento famæ vel fortunæ deserere non potest, ut si officium Confessarii, Chirurgi, Mercatoris, Advocati, &c. sit illud exercenti occasio proxima, aut ancilla filio-familias in domo paterna quam sinè offensione parentum deserere non potest, Confessarius non debet primâ vice eum adigere ut deserat occasionem, sed debet illi præscribere congrua remedia quibus occasio proxima mutetur in remotam, & ipsi, si appareat benè dispositus & ad acceptanda remedia promptus, impendere absolutionem, ut ejus beneficio & gratiæ auxilio fortior ad superandas tentationes & occasiones evadat; si vix aut ne vix emendatus redeat, adhibitis tamen remediis, urgentiora præscribat, & iterùm absolvat: At si tandem sivè adhibitis, sivè neglectis remediis, nulla aut vix ulla sit emendatio, non obstante quovis incommodo, non absolvatur priusquam occasionem deseruerit; tunc enim urget Christi sententia Math. 5. *Si oculus tuus dexter* (id est, si quod tibi sumè est utile) *scandalisat te, erue eum & projice abs te: Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus eat in gehennam.*

Huic & secundæ Conclusioni favent sequentes propositiones damnatæ ab Innocentio XI. Prima; „ Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest & non „ vult deserere, quin imò directè & ex proposito quærit aut ei se ingerit;" Est 61. Item: „ Proxima occasio peccandi non est fugienda, „ quando causa utilis aut honesta non fugiendi „ occurrit;" Est 62. Item: „ Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro „ bono spirituali vel temporali nostro, vel proximi;" Est 63.

§. VI.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum Consuetudinariis & Recidivis?

Consuetudinarius est qui consuetudinem seu habitum & propensionem peccandi in certo genere peccati ex frequentatis ejus actibus contraxit. Undè fit quòd facilè & levi pulsatus tentatione illud committat. Recidivus, est qui in peccatum jàm confessum relabitur etsi semel: Quamvis enim absolutè loquendo, sit recidivus qui in idem peccatum sivè confessum sivè non confessum relabitur, in ista tamen materia, Recidivus dicitur qui supponit confessionem peccati in quod relabitur. Hinc potest dari Consuetudinarius qui non sit hoc sensu recidivus, ut qui nunquam confessus est peccatum, in cujus consuetudine jamdiu perseverat; & potest esse Recidivus qui non sit consuetudinarius, ut qui post confessionem in peccatum confessum aliquoties relabitur.

Hìc nobis est incedendum inter duos scopulos nimiæ laxitatis & nimii rigoris. Quidam enim volunt absolutionem esse concedendam omnibus consuetudinariis toties quoties accedunt ad Tribunal dicendo *Pœnitet me:* Alii omnibus esse denegandam, quousque per virtutum exercitia & opera satisfactoria pravam consuetudinem penitùs extirpaverint. Contrà quos utrimque.

Dico 1°. Differenda est regulariter absolutio consuetudinario qui semel & iterùm monitus & correptus à Confessario, neglexit remedia ab ipso præscripta, nec se emendavit, quousque factis emendationem probaverit, quantumvis dicat nunc se pœnitere & se esse ad omnia paratum. Idem dicendum in paribus circumstantiis de Recidivis statim & frequenter in idem peccatum, ut patebit ex rationibus sequentibus quæ pariter contrà eos militant.

Ratio est igitur; quia Confessarius non potest formare judicium prudens de legitima dispositione illius qui pluries monitus, huc usque nullum conatum adhibuit ad præcavendum relapsum & amovendam pravam consuetudinem, quæ illi est occasio proxima peccandi. Neque sufficit quòd dicat nunc *Pœnitet me*, hoc pluries dixit & fefellit, idem ergo meritò nunc suspicatur Confessarius. Aliundè si omnibus qui dicunt *Pœnitet me*, con-

conferenda esset absolutio, nullus inabsolutus dimittendus foret; nullus est enim, qui in Confessione non dicat *Pœnitet me:* Non ergo solis verbis & foliis in his circumstantiis, sed ex effectibus & fructibus æstimanda est sinceritas propositi, ut docent Patres in hæc Christi verba Math 7. *A fructibus eorum cognoscetis eos.*

Hinc damnata est ab Innocentio XI. hæc propositio; „Pœnitenti habenti consuetudinem pec„ candi contrà legem Dei, naturæ aut Ecclesiæ, „ etsi emendationis spes nulla appareat, non est „ neganda, nec differenda absolutio, dummodò „ ore proferat se dolere & proponere emenda„ tionem; "Nulla autem est spes emendationis in eo de quo Conclusio, nisi quòd „ ore proferat se „ dolere & proponere emendationem": Quòd reprobatur in propositione damnata.

Dico 2°. Consuetudinarius qui in prioribus Confessionibus nunquam fuit correptus, nec monitus de remediis adhibendis, neque illorum est conscius, si nihil aliud obstet quàm consuetudo, & protestetur se de illa, & de peccatis dolere, paratumque se exhibeat ad omnia remedia, etsi dura & difficilia, potest post præmissam, ut plurimùm, Confessionem generalem statim absolvi, nec est expectandum donec pravam consuetudinem penitus eradicaverit. Idem à fortiori dicendum de simpliciter recidivis.

Prob. 1°. Quia videtur quòd Confessarius possit formare prudens judicium de hujus pœnitentis legitima dispositione: Quid enim obstaret? Obstat, inquiunt, quòd Deus non soleat, tam subitò convertere hujusmodi inveteratos peccatores. Id quidem verum est de conversione perfecta, quæ pertingat usque ad integram extirpationem pravæ consuetudinis; sed hoc non requiritur ad absolutionem, maximè cùm Trid. sess. 14. cap. 8. dicat pravam consuetudinem tolli per pœnas satisfactorias à Confessario impositas, & ideò præcedit absolutio. At falsum est de conversione cordis requisita, & sufficienti ad absolutionem; jubemur enim Eccli. 5. non tardare converti ad Dominum, & secundùm adversarios tenetur peccator statim à peccato commisso conteri, juxtà omnes non diù differre; Deus autem impossibilia non jubet. De his iterùm in Sol. Object.

Insuper quidquid sit de œconomia divinæ Providentiæ in conversione peccatorum; saltem is de quo agitur jure supponitur conversus: Nam illi inveterati peccatores non conversi, non dicunt se dolere, nec se exhibent paratos ad omnia remedia, sicut iste se exhibet, nec est ratio suspicandi de eo quòd fallat, sicut de iis qui sæpè fregerunt fidem, & media præscripta neglexerunt: Undè ratio adversariorum non militat contrà suppositum Conclusionis.

Confir. Rituale Romanum Pauli V. agens de iis quibus concedenda, vel differenda, vel deneganda est absolutio: Inter eos quibus dicit differendam, aut denegandam absolutionem, non numerat consuetudinarios: Ergo censet eis esse concedendam; exceptio enim firmat regulam. Nec dici potest argumentum esse negativum; quia, ut dixi, non agit solùm de iis quibus deneganda est absolutio, sed etiam de iis quibus est concedenda.

Prob. 2°. Sacramentum Pœnitentiæ est institutum, non solùm ad tollenda peccata præterita, sed etiam ad præcavenda futura: Ergo non est denegandum illi qui malam habitudinem jàm retractavit, & ad illam penitùs eradicandam per media præscripta paratum se exhibet; alioquin ipsum privas præcipuo & efficaciori remedio ad hunc finem, & assimilaris, inquit aptè P. Henno, insano medico qui non vellet adhibere præcipuum remedium, nisi ægroto jàm sanato.

Dixi 1°. *Neque remediorum conscius*, ut contingit plerùmque inter vulgares, qui nullum aliud agnoscunt remedium, quàm examinare conscientiam, omnia peccata confiteri, de illis dolere, proponere non ampliùs illa committere, & adimplere satisfactionem injunctam. Secùs de doctis, qui probè nôrunt remedia necessaria pravo habitui extirpando, & quæ tamen huc usque neglexerunt: Hi namque censendi sunt æquivalenter moniti, neque ideò de illorum sincera conversione ex signis communibus potest magis ferre judicium prudens Confessarius, quàm de iis qui pluries moniti remedia præscripta neglexerunt, de quibus dictum est in prima Conclusione.

Dixi 2°. *Si nihil aliud obstet quàm consuetudo*, quia si præter insolitam consuetudinem adsit occasio proxima, & non auferatur, vel si quis flagitiosæ vitæ per plures annos gentiliter vixisset, absque ullo Religionis Christianæ exercitio, & ulla Sacramentorum frequentatione, addendo peccata peccatis, videtur in illo requiri plusquam communia signa pœnitentiæ, ut prudenter judicetur conversus & absolvendus; habet enim plus solito voluntatem obfirmatam in malo, nec ipsum latere potuit orationem & communia Religionis officia, præsertim Sacramentorum frequentationem, esse media adhibenda contrà peccata, & pravos habitus, & quòd si ea frequentâsset, de aliis necessariis instructus fuisset, sicque suâ culpâ ignoravit, nec potest ex hoc capite prætendere excusationem; undè habendus est, ut in præcedenti casu æquivalenter monitus, nec absolvendus, nisi quædam singularia Pœnitentiæ signa edat; atque ità etiam cum eo agendum foret, etsi pravam consuetudinem non contraxisset.

Dixi 3°. *Post præmissam, ut plurimùm Confessionem generalem:* Quia quamvis Confessiones factæ durante consuetudine, seu inter frequentes relapsus, potuerint esse validæ; nihil enim obstat absolutè loquendo, quominùs consuetudinarius, aut frequens recidivus, verè doluerit de suis peccatis, & sincerè proponat non ampliùs peccare; sæpè tamen deest sinceritas in proposito, quod innotescit maximè, si statim post Confessionem seu primâ occasione, leviter tentatus, & æquè facilè labitur, ac antè; Et in hoc casu, qui frequens est in Consuetudinariis, censeo necessariam esse Confessionem generalem; quia probabilius est defuisse verum propositum in prioribus Confessionibus. Quòd si sit quædam necessitas, etsi non admodùm gravis, statim absolvendi, ut si pœnitens habeat domicilium longè distans à Confessario, aut Confessarius extraneus, & transiens ad pœnitentem redire non possit, vel si timeatur, ne pœnitens ampliùs non redeat, vel posset difficilè instituere Confessionem generalem, forte quia simplex aut rusticus, vel quid simile: Tunc Confessarius potest suis interrogationibus supplere, interrogando 1°. Per singulos annos, aut menses de numero peccatorum quæ ex consuetudine nata sunt sequi, deinde de peccatis illius pœnitentis statui propriis, denique percurrendo præcepta Decalogi & Ecclesiæ, ipsumque monere, ut si aliquod peccatum omissum, in memoriam redeat, illud accuset in prima Confessione.

Dico 3°. Consuetudinarius qui post obtentum absolutionis Beneficium, diligenter adhibuit remedia præscripta, & est notabiliter emendatus, licet aliquoties relapsus fuerit, debet iterùm absolvi. Idem à fortiori dicendum de recidivis.

Ratio est; quia Confessarius, jàm non ex foliis, sed ex fructibus potest formare judicium prudens de legitima ejus dispositione, nimirùm fuisse priùs, & nunc esse sincerum dolorem & propositum: Nec obstant aliquot relapsus; hi enim vel mutabilitati voluntatis, vel fragilitati, vel reliquiis antiquæ consuetudinis, nondùm penitùs amotæ, sed tamen retractatæ & involuntariæ, magis adscribendi sunt, quàm malitiæ & defectui propositi: Et cùm hæc notabilis emendatio sit effectus gratiæ sacramentalis, spes est quòd per Sacramenti iterationem, tandem integra & perfecta conversio obtinebitur: Et hæc est communis Confessariorum doctorum & timoratorum praxis.

Dixi: *Qui remedia præscripta adhibuit, & est notabiliter emendatus:* Si ergo præscripta remedia adhi-

adhibuerit, sed non sit notabiliter emendatus, præscriberem pro secunda vice remedia urgentiora, & iterùm absolverem; defectus enim veri propositi, magis ex neglectu remediorum, quàm ex multiplici relapsu dignoscitur; quia facilius est adhibere remedia, quàm abstinere à peccato propter vehementem in illud propensionem ex consuetudine: Nec obstat quod remedia sint etiam contraria consuetudini; non enim tàm directè illi contrariantur, quàm abstinentia à peccato: sic v. g. jejunare, non tàm directè contrariatur consuetudini luxuriandi, quàm abstinere ab actibus luxuriæ. At verò si tertiò accedat, adhibitis quidem remediis, sed non emendatus notabiliter, differrem ad tempus absolutionem, si non ut Judex, saltem ut medicus, scilicet, ut gravitatem peccati magis apprehendat, & relapsus magis pertimescat; aliquandò enim contingit, ut qui per plures absolutiones non fuerunt emendati, absolutionis denegatione territi corrigantur.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà primam Conclusionem: Math. 18. Petro interroganti, an Fratri in se peccanti deberet condonare septies; Respondit Christus: *Non dico tibi usque septies, sed usque septuagesies septies*, id est sine termino: Hoc autem dictum S. Th. 3. p. q. 84. a. 10. in arg. s. c. applicat absolutioni sacramentali, & in corpore articuli dicit quòd „ misericordia Dei superet omnem nu„ merum & magnitudinem peccatorum, & ideò „ peccantibus per pœnitentiam veniam præbeat „ absque ullo termino:" Ergo.

R. hunc locum Matthæi in sensu litterali non posse applicari Sacramento Pœnitentiæ, alioquin sequeretur quòd sicut Fratri actualiter nobis offenso & inimico debeamus saltem animo condonare, ità peccatori actualiter à Deo averso & in ejus odio perseveranti, debeamus beneficium absolutionis impendere. In tantùm ergo S. Th. hunc textum in sensu accommodatitio applicat absolutioni sacramentali, in quantum, sicut debemus sæpè offensam Fratri remittere, sic etiam debemus sæpè absolvere pœnitentem, utiquè verè pœnitentem; ex quo probat S. Doctor Sacramentum Pœnitentiæ esse iterabile, quod unum quærit & resolvit in hoc articulo.

Inst. Christus Luc. 17. Discipulos alloquens dicit: *Si septies in te peccaverit, & septies in die conversus fuerit ad te dicens, pœnitet me, dimitte illi:* Atqui Christus non vult nos esse magis misericordes quàm Deus ipse sit; dicit enim Luc. 6. *Estote misericordes sicut & Pater vester est misericors:* Ergo.

R. 1°. Ex hoc argumento probari septies in die lapsum in peccatum mortale, esse septies in die sacramentaliter absolvendum, quo nihil est absurdius: Cùm ergo nimis probet, nihil probat.

R. 2°. D. Min. Christus non vult nos esse magis misericordes quàm Deus ipse sit, cæteris paribus, C. Cæteris imparibus, N. Disparitas est autem quòd remittendo Fratribus injuriam toties iteratam nihil periclitemur; absolvendo autem consuetudinarium seu recidivum, de quo est quæstio, periculum sit sacrilegii ergà Sacramentum & impœnitentiæ ergà peccatorem, quem in peccatis foveret hæc immoderata indulgentia. Insuper non dixit Christus injuriam Fratri esse remittendam, scilicet externè, quoties dicit *pœnitet me*, nec ad hoc tenemur; sed quoties *conversus* dicit *pœnitet me*, in eo autem de quo disputamus, ad minus valdè suspecta est conversio.

Obj. 2°. contrà eandem: Frequens relapsus tàm in consuetudinariis quàm in recidivis post plures Confessiones, potest oriri ex mutabilitate voluntatis humanæ: Ergo non est ratio cur adscribatur defectui veri propositi, consequenter, non ideò denegauda est absolutio: Undè S. Th. 3. p. q. 84. a. 10. ad 4. dicit: „ Quòd aliquis posteà (id est „ post pœnitentiam) peccat vel actu, vel pro„ posito non excludit quin prima pœnitentia ve„ ra fuerit, nunquam enim veritas prioris actûs „ excluditur per actum contrarium subsequentem, „ sicut enim verè cucurrit qui posteà sedet, ità „ verè pœnituit qui posteà peccat.

R. D. Ant. Frequens relapsus potest oriri ex mutabilitate voluntatis humanæ tantùm, N. Ex mutabilitate voluntatis humanæ & ex defectu veri propositi, C. Ex quo autem de facto oriatur in præsentibus circumstantiis? Nemo sensatus non judicabit, moraliter & practicè loquendo, probabiliùs oriri ex defectu propositi, maximè si attendat ad judicium ferri solitum de rebus humanis in similibus circumstantiis: Saltem negari non potest quin ad minus sit dubium de principio tot relapsuum & negligentiæ remediorum, ideòque non possit haberi judicium prudens de legitima dispositione Pœnitentis, in quo casu nequit conferri absolutio, nisi urgente necessitate.

Ad D. Thomam: Ejus verba non sunt ad rem; vult enim ibi S. Doctor quòd sequens peccatum non excludat pœnitentiam præcedentem, supposito quòd vera fuerit; quia, inquit, *veritas prioris actûs non excluditur per actum contrarium subsequentem:* Undè *sicut verè cucurrit, qui posteà sedet, ità verè pœnituit*, si reverà pœnituerit, *qui posteà peccat*, quod enim factum est, infactum fieri nequit; id omnes fatentur: At non neget S. Doctor frequentes relapsus sequentes esse indicia priorem pœnitentiam non fuisse veram, & hoc nos asserimus, si non metaphysicè, saltem moraliter & practicè loquendo: Neque ullus est qui in humanis ità non judicaret, aut saltem non dubitaret, an ille verè promittat qui stantibus iisdem circumstantiis, pluries defuit promissioni de eadem re, nec levissimum conatum adhibuit ut impleret, quamvis implere posset: Nullus, inquam, qui credat aliquem verè pœnitere de injuria illata, si statim post condonationem, nullâ aliâ causâ movente, illam iteraret, & ità pluries: Quapropter quamvis injurianti, interiùs & exanimo condonare teneatur offensam, non tamen tenetur illam remittere externâ in gratiam receptione, imò nec consultum, ne facilitas veniæ sit incentivum malæ voluntatis.

Inst. 1°. Ridiculus esset qui ex repetita seu diuturniori sessione inferret sedentem non cucurrisse: Ergo similiter juxtà D. Th. ridiculus est qui ex sequentibus relapsibus infert non fuisse veram pœnitentiam.

R. 1°. S. Thomam non in eo paritatem facere quòd sicut sessio non indicat cursum non præcessisse, sic frequens relapsus non indicat non fuisse veram pœnitentiam; sed in hoc, ut dixi, quòd sicut sessio sequens, non destruit cursum præcedentem, si reverà fuerit, ità peccatum sequens non destruit pœnitentiam præcedentem, si reverà fuerit; quia *veritas prioris actûs non excluditur per actum contrarium subsequentem.* 2°. N. Conseq. Disparitas est quòd qui verè currit non debeat proponere non sedere posteà, sed qui verè pœnitet, debet proponere non peccare posteà: Undè licèt ex frequenti sessione non inferatur quòd non cucurrerit, benè tamen ex frequenti relapsu infertur quòd non pœnituerit.

Inst. 2°. Juxtà S. Thomam Supp. q. 8. a. 5. ad 2. in foro Confessionis creditur homini pro se & contrà se: Ergo consuetudinario dicenti in Confessione *pœnitet me* fides est adhibenda.

Respondent plures hoc dictum S. Thomæ intelligendum esse de factis quæ pertinent ad Confessionem sacramentalem, ut quòd pœnitens hoc vel illud peccatum commiserit, quòd fuerit vel non confessus, non autem de dispositionibus quarum Confessarius est Judex. Quia tamen S. Doctor Opusc. 22. cap. 3. sub finem videtur illud etiam intelligere de dispositionibus pœnitentis, D. Ant. In foro Confessionis creditur homini pro se & contrà se, si nihil obstet, C. Si quid obstet, N. Obstat

ftat autem hîc gravis pœnitentis negligentia in adhibendis remediis contrà relapfum & inolitam confuetudinem.

Inft. 3°. Juxtà eundem S. Doctorem, dubia de proximo non funt interpretanda in pejorem partem: Ergo.

R. 1°. Hic effe plufquam dubium, ut dictum eft. 2°. Dato effe dubium, equidem non eft interpretandum in pejorem partem definiendo hunc effe malum, benè tamen fupponendo aut timendo ne fit malus dùm agitur de malo vitando aut bono promovendo, ut in præfenti cafu.

Obj. 3°. contrà eandem: Per abfolutionis dilationem periclitatur falus pœnitentis, fi fortè interim moriatur: Ergo.

R. hoc periculum effe remotum, cùm ubique adfint Confeffarii in cafu infirmitatis, ideòque cedere debet periculo proximo facrilegæ abfolutionis, quæ magis vitanda eft quàm mors finè abfolutione: Sed & mirum eft peccatorem timere periculum æternæ damnationis dùm falutarem agit pœnitentiam, & ad paucos dies illi differtur abfolutio, & non timuiffe dùm adderet peccata peccatis, & in eis per menfes & annos perfeveraret.

Obj. 4°. contrà fecundam Conclufionem: Juxtà communem Providentiæ curfum, converfio peccatoris confuetudinarii eft difficilis, requirit multos conatus, fitque pedetentim & fucceffivè: Ergo non debet abfolvi nifi poftquam fuam converfionem multis virtutum actibus probaverit. Ant. patet tum experientia, tùm exemplo Lazari quatriduani qui juxtà Auguftinum Tract. 49. in Joan. fuit figura peccatoris confuetudinarii, quem ut refufcitaret Chriftus, magna voce clamavit, infremuit & lachrymatus eft: Hinc addit Auguftinus: *Quàm difficilè furgit quem moles malæ confuetudinis premit:* Ergo.

R. ex dictis in probatione Conclufionis, D. Ant. Juxtà communem Providentiæ curfum converfio peccatoris confuetudinarii perfecta, quæ pertingat ufque ad integram eradicationem inolitæ confuetudinis, eft difficilis, fit fucceffivè, &c. C. Hæc autem converfio non requiritur ad abfolutionem, fi quidem, ut dictum eft ex Tridentino, obtineatur per fatisfactiones medicinales impofitas à Confeffario, ideòque fupponit abfolutionem: Et de hac converfione intelligitur exemplum Lazari & textus Auguftini. Converfio cordis quæ fita eft in dolore de peccatis & in propofito non peccandi eft difficilis, fit fucceffivè, &c. N. Juvante fcilicet Dei gratia quam nemini denegat: conftat ex probatione Conclufionis: Hæc autem fufficit ad abfolutionem, & fic effe converfum prudenter judicamus confuetudinarium qui nunquam monitus de remediis adhibentis, ad illa paratum fe exhibet, & de præteritis fe dolere profitetur; non enim fic fe gerunt qui non funt converfi, fed ut advertit ipfe Aug. citatus in Joan. dicunt: *Non poffumus tolli à confuetudine noftra.*

Inft. ipfe Aug. non nifi difficilè & poft longum tempus fuit converfus, ut ipfe narrat lib. 8. Confeff. cap. 5. Ergo.

R. 1°. Dato Ant. N. Confeq. Ex unius enim exemplo non debet concludi de omnibus, cùm enim converfio fit opus gratiæ & liberi arbitrii, quidam citius, quidam tardiùs convertuntur, quidam fortiùs, quidam imbecilliùs in fuam converfionem nituntur. 2°. Loquitur Aug. loco citato de converfione fua plena & perfecta, fcilicet de completa victoria concupifcentiarum & malorum habituum, non de converfione cordis fufficiente ad abfolutionem feu ad Baptifmum, quam nullus dubito præceffiffe in Auguftino diù antequam fufciperet Baptifmum, & quem fi citiùs fufcepiffet, faciliùs & citiùs malos habitus plenè viciffet: Undè ipfemet l. 1. Confeff. cap. 11. improbat quòd diutiùs diftulerit Baptifmum. Hac diftinctione converfionis perfectæ & imperfectæ, folves plura quæ tùm ex eodem Auguftino, cùm ex aliis Patribus opponi poffunt.

Obj. 5°. contrà eandem: Secundùm antiquos Canones, opera fatisfactoria præmitti debent abfolutioni: Ergo.

R. ex hoc argumento, quod magno apparatu proferunt rigidioris moralis defenfores, nihil expungi poffe in illorum favorem. 1°. Abfolutio de qua in Canonibus antiquis, probabilius non erat Sacramentalis, fed cæremonialis ad reconciliationem cum Ecclefia, & ad fufceptionem Euchariftiæ ut probabo infrà dùm de fatisfactione. 2°. Efto in his Canonibus agi de abfolutione Sacramentali, nihil favet adverfariis: Nam 1°. Pœnitentia illi prævia non imponebatur nifi jam verè pœnitentibus: Ergo non in eorum pœnitentiæ experimentum ut volunt adverfarii. 2°. Non imponebatur folis confuetudinariis aut recidivis, fed etiam primò lapfis. 3°, Imò multi per plures annos ftadium pœnitentiæ decurrebant, quidam ufque ad finem vitæ; id autem non requirunt aufteriores Theologi. Deniquè quod præcipuum eft, res eft difciplinæ quam mutavit Ecclefia, ut conftat tùm ex ejus hodierna praxi quam improbare nefas eft, tùm ex fequentibus propofitionibus damnatis: Prima: „ Ordinem præmittendi fatisfactionem abfolutioni, induxit non politia aut Inftitutio Ecclefiæ, fed ipfa Chrifti lex & præfcriptio, naturâ rei id ipfum quodammodò dictante;" eft 16. inter damnatas ab Alexandro VII. anno 1690. Secunda: „ Per illam praxim mox abfolvendi ordo pœnitentiæ eft inverfus" eft 17. Tertia: „ Confuetudo moderna quoad adminiftrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamfi eam plurium hominum fuftentet auctoritas & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominùs ab Ecclefia non habetur pro ufu, fed pro abufu."

Obj. 6°. contrà eandem: Confuetudinarius, de quo agitur, eft in occafione proxima, confuetudo enim eft illi occafio proxima: Ergo.

R. D. Ant. Eft in occafione proxima voluntaria, N. Involuntaria, C. Hanc enim retractavit per fincerum dolorem & propofitum adhibendi remedia contrà illam: Non denegatur autem abfolutio exiftenti in occafione proxima involuntaria, ut dictum eft §. præcedenti.

Inft. 1°, Verifimile eft quòd ex illa confuetudine etfi involuntaria, fed nondùm eradicata, adhuc peccabit confuetudinarius: Ergo.

R. 1°. Ant. effe incertum eft foli Deo notum. 2°. Dato Ant. N. Confeq. Ut enim homo fit capax abfolutionis, non requiritur quòd deinceps non peccet, aliàs nulli pœnitenti danda effet abfolutio fed requiritur quòd hîc & nunc habeat verum propofitum non peccandi ampliùs.

Inft. 2°. Atqui non poteft prudenter judicari, quòd nunc habeat iftud verum propofitum. Ergo. Prob. fubfumptum; fæpiùs fregit iftud propofitum factum in prioribus Confeffionibus: Ergo.

R. N. Ant. Ad probationem, N. Confeq. Quamvis enim ex hoc quòd priùs fregerit propofitum factum in prioribus Confeffionibus, in quibus nec correctus, nec monitus fuit de adhibendis remediis, poffit effe indicium ejus propofitum tunc non fuiffe verum, & ideò fuadenda fit Confeffio generalis; indè tamen non fequitur quòd propofitum quod nunc facit non fit verum, quia mutantur circumftantiæ; acceptando enim remedia dura & difficilia, dat figna veri propofiti, quæ non dedit in prioribus Confeffionibus.

Inft. 3°. Nemo concrederet bona fua illi qui haberet confuetudinem furandi, quamvis promitteret non amplius furari & acceptaret media propofita ad non amplius furandum: Ergo fimiliter.

R. N. Confeq. Difparitas eft 1°. quòd homines in cuftodia bonorum fuorum non folùm attendant ad præfens propofitum, fed etiam ad damnum quod fequi poteft five ex defectu propofiti, five ex ejus mutatione aut fragilitate: In hoc verò Tribunali magis attenditur ad præfentem difpofitionem quàm ad peccatum quod deinceps committi poteft ex mutatione propofiti & fragilitate

tate

tate, alioquin nulli peccatori, ut jàm dixi, danda esset absolutio, cùm nullus sit qui post absolutionem non relabatur, aut relabi non possit in peccatum. 2°. Quia concredere bona habenti consuetudinem furandi non est medium ordinatum ad refrænandam hanc malam consuetudinem, quin potius illi favet: At collatio Sacramenti est medium ordinatum ad compescendam malam habitudinem & impediendum relapsum.

Obj. 7°. contra tertiam conclusionem: Consuetudinarius qui post propositum amplius non peccandi & acceptationem mediorum in priori Confessione, adhuc relapsus est, fregit fidem: Ergo non est ampliùs illi adhibenda.

R. D. Ant. Fregit fidem ex mutabilitate voluntatis & fragilitate, C. Ant. Ex defectu sinceritatis in priori proposito, N. Ant. & Conseq. Si enim sic frangentibus fidem deneganda esset fides & absolutio, cùm omnis pœnitens promittat non ampliùs peccare, deneganda esset absolutio cuicumque recidivo etiamsi semel tantùm sivè in eodem, sivè in diverso genere peccati, quod nullus admittit.

Inst. 1°. Si ille consuetudinarius omitteret remedia præscripta, censeretur non habuisse verum propositum illa adhibendi: Ergo dùm iterum peccat, censendus est non habuisse verum propositum non peccandi.

R. posse negari Ant. Si ut plurimùm observet remedia & aliquoties tantùm omittat: Sed dato Ant. N. Conseq. Disparitas est 1°. quòd omittendo remedia & iterùm peccando, nihil superfit quo possit probare sinceritatem sui propositi; secùs si saltem observet media præscripta. 2°. Cùm media sint facilioris executionis quàm abstinentia à peccato in quod vehementer inducit inveterata consuetudo, ex omissione mediorum magis colligitur defectus propositi, quàm ex aliquot relapsibus.

Inst. 2°. Qui semel promisit restituere injustè ablatum & non restituit, non est absolvendus: Ergo.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd qui injustè retinet alienum, sit in occasione proxima, non solùm quatenus est in continuo statu peccati, retinendo alienum, sed etiam quatenus hæc injusta retentio est illi occasio sæpius iterandi malam voluntatem non restituendi. Secùs de simpliciter consuetudinariis aut recidivis.

Petes 1°. Quid sit dicendum de frequenter recidivis in peccata venialia?

R. 1°. Suppono hos faciliùs esse absolvendos quàm frequenter recidivos in peccata mortalia. 1°. Quia cùm peccatum mortale sit malum longe gravius, majus exigit odium & firmius propositum. 2°. Quia frequentiores sunt occasiones peccandi venialiter quàm mortaliter. 3°. Quia cùm peccantes venialiter tantùm, non desinant esse Dei amici, præsumitur gratiam veræ pœnitentiæ faciliùs illis conferri, quàm peccantibus mortaliter.

R. 2°. Frequenter recidivis in peccata venialia ex subreptione, potest regulariter conferri absolutio; quia hæc sunt humanæ fragilitatis appendices, quæ stare possunt cum sincero dolore & proposito; frequenter autem recidivi in peccata venialia ex deliberatione, ex affectu, ex consuetudine voluntaria, non sunt absolvendi nisi subjiciant clavibus aliquod peccatum mortale jam confessum, de quo verum concipiant dolorem, ut sit materia certa absolutionis. Idque eò utilius facient quod, ut advertit Auctor: „ Quantò aliquis pluries de peccatis confitetur, tantò magis pœna minuitur, ex ipsa natura actûs confitentis, qui habet pœnam erubescentiæ annexam. " Et iterùm: „ In secunda absolutione, gratiæ confertur augmentum, & quantò major gratia recipitur, minus de impuritate præcedentis peccati manet, & ideò minor pœna purgans debetur..... Undè non est inconveniens si per frequentem Confessionem etiam tota pœna tollatur, ut peccatum omninò remaneat impunitum pro quo pœna Christi satisfecit. "

Supp. q. 10. a. 2. o. — *Ib. q. 18. a. 2. ad 4.*

Petes 2°. Quæ remedia sint præscribenda consuetudinariis & frequenter Recidivis?

R. Generaliter esse præscribenda remedia contraria malis habitibus; quia contraria contrariis curantur: Sic luxurioso præscribendum est jejunium & aliæ corporis macerationes. Ebrioso abstinentia per aliquod tempus à vino vel cerevisia, præsertim quoties inebriabitur. Blasphemo vel perjuro, quoties blasphemabit aut pejerabit, quædam eleemosina, vel oratio, vel quid simile: Et sic de cæteris. Omnibus verò præscribenda est meditatio quatuor novissimorum, Passionis Christi, frequens Oratio, Invocatio Sanctorum præsertim B. Virginis, Angeli Custodis, frequentatio Sacramentorum, &c.

Petes 3°. Utrum Consuetudinarius teneatur Confessario interroganti, fateri suam consuetudinem?

R. affirmativè: Patet ex hac propositione damnata ab Innocent. XI. *Non tenemur Confessario interroganti, fateri peccati alicujus consuetudinem:* Est 58.

Ratio; quia id est necessarium, ut Confessarius cognoscat statum pænitentis & varia peccata quæ ex consuetudine, tanquàm ex causa voluntariâ procedunt, & sunt ex hoc capite imputabilia, atque ut possit congrua remedia præscribere.

Advertat autem Confessarius quòd dum pœnitentem inabsolutum dimittit, non durè sed benignè cum eo debeat agere, ipsique suadere se ægrè & nonnisi ex necessitate atque in bonum ipsius, absolutionem differre, concessurus libenter aliàs, cum emendatus redierit, ut sic ipsi non fiat Sacramentum odiosum, sed facilior & gratior reditus.

§. VII.

Quomodò Confessarius debeat se gerere cum Moribundo inopinatè oppresso & sensibus externis destituto?

Duplex hîc occurrit quæstio resolvenda: Prima, an iste moribundus sit absolvendus: Secunda, Quomodò, an absolutè vel conditionatè sit absolvendus?

Sectio I.

Utrùm Moribundus inopinatè oppressus & sensibus externis destitutus debeat absolvi?

Dico 1°. Absolvendus est moribundus qui priusquam destitueretur sensibus, petiit Confessarium, aut aliquod aliud signum pœnitentiæ dedit coràm adstante vel adstantibus qui per se vel per alios referant Confessario advenienti.

Est communis & certa in variis Conciliis & locis juris definita. Can. 12. Concilii Arausicani I. dicitur: „ Subitò obmutescens baptisari aut Pœnitentiam agere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habeat, aut præsentis in suo nutu. " Idem Concil. Carthaginense IV. Can. 7. Idem Toletanum XI. Can. 12. Idem cap. *Qui recedunt* 26. q. 6. cap. *Is qui* ibid. cap. *multiplex* de Pœnit. Dist. 1. & Rituale Romanum Pauli V. de moribundo sensibus privato dicit: „ Si confitendi desiderium sivè per se, sivè per alios ostenderit, absolvendus est.

Ratio est; quia petitio Confessionis seu alia signa pœnitentiæ, sunt quædam Confessio generalis & implicita seu virtualis, dum alia haberi non potest, & adstantes sunt interpretes per quos moribundus confitetur Sacerdoti præsenti. De Decreto Clementis VIII. quod posset opponi, dicam infrà dùm de Confessione per litteras.

Dico 2°. Moribundus qui professus est Religionem

nem Christianam, etsi nullum speciale signum doloris dederit antequam privaretur sensibus, est absolvendus.

Huic Conclusioni contradicunt plures & graves Theologi: Videtur tamen nunc communior.

Prob. auctoritate: 1°. S. Aug. l. 1. de adulterinis conjugiis. c. 26. de Catechumenis qui subitò oppressi Baptismum petere non possunt, nec ad interrogata respondere, dicit: „Prosit eis quod „ eorum in fide Christiana jàm nota voluntas, ut „ eo modo baptisentur quomodo baptisantur infan„ tes, quorum nulla adhuc voluntas patuit". Et postquam dixit non esse condemnandos eos qui non audent tales baptisare, addit: „Sed non solùm in„ credibile est, nec in fine vitæ hujus baptisari Ca„ techumenum velle; verùm etiamsi voluntas ejus „ *incerta* est, multò satius est *nolenti dare*, quàm „ volenti negare, ubi velit an nolit sic non ap„ paret, ut tamen credibilius sit, eum, si posset, „ velle se potiùs fuisse dicturum ea Sacramenta „ percipere, sinè quibus jàm credidit, se non „ oportere de corpore exire". Et cap. 28. „Ego „ non solùm alios Catechumenos, verùm etiam „ ipsos, qui viventium conjugiis copulati reti„ nent adulterina conjugia, cùm salvos corpore „ non admittamus ad Baptismum, tamen si de„ sperati jacuerint, nec pro se respondere potue„ rint, baptisandos puto, ut etiam hoc peccatum „ cum cæteris regeneratione abluatur. Quis enim „ novit, utrùm fortassis adulterinæ carnis illecebrà „ usque ad Baptismum statuerant detineri." ? Et tandem concludit. „ Quæ autem Baptismatis, ea„ dem reconciliationis est causa, si fortè pœni„ tentem finiendæ vitæ periculum præoccupave„ rit. Nec ipsos enim ex hac vita sinè arrha suæ „ pacis exire velle debet Mater Ecclesia". Nihil videtur expressius pro conclusione nostra. Attamen

Respondent quidam Augustinum loqui de iis qui aliquo speciali signo petierunt Baptismum vel absolutionem.

Verùm huic Responsioni apertè contradicit textus Augustini, quippè qui loquitur de eo qui subitò oppressus, non potest petere Baptismum, nec ad interrogata respondere, quem dicit esse baptisandum, sicut baptisantur infantes, sinè ullo propriæ voluntatis judicio: De eo, inquam, cujus voluntas *incerta est*, de quo non apparet, *an velit aut nolit*, & cui satius est dare *nolenti*, quàm *volenti negare*.

Respondent alii Augustinum loqui de Catechumenis & Pœnitentibus publicis, qui licèt aliquo speciali signo tunc non indicaverint actuale suum desiderium, suscipiendi Sacramentum Baptismi vel Pœnitentiæ, præcesserant tamen hujus desiderii signa per adscriptionem Catechumenatui & statui Pœnitentium, in eoque perseverantiam.

Sed contrà 1°. S. Aug. non facit vim in statu Cathechumenatûs seu pœnitentiæ, sed in hoc quòd cùm incertum sit, an Catechumenus vel pœnitens *velit aut nolit, satius est nolenti dare, quàm volenti denegare*. 2°. Quod est in Catechumeno & Pœnitente professio Catechumenatûs & Pœnitentiæ, hoc est in fideli professio Religionis Christianæ: Undè sicut vi suscepti statûs Catechûmenatûs seu pœnitentiæ, primi præsumuntur velle suscipere Sacramentum Pœnitentiæ seu Baptismi, ità ultimus vi suscepti statûs Religionis Christianæ, præsumitur velle mori cum absolutione more Christianorum.

Inferes: Ergo, juxtà Augustinum, absolvi poterunt qui nullo dato speciali signo pœnitentiæ retinent adulterina conjugia, quod, inquit Recentior, nemo unus sanæ mentis affirmat.

Sed quid dicit: *Nemo unus sanæ mentis*, cùm ipse Augustinus id disertissimis verbis, non solùm affirmet, sed probet, rationem subjungens: *Quis enim*, ait, *novit utrùm fortassis adulterinæ carnis illecebrâ usque ad Baptismum statuerant detineri?*

2°. Sacerdotale Romanum impressum anno 1560. Conclusionem nostram docet ex S. Antonino. Idem memoriale Confessorum editum anno 1623. à Gregorio XV. dum esset Archiepiscopus Bononiensis. Idem statuta Synodi Lemovicensis anno 1620. cap. 21. ubi legitur absolutionem posse conferri Christiano *qui judicio omniumque sensuum usu statim captus est non petitâ Pœnitentiâ nulloque signo contritionis edito*. Denique Henricus à S. Ignatio in sua Ethica impressa anno 1709. citat plusquam quadraginta Auctores qui eandem Sententiam tenent.

Prob. rationibus. 1°. Si non liceret absolvere moribundum in casu Conclusionis, ideò esset quia deest materia sensibilis, scilicet Confessio dolorosa, sinè qua subsistere non potest absolutio sacramentalis: Atqui hæc ratio nulla est: Ergo. Maj. est tota aut saltem præcipua ratio Adversariorum. Prob. Min. Professio vitæ Christianæ conjuncta cum statu morbi, est quædam Confessio generalis & implicita, quia nullus est aut vix ullus inter fideles, qui instante morte, non velit confiteri & christianè mori. Confir. Si iste moribundus petiisset Confessarium, censeretur sufficienter confessus ad recipiendam absolutionem, ut omnes fatentur ex prima Conclusione: Atqui qui vitam Christianam professus est, censetur pariter petere in morte Confessarium, ut mox dicebam: Ergo sicut petitio formalis facit, quòd in primo; ista Confessio generalis & implicita sit sensibilis; petitio virtualis, seu professio vitæ christianæ conjuncta, morbo idem facit in secundo.

2°. Licitum est uti materiâ dubiâ in administratione Sacramentorum, quandò certa haberi non potest & urget necessitas; atqui in casu Conclusionis, materia sensibilis, scilicet confessio dolorosa est dubia: Ergo super illam potest proferri absolutio sacramentalis. Maj. est certa, tum ex Traditione Ecclesiæ quæ non denegat absolutionem sceleratis eam in morte petentibus, de quorum tamen pœnitentia meritò dubitatur, tum ex communi praxi in aliis Sacramentis, tum deniquè quia cum Sacramenta sint propter homines, melius est Sacramentum exponere periculo nullitatis, quàm animam æternæ damnationi. Prob. Min. 1°. Ex auctoritatum & rationum nostrarum pondere, quod non omninò elevant rationes contrariæ, utpotè solubilia argumenta, ut videbimus, proindè remanet dubium de materia. 2°. Quia cùm quis Religionem Christianam professus est, jure præsumitur, ut diximus, velle mori christianè & absolvi in morte, ut solent omnes fideles, probabile est, aut saltem dubium an non omnes ejus motus corporales in hoc statu, gemitus, suspiria, intuitus fixus, aspirationes sint signa quibus vellet indicare suum desiderium & suam contritionem; sic enim non semel contigisse narrant Marchantius, Decoq, Gabriel à S. Vincentio, &c. Ergo materia sensibilis seu Confessio dolorosa est dubia.

Ex his rationibus & ex testimonio Augustini patet Conclusionem nostram esse intelligendam non solum de eo qui vitam christianam, ut decebat, duxit, sed etiam de eo qui verbis & factis simpliciter professus est Religionem Christianam.

Obj. 1°. Rituale Romanum & jura laudata in prima Conclusione requirunt ad absolutionem in moribundo signa pœnitentiæ distincta à vita christiana: Ergo.

R. Similia signa requirunt ad collationem Baptismi & Extremæ-Unctionis, & tamen constat sine illis hæc Sacramenta posse conferri: Itaque, N. Conseq. Quia Rituale & jura præcipiunt quod certum est, non autem impediunt, nec prohibent quod probabile est.

Obj. 2°. Professio vitæ christianæ non est Confessio, aliàs sequeretur quòd fideles toto tempore vitæ confiterentur: Ergo.

R. D. Ant. Professio vitæ christianæ sola non est Confessio, C. Juncta statui morbi, N. Ex hoc enim quòd christiane vixerit, colligitur quòd in periculo mortis velit & petat confiteri, & sicut petitio Confessionis est materia sufficiens sensibi-

lis

lis ad absolutionem, ità professio christiana juncta morbo.

Inst. 1°. Velle confiteri non est confiteri: Ergo.

R. 1°. Hoc argumento probari quòd nec sit absolvendus, qui antè alienationem à sensibus petit Confessionem, de illo enim pariter dicetur, velle confiteri, non est confiteri: Nimiùm ergo probat argumentum: Unde, D. Ant. Velle confiteri non est confiteri explicite, C. Non est confiteri implicite sive virtualiter & ad sensum Ecclesiæ, N. Quia Ecclesia à Christo edocta, sumit in periculo mortis voluntatem confitendi manifestatam, sive per vitam christianam, sive per aliquod aliud signum speciale pro quadam Confessione generali, implicita seu virtuali, quæ in his angustiis sufficiat ad absolutionem. Adde quòd iste moribundus fortè per suos motus corporales, ut dictum est, conetur exprimere suam confessionem; Undè fit confessio dubia, quæ sufficit in necessitate.

Inst. 2°. Nulla est necessitas huic impendendi absolutionem: Ergo. Prob. Ant. Poterit justificari per Extremam-Unctionem, cùm ut probamus alibi, Sacramenta vivorum per accidens causent primam gratiam: Ergo.

R. N. Ant. ad probationem: Quamvis nobis sit probabilius Sacramenta vivorum per accidens causare primam gratiam, id tamen non est certum, ideòque neutrum Sacramentum est negligendum: Nec fortè superest tempus ad Extremam-Unctionem, ut sæpè contingit. Possent plura opponi, sed quæ ex dictis facilè solvuntur.

Petes utrùm moribundus in casu, tàm adstantibus, quàm Confessario ignotus, nec ullum habens apud se Religionis indicium, sit absolvendus?

R. hunc casum videri valdè dubium, nec dubito quin plures, qui Conclusionem nostram sustinent, negabunt hunc ignotum esse absolvendum: Attamen quia non est certum non esse christianum, & indè neque certum quòd motus ejus corporales, non sint signa quibus vellet significare suum desiderium, & indè nascitur aliquod dubium de materia, non auderem condemnare qui illum absolveret; sicut non foret condemnandus qui in necessitate baptisaret in quocumque liquore, de quo dici potest, fortè est aqua.

Sectio II.

Utrùm iste moribundus de quo Sectione præcedenti sit absolvendus absolutè vel conditionatè?

Quæstio non ità pridem orta est in Academia Lovaniensi; an sit valida hæc absolutionis forma, *absolvo de si sis dispositus*, quam hujus celebris Academiæ alumni, ut plurimùm resolvunt negativè. De aliis conditionibus, ut *si vivis*, *si sis baptisatus*, &c. non disputant; quia, inquiunt, sunt conditiones *facti*, de quibus judicare non debet Confessarius, sed per se insunt & ideò inutiliter apponerentur, appositæ tamen nihil obstarent. Hanc autem conditionem *si sis dispositus*, vocant conditionem juris, quia de illa debet judicare Confessarius; & ideò dicunt per eam irritari formam, quia eà adhibitâ desinit esse forma judicialis, qualis debet esse ex institutione Christi; sicut non esset judicium seu sententia judicialis, si Judex forensis sic pronunciaret: *Adjudico hanc domum Petro*, *si sit ipsius*, seu *si ad illam habeat jus*.

Suppono ut certum extrà casum necessitatis non esse licitum uti hâc formâ conditionatâ, *Absolvo te si sis dispositus;* tùm quia non fert usus & praxis Ecclesiæ; tùm quia præberetur occasio Confessariis absolvendi quemlibet, quantumvis scelestum, consuetudinarium, versantem in occasione proxima, imò & apertè indispositum, absque periculo sacrilegii ex hac parte, sicque pessum iret disciplina Ecclesiastica in contemptum Sacramenti & perniciem animarum. Hoc supposito

Dico 1°. Absolutio data sub conditione; *Si sis dispositus*, est valida.

Est longè communior, & ut arbitror extrà Academiam Lovaniensem communissima: Quod enim opponitur ex Theologia morali Illustrissimi Genetti non spectat validum, sed licitum.

Prob. 1°. Absolvens sub hac conditione, *si sis dispositus*, absolvit absolutè, nec suspenditur effectus Sacramenti; purificatà enim conditione quæ est de præsenti, forma conditionata transit in absolutam, ut contingit in omnibus propositionibus sub conditione de præsenti: Atqui absolvens absolutè, validè absolvit: Ergo.

Prob. 2°. Evertendo fundamentum Adversariorum: Si esset invalida hæc absolutio, ideò esset quia non foret judicialis, qualis debet esse ex institutione Christi, qui hoc Sacramentum per modum actûs judicialis instituit, sicut si Judex forensis diceret: *Adjudico domum Petro*, *si illius sit*, seu, *si jus ad illam habeat;* non foret judicium validum; quia supponeret id de quo quæritur & de quo debet judicare: Atqui hæc & ratio & paritas nulla est: Ergo. Maj. est totum fundamentum adversæ sententiæ.

Prob. Min. multipliciter. 1°. Hæc propositio proposita, *absolvo te si sis dispositus*, duo importat omninò disparata: Primum membrum *absolvo te*, importat actum judicialem quo Minister quantùm in se potest, absolvit pœnitentem à peccatis. Secundum membrum, *si sis dispositus*, importat dubium Ministri de dispositione pœnitentis & ejus intentionem non absolvendi, si non sit dispositus: Hæc autem duo sunt omninò disparata ut patet; consequenter, unum non contradicit alteri, nec illud vitiat aut destruit. Confir. 1°. Intentio non absolvendi Petrum si non sit dispositus, non destruit intentionem ipsum absolvendi si sit dispositus: Ergo neque hæc intentio conditionata expressa cum forma, illam aut actum judicialem destruit. Confir. 2°. Quando dico, *si non es baptisatus te baptiso*, hæc propositio conditionata duo disparata importat, nec conditio pertinet ad formam Baptismi nec est pars illius, alioquin forma Baptismi effectiva gratiæ, esset ab Ecclesia à qua est ista conditio, quod nullus admittit: Ergo similiter dùm dico, *si sis dispositus te absolvo*, conditio expressa non pertinet ad formam Pœnitentiæ, nec est pars illius, proindèque remanet forma judicialis, perindè ac si hæc conditio non exprimeretur.

Prob. 2°. eadem Min. Ideò sententia Judicis forensis prolata sub hac conditione: Adjudico domum Petro, si hujus ad illam habeat, est invalida & nulla; quia Judex forensis non est institutus ut conferat jus uni litigantium, sed ut illud declaret, & propter hoc litigantes ipsum adeunt, idque ab eo petunt; undè si id non declaret, sed supponat, nihil efficit & ejus sententia est nulla. At Judex sacramentalis non est institutus ut declaret pœnitenti ejus dispositiones, neque id petit pœnitens, sed ut significet & conferat gratiam remissivam peccatorum, quam significat & confert, non obstante conditione *si sis dispositus*.

Confir. Dùm Judex forensis dicit: *Adjudico domum Petro, si jus ad illam habeat*, nullus cognoscit an subsistat conditio, non Judex, non litigantes, sicque sententia est inefficax & nulla, resque in eo statu remanet in quo erat anteà: At dùm Confessarius dicit: *Absolvo te si sis dispositus*, licèt nec ipse, nec pœnitens cognoscat an subsistat conditio, novit tamen principalis absolvens, nempè Christus, qui per ministerium Sacerdotis, confert principaliter gratiam remissivam peccatorum, si conditio, quam novit, subsistat: Undè ut esset aliqua paritas inter Judicem forensem & sacramentalem, deberet supponi Judicem forensem esse sic institutum à Rege, ut Rex ratum haberet quidquid Judex judicaret, si veritate nitatur: Est enim casus Judicis sacramentalis: In hac autem hypothesi Judex nesciens pro qua parte stet jus, certus autem id à Rege sciri, non invalidè dicet: *Adjudico domum Petro, si jus*

jus ad illam habeat, & Rex declaret Petro jus competere: Non ergo ideò Sententia forensis est invalida præcisè, quia est conditionata, sed quia veritas sub conditione expressa est incerta & ignota judici, & partibus ad quas dirigitur; quod non currit in sententia sacramentali conditionata, quæ non dirigitur ad notitiam pœnitentis, & cujus conditio est nota principali absolventi. Hæc & alia proferunt, qui disputant contrà Lovanienses.

At dices: Numquid Confessarius debet judicare de dispositione pœnitentis?

R. Equidem debet judicare de dispositione pœnitentis, non solùm quoad contritionem & propositum, sed etiam quoad plura alia, ut quòd vivat, quòd sit baptisatus, &c. si hæc sint dubia & incerta: Debet, inquam, de istis omnibus judicare, ut licitè absolvat, sed non ut validè absolvat; quamvis enim de dispositionibus non judicet, imò judicet non esse dispositiones, si tamen absolvat, verè erit pœnitens absolutus, si sit dispositus; Quandò ergo de dispositionibus non potest judicare, quia omninò sunt incertæ & ignotæ, nec manifestari possunt, ad id non tenetur: Et tamen si secundùm mentem Matris Ecclesiæ in necessitate debeat absolvere, apponit conditionem, ut salvet reverentiam debitam Sacramento. Plura non addo, quia convulso adversæ sententiæ fundamento, nihil est quod reponatur.

Dico 2°. Videtur licitum in casu necessitatis absolvere sub hac conditione mente retenta, *Si sis dispositus*.

Ratio est 1°. Quia absolutio sub hac conditione mentali nullibi videtur improbata ab Ecclesia. 2°. De ejus validitate non est dubium, cùm, ut audio, controversia orta Lovanii, non sit de conditione mente retenta, sed verbis expressa in forma. 3°. Hanc esse licitam communiter docent Theologi. Denique ratio suadet esse adhibendam in casu necessitatis, quando dignosci non potest dispositio pœnitentis, ne scilicet Sacramentum exponatur periculo nullitatis & irreverentiæ.

Quantùm verò ad expressionem hujus conditionis in verbis formæ, utrum sit licita? Hæret hic mihi calamus. Ex una parte. 1°. non videtur quòd ullus SS. Patrum, aut Ecclesia unquam in aliquo Concilio, aut Rituali illam formam probaverit, seu etiam illius mentionem fecerit, licet sæpè minimas Sacramentorum cæremonias assignet, & quomodò Sacramentum Pœnitentiæ sit moribundis administrandum instruat; cùm tamen conditionatam formam pro Baptismo, & Extrema Unctione in certis casibus admittat; & à Concilio Tridentino prohibetur, ne vel excogitetur, vel mutetur Ritus aliquis à receptis Ecclesiæ Ritibus in administratione Sacramentorum. Ità illustrissimus Genetti in sua Theologia morali, communiter dicta Gratianopolitana. 2°. Quia ab aliquot annis acriter validitas formæ sic conditionatæ impugnatur in Academia Lovaniensi, ex quo quidam inferunt reddi dubiam hanc formam: Illicitum est autem in Sacramentis conferendis uti forma dubia, relictâ certâ, ut constat ex propositione damnata ab Innocentio XI.

Respondent alii ad primum, innumeros Theologos omnium nationum, Italos, Gallos, Germanos, Hispanos, Belgas, &c. hanc formam conditionatam docere, ut licitam, & usurpari solitam; non quidem de illa ex professo tractando, hoc est discutiendo rationes pro & contrà, sed dùm occasio se offert eam, ut certam & indubitatam asserendo, eamque in quorumdam Episcoporum Decretis tradi: Ex quo inferunt eam ab Ecclesia saltem tacitè probari.

Ad Concilium Tridentinum, neque sensum, neque terminos illius in verbis citatis referri: Hic est Canon 13. Concilii sess. 7. „ Si quis dixerit „ receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ Ri„ tus, in solemni Sacramentorum administratione „ adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine pec„ cato à Ministris pro libitu omitti, aut in novos „ alios *Per quemcumque Ecclesiarum Pastorem* mu„ tari posse, anathema sit." Declarat ergo Concilium receptos Ritus non posse in novos mutari *Per quemlibet Sacerdotem*, id est inferiorem, seu Parochum; non enim Concilium prohibet Episcopis inducere novos Ritus pro suis respectivè Diœcesibus, ut patet ex tot diversis Ritualibus: At, inquiunt, Ritus absolvendi sub conditione non est inductus *Per quemlibet Pastorem*, sed ex communi sensu Theologorum, & ex Decretis quorumdam Episcoporum Ecclesiâ tacitè approbante. Addunt in sua sententia Ritus receptos non contemni, nec omitti, nec in novos mutari, quod enim in aliud mutatur, non manet idem; conditio autem addita in administratione Pœnitentiæ, licèt sit nova, cùm tamen sit quid disparatum ad formam, eam in se non mutat, sed remanet eadem, ut antè in his verbis: *Absolvo te*.

Respondent ad secundum, aliquos Theologos unius tantùm Universitatis, etsi celebris, non esse sufficientis ponderis, ut inducant dubium in Theologia contrà communissimam & receptissimam aliorum Theologorum omnium nationum sententiam, maximè si eorum fundamentum sit solidè impugnatum. An ità sit, non ego judico, pro mea ergà sapientissimos & meritissimos viros reverentia, viderint alii. Hoc unum moneo, quòd cùm conditio mente retenta æquivaleat verbis expressæ, & in casu sufficiat, neque de validitate formæ sub hac conditione mentali sit controversia; non est cur sinè necessitate, formæ verbis conditionatæ, in praxi obstinatiùs insistamus.

§. VIII.

Quid debeat agere Confessarius, quando errorem in Confessione admisit?

Dico 1°. Si ex errore Confessarii invalidum sit Sacramentum, ut si formam non protulit, si absolvit sinè intentione, aut jurisdictione, aut indispositum, &c. tenetur, secluso scandalo, monere pœnitentem in Confessione sequenti, si redierit: Si autem non redierit, & urgeat necessitas, tenetur monere extrà Confessionem, petitâ priùs & obtentâ illius licentiâ loquendi de auditis in Confessione; idque cum gravi suo incommodo, si error fuit graviter culpabilis, secùs si leviter, aut nullatenùs fuit culpabilis. Quòd si nec redeat pœnitens, nec extrà Confessionem velit dare licentiam, Confessarius de errore, si culpabilis fuit pœnitentiam agat, rem Deo commendet & quiescat, quia functus est suo munere, quantùm debuit & potuit.

Explicantur singula. Dixi 1°. *Secluso scandalo*; quia si Confessarius præsentiat ex monitione, etiam in Confessione, graviter commovendum pœnitentem, & indè fieri odiosum Sacramentum, sivè culpabiliter, sive inculpabiliter erraverit, taceat & relinquat pœnitentem in bona fide, nisi urgeat periculum mortis, & prævideatur pœnitens moriturus in statu peccati, tunc enim obtentâ licentiâ, monendus est, tùm propter extremam necessitatem, tùm quia in moribundo, non est natum sequi scandalum ex monitione.

Dixi 2°. *Teneri monere etiam extrà Confessionem, si necessitas urgeat*, ut si pœnitens defectu absolutionis sit diù mansurus in statu peccati mortalis; aut quod urgentius est, si sit in eo statu moriturus; *Idque cum gravi suo damno, si error fuit graviter culpabilis.* Quia recta ratio postulat, ut qui ex culpa gravi, grave damnum alteri intulit, illud resarciat, etiamsi indè grave damnum patiatur.

Unde

Undè in primo casu teneretur, v. g. conficere aliquot leucas, non tamen viginti aut triginta, quia id censetur gravius; ad id autem teneretur in secundo casu, quia est extrema necessitas.

Dixi 3°. *Secùs si leviter, aut nullatenùs error fuit culpabilis*; quia nemo tenetur cum gravi suo incommodo subvenire alterius nocumento, quod sinè sua culpa, aut sinè gravi accidit. Si tamen urgeret dicta extrema necessitas, teneretur monere cum aliquo saltem suo incommodo.

Ex his inferes quòd si absit utraque necessitas, putà, si moraliter certum sit quòd pœnitens iterum & brevì confitebitur, & ideò à præcedentibus peccatis indirectè absolvetur, non teneatur Confessarius ipsum monere, nisi in Confessione, si redeat: Quia ex monitione extrà Confessionem sequitur semper aliquod scandalum in pœnitente, & magna verecundia ac infamia quædam in Confessario, ut rectè advertit Nugno hic a. 4. dub. 5. Pœnitens autem propter bonam fidem excusatur ab integritate materiali Confessionis secuturæ, in qua speratur justificandus.

Dico 2°. Si ex errore sivè culpabili, sivè inculpabili Confessarii, pœnitens exponatur periculo proximo peccandi, v. g. quia non fuit monitus de occasione proxima deserenda, in qua ideò putat posse remanere, quantumvis sit validum Sacramentum, videtur eodem modo loquendum ac in præcedenti Conclusione propter easdem rationes. Idem propter idem si omiserit injungere restitutionem necessariam, aut dixerit non esse faciendam. An autem si in hoc casu monere non possit pœnitentem, teneatur loco ejus restituere? Respondimus negativè, ubi agitur de pura omissione etsi culpabili. Differt. 9. de Jure a. 18. §. 7. Vide.

Dico 3°. Si ex errore Confessarii non sit invalidum Sacramentum, nec sequatur in pœnitente periculum proximum peccandi, nec damnum respectu tertii, sed tantùm præjudicium directæ remissioni aliquorum peccatorum, putà quia omisit, etiamsi culpabiliter, interrogare peccatorum species, numerum, circumstantias, &c. tenetur quidem, ut salvetur in quantum potest integritas materialis confessionis, monere Pœnitentem in confessione si redeat, & possit fieri absque inconvenienti, quale esset, si ex refricata alicujus peccati memoria, Pœnitens magno rubore afficeretur, & indè haberet exosum Sacramentum, ut facilè contingit in mulieribus circà peccata carnis. Extrà Confessionem autem, secundùm communiorem & nobis veriorem Sententiam, non tenetur monere: Quia judicium sacramentale est jàm valide finitum, nec Pœnitenti ullum est inde periculum salutis, cùm supponatur in gratia, & ab omnibus peccatis saltem indirectè absolutus: Ex monitione autem extrà Confessionem semper natum est sequi, ut jam diximus, scandalum in Pœnitente, & in Confessario magna verecundia & quædam infamia.

Dico 4°. Si Confessarius absolverit Pœnitentem à censura à qua absolvere non poterat, & pœnitens ignoret se censurà innodatum, Confessarius potest obtentà facultate ipsum nescientem aut absentem absolvere; quia absolutio à censura non exigit præsentiam absolvendi, sicut absolutio sacramentalis à peccatis, nisi forte facultas esset restrictè concessa ad absolvendum in Confessione tantùm; quo casu deberet ipsum monere, secluso scandalo, ut ante.

DIGRESSIO HISTORICA.

De veteri Ecclesiæ Disciplina circà absolutionem datam vel denegatam certis peccatoribus, tàm sanis quàm infirmis.

Ad §. 6. art. præced.

De duobus peccatorum generibus est quæstio. 1°. De sanis atrociorum criminum reis, præsertim Apostasiæ & Mœchiæ. 2°. De peccatoribus quibusvis in extremo vitæ tantùm pœnitentibus: An utrisque denegata fuerit aliquando absolutio.

SECTIO I.

Utrùm sanis graviorum peccatorum reis pœnitentibus absolutionem sacramentalem aliquandò denegaverit Ecclesia?

Dico: Nunquam fuit ea universalis Ecclesiæ disciplina ut denegaret absolutionem sanis atrociorum criminum reis pœnitentibus.

Videtur probabilior & communior contrà Petavium, Morinum & quosdam alios.

Antè Probationem nota fuisse principium apud Catholicos receptissimum adversùs Montanistas & Novatianos, *frustrà esse pœnitentiam quæ caret veniâ.* Ex quo colligitur quòd omnibus qui invitabantur aut admittebantur ad pœnitentiam, ejusve probata indicia proferebant, non fuerit denegata absolutio.

Prob. Conclusio 1°. Apost. 2. Cor. 2. absolvit incestuosum Corinthium. S. Joan. Apocal. 2. Thyatirenos stupris & fornicationibus addictos hortatur ad pœnitentiam. Multa alia proferunt Auctores ex tribus primis Ecclesiæ sæculis, usque ad tempora Tertulliani circa quæ quidam volunt immutatam fuisse Ecclesiæ disciplinam, præsertim ergo Apostatas & Mœchos.

2°. Ex ipso Tertulliano, antequam ad Montanistas deficeret qui lib. de Pœnit. cap. 4. dicit *omnibus delictis seu carne seu Spiritu, seu facto seu voluntate commissis, Deum veniam per pœnitentiam spopondisse:* Et cap. 7. *Offendisti;* inquit, *sed reconciliari adhuc potes:* Et enumeratis criminibus Thyatirenorum, Sardorum, Pergamenorum, & Laodicenorum, subdit: *Et tamen omnes ad pœnitentiam commonet Spiritus, sub comminationibus quidem: non comminaretur autem non pœnitenti, si non ignosceret pœnitenti.*

3°. Zepherinus Papa in solemni suo Decreto quod refert & vellicat Tertullianus factus Montanista l. de Pudicitia c. 1. dicit: *Ego & Mœchiæ & fornicationis delicta, Pœnitentiâ functis dimitto.* Loquitur tantùm de Mœchis, quia de his solis consultus fuerat occasione quorumdam Episcoporum Africanorum, qui Mœchis, teste Cypriano, pœnitentiam denegabant, ut dicam infrà. Hoc autem Decreto, non novam invehit disciplinam, sed antiquam confirmat. Idem Pontifex recepit Natalium Episcopum de crimine hæreseos pœnitentem, referente Eusebio l. 5. c. 27.

4°. S. Cyprianus Epist. 52. ad Antonianum ait: „ Miror quosdam (Novatianos) sic obstinatos ut „ dandam non putent lapsis pœnitentiam; aut „ pœnitentibus existiment veniam denegandam... „ Neminem putamus à fructu satisfactionis & spe „ pacis arcendum cum sciamus juxtà Scripturarum divinarum fidem auctore & hortatore ipso „ Deo, & ad agendam pœnitentiam peccatores „ redigi, & veniam atque indulgentiam pœnitentibus non denegari." Ibidem laudat Cornelium Papam quòd in Communionem Ecclesiæ receperit Trophimum & magnam partem populi qui à fide defecerant, & probat Decretum quo fuerat statutum Libellaticos admittere, Sacrificatis *in exitu subvenire,* quod postquam variis rationibus confirmavit, addit exemplum Mœchorum: *Nam & Mœchis,* inquit, *à nobis pœnitentiæ tempus conceditur & pax datur.*

Sacrificati dicebantur, qui Idolis sacrificaverant: *Libellatici,* qui Libellis oblatis Magistratibus, obtinebant, sivè numeratâ pecuniâ, sivè favente alicujus patrocinio, litteras attestantes, ipsos Idolis sacrificasse, quod tamen non fecerant.

5°. Canon 22. Concilii Elliberitani quod præcipuè opponitur, sic habet: „ Si quis de Ecclesia „ Catholica ad hæresim transitum fecerit, rursùsque recurrerit, placuit huic pœnitentiam non „ esse denegandam, eò quòd cognoverit pecca- „ tum

„ tum suum &c." Observavimus autem suprà esse apud Catholicos dogma constans, eis quibus concedebatur pœnitentia, non denegandam esse veniam, ne frustrà esset pœnitentia.

Obj. 1°. Tertullianus l. de Pudicit. c. 1. impugnans Decretum Zepherini significat antiquam esse Ecclesiæ disciplinam denegare veniam Mœchis, sicut Apostatis & Idololatris, Zepherinum autem suo Decreto eam immutasse pro Mœchis. Et cap. 12. scribit: *Hinc est quòd neque Idololatris, neque sanguini*, id est homicidis, *pax ab Ecclesiis non redditur:* Ergo.

R. Tertulliano Montanistæ nullam esse fidem adhibendam in iis quæ hìc contrà Ecclesiam Catholicam effutit: Tùm quia in prioribus operibus contrarium docet, ut vidimus; tùm quia in eodem lib. de Pudicitia, quem post suam defectionem scripsit, sibi contradicit; agnoscit enim cap. 1. Decretum Zepherini in Ecclesia servari, cap. 2. impugnat Sententiam Catholicorum qui dicunt omnia delicta esse condonanda, *quia Deus bonus est & non tanti ducit mortem peccatoris quàm pœnitentiam.* Et cap. 3. revellere conatur hanc alteram eorumdem rationem: *Nihil agendum est frustrà: Porrò frustrà agetur pœnitentia si caret veniâ: Omnis autem pœnitentia agenda est: Ergo omnis veniam consequatur, ne frustrà agatur:* Quibus evidenter patet ipsum agnovisse in Ecclesia nulli crimini veniam denegari. Insuper quod dicit cap. 12. *pacem ab Ecclesiis non reddi,* non loquitur de Ecclesiis Catholicorum, sed Montanistarum.

Obj. 2°. S. Cyprianus Epist. 14. & 52. ad Antonianum scribit lapsis pœnitentibus qui habebant Libellos Martyrum, si sint in mortis periculo, *cum pace à Martyribus sibi promissâ, ad Dominum remittantur,* cæteri verò qui non habebant Libellos à Martyribus, *expectent antè de Domini protectione, Ecclesiæ ipsius publicam pacem:* Ergo iis pœnitentibus qui carebant Libellis Martyrum, etiam in infirmitate venia denegabatur.

R. D. Consequens: Ergo pœnitentibus qui carebant Libellis Martyrum etiam in infirmitate denegabatur venia, sumpta pro admissione ad Eucharistiam & perfectâ reconciliatione cum Ecclesia, C. Sumpta pro absolutione sacramentali, N. Discrimen igitur quod ponit Cyprianus inter eos qui libellis Martyrum erant muniti & alios, est, quòd primis in gratiam Martyrum aliquid de severitate pœnitentiæ remittebatur, & si in periculo mortis versarentur, concedebatur perfecta reconciliatio cum Ecclesia & participatio Eucharistiæ, quæ denegabantur aliis.

Quod autem scribit Cyprianus laudatâ Epistolâ 52. quosdam Episcopos denegare pacem Mœchis; hæc fuit singularis aliquorum disciplina quam ipse non approbat, nec approbavit Ecclesia. Et cùm ibid. dixit sub finem desertores occisos pro fide non esse admittendos ad pacem Ecclesiæ, loquitur de iis qui occubuerant ab Ecclesiæ unitate præcisi in schismate Felicissimi.

Obj. 3°. Concilium Eliberitanum in Hispania circà annum 305. pluribus Canonibus statuit absolutè denegandam esse, etiam in fine *Communionem* Apostatis, Homicidis, Mœchis, Relapsis, fœminis quæ relictis viris, aliis nubunt, lenocinium exercentibus, Virginibus sacris in fornicationem lapsis, Sacerdotibus Mœchis, &c. etiamsi antè infirmitatem petiissent: Ergo.

R. hoc Concilium per Communionem non intelligere Absolutionem Sacramentalem, sed perfectam cum Ecclesia reconciliationem & Eucharistiæ participationem: Patet 1°. ex can. 22. ubi, ut diximus, decernit non esse denegandam pœnitentiam hæreticis redeuntibus, iis autem quibus concedebatur actio pœnitentiæ, non denegabatur absolutio, ut etiam diximus. Neque refert quòd loquatur tantùm de hæreticis, quasi innuens aliis pœnitentiam denegari: Ideò enim de hæreticis tantùm loquitur, quia quidam Episcopi illos à pœnitentia rejiciebant; 2°. Patet responsio ex can. 47. in quo de adultero relapso dicit: *Placuit ulterius illum non edere de Communione pacis,* aliàs *panis.* Et can. 32. Diaconis confert facultatem conferendi lapsis communionem, quod non potest intelligi de absolutione Sacramentali. Lege insuper can. 3. & 37. Adde quòd ità intellexerit Innocent. I. Epist. 3. cap. 2.

Cæterùm si quis obstinate contendat Concilium per Communionem intellexisse absolutionem Sacramentalem: Respondendum est cum Melchiore Cano de locis Theol. l. 5. c. 4. Bellarmino. l. 2. de Imaginibus cap. 9. Latomo de cultu Imag. Bannesio 2. 2. q. 1. singularem fuisse hujus Provinciæ disciplinam quam nunquam probavit Ecclesia.

Sectio II.

Utrùm peccatoribus quibusvis serò & in exitu tantùm pœnitentibus absolutionem Sacramentalem aliquandò denegaverit Ecclesia?

Dico: Probabile est peccatoribus serò & in exitu tantum pœnitentibus, nunquam ab Ecclesia denegatam fuisse absolutionem Sacramentalem.

Videtur communior contrà Morinum, Natalem Alexandrum & paucos alios.

Prob. 1°. Ex Concilio generali Nicæno I. can. 13. ubi sic statuitur: „ De his qui ad exitum „ veniunt, etiam nunc lex antiqua regularisque „ servabitur, ita ut si quis egreditur è corpore, „ ultimo & maximè necessario viatico minimè „ privetur...... generaliter autem omni cuilibet „ in exitu posito, & poscenti sibi Communionis „ gratiam tribui, Episcopus probabiliter (seu „ postquam probaverit) dare debebit. "

Neque dicas hunc Canonem intelligendum esse de iis qui pœnitentiæ stadium decurrebant, eò quòd de iis duo priores Canones loquantur. Esto enim prima pars Canonis de iis tantum esset intelligenda, secunda pars tamen est generalis & comprehendit quoscumque peccatores sivè in sanitate, sive infirmitate tantùm pœnitentes, ut patet ex terminis. Idem statuit Concilium Carthaginense IV. can. 76. 77. & 78.

2°. Cœlestinus Papa Epist. 2. ad Episcopos Provinciæ Viennensis & Narbonensis cap. 2. ait: „ Agnovimus pœnitentiam morientibus denegari, „ nec illorum desideriis annui qui obitûs sui tempore hoc animæ suæ cupiunt remedio subveniri. Horremus, fateor, tantæ impietatis aliquem reperiri, ut de Dei pietate desperet: „ Quasi non possit ad se quovis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere „ peccatorum hominem, pondere quo se expediri desiderat, liberare. Quid hoc rogo aliud est, „ quàm morienti mortem addere, ejusque animam suâ crudelitate, ne absoluta esse possit, „ occidere? " Additque exemplum latronis & plura alia. Refertur cap. *Agnovimus* 26. q. 6. Impietatem autem & crudelitatem nunquam probavit aut fecit Ecclesia. Idem S. Leo Epistolâ laudatâ ad Theodorum Forojuliensem.

3°. In jure causâ 26. q. 6. cap. *Si Presbyter* ex Julio. I. qui obiit anno 351. sic decernitur: „ Si „ Presbyter pœnitentiam morientibus denegaverit, reus erit animarum, quia Dominus dicit: „ Quâcumque die conversus fuerit peccator, vità vivet & non morietur. Vera enim Confessio „ in ultimo tempore esse potest, quia Dominus „ non solum temporis, sed etiam cordis inspector est, sicut latro unius momenti pœnitentiâ meruit esse in paradiso in hora ultima Confessionis. "

4°. Rem aperte definit Concilium Trid. Sess. 14. cap. 7. his verbis: „ Pie admodum ne hâc ipsâ „ occasione (reservationis casuum) aliquis pereat, „ in eadem Ecclesia Dei *Custoditum semper fuit,* „ ut nulla sit reservatio in articulo mortis, at„ que ideò omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes

„ tentes à quibuslibet peccatis & Censuris absolvere possint".

Verùm his duo opponuntur, quæ, ne quid dissimulemus, difficultate non carent: Primum ex S. Cypriano qui laudatâ Epist. 52. ad Antonianum dicit: „Idcircò, frater charissime, pœnitentiam „ non agentes, nec dolorem delictorum suorum „ toto corde & manifestâ lamentationis suæ pro- „ fessione testantes, prohibendos omninò cen- „ suimus à spe communicationis & pacis, si in „ infirmitate atque periculo cœperint deprecari; „ quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed „ mortis urgentis admonitio compellit, nec dignus „ est in morte accipere solatium, qui se non co- „ gitavit esse moriturum". Idem decernit Concilium Arelatense anno 314. can. 22.

Secundum ex Innocentio I. (obiit 417.) qui ab Exuperio consultus quid agendum esset cum peccatoribus qui in extremo vitæ tantùm petunt Pœnitentiam & Communionem, Epistolâ ad eundem datâ respondet: „De his observatio prior „ durior, posterior interveniente misericordiâ in- „ clinatior est. Nam consuetudo prior tenuit ut „ concederetur pœnitentia, sed Communio ne- „ garetur. Nam cùm illis temporibus crebræ per- „ secutiones essent, ne communionis concessa „ facilitas homines de reconciliatione securos non „ revocaret à lapsu, negata meritò Communio „ est, concessâ pœnitentiâ, ne totum penitùs „ negaretur, & duriorem remissionem fecit tem- „ poris ratio. Sed postquam Dominus noster pa- „ cem Ecclesiis suis reddidit, jàm terrore depulso, „ Communionem dari abeuntibus placuit, & „ propter Domini misericordiam quasi Viaticum „ profecturis, & ne Novatiani Hæretici negan- „ tis veniam, asperitatem & duritiam sequi vi- „ deamur. Tribuitur ergo cum Pœnitentia Ex- „ trema Communio, ut homines hujusmodi, vel „ in supremis suis pœnitentes, miserante Salva- „ tore nostro, à perpetuo exitio vindicentur".

R. utrumque per *Communionem*, intelligere vel participationem Eucharistiæ, vel perfectam reconciliationem cum Ecclesia, quoad scilicet societatem fidelium & cum eis participationem in orationibus, oblationibus, &c. Constat enim veteres has voces *Communio*, *communicatio*, *pax*, *reconciliatio*; usurpasse promiscuè ad significandam vel absolutionem Sacramentalem, vel Eucharistiæ participationem, vel reconciliationem cum Ecclesia, ut autem sciatur, quo sensu usurpentur, attendendum est ad subjectam materiam & circumstantias. Hoc diverso sensu S. Cyprianum has voces usurpasse constat ex Epist. 12. ubi facultatem dandi *Pacem & reconciliationem* concedit Diaconis, intelligens dubio procul per has voces, non absolutionem Sacramentalem, sed vel Communionem Eucharisticam, vel reconciliationem cum Ecclesia. Similiter Innocentium eodem sensu loco citato, accepisse Tò *Communionem*, liquet; quia dicit iis de quibus agitur, concedi pœnitentiam; per pœnitentiam autem intelligit absolutionem Sacramentalem, & non, ut quidam volunt, actionem pœnitentiæ, cujus quippè erant incapaces morientes. Sed esto intelligeret actionem pœnitentiæ, perindè est; frustrà enim concessa fuisset pœnitentia quæ esset sinè venia, ut notavimus suprà ex communi sensu tunc Catholicorum: Cùm ergo negat illis dari communionem, intelligit non de absolutione Sacramentali, sed vel de Communione Eucharistica, vel de reconciliatione cum Ecclesia.

Inst. 1°. Juxtà veterem disciplinam ætate S. Cypriani, non dabatur absolutio Sacramentalis nisi post peractam pœnitentiam, & statim datam absolutionem sequebatur Communio Eucharistica & reconciliatio cum Ecclesia: Ergo iis quibus denegabatur Communio Eucharistica & reconciliatio cum Ecclesia, non concedebatur absolutio Sacramentalis.

R. 1°. N. Maj. Cujus contrarium probabimus in Digressione Historica post Dissert. de Satisfactione. 2°. Dato Majorem esse veram de lege ordinaria, secùs tamen in certis casibus, præsertim instante mortis periculo; tunc enim dabatur absolutio Sacramentalis, absque vel Communione Eucharistica, vel reconciliatione cum Ecclesia quæ fiebat per impositionem manuum Episcopi & Cleri. Patet ex can. 78. Concil. IV. Carthaginensis qui sic legitur: „Pœnitentes qui in „ infirmitate Viaticum Eucharistiæ acceperint, „ non se credant absolutos, sinè manûs imposi- „ tione, si supervixerint:" Vides absolutionem Canonicam & cæremonialem non datam fuisse cum Sacramentali. Item ex can. 3. Concilii Arausicani I. qui sic habet: „Qui recedunt de cor- „ pore, pœnitentiâ acceptâ, placuit sinè recon- „ ciliatoria manûs impositione eis communicari, „ quod morientis sufficit consolationi secundùm „ definitiones Patrum, qui hujusmodi communio- „ nem congruenter Viaticum nominârunt". Habes iterùm duplicem Communionem; unam quæ Viaticum nominatur, & erat Communio Eucharistica, vel absolutio sacramentalis, sinè qua nullus è vita migrabat; alteram quæ dicitur *Reconciliatoria manûs impositio*, quæ erat absolutio Canonica & cæremonialis, & quæ ad aliorum terrorem quandoque sacramentaliter absolutis, denegabatur.

Inst. 2°. S. Cyprianus asserit negandam esse pacem iis qui impœnitentes *Dolorem delictorum suorum toto corde* non testantur, & qui eam rogant, *Non delicti pœnitentiâ, sed mortis admonitione compulsi*; atqui ubi deest dolor & pœnitentia de peccatis non solùm communio Eucharistica, seu Canonica, sed etiam sacramentalis est deneganda.

R. Cyprianum velle pacem, scilicet Ecclesiasticam, esse denegandam iis qui huc usque impœnitentes fuerant, & dolorem suum præviis actibus non significaverant, quique nunc eam petunt non delicti pœnitentiâ quæ præcesserit, sed præsenti pœnitentiâ quam ex admonitione mortis concipiunt. His autem potest concedi absolutio sacramentalis; quamvis tunc ex severiori disciplina, & ad aliorum terrorem, ut jam dixi, iis denegaretur communio Eucharistica & Canonica, quæ fuisset ipsis majus solatium.

Inst. 3°. Innocentius communionem quam dicit secundùm priorem observationem negatam, & posteà concessam, vocat *Remissionem & reconciliationem*, quod maximè convenit absolutioni sacramentali. 2°. Dicit denegatam priùs fuisse communionem, *Ne communionis facilitas homines de sua reconciliatione securos faceret*, quod etiam proprium est absolutioni sacramentali, quæ nos Deo reconciliat. 3°. Dicit secundùm posteriorem observationem concessam esse communionem quam denegabat prior observatio, ne Ecclesia videretur *Sequi asperitatem & duritiam Novatianorum*: Negabant autem Novatiani dandam esse absolutionem sacramentalem. 4°. Et præcipuè dici posteriùs concessam fuisse cum Pœnitentia extremam communionem, ut homines hujusmodi *A perpetuo exitio vindicarentur*; migrantes autem cum absolutione sacramentali, si eam dabat prior observatio, non subiissent perpetuum exitium: Ergo.

R. ad primum, nomine remissionis & reconciliationis posse vero sensu intelligi reconciliationem cum Ecclesia, & participationem Eucharistiæ propter gratiarum abundantiam. Ad secundum, rectè etiam dicitur participationem Eucharistiæ & reconciliationem cum Ecclesia denegari, ne facilitas communionis reddat homines de sua omnimodò reconciliatione securos. Ad tertium, Novatiani non solùm absolutionem sacramentalem, sed etiam Eucharistiam certis peccatoribus denegabant. Ad quartum, Communio Eucharistica & Canonica hujusmodi homines vindicat à perpetuo exitio, quatenùs suo modo eos juvat in opere salutis; sicut si diceremus participationem Eucharistiæ, & plurium preces nos præservare à morte æterna.

Cæterùm hæc dicta sint probabiliter, & ad conciliIi-

ciliandā varia traditionis testimonia, quæ alioquin sibi contradicerent,ut patet ex probationibus conclusionis. Sed esto Cyprianum, Innocentium & Concilium Arelatense locutos fuisse de absolutione sacramentali, nihil officeret sententiæ assertæ §. 6. præcedenti de hujusmodi peccatoribus nunc absolvendis, quia hæc prior disciplinæ severitas instante persecutione introducta, (si reverâ fuerit) persecutione cessante, cessare debuit, ut loquitur Innocentius.

✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠ ✠

DISSERTATIO VII.

De qualitate Confessionis.

D. Th. Suppl. Q. 9.

ARTICULUS I.

Utrùm possit esse Confessio informis & valida?

Confessio dicitur informis quæ caret, vel absolutione valida, quæ est forma sacramentalis, vel gratiâ quæ est quasi forma ultima & extrinseca, ad quam ordinatur. Quæstio non est de Confessione informi primo modo, constat enim quòd sic non possit esse valida, ut pars Sacramenti, seu in substantia sacramentali, de quo agitur, si quidem sine valida absolutione non subsistat Sacramentum: Quamvis possit dici valida hoc sensu, quòd si quis defectu sufficientis dispositionis invalidè absolvatur, non teneatur Confessionem repetere eidem Confessario, si adhuc ejus status recordetur, sed tantùm dispositionis defectum confiteri, & iterùm absolvi. At, ut dixi, non est hæc præsens quæstio: Sed utrùm possit dari Confessio valida cum absolutione valida, quæ tamen careat effectu, scilicet consecutione gratiæ; quod est idem ac quærere, utrùm possit esse Sacramentum Pœnitentiæ informe & validum.

Partem affirmativam videtur asserere Auctor hic q. 9. a. 1. & eam tenent antiquiores Thomistæ: Quia tamen infrà q. 29. a. 8. videtur hanc sententiam retractare, partem negativam tenent hodiè plures Thomistæ, & extranei communiter. Undè

Dico: Non videtur posse dari Sacramentum Pœnitentiæ informe & validum.

Prob. Juxtà Trid. sess. 14. cap. 3. Contritio & Confessio sunt quasi materia, & partes essentiales Sacramenti Pœnitentiæ; contritio scilicet quæ fit de peccato, ùt peccatum est, & malum Dei, consequenter cum amore ejus super omnia, ut probavimus dùm de contritione; & Confessio qua pœnitens omnia peccata, quorum post diligens examen recordatur, declarat, ut docet idem Concilium cap. 5. vel ergo illa contritio & Confessio adsunt, vel non; si adsunt: infallibiliter sequitur gratia, nihil enim aliud cum absolutione requiritur; si non adsunt, invalidum est Sacramentum, utpotè carens materia & partibus essentialibus. Et in hoc differt Sacramentum Pœnitentiæ ab aliis Sacramentis, in quibus quæ necessaria sunt ad eorum constitutionem, non sunt dispositio sufficiens ad gratiam, & ideò possunt esse valida & informia, sic v. g. Baptismus subsistit sine contritione, quæ tamen requiritur ad ejus effectum scilicet gratiam.

Confir. Auctoritate D. Th. qui infrà q. 29. a. 8. o. agens de Extrema-Unctione dicit: „ Hoc Sacramentum (Extremæ-Unctionis) non habet „ aliquem effectum, qui semper ex operatione „ Ministri consequatur, omnibus quæ sunt de essentia Sacramenti, etiam rite peractis, sicut „ character in Baptismo & Confirmatione, & transsubstantiatio in Eucharistia, & remissio peccati „ in Pœnitentia, existente contritione, quæ est „ de essentia Sacramenti Pœnitentiæ, non autem de essentia hujus Sacramenti. " Ergo juxtà S. Thomam, Contritio est pars essentialis Sacramenti Pœnitentiæ, & eâ positâ habetur ejus effectus, scilicet remissio peccati, sicque non potest esse validum & informe.

Obj. 1°. S. Th. hic q. 9. a. 1. integro, docet expressè posse dari Confessionem informem & validam. Ergo.

Respondent quidam S. Thomam posse intelligi de Confessione quam non sequitur absolutio valida, prout explicuimus antè Conclusionem, ideoque S. Doctorem dixisse Confessionem informem & validam, non verò Sacramentum Pœnitentiæ informe & validum. Verùm quia ista explicatio minùs conformis videtur textui, ut legenti patebit; ideò meliùs, R. cum Sylvio & pluribus aliis Thomistis, hanc sententiam tacitè retractâsse infrà q. 29. citatâ. Notandum enim quòd q. 9. supp. desumpta sit ex 4. sentent. D. 17. & q. 29. suppl. ex D. 23. Neque dubium est, quin S. Doctor accuratiùs hanc materiam tractasset, si Summam perfecisset.

Obj. 2°. Plus est esse pars Sacramenti, & simul dispositio sufficiens ad gratiam, quàm esse pars tantùm: Ergo potest dari contritio quæ sit pars tantùm Sacramenti, & non sufficiens dispositio ad gratiam.

R. D. Conseq. Potest dari contritio quæ sit pars tantùm, &c. absolutè & seclusâ institutione Christi, C. Suppositâ institutione Christi, N. Instituit enim Christus, quòd contritio quæ esset pars Sacramenti, esset simul dispositio sufficiens ad gratiam, quia requisivit contritionem de peccato, ut peccatum est, & malum Dei, quæ contritio esse non potest, sinè amore Dei super omnia, & hoc cum absolutione sufficit ad gratiæ consecutionem.

Inst. 1°. Qui doleret de peccato furti, & non de peccato blasphemiæ, quia illius non recordatur, iste dolor esset pars Sacramenti, & tamen non sufficeret ad remissionem peccatorum, quia unum non remittitur sinè alio, & nullum remittitur, nisi sit per dolorem retractatum. Item qui doleret de omnibus peccatis dolore supernaturali quem bonâ fide crederet esse cum amore Dei super omnia, spe veniæ, &c. & tamen non esset, ejus dolor videtur sufficere ad esse Sacramenti, alias foret continua anxietas de Confessionibus repetendis, & tamen non sufficeret ad gratiæ consecutionem: Ergo.

R. ad primum, vel ille doleret de peccato furti, ut peccatum est & malum Dei, & sic doleret implicitè de peccato blasphemiæ oblito, quia motivum doloris esset generale, & utrique commune, vel doleret de peccato furti ex motivo particulari, putà propter ejus turpitudinem: Si primum, iste dolor esset pars Sacramenti & simul dispositio sufficiens ad gratiam: Si secundum, non esset pars Sacramenti, consequenter nullum Sacramentum.

Ad secundum, N. Ant. Cùm enim ex institutione Christi dolor requisitus ad esse Sacramenti debeat esse de peccato ut est malum Dei, consequenter cum amore ejus super omnia, si desit, quantumvis credatur adesse, non subsistit Sacramentum. Nec ideo sequitur in fidelibus continua anxietas de Confessionibus repetendis, magis quam ex defectu, qui potest adesse, absolutionis aut intentionis Ministri; non enim requiritur omnimoda certitudo de validitate Confessionis, sed sufficit moralis seu probabilis & fundata existimatio se omnia requisita adhibuisse. Si fortè fallantur, excusantur ratione bonæ fidei, & per subsequentem Confessionem debito modo factam, justificabuntur.

Inst. 2°. Nemo tenetur confiteri peccatum cujus non recordatur: Ergo nec de eo conteri.

R. 1°. Concesso integro argumento, sequitur quòd sicut illa Confessio quantùm est ex se, sufficeret ad consecutionem gratiæ, ità sufficeret illa contritio, & sic non esset Sacramentum informe. 2°. N. Conseq. Quia Confessio alicujus peccati in-

invincibiliter obliti est impossibilis, Deus autem impossibilia non jubet, at conteri implicite de peccato oblito ex motivo scilicet generali, illi & cæteris communi, non est impossibile.

Inst. 3°. Qui ignorans invincibiliter scitu necessaria necessitate medii, doleret ut debet de omnibus peccatis, haberet dolorem requisitum ad esse Sacramenti, & tamen non consequeretur gratiam peccatorum remissivam: Ergo.

R. N. Suppositum Antecedentis; Deus enim huic non daret gratiam sufficientis contritionis absque gratia fidei illorum quæ sunt scitu necessaria necessitate medii: De quo dùm de Fide.

ARTICULUS II.

De integritate Confessionis.

§. I.

Utrum Confessio debeat esse integra?

Duplex distinguitur Confessionis integritas, una materialis, altera formalis: Materialis est quandò Pœnitens confitetur quidquid per se loquendo est Confessioni obnoxium, omnia scilicet & singula peccata post Baptismum commissa, nondùm debitè confessa, quoad numerum, speciem & circumstantias speciem mutantes, nullum omittendo. Formalis est quando confitetur omnia quæ hìc & nunc confiteri potest & debet, licet aliqua omittat ex justa causa.

Supp. q. 9. a. 2. Dico 1°. Integritas formalis est jure divino necessaria ad validitatem Confessionis: Ità ut pœnitens in tantum teneatur uni & eidem Confessario confiteri omnia & singula peccata quoad numerum, speciem infimam & circumstantias mutantes speciem, in quantum aliqua justa causa non excusat.

Est de fide decisa in Concilio Florentino, Lateranensi & præsertim in Tridentino sess. 14. cap. 5. his verbis „ Constat Sacerdotes judicium hoc „ exercere non potuisse incognitâ causâ, neque „ æquitatem quidem illos in pœnis injungendis „ servare potuisse, si in genere dumtaxat & non „ potiùs *in specie ac sigillatim* sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia quorum post „ diligentem sui discussionem, conscientiam habent, in Confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint & tantùm contrà duo ultima „ præcepta Decalogi commissa.... Qui scienter „ aliqua retinent nihil divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt: Si enim erubescat ægrotus vulnus Medico detegere, quod „ ignorat medicina non curat. Colligitur præterea etiam circumstantias in Confessione explicandas esse quæ speciem peccati mutant, quòd „ sinè illis peccata ipsa neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec Judicibus innotescant" &c. Et Can. 7. „ Si quis dixerit in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia & singula peccata mortalia quorum memoria cum „ debita & diligenti præmeditatione habeatur, „ etiam occulta & quæ sunt contrà duo ultima „ Decalogi præcepta & circumstantias, quæ peccati *speciem mutant*.... anathema sit.

Prob. insuper. 1°. Confessio est jure divino medium necessarium ad remissionem quorumcumque peccatorum, ut patet ex præcedentibus: Ergo quæcumque sunt confitenda. * 2°. Confessarius est Medicus spiritualis in hoc Sacramento proindè debent ipsi aperiri peccata, sicut Medico corporali morbi: Atqui Medicus corporalis non debet tantùm cognoscere unum morbum, sed etiam totam habitudinem ipsius infirmi, eò quòd unus morbus ex adjunctione alterius aggravatur, & medicina quæ uni morbo competeret, alteri noceret: Ergo similiter Medicus spiritualis cognoscere debet omnia peccata, quippè quorum unum pariter aggravatur ex adjunctione alterius, & id quod uni peccato esset conveniens medicina, alteri incentivum præstare posset, cùm quandoque quis contrariis peccatis sit infectus. 3°. Confessarius est non solùm Medicus, sed & Judex pœnitentis: Atqui Judex non potest rectè ferre sententiam, nisi causâ integrè cognitâ, & eam non potest in hoc foro integrè cognoscere nisi per Confessionem omnium peccatorum: Ergo. Has duas postremas rationes tangit Concilium Tridentinum.

* ibid.

Dices 1°. Reus in judicio forensi, non tenetur accusare omnia sua peccata: Ergo nec in foro conscientiæ.

R. N. Conseq. Disparitas est 1°. quòd in foro conscientiæ, pœnitens sit simul reus, testis & accusator, non sic in judicio forensi. 2°. In foro conscientiæ intenditur salus animæ quæ haberi non potest sinè remissione omnium peccatorum. In foro autem externo quæritur punitio rei quæ haberi potest, etsi non confiteatur alia peccata pro quibus non punitur.

Inst. potest quis absolvi ab una Excommunicatione & non alia: Ergo similiter ab uno peccato & non alio.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd absolutio à peccatis fiat per infusionem gratiæ, quæ nullum peccatum mortale compatitur; absolutio autem ab Excommunicatione fit per condonationem seu relaxationem extrinsecam: Undè nihil obstat quo minùs una sine altera relaxetur.

Dices 2°. Si necesse sit omnia peccata quoad numerum, speciem & circumstantias mutantes speciem confiteri, Confessio erit impossibilis & carnificina conscientiarum: Ergo. Ità Hæretici.

R. N. Ant. Quia, ut observat Tridentinum loco citato, sufficit ad integritatem formalem Confessionis ea peccata confiteri quæ post diligens hoc est humanum & morale examen, memoriæ occurrunt, ut patebit ex sequentibus.

Dico 2°. Materialis integritas non est semper necessaria ad validitatem & fructum Confessionis; ita ut pœnitens possit aliquandò ex justa causa omittere aliquod peccatum mortale in Confessione, stante ejus valore & fructu.

Est communis & traditur à Tridentino loco citato his verbis: „ Reliqua autem peccata quæ diligenter cogitanti non occurrunt in universum „ eadem Confessione inclusa esse intelliguntur, „ pro quibus fideliter cum Prophetâ dicimus, ab „ occultis meis munda me Domine." Eadem autem est ratio de aliis justis causis, de quibus modò, ac de oblivione.

Prob. Præceptum Christi de integritate Confessionis est positivum: Ergo non est dubium quin possint dari certi casus in quibus ab hoc præcepto totaliter adimplendo eximatur pœnitens. Confir. Confessio integra est actus humanus: Ergo debet esse moraliter possibilis, nec repugnare aliis præceptis majoribus quæ possunt occurrere, quale est v. g. præceptum charitatis; quod enim propter charitatem est institutum, non debet contrà charitatem exerceri.

Jam de causis excusantibus.

Causæ excusantes ab integritate materiali Confessionis: Omnes reducuntur ad impotentiam physicam vel moralem.

IMPOTENTIA PHYSICA.

1°. Si pœnitens infirmus inceptâ Confessione, seu antè illam, petito Confessario, deficiat loquela, statim est absolvendus. Similiter si timeatur ne subitò moriatur, aut mente vel sensibus destituatur, audito uno vel altero peccato, absolvatur.

2°. Si sit surdus aut mutus, vel idiomatis ignarus, dùm urget præceptum aut necessitas aliqua confitendi, exprimat peccata prout moraliter potest, & absolvatur.

3°. Si instante naufragio, incendio, pugna, ti-

timeatur mors, periclitantes breviter confiteantur aliquod peccatum & absolvantur singuli seorsim, si res patiatur moram; si non, aliquod signum pœnitentiæ & Confessionis exteriùs ostendant, ut tunsione pectoris, genuflexione, &c. & elicito actu contritionis, omnes absolvantur sub hac forma: Ego vos absolvo à peccatis vestris.

4°. Oblivio naturalis & inculpabilis, de qua Tridentinum suprà, quandò nempè quis adhibitâ sufficienti diligentiâ non recordatur alicujus peccati.

5°. Ignorantia invincibilis obligationis confitendi aliquod peccatum: Potest enim contingere quòd quis vincibiliter ignoret id quod facit esse peccatum, & ideò peccet faciendo, invincibiliter tamen ignoret illud esse necessariò confitendum, ideòque non peccet tacendo: 1°. Quia peccata sæpè sunt contrà jus naturæ, quod difficiliùs ignoratur; obligatio autem confitendi est juris positivi, quod faciliùs ignoratur. 2°. Quia peccatum ex ignorantia, licèt culpabili, commissum, quasi non esset peccatum, mali speciem non relinquit, sicut illud quod scienter commissum est: Undè fieri potest quòd etiam post diligens examen, non occurrat. Hinc colliges pueros, rusticos, rudes, &c. qui bonâ fide in prioribus Confessionibus sic aliquod peccatum omiserunt, non semper esse cogendos adConfessionem generalem, maximè si sit ipsis gravis & difficilis, aut timeatur aliquod nocumentum, sed sufficere plerumque ut instruantur, & peccatum omissum confiteantur.

Impotentia Moralis.

Est quandocumque ex Confessione integra imminet grave damnum, tàm spirituale quàm corporale, sivè ipsi pœnitenti, sivè Confessario, sivè alteri tertio; censetur enim moraliter fieri non posse quod sinè gravi damno sui vel proximi fieri non potest; præceptum autem positivum de integritate materiali Confessionis, non obligat ad moraliter impossibile, seu ad id quod sinè gravi damno fieri non potest, ùt jam dixi.

Damnum ipsius pœnitentis, ut si fundatè timeat ne Confessarius revelet suam Confessionem, aut ne confitendo ipsi quædam peccata carnalia, ab eo sollicitetur ad turpia. Item si ob suam fragilitatem, veretur ne si diutiùs hæreat in examine peccatorum carnalium, iis iterùm consentiat; tunc enim potest obiter illa peccata examinare, & Confessarius obiter interrogare ne pœnitenti infirmo sit occasio scandali. Item si pœnitens sit morosus & nimiùm scrupulosus in accusandis & explicandis suis peccatis, cùm enim sit ibi magna difficultas Confessionis, timeatur damnum pœnitentis & ne fiat illi Confessio odiosa, potest prudens Confessarius, quandò è re judicaverit pro bono pœnitentis, abrumpere Confessionem & absolvere.

Damnum Confessarii; ut si ex Confessione integra ipsi immineat mors vel morbus, ut tempore pestis, vel quia ipsum insequitur hostis, aut imminet incendium vel naufragium; tunc enim audito uno vel altero peccato, potest absolvere. Item si timeat ne auditio certi peccati sit sibi occasio scandali, & non sit alterius Confessarii copia.

Damnum tertii; ut si periculum sit ne Confessarius utatur scientiâ Confessionis in damnum spirituale vel temporale alterius. Item si Confessarius non possit peccatum suum confiteri, nisi frangendo sigillum Confessionis quam audivit.

Quidam olim inter causas excusantes ab integritate materiali Confessionis numerabant magnum populi concursum in certis solemnitatibus: Verùm hanc opinionem & praxim proscripsit Innocentius XI. damnando hanc propositionem: *Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm Confessos, ratione magni concursûs pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis aut Indulgentiæ.* Ratio est quia istud damnum non est tanti momenti ut dimidietur Confessio, præsertim cum periculo absolvendi indignos, ratione præcipitationis & celationis quorumdam peccatorum.

Observanda circà prædictas causas.

Observandum 1°. Ut in his casibus licitè fiat celatio peccati, hæc quatuor debere concurrere. Primum, quòd periculum scandali, vel damni, vel impotentiæ sit grave & benè fundatum. Secundum, quòd non possit haberi alius Confessarius cui absque periculo seu damno possit pœnitens integrè confiteri. Tertium, quòd Confessio non possit commodè differri, putà quia urget præceptum Confessionis seu Communionis annuæ, vel quia non potest ommitti Missa seu Communio sinè scandalo, vel etiamsi pœnitens peccato mortali gravatus deberet diù à Confessione abstinere. Quartum, quòd illud, vel illa sola peccata ommittat quæ judicaverit illi periculo vitando necessaria: Undè si timeat damnum ex Confessione fornicationis & non intentionis, accuset intentionem, omisso actu externo.

Observandum 2°. Peccata ex justa causa celata, cessante causâ, debere accusari in sequenti Confessione, ut satisfiat præcepto divino de Confessione omnium peccatorum mortalium; non tamen statim, nec ut videtur, in rigore antè finem anni, quia per priorem Confessionem satisfecit præcepto Ecclesiastico de Confessione annua.

Observandum 3°. Quòd si pœnitens habeat tantùm unum peccatum mortale, quod non potest confiteri, melius sit eum venialium aut mortalium jàm remissorum Confessionem instituere, quàm cum sola contritione ad Communionem accedere; quia sic absolutus indirectè à mortali, certior est de statu gratiæ, ad idque teneretur, si de contritione sua dubitaret.

§. II.

Utrùm complicis, aut alterius tertii, qui sit objectum peccati confitendi, infamia apud solum Confessarium, excuset ab integritate materiali Confessionis.

Duplex ex titulo est quæstio: Prima de complice, seu de eo qui fuit particeps criminis accusandi, ut si pœnitens concubuerit cum sorore nota Confessario. Altera de eo qui non est complex, sed objectum peccati confitendi, ut si pœnitens sororem innuptam prægnantem, & notam Confessario occiderit, vel si crimina gravia & vera objecerit Parentibus Confessario notis. Prima quæstio facilis, secunda est difficilior.

Suppono neminem ob propriam infamiam apud solum Confessarium eximi ab integritate materiali Confessionis, quia hæc infamia est ex institutione Christi annexa Confessioni faciendæ Sacerdoti.

Dico 1°. Infamia complicis apud solum Confessarium non excusat ab integritate materiali Confessionis.

Ità expressè S. Th. opusc. 12. ad Lectorem Bisuntinum: „ Prodere, inquit, crimen alterius & „ lædere famam est peccatum quod maximè vi„ tandum est in Confessione.... Si verò speciem „ peccati exprimere non possit nisi exprimendo „ personam cum qua peccavit, putà si cum so„ rore concubuit, necesse est ut exprimendo „ peccati speciem, exprimat personam, sed si „ fieri potest, debet quærere talem Confessorem „ qui personam sororis penitùs non cognoscat. " Similia habet in 4. d. 16. q. 3. a. 2. q. 5. ad. 5. Ità etiam S. Bonaventura, S. Raymundus, S. Antoninus, Alensis & communiter Theologi.

Ratio est, quia complex, voluntariè participando crimini & se ejus circumstantiam constituendo, interpretativè consensit sui manifestationi apud Confessarium, cui sciebat hoc peccatum esse

esse in specie declarandum, nec posse sinè sui manifestatione declarari: Nullam ergo injuriam facit illi pœnitens, qui ad integritatem suæ Confessionis & judicii Sacramentalis, illum manifestat Confessario; scienti enim & volenti non fit injuria. Magis adhuc constabit hæc conclusio ex sequenti.

Si tamen pœnitens possit facilè & commodè confiteri alteri Confessario cui complex sit ignotus, ad id tenetur, ut docet Auctor. Dixi, *si facilè & commodè;* non enim videtur ad id teneri cum suo incommodo. Undè non puto quòd teneatur conficere aliquot leucas ut quærat alium, imò nec præsentem alium adire, si habeat Confessarium ordinarium, quem nonnisi ægrè & incommodè mutare potest: Ex eodem semper principio quòd complex censendus sit in id consensisse, & quia alioquin sequeretur quòd Parochus cui apprimè noti sunt omnes sui Parochiani, vix ullum ex eis posset audire. Idem dic de quolibet alio Confessario cui innotescunt omnes incolæ alicujus loci. Hoc autem videtur inconveniens & contrarium praxi etiam timoratorum.

Dico 2°. Infamia apud solum Confessarium alterius non complicis, sed qui est objectum peccati, probabiliùs non eximit ab integritate materiali Confessionis. Est plurium contrà plures.

Prob. 1°. Christus instituit Confessionem per modum veri judicii: Atqui in judicio humano hoc ipso quo accusator potest & debet accusare reum, pariter potest & debet declarare circumstantias quas requirit integritas judicii, etsi indè sequatur quædam alterius infamia: Sic Judex forensis inquirit de stupro vi illato Moniali aut ingenuæ puellæ, etsi indè sequatur aliqua illius infamia: Ergo similiter pœnitens qui est sui accusator in Confessione.

Prob. 2°. Si pœnitens non posset nec deberet revelare crimen alterius, quod est sui peccati objectum, ideò esset quia iste alter infamaretur, fieretque ipsi ideò injuria: Atqui hæc ratio nulla est: Ergo. Prob. Min. Licitum est revelare viro prudenti crimen alterius, ubi id meum vel proximi grave commodum postulat, putà ad capiendum consilium, ad consolationem quærendam, ad vitandum peccatum vel grave detrimentum corporale: Sic secundùm omnes licitum est revelare Hero furta sui Domestici, Patri meretricium filiæ, Magistratui proditorem Patriæ, Superiori vel amico peccatum inferioris vel alterius ad ejus emendationem, sollicitationes Lascivientia adolescentis ad petendum consilium, &c. hàc scilicet ratione quòd non tenear alterius famæ consulere cum tanto mei vel proximi incommodo; ità ut tunc non sit diffamatio formalis & injusta, sed materialis & justa: Ità docent omnes Theologi: Atqui commodum grave tùm meum cùm sacramentalis judicii exigit ut revelem in Confessione objectum peccati mei, sinè quo non possum integrè confiteri, istudque commodum æquivalet pluribus aliis propter quæ Theologi communiter censent licitum esse revelare crimen alterius, ut consideranti patebit, & eò potissimùm quòd ibi secretum sit maximum & infamia quasi nulla: Ergo. Si autem licitè possim, teneor, quia urget obligatio confitendi integrè.

Observandum tamen pœnitentem in casu hujus secundæ Conclusionis, majorem cautelam debere adhibere, atque strictiùs & cum aliquo suo incommodo teneri quærere Confessarium cui ignotus sit alter iste tertius, quàm in casu primæ Conclusionis, quia iste tertius non complex; non consensit interpretativè sui manifestationi, sicut complex.

Dices 1°. Præceptum naturale fortiùs obligat quàm præceptum divinum positivum: Atqui præceptum servandi famam proximi est naturale, præceptum integritatis Confessionis est tantùm divinum positivum: Ergo.

R. D. Min. præceptum servandi famam proximi, ubi justa ratio aliud non postulat, est præceptum naturale, C. Min. Ubi justa ratio aliud postulat, N. Min. Aliàs enim sequeretur quòd nec pro avertenda Urbis eversione, liceret revelare proditorem, quod est absurdum; jàm autem in nostro casu justa ratio postulat ut pœnitens revelet tàm complicem quàm objectum sui criminis, ut patet ex probationibus Conclusionis.

Repones: Infamatio est intrinsecè mala: Ergo nullo casu potest cohonestari.

R. D. Ant. Infamatio formalis, est intrinsecè mala, C. Ant. Materialis, N. Ant. Solutio est D. Thomæ dicentis: „contingit quandoque quòd „ aliquis dicat aliqua verba per quæ diminuitur „ fama alterius, non hoc intendens, sed aliquid „ aliud; hoc autem non est detrahere per se & „ formaliter loquendo, sed solùm materialiter & „ quasi per accidens. Et si quidem verba per quæ „ fama alterius diminuitur, proferat aliquis pro- „ pter aliquod bonum vel necessarium, debitis cir- „ cumstantiis observatis, non est peccatum, nec „ potest dici detractio. 2. 2. q. 73. a. 2.

Dices 2°. Grave damnum tertiæ personæ excusat ab integritate Confessionis, ut dictum est suprà: Atqui hic ex integritate Confessionis orietur grave damnum in fama proximi: Ergo.

R. D. Maj. Grave damnum tertii quod orietur per accidens & extrinsecè ex integritate Confessionis, putà quia Confessarius revelaret crimen confessum, excusat, &c. C. Maj. Grave damnum quod oritur per se & intrinsecè ex integritate Confessionis, quale est illud de quo in objectione, N. Aliàs sequeretur quòd non tenerer confiteri peccatum meum.

Inst. 1°. Non licet Confessario frangere sigillum Confessionis ut integrè confiteatur: Ergo nec ulli pœnitenti licet revelare crimen alterius maximè non complicis ob integritatem suæ Confessionis.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd in nullo casu, nec pro quocumque bono liceat unquam frangere sigillum Confessionis, sic volente Christo, ne si vel unus casus admitteretur, alii fingerentur & odiosa redderetur Confessio. At in multis casibus licet revelare crimen alterius ut dictum est, neque jus naturale prohibet simpliciter revelare crimen proximi, sed revelare sinè justà causà.

Inst. 2°. Non est verisimile Christum præcepisse Confessionem integram cum tanto proximi dispendio: Ergo.

R. N. Ant. tùm quia illud dispendium non est tantum, illique prævalet emolumentum quod mihi obvenit ex integritate Confessionis: Tùm quia cùm Christus instituerit hoc Sacramentum per modum judicii, in judicio autem accusator justus possit & debeat declarare circumstantias criminis, si id requirat integritas judicii, ità in hoc judicio statuisse credendum est.

Dices 3°. Non teneor confiteri per interpretem, ne me infamem: Ergo nec teneor confiteri certum peccatum, ne infamem proximum.

R. D. Ant. Non teneor confiteri per interpretem ne me infamem præcisè, N. Et quia ex vi præcepti Confessionis non nisi solus soli Sacerdoti teneor confiteri, ut patet ex praxi Ecclesiæ & Canonibus Concilii Lateranensis & Trid. C. De hoc casu infrà.

§. III.

Utrùm ad integritatem Confessionis necessariò debeant accusari circumstantiæ notabiliter aggravantes intra eandem speciem?

Suppono 1°. Ex Tractatu de Actibus humanis Dissert. 4. a. 3. §. 2. conclus. 2. Circumstantias, alias esse mutantes speciem, ut furari in loco sacro, alias esse notabiliter aggravantes, intrà eandem speciem, ut furari mille aureos, alias leviter tantùm aggravantes, ut furari triginta asses, posito quòd materia sufficiens peccati mortalis sint

viginti quinque asses: Alias tandem impertinentes, ut furari manu dextrâ vel finistrâ.

Suppono 2°. Circumstantias mutantes speciem necessario esse exprimendas, ut patet ex huc usque dictis: Leviter aggravantes non esse necessariò confitendas, tùm quia id est ferè impossibile, tùm quia leviter variant judicium Confessarii, sieque tenent omnes communiter, impertinentes autem nullo modo esse exprimendas. Difficultas ergo restat de solis circumstantiis aggravantibus notabiliter intrà eandem speciem.

Ad dignoscendas circumstantias notabiliter aggravantes intrà eandem speciem, assignatur hæc Regula. In materia quantitativa seu quæ consistit in numero, pondere & mensura, censetur circumstantia notabiliter aggravans, quandò seorsim sumpta & ab actu separata, sufficeret ad peccatum mortale, ut qui furaretur quinquaginta asses, supposito quòd viginti quinque sufficiant ad peccatum mortale. In aliis verò materiis, censetur notabiliter aggravans quandò notabiliter excedit modum ordinarium peccandi in hujusmodi materiis, ut si quis totam noctem transigeret in impudicitiis cum muliere; si quis per menses & annos perseveraret in odio fraterno, si inimicum occideret membratim concidendo, aut in occisum iterùm sæviret &c. si neutrum ex his occurrat, censetur leviter aggravans, putà quòd fur surripuerit triginta asses, quòd post rixam quis iratus aliquantulo tempore in odio permanserit, &c.

Sententiæ negantis Patroni concedunt quod sit accusanda circumstantia notabiliter aggravans, si importet censuram aut reservationem; item si sit necessaria, ut Confessarius cognoscat dispositionem pœnitentis. Est ergo controversia utrùm, his etiam seclusis, sit necessario exprimenda, alii negant, alii affirmant.

Dico 1°. Probabile est circumstantias notabiliter aggravantes non esse necessario confitendas.

Prob. 1°. ex numero & auctoritate Doctorum qui illam sententiam tenent. Pro ea citantur omnium Princeps Doctor Angelicus in 4. d. 16. q. 3. a. 2. q. 5. & Opusc. 12. ad Lectorem Bisuntinum, textus referam inter objectiones, S. Bonaventura, S. Antoninus, Scotus, Durandus, Paludanus, Sylvester, Angelus, Navarrus, Joannes Medina, Vasquez, Valentia, Toletus, Becanus, Delugo, Lessius, Bonacina, Bassæus, Pontius, & alii plures, ex quibus hæc sententia sit probabilis saltem probabilitate extrinsecâ.

Prob. 2°. Cùm Confessio jàm sit ex se satis onerosa, non debet gravari majore onere; qualis est obligatio confitendi circumstantias notabiliter aggravantes, sinè aperto præcepto divino vel Ecclesiastico: Neutrum assignari potest: Non divinum; ubi enim in Scriptura vel Traditione? Non Ecclesiasticum; de hac obligatione silent Concilia, præsertim Tridentinum, ut patebit modò, quamvis hanc materiam ad amussim expenderit.

Si dicas istud præceptum colligi ex ipsa natura Sacramenti, quod cùm sit institutum per modum judicii, exigit ut Confessarius Judex cognoscat totam criminum gravitatem & malitiam, quæ maximè pendet ex circumstantiis aggravantibus.

Contrà: Quamvis Christus instituendo Sacramentum Pœnitentiæ per modum judicii potuerit velle, ut accusarentur circumstantiæ notabiliter aggravantes, potuit etiam velle, ut non accusarentur, & judicium Confessarii sisteret in cognitione peccati, quoad numerum & speciem: Quantumvis enim circumstantia aggravans augeat malitiam peccati, pendebat tamen à voluntate Christi, ut nos ad illas accusandas adstringeret, vel non; primum voluisse Christum, nondum huc usque satis exploratum est, cùm de hac voluntate sileant Patres & Concilia, atque tot ac tanti viri contrarium doceant. Nec ratio deest, ob quam id noluisse Christum existimemus, nempè maxima difficultas in explicandis illis circumstantiis notabiliter aggravantibus, quamvis enim una vel altera explicari possit, omnes tamen explicare & discernere difficillimum est: Leges autem non attendunt ad unum vel alterum casum, sed ad id quod frequentiùs accidit.

Dico 2°. Circumstantias notabiliter aggravantes esse necessariò confitendas tenet tutior, & nunc communior sententia.

Prob. hæc sententia 1°. Ex Concilio Trident. Quamvis enim Concilium hanc quæstionem expressè non definierit, sicut nec plures alias inter Theologos controversas, ne scholarum libertatem læderet, ea tamen dixit, ex quibus eruitur ejus mens, & has circumstantias accusandi obligatio.

In primis sess. 14. cap. 5. docens circumstantias mutantes speciem esse accusandas, adfert hanc rationem; ut Confessarii, *De gravitate criminum rectè censere possint, & pœnam quam oportet pro illis pœnitentibus imponere*: Atqui eadem ratio militat pro circumstantiis notabiliter aggravantibus; circumstantia enim aggravans, quandoque magis auget malitiam peccati, quam circumstantia mutans speciem; quis enim dubitat eum magis peccare qui furatur centum millia aureorum uno actu quàm qui furatur stolam aut manipulum vilis pretii, qui occisurus hominem crudeliter ipsi priùs amputat manus, brachia, oculos effodit: ventrem aperit, & tandem enecat, quàm qui ex subito iræ motu, uno ictu alium occidit in Templo: Ergo.

Addit Concilium ibidem: „Constat Sacerdotes „ non posse æquitatem servare in injungendis pœ- „ nis, si in genere dumtaxat, & non potiùs in spe- „ cie, ac sigillatim peccata cognoscant:" Atqui hæc ratio etiam probat circumstantias notabiliter aggravantes esse necessario confitendas, namque longe major pœna est infligenda ei qui concubuit cum Matre vel Sorore, quàm cum consobrina in quarto gradu, etsi sit ejusdem speciei incestus secundùm communiorem D. Th. sententiam, de qua in Tract. de Temperantia; majorem ei qui furatus est millia aureorum, quam qui unum tantum: Ergo. Unde

Prob. 2°. Ratione fundamentali à Concilio insinuatâ: Sacramentum Pœnitentiæ est institutum per modum veri judicii in quo Confessarius est Judex & Medicus; Pœnitens autem æger, testis & accusator: Atqui ut Confessarius tanquam Judex rectum ferat judicium, pœnamque culpæ proportionatam imponat, & tanquam Medicus remedia morbo congruentia assignet, debet cognoscere nedùm speciem criminis aut morbi, sed & totam ejus gravitatem & malitiam, quæ, ut dictum est, magis quandòque augetur ex circumstantiis intrà eandem speciem, quàm ex mutantibus speciem: Ergo.

Confir. 1°. Circumstantia mutans speciem debet exprimi, non præcisè, quia mutat speciem, sed quia novam malitiam addit; si enim malitiam non adderet, non esset necessariò exprimenda: Atqui etiam circumstantia notabiliter aggravans novam malitiam notabilem addit: Ergo.

Confir. 2°. Eadem est ratio de æquipollentibus: Atqui circumstantiæ tantùm aggravantes, quandoque æquipollent in malitia mutantibus speciem & multiplicationi numericæ, imò quandòque superant: Ergo. Minor, quoad circumstantias mutantes speciem, patet ex dictis: Quoad multiplicationem numericam etiam constat; sic v. g. unum furtum centum aureorum, æquipollet centum furtis unius aurei.

Prob. 3°. Illa circumstantia est necessariò confitenda juxtà mentem Ecclesiæ quæ esse potest materia reservationis: Atqui circumstantia tantùm aggravans potest esse materia reservationis, ut sæpè accidit, dùm Episcopi reservant sibi incestum in primo, aut secundo gradu, non in quarto aut tertio: Ergo. Prob. Maj. Quia Ecclesia nunquam solet, dato quòd possit, sibi reservare materiam liberam Confessionis, ut sunt peccata venialia, & mortalia alias debitè confessa.

Prob. 4°. Ab absurdis: Si circumstantiæ notabiliter aggravantes non forent necessariò expri-men-

mendæ, sequeretur 1°. Quòd qui concubuisset cum Matre aut Sorore, sufficienter confiteretur dicendo se commisisse incestum. 2°. Qui aures, nasum, pedes, brachia homini amputâsset, oculos effodisset sine occisione tamen, satisfaceret dicendo se graviter aliquem vulnerâsse. 3°. Qui totâ nocte cum meretrice impudica gessisset, & in fine habuisset copulam; qui intentissimo odio totâ die prosecutus fuisset inimicum, satisfacerent, Primus dicendo, fornicatus sum: Secundus, odio habui inimicum. 4°. Qui furatus fuisse centum millia aureorum, sufficienter confiteretur dicendo, furatus sum in materiâ gravi: Imò, ut rectè arguit Soto, interrogatus à Confessario de quantitate posset sine peccato mortali negare, quia esset materia libera Confessionis, non minùs quam peccatum veniale. Quæ omnia quàm sint absurda, & sanæ morali repugnantia nemo rectæ mentis non sentit.

Si dicas pro ultimo casu qui magis urget, esse exprimendam quidem quantitatem furti, non quia est circumstantia notabiliter aggravans, sed ut possit Confessarius injungere restitutionem: Vel, ut ait Valentia, quia quantitas furti non se habet, ut circumstantia furti in individuo spectati, sed est determinatum ejus objectum, adeòque ad substantiam furti in individuo considerati pertinens.

R. ad primum, quòd pœnitens possit non indigere mandato Confessarii, ut restituat, si vel jàm restituerit, vel habeat firmum propositum restituendi: Secùs, sufficit si Confessarius simpliciter & absolutè dicat, restitue quantum cepisti, & ad id illum obliget.

Ad secundum, falsum est quod dicit Valentia contrà communem sensum Theologorum & D.Th. 1. 2. q. 7. a. 3. ad 3. ubi ait: „ Conditio causæ „ ex qua substantia actûs dependet, non dicitur „ circumstantia, sed aliqua conditio adjuncta; „ sicut in objecto non dicitur circumstantia furti, „ quod sit alienum, hoc enim pertinet ad substantiam furti, sed quòd sit magnum vel parvum." Et alias nulla foret circumstantia alicujus actûs in individuo, sed omnes pertinerent ad substantiam actûs, si ratio Valentiæ valeret.

Solvuntur Objectiones contra secundam Conclusionem.

Obj. 1°. Trid. Sess. 14. cap. 5. citato, definiens quæ circumstantiæ sint explicandæ, tantùm meminit earum quæ mutant speciem, non aliarum quæ tantum aggravant: Ergo illæ solæ sunt confitendæ; alias Doctrina Concilii foret diminuta, cùm tamen initio hujus sessionis promittat accuratam hujus Sacramenti explicationem.

R. 1°. D. Ant. Non meminit explicite earum quæ tantùm aggravant, C. Implicite, N. Rationes enim quas adfert pro Confessione mutantium speciem, æquè probant de notabiliter aggravantibus ut ponderavimus suprà: Undè Catechismus Romanus de Sacram. Pœnit. §. *Quoniam* ex mente Tridentini hanc sententiam exprefse tradit.

R. 2°. dato Ant. N. Conseq. Ad probat. D. Ant. Doctrina Concilii foret diminuta ad dirimendas controversias inter Theologos Catholicos, C. Nec enim id intendebat: Ad dirimendas controversias inter Catholicos & Hæreticos eorumque errores compescendos, quod solùm intendebat, N.

Repones: Concilium postquam dixit numerum & species peccatorum debere explicari, subdit; *nihil aliud à pœnitentibus exigitur*: Ergo.

R. Sensum non esse quod nihil amplius exigatur à pœnitentibus, quàm confiteri solum numerum & solam speciem peccatorum; sed quod non exigatur ab ipsis, quod omnem omnino numerum, neque omnes omnino species confiteantur, si forte in memoriam non redeant, sed ea sola peccata confiteantur, quibus post diligens conscientiæ examen, *se Dominum Deum offendisse mortaliter meminerint*.

Obj. 2°. S. Th. in 4. d. 16. q. 3. a. 2. q. 5. ait: „ Quidam dicunt quòd omnes circumstantiæ quæ „ aliquam notabilem quantitatem peccato addunt, „ confiteri necessitatis est, si memoriæ occurrant. Alii verò dicunt quòd non sint de necessitate confitendæ, nisi circumstantiæ quæ ad „ aliud genus peccati trahunt: Et hoc probabilius est.... cujus ratio est, quòd venialia; non „ sunt de necessitate Confessionis, sed solùm „ mortalia, quæ quantitatem infinitam quodammodò habent.

Et Opusc. 12. ad Lectorem Bisuntinum q. 6. „ Circumstantias aggravantes, inquit, quæ in „ aliud genus peccati non trahunt, non tenetur „ homo confiteri, sicut nec peccata venialia, licet „ sit laudabile quod homo ea confiteatur: Eadem „ enim ratio videtur esse de hujusmodi circumstantiis & de venialibus peccatis. Circumstantiæ autem dicuntur in aliud genus trahere quæ „ specialem repugnantiam important ad aliquod „ præceptum divinæ Legis; sicut furtum simplex, repugnat huic præcepto: Non furtum „ facies. Si autem furtum in loco sacro committatur, habet jàm repugnantiam ad aliud præceptum quod est de veneratione sacrorum, & „ sic additur nova species peccati: Undè consequens est quòd addat aliam repugnantiam ad „ Legem Dei, ideò & novam deformitatem peccati mortalis, quod ex necessitate confiteri tenebitur. Sic igitur hujusmodi circumstantias aggravantes, quæ non trahunt in aliud genus peccati, non credo quòd aliquis teneatur confiteri." Nihil videtur apertius & expressius pro mente D. Thomæ.

Respondent quidam S. Thomam per circumstantias notabiliter aggravantes intellexisse leviter secundùm se aggravantes, sed quæ à quibusdam dicebantur notabiliter aggravantes; & per circumstantias mutantes speciem, intellexisse notabiliter secundùm se aggravantes; quod ex duplici capite probare nituntur. 1°. Quia tempore S. Thomæ erant qui assererent quasdam circumstantias secundùm se leves, ut est circumstantia dignitatis personæ peccantis putà si esset Episcopus vel Generalis Ordinis, esse notabiles. Undè dicebant quòd *omne mendacium v. g. in viris perfectis sit peccatum mortale*, ut refert ipse S. Doctor 2. 2. q. 110. a. 4. ad 5. De illis ergo circumstantiis secundùm istorum opinionem notabiliter aggravantibus, loquitur S. Thomas 2°. Quia in utroque textu dicit circumstantias notabiliter aggravantes non esse necessariò confitendas quia venialia non sunt necessariò confitenda, & quia est eadem ratio de istis circumstantiis ac de peccatis venialibus. Porrò circumstantiæ notabiliter aggravantes, non se habent ut venialia, sed ut mortalia, habent enim ut mortalia quantitatem, seu malitiam quamdam infinitam intrà propriam speciem, quatenùs tales sunt ut de se sufficerent ad constituendum actum in specie peccati mortalis, sicque sunt intrà lineam peccati mortalis & æquipollentes, quantùm ad malitiam scilicet, mutantes speciem. Verùm non paucis hæc explicatio videtur de longe quæsita, & textibus parùm conformis, maximè quia ipse S. Doctor Opusc. citato formalissimis terminis explicat quòd per circumstantiam mutantem speciem intelligat quæ *specialem repugnantiam importat ad aliquod præceptum divinæ Legis*, ut *furtum in loco sacro* respectu *furti simplicis*. Quid clarius? Undè

Respondent Soto, Sylvius & alii quòd quamvis S. Doctor, dùm esset junior, hanc opinionem tenuerit, illam senior factus verosimiliùs revocasset, si Summæ ultimam manum adhibuisset. Idque conjiciunt ex eo quòd S. Doctor 1. 2. q. 73. a. 9. & 2. 2. q. 61. a. 2. ad 3. & a. 4. o. doceat eum graviùs peccare, gravioremque pœnam mereri qui percutit Regem quàm qui percutit personam

nam privatam. Quomodò autem gravior pœna injungi potest si ista percussi conditio & circumstantia non declaretur.

Obj. 3°. Non est imponendum tàm grave onus pœnitentibus sine aperto præcepto & sufficienti fundamento: Atqui nullibi legitur tale præceptum, nec invenitur sufficiens fundamentum: Ergo.

R. N. Min. & dico satis apertè & sufficienter colligi tale præceptum ex natura ipsius Sacramenti quod est institutum per modum judicii, in quo proindè aperienda est tota criminum gravitas & malitia, quæ maximè pendet ex circumstantiis aggravantibus, ut dictum est in probationibus Conclusionis. Neque verisimile est Christum instituisse Tribunal cœcutiens in circumstantiis gravibus criminum, & indè necessariò imprudens in injungendis pœnis & assignandis remediis.

Repones: Explicatio circumstantiarum tantùm aggravantium est moraliter impossibilis: Ergo.

R. D. Ant. Circumstantiarum leviter aggravantium, C. Notabiliter & enormiter aggravantium, N. Positâ enim Regulâ, de qua suprà, tunc scilicet esse notabiliter aggravantes, vel quandò ab actu principali separata (si posset) se solâ sufficeret ad constituendum peccatum mortale, vel quandò notabiliter excedit ordinarium modum peccandi; non ità difficile est dignoscere notabiliter aggravantes. Aliundè non tenemur confiteri nisi eas quas bonâ fide apprehendimus notabiliter aggravare, aut de quibus rationabiliter dubitamus. Nec debent angi pœnitentes si qui minùs de duratione aut intensione actûs exposuerint; licèt enim fortè dici possit aliquandò notabilis circumstantia physicè, non tamen moraliter, nisi quandò notabiliter variat judicium Confessarii.

Obj. 4°. Ideò circumstantiæ mutantes speciem sunt confitendæ, quia constituunt distincta peccata: Atqui circumstantiæ tantùm aggravantes non constituunt diversa, sed unum tantùm peccatum: Ergo.

R. 1°. N. Maj. Præcisè loquendo, sed quia addunt novam malitiam sivè diversam, sivè eandem specie. 2°. D. Min. Circumstantiæ tantùm aggravantes non constituunt diversa peccata formaliter, C. Min. Æquivalenter & virtualiter, N. Ex probationibus Conclusionis.

Inst. Id solùm est confitendum quod habet rationem peccati: Atqui circumstantia etiam notabiliter aggravans non habet rationem peccati, est enim extrà rationem & essentiam peccati, cùm illi accidat & eam supponat: Ergo.

R. D. Maj. Id solùm est confitendum quod habet rationem, id est malitiam peccati, C. Quod habet rationem id est præcise speciem & essentiam peccati, N. Peccata enim sunt confitenda propter suam malitiam.

Obj. 5°. Circumstantiæ notabiliter minuentes non sunt explicandæ: Ergò nec notabiliter aggravantes.

R. 1°. dato Ant. N. Conseq. Quia hoc Sacramentum non est institutum ad se excusandum, sed ad se accusandum. 2°. N. Ant. Sicut enim pœnitens non potest peccatum minuere, tacendo circumstantias notabiliter aggravantes, ità nec peccatum aggravare tacendo circumstantias notabiliter minuentes, cùm indè varietur notabiliter judicium Confessarii. Neque ideò pœnitens se excusat, sed debitè peccatum suum, sicuti est exponit, ut de eo Confessarius rectum ferat judicium. Pœnitens tamen qui ex ignorantia vel oblivione naturali omisit explicare circumstantiam notabiliter minuentem, non debet angi, nec iterùm confiteri, quia nihil omisit de gravitate peccati à quo fuit absolutus.

Quid verò intelligatur per circumstantias, quæ vulgo numerantur septem, *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodò, quandò*; & quid sit ex eis explicandum? Require in Tract. de Actibus humanis. Dissert. 4. a. 3. §. 2. inter prænotamina.

§. IV.

Utrùm ad integritatem Confessionis necessarium sit peccata dubia confiteri?

Dico 1°. Ad integritatem Confessionis necessarium est confiteri peccata dubia, ut dubia. Est communis contrà Coninck.

Prob. 1°. Ratione & verbis S. Thomæ dicentis: „ Quandò aliquis dubitat de aliquo peccato, an sit mortale, tenetur illud confiteri dubitatione manente. Quia qui aliquid committit, vel omittit in quo dubitat esse peccatum mortale, peccat mortaliter, discrimini se committens. Et similiter periculo se committit qui de hoc quod dubitat esse mortale, negligit confiteri, non tamen debet asserere illud mortale esse, sed dubitativè loqui & judicium Sacerdotis expectare, cujus est discernere inter lepram & lepram. *Supp. q. 6. a. 4. ad 3.*

Prob. 2°. Juxtà Trid. Sess. 14. cap. 5. confitenda sunt omnia peccata mortalia, quorum est memoria & conscientia: Atqui peccatorum dubiorum est memoria, ut patet; & est conscientia si non certa saltem opinativa aut dubia, quæ communi sensu Theologorum & Canonistarum veniunt nomine conscientiæ, cùm dividant conscientiam in certam, opinativam & dubiam. Item Concilium ibidem excipit ab obligatione confitendi sola venialia, quia iis à gratia Dei non excludimur: Atqui peccatis mortalibus dubiis, si vera sunt, à Dei gratia excludimur: Et insuper *exclusio unius est inclusio alterius*, ut loquuntur jura: Ergo. Confir. ex condemnatione articuli 8. Lutheri per Leonem X. in quo dicebat Hæresiarcha, quòd *in primitiva Ecclesia solùm manifestè mortalia confitebantur fideles.*

Prob. 3°. ex communi sensu & praxi Patrum, Theologorum & omnium fidelium, quibus semper persuasum fuit peccata dubia, prout in conscientia habentur; esse confitenda: Cui antiquæ & communi praxi ac sensui præjudicium ferre non potest opinio contraria à paucis admodùm Theologis non ità pridem excogitata & propugnata.

Est autem intelligenda conclusio sivè dubium sit de substantia actûs, an fecerit vel non fecerit, sivè de qualitate an sit mortale vel non, an priùs jam confessum sit vel non: Quia ubique eædem rationes currunt. Si tamen pœnitens probabiliùs existimet se aut non fecisse, aut esse veniale aut aliàs rectè fuisse confessum, potest judicio probabiliori se conformare, cùm non agatur ibi neque de damno tertii, neque de valore Sacramenti, sed tantùm de ejus integritate materiali. Quid sit autem dicendum de scrupulosis in hac materia? Diximus dùm de Conscientia in Tract. de Actibus humanis, non teneri peccata dubia confiteri, depositâ conscientiâ.

Dices 1°. In foro externo non admittuntur delicta dubia. 2°. Peccata dubia non sunt materia absolutionis: Ergo.

R. ad primum, N. Conseq. Disparitas est quòd in foro externo agatur de pœna & condemnatione ad quam requiruntur probationes certæ. In foro interno autem de absolutione & liberatione pœnitentis. Et hinc in hoc foro admittitur accusatio peccatorum internorum quæ non admittitur in foro externo.

Ad secundum, licèt peccata dubia sola non sint materia absolutionis absolutæ, possunt tamen saltem in casu necessitatis esse materia absolutionis conditionatæ; & cum aliis certis tàm mortalibus quàm venialibus sunt materia absolutionis absolutæ.

Plura possent opponi quæ præoccupata sunt in Tract. de Actibus humanis dùm probavimus in dubiis tutius esse eligendum.

Dico 2°. Si peccatum declaratum ut dubium, posteà ut certum deprehendatur, probabilius est & tutius declarandum esse ut certum.

Quia

Quia 1°. Juxtà Tridentinum, peccatum debet declarari, prout est in conscientia: Ergo quod non est declaratum ut certum; si posteà habeatur in conscientia ut certum, debet ut tale declarari. Confir. Si peccatum fuisset certum ab initio, debuisset declarari ut certum: Ergo similiter si posteà deprehendatur certum.

2°. Juxtà communiorem & tutiorem sententiam, circumstantiæ notabiliter aggravantes seu notabiliter variantes judicium Confessarii sunt necessariò accusandæ: Atqui certitudo respectu peccati anteà dubii notabiliter variat judicium Confessarii, nam pro peccatis dubiis minùs arguitur peccator, longè levior imponitur pœnitentia & minùs de remediis curatur: Ergo.

Dices: Certitudo est circumstantia se tenens ex parte intellectûs, non ex parte peccati: Ergo non aggravat peccatum.

R. D. Conseq. Ergo non aggravat peccatum absolutè in se, C. Respectivè ad judicium Confessarii, N. Fit enim indè quòd pœnitens appareat judicio Confessarii magis peccator, severiori pœnitentiâ & acriori correctione dignus, efficaciorique remedio indigens; necesse est antem quòd Confessarius rectum de peccatis ferat judicium.

Reponea: Qui dubius de voto, censura, vel irregularitate obtinet absolutionem seu dispensationem, posteà sublato dubio & cognitâ certitudine seu voti, vel censuræ aut irregularitatis, non tenetur denuò petere absolutionem seu dispensationem: Ergo similiter in nostro casu.

R. N. paritatem: Disparitas est quòd qui dispensat in voto vel absolvit à censura nihil aliud exigat quàm ut ipsi sincerè exponatur casus secundùm præsentem statum & cognitionem, quo posito, absolutè absolvit & dispensat, ad nihil ampliùs obligans. At verò præceptum Confessionis obligat quidem explicare peccatum secundùm quod scitur quandò pœnitens petit absolutionem, sed non cessat ejus obligatio, si posteà dignoscatur aliquid in peccato aggravans quod non fuit accusatum; ut patet de aliis circumstantiis quæ ex oblivione fuerunt omissæ: Quia præceptum de integritate Confessionis obligat confiteri peccatum cum tota sua gravitate in quantum possibile est, vel ut dicit Tridentinum, prout est in nostra conscientia.

Replicabis: Confessus mortale dubium, est ab eo directè absolutus: Ergo. Item confessus est totum peccatum prout erat in conscientia quoad numerum, speciem & circumstantias, ut supponimus: Quid ergo plus requiritur?

R. ad primum, D. Ant. Est ab eo absolutus directè cum onere tamen declarandi illud ut certum, si ut tale occurrat, C. Sinè tali onere, N. Sicut enim qui confessus fuisset peccatum in genere, seu in specie non infima, quia illud memoriæ non occurrit, est ab eo directè absolutus, manet tamen illi obligatio confitendi speciem infimam si in memoriam redeat. Ità similiter in nostro casu. Ad secundum, D. Ant. Confessus est peccatum quoad numerum, speciem & circumstantias ut dubium, C. Ut certum, N. Debet autem confiteri ut certum, si habeatur in conscientia ut certum.

Instes: Qui accusat se blasphemasse sexies circiter plus, minùsve, posteà deprehendit se certò septies blasphemasse, non tenetur posteà septimam blasphemiam ut certam accusare, Ergo nec in nostro casu.

R. N. Ant. Quidquid enim quidam in contrarium censeant; est utrimque eadem ratio.

Notandum tamen hanc conclusionem intelligendam esse de dubio circà substantiam actûs tantùm: Si enim certus sit pœnitens actum perpetrasse, illumque integrè cum omnibus necessariis circumstantiis exponat, remaneat autem solùm dubium penès ipsum vel Confessarium, an sit mortale vel non; nihil est ampliùs repetendum, etsi fortè posteà certò dignoscatur esse mortale; quia tunc nulla esset nova circumstantia notabiliter aggravans quæ non fuisset in priori Confessione explicata ut suppono, nec ad Confessionis integritatem & valorem necessarium est quòd pœnitens vel Confessarius dicat aut sciat determinatè hoc peccatum confessum in individuo esse mortale; id enim etiam doctioribus est valdè difficilè propter varias circumstantias occurrentes, sed sufficit ut pœnitens exponat factum cum omnibus suis circumstantiis, prout in conscientia habet.

§. V.

Variæ Quæstiones circà integritatem & validitatem Confessionis breviter resolvuntur.

Petes 1°. Qualis & qualiter numerus peccatorum sit exprimendus ad integritatem Confessionis?

R. Exprimendus est numerus certus in quantum sciri potest; ubi autem post diligens examen certus sciri non potest, accusandus est similior & probabilior sub solitis clausulis, *Circiter plus minusvè.* Si tandem nullus certus vel probabilis numerus reperiri potest, sufficit si pœnitens exponat suum statum, consuetudinem & moram in peccato.

Hæc Responsio est communis & certa, supposito, quod antè probavimus, & constat ex Tridentino, omnia & singula peccata mortalia esse confitenda.

Hinc colliges 1°. peccare mortaliter qui sinè causa scienter aut ex negligentia crassa omittit unum peccatum mortale: Item qui sciens numerum certum, putà se sexies blasphemasse, illum accusat sub dubio cum solita clausula *Sexies circiter plus minusvè*: Sextam enim blasphemiam quam certam habet, confitetur ut dubiam & septimam pariter ut dubiam, quam tamen certò scit esse falsam, & sic dupliciter mentitur. Idem est fermè si dicat. *Sexies aut Septies*, nisi fortè sic exprimat bonâ fide ex nimia scrupulositate & nimiæ securitatis studio; hoc enim casu cùm sextam blasphemiam ut certam exprimat, poterit excusari coràm Deo à peccato formali.

Damnandi sunt pariter qui absque judicio & sufficienti examine, ac quasi divinando, ad quemlibet peccatorum numerum adjiciunt hanc clausulam, *plus minusvè*, etiamsi fortè majorem numerum, quàm reverà sit, exprimant, falsò putantes se sic supplere verum numerum; suppletio enim numeri incerti debet fieri cum examine & judicio, expendendo quis sit probabilis numerus & vero numero similior. Id ità esse conjicere poterit Confessarius, si Pœnitens à longo tempore non sit confessus & peccata non admodum singularia confiteatur: Secùs si à paucis sit confessus & peccata singularia ac palpabilia confiteatur: Ridiculum namque se exhiberet clericus qui confiteretur se hâc hebdomadâ omisisse integrum Breviarium ter, *plus minusvè*, vel *ter aut quater*; & alter qui confiteretur se à quindecim diebus fornicatum fuisse sexies *plus minusvè*.

Sub his autem formulis *circiter plus minusvè*, & similibus, non comprehenditur qualiscumque excessus, vel defectus notabilis, sed modicus, major tamen vel minor proportionatè ad numerum expressum, ità ut respectivè ad quinque, excessus modicus sit unum vel duo; ad decem duo vel tria; ad viginti tria vel quatuor, ad quinquaginta quatuor vel quinque; ad centum quinque vel sex.

Colliges 2°. à fortiori eos insufficienter confiteri, qui, ut aliquandò accidit in rusticis & rudibus, accusant tantùm species peccatorum & non numerum, dicendo, aliquoties juravi, aliquoties mentitus sum, aliquoties detraxi, &c. Quòd si id contingat ex negligentia & defectu examinis, dimittendi sunt inabsoluti & cogendi ad Confessionem generalem; si autem id contingat ex ignorantia invincibili, quia sic fortè soliti confiteri, nunquam à Confessariis indoctis & incuriis fuerunt moniti, & aliundè Confessio generalis similibus sit valdè difficilis, poterit Confessarius interrogando per annos, menses, hebdomadas supplere Confessionem generalem, ut jam alibi dixi, &

& illos aliundè dispositos absolvere. Ille autem qui simpliciter dicit se esse peccatorem & nihil aliud, absolute dimittendus est sine absolutione & adigendus ad Confessionem generalem, prout poterit; non enim est verisimile quod instructus à Confessario non possit exprimere saltem aliquod peccatum.

Quantùm ad eos qui sunt in statu, consuetudine & mora peccandi, ut sunt meretrices, concubinarii vel qui quascumque mulieres obvias concupiscunt, qui quàvis datà occasione blasphemant, furantur, &c. debent in quantum possunt exprimere numerum probabilem & species, dicendo, toties in anno, in mense, in septimana, in die, toties circiter aut sæpiùs cum Clericis; toties circiter aut sæpiùs cum conjugatis, &c. Si vero id neque sit possibile, confiteatur, ut dixi, statum, consuetudinem & moram in peccato, v. g. meretrix; à decem annis me exhibui paratam ad omnes obvios, sive Clericos, sive Religiosos, sive conjugatos, &c. Concubinarius, à quinque annis usus sum concubinà tanquam uxore. De multiplicatione numerica & specifica peccatorum require in Tract. de peccatis Dissert. 2.

Petes 2°. An & quale examen requiratur ad Confessionem?

R. hoc ipso quo pœnitens tenetur omnia & singula peccata quoad numerum, speciem & circumstantias tàm mutantes speciem quàm notabiliter aggravantes confiteri, sequitur quod super hæc omnia teneatur se examinare, qui enim tenetur ad finem, tenetur & ad media.

Istud autem examen secundùm Tridentinum debet esse *Diligens*, non quidem diligentià summà, alioquin difficillima foret hujus Sacramenti frequentatio & omnibus ferme odiosa, dareturque occasio hæreticis calumniandi eam esse conscientiarum carnificinam; sed diligentià humanà & morali, qualem adhibere solent viri prudentes in seriis & gravibus negotiis. Qui ergo ex negligentia gravi & mortaliter culpabili in se examinando omittit peccatum mortale in Confessione, peccat mortaliter & tenetur iterare Confessionem utpotè invalidam; secùs si fuerit negligentia levis & venialiter culpabilis: Undè cùm advertit Confessarius pœnitentes accedere ad Tribunal omninò imparatos & sinè examine, debet illos remittere, donec accuratiùs se examinaverint.

Examen non est idem & unum pro omnibus. Minori examine indigent qui frequenter confitentur, quàm qui raro; majori indigent qui negotiis gravibus & periculosis implicantur quàm qui privatam vitam ducunt. Item rustici & rudes non possunt tàm accuratam diligentiam adhibere in sui discussione, quam intelligentes & docti: Timoratis autem frequenter confitentibus sufficit modicissimum examen, si enim peccassent mortaliter, peccatum semper præ oculis haberent.

Quandò & de quibus Confessarius debeat examinare, monere, instruere pœnitentes, diximus Dissert. præcedenti a. 10. §. 2. & 3. vide.

Petes 3°. Utrùm mentiri in Confessione sivè negando peccatum quod est, sivè affirmando quod non est, sit semper peccatum mortale?

R. 1°. Mentiri negando peccatum mortale nunquam confessum est certò peccatum mortale contrà integritatem Confessionis, nisi subsit justa causa illud celandi. Patet ex dictis.

2°. Mentiri negando peccatum mortale aliàs legitimè confessum per se non videtur plusquam veniale; quia non est materia necessaria Sacramenti, & responsio negantis, nisi circumstantiæ aliud postulent, intelligenda est ab ultima Confessione. Per accidens tamen poterit esse mortale, si Confessarius interroget de illo tanquam de spectante ad præsentem Confessionem, scilicet ad injungendam restitutionem vel satisfactionem, ad præscribenda remedia contrà relapsus aut occasiones proximas.

3°. Pœnitens qui mentitur sivè confitendo peccatum mortale quod non habet, sive excedendo in numero peccatorum mortalium, sivè accusando, ut certum, peccatum dubium, aut è contrà ut dubium, peccatum certum, peccat mortaliter. Patet ex dictis, quia decipit Judicem in re gravi pertinente ad judicium. Excusandi tamen videntur, saltem à mortali, ut jàm dixi, scrupulosi, rudes & simplices, qui vel ex anxietate, vel ex turbatione, vel ex ignorantia, bonâ fide se accusant de iis quæ non fecerunt, vel de pluribus quàm fecerunt, vel, ut sint securiores, confitentur dubia ut certa.

4°. Mentiri confitendo peccatum veniale quod non est, aut negando quod est, probabiliùs est tantùm veniale: Quia tale mendacium, non est perniciosum, nec graviter injuriosum Sacramento, cùm sit in materia levi & non necessaria. Ità Sylvius post Sylvestrum, utrumque Soto, Angelum & alios contrà Cajetanum. Excipit tamen laudatus Sylvius casum quo peccatum veniale falsò accusatum, foret tota materia absolutionis, tunc enim esset peccatum mortale, quia Sacramentum redderetur nullum.

Dices contrà hanc Responsionem. 1°. Qui supponeret formæ Consecrationis materiam indebitam, putà panem hordeaceum, etiam cum pane triticeo, peccaret mortaliter: Ergo similiter in casu. 2°. Forma hic redditur falsa, absolutio enim respicit totam materiam subjectam. 3°. Istud mendacium est sacrilegium. 4°. Perjurium etiam in re levi est peccatum mortale propter injuriam quam immediatè Deo irrogat: Ergo pariter in nostro casu qui Deo mentitur in persona Confessarii.

R. cum eodem Sylvio ad primum, disparitatem esse quòd forma consecrationis primò per se designet effectum circà materiam & ideò falsificatur, si materia indebita ei subjiciatur: Forma autem absolutionis primò per se dirigitur ad personam, & significat remissionem peccatorum, qui effectus cùm possit haberi, etiamsi aliquod peccatum veniale non sit jàm remissibile, sivè propter falsitatem, sivè propter pœnitentis indispositionem, forma manet vera & efficax: Undè patet Responsio ad secundum. Ad tertium, Sacrilegium in re levi non est plusquàm veniale, ut patet in futuro rei levis in Ecclesia. Ad quartum, disparitas est quòd deformitas perjurii tota refundatur immediatè in Deum, qui adhibetur tanquàm falsus testis, & Auctor falsitatis; deformitas autem mendacii in nostro casu refunditur immediatè, partim in Sacramentum, quod cum aliquali irreverentia tractatur, partim in Confessarium, qui decipitur, in re levi tamen, & non necessaria, iis autem mediantibus, in Deum.

5°. Mentiri in Confessione in re gravi, sed omninò impertinente ad Confessionem, manet peccatum mortale juxtà rationem materiæ, & quale fuisset extrà Confessionem. Et insuper ex circumstantia Confessionis sumit augmentum malitiæ, quin imò probabiliùs inducit novam speciem sacrilegii: Casus familiaris mulierculis quæ sivè ad suum solatium, sivè ad excusationem suorum peccatorum, gravissima de proximo, sivè simpliciter mentiendo, sivè exaggerando effutiunt.

Prima Pars ex se patet. Ratio secundæ & tertiæ partis est 1°. Quia tales notabilem irreverentiam irrogant Sacramento, quo abutuntur ad suas graves detractiones. 2°. Quia ratione novi peccati mortalis, quòd hàc detractione committunt, invalidam reddunt Confessionem quam ideò cum novo peccato sacrilegæ detractionis repetere tenentur. Hinc viderint Confessarii, qui hujusmodi fabulatrices, cùm impedire deberent, auscultant, & quod pejus est, suis curiosis interrogationibus ad ejusmodi detractiones alliciunt.

Petes 4°. Utrùm qui culpabiliter reticet aliquod peccatum mortale in Confessione, teneatur repetere omnes Confessiones ab illa factas?

R. Tenetur repetere illam primam Confessionem cum accusatione sui sacrilegii, & alias sequentes, si quas fecerit cum memoria hujus peccati

cati non confessi, quia non fuerunt validæ defectu integritatis; alias autem quas bonâ fide fecit sinè memoria hujus peccati, non tenetur repetere, quia fuerunt integræ formaliter, &, ut suppono, alia necessaria adhibuit.

Petes 5°. Utrùm qui instituit Confessionem generalem, teneatur explicare aliquod peccatum nunquam fuisse confessum, aut ab ultima Confessione fuisse commissum, & quod?

R. Juxtà sententiam communiorem de accusandis circumstantiis notabiliter aggravantibus, probabiliùs affirmativè; quia notabiliter variatur judicium Confessarii circà peccata jàm confessa, & non confessa, longèque minor pœnitentia injungitur peccatis confessis, quàm non confessis.

Petes 6°. Quid agendum ei qui advertit Confessarium domire, aut dormivisse audiendo Confessiones?

R. Si confitendo advertat dormire, debet eum excitare, & non audita repetere. Si post Confessionem advertat dormivisse, debet in sequenti Confessione repetere tantùm peccata non audita; quia Confessio fuit integra formaliter & valida: Si verò non possit scire quæ fuerint non audita, debet omnia repetere.

Petes 7°. Utrùm qui timet ne peccata memoriâ excidant, teneatur ea scribere, & de scripto vocaliter confiteri Sacerdoti?

R. Id quidem esse laudabile, sed neminem ad id teneri. Ità Cajetanus, Soto, Sylvius, Henreques, Valentia, Tannerus, Sporer, & ali contrà Vasquem. 1°. Quia indè semper est aliquod periculum manifestationis quod nemo tenetur subire propter integritatem materialem Confessionis. 2°. Quia est hæc exquisita diligentia, quam nullus tenetur adhibere. 3°. Quia non est praxis communis, & in usu etiam apud timoratos & diligentes. 4°. Quia præceptum Confessionis integræ non est minùs pro rudibus litterarum quàm pro scientibus scribere, & tamen illos non obligat, neque scribere, neque scripturam eo fine discere: Ergo nec istos: Undè quamvis, supposito debito examine, peccata quædam exciderent, erit nihilominùs integra formaliter Confessio, quia pœnitens facit quantùm prudenter & moraliter debet & potest.

Petes 8°. Utrùm quis possit validè absolvi à peccatis, priusquam ab excommunicatione?

R. Qui nescit aut non recordatur se esse excommunicatum, vel bona fide credit se posse priùs absolvi à peccatis, quàm ab excommunicatione, validè absolvetur à peccatis, priùsquam ab excommunicatione, ideòque non est iteranda Confessio; quia excommunicatio non tollit à Sacerdote jurisdictionem in pœnitentem, sed prohibet tantùm pœnitenti, ne accedat ad Sacramentum, non absolutus ab excommunicatione, quod cùm ille, ut suppono, ignoret invincibiliter, excusatur à transgressione prohibitionis, nihilque obstat ex hac parte, quin valida sit absolutio & confessio.

Petes 9°. Utrùm Confessio facta ex fine venialiter malo, v. g. ex vana gloria, sit invalida?

R. Si finis venialiter malus sit totalis & adæquata ratio, cur eligatur Confessio, est invalida; quia ut probavimus in Tractatu de Actibus humanis Dist. 4. Art. 4. §. 2. actus aliàs secundum se bonus, sic ad malum finem ordinatus, ex nulla parte est bonus, sed totus malus; manifestumque est quòd in præsenti casu peccator nullatenus intendat remissionem peccatorum nec proindè de eis doleat, ut debet.

Si verò finis venialiter malus non sit totalis & adæquata ratio cur eligatur Confessio, potest esse valida, quia, ut probavimus ibidem, hujusmodi finis non vitiat totum actum, & in præsenti casu, non impeditur peccator, ut patet, intendere remissionem peccatorum, & dolere, ut debet, de peccatis. Vide locum citatum de Actibus humanis.

Petes 10°. Quomodò Confessio invalida sit iteranda?

R. Confessio invalida, sivè defectu pœnitentis, sivè defectu Confessarii, si fiat apud alium Confessarium, ex integro est repetenda, tam quoad numerum peccatorum, quàm quoad speciem & circumstantias; quia prior Confessio nulla fuit; & respectu diversi Confessarii perindè est, ac si non esset facta.

Si verò fiat apud eundem Confessarium qui adhuc recordetur, si non singulorum peccatorum, saltem in confuso status pœnitentis, sic ut pœnitentiam convenientem, & congrua remedia præscribere possit, non est ex integro repetenda quoad numerum, speciem & circumstantias, sed sufficit si pœnitens dicat: *Accuso me de omnibus peccatis quæ tibi invalidè confessus sum, & insuper de isto Sacrilegio in illa commisso.* Si scilicet ex defectu ejus fuerit invalida Confessio, simul addendo peccata omissa, si omiserit, & alia quæ ab illa Confessione commisit. Ratio est, quia cognitio distincta singulorum peccatorum non est necessaria, dùm profertur absolutio, ut patet dùm pœnitentes indispositi remittuntur ad certum tempus, aut dùm faciunt Confessionem generalem per multos dies, quamvis enim Confessarius non recordetur distinctè singulorum peccatorum, absolvit tamen absque eo quòd cogat illas præcedentes Confessiones ex integro repetere: Imò sæpè in eadem Confessione, præsertim si sit prolixa, Confessarius dùm absolvit, non meminit singulorum peccatorum confessorum.

ARTICULUS III.

Utrùm quis possit per alium, seu per scriptum confiteri.

Duplex est sensus quæstionis: Primus de Confessione facta præsenti Sacerdoti per scriptum, vel interpretem: Secundus de Confessione facta Sacerdoti absenti per litteras seu internuncium. Utramque duplici §. resolvemus: Undè sit.

§. I.

De Confessione facta præsenti Sacerdoti per scriptum seu interpretem.

Dico 1°. Graviter peccat qui sinè causa confitetur Sacerdoti præsenti, scripto aut nutibus & non voce propria. *Supp. q. 9. a. 3. ad.*

Est communis ex cap. *Quem pœnitet* 88. de Pœnit. Dist. 1. Ratio est quia sinè causa recedit ab universali Ecclesiæ praxi in re gravi, quod fieri non potest absque peccato mortali: Et ratione hujus peccati in actuali Confessione commissi, ipsa Confessio redditur invalida.

Hæc autem universalis Ecclesiæ praxis sequentibus congruentiis innititur. 1°. Congruum est ut qui peccando non erubuit offendere Deum, erubescat confitendo peccatum. 2°. Quia erubescentia confitendo est pars pœnitentiæ. 3°. Quia ex modo confitendi vocaliter Confessarius meliùs cognoscit dispositionem pœnitentis. * 4°. Quia sicut in Baptismo aqua assumitur, eò quòd sit communior usui humano ad abluendum, ità convenienter in pœnitentia assumitur vox quæ est communior ad manifestandum. Ista comparatio non stat, nisi quoad convenientiam tantùm & non quoad necessitatem. * *Ibid.*

Dixi: *Sinè causa:* Patebit ex sequenti conclusione.

Dico 2°. Qui non potest sivè physicè sivè moraliter confiteri vocaliter, potest & tenetur quoties urget præceptum Confessionis, confiteri scripto si possit, si non nutibus & signis.

Quòd possit, patet; quia accusatio vocalis non est de essentia Confessionis: Christus enim instituens Confessionem, nihil aliud intendit, quàm dolorosam manifestationem peccatorum, quod fieri absolutè potest aliter quàm voce, scilicet scripto vel nutibus; idque constat ex Ecclesiæ praxi in mutis & moribundis. Neque refert quòd Concilium Florentinum requirat Confessionem *Oris*, in-

intelligit namque per hæc verba Confessionem externam, quam vocat *Oris*, quia ordinariè fit ore.

Undè dixi in prima Conclusione id esse illicitum *sinè causa* & in hac, *qui non potest sivè physicè sivè moraliter:* Physicè ut sunt muti & moribundi voce destituti: Moraliter ut si ægrotus gutture pressus, non nisi ægrè loqueretur, aut si Confessarius surdaster non posset excipere Confessionem, quin ab aliis audiatur, aut saltem de eo sit periculum, & alius non facilè haberi posset; in hoc utroque casu potest pœnitens scripto confiteri modò tamen addat voce si possit, aut si non possit, nutibus indicet hanc scripturam ordinari ad Confessionem & absolutionem; quia ad id est de se indifferens. Item à peccato saltem mortali excusant plures Theologi, quibus subscribimus, eum qui præ vehementi pudore, ut non rarò contingit in puellis, Confessionem scriptam legendam traderet Confessario, & adderet vocaliter: *Accuso me de omnibus quæ in hac charta leges aut legisti.* Quia vehemens pudor est aliqua excusationis causa, & est Confessio aliquo modo vocalis, sicut est in eo qui diceret Confessario: Accuso me de peccatis quæ tibi antè Confessionem exposui, vel quorum fuisti testis in tali occasione, vel quæ in hesterna Confessione invalida accusavi; qui casus communiter admittuntur.

Ratio secundæ partis, scilicet quòd teneatur, est; quia modus confitendi scripto, licèt sit aliquo modo incommodus, non est tamen adeò difficilis ut censeatur moraliter impossibilis, præsertim cùm obviari possit periculo revelationis, adhibitis certis cautelis, putà statim lacerando aut comburendo chartam: Quandò autem non possumus uno modo, inquit Auctor, debemus secundùm quod possumus confiteri, maximè cùm istud leve incommodum abundè compensetur gratiâ & beneficio absolutionis. *ib. ad 2.*

Nec obstat quòd nemo teneatur scribere sua peccata ne memoriâ excidant, ut dicebamus superiùs: Disparitas est quòd major sit necessitas & strictior obligatio confitendi simpliciter, quàm confitendi integraliter. Vide alias rationes superiùs.

Dico 3°. Nemo tenetur, saltem per se & vi præcepti Confessionis, confiteri per interpretem. Est communis. Quia Confessio cum tanto onere nullibi legitur præcepta, sivè à Christo, sivè ab Ecclesia, nec usu recepta. Quin è contrà in Concilio Lateranensi cap. *Omnis utriusque.* Et in Concilio Trid. Sess. 14. cap. 5. & Can. 6. legitur quòd pœnitens solus soli Sacerdoti confiteatur. Adde quòd talis Confessio fit ex natura sua quodam modo publica, licèt ex probitate Interpretis maneat occulta; non enim certò constat Interpretem teneri sigillo Confessionis. Neque obstat dictum D. Thomæ, quòd quandò non possumus uno modo, debemus secundùm quod possumus confiteri: Id enim intelligitur intrà latitudinem præcepti.

Dixi; Saltem *Per se & vi præcepti Confessionis :* Quia plures volunt, quòd si quis in periculo mortis sit incertus de sua contritione, teneatur ex propria charitate, sibi in tanto salutis periculo succurrere confitendo per interpretem, ut fiat capax absolutionis. Verùm id intelligendum arbitror, si non possit nutibus exprimere aliquod peccatum, quod satis esset ad absolutionem. Cæterùm in casu sufficeret accusare per Interpretem venialia, aut aliquod mortale non infamans, præcisè ut habeatur materia certa absolutionis: Idem etiam dicendum est in casu quo non posset fieri confessio, nisi aliis audientibus, ut si in eodem lecto jaceant plures moribundi.

§. II.

De Confessione facta Sacerdoti absenti per litteras aut Internuncium.

Dico 1°. Confessio facta per litteras aut Internuncium Sacerdoti absenti & in absentia absolventi est illicita & invalida.

Prob. 1°. ex Decreto Clementis VIII. dato ad dirimendam celebrem hâc de re controversiam inter Theologos magnâ animi contentione in Hispania agitatam: Est autem hujus tenoris. „ Die „ vigesimâ mensis Junii anno à Nativitate Domi„ ni nostri Jesu Christi 1602..... propositâ quæ„ stione, utrùm liceat per litteras seu internun„ cium Confessario absenti peccata sacramentali„ ter confiteri & ab eodem absente absolutionem „ obtinere? Sanctissimus Dominus noster auditis „ votis Patrum Theologorum, & re cum illustris„ simis & Reverendissimis DD. Cardinalibus con„ trà hæreticam pravitatem Generalibus inquisi„ toribus, maturè ac diligenter consideratâ, hanc „ propositionem, scilicet licere per litteras, seu „ internuncium Confessario absenti peccata sa„ cramentaliter confiteri & ab eodem absente ab„ solutionem obtinere, ad minùs ut falsam, te„ merariam & scandalosam, damnavit, ac pro„ hibuit; præcepitque ne deinceps ista proposi„ tio publicis, privatisque Lectionibus, Concio„ nibus & congressibus doceatur, nevè unquam tan„ quam aliquo casu probabilis defendatur, impri„ matur aut ad praxim quovis modo deducatur. „ Quòd si quis illam " &c.

Dices cum quibusdam Confessionem, de qua Quæstio est, fuisse damnatam à SS. Pontifice ut illicitam, non ut invalidam; quia dixit solùm, non licere, seu damnavit propositionem quæ dicebat *licere.*

Sed contrà 1°. Joannes à S. Th. qui circà tempora hujus celebris disputationis in Hispania floruit, testatur q. 84. Disp. 33. a. 4. nunquam fuisse quæstionem circà ipsam Confessionem quoad rationem liciti tantùm, sed quoad rationem validi; sic fuisse propositam Pontifici & hoc modo ab omnibus Doctoribus & fidelibus fuisse intellectam.

2°. Ex ipsis verbis Decreti apertè colligitur Pontificem eam censere & decernere invalidam: Prohibet enim *ne unquam tanquam aliquo casu probabilis defendatur, aut in praxim quovis modo deducatur* opinio scilicet quæ dicebat licere, &c. Atqui si Confessio de qua est quæstio, esset quantùm ex se valida, foret etiam aliquo casu licita, nimirùm in articulo mortis & casu extremæ necessitatis, quo tempore omnia media valida sunt licita, id exigente supremo æternæ damnationis periculo, ita ut nec à summo Pontifice talis confessio absenti facta, prohiberi posset in hoc casu cum tanto salutis dispendio.

Prob. 2°. Sacerdos in absentia absolvens est omninò incertus de statu pœnitentis, quippè qui à tempore quo misit litteras vel nuncium, potest vel obiisse, vel mutasse voluntatem, imò & de facto vacare rei mortaliter illicitæ, dùm actu Sacerdos profert absolutionem: Atqui non est verisimile Christum instituisse Sacramentum Pœnitentiæ his inconvenientibus obnoxium: Ergo.

Dices: Non requiritur certitudo status pœnitentis in Confessario ut sit valida Confessio, sed tantùm ut sit licita: Patet in his imprudentibus Confessariis, qui sæpè pœnitentes præsentes, incerti de illorum dispositione, absolvunt, & validè, si reverà adsint dispositiones: Ergo.

R. D. Ant. Non requiritur certitudo status pœnitentis in Confessario, &c. & tamen debet esse possibilis ex modo administrandi Sacramentum, C. Et non debet esse possibilis ex modo administrandi Sacramentum, N. Non est autem possibilis cùm sit Confessio Sacerdoti absenti, in absentia absolventi.

Inst. cum Tournely: Sufficit in hoc Sacramento certitudo moralis de statu pœnitentis: Atqui potest in statu Conclusionis haberi ista certitudo moralis & sufficiens ad absolutionem: Patet tùm exemplo moribundi qui ex testimonio aliorum, quòd petierit Confessionem, absolvitur: Tùm exemplo illorum qui absentes contrahunt Matrimonium: Ergo.

R. N. Min. Ad prob. ab exemplo moribundi, dis-

disparitas est quòd non sit verisimile, eum qui in periculo mortis vult confiteri, stante eodem periculo, mutare voluntatem, nullus est enim qui non velit mori christianè: Secùs de homine sano. Adde quòd in extrema necessitate sufficiat materia dubia, quæ non sufficit extrà necessitatem. Ad exemplum de absentibus contrahentibus matrimonium per procuratores, disparitas est quòd non sit unius contrahentis judicare de voluntate interiori alterius contrahentis, sed solùm de consensu exteriùs expresso, quocumque modo exprimatur, ut in omnibus aliis contractibus; quamvis enim contrahentes essent præsentes, posset unus denegare consensum interiorem, sicque nullum fieri matrimonium. At Confessarius debet judicare de voluntate interiori pœnitentis, quod non potest dùm absentem absolvit.

Prob. 3°. Vel Sacerdos absens proferret absolutionem scripto vel voce: Atqui neutro modo stare potest Sacramentum: Ergo. Prob. prima pars Min. Forma absolutionis debet voce humanâ & propriâ exprimi; quod patet, tùm ex perpetua Ecclesiæ praxi voluntatem Christi nobis manifestante: Tùm ex Concilio Florent. & Trid. in quibus dicitur formam hujus Sacramenti positam esse in his Ministri verbis: *Ego absolvo te:* Hæc enim verba intelligenda sunt de verbis propriè dictis; quia dùm Concilia dicunt verba esse formam hujus & aliorum Sacramentorum, solùm excipiunt matrimonium, ad cujus formam tamen requiruntur verba propriè vel impropriè. Adde quod Florentinum subjungat formam Sacramenti pœnitentiæ consistere in verbis *quæ Sacerdos profert:* Hoc autem intelligitur de verbis proprie.

Prob. secunda pars Min. Hæc particula *Te* in forma absolutionis vel æquivalens, dirigitur ad personam præsentem; significat enim & demonstrat præsentem; sicut hæc verba consecrationis *Hoc est*, propter eamdem rationem, diriguntur ad materiam præsentem: Ergo sicut ideò Sacerdos non potest consecrare materiam absentem, ità nec absolvere personam absentem. Nec refert quòd Confessarius possit dicere *Absolvo Petrum*, seu *absolvatur Petrus*, in tantum enim istæ formæ sunt validæ, in quantum æquivalent huic, *Absolvo te* qui jàm confessus es.

Dices cum Tournely: Hæc forma matrimonii: *Ego conjungo vos*, potest dirigi ad absentes: Ergo similiter.

R. N. Conseq. Disparitas est 1°. quia secundùm nos hæc verba Sacerdotis: *Ego conjungo vos*, non sunt forma matrimonii, sed verba contrahentium. 2°. Quia procuratores præsentes gerunt vices contrahentium, quod sufficit in contractibus, ut ad illos quasi ad contrahentes præsentes verba dirigantur: Quia in contractibus, ut jam dixi, contrahens non est Judex voluntatis interioris alterius contrahentis, sed voluntatis quatenùs exteriùs expressæ, quam exprimit procurator. At in Sacramento Pœnitentiæ neque litteræ, neque internuncius gerunt vices pœnitentis quoad præsentem dispositionem ejus interiorem, cujus Judex est Confessarius.

Confir. Conclusio: Nullibi legitur Ecclesiam unquam hanc praxim absolvendi absentes tenuisse, aut in hoc dispensasse, cùm tamen non defuerint urgentes occasiones tempore persecutionum, dùm non licebat pro libitu adire Sacerdotes. Quædam exempla in contrarium refert Morinus; at ista levia sunt, nec probatur in eis agi de Confessione & absolutione sacramentali; sed vel de Confessione generali, vel de absolutione à censuris, aut pœnis, aut reconciliativa cum Ecclesia, vel de Benedictionibus, seu concessionibus Indulgentiarum. Qua de re vide Juenin & Tournely.

Ex dictis colliges contrà eumdem Tournely & alios invaliditatem Confessionis & absolutionis inter absentes peti non ex Jure Ecclesiastico, sed divino, seu ex ipsa natura & institutione Sacramenti.

Dices 1°. in judicio forensi, sententia potest ferri in absentes: Ergo & in judicio sacramentali. 2°. Absens potest absolvi ab Excommunicatione: Ergo & à peccatis.

R. ad primum, N. Conseq. Disparitas est quòd in judicio forensi, non agatur de dispositione interiori rei, sed de manifestatione ejus criminis secundùm allegata & probata, quæ cognitio haberi potest, etiamsi reus sit absens: At in judicio sacramentali agitur de dispositione interiori pœnitentis, de qua judicare non potest Confessarius in absentia.

Ad secundum. Disparitas est quòd cùm Excommunicatio sit ab Ecclesia, etiam ab ea absolvat quomodò ipsi placuerit, nec ad id requiritur quòd judicet de dispositione interiori rei: Secùs in absolutione à peccatis in qua Sacerdos est instrumentum Christi agens secundùm ejus institutionem, & Judex ad absolvendum quos judicare potest interiùs dispositos & non alios.

Dico 2°. Confessio facta Sacerdoti absenti, quamvis in præsentia absolventi, non solùm est illicita, sed etiam probabiliùs invalida.

Esse illicitam, adeòque non nisi in casu extremæ necessitatis usurpandam conveniunt modò omnes post laudatum Decretum Clementis VIII. & reparationem interpretationis Suares de qua modò. Idque ratio suadet; quia est contrà communem Ecclesiæ praxim & reverentiam debitam Sacramento, quod sine causa exponitur periculo nullitatis.

Esse autem invalidam multi negant propter casum moribundi cui potest & debet impendi absolutio, modò anteà, etiam absente Confessario, petierit Confessionem. Attamen

Prob. 1°. ex Decreto citato, ubi Pontifex decernit neque Confessionem absenti factam, neque absolutionem ab absente datam, posse ullo casu defendi ut probabilem, aut quovis modo deduci ad praxim: Atqui, ut anteà arguebamus, si ex se esset valida, aliquo casu foret probabilis & reducibilis ad praxim, scilicet in casu extremæ necessitatis: Ergo.

Dixit quidem olim Pater Suarès hoc SS. Pontificis Decretum non debere intelligi disjunctivè, sed copulativè ad sensum primæ Conclusionis, hoc est non damnasse Confessionem absenti factam seorsim, sed simul Confessionem absenti factam cum absolutione ab absente data. Sed illam Patris Suares interpretationem, nedùm Clemens VIII. sed ejus Successor Paulus V. reprobavit, & ex ejus libris jussit expungi, Decreto dato 14. Julii 1605. Adde quòd non esset ratio cur potiùs una pars quàm altera foret damnata si non disjunctivè sed copulativè, foret propositio damnata, sicque nunc posset adhuc sustineri absolutionem ab absente datam esse licitam & validam, quod nemo nunc admittit.

Prob. 2°. Vel pœnitens confessus Sacerdoti absenti per litteras, ipsi advenienti & præsenti ratificaret Confessionem factam per litteras & absolutionem peteret vel non: Si primum, cessat difficultas & casus de quo disputamus, quia tunc confitetur præsenti. Si secundum, deest materia præsens, nec magis potest Sacerdos certificari de præsenti statu pœnitentis, quàm si absentem absolveret; potest enim pœnitens mutasse voluntatem, carere dolore, habere affectum actualem ad peccatum mortale; non est autem verisimile, ut jam diximus, Christum instituisse Sacramentum his inconvenientibus obnoxium: Ergo.

Dices: Moribundus qui absente Confessario petiit Confessionem, licitè & validè ab eo præsentè absolvitur: Atqui tamen tunc Confessio facta est absenti: Ergo hujusmodi Confessio non est ex se invalida.

R. 1°. N. Min. Cùm enim summus Pontifex declaraverit Confessionem factam in nullo casu valere, ut probatum est, & tamen hunc casum moribundi à suo Decreto exceperit, ut ex ore Pon-

Pontificis testati sunt Lessio, Bellarminus & Archiepiscopus Armachanus, ut refert Præpositus ad Q. 4. supp. n. 84. Dicendum est hanc moribundi Confessionem non esse factam absenti, sed præsenti per adstantes ut interpretes.

Si dicas: Ut Confessio censeatur facta per interpretem, debet esse locutio præsentis pœnitentis ad præsentem interpretem, & præsentis interpretis ad præsentem Confessarium, aliàs non distingueretur interpres ab internuncio: Ergo.

R. 1°. Ità etiam fieri in nostro casu; præsens est pœnitens, præsentes adstantes, præsens Confessarius, & per testimonium adstantium præsens ipsa Confessio, eâ scilicet præsentiâ quæ sufficit ut Confessarius certificetur quantùm fieri potest de statu pœnitentis; cùm enim non sit verisimile infirmum in hoc statu & periculo, à tempore quo destitutus est sensibus mutasse voluntatem, prior Confessio adhuc moraliter durat & exprimitur ore adstantium. Id autem dici non potest de Confessione facta per litteras vel internuntium.

2°. Dato hujusmodi Confessionem seu Confessionis petitionem in moribundo factam esse absenti per adstantes quasi per internuncios, maximè si qui aderant petitioni, nunc absunt, & alii ex istorum relatione tantùm referant; tunc dicimus quòd iste moribundus non absolvetur vi præcisè istius Confessionis, sed quia, cùm adstantes fide digni, etiamsi ex aliorum relatione, testentur ipsum petiisse Confessionem, aut signa pœnitentiæ dedisse, præsumi potest aut saltem dubitari eum in hoc statu, per signa alioquin naturalia, v. g. gemitus, suspiria, aspirationes, intuitum fixum oculorum, &c. adhuc nunc conari exprimere exteriùs suam pœnitentiam & sua peccata, sicque Confessionem, qualis fieri potest, esse præsentem, & ratione illius Confessionis præsentis dubiæ, absolvitur: In extremis enim extrema sunt tentanda, ut jàm dictum est.

ARTICULUS IV.

Utrùm sexdecim conditiones requirantur ad Confessionem?

Sexdecim conditiones à S. Th. & à cæteris Theologis post ipsum, ad Confessionem requisitæ comprehenduntur versibus sequentibus.

Sit simplex, humilis Confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda & discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta & lachrymabilis, accelerata,
Fortis & accusans & sit parere parata.

ib. a. 4. Dico: Sexdecim conditiones assignatæ requiruntur ad Confessionem.

6. ibid. Prob. Conclusio & simul breviter explicantur præfatæ conditiones. Conditiones requisitæ ad Confessionem, vel sunt ad benè esse ipsius, vel de ejus necessitate.

Ad benè esse duæ requiruntur: Prima quòd sit *Accelarata*, ut omnes fatentur: Secunda quòd sit *Frequens*; quia Confessio est instituta pro peccatoribus: Ergo quò quis sæpiùs peccat, sæpiùs eâ uti debet: Adde quòd non sit tantùm in remedium præteritorum, sed etiam in cautelam futurorum.

Huic Angelicæ & communi Doctrinæ refragantur quidam his temporibus, qui cùm haberi velint cultores & defensores moralis sanioris, quam præposterè intelligunt, quosvis peccatores relabentes in peccata etiam diversæ speciei, arceant à Confessione per plures menses, quandoque per annum & ultrà, eosque interim gravibus operibus addicunt pro expiandis, inquiunt, peccatis præteritis, & cavendis futuris. Verùm hi non advertunt, inter omnia, contrà peccatum sivè præteritum sivè futurum, remedia, præcipuum & efficacissimum esse Sacramentum Pœnitentiæ, quòd, ut jam dixi, est à Christo contrà utrumque peccatum institutum, & ex opere operato confert gratias præteritorum remissivas & à futuris conservativas. Insuper Deus potiùs audit justos & amicos quàm peccatores & inimicos; faciliùs autem peccator fit justus & amicus Dei per Sacramentum Pœnitentiæ; quàm sine illo per contritionem perfectam, quæ juxtà ipsos adversarios, est admodùm rara.

Cæterùm non intelligimus peccatores in occasione proxima versantes, neque consuetudinarios, aut frequenter in eadem peccata relapsos, qui non curant ut debent suam emendationem, de quibus dixi suprà, sed peccatores qui ex humana fragilitate labuntur, etsi frequenter, in diversa peccata, & bonâ fide se credunt à peccato corde aversos & ad Deum conversos. Confer quæ dixi suprà de consuetudinariis & recidivis.

Conditiones quæ sunt de necessitate Confessionis, competunt ei, vel secundùm quod est actus virtutis, vel secundùm quod est pars Sacramenti. ibid. Confessio secundùm quod est actus virtutis, consideratur vel in ratione virtutis in genere, vel in ratione specialis virtutis, vel in ratione ipsa actûs.

Virtutis in genere sunt quatuor conditiones, ut dicitur 2. Ethic. Prima est quòd aliquis sit sciens ibid. & quantùm ad hoc dicitur quòd Confessio debeat esse *Discreta*, quatenùs in omni actu virtutis requiritur prudentia: Est autem discretio ut majora peccata majori pondere confiteatur, non aliena miscendo, & propria terminis decentibus explicando. Secunda conditio est quòd sit eligens, quia actus virtutis debet esse voluntarius, & quantùm ad hoc ponitur *Libens*. Tertia conditio est ut fit propter debitum finem; & quantùm ad hoc ponitur *Pura*, ut scilicet recta sit intentio amicitiam Dei recuperandi & cætera bona nobis necessaria obtinendi. Si ergo sit propter finem malum mortaliter, invalida erit Confessio; si propter finem venialiter malum, putà propter vanam gloriam, poterit esse valida, si nempè vana gloria non sit causa totalis & adæquata Confessionis, ut dixi suprà; cum peccato enim veniali possunt adesse omnia ad validitatem Confessionis necessaria. Quarta conditio est ut immobiliter operetur & quantùm ad hoc dicitur *Fortis*, ut scilicet propter verecundiam veritas non omittatur.

Virtutis autem specialis scilicet pœnitentiæ, cujus Confessio est actus, sunt tres conditiones: ibid. Prima sumit initium in horrore turpitudinis peccati, & quantùm ad hoc Confessio debet esse *Verecunda*, ut scilicet non se jactet de peccatis propter aliquam Sæculi vanitatem admixtam. Secunda progreditur ad dolorem de peccato commisso; & quantùm ad hoc dicitur quòd debeat esse *Lachrymabilis*, non necessario oculis corporeis, sed corde. Tertia in abjectione sui terminatur, & quantùm ad hoc debet esse *Humilis*, ut se pœnitens miserum & infirmum confiteatur, & non quærat excusationes in peccatis, ea imputans tentationi, marito, uxori, &c. Hîc etiam impingunt illæ mulierculæ dictæ vulgò devotariæ, quæ gravia peccata confitentur Confessario extraordinario, levia ordinario; Quod tamen minus malum est, modò gravia priùs confiteantur, quàm aliquid notabile subticendo, Confessionem sacrilegam facere.

Ex ipsa autem ratione hujusmodi actûs, habet ibid. Confessio quatuor conditiones; quia indè habet quòd sit manifestativa; hæc verò manifestatio potest impediri per quatuor: 1°. Per falsitatem, & quantùm ad hoc dicitur quòd debet esse *Fidelis*, id est vera. Quale autem sit peccatum mentiri in Confessione dixi suprà a. 2. §. 5. 2°. Per obscuritatem verborum, & contrà hoc dicitur *Nuda*; Qui ergo verborum ambagibus & æquivocationibus intendunt occultare circumstantias necessario confitendas, Confessionem sacrilegam & nullam faciunt. 3°. Per verborum multiplicitatem, & ad hoc ponitur *Simplex* ut non revelet in Confessione nisi id quod ad quantitatem peccati attinet; ex quo capite peccant qui contrà reverentiam Sacra-

cramento debitam, impertinentia ad Confessionem narrant, sicut & Confessarii qui de iis interrogant, aut narrantes tolerant; non tamen graviter, si quæ narrant, non sunt perniciosa. 4°. Per subtractionem, ut scilicet non subtrahatur aliquid de his quæ manifestanda sunt; & contrà hoc dicitur *Integra*: De qua conditione dixi plusquam satis art. 2.

Ibid. Secundùm autem quòd Confessio est pars Sacramenti, concernit judicium Sacerdotis, qui est Minister Sacramenti, ex quo oportet quòd sit *Accusans* ex parte pœnitentis; *Parere parata* per comparationem ad Confessarium judicem, & *Secreta* quantùm ad conditionem fori, in quo de occultis conscientiæ agitur.

Observandum quòd cum auctor dicit quasdam conditiones esse de necessitate Sacramenti, inter alias quòd sit *Secreta*, non intelligat de essentia; quamvis enim Christus instituerit Confessionem secretam, non tamen absolutè prohibuit publicam, ut patet ex antè dictis, sed quòd ordinarie non liceat aliter confiteri quàm secretò, præsertim peccata occulta & infamantia, hoc enim esset contrà jus naturæ & praxim Ecclesiæ.

DISSERTATIO VIII.

De Sigillo Confessionis.

Quæ Auctor docet q. 10. de effectibus Confessionis, patent ex dictis Differt. 3. de effectibus Pœnitentiæ.

Supp. q. 11. a. 3. c. Sigillum Confessionis nihil est alind quàm obligatio celandi audita in Confessione, metaphorâ sumptâ à sigillo quo obsignamus, quæ volumus esse secreta.

ARTICULUS I.

Utrùm in nullo casu liceat Sacerdoti revelare peccata quæ audivit in Confessione?

Ib. a. 1. c. Dico: Jure naturali, divino & humano prohibetur Sacerdos revelare, in quovis casu, sivè directè, sivè indirectè, peccata audita in Confessione sacramentali, sine expressâ & spontanea licentia pœnitentis.

Prob. prima Pars: Contrà jus naturale est diffamare proximum, violare Religionem secreti & mentiri: Atqui qui peccata audita in Confessione revelat, diffamat proximum peccata ejus manifestando, violat Religionem secreti, quòd ipsi fuerat creditum, & quod servare tacitè promiserat: * Ac tandem mentitur, quia dicit ea se scire ut homo, quæ tamen nescit ut homo, sed ut Deus, seu Dei Vicarius. ** ibid.*

Ibid. Prob. secunda Pars. 1°. Nunquam est licitum agere contrà significationem Sacramenti, id enim est Sacrilegium contrà reverentiam ipsi, ut à Christo institnto, debitam: Atqui per Confessionem significatur tegenda omninò esse peccata: Ergo vi institutionis Sacramenti Sacerdos tenetur audita in Confessione celare, & tanquàm violator Sacramenti peccat qui ea revelat. Prob. Min. Quæ exteriùs aguntur in Sacramentis sunt signa eorum quæ interiùs aguntur, & ideò Confessio quâ quis Sacerdoti se subjicit, est signum interioris subjectionis quâ quis Deo subjicitur: Atqui Deus peccata illius qui se sibi subjicit per pœnitentiam, quantùm est ex parte Sacramenti, omninò tegit, quasi nunquam fuissent. Quòd si de facto id non accidat, quia fortè non absolvitur confessus, hoc est ex ejus defectu, & non quantùm est ex parte Sacramenti: Ergo per Confessionem significatur tegenda esse omninò peccata.

2°. Qui præcipit finem præcipit media necessaria ad illum: Atqui Christus præcepit Confessionem, & Confessio stare non potest, si vel in uno casu liceat eam revelare: Ergo præcipit celationem peccatorum confessorum in omni casu. Prob. Min. Si vel in uno casu liceret revelare Confessiones, homines suspicarentur etiam in aliis similibus casibus licere, aut à Confessariis per Epikeiam fundatam, vel infundatam ad alios casus trahi, sicque fieret ipsis odiosa Confessio, atque ab ea penitùs deterrerentur; vel saltem peccata quæ suspicarentur revelanda non accusarent, nemo enim tenetur accusare peccata quæ jure timet revelanda, & sic opposita Doctrina, non solùm foret injuriosa Sacramento, & contrà Christi præceptum, sed prorsùs inutilis, imò & perniciosa, quia si accusarentur illa peccata, Confessarius prudens posset pœnitentes à mala voluntate avocare: Ergo.

Adde quòd præceptum de non revelanda Confessione sit negativum, quod semper & pro semper obligat.

Prob. tertia Pars cap. *Sacerdos* de pœnit. Dist. 6. sic decernitur: „ Sacerdos antè omnia caveat ne „ de his qui ei confitentur peccata racitet.... „ Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus die„ bus vitæ suæ ignominiosus peregrinando per„ gat. " Et in Concilio Lateran. sub Innocentio III. „ Caveat Sacerdos ne verbo aut signo, „ aut alio quovis modo aliquatenùs prodat pec„ catorem...... Quoniam qui peccatum in pœ„ nitentiali judicio sibi detectum præsumpserit re„ velare, non solùm à Sacerdotali officio depo„ nendum decernimus, verùm etiam ad agen„ dam pœnitentiam perpetuam in arctum Mona„ sterium detrudendum. " Ergo. Hæ autem pœnæ, ut patet, non sunt latæ, sed ferendæ sententiæ.

Dixi; *Directè vel indirectè*: Item, *sine licentia pœnitentis*. Hæc infrà explicabuntur. Item *in Confessione sacramentali*, de quo in fine præsentis articuli.

Consectaria.

Ex his inferes 1°. in nullo casu imaginabili, sive agatur de amittenda vita, sivè de proditione Reipublicæ, sivè de subversione fidei in aliqua Provincia, licitum esse revelare Confessionem; quia, ut dictum est, sigillum est ex ipsa institutione Sacramenti, præcepti divini negativi, & agitur de bono spirituali totius Ecclesiæ in servanda frequentatione hujus Sacramenti ad salutem omnium instituti, quæ præponderant omni alteri bono. ** *ib. ad 2.* Nec oportet succurrere malis humanis per media quæ nescit homo; id autem quod scit ex Confessione, est quasi nescitum; quia illud Confessarius nescit ut homo, sed ut Deus, seu Dei personam gerens. Et hinc præoccupantur quædam instantiæ.

Inferes 2°. Frangentem sigillum triplex peccatum committere, scilicet injustæ diffamationis, infidelitatis ratione violati secreti tacitè promissi, & Sacrilegii contrà significationem & reverentiam Sacramenti.

Inferes 3°. Confessarium interogatum de auditis in Confessione, posse respondere, imò & jurare se nescire, quia interrogatur ut homo, respondet ut homo, & nescit ut homo. Insuper interrogatio est accipienda de iis de quibus interrogans habet jus inquirendi, consequenter responsionis sensus est, nescio, eo modo quo tibi possim & debeam revelare.

Si autem interrogetur de auditis formaliter in Confessione, scilicet, num hoc vel illud audiverit in Confessione, multi volunt, quòd non possit respondere, nec à fortiori jurare se nescire; quia scit eo modo quo interrogatur; sed quòd debeat respondere interrogationem hanc impiam esse, cui nec affirmativè, nec negativè licet respondere.

Inferes 4°. Duos qui Confessionem pœnitentis audierunt, non posse de peccatis auditis inter se loqui,

loqui, etiamsi in utilitatem pœnitentis, quia licèt utrique peccata sint cognita, non tamen sunt cognita extrasacramentaliter, nec ipsi possunt facere extrasacramentalia, sicque clausa manent sub sigillo Confessionis. Propter eamdem rationem ille qui peccatum publicum audivit, non potest loqui de illo ut audito in Confessione.

Inferes 5°. Sigillum obligare etiam post mortem pœnitentis; quia in ejus violatione respectu mortui, sequuntur pariter injusta diffamatio, irreverentia Sacramenti, & avocatio fidelium ab illius frequentatione, quippè quibus similiter fieret odiosum Sacramentum, si scirent post mortem peccata sua posse revelari.

Inferes 6°. Confessarium qui non potest confiteri peccatum suum sinè revelatione Confessionis sibi factæ, teneri illud tacere. Item Parochum, qui ex sola Confessione novit impedimentum inter Sponsum & Sponsam, teneri illos conjungere, si petant extrà Confessionem, & multa alia similia.

Inferes 7°. Revelationem peccati venialis etiam esse peccatum mortale; quia licèt indè non fiat gravis injuria pœnitenti, fit tamen Sacramento, utpotè contrà ejus significationem & sanctitatem, redditurque odiosum saltem quoad venialia: Undè non datur hìc levitas materiæ, & tantùm peccatur venialiter ex indeliberatione, ut si Sacerdos loquatur de auditis in Confessione, non advertens se ea ex Confessione scire, sed putans se loqui de aliundè scitis.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Integritas Confessionis est juris divini, & tamen multiplex ratio ab illa excusat. Item hoc præceptum; *Non occides*, est juris naturalis & divini positivi, estque negativum; & tamen licitum est in certis casibus occidere: Ergo similiter de sigillo Confessionis.

R. N. Conseq. Quoad primum disparitas est quòd non omnis integritas Confessionis sit juris divini, sed sola formalis, & moraliter possibilis. Similiter quoad secundum, non omnis occisio prohibetur hoc præcepto: *Non occides;* sed sola occisio injusta & auctoritate privatâ. At omnis quæcumque revelatio Confessionis, quovis casu est prohibita; quia est contraria significationi & fini Sacramenti, ut probatum est.

Inst. 1°. Lex naturalis dictat esse revelandum crimen alicujus etiam sub secreto cognitum, quandò id est necessarium ad conservationem præsertim fidei aut Patriæ: Atqui Lex naturalis prævalet Legi positivæ de non revelanda Confessione, aut etiam Legi naturali de servando secreto; quia de majori bono agitur: Ergo.

Ibid ad 1. R. 1°. D. Ant. Lex naturalis dictat esse revelandum crimen, &c. quod scitur, Transeat Ant. Quod nescitur, N. Ant. Illud autem quod ex Confessione scitur, est quasi nescitum, quia illud Sacerdos nescit ut homo, & tamen debet agere ut homo.

2°. D. idem Ant. Lex naturalis dictat revelandum esse crimen alicujus ad conservationem fidei vel patriæ, si majus indè malum non sequatur, Transeat Ant. Secùs, N. Ant. Majus autem malum sequeretur ex revelatione Confessionis, quàm sit eversio fidei in aliqua Provincia aut Reipublicæ, scilicet destructio Sacramenti in perniciem totius Ecclesiæ. Insuper inutilis aut etiam perniciosa foret hæc revelatio ad evertenda ista mala, si unquam admitteretur licita in his casibus; quia tunc istorum criminum conscii, cùm scirent ea esse revelanda, non accusarent: Si è contrà sciant non esse revelanda, accusabunt, & adhortationibus atque consiliis prudentis Confessarii, fortè à mala sua voluntate avocabuntur; aut si confitentes non sint horum criminum rei, sed ea confiteantur ut objecta aut circumstantias sui peccati, adhibitis certis cautelis & mediis à Confessario præscriptis, mala ab aliis impendentia, fortè potuerunt impediri.

Inst. 2°. Potest dari casus in quo pœnitens ipse crimen confessum teneatur revelare: Ergo si reveletur à Confessario, nulla fit ipsi injuria.

R. Esto non fiat pœnitenti injuria, fiet saltem Sacramento in detrimentum omnium fidelium. Insuper, quamdiu pœnitens non facit peccatum suum extrasacramentale, consentiendo liberè ut reveletur, remanet nescitum, ut dictum est; quod autem nescitur revelari non potest.

Obj. 2°. Cæsarius Monachus Cisterciensis l. 3. Historiarum mirab. cap. 32. scribit Innocentium III. consultum à Capitulo Generali sui Ordinis quid deberet agere Confessarius qui audiret Confessionem unius non Sacerdotis, & tamen quotidie celebrantis; respondisse eo in casu revelandam esse confessionem. Item Guillelmus Altissiodorensis in summa lib. 4. Tract. 6. q. 6. refert Theologos Parisienses docuisse licitum esse in certis casibus revelare Confessionem. Item fuerunt olim in usu Confessio publica & pœnitentia publica; ex his autem revelabatur Confessio: Ergo.

R. ad primum, narrationem Cæsarii non mereri fidem, cùm directè contradicat iis quæ ipse Innocentius III. definivit in Concilio Lateranensi, de sigillo Confessionis inviolabiliter servando.

Ad secundum, Nihil nos movent quidam, fortè privati, Theologi Parisienses contrà ea quæ protulimus in probationem conclusionis & contrà communem sensum ac constantem praxim totius Ecclesiæ.

Ad tertium, Neque Confessio publica, neque Pœnitentia publica peccatorum occultorum, unquam fuerunt in præcepto in Ecclesia. De Confessione publica jàm diximus, de pœnitentia publica dicemus infrà. Adde quòd publicè pœnitentibus pro diversis peccatis, eadem sæpè pœnitentia injungebatur, & plures nullius criminis conscii ex zelo pietatis proprio motu se illis adjungebant: Undè ex pœnitentia publica, peccata non poterant dignosci.

Petes ex qua Confessione oriatur obligatio sigilli?

R. oriri ex omni & sola Confessione sacramentali; quia est proprietas Confessionis sacramentalis, ideòque omni & soli Confessioni sacramentali convenit.

Censetur autem Confessio sacramentalis quæ fit illi qui habet aut habere creditur potestatem absolvendi, cum animo se peccatorem accusandi & peccata sua clavibus Ecclesiæ subjiciendi, etiamsi non sequatur absolutio.

Dicitur; *quæ fit illi qui habet aut creditur habere potestatem absolvendi:* Unde Confessio facta scienter Laico, vel Sacerdoti qui noscitur carere jurisdictione, non inducit obligationem sigilli, sed tantùm secreti naturalis; secùs si Sacerdos credatur habere potestatem absolvendi, quia tunc quantùm ex parte pœnitentis est Sacramentalis, fieretque injuria ipsi pœnitenti & Sacramento quod creditur subsistere, si revelaretur.

Dicitur; *cum animo se accusandi peccatorem & peccata sua clavibus Ecclesiæ subjiciendi:* Quia si quis accedat ad Confessarium animo ipsum decipiendi, irridendi, protrahendi in peccatum, aliquid ab eo extorquendi, &c. non est confessio sacramentalis, nec obligat ad sigillum.

Dicitur; *Etsi non sequatur absolutio*, sivè ex defectu pœnitentis qui non apparet sufficienter dispositus, sive ex parte Sacerdotis qui caret jurisdictione in certum casum, quia hujusmodi Confessio est in ordine ad Sacramentum & ideò sacramentalis; obligatio autem sigilli sequitur Confessionem sacramentalem, & non solùm absolutionem.

Utrùm verò, si quis accedat ad Confessionem sine ullo dolore & proposito emendæ & sine voluntate absolutionem recipiendi, sed tamen cum animo se subjiciendi Sacerdoti tanquam Ecclesiæ Ministro, sive ut ab illo, prout poterit, juvetur, sive ut aliquo modo satisfaciat Ecclesiæ præcepto,

to, sit hæc Confessio sacramentalis inducens obligationem sigilli? Affirmat Sylvius ex cap. *Quod quidam* de Pœnit. & remiss. L. 5. tit. 38. ubi jubetur admitti confessiones eorum qui volunt confiteri, quamvis dicant se non posse abstinere, eisque crebris & salubribus monitis pœnitentiam esse indicendam. Ratio est, quia quamvis ille accedat voluntariè indispositus, & ex hac parte non ponat materiam absolutionis; quatenùs tamen confitetur animo se accusandi peccatorem & se subjiciendi Sacerdoti, ut Ecclesiæ Ministro, ejus confessio ea ex parte est aliquo modo sacramentalis. Cæterùm in dubio favendum est sigillo.

ARTICULUS II.

Ad quæ se extendat Sigillum Confessionis?

B.a.2.o. Dico: Sigillum Confessionis se extendit directè ad illa omnia de quibus est sacramentalis Confessio, hoc est ad omnia peccata tàm mortalia quàm venialia, eorum objecta, complices & quasvis alias circumstantias. Quia sigillum est aliquid annexum Confessioni sacramentali; quod autem annexum est alicui Sacramento, non extenditur directè ultrà illud.

ibid. Indirectè autem extenditur ad ea quæ licèt non cadant sub confessione sacramentali, per ea tamen posset deveniri in notitiam peccati, vel peccatoris, & ad ea quæ per se vel per accidens possent confusionem, verecundiam, malam suspicionem vel aliquod nocumentum generare pœnitenti vel alteri; hâc scilicet ratione generali, quòd alioquin Sacramentum redderetur odiosum & desertum.

Hinc cadunt sub sigillo non solùm omnia peccata mortalia & venialia, eorum objecta, complices & aliæ circumstantiæ, ut dictum est, sed etiam pœnitentia injuncta, indispositio pœnitentis, negatio absolutionis aut schedæ confessionis, & similia quæ indirectè peccatum revelant. Item defectus tàm naturales quàm morales & scrupuli ex sola confessione cogniti, ex quorum revelatione gravatur pœnitens.

Explicantur breviter singula.

Omnia peccata mortalia tàm in genere quàm in specie: Undè violat sigillum non solùm qui revelat hoc vel illud Titii peccatum, sed qui dicit eum esse confessum mortale vel mortalia, casum reservatum aut censuram. Item si audito in Tribunali aliquo gravi peccato, exclamet aut altè ingemiscat, aliis audientibus. Item si de aliquo loco vel communitate non ampla, de Collegio, Monasterio, vel etiam congregatione integrâ dicat ibi perpetrari gravia crimina, quia communitas indè infamatur, quæ infamia redundat in ejus membra & reddit Sacramentum odiosum: Secùs si de populosa Civitate, Provincia, Regno, diceret in eo committi peccata mortalia.

Narrare autem peccata audita in confessione, non indicando neque directè neque indirectè Auctores, ità ut moraliter loquendo innotescere non possint, non est violare sigillum, attamen seclusâ utilitate instructionis vel consilii petendi, abstinendum est à similibus narrationibus & colloquiis; tùm quia simplices scandalisantur, putantes indè frangi sigillum confessionis, tùm propter periculum revelationis, quæ contingere potest & quandoque contingit, ex collatis Confessarii dictis in diversis locis & temporibus: Ut si dicas, uno tempore, primam tuam pœnitentem confessam fuisse adulterium; & alio tempore, prioris dicti tui immemor, dicas coràm iisdem, talem fuisse primam tuam pœnitentem.

Omnia peccata venialia, in specie non in genere: Undè frangeret sigillum qui diceret; talis mihi confessus est hoc vel illud peccatum veniale; quia, ut dixi superiùs, non datur hìc levitas materiæ: Secùs si diceret; mihi confessus est venialia: quia indè non gravatur pœnitens, cùm notum sit Confessionem non fieri sine saltem venialibus; undè perindè est ac si diceret, iste mihi confessus est. Non potest tamen dicere *plura & gravia venialia*, quia id non sequitur ex confessione.

Caveat etiam ne loquendo de venialibus præbeat ansam suspicandi mortalia vel de eodem vel de aliis; ut si diceret: Talis hodiè nonnisi venialia mihi confessus est, statim audientes suspicarentur aliàs confessum fuisse mortalia; aut si post auditas Confessiones in uno loco, Collegio, Monasterio, de uno singulariter dicat; iste non confessus est nisi venialia; præbet ansam audientibus suspicandi alios mortalia fuisse confessos. Idem dicendum, si loquendo de pluribus sibi confessis, unum inter alios singulariter laudat, de probitate, castitate, &c. indè enim audientes suspicantur alios non esse ità probos, castos, &c. Secùs esset, si omni comparatione seclusâ, sermo esset de uno tantùm.

Objecta peccatorum: ut si pœnitens confiteatur se malè locutum esse de tali puella gravida, vel de furto, aut homicidio Titii, peccatum puellæ & furtum Titii cadunt sub sigillo tanquam circumstantia peccati confessi: Et quamvis quidam dicant quòd, si ista peccata confitentis sint publica, non cadant sub sigillo; quia pœnitens supponit illa omnibus nota, neque ideò velit ea includi sub sigillo; non puto tamen Confessarium posse de eis loqui, ut cognitis ex Confessione: Undè improbandos censeo, qui orto scandalo in aliquo loco, dicunt (ut frequens est) aures Confessariorum continuò vexari de oblocutionibus contrà istud scandalum. *Complices* sivè justè sivè injustè in confessione detecti: Et aliæ *circumstantiæ*, etsi non necessariò accusandæ, sed quas pœnitens erroneè putat esse accusandas, si illius aut alterius intersit eas celari. Cætera verò in confessione narrata, sed confessioni impertinentia, non cadunt sub sigillo.

Pœnitentia injuncta; si nempè sit gravis & quæ solet assignari pro peccato mortali, quia ex ejus revelatione dignoscitur pœnitentem peccasse mortaliter. Item *indispositio pœnitentis* & *negatio absolutionis*, propter eandem rationem. Ubi autem consuetum est dare schedam confessionis, Confessarius non potest sinè fractione sigilli eam denegare pœnitenti quem non absolvit; non debet quidem scribere, se absolvisse, sed simpliciter, se excepisse confessionem talis.

Defectus tàm naturales quàm morales ex sola confessione cogniti, ut esse spurium, Eunuchum, fictum nobilem, de genere Judæorum aut Magorum, ignarum mysteriorum Religionis, irregularem sine delicto, pauperem, debitis gravatum, minùs expertem in sua arte, scrupulosum, &c. ex eodem semper principio, quòd aliàs confessio redderetur odiosa. Dixi *ex sola Confessione cogniti*, quia si aliundè hos defectus cognoscat Confessarius, potest de eis loqui secundùm cognitionem extrasacramentalem quam habet. Idem dicendum de peccatis, ut fusiùs dicam infrà.

Petes 1°. Utrùm Confessarius possit imponere pœnitentiam publicam, ex qua sequitur indirecta revelatio confessionis?

R. negativè, nisi ex spontaneâ acceptatione pœnitentis. Patet ex dictis.

Petes 2°. Utrùm Confessarius possit injungere sub comminatione negandi absolutionem, quod judicat necessarium, sivè ad reparationem præteriti, sivè ad cautelam futuri, v. g. restitutionem, dimissionem officii, concubinæ aut alterius occasionis proximæ, &c. ex quo sequatur indirecta revelatio confessionis?

R. affirmativè: Quia tunc non tàm Confessarius imponit præceptum Pœnitenti, quàm declarat obligationem quæ in ipso est, ad cujus impletionem habet jus urgendi pœnitentem, etiam denegatione absolutionis, ut ipse suo munere, debitè fungatur.

Petes 3°. Utrùm secretum creditum & acceptum extrà confessionem sub sigillo confessionis, reipsâ cadat sub sigillo confessionis?

R. negativè: Quia sigillum confessionis ex sola sacramentali confessione sequitur. Neque quis de facili potest sic aliquid credere vel recipere; cùm enim ibid. ad 2.

enim nullum secretum æquiparari possit secreto confessionis, id fit difficile absque aliqua irreverentia Sacramenti.

ARTICULUS III.

Quinam teneantur sigillo Confessionis?

ib.a.3.q. Dico: Propriè loquendo seu primariò & principaliter tenetur solus Sacerdos; quia ipse solus est Minister hujus Sacramenti cui annexum est sigillum. Secundariò autem & per participationem tenentur omnes ad quos confessionis notitia, quovis modo pervenit: Quia sicut hi ad quos notitia confessionis pervenit, participant aliquid de actu confessionis, ità participant aliquid de sigillo confessioni annexo.

Hinc inferes 1°. Sigillo teneri non solùm verum Confessarium, sed etiam fictum, ut si Laïcus autSacerdos carens jurisdictione, se simulans Confessarium, confessionem excipiat: Quia hujusmodi confessio ex intentione pœnitentis est sacramentalis, & ad absolutionem sacramentalem ordinata, licèt errore facti revera non sit.

2°. Tenetur interpres communicans cum Confessario in ipso actu confessionis. Similiter scribens confessionem alicujus rudis aut amici.

3°. Tenentur audientes, sivè casu, sivè voluntariè & ex industria, non sinè gravi Sacramenti injuria, confessionem alterius, & ii quibus illam sacrilegè revelant, etiamsi revelatio ad innumeros
* ib.a.4. ad 4. transiret: quia res transit cum suo onere. * Idem dic de iis quibus Confessarius, etiam cum licentia pœnitentis revelat, nisi aliter se explicet pœnitens.

Quidam volunt etiam teneri sigillo eum sive Confessarium, sivè alium virum doctum, etsi Laïcum, cui pœnitens aliqua de suis peccatis communicat in ordine ad confessionem faciendam, idque innotescit consulto: Quia, inquiunt, cùm sæpè contingat pœnitentes indigere consultatione antè confessionem, si illi non adstringerentur sigillo, confessio fieret odiosa. Verum aliis negantibus assentior; quia ista notitia neque est confessio inchoata, neque procedit ex confessione facta. Ad rationem oppositam R. non teneri pœnitentes ad hujusmodi consultationem, si timeant ne consulti sua peccata revelent; absque ea enim poterit esse confessio formaliter integra. Et alioquin nimium extenderetur sigillum confessionis, cùm frequentissimè & passim sæculares consulant viros doctos, in ordine ad suas confessiones, nec id lateat consultos, absque eo quòd consulentes cogitent aut intendant illos obligare ad sigillum confessionis, sed ad secretum naturale tantùm.

4°. Tenetur superior à quo pœnitens per se vel per Confessarium petit extrà confessionem licentiam absolvendi à reservatis, quia illa petitio licentiæ est inchoata confessio, & illa notitia quam superior accipit à Confessario, ipse Confessarius accepit ab inchoata confessione.

5°. Tenetur secundùm plures, qui casu vel ex proposito legit descriptam alicujus confessionem, sivè factam, sivè faciendam; quia illa scriptura est quasi internuncia peccatorum, estque vel inchoata confessio, vel confessionem factam gerens: Alii tamen id etiam probabiliter negant; quia hæc scriptura non est propriè confessio sacramentalis, sed instrumentum aut præparatio ad illam pro juvanda memoria facta; sicut si quis se præparans ad confessionem altâ voce recitaret sua peccata, aut, ut modò dicebamus, consuleret pro confessione facienda, audiens aut consultus non teneretur sigillo confessionis. Equidem ità videtur rem physicè considerando, at fortè aliter videbitur, si res moraliter consideretur & attendatur ad sensum communem. Judicet prudens Lector.

Petes an ipse pœnitens teneatur sigillo?

R. negativè; & primò quoad sua peccata, in tantum tenetur ea celare, in quantum tenetur se non infamare, quod est juris naturalis. Quoad ea verò quæ spectant Confessarium tenetur secreto naturali, si ea revelare nequeat absque ejus aut alterius, seuSacramenti præjudicio, aliàs non tenetur.

ARTICULUS IV.

Utrùm de licentia Confitentis possit Sacerdos ejus peccatum alteri prodere?

Dico: Potest Sacerdos de licentia expressa & spontanea confitentis ejus peccatum alteri prodere. ib.a.4.c.

Prob. Ideò Sacerdos tenetur peccatum confessum occultare; quia occultatio est de necessitate Sacramenti, in quantum scit illud ut Deus, seu Dei personam gerens: Atqui confitens per licentiam quam dat illud prodendi, sive illam det intrà, sive extrà Confessionem, facit quòd id quod Sacerdos sciebat ut Deus, seu Dei personam gerens, jàm sciat ut homo; non quòd accipiat novam notitiam, ut rectè observat Sylvius, sed quia est novus notitiæ modus, quo fit ut id quod sciebat sacramentaliter & ut Dei Vicarius, jam humanâ notitiâ teneat; sicut qui habet aliquid sub secreto naturali, si ille qui illud commisit, liberet à vinculo secreti, absque eo quòd rem iterùm narret, potest alter sine peccato prodere. ibid.

Confir. Qui potest aliquid per se facere, potest etiam per alterum facere: Atqui confitens potest peccatum suum per se alteri revelare: Ergo potest per Sacerdotem. ib. in a.s.c.

Dixi; *De licentia expressa & spontanea*; quia non sufficit implicita, dubia, interpretativa aut præsumpta, neque vi, dolo, precibus importunis aut metu reverentiali extorta.

Dices: quod est institutum propter bonum totius Ecclesiæ & reverentiam Sacramenti, non potest ex arbitrio unius irritari, sicut Clericus non potest cedere privilegio concesso in favorem status clericalis: Atqui celatio confessionis est instituta ad bonum totius Ecclesiæ, ut homines confidentiùs ad confessionem accedant, & ad honorem Sacramenti: Ergo.

R.D. Min. Celatio confessionis quatenùs remanet Sacramentalis est propter bonum Ecclesiæ & reverentiamSacramenti, C. quatenùs fit extrasacramentalis per licentiam confitentis, N. Suppositâ igitur licentiâ pœnitentis non tollitur quod est institutum propter bonum commune & honorem Sacramenti, quia sigillum non frangitur, cùm dicatur id quod alio modo scitur & est extrasacramentale. ibid. ad 2.

Ex his inferes contrà quosdam Scotistas Confessarium de licentia expressa pœnitentis posse revelare, non solùm illius peccata, sed etiam peccata complicis ad aliquem bonum finem, putà ad ejus correctionem: 1°. Quia sigillum est præsertim & primariò in favorem confitentis; si ergo is cedat juri suo, non est cur peccatum complicis gaudeat jure sigilli. 2°. Quia Pœnitens per licentiam datam facit peccatum suum extrasacramentale, ideoque non ampliùs obnoxium sigillo, nec consequenter peccatum complicis.

Attamen; quia, ut dicit Auctor, imminet Sacerdotibus probare licentiam datam, si de fractione sigilli accusentur, & quia gravissima incommoda possunt sequi ex revelatione peccatorum, tùm pœnitentis, tùm complicis, per Confessarium; is non debet facilè acceptare istud onus, sed tantum si urgeat necessitas aut magna utilitas, & ipse pœnitens aut alter id præstare non potest: Quo casu hanc licentiam, quantùm fieri potest, non acceptet in Confessione, sed extrà & in scriptis. ib. ad 3.

Petes 1°. Utrùm Confessarius possit loqui cum ipso pœnitente de auditis in Confessione, absque ejus licentia?

R. 1°. posse in eodem Tribunali, hoc est in confessione sequenti, [illegible]d expediat ad rectitudinem præsentis confess[illegible] & judicii, quia licet sola peccata præsentia [illegible]nt materia directa præsentis confessionis, præterita tamen quatenus rectitudini præsentis confessionis & judicii expediunt, ad illud indirectè pertinent; & hæc est praxis timoratorum Confessariorum, qui v. g. pœnitentes ob relapsus arguunt; atque incassum adhortaremur pœnitentes eodem semper Confessario uti, si is deberet se gerere, ac si nesciret præcedentes confessiones.

Dixi

Dixi tamen; *Si expediat ad præsentis Confessionis & judicii rectitudinem:* Quia aliàs, cùm præcedens judicium sit absolutum, nec præterita peccata pertineant, ut suppono, ad præsentem confessionem, non video quo jure Confessarius possit refricare memoriam illorum, maximè cùm id natum sit causare ruborem pœnitenti, & indè horrorem Sacramenti.

R. 2°. Confessarius non potest extrà confessionem loqui cum pœnitente de auditis in confessione sinè ejus licentia. Quia quamvis id non sit propriè frangere sigillum; fractio enim sigilli est violatio secreti, non violat autem secretum, qui loquitur cum illo qui secretum commisit, sed qui cum aliis; est tamen natum causare verecundiam pœnitenti & odiosum reddere Sacramentum; & ideò arbitror contrà quosdam, id etiam non licere quamvis ageretur de defectu confessionis præcedentis reparando. Sed in hoc casu debet Confessarius revocare pœnitentem ad Tribunal, aut petere licentiam loquendi de confessione.

Observandum tamen 1°. quòd si pœnitens ipse extrà confessionem primus loquatur cum Confessario de peccatis confessis, possit etiam Confessarius de illis loqui cum illo; quia tunc licentiam concedit in actu exercito.

Observandum 2°. quòd immediatè post absolutionem Confessarius possit sinè ulteriori licentia loqui cum pœnitente de auditis in confessione, quia moraliter adhuc durat idem judicium; secùs si pœnitens recesserit, aut de aliis sermo intervenerit.

Petes 2°. Utrùm de auditis formaliter in confessione liceat Confessario loqui cum licentia pœnitentis, dicendo v. g. hoc iste mihi dixit in confessione, is erat indispositus, hunc non absolvi, &c.

Scotistæ respondent negativè, nec improbabiliter; quia, inquiunt, sigillum est primariò institutum in reverentiam Sacramenti, & secundariò tantùm in favorem pœnitentis: Undè licèt iste possit cedere juri suo faciendo peccatum suum extrasacramentale, non tamen juri Sacramenti.

Doctissimus Sylvius hìc a. 4. ad 3. negat hanc rationem & dicit sigillum esse primariò præceptum in favorem pœnitentis, ne scilicet confessio sit illi odiosa & formidabilis, & consequenter tantùm ac secundariò in honorem Sacramenti, ne, si non servaretur sigillum, Sacramentum maneat desertum & destruatur: Undè cùm positâ licentiâ pœnitentis, confessio non fiat ipsi odiosa, cessat etiam periculum irreverentiæ & destructionis Sacramenti, adeòque nullum videtur esse jus in Sacramento, ut audita in confessione formaliter ut talia non revelentur: Et hoc probabilius nobis videtur.

Nec refert quòd obligatio sigilli sit ex virtute Religionis; quamvis enim obligatio juramenti promissorii, tota sit in favorem illius cui fit, ratio tamen obligationis est ipsa virtus Religionis.

ARTICULUS V.

Utrùm liceat uti notitiâ ex sola Confessione Sacramentali hausta?

Ibi. a. 5. o. Dixi; *Ex sola confessione Sacramentali hausta:* Quia si Confessarius notitiam peccati confessi aliundè habeat, potest illâ notitiâ uti, non quidem dicendo, hoc audivi in confessione; quia sic novit tantùm ut Deus, & ideò sigillum frangeret, sed illud vidi, ab aliis præsentibus audivi, &c. sic enim nullam facit injuriam pœnitenti aut Sacramento, cùm non teneatur celare peccata, nisi quatenùs audita in confessione; & hìc loquatur perindè ac si non audivisset confessionem. Insuper præcluderetur via justitiæ, & homines fierent audaciores ad peccandum, si scirent se non posse puniri aut accusari ab iis, quibus confiterentur. Debet tamen Confessarius se gerere narrando, ac si non audivisset confessionem, nihil addens ad ea quæ aliundè novit, nec firmiùs asserens, quàm extrà confessionem novit; aliàs violaret sigillum. Neque etiam hâc notitiâ uti debet extrà necessitatem propter scandalum. Hoc præmisso,

Dico 1°. Nunquam est licitum uti notitiâ confessionis, si subsit periculum revelationis directæ vel indirectæ, aut si sequatur gravamen pœnitenti vel alteri: Quia indè confessio redderetur odiosa & formidabilis.

Et ità resolvit S. Congregatio universalis Inquisitionis 18. Novembris 1682. statuens usum scientiæ confessionalis cum gravamine pœnitentis, etiamsi non esset periculum revelationis, omninò esse prohibendum, quamvis ex non usu talis scientiæ majus gravamen obveniret alteri, aut etiam pœnitenti. Textum hujus Decreti habes apud Tournely, Henno, &c. Et hac de causa Clemens VIII. Decreto dato 26. Maii 1594. mandavit ut „ Tàm „ Superiores pro tempore existentes quàm Confes- „ sarii, qui posteà ad Superioris gradum fuerint pro- „ moti, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam „ de aliorum peccatis in Confessione habuerint ad „ exteriorem gubernationem utantur..... atque ità „ per quoscumque Regularium Superiores, quicum- „ que illi sint, observari mandamus." Agitur in eo Decreto, ut patet de solis Regularium Superioribus.

Dico 2°. Si non sit periculum revelationis, neque sequi possit ullum gravamen pœnitenti vel alteri, licitum est uti scientiâ ex sola confessione sacramentali hausta. Quia talis usus non repugnat sigillo, & Sacramento ac pœnitenti obesse non potest, prodesse autem potest: Undè Confessarii quotidiè eâ notitiâ utuntur, putà, ut orent pro pœnitentibus, ut casus auditos dubios & intricatos examinent & instruantur, ut ipsi se muniant adversùs lapsus similes, &c.

Ex prima conclusione inferes Superiorem aut Confessarium, ex sola notitia confessionis, non posse exercere actus pœnitenti vel alteri ingratos, sivè spectent justitiam, sivè charitatem, sivè misericordiam, sivè urbanitatem, ut vultum austeriorem ostendere, duriùs alloqui, fugere ejus colloquium, mittere ad alium locum, recusare licentiam exeundi, Beneficium, Ordines, expellere domo, putà furem domesticum, amovere ab officio, denegare suffragium in aliqua electione & similia.

Neque refert quòd pœnitens fortè non advertat id fieri ex notitia confessionis, & non frangatur sigillum, sufficit quòd patiatur gravamen, si namque scirent fideles hæc licitè fieri posse ex sua confessione, ab ea omninò deterrerentur. Et quamvis olim plures & insignes Theologi aliter censuerint, præsertim quoad actiones quæ non lædunt jus strictum pœnitentis, sic tamen nunc videtur dicendum post laudata Decreta. Undè quod dixit Auctor hìc a. 1. ad 3. & 4. Superiorem posse amovere ab officio, seu denegare suffragium ei quem ex confessione novit indignum propter alios defectus, putà *Scientiæ, ætatis, vel alicujus hujusmodi*, intelligendum est si indignitas, seu defectus extrà confessionem innotescant, & quòd propter eos sic egisset Superior, etiamsi confessionem non audivisset.

Augetur difficultas si agatur de actibus qui non exercentur directè circà pœnitentem, sed circà extrinseca ejus peccati impedimenta, ut diligentiùs res suas servare, seras mutare, claves apud se servare, obstruere fores, vel fenestram & similia. Multi hæc licere dicunt; quia hujusmodi actus non debent censeri ingrati pœnitenti, ad quos ipse, si verè sit pœnitens, cooperari tenetur, & ideò indè nulli confessio redditur rationabiliter odiosa; quoad Decretum Clementis VIII. dicunt eo tantùm prohiberi actus versantes directè contrà personas confessas de quibus antè. Hæc quidem probabiliter dicuntur; at non minùs probabile est oppositum, tùm quia per hæc tacitè exprobrantur peccata pœnitenti si advertat, & indè erubescit, si non advertat, obstare videtur Decretum Clementis VIII. quod non distinguit inter actus, & actus, sed generaliter prohibet ne hujusmodi notitiâ Superiores utantur *ad exteriorem gubernationem:* Et ità certò tenendum in praxi arbitror, præsertim à Superioribus Regularium, de quibus explicitè loquitur Decretum. Quidam illud etiam extendunt ad alios Superiores,

res, propter, inquiunt, identitatem rationis; quia Pontifex dicit: *Quemadmodùm enim humanum rerum regimen ab hoc Sacramento distat, ità etiam nullatenùs ab eo debet dependere.* Quæ ratio currit de omnibus Superioribus. Id tamen non ità constat.

Inferes 2°. E contrà ex secunda conclusione Confessarium posse ex sola notitia confessionis exercere actus gratos pœnitenti, ut benigniorem vultum ostendere, familiariùs cum ipso agere, gratias speciales concedere, ab austeriori regimine, aut à verbis, seu factis offensionis abstinere, &c. etiamsi pœnitens advertat hæc fieri ex notitia confessionis; quia, ut dictum est, nulla est ibi fractio sigilli, & hæc ipsi grata sunt, consequenter non redditur confessio odiosa, quin è contrà.

Item si Confessarius ex confessione unius complicis noverit vinum paratum ad Missam esse venenatum, structas sibi insidias in via, potest abstinere à celebratione, vel aliâ viâ pergere, etiamsi alii complices suspicentur, aut advertant hæc agi ex notitia confessionis. Quia 1°. cùm actiones illæ sint ex se indifferentes, & fieri possint ex diversis motivis, non est ratio, cur adstantes credant fieri ex notitia confessionis, alioquin si justa causa mutandi consilium superveniret Confessario, ut si recordaretur se non esse jejunum, abstinere non posset à Missa: Quòd autem alii complices ità suspicentur, aut credant, non oritur ex actione Confessarii, sed ex eo quòd aliundè sciant peccatum, & hoc esse confessum. Suppono, ut vides, quòd si tales essent circumstantiæ ex quibus adstantes suspicarentur hæc fieri ex notitia confessionis, Confessarius non posset retrocedere, propter violationem sigilli, nisi aliquo prætextu, aut æquivocatione suspicionem amoliretur: At extrà hanc suppositionem, altera ratio Confectarii est; quia nulla in casu proposito sequitur revelatio sigilli, nullum gravamen pœnitenti aut alteri, sed sequitur tantùm quòd complices advertant Confessarium uti scientiâ confessionis in sui indemnitatem, quod ipsi licet, & quòd crimen, quod aliundè sciunt, sit confessum, in quo nullum est inconveniens, sicut si videas me absolventem personam cum qua hâc nocte peccasti, non est inconveniens, quod indè colligas eam hoc peccatum esse confessam.

At quid si indè gravamen sequeretur pœnitenti, putà, quia alii complices ipsum occident propter revelatum crimen, & id significat Confessario? Multi volunt in hoc casu Confessarium debere potiùs mortem oppetere quàm retrogredi cum tanto pœnitentis detrimento, ex quo redderetur odiosa confessio. Alii tamen negant; quia nulla est ibi revelatio sigilli, & jure naturæ potest anteponere vitam suam alienæ; sicut, inquiunt, si herus hæreticus minaretur mortem Confessario, nisi declararet quem ex suis domesticis audivit in confessione, posset Confessarius declarare, etiamsi indè mors immineat isti domestico. Neque putant confessionem reddi indè simpliciter odiosam, sed solùm in talibus circumstantiis, quæ rarissimè & vix unquam occurrunt. Primum est laudabilius & tutius.

Petes an Confessarius vocatus ad pœnitentem cujus conscientiam ex prioribus confessionibus novit valdè intricatam, possit sub alio prætextu recusare, aut se abscondere ne accedat?

R. 1°. Potest, si neque pœnitens, neque alii advertant id oriri ex prioribus confessionibus; quia nulla est tunc revelatio sigilli, neque ullum gravamen pœnitenti, cùm, ut suppono non desint alii Confessarii, neque ex eo quòd aliquoties audiverim confessionem alicujus; contraho obligationem ulteriùs audiendi.

2°. Si advertant alii id oriri ex prioribus confessionibus, vel indè suspicentur de pœnitente aliquid mali, non potest, quia esset revelare indirectè confessionem cum gravamine pœnitentis.

3°. Si solus pœnitens id advertat, quidam dicunt non licere; quia hoc esset peccata præterita illi implicite objicere: Alii volunt licere; quia ex una parte non est ibi revelatio sigilli, & ex altera non gravatur pœnitens; quia est ipsi minùs grave, quòd sic se subtrahat Confessarius, quàm si ipsi dicat in Tribunali, sicut licitè potest, tua conscientia est nimis intricata, quære alium Confessarium, nolo ampliùs te audire. Neque ex tali recusatione, aut subtractione, fideles à confessione deterrentur, sed magis ad eam excitantur, ut experientiâ constat. Et id mihi videtur probabilius.

* *

DISSERTATIO IX.

De Satisfactione.

D. Th. Supp. QQ. 12. 13. 14. & 15.

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex sit Satisfactio.

Satisfactio secundùm vim generalem nominis, est omnis illa actio quâ quis facit quantùm debet, sivè solvendo debitum, sivè respondendo expectationi de se conceptæ, sivè reddendo sufficientem rationem eorum de quibus rogatur. Interdùm etiam qui se defendit & excusat quantùm potest, dicitur satisfacere, quo sensu Ambros. l. 10. in Lucam dicit: *Lachrymas Petri lego, satisfactionem*, id est excusationem seu defensionem, *non lego.* Strictius autem sumpta satisfactio, significat compensationem, quæ si fiat ad ponendam æqualitatem in rebus ex damno illato debitis, propriè vocatur *restitutio*: si ad compensandam offensam seu injuriam illatam, dicitur satisfactio: Et sic sumitur hîc pro compensatione injuriæ Deo per peccatum illatæ; & adhuc specialius pro compensatione pœnæ temporalis debitæ ob injuriam Deo per peccatum illatam. Duo sunt enim in peccato, culpa & pœna æterna; pro culpa & pœna æterna homo non potest satisfacere de condigno, uti nec justificationem, peccatorumque remissionem mereri; culpâ autem & pœnâ æternâ sublatis, sæpè remanet reatus pœnæ temporalis, de cujus satisfactione hîc potissimum agitur.

Observandum est aliam esse rationem meriti, aliam satisfactionis: Meritum respicit præmium obtinendum à præmiante, adeòque bonum merentis, aut alterius cui meretur. Satisfactio respicit jus alienum læsum resarciendum adeòque bonum offensi, non satisfacientis. Vide de Incarnat. Dissert. 19. a. 5. in prænotaminibus.

Dico 1°. Satisfactio pro peccato secundùm se, rectè definitur: *Compensatio injuriæ Deo illatæ, secundum justitiæ æqualitatem.* Supp. q. 12. a. 3. o.

Dicitur; *Compensatio*, intellige voluntariam, si enim renitenti & invito ab alio infligatur, non erit satisfactio prout est actus virtutis, sed satispassio: Nec obstat quòd satisfactio sacramentalis injungatur à Sacerdote, quia pœnitens ei voluntariè se subjicit & eam voluntarie sibi infligit.

Dicitur; *secundùm justitiæ æqualitatem*, non strictam, quia talis non potest esse inter Deum & hominem, sed secundùm quamdam proportionem, ut infrà explicabitur.

Satisfactio autem pro pœna temporali restante post remissionem culpæ & pœnæ æternæ definitur: *Solutio pœnæ temporalis peccato debitæ per opera bona & pœnalia à Confessario taxata*, si nempè sit sacramentalis, vel *sponte suscepta*, si sit extrasacramentalis: Et ità differt hæc satisfactio à virtute pœnitentiæ ut pars à toto, quia Pœnitentia adæquatè sumpta est ad remissionem culpæ & totius pœnæ.

Dico 2°. Satisfactio est actus virtutis justitiæ. ib. a. 1. & 2.
Quòd sit actus virtutis, patet, quia de ratione virtutis est quòd servet medium seu mediocritatem; hoc autem importat satisfactio: Tò *satis* enim dicit medium seu æqualitatem. Quòd sit actus justitiæ, etiam constat ex suprà dictis, quia est actus pœnitentiæ, Pœnitentia autem est pars potentialis justitiæ, ut dictum est.

Dico 3°. Satisfactio alia æquivalens seu sufficiens, alia insufficiens: Sufficiens duplex, una ex parte materiæ, altera ex parte formæ. Sufficiens ex parte materiæ seu pretii quæ dicitur commu-

muniter de condigno, est quando valor rei ablatæ adæquat ex se in recompensatione debitum; ut si quis debeat centum & rependat centum seu rem valentem centum. Si verò res ablata non habeat ex se valorem adæquantem debitum, dicitur satisfactio imperfecta seu imperfectè sufficiens ex parte materiæ seu pretii: Unde ut sit sufficiens, debet suppleri quod deest ex acceptione & gratia creditoris, quatenùs illo modico est contentus, reliquum remittens.

Sufficiens & perfecta ex parte formæ seu modi justitiæ est quæ non solùm offert valorem debiti, sed quæ etiam servat conditiones strictæ justitiæ: Communiter assignantur quinque. Prima est ut illa bona seu materia ex qua fit compensatio, nedùm adæquent valorem debiti, sed sint etiam propria ipsius debitoris. Secunda, Quòd ità sint propria ut nullo modo sint sub dominio creditoris. Tertia, Quòd non sint alio titulo debita. Quarta, Quòd intercedat vera ratio ad alterum. Quinta, Quòd teneatur creditor talem satisfactionem acceptare, ità quòd aliam non possit exigere. Si ergo serventur quinque assignatæ conditiones, dicitur sufficiens & perfecta ex parte formæ, vel communiter, de toto rigore justitiæ. Insufficiens autem & imperfecta ex parte formæ, si aliqua conditio deficiat.

2°. Alia est satisfactio quæ à Sacerdote injungitur, & dicitur sacramentalis. Alia quæ à pœnitente spontè suscipitur, & dicitur extrasacramentalis. 3°. Alia publica, alia privata.

Et ex his omnibus, sola ista satisfactio est pars Sacramenti quam Sacerdos tanquam Dei Minister in hujus Sacramenti dispensatione injungit; hæc enim sola est quæ à clavibus proficiscitur. Ità observat Catechismus Romanus p. 2. cap. 5. n. 54.

ARTICULUS II.

De Possibilitate & Necessitate satisfactionis.

Supp. q. 13. a. 1. c. DICO 1°. Homo non potest Deo satisfacere pro culpa secundùm æqualitatem quantitatis, potest secundùm æqualitatem proportionis.

ibid. Prob. prima Pars: Sicut non possumus Deo reddere æquivalens secundùm quantitatem pro debito Beneficii accepti, ità nec pro debito peccati commissi. Confir. injuria per Peccatum irrogata Deo est infinita, eò quòd offendat personam dignitatis infinitæ, honor autem quem satisfactio hominis exhibet Deo, est finitus & longè inferior, quia est personæ dignitatis finitæ: Ergo. Hanc potissimam rationem latiùs deductam require in Tract. de Incarnat. Dissert. 3. a. 2. §. 2.

ibid. in a. s. c. Prob. secunda Pars. 1°. Deus non præcipit impossibilia: Atqui præcipit satisfactionem, ut dicam modò: Ergo. 2°. Dùm reddimus Deo quod possumus pro beneficiis acceptis, fit illi satis, quia non exigit impossibile: estque ibi æqualitas, non secundùm quantitatem, sed secundùm proportionem, in quantum, sicut Deus nobis benefacit, secundùm quod decet ejus bonitatem & potentiam, ità nos ipsi reddimus secundùm possibilitatem nostram: Ergo similiter dùm illi reddimus pro offensa compensationem quam possumus & exigit, fit illi satis, & est pariter æqualitas proportionis, in quantum sicut per peccatum ex toto offenditur, & ex toto illi compensatio debetur, ità ipsi ex toto, seu ex tota possibilitate redditur.

Dices: Ille cujus totum quod habet non sufficit ad unum debitum exolvendum, non potest pro alio debito satisfacere. Sed quidquid homo est & potest & habet, non sufficit ad exolvendum debitum pro beneficio creationis: Undè Isaiæ 40. dicitur; *Ligna Libani non sufficiunt ad holocaustum:* Ergo nullo modo potest satisfacere pro debito offensæ commissæ.

Ib. ad 3. R. D. Maj. Ille cujus totum quod habet non sufficit ad unum debitum exolvendum, non potest pro alio debito satisfacere, si totum quod habet exigatur ad unum debitum, C. Si totum non exigatur ad unum debitum, Subd. Non potest satisfacere secundùm æqualitatem quantitatis, C. Secundùm æqualitatem proportionis & sufficienter, N. Et distinctâ Min. ad sensum Maj. pariter D. Conseq. Ergo homo non potest satisfacere Deo pro debito offensæ commissæ ad æqualitatem quantitatis, C. Ad æqualitatem proportionis & sufficienter, N. Igitur quamvis totum suum posse homo Deo debeat, non tamen ab eo exigitur de necessitate salutis, ut totum quod potest, faciat; quia est ipsi impossibile secundùm statum præsentis vitæ, ut totum posse suum in aliquid unum expendat, cùm oporteat eum circà multa esse sollicitum. Sed est quædam mensura homini à Deo adhibita quæ ab eo requiritur, scilicet impletio Mandatorum Dei, & super ea potest aliquid erogare ut satisfaciat pro aliis debitis.

Dico 2°. Culpâ & pœnâ æternâ remissis potest homo satisfacere de condigno pro pœna temporali peccato debita, non tamen secundùm rigorem & apices justitiæ. Supponit hæc conclusio post remissionem culpæ & pœnæ æternæ, posse remanere reatum culpæ temporalis, de quo modò.

Prob. prima Pars: Satisfactio dicitur de condigno quæ est æqualis & perfecta ex parte materiæ seu pretii, hoc est quæ tantum exhibet quantum debetur, ut si quis debeat centum solvat centum: Atqui satisfactiones nostræ possunt esse æquales ex parte materiæ pœnæ temporali peccato debitæ: Ergo. Prob. Min. Pœna illa est finita: Ergo potest adæquari per satisfactionem finitam.

Dices: Pœna temporalis debita peccatis est pœna Purgatorii; hæc autem pœna est alterius & superioris ordinis ad pœnas hujus vitæ: atqui qui solvit pretium ordinis inferioris, non solvit condignè: Ergo.

R. & simul instauratur ratio facta: D. Maj. Pœna Purgatorii est alterius & superioris rationis ad pœnas hujus vitæ in esse physico, C. Maj. in esse moris, N. Maj. Nostræ enim pœnæ satisfactoriæ in hac vita, valorem moralem sumunt ex gratiâ & meritis Christi, qui valor coæquari potest pœnis Purgatorii solvendis & redimendis, dignusque cujus intuitu Deus ulteriores pœnas non infligat.

Prob. secunda pars: Ut satisfactio sit de rigore justitiæ, non tantùm requiritur quòd sit perfecta & æqualis ex parte materiæ; sed etiam ex parte formæ, hoc est quòd non fundetur in gratia creditoris, quòd fiat ex bonis debitori propriis, quæ non sunt sub dominio creditoris. & quæ creditor alio titulo exigere non potest: Atqui illæ conditiones reperiri nequeunt in nostris satisfactionibus cùm fundentur in gratia Dei creditoris, fiant ex bonis quorum ipse est Dominus, & quæ possit, si vellet, alio titulo quàm satisfactionis, à nobis exigere: Ergo.

Dico 3°. Necessaria est peccatoribus satisfactio, non solùm ad aliorum exemplum, ædificationem & satisfactionem Ecclesiæ, atque præcavenda peccata futura, ut volunt Lutherani & Calvinistæ, sed etiam ad reparandam injuriam per peccata præcedentia Deo illatam & ad redimendam pœnam temporalem quæ post remissionem culpæ & pœnæ æternæ remanet luenda in hoc Sæculo, vel in purgatorio.

Prob. 1°. Ex Scripturis Joel 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro in jejunio, fletu & planctu.* Job. ultimo: *Ago pœnitentiam in favilla & cinere.* Daniel. 4. *Peccata tua eleemosinis redime & iniquitates tuas misericordiis pauperum, forsan ignoscet delictis tuis.* Math. 3. & Luc. 3. Joannes Judæis ad se pœnitentiæ causâ accedentibus dicebat. *Quis vobis ostendit fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ.* 1. Cor. 11. *Dùm judicamur, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Ex his itaque constat satisfactionem esse præceptam & necessariam, non solùm ad aliorum exemplum & Ecclesiæ ædificationem, sed ad redimenda peccata, ad placandam Dei iram & ad vitandam damnationem. Insuper, & potissimum, secundùm Scripturam, SS. Patres & Trid. post dimissam culpam & pœnam æternam, remanet ordinariè pœna temporalis in hoc vel altero Sæculo luenda: Ut ex professo probavimus Dissert. 3. hujus Tractatus a. 1. §. 2. Require. Ergo necesse est illi satisfieri.

 Prob.

Prob. 2°. ex definitionibus Ecclesiæ. Trid. Seff. 6. cap. 14. dicit: „ Docendum est christiani hominis pœnitentiam post lapsum, multò aliam „ esse à baptismali, eâque contineri non modò „ cessationem à peccatis & eorum detestationem „ aut cor contritum & humiliatum; verùm etiam „ eorumdem Sacramentalem confessionem saltem „ in voto & suo tempore faciendam, & Sacerdotalem absolutionem, itemque satisfactionem „ per jejunia, eleemosinas, orationes & alia spiritualia vitæ exercitia: Non quidem pro pœna „ æterna, quæ vel Sacramento vel Sacramenti „ voto, unà cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ, ut sacræ litteræ docent, „ non tota semper, ut in Baptismo fit, dimittitur „ illis, qui gratiæ Dei, quam acceperunt, ingrati, Spiritum sanctum contristaverunt & templum Dei violare non sunt veriti." Et seff. 14. can. 12. 13. 14. & 15. Sub anathemate definit post dimissam culpam & pœnam æternam, sæpè remanere temporalem, eique satisfieri pœnis à Deo inflictis, vel à Sacerdote injunctis, vel sponte susceptis, neque iis satisfactionibus obscurari satisfactionem Christi: Item datas esse Ecclesiæ claves non solùm ad solvendum, sed etiam ad ligandum per injunctionem satisfactionum, quod constat ex ipsa institutione Sacramenti. Lege etiam de pœnit. D. 1. cap. *Porrò illi* 7. & cap. *Nullus* 13. Item S. Pius V. & Greg. XIII. damnaverunt hanc propositionem inter Baïanas 76. „ Satisfactiones „ laboriosæ justificatorum, non valent expiare „ de condigno pœnam temporalem restantem „ post culpam condonatam."

Probat. 3°. ex Patribus: Tertullianus l. de pœnit. c. 6. „ Pœnitentiæ compensatione, inquit, „ redimendam proponit Deus impunitatem." c. 9. „ In quantum non peperceris tibi, in tantum „ Deus, crede, parcet." Cyprianus Tract. de lapsis: „ Dominus nostrâ satisfactione placandus „ est." Ambrosius ad Virginem lapsam c. 8. „ Grande scelus, grandem habet necessariam satisfactionem". Et lib. 7. in Luc. n. 156. „Sicut qui pecunias solvunt, debitum reddunt, „ nec priùs evacuatur fœnoris nomen, quàm totius sortis ad nummum usque quocumque solutionis genere, quantitas universa solvatur; sic „ compensatione charitatis actuumque reliquorum, vel satisfactione quâcumque, peccati pœna dissolvitur". Aug. Serm. 351. aliàs 50. inter 50. „ Non sufficit mores in melius commutare „ & à factis malis recedere, nisi etiam de his quæ „ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti „ cordis sacrificium cooperantibus elleemosinis". Plures non refero, quia omnes ferè nobis concedit Calvinus: „ Parum me movent, inquit l. 3. „ Instit. cap. 4. §. 38. quæ in veterum scriptis „ de satisfactione passim occurrunt. Video quidem eorum nonnullos dicam simpliciter omnes „ ferè quorum libri extant, aut in hac parte lapsos esse, aut nimis asperè & durè locutos". Sic modestè Religionis reformatæ austerus Parens.

Solvuntur Objectiones contrà ultimam conclusionem.

Plures & præcipuas objectiones huc spectantes proposuimus & solvimus Differt. citatâ 3. a. 1. §. 2. Vide & habeto pro hic propositis & solutis.

Obj. insuper: Quæ protulimus ex Scripturis & Patribus, nimiùm probant: Ergo nihil: Prob. Ant. Probant, si quid probent, imponenda esse opera satisfactoria pro culpæ & pœnæ æternæ remissione: Atqui juxtà Trid. citatum Seff. 6. cap. 14. non imponitur satisfactio pro culpæ & pœnæ æternæ remissione: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. D. Min. Non imponitur satisfactio pro remissione culpæ & pœnæ æternæ, tanquam illius meritoria & satisfactoria de condigno, C. tanquam præparatoria, & impetratoria, N. Opera ergo quæ præcedunt reconciliationem & quæ commendantur à SS. Patribus cùm sint factæ extrà gratiam, non merentur de condigno ipsius culpæ & pœnæ æternæ remissionem, ut probavimus dùm de gratia, si tamen fiant ex gratia actuali convertente cor à peccato ad Deum, se habent per modum præparationis & impetrationis ad ipsam remissionem culpæ & pœnæ æternæ, ut docet Trid. Seff. 6. cap. 6. & Seff. 14. cap. 1. 2. 3. & 4. Operibus autem quæ ipsam reconciliationem sequuntur, nihil deest ut satisfaciant de condigno pro pœna temporali, ut probatum est.

Inst. Per Baptismum remittuntur peccata sicut per pœnitentiam: Atqui in Baptismo nulla satisfactio præscribitur: Ergo. Item Sacerdotes absolvunt à culpa & pœna æterna: Quidni à temporali?

R. ad primum, disparitas est quòd Baptismus conferatur per modum regenerationis in novam vitam, in qua nihil de veteri debet remanere; sicque remittitur & culpa & omnis pœna: At Sacramentum Pœnitentiæ est institutum per modum judicii, cujus est punire delicta. Insuper æquum est, ut qui antè Baptismum ignorantes peccaverunt, cum majori indulgentia recipiantur, *Quàm qui gratiæ Dei, quam acceperunt, ingrati, Spiritum sanctum contristaverunt & templum Dei violaverunt*; ut loquitur Trid. cit.

Ad secundum, Sacerdotes remittunt peccata ut instrumenta & Ministri Dei, consequenter secundum ejus voluntatem & institutionem: Placuit autem Deo instituere Sacramentum ad solvendum & ligandum, nec semper remittere totam pœnam, sed partem servare luendam operibus satisfactoriis.

CONSECTARIA.

De satisfactione necessariò injungenda à Sacerdote.

Ex dictis colliges 1°. Confessarium posse & teneri injungere satisfactionem pœnitenti. Posse quidem; tùm quia ex institutione Sacramenti Math. 16. & 18. habet potestatem non solùm solvendi, sed etiam ligandi ad pœnam: Tum quia operatio Sacerdotis in usu clavium est conformis operationi Dei cujus est Minister; Deus autem potest ligare ad pœnam: Ergo. *Supp. q. 18. a. 3. c.*

Teneri verò etiam constat: Quia Sacerdos in hoc Tribunali est Dei Minister, & Pœnitentis judex & medicus: Ut Dei Minister tenetur quantùm est ex se efficere ut Sacramentum sit integrum per satisfactionem quæ est ejus pars integralis, ut alibi diximus: Ut judex debet servare æquitatem inter Deum & peccatorem, ejus peccatum vindicando: Ut medicus debet Pœnitentis vulnera curare & futura præcavere. Utramque consectarii partem definivit Trid. Seff. 14. cap. 8. & can. 15.

Colliges 2°. quòd cùm satisfactio non sit pars essentialis, sed integralis tantùm Sacramenti, non sit necessaria necessitate Sacramenti, scilicet ut subsistat, sed necessitate præcepti tantùm, seu si vis, necessitate Sacramenti, ut sit integrum; ità quòd si satisfactio esset impossibilis, ut in agonisante, aut ex revelatione sciretur nullam ampliùs deberi peccatis satisfactionem, & pœnitentem esse sufficienter præmunitum contrà relapsus, posset licitè administrari Sacramentum absque satisfactionis injunctione: Non enim dicitur mutilum Sacramentum, nisi cùm privatur integritate debitâ & possibili.

Colliges 3°. extrà hunc duplicem casum, obligationem injungendi satisfactionem esse gravem; quia gravis est irreverentia Sacramenti quòd maneat mutilum dùm integrari potest & debet, graveque nocumentum infertur Pœnitenti, qui indè manet obnoxius pœnis longè gravioribus luendis, & privatur remedio contrà futura peccata: Undè peccaret mortaliter Confessarius, qui non solùm pro peccatis mortalibus, sed etiam pro venialibus aut mortalibus jam confessis, nullam injungeret satisfactionem, nisi ex inadvertentia excusaretur. Neque refert quòd satisfactio pro solis venialibus, aut mortalibus jam confessis videatur quid leve; esto sit ità secundùm se, est tamen respectu Sacramenti quod manet mutilum, quid grave in ratione irreverentiæ: Undè Confessarius pro novo peccato oblito addito post absolutionem, si novam conferat absolutionem, debet novam injungere satisfactionem.

Quod

Quod verò quidam dicunt posse etiam omitti satisfactionis injunctionem, si prudenter judicetur pœnitentem per prævia opera plenè satisfecisse, aut satisfacturum per Indulgentias mox lucrandas, non admittimus saltem in praxi; quia videtur quòd neutrum possit prudenter judicari: Quis enim sine revelatione scire potest quanta pœna debeatur peccatis, aut an sit plenè lucraturus Indulgentiam? In his ergo casibus semper injungenda est satisfactio, levior tamen.

ARTICULUS III.

Quandò sit implenda & imponenda satisfactio?

Dico 1°. Non est necesse adimplere satisfactionem ante absolutionem, & Confessarius per se loquendo, nec potest, nec debet ad id cogere pœnitentem confessum aliunde ritè dispositum.

Prob. prima Pars. 1°. Quia satisfactio non est pars essentialis Sacramenti, sed integralis tantùm, sine qua ideò subsistere potest, & quæ illi jàm constituto advenire potest. Adde quòd contritio & confessio, quæ præmittuntur absolutioni, habeant aliquam rationem satisfactionis.

Prob. 2°. Ex veteri Ecclesiæ disciplina. Dato nunc gratis, quod alibi expendemus, in prioribus sæculis, satisfactionem ordinariè præmissam fuisse absolutioni; certum est saltem in pluribus casibus contrariam disciplinam observatam fuisse, & absolutionem satisfactioni præivisse: 1°. Instante periculo mortis, ex Can. 13. Concilii I. Niceni: 2°. Instante persecutione, ex S. Cypriano Epist. 54. 3°. Cùm periculum erat ne per dilationem absolutionis pœnitentes ad Hæreticos deficerent, ex S. Cypriano Epist. 52. vel spes ex Indulgentia, plures reversuros ad Ecclesiam, ex Cornelio Papa, Epist. inter Cyprianicas 46. 4°. Cum pœnitentes vehementem de peccatis dolorem ostendebant, ex Greg. Niss. Epist. Canon. can. 5. Denique cum pœnitentes muniti erant libellis Martyrum, ex Cypriano Epist. 16. hæc, inquam, Conclusionem probant, etiam in hypothesi quam plures sustinent, olim de lege ordinaria præmissam fuisse satisfactionem absolutioni sacramentali, quam tamen hypothesim impugnabimus in Digressione historica inferius subjicienda.

Prob. 3°. Ex præsenti Ecclesiæ disciplina, quæ si non semper viguit, saltem à pluribus sæculis, ubique viget, conferendi absolutionem antè adimpletam satisfactionem, ut omnibus pervium est. Hanc autem Ecclesiæ praxim tanquam abusum inculpare damnandæ temeritatis est, contrà quam non semel insurrexerunt summi Pontifices, ut patet ex sequentibus propositionibus damnatis: Prima „ Pœnitentes non sunt absolvendi, nisi peractâ prius pœnitentiâ eis injunctâ: " Est Petri de Osma damnata à Sixto IV. anno 1478. Secunda, „ Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit, non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex & præscriptio, naturâ rei id ipsum quodammodo dictante; " Est decima sexta inter damnatas ab Alexandro VIII. 20. Decembris 1690. Tertia „ Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus; " Est decima septima ab eodem damnata. Quarta, „ Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominùs ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu; " Est decima octava ab eodem proscripta. Quinta „ Modus plenus sapientiâ, lumine & charitate est dare animabus tempus portandi cum humilitate, & sentiendi statum peccati, petendi spiritum pœnitentiæ & contritionis, & incipiendi ad minùs, satisfacere justitiæ Dei, antequam reconcilientur; " Est 87. inter Quesnellianas. Sexta, „ Ignoramus quid sit peccatum & vera pœnitentia, quandò volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, & detrectamus separationis istius ferre confusionem, " Est 88. inter easdem.

Ex his sequitur secunda pars Conclusionis, scilicet Confessarium per se loquendo, nec posse, nec debere cogere pœnitentem confessum, & ritè dispositum ad præmittendam satisfactionem absolutioni: 1°. Quia non licet privato à communi Ecclesiæ praxi in re tàm gravi recedere. 2°. Quia pœnitens confessus, & aliundè ritè dispositus, habet jus ad absolutionem statim recipiendam nec absque gravi injustitia illi denegari, aut differri potest cùm ipsiùs maximè intersit non diutiùs manere in statu peccati, & statim in Dei amicitiam redintegrari. 3°. Quia satisfactio post absolutionem in statu gratiæ peracta, est meritoria Deo gratior, & longè efficacior ad satisfaciendum pro peccatis præteritis, & ad præcavenda futura, quàm antè absolutionem in statu peccati.

Dixi; *Per se loquendo & aliundè ritè dispositum*: Quia si Confessarius advertat pœnitentem esse negligentem in adimplendis satisfactionibus, aut dubitet de ejus legitima dispositione, ut contingere potest in consuetudinariis, & frequenter recidivis, potest, nulla urgente necessitate, ipsum ad præmittendam satisfactionem saltem ex parte adstringere.

Dices: Juxtà SS. Patres absolutio peccatorum est fructus operum pœnitentiæ; dicunt enim iis iram Dei placari, misericordiam reconciliari, peccata condonari & similia: Ergo sunt absolutioni præmittenda.

R. N. Conseq. Ad sensum argumenti: Si enim SS. Patres loquantur de remissione peccatorum quoad culpam & pœnam æternam, nihil aliud intendunt, quàm inculcare necessitatem pœnitentiæ, sivè ut est virtus, sivè ut est Sacramentum; hanc enim remissionem non concedit Deus, nisi vel perfectè contritis corde, vel confessis ore per absolutionem sacramentalem: Et hæc vera sunt & præcipua pœnitentiæ opera. Quòd si videantur loqui etiam de aliis operibus satisfactoriis, ea requirunt, non ut absolutè necessaria huic remissioni, sed ut congrua ad ejus præparationem & impetrationem, ut dixi Art. præcedenti. Si tandem loquantur de remissione peccatorum quoad pœnam temporalem, huic fatemur præmittendam esse satisfactionem.

Dico 2°. Satisfactio potest imponi ante, vel statim post absolutionem: Quia utroque modo censetur moraliter conjungi cæteris partibus Sacramenti, & in eo fieri. Convenientiùs tamen imponitur ante absolutionem; quia sic materia præsupponitur expressiùs formæ.

Dico 3°. Implenda est satisfactio injuncta quamprimùm commode fieri potest, si nullum tempus sit præfixum; quia id postulat, tùm Sacramenti integritas, tùm ratio medicinæ, tùm justa sententia Judicis. Si verò aliquod tempus sit præfixum, intrà illud est adimplenda. Quòd si tempore statuto non sit adimpleta, non ideo cessat obligatio, quia principale quod in ea spectatur, non est circumstantia temporis, sed opus præscriptum.

In utroque autem casu in unum vel alterum diem differre, non videtur quid grave, nisi fortè in termino præfigendo circumstantiam temporis æque principaliter intendat Confessarius, ut v. g. Jejunium in Vigilia alicujus Festi in ejus cultum & honorem.

ARTICULUS IV.

Utrùm pœnitens teneatur acceptare pœnitentiam injunctam, & acceptatam adimplere, eave possit ab aliquo commutari?

Dico 1°. Tenetur pœnitens sub gravi peccato acceptare pœnitentiam rationabilem, & acceptatam implere, sive sit in vindictam præteriti, sive in medicinam futuri.

Prob. 1°. In Sacerdote est potestas ligandi, seu obligandi ad satisfactionem, ut patet ex dictis Art. præced. & ex Concilio Trid. sess. 14. cap. 8. ubi dicitur esse in Confessariis claves *Ad ligandum, non solùm ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem*: Atqui potestas obligandi in uno, supponit obligationem parendi in subdito, aliàs frustranea esset ista potestas: Ergo. 2°. Pos-

Pœnitens tenetur in quantùm est ex se efficere non secùs ac Confessarius, ut Sacramentum sit non mutilum, sed integrum: Atqui satisfactio est de integritate Sacramenti: Ergo. 3°. Unusquisque tenetur parere Judici rectè judicanti: Ergo.

Dices: Liberum est pœnitenti hic vel in Purgatorio satisfacere: Ergo.

R. D. Ant. Ex suppositione quod non subjiciat peccata sua clavibus, Transeat Ant. Ex suppositione quod peccata subjiciat clavibus, N. propter rationes allatas.

Repones: Pœnas Purgatorii redimere per pœnas hujus sæculi est Privilegium Pœnitenti concessum: Ergo potest ipsi renuntiare.

R. D. Ant. Est Privilegium purum in suppositione præcedentis solutionis, N. Est privilegium mixtum præcepto parendi justæ sententiæ & efficiendi integrum Sacramentum, C. & N. Conseq. Patet ex dictis.

Dixi 1°. *Sub gravi peccato.* Scio quosdam censere non esse plusquam veniale recusare aut omittere levem satisfactionem pro solis venialibus, aut mortalibus jàm confessis injunctam; quia, inquiunt, est levitas materiæ: Verùm id multis & nobis non probatur, quamvis enim sit secundùm se materia levis, non est tamen levis respectu Sacramenti cui gravis injuria irrogatur, quod sine causa maneat mutilum, & carens suâ principali parte integrante, ut jam diximus art. præced. Aliud esset si adimpletâ satisfactione pro majori parte, aliqua ejus levis pars omitteretur.

Dixi 2°. *Rationabilem pœnitentiam;* irrationabilem enim vel aperte injustam, vel impossibilem, ut jejunium in pane & aqua pro verbo otioso, aut peregrinationem infirmo decumbenti, nec acceptare, nec adimplere tenetur.

Sed quid si Pœnitens oblitus fuerit pœnitentiæ injunctæ?

R. Debet eam inquirere à Confessario, si non longius distet. Quod si ipse Confessarius non recordetur; censetur facta ipsi impossibilis, adeòque ab ea excusatur; sicut ab observantia aliarum Legum excusatur qui eas ignorat. Neque tenetur sua peccata eidem Confessario vel alteri repetere pro nova satisfactione obtinenda, etiamsi oblivio fuerit culpabilis, putà quià diutiùs distulit; quia nemo tenetur bis confiteri peccata directè remissa sed sufficit si oblivionem culpabilem confiteatur. Non exprimitur tamen ab aliqua alia satisfactione, sibi ipsi prudenter, attentis peccatis injungenda; quia debet Deo satisfacere. Consulunt quidam ut in proxima Confessione petat sibi injungi aliam pœnitentiam congruam peccatis, qualia confiteri solet.

Dico 2°. ipse Pœnitens non potest commutare pœnitentiam à Confessario injunctam, nequidem in aliam difficiliorem.

Ratio est quia opus à Confessario impositum virtute clavium, elevatur ad hoc ut sit opus sacramentale & satisfactorium ex opere operato, quale non potest esse illud à Pœnitente subrogatum: Undè maneret mutilum Sacramentum. Adde quòd inferior non possit commutare etiam in melius opus à lege seu superiore præceptum, ut patet in præceptis seu legibus de jejunio, confessione, &c. Ergo similiter. Et hinc patet disparitas de voto quod vovens potest in melius commutare; quia votum non elevatur ad esse sacramentale, & idem est vovens & votum mutans.

Dico 3°. Nullus Confessarius sivè idem, sivè alter potest satisfactionem mutare extrà Confessionem: Tùm quia impositio satisfactionis pro peccatis confessis est actus jurisdictionis & potestatis clavium, qui non nisi in solo foro conscientiæ exercetur: Tùm quia satisfactio non foret sacramentalis, ideòque maneret mutilum Sacramentum.

Dico 4°. Idem Confessarius potest mutare satisfactionem, eodem Sacramento moraliter durante; quia tunc commutatio censetur pertinere ad idem judicium & intrà illud fieri, ut si antequam discedat pœnitens, immemor sit pœnitentiæ, aut si discessus statim redeat. Quidam longiorem moram plurium horarum aut dierum assignant, sed sinè fundamento.

Eodem verò Sacramento non ampliùs moraliter durante non potest idem Confessarius mutare pœnitentiam in alia Confessione, nisi iteretur, & prior Confessio, saltem in communi, & absolutio, propter rationes tertiæ Conclusionis; quia scilicet aliàs injunctio satisfactionis pro prioribus peccatis nunc non confessis, non foret actus judicialis, nec ipsa satisfactio sacramentalis.

Dico 5°. Alter Confessarius sivè superior sivè inferior, potest ex justa causa mutare satisfactionem injunctam à priori Confessario, si tamen habeat æqualem jurisdictionem in ea peccata, & ipsi ex integro repetatur prior Confessio.

Est praxis communis, quam firmat auctoritas S. Raymundi, S. Antonini, & omnium fermè Theologorum, quorum ratio est, quòd cùm Christus instituerit hoc Sacramentum pro bono animarum, & ad id quandòque requiratur, quòd mutetur satisfactio injuncta, præsumitur Christum hanc potestatem Sacerdotibus contulisse.

Confir. Argumento ad hominem: Pauci, qui tenent sententiam contrariam, concedunt hanc potestatem Superiori respectu pœnitentiæ injunctæ ab inferiori: Atqui suppositâ sufficienti jurisdictione, inferior est æqualis potestatis in hoc Tribunali cum Superiore, æqualem enim potestatem uterque accepit in sua ordinatione: Ergo.

Si dicas indè sequi, quòd par in parem exerceat jurisdictionem quam non habet R. N. Sequelam; non enim secundus Confessarius exercet jurisdictionem in primum, sed in pœnitentem, cui ex institutione Sacramenti liberum est eadem peccata secundo Confessario subjicere: de iis ab eo judicari, & absolvi mediante satisfactione, quâ positâ cessat obligatio prioris satisfactionis, cùm pro iisdem peccatis non teneatur ad duplicem satisfactionem, sicque prior sententia non revocatur propriè & directè, quod esset exercere jurisdictionem in ipsam, sed indirectè & impropriè ex positione scilicet secundæ sententiæ.

Neque etiam sequitur, quòd primum Sacramentum maneat mutilum; quia cum secundum sit correctio primi; utrumque censetur quodam modo unum, saltem in ratione sententiæ vindicativæ, ità quòd pro utroque valeat una satisfactio. Vel dicendum Sacramentum non censeri mutilum, nisi quandò privatur satisfactione debitâ; in nostro autem casu, non deberetur primo Sacramento; quia, ut supponitur, secunda sufficit pro vindicatione peccatorum.

Dixi 2°. *Ex justa causa:* Quia non censetur hæc potestas à Christo collata in destructionem, sed in ædificationem: Justa causa autem censetur necessitas, utilitas notabilis, gravis difficultas in adimplenda priori pœnitentia, periculum transgressionis, excessus evidens prioris pœnitentiæ; &c. quibus in casibus nedum potest, sed etiam aliquandò debet prudens Confessarius priorem pœnitentiam, pœnitente licèt non postulante, commutare.

Dixi 2°. *Si tamen habeat æqualem jurisdictionem in ea peccata:* Multorum enim sententia est, quòd si secundus Confessarius non habeat jurisdictionem in reservata, non possit mutare pœnitentiam pro reservatis à primo Confessario impositam: Quia licèt, factâ legitimâ Confessione peccatorum habenti jurisdictionem, desinant esse reservata, sic quòd absolvi possint à communi Confessario (Et hoc est fundamentum oppositæ sententiæ) non tamen sic desinunt esse reservata, ut pœnitentia injuncta à Superiore, seu priori Confessario, possit immutari à communi Confessario; quia peccata reservantur, non solùm ut difficultate absolutionis obtinendæ, ab illis homines deterreantur; sed etiam, ut à peritioribus medicis morbi periculosiores curentur, ut loquitur Tridentinum, qui finis frustraretur, si communis & imperitior Confes-

fessarius corrigeret & mutaret pœnitentiam Superioris & peritioris. Hæc saltem sententia videtur communior, & est tutior.

Dixi 3°. *Et ipsi ex integro repetatur Confessio;* quod est probabilius contrà quosdam qui existimant sufficere, si pœnitens declaratà priori pœnitentià, afferat rationes propter quas est sibi nimis gravis. Ratio est 1°. Quia in tantùm secundus Confessarius potest mutare pœnitentiam, in quantùm potest eandem causam judicare, quod fieri non potest, nisi peccata exponantur. 2°. Quia incognità causà non potest convenientem satisfactionem injungere, sivè pro expiandis præteritis peccatis, sivè pro cavendis futuris.

Petes utrùm factà commutatione pœnitentiæ, liberum sit pœnitenti redire ad primam? R. Communiùs affirmativè; quia ista commutatio tota est in favorem pœnitentis, cui cedere potest, & ea videtur intentio Confessarii.

ARTICULUS V.

Utrùm unus possit pro altero satisfacere?

Supp. q. 13. a. 2. o. Satisfactio, ut jàm sæpè dictum est, ad duo ordinatur, scilicet ad solutionem debiti, & ad medicinam pro vitando peccato. Item considerari potest, vel ut sacramentalis, vel ut extrasacramentalis.

Ibid. Dico 1°. Abstrahendo à satisfactione sacramentali & extrasacramentali eamque spectando ut solutionem debiti, unus potest pro altero satisfacere, spectando autem ut medicinam non potest nisi per accidens.

Prima pars quam negant hæretici constat ex illo Galat. 6. *Alter alterius onera portate*, & ex 2. Cor. 8. Ubi Apostolus hortatur Corinthios ad sublevandam suis eleemosinis corporalem sanctorum paupertatem, ut subleventur in sua spirituali paupertate per abundantiam & bona opera sanctorum. Item ex articulo Symboli, quo profitemur Communionem Sanctorum. Insuper

Prob. ratione Theologicà: Omnes sumus unum in Christo & unius corporis, ipso Christo capite, membra: Atqui in corpore humano unumquodque membrum non in suam tantùm, sed etiam in aliorum utilitatem operatur, sic oculus non sibi tantùm videt, sed & pedibus & toti corpori, pedes oculis ambulant, &c. Ergo similiter in corpore mystico Ecclesiæ, juxtà illud Davidis, *Particeps ego sum omnium timentium te & custodientium mandata tua.*

Ibid. in a. f. c. Confir. Charitas magis potest apud Deum quàm apud homines: Atqui unus potest apud homines, ex alterius amore, debitum ejus solvere: Ergo multò magis id in divino judicio fieri potest.

Ibid. o. Prob. secunda pars: Sicut in corporalibus medicina accepta in uno corpore, non sanat morbum alterius, nec illi prodest; ità in spiritualibus, satisfactio unius ut medicina non prodest alteri, sic ex jejunio unius v. g. caro alterius non domatur, nec ex actibus bonis unius, alter contrahit habitum benè agendi: Potest tamen, & est tertia pars conclusionis, unus mereri alteri de congruo gratiam quæ est efficacissimum remedium pro vitandis peccatis, sed hoc est magis per modum meriti quàm per modum satisfactionis.

Dices 1°. contrà primam partem: Apostolus Galat. 6. dicit. *Unusquisque onus suum portabit*: Ergo.

R. quòd cùm Apostolus ibidem paulò antè dixerit; *Alter alterius onera portate*, nec sibi contradicat, manifestum est ipsum loqui de diversis oneribus: Igitur in posteriori loco objecto loquitur de onere reddendæ rationis; quia unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo: In priori autem loco loquitur de oneribus mutuæ charitatis, secundùm quam alter alterum hic juvare debet. Ità Aug. de consensu Evang. c. 30.

Dices 2°. unus non potest alteri mereri gloriam Beatitudinis: Ergo nec pro altero satisfacere.

Ibid. ad 1. R. Dato Ant. N. Conseq. Disparitas est quòd præmium essentiale seu gloria beatitudinis, ex divina ordinatione reddatur secundùm meritum & dispositionem cujusque, quia secundùm capacitatem videntium erit plenitudo visionum: Et ideò sicut unus non disponitur formaliter per actum alterius; quia dispositio debet esse in disponibili, ità unus alteri non meretur præmium essentiale, nisi meritum ejus habeat efficaciam infinitam sicut Christi; sed pœna temporalis peccato debita post culpæ remissionem, non taxatur nec redditur secundùm præsentem dispositionem ejus cui debetur; quia quandòque ille qui nunc est melior habet majoris pœnæ reatum propter plura peccata remissa: Et ideò quantùm ad pœnæ remissionem, unus alteri potest mereri & actus unius effici alterius mediante charitate per quam omnes unum sumus in Christo.

Omisi Ant. Quia si intelligatur de merito de congruo & mediatè, potest unus alteri gloriam mereri, in quantum justus potest de congruo mereri alteri gratiam, quà mediante iste alter meretur gloriam.

Dices 3°. Unus non potest pro alio conteri aut confiteri: Ergo nec satisfacere.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd cùm contritio & confessio directè ordinentur contrà culpam; pertineant ad dispositionem ipsius hominis, unus autem non disponitur per actum alterius, ut jàm dictum est. At pœna temporalis contrà quam ordinatur satisfactio, non taxatur secundum præsentem dispositionem illius cui debetur, ut etiam dictum est in solutione præcedenti. Ibid. ad 2.

Dices 4°. Nemini redundant sua bona opera, juxtà illud 1. Pet. 4. *Justus vix salvabitur.* Et Math. 25. *ne fortè non sufficiat nobis & vobis:* Ergo.

R. D. Ant. Nemini redundant sua bona opera, hoc sensu quòd quisque pro meritis recipiat plenam mercedem, C. Hoc sensu quòd unus non possit pro altero mereri vel satisfacere, N. Nam potest merendo sibi, alteri mereri; item potest offerre pro altero opus satisfactorium, quod, secundum modum quem Deus servat in pœnis, non requiratur ad propriorum peccatorum satisfactionem; vel si requiratur, ex fervore tamen charitatis potest alteri applicare, in quo licèt fortè sibi non satisfaciat, sibi tamen meretur. Ad locum Petri sensus est: Justus vix, id est ægrè & per multos labores & multas tribulationes salvabitur. Ad locum Math. ibi agitur de ultimo judicio, in quo peccatores frustrà implorabunt opem justorum: Quod dicitur, *Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potiùs ad vendentes*, &c. additum est ad ornatum Parabolæ: Non enim tunc dubitabunt justi, sed certissimè scient sua bona opera sibi sufficere.

Dico 2°. Satisfactio Sacramentalis uni injuncta, non potest quà Sacramentalis per alium impleri: Quia juxtà Florentinum & Trid. Sess. 14. cap. 3. Materia hujus Sacramenti sunt actus pœnitentis, qui virtute clavium ad esse Sacramenti elevantur: Atqui satisfactio per alium adimpleta, quamvis sit pœnitentis hoc sensu, quòd ejus nomine, & ipso petente, fiat, simpliciter tamen non est ejus actus: Ergo non est materia elevabilis virtute clavium ad esse Sacramenti, nec consequenter satisfactio quà Sacramentalis.

Dixi; *Quà sacramentalis;* quia licèt Confessarius possit ex legitima causa injungere pœnitenti satisfactionem per alium ad ejus petitionem exequendam, v. g. peregrinationem, opus tamen satisfactorium, ut est ab alio, non est Sacramentale, seu pars Sacramenti, sed solùm ut fit ex petitione pœnitentis, seu formaliter ut ab eo imperatum, sicque ipsa petitio est formale in hac satisfactione; opus autem alterius, materiale.

Porrò non debet esse facilis Confessarius in transferenda satisfactione ad alium: Tùm quia cap. *Omnis utriusque sexûs* dicitur: *Et injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere* pœnitens: Tùm quia satisfactio ordinariè non est solùm in solutionem debiti, sed in remedium peccati futuri, sub qua ratione unus non potest pro alio satisfacere, ut diximus. Et ideò quandò Confessarius nihil explicat, sed simpliciter pœnitentiam injungit, semper censendus est obligare pœniten-

nitentem, ut per se illam adimpleat, maximè si sit actus omninò personalis & quà talis afflictivus. Pœnitens verò qui sinè licentia Confessarii curaret suam pœnitentiam per alium adimpleri, graviter peccaret nec satisfsceret. Undè meritò Alexander VII. 24. Septembris 1664. condemnavit hanc propositionem: *Pœnitens propriâ auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.*

Dixi, *Maximè si sit actus omninò personalis & quà talis afflictivus:* Quia aliàs videtur posse pœnitens alteri committere; ut si debeat pro satisfactione dare eleemosynas, perindè est si per se vel per alium mandatarium id faciat, etiamsi mandatarius ex propriis daret; quia tunc idem est, ac si ipse mandatarius pœnitenti mandanti daret pecunias ad eleemosinam, ac proinde pœnitens censetur semper in hoc principalis Minister.

Petes 1°. Utrùm etiam pro Defunctis in Purgatorio aliquis possit satisfacere?

R. affirmative; quia hi etiam pertinent ad communionem Sanctorum.

Petes 2°. Utrùm satisfactio unius pro alio sit de condigno?

R. cum Sylvio quòd de congruo tantùm acceptetur à Deo, sed positâ illâ acceptatione, est de condigno; quia, ut supponitur, satisfaciens offert æqualitatem ex parte pretii seu materiæ.

Petes 3°. Utrùm aliquis satisfaciendo pro altero, satisfaciat etiam pro se?

Ib, ad.3. R. quòd si agatur de satisfactione extrasacramentali, sibi mereatur, sed non sibi satisfaciat; quia in satisfactione seu solutione debiti attenditur quantitas pœnæ,& in merito charitatis radix. Unde ille qui ex charitate pro alio meretur, scilicet merito congrui, etiam sibi magis meretur: Non autem qui pro alio satisfacit, etiam pro se satisfacit, quia illa quantitas pœnæ non sufficit ad utrumque peccatum: Tamen satisfaciendo pro alio sibi meretur aliquid majus quàm sit dimissio pœnæ, scilicet vitam æternam

Quodl. 3. q. 13. a. 1. Si verò agatur de satisfactione sacramentali, satisfaciens pro alio etiam satisfacit pro se, quia opus quod quis facit ex injunctione Sacerdotis dupliciter valet pœnitenti, uno modo ex opere operantis, alio modo ex opere operato, seu ex vi clavium. Pœnitens itaque jussus à Confessario tale opus facere pro vivis vel defunctis, illis applicat valorem sui operis ex opere operantis de quo disponere potest; valor autem ejusdem operis ex opere operato sibi manet, utpotè quem pro suo arbitrio alienare non potest.

Undè colliges opus satisfactorium posse à Confessario imponi pro sublevamine sivè vivorum sivè defunctorum. Idque confirmat praxis Confessariorum & comendat Catechismus Romanus p.2. c. 5. n. 63.

ARTICULUS VI.

Quanta sit satisfactio pœnitenti injungenda à Confessario?

§. I.

Prænotanda.

Supp. q. 8. a. 7. Suppono 1°. pœnam Purgatorii taxari radicaliter à Deo antequam aliquid de ea remittatur, secundùm quantitatem culpæ; quia ista pœna ordinatur tantùm ad debitum solvendum & non ad remedium præstandum, sicut ordinatur pœna hujus sæculi. Pœna autem quæ ordinatur tantùm ad debitum solvendum debet taxari juxtà quantitatem culpæ, alioquin non servaretur æqualitas justitiæ inter culpam & pœnam: non sic de pœnis hujus sæculi, quæ non solùm ordinantur ad debitum solvendum, sed etiam ad remedium præstandum: Non enim idem remedium, etiam æqualiter infirmis, est præstandum, ut dicemus modò. Dixi; *radicaliter & antequam aliquid de ea remittatur;* quia secundùm quòd plus vel minùs remittitur per Sacramentum, vel per alias satisfactiones hujus vitæ, minùs restat in altera solvendum.

Suppono 2°. olim per Canones qui dicuntur pœnitentiales, certis peccatis, certas fuisse taxatas pœnitentias, præsertim quoad tempus: Hos Canones collegerunt Auctores, partim ex Conciliis, tùm generalibus tùm particularibus; partim ex Rescriptis & Decretis summorum Pontificum, partim ex SS. Patribus. Multi referuntur in fine Decreti Gratiani, longè plures à Natali Alexandro Theol. moral. l. 2. c. 6. a. 7. & ab aliis. Paucos hîc referam quæ peccata frequentiora spectant.

Canones Pœnitentiales.

Primus, Qui Fidem Catholicam deseruerit, pœnitentiam aget decem annis.

Secundus, qui diabolicas incantationes fecerit, pœnitens erit annos septem.

Tertius, qui magos consuluerit, in pœnitentia erit annos quinque.

Quartus, si quis Clericus vel Monachus, postquam Deo voverit, ad sæculum redierit, pœnitentiam aget annos decem, quorum tres in pane & aqua.

Quintus, quicumque sciens pejeraverit, quadraginta dies in pane & aqua & septem sequentes annos pœniteat, & nunquam sit sinè pœnitentia.

Sextus, si quis per capillum Dei aut per caput ejus juraverit, si semel nesciens fecerit pœnitens aquâ & pane septem dies victitet: Si secundò ac tertiò monitus idem fecerit, dies quindecim.

Septimus, si quis Deum vel B. Mariam Virginem, vel aliquem Sanctum publice blasphemaverit; præ foribus Ecclesiæ diebus Dominicis septem in manifesto, dùm Missarum solemnia aguntur, stet: ultimoque ex illis die sine pallio & calceamentis, ligatus corrigiâ circà collum; septemque præcedentibus feriis sextis in pane & aqua jejunet, Ecclesiam nullo modo tunc ingressurus.

Octavus, qui opus aliquod servile die Dominico, Festove fecerit, pœnitentiam aget tres dies in pane & aqua.

Nonus, si quis ante Ecclesias, vel die Festo saltationes fecerit, emendationem pollicitus, pœnitentiam aget tribus annis.

Decimus, si quis pransus Missæ interfuerit, pœnitens erit dies tres in pane & aqua.

Undecimus, si quis in Ecclesia confabuletur, cùm divina fiunt, pœnitens erit dies decem in pane & aqua.

Duodecimus, si quis jejunia à S. Ecclesia indicta violaverit; pœnitentiam aget dies viginti in pane & aqua.

Decimus-tertius, qui Parentibus maledixerit, quadraginta dies pœnitens sit in pane & aqua: qui injuriâ affecerit, tres años: qui percusserit, annos septem.

Decimus-quartus, si qua mulier spontè abortum fecerit, pœnitentiam aget tres annos: Si nolens, quadragesimas tres.

Decimus-quintus, si quis spontè hominem occiderit, ad januam Ecclesiæ semper erit; & in obitu communionem recipiet: Si casu necaverit, pœnitentiam aget annos septem: Secundum alium Canonem, pœnitens erit quadraginta dies in pane & aqua & quinquennio communione privabitur.

Decimus-sextus, si quis aliquem vulneraverit, vel ei aliquod membrum præciderit, pœnitentiam aget uno anno per legitimas ferias.

Decimus-septimus, si quis ictum proximo dederit, nec nocuerit, triduì pœnitentiam aget in pane & aqua, Clericus unius anni & mensium sex.

Decimus octavus, si Laïcus solutus cum fœmina soluta concubuerit, pœnitens erit annos tres.

Decimus-nonus, vir solutus si cum alterius uxore adulterium commiserit, pœnitentiam aget annos septem, mulier quinque: Mulier soluta cum alterius marito adulterium patrans, pœnitentiâ afficietur decennali.

Vigesimus, qui cum uxore sua turpiter concubuerit, pœnitens erit quadraginta dies.

Vigesimus-primus, qui puellam aut mulierem libidinosè obtrectaverit, si Clericus est, quinque dies; si Laïcus est, tres dies pœnitentiam aget: Monachus vel Sacerdos à Ministerio suspensus, pœnitens erit dies viginti.

VI-

Vigesimus-secundus, qui incestum fecerit aliqui Canones septem, alii decem, alii duodecim, alii quindecim annorum pœnitentiam constituunt.

Vigesimus-tertius, qui concupiscit mente, sed non potuit, dies decem pœnitentiam aget.

Vigesimus-quartus, si quæ mulier cerussâ, aliove pigmento se oblinit, ut aliis viris placeat, pœnitentiâ afficietur annorum trium.

Vigesimus-quintus, Clericus furtum capitale faciens, septennii pœnitentiam explebit, Laïcus quinquennii. Si quis furtum de re minori semel aut bis fecerit, restitutâ re, pœnitentiam aget annum unum.

Vigesimus-sextus, si quis usuras exegerit, pœnitentiam aget annis tribus, uno in pane & aqua.

Vigesimus-septimus, qui affirmaverit verum esse quod falsum est, pœnitentiam aget ut adulter, ut homicida.

Vigesimus-octavus, si quis contrà proximum linguâ lascivus erit, triduanâ pœnitentiâ expiabitur.

Vigesimus-nonus; si quis facilè detraxerit, falsumque in hoc dixerit, pœnitens erit dies septem in pane & aqua.

Trigesimus, qui falsitatem fraudemve in ponderibus & mensuris admiserit, pœnitens erit in pane & aqua dies viginiti.

Trigesimus-primus, rem alienam nefariè concupiscens avarusque, pœnitens erit annis tribus.

Trigesimus-secundus, si quis concupiscit fornicari; si Episcopus, pœnitens erit annos septem; si Presbyter quinque; si Diaconus vel Monachus, tres; è quibus unum in pane & aqua: si Clericus aut Laïcus annos duos.

Trigesimus-tertius, pro crimine capitali eoque mortali, pœnitentia decem annorum indicitur.

Trigesimus-quartus, Sacerdos imprudenter ebrius factus, pane & aquâ pœnitentiam aget dies septem, si negligenter dies quindecim; si per contemptum dies quadraginta.

Trigesimus-quintus, qui humanitatis gratiâ alium inebriare cogit, pœnitentiam agat septem dies.

Trigesimus-sextus, si gutta sanguinis Christi in terram cadit, Sacerdos in pœnitentia sit quinquaginta diebus; si super altare, & ad unum pannum transit, diebus duobus.

Trigesimus-septimus, qui vir faciem suam transformaverit habitu muliebri, & mulier habitu viri, emendationem pollicitus; annis pœnitens sit tribus.

Cæterum hos Canones referimus, non quod Confessarii adstringantur ad injungendas pœnitentias, secundum illorum præscriptum & rigorem, si quidem nec antiquitus semper strictè observarentur, ut videbimus modo; & aliundè refrigescente charitatis fervore, de hac severiori disciplina Ecclesia remiserit, ne quos vult salvare per pœnitentiam, difficultate pœnæ territi desperent & damnentur, sed, ut quando id è re judicaverint, eos pœnitentibus, exponant, quo & gravitatem suorum peccatorum magis intelligant, & efficacius ea detestentur, & ad congruam satisfactionem facilius disponantur.

¶ §. II.

Resolvitur Quæstio.

Supp. q. 18. a. 4. o. Dico: Pœnitentia injungenda non est ità in arbitrio Sacerdotis posita, ut seclusâ omni lege, & regulâ eam pro mero libitu injungat, sed ità quod, non semper servatâ lege Canonum, & gravitate criminum, possit eam injungere secundùm arbitrium prudentiâ & divino instinctu regulatum, attentis variis circumstantiis negotiorum & personarum.

Prob. 1°. Ex jure causa 26. q. 7. cap. *Tempora* 2. ex S. Leone Epist. 79. nunc. 129. ad Nicetum Episcopum Aquileiensem, ubi dicitur: „ Tempora pœnitudinis, habita moderatione, „ constituenda sunt tuo judicio, prout conversorum animos prospexeris esse devotos, pariter „ etiam habens, ætatis senilis intuitum, & periculorum quorumcumque, aut ægritudinis respiciens necessitates". Ibid. cap. *Pœnitentibus* 5. ex Concil. Carthag. 3. anno 424. „ Pœnitentibus „ secundùm differentiam peccatorum Episcopi arbitrio, pœnitentiæ tempora decernantur." Ibid. cap. *Hoc fit* 8. ex S. Basilio in Reg. Brev. interrogat. 106. & 194. quamvis aliter citetur apud Gratianum: „Hoc fit in judicio positum eorum qui præ„ sunt, vel quanto tempore, vel quali modo pœni„ tere debeant qui delinquunt; quia ætas & con„ ditio, multam haberi facit differentiam pœnæ." „ Similiter cap. *Mensuram* de pœnit. d. 1. Ex quibus habes quod jàm observavi, nec antiquitùs Canones pœnitentiales secundùm litteram & rigorem fuisse observatos; sed, ut legitur in Prologo ad illos Canones apud Gratianum, sic fuisse intellectos „ Quòd instituerent in generali quomodò est „ pœnitentia imponenda, sed descensum ad singu„ laria Presbyteris discretis relinquerent, qui con„ siderarent circumstantias personarum, attenden„ tes ad Canones, sicut ad Regulas directivas."

Prob. 2°. Ex Concilio Trid. sess. 14. cap. 8. De„ bent, inquit, Sacerdotes Domini, quantùm „ spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate „ criminum & pœnitentium facultate, salutares „ & convenientes satisfactiones injungere, ne si „ forte peccatis conniveant, & indulgentiùs cum „ pœnitentibus agant, levissima quædam opera „ pro gravissimis delictis injungendo, alienorum „ peccatorum participes efficiantur." Similiter S. Carolus in Institut. Confessariorum: In satisfa„ ctionibus, inquit, vel pœnitentiis injungen„ dis Confessarius circonspectus esse debet, ne „ adeò leves illæ sint & faciles, ut potestas cla„ vium in contemptum veniat, ipseque particeps „ fiat, & consors aliorum peccatorum; neque ni„ mis graves, aut longæ jubeantur, ut, vel recu„ sent eas exequi, vel etiamsi acceptas habeant, „ posteà tamen plene non perficiant.

Prob. 3°. Ratione: Pœnæ satisfactoriæ injungendæ, sunt medicinæ: Atqui prudens Medicus, non semper & omnibus dat medicinas ab arte determinatas; quia non semper nec omnibus competunt; neque semper dat ità efficaces, quæ ad morbi curationem omninò sufficiant, ne propter debilitatem naturæ majus periculum oriatur, sed eas variat, & distribuit secundùm arbitrium prudentiâ & scientiâ medicinæ regulatum: Ergo similiter Medicus spiritualis, seu Confessarius non debet semper injungere pœnas satisfactorias in Canone determinatas, quæ non semper omnibus competunt; nec semper totam pœnam quæ uni peccato debetur, ne infirmus aliquis ex magnitudine pœnæ desperet, & à pœna totaliter recedat, sed eas debet injungere secundùm arbitrium prudentiâ, & divino instinctu regulatum, attentis omnibus circumstantiis negotiorum & personarum; item acerbitate contritionis, erubescentiæ, &c. Ibid.

Confir. Pœnæ satisfactoriæ sunt medicinæ, non solùm pro sanandis præsentibus vulneribus, sed etiam pro cavendis futuris: Atqui minus peccatum aliquandò difficiliùs vitatur in uno, putà in juvene quàm in sene, aliquandò est periculosius in uno, putà in Sacerdote quàm in Laïco: Item multitudo potest esse magis prona ad minus peccatum, à quo per pœnam unius est deterrenda, quàm ad aliud gravius: Ergo idem quod antè. Ibid. q. 8. a. 1.

CONSECTARIA.

Ex his colliges 1°. Confessarium in pœnitentiâ injungenda debere attendere, non solùm ad qualitatem & quantitatem majorem vel minorem peccatorum, sed etiam ad periculum majus vel minus relapsûs aut scandali, ad rationem contritionis & erubescentiæ, per quam plus aut minùs pœnæ remissum est ad pœnitentis facultatem & conditionem, hoc est ad ætatem, sexum, convictum & infirmitatem, sivè corporalem, sivè spiritualem: Undè non sunt injungenda jejunia infirmis aut opificibus gravi & continuo labore defatigatis, non ea opera per quæ revelaretur Confessio, ut simul conviventibus, v. g. filiisfamilias, abstinentia à carnibus, potus in aqua, &c. non diuturnæ orationes servis & ancillis in fraudem temporis quod in obsequium dominorum impende-

dere debent: Minuenda est pœnitentia quandò Confessarius præsentit pœnitentem eam non acceptaturum, aut acceptatam non perfecturum.

Colliges 2°. In hac materia incedendum esse mediâ viâ inter utrumque extremum nimii rigoris & nimiæ laxitatis: Magis tamen sectandam esse misericordiam, quàm severitatem: Tùm quia juxtà Trid. loco citato Sacramentum pœnitentiæ, non est forum iræ & pœnarum, sed veniæ & misericordiæ: Et causâ 26. q. 7. cap. *Alligant* legitur: „Si erramus modicam pœnitentiam impo„nentes: Nonne melius est propter misericordiam „rationem reddere, quàm propter crudelitatem? „Ubi enim paterfamilias largus est, dispensator „non debet esse tenax. Si Deus benignus, ut „quid Sacerdos ejus austerus? Vis apparere San„ctus? Circà vitam tuam esto austerus, circà „alienam benignus". Tùm quia satius est, quòd pœnitens cum leviori pœnitentia adimpleta, residuum pœnæ luat in Purgatorio, quàm graviori neglecta damnetur in inferno. Undè S. Antoninus p. 3. tit. 17. cap. 20. dicit: „Confessor nullo „modo debet permittere peccatorem desperatum „recedere à se, sed potiùs imponat ei unum *Pa„ter*, vel aliud leve": Et „Si Sacerdos non pos„sit gaudere de omnimoda purgatione ejus sal„tem gaudeat, quòd liberatum à gehenna transmittat ad Purgatorium".

Ubi tamen Confessarius ex justa causa imposuerit pœnitentiam leviorem, moneat pœnitentem per hanc non esse plenè satisfactum pro peccatis, ideòque quod superest, luendum esse in hoc vel altero sæculo, ut indè pœnitens excitetur ad graviorem pœnitentiam spontè suscipiendam, & ne ex levitate pœnitentiæ, leviora existimet peccata.

Petes utrùm Confessarius possit imponere pœnitentiam publicam pro peccatis publicis?

Respondetur communiùs, quòd non possit vi hujus Tribunalis pœnitentiæ, quod ex divina institutione est secretum: Si tamen pœnitens ex ipso peccato obligationem publicè satisfaciendi contraxit, putà ad reparandum scandalum, ad injuriam reparandam, restitutionem faciendam, deserendam occasionem proximam, &c. possit, & debeat Confessarius hanc obligationem illi declarare & ad illam implendam cogere, sicque cogere concubinarium ad expellendam concubinam, usurarium ad deferendas usuras, publicum calumniatorem, aut hæreticum ad retractandas publicè calumnias aut hæreses. Ad hæc enim independenter à præcepto Confessarii, ipso jure naturæ tenetur, & ea adimplere debuisset, antequam se Tribunali sisteret.

ARTICULUS VII.

Utrùm opera in statu peccati mortalis facta, satisfaciant?

Suppono 1°. Distinctionem inter meritum & satisfactionem de qua initio hujus Dissertationis, scilicet, quòd meritum respiciat bonum merentis, satisfactio bonum creditoris. Vide.

Suppono 2°. Quòd sicut distinguitur triplex meritum, nimirùm *De condigno* quod importat in merente jus justitiæ ad præmium: *De congruo strictè* quòd importat in merente jus amicabile ad præmium; & *De congruo late* quod non importat in merente aliquod jus ad præmium, sed aliquam tantùm decentiam bonitatis & liberalitatis in præmiante ad præmiandum: Ità potest distingui triplex satisfactio in ordine ad remissionem pœnæ; una *De condigno* quæ importat in satisfaciente jus justitiæ ad remissionem pœnæ: Secunda *De congruo stricte* quæ importat jus amicabile: Tertia *De congruo late* quæ importat decentiam ex parte creditoris ad remittendam pœnam.

Suppono 3°. Aliquem posse esse in statu peccati dupliciter: 1°. dùm actu vel affectu peccat. 2°. Dùm transacto actu & deposito affectu ad peccatum, remanet adhuc macula & reatus pœnæ æternæ; de quo dùm de peccatis. His suppositis

ib. q. 14. a. 2. Dico 1°. Opus in actu vel affectu peccati factum nullo modo satisfacit.

Prob. 1°. Opera nostra, non sunt satisfactoria apud Deum secundùm eorum æquivalentiam sed secundùm ejus acceptationem: Atqui absurdum est dicere quòd Deus acceptet opera illius qui actu vel affectu ipsum offendit: Ergo. Prob. Ant. 1°. Ex Trid. Sess. 14. cap. 8. Ubi dicit satisfactiones nostras vim habere à Christo, ab illo Patri offerri, & per illum acceptari à Patre: Et cap. 9. dicit esse munificentiæ & amoris divini argumentum quòd Deus satisfactiones nostras acceptet. 2°. Pœnæ hujus vitæ quantumvis graves, nullatenùs æquivalent pœnis peccato debitis & in Purgatorio luendis. 3°. Omnia opera nostra sunt Dei qui est supremus omnium Dominus, eaque variis aliis titulis potest exigere: Ergo ut nobis prosint ad satisfactionem & redemptionem pœnarum peccatis nostris debitarum, debent ab eo acceptari. Nec alia ratio adferri potest cur animæ in Purgatorio gravissimis pœnis, & ferventissimis charitatis & contritionis actibus non satisfaciant, & statim evolent in cœlum, nisi quia cùm sint extrà viam, Deus eorum actus & pœnas in hunc finem non acceptet. Observandum tamen quòd hoc ipso quo Deus viatoribus gratiam sanctificantem confert, acceptet opera ex ea manantia ad meritum & ad satisfactionem. ibid.

Confir. Conclusio: Satisfactio est opus pœnitentiæ & includit studium placandi Deum: Atqui opus in actu vel affectu peccandi, neque est opus pœnitentiæ, neque includit studium placandi Deum, quem de facto offendit: Ergo. Undè Eccli. 34. *Homo qui jejunat in peccatis suis & iterùm eadem faciens, quid proficit humiliando se?*

Hinc sequitur quòd si sit opus injunctum à Confessario in satisfactionem debeat iterari, ut satisfiat ejus præcepto & integretur Sacramentum.

Dico 2°. Opus in reatu peccati factum, si, deposito affectu, ad peccatum, procedat ex gratia actuali, ut in pœnitentibus, satisfacit, non de condigno, nec de congruo strictè, sed de congruo latè, cum hoc discrimine, quòd respectu peccati quoad culpam dimissi, obtineat aliquam diminutionem pœnæ, respectu verò peccati nondùm quoad culpam dimissi; disponat tantùm ad majorem contritionem, & ut indè Deus in justificatione abundantiùs cedat juri suo, atque ampliorem faciat pœnæ remissionem. ibid.

Prob. prima pars: Satisfactio de condigno, sicut meritum, importat jus justitiæ ad remissionem pœnæ, satisfactio de congruo strictè jus amicabile: Atqui homo in reatu peccati mortalis, non potest habere neque jus justitiæ, neque jus amicabile ad hoc, ut Deus ejus opera acceptet ad satisfactionem & ipsi concedat pœnarum remissionem, cùm sit extrà gratiam sanctificantem & charitatem, undè profluit condignitas nostrarum satisfactionum & amicitia cum Deo: Ergo.

Prob. secunda pars: Sicut ad meritum de congruo latè sufficit actus, non per quem efficitur ut agens habeat jus, sed per quem efficitur ut in dante sit aliquale debitum decentiæ secundùm ejus bonitatem & liberalitatem, ità ad satisfaciendum de congruo latè; atqui divinam bonitatem & liberalitatem decet ut operibus satisfactoriis ex sua gratia actuali procedentibus, aliquam pœnæ remissionem concedat pro peccatis quoad culpam dimissis; pro peccatis verò nondùm quoad culpam dimissis propter meliorem dispositionem, abundantius in ipsa justificatione cedat juri suo & minorem requirat pœnam: Ergo. Atque ita docet Auctor his verbis: „Quantò major est contritio, ibid. a. „tantò magìs diminuit de pœna, & quantò ali- 3. ad. 1. „quis plura bona facit in peccato existens, ma„gis se ad gratiam contritionis disponit, & ideò „est probabile quòd minoris pœnæ sit debitor: „Et propter hoc deberent à Sacerdote discretè „computari, ut ei minorem pœnam injungat, „in quantum invenit eum meliùs dispositum."

Hinc probabile est per opus in casu conclusionis satisfieri præcepto Confessarii, nec esse iteran-

randum; quia est aliquo modo satisfactorium. Est saltem sententia communior, & communis sensus fidelium, qui non solent se accusare quòd satisfactionem impleverint extrà charitatem, eaque videtur i[illegible]ntio Confessariorum, præsertim dùm pœnitenti[illegible] diu duraturas imponunt: Quia tamen non est absolutè certum, Deum acceptare hæc opera ad satisfactionem, consultum est ut Confessarii aliquam saltem pœnitentiæ partem statim implendam, semper injungant.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà primam conclusionem: Damnati in malo obfirmati satisfaciunt divinæ justitiæ: Ergo.

R. D. Ant. Satisfaciunt in pœna, C. Satisfaciunt pro pœna, N. Satisfacere in pœna est luere pœnam in rigore debitam peccato, & à lege taxatam, ut dùm homicida suspenditur; & hoc non est propriè satisfacere, sed satispati; quia satisfactio dicit commutationem seu redemptionem pœnæ per aliquid levius, ut si quis se redimat à pœna mortis per mulctam pecuniariam, aut per aliquid aliud pœnale morte inferius: Hoc autem modo non satisfaciunt damnati.

Obj. 2°. Qui in actu vel affectu peccati jejunat, satisfacit præcepto Ecclesiæ, nec tenetur iterùm jejunare: Ergo similiter de jejunio injuncto à Confessario.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd Ecclesia præcipiat jejunium quoad substantiam tantùm, non sub certo modo qui cadat sub præcepto, Confessarius autem præcipit jejunium quà satisfactorium ut integretur Sacramentum & redimantur pœnæ graviores; idque patet ex formula consueta, dicit enim; *Pro pœnitentia seu satisfactione hoc facies, vel recitabis.* Satisfactio autem esse non potest cum actu vel affectu peccati, ut probatum est.

Obj. 3°. S. Th. hìc a. 3. ad 3. docet quòd si ex satisfactione injuncta à Confessario & peracta in statu peccati remaneat aliquis effectus, ut ex jejunio debilitatio corporis, ex eleemosina diminutio substantiæ, hujusmodi satisfactio non sit iteranda; secùs de satisfactionibus quæ non relinquunt aliquem effectum in satisfaciente ut sunt preces: Ergo priores satisfactiones saltem debemus excipere.

R. N. Conseq. Sensus enim D. Thomæ non est quòd hujusmodi opera ex quibus remanet aliquid in agente, peracta in statu peccati, adveniente charitate vivificentur & valeant ad satisfactionem injunctam à Confessario; cùm enim non processerint à charitate, ideòque nunquam fuerint viva, impossibile est quòd ab ea procedant & vivificentur; sed sensus est, quòd si effectus qui ex illis remanent de novo offerantur Deo in satisfactionem; ista oblatio facta in statu gratiæ, [illegible]posito affectu ad peccatum & ex animo [illegible]di Deum, ab illo acceptetur in aliquam pœ[illegible]missionem; ideòque Confessarius, ad quem posteà accedit pœnitens, possit aliquid minuere de pœnitentia priùs injuncta & in peccato peracta: Et hoc sensu non est ex integro iteranda. Si verò nihil de ea minuatur, tota est iteranda, non secùs ac illa quæ nihil post se relinquit.

Obj. 4°. contrà secundam conclusionem: Pœna temporalis peccato remisso debita est finita: Opus autem bonum extrà charitatem factum, maximè si procedat ex gratia specialis auxilii, est alicujus valoris, &, ut suppono, pœnale: Ergo adæquare potest debitum solvendum adeòque satisfacere de condigno.

R. opera nostra nullius esse valoris apud Deum, nisi quantùm ab eo acceptantur, ut dictum est: Opera quæ procedunt ex gratia habituali & charitate, habent perfectè in se principium hujus acceptationis, ut etiam dixi; quæ verò procedunt ex sola gratia actuali, non habent nisi imperfectè, quatenùs scilicet fiunt ex motione Spiritûs sancti cum studio placandi Deum, per ejus inimicos tamen: Undè quòd à Deo acceptentur in satisfactionem, nullo jure vel debito, sed ex mera Dei liberalitate & bonitate contingit.

Repones: Ergo bona pure naturalia etiam poterunt sic de congruo satisfacere; quia etiam possunt acceptari à Deo in satisfactionem.

R. N. illationem: Ad Probat. D. Possunt acceptari à Deo in satisfactionem de potentia extraordinaria, C. Ordinaria, N. Quia in naturalibus non est etiam imperfecte principium acceptationis divinæ, sicut in supernaturalibus ex gratia actuali, quæ proinde habent cum remissione debiti aliqualem, licèt imperfectam, proportionem & dispositionem.

Obj. 5°. Saltem satisfactio sacramentalis facta extrà charitatem habet valorem condignum pœnæ temporali: Ergo de condigno satisfacit. Prob. Ant. Valor satisfactionis sacramentalis est valor meritorum Christi: Hoc ipso enim quo satisfactio est elevata virtute clavium ad esse sacramentale, operatur ex opere operato, hoc est, ex meritis Christi: Ergo, &c.

R. D. Ant. Satisfactio sacramentalis extrà charitatem facta habet valorem condignum pœnæ temporali, absolutè & quantùm est ex se, C. Ant. respectivè ad subjectum, N. Licèt igitur merita Christi sint infiniti valoris, non tamen semper & omnibus etiam per Sacramenta efficaciter applicantur, sed juxtà dispositiones subjectorum & non ponentibus obicem, ut patet in ipsa gratia sacramentali: Dispositio autem ut efficaciter ex debito ac jure Deus remittat alicui pœnam, est amicitia: Unde fit quòd licèt satisfactio Christi sit plenissima absolutè & in se, ac quoad substanstiam, non tamen quoad efficaciam respectivè, hoc est pro eo qui est extrà charitatem & Dei amicitiam, nisi ex congruo latè.

Repones: Defectus charitatis non est obex characteri sacramentali: Ergo nec satisfactioni sacramentali.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd collatio characteris non sit opus amicitiæ Dei ad hominem, cùm id nihil eum juvet ad vitam æternam, secùs effectus satisfactionis, qui est remissio pœnæ, & relaxatio juris quod Deus habet ad illam: Undè cùm Deus relaxat aliis quam amicis, non ex debito, sed ex mera liberalitate relaxat.

Replicabis: Debitor satisfacit de condigno creditori dando ipsi quantitatem debitam, sivè sit amicus, sivè non: Ergo similiter ergà Deum.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd homines in solutione debitorum solùm considerant externa, Deus autem intuetur cor. Insuper homo tenetur acceptare quantitatem debito æqualem: Merita autem Christi, licèt Deo sint acceptissima quantùm est ex se & quoad sufficientiam, non tamen quoad efficaciam remissionis pœnæ pro omnibus, saltem ex debito & condigno, sed solùm pro amicis, pro aliis autem ex congruo latè.

Obj. 6°. Ex nostra Sententia sequitur quòd homo possit in æternum puniri pro peccato remisso, ut si homicida post obtentam veniam & antè factam satisfactionem fornicetur, eam autem in hoc statu factam, cùm sit de congruo latè tantum, Deus non acceptet, sicque moriatur: Atqui videtur consequens nimis durum: Ergo.

R. 1°. Idem sequi ex omni Sententia, casu quo talis homo, post obtentam homicidii veniam & lapsum in aliud mortale, moriatur antequam perfecerit ullam satisfactionem, pro priori peccato.

R. 2°. N. Conseq. Quia etsi talis non possit placare Deum ut illi pœnam restantem relaxet, nihilominus quandò erit passus tantam pœnam, quanta restabat, non amplius pro illo peccato punietur, sed solum pro aliis. Neque indè sequitur quòd in inferno sit redemptio, aut quòd damnati possint pro peccatis satisfacere Deo, sed tantum quòd possint satispati, ac satisfacere in pœna, non pro pœna, ut explicatum est superius.

Inferes: Ergo per mala quæ peccatores in hoc mundo patiuntur, etiam satispatiuntur inchoativè,

vè, seu satisfaciunt in pœna, adeòque diminuitur ipsis aliquid de pœna inferni.

R. N. illationem; quia ut aliquis censeatur satispati, seu satisfacere in pœna, debet subire pœnam à lege vel à Judice in tale crimen latam & taxatam, ut patet in judiciis humanis: Hæc autem pœna respectu peccatorum à Deo puniendorum est pœna Inferni seu Purgatorii respectivè.

Petes utrùm homo possit satisfacere pro uno peccato & non pro alio?

ib. q. 14. a. 1. o. R. non posse satisfacere pro uno peccato quoad culpam & offensam & non pro alio; quia non potest tolli offensa, nisi per redintegrationem in amicitiam Dei, quæ per quodlibet peccatum mortale læditur. Posse verò si agatur de satisfactione quoad pœnam temporalem; quia unicuique peccato, certa pœnæ temporalis mensura est debita, potestque homo applicare suam satisfactionem pro uno & non pro altero, sicut potest applicare alteri & non sibi.

ARTICULUS VIII.

De qualitate operum per quæ fit satisfactio.

§. I.

Utrùm Satisfactio fieri debeat per opera pœnalia?

Supp. q. 15. a. 1. ad. 2. Difficultas in aliquo opere potest esse duplex, subjectiva & objectiva, seu ex genere & natura operis; sic quòd aliquis cum tædio oret, difficultas & pœna est tàm ex parte subjecti quàm ex parte objecti, si autem oret ex fervore charitatis promptè & delectabiliter, erit tantùm difficultas objectiva sinè subjectiva. Difficultas objectiva iterùm potest considerari dupliciter: 1°. Quatenùs confert ad bonitatem actûs virtutis, & sic pertinet ad meritum: 2°. Ut ex genere suo pœnam & laborem infert operanti; & sic confert ad satisfactionem, ut dicemus modò.

ibid. Dico: Opera satisfactoria debent esse pœnalia.

Prob. 1°. Auctoritate: Joel 2. dicitur: *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio & fletu & planctu, & scindite corda vestra & non vestimenta vestra.* Math. 11. *Regnum Cœlorum vim patitur & violenti rapiunt illud.* Trid. Sess. 14. cap. 8. vocat opera satisfactoria, *pœnas satisfactorias:* Et Can. 13. *Pœnas spontè susceptas, vel à Deo in-* * ib, in a. *flictas, vel à Sacerdote injunctas.* * Greg. 4. moral. f. c. c. 21. *Justum est ut peccator tantò majora sibi inferat lamenta per pœnitentiam, quantò majora sibi intulit damna per peccatum.* Similiter alii Patres.

Ibid. Prob. Ratione: Satisfactio, ut priùs dictum est, ordinatur ad præteritam offensam compensandam & vindicandam & ad futuram culpam cavendam; atqui ad utrumque requiritur quòd fiat per opera pœnalia: Ergo. Prob. prima Pars Min. Compensatio offensæ Dei fieri debet per hoc quòd subtrahatur aliquid peccatori quod cedat in honorem Dei; quia homo peccando plùs justò sibi tribuit, &, in quantum in ipso est, honorem Deo subtraxit: Atqui hæc subtractio est pœnalis, pœna enim nihil est aliud quàm privatio boni utilis vel delectabilis: Ergo. Prob. secunda Pars Min. Homo facilè non redit ad peccatum ex quo pœnam expertus est. Undè Philosophus 2. Ethic. c. 3. pœnas vocat medicinas: Et Trid. citatum dicit quòd pœnæ satisfactoriæ magnoperè à peccato revocant & quasi fræno quodam coercent.

Dices 1°. Deus non delectatur pœnis nostris: Ergo.

Ib. ad 1. R. D. Ant. Deus non delectatur pœnis nostris ut pœnæ sunt, C. Ut justæ sunt, N.

Dices 2°. Quantò aliquod opus ex majori charitate procedit, tantò minùs est pœnale: Si ergo oporteat opera satisfactoria esse pœnalia, quantò magis sunt ex charitate facta, tantò minùs sunt satisfactoria, quod falsum est.

Ib. ad 2. R. D. Ant. Quanto aliquod opus ex majori charitate procedit, tanto minùs est pœnale subjectivè, C. Ant. Objectivè & ex genere suo, N. Ant. & Confeq. Sicut igitur in satisfactione consideratur pœnalitas, ità & in merito consideratur difficultas, seu arduitas conferens ad bonitatem actus. Diminutio autem difficultatis objectivæ, seu quæ est ex parte ipsius actus, diminuit, cæteris paribus, meritum; sed diminutio difficultatis subjectivæ, seu quæ est ex promptit[udi]ne voluntatis, non diminuit meritum, sed aug[et]. Similiter diminutio pœnalitatis subjectivæ, seu quæ est ex promptitudine voluntatis quam facit charitas, non diminuit efficaciam satisfactionis, sed auget. Itaque cæteris paribus, opus magis pœnale objectivè est magis satisfactorium: Si vero cætera non sint paria & opus minùs pœnale fiat ex longè majori charitate, erit magis satisfactorium, quàm opus magis pœnale minori charitate factum; quia Deus, qui magis pensat affectum quàm effectum, & ex cujus acceptatione pendent satisfactiones nostræ, in majorem satisfactionem & compensationem acceptabit pœnam minorem ex majori charitate ipsi oblatam, ità tamen quod si per impossibile, nullo modo foret pœna, non foret satisfactio, sed meritum solùm; sicque remissionem pœnæ obtineret non viâ satisfactionis sed meriti.

Dices 3°. Satisfacere, est honorem debitum Deo impendere, ut dicit Anselmus l. 1. *Cur Deus homo* c. 11. Atqui hoc fit omni opere bono, etsi non sit pœnale: Ergo.

R. D. Maj. Satisfacere est impendere honorem Deo debitum ex peccato commisso, C. Debitum ex beneficio collato aut mandato injuncto, N. Et ad hunc sensum, distinctâ Min. N. Confeq. Anselmus autem intelligit de honore Deo debito ex peccato commisso, cujus compensatio non fit nisi per opus pœnale, ut patet ex probatione Conclusionis.

Dices 4°. Omnis actus virtutis est satisfactorius: Sed dantur aliqui actus virtutum qui non sunt pœnales, ut actus Temperantiæ quem quis exercet comedendo cibos delicatos, aut bibendo vinum suave: Ergo.

R. N. Min. pro cujus argumenti ampliori solutione sit

§. II.

Utrùm omnis actus virtutis sit pœnalis, & consequenter satisfactorius?

Dico: Omnis actus virtutis est pœnalis & satisfactorius: Quia omne opus quo Deo servitur, & mens ad cœlestia erigitur, natum est causare homini carnali & terrenis assueto lassitudinem & afflictionem: Undè iste actus de quo in objectione, non est actus virtutis temperantiæ, nec moraliter bonus in genere satisfactionis, nisi moderatè fiat, & ad finem bonum & supernaturalem ordinetur; sub ista autem ratione habet pœnalitatem annexam, scilicet carentiam majoris delectationis, quæ esset in ampliori commestione, & elevationem ad supernaturalia.

Inferes: Ergo Confessarius poterit injungere pœnitenti in satisfactionem, ut comedat cibos [delica]tos, & bibat vinum delectabile, quod est ridi[culum].

R. D. Illatum: Confessarius poterit, &c. [non] exprimendo pœnalitatem, v. g. dicendo simpliciter, comedes cibos delicatos, N. Illationem; hoc enim absque dubio foret ridiculum: Exprimendo pœnalitatem, v. g. dicendo, comedes cibos delicatos moderatè, C. Illationem; tunc enim veram injungeret pœnitentiam, peccaret tamen graviter, maximè si ageretur de peccato mortali, eò quòd sit indecens & incongruum, maximè pro gravi peccato, injungere opus, quod est simpliciter delectabile, & pœnale tantùm secundùm quid.

Ex his colliges 1°. Quòd licèt diversa sit ratio meriti & satisfactionis, de facto tamen omne opus meritorium sit satisfactorium, & è contrà: Ratio primi est; quia cùm omne opus meritorium sit actus virtutis, habet semper adjunctam aliquam difficultatem & molestiam, ut dictum est, licèt ex alia parte possit esse delectabile. Ratio secundi est, quod ad opus meritorium requiritur, & sufficit, quòd sit liberum, bonum & supernaturale, quod totum convenit operi satisfactorio, ut jam diximus & dicemus.

Col-

Colliges 2°. Nedùm opus externum, sed & opus internum etiam per se sumptum esse satisfactorium; quia actus interiores, ut contritionis, charitatis, orationis mentalis, &c. etiam, per se sumpti, sunt optimi, difficiles & pœnales secundùm se, licèt per accidens ob bonam dispositionem subjecti, de facto laborem aliquandò non causent: Undè etiam possunt injungi in pœnitentiam à Confessariis: Nec refert quòd non videantur sensibiles; sicut enim contritio sufficienter fit sensibilis ad rationem Sacramenti, per confessionem, ità actus internus pro pœnitentia injunctus fit sufficienter sensibilis per impositionem Confessarii, & acceptationem pœnitentis.

Opus autem ipsum externum, quatenùs ab interiori procedit, licèt interiori non addat bonitatem intrinsecam, ut dicitur de actibus humanis,nec ideò addat ad meritum, quod attenditur penès bonitatem actus, quia tamen addit pœnam distinctam ab interiori, addit vim satisfaciendi; quia satisfactio attenditur penès pœnam & laborem, & ideò jejunare est magis satisfactorium, quàm velle jejunare, quia est magis pœnale.

§. III.

Utrùm opera aliàs debita sint satisfactoria, possintque imponi à Confessario in pœnitentiam?

Dico: Opera aliàs debita sunt satisfactoria, & per se loquendo imponi possunt à Confessario in pœnitentiam: Id tamen regulariter non licet.

Prob. prima Pars: Opus habet quòd sit satisfactorium, ex eo quòd sit bonum & pœnale: Atqui per hoc quòd sit aliàs debitum, putà ex voto vel præcepto, non desinit esse bonum & pœnale: Ergo.

Confir. 1°. Jejunia Ecclesiæ sunt præcepta, & nihilominùs satisfactoria, in id enim instituta sunt. 2°. Martyrium, etiam eo casu quo cadit sub præceptum,maximè Deo satisfacit 3°. Ex Tridentino sess. 6. cap. 10. & 16. opera bona, etsi ex præcepto debita, sunt meritoria: Ergo à fortiori satisfactoria. Est etiam D. Thomæ qui art. sequenti docet flagella divinitùs immissa esse satisfactoria, cùm tamen aliundè teneamur ea patienter ferre.

Secunda Pars sequitur ex prima; si enim verè sint satisfactoria, nihil obstat, quominùs possint injungi in pœnitentiam.

Prob. tertia Pars: Qui peccavit, ad aliquid novi est obligandus, tùm ut sentiat vindictam suorum peccatorum, tùm quia plus requiri debet ab eo quàm ab innocente: Undè intentio Ecclesiæ est, ut unusquisque satisfaciat pro peccatis suis aliquo peculiari opere, ac proindè quandò Confessarius injungit certas preces, jejunia, eleemosinas, &c. nihil addendo, intelligendum est de illis, ad quæ pœnitens nulla alia ex causa tenebatur, nisi fortè constaret de contraria intentione Confessarii.

Dixi; *Regulariter*: Quia aliquandò justis ex causis liceret imponere opus alioquin præceptum, ut recitationem officii, jejunium Ecclesiasticum, illi qui non haberet oportunitatem aliter satisfaciendi.

Dices 1°. Nemo potest duplici debito satisfacere per unum, & idem pretium: Ergo.

R. D. Ant. Dupliciter: 1°. Cum Goneto sic: Nemo potest duplici debito satisfacere per unum & idem pretium, habens tantùm unum valorem, Transeat: Habens duplicem valorem, N. Opus autem satisfactorium habet duplicem valorem: Primus est valor moralis desumptus ex objecto & circumstantiis, & per hunc satisfit debito præcepti vel voti: Alter est valor satisfactorius petitus ex pœna & labore, qui in ejus exercitio reperitur; & per hunc satisfit Deo pro pœna temporali peccato debita. 2°. D. aliter idem. Ant. cum Nugno & Sylvio: Nemo potest duplici debito humano satisfacere per unum & idem pretium, C. Duplici debito divino, seu quoad Deum. N. Disparitas est, quòd in debito humano attendatur tantùm æqualitas rei ad rem; impossibile est autem, quòd una res, seu unum pretium, putà decem floreni, sit æquale duplici debito, quorum unumquodque est decem florenorum. At in debito, quoad Deum, minùs attenditur æqualitas rei ad rem quàm gratia Dei, qui magis respicit dignitatem & intentionem operantis, quàm id quod exterius exhibetur, ità quòd aliquandò solo actu voluntatis illi satisfiat. Ex hoc autem quòd quis uni præcepto satisfacit, nihil de illius dignitate, aut intentione detrahitur ad satisfaciendum alteri præcepto, aut debito pœnæ, cùm unum actum possit ordinare ad diversos fines. Utraque solutio est bona.

Dices 2°. Opus satisfactorium debet subtrahere aliquam utilitatem, aut delectationem, aliàs non erit pœnale: Sed opus, debitum aliundè, non est hujusmodi; quia illa utilitas, aut delectatio erat jàm subtracta per antecedens præceptum: Ergo.

R. D. Ant. Opus satisfactorium debet subtrahere aliquam utilitatem, vel delectationem absolutè, C. Novam & distinctam, N. Sufficit enim quòd sit pœnale simpliciter, non autem quòd sit pœnale novâ pœnâ; seu etsi id requireretur, etiam reperiretur, siquidem nova obligatione ligetur homo ad actum illum exercendum, & ad ordinandum ad illum novum finem: Fatemur quidem hanc pœnam esse minimam: Undè diximus ordinariè non licere hujusmodi opera imponere in satisfactionem sacramentalem.

§. IV.

Utrùm flagella præsentis vitæ sint satisfactoria?

Dico: Flagella præsentis vitæ, si patienter tolerentur, sunt satisfactoria. Est Tridentini sess. 14. cap. 9. ubi ea vocat, *Maximum amoris Dei argumentum.* *Ib. a. 2. o.*

Prob. 1°. Rom. 5. dicitur: *Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem*, id est à peccato purgationem, ut Glossa ibid. dicit: Ergo. *Ibid. in a. s. c.*

Prob. 2°. Hoc ipso quo homo acceptat flagella præsentis vitæ ad purgationem peccatorum eis utens patienter, fiunt aliquo modo ipsius patientis: Ergo sunt satisfactoria. Prob. Conseq. Quia si quid obesset, ne forent satisfactoria, esset quia non forent à nobis, sed ab alio, scilicet à Deo, quod pertinet ad rationem vindicationis: Undè si homo omninò eis per impatientiam dissentiat, tunc non efficiuntur ipsius, & ideo non habent rationem satisfactionis, sed vindicationis. *ibid. o.*

§. V.

Utrùm convenienter enumerentur opera satisfactoria, scilicet Eleemosina, Jejunium & Oratio?

Dico: Convenienter enumerantur opera satisfactoria, Eleemosyna, Jejunium & Oratio. *Ib. a. 3. o.*

Prob. Satisfactio, ut dictum est, habet respectum & ad culpam præteritam compensandam & ad futuram cavendam: Atqui ad utrumque convenienter assignantur illa tria opera: Ergo. Prob. Min. pro prima parte: Satisfactio quatenùs est compensatio & vindicatio culpæ præteritæ, debet esse talis per quam aliquid nobis subtrahamus ad honorem Dei, ut dictum est: Atqui non habemus nisi tria bona, scilicet bona fortunæ, ex quibus subtrahimus nobis aliquid per eleemosinam; bona corporis ex quibus subtrahimus nobis aliquid per jejunium; & bona animæ, ex quibus non oportet quod aliquid subtrahamus nobis quantùm ad essentiam, vel quantùm ad diminutionem ipsorum, quia per ea efficimur Deo accepti, sed quantùm ad hoc quod ea submittimus Deo totaliter, & hoc fit per orationem: Ergo satisfactioni quatenùs respicit culpam præteritam, &c. *Ibid.*

Prob. Min. pro secunda parte; satisfactio quatenùs respicit culpam futuram ut cavendam definitur ab Augustino quod sit peccatorum causas excidere & eorum suggestionibus aditum non indulgere: Atqui sub utraque ratione ei convenienter assignantur tria illa opera: Ergo. Prob. prima pars Min. Radices peccatorum tres ponuntur 1. Joan. 2. scilicet concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum & superbia vitæ: Atqui contrà concupiscentiam carnis ordinatur jejunium, contrà concupiscentiam oculorum eleemosina & contrà superbiam vitæ ordinatur oratio: Ergo. Prob. secunda pars Min. Omne peccatum committimus

vel in Deum, & contrà hoc ordinatur oratio; vel in proximum, & contrà hoc ordinatur eleemosina; vel in nos ipsos, & contrà hoc ordinatur jejunium: Ergo.

Ib. ad 5. Verum observandum est illa tria opera posse accipi strictè & specificè prout significant tres species virtutum; vel largè ac genericè: Si primo modo, tunc Conclusio non est sic intelligenda, quod illa sola sint opera satisfactoria, sed tantum quod inter alia sint aptissima & præcipua, singulariter in Scripturis & Patribus commendata, & quæ facilè veniunt in usus hominum. Si secundo modo, tunc vera est universaliter Conclusio, quod illa sola sint satisfactoria, quia omnia alia ad illa possunt reduci: Sic quidquid ad afflictionem corporis pertinet, ut vigiliæ, asperitas victûs ac vestitûs, peregrinationes, lachrymæ, solitudo & similia, totum ad jejunium refertur. Quidquid in proximi utilitatem expenditur, eleemosinæ rationem habet. Et similiter quæcumque latria exhibetur Deo, ut sacrificium, laus, gratiarum actio, contemplatio, &c. orationis rationem accipit.

ARTICULUS IX.

De conditionibus & effectibus satisfactionis.

Quamvis in tota hac Dissertatione plures satisfactionis conditiones hinc & inde assignaverimus, eas cum quibusdam aliis; summatim hic refero, in majus commodum Lectoris: Undè

Dico 1°. Conditiones requisitæ ad satisfactionem, quædam se tenent ex parte satisfacientis, quædam ex parte operis, quædam ex parte Dei.

Conditiones ex parte satisfacientis sunt: Prima quod sit in gratia, ut satisfaciat de condigno, vel quod deposuerit affectum ad peccatum ut satisfaciat de congruo latè: Patet ex art. 7. Secunda quod sit in statu viæ, quia eodem modo quoad hoc loquendum est de satisfactione ac de merito; ad meritum autem requiritur status viæ: Et defectu hujus conditionis animæ in Purgatorio non satisfaciunt, sed satispatiuntur.

Conditiones ex parte operis sunt: Prima quòd sit liberum; quia est actus humanus. Secunda quòd sit bonum: quia per opera mala potiùs meremur pœnam, quàm pœnæ remissionem. Tertia quòd sit supernaturale; quia remissio pœnæ pertinet ad ordinem supernaturalem; pœnæ enim debitum retardat nos à fine ultimo supernaturali consequendo. Quarta quòd sit pœnale; constat ex art. præced. §. 1.

Conditio ex parte Dei est quòd acceptet tale opus in satisfactionem: Constat ex art. 7. Concl. 1.

Dico 2°. Satisfactio sacramentalis (de ea sola hìc agitur) causat ex opere operato remissionem pœnæ temporalis; ad id enim est instituta: Undè Trid. sess. 14. cap. 3. dicit contritionem, confessionem & satisfactionem esse partes materiales pœnitentiæ; „ quatenùs in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenam perfectamque peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur. " Et S. Th. Quodl. 3. a. 28. „ Cùm satisfactio, inquit, à Sacerdote absolutè injuncta, sit pars pœnitentiæ, manifestum est, quòd in ea operatur vis clavium, ità quòd ampliùs valet ad expiandum peccatum, quàm si proprio arbitrio homo faceret idem opus. " Magis adhuc constabit ex seq. Conclus. Undè

Dico 3°. Probabile est quòd satisfactio sacramentalis causet ex opere operato gratias actuales & augmentum gratiæ habitualis.

Prob. Satisfactio sacramentalis id causat ex opere operato quod significat; est enim pars Sacramenti pœnitentiæ, ut modò dicebam ex Trid. & S. Th. pars autem debet participare naturam totius Sacramenti cujus est causare quod significat, quia est signum practicum: Atqui satisfactio sacramentalis, non solùm significat remissionem pœnæ temporalis; sed etiam gratias actuales & augmentum gratiæ habitualis: Ergo. Prob. Min. Satisfactio sacramentalis potest considerari, vel ut est pars Sacramenti præcisè, vel ut est talis pars, scilicet satisfactio: Si hoc secundo modo, non solùm significat remissionem pœnæ pro peccatis præteritis, sed etiam majorem facilitatem cavendi futura, quæ facilitas ex auxiliis gratiæ potissimùm provenit. Si primo modo, significat gratiam; id enim proprium est omnibus Sacramentis, & cùm primam supponat in absolutione collatam, non nisi secunda, seu primæ augmentum significat & causat.

Eaque videtur expressa sententia Auctoris 3. p. q. 90. a. 2. ubi cùm secundo loco sibi objecisset: „ In Sacramentis novæ Legis confertur gratia, „ sed in satisfactione non confertur aliqua gratia: „ Ergo satisfactio non est pars Sacramenti: " Respondet sic: „ Ad secundum dicendum quòd satisfactio confert gratiam prout est in proposito & auget eam prout est in executione, sicut etiam Baptismus in adultis, ut suprà dictum est. " Neque potest intelligi de satisfactione, ut est opus meritorium, & non ut est satisfactio sacramentalis, ut contendit Henno, alioquin non responderet argumento, quod est de satisfactione ut satisfactio est. Insuper eodem modo loquitur de satisfactione in executione ac de satisfactione in intentione, satisfactio autem sacramentalis in proposito cùm acceptatur, quâ talis causat gratiam: Undè si quid aliud tenuerit S. Doct. in 4. dist. 16. q. 1. a. 1. debet censeri hîc revocatum.

Dices: Per unum Sacramentum non confertur nisi una gratia: Undè in Sacramento Eucharistiæ, species vini, non causant novum gradum gratiæ distinctum ab eo quem species panis priùs causaverant: Ergo.

R. quòd gratia quam causat satisfactio, cùm sit complementum illius quæ fuit causata in absolutione, non ponat in numero cum illa. Ad id autem quod objicitur de Sacramento Eucharistiæ; disparitas est quòd cùm species panis totam virtutem hujus Sacramenti, scilicet totum Christum, contineant, totum ejus effectum producunt: Undè non mirum si posteà species vini nullum novæ gratiæ gradum conferant, cùm totam collatam supponant, At verò Confessio & absolutio non sic totam virtutem Sacramenti continent: sed cùm sint cum satisfactione partes disparatæ & quasi heterogeneæ, unicuique sua virtus correspondet. Alia argumenta videri possunt apud Gonet disp. 13. a. 3. §. 2.

Cæterùm quidquid sit de istis duobus ultimis effectibus, cùm saltem constet satisfactionem sacramentalem esse majoris efficaciæ ad remissionem pœnæ quàm sponte susceptam, maximè interest quòd Confessarius illam injungat & pœnitens adimpleat: Consultumque est quòd Confessarius post injunctam satisfactionem determinatam, simul injungat in satisfactionem sacramentalem omnia bona opera futura pœnitentis saltem ad certum tempus, ad octiduum, ad mensem, etiam ad annum. Quidam id putant fieri per ea quæ adduntur post absolutionem *Passio Domini nostri Jesu Christi*, &c. *Quidquid boni feceris*, &c. verùm hæc, eo modo quo proferuntur, videntur potiùs esse oratio Sacerdotis deprecantis omnia benè esse pœnitenti; non enim elevat ad esse sacamentale Passionem Christi, merita B. Virginis, & omnium Sanctorum: Si tamen id intenderet de bonis futuris pœnitentis, & id ipsi indicaret, non video quid obstaret, etiamsi id fieret pro toto vitæ tempore.

Præter hos effectus satisfactionis sacramentalis, sunt plures ejus utilitates, quas recenset Concilium Trid. sess. 14. cap. 8. 1°. Ne leviora reputentur peccata, tàm duris pœnitentiæ laboribus expianda. 2°. Ut deterreantur pœnitentes à peccatis futuris, & in iis cavendis vigilantiores reddantur. 3°. Per illas satisfactiones eradicantur habitus vitiosi. 4°. Imminentem Dei iram avertunt. 5°. Nos Christo capiti conformes efficiunt. 6°. Sunt in exemplum & ædificationem aliorum.

DI-

DIGRESSIO HISTORICA.

De veteri Ecclesiæ disciplina circà pœnitentiam publicam, seu solemnem.

D. Th. Suppl. Q. 28.

AD DISSERTATIONEM PRÆCEDENTEM.

SECTIO I.

De origine, variis gradibus, ritu & abrogatione Pœnitentiæ solemnis.

Dico 1°. Fuit olim in Ecclesia usus triplicis pœnitentiæ, scilicet privatæ, solemnis & publicæ. Privata in secreto agebatur ex præscripto Confessarii, qualis nunc peragitur, dùm Confessarius injungit certis diebus per mensem aut annum, jejunium, orationem, aut aliquid aliud. Hanc olim viguisse constat ex eo quòd non omnia peccata subjicerentur pœnitentiæ publicæ, ut dicemus infrà, & tamen sunt omnia pœnitentiâ expianda. Pœnitentia solemnis erat, quæ peragebatur cum certis solemnitatibus, & secundùm varios gradus, de quibus statim. Publica erat, quæ quidem publicè agebatur, sed sinè solemnitatibus & gradibus: Talis erat pœnitentia eorum qui, v. g. plectebantur peregrinatione, exilio, detrusione in Monasterium: Undè omnis pœnitentia solemnis erat publica; sed non è contrà.

Supp. q. 28. a. 3. Notat Auctor quòd quia antiqui Canones & Patres de pœnitentia *Solemni* sub hac voce non meminerint, Auctores quandòque utrumque confundant, & pœnitentiam solemnem pro publica accipiant.

Qui pœnitentiæ solemnis stadium decurrebant, ii propriè & simpliciter dicebantur *Pœnitentes*, ut ait Aug. Epist. 265. ad Seleucian. & serm. 392.

Dico 2°. Ab exordio Ecclesiæ ad Montanum circà medium secundi sæculi, fuit aliqualis usus pœnitentiæ publicæ, sed non solemnis.

Prima Pars constat exemplo Corinthii Incestuosi, item mulierum à Marco præstigiatore oppressarum, de quibus Irenæus secundo sæculo l. 1. adversus hæreses c. 9.

Secunda Pars iisdem exemplis patet, quamvis enim horum pœnitentia fuerit publica, non tamen fuit secundùm cæremonias, gradus & tempus pœnitentiæ solemnis. Item ex libro Hermæ, seu Pastoris, in quo sæpè fit mentio pœnitentiæ, absque ulla designatione temporis, cæremoniarum, aut graduum. Ex Eusebio l. 5. Hist. c. ultimo, ubi refert juvenem prædonem à S. Joanne Evangelista, & Natalium Episcopum à Zepherino, statim absque diuturniori pœnitentia ad Ecclesiæ communionem receptos fuisse. Quod verò posset opponi ex Can. 24. inter Apostolicos nullius est ponderis; quia notum est hos Canones non esse ab Apostolis, & quamvis sint antiqui, non omnes tamen pari antiquitatis jure gaudent.

At cùm Montanistæ exprobrarent Catholicis, quòd indulgerent Idololatris, Mœchis, & Homicidis; Ecclesia cum iis feveriùs agere cœpit, durioremque & diuturniorem pœnitentiam injunxit, nondùm tamen solemnem.

Exortâ verò circà medium tertii sæculi, hæresi Novatianorum qui Montanistis juncti, peccatoribus, quibuscumque quantumvis pœnitentibus veniam & communionem denegandam esse contendebant, atque sub specioso disciplinæ zelo, contrà Ecclesiam quasi pollutam debacchabantur, eò quòd idololatriâ, & gravissimis criminibus reis communionem, & pacem redderet, hàcque facilitate veniæ, incentivum peccandi præberet: Ecclesia ex una parte horum hæreticorùm crudelitatem detestans, & ex altera ipsis querelarum occasionem auferre volens, prudenter statuit omnibus peccatoribus verè conversis veniam quidem esse concedendam; nocentiores tamen severiori pœnitentiâ esse mulctandos; ideòque pro istis instituit pœnitentiam solemnem secundùm quatuor gradus, qui sunt *Fletus*, *Audientia*, *substratio*, & *Consistentia*.

Hos expressit S. Greg. Thaumaturgus circà idem tempus Epist. Canonicâ Can. 11. & dato, ut quidam arbitrantur, hunc Canonem Epistolæ S. Gregorii esse assutum saltem can. 7. 8. & 9. exprimuntur gradus *Audientiæ*, *Substrationis*, & *Consistentiæ*. Insuper in Concilio Ancyrano an. 314. can. 4. & 5. referuntur hi gradus, tanquàm in Ecclesia jàm anteà recepti: Illosque distinctè exprimit S. Basil. circà annum 370. in Epist. ad Amphiloc. can. præsertim 75.

Dico 3°. *Flentes* habitu sordido induti, cilicio circà collum cooperti, cinere in capite deturpati, & per manuum impositionem ab Episcopo ad pœnitentiam admissi, stabant in porticu extrà Ecclesiam, sua peccata deflentes & detestantes. & ingredientium preces implorantes. Inter eos quidam dicebantur Hyemantes: Ii nempè qui ob crimen bestialitatis extrà porticum sub dio, instantiùs aliorum commiserationem deprecabantur: His, ut quidam volunt, jungebantur Energumeni.

Audientes stabant intrà fores Ecclesiæ in Propilæo, ubi audiebant lectionem Scripturarum, & sacras Conciones, indèque exire cogebantur, antequàm inchoàretur Missa Catechumenorum.

Substrati stabant à foribus Ecclesiæ, usque ad Ambonem, seu Pulpitum, in quo legebantur Epistola & Evangelium, & ibi prostrati, seu genuflexi variis pœnis, & laboribus exercebantur, ità ut hæc statio antonomasticè vocaretur *Pœnitentia*. Frequenter super hos fiebant manûs impositiones & orationes: Cum Catechumenis exibant ad Offertorium.

Consistentes stabant ab Ambone, usque ad Sanctuarium, non egrediebantur cum Catechumenis, sed precibus & sacrificiis, cum aliis fidelibus usque ad finem assistebant, solâ Eucharistiæ participatione privati. Ea omnia compendio commemorat S. Greg. Thaumaturgus Epist. citatâ.

Præter hæc, & pœnas cuilibet peccato assignatas in Canonibus pœnitentes non poterant ad sacros Ordines promoveri, nec matrimonium contrahere, neque ad uxorem accedere; & ideò conjugatis non injungebatur pœnitentia solemnis, nisi altero conjuge consentiente: Item non poterant militare, arma gestare: comas nutrire; tenebantur pedibus incedere, & mortuos sepelire.

Dico 4°. Ritum in imponenda pœnitentia publica, & in reconciliatione servari solitum describit S. Th. ex decreto d. 50. cap. 65. his verbis: Ibid. In capite Quadragesimæ (feriâ quartâ Cinerum) tales pœnitentes præsentant se cum Presbyteris suis Episcopo Civitatis antè fores Ecclesiæ, sacco induti, nudis pedibus, vultibus in terram demissis, comâ depositâ, & eis in Ecclesiam introductis, Episcopus cum omni Clero septem Psalmos pœnitentiales dicit, & postmodùm eis manum imponit aquam benedictam super eos spargit, & cinerem super capitibus superponit, cilicio colla eorum operit, & denuntiat eis lacrymabiliter, quòd sicut Adam ejectus est de Paradiso, ità ipsi de Ecclesia ejiciuntur: Posteà jubet Ministris, ut eos ab Ecclesia pellant, Clero eos prosequente cum hoc Responsorio *In sudore vultûs tui*, &c. In Cœna Domini, quolibet anno à suis Presbyteris in Ecclesiam reducuntur: Et erunt ibi usque ad octavas Paschæ, ità tamen quòd non communicabunt, nec pacem accipient: Et sic fiet quo libet anno, quousque aditus Ecclesiæ fuerit eis interdictus. Ultima autem reconciliatio reservatur Episcopo, ad quem solum spectat solemnis pœnitentiæ impositio. Huc usque S. Doctor.

Dico 5°. Rigor pœnitentiæ solemnis, à tempore Nectarii circà finem quarti Sæculi, qui ut alibi diximus Pœnitentiarium exauctoravit, minui cœpit in Ecclesia Orientali. Secundùm nostrum Goar in suis notis ad Euchologium Græcorum, tres primi gradus, scilicet *Fletûs*, *Audientiæ* & *Substrationis*, fuerunt extincti, solâ consistentiâ, seu privatione Eucharistiæ retentâ. Volunt tamen alii quòd post istud factum, adhuc vi-

vigùerit quoad omnes gradus, sed rariùs & propter atrociora tantùm crimina à solo Episcopo imponenda; quia Canoni 87. Concilii Trullani anno 692. de maritis qui legitimâ uxore repudiatâ, aliam ducunt, dicitur: „ A Patribus enim nostris „ statutum est, ut qui sunt ejusmodi, annum „ defleant, biennio audiant, triennio substernan- „ tur, & septimo cum fidelibus consistant, & sic „ oblatione digni habeantur". Nisi fortè dicas Patres hujus Concilii, revocare quidem in mentem quod olim hac in re statutum fuerit, ad ejus observationem non præcipere.

In Ecclesia Occidentali diutiùs substitit rigor pœnitentiæ solemnis, nec nisi post septimum Sæculum antiquari cœpit: Ab hoc enim tempore in Pœnitentialibus & Ritualibus nulla ampliùs fit mentio solemnium graduum, nec impositionis manuum quâ Pœnitentes reconciliabantur, & loco pœnitentiæ solemnis, injunctæ sunt peregrinationes, recessus in Monasteria, eleemosinæ & alia pia opera. Hujus mutationis occasio tribuitur Theodoro Episcopo Cantuariensi, qui cùm esset natione Græcus, Ecclesiæ suæ ritum in suo Pœnitentiali inseruit.

SECTIO II.

Quæ peccata fuerint Pœnitentiæ solemni subjecta?

Ibid. Dico 1°. Peccata omninò occulta, nunquam vi Canonum pœnitentiæ publicæ seu solemni fuerunt obnoxia, sed ea tantùm quæ aliquo modo erant publica.

Dixi; *vi Canonum:* Quia non negamus plures peccatores occultos ex fervore contritionis spontè vel motu proprio, vel hortante, non cogente Confessario, pœnitentiam solemnem suscepisse: Quin imò plures innoxii & moribus spectatissimi ex zelo pietatis se illi voluntariè addicebant. Ista constant ex Origene hom. in psal. 37. Aug. Serm. 144. de tempore, & Epist. ad Seleucian. Ex S. Cæsario Arelat. hom. 1. & exemplis Fabiolæ de qua S. Hieron. Epist. 30. & 84. ad Oceanum, Wambæ Gothorum Regis de quo Concil. Tolet. 12. S. Gaudentii de quo Concil. Tolet. 13. & aliorum.

Dixi etiam: *Quæ erant aliquo modo publica;* quia non solùm quæ erant apud Judicem delata & probata, sed etiam quæ cum plurium scandalo erant commissa, licèt nec delata nec probata, pœnitentiæ solemni fuisse addicta concedimus.

Prob. Conclusio: Concilium Neocæsariense can. 4. eximit à pœnitentia publica peccata cogitationis: S. Basil. Epist. ad Amphiloc. mulieres adulteras. S. Greg. Niss. Epist. ad Letoium can. 6. furtum occultum: Concil. Vasense anno 442. can. 8. „ Si Episcopus, inquit, se tantùm alieni sceleris conscium noverit, quamdiù probare non „ potest, nihil proferat, sed cum ipso ad com- „ punctionem ejus secretis correptionibus elabo- „ ret". Aug. Serm. 82, aliàs 16. de verbis Domini c. 7. „ Ergo, inquit, corripienda sunt co- „ ràm omnibus, quæ peccantur coràm omnibus: „ Ipsa verò corripienda sunt secretiùs quæ pec- „ cantur secretiùs". Et cap. 8. „ Novit nescio „ quem homicidam Episcopus, & alius illum „ nemo novit. Ego volo publicè corripere, at „ tu quæris inscribere. Prorsùs nec prodo, nec „ negligo: Corripio in secreto, pono antè ocu- „ los Dei judicium, terreo cruentam conscien- „ tiam, persuadeo pœnitentiam: Hac charitate „ præditi esse debemus .... sunt homines adul- „ teri in domibus suis, in secreto peccant, ali- „ quandò nobis produntur ab uxoribus suis, ple- „ rumque zelantibus, aliquando maritorum sa- „ lutem quærentibus, nos non prodimus palàm, „ sed in secreto arguimus: Ubi contingit malum, „ ibi moriatur malum".

Non itaque existimandum est pœnas per Canones Pœnitentiales latas semper esse publicas, sed publicas pro peccatis publicis, secretas pro secretis, ut docet Aug. de adulterio cognito & incognito Serm. 392. aliàs hom. 49. inter 50. cap. 5.

Quæ opponunt Natalis Alexander, Juenin, Witasse & alii, diluuntur ex duplici observatione post conclusionem posita: Intelligenda sunt enim vel de peccatis, quæ licèt non essent delata & probata, innotescebant tamen pluribus, & sic aliquo modo erant publica, vel de pœnitentia publica, spontè sivè motu proprio, sivè suadente Confessario suscepta; vel tandem de pœnitentia sumptâ pro Sacramento, quæ potest dici publica, quatenùs administratur prostratis & gementibus in conspectu Ecclesiæ & à Ministro publico.

Dices insuper: Homicidium subjiciebatur pœnitentiæ publicæ: Atqui intelligi non potest de homicidio publico; alioquin in illud, capitali supplicio sævìisset Judex Sæcularis: Ergo de occulto.

R. N. Min. & ejus probationem; poterat enim, etsi aliquo modo publicum, effugere animadversionem Judicis Sæcularis; quia vel delatum non erat, vel non satis probatum, vel à Principe, mediante pecuniâ, aut intercessione Episcopi, ut tunc sæpè fiebat, condonatum, vel immunitate Ecclesiæ, ad quam ut ad azylum reus confugerat, jurisdictioni sæculari subductum.

Dico 2°. Non omnia peccata mortalia, etiamsi publica, subjiciebantur pœnitentiæ solemni, sed atrociora tantùm, præsertim idololatria, mœchia & homicidium, & quæ ad ea manifestè reducuntur, quibus posteà quædam alia adjuncta sunt.

Prob. 1°. Apud Patres & Synodos tertii & quarti Sæculi, Tertullianum, Cyprianum, Origenem, Gregorium Thaumaturg. Synodum Eliberitanam, Ancyranam, Neocesariensem nonnisi hæc tria assignata & eorum species, pœnitentiæ solemni addicuntur.

2°. Concilium Laodicenum anno 330. can. 7. à pœnitentia solemni eximit Hæreticos, S. Basil. Epist. ad Amphil. can. 14. & 30. S. Greg. Niss. Epist. ad Letojum can. 6. eximunt usurarios, avaros, fures & raptores. Aug. Epist. 22. aliàs 64. ad Aurelium eximit commessationes & ebrietates quæ à rudiori plebe committebantur ad Sepulchra Martyrum: Et Serm. 352. aliàs hom. 27. inter 50. pœnitentiæ luctuosæ, in qua propriè vocantur Pœnitentes, subjicit tantùm gravissima delicta, scilicet adulterium, homicidium, & sacrilegium. S. Leo Epist. 2. aliàs 92. ad Rusticum Narbonensem, Idololatriam, homicidium & adulterium addicit Pœnitentiæ publicæ, usum immolatitiorum secretæ.

Dices: Tertullianus l. de pœnit. cap. 4. dicit: „ Omnibus ergo delictis seu carne seu spiritu, „ seu facto seu voluntate commissis qui pœnam „ per judicium destinavit, idem & veniam per „ pœnitentiam spopondit". Atqui ibi loquitur de pœnitentia publica & solemni quam cap. 9. & 10. describit: Ergo.

R. N. Min. In prioribus enim capitibus usque ad septimum agit Tertullianus de Pœnitentia ut sic, prout est communis Baptisatis & non baptisatis; & in sequentibus tantùm à septimo, agit de pœnitentia publica.

SECTIO III.

Utrùm Clerici majores, scilicet Sacerdotes & Diaconi subjicerentur Pœnitentiæ solemni?

Morinus, Natalis Alexander, Juenin & alii censent subjectos fuisse tribus primis Sæculis, quarto autem Sæculo ab ea fuisse liberos. Negant alii pro quovis Sæculo, cum quibus & Auctore.

Dico: Sacerdotes & Diaconi quamvis possent spontè suscipere pœnitentiam solemnem, nunquam tamen ad eam subeundam lege latâ fuerunt obnoxii. ibid.

Prob. 1°. Can. 11. Concilii Carthaginensis V. anno 392. statuitur sic: „ Confirmatum est, ut si „ quandò Presbyteri vel Diaconi in aliqua gra- „ viori culpa convicti fuerint, quâ eos à Mini-

„ sterio

„ iterio necesse fuerit removeri, non eis manus „ tanquam pœnitentibus, vel tanquam fidelibus „ Laïcis imponatur". Quibus verbis, ut patet, Concilium non inducit novam disciplinam, sed priorem *confirmat*. S. Leo Epist. 92. ad Rusticum Narbon. anno 443. „ Alienum est, inquit, à con„ suetudine Ecclesiastica, ut qui in Presbyterali „ honore, aut Diaconi gradu fuerint consecra„ ti, ii pro crimine aliquo suo, per manûs im„ positionem, remedium accipiant pœnitendi: „ Quod sinè dubio ex apostolica Traditione des„ cendit". Quod autem alienum est à consuetudine Ecclesiastica, nunquam, viguit, & quod *ex apostolica Traditione descendit*, semper viguit in Ecclesia.

2°. S. Petrus Alexand. inter Canones quos edidit Canon. 10. & S. Basilius Can. 51. assignant pro pœnitentia Clericis, amotionem à suo ministerio, & Communionem Laïcam; alioquin, inquit Basilius, si Clericus insuper subjiceretur pœnitentiæ solemni, duplici supplicio puniretur.

3°. Optatus Milev. l. 2. contrà Parmen. Et Augustinus. l. 1. de Bapt. cap. 1. redarguunt Donatistas, qui lapsis clericis majoribus manus imponebant; & addit Optatus, id ad usque sua tempora non esse factum.

Quæ opponunt Adversarii de Pœnitentia Felicis, Trophini, Victoris, Fortunatiani & Basilidis, qui erant majores Clerici, recensita in Epist. Cyp. 19. 52. 59. 64. & 68. & de Pœnitentia Natalii Episcopi apud Eusebium l. 5. Hist. cap. ult. una distinctione, de qua initio hujus Digressionis, inter pœnitentiam solemnem & publicam solvuntur: Non equidem negamus majores Clericos publicè lapsos, publicam pœnitentiam, non solùm primis tribus sæculis, sed quovis tempore subiisse, nimirùm amotione à suo ministerio, degradatione, ergastulo, detrusione in monasteria, eleemosinis & aliis piis operibus, postulat enim recta ratio, ut qui scandalum præbuit, illud reparet, maximè in Clericis. At negamus eos lege lata subiisse pœnitentiam solemnem anteà descriptam de qua est Conclusio. In exemplis autem quæ proferunt, erat pœnitentia publica non solemnis, aut si solemnis, erat spontè suscepta, ut pœnitentia Natalii.

Sectio IV.

De unitate pœnitentiæ solemnis, & de multiplici tùm manûs impositione, tùm pœnitentium reconciliatione.

Ib. a. 2. 6. Dico 1°. Pœnitentia solemnis semel tantùm concedebatur.

Prob. ex S. Ambrosio qui l. 2. de Poenit. cap. 10. ait: „ Sicut unum Baptisma, ità una pœniten„ tia, quæ tamen publicè agitur:" S. Aug. Epist. 54. ad Macedon. nunc 153. dicit „ locum humil„ limæ poenitentiæ semel in Ecclesia concedi." Siricius Papa desinente sæculo 4. Epist. 1. ad Himericum Tarracon. cap. 5. à quo consultus fuerat quomodò esset agendum cum iis qui post poenitentiam solemnem peractam relaberentur, respondet sic: „ De quibus, quia jàm suffragium „ non habet poenitendi (scilicèt publicè) id du„ ximus decernendum, ut solà intrà Ecclesiam „ fidelibus oratione jungantur, sacræ mysterio„ rum celebritati, quamvis non mereantur, in„ tersint; à dominicæ autem mensæ convivio se„ gregentur, ut hac saltem districtione correpti, „ & ipsi in se sua errata castigent, & aliis exem„ plum tribuant, quatenùs ab obscenis cupidita„ tibus retrahantur. Quibus tamen, quoniam car„ nali fragilitate ceciderunt, viatico munere cùm „ ad dominum coeperint proficisci per commu„ nionis gratiam volumus subveniri. Quam for„ mam & circà mulieres quæ se post pœnitentiam „ talibus pollutionibus devinxerunt, servandam „ esse censemus.

Ibid. Hujus disciplinæ rationes sunt 1°. Ne ex iteratione, pœnitentia solemnis vilesceret. 2°. Propter significationem, quia significat expulsionem primi hominis de Paradiso, quæ semel tantùm facta est. 3°. Quia solemnisatio est quasi quædam professio pœnitentiam perpetuò servandi, & ideò iteratio solemnitati repugnat.

Ibid. Qui tamen sivè in eadem, sivè in graviora peccata post peractam pœnitentiam solemnem, erant relapsi, omni remedio non destituebantur, sed ad pœnitentiam privatam poterant & debebant recurrere, ut docet Siricius suprà: Nullum enim peccatum est aut fuit aliquandò irremissibile, ut probavimus initio hujus Tractatus contrà Montanistas & Novatianos.

Neque indè sequitur relapsos esse melioris conditionis quàm primò peccantes: Quia relapsi in ea peccata quæ pœnitentiæ solemni erant obnoxia, tenebantur toto tempore vitæ pœnitentiam agere, nec eis nisi in exitu, Eucharistia concedebatur; quod erat duriùs quàm post certum solemnis pœnitentiæ tempus, ad absolutam & completam reconciliationem admitti.

Dico 2°. Multiplex erat in pœnitentia solemni manus impositio.

Prima erat dùm pœnitentes ad pœnitentiam ab Episcopo admittebantur; ex Can. 15. Conc. Agath. Can. 12. Conc. Tolet. 11. Ex S. Leone Epist. ad Rusticum priùs laudata. Secunda, & sæpiùs iterata erat in substratione; Ex Can. 80. Conc. Carthag. anno 398. Ex cap. 11. Conc. Tolet. anno 589. & ex Augustino serm. 232. de Tempore, aliàs 144. Tertia, erat dùm de gradu substrationis pœnitentes ad consistentiæ gradum transibant: Innuitur in Epistolis S. Cypriani 10. 11. 12. Quarta demum erat dùm finito pœnitentiæ tempore, pœnitentes perfectè reconciliabantur, & ad perceptionem Eucharistiæ admittebantur: Ex Can. 78. Concilii Carthag. IV. & 3. Concilii Arausi. 1. & hæc à solo Episcopo fiebat, ut mox dicam.

Dico 3°. Duplex erat reconciliatio pro pœnitentibus solemnibus. Una minor & prima: Altera major & secunda. Prima fiebat post substrationem seu tertium gradum, & per eam pœnitentes reconciliabantur cum Ecclesia quoad communionem precum & Sacrificii, cui adesse poterant cum aliis fidelibus usque ad finem. Secunda fiebat post consistentiam seu quartum gradum, & per eam pœnitentes reconciliabantur Ecclesiæ, etiam quoad participationem Eucharistiæ, ad quam liberè sicut alii fideles poterant accedere.

Primam concedere poterant simplices Presbyteri, vel intrà Ecclesiam de consensu Episcopi, vel extrà Ecclesiam in casu necessitatis, etiam inconsulto Episcopo, si abesset. Secundam nunquam concedebant simplices Presbyteri, nisi in casu mortis ex mandato Episcopi post informationem de statu pœnitentis periclitantis, quoad corpus & animam; ità ut aliquandò pœnitentes etiam in morte, Communione Eucharistica privarentur, si Episcopus absens consuli non posset. Vide cap. *Presbyter* causâ 26. q. 6. & cap. *Si jubet* ibid. Can. 4. Conc. Carthag. 2.

Hæc ultima reconciliatio fiebat feriâ quintâ majoris hebdomadæ saltem in Ecclesia Romana, & in omnibus fermè Ecclesiis Occidentalibus. Episcopus pœnitentibus occurrebat ad ostium Ecclesiæ. & apprehensâ unius manu, introducebat eos in medium templi, ubi præmissis certis precibus & impositâ manu eos reconciliabat. Reconciliati verò depositis sordidis vestibus, barbâ & crinibus, mundiùs ornati procedebant.

Sectio V.

Utrùm hæc ultima & solemnis reconciliatio post peractam pœnitentiam, esset reconciliatio cum Deo per absolutionem sacramentalem, an solùm reconciliatio cum Ecclesia per admissionem ad Eucharistiæ & aliorum Sacramentorum participationem?

Dico: Probabilius est hanc ultimam reconciliationem, non fuisse reconciliationem cum Deo per absolutionem sacramentalem quam supponebat, sed tantùm reconciliationem cum Ecclesia

quoad oblationes & participationem Eucharistiæ.

Prob. 1°. Sozomenus l. 7. cap. 16. loquens de pœnitentiario ejusque officio dicit: „ Ad quem accedentes ii qui deliquerant actus suos confitebantur, ille verò pro cujusque delicto, quid aut facere singulos, aut luere oporteret, pœnæ loco indicens, absolvebat confitentes, à se ipsis pœnas criminum exacturos." En apertè absolutio sacramentalis data antè satisfactionem, quæ injuncta fuerat, adimpletam. Deindè postquam descripsit ritum in pœnitentia solemni servari solitum, significat absolutionem finalem quæ peractâ pœnitentia conferebatur, esse tantùm reconciliationem cum Ecclesia & relaxationem à pœnis Canonicis. „ Ubi verò, inquit, præstitutus dies advenit tanquam debito quodam persoluto, à pœna commissi sceleris liberatur, & reliquo Ecclesiæ populo sociatur."

Respondet Tournely Sozomenum hac in parte hallucinatum fuisse. At quo fundamento id asserit? Nullum profert, nisi quòd dicat hunc historicum errasse, cùm supposuit in Ecclesia Romana institutum fuisse ab initio Pœnitentiarium sicut in Ecclesia Constantinopolitana: Verùm esto (quod non certò constat) Sozomenum natione Græcum errasse circà id quod fiebat Romæ, ob locorum distantiam; non sequitur quòd erraverit circà id quod à paucis annis factum fuerat in sua Ecclesia Constantinopolitana, cui præsens aderat & cujus facti, quod referebat, testes occultatos consulere adhuc poterat; & à quibus, si quid falsum scripsisset, mendacii argui potuisset; scripsit enim triginta, vel, ut plus, quadraginta annis post factum Nectarii.

Prob. 2°. Can. 72. Concilii Eliberitani anno 305. sic legitur: „ Si qua vidua fuerit mœchata, eundem posteà habuerit maritum, post quinquennii tempus actâ legitimâ pœnitentiâ, placuit eam Communione reconciliari: Si alium duxerit relicto illo, nec in fine dandam esse Communionem. Vel, si fuerit ille fidelis, quem accepit, Communionem non accipiat, nisi post decem annos actâ legitimâ pœnitentiâ, nisi infirmitas coegerit velociùs dare Communionem: Atqui reconciliatio per Communionem in hoc Canone non est cum Deo per Sacramentalem absolutionem, sed cum Ecclesia per Eucharistiæ participationem seu jus ad illam: Ergo. Prob. Min. 1°. Viduæ pœnitenti post quinquennium concedit Concilium quod denegat in fine vitæ illi quæ, relicto priore viro, alium duxerat: Atqui Communio in fine vitæ denegandа, non erat absolutio sacramentalis, quippè quæ nunquam ulli in fine vitæ ab Ecclesia denegata est, secùs Communio Eucharistica: Ergo. Prob. 2°. Prima Min. Eodem modo intelligendum est in hoc Canone; Tò *Communione reconciliari*, & Tò *Communionem non accipiat*: Atqui per Tò *Communionem non accipiat*, non intelligitur absolutio sacramentalis, sed Eucharistica ut patet ex can. 3. & 78. in quibus Concilium hanc Communionem vocat *Dominicam*: Et can. 47. de adultero relapso dicit: Placuit ulteriùs illum non edere de Communione pacis: Ergo. Confer Digress. Hist. post Diss. 8. Sect. 1. Obj. 3.

Omitto Canonem 78. Concilii Carthag. 4. Canonem 3. Concil. Arauf. 1. Canonem 28. Concil. Arelat. 2. quibus probatur periclitantibus concessam fuisse Eucharistiam, consequenter præivisse absolutionem sacramentalem, qui tamen si supervixerent, debebant adhuc solemniter reconciliari: Quia adversarii fatentur ità fieri extraordinariè & in periculo mortis, sed non de lege communi & ordinaria.

Prob. 3°. Absolutio seu reconciliatio sacramentalis cum Deo poterat concedi à simplicibus Sacerdotibus sinè speciali mandato Episcopi: Ultima reconciliatio, non poterat concedi nisi ab Episcopo aut à Presbyteris de ejus speciali mandato: Ergo hæc non erat sacramentalis. Item, nunquam licuit Diacono reconciliare sacramentaliter, licuit autem Diacono ex dispensatione Episcopi hanc ultimam reconciliationem facere: Ergo idem quòd antè. Min. patet ex S. Cypriano Epist. 13. in qua mandat ut deficientibus Presbyteris in periculo mortis, Diaconi *Manu* pœnitentibus *impositâ in pœnitentiam*, hoc est loco pœnitentiæ seu in signum pœnitentiæ condonatæ, ipsos reconcilient. Vide locum integrum Differt. 8. a. 1. Object. 3. Item ex Conc. Eliberit. can. 32. Vide Digress. hist. proximè citatam.

Prob. 4°. ex Canone 22. Concilii Ancyrani anno 314. subibant pœnitentiam solemnem qui coràm Deo non erant culpabiles, scilicet qui casu & involuntariè homicidium perpetraverant, eo ferè modo quo nunc qui justè concurrunt ad mortem alicujus, à susceptione ordinum & eorum Ministerio per irregularitatem arcentur; hi autem, expletâ pœnitentia, non secùs ac alii pœnitentes reconciliabantur, quia per solam solemnem reconciliationem ab Episcopo factam terminabatur pœnitentia solemnis: Atqui hæc reconciliatio non erat cum Deo per absolutionem à peccatis, quod nullum erat, sed cum Ecclesia in cujus conspectu fiebat ista pœnitentia: Ergo.

Prob. 5°. Pœnitentia solemnis protrahebatur aliquandò ad decem, ad viginti annos, aliquandò usque ad finem vitæ: Atqui prorsùs incredibile est absolutionem sacramentalem, quæ est remedium à Deo institutum ad remissionem peccatorum, tamdiu differri iis qui tàm duram pœnitentiam agebant, & qui ipsâ tantæ pœnitentiæ susceptione se verè pœnitentes probabant: Ergo.

Confir. Ad pœnitentiam solemnem non admittebantur nisi qui verè & sincerè erant pœnitentes: Ità fert Canon 11. Concilii I. Nicæni anno 325. „ Quicumque ergo, inquit, germanè & verè pœnitentiâ ducuntur, tres annos inter Auditores exigent ut fideles, & septem annis prosternentur supplices, duobus autem annis absque oblatione erunt orationum cum populo participes." Undè Isaac Lingonensis in suis Canonibus cap. 16. „ Pœnitentes, inquit, qui ex gravioribus commissis pœnitentiam gerunt, si ex corde pœniteant, sicut Nicæna Synodus de lapsis constituit, tribus annis sint inter Audientes," &c. Vel ergo isti verè & sincerè pœnitentes perfectâ contritione erant justificati, vel attritione ad absolutionem sacramentalem sufficienter dispositi. Si primum, ut quid minister negasset aut distulisset absolutionem, quam concessisset Dominus? Si secundum & ideò absolutio sacramentalis esset necessaria ad eorum justificationem, utpotè medium ad id à Deo institutum; crudelitas & barbaries fuisset à mente benignæ Matris Ecclesiæ prorsùs aliena, nec ullâ utilitate compensanda, denegare vel tamdiù differre sufficienter disposito, hoc medium sinè quo manet Dei inimicus, diaboli tyrannidi subjectus, atque frustratus merito ac satisfactione certâ tot laborum, jejuniorum, orationum & humiliationum: Ergo.

Obj. 1°. cum Honorato Tournely: S. Leo Epist. 91. ad Theodorum Forojuliensem Episcopum Edit. Paris. 1661. dicit: „ Mediator Dei & hominum, homo Jesus Christus hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos ad Communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent." S. Leonem verò loqui de reconciliatione per absolutionem à peccatis constat; quia in eadem Epistola, jubet ut qui antè acceptam reconciliationem moritur, non possit habere mortuus quod non accepit vivus, id est non fruatur Communione ecclesiasticâ, nec consequenter preces & sacrificia pro ipso publicè offerantur, & hujus disciplinæ rationem subjungit: „ Nec, inquit, necesse est nos eorum qui sic obierint, merita actusque discutere, cùm Domi-

„ nus

„ nus Deus noster, cujus judicia nequeunt comprehendi, quòd sacerdotale ministerium implere non potuit, justitiæ suæ reservaverit, ità potestatem suam timeri volens, ut hic error omnibus prosit, & quod quibusdam tepidis ac negligentibus accidit, nemo non metuat. Multùm enim utile ac necessarium est ut peccatorum reatus antè ultimum diem Sacerdotali supplicatione solvatur: " Ergo.

R. S. Leonem ibi non agere de pœnitentia solemni, sed de necessitate pœnitentiæ ut sic, & absolutionis sacramentalis, quam *Tepidi & negligentes* tempore oportuno non requirunt, & sine qua, casu interveniente, moriuntur: Patet ex his terminis, *Tepidis & negligentibus* & ex toto Epistolæ contextu. Nec refert quòd dicat: *Si aliquis eorum pro quibus Domino supplicamus*: Officium enim Sacerdotis est supplicare, non solùm pro publicè pœnitentibus, sed pro omnibus peccatoribus: Non etiam obstat quòd dicat, *Salubri satisfactione purgatos*, per satisfactionem enim ibi non intelligit pœnitentiam solemnem, de qua non agit, sed quamcumque pœnitentiam veram & sinceram, qualis est cordis contritio, oris confessio, aliaque pœnitentiæ interioris indicia, quæ quamdam satisfactionem includunt: Sic ipse objiciens ibidem explicat similia loca SS. Patrum contrà eos qui volunt nunc necessariò esse præmittendam satisfactionem absolutioni: Idque apertè liquet ex textu Epistolæ S. Leonis; dicit enim petentibus in morte pœnitentiam & reconciliationem, *Nec satisfactionem interdicendam esse, nec reconciliationem esse denegandam*: Ubi certum est quòd per satisfactionem, non intelligat opera laboriosa pœnitentiæ, quorum morientes non sunt capaces, sed contritionem cordis & exteriora ejus signa.

Reponit Tournely: Siricius Papa Epist. 1. cap. 3. de Christianis idololatriâ pollutis & subindè pœnitentibus ait: „ Si resipiscentes aliquandò fuerint ad lamenta conversi, his, quamdiu vivunt, agenda pœnitentia est, & in ultimo fine suo, reconciliationis gratia tribuenda; quia, docente domino, nolumus mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. " Quibus ultimis verbis significat hanc reconciliationem non esse cæremonialem tantùm, sed etiam sacramentalem: Ergo.

R. N. Subsumptum: Siricius enim profert scripturæ verba, ut probet Ecclesiam in sua praxi non denegandi reconciliationem Ecclesiasticam pœnitentibus in fine vitæ, imitari misericordiam Dei, qui non vult mortem peccatoris.

Instat ex Cypriano qui sæpè conqueritur quòd iis qui libellos martyrum habebant, pax concederetur antè sufficienter peractam pœnitentiam solemnem: Atqui Cyprianus hanc pacem intelligebat absolutionem sacramentalem & reconciliationem cum Deo: Ergo. Prob. Min. Hanc pacem intelligebat quam martyres suis Libellis postulabant, quam lapsi ardenter optabant, & cum qua se ad Dominum ituros confidebant: Atqui illa pax est absolutio à peccatis: Ergo.

R. N. Min. Ad Probat. N. Min. Pax enim quam Martyres libellis deprecabantur, erat relaxatio pœnæ, cui pœnitentes erant addicti, & vera indulgentia, ad cujus normam nunc conferuntur indulgentiæ pœnitentibus sacramentaliter absolutis, in remissionem pœnæ temporalis luendæ post dimissam culpam.

Urget ex Ambrosio qui l. de pœnit. cap. 3. dicit: „ Quotiescumque peccata donantur corporis ejus Sacramentum sumimus, ut per sanguinem ejus fiat peccatorum remissio". Ergo absolutio à peccatis non conferebatur nisi cùm concederetur Eucharistia: Subsumo: Atqui hæc non conferebatur nisi peractâ pœnitentiâ: Ergo.

R. N. Conseq. ad sensum instantiæ: Non enim loquitur S. Ambrosius de pœnitentibus publicè & solemniter; sed de peccatoribus generaliter quos hortatur ad pœnitentiam sub spe veniæ, exemplo filii prodigi; dicitque verè pœnitentibus concedi à Deo & remissionem peccatorum & participationem corporis Christi, sicut fit regulariter & fiebat olim extrà pœnitentiam solemnem: Undè subjungit: „ Ergo evidentissimâ Domini prædicatione mandatum est, etiam gravissimi criminis reis, si ex toto corde & manifesta confessione peccati pœnitentiam gerant, Sacramenti cœlestis refundendam gratiam. " Quibus verbis manifestum est ipsum non agere de pœnitentia solemni, si quidem nonnisi contritionem cordis & confessionem oris requirat ad sacram Communionem.

Plura alia Patrum testimonia objicit Tournely, sed quæ facilè explicantur de reconciliatione cum Ecclesia quantùm ad participationem Sacramentorum.

Ex his colliges olim sicut nunc collatam fuisse absolutionem sacramentalem statim ac pœnitentes sufficienter dispositi, satisfactionem injunctam acceptassent, discrimen verò hâc in re inter nostra & priora tempora in hoc situm esse, quòd delicta severiùs tunc punirentur, quàm nunc.

Erat in animo hîc agere de Censuris & Indulgentiis; sed quia præsens volumen jàm nimiùm excrescit, cogor omittere; fortè aliàs recurret occasio de his dicendi.

TRACTATUS DE EXTREMA-UNCTIONE.

D. Th. Supp. à Q. 29. ad Q. 34.

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ DE EXTREMA-UNCTIONE.

Ex Conciliis Florentino & Tridentino.

Decretum Concilii Florentini pro instructione Armenorum.

Sub Eugenio IV. an. 1439. Ex S. Th. Opusc. 5.

„ QUINTUM Sacramentum est Extrema-Unctio, cujus materia est oleum olivæ per Episcopum benedictum. Hoc Sacramentum nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari non debet: Qui in his locis ungendus est; in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Forma hujus Sacramenti est hæc: Per istam Unctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti per visum, &c. Et similiter in aliis membris. Minister hujus Sacramenti est Sacerdos: Effectus verò est mentis sanatio, &, in quantùm autem expedit, ipsius etiam corporis. De hoc Sacramento, inquit beatus Jaco-

„ bus Apostolus: Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: Et si in peccatis sit, dimittentur ei".

Canones Concilii Tridentini de Extrema-Unctione.

Seff. 14. 25. Novemb. 1551. sub Julio III. I. „ Si quis dixerit Extremam-Unctionem non esse verè & propriè Sacramentum, à Christo Domino nostro institutum, & à beato Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantùm acceptum à Patribus, aut figmentum humanum; anathema sit".

II. „ Si quis dixerit, sacram infirmorum Unctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleviare infirmos; sed jàm cessasse quasi olim tantùm fuerit gratia curationum; anathema sit".

III. „ Si quis dixerit Extremæ-Unctionis ritum & usum, quem observat sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiæ B. Jacobi Apostoli, ideòque eum mutandum, posseque à Christianis, absque peccato contemni; anathema sit".

IV. „ Si quis dixerit Presbyteros Ecclesiæ quos B. Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate; ob idque proprium Extremæ-Unctionis Ministrum non esse solùm Sacerdotem; anathema sit."

DISSERTATIO UNICA.

Complectens omnia quæ hoc Sacramentum spectant.

Multæ sunt Unctiones in Ecclesia: Prima, est Baptisandorum, seu Catechumenorum in pectore & scapulis. Secunda, est Baptisandorum in vertice. Tertia, est Confirmandorum in fronte. Quarta, est Sacerdotum in manibus, dùm ordinantur, & Episcoporum in manibus, & in capite. Quinta, in altaris, Ecclesiæ, & Calicis consecratione. Sexta, & ultima Infirmorum in partibus quinque sensuum exteriorum; & ideò dicta *Extrema-Unctio.*

Variis nominibus insignitur hoc Sacramentum: Apud Latinos dicitur *Sacramentum exeuntium; Unctio sacri olei*, communiter, *Extrema-Unctio.* Apud Græcos, *sanctum oleum, Oratio unctioni olei conjuncta.*

Definiri potest: *Sacramentum Unctionis Infirmorum ad salutem animæ & corporis factæ per Sacerdotem sub certa verborum forma.* Patebit ex dicendis.

ARTICULUS I.

Utrum Extrema-Unctio sit Sacramentum?

Bellarminus & quidam alii post Guidonem Carmelitam, & Æneam Sylvium, inter Hæreticos negantes Sacramentum Extremæ-Unctionis recensent Valdenses & Wicleftas. At juxtà illustrissimum Bossuetium in Historia Variationum, Gasparum Juenin, & alios, hi non negarunt, sed contempserunt dumtaxat hoc Sacramentum, eò quòd tunc quidam Presbyteri ex avaritia illud non nisi divitibus, aut mediante pretio, administrarent.

Sed quidquid sit de istis: certò constat Lutheranos, & Calvinistas negare Extremam-Unctionem esse Sacramentum, eosque contendere Unctionem, de qua Marci 6. & Jacobi 5. nihil aliud operatam fuisse, quàm corporis sanitatem, & eam, cessante in primitiva Ecclesia gratiâ curationum, exolevisse. Undè Calvinus l. 4. instit. c. 19. vocat Extremam-Unctionem Sacramentum fictitium & histrionicam hypocrisim; contrà quos

Supp. q. 29. a. 1. O. ib. & in a. f. c. Dico: Extrema-Unctio est verè & propriè novæ Legis Sacramentum.

Prob. 1°. Ex Scriptura Jacobi 5. dicitur: *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: Et oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: Et si in peccatis sit remittentur ei:* Atqui in his verbis habemus signum sensibile gratiæ à Christo permanenter institutum: Ergo verè & propriè dictum Sacramentum. Prob. Min. Unctio & oratio per Presbyterum sunt signum sensibile, utique materia & forma hujus Sacramenti; gratia designatur his verbis: *Salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit remittentur ei.* Institutio permanens, etsi non exprimatur, apertè colligitur; partim quia mandatum Jacobi dirigitur non ad unam Ecclesiam, nec pro aliquo tempore, sed ad omnes Ecclesias sinè ulla limitatione locorum aut temporum, consequenter ad nos nunc non minùs quàm ad eos, qui tunc erant, sicut alia, quæ ibidem præscribit & profert, ut, *Patientes estote; nolite jurare; tristatur quis ex vobis, oret; orate pro invicem, ut salvemini,* &c. quæ spectant omnia tempora, & omnes fideles præsentes & futuros. Partim quia ab Apostolorum tempore hæc institutio semper fuit in Ecclesia observata, ut mox dicemus. Quid huic auctoritati respondeant Hæretici exponemus & diluemus in sol. Object.

Non pauci conclusionem probant ex cap. 6. Marci, ubi dicitur de Apostolis: *Et ungebant oleo multos ægros & sanabant,* contenduntque eo loci agi de Unctione, de qua Jacobi 5. & esse sacramentalem: Itá Alphonsus à Castro, Thomas Valdensis, Maldonatus, Chatarinus, & alii: Hanc sententiam multis argumentis etiam ab auctoritate quorumdam Patrum & Scholæ principum S. Thomæ, Bonaventuræ, Scoti, Hugonis Vict. ut probabilem propugnat novissimus & eruditissimus Scriptor Laurentius Berti, non ingratè legendus.

Communior tamen Sententia est has unctiones esse distinctas, & eam de qua Marci 6. esse tantùm ad sanitatem corporum, atque adeò non esse sacramentalem: 1°. Quia in illa unctione Marci 6. nulla fit mentio collationis gratiæ, sed sanitatis corporalis dumtaxat. 2°. Quia hæc unctio adhibebatur indifferenter sivè infirmis decumbentibus, sivè aliis, ut cæcis & claudis, sivè baptisatis, sivè non: Math. enim 10. dictum erat generaliter Apostolis, nullâ factâ restrictione; *Infirmos curate,* & ex Marci 6. constat multos fuisse unctos & sanatos, cùm tamen tunc pauci adhuc essent baptisati. 3°. Quia Apostoli nondùm erant tunc Sacerdotes; & quamvis Christus in hoc potuerit dispensare, hujus tamen dispensationis, nulla apparet ratio. Itá Bellar. Soto, Estius, Sylvius, Jansenius, A Lapide, Gonet, Tournely & alii Recentiores; juxtà quos ea unctio Marci 6. Unctionem sacramentalem insinnavit & adumbravit, ab hacque distinguitur ut signum à re signata & figura à re figurata: Hancque Sententiam videtur adoptasse Concilium Trid. Seff. 14. cap. 1. ubi dicit hoc Sacramentum à Christo institutum esse, *apud Marcum quidem insinuatum, per Jacobum autem Apostolum ..... commendatum & promulgatum.* Scio Tò *insinuatum,* explicari à laudato Berti per *inductum* & *institutum*: Verùm juxtà Calepinum, *insinuare, est in notitiam alicujus adducere,* non inducere aut instituere: Unctio autem Marci adducit Unctionem Jacobi seu Sacramentalem in notitiam, quatenùs est ejus signum, umbra & figura, sicut Baptismus Christi fuit insinuatus à Baptismo Joannis, quatenùs iste prioris fuit signum & figura.

Prob. 2°. Conclusio Traditione: Origenes ineunte tertio Sæculo Hom. 2. in Levit. ait: „ Est adhuc septima licèt dura & laboriosa per pœnitentiam remissio peccatorum cùm lavat peccator in lachrymis stratum suum & fiunt ei lachrymæ panes die ac nocte, & non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum suum.... In quo completur & illud quod Apostolus dicit: si quis autem infirmatur, vocet Presbyteros Ecclesiæ & imponant ei manus oleo in no-

„ mine

„ mine Domini, & si in peccatis fuerit, remittentur ei." Dicit in quo impletur scilicet Sacramentum Extremæ-Unctionis; quia istud Sacramentum semper habitum fuit complementum & consummatio Sacramenti Pœnitentiæ, ut dicit Trid. Sess. 14. in procemio ad Sacramentum Extremæ-Unctionis, sicut Confirmatio est complementum Baptismi.

Chrysostomus circà annum 382. l. 3. de Sacerdotio, loquens de Sacerdotibus dicit: „ Neque „ enim solùm cùm nos regenerant, sed posteà „ etiam condonandorum nobis peccatorum facultatem obtinent: Infirmatur, inquit, inter „ vos aliquis? Accersat Presbyteros Ecclesiæ, „ & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & obsecratio fidei salvum reddet laborantem & eriget eum Dominus, & si „ in peccatis fuerit, remittentur ei." Ubi apertum est S. Doctorem loqui de Unctione de qua Jacobus.

Innocentius I. anno 416. interrogatus à Decentio Eugubino Episcopo, de quibusdam dubiis circà hoc Sacramentum, Respondet 1°. Hæc verba Jacobi: *Quis infirmatur in vobis*, &c. esse intelligenda de fidelibus ægrotantibus. 2°. Hanc Unctionem & ab Episcopis & à Presbyteris fieri posse. 3°. Fideles Laïcos etiam posse in suis & aliorum infirmitatibus, isto oleo ab Episcopo benedicto uti, non ut Sacramento, sed ut ritu Christiano, secundùm morem hujus temporis; sicut enim tunc fideles ad morbos curandos adhibebant aquam baptismalem, ità & Oleum ab Episcopo benedictum. 4°. Hanc Unctionem ab Episcopo aut Presbytero administratam esse Sacramentum quod non debebat concedi pœnitentibus publicis, quibus cætera Sacramenta denegabantur. Ecce ejus verba: „Non est dubium de fidelibus ægrotantibus (hoc quod dicit Jacobus) accipi vel „ intelligi debere qui sancto oleo Chrismatis perungi possunt, quo ab Episcopo confecto, non „ solùm Sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua ac suorum necessitate inungendo. Cæterùm illud superfluum videmus adjectum, ut de Episcopo ambigatur, quod Presbyteris licere non est dubium. Nam idcircò de „ Presbyteris dictum est, quia Episcopi occupationibus aliis impediti ad omnes languidos ire „ non possunt. Cæterùm si Episcopus aut potest, „ aut dignum ducit, aliquem à se visitandum & „ benedicere & tangere Chrismate, sinè cunctatione potest, cujus est ipsum Chrisma conficere. Nam pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est Sacramenti: Nam quibus „ reliqua Sacramenta negantur, quomodo unum „ genus putatur posse concedi". Neque ex hoc quòd dicat *oleo Chrismatis*, vel *Chrismate*, quisquam putet ipsum loqui de Confirmatione; de ea enim priùs locutus fuerat, dixeratque illam omnibus baptisatis etiam pueris administrari à *Solis* Pontificibus, non à Presbyteris, qui Pontificatûs apicem non habent. Quamvis itaque in usu Ecclesiæ, chrisma strictissimè sumptum accipiatur pro composito ex oleo & balsamo: Attamen apud veteres etiam sumitur aliquando pro unctione olei, sivè simplicis, sivè compositi, chrismate enim generaliter significat ungere, & chrisma unguentum quodcumque; paulò strictiùs, significat unguentum ab Episcopo benedictum, quo sensu illud usurpat Innocentius.

Augustinus Serm. 215. de tempore, seu Cæsarius; „ Quoties inquit, aliqua infirmitas supervenerit, Corpus & Sanguinem Christi, ille qui „ ægrotat, accipiat, & indè corpusculum suum „ ungat (id est ungi curet) ut illud quod scriptum est impleatur in eo, *infirmatur aliquis*, „ &c." Et in Speculo, inter ea quæ præcipit novum Testamentum, recenset verba Jacobi: *Infirmatur quis in vobis*, &c.

S. Gregorius in Sacramentario præscribit modum administrandi hoc Sacramentum: Item Pontificale Romanum, Synodus Cabilonensis anno 813. Can. 48. dicit: „Secundùm B. Jacobi documentum, cui etiam decreta Patrum consonant, infirmi oleo quod ab Episcopo benedicitur, à Presbyteris ungi debent: Non est ita„ que parvipendenda hujusmodi medicina quæ „ animæ corporisque medetur languoribus". Similiter Moguntina anno 847. cap. 26. Aquisgranensis anno 896. cap. 4. & aliæ sequentibus Sæculis.

Concilium Constantiense anno 1414. mandat ut redeuntes ab hæresi interrogentur nùm credant, quòd *Christianus contemnens susceptionem Sacramentorum Confirmationis & Extremæ-Unctionis peccet mortaliter?* Concilium Florent. in Decreto unionis anno 1439. inter Sacramenta recenset Extremam-Unctionem.

Tridentinum Sess. 14. tribus Capitibus explicat institutionem, materiam, formam, effectum & ministrum hujus Sacramenti, & quatuor Canonibus dogma Catholicum asserit: Primus est: „ Si quis „ dixerit Extremam-Unctionem non esse verè & „ propriè Sacramentum à Christo Domino nostro institutum & à B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantùm acceptum à Patribus, aut figmentum humanum, anathema „ sit." Vide alios Canones suprà.

Confir. ex consensu utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ. De Latina constat; pariter de Græca ex Euchologio Patris Goar, ex Censura Jeremiæ Patriarchæ Constantinop. adversùs Vittembergenses & pluribus aliis. Quî autem fieri potuit ut tot Patres, tot Synodi & omnes Ecclesiæ in unum figmentum & cæremoniam histrionicam, tanquam in verum Sacramentum consentirent, nullo reclamante?

Suadetur ratione: Christus instituit Sacramenta ut fidelibus subveniret pro quovis tempore & secundùm quemvis statum: Sic in ingressu Ecclesiæ est Baptismus, in progressu & decursu vitæ Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Ergo & in exitu, in quo adversarius noster omnes suæ versutiæ nervos ad nos perdendos intendit: Non est autem aliud quàm Extrema-Unctio, quæ ideò dicitur Sacramentum exeuntium. Hanc rationem fecit suam Trid. Sess. 14. in Procemio ad Sacramentum Extremæ-Unctionis. *Ib. in a. f. c.*

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. cum Hæreticis: Epistola Jacobi non est Canonica: Ergo.

R. N. Ant. hanc enim pro Canonica habet utraque Ecclesia Græca & Latina. De Græca, constat ex Origine hom. 3. in Exod. Ex Cyrillo Jerosolimitano Catechesi 4. S. Athanasio in Epist. Paschali, Gregorio Nazian. Carm. 33. & aliis. De Ecclesia Latina pariter constat ex Clemente Rom. Epist. ad Corinthios, ex Innocentio I. ad Exuperium & Decentium, ex Gelasio in Synodo Rom. ex Ambrosio in Psal. 118. Hieronymo adversus Jovin. Augustino l. de fide & operibus cap. 14. ex Concilio Carthag. Arausicano 2. & alias: Si iis fidem detrectent Hæretici, dicant undè sciunt alios novi testamenti libros, quos admittunt, esse Canonicos?

Obj. 2°. Illa unctio de qua Jacobus, erat tantùm cæremonia ad sanandos morbos corporales quæ, cessante in Ecclesia dono miraculorum, cessavit: Ergo. Prob. Ant. 1°. Quia eadem erat unctio ac ea de qua Marcus 6. ut tenent plures Catholici: Atqui hæc erat tantùm ad sanandos morbos corporales, ut etiam docent plures Catholici & nos suprà: Ergo. 2°. Quia id indicant verba textus; dicit enim Jacobus: *Oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus:* Ergo.

R. N. Ant. 1°. Quia Jacobus loquitur tantùm de fidelibus infirmis; Epistolam enim dirigit ad Ecclesias; donum autem miraculorum erat potiùs pro infidelibus quàm pro fidelibus, juxtà illud 1. Cor. 14. *Linguæ in signum sunt, non fidelibus sed infidelibus.* 2°. Jubet vocari Presbyteros, at sanandum autem corporaliter vocandi sunt medici

 vel

vel ii qui habent donum curationum, quòd non erat datum omnibus & solis Presbyteris. 3°. Gratia curationum erat data non solùm pro infirmis decumbentibus, sed etiam pro cæcis, claudis, &c.; Jacobus autem loquitur de iis qui ex infirmitate decumbunt. 4°. Jacobus expressit effectum ad solam animam pertinentem. *Si in peccatis sit, remittentur ei.* Quod autem addit objectio hanc unctionem fuisse temporaneam & cessasse, cessante gratia curationum, probavimus suprà hoc Jacobi mandatum, sicut alia quæ ibidem tradit omnibus Ecclesiis, esse absoluta absque limitatione temporum, locorum & personarum. Insuper falsum est gratiam curationum etiam per olei unctionem cessasse in Ecclesia statim post Apostolos, ut constat ex Tertulliano in Scorpiaco sub initio, ex S. Hieronymo in vita S. Hilarionis, ex Augustino l. 22. de civit. ex Theodoreto in historia Religiosa, ex Severo Sulpitio in vita S. Martini cap. 15. & aliis qui referunt curationes miraculosas factas Unctione olei.

Ad primam probationem juxtà communiorem sententiam, ut vidimus, negandum est Ant. Sed eo dato, nihil obtinent hæretici, quia Theologi Catholici qui defendunt identitatem utriusque Unctionis, contendunt utramque esse Sacramentalem: Et ideò in hac sententia, neganda est Min.

Ad secundam probationem: Esto per hæc verba, *Alleviabit eum Dominus*, significetur sanitas corporalis, ibi non sistit Apostolus, sed etiam exprimit disertè sanitatem spiritualem, cùm dicit, *Et si in peccatis sit remittentur ei;* sed & falsum est his verbis, *Alleviabit eum Dominus*, non significari sanitatem animæ. Quamvis enim vox Græca quam Latinus interpres vertit per *Alleviabit*, idem valeat ac *Relevabit*, seu *Eriget;* id optimè intelligitur de anima, quam gratia Sacramentalis ab angustia & anxietate quam patitur homo proximè moriturus, erigit & relevat; non enim ad corpus pertinet istud Ephes. 5. *Surge qui dormis*, neque istud Rom. 13. *Hora est jam nos de somno surgere*, & similia. Insuper si hæc verba: *Oratio fidei salvabit infirmum*, intelligantur de sanitate corporali, ut quid idem immediatè repetiisset Apostolus?

Inst. 1°. Sacramenta operantur suum effectum ex opere operato: Atqui Jacobus tribuit remissionem peccatorum operi operantis scilicet fidei ministri & suscipientis, *Oratio fidei*, inquit, *salvabit infirmum:* Ergo.

R. N. Min. Per orationem fidei enim, Apostolus non intelligit fidem ministri aut suscipientis, sed ipsam formam Sacramentalem quæ dicitur *Oratio fidei*, tùm quia in fide totius Ecclesiæ Sacramentum administratur & operatur; tùm quia solâ fide intelligitur: quo sensu Augustinus Tract. 80. in Joan. dixit verbum fidei operari in Baptismo, non quia dicitur, sed quia creditur.

Inst. 2°. Sacramenta absolutè & non conditionatè operantur suum effectum: Atqui Unctioni Jacobææ effectus non promittitur absolutè, sed conditionatè tantùm; si in peccatis sit remittentur ei: Ergo.

R. N. Min. 1°. Quia his verbis gratia remissiva peccati absolutè promittitur, sed ut de facto remittat peccata, debent inesse, eo scilicet modo quo in Sacramento Pœnitentiæ confertur absolutio à peccatis homini jam justificato per contritionem perfectam. Insuper, his verbis, *Alleviabit eum Dominus*, promittitur effectus sinè conditione: Apposuit autem Jacobus conditionem ad remissionem peccatorum, quia remissio peccatorum non est effectus primarius & principalis hujus Sacramenti, sed secundarius tantùm, ut dicemus infrà. Quidam existimant particulam *si* non sumi hìc pro conditione rei dubiæ, sed pro concessione rei certæ, ut in quibusdam aliis Scripturæ locis: Verùm Trid. sess. 14. cap. 2. sumit illam conditionatè.

Inst. 3°. Juxtà Bedam in comment. super hanc Epistolam, Apostolus his verbis: *Infirmatur quis in vobis* &c. dat consilium infirmis, ut à murmuratione contrà Deum se tueantur: Ergo.

R. hanc expositionem non esse litteralem, sed moralem: Posteà autem Beda exponens hæc verba litteraliter, explicat ea de unctione infirmorum in oleo per Presbyteros facienda: Et in cap. 6. Marci agnoscit apertè Sacramentum Extremæ-Unctionis.

Inst. 4°. Beda ibidem tribuit remissionem peccatorum Confessioni & Absolutioni. Similiter Origenes citatus in probatione illam tribuit pœnitentiæ: Ergo.

R. utrumque intelligere remissionem graviorum peccatorum, non levium, nec reliquiarum ex peccatis. Ast quâ fronte hæc objiciunt Hæretici qui Confessionem abhorrent?

Obj. 3°. varia discrimina inter nostram & Jacobæam Unctionem. 1°. Jacobæa Unctio sanabat ægrotos, nostra non sanat, ut experientiâ patet, neque talis effectus exprimitur in ejus forma. 2°. Jacobus plures requirit Presbyteros, Catholicis sufficit unus. 3°. Jacobus vult ungi infirmos in quibus est adhuc spes sanitatis, Catholici ungunt tantùm in evidenti & proximo mortis periculo, cùm nulla est ampliùs spes sanitatis. 4°. Per Presbyteros Jacobus intelligit seniores, nos adhibemus Sacerdotes; Ergo Unctio de qua loquitur Apostolus non est Extrema-Unctio Catholicorum.

R. ad primum, nostrâ Unctione sicut Jacobæâ sanari corporaliter ægrotos, quandò id eorum saluti expedit; nec est necesse quòd effectus minùs principalis, qualis est sanitas corporalis, semper obtineatur, neque quòd exprimatur in forma, ut patet in Baptismo & aliis.

Ad secundum, quandò Jacobus dicit; *inducat Presbyteros*, id est aliquem ex Presbyteris, ponendo indefinitum pro definito, ut dum dicimus Presbyteros absolvere, confer art. 5. pet 2. Vel dicendum hoc jussisse Apostolum, non ad necessitatem, sed ad solemnitatem, prout fit adhuc apud Regulares, apud quos plures orant, dum unus ungit, per quem alii videntur ungere.

Ad tertium, N. Ant. pro secunda parte: Nam Canones & Ritualia jubent hoc Sacramentum administrari antequam infirmus incipiat & spe sanitatis & sensibus destitui: Undè Catechismus Romanus p. 2. cap. 6. n. 9. dicit gravissimè peccare eos „ qui illud tempus ægroti ungendi observare „ solent, cum jàm omni salutis spe amissâ, vitâ „ & sensibus carere incipiat."

Ad quartum, Quamvis vox Græca *Presbyter*, sit idem ac latinè *Senior*; attamen à tempore novi testamenti, vox *Presbyter*, sicut vox *Sacerdos* est nomen Officii & dignitatis in Ecclesia, & hoc sensu eam accepisse Jacobum apertè constat ex eo quòd non dicat *Presbyteros* simpliciter, neque *Presbyteros* communitatis Laicæ, sed *Presbyteros Ecclesiæ*. Insuper cum objicientes velint Jacobum loqui de curatione corporum tantum, non potuit per Presbyteros intelligere seniores, cum certum sit gratiam curationum non fuisse omnibus senioribus collatam: neque etiam potuit in sententia Catholica, quia Laïci non habent potestatem remittendi peccata.

Obj. 4°. Tribus primis sæculis nulla occurrit mentio Extremæ-Unctionis, neque apud Auctorem Constitutionum Apostolicarum, neque apud Dionysium Areopagitam, neque apud Cyrillum Jerosolimitanum, qui tamen de Sacramentis & Ritibus Ecclesiasticis accuratè scripserunt: Item tribus subsequentibus sæculis, nullus meminit Extremæ-Unctionis datæ alicui in exitu: Ergo.

R. 1°. N. Ant. Origenes enim tertio sæculo Extremæ-Unctionis ex Jacobo meminit, ut vidimus. Quantùm ad Dionysium, agit tantùm de Officiis Hierarchicis, non de singulis Sacramentis, Cyrillus in Catechesibus Mystagogicis, ea tantùm explicat, quæ pertinent ad illuminatos, seu recens baptisatos; Clemens autem, seu Auctor constitutionum Apostolicarum non obscurè indicat Extremam-

tremam-Unctionem, dùm l. 8. c. 29. refert benedictionem olei cum ista oratione. „ Da vim ef„ fectricem sanitatis morborum expultricem, dæ„ monum fugatricem, omnium insidiarum pro„ fligatricem. "

R. 2°. Dato Ant. N. Conseq. 1°. Quia ex argumento negativo nihil probatur, præsertim cùm adsunt in contrarium argumenta positiva. 2°. Quia notum est ex Scriptis priorum sæculorum plura periisse. 3°. Quia ex disciplina Arcani, mysteria Religionis occultabantur, & rarò scriptis referebantur, ut aliàs diximus. Inter arcana autem Basilius l. de Spiritu sancto cap. 27. specialiter recenset *Olei inunctionem*. 4°. Quia quæ quotidiano usu frequentantur, & sunt communia, non solent litteris mandari: Sic plures veteres, Eusebius, uterque Gregorius Nazianzenus, & Nissenus, Ambrosius, Severus Sulpitius, Metaphrastes, Hieronymus, &c. qui plurium mortem describunt, non referunt datum eis Viaticum, ideòne sequitur non fuisse datum, cùm dari esset præscriptum can. 13. Concilii Nicæni I.?

Inst. 1°. S. Epiphanius hæresi 36. & Augustinus hæresi 16. inter errores Heracleonitarum, recensent Unctiones Infirmorum: Ergo.

R. Extremam-Unctionem quam frequentat Ecclesia, horum hæreticorum Unctione esse priorem, & ab illa longè diversam: Hi enim teste Epiphanio citato, ungebant oleo aquâ mixto, vel unguento ex Balsamo & aquâ cum cantilena superstitiosa Marci præstigiatoris.

Inst. 2°. Nostri Theologi non conveniunt de Auctore, materia, forma & effectu Extremæ-Unctionis: Ergo.

R. N. Conseq. Hæc enim dissensio inter Theologos, non obstat quominùs omnes agnoscant Unctionem, quæ fit in Ecclesia, esse verum Sacramentum.

Obj. 5°. Omnia Sacramenta novæ Legis sunt immediatè à Christo instituta: Atqui Extrema-Unctio non fuit immediatè à Christo instituta, sed à beato Jacobo: Ergo.

Ib. a. 3. o. R. N. Min. Quamvis enim Hugo Vict. Magister & quidam antiqui Scholastici sic olim censuerint, id tamen nunc post definitionem Tridentini ampliùs sustineri non potest, saltem sinè temeritate. Si autem quæras quando Christus illud instituerit? Incertum est; verisimilius tamen dicitur eam instituisse post resurrectionem, dùm loquens de Regno Dei cum Apostolis, instituit Sacramentum Pœnitentiæ, cujus Extrema-Unctio est complementum. Pro utraque hac responsione, vide de Sacramentis in genere Dissert. 5. art. 1.

Inst. eorum quæ Christus instituit, fit mentio in Evangelio: Atqui in eo non fit mentio Extremæ-Unctionis: Ergo.

Ib. ad 1. R. N. Maj. Universaliter sumptam: Multa enim Dominus fecit & dixit, quæ in Evangeliis non continentur, illa enim præcipuè curaverunt Evangelistæ scriptis tradere quæ ad necessitatem salutis & Ecclesiæ dispositionem pertinent, & ideò potiùs institutionem Baptismi, Pœnitentiæ, Eucharistiæ & Ordinis factam à Christo narraverunt, quàm Extremæ-Unctionis, vel Confirmationis, quæ neque sunt de necessitate salutis, neque ad dispositionem, sivè distinctionem Ecclesiæ pertinent. Tamen etiam de olei Unctione fit aliqua mentio in Evangelio Marci 6. ubi dicitur, quòd Apostoli oleo ungebant infirmos, per quod Sacramentum Extremæ-Unctionis insinuatur, ut dictum est.

ARTICULUS II.

De Materia Extremæ-Unctionis.

In Extrema-Unctione, sicut in aliis Sacramentis distinguitur duplex materia, scilicet remota quam dicimus oleum, & proxima, quæ est olei applicatio seu Unctio. De utraque plures quæstiunculæ controvertuntur duplici §. resolvendæ. Undè sit

§. I.

De Materia remota Extremæ-Unctionis.

Suppono tanquam communiter receptum apud Catholicos, materiam remotam Extremæ Unctionis esse oleum olivarum ab Episcopo speciali benedictione consecratum; sed quæstio est, an hæc omnia sint de necessitate Sacramenti, aut præcepti tantùm. Pro cujus resolutione

Dico 1°. Materia remota Extremæ Unctionis est necessariò necessitate Sacramenti oleum olivarum. Ib. a. 4. o.

Quòd sit oleum patet ex ipsa Jacobi Epistola: *Ungentes eum oleo:* „ Quibus verbis, inquit Trid. „ sess. 14. cap. 1. ut ex Apostolica Traditione „ per manus accepta..... intellexit Ecclesia ma„ teriam esse oleum ab Episcopo benedictum". Idem Patres art. præced. laudati. Ibid. in a. s. c.

Ratio congrua est: Quia effectus hujus Sacramenti, qui sunt spiritualiter & perfectè sanare ac linire, ut spes quæ exeuntibus est maximè necessaria, non frangatur, sed foveatur, respondent effectibus corporalibus olei, quod est lenitivum & penetrativum usque ad intima, atque etiam diffusivum.

Quòd sit oleum olivarum expressè tradit Concilium Florent. in Decreto unionis: „ Cujus „ materia, inquit, est oleum olivæ per Episco„ pum benedictum". * Patet etiam quia oleum principaliter nominatur olivæ liquor, dicitur enim oleum ab olea; alii autem liquores, solùm ex similitudine ad ipsum, olei nomen accipiunt. * Ibid.

Ex his colliges oleum debere esse simplex nullo alio liquore permixtum, ità quòd si tanta esset alterius liquoris mixtio, ut desineret esse oleum, nullum foret Sacramentum; si verò remaneret oleum, valeret quidem Sacramentum, sed peccaretur contrà præceptum & usum Ecclesiæ. Quòd opponi posset ex Innocentio I. require art. præced. probat. 2.

Dico 2°. Probabilius est requiri de necessitate Sacramenti, quòd oleum sit benedictum. Est D. Th. Soto, Bellarm. Estii, Sylvii, & plurium aliorum, contrà plures recentiores, etiam quosdam Thomistas. Ib. a. s. o.

De mente tamen D. Thomæ non est dubium: hìc enim a. 5. ubi tertio loco proponit hoc argumentum: „ Baptismus est perfectius Sacramen„ tum quàm Extrema Unctio: Sed in Baptismo „ non præexigitur materiæ sanctificatio, quantùm „ est de *Necessitate Sacramenti*: Ergo nec in Ex„ trema-Unctione". In corpore autem articuli dat hanc disparitatem, quòd Christus tactu suo sanctificaverit aquas, eis utendo ad Baptismum, non autem oleum infirmorum, quo nunquam usus est: Et pro responsione ad argumentum propositum remittit ad hanc disparitatem datam in corpore articuli: Manifestum est S. Doctorem non loqui de necessitate præcepti tantùm, tùm ex ipsis terminis argumenti, tùm ex disparitate data, cùm certum sit benedictionem aquæ baptismalis esse necessariam, necessitate præcepti. Et 3. p. q. 72. a. 3. probans eâdem ratione esse de *necessitate Sacramenti* Confirmationis quòd chrisma fuerit priùs per Episcopum consecratum, quia scilicet Christus non est usus unctione, sicque materiam ejus non consecravit, concludit sic: „ Et „ ideò tàm chrisma quàm oleum sanctum Infir„ morum priùs benedicuntur quàm adhibeantur „ ad usum Sacramenti". Miror quosdam juniores Thomistas à mente tam aperta sui Doctoris, nullà ratione cogente, recedere.

Prob. Conclusio ex Conciliis Florent. & Trid. citatis & ex Patribus laudatis art. præced. qui pro materia hujus Sacramenti assignant oleum ab Episcopo benedictum.

Neque valet si respondeas cum adversariis benedictionem assignari à Conciliis & Patribus, non ut partem materiæ essentialem, sed ut ritum accidentalem ab Ecclesia præceptum.

Con-

Contrà est enim 1°. Ritus merè accidentalis non potest dici materia Sacramenti, cùm materia sit essentialis composito. 2°. Cùm Concilia adjungunt ritum accidentalem materiæ, illum non designant in recto, sed in obliquo, ut patet in ritu accidentali miscendi aquam vino pro materia Consecrationis: Non enim dicit Concilium Florent. materiam Consecrationis esse vinum mixtum aquâ, sed esse vinum cui admiscetur modicissima aqua. 3°. Concilia & Patres non dicunt benedictionem in aliis Sacramentis puta in Baptismo, esse materiam Baptismi, cùm tamen sit in præcepto. Ratio autem hujus diversitatis alia esse non potest, quam quia benedictio pertinet ad essentiam Extremæ-Unctionis & non ad essentiam Baptismi.

Ratio à priori nulla est, nisi voluntas instituentis quæ nobis ex perpetua Ecclesiæ Traditione constat.

Ibid. Triplicem congruentiam profert Auctor: Prima quam jam tetigimus, est, quia omnis efficacia Sacramentorum à Christo descendit: Et ideò Sacramenta illa, quibus ipse est usus, habent efficaciam ex ipso usu suo, sicut tactu suæ carnis vim regenerativam contulit aquis; sed hoc Sacramento non est usus, & ideò in omnibus unctionibus requiritur sanctificatio materiæ. Secunda est propter plenitudinem gratiæ quæ confertur non solùm ut tollat culpam, sed etiam reliquias culpæ & infirmitatem corporis. Tertia est ex hoc quòd effectus ejus corporalis, scilicet sanatio corporalis, non causatur ex materia, naturali proprietate; & ideò oportet, quòd hæc efficacia sibi per benedictionem detur.

Ib. a. 6. o. Dico 3°. Item probabilius est requiri de necessitate Sacramenti quòd oleum sit benedictum ab Episcopo saltem mediatè.

Conclusio probatur iisdem auctoritatibus, quibus præcedens, quippè quæ requirunt pro materia Extremæ Unctionis oleum ab Episcopo benedictum, ut vidimus.

Ratio pariter à priori est voluntas Christi instituentis, quæ nobis Traditione innotescit. * Ratio autem congrua est, ut significetur oleum sua natura non habere efficaciam sanandi spiritualiter, sed à Christo, à quo cùm non sit usu benedictum, debet benedici ab Episcopo, qui Christi personam gerit.

* Ibid.

Dixi: *Saltem mediatè*; quia videtur sufficere, si benedicatur à Sacerdote simplici ex commissione Episcopi: Sacerdotes enim Græci, teste Arcudio l. 5. concordiæ, cap. 2. & Goario in Notis ad Euchologium Græcorum, atque pluribus aliis, ex commissione Episcopi benedicunt oleum Infirmorum quoties eo utuntur: Et Clemens VIII. in constitutione 34. sivè instructione super quibusdam Ritibus Græcorum edita anno 1598. dicit: „ Non sunt cogendi Presbyteri Græci olea sancta „ præter chrismа ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere, cùm hujusmodi olea ab eis in „ ipsa oleorum & Sacramentorum exhibitione ex „ veteri ritu conficiantur seu benedicantur." Quapropter dicendum Episcopum jure ordinario benedicere oleum Infirmorum, Sacerdotem verò simplicem jure extraordinariò, sicut diximus de Ministro Confirmationis.

Dices: In operibus corporalibus ars dignior nunquam præparat materiam inferiori; quia dignior est ars quæ utitur, eâ quæ præparat ut dicitur in 2. phys. textu 25. Atqui Episcopus est suprà Sacerdotem qui dispensat hoc Sacramentum: Ergo non præparat materiam in hoc Sacramento quo Sacerdos utitur.

R. ad 1. R. D. Maj. Ars dignior nunquam præparat inferiori materiam in qua fit aliquid per eum qui eâ utitur, C. Materiam cujus virtute aliquid fit, N. Dicendum itaque quòd materia Sacramenti non est talis materia ut in qua fiat aliquid per eum qui eâ utitur, sicut est in artibus mechanicis, sed ut ejus virtute aliquid fiat, & sic participat aliquid de ratione causæ agentis, in quantum est instrumentum quoddam divinæ operationis: Et ideò oportet quòd à superiori arte, vel potestate, talis virtus materiæ acquiratur; quia in causis agentibus, quantò aliquod agens est prius, tantò est perfectius: In causis autem purè materialibus, quantò materia est prior, tantò imperfectior.

Petes utrùm ad validitatem Sacramenti sufficiat benedictio quovis modo facta ab Episcopo vel Sacerdote?

Respondet affirmativè noster Gonet, idque deducit ex hoc quòd sufficiat benedictio Sacerdotis qui non benedicit eo ritu quo benedicit Episcopus; vultque ideò Christum requisivisse quidem pro materia Sacramenti benedictionem quoad substantiam, sed modum benedicendi reliquisse Ecclesiæ, ex quo infert hoc Sacramentum validè administrari oleo Catechumenorum, non tamen licitè nisi urgeat necessitas.

Negat Sylvius; quia, inquit, sicut sunt paria non habere instrumentum & habere instrumentum impertinens: Ità etiam sunt paria oleum non esse benedictum & esse benedictum benedictione impertinenti; benedictio autem olei Catechumenorum aut chrismatis est impertinens ad unctionem Infirmorum.

Ad rationem Goneti responderi potest, quòd licèt Sacerdos non benedicat eo ritu quo benedicit Episcopus, ejus tamen benedictio est in ordine ad unctionem Infirmorum; quod dici non potest de benedictione olei Catechumenorum aut chrismatis. Quamvis autem Christus non determinaverit certum ritum aut certa verba, determinavit tamen ut benediceretur benedictione accommodatâ usui ad quem destinabat.

Hinc in V. Synodo Mediolanensi anno 1579. Tom. 15. Concil. pag. 590. sic statuitur: „ Parochus „ si per errorem aliud oleum, quàm quod Infirmo- „ rum est, ad ægrotum ungendum adhibuerit, et- „ iamsi chrismatis aut Catechumenorum sit, ut er- „ ratum emendet, olei sacri, quod proprium In- „ firmorum est, unctionem eidem adhibeat, tunc- „ que Sacramenti formam iteret." Si autem esset validum Sacramentum in oleo Catechumenorum, vel chrismate, non esset iterandum.

Quamvis hæc secunda sententia mihi sit aliquantulùm probabilior, prima tamen non est improbabilis, & indè fit quòd oleum Catechumenorum vel chrisma, aut quodvis aliud benedictum sine ordine & accommodatione ad unctionem Infirmorum, sit materia dubia; quâ ideò licet uti in casu necessitatis, sed non aliter.

Observandum 1°. ex Rituali Romano de Extrema-Unctione, „ oleum Infirmorum, quod sin- „ gulis annis feriâ V. in Cœna Domini ab Epis- „ copo benedicitur, veteri combusto, reno- „ vandum esse. „ Idque sub gravi peccato, inquit Parochiale Leodiense. Si tamen novum deficiat, vetus est adhibendum; non enim ista lex potuit statui in præjudicium salutis.

Observandum 2°. ex eodem Rituali, post Jus Canonicum cap. *Quòd dubiis* de Consec. „ quòd „ si timeatur ne oleum benedictum ità deficiat, „ ut sufficere non videatur, neque aliud bene- „ dictum haberi queat, modico oleo non bene- „ dicto in minori quantitate superinfuso reparari „ possit. " Manet enim tunc idem moraliter oleum. & ideò quod admiscetur contrahit aliquo modo benedictionem, non ratione contactûs physici, sed ex intentione benedicentis, qui illam dirigit ad istud oleum superadditum in minori quantitate; quia, ut dictum est, manet idem moraliter oleum.

§. II.

De Materia proxima Extremæ-Unctionis.

Materia proxima Sacramenti, est, ut jam dixi, applicatio materiæ remotæ, consequenter materia proxima Extremæ - Unctionis est applicatio Olei, seu Unctio, *ungentes oleo*, inquit S. Jacobus.

Sup-

Suppono circà partes corporis ungendas, fuisse variam Ecclesiarum particularium disciplinam, ut constat ex diversis Ritualibus & Ordinibus Sacramentorum relatis à Menardo, Launoy & Martene. Quædam enim ungebant collum, guttur, scapulas; Quædam verticem, frontem, genas, tempora, pectus: Quædam umbilicum in fœminis: Quædam eam corporis partem in qua vigebat morbus: Quædam solùm caput. Inter Græcos, quidam ungebant frontem, faciem & manus: Quidàm frontem, mentum, genas, pectus, manus & pedes; Ecclesia Romana omnium Mater septem Unctiones commemorat, ut habetur in antiquo Pontificali Romano, & in Decreto Concilii Florent. pro instructione Armenorum, his verbis: „ Hoc Sacramentum, nisi infirmo de cujus salute timetur, dari non debet; qui ungendus est in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem." Similia habet Catechismus Romanus p. 2. de Extrema-Unctione n. 10. Quem ungendi ritum quoad quinque sensus universalis Ecclesia retinet, inquit ibidem, idem Catechismus; unctio enim renum omittitur in fœminis propter decentiam; imò in pluribus locis, omittitur etiam in viris.

Quæstio est an ad essentiam Sacramenti sufficiat una unctio, an plures & quot requirantur? Quidam volunt sufficere unam in quacumque corporis parte, modò forma exprimat omnes sensus; Sic: *Per istam unctionem, &c. Indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum*, &c. Et si urgeat necessitas, sufficere si dicatur, *quidquid deliquisti per omnes sensus*. Alii requirunt quintuplicem Unctionem quinque sensuum sub hac una forma: *Per istas sanctas Unctiones, &c. Indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum*, &c. Alii tandem requirunt quintuplicem Unctionem quinque sensuum, cum forma quintuplici cuilibet Unctioni respondente. Quæ ex his opinionibus sit vera, certò definiri posse non arbitror, nulla enim videtur excedere limites probabilitatis. Et ideò

Q. 32. a. 6. Dico: Probabile est quintuplicem Unctionem sensuum esse de essentia Sacramenti.

Est D. Thomæ, D. Bonaventuræ & plurium aliorum præsertim Thomistarum. Sic S. Thomas citatus; *illa Unctio ab omnibus observatur, quæ fit ad quinque sensus, quasi de necessitate Sacramenti*: Nec obstat particula *quasi*, non enim ibi est minuens, sed asserens, perindè ac si dixisset; tanquam seu qualiter observari debent quæ sunt de necessitate Sacramenti: Quo sensu Joannes dicit in Evangelio *Vidimus gloriam ejus quasi unigeniti à Patre*, id est qualem decet unigenitum Patris. Et art. 5. præcedenti, probat Unctiones non debere fieri in toto corpore, sed in partibus quæ sunt radices peccatorum: Istas autem radices esse quinque sensus docet hic art. 6.

Prob. Concl. 1°. Quia ut dicit S. Th. ità ab omnibus observatur, ex qua universali Ecclesiæ praxi colligitur probabiliter hanc quintuplicem Unctionem esse de necessitate Sacramenti vi institutionis Christi. 2°. S. Gregorius in suo Sacramentario apud Menardum, & Concilium Florent. in Decreto unionis assignant has quinque Unctiones: Nec refert quòd Florent. referat insuper Unctiones renum & pedum, omnes enim has Unctiones refert quia erant tunc in usu, ut videretur nullam damnare, quin imò approbare, sed non in eodem gradu; cujus signum est, quòd istæ duæ ultimæ Unctiones in pluribus locis omittantur, nullibi quinque primæ. * 3°. Unctio in hoc Sacramento adhibetur tanquam medicatio spiritualis, ideòque ejus ritus ex similitudine medicationis corporalis sumendus est; in corporalibus autem licèt totum corpus infirmetur, medicina tamen non applicatur, nisi illi loco ubi est radix & origo morbi: Atqui prima radix, & origo peccatorum nostrorum sunt quinque sensus, omnis enim cognitio nostra est à sensibus, & nihil est volitum quin præcognitum: Ergo. 4°. Ecclesia præcipit ut si Minister post primam vel alteram Unctionem deficiat, alter alias Unctiones perficiat; hoc autem non solet Ecclesia præcipere, ubi non agitur de necessitate Sacramenti. 5°. Plures ex Adversariis concedunt sub una Unctione omnes sensus in forma debere exprimi, dicendo: *Per istam Unctionem indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum & tactum.* Porrò si quinque sensus necessario debent exprimi in forma, quarè non debent ungi?

* Ibid. & a. 5. o.

Hæc sunt quæ istam Sententiam probabilem efficiunt, sed nec deest Sententiæ contrariæ sua probabilitas, ut patebit ex argumentis sequentibus.

Obj. 1°. Neque ex Scriptura, neque ex Traditione erui potest quinque Unctiones assignatas esse de necessitate Sacramenti: Non ex Scriptura; S. Jacobus enim dicit simpliciter, *ungentes eum*: Quot autem & quæ Unctiones sint faciendæ non determinat. Sicut ergo ex hoc *Baptisantes eos*, eruitur tantùm esse necessariam ablutionem, seu immersionem, non autem necessariò requiri triplicem, ità ex hoc *ungentes eum*, erui non potest necessariam esse quintuplicem Unctionem, sed Unctionem simpliciter. Non ex Traditione; varia enim fuit Ecclesiarum disciplina circà numerum & locum unctionum, ut dictum est antè Conclusionem; Et Græci etiam nunc non ungunt omnes sensus: Ergo.

R. id erui ex Traditione, quam indicat & probat universalis Ecclesiæ usus, & ex ipsa natura Sacramenti, ut patet ex tertia probatione Conclusionis. Quantùm ad probationes in contrarium: Quidquid sit de Ecclesiis particularibus, non ab ipsis sed ab Ecclesia Romana repetenda est Traditio Ecclesiæ. Quantùm ad Græcos eosque, ut suppono, Catholicos, si verum sit quod opponitur, dicendum est Christum non determinasse hujus Sacramenti materiam in specie, sed in genere tantùm, assignando Unctionem, quam determinandam in specie Ecclesiæ reliquit; Ecclesia autem ex hac potestate sibi à Christo concessa approbat ritum Græcorum, & fortè approbavit varios ritus Ecclesiarum particularium, sed tandem omnes ad unum revocavit pro Ecclesia Latina, sicut dixi de forma Confirmationis art. 6. Obj. 2. Confer.

Inst. 1°. Ex hoc quòd Ecclesiæ praxis à tempore Apostolorum sit adhibere in Baptismo trinam immersionem seu infusionem, non sequitur quòd hæc trina immersio seu infusio, sit de necessitate Sacramenti, sed præcepti tantùm: Ergo similiter de praxi Ecclesiæ quoad quinque Unctiones.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd Baptismus conferatur per modum ablutionis talis, qua homo possit dici ablutus; abluatur autem in hac vel altera parte, in una vel pluribus partibus, semper dicitur ablutus. At Extrema-Unctio confertur per modum medicationis; medicatio autem debet applicari malorum radicibus, qui sunt quinque sensus, ut dictum est.

Inst. 2°. Truncati manibus, surdi & cœci à nativitate sunt capaces Extremæ Unctionis: Atqui ungi non possunt in quinque sensibus, tùm quia illis carent, tùm quia iis nunquam peccaverunt: Ergo.

R. N. Min. Ii enim sunt ungendi in partibus sensui vicinioribus. Ad primam Probationem: Quamvis usu visus & auditus privetur cœcus & surdus, remanent tamen adhuc in oculo & in aure quædam organa potentiæ visivæ & auditivæ: De manco, quoad sensum tactus res est aperta, est enim in toto corpore. Ad secundam probationem, quamvis aliquibus sensibus privati, iis non peccaverint actu externo, potuerunt tamen peccare interiùs, voluntate & desiderio iis malè utendi. Ib. a. 7. o.

Obj. 2°. Pastorale Mechliniense anno 1589. approbatum ab Academia Lovaniensi, tradit, instante periculo, ut tempore pestis vel morbi contagiosi, sufficere ungi unum sensum magis obvium sub hac for-

forma: *Per istam sanctam Unctionem indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum & tactum.* Similiter plura alia Ritualia; quædam etiam docent sufficere si dicatur, *Quidquid deliquisti per quinque sensus*, quæ tamen Ritualia non improbat Ecclesia: Ergo.

R. Hæc Ritualia tradere sententiam quam fatemur esse probabilem, & quam ideò non reprobat Ecclesia: Quin imò ob hujus sententiæ probabilitatem, nos ipsi dicimus, quòd dùm, necessitate urgente, fieri non possunt quinque Unctiones, una sit adhibenda sub una vel altera forma in objectione, secundùm quod necessitas magis, aut minùs urget: Cùm enim non certò constet de invaliditate Sacramenti sic collati, meliùs est in extremis conferri dubium, quàm nullum. Addo tamen quantùm ad Pastorale Mechliniense, illud fuisse hac in parte emendatum anno 1607. quod non negat Sylvius, acerrimus hujus secundæ sententiæ defensor.

Observanda circà Unctiones.

1°. Unctiones sunt faciendæ per modum crucis, non de necessitate Sacramenti, sed præcepti, ex Ritualibus.

2°. Ungendi sunt. 1°. Oculi, deindè aures. 3°. Nares. 4°. Labia. 5°. Pectus, ubi ungitur. 6°. Manus. Item 1°. Ungendus est oculus dexter auris, dextera, &c. ex Ritualibus.

3°. Quantùm ad Unctionem membrorum quæ sunt gemina in homine, ut duo oculi, duæ aures, &c. utrumque est ungendum sub una forma, cum duplici tamen cruce. Caveat autem Sacerdos, ne Sacramenti formam absolvat, priusquàm ambo hujusmodi paria membra perunxerit. Ità Rituale Romanum.

4°. Si antequam absolutæ sint Unctiones moriatur infirmus, ibi sistat Sacerdos, nec quidquam Sacramenti addat: Si verò dubium sit an vivat, prosequatur sub hac conditione, *Si vivis.*

5°. Plura Ritualia præcipiunt Unctiones fieri pollice intincto; quædam, virgulâ intincta: Quisque sequatur ritum suæ Ecclesiæ; id enim non pertinet ad necessitatem Sacramenti.

6°. Juxtà Rituale Romanum, & plura alia, manus Sacerdotum inunguntur exteriùs, aliorum interiùs; quia Sacerdotes in sua ordinatione fuerunt uncti ab Episcopo in vola manûs; & ideò incongruum videtur, ut ibidem ungantur à simplici Sacerdote. Quædam tamen, ut Pastorale Mechliniense, statuunt Sacerdotes & Episcopos esse ungendos in vola manûs. Quisque iterùm, ut antè sequatur ritum suæ Ecclesiæ, quamdiù non improbatur à summis Pontificibus. Pedes autem semper unguntur in superiori parte, ne sanctum oleum videatur calcari.

Petes utrùm sit validum Sacramentum, si quinque sensus ungantur sub una forma, illos omnes distinctè exprimente?

Respondet negativè [illegible] Gonet; tùm quia cùm sint distinctæ materiæ partiales scilicet Unctiones, debent singulis respondere formæ partiales; tùm quia quælibet ex istis Unctionibus habet specialem effectum, significandum proindè per specialem formam.

At fortè posset responderi, quòd hæc forma sit virtualiter multiplex, & æquivaleat pluribus particularibus; sicque quòd cuilibet Unctioni correspondeat sua forma, & specialem cujuslibet effectum significet.

ARTICULUS III.

De forma Extremæ-Unctionis.

q. 29. a. 7. o. Suppono 1°. Hujus Sacramenti, sicut cæterorum esse aliquam formam contrà quosdam antiquos, quorum sententiam præsumptuosam & erroneam vocat Auctor hìc. Patet 1°. Ex Jacobo dicente; *Orent super eum, ungentes ..... & oratio fidei salvabit infirmum.* 2°. Ex usu utriusque Ecclesiæ. 3°. Ex Concilio Florent. in Decreto unionis, & Tridentino sess. 14. cap. 1. 4°. Denique ratione Auctoris; quia omne Sacramentum efficit significando, significatio autem materiæ non determinatur ad effectum determinatum, cùm ad multa se habere possit, nisi per formam, & ideò in omnibus Sacramentis novæ Legis, quæ efficiunt quod figurant, oportet esse res & verba.

Suppono 2°. Formam ordinariam quam tradunt Florentinum, Trid. & Rituale Romanum, quamque usurpat Ecclesia Latina, esse hanc: *Per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid deliquisti per visum,* dùm unguntur oculi; *Per auditum,* dùm unguntur aures, & sic de cæteris. Quæ verba sint essentialia, dicemus infrà.

Controversia est, utrùm forma hujus Sacramenti necessariò debeat esse deprecativa, ità ut indicativa non sufficiat? Negant post Morinum, Launoïum, Menardum, Martene, plures Recentiores Scholastici Juenin, Tournely, & alii, id etiam negàrunt olim Albertus magnus, Paludanus, Estius, Navarrus. Affirmant Thomistæ & Scotistæ, cum SS. Thoma & Bonaventura, & communiùs alii Theologi, cum quibus

Dico: Forma Extremæ-Unctionis est necessariò deprecativa, nec sufficit indicativa. Ib. a. 2.

Prob. 1°. Ex ipsa S. Jacobi Epistola: *Orent,* inquit, *super eum ungentes oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum;* ubi per Unctionem & orationem exprimuntur materia & forma hujus Sacramenti, ut docet Trid. sess. 14 cap. 1. „ quibus verbis, inquit, ut ex Apostolica traditio„ ne, per manus accepta, Ecclesia didicit docet ma„ teriam, formam....... hujus Sacramenti".

2°. Ex Florentino in Decreto unionis, & ex Trid. citato, ubi subjungit. „Intellexit enim „ Ecclesia..... formam esse illa verba; per istam „ Unctionem. &c."

3°. Ex Traditione quam ibidem asserit Tridentinum.

4°. Ex praxi universalis Ecclesiæ Græcæ & Latinæ: De Latina constat. Item de Græca: Hæc enim est illius forma, teste Arcudio l. 5. Concord. „ Pater sancte, medice animarum & corporum, „ sana servum tuum hunc ab illa quæ ipsum deti„ net, corporis & animæ infirmitate".

5°. Suadetur congruentiis. 1°. Quia suscipiens hunc Sacramentum, est viribus propriis destitutus ad exercendos actus virtutum, qui sunt necessarii ad uberiorem fructum Sacramenti, & ideò indiget orationibus sublevari. 2°. Quia datur exeuntibus, qui jam desinunt esse de foro Ecclesiæ, & in solius Dei, ad cujus tribunal sisti debent, manu requiescunt; undè & ei per orationem committuntur. 3°. Quia hoc Sacramentum non habet infallibiliter aliquem effectum qui semper ex operatione Ministri sequatur, etiam omnibus, quæ sunt de essentia Sacramenti ritè peractis, ut est caracter in Baptismo, Confirmatione & Ordine, Transsubstantiatio in Eucharistia, remissio peccatorum in Pœnitentia, existente contritione, quæ est de essentia Sacramenti Pœnitentiæ, non autem de essentia hujus Sacramenti: Ita ut positis omnibus essentialibus possit hoc Sacramentum esse validum, & tamen nullum prorsùs habere effectum, neque spiritualem propter indispositionem subjecti, neque corporalem, quia non expedit: Et ideò in hoc Sacramento, non potest esse forma indicativi modi, sicut in aliis Sacramentis. Ibid.

Obj. 1°. Albertus magnus, & S. Bonaventura referunt hanc antiquam formam, quæ dicitur Ambrosiana, quòd putetur fuisse in usu in Ecclesia Mediolanensi tempore S. Ambrosii: „Ungo te oleo „ sanctificato, in nomine Patris & Filii & Spiri„ tûs sancti, ut more militis uncti, præparatus „ ad certamen, aëreas possis superare po„ testates". Arcudius laudat hanc Venetorum „ formam, quam dicit à Leone X. approbatam: „ Ungo te oleo sancto, ut hâc unctione prote„ ctus fortiter stare valeas adversùs aëreas cater„ vas in nomine Patris, &c". Plures alias referunt Menardus, Launoïus, Martene & alii scrutato-

tatores antiquitatum: Atqui hæ formæ sunt indicativæ: Ergo.

Ib. ad 3. Respondet S. Th. quòd verba illa indicativi modi, quæ secundùm morem quorumdam præmittuntur orationi, non sunt forma hujus Sacramenti, sed sunt dispositio ad formam, in quantum intentio Ministri determinatur ad actum illum per illa verba. Et nota S. Th. referre tantùm in argumento hæc prima verba: „ Ungo hos oculos „ oleo sanctificato in nomine Patris, &c." Dato tamen in his verbis quæ retulimus contineri formam essentialem.

R. 2°. has formas non esse solùm indicativas, sed etiam deprecativas: Hæc enim verba, *ut possis, ut valeas in nomine Patris*, &c. dicuntur optativè, quod est deprecari Deum, ut tanquam causa principalis hunc effectum producat. Similis est illa quâ utuntur Atrebatenses circà eos qui non sunt morti proximi: „ Ungo hos oculos oleo „ sanctificato in nomine Patris & Filii & Spiri- „ tûs sancti, ut quidquid illicito visu deliquisti, „ hujus olei unctione expietur, per Christum „ Dominum nostrum". Idem dicendum de aliis similibus antiquis formulis. Quòd si quædam proferantur nullo modo deprecativæ, censemus fuisse insufficientes, nec unquam ab Ecclesia probatas.

Obj. 2°. Ex his verbis; *Baptisantes eos*, &c. colligimus hanc formam: *Ego te baptiso:* Ergo ex his: *Ungentes eum*, colligere debemus istam: *Ego te ungo*.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd his verbis, *ungentes eum*, præmittatur, *orent super eum:* Ex quo colligitur hæc verba, *ungo te*, non esse formam, nisi deprecativè proferantur; nihil autem tale legimus in his verbis, *baptisantes eos*. Quin imò retorqueo argumentum: Ex eo quòd Scriptura dicat: *Baptisantes eos in nomine Patris*, &c. colligimus expressionem Trinitatis pertinere ad formam essentialem Baptismi: Ergo ex eo quòd dicat, *orent super eos, ungentes*, colligitur orationem pertinere ad formam essentialem.

Inst. 1°. Effectus orationis non est infallibilis: Atqui tamen effectus sacramentalis quantùm est ex se, est infallibilis: Ergo.

R. D. Ant. Effectus orationis ut est opus operantis non est infallibilis, C. Ut est opus ex institutione Christi elevatum ad esse sacramentale, N.

Inst. 2°. Juxtà S. Thomam 3. p. q. 84. a. 3. ad 1. in absolutione sacramentali, non sufficit dicere, misereatur tui Deus; quia per talia verba Sacerdos non significat absolutionem fieri, sed petit ut fiat: Ergo similiter hìc.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd in Sacramento Pœnitentiæ Sacerdos agat Judicem; Judicis autem est proferre sententiam; quæ ratio non currit in hoc Sacramento.

Inferes 1°. Ergo saltem Sacerdos non causat gratiam quam petit tantùm dari.

R. N. Illationem: Quia hoc ipso quo profert formam à Christo institutam ad causandam gratiam, sivè sit deprecatoria sivè indicativa, gratiam causat.

Inferes 2°. Ergo Sacerdos voluntariè distractus in collatione hujus Sacramenti nihil efficit; non enim orat, cùm, secundùm nos, attentio saltem virtualis requiratur ad orationem.

Quidam concedunt illationem: At meliùs videtur neganda; quia validitas Sacramenti non pendet ab oratione Sacerdotis, ut est opus operantis, sed ut est Sacramentalis & habet efficaciam ex meritis Christi. Nec refert quòd ipse ut persona particularis non oret, manet enim nihilominùs forma deprecativa, & per ipsum tanquam per Ministrum Ecclesia orat, ut fit in orationibus communibus.

Petes 1°. Quæ verba formæ suprà descriptæ sint essentialia?

R. hoc verbum, *Sanctam*, non esse essentiale, illius enim non meminerunt Florentinum & Trid. neque hæc, *& suam piissimam misericordiam;* quia sufficienter indicatur misericordia, per Tò *indulgeat:* Neque ista, *In nomine Patris*, &c. quia Infirmi non unguntur ut confirmati ad defendendam fidem, cujùs præcipuum objectum est Trinitas. Ista verò, *per istam unctionem*, aut alia unctionem saltem implicitè significantia, sunt essentialia; quia aliàs, cùm oleum sit indifferens ad multa, non satis determinaretur per formam ad unctionem; sicut si in Baptismi forma omitteretur *te baptiso*, ut suo loco vidimus. Dixi; aut alia unctionem saltem implicitè significantia: Quia in hac forma Græcorum: *Pater sancte, Medice animarum & corporum sana*, &c. unctio importatur tantùm implicitè per Tò *Medice* & *sana*. Item ista; *Indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti*, sunt essentialia, utpotè per quæ significatur effectus principalis Sacramenti. Quidam tamen negant de istis verbis, *quidquid deliquisti;* quia existimant sufficienter significari per Tò *Indulgeat:* At falluntur: Significatio enim hujus verbi, *indulgere*, longè latior & generalior est, quàm istorum, condonare seu remittere delicta. *Indulgeo*, inquit Calepinus, significat *obsequor, consentio, inservio, facilè concedo, plus æquo remitto:* Undè omittendo *quidquid deliquisti*, non significaretur determinatè principalis effectus Sacramenti, qui est remissio peccatorum.

Superest dubium de expressione cujuslibet sensûs, dicendo *per visum, per auditum*, &c. an sit essentialis? Quidam negant, quia in forma Græcorum, Ambrosiana & Veneta, quas diximus valere, omittitur. Alii affirmant, quia per unam unctionem & formam illi respondentem, non remittuntur quorumcumque peccatorum reliquiæ, sed eorum tantùm quæ per illum sensum particularem commissa sunt, & ideò videtur exprimendus. At fortè posset dici hanc rationem esse convenientem, sed non cogentem. Quidquid sit, res est dubia, & ideò nunquam omittenda expressio sensuum. Item quamvis absque iis, quæ diximus non esse essentialia, subsisteret Sacramentum, peccaret tamen, qui ea omitteret, graviter, vel leviter pro quantitate aut qualitate materiæ.

Petes 2°. Utrùm hoc Sacramentum non obstantibus pluribus materiis & formis, sit unum?

R. affirmativè; Quia illæ plures materiæ & formæ partiales ordinantur ad unum & eundem finem seu effectum, scilicet ad significandam & causandam perfectam curationem vulnerum spiritualium, ad quod requiritur quòd Medicina applicetur diversis radicibus vulnerum: Sacramentum autem cùm sit artefactum morale, desumit unitatem ab unitate finis ad quem ex institutione Christi ordinatur; sicut licèt in domo sint plures partes, quia tamen ad unum totalem finem ordinantur, constituunt unam domum, unum ædificium. ib. a. 2. o.

ARTICULUS IV.

De Effectibus Extremæ - Unctionis.

Extremæ Unctionis effectus recenset Trid. sess. 14. cap. 2. hoc modo: „ Res porrò & effe- „ ctus hujus Sacramenti illis verbis explicatur: „ *Et oratio fidei salvabit infirmum: & alleviabit* „ *eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur* „ *ei:* Res etenim hæc, gratia est Spiritûs sancti, „ cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expian- „ da, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti „ animam alleviat & confirmat, magnam in Deo „ divinæ misericordiæ fiduciam excitando, quâ „ infirmus sublevatus, & morbi incommoda ac „ labores leviùs fert, & tentationibus Dæmonis „ calcaneo insidiantis, faciliùs resistit, & sani- „ tatem corporis interdùm, ubi saluti animæ ex- „ pedierit, consequitur.

Controvertitur inter Theologos quis ex illis effectibus sit primarius & principalis, seu ad quem primò per se & principaliter sit instituta Extrema-Unctio? Bellarminus quem sequitur Tournely cum quibusdam aliis, assignat remissionem peccatorum tàm mortalium quàm venialium, post

Confessionem & Communionem remanentium sivè quia omissa sunt inadvertenter in Confessione, sivè quia post Confessionem & Viaticum commissa sunt. Scotus & Scotistæ assignant remissionem peccatorum venialium tantùm. Thomistæ cum suo Duce, gratiam seu augmentum gratiæ corroborantis animam contrà torporem & debilitatem ad actus virtutum, relictam ex peccatis præcedentibus, aliasque tentationes ac difficultates ex parte dæmonis aut aliundè tunc occurrentes.

Hicq.30. a. 1. o. Dico 1°. Primarius & principalis effectus Extremæ-Unctionis non est remissio peccatorum sivè mortalium, sivè venialium.

Ibid. Prob. prima pars: Extrema-Unctio est instituta per modum curationis & sanationis: Atqui medicatio & sanatio supponit vitam in eo quem sanat: Ergo Extrema-Unctio supponit vitam spiritualem, consequenter absentiam peccati mortalis per quod vita animæ tollitur.

Confir. Secundùm omnes Theologos sunt tantùm duo Sacramenta mortuorum, scilicet Baptismus per modum generationis, & Pœnitentia per modum suscitationis: Atqui si Extrema-Unctio sit instituta per se primò ad remittenda peccata mortalia, erit etiam Sacramentum mortuorum: Ergo. Multas differentias excogitat Tournel, inter Baptismum & Pœnitentiam ex una parte, & Extremam Unctionem ex altera, sed nulla evincit Extremam-Unctionem, si sit primariò instituta ad remittenda peccata mortalia, non esse Sacramentum mortuorum.

Ibid. Prob. secunda pars 1°. Sacramentum Pœnitentiæ, vi suæ institutionis, sufficiens est ad tollenda omnia peccata venialia: Ergo non debuit aliud institui pro eorum remissione.

3.p.q.65. a.1.ad 8. 2°. Nullum Sacramentum novæ Legis est per se primò institutum contrà peccata venialia: Ergo. Prob Ant. In quolibet peccato gratia infunditur: Atqui ad remissionem peccati venialis non requiritur infusio gratiæ: Ergo.

3°. Si hoc Sacramentum esset directè institutum ad remissionem venialium, deberet ministrari tàm sanis quàm infirmis: Atqui, &c. Ergo.

Si dicas effectum hujus Sacramenti non esse remissionem venialium simpliciter, sed remissionem in exitu seu finalem, ne sint impedimentum gloriæ; quia congruebat ut à venialibus, in quæ frequenter labimur, etiam post acceptum Pœnitentiæ & Eucharistiæ Sacramentum, mundaremur antè hujus mundi exitum.

Contrà: Ex hac Responsione sequitur 1°. Quòd non debeat conferri hoc Sacramentum nisi in ipso articulo mortis, quando non est ampliùs periculum peccandi. 2°. Quòd debeat conferri damnatis ad mortem: Utrumque autem est falsum. Insuper in Sacramento quod est primariò institutum ad remittenda peccata, non attenditur ad tempus præteritum, vel futurum, neque quòd committi iterùm non possint, sed sufficit quòd commissa sint & possint deleri.

ibid. Dico 2°. Effectus primarius & principalis Extremæ-Unctionis est gratia seu augmentum gratiæ habitualis connotantis specialia auxilia, contrà proclivitatem in malum, torporem & debilitatem ad bonum ex peccatis præcedentibus relictas, quæ ideo dicuntur reliquiæ peccatorum.

Ibid. Prob. Hoc Sacramentum cùm sit medicatio & sanatio, est primario & principaliter institutum contrà hos defectus quibus homo spiritualiter infirmatur, ut non habeat perfectum vigorem ad actus vitæ, gratiæ, vel gloriæ: Atqui hic defectus nihil aliud est, quàm quidam languor, debilitas & ineptitudo ad hos actus, quæ in nobis relinquuntur ex peccato originali vel actuali: Ergo.

Confir. Effectus absolutus proprius & principalis hujus Sacramenti, est tollere reliquias peccatorum, ut dicit Trid. citatum: Atqui per reliquias peccatorum, nihil aliud intelligi potest quàm iste languor & ista debilitas ad actus virtutum: Ergo. Prob. Min. Non potest intelligi per reliquias peccatorum, macula seu reatus pœnæ æternæ, hæc enim tolluntur per Pœnitentiam: Non reatus pœnæ temporalis; tùm quia contrà hunc etiam ordinatur secundariò Sacramentum Pœnitentiæ; tùm quia si remissio hujus reatûs foret effectus principalis & primarius Extremæ-Unctionis, sequeretur quòd infirmus recipiens hoc Sacramentum cum debita dispositione, nihil ampliùs haberet luendum; Sacramentum enim infallibiliter operatur suum effectum primarium in subjecto bene disposito: Non fomes peccati, aut habitus vitiosus; quia utrumque remanet in infirmo uncto: Non denique peccata post Confessionem & Viaticum commissa: Patet ex prima Conclusione; sed insuper, ut aliquid sit reliquia alterius, non sufficit quòd illi succedat, sed debet habere aliquam connexionem cum ipso tanquam pars vel effectus illius; sic partes ciborum in prandio remanentes dicuntur reliquiæ prandii, quia sunt partes illius, sic macies, pallor, debilitas, dicuntur reliquiæ morbi quia sunt effectus illius: Nox verò non dicitur reliquia diei, neque dies reliquia noctis, licèt sibi succedant: Atqui peccata post Confessionem & Communionem commissa sæpè nullam habent connexionem cum præcedentibus ut pars aut effectus illorum: Ergo.

Hæc porrò gratia sanans, quam ponimus pro effectu primario & principali hujus Sacramenti, corroborat animam, tùm ad superandum tentationes & insultus dæmonum tunc maximè urgentes, tùm ad leviùs & faciliùs ferenda morbi incommoda, spemque erigit in divinam misericordiam: Sic enim sanatur languor & debilitas ad bonum; ac tandem remittit peccata, si quædam reperiantur non solùm ex ratione generica Sacramenti, quatenùs confert gratiam incompossibilem cum peccato, quod est commune omnibus Sacramentis; sed etiam ut videtur ex sua ratione specifica, & institutione, non quidem primaria, sed secundaria; dicit enim Jacobus, & post ipsum Tridentinum citatum, esse institutum ad remissionem peccatorum si quæ sint. Primum asserit Auctor, secundum non negat.

Obj. Remissio peccatorum assignatur pro effectu hujus Sacramenti à S. Jacobo & à Tridentino citato: *Si in peccatis sit*, inquit Apostolus, *remittentur ei. Delicta*, inquit Concilium, *si quæ sint adhuc expianda, abstergit*; Ergo.

R. nos etiam dicere remissionem peccatorum esse effectum hujus Sacramenti, sed secundarium nec aliquid plus ex his auctoritatibus potest evinci, maximè cùm loquantur conditionatè: Effectus enim principalis & primarius alicujus Sacramenti semper & absolutè sequitur, nisi recipiens ponat obicem.

Inst. 1°. Ille est effectus primarius & principalis Sacramenti, qui importatur in ejus forma: Atqui remissio peccatorum importatur in forma Extremæ-Unctionis; fert enim, *quidquid deliquisti*, &c. Ergo.

R. 1°. Hunc effectum non importari in formulis Ambrosiana, & Veneta, ut vidimus, quas tamen ut validas recipiunt nobiscum Adversarii.

2°. D. Maj. Ille est effectus primarius & principalis Sacramenti, qui importatur in ejus forma independenter à materia, N. In ejus forma cum materia seu proportionaliter ad materiam, C. Totum enim Sacramentum significat: Porrò materia seu Unctio significat sanationem & curationem quæ supponit vitam, consequenter absentiam peccati: „ Nam unctio, inquit Trid. Sess. 14. cap. 1. „ aptissimè Spiritus sancti gratiam quâ invisibi„ liter anima ægrotantis inungitur, repræsentat." Dicendum itaque hîc poni causam pro effectu, & per Tò *Deliquisti* seu *delicta*, intelligi effectus seu reliquias delictorum, quo sensu Apostolus Rom. 7. fomitem relictum ex peccato originali appellat peccatum: Sic etiam loquitur S. Th. hic a. 1. o. dùm dicit: „ Per hoc Sacramentum pec„ cata semper remitti, non quoad culpam, quia „ non semper invenit, seu quoad debilitatem

„ tem prædictam quas dicimus reliquias pec- „ cati.

Inst. 2°. Potest contingere quòd Infirmus post Sacramentum Pœnitentiæ & Eucharistiæ committat peccatum mortale, cui non se credat obnoxium, aut quòd non ritè priorem Confessionem & Communionem perfecerit, & illud item ignoret: Videtur autem ad Providentiam Dei pertinere, ut sit aliquod Sacramentum hosum peccatorum remissivum, quod non est aliud quàm Extrema-Unctio: Ergo.

R. ad hos casus rarò contingentes sufficere quòd Extrema-unctio secundariò remittat peccata.

Inst. 3°. Ex S. Th. 4. cont. Gentes cap. 73. ubi dicit: „ Contingit quòd homo omnium peccato- „ rum quæ commisit, notitiam vel memoriam non „ habet, ut possit per pœnitentiam singula expur- „ gare, à quibus oportet hominem in suo exitu per „ hoc Sacramentum emundari. " Et in Supp. q. 30. a. 1. „ Si invenit peccatum aliquod, inquit, vel „ mortale, vel veniale, quoad culpam tollit ipsum, „ dummodò non ponatur obex ex parte recipien- „ tis: " Ergo. Ità Honoratus Tournely.

R. mirum sane & plusquam mirum S. Thomam docere opinionem eo ipso in loco, in quo ipsam ex professo impugnat, nostræ enim probationes sunt ejus rationes loco citato Sup. quas sic concludit: „ Undè dicendum quòd *principalis effectus* hujus „ Sacramenti est remissio peccatorum quoad *reli-* „ *quias* peccati, & *ex consequenti*, etiam quoad „ culpam, si eam inveniat. " In verbis autem ex eodem articulo objectis, oscitanter admodùm, ne quid plus dicam, omissa sunt hæc immediatè præcedentia: „ Sed quia hoc robur gratia facit, quæ „ secum non compatitur peccatum, ideò *Ex con-* „ *sequenti*, si invenerit peccatum, &c. " Eodem sensu intelligendus est textus ex 4. cont. Gent. de remissione peccati, quoad reliquias, & ex consequenti, & secundariò quoad culpam.

Ib. a. 2. o. Dico 3°. Effectus secundarius Extremæ-Unctionis est sanitas corporalis non absolutè, sed conditionatè, si animæ expediat.

Indicatur hìc effectus his Jacobi verbis: *Oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus*; salus enim ista & alleviatio, sic primariò spectat animam, ut etiam secundariò comprehendat sanitatem corporis; & ità asseritur à Concilio Florent. in Decreto unionis, & à Trid. citato.

Ibid. Hanc autem sanationem corporalem facit, non ex proprietate naturali materiæ, sed ex virtute divina, quæ rationabiliter operatur: Et quia ratio operans nunquam inducit secundarium effectum, nisi secundùm quod expedit ad principalem, ideò ex hoc Sacramento: non semper sequitur corporalis sanatio, sed quando expedit ad sanationem spiritualem, & tunc semper eam inducit, dummodò non sit impedimentum ex parte recipientis.

Si dicas indè sequi sanitatem, quandoque fore miraculosam, quandò nempè tanta est violentia morbi, ut sanari non possit naturaliter: Atqui tamen effectus Sacramenti non dicitur miraculosus: Ergo. R. Quòd quamvis hic effectus superet vires naturæ; quia tamen, attentâ virtute quam Deus Sacramento indidit quæque juvat causas naturales, producitur secundùm potentiam ordinariam, ideò non dicitur miraculosus.

Petes: Quandonam istud Sacramentum producit suum effectum, an post primam, an post ultimam unctionem?

Ib. a. 1. ad 3. R. Producere post ultimam; quia cùm secundùm nos, omnes quinque unctiones sint de essentia Sacramenti, non est completum nisi post quintam unctionem, non producit autem effectum, nisi sit essentialiter completum. „ Quandò, inquit „ Auctor, sunt multæ actiones ordinatæ ad eun- „ dem effectum, ultima est formalis respectu „ omnium præcedentium, & agit in virtute ea- „ rum; & ideò in ultima actione, gratia infun- „ ditur, quæ effectum Sacramento præbet. "

ARTICULUS V.

De Ministro Extremæ-Unctionis.

Dico: Solus Sacerdos est Minister Extremæ-Unctionis. Ib. q. 31. a. 1. & 2. c.

Prob. Ex illo Jacobi: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ*, &c. per Presbyteros autem intelligi, non ætate seniores è populo, ut contendunt Hæretici, sed Sacerdotio initiatos evincunt momenta sequentia. 1°. Quia licèt vox Græca *Presbyter*, secundùm etymologiam, significet ætate seniorem; attamen in Scriptura novi Testamenti, ubicumque agitur de muniis Ecclesiasticis, per Presbyteros nunquam intelliguntur ætate seniores, sed gradus & Sacerdotii dignitate majores, ut Act. 14. v. 12. 15. v. 2. 1. ad Timoth. 5. v. 17. & 19. 1. Petri 5. v. 1. item initio 2. & 3. Joannis. 2°. Jacobus non dicit *Presbyteros* simpliciter, sed *Presbyteros Ecclesiæ*, apertè significans se eos intelligere, non qui præsunt Communitati sæculari, sed Ecclesiæ. 3°. Quia dicit inducendos esse Presbyteros, ut orent super infirmum, ut illum ungant in nomine Domini, & indè allevietur, ac remittantur ei peccata; quæ omnia non ætate senibus, sed Sacerdotibus competunt: Ad hæc enim, ut patet impertinens est ætas senilis. 4°. De Sacerdotibus intellexerunt tres laudati art. 1. 5°. Perpetuus Ecclesiæ usus. 6°. Denique pariter Concilium Florent. & Trid. in cujus sess. 14. can. 4. sic definitur: „ Si quis „ dixerit Presbyteros Ecclesiæ, quos B. Jacobus „ adducendos esse ad infirmum inungendum hor- „ tatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordi- „ natos, sed ætate seniores in quavis communi- „ tate, ob idque proprium Extremæ-Unctionis „ Ministrum, non esse solum Sacerdotem; ana- „ thema sit. " Undè conclusio est de fide.

Suadetur rationibus. 1°. Sacramentum Extremæ Unctionis est consummativum Pœnitentiæ, ut dicit Trid. sess. 14. cap. 1. & patet ex ejus institutione: Ergo illius administratio pertinet ad eos ad quos pertinet Sacramenti Pœnitentiæ administratio, qui sunt Sacerdotes, consummatio enim operis pertinet ad digniorem Ministrum. 2°. Quandoque ætate juvenes provehuntur ad Sacerdotium aut Episcopatum, ut Timotheus; absurdum autem foret his præferri senes Laïcos, in hac sacra Unctione perficienda.

Dices: Innocentius I. Epist. ad Decentium, explicans hæc Jacobi verba: *Infirmatur quis*, &c. dicit: „ Non est dubium de fidelibus ægrotanti- „ bus intelligi debere, qui sancto oleo Chrisma- „ tis perungi possunt, quo ab Episcopo confecto „ non solùm Sacerdotibus, sed omnibus Christia- „ nis uti licet, in sua aut suorum necessitate in- „ ungendo. " Et venerab. Beda in cap. 5. Epist. S. Jacobi monet infirmos ut „ Seniorum adjutorio „ curari se meminerint, neque ad juniores mi- „ nusque doctos causam suæ imbecillitatis defe- „ rant: " Ergo.

R. Hæc duo testimonia sensu hæreticorum intellecta, sibi contradicere; juxtà primum enim quilibet fidelis est Extremæ-Unctionis Minister; juxtà secundum, seniores tantùm sunt Ministri. Hæc ipsi concilient antequam ea nobis opponant. Sed hoc præmisso.

Ad Innocentium, R. 1°. Cum Dom. Soto quem plures sequuntur, intelligendum non esse de Unctione Sacramentali, sed de Christiano & pio Ritu ad sanitatem corporis recuperandam, secundùm morem hujus temporis, ut refert Auctor hìc a. 1. in a. s. c. de Solitariis Ægyptiacis, & de S. Genovefa. Hæc interpretatio est Dominici Soto, quam plures amplectuntur. Nec refert quòd postea loquatur de unctione Sacramentali, dùm statim subjungit: „ Cæterùm illud superfluum vi- „ demus adjectum, ut de Episcopo ambigatur, „ quod Presbyteris licere non dubium est: " Nihil enim obstat quod in una periodo loquatur de

de Unctione Sacramentali, & in altera de non Sacramentali, cùm id exigit amplitudo materiæ: Imò hæc verba sequentia probant ipsum in prioribus non fuisse locutum de Unctione Sacramentali, alioquin ineptè adjecisset eam licere Episcopis, quam concessisset Laïcis; Aut non dixisset eam licere Episcopis, cùm liceat Presbyteris, sed, cùm liceat ipsis Laïcis.

R. 2°. Juxtà aliam explicationem, etiam benè probabilem Bellarmini, Jansenii Gandensis, Estii, Sylvii, &c. Innocentium in prioribus verbis locutum fuisse de Unctione passiva & non activa & Tò *inungendo*, intellexisse passivè, non activè: Sic enim absolutè positum sæpè habet significationem passivam; ut dùm Virgilius Eclogâ 7. dicit: *Frigidus in pratis cantando* (id est dùm cantatur) *rumpitur anguis:* Hanc interpretationem esse legitimam, colligitur 1°. Quia si Innocentius in prioribus verbis dixisset Laïcos esse Ministros hujus Sacramenti, non adjecisset in sequentibus, id licere Episcopis, quod licet Presbyteris, sed dixisset, id omnibus promiscuè, & Episcopis, & Presbyteris, & Laïcis licere. 2°. Quia si *Inungendo* sumeretur activè & non passivè, sequeretur quòd infirmi possent se ipsos sacramentaliter ungere; dicit enim: *In sua, aut suorum necessitate inungendo.*

Ad Bedam, R. Ipsum ibi loqui de Confessione, ut patet ex his verbis; *Causam suæ imbecilitatis referant*; & meritò consulit quantùm ad hoc, accedendum esse ad seniores potiusquam ad juniores & minùs doctos. Intelligebat enim Beda textum Jacobi, non solùm de Extrema-Unctione, sed etiam de Sacramento Pœnitentiæ, propter verba quæ sequuntur in Apostolo; *Confitemini alterutrum peccata vestra*: Undè hæc verba; *Infirmatur quis in vobis*, &c. interpretatur non solùm de corporis, sed etiam de animæ infirmitate. At paulò post verba quæ objiciuntur, dicit: „ Orent „ super eum ungentes oleo...... Ecclesiæ con„ suetudo tenet, ut infirmi oleo consecrato un„ gantur *A Presbyteris*, & oratione comitante „ sanentur ".

Petes 1°. Utrùm quilibet Sacerdos possit hoc Sacramentum conferre?

R. Potest quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, aut degradatus validè conferre: Non potest licitè, nisi sit Parochus aut alter de ejus licentia.

Ratio primæ partis est, quia potestas validè conferendi hoc Sacramentum, non inest Sacerdoti ratione jurisdictionis, licèt hæc requiratur, ut licitè conferatur, sed ratione Ordinis: Non enim dixit S. Jacobus; inducat Parochum aut Episcopum, sed *Presbyteros:* Neque hoc Sacramentum exercetur per modum judicii, sicut Sacramentum Pœnitentiæ quod ideò requirit jurisdictionem in judice.

Ratio secundæ partis est: Quia ad Pastorem pertinet pascere oves, quod officium potissimùm exercetur in administratione Sacramentorum. Et ideò Baptismus quamtumvis necessarius, debet tamen, extrà casum necessitatis, ministrari à Parocho.

Hinc Clementina de Privilegiis l. 5. tit. 7. cap. 1. excommunicantur ipso facto excommunicatione Papæ reservatâ, Religiosi, qui sinè Parochi licentia, Clericis aut Laïcis Sacramentum Extremæ Unctionis, vel Eucharistiæ ministrant, matrimoniavè solemnisant. Id tamen intellige secundùm communem Interpretationem contrà Navarrum, extrà casum necessitatis; Si enim Pastor esset absens, aut si præsens nollet conferre Sacramentum, posset alter quilibet Sacerdos, sivè Sæcularis, sivè Regularis, licitè & absque periculo censuræ, illud administrare: Intentio enim Ecclesiæ fuit impedire ne Regulares prætextu privilegiorum involarent in jura Pastorum, non verò fraudare fideles hoc salubri Sacramento, dùm necessitas urget.

Petes 2°. Quot requirantur Sacerdotes in administratione hujus Sacramenti?

R. 1°. Diversam in hoc fuisse, & etiamnum esse Ecclesiæ disciplinam. Græci, teste Arcudio l. 5. concord. Allatio de consens. Ecclesiæ Orient. & Occident. cap. 16. Goario in Euchologio Græcorum & Simeone Thessalon. l. de Sacramentis, advocant septem Sacerdotes, aut saltem tres. Ecclesiam Latinam etiam plures olim adhibuisse, colligimus ex libro Sacramentorum S. Gregorii pag. 253. apud Menardum, ubi legitur: *Multi enim Sacerdotum infirmos perungent insuper in quinque sensus.* Item ex codice Rotaldi & S. Remigii Rhemensis; Ex Raynero qui refert Valdenses hoc Sacramentum contempsisse, eò quòd ad illius administrationem advocarentur plures Sacerdotes, quorum quisque pretium exigebat: Undè dicebatur Sacramentum divitum: Ex S. Thoma l. 4. cont. Gent. cap. 73. ubi dicit: „ Quia hoc Sacramen„ tum perfectæ curationis effectum habet, & in eo „ requiritur copia gratiæ, competit huic Sacra„ mento quòd multi Sacerdotes intersint, & quòd „ oratio totius Ecclesiæ, effectum hujus Sacra„ menti adjuvet: " Et ex S. Carolo qui in Concilio Mediolanensi 4. p. 2. cap. 6. admonet, ut ministraturus Extrema-Unctionem, quot commodè potest, Presbyteros & Clericos advocet, „ qui ipsum ministrantem & precantem pietatis „ orationisque studio, in eo ministerio adjuvent: " Ubi nota plures Sacerdotes requiri, saltem à D. Thoma & S. Carolo, non ut omnes Sacramentum administrent, sed ut precibus suis ministrantem adjuvent.

R. 2°. Absolutè sufficere unum Sacerdotem ad collationem hujus Sacramenti. *l. 4. cont. gent. c. 73.*

Prob. 1°. Ex Jure cap. *Quæsivit* extrà tit. 40. de verborum significationibus, ubi Alexander III. ait „ quòd Sacerdos, uno præsente Clerico, & „ etiam solus potest infirmum ungere: " Idem definivit Benedictus XIV. feliciter regnans constit. *Etsi Pastoralis* super Ritibus Græcorum §. 5.

2°. Ex S. Th. citato: „ Si tamen, inquit, unus „ solus Presbyter adsit, intelligitur hoc Sacramen„ tum perficere in virtute totius Ecclesiæ, cujus „ minister existit & cujus personam gerit. "

3°. Ex variis exemplis antiquis, S. Eugendi sextọ sæculo, S. Mauræ à solo Prudentio Tricassino unctæ, & aliis apud Edmundum Martene.

4°. Ex Rituali Romano Pauli V. & praxi totius Ecclesiæ Latinæ. Denique non est ratio cur ad hoc Sacramentum, potiùsquam ad cætera, non sufficiat unus Sacerdos.

Unum dumtaxat opponi potest, scilicet illud Jacobi *Inducat Presbyteros.* Sed ut jàm superiùs monui, id dictum est per *Enallagen* seu mutationem numeri, quasi dixisset, aliquem ex Presbyteris, sicut solemus dicere nos confiteri peccata Sacerdotibus, id est alicui ex Sacerdotibus, quæ figura non est infrequẹns in Scriptura & Patribus: Sic Math. 27. dicitur: *Latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*, id est, unus ex latronibus, ut habetur Luc. 23. similiter ibid. *Illudebant autem ei & milites accedentes & acetum offerentes ei;* & tamen id ab uno tantùm factum narrant Math. 27. & Marc. 15. Sic etiam Augustinus Serm. 33. de diversis, nunc 324. scribit mulierem detulisse infantem à S. Stephano resuscitatum ad Presbyteros baptisandum, id est ad aliquem Presbyterorum: Similiter. l. 3. de consensu Evang. cap. 16. pluries. Vide Estium in Epist. Jacobi. Insuper dato Jacobum intellexisse plures Presbyteros, evinci non potest eos requisivisse ad necessitatem Sacramenti, & non potiùs ad solemnitatem, uno scilicet conferente Sacramentum, aliis juvantibus & orantibus, ac quasi per manum illius ungentibus, eo ferè modo quo ad consecrationem Episcopi plures concurrunt, uno tantùm consecrante secundùm probabilem sententiam.

Petes 3°. Utrùm hoc Sacramentum à pluribus collatum sit validum?

R. sub distinctione: Si unus ungat & alter formam proferat, est invalidum; quia dùm materia pro-

proxima Sacramenti est actio Ministri, debet ab eo determinari per formam, ut patet in Baptismo, Confirmatione & aliis; idque colligitur ex verbis Jacobi, *Orent super eum ungentes*, quibus innuitur eundem esse qui ungit & qui orat, seu formam profert: Atque ita definivit laudatus Pontifex hodiernus in Constitutione superiùs citata. Quòd si ritus contrarius legatur in quibusdam antiquis codicibus, ut quidam referunt; respondendum, vel hos codices esse mendosos, vel esse abusum, qui, insciâ Ecclesiâ, apud aliquos irrepsit.

Si verò dùm unus ungit unum sensum, proferendo formam huic Unctioni respondentem, alter simul vel successivè ungat alterum sensum similiter cum partiali forma respondente, validum est Sacramentum; quia cùm constet pluribus materiis & formis partialibus, potest à pluribus validè confici, sicut contingeret in Sacramento Eucharistiæ si unus consecraret panem, & eo deficiente alter vinum. Hoc tamen est illicitum, quia est contrà praxim Ecclesiæ, nisi fortè in casu necessitatis, dùm crederetur moriturus infirmus, priusquam unus omnes Unctiones perfecisset.

ARTICULUS VI.

De subjecto Extremæ-Unctionis.

Ibid. q. 32. a. 1. & 2. o. DICO 1°. Extrema-Unctio non debet conferri nisi infirmis, iisque periculosè decumbentibus.

Prob. prima pars 1°. Ex illo Jacobi: *Infirmatur quis in vobis*. Et, *Oratio fidei salvabit infirmum*. 2°. Ex Synodis Florentina & Tridentina mox citandis. 3°. Ex Patribus art. 1. laudatis. **Ib. a. 1.* 4°. Ex perpetua Ecclesiæ praxi. * 5°. Ratione: Quia quæ geruntur interius in Sacramentis, significantur per aliquid exterius, sicut ablutio interior in Baptismo significatur per ablutionem exteriorem: Atqui Extrema Unctio confertur per modum curationis interioris: Ergo significari debet per curationem corporalem quæ supponit infirmitatem.

Si dicas Pœnitentiam esse suscitationem interiorem & tamen non significatur per suscitationem exteriorem, non enim pœnitens debet esse corporaliter mortuus. R. quòd quamvis Pœnitentia, sit equidem suscitatio, non confertur tamen per modum suscitationis, sed per modum judicii, quod etiam significatur exteriùs.

Oppones insuper praxim Græcorum, qui passim sanos ungunt, ut referunt Arcudius ipse natione Græcus l. 5. de Extrema Unctione, Allatius l. 3. de consensu Ecclesiæ Occid. & Orient. c. 13. & noster Goarius in notis ad Euchologium Græcorum.

Respondet ipse Arcudius hanc suæ gentis praxim, in quam acriter invehit, esse abusum, Sacris Litteris & Græcorum scriptorum testimoniis contrarium, quem quorumdam illitteratorum audacia & turpis lucri cupiditas invexerunt, ut reverà innuit ipsa forma quâ utuntur: „ Pater Sancte, „ *Medice* animarum & *Corporum*, *sana* servum „ tuum hunc ab illa, quæ ipsum detinet *Corporis* „ & animæ infirmitate".

Respondent Recentiores post nostrum Goar hanc Græcorum Unctionem non esse Sacramentalem, sed cæremonialem, quia quamvis fiat sub forma Sacramentali, *Pater Sancte*, *medice* &c. ut suprà; attamen ex adjunctis circumstantiis, atque ex intentione conferentium & suscipientium, non adhibetur ut Sacramentum, sed ut cæremonia. Nec refert etiam hanc Unctionem à quibusdam Recentioribus Græcis vocari Sacramentum, vel enim sumunt Sacramentum in latiori significatione, vel errant in notione Sacramenti. Hæc Goarii Responsio eò verior videtur quòd Latini nunquam Græcos hac in parte reprehenderint.

Prob. secunda pars 1°. Quia Tò *Infirmatur* & præsertim Tò *Infirmum* in textu Jacobi, juxtà Interpretes, significant græcè, deficientem & graviori morbo laborantem.

2°. Ex Florentino in Decreto unionis: „ Hoc „ Sacramentum, inquit, nisi Infirmo de cujus „ morte timetur, dari non debet". Quæ verba ex Angelico Doctore opusc. 5. citato mutuavit: Et ex Tridentino sess. 14. cap. 3. ubi ait: „ Declaratur etiam esse hanc unctionem Infirmis adhibendam, illis verò præsertim qui tàm periculosè decumbunt, ut in exitu vitæ constituti videantur: Undè & Sacramentum exeuntium nuncupatur". Ubi observanda est hæc particula, *præsertim*, quâ significatur, etiam periculosè ægrotantibus, licèt non tàm periculosè, ut videantur in exitu constituti, esse conferendum.

3°. Ex variis Conciliis Provincialibus & ex perpetua praxi totius Ecclesiæ saltem Occidentalis, quæ nullibi legitur unquam contulisse hoc Sacramentum nisi periculosè laborantibus.

4°. Ratione: Quia hoc Sacramentum est institutum ut ultimum remedium, quo homines in sua infirmitate juventur & immediatè disponantur ad gloriam: Undè dicitur Extrema-Unctio & Sacramentum exeuntium: Ergo nonnisi periculosè decumbentibus conferri debet. *Ib. a. 2.*

Si petas an post vel antè Viaticum sit conferendum?

R. viguisse olim apud plurimos consuetudinem, Extremam Unctionem præmittendi Viatico: Id constat ex Pœnitentiali Theodori Cantuariensis scripto circà finem septimi sæculi in quo legitur: „ Sacrâ unctione olei inuncti secundùm statuta „ Sanctorum Patrum, communione Viatici re„ ficiantur". Refertur cap. *Ab Infirmis* 1. causâ 26. q. 7. Item ex Capitularibus Caroli Magni c. 132. Ex Concilio Aquisgranensi anno 836. & ex pluribus aliis veteribus monumentis quæ referunt Launoïus, Martene, Van-Espene; & ex ipsis Recentiores Theologi: Imò Rituale Parisiense Eminentiss. Card. Noallii, teste Honorato Tournely, præscribit; „ ut quoties cum oleo Infirmo„ rum Viaticum ad ægrotum defertur, antequam „ æger Viaticum sumat, ungatur à Sacerdote". Neque ab ista praxi alienus videtur Auctor dum 3. p. q. 65. a. 3. o. scribit quòd „ per Extremam„ Unctionem præparatur homo ad dignè sumen„ dum corpus Christi.

Attamen hanc consuetudinem non fuisse generalem evincunt, sermo S. Cæsarii sexto sæculo in Appendice operum S. Augustini n. 65. in quo legitur: „ Quoties aliqua infirmitas supervenerit, „ corpus & sanguinem Christi, ille qui ægrotat, „ accipiat, & indè corpusculum ungat". M. SS. Pontificalis Romani vetustissimum asservatum Florentiæ in Conventu FF. Minorum Conventualium S. Crucis, teste Patre Mabillonio in itinere Italico p. 164. Capitularia Isaac Lingonensis qui adfuit Concilio Tullensi anno 859. in quo legitur: „ In infirmitate positi, absque dilatione recon„ cilientur, & Viaticum viventes accipiant, & „ benedictione sacrati olei non careant". Denique, omissis aliis, consuetudo Ecclesiæ Romanæ antiquissima, cujus initium non legitur, ideòque ex primis Patribus ortum habere creditur.

Et cùm ista praxis sit nunc communis, servanda est, sic tamen quòd ex justa causa, possit sinè piaculo contraria admitti, puta si infirmus ob vomitum, aut oppressionem subitam non possit communicare, & posteà cesset periculum vomitûs, aut recuperet usum sensuum, & perseveret infirmitas, priùs inunctus, potest licitè Eucharistiam recipere. Quin imò quidam volunt id licere ex solo melioris dispositionis ad Eucharistiam desiderio.

Cæterùm hæc secunda pars Conclusionis, non sic est intelligenda, quasi expectari debeat ultima vitæ periodus, in qua infirmus sensibus destitutus, jam agit animam, ut ungatur: Perversa est & perniciosa hæc praxis, quam immeritò Ecclesiæ imponunt Hæretici, quippè quæ à pluribus

bus Synodis Provincialibus damnatur maximè à Catechismo Romano 2. p. de Extrema Unctione n.18. ubi dicit eos gravissimè peccare qui „ illud „ tempus ægroti ungendi observare solent, cùm „ jam omni spe salutis amissâ, vita & sensibus „ carere incipiat: constat enim ad uberiorem Sacramenti gratiam percipiendam, plurimùm valere, si ægrotus, cùm in eo adhuc integra „ mens & ratio viget, fidemque & religiosam animi voluntatem offerre potest, sacro oleo liniatur. „ Sufficit ergo quod periculosè infirmetur, seu, ut dicit Auctor, quod ægritudo nata sit inducere mortem, & de periculo timeatur.

Ex dictis colliges 1°. Hoc Sacramentum collatum sano, aut non periculosè ægrotanti, esse irritum; quia cùm sit institutum pro periculosè decumbentibus, subjectum non est capax.

Colliges 2°. Non esse conferendum eis qui sano corpore sunt in periculo mortis, ut capite plectendi, prælium aut periculosam navigationem ingressuri, mulier proxima partui; quia licèt de eorum morte timeatur, non sunt tamen infirmi.

Colliges 3°. E contrà ungendos esse senes, qui licèt nulla speciali infirmitate detineantur, ipsa tamen decrepita senectute ad oculum deficiunt & creduntur proximè morituri; quia gravis senectus & virium deficientia morbus est. Item ungendi sunt veneno infecti, lethaliter vulnerati, &c. quia licèt vi vel fraude ab extrinseco illata infirmentur, verè tamen sunt infirmi. Item qui subito oppressi non petierunt, nec petere possunt Sacramentum, si Religionem Catholicam sint professi; quia indè præsumuntur illud desiderare, ut dictum est de Sacramento Pœnitentiæ.

Dubium est de muliere in ipso actuali partu periculosè laborante: Quidam negant, quidam affirmant, quibus subscribo; quia videtur vera infirmitas, ex ipsa pariendi difficultate orta. Dicit Steyaertius in Belgii partibus, accedente consuetudine, rem esse tutam.

ib. a. 3. & 4. Dico 2°. Neque pueris antè usum rationis, neque perpetuò amentibus conferri debet hoc Sacramentum: Quia est institutum contra reliquias peccatorum, sicut Sacramentum Pœnitentiæ, cujus est consummativum, est institutum contrà peccata: sicut ergo pueri & perpetuo amentes, sunt incapaces Sacramenti Pœnitentiæ, quia nunquam peccaverunt, ità & Extremæ Unctionis.

Dices: sunt capaces augmenti gratiæ: Ergo & hujus Sacramenti.

R. N. Conseq. Sicut enim, quamvis sint capaces augmenti gratiæ, non tamen ideo sunt capaces Sacramenti Pœnitentiæ, quia non est institutum pro illis, ità eadem ratione non sunt capaces Extremæ-Unctionis, licèt sint capaces augmenti gratiæ.

Inst. Potest ergà illos verificari forma hæc Extremæ-Unctionis: *Indulgeat*, &c. sicut verificatur forma Baptismi ergà illum, in quo nec est nec fuit peccatum originale, ut in B. Virgine secundùm piam sententiam; quia sicut significatio sacramentalis formæ Baptismi ex institutione Christi, non est, te abluo à peccato originali, sed tibi confero Sacramentum Baptismi, ut alibi diximus, ità significatio sacramentalis formæ hujus Sacramenti est, confero tibi Sacramentum Extremæ-Unctionis: Ergo sicut valet Baptismus in casu assignato, ità & Extrema-Unctio.

R. omisso Ant. N. Conseq. Disparitas est quod Baptismus non sit tantùm institutus ad deletionem peccati originalis, sed etiam ut homo incorporetur Christo & Ecclesiæ, fiatque capax aliorum Sacramentorum. At Sacramentum Extremæ-Unctionis est institutum contrà peccata actualia sicut Sacramentum Pœnitentiæ, cujus est complementum: Undè qui nunquam peccaverunt actualiter, neutrius sunt capaces: Sicut è contrà qui peccaverunt, quamvis nihil remaneat de peccatis, sunt utriusque capaces: Nec argumenta à pari hîc urgent, cum totum pendeat à voluntate Christi Sacramenta instituentis.

Omisi Ant. Quia potest negari; Non enim ergà pueros & perpetuò amentes, magis verificaretur forma sacramentalis Extremæ-Unctionis, quàm forma Pœnitentiæ: Utraque esset falsa, quia significaret conferri Sacramentum, quod non esset Sacramentum, cùm subjectum esset incapax, non secùs ac si mortuus, aut jam baptisatus baptisaretur.

Si instes: Juxtà S. Thomam suprà q. 30. a. 1. o. hoc Sacramentum conferri contrà debilitatem ex peccato actuali vel originali. R. S. Doctorem hîc a. 4. ad 3. sese explicare, cùm enim idem argumentum sibi opposuisset: Respondet quòd non detur contrà reliquias peccati originalis, nisi secundùm quod sunt per actualia peccata confortatæ.

Ex his colliges 1°. Probabiliùs loquendo non esse conferendum hoc Sacramentum his qui licèt potuerint peccare, nunquam tamen peccaverunt, si casus sit moraliter possibilis; neque B. Virginem hoc Sacramentum suscepisse, neque illius fuisse capacem, quippè quæ nunquam, nequidem venialiter peccavit.

Colliges 2°. E contrà conferendum esse amentibus qui aliquando habuerunt usum rationis, si ex professione Christiana præsumi possit, quòd illud voluissent si advertissent, sicut dictum est de subitò oppressis; quia jure præsumuntur peccasse. Neque obstat quòd Auctor hîc a. 3. & 4. requirat ad hoc Sacramentum motum liberi arbitrii, imò devotionem actualem; vel enim intelligit de dispositione convenienti & non necessaria, vel de motu liberi & actuali devotione quæ sit aut fuit, nec est revocata, quo sensu dicitur actualis; si quidem doceat. 3. p. q. 79. a. 8. quòd qui est voluntariè distractus in susceptione Eucharistiæ, possit consequi augmentum gratiæ: Et q. 80. a. 9. dicat illis amentibus conferendam esse Eucharistiam, qui priùs dùm erant sui compotes, devotionem ad illam habuerunt.

Colliges 3°. Pueros qui utuntur ratione esse hujus Sacramenti capaces, etiam antequam admittantur ad Communionem; usus tamen in pluribus locis obtinuit ut ipsis denegetur: Quâ ratione? Non satis apparet; cum enim admittantur ad Sacramentum Pœnitentiæ, cur non ad Sacramentum Extremæ-Unctionis, quod est Pœnitentiæ completivum, & quod ipsis prodesse potest? Aliunde non requiritur tanta discretio ad hoc Sacramentum, sicut ad Sacramentum Eucharistiæ. Fortè timent Parentes ne si sui liberi ungantur, jura funeralia majorennium solvere cogantur. At hæc ratio levis est; & aliunde eam urgere non deberent Pastores, cùm Majorennes fiant, non ex casu fortuito, sed ex jure communi.

Colliges denique ex dictis in toto articulo, subjectum Extremæ-Unctionis esse hominem baptisatum periculosè ægrotantem, qui habeat aut habuit usum rationis & aliquando peccavit actualiter. De Baptismo nihil diximus, sed supposuimus; quia sinè Baptismo nemo est capax aliorum Sacramentorum, cùm sit janua ad illa, ut alibi dictum est: Neque Ecclesia unquam Extremam-Unctionem non baptisatis etiam Catechumenis ferventissimis concessit.

ARTICULUS VII.

De obligatione suscipiendi & administrandi Extremam-Unctionem, necnon de ejus iteratione ac de dispositione ad illam; per Quæstiunculas.

Petes 1°. Utrùm hoc Sacramentum sit necessarium ad salutem?

R. 1°. Non est vi suæ institutionis necessarium necessitate medii ad salutem. Est communis & certa: Tùm quia supponit gratiam & amicitiam Dei per pœnitentiam, cujus est complementum: Tùm quia

quia gratia confortans animum ægroti potest aliundè haberi.

R. 2°. Neque videtur necessarium necessitate præcepti divini vel humani per se directè obligantis. Est communior cum Auctore 3. p. q. 65. a. 4. o. Ubi dicit hoc Sacramentum non esse necessarium, sed utile tantùm.

Ratio est; quia nullum assignari potest præceptum strictè per se obligans ad susceptionem hujus Sacramenti, sivè in Scriptura, sivè in Traditione, sivè in Decretis Conciliorum, aut summorum Pontificum: Non debet autem asseri præceptum sinè gravi & aperto fundamento: Ergo. Maj. patebit ex Sol. Obj. Unde

Obj. præceptum hoc reperiri 1°. In Scriptura in his Jacobi verbis: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ.* 2°. In Concilio Trid. Sess. 14. cap. 3. ubi ait: „ Nulla „ ratione audiendi sunt qui...... docent hanc „ unctionem vel figmentum esse humanum, vel „ ritum à Patribus acceptum, nec mandatum Dei „ nec promissionem gratiæ habentem." 3°. In Concilio Cabilonensi anno 813. Can. 48. ubi legitur: „ Secundùm B. Apostoli Jacobi documen„ tum, cui etiam documenta Patrum consentiunt, „ infirmi oleo quod ab Episcopis benedicitur, à „ Presbyteris ungi debent." 4°. In Concilio Coloniensi anno 1538. dicente: „Hæc sacra Unctio „ impendatur cum expositione mandati Apostoli:" Ergo.

R. ex his omnibus erui non posse præceptum strictè & per se obligans quemlibet fidelem periculosè decumbentem ad susceptionem hujus Sacramenti. In primis hæ voces *inducat*, *debent*, non important necessariò præceptum rigorosum: His enim & similibus vocibus sæpe utimur, in iis quæ non sunt strictè præcepta; ut cùm dicimus, fidelis audiat sæpè Sacrum, frequenter adsit divinis Officiis, frequenter confiteatur; vel, fideles debent frequenter confiteri, sæpè audire Missam, frequenter adesse divinis Officiis, & tamen de his non est præceptum strictè obligans. Insuper dato his vocibus, sicut & istâ *Mandatum* importari strictum præceptum; intelligi debent de præcepto, vel quoad ipsam institutionem Sacramenti, quod est mandatum & præceptum ut existeret, vel respectivè ad Ministros, quibus præceptum est illud conferre & tali modo conferre fidelibus petentibus. Responsionis nostræ veritas constat. 1°. Ex Innocentio I. ad Decentium, ubi expendens verba Jacobi dicit: „Fideles ægroti sancto Oleo perungi „ possunt." Et, „ Eo omnibus Christianis uti li„ cet;" Quibus verbis nullum innuitur præceptum. 2°. Ex Tridentino Sess. 14. cap. 1. in quo ait hoc Sacramentum fuisse per Jacobum Apostolum, „ Fidelibus commendatum & promulgatum," ubi nihil de præcepto: Et cap. 3. addit: „ Nec verò „ tanti Sacramenti contemptus absque ingenti „ scelere & ipsius Spiritûs sancti injuria esse pos„ set." Quibus verbis damnantur qui contemnunt, non qui non suscipiunt hoc Sacramentum. 3°. Quia Ecclesia cap. *Quod in te* de Pœnit. & Remiss. tempore interdicti denegat Extremam-Unctionem graviter infirmis, licèt concedat Eucharistiam & Pœnitentiam; non denegaret autem si esset præcepti maximè divini.

Si reponas cum Tournely effectum hujus Sacramenti, scilicet gratiam confortantem, in hac extrema lucta esse maximè necessariam. R. 1°. Hoc argumento probari hoc Sacramentum esse necessarium necessitate medii, quod negat objiciens. 2°. R. hunc effectum posse absolute aliunde obtineri.

Dixi; *per se directè obligantis*: Omnes enim conveniunt quòd per accidens ratione scilicet singularis periculi, contemptûs aut scandali, quilibet teneatur hoc Sacramentum suscipere: Quia scandalum & rerum divinarum contemptus strictè prohibentur & quilibet saluti suæ providere tenetur per media quæ hîc & nunc reputantur absolute necessaria: Undè si infirmus tentationibus solitò gravioribus concuteretur, quas vix aut ne vix posset superare, ad illud teneretur: Item oblatum non posset sinè causa absolutè recusare ratione scandali & præsumpti contemptus, etsi fortè non esset. Confer de Confirmat. art. 8. §. 2.

Cæterùm hæc dicta sint speculativè disputando: Quantùm ad praxim, cùm soleant urgere tentationes in hoc ultimo agone, ad quas superandas hoc Sacramentum est institutum, magnam salutis suæ incuriam & de se præsumptionem ostenderet, qui illud negligeret aut recusaret.

Petes 2°. Utrùm Pastor teneatur hoc Sacramentum suis Parochianis administrare, cum evidenti vitæ suæ periculo, ut contingit tempore pestis, aut alterius morbi contagiosi?

Suppono autè Responsionem, Parochum extrà casum evidentis periculi vitæ, etsi aliquod leve & remotum subsit, teneri ex justitia hoc Sacramentum suis Parochianis ministrare; quia officium Pastoris est pascere oves, quòd fit maximè per administrationem Sacramentorum; hoc ergo fungi tenetur Pastor etiam cum aliquo suo incommodo & periculo. Quantùm verò ad alios Sacerdotes, tenentur tantùm, deficiente Pastore, ex charitate, quæ licèt communiter non obliget sub mortali, si tamen esset casus in quo hoc Sacramentum judicaretur necessarium saluti moribundi, de quo modò, obligaret sub mortali. His suppositis, ad Petitionem.

R. adhibitâ quorumdam distinctione quæ nobis probatur: vel infirmus supponitur accepisse absolutionem certam, vel dubiam tantùm, quatenùs scilicèt fuit absolutus sensibus privatus sinè confessione formali & explicita, ex quibusdam tantùm signis, putà quia est Catholicus, &c. & eodem statu durante, non potest aliter absolvi, de cujus absolutionis validitate dubitant plures & graves Theologi. Itaque

Si primum: Communior sententia est ipsum non teneri; quia tunc istud Sacramentum non est absolutæ necessitatis, sed majoris tantùm utilitatis, quam non tenetur Pastor procurare suo Parochiano cum evidenti vitæ suæ periculo. Confir. Ipsemet Parochianus non tenetur cum evidenti vitæ suæ periculo suscipere Sacramenta vivorum aliundè præcepta, ut Sacramentum Eucharistiæ, quando creduntur tantùm utilia: Ergo nec tenetur Pastor cum eodem suo periculo illis conferre; cur enim magis teneretur Pastor conferre quam Parochianus suscipere? Neque id rationabiliter exigeret Parochianus.

Si secundum, videtur teneri; quia tunc periclitatur salus Parochiani, fortè enim attritus per hoc Sacramentum salvabitur, sinè quo damnabitur; obligatur autem Pastor ponere animam pro salute æterna periclitante suæ ovis.

Petes 3°. Utrùm hoc Sacramentum sit iterabile?

Non posse iterari opinati sunt sæculo duodecimo Goffridus Abbas Vindociuensis, & Ivo Carnotensis, quos impugnarunt Petrus Cluniacensis, Magister sententiarum, & Hugo Victorinus. Quidam censuerunt non posse eundem bis ungi in anno: Sic refert Petrus Cantor in Summa cap. 132. de Clarevalensibus.

R. 1°. Verbis Tridentini sess. 14. cap. 3. „ Quod „ si infirmi post susceptam hanc Unctionem con„ valuerint, iterùm Sacramenti hujus subsidio ju„ vari poterunt." * Rationem profert Auctor: * Tùm quia hoc Sacramentum non habet effectum perpetuum, sicut ea quæ imprimunt characterem; tùm quia ordinatur, ut curatio & medicina ad sanandum: Medicina autem sanativa toties iterari debet, quoties infirmitas iteratur. ib. q. 33. a. 1. o. / ibid.

R. 2°. Quidquid sit de consuetudine, quæ dicitur olim apud aliquos invaluisse pluries iterandi Unctiones in eodem infirmitatis statu, de qua Menardus in lib. Sacramentorum S. Gregorii & Martene l. 1. de antiquis Ecclesiæ Ritibus: Et hac data, fuerintne omnes illæ Unctiones Sacramentales, an cæremoniales tantùm excepta una? *Certum * Hic q. 33. a. 2. o.

tum est nunc non licere hoc Sacramentum iterare eâdem infirmitate, seu potiùs ejusdem infirmitatis statu ac periculo durante. Id constat. 1°. Ex Tridentino citato, quod statuit posse iterari, si infirmus convaluerit: Ergo iterari non potest, si non convaluerit; exceptio enim firmat regulam. 2°. Ex universali Ecclesiæ praxi. 3°. Quia durante eodem infirmitatis statu & periculo, sufficit semel collatum ad curationem spiritualem.

ibid. Dixi; *Durante eodem infirmitatis statu & periculo:* Quia si unctus in periculo, illud evaserit, & posteà quamvis ab eadem infirmitate non plenè convaluerit, in illud reincidat, ut contingit in morbis diuturnis, v. g. Hecticâ, Hydropisi, & hujusmodi, potest iterùm ungi; quia, licèt non sit alia infirmitas simpliciter, est tamen alius status infirmitatis: Et ità est praxis communis.

Petes 4°. Quæ dispositio requiratur ad hujus Sacramenti susceptionem?

R. Præmitti debere Confessionem, si infirmus sit conscius peccati mortalis; quia, ut sæpè dixi, est complementum Pœnitentiæ, Sacramentum vivorum, & curatio spiritualis, ideòque supponit vitam animæ. Quòd si infirmus non possit præmittere Confessionem, debet in quantùm potest, elicere actum Contritionis.

Quantùm ad cæremonias & ritum administrandi hoc Sacramentum, unusquisque consulat Rituale suæ Ecclesiæ. Et hæc de Sacramento Extremæ-Unctionis.

TRACTATUS DE SACRAMENTO ORDINIS.

D. Th. Supp. à Q. 34. ad 41.

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ DE ORDINE

Ex Conciliis Florentino & Tridentino.

Decretum Concilii. Florentini pro instructione Armenorum.

Sub Eugenio IV. an. 1439. Ex S. Th. Opusc. 5. „ SEXTUM Sacramentum est Ordinis cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut Presbyteratus traditur per calicis cum vino, & patenæ cùm pane porrectionem. Diaconatus verò per libri Evangeliorum dationem. Subdiaconatus verò per Calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem: Et similiter de aliis per rerum ad Ministeria sua pertinentium assignationem. Forma Sacerdotii talis est: Accipe potestatem offerendi Sacrificium in Ecclesia pro vivis & mortuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti. Et sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano latè continetur. Ordinarius Minister hujus Sacramenti est Episcopus. Effectus, augmentum gratiæ, ut quis sit idoneus Minister."

Canones Concilii Tridentini de Ordine.

Sess. 23. 15. Julii. 1563. sub Pio IV. I. „ Si quis dixerit non esse in novo Testamento Sacerdotium visibile, & externum; vel non esse potestatem aliquam consecrandi, & offerendi verum corpus & sanguinem Domini, & peccata remittendi, & retinendi; sed officium tantùm, & nudum Ministerium prædicandi Evangelium, vel eos qui non prædicant, prorsùs non esse Sacerdotes; anathema sit."

II. „ Si quis dixerit, præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica alios Ordines, & majores, & minores, per quos velut per gradus quosdam, in Sacerdotium tendatur; anathema sit."

III. „ Si quis dixerit, Ordinem, sivè sacram Ordinationem non esse verè & propriè Sacramentum, à Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum à viris rerum Ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantùm ritum quemdam eligendi Ministros verbi Dei & Sacramentorum; anathema sit."

IV. „ Si quis dixerit per sacram Ordinationem non dari Spiritum sanctum; ac proindè frustrà Episcopos dicere: Accipe Spiritum sanctum: aut per eam non imprimi characterem; vel eum qui Sacerdos semel fuit, Laïcum rursùs fieri posse; anathema sit."

V. „ Si quis dixerit sacram Unctionem, quâ Ecclesia in sancta Ordinatione utitur, non tantùm non requiri, sed contemnendam & perniciosam esse; similiter, & alias Ordinis ceremonias; anathema sit."

VI. „ Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam divinâ Ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris & Ministris; anathema sit."

VII. „ Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi; vel eam, quam habent, illis esse cum Presbyteris communem, vel Ordines ab ipsis collatos, sinè populi, vel potestatis secularis consensu, aut vocatione irritos esse, aut eos qui nec ab Ecclesiastica & Canonica potestate ritè ordinati, nec missi sunt, sed aliundè veniunt, legitimos esse verbi & Sacramentorum Ministros; anathema sit."

VIII. „ Si quis dixerit Episcopos, qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos, & veros Episcopos, sed figmentum humanum; anathema sit."

Huc usque egimus de Sacramentis quibus homo perficitur quoad propriam personam, restat agendum de his quibus perficitur in ordine ad communitatem, quæ sunt Ordo & Matrimonium.

DISSERTATIO I.

De Existentia Sacramenti Ordinis & de numero Ordinum.

D. Th. Q. 34. & 37.

Hoc nomen *Ordo* generaliter sumptum significat habitudinem, seu relationem prioris & posterioris, vel superioris & inferioris inter plura: Sumitur etiam pro ipso gradu seu statu in quo fundatur ista relatio, quo sensu dicimus Ordinem seu statum nobilem, plebeïum, Senatorium, Religiosum, &, maximè propter eminentiam, Ordinem Clericalem, in quo sunt varii Ordinationis gradus, alii aliis superiores ordinati ad celebran- *Supp. q. 34. a. 1. ad 4.*

brandum Eucharistiæ Sacramentum, & dicitur Hierarchia Ecclesiastica. Translato autem nomine effectûs ad causam, Ordo dicitur ipsa actio quâ conferuntur isti diversi gradus Ordinis Clericalis: Undè meliùs dicitur Ordinatio quàm Ordo.

Dari in Ecclesia Ordinem Clericalem ad sacra Ministeria, nec illis obeundis parem esse quemque de plebe ex sola communitatis deputatione probavimus contrà Novatores de Sacramentis in genere Dissert. 5. art. 2. Concl. 2. & de Eucharistia Dissert. 7. a 1. videat Lector.

Hæc vox *Clerus* græca est, significat latinè sortem seu hæreditatem Christi, quæ licèt toti Ecclesiæ competat, speciali tamen titulo tribuitur Ministris Ecclesiæ, quia specialiter vocati sunt in sortem & hæreditatem Christi, seu Christus est ipsis specialiter sors & hæreditas.

Quæstio est modò de ipsa ordinatione quæ à Græcis dicitur *Chirotonia*, id est manuum impositio, seu extensio, ab illius ritu, ac 1°. Utrùm sit Sacramentum. 2°. Quot sunt Ordines. 3°. Utrùm omnes Ordines sint Sacramenta. 4°. Quid de Tonsura.

ARTICULUS I.

Utrùm Ordo seu Ordinatio sit Sacramentum?

Definitur Ordo seu Ordinatio à Magistro sent. l. 4. de 24. *Signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato:* Quam definitionem approbat Auctor hic a. 2. *Signaculum*, id est signum exterius, est genus; cæteræ particulæ differentia. Ab aliis definitur etiam benè: *Sacramentum novæ Legis quo traditur spiritualis potestas & confertur gratia ad debitè obeunda munia Ecclesiastica.*

R. ad 1. Dico: Ordo seu Ordinatio quâ in Ecclesia inaugurantur sacri Ministri, est verum & propriè dictum novæ Legis Sacramentum.

Est contrà Hæreticos hodiernos, qui licèt fateantur opus esse delegatione ad sacra munia obeunda, ne omnia sint perturbata & confusa, volunt tamen hanc delegationem posse fieri per communitatem, vel alios Ministros absque Sacramento, ità ut delegatione revocatâ, Minister redeat ad statum laïcalem; perindè ac si nunquam sacro Ministerio functus fuisset.

Contrà quos sic definit Tridentinum sess. 23. Can. 3. „Si quis dixerit Ordinem sivè sacram Ordinationem non esse verè & propriè Sacramentum à Christo Domino institutum; anathema sit.

Prob. insuper Conclusio 1°. argumento fundato in Scripturis. Illud est verè & propriè Sacramentum quod est signum sensibile permanenter à Christo institutum gratiæ sanctificantis, hæc namque est definitio Sacramenti: Atqui talis est Ordinatio: Ergo. Prob. Min. 1°. Est signum sensibile: Notum est enim conferri modò, & ab initio fuisse collatam aliquo signo exteriori, sivè exhibitione instrumentorum, sivè impositione manuum, ut habetur Act. 6. & 1. ad Timot. 4. 2°. Est signum à Deo institutum: Christus instituit Apostolos cæterosque Ministros Act. 22. 1. Cor. 12. Galat. 2. dedit Apostolis potestatem consecrandi, remittendi peccata, sacra Mysteria dispensandi & regendi Ecclesiam, atque alios Ministros instituendi Joan. 20. Matth. 28. 1. Cor. 11. & 12. Insuper solus Deus potest instituere signa collativa gratiæ. 3°. Est permanenter institutum; patet ex imperturbato usu Ecclesiæ ab Apostolis usque ad nos. Insuper nunquam stabit Ecclesia sine Ministris, stabit autem Ecclesia usque in finem sæculorum. Denique ordinantur Ministri ad confectionem Eucharistiæ quæ nunquam deficit in Ecclesia. 4°. Et præcipuè est signum gratiæ; constat ex 1. ad Timot. 4. *Noli*, inquit Apostolus, *negligere gratiam quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii.* Et 2. ad eundem 1. *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei, quæ in te est per impositionem manuum mearum.* Ergo. Quid his respondeant Hæretici diluemus in sol. Obj.

Prob. 2°. ex Patribus Greg. Nazianzenus Orat. in Baptisma Christi: „Eadem, inquit, verbi „potestas etiam Sacerdotem augustum & honorandum facit novitate benedictionis à communitate vulgi separatum". Addit eundem Sacerdotem quamvis exteriùs non immutatum; „quâdam tamen invisibili vi & inaspectabili gratiâ, „interiorem animum gerere in meliorem reformatum.

Aug. l. 2. contrà Parmenia. c. 13. probat contrà Donatistas amitti non posse Ordinem, sicut nec Baptismum: „Utrumque enim, inquit, Sacramentum est, & quâdam consecratione utrumque homini datur, illud cùm baptisatur, istud „cùm ordinatur: Ideòque in Catholica utrumque non licet iterari...... Ipsi explicent quomodò Sacramentum Baptismi non possit amitti, „& Sacramentum ordinati possit amitti..... Si „enim utrumque Sacramentum est, quod nemo „dubitat, cur illud non amittetur, & illud amittetur?" Quibus verbis, ut patet, S. Doctor non solùm asserit Ordinem esse Sacramentum, sicut Baptisma & utrumque permanere, sed & de hoc neminem dubitare, quod palmare est contrà Hæreticos.

Idem argumentum urget Hieronymus contrà Luciferianos. Legendi sunt insuper Chrisosthomus l. 3. de Sacerdotio; item in Epist. 1. Timot. & alibi, S. Cyrillus Alexand. l. 12. in Joan. Tertullianus l. de præscript. c. 40. S. Cyprianus Epist. 33. & 66. S. Leo Epist. 11. aliàs 81. ad Dioscorum, Gregorius Mag. l. 4. in lib. Reg. c. 5. & alii, quorum omnium textus referre longum foret.

Prob. 3°. ex Conciliis: Concilium Chalcedonense anno 451. Can. 2. jubet deponi Episcopos, „qui propter pecunias ordinationem fecerint, „& non venalem gratiam in venditionem adduxerint". Idem tradunt Synodi Romana, Ticina, Rhemensis & Moguntina sub Leone IX. circà medium undecimi sæculi. Idem Braccarensis III. anno 1572. Adde Florent. Decreto unionis & Trid. de quo suprà.

Prob. 4°. Ex consensu utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ quæ Ordinem in numero Sacramentorum recenset, ut probavimus dùm de Sacramentis in genere Dissert. 7. a. 1.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Impositio manuum de qua Apostolus, in utraque ad Timoth. quæ est fundamentum præcipuum nostræ Conclusionis, non erat ad conferendum gratiam sanctificantem, sed gratiam gratis datam tantùm: Ergo indè probari non potest Ordinem esse Sacramentum. Prob. Ant. 1°. Quia Apostolus non utitur verbo *Charis*, sed *Charisma* quod significat tantùm gratiam gratis datam, ut patet ex 1. Cor. 12. 2°. Quia dicit datam esse hanc gratiam Timotheo *per Prophetiam*, quæ pertinet ad gratias gratis datas. 3°. Quia de gratia gratis data intelligunt Hieronymus in cap. 4. 1. ad Timot. & Chrisosthomus hom. 13. in eundem locum: Ergo.

R. N. Ant. ad primam probationem: In primis falsum est *Charisma* significare solùm gratiam gratis datam, sed significat quamcumque gratiam, sicut *Charis*. Sic docent Dictionaria Græco-Latina, inter illa Ambrosius Calepinus: *Charis*, inquit, *latinè Gratia .... à quo Charisma in eadem significatione.* Item *gratia interdùm idem est quod beneficium ...... indè dictum quòd gratis nobis detur, Charisma.* Hoc eodem verbo usus est Apostolus ad significandam gratiam sanctificantem citato cap. 12. 1. Cor. ubi recensitis variis gratiis gratis datis, concludit dicens: *Æmulamini autem Charismata meliora.* Ubi verbo *Charismata* significari gratiam sanctificantem indubium est, cùm non sit verisimile Apostolum nos hortari ad æmulationem si-

gnorum, & non potiùs ſanctitatis: Similiter ad Rom. 5. agens de gratia ſanctificante illam exprimit verbo *Chariſma* dicens; ſed non ſicut delictum, ita & donum, Græcè, *Chariſma*. Denique hoc verbum intellexiſſe in locis à nobis citatis, de gratia ſanctificante, evidens eſt: Etenim poſt hæc verba; *Admoneo te ut reſuſcites gratiam Dei quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*, immediatè ſubjungit: *Non enim dedit nobis Deus Spiritum timoris, ſed virtutis & dilectionis & ſobrietatis*; certum eſt autem Spiritum dilectionis & ſobrietatis eſſe gratiam ſanctificantem. Undè Chryſoſthomus hom. 1. in 2. Epiſt. ad Timoth. expendens hæc verba: *Admoneo te ut reſuſcites gratiam Dei*: „ Hoc eſt, inquit, gratiam Spiritus quam accepiſti ad Eccleſiæ inſtitutionem, vel ad omne Religionis obſequium; quippe in nobis eſt hanc vel extinguere vel excitare." Deindè probat gratiam, quæ in nobis extinguitur, eſſe gratiam adoptionis & charitatis, juxtà illud 1. ad Theſſal. 5. *Spiritum nolite extinguere*.

Ad ſecundam probationem: Etſi daremus Timotheum donum Prophetiæ in ſua Ordinatione accepiſſe, indè non ſequitur quòd non ſimul acceperit donum gratiæ ſanctificantis ſeu *Dilectionis & ſobrietatis*, ut exprimit ibidem Apoſtolus; ſed veriſimilius eſt, juxtà celebriores interpretes, Apoſtolum per *Prophetiam*, intellexiſſe revelationem ſibi factam de ordinando Timotheo, conformiter ad id quod dixerat 1. ad eundem 1. *Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee ſecundùm præcedentes in te Prophetias*.

Ad tertiam: Hieronymus & Chryſoſth. interpretando hæc loca de gratiis gratìs datis non excludunt gratiam ſanctificantem; hæc enim omnia ſimul conferebantur in Ordinatione ad inſtitutionem Eccleſiæ: Gratias autem gratìs datas exprimunt, quia ſunt notiores; ſed & alibi explicant etiam gratiam ſanctificantem, ut modò vidimus de Chryſoſthomo.

Obj. 2°. Impoſitio illa manum, de qua Apoſtolus, erat cæremonia communis, quam ipſe & alii Apoſtoli adhibebant, dùm curabant infirmos, aut pro aliquo orabant: Ergo.

R. Apoſtolos equidem manuum impoſitionem adhibuiſſe dùm curabant infirmos aut aliquem Deo commendabant; at alia & ſingularis fuit quæ in Ordinatione miniſtrorum fiebat, tùm quia ad hanc ſequebatur gratia, ut dictum eſt; tùm quia Apoſtolus 1. ad Timoth. 5. dicit: *Manus nemini citò impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis*; certum eſt autem quòd imponere manum ad curandos infirmos, aut ad orandum pro aliquo, quiſquis ſit, non ſit communicare ejus peccatis, ſicut communicaret qui ordinaret indignum, & ideò monet Apoſtolus ne id fiat ſinè maturo examine.

Inſt. Ordinatio apud nos fit per Epiſcopos: Ordinatio autem Timothei, facta fuit per Presbyteros, *Per impoſitionem manuum Presbyterii*, inquit Apoſtolus: Ergo.

R. N. Min. Per Presbyterium enim non intelligitur Presbyter, ſed cœtus Sacerdotum: Dicitur igitur Timotheus Ordinatus *Per impoſitionem manuum Presbyterii*; quia plures Sacerdotes impoſuerunt ei manus: Undè ipſemet Apoſtolus in altera Epiſtola ad eundem Timotheum dicit: *Per impoſitionem manuum mearum*: Et Chryſoſthomus hom. 13. in 1. Epiſt. ad Timoth. exponens illa verba: *Per impoſitionem manuum Presbyterii*, dicit: Non de Presbyteris hoc ait, ſed de Epiſcopis; non enim Presbyteri Epiſcopum ordinaverant.

Obj. 3°. Chriſtus Apoſtolos ordinavit ſinè manuum impoſitione: Ergo.

R. 1°. Ant. eſſe incertum; non enim omnia quæ Chriſtus fecit ſcripta ſunt. 2°. Dato Ant. N. Conſeq. habebat enim Chriſtus poteſtatem excellentiæ, quæ non erat alligata ſignis exterioribus, ſicut poteſtas Eccleſiæ.

Obj. 4°. Juxtà Scripturam & Tertullianum, omnes Chriſtiani ſunt Sacerdotes. Solutionem hujus argumenti require, quantùm ad Scripturam, Differt. 4. de Sacramentis in genere art. 2. Quantùm ad Tertullianum, Differt. 7. de Euchariſtia art. 1.

Obj. 5°. Sacramenta ordinantur per ſe ad ſanctificationem ſuſcipientium: Atqui Ordo non ordinatur per ſe ad ſanctificationem ſuſcipientium, ſed potius aliorum: Ergo.

R. D. Maj. Sacramenta ordinantur per ſe primo ſemper ad ſanctificationem ſuſcipientium, N. Per ſe primò, vel per ſe ſecundo, C. Hoc autem Sacramentum ordinatur per ſe primò ad dignam adminiſtrationem Sacramentorum, quæ eſſe non poteſt ſinè gratia ſanctificante.

ARTICULUS II.

Quot ſint Ordines?

Suppono ut fide certum, plures eſſe Ordines; ſic enim definit Trid. ſeſſ. 23. can. 2. „ Si quis dixerit præter Sacerdotium, non eſſe in Eccleſia Catholica alios Ordines & majores & minores, per quos veluti gradus quoſdam in Sacerdotium tendatur; anathema ſit."

Congruentiæ ſunt: 1°. Propter Dei ſapientiam commendandam, quæ in diſtinctione rerum ordinata maxime relucet tàm in naturalibus quàm ſpiritualibus. 2°. Ad ſubveniendum humanæ infirmitati, quia per unum non poterant omnia quæ ad divina pertinebant, exequi, ſinè magno gravamine. 3°. Ut via proficiendi hominibus amplior detur, dùm plures in diverſis officiis diſtribuuntur, ut omnes ſint Dei cooperatores, quo nihil eſt divinius. *Supp. q. 37. a. 4.*

Dico: Sunt ſeptem Ordines, Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus, Acolytatus, Exorciſtatus, Lectoratus & Oſtiariatus. *Ib. a. 2. ad.*

Prob. 1°. Ex Conciliis: Concilium Carthaginenſe IV. 214. Epiſcoporum anno 398. à Canone 3. ad 9. refert ſeptem Ordines aſſignatos & ritum quo ab Epiſcopo conferuntur. Concilium Aquiſgranenſe anno 816. l. 1. de inſtit. cleric. omnes ſeptem recenſet. Trid. ſeſſ. 23. cap. 2. poſtquam dixit de Sacerdotibus & Diaconis apertam mentionem fieri in ſacris litteris, addit: „ Ab ipſo Eccleſiæ initio ſequentium Ordinum nomina, atque uniuſcujuſque eorum propria miniſteria, Subdiaconi ſcilicet, Acolyti, Exorciſtæ, Lectores, & Oſtiarii, in uſu fuiſſe cognoſcuntur."

Prob. 2°. Ex ſummis Pontificibus: Cornelius Papa, Epiſt. ad Fabianum Antiochenum ſcripta anno 252. apud Euſebium l. 6. cap. 43. aliàs 35. deſcribens Clericos qui erant Romæ initio Schiſmatis Novatiani, ſic numerat: „ Presbyteri quatuor & quadraginta, Diaconi ſeptem, totidem Subdiaconi, Acolyti quadraginta duo, Exorciſtæ cum Lectoribus & Oſtiariis duo & quinquaginta." Caïus item Romanus Pontifex in Pontificali edito ex vetuſtiſſimis codicibus ab Anaſtaſio Bibliothecario prohibet ne aliquis ſit Epiſcopus, niſi priùs fuerit „ Oſtiarius, Lector, Exorciſta, Sequens, (Acolytus) Subdiaconus, Diaconus, Presbyter."

Quantùm ad SS. Patres, modò unum, modò alterum memorant, ſecundùm quod exigit occaſio. Omnes ſeptem recenſent & explicant Iſidorus Hiſpal. ſub initium ſeptimi ſæculi l. 7. Originum cap. 12. & 62. de divinis offic. Alcuinus ſequenti ſæculo de divinis offic. Rabanus Sæculo 9. l. 1. de inſtit. Cleric. c. 4. Hugo Vict. ſæculo undecimo erudit. Theologicæ 32. & l. 2. de Sacram. p. 3. c. 5. S. Thomas ſupp. q. 37. a. 2. S. Bonavent. & alii tàm veteres quam Recentiores Scholaſtici.

Suadetur ratione congruâ; Ratio enim à priori eſt voluntas Chriſti. Diſtinctio Ordinum eſt accipienda ſecundum relationem ad Euchariſtiam; quia poteſtas Ordinis, aut eſt ad conſecrationem ip- *ibid.*

ipsius Eucharistiæ, aut ad aliquod Ministerium ordinatum ad illam: Si primo modo, est Ordo Sacerdotum: Si secundo modo, vel Ministerium est in Ordine ad ipsum Sacramentum, vel in Ordine ad Suscipientes: Si sit in Ordine ad ipsum Sacramentum est triplex: Primum est quo Minister cooperatur Sacerdoti in ipso Sacramento, vel dispensando illud, vel tradendo materiam proximam ad illud, & hoc pertinet ad Diaconum. Secundum est Ministerium ordinatum ad præparandam materiam Sacramenti in vasis Sacris; & hoc est Subdiaconorum. Tertium est Ministerium ad præparandam materiam in vasis non Sacris eamque offerendam Diacono; & hoc est Acolytorum. Si verò sit in ordine ad præparationem suscipientium, non potest esse nisi super immundos: Triplex autem est genus immundorum: Quidam enim sunt omninò infideles credere nolentes, & hi totaliter à visione divinorum & cœtu fidelium arcendi sunt; & hoc pertinet ad Ostiarios. Quidam sunt volentes credere, sed nondum instructi, scilicet Catechumeni, & ad eorum instructionem ordinatur Lectoratus: Quidam tandem sunt fideles & instructi, sed impedimentum habentes ex dæmonia potestate, scilicet Energumeni, & ad hoc Ministerium est Ordo Exorcistarum: Sicque patet ratio & numeri & gradûs Ordinum.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. In plurimis antiquis monumentis recensentur inter Clericos Psalmistæ, seu Cantores & laborantes, seu fossarii, inhumandis corporibus destinati. Item plures tenent Tonsuram & Episcopatum esse Ordines. E contrà Anacletus Epist. 3. scribit institutos tantùm esse à Deo duos Ordines, scilicet Episcoporum & Sacerdotum: „ Et amplius, inquit, quam isti duo, nec nobis à „ Deo collati sunt, nec Apostoli docuerunt." Ergo.

R. ad primum Cantores & fossarios quandoque numerari inter Clericos, non ratione Ordinis sed Officii Ecclesiastici: Undè Concilium Carthag. IV. citatum Can. 10. de Psalmista seu Cantore dicit; „ quòd possit absque scientia Episcopi solâ jussio- „ ne Presbyteri, Officium suscipere cantandi." Idem dicit Isid. l. 2. de Officiis c. 12. Deindè cùm Cantor nihil addat officio Lectoris quàm aliquam vocis modulationem, non erat necessarius Ordo Cantoris distinctus ab Ordine Lectoris. Fossariis pariter nudum officium sine Ordine competere probat Baronius ex Epiphan. ad annum Christi 34. & 44. Ad secundum; dicemus infrà. Ad tertium; dato quòd hæc Epistola sit Anacleti, quod hodiè communius negatur, ejus textus refertur truncatus: Non enim dixit simpliciter *duo Ordines*; sed *duo Ordines Sacerdotum*: Et priùs dixerat *Ordinem Sacerdotum esse bipartitum*, scilicet in ordinem Episcoporum & Presbyterorum; agebat enim contrà quosdam qui Primates & Patriarchas in altiori Ordine collocabant quàm Episcopos. Cæterùm Anacletum plures agnovisse Ordines quàm Episcopatum & Presbyteratum, constat tùm ex ejus vita in qua legitur ordinasse Diaconos, tùm ex ejus prima Epistola in qua meminit Diaconorum & Subdiaconorum.

Obj. 2°. Græci numerant tantùm quatuor Ordines, nempe Presbyteratum, Diaconatum, Subdiaconatum & Lectoratum: Ergo. Prob. Ant. 1°. In Euchologio Græcorum apud Goarium, in quo post Ordinationem Lectorum & Cantorum, sequitur ritus Ordinationis Subdiaconi. 2°. Constitutiones Apostolicæ l. 8. c. 16. & sequentibus, Canones Apostolici, Liturgia S. Marci, Concilium Sardicense can. 10. Synodus Octava quæ Photium exauctoravit, quatuor tantùm Ordines recensent. 3°. Clericos à gradu Lectoratûs ad Subdiaconatum ascendere scribunt Auctores Græci, S. Joannes Damascenus initio Decalogi contrà Manichæos, Nicetas in vita S. Ignatii Constantinop. Simeon Thessalonicensis in Dialogo de Sacramento Ordinis: Ergo.

Propter hæc argumenta ex Morino, Goario & Martenio collecta, censent quidam Recentiores, reverà apud Græcos non existere Acolytatum, Exorcistatum & Ostiariatum: At dissentiunt alii, cum quibus

R. N. Ant. Pluribus enim testimoniis constat alios Ordines minores præter Lectoratum extitisse in Ecclesia Orientali. 1°. S. Ignatius Epist. ad Antiochenos: „ Saluto, inquit, sanctum Presbyte- „ rium, saluto sacros Diaconos, saluto Subdia- „ conos, Lectores, Cantores, Ostiarios, Labo- „ rantes, Exorcistas, Confessores." 2°. S. Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia cap. 3. præter Lectores enumerat alios „ Quorum nonnulli foribus „ Templi assistunt, cæteri autem aliud quidpiam, „ quod sit sui ordinis, agunt," Et quamvis hæc duo à quibusdam reputentur apocripha, fatentur tamen omnes, esse primæ antiquitatis, quod nobis nunc sufficit. 3°. Synodus Laodicena circà annum 321. can. 24. „ Quoniam, inquit, non „ oportet Clericos servientes, à Presbyteris us- „ que ad Diaconos & deinceps Ordinis Ecclesia- „ stici omnes usque ad Ministros aut Lectores, „ aut Psalmistas, aut Exorcistas, aut Ostiarios, „ aut etiam eos qui in proposito continentiæ sunt, „ tabernas intrare." 4°. S. Epiphanius in expositione fidei post Hæresim 80., post Lectores numerat Exorcistas, Copiatos id est Fossarios & Janitores: Simeon Thessalonicensis apud Goarium antè inaugurationem Lectoris, numerat Ceroferarios seu Acolytos, & conqueritur quòd eorum ordinatio negligatur; cùm, inquit, sit scripta in antiquis Ritualibus & paulò antè in usu erat in Ecclesia Thessalonicensi; Gabriel Philadelphiensis apud Morinum p. 2. omnes septem Ordines recenset.

Ad hæc respondent Adversarii: 1°. Simeonem Thessal. & Gabrielem Philadelphien. esse junioris ætatis ut fidem faciant contrà antiquiora monumenta priùs laudata. 2°. Exorcistas, Ostiarios & Acolytos ab his & aliis Auctoribus nominatos, non esse accipiendos de Ordinibus sed de Ministeriis in Templo exercendis, absque Ordinis collatione, sicut constat de Cantoribus, Fossariis, seu laborantibus & aliis quos simul nominant.

Sed contrà primum: Gabriel Philadelph. in Confirmationem suæ Sententiæ citat Can. septimum Antiochenum & quartum Trullanum: Simeon autem Thessal. testatur Ordinationem Acolyti fuisse in usu in sua Ecclesia.

Contrà secundum: 1°. In Concilio Trullano laudato à Gabriele Philadelph. legitur: „ Si quis „ Episcopus vel Presbyter, vel Diaconus, vel „ Subdiaconus, vel Lector, vel Cantor, vel „ Ostiarius, cum muliere Deo dicata coierit, „ deponatur, ut qui Christi sponsæ vitium attu- „ lerit; sin autem Laïcus, segregetur." En Ostiarius à Laïcis segregatus & in Ordine Clericali constitutus. Ex Concilio autem Carthag. 4. suprà citato habemus Cantorem non ordinari. 2°. Can. decimus Antiochenus ab eodem Gabriele citatus dicit Chorepiscopum non posse „ ordinare Dia- „ conum & Presbyterum, sed posse tantùm ordi- „ nare Subdiaconos, Lectores & Exorcistas." En ordinatio Exorcistæ quæ permittitur Chorepiscopis, sicut ordinatio Subdiaconi & Lectoris. 3°. In Euchologio habetur Oratio in ordinatione deputati & Ceroferarii, id est Acolyti; & Simeon Thessal. ut vidimus, miratur hanc negligi, quæ paulò antè servabatur in sua Ecclesia & erat scripta in Ritualibus.

His itaque positis, ad testimonia contraria respondemus dupliciter: 1°. Ex his non sequitur quod non dentur isti tres inferiores Ordines, sed tantùm quòd in pluribus Ecclesiis Orientalibus fuerint omissi, & Clerici fuerint per saltum promoti, sivè ex negligentia, sivè ob merita singularia promovendorum, sicut factum legimus in Eccle-

fia Africana, in qua tamen, fatentibus adversariis, sicut in Romana semper extiterunt septem Ordines: S. enim Cyprianus Afer, juxtà Simeonem Metaphrastem apud Surium, è Lectore factus est Subdiaconus; & juxtà Pontium in ejus vita, „ Ad Officium Sacerdotii & Episcopatûs gra„ dum, adhuc Neophitus, & ut probatur, no„ vellus, electus est.

2. Ideò Græci numerant tantùm quatuor Ordines, non quòd alii tres non extent, sed quia non conferuntur distinctis Ordinationibus: Acolytatus namque & Ostiariatus conferuntur cum Subdiaconatu: Exorcistatus autem à recentioribus tantùm Græcis negligitur, sed apud alios Orientales confertur vel cum Diaconatu, vel cum Lectoratu. Primùm de Acolytatu & Ostiariatu collatis cum Subdiaconatu, probatur ex Codicibus Græcis & Rituali Maronitarum apud Morinum, & ex Auctoribus Græcis suorum rituum peritissimis, Abrahamo Ecchellensi in annotationibus ad Canones Nicænos n. 18. Joanne Marone l. de Sacerdotio cap. 11. & 16. Joanne Dareno l. de Hierarchia Ecclesiastica, Dionysio Barsalibo, qui legi possunt Tom. 2. Concil. Labb. pag. 409. Exorcistatum conferri cum Diaconatu apud Siros tradunt jam laudati Scriptores: Maronitæ autem censent apud ipsos conferri cum Lectoratu, quia in hujus Ordinatione, Episcopus tradens librum Psalmorum, quo in Ecclesia Orientali exorcisantur Energumeni, dicit: *Mereatur conculcare serpentes & scorpiones.* Cæterùm rem videtur definivisse supremum Ecclesiæ Caput Benedictus XIV. in jam laudata Constit. *Etsi Pastoralis* in qua n. 7. definit quòd Clericus Græcus, Lector tantùm institutus, si à Sede Apostolica obtineat ut ritu Latino ad majores Ordines ascendat „ Antequam Subdia„ conus ordinetur, tres minores Ordines omissos „ debeat ritu latino suscipere: Si verò præter „ Lectoris Ordinem ad Subdiaconatum etiam ri„ tu græco ascendit, & ex dispensatione itidem „ Apostolica facultas sibi facta sit, cæteros Ordi„ nes ritu latino suscipiendi, antequam inter Dia„ conos cooptetur, ex minoribus Ordinibus Exor„ cistatum tantummodo supplere cogitur, cùm „ per Subdiaconatum græco ritu collatum, Aco„ lytatum & Ostiariatum recepisse censeatur". Quâ definitione habemus Acolytatum & Ostiariatum apud Græcos cum Subdiaconatu conferri, & solùm Exorcistatum à Rcentioribus Græcis negligi. Quædam alia argumenta art. sequenti proponentur.

ARTICULUS III.

Utrùm omnes Ordines sint Sacramenta?

Supp. q. 37. a. 3. o. Suppono 1°. Ordines distingui in sacros & non sacros: Sacri, qui & majores, sunt Sacerdotium, Diaconatus & Subdiaconatus: Non sacri qui & minores, sunt alii quatuor non quòd secundùm se non sint sacri, cùm omnes sint Sacramenta, ut jam dicemus, ideòque sacrent animam conferendo gratiam; sed tres priores dicuntur sacri duplici titulo speciali. 1°. Quia propiùs accedunt ad Eucharistiam & habent actum circà materiam consecratam, scilicet Sacerdotium & Diaconatus circà Corpus & sanguinem Christi, Subdiaconatus circà vasa consecrata. 2°. Quia eis annexa est continentia & obligatio recitandi horas.

Suppono 2°. ut fide certum, Sacerdotium esse Sacramentum; quia ut Art. 1. probavimus ex definitione Tridentini, & aliis momentis, Ordo est Sacramentum; inter Ordines autem primum locum tenet Sacerdotium. Undè est tantùm quæstio de Diaconatu, & maximè de Subdiaconatu, & minoribus. Quam duobus sequentibus §§. expendemus: Undè sit

§. I.

Utrùm Diaconatus sit Sacramentum?

Dico: Diaconatus est Sacramentum.

Est ità communis & certa, ut opinionem contrariam Durandi, & Cajetani, Theologi plures temeritatis arguant.

Prob. Ordinatio Diaconi est signum sensibile gratiæ permanenter à Christo institutum; Ergo est Sacramentum. Prob. Ant. 1°. *Est signum sensibile*; fuit enim facta Act. 6. per impositionem manuum Apostolorum cum oratione, & etiam fit nunc per impositionem manûs Episcopi, & porrectionem instrumentorum. 2°. *Est signum sensibile gratiæ*; tùm quia ad manuum impositionem cum oratione conferebatur gratia, ut vidimus ex Apostolo Art. 1. tùm quia Episcopus in Ordinatione Diaconi dicit: *Accipe Spiritum sanctum ad robur, & ad resistendum Diabolo & tentationibus ejus:* Id ei frustrà non dicit; sic enim Trid. sess. 23. can. 4. definit: „ Si quis dixerit per sacram Or„ dinationem non dari Spiritum sanctum, ac pro„ indè frustrà Episcopos dicere, accipe Spiritum „ sanctum...... anathema sit." 3°. *Est à Deo institutum;* quia non erat in Apostolis, nec est in Ecclesia potestas instituendi signa practica gratiæ: Et Trid. ibid. can. 6. definit: „ Si quis „ dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierar„ chiam divinâ Ordinatione institutam, quæ con„ stat Episcopis, Presbyteris & Ministris; ana„ thema sit." Sub Ministris autem comprehendit ad minùs Diaconos Presbyteris proximiores. 4°. Denique est *Permanenter institutum*, ut patet ex constanti & inviolata Ecclesiæ praxi ab Apostolis usque nunc.

Prob. insuper Conclusio omnibus argumentis quibus §. sequenti probabimus Subdiaconatum, & minores Ordines esse Sacramenta.

Obj. 1°. Septem primi Diaconi instituti sunt ad ministrandum mensis, ut habetur Act. 6. ibi enim narratur quòd cùm Græci murmurarent adversùs Judæos, eò quòd eorum viduæ despicerentur in ministerio quotidiano mensarum, quatenùs non tantum dabatur eis, quantum viduis Judæorum, Apostoli dixerint, non esse æquum, ut derelinquerent verbum Dei, & ministrarent mensis, & ideò elegerint, atque instituerint septem Diaconos, qui istud officium obirent: Atqui institutio ad hujusmodi officium civile non est Sacramentum: Ergo.

R. D. Maj. Septem primi Diaconi instituti fuerunt ad ministrandum mensis occasionaliter, & per accidens, C. per se primò, N. Alioquin non erat necesse convocare multitudinem, nec singularem curam adhibere, ut eligerentur viri *Pleni Spiritu sancto & sapientiâ*, neque electis manus imponere cum oratione; hæc enim omnia sunt impertinentia ad officium civile: Sicut ergo, dùm, v. g. occasione Belli matrimonia ineuntur inter Principes, pax indè nata potest dici effectus per accidens, & occasionatus Matrimonii, non per se, & primarius; ità similiter quod narratur Act. 6. fuit occasio & effectus per accidens, non per se, & primarius institutionis Diaconorum. Confir. hæc responsio. 1°. Ex muniis sacris, quæ statim Stephanus & Philippus instituti Diaconi obierunt: Primus eodem capite, tantâ animi fortitudine annuntiavit Christum Judæis, ut ab eis fuerit lapidatus. Secundus cap. subsequente, Christum Samaritanis evangelisavit, & indè missus ab Angelo Eunuchum Candacis Reginæ fide imbuit, & baptisavit. 2°. Diaconi instituti erant, ubi fideles non agebant vitam communem, nec ideò opus erat ministris ad mensas: Ad Philippenses 1. v. 1. & 1. ad Timoth. cap. 3. v. 8. & 12.

Inst. 1°. Nulla videtur ratio, seu necessitas occasione ministerii civilis instituendi Ministros sacros: Ergo.

R. Esto non fuerit necessitas absoluta, fuit necessitas

cessitas secundùm quid, & ad meliùs esse. 1°. Ut Ministri per sacrum Ordinem in dignitate constituti, majori pollerent auctoritate inter fideles, sicque faciliùs & efficaciùs istud ministerium implerent. 2°. Quia non præficiebantur tantùm communi mensæ, sed etiam mensæ Eucharisticæ, quæ tunc regulariter comitabatur mensam communem. 3°. Quia eis committebatur dispensatio collectarum quæ fiebant diebus Dominicis in Ecclesia, congruum autem erat, ut ii addicerentur Altari.

Inst. 2°. Hieronymus Epist. ad Evangelium, vocat Diaconos mensarum Ministros „Quis patiatur, inquit, mensarum & viduarum Minister, suprà eos tumidus se efferat, ad quorum preces corpus Christi, sanguisque efficitur:" Ergo.

R. Hieronymum voluisse dumtaxat deprimere quorumdam Diaconorum insolentiam, qui se Presbyteris coæquabant, & ideò objicit eis vile officium, quo olim functi fuerant, & cujus occasione fuerant instituti. Non ignorabat autem sacrum eorum ministerium, si quidem in fine ejusdem Epistolæ, dicit eis convenire sacrum ministerium, & eos esse in Ecclesia Christi, quod erant Levitæ in antiqua Lege: Et contrà Vigilantium cap. 1. vocat Diaconatum, Sacramentum; ibi enim reprehendens quosdam Episcopos, qui non ordinabant Diaconos, nisi priùs uxores duxissent, usurpat hæc verba: *Sacramenta non tribuunt.*

Inst. 3°. Concilium Trullanum, seu Quinisextum can. 16. prolatis quæ leguntur Act. 6. dicit: „Hæc interpretans Ecclesiæ Doctor Joannes „ Chrysosthomus sic prosequitur..... Quamnam „ autem habebant hi (Diaconi) auctoritatem, „ & quam acceperunt ordinationem scire necessarium est. Numquid Diaconorum? Atqui hoc „ non est in Ecclesiis. An Presbyterorum dispensatio? Atqui nullus adhuc erat Episcopus, „ sed soli Apostoli: Undè nec Diaconorum, nec „ Presbyterorum nomen existimo apertum esse, „ ac manifestum". Quibus verbis prolatis subjicit Synodus: „ Propter hæc ergo nos quoque „ prædicamus, ut prædicti septem Diaconi non „ de iis accipiantur, qui mysteriis serviunt, ut „ est priùs exposita Doctrina; sed eos esse quibus fuit concredita, ac tradita dispensatio com„ muni eorum usui, qui tunc collecti fuerant:" Ergo.

R. 1°. Ex hoc argumento, si quid valeret, inferri Chrysosthomum negasse Presbyteros & Episcopos fuisse ab initio Ecclesiæ, quod est prorsus improbabile. Sed directè

R. 2°. Verba Chrysosthomi non integrè referri à Synodo; sic enim S. Doctor absolvit suam propositionem: „ Undè nec Diaconorum, nec „ Presbyterorum nomen existimo apertum esse „ ac manifestum: *Sed intereà ad hoc fuerunt ordinati*". Vult ergo Chrysosthomus non fuisse tunc apertum discrimen inter Episcopos, Presbyteros & Diaconos, quantùm ad nomen, omnesque appellatos fuisse sacros Ministros, quamvis intereà ad distincta illorum munia fuerint ordinati. Quæ igitur Synodus Trullana infert, ac statuit ex verbis Chrysosthomi adulteratis, nullius sunt ponderis; & aliundè hujus auctoritas non recipitur in Ecclesia.

Obj. 2°. S. Cyprianus Epist. 65. ad Rogatianum dicit: „Meminisse autem Diaconi debent „ quoniam Apostolos, id est Episcopos & Præpositos Dominus elegit, Diaconos autem post „ ascensum Domini in Cœlos Apostoli constituerunt Episcopatûs sui, & Ecclesiæ Ministros". Ergo Diaconatus non est institutionis divinæ, ideòque nec Sacramentum.

R. N. Conseq. Non enim dicit Cyprianus Christum non instituisse Diaconatum, sed non elegisse seu consecrasse per se immediatè Diaconos, sicut consecraverat Apostolos: Sic autem loquitur Cyprianus, ut coerceret audaciam alicujus Diaconi qui Rogatianum contumeliis affecerat.

Obj. 3°. Sacramentum non confertur ad tempus: Atqui Diaconatus confertur ad tempus, ut patet ex Vigilio Papa Epist. ad Rusticum & Sebastianum, quæ legitur Collat. 7. Concilii generalis 5. ubi Pontifex alloquens Sebastianum dicit: „ Absentibus filiis nostris Diaconis, Anatolio, atque Stephano, à nobis postulasti, „ ut ad tempus pro implendo officio, absentium „ loco, Diaconum te interim faceremus: Quod „ ideò tibi ad præsens speranti concessimus". Ergo.

R. N. Min. Vigilius enim non loquitur ibi de charactere & potestate interiori Diaconatûs, sed de honore, gradu & officio Diaconi Cardinalis, ad quæ Sebastianus jàm Diaconus, erat assumptus in locum Anatolii & Stephani absentium.

§. II.

Utrùm Subdiaconatus & quatuor minores Ordines sint Sacramenta?

Dico: Subdiaconatus & quatuor Ordines minores sunt Sacramenta. Quamvis hæc Conclusio non sit tàm certa, quàm præcedens, est tamen communior & probabilior. *ib. q. 37. a. 2. & 3. o.*

Prob. 1°. ex Conciliis Florentino & Trid. Florentinum in Decreto unionis definit Ordinem in genere esse Sacramentum: *Sextum Sacramentum*, inquit, *est Ordinis*: sub Ordine autem tanquam sub genere ponit Presbyteratum, Diaconatum, Subdiaconatum & reliquos: Ergo hi omnes Ordines sunt Sacramenta, species enim participat rationem generis.

Tridentinum sess. 23. cap. 2. dicit esse septem Ordines, singulos nominando: Et cap. 3. declarat per sacram Ordinationem conferri gratiam & Ordinem esse verè Sacramentum, quod intelligi debet de quacumque ordinatione & de quocumque Ordine; cùm propositio indefinita in materia dogmatica æquivaleat universali. Item Can. 2. definit „ præter Sacerdotium esse in Ecclesia „ Catholica alios Ordines & majores & minores, „ per quos veluti per gradus quosdam, in Sacer„ dotium accedatur". Ex Can. 3. immediatè sequenti definit pariter sinè ulla limitatione „ Ordinem sivè sacram Ordinationem esse verè & „ propriè Sacramentum à Christo Domino institutum". Ergo idem quod priùs. Denique Can. 6. definit in Ecclesia esse Hierarchiam divinà ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, quos scilicet designaverat cap. 2. Ergo.

Prob. 2°. Isti quinque Ordines traduntur per signum exterius collativum characteris & gratiæ: Ergo sunt Sacramenta. De signo exteriori constat. Prob. de impressione characteris. 1°. Est expressa auctoritas D. Th. q. 35. a. 2. o. 2°. Ex Pontificali Romano tit. de Ordinibus conferendis, ubi dicitur: „ Moneat Episcopus ordinan„ dos, ut tangant instrumenta quibus character „ imprimitur". 3°. Per quemlibet istorum Ordinum aliquis constituitur suprà plebem in aliquo gradu potestatis ordinatæ ad Sacramentorum dispensationem, quod est proprium characteris. 4°. Denique isti Ordines sunt initerabiles; id autem non habent nisi ex charactere indelebili. Neque dicas consecrationem Templorum non iterari, licèt tamen non imprimat characterem: Indè enim potiùs roboratur ratio facta: Nam ideò Templa semel consecrata, iterùm non consecrantur; quia Chrismatio tribuit permanentem & indelebilem consecrationem: Ergo similiter semel ordinati, iterùm non ordinantur; quia ordinatio imprimit aliquid indelebile in ordinato. Prob. de collatione gratiæ, 1°. quia posito uno effectu sacramentali, qualis est character, alter qui est gratia, sequitur, nisi obstet indispositio suscipientis. 2°. Quia Florentinum in Decreto unionis, dicit quòd esse-

effectus Ordinis genericè sumpti sit *augmentum gratiæ*.

Confir. 1°. Si isti quinque Ordines non essent Sacramenta imprimentia characterem, sed officia seu ministeria simplicia, ut sunt officia Sacristarum, Cantorum & similium; non esset ratio cur per Excommunicationem aut depositionem non amitterentur & ordinati ad statum laïcalem non reducerentur, atque posteà absoluti, iterùm non ordinarentur; sicut contingit in officiis simplicibus. Item non esset ratio cur septem tantùm numerarentur.

Confir. 2°. Isti quinque Ordines dicuntur conferri per ordinationem: Undè Concilium Carthag. 4. à Canone 2. ad 9. dicit de Subdiacono, Acolyto & aliis Minoristis, sicut de Presbytero & Diacono *Ordinatur*: Canone autem 10. & 11. ubi agit de Psalmista & de consecratione Monialis, abstinet à verbo *Ordinationis*: Porro ordinatio sic distinctè notata pro omnibus Ordinibus, nihil aliud videtur significare quàm veri Sacramenti collationem.

Obj. 1°. Neque in Evangelio, neque in Scriptis Apostolorum ulla fit mentio istorum quinque Ordinum: Ergo non sunt institutionis divinæ, sed Ecclesiasticæ, consequenter nec Sacramenta. Undè Gratianus in Proœmio dist. 21. dicit. „ Levitas ab Apostolis ordinatos legimus, Subdiaconos & Acolytos procedente tempore Ecclesia sibi constituit.

ibid. a. 2. ad 2. R. N. Conseq. non enim ideo non fit mentio de istis Ordinibus in Evangelio aut scriptis Apostolorum, quia non erant instituti à Christo; sed quia propter paucitatem fidelium & Ministrorum, illorum Ministeria committebantur tunc Diaconis. At crescente numero fidelium, non longe post primordia Ecclesiæ, ministeria quæ erant separabilia, diversis personis fuerunt distributa. Ità expressè S. Dionysius cap. 3. cœlestis Hierarchiæ. Hoc sensu intelligendus est Gratianus, aut si quid aliud intendat, ejus auctoritate quæ est parvi ponderis, non movemur.

Inst. 1°. Urbanus II. in Synodo Beneventana relatus d. 60. cap. *Nullus*, dicit: „ sacros Ordines dicimus Diaconatum & Presbyteratum: „ Hos si quidem solos primitiva legitur habuisse „ Ecclesia. " Ergo.

R. huic instantiæ posse præcedentem solutionem adhiberi. Communior tamen Responsio est quòd Urbanus loquatur de Ordinibus sacris tantùm. Subdiaconatus autem non habebatur olim sacer, saltem sicut Presbyteratus & Diaconatus. 1°. Quia non exprimitur in Scripturis. 2°. Quia illi non erat annexa lex continentiæ. 3°. Quia Subdiaconus non habebatur capax qui eligeretur in Episcopum. Hanc esse mentem Urbani constat ex Innocentio III. cap. *A multis*, Extrà. lib. 1. tit. 14. ubi relatis verbis Urbani dicit: „ Urbanus ad statum primitivæ Ecclesiæ se referens, „ in quo Subdiaconatus, Ordo sacer minimè dicebatur, &c.

Inst. 2°. S. Clemens, aut quisquis Auctor constitut. Apostol. l. 8. dicit quòd Exorcista non ordinetur: Et Socrates l. 9. Hist. tripartitæ cap. 38. dicit Alexandriæ Lectores indifferenter fieri ex Christianis & Catechumenis: Catechumeni autem non sunt capaces Sacramenti Ordinis: Ergo.

Ad primum, R. 1°. Constitutiones Apostolicas in multis esse vitiatas, ut omnibus compertum est, etiam in præsenti materia; dicit enim eod. lib. c. 19. Diaconissas ordinari per impositionem manuum, cùm tamen contrarium statuat Concilium Nicænum I. Can. 19. 2°. Ibi sermo est de eo qui acceperat gratiam liberandi Energumenos ex spontanea Dei benevolentia & gratia, ut ibid. dicitur: hunc autem ordinari non erat necesse. ad secundum, Socrates loquitur de iis qui assumebantur ad exercendum officium Lectoris absque ordinatione.

Obj. 2°. Plura simul: 1°. Officia minorum Ordinum exercentur à Laïcis: Non est ergo necesse ut aliqui ad hæc, adhibito Sacramento, initientur. 2°. Omnes minores Ordines referuntur ad Eucharistiam, sicut Catechismi & Exorcismi ad Baptismum; hi autem non sunt Sacramenta: Ergo nec illi. 3°. Legitur Chrisosthomum, Gregorium Nazian. Theodoretum, Paulinianum Fratrem S. Hieronymi & alios fuisse promotos ad majores Ordines prætermissis Minoribus. 4°. Minores Ordines possunt conferri per Abbates & simplices Sacerdotes. 5°. Denique si minores Ordines essent Sacramenta, erunt tredecim Sacramenta: Ergo.

R. ad primum, Laïcos exercere officia minorum Ordinum, sed non ex officio, sicut ea exercent Minoristæ, qui ad hæc potestatem & auctoritatem habent ex sua ordinatione: sic ad Sacerdotem pertinet baptisare ex officio, quamvis id alii præstare possint: sic iterùm potest dici Missa in domo non consecrata, & tamen Consecratio Ecclesiæ ad hoc ordinatur, ut in ea Missa possit dici. *ibid. a. 4. ad 9.*

Ad secundum, N. Ant. Disparitas est quòd Catechismi & Exorcismi sint meræ dispositiones ad Baptismum: At minores Ordines, ultrà quòd disponant ad Sacerdotium, habent effectus sibi proprios; conferunt enim potestatem spiritualem, imprimunt characterem, & Clericos à Laïcis separatos in statu digniori constituunt.

Ad tertium. Si hoc argumentum valeret, sequeretur quòd nec Diaconatus esset Sacramentum, refert enim Morinus l. de sacris Ordinationibus parte 3. plures & speciatim S. Austrigesilum Archiepiscopum Bituricensem prætermisso Diaconatu promotum fuisse ad Sacerdotium. Idem refert Theodoretus in Hist. Religiosa de Macedonio, Acepsima & Salamane. Itaque id est intelligendum vel quatenus non servatis interstitiis eodem die minores Ordines cum majoribus susceperint, vel quòd eorum officia antè susceptionem superioris Ordinis non exercuerint, vel tandem quòd ob singulare meritum, aut aliquam aliam gravem causam per saltum fuerint ordinati.

Ad quartum, N. Conseq. Ex Antecedente enim sequitur tantum quòd simplex Sacerdos possit esse Minister extraordinarius minorum Ordinum, sicut diximus de Ministro Confirmationis; quod non negamus. Sed de hoc infrà.

Ad quintum, N. Sequelam Ant. Quia septem Ordines sic sunt Sacramenta ut sex ordinentur ad unum, scilicet ad Sacerdotium cui deserviunt & quod participant: Undè ratione hujus Ordinis seu relationis omnes dicuntur unum Sacramentum. Vel juxtà alios, omnes septem Ordines sunt unum Sacramentum specie subalternâ quæ subdividitur in plures species infimas: Cùm autem numerantur septem Sacramenta, intelliguntur species, quæ proximè subjiciuntur Sacramento ut sic, sivè illæ species sint subalternæ sivè athomæ.

Ex dictis colliges omnes Ordines fuisse à Christo institutos: Quia hoc ipso quòd sunt Sacramenta, non habent alium Auctorem præter Christum, ut probavimus de Sacramentis in communi. Id etiam suadetur ex eo quòd sint in Ecclesia vetustissimi, nec eorum initium assignari possit, neque verisimile sit quod Christus ea quæ pertinent ad sacra Mysteria & ad Hierarchiam Ecclesiasticam, non instituerit.

Quandonam autem instituit? incertum est. Probabiliter dicitur eos instituisse, vel in ultima Cœna quandò Apostolos ordinavit Sacerdotes; vel eo tempore quo post Resurrectionem cum Apostolis conversatus est, loquens de Regno Dei & suam Ecclesiam formans.

ARTICULUS. IV.

De Tonsura Clericali?

Per Tonsuram hìc non intelligitur quæcumque Capillorum Tonsura seu Rasura, sed ea quæ fit in modum coronæ: Undè etiam dicitur Corona.

Petes 1°. Utrùm Tonsura sit Ordo?

R. Ne-

Supp. q. 40. a. 2. 6. R. Negativè, sed est tantùm præparatio ad Ordines. Ità communiter Theologi cum Auctore contrà Fagnanum & quosdam alios Canonistas.

Prob. 1°. Concilium Trid. Seff. 23. cap. 2. dicit „ Plures ac diversos Ordines ità distribui ut qui „ jam Clericali Tonsurâ insigniti essent, per mino- „ rea ad majores ascenderent. " Quibus verbis supponit, ut patet, Tonsuram esse præviam ad Ordines, seu ut dicit Auctor *Praambulam ad Ordinem* suscipiendum. Idem Concilium ibid. cap. 6. de Reformat. distinguit Tonsuram ab Ordinibus dùm dicit: „ Nullus primâ Tonsurâ initiatus, aut „ etiam in minoribus Ordinibus constitutus antè „ decimum quartum annum, beneficium possit „ obtinere. " Undè ejusdem Concilii Catechismus p. 2. cap. 7. n. 13. dicit „ Clericalem Tonsuram „ quamdam præparationem esse ad Ordines ac- „ cipiendos: ut enim homines ad Baptismum „ Exorcismis, ad Matrimonium sponsalibus præ- „ parari solent; ità cùm tonso capillo Deo dedi- „ cantur, tanquam aditus ad Ordinis Sacramen- „ tum illis aperitur. "

Confir. In Concilio Carthag. 4. In antiquis Pontificalibus & in lib. Sacram. S. Gregorii omnes Ordinationes incipiunt ab Ostiariatu, nec ullibi legitur Tonsura inter Ordines recensita; quod est manifestum indicium eam pro Ordine non haberi in Ecclesia.

Prob. 2°. Ratione: Nulla per Tonsuram spiritualis potestas confertur, sed tantùm aliquis deputatur ad decantandum præ cæteris divinas laudes, ad quod non requiritur spiritualis potestas, cùm istud ministerium sit commune omnibus ministris, nec pertineat peculiari titulo ad Eucharistiam: Ergo. Neque obstat quòd Tonsurati possint excommunicare, suspendere, &c. quia hi actus non pertinent ad potestatem Ordinis, sed jurisdictionis.

Dices 1°. Innocentius III. cap. *cum contingat* Extrà l. 1. Tit. 14. dicit quòd per Tonsuram Clericalis Ordo conferatur. 2°. Tonsurâ initiati, aliquando degradantur, ut constat ex Pontificali Rom. 3. p. de forma degradationis, & ex cap. *Degradatio* de Pœnit. in 6. 3°. Sixtus V. constit. *Sanctum & salutare* tribuit Tonsuræ Characterem Clericalem: Ergo.

R. ad primum. Innocentium sumere ordinem in latiori significatione pro statu quo Clerici præeminent Laïcis, non pro Ordine ut est Sacramentum & confert spiritualem potestatem. Ad secundum, Tonsurati degradantur ab habitu, officio & privilegiis statûs, non à Sacramento & charactere quo carent. Ad tertium, Sixtus sumit Characterem non pro interna & spirituali potestate, sed pro signo exteriori, scilicet detonsione capillorum, quo Tonsurati secernuntur à Laïcis & quæ à Græcis vocatur *Character Tonsuræ*.

Inst. In forma Degradationis Tonsurati à Pontificali præscripta, Episcopus sic loquitur: *Exuimus te Ordine, Beneficio & Privilegio Clericali*: Ergo.

R. per Ordinem intelligi, ut jam dixi, statum seu gradum, à quo dejectus Tonsuratus reducitur ad statum Laicalem; non verò ordinem propriè dictum, à quo, si quidem cùm sit indelebilis, nemo potest exui.

Petes 2°. Quæ sit antiquitas Tonsuræ Clericalis?

R. Inter varias opiniones eam videri probabiliorem, quæ hunc ritum refert ad ætatem Apostolorum.

Prob. Anicetus Papa secundo sæculo relatus D. 23. cap. 2. in Epistola ad Episcopos Galliæ scribit: „ Prohibete fratres per universas vestrarum „ Regionum Ecclesias ut Clerici juxtà Aposto- „ lum comam non nutriant, sed desuper caput in „ modum Sphæræ radant." Et quamvis fortè hæc Decretalis non sit Aniceti, est tamen antiquissima, cùm de ea fiat mentio in vetustissimis Pontificum Catalogis apud Anastasium p. 2. Sidonius Apollinaris circà medium quinti sæculi l. 4. Epist. 13. de Germanico Episcopo scribit: „ Vestis adstricta, „ tonsus Cothurnus, Crinis in Rotæ speciem ac- „ cisus." Gregorius Turonensis sexto sæculo l. 1. de Gloria Martyrum cap. 27. ait Petrum Apostolum instituisse *ut Caput desuper tonderetur*. S. Isidorus sub initium septimi sæculi l. 2. de Officiis Ecclesiasticis cap. 2. ait: „ Quod verò de tonso „ Capite superiùs, inferiùs circuli corona relin- „ quitur, Sacerdotium regnumque Ecclesiæ in eis „ existimo figurari." Concilium Toletanum quartum anno 633. Can. 41. „ Omnes Clerici, inquit, „ detonso superiùs toto capite, inferius solam cir- „ culi coronam relinquant. " Venerabilis Beda initio octavi sæculi l. 4. Hist. Anglorum cap. 1. & l. 5. cap. 22. Rabanus Maurus circà medium noni sæculi lib. 1. de Instit. Clericorum c. 3. idem adstruunt.

Confir. ab universali & constanti Ecclesiæ praxi, cujus initium non invenitur; „ quod enim, „ inquit Augustinus contrà Donatistas, universa „ tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed „ semper custoditum invenitur, non nisi ab Apo- „ stolis traditum rectissimè creditur."

Observandum tamen aliquam fuisse varietatem quoad modum Tonsuræ coronatæ. Orientales, non novacula, sed forcipe totum ferè occipitium, & magnam partem sincipitis tondebant, ità ut cutis non appareret, ne assimilarentur Sacerdotibus Isidis & Serapidis qui omnes omninò crines radebant: Unde Hieronymus in cap. 44. Ezechielis, Tonsuram Orientalium describens dicit Sacerdotes non debere incedere „ Rasis capi- „ tibus, sicut Sacerdotes Isidis atque Serapis, „ nec rursum comam dimittere, nec ità ad pres- „ sum tondendum caput, ut aperta sit cutis." Concilium Tolet. proximè citatum jubet ut „ Om- „ nes Clerici detonso superius capite toto, infe- „ rius solam circuli coronam relinquant; " quia ut ibidem dicitur, Hæretici in Hispaniis prolixas comas gerebant, & in solo capitis apice modicum circulum tondebant. In Galliis verò & alibi juxtà Decretalem Aniceti, Clerici desuper caput in modum Coronæ tondebant, relictis aliis capillis, ut etiam nunc observatur.

Dices cum Juenin & Tournely 1°. Hegesippus apud Eusebium l. 2. Hist. cap. 23. dicit quòd S. Jacobus Apostolus *nunquam comam totondit*. 2°. si quatuor primis sæculis, quando fervebat persecutio, Clerici habuissent Tonsuram eo signo facilè deprehendi potuissent & morti addici: non videtur autem verisimile Ecclesiam in tàm evidens periculum suos conjicere: Ergo.

R. ad primum, sensum non esse S. Jacobum non fuisse tonsum, sed non fuisse rasum novaculâ, sic enim fert phrasis græca: „ Novacula super „ caput ejus non ascendit. "

Ad secundum favet equidem opinioni contrariæ; at non sat infringit testimonia à nobis producta, potestque responderi, quòd cùm tunc non esset necesse amplam coronam deferre, nec verticem nudatum habere, non ità facilè indè Ethnici poterant Clericos dignoscere: Cæterùm non negamus aliquos hoc indicio deprehensos: Legimus enim in Actis Ecclesiæ Divionensis apud Martenium, S. Benignum Presbyterum S. Policarpi Discipulum agnitum fuisse à Terentio Comite, ex tonsi capitis Corona. Baronius ad annum 58. n. 128. probat ex lib. 12. Ammiani Marcellini, tempore Juliani Apostatæ, quemdam Theodorum Presbyterum, fuisse ab Ethnicis supplicio affectum, eò quòd tondendo pueros, eos in Clericos cooptaret. Et hæc confirmant Conclusionem nostram.

Petes 3°. Quæ fuerit causa seu ratio hujus Ritus in Ecclesia?

R. varias à variis adduci. Probabiliores nobis videntur quas profert Auctor. Prima est ut per Tonsuram in modum Coronæ seu Circuli, quæ est signum Regni & perfectionis, significetur Cle- ib. a. 1. 6.

ricos esse eminentiâ status, à Laïcis sejunctos, & debere esse in virtute perfectos. Secunda ut per subtractionem capillorum, qui sunt superfluitates corporis, moneantur Clerici, temporalium curas superfluas resecare, & spiritualibus inhærere.

Petes 4°. Utrum omnes Clerici teneantur deferre Tonsuram?

R. affirmativè: Quia est Lex Ecclesiastica, cap. *Clerici*, & cap. *Si quis* d. 23. observat tamen Sylvius Clericos primæ Tonsuræ, aut Minorum Ordinum sinè Beneficio, non videri hâc Lege adstrictos, sed solos Clericos majorum Ordinum, & alios Beneficatos; sic enim videtur usu receptum. Addit laudatus Theologus, nec istos facile judicandos peccare mortaliter ex eo quod Tonsuram non gestent, nisi, vel notabili admodùm tempore id faciant, vel post ferias ab Ordinario admonitiones.

Petes 5°. Utrùm omnes Tonsurati gaudeant privilegiis Clericalibus?

Triplex distingui debet privilegium Clericale: Unum quod dicitur privilegium fori, quo eximuntur Clerici à jurisdictione sæculari. Secundum est privilegium immunitatis à Tributis. Tertium dicitur privilegium Canonis quo excommunicantur percutientes Clericum. Hâc distinctione posita.

R. Quantùm ad primum ex Concilio Trid. sess. 23. cap. 6. de Reform. quòd primâ Tonsurâ initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus „Fori privilegio non gaudeat, nisi Beneficium „ Ecclesiasticum habeat, aut Clericalem habitum „ & Tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ ex man- „ dato Episcopi inserviat, vel in Seminario Cle- „ ricorum, aut in aliqua schola vel universitate, „ de licentia Episcopi, quasi in via ad majores „ suscipiendos, versetur". Cùm autem privilegium fori secum trahat immunitatem à Tributis; nam tributum solvere est signum subjectionis, hinc qui gaudet privilegio fori, gaudet immunitate; & è contrà qui privatur privilegio fori, privatur privilegio immunitatis. Et ideò qui non servant conditiones prædicti Canonis Tridentini, privantur etiam privilegio immunitatis: Ità Layman. l. 4. Tract. 9. c. 7. n. 3. post plures alios. Et quamvis quidam contradicant attento præcisè Canone, fatentur tamen sic esse ex consuetudine recepta, non contradicente summo Pontifice.

Quantùm ad privilegium Canonis; quamvis non exprimatur in Decreto Tridentini, quidam tamen ex consequenti idem censent, ac de privilegio fori; quia qui gaudent privilegio canonis gaudent privilegio fori; utrumque enim conceditur personis, quia sacræ sunt. Qui verò non servant prædicti Decreti conditiones, non gaudent privilegio fori: Ergo nec Canonis. Ità Andreas à Matre Dei Tract. 8. de Ordine cap. 7. puncto 5. n. 59. post Suarem, Layman, & alios.

Circà verò præsens Tridentini Decretum observandum est 1°. Quòd sub disjunctione dicat: „ Nisi Beneficium Ecclesiasticum habeat, aut „ Clericalem habitum & Tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat". Ex quo plures inferunt, quòd si Beneficium quantumvis tenue possideat, etsi Ecclesiæ non inserviat, gaudeat privilegio fori. Ità prælaudatus Theologus cum pluribus aliis.

Observant 2°. Theologi circà has particulas, *Aut Clericalem habitum & Tonsuram deferens.* Tò *&* non sumi copulativè, sed disjunctivè prout æquivalet *vel*; sicut cùm dicit Petrus Act. 3. *Argentum & aurum non est mihi*, id est, argentum vel aurum; ita ut sufficiat alterutrum deferre, ut non amittatur privilegium. Sic Barbosa Allegat. 12. n. 21. de officio & potestate Episcopi, intelligit eandem expressionem de eodem casu in cap. *Si Judex* de sentent. Excommunic. in 6.

Observandum 3°. Clericum minoribus initiatum non statim privilegium amittere, si semel aut iterùm habitum, seu Tonsuram Clericalem deferre omiserit, sed tantum si id in consuetudine habuerit: Nec jure novo Tridentini trina admonitio Episcopi requiritur, ut privilegium amittat, licèt antiquo jure requireretur.

Observandum 4°. Mandatum seu licentiam Episcopi requisitam ad serviendum alicui Ecclesiæ, aut ad studendum in aliqua schola debere esse expressam, sivè scripto, sivè verbo traditam, modò possit probari: Quia quæ sunt de forma substantiali actûs, debent esse expressa: Ità Barbosa Allegat. cit. 12. n. 13.

Quantùm ad Clericos conjugatos definit Tridentinum eodem cap. 6. quòd si cum unicis & Virginibus contraxerint, habitum & Tonsuram Clericalem deferentes alicujus Ecclesiæ servitio in spiritualibus scilicet, sint ab Episcopo deputati, gaudeant privilegio fori & Canonis.

Petes 6°. Quæ sint dispositiones requisitæ ad Tonsuram?

R. Verbis Tridentini sess. citatâ 23. cap. 4. de Reformat. „ Primâ Tonsurâ non initientur, qui „ Sacramentum Confirmationis non susceperint, „ & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique „ legere & scribere nesciant, & de quibus probabilia conjectura non sit, eos non sæcularis „ judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem „ cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.

DISSERTATIO II.

De Materia & Forma singulorum Ordinum.

ARTICULUS I.

Quæ sit materia & forma Presbyteratûs?

Ritus ordinandi Presbyterum in Ecclesia Latina hic est. 1°. Episcopus nihil dicendo, imponit ambas manus super caput ordinandi; idem præstant Sacerdotes adstantes. 2°. Et statim tàm Episcopus, quàm Sacerdotes tenent manus extensas super caput ordinandi, & Episcopus dicit: *Oremus Fratres charissimi*, &c. prout habetur in Pontificali Romano. 3°. Imponit illi stolam & Casulam, & ungit ejus manus oleo Catechumenorum. 4°. Tradit illi Calicem cum vino & aqua, & patenam superpositam cum pane, dicens: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium pro vivis & mortuis, in nomine Patris*, &c. 5°. Peragitur Missæ Sacrificium, & ordinatus unà cum Episcopo verba Consecrationis pronuntiat. 6°. Post Communionem Episcopus solus utramque manum ejus capiti imponit dicens: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, quorum retinueris, retenta sunt.*

Apud Græcos verò sic ordinantur Presbyteri: 1°. Episcopus caput ordinandi ter signo Crucis obsignat. 2°. Tenens manum dextram super caput ejus, dicit: „ Divina gratia quæ semper infirma curat, „ & ea quæ desunt adimplet, promovet N. Venerabilem Diaconum in Presbyterum. Oremus „ pro eo, ut veniat super eum gratia Spiritûs „ sancti. " 3°. Iterùm ter eum signat orando. 4°. Induit illum casulâ. 5°. Sub tempus Consecrationis, porrigit illi panem vel consecratum secundùm quosdam, vel consecrandum juxtà alios. In hoc autem Ritu, ut patet, nihil habetur de porrectione Calicis cum vino, & patenæ cum pane; sed Sacerdos est completè ordinatus per impositionem manûs dextræ Episcopi cum dictâ forma, *Divina gratia*, &c.

Ex hac diversitate nascitur gravis controversia, quæ sit materia & forma essentialis Presbyteratûs. Quidam volunt esse solam manuum impositionem, juxtà aliquos secundam, juxtà alios tertiam cum forma adjuncta, porrectionem autem instrumentorum esse materiam integrantem tantùm. Pro hac sententia citantur S. Bonaventura, Durandus, Morinus, Goarius, Menardus, uterque Habert, Juenin, Witasse, Tournely, &c. Quidam è contrà

trà tenent materiam effentialem effe folam porrectionem inftrumentorum cum forma comitante; impofitionem autem manuum effe tantùm de integritate. Ità Capreolus, Dominicus Soto, Vafques, Gonet, &c. Alii denique ftatuunt duplicem materiam partialem, fcilicet porrectionem inftrumentorum, & impofitionem manuum, & duplicem formam partialem, fcilicet verba cuilibet materiæ correfpondentia. Ità Petrus Soto, Cardinalis Hofius, Martinus Ledefma, Eftius, Bellarminus, Sylvius: Ex Recentioribus Platel, Henno, Steyaert, Boudart, Piette, Daelman, &c. Ita ut nunc videatur communior, eftque nobis probabilior.

Omitto quorumdam opinionem qui volentes has diverfas fententias conciliare, putant in impofitione manuum contineri implicite porrectionem inftrumentorum, & in porrectione inftrumentorum impofitionem manuum, eò potiffimùm quòd utraque fiat per manum quæ eft *organum organorum;* at hâc ratione Baptifmus & Extrema-Unctio, erunt impofitio manuum & porrectio inftrumentorum, fimiliter quidquid fit per manus. Omiffâ itaque hâc opinione ut minùs fundatâ.

Dico 1°. Materia & forma effentialis Presbyteratûs apud Latinos eft calicis cum vino, & patenæ cum pane traditio cum his verbis, *accipe poteftatem* &c. & impofitio tertia manuum cum his verbis; *Accipe Spiritum fanctum &c.* ita ut fint duæ materiæ & duæ formæ partiales, ex quibus una totalis conftituitur.

Prob. prima Pars, de porrectione inftrumentorum. 1°. Ex Concilio Florentino in decreto unionis ubi dicit: „Sextum Sacramentum eft Ordi- „ nis cujus materia eft illud per cujus traditio- „ nem confertur Ordo, ficut Presbyteratus tra- „ ditur per Calicis cum vino & patenæ cum pane „ porrectionem". Et mox: „Forma Sacerdotii „ talis eft: Accipe poteftatem offerendi Sacrifi- „ cium pro vivis & mortuis in nomine Patris &c." Abfurdum autem foret dicere Concilium intellexiffe de materia & forma accidentali, & filuiffe de effentiali, in Decreto edito pro inftructione Armenorum, id fanè non fuiffet illos inftruere, fed decipere. Aliundè cùm Concilium affignat materiam & formam aliorum Sacramentorum, non intelligit accidentalem, fed effentialem; cur aliter intelligeret in hoc Sacramento?

2°. Hæc, fancta Synodus defumpfit ex Angelico Doctore Opufc. 5. cujus funt fermè eadem verba. Idem S. Doctor docet hîc q. 37. a. 5. dicens: „Quia principalis actus Sacerdotis eft con- „ fecrare corpus & fanguinem Chrifti, ideò in „ ipfa datione Calicis fub forma verborum deter- „ minata, character Sacerdotalis imprimitur".

3°. Nihil eft in toto ritu latino per quod expreffiùs fignificatur poteftas fpiritualis Sacerdotum, quæ eft præcipuè in corpus Chrifti naturale, quàm porrectio dicta cum forma adjuncta: Iftud autem cenferi debet materia & forma Sacramenti, quod eft fignum expreffum & fenfibile principalis ejus effectûs.

4°. Antè inftrumentorum porrectionem & hæc verba *Accipe poteftatem* &c. cantatur *Veni Creator*, & Candidati vocantur *Ordinandi:* Poft verò vocantur *Ordinati*, & in fignum acceptæ poteftatis pronuntiant cum Epifcopo verba confecrationis: Ergo.

Prob. fecunda pars, de impofitione manuum. 1°. Ex Concilio Carthag. 4. can. 3. Ex conftanti & perpetuo ufu Ecclefiæ Græcæ & Latinæ, quæ femper adhibuit manuum impofitionem; & ex Concilio Trid. feff. 14. cap. 3. ubi loquens de Extremæ Unctionis Miniftro, dicit effe Epifcopos aut Sacerdotes ritè Ordinatos, per impofitionem manuum Presbyterii: Denique ex D. Thoma qui 3. p. q. 84. a. 4. o. reddit rationem cur in Sacramento Pœnitentiæ & Baptifmi non requiratur manuum impofitio, requiratur autem in Sacramento Confirmationis & Ordinis: „ Quia inquit, im- „ pofitio manuum in Sacramentis Ecclefiæ fit ad „ fignificandum aliquem copiofum gratiæ effe- „ ctum, quo illi, quibus manus imponuntur, „ quodammodò per quamdam fimilitudinem con- „ tinuantur Miniftris, in quibus copia gratiæ effe „ debet: Et ideò manûs impofitio fit in Sacra- „ mento Confirmationis, in quo confertur pleni- „ tudo Spiritus fancti, & in Sacramento Ordinis, „ in quo confertur quædam excellentia poteftatis „ in divinis Myfteriis: Undè & 2. ad Timoth. 1. „ *Refufcites gratiam Dei, quæ eft in te per impo- „ fitionem manuum mearum*".

2°. Nihil habemus quo probemus ex Scripturis contrà hæreticos Ordinem effe Sacramentum, quàm impofitionem manuum quæ in eis refertur: Ergo eft effentialis Sacramento; alioquin inefficax eft noftrum argumentum: Neque dicas cum Gonet, porrectionem inftrumentorum non effe ritum, formaliter, fed materialiter tantùm, diverfum ab impofitione manuum: Efto id nos concedamus, non concedent Hæretici, ficque ipfos inefficaciter ex Scripturis urgebimus.

3°. Impofitionem manuum fub ifta forma, *Accipe Spiritum fanctum* &c., eft fignum practicum gratiæ: Ergo Sacramentum. Prob. Ant. ex Trid. feff. 23. can. 4. Ubi ferit anathemate „ qui dixe- „ rit per Sacram Ordinationem non dari Spiritum „ fanctum, ac proinde fruftrà dicere Epifcopos, „ accipe Spiritum fanctum": Ergo.

Prob. & fimul explicatur tota conclufio: Duplex poteftas confertur Sacerdoti in fua Ordinatione: una in corpus Chrifti verum ad illud confecrandum: Altera in corpus Chrifti myfticum ad illud pafcendum & judicandum in foro interiori:

Undè quamvis Sacerdos ut fic, abftrahendo ab hoc vel illo ftatu, fit tantùm ad facrificandum, Sacerdos tamen novæ legis & prout eft à Chrifto inftitutus, eft ad facrificandum & judicandum, ficque eft fimul Sacrificator & judex: Nec poteft effe perfectus & completus Sacerdos novæ legis, nifi per utramque poteftatem: Atqui per porrectionem inftrumentorum cum hac forma, *Accipe poteftatem* &c., confertur prima poteftas; & per impofitionem manuum cum hac forma, *Accipe Spiritum fanctum, quorum remiferis peccata,* &c., confertur fecunda. Ergo.

Neque dici poteft fecundam conferri in prima, aut vice versâ, tùm quia, neque ex parte Sacramenti, neque ex naturali concomitantia funt inter fe connexæ, fed funt poteftates omninò diverfæ: Tùm quia una non fignificatur per materiam & formam alterius, Sacramenta autem non conferunt effectum quem non fignificant:

* Tùm denique Chriftus ipfe has poteftates feorfim & diverfo tempore contulit; poteftatem enim confecrandi contulit in ultima cœna; poteftatem autem remittendi peccata poft refurrectionem, dùm infufflando in Difcipulos, ait illis: *Accipite Spiritum fanctum, quorum remiferitis peccata,* &c. * *in 4. d. 24. q. 2. a. 3. ad 2.*

Dico 2°. Materia & forma Presbyteratûs apud Græcos eft fola impofitio manuum cum his verbis: *Divina gratia* &c., ut fuprà.

Prob. Certum eft ex omnibus Euchologiis, & omnium confenfu Græcos nunquam adhibuiffe, neque nunc adhibere ad Ordinationem Presbyteri, inftrumentorum porrectionem, fed folam manuum impofitionem cum verbis citatis: Et tamen non eft minùs certum validas effe apud illos, Presbyterorum Ordinationes; cùm Ecclefia nunquam illas improbaverit, quin imò permittat eas hoc ritu fieri Romæ, ficque Ordinatos Miffam facere nobis audientibus, quod effet Idololatria, fi non effent verè Ordinati: Nec in Concilio Florentino de earum validitate ullum dubium motum eft: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Contrà porrectionem inftrumentorum: Materia effentialis Sacramenti Ordinis debet

 effe

esse eadem ubique & omni tempore, alioquin non foret idem Sacramentum: Atqui ex concessis, Græci in Ordinatione Presbyteri non utuntur porrectione instrumentorum, nec Latini semper eâ usi sunt, cùm non superet octingentos annos: Ergo.

R. D. Maj. Materia essentialis Sacramenti Ordinis debet esse ubique & omni tempore eadem formaliter in ratione signi sensibilis, C. Debet esse eadem materialiter & in ratione rei, N. Dicimus itaque Christum non instituisse materiam hujus Sacramenti determinando in specie hanc vel illam rem esse materiam; sed determinando tantùm in genere conferendum esse per aliquod signum sensibile quod foret significativum potestatis traditæ; determinationem autem hujus signi in specie, an esset talis vel talis res, an impositio manuum, an porrectio instrumentorum, an utraque simul, reliquisse Ecclesiæ, ut jam dixi de materia & forma Confirmationis. Ecclesia itaque hâc potestate sibi à Christo traditâ utens, determinavit, seu saltem consensit quòd impositio manuum cum forma illi respondente pro Ecclesia Græca, & fortè etiam in prioribus sæculis pro Ecclesia Latina, esset signum legitimum utriusque potestatis traditæ ad consecrandum & ad absolvendum: At posteà determinavit pro Ecclesia Latina quòd porrectio instrumentorum cum his verbis: *Accipe potestatem* &c., esset signum legitimum potestatis consecrandi; impositio autem manuum cum his verbis: *Accipe Spiritum sanctum*, &c. signum potestatis absolvendi. Ità quòd Græcus ordinatus ritu Latinorum, aut Latinus ritu Græcorum sinè dispensatione summi Pontificis, invalidè ordinaretur. Hanc porrò fuisse institutionem & voluntatem Christi, colligimus cum innumeris penè Theologis, 1°. Ex ipsa diversitate materiarum & formarum, non solùm in hoc Sacramento, sed etiam in quibusdam aliis, præsertim in Confirmatione, quæ vix aliter explicari possunt salvâ unitate Sacramenti. 2°. Ex cap. *Presbyter* de Sacramentis non iterandis, ubi Gregorius IX. dicit impositionem manuum esse *ritum ab Apostolis introductum*. 3°. Ex Innocentio III. qui ad istud caput, prout citatur à Delugo, Sylvio Steyaertio & aliis dicit:,, Nisi essent formæ posteà inventæ, ,, sufficeret Ordinatori dicere, sis Sacerdos, vel ,, alia æquivalentia verba (intellige, addita aliquâ materiâ) sed subsequentibus temporibus ,, formas, quæ servantur, Ecclesia ordinavit, & ,, tantæ necessitatis sunt dictæ formæ, quòd si ,, iis non servatis, aliquis fuerit ordinatus, supplendum est quod omissum est.

Quidam paulò aliter explicant & dicunt Christum reverà instituisse pro materia & forma hujus Sacramenti, porrectionem instrumentorum & impositionem manuum cum formis ipsis correspondentibus, sed reliquisse Ecclesiæ alterutram vel ambas adhibere. Hæc Responsio non est improbabilis.

Inst. 1°. contrà primam Responsionem quæ est communior. Ecclesia non potest mutare materiam Sacramentorum, aliàs mutaret eorum substantiam, quod est contrà Trid. sess. 21. cap. 1. Ergo.

R. D. Ant. Ecclesia non potest mutare materiam Sacramentorum formaliter sumptam in ratione signi, & ut à Christo institutam, C. Materialiter sumptam in ratione rei, N. Sic enim mutare materiam, non est mutare substantiam Sacramenti. Simile quid habemus in Matrimonio, pro cujus materia Christus determinavit signum legitimum interioris consensûs quo fieret contractus validus; quale autem foret istud signum, reliquit dispositioni Ecclesiæ: sicut ergo Ecclesia mutando hoc signum quoad rem & materialiter, priùs enim sufficiebat signum clandestinè expressum, nunc requiritur signum coram Parocho & testibus expressum, non dicitur mutasse substantiam Sacramenti; ità nec determinando aut mutando rem per quam significatur traditio potestatis in Ordine. Confer quæ dixi de Sacramentis in genere Dissert. 1. a. 5. Obj. 3.

Inferes: Ergo pari ratione Sacerdos Latinus invalidè consecraret in fermentato, & Sacerdos Græcus in azymo, quod non admittitur. Prob. Illatio: Ecclesia pariter determinavit pro materia Consecrationis azymum in Ecclesia Latina, & fermentatum in Græca: Ergo.

R. N. Illationem. Ad probat. D. Ant. Ecclesia determinavit panem azymum in Ecclesia Latina, ut necessarium, necessitate præcepti, C. Ut necessarium necessitate Sacramenti, N. Ratio disparitatis est quòd Christus determinavit in specie panem pro materia Consecrationis, sicut aquam pro Baptismo: Ecclesia autem non potest facere quòd panis azymus aut fermentatus non sit panis. At Christus non determinavit in specie hanc vel illam rem ut esset materia ordinationis, sed in genere aliquid quod foret signum sensibile potestatis traditæ. Quid autem foret istud aliquid, reliquit determinandum ab Ecclesia.

Repones: Dùm Christus ordinavit Apostolos Sacerdotes, usus est determinatâ materiâ & determinatâ formâ: Ergo non reliquit determinandam ab Ecclesia.

R. N. Conseq. Non enim omne quod Christus fecit, faciendum instituit aut præcepit: Consecravit determinatè in vino albo vel rubro, in pane azymo vel fermentato, & tamen neutrum determinatè præcepit. Quomodò autem Christus Apostolos instituerit Sacerdotes, incertum est: Probabiliter dicitur quòd instituerit his solis verbis: Hoc facite in meam commemorationem.

Obj 2°. contrà impositionem manuum: Concilium Florentinum assignans materiam hujus Sacramenti in Decreto instructionis Armenorum, non meminit impositionis manuum, sed tantùm porrectionis instrumentorum: Ergo impositio manuum non est essentialis, vel diminuta fuit instructio Concilii.

R. N. Conseq. 1°. Quia licet non meminerit, non tamen negavit; ex argumento autem negativo nihil sequitur, alioquin pariter arguam porrectionem instrumentorum non esse materiam essentialem, quia nec SS. Patres, nec Concilium Tridentinum illius meminerunt; sed tantùm impositionis manuum. 2°. Ideò Concilium Florentinum non expressit impositionem manuum, quia intendebat tantùm instruere Armenos inquirentes unionem Ecclesiæ Romanæ in iis quæ ignorabant, aut de quibus dubitabant circà illius ritus; non ignorabant autem impositionem manuum esse adhibendam, quam ipsimet cum tota Ecclesia adhibebant, sed ignorabant porrectionem instrumentorum esse necessariò requisitam in Ecclesia Romana; & ideò hanc expressit Concilium: sic Tridentinum sess. 14. cap. 3. citato, non meminit porrectionis instrumentorum, sed impositionis manuum tantùm, quia intendebat ibi solùm declarare quando Sacerdos fieret idoneus Minister Extremæ-Unctionis; quod tunc demùm obtinet quando per impositionem manuum accipit potestatem absolvendi; quia ut alibi dixi ex Tridentino, Extrema Unctio est consummativa Pœnitentiæ: Nec tamen Florentinum omninò tacuit impositionem manuum, sed implicitè significavit remittendo ad Pontificale Romanum; *Prout*, inquit, *in Pontificali Romano latè continetur:* In Pontificali autem exprimitur impositio manuum tanquam materia essentialis.

Inst. 1°. Gregorius IX. jam citatus cap. Presbyter Extra. l. 1. tit. 16. duo dicit: Primum, impositionem manuum esse ritum introductum ab Apostolis. Secundum, quòd si in ordinatione Presbyteri vel Diaconi sit prætermissa, nihil sit iterandum, sed id quod prætermissum est, suo tempore esse antè supplendum: Ergo impositio manuum non est materia essentialis, alioquin non haberet institutionem ab Apostolis, & eâ omissâ Sacramentum foret iterandum.

R. N.

R. N. Conseq. Utrumque enim Ant. benè dicitur in nostra sententia & illi favet. Primum, manus impositio est introducta ab Apostolis, quatenùs signum sensibile à Christo in genere determinatum, Apostoli autem ad hanc rem specificè, scilicet ad impositionem manuum, determinârunt. Secundum; prætermissâ tamen impositione manuum, non est iterandum Sacramentum quâ parte confert potestatem consecrandi, quia ex hac parte est validum per traditionem instrumentorum; sed supplenda seu ponenda est impositio manuum omissa, ut habeatur potestas absolvendi, quâ completur Sacerdotium novæ Legis.

Inst. 2°. Candidatus post porrectionem instrumentorum & formam ipsi respondentem antè tertiam impositionem manuum est Sacerdos: Vocatur enim in Pontificali *Ordinatus* & verba Consecrationis profert cum Ordinatore: Ergo ista manuum impositio est accidentalis.

R. D. Ant. Candidatus post porrectionem instrumentorum est Sacerdos incompletè, C. Completè, N. Sacerdotium enim novæ Legis secundùm institutionem Christi duplicem potestatem includit, primam consecrandi, alteram absolvendi: Undè si una absit, non est completum.

Si instes per impositionem manuum, ordinari quidem ut Judicem, non ut Sacerdotem, N. Quia, ut dixi, non est perfectè Sacerdos novæ Legis sinè potestate absolvendi, & ideò per impositionem manuum ordinatur etiam ut Sacerdos.

Urgebis: una pars essentiæ non potest esse sinè alia: Ergo. R. D. Ant. In compositis physicis, C. In moralibus, N. Constat enim sæpè partibus essentialibus successivis.

Obj. 3°. contrà eandem. Quando aliquis Ordo habet plura officia, in collatione officii principalis tota ejus essentia consistit, ut patet in Ordinibus minoribus: Atqui præcipuum officium Presbyteratûs est consecrare corpus Christi: Ergo in ritu hujus potestatis collativo, qui est porrectio instrumentorum, tota ejus essentia consistit.

R. D. Maj. Si ea officia sint levis momenti & ità inter se connexa, ut minora sequantur ex majori, C. Secùs, N. In presbyteratu autem duæ potestates collatæ sunt maximi momenti, nec ità inter se connexæ, ut una sequatur ex altera, ut dictum est. Aliunde in his quæ pendent ex voluntate instituentis, non urget argumentum à pari.

Inst. Tota essentia Sacramenti Ordinis est per relationem ad corpus Christi consecrandum, per id enim distinguitur ab aliis Sacramentis: Ergo positâ semel hac potestate, cætera sunt accidentalia.

R. N. Ant. Quamvis enim in Presbyteratu, relatio ad corpus Christi consecrandum sit primum & præcipuum ejus distinctivum, secundariò tamen ad ejus essentiam prout est institutus à Christo pertinet relatio ad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ.

Petes 1°. Utrùm in collatione Presbyteratûs conferatur duplex character?

R. Id esse incertum. Quidam existimant conferri unum tantùm in porrectione instrumentorum, qui extenditur in impositione manuum, idque colligunt ex D. Th. hìc q. 37. a. 5. & q. 38. a. 1. ad 4. alii duplicem agnoscunt characterem: Quia duplex est potestas distincta; character autem nihil aliud est quam potestas: Neque id repugnare S. Thomæ probat hic Sylvius q. 37. a. 5. sed quidquid sit, res est levis momenti.

Petes 2°. Qualis contactus materiæ sit necessarius, necessitate Sacramenti, non solùm in Presbyteratu, sed etiam in aliis Ordinibus?

R. Juxtà quosdam sufficere contactum moralem situm in porrectione materiæ, & aliquo signo acceptationis, v. g. extensione manûs versùs instrumenta, quia sic quandoque conferuntur officia sæcularia. Alii & tutiùs requirunt contactum
ib. q. 34. a. 5. ad 3. physicum, saltem mediatum. Auctor utramque sententiam proponit, & quamvis videatur primam, ut probabilem admittere, magis tamen inclinat in secundam, dùm post relatam primam, addit: „ Tamen ipsa verba formæ videntur ostendere quòd tactus materiæ sit de essentia Sacramenti; quia dicitur: Accipe hoc vel illud." Idque videtur probare magna Episcoporum sollicitudo, ut materia physicè tangatur ab Ordinandis: Undè innuitur hanc esse Ecclesiæ intentionem, sic materiam determinantis in specie. Adde in aliis Sacramentis, Baptismo, Confirmatione, Extrema-Unctione requiri contactum physicum: Quidni in isto? Hinc sequitur aliter ordinatum, esse saltem sub conditione reordinandum.

Dixi, *Saltem mediatum;* quia probabile est, non tamen certum, quòd sufficeret tangere materiam mediante velo, vel chirothecâ. Indubium autem est quòd sufficiat tangere mediante suo continente, vinum mediante calice, panem mediante patenâ; quia illud verè dicitur tangi, quod tangitur in suo continente. Et ità est praxis Ecclesiæ.

Petes 3°. Quæ sint officia Sacerdotis?

R. Primum est conficere Eucharistiam. Secundum ligare, aut absolvere pœnitentes, ut dignè accedant ad Sacramentum Eucharistiæ, supposita tamen jurisdictione. Tertium administrare alia Sacramenta, scilicet Baptismi, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis accedente consensu proprii Sacerdotis. Quartum benedicere populum etiam in Missa benedictione simplici, non solemni, præmisso, *Adjutorium nostrum in nomine Domini:* Id enim pertinet ad Episcopum in sua Diœcesi, ad Archiepiscopum in tota Provincia, cùm ipsam visitat, ad Legatos in terminis suæ Legationis, ad Abbates in Ecclesiis sibi pleno jure concessis.

ARTICULUS II.

Quæ sit materia & forma Diaconatus?

Diaconatus generaliter est *Ministerium*, Diaconus *Minister*, sed usu Ecclesiastico ab Apostolis derivato, dicitur Diaconus, qui proximiùs ministrat Sacerdoti sacrificanti.

Dico: Probabilius est Diaconatus, sicut Presbyteratûs in Ecclesia Latina duplicem esse materiam & formam, scilicet impositionem manuum Episcopi cum his verbis: „ Accipe Spiritum sanctum ad robur, & ad resistendum Diabolo & tentationibus ejus; " & traditionem libri Evangeliorum cum his verbis: „ Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tàm pro vivis, quàm pro defunctis."

Prob. 1°. Quia Concilium Carthag. 4. Can. 4. ex una parte assignat pro materia Diaconatus impositionem manuum Episcopi: „ Diaconus, inquit, cùm ordinatur, solus Episcopus, qui cùm benedicit, manum super caput illius ponat, quia non ad Sacerdotium, sed ad Ministerium ordinatur. " Non est autem verisimile Concilium aliquid accidentale assignasse, omisso essentiali. Ex altera parte Concilium Florentinum in Decreto unionis assignat pro materia traditionem libri Evangeliorum: Ut ergo hæ duæ Synodi concilientur, dicendum est duplicem esse materiam & formam, ut in conclusione. 2°. Uterque ritus refertur in Pontificali, tanquam materia & forma Diaconatus. 3°. In impositione manuum, de qua magis dubitatur, confertur gratia, ut patet ex ejus forma, adjuncto Tridentino, ut suprà: Ergo est verisimiliter pars Sacramenti.

Dices 1°. Contrà primam partem: Per impositionem manuum, non confertur Diacono specialis aliqua potestas, sed quid commune omnibus Sacramentis, ut patet ex ejus forma: Atqui Ordo consistit in potestate: Ergo.

R. N. Maj. Confertur enim, ut verba sonant, illa animi fortitudo qua Diaconus debet esse instructus ad ministrandam Sacrificio, & ad annuntiandum Evangelium ex officio, contrà omnia impedimenta occurrentia ex parte hostium fidei, quibus Diabolus utitur tanquam Ministris; quæ animi forti-

titudo est potestas specialis, non minùs quàm ea quæ confertur in Confirmatione ad profitendam fidem ex officio coram Tyranno.

Dices 2°. Contrà secundam partem: Initio Ecclesiæ non erat liber Evangeliorum, nec consequenter legebatur Evangelium in Missa: Ergo.

R. N. Conseq. Esto enim initio Ecclesiæ liber Evangeliorum non fuerit materia partialis Diaconatus; posteà tamen Ecclesia, cùm vellet disertiùs significare potestatem Diaconi, * nec posset ad hoc designare, Calicem cum vino, & patenam cum pane, quia est materia Presbyteratus, neque Calicem vacuum, & patenam vacuam, quia est materia Subdiaconatus, designavit traditionem libri Evangeliorum, quâ optimè significatur tradi potestatem ministrandi Sacerdoti in Sacrificio, & specialiter cantandi in eo solemniter Evangelium, quod est unum ex præcipuis ejus Ministeriis. Cætera argumenta præoccupata sunt Articulo præcedenti.

* Ib. q. 37. a. 5. ad 5.

Petes 1°. Utrùm in Diaconatu conferatur duplex character, sicut diximus probabiliter conferri in Presbyteratu?

R. probabiliùs negativè, quia non sunt potestates, tàm diversæ, nec tanti momenti: Undè videtur sufficere ejusdem characteris extensio, ne sinè necessitate multiplicentur characteres.

Petes 2°. Quando conferatur character?

R. probabiliùs conferri in principaliori materia, quam putamus esse traditionem libri Evangeliorum, cùm per eam habeatur proximior accessus ad Eucharistiam. Nec refert, quòd sit posterior tempore impositione manuum; totum enim Sacramentum moraliter perseverat, donec principalior pars perficiatur; & sic nihil impedit, quominùs character per eam impressus, extendatur ad priorem partem.

Petes 3°. Quæ sint officia Diaconi?

R. primum esse, Sacerdoti celebranti immediatè assistere & ministrare. Secundum solemniter legere Evangelium in Missa. Tertium ex commissione Episcopi vel Parochi solemniter baptisare. Quartum de licentia Episcopi prædicare. Quintum ex commissione Parochi in necessitate Eucharistiam dispensare.

ARTICULUS III.

De materia, forma & officiis Subdiaconatûs, & minorum Ordinum.

Subdiaconus, qui & olim hypodiaconus, seu subminister, dictus est, eò quòd ejus ministerium sit deservire in Sacrificio Diacono, qui est principalis Minister.

Dico 1°. Materia totalis Subdiaconatus est traditio calicis vacui, & patenæ vacuæ; forma verò hæc verba: „ Videte cujus Ministerium vobis traditur, ideò vos admoneo, ut ità vos exhibeatis, ut Deo placere possitis".

Prob. Hanc, & non aliam tàm materiam, quàm formam assignant Concilium Carthag. 4. Can. 5. Concilium Florentinum in Decreto unionis, sanctus Thomas in 4. d. 25. q. 1. a. 1. ad 2. consequenter in ea traditione character imprimitur.

Dices: Traditio libri Evangeliorum est essentialis Diaconatui: Ergo traditio libri Epistolarum est essentialis Subdiaconatui, maximè si attendatur hæc forma: „ Accipe librum Epistolarum, & „ habe potestatem legendi eas in Ecclesia", &c.

R. N. Conseq. 1°. Quia in positivis, seu quæ pendent ex voluntate, non valet argumentum à pari: Ecclesia autem ex cujus voluntate pendet determinatio materiæ Ordinis in specie, ut diximus, assignat pro materia Diaconatus traditionem Libri Evangeliorum & non assignat pro materia Subdiaconatus traditionem libri Epistolarum; illius enim non meminerunt Concilium Carthaginense & Florentinum, quæ de materiis Ordinum agunt. 2°. Disparitas est quòd præcipuus actus Diaconi non poterat designari, ut jam dixi, per traditionem Calicis cum vino, & patenæ cum pane, quia hæc est materia Presbyteratûs; neque per traditionem Calicis vacui & patenæ vacuæ, quia hæc est materia Subdiaconatûs: Undè debuit designari per traditionem libri Evangeliorum, cujus solemnis decantatio in Missa est unus ex præcipuis ejus actibus. At per traditionem Calicis vacui & patenæ vacuæ, absolutè designatur præcipuus actus Subdiaconi cui est ministrare Diacono non cantare Epistolam, cùm olim cantaretur à Diacono. Quando ergo Episcopus tradit Subdiacono Librum Epistolarum cum his verbis: *Accipe Librum*, &c. non imprimit illi Characterem, qui imprimitur, ut dixi, in traditione Calicis & patenæ, sed deputat simpliciter ad officium cantandi Epistolam, sicut deputat ad varia alia officia, cùm illum vestibus sacris induit, ad quarum singulas verba adhibet.

Itaque primum & præcipuum officium Subdiaconi est deservire Sacrificio ministrando Diacono Calicem & patenam, eique offerendo panem & vinum, tanquam oblationes Populi ut eas tradat Sacerdoti. Secundum cantare solemniter Epistolam in Missa. Tertium deferre Crucem in Processionibus.

Dico 2°. Materia Acolythatûs est duplex: Prima Traditio urceoli vacui cum hac forma: „ Accipe urceolos ad suggerendum vinum & aquam „ in Eucharistiam sanguinis Christi in nomine Domini." Secunda traditio candelabri cum cereo extincto sub ista forma: „ Accipe ceroferarium cum cereo, ut scias te ad accendenda Ecclesiæ lumina mancipari in nomine Domini:" Undè Acolythi dicebantur olim Ceroferarii: Dicuntur etiam ab aliquibus *Acoluthi*, id est *sequentes* seu *pedissequi*, quia sequuntur Diaconum in ministerio.

Dubitatur an utraque materia sit essentialis: At cùm utraque referatur in Concilio Carthag. Can. 6. & in Pontificali Romano, nihil obstare videtur quominùs utramque dicamus essentialem. Equidem S. Th. hìc q. 37. a. 5. ad 6. dicit quod principalior actus Acolythi sit ministrare in urceolo, & quòd in ejus traditione imprimatur character; verùm id non impedit quin materia minus principalis sit etiam essentialis & ad eam extendatur character, sicut diximus de Diaconatu.

Officium Acolythi est 1°. Urceolos cum vino & aqua ad Missam præparare & Ministris offerre, non verò in Calicem immittere in Missa solemni, quod pertinet ad Subdiaconum. 2°. Cereos præparare, accendere, deferre ad Evangelium, tempore Consecrationis, &c.

Materia Exorcistatûs est Liber Exorcismorum; & forma: „ Accipe & commenda memoriæ, & „ habe potestatem imponendi manus super Energumenos, sivè Baptisatos sivè Catechumenos:" Undè patet ejus proprium Officium esse invocatione nominis Dei, impositione manuum & Exorcismis ab Ecclesia approbatis, pugnare adversùs Dæmones ut à corporibus obsessis exeant.

Utrùm verò omnes fideles possint Exorcismos probatos super Energumenos privatim legere? Quidam negant; affirmant Suares Tom. 2. de Relig. l. 4. cap. 2. n. 11. Sanchez in opere morali l. 2. cap. 42. n. 18. Quia, inquiunt, omnes fideles habent potestatem impugnandi & arcendi Dæmones; majorem tamen habent qui ad hoc ab Ecclesia sunt ordinati, & ideò hi soli solemniter & ex Officio exercere possunt.

Materia Lectoratûs est codex divinarum Lectionum; forma, „ Accipe & esto Verbi Dei „ Zelator, habiturus, si fideliter & utiliter Officium tuum impleveris, partem cum iis qui „ Verbum Dei ab initio ministrarunt."

Officium Lectoris est altâ voce legere, sivè cantando, sivè simpliciter recitando sacras Scripturas, etiam ipsum Evangelium, non in Missa, sed in aliis divinis Officiis. Olim etiam novos fructus oblatos à fidelibus benedicebat & Catechumenos ru-

rudimenta Fidei docebat. Item Episcopo concionaturo eam Scripturæ partem quæ explicanda erat, prælegebat: Sed hæc in dissuetudinem abierunt. Quidam arbitrantur etiam Lectori competere Officium prædicandi, quia in Pontificali habetur: *Lectorem oportet legere ea quæ prædicat;* sed hi hallucinantur: *Prædicare* enim ibi nihil aliud significat quàm altâ & clarâ voce recitare: Undè sensus est quòd Lector debeat ex libro & non ex propria mente legere, quæ altè & distinctè recitat.

Materia Ostiariatûs est traditio clavium Ecclesiæ; forma hæc verba, „Sic age quasi redditu„ rus Deo rationem pro iis rebus quæ his clavi„ bus recluduntur".

Officium Ostiarii erat portas Ecclesiæ aperire & claudere, indignos ab illa arcere: Indigni autem reputabantur, Ethnici, Excommunicati, Interdicti, Energumeni, flagitiosi, publicè pœnitentes in primo gradu pœnitentiæ. Item Vestes sacras, deposita fidelium & omnem Ecclesiasticam suppellectilem custodire.

Hæc omnia quoad materiam & formam Subdiaconatûs & Minorum Ordinum ex Concilio Carthaginensi 4. & ex Pontificali Romano collecta sunt.

****

DISSERTATIO III.

De Ministro & Subjecto Sacramenti Ordinis.

D. Th. Supp. QQ. 35. 36. 38. & 39.

ARTICULUS I.

Quis sit Minister Sacramenti Ordinis?

Duplex distinguitur Minister Sacramenti Ordinis, Ordinarius & Extraordinarius. De utroque est quæstio.

Supp. q. 38. a. 1 & Opusc. 5. Dico 1°. Solus Episcopus est Minister Ordinarius Sacramenti Ordinis.

Constat 1°. Ex Scriptura, quæ non aliis quàm Apostolis & eorum Successoribus Episcopis jus tribuit conferendi Ordines. Act. cap. 6. v. 6. & cap. 14. v. 22. 2. ad Timoth. cap. 1. v. 6.

2°. Ex constanti Traditione quam evincunt Concilium Carthag. 1. anno 348. Can. 5. Arelatense 5. anno 554. can. 7. Braccarense anno 563. Can. 8. Hispalense anno 619. Can. 5. Item S. Athanasius in Synodo Laodicena anno 313. probat Ichyram accusatorem suum, non esse verum Presbyterum, quia ordinatus fuerat à Collutho qui non erat Episcopus. S. Epiphanius Hæres. 75. S. Hieron. Epist. ad Evangelam, S. Chrisost. Hom. 11. in 1. Timoth. hoc discrimen statuunt inter Episcopum & simplicem Sacerdotem quòd Episcopus possit ordinare, non simplex Sacerdos.

3°. Ex Conciliis Florentino & Trid. Florentinum in Decreto unionis sic habet: „Ordinarius „ Minister hujus Sacramenti (Ordinis) est Epi„ scopus". Et Tridentinum Sess. 23. Can. 7. „ Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris „ superiores, vel non habere potestatem confir„ mandi & ordinandi, vel eam quam habent, „ illis esse cum Presbyteris communem.... ana„ thema sit". Undè Conclusio est de fide.

His ibid. Suffragatur ratio 1°. Ad solum Principem jure ordinario pertinet ministeria publica distribuere: Atqui solus Episcopus est in Republica Christiana Princeps: Ergo. 2°. Potestas ordinandi non est potestas jurisdictionis, sed Ordinis, quam Episcopus accipit in sua Consecratione: Ergo illam non habet qui non est Episcopus consecratus.

Et ideò dixi in Conclusione: *Episcopus consecratus:* Quia Episcopus solùm electus & confirmatus, non consecratus, licèt possit alteri Episcopo committere ordinationem sui subditi, non potest tamen ipse illum ordinare; quia illa commissio est actus Jurisdictionis, Ordinatio autem actus Ordinis.

Dices 1°. Nicephorus l. 8. cap. 19. & 24. dicit ordinatos à Meletio qui sibi Episcopalem vindicabat auctoritatem, fuisse valide ordinatos. Si respondeatur Meletium fuisse verè Episcopum, saltem il quos ordinaverat Sacerdotes, & ejus Schismati non adhæserant, juxtà Concilium Nicænum primum in Epistola Synodica ad Ecclesiam Alexandrinam habebant *Jus ordinandi, & eos qui digni Clero fuerint nominandi:* Ergo.

R. Reverà Meletium fuisse Episcopum, sed illegitimè ordinatum, qua de causa Nicephorus dicit ipsum sibi vindicare potestatem Episcopalem, cujus exercitio erat privatus. Jus autem *Ordinandi* in Epistola Synodica Concilii Nicæni non sumitur pro jure consecrandi, seu ordinandi sacramentaliter, sed pro jure eligendi, suo suffragio probandi & confirmandi Ministros à populo electos & nominatos, quo jure privabantur ii qui Meletii Schismati adhæserant.

Dices 2°. Episcopus potest Episcopum ordinare: Ergo Presbyter Presbyterum. Item qui potest majus potest minus: Atqui simplex Sacerdos potest consecrare Eucharistiam, quod est quid majus quàm consecrare Sacerdotes: Ergo.

R. 1°. Hæc argumenta à pari, & à majori ad minus non valere in iis quæ pendent ex voluntate Christi. 2°. Ad primum disparitas est; 1°. Quòd Episcopus & non Presbyter sit Princeps cujus est distribuere ministeria publica. 2°. Quia Episcopus non habet superiorem in potestate Ordinis: Undè si ab Episcopo ordinari non posset, à nullo posset ordinari: Presbyter autem habet Episcopum se superiorem. *Ad secundum valet commune adagium in iis quæ sunt ejusdem non diversi generis; consecrare autem Eucharistiam & constituere Ministros sunt diversi generis. ** Ib. ad 4.*

Dico 2°. Simplex Sacerdos ex commissione Ecclesiæ seu summi Pontificis potest esse Minister extraordinarius Tonsuræ & quatuor Minorum. *Ibid. ad 3.*

Prob. Concilium Nicænum 2. anno 787. can. 14. hanc facultatem concedit Abbatibus Sacerdotibus ab Episcopo benedictis & Chorepiscopis, refertur cap. *Quoniam* dist. 69. Idem Innocentius III. cap. cùm contingat extrà l. 1. tit. 14. Alexander III. cap. *Requisivit*, ibid. tit. 13. dicit quòd *hujusmodi Ordines a non Episcopis quandoque conferuntur.* Eadem facultas conceditur sivè ex consuetudine, sivè ex Privilegio Cardinalibus Presbyteris. Tandem Concilium Trid. sess. 23. cap. 10. de Reformat. dicit: „ Abbatibus & aliis qui„ buscumque quantumvis exemptis & privilegia„ tis non liceat in posterum.... cuiquam qui Re„ gularis subditus sibi non sit, Tonsuram vel mi„ nores Ordines conferre": Ergo supponit suis Religiosis posse conferre.

Dices: Si summus Pontifex possit simplici Sacerdoti concedere facultatem conferendi minores Ordines, id potest vel ratione Ordinis, vel ratione Jurisdictionis: Non ratione Ordinis, aliàs Episcopus qui est æqualis Papæ quoad Ordinem, pariter id posset, quod non admittitur: Non ratione Jurisdictionis, quia hæc non respicit corpus naturale Christi, sed mysticum: Ergo.

Respondent quidam id posse summum Pontificem ratione facultatis sibi à Christo concessæ. Sed & responderi potest id posse ratione supremæ & plenæ Jurisdictionis in totam Ecclesiam. Ad probationem in contrarium D. Potestas Jurisdictionis non respicit directè corpus Christi naturale, C. Indirectè, N. Ratione enim Jurisdictionis Episcopus potest dare facultatem suo subdito ut ab alio Episcopo ordinetur.

Inst. Conferre Ordines est actus Ordinis & non Jurisdictionis; alioquin Episcopus electus & non consecratus posset ordinare. Vel; ergo est actus Ordinis seu Consecrationis Episcopalis, vel Presbyteralis: Si hoc secundum, quivis Sacerdos potest

test jure suo, non secùs ac Episcopus valide ordinare: Si primum, non potest alteri quàm Episcopo committi, non enim actus Ordinis potest committi illi qui non habet Ordinem: Ergo.

R. Conferre Ordines jure ordinario esse actum Ordinis Episcopalis; conferre autem Ordines jure extraordinario esse actum Ordinis Sacerdotalis, quatenùs per Ordinem Sacerdotalem confertur Presbytero inchoata potestas ad ordinandum, quæ per commissionem Pontificiam perficitur & completur. Confer quæ dixi de Confirmatione a. 7. §. 2. obj. 2.

Quantùm ad Subdiaconatum, plures censent etiam posse ex commissione conferri à simplici Presbytero: Quia Gelasius Epist. 1. admonet Presbyteros ut meminerint sibi nullo modo concedi ut „ Subdiaconum vel Acolytum ordinent absque Romani Pontificis permissione: " Ergo eâ permissione accedente possunt. Refertur etiam privilegium concessum Cisterciensibus de quo modò.

Quidam arbitrantur id à D. Thoma negari hic q. 38. a. 1. ad 3. Quia dicit quòd „ ex commissione „ Papæ Sacerdos simplex possit conferre minores „ Ordines & Confirmationem... non autem majores „ Ordines qui habent immediatam relationem ad „ corpus Christi. " Sed, ut apparet, S. Doctor intelligit de Ordinibus qui quovis tempore habiti sunt sacri seu majores, propter immediatam relationem quam habent ad corpus Christi, qualis est Sacerdos qui illud consecrat, & Diaconus qui ministrat, non Subdiaconus.

De Diaconatu major est difficultas: Negat S. Thomas loco citato posse conferri ex dispensatione à simplici Presbytero. Idem censet Scotus & communiter antiqui Scholastici cum pluribus junioribus. Principium D. Thomæ est quòd Papa non habeat majorem potestatem in corpus Christi quàm Sacerdos simplex, ex quo infert quòd simplex Sacerdos ex ejus commissione non possit habere potestatem conferendi Ordines qui habent immediatam relationem ad corpus Christi qualem habent Presbyteratus ad consecrandum & Diaconatus ad deferendum vel distribuendum.

Affirmant autem plures Recentiores, fundati præsertim in Privilegio quod dicunt concessum Abbati Cistercientium ab Innocentio VIII. anno 1489. quo ipsis concedit facultatem conferendi minores Ordines, Subdiaconatum & Diaconatum suis Religiosis, ut auferatur ipsis occasio discurrendi extrà Monasterium. Hoc Privilegium relatum in Bullario Rodrigues, testatur se vidisse Vasques: Similiter Berti testatur se legisse in Bullario Cisterciensium & Rodrigues; atque hoc Privilegio usum fuisse Generalem Cisterciensium anno 1662. Romæ, sciente & probante summo Pontifice, & anno 1663. Gandavi in Belgio, subditos suos ordinando Subdiaconos & Diaconos, referunt Henno & Berti: Undè dicunt quòd si S. Thomas, Scotus & veteres Scholastici hoc & alia privilegia similia quæ circumferuntur, vidissent, sententiam mutassent.

Respondent autem alii Bullam hujus Privilegii multis titulis esse dubiæ fidei. 1°. Quia non invenitur in Bullario Romæ edito. 2°. Quia Cistercienses eo privilegio non usi sunt, nec utuntur, quod si verum esset, non omitterent præsertim in Gallia, ubi eorum Monasteria sunt constituta, & Concilium Trid. non semper fuit receptum quantùm ad reformationem: „ Nec nostrâ nec „ Patrum nostrorum memoria, inquit Hallerius „ sect. 5. de Ministro sacræ Ordinat. art. 2. §. 2. „ Cistercienses eo privilegio usi sunt: Quòd si à „ sanctâ Sede obtinuissent, nusquam procul du„ bio ab ejus usu tamdiu se continuissent, præ„ sertim in Gallia. " Quod autem referunt in contrarium Henno & Berti de Generali Cisterciensium nullo fulciunt testimonio. 3°. Non solent Pontifices concedere plusquam petitur; petebat autem tantùm Abbas Cisterciensis renovari privilegium conferendi suis Monachis Tonsuram & Minores Ordines, ut patet ex prima parte Bullæ, & in posteriori parte, seu in concessione datur facultas conferendi Subdiaconatum & Diaconatum. 4°. Concilium Trid. sess. 23. cap. 10. de Reformat. referens & restringens privilegia Abbatum quantùm ad Ordinationes, hujus nullam facit mentionem, sed tantùm privilegii conferendi Tonsuram & Minores. Quòd autem quidam dicunt se istud privilegium legisse in quibusdam collectionibus particularibus, non probat esse legitimum & à S. Sede emanatum.

Respondent insuper, esto quòd existat hujusmodi privilegium, summum Pontificem in hoc se gessisse secundùm quod convenientius & melius existimavit ex privata sententia; at nihil hoc facto definivisse.

Quantùm ad Presbyteratum, communissima S. Thomæ sententia, contrà paucos admodum, est quòd non possit etiam dispensatione conferri à simplici Sacerdote: De Episcopatu, idem censent omnes unanimiter: Quia in tota retrò antiquitate nusquam & nullibi legitur Ecclesiam quoad alterutrum dispensasse, cùm tamen non defuerint occasiones, & sæpè urgeret necessitas, maximè tempore persecutionum, cùm Episcopi vel interficiebantur, vel incarcerabantur, vel exulabant.

Dices: In Synodo Antiochena Can. 10. legitur de Chorepiscopis: „ Ordinent autem Lectores, „ Subdiaconos atque Exorcistas quibus istæ pro„ motiones sufficiant: Nec Presbyterum verò, „ nec Diaconum audeant ordinare præter Civi„ tatis Episcopum, cui ipse cum possessione sub„ jectus est: " Ergo accedente consensu Episcopi poterant ordinare Diaconos & Presbyteros. Subsumo: Atqui Chorepiscopi erant simplices Presbyteri, ut patet ex Epist. 4. Damasi & Epist. 88. S. Leonis: Ergo.

R. Quamvis Chorepiscopi secundùm se essent simplices Presbyteri qui in Villis & Pagis ab Episcopis præficiebantur aliis Presbyteris, eo ferè modo quo Decani rurales apud nos constituuntur, per accidens tamen inter illos reperiebantur quandoque Episcopi: Ii enim Episcopi qui ab Hæreticis ad Ecclesiam revertebantur, aut Catholici qui ad propriam sedem accedere non poterant, ne sinè omni honore remanerent, ad aliquem Chorepiscopatum promovebantur. Constat ex ipso Canone Antiocheno citato, licet ipsum ab Arianis editum putent Baronius & Bellarminus, qui sic incipit: „ Qui in vicis vel possessionibus Chore„ piscopi nominantur, quamvis manûs impositio„ nem Episcoporum perceperint, & ut Episcopi „ consecrati sint, tamen, &c.

ARTICULUS II.

Utrùm omnis Episcopus sit legitimus Minister Ordinationis?

Duplex hìc occurrit quæstio resolvenda. Prima utrùm Episcopus possit licitè ordinare non subditum? Secunda utrùm Episcopus intrusus, hæreticus, schismaticus, excommunicatus, aut simoniacus validè ordinet? Utramque duplici §. resolvemus.

§. I.

Utrùm Episcopus possit licite ordinare non subditum?

Dico 1°. Unusquisque à proprio Episcopo ordinari debet, aut ab alio de ejus licentia: si secùs fiat, ordinans à collatione Ordinum per annum, & Ordinatus à susceptorum Ordinum executione, quamdiù proprio ordinario videbitur expedisse, est suspensus. Ità in terminis Trid. sess. 23. cap. 8. de Reformat. Quamvis ergo valida sit Ordinatio, ut patet, peccant graviter tàm Ordinans quàm Ordinatus.

Dico 2°. Ille proprius seu superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus Diœcesi est hic qui ad Ordines promoveri desiderat oriundus, seu in

in cujus Diœcesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum, seu habet, licèt alibi natus fuerit, domicilium in eadem. Ità etiam in terminis Bonifacius VIII. cap. *Cum nullus*, de tempore ordinandorum in 6.

Triplici itaque titulo quis alicui Episcopo fit subditus quoad Ordines recipiendos, scilicet titulo nativitatis seu origenis, Beneficii & Domicilii. Audio tamen in quibusdam Provinciis nunc non admitti nisi titulum nativitatis, seu originis; fortè ex consuetudine juri communi derogante.

Hos autem tres titulos explicat Innocentius XII. in Constit. *Speculatores*, datâ 6. Novembris 1694.

De titulo originis dicit: „ Subditus ratione originis is tantùm sit, ac esse intelligatur qui naturaliter ortus est in ea Diœcesi, in qua ad Ordines promoveri desiderat, dummodò tamen ibi ortus non fuerit ex accidenti, occasione nimirùm itineris, officii legationis, mercaturæ, vel cujusvis temporalis moræ, seu permanentiæ ejus Patris in illo loco; quo casu nullatenùs ejusmodi fortuita nativitas, sed vera tantùm & naturalis Patris origo erit attendenda." In iis verò quorum Parentes & locus originis ignorantur, ut sunt infantes expositi, locus Baptismi reputatur locus originis.

De titulo domicilii: „ Subditus autem, inquit, ratione domicilii ad effectum suscipiendi Ordines, is dumtaxat censeatur, qui, licèt alibi natus fuerit, illud tamen adeo stabiliter constituerit in aliquo loco, ut, vel per decennium saltem in eo habitando, vel majorem rerum ac bonorum suorum partem cum instructis ædibus in locum hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, satis superque suum perpetuò ibidem permanendi animum demonstraverit: Et nihilominus ulteriùs utroque casu se verè & realiter animum hujusmodi habere jurejurando affirmet.

De titulo Beneficii sic: „Licèt.... Clericus ratione cujusvis Beneficii in aliena Diœcesi obtenti subjici dicatur jurisdictioni illius Episcopi, in cujus Diœcesi Beneficium hujusmodi situm est.... tamen volumus ut nemo ejusmodi subjectionem ad effectum suscipiendi Ordines acquirere censeatur, nisi Beneficium prædictum hujus sit reditus, ut ad congruam vitæ sustentationem, sivè juxtà taxam synodalem, sivè eâ deficiente, juxtà morem Regionis, pro promovendis ad sacros Ordines detractis oneribus, per se sufficiat, illudque ab ordinando pacificè possideatur, sublatâ quâcumque facultate supplendi, quod deficeret fructibus ejusdem Beneficii cum adjunctione patrimonii etiam pinguis, quod ipse ordinandus in eadem seu quavis alia Diœcesi obtineret; ac Episcopus sic ordinans... de reditu Beneficii hujusmodi expressam in consueta collatorum Ordinum attestatione mentionem facere debebit.

Observandum est tamen ex Trid. sess. 23. cap. 9. de Reform. quòd Episcopus possit familiarem suum non subditum ordinare, si per triennium secum fuerit commoratus & Beneficium, quâcumque fraude cessante, statim reipsâ ipsi conferat.

Dixi in Conclusione; *aut ab alio de ejus licentia*: Quia Episcopus infirmitate aut alia causâ legitimè impeditus, subditos suos probatos & examinatos ad alium Episcopum ordinandos dimittere potest, ut statuit Trid. sess. 23. cap. 3. de Reformat. quæ licentia solet dari litteris quæ dicuntur *Dimissoriæ*: De quibus sic Trid.

„Non licet Capitulis Ecclesiarum, sede vacante, infrà annum à die vacationis ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias, seu reverendas, ut aliqui vocant.... alicui qui Beneficii Ecclesiastici recepti sivè recipiendi occasione arctatus non fuerit (ut si deberet fieri Sacerdos pro Pastoratu obtento) concedere: Si secùs fiat, Capitulum contraveniens Ecclesiastico subjaceat interdicto; & sic Ordinati, si in minoribus Ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio Clericali, præsertim in criminalibus, gaudeant: In majoribus verò ab executione Ordinum, ad beneplacitum futuri Prælati sint ipso jure suspensi." Ità in Terminis Trid. sess. 7. cap. 10. de Reformat.

Petes à quo Regulares exempti debent habere litteras dimissorias?

R. Prælati Regulares exempti debent dare suis subditis litteras dimissorias, seu, ut vocant, præsentationem ad Episcopum loci in quo situm est Monasterium, ipso autem absente vel non ordinante, ad Episcopum benevolum. Constat 1°. ex Decreto Sixti V. qui moderando declarationem Gregorii XIII. prædecessoris sui dicit, „ Regulares posse concedere dimissorias ad Episcopum Diœcesanum, qui si absuerit, ad quemcumque, dummodò ab Episcopo, qui Ordines contulerit, examinetur quoad Doctrinam." 2°. Ex Decreto S. Congregationis de Mandato Clementis VIII. dato Romæ 15. Martii 596. „ quo statuitur Superiores Regulares posse suo subdito, itidem regulari, qui, præditus qualitatibus requisitis, Ordines suscipere voluerit, litteras dimissorias concedere, ad Episcopum tamen Diœcesanum, nempè illius Monasterii, in cujus familia ab iis, ad quos pertinet, Regularis positus fuerit: Et si Diœcesanus abfuerit, vel non esset habiturus ordinationes ad quemcumque alium Episcopum, dùm tamen ab eo Episcopo qui Ordines contulerit examinetur quoad Doctrinam; & dùm ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem dimissoriarum in id tempus quo Episcopus Diœcesanus, vel absfuturus, vel nullas habiturus esset ordinationes. Verùm cùm à Superioribus Regularibus, Episcopo Diœcesano absente, vel ordinationes non habente, litteræ dimissoriæ dabuntur, in eis utique hujusmodi causam absentiæ Diœcesani Episcopi, vel ordinationum ab eo non habendarum, exprimendam esse. Quod qui non fecerint, officii & dignitatis seu administrationis, & vocis activæ & passivæ privationem, ac alias arbitrio ejusdem sanctissimi D. N. Papæ reservatas pœnas incurrant."

§. II.

Utrùm Ordinationes factæ ab Episcopis intrusis, Hæreticis, Schismaticis, Excommunicatis, Degradatis, Simoniacis, sint validæ?

Hujusmodi ordinationes esse illicitas indubium est, esse etiam invalidas, saltem à simoniacis factas, & simoniacas, aliquando dubitatum est: Sed à temporibus D. Thomæ vix ullus earum validitatem in dubium revocat. Quæstio hæc posset videri sufficienter discussa in Tract. de Sacramentis in genere Dissert. 5. a. 3. ubi probavimus generaliter Sacramenta per malos Ministros validè posse conferri: Quædam tamen specialis de Sacramento Ordinis supersunt expendenda: Undè breviter,

Dico: Ordinationes factæ ab Episcopis intrusis, Hæreticis, Schismaticis, Excommunicatis, degradatis, aut simoniacis, modò aliundè necessaria ad earum validitatem adhibeantur, scilicèt materia, forma & intentio faciendi quod facit Ecclesia, sunt validæ. *Hic q. 8 a. 6.*

Conclusionem hanc omni argumentorum genere probavimus loco citato de Sacram. in genere: Hæc pro dictis hìc habeto, pauca tamen exempla antiquitatis subjiciam.

1°. S. Cornelius vertente tertio sæculo, recepit absque nova ordinatione Maximum Presbyterum, & alios Novatianos. 2°. S. Athanasius in Synodo coacta anno 362. statuit inter Clericos recipiendos esse, qui ab Ariana hæresi, ad quam violentiâ quâdam compulsi fuerint, redirent, ut con-

constat ex Actis ejusdem Synodi, ex Epistola S. Athanasii ad Rufinianum, & ex actione 1. secundæ Synodi Nicænæ. 3°. Anatolium qui in locum S. Flaviani in Sedem Constantinopolitanam à Latrocinio Ephesino fuerat intrusus, instantibus Marciano Augusto, & Pulcheriâ, recepit S. Leo, & factas ab eo ordinationes probavit, ut constat ex ejusdem S. Leonis Epistola 78. aliàs 54. 4°. Ordinatos à Donatistis Ecclesia recepit, ut valide Ordinatos: *Non sunt rursùs Ordinati*, inquit Aug. l. 2. adversùs Parmen. c. 13. *Sed sicut Baptisma in eis, ità ordinatio mansit integra.* 5°. Nicolaus II. relatus causâ 1. q. 1. cap. 107. Concilium Romanum sub Alexandro II. S. Gregorius VII. ad Raynaldum Episcopum Comensem, recipiunt, ut validas ordinationes factas ab Episcopis aliunde simoniacis; ipsas verò ordinationes simoniacas S. Basilius in Epistola ad Episcopos suæ curæ commissos, eas non rejicit ut invalidas, sed dicit: Hæc si ità sint, post hæc non fiant, sed emendentur. Idem refert de S. Chrisosthomo Palladius in ejus vita, & B. Petrus Damianus sæculo XI. in opusculo quod *Gratissimum* appellavit, multis argumentis probat validitatem ordinationum simoniacarum.

Ibid. Ratio verò generalis, pro his omnibus ordinationibus, est quia potestas collata Episcopo in sua Consecratione, nullo crimine deletur: Undè Trid. sess. 7. can. 9. definit: „ In tribus Sacramen„ tis Baptismo, scilicet, Confirmatione & Or„ dine imprimi characterem in anima, hoc est, „ signum quoddam spirituale & indelebile, undè „ iterari non possunt". Et sess. 23. can. 4. „ Si „ quis dixerit per sacram Ordinationem........ „ non imprimi characterem, vel eum, qui Sa„ cerdos semel fuit, Laïcum rursùs fieri posse, „ anathema sit".

Solvuntur Objectiones.

Objectiones plurimas proposuimus & solvimus loco citato. Quasdam tunc omissas quæ specialiter spectant Ordinis Sacramentum compendiosè propono, sed priùs revocanda sunt in memoriam, quæ tunc dicebamus, scilicet distinguendum esse inter Hæreticos, qui Sacramenti formam servant, & illos qui non servant, priorum Sacramenta Ecclesiam recipere, posteriorum rejicere. Item distinguendum esse, inter Sacramentum, quoad substantiam, & ejus effectum, qui est gratia: Malum Ministrum, quantùm est ex se conferre Sacramentum & gratiam Sacramenti, sed suscipientem non recipere gratiam, quia peccat, & sic ponit obicem gratiæ: Atque defectu hujus distinctionis exarsisse famosam illam controversiam inter S. Stephanum & S. Cyprianum, cæterosque rebaptisantes. Hæc ibi.

Insuper observandum est his verbis, *Ordo, ordinatio, ordinare, ordinari*, non semper apud antiquos significari Sacramentum Ordinis conferens characterem, sed quandoque restitutionem honoris & privilegiorum, atque exercitii potestatis suspensæ, quæ fiebat resipiscentibus cum impositione manuum, & etiam aliquando adhibitis, rursùs insignibus & instrumentis ordinationum; ut constat ex hoc capite 28. Concilii Tolet. 4. anno 633. „ Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, „ si à gradu suo injustè dejectus, in secunda Sy„ nodo innocens reperiatur, non potest esse quod „ fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram al„ tario de manu Episcopi: Si Episcopus est, ora„ rium, annulum & baculum: Si Presbyter, „ orarium & planetam: Si Diaconus, orarium & „ albam: Si Subdiaconus, patenam & calicem; „ & sic reliqui gradus ea in reparationem sui re„ cipiant, quæ cùm ordinarentur, perceperunt". Ex his observationibus facilis erit responsio ad objecta.

Obj. 1°. Concilium Nicænum 1. can. 8. jubet ut ordinati à Novatianis *Ordinentur, & sic maneant in Clero*: Ità refertur à Gratiano d. 7. cap. 8. 2°. Innocentius I. Epist. 18. ratum habet Baptisma, non ordinationes Hæreticorum. 3°. Synodus Constantinopolitana can. 4. habet irritas ordinationes factas à Maximo Cynico, qui ejusdem Ecclesiæ sedem dolo usurpaverat. 4°. Stephanus IV. declaravit irritas ordinationes factas à Constantino in Sedem Romanam intruso, & ab ipso ordinatos iterùm ordinavit. 5°. Synodus octava nullas declaravit ordinationes factas à Photio Sedis Constantinopolitanæ invasore. 6°. Leo IX. Sæculo XI. cassavit ordinationes factas à simoniacis, & plures simoniacè ordinatos reordinavit. 7°. Hincmarus in Synodo Suessionensi irritavit ordinationes Ebbonis exauctorati. 8°. Stephanus VII. ordinatos à Formoso prædecessore suo, iterùm ordinavit. 9°. Cœcilianus ordinatus Episcopus Carthaginensis à Felice Aptungitano, quem Donatistæ dicebant esse traditorem, & ob quam causam rejiciebant ordinationem Cœciliani, dicit ipsis apud Optatum l. 1. n. 19. „ Ut si Felix in re, „ sicut illi arbitrabantur, nihil contulisset, ipsum „ tanquam adhuc Diaconum ordinarent in Epis„ copum. 10°. Denique Ecclesia potest adhibere quædam impedimenta ut schisma, hæresim, simonism, quæ ordinationem irritam reddant, sicut apponit in Matrimonio.

R. ad primum: 1°. Textus Græcus à Dionysio exiguo sic vertitur, *Ut impositionem manuum accipientes, sic in Clero permaneant.* Ab Herveto: *Ut impositis eis manibus, sic in Clero maneant:* Emendanda itaque lectio Gratiani quam accepit ab Isidoro Mercatore. 2°. Dicatur, sivè *ordinentur*, sivè *impositio manuum* intelligendum est de ristitutione in gradum honoris, & exercitium potestatis, ut observabam modò. Sunt quidem qui per impositionem manuum, seu ordinationem, intelligunt ordinationem sacramentalem, non iteratam; sed factam à Novatianis, ita ut sensus sit, *Eos qui manûs impositionem perceperunt, ità in Clero permanere*, seu, *ut qui ex illis erant ordinati*, sic maneant in Clero. Ità habent antiquiores versiones, & ità acceperunt S. Hieronymus in Dialogo adversùs Lucifer. & Innocentius I. Epist. 22. ad Episcopos Maced.

Ad secundum: Innocentius habet ratum Baptisma & non ordinationes Hæreticorum, quatenùs Baptisati ab Hæreticis dùm redeunt ad Ecclesiam, statim sublatâ fictione, recipiunt gratiam quâ privabantur: At ab eis ordinati, non statim ac redeunt, recipiunt honorem Clericatûs & functionem sui Ordinis.

Ad tertium: Synodus habuit irritas ordinationes maximi Cynici, non quoad characterem sed quoad ejus functiones.

Ad quartum, Similiter Stephanus irritavit ordinationes Constantini quoad gradum & functiones, & eas iteravit, id est adhibuit cæremoniam, quâ exhibitis iterùm insignibus ordinationis, priùs ordinati restituebantur in gradum & functiones.

Ad quintum: Eadem est responsio: Ordinationes Photii declaratæ sunt irritæ quoad gradum & exercitium functionum, non quoad substantiam & characterem, si quidem ipse Photius & Ordinati ab ipso, in suis gradibus posteà restituti fuerint, absque nova ordinatione.

Ad sextum: Iterùm eadem responsio: Leo cassavit ordinationes, id est prohibuit usum gradûs & functionum; reordinavit, id est cæremoniis adhibitis restituit in gradum & functiones. Patet quia Petrus Damianus narrat quòd cùm ex hac cassatione seu suspensione perpetua ab Ordinum functionibus, tumultus esset exortus, eò quòd divina officia & Missæ ampliùs non celebrarentur, Leo priorem sententiam temperavit, & edixit ut qui scienter à Simoniacis ordinati essent „ quadraginta dierum pœnitentiam agerent, & sic in „ accepti Ordinis officio ministrarent." Dubium ergo

ergo quo pulsabatur Pontifex, & de quo loquitur Damianus, verisimiliter non erat de substantia Ordinationis, sed de pœna imponenda sic ordinatis, an deberet esse degradatio seu suspensio perpetua: Quamquam daremus dubitasse ad tempus de substantia ordinationis, nihil noceret; non enim negamus aliquando de validitate hujusmodi ordinationum dubitatum fuisse.

Ad septimum: Quæ fecit Hincmarus cum Collegis in Synodo Suessionensi, rescissa sunt à Nicolao I. Epistola datâ 8. idus Decembris anno 866. Insuper in toto hoc negotio, non agebatur de substantia Ordinis accepti, sed de functionum exercitio.

Ad octavum: Ex facto impio & inhumano Stephani in Formosum nihil potest erui contrà conclusionem; maximè cùm omnes, exceptis paucis qui Stephano adhærebant, ftarent pro validitate Ordinationum Formosi.

Ad nonum: 1°. Responsum Cæciliani erat conditionatum, *Si Felix nihil contulisset*. 2°. Hoc dixit Cæcilianus *Ad irridendos* Donatistas *quoniam certus erat Ordinatores suos non esse traditores*, inquit Augustinus in Breviculo Collationis tertiæ diei cap. 16.

Ad decimum N. Ant. & paritatem: Disparitas est quòd potestas ordinandi fundetur in charactere quem delere non potest Ecclesia: at Sacramentum Matrimonii fundatur in contractu valido, cujus validitas pendet ex legibus Ecclesiæ & Principum: De quo infrà.

Quod objici posset ex S. Cypriano & aliis rebaptisantibus, non urget; notum est enim eos ordinationis extrà Ecclesiam factæ, sicut Baptismi extrà Ecclesiam collati validitatem immeritò impugnasse. Cætera argumenta require loco citato de Sacramentis in genere.

APPENDIX.

De Ordinationibus Anglicis ?

Hoc de argumento multa scripserunt his temporibus noster P. Le Quien, P. Hardouin, P. Boucat, D. Tournely &c., adversùs P. Le Courayer pro harum ordinationum validitate decertantem.

Quæstio est de ordinationibus factis secundùm Rituale Eduardi VI. approbatum à Pseudo-Synodo Londonensi anno 1562. quo ritu ab hoc tempore factæ sunt & fiunt ordinationes Anglicæ, fatentibus P. Le Courayer & Scriptoribus Anglis.

Sic autem statuitur in hoc Rituali. 1°. Episcopus Ordinator exigit ab Ordinando mandatum Regium, loco Bullarum summi Pontificis. 2°. Exigit juramentum de suprema Regis potestate in spiritualibus & temporalibus, rejiciendo „ omnes „ extraneas potestates, superioritates & auctorita- „ tes; " consequenter auctoritatem Papæ & Conciliorum. 3°. Interrogat „ an sibi persuasum ha- „ beat se vocatum esse juxtà voluntatem Christi „ & constitutionem hujus Regni, " quæ in eo sita est, ut abdicatâ summi Pontificis obedientiâ & Ecclesiæ Romanæ Doctrinâ, propugnentur novæ Hæreses receptæ in Anglia. 4°. Interrogat utrùm persuasum habeat „ sacras Scripturas suffi- „ cienter ad salutem requiri; " consequenter inutiles & rejiciendas esse traditiones. 5°. Interrogat „ nùm paratus sit fidelem & diligentem ope- „ ram impendere ad exterminandam quamcumque „ peregrinam, erroneam, verboque divino con- „ trariam doctrinam, aliosque tàm privatim quàm „ publicè ad idem faciendum provocare atque „ excitare. " Hæc autem doctrina peregrina, erronea, & verbo divino contraria, in sensu interrogationis est manifestè Romana. His igitur interrogationibus apertè continetur Doctrina Hæretica Ecclesiæ Romanæ directè contraria.

Postquam Episcopus designatus ad hæc omnia interrogata suis responsionis affirmativis satisfecit, Episcopus consecrator, impositis super illum manibus, formam ordinationis pronunciat his verbis: „ Deus omnipotens, Pater noster Cælestis, „ qui hanc tibi voluntatem concessit, concedat „ insuper vires ac facultatem AD HÆC efficaci- „ ter præstanda, ut opus istud suum, quod incepit „ in te, absolvat, teque integrum ac inculpabilem „ inveniat in illo supremo die, per Jesum Christum „ Dominum nostrum: Amen ". His suppositis, R. Ordinationes Anglicas esse absolutè invalidas.

Prob. ex insufficientia formæ in his ordinationibus adhibitæ.

Primò: Christus est auctor omnium Sacramentorum; & quorum formas non determinavit in specie, determinandas reliquit, non alicui Ecclesiæ particulari, aut privatis hominibus, alioquin tot forent Sacramentorum formæ, quot sunt particulares Ecclesiæ, aut privati hominum conventus; sed universæ & uni suæ Ecclesiæ: Atqui ordinationum Anglicarum forma non est ab Ecclesia determinata, sed à privatis hominibus, Laïcis & hæreticis: Ergo.

Secundò: Forma secundùm se & seorsim ambigua, & ex adjunctis circumstantiis apertè hæretica, non est sufficiens ad validam ordinationem: Atqui talis est forma ordinationum Anglicarum: Ergo. Prob. Min. Dùm dicitur „ Deus Omnipo- „ tens concedat facultatem ad hæc efficaciter „ præstanda ", non significatur quid per tò *ad hæc* sit intelligendum, ideòque ambiguum, attentis autem interrogatis & responsis immediatè præcedentibus, evidens est per tò *ad hæc* intelligi hæreticam doctrinam in his contentam, atque perindè esse ac si diceretur: Deus concedat tibi vires & facultatem ad propugnandum Primatum Regis in spiritualibus, ad debellandam auctoritatem Sedis Apostolicæ, ad impugnandas Traditiones, ad conculcandam doctrinam Ecclesiæ Romanæ & ad asserendos errores Novatorum: hæc enim omnia continentur in interrogatis & responsis immediatè præcedentibus: Ergo.

Atque hoc duplici argumento arbitror exsufflari omnes argutias Patris Le Courayer, ideòque supervacaneum esse plura addere; quæ tamen si videre cupiat curiosus lector, adeat Scriptores priùs laudatos.

ARTICULUS III.

De Subjecto Ordinationis.

Triplicem quæstionem hic proponimus resolvendam: Primam, quinam sint capaces ordinationis? Secundam, quæ dispositiones requirantur in Ordinando ut licitè recipiat Ordines? Tertiam, quæ sint obligationes Ordinatorum?

§. I.

Quinam sint capaces Ordinationis?

Difficultas est de mulieribus, de non Baptisatis, de Infantibus & de Invitis. Mulieres non solùm in Diaconissas, sed in Presbyteras & Episcopas ordinabant Montanistæ, teste S. Epiphanio hæresi 49. & S. August. l. de Hæresibus c. 27. Non baptisatos posse validè ordinari opinati sunt quidam tempore Innocentii III. ineunte sæculo 13. Infantes esse Ordinis incapaces docet Durandus quem sequitur Honoratus Tournely contrà communem sensum Theologorum. Invitum validè ordinari censent Morinus, Decocq, Vanroy & pauci alii: Contrà quos omnes pono sequentes Conclusiones.

Dico 1°. Mulier est incapax Ordinis. *Supp. q. 39. a. 1.*

Ratio à priori est voluntas Christi quæ nobis innotescit ex Apostolo & ex Traditione.

Ex Apostolo qui 1. Cor. 14. 1. ad Timoth. 2. & ad Ephes. 5. scribit mulieri non esse permissum loqui in Ecclesia, nec docere, nec dominari in virum, sed eam debere discere in silentio cum omni subjectione: Atqui Ordinis Charactere insignitis com- *Ibid.*

 petit

petit ex officio loqui in Ecclesia, docere & habere aliquam superioritatem & præeminentiam in alios: Ergo. Item Epist. citata ad Cor. 11. dicit: *Turpe est mulieri tonderi*, eique præcipit ut *velato capite* semper incedat: Ergo nec Tonsuræ Clericalis est capax.

Et Traditione: Christus condendo Ecclesiam solos viros Sacerdotes ordinavit in ultima Cœna, non mulieres nequidem sanctissimam Matrem, cui tamen hæc dignitas præ cæteris omnibus mulieribus competebat, si alicui concedenda fuisset. A Christo usque nunc, neque per Apostolos, neque per eorum Successores, ulla unquam mulier fuit sacramentaliter ordinata: Ergo.

Congruentias plures protulit Apostolus locis citatis: 1°. Quia vir est caput mulieris, sicut Christus Ecclesiæ; ideò non mulier viro, sed vir mulieri debet dominari. 2°. Quia mulier est ex viro, non vir ex muliere. 3°. Quia mulier est propter virum, non vir propter mulierem. Ad hæc conformiter Doctor noster: Per Sacramentum Ordinis, inquit, significatur & confertur aliqua eminentia gradus, quæ non habet locum in muliere; cùm, ut dictum est, sit collocata in statu subjectionis, & ideò ejus status repugnat significationi Sacramenti. Addo ex S. Bonaventura in 4. d. 25. quòd Mediator noster, cujus legatione funguntur Sacerdotes, vir fuerit, non mulier. *ibid.*

Dices 1°. In veteri Testamento fuerunt quædam mulieres Prophetissæ. Item Debora præfuit Populo Israelitico: Ergo.

R. 1°. In his quæ pendent à voluntate Christi non currere argumentum à pari nec ullam aliam rationem esse quærendam nisi voluntatem instituentis. *2°. Disparitas est quòd Prophetia non sit Sacramentum sed Donum Dei: Undè ibi non exigitur significatio, sed solùm res, & quia secundùm rem in his quæ sunt animæ, mulier non differt à viro, nam quandoque mulier, quantùm ad animam, invenitur melior multis viris, ideò donum Prophetiæ & alia hujusmodi potest recipere sed non Ordinis Sacramentum, cujus significatio non convenit statui subjectionis illius.*Quantùm ad Deboram, non præfuit in Sacerdotalibus, sed in temporalibus ex Commissione extraordinaria, sicut & nunc possunt mulieres temporaliter dominari. *ib. ad 1.* *Ib. ad 3.*

Inst. 1°. Abbatissæ præsunt in spiritualibus suis Monialibus: Ergo.

ibid. R. D. Ant. Abbatissæ præsunt Prælaturâ ordinariâ & propriè dictâ, quæ sit jurisdictio Ecclesiastica, N. Aliàs possent ferre Censuras. Prælatura ex commissione & impropriè dicta, quæ nihil aliud est quàm quædam cura domestica quæ ipsis committitur propter periculum cohabitationis virorum ad mulieres, C. Insuper jurisdictio externa est ab Ecclesia: Jurisdictio interna in animas qualis habetur per Sacramentum Ordinis est à Deo: Undè esto prima concedi posset mulieribus, non sequitur quòd secunda concederetur.

Inst. 2°. Secundùm plures & probatos Auctores mulier nomine Joanna fuit papa: Ergo.

R. Ant. esse fabulosum, ut demonstrabo in Digressione Historica. Sed illo gratis dato nihil sequitur: Sicut enim ipsa mulier decepit suos Ordinatores mentiendo sexum, ut referunt isti Auctores, sic ipsa decepta fuit, nec quidquam Sacramentalis Ordinis, cujus erat incapax, per ordinationem accepit.

Inst. 3°. Saltem in primis Ecclesiæ sæculis erant Diaconissæ: Ergo.

R. Diaconissas non fuisse sacramentaliter ordinatas, ut etiam ostendam in altera Digressione.

Dico 2°. Homo non baptisatus est incapax ordinationis.

Hæc Conclusio probata manet ex his quæ diximus, Dissert 3. de Baptismo a. 1. Petit. 2. ubi probavimus ex jure & rationibus, Baptismum ut januam & fundamentum aliorum Sacramentorum, esse necessarium ad eorum validam susceptionem: Vide ibi.

Addo: Nemo potest esse Minister publicus in Ecclesia, nisi sit ejus membrum, fit autem Ecclesiæ membrum per Baptismum. Item, nemo potest agere & generare nisi sit natus; nascimur autem in Ecclesia per Baptismum & in es agimus ac spirituales filios generamus per ordinem: Ergo. Undè Concilium generale Nicænum 1. Can. 19. jubet Paulianistas, qui non servabant formam Baptismi, rebaptisari, & ab eis ordinatos, reordinari.

Dices 1°. Homo per fidem fit membrum Christi: Ergo est capax Sacramentorum.

R. D. Ant. Homo per fidem fit membrum Christi inchoatè & quoad unionem internam, C. perfectè & quoad unionem tàm internam quàm externam, N. Et ideo non est capax Sacramentorum per quæ Deus voluit Ecclesiam suam & ejus membra visibiliter colligari, ut dicit Augustinus.

Dices 2°. Socrates l. 5. Hist. tripartitæ c. 22. dicit Alexandriæ Lectores assumi indifferenter ex fidelibus & Catechumenis: Ergo.

Respondi jam alibi ibi non agi de Ordinatione, sed de Officio legendi & psallendi, quod etiam Laïcis committitur, & Catechumenis potest committi.

Dico 3°. Infantes sunt capaces Ordinationis.

Prob. 1°. ex Cap. *Tuæ Litteræ* de Clerico per saltum ordinato l. 5. tit. 29. ubi Innocentius III. eum qui susceptis minoribus Ordinibus infrà annos discretionis, omisso Diaconatu, ad Sacerdotium fuerat promotus, jubet ordinari Diaconum, non verò iterari minores Ordines antè annos discretionis collatos: Ergo censebant illos valide collatos. *ib. a. 2. a. ib. in c. f. c.*

Prob. 2°. ab exemplis: 1°. In vita Euthymii Abbatis, Auctore Cyrillo Scytopolitano, refertur ipsum triennem fuisse baptisatum, tonsum, & Lectorem ordinatum. 2°. In Libro Pontificali legitur Eugenium I. qui creatus est Pontifex anno 652. fuisse Clericum à cunabulis. Plura in hanc rem legi possunt apud Morinum p. 3. de Sacr. Ordinat. Exercit. 5. & Martennium l. 1. de Antiquit. Rit. cap. 8. a. 3.

Prob. 3°. Ratione: Sacramenta quæ imprimunt characterem non requirunt actum seu consensum, ex parte Infantis recipientis: Ergo. Prob. Ant. 1°. In Baptismo & Confirmatione. 2°. Quia hujusmodi Sacramenta conferunt, non actum sed potestatem ad actum; potestas autem præcedit actum: Ergo licèt Infantes non possint habere actum Ordinis, possunt tamen habere potestatem seu characterem, sicut habet potentiam ratiocinandi, licèt ejus actus non exerceant. *ib. & c.*

Dices 1°. cum Durando: Ad validam susceptionem Sacramenti requiritur intentio suscipientis, vel propria vel interpretativa, qualis est, v. g. intentio Parentum in Baptismo suorum infantium: Atqui neutra intentio est in Infante respectu Ordinis; non propria, ut patet, neque interpretativa, quia voluntas parentum dici non potest voluntas parvulorum, nisi in iis quæ sunt de necessitate salutis, ut in Baptismo: Ergo.

R. D. Maj. Ad validam susceptionem Sacramenti requiritur intentio suscipientis adulti, C. Propter rationes quas deduximus Dissert. 6. de Sacramentis in genere a. 1. vide. Suscipientis infantis, N. In eo enim neque propria, neque interpretativa voluntas requiritur, sed sufficit quòd Minister illi applicet formam & materiam cum intentione debita. Undè sicut, si renitentibus Parentibus baptisaretur, aut confirmaretur infans, esset validè baptisatus aut confirmatus. Ità similiter, si iisdem renitentibus ordinaretur; cum hoc tamen discrimine quòd sic baptisatus teneretur Legem Evangelicam servare, quia est necessaria saluti cui providere tenetur; at sic Ordinatus non teneretur Legibus Clericorum, si vellet abstinere à functionibus Ordinis, quia illæ non sunt necessariæ ad salutem.

Inst. In forma ordinationis dicit ordinator: *Accipe potestatem*, &c. Ergo ex parte recipientis requiritur acceptatio, consequenter consensus.

R. N.

R. N. Conseq. Quia ista potestas non traditur per donationem aut contractum, ad quem requiritur consensus contrahentis aut Donatarii, sed per efficacem operationem virtute characteris Episcopalis, respectu cujus recipiens se habet merè passivè, sicut cera respectu sigilli. Nec magis mirandum quòd dicatur infanti ordinando, *Accipe potestatem*, quàm quòd dicatur Infanti baptisando: *Accipe sal sapientiæ: Accipe signum crucis.*

Inferes: Ergo Infans potest esse & dici Sacerdos & Episcopus, quod videtur absurdum.

R. non esse absurdum quòd Infans sit & dicatur Sacerdos; quia hæc denominatio non est ab actu sed à potestate illi collata per ordinationem; sicut Infans baptisatus dicitur fidelis à fide, non actuali, sed habituali.

Quantùm ad Episcopatum, S. Th. hîc videtur negare Infantem ordinatum posse esse & dici Episcopum, quia cùm Episcopus accipiat potestatem in corpus Christi mysticum, requiritur actus suscipientis curam animarum pastoralem. Verùm duo distinguenda sunt in Episcopo, scilicet extensio characteris seu potestas, & cura pastoralis animarum atque Ecclesiæ quâcum init matrimonium spirituale: Ad hoc secundum requiritur consensus, non ad primum. Et hoc sensu intelligendum esse S. Thomam docent nobiles ejus Interpretes, Paludanus, Dominicus Soto, Gonet, &c.

Dices 2°. cum Honorato Tournely: Nullum extat in tota Traditione exemplum ordinationis validè collatæ infanti: Ergo.

R. ex duabus primis probationibus Conclusionis nostræ objicientem falsi convinci.

Dices 3°. cum eodem: Nemo potest sinè proprio consensu adstringi alicui statui cui grave & indebitum onus est annexum, ut est continentia annexa Ordini: Ergo.

R. Infantem ordinatum, dùm ad annos discretionis pervenerit, non teneri, ut jam dixi, ad legem continentiæ, si ab exercitio Ordinis velit abstinere.

Inferes: Ergo etiam amentes & dormientes possunt valide ordinari.

Ibid. o. R. perpetuò amentes posse validè ordinari, quia eadem est ratio de illis ac de Infantibus: Amentes autem ad tempus, sicut & dormientes, si ante amentiam vel somnum habuerint voluntatem suscipiendi Ordines, possunt validè ordinari; secùs non possunt; quia cùm fiot adulti, requiritur in eis aliqua intentio seu consensus. Confer locum citatum de Sacrament. in genere Differt 6. a. 1.

Repones: Non datur potestas ad actum impossibilem: Atqui in pueris & perpetuò amentibus, actus Ordinis est impossibilis: Ergo.

R. D. Maj. Non datur potestas ad actum impossibilem per se aut pro semper, C. Impossibilem per accidens, aut ad tempus, N. Sic in utrisque datur potestas ratiocinandi, quamvis in Infantibus actus sit impossibilis ad tempus, & in perpetuo amentibus per accidens.

Dico 4°. Nemo absolutè invitus validè ordinatur.

Probationes hujus Conclusionis cum Objectionibus, require loco citato de Sacrament. in genere Differt. 6. a. 1.

§. II.

Quæ dispositiones requirantur in subjecto ad legitimè & licitè suscipiendos Ordines?

Diximus §. præcedenti de requisitis ex parte subjecti ad validam ordinationem: Quærimus nunc de requisitis ad licitam ordinationem?

Dico: Novem conditiones seu dispositiones requiruntur in ordinando ad licitam susceptionem Ordinum; scilicet vocatio, recta intentio, probitas morum, scientia, ætas legitima, interstitia, titulus, ordinatio gradatim & non per saltum, ac tandem immunitas ab irregularitate, quæ breviter probantur & explicantur.

Vocatio.

Prima dispositio in aspirante ad Ordines est vocatio à Deo, juxtà illud Apost. Heb. 5. *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron: Sicut Christus non semetipsum clarificavit ut Pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu.* Undè Christus ipse sibi delegit Apostolos.

Ratio est quia altissima munia & gravissima onera ad quæ vocatur ordinandus, exerceri non possunt, absque speciali Dei auxilio. Inter varia autem vocationis indicia potissimùm est recta intentio: Undè

Recta intentio.

Secunda dispositio est recta intentio ordinandi, scilicet, ut abdicatis curis sæcularibus liberiùs & devotiùs Deo serviat: Undè peccat mortaliter qui sacræ militiæ adscribitur principaliter & præcisè ut obtineat pingue Beneficium, sicque lautiùs ac honorificentiùs vivat, ut docet Auctor 2. 2. q. 185. a. 1. de Episcopo appetente Episcopatum propter divitias.

Ratio est quia utitur fruendis & fruitur utendis in re gravi. Secùs tamen si principaliter intenderet Deo servire & secundariò frui Beneficio. Idem sub eadem distinctione plures censent de eo qui Tonsuram tantùm & minores Ordines suscipit, eo præcisè animo, ut Beneficiis & Privilegiis Clericalibus ad tempus fruatur, & exindè ducat uxorem, aut aliter statum clericalem dimittat; quod tamen alii non probant.

Probitas morum.

Tertia dispositio est probitas morum ex Tridentino sess. 23. cap. 12. ubi loquens de ordinandis, dicit: „ Sciant tamen Episcopi non singulos in ea ætate constitutos debere ad hos „ Ordines assumi, sed dignos dumtaxat, & quo„ rum probata vita senectus sit. " Et cap. 14. de promovendis ad Sacerdotium: „ Ità, inquit, „ pietate & sanctis moribus sint conspicui, ut „ præclarum bonorum operum exemplum & vi„ tæ monita ab iis possint expectari. " Qualis debeat esse Episcopus docet Apostolus 1. ad Timoth. c. 3. & ad Tit. c. 1. Qualis Presbyter ibidem. Qualis Diaconus 1. Timoth. 3. Qui conscius peccati mortalis sinè prævia confessione aut contritione, Ordines, etiamsi minores, suscipit, peccat mortaliter, secùs si Tonsuram; quia secundum nos, minores sunt Sacramenta, non Tonsura.

Scientia.

Quarta Dispositio est scientia, major vel minor pro ratione Ordinis ad quem promovendus est.

Pro Tonsura Trid. sess. 23. cap. 4. requirit ut sit rudimentis fidei instructus & sciat legere & scribere saltem suo idiomate. Pro minoribus ibid. cap. 11. requirit ulteriùs, ut saltem linguam latinam intelligat: „ Minores Ordines, inquit, iis qui sal„ tem linguam latinam intelligant, per tempora „ interstitiorum, nisi aliud Episcopo magis ex„ pediens videbitur, conferantur. " Ubi *Tò nisi aliud Episcopo magis expediens videbitur*, secundùm probabiliorem & communiorem interpretationem, afficit tantùm interstitia & non intelligentiam linguæ latinæ, in qua proindè dispensare non potest Episcopus.

Pro Subdiaconatu & Diaconatu ibid. cap. 13. requirit ut promovendi, sint litteris & iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi. Pro Sacerdotio: Ultrà quod debeat etiam intelligere suum Ordinem, id est scire materiam, formam, ritum celebrandi, Rubricas, in quibus & quomodò obligent, qualis debeat formari intentio in

Missa, quæ dispositiones mentis & corporis, qui defectus occurrentes & quomodò sit ipsis supplendum; requirit insuper Trid. ibid. cap. 14. ut „ad „ Populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem ac ad ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei „ comprobentur:" Sacramenta autem intellige quæ ministrare potest, scilicet Baptismum, Eucharistiam, Extremam-Unctionem, & in necessitate Pœnitentiam, cujus formam saltem scire debet. Quantùm ad casus conscientiæ, quamvis dedeceat eos penitùs ignorare, non tamen ità debet scire, sicut ille cui cura animarum incumbit.

Pro Episcopatu sess. 22. cap. 2. requirit quòd „ scientiâ ejusmodi polleat, ut muneris sibi injungendi necessitati possit satisfacere; ideòque „ anteà in universitate studiorum Magister, sivè „ Doctor, aut Licentiatus in sacra Theologia, vel „ jure Canonico meritò sit promotus, aut publi- „ co alicujus Academiæ testimonio idoneus ad „ alios docendos ostendatur".

Peccat ergo graviter Episcopus admittens ad Ordines prorsùs illitteratos & ignorantes, præsertim ea quæ à Tridentino decernuntur, prævaricans in suo ministerio in grave damnum & injuriam Ecclesiæ: Undè tenetur per se, vel per alios examinare, nisi de ipsorum sufficientia constet, ut si habeant litteras dimissorias à suo Ordinario, vel à suo Superiore Regulari; quos nihilominùs iterùm examinare potest, & insufficientes repertos repellere.

Ætas legitima.

Quinta dispositio est ætas legitima. Quidquid sit de jure antiquo, jure novo Tridentini pro Tonsura & Minoribus, nulla determinatur ætas, modò initiandi sciant quæ Concilium citatum suprà requirit in ipsis, & judicentur idonei muniis suis obeundis. Pro Subdiaconatu requirit Concilium Sess. 23. cap. 12. annum vigesimum secundum, pro Diaconatu vigesimum tertium, pro Sacerdotio vigesimum quintum; intellige pro quolibet Ordine annum inchoatum, ita ut qui complevit, v.g. annum vigesimum quartum, si vel una hora anni vigesimi quinti effluxerit, possit ordinari Sacerdos. Imò quidam docent, quòd si inchoetur annus vigesimus quintus à meridie, possit eodem die mane ordinari; quia, inquiunt, in favorabilibus dies inceptus habetur pro completo: Ità Ledesma, Diana, &c. quos citat, & sequitur Andræas à Matre Dei. Verùm id neque certum, neque tutum est. Sicut nec quod alii dicunt, diem bissextilem non esse computandum; quia annus requisitus, computandus videtur juxtà ritum & consuetudinem Ecclesiæ. Pro Episcopatu autem requiritur trigesimus annus completus cap. *Cùm in cunctis* 7. Extrà l. 1. tit. 6.

Pro Beneficio obtinendo ex Trid. sess. 23. cap. 6. & sess. 24. cap. 12. requiritur decimus quartus annus inchoatus. Pro Beneficio curato, aut dignitate, cui annexa est cura animarum, vigesimus quintus inchoatus. Pro aliis dignitatibus quibus non est annexa cura animarum, annus vigesimus secundus inchoatus.

Pius II. Constitut. *Cum Sacrorum* datâ 15. Kalend. Decembris 1461. contrà *temeritatem* illorum qui antè legitimam ætatem se ordinari faciunt sic animadvertit: „Statuimus & ordinamus, quòd „ omnes & singuli, qui absque dispensatione Ca- „ nonica, aut legitima licentia, sivè extrà tem- „ pora à jure statuta, sivè antè ætatem legiti- „ mam, vel absque dimissoriis litteris ..... ad „ aliquem ex sacris Ordinibus se fecerint promo- „ veri, à suorum Ordinum executione, ipso jure „ suspensi sint, & si hujusmodi suspensione durante, „ in eisdem Ordinibus ministrare præsumpserint, „ eo ipso irregularitatem incurrant".

Observandum est circà hanc Constitutionem, in ea agi de sacris Ordinibus tantùm. 2°. Suspensionem hanc esse perpetuam, & non tantùm usque compleatur ætas requisita, ut quidam absque fundamento interpretantur: Undè qui etiam post completam ætatem, in iis Ordinibus ministrare *præsumeret*, id est scienter, & non ex ignorantia, sinè dispensatione Pontificia, aut Episcopali si factum sit occultum, irregularitatem incurreret.

Observantia interstitiorum & temporis à jure statuti.

Sexta dispositio est observantia interstitiorum & temporis à jure statuti.

Concilium Tridentinum sess. 23. cap. 11. de Reform. jubet, ut minores Ordines „ per tempo- „ rum interstitia, nisi aliud Episcopo magis ex- „ pedire videbitur, conferantur". Idem ibidem, à minoribus Ordinibus susceptis, ad Subdiaconatum requirit interstitia unius anni, *Nisi necessitas aut Ecclesiæ utilitas, judicio Episcopi, aliud exposcat:* Attamen consuetudine introductum est in pluribus Diœcesibus, ut Tonsura & Minores simul eodem die conferantur, & Subdiaconus post unum vel alterum diem. Imò plures censent posse eodem die conferri Tonsuram, quatuor minores & Subdiaconatum, partim ex consuetudine pluribus in locis recepta, partim quia Tridentinum prohibet tantùm eodem die conferri plures sacros Ordines.

Item eadem sess. cap. 13. & 14. jubet servari interstitia unius anni inter Subdiaconatum & Diaconatum, similiter unius anni inter Diaconatum & Sacerdotium, „ nisi ob Ecclesiæ utilitatem, „ aut necessitatem aliud Episcopo videretur". Ista autem utilitas aut necessitas non debet esse publica, & totius Ecclesiæ, sufficit quòd sit alicujus Ecclesiæ particularis aut Monasterii. Annus autem interstitiorum non computatur mathematicè à die ad diem, sed ecclesiasticè à quatuor temporibus unius anni, ad eadem quatuor tempora sequentis anni. Qui, non servatis interstitiis, sinè dispensatione ordinaretur, peccaret graviter contrà Ecclesiæ præceptum; non tamen incurreret suspensionem aut irregularitatem, quia nulla est ideò lata in jure.

Dispensare in interstitiis pertinet ad Episcopum ordinandi, non ad Ordinatorem, si vi dimissorialium extraneum ordinet. Quantùm ad Regulares; quidam tenent ab ipsis suis Superioribus posse & debere dispensari, & vi privilegii Alexandri VI. posse tribus diebus Dominicis aut Festis consecutivis tres sacros Ordines recipere; neque istud privilegium esse à Tridentino revocatum, quin imò confirmatum & innovatum post Tridentinum à Gregorio XIV. & Clemente VIII. apud Rodrigues. Verùm esto ità sit. Quid proderit istud privilegium, si Episcopus, cui persuasum est sibi propriam esse hac in re dispensandi facultatem, nolit admittere hanc dispensationem, nec Ordines conferre?

Quantùm ad tempus Ordinationis: Quatuor Minores solent conferri feriâ quartâ aut sextâ, antè sabbathum quatuor Temporum. Possunt etiam conferri privatim pro aliquibus, non generaliter pro omnibus, quâvis die Dominicâ, aut festo duplici, ex Pontificali Romano.

Pro collatione verò sacrorum Ordinum, sex sabbata à jure determinantur: Scilicet sabbathum antè Dominicam secundam Quadragesimæ, antè Dominicam Passionis, antè Festum Paschæ, antè Dominicam Trinitatis, antè Dominicam quartam Septembris, & antè Festum Nativitatis, nisi incidat in Dominicam; tunc enim est Sabbathum præcedens. Qui sinè licentia summi Pontificis ordinatur extrà tempora, incurrit suspensionem, & si ministret in Ordine, irregularitatem, ut dixi priùs ex Bulla Pii V.

Quantùm ad Regulares, videtur quòd illustrissimi Episcopi, si ità ipsis placeret, possent tutâ conscientia, absque dispensatione Pontificia illis confer-

conferre Ordines sacros extrà tempora, diebus Dominicis aut Festis: Ità ferunt eorum Privilegia ab Alexandro VI. Eugenio IV. & aliis concessa, quæ nec videntur revocata à Tridentino: Et dato quòd possit prætendi aliqua revocatio, ea post Tridentinum confirmârunt & innovârunt Gregorius XIV. & Clemens VIII. ità censent Rodrigues, Barbosa, Portellus, Diana, Philibert, &c. quos citat, & sequitur Andræas à Matre Dei, hîc Tract. 8. c. 4. Puncto 5.

Titulus.

Septima dispositio est Titulus. Est autem Titulus jus perpetuum ad necessaria pro congrua & decenti sustentatione Clerici, sivè ex Beneficio, sivè ex Patrimonio, sivè ex Professione Religiosa: Undè triplex est Titulus, nempè, Beneficii, Patrimonii, & Professionis Religiosæ.

Circà hanc dispositionem, seu conditionem requisitam, sequentia statuit Trid. sess. 21. cap. 2.

1°. Requirit Beneficium quod *Ad victum honestè sufficiat*, consequenter perpetuum: Undè quis illicitè ordinaretur titulo Beneficii, judicio prudentum, aut secundùm Legem Diœcesis, insufficientis, nisi adjuncto patrimonio fiat sufficiens, sicque ex utroque coalescat titulus integer. Pariter ordinaretur illicitè titulo Vicariæ temporalis: licitè autem titulo Capellaniæ perpetuæ: Item præstimonii seu pensionis perpetuæ ex aliquo beneficio, si aliundè sufficiant ad victum.

2°. Requirit Beneficium *Pacificè possessum*: Undè non sufficit Beneficium litigiosum, neque speratum tantùm, neque simplex præsentatio, aut nominatio ad Beneficium.

3°. Prohibet ne ordinatus Titulo Beneficii, ipsum „Beneficium resignare possit, nisi factâ mentione quòd ad illius Beneficii titulum sit promotus, neque ea resignatio admittatur, nisi constito, quòd aliundè commodè vivere possit, & aliter facta resignatio, sit nulla".

4°. Declarat Titulo Patrimonii ordinari non posse „nisi eos quos Episcopus judicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum".

Nota antè duodecimum sæculum neminem ordinari nisi titulo Beneficii, & primam mentionem patrimonii haberi in Concilio Lateranensi III. sub Alexandro III. anno 1179. in quo statuitur quòd Episcopus qui sinè titulo Beneficii Clericum ordinasset, ei ad vitam necessaria ministrare teneretur, nisi ex bonis patrimonialibus habeat subsidium. Idem Innocentius III. cap. *Cùm secundum* de Præbendis, & cap. *Accepimus* de ætate & qualitate, &c.

5°. Vult „Patrimonium vel pensionem verè ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint". Hinc inferes eos peccare mortaliter contrà Ecclesiæ præceptum qui ordinantur cum patrimonio ficto, sivè sit datum eo animo & pacto ut ordinatus ejus Dominium non acquirat, nec eo utatur, sivè eo pacto ut ejus dominium saltem apparenter acquirat, sed post ordinationem reddat, sivè quia est bonum hypothecatum, sivè quia declarantur proventus annui longè pinguiores quàm sint, & tanquam sufficientes secundùm morem, seu taxam Diœcesis, cùm tamen sint notabiliter insufficientes.

6°. Declarat quòd hoc Patrimonium & pensio „deinceps sinè licentia Episcopi alienari aut extingui, vel remitti nullatenùs possint, donec Beneficium Ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliundè habeant undè vivere possint:" Undè non est improbabile quòd ista alienatio vel remissio sinè licentia Episcopi sit invalida, tùm ex ipso textu Concilii, *Nullatenùs possunt:* Tùm quia Episcopus in hoc patrimonium quoddam jus acquisivit, ne teneatur alere ordinatum: Tùm quia videtur eadem ratio ac de Beneficio.

Sed quæstio est utrùm obtento Beneficio, aut aliâ possessione sufficienti, requiratur adhuc necessariò licentia Episcopi ad alienandum patrimonium. Quidam negant & hærendo litteræ non est improbabile: Alii affirmant; quia aliàs frustrà requireretur licentia Episcopi: Is enim antè obtentionem beneficii aut alterius boni sufficientis, nec vellet nec posset dare licentiam priùs patrimonium alienandi; requiritur ergo ejus licentia ut obtento Beneficio, vel alio patrimonio sufficienti, priùs alienari possit: Undè hæc particula *Donec* limitat consensum Episcopi ad tempus novæ acquisitionis, ita ut sensus sit: Non permittat Episcopus alienari patrimonium, donec ipsi constet ordinatum hoc titulo habere aliundè quo vivere possit: Et hoc est probabilius.

7°. Denique Synodus *Antiquorum Canonum pœnas super his innovat.*

Pœna Ordinantis scienter sinè titulò, est obligatio alendi promotum, si aliundè non habeat undè vivat, ex Concilio Lateran. & juribus suprà citatis. Dixi *Scienter;* si enim adhibitâ sufficienti diligentia, deceptus fuit Episcopus, ad nihil tenetur, neque si patrimonium posteà destruatur, neque si extraneum cum dimissoriis ordinaverit; mittentis enim est examinare patrimonium sui subditi. Si verò Episcopus sivè ordinans, sivè mittens, examen patrimonii commiserit Vicariis Generalibus aut Examinatoribus, & ipsi falsò testentur veritatem & sufficientiam patrimonii, hi tenentur loco Episcopi ad alendum promotum.

Pœna ordinati sinè titulo aut cum titulo ficto, juxtà cap. *Neminem* Concilii Chalcedo. & cap. *Sanctorum* Urbani II. D. 70. est suspensio ab Ordinis executione. Sed cùm Innocentius III. qui obiit 1216. cap. *Cùm secundum* extra de præbendis l. 3. tit. 5. hanc clerici sinè titulo ordinati pœnam mutaverit in obligationem impositam Episcopo illum alendi, videaturque Tridentinum innovasse tantùm Canonum pœnas quæ tunc vigebant, non verò revocatas, quidam censent ordinatum sinè Titulo, aut cum Titulo ficto, nullam pœnam nunc incurrere.

Attamen probabiliùs videtur eum incurrere suspensionem latam per antiquos Canones. 1°. Quia Concilium dicit se *Innovare*, quo significat se non tantùm pœnas tunc vigentes confirmare, sed etiam revocatas innovare. Insuper dicit *Antiquorum Canonum*, respiciens potiùs, ut videtur, ad antiquos Canones Concilii Chalcedonensis & Urbani II. quàm ad recentiores Concilii Lateranensis & Innocentii IIII. 2°. Quia si Episcopus decipiatur ab Ordinato, non tenetur illum alere, sicque nulla erit pœna, quod videtur contrarium Concilio innovanti pœnas antiquorum Canonum. 3°. Quia refertur à Fagnano resolutio Sacræ Congregationis Cardinalium data 27. Novembris 1610. his verbis: „Sacra Congregatio Cardinalium censuit Clericum, qui, adhibito dolo confictoque titulo Ordinatorem decepit, esse ipso jure suspensum, carereque Ordinum functione". Hanc autem suspensionem etiam incurrit, qui etsi consentiente Episcopo, ordinatur sinè titulo.

Petes 1°. Utrùm qui ordinatur cum vero titulo, sed insufficienti, incurrat suspensionem?

R. probabiliter negativè: Quia cùm probabile sit juxtà antiquosCanones non requiri titulum sufficientem ad sustentationem, sed quemcumque; etiam probabile est, quòd qui ordinatur cum titulo tenniori, licèt peccet mortaliter contrà præceptum Tridentini, non incurrat tamen suspensionem latam ab antiquis Canonibus, & à Tridentino innovatam.

Petes 2°. Utrùm qui habet patrimonium cum pacto illud reddendi post Ordinationem, incurrat suspensionem?

Videtur quòd non; quia tempore ordinationis habet verum titulum, licèt posteà reddendum.

R. tamen probabiliùs affirmativè: Quia hujusmodi donatio Tituli post ordinationem reddendi, videtur in foro conscientiæ nulla; non enim donans intendit verè donare & transferreDominium, sed apparenter tantùm, ut decipiatur Episcopus; alioquin si verè donaret & transferret Dominium,

do-

donatarius non posset reddere sine licentia Episcopi, qui illam certò non concederet. Equidem in foro exteriori, donanti, eò quòd Ecclesiam decipiat, non datur actio in donatarium, sed aliud est in foro conscientiæ.

Petes 3°. Utrùm exercens Ordinem in hac suspensione incurrat irregularitatem?

R. affirmativè: Quia effectus violationis cujuscumque suspensionis à functionibus sui Ordinis, est irregularitas. Cap. *Cùm æterni* 1. de sententia & re judicata l. 2. tit. 14. in 6. cap. *Cum medicinalis* 1. & cap. *Is cui* 20. de sent. Excomunicat. l. 5. tit. 11. in 6.

Quantùm ad regulares, eis sufficere pro titulo professionem solemnem in Religione approbata, indicatur can. 6. Concilii Chalcedo. Ubi reponens eos in eodem loco cum Beneficiatis, decernit nullum esse ordinandum „ nisi specialiter in Ecclesia „ Civitatis vel Pagi aut in Martyrio (hi tunc erant „ tituli Beneficiorum) aut in Monasterio, qui or- „ dinandus est, pronuntietur:" Quod deindè variis constitutionibus & usu perpetuo firmatum est; & meritò, cùm Religiosi ex bonis Monasterii, aut ex fidelium eleemosynis, habeant undè vivant.

Dixi, *Professionem solemnem*: Quia Novitii & non professi solemniter, non possunt titulo Paupertatis ordinari, ex Bulla Pii V. *Romanus Pontifex*, *Sacrorum* 75. in qua & ordinatus suspenditur ab exercitio Ordinum, & ordinans à collatione Ordinum per annum. Excipe tamen Patres Societatis Jesu, qui ex speciali concessione Gregorii XIII. post simplicem professionem, possunt ordinari.

Ordinatio per gradus & non per saltum.

Ordinatio per saltum, dicitur, quando quis, omisso Ordine inferiori, suscipit superiorem, v. g. si Subdiaconus, omisso Diaconatu, fiat Sacerdos.

Supp. q. 35. a. 5. Quamvis Ordinatio per saltum sit graviter prohibita cap. *Sollicitudo* d. 52. cap. *Tuæ Litteræ* de Clerico per saltum ordinato, & Trid. Sess. 23. cap. 14. de Reform. est tamen valida, cùm jura laudata jubeant tantùm conferri inferiorem omissum, non iterari superiorem susceptum: & aliundè sunt potestates distinctæ, & una quantùm est de sui ratione, non requirit aliam in eodem subjecto; excipe Episcopatum, qui essentialiter supponit Ordinem, ut dicemus infrà.

Probabilius est quòd Ordinatus per saltum incurrat suspensionem ex cap. *Tuæ Litteræ* citato, & ex Tridentino citato, ubi dicitur: „ Cùm promotis per saltum, si non ministraverint, Episcopus ex causa legitima possit dispensare." supponit ergo incurrisse suspensionem, in qua indiget dispensari.

Qui verò exercet functiones Ordinis quem non suscepit, ipso facto fit irregularis cap. *Si quis baptisaverit*, de Clerico non ordinato ministrante extrà l. 5. Tit. 28.

Immunitas ab Irregularitate.

Irregularitas est impedimentum canonicum, quo quis redditur directè & primariò inhabilis ad Ordines licitè suscipiendos, consequenter ad eos exercendos. Dixi *licitè*; quia irregularis validè ordinatur. Amplior explicatio pertinet ad materiam de Censuris.

ARTICULUS IV.

De Continentia annexa sacris Ordinibus.

Clericos majores adstringi recitationi Horarum Canonicarum ex universali Ecclesiæ consuetudine vim legis habente, dixi in Tract. de Religione Dissert. 2. a. 8. Præter hanc obligationem contrahunt aliam de continentia perpetuò servanda: De qua modo.

Dico 1°. In Ecclesia Occidentali omnes Clerici majorum Ordinum ab Episcopo ad Subdiaconum inclusivè, tenentur servare continentiam perpetuam, ità ut nec post Ordinem susceptum, Matrimonium contrahere possint, nec Matrimonio antè Ordinem contracto uti.

Constat ex variis textibus juris cap. *Presbyteris* D. 27. cap. *si qui* Extrà l. 3. Tit. 3. & pluribus aliis infrà citandis. Unde Concilium Trid. Sess. 24. Can. 9. sic definit: „ Si quis dixerit Clericos in „ sacris Ordinibus constitutos, ... posse Matrimo- „ nium contrahere contractumque validum esse, „ non obstante Lege Ecclesiasticâ vel voto.... „ anathema sit."

Viguit ista Lex ab Ecclesiæ incunabulis saltem quoad Sacerdotes & Diaconos, ut constat ex Concilio Carthag. secundo anno 390. Can. 2. ubi dicitur: „ Placuit & condecet Sacro-sanctos Antisti- „ tes & Dei Sacerdotes, nec non & Levitas, vel „ qui Sacramentis divinis inserviunt, continentes „ esse in omnibus, ut quod Apostoli docuerunt, „ & ipsa servavit Antiquitas, nos quoque custo- „ diamus."

Dixi: *Saltem quoad Sacerdotes & Diaconos*; videtur enim quoad Subdiaconos non eandem semper fuisse disciplinam in Ecclesia Latina. In altero enim Concilio Carthaginensi quinto anno 398. Can. 8. legitur: „ Placuit Episcopos & Presbyte- „ ros & Diaconos secundum priora Statuta etiam „ ab uxoribus contineri..... Cæteros autem Cle- „ ricos ad hoc non cogi, sed secundùm uniuscu- „ jusque Ecclesiæ consuetudinem observari debe- „ re." S. Leo invenitur primus qui expressè nominavit Subdiaconos, prohibens ipsis ut Episcopis, Sacerdotibus & Diaconis, non solùm contrahere Matrimonium, sed etiam Matrimonio antè Subdiaconatum contracto uti: Sic enim habet Epist. 84. nunc 12. cap. 4. „ Nec Subdiaconis con- „ nubium carnale conceditur, ut & qui habent, „ sint tanquam non habentes, & qui non habent, „ permaneant singulares. Quòd si in hoc Ordine „ qui quartus à capite est, dignum est custodiri, „ quantò magis in primo, aut secundo, vel tertio „ servandum est?"

Neque tamen tunc ubique obtinuit hoc Decretum, si quidem post sæculum integrum tempore S. Gregorii, Subdiaconi in Sicilia adhuc uterentur Matrimonio prius contracto: Et anno 721. in Concilio Romano sub Gregorio II. Can. 1. 2. & 3. & in altero Concilio Romano sub Zacharia anno 743. fit mentio continentiæ Presbyterorum & Diaconorum, nulla Subdiaconorum. Undecimo tantum Sæculo videtur ubique recepta lex de continentia Subdiaconorum: Undè Leo IX. qui obiit anno 1054. contrà Epistolam Nicetæ Abbatis: „ omni- „ nò, inquit, confitemur non licere Episcopo, „ Presbytero, Diacono, Subdiacono propriam „ uxorem causâ Religionis abjicere à cura sua, „ scilicet ut ei victum & vestitum largiatur, non, „ ut cum illa ex more carnaliter jaceat.... nec „ sit deinceps inter eos carnale conjugium." Refertur cap. *omninò* d. 31. in Consilio Melfensi anno 1089. sub Urbano II. can. 12. sic decernitur: „ Eos qui in Subdiaconatu uxoribus vacare vo- „ luerint, ab omni sacro Ordine removemus, „ officio atque Beneficio Ecclesiæ carere decer- „ nimus." Mirum videri non debet tardiùs hanc Legem viguisse pro Subdiaconis; siquidem Subdiaconatus non semper annumeratus fuerit inter sacros Ordines.

Dixi: *In Ecclesia Occidentali*; quia apud Græcos, quamvis semper fuerit prohibitum saltem Presbyteris & Episcopis, & etiam nunc sit prohibitum Diaconis contrahere Matrimonium post Ordinem susceptum, attamen à tempore Concilii Trullani, seu Quini Sexti, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, non Episcopi, utuntur Matrimonio prius contracto, idque tolerat Ecclesia pro bono pacis.

Dico 2°. Continentia annexa est Ordini sacro, non jure naturali aut divino, sed Ecclesiastico. *ib. & 2. 2. q. 88. a. 11.*

Non jure naturæ; quia licèt congruum sit ut qui Sacra & Sacramenta tractant, munditiam corporalem per continentiam servent, id tamen per *Hic ibid.*

se

se necessario non exigit Ordo, quia per illum homo non traditur Deo ad vivendum castè, sicut per religiosam Professionem, sed tantùm ad sacrum Ministerium exercendum, cui essentialiter non repugnat Matrimonium; ut patet ex se & in Levitis, imò & summis Sacerdotibus antiquæ Legis qui uxores ducebant.

Non jure divino; quia neque in Scriptura, neque in Traditione est assignabile, ut patebit ex Sol. Object.

Confir. utraque pars: Apud Græcos, Clerici majores, exceptis Episcopis, licitè utuntur Matrimonio, antè ordinationem contracto, cap. *aliter* d. 32. ex Stephano Papa, & cap. *cum olim* de Clericis conjugatis extrà l. 3. Tit. 3. ex Innocentio III. Item ex Concilio Florentino, & aliis in quibus cùm ageretur de unione utriusque Ecclesiæ, Latini adversùs hanc Græcorum disciplinam, non sunt conquesti: Atqui si continentia esset annexa Ordini sacro, jure naturæ aut divino, Clerici majores apud Græcos non uterentur licitè Matrimonio, etiam accedente dispensatione Ecclesiæ, quippè quæ dispensare non potest in jure naturæ aut divino: Ergo.

Dico 3°. Rationabiliter atque convenienter Ecclesia annexuit Ordini sacro continentiam.

Est contrà Novatores qui Legem hanc velut injustam, tyrannicam, verbo Dei, ac ipsi naturæ contrariam traducunt.

Prob. 1°. Ex Apost. 1. Cor. 7. ubi vult conjugatos abstinere ad tempus ab usu conjugii, ut vacent Orationi: Atqui sacrorum Ministrorum Officium est pro populo semper orare & Ministeria sacra peragere: Ergo congruè admodùm interdicuntur usu conjugii.

2°. Idem Apostolus 2. Timoth. 2. vult ipsum ut bonum militem Christi, non implicari negotiis sæcularibus: Atqui nihil magis implicat negotiis sæcularibus quàm Officium conjugale & curæ matrimoniales: Ergo.

3°. Sacerdotes in antiqua Lege tempore vicis suæ ab uxoribus abstinebant: Ergo rationabiliter Ecclesia exigit ut Sacerdotes & sacri Ministri novæ Legis qui quotidiani & longè dignioris Ministerii necessitatibus occupantur, ab uxoribus abstineant. Ità Innocentius I. Epist. 9. ad Victricium Rothomagensem.

4°. Si sacri Ministri non secùs ac sæculares uxoribus uterentur. 1°. Minus honorarentur à Populo. 2°. Minùs expediti essent ad faciendas eleemosinas. 3°. Proventus Ecclesiastici passim applicarentur usibus prophanis, & Beneficia Ecclesiastica ad filios quasi hæreditario jure transmitterentur, sin minùs Ecclesia teneretur eos alere. Ergo.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. contrà secundam Conclusionem: Ordini sacro annexum est votum solemne castitatis: Atqui hâc ratione professio religiosa, ex natura rei dirimit Matrimonium: Ergo.

R. N. Ant. Si intelligatur de voto strictè solemni: Etenim votum propriè solemne castitatis dicit traditionem personæ voventis ad continentiam servandam: Ordinatio autem sacra ex se non dicit traditionem Ordinati ad continentiam, sed ad sacrum Ministerium, de cujus essentia non est Cœlibatus, sicut est de essentia Religionis; Religio enim essentialiter constituitur ex tribus votis, si quod ergo votum castitatis nunc includat Ordinatio sacra, id fit juxtà dispositionem Ecclesiæ, nec est votum solemne sed simplex; vocatur quidem solemne à Bonifacio VIII. Tit. de voto & voti Redemptione in 6. non quia sit strictè tale, sed quia solemnisatur per solemnem Consecrationem, seu sacram Ordinationem, secundùm quam habet quod dirimat Matrimonium sicut Votum solemne Religionis: Undè dici potest & debet solemnisatum & non solemne.

Inst. Sacris Ordinibus initiati, sunt Deo sacri, seclusâ omni Lege Ecclesiasticâ & voto: Atqui contrà naturam est quòd res Deo sacra convertatur ad usus profanos, sicut v. g. quòd calix deserviat potui communi: Ergo.

R. D. Maj. Sacris Ordinibus initiati, sunt Deo sacri secundùm quid, C. Simpliciter, N. Non enim sunt Deo sacri ad paupertatem, continentiam, &c. servandam, ut Religiosus, sed ad sacrum dumtaxat Ministerium, cui licèt de congruo, non tamen essentialiter contrariatur matrimonium: Undè D. Min. Contrà naturam est quòd res Deo sacra convertatur ad usus profanos essentialiter suæ sacrationi contrarios, Transeat Min. Non essentialiter contrarios, N.

Obj. 2°. contrà eandem: Apost. ad Tit 1. *Oportet Episcopum continentem esse.* Euseb. Cæsar. lib. 1. de demonstrat. Evang. cap. 9. dicit: *Secundùm Leges novi Testamenti debere sacris initiatos ab uxoribus abstinere.* Siricius Papa suprà citatus, docet Christum voluisse Ecclesiam suam splendore castitatis radiare: Ergo cœlibatus est de jure divino annexus Ordini sacro.

R. his testimoniis nihil aliud evinci quam quòd cœlibatus Ministrorum Ecclesiæ sit ex institutione & præcepto Apostolorum conformiter intentioni & beneplacito Christi, non tamen secundùm ejus institutionem, ut indicant verba subsequentia Syricii: *Sicut per Apostolum suum instituit.*

Inst. 1°. Sacerdotes & Levitæ veteris Testamenti jure divino tenebantur abstinere ab usu conjugii tempore suæ vicis: Ergo Sacerdotes & Levitæ novi Testamenti à fortiori toto vitæ tempore, quia sunt semper vices eorum in sacro Ministerio quod est longè excellentius veteri.

R. N. Conseq. Quia pluribus locis veteris Testamenti, id erat præceptum à Deo Sacerdotibus suis; in nullo autem novi Testamenti id præcipitur nostris, nisi per Apostolos & Ecclesiam.

Repones: Illud præceptum in veteri Testamento, erat morale adeòque non cessavit in novo. R. D. Ant. Erat morale secundùm congruentiam & condecentiam, C. Secundùm necessitatem absolutam, N.

Obj. 3°. contrà tertiam Conclusionem cum Hæreticis: Ecclesia non potuit præcipere cœlibatum suis Ministris: Ergo. Prob. Ant. 1°. Quia Apostolus 1. ad Timoth. 3. dicit: *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* 2°. Ad Heb. 13. jubet esse honorabile connubium, non solùm in aliquibus, sed in omnibus. 3°. Sextus Canon Apostolorum habet ut *Episcopus aut Presbyter nequaquam sub obtentu Religionis uxorem abjiciat.* 4°. Quia 1. ad Timoth. 4. Apostolus damnat eos qui venturi erant prohibentes nuptias. 5°. Matrimonium est jure naturæ à Deo præceptum, Genes. 1. *Crescite & multiplicamini*; aut saltem Deus illud reliquit omnibus liberum: Ergo Ecclesia non potuit illud aliquibus prohibere.

R. N. Ant. Ad primam probationem dico sensum Apostoli non esse quòd Episcopus post ordinationem suam accipiat uxorem, sed quòd non eligatur in Episcopum nisi is qui nec habeat, nec antè suam ordinationem habuerit plusquàm unam uxorem, ut per hoc excluderet bigamos, qui sensus patet ex hoc quòd cap. 5. ejusdem Epistolæ velit viduam eligi in Diaconissam quæ *fuerit unius viri uxor*, id est, quæ non habuerit plures maritos quàm unum; implicat enim quòd vidua habeat actu virum.

Ad secundam; sermo Apostoli dirigitur ad conjugatos hoc sensu scilicet, in omnibus legitimè conjunctis honorabile sit connubium, cubile immaculatum, stupris aut adulteriis non dehonestatum: vel ut alii intelligunt; sit honorabile connubium in omnibus, hoc est ex omni parte, tàm scilicet ex parte Sacramenti, quàm ex parte fidei & prolis, quæ sunt tria bona matrimonii; alterutrum autem sensum esse legitimum patet ex eo quòd imme-

immediatè subjungat, *Fornicatores enim & Adulteros judicabit Deus.*

Ad tertiam: Eo Canone significatur conjugatos qui assumuntur ad clerum non posse abjicere uxores suas quoad curam victûs: Sic intellexit S. Leo Epist. 92. cap. 3. & Leo IX. in prima Conclusione laudatus.

Ad quartam, Apostolus prædicit venturos qui damnaturi erant nuptias ut per se malas, quales fuerunt Tatianus, Marcionitæ & Manichæl, quod non facit Ecclesia.

Ad quintam; Matrimonium est de jure naturæ permissivè, non præceptivè respectu saltem cujuslibet Particularis, ut dicemùs dùm de Matrimonio: Præceptum autem divinum obligavit singulos eo tempore quo paucitas hominum exigebat ut quilibet generationi vacaret, quæ ratio nunc non urget. Ad id quod additur de libertate matrimonii, negatur Consequentia, seu D. Ergo Ecclesia non potuit prohibere absolutè, Transeat; positâ certâ conditione liberâ, N. Omnibus enim liberum relinquit nubere absolutè, sed si velint spontè ordinari, exigit continentiam; sicut liberum Deus reliquit omnibus esse negotiatorem; quod tamen Ecclesia juste prohibet quibusdam, putà Sacerdotibus.

Obj. 5°. Apostoli post Resurrectionem Christi habuerunt uxores, ut patet ex 1. Cor. 9. ubi Apostolus dicit: *Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi ut cæteri Apostoli, & Fratres Domini & Cephas.* Item Concilium Ancyranum *Angouri* in Galatia anno 314. Can. 9. relato cap. *Diaconi* dist. 28. sic habet: „ Diaconi „ quicumque ordinantur, si in ipsa ordinatione „ protestati sunt & dixerint, velle se conjugio „ copulari quia sic manere non possunt: hi si postmodum uxores duxerint, in ministerio maneant, „ propterea quòd eis Episcopus licentiam dederit. Quicumque sane tacuerint & susceperint „ manûs impositionem, professi continentiam & „ posteà nuptiis obligati sunt, à ministerio cessare debebunt". Item Concilium generale Nicænum cùm vellet statuere ne Clerici majorum Ordinum uterentur uxoribus priùs ductis, Paphnutius Confessor dissuasit, eique acquieverunt cæteri. Ita referunt Socrates lib. 1. cap. 8. Sosomenus lib. 1. cap. 22. Nicephorus l. 8. c. 19. Ergo.

R. 1°. ex his nihil sequi contrà nos. Esto enim quòd nec Apostoli nec Clerici priorum sæculorum servaverint continentiam, id probant tantùm quòd lex continentiæ non esset tunc imposita Clericis, sed non probat quòd posteà non fuerit justè imposita, quod unum asserimus: Cùm enim sit res disciplinæ potest esse diversa in diversis temporibus, poteratque primitùs Ecclesia propter penuriam Ministrorum ipsis permittere usum conjugii, quibus posteà multiplicatis justè denegavit.

Insuper ex abundantia ad singula R. Ad primum de nullo quàm de Petro Math. 8. constat habuisse uxores; sed etsi habuerint, constat etiam eos illas reliquisse ex illo Math. 19. *Ecce nos reliquimus omnia,* &c. Quòd autem inter illa omnia comprehendatur uxor, quoad thorum conjugalem, patet ex Responsione subjuncta Christi interpretantis quid sit relinquere omnia: *Omnis qui reliquerit Patrem aut Matrem aut uxorem,* &c. Ad locum Apostoli dicendum quòd loquebatur de piis mulieribus quæ quibusdam Apostolis erant comites ut necessaria vitæ ministrarent. Nec obstat contraria explicatio Clementis Alexandrini apud Euseb. 3. l. Hist. c. 24. non enim ipse solus debet præponderare Tertulliano, Hieronymo, Augustino, &c. licèt etiam ipse Clemens intelligat de uxoribus, quas tamen haberent ut Sorores.

Ad secundum dici potest temporariam fuisse hanc dispensationem à lege communi factam ab Episcopo ad protestationem Diaconi, ut innuit textus *propterea quòd eis Episcopus licentiam dederit;* Undè nullum similem Canonem legere est in Orientalibus Synodis sex priorum sæculorum. Dubitant autem quidam, an rectè egerint Episcopi hujus Synodi sic dispensando, nisi fortè propter penuriam Ministrorum.

Ad tertium: 1°. Baronius cum multis aliis rejiciunt historiam Socratis, Zosomeni & Nicephori, ut adulterinam in hac parte; quia neque Theodoretus, neque Rufinus de Paphnutio loquentes, neque ullus Scriptor qui antè tres nominatos de rebus in Concilio peractis scripserant, hujus historiæ meminerunt. 2°. Suppositâ veritate hujus historiæ, Patres Concilii cum Paphnutio nihil aliud voluerunt, quàm quòd pœnis non animadverteretur contrà Clericos qui non abstinebant à conjugibus dissimulantes malum, quod propter incontinentiam Clericorum, quæ tunc serpebat, immedicabile judicabant, ne fortè absolutè resecando, ipsum exasperarent. Ità Domin. Soto in 4. d. 38. q. 1. a. 2. Quòd autem Socrates addit ex Paphnutio, *antiquam Ecclesiæ traditionem hoc tantùm præcepisse, ut sacris initiati, à nuptiis ineundis abstinerent,* rem locutus est de suo, non quæ fuerit unquam in ore Paphnutii aut saltem quoad hoc ipsi opponuntur Epiphanius & Hieronymus.

Epiphanius hæresi 59. sic habet: Ecclesia adhuc viventem, & liberos gignentem, unius „ uxoris virum non suscipit sed eum qui se ab „ una continuit, aut in viduitate vixit Diaco- „ num; Presbyterum & Episcopum, & Hypodia- „ conum, maximè ubi sinceri sunt Canones Ec- „ clesiastici. At dices mihi, in quibusdam locis „ adhuc liberos gignere, & Presbyteros, & Dia- „ conos. At non est juxtà Canonem, sed juxtà „ hominum mentem, quæ per tempus elanguit."

Hieronymus adversùs Vigilantium cap. 1. „Quid „ facient, inquit, Orientis Ecclesiæ, Ægypti, „ & Sedis Apostolicæ, quæ aut Virgines Clericos „ accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt" quoad usum scilicet.

Hæc dicta sint in gratiam eorum qui tenent legem continentiæ pro Clericis majoribus, tàm Græcis, quàm Latinis fuisse communem in Ecclesia ab ejus exordio, quamvis ab aliquibus violaretur aut fortè aliquando in ea dispensaretur, ut contingit quotidie in Legibus Ecclesiasticis. Iterùm de hac materia, dùm de impedimentis Matrimonii.

ARTICULUS V.

Variæ Quæstiunculæ circà præcedentem materiam resolvuntur.

Petes 1°. Utrùm Clerici majores in Ecclesia Latina obligentur ad continentiam immediatè ex præcepto Ecclesiæ, an mediante voto quod emittunt?

R. probabiliùs obligari ex voto. Patet ex jure: Greg. l. 1. Epist. 42. refertur cap. 1. d. 20. dicit: „ Nullum facere Diaconum præsumant Episcopi, „ nisi qui se victurum castè promiserit." Eâdem dist. cap. *Diaconi* ex Concilio Ancyrano: „ Quicumque sanè tacuerunt, & susceperunt manûs im- „ positionem professi continentiam, &c." & cap. *Cùm olim* de Clericis conjugatis: „ Nos igitur at- „ tendentes quòd Orientalis Ecclesia votum con- „ tinentiæ non admisit." Similiter plura alia Concilia, & communiter Theologi.

Respondet Franciscus Henno cum quibusdam aliis, jura & Theologos sumere votum similitudinariè pro lege obligante ad continentiam, quia Clerici se illi voluntariè subjiciunt, sicut qui voluntariè emittunt votum.

Sed contrà 1°. In aliis Ecclesiæ præceptis lex nunquam exprimitur nomine voti, quamvis votum quandoque exprimatur nomine legis, quia lex illud præcipit. 2°. Quomodò S. Thomas Theologorum Princeps, & ad cujus principia accommodavit suam Theologiam laudatus Scriptor, sumeret votum similitudinariè pro simplici lege obligante ad continentiam, cum infrà q. 53. a. 3. expresse

preſſè diſtinguat inter legem & votum, & dicat, quòd Græci obligentur, tantùm ratione Ordinis, ſeu legis Ordini annexæ; Latini verò obligentur ratione voti, quod eſt ſacris Ordinibus annexum, & addit „quòd hoc votum, ſi quis verbo tenùs „ non emittat, ex hoc ipſo tamen, quòd Ordinem „ ſuſcipit ſecundùm ritum Occidentalis Eccle- „ ſiæ, intelligitur emiſiſſe:" Et indè infert, quòd Ordo Sacer impediat apud Orientales Matrimonium contrahendum, ſed non Matrimonii priùs contracti uſum: E contrà apud Occidentales impediat, & Matrimonium contrahendum, & Matrimonii anteà contracti uſum. 3°. Si Clerici ſolâ lege Eccleſiaſticâ, & non voto tenerentur ſervare continentiam, poſſet nunc ſummus Pontifex abſque ulla cauſa, validè, ſi non licitè, abſolvere omnes Clericos præſentes ab illa lege, ità quòd omnes Subdiaconi, Diaconi, Sacerdotes & Epiſcopi poſſent nubere; nulla enim ratio requiritur in Legislatore ad diſpenſandum validè in ſua lege; quod ſanè foret magnum inconveniens, nec, ut puto, admiſſum ab adverſariis. Non poſſet autem, ſi teneantur voto; quia ad validè diſpenſandum in voto, requiritur legitima cauſa.

Petes 2°. Utrùm qui ſuſciperet ſacrum Ordinem antè uſum rationis, aut poſt ex gravi metu injuſtè incuſſo, teneretur ad continentiam?

R. Negativè: Quia votum debet eſſe ex proprio conſenſu, cujus eſt incapax infans; & factum ex gravi metu injuſtè incuſſo eſt irritum: Deberet tamen abſtinere à functionibus Ordinis, ſi vellet uti matrimonio.

Petes 3°. Utrùm qui ignoraret votum continentiæ eſſe annexum Ordini ſacro; ad illam ſervandam teneretur?

R. affirmativè ratione voti impliciti, quia qui vult aliquod officium, implicitè vult ea quæ ſunt illi annexa.

Petes 4°. Quid ſi ſuſcipiens Ordinem expreſſè nollet vovere?

R. Videtur quòd non teneretur voto, quod eſſe non poteſt ſine conſenſu ſaltem implicito, qui hìc excluditur per voluntatem expreſſe contrariam. Neque ut videtur Lege Eccleſiaſticâ, quia non datur lex apud Latinos immediate de obſervanda caſtitate, ſed de emittendo voto caſtitatis, teneretur autem vi iſtius legis, ſtatim emittere votum, & quamdiù differret, tamdiù peccaret, eſſetque inhabilis vi iſtius legis ad contrahendum Matrimonium.

Petes 5°. Quò ſe recipere debent uxores Clericorum poſt Ordinationem continentium?

R. Prioribus ſæculis habitabant in propriis ædibus maritorum, tanquam ſorores cubiculo tamen ſemotæ. Can. 12. Concilii Trull. id prohibitum fuit Epiſcopis. Apud Latinos verò propter varios Clericorum conjugatorum lapſus, cautum eſt, ut eorum uxores in Monaſteriis recluderentur.

Petes 6°. Utrùm Clerici minorum Ordinum aliquando fuerint obſtricti lege continentiæ?

R. Novem prioribus ſæculis ab ea lege fuiſſe immunes; at ſæculo 10. & 11. in quibuſdam Conciliis Provincialibus Auguſtano anno 952. Toloſano anno 1056. & aliis fuerunt adſtricti, ſed ſequentibus ſæculis eæ ſanctiones aboleverunt, nec ulla ampliùs in Conciliis de illis facta eſt mentio, ſed tantùm de majoribus Clericis.

Quærit S. Thomas hìc q. 35. de effectu Sacramenti Ordinis: Sed ex Diſſertat. 3. & 4. de Sacramentis in genere, & ex dictis hinc & inde in præſenti Tractatu, conſtat eſſe duplicem, ſcilicet gratiam, qui eſt effectus communis omnibus Sacramentis, & characterem.

DIGRESSIO PRIMA HISTORICA.

De Epiſcopabus, Presbyterabus, Diaconiſſis & Subdiaconiſſis.

Ad §. 1. a. 3. præced. Diſſertat.

PER QUÆSTIUNCULAS.

Petes 1°. Quæ fuerint olim Epiſcopæ, Presbyteræ, Diaconiſſæ & Subdiaconiſſæ, de quibus apud veteres eſt frequens mentio?

R. Vario ſenſu ſic dictas fuiſſe.

1°. Sic dictæ ſunt quæ erant uxores eorum qui aſſumebantur ad Epiſcopatum, ad Presbyteratum, ad Diaconatum, & Subdiaconatum. Ità vocantur in Concilio Turon. 2. anno 567. can. 13. in Concilio Antiſſiodorenſi anno 578. can. 21. apud S. Greg. l. 4. Dialog. cap. 11. in Concilio Romano anno 721. cap. 1. Hæ autem tenebantur ſe recipere in Monaſterium, ut jam dixi, & ibi profiteri; aut ſi manerent in ſæculo, vovere caſtitatem. Ità Concilium Antiſſiodor. citatum, Romanum & plura alia.

2°. Presbyteræ quandoque dicebantur *Viduæ ſeniores*, Presbyter enim eſt ſenior. Ità Concilium Laodicenſe relatum cap. *Mulieres* Diſt. 32. & D. Th. hìc q. 39. a. 1. o.

3°. Diaconiſſæ præſertim, de quibus eſt frequentior mentio, dicebantur quæ ad certa munia Eccleſiaſtica alicujus Ordinis functionibus affinia deputabantur, ut patebit ex petitione ſequenti: Undè

Petes 2°. Quæ erant Diaconiſſarum Miniſteria?

R. Primum erat ſubſervire Epiſcopo, vel Presbytero baptiſanti mulieres, ut modeſtè nudarentur, & cautè operirentur, ne paterent aſpectui baptiſantis: Ex l. 8. conſtit. Apoſtol. c. 28. & S. Epiphanio, hæreſi 79.

Secundum, aperire & claudere januam Eccleſiæ per quam mulieres intrabant Eccleſiam. Conſtit. Apoſt. ibid.

Tertium, comitari mulieres quæ Diaconum vel Epiſcopum adibant: Nulli enim mulieri ſinè Diaconiſſa ad eos accedere licebat. Ibid. l. 2. cap. 26.

Quartum, rudibus mulieribus rudimenta fidei & ritus Baptiſmi exponere. Ex Concilio Carthag. 4. can. 12.

Quintum, mitti ad Chriſtianas mulieres conſolandi vel ſublevandi gratiâ. Conſtit. Apoſt. l. 3. cap. 15.

Sextum, habere curam pauperum viduarum. Ex Apoſt. Rom. 16. Quædam alia referuntur; ſed hæc ſunt præcipua.

Petes 3°. Quæ mulieres aſſumebantur ad munus Diaconiſſæ?

R. aſſumebantur viduæ probatæ unius viri & Virgines, ex Conſtit. Apoſt. l. 6. cap. 17. Viduæ ſexagenariæ, ex Apoſtolo 1. ad Timoth. 5. Et Virgines quadragenariæ, ex Concilio Chalcedonenſi can. 15. quia majus eſt periculum in junioribus viduis matrimonium expertis, quàm in Virginibus inexpertis. Frequentiùs Viduæ quàm Virgines, quia illæ erant magis aptæ pluribus muniis Diaconiſſarum quàm iſtæ.

Petes 4°. An aliquo ritu Diaconiſſæ conſecrarentur?

R. affirmativè; qui tamen ritus non erat Ordinatio propria & Sacramentalis.

Prob. prima pars 1°. Ex Conſtit. Apoſt. l. 8. cap. 19. & 20. Ubi præſcribitur forma ordinandi Diaconiſſas cum impoſitione manuum Epiſcopi, præſentibus Presbyteris, Diaconis & Diaconiſſis & cum oratione. 2°. Ex Concilio Chalcedonenſi can. 15. Ubi fit mentio impoſitionis manuum in ordinatione Diaconiſſæ. 3°. Ex Ordine Romano edito in Bibliotheca Patrum tom 13. pag. 736. Ubi legitur ritus ordinandi Diaconiſſam inter Miſſarum ſolemnia poſt Graduale, cui, conſecratione peractâ, „ ponat Epiſcopus orarium in collo ejus di-

„ dicens, stolâ jucunditatis induat te Dominus; „ ipsa autem imponat velamen capiti suo, pal-„ lam omnibus de altari acceptum." 3°. Ex Euchologiis Græcorum in quibus etiam referuntur certi ritus consecrandi Diaconissas.

Secunda pars constat 1°. Ex Concilio Laodic. can. 11. ubi vetatur mulieres *In Ecclesia tanquam ordinatas constitui.* Ex Concilio Epaunensi anno 517. can. 21. & Concilio Arelat. 2. can. 17. 2°. Ex hoc quòd nunquam Diaconissæ *ad Sacerdotii functionem aut ullam hujusmodi administrationem*, admissæ sint, inquit S. Epiphanius hæresi 79. sicut Diaconi admittuntur. 3°. Quia, ut probavimus, sexus femineus est incapax ordinationis Sacramentalis.

Quando ergo veteres vocant quandoque hunc ritum *Ordinem* seu *Ordinationem*, sumunt Ordinem vel Ordinationem impropriè pro cæremonia Ecclesiastica seu benedictione quâ Diaconissæ ad Ecclesiastica ministeria deputabantur. Nec obstat quòd Euchologia Græcorum referant ea peragi in Ordinatione Diaconissæ, quæ peragi solent in Ordinatione Diaconi: Esto deest capacitas ex parte subjecti, & intentio ex parte Ministri.

DIGRESSIO II. HISTORICA.

De Fabula Papissæ.

Ad eundem §. 1. 2. 3.

Hanc fabulam primus invexit Marianus Scotus; en ejus verba, in Chronico ad annos Christi 853. & 854., si tamen non sint adulterata: „ Leo Papa obiit Kalendis Augusti: Huic successit Joanna mulier annis duobus, mensibus quin-„ que, diebus quatuor:" Quam solidissimè confutârunt Baronius, Bellarminus, Florimundus, Ræmundus, Onuphrius Panvinius, & alii plures: Etiam ex hæreticis Blondellus Minister Calvinianus, recenter & fusissimè noster P. Le Quien in opere cui titulus *Oriens Christianus*, tom. 3. p. 881. & sequentibus, sufficienter & bene noster Natalis Alexander in hist. Ecclesiastica Sæculo 9. Differt. 3. cui nonnulla ex dicendis accepta referimus.

Dico: Aperta & putida est fabula mulierem nomine Joannam ad summum Pontificatum evectam fuisse inter Leonem IV. & Benedictum III.

Nota Marianum Scotum primum hujus fabulæ auctorem obiisse anno 1086. ideòque ipsum floruisse plusquam ducentis annis post Leonem IV. & Benedictum III. nos autem contrà ipsum, non nisi testimonia Scriptorum utrique Pontifici coævorum aut supparium proferemus.

Prob. 1°. Leoni IV. mortuo 17. Julii anno 855. statim & immediatè successit Benedictus III. Ergo apertè fabulosum est inter eos sedisse mulierem duobus annis, quinque mensibus & quatuor diebus.

Prob. Ant. multipliciter: 1°. Ex Adone Viennensi Scriptore coævo in chronico ad annum 855. „ Pontifex Romanus Gregorius moritur, inquit, „ atque ejus loco Sergius ordinatur. Illo defun-„ cto Leo succedit, quo *Obeunte*, Benedictus in „ Sede Apostolica substituitur, jam tunc defun-„ cto Lothario Imperatore."

2°. Ex Anastasio Bibliothecario item coævo in vita Benedicti III. „ Leo quidem ubi hâc luce „ subtractus Præsul occubuit, *Mox* omnis clerus „ istius Romanæ protectæ Sedis universique pro-„ ceres.... uno consensu, unoque conamine „ Benedictum..... promulgaverunt eligere."

Item ex eodem Anastasio in historia Schismatis orti contrà Electionem Benedicti artibus Arsenii Episcopi Eugubini, in qua scribit, Anastasio pseudo Pontifice per Legatos Imperatoris pulso, Benedictum, ipsis præsentibus fuisse consecratum Pontificem 28. Septembris anno 855.; cùm electus fuisset primâ Augusti, statim à morte Leonis qui obierat eodem anno 17. Julii, & per Schisma Anastasii ejus consecratio impedita fuisset.

3°. Ex Lupo Abbate Ferrariensi etiam coætaneo qui Epist. 103. ad Benedictum datâ, gratulatur ipsi ob ejus exaltationem & virtutum paritatem cum suo successore Leone, testaturque se hanc Epistolam scripsisse statim ac accepit Leonis obitum & ipsius scilicet Benedicti creationem.

4°. Ex Annalibus Bertinianis ad annum 855. „ Mense Augusto Leo Apostolicæ Sedis Antistes „ defunctus est, eique Benedictus succedit."

5°. Ex Hincmaro Rhemensi Epist. 26. in qua scribit quòd Nuntii quos Romam direxerat, acceperint in via mortem Leonis Papæ, pervenientes autem Romam obtinuerint Privilegium quod petebat *A Domino nomine & re Benedicto*: Ergo Benedictus immediatè Leoni successit, & non post duos annos & quinque menses, nisi ridiculè fingas istos Nuntios tres fermè annos in itinere insumpsisse.

6°. Ex diplomate quod ipse Benedictus ad Episcopos Galliæ direxit pro privilegiis Abbatiæ Corbeiensis; *Mense Octobri, imperante Lothario & Ludovico ejus filio:* Obiit autem Lotharius 28. Septembris anno 855. duobus mensibus post Leonem IV. ut expressè testantur Ado citatus, Annales Bertiniani citati & Regino Prumiensis Abbas in chronico, ad annum 855. Equidem tempore dati Diplomatis jam obierat Lotharius; obiit enim 28. Septembris, vel nocte præcedente, & Benedictus primâ Augusti electus, consecratus tantùm fuit 28. aut 29. Septembris ejusdem anni, sed nondum tunc Romam pervenerat Nuntius de morte Lotharii.

7°. Ex Photio qui lib. de Spiritûs sancti processione adversùs Latinos, Benedictum immediatè subjungit Leoni. Similiter Metrophanes Smyrnæus alter Romanæ Ecclesiæ hostis: Porrò si mulier tunc temporis sedisset in Romana Sede, id procul dubio non siluissent hostes ejus infensissimi, idque ei exprobrassent, sicut posteà Leo IX. Epistolâ ad Michaëlem Episcopum Constantinop. cap. 23. exprobravit Græcis mulierem in Sedem Constantinopolitanam irrepsisse, quòd certè non ausus fuisset Leo objicere Græcis, si tale quid accidisset Romanis. Plura alia in probationem ejusdem Ant. omittimus; quia quibus hæc non sufficiunt, plura non proderunt.

Prob. 2°. Conclusio: Hæc narratio habet omnes characteres ineptissimæ fabulæ. 1°. Nullo coævorum auctorum testimonio fulcitur, sed à Recentiore, scilicet Mariano Scoto post ducentos & ampliùs annos primùm vulgata est.

2°. Progressu temporis crevit adjunctis semper novis circumstantiis: Inprimis enim Marianus Scotus simpliciter dixit Leoni IV. fœminam successisse duobus annis & quinque mensibus. Martinus autem Polonus, seu verius ejus interpolatores, post annos 185. à Mariano & 420. ab electione Benedicti, commentum simplex variis figmentis ornaverunt, scribentes fœminam illam vocatam fuisse Joannem Anglicum in Moguntia oriundam, in solemni supplicatione peperisse inter Templum S. Clementis & Colisæum, atque in hujus facinoris execrationem, supplicationes publicas ab hac via deinceps declinasse. Posteà Theodoricus Niemius circà annum 1413. addidit Statuam in ejus eventûs memoriam erectam fuisse. Platina deindè circà annum 1481. sedem perforatam seu stercorariam retulit, in qua sexus novi Pontificis exploraretur ab ultimo Diacono. Alii, post alios centum annos addiderunt hanc Papissam non solùm fuisse meretricem, sed etiam præstigiatricem. Alii tandem ipsam coronasse Ludovicum secundum Imperatorem: Sic fabulæ crescunt eundo.

3°. Scatet contradictionibus & ineptiis quæ illam destruunt. 1°. Dicit istam Joannam fuisse Anglicam ex Moguntia oriundam, cùm Moguntia sit in Germania & non in Anglia: Ut autem hanc contradictionem salvent fabulæ Scriptores, inter se pugnant: Quidam dicunt natam in Anglia, sed ex Parentibus Moguntiacis: Platina è contrà fuisse

na-

natam Moguntiæ, sed ex Parentibus Anglis. Magdeburgenses neque natam, neque oriundam ex Anglia, sed ibi educatam. 2°. Dicit operam dedisse Litteris Athenis, cùm constet ex Synesio, qui vivebat paulò post tempora S. Basilii, Epistolâ 35. ad Fratrem suum, jam tunc non superesse Athenis nisi locorum Academiæ nomina: „ Athenæ, in„ quit, quondam civitas fuit sapientum Domici„ lium: Nunc eam Mellatores celebrant." Et ex Cedreno & Zonora in vita Michaëlis & Theodoræ Imperatorum habeamus quòd illic sint restituta tantùm studia à Barda Cæsare sub finem Imperii Michaëlis, qui contigit sub Nicolao I. Benedicti III. Successore, consequenter post mortem Papissæ fabulosæ. 3°. Dicit Joannam, postquam biennium Romæ legisset & vita atque scientia magnæ opinionis esset, in Papam concorditer fuisse electam: At incredibile est quòd fœmina ignota, incertæ originis & Patriæ, sinè ullo ordine & testimonio antè actæ vitæ sic facta fuerit Pontifex, præsertim cùm à S. Petro usque ad Formosum qui fuit electus anno 890. nullus fuerit creatus Pontifex qui in Ecclesia Romana non esset educatus & per omnium Ordinum gradus ad Diaconatum saltem non pervenisset. 4°. Dicit ab Amasio imprægnatam, in supplicatione publica peperisse: At quis credat eam quæ juvenis habuerat Amasium sinè partu, Pontificem factam & jam senem peperisse? Quis credat mulierem novem mensibus gravidam nulli ex suis familiaribus, Medicis, Aulicis innotuisse, aut ipsam aperto se prodendi periculo voluisse se exponere? 5°. Dicunt Magdeburgenses peperisse, cùm ex Vaticano vellet invisere Ecclesiam Lateranensem. At certum est, teste Onuphrio in lib. de septem Ecclesiis Romanos Pontifices usque ad tempora Bonifacii IX. id est usque ad annum 1390. non habitasse in Vaticano, sed in Lateranensi Palatio. Quomodo ergo si in Laterano habitabat, volebat ex Vaticano invisere Lateranum?

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Testimonium Mariani Scoti de quo suprà.

2°. Testimonium Sigeberti in Chronico ad annum 854. ubi hæc habet: „ Fama est hunc Joan„ nem fœminam fuisse & uni soli familiari tan„ tum cognitam, qui eam complexus est, & gra„ vida facta peperit Papa existens: Eam inter „ Pontifices non numerant quidam." Florebat autem Sigebertus, ineunte duodecimo sæculo.

3°. Testimonium Martini Poloni Ordinis Prædicatorum Nicolai III. Pœnitentiarii, qui latiùs factum exposuit, ut patebit ex sequenti testimonio.

4°. Testimonium S. Antonini p. 2. Chronicorum tit. 16. cap. 1. §. 6. ubi hanc de Papissa narrationem ex Martino Polono sic exscribit. „ Post „ hunc Leonem Martinus in Chronica sua posuit „ Joannem natione Anglicum. Qui sedit anno „ Domini 850. in Cathedra Petri annis duobus, „ mensibus tribus, diebus sex. Quo mortuo ces„ savit papatus mense uno. Hic, inquit Marti„ nus, ut asseritur, fœmina fuit & in puellari æta„ te à quodam suo Amasio in habitu virili Athe„ nas adducta, sic in diversis scientiis profecit, „ ut nullus sibi par inveniretur, adeò ut post „ Romæ in triviis legens magnos Magistros, Dis„ cipulos & auditores haberet. Et cùm in urbe in „ scientia & vita magnæ opinionis esset in Papam „ concorditer eligitur post Leonem: Sed in Pa„ patu per suum familiarem imprægnatur. Verùm „ tempus partûs ignorans cùm de S. Petro in La„ teranum tenderet, angustiata in partu inter Ec„ clesiam S. Clementis & Colisæum peperit in „ via. Et in partu mortua, ibidem sepulta dici„ tur. Et quia Papa eandem viam semper obli„ quat, cùm Lateranum accedit, creditur à ple„ risque quòd ob detestationem facti hoc faciat. „ Nec ponitur in Catalogo summorum Pontificum „ propter mulieris sexum.

5°. Testimonium Platinæ in lib. de Vitis Pontificum in Joanne VIII. „ Joannes, inquit, An„ glicus ex Moguntiaco oriundus, malis arti„ bus, ut aiunt, Pontificatum adeptus est. Men„ titus enim sexum, &c." ut in testimonio Martini Poloni, præterquam quòd addat de sede stercoraria.

6°. Pontifices eundo ad Lateranum semper declinant à via in qua Joanna peperisse dicitur, licèt sit brevior, in detestationem hujus facinoris.

7°. Tandem in hujus rei memoriam posita fuit in eadem via statua quædam repræsentans mulierem cum infante, quæ posteà aliquo jubente Pontifice in Tyberim projecta est. Item Senis in majori Templo, inter Pontificum statuas collocatum fuit Joannæ Papissæ simulachrum usque ad Clementis VIII. Pontificatum.

R. 1°. Generaliter, Scriptoribus Coævis quos retulimus majorem esse fidem adhibendam quam recentioribus, præsertim cùm eorum narratio contradictionibus scateat & alios habeat characteres fabulæ, ut ostendimus.

R. 2°. ad singula. Ad primum 1°. In antiquissimis Codicibus Mariani Scoti hanc fabulam non reperiri testatur qui edidit Coloniæ anno 1574. Metropolim Alberti Krantsii & notis illustravit, etsi hanc notam eraserint Typographi Francofurtenses, ut observat Leo Allatius. Hujus Responsionis veritas indè firmatur quòd nullus ex assertoribus hujus fabulæ post Marianum Scotum, exceptis Recentioribus, ejus testimonium proferunt, sed Martini Poloni: „ Omnes quos legi, inquit „ Ptolomæus Lucensis l. 16. Hist. c. 8. præter „ Martinum (Polonum) tradunt post Leonem IV. „ fuisse Benedictum III. Martinus autem Polo„ nus ponit Joannem Anglicum.

2°. Dato sic scripsisse Marianum; varii ejus anacronismi etiam in hac ipsa ætate de qua agitur fidem ipsi auferunt: Inter alios scribit Leonem IV. obiisse primâ Augusti 853. & tamen constat ex Anastasio Bibliothecario, Leonem eodem anno 8. Decembris congregasse Romæ Concilium, in quo depositus fuit Anastasius Cardinalis. Item constat ipsum anno sequenti condidisse Urbem Leopolim: Totum ergo tempus quod Joannæ Papissæ concedit, ad annos ipsius Leonis spectat, sicque nullum pro Papissa relinquitur. Insuper scribit Benedictum III. sedisse ad annum 857. & tamen constat ex Anastasio suprà citato exaltatum fuisse 19. Septembris 855. Præterea si Leo IV. obiit 8. Augusti, 853. & Benedictus III. fuit tantùm creatus anno 857. non igitur duobus tantùm annis & quinque mensibus inter utrumque sedit Joanna, ut scribit, sed ad minùs tribus annis & quinque mensibus. Plures alios hujus Scriptoris nævos refert Natalis Alexander citatus.

Ad secundum: Sigeberti Chronicon hac in parte esse interpolatum, & hæc quæ objiciuntur manu alienâ esse addita constat ex Autographo Monasterii Gembiacensis, ubi Sigebertus erat Monachus, quod testantur se vidisse Joannes Molanus Doctor Lovaniensis & Aubertus Miræus qui illud edidit, in quo hæc Lacinia de Joanne Papissa desideratur. Id confirmatur ex eo quod Vincentius Bellovacensis l. 25. Speculi historialis cap. 36. & Guillelmus Nangius in Chronico qui Sigebertum in Historiis horum temporum de verbo ad verbum exscribunt, nullam Joannæ Papissæ mentionem faciant.

Ad tertium: Chronicon Martini Poloni esse pariter corruptum eique assutam fuisse hanc Papissæ fabulam invictè probat noster Echard in opere cui Titulus *Scriptores Ordinis Prædicatorum* ad *Martinum Polonum* Tom. 1. p. 361.

Advertit 1°. Eruditissimus Scriptor Martinum in scribendo suo Chronico hanc methodum servasse. In una pagina ad lævam exhibet Pontifices, in altera ad dexteram Imperatores. Quamlibet pagi-

nam in quinquaginta lineas dividit, & in margine ad caput cujusque lineæ annum scribit, adeò ut in qualibet pagina sint quinquaginta anni distinctè notati, nomen cujusque Pontificis positum est initio lineæ, cui junctus est in margine annus quo iniit Pontificatum, totque sibi vindicat lineas quot sedit annis, licet non omnes plenas, sed quandoque vacuas. Idem de Imperatoribus. Eâ methodo scriptum esse codicem Vaticanum Urbani VIII. innuit Allatius, eâdem suum Fabricius, eâdem quosdam ex Cæsareis Lambecius, eâdem Florentinum S. Mariæ Novellæ testatur ipse Echard qui vidit.

Advertit 2°. Quòd in omnibus codicibus hujus methodi à quibus exulat Fabula Papissæ, servetur exacta Chronologia. Sic Leo IV. seu V. in linea scriptus est ad quam è latere signatus est annus 847. & cùm dicatur sedisse octo annis, tribus mensibus & sex diebus, debentur ei octo lineæ quas implet: Benedictus III. collocatur immediatè in linea sequenti ad annum 855. & sic habent codices laudati; nullus, ut patet, superest locus, nec superesse potest Joanni Moguntino. In codicibus verò ejusdem methodi in quibus assuta est fabula, Chronologia est omninò perturbata & confusa; patet in codice Victorino, in quo ut locum Joannæ Papissæ reperiret Exscriptor, duas integras paginas perturbavit, collocando Pontifices Leonem præcedentes annis superioribus quàm electi fuerant, paucioresque lineas & annos concedendo quàm sederint, & eâdem ratione rejiciendo sequentes Leonem ad annos inferiores, & eorum Pontificatum intrà pauciores annos coarctando.

Advertit 3°. Codices manuscriptos esse quadruplicis generis. Primi puri & sinceri sunt à quibus omnino exulat Fabula, quales sunt Vaticanus Urbani VIII. ab Allatio laudatus, Fabricianus, quatuor Cæsarei à Lambecio laudati, Naudæanus à Labbæo Biblioth. nov. p. 222. Navarricus & indubiè plures alii.

Secundi generis sunt in quibus fabula in margine tantùm est addita, Pontificum Catalogo intacto, quales sunt Florentinus S. Mariæ Nov. Parisiensis D. Abbatis de Camps, Tongerloensis à Suffrido laudatus, Leodiensis ornatissimi viri D. Baronis de Crassier quem in ejus elegantissima atque amplissima Bibliotheca ego ipse legi.

Tertii generis sunt secundùm methodum Martinianam, & ipsi interpolati in quibus à margine in textum fabula irrepsit, & Chronologia est interturbata, ut Victorinus.

Quarti generis sunt citrà methodum Martinianam, in quibus vel deest Chronologia, vel unus tantùm annus in margine, aut in textu apponitur inserta in plerisque fabula; & hi corrupti.

Ex his manifestum apparet, nullam fidem esse adhibendam iis codicibus qui illam fabulam referunt, eamque contrà mentem Auctoris fuisse assutam.

Conjectat eruditissimus Scriptor rem sic evenisse. Cùm Chronicon Mártini hàc methodo scriptum, commodum videretur & omnes desiderarent, aliundè ista fabula jam à pluribus annis in vulgus esset sparsa, eam 1°. ad marginem è regione Leonis, quidam scripserunt, ut ut res se haberet: Posteà verò è margine in Catalogum alii invexerunt, & ut locum ei facerent, Pontifices Leonem antecedentes & subsequentes, loco eis ab Auctore dato, moverunt, omninòque in duabus paginis perturbârunt. Nec ibi cessatum: Nam cùm Chronicon istud ad methodum Martini semper scribere esset molestum, quia id nonnisi in codicibus in folio servari poterat, & formâ minori scriptum commodiùs videretur, quidam Chronologiam omninò omiserunt, alii aliquem ex annis cujusque Pontificis annotârunt, non attendentes scrupulosè, an esset primus, vel secundus, vel tertius, & indè in hujusmodi codicibus tanta Chronologiæ varietas. Hæc fusiùs discussa & probata legi possunt apud laudatum Echard. Addam dumtaxat neque in opere interpolato Martini hanc fabulam asseri ut veram historiam, sed ut populari & incertâ famâ jactatam: „ Hic, inquit, *ut asseritur*, fœmina fuit..... Et in partu mortua, ibidem sepulta *dicitur*.... Et quia „ Papa eandem viam semper obliquat, *creditur* „ à plerisque, quòd ob detestationem facti hoc „ faciat.

Ad quartum: S. Antoninus ab interpolatoribus Martini Poloni deceptus, eorum dùmtaxat verba refert & de eorum veritate dubitat, maximè ob silentium Vincentii Bellovacensis & Joannis de Columna: „ Verè, inquit, valdè mirandum.... „ Si verum fuit quòd vulgò dicitur, ut iste refert..... Vincentius tamen in speculo historiali & Joannes de Columna nihil de hac re referunt. Sed etsi verum fuit, &c.

Ad quintum: Platina pariter ab interpolatis Martini Poloni codicibus fabulam hausit; nec tamen eam ut veram asserit, quin imò significat potiùs eam fabularum loco habendam esse: subdit enim: „ Hæc quæ dixi, vulgò circumferuntur, incertis tamen & obscuris Auctoribus: „ Quæ ideò ponere breviter & nudè institui, ne „ obstinatè nimiùm & pertinaciter omisisse viderer, quòd ferè omnes affirmant. Erremus etiam „ nos hàc in re cum vulgo, quamquam appareat „ ea quæ dixi, ex his esse quæ fieri posse creduntur.

Quod verò de Sede stercoraria additur ad explorandum sexum Pontificis destinata; id ut fabulosum rejicit ipse Platina, aitque Pontificem in illa sedere ut se hominem esse & naturæ necessitatibus obnoxium meminerit: Undè & stercoraria dicitur. Idque fit non antè electionem sed post, cum novus Pontifex ritu solemni Lateranensem Basilicam primâ vice ingreditur. Alii volunt hanc sedem lapideam in porticu Lateranensis Basilicæ collocatam *stercorariam* dictam: non à forma; neque enim est perforata, sed à versu qui, Pontifice in ea sedente, canebatur: *Suscitat de pulvere egenum & de stercore elevat pauperem, ut sedeat cum Principibus & solium gloriæ teneat.*

Adde Platinæ fidem in Pontifices esse suspectam ob injuriam ipsi à Paulo II. factam, à quo propter seditionis suspicionem in carcerem detrusus fuerat.

Ad sextum: Pontifices eundo Lateranum deflectunt ab illa via breviori, non in detestationem ullius sceleris, sed quia est angusta & anfractuosa, ideòque incommoda Pontificio comitatui, qui semper frequentissimus esse solet. Quamquam teste Onuphrio in notis ad Platinam, Pontifices per hanc viam non semel transierint, etiam ab eo tempore quo figitur fabula Papissæ.

Ad septimum: Statua quæ olim visebatur, non mulierem repræsentabat, nec infantem in sinu positum, sed puerum grandiorem præcedentem: Undè conjecerunt rei antiquariæ periti in ea repræsentari Sacerdotem Ethnicum ad sacrificandum, præeunte Ministro, pergentem, præsertim, cùm altera manu ramum palmæ deferret, quod non est insigne Pontificum, qui crucem aut claves gestantes repræsentantur. Illa autem statua sublata est tempore Sixti V. qui hanc viam sicut plures alias rectiorem & ampliorem fieri curavit in urbis ornamentum & utilitatem.

Statua Templi Senensis equidem Papissam repræsentabat, at imperitiæ eorum qui opus curabant & Senensium conniventiæ, atque errori ac licentiæ Sculptoris tribuendum est, juxtà illud Horatii. *Pictoribus atque Poëtis quælibet audendi semper fuit æqua potestas.* Hæc verò statua jussu Clementis VIII. sublata est.

DISSER-

DISSERTATIO IV.

De Episcopatu.

D. Th. Supp. Q. 40.

Episcopus græcè, item est ac latinè, *Inspector*, *Explorator*, *Superintendens*; Sacerdos, *Sacra-donans*; Presbyter, *Senior*; Diaconus, *Minister*.

Tria hîc potissimum inquirimus. 1°. An Episcopus sit institutione divinâ superior Presbyteris? 2°. An Episcopatus sit Ordo distinctus à Presbyteratu? 3°. Quot Episcopi requirantur ad ordinationem Episcopalem?

ARTICULUS I.

Utrùm Episcopus sit institutione divinâ superior Presbyteris?

Aerius sæculo quarto ægrè ferens repulsam ab Episcopatu quem ambierat, ut se solaretur contendit nullum esse jure divino discrimen inter Episcopos & Presbyteros: De quo Epiphanius hæresi 75. & Augustinus l. de hæresibus cap. 53. Similiter Wiclef spe frustratus obtinendi Episcopatum Vigorniensem, eandem insaniam adoptavit, ut scribit Thomas Valdensis l. 2. Doctrinæ Fidei a. 3. Horum vestigia premit Calvinus l. 4. instit. cap. 4. cui adhærent Puritani seu Presbyteriani in Anglia, pro quibus Blondellus Calvinistarum Minister prolixam instituit disputationem quam inscripsit: *Apologia S. Hieronymi de Episcopis & Presbyteris*: Hunc enim S. Doctorem vel invitum in suas partes trahere conantur.

Observa Quæstionem esse de jure divino, non enim negant Hæretici Episcopos præeminere Presbyteris jure humano, sivè tanquam primogeniti qui fuerunt priùs, admissi in Clerum, sivè sicut Princeps electus, est superior civibus ex eorum electione & institutione: Undè plures ex nostris frustrà congerunt argumenta quibus probant simpliciter eminentiam Episcoporum suprà Presbyteros, non distinguentes inter jus divinum & humanum: Insistendum est ergo juri divino.

Duplex in Episcopo distinguitur potestas, una Ordinis quâ non solùm Sacramenta conficit & administrat, sed etiam fideles confirmat, chrisma conficit, Sacerdotes & alios Ministros consecrat, &c. Altera jurisdictionis, tàm in foro interno quâ ligat vel absolvit à peccatis, quàm in foro externo, quâ regit Ecclesiam, dogmata definit, disciplinam sancit, mores corrigit, refractarios coercet, &c. Est enim jurisdictio exterior potestas dicendi jus in alterum etiam invitum. De utraque potestate est quæstio.

Supp. q. 40. a. 4. o. Dico: Episcopi sunt ex institutione divina superiores Presbyteris potestate Ordinis & jurisdictionis.

Prob. de potestate Ordinis. 1°. Apostolus ad Tit. 1. dicit: *Hujus gratia reliqui te Cretæ....... ut constituas per civitates Presbyteros.* Potestas instituendi Presbyteros est potestas Ordinis, nec ab alio quàm à Christo potest obvenire Episcopis: Nihil enim Ecclesia potest in potestatem absolutam conferendi Sacramenta: Undè licèt possit, v.g. impedire ne Sacerdos licitè consecret, non potest tamen impedire quin validè consecret. 2°. Christus solis Apostolis, & non septuaginta duobus Discipulis dixit: *Sicut misit me vivens Pater, & ego mitto vos*, quos comprehendit utramque potestatem Ordinis & jurisdictionis Joan. 20. Item solis Apostolis concessa est potestas dandi Spiritum sanctum per Confirmationem, quod est actus Ordinis Act. 8. v. 14. & sequentibus: Episcopi autem sunt successores Apostolorum, sicut Presbyteri septuaginta duorum Discipulorum, ut definit Tridentinum sess. 23. cap. 4. post Damasum Epist. 4. S. Hieronymum Epist. 27. ad Marcellam & S. Leonem Epist. 88. Si dicas secundum ipsum Trid. sess. 22. cap. 1. Sacerdotes etiam succedere Apostolis. R. Eos succedere Apostolis restrictè quoad Sacerdotium, seu munus sacrificandi & absolvendi tantùm, non verò simpliciter quoad omnia alia munia. Hunc esse sensum Tridentini patet ex ipso textu. 3°. Ecclesia ab initio constanter agnovit in solis Episcopis potestatem confirmandi, Chrisma conficiendi, Sacerdotes, & alios Ministros ordinandi; nec aliâ ratione Synodus Alexandrina declaravit Ischyram S. Athanasii accusatorem non esse Presbyterum, quàm quia ordinatus fuerat à Collutho simplici Presbytero; potestas autem conferendi Sacramenta, ut jam dixi, non est nisi à Christo.

Prob. de potestate jurisdictionis* 1°. Quamvis Sacerdotes accipiant in sua ordinatione potestatem absolvendi in foro interno, usum tamen hujus potestatis non habent, nisi dependenter ab Episcopo, qui sic denegare aut restringere potest, ut non possit Sacerdos validè illâ uti; quod inutiliter tentaret Episcopus, nisi sic esset ordinatum à Christo, sicut inutiliter restringeret, aut impediret usum potestatis consecrandi in Sacerdote, quia hæc potestas est à Christo. * Ibid.

2°. Episcopi sunt instituti à Christo ad regendam Ecclesiam; sic Apost. Act. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* 2°. Ad definiendum dogmata Fidei & Religionis, sic Act 15. Apostoli in Concilio Jerosolymitano congregati dixerunt; *Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultrà imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria*, &c. 3°. Ad corrigendum, Apost. ad Tit. 1. *Reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas*, quâ potestate usus est ipse Apostolus excommunicando in nomine Domini incestuosum Corinthium 1. Cor. 5. quamque dicit se à Deo accepisse 2. Cor. 10. *Etsi ampliùs*, inquit, *gloriatus fuero de potestate nostra quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram, non erubescam.* 4°. Ad judicandum Presbyteros 1. ad Timoth. 5. *Adversùs Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* Porrò nihil horum legimus unquam fuisse concessum Presbyteris vi sui ordinis: Ergo jurè concludimus hæc Episcopis esse concessa ex institutione divina, ut expresse dicit Apostolus de potestate corrigendi devios, & regendi Ecclesiam.

Prob. utraque Pars: Juxtà Tridentinum sess. 23. can. 6. „ In Ecclesia est Hierarchia, divinâ ordinatione instituta, quæ constat ex Episcopis, „ Presbyteris & Ministris". Idem docent SS. Patres & Concilia. Et eàdem sess. cap. 4. dicitur; „ Episcopos, qui in Apostolorum locum succes„ serunt, ad hanc Hierarchiam præcipuè perti„ nere, & positos, sicut Apostolus ait, à Spiritu „ sancto regere Ecclesiam Dei, eosque esse Pres„ byteris superiores, ac Sacramentum Confirma„ tionis conferre, Ministros Ecclesiæ ordinare, &c." Et can. 7. „Si quis dixerit Episcopos non „ esse Presbyteris superiores, vel non habere po„ testatem confirmandi & ordinandi, vel eam „ quam habent illis esse cum Presbyteris commu„ nem, anathema sit". Ex his constat, quòd quamvis Concilium non dicat expresse Episcopos Presbyteris esse superiores jure divino, id tamen apertè indicat: Tùm quia dicit Hierarchiam esse ex institutione divina, & Episcopos præcipuè ad illam pertinere, quatenùs positi sunt à Christo, ut regant Ecclesiam, & conferant Confirmationem & Ordines, in hisque sunt superiores Presbyteris quibus hæ prærogativæ non competunt, quod est apertè dicere eos esse ex institutione divina Presbyteris superiores: Tùm quia Synodus non definiret tanquam fidei dogma Episcopos præeminere Presbyteris, si hanc præeminentiam haberent ab hominibus.

Prob.

Prob. iterum ex SS. Patribus: S. Ignatius Martyr Epist. ad Ephesios: „ Episcopi per terræ terminos definiti ex Jesu Christi sunt sententia: „ Undè decet vos in Episcopi sententiam concurrere." Epist. ad Magnesianos: „ Sed & vos decet, inquit, non familiariùs ac superbè uti ætate Episcopi, sed secundùm virtutem Dei Patris omnem impertiri illi reverentiam..... non respicientes ad apparentem juvenilem ordinationem, „ sed ut prudentes in Deo credentes ipsi, non ipsi „ autem, sed Patri Jesu-Christi omnium Episcopo. In honorem igitur illius qui vult, decet „ vos obedire finè ulla hypochrisi, quia nequaquam Episcopum hunc quis fallit qui videtur, „ sed illudit invisibili, &c." His & aliis Ignatii Epistolis nihil habent Presbyteriani, quod respondeant, nisi quòd sint supposititiæ: At eorum germanitatem solidè vindicant nostri, inter quos Natalis Alexander Dissert. 20. in Hist. primi sæculi, & Disser. 44. in Hist. quarti sæculi.

S. Cyprianus Epist. 37. ad Lapsos: „ Dominus noster, inquit, cujus præcepta metuere „ & observare debemus, Episcopi honorem, & „ Ecclesiæ suæ rationem disponens, in Evangelio loquitur & dicit Petro: Ego tibi dico, quia „ tu es Petrus, & super istam petram ædificabo „ Ecclesiam meam, &c. indè per temporum & „ successionum vices, Episcoporum ordinatio, „ & Ecclesiæ ratio decurrit, ut Ecclesia super „ Episcopos constituatur, & omnis actus Ecclesiæ per eosdem præpositos gubernetur. Cùm „ hoc itaque divinâ Lege fundatum sit, miror „ quosdam audaci temeritate sic mihi scribere voluisse; quando Ecclesia in Episcopo & Clero, „ & in omnibus stantibus sit constituta?" Nihil expressius contrà Presbyterianos. Innumeros penè alios Patres omitto, quia prolixius foret eos referre: Id unum advertant Novatores, Aërianos, juxtà Epiphanium hæresi 75. semper in Ecclesia habitos fuisse hæreticos, præcipuè quòd nullum discrimen agnoscerent inter Episcopos & Presbyteros.

Ib. in a. f. c. Ratio congrua suadet: Divina Ministeria debent, Deo disponente, esse magis ordinata quam humana: Atqui humanorum officiorum ordo exigit, ut in quolibet officio præponatur unus qui sit Princeps illius officii; sicut præponitur militibus Dux: Ergo & Sacerdotibus debet aliquis præponi, qui sit Sacerdotum Princeps: Et hic est Episcopus.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Juxtà Scripturam idem est Episcopus ac Presbyter: Ergo. Prob. Ant. Paulus ad Philip. 1. salutat Episcopos & Diaconos, ubi per Episcopos intelligit Presbyteros, non enim in una civitate erant plures Episcopi. Idem ad Tit. 1. cum illi dixisset: *Reliqui te Cretæ ut..... constituas per civitates Presbyteros*, statim subjungit: *Oportet Episcopum sine crimine esse*. Et Act. 20. cùm vocasset ad se *Majores natu Ecclesiæ*, id est Presbyteros ipsos alloquens, appellat Episcopos: *Attendite*, inquit, *vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei:* Ergo.

R. D. Ant. Juxtà Scripturam idem est Episcopus ac Presbyter, quoad nomen, C. Quoad gradum & potestatem, N. Quamvis ergo dignitates, gradus, potestates & officia Episcoporum & Presbyterorum fuerint semper distincta, nomina tamen eorum initio Ecclesiæ erant communia, ita ut Episcopi quandoque vocarentur Presbyteri, & Presbyteri Episcopi. Hinc Chrysosthomus expendens illa verba Epist. ad Philippenses, *Cum Episcopis & Diaconibus*. „ Quid hoc? inquit, unius urbis „ multi erant Episcopi? Nequaquam, sed Presbyteros appellavit: Tunc enim adhuc communicabant nominibus: Procedente verò tempore, „ proprium cuique distributum est nomen, ut „ hic quidem Episcopus, ille verò Presbyter appelletur."

Inst. Episcopus potest ordinari à Presbytero, ut patet de Timotheo 1. ad Timoth. 4. ubi dicitur ordinatus per manum Presbyterii: Ergo par est Episcopi & Presbyteri potestas.

R. N. Ant. Per Presbyterium enim intelligitur cœtus Episcoporum seu Presbyterorum, qui præter Ordinem Presbyteralem, etiam Episcopalem habebant: Ita Chrisosthomus qui hom. 13. in 1. ad Timoth. dicit, „ Presbyterium non intelligendum „ esse de Presbyteris sed de Episcopis, non enim „ Presbyteri Episcopum ordinaverant."

Obj. 2°. S. Hieronymus in cap. 1. Epist. ad Tit. & Epist. 101. ad Evangelum, aliàs 85. sequentia docet: 1°. Eosdem esse Presbyteros quos & Episcopos. 2°. Eminentiam Episcoporum non fuisse ab Ecclesiæ exordio, sed in remedium Schismatis. 3°. Ecclesiam tunc communi Presbyterorum consilio fuisse gubernatam. 4°. Episcopos magis ex consuetudine Ecclesiæ quàm dispositionis Dominicæ veritate, Presbyteris esse majores. 5°. Presbyterum fieri Episcopum electione Compresbyterorum, sicut miles vel Tribunus fiebat Imperator electione commilitonum; & Diaconus, Archidiaconus nominatione Condiaconorum: In electione autem Imperatoris aut Archidiaconi non est præter electionem alius ritus seu consecratio quæ conferat characterem seu potestatem aliquam internam: Ergo juxtà Hieronymum, Episcopi non præeminent Presbyteris jure divino sed humano.

Antequam huic argumento, cui potissimum confidunt Presbyteriani, respondeam: Observo 1°. S. Hieronymum iis ipsis locis objectis dogma Catholicum apertè docere. In primo loco comparat Episcopos Moysi „ qui cùm haberet in potestate „ solus præesse populo Israël, septuaginta elegit, „ cum quibus populum judicaret:" Indubium est autem Moysem Ordinatione divinâ, majori præditum fuisse potestate quàm septuaginta quos elegit. In secundo loco agnoscit in Episcopo potestatem ordinandi quam denegat Presbyteris: „ Quid „ enim, inquit, facit, exceptâ ordinatione, Episcopus quod Presbyter non faciat?" Sub ordinatione intelligit etiam Confirmationem, ut patebit ex mox dicendis. Ibidem dicit „ omnes „ Episcopos Apostolorum successores esse." Erant autem Apostoli jure divino Presbyteris quos ordinabant, superiores. Tandem hanc Epistolam ad Evangelum sic concludit: „ Et ut sciamus Traditiones „ Apostolicas sumptas de veteri Testamento; quod „ Aaron & filii ejus atque Levitæ in templo fuerint, hoc sibi Episcopi & Presbyteri & Diaconi „ vindicent in Ecclesia." Nemo autem nescit majorem ex institutione divina fuisse potestatem Aaronis quàm Levitarum: Erat enim Aaron summus Sacerdos seu Pontifex, solus poterat ingredi semel in anno Sanctuarium, habebat partem specialem ex oblationibus, & super Sacerdotes & Levitas amplissimam jurisdictionem: Exod. 28. Levit. 9. Eccli. 45.

Eamdem doctrinam aliis in locis constanter tenet S. Doctor: In Dialogo contrà Luciferianos dicit potestatem confirmandi in Episcopis, „ ex „ auctoritate descendere, quòd Spiritus sanctus „ ad Apostolos descendit." Epist. 54. ad Marcellam hoc inter Catholicos & Montanistas ponit discrimen: „ Apud nos Apostolorum locum tenent „ Episcopi, apud eos Episcopus tertius est." Item l. 1. adversùs Jovin. c. 19. Epist. 2. ad Nepotiam & alibi.

Observo 2°. Hieronymum in priori loco agere contrà Episcopos qui immoderatè suprà Presbyteros se efferebant: In secundo contrà arrogantiam Falcidii Diaconi, qui se Presbyteris coæquabat; & ideò in utroque loco totus est in extollenda Presbyterorum dignitate: familiare autem est Scriptoribus, cùm unum extremum acriùs impugnant, ut in aliud extremum impingere videantur.

Ob-

Observo 3°. ut suprà, duplicem esse Episcopi potestatem, Ordinis scilicet & jurisdictionis præsertim hic exterioris; hancque posse considerari dupliciter, vel secundum se & in actu primo, vel quoad usum & actum secundum. Quamvis autem priori modo considerata sit propria solis Episcopis, ejus tamen usum & exercitium in exordio Ecclesiæ communicabant Presbyteris, eos adhibentes tanquam consiliarios in regimine exteriori Ecclesiæ ad exemplum Moysis, inquit ipse Hieronymus citatus, qui cùm haberet in potestate solus præesse populo Israël, septuaginta elegit cum quibus populum judicaret.

Ex his facilè intelligitur quæ fuerit mens S. Hieronymi, & spontè fluit solutio ad ea quæ ex ipso objiciuntur: Undè

Ad Primum D. Secundùm Hieronymum iidem sunt Presbyteri qui & Episcopi quoad nomen & aliquem usum jurisdictionis externæ gratis concessum, C. Quoad characterem, gradum & ipsam potestatem sivè Ordinis, sivè jurisdictionis, N. Solutio patet ex dictis, & partim traditur ab ipso Hieronymo in Commentariis citatis in Epist. ad Tit. „ In una civitate, inquit, plures, ut nuncupantur, „ Episcopi esse non poterant; sed quia eosdem „ Episcopos illo tempore quos & Presbyteros ap- „ pellabant, propterea indifferenter de Episcopis „ quasi de Presbyteris est locutus." Insuper ex his verbis colligitur Hieronymum agnovisse Episcopum gradu & dignitate distinctum à Presbytero; si enim non poterat esse nisi unus Episcopus in una civitate in qua plures essent Presbyteri: Ergo Episcopus gradu & dignitate distinguebatur à Presbyteris.

Ad secundum, eadem est distinctio: Præeminentia Episcoporum suprà Presbyteros, quoad potestatem Ordinis & jurisdictionis, non fuit ab exordio Ecclesiæ, sed in remedium Schismatis, N. Quoad aliquem usum istius jurisdictionis, C. Diximus enim tunc Ecclesias regi & res Ecclesiasticas administrari communi Presbyterorum, cum Episcopo, consilio, cui tamen Episcopus jure suffragii, & auctoritate judicandi & decernendi, præsidebat. Cùm verò Schismata indè orirentur & diceretur in populis; ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ, ut contigit apud Corinthios; hæc regiminis forma immutata est, & penes solum Episcopum omnis Ecclesiæ cura remansit.

Quòd verò ex hoc Schismate Hieronymus repetat institutionem Episcoporum, ut prætendit Blondellus, apertè falsum est: Non enim ignorabat S. Doctor B. Jacobum Fratrem Domini fuisse ordinatum Episcopum Jerosolymis, S. Petrum sedisse Antiochiæ, Marcum Alexandriæ & S. Petrum, Evodium successorem suum, ordinasse, antequam oriretur Schisma inter Corinthios.

Ad tertium patet solutio ex dictis.

Ad quartum D. Episcopi magis consuetudine quàm dispositione divinâ sunt majores Presbyteris quantùm ad potestatem Ordinis & jurisdictionis, N. Quantùm ad actuale regimen Ecclesiæ & totius jurisdictionis usum, C. Non enim est juris divini quòd res Ecclesiæ à solo Episcopo, seclusis Presbyteris, de facto administrentur: Imò secundum se, & sepositis inconvenientibus, convenientius foret quòd Ecclesiæ administrarentur communi Senatûs Ecclesiastici consilio, & hoc sensu addit S. Hieronymus *Episcopos in communi debere Ecclesiam regere.* Hanc esse mentem S. Doctoris clarè significat exemplum Moysis, de quo suprà, quod immediatè subjungit: „ Imitantes, inquit, „ Moysen qui cùm haberet in potestate solus præ- „ esse populo Israël, septuaginta elegit cum qui- „ bus populum judicaret." Ex quo constat juxtà Hieronymum, ut jam observavimus, quòd Episcopi sint jure divino Presbyteris superiores quoad ipsam potestatem, sicut Moyses erat ex institutione divina superior septuaginta quos elegerat, quamvis initio consueverint usum suæ jurisdictionis communicare Presbyteris, sicut Moyses septuaginta electis. Undè quòd nunc ampliùs non communicent, consuetudine potiùs quàm institutione divina effectum est.

Ad quintum comparatio Hieronymi tenet quoad aliquid, non quoad omnia: In hoc ergo est paritas quòd sicut olim eligebatur Imperator à commilitonibus ex corpore exercitus, sic eligebantur Episcopi à Compresbyteris ex cœtu Presbyterorum. Sed in hoc est disparitas quòd præter electionem requiratur in Episcopo consecratio qua illi confertur potestas interna Ordinis & jurisdictionis, secùs in Imperatore. Hanc autem Consecrationem in Episcopo requisitam non expendit Hieronymus, quia nihil ad suum institutum conferebat.

Si objicis Catonem Presbyterum & S. Britium apud S. Gregorium Turonensem, nec non quosdam alios ex quibusdam historii Scoticis & Britannicis, qui videntur creati Episcopi ex sola Sacerdotum aut populorum electione, absque ulla alia consecratione. R. vel illos non fuisse veros Episcopos, ut patet de Catone ex ipso Gregorio Turonensi, vel præter electionem Cleri aut populi fuisse consecratos ab Episcopis, sivè vicinis, sivè extraneis advocatis vel quæsitis, ut probat Natalis Alexander Dissert. 44. in Hist. quarti Sæculi.

Ex huc usque dictis de S. Hieronymo habetur solutio ad quædam affinia quæ opponuntur ex S. Chrysostomo, Theodoreto, Theophilacto, Isidoro Hispalensi, Beda, Alcuino, Amalario, Hincmaro & aliis. Multa insuper opponit Blondellus ex aliis SS. Patribus & Scriptoribus antiquioribus, sed sunt levioris momenti & partim ex dictis solvuntur: Ea sigillatim refert & solidè refellit laudatus Alexander Dissert. citata: Nobis autem diutiùs iis immorari non vacat.

Obj. 3°. Presbyteri baptisant, consecrant, intersunt Conciliis, interdùm etiam ordinant & confirmant, ut alibi diximus: Quod ergo inter eos & Episcopos discrimen? Item juxtà Augustinum, Hieronymum & Isidorum, hoc est discrimen inter Episcopum & Presbyterum, quòd nomen Episcopi sit nomen officii, nomen autem Presbyteri, nomen ætatis. Denique Augustinus Episcopus Epist. 82. olim 19. non audet se præferre Hieronymo simplici Presbytero: Ergo.

R. ad primum: Presbyteri baptisant & consecrant, sed non generant alios Presbyteros, inquit Epiphanius. Quòd si generent Ministros inferiores & confirment baptisatos, id non faciunt potestate ordinaria sicut Episcopi, sed ex dispensatione & commissione. Intersunt Conciliis, non jure suffragii & decisionis, & ideò non subscribunt Decretis Conciliorum, nisi sint missi ab Episcopis; sed jure consultationis, atque ut fidem adstruant ac defendant. Ad secundum, laudati Patres rectè explicant horum nominum etymologiam;, Episcopus enim idem est ac inspector, seu superintendens, ut jam dixi, quod est officii; Presbyter idem ac senior, quod est ætatis: At aliud est id à quo nomen imponitur, aliud id ad quod significandum imponitur. Ad tertium. Augustinus non audet se comparare Hieronymo, non quoad dignitatem Episcopalem, sed quoad ætatem, eruditionem & sanctitatem, quod ejus humilitati tribuendum est.

Obj. 4°. Secundùm plurium sententiam Episcopus accipit jurisdictionem à Papa: Ergo non est jure divino Presbyteris superior saltem quantùm ad jurisdictionem.

R. N. Conseq. Esto enim Episcopus accipiat suam jurisdictionem immediatè à Papa, de quo nunc non est quæstio, non sequitur quòd Christus non sic instituerit ut Episcopus majorem à Pontifice jurisdictionem accipiat quàm Presbyter, sicque sit ex institutione divina Presbytero superior etiam quoad jurisdictionem. Hanc autem jurisdictionem accipit Episcopus, quando ex Apostolicæ Sedis licentia ordinatur.

ARTICULUS II.

Utrùm Episcopatus sit Ordo distinctus à Sacerdotio?

Supp. q. 40. a. 5. o. Ordo potest dupliciter accipi, uno modo strictè secundùm quod est Sacramentum ordinatum ad Eucharistiam: Alio modo latè secundùm quod est officium quoddam respectu quarumdam actionum sacrarum.

Item Episcopatus potest dupliciter considerari: 1°. Adæquatè secundùm omnem potestatem quam essentialiter importat, scilicet consecrandi, absolvendi, ordinandi, confirmandi & gubernandi: Est enim Episcopus essentialiter Sacerdos, ut dicam modò. 2°. Inadequate pro eo quod addit simplici Sacerdotio, seu pro potestate tantùm ordinandi, confirmandi & gubernandi.

Ibid. Suppono 1°. Episcopatum inadæquate sumptum esse Ordinem in latiori significatione à Sacerdotio distinctum; quia confert potestatem in actionibus hierarchicis respectu corporis Christi mystici, scilicet potestatem ordinandi, confirmandi & jurisdictionis, quam non habet simplex Sacerdos.

Suppono 2°. Episcopatum adæquate sumptum vere esse & dici Ordinem stricte sumptum seu Sacramentum Ordinis; quia, ut jam dixi & dicam iterùm infrà, essentialiter importat Sacerdotium, & quod illi superaddit non destruit rationem & denominationem Ordinis, quia perfectio superveniens generi, non destruit rationem & denominationem illius. Sic rationale superveniens animali non destruit rationem & denominationem animalis in homine, qualitas Ducis superveniens militi non destruit rationem & denominationem militis in Duce.

Superest itaque quæstio utrùm Episcopatus inadæquate sumptus pro eo quod addit simplici Sacerdotio sit Ordo stricte sumptus pro Sacramento, ab ipso Sacerdotio distinctus.

Ibid. Dico: Episcopatus inadæquate sumptus pro eo quod addit simplici Sacerdotio, probabiliùs non est Ordo strictè sumptus seu Sacramentum Ordinis, nec consequenter Ordo distinctus à Sacerdotio, sed est ejus extensio & perfectissimum complementum.

Præter Auctorem citantur pro ea sententia Magister, Albertus magnus, S. Bonaventura, Scotus, Richardus, Paludanus, Dominicus Soto, Nugno, Bonacinas, Reginaldus, Henriques, Comitolus, Amicus, Gabriel, &c. & communiter Thomistæ, exceptis paucis, contrà plures præsertim Recentiores.

Prob. 1°. Trid. sess. 23. cap. 2. recensendo Ordines, septem tantùm numerat & nominat, omisso Episcopatu, & Can. 2. loquitur de Sacerdotio tanquam de supremo Ordine ad quem per alios Ordines ascenditur: „ Si quis, inquit, dixerit „ præter Sacerdotium non esse in Ecclesia Ca„ tholica alios Ordines majores & minores, per „ quos velut gradus quosdam in Sacerdotium ten„ datur, anathema sit". Atqui si Episcopatus esset Ordo distinctus à Sacerdotio, non tantùm forent septem, nec apparet ratio cur Concilium illum omisisset: Item nec Sacerdotium foret Ordo supremus, sed Episcopatus.

Respondent Concilium non numerasse Episcopatum inter Ordines; quia licèt à Sacerdotio specie distinguatur, genere tamen est unus.

Sed contrà: Eâdem ratione non debuisset numerare septem Ordines quia licèt inter se specie distinguantur, sunt tamen etiam genere seu ratione genericâ Ordinis, unus.

Ibid. & q. 37. a. 2. o. Prob. 2°. Distinctio Ordinum accipitur secundùm habitudinem quam habent ad Eucharistiam, quia potestas Ordinis aut est ad Consecrationem, aut ad aliquod ministerium ordinatum ad Sacramentum Eucharistiæ, quæ est finis cæterorum & Sacramentum Sacramentorum: Atqui Episcopatus non dicit specialem habitudinem ad Eucharistiam consecrandam, sed eam supponit completam & perfectam in Sacerdotio, non enim potest Episcopus magis consecrare quàm simplex Sacerdos: Ergo.

Respondent quòd dicat habitudinem indirectam & remotam ad Eucharistiam quatenùs ordinat Presbyteros qui possunt illam conficere, & consecrat Calices ad Eucharistiam conficiendam.

Sed contrà: 1°. Episcopatus non ordinat proprium subjectum ad Eucharistiam sicut alii Ordines, sed alienum tantùm subjectum, & cùm supponat in proprio subjecto completam potestatem consecrandi ratione characteris sacerdotalis, non potest esse nisi illius complementum, quo scilicet fit potens alios ad Eucharistiæ ministerium ordinare. 2°. Si per hanc habitudinem indirectam & remotam Episcopatus constitueretur Ordo distinctus à Sacerdotio, esset illi inferior, si quidem potestas sacerdotalis consecrandi corpus Christi sit longè nobilior & excellentior quàm potestas consecrandi Sacerdotes & Calices.

Confir. Si Episcopatus esset Ordo distinctus à Presbyteratu, vel esset ipsi par, vel inferior, vel superior: Non par; quia essentiæ rerum non secùs ac numeri per inæqualitatem constituuntur. Non inferior, quia Episcopatus est & dicitur apex Sacerdotii, & Episcopus dicitur à S. Augustino primus Sacerdos, seu Princeps Sacerdos: Non superior; quia, ut modò dicebam, nulla est potestas superior & sublimior potestate in corpus Christi naturale, quam confert Sacerdotium, hæcque longè præstat potestati in corpus Christi mysticum, quam confert Episcopatus.

Prob. 3°. Episcopatus includit Sacerdotium, non eminenter tantùm, sicut v. g. Sacerdotium includit Diaconatum, sed essentialiter formaliter, ità ut non possit esse nec concipi Episcopus sinè Sacerdotio, & ideò dicitur Sacerdos primus, Sacerdos Princeps, nec characterem distinctum imprimit, sed Sacerdotalem tantùm extendit: Ergo non est Ordo à Sacerdotio specie distinctus; una enim species non includit formaliter, essentialiter alteram, aliàs jam non forent duæ species, sed una. Prob. Ant. Si Episcopatus contineret tantùm eminenter & non formaliter, essentialiter Sacerdotium, sicut Ordines superiores continent inferiores, & imprimeret characterem distinctum; non Sacerdos posset validè fieri Episcopus, sicut non Diaconus potest validè fieri Sacerdos: inter enim Ordines distinctos non est essentialis dependentia, sicut susceptio superioris pendeat à susceptione inferioris: Et sicut non Diaconus Sacerdos consecratus posset omnia munia Diaconi implere, quia illum eminenter continet, ità non Sacerdos consecratus Episcopus, posset omnia Sacerdotis munia exercere, consequenter conficere Eucharistiam sinè charactere sacerdotali, quia Episcopatus illum eminenter continet; quod planè est absurdum: Ergo. Hic ibid. in 4. s. c.

Respondent Tournely & Berti post Estium, ideò non posse validè consecrari Episcopum qui non sit Sacerdos, quia potestas ordinandi & confirmandi, cùm sit eximia, ex divina institutione, solis Sacerdotibus communicari potest.

Sed contrà; non advertunt oculatissimi Theologi potestatem consecrandi corpus Christi esse nedùm eximiam, sed longè præstantiorem potestate confirmandi & ordinandi, & tamen non esse divinam institutionem, ut non communicetur, nisi Diaconis. Quare ergo esset divina institutio, ut potestas longè inferior ordinandi & confirmandi non communicetur, nisi Sacerdotibus; sic enim se habet Episcopatus ad Sacerdotium, in hypothesi respondentium, sicut Sacerdotium ad Diaconatum. Gratuita igitur videtur hæc responsio, & aliundè repetenda est hujus disparitatis ratio: Nec videtur alia quàm quia Sacerdotium continet Diaconatum eminenter tantùm, non formaliter; Episcopatus è contrà contineat Sacerdotium formaliter. Admittimus itaque divinam institutionem, sed eam quâ Presbyteratus & Episcopatus sic sunt instituti, ut Episcopatus contineat formaliter Presbyteratum; sic autem Diaconatus & Presbyteratus, ut Presbyteratus contineat emi-

nen-

nenter tantùm Diaconatum, ideòque Presbyter finè Diaconatu possit ordinari, non Episcopus finè Sacerdotio.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Ex his quæ Apostolus dicit 1. ad Timoth. 4. *Noli negligere gratiam quæ data est tibi..... cum impositione manuum Presbyterii:* Et 2. Timoth. ad 1. *Admoneo te ut resuscites gratiam quæ est in te per impositionem manuum mearum,* probant nostri Theologi Ordinem esse Sacramentum, nec habent undè efficaciùs illud probent ex Scriptura: Atqui ibi agitur de Episcopatu collato Timotheo: Ergo vel Episcopatus est Sacramentum, vel non habemus undè efficaciter probemus ex Scripturis contrà Hæreticos Ordinem esse Sacramentum.

R. 1°. Hoc argumentum non militare contrà nos qui dicimus Episcopatum adæquatè sumptum esse verè Sacramentum Ordinis, includens formaliter, essentialiter Sacerdotium. 2°. Etiam sumendo Episcopatum inadæquatè, N. Conseq. quia hoc ipso quo est complementum intrinsecum Sacramenti Ordinis, ex locis Scripturæ, in quibus agitur de illo, benè probatur Ordinem esse Sacramentum; quia fieri non potest, quòd Ordo compleatur in ratione Sacramenti per Episcopatum, nisi Ordo sit Sacramentum.

Obj. 2°. Plures SS. Patres Consecrationem Episcopi vocant ordinationem, Ordinem, Sacramentum. Tridentinum sess. 23. Can. 6. definit Ecclesiasticam Hierarchiam divinâ ordinatione institutam constare Episcopis, Presbyteris & Ministris: Et cap. 4. declarat Episcopos ad eam præcipuè pertinere. S. Dyonisius cap. 5. de Ecclesiastica Hierarchia assignat hos tres Ordines Ecclesiasticæ Hierarchiæ Episcopum, Sacerdotem & Ministrum: Ergo.

R. hæc intelligenda esse, vel de Ordine prout est officium ad aliquos actus sacros, qui diversi sunt, secundùm diversos gradus Hierarchiæ, vel de Episcopatu adæquatè sumpto, prout includit formaliter Sacerdotium: Sin minùs appellant Sacramentum, quia est complementum intrinsecum Sacramenti.

Obj. 3°. Consecratio Episcopi est cæremonia sensibilis distincta à Consecratione Presbyteri, confert gratiam & characterem: Ergo nihil ipsi deest quominùs sit Sacramentum, & Ordo distinctus à Presbyteratu. Ant. quoad primam partem constat; secunda traditur à Concilio Trident. sess. 23. Can. 4. à D. Thoma in cap. 4. 1. ad Timoth. lect. 4. & in cap. 1. 2. ad Timoth. lect. 1. à sancto Ambrosio de dignitate Episcopali cap. 5. &. aliis. Tertia pars probatur; quia traditur specialis potestas spiritualis & indelebilis ad ordinandum & confirmandum, quæ non competit Sacerdoti: Atqui character nihil est aliud quàm potestas spiritualis indelebilis ad sacros actus: Ergo.

R. Concessâ primâ parte Ant. ad secundam sufficere quòd Episcopatus sit complementum intrinsecum Sacramenti, ut conferat gratiam. *Ad tertiam nego conferri characterem distinctum à sacerdotali, sed hunc extendi, non moraliter, sed per realem & physicum modum ad Ministeria ulteriora, sicut in ordinatione Presbyteri character sacerdotalis ad consecrandum collatus in porrectione instrumentorum, extenditur ad absolvendum & ligandum, quando posteà dicitur: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, &c.*

*Ib. ad 2.

Obj. 4°. S. Th. Opusc. 18. cap. 24. sic habet: „ Quod quartò opponitur quòd Episcopatus non „ est Ordo, hoc manifestè continet falsitatem, „ si absolutè intelligatur". Et posteà. „Quòd „ autem habeat aliquem ordinem, & non juris„ dictionem solam, sicut Archidiaconus, vel Cu„ ratus Presbyter, patet ex hoc quod potest „ multa facere quæ non potest committere, si„ cut confirmare, ordinare, &c." Et scribens in 2. ad Timoth. cap. 1. dicit quòd in impositione manuum quâ Timothæus fuit ordinatus Episcopus data fuerit gratia Spiritus sancti. Hæc autem scripsit post commentaria in 4. undè conclusio nostra desumpta est, ideò censeri debent probabiliora, & præcedentium revocatoria. Ità doctiss. Sylvius.

R. Miror spectatissimum Doctoris Angelici interpretem, hæc non potuisse conciliare cum his quæ hîc docet S. Doctor, si quidem apertè se explicet: Dicit ergo quòd Episcopatus sit Ordo, si nempè Ordo consideretur „ secundùm quod est „ officium quoddam respectu quarumdam actio„ num sacrarum, non verò secundùm quod Ordo „ est Sacramentum". Hæc dicit non solùm in præsenti articulo quem expendimus, sed etiam in ipso opusculo 18. citato in objectione, ubi post verba objecta subjungit: „Habet enim Or„ dinem Episcopus per comparationem ad cor„ pus Christi mysticum, quod est Ecclesia..... „ sed quantùm ad corpus Christi verum, non ha„ bet Ordinem suprà Presbyterum": Docet autem priori loco, quòd Ordo ut est Sacramentum, attendatur secundùm relationem ad corpus Christi naturale. Quantùm ad collationem gratiæ, diximus sufficere quòd Episcopatus sit pars & complementum intrinsecum Sacramenti.

ARTICULUS III.

Quot Episcopi requirantur ad ordinationem Episcopalem?

Suppono 1°. tanquam certum, tres Episcopos requiri ex præcepto saltem Ecclesiastico ad unius Episcopi ordinationem licitam, ita ut aliter ordinans, & ordinatus peccent mortaliter. Ità enim præcipitur Can. 20. Concilii Arelat. 1. anno 324. Can. 4. Concilii generalis Nicæni 1. anno 325. Can. 12. Concilii Carthag. 2. Can. 39. Concilii Carthag. 3. & in Pontificali Romano, atque ità ab Ecclesiæ exordio constanter observatum est.

Suppono 2°. etiam ut certum, quidquid dicant aliqui, Ordinationem Episcopalem factam ab uno tantùm ex dispensatione Pontificia esse & licitam & validam: Constat ex variis exemplis. 1°. S. Gregorius l. 10. Epist. 64. interrogatus ab Augustino Anglorum Episcopo, an posset solus Episcopos ordinare? Sic respondet: „Et qui„ dem in Anglorum Ecclesia, in qua adhuc so„ lus tu Episcopus inveniris, ordinare Episco„ pum non aliter nisi finè Episcopis potes". Vitiosa est altera lectio, quæ habet, „nisi cum „ Episcopis potes", ut notat nova Editio Parisiensis: Et patet quia non præmisisset Gregorius: „ Tu solus Episcopus inveniris", si voluisset significare quòd non nisi cum Episcopis posset alios Episcopos ordinare. 2°. Henriquez Tom. 4. cap. 20. refert Gregorium XIII. concessisse Patriarchæ Æthiopiæ Jesuitæ ut solus consecraret Episcopos. 3°. Hetinx, referente Henno, testatur se vidisse duo indulta Innocentii X. quorum uno concedebat ut Jacobus de la Torre consecraretur Archiepiscopus Ephesinus à solo Episcopo Neritensi, qui fuit posteà Alexander VII. modò assisterent duo in Ecclesiastica dignitate constituti; & altero, permittebat Suffraganeo Leodiensi consecrari in Episcopum Dionyensem à quolibet Antistite Catholico, modò concurrerent duo Abbates mitrati. 4°. Alexander VII. anno 1663. teste Andreâ à Matre Dei, concessit Josepho à S. Maria Carmelitæ Discalceato Episcopo Hierapolitano, ut solus cum duobus Presbyteris consecraret Episcopum in Regno Malabar. Alexandrum de Compo. 5°. Innocentius X. teste Gavardi Tom. 6. p. 526. concessit Godefrido Duci Franciæ Orientalis, ut ab uno Episcopo, cum assistentia duorum Abbatum ordinaretur Episcopus. Hæc autem omnia negare, morosi foret ac pervicacis animi.

Et ex his quidam inferunt tres Episcopos non re-

requiri jure divino ad validitatem Ordinationis Episcopalis, sed unum sufficere, quia, inquiunt, Pontifex non potest dispensare in jure divino. Verùm arbitror illegitimam esse illationem: Potuit enim Christus instituere ut tres Episcopi essent Ministri ordinarii Consecrationis Episcopalis, & quòd unus ex commissione Pontificis esset Minister extraordinarius, sicut diximus de Ministro Confirmationis & Ordinis; in quo casu Pontifex non dispensaret in jure divino, sed secundùm jus divinum ageret. Et ità censent plures qui sustinent necessitatem trium Episcoporum jure divino ad validam consecrationem Episcopalem.

Quæstio est itaque utrùm, seclusa dispensatione Pontificia, tres Episcopi jure divino requirantur ad consecrationem validam unius? Plures affirmant, nec improbabiliter. Plures negant, & ut videtur probabiliùs; cùm quibus

Dico: Tres Episcopi non requiruntur jure divino ad validam ordinationem Episcopalem, sed unus sufficit.

Prob. 1°. In Constit. Apost. quæ tribuuntur S. Clementi l. 8. cap. 27. aliàs 33. dicitur; *Si necessitas urgeret, Episcopus ab uno ordinari posset.* Respondet Gonet hunc textum esse vitiatum, sed non sufficienter probat. Si insuper dicas Constitutiones Apostolicas esse dubiæ fidei, quia sunt apochryphæ, dicam pariter Epistolam Anacleti, in qua potissimùm fundantur Adversarii, esse dubiæ fidei, quia etiam est apochrypha.

2°. In Pontificali Romano, unus tantùm Episcopus vocatur *Consecrator*, alii verò *Assistentes*: & S. Gregorius citatus, Episcopos alios ab uno consecrante vocat *testes*: Quamvis autem non repugnet, Consecratorem dici assistentem & testem, si tamen omnes æquè consecrent, non est ratio cur unus tantùm dicatur Consecrator, & alii solùm assistentes & testes.

Confir. Juxtà Can. 2. Concilii Carthag. 4. ab omnibus Episcopis tangitur caput Electi, sed ab uno tantùm *funditur benedictio*, seu forma pronuntiatur: Ergo unus est Consecrator. Si dicas Christum sic potuisse instituere, ut plures ponerent materiam & unus proferret formam: Ità quidem potuit, sed an fecerit quæstio est, nec supponendum, sed probandum.

3°. Unus Episcopus habet plenam potestatem Ordinis, quæ ex aliorum præsentia non augetur, nec minuitur: ergo potest unus quod possunt tres.

Confir. in aliis Sacramentis, sufficit unus Minister; Quidni in Ordinatione Episcopi sivè sit Sacramentum, sive complementum Sacramenti? Neque est quòd iterùm recurras ad voluntatem Christi sic instituentis; de hac enim voluntate disputatur, nec sufficienter probatur in sententia opposita, ut patebit ex Solutionibus Objectionum.

5°. Prob. Exemplis: Inter plura duo seligo. Primum, Theodoretus l. 5. Hist. cap. 23. refert Evagrium quarto sæculo consecratum fuisse Episcopum Antiochenum à solo Paulino, hujusque Evagrii Communionem, Occidentales retinuisse contrà Flavianum etiam Episcopum Antiochiæ, consequenter ejus ordinationem ut validam habuisse, quamvis factam contrà Canones. Item Innocentius Epist. 22. ad Bonifacium jubet Ordinatos ab Evagrio recipi, & quamvis causa ejus in Synodo Romana, Capuana & Alexandrina fuerit discussa, semper habita fuit valida.

Respondent 1°. ex Baronio, Theodoretum Flaviani partibus addictum, falsa narrasse de Ordinatione Evagrii facta à solo Paulino; quia Socrates l. 5. cap. 15. & Sozomenus l. 7. cap. 12. referunt Evagrium non fuisse ordinatum nisi post mortem Paulini. 2°. Dato Evagrium à solo Paulino ordinatum fuisse, probandum restaret id factum fuisse sinè dispensatione Pontificis.

Sed contrà primum: Sozomenus nihil hac de re habet loco citato à Baronio saltem in Editione Coloniensi 1613. qua utor. Socrates verò dixit tantùm,, quòd cùm Paulinus morte occubuerat, Populus illius Ecclesiæ Flavianum detestatus est: & propterea Evagrium sive suæ factionis Episcopum designari constituit." Quibus verbis non significatur Evagrium tunc ordinatum fuisse, sed Paulini votis accessisse Populi suffragium, eumque Episcopum voluisse quem priùs ordinaverat Paulinus: Idem dicit ipse Theodoretus: „ CùmEvagrius, inquit, ejus (Paulini) „ sedem post illum obtinuisset."

Quoad secundum facile probatur non accessisse dispensationem Pontificiam pro hac ordinatione à solo Paulino facta, ex ipso Theodoreto qui scribit ibidem ,, Evagrium contrà Legem Ecclesiæ „ designatum fuisse, complures Canones in ejus „ ordinatione violatos, si quidem Canones neque „ faciunt potestatem cuiquam jam mortem oppetituro, quemquam in locum suum sufficere: „ Atque omnes Provinciæ Episcopos jubent in „ unum ad eam rem convocari: Quin etiam vetant rursùs quemquam absque tribus Episcopis, „ Episcopum constitui, attamen nihil horum scire „ cupientes (Romani & Ægyptii) Evagrii communionem sunt illi amplexati.

Alterum exemplum: Concilium Regense anno 439. improbat Ordinationem Armentarii, quia ordinatus fuerat Episcopus Ebredunensis à duobus tantùm Episcopis non expetitis Comprovincialium litteris & sinè consensu Metropolitani: Et tamen Can. 4. concedit ipsi ut baptisatos confirmet & ordinatis ab ipso, si sint inculpatæ vitæ, permittit in suis Ordinibus permanere.

Respondent simplicem Presbyterum posse confirmare ex dispensatione Pontificia, & ordinatos ab Armentario fuisse de novo consecratos. Et hæc, quia in secundo Canone Ordinatio Armentarii dicitur, *irrita, vacuanda & nihil habere quod faceret Episcopum.*

Sed contrà: Quis credat Patres Concilii Regensis Presbytero simplici Canonum violatorii indulsissent Episcopi munia obiret, eamque licentiam à summo Pontifice in ejus gratiam emendicasse? Ordinatos ab Armentario, rursùs novâ ordinatione fuisse initiatos, figmentum est, cujus ne vel umbra in dicto Concilio. Ratio autem utriusque Responsionis omnino frivola; quia hi termini, *irrita, nulla, evacuanda, non facere Episcopum, non esse Episcopus* & similes, sunt æquivoci & tàm solius executionis quàm substantiæ privationem important: Sic Pontifices & Synodi declarant Simoniacorum ordinationes esse cassas & irritas: Item Concilium Nicænum Can. 17. declarat irritam ordinationem factam à non proprio Episcopo. His ergo terminis in præsenti materia significatur non ordinatum à tribus Episcopis privari non charactere & potestate Episcopali, sed ejus functionibus, honore nominis & gradûs, ac si non esset Episcopus, eumque esse deponendum, alioquin sequeretur invalidam etiam esse ordinationem factam, non expetitis Comprovincialium litteris & voluntate Metropolitani neglectâ: Hæc enim jungit Concilium defectui trium Episcoporum. Confer Objectiones sequentes.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Can. *Porrò* D. 66. ex Anacleto Epist. 2. ad Episcopos Italiæ dicitur: „ Jerosolymitanus primus Archiepiscopus B. Jacobus..... „ à Petrò, Jacobo & Joanne Apostolis est ordinatus, successoribus videlicet suis dantibus formam ut non minùs quàm à tribus Episcopis, „ reliquis omnibus assensum præbentibus, nullatenùs Episcopus ordinetur, & communi voto „ ordinatio celebretur." Nec obstat quòd Jacobus jam esset ordinatus à Christo & tantùm fuerit, ut ita dicam, inthronisatus à tribus Apostolis; saltem juxtà Anacletum per hunc ritum Apostoli dederunt formam ordinandi Episcopum per tres alios Episcopos: Sinè forma autem non subsistit Ordinatio: Ergo.

R. omis-

R. omisso quod opponi posset contrà auctoritatem hujus decretalis, quæ communiter habetur apochrypha D. Maj. Apostoli in ordinatione Jacobi dederunt formam ordinandi Episcopos cæremonialem & accidentalem, sinè qua ordinatio est illicita, C. Essentialem sinè qua Ordinatio est invalida, N. Veritas hujus solutionis manifesta est ex Canone præcedente ibidem, ubi ex Anacleto, Epistolâ ad Episcopos Galliæ, dicitur; „ Archiepiscopus ab omnibus suæ Provinciæ Episcopis ordinetur..... sin aliter præsumptum fuerit viribus carere non dubium est, quia irrita erit ejus secùs acta Ordinatio." Hæc sanè fortiùs urgent quàm quæ objiciuntur, siquidem in illis declaretur *Viribus carere & irritum* esse ordinationem Archiepiscopi non factam ab omnibus Suffraganeis, quod non habetur in Epistola Anacleti: Et tamen nemo censet Ordinationem Archiepiscopi non factam ab omnibus suis Suffraganeis esse invalidam. Hi ergo termini & similes, ut jam dixi, nihil allud significant quàm quòd sic ordinatus contrà Canones, privetur functionibus & honore sui Ordinis, habeaturque tanquam non Episcopus.

Obj. 2°. Cap. *Chorepiscopi* D. 68. ex Damaso Papa dicitur de Chorepiscopis: „ Quòd autem Episcopi non sint qui minùs quàm à tribus sunt ordinati Episcopis, omnibus patet quoniam ut benè nostis, prohibitum à sanctis est Patribus, ut qui ab uno vel à duobus sunt ordinati Episcopis nec nominentur Episcopi: si nomen non habent, qualiter officium habebunt?" Idem Joannes III. Ergo.

R. D. Ordinati minùs quàm à tribus Episcopis non sunt Episcopi quoad honorem, gradus & officium, ut Canon ipse dicit, C. Quia sunt suspensi à suis functionibus, & quantùm ad hoc habentur quasi non Episcopi. Quantum ad characterem & potestatem Episcopalem, N. Solutio patet ex præcedentibus.

Inst. Leo III. ad Episcopos Galliæ tempore Caroli magni declarat non esse Sacerdotes & Diaconos qui erant à Chorepiscopis ordinati: Ergo.

R. vel Leonem loqui de Chorepiscopis qui erant simplices Sacerdotes; vel intelligit Ordinatos illicitè ab ipsis, non esse Sacerdotes & Diaconos quoad exercitium sui Ordinis, non quoad characterem ut dictum est.

Urgebis: Episcopi Galliæ & Germaniæ, hoc responso Leonis accepto, pronuntiarunt *Irritum* quidquid à Chorepiscopis episcopaliter præsumptum est; „ nam Episcopi non erant, inquiunt, quia nec canonicè à tribus Episcopis ordinati." Ergo.

R. iterùm ut antè: Pronuntiârunt *Irritum*, id est illicitum, dixerunt *non esse Episcopos* quoad officium scilicet & usum suarum functionum. Vel dicendum quòd cùm essent Chorepiscopi duplicis generis, ut alibi diximus, alii simplices Presbyteri, alii Episcopi, & ubique lex de adhibendis tribus Episcopis in Ordinatione Episcopi servaretur, benè inferebant Præsules Galliæ & Germaniæ eos qui ab uno tantùm ordinati fuerant, non fuisse ordinatos in Episcopos, sed in simplices Presbyteros.

Repones: S. Cyprianus Epist. 68. scribit custodiendum & tenendum esse „de traditione divina & Apostolica ordinatione, ut ad ordinationes ritè celebrandas, cum plebe, cui præpositus ordinatur, Episcopi ejusdem Provinciæ proximi quique conveniant:" Ergo.

R. 1°. Hanc instantiam non favere iis quos oppugnamus, qui tres tantùm Episcopos de necessitate Sacramenti requirunt, non plebem, nec omnes Episcopos proximos Provinciæ. 2°. N. Conseq. non enim solùm quæ sunt essentialia Sacramentis, sed etiam quæ sunt tantùm ipsis cæremonialia quandoque habemus ex Apostolica Traditione, ut patet in mixtione aquæ cum vino ad consecrationem. Undè in hac materia sicut in aliis pluribus distinguendæ sunt Traditiones quæ pertinent ad disciplinam & quæ statuunt dogmata inviolabilia.

Cæterùm his omnibus testimoniis Anacleti, Damasi, Leonis, Joannis & Præsulum Galliæ & Germaniæ oppono can. 1. Apost. in quo dicitur: *Episcopus à duobus vel tribus ordinetur*. Cap. 2. l. 3. Constitut. Apost. ubi legitur: „ Jubemus ut à tribus Episcopis Episcopus ordinetur, & ut minimùm à duobus, ita ut ab uno constitui non possit testimonium enim duorum & trium firmius est & certum." Neque dicas intelligi duos præter Metropolitanum: Id enim apertè falsum evincit secundùm testimonium; sic enim dicit posse à duobus ut non possit ab uno; ergo duos sic intelligit ut altero detracto, remaneat unus. Item dicit: Quia *testimonium duorum & trium est firmius & certum*, si autem intellexisset Metropolitanum cum duobus aut tribus, debuisset dicere testimonium trium & quatuor. Aliunde probandum foret tunc fuisse Metropolitanos in omnibus Provinciis in quibus ordinabantur Episcopi, quod difficile probaretur. Item oppono cap. 27. Constitut. Apost. l. 8. citato, ubi dicitur quod *Si necessitas urgeat, Episcopus ab uno ordinari possit.*

Obj. 3°. Novatianus cùm non inveniret Romæ à quo Episcopus ordinaretur, accersivit ex aliqua Italiæ Provincia tres viles Episcopos, à quibus temulentis & crapula oppressis fuit consecratus: ergo tunc ea erat opinio fidelium, invalidam fore ordinationem Episcopalem quæ non fieret à tribus Episcopis.

R. N. Conseq. Ideo enim voluit Novatianus ordinari à tribus Episcopis, ut se conformaret disciplinæ communiter receptæ, ne si eam aperte transgrederetur, majorem in se concitaret invidiam & difficiliùs Pontificatum obtineret.

Obj. 4°. Juxta Apost. Heb. 7. *Quod minus est à meliore benedicitur:* Atqui unus Episcopus non est melior aut dignior alio: Ergo ad benedicendum Episcopo plures requiruntur qui simul sunt meliores & digniores uno.

R. 1°. Benedicentem propriâ auctoritate debere esse meliorem & digniorem, secùs si benedicat auctoritate Dei & ut ejus minister. 2°. Episcopus nondùm benedictus sed benedicendus, est minor Episcopo benedicente, nec tres sunt majores & meliores uno intensivè.

Verùm observandum est quòd quamvis hæc sententia nobis sit speculativè probabilior; quia tamen opposita est etiam verè probabilis, & hîc agitur de valore Sacramenti, quod est maximi momenti, in praxi standum est contrariæ sententiæ.

Et hæc sufficiant de Sacramento Ordinis.

TRACTATUS
DE
MATRIMONIO.

D. Th. Supp. à Q. 41. ad 67.

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ DE MATRIMONIO.

Ex Conciliis Florentino & Tridentino.

Decretum Concilii Florentini pro instructione Armenorum.

Sub Eug. IV. anno 1439. Ex S.Th. Opusc. 5.

„ SEPTIMUM est Sacramentum Matrimonii quod est signum conjunctionis Christi & Ecclesiæ, secundùm Apostolum dicentem: *Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Causa efficiens Matrimonii, regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus. Assignatur autem triplex bonum Matrimonii. Primum est proles suscipienda & educanda ad cultum Dei. Secundum est fides quam unus conjugum alteri servare debet. Tertium indivisibilitas Matrimonii, propter hoc quod significat indivisibilem conjunctionem Christi & Ecclesiæ. Quamvis autem ex causa fornicationis liceat tori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cùm matrimonii vinculum legitimè contracti perpetuum sit.

Canones Concilii Tridentini de Matrimonio.

Sess. 24. 11. Nov. 1563. sub Pio IV.

I. „ Si quis dixerit, Matrimonium non esse verè & propriè unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis à Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit.

II. „ Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nullâ lege divinâ esse prohibitum; anathema sit.

III. „ Si quis dixerit, eos tantùm consanguinitatis & affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum & dirimere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant & dirimant; anathema sit.

IV. „ Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse; anathema sit.

V. „ Si quis dixerit propter hæresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam à conjuge dissolvi posse Matrimonii vinculum; anathema sit.

VI. „ Si quis dixerit Matrimonium ratum non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius conjugum non dirimi: anathema sit.

VII. „ Si quis dixerit Ecclesiam errare, cùm docuit & docet juxtà Evangelicam & Apostolicam Doctrinam propter adulterium alterius conjugum, Matrimonii vinculum non posse dissolvi; & utrumque, vel etiam innocentem qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui dimissâ adulterâ, aliam duxerit; & eam, quæ, dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit.

VIII. „ Si quis dixerit Ecclesiam errare, cùm ob multas causas separationem inter conjuges, quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum, incertumvè tempus fieri posse decernit; anathema sit.

IX. „ Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante Lege Ecclesiasticâ, vel voto; & oppositum nihil aliud esse quàm damnare Matrimonium, posseque omnes contrahere Matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum; anathema sit: Cùm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos suprà id quod possumus tentari.

X. „ Si quis dixerit statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel cœlibatûs, & non esse melius ac beatius manere in virginitate, aut cœlibatu, quàm jungi Matrimonio; anathema sit.

XI. „ Si quis dixerit prohibitionem solemnitatis nuptiarum certis anni temporibus superstitionem esse tyrannicam, ab Ethnicorum superstitione profectam; aut benedictiones & alias cæremonias, quibus Ecclesia in illis utitur, damnaverit; anathema sit.

XII. „ Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos; anathema sit.

DISSERTATIO I.

De Matrimonio secundùm se.

D. Th. Supp. Q. 41. & 42.

ARTICULUS I.

De Nominibus, Definitionibus & Essentia Matrimonii.

NOMINA.

Supp. q. 44. a. 2.

MAtrimonium secundùm varias considerationes varia sortitur nomina. Consideratum secundùm essentiam, quæ est, ut dicemus, nexus seu conjunctio maris & fœminæ, dicitur *Conjugium*, quasi junctio duorum sub uno jugo, undè & *Conjuges*. Spectatum secundùm causam quæ est desponsatio seu contractûs solemnitas, vocatur *Connubium* & *Nuptiæ* à verbo *nubo* seu *velo*, quia in ipsa solemnitate desponsationis capita nubentium velantur, seu velamine obnubuntur in signum pudoris & modestiæ quam inter se servare debent. Consideratum secundùm effectum nempè prolem, vocatur, *Matrimonium*; quia ut ait Augustinus lib. 19. contrà Faustum cap. 26. *Non ob aliud debet fœmina nubere, quàm ut Mater fiat.* Potiùs autem dicitur Matrimonium à Matre, quàm Patrimonium à Patre: Tùm quia, ut ait Gregorius IX. cap. *Ex litteris* de conversione Infidel. licèt Pater sit sexu dignior, Matri tamen fœtus est *antè partum onerosus, dolorosus in partu, post partum laboriosus*; maximè enim illi cura prolis incumbit: Tùm quia prolis certa Mater est non semper certus Pater.

Defi-

Definitiones.

Matrimonium est & contractus civilis in officium naturæ quam propagat & conservat, & Sacramentum novæ Legis gratiam conjugibus conferens ad proles christiane educandas & ad sustinenda Matrimonii onera.

ib. a.3.o. Ut est in officium naturæ communiter definitur ex Magistro sententiarum: *Viri mulierisque conjunctio maritalis inter legitimas personas, individuam vitæ societatem retinens*, quibus particulis si addas, *& gratiam conjugibus conferendam significans*, habebis definitionem Matrimonii ut est Sacramentum novæ Legis.

Explicatur Definitio: Dicitur *Conjunctio*, & hæc particula tenet locum generis, cæteræ particulæ tenent locum differentiæ.

Dicitur *Maritalis*, ut distinguatur ab aliis conjunctionibus viri & mulieris, putà filiali, fraterna, negotiationis, &c.

Dicitur *viri & mulieris*, quo designatur subjectum Matrimonii, & quidem viri & mulieris in singulari, ut excludatur Polygamia.

Dicitur; *inter legitimas personas*, id est inter personas habiles ad contrahendum quæ nullo impedimento sunt irretitæ.

Dicitur; *individuam vitæ Societatem retinens*, id est perpetuam & indissolubilem, Matrimonium enim solâ morte unius conjugis, non consensu partium, ut alii contractus, solvi potest.

Dicitur, *gratiam conjugibus conferendam significans*, practicè scilicet & efficaciter, quod est proprium Sacramentis novæ Legis.

Essentia.

In Matrimonio plura concurrunt. 1°. Mutuus consensus exteriùs expressus seu contractus. 2°. Mutua corporum traditio. 3°. Nexus seu vinculum resultans inter conjuges. 4°. Jus mutuum ad copulam. 5°. Denique usus Matrimonii seu ipsa copula. Quæstio est in quo ex his omnibus sita sit essentia Matrimonii considerati in facto esse & ut est res permanens. Si enim consideretur in fieri & causaliter, constat sitam esse in ipso consensu exteriùs expresso seu contractu.

ib. a.1.o. Dico: Matrimonium in facto esse consistit essentialiter in vinculo formali seu nexu indissolubili resultante ex mutuo contrahentium consensu.

Innuitur his verbis Genes. 2. *Erunt duo in carne una.... quamobrem derelinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ.*

Prob. Matrimonium in facto esse, non consistit essentialiter in consensu mutuo, sivè externo, sivè interno, neque in mutua traditione corporum; quia ista transeunt remanente Matrimonio. Neque in jure mutuo ad copulam, tùm quia jus istud ad copulam est quid consequens ad Matrimonium jam constitutum; ideò enim conjuges habent jus ad copulam, quia sunt Matrimonio juncti: Tùm quia subsistit Matrimonium absque isto jure, ut in iis qui mutuo consensu se obligant ad servandam continentiam, nisi fortè intelligas de jure radicali, quod nihil est aliud quàm ipse nexus seu conjunctio formalis & passiva. *Neque consistit in ipso usu seu copula: 1°. Quia usus & operatio rei, non est de illius essentia; facultas enim & potentia est essentialiter constituta antequam operetur. 2°. Quia fuit verum Matrimonium inter Adam & Evam in Paradiso Terrestri, cùm tamen inter eos non intercesserit copula, nisi post expulsionem è Paradiso. Item inter S. Josephum & B. Virginem fuit verum Matrimonium sinè copula: Pariter est verum Matrimonium inter eos qui voto mutuo se ad continentiam adstringunt, aut qui antè consummationem Religionem profitentur: Ergo.

*Supp. q. 42. a. 4. o.

Dixi; *in vinculo formali;* quia non sumitur vinculum causaliter pro re quæ vinculat, sic enim est ipse contractus, sed pro modo & nexu formali seu conjunctione passivâ ex vinculo causali resultante, quam Auctor q. 44. a. 1. reponit in relatione conjunctorum.

Dices 1°. Matrimonium est Sacramentum: Atqui vinculum istud non est Sacramentum cùm non sit aliquid sensibile: Ergo.

R. D. Maj. Matrimonium in fieri & causaliter sumptum est Sacramentum, C. In facto esse & essentialiter sumptum, Subdistinguo; est Sacramentum tantùm, N. Est Sacramentum & res Sacramenti, C. Quod autem est Sacramentum & res Sacramenti, non necessariò debet esse sensibile secundùm se, sed sufficit quòd sit sensibile in sua causa. ib. q. 44. a. 1. ad 2.

Dices 2°. Matrimonium est in officium generationis & in remedium concupiscentiæ: Atqui neutrum habetur nisi per copulam: Ergo copula pertinet ad essentiam Matrimonii.

R. N. Conseq. quia assecutio finis alicujus rei non est de illius essentia. Insuper remedium contrà Concupiscentiam, unum est in habitu, & hoc præstatur per gratiam antè copulam, ut scilicet legitimo affectu conjuges possint convenire. Alterum est in actu seu usu per quem satisfaciendo concupiscentiæ cavet ab alia turpitudine; hoc autem non pertinet ad essentiam Matrimonii, sed ad perfectionem seu integritatem ejus secundariam & accidentalem. ib. q. 42. a. 4 ad 3. & 4.

Dices 3°. Quod pertinet ad significationem Sacramenti, est de illius essentia: Atqui carnalis commixtio pertinet ad significationem Sacramenti: Ergo. Prob. Min. Matrimonium significat conjunctionem Christi cum Ecclesia: Atqui hæc conjunctio significatur per commixtionem carnalem.

R. D. Maj. Quod pertinet ad significationem Sacramenti quantùm ad rem in eo contentam, scilicet gratiam, est de illius essentia, C. Quantùm ad rem in eo non contentam, qualis est conjunctio Christi cum Ecclesia, N. Insuper duplex est conjunctio Christi cum Ecclesia, una naturalis per Incarnationem, altera moralis seu spiritualis per charitatem & amorem, hæc significatur per mutuum consensum contrahentium; prima significatur formaliter per commixtionem carnalem, radicaliter & remotè etiam per ipsum consensum mutuum qui ordinatur implicitè ad copulam. ibid. ad 2.

Possent objici quædam auctoritates Patrum ex Gratiano cap. *Institutum*, cap. *sic quippè*, cap. *non dubium*, causâ 27. q. 2. Sed Gratianum depravatis SS. Patrum Sententiis fuisse deceptum ostendunt Soto in 4. d. 26. q. 2. a. 4. Sylvius hic q. 42. a. 4. & alii.

ARTICULUS II.

De Matrimonio ut est in officium naturæ.

Tria in præsenti articulo ponuntur in quæstione. Primum, utrùm Matrimonium sit hominibus naturale? Secundum, utrum sit in præcepto? Tertium, utrùm ejus actus sit licitus, possitque esse meritorius?

§. I.

Utrùm Matrimonium sit hominibus naturale?

Sensus quæstionis non est utrùm coïtus maris cum fœmina causâ generationis, sit naturalis? Id enim indubium est, quandoquidem affectus & instinctus naturæ in rebus corruptioni obnoxiis sit conservare speciem per generationem. Sed sensus est, utrùm id sit hominibus, præter alia animalia, à natura inditum, ut mas & fœmina ad officium generationis destinati, nexu indissolubili copulentur? Hoc enim intelligitur nomine Matrimonii, ut dictum est.

Naturale dupliciter dicitur: Uno modo prout distinguitur contrà liberum, quod scilicet ex principiis naturæ necessariò causatur, ut igni moveri sursùm, gravi deorsùm & sic certum est Matrimonium non esse naturale, nec aliquid eorum quæ moventur movente libero arbitrio. Alio modo dicitur naturale ad quod natura inclinat, licèt per libe- Supp. q. 41. a. 1. o.

liberum arbitrium compleatur, ut actus virtutum exercere, sumere cibum, &c. Quo sensu

Ill. ibid. Dico: Matrimonium est hominibus naturale.

Prob. Illud est homini naturale ad quod ejus ratio naturalis inclinat: Atqui ratio naturalis hominis inclinat ad Matrimonium: Ergo. Prob. Min. Naturalis ratio hominis ipsum inclinat ad conservationem speciei per generationem prolis, non minùs, imò fortiùs quàm ad conservationem individui per sumptionem cibi; quia bonum speciei est universalius & præstantius bono individui: Atqui ad hunc finem est necessarium Matrimonium: Ergo. Prob. Min. Natura in conservatione speciei non solùm intendit generationem prolis, sed & ejus traductionem ac promotionem ad statum perfectum secundùm corpus & animam: Atqui ad hæc requiruntur determinati Parentes aliquo vinculo colligati, in quo consistit Matrimonium, ut diximus: Ergo. Conferantur dicenda de indissolubilitate Matrimonii.

Inferes: Ergo Virginitas & Cœlibatus sunt contrà inclinationem naturalem; consequenter sunt peccata.

R. Datâ primâ illatione, N. secundam: Non enim omne quod est contrà naturalem inclinationem præcisè est semper peccatum, sed tantùm id quod est contrà inclinationem naturalem ex dictamine rationis obligantem: Nunc verò multiplicato sufficienter genere humano, ratio dictat ad id non esse necessarium Matrimonium in quolibet, consequenter inclinatio naturalis non obligat ad illud. Adde quòd etiam quandoque liceat agere contrà inclinationem naturalem propter majus bonum animæ, ut patet in eo qui mortificationis ergò abstinet à cibo utili & aliqualiter necessario corpori, ad quem tamen est inclinatio naturalis.

Dices: Inclinatio naturalis est communis omnibus: Atqui non apparet in omnibus inclinatio naturalis ad Matrimonium: Ergo.

R. esse quidem in omnibus, sed in aliquibus non ità sensibiliter se exerit, eò quòd conservationi speciei sufficienter sit provisum. Sit paritas in inclinatione naturali quæ omnibus inest defendendi bonum commune & Rempublicam.

§. II.

Utrùm Matrimonium cadat sub præcepto?

Dico 1°. Matrimonium cadit aliquo sensu sub præcepto naturali.

Prob. Medium maximè necessarium ad finem à natura intentum cadit sub præcepto naturæ: Atqui Matrimonium est maximè necessarium ad finem à natura intentum, scilicet ad debitam & congruam conservationem speciei, ut patet ex §. præcedenti: Ergo. Hoc autem præceptum indicavit Deus dùm dixit Genes. 2. *Quamobrem relinquet homo Patrem suum & Matrem, & adhærebit uxori suæ.*

Neque simile est de aliis animalibus quibus non datur præceptum, sed sufficit inclinatio naturalis ad conservationem speciei; tùm quia non sunt præcepti capacia; tùm quia homo non obstante hàc inclinatione naturali, manet adhuc liber ad illi assentiendum vel dissentiendum.

Si petas ad quod præceptum naturale istud reducatur? R. reduci ad præceptum de dilectione proximi.

Ib. a. 2. o. Dico 2°. præceptum de Matrimonio obligat per se directè & primariò communitatem, ut curet aliquos nubere, non unumquemque ut nubat, nisi fortè casu quo paucitas hominum exigeret, ut quilibet generationi vacaret.

Ibid. Prob. prima pars: Jure naturali quisque tenetur ad ea quæ propriam perfectionem & conservationem spectant: Atqui Matrimonium spectat perfectionem & conservationem communitatis: Ergo præceptum de Matrimonio illam per se directè obligat. Verùm cùm homines propriâ voluntate sufficienter vacent conservationi speciei, Respublica ab illa cura nunc liberatur.

Prob. secunda pars. 1°. Apost. 1. Cor. 7. dicit: *Qui non jungit Matrimonio Virginem suam meliùs facit*, scilicet quam qui jungit: Ibidem: *Solutus es ab uxore, noli quærere uxorem.* Item: *Dico non nuptis & viduis, bonum est illis si sic permaneant sicut & ego:* Et alia similia ibidem. 2°. Nulli debetur præmium propter transgressionem præcepti; sed virginibus debetur præmium speciale, scilicet Aureola: Ergo. 3°. Ad ea quæ spectant perfectionem multitudinis, cùm multa sint hujusmodi, quorum unum impedit aliud, non obligatur quilibet, alias omnes tenerentur ad agriculturam, ad artem ædificatoriam & similia quæ sunt communitati necessaria, sed huic inclinationi satisfit cùm per diversos, diversa de prædictis complentur: Atqui ad perfectionem multitudinis humanæ necessarium est aliquos vitæ contemplativæ vacare, quæ maximè per Matrimonium impeditur: Ergo. Ib. in 4. f. c. & o.

Tertia pars patet: Quia sicut in casu necessitatis quilibet tenetur ad defensionem Reipublicæ, ità ad conservationem speciei; hæc enim non est minùs necessaria quàm illa.

Dices 1°. Apost. 1. ad Cor. 7. dicit: *Unusquisque uxorem suam habeat:* Et Exod. 23. præcipitur ut *non sit infœcunda & sterilis in terra Israël:* Ergo.

R. ad primum hæc Apostoli verba spectare conjugatos, quibus non præcipitur sed permittitur ad vitandam fornicationem suâ conjuge uti. Ad secundum; non continetur ibi præceptum, cùm non sit in potestate hominum ut mulieres non sint steriles, sed promissio fœcunditatis.

Dices 2°. Quilibet tenetur ad cibum; Ergo & ad conjugium.

R. N. Conseq. Quia individuum servari non potest absque eo quòd quilibet sibi sumat cibum: Species autem potest conservari absque eo quòd quilibet vacet generationi.

Cætera argumenta require in Tractatu de Temperantia Dissert. 4. a. 2. ubi probavimus contrà Lutheranos Virginitatem esse licitam.

§. III.

Utrùm actus Matrimonii sit licitus, possitque esse meritorius?

Dico: Actus Matrimonii est licitus, potestque esse meritorius.

Est contrà antiquos Hæreticos, Saturninum, Marcionem, Manichæos, Encratitas & alios. Sequitur ex dictis; si enim natura inclinat imò præcipit Matrimonium, evidens est quod ejus actus sit licitus & possit esse meritorius. Insuper tamen Ib. a. 3. & 4. o.

Prob. prima pars ex Apost. 1. Cor. 7. *Si nupserit Virgo non peccavit.* Ibidem; *uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro:* Et plura similia ibidem. 1. Timoth. 5. *Volo juniores nubere, filios procreare.* Lege Math. 19. & Joan. 2. in quem locum Aug. Tract. 9. dicit quod Dominus invitatus venit ad nuptias ut prædamnaret eos „ qui futuri erant, de quibus dixit Apostolus: Prohibentes nubere & dicentes quòd malæ essent „ nuptiæ & quòd diabolus eas fecisset." Plura alia scribit in hanc rem S. Doctor l. 1. de nupt. & concupisc. c. 4. de bono conjugali c. 7. de hæresibus: Contrà duas Epist. Pelag. & alibi. Item alii Patres. Ib. a. 3. in a. f. c.

Ibid. o. Accedit ratio: Ea quæ pertinent ad conservationem naturæ corporalis & ad quæ inclinat natura, non possunt dici universaliter mala & illicita: Natura enim corporalis non est à Deo malo creata, ut somniabant Manichæi & alii veteres hæretici, sed à bono Deo instituta: Atqui ex dictis natura inclinat ad actum Matrimonii seu prolis procreationem, per quam natura speciei conservatur: Ergo.

Ib. a. 4. in a. f. c. 3 o. Prob. secunda pars. 1°. Omnis actus quo impletur præceptum est meritorius, si ex charitate fiat: Atqui est hujusmodi actus Matrimonii; *Uxori vir de-*

debitum reddat: Similiter autem & uxor viro: Ergo. 2°. Ad actum Matrimonii inducere potest virtus vel justitiæ ut debitum reddat, vel Religionis ut proles ad cultum Dei procreetur: Atqui tunc erit meritorius, si nullâ intercedente circumstantiâ vitietur: Omnis enim actus virtutis est meritorius: Ergo. Ne tamen indè inferas consulendum esse conjugibus frequentare actus Matrimonii; quamvis enim sint boni, non tamen sunt optimi; sic bonum est comedere, melius tamen aliquandò abstinere.

Obj. 1°. Ab auctoritate: 1°. Luc. 14. Matrimonium impedit hominem à Cœna Patris familias. 2°. Rom. 8. *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt;* quod Siricius Papa Epist. 1. cap. 6. & 7. applicat Matrimonio: Et cap. 5. Matrimonium vocat pollutiones. 3°. Ubi venia seu indulgentia est, ibi culpa: *Evidenter denotat culpam, dùm tribuit veniam*, inquit Aug. l. de peccato originali cap. 38. at juxtà Apostolum 1. Cor. 7. Matrimonium conceditur secundùm indulgentiam. 4°. Ibid. Apost. dicit: *Bonum est homini mulierem non tangere:* Ex quo Hieronymus l. 1. contrà Jovin. c. 4. infert: Ergo malum est tangere. 5°. Idem Apost. 1. Cor. 7. dicit: *Qui nubunt, sint tanquam non nubentes:* Sed non nubentes non habent actum Matrimonialem: Ergo.

R. ad primum id contingere non conjugii, sed conjugati vitio. Ad secundum sensus est quòd qui in carne & secundùm carnem vivunt, Deo placere non possunt. Siricius autem locis citatis loquitur de conjugiis Sacerdotum, Monachorum & eorum qui post publicam pœnitentiam attentabant nova conjugia, quod erat illis prohibitum can. 21. Concilii Arelat. 2. vel aliundè illicitis fruebantur amplexibus. Ad tertium Apostolus intelligit de usu Matrimonii qui licet intrà limites Matrimonii, non fit tamen propter fines debitos, scilicet causâ debiti reddendi vel prolis generandæ, quem esse peccatum veniale dicemus infrà. Ad quartum: Datâ consequentiâ Hieronymi; tangere mulierem est malum non culpæ, sed pœnæ; quia id non fit sinè turpi concupiscentia, quæ est pœna peccati originalis, quòd tamen excusatur à peccato per bona Matrimonii ut dicam infrà. Alii negant consequentiam Hieronymi & dicunt Apostolum per *bonum*, intellexisse *meliùs*, sicut ibidem dùm dicit: *Qui judicavit in corde suo servare Virginem suam, benè facit*: Per *benè* intelligit *melius;* statim enim addit: *Qui Matrimonio jungit Virginem suam, bene facit,*
*ib. a. 3. ad 1. *& qui non jungit melius facit.* * Ad quintum Apostolus in his verbis non prohibuit usum Matrimonii, sicut nec rerum possessionem, cùm dixit ibidem: *Qui utuntur hoc mundo, sint quasi non utentes;* sed in utroque fruitionem prohibuit, quod patet ex ipso modo loquendi: Non enim dixit, sicut non utentes vel non habentes, sed *tanquam* non utentes, vel non habentes.

Obj. 2°. à Ratione: 1°. Actus Matrimonialis habet semper annexam concupiscentiam, concupiscentia autem est turpis. 2°. Superfluitas passionis corrumpit virtutem: Atqui in usu Matrimonii est superfluitas passionis, adeò ut absorbeat rationem quæ est principale bonum hominis: Ergo. 3°. Nihil excusatur nisi peccatum: Sed actus Matrimonii indiget excusari per bona Matrimonii, ut dicetur infrà: Ergo. 4°. Usus Matrimonii dividit hominem à Deo: Undè Exod. 19. & alibi, qui debebant Deum videre aut sacra tangere, prohibentur accedere ad uxores: Solum autem peccatum dividit hominem à Deo, juxtà illud Isaiæ 59. *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum.* 5°. Matrimonium post peccatum est institutum in remedium concupiscentiæ: Ergo qui eo sic utuntur peccant, cùm ipsam concupiscentiam expleant. 6°. Usus Matrimonii est causa originalis peccati in prole: Ergo.

* Ib. ad 3. R. ad primum ut ante, concupiscentia quæ reperitur in actu conjugali est turpis turpitudine pœnæ provenientis ex peccato primi Parentis, non turpitudine culpæ. * Ad secundum; superfluitas passionis quæ virtutem corrumpit, non solùm impedit rationis actum, sed etiam tollit rationis ordinem, quod non facit delectationis intensio in actu Matrimoniali: Quia etsi tunc non ordinetur homo est tamen à ratione præordinatus. * Ad tertium, D. Nihil excusatur per bona extrinseca nisi peccatum, C. Per bona intrinseca, N. Bona itaque quæ Matrimonium honestant, sunt de ratione ipsius, & idcircò non eis indiget quasi extrinsecis quibusdam ad honestandum, sed quasi causantibus in ipso honestatem, quæ ei secundùm se competit, consequenter est secundum se bonum. Dicitur autem excusari, quia habet similitudinem mali & adfert quædam incommoda, quæ indigent compensari. De hoc latius infrà. * Ad quartum; actus conjugalis non dividit hominem à Deo quantùm ad habitum charitatis, quod est proprium peccato, sed tantùm quoad actum contemplationis & amoris, quod accidit etiam iis quæ non sunt peccata; aliqua enim occupatio licita circà res inferiores animum distrahit, ut actu Deo conjungi non sit idoneus, & hoc præcipuè accidit in carnali commixtione, in qua detinetur mens propter delectationem intensam. Ad quintum; Matrimonium sivè antè sive post peccatum non est proprie institutum in remedium concupiscentiæ, sed ad procreationem & educationem prolis: Hæc enim est ejus proprius finis in utroque statu. Remedium autem concupiscentiæ est aliquis ejus effectus, quem qui spectant, dùm utuntur Matrimonio propter proprium ejus finem, aut causâ reddendi debiti, non peccant. Ad sextum negatur: Non enim usus Matrimonii, sed voluntas Adami est causa peccati originalis. De quo vide Dissert. 6. de peccatis a. 2. §. 2.

*ib. ad 6. *ib. a. 4. & q. 49. a. 1. ad 2. * H. c. ib. ad 2.

ARTICULUS III.

De Matrimonio ut est Sacramentum,

Et primò

Utrùm sit Sacramentum novæ legis propriè dictum?

Sacramentum generaliter & latè sumptum, ut alibi scripsi, est quodcumque signum rei sacræ: Sacramentum strictè & propriè dictum, prout sumitur in nova lege, est signum practicum & effectivum rei sacræ, gratiæ scilicet nos sanctificantis.

Suppono Matrimonium ex institutione divina esse Sacramentum latè sumptum; fuit enim institutum à Deo ut significaret conjunctionem Christi cum natura humana, & Ecclesia, tàm naturalem per Incarnationem, quàm moralem & spiritualem per charitatem. Patet ex his quæ Genes. 2. Adam afflatus divino Spiritu propheticè dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea.... Propter hoc relinquet homo Patrem suum & Matrem & adhærebit uxori suæ.* Juxtà enim SS. Patres, his verbis Adam prædixit conjunctionem Christi cum Ecclesia in sua Incarnatione figuratam per suum Matrimonium cum Eva: Ecclesia enim est ex ossibus Christi in cruce pendentis formata; Christus dereliquit Patrem suum in Cœlis, non derelictione divinitatis, sed assumptione humanitatis, & Matrem suam Synagogam, erat enim natus Judæus, atque adhæsit indissolubiliter Ecclesiæ sponsæ suæ. Ità interpretantur Tertullianus l. de anima cap. 11. Hieronymus in cap. 5. ad Ephes. Aug. l. 9. de Genes. ad litt. c. 19. & ipsum Trid. Sess. 24. cap. unico de Matrim. atque apertè exprimit Apost. ad Ephes. 5. *Propter hoc,* inquit, *relinquet homo Patrem & Matrem suam & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.*

Neque dicas cum Hæreticis, Tò *Sacramentum* in textu Apostoli, non referri ad Matrimonium, sed ad unionem Christi cum Ecclesia, ita ut sensus sit conjunctionem Christi cum Ecclesia esse magnum *Sacramentum*, græcè, *Mysterium*. Enimverò Tò *hoc* refertur ad id quod præcedit: *Propter hoc relinquet*, &c. id est ad Matrimonium: Quando ergo Apostolus dicit *Sacramentum hoc*, intelligit Matrimonium, favet etiam textus Græcus qui habet *in Christum & Ecclesiam*, significans unionem Christi cum Ecclesia esse terminum seu objectum significatum per unionem conjugalem Adæ & Evæ.

Negant à fortiori Lutherani & Calvinistæ Matrimonium esse Sacramentum novæ legis propriè dictum. Magister sententiarum, quamvis annumeret Matrimonium Sacramentis novæ legis, ipsi tamen denegat vim causandi gratiam. Durandus non agnoscit ipsum nisi ut Sacramentum latè sumptum pro signo rei sacræ: Hi duo antè definitiones solemnes Ecclesiæ in Conciliis Constantiensi, Florentino & Tridentino, quorum ideò opinionem Doctor Angelicus non impugnat ut hæreticam, sed tantùm ut minùs probabilem.

Supp. q. 42. a. 1. & 3. o. Dico: Matrimonium in nova lege est verè & propriè dictum Sacramentum:

Quamvis quidam arbitrentur conclusionem probari posse tantùm ex Traditione, Conciliorum definitionibus firmatâ, non ex Scriptura sacra, duo tamen loca proferimus ex quibus non obscurè eruitur veritas Catholica.

1°. Apost. Ephes. 5. ut jàm observavimus, dicit Matrimonium esse Sacramentum seu signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, & ibi loquitur de conjunctione non solùm naturali per Incarnationem, quæ est communis toti generi humano, sed etiam de conjunctione morali per gratiam & Charitatem, quæ est propria Ecclesiæ; dixerat enim priùs. *Viri diligite uxores vestras sicut Christus dilexit Ecclesiam:* Atqui Matrimonium non posset esse signum hujus unionis moralis, nisi conjuges uniat non solùm carnali vinculo, sed etiam gratiâ & Charitate, consequenter nisi sit signum practicum & efficax gratiæ, quod est Sacramentum strictè dictum: Atque ità ratiocinatur Trid. Sess. 24. cap. unico de Matrimonio.

2°. Christus Joan. 2. invitatus ad nuptias, illas insigni miraculo approbavit, atque illis benedixit, eis conferendo vim causandi gratiam. Ità tradunt SS. Patres Cyrillus Epist. ad Nestor. à Patribus Ephesinis confirmatâ p. 1. Act. cap. 26. dicit „ Christum dispensatoriè ipsis tunc benedixisse „ nuptiis, cùm in Cana Galileæ cum sanctis vo„ catus est.". Idem l. 2. in Joan. scribit Christum ad nuptias venisse „ ut illas suâ præsentiâ honesta„ ret & veterem partûs tristitiam depelleret, iis„ que quoque qui posteà nascituri erant, gratiam „ præstitueret". Epiphan. hæresi 67. „ Nam, „ inquit, venerabiles esse nuptias & Dei aspirante „ gratia regnum obtinere, quia vel ex eo non „ agnoscat, quòd ad nuptias invitatus Salvator „ ipse fuerit, ut iis benediceret". Aug. Tract. 9. in Joan. c. 2. „ Per hoc ergo, inquit, Do„ minus invitatus venit ad nuptias, ut conjuga„ lis castitas firmaretur & ostenderetur Sacramen„ tum nuptiarum".

Prob. Traditione. Tertullianus de præscript. cap. 4. dicit diabolum æmulari *Res divinorum Sacramentorum in idolorum mysteriis* tingere suos, frontibus obsignare, mitra condecorare, panem offerre; Id est imitari Sacramenta Baptismi, Confirmationis, Ordinis & Eucharistiæ: Tùm addit: *Quid? Quòd & Summum Pontificem in unis nuptiis statuit:* Ubi Tertullianus Sacramentis propriè dictis Matrimonium annumerat.

Ambrosius l. 1. de Abraham c. 7. „ Cognosci„ mus, inquit, præsulem custodemque conjugii „ esse Deum, qui non patiatur alienum thorum „ pollui; & si qui fecerit peccare in Deum, cu„ jus legem violat; gratiam solvat: Et ideò quia „ in Deum peccat, Sacramenti cœlestis amittit „ consortium." Siricius Papa Epist. 1. cap. 4. vocat violationem Matrimonii à Sacerdote benedicti, Sacrilegium.

Aug. l. 1. de nuptiis & concup. cap. 10. l. 5. contrà Julianum c. 12. l. de bono conjugali c. 24. duo distinguit in Matrimoniis infidelium, nempè finem, qui est generatio prolis, fidem: Tertium autem addit in Matrimoniis fidelium, scilicet Sacramentum. „ Bonum igitur nuptiarum, inquit „ ultimo loco citato, per omnes gentes atque „ homines in causa generandi est, & in fide ca„ stitatis; quod autem ad populum Dei pertinet, „ etiam in sanctitate Sacramenti." Evidens est quòd sumat strictè Sacramentum, cùm illud deneget Matrimoniis infidelium, quæ tamen habent rationem Sacramenti latè sumpti pro signo unionis Christi cum natura humana per Incarnationem. Et eodem lib. de bono conjugali cap. 18. vocat Matrimonium *Signaculum & Sacramentum*, & caput sic concludit: *In nostrarum quippè* (mulierum) *nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti quàm fœcunditas uteri*: Et l. de fide & operibus c. 7. „ *In Ecclesia nuptiarum non solum vinculum, ve„ rùm etiam Sacramentum ità commendatur.* Plura alia, tùm Augustini, tùm cæterorum Patrum testimonia brevitatis causâ omitto. Legi possunt apud Bellarminum, & alios.

Hanc traditionem firmant varia Concilia: Lucius III. qui florebat sæculo 3. In Concilio Veronæ habito anathema dicit omnibus qui de Baptismo, Eucharistia, Confessione, Matrimonio, vel reliquis Sacramentis aliter senserint quàm Sacro sancta Romana Ecclesia." Refertur cap. *Ad abolendam* extrà de hæreticis.

Concilium Constantiense sess. 15. & in Bulla Martini V. *Inter cunctas*. Florentinum in Decreto unionis agnoscunt Matrimonium, ut Sacramentum novæ Legis, ac deniquè Concilium Trid. sess. 7. Can. . annumerat Matrimonium. 7. Sacramentis: Et sess. 24. Can. 1. sic definit: „ Si „ quis dixerit Matrimonium non esse verè & pro„ priè unum ex septem Legis Evangelicæ Sa„ cramentis à Christo Domino institutum, sed ab „ hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam „ conferre, anathema sit."

Confir. ex hoc quòd ab Ecclesiæ incunabulis Matrimonium semper celebratum fuerit, ut res sacra, in loco sacro, ritibus sacris, coram Ministro sacro, quòd sanè non ità semper observatum fuisset, si esse contractus merè civilis.

Confer insuper Dissert. 7. de Sacramentis in genere a. 1. ubi probavimus ex Scriptura, Patribus, Conciliis, ac consensu utriusque Ecclesiæ, Græcæ & Latinæ esse septem Sacramenta.

Vix aliquid momenti objiciunt Hæretici, undè eorum argumenta leviter perstringam.

Dicunt itaque 1°. Unum Sacramentum non opponitur alteri: Sed Ordo opponitur Matrimonio: Ergo. 2°. In unoquoque Sacramento assignari debet Sacramentum tantùm, res & Sacramentum, & res tantùm, quæ assignari non possunt in Matrimonio. 3°. Sacramentum efficit quod significat. Matrimonium significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per Incarnationem & charitatem, & tamen eam non efficit. 4°. Non datur pecunia pro Sacramentis, datur autem pro Matrimonio. 5°. Inter primos parentes, deindè in Lege naturæ & scripta, ac tùm inter infideles, est & fuit verùm Matrimonium, & tamen nec est, aut fuit Sacramentum propriè dictum. 6°. Matrimonium non causat gratiam, alioquin sequitur quòd deserens statum Virginitatis quem sanctè colebat, adipisceretur augmentum gratiæ, quod videtur absurdum, cùm à perfectiori statu ad imperfectiorem deficiat, & est contrà Apostolum 1. Cor. 7. dicentem; *Qui Matrimonio jungit virginem suam benè facit, & qui non jungit meliùs facit.* 7°. Actus conjugalis est pars Matrimonii, & tamen non causat gratiam. 8°. Magister & Durandus tenent Matri-

trimonium non esse propriè Sacramentum, nec causare gratiam, & tamen neque S. Thomas, neque S. Bonavent. illos damnant ut Hæreticos. 9°. Esto Matrimonium causet gratiam, non sequitur indè quòd sit propriè Sacramentum; Martyrium enim causat gratiam, neque tamen est Sacramentum. 10°. Ecclesia in Concilio Trid. mutavit materiam Matrimonii, irritando consensum clandestinum; quod facere non potuisset, si Matrimonium esset Sacramentum.

R. Ad primum, Sacramentum Ordinis non opponi Matrimonio, si quidem Sacerdotes Græci utantur Matrimonio; sed in Ecclesia Latina conjugati arceantur ab Ordinibus, non ratione Sacramenti, sed ratione statûs conjugalis, qui adfert varia impedimenta functionibus Sacerdotii.

Ibid. a. 1. ad 5. Ad secundum, N. Min. In Matrimonio enim Sacramentum tantùm est consensus mutuus contrahentium exteriùs expressus, res & Sacramentum est vinculum, res tantùm est gratia.

Ad tertium, Matrimonium ut Sacramentum latè sumptum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia quam non efficit, ut Sacramentum strictè sumptum, significat gratiam quam efficit.

Ad quartum, Matrimonium est simul contractus civilis & Sacramentum: Datur pecunia pro illo, non prout est Sacramentum, sed prout est contractus civilis gravia inferens onera, quibus sublevandis necessaria est pecunia.

Ad quintum, D. Inter primos Parentes, in lege naturæ & scripta, & inter Infideles est & fuit verum Matrimonium in ratione contractûs civilis in officium naturæ, C. In ratione Sacramenti, Subdistinguo: In ratione Sacramenti latè sumpti pro signo conjunctionis Christi cum Ecclesia, C. In ratione Sacramenti propriè sumpti pro signo efficaci gratiæ, N.

Ad sextum, Comparando statum cum statu, status continentiæ est excellentior statu Matrimonii, & meliùs facit qui non jungit virginem suam quàm qui jungit, sed hoc non impedit quin continens, contrahendo Matrimonium, crescat in gratia, quia Sacramentum, in quocumque statu suscipiatur, confert gratiam: Verùm si continens in suo statu mansisset, plus gratiæ invenisset apud Deum, quàm sit id quod habet per Sacramentum.

Ad septimum, Usus Matrimonii non est pars Matrimonii, sed ejus actus & officium: Gratia autem datur dùm perficitur Matrimonium. Si dicas copulam posse esse partem Matrimonii casu nempè quo sponsalibus superveniret affectu maritali in locis in quibus Tridentinum non est receptum. R. 1°. nihil absurdi esse quòd in hoc casu copula secundùm se possit causare gratiam, sicut non est absurdum quòd sit meritoria; de facto tamen non causaret; quia Ecclesia semper prohibuit Matrimonia clandestina, & ideò peccaret qui sic contraheret, atque gratiæ poneret obicem. R. 2°. non copulam, sed consensum de præsenti comitantem copulam, efficere Sacramentum.

Ad octavum, Magister & Durandus non satis attendentes ad Traditionem erraverunt, & in hoc sunt deferendi; Excusantur tamen ab hæresi eò quòd nondùm esset tunc solemnis Ecclesiæ definitio.

Ad nonum, Disparitas est quòd Martyrium non sit à Deo institutum tanquam instrumentum ordinarium & permanens in Ecclesia ad causandam gratiam, quod requiritur ad rationem Sacramenti, secùs Matrimonium, ut jàm dicam.

Ad decimum, Ecclesia non mutavit materiam Matrimonii formaliter, est enim semper consensus legitimus, ut erat anteà, sed mutavit materialiter tantùm, efficiendo quòd contractus qui erat legitimus, non sit ampliùs legitimus, sicut qui converteret vinum in acetum, mutaret materiam Eucharistiæ materialiter tantum non formaliter. De hac distinctione jàm dixi Dissert. 1. de Sacram. in genere a. 5. Object. 3. & amplius dicam infrà dum de clandestinitate.

Petes 1°. Quandonam Christus instituit hoc Sacramentum?

R. Id non constare inter Auctores. Quidam assignant nuptias in Cana Galileæ, quandò eis Christus benedixit & eas suâ præsentiâ ac insigni miraculo honestavit: Idque innuunt Patres superiùs laudati Cyrillus, Epiphanius & Augustinus. Alii dicunt institutum fuisse quandò Christus Math. 19. abrogatâ lege repudii Matrimonium ad suam primam indissolubilitatem revocavit dicendo: *Quod Deus conjunxit homo non separet.* Alii tandem institutum existimant post resurrectionem intrà illos quadraginta dies quibus Christus frequenter de Regno Dei cum Apostolis loquebatur.

Petes 2°. Ad quid valeat gratia sacramentalis Matrimonii?

R. valere ad sanctificationem conjugum, ad fovendum & perficiendum inter eos amorem mutuum ut se castè diligant, se intrà limites Matrimonii contineant, & infirmitates invicem supportent, atque ad educationem christianam prolium.

ARTICULUS IV.

Utrùm Matrimonium inter absentes contractum sit propriè dictum Sacramentum?

Suppono Matrimonium inter absentes initum esse validum in ratione Contractûs Civilis, modò serventur conditiones requisitæ à jure, de quibus infrà: Quia alii contractus inter absentes sunt validi, quidni matrimonialis? Aliundè jus Canonicum cap. finali de Procuratoribus in 6. l. 1. tit. 19. statuit certas conditiones ut Matrimonium inter absentes contrahatur: Ergo supponit validè contrahi. Item l. *Sufficit* l. finali ff. de Sponsalibus habetur validus contractus Matrimonii inter absentes. Et l. *Mulieres* de ritu nuptiarum dicitur: *Mulierem absenti per litteras ejus vel nuncium posse nubere placet.* Neque Trid. hæc jura revocavit aut mutavit ullatenùs; sed tantùm requisivit præsentiam Parochi & duorum testium, quæ conditio servari potest inter absentes.

Difficultas est igitur utrùm valeat in ratione Sacramenti. Dupliciter autem vel tripliciter Matrimonium potest contrahi inter absentes. 1°. Per Procuratores, qui gerant vices contrahentium dicendo, v. g. *Accipio te in uxorem nomine Petri:* Et mulier respondeat: *Et ego, te mediante, accipio Petrum in meum;* idque fiat coràm Parocho & duobus testibus. 2°. Per litteras, ut si vir scribat mulieri: Me tibi trado in maritum & accepto tui traditionem, ubi facta fuerit coram Parocho & testibus: Et mulier vicissim scribat viro; me tibi trado in uxorem & accepto tui traditionem, ubi facta fuerit coram Parocho & testibus. Tunc lectis utriusque litteris coram Parocho & testibus perficitur Sacramentum; quia litteræ succedunt loco contrahentium, non secus ac Procuratores: Similiter si loco litterarum contrahant per nuntios qui coram Parocho & testibus exprimant mutuam traditionem & acceptationem contrahentium.

Dico: Matrimonium inter absentes contractum: sive per Procuratores, sive per litteras, sive per nuntios, est proprie dictum Sacramentum. Est communior contra Cajetanum, Cano, Sylvium & quosdam alios.

Prob. 1°. Ecclesia permittit hæc Matrimonia, ut patet ex jure citato, & usu præsertim inter Magnates: Atqui Ecclesia non permitteret nec permittere posset, si non essent vera Sacramenta: Tùm quia est contra institutionem Christi qui rationem Sacramenti annexuit omni valido contractui Matrimoniali: Tùm quia esset privare perpetuo sic contrahentes gratiâ sacramentali; eò quòd traditio & acceptatio corporum semel validè facta, iterari non potest, cùm res donata non sit ampliùs sub dominio donatoris; proindeque si non fuit ab initio Sacramentum, nunquam fiet Sacramentum, nec consequenter gratiam unquam conferet. Confer infra Petitionem 6. art. seq.

 2°. Chri-

2°. Christus instituendo Sacramentum Matrimonii nihil immutavit in contractu matrimoniali; sed eum validum elevavit ad esse Sacramenti: Atqui ex suppositis est contractus validus inter absentes: Ergo.

Confir. In hoc contractu reperiuntur omnia necessaria ad esse Sacramenti, materia, forma, Minister, sive sit Sacerdos, sivè sint contrahentes, & intentio; contrahentes enim sunt moraliter præsentes per procuratores, qui sunt eorum instrumenta: Ergo.

3°. Ecclesia judicat de istis Matrimoniis: Ergo non sunt contractus merè civiles, sed sacri.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Alia Sacramenta non recipiuntur per Procuratores: Ergo nec Matrimonium.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd alia Sacramenta non fundentur in contractu sicut Matrimonium cujus ideò naturam sequitur, contractus autem fieri potest inter absentes perProcuratorem.

Inst. 1°. Quamvis Sacramentum Matrimonii fundetur in contractu, ipsa tamen ratio Sacramenti superaddita impedit quominùs possit conferri absenti: Ergo. Prob. Min. Sic quamvis aliquis absens possit judicialiter absolvi in foro externo, attamen absolutio pœnitentialis in foro interno, eò quòd sit Sacramentalis, non potest conferri absenti: Ergo similiter quamvis, &c.

R. N. Ant. Ad Probat. Dato Ant. N. Conseq. Disparitas est quòd in judicio externo alius sit reus, alius accusator, alius testis nec in reo requiratur dispositio, & ideò potest exerceri in absentes: At in foro interno pœnitentiæ, idem reus, accusator & testis in quo requiritur dispositio, & quæ debet innotescere judici. Quapropter absolutio pœnitentialis, non solùm quia est sacramentalis, sed etiam quia est judicialis, non potest exerceri in absentes, & ideò omisi Ant. Verùm nihil obstat quominùs Matrimonium, cùm sit contractus humanus, perficiatur inter absentes, non solùm in ratione contractus, sed etiam in ratione Sacramenti, quippe quæ fundata est in ipso contractu, & ipsi accommodata.

Inst. 2°. Sicut collatio Sacramenti est personalis, ità & ejus receptio: Ergo Sacramentum Matrimonii recipi non potest per procuratorem.

R. D. Conseq. Ergo Sacramentum Matrimonii non potest recipi per procuratorem, sic ut procurator recipiat Sacramentum, C. Sic ut Procurator sit instrumentum mediante quo, mandans seu contrahens recipiat Sacramentum, N. Non ergo procurator sed contrahens recipit Sacramentum recipiendo gratiam, sicque receptio est personalis.

Inst. 3°. Hujusmodi Matrimonium non potest causare gratiam: Ergo. Prob. Ant. Cùm Sacramenta novæ Legis secundùm nos causent physice gratiam, debent existere physice: Atqui consensus contrahentis quo efficitur Matrimonium, dùm Procurator ejus nomine contrahit, non existit physice, sed moraliter tantùm in consensu Procuratoris: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. Dixi in Tractatu de Sacramentis in genere Sacramenta novæ Legis causare gratiam physice, quando adsunt conditiones requisitæ ad causalitatem physicam, quarum præcipua est existentia, qua deficiente causant tantùm moraliter.

Inferes: Ergo si dùm Procurator contrahit, mandans dormiat, recipiet gratiam dormiendo: Atqui id videtur absurdum: Ergo.

R. N. Min. Sicut enim non est absurdum quòd qui ante somnum habuit intentionem suscipiendi Baptismum aut patiendi martyrium, si dormiens baptisetur, aut occidatur, recipiat gratiam in somno: ità similiter in nostro casu.

Obj. 2°. Hæc verba: *Baptiso te, absolvo te*, &c. requirunt præsentiam physicam baptisandi aut absolvendi: Ergo & ista: *Accipio te in meam*, &c. requirunt præsentiam physicam contrahentium.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd hæc verba; *Baptiso te, absolvo te*, &c. directa ad personam præsentem sint essentialia Sacramento Baptismi & Pœnitentiæ, quia sunt eorum formæ: At hæc verba; *Accipio te in meam*, &c. non sunt essentialia Sacramento Matrimonii, sed possunt adhiberi quæcumque alia, vel etiam signa aut nutus quibus exprimatur consensus contrahentium, quod proindè potest fieri per Procuratores, vel per litteras aut nuntium.

Inst. Concilium Trid. Sess. 24. cap. 1. de Reformat. exigit ut Parochus „Viro & muliere interrogatis & eorum mutuo consensu intellecto, vel „ dicat: *Ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris*, &c. vel aliis utatur verbis, juxtà „ receptum uniuscujusque Provinciæ ritum:" Atqui hæc supponunt præsentes contrahentes: Ergo.

R. D. Min. Hæc supponunt contrahentes præsentes physicè, N. Præsentes moraliter per Procuratores, C. Dùm enim interrogat Procuratores, interrogat contrahentes quorum vices gerunt, dùm dicit *conjungo vos*, conjungit contrahentes non Procuratores, qui se habent tantùm tanquam instrumenta; sicut dùm Sacerdos in nomine Christi dicit: *Hoc est corpus meum*, non suum, sed corpus Christi consecrat. Adde Tridentinum ibi præscribere modum ordinarium celebrandi Matrimonium in facie Ecclesiæ, non quæ sunt necessaria ad ejus validitatem.

Obj. 3°. Qui contrahunt per Procuratores, iterum contrahunt personaliter coràm Parocho: Ergo Matrimonium contractum per Procuratores, non erat Sacramentum, alioquin iterari non posset.

R. Quosdam sentire quòd renovent consensum, ut si forte prior fuerit invalidus ad rationem Sacramenti, jàm nunc valeat. At immeritò: Contractus enim donationis semel validus iterari non potest, ut jam dixi, cùm res semel validè donata non sit ampliùs sub dominio donatoris, & ideò nec fieri Sacramentum, si anteà non erat; quia ratio Sacramenti sequitur ad contractum in fieri, non in facto esse. Vide Petit. 6. Art. sequentis. Negandum est itaque Ant. & dicendum quòd suppleantur tantùm solemnitates omissæ, & quod contrahentes ratihabendo Matrimonium per Procuratores contractum, declarent se perseverantes fuisse in consensu dùm contrahebant suo nomine.

ARTICULUS V.

Variæ Quæstiunculæ circà præsentem materiam breviter resolvuntur.

Petes 1°. Quæ sint conditiones à jure requisitæ, ut Matrimonium inter absentes sit validum?

R. Sex requiri. Prima, est ut Procurator ad hoc habeat speciale mandatum, nec sufficit generalis commissio ad omnia quæ mandantem spectant.

Secunda, quòd non possit alium deputare, nisi hoc eidem sit specialiter concessum.

Tertia, quod mandatum non sit revocatum etiam mentaliter antequam Procurator contraxerit: Si enim revocatum fuerit, licet revocatio, neque mandatario, neque mulieri cum qua contrahit, innotuerit, nullum est Matrimonium, quia deest consensus quem jus supplere non potest, sicut potest in aliis contractibus, qui ideò in præsenti casu sunt validi; ut habetur in jure l. *Si mandatum* 15. ff. *Mandati* Clementinâ unicâ de renuntiatione; & cap. *In parte* 33. Extrà de rescriptis. Has tres conditiones expressè requirit Bonifacius VIII. cap. finali de Procuratoribus in 6. l. . tit. 19.

Quarta, ut mandatum sit speciale non solùm de Matrimonio contrahendo, sed etiam cum determinata persona: L. generali 34. ff. de Ritu nuptiar.

Quinta, quòd mandatarius non excedat fines mandati l. *Diligenter* ff. mandati: Undè si illi sit man-

mandatum, ut sub tali dote, sub his vel illis conditionibus contrahat, aliter contrahens nihil efficit; secùs tamen si formam mandati excedat, ut si mandatum ipsi fuit contrahere secundùm formam Tridentini præmissis bannis, & omittat sivè ex licentia, sivè sinè licentia, valet Matrimonium, quia mandans non censetur præscripsisse formam aliter quàm sit ab Ecclesia præscripta, nec voluisse apponere conditionem, sinè qua non valeat Matrimonium; sed tantùm indicare, & certiorem reddere mandatarium, ut hoc modo mandatum exequatur.

Sexta, ut contrahat coràm Parocho & testibus secundùm formam à Tridentino præscriptam.

Petes 2°. An mandatum debeat dari coràm Parocho & testibus?

R. negativè; quia id tantùm requirit Trid. quandò Matrimonium de facto contrahitur.

Petes 3°. Utrùm, si mandans dederit mandatum fictè, valeat Matrimonium; si antequàm celebretur mutaverit animum & ratum habuerit mandatum?

R. probabiliùs affirmativè: Quia verba Procuratoris sunt tantùm signa consensûs pro tunc in mandante existentis, & si consensum præteritum significent, est quatenus censetur moraliter præsens

Petes 4°. An si mandans incidat in amentiam, antequàm mandatarius contrahat, validum sit Matrimonium?

R. probabilius affirmativè, quia quamdiù consensus non revocatur, semper remanet virtualiter. Vide de Sacram. in genere Dissert. 5. a. 7. §. 3. Concl. 1. in Object.

Petes 5°. Utrùm inter fideles baptisatos possit dari Matrimonium validum in ratione contractûs, & non in ratione Sacramenti?

Suppono posse dari inter infideles, & etiam fideles non baptisatos, scilicet catechumenos, quippè qui defectu Baptismi, sunt aliorum Sacramentorum incapaces.

R. ad quæstionem affirmativè; quia Christus elevando contractum matrimonialem ad esse sacramentale, non minuit vim contractus, sed virtutem tantum supernaturalem superaddidit, sicut elevando ablutionem corporalem in Baptismo ad rationem Sacramenti, non abstulit illi vim abluendi, sed virtutem tantùm supernaturalem abluendi spiritualiter, seu sanctificandi contulit, & sic de aliis Sacramentis. Sicut ergo qui ablueret sinè intentione conferendi Sacramentum, vere & efficaciter ablueret corpus, & non conficeret Sacramentum, ità qui contractum Matrimonii iniret, sine intentione Sacramenti, verè & validè contraheret, & non faceret Sacramentum, quia ad validitatem Sacramenti requiritur intentio.

Quamvis ergo Deus instituerit Sacramenta independenter à voluntate hominum, noluit tamen hæc in actu poni absque eorum voluntate & intentione, ut alibi probavimus. Neque obstat quòd dixerit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet:* Hoc enim dixit de indissolubilitate Matrimonii, non de conjunctione contractus cum Sacramento. Aliunde non omnia quæ Deus cônjunxit talia sunt, quæ separari non possint, aut debeant, conjunxit animam corpori quam tamen justus Judex, occidendo furem, separat.

Petes 6°. Utrum Matrimonium inter infideles contractum, fiat Sacramentum, dùm posteà baptisantur, præsertim si renovent consensum.

R. negativè, quia Sacramentum Matrimonii consistit in fieri contractûs, sicut omnia alia Sacramenta, exceptâ Eucharistiâ, consistunt in fieri, & in actione transeunte; sic Baptismus consistit in actuali applicatione aquæ ad corpus, & sic de cæteris: Atqui in casu non potest fieri novus contractus Matrimonii, quia res semel donata & tradita, cùm non sit ampliùs sub dominio donatoris, non potest ampliùs validè donari, sicut qui vendidit & tradidit equum, nihil efficeret, si vellet iterùm illum vendere.

Undè quandò S. Thomas dixit in 4. D. 39. Q. unicâ a. 2. ad 1. Matrimonium infidelium esse *Aliquo modo Sacramentum habitualiter non actualiter*, sic intelligi debet quòd hujusmodi Matrimonium quantùm est ex se & ratione contractus, sit aptum, ut fiat Sacramentum, si contraheretur in fide Ecclesiæ suscepta per Baptismum.

Petes 7°. Utrùm Sacramentum Matrimonii possit claudicare, ita quòd sit in uno contrahentium & non in alio, ut si fidelis ex dispensatione Pontificis contraheret cum infideli, aut si fideles contrahentes intendant ambo conficere Sacramentum, unus autem non intendat recipere?

R. probabiliùs negativè: Quia Matrimonium, ut contractus, non potest esse in uno & non in alio, sed est necessariò in duobus: Ergo simillter Matrimonium, ut Sacramentum; sequitur enim ut tale naturam contractus: Undè quamvis duo contrahentes intendant conferre Sacramentum, si unus intendat non recipere, nec alter recipit, non obstante intentione recipiendi; quia non est subjectum capax: Non enim sunt plura Sacramenta, quorum unum sit in uno contrahente, & aliud in alio, sed est unum in duobus partialibus subjectis se habentibus per modum unius. Si dicas quod unus possit recipere gratiam, & non alter defectu dispositionis, ità est, sed in hoc casu uterque recipit Sacramentum, cujus effectui unus ponit obicem, non alter.

ARTICULUS VI.

Quis sit Minister Matrimonii?

Unanimis fuit antiquorum Theologorum sententia, si fortè excipias Guillelmum Parisiensem, contrahentes esse ipsos Ministros Matrimonii, non solùm in ratione contractus, sed & in ratione Sacramenti, donec Melchior Cano l. 8. de locis Theologicis cap. 5. in sol. ad 3. novam viam ingressus, docuit Sacerdotem esse Ministrum Sacramenti Matrimonii; verba, *Ego vos conjungo* esse formam; materiam, consensum mutuum contrahentium. Hunc non pauci nec ignobiles Theologi sunt secuti, Estius, Sylvius, & inter Recentiores Juenin, Tourneli & alii. Verùm cum Scholarum Principibus, Magistro sententiarum, Doctore Angelico, Doctore Subtili, cumque antiquiori & etiam nunc communiori sententia.

Dico: Minister Sacramenti Matrimonii sunt ipsi contrahentes.

Prob. 1°. Causa efficiens Sacramenti Matrimonii est illius Minister: Atqui contrahentes sunt causa efficiens Sacramenti Matrimonii: Ergo. Prob. Min. ex Concilio Florentino in Decreto pro instructione Armenorum, ubi dicitur: *Causa efficiens Matrimonii est mutuus consensus per verba de præsenti regulariter expressus*, seu contrahentes per hunc mutuum consensum: Ergo. Dixit autem Concilium *Per verba regulariter expressus*, quia potest exprimi consensus aliter quàm per verba, nempè per nutus ac signa.

Respondet Tournely quæ dicit Concilium de causa efficiente non spectare Matrimonium quatenùs est Sacramentum, sed quatenùs est contractus ex quo resultat vinculum indissolubile: „ Et ità „ esse, inquit, ostendit mutata loquendi ratio, „ qua uti solet Eugenius in aliis Sacramentis: „ Statim enim ac dixit v. g. primum omnium Sa„ cramentorum est Baptismus, addit *Hujus Sacra„ menti materia*, &c. At in præsenti casu mutat „ consuetam loquendi rationem & simpliciter ait: „ *Causa efficiens Matrimonii*, &c. ne scilicet rem „ figeret in scholis hinc & indè agitatam."

Sed contrà: Concilium in his verbis loqui de Matrimonio ut est Sacramentum constat 1°. quia loquitur de Matrimonio quod immediate antè dixerat esse *Septimum Sacramentum*, id enim exigit Sermonis series; nec verisimile est quòd proponens agere de Matrimonio ut Sacramento, statim ab instituto deflectat. 2°. Quia initio hujus capitis de Sacramentis dicit: „ Ecclesiasticorum Sacra-

„ mentorum veritatem pro ipsorum Armeno-„ rum .... faciliori doctrinâ, sub hac brevissima „ redigimus formula". De Sacramentis ergo quâ talibus Concilium intendit instruere Armenos, consequenter de Matrimonio ut Sacramento: Et velim ut quid indigebant instrui Armeni de causa efficienti Matrimonii in ratione contractus? Ignorabant fortè, quod neminem latet, esse consensum contrahentium? 3°. Nullum alium Ministrum designat Concilium, neque Sacerdotis meminit, cujus tamen præsentiam cum aliqua formula debuisset requirere, ne fortè ejus defectu, nullum esset Sacramentum, si vera sit adversariorum sententia.

Conjectura autem Tournely futilis est ac infundata, ideò enim Concilium dixit: *Causa efficiens Matrimonii*, & non *hujus Sacramenti*, ut in aliis Sacramentis, ne Tò *hujus Sacramenti* referretur ad conjunctionem Christi cum Ecclesia, de qua immediatè locutum fuerat: En ejus verba: „ Septimum est Sacramentum Matrimonii, quod „ est signum conjunctionis Christi & Eccle-„ siæ, secundùm Apostolum dicentem, *Sacra-„ mentum hoc magnum est, ego autem dico in Chri-„ sto & in Ecclesia*: Causa efficiens Matrimonii „ est, &c." Res in aperto est.

Prob. 2°. Concilium Trid. Sess. 24. cap. 1. de Reformat. Matrim. declarat quòd quamvis Ecclesia semper detestata sit atque prohibuerit Matrimonia clandestina, *Ea tamen sint rata & vera Matrimonia*; quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit, & anathemate damnat eos qui ea *vera ac rata* esse negant.

Respondet Tournely, Matrimonia clandestina fuisse vera & rata in ratione contractûs, non in ratione Sacramenti.

Sed contrà: Secundùm jura omne Matrimonium Christianorum ratum est Sacramentum; ità declarat Innocentius III. cap. *Quantò* de divortiis extrà. l. 4. tit. 19. „ Etsi, inquit, Matrimonium „ verum inter Infideles existat, non est tamen „ ratum: Inter fideles autem verum & ratum „ existit, quia Sacramentum fidei, quod semel est „ admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit „ conjugii Sacramentum". Vides Matrimonium inter infideles esse verum sed non ratum; quia defectu Baptismi non est Sacramentum: Inter fideles autem ratione Baptismi esse ratum quia est Sacramentum. Undè Fagnanus ad cap. *Quod nobis* de clandest. Desponsat. n. 51. & plures apud ipsum, docent Catholicos semper sensisse Matrimonium verum & ratum Christianorum, cum debita intentione contractum, esse Sacramentum, ità ut contrarium asserere, sit secundùm illos periculosum in fide.

Prob. 3°. Sacra Congregatio Concilii Trid. 2. Martii 1580. declaravit hæc verba: *Ego vos conjungo*, quæ juxtà Trid. Sess. 24. cap. 1. de Reformat. Mat. Parochus, viro & muliere interrogatis, debet dicere, non pertinere ad substantiam Matrimonii; „ Ideòque valere, etiamsi verba „ prolata sint tantùm à contrahentibus & non à „ Parocho, dummodò adsit præsentia Parochi „ quam absque verbis sufficere putavit". Palam est Congregationem loqui de Matrimonio ut Sacramento; tùm quia de hoc interrogabatur, tùm quia loquitur de Matrimonio ad sensum Tridentini quod interpretatur.

Respondet Tournely post Sylvium, hanc declarationem nullius esse ponderis nec illi fidem esse adhibendam; quia Urbanus VIII. decreto dato 2. Augusti 1631. edixit declarationibus Congregationis Concilii Tridentini „ tàm impressis & impri-„ mendis quàm manuscriptis nullam esse fidem in „ judicio & extrà adhibendam; sed tantum illis „ quæ authenticâ formâ, solito sigillo & sub-„ scriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti ac „ Secretarii ejusdem Congregationis pro tem-„ pore existentis, munitæ fuerint".

Sed contrà 1°. Fagnanus vir integerrimus qui circà tempora Urbani erat Secretarius Congregationis, & decretum Pontificis apprimè noverat, refert hanc declarationem ad cap. *Quod nobis* jàm citatum, eam autem verisimiliter non citasset, si authentica non fuisset. 2°. Dato non esse authenticam, Urbanus hujusmodi declarationibus denegat fidem juridicam tantùm, non historicam, ut latè probavi Dissert. 6. de scientia media a. 6. §. 8. tit. *De Paulo V.* object. 2. Non enim Papa potest efficere, id quod factum est, non fuisse factum.

Prob. 4°. Matrimonium contractum invalidè coram Parocho & testibus propter impedimentum occultum gravis metûs, si posteà accedat consensus spontaneus utriusque partis fit validum absque præsentia Parochi, juxtà responsum S. Congregationis & declarationem S. Pii V. apud Fagnanum ad cap. *Is qui fidem* de sponsalibus n. 14. Convalescere autem non solùm in ratione contractûs, sed etiam Sacramenti juxtà mentem summi Pontificis & S. Congregationis indubitatum videtur, cùm non sit credibile summum Pontificem & S. Congregationem voluisse tantùm docere quid esset necessarium ad validitatem contractûs civilis, & omisisse quod requiritur ad rationem Sacramenti conjugatis summè necessarii.

Similiter Matrimonium contractum per verba de præsenti coràm Parocho & testibus sub conditione de futuro, adimpletâ conditione convalescit absque præsentia Parochi ut declaravit S. Pius V. apud Fagnanum loco citato. Id autem fieri non posset si Parochus proferens hæc verba: *Ego vos conjungo* ut formam Sacramenti, esset Minister: Forma enim Sacramenti debet proferri dùm perficitur Sacramentum, ut patet in omnibus aliis Sacramentis.

Item dùm sacra Pœnitentiaria committit Confessario facultatem dispensandi super Matrimonio inito cum impedimento occulto affinitatis ex fornicatione, apponit hanc clausulam: Ut Commissarius cum taliter conjugatis de nullitate prioris consensûs certioratis dispenset, *ut Matrimonium secretò inter se contrahere valeant*. Non est autem verisimile, ut jàm dixi, sacram Pœnitentiariam esse sollicitam de procuranda validitate contractûs civilis, & non curare sanctitatem Matrimonii eorum qui ad eam pro dispensatione recurrunt.

Prob. 5°. Christus instituendo Sacramentum Matrimonii, nihil aliud fecit quàm elevare inter Christianos contractum matrimonialem validum, ut in usu erat, ad dignitatem Sacramenti; si quid aliud, probent Adversarii, si possunt, ex Scriptura vel Traditione: Ergo iidem sunt Ministri Sacramenti qui & contractûs, & qui anteà faciebant contractum tantùm, jàm faciunt Sacramentum: Subsumo: Atqui Ministri contractûs, secundùm omnes, sunt contrahentes: Ergo & Sacramenti.

Quantùm ad D. Th. expressa est ejus sententia in 4. d. 26. q. 2. a. 1. ad 1. refertur in Supp. q. 42. a. 1. ad 1. „ Verba, inquit, quibus consensus „ matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sa-„ cramenti, non autem benedictio Sacerdotis, „ quæ est quoddam sacramentale." Item in 4. d. 28. q. unicâ a. 3. o. Supp. q. 45. a. 5. o. ubi quærit utrùm consensus in occulto per verba de præsenti faciat Matrimonium? Dicit: „ Consensus „ expressus per verba de præsenti inter personas „ legitimas ad contrahendum, Matrimonium fa-„ cit; quia hæc duo sunt de essentia Sacramenti; „ alia autem omnia sunt de solemnitate Sacra-„ menti, quia ad hoc adhibentur ut Matrimo-„ nium convenientiùs fiat: Undè si omittantur, „ verum est Matrimonium quamvis peccent sic „ contrahentes, nisi per aliquam legitimam cau-„ sam excusentur." Et cùm ibidem secundo loco sibi objecisset: „ Sacramentum Pœnitentiæ non „ perficitur nisi mediantibus Ecclesiæ Ministris: „ Ergo nec Matrimonium perfici potest in occul-„ to absque Sacerdotali benedictione." Respondet.

det sic: „ Ad secundum, dicendum quòd actus „ noster in Pœnitentia, quamvis sit de essentia „ Sacramenti, non tamen est sufficiens ad inducendum proximum effectum Sacramenti, scilicet absolutionem à peccatis, & ideò oportet „ quòd ad perfectionem Sacramenti interveniat „ actus Sacerdotis: Sed in Matrimonio actus nostri sunt causa sufficiens ad inducendum proximum effectum, qui est obligatio; quia quicumque est sui juris, potest se alteri obligare. „ Et ideò Sacerdotis benedictio non requiritur „ in Matrimonio quasi de essentia Sacramenti". Hæc testimonia sole clariora obscurare nititur Sylvius, sed irrito conatu, ut patebit ex solutionibus objectionum.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Concilium Trid. sess. 24. cap. 1. de Reformat. Matrim. præcipit ut Parochus intellecto contrahentium consensu dicat: *Ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris*, &c. Ista autem verba vera sunt: Ergo Parochus verè illos conjungit in Matrimonium; non quatenùs est contractus, quia sic jàm sunt conjuncti per mutuum consensum: Ergo in ratione Sacramenti. Ità Sylvius.

R. D. Conseq. Ergo Parochus verè illos conjungit absolutè & coràm Deo, N. In facie Ecclesiæ, quatenùs efficit ut habeantur in jure pro legitimè conjunctis, C. Vel ut alii dicunt, conjungit approbativè, quatenùs approbat & declarat legitimam eorum conjunctionem. Si dicas, hoc non esse propriè conjungere, sed declarare conjunctionem, D. Ut antè: Non est propriè conjungere coràm Deo, C. in facie Ecclesiæ, N. Sic dùm quis secretò absolutus ab Excommunicatione, posteà absolvitur iterùm publicè à Judice per hæc verba: *Absolvo te à vinculo Excommunicationis*, sensus est; te absolvo in facie Ecclesiæ, approbo, declaro legitimam esse tuam absolutionem. Ità similiter in nostro casu.

Porrò hunc & non alium esse Concilii sensum, nec usquam intendisse hæc verba esse formam essentialem Sacramenti, & Sacerdotem ea proferentem esse Ministrum, manifestè constat ex eo quòd non jubeat absolutè Parochum uti his verbis, sed his *vel aliis juxtà receptum uniuscujusque Provinciæ ritum:* Si autem hæc verba habuisset pro forma essentiali, ea non reliquisset arbitratui Provinciarum, sed illis determinatè uti jussisset. 1°. Quia quamvis in formis accidentalibus sit cuique Provinciæ suus ritus, id tamen nunquam passa est nec patitur Ecclesia in formis essentialibus, etiam quoad verba æquivalentia, patet ex Concilio Florent. quod eandem materiam & formam Sacramentorum etiam quoad verba determinata præscribit omnibus Provinciis saltem pro Ecclesia Latina; & meritò cùm in tanta varietate facilè posset subrepere mutatio substantialis, eaque tàm multiplex varietas dedeceat dignitatem Sacramentorum & fundamenta Religionis Christianæ: Undè communiter docent Theologi eum peccare qui verba formarum in Sacramentis determinata & recepta ab Ecclesia, mutat in alia etsi æquivalentia; ut si v. g. pro *baptiso*, dicat, *abluo*. 2°. Quia sciebant Patres Tridentini in omnibus ferè Ecclesiæ Provinciis hæc verba: *Ego vos conjungo*, non haberi pro forma essentiali: *Sic enim omnes ferè sentiebant*, inquit Cardinalis Pallavicinus l. 20. c. 4. n. 1. Item noverant in aliquibus adhiberi quædam verba omninò diversa etiam quoad sensum: Sic forma Ecclesiæ Constantiensis in suo Rituali est hæc: *Matrimonium per vos contractum secundùm ordinem Matris Ecclesiæ, ego auctoritate quâ hac in parte fungor, ratifico, confirmo & benedico in nomine Patris*, &c. Dominicus Soto qui Concilio interfuit in 4. refert in quibusdam Hispaniæ Provinciis hanc adhiberi formulam: *Ego vos sponso & Sacramentum confirmo.* In aliis istam: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Approbat ergo Concilium has & similes formulas, & tamen non conjungunt, sed conjunctionem supponunt, declarant ac ratificant, seu ut dixi, conjungunt in facie Ecclesiæ tantùm.

Adde quòd Concilium Matrimonia clandestina pronuntiat vera & rata; Matrimonium autem ratum, est secundum jura Sacramentum, ut patet ex secunda probatione. Item S. Pius V. & Congregatio Cardinalium Concilii Trident. Interpretum declararunt hæc verba: *Ego conjungo vos*, non pertinere ad substantiam Matrimonii; ut patet ex tertia & quarta probatione.

Instat 1°. Sylvius: Sacerdos dicendo, absolvo te, in omni proprietate absolvit: Ergo dicendo, *conjungo vos*, in omni proprietate conjungit.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd ex definitionibus Ecclesiæ habeamus hæc verba. *Absolvo te* esse formam essentialem Sacramenti Pœnitentiæ, non supponere anteriorem absolutionem, & Sacerdotem hæc proferre judicialiter tanquam Sacramenti Ministrum, ex quibus sequitur quòd Sacerdos verè absolvat in foro Dei & non solum in facie Ecclesiæ, nec tantum declaret aut confirmet absolutionem: At nihil simile habemus ex definitionibus Ecclesiæ pro his verbis: *Conjungo vos*, quin potius suadent contrarium quæ huc usque diximus, & communior Doctorum sensus.

Instat 2°. laudatus Sylvius: Multa Ritualia & Concilia Provincialia post Tridentinum declarant Sacerdotem esse Ministrum hujus Sacramenti, ut Rituale Atrebatense, Iprense, Mechliniense, Synodus Cameracensis, Coloniensis, præsertim in Enchyridio, &c. Ergo.

R. Sacerdotem esse & dici Ministrum Sacramenti Matrimonii; quia est Minister sacrorum Rituum quibus Matrimonium juxtà Ecclesiæ leges celebratur: Sic enim reverà suum ministerium exhibet Sacramento, licet illud non conficiat: Undè in Concilio Viennensi Clementinâ *Religiosis* l. 5. tit. 7. celebrantes Matrimonium, non dicuntur *conficientes*, sed *solemnisantes*, id est Ministri solemnitatis.

Obj. 2°. cum eodem Sylvio ex Patribus. Patres Concilii Carthaginensis IV. Can. 13. Et antè illos Evaristus Epist. 1. dicunt sponsum & sponsam à Sacerdote esse benedicendos. Ambros. Epist. 70. nunc 19. ait: *Ipsum conjugium Sacerdotali benedictione sanctificari oportet.* Tertull. lib. 1. ad uxorem cap. 9. Innocentius I. Epistolâ 1. ad Victricium, Siricius Epist. 1. ad Himerium & alii, hujus benedictionis meminerunt: Ergo.

R. N. Conseq. Benedictio Sponsorum requiritur equidem, non ut essentialis, & de necessitate Sacramenti, sed ut cæremonialis, & de necessitate præcepti, quia Matrimonia clandestina semper prohibuit Ecclesia. Proferant adversarii, si possunt, aliquem textum in jure vel Patribus, in quo dicatur conjunctionem Matrimonii per hæc verba *Vos conjugo*, aut æquivalentia, esse benedictionem nuptiarum: Quousque id præstiterint, incassum congerunt testimonia Patrum requirentium benedictionem, cùm hæc sola, quam dixi, sit secundùm ipsos adversarios benedictio essentialis, cæteræ accidentales.

Inst. 1°. Ambrosius citatus dicit hâc benedictione sanctificari Matrimonium: Evaristus item citatus declarat aliter contracta conjugia esse adulteria & fornicationes: Concilium Carthag. ibidem vult quòd sponsi „ cùm acceperint benedictionem, eâdem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant". Quod non præscriberet, si esset tantùm benedictio cæremonialis: Siricius vocat sacrilegium hujus benedictionis violationem: Ergo.

R. 1°. & insto in dictis: Hæ benedictiones erantne per hæc verba, *Ego vos conjungo*, dicant, si audeant adversarii: Et tamen sola quæ fit per hæc verba est essentialis secundùm ipsos. Deindè ad singula.

R. 2°.

R. 2°. Ad primum, nihil indè sequi: Scriptum est enim; *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc.* Quid ergo vetat quòd conjugium ex institutione Christi sanctum, adhuc sanctificetur per benedictionem Ecclesiæ?

Ad secundum Evaristus vocat Matrimonia sinè benedictione Ecclesiæ, adulteria & fornicationes, non quòd non sint valida, sed quia non habent omnem honestatem sibi debitam. Hunc sensum necessario admittere debent ipsi objicientes. 1°. Quia ipsi concedunt hæc Matrimonia fuisse valida in ratione contractus, consequenter non esse adulteria & fornicationes. 2°. Quia Evaristus eodem modo loquitur de Matrimoniis contractis sinè dote, & sinè consensu Parentum aut Tutorum, quæ tamen constat non esse adulteria & fornicationes. 3°. Quia in fine addit: *Nisi voluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima:* His ergo solis censet confici conjugia.

Ad tertium, quamvis benedictio nuptialis non sit Sacramentum, est tamen aliquid sacramentale, ut ait D. Th. & habet Sacramentum adjunctum, in cujus ideo reverentiam non minùs decet abstinere eadem nocte ab actu conjugali, quàm decebat olim secundùm legem vel consuetudinem ab eo abstinere diebus Dominicis & Festis.

Ad quartum, eadem ratione, scilicet quod benedictio nuptialis sit quid sacramentale, ejus violatio merito dicitur sacrilegium, non enim violatio Sacramenti tantùm, sed & accessorii ad Sacramentum violatio, est sacrilegium.

Inst. 2°. Alexander III. cap. *Cùm in Ecclesiæ* 9. de simonia, dicit quod sit „ horribile pro sepulturis & exequiis mortuorum & benedictionibus „ nubentium, seu aliis Sacramentis aliquid re„ quiri. " Quibus verbis jungit benedictionem nuptialem aliis Sacramentis. Et Martinus V. in fine Concilii Constantiensis jubet suspectos de hæresi, interrogari; „ An credant quod Christianus „ contemnens susceptionem Sacramentorum Con„ firmationis vel Extremæ Unctionis, vel solem„ nisationis Matrimonii, peccet mortaliter? " Ubi solemnisationem Matrimonii vocat Sacramentum: Ergo.

R. ad primum, Alexander jungit benedictionem nuptialem aliis Sacramentis, non quia est Sacramentum, sed quia Sacramentum involvit, est enim benedictio Sacramenti: Quatenùs nubentes benedicuntur, dùm in facie Ecclesiæ efficiunt Sacramentum, non est tamen forma essentialis Sacramenti, nec Sacerdos qui benedicit est Minister, neque hoc dixit Alexander.

Ad secundum, Martinus sumit solemnisationem Matrimonii, non in abstracto, sed in concreto pro ipso Matrimonio solemni, seu contracto in facie Ecclesiæ, cujus contrahentes sunt Ministri, non Parochus, qui est tantùm Minister solemnitatis.

Insuper ad utrumque: Ex dictis, ista benedictio vel solemnisatio non fiebat per hæc verba: *Ego vos conjungo*: Quis enim id adversariis revelavit? Et tamen hæc sola est secundùm ipsos forma essentialis.

Inst. 3°. Si benedictio nuptialis non sit essentialis Matrimonio, ruit præcipuum fundamentum quo probamus ex traditione contrà HæreticosMatrimonium esse Sacramentum: Ergo. Prob. Ant. Non alio argumento meliùs probamus contrà Novatores Matrimonium esse Sacramentum, quàm ex benedictione illa sacra apud SS. Patres toties commendata: Ergo. Ità Tournely.

R. N. Ant. Ad probat. N. Ant. Nequaquam enim indè probavimus Matrimonium esse Sacramentum, sed ex eo quòd SS. Patres formalibus terminis asserant esse Sacramentum: Vide Art. 3. Prob. 2. ex traditione. Neque tamen negamus ex benedictione sacra posse aliqualiter probari Matrimonium esse Sacramentum, quia hoc ipso quo celebratur in loco sacro, cum benedictione sacra à Ministris sacris impertita, infertur legitimè non esse contractum merè civilem, sed Sacramentum.

Obj. 3°. Juxta Concilium Florentinum in decreto unionis, Sacramenta novæ Legis tribus perficiuntur, rebus tanquam materiâ, verbis tanquam formâ, & intentione Ministri: Atqui si contrahentes sint Ministri, erit Sacramentum sinè verbis, & sinè intentione Ministri: Sinè verbis, quia contrahentes possunt nutibus contrahere, sinè intentione Ministri; quia, cùm ut plurimum contrahentes ignorent se esse Ministros, non intendunt conficere Sacramentum: Ergo.

R. ad primam partem Min. D. Erit Sacramentum sinè verbis formalibus, C. Sinè verbis æquivalentibus, N. Cum enim Matrimonium sit contractus, & contractus possit iniri nutibus, hi nutus æquivalent verbis, quatenus non secus ac verba significant interiorem consensum; & nihil aliud requirere Concilium constat ex eo quòd agens de Matrimonio dicat, quòd causa efficiens Sacramenti Matrimonii, sit *Mutuus consensus per verba de præsenti regulariter expressus.* Dixit, *regulariter*, quia aliquandò exprimitur per nutus qui verbis æquivalent.

Ad secundam partem Min. Illam N. Quamvis enim contrahentes ignorent se esse Ministros, sufficit quòd intendant facere, quod alii faciunt, & quod intendit Ecclesia, ut faciant.

Inst. Si quis tentaret aliquod aliud Sacramentum conficere per nutus & signa, nihil efficeret: Ergo similiter in Matrimonio.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd alia Sacramenta non fundentur in contractu sicut Matrimonium, ex quo fit quòd sicut ad contractum sufficiunt nutus qui æquivaleant verbis, ità ad Sacramentum Matrimonii.

Obj. 4°. Ministri aliorum Sacramentorum sunt Sacerdotes: Ergo & Matrimonii.

R. 1°. N. Ant. universaliter sumptum; instantia est in Baptismo, cujus Minister potest esse Laïcus. 2°. Dato Ant. N. Conseq. Disparitas est proximè data, quòd alia Sacramenta non fundentur in contractu, Matrimonium autem nihil sit aliud quàm contractus elevatus ad esse Sacramenti: Undè causa efficiens contractum efficit simul Sacramentum. Disparitatem amplificat Auctor, ut vidimus in probationibus. *Supp. q. 45. a. 5. ad 5.*

Inst. 1°. In aliis Sacramentis non est idem conficiens & suscipiens Sacramentum: Ergo nec in Matrimonio.

R. N. Conseq. Eadem est semper disparitatis ratio. Sacramentum Matrimonii id habet speciale quòd sit contractus elevatus ad esse Sacramenti: Undè sicut contrahentes sunt Ministri, & subjecta contractûs, ità & Sacramenti: Neque id mirum videri debet, quòd in duobus sit unum Sacramentum, quia in duobus est unus contractus, quod non contingit in aliis Sacramentis.

Inst. 2°. Vel quilibet contrahens sibi, vel unus alteri vicissim Sacramentum administrat: Primum dici non potest, quia nullus sibi ministrat Sacramentum quod in actione consistit: Secundum difficilè concipitur in nostra sententia; vix enim exponi potest an priùs vir mulieri, an viro mulier Sacramentum conferat, an simul & eodem instanti sibi invicem. Ità Tournely.

R. eodem modo contrahentes sibi invicem conferre Sacramentum quo contractum conficiunt; & quia contractum simul conficiunt per mutuam traditionem & acceptationem, ità simul sibi conferunt Sacramentum, nec refert quòd unus priùs loquatur, moraliter enim durat ejus consensus datus, donec alter accedat, quo accedente completur contractus & Sacramentum.

Inst. 3°. Minister cujusvis Sacramenti illud confert vice & in persona Christi juxtà illud; *Hic est qui baptisat*: Atqui dùm contrahentes dicunt *accipio te in meum* vel *meam*, non loquuntur vice & in persona Christi; non enim Christus principaliter accipit in suam, aut uxorem ducit: Ergo.

R. D. Min. Dùm contrahentes dicunt; accipio te, &c. non loquuntur vice & in persona Chri-

Christi, quatenùs ineunt contractum civilem, seu se jungunt in ordine ad carnale commercium, C. Quatenùs faciunt Sacramentum seu se jungunt per gratiam sacramentalem, N. Sic enim Christus est principalis Minister & accipit sponsum in suum & sponsam in suam, sicut accipit in suos, omnes quibus confert gratiam.

Inst. 4°. Antè Tridentinum & in locis in quibus non est receptum, copula supplebat & supplet vices horum verborum, *Accipio te*, &c. Atqui copula non fiebat, nec fit vice & in persona Christi: Ergo.

R. D. Maj. Copula præcisè supplebat vices verborum *Accipio te*, &c. N. Copula cum manifestatione consensûs mutui in ordine ad contractum matrimonialem, C. Causa itaque efficiens Sacramentum Matrimonii est consensus mutuus signo externo expressus, sit autem hoc vel illud signum, materialiter & accidentaliter se habet: Cùm ergo copula, etiam post sponsalia possit haberi animo fornicario vel conjugali, non ipsa, sed consensus mutuus maritalis exteriùs expressus, fit vice & in persona Christi.

Obj. 5°. S. Th. in 4. D. 1. q. 1. a. 3. ad 5. hæc habet: „ Matrimonium secundum quòd est „ in officium naturæ, & Pœnitentia secundùm „ quòd est virtus, non habet aliquam formam verborum, sed secundùm quòd utrumque est Sacramentum in dispensatione Ministrorum existens, utrumque habet aliqua verba, sicut in „ Matrimonio sunt verba exprimentia consensum „ & iterùm benedictiones ab Ecclesia institutæ." Item D. 17. q. 3. a. 3. q. 1. Supp. q. 8. a. 1. „ Solus, inquit, est ille Minister Sacramentorum „ in quibus gratia datur, qui habet ministerium „ super Corpus Christi verum quod solius Sacerdotis est." Item d. 18. q. 2. a. 2. q. 2. o. Supp. q. 22. a. 2. & l. 4. cont. Gent. cap. 78. dicit Matrimonium esse Sacramentum Ecclesiæ, quia per Ministros Ecclesiæ dispensatur: „ Undè, inquit, „ & quædam benedictio nubentibus per Ministros „ Ecclesiæ adhibetur." Ex his infert doctiss. Sylvius quòd si S. Doctor Summam absolvisset, agniturus fuisset Sacerdotem pro Ministro Matrimonii.

R. Quòd cum omnia ferè quæ objiciuntur scripserit S. Thomas, antequam scriberet quæ pro conclusione nostra retulimus, & his prioribus non obstantibus, decretoriè afferat conclusionem nostram in sequentibus; ex priùs dictis infundatè conjicit Sylvius quòd si Summam absolvisset, agnovisset Sacerdotem pro Ministro Matrimonii; sicut enim prius dicta in Commentariis in 4. non obstiterunt quominus in sequentibus asseruerit conclusionem, ità non obstarent si eadem dixisset in Summa. Et hoc maximè quia hæc facilè conciliantur, si priora intelligantur non de Ministro & forma Sacramenti quoad substantiam, sed de Ministro & forma solemnitatis, ut ipse se explicat primo loco in Objectione posito, „ Sicut in Matrimonio, inquit, „ verba exprimentia consensum, & iterùm benedictiones ab Ecclesia institutæ:" Ubi aperte affert pro forma essentiali verba exprimentia consensum, & benedictionem Sacerdotis pro cæremonia seu forma accidentali, quippè quæ non fit à Christo, sed *ab Ecclesia instituta*. Adde quòd si ità non intelligas, cogeris admittere S. Doctorem in posterioribus operibus, quæ citavimus pro conclusione nostra, vel mutasse sententiam in favorem nostrum, vel sibi contradicere; idemque foret dicendum, si similia haberet in summa.

Nec alio sensu accipiendus est textus ex lib. 4. contrà Gentes; non enim dixit S. Th. Matrimonium esse Sacramentum, quia *per Ministros Ecclesiæ dispensatur*; quasi existimasset Sacerdotem hujus Sacramenti Ministrum essentialem, sed quia ex eo quòd adhibeatur Minister Ecclesiæ, dignoscitur, tanquam ex signo quòd Matrimonium sit Sacramentum, & non contractus merè civilis. Ità Ferrariensis in hunc locum.

Quantùm ad alia quædam argumenta quæ opponi possunt, consule art. sequentem.

ARTICULUS VII.

De Materia & forma Sacramenti Matrimonii.

Qui tenent Sacerdotem esse Ministrum Sacramenti Matrimonii, dicunt contrahentes esse materiam remotam seu circà quam, actus sensibiles contrahentium, materiam proximam & ex qua; hæc verba Sacerdotis, *Ego vos conjungo*, formam. At aliter qui contrahentes pro Ministris agnoscunt: Undè

Dico 1°. Materia remota & circà quam Sacramenti Matrimonii, sunt contrahentium corpora, seu ut alii volunt, quod perinde est, dominium mutuum in corpora in ordine ad usum conjugalem.

Patet, quia Matrimonium tàm in ratione contractus quàm in ratione Sacramenti, versatur circà corpora contrahentium, seu circà mutuum eorum dominium, sicut venditio agri versatur circà agrum & ejus dominium. Dixi *in ordine ad usum conjugalem*, per quod distinguitur ab aliis contractibus in quibus res conceditur ad omnem usum lege permissum.

Dico 2°. Materia proxima & ex qua Sacramenti Matrimonii, sunt verba contrahentium, prout exprimunt traditionem mutuam corporum: Forma, eadem verba prout exprimunt acceptationem traditionis: Eadem enim verba, scilicet *accipio te in meam*, & *accipio te in meum*, sic significant acceptationem ab una parte, ut etiam significent traditionem proprii corporis seu ejus dominii: sinè enim hac mutua traditione & acceptatione, non subsisteret Matrimonium, & ideò eadem verba secundùm diversas considerationes sunt materia & forma.

Prob. Sacramentum Matrimonii nihil est aliud quàm contractus civilis elevatus ad esse Sacramenti, nullâ mutatione factâ circà materiam & formam: Ergo ea est materia & forma Sacramenti quæ contractus, Subsumo: Atqui in contractibus civilibus consequenter in Matrimoniali, traditio rei seu consensus in traditionem exteriùs expressus est materia, acceptatio seu consensus in acceptationem exteriùs expressus est forma: Ergo. Prob. Subsumptum: Illud habet rationem materiæ quod est determinabile, habet autem rationem formæ quod est determinativum, ut dixi de Sacramentis in communi: Atqui in omni contractu civili traditio est determinabilis, completurque in ratione perfecti contractus per acceptationem quæ se habet ut determinativum: Ergo.

Neque obstat quòd acceptatio aliquando videatur præcedere traditionem, ut in eo qui cupit habere, antequam alter velit dare; ista enim cupiditas debet potiùs dici voluntas accipiendi quàm acceptatio, quippè quæ est correlativa ad traditionem: Nec censetur perfectus contractus, nisi re donatâ, donatarius perseveret in priori acceptatione, aut eam ratihabeat.

Dices insuper: Consensus est causa efficiens Sacramenti: Ergo non est neque materia, neque forma.

R. D. Conseq. Non est neque materia neque forma, sub eadem ratione, C. Sub diversa ratione, N. Quatenùs causat vinculum est causa efficiens, quatenùs determinat traditionem compartis est forma; quatenùs verò ut traditio determinatur ab acceptatione compartis est materia.

Inst. In aliis Sacramentis materia distinguitur realiter à forma, & Minister efficiens à materia remota: Undè Concilium Florent. in decreto unionis dicit Sacramentum perfici tribus, ut realiter distinctis, materiâ, forma & intentione Ministri: Ergo & in Matrimonio. Subsumo: Atqui in nostra sententia idem consensus est materia & forma, & Minister efficiens est materia remota: Ergo.

R. N. Conseq. Quia id est speciale Matrimonio quòd sit contractus; in contractu autem non est di-

distinctio realis inter materiam & formam, sed idem consensus sub diverso respectu est materia & forma. Item potest idem esse causa efficiens & materia remota contractûs, ut patet in eo qui se vendit in Servum. Quamvis autem Florentinum dixerit Sacramenta perfici materiâ, formâ & intentione Ministri, non tamen dixit hæc tria in omnibus Sacramentis debere distingui realiter.

DISSERTATIO II.

De Sponsalibus.

D. Th. Supp. Q. 43.

Postquam Auctor essentiam matrimonii tàm in ratione contractûs quàm Sacramenti expendit, agit de sponsalibus quæ sunt dispositiones ad Matrimonium, & quædam ejus inchoatio, undè sit

ARTICULUS I.

Quid sint Sponsalia?

Sponsalia sic dicta à *spondendo* sumuntur aliquando latè & impropriè pro muneribus sponsalitiis, quæ dicuntur jocalia 1. Reg. 18. vel etiam pro ipso Matrimonio rato non consummato, quo sensu Math. 1. B. V. dicitur *desponsata Joseph*, quia * sicut qui init sponsalia propriè dicta spondet Matrimonium, ità qui init Matrimonium spondet ordinariè actum Matrimonii. Itaque

*Supp. q. 43. a. 1. ad 6.

Dico: Sponsalia propriè sumpta, sunt & definiuntur à jure, à D. Th. & communiter: *Futurarum nuptiarum mutua promissio, aliquo signo sensibili expressa.* ibid. o.

Explicatur: Dicitur, *futurarum nuptiarum*, per quod distinguitur à Matrimonio quod contrahitur per verba de præsenti, ut *accipio te in meam*, sponsalia verò per verba de futuro, ut *accipiam te*, &c.

Dicitur, *Promissio:* Quia simplex desiderium aut propositum etiam exteriùs expressum non sufficit.

Dicitur *mutua Promissio*: Quia cùm sponsalia sint Matrimonium inchoatum, ejus naturam sapiunt: Matrimonium autem non potest esse sinè mutua & reciproca obligatione; undè sicut Maritus non est sinè uxore, sic non est sponsus sinè sponsa: Et ideò in jure l. 1. ff. de sponsalibus, promissio sponsalium dicitur *Repromissio*.

Itaque si una pars tantùm promitteret & altera præcisè acceptaret, non repromittendo, non forent sponsalia, nec induceretur impedimentum publicæ honestatis: Teneretur tamen promittens præstare promissum, non vi sponsalium, sed vi promissionis simplicis: Quamvis enim Matrimonium fieri non possit absque reciproca obligatione, potest tamen quis promittere & se obligare ad contrahendum Matrimonium, si & quando alter voluerit contrahere: Sicut v. g. licèt non possit esse venditio sinè emptione, potest tamen aliquis promittere & se obligare ad vendendum, putà domum, si & quando alter voluerit emere, absque eo quòd iste incurrat obligationem emendi. Aliud ergo est contrahere de facto Matrimonium, aliud se obligare ad contrahendum; aliud acceptare fidem alterius, aliud illi suam obligare: Per quod evertitur fundamentum oppositæ sententiæ quam tenent Vasques, Puntius & quidam alii. Supponi tamen debet quòd promittens intendat verè promittere & se obligare, etiamsi alter non repromittat; quod fateor rarum esse, nisi fortè id quandoque fiat ad significandam gratitudinem pro accepto beneficio.

Dicitur *signo sensibili manifestata*; quia homines non communicant inter se, nisi per signa sensibilia. Vide Differt. 2. de Contract. a. 1.

Insuper sponsalia debent habere alias conditiones communes omnibus promissionibus & contractibus: Undè debent esse vera promissio, hoc est cum animo promittendi & se obligandi, aliàs non esset promissio, non tamen cum animo præstandi promissum, licèt in hoc casu teneretur reparare injuriam alteri factam, aut ejus damnum si quod patiatur. Vide loco citato.

Item debet esse promissio libera, non solùm libertate physica, sed etiam morali, ita ut non fiat ex gravi metu injustè incusso, hujusmodi enim sponsalia etiamsi jurata, irritantur cap. *Ex litteris* de desponsat. impub. Extrà l. 4. tit. 2. Quia juramentum quod sinè peccato impleri non potest, non obligat; Contractus autem qui propter bonum commune irritantur, qualis est contractus sponsalium ex gravi metu initus, non possunt impleri sinè peccato, quia quod est contrà bonum commune, peccatum est. Vide Differt. 1. de Contractibus art. 6. Sponsalia verò inita ex levi metu, injustè incusso, non sunt ipso facto irrita, sed irritanda tantùm ad nutum metum passi. Hæc est autem differentia inter sponsalia irrita & irritanda, quòd prima non inducant impedimentum publicæ honestatis, secunda verò inducant.

Tandem debet promissio esse acceptata; id enim jure positivo & naturali requiritur ad omnem promissionem validam. Vide Differt. 2. de Contract. art. 1. Utrùm verò debeat esse expressa acceptatio, an sufficiat silentium promissarii? R. sufficere in ratione simplicis acceptationis, non in ratione repromissionis, ita ut promissio valeat in ratione simplicis promissionis non in ratione sponsalium; quia in rebus in quibus commodum & nihil incommodi sequitur, valet hæc Regula 46. juris: *Qui tacet, consentire videtur*: Secùs ubi incommodum sequitur, quod accideret, si ex silentio sequeretur repromissio. Excipitur tamen si Parentes acceptent sponsalia pro filiis præsentibus & non contradicentibus; ità expressè statuitur in jure cap. unico de desponsat. impub. in 6. l. 4. tit. 2.

Petes 1°. Utrùm sponsalia clandestina post Tridentinum sint valida?

R. affirmativè: Quia nec in Concilio Trid. nec alibi datur ulla Lex positiva Civilis aut Ecclesiastica irritans sponsalia clandestina: Ergo cùm jure naturæ sint valida, non est undè fiant nulla.

Dices ex lege *Oratio* ff. de sponsalibus: „ Prohibito Matrimonio censetur prohibitum id omne per quod ad illud pervenitur: „ Atqui Matrimonium clandestinum est prohibitum & irritum: Ergo & sponsalia clandestina.

R. verum esse illud allatum axioma, quando Matrimonium absolutè & omnibus modis prohibetur, tunc enim sponsalia forent promissio rei illicitæ & ideò nulla: At verò Matrimonium à Tridentino non prohibetur absolutè, sed tantùm ne clandestinè fiat: Undè cùm nulla sit connexio inter sponsalia clandestina & Matrimonium clandestinum, possunt enim sponsalia clandestinè contrahi & Matrimonium publicè celebrari: ex irritatione Matrimonii clandestini, non sequitur ullo modo irritatio sponsalium clandestinorum. Adde quòd ratio cur prohibitum sit & irritatum Matrimonium clandestinum, scilicet ad adulteria vitanda, non militet pro sponsalibus.

An autem sint etiam licita? R. quòd jure communi sint licita & in usu in pluribus Diœcesibus, ut in nostra Leodiensi; In quibusdam tamen aliis Diœcesibus prohibentur. An sub gravi peccato? Affirmativè respondet Natalis Alexander & cum ipso Henricus à S. Ignatio: Sed ut nobis videtur parùm durè, cùm vix unquam fiant publicè, nisi anteà contracta fuerint privatim inter Amasium & Amasiam; de quo tamen non solent reprehendi.

Verùm quia in locis in quibus viget mos contrahendi sponsalia publicè, multi ignorant clandestina esse valida, & indè contrahi impedimentum publicæ honestatis, de hoc contrahentes monendi sunt à Pastoribus, si subsit periculum quòd promi-

promiserint Matrimonium sorori suæ sponsæ, aut alteri in primo gradu consanguineæ.

Petes 2°. Utrùm Matrimonium clandestinum, aut quodvis aliud jure sivè naturali sivè positivo nullum, habeat saltem vim sponsalium?

R. negativè: Contractus enim invalidus nullam inducit obligationem, nec consensus in unum ex natura rei est consensus in alterum, suntque qui velint de facto contrahere & tamen qui nollent promittere Matrimonium in futurum, sicut sunt qui hìc & nunc volunt dare & tamen nolunt se obligare ad dandum in posterum. Insuper refertur declaratio S. Congregationis Cardinalium his verbis: „Matrimonium contractum coràm testi-„ bus, sed sinè Parocho, vel alio Sacerdote de „ ejus licentia post Concilium Tridentinum, non „ solùm est nullum, sed nec vim habet sponsalium, „ adeò ut sic contrahentes ad denuò contrahen-„ dum compelli non possint". Item altera similis declaratio ejusdem Congregationis data fuit Episcopo Patavino. Hæc leguntur in editione Concilii Trid. Antuerpiæ 1633. ad Sess. 24. cap. 1. de Reformatione Matrimonii paginâ mihi 353.

Excipitur Matrimonium inter impuberes contractum propter specialem dispositionem juris cap. finali de desponsat. impub. Extrà l. 4. tit. 2. & cap. unico eodem tit. in 6. modò tamen non sit clandestinum, ut habetur in dictis declarationibus Concilii Trid. ad cap. 2. ejusdem Sess. 24. pag. 373. Ubi de Matrimonio inter impuberes contracto dicitur: „Quòd si malitia ætatis defectum non sup-„ plevit, hujusmodi Matrimonium, si, modò for-„ mâ servatâ Concilii, contractum fuit, resolvi „ in sponsalia de futuro, ex quibus etiam oritur „ vinculum publicæ honestatis justitiæ". Ergo si non servata fuit forma Concilii, non resolvitur in sponsalia.

Petes 3°. Utrùm dùm vir dicit puellæ, nullam aliam ducam nisi te, vel è contrà puella viro, sint sponsalia?

R. negativè: Quia sensus hujus propositionis est disjunctivus, scilicet, vel nullam ducam, vel si aliquam, te ducam: Undè non obligatur ad ducendum, sed tantùm casu quo velit nubere, quod ipsi liberum est.

Petes 4°. An necessariò sint præmittenda sponsalia Matrimonio?

R. negativè, re spectatâ secundùm se; quia potest fieri mutua traditio corporum absque eo quòd præcesserit promissio tradenti, sicut quis potest vendere domum, etsi anteà non promiserit vendere. Unusquisque tamen debet sistere moribus suæ Diœceseos.

Petes 5°. Quibus de causis præmittuntur sponsalia Matrimonio?

R. 1°. Ut Matrimonium tot oneribus & difficultatibus implicatum, cum majori deliberatione & dispositione celebretur. 2°. Ut hoc tempore intermedio possit deprehendi, an nihil obstet Matrimonio. 3°. Ut dicit Aug. l. 8. Confess. cap. 3. *Ne vilem habeat maritus datam, quam non suspiraverit dilatam.*

ARTICULUS II.

Quot modis contrahuntur sponsalia?

Ubi

De sponsalibus conditionatis.

Mic 4.43. a. 1. o. Dico: Sponsalia duobus modis contrahuntur, absolutè & conditionatè. Absolutè quatuor modis. 1°. Nudâ promissione; ut cùm dicitur, accipiam te in meam & è converso. 2°. Datis arrhis sponsalitiis, ut pecuniâ vel aliquo hujusmodi. 3°. Annuli subarrhatione. 4°. Interveniente juramento. Conditionatè autem contrahuntur dupliciter; scilicet sub conditione honesta vel inhonesta. Si honesta, ut accipiam te in meam si parentibus placeat; stante conditione, sivè sit de præsenti sivè de futuro, stat promissio, non stante non stat. Si inhonesta, vel est contraria bonis Matrimonii; ut si dicam, accipiam te si venena sterilitatis procures, & tunc non contrahuntur sponsalia: Aut non est contraria bonis Matrimonii, ut si dicam, accipiam te si furtis meis consentias; & tunc stat promissio, inquit S. Doct. sed tollenda est conditio. Verùm hoc ultimum D. Thomæ intellige pro foro externo, in quo ejusmodi turpes conditiones habentur pro non adjectis cap. *Quicumque* cap. de illis cap. *Si conditiones* extrà de condition. apposit. & in quo his non obstantibus præsumitur absolutus consensus. In foro tamen interno, si conditio turpis apponatur reverà ad indicandum dissensum, seu non esse consensum nisi conditione positâ, ut plerumque fit v. g. dicendo, accipiam te si dederis mihi copiam tui corporis, non stant sponsalia conditione non impletâ; nec etiam starent in foro externo si de tali dissensu constaret: Idem dic de conditione impossibili. Vide Dissert. 1. de Contractibus art. 7. ubi hæc materia fusè discutitur. Conditione autem quamvis turpi positâ convalescunt sponsalia; quia licèt nulla possit esse obligatio ad ponendam conditionem turpem, ideòque rescindenda sint hujusmodi sponsalia, & auferenda sit conditio, eâ tamen purificatâ licèt illicitè, oritur obligatio servandi promissum, ut latè probavi Dissert. 1. de Contractibus a. 8. Vide.

Petes 1°. Utrùm si conditio sit honesta sed tamen contraria bonis Matrimonii v. g. ut uterque conjux maneat in perpetua castitate, valeant sponsalia?

R. sub distinctione: Si hæc conditio feratur in ipsum jus ad copulam impediendum, non valent; quia jus ad copulam est essentiale Matrimonio, si verò feratur tantùm in usum copulæ impediendum, concesso jure, sed ligato, valent, quia usus copulæ non est essentialis Matrimonio, ut fusiùs dicam infrà dùm de objecto consensûs Matrimonialis.

Petes 2°. An contractus sponsalitius initus sub conditione honesta de futuro, adimpletâ conditione, statim valeat, absque novo contractu aut consensu?

R. perseverante eâdem contrahentium voluntate valet: Non perseverante autem non valet, nisi novus consensus accedat, ad quem quidem pars dissentiens tenetur.

Ratio primæ partis est; quia perseverante eâdem voluntate, perindè est ac si tunc primo poneretur consensus: Et hoc modo convalescunt alii contractus, ut probavimus Dissert. 1. de Contract. a. 7. Concl. 3. Censetur autem perseverare virtualiter quamdiù non revocatur.

Ratio secundæ partis est; quia licèt in aliis contractibus jura suppleant id quod deest consensus ità ut, semel positâ conditione, in absolutum transeant, id tamen non possunt in Matrimonio & sponsalibus, in quibus consensus personalis contrahentium est essentialis.

Ratio tertiæ partis est; quia ex contractu conditionato oritur duplex obligatio, una absoluta expectandi eventum conditionis; altera suspensa & conditionata præstandi quod promissum est, si purificetur conditio: Priorem autem hanc obligationem, utpotè ortam ex mutuo consensu, non potuit resiliens propria auctoritate extinguere, sicque tenetur reddere consensum quem illicitè revocavit. Vide Dissert. 1. de Contract. art. 7. Concl. 2.

Hinc inferes sponsalia inita cum impedimento dirimente dispensabili sub conditione futuræ dispensationis, obtentâ dispensatione probabiliùs valere sinè novo consensu, modò prior non fuerit revocatus. Utrùm idem censendum sit de Matrimonio conditionato? Dicam infrà.

Id autem venit observandum quod ex sponsalibus conditionatis, nullum oriatur impedimentum publicæ honestatis, donec impleatur conditio; quia eò usque sunt invalida. Existimat Sylvius hìc

quæstiunc. 3. quòd oriatur ex Matrimonio coràm Parocho & testibus sub conditione contracto; quia juxtà ipsum Matrimonium conditionatum, juxtà formam Tridentini contractum, habet vim sponsalium, donec impleatur conditio: Id quidem non probat laudatus Theologus, sed videtur innui in declaratione S. Congregationis ad cap. 2. Seff. 24. Concilii Trid. citata in Responsione ad Petit. 2. præcedentis art.

Cæterùm nunquam permittant Parochi, ut tàm sponsalia, quàm matrimonia conditionate contrahantur, sed omninò efficiant, ut sint absoluta juxtà formam in Ritualibus præscriptam.

Petes 3°. Utrùm sponsalia conditionalia inter personas habiles ad Matrimonium, per copulam subsequentem transeant in absoluta?

R. negative post Tridentinum, in locis ubi est receptum. Ideò enim ante Tridentinum copula auferebat conditionem, quia per eam affectu conjugali habitam efficiebatur Matrimonium: At nunc cùm non valeat ad Matrimonium, conditionem non aufert.

Petes 4°. Utrùm possit apponi sponsalibus conditio pœnalis quæ resilientem obliget?

Secundùm jura l. *Mulier* c. de sponsalibus lib. 5. tit. 1. & Novella 18. Leonis Imperatoris, duplex pœna hic distinguitur, una de præsenti, ut si quis in ipso contractu sponsalitio tradat aliquid, ut annulum, torquem, pecuniæ summam, &c. quòd cedat alteri si tradens resiliat, si è contrà recipiens resiliat, reddat acceptum, & insuper æquivalens, aut duplum secundùm quod conventum est. Altera pœna est de futuro, ut dùm contrahentes inter se paciscuntur de solvenda pecuniæ summa ab eo qui resiliet: Primum in jure dicitur *Arrha*; secundum *pœna*, licèt utrobique sit pœna.

R. In contractu sponsalitio illicitè & invalidè apponitur pœna, tàm de præsenti, quàm de futuro juste resilienti; aut indistinctè justè vel injustè resilienti, nec justè resiliens ad illam obligatur. Licitè autem & validè imponitur injustè resilienti, isque ad illam obligatur.

Prob. prima Pars: Jura cap. *Gemma* de sponsalibus extrà l. 4. tit. 1. l. *Titia* ff. de verborum obligat. L. *Mulier*, c. de sponsalibus, prohibent & irritant pœnam appositam in contractu sponsalitio, quæ læderet libertatem Matrimonii: Atqui obligatio ad pœnam, sivè præsentem, sivè futuram in eo qui habet justam causam resiliendi, læderet libertatem Matrimonii, cùm ne perderet Arrham, vel cogeretur solvere pecuniam, quandòque invitus contraheret Matrimonium, ex quo jurgia, rixæ & alia plurima inconvenientia orirentur: Ergo.

Confir. Non debet imponi pœna, ubi non est culpa: Ergo justè resiliens non obligatur ad pœnam. Et de hac pœna imposita justè resilienti intelligendus est S. Th. hìc a. 1. ad 4. dùm dicit, quòd *Talis conditio non stat.*

Idem dicendum etiamsi non ipsi contrahentes, sed eorum Parentes & Amici paciscerentur de pœna, quia damnum Parentum & Amicorum reputatur proprium, & ejus motu pariter læderetur libertas Matrimonii, secùs si ab extraneis, non instantibus sponsis, sed motu proprio opponeretur.

Totumque id verum est, etiamsi pœna sit levis; quia jura non distinguunt inter pœnam gravem & levem, sed prohibent absolutè ullam pœnam apponi, & ab illa eximunt obligatum: Insuper quamvis levis, semper minueret aliqualiter libertatem contrahentium, quòd si in aliquo casu ità non accidat, erit per accidens: lex autem non attendit ad id quòd rarò, & per accidens, sed quod per se & communiter accidit: Excipe nisi pœna adeò esset levis, ut pro nihilo reputaretur.

Prob. secunda Pars: Si injustè resiliens à sponsalibus non obligaretur ad pœnam, nec liceret eam apponere, ideò esset quia læderet libertatem Matrimonii, ideò enim jura prohibent apponi, & est ratio adversariorum: Atqui ista ratio non currit in injustè resiliente; quia etiam seclusâ pœnâ, tenetur stare promissis, & ad hoc ipsa jura eum cogunt: Ergo.

Si dicas: Jus civile l. *Mulier* c. de sponsalibus permittit Arrhas, prohibet pœnas, nos verò de utrisque eodem modo loquimur.

R. Hoc jus antiquius esse emendatum per Novellam 18. Leonis Imperatoris, nec esse ampliùs in usu.

Petes 5°. Utrùm si justè resiliens se obligaverit sub juramento solvere pœnam, illud juramentum firmet contractum, aut saltem per se obliget?

R. probabilius negativè. 1°. Non firmat contractum, quia contractus, qui à jure infirmatur propter bonum commune, ut est contractus sponsalitius sub conditione pœnæ juste resilienti impositæ, juramento non firmatur; quia observari non potest sinè peccato. 2°. Ipsum juramentum per se non obligat; quia juramentum quod non potest servari sine peccato, nullum est, non est enim vinculum iniquitatis. Vide hanc materiam abundanter tractatam Dissert. 1. de Contractibus a. 6.

Petes 6°. Utrùm si justè resiliens solvat pœnam alteri, iste possit retinere?

R. Vel solvens sciebat se non obligari, vel non sciebat: Si primum, recipiens potest retinere; quia tunc alter non censetur dare vi promissionis, quam scit esse nullam, sed vel gratuitò, vel ut salvet fidem suam coràm hominibus, etsi ad hoc non teneatur: Si secundum, recipiens non potest retinere; quia donans censetur dare vi promissionis quæ secundùm jura est nulla.

ARTICULUS III.

Qui possint contrahere sponsalia?

Dico 1°. Quicumque habent impedimentum, sive dirimens, sivè impediens Matrimonium, nec licitè, nec validè contrahunt sponsalia; quia promissio illicita est nulla.

Dico 2°. Sponsalia contracta ante usum rationis, etiamsi post septennium, sunt invalida; quia promissio est actus humanus, qui non est absque usu rationis.

Dico 3°. Septennium est tempus à jure convenienter determinatum ad contrahenda sponsalia. q. 43. a. 2. c.

De hujus temporis determinatione extant in jure plura decreta: Cap. *Litteras*, cap. *Accessit*, cap. *Ad dissolvendum*, de desponsat. Impub. & cap. *Infantes* eodem tit. In 6.

Ratio hujus convenientiæ est; quia qui contrahunt sponsalia debent habere aliquam providentiam de futuris, cùm sint promissiones futurorum; hoc autem communiter contingit in fine primi septennii, in quo incipit illucescere ratio: Ergo.

Hinc inferes sponsalia contracta, notabili saltem tempore antè septennium ex juris dispositione esse invalida, nec inducere impedimentum publicæ honestatis. Dixi *Notabili saltem tempore*: Et ideò

Petes 1°. An si paulò antè septennium contrahentes habeant usum rationis sufficientem, valeant sponsalia?

R. probabilius affirmativè: Ità determinarunt de Matrimonio, quoad tempus pubertatis, Alexander III. cap. 9. de desponsat. Impuberum, & Innocentius III. cap. ultimo eodem tit. Ergo idem dicendum de sponsalibus; quia cùm ordinentur ad Matrimonium, ut ejus inchoatio, debent sequi ejus leges, & aliundè non sunt tanti momenti ac Matrimonium, & possunt faciliùs dissolvi: Undè D. Th. sic ait: „ In sponsalibus etiam similiter si ap- *ibid. ad 7.*
„ propinquant contrahentes ad tempus septennii, „ contractus sponsalium habet robur: Quia secun„ dum Philosoph. in 2. physic. l. 2. textu 56. *Quod* „ *parum deest, quasi nihil deesse videtur.* Hæc au„ tem propinquitas à quibusdam determinatur „ tempus sex mensium: Sed melius est quòd de„ terminetur secundùm conditionem contrahen„ tium; quia in quibusdam magis acceleratur usus „ rationis quàm in aliis."

Di-

Dicere quòd S. Th. loquatur attento jure naturæ, non positivo, videtur apertè falsum, tùm quia in toto articulo, nihil aliud intendit probare, quam quòd septennium sit conveniente à jure positivo determinatum; tùm quia argumentum cui respondet, procedit de jure positivo determinante tempus pro Matrimonio.

Si dicas argumentum à paritate in positivis non probare: R. Id esse verum, quando nullum est fundamentum interpretandi intentionem legis pro pari: Hic autem habemus fundamentum intelligendi legem de tempore sponsalium ad sensum legis de tempore Matrimonii; tùm ex ipsa natura contractûs sponsalium, qui est inchoatum Matrimonium, nec tanti momenti; tùm ex D. Th. & ex communiori Theologorum sententia: Sic quia Professio Religiosa, secundum jura dissolvit Matrimonium ratum, inferunt Theologi etiam dissolvere sponsalia.

Inst. cap. *Litteras* & cap. *Accessit* de Desponsat. Impub. Pontifex interrogatus an sponsalia antè septennium completum valeant? Respondet negativè attendens ad solam ætatem.

R. ità respondisse Pontificem, quia in foro externo præsumitur non adesse sufficientem usum rationis antè septennium, nisi probetur.

Notat tamen Sylvius non fore valida sponsalia eorum in quibus tertio vel quarto anno (diserem ego, uno vel altero anno) fuisset acceleratus usus rationis: Quia intentio Ecclesiæ fuit hujusmodi sponsalia irritare, eò quòd communiter non sit sufficiens discretio antè septennium aut circiter; lex enim attendit quod communiter, non quod per accidens & rarò contingit.

Petes 2°. Quis rationis usus requiratur ad contrahenda sponsalia?

Ib. ad 2. R. quibusdam videtur sufficere illum usum rationis qui satis est ad peccandum mortaliter, sed oppositum expressè docet Auctor: Quia, Inquit, ad peccatum mortale sufficit consensus præsens seu in rem præsentem; sed in sponsalibus est consensus in futurum; major autem discretio rationis requiritur ad providendum in futurum, quàm ad consentiendum in unum actum præsentem: Et ideò potest homo peccare mortaliter antequam possit se obligare ad aliquid futurum.

Petes 3°. An Parentes possint sponsalia contrahere pro filiis minoribus?

Ibid. ad 1. R. posse quidem ex causa rationabili, sed valida non subsistunt, nisi ratificentur à filiis qui absolutè possunt ea non habere rata: Unde quod dicitur cap. *Tua nos* de Desponsat. Impuberum, filios debere implere sponsalia contracta à Parentibus, debet intelligi de debito decentiæ seu reverentiæ ergà Parentes, si nulla filiis subsistat causa recusandi. Censentur autem, inquit S. Doctor, ea ratificare, cùm ad debitam ætatem venientes, non reclamant.

Petes 4°. An qui contraxerunt sponsalia antè pubertatem (quæ in masculis est annus decimus quartus, in fœminis duodecimus) cùm eam attigerint, possint ab eis resilire etiam invitâ unâ parte.

R. affirmativè, modò intrà triduum resiliant, nec inter eos antè pubertatis annos, intervenerit copula carnalis, nec juramento firmata sint: Ità in jure cap. *de illis* & cap. *à nobis* tit. de Desponsat. Impuberum, & cap. *ex Litteris* de Sponsalibus.

ARTICULUS IV.

De Effectibus Sponsalium.

Dico: Duplex est effectus sponsalium: Primus est obligatio gravis ad contrahendum Matrimonium cum ea persona cum qua fuerunt inita. Alter est impedimentum justitiæ publicæ honestatis, quod oritur ex omnibus & solis sponsalibus validis.

De hoc secundo agemus dùm de impedimentis Matrimonii. Quantum ad primum, præter varia summorum Pontificum Decreta, Ratio est: Quia omnis promissio acceptata, præsertim mutua, adeòque utrimque onerosa, obligat ex justitia, & quidem graviter ubi est materia gravis, qualis est præsens: Undè D. Th. in 4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 2. dicit resilientem sinè legitima causa, peccare mortaliter.

Petes 1°. Quo tempore sint adimplenda sponsalia?

R. adimplenda esse tempore præfixo, si quod fuit, si non, primo tempore opportuno, parte petente implicitè vel explicitè: Qui renuerit censetur esse in mora; quia in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur, & solvi debet si petatur. Reg. juris 14. ff. de Reg. jur. Insuper quando quis promittit Matrimonium, promittit alteri pro toto tempore vitæ consortium conjugale: Ergo tamdiu illum suo jure injustè fraudat, quamdiu illo instante & opportunitate data, differt.

Petes 2°. An nolens aut differens adimplere sponsalia sit compellendus?

R. Compelli debere tàm à Confessario per negationem absolutionis, quàm à Judice Ecclesiastico etiam per censuras, carcerem, mulctas & similes modos; quia ipsis ex officio incumbit compellere subditos ut reddant quod ex justitia debent: Maxima tamen in his prudentia opus est, cùm ex talibus Matrimoniis coactis sæpè nimis sequantur exitus perniciosi, jurgia, diffidia, rixæ, divortia, &c. Unde ubi talia fundate metuit Judex, si rogando, monendo, obligationem inculcando, non potest nolentem vincere, expedit ut, interposita sua auctoritate, absolutum dimittat, ipsum tamen obligando, ut omnia compartis damna inde obvenientia resarciat, imò ipsum egregie mulctando. Unde in his totum negotium relinquitur prudentiæ Judicis attentis omnibus. Et juxtà hanc explicationem intelligendum venit capitulum *Requisivit* tit. de Sponsalibus, ubi Lucius III. dicit monendam potiùs quàm cogendam eam quæ à sponsalibus juratis vult resilire, quia Matrimonia debent esse libera; loquitur enim ex præsumptione metus gravium malorum, qui metus dum cessat, Alexander III. ibidem Capitulo *ex Litteris* 2. vult Ecclesiasticis censuris agendum, ut pars reclamans, fidem servet.

Petes 3°. An obligatio, quam habent desponsati, tanta sit ut si alteruter peccatum fornicationis committat cum alia persona, sit peccatum speciale, nedum contrà castitatem & temperantiam, sed etiam contrà justitiam, adeoq; distinctum à simplici fornicatione & in confessione accusandum?

R. probabiliùs affirmative; quia licet desponsati non habeant jus in re ad corpus alterius, habent tamen jus ad rem; eo quod promissio contractus sponsalium obligans ex justitia, sit promissio faciendi corpus proprium, sponsi vel sponsæ corpus, ex quo sequitur quod si alteri ipsum tradat, sicut tradit per fornicationem, peccet peccato speciali injustitiæ, quod reductive pertinet ad speciem adulterii, sicut imperfectum ad perfectum sui generis; sicut enim sponsalia reducuntur ad Matrimonium, suntque Matrimonium inchoatum, ità peccata contrà sponsalia reducuntur ad peccata contrà Matrimonium.

Dices: Sic se habent sponsalia ad Matrimonium, sicut votum Religionis ingrediendæ ad professionem religiosam: Atqui qui post votum ingrediendæ Religionis committeret peccatum carnis, ejus peccatum non esset distinctum à simplici fornicatione: Ergo.

R. D. Maj. Sic se habent secundùm quid sponsalia ad Matrimonium, sicut votum Religionis ingrediendæ ad professionem Religiosam, C. Sic se habent simpliciter, N. In hoc ergo est paritas, quod sicut sponsalia sunt promissio, & Matrimonium traditio, ità votum Religionis ingrediendæ est promissio, & Professio Religiosa est traditio: Sed in hoc est disparitas quod votum Religionis in-

ingrediendæ fiat soli Deo, & ex eo Religio nullum jus acquirat in voventem. At sponsalia sunt promissio mutua sponsorum, quorum quilibet acquirit jus licèt imperfectum, scilicet ad rem, in corpus alterius, quod violatur dùm alteri traditur per fornicationem.

ARTICULUS V.

Assignantur causæ ex quibus dirimi possunt Sponsalia.

ib. q. 43. a. 3. ad 5. 1°. Dissolvuntur Sponsalia etiam jurata mutuo & libero contrahentium puberum consensu: Cap. *Præterea* de Sponsalibus. Ratio est, quia omnis contractus naturâ suâ solubilis potest per eas causas dissolvi per quas potest fieri, nisi jus resistat ejus dissolutioni: Atqui contractus sponsalitius, fit mutuo contrahentium consensu, est naturâ suâ solubilis, nec jus ejus dissolutioni resistit, imò permittit: Ergo. Insuper sic dissolvi possunt omnes alii contractus solubiles, quidni sponsalitius?

2. 2. q. 89. a. 9. ad 2. Dixi 1°. *Etiam jurata;* quia quandò juramentum annectitur promissioni homini factæ, pendet ab illa ut accessorium à principali, quo cessante, cessat accessorium.

Dixi 2°. *Consensu libero;* quia non sufficit si vi vel dolo fuit extortus.

Dixi 3°. *Puberum;* quia impuberes, quamdiu tales, non possunt etiam mutuo consensu validè renuntiare sponsalibus, cap. *à nobis* de Desponsat. Impuberum: Puberes autem facti possunt, etiam unâ parte invitâ, resilire, modò id fiat intrà triduum, nec sint sponsalia jurata, nec subsecuta sit copula carnalis, aliàs non possunt nisi mutuo consensu: Eodem cap. & cap. *Ex litteris Sylvani* de sponsal. Si unus prior pubes factus sit, potest, sub iisdem restrictionibus tamen, resilire, non expectatâ alterius pubertate. Si verò dùm contraxerunt, unus esset pubes alter impubes, hic adeptâ pubertate potest pro nutu resilire, non alter nisi ex mutuo consensu.

Observandum quòd ubi sponsalia contrahuntur publicè, quamvis secreto consensu mutuo validè dissolvantur, non tamen licitè, nisi interveniente auctoritate Ecclesiæ per quam fuêre contracta.

2°. Solvuntur sponsalia etiam jurata per Professionem Religiosam; si enim Matrimonium ratum per eam solvitur, cap. *Commissum* de sponsal. & Can. 6. sess. 24. Concilii Trid. à fortiori sponsalia, quorum obligatio minor est quàm Matrimonii rati: Undè tàm in sponsalibus quàm in Matrimonio rato subintelligitur ex jure hæc conditio, *Supp. q. 61. a. 2. o. *nisi Religionem suscepero:* * Idque ratio suadet; sponsalia enim sicut & Matrimonium ratum non consummatum, nondùm important vinculum carnale, sed spirituale tantùm: Ergo sicut vinculum carnale solvitur per mortem carnalem, ità spirituale per mortem spiritualem, qualis est Professio Religiosa.

Si petas an sponsalia dissolvantur non tantùm per Professionem, sed etiam per solum ingressum Religionis?

R. quòd dissolvantur respectu manentis in sæculo, non alterius; ita ut priori liberum sit alteri nubere, non posteriori, casu quo egrediatur & à comparte requiratur.

Ratio primæ partis est quòd ingrediens Religionem censeatur cedere juri suo, & in pejori statu respectu compartis se constituit, cùm plures nollent contrahere cum deserente Religionem.

Ratio secundæ partis est: Quia in tantum Religio dissolvit sponsalia, in quantum est mors spiritualis, ut dicit D. Th. citatus; & in quantum inhabilem reddit contrahentem ad Matrimonium: Atqui hoc facit sola professio non ingressus Religionis: Ergo.

Adde quòd nullum sit jus dirimens absolutè sponsalia in hoc casu. Nec obstat quòd dixerimus suprà sponsalia non claudicare; id verum est quidem de sponsalibus in fieri, non in facto esse, ut patet si una pars fornicetur, altera manet libera, non fornicans.

De voto ingrediendæ Religionis quid sit censendum, dicemus in fine articuli.

Observandum quòd sicut invitâ comparte liberum est ac licitum profiteri, ità similiter liberum & licitum sit & ingredi & vovere ingressum Religionis, modò tamen id non fiat in fraudem, vel cum damno gravi alterius partis, quod aliter quàm per Matrimonium reparari non possit, ut quòd spe Matrimonii sit violata cum infamia, aut imprægnata; tunc enim & ingressus Religionis & votum de illo, forent illicita & invalida utpote de re mala ex circumstantiis.

Dices: Alexander III. cap. *Commissum* de sponsalibus juratis, dicit tutius esse Religione juramenti servatâ prius contrahere, & posteà si elegerit ad Religionem migrare.

R. dato quòd sit tutius secundùm vulgi opinionem, non tamen verius. Insuper loquitur Pontifex de eo qui instante Matrimonio, nondùm plene resolutus adhuc deliberat de Religione, ut patet ex his verbis, *& posteà si elegerit*, cui ut tali tutius est priùs contrahere, & posteà si tempore bimestri concesso post Matrimonium ratum ad deliberandum, religionem elegerit ad eam migrare, quàm ex intentione nondùm firma Religionem ingrediendi, sponsum deserere & fidem juratam non servare.

3°. Dirimuntur sponsalia per susceptionem Ordinis sacri, quia affert impedimentum dirimens Matrimonii futuri cap. unico de voto in 6. ubi autem promissionis adimpletio sit impossibilis, desinit obligare. Utrum etiam votum suscipiendi Ordines sacros pariter dissolvat sponsalia, possitque sponsus invitâ sponsâ illos suscipere, patebit ex dicendis in fine articuli de voto simplici castitatis.

4°. Solvuntur sponsalia per Matrimonium subsequens cum altera persona, propter suam indissolubilitatem cap. *Sicut*, cap. *Si inter* de sponsal. &c. Ità tamen quòd mortuâ uxore debeat redire ad partem relictam si ipsa petierit; quia cùm Matrimonium subsequens non sit vinculum perpetuum, sicut Ordo sacer aut Professio Religiosa, non extinguit absolutè sponsalia, sed potiùs suspendit, quamdiù fortius vinculum durat: Pars autem relicta omninò absolvitur à sua obligatione; quia alter cessit juri suo. Hic q. 43. a. 3. ad 7.

5°. Pariter solvuntur si superveniat impedimentum dirimens Matrimonium futurum, ut affinitas orta ex copula cum consanguinea alterius in primo vel secundo gradu, aut cognatio spiritualis ex susceptione prolis sponsæ; quia, ut jàm dixi, promissio cujus adimpletio est impossibilis, desinit obligare: Si tamen pars innocens urgeat promissionis adimpletionem, pars altera quæ contraxit voluntariè impedimentum, tenetur petere dispensationem. Id. ad 4.

6°. Et est Regula generalis pro dissolvendis sponsalibus: Si superveniat talis mutatio sivè intrinseca sivè extrinseca, quæ si tempore contractûs extitisset, aut prævisa fuisset, homines hujus conditionis prudenter retraheret à contrahendo. Ratio est quia promissio sponsalium, sicut quælibet altera, intelligitur facta, rebus in eodem statu permanentibus, & nullâ notabili mutatione superveniente: Undè communi hominum sensu censetur apponi hæc conditio: *Nisi superveniat tale quid, ratione cujus homo prudens ejusdem conditionis, non erat promissurus.*

Nec tamen indè sequitur omnia sponsalia esse conditionata & nunquam inducere impedimentum publicæ honestatis, quia hujusmodi conditio non apponitur ut suspendat valorem contractûs, sed ut habeatur jus illum rescindendi ubi ratio sufficiens supervenerit: Unde positâ conditione, non est de facto rescissus, sed rescindibilis.

Dixi: *Quæ viros prudentes retraheret;* non enim sufficit ut quidam volunt, quòd contrahens dicat

eat se, si talis causa substitisset, non fuisse promissurum, indè enim fieret quòd quilibet, ex levi causa à sponsalibus posset resilire.

Ibid. ad 3. Hinc colliges 1°. posse rescindi sponsalia etiam jurata, ob supervenientem gravem & habitualem infirmitatem quæ compartem multùm debilitet, ut Epilepsia vel Paralisis, aut eam multum deformet, ut abscissio nasi, orbitas oculorum, vel aliquid hujusmodi, aut quæ sit contrà bonum prolis, ut lepra, &c. cap. *Quemadmodùm* de jurejurando Extrà lib. 2. tit. 24. Addit ulteriorem rationem Auctor; ne, inquit, invicem sibi displiceant & Matrimonium sic contractum malum exitum sortiatur: nec pro pœna punitur relicta, sed ex pœna damnum reportat, quod non est inconveniens.

Idem dicendum si compars propter crimen proprium, vel Parentum, propinquorum, aut ex alio quovis eventu patiatur notabile detrimentum in fama, honore aut divitiis.

Colliges 2°. Sponsalia etiam jurata posse dissolvi propter fornicationem, subsequentem alterutrius, eod. cap. *Quemadmodùm*, in quo quamvis fiat tantùm mentio de fornicatione sponsæ; quia turpius est ejus delictum; attamen juxtà communem sensum Theologorum, extendi debet ad sponsum, eò quòd uterque frangat fidem; frangenti autem fidem, fides non est servanda. Idem etiam videtur dicendum si sponsa vi oppressa fuerit, quia licèt non fregerit fidem, indè tamen facta est vilior. Idem etiam multi censent si sponsa voluntariè admittat ab alio tactus impudicos; quia isti tactus ex parte sponsæ cedunt in magnum dedecus sponsi, non sic similes tactus habiti à sponso cum alia, saltem si transeunter & rarò fiant; nam si essent frequentes, indicarent animum in aliam propensum, idque sufficeret sponsæ ad resiliendum.

Sed quid si uterque fornicetur. Quidam volunt neutrum posse resilire; quia datur compensatio delicti. Sed oppositum videtur veriùs; non datur enim compensatio delicti ubi delicta sunt imparia: At sponsus & sponsa fornicando non sunt in pari delicto quoad omnia; in ordine enim ad Matrimonium longè gravius est crimen sponsæ quàm sponsi, eò quòd major infamiæ nota sit, si sponsus ducat sponsam fornicantem, quàm si sponsa nubat viro fornicanti: Undè sequitur quòd in hoc casu possit sponsus fornicans dimittere sponsam fornicantem, non è contrà.

Neque simile est de compensatione quæ datur inter conjuges adulterantes; quia in adulterio conjugum sola spectatur fides conjugalis quæ æquè à viro ac ab uxore frangitur, in sponsalibus autem insuper spectatur infamia quæ major est in sponsa fornicante quàm in sponso.

Quidam volunt quòd si una pars inexpectatò fiat longè ditior, non possit ideò resilire sivè quia per hoc alleviatur Matrimonium, sivè quia nulla est mutatio in comparte quæ est objectum consensûs: Verùm hæ rationes videntur nobis elumbes: His enim non obstantibus, hæc mutatio est talis, quæ si tunc extitisset, retraxisset virum prudentem ejusdem conditionis à contrahendo, quæ ratio sufficit ad dissolvenda sponsalia, ut dictum est.

7°. Et est altera regula generalis pro dissolvendis sponsalibus; si comparti ignoranti innotescant causæ antecedentes sponsalia, quæ si fuissent cognitæ, retraxissent virum prudentem ejusdem conditionis ab illis contrahendis, si tamen dederint causam contractui: Quia perindè est ac si mutatio notabilis sponsalibus superveniret; censetur enim res fieri cùm innotescit, & è contrà, idem est non esse & non apparere l. *in lege* ff. de contrahenda emptione, l. 18. tit. 1. ideòque, sicut in præcedenti casu, censetur apposita hæc conditio; *Nisi superveniat cognitioni meæ id quod prudentem virum ejusdem conditionis retraheret à sponsalibus.* Igitur causæ quæ supervenientes sponsalibus, de quibus casu præcedenti, sufficiunt ad eorum rescissionem, eædem regulariter sufficiunt si ignotæ præcesserint.

Hinc si sponsus reperiat sponsam corruptam quam credebat virginem, pauperem quam credebat divitem, ignobilem quam credebat nobilem, potest resilire à sponsalibus: Similiter sponsa respectu sponsi, nisi in casu fornicationis sponsi, quæ si præcedat non sufficit ad dissolvenda sponsalia, cùm tamen sufficiat si sequatur. Ratio hujus discriminis est quia antecedenter ad sponsalia fornicando fidem non fregit, quam fregit fornicando post sponsalia, nec ex fornicatione antecedente censetur vilis factus, sicut mulier: Aliud tamen esse si ex fornicatione sponsi antecedente nata sit proles expensis familiæ nutrienda; indè enim natæ sunt sequi dissensiones.

Dixi 1°. *Ignoranti*, quia si scivit, censetur cedere juri suo & velle inire Matrimonium cum tali onere: Undè etiam si sit dispar conditio, ut si sit longè nobilior comparte, tenetur stare promissis; nisi ex tali Matrimonio prævideantur secutura scandala, jurgia & dissensiones inter parentes & consanguineos, quo casu sponsalia etiam jurata non essent servanda, quia essent de re illicita.

Dices: Qui promittit mille aureos meretrici pro usura ejus corporis, non tenetur ad hanc summam, sed ad id quod justum est: Ergo qui sciens promittit Matrimonium longè dispari, non tenetur eam ducere.

R. Dato Ant. N. Conseq. Disparitas est quòd hæc magna pecuniæ summa promittatur meretrici in pretium contractûs; in pretio autem debet semper servari æqualitas: At in nostro casu non promittitur traditio corporis per Matrimonium in pretium, sed ex mera liberalitate illius qui est dominus sui, &, cui vult, nubere potest.

Dixi 2°. *Si tamen istæ causæ antecedentes dederint causam contractui:* Quia si contrahendo ità affectus esses, ut si has causas cognovisses, nihilominùs contraxisses, non potes resilire, quia in tantum id jus habes, in quantum censeris promisisse sub conditione, *Si esset talis causa non contraherem:* Ergo si sis ità affectus ut, non obstante tali causâ, contraheres, censeris promisisse nullâ appositâ conditione, sicque resilire non potes.

Petes utrùm qui habet defectus occultos teneatur illos detegere comparti antè sponsalia, seu saltem antè Matrimonium?

R. sub distinctione: Vel illi defectus sunt comparti probrosi & damnosi, ità ut positivè incommodum afferant, reddantque Matrimonium odiosum & injuriosum alteri, ut sunt lepra, morbus Gallicus, infamia orta ex genere vel delicto, & ea quæ sive generationi sive educationi prolis officiunt: Vel illi defectus non sunt probrosi aut damnosi, ità ut Matrimonium non reddant positivè odiosum & injuriosum alteri, sed tantùm minùs gratum & minùs commodum, ut si compars sit pauper, ignobilis, corrupta, &c. quæ creditur dives, nobilis, virgo, &c.

Si primum, tenetur detegere: Quia nemo potest quærere suum commodum cum damno alterius, & sicut qui vendens equum cum defectu quo redderetur inutilis aut nocivus emptori vel fini ad quem emitur, tenetur illum manifestare: Ità in nostro casu. Adde quòd ex talibus Matrimoniis nati sint sequi infaustissimi eventus.

Si secundum, non tenetur manifestare parti non inquirenti, quia in aliis contractibus v. g. emptionis, nemo tenetur manifestare defectus occultos, leviores & non positivè nocivos, & ea est praxis communis tàm in sponsalibus quàm in venditionibus & permutationibus. Insuper debet sibi imputare compars quæ diligentiorem inquisitionem non fecerit: Excipe tamen nisi compartem deceperit se fingendo divitem, nobilem, virginem, cùm non sit.

Dixi: *Non inquirenti*; quia si petat, cùm habeat jus petendi, videtur inesse obligationem alteri veraciter & sincerè respondendi, nisi foret de-

defectus infamans, pati, quòd fuerit corrupta, in quo casu potest, non quidem negare mentiendo, sed dissimulare.

8°. Et est tertia regula generalis pro dissolvendis sponsalibus: Si pars una ità se gerit ut moraliter juxta prudentum judicium censeatur resilire; quod duobus modis potissimùm contingit; scilicet per lapsum temporis Matrimonio contrahendo præfixi, vel per recessum ad alias partes. Itaque

Inferes 1°. Quod si una pars non legitimè impedita recuset adimplere promissum tempore præfixo ad adimplendum, hoc ipso cessat obligatio ex parte illius qui est paratus adimplere: cap. *Sicut ex litteris* de sponsalibus.

Nec obstat quod l. *Celsus* ff. de receptis qui arbit. videatur contrarium adstrui; ibi enim agitur de tempore præfixo non ad finiendam obligationem, sed ad eam sollicitandam; sponsi autem solent præfigere tempus ad finiendam obligationem, quia nolunt diutiùs obligari & expectare seu Matrimonio frustrari, cùm ex longiori mora immineat ipsis periculum non meliùs nubendi vel incidendi in fornicationem. Aliunde jus civile in hac præsertim materia cedere debet juri canonico, ut mox dicam.

Dixi: *Non legitimè impedita:* Quia qui propter legitimum impedimentum, saltem brevi terminandum, differt, non videtur ideò privandus jure suo: Hæc enim exceptio licet non fuerit expressa in contractu, rationabiliter censetur tacite inclusa & habet fundamentum in jure cap. *Quia diversitatem* de concessione Præbendæ extrà l. 3. tit. 8. Ubi dicitur quod legitime impedito tempus non currat.

At vero si nullum sit tempus præfixum, tunc cessat obligatio ex parte illius qui non est causa dilationis, quando oblata commoda opportunitate contrahendi Matrimonium, alter ter aut quater requisitus, ulteriùs differt, nulla allegata causâ dilationis sufficiente: Quia censetur tunc moraliter cedere juri suo, cum sciat intentionem compartis non fuisse, se tanto tempore privare Matrimonio.

Inferes 2°. Quòd si unus sponsorum sinè consensu alterius discedat in alia loca, undè non est brevi rediturus alter maneat de obligatus: Ità Alexander III. cap. *De illis* tit. de sponsal. & Mat. his verbis: „ de illis autem qui præstito juramento promittunt se aliquas mulieres ducturos, „ & posteà eis incognitis, dimittunt terram, se „ ad alias partes transferentes, hoc tibi volumus „ innotescere, quòd liberum erit mulieribus istis „ (si non est ampliùs in facto processum, hoc „ est secuta copula aut Matrimonium) ad alia „ se vota transferre, recepta tamen de perjurio „ pœnitentia, si per eam steterit quominùs Ma„ trimonium fuerit consummatum." Et ratio est quia per talem discessum, discedens suam fidem retractare & voluntatem mutare censetur & insuper gravatur indè sponsa.

Quidam volunt ex jure Civili l. 2. c. de sponſ. & l. 2. c. de repudiis expectandum esse biennio si intrà eandem Provinciam discedat, triennio si ad aliam Provinciam. Alii excipiunt casum quo ex justa causa discedat, juxtà l. *Sæpè* ff. de sponsal.

Sed contrà: Nihil horum meminit jus Canonicum citatum; in causis Matrimonii verò magis standum est dispositioni juris Canonici quàm civilis: Cùm enim Matrimonium sit Sacramentum decisio controversiarum ad illud spectantium, magis spectat ad Judices Ecclesiasticos, quàm ad Sæculares, & ideo solis primis id committitur à Concilio Trid. sess. 24. Can. 12. cur autem hic jura discordent? Ratio est, quia jus Canonicum intendit bonum spirituale, scilicet vitare periculum fornicationis ex nimia mora: Jus autem civile per se intendit publicam utilitatem tantum.

Petes an sponsalia solvantur per posteriora jurata, aut subsecuta copula?

R. negativè pro utraque parte. Ratio primæ partis; quia cùm promissio posterior sit nulla, utpotè de re alteri obligata, juramentum superveniens est etiam nullum, quia est de re illicita.

Ratio secundæ partis est: Si copula sequens secunda sponsalia, prima irritaret, ideò esset quia est traditio corporis, ut volunt adversarii: Atqui falsum Consequens: Ergo. Prob. Min. Nulla fit traditio valida corporis nisi per Matrimonium: Atqui post Tridentinum irritans Matrimonia clandestina, in locis in quibus est receptum, copula subsequens sponsalia non facit ampliùs Matrimonium: Ergo. Undè sententia opposita admitti potest in locis in quibus Tridentinum non viget.

Existimat noster Gonet, quòd si ex copula cum secunda sponsa ignara priorum ipsi gravia damna obveniant solo Matrimonio reparanda, priori autem nullum aliud quàm non exhibitio rei promissæ, sponsus debeat ducere secundam, non quidem vi posteriorum sponsalium quæ nulla sunt, neque vi præsumpti Matrimonii quod nullum est, sed ratione damnorum quæ secunda sponsa injustè pateretur, ad quæ reparanda vir magis obligatur quàm ad implendam promissionem, ex cujus omissione nullum, aut leve damnum promissario obvenit: Addi potest priorem sponsam in hoc casu teneri ex charitate relaxare obligationem sponsi. Id totum est probabile.

CASUS DUBIUS.

Utrùm votum simplex castitatis perpetuæ subsequens sponsalia, illa absolutè dissolvat?

Dixi; subsequens sponsalia; quia si præcedat, certum est quòd illa etiamsi jurata dirimat, quia sunt de re jàm Deo obligata, ideòque de re illicita.

Circà casum propositum est duplex sententia fermè æquè probabilis, & in hoc versatur difficultas, an in contractu sponsalitio subintelligatur hæc conditio, *Nisi statum perfectiorem elegero.* Negant plurimi cum S. Antonino, quia neque ex jure, neque ex natura rei hæc conditio supponitur; alioquin etiam supponeretur ista; *Nisi à Matrimonio abstinere voluero*; quia perfectius est non nubere, quàm nubere: Si autem sponsalia sint absolutè & sine conditione inita, Deus non acceptat votum de re alteri obligata. Insuper proferunt cap. *Veniens* tit. *Qui clerici & voventes*, ubi mulier quæ post sponsalia votum castitatis emiserat, jubetur pœnitentiam agere de fide non servata sponso, & permittitur inire Matrimonium cum illo.

Alii affirmant hanc conditionem, *Nisi statum perfectiorem elegero*, subintelligi in sponsalibus ex voluntate præsumpta contrahentium; quia cùm contrahentes non intendant promittere in grave sui præjudicium, præsumuntur contrahere sub hac tacita conditione; *Nisi statum perfectiorem elegero*, sicut omnes fatentur ex eodem principio, quòd contrahant sub hac tacita conditione; *Nisi notabilis mutatio superveniat.* Nec indè sequitur, quòd etiam contrahant sub hac tacita conditione: *Nisi voluero abstinere à Matrimonio*; quia non nubere præcisè sinè voto, non est status, nec notabilis vitæ mutatio in melius. At caput *Veniens* respondent, quòd illa mulier votum emiserat fraudulenter, eo scilicet fine ut non cogeretur illi sponso copulari, sed posset alteri, non enim statuerat servare continentiam: Undè jubetur agere pœnitentiam pro fide sponso mentita: Et quia erat periculum fornicationis, dispensatum est, ut Matrimonium cum eodem posset inire, imposita tamen pœnitentiâ, etiam pro voto violato, ex quo patet valuisse: Unde Pontifex dicit: „ Tutius „ est ut præfata mulier post fidem datam, & „ votum simpliciter oblatum, Matrimonium „ contrahat, quàm fornicationis reatum incur„ rat."

Quantum ad D. Thomam citatur pro hac secunda sententia infrà q. 53. a. 1. ad 1. ubi dicit: *Propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda.*

Sed

Sed reponunt alii S. Thomam loqui de voto antecedente non subsequente sponsalia; ut, inquiunt, ex argumento & responsione S. Doctoris patet.

Itaque juxtà priorem sententiam, votum illud tenet tantùm ex parte voventis, qui illud servare debet quantùm potest sinè injuria compartis, ita ut ipsâ requirente teneatur inire Matrimonium & reddere debitum, nisi primo bimestri, non tamen petere: Ipsâ verò consentiente, debet absolutè servare continentiam, nec potest mortuâ conjuge ad alias nuptias transire; quia, inquiunt, licèt Deus non acceptet hujusmodi votum in præjudicium compartis, acceptat tamen in quantum præcisè respicit voventem.

Pariter dicunt votum profitendi Religionem & votum suscipiendi Ordines sacros non irritare sponsalia præcedentia, præsertim cùm sint de futuro, imò nec posse suscipi sacros Ordines invitâ comparte; quia eædem rationes militant, scilicet quòd corpus sponsi sit absolutè, & sinè conditione obligatum sponsæ, excepto solo casu Religiosæ Professionis. Est tamen disparitas inter utrumque votum, quòd votum suscipiendi Ordinis non impediat petitionem debiti, quam impedit votum castitatis: quia qui vovet suscipere sacros Ordines, nondùm vovet castitatem.

Juxtà verò posteriorem sententiam potest una pars aliâ parte invitâ vovere non solùm castitatem & religionem profitendam, sed etiam susceptionem sacrorum Ordinum, & illos de facto suscipere; quia contractus sponsalitius fuit initus sub hac conditione; *Nisi statum perfectiorem eligere voluero.* Quòd si vovens, non obstante voto alterutro ineat Matrimonium, tenetur votum servare, quantùm potest: Si vovit castitatem, potest reddere debitum, non petere; si vovit profiteri Religionem, aut suscipere sacros Ordines, potest reddere & petere: Mortuâ verò conjuge, vel eâ consentiente, vel adulterante, tenetur profiteri Religionem, & suscipere sacros Ordines; & qui vovit castitatem, eam perpetuò servare, ut dictum est in prima sententia.

Utramque sententiam probabilem cum suis fundamentis, & consectariis erudito Lectori propono, ut quam probabiliorem judicaverit sequatur. Quantum ad me, quamvis utcumque propendeam in secundam, quænam tamen sit vera definire nolim.

Petes an in omnibus casibus assignatis ipso jure solvantur sponsalia?

lib.4.3.0. Respondet Auctor „ quòd in duobus tantùm, „ scilicet cùm quis ad Religionem confugit, & „ cùm alter conjugum cum altera, per verba de „ præsenti contrahit, ipso jure sponsalia dirimantur. Sed in aliis casibus dirimi debent secun„ dùm judicium Ecclesiæ." Hoc ultimum tamen intellige ubi sponsalia sunt publica, & non certò constat de causa sufficienti dissolutionis: Si enim sint occulta, possunt ipsi contrahentes dissolvere: imò etiamsi sint publica, modò causa dissolutionis sit etiam evidens & publica. Si autem sint publica sponsalia & causa occulta, recurrendum est ad judicem, propter evitandum scandalum.

Sed quid si causa occulta probari non possit in judicio, v.g. fornicatio sponsæ?

R. Quòd secluso scandalo possit alter propriâ auctoritate resilire: Si autem sit scandalum & compars juridicè urgeat, debet suppresso crimine acquiescere: Quia crimen quod non potest probari, injustè aperitur.

ARTICULUS VI.

De Bannis, seu publicis futuri Matrimonii denuntiationibus.

Bannum est vox germanica significans edictum, seu publicam proclamationem: Igitur Banna hîc sunt publicæ denuntiationes futuri Matrimonii inter tales personas.

Dico: Publicæ denuntiationes futuri Matrimonii, sunt necessariò præmittendæ Matrimonio, necessitate præcepti, non Sacramenti.

Prima pars constat ex Concilio Lateran. III. cap. ultimo de clandest. desponsat. in quo sic decernitur: „ Statuimus, ut cùm Matrimonia fuerint „ contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros pu„ blicè proponatur competenti termino præfini„ to, ut intrà illum qui voluerit & valuerit, le„ gitimum impedimentum opponat."

Quod Decretum innovans & extendens Concilium Trid. sess. 24. cap. 1. de Reformat. Matrimonii, ait: „ Præcipit (Synodus) ut in poste„ rùm antequam Matrimonium contrahatur, ter „ à proprio contrahentium Parocho, tribus con„ tinuis diebus festivis in Ecclesia inter Missa„ rum solemnia publicè denuntietur inter quos „ Matrimonium sit contrahendum, quibus de„ nuntiationibus, factis, si nullum legitimum im„ pedimentum opponatur, ad celebrationem Ma„ trimonii in facie Ecclesiæ procedatur..... quòd „ si aliquando probabilis fuerit suspicio Matri„ monium malitiosè impediri posse, si tot præ„ cesserint denuntiationes, tunc, vel una tan„ tùm denuntiatio fiat vel Parocho & duobus vel „ tribus testibus præsentibus Matrimonium cele„ bretur. Deindè antè illius consummationem „ denuntiationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua „ subsunt impedimenta faciliùs detegantur, nisi „ Ordinarius ipse expedire judicaverit ut prædi„ ctæ denuntiationes remittantur, quod illius pru„ dentiæ & judicio S. Synodus relinquit.

Secunda Pars etiam constat, quia quamvis à laudatis Conciliis severe prohibeantur Matrimonia sine præviis Bannis, nullibi tamen irritantur. Nec obstant quædam Edicta Regum Galliæ quibus declarantur hujusmodi Matrimonia, *non validè contrahi:* Hæ enim particulæ juxtà Jurisconsultos & Theologos Gallos referuntur ad defectum præsentiæ Parochi aut libertatis, qui etiam in his Edictis est insertus; & ità responsum fuisse Regia nomine anno 1630. Clero Gallicano qui postulaverat dictæ clausulæ in Edicto Ludovici XIII. insertæ interpretationem, refert Honoratus Tournely.

Verùm cùm plura contineat laudatum Decretum Tridentini rem præsentem spectantia, indiget expositione: Quapropter

Exponitur Decretum Concilii Tridentini.

Imprimus: Cùm ista lex de præmittendis Matrimonio publicis denuntiationibus sit in re gravi, graviter obligat, ità ut tàm Parochus assistens quàm contrahentes illam transgredientes peccent mortaliter, nisi in casu necessitatis, quo, v. g. quis instante morte vellet ducere concubinam ad legitimandas proles, nec superesset tempus recurrendi ad Episcopum pro dispensatione.

2°. Dicitur in Decreto has denuntiationes debere fieri *à proprio contrahentium Parocho*, ità ut si sint duplicis Parochiæ, ab utroque Parocho debeant fieri: Si quis tamen à pauco tempore habitaret in una Parochia, & ibi vellet contrahere Matrimonium, videtur quòd convenientiùs proclamationes fierent à Parocho loci in quo priùs morabatur quàm à Parocho loci in quo nunc habitat, aliàs non obtinetur finis legis, qui est detegere impedimenta Matrimonii: Quandò autem littera adversatur menti Legislatoris, est deferenda. Cæterùm quisque sequatur mores suæ Diœceseos.

3°. Dicitur proclamationes debere fieri *ter tribus continuis diebus festivis.* Dies festivi, quo nomine venit etiam dies Dominica, intelliguntur continui, quando inter eos non intercedit alius festus dies, licet intercedat dies Ferialis. Imò in aliquibus Diœcesibus, si tres dies festi se immediate sequantur, nullo alio interjecto, non debent intrà istud triduum fieri omnes denuntiationes, sed oportet intrà primam & secundam, vel inter secundam & tertiam, diem unam saltem inter-

tercedere, ne brevitate temporis eludantur qui aliquod impedimentum revelare tenentur: Ità Rituale Parisiense: Secundum verò Statuta hujus Diœcesis Leodiensis emanata à Georgio Ludovico, secunda Proclamatio non debebat fieri nisi infrà octiduum à prima.

4°. Dicitur debere proclamari Banna *in Ecclesia inter Missarum solemnia;* quia tunc frequentior est populus, undè faciliùs detegi potest si quæ sint impedimenta. Non videretur tamen culpandus saltem graviter Parochus, qui extrà Ecclesiam, aut die feriali in solemni concione, vel ubi adest magnus Populi concursus, proclamationes faceret; quia in hoc non deviaret à fine legis.

5°. Dicitur Ordinarium posse dispensare ex legitima causa, & quamvis unam tantùm assignet Concilium, scilicet ne Matrimonium malitiosè impediatur, alias tamen non excludit ut patet ex praxi communi & ex eo quòd hanc dispensationem Episcopi ***prudentiæ & judicio committat;*** non tamen sic ut à solo ejus arbitrio pendeat, sed si occurrat justa causa dispensandi: Undè idem Tridentinum Sess. 25. cap. 18. generaliter dicit: „ Sciant universi sacratissimos Canones exactè ab „ omnibus & quoad ejus fieri poterit indistinctè „ observandos. Quòd si urgens, justaque ratio & „ major quandòque utilitas postulaverint cum aliquibus dispensandum esse; id causâ cognitâ ac „ summâ maturitate atque gratis à quibuscumque „ ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum; aliter facta dispensatio surreptitia censeatur". Hinc viderint qui ob quamcumque causam etiamsi levem & levissimam, vel ad solam petitionem contrahentium aut Parochi, nullâ allegatâ causâ sufficiente, dispensant. Nomine Ordinarii hìc venit etiam Vicarius Generalis Episcopi, nisi Episcopus in his dispensandi facultatem sibi reservaverit.

Petes 1°. Utrùm non sint aliquandò repetendæ denuntiationes?

R. verbis Ritualis Romani: „ Si infrà duos „ menses post factas denuntiationes Matrimonium „ non contrahatur, denuntiationes repetantur, „ nisi aliter Episcopo videretur.

Petes 2°. Quas pœnas incurrunt tàm Parochus assistens, quàm contrahentes Matrimonium sinè præviis proclamationibus, aut legitima dispensatione?

R. Parochus aut alter Sacerdos assistens Matrimonio contracto sinè præviis denuntiationibus debet suspendi ab officio ad triennium. Cap. *Cùm inhibitio* Extrà l. 4. tit. 3. ex Innocentio III. in Concilio Lateran.

Contrahentes verò sinè denuntiationibus in gradu prohibito, etiamsi illum ignoraverint „ Spe dispensationis consequendæ careant.... Non enim „ dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cujus salutaria præcepta temere contempsit". Ità Trid. Sess. 24. cap. 5. de Reformat. Matrim. Unde in petitione dispensationis super gradu prohibito debet exprimi iste defectus proclamationum, alioquin dispensatio censebitur surreptitia. Item quamvis secundum jura, filii nati ex Matrimonio contracto in gradu prohibito legitimentur, non sic tamen, si non præcesserint denuntiationes: Eodem cap. *Cùm inhibitio.*

Petes 3°. Utrùm qui post unam aut duas proclamationes contrahit Matrimonium, has pœnas incurrat?

R. qui post unam denuntiationem contrahunt Matrimonium, non incurrunt pœnas latas à Concilio Lateran. cap. citato *Cùm inhibitio:* Quia Concilium non requirit plures denuntiationes, sed tantùm quòd publice proponatur in Ecclesia Matrimonium esse contrahendum, ut patet ex ejus textu initio articuli. Qui verò post duas denuntiationes contraherent, probabile est quòd etiam non incurrerent pœnam latam à Tridentino, secus si post unam tantum; quia hæc pœna est lata contrà eos *qui solemnitates requisitas neglexerunt,* qui autem adhibuit duas proclamationes, non neglexit solemnitates sed solemnitatem tantùm Odiosa porrò sunt restringenda & strictè intelligenda: Non tamen culpâ vacaret.

Petes 4°. Utrùm qui novit impedimentum teneatur revelare?

R. 1°. Si sit impedimentum dirimens, sivè publicum sivè occultum quod possit probari, tenetur secundùm omnes revelare; quia ideò fiunt proclamationes, & alioquin tacens causa foret cur contrahentes viverent in continuo concubinatu, aut cum scandalo separarentur.

2°. Si impedimentum dirimens non possit probari, & contrahentes sint in bona fide, quidam censent non esse revelandum; quia inutilis foret revelatio. Alii dicunt esse revelandum; quia hic non agitur de reo puniendo ad quod requiruntur duo testes omni exceptione majores, sed de malo vitando, ad quod, inquiunt, sufficit unus testis fidei probatæ, & juratus, qui deponat ex certa scientia, idque colligi putant ex jure: Hoc autem testimonio fretus Parochus potest & debet denegare assistentiam Matrimonio. Verùm si lis ea de re moveatur coràm Officiali? Quid continget? Dicant Jurisperiti.

3°. Si impedimentum sit tantùm impediens, ut votum simplex castitatis, tenetur rescìens revelare eo ferè modo quo tenetur revelare impedimentum dirimens, quatenùs scilicet tenetur impedire, in quantum potest, peccatum proximi.

4°. Quæ possunt & debent revelari, potest & debet rescìens revelare etiamsi sciat sub secreto naturali, quia secretum naturale debet cedere honori Sacramenti & saluti proximi, etiam cum aliqua ejus infamia, nisi fortè secretis monitionibus possint contrahentes à Matrimonio retrahi.

Sed quid si Parochus noverit impedimentum ex sola Confessione sacramentali?

R. Si ex Confessione impediti, debet in quantum potest à Matrimonio contrahendo deterrere; quòd si non obtineat & pœnitens petat Matrimonium, non potest Parochus recusare propter Religionem Sigilli. Si autem sciat ex Confessione compartis aut alterius, debet ipsum monere de obligatione revelandi impedimentum, qui, si nolit satisfacere, non est absolvendus.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

DISSERTATIO III.

De Consensu ad Matrimonium requisito.

D. Th. à Q. 45. ad 49.

ARTICULUS I.

Utrùm possit esse Matrimonium sine consensu Conjugum?

Matrimonium, ut jàm observavimus, potest considerari, vel causaliter & in ratione contractûs, vel formaliter & in ratione vinculi. Certum est Matrimonium non posse etiam de potentia Dei absoluta subsistere in ratione contractûs sinè consensu mutuo conjugum; quia contrahere est consentire, & contractus est mutuus conjugum consensus; nec consequenter potest esse Sacramentum sinè consensu contrahentium; quia Sacramentum fundatur in contractu, & est ipse contractus ad esse Sacramenti elevatus. Quæstio est igitur de Matrimonio in ratione vinculi cujus causa efficiens, inquit Florentinum, est consensus contrahentium.

Dico: Deus potest absolutè efficere vinculum Matrimonii, sinè mutuo conjugum consensu, non aliqua potestas humana.

Prob. prima pars: Cùm Deus sit supremus Dominus corporum & animorum, potest tradere Dominium corporis viri mulieri & vicissim, eisque

que inspirare amorem mutuum quem connaturaliter exigit Matrimonium: Atqui ex ista traditione Dominii mutui in corpora, adjuncto præsertim amore mutuo, resultat vinculum inter utrumque, sicut resultat dùm mutuo consensu sibi invicem tradunt dominium in sua corpora: Ergo. Quòd si fortè nolis hoc vinculum vocari matrimoniale, quia non efficitur à consensu matrimoniali, non disputabimus de nomine, modò fatearis esse vinculum æquivalens matrimoniali, quod unum intendimus.

Prob. secunda pars: Nulla potestas humana sivè civilis, sivè ecclesiastica potest tradere Dominium corporis viri in mulierem, nec mulieris in virum in ordine ad Matrimonium: Atqui in illa mutua traditione situm est vinculum matrimonii, seu ex illa resultat: Ergo. Prob. Maj. Nulla est potestas humana contrà bonum sive commune sive privatum; non enim datur à Deo in destructionem, sed in ædificationem: Atqui talis potestas foret exitiosa bono communi & privato: Ergo. Prob. Min. Quia ex hujusmodi Matrimoniis sine consensu & amore mutuo, quem potestas humana infundere non potest sicut Deus, nati sunt sequi infaustissimi eventus in perniciem boni communis & privati, continuæ dissensiones, jurgia, homicidia, adulteria, divortia, pessima prolium educatio, &c. Ergo.

Confir. Nunquam Ecclesia aut Respublica usa est hoc jure, quamvis eo utendi, si habuisset, non rarò fuerit necessitas pro Regnorum tranquilitate aut fidei propagatione: Ergo illud non habet.

Obj. contrà primam partem: 1°. Matrimonium est corporum & animorum conjunctio: Atqui non potest esse conjunctio animorum sine consensu: Ergo. 2°. Non datur vinculum Religionis sine voto: Ergo nec vinculum Matrimonii sine consensu. 3°. Non datur relatio mutui juris in qua consistit vinculum Matrimonii sine fundamento; istud autem fundamentum quid est nisi consensus mutuus? Ergo.

R. ad primum, N. Maj. Patet in eo qui metu justè incusso ducit mulierem sibi exosam, vel qui amore divitiarum aut honoris, potiusquàm mulieris, Matrimonium init. Item in eis qui divortio sunt disjuncti: Dicitur ergo Matrimonium unio animorum, non quòd amor sit illi essentialis, sed quia illum connaturaliter exigit & fovet; hunc autem Deus in casu infunderet.

Ad secundum, N. Ant. Potest enim Deus ratione supremi Dominii subjicere aliquem Religioni & ejus oneribus, sicut ipse se per votum subjicit. Quòd si velis hoc vinculum non debere dici Religionis, quia non est ex voto; dicam ut antè esse quæstionem de nomine.

Ad tertium, Fundamentum hujus relationis in casu foret voluntas Dei tradentis dominia corporum.

Obj. contrà secundam partem: 1°. Respublica habet Dominium in corpora Civium; potest enim ex causa eos vità privare seu tradere in servitutem: Ergo. 2°. Ecclesia potest cogere invitum ad acceptandum Episcopatum, qui est Matrimonium spirituale Episcopi cum Ecclesia: Ergo similiter. 3°. Antè Tridentinum, juxtà cap. *Is qui fidem* de sponsalibus, sponsalia transibant per copulam in Matrimonium: Et cap. finali de condition. appos. habetur validum Matrimonium sub conditione impossibili contractum: Atqui in his casibus non videtur adesse consensus: Ergo.

R. ad primum, D. Ant. Respublica habet dominium in corpora civium in ordine ad bonum commune, ut contingit in casibus assignatis, C. Contrà bonum commune ut accideret si invitos in Matrimonium compelleret, N.

Ad secundum, D. Ant. Ecclesia potest præcepto vel minis cogere, hoc est inducere invitum ut consentiat in Episcopatum, C. Ut sinè consensu fiat Episcopus, N. Similiter Ecclesia potest quandòque justis de causis cogere seu inducere præcepto vel minis virum & mulierem ad consentiendum Matrimonio; non autem efficere ut sinè consensu sint Matrimonio juncti.

Ad tertium, Ecclesia in his casibus supponit adesse consensum.

ARTICULUS II.

Qualis debeat esse consensus?

Dico 1°. Consensus necessariò requisitus ad Matrimonium debet esse interior, nec sufficiunt verba consensûs exterius prolata.

Prob. 1°. Secundum omnia jura & omnes Theologos, consensus requiritur ad Matrimonium: Atqui hoc vocabulum *Consensus* dicit actum interiorem voluntatis: Unde communiter dicitur ex causa 27. q. 2. c. 1. *Matrimonium non coitus, facit, sed voluntas.* 2°. Innocentius III. cap. *Tua nos* de sponsalibus, declarat irritum fuisse Matrimonium alicujus viri qui licèt verba exteriùs protulisset, quia tamen nomen proprium simulaverat credebatur non habuisse propositum contrahendi, addens pro ratione: *Quoniam ..... sinè consensu cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.* Et causâ 27. q. 2. cap. *Sufficiat* Nicolaus Papa dicit: *Si consensus in nuptiis solus fortè defuerit, cætera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.* Supp. q. 45. a. 4. ad 4.

Ratio est; quia nemo transfert à se dominium rei quam habet, nec graves sibi imponit obligationes, nisi velit: Idque est essentiale omni contractui, ut latiùs probavi Dissert. 1. de Contract. a. 2. inspice.

Petes 1°. Ad quid teneatur qui fictè consensit?

R. regulariter & per se loquendo teneri ponere consensum & partem deceptam ducere: Quia quandò duo contrahunt, unâ parte sincerè procedente, tenetur altera pariter sincerè procedere, alioquin alteri illudit & contrà justitiam agit: Atqui hoc debitum per ejus fraudem non extinguitur: Ergo. Undè dicit Auctor quòd fraus & dolus ei „ non patrocinantur, nec in foro conscien„ tiæ, nec in foro Ecclesiæ, quia in utroque „ foro pro hoc punitur" quatenùs scilicet in utroque obligatur ducere eam quam decepit. Ibid. ad 3.

Dixi: *Regulariter & per se loquendo:* quia in certis casibus non tenetur 1°. si tanta sit conditionis disparitas, vel tanta evidentia fictionis ut meritò censeatur mulierem voluntarie fuisse deceptam. 2°. Si mulier deceperit virum, simulando se Virginem; tunc enim datur compensatio injuriæ. 3°. Si decipiens legitime contrahat cum alia; quia hoc secundum Matrimonium est validum & primum invalidum: Unde, inquit Auctor, „ debet potiùs Excommunicationis sententiam susti„ nere, quàm ad primam uxorem accedere, vel „ debet in alias Regiones remotas fugere, " tenetur tamen injuriam priori illatam arbitrio prudentûm compensare: Sed hic casus rarus est, quia Ecclesia ordinariè præsumit pro primo Matrimonio, nec secundum permittit. 4°. Si grandia mala ex tali Matrimonio fundate timeantur: Quo casu sufficit compensatio pecuniaria. Ibid. ad 4.

Petes 2°. Utrùm pars decepta teneatur alteri simpliciter asserenti se non consensisse, credere & ab usu conjugii abstinere?

R. negative: Nec enim ipsa Ecclesia sic asserenti credit, sed potest existimare quod qui asserit se priùs mentitum fuisse, nunc mentiatur. *Indignum est*, inquit Innocentius III. cap. *Per tuas* de probationibus, *ut quod suâ voce quispiam dilucidè est protestatus, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare.*

Si tamen evidentia proferret indicia se non consensisse, teneretur alter credere & posset ad alias nuptias convolare, accedente tamen Judicis Ecclesiastici sententiâ, si Matrimonium fuit publicum & passim habitum pro valido. Idem quidam di-

dicunt, si juret se non consensisse, modo sit de quo præsumi possit, quod non pejeret.

ib.a.2.o. Dico 2°. Consensus internus debet exteriùs exprimi per verba aut signa de præsenti.

Ita Florentinum in decreto unionis, *Causa efficiens Matrimonium*, inquit, *regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus:* Ubi Tò *regulariter*, ut jam observavi, non afficit *consensum exteriùs expressum*, sed *verba*, quia regulariter consensus exprimitur per verba; potest tamen exprimi per alia signa verbis æquivalentia.

Ratio conclusionis est; quia Matrimonium & est Sacramentum, consequenter signum sensibile, & contractus humanus: contractus humanus postulat ex natura sua fieri aliquo signo humano & sensibili; per eum enim homo agit cum homine ut homo. est constans corpore & anima, nec aliter fiunt cæteri contractus. Plura vide Dissert. 2. de Contract. a. 1.

Dices: Cap. *Tuæ fraternitati* de sponsalibus l. 4. tit. 1. Innocentius III. dicit: „ Matrimo„ nium in veritate contrahitur per legitimum „ viri & mulieris consensum, sed necessaria „ sunt quantùm ad Ecclesiam verba consensum „ exprimentia de præsenti. " Ergo.

R. Innocentium loqui de verbis propriè dictis quæ dicit esse necessaria quoad Ecclesiam, quia talis est ejus praxis, & certiùs per ea illi constat de consensu interno. Patet ex verbis immediatè sequentibus: „ Nam, inquit, „ surdi & muti possunt contrahere Matrimo„ nium per consensum mutuum sine verbis, " non tamen sine signis æquivalentibus.

Inst, cap. *Cùm loco* ibid. cap. *sufficiat* causa 27. q. 2. & alibi dicitur per solum consensum perfici Matrimonium: Ergo.

R. Tò *Solùm* non excludere verba vel signa consensum exprimentia, sed quædam accidentalia, ut cæremonias, consensum parentum, &c.

Repones: Deus qui videt animos, potest consensus internos approbare: Ergo.

R. Potest quidem, sed non sic approbat ut efficiant Matrimonium, quod voluit & instituit fieri humano modo. Alia argumenta require loco citato de Contractibus.

ib. ad 2. Dixi 1°. *Per verba vel signa*, verbis utique æquivalentia; quia modo per hæc exprimatur consensus, sufficiunt in Matrimonio sicut in aliis Contractibus: Undè Innocentius III. mox citatus, definit Matrimonium posse contrahi à surdis & mutis, & Florentinum dicit contrahi *regulariter* per verba, innuens posse aliquandò contrahi aliter.

Si petas quæ signa sufficiant?

R. & sit Regula generalis; quoties signum, vel ex natura sua, vel ex juris dispositione, vel ex Regionis consuetudine est certa nota interni consensus conjugalis ergà sponsum aut sponsam, sufficit ad Matrimonium.

Hinc in quibusdam sufficit annuli subarrhatio, in aliis porrectio manus, in aliis traductio solemnis sponsæ in domum sponsi, &c. * imò & consensus Parentum præsente & tacente sponsâ præ verecundia: Nisi fortè taceret quia non consentiret.
* ib. ad 3.

Observandum tamen præsentes debere per verba contrahere quandò loqui possunt; quia sic certiùs innotescit & faciliùs potest probari consensus. Undè qui recusaret, juxtà Sylvium & quosdam alios, peccaret mortaliter; quia sinè causa recederet à notabili ritu quem Ecclesia semper observavit & videtur præcepisse observari cap. citato *Tuæ Fraternitati*. Alii tamen reputant tantùm peccatum veniale, quia non videtur res gravis momenti, nisi signa sint æquivoca.

ib.a.3.o. Dixi 2°. *Per verba vel signa de præsenti:* Quia qui promittit aliquid se facturum, nondùm facit illud: Qui autem consentit per verba de futuro, ut cùm dicit; *Accipiam te in meam, habebo te in uxorem;* promittit tantùm se cùm illa contracturum Matrimonium: Ergo. Confir. Matrimonium consistit non in promissione tradendi corpora, sed in ipsa mutua traditione: Ergo non potest exprimi per verba de futuro, dicendo accipiam te, quæ solùm important promissionem, sed per verba de præsenti, dicendo, *Accipio te*, quæ important actualem traditionem.

Observandum tamen quandoque verba grammaticaliter esse de futuro, quæ ex adjunctis habent sensum de præsenti, & è contrà, v. g. hæc: *Ex nunc habebo te in meam, habebo* grammaticaliter est de futuro, propter tamen, *ex nunc* adjunctum, est de præsenti. E contrà; *Accipio te pro Paschate proximo: Accipio* grammaticaliter est de præsenti, reverà tamen de futuro propter adjunctum. Quandò autem attentis omnibus dubium est an sint de præsenti vel de futuro, consulenda est intentio contrahentium.

Præter has conditiones requiritur insuper quòd consensus sit in facie Ecclesiæ & immunis ab errore & metu. De primo agit Auctor hîc a. 3. De secundo q. 51. a. 1. De utroque dicemus dùm de Impedimentis: De tertio agit q. 47. a. 3. pro quo sit

ARTICULUS III.

Utrùm Matrimonium ex metu initium sit irritum, & quo jure?

Pro præmissis ad hunc articulum habeat & legat studiosus Lector quæ dixi Dissert. 1. de Contract. a. 4. cui titulus est: *Utrùm metus irritet contractum?* His suppositis nunc

Dico: Matrimonium contractum ex gravi metu, à causa libera injustè & ad extorquendum consensum incusso, irritum est jure positivo, non naturali. Supp. q. 47. a. 3. o.

Prob. prima pars ex pluribus locis juris, cap. *Significavit* 2. de eo qui duxit. cap. *Cùm locum* 14. cap. *veniens* 15. & cap. *Consultationi* de sponsalibus. ibid. in a. f. c.

Neque dicas jura præsumere metu coactum non verè consensisse: Contrarium enim apertè patet ex cap. citato *Significavit*, ubi Pontifex disertè significat eum qui consensit in unam, sed per vim & non spontè, validum cum altera Matrimonium contraxisse. Insuper, ut arguit Auctor, Ecclesia non præsumit peccatum de aliquo nisi probetur: Præsumeret autem peccatum mendacii, si existimaret eum qui coactus est, non consensisse quandò dicebat se consentire. ibid. o.

Prob. secunda pars: Si metus gravis injustè incussus ad extorquendum consensum jure naturæ irritaret Matrimonium, esset vel propter defectum consensûs voluntarii, vel propter injuriam illatam patienti metum: Atqui ex neutro capite id præstat: Ergo. 1°. Non propter defectum consensûs voluntarii, quia quæ fiunt ex metu sunt simpliciter voluntaria. Et licèt omnimoda spontaneitas convenientior foret Matrimonio ob perpetuitatem ejus, non tamen essentialiter requiritur, sed sufficit illud voluntarium quod satis est ad translationem Dominii corporis, ut in aliis contractibus; alias sequeretur quòd Matrimonium contractum ex metu gravi justo à causa libera vel naturali foret etiam invalidum, cùm nec ista sit spontaneitas omnimoda, quod tamen nullus admittit. 2°. Non propter injuriam illatam, quia supposito consensu sufficienti ad translationem dominii corporis, nulla injuria ullum contractum ex natura rei irritat, sed dat tantùm jus vel rescindendi, si rescindibilis sit, vel petendi satisfactionem: Sufficit enim jure naturæ ad validum contractum consensus voluntarius contrahentium. Insuper sequeretur, quòd metus injustè incussus ob alium finem quàm ad consensum extorquendum etiam irritaret Matrimonium, cùm tunc non minor irrogetur injuria; quod tamen communiter non admittitur.

Dixi 1°. *Ex gravi metu:* Si enim sit levis metus non irritatur Matrimonium: Quia jura requirunt metum cadentem in virum constantem: Et l. *Nec ti-*

timorem ff. de eo quod metûs causâ fit, metus levis pro nihilo reputatur. Sed

Petes 1°. Quæ mala debent timeri ut censeatur gravis metus?

ibid. a. 2. ad 2. R. Hæc isto versu contineri: *Stupri sivè status, verberis atque necis*: Et similia ejusdem momenti, vel gravis infamia; sivè ista immineant timenti, vel proximis ejus parentibus, patri, matri, uxori, fratribus, &c.

Petes 2°. An si minora mala timeantur, sed timens sit pusillanimis & timidus, censeatur etiam metus gravis irritans Matrimonium?

R. Sub distinctione: Vel, spectatâ hujusmodi conditionis personarum qualitate, indole, &c. ejusmodi mala, ut gravia ab eis solent apprehendi vel non, sed solùm ab hac particulari personâ ob ejus specialem meticulosam indolem talia apprehenduntur. Si primum, metus censetur respectivè gravis irritans Matrimonium. Secùs si secundum.

Ratio primi est; quia licèt talis metus non sit absolutè gravis, est tamen talis respectivè, nec minus voluntarium & libertatem minuit, respectu talium personarum, quàm gravis absolutè, respectu constantium virorum. Adde quòd l. *Metus autem* 3. ff. ex quibus causis majores, dicitur, justum metum intelligi ex affectu ejus qui eum patitur: Quod tamen sic intellige, ut ità evenire soleat in personis ejusdem conditionis: Undè

Ratio secundi est, quia jura non respiciunt quid in particulari sit huic proprium, sed quid communiter soleat accidere: Aliàs omnia essent plena litibus & incerta.

Petes 3°. An metus reverentialis censeatur gravis?

R. Vel consideratur pro solo pudore & verecundiâ quam habent proles respectu parentum, pupilli respectu tutorum, subditi respectu Magistrorum, &c. si eorum voluntati non acquiescant: Et tunc ille metus censetur levis, & insufficiens ad irritandum Matrimonium: Vel consideratur, ut habet adjunctas graves minas, periculum diuturnæ offensionis cum asperitate vultûs & verborum ejus cui reverentia debetur; & tunc, respectu præsertim puellarum, censetur gravis metus.

Dixi 2°. *A causa libera*: Quia si à causa naturali, v. g. à tempestate, bello, peste, &c. sit incussus metus, non irritat Matrimonium, cùm nulla tunc contrahenti irrogetur injuria, ad quam maximè attendunt jura. Hinc valet Matrimonium si quis concubinam ducat metu inferni vel mortis ex naufragio.

Dixi 3°. *Injustè*: Quia si à causa libera quidem sivè publica, sive privata, sed justè metus incutiatur, non irritat Matrimonium; quia tunc nulla fit injuria coacto, qui potiùs à suo delicto, adeòque à se ipso, cogitur quàm ab alio. Unde solet Ecclesia etiam sub gravissimis pœnis cogere ad Matrimonium stupratores Virginum, aut qui à sponsalibus injustè resiliunt.

Hinc si Parentes minentur adducere coràm Judice inventum in stupro, & tali metu compulsus stupratam ducat, validum est Matrimonium. Si autem minarentur mortem per se inferre, aut aliud grave malum nisi ducat; compulsus hoc metu invalidè contraheret, quia in hoc casu foret injustè incussus metus: Habent enim parentes jus accusandi coràm Judice stupratorem, non autem per se mortem, aut vulnera inferendi. Si autem ex ira velint interficere stupratorem; ipse autem suâ sponte offerat Matrimonium sperans se ità iratos animos posse placare, & mortem evadere, validè contrahit; quia metus non est incussus in ordine ad Matrimonium: Undè

Dixi 4°. *Et ad extorquendum consensum incusso*: Quia si incutiatur ad alium finem, per accidens se habet ad Matrimonium, ac proindè habendus est eodem loco, ac si fuisset incussus à causa merè naturali. Hinc valet Matrimonium, si ad mortem damnatus & petitus ab aliqua in conjugium, cum ea contrahit, ut mortem evadat. Item si puella ne occidatur à sicario offerat ipsi nubere, &c.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Contrà primam partem: Si Matrimonium ex metu gravi, &c. initum, sit jure positivo irritum, sequitur sic contrahentem necessariò reum esse mendacii & sacrilegii: Mendacii in quantùm dicit; *Accipio te in meam*, quod non intendit: Sacrilegii in quantùm utitur forma Sacramenti super materiam indebitam sicut qui metu mortis proferret formam absolutionis in subjectum indispositum: Atqui hoc videtur absurdum: Ergo.

R. N. utramque Sequelam. Quantùm ad primam, etsi verum sit quòd si contrahens, sciens tale Matrimonium esse nullum, verba proferat formaliter, & intùs non consentiat, peccet mentiendo, ad id tamen non necessitatur; potest enim consentire quantùm fieri potest ex parte sua, vel proferre verba solùm materialiter more psittacorum, quia in his circumstantiis non tenetur respondere juxtà intentionem cogentis, & verba à circumstantibus sic intelligi possunt & debent, cùm sciant talem in Matrimonium efficaciter consentire non posse, utrovis modo fiat, potest non esse mendacium.

Ex quo etiam patet ad secundam sequelam scilicet nullum esse sacrilegium: Proferens enim verba alterutro modo, ea non profert, ut formam Sacramenti, nec ponit illius materiam, sed se habet sicut qui Missam exercendo, verba Consecrationis super hostiam chartaceam proferret.

Ad exemplum de proferente verba absolutionis super indispositum, disparitas est, quòd ille ex persona Dei falsum judicium exteriùs proferat & consentiat ei, qui directè petit aliquid impium & sacrilegum: Undè externum sacrilegium committit. Matrimonium autem directè tantùm petitur, ut est contractus, non quà Sacramentum. Quarè contrahentes non sustinent immediatè personam Christi sua merita dispensantis, sed personam privatam ineuntis contractum, cui per accidens adjuncta est à Christo ratio Sacramenti; atque ità metu contrahens, cùm manifestum sit talem contractum esse nullum, non fingit sacrilegè se dispensare merita Christi, aut Sacramentum ponere, sed tantùm inire contractum, qui cùm nullus sit, nullum est etiam Sacramentum, adeoque nullum sacrilegium.

Repones: Talis contrahens utitur quibusdam ritibus sacris contrà eorum reverentiam.

R. Quod hæc reverentia in tanto periculo non obliget.

Inferes: Ergo metu coactus licitè poterit contrahere cum quovis alio impedimento.

R. Quod si impedimentum sit juris Ecclesiastici, poterit eadem ratione: Si vero impedimentum sit juris divini aut naturalis, quidam tenent non licere; quia sic contrahere esset intrinsecè malum, quippe contrà jus naturæ tale Matrimonium prohibens. Alii vero dicunt licere: Ratio est, quia ex una parte non fit Matrimonium, neque ponitur id cui annexa est ratio Sacramenti, adeoque abest sacrilegium. Ex altera autem parte consensus ille inefficax in Matrimonium ex gravi metu à peccato excusatur.

Nec refert quod videantur attentare id quod est contrà jus naturæ: Attentant enim dumtaxat inefficaciter sine animo, imo cum certitudine non faciendi: Suppono enim quod non intendant consummare, aliàs peccarent.

Obj. 2°. Contrà secundam partem: Vinculum Matrimonii est perpetuum & indissolubile, atqui metus repugnat perpetuitati; coacta enim non durant, ut dicitur communiter: Ergo jure naturæ est irritum Matrimonium ex metu contractum: Et ita arguit S. Thomas, hic o.

R. D. Min. Metus [illegible]pugnat connaturaliter perpetuitati, C. esse[illegible]r, N. Potest enim esse vinculum perpetuu[illegible] coactum, ut in servitu-te,

te, & ut non excurramus extrà præsentem materiam, Matrimonium initum ex metu à causa naturali vel libera, sed justè incusso, aut etiam injustè, sed sinè ordine ad Matrimonium, inducit vinculum perpetuum, & tamen non est minùs coactum, quàm illud quod est in quæstione. Non diffitemur tamen Matrimonium ob perpetuitatem exigere connaturaliter esse liberum à metu, & hâc ratione mota est Ecclesia, ut aliter contractum irritaret. Nec aliud intendit S. Thomas adferens dumtaxat rationes congruentes quæ moverunt Ecclesiam, ut hujusmodi Matrimonia declararet invalida.

Inst. Matrimonium est vinculum amoris: Atqui metus injustus impedit amórem: Ergo.

R. Matrimonium dici vinculum amoris; quia, ut jàm observavi, amor ordinariè in illud inducit, & ab illo fovetur: Non verò quòd amor sit illi essentialis ut patet in iis qui ex metu naturali, aut solo amore divitiarum vel honorum Matrimonium ineunt: Item in eo qui ex metu justè incusso ducit puellam sibi exosam, quam defloravit. Item in iis qui divortio sunt sejuncti.

Obj. 3°. Donatio facta latroni jure naturæ est invalida: Ergo similiter Matrimonium ex metu contractum.

R. D. Ant. Donatio facta latroni, præcisè ut cesset ab injusta vexatione, est invalida, C. Ob alium finem, N. Ideò in primo casu ista donatio est invalida, non ob defectum voluntarii, sed quia cessatio ab injusta vexatione non est materia de qua possit contrahi: cùm enim sit ex justitia debita vexationem patienti, non est vendibilis magis quàm equus furto sublatus sit vendibilis suo Domino. At in Matrimonio ultrà cessationem à vexatione, datur corpus, quod est materia contractûs. Vide loco citato de Contractibus Conclus. 1.

Obj. 4°. Si tale Matrimonium jure naturæ sit validum, non potest irritari à jure positivo: Ergo. Patet Ant. Quia jus positivum nihil potest in jus naturæ.

R. D. Ant. Non potest irritari factum, C. Faciendum, N. Quia jus positivum potest apponere certas conditiones sinè quibus non subsistit Matrimonium, ut patet de præsentia Parochi: Nec in hoc jus positivum dominatur juri naturæ; quia jus naturæ hic se habet tantùm permissivè sicut circà divisionem bonorum & similia.

Inferes: Ergo tale Matrimonium erit validum inter Infideles?

R. affirmativè si nulla lex civilis sit apud eos quæ illud irritet.

Petes 1°. Utrùm Matrimonium ex metu gravi initum & jure positivo nullum, firmetur juramento, aut saltem juramentum obliget?

R. negativè; quia contractus qui à jure positivo irritantur propter bonum publicum, ut contingit in præsenti casu, juramento non firmantur, ut docuimus Dissert. 1. de Contract. art. 6. Neque juramentum superveniens secundùm se obligat; quia quod est contrà bonum publicum est contrà bonos mores & illicitum; juramentum autem non obligat ad illicitum. Vide loco citato.

Si tamen qui contraxit ex metu, posteà spontè & liberè juret se validaturum hujusmodi Matrimonium, ad id virtute Religionis tenetur, quia hoc Matrimonium validari non est illicitum.

Utrùm autem hoc matrimonium validetur per copulam, aut per consensum clandestinum sequentem liberum & spontaneum, dicemus infrà.

Petes 2°. Utrùm si coactus ad contrahendum Matrimonium similiter cogatur ad consummandum, possit licitè?

R. negativè, quia Matrimonium est absolutè nullum.

Petes 3°. Quæ sint pœnæ cogentium ad Matrimonium?

R. ex Concilio Tridentino Sess. 24. cap. 9. de Reformat. Matrim. „Dominos temporales & Magistratus, qui quovis modo directè vel indirectè „Subditos suos vel quoscumque alios cogunt quominus liberè Matrimonium contrahant," ipso facto incurrere Excommunicationem. De aliis cogentibus qui non sunt Domini temporales aut Magistratus, silet Concilium.

Petes 4°. Utrùm proles natæ ex Matrimonio defectu consensûs, aut ratione alicujus impedimenti nullo, sint legitimæ?

R. si Matrimonium fuit contractum in facie Ecclesiæ & cum bona fide saltem ex parte unius conjugum, proles in tali Matrimonio natas, imò & conceptas antè ejus dissolutionem esse legitimas. Ità declaratur in jure cap. *Cùm inter* & cap. *Ex tenore* Extrà l. 4. tit. 17. Et ità docent Jurisconsulti, tàm Canonici quàm Civiles.

ARTICULUS IV.

De Matrimonio conditionato.

Quæ spectant Matrimonium conditionatum prævenimus Dissert. 1. de Contractibus art. 7. §. 1. & Dissert. præcedenti a. 2. de Sponsalibus conditionatis: Eadem enim est ratio de Matrimonio conditionato ac de Sponsalibus conditionatis; cùm utrimque sit contractus humanus: Undè ne eadem tædiosè repetamus præsertim in materia infrequenti, breviter

Dico 1°. Matrimonium initum sub conditione sivè de præterito, sive de præsenti, sivè de futuro non necessario, sive possibili, sive impossibili, sive honesta, sive turpi, modo bonis & substantiæ matrimonii non sit contraria, positâ conditione subsistit matrimonium, non positâ, non subsistit, saltem in foro interno. Quia vinculum matrimonii dependet à contrahentium voluntate: Ergo si illud non velint non positâ conditione, & velint eâ positâ, non habetur non positâ conditione & eâ positâ habetur. Explicationem hujus Conclusionis, require locis citatis.

Dico 2°. Probabilius est matrimonium sub conditione de futuro contingenti contractum, conditione positâ statim convalescere absque novo consensu, modò prior non fuerit revocatus.

Prob. 1°. Quia prima voluntas virtualiter durans se habet ac si de novo poneretur, censetur autem virtualiter durare quamdiu non revocatur. 2°. Quia alii contractus sic convalescunt & de matrimonio sic declarasse S. Pium V. & Clementem VIII. refert Fagnanus in cap. *Super eo* de conditionibus appositis.

Dices 1°. S. Th. hic o. dicit: „Quòd idem sit „judicandum de tali consensu, sicut de consensu „qui fit per verba de futuro: Undè non facit ma„trimonium:" Ergo.

R. cùm Sylvio S. Thomam loqui respectivè ad tempus quo initur iste contractus conditionatus, non respectivè ad tempus quo adimpletur conditio. Et sic verum est quòd dùm initur iste contractus, sit judicandum de illo quod non sit matrimonium sicut nec ille qui fit per verba de futuro; quia non est absolutus, sed pendens in futurum. Nihilominùs plus valet quam Contractus Sponsalitius: Est enim medius inter sponsalia & matrimonium absolutum, magisque accedit ad hoc quàm ad illa, quia consensus exprimitur per verba de præsenti, licèt suspendatur in futurum.

Dices 2°. Matrimonium est Sacramentum: Ergo aliquid ejus sensibile debet existere physicè, dùm perficitur: Atqui dùm conditio ponitur, nihil tale existit: Ergo.

R. N. Subsumptum; existit enim tunc physicè ipsa conditio per quam ex pacto contrahentium sensibilis efficitur eorum consensus virtualiter perseverans; in illam enim conditionem dirigitur & ad illam usque extenditur.

Intelligendam arbitror hanc sententiam, modò Parochus & Testes, in locis ubi Tridentinum est receptum, adsint præsentes & dùm consensus ponitur & dùm adimpletur conditio, aut de ea certio-

fiterentur: Quia si adsint tantùm dùm ponitur consensus, verè non assistunt matrimonio, cùm enim tunc non fit præsens, sed futura tantùm corporum traditio, consequenter non est præsens matrimonium, aut saltem de illo non erunt certi, si non sufficienter ipsis significetur adimpletio conditionis: Si verò adsint tantùm adimpletioni conditionis, non fuerunt præsentes consensui, qui proindè debet coràm eis renovari.

Plures aliæ difficultates possunt circà præsentem materiam proponi; sed quia ut plurimùm sunt solutæ locis citatis de Contract. & Differt. praeced. de Sponsalibus conditionatis, & aliundè rarissimè permittantur & fiant matrimonia conditionata, eas ut inutiles aut jam præoccupatas omittimus.

ARTICULUS V.

De Objecto consensus matrimonialis.

Suppono consensum contrahentium debere necessariò ferri in ipsam mutuam corporum traditionem, seu in vinculum indè resultans; quia, ut alibi dixi, in eo sita est essentia matrimonii: Unde difficultas est, an etiam debeat necessariò ferri in copulam carnalem? Quidam absolute negant: Quidam absolute affirmant: Alii mediâ viâ incedentes cum Auctore, dicunt consensum implicitum in copulam requiri, non explicitum, cum quibus

Supp. q. 48. a. 1. o. ibid. in a. s. c. Dico: Consensus explicitus in copulam non est necessarius ad matrimonium, sed implicitus.

Probat. utraque pars simul: Consensus qui facit matrimonium sic est in copulam, sicut copula se habet ad matrimonium; quia consensus qui facit matrimonium, est consensus in matrimonium, hoc est in essentialia matrimonii; effectus enim proprius voluntatis est ipsum volitum: Atqui copula carnalis non continetur explicite & essentialiter in matrimonio sed implicite tantùm, sicut actus in potentia & effectus in causa: Ergo. Prob. Min. Matrimonium, ut diximus Differt. 1. a. 2. non est essentialiter ipsa copula carnalis, sed jus seu potestas ad illam: Ergo.

Prob. prima pars seorsim: Jus seu potestas est distincta & separabilis ab usu, sivè, ut alii dicunt, dominium directum est distinctum & separabile à dominio utili; sæpè enim lege fit ut habens dominium directum & proprietatem, non habeat dominium utile seu usum, ut patet in Feudo & Emphiteusi: Item in pupillis quorum dominium in propria bona est ligatum & impeditum quoad usum: Ergo possunt conjuges sibi tradere jus seu dominium directum in mutua corpora, non tradendo nec intendendo explicitè tradere usum. Subsumo: Atqui in tali jure seu dominio directo consistit essentialiter Matrimonium: Ergo.

Confir. Qui cum animo expresso ingrediendi Religionem antè consummationem Matrimonii, contrahit Matrimonium, validè contrahit, ut patet ex cap. *Commissum* de sponsal. Atqui talis non potest explicitè intendere copulam: Ergo. Imò inter Baptisatos omne Matrimonium sub tali conditione & pacto contrahitur ut neuter teneatur reddere debitum, si velit antè consummationem Religionem ingredi. Tandem inter B. Virginem & S. Joseph fuit verum Matrimonium, ut docet S. Th. 3. p. q. 29. a. 2. & dicam infrà: Atqui tamen B. Virgo nunquam consensit explicitè in copulam, utpote Virgo mente & corpore.

Prob. secunda pars: Qui consentit in id quod essentialiter ordinatur ad copulam carnalem, consentit implicite in illam: Atqui qui consentit in Matrimonium, consentit in id quod essentialiter ordinatur ad copulam: Ergo. Prob. Min. Qui consentit in Matrimonium formaliter & explicite consentit in jus & potestatem ad copulam & in causam illius: Atqui jus essentialiter ordinatur ad usum, potentia ad actum, causa ad effectum: Ergo.

Undè quòd quidam dicunt requiri tantùm consensum implicitum in copulam ex parte contractûs, non ex parte contrahentis, non videtur admittendum; est enim implicantia, quòd quis intendat jus & contractum essentialiter ordinatum ad copulam, & eam ipse implicitè non intendat. Quamvis enim alio actu tale jus possit suspendere & ligare, vi tamen actûs quo jus intendit, implicitè, licèt inefficaciter, usum intendit.

Hinc colliges consensum implicitum in carnalem copulam non ità esse accipiendum, quasi esset propositum quoddam virtuale copulæ carnalis; sed quia est consensus in eam potestatem in qua talis copula continetur implicitè, ut actus in potentia, & effectus in causa.

Solvuntur Objectiones.

Objicies 1°. contrà primam partem: Copula carnalis pertinet ad essentiam Matrimonii: Ergo debet esse consensus explicitus in illam sicut in Matrimonium. Prob. Ant. multipliciter: 1°. Aug. l. 19. contrà Faustum c. 26. „ Matrimonium, „ inquit, ex hoc appellatum est quòd non ob „ aliud fœmina debeat nubere nisi ut mater fiat". 2°. Idem l. de bono viduitatis c. 9. dicit ex Apostolo 1. Timoth. 5. quòd voventibus virginitatem, non solùm nubere, sed & velle nubere damnabile est: Id autem non esset damnabile nisi ratione copulæ quæ sola opponitur Virginitati. 3°. Idem S. Doctor apud. Grat. cap. institutum causâ 27. cap. 39. „ Non dubium est illam mulie„ rem non pertinere ad Matrimonium cum qua „ docetur non fuisse commixtio sexûs". 4°. In commixtione corporum consistit ratio Sacramenti, ut constat ex cap. *Societas* ibid. desumpto ex S. Leone Epist. 92. ubi legitur: „ Cùm societas nu„ ptiarum ità à principio sit instituta, ut præter „ commixtionem sexuum non habeant in se nu„ ptiæ conjunctionis Christi & Ecclesiæ Sacra„ mentum, non dubium est illam mulierem non „ pertinere ad Matrimonium cum qua docetur „ non fuisse nuptiale Ministerium". 5°. Denique referuntur multi Patres qui docent Matrimonium perfici carnali commixtione: Ergo.

R. N. Ant. Ut patet ex probationibus conclusionis & ex a. 2. Differt. 1. hujus Tractatûs. Ad primam probationem, Augustinus loquitur de illis quæ nubunt propter carnales amplexus & docet quòd non debeant illos appetere propter concupiscentiam, sed propter prolem generandam, seu ut matres fiant, quod probat ex ipso vocabulo Matrimonii.

Ad secundam, Apostolus & Augustinus loquuntur de Virginibus quæ volunt nubere cum intentione aut periculo consummandi Matrimonium, ut fit ordinariè, & sic intelligenda est Responsio D. Thomæ hic ad primum conformiter ad ea quæ dicit in 4. D. 30. q. 2. a. 1. q. 2. ad 3. Alioquin votum Virginitatis non repugnat Matrimonio: Hæc enim duo simul constituunt, vovere Deo perpetuam continentiam, & tradere homini potestatem corporis, quâ certò scis nunquam usurum.

Ad tertiam, hæc verba non sunt Augustini, sed Gratiani, ut notatur in emendatione decreti.

Ad quartam, Item verba S. Leonis non referuntur fideliter: Sic habet S. Leo: „ Undè cùm „ societas nuptiarum ità ab initio instituta sit, „ ut præter sexuum conjunctionem, haberet in „ se Christi & Ecclesiæ Sacramentum: Dubium „ non est eam mulierem non pertinere ad Matri„ monium in qua non docetur nuptiale fuisse „ mysterium". Quibus verbis docet S. Leo concubinam non esse uxorem; quia quamvis non desit commixtio sexuum, non est tamen cum ea initum mysterium seu fœdus nuptiale significans conjunctionem Christi & Ecclesiæ.

Ad quintam, Patres intelligunt Matrimonium perfici per copulam, perfectione non essentiali, sed accidentali, sicut potentia perficitur per suum actum.

Obj.

Obj. 2°. Si mulier dicat viro: *Consentio in te, dùm tamen non cognoscas me;* est invalidum Matrimonium: Atqui si non requireretur consensus explicitus in carnalem copulam, foret validum: Ergo. Prob. Maj. Quia talis conditio est contrà substantiam Matrimonii: Ergo.

R. D. Maj. Si conditio illa apponatur ut impeditiva juris concedendi, C. Maj. Si ut impeditiva usûs tantùm, N. Maj. Ad hunc sensum, D. ejus probationem. Talis ergo conditio, *Modò non cognoscas me*, & similes ex intentione contrahentis potest apponi, vel quia non vult ipsi concedere jus in proprium corpus, vel quia licèt jus tale concedat, vult tamen ipsum ligari & usum denegat. Si primo modo, repugnat substantiæ matrimonii, & quia iste sensus est hujus conditionis & locutionis connaturalior, ideo D. Th. hìc ad 3. & Gregorius IX. cap. *Si conditiones*, de conditionibus appos. Dicunt quod repugnet substantiæ matrimonii: Si secundo modo non repugnat substantiæ matrimonii: Quia 1°. ut diximus, matrimonium essentialiter consistit in jure ad usum & non in ipso usu. 2°. Quia illam apponere possunt, si velint ingredi Religionem & sic quidem semper de jure censetur apposita. 3°. Quia pactum de servanda castitate, consistere potest cum matrimonio jam contracto, adeoque & contrahendo; quod enim est contrarium essentiæ alicujus rei, nunquam cum ea sive in fieri, sivè in facto esse consistere potest; vel enim illam elidit, vel ab illa eliditur. Neque obstat quod impedimentum superveniens matrimonio stat cum illo jam contracto, non tamen cum contrahendo: Disparitas est enim quod impedimentum dirimens se teneat ex parte causæ, reddens scilicet personam inhabilem ad contrahendum; defectus autem qui est in causa efficiente habet benè quidem vim impediendi effectum secuturum, non destruendi jàm factum; quia effectus à causa pendet in fieri non in facto esse; sed conditio sivè obligatio, quæ essentiæ ipsius contractûs repugnat, ei sivè in facto esse, sivè in fieri repugnat, cùm sit eadem essentia in fieri & in facto esse.

Inst. talis conditio apposita obest bono prolis: Ergo est contrà substantiam matrimonii.

R. obest bono prolis positivè, N. Negativè; id est nihil confert ad bonum prolis, C. Sed ad hoc nihil tenentur conferre nubentes, cùm possint variis de causis abstinere ab usu conjugii: Et si possint post Matrimonium ex mutuo consensu continentiam servare, quidni possint nubendo illam Deo promittere salvo Matrimonio & nihil agendo contrà substantiam ejus.

Insistes: Totum dominium reale quod per Matrimonium acquiritur in corpora, nihil est aliud quàm ipsum jus utendi corpore conjugis ad usum generationis: Atqui jus utendi non stat cum conditione seu obligatione non utendi, aliàs esset jus & non jus: Ergo.

R. datâ Maj. D. Min. Jus utendi proximum & expeditum non stat, &c. C. Min. Jus utendi remotum & ligatum, &c. N. Min. Illud autem sufficit ad Matrimonium contrahendum si quidem sufficiat contracto. Sic in pupillis stat jus remotum & ligatum disponendi de rebus suis (quod dicitur dominium directum & proprietatis) cum obligatione tamen non disponendi.

Replicabis: Talis conditio aut etiam intentio, nunquam exercendi copulam non stat cum consensu etiam implicito in copulam; quia sunt intentiones contrariæ: Atqui tamen ex secunda parte, requiritur etiam ex parte contrahentis consensus implicitus in copulam: Ergo.

R. D. Maj. Talis conditio, &c. non stat cum consensu implicito efficaci in copulam, C. Maj. Cum consensu implicito inefficaci, N. Nihil enim obstat aliquem velle aliquid inefficaciter, dùm vult contrarium efficaciter, maximè dùm illud quod inefficaciter intenditur, non in se sed in alio, à quo separari potest, intenditur, ut fit in præsenti casu: In tantum enim contrahens dicitur intendere copulam, in quantum intendit jus ad illam; quod tamen cum velit ligari, copulam inefficaciter intendit.

Repones: Tale jus nullum habebit usum eritque omnino inutile: Ergo nullum.

R. 1°. N. Conseq. Quia cùm dominium distinguatur ab usu, nihil repugnat aliquem habere dominium inutile, ut patet in pupillis.

R. 2°. N. Ant. Quia tale jus & dominium efficit, 1°. Ut conjuges nequeant aliud Matrimonium contrahere. 2°. Quòd accessus ad aliam sit adulterium. 3°. Quòd si se mutuò cognoscant non sit fornicatio, imò si non voverint castitatem nullo modo peccent. 4°. Efficit bonorum communionem & vinculum charitatis quâ se mutuò juvant & solantur in administratione familiæ & casibus adversis. 5°. Individuam vitæ societatem.

Urgebis tandem: Qui transfert dominium equi ad certum usum, censetur & ipsum usum concedere: Ergo qui concedit jus corporis ad usum copulæ, censetur & copulam concedere.

R. D. Conseq. Ergo censetur, &c. ordinariè, C. Si pactum de contrario interveniat, N. Cur autem in primo casu ità semper transferatur usus cum dominio, ideò est quia aliàs equi concessio foret inutilis & nugatoria, imò nociva, non sic in nostro casu, ut patet ex solutione præcedenti: Argumentum contrà secundam partem præoccupavimus in probationibus. De Matrimonio inter B. Virginem & S. Joseph dicemus infrà in Digressione historica.

ARTICULUS VI.

Utrùm ad Matrimonium requiratur necessariò consensus Parentum?

Lutherani & Calvinistæ contendunt Matrimonium sinè consensu Parentum esse irritum jure naturali & divino positivo. Inter Catholicos quidam volunt esse irritum jure humano.

Suppono Ecclesiam potuisse illud irritare; quia cùm sit contractus, potuit reddere filios inhabiles ad contrahendum sinè consensu Parentum, sicut reddidit omnes inhabiles ad contrahendum sine præsentia Parochi & duorum testium.

Dico 1°. Matrimonium sine consensu Parentum contractum non est irritum jure naturali nec divino positivo.

Prob. prima pars 1°. Non Parentum, sed contrahentium consensus est causa efficiens Matrimonii. 2°. Filius sufficientis ætatis & rationis, habet plenum dominium in proprium corpus in ordine ad statum totius vitæ eligendum, ut iterùm dicam Conclusione sequenti. 3°. Ex natura rei convenit ut homo sit plenè liber & soli Deo subditus in disponendis iis quæ ad totius vitæ statum pertinent, ut sunt Matrimonium, continentia perpetua, professio monastica: Unde Canones maxime cavent ne lædatur ista libertas, ut vidimus in præcedentibus: Hæc autem libertas valde minueretur si filiifamilias penderent à consensu parentum ad contrahendum valide Matrimonium. 4°. Si jure naturali Matrimonia filiorum sine consensu Parentum essent irrita; neque filii emancipati, neque viduæ possent validè contrahere sine consensu Parentum, quod non admittitur: Ergo.

Prob. secunda pars: Scriptura nullibi irritat Matrimonium filiorum sine consensu Parentum contractum, ut patebit ex sol. Obj. E contrà exhibet plura Matrimonia valida sinè consensu Parentum inita, ut Matrimonium Jacob cum Lia & cum Ancillis Genes. 29. & 30. Matrimonium Tobiæ junioris Tob. 7. Matrimonium Esaü cum tribus mulieribus, invitis Isaac & Rebeccâ Genes. 26. Et Apost. 1. Cor. 7. de vidua dicit: *Cui vult nubat tantùm in Domino:* Ergo.

Dico 2°. Matrimonium filiorum familias sine consensu Parentum contractum, non est jure humano invalidum.

Prob.

Prob. cap. *Sufficiat* causâ 27. q. 2. dicitur: „ Sufficiat secundùm Leges sola eorum consen-„ sus de quorum conjunctionibus agitur." Cap. *Eum virum* Extra. de Regularibus l. 3. tit. 31. de puella nubili dicitur: „ Quia liberum habet arbi-„ trium in electione propositi sui, sequi Parentum „ non cogitur voluntatem." Sed maximè Trid. sess. 14. cap. 1. de Reform. Matrim. „Anathema-„ te damnat eos qui falsò affirmant matrimonia à „ filiis familias sinè consensu Parentum contra-„ cta, irrita esse & parentes ea rata vel irrita fa-„ cere posse.

Respondent quidam Tridentinum his verbis voluisse dumtaxat damnare Lutheranos & Calvinistas, qui dicunt hujusmodi matrimonia jure naturali & divino esse irrita; non autem statuisse disciplinam universalem contrariam legibus plurium Regnorum.

Sed contrà 1°. Concilium statuit Parentes non posse irritare hujusmodi matrimonia, si autem intendisset tantùm damnare hæreticos intactis legibus civilibus contrariis, possent adhuc modò Parentes vi illarum hæc matrimonia irritare. 2°. Concilium non distinguit inter jus naturale aut divinum & jus humanum, sed pronuntiat indefinitè proindeque universaliter hæc matrimonia non esse irrita, nec irritari posse à Parentibus: Figmentum est ergo istud decretum restringi ad jus divinum aut naturale, præsertim cùm quæstio maximè controverteretur in Concilio, an expediret hæc matrimonia Lege Ecclesiasticâ irritari?

Rationes quibus mota est S. Synodus ut matrimonia filiorum sinè consensu contracta declararet valida, sunt 1°. Quia interdùm filii sunt parentibus prudentiores, præsertim dùm sunt jàm ætate provecti, & parentes præ senio minùs sapientes. 2°. Quia quandoque parentes sunt perversæ, & suspectæ Religionis. 3°. Quia sæpe contingit parentes esse sordidè avaros, qui, ne dotem solvere in filiorum vel filiarum nuptiis cogantur, aut eorum laboribus priventur, recusant aut procrastinant consensum cum magno animarum detrimento, aut uxores magis dotatas quàm morigeratas quærunt. 4°. Quia quandòque ex zelo præpostero vel etiam ex deteriori causa filios aut filias in Monasterium detrudere volunt. 5°. Quia plerumque non attendunt ad filiorum seu filiarum inclinationem etsi rationabilem, quæ tamen maxime est necessaria matrimonio, sed solùm ad majus commodum & decus familiæ: Ex matrimonio autem absque inclinatione & amore mutuo contracto quid expectare licet, nisi continuas discordias, odia, jurgia, adulteria, divortia & alios infaustissimos eventus, ut infelici & quotidianâ experientiâ comprobatur? 6°. Multi sunt filii & filiæ extrà patriam potestatem, ut emancipati, illegitimi, vidui, viduæ, longè distantes, quos omnes iniquum foret eâ lege adstringi, ut sinè consensu Parentum, non possent validè matrimonium inire.

Supp. q. 47. a. 5. o. Dico 3°. Pater non potest per se præcepto cogere filium aut filiam ad matrimonium, sed potest eum inducere ex rationabili causa: Et tunc sicut se habet filius ad causam, sic se habet ad præceptum Patris, ut scilicet si causa illa cogat de necessitate vel de honestate, & præceptum Patris similiter, aliàs non.

Ibid. Prob. prima pars. 1°. In matrimonio est quasi quædam servitus perpetua, in quam ordinariè inducit amor & ad quam connaturaliter requiritur: Atqui Pater non potest præcepto cogere filium ad hanc perpetuam servitutem, cùm sit natus liberæ conditionis, & coactio impediat amorem, seu saltem non inducat: Ergo.

Neque dicas secundùm jura antiqua Patrem posse vendere filium in servum. Disparitas est quòd servitus civilis non sit perpetua, potest enim redimi pecuniâ, neque connaturaliter exigit amorem, sicut matrimonium.

2. 2. q. 104. a. 5. o. Prob. 2°. Superioris est aliquem compellere præcepto: Atqui Pater non est filio superior dùm agitur de matrimonio eligendo: Ergo. Prob. Min. verbis & ratione Auctoris: In his quæ ad naturam hominis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solùm Deo, quia omnes homines sunt natura pares, non hoc sensu, quòd attenta sola natura, nulla foret hominum æqualitas, sed quòd quantùm ad ea quæ spectant naturam, hoc est corporis sustentationem & prolis generationem, omnes homines sint pares, & nullus alteri obedire teneatur per se loquendo, sicque ubi agitur de matrimonio contrahendo & de sustentatione corporis per cibum & potum, neque servi dominis, neque filii parentibus per se obedire tenentur.

Secunda pars patet: Quia filii propter pietatem & reverentiam debitam parentibus, tenentur eorum voluntati acquiescere pro ratione & justitia eorum voluntatis, etiam in his rebus, in quibus illis non subduntur, alioquin gravem pro gravitate materiæ, illis irrogaturi injuriam.

Juxtà hanc rationem, ista obligatio ut patet, non est obedientiæ, sed pietatis & reverentiæ. Potest etiam esse obedientiæ per accidens: Si enim filius aliundè teneatur ad Matrimonium, putà quia virginem defloravit sub spe Matrimonii, aut Matrimonium est necessarium ad fedandas graves, & inveteratas inimicitias, vel ad sustentandam inopiam Patris, potest Pater præcipere Filio, ut faciat id ad quod aliundè tenetur, & consequenter ut ineat Matrimonium, circà quod libertatem amisit, cui præcepto tenetur filius per accidens obedire, & ideò dixi in Conclusione *Per se*.

Dico 4°. Quamvis Matrimonia inconsultis, aut etiam invitis Parentibus sint rata & valida: Quamvis Parentes per se non possint filios aut filias præcepto cogere ad Matrimonium, plerumque tamen hæc Matrimonia sunt graviter illicita.

Prob. 1°. Quia jure tam civili, quàm canonico severè prohibentur, ut patebit ex sol. Obj. 2°. Quia ut modo dicebam, honor debitus parentibus exigit ne liberi quid magnum & perpetuum, quale est Matrimonium, suscipiant absque consilio & consensu Parentum. 3°. Quia interest parentum quem generum, aut quem nurum sint habituri, cui dotem numerent, & parentis officia, tanquam filio & filiæ impendant. 4°. Quia parentes experientiâ & ætate plerumque filiis prudentiores, possunt illis rectè consulere, idque volunt; quia eos impensè diligunt. 5°. Quia filii etiam conjugati in multis adhuc indigent consilio & auxilio parentum.

Dixi; *Plerumque*: Quia in certis casibus licitum est filiis contrahere Matrimonium inconsultis, aut etiam invitis Parentibus, ut si filius longè distet à Parentibus, & urgeat honestum ac utile Matrimonium, vel si Parentes sint, aut prudenter judicentur irrationabiliter inviti, putà, sicut modò dicebam, si contradicant ex odio, ex morositate, ex avaritia, quia nolunt solvere dotem, aut privari laboribus filiorum, vel quia ex pietate præpostera volunt inducere in Religionem.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Contrà primam Conclusionem: Scriptura passim filiorum conjugia constituit in potestate Parentum, Exod. 22. & 34. Deuteron. 7. Eccli. 7. 1. Cor. 7. Ergo.

R. Ex Scripturis nihil aliud evinci quàm quòd ad Parentes pertineat cura providendi filiis Matrimonia convenientia, & quòd honestas & reverentia debita Parentibus exigant, quod filii & maximè filiæ, quæ sunt verecundiores, acquiescant in hoc consiliis Parentum.

Inst. Si filia aliquid voverit, Pater potest illius votum irritare Num. 30. Ergo pariter Matrimonium.

R. legem hanc secundùm aliquos spectare puellam impuberem, secundùm alios spectare vota de rebus domesticis, non de his quæ pertinent ad statum vitæ.

Obj. 2°. Contrà secundam Conclusionem: Evaristus Papa Epist. ad Episcopos Africanos quæ refertur causâ 30. q. 5. cap. 1. dicit non esse legitimum Matrimonium sinè consensu Parentum, & aliter contracta vocat adulteria, stupra, & fornicationes: Ergo.

R. Evaristum ibidem præter consensum plura alia requirere ad legitimum Matrimonium, ut quòd puella dotetur, quòd à Paranimphis custodita & sociata offeratur, quòd Matrimonium benedicatur à Sacerdote cum precibus & oblationibus, & quòd conjungendi biduo vel triduo orationi vacent & castitatem servent, atque aliter contracta matrimonia dicit pariter esse illegitima & vocat adulteria, fornicationes, &c. Quis tamen dicat matrimonia absque his omnibus circumstantiis inita esse illegitima, fornicationes & adulteria? Palàm est ergo Evaristum vocare hæc matrimonia illegitima, non quia sunt invalida, sed quia non contrahuntur secundùm leges; vocat autem adulteria, fornicationes, &c. secundùm quandam exaggerationem, quia sunt illicita & prohibita; manifestum est enim non esse adulteria: Habent tamen speciem fornicationis & adulterii; quia furtivè fiunt, & meretricio magis quàm maritali affectu suscipiuntur: Undè Pontifex paulò post, vocat ea mala & illicita, non præcipit tamen ea dissolvi, sed puniri.

Inst. S. Basilius Epist. ad Amphilochium cap. 42. Matrimonia contracta invitis parentibus vocat sicut Evaristus fornicationes, cap. 40. idem affirmat de conjugiis servorum sinè consensu Domini. Et can. 42. hanc rationem profert; „ quia eorum qui sunt in alterius potestate, pacta conventa firmi nihil habent". In eandem rem laudantur Tertullianus l. 2. ad uxorem c. 9. Ambros. l. 1. de Abraham c. ultimo. S. Leo Epist. 92. c. 2. Concil. Aurel. anno 541. Paris. 557. Turon. 757. & alia.

R. Hæc SS. Patrum dicta & statuta intelligenda esse de matrimoniis illicitis, non invalidis, aut de invalidis, non in foro conscientiæ, sed in foro Ecclesiæ, quæ de occultis non judicat. Nisi dicas cum quibusdam hæc matrimonia, juxtà veterem quarumdam Ecclesiarum disciplinam habita fuisse olim invalida, sed hanc veterem disciplinam, & antiqua jura particularia esse emendata per posteriora, præsertim per Tridentinum. Quod non nocet nostræ Conclusioni, nec favet Hæreticis, qui dicunt hæc matrimonia esse irrita jure naturali & divino.

Obj. 3°. Leges & edicta plurium Regum Galliæ quibus matrimonia filiorum familias sinè consensu Parentum declarantur invalida, *Non valablement contractés;* Ità fert edictum Henrici III. in comitiis Blesensibus anno 1579. annis sexdecim post Concilium Tridentinum: Hoc autem edictum fuit confirmatum edicto Henrici IV. 1606. & Ludovici XIII. 1629. & 1639. „ Volumus, „ inquit in priori edicto, omnia matrimonia contrà dicti statuti (Blesensis) tenorem contracta, „ declarari invalidè contracta: Obligabunturque „ Judices Ecclesiastici, causas matrimoniales convenienter huic articulo dijudicare": Ergo.

R. His edictis matrimonia sinè consensu Parentum contracta declarari invalida quoad civiles effectus tantùm, nempè quoad dotem uxoris, jus ad hæreditatem, prolium legitimationem & similia, non verò quoad contractum humanum & spiritualem Sacramenti. Ità respondit Ludovicus XIII. libello supplici Cleri Gallicani in Comitiis generalibus Parisiis congregatis anno 1629. Tenor libelli supplicis sic est: „ Rex humillimè supplicatur, ut considerare non pigeat, quantum sit „ momentum in hoc articulo, qui eget expositione ad duarum difficultatum elucidationem. „ Prima est, ut non aliter intelligantur hæ voces „ *Validè* aut *invalidè* contractum matrimonium, „ quàm per relationem ad contractum civilem, „ & nullatenus ad contractum spiritualem Sacramenti. Secunda, ut non adstringantur Ecclesiastici ad judicandum secundùm hujus edicti „ simulque Blesensis articulos, sed juxtà sacros „ Canones & Ecclesiastica Decreta, quæ sunt „ unica regula & norma Judicii Ecclesiasticorum. „ Hi enim nec possunt, nec debent jurisdictionem, „ quam à solo Deo collatam habent circà res spirituales, ab ipsis Laïcis mutuare. Quapropter „ necesse est ex ipso articulo resecare hæc verba: *Et obligabuntur Ecclesiastici Judices in causis istiusmodi, matrimonium judicare ad hujus „ articuli normam*".

Huic Cleri Gallicani supplici postulationi, Rex christianissimus per Regii sigilli Custodem *De Marillac*, aliosque selectos Comites Consistorianos sic respondit: „ Commonitio Cleri quod spectat „ ad priorem difficultatem sic resoluta fuit valide, aut invalide contracta matrimonia non esse „ aliter explicanda, quàm per solam relationem „ ad contractum civilem per Laïcos Judices: Altera pariter difficultas, justa & rationi congrua „ visa est". Ità refert Honoratus Tournely ex tom. 5. commentariorum Cleri Gallicani.

Inst. 1°. Ità his edictis matrimonia sine consensu Parentum declarantur invalida, ut iis qui sic contrahunt, fiat potestas convolandi ad alias nuptias, quod constat ex pluribus Arrestis supremarum curiarum in Gallia, quæ referunt Collectores: Ergo declarantur nulla non solùm quoad effectus civiles, sed etiam quoad contractum humanum & spiritualem Sacramenti.

R. Et in primis his Arrestis oppono alia etiam supremarum curiarum quibus dicta matrimonia declarantur valida: Hæc Arresta, teste Tournely, referunt Auctor Diarii audientiarum tom. 1. p. 177. & 284. Bardet in sua collectione tom. 2. p. 227. & 329. Bonagius in Commentariis in consuetudinem Normanniæ tom. 2. p. 31. oppono insuper declarationem contrariam Ludovici XIII. de qua paulò suprà; ut ergo ista omnia concilienter: R. 2°. Arrestis in instantia relatis matrimonia sinè consensu Parentum declarata fuisse nulla, non præcisè propter defectum consensûs Parentum, sed propter vel clandestinitatem, vel raptum, vel aliquod aliud impedimentum dirimens simul occurrens, vel saltem ex præsumptione quòd qui inscii parentibus contrahunt, in aliquem defectum matrimonio essentialem impingant, nec contrarium evinci potest ex laudatis Arrestis.

Inst. 2°. Matrimonia filiæ Caroli Calvi cum Balduino Comite, & Gastonis Ducis Aurelianensis Fratris Ludovici XIII. cum Margarita Lotharinga anno 1633. ob solum defectum consensûs Regis, judicio Ecclesiastico & civili declarata fuerunt invalida: Ergo.

Respondent Scriptores Galli hoc esse speciale Privilegium Regum Galliæ, *antiqua consuetudine præscriptum & Ecclesiasticâ auctoritate munitum,* ut loquitur Clerus Gallicanus in Comitiis generalibus anni 1637. quod sinè eorum consensu invalida sint matrimonia filiorum suorum & aliorum Regii sanguinis Principum qui solio sunt proximi.

Denique toti huic argumento sit hæc brevis Responsio: Cùm causas matrimoniales ad Judices Ecclesiasticos & non ad Laïcos pertinere definiverit sub anathemate Concilium Trid. sess. 24. Can. 12. sicque quoad præsentem casum declaraverit Ludovicus XIII. jura civilia hac in re cedere debent Juri Ecclesiastico.

Petes an sint justæ leges civiles permittentes Parentibus exhæredare filios, contrà eorum voluntatem contrahentes matrimonium?

Quidam negant, eò quòd noceant libertati matrimonii: Alii tamen communiùs affirmant; quia videntur necessariæ ad refrænandos stultos & indiscretos Adolescentûm amores, ex quibus tot infelicia & scandalosa matrimonia sequuntur. Ad rationem oppositam: R. eas leges nocere quidem libertati matrimonii effrænatæ, at non honestæ & moderatæ: Ubi enim probatur injustus Parentum

tum dissensus, nulla est aut esse debet exhæredatio; non enim censentur leges eam in hoc casu permittere. Cæterùm meminerint Parentes libertatis matrimonii, nec nimis rigidè his legibus insistant.

ARTICULUS VII.

Quomodò Matrimonium invalidè contractum ratum effici possit & debeat?

Observandum imprimis matrimonium posse duplici modo invalidè contrahi. 1°. Inter personas inhabiles ratione impedimenti dirimentis. 2°. Inter personas aliundè habiles defectu solius eorum consensûs; quia nempe vel ficte, vel ex metu, vel ex errore consenserunt, nullo alio irretitæ impedimento. Item matrimonium est invalidum vel occulte, vel publice: Voco hîc publice invalidum, non solùm quandò est deductum ad forum contentiosum, sed etiam quandò duobus testibus idoneis, ejus invaliditas probari potest. His observatis

Suppono 1°. ad matrimonii invalidi revalidationem (venia sit verbo) necessariò esse adhibendum & supplendum quod ipsi defuit: Unde si defuit consensus inter personas habiles, debet saltem qui non consensit, aut coacte, vel ex errore consensit, libere consentire. Si personæ erant inhabiles ratione impedimenti, debent reddi habiles obtentâ dispensatione impedimenti, & tunc de novo consensum mutuum exteriùs exprimere. 1°. Quia dispensatio per quam remotum est impedimentum, non dat valorem matrimonio priùs contracto, sed solùm facit illas personas habiles ad contrahendum. 2°. Quia consensus anteà expressus erat omninò illegitimus, utpote inter personas inhabiles & super materiam illegitimam, ac propterea nullus; Ergo debet novus accedere. Nec potest dici quòd prior perseveret, quia consensus qui nunquam fuit verus, non potest permanere.

Suppono 2°. Quòd quandò matrimonium est publicè nullum, aut ejus nullitas potest probari duobus saltem testibus sufficientibus, debeat de novo contrahi coràm Parocho & testibus, quantumvis jàm fuerit anteà solemnisatum: Quia si tunc sufficeret consensus clandestinus ad matrimonium validè de novo contrahendum, ex tali matrimonio oriri possent inconvenientia, propter quæ Trid. voluit irrita esse matrimonia clandestina, scilicet dissolubilitas hujus veri matrimonii, perpetuus cum alia concubinatus, &c. Posset enim probari ejus nullitas & non posset probari validitas, sicque impunè conjuges possent ad nutum separari & ad alias nuptias convolare.

Quidam idem censent si aut Parochus aut unus testium noverit nullitatem; quod quidem verum existimo si aliundè quàm ex Confessione nullitatis conscius fuerit quandò prior contractus actu celebrabatur; quia tunc non potest dici testis matrimonii; nec potest de ejus valore testificari: Secùs verò si tunc ignorabat & posteà resciat, sed taliter quòd non possit probari in foro externo: Quia tunc fuit testis contractûs præsumptè validi in facie Ecclesiæ, idque potest testari, quod sufficit: Non enim debent nec possunt testes testificari reipsà esse validum matrimonium, cùm id scire nequeant, sed tantùm quòd secundùm formam Ecclesiæ, nullo apparente defectu, contraxerint.

Difficultas est igitur 1°. An quandò consensus unius tantùm defuit, debeat ex parte utriusque renovari. 2°. An nullitas matrimonii debeat innotescere parti cujus requiritur de novo consensus, vel utrique si utriusque requiratur antequam consensum innovent. 3°. An consensus debeat iterùm exprimi coràm Parocho & testibus. Graves sunt istæ difficultates pro praxi, nec parùm implicatæ: Probabiliora sequendo,

Dico 1°. Quandò matrimonium est nullum defectu consensûs unius qui nempè, vel fictè, vel metu, vel errore consensit, probabiliùs sufficit ut convalescat, hunc poni consensum, quamdiù alter adhuc in priori consensu perseverat, sed eum non revocavit.

Colligitur ex D. Th. q. 47. a. 4. ad 2. ubi dicit quòd „ ex consensu libero illius qui coactus „ est non fit matrimonium, nisi in quantum con„ sensus præcedens in altero adhuc manet: Ergo censet fieri matrimonium, si consensus præcedens perseverat, censetur autem perseverare quamdiù non revocatur. Citantur etiam pro eâ sententia S. Bonaventura, S. Antoninus, Paludanus, Soto, Richardus, Navarrus, Sylvius & alii; eamque esse communem Theologis & Canonistis probat Fagnanus ad cap. *Licet* de sponsâ duorum. num. 2. Contradicunt tamen plures, Lessius, Pontius, Hurtado, Aversa, Henno &c.

Ratio fundamentalis nostræ assertionis est quia consensus alterius fuit, quantùm est ex se, validus & legitimus ac sufficiens ad matrimonium, nec est revocatus, imò ità moraliter & virtualiter perseverat, ut vi illius persistat in possessione alterius compartis tanquam rei suæ, subindèque nihil ex parte ejus desideratur, sed solùm deest consensus legitimus alterius: Ergo hoc accedente convalescit matrimonium.

Confir. 1°. Secundùm omnes, Conjugum consensus non debent simul exprimi, id enim foret ridiculum, sed sufficit quòd unus ponatur quandò alter adhuc moraliter perdurat. 2°. Matrimonium spirituale quod contrahitur inter eligentes & electum, valet licèt electi & eligentium consensus eodem tempore non ponantur cap. *Cùm inter Canonicos* de election. 3°. Si pars quæ coactè contraxit spontaneè posteà cohabitet, vel alteri commisceatur affectu conjugali, convalescit matrimonium: Juxtà cap. *Ad id* de sponsal. & mat. cap. *Significavit*, de eo qui duxit & cap. *Proposuit* de conjugiis servor. Tandem ità convalescunt alii contractus civiles,

Dices: Consensus alterius verè consentientis fuit etiam nullus & illegitimus: Ergo etiam debet renovari. Prob. Ant. Fuit consensus sub conditione si altera pars nunc consentiat, ità scilicet; *Trado me tibi, si tu de præsenti me acceptes:* Item, *Accepto te si nunc te mihi tradas;* non enim valet traditio unius sinè acceptatione alterius, nec acceptatio sinè traditione: Atqui alter tunc non tradidit, non acceptavit: Ergo.

Confir. Ex eo quòd Clemens VIII. responderit utriusque consensum de novo requiri, ut refert Comitolus lib. 1. Resp. moral. cap. 120.

R. N. Ant. Ad probat. N. Maj. Verum enim quidem est consensum alterius fuisse sub conditione; *Si acceptes, si vicissim te mihi tradas;* non tamen pro tempore præsenti tantùm; ubi enim hoc scriptum est & quo fundamento probatur? Sed consensus fertur in tempus præsens cum perseverantia in subsequens tempus, donec revocetur, ut fit in aliis contractibus civilibus, v. g. venditionis, emptionis, &c. Undè consensus partis seriò & liberè contrahentis fuit ex se intrinsecè validus, valida traditio, valida acceptatio pro quocumque tempore, quo alter verè consentiret, verè traderet & acceptaret, & solùm extrinsecè quoad effectum pro tunc fuit invalidus, vel potiùs suspensus, quamdiu altera pars legitimè non consentiret, quâ proindè consentiente simpliciter matrimonium convalescit.

Ad Clementis VIII. Rescriptum, R. De eo non constare authenticè, vel non fuisse datum, nisi tanquam à Doctore particulari sequente quod est tutius. Nam similiter requirit novam Parochi & Testium præsentiam, cujus tamen oppositum declarasse Pium V. refertur.

Petes utrùm saltem ille novus consensus unius partis, non debeat aliquo signo exteriori exprimi?

R. tutiùs & probabiliùs affirmativè: Quia cùm debeat esse sensibiliter expressus, non videtur posse reddi sensibilis per priorem consensum tamdiù

diù antecedentem. Cæterùm ad hoc sufficit quodcumque signum quo quis alteram partem tanquam conjugem tractat & habet.

Dico 2°. Per se loquendo, ut matrimonium nullum convalescat, nullitas matrimonii debet innotescere parti cujus consensus requiritur, vel utrique si utriusque requiratur antequam consensum innovent. Est communis.

Ratio est; quia cùm prius matrimonium fuerit nullum, debent contrahentes novum intendere: Atqui contrahens inscius nullitatis matrimonii, novum matrimonium non intendit, cùm persuasus de validitate primi credat id sibi impossibile, sed intendit ad summum prius factum confirmare: Ergo.

Non est tamen semper necesse ut causa nullitatis aperiatur ipsi ignoranti, si indè periculum infamiæ aut scandali subsit, ut si v.g. sit impedimentum affinitatis ortum ex copula illicita cum sorore, conjugis sed sufficit indicare ob aliquem defectum in genere invalidum fuisse prius matrimonium: Existimat Sylvius posse allegari defectum consensus, etsi fuerit datus; quia, inquit, cùm fuerit invalidus, potest appellari non consensus.

Dixi; *Per se loquendo*: Quia si ex declaratione nullitatis matrimonii parti eam ignoranti, gravia mala & scandala timerentur, ut desertio, matrimonii dissolutio, prolium expositio, infamia gravis, rixæ & odia, &c. ut non rarò contingit: Tunc sufficeret si novus consensus partis ignorantis procedat ex cognitione non quidem expressa nullitatis matrimonii, sed æquivalenti; ut si conscius nullitatis sollicitet alium in sui amorem & dicat: *Ità tibi afficior ut si non esset inter nos matrimonium nihilominùs te acciperem, & jam de facto ità te accipio, numquid tu similiter?* Si respondeat quòd sic, matrimonium convalescit; quia ignarus nullitatis non solùm intendit permanere in matrimonio priùs contracto; sed etiam inire novum, si prius non fuerit validum. Undè talis consensus ex errore non procedit. Ubi adverte non sufficere verba velleitatis, *te acciperem si non esses mea conjux*, sed requiri verba absoluta de præsenti; *te accipio in uxorem si non sis:* Vel, *accipio te in meam quasi nunquam accepissem, idem ego facio*, &c.

Quis autem modus & quandò sit adhibendus, ut talem consensum obtineat à difficili comparte, petendum est ex conjugis conditione variisque circumstantiis rarâ prudentiâ perpensis. Cæterùm extrà casum talis extremitatis & necessitatis sistendum est conclusioni.

Sed si nec talis consensus possit obtineri? Hoc opus, hic labor est: Tunc vel absolutè, secreto atmen, sunt separandi saltem quoad thorum, vel si uterque ignoret nullitatem in bona fide sunt relinquendi.

Dico 3°. Ut matrimonium occultè nullum convalescat, non videtur requiri nova præsentia Parochi & testium, sed sufficit, obtenta dispensatione si requiratur, ut conjuges nullitatis conscii, ut dictum est, inter se solos renovent consensum.

Est probabilior & communior; Ità Navarrus, Binsfeld, Henriquez, &c. quos citat & sequitur Sylvius, Coninch, Layman, Bonacinas, Henricus à S. Ignatio, &c.

Dixi 1°. *Occultè nullum*: Quia si esset publicè nullum, aut duobus testibus ejus nullitas posset probari, deberet iterùm exprimi consensus coram Parocho & testibus, ut advertimus in capite articuli.

Dixi 2°. *Nova præsentia;* suppono enim quod priùs contraxerint, licèt invalidè propter occultum impedimentum, coràm Parocho & testibus; aliàs indubitatum est coràm illis secundum consensum debere exprimi, cùm secus, utrobique foret matrimonium clandestinum, adeoque nullum.

Prob. Conclusio: Tota ratio quæ movit Concilium Trid. ad irritanda matrimonia clandestina, est ut impedirentur grandia mala, quæ ex eis oriri solent, putà quòd contrahentes sæpè cohabitent sinè vero matrimonio, aut si verum sit, cùm probari non possit, dissolvant ad libitum, & ad alias nuptias transeant: Atqui ista ratio cessat in nostro casu, nec talia inconvenientia indè obvenire possunt; constat enim Ecclesiæ de ejus valore quantùm constare potest, nec potest malitiosè dissolvi, cùm fuerit contractum in facie Ecclesiæ & ejus nullitas non possit probari, ut supponimus: Imò gravia incommoda & gravissima scandala sæpissimè sequerentur, si matrimonia quæ publicè valida habebantur, iterùm coràm Parocho & testibus contrahi deberent: Ergo merito colligimus Tridentinum suo Decreto non comprehendisse casum quo matrimonium anteà publicè contractum sed occultè invalidum revalidari debeat.

Confir. 1°. Concilium Trid. ut ex textu patet, solum intendit irritare matrimonia clandestina quæ jàm erant anteà prohibita: Atqui nullibi apparet prohibitam fuisse occultam revalidationem matrimonii, prius in facie Ecclesiæ celebrati, sed ob impedimentum occultum invalidi. Confir. 2°. Quia juxtà Stylum Curiæ, in Rescripto dispensationis super hunc casum à majori Pœnitentiario ponitur: *Dispenso ut matrimonium secretò inter se contrahere valeant.*

Opponitur ex Comitolo l. 1. Resp. moral. q. 120. contraria resolutio Clementis VIII. Verùm nos vicissim opponimus aliam resolutionem S. Pii V. Clementinæ contrariam ex Navarro cap. 22. n. 7. & l. 4. Consil. Conf. 14. Item aliam S. Congregationis pariter contrariam, ut legitur in remiss. ad Concil. Trid. Sess. 24. cap. 1. de Reformat. matrimo. At neque ex illa neque ex istis declarationibus aliquid certò erui potest pro alterutra sententia, quia non sunt authenticæ. Et fortè in casu Clementis VIII. nullum periculum aut damnum sequebatur ex iteratione publica matrimonii: Undè meritò præcipiebat quod est tutius, forte autem sequebatur in casu S. Pii V.

Sic enim & nos quantùm ad praxim suademus quod est tutius, scilicet revalidationem publicam matrimonii, in quantum fieri potest sinè gravi damno aut scandalo: Et si Parochus difficile adesse possit, Confessarius ab eo obtineat licentiam, quam in hoc casu dare tenetur Parochus, & coram duobus fidissimis testibus res secreto agatur. Sed si nec ita res facilè fieri possit, tunc locus est sententiæ assertæ.

Petes an si in Rescripto dispensationis ponantur hæc vel similia verba: *Dispenso ut inter se publicè & servatâ formâ Tridentini contrahant;* possint nihilominùs renovare consensum inter se sinè Parocho & testibus, si jàm prius contraxerant coram illis?

Respondent affirmativè Sylvius hìc q. 45. a. 2. Pontius, Sporer & alii: Quia forma Concilii quam intendit dispensatio jàm servata est, nec ipsi attentàrunt aliter contrahere quàm coràm Parocho & testibus.

DIGRESSIO HISTORICA.

Utrùm inter B. Virginem & S. Josephum fuerit verum Matrimonium?

Ad Art. V. præced. Dissertat.

Dico: Inter B. Virginem & S. Josephum fuit verum matrimonium. Est communior & verior. 3.p.q.29. a.2.o.

Prob. ex Scriptura. Math. 1. dicitur; *Jacob genuit Joseph virum Mariæ.* Item; *cùm esset desponsata Mater ejus Maria Joseph.* Item; *Joseph vir ejus.* Et, *noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Luc. 2. Joseph ascendit in Bethleem *cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.*

Confir. ex verbis Virginis Luc. 2. sic alloquentis Filium; *Pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Item verbis ejusdem Evangelistæ; *Erant Pater ejus & Mater mirantes:* Non sic locuta fuisset Mater filio

filio, nec Evangelista fidelibus, nisi Joseph fuisset Mariæ conjux. Confir. iterum ex eo quòd Judæi vocabant Jesum Filium Joseph, filium fabri, & Joseph Patrem ejus: Hujus autem Judæorum opinionis tametsi falsæ, alia ratio non fuit quam quia notum erat Joseph & Mariam esse verè conjuges, alioquin Judæi Christo indubiè exprobrassent ipsum ex fornicatione esse natum.

Prob. ex Patribus: S. Ambrosius l. de institut. Virginis c. 6. contrà id quod objiciebatur tunc & etiam nunc objicitur, inter B. Virg. & Joseph non fuisse verum conjugium; quia inter eos non intercessit copula carnalis, dicit: „ Nec illud moveat quod ait; quia Joseph accepit conjugem suam; cum enim initiatur conjugium, tunc conjugii nomen adsciscitur: Non enim defloratio Virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugalis: Denique cum jungitur puella, conjugium est, non cùm virili admixtione cognoscitur."

S. Aug. l. 5. cap. 12. adversùs Julian. qui dicebat Mariam fuisse conjugem Joseph in hominum opinione tantùm, sicut Luc. 3. dicitur de Christo quòd putabatur Filius Joseph, sic arguit: „ Numquid & Angelus loquens unus ad unum contrà conscientiam & suam & ipsius cui loquebatur, secundùm opinionem potiùs quàm secundùm veritatem fuerat locuturus qui ei dixit, noli timere accipere Mariam conjugem tuam? ..... Dicit autem Lucas Evangelista de Domino, quòd putabatur Filius Joseph, quia ità putabatur, ut per ejus concubitum genitus crederetur. Hanc falsam voluit removere opinionem, non Mariam illius viri negare conjugem, contrà Angelum testem." Eandem veritatem asserit Augustinus variis in locis serm. 63. de diversis l. 1. de nup. & concupis. c. 11. l. 2. de consensu Evang. c. 1. & alibi. Similiter alii Patres.

Huc accedunt rationes propter quas congruebat ut Christus nasceretur ex Virgine desponsata. Duodecim enumerat S. Thomas quarum præcipuæ sunt 1°. ut per genealogiam Joseph, cui Maria erat cognata, origo quoque Mariæ monstraretur. 2°. Ne ipsa Virgo, si extrà matrimonium filium haberet, infamaretur tanquam fornicaria, aut etiam lapidaretur secundum legem Deuteron. 22. & filius ejus tanquam ex fornicatione natus pro Messia non reciperetur. 3°. Ut B. Virgo fugiens in Ægyptum haberet solatium, atque inde revertens ipsa & Filius haberent obsequia & subsidia paterna. 4°. Ut ejus partus celaretur diabolo, dùm occasione matrimonii deceptus, putat illum non de Virgine, sed de uxore natum; quamvis enim potuisset discernere inter Virginem & corruptam, attamen vel id ex divina dispensatione non fuit permissum, vel ad singula in rebus humanis non semper attendit.

Obj. 1°. ex Scriptura: Math. 1. Luc. 1. & 2. Maria Virgo dicitur tantùm *Desponsata Joseph:* Ergo non erat conjugata. Item ibid. Joseph cùm invenisset Mariam habentem in utero, *voluit occultè dimittere eam:* Juxtà verò Deuteron. 24. vir non poterat dimittere uxorem nisi dato illi libello repudii: Ergo Joseph non habebat Mariam pro uxore.

R. ad primum, juxtà morem Scripturæ, ii dicuntur sponsi & sponsæ, qui quamvis per verba de præsenti sint conjuncti, nondùm tamen sunt carnaliter commixti, sic etiam nos loquimur dùm in nuptiarum celebratione vocamus conjunctos sponsum & sponsam: Undè Luc. 2. Joseph dicitur ascendisse in Bethleem *cum Maria sibi desponsata uxore:* Ex quo manifestum est fuisse eandem simul desponsatam & uxorem.

Ad secundum, libellus repudii secundùm legem non dabatur, nisi cùm vir sic dimittebat uxorem ut illi faceret potestatem alteri nubendi; non autem sic Joseph volebat dimittere uxorem ut ipse aliam duceret, & illi permitteret alium ducere: Sed volebat eam occultè dimittere quoad habitationem tantùm: Cùm enim videret illam fœtam & causam ignoraret, & aliundè perspectam haberet ejus pudicitiam, noluit eam traducere ut adulteram, voluit tamen occultè se ab ea separare, ne fortè, si vi illata, aut aliquâ aliâ ratione sibi incognita, fuisset imprægnata, eam retinendo aliquam infamiam incurreret.

Obj. 2°. ex SS. Patribus: Multi Patres dicunt Mariam mansisse innuptam, & non fuisse uxorem Joseph: Epiphanius hæresi 78. *Desponsata*, inquit, *fuit Maria non nupta*, &, *videbatur uxor & non erat.* Hieron. cont. Helvid. & in cap. 1. Math. ad hæc verba, *Jacob genuit Joseph virum Mariæ*, ait: „ Cùm virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis Scripturarum, quòd sponsi viri & sponsæ uxores vocantur." Aug. Serm. 17. de temp. de B. Virg. scribit: *Concepit Virgo antequam sponsum haberet, parit antequam nubat.* Greg. in Evang. l. 2. hom. 26. de Joseph ait: *Qui tamen ad ejus* (Mariæ) *nuptias non pervenit:* Ergo.

R. SS. Patres propugnantes contrà Hæreticos Virginitatem Mariæ, in his & similibus sententiis vocare nuptias, consummationem matrimonii; & nuptas seu uxores, jam viro cognitas; sicut innuptas & sponsas vocant, quæ licèt sint matrimonio junctæ, nondùm tamen sunt cognitæ viris: Undè Epiphan. loco citato dicit quòd Virgo non fuerit uxor Joseph; *Quatenùs nullam cum eo habuit corporis copulationem:* Et Hieron. *quatenùs oscula amplexusque non miscuerunt, nec rem egerunt nuptiarum.* Idem censendum de aliis. Insuper sermo laudatus de tempore non est Augustini.

Obj. 3°. Secundùm communem opinionem B. Virgo emiserat votum castitatis antequam desponsaretur Joseph: Atqui stante ejus voto non poterat matrimonium inire: Ergo.

R. hujus argumenti solutio patet ex art. 5. præced. Dissert. sivè ergo B. Virgo antè desponsationem voverit castitatem conditionate tantùm, ut sentit Auctor 3. p. q. 28. a. 4. sivè absolutè, ut volunt alii, votum ejus non repugnabat matrimonio; quia matrimonium, ut diximus, consistit in traditione potestatis in mutua corpora, quæ potestas potest separari ab usu: Solus autem usus repugnat voto castitatis. * Cùm itaque B. Virgo sciret ex divina revelatione & instinctu, quòd usus nunquam sequeretur, potuit sinè læsione voti etiamsi absoluti tradere potestatem sui corporis Josepho & acceptare potestatem illius, sicque facere verum matrimonium. * in 4. d. 30.

Petes utrùm Matrimonium inter B. Virg. & S. Joseph fuerit perfectum?

R. fuisse perfectum perfectione essentiali, quæ consistit in mutua traditione & acceptatione potestatis in corpora: Defuit autem illi aliqua perfectio accidentalis, nempè copula carnalis, per quam significaretur unio Christi cum Ecclesia per naturam: sed non erat opus hìc illa significatione, quia in illo matrimonio res ipsa erat exhibenda, scilicet verbi Incarnatio, per quam conjungitur Ecclesiæ secundùm naturam.

DISSERTATIO IV.

De bonis & actu Matrimonii.

D. Th. Q. 49. & 64.

ARTICULUS I.

De bonis Matrimonii.

Ex Augustino & aliis Patribus impugnantibus Hæreticos qui negabant nuptias esse licitas inductum est in scholas, nuptias per quædam bona excusari, ideòque esse licitas. * Excusatio hìc non sumitur ex parte agentis, ut cùm quis agit quod est per se malum excusatur per ignorantiam aut * Supp. q. 49. a. 4. o.

aut inadvertentiam; sed ex parte actûs, quatenùs sit bonus & licitus.

Ib. a. 2. o. & in resp. ad arg. Tria assignantur Matrimonii bona, *Proles, fides & Sacramentum.* Per *Prolem* non intelligitur sola ejus procreatio, sed etiam ejus educatio & religiosa institutio. Per *Fidem* intelligitur fidelitas quam conjuges sibi invicem debent, sic ut neuter comparti petenti debitum deneget, nec alteri commisceatur. Per *Sacramentum* intelligitur firmitas & indissolubilitas quam habet ex sacra significatione: Quamvis enim vinculum matrimonii sit ex se indissolubile, ut dicemus, ex hoc tamen quòd Deus ipsum instituit ad significandam conjunctionem Christi cum Ecclesia, majorem habet firmitatem & indissolubilitatem: Undè hæc tria bona reperiuntur etiam in Matrimoniis Infidelium; ordinantur enim ad prolem, obligant ad fidem, & habent aliquam sacram significationem.

ibid. a. 1. & 2. Dico: Convenienter assignantur tria bona, *Proles, Fides, Sacramentum,* quibus excusatur matrimonium.

ibid. Prob. Nemo sapiens debet jacturam aliquam sustinere nisi pro aliqua recompensatione alicujus æqualis vel melioris boni: Atqui in matrimonio plures incurruntur jacturæ, plura damna & incommoda quæ his tribus bonis assignatis compensantur: Ergo. Prob. Min. Tria potissimùm damna & incommoda incurruntur in matrimonio: Primum libido & ex ea resultans detrimentum usûs rationis, debilitatio corporis & sensuum obtusio; & hoc damnum compensatur bono prolis, seu procreatione liberorum quibus genus humanum propagatur & Deus perpetuò colitur. Secundum damnum, est sollicitudo molesta placendi comparti, suscipiendi, concipiendi, parturiendi, educandi proles & rebus familiæ providendi; & hoc damnum compensatur bono fidei, quâ alter alteri tenetur reddere debitum, nec potest alteri commisceri. Tertium damnum est perpetua quædam subjectio seu servitus quâ vir uxori, & uxor viro obligatur, & istud damnum compensatur bono Sacramenti, id est vinculi indissolubilis, quo conjuges repræsentant conjunctionem Christi cum Ecclesia, tenenturque se invicem diligere, sicut Christus dilexit Ecclesiam. Sumitur enim hîc Sacramentum, ut dictum est, pro vinculo indissolubili matrimonii quod est res & Sacramentum. Quamquam etiam multò magis compensetur hoc damnum bono Sacramenti propriè sumpti pro signo efficaci gratiæ, quatenùs sanctificat conjuges, eis confert auxilia supernaturalia ad se mutuò diligendum, præstandaque suaviter & fideliter usque ad finem vitæ cætera munia & onera matrimonialia.

Dices: Vel matrimonium est de se bonum, & sic non indiget magis excusari quàm alia bona, vel est malum, & sic nulla excusatio sufficit: Vel est indifferens, & neque sic opus habet excusatione, quemadmodùm nec aliæ res indifferentes, ut ambulare, loqui, &c. Ergo.

Ib. a. 1. ad 2. R. Matrimonium esse simpliciter & absolutè bonum, ideòque reverà nullis bonis extrinsecis indigere quibus honestetur, quomodò ea quæ sunt indifferentia, aut in malum sonantia de se non bona, possunt honestari. Quia tamen secum adfert multa incommoda, indiget illis bonis quæ vocantur bona matrimonii, quæ quidem sunt de ratione ipsius, quantùm nempè ad intentionem, si non contrahentium, saltem instituentis matrimonium, & hoc sensu dicitur excusari & honestari per ea quasi per sua essentialia & causantia in illo honestatem, quæ ipsi secundùm se competit.

Inferes: Ergo omnia alia quæ sunt ex se bona, possunt etiam dici, excusari & honestari per sua essentialia & intrinseca.

R. N. Conseq. Quia alia bona non semper secum adferunt speciem turpitudinis, nec tot, & tanta incommoda quæ compensari indigeant sicut matrimonium: Undè cum majori proprietate dicitur illud excusari & honestari per sua bona, quàm aliæ res, seu actus boni.

ARTICULUS II.

De actu Matrimonii.

§. I.

Utrùm actus conjugalis excusetur per bona Matrimonii?

Quamvis Differt. 1. hujus Tractatûs art. 2. §. 3. jàm probaverimus actum matrimonii esse licitum, & posse esse meritorium, occasione tamen bonorum matrimonii, hîc adhuc breviter inquirimus cum Auctore, an & quomodò per ista bona excusetur: Unde

Dico: Actus matrimonialis sic excusatur per bona assignata, ut sit bonus, & possit esse sanctus.

Ratio primæ partis; quia per bonum prolis habetur intentio debiti finis; per bonum fidei habetur debita materia, & per hæc actus recedit à duobus extremis mollitie & fornicatione, inter utrumque tenens medium, sicque constituitur in ratione virtutis moralis quæ consistit in medio.

Ratio secundæ partis est; quia indissolubilitas, quæ dicitur Sacramentum ex divina institutione significat conjunctionem Christi & Ecclesiæ in carne, in gratia, charitate, & gloria: Si ergo conjuges adjuti gratiâ intendant in actu matrimonii hunc finem, scilicet procreare prolem, non solùm, ut filium hominis naturalem, sed ut Ecclesiæ colonum, filium Dei adoptivum, & cœlestis Regni hæredem, religiosâ educatione perficiendum, actus matrimonii non solùm erit bonus generali ratione virtutis, sed etiam sanctus & meritorius.

Dices 1°. Qui sustinet damnum majoris boni propter minus bonum peccat; quia inordinatè agit: Atqui bonum rationis quod læditur in ipso actu conjugali est majus quàm hæc tria bona conjugum: Ergo prædicta bona non sufficiunt ad excusandum, &c.

R. D. Maj. Qui sustinet damnum majoris boni quoad habitum, propter minus bonum peccat, C. Maj. Qui sustinet damnum majoris boni, quoad actum brevem propter, &c. N. Maj. Non enim est inconveniens, quòd quandoque aliquis actus, qui est melior secundùm genus suum, tantillam patiatur eclypsim propter minus bonum, quod est permanentius & ad perpetuitatem boni communis necessarium; sic licet quandoque dormire, quandoque ab actu contemplationis vacare, ut vacetur activæ vitæ: Jam autem damnum rationis quod homo incurrit per actum matrimonii non est per modum habitûs, sed per modum actûs transeuntis. *Ibid. a. 4. ad 1.*

Inferes: Ergo pariter licebit se inebriare ad recuperandam sanitatem.

R. N. Illationem: Disparitas est 1°. Quòd se inebriare secundùm se sit malum, consequenter nullo bono fine cohonestandum, non sic actus matrimonialis. 2°. Ebrietas neque à Deo, neque à natura est ordinata ad recuperandam sanitatem, sicut actus matrimonii est ordinatus ad generandam prolem. 3°. In ebrietate totaliter absorbetur ratio, & aufertur potentia proxima ad illam pro nutu recuperandam, non sic in actu matrimonii. Vide plura de hoc arg. Differt. 3. de Temperantia art. 3.

Dices 2°. Hæc bona efficere non possunt, quominùs delectatio in illo actu sit immoderata, neque possunt ejus verecundiam abstergere: Atqui immoderatio passionis est vitium in moribus & verecundia non est nisi de malo: Ergo.

R. D. Min. Immoderatio passionis sumpta pro quantitate & intensione est vitium in moribus, N. Sumpta pro excessu suprà limites rationis, C. Superabundantia igitur passionis quæ facit vitium in moribus non attenditur, præcisè secundùm quantitatem ipsius ad intentionem, sed secundùm disproportionem ejus ad rationem: Undè tunc solùm passio reputatur propriè immoderata, *ibid. ad 3. & 4.*

quan-

quandò excedit limites rationis: Delectatio autem quæ est in actu matrimonii, quamvis sit intensissima secundùm quantitatem, non tamen excedit limites sibi à ratione priùs præfixos, quamvis in ipsa delectatione ratio eos ordinare non possit, & ideò sit malum pœnæ. De verecundia similiter respondetur, quòd non sit tantùm de malo culpæ, sed etiam de malo pœnæ, qualis est turpitudo illius actûs; quia de quolibet defectu homo naturaliter erubescit.

Inst. Greg. causâ 33. q. 4. cap. *Vir cum propria*, dicit voluptatem, quæ in actu conjugali reperitur, nullatenùs posse esse sinè culpa.

R. Gregorium loqui de voluptate quæ dominatur, & propter quam exerceatur copula, ut inferiùs subdit.

§. II.

Utrùm actus conjugalis excusari possit sinè bonis matrimonii, atque adeò exerceri ob solam voluptatem, aut fornicationem in se vitandam?

ib. a. 5. Dico 1°. Actus conjugalis excusari non potest sinè bonis matrimonii: Quia remotâ causâ removetur effectus qui ab ea dependet: Atqui causa honestatis actûs conjugalis sunt bona matrimonii, ut dictum est: Ergo sinè eis excusari non potest. Præthereà actus conjugalis non disert à fornicario, nisi in prædictis bonis.

Ibid. Hinc inferes duobus solùm modis conjuges absque omni peccato posse convenire, nempè causâ generandæ prolis quod spectat primum bonum, & debiti reddendi, quod pertinet ad bonum fidei: Bonum autem Sacramenti potiùs pertinet ad matrimonium secundùm se, quàm ad ejus usum, licèt possit etiam intendi, ut dictum est, & actus fieri meritorius; sed etiam tunc intenditur bonum prolis. Verùm ut hæc, de quibus non omnes conveniunt, distinctiùs exponantur.

ib. & a. 6. Dico 2°. Actus conjugalis ob solam voluptatem, aut fornicationem in se vitandam, est venialiter malus.

Sequitur ex præcedenti, quoad utramque partem: quia licèt adsit bonum fidei, & bonum Sacramenti, deest bonum prolis, seu saltem non intenditur. Insuper

Prob. prima Pars: 1°. Ex hac propositione damnata ab Innocentio XI. *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum: omni penitus caret culpâ ac defectu veniali*: Est nona inter damnatas.

Prob. 2°. Perversum est ordinare ad delectationem, operationem ad quam ipsa delectatio est à natura ordinata: Atqui natura ordinavit delectationem ad operationem, & non operationem ad delectationem, ut in confesso est apud omnes: Ergo.

Confir. Agere propter delectationem sensibilem est proprium brutorum, & non hominis, qui debet in omnibus agere ut homo, id est secundùm rationem, consequenter intendere bonum honestum, seu rationi conforme, ut ampliùs probavimus Dissert. 6. de Act. human. art. 6. confer.

Prob. secunda Pars de qua major est difficultas 1°. Ex Scriptura 1. Cor. 7. postquam Apostolus dixit: *Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterùm revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram: Subdit: Hoc autem dico secundùm indulgentiam non secundùm imperium:* Atqui indulgentia seu, ut græcè habetur, *ignoscentia*, denotat culpam, ut ait August. Enchyrid. cap. 78. „ Quis autem peccatum esse neget, „ inquit, cùm dari veniam facientibus, Apo„ stolica auctoritas fateatur.

Prob. 2°. ex Patribus: Idem August. lib. de bono conjugali cap. 7. „ Reddere debitum con„ jugale nullius est criminis, exigere autem ultrà „ generandi necessitatem culpæ venialis". Fulgentius Epist. 1. de conjugali debito cap. 4. „Ma„ culam contrahit.... quisquis non pro sola ge„ neratione, sed etiam propter fragilitatem carnis suæ miscetur uxori". Greg. lib. 32. moral. cap. 17. „ Tunc, inquit, solùm conjuges in ad„ mixtione sinè culpa sunt, cùm..... pro susci„ pienda prole miscentur": Intellige petendo.

De D. Thoma non potest esse dubium: „ Duo- ib. a. 5. &. „ bus solis modis, inquit, conjuges absque omni „ peccato conveniunt, scilicet causâ procreandæ „ prolis & debiti reddendi; aliàs autem sem„ per est ibi peccatum ad minùs veniale". Item: ib. ad 2. „ Si intendat vitare fornicationem in se, sic est „ ibi aliqua infirmitas, & secundùm hoc est pec„ catum veniale, nec ad hoc matrimonium est „ institutum nisi secundùm indulgentiam, quæ „ est de peccatis venialibus.

Prob. 3°. ratione: Obsequi ac servire libidini etiam intrà limites matrimonii est peccatum veniale, ut patet ex dictis: Atqui qui merè ad vitandam in se incontinentiam copulatur, obsequitur libidini intrà limites matrimonii, quamvis nolit obsequi extrà limites illius: Ergo. Prob. Min. Ille reverà quærit in matrimonio voluptatem, ne eam quærat extrà, eamque pro fine copulæ habet, licèt simul intendat abstinere à voluptate non matrimoniali, sicut tentatus ad carnes manducandas die prohibito, si ad hoc evitandum velit delectari in esu delicato piscium, ne delectet se in esu carnium, reverà obsequitur gulæ circà materiam licitam, ne ei obsequatur circà materiam illicitam: Ergo.

Si dicas hanc delectationem assumi in matrimonio ut medium ad vitandam delectationem extrà matrimonium: Esto: Semper verum est eam assumi ut finem proximum copulæ matrimonii, sicque operationem ordinari ad delectationem, quod est perversum, ut diximus. Insuper delectatio in copula matrimonii non est medium à Deo, vel natura ordinatum ad vitandam delectationem extrà matrimonium: Sicut delectatio in esu piscium die prohibito, non est medium ordinatum ad vitandam delectationem carnium: Undè sicut iste inordinatè agit, sic & ille.

Prob. 4°. evertendo præcipuum fundamentum adversæ partis: Si actus conjugalis esset licitus ad vitandam in se fornicationem, ideò est quia vitatio fornicationis est finis saltem secundarius matrimonii: Sic volunt Adversarii: Atqui ista ratio nulla est: Ergo. Prob. Min. Evitatio fornicationis in se dicitur finis secundarius matrimonii, non quòd Deus aut natura directè & immediatè illum ordinaverint ad fornicationem vitandam (Deus enim sub hac ratione indulget tantùm ùt vidimus, & natura ordinat ad generationem prolis) sed quia concupiscentia per copulam matrimonialem sedata, non ità stimulat ad fornicationem; ad quod etiam juvat gratia sacramentalis: Undè debet potiùs dici effectus consequens ad matrimonium quàm ejus finis secundarius, nisi secundùm indulgentiam, ut dicit Auctor.

Dixi; *venialiter malus;* Quia usus rei aliundè ibid. licitæ ob solum defectum debiti finis non est semper mortaliter malus, ut patet in eo qui manducat & bibit moderatè ob solam voluptatem. Posset tamen contingere peccatum mortale; si nempè quis non attendat in conjuge, quòd sit conjux, sed quòd sit mulier, affectu actuali paratus idem facere cum ea, si non esset conjux, quia tunc copula exercetur animo fornicario.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Matrimonium est concessum humanæ fragilitati ut fornicatio vitetur: Ergo qui eo utitur ad hunc finem, non peccat.

R. D. Maj. Est concessum humanæ fragilitati ib. a. 5. ut fornicatio vitetur, mediante copulâ exercitâ ad 2. propter bona matrimonii, C. Mediante copulâ exercitâ propter ipsam fornicationem vitandam, Subd. Est concessum secundùm indulgentiam, ut minus malum, C. Ut quid licitum & bonum, N. Solutio patet ex probationibus.

Inst.

Inst. Licitum est petere debitum ad vitandam incontinentiam in comparte: Ergo & propriam.

Ibid. R. N. Conseq. Disparitas est 1°. quia dùm petit debitum propter alterius periculum, in effectu potiùs reddit quam petit, quia altera pars tunc interpretativè petit, cui ideò ex justitia & ex charitate tenetur petendo reddere. 2°. Disparitas est, quia unusquisque potest suo periculo occurrere per alia remedia: Ut per voluntatem propriam gratia Dei adjutam resistendo, orando, jejunando: Periculo autem alterius non potest, cùm non habeat in sua potestate voluntatem alienam sicut suam.

Repones: Pars quæ propter periculum incontinentiæ propriæ interpretativè petit, illicitè petit secundùm nos: Ergo alter non potest, nec tenetur ei reddere.

R. D. Ant. Petit illicitè venialiter & ex parte sua, C. Illicitè mortaliter & ex parte actus, N. Subest autem justa causa in reddente, permittendi istud peccatum veniale in petente, ut dicemus infrà de redditione debiti.

Obj. 2°. Qui utitur re sua ad libitum non facit injustitiam: Ergo non peccat: Subsumo: Atqui per matrimonium uxor efficitur res viri & è contrà: Ergo.

Ibid. ad 3. R. N. Conseq. Ex hoc enim quòd quis non peccet contrà justitiam, non sequitur quòd non peccet omninò; quia una debita circumstantia, non sufficit ad hoc quòd actus sit bonus, & ideò non oportet quòd qualitercumque quis utitur re suâ sit bonus, ut patet in prodigo, sed quòd utitur re suâ ut debet secundùm omnes circumstantias.

Obj. 3°. Bonum est vitare fornicationem, & actus conjugalis est honestus, aptusque ad illum finem obtinendum: Ubi ergo peccatum? Quod enim est bonum ex genere, non efficitur malum, nisi ex mala intentione, ut rectè arguit S. Th. arg. 4.

R. in hoc esse peccatum quòd actus conjugalis non sit à natura ordinatus, nec à Deo, nisi secundùm indulgentiam, ad illum finem obtinendum: Est autem malum intendere bonum per media indebita & ad id non ordinata. Adde quòd in casu sit obsequi libidini & agere propter illam, ut probatum est.

Inst. 1°. Hoc ipso quod aliquod medium habet aptitudinem & proportionem ad aliquem finem obtinendum etsi à natura non sit ad illum primario ordinatum, censetur tamen finis ejus secundarius, ità ut ad illum sinè peccato possit ab agente ordinari: v. g. oculi sunt à natura inditi ad videndum, licitè tamen quis eis utitur aliquando ad significandum aliquid alteri. Vox est à natura ordinata ad exprimendos alteri suos conceptus, licitus est tamen ejus usus ad cantum. Imo ipsum matrimonium est institutum ad conservationem speciei, non peccaret tamen qui illud contraheret propter alium finem honestum, v. g. propter probos mores sponsæ, propter confirmitatem humorum, propter inimicitias componendas in Regno, vel in familia, propter socialem vitam tranquilliorem habendam, &c. Ergo licèt actus conjugalis sit primario ordinatus ad generationem prolis; quia tamen potest esse aptus ad fornicationem vitandam, non videtur illicitum eo uti ad illum finem qui potest dici ejus finis secundarius.

R. N. Conseq. & paritatem: Disparitas est quod neque in usu oculorum aut vocis aut in ipso matrimonii contractu ulla reperiatur inordinatio, aut detrimentum rationis: In usu autem matrimonii semper sequitur inordinatio libidinis, detrimentum & absorptio rationis, propter quæ mala non videtur adhibendus nisi ad eos fines ad quos Deus sua natura permisit aut ordinavit: Sicut non potest ebrietas adhiberi, ut remedium sanitatis, quamvis ad eam possit aliquando juvare.

Inst. 2°. Actus matrimonialis propter sanitatem conservandam aut recuperandam est licitus: Atqui tamen ad hunc finem non est ordinatus: Ergo pariter.

R. 1°. Majorem à S. Th. disertè negari: „Quamvis, inquit, intendere sanitatis conservationem *Ib. ad 4.*
„ non sit per se malum: tamen hæc intentio efficitur mala, si ex aliquo sanitas intendatur, quod
„ non est ad hoc de se ordinatum, sicut qui ex
„ Sacramento Baptismi tantùm salutem corporalem quæreret. Et similiter etiam est in proposito in actu matrimonii." Adde quòd emissio seminis, quandò fit ex libidine, sit magis nociva corpori quàm proficua. 2°. Etsi daretur Major, semper foret disparitas quòd qui exercet actum conjugalem propter fornicationem in se vitandam agat propter libidinem & ei obsequatur; secùs qui illam exercet propter sanitatem.

Inferes: Ergo saltem juxtà Sententiam D. Thomæ casu quo quis minaretur conjugi mortem nisi exigat debitum & coeat cum parte, non poterit talis conjux etiam pro evitanda morte certo infligenda petere copulam si compars sit senex, sterilis, aut jàm gravida.

R. Vel ille qui minatur mortem, cogit ut coeant coràm se, quod est ex se verecundum, pudendum & maximè scandalosum, adeòque ex hoc solo capite illicitum, vel ut coeant in ipsius absentia, & tunc occurrunt alii plures modi tale periculum evadendi, adeò ut casus evadat metaphysicus. Cæterùm stando in Sententia D. Thomæ non licet facere malùm morale etsi veniale tantùm pro quovis maximo bono physico.

Obj. 4°. Potest quis inire matrimonium propter vitandam incontinentiam, ut colligitur ex Apostolo 1. Cor. 7. dicente *Quod si non se continent, nubant: Melius est enim nubere quàm uri*; non enim id videtur dictum ex indulgentia, sed videtur permissio positiva & consilium: Ergo potest etiam uti matrimonio propter eundem finem.

R. 1°. Ant. non erui ex textu Apostoli, licitum est enim consulere minus malum volenti committere majus. 2°. D. Ant. Potest quis inire matrimonium propter vitandam incontinentiam per copulam exercendam propter debitos fines, scilicet generationem prolis aut redditionem debiti: C. Sicut enim qui exercet copulam propter istos fines, potest intendere & expectare tanquam effectum sedationem concupiscentiæ, sic à fortiori cùm init matrimonium, præsertim cùm matrimonium sit secundùm se honestum, nec quidquam inordinatum contineat, sicut ipsa libido in actu matrimoniali: Per copulam exercendam propter libidinem, N. Cùm enim talis copula sit illicita, non potest intendi à contrahente matrimonium.

Obj. 5°. ab inconvenientibus. Ex nostra Sententia sequitur 1°. Quòd mulieribus gravidis, sterilibus & senibus sit illicitus actus conjugalis, & viris illicitum cum eis decumbere. 2°. Quòd senes & steriles non possint sinè peccato matrimonium inire, cùm ipsis non sit ampliùs spes prolis, & quòd Ecclesia non possit talibus matrimoniis assistere nisi saltem contrahentes moneat de non exigendo debito. 3°. Quòd status matrimonii sit continuis peccatis venialibus obnoxius, quæ omnia dura sunt, odiosa & quodam modo absurda juxtà praxim communem.

R. ad primam Sequelam, actum conjugalem esse quidem illicitum mulieribus gravidis, sterilibus & senibus, exigendo, non tamen reddendo; viris autem est licitum cum talibus decumbere, non ad exigendum debitum, sed ad reddendum petenti: Intellige tamen de mulieribus gravidis quarum ità venter intumuerit ut superfœtatio sperari non possit.

Ad secundam Illationem, N. Conjugium enim non est propter solam filiorum procreationem, sed etiam propter ipsam naturalem in diverso sexu societatem, mutua obsequia, &c. ait August. l. de bono Conjug. c. 3. Eo ergo fine possunt senes inire matrimonium, intendendo castè vivere, vel etiam matrimonio uti, reddendo tamen, non exigendo debitum; quòd si aliud intendant, ut sæpè fit, peccabunt, sed venialiter tantum.

Nec

Nec sequitur Ecclesiam imprudenter agere assistendo talibus matrimoniis & ea permittendo: Tùm quia propter rectum finem assignatum senes & steriles contrahere possunt: Quòd si intendant copulam ad delectationem, aut ad concupiscentiæ sedationem, id ipsis prudenter permittit cum Apostolo ut minus malum ad vitandum majus. Neque necesse est ut eos moneat de non exigendo debito, sicut non monet juvenes de non exigendo ob solam voluptatem, cùm id sciat vix aut ne vix ab ipsis esse servandum: Undè melius est dissimulare eis minus malum, quàm commonendo, exponere eos gravioribus peccatis incontinentiæ extrà matrimonium, quod etiam ab ipsis Confessariis observandum est.

Ad tertiam, agnosco esse veram non quidem ratione statûs matrimonii præcisè, sed ex hominum corruptione, qui ideò in hoc statu sæpè debent dicere: Dimitte nobis debita nostra: Undè cupit Apostolus ut omnes sint sicut ipse; & S. Petrus dicit quòd *non expedit nubere*.

Cæterùm sedulò advertant Confessarii, ut jàm monebam, nunquam avertere à matrimonio contrahendo, aut copula exercenda eos qui dicunt se id velle in remedium concupiscentiæ, ne sapientes suprà Apostolum eos inducant in mortalia, quos à venialibus indiscretè retrahere satagunt. Idem agendum cum iis qui accedunt ad mulieres steriles, senes aut gravidas, cùm sit par ratio. Imò expedit nunquam de hac materia loqui coràm uxoratis, utramvis Sententiam teneas: Si enim dicas id licere, ampliabunt ultrà limites: Si dicas ipsis non licere, eris ipsis in laqueum ad graviora perpetranda.

Petes 1°. Utrùm sit etiam venialis culpa quandò intenditur partim delectatio, partim prolis generatio?

R. probabiliùs affirmativè: Quia tunc intenditur reverà etsi inadæquatè finis ad quem actus ex natura sua non ordinatur, servitur que libidini quodammodo dominanti, cùm propter eam agatur.

Petes 2°. Utrùm eam delectationem admittere & ei consentire ut medio tantùm ad actum propter generationem prolis, vel redditionem debiti exercitum, sit etiam venialis culpa?

Respondet Sylvius affirmativè, quod conatur probare quibusdam Augustini & Fulgentii authoritatibus quæ tamen possunt explicari ad sensum petitionis præcedentis.

Ratio fundamentalis hujus Sententiæ, est quia illa delectatio in natura corrupta est in se turpis, immoderata, inhonesta, rationi non obediens, sed eam obscurans, cui ideò nihil deest ad rationem peccati, nisi voluntarium: Atqui in casu petitionis ei voluntariè consentit ratio & ei obsequitur: Ergo.

Undè iste Auctor vult tantùm licere conjugibus eam permittere, non ipsi consentiendo sicut Princeps potest permittere usuras quibus non consentit, quandò habet justam causam eas permittendi.

Neque necesse reputat voluntatem consentire libidini, eò quòd consentiat actui cui ipsa adjungitur; non enim qui consentit uni statim consentit omni conjuncto cum illo, sic claudus licèt libentissimè ambulet, non tamen libenter claudicat. Et si fortè sit impossibile rationem in ipso actu libidinem refrenare, quia eâ quasi absorbetur, *Potest tamen eam ordinare antè principium*, ait D. Th. q. 41. a. 3, ad 6. & hìc a. 4. ad 3. Hæc Sententia est probabilis, sed difficillimæ praxis. Undè

Respondet Dominicus Soto hìc d. 31. q. 1. a. 3. cum multis aliis nullam esse culpam etiam venialem consentire delectationi propter actum; sivè accedere ad conjugem cum delectatione placente, in casu conclusionis.

Ratio ejus est; quia exercere actum conjugalem eâ ratione & conditione quâ à natura instigatur, nullum est peccatum: Atqui natura sagaciter illi actui delectationem adjunxit propter conservandæ speciei necessitatem, sicut sumptioni cibi & potus propter conservationem individui: Undè Hieron. Epist. 10. dicit quod voluptas huic actui sit à Deo insita: Et certe quis ab illo non abhorreret, si voluptas non alliceret? Ergo sicut nullum est peccatum cibum & potum cum delectatione sumere, modo non edatur propter delectationem, ità nec exercere pariter conjugalem amplexum: Et qui contrarium sentiunt, inquit, præfatus Auctor contendunt homines privare naturali sensu, cùm tunc vix aut ne vix possit ratio delectationi dissentire.

Huic Sententiæ favere videtur S. Doctor o. cùm dicit hanc delectationem esse secundùm se bonam sicut actus ad quem sequitur est per se bonus & honestus: Et quidem voluptas sensuum non est per se mala, sed bona; unde etiam in statu innocentiæ actus conjugalis habuisset voluptatem, ut ait D. Th. 1. p. q. 98. a. 2. ad 3.

Verùm utraque Sententia conciliari potest: Si priùs advertas delectationem veneream in actu matrimoniali posse considerari dupliciter. Primo ut delectatio est præcise prout fuisset in statu innocentiæ absque eo quod nunc est in ea inordinatum. 2°. Ut est per peccatum originale inordinata, immoderata, rationem non sequens, sed obtenebrans, adeoque turpis & pudenda, quomodo sortitur nomen libidinis. Quo notato

R. Consentire delectationi in actu matrimonii ad sensum petitionis, præcise ut est delectatio, dissentiendo ejus excessui & inordinationi, nullum videtur esse peccatum etiam veniale, idque probant rationes secundæ Sententiæ. Neque debet reputari impossibile consentire delectationi & non ejus inordinationi conjunctæ, si quidem prima Sententia non reputat impossibile consentire in actum & non in delectationem annexam; potest ergo in unum consentire & aliud tantum permittere, dum subest causa, ipsi non consentiendo.

Consentire verò delectationi immoderatæ & inordinatæ, ut nunc est in natura corrupta videtur venialis noxa: Et id probant rationes primæ Sententiæ.

ARTICULUS III.

De aliis peccatis conjugum in usu matrimonii.

Præter peccata quæ conjuges committere possunt ex indebito fine in usu conjugii, ut vidimus Art. præced. possunt alia committere ex parte modi, sitûs, temporis, loci, aliarumque circumstantiarum copulæ. Pro quo præmissâ elevatione mentis ad Deum;

Nota pro fundamento resolutionum tanquam principium generale, modum essentialem copulæ quæ est principaliter ordinata ad generationem prolis, esse ut fiat cum immissione & retentione seminis intrà vas naturale, alioquin nisi ibi recipiatur & retineatur semen impossibilis erit generatio.

Quoad modum & situm copulæ.

Dico: Usus copulæ inter conjuges in quo non servantur tria substantialia assignata vas debitum, immissio & retentio seminis in eo, aut periculum morale subsit, ne non serventur, est peccatum mortale contrà naturam, gravius inter conjuges, quàm inter solutos, utpotè quasi adulterium contrà fidem, quæ prohibet omnem usum carnis extrà limites conjugii, & obligat, ut uterque servet alteri corpus suum.

Si verò his tribus substantialibus servatis, & certò servandis, accidat inordinatio circà accidentalia tantùm copulæ in modo & situ, non est plusquam veniale; quia substantialia copulæ servantur ad finem generationis.

Hinc colliges 1°. Copulam inter conjuges in vase præpostero, vel quocumque alio non naturali, ore, aure, &c. sive eam ibi consumment,

sivè propter majorem delectationem ibi inchoent, cum intentione consummandi & seminandi in vase naturali, esse nefandissimum flagitium contrà naturam, includens insuper rationem aliquam adulterii, ut dixi, & sodomiæ imperfectæ; attamen, parce pudice Lector simpliciter osculari, lambere obiter, solùm ore excipere verenda viri, aut ea fricare in superficie vasis posterioris uxoris excusant à mortali Fillucius, Jacobus Marchantius, Sanchez quos citat & sequitur Sporer; quia sic habentur pro tactibus impudicis.

Colliges 2°. Quod omnis pollutio voluntaria inter conjuges, aut effusio seminis extrà vas legitimum, abruptâ, vel nondùm inchoatâ copulâ, sit lethale crimen: Si tamen ait Soto in 4. d. 31. a. ultimo, dùm vir bonâ fide legitimè congredi conatur, festinantiùs fortassè extrà vas seminat, non est vitio dandum, etiamsi metus aliquis eum priùs subierit, quia illud festinationi naturæ tribuendum est. Idem videtur dicendum si id præter intentionem accidat ob senium, vel ob indispositionem partis alterius etiam voluntariam, quamdiù spes probabilis remanet copulam debitè perficiendi: Ità Sporer post Cajetanum, Sanchez, &c.

Colliges 3°. Uxores quæ semen jàm receptum ejiciunt, aut conantur ejicere, quacumque de causa faciant, sivè paupertatis ne multiplicetur proles, sivè infirmitatis vitandæ, sivè etiam periculi mortis in partu, peccare mortaliter.

Si tamen cessante omni periculo pollutionis in utroque conjuge mutuo consensu copulam abrumpant, antequàm saltem fœmina seminaverit; ne proles generetur, ob inopiam, sivè ob aliam causam, non peccare mortaliter docent satis communiter Doctores Cajeta. Palud. Armilla, Sporer, Basilius, Pontius & alii: Quia illa vasis fœminei penetratio, absque seminatione, & pollutionis periculo reputatur instar tactuum pudendorum qui inter conjuges excusantur saltem à mortali. Dixi; antequàm fœmina saltem seminaverit; quia si fœmina jàm seminavit, aut ad id excitata sit, lethale crimen erit abrumpere copulam ante seminationem viri.

Colliges 4°. Quòd quandò vir uxori resupinus succumbit, aut præpostere accedit in vase tamen naturali, non videatur peccatum mortale, sed veniale, crassum quidem, obscœnum & viris probis exhorrendum. Quòd sit peccatum saltem veniale patet, quia est inversio ordinis naturæ. Quòd non sit mortale etiam patet, quia nisi ob peculiarem corporis dispositionem aut morbum, non est periculum seminationis extrà vas, aut conceptionis impediendæ, eò quòd semen non recipiatur in matricem per infusionem seu descensum, sed per virtutem attractivam, sicut cibus in stomachum: imò multi volunt, benè nullum esse peccatum præpostere in vase tamen naturali aut viro succubo coïre, si adsit justa causa, v. g. ne proles suffocetur, si uxori prægnanti vir incumbat, &c. Unde in Tribunali, quandò conjuges confitentur se sic convenisse, non est opus communiter inquirere, an semen extrà effuderint, sed tantùm acriter eos objurgare, & à tali coïtu deterrere, ubi non est justa causa.

Utrùm necesse sit ad conceptionem prolis, conjuges simul seminare? Id tanquam magis prolificum requirunt medici, non ut absolute necessarium: Unde non peccat saltem mortaliter vir se tactibus ad venerem excitans, sciens se ob id citiùs fœminâ seminare; & postquam seminavit, non tenetur fœminæ seminationem expectare: Ubi autem vir semine intrà vas recepto membrum virile extraxit, potest fœmina quæ nondùm seminavit tactibus se excitare ad seminationem; quia ista excitatio est actûs conjugalis consummatio & perfectio, & alioquin maximo periculo committendi peccata mortalia exponeretur.

Quantùm ad circumstantias loci & temporis.

Dico 1°. Locum secretum esse oportere ipsa naturalis verecundia dictat, & ne fiat in loco sacro, debita ipsi reverentia, & lex Ecclesiæ prohibent sub mortali, etiam probabiliùs in casu necessitatis, de quo vide de Temperantia Dissert. 6. a. 8.

Dico 2°. Tempus secretum & nocturnum suadet verecundia naturalis, non videtur tamen strictè obligare.

Dico 3°. Convenientissimum & decentissimum est abstinere à carnali copula diebus festivis, præsertim die quo SS. Eucharistia recipienda, vel recepta est; ità tamen quòd non sit plusquam veniale in petente, in reddente autem sæpè nullum, maximè si carnales illecebræ non diù hæreant imaginationi; de quo vide de Eucharistia Dissert. 6. a. 4. §. 2. Supp. q. 64. a. 5. & 7.

Dico 4°. Exigere copulam tempore menstrui, seu puerperii, multi cum S. Bonaventura accusant peccati mortalis; reddere venialis, propter periculum prolis vitiosæ & monstrosæ, quod ex tali copula imminet: At cùm raro credatur conceptio fieri in congressu tempore menstrui, & rarissima appareant in prolibus damna, licèt innumeri tunc copulentur, Sylvius cum Paludano, S. Antonino, Cajetano, Navarro, & aliis quos citat, tenent esse dumtaxat veniale in petente, in reddente autem nullum, si non possit commode recusare.

Adfertur quidem ab adversariis in contrarium lex Levitici 15. 18. 20. & Ezechiel. 18. quam S. Augustinus l. 3. de peccatorum meritis cap. 2. inter illa præcepta annumerat, quæ non sunt figurate accipienda: Sed

R. Præceptum vetans congressum mariti cum menstruata esse quidem naturale, quatenùs ille congressus est jure naturæ malus propter materiæ indispositionem & indecentiam, ac turpitudinem: Non videtur tamen hâc ratione obligare sub mortali, quapropter ex ea parte, quâ lex pœnam mortis comminatur, est judicialis, ac proindè sub hac ratione abrogata.

Dico 5°. Actus conjugalis cum uxore gravida, ubi nulla est spes superfœtationis est peccatum tantùm veniale ex parte petentis, nullum ex parte reddentis, si commodè recusare non potest, nisi immineat periculum abortûs: Undè

Dico 6°. Generaliter exercere actum conjugalem cum periculo morali abortûs, monstrosæ prolis, gravis detrimenti salutis corporalis in alterutro conjuge, est per se loquendo peccatum, vel mortale, vel veniale pro gravitate vel levitate periculi & detrimenti. Per se patet; quia sicut non licet ista damna creare, ita nec illorum periculum subire. Id magis explicabitur Art. seq.

Quantùm ad accessoria copulæ, oscula, tactus, amplexus, aspectus, delectationes morosas, &c.

Dico 1°. Quæcumque oscula, tactus, amplexus, aspectus, turpiloquia libidinosa inter conjuges præsentes sinè periculo pollutionis, & intrà terminos honestatis naturalis, sunt licita, si fiant in ordine, & ex intentione copulæ, sunt autem peccata dumtaxat venialia, si in eis sistatur, nec ordinentur ad copulam.

Dico 2°. Tactus & aspectus libidinosi proprii corporis in uno conjuge, saltem alterâ parte absente, sunt peccata mortalia.

Dico 3°. Delectatio venerea de copula in conjuge absente probabiliùs est peccatum mortale, propter commotionem carnis, quæ in casu non ordinatur ex se ad copulam sed ad pollutionem.

Has tres conclusiones probatas & explicatas habes in Tract. de Temperantia Dissert. 6. duas primas art. 17. tertiam art. 15. §. 4. illuc te remitto Lector benevole, ne actum agam.

AR-

ARTICULUS IV.

De obligatione reddendi debitum.

§. I.

Utrùm conjux teneatur petenti reddere debitum?

Est inter debitum conjugale & alia debita discrimen quòd qui petit debitum conjugale petat usum rei suæ; per matrimonium enim corpus viri transiit sub dominium uxoris tanquam res sua, & corpus uxoris vicissim in dominium viri: Qui autem petit alia debita sivè ex contractu sivè ex delicto, non semper petit usum rei suæ, sed ut res fiat sua: Undè petens debitum conjugale potest comparari repetenti depositum, cum hac tamen differentia quòd repetens depositum solus eo utatur: Petens autem debitum conjugale, eo non utitur, nisi simul compars utatur: Ex quo jàm habes quòd quandò iste usus est intrinsecè malus, non possit magis reddi quàm peti.

Suppono conjugem per se non teneri petere debitum; quia potest cedere juri suo & non uti re *Supp.q. 64.a.1. suâ. *Dixi *per se:* Quia per accidens aliquandò tenetur, si nempè judicet compartem desiderare & præ verecundia non audere petere expressè, quod frequentius est in fœminis quàm in viris; idque præsertim si videant imminere periculum incontinentiæ; sed tunc est potiùs redditio debiti quàm petitio, quia alter tacitè petit.

Ib.a.1.c. Dico: Conjugi seriò & rationabiliter petenti expressè vel tacitè debitum conjugale, compars reddere tenetur sub mortali.

Ratio est; quia in contractu Matrimoniali facta est mutua traditio & acceptatio corporum ad usum conjugalem, ex quo oritur obligatio justitiæ reddendi petenti seriò & rationabiliter corpus ad hunc usum: Et cùm ista obligatio sit in re gravi, est gravis: Undè Apost. 1. Cor. 7. *Uxori*, inquit, *vir debitum reddat, similiter & uxor viro:* Rationemque reddit: *Quia mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: Similiter autem vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.*

Ex quo inferes graviter peccare viros contrà hanc obligationem, qui sivè pollutionibus, sivè frequenti accessu ad alias, sivè laboribus aut macerationibus indiscretis, se reddunt impotentes ad redditionem debiti: Similiter mulieres quæ indiscretis abstinentiis aut mortificationibus, ità se deformes exhibent, ut reddantur exosæ maritis; secùs tamen si abstinentiis & macerationibus moderatis se minùs potentes aut minùs gratas redderent; quia non censentur se obligasse ad omittendum moderatum exercitium virtutis cum detrimento salutis ad satisfaciendum huic debito.

Inferes item conjugem non posse diù abesse conjuge invitâ, maximè si immineat periculum incontinentiæ, nisi fortè id absolutè requirant necessitates familiæ, aut nisi contrahendo matrimonium sciverit, aut præmonita fuerit compars de absentiis futuris conjugis, ut si duxit negotiatorem, militem, aulicum, tunc enim censetur consensisse.

Dixi 1°. *Seriò petenti*, tanquam scilicet debitum justitiæ, quod colligitur si instanter petat, nec nisi ægrè & cum asperitate repulsam patiatur; secùs si petat amicabiliter ut amicus ab amico petit quod aliundè est debitum, sed nolens in rigore obligare; quod colligitur in viro si facilè acquiescat, non in uxore, quæ sæpè ex verecundia non audet urgere.

Dixi 2°. *Petenti rationabiliter*, ità ut nulla subsit causa justa, sivè ex parte petentis, sivè ex parte reddentis, sivè copulæ, sivè prolis, denegandi vel differendi; sic enim intelligitur omnia contractus humanus, nec ullus prudenter contrahens censetur se obligare ad aliquid irrationabile.

Hinc inferes 1°. non peccare conjugem denegando debitum petenti in amentia, in furore vel absoluta ebrietate, quia non petit rationabiliter & ut homo, sed ut bestia: Excipe nisi ad aliam esset accessurus aut se polluturus, tunc enim per accidens ex charitate tenetur reddere. Item non peccat denegando frequentiùs & importuniùs petenti, ut si ter quatervè in eadem nocte petat, si diù noctuque, neque etiam si rationabiliter petenti parùm differat, ut in aliis debitis, nisi fortè sit periculum incontinentiæ in mora.

Inferes 2°. non peccare qui denegat in morali ib.a.1.c. periculo mortis aut gravis morbi, ut si petens laboret leprâ, morbo venereo, vel alio contagioso, aut si mulier ex medicorum consilio, vel experientia constituatur in periculo probabili mortis si concipiat aut pariat: Quia, inquit Doctor „ noster, Matrimonium principaliter institutum „ est in officium naturæ, & ideò in actu ipsius „ servandus est naturæ motus, secundùm quem „ nutritiva non ministrat generativæ nisi illud „ quod superfluit ad conservationem individui; „ quia hic est ordo naturalis, ut priùs aliquid in „ se ipso perficiatur & postmodùm alteri de per„ fectione sua communicet, & hic est etiam ordo „ charitatis quæ naturam perficit. Et ideò cùm „ uxor in virum potestatem non habeat nisi quan„ tùm ad generativam virtutem, non autem quan„ tùm ad ea quæ sunt ad conservationem indivi„ dui ordinata, vir tenetur uxori debitum red„ dere in his quæ ad generationem prolis spectant, „ salvâ tamen priùs personæ incolumitate". Imò nec liceret in tanto periculo reddere; quia homo non habet dominium sui corporis aut vitæ, etiamsi adverteret in comparte periculum incontinentiæ; quia non est in extrema necessitate cùm possit aliis remediis suæ incontinentiæ subvenire; posset tamen sanctè & laudabiliter reddere in hoc ultimo casu, profundens ex charitate vitam temporalem, ne proximus in æternum pereat.

Si huic illationi opponas Alexandrum III. cap.2. de conjug. leprof. sic respondisse: „ Si virum vel „ uxorem leprosum fieri contigerit & infirmus à „ sano debitum exigat, generali præcepto Apo„ stoli, quod exigitur est solvendum". Respondent communiter Theologi Pontificem locutum fuisse ex præsumptione quòd non adsit periculum proximùm infectionis, quippè quòd caveri potest vestitu aut sitûs mutatione: ità etiam intelligendus est S. Th. hîc ad 4.

Similiter non eximeretur mulier à reddendo debito propter levem febrim, dolorem dentium, aliosvè dolores & infirmitates prægnantibus & parturientibus communes.

Inferes 3°. quòd si sit periculum morale abortûs, aut prolem non esse edendam vivam, nec petere, nec reddere liceat cum tanto damno tàm corporali quàm spirituali prolis, quòd si sit tantùm periculum infirmitatis in prole, licet reddere; Ibid. quia, ut ait Auctor, melius est ei sic esse quàm penitùs non esse.

Inferes 4°. probabiliùs, non esse per se licitum negare petenti debitum ob multiplicationem prolium; quia matrimonium est ad id institutum, & melius est proli quòd vivat inops quàm quòd non vivat, præsertim cùm inter Christianos vix unquam eveniat extrema paupertas, Deo, qui volatilia pascit, providente, & piorum hominum charitate opitulante.

Dixi; *per se*, quia multi opinantur, quòd si Parentes nec in re, nec in spe habeant, undè provideant liberis decenter ad suum statum; in hoc casu licitum sit petenti denegare, secluso tamen incontinentiæ periculo, quod ego arbitror rarò abesse, quandò perseveranter, & diù denegatur. Consultum foret conjugibus in hoc casu pacisci de non petendo, nec reddendo debito, quod licitè possunt propter hunc finem.

 §. II.

§. II.

Utrùm sit reddendum debitum illicitè petenti?

Plures hîc distinguunt inter petitionem injustam & illicitam: Dicunt petitionem esse injustam, quando petens privatur jure petendi, ut si contraxit affinitatem per copulam incestuosam cum consanguinea uxoris in primo vel secundo gradu: Petitionem esse illicitam, quando petens non est privatus jure petendi, peccat tamen petendo, ut si sit adstrictus voto castitatis. At salva doctissimis Theologis reverentiâ debitâ, existimo neutrum privari jure petendi debitum, sed in utroque ligari, in uno per legem Ecclesiasticam, in altero per votum seu promissionem de non concedendo usu sui corporis alteri: primus enim non minus quàm secundus retinet dominium in corpus suæ compartis; & ideò si copulentur non sunt adulteri: Ergo retinet jus quod est ipsum dominium aut in quo fundatur, nisi dicas utrumque privari jure proximo & expedito, quod non negamus.

Potest autem copula esse illicita, vel ex parte petentis, ut si prohibeatur petere propter votum, aut affinitatem dictam aut cognationem spiritualem contractam ex Baptismo seu susceptione prolis matris seu communis: Vel est illicita ex parte actus, ut si petatur indebito modo, loco, tempore, aut cum periculo suffocationis prolis, &c.

Dico 1°. Quandò copula est mortaliter illicita ex parte actus, ut si petatur in loco sacro vel publico, in vase præpostero, cum periculo suffocationis prolis, &c. non licet reddere petenti debitum. Est communis & certa; quia cùm reddens ponat copulam sicut ipse petens, concurrit cum ipso ad eundem actum malum.

Dico 2°. Quandò copula est mortaliter illicita ex parte solius petentis, sivè ob affinitatem aut cognationem spiritualem, sivè ob votum, si debitum possit commodè negari, non licet reddere: Si verò ex denegatione prævideantur gravia incommoda, iræ, dissensiones, odia, accessus ad aliam, &c. potest & debet reddi.

Ratio primæ partis est, quia alioquin reddens concurreret indirectè ad peccatum petentis, quod tenetur impedire dùm commodè potest. Neque dicas licitum esse dare bursam latroni, usuras usurario, depositum furenti; nec enim id tibi licitum est, si commodè possis impedire, nec in eo excusaris, nisi propter necessitatem & periculum graviorum incommodorum.

Ratio secundæ partis est; quia tunc reddens se habet permissivè ad peccatum alterius, cùm habeat justam causam illud non impediendi. Pro utraque Conclusione confer quæ dixi, Dissert. 8. de Jure & Justitia a. 13. §. 6.

Quidam consulunt pro praxi, ut pars libera suspicans partem impeditam petituram debitum, ipsa priùs petat, quòd si præveniatur à comparte, nihilominùs convertat redditionem in petitionem.

Dixi in Conclusione utraque; *Quandò copula est mortaliter illicita*: Quia plures existimant quòd si sit tantùm venialiter mala, possit & debeat reddi. Et quidem id videtur certum si sit tantùm venialiter mala ex parte petentis, quia non tenemur semper corripere fratrem venialiter delinquentem, nec abstinere ab actu aliàs licito propter peccatum veniale alteriùs, aliàs vix subsisteret societas humana. Non autem est ità certum si copula sit venialiter illicita ex parte actus, quia esset positivè concurrere ad actum secundùm se malum. At dicunt quòd non sit venialiter malus nisi propter aliquam indecentiam, quam abstergit necessitas. Cæterùm nollem ingerere scrupulum ingenuæ mulieri quæ pro bono pacis & ne quid pejus contingat, in his morem gereret marito, dum impedire commodè non potest.

Petes 1°. Quid sit censendum, si uterque conjux habeat impedimentum affinitatis aut voti.

R. neutrum posse per se petere nec reddere; quia sivè petendo, sivè reddendo peccat contrà legem aut votum. Si tamen ex negatione redditionis sequerentur gravissima mala, multi volunt quòd tunc possit reddi, etiamsi votum mutuo consensu esset emissum; quia, inquiunt, nec Ecclesia obligat, nec Deus votum acceptat cum tanto damno.

Non potest autem conjux sinè consensu compartis votum castitatis emittere, quia invalidum est votum de re quæ est alterius aut alteri obligata: An saltem possit vovere non petere debitum? Require Dissert. 4. de Religione a. 8. Concl. 7.

Petes 2°. Utrùm si mulier violenter opprimatur à consanguineo viri sui, impediatur petere debitum?

R. quòd, quamvis affinitatem contrahat, non prohibeatur tamen petere debitum; quia pœna non imponitur nisi propter culpam; hîc autem non est culpa. Aliud esset si ex gravi metu consentiret, quia esset ibi culpa; quamvis aliis contrarium non improbabiliter videatur; quia Ecclesia benigna Mater non censetur velle tàm gravi pœnâ mulctare eos qui in tali angustia non servant ejus leges.

Petes 3°. Utrum conjux consentiens concubitui incestuoso suæ compartis, contrahat indè impedimentum petendi debitum?

Respondent multi affirmativè: Quia cap. *discretionem*, & cap. *Tuæ fraternitatis* de eo qui cognovit l. 4. tit. 13. dicitur quòd affinitas ista *non debet officere ei qui hujusmodi iniquitatis particeps non existit*: Ex quo inferunt à contrario sensu quòd si particeps fuerit ei noceat. Verùm respondent alii, nec minus probabiliter, in odiosis & pœnia non rectè argui à contrario sensu; neque pœnam tàm gravem esse afferendam, nisi exprimatur formaliter in jure, quod non fit in præsenti casu.

Petes 4°. Utrum contrahant hoc impedimentum qui ignorant legem?

R. impedimentum ortum ex copula incestuosa, contrahi ab ignorante Legem Ecclesiasticam, quia non ignorat legem naturalem quam transgreditur, pœna autem imponitur ab Ecclesia, non solùm propter transgressionem suæ legis, sed etiam propter transgressionem legis naturalis quam vult observari: Non incurreret tamen si ignoraret mulierem ad quam accedit esse consanguineam suæ uxoris in primo vel secundo gradu, quia tunc non foret incestus formaliter. Impedimentum autem ortum ex Baptismo vel susceptione prolis matris seu communis, non incurritur ab ignorante hanc legem, quia ipse non peccat; ubi autem non est peccatum, non est pœna. Confer quæ dixi Dissert. 5. de peccatis a. 7.

Petes 5°. Quid in dubio de valore matrimonii, quantùm ad petitionem & redditionem debiti?

R. 1°. Conjux dubitans de valore matrimonii, dubio non levi aut scrupuloso (illud enim debet contemni) sed fundato & discreto, non potest petere debitum, sed petenti debet reddere. Ità expressè quoad omnes Responsionis partes Innocent. III. cap. *Inquisitioni* de sentent. Excommunicat. Et ratio est, quia in dubio tutius est eligendum: Tutius autem est non petere, quia petendo se exponit periculo fornicationis sinè necessitate, cùm sit ipsi liberum non petere: & tutius est reddere; quia licet reddendo exponatur etiam periculo fornicationis, non reddendo exponitur periculo injustitiæ contrà compartem, quæ non dubitat, & ideò habet jus petendi; gravius autem est peccatum injustitiæ quàm fornicationis, ideòque tutius est se exponere periculo fornicationis quàm injustitiæ.

At forte ideo dubitat de valore matrimonii, quia dubitat de morte prioris conjugis? In quo casu erit etiam periculum injustitiæ, si reddat: Ergo non poterit reddere, R. N. Conseq. Quia si

si non reddat ultrà periculum injustitiæ, erit simul ex parte petentis periculum iræ, blasphemiæ, pollutionis, commixtionis cum alia fortè uxorata, aut consanguinea, aut moniali, quæ omnia cum periculo injustitiæ, sunt quid gravius quàm periculum simplicis injustitiæ quod incurrit reddendo.

R. 2°. Si uterque conjux dubitet de valore matrimonii, neuter potest petere debitum aut reddere per se loquendo: Non petere; quia sinè necessitate exponitur periculo fornicationis, ut modò dicebam: Non reddere; quia petens in dubio peccat petendo. Si tamen ex denegatione redditionis prævideantur secutura gravia mala, pejora quàm periculum fornicationis, potest reddere & se habere permissivè ad peccatum petentis, cùm sint justæ causæ illud non impediendi, sicque semper eligit tutius. Harum Responsionum fundamenta habentur in Tract. de Actibus human. Dissert. 6. de opinionum probabilitate art. 2.

Petes 6°. Utrùm adulter privetur jure petendi debitum?

R. non sic privari quòd peccet petendò; sed sic quòd compars posset illi denegare; quia frangenti fidem, fides meritò non servatur: Et apertè colligitur ex cap. 5. & 9. Math. si autem compars sit etiam adultera negare non potest, quia jàm est compensatio injuriæ. Similiter si pars innocens semel remisit injuriam, sivè expressè verbis, sivè tacite signis, aut sponte reddendo debitum, aut exhibendo signa amoris conjugalis, modò tamen his non obstantibus animo non gerat servare suum jus.

DISSERTATIO V.

De Unitate & Indissolubilitate Matrimonii.

à Q. 59. ad 67.

Postquam egimus de essentia, dispositionibus causa efficiente & bonis matrimonii, nunc de ejus proprietatibus quæ sunt unitas & indissolubilitas, quas bona matrimonii important.

ARTICULUS I.

De Unitate Matrimonii.

Unitatem Matrimonii voco, quandò est unius cum una, & dicitur *Monogamia*: Illi opponitur multiplicitas virorum cum una, & dicitur *Biviratus* & multiplicitas uxorum cum uno viro, quæ si sit simultanea, dicitur *Polygamia*, si sit successiva post mortem prioris uxoris, dicitur *Bigamia*.

Supp. q. 65. a. 1. ad 7. Suppono ut certum Biviratum, seu multiplicitatem virorum simul cum una muliere esse jure naturæ illicitum; quia est contrà primarium finem matrimonii, consequenter contrà prima præcepta Legis naturæ: Finis enim primarius matrimonii est prolium generatio & educatio; per commixtionem autem plurium feminum impeditur generatio ut patet in meretricibus, & ex plurium congressu cum una incertum est cujus viri sit proles, sicque nullus illius educationis curam suscipit: Et ideò nunquam Lege vel consuetudine permissum est unam mulierem habere simul plures viros. Est ergo quæstio de Polygamia & Bigamia: Undè

§. I.

Utrùm Polygamia sit jure naturæ prohibita?

Dico: Polygamia non repugnat finibus primariis matrimonii, sed secundariis; consequenter non est contrà jus primarium naturæ, sed contrà secundarium; quia id quod est contrà finem primarium à natura intentum in certa materia, est contrà primarium naturæ præceptum, non universalissimum, sed in ista materia; quod autem reddit istum finem difficilem, seu est contrà finem secundarium à natura intentum, est contrà secundarium naturæ præceptum. *Ibid. a.*

Prob. prima Pars: Finis primarius matrimonii est procreatio & educatio prolis: Atqui unus homo sufficit pluribus fœminis fœcundandis & pluribus prolibus ex eis educandis: Ergo. *Ibid.*

Prob. secunda Pars: Finis secundarius matrimonii est socialis & pacifica vita atque mutua obsequia: Atqui his finibus repugnat pluralitas uxorum; indè enim natæ sunt sequi dissensiones propter Zelotypiam naturalem in sexu fragili causatam, sivè ex inæqualitate affectus unius viri, sivè quia unus vir non potest satisfacere pluribus simul petentibus debitum, sive quia communicatio plurium in eodem officio causat lites, sicut figuli corrixantur ad invicem. *Ibid.*

Alter finis secundarius matrimonii est significatio conjunctionis Christi cum Ecclesia, quem etiam tollit Polygamia; Christus enim est unus & Ecclesia una.

Denique cùm uxor totaliter tradat corpus suum, æquitas naturalis exigit ut vir totaliter etiam suum tradat.

Obj. contrà primam Partem: Matrimonium essentialiter consistit in mutua traditione corporum: Atqui quod est semel traditum uni, non potest alteri tradi: Ergo, Confir. Apostolus 1. Cor. 7. dicit: *Mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir: similiter nec vir potestatem habet sui corporis, sed mulier.* 2°. Id quod habuit matrimonium in prima sua institutione, videtur de ejus essentia: Atqui ex dictis matrimonium habuit ex sua prima institutione, esse unius cum una: Ergo. 3°. Unum ex primariis & universalibus naturæ principiis est; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris: Atqui vir non vellet uxorem habere alios viros: Ergo. 4°. Obligatio reddendi debitum petenti est essentialis matrimonio: Atqui vir non potest reddere debitum pluribus uxoribus simul petentibus: Ergo. 5°. Polygamia est contraria educationi prolis, quam diximus esse de primario fine matrimonii: Ergo. Prob. Ant. ex D. Th. hìc a. 1. ad 4. Ubi dicit animalia, in quibus ad educationem prolis requiritur sollicitudo maris & fœminæ, naturali instinctu servare conjunctionem unius ad unam sicut patet in Turture & Columba & hujusmodi: Et indè probat Polygamiam esse contrà jus naturæ: Ergo quia est contra educationem prolis; alioquin ejus probatio esset inefficax.

R. ad primum, D. Maj. Essentia Matrimonii consistit in mutua traditione corporum, quantùm ad usum conjugalem necessarium fœcundationi uxoris, C. Quantùm ad omnia, N. Undè attentâ præcisè essentiâ matrimonii, non repugnat quòd vir etiam alteri tradat, cùm possit plures fœcundare. *Ib. ad 6.*

Inferes: Ergo hæc conditio, quòd poterit corpus alteri tradere, potest apponi in contractu matrimoniali. R. D. illatum: Hæc conditio potest apponi attenta præcisè essentiâ matrimonii, C. Intelligendo scilicet de aliis uxoribus. Attento statu Legis Evangelicæ in quo Polygamia est abrogata, & matrimonium revocatum ad suam primam institutionem, ut dicemus, N.

Et hinc patet Responsio ad Confirmationem; quia loquitur Apostolus de Matrimonio attento statu Legis Evangelicæ, non attenta præcisè ejus essentia.

ibid. ad 5. Ad secundum, N. Ant. Quia natura humana absque omni defectu instituta est, & ideò non solùm fuerunt ei indita illa, sinè quibus matrimonii finis principalis esse non potest, sed etiam illa sinè quibus secundarius finis matrimonii haberi non posset, & hoc modo homini in ipsa sui institutione habere unam uxorem sufficit.

ib. ad. 7. Ad tertium, illud præceptum Legis naturæ, quod tibi non vis fieri alteri ne feceris, debet intelligi eâdem proportione servatâ: Non enim si Prælatus non vult sibi resisti à subdito, ipse subdito resistere non debet: Et ideò non oportet ex vi illius præcepti quòd, sicut vir non vult quòd uxor sua habeat plures viros vel alium virum, ipse non habeat aliam uxorem; quia unum virum habere plures uxores non est contrà prima præcepta Legis naturæ, ut dictum est; sed unam uxorem habere plures viros est contrà prima præcepta Legis naturæ.

ib. ad 6. Ad quartum, jam responsum est quòd attentâ præcisè essentiâ Matrimonii, vir non dat per matrimonium sui corporis potestatem uxori quantùm ad omnia, sed solùm quantùm ad illa quæ matrimonium requirit. Non autem requirit matrimonium ut quolibet tempore uxori petenti vir debitum reddat, nisi quantùm ad id ad quod matrimonium est principaliter institutum, scilicet ad bonum prolis, & hoc est quantùm sufficit ad imprægnationem.

Ad quintum, N. Ant. Ad Probat. ex D. Th. N. Conseq. Nam S. Th. in corpore articuli expressis verbis asserit quòd Polygamia „ neque aliqualiter impedit matrimonii primum finem, „ cùm unus vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis & educandis filiis ex eis natis". Ergò juxtà ipsum Polygamia non est contrà educationem prolis. Nec tamen sequitur quòd ejus probatio sit inefficax: In hoc enim sita est, quòd sicut in animalibus sollicitudo de prole causa est cur retineant conjunctionem unius ad unum, ità in hominibus, cum hoc tamen discrimine, quòd in animalibus pluralitas fœminarum immediatè hanc sollicitudinem impediret, in hominibus impediat tantùm aliquid secundarium, sequens ad hanc curam, scilicet socialem vitam & communicationem in mutuis obsequiis, quod est finis secundarius matrimonii.

Obj. contrà secundam partem 1°. Ambrosius citatus cap. *dixit* causâ 33. q. 4. excusans Abraham quòd præter Saram duxerit Agar, dicit: *Non commisit in Legem, sed Legem prævenit*: Ergo censebat Polygamiam non esse contrà legem naturæ. 2°. Aug. l. 22. contrà Faust. c. 47. dicit pluralitatem uxorum factam fuisse licitam in antiqua Lege ex consuetudine; *Quandò*, inquit, *mos erat, crimen non erat, & nunc propterea crimen est, quia mos non est:* Atqui consuetudo non potest contrà jus naturæ prævalere: Ergo. 3°. Aliquandò pluralitas uxorum est necessaria fini primario matrimonii, ut si uxor sit sterilis: Fines autem secundarii debent cedere primario: Ergo 4°. Uxor potest in toto cedere juri suo, v. g. consentiendo ut vir fiat Religiosus: Ergo potest cedere in parte, consentiendo ut vir alteri nubat.

R. ad primum, Ambrosium loqui de lege positiva quæ tunc nondùm erat prohibens sub pœna adulterium & Polygamiam. Vide §. seq.

Ad secundum, Augustinus intelligit de consuetudine fundata in legitima dispensatione, quæ hanc consuetudinem induxit, nunc autem quia cessavit dispensatio, cessavit & consuetudo.

ib. a. 2. o. Ad tertium, D. Min. Fines secundarii debent cedere primario ex dispensatione Legislatoris, C. Secùs, N. Itaque ea quæ sunt contrà legem naturæ quoad secundaria præcepta tantùm & Conclusiones deductas ex primis, qualis est pluralitas uxorum, ut dictum est, variari possunt secundùm diversas conditiones personarum, temporum & aliarum circumstantiarum; sed quia non est facile determinare hujusmodi varietates; ideò illi, ex cujus auctoritate lex efficaciam habet, reservatur, ut licentiam præbeat legem prætermittendi in illis casibus ad quos legis efficacia se extendere non debet, & talis licentia, dispensatio dicitur. Quamvis ergo in aliquibus casibus fines secundarii debeant cedere primario, hoc determinare non pertinet ad quemlibet, sed ad eum qui legem statuit, ut ex ejus dispensatione licite fiat: seu brevius, ut alibi dicit S. Doctor: Hoc est per accidens, quod autem est per accidens non cadit sub determinatione legis, sed quod est per se.

Ad quartum, D. Uxor potest cedere juri suo in quantum est in ejus favorem, C. Et sic potest consentire ut vir fiat Religiosus; in quantum est in favorem Matrimonii, N. Undè non potest consentire seu præbere facultatem viro, ut aliam ducat; quia hoc est contrà naturam Matrimonii.

§. II.

Utrùm Polygamia fuerit aliquando licita?

Dico 1°. Post diluvium Polygamia fuit licita ex dispensatione divina. ib. a. 2. o.

Prob. 1°. ex Scriptura: Deuteron. 21. Deus per Moysen dicit: *Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam & alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, & fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum & præferre filio odiosæ.* Ibi apertè supponitur fuisse apud Judæos consuetudinem habendi plures uxores, nec reprobatur.

2°. Ab exemplis sanctissimorum Patriarcharum Abrahæ, Jacob & Davidis, qui plures habuerunt uxores, nec in hoc reprehenduntur.

3°. Ex SS. Patribus: Ambrosius lib. 1. de Abraham c. 4. dicit conjugium Abrahæ cum Agar non fuisse peccatum; quia Deus id voluit ad significandum mysterium. August. in pluribus locis l. 16. de civit. c. 30. l. 22. contrà Faust. c. 47. l. de bono conjugali c. 17. l. 3. de Doctrin. Christ. c. 12. asserit veteres non peccasse sibi copulando plures uxores. Pariter Chrisost. hom. 56. in Genes. Et Innocent. III. cap. *Gaudemus* de divort. „ Nulli, inquit, unquam licuit simul plu„ res uxores habere, nisi cui fuit divinâ reve„ latione concessum; sicut Jacob à mendacio, „ Israelitæ à furto, Samson ab homicidio, sic „ & Patriarchæ & alii viri justi, qui plures le„ guntur simul habuisse uxores, ab adulterio ex„ cusantur.

Obj. 1°. Joan. 8. Judæi dicebant: *Nos ex fornicatione non sumus nati;* id est non descendimus ex Agar, sicut Ismaelitæ, sed ex Sara legitima uxore. Et Ambros. l. 1. citato de Abraham cap. 4. volens excusare accessum Abrahæ ad Agar dicit 1°. adulterium tunc temporis nondùm fuisse prohibitum. 2°. Quòd non amore libidinis, sed posteritatis hoc fecerit: Et quòd *pro hujus facti pœnitentia Deus dixit illi: Ego sum Deus tuus, emerere in conspectu meo, & esto sinè querela*, Genes. 17. v. 1. Ergo juxtà Ambrosium Deus non dispensaverat in Polygamia. Item Aug. l. 22. contrà Faust. c. 30. & lib. 16. de Civit. c. 25. hac etiam solâ ratione excusat Abraham, quòd *non libidine, sed prolis gratiâ, idque uxore cogente fecerit:* Efficaciùs autem excusasset, si Agar fuisset vera uxor Abrahæ.

R. dictum Judæorum intelligendum esse de fornicatione spirituali, id est idololatria, quippè quæ in Scripturis sæpè appellatur fornicatio: Patet ex præcedentibus & subsequentibus, priùs enim dixerant: *Pater noster Abraham est;* & post verba instantiæ, *unum Patrem habemus Deum:* Quasi dixissent: Nos non descendimus ex Idololatris, sed ex Patriarchis qui unum Deum colebant: Sed esto quòd de fornicatione carnali loquerentur, non sequitur quòd de fornicatione Abrahæ cum Agar intelligerent: Et hoc iterùm dato, nihil.

nihil nos cogit falsæ eorum opinioni subscribere.

Ad Ambrosium; Equidem laboravit in excusando Abraham, & videtur in hoc aliquandò fluctuasse. Quantùm ad primam ejus rationem, jàm diximus intelligendum esse de lege positiva: Quòd si de lege naturali intellexerit, admitti in hoc non potest, cùm certum sit adulterium omni tempore fuisse lege naturæ prohibitum. Quantùm ad secundam rationem reverà per eam excusandus venit Abraham secundùm quid & magis quàm si ex libidine id fecisset, licèt ut omninò excusaretur, non sufficeret sinè dispensatione in lege: Quod autem addit, quòd *Deus pro hujus facti pœnitentia dixit illi emerere coram me*, sumit pœnitentiam impropriè, prò majori, conatu quàm anteà ad perfectionem & fiduciam; subdubitabat enim Abraham, an Sara sterilis & nonagenaria posset parere: Habet Vulgata nostra: *Ambula coram me & esto perfectus.* At tertiam rationem & hanc veram addit Ambrosius cur non peccaverit in hoc Abraham, scilicet quia Deus voluit id eum facere propter mysterium.

Ad Augustinum. Hanc solam rationem ibi adduxit S. Doctor quia ejus scopo sufficiebat; agebat enim contrà Manichæos, qui objiciebant libidinem Abrahæ, quibus respondet *non lubrico carnis, sed posteritatis amore ad multas accessisse uxores.* Alibi autem agnoscit veteres non peccasse in Polygamia, ut patet ex probationibus.

Obj. 2°. Mulieres quibus antiqui Patriarchæ copulabantur, erant concubinæ, sic enim passim vocantur in Scripturis: Ergo non verè uxores.

R. N. Conseq. Quia sæpè in Scripturis nomine concubinæ significatur vera uxor, sed quæ non cum tanta solemnitate fuerat ducta, neque in omnibus bonis & honoribus communicabat, neque admittebatur ad gubernationem familiæ sicut præcipua uxor, habebat tamen jus ad thorum conjugalem: Sic Agar, Cethura, Bala & Zelpha modò uxores, modò concubinæ vocantur, Genes. 16. 25. 30. 35.

Inst. 1°. S. Leo Epist. 2. aliàs 92. ad Rusticum distinguit uxorem à concubina & liberam ab ancilla, dicitque concubinam non esse verè uxorem, in cujus probationem adfert exemplum Saræ & Agar: Ergo.

R. S. Leonem, dùm affert exemplum Saræ & Agar, loqui tantùm de libera & ancilla, neque indè prætendit eandem semper esse ancillam & concubinam, cùm sint plures concubinæ liberæ. Si quid aliud intendat S. Leo, velitque Agar non fuisse veram uxorem Abrahæ, in hoc est deserendus.

Inst. 2°. Salomon reprehenditur quòd plures habuerit uxores 3. Reg. 11. Ergo.

R. Salomonem non fuisse reprehensum præcisè quia accepit plures uxores; sed quia accepit alienigenas & idololatras, *per quas cor ejus depravatum est, ut sequeretur Deos alienos.*

Obj. 3°. Deus non dispensat in lege naturæ: Atqui secundùm nos, Polygamia est contrà jus naturæ: Ergo.

R. D. Maj. Deus non dispensat in lege naturæ quoad primaria & universalissima ejus præcepta, C. Quoad secundaria, Subdistinguo: Non dispensat propriè, C. Impropriè mutatâ materiâ, vel mutatis circumstantiis, N. Deus autem in præsenti casu mutavit materiam legis, quatenùs ut supremus corporum Dominus, integram potestatem super corpus viri, quæ uni tantùm competere poterat, divisit in plures; & decernendo cultum divinum esse propagandum per prolium multiplicationem, necesse erat uni viro plures jungi mulieres; * quia principalior finis magis est observandus quàm secundarius: Undè cùm bonum prolis sit principalis matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad tempus impedimentum quod posset in secundariis finibus evenire. Confer pro hac solutione Dissert. 2. de legibus art. 4.

* Ib. a. 2. o.

Dixi in Conclusione; *post diluvium;* quia Lamech ex nepotibus Caïn qui antè diluvium primus accepit duas uxores Genes. 4. ab omnibus reprehenditur tanquam Transgressor legis matrimonii. Vide in jure cap. *An non* 24. q. 3. & cap. *Quomodò* 31. q. 1. Nulla enim tunc necessitas urgebat, cùm longæva ætas hominum sufficeret ad multiplicationem generis humani.

Petes 1°. Quandonam facta sit hæc dispensatio?

R. probabiliùs statim post diluvium factam fuisse Noë & per ipsum posteris communicatam; quia tunc urgebat necessitas multiplicandi genus humanum, cujus supererant tantùm octo animæ, nec ætas hominum esset longæva sicut antè diluvium.

Petes 2°. Quomodò facta sit hæc dispensatio?

R. factam fuisse per internam inspirationem: Quia cùm lex de Monogamia non fuerit scripta, sed cordibus impressa, utpotè lex naturæ, sic dispensatio non fuit scripto tradita, sed per internam inspirationem factam, ut dixi, Noë, & fortè aliis Patriarchis & per eos aliis communicatam; qualis enim est lex, talis debet esse dispensatio legis. Ibid. ad. 3.

Petes 3. Quibus de causis fuerit dispensatum in lege Monogamiæ?

R. primam fuisse multiplicationem generis humani ad Dei cultum propagandum: Secundam ad significationem Mysteriorum, nempè distinctionis graduum in Ecclesia tàm militante quàm triumphante, reductionis populi gentilis & Judaïci in unum corpus, duorum testamentorum ad Galat. 5. & aliorum de quibus agit Aug. lib. 22. contrà Faustum cap. 54. 55. 56. & Tractatu 11. in Joan.

Petes 4°. Utrùm hæc dispensatio etiam pertineret ad Gentiles?

R. probabiliùs affirmativè: 1. Quia Scriptura refert Esau, qui non erat de populo Dei, plures accepisse uxores, nec in hoc ipsum reprehendit. 2. Quia piissima Esther non fuisset passa se jungi in Matrimonium Regi Assuero jàm habenti uxorem (licèt enim Vasthi esset repudiata, erat tamen adhuc vera uxor) neque Mardochæus vir timens Deum hoc conjugium consuluisset & approbasset, si illicitum & invalidum fuisset: Undè Aug. l. 22. contrà Faust. c. 47. docet Jacob licitè accepisse plures uxores à Laban Idololatra, in terra Gentilium, scilicet Mesopotamia ob inculpabilem quæ tunc ibi vigebat consuetudinem: *Quandò mos erat,* inquit, *peccatum non erat, nunc proptereà crimen est, quia mos non est.*

Neque tamen indè sequitur nunc adhuc esse licitam inter Infideles Polygamiam, quia Christus omnia matrimonia, tàm fidelium quàm infidelium ad primævam institutionem revocavit, ut jam sum dicturus. Undè

Dico 2°. A tempore Legis Evangelicæ, Polygamia est illicita & irrita.

Prob. Christus Math. 19. revocans Matrimonium ad primævam suam institutionem dicit Pharisæis ipsum interrogantibus; an liceret dimittere uxorem quacumque ex causa? *Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit; propter hoc dimittet homo Patrem & Matrem & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una; itaque jàm non sunt duo, sed una caro .... Dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & alia duxerit, mœchatur.* Et Marc. 10. *Quicumque dimiserit uxorem suam & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Porrò si adulter est, qui dimissâ uxore alteri conjungitur: Ergo à fortiori eâ retentâ.

In eandem veritatem asserendam concurrunt Patres & jura: Concil. Milevitanum secundum can. 17. S. Ambrosius l. 1. de Abraham c. 7. S. Aug. l. 2. de adult. conjug. c. 4. Innocentius I. Epist. 3. ad Exuperium c. 6. Nicolaus I. in respons. ad Consulta Bulgarorum c. 51. cap. *Gaudemus* de divort. cap. *Licet* de sponsal. duorum, &c.

Undè Trid. Sess. 24. can. 2. sic definit: „ Si

„ quis

„ quis dixerit licere Christianis plures simul habere, uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit. "

Hinc inferes, Polygamiam, ut jàm dixi, etiam in Infidelibus esse nunc prohibitam, quia Lex Christi est universalis; *Quicumque dimiserit uxorem suam & aliam duxerit, mœchatur*. Idque docet Innocent. III. cap. citato *Gaudemus*.

Dices: Gregorius III. apud Gratianum causâ 32. q. 7. cap. *Quod proposuisti*, concessit cuidam facultatem ducendi secundam uxorem propter infirmitatem prioris.

R. 1°. Hoc Gregorii rescriptum pluribus videri suppostitium. 2°. Supposita ejus veritate, in eo agitur de muliere, quæ impotentia antecedente perpetuâ laborabat, seu ut fert rescriptum, quæ *Non valuerit debitum viro reddere*, consequenter invalidè contraxerat.

Oppones insuper quædam exempla Imperatorum Christianorum Constantii, Lotharii & Valentiniani, qui plures habuerunt uxores; idque aliis, legibus latis, permiserunt: Ergo.

R. ex iniquè factis nullum jus statui. Constantius erat Arianus: Lotharium cum sua pellice excommunicavit. Nicolaus Papa cap. *An non*, causâ 24. q. 3. Valentinianus ut averteret à se duplicis conjugii dedecus, hanc legem iniquè tulit, si tamen tulit, nullibi enim præterquam in Socrate l. 4. cap. 2. ejus mentio reperitur: Et Baronius ad annum 370. ostendit hanc Socrates narrationem fabulosam esse, Valentinianumque, Severâ priore conjuge mortua, Justinam duxisse, ex qua inter cæteros habuit Valentinianum juniorem.

Ex his inferes vinculum prioris Matrimonii, etiamsi non consummati, quod dicitur *Ligamen*, esse impedimentum dirimens subsequens Matrimonium: Et ità definitur in jure cap. penult. de sponsal. cap. *Licèt* & cap. finali de sponsal. duorum.

§ III.

Utrùm Bigamia sit licita?

Supp. q. 63. a. 1. & 2. DICO: Bigamia est licita & verum Sacramentum.

Prob. prima pars 1°. ex Apostolo 1. Cor. 7. ubi dicit: *Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit, quòd si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat tantùm in Domino*. Et ibid. *Dico autem non nuptis & viduis, bonum est illis si sic permaneant sicut & ego: Quòd si non se contineant, nubant, melius est enim nubere quàm uri*. Similiter ad Rom. 7. In his, ut patet, Apostolus non restringit jus Bigamiæ ad secundas, tertias aut quartas nuptias, sed indefinitè loquitur.

2°. ex Concilio Nicæno I. generali can. 8. ubi jubet ut Novatiani qui secundas nuptias damnabant, redeuntes ad Ecclesiam, profiteantur inter cætera *Bigamis se communicare*.

3°. ex Patribus qui videntur hac in re unanimes, Clemens Alexandrinus, Greg. Nazian. Chrisost. Epiphan. Ambros. Aug. Hieron. inter cæteros S. Basilius qui specialiter opponitur, can. 4. Epist. ad Amphiloch. sic habet: „ Quæ in viduitate potestatem sui habet, & viro cohabitat, ab omni accusatione libera est, si nemo est qui conjugium divellat; cùm Apostolus dicat, si mortuus sit maritus, libera est, ut nubat cui velit tantum in Domino".

4°. ex praxi universalis Ecclesiæ, & ratione: Nam per mortem prioris conjugis vinculum Matrimonii est solutum: Ergo nihil impedit, quominus licitum sit & validum secundum & ulterius Matrimonium, sicut primum fuit licitum & validum.

Hinc Concilium Florentinum in speciali decreto pro Armenis dato pridie nonas Februarii 1441. quod legitur tom. 13. Conciliorum Labb. pag. 1211. declarat ex Apostolo „ non solum secundas nuptias, sed tertias & quartas & ulteriores, si aliquod canonicum impedimentum non obstat, licitè contrahi posse."

Prob. secunda pars: In secundis & ulterioribus nuptiis inveniuntur omnia quæ sunt de essentia Sacramenti, scilicet debita materia, quam facit personarum legitimitas, debita forma, nempè expressio consensûs interioris per verba de præsenti, ac tandem intentio Ministri qui sunt ipsi contrahentes: Ergo. Ibid. a. 2.

Confir. Juxtà Trid. Sess. 24. can. 1. verum Matrimonium est Sacramentum: Atqui secundum & ulterius Matrimonium est verum Matrimonium, ut probavimus: Ergo. Item omne Sacramentum quod non imprimit characterem potest iterari: Atqui Matrimonium non imprimit characterem: Ergo.

Obj. 1°. contrà primam partem: Multi SS. Patres damnant secundas & maximè tertias & quartas nuptias, præcipuè S. Basil. Epist. ad Amphiloch. can. 4. ubi vocat Bigamiam *Castigatam fornicationem*, & can. 50. tertium Matrimonium, *Ecclesiæ inquinamentum*: Et quod plus est, eodem Can. 4. citato, dicit tertium virum non esse verum maritum, sicut de quinto quem habebat mulier Samaritana dixit Christus, *Quem nunc habes, non est maritus*. Idem dicit de secundo viro Hieron. l. 1. cont. Jovin. & Chrisost. hom. 32. operis imperf. in Math. dicit secundas nuptias esse veram fornicationem: Ergo.

R. SS. Patres damnasse secundas nuptias non in se, nec ratione sui, sed ratione principii, scilicet incontinentiæ & libidinis, à quo ut plurimùm procedunt; & quia in ipsam incontinentiam vehementi impetu invehebantur, visi sunt ipsas secundas nuptias damnasse: Sic sæpè contingit in disputationibus, ut dùm quis aliquem errorem vehementiùs impugnat, videtur in errorem oppositum impingere, ut de se ipso fatetur Augustinus, disputans pro libero arbitrio, & pro gratia. Hanc interpretationem, si non admittas, cogeris admittere 1°. Quòd isti Patres damnaverint praxim, & fidem universalis Ecclesiæ, quæ semper secundas & ulteriores nuptias, ut legitimas agnovit & admisit, quod non est credibile de tantis Patribus. 2°. Quòd sibi apertè contradicant, cùm alibi secundas & ulteriores nuptias, ut licitas agnoscant. Patet de S. Basilio in probationibus: Item de S. Hieronymo Epist. 30. olim 50. ad Pammachium, quæ est Apologia pro suis adversùs Jovinianum scriptis, ubi sic ait: „ Aperiant quæso aures obtrectatores mei, & videant me secundas & tertias nuptias concessisse in Domino: " Ibid. „ Omnia licent, sed non omnia expediunt: Non damno bigamos, imò nec trigamos, si dici potest, octogamos, &c. " Et de Chrisosthomo hom. 19. in Epist. ad Cor. & hom. 20. ad Ephes. Insuper opus citatum in objectione non est Chrisosthomi, quippè in quo plures reperiuntur errores. Ibid. a. 1. ad 1.

Obj. 2°. Convolantes ad secundas nuptias fiunt irregulares: Imò in pluribus Conciliis Næocæsariensi, Ancyrano, & Laodiceno, qui illas ineunt pœnitentiâ plectuntur, ubi autem non est culpa, non imponitur pœna.

R. Quantùm ad irregularitatem eam non semper incurri propter culpam, sed propter defectum significationis, ut patet in judice, & sic in præsenti casu; quia secundum matrimonium, si consideretur respectivè ad primum, non satis significat matrimonium Christi & Ecclesiæ, quod est unius cum una. Ib. ad 4.

Quantum ad pœnitentiam Bigamis impositam, ea fuit severior quarumdam Ecclesiarum particularium disciplina in hac re, sicut in pluribus aliis, quam universalis Ecclesia nunquam probavit, & quæ jàm diù inolevit. Cæterum pœnitentiam injungebant, non præcisè propter ipsas nuptias in se, sed propter ipsam incontinentiam à qua, ut jam dixi, plerumque procedebant; patet ex ipso con-

Concilio Laodicæno, quod Can. 1. agnoscit secundas nuptias, ut legitimas, & tamen imponit pœnitentiam illis qui eas contrahunt: Hinc ad probationem patet non impositam fuisse pœnam sinè culpa; ipsa enim incontinentia, propter quam pœna imponitur, culpa est.

Obj. 3°. Contrà secundam partem: Significatio est de essentia Sacramenti: Atqui significatio deest secundo matrimonio, non enim significat unionem Christi cum Ecclesia, quia non est unius cum una, & ideò non benedicitur: Ergo.

Ib. a. 2. ad 3. R. D. Min. Atqui significatio accidentalis deest secundo matrimonio, C. Essentialis, N. In unione Christi cum Ecclesia, quam significat matrimonium, reperitur quòd sit unius cum una, & hoc est ipsi primum, & essentiale, item quòd non fuerit priùs cum altera, & hoc est ipsi secundarium, & accidentale: Igitur secundum matrimonium, si consideretur secundùm se, est unius cum una: Undè in eo reperitur significatio essentialis; si autem consideretur respectivè ad præcedens, fuit cum alia, & sic deest ipsi significatio unionis Christi, quoad aliquid secundarium & accidentale; & ratione hujus defectûs non benedicuntur secundæ nuptiæ, si tamen sunt secundæ ex parte mulieris; nam si virgo contrahat cum viro qui habuit aliam uxorem, nihilominùs nuptiæ benedicuntur; salvatur enim aliquo modo significatio etiam in ordine ad primas nuptias: Quia Christus, etsi unam Ecclesiam sponsam habeat, habet tamen plures personas desponsatas in una Ecclesia; sed anima non potest esse sponsa alterius quàm Christi, quia alias cum dæmone fornicatur, nec est ibi matrimonium spirituale. Et propter hoc, quandò mulier secundò nubit, nuptiæ non benedicuntur propter defectum significationis.

Petes 1°. Utrùm sufficiat probabilitas de morte prioris conjugis ad contrahendum secundum matrimonium?

R. negativè, sed requiritur certitudo moralis. Ità resolvit Clemens III. cap. *In præsentia* de sponsal. ubi dicit: „ Consultationi tuæ taliter re„ spondemus quòd quantocumque annorum nu„ mero ità remaneant, viventibus viris suis, non „ possunt ad aliorum consortium canonicè con„ volare, nec permittas auctoritate Ecclesiæ con„ trahere, donec certum nuntium recipiant de „ morte virorum." Unde ad id quod opponitur ex cap. *Cùm per bellica*, sufficere existimationem de morte conjugis, & ex cap. *Quoniam §. porrò* sufficere verisimilitudinem, intelligendum est de existimatione & verisimilitudine certâ moraliter, habitâ per certum nuntium: Vel dicendum hæc jura esse correcta per posteriora. Ratio plane suadet: Quia nemo prudenter agit, maximè in re tanti momenti, in qua gravissima inconvenientia occurrere possunt, nisi sit moraliter certus de honestate suæ actionis, ut suaè probavimus dùm de probabilitate.

Per certum autem nuntium, non intelligitur unus tantùm testis, siquidem secundùm jura, unus testis, sit nullus testis; neque sola fama publica, cùm possit esse ab incerto Auctore, nisi adsint adminicula quæ judicio prudentum simul cum uno teste, aut cum fama publica mortem moraliter certam reddant, ut si cum uno teste, vel famà publicâ diù sit absens, & nihil de ipso auditum, si erat senex, aut infirmæ valetudinis, si fuerit in prælio, & diù expectatus, non est reversus, & similia.

Observandum quòd secundum matrimonium, quantumvis cum certitudine morali de morte prioris conjugis initum sit nullum, si reverà prior conjux non sit mortuus, ita ut conjux quæ convolavit ad secundas nuptias, ubi hoc resciverit, debeat separari à secundo viro, & redire ad primum si compareat: Atque ità statutum est cap. *Dominus* de secundis nuptiis.

Petes 2°. Utrùm conjux dubitans de morte conjugis, vel etiam putans eum esse vivum, validè contrahat, si reverà obierit prior conjux?

R. Si credat se posse sic contrahere, & reverà contrahat sub conditione mortis conjugis, aut meliori quo potest modo, ut validum sit matrimonium, validè contrahit; quia nihil deest ad validitatem matrimonii: Si verò credat secundum matrimonium esse impossibile, non contrahit validè, cùm non possit esse voluntas absoluta ad impossibile. Et idem dicendum de contrahentibus cum aliis impedimentis dirimentibus.

ARTICULUS II.

De indissolubilitate Matrimonii.

Triplex distinguitur matrimonium; legitimum, ratum & consummatum. Legitimum seu verum, est quod validè & secundùm leges est contractum, ut est inter infideles. Ratum est quod per Sacramentum Baptismi firmatur, ut inter Christianos, in quibus est Sacramentum propriè dictum & indissolubile, nisi in uno casu Religiosæ Professionis, ex privilegio Christi. Consummatum est quod per carnalem copulam maritalem & commixtionem seminum completur; quia tunc conjuges fiunt una caro, & perfectè significat inseparabilem Christi unionem cum Ecclesia per incarnationem.

Dixi; *Et commixtionem seminum;* quia neque per solam penetrationem vasis sinè seminatione, neque per solam viri sinè seminatione mulieris consummatur matrimonium in foro conscientiæ, licèt consummatum præsumatur in foro exteriori; quia sine commixtione seminum apta generationi, non fiunt una caro inchoative, quæ inchoatio completur per prolem, in cujus una carne complete adunantur.

Plures quæstiones hic occurrunt resolvendæ: Prima, an & quo jure matrimonium sit indissolubile? Secunda, an & quo jure matrimonium infidelium consummatum dirimi possit? Tertia, an matrimonium dissolvi possit propter adulterium unius conjugis? Quarta, utrùm & quo jure Matrimonium ratum dissolvatur per religiosam Professionem? Quinta, utrùm summus Pontifex possit dispensare in matrimonio rato? Sexta, de divortio? Septima, tandem de libello repudii apud Judæos. Sit itaque

§. I.

An & quo jure Matrimonium sit indissolubile?

Dico 1°. Omne matrimonium verum & legitimum jure divino est indissolubile

Prob. 1°. Ex ejus institutione & ex Evangelio cum Tridentino Sess. 24. cap. unico de matrimonio: „ Matrimonii perpetuum indossubilemque „ nexum, inquit Concilium, primus humani ge„ neris parens, divini Spiritus instinctu pronun„ tiavit cùm dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, „ & caro de carne mea, quamobrem relinquet „ homo patrem suum & matrem & adhærebit „ uxori suæ, & erunt duo in carne una.... Ejus„ dem nexus firmitatem (Christus) ab Adamò „ tantò antè pronuntiatam his verbis confirma„ vit: Quod Deus conjunxit homo non separet." Concilium ergo colligit indissobilitatem matrimonii & ex ejus institutione & ex verbis Christi; loquitur autem Concilium de matrimonio secundùm se vero & legitimo, sivè sit consummatum, sivè non, ut patet ex toto textu capitis. Equidem sunt qui verba Adami intelligunt de matrimonio consummato, ex his verbis: *Erunt duo in carnè una.* Verùm licèt per consummationem modo perfectiori fiant una caro, possunt tamen vero sensu dici fieri una caro per contractum matrimonialem, partim quia fiunt unum principium ad generationem ordinatum, partim propter potestatem quam habet unus conjux in corpus alterius, partim propter affectum quo se mutuò diligunt tanquam unum corpus. Insuper Adam instinctu di-

divino non pronuntiavit firmitatem solius matrimonii consummati, sed indistinctè firmitatem matrimonii legitimè initi.

Quantùm ad verba Christi videntur apertè respicere omne matrimonium legitimum etsi non consummatum; quia Deus non minùs in matrimonio rato quàm consummato operatur vinculum conjugale: *Quod autem Deus conjunxit*, inquit Christus, *homo non separet*.

2°. Marci 10. Christus dicit: *Quicumque dimiserit uxorem suam & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Et Luc. 16. *Omnis qui dimittit uxorem suam & alteram ducit, mœchatur, & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Hi autem termini *Quicumque, omnis* spectant sine exceptione omnes conjuges, sivè antè sivè post consummationem matrimonii.

3°. Apost. 1. Cor. 7. dicit iis qui matrimonio juncti sunt; *Præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Similiter ibid. v. 39. & ad Rom. 7. Qui autem legitimum matrimonium inierunt, sunt etiam antè consummationem, *matrimonio juncti*.

Supp. q. 67.a.1.o. ibid. Dico 2°. Matrimonium saltem consummatum est jure naturæ indissolubile.

Prob. Matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad prolis educationem, non solùm ad aliquod tempus, sed per totam vitam prolis: Natura enim parentibus hanc curam & sollicitudinem perpetuam filiorum in quovis sint statu & ætate, indidit estque de lege naturæ quòd Parentes filiis thesaurisent, & filii sint Parentum hæredes: Atqui proles est commune bonum viri & uxoris, & ad earum educationem utriusque conjugis cura concurrit: Ergo oportet eorum societatem perpetuò manere indivisam secundùm dictamen legis naturæ.

Confirm. Ex dissolubilitate Matrimonii eadem nata sunt sequi inconvenientia quæ ex fornicatione: Atqui fornicatio est contrà legem naturæ: Ergo & dissolubilitas matrimonii.

Si dicas posse aliundè provideri prolium educationi. R. Id pariter fieri posse in fornicatione, quo tamen non obstante, fornicatio est contrà legem naturæ. Et ratio est, quia utrobique id est per accidens, natura autem intendit id quod est per se & non per accidens. Has rationes cum præfata instantia fusiùs discussas require Dissert. 6. de Temperantia a. 4. ubi de fornicatione.

Dixi; *Saltem consummatum*; quia multi negant matrimonium non consummatum esse jure naturæ indissolubile: Id tamen non est improbabile, partim quia matrimonium naturaliter exigit amorem mutuum & mutua obsequia; ubi autem liberum est uni ab alio discedere, frigescit amor & languent obsequia: Partim quia matrimonium definitur: individua id est indissolubilis vitæ societas: Quod autem ponitur in definitione pertinet ad naturam rei. Partim quia id est de lege naturæ, quod natura accepit in suo principio: Matrimonium autem accepit in suo principio indissolubilitatem: Ergo.

Obj. 1°. Deus non potest dispensare in jure naturæ: Atqui dispensat in indissolubilitate matrimonii etiam consummati Infidelium: Ergo.

R. Solutione jam prius data, D. Maj. Deus non potest dispensare in jure naturæ quoad prima & universalissima præcepta, C. Quoad secundaria præcepta quale est indissolubilitas matrimonii, Subdistinguo: Non potest dispensare propriè, C. impropriè mutando materiam præcepti, N. Sic autem fit in præsenti casu, quatenùs Deus ut supremus corporum dominus, aufert potestatem quam habebant conjuges in mutua corpora, quâ sublatâ, non est ampliùs matrimonium: Undè quamvis jus naturæ sit invariabile formaliter, materia tamen in secundariis præceptis mutari potest. Vide Dissert. 2. de Legibus a. 4. Ubi hæc quæstio ex professo discutitur.

Obj. 2°. Natura & finis matrimonii sunt propter prolem: Atqui sæpè nulla est spes prolis, ut in matrimonio sterilium: Ergo matrimonium tunc ex natura sua exigit dissolubilitatem.

R. D. Min. Sæpè nulla est spes prolis, & hoc est per accidens, C. Et hoc est per se, N. Lex autem attendit id quod est, per se & non per accidens, ut jam dictum est.

Obj. 3°. Multi Imperatores Christiani permiserunt repudium, ut Constantinus Magnus l. 3. Codicis Justiniani Tit. 16. de Repudiis & Justinianus Novellâ 117. imò mutuo consensu olim dissolvi matrimonium probat Basilius Pontius l. 9. cap. 1. Ergo.

R. N. Conseq. à facto enim ad jus non valet Consequentia. Factum est: Ergo licet: Non sequitur. Neque cogimur agnoscere omnes leges civiles esse justas & conformes legi æternæ, licèt fortè Legislatores bonum finem intenderent: Plures namque jàm fuerunt emendatæ & plures sunt adhuc emendandæ: Undè Hieron. Epist. 84. aliàs 30. *Aliæ sunt*, inquit, *Leges Cæsarum, aliæ Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit.* Ambros. l. 8. in cap. 16. Lucæ: *Dimittis ergo uxorem, quasi jure sine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet, sed divina prohibet:* Et Aug. Serm. 392. aliàs 49. inter 50. *Hoc non licet jure poli, etsi liceat jure fori.*

Obj. 4°. Per quascumque causas res nascitur, per easdem dissolvitur, ut dicitur in jure: Atqui matrimonium fit mutuo consensu contrahentium: Ergo per eundem dissolvi potest, & ità alii contractus dissolvuntur.

R. hoc juris principium valere dumtaxat in iis quæ sunt naturâ suâ dissolubilia, non in iis quæ semel facta, ratione finis, exigunt perpetuitatem, ut contingit in matrimonio.

§. II.

An & quo jure Matrimonium Infidelium consummatum dirimi possit?

Dico: Matrimonium infidelium etiam consummatum jure divino dissolvi potest, si unus conjugum ad fidem convertatur, & alter vel discedat, vel nolit cohabitare sinè contumelia creatoris, vel conjugem fidelem pertrahat ad peccatum mortale. Supp. q. 59.a.5.o.

Ità in terminis Innocentius III. cap. *quantò* de divortiis: „Si alter infidelium conjugum, inquit, „ ad fidem Catholicam convertatur, altero, vel „ nullo modo, vel non sinè blasphemia divini „ numinis, vel ut pertrahat ad peccatum mortale, ei cohabitare volente: Qui relinquitur, ad „ secunda, si voluerit, vota transibit, & in hoc „ casu intelligimus quod ait Apostolus, si infidelis discedit, discedat: Frater enim & soror non „ est servituti subjectus in hujusmodi.

Ex his ergo Apostoli verbis 1. Cor. 7. Ecclesia colligit matrimonium infidelium unò ad fidem converso, in tribus casibus assignatis ex dispensatione divina posse dissolvi. Nec obstat quòd Apostolus assignet tantùm pro causa discessum infidelis; quia qui non vult cohabitare nisi cum contumelia Creatoris, licèt physicè non discedat, discedit tamen aut quærit moraliter discedere.

At dices: Per *discedat* Apostolus intelligit tantùm separationem quoad cohabitationem, non quoad vinculum: Ergo. Prob. Ant. ex præcedentibus: Cùm enim priùs dicit Apostolus: *Iis autem qui Matrimonio juncti sunt præcipio, non ego sed Dominus, uxorem à viro non discedere, quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari:* Per Tò *discedere*, intelligit tantùm separationem quoad cohabitationem: Ergo similiter dùm posteà dicit: *Si Infidelis discedit, discedat.*

R. N. Ant. Ad probat. N. Conseq. In prioribus enim

enim verbis manifestum est ex his particulis, *manere innuptam aut viro suo reconciliari*, Apostolum loqui de separatione quoad habitationem tantùm & non quoad vinculum: At in posterioribus verbis, dicit simpliciter & indefinitè sinè his adjunctis, *si discedit, discedat*: Propositio autem indefinita æquivalet universali, & alioquin conjux fidelis maneret subjectus servituti seu vinculis hujus matrimonii; meritò igitur indè colligit Ecclesia separationem quoad vinculum.

Ibid. Ex dictis colliges contrà Bellarminum, Coninch & quosdam alios, quòd si Infidelis velit cohabitare pacificè, sinè contumelia creatoris, conversus non possit solvere vinculum conjugii: Quia citato cap. *Quantò* assignantur tantùm tres causæ dissolutionis matrimonii, nempè, *altero non converso, vel nullo modo, vel non sinè blasphemia divini numinis vel ut pertrahat ad peccatum mortale ei cohabitare volente.* Et cap. *Gaudemus* ibid. idem Innocentius III. expressè definit quòd „nunquam „ eâ vivente (uxore) licitè poterit aliam, etiam „ ad fidem Christi conversus habere, nisi post „ conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum „ ipso, aut etiam si consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum". Ità etiam expressè docet Doctor noster citatus in margine. Ratio item suadet: Quia istud Privilegium non est à Deo concessum nisi in gratiam fidei, & ne conjuges fideles perpetuò maneant cœlibes, quod plures posset retrahere à professione fidei; hoc ipso autem quòd Infidelis vult cohabitare pacificè, fides non periclitatur & conversus non manet cœlebs.

Petes 1°. Quandònam Matrimonium in casu censeatur solutum?

Ib. ad 2. R. non solvi nisi quandò conversus de facto contrahit aliud Matrimonium: Patet ex citato cap. *Gaudemus* de divortiis, ubi Innocent. III. post assignatas tres causas dissolvendi Matrimonium hujusmodi, addit quòd „si conversum ad fidem, „ & illa conversa sequatur antequam propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, „ eam recipere compelletur:" Ergo propter tres causas assignatas non erat solutum vinculum Matrimonii, sed solùm per subsequens Matrimonium, aliàs vir fidelis non compelleretur recipere uxorem posteà conversam.

Hinc inferes 1°. Infidelem invalidè contrahere Matrimonium cum alio, priusquàm conversus de facto ad alias nuptias transierit.

2°. Quòd si post secundum Matrimonium initum, contingat conjugem infidelem converti, non teneatur priùs conversus, mortuâ secundâ conjuge, ad priorem conversam reverti; quia fuit extinctum vinculum primi Matrimonii.

3°. Quòd debeat non conversus moneri an velit legitimè cohabitare antequam contrahantur secundæ nuptiæ; quia non possunt validè contrahi nisi in casu quo nolit legitimè cohabitare, ut dictum est: Excipe nisi monitio esset moraliter impossibilis, vel ob periculum vitæ, aut subversionis, vel ob locorum distantiam. Ità concessit Greg. XIII. Angolanis, Æthyopibus, Brasiliensibus & aliis Indorum Nationibus, cujus Litteras describit Basilius Pontius l. 7. c. 48. n. 23.

Petes 2°. Utrùm conjuge fideli transeunte ad alias nuptias, Infidelis possit pariter inire aliud Matrimonium?

R. affirmativè: Quia per novum Matrimonium fidelis, solvitur vinculum Matrimonii: Solutum autem ex una parte, solvitur ex altera, quia non claudicat Matrimonium.

Petes 3°. Utrùm fidelis conversus possit aut debeat cohabitare cum Infideli nolente converti, volente tamen pacificè & legitimè cohabitare?

Ib. a. 3. o. R. Infidelitatem & adulterium pari passu currere quoad cohabitationem & redditionem debiti; quia utrumque est contrà bonum prolis: Undè sicut vir innocens potest manere cum adultera sub spe correctionis (non autem si in peccato adulterii sit obstinata; ne videatur Patronus turpitudinis) quamvis etiam cum spe correctionis possit illam liberè dimittere; similiter fidelis conversus potest cum Infideli commanere cum spe conversionis, si eam in infidelitate obstinatam non viderit, & bene facit commanendo, tamen non tenetur: Et de hoc est consilium Apostoli dicentis 1. Cor. 7. *Cæteris ego dico non Dominus: Si quis frater uxorem habet Infidelem, & hæc consensit habitare cum illo, non dimittat illam.*

Observandum quòd in primitiva Ecclesia, cùm Judæi & Gentiles passim convertebantur ad fidem, erat spes de conversione Infidelis: Procedente verò tempore Judæi facti sunt obstinatiores, & ideò cap. Judæi 28. q. 1. prohibitum fuit in quibusdam Hispaniarum Provinciis, quòd conversus habitaret cum uxore Judæa, secùs cum Gentili: Nunc autem, inquit Auctor, cùm Gentiles & Judæi sint obstinati, non permittitur converso habitare cum uxore sivè Judæa, sivè Infideli. Attamen paulò antè tempora D. Thomæ, Innocentius III. qui obiit 1226. cap. *Gaudemus* de divortiis, permittit, in favorem Religionis & fidei, ut viri conversi maneant cum mulieribus non conversis; ne, inquit, mulieres timentes se à viris deseri, ipsos à susceptione fidei avocent: Undè in casu omnia perpendenda sunt judicio vel Episcopi, vel Confessarii, vel viri prudentis, & quod videbitur tutius & utilius eligendum. ibid. ad 2.

Petes 4°. Utrùm Matrimonium fidelium solvatur per unius hæresim?

R. negativè: Ità Trid. sess. 24. Can. 6. sic: „Si „ quis dixerit propter hæresim aut molestam co„ habitationem, aut affectatam absentiam à con„ juge, dissolvi posse Matrimonii vinculum, ana„ thema sit". Idem prius definierat Innocentius III. citato cap. *Quanto* qui rationem hanc adfert; quia Matrimonium inter fideles contractum, cùm sit Sacramentum, firmius est quàm contractum inter Infideles. Neque hìc valet argumentum à paritate; quia totum pendet ex voluntate divina.

§ III.

Utrùm Matrimonium dissolvi possit propter adulterium unius Conjugis?

Hanc Quæstionem adeò obscuram sibi aliquandò visam fuisse testatur Augustinus, ut l. de fide & oper. c. 19. dicat. „In ipsis divinis sen„ tentiis ità obscurum est, utrum & iste, cui „ quidem sinè dubio adulteram licet dimittere, „ adulter tamen habeatur, si alteram duxerit; ut „ quantùm existimo venialiter ibi quisque fal„ latur": Undè mirum non est si quidam veteres in re implicata & nondùm definita obscurè & dubiè locuti fuerint.

Dico: Matrimonii vinculum dissolvi non potest propter adulterium alterius conjugis.

Prob. 1°. ex verbis Christi: Marc. 10. & Luc. 16. §. 1. Concl. 1. relatis: *Quicumque dimiserit uxorem,* &c. Et, *omnis qui dimittit uxorem, &c. mœchatur:* Quæ propositiones sunt universales & absque exceptione ulla. Undè Aug. illas expendens l. 1. de adulterinis conjugiis cap. 9. dicit: „ Qui ergo sumus nos ut dicamus, est qui mœ„ chatur, uxore suâ dimissâ, alteram ducens; & „ est qui hoc faciens, non mœchatur; cum Evange„ lium dicat omnem mœchari qui hoc facit".

2°. Ex Apostolo qui, ut vidimus §. citato dicit generaliter esse præceptum Domini, ut mulier sit alligata viro & ab eo non discedat, quamdiù vivit.

3°. Ex SS. Patribus quorum longum Catalogum texunt Bellarminus, Tournely & alii, apud quos legi possunt; eos enim omnes referre majoris esset otii.

4°. Denique Trid. sess. 24. postquam cap. unico asseruit absolutam indissolubilitatem Matrimonii, Can. 7. sic definit: „Si quis dixerit Eccle-

„ siam errare, cùm docuit & docet juxtà Evangelicam & Apostolicam Doctrinam propter adulterium alterius conjugum, Matrimonii vinculum non posse dissolvi, & utrumque vel etiam innocentem qui causam adulterio non dedit non posse altero conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere, mœcharique eum, qui, dimissâ adultera, aliam duxerit, & eam quæ dimisso adultero, alii nupserit, anathema sit." Porrò si non errat Ecclesia dùm docet juxtà Evangelicam & Apostolicam Doctrinam, Matrimonium non posse dissolvi propter adulterium alterius conjugis: Ergo errat contrà Evangelicam & Apostolicam Doctrinam, qui dicit posse dissolvi: Consequenter dogma fidei est, & non solùm res disciplinæ.

Totus difficultatis nodus situs est in interpretatione horum verborum Christi Math. 5. & 19. ubi interrogatus à Pharisæis, *An liceret homini dimittere uxorem quacumque ex causa?* Respondit: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur:* Ergo inferunt à contrario, qui dimiserit ob fornicationem, & aliam duxerit non mœchatur; sicut si dicatur: Quicumque peccaverit, nisi pœnitentiam agat, peribit, valet à contrario, ergo si pœnitentiam agat, non peribit.

R. Has particulas, *Nisi ob fornicationem*, afficere dumtaxat, Tò *Dimiserit*, & non, Tò *Aliam duxerit*, quasi dixisset: *Quicumque dimiserit uxorem suam, quod non licet, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Duo ergo docet hic Christus; primum non licere dimittere uxorem, nisi ob gravem causam, qualis est fornicatio: Secundum quòd qui, dimissâ uxore, aliam ducit, mœchatur, & sic adæquatè respondet interrogationi Judæorum: Duo enim continebat, saltem implicite, interrogatio Judæorum; primum utrum liceret dimittere uxorem quacumque ex causa? Alterum an ea dimissâ liceret aliam ducere: Hæc enim duo continebat dimissio familiaris apud Judæos, quæ licet non distinguebant in interrogatione, prudenter tamen Christus illa distinguit ad ampliorem eorum instructionem. Hanc interpretationem esse legitimam constat ex duobus aliis Evangelistis, Marco & Lucâ, apud quos, ut vidimus, Christus absolute, & absque hac clausula exceptiva (nisi ob fornicationem) pronuntiat, *Quicumque*, & *omnis qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit, mœchatur:* Item ex Apostolo & Trid. in probationibus.

Quapropter non valet hæc illatio à contrario; *Ergo qui dimiserit uxorem ob fornicationem, non mœchatur*, quia non est ibi contrarium, quod debet esse de eodem, sub eadem ratione; prima enim propositio Christi continet duo membra, scilicet, qui dimittit, nisi ob fornicationem, peccat, & qui alteram ducit, mœchatur; ita ut *Mœchatur*, afficiat tantùm, *Qui aliam duxerit:* In illatione autem, Tò *Mœchatur*, afficit, & *dimiserit* & *duxerit*: Sicque argumentum non est in genere contrariorum: Et hinc patet responsio ad paritatem; cùm enim dico; quicumque peccaverit, nisi pœnitentiam agat, peribit: Ideò valet ista illatio à contrario: Ergo si pœnitentiam agat non peribit; quia prima propositio non est bimembris, & exceptio, *Nisi pœnitentiam egerit*, non potest afficere nisi unum, scilicet ipsam pœnitentiam, vel ejus absentiam, sicque sunt contrariæ istæ propositiones; qui pœnitentiam agit, non peribit; qui pœnitentiam non agit, peribit: Unde valet argumentum à contrario: At non sic in propositione Christi, ut dictum est.

Inst. Si particula exceptiva afficiat tantum, Tò *Dimittere*, sequitur quòd propter nullam aliam causam quàm propter fornicationem, licebit dimittere uxorem, quoad cohabitationem: Atqui falsum Consequens, cùm constet propter plures alias rationes posse separari conjuges, quoad cohabitationem: Ergo.

R. D. Sequelam: Sequitur quòd propter nullam aliam causam quàm propter fornicationem licebit dimittere uxorem, sicut potest dimitti propter fornicationem, C. Absolutè, N. Ideò ergo Christus solam fornicationem (sub qua intellige alia graviora crimina in eodem genere) assignavit, quia propter hanc solam, potest fieri dimissio perpetua, & jure matrimoniali, ita ut pars adultera, etsi emendata, possit ex justitia repelli à thoro & cohabitatione; non sic aliæ causæ dimissionis: Undè distinctâ Min. ad hunc sensum, N. Conseq.

Repones: Cap. *Quædam* 33. q. 7. dicitur: „ Quædam cum fratre viri sui dormivit: Decretum est ut adulteri nunquam conjugio copulentur; illi verò cujus uxor stuprata est, licita conjugia non negentur." Ergo.

R. Ibi agi de matrimonio ineundo mortuâ conjuge, quo in pœnam privabantur olim adulteri, non pars innocens.

Quantum ad argumenta quæ opponi possunt ex Patribus & Decretis antiquis, legendi sunt Sixtus Senensis l. 6. Annot. 81. Bellarminus de matrimon. cap. 17. Tournely q. 5. de matrimonio art. 2. & alii: His, ut jàm dixi, immorari non vacat. Id unum observo, quòd cùm hæc difficultas antiquitùs esset implicata, nec eliquata & definita sicut nunc, quidam antiqui obscurè & dubiè de illa re visi sunt loqui, quos benignè & bono sensu juvat explicare, uno vel altero excepto, qui videntur apertè contrarium sensisse; sed id traditioni innumeris penè aliorum testimoniis innixæ non officit, cùm constet aliquos interdùm Patres in aliis materiis veritatem non attigisse, nec ideò concussam fuisse traditionem.

Quantùm ad Græcos, equidem Recentiores tenent matrimonium posse dissolvi propter adulterium alterius conjugis; sed in hoc recedunt à suis Patribus, ut probant Auctores laudati & Arcudius.

§. IV.

Utrùm & quo jure Matrimonium ratum per Professionem Religiosam dissolvatur?

Suppono tanquam certum, matrimonium consummatum, non solvi per Professionem religiosam, sivè unius, sivè utriusque conjugis, sivè invitâ comparte, sive ex mutuo consensu: Tùm quia Ecclesia nunquam agnovit hanc dissolutionem, quin imò in juribus infrà referendis contrarium supponit: Tùm quia, ut ratiocinatur Auctor, per consummationem matrimonii compars non solùm transfertur in dominium, sed etiam in carnalem possessionem compartis, quod non fit in matrimonio rato tantùm: Quod autem est alteri traditum, & ab illo possessum non potest Deo offerri. *Supp. q. 61. a. 1. o.*

Dico: Matrimonium ratum & non consummatum dissolvitur per solemnem Religionis Professionem. *ib. a. 2. o.*

Constat ex Concilio Trid. sess. 24. can. 6. sic definiente: „ Si quis dixerit matrimonium ratum, & non consummatum per solemnem Religionis Professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit."

Id anteà definiverant summi Pontifices, Innocentius III. cap. *Ex parte tua*, de convers. conjugatorum, asserens se in hoc sequi vestigia suorum Prædecessorum, Alexander III, ibid. cap. *Ex publico*, & cap. *Verum*, ubi probat definitionem suam exemplis Sanctorum, & hac ratione; quia conjuges ante consummationem non sunt una caro. Idem cap. *Commissum* de sponsal. & Joannes XXII. Extravag. *Antiquæ*.

Confir. Exemplis Sanctorum, qui in prioribus sæculis post initum, sed non consummatum matrimonium, sponsos aut sponsas reliquerunt, ut perpetuam continentiam profiterentur, voto, ut verisimile est, secundùm morem hujus temporis solemni, emisso. De S. Thecla testantur S. Ambrosius l. 2. de virg. c. 3. & S. Epiphan. hæresi 78.

78. De duobus militibus narrat Aug. l. 8. Confess. c. 6. De Machario Eremita apud Grat. cap. *Scripsit* 27. q. 2. De Virgine Gregoria, S. Gregorius l. 3. Dialog. c. 14. De Leobardo Greg. Turon. l. de vitis Patrum cap. ultimo, de Edildrida Regina venerabilis Beda l. 4. Hist. Anglorum c. 19. Nemini non notum est exemplum S. Alexii.

Undè hìc currit Regula S. Augustini l. 4. contrà Donatistas c. 24. „ Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolicâ traditum, rectissimè creditur. " Hanc autem Doctrinam tenet universa Ecclesia, nec inveniri potest, quandò primum instituta est: Ergo est ex Apostolica Traditione.

Dixi, *Per solemnem Religionis Professionem:* Unde non solvitur matrimonium ratum per ingressum Religionis; & ideò pars manens in sæculo debet expectare professionem compartis, antequam possit inire novum matrimonium. Neque dissolvitur per vota simplicia, quæ emittuntur in societate post biennium novitiatûs, aut à coadjutoribus formatis; quia non sunt Professio solemnis, nec perpetua ex parte societatis admittentis.

Dico 2°. Matrimonium ratum probabilius non solvitur per Professionem Religiosam jure naturæ, neque jure Pontificio, sed solo jure divino.

Prob. prima Pars: 1°. Quia attentâ solâ rerum naturâ, matrimonium ratum potius dissolveret Religiosam Professionem, quàm ab ea solveretur; si quidem res uni tradita, sicut fit per matrimonium ratum, attentâ rerum naturâ, non potest validè alteri tradi.

2°. Ideo secundùm adversarios Professio Religiosa jure naturæ dissolvit matrimonium ratum, quia est mors spiritualis, & matrimonium ratum vinculum tantùm spirituale, sicut autem mors corporalis, solvit vinculum carnale matrimonii consummati, ità mors spiritualis solvit vinculum spirituale matrimonii rati: Atqui ista ratio, quæ est Auctoris, est congrua tantum, & illam ut talem profert S. Doctor, non verò convincens: Ergo. Prob. Min. Quia mors illa primo est metaphorica, secundò est compossibilis cum vinculo conjugali, ut patet in iis qui mutuo consensu, post matrimonium consummatum, profitentur Religionem.

Prob. Secunda pars: 1°. Summi Pontifices qui declarant matrimonium ratum solvi per votum solemne, hoc jus non agnoscunt ut suum, sed ut Traditione ad se transmissum. Alexander III. citatus illud eruit *Secundum interpretationem sacri eloquii:* Et Innocent. III. etiam citatus, ex revelatione. 2°. Si Matrimonium ratum per Professionem Religiosam solveretur jure Pontificio, posset summus Pontifex auferre istud jus seu dispensationem & efficere, ut Matrimonium ratum non solveretur per Professionem Religiosam: Atqui falsum consequens, nec puto probatum adversariis: Ergo. 3°. Matrimonium ratum dirimi per Professionem Religiosam est certissimum & à nemine negatur; posse autem summum Pontificem dispensare in indissolubilitate Matrimonii rati est incertum & à pluribus negatur, ut patebit §. sequenti, ex quo præsens conclusio confirmabitur: Ergo.

Restat ergo quod Matrimonium ratum per Professionem Religiosam dissolvatur jure divino, seu ex Privilegio à Christo Professioni Religiosæ annexo, quod privilegium Ecclesiæ per Traditionem innotescit; ità ut vi illius in omni contractu Matrimoniali tacite includatur hæc conditio; *Nisi ante consummationem Religionem profitear:* Quod non potest dici de aliis casibus, nisi simile privilegium probetur: Undè argumenta à ratione & à paritate hìc deficiunt, & hoc uno solvuntur: Sic voluit Christus in hoc casu, non in aliis.

ib. a. 2. ad 2. Dico 3°. Conceditur à jure Bimestre conjugibus, ad deliberandum de ingressu Religionis, intrà quod tempus non tenentur reddere debitum petenti, quo transacto tenentur. Ità cap. *Ex publico*, de convers. conjugat. Extrà l. 4. tit. 32.

Petes 1°. An elapso Bimestri, sed non consummato Matrimonio, possit adhuc conjux ingredi Religionem, &, si in ea profiteatur, dissolvatur Matrimonium?

R. non posse licitè invitâ comparte, quia elapso Bimestri tenetur reddere debitum petenti, sicque non potest invita comparte, licitè profiteri Religionem, quæ est incompossibilis cum usu Matrimonii. Videtur tamen quòd validè profiteretur & hâc professione dissolveretur Matrimonium; quia jura & specialiter Tridentinum in gratiam Religionis absolutè statuunt per Professionem Religiosam dissolvi Matrimonium inconsummatum: Istud autem in casu, etiamsi elapso Bimestri, imò post decem aut viginti annos, est inconsummatum: Ergo. Undè Bimestre non censetur ab Ecclesia concessum, nisi ut intrà illud possit negari debitum petenti, ultrà illud non possit.

Petes 2°. Utrùm conjux qui non intendit ingredi Religionem possit intrà Bimestre negare debitum?

R. probabiliùs affirmativè: Quia licèt nunc non intendat, potest tamen mutare animum, & utitur jure suo non sibi præcludendo aditum ad hunc statum.

Petes 3°. An uxor vi oppressa à marito intrà Bimestre possit adhuc ingredi & profiteri Religionem?

R. probabiliùs affirmativè; quia per violentiam sibi illatam non debet privari jure suo: In hoc tamen casu Professio Religiosa non solveret Matrimonium; quia est vere consummatum: Unde pars manens in Sæculo non potest transire ad alias nuptias, nisi post mortem compartis. Dixi intrà Bimestre; quia eo elapso, non habet ampliùs jus negandi debitum, sicque conjux non facit ipsi injuriam, si etiam vi copulam extorqueat.

§. V.

Utrùm summus Pontifex possit dispensare in Matrimonio Rato?

Suppono tanquam certum, Papam non posse dispensare in Matrimonio consummato: Tùm quia est indissolubile jure naturæ, in quo nihil potest summus Pontifex. Tùm quia Christus dixit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet;* quod ad minùs intelligi debet de matrimonio consummato: Tùm denique quia nunquam id fuit attentatum ab ullo summo Pontifice, licèt sæpè fuerint rationes urgentissimæ dispensandi.

Dico. Probabilius est Papam non posse dispensare in Matrimonio rato.

Prob. Papa non potest dispensare in iis quæ sunt juris divini, nisi constet id ipsi à Deo esse concessum: Atqui indissolubilitas matrimonii rati est juris divini, ut superiùs probatum est; nec constat sivè ex Scriptura, sivè ex Traditione, sivè ex ratione, facultatem in ea dispensandi esse ipsi à Deo concessam: Ergo. Prob. Min. Non ex Scriptura; nihil enim ex ea proferri potest quod non æquè probet facultatem dispensandi in matrimonio consummato: Illud enim, *Quodcumque solveris*, &c. non magis probat facultatem dispensandi in matrimonio rato, quàm in consummato; quod tamen fatentibus adversariis est indispensabile à Papa: Imò Scriptura contrarium docet his Christi verbis: *Quod Deus conjunxit homo non separet*; quod debet etiam intelligi de matrimonio rato, ut suprà probatum est, cùm Deus etiam matrimonium ratum conjungat. Non Traditione: Nam ante Martinum V. qui obiit anno 1431. non legitur ullum Pontificem id attentasse. Non denique ratione, quæ enim posset afferri? Necessitas? At hæc quandoque magis urget pro dissolutione matrimonii consummati, qua tamen non obstante manet indispensabile à Papa.

Dices 1°. Plures Pontifices dispensârunt in matrimonio rato: Martinus V. teste S. Antonino 2. p. tit. 1. c. 21. Paulus III. & Pius IV. teste Navarro in summa c. 22. Henriques l. 2. de Matrimonio c. 8. refert Gregorium XIII. unico die dispensasse cum undecim. Item plures alii.

R. His Pontificibus oppono Alexandrum III. in appendice Concilii III. Lateranens. parte 6. cap. 8. Innocentium III. cap. *Ex parte* de convers. conjug. & Nicolaum I. cap. *Hi qui Matrimonium* causâ 32. q. 7. qui hanc potestatem in se nec agnoverunt nec admiserunt. Priores itaque Pontifices secuti sunt sententiam quam reputabant probabiliorem, & eatenùs tutiorem quòd hâc probabili facultate uterentur ad graviora mala avertenda; sed ex Pontificum facto non necessariò statuitur jus certum, seu, ut dicit Dominic. Soto in 4. D. 27. q. 1. a. 4. *Factum Pontificum non facit articulum fidei;* præsertim cùm ab aliis Pontificibus non admittitur. Idque ulteriùs patet ex ipso Alexandro III. loco citato cap. 8. 17. & 18. Ubi fatetur nonnullos ex suis prædecessoribus censuisse matrimonium ratum dirimi per subsequens consummatum, cujus ipse contrarium resolvit ibid. cap. 8. Neque indè detrahitur quidquam infallibilitati summorum Pontificum: Non enim dicuntur infallibiles, nisi cùm loquuntur ex Cathedra, proponendo aliquod dogma toti Ecclesiæ credendum sub anathemate.

Dices 2°. Papa dispensat in votis: Ergo.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd potestas Papæ dispensandi in votis constet ex Traditione, non potestas dispensandi in matrimonio rato. Insuper cùm homines facilè promittant & facilè eos pœniteat promisisse, rarissimè autem occurrat necessitas dispensandi in matrimonio rato; longè magis expediebat ad pacificum Ecclesiæ regimen, ut Pontificibus concederetur facultas dispensandi in votis, quàm in matrimonio rato. Adde iterùm Deum faciliùs remittere jus sibi quàm proximo acquisitum.

Dices 3°. Alexander III. in Appendice Concilii Lateranensis p. 12. cap. 4. refertur partim cap. 2. de eo qui cognovit: Jubet conjugium ratum, non consummatum, cum puella cujus Matrem ipse Maritus posteà cognovit, rescindi, si crimen sit publicum, secùs si sit occultum: En verba: „ Quòd si occultum esset hujus delictum, non „ posset rescindere matrimonium quod publicè „ contractum esset, verùm si publicum est, quòd „ Matri sponsæ carnaliter adhæsit, imponenda „ est pœnitentia paulò major quàm de adulterio, & „ exindè peracta pœnitentiâ vel parte pœnitentiæ, poterit ex dispensatione cum alia matri„ monium contrahere, & illa alii nubere. Cæ„ terùm si sponsam cognoverit antequam ma„ trem vel post, nunquam poterit eam vel aliam „ in uxorem accipere ".

Quidam respondent ibi agi de sponsalibus, non de Matrimonio propter hæc ultima verba, *Nunquam poterit eam* (quam intelligunt sponsam) *vel aliam accipere.* Verùm expresè loquitur Pontifex *de Matrimonio quod publicè contractum est,* per quod intelligi non possunt sponsalia, maximè cùm dicat: *Quòd si delictum sit occultum, non debeat rescindi,* quasi verò propter tale delictum etsi occultum non possent rescindi sponsalia. Undè hac responsione omissâ

R. N. Ant. Non hoc dicit Pontifex, sed dicit quòd si crimen sit occultum & matrimonium publicum, non debeant separari neque quoad vinculum, neque quoad habitationem. Si verò crimen sit publicum, non dicit quòd solvatur vinculum matrimonii, sed quòd debeat imponi pœnitentia marito nocenti, qua vel ejus parte peracta, poterit dispensari cum eo, ut ducat aliam & uxor alteri nubat, scilicet ille post mortem uxoris & illa post mortem viri; in quo Pontifex relaxat rigorem antiquorum Canonum, quibus conjugi reo prohibebantur ulteriores nuptiæ. Ac tandem dicit quòd si cognovit sponsam antè vel post matrem, non possit eam, id est matrem, neque aliam ducere etiam uxore defunctâ. Et sanè quis credat ipsum Pontificem qui negat se posse dispensare in Matrimonio rato, ibidem dispensasse?

Dices 4°. Extravag. *Antiquæ* de voto: Pontifex dicit votum solemnisatum in susceptione Ordinis sacri non dirimere Matrimonium ratum; „ Quia „ neque jure divino, neque per sacros Canones „ reperimus hoc statutum:" Ergo supponit per sacros Canones sic posse statui.

R. N. Conseq. Sic enim respondet Pontifex non quòd crederet id Ecclesiam posse, sed ut rationem redderet in utraque sententia, sivè quæ dicit id fieri posse auctoritate Ecclesiæ, sivè quæ negat. Quidam intelligunt sacros Canones, non ut statuentes jus, sed ut explicantes jus divinum.

§. VI.

De Divortio, per Quæstiunculas.

Divortium est separatio conjugum: Dicitur enim à divertendo, eò quòd conjux divertat à conjuge. Triplex distingui potest conjugum separatio, una quoad vinculum, de qua huc usque diximus, altera quoad Thorum tantùm, tertia quoad Thorum & cohabitationem quæ propriè divortium dicitur, de quibus hìc quærimus. Undè

Petes 1°. Utrùm possit fieri divortium propter adulterium alterius conjugis?

R. affirmativè, exceptis quibusdam casibus: Quia Christus Math. 5. & 19. docens non esse dimittendam uxorem, excipit casum fornicationis seu adulterii: & quamvis loquatur tantùm de viro, id tamen etiam intelligitur de muliere, * quia paria sunt jura viri & mulieris quoad thorum. Ratio responsionis est quia ex jure naturali non est obligatio servandi fidem illi qui eam frangit. *Supp. q. 62. a. 1. o.* ** Ibid. a. 4. o.*

Nomine autem fornicationis seu adulterii, intelliguntur alia peccata graviora in eodem genere, ut sunt Bestialitas & Sodomia saltem completæ, scilicet cum seminatione intrà vas sivè ordinarium sivè extraordinarium; quia aliàs non censetur divisio carnis; licèt alii existiment sufficere pollutionem; idque videtur declaratum cap. Idololatria 28. q. 1. & S. Thomas hìc ad 4. dicit: *Etiam propter vitium contrà naturam potest procedi ad divortium.* Sed dubium est an per vitium contrà naturam intelligat hìc pollutionem; quia dicit quòd *rariùs accidat;* dici autem non potest quod pollutio rariùs accidat quam adulterium. Cæterum praxis favet primæ opinioni.

Dixi; *exceptis quibusdam casibus:* Septem recenset Auctor in quibus vel uxor immunis est à culpa, vel uterque est culpabilis. Primus est si compars similiter adulterata fuerit cap. *Ex Litteris,* de divortiis; quia tunc est injuriæ compensatio. Nec refert quòd unus tantùm semel, alter verò pluries adulteratus fuerit, neque quòd unus simplex adulterium, alter Sodomiam aut Bestialitatem commiserit; quia jura attendunt ad fidei fractionem & carnis divisionem, quæ utrobique reperitur. Intellige tamen nisi post mutuam condonationem & reconciliationem, alter in adulterio perseveret, tunc enim datur locus divortio. *Ib. a. 1.*

Secundus, si vir uxorem prostituerit, aut prostitutionis fuerit particeps, ei consentiendo, vel eam tolerando, cùm posset commodè impedire: ipse enim sibi debet imputare; non tamen si causam tantùm adulterandi remotam dederit, ut habetur expresè cap. *significasti* de divortiis, à fortiori, ut videtur, si tantùm debitum negaverit.

Tertius, si uxor virum suum probabiliter mortuum credens propter longam ejus absentiam alteri nupserit; cap. *Cùm per bellicam* causâ 34. q. 1. Quartus, si latenter cognita fuerit ab aliquo sub specie viri lectum subintrante. Quintus si fuerit vi oppressa.

Sextus, si reconciliavit eam sibi; sivè verbis sinceris, sivè factis, ut copulâ, osculis, amplexibus animo reconciliationis exhibitis cum notitia sui juris.

Se-

Septimus, si matrimonio in infidelitate utriusque contracto, vir dederit uxori libellum repudii, & uxor alteri nupserit, tunc enim si uterque convertatur, tenetur vir eam recipere.

Petes 2°. Utrùm non solùm liceat, sed etiam debeat ex præcepto fieri divortium propter adulterium alterius conjugis?

Ibid. a. 2. o. & ad 1. R. Si adulter non pœniteat, nec possit verbis aut verberibus corrigi & prudenter credatur per dimissionem corrigendus, debet dimitti; alioquin alter *Patronus turpitudinis & lenocinii reus habetur* cap. *apud misericordiam* causâ 32. q. 1. & cap. *Si vir* de adulteriis, deestque debito charitatis ergà compartem omittendo media ejus correctioni necessaria: Cùm tamen rarum sit quòd vir propter dimissionem se corrigat, rarum est etiam quòd uxor virum, etsi non emendatum, dimittere teneatur.

Extrà hunc casum non tenetur pars innocens dimittere compartem adulteram, quia cùm dimissio adulterantis sit præcepta ad ejus correctionem, si pœniteat, aut alio modo possit corrigi, cessat obligatio dimittendi. Potest tamen attentâ justitiâ dimittere, sed charitas non suadet, maximè si agatur de dimissione uxoris, cùm per dimissionem detur ei occasio adulterandi.

Petes 3°. Utrùm præter adulterium sint aliæ causæ divortii?

R. esse aliàs, ut contrà Hæreticos expresè definit Trid. Sess. 24. Can. 8. Prima est sævitia conjugis, tanta ut alter sinè periculo cohabitare non possit: Ità cap. *Litteras.* De Restit. Spol. & cap. *Transmissa* ibid. Ad hanc causam reducuntur odium implacabile, verbera, continua jurgia, aut convitia, item morbus contagiosus, gravis infamia quæ redundaret in compartem cohabitantem; item si unus dilapidet omnia bona, & similia.

Secunda, est si pars compartem pertrahat aut sollicitet ad peccatum mortale: Dicit enim Christus Math. 18. *Si manus tua vel pes tuus* (id est quæcumque res tibi maximè necessaria) *scandalisat te, abscinde eum & projice abs te*, & si periculum sit in mora potest propriâ auctoritate dimittere aut discedere, donec detur locus conveniendi Judicem.

Ibid. a. 1. ad 3. Tertia est hæresis seu infidelitas compartis, juxtà illud Apostoli ad Tit. 3. *Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita.* Ratio est quia infidelitas est fornicatio spiritualis contrà bonum prolis, scilicet educandæ ad cultum Dei. Est tamen disparitas quòd propter unum actum fornicationis carnalis potest procedi ad divortium, non autem propter unum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem, quæ pertinaciam ostendit in qua infidelitas perficitur. Si sit periculum in mora, idem dicendum ac de priori casu.

Quidam existimant quòd infidelitas non sit causa sufficiens divortii, si infidelis nec verbo nec exemplo compartem inducat in hæresim; quia in cap. *Quæsivit* de Divortiis dicitur: *Si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit separari*: Ergo si non traxerit, non poterit separari. Verùm negari potest Consequentia, jus enim ibi exprimit quid liceat si traxerit, tacet autem quid liceat si non traxerit; quod exprimunt alia jura statuendo absolutè & sinè hac conditione, infidelitatem sufficere ad divortium cap. ult. de Convers. Conjug. cap. *Illa* de Divortiis & cap. *Non solùm* causâ 28. q. 1. Aliundè semper imminet periculum vel perversionis in conjuge, vel infectionis in prolibus; serpit enim hæresis ut cancer.

Si quæras casu quo unus sit hæreticus & alter adulter, fiat compensatio, ità ut neuter alterum possit dimittere? R. in jure non statui compensationem in hoc casu. Quòd si uterque esset hæreticus, posset fortè per Sententiam Judicis compensatio statui.

Petes 4°. Quâ auctoritate possit & debeat fieri divortium?

R. 1°. Divortium quoad thorum tantùm, posse fieri auctoritate privatâ, ubi parti certò constat de alterius adulterio, ità ut non teneatur debitum reddere exigenti, etiamsi per censuram compellatur; quia Judex Ecclesiasticus fundatur in falsa præsumptione innocentiæ alterius; Excipe nisi sit scandalum, fortè quia alii suspicantur contemni Censuras aut Ecclesiæ præceptum, quod rarum est, cùm redditio debiti in secreto agatur: Et hoc sensu intelligendus est Auctor hìc, quando dicit, *nisi per Ecclesiam compellatur*, ratione scilicet scandali. Ratio responsionis est, quia per adulterium, adulter amisit jus ad debitum, & ista actio non est publica, quæ indigeat auctoritate publica. ib. a. 3. o.

R. 2°. Divortium publicum quoad cohabitationem propter adulterium occultum fieri non potest nisi judicio Ecclesiæ. Ità cap. *Sæculares,* causa 33. q. 2. ex Concilio Agath. cap. 25. ubi excommunicantur mariti qui privata auctoritate dimittunt uxores adulteras, *antequam dissidii causas dixerint & priusquàm in judicio damnentur uxores.* Ratio est quia hujusmodi divortium est actio publica pertinens ad externam gubernationem, quæ ideò absque perturbatione & scandalo fieri non potest privata auctoritate. Adde quòd etiam non liceat privata auctoritate aliquem publice diffamare. Ibid.

Dixi 1°. *Divortium publicum*: Quia multi volunt quòd maritus certus de adulterio suæ conjugis, possit sine strepitu & occulte eam deserere sub prætextu peregrinationis, militiæ, mercaturæ aut alio simili: In cujus confirmationem adducunt exemplum S. Joseph qui B. Virginem uxorem suam voluit occulte dimittere. Verum ex altioribus rationibus hoc factum excusat Auctor his verbis: „ Joseph voluit Virginem dimittere, non ibid. ad 2.
„ quasi suspectam de fornicatione, sed ob reve-
„ rentiam sanctitatis ejus, timens cohabitare ei:
„ Nec tamen est simile, quia tunc ex adulterio,
„ non solùm procedebatur ad divortium, sed ul-
„ terius ad lapidationem, non autem nunc quan-
„ dò agitur judicio Ecclesiæ.

Dixi 2°. propter adulterium occultum: Quia probabilis est plurium opinio quòd ubi adulterium est ità publicum quòd nullâ tergiversatione celari possit, ut si mulier post unum aut alterum annum absentiæ mariti, pariat aut sit gravida, liceat marito non expectata Judicis sententiâ illam dimittere; quia tunc cessat periculum perturbationis, scandali & diffamationis; idque videtur significari cap. *Significasti* de divortiis ubi dicitur: *Si notorium est mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam vir*, qui illam dimiserat, *cogi non debet* & cap. *Ex parte*, de sponsal. *Nemini licet uxorem nisi ex manifesta causa fornicationis dimittere*: Ergo licet, si manifesta sit fornicatio: Idque videtur innuere Auctor dùm, postquam dixit virum non posse dimittere uxorem adulteram nisi judicio Ecclesiæ, addit; *Nisi posset incontinenti fornicationem probare.* His non obstantibus vix credo Ecclesiæ probari divortium publicum, factum ex quacumque causa, absque ejus auctoritate.

Petes 5°. Utrùm conjux innocens teneatur nocentem emendatum, redire petentem, recipere?

R. quòd si divortium sit ex judicio Ecclesiæ factum absolutè & non ad tempus, non teneri ex justitia, quia per sententiam Judicis est ab onere conjugali absolutè liberatus: Undè potest assumere statum incompossibilem cum usu Matrimonii, ut Religionem vel Ordinem sacrum. Si tamen reunio sit nocenti salutifera & innocenti non graviter incommoda, charitas exigit ut recipiatur.

Petes 6°. Utrùm conjux nocens teneatur, divortio etiam juridicè facto, ad conjugem innocentem eum revocantem redire absque nova Judicis sententia?

R. affirmativè: „ Quia, inquit Auctor, illud ib. ad 2.
„ quod inducitur in favorem viri (idem dic de
„ muliere) non aufert ei jus petendi debitum,
„ vel

„ vel revocandi uxorem: Unde uxor tenetur ei „ reddere, & ad eum redire si fuerit revocata.

DIGRESSIO HISTORICA.

De libello repudii apud Judæos.

AD PRÆCED. DISSERT.

Libellus repudii apud Judæos scripto sub hac forma tradebatur: „ Ego Rabbi N. filius „ Rabbi N. filii Rabbi N. die prima mensis secun- „ di, anno à creatione mundi, &c. hic & in hac „ Civitate ex animi mei consensu & sine ulla coa- „ ctione repudiavi Rachel filiam Rabbi N. filii „ Rabbi N. & dedi illi libellum repudii in manu, „ Schedam abscissionis & signaculum divisionis, „ ut sit à me abjecta, & abeat quocumque volue- „ rit, ducique possit ab omni viro, nec eam quis- „ quam prohibere præsumat juxtà Constitutionem „ Moysis & Israël." Sic saltem circumfertur. Brevior apud Romanos erat forma libelli repudii, hæc nempe: *Res tuas tibi habeto:* vel; *res tuas tibi agito.*

Ut censeretur legitimus libellus repudii apud Judæos, 1°. debebat scripto dari & à Scribis publicis scribi, tùm ut ex mora scribendi tardior esset maritus ad repudiandum, & locus daretur iræ: Tùm ut scriba expenderet causas repudii, & si injustas deprehenderet, denegaret libellum repudii, & ad pacem redintegrandam conaretur: Causas repudii Scriptura non exprimit, nisi sub vocabulo communi *fœditatis* scilicet spiritualis vel corporalis. 2°. Debebat ipsi repudiatæ dari. 3°. Non debebat dari nisi ex legitima causa, quam tamen exprimere in libello non erat necesse.

Quæstio est utrùm repudium apud Judæos fuerit licitum & per illud dissolveretur vinculum matrimonii, ità ut uxor repudiata posset licite & valide alteri nubere? An è contrà esset tantùm impunè toleratum ut minùs malum ad præcavenda majora mala, scilicet uxoricidia, in quæ valdè erant propensi Judæi, ita ut per illud non solveretur vinculum matrimonii, & repudiata non posset licite & valide alteri nubere? Utramque sententiam ut probabilem sustinet & utriusque argumenta solvit S. Th. hic q. 67. a. 3. & 4. dicitque secundam sententiam esse suo tempore communiorem, eamque tenet Hieronymus l. 1. comment. in Math. c. 5. videtur tamen hodie prima sententia communior, pro qua

Dico: Probabilius videtur libellum repudii apud Judæos, Deo dispensante, fuisse licitum, eoque dissolvi vinculum matrimonii, ità quod mulier repudiata posset licitè & valide alteri nubere.

Prob. 1°. ex ipsa lege repudii Deuteron. 24. ubi Moyses sic statuit: *Si acceperit homo uxorem & habuerit eam, & non invenerit gratiam antè oculos ejus propter aliquam fœditatem; scribet libellum repudii & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua, cumque egressa alterum maritum duxerit & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii & dimiserit de domo sua, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem.* Atqui hæc verba in sensu naturali & obvio non important solum permissionem seu tolerantiam minoris mali ad evitandum majus, sed veram permissionem juris, qua res fit licita, licet minus bona, & matrimonium inde secutum fit validum: Nam 1°. dicit: *Dimittet eam,* quod non posset dici, si id esset illicitum, sicut nunc dici non potest: *Si vir odio habuerit uxorem, dimittet illam;* quia hoc nunc est illicitum. 2°. Virum secundum vocat maritum; non esset autem maritus, si primum matrimonium subsisteret, & secundum esset nullum. 3°. Dicit quòd si is quoque oderit eam, dabit etiam illi libellum repudii; solus autem maritus poterat dare libellum repudii: Subsumo: Atqui secundum Regulam ab Augustino traditam l. 3. de Doct. Christiana cap. 10. verba Scripturæ, quantum fieri potest, intelligenda sunt in proprio & obvio sensu, præsertim in legibus quæ clarè debent exprimi, ne detur ansa continuis prævaricationibus, ut hìc contigisset; nec Moyses alibi, cùm exponeret res verè licitas & non solùm toleratas, aliter loqueretur: Ergo.

Confir. Per hanc legem prior vir prohibebatur recipere uxorem repudiatam: Atqui si non esset dissolutum primum matrimonium, non erat prohibendum, sed potiùs optandum ut uxor ad priorem & unicum maritum rediret, nec perseveraret in adulterio: Ergo.

Prob. 2°. Lex vetus quamvis gratiam non conferret, tamen ad hoc data erat ut peccatum ostenderet, ut communiter SS. Patres docent: Undè si Judæi repudiando uxorem peccassent, hoc saltem eis per legem aut Prophetas indicari debuisset juxtà illud Isaiæ 58. *Annuntia populo meo scelera eorum;* aliàs viderentur nimis esse neglecti, si ea quæ necessaria sunt ad salutem, quæ non cognoscebant, nunquam eis nuntiata fuissent, quod non potest dici, cùm justitia legis tempore suo observata, vitam mereretur æternam. Hæc & benè S. Doctor. Subsumo: Atqui nunquam per legem aut Prophetas, fuit nuntiatum Judæis eos peccare repudiando uxores, & repudiatas peccare nubendo alteri viro; quin è contrà lege latâ, id fuit eis permissum: Ergo. Supp. q. 67. a. 3. o.

Confir. Quandò in lege quædam permittuntur seu tolerantur ut minus mala, alibi redarguuntur, ut patet de usuris quæ Judæis permittebantur ergà alienigenas, & quæ reprehenduntur Ezech. 18. & Psal. 14. nullibi autem ut dictum est, reprehenduntur Judæi quòd uxores repudiarent, & quòd repudiatæ nova conjugia inirent: Ergo.

Quantùm ad S. Th. jàm diximus ipsum utramque sententiam defendere ut probabilem, & 3. cont. Gent. videtur inclinare in sententiam nostræ oppositam: Sed in cap. 19. Math. dicit quòd *Licet repudium inordinatum quid esset, noluit tamen Deus quod Judæis imputaretur ad culpam* quia scilicet in eo dispensaverat, & 1. 2. q. 102. a. 5. ad 3. dicit quòd Matrimonium in veteri lege non erat Sacramentum conjunctionis Christi cum Ecclesia; *Quia dabatur in ea libellus repudii,* quod est contrà rationem Sacramenti; si verò non dissolveret Matrimonium quoad vinculum, sed solùm quoad cohabitationem, non esset contrà rationem Sacramenti, si quidem nunc divortium dissolvat Matrimonium quoad thorum & cohabitationem, & tamen non est contrà rationem Sacramenti.

Neque obstat quòd 1. 2. q. 105. a. 4. ad 8. dicat repudium non fuisse *Simpliciter justum* & q. 108. a. 3. ad 2. non esse *Per se justum*; sic enim loquitur partim quia ortum habebat ex duritia cordis, partim quia attentâ rei naturâ non erat justum & licitum, sed ex sola dispensatione divina id consequebatur. Immeritò itaque quidam adversariorum præsumunt quòd si S. Doctor Summam absolvisset, in eorum sententiam descendisset. E contrà potiori jure præsumitur quòd nostram sententiam amplexus fuisset, aut saltem quod hanc quæstionem problematicè tractasset, sicut fecit in commentariis in lib. sentent.

Obj. 1°. Christus Math. 19. Pharisæis interrogantibus de libello repudii respondet. Moysen ipsis eum permisisse propter duritiam cordis eorum: Atqui duritia eorum non excusat eos à peccato: Ergo videtur quod Moyses illis tantùm permiserit libellum repudii, non ut licitum, sed ut minus malum quod posset fieri absque punitione ad præcavenda graviora mala, sicut permisit illis fœnerari extraneis, ne fœnerarentur fratribus.

R. quod quamvis duritia non excusaret à peccato, tamen permissio ex duritia, seu ejus occasione facta excusat: Quædam enim prohibentur sanis quæ non prohibentur infirmis corporaliter, nec tamen infirmi peccant permissione sibi factâ utentes. Ad paritatem de usuris, disparitas est quòd usuræ alibi in lege reprehendantur ut illicitæ, Ib. ad 4.

citæ, nullibi libellus repudii reprehenditur ut illicitus.

Si dicas his verbis Malach. 2. *Cùm odio habueris, dimitte*, juxtà plures interpretes, Deum ironicè carpere repudium, quod patet ex verbis immediate sequentibus, *Operiet autem iniquitas vestimentum ejus*, nempè repudiantis. R. ibi agi, ut patet ex terminis, de repudio ex solo odio, sinè causa legitima, quod licet secundùm aliquos esset validum, erat tamen illicitum.

Inst. Non est verisimile Deum dispensasse generaliter in lege naturæ nisi propter aliquem finem honestum; sic dùm dispensavit in lege Monogamiæ, habebat pro fine multiplicationem generis humani: Atqui hîc non assignatur alius finis libelli repudii quàm duritia cordis: Ergo.

R. indulgentiam Dei quâ volebat consulere fragilitati Judæorum, fuisse causam sufficientem ut permitteret illis libellum repudii.

Obj. 2°. Deuteron. 24. uxor repudiata quæ alteri nupsit, dicitur *Polluta & abominabilis coràm Deo*: Ergo.

Ib. a. 4. ad 5. R. dici pollutam & abominabilem coram Deo, non immunditiâ culpæ, sed cujusdam irregularitatis legalis, sicut immundus dicebatur qui mortuum vel leprosum tetigerat; & ideò non licebat Sacerdotibus viduam aut repudiatam ducere. Insuper juxtà textum Hebræum & Græcum legitur; *Quoniam hoc* (redire scilicet ad priorem virum) *est abominatio coram Domino*: Quia libellus repudii datus, sic, ut repudiata posset redire ad priorem virum, sapuisset Lenocinium, quasi mulier ad tempus esset alteri commodata, idque præbuisset occasionem Judæis facilius repudiandi uxores suas.

Inst. Jerem. 3. Mulier repudiata & alteri nupta comparatur fornicariis: Ergo.

R. Deum illic arguere à minori ad majus & significare tantùm quòd licèt lex non permitteret recipere mulierem repudiatam, ipse tamen ex singulari misericordia, reciperet in gratiam populum Israël post multas fornicationes cum amatoribus suis, id est post iteratam Idololatriam, quamvis esset major ratio ipsum rejiciendi quàm mulierem repudiatam.

Obj. 3°. Aug. l. de bono conjug. cap. 8. dicit in libello repudii magis apparuisse exprobrationem divortii quàm approbationem, & cap. 18. „ Sicut duobus, inquit, pluribusve servire, sic à viro vivo in alterius transire connubium, nec tunc „ licuit, nec nunc licet, nec unquam licebit: " Ergo.

R. ad primum, etsi in libello repudii apparuerit exprobratio divortii, quia scilicet non permittebatur tanquam ex natura sua bonum, sed ut bonus & licitus ex dispensatione, nihilominùs permittebatur; sicut licèt, Judæis petentibus Regem, in ejus institutione apparuerit exprobratio novi regiminis; dixit enim Deus Samueli, *Non te abjecerunt sed me*, nihilominus Rex fuit institutus & novum regimen, priore extincto, fuit erectum.

Ad secundum, palàm est Augustinum loqui seclusâ Dei dispensatione; non ignorabat enim ex divina dispensatione, etiam in nova lege, Matrimonium infidelium etsi consummatum dissolvi per conversionem alterius ad fidem, & Matrimonium ratum fidelium per Professionem Religiosam.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

DISSERTATIO VI.

De impedimentis Matrimonii in communi.

D. Th. Q. 50.

ARTICULUS I.

Quot & quæ sint impedimenta Matrimonii in communi?

Dico: Impedimenta Matrimonii sunt duplicis generis, scilicet prohibentia seu impedientia tantum, & dirimentia. Prohibentia seu impedientia tantum dicuntur quæ impediunt ne Matrimonium contrahatur licite, licet valide. Impedimenta dirimentia sunt quæ impediunt ne valide contrahatur, ità ut contractum cum hujusmodi impedimento sit nullum, & ideò debet dirimi seu dissolvi. *Supp. q. 50. a. unico.*

Quamvis autem alia Sacramenta etiam impediri possint, si aliquid quod sit de eorum essentia vel solemnitate subtrahatur, specialiter tamen assignantur impedimenta pro Matrimonio; tum quia non solum est Sacramentum, sed etiam contractus; contractus autem à natura, lege, variisque aliis impediri potest: Tum quia requirit pro materia duorum contrahentium actus. *Ib. ad 1.*

Impedimenta impedientia tantum, numerantur quinque, his versibus comprehensa.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechismus, sponsalia, jungito votum.

Plura olim fuerunt orta ex crimine, sed hæc, sicut Catechismus, qui erat quædam cognatio spiritualis orta ex Catechismo prævio ad Baptismum, desuetudine abrogata sunt. S. Thomas hic numerat tantum duo, scilicet Ecclesiæ vetitum & tempus feriatum, quia alia reducuntur ad impedimenta dirimentia, tanquam imperfectum ad perfectum sui generis, sponsalia ad ligamen votum simplex ad votum solemne, Catechismus ad cognitionem perfectam, cætera ad crimen.

Impedimenta dirimentia olim numerabantur tantùm duodecim, sed jure novo Tridentini addita sunt duo, scilicet clandestinitas & raptus: Undè nunc sunt quatuordecim his versibus comprehensa.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si clandestinus & impos,
Raptave sit mulier, parti nec reddita tutæ:
Hæc socianda vetant connubia facta retractant.

Congruentiam numeri duodenarii adfert hic S. Doctor. Vide si lubet.

Cùm circà impedimenta impedientia vix ullæ sint difficultates, ea hìc breviter explicabimus.

Per *Ecclesiæ vetitum*, intelligitur prohibitio quâ Papa vel Episcopus, aut Parochus, aut Judex Ecclesiasticus prohibet ex justa causa matrimonii celebrationem: Et hæc prohibitio potest esse vel generalis, ut cùm Ecclesia prohibet celebrare matrimonium sine præviis denuntiationibus, aut earum dispensatione: Vel particularis, ut cùm aliquibus prohibetur matrimonium contrahere ex speciali causa, v. g. ut vitetur scandalum, ut dignoscatur impedimentum de quo dubitatur, &c. videturque talis Ecclesiæ prohibitio graviter obligare: Tum quia res est gravis; tum quia contravenientes gravibus pœnis mulctat cap. 2. de matrim. contracto.

Per *Tempus feriatum*, intelligitur certum anni tempus, quo Ecclesia prohibet celebrari nuptias, quòd licet olim protensius foret, nunc tamen post Tridentinum sess. 24. cap. 10. de reformat. matrimonii, est tantum ab Adventu, usque in diem Epiphaniæ, & à die Cinerum, usque ad octavam Paschæ inclusive.

Porro his temporibus non prohibetur ab Ecclesia celebrare matrimonium simpliciter, sed tantum

cum solemnitatibus, quales sunt nuptias solemniter benedicere, traducere palàm sponsam, nuptialia convivia celebrare: Ut patet, tùm ex textu Tridentini, tùm ex declaratione Cardinalium Concilii Tridentini interpretum, tùm ex Rituali Romano. Quia tamen homines carnales vix ab his solemnitatibus abstinere possunt, quovis tempore matrimonium ineant; ideò in quibusdam Diœcesibus in Adventu & Quadragesima matrimonii celebratio simpliciter prohibetur sinè licentia Episcopi: Et qui huic Ecclesiæ ordinationi contradicit, solemniter matrimonium celebrando præfatis temporibus, videtur peccare mortaliter, tùm ratione inobedientiæ, tùm ratione scandali.

Utrùm verò interdictum generale, seu particulare, quod est censura Ecclesiastica, sub hoc vel præcedenti impedimento contineatur?

Respondent negativè plures graves Auctores, Navarrus, Toletus, Sa, Vivaldus citatus à Sylvio, item Gonet, Henno, &c. Undè juxtà illos, licitum est illo casu & tempore celebrare matrimonium, modo tamen id fiat sinè solemnitate: Cùm enim, inquiunt, matrimonium sit res ardua, & ad quod homines habent à natura, & inclinationem, & plenum jus, non est præsumendum Pontifices velle illud prohibere, quoad substantiam per interdictum locale vel personale absolutum, nisi de eo expressam faciat mentionem: Et hòc est probabile.

Per *Sponsalia* intelligitur promissio futurarum nuptiarum facta uni, quæ, nisi priùs ex justa causa dissolvatur, impedit ne cum altero, vel altera licitè contrahatur matrimonium. Dixi *Licitè*, validè enim contraheret, nisi sponsalia essent cum sorore illius quacum per verba de præsenti contrahit, propter impedimentum publicæ honestatis. Qui contrahit cum tali impedimento peccat mortaliter.

Per *Votum*, intelligitur votum simplex vel castitatis, vel Ordinis sacri suscipiendi, vel Religionis ingrediendæ, vel non nubendi. Undè tali voto obstrictus non potest sine peccato mortali contrahere matrimonium, validè tamen contraheret: Quia votum simplex, est tantùm promissio proprii corporis facta Deo ad continentiam servandam: Res autem promissa manet adhuc sub dominio promittentis, & potest valide, licèt illicitè, ab eo alteri donari: De quo fusiùs infrà.

In his quatuor impedimentis nunc vigentibus Episcopus potest dispensare, excepto voto simplici castitatis & Religionis ingrediendæ.

ARTICULUS II.

Quis possit statuere impedimenta dirimentia Matrimonium?

Dico: Ecclesia potest statuere impedimenta dirimentia matrimonium.

Prob. 1. Ex Trid. sess. 24. Can. 4. sic definiente contrà Lutheranos: „ Si quis dixerit Ecclesiam „ non potuisse constituere impedimenta matri„ monium dirimentia, vel in eis constituendis „ errasse; anathema sit ". Idem Can. 3.

Respondet Launoius, per Ecclesiam intelligendos esse Reges & Principes Sæculares.

Sed contrà 1°. Quia omnes, vel ipsi pueri leviter instructi, per Ecclesiam intelligunt societatem fidelium sub regimine priorum Pastorum spiritualium, non Principes sæculares, nisi quatenus sunt & ipsi sicut alii fideles membra privata ejusdem societatis: Et dùm leges dicuntur latæ ab Ecclesia, nemo est qui non statim intelligat primos Pastores per quos Ecclesia loquitur, non Principes sæculares: Undè absurda prorsùs est, & communi sensui repugnans hæc Launonii responsio. 2. Concilium *Ecclesiam* intelligit eo sensu quo intelligebat Lutherus, quem ibi damnat, aliàs nihil definiret contrà ipsum: Atqui quandò Lutherus negabat Ecclesiam posse statuere impedimenta matrimonii, non intelligebat per *Ecclesiam* Principes sæculares, siquidem eos solos asserebat, posse hujusmodi impedimenta statuere, sed intelligebat Superiores spirituales, & Pastores Ecclesiæ: Ergo.

Prob. ex perpetua traditione, & praxi Ecclesiæ. Concilium Eliberitanum anno 315. secundùm alios 305. can. 15. 16. 61. & 66. statuit non posse iniri conjugia cum infidelibus aut hæreticis, nec cum sorore uxoris. Concilium Ancyran. anno 314. can. 11. irritat matrimonium viri cum puella à se rapta. Concilium Neocæsariense eodem anno can. 1. confirmat impedimentum ordinis. Concilium Agathense anno 506. can. 61. statuit diversos gradus consanguinitatis & affinitatis dirimentes matrimonium. Concilium Lateranense IV. anno 1215. cap. 50. impedimenta consanguinitatis ad quartum gradum contraxit.

Quantùm ad Patres: Tertullianus de corona militis c. 14. & toto libro ad uxorem docet conjugia cum Ethnicis esse prohibita. Aug. l. 15. de civit. cap. 16. sic scribit: *Quis dubitet honestius hoc tempore etiam consobrinarum prohibita esse conjugia?* Gregorius magnus l. 12. Epistol. Epist. 31. ad Augustinum Angelorum Episcopum, dicit non esse attendendum ad Legem Romanorum permittentem matrimonia in secundo gradu, sed tantum posse iniri in tertio & quarto gradu. Nicolaus I, sæculo 9. ad consulta Bulgarorum cap. 39. consanguinitatis gradus statuit inter quos matrimonium contrahi non possit: Ergo.

Respondent Ecclesiam usurpasse hanc potestatem in præjudicium potestatis Regiæ. At dicant velim, quis primus Pontificum hanc potestatem usurpavit? Quis Principum sæcularium reclamavit? Quin è contrà hanc in Ecclesia auctoritatem ipsimet agnoverunt & venerati sunt. Enimverò, & hinc corroboratur probatio, Vigilius qui sedit anno 540. irritavit matrimonium Theodeberti Francorum Regis cum vidua Fratris sui. Leo III. renuntiatus Pontifex anno 795. diremit matrimonium Henrici I. Castellæ Regis cum filia Regis Lusitaniæ propter impedimentum consanguinitatis. Gregorius V. creatus Pontifex anno 996. irritum pronuntiavit matrimonium inter Robertum Regem Galliæ & Bertam ejus consanguineam. Chilpericus in cap. editis anno 595. a. 2. & Carolomannus in Congressu Liptinensi cap. 3. jubent ut incestuosa matrimonia judicio Episcoporum emendentur. Idem Carolus magnus l. 5. Capitular. n. 5. & 7. quod confirmavit exemplo repudians post sententiam Episcoporum Bertam filiam Regis Longobardorum propter inhabilitatem ad generationem. Denique id liquidò apparuit in Concilio Trid. cùm Oratores Galliarum instanter nomine Regis postularent, ut per sacrum consessum matrimonia clandestina, & filiorumfamilias sine consensu Parentum irritarentur, quorum primum concessit sacra Synodus, secundum denegavit.

Prob. 3°. Ratione. Christus instituendo Ecclesiam illi contulit potestatem condendi leges optimo & sancto ejus regimini necessarias, sicut decet omnem Rempublicam bene ordinatam: Atqui nemo negat, quin bono communi, & sancto Ecclesiæ regimini apprimè necessarium sit impedire matrimonia, ex quibus oriuntur gravissima inconvenientia in animarum perniciem, atque in eversionem boni communis, & publicæ tranquillitatis: Ergo.

Confir. Omnis Respublica civilis habet potestatem statuendi impedimenta irritantia contractus, ubi id exigit bonum publicum, idque ipsi Calvinistæ fecerunt circa contractus matrimoniales, ut constat ex statutis Ecclesiæ Genevensis: Quidni hanc potestatem à fortiori haberet Ecclesia?

Nomine Ecclesiæ intelligitur Papa & Concilium generale, quia eos præcipuè spectant, quæ ad Ecclesiæ tranquillum regimen sunt necessaria. Episcopus autem quamvis fortè vi suæ Jurisdictionis pro sua Diœcesi, & Concilium Nationale pro natione possint statuere impedimenta matrimonium dirimentia, antiqua tamen & universali

Ec-

Ecclesiæ consuetudine hæc potestas videtur eis adempta.

Dices: Ecclesia non potest mutare materiam Sacramenti: Ergo.

R. Hoc argumentum jàm priùs esse solutum, & iterùm infrà fore solvendum, dùm de clandestinitate. Interim breviter nunc dico per appositionem impedimenti irritantis contractum matrimonialem, non mutari materiam Sacramenti formaliter, sed materialiter tàntùm, non enim efficitur, quòd contractus legitimus non sit materia Sacramenti, quod esset illam mutare formaliter; sed efficitur quòd contractus, qui alioquin foret legitimus, jàm non sit legitimus; sicut qui mutaret vinum in acetum, non mutaret materiam consecrationis formaliter, semper enim vinum esset materia consecrationis, sed mutaret materialiter, in quantum efficeret, quòd id quod erat vinum, jàm non sit vinum.

Quæstio intricatior est an etiam Principes sæculares possint statuere impedimenta matrimonii, circà quàm adeò variantur & implicantur sententiæ, ut nulla plenè satisfaciat: Ea nobis videtur planior & expeditior, quæ dicit Principes sæculares per se loquendo & attentâ præcisè potestate Regiâ, posse statuere impedimenta matrimonii, attento tamen præsenti rerum statu non posse.

Ratio primæ partis est; quia contractus civiles subjacent juri civili & legibus Principum, quibus possunt irritari: Atqui matrimonium est contractus civilis, & in contractu civili fundatur ratio Sacramenti: Ergo potest irritari Principum legibus, & eo irritato, irritatur Sacramentum in eo fundatum.

Atque ità sentire videtur S. Th. hîc q. 50. a. unico ad 4. ubi dicit: „Matrimonium in quantum est in officium naturæ statuitur lege naturæ, in quantum est Sacramentum statuitur jure divino, in quantum est in officium communitatis statuitur lege civili; & ideò ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad matrimonium contrahendum illegitima". Idem docet 4. cont. Gent. cap. 78.

Confir. Principes Infideles, fatentibus omnibus, possunt opponere impedimenta matrimonio: Ergo & Principes fideles, non enim per fidem imminuta est eorum potestas.

Neque obstat quòd Christus matrimonium fidelium elevavit ad dignitatem Sacramenti, nihil enim ideò mutavit in natura contractûs; ità quòd contractus validus sit Sacramentum, invalidus non sit Sacramentum, penès autem Principem est statuere conditiones quibus positis sit validus aut invalidus contractus.

Ratio secundæ partis est; quia Ecclesia, sivè, secundùm aliquos, annuentibus, aut saltem non contradicentibus Principibus sæcularibus, sive, secundùm alios, auctoritate suâ supremâ, sibi soli vindicavit causas matrimoniales, ut patet ex Tridentino sess. 24. Can. 12. sic definiente: „Si quis dixerit causas matrimoniales non spectare Judices Ecclesiasticos; anathema sit". Idem jàm diù anteà statutum erat in jure cap. *Multorum* 35. q. 6. & cap. *Accidentibus* de excessu Prælat. Atque istud jus agnoscunt & venerantur Principes sæculares, ut vidimus in secunda probatione Conclusionis: Videturque expressa sententia Auctoris hîc q. 57. a. 2. ad 4. ubi dicit quòd „Prohibitio legis humanæ non sufficeret ad impedimentum matrimonii, nisi interveniret Ecclesiæ auctoritas quæ idem etiam interdicit:" Attento scilicet præsenti rerum statu. Unde nisi teneas eam quam proponimus sententiam pro utraque ejus parte, vix S. Doctorem poteris conciliare.

Ex quo inferes 1°. Quòd si quæ sint modò, aut in posterùm statuantur à Principibus sæcularibus impedimenta matrimonium dirimentia, non valeant nisi ad effectus civiles, ut sunt exhæredatio, rescissio donationum, privatio omnium quæ vi consuetudinis aut contractûs matrimonialis obvenire possunt, &c. ut declaravit custos sigillorum Regiorum nomine Regis Galliæ circà Edicta Henrici III. & Ludovici XIII. ad supplicationem Cleri Gallicani, de quo suprà dùm de matrimonio filiorumfamilias: Et etiam patet ex Jure Canonico revocante plura impedimenta statuta à Jure civili l. *Filiusfamilias* ff. de ritu nuptiarum, & l. *Tutor* de sponsalibus.

Inferes 2°. Infideles sivè in terris fidelium existant sivè non, non teneri legibus Ecclesiæ circà matrimonium; quia ejus potestati non subjiciuntur, teneri autem legibus suorum Principum Infidelium, si illis subjiciantur.

Inferes 3°. Fideles ubivis locorum existant teneri legibus Ecclesiæ circà matrimonium, quia sive sint Hæretici, sive Apostatæ, non desinunt esse subjecti Ecclesiæ ratione characteris baptismalis indelebilis. Excipe legem de impedimento clandestinitatis propter specialem hac de re Tridentini dispositionem, de quo infrà.

ARTICULUS III.

Quis possit dispensare in impedimentis dirimentibus Matrimonium? Ubi plura de dispensatione.

Suppono nullum mortalium posse dispensare in impedimentis quæ sunt juris naturalis, ut sunt ligamen, votum solemne, impotentia, & quæ propter defectum consensûs dirimunt, ut sunt error, vis & amentia. Impedimenta autem juris divini nulla sunt nunc, antiquâ lege abrogatâ. Quæstio igitur est de impedimentis Juris Ecclesiastici, ut sunt servitus, Ordo, consanguinitas, affinitas, cognatio tàm legalis quàm spiritualis, publica honestas, crimen, clandestinitas & raptus.

Dico: Ecclesia potest dispensare in impedimentis dirimentibus matrimonium.

Ità Concilium Trid. sess. 24. Can. 3. sic: „Si quis dixerit eos tantùm consanguinitatis & affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum & dirimere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis eorum dispensare, aut constituere ut plures impediant & dirimant, anathema sit". Ratio est quia ejus est dispensare in legibus, cujus est leges condere.

Hæc autem potestas residet in summo Pontifice ad quem ut ad supremum Ecclesiæ caput visibile, quæcumque sunt Juris Ecclesiastici, spectant: Episcopi tamen, sivè ex delegatione expressa vel tacita, sivè ex usu approbato dispensant in aliquibus impedimentis etiam publicis & matrimonium præcedentibus, idque variè in variis Diœcesibus. In his partibus dispensant in tertio & quarto gradu consanguinitatis, qua in re servandus est usus receptus cuique Diœcesi proprius.

Plura scripsi circà præsentem dispensationis materiam in Tractatu de Legibus Dissert. 5. a. 3. per plures §§. quæ hîc ex integro repetere longum foret: Quapropter summatim repetendo

Dixi 1°. Episcopos ex consensu tacito summi Pontificis dispensare in iis quæ non patiuntur moram, ut si omnibus ad nuptias præparatis, innotescat impedimentum, & matrimonium absque gravi scandalo differri non possit: Item in impedimentis occultis quæ superveniunt matrimonio contracto cum bona fide saltem unius partis. Item in impedimento petendi debitum ex copula incestuosa in primo vel secundo gradu affinitatis §. 1.

Dixi 2°. Summum Pontificem dispensare illicitè sinè justa causa in impedimentis matrimonii, sicut in aliis legibus; validè tamen: Episcopos verò nec licitè nec validè §. 2.

Si petas quæ sint causæ dispensandi in impedimentis dirimentibus matrimonium?

R. Prima est inveteratæ discordiæ aut gravis litis compositio. Secunda, singulare meritum Oratoris in Ecclesiam, aut ingens pecuniæ summa in urgentes Ecclesiæ necessitates expendenda. Tertia, conservatio illustris familiæ intrà eundem sangui-

guinem, aut etiam amplissimarum in ea divitiarum. Quarta, si una pars sivè vir, sivè fœmina non potest sinè gravi incommodo invenire compartem suo statui convenientem, ut si debeat deserere suum oppidum. Quinta, periculum gravis infamiæ aut scandali. Sexta, si votum castitatis cujus petitur dispensatio, admodùm difficilè servari possit.

Præter has rationes sunt aliæ nunc, juxtà stylum Curiæ Romanæ, communiores & quarum aliqua apponi solet in formula dispensationis, licèt non fuerit expressa in libello supplici.

Prima est, si copula intercesserit inter Oratores petentes dispensationem super gradus consanguinitatis; quæ si habita fuerit ex intentione ut faciliùs obtineatur dispensatio, id debet exprimi, quia tunc difficilius conceditur dispensatio, & gravior imponitur Pœnitentia: Quòd si omittatur, dispensatio est nulla. Secunda est, si sit vehemens suspicio copulæ ex nimia familiaritate inter Oratores. Tertia est ætas puellæ excedens vigesimum quartum annum & hac de causa manentis innuptæ. Quarta, angustia loci, ut in pagis & parvis oppidis, ubi incolæ sunt ferè omnes consanguinei aut affines. Quinta, periculum hæresis in vicinia Hæreticorum.

Itaque aliqua ex his quinque causis juxtà stylum Curiæ Romanæ solet nunc exprimi in petitione dispensationis, si tamen his prætermissis, exprimantur aliæ, & Papa in dispensatione, omissis quæ fuerant expressæ, exprimat unam ex quinque præfatis, non ideò censetur dispensatio invalida, sed præsumitur quòd quamvis causa allegata ab Oratore sit judicata sufficiens, non tamen est expressa in dispensatione; quia non est de stilo curiæ: Undè quamvis expressa in dispensatione non subsisteret, si subsistat expressa in petitione, valida est dispensatio.

Dixi 3°. Dispensationem esse obreptitiam quandò allegatur falsum pro ea obtinenda, esse subreptitiam quandò reticetur verum, & quòd si obreptio aut subreptio cadat suprà causam principalem dispensationis, hæc sit nulla: item probabilius si cadat super causam impulsivam tantùm, ex malitia allegantis, secùs si ex ejus ignorantia vel simplicitate ibid. §. 4.

Dixi 4°. Quòd subreptio seu reticentia veri per se & intrinsecè ad rem pertinens, seu error circà substantiam moralem rei, reddat dispensationem nullam: Similiter reticentia eorum quæ stylus Curiæ Romanæ requirit, quandò in ea petitur dispensatio. Ibidem: Quæ autem exprimi requirat stylus curiæ, ibidem dixi.

Dixi 5°. Dispensationem peti à sacra Dataria in triplici forma; in forma *nobilium*, *honestorum* & *pauperum:* Pauperes non censeri nisi sint tales, ut de suis laboribus & industria tantùm vivant: Hanc particulam *tantùm* necessariò debere apponi in petitione, aliàs nullam fore dispensationem: Debentque esse pauperes ex utraque parte: Pauperem autem ex Pirrho Corrado censeri qui non habet in bonis quinquaginta aureos. Ibid. §. 4.

Hæc inquam omnia fusiùs explicata require locis citatis: Nunc ad majorem Lectoris instructionem sequentia addo.

Primum: Clarissimus vir Daelman Doctor Lovaniensis Quæst. ultima Observat. ultima de Matrimonio scribit illos debere censeri pauperes qui sivè in mobilibus, sivè in immobilibus habent duo vel tria millia florenorum: Tùm quia si peterent in forma *honestorum*, deberent majori parte hujus summæ spoliari pro dispensatione, pro qua petitur mille, vel duo millia florenorum, juxtà graduum propinquitatem, & sic fierent pauperes: Tùm quia hæc pauca bona sunt eis quasi instrumentum quo labore & industria fructuosè operari valeant, nullos indè percipientes fructus, aut ità modicos, ut pro nihilo reputentur. Addit laudatus Theologus Nuntium Apostolicum sic judicare quandò Oratores à Parochis ad ipsum mittuntur.

Secundum: Ex Tridentino Sess. 22. de Reformat. cap. 5. Dispensationes Romæ conceduntur in duplici forma, nempè in forma commissoria, quæ non tam est dispensatio quam mandatum dispensandi factum illi ad quem diriguntur Litteræ Apostolicæ; & in forma gratiosa, quæ est propriè dispensatio.

Tertium: Duplex est Romæ Tribunal ad quod recurritur pro dispensationibus obtinendis, scilicet sacra Pœnitentiaria & Dataria. Hæc sunt inter utrumque discrimina. 1°. Dispensationes pro impedimentis occultis conceduntur in sacra Pœnitentiaria: Pro manifestis aut facilè manifestandis, in Dataria. 2°. In Pœnitentiaria gratis conceditur dispensatio; in Dataria autem solvitur juxtà propinquitatem graduum & conditionem personarum, vel nobilium, vel honestarum, vel pauperum, ut diximus: Hæ autem pecuniæ impenduntur in propagationem fidei, vel in alios usus pios. 3°. Dispensatio sacræ Pœnitentiariæ valet tantùm pro foro interno; Dispensatio Datariæ valet pro utroque foro. 4°. Quando petitur dispensatio à Dataria, debent exprimi Oratorum nomina, non in sacra Pœnitentiaria; quia in ea agitur de crimine aut impedimento occulto.

DISSERTATIO VII.

De Impedimentis dirimentibus in particulari.

D. Th. Supp. à Q. 51. ad 61.

De impedimento quod dicitur *vis* dixi dùm de consensu requisito; de impedimento ligaminis dùm de Polygamia; & de impedimento raptûs in Tract. de Temperantia Dissert. 6. a. 4. §. 2. Ubi inter alia singularem Honorati Tournely, hac de re opinionem confutavimus. Vide locis citatis, ne eadem repetere cogamur. Nunc ergo de cæteris impedimentis.

ARTICULUS I.

De impedimento erroris & conditionis.

Quadruplex error circà matrimonium contingere potest, scilicet error *personæ*, quo quis credit esse talem personam, v. g. Mariam, & est Berta, non quidem quoad nomen tantum, sed quoad personam nominatam. Error *Conditionis*, servilis scilicet quo quis creditur liber & est servus. Error *qualitatis* quo quis creditur habere qualitatem quam non habet, v. g. quòd sit Virgo, Catholica, Sobria, &c. Error *fortunæ*, quo quis existimetur dives & est pauper. Ità in jure causâ 29. q. 1. cap. unico.

De hoc igitur quadruplici errore Quæstio nunc est, præsuppositis tamen iis quæ scripsi Dissert. 1. de Contractibus a. 3. quæ prælegi debent.

Dico 1°. Error personæ jure naturæ dirimit matrimonium. *Supp. q. 51. a. 2. o. Ibid.*

Prob. Matrimonium non est sinè consensu in objectum primarium & substantiale matrimonii: Atqui error personæ tollit hunc consensum: Ergo. Prob. Min. Objectum primarium & principale Contractûs Matrimonialis est hæc determinata persona: Atqui Error personæ tollit consensum in hanc determinatam personam, dùm quis credit contrahere cum Berta, & est Joanna. Ergo.

Idque verum est etiamsi error sit vincibilis & supinus, quia hìc non agitur de culpa committenda, sed de consensu necessario, qui deest, etiamsi error sit vincibilis. Item verum est etiam si error non sit antecedens seu dans causam contractui, sed concomitans tantùm & non dans causam contractui, quia licèt tunc non sit involuntarium positivè, est tamen negativè, seu non voluntarium: Undè si contrahas cum Joanna credens esse Bertam, ità dispositus quòd si scires esse Joannam nihilominus contraheres, nullum est matrimonium; non enim indè fit quòd de facto habeas

vo-

voluntatem contrahendi cum Joanna, sed tantùm quòd haberes, si scires; consensus autem tuus actualis fertur in Bertam & non in Joannam. Confer locum citatum de Contractibus.

Dices 1°. Sicut consensus requiritur ad matrimonium, ità intentio requiritur ad Baptismum: Sed si quis baptisaret Joannem & credit baptisare Petrum, nihilominùs Joannes verè est baptisatus: Ergo error personæ non excludit matrimonium.

Ibid. a. 1. ad 3. R. D. Maj. Ly *sicut* dicente omnimodam paritatem, N. Dicente aliqualem, C. Disparitas est igitur inter matrimonium & alia Sacramenta, quòd matrimonium sit contractus, & quidem talis qui non solùm est inter personas, sed etiam de ipsis certis & determinatis personis quæ se ipsas hinc indè tradunt ut materiam contractûs, ita ut intentio contrahentis feratur in talem personam cum exclusione aliarum: Undè sicut alii contractus, si supponatur res alia quàm ea de qua conventum est, irriti sunt, ità & matrimonium: Alia autem Sacramenta neque sunt contractus, neque qui ea confert ordinariè habet intentionem ad personam Petri vel Pauli determinatè cum exclusione aliarum, sed ad personam præsentem; ac proindè si putans baptisare Petrum baptiset Joannem, Joannes est verè baptisatus. Si tamen haberet intentionem ad Petrum cum exclusione aliorum, nullum esset Sacramentum Baptismi.

Dices 2°. Inter Liam & Jacob fuit verum matrimonium: Sed ibi fuit error personæ: Ergo.

Ib. ad 4. R. D. Maj. Inter Jacob & Liam fuit verum matrimonium ex ipso concubitu, seu consensu qui per errorem contigit, N. Ex consensu qui postmodum accessit, C.

Repones: Benedictio Isaac errantis in persona fuit valida: Ergo.

R. 1°. Cum Augustino lib. 16. de Civit. cap. 37. & aliis D. Ant. Fuit valida ab initio, N. Per ratificationem sequentem quam Isaac, fraude detectâ & voluntate Dei cognitâ, ex instinctu divino fecit, C. Responderi potest 2°. Intentionem Isaac fuisse benedicendi filio præsenti, non satis discernens an is fuerit Jacob, an Esaü.

Dices 3°. Sicut emptio est quidam contractus, ità & matrimonium: Atqui in emptione & venditione, si detur aurum æquivalens pro alio auro non impeditur venditio: Ergo nec matrimonium impeditur, si pro una muliere alia accipiatur.

Ibid. a. 2. ad 7. R. N. Conseq. Disparitas est quòd pecunia in contractibus accipiatur quasi mensura aliarum rerum, ut patet 5. Ethic. cap. 5. & non quasi propter se quæsita, & ideò si non detur illa pecunia quæ creditur, sed alia æquivalens, nihil obest contractui; sed si in re quæsita propter se esset error, impediretur contractus, sicut si alicui venderetur asinus pro equo, & similiter in præsenti.

Ibid. o. & in resp. ad arg. Dico 2°. Error qualitatis aut fortunæ non dirimit Matrimonium nisi involvat errorem personæ, aut limitet consensum contrahentis.

Ibid. Prob. Error qualitatis aut fortunæ est error circà accidentia Matrimonii: Atqui error circà accidentia non irritat contractum: Ergo. Prob. Min. Non obstante errore circà accidentia habetur consensus in objectum principale & substantiam contractûs: Atqui is consensus sufficit ad contractum, ut diximus loco citato de Contractibus: Ergo.

Confir. Si error qualitatis aut fortunæ irritaret Matrimonium, vix ullum subsisteret cùm ut plurimùm errent conjuges circà qualitates & fortunas alterutrius: Ergo.

Ib. ad 5. Dixi 1°. *Nisi error qualitatis involvat errorem personæ*; tunc enim dirimeret, non ut error qualitatis, sed ut error personæ: Censetur autem error qualitatis involvere errorem personæ, quando consensus contrahentis fertur primario & directè in illam qualitatem seu in personam sub hac qualitate, & tunc censetur intendere directè & primariò hanc qualitatem, quando antequam personam cognoscat, concipit personam cum qua vult contrahere hìc & nunc sub certa qualitate non communi, ut est bonitas, opulentia, virginitas, sed particulari & individua, ut quòd sit filius Regis, quòd sit primogenitus talis familiæ: Undè si contrahens intendat consentire in filium Regis, aut primogenitum, quicumque ille sit, & alter ei offertura, est error personæ dirimens Matrimonium. Si verò priùs personam cognoscat, & cum ea vult contrahere, quamvis moveatur qualitate circà quam errat, non censetur intendere directè & primario illam qualitatem, nec ideò error hujus qualitatis involvit errorem personæ, nisi apponatur ut conditio: Et ideò

Dixi 2°. *Nisi error qualitatis limitet consensum contrahentis*: Si enim non intendat contrahere nisi adsit talis qualitas, deest consensus in personam, eâ qualitate non subsistente; talis autem limitatio debet esse actualis aut saltem virtualis ex præcedenta actuali, nec sufficit habitualis, aut interpretativa; exindè enim sequitur tantùm quod non consensisset si error absuisset, sed non sit quòd de facto non consenserit in substantialia Matrimonii: Et alioquin quod forent Matrimonia irrita! Cùm sint penè innumeri, qui si novissent defectus compartis, noluissent contrahere. Vide loco citato de Contractu conditionato a. 7. §. 1.

Dices 1°. Error ex natura sua tollit Matrimonium: Ergo omnis error.

R. D. Ant. Error ex natura sua generica tollit Matrimonium, N. Ex sua natura differentiali, C. Non enim habet error ex parte generis quòd tollat Matrimonium, sed ex parte suæ differentiæ, prout scilicet est error alicujus eorum quæ sunt de essentia Matrimonii. *Ib. ad 1.*

Inst. Error tollit Matrimonium, in quantùm tollit voluntarium: Sed omnis error tollit voluntarium: Ergo.

R. D. Maj. Error tollit Matrimonium in quantum tollit voluntarium circà substantialia Matrimonii, C. Circà accidentalia, N. Et similiter, D. Min. Omnis error tollit voluntarium circà ea circà quæ versatur, C. Circà alia, N. Undè si versetur tantùm circà accidentia Matrimonii, facit involuntarium circà illa, sed relinquit voluntarium circà substantialia. *Ibid. ad 2.*

Dices 2°. Error paupertatis in dante eleemosinam irritat illam, ità ut pauper fictus teneatur illam restituere: Atqui est ibi tantùm error qualitatis; quia scilicet putatur pauper cùm sit dives: Ergo similiter in Matrimonio.

R. N. Conseq. & paritatem: Disparitas est quòd paupertas sit objectum substantiale & finis per se & directus eleemosinæ; datur enim in sublevamen miseriæ realis alienæ: Undè talis error versatur circà ejus substantiam: At verò in Matrimonio, qualitates personæ non sunt objectum substantiale nec finis per se consensus, sed ipsa persona, nisi aliter exprimat.

Dices 3°. Consensus matrimonialis est indivisibilis: Ergo qui consentit in Bertam Virginem, non censetur in illam consentire, si non sit Virgo.

R. D. Ant. Consensus matrimonialis in objectum substantiale Matrimonii tantùm, est indivisibilis, C. In objectum substantiale simul & in accidentia, N. Undè potest subsistere circà objectum substantiale, licèt non subsistat circà accidentia.

Dico 3°. Error conditionis, seu servitus ignorata ab altero contrahente libero, dirimit Matrimonium jure positivo, non naturali.

Per conditionem igitur intelligitur hìc servitus, non qua quis inservit alterius officiis ut sunt ancillæ & famuli in his partibus; sed qua quis ut verum mancipium est totaliter in potestate Domini tanquam ejus possessio. Exulavit à Christianismo, saltem in his partibus: Undè quæ eam spectant paucis perstringemus.

Prima pars constat ex jure cap. 2. 3. & ultimo de conjug. servor. & cap. *Si quis ingenuus* causa 29. q. 2.

Prob. secunda pars: Si servitus ignorata ex natura sua dirimeret Matrimonium, etiam scita dirimeret, sicut impotentia perpetua sive scita, sive ignorata dirimit: Atqui servitus scita non dirimit Matrimonium: Ergo nec ignorata.

Si dicas quod servitus scita non dirimat Matrimonium, quia tunc pars libera cedit juri suo.

R. 1°. Quod sive cedat, sive non cedat, non potest efficere quòd id quod de se dirimit Matrimonium non dirimat, ut patet in exemplo allato impotentiæ. 2°. Injuria quam patitur ignorans non sufficit ad dirimendum Matrimonium, quando adest consensus in substantialia Matrimonii, ut patet in aliis contractibus quos injuria passi non irritat de facto, sed tantùm facit irritabiles, si non sint aliunde indissolubiles, qualis est contractus matrimonialis.

Eaque videtur aperta mens Auctoris hîc q. 52. a. 1. ad 3. dicentis „ jure positivo determinante „ est factum quòd servitus ignorata Matrimonium „ impediat, ne aliquis sine culpa puniatur".

Unde quando S. Doctor hîc & art. præced. probat ratione servitutem ignoratam dirimere Matrimonium, non adducit rationem convincentem, sed convenientem tantùm qua motum fuit jus positivum ut tale impedimentum statueret. Nec enim diffitemur jus humanum quo irritatur Matrimonium contractum ex errore servitutis, habere maximum fundamentum in jure naturæ, eò quòd sit magna inæqualitas in tam gravi contractu, cum pars libera tradat plenam sui corporis potestatem, serva autem restrictam & secundum quid impeditam: Tùm etiam quia officit aliquo modo bono prolis, quæ non ità commodè posset educari in tali conjugio, eo quod non posset esse ità continua & libera habitatio conjugum simul: Hæ tamen rationes non sufficerent ut de se dirimerent Matrimonium, nisi accederet jus positivum; aliàs servitus scita, ut dictum est, etiam dirimeret, cùm eadem incommoda importet.

Dices: Error servitutis versatur circà substantialia Matrimonii: Ergo. Prob. Ant. Versatur circà potestatem mutuam in corpora, in ordine ad debitum conjugale: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Ant. Versatur circà potestatem mutuam quæ simpliciter impediatur, N. Quæ impediatur secundùm quid, C. Servus enim licèt non possit tàm facilè & tàm liberè reddere debitum, potest tamen absolutè & quandòque, aliàs etiamsi sciretur servus non staret matrimonium; idem enim esset sicut de impotentia perpetua. Undè semper hîc habetur objectum substantiale consensûs matrimonialis, scilicet vera potestas simpliciter tradita, licèt quidem non ità expedita: Et ideò diximus tale impedimentum fundari in jure naturæ.

Dixi 1°. *Servitus ignorata*; quia si alter contrahens sit conscius servitutis compartis non dirimit, eò quòd censeatur cedere juri suo.

Dixi 2°. *Ab altero contrahente libero*; quia si ipse etiam sit servus, non dirimit matrimonium; quia tunc nulla fit ipsi injuria, sed habetur compensatio. Quòd si liber credat servam quæ est libera, validè etiam contrahit; quia tunc nihil est in præjudicium, sed potiùs in commodum alterius contrahentis.

Petes 1°. Utrùm servus vel serva possit licitè & validè contrahere matrimonium sinè consensu Domini?

Ib. q. 52. a. 2. R. affirmativè; quia sicut servus non subditur domino, quin liberè possit comedere & dormire, & alia hujusmodi facere quæ ad necessitatem corporis pertinent, ità non subditur ei quantùm ad hoc quòd non possit liberè contrahere matrimonium, quod est necessarium ad conservationem speciei.

Dices: Servus est Domini: Ergo.

R. D. Ant. Servus est Domini quantùm ad civilia, quæ naturalibus superadduntur, C. Quantùm ad naturalia, N. In his enim omnes sunt pares, adeòque servus sui juris quantùm ad hæc.

Petes 2°. Cujus conditionem proles sequi debeat, an Patris, an Matris?

R. Quòd quantùm ad libertatem, seu servitutem debeat sequi conditionem matris, ita ut proles sit serva, si patre libero, mater sit serva; è contrà proles sit libera, si patre servo, mater sit libera. *ib. a. 4.*

Ità decernunt jura civilia, ut partus sequatur ventrem, & ità declaravit Pontifex cap. unico de natis ex libero ventre: Idque rationi conformiter 1°. Quia licèt proles habeat à Patre complementum formæ, à matre tamen habet substantiam corporis: Atqui servitus est corporalis conditio, cùm servus sit quasi instrumentum Domini in operando: Ergo. 2°. Quia, ut communiter dicitur, receptum est in recipiente per modum recipientis, & non per modum dantis: Ergo rationabile est quòd semen receptum in muliere, ad conditionem ipsius trahatur. Ubi autem est contraria consuetudo quòd proles sequatur conditionem patris, tenenda est. Cap. *Licèt* de conjugio servor. Et similiter ubi est consuetudo quòd semper sequatur deteriorem partem; licèt talis consuetudo non sit multùm rationabilis, inquit S. Doctor. Quantùm autem ad ea quæ pertinent ad dignitatem, ut sunt honores, hæreditates, nobilitates, &c. proles sequitur conditionem patris; quia habet à patre quod est dignius, scilicet complementum formæ.

ARTICULUS II.

De impedimento Voti.

Duplex est Votum; aliud simplex, aliud solemne; de quibus dixi Dissert. 4. de Religione a. 5. de utroque procedit Quæstio: Undè sit

§. I.

Utrùm votum simplex impediat & dirimat matrimonium subsequens?

Dico: Votum simplex, sivè castitatis, sivè Religionis ingrediendæ, sivè Ordines sacros suscipiendi, sivè non nubendi, impedit matrimonium licitè contrahendum, non dirimit contractum. *Supp. q. 53. a. 1. c.*

Ità in jure cap. *Meminimus*, & cap. *Consuluit*: Extrà l. 4. tit. qui clerici vel voventes, & cap. *Hæc verò* causâ 27. q. 1.

Prob. homo per votum simplex, ut in conclusione, potest adhuc, illicitè quidem, validè tamen tradere alteri suum corpus: Atqui in tali traditione consistit matrimonium: Ergo Prob. Maj. Et 1°. Quòd illicitè, patet; quia tenetur adimplere votum. Quòd validè, probatur: Post votum simplex homo remanet adhuc dominus sui corporis: Ergo potest validè illud alteri tradere. Prob. Ant. in voto simplici, non est nisi promissio corporis ad continentiam Deo servandam: Atqui ex eo quod aliquis promittat rem aliquam, non desinit res illa esse in ejus potestate & dominio, rerum enim dominia non transferuntur promissione, sed traditione: Ergo. *ibid.*

Dices 1°. Fortius vinculum abrumpit debilius: Atqui votum Deo factum est fortius matrimonio: Ergo.

R. D. Min. Est fortius quantùm ad id cui & ad quod obligat, hoc est dignius, C. Min. Quia per votum obligatur Deo ad continentiam; per matrimonium autem obligatur uxori ad redditionem debiti: Est fortius quantùm ad modum & vim ligandi, N. Min. Quia per matrimonium traditur actualiter vir in potestatem uxoris, non autem per votum simplex, ut dictum est; potior est autem conditio possidentis: undè argumentum quidem valeret de sponsalibus, sed non valet de matrimonio. *ibid. ad 1.*

Di-

Dices 2°. & instabis: Donatio illicita est nulla, ut patet in Donatione simoniaca: Atqui, Ergo.

R. D. Maj. Donatio per se & ex natura rei, hoc est ratione generis & substantiæ Donationis illicita, est invalida, C. Maj. Et ità est Donatio simoniaca, quia spiritualia non sunt mercatu venalia: Illicita tantùm ratione circumstantiæ, putà quia est excessiva, ut in prodigo, vel ratione subjecti, quia in eo alteri virtuti repugnat, N. Maj. Et ità est illicita traditio per matrimonium in eo qui voto obstrictus est: Matrimonium enim de se non est illicitum, sed ratione subjecti, quia repugnat promissioni castitatis quam fecit.

Reponea: Contractus quo quis se obligat ad illicitum nullus est: Atqui qui post votum simplex contrahit matrimonium se obligat ad illicitum, scilicet ad copulam: Ergo.

R. D. Min. Se obligat ad copulam reddendam, C. Et hoc, tradito validè corpore, non est ipsi illicitum, eo modo quo dicemus infrà. Ad exigendam, N.

Petes quandò & quomodò peccat qui post votum simplex, vel castitatis, vel Religionis ingrediendæ, vel Ordines sacros suscipiendi contrahit matrimonium?

R. 1°. Qui post votum non nubendi contrahit matrimonium, certò peccat mortaliter quia violat votum. Qui post votum simplex castitatis, aut Religionis ingrediendæ, aut suscipiendi Ordines sacros contrahit matrimonium ordinariè peccat etiam mortaliter; quia ordinarium est quòd contrahentes intendant consummare matrimonium. Quòd si non animo consummandi, sed ingrediendi Religionem contrahat, non peccabit contrà votum, sed nisi adsit justa causa ingrediendi Religionem, poterit peccare ergà uxorem eam decipiendo, & ei nocendo, quatenùs non poterit tàm facilè alteri nubere, & debebit expectare unum vel alterum annum probationis, ut possit nubere.

R. 2°. Qui post votum non nubendi contraxit matrimonium, potest licitè petere & reddere debitum; quia illius votum se extendit tantùm ad matrimonium, & non ultrà.

R. 3°. Qui post votum Religionis ingrediendæ contraxit matrimonium, peccat mortaliter primà vice consummans matrimonium, sivè reddendo, sivè petendo debitum. Consummato autem semel matrimonio potest licitè petere & reddere. Ratio primæ partis est, quia cùm Professio Religiosa dissolvat matrimonium ratum, & non consummatum, antè consummationem adhuc ipsi possibilis est adimpletio voti, per consummationem autem reddit sibi impossibilem. Ratio secundæ partis, quia supposito, quòd non liceat Religionem ingredi, actus conjugalis etiam petendo, non est contrà ejus votum, cùm talis non voverit castitatem, sed tantùm Religionem, cujus obligationibus non obstringitur, nisi sit in ea collocatus.

Utrùm verò qui post votum simplex castitatis, aut Ordines sacros suscipiendi contraxerit matrimonium, teneatur similiter ingredi Religionem pro servando voto, si tamen ad Religionem sit idoneus? Videtur quòd si aliter non possit servare votum attentà rei naturà, teneatur, quia licèt istud medium servandi votum sit arduum & difficile, est tamen inter homines usitatum, & satis ordinarium, ut ad illud homo teneatur, præsertim si in hanc necessitatem spontè se conjecerit, ut sinè illo votum servare non possit; & ità tenet Auctor hìc a. 1. ad 3. Scotus, Petrus Soto, Sylvester, Navarrus, & plures alii. Attamen attentà dispensatione juris videtur multis contrarium colligi ex Extravaganti *Antiquæ concertationi* Joannis XXII. in qua Pontifex decernit eum, qui post contractum matrimonium, invità uxore fuerat ordinatus Sacerdos, esse quidem inducendum ad Religionem, sed nolentem, compellendum, ut petente sponsà consummet matrimonium. Cæterùm dici potest quòd Pontifex illum non cogat absolutè ad Religionem, non quia non tenetur, sed propter periculum graviorum inconvenientium; sicut Judices Ecclesiastici propter eandem rationem ordinariè non cogunt ad Matrimonium illum qui iniivit sponsalia, licèt teneatur: Nec etiam absolutè compellitur ad reddendum debitum, sed conditionatè tantum, si nolit Religionem ingredi.

Cætera quæ hæc spectant require suprà de obligatione reddendi debitum.

§. II.

Quo jure votum solemne Religionis dirimat Matrimonium subsequens?

Suppono tanquam fide certum, votum solemne Religionis dirimere Matrimonium subsequens. Ità definivit Concilium Trid. sess. 24. Can. 9. id priùs definiverant plures Pontifices, Alexander III. cap. *Meminimus*, Innocentius III. cap. finali, tit. *Qui Clerici vel voventes*. Bonifacius VIII. cap. unico *De voto* in 6. & alibi. Sed difficultas est an etiam jure naturali dirimat?

Dico: Votum solemne Religionis, non solùm Jure Ecclesiastico sed etiam jure naturali dirimit matrimonium subsequens: Ità Auctor cum suis communiter & pluribus extraneis, contrà Scotum, Cajetanum, Coninch & plures alios. ib. a. 2. o.

Prob. Qui semel alicui rem suam donavit & tradidit, donatione ab illo acceptatà, jure naturæ non potest eandem rem alteri donare, præsertim in usum contrarium: Atqui homo per votum solemne Religionis, donat & tradit Deo corpus suum ad perpetuam continentiam, quæ traditio & donatio ab eo, per Religionis Prælatos acceptatur: Ergo non potest validè ipsum tradere per matrimonium in potestatem conjugis ad usum copulæ. Maj. patet quia per donationem & traditionem acceptatam, donans amittit dominium suæ rei, quod in donatarium transtulit. Prob. Min. Hæc est differentia inter votum simplex & votum solemne, quòd votum simplex sit nuda promissio, votum autem solemne promissioni superaddat traditionem & acceptationem; non quidem quòd sit unius ejusdem rei promissio & traditio; hæc enim duo de eadem re inter se pugnant, sed est promissio unius & traditio alterius, scilicet promissio fructuum & traditio arboris; promittuntur enim actus castitatis, paupertatis & obedientiæ & traditur persona voventis ad illa servanda: Ergo. Hanc differentiam inter votum simplex & solemne, in qua sita est tota vis argumenti, variis argumentis probatam & contrà impugnationes Adversariorum propugnatam require Differt. 4. de Relig. art. 5. Ibid.

Confir. Concilium Trid. sess. 24. Can. 9. declarat matrimonium Clericorum in sacris Ordinibus, & Religiosorum esse irrita propter Legem Ecclesiasticam vel votum, scilicet illa propter legem Ecclesiasticam, ista propter votum; hæc autem distinctio locum non haberet, si vota Religiosorum ex sola Lege Ecclesiastica, & non ex natura sua, matrimonium dirimerent.

Solvuntur Objectiones.

Plura argumenta quæ militant contrà rationem fundamentalem Conclusionis, nimirùm differentiam statutam inter votum simplex & solemne hìc omitto, quia abundè fuerunt proposita & soluta loco citato de Religione, vide. His itaque nunc præsuppositis.

Obj. 1°. Traditio corporis etiamsi fiat in voto solemni non repugnat essentiæ matrimonii: Ergo non dirimit ex natura sua matrimonium: Patet Conseq. Quia non alià ratione dirimeret, quàm quòd ista duo vincula inter se pugnant, ut dictum est: Prob. Ant. Conjugati, manente conjugii vinculo, validè Religionem profitentur, & sunt tàm perfectè Religiosi quàm quivis alii: Ergo.

R. D. Ant. Traditio corporis in voto solemni non repugnat essentiæ matrimonii præcedentis, C.

C. Ant. Subsequentis, N. Sicut v.g. impotentia si subsequatur matrimonium illud non dirimit, licèt dirimat, si præcedat. Ratio disparitatis in nostro casu est: Quia cùm ad matrimonium requiratur translatio corporis & juris ad copulam facta comparti, & ad Professionem Religiosam translatio personæ & juris ad castitatem servandam facta Deo; conjugati possunt cedere juri suo, aut illud per adulterium amittere, & sic manente vinculo, quod ex consensu conjugali semel posito resultavit; jus illud quod recuperarunt Deo tradere possunt, sicque fieri Religioni idonei. Deus autem non potest amittere jus quod per votum solemne acquisivit, ut ipsi servetur castitas, & licèt possit ipsi cedere, nusquam tamen facit, nec facere, fecisse, aut facturum, ulla ratione suaderi potest. Quamdiu autem tale jus manet apud Deum, non potest tradi homini jus contrarium scilicet, ad copulam, adeoque nec valide iniri matrimonium.

Inst. Matrimonium, ex dictis, potest subsistere in facto esse sinè jure ad copulam: Ergo & in fieri: Ergo Religiosus potest validè inire matrimonium ex natura rei.

R. D. Ant. Matrimonium potest subsistere in facto esse sinè jure proximo & expedito ad copulam, C. Radicali & impedito, N. Itaque cùm jus ad copulam sit aut de essentia matrimonii, aut ejus proprietas inseparabilis, dicendum quòd cum in nostro casu matrimonium subsistat in conjugato Religionem profitente, maneat etiam aliquale jus ad copulam, cùm res in facto esse non possit magis esse sine sua essentia aut proprietate quàm in fieri; jus tamen illud est impeditum per traditionem juris expediti ad castitatem, & radicaliter tantùm remanet ratione consensus conjugalis semel irrevocabiliter dati & vinculi indissolubilis inde resultantis & permanentis, ratione cujus compars remanet semper sua, ità ut accedendo ad illam, non committeret adulterium carnale, & è contrà si accederet ad aliam, foret adulter. Ex quo patet negandam esse secundam Consequentiam, scilicet Religiosum posse validè inire matrimonium; quia non potest tradere comparti jus ullum etiam radicale, eò quòd per Professionem Religiosam tradatur absolutè Deo totum jus quod tradi potest ad castitatem servandam, adeòque & radicale dùm potest.

Repones: Potest stare Professio Religiosa sinè jure radicali, ut patet ex solutione præcedenti: Ergo potuit Religiosus tradere tantùm jus proximum Deo, & reservare sibi radicale tradendum uxori.

R. D. Ant. Potest stare Professio Religiosa sinè jure radicali, quandò non est tradibile, C. Quandò est tradibile, N. Quia, ut dictum est, professio est absoluta traditio omnis juris possibilis ad castitatem servandam.

Inferes: Ergo conjugatus qui Religionem profitetur de consensu compartis, non est tam perfectè Religiosus, quàm non conjugatus; quia iste tradit Deo jus radicale & proximum ad castitatem servandam: Alter autem tradit tantùm jus proximum.

R. D. Illatum: Non est tàm perfectè Religiosus extensivè & materialiter, Transeat: Intensive & in ratione meriti, N. Quia illud jus radicale quod retinet ad copulam est impeditum & inefficax: Undè jus proximum & expeditum quod Deo tradit ad castitatem servandam, tantum valet & præstat ad hunc finem, quantum valeret & præstaret si foret simul jus radicale.

Obj. 2°. Si votum solemne ex natura rei dirimeret matrimonium, esset vel quia est votum vel quia est solemne: Neutrum dici potest: Ergo.

R. non præcisè quia votum, aliàs omne votum etiam simplex dirimeret, neque præcise quia solemne, quia si aliquis faceret aliud votum solemne quàm castitatis, non ideò esset inhabilis ad matrimonium, sed quia est solemne Religionis seu castitatis.

Hinc cùm opponitur non esse majorem traditionem Religiosi Deo quàm servi Domino, quâ tamen non obstante servus potest inire matrimonium: Disparitas est quòd servus tradatur Domino, non ad castitatem servandam, sed ad civilia obsequia, Religiosus autem Deo ad castitatem servandam: Unde non potest alteri se tradere ad copulam.

Inst. 1°. Votum solemne non dirimit matrimonium ex natura rei, quia est solemne Religionis aut castitatis: Ergo. Prob. Ant. Non præcisè, quia est castitatis, aliàs votum simplex dirimeret, non etiam quia est solemne castitatis, quia solemnitas voti est tantùm ex Constitutione Ecclesiæ, ut dicit Bonifac. VIII. cap. unico de voto & voti redemptione in 6. his verbis „ Cùm voti solemnitas ex sola Constitutione Ecclesiæ sit adinventa; matrimonii verò vinculum sit ab ipso Deo, „ illud votum debet dici solemne, quod per susceptionem sacri Ordinis aut per professionem „ in Religione approbata solemnisatur." Et D. Th. 2. 2. q. 88. a. 7. docet quòd solemnitas voti attendatur secundùm aliquam spiritualem Benedictionem, quæ ex institutione Apostolorum adhibetur: Ergo.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Ant. Solemnitas accidentalis voti est tantùm ex institutione Ecclesiæ, C. Ant. Solemnitas essentialis, N. Duplex igitur in voto distinguenda est solemnitas, una essentialis seu substantialis, quæ consistit in Traditione sui ipsius facta superiori, ad servandum ea quæ promittuntur, & acceptatione quam is facit vice Dei. Altera accidentalis quæ consistit in quibusdam cæremoniis ab Ecclesia institutis tanquam conditionibus sinè quibus invalidæ forent traditio & acceptatio. Et hæc Solemnitas dicitur à summo Pontifice ex sola constitutione Ecclesiæ adinventa: Licèt enim substantia voti solemnis seu solemnitas voti substantialis per Ecclesiam non statuatur, ità ut facere non possit, quin sit votum solemne dirimens matrimonium, ubi semel est valida traditio & acceptatio vice Dei, ex ea tamen pendet statuere certas conditiones sine quibus non fiat valide acceptatio vice Dei, ut de facto statuit eam aliter non posse fieri quàm certâ ætate, in Religione approbata, à Superiore legitimo, &c. Sicut licèt substantia matrimonii non sit ab Ecclesia, ità ut non possit efficere quin contractus validus sit verum matrimonium, ab ejus tamen auctoritate pendet statuere certas conditiones, sine quibus invalidus est contractus matrimonialis, ut de facto statuit quoad matrimonium clandestinum.

Ad D. Thomam dico illam benedictionem de qua loquitur, nihil aliud esse quàm assumptionem personæ voventis ad statum sanctitatis per acceptationem illam, quam ritu ab Apostolis introducto facit superior. Neque alia benedictio aut solemnitas hìc requiritur; posita enim validè & traditione voventis & acceptatione vice Dei, votum solemne sua essentialia habet, & vim obligandi ad ea quæ promissa sunt, adeòque ex natura sua dirimendi matrimonium. Confer loco citato de Religione Object. 1. & 2.

Inst. 2°. Pontifex ex solemnitate instituta ab Ecclesia definit, quodnam debeat dici votum solemne ad dirimendum Matrimonium: Atqui hoc non potest definiri ex solemnitate accidentali, si quidem secundùm nos sit essentiale voto solemni dirimere matrimonium: Ergo.

R. D. Min. Hoc non potest definiri ex solemnitate accidentali tanquam ex intrinsecis constituentibus, C. Tanquam ex signo extrinseco, N. Undè sensus definitionis Pontificiæ est, quòd cùm signa declarativa voti solemnis & conditionis ad illud requisitæ sint ex Constitutione Ecclesiæ, & ex illa constitutione, ista signa & istæ conditiones reperiantur tantùm in duobus votis, scilicet in eo quod annectitur Ordinis sacri susceptioni, & in eo quod emittitur in Religionis professione, di-

dicendum sit duo tantùm esse vota solemnia, dirimentia matrimonium subsecutum.

Inst. 3°. Summus Pontifex eo modo loquitur de voto Religiosi & ordinati: Atqui solemnitas essentialis voti Ordinis dirimens matrimonium est ex sola Constitutione Ecclesiæ: Ergo. R. Eodem modo loquitur quoad vim dirimendi matrimonium, C. Quoad jus quo illud dirimunt, N.

Obj. 3°. Plures Pontifices dispensârunt cum Monachis & Monialibus ut nuberent: Atqui dispensare non possunt in jure naturæ: Ergo.

Hoc argumentum cum suis Probationibus radicitùs solutum require Differt. 4. de Religione. a. 9. obj. 4.

ARTICULUS III.

De Impedimento Ordinis.

Dissertatione 3. de Ordine art. 4. & 5. plura dixi de Continentia Clericorum, inter alia, eam esse annexam Ordini sacro non jure naturali aut divino, sed Ecclesiastico. Undè hìc tantùm discutiendum restat, utrùm Ordo Sacer non solùm impediat, sed etiam dirimat matrimonium?

Suppono Ordinem sacrum, quamvis ab Ecclesiæ incunabulis impediverit matrimonium, saltem in Presbyteris & Diaconis, ut dixi loco citato, non tamen semper diremisse: Canones enim antiqui, quibus nuptiæ ordinatis prohibentur, nullam irritationis clausulam apposuerunt, nec usquam jusserunt, ut qui sic contraxissent ab uxoribus separarentur, sed tantùm pœnam quâ mulctarentur determinarunt. Imò Canon primus Concilii Neocæsariensis jubet gravius puniri eum Presbyterum qui fuerit fornicatus quàm illum qui uxorem duxerit; verba sunt: „ Presbyter si uxorem „ acceperit, ab Ordine deponatur: Si verò fornicatus fuerit vel adulterium perpetraverit, ampliùs pelli debet & ad pœnitentiam redigi." Ergo non censet invalidum esse matrimonium; aliàs minorem pœnam non statueret, cùm æquale foret delictum, utpotè utrobique fornicatio. Videtur sacrum Ordinem id obtinuisse ut dirimeret matrimonium circà sæculum undecimum, ut patebit ex Conclusione sequenti.

Ib. ad 3. Dico: Ordo Sacer jure Ecclesiastico dirimit matrimonium subsequens.

Prob. Calixtus III. vel secundùm Correctionem Romanam Urbanus II. circà annum 1090. cap. *Presbyteri* Dist. 27. sic statuit: „ Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis & Monachis, concubinas „ habere, seu matrimonia contrahere penitùs interdicimus: Contracta quoque matrimonia ab „ hujusmodi personis disjungi & personas ad pœnitentiam redigi debere, juxtà sacrorum Canonum definitiones judicamus." Quod posteà confirmatum fuit in Concilio Lateran. II. sub Innocentio II. & alio Lateranensi sub Alexandro III. refertur in jure cap. 1. & 4. tit. de Clericis conjugatis: Et tandem novissimè in Trid. Sess. 24. Can. 9. ubi dicitur: „ Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, „ non obstante lege Ecclesiasticâ vel voto; anathema sit.

Petes 1°. Utrùm Ordo Sacer possit supervenire matrimonio?

Ib. a. 4. R. Matrimonio junctus si ad sacros Ordines accedat, etiam reclamante uxore nihilominùs Sacramentum Ordinis suscipit; stante matrimonio, sivè sit consummatum, sivè non; sed peccat mortaliter & executione Ordinis caret: Si autem volente uxore, vel ipsâ defunctâ, vel causam divortii dante, ordinetur, recipit Ordinem & Executionem, nec peccat.

ibid. a. 5. Prob. prima Pars: Ideò Ordo præcedens impedit matrimonium contrahendum; quia ejus causa efficiens est actus humanus, scilicet consensus contrahentium, qui ex arbitrio Ecclesiæ pendens, ab illa irritari potest, sicut de facto irritatur in ordinatis ad validitatem contractus matrimonialis: Atqui causa efficiens Sacramenti Ordinis imprimentis characterem, non est consensus noster, is enim se tenet tantùm dispositive ex parte subjecti; sed causa à Deo immutabiliter determinata, quæ positâ materiâ & formâ in volente suum effectum infallibiliter producit: Ergo quantumvis reclamet uxor, si maritus voluntariè ad Ordines accedit, valide Sacramentum suscipit, permanente quidem matrimonio etiam inconsummato quod est insolubile, sicut consummatum, extrà casum Professionis Religiosæ.

Prob. secunda Pars: Quia talis est graviter & uxori & Ordini sacro injuriosus, quapropter Extravag. Joannis XXII. *Antiquæ* de voto tit. 6. Nisi Religionem profiteatur non modò privatur executione Ordinis suscepti, sed etiam prohibetur promoveri ad superiores Ordines (quod est esse irregularem) & aliquod Beneficium aut Officium Ecclesiasticum obtinere.

Prob. tertia Pars: Religiosi non minùs, imò magis tenentur ad continentiam quam illi qui sunt in sacris Ordinibus: Atqui post matrimonium consentiente uxore, vel causam divortii dante, vel defunctâ, potest aliquis licite Religionem intrare: Ergo & Ordinem suscipere: Ità etiam decernitur cap. *Constitutus* de Conversione Conjugatorum. *ib. in a. 5. c.*

Petes 2°. Ad quid teneatur uxor quæ in mariti ordinationem consentit?

R. quòd ipsa teneatur vovere continentiam, & si periculum incontinentiæ subsit, tenetur insuper ingredi Religionem. Ità cap. 4. 5. 8. 18. de Conversione Conjugatorum. *ib. ad 4.*

ARTICULUS IV.

De Impedimento consanguinitatis.

Consanguinitas est species cognationis: Cognatio autem ut sic est personarum propinquitas seu vinculum. Triplex est, una spiritualis quæ inducitur ratione Baptismi & Confirmationis: Secunda legalis, quæ inducitur per adoptionem legis: Tertia carnalis quæ oritur ex carnali generatione, & dicitur consanguinitas, cui accedit affinitas, & huic justitia publicæ honestatis. Igitur de consanguinitate agemus in hoc articulo, de aliis cognationibus in sequentibus. Sed hìc prævié nota, quòd secundùm leges civiles cognatio & agnatio distinguantur, in hoc quòd agnati per patrem, cognati per matrem ab eodem descendant: At secundùm Canones Ecclesiasticos, illa distinctio non admittitur; sivè enim per patrem, sivè per matrem descendant, dicuntur cognati.

§. I.

Quid sit Consanguinitas?

Supp. q. 54. a. 1. c. Dico: Consanguinitas rectè definitur: *Vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum.*

Est communis, excepto quòd quidam addant; *Vel quarum una ab alia descendit*; ut non excludatur consanguinitas genitorum cum genitis in linea recta. Sed præter Adam, pro quo non est adinventa ista definitio, eò quòd singulariter fuit factus, verificantur in omnibus consanguineis etiam lineæ rectæ, istæ particulæ, *Ab eodem stipite descendentium*: Etenim pater & filius ab eodem stipite scilicet Avo descendunt, & sic de cæteris: Verum est quidem quòd ab eo non habeant pater & filius inter se consanguinitatem, sed nec hoc vult definitio: Dicit enim solùm quòd consanguinitas sit vinculum personarum ab eodem stipite provenientium, istud autem vinculum non dicit contrahi per carnalem propagationem ab illo eodem stipite à quo descendunt, sed simpliciter carnali propagatione, quæ quidem aliquandò est ab eodem stipite, aliquandò non, sed unius ab altero, ut in linea recta filii à patre, sed ab hoc abstrahit definitio. Vel potest dici 2°. cum Soto hìc,

hic, sensum definitionis esse sub disjunctione scilicet, vel ambos ab uno descendere, vel unum ab altero. Cæterùm addantur istæ particulæ majoris explicationis ergo, non multùm reluctamur: Hâc itaque levi difficultate evacuatâ.

Prob. Conclusio: Illa definitio consanguinitatis est bona, in qua ponitur genus, subjectum, principium & differentia consanguinitatis: Atqui ista omnia ponuntur in prædicta definitione: Ergo. Prob. Min. *Vinculum* est genus, subjectum, personæ descendentes ab eodem stipite, quarum est hujusmodi vinculum, principium, carnalis propagatio quæ est differentia: Ergo.

Explicatur magis prædicta definitio: Dicitur *Vinculum* hoc est propinquitas, seu relatio quædam mutua in communicatione ejusdem sanguinis fundata, quæ sit amicitiæ radix.

Stipes generaliter vocatur ea persona à qua aliqui velut rami à trunco ducunt originem, sivè sit pater, sivè mater: Nam vir & uxor, cùm sint una caro, unum eundemque stipitem constituunt.

Dices 1°. Omnes homines descendunt ab eodem stipite, scilicet Adamo, carnali propagatione: Atqui non omnes sunt consanguinei: Ergo.

ib. ad 1. R. D. Maj. Omnes homines descendunt ab eodem stipite propinquo, seu cujus virtus perseveret in eisdem, N. Ab eodem stipite remoto, seu cujus virtus non perseveret in eisdem, C. Definitio autem intelligitur de eodem stipite propinquo, cujus virtus maneat in propagatis ab eo: Quia consanguinitas est, in quantùm multi communicant in virtute generantis ab eo in multos per propagationem deducta.

Ibid. Ad cujus elucidationem observandum est quòd virtus generantis nedùm movet ad id quod est speciei, secundùm quam omnes homines sunt similes, sed etiam ad id quod est individui, quâ ratione filius patris, nepos avi, &c. nonnunquam imaginem refert, & morum effigiem, quæ utique convenientia individualis, seu communicatio virtutis, quatenùs movet ad individualia accidentia primi generantis, dicitur consanguinitas, seu ejus fundamentum. Virtus autem illa paterna, licet, quatenus est speciei, recipiatur in genito secundùm totam suam perfectionem, quam habet in agente, unde semper perseverat; non tamen quatenùs est individui, quia quatenùs est speciei recipitur in genito permanenter, ut ipsi propria, & constituit causam principalem alterius generandi, quoad speciem; quatenùs autem est individui, & virtus propria patris recipitur in ipso genito transeunter, & ut virtus patris, non propria geniti: Unde genitus agit per eam, ut instrumentum motum à patre, seu virtute patris, qui est principale agens. Jàm vero virtus agentis non recipitur in instrumento secundùm eam perfectionem, secundùm quam est in principali agente, sed dùm per multa media deducitur, paulatim attenuatur & debilitatur, ità ut tandem per longius intervallum tota deficiat: Quemadmodum, inquit Soto, in arbore truncus radicibus proximus robustior est, mox rami quo trunco sunt propinquiores, eò sunt valentiores, deinde tamen ramusculi, ità propagantur exiles, ut tandem in cacumine evanescant: Ità similiter virtus patris, quatenus ipsi propria, seu quà individualis, non est ità perfectè in filio, sicut erat in patre, & adhuc in nepote minùs, & sic deinceps donec tota deficiat, ac per Consequens ipsa consanguinitas in communicatione hujus virtutis, & sanguinis fundata: Per quot autem gradus jure naturæ dilatetur infrà videbimus.

Addi potest alia solutio argumenti ex Soto, quòd cùm consanguinitas sit amicitiæ genus, eatenùs protenditur, quatenùs secundùm communem cursum ejusmodi amicitiæ affectionisque respectus & conditio perdurat.

Dices 2°. Carnalis propagatio est communis hominibus & animalibus, sed in animalibus non contrahitur ex carnali propagatione vinculum consanguinitatis: Ergo nec in hominibus.

R. N. Conseq. Disparitas est, quod bruta animantia, cùm cognitione finis & libertate careant, quâ possint suarum actionum habere dominium, licèt præ se ferant societatis & amoris quandam speciem, incapaces tamen sunt veræ amicitiæ: Undè non conjunguntur ad mutuæ amicitiæ unitatem, propter propagationem multorum ex uno Parente proximo sicut est de hominibus. Communicatio autem sanguinis nudè sumpta, consanguinitatis nomen non obtinet; sed quatenùs est amicitiæ & humanitatis fundamentum.

§. II.

Utrùm consanguinitas convenienter distinguatur per gradus & lineas ?

Dico: Consanguinitas convenienter distinguitur per gradus & lineas. *ib. a.2.o.*

Prob. Consanguinitas est propinquitas fundata in naturali communicatione secundùm actum generationis, quâ natura propagatur: Atqui hujusmodi communicatio varios habet progressus, & instar arboris per ramos, pluresque subindè ramusculos diffunditur & propagatur, non enim motus generationis quiescit in uno extremo, sed ultrà progreditur: Ergo. *ibid.*

Pro cujus intelligentia exponendum est quid & quotuplex sit linea? Quid & quotuplex sit gradus? Igitur linea consanguinitatis est ordinata collectio personarum consanguinitate conjunctarum diversos continens gradus, metaphorâ desumptâ à linea quæ ab uno puncto videtur derivari: hîc tamen non sumitur strictè pro linea quæ est una dimensio inter duo puncta & species quantitatis, sed pro rebus ipsis dimensis, & linealiter ordinatis, quæ quidem linea constat ex pluribus unitatibus seorsim divisis sicut numerus: Undè differunt linea consanguinitatis, & ipsa consanguinitas, quòd consanguinitas sit habitudo & respectus inter ipsas personas; linea autem, personarum illarum collectio, seu ipsæ personæ complexim sumptæ. *ib. & in Resp. ad arg.*

Triplex est linea, Ascendentium, Descendentium, & Transversalis, seu Collateralis. Ascendentium secundùm habitudinem principiati ad principium, geniti ad genitorem. Descendentium secundum habitudinem principii ad principiatum, genitoris ad genitum. Transversalis, seu collateralis secundum habitudinem eorum quæ sunt ab uno principio ad invicem, ut fratrum inter se.

Verùm cum duæ priores ratione tantum differant, re ipsâ autem sint una & eadem, sicut eadem est scala per quam ascenditur & descenditur, ideò secundum distinctionem realem, duplex est tantùm linea consanguinitatis, *Recta* scilicet & *Transversa*. Recta est collectio eorum consanguineorum quorum alii ex aliis descendunt. Transversa seu collateralis est eorum qui non descendunt alter ab altero, sed omnes ex eodem, idque vel æquali propinquitate seu distantia, ut duo fratres, frater & soror: Vel inæquali, ut patruus & ejus nepos ex avo: Et hinc patet in lineis debere assignari gradus, cum motus propagationis non quiescat in uno extremo, sed ultrà progrediatur, ut dictum est.

Est autem gradus formaliter mensura distantiæ consanguineorum seu habitudo distantium personarum, quâ cognoscitur quantum ipsæ distant à se invicem: Materialiter est una generationis alicujus progressio in linea recta.

Porrò ut rectè advertit Auctor cum gradus alicujus rei sit pars aliqua illius rei, gradus propinquitatis non potest esse ubi non est propinquitas, & ideò identitas & nimia distantia gradum consanguinitatis tollunt, quia nullus est sibi propinquus, sicut nec sibi similis, nec etiam nimia distanti, ut patet ex art. præcedenti. Et propter hoc nulla persona per se ipsam facit aliquem gradum, sed comparata alicui personæ gradum facit *Ibid. o.*

cit ad ipsam, sicut unus baculus in scala, non facit gradum, sed distantia inter unum & alterum gradus enim significat ascensum vel descensum, descensus autem duo extrema seu terminos significat, à quo & ad quem. Itaque neque Pater solus, neque Mater sola, neque Pater & Mater simul, utpotè quæ habentur per modum unius ponuntur primus gradus, sed ut primum extremum primi gradûs qui terminatur ad filium.

Ad dignoscendum igitur quoto gradu duo consanguinei inter se distant.

Statuuntur tres regulæ una pro linea recta, duæ pro Linea Collaterali.

ibid. Prima regula: In linea recta, persona quæ primò in progressu propagationis occurrit sivè ascendendo, sivè descendendo, distat à stipite in primo gradu, ut pater & filius; quæ secundo occurrit distat in secundo gradu, ut avus & nepos & sic deinceps. Hoc est personæ consanguineæ in linea recta tot gradibus inter se distant quot sunt progressiones generationis factæ à stipite ad ipsas, vel ut communiter dicitur (quod idem est) quot sunt personæ in ea linea ordine sanguinis seu progressu generationis collocatæ, unà demptâ. Dico, unà demptâ; quia, ut diximus, una persona per se non constituit gradum, sed comparata ad alterum: Undè si tantùm computentur duæ personæ, ut Pater & Filius, est unus gradus, si tres ut avus, Pater & Filius sunt duo gradus. Ratio regulæ est; quia gradus consanguinitatis in linea recta contrahitur ex hoc quòd una persona propagatur ex alia eorum inter quos gradus consideratur: Ergo quæ primò occurrit in progressu propagationis, est in primo gradu, sivè tot sunt gradus quot sunt progressiones generationis: Et hoc tàm secundùm computationem legalem quàm Canonicam.

Ibid. Secunda regula. Personæ consanguineæ in linea collaterali, si æqualiter distent à stipite, quoto gradu distant à stipite, distant inter se, ut duo fratres in primo gradu, eorum filii in secundo: Quia consanguinitas eorum qui sunt in linea transversali contrahitur, non ex hoc quòd unus eorum ex alio propagatur, sed quia uterque propagatur ex uno, & ideò debet gradus consanguinitatis in hac linea computari per comparationem ad unum principium, stipitem scilicet, ex quo propagantur.

Ibid. Tertia regula: Personæ consanguineæ in linea collaterali, si inæqualiter distent à stipite, quoto gradu remotior distat à stipite, distant & ipsi inter se, ut patruus & filius ejus fratris seu nepos in secundo gradu, pronepos in tertio, &c. Ratio regulæ est quia, ut jàm dicebamus, cùm personæ consanguineæ in linea collaterali non habeant inter se consanguinitatem nisi ratione communis stipitis in quo uniuntur & à quo trahunt eundem sanguinem & eandem virtutem, tota ratio propinquitatis vel distantiæ illorum inter se debet desumi ex ordine ad illum communem stipitem: Undè non possunt esse inter se conjunctiores quàm sint cum illo stipite; nam propter quòd unum quodque tale & illud magis: Si autem computarentur gradus secundùm rationem propinquioris, ille qui est in quarto gradu v. g. abnepos esset propinquior ei qui est in secundo gradu alterius lineæ v. g. filio abavi, quàm ipsi stipiti, scilicet abavo: Possunt tamen esse à se invicem remotiores quàm sit una eorum à stipite, propter scilicet majorem distantiam alterius à stipite: Inspice infrà subjectam arborem. Hæc utraque regula traditur in jure Canonico, prima ab Alexandro II. cap. *Ad Sedem* 35. q. 5. & à Zacharia cap. *Parentelæ* ibid. Secunda à Gregorio IX. cap. *Vir qui* tit. de Consanguinitate & ab Alexandro II. cap. *Ad Sedem* citato; approbatur etiam Concilio Lateranensi ut conformis antiquis Ecclesiæ Canonibus.

Verùm hic sunt duo observanda: Primum, has duas regulas valere dumtaxat juxtà computationem Canonicam, non legalem aut civilem. Secundùm hanc enim personæ Consanguineæ in linea collaterali, tot gradibus inter se distant quot sunt utrimque personæ, dempto stipite, vel quot sunt gradus utriusque personæ à stipite, ita ut semper duplicentur: Undè duo fratres in jure Civili distant duobus gradibus inter se, quia uterque distat uno gradu à Patre; duo nepotes quatuor gradibus; quia uterque distat duobus gradibus ab avo.

Ratio hujus discriminis est, quia jus Canonicum attendit ad consanguinitatem ratione Matrimonii contrahendi; cùmque Consanguinei Collaterales non jungantur vel distent inter se nisi ratione communis stipitis, non possunt magis inter se jungi aut distare, quàm jungantur stipiti aut ab eo distent ut dictum est; jus verò civile attendit ad consanguinitatem ratione hæreditatis transferendæ, quæ connaturaliter transferri debet ei qui propinquior est illi, à quo provenit hæreditas, vel æqualiter omnibus iis qui sunt æqualiter ei propinqui; quod non obtineretur secundùm computum Canonicum; v. g. agatur de hæreditate Sempronii: Sempronius distat quinque gradibus à communi stipite, Titius ab eodem communi stipite distat duobus gradibus; Caïus ab eodem quatuor gradibus: Juxtà computum Canonicum Sempronius distat à Titio & Caïo quinque gradibus & ideò inter utrumque dividenda foret æqualiter hæreditas: At juxtà computum civilem, Sempronius distat à Titio septem gradibus, à Caïo novem gradibus, consequenter Titio deferenda est hæreditas.

Alterum quod venit observandum circà tertiam regulam est quòd licèt attendatur tantùm gradus remotior, in ordine ad impedimentum Matrimonii cognoscendum, ad impetrandam tamen dispensationem, debet collateralium inæqualium gradus & remotior & propinquior manifestari; aliàs nulla foret dispensatio: Ità fert Stylus Curiæ.

Dices 1°. contrà conclusionem & regulas: Gradus est habitudo distantium personarum & consanguinitas est personarum propinquitas: Atqui distantia propinquitati opponitur: Ergo consanguinitas non constat ex gradibus, aliàs unum contrariorum componeretur ex altero.

R. D. Min. Distantia quælibet opponitur cuilibet propinquitati, N. Min. Distantia aliqua opponitur alicui propinquitati, C. Min. Non igitur omnis distantia opponitur omni propinquitati, imò sicut non potest esse similitudo, ubi non est aliqua diversitas, aliàs foret identitas, ità non potest esse propinquitas, ubi non est aliqua distantia; aliàs foret unio seu unitas, non propinquitas: Sed aliqua distantia opponitur alicui propinquitati, scilicet major distantia majori propinquitati, v. g. distantia quinque gradibus opponitur propinquitati ad quatuor gradus; & cùm sistat consanguinitas in quarto gradu, distantia ad quinque gradus tollit consanguinitatem. *ibid. ad 4.*

Ex hac solutione collige gradum & consanguinitatem re ipsâ esse quid idem, sed ratione distingui; eadem enim intercapedo est simul à parte rei distantia & propinquitas, & per consequens gradus & consanguinitas, si quidem per idem spatium res duæ appropinquant per quod distant, sub diversa tamen ratione, quatenùs enim Pater & filius v. g. considerantur in illa intercapedine ut propinqui consanguinitas est, quatenùs sub illa considerantur ut distantes, dicitur primus gradus.

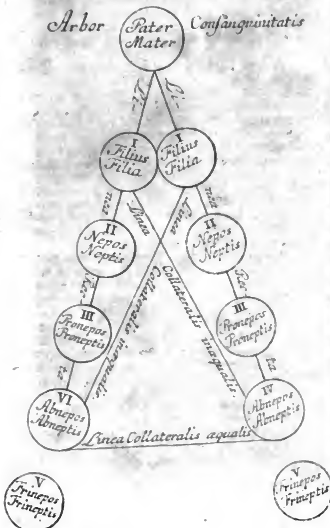
Dices 2°. Si consanguinitas per gradus distinguitur, oportet quòd illi qui sunt in eodem gradu, sint æqualiter consanguinei: Atqui falsum Consequens, quia duo fratres sunt in primo gradu inter se & respectu patris, & tamen sunt magis propinqui & consanguinei Patri quàm inter se: Ergo.

R. D. Maj. Si consanguinitas, &c. oportet quòd illi qui sunt in eodem gradu, sint æqualiter consanguinei dimensivè, C. Maj. intensivè, N. Et sic *ibid. ad 5.*

distinctâ Min. N. Conseq. Sicut igitur una albedo dicitur major dupliciter, uno modo intensivè propter majorem ejus perfectionem seu radicationem in subjecto: Alio modo dimensivè seu extensivè propter dilatationem ejus in majori quantitate superficiei: Ita consanguinitas dicitur major vel minor dupliciter, uno modo intensivè, ex natura ipsa consanguinitatis conjunctioris; alio modo quasi dimensivè propter extensionem & dilatationem ejus ad plures personas; & hoc secundo modo gradus consanguinitatis distinguuntur: Undè contingit quòd filius v.g. sit magis intensivè consanguineus suo Patri quàm suo fratri; quia est arctius vinculum inter genitorem & genitum causam & effectum, quàm inter duos genitos ex eodem Patre, duos effectus ejusdem causæ; dimensivè tamen filius non est propinquior Patri quàm suo fratri, quia non distat à fratre, nisi in quantum distat à Patre, & sicut nulla est persona media inter Patrem & filium, sic nec inter duos fratres.

Repones: saltem ex Antecedente posito sequitur quòd qui distant inter se æquali gradu, debeant attingere tertium in eodem gradu & æquali propinquitate: Falsum iterùm Consequens: Nam ego & frater meus v.g. sumus in primo gradu, & tamen filius fratris mei qui primo gradu distat à suo patre, distat à me secundo: Ergo.

R.D.Maj. Sequitur quòd qui distant inter se æquali gradu, debeant attingere tertium æquali consanguinitate, si iste tertius æqualiter distet à communi stipite, C. Secus, N. Quia, ut sæpè dictum est, gradus consanguinitatis desumuntur in ordine ad eundem communem stipitem: Sic duo fratres attingunt in eodem gradu in quo sunt, alterum tertium fratrem; quia omnes ab eodem communi stipite æqualiter distant: At filius fratris mei non attingit æqualiter stipitem mihi & ipsi communem, scilicet Patrem meum, ratione cujus sum ipsi consanguineus: ego enim attingo in primo gradu, ille in secundo.

Arborem hanc seu figuram consanguinitatis, ramorum & ramusculorum multitudine resecatâ, in duas tantum lineas ab eodem stipite, sub forma bicorni subjicimus, utpotè quæ minùs sit intricata & sufficiat ad intelligentiam graduum, ut considerantì & prædicta conferenti patebit.

§. III.

Utrùm consanguinitas impediat & dirimat Matrimonium? Quo gradu, & quo jure?

Dico 1°. A mundi exordio usque nunc, non una fuit disciplina in contrahendis matrimoniis inter consanguineos fideles, sed secundum diversa tempora, consanguinitas secundum diversos gradus matrimonium impedivit & diremit. Nunc verò dirimit usque ad quartum gradum inclusivè. *ib. a. 4. o.*

Prob. discurrendo per varias mundi ætates ab Exordio ad hæc usque tempora. *Ibid.*

In principio generis humani solus Pater & Mater à matrimonio repellebantur: Quia tunc temporis erat paucitas hominum, & oportebat propagationi generis humani maximam curam impendere: Undè non erant removendæ nisi illæ personæ quæ matrimonio incompetentes erant, quales sunt Pater & Mater respectu prollum, ut dicemus Conclusione sequenti. Igitur propter hanc summam necessitatem fratres & Sorores nati ex Adamo simul nubebant, posteà evacuatâ priori hac necessitate, nati ex filiis & filiabus Adam nubebant Consobrinis. Item Patrui seu Avunculi ducebant neptes, & nepotes amitas: Primum patet in Abrahamo, qui duxit Saram neptem suam, filiam scilicet Aran fratris sui ex Thare Genes. 20. Secundum in Amram Patre Moysis qui nupsit Jocabed amitæ suæ, utpotè filiæ Levi avi Amran Numer. 26. Hæc in lege naturæ usque ad legem scriptam.

Postmodùm verò multiplicato genere humano, per legem Moysis quæ concupiscentiam jàm reprimere incipiebat, plures personæ exceptæ sun à matrimonio, ut patet Levit. 18. ibi enim prohibentur conjugia 1°. in primo & secundo gradu lineæ rectæ, scilicet inter Patrem & filiam, Matrem & filium, qui est primus gradus, inter avum & neptem, aviam & nepotem qui est secundus. 2°. In linea collaterali prohibentur in primo gradu, scilicet inter fratrem & sororem, & partim saltem in secundo utpotè inter consobrinum seu nepotem & amitam seu materteram, non tamen ità certò inter neptem & patruum: Undè Jud. 1. v. 13. Othoniel duxit Axam filiam fratris sui; fortè quia est specialis repugnantia quòd amita quæ jure naturæ est superior nepoti, ipsi per matrimonium subjiciatur: Inconveniens non currit dùm Patruus ducit neptem: Ideò autem personæ nominatæ fuerunt per legem exceptæ à Matrimonio, quia cum in una familia habitare soleant, maximum incentivum libidini præstaretur, si inter eos liceret copula carnalis aut Matrimonium, cujus nempè spes ad impudica excitat è contra desperatio avertit. Alios autem gradus consanguinitatis lex vetus permisit, imò quodam modo præcepit, ut scilicet de cognatione sua unusquisque uxorem acciperet, ne successionum confusio esset, & quia tunc temporis cultus divinus per successionem generis propagabatur. *Ibid.*

In lege nova quæ est lex spiritûs & amoris plures gradus consanguinitatis sunt prohibiti; quia jàm per spiritualem gratiam, non per carnis originem, cultus Dei derivatur & multiplicatur: Undè oportet ut homines etiam magis à carnalibus retrahantur, spiritualibus vacantes, & ut amor ampliùs diffundatur: Et ideò antiquitùs, usque ad remotiores gradus consanguinitatis matrimonium impediebatur, ut ad plures per consanguinitatem & affinitatem naturalis amicitia promanaret. *ibid.*

Hæc porrò fuit Ecclesiæ disciplina quatuor prioribus sæculis; rara admodùm erant matrimonia in se-

secundo gradu lineæ collateralis æqualis, scilicet inter consobrinum & consobrinam, non tamen videntur prohibita fuisse absolutè ut patet ex Augustino lib. 15. de civit. cap. 16. sed tunc prohibita erant in secundo gradu lineæ collateralis obliquæ scilicet inter Patruum & neptem, amitam & nepotem: Constat ex Suetonio in vita Claudii Imperatoris cap. 16. & ex lege Theodosii junioris, *de incestis nuptiis* lib. 3. tit. 13.

Ineunte sæculo septimo consuetudo obtinuit ut matrimonia non inirentur nisi infrà septimum gradum, ut constat ex Epistola Gregorii Magni qui florebat anno 604. ad Felicem Episcopum Messanensem, & hoc rationabiliter; quia ultrà septimum gradum non de facili remanebat communis radicis memoria, exceptis tamen Anglis quibus ex dispensatione ejusdem Gregorii licebat inire conjugia in quarta progenie, ut patet ex Rescripto ejusdem Gregorii ad eundem Felicem.

A Sæculo septimo ad decimum tertium, servata fuit consuetudo de non ineundis nuptiis, nisi infrà septimum gradum, ut patet ex Epistola prima Gregorii II. ad Bonifacium anno 731. ubi dicit: *Progeniem verò suam unumquemque, usque ad septimam generationem observare decrevimus.* Id etiam probatur ex Synodo Wormatiensi anno 868.

Ab hac tamen lege excepti sunt Germani à Gregorio II. anno 714. ita ut possent contrahere infrà quartum gradum, ut patet ex ejus Pontificis Epistola 13. ad Bonifacium Episcopum; sed hæc indulgentia revocata fuit à Gregorio III. qui suffectus est Gregorio II. anno 733. & à Zacharia Papa in Concilio Romano anno 743. quod confirmavit Nicolaus I. Bulgaris respondens cap. 29. circà annum 868.

Ineunte Sæculo decimo tertio, anno scilicet 1215. in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. reducti sunt gradus consanguinitatis matrimonium dirimentes ad quartum inclusivè: Ità habet Canon 50. hujus Concilii: „ Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jàm non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari.... Cùm ergo jàm usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta: Eam ita esse perpetuam volumus... ut si qui contrà prohibitionem hujusmodi præsumpserint copulari nullâ longinquitate defendantur annorum. " Hinc habes consanguinitatem dirimere matrimonium usque ad quartum gradum inclusive, & ità servatur nunc in omnibus Ecclesiis Latinis.

Ibid. Hujus reductionis & taxationis convenientes rationes adfert D. Th. Inutile, inquit & periculosum quippe erat gradus consanguinitatis ultrà quartum his temporibus prohibere. Inutile quidem, quia ad remotiores consanguineos quasi nullum fœdus amicitiæ majoris quàm ad Extraneos habetur, charitate in multorum cordibus frigescente. Periculosum autem, quia concupiscentiâ & negligentiâ prævalente, tàm numerosam consanguineorum multitudinem, homines non satis observabant; & sic laqueus damnationis multis injiciebatur ex remotiorum graduum prohibitione. Satis etiam convenienter usque ad quartum gradum protenditur dicta prohibitio: Tùm quia usque ad quartam generationem homines vivere consueverunt, ut sic non possit consanguinitatis memoria aboleri. Unde Deus in tertiam & quartam generationem peccata parentum se visitaturum in filiis comminatur: Tùm etiam quia in qualibet generatione, nova mixtio sanguinis (cujus identitas consanguinitatem facit) fit cum sanguine alieno, & quantùm miscetur alteri tantùm receditur à primo, qui recessus visus est sufficiens in quarto gradu, ut non censeretur ampliùs consanguinitas.

Ib. a. 3. o. Dico 2°. Primus gradus consanguinitatis in linea recta impedit & dirimit matrimonium jure naturæ.

Ibid. Prob. Ille gradus consanguinitatis impedit & dirimit jure naturæ matrimonium in quo contractum matrimonium redderetur incompetens respectu finis ad quem primò & per se est à natura ordinatum: Atqui si matrimonium in primo gradu lineæ rectæ contraheretur, redderetur incompetens respectu finis ad quem per se primo à natura est ordinatum: Ergo. Prob. Min. Finis matrimonii primo & per se à natura intentus est bonum prolis: Atqui matrimonium in primo gradu lineæ rectæ contractum foret incompetens bono prolis, non quidem ut totaliter tollatur, quia filia ex semine Patris potest prolem suscipere & simul cum Patre nutrire & instruere, in quibus bonum prolis consistit; sed ut non convenienti modo fiat: Ergo. Prob. Min. Inordinatum est & inconveniens maximum atque rationi naturali repugnans, quod filius aut filia quos natura jubet Patri seu Matri per omnia subjici & honorificentiam exhibere, velut ex eis immediatè procedentes illis per matrimonium associentur ut æquales, causâ generandæ & educandæ prolis, ac per matrimonii usum eorum turpitudinem revelent: Id inquam ità inordinatum est ac naturæ contrarium, ut omnes gentes aliquo modo institutæ, semper illud abominatæ sint, & si quædam permiserint, habitæ sunt omninò barbaræ ac belluinæ; quin imò bruta ipsa plurima ab eo abhorrent, ut testantur Aristot. lib. 9. Histor. animalium cap. 47. & Plinius lib. 9. histor. naturalis cap. 42. ubi miranda hac de re exempla refert: Ergo. Qua ratione probatur magis adhuc repugnare matrem nubere filio, quam Patrem filiæ; quia reverentiæ quæ Parentibus debetur, magis derogatur si mater filio nubat, eò quòd uxor aliqualiter subjiciatur viro, non vir uxori.

Sed dices hàc ratione D. Thomæ probari tantùm matrimonium inter Patrem & filiam esse jure naturæ illicitum, non tamen esse irritum: Ex hoc enim quòd aliquid fit jure naturæ illicitum, non semper statim sequitur esse irritum: Sic v. g. voto simplici castitatis obstrictus, aut sponsalibus cum alia contractis, facit contrà jus naturæ si cum alia matrimonium ineat, & tamen non est irritum illud matrimonium: Ergo similiter in præsenti casu, & eo maximè quòd Pater & filia sint supposita distincta, habentia proprii corporis dominium, quod proinde possunt sibi mutuò tradere.

R. hanc oppositionem ex ratione D. Thomæ satis infringi, si non formaliter & explicite, saltem implicite & illative. Cum enim non habeamus absolutum omninò dominium nostri corporis, sed tale solùm quale Deus Auctor naturæ nobis concedit, non possumus illud valide per matrimonium alteri tradere, alia ratione quàm Deus hoc concesserit. Incredibile autem prorsùs est Auctorem naturæ dedisse nobis potestatem hanc transferendi corporis nostri dominium ad eum usum qui in nullo unquam casu foret honestus, sed semper summe inhonestus, quem recta ratio summe detestatur, imò quem ipsa bruta abhorrent, qualis est usus matrimonii inter prolem & Parentem, ut diximus: hæc autem indecentia & repugnantia non reperitur in matrimonio eorum qui voto simplici castitatis seu sponsalibus cum altera, sunt obstricti, ut dicatur ab Auctore naturæ reprobari ut invalidum.

Repones inde sequi matrimonium in primo gradu lineæ transversæ & in omnibus gradibus lineæ rectæ etiam esse irritum, quia in eis magna etiam reperitur indecentia.

R. id multis quidem probari nec infundate de quo modò non tamen ità certò & evidenter deducitur pro matrimoniis assignatis, quàm pro matrimonio in primo gradu lineæ rectæ; quia licet sit utrimque indecentia, longe tamen major est in isto quàm in illis.

Huc usque quod certum est definivimus, sed gravior restat difficultas, an quidam gradus ultrà primum lineæ rectæ jure naturæ dirimant matrimoni-

nium? Multi quippè volunt omnibus gradibus lineæ rectæ usque in infinitum id competere; ità ut si Adam modò viveret aut resurgeret, nulli fœminæ posset nubere. Ità Scotus, Coninck, &c. Alii id extendunt tantùm ad secundum gradum in linea recta, scilicet inter avum & neptem, aviam & nepotem; ità Dominie. Soto qui etiam id tribuit primo gradui lineæ transversæ, quod ultimum tenent etiam Sylvius & Gonet: Alii tandem nulli alteri gradui id tribuunt quàm primo lineæ rectæ, de quo in præcedenti Conclusione: Ità Cajetanus, Sylvester, Bonac., &c. quod videtur D. Thomæ conformius. Undè

Dico 3°. Juxtà mentem & doctrinam D. Thomæ probabiliùs videtur nullum alium gradum consanguinitatis præter primum lineæ rectæ jure naturæ dirimere matrimonium.

Prob. ex D. Th. 1°. S. Doctor hic a. 3. ex professo quærens an & qui gradus consanguinitatis jure naturæ dirimunt matrimonium? Solùm primum in linea recta assignat, alios autem revocat ad jus divinum aut humanum: Ergo evidens est juxtà D. Thomam illum solum primum jure naturæ dirimere, aliàs fuisset diminutus.

2°. Art. sequenti 4. o. dicit quòd „ in principio generis humani solus Pater & Mater à matrimonio repellebantur, eò quòd tunc temporis erat paucitas hominum & oportebat propagationi generis humani maximam curam impendere: Undè non erant removendæ nisi illæ personæ quæ matrimonio incompetentes erant, etiam quantùm ad finem matrimonii principalem, qui est bonum prolis", ut dictum est articulo præcedenti: Ergo aliæ personæ consanguineæ non sunt incompetentes matrimonio, quantùm ad finem matrimonii principalem; alias fuissent etiam removendæ: Subsumo; atqui sola incompetentia ad finem principalem, hoc est, ut diximus, maxima generandæ prolis, seu usus conjugalis indecentia & turpitudo, irritat jure naturæ matrimonium inter consanguineos; aliæ enim rationes quæ solent adduci ex D. Thoma, ut periculum incontinentiæ, nimius ardor libidinis, communicatio amicitiæ, sunt quidem congruentiæ quibus Legislatores moti sunt ad prohibendum matrimonium inter consanguineos, non autem rationes sufficientes, ut per se ipsas ipso jure naturæ illud irritent, ut fusiùs mox dicemus: Ergo.

3°. Et apertiùs S. Doctor 2. 2. q. 154. a. 9. resolvens Incestum, hoc est consanguineorum vel affinium concubitum intrà gradus prohibitos, esse determinatam speciem luxuriæ, tertio loco sibi proponit argumentum hoc: „ illud quod de se non importat aliquam deformitatem, non constituit aliquam determinatam speciem vitii, sed accedere ad consanguineos vel affines, non est secundùm se difforme, alias nullo tempore licuisset". Cui argumento respondet his verbis quæ & mentem ipsius & Conclusionem nostram manifestè evincunt. „ Ad tertium, dicendum quòd in commixtione personarum conjunctarum, aliquid est quod est secundùm se indecens & repugnans rationi naturali, sicut quòd commixtio fiat inter Parentes & filios quorum est per se immediata conjunctio: Nam filii naturaliter debent honorem Parentibus.... Aliæ verò personæ quæ non conjunguntur secundùm se ipsas, sed per Ordinem ad Parentes, non habent ità ex se ipsis indecentiam: sed variatur circà hoc decentia vel indecentia secundùm consuetudinem & legem humanam vel divinam; quia, ut dictum est, usus venereorum quia ordinatur ad bonum commune, subjacet legi. Et ideò sicut Augustinus dicit 15. de Civit. cap. 16. Commixtio sororum & fratrum, quantò fuit antiquior, compellente necessitate, tantò posteà facta est damnabilior, Religione prohibente.

Undè quod dixit S. Doctor o. & in quo fundantur Sylvius & Gonet, „ Naturaliter hominem debere quandam honorificentiam Parentibus & per consequens aliis consanguineis, qui ex eisdem Parentibus de propinquo originem ducunt," non infirmat resolutionem nostram, nec contradicit testimoniis allatis: Verum enim est quòd homo naturaliter debeat honorificentiam aliis consanguineis qui ex Parentibus de propinquo originem ducunt, sed longè minorem quàm Parentibus ipsis: Undè licèt commixtio inter eos haberet aliquam indecentiam, non talem tamen quæ ex natura rei ipsos à copula arceat, sed talem tantùm quæ moveat homines ut per consuetudinem vel legem inter tales copulam interdicant, ut evidenter patet ex ultimo loco D. Thomæ.

Nec valet si dicas cum Soto S. Doctorem eo loci tantùm posuisse exemplum in primo gradu, ut in evidentiori; manifestum est enim quòd eximat à jure naturæ, & ad consuetudinem vel legem positivam revocet omnes alias personas quæ non conjunguntur secundùm se ipsas, sed per ordinem ad Parentes, quales sunt omnes extrà primum gradum lineæ rectæ: Item assignat rationem cur Parentes jure naturæ à matrimonio cum filiis repellantur, quia scilicet *eorum est per se & immediata cognatio*, quæ ratio in solo primo gradu lineæ rectæ & in nullo alio cujusvis lineæ reperitur.

Ratio itaque fundamentalis nostræ Conclusionis ea est quàm D. Th. testimonio jàm laudato adj tertium affert, & quam jàm sæpiùs repetivimus, scilicet cùm inter consanguineos aliorum graduum extrà primum lineæ rectæ, non sit per se & immediata cognatio, sed per accidens tantùm mediate & per ordinem ad Parentes, non videtur inter eos talis & tanta indecentia copulæ carnalis, quæ jure naturæ dirimat matrimonium, licèt tamen talis sit ut sufficienter moveat omnes Legislatores, ut hujusmodi matrimonium prohibeant, saltem inter propinquiores.

Specialiter: Quòd non omnes gradus lineæ rectæ in infinitum, imò nec secundus dirimant matrimonium jure naturæ, ut quidam volunt, ultrà ea quæ diximus, res quoad primum plane videtur confici ex cap. *Non debet* de consanguinitate, ubi, nullâ linearum factâ distinctione, restringitur consanguinitas ad quartum consanguinitatis & affinitatis gradum. Et quoad secundum ex cap. *Gaudemus* de divortiis, ubi Pontifex similiter indistinctè concedit infidelibus ad fidem conversis, qui ante conversionem matrimonium contraxerant in secundo gradu, ut non separentur. Et tandem ex Constitutione Concilii Trid. sess. 24. cap. 5. quæ sic habet: *In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam:* Ergo in eo potest absolute per Ecclesiam dispensari: Ergo non est de jure naturæ.

Neque valet si dicas cum Coninck jura esse intelligenda de linea transversa tantùm, non de recta; quia ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.

Item de primo gradu lineæ transversæ, videtur speciale argumentum in filiis Adæ. Non enim videtur credibile Auctorem naturæ, initio naturæ conditæ, ipsius naturæ limites transgredi voluisse, ipsumque matrimonium ità instituisse, ut necesse fuerit statim in filiis Adæ ejus institutionem immutare, copulando fratres & sorores. Quare dicendum videtur quòd si matrimonium inter fratres & sorores, esset jure naturæ irritum, Deus alias personas potiùs creasset sine Patre & Matre sicut Adam, quàm tunc & juribus naturæ contraire & institutionem matrimonii à se factam invertere. In Confirmationem accedunt 1°. Quòd Sara uxor Abrahæ, secundùm probabilem Sententiam, fuerit ejus propria soror. 2°. Quòd Thamar dixerit Amon fratri suo volenti eam opprimere; *Loquere ad Regem & non negabit me tibi.* 3°. Quòd Martinus V. ex Sylvestro, dispensavit in eo gradu.

Solvun-

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1°. Omnes rationes D. Thomæ quibus probari solet aliquos gradus consanguinitatis jure naturæ dirimere matrimonium, non militant solùm pro primo gradu lineæ rectæ, sed etiam pro gradibus aliis propinquioribus utriusque lineæ: Ergo. Prob. Min. Istæ rationes sunt 1°. reverentia debita parentibus, & indecentia actûs conjugalis inter eos. 2°. Maxima inter eos familiaritas, undè maximè periclitaretur pudicitia, si matrimonium eis non interdiceretur. 3°. Communicatio amicitiæ ad plures propaganda: Atqui omnes istæ rationes etiam militant pro propinquioribus gradibus ultrà primum lineæ rectæ, maximè pro primo lineæ transversæ, & pro secundo lineæ rectæ: Ergo.

R. D. Ant. Omnes rationes D. Th. &c. militant etiam pro aliis gradibus æquali, ac tantâ vi, quantâ pro primo lineæ rectæ, N. Minori vi, C. Cùm enim vis harum rationum petatur ex ratione cognationis & propinquitatis, quo major est cognatio, eò magis urgent; quò minor cognatio, eò minùs; porrò nulla major cognatio quàm inter patrem & filiam, matrem & filium: In aliis omnibus longè minor, & eò minor quò sunt remotiores. Et tandem nulla ubi deficit sanguinis identitas; ut patet ex articulis præcedentibus.

Insuper notandum quòd sola prima ratio probet directè actum matrimonii ex se habere aliquam indecentiam inter consanguineos: Undè eâ solâ utitur D. Thomas, cùm agit de matrimonio inter parentes & liberos. Cæteræ autem rationes sunt congruentiæ dumtaxat, quæ suadent expedire, ut talia matrimonia impediantur, non tamen probant ea per se ullam habere repugnantiam cum recta ratione, quæ dirimat matrimonium.

Inst. In omnibus ascendentibus & descendentibus lineæ rectæ reperitur ratio principii & principiati, verèque dicuntur, & sunt parentes & liberi: Ergo hi debent illis naturaliter reverentiam sicut parentibus proximis.

R. D. Ant. In omnibus, &c. reperitur ratio principii & principati, &c. mediatè & per accidens, C. Immediatè & per se, N. Ant. & Conseq. Solutio patet ex dictis.

Repones: Eò major est reverentia ad avos, quò altiora sunt principia: Ergo.

R. D. Ant. Eò major est reverentia ad avos, &c. ex consuetudine & ratione senectutis, C. Ant. Reverentia naturalis, & ratione principii, N. Naturalis enim tàm pudor, quàm reverentia, major est ad parentes proximos, quàm ad remotiores; quia ipsi soli sunt causa per se, & immediata filiorum, remotiores autem solùm mediata, & per accidens.

Addo quòd non ratio principii præcisè dirimat matrimonium jure naturæ inter parentes & liberos, cùm secundùm adversarios sit irritum in primo gradu lineæ transversæ, in qua non reperitur ratio principii, sed ratio consanguinitatis maxima, seu sanguinis unitas & identitas, in qua fundatur consanguinitas, & ex qua oritur naturalis ille pudor, & reverentia inter illos. Quis autem dicat sanguinem Adæ, & filiorum ejus in nobis, nunc eundem permanere, & communi ordine naturali, ac hominum judicio esse radicem amicitiæ, & reverentiæ inter nos & illos: Profectò propinquiùs videntur se attingere Galli & Angli, quàm attingerent Adam & ejus filios, si modò viverent.

Replicabis l. 1. Institut. tit. de nuptiis §. *Ergo non omnes*, perpetuum in linea recta statuitur impedimentum, usque in infinitum: Ergo.

R. Juri civili præponendum esse jus canonicum suprà citatum.

Obj. 2°. In Levitico 28. prohibentur secundus gradus lineæ rectæ, & primus lineæ transversæ: Ergo hi jure naturæ, aut divino saltem, dirimunt matrimonium.

R. N. Conseq. Pro utraque parte: Non jure divino; lex enim Levitici nunc Christianos non obligat, nisi quoad ea quæ juris naturæ continet; non jure naturæ, quia non omnes gradus quos illic prohibet, matrimonium jure naturæ irritare constat, tùm ex eò quòd illic prohibeat secundum gradum lineæ transversæ ex parte amitæ cum nepote, & plures gradus affinitatis, quos certum est matrimonium jure naturæ non dirimere: Tùm quia plures Sancti in antiqua lege, in his gradibus, in Levitico prohibitis, nupserunt, ut patet de Jacob, qui duxit duas sorores: Tùm tandem quia Concilium Trid. sess. 24. can. 3. definit Ecclesiam in aliquibus ex his posse dispensare.

Obj. 3°. & simul inferes; Ergo seclusâ lege Ecclesiasticâ, vel consuetudine, liceret inter fratrem & sororem, avum & neptem commixtio carnalis & matrimonium, quod videtur absurdum.

R. 1°. Posse negari illationem: Ex hoc enim quòd dicamus matrimonium inter tales non esse jure naturæ, aut divino irritum, non sequitur non esse illicitum, multa enim validè fiunt, & tamen illicitè, ut patet in matrimonio illius qui voto castitatis astringitur; item in Prodigo, qui validè, licèt illicitè sua bona dispergit: Undè in Matrimonio inter fratrem & sororem, avum & neptem, potest esse talis, ac tanta indecentia, quæ ipsum jure naturæ illicitum reddat, sed non talis, ac tanta quæ ipsum jure naturæ irritet.

R. 2°. Transeat illatio quæ etiam nec videtur neganda in principiis D. Thomæ: S. Doctor enim tertio loco citato, nullum agnoscit incestum ex lege naturæ, nisi in primo gradu lineæ rectæ; quoad alios autem gradus dicit hoc pendere, & variari per consuetudinem, legem Ecclesiasticam, vel Divinam: *Divina lex hac de re in novo testamento non exstat*: Ergo seclusâ consuetudine, jure gentium, aut lege Ecclesiastica, commixtio carnalis consanguineorum extrà primum gradum lineæ rectæ, non foret incestuosa, adeòque nec illicita, subsistente aliquâ causâ.

Idque non parum innuit commixtio carnalis filiorum & filiarum Adæ: Non est enim credibile, ut diximus, Deum ipsam condendo naturam, statim ejus leges dispensatione contrariâ invertere voluisse, cùm aliis viis, necessitati, quæ tunc erat, propagandi genus humanum, occurrere posset. Undè debet negari absurditas; licèt fatendum sit talem esse in ea commixtione indecentiam, ut meritò omnes gentes morigeratæ, unanimi sensu eam semper prohibuerint & respuerint, ex quo sufficienter multiplicatum fuerit genus humanum.

Inferes item ex hac secunda solutione: Ergo summus Pontifex potest dispensare in primo gradu lineæ transversæ, & secundo lineæ rectæ ad matrimonium contrahendum.

R. Transeat iterùm illatio per se loquendo: Attento tamen præsenti rerum statu, & immemoriali hominum usu quo talia matrimonia respuunt, gravique ideò scandalo, quod inseparabiliter sequeretur, si permitterentur; In eis dispensare nunquam expedit. Et fortè hac de causa, aut propter probabilitatem alterius sententiæ, rarò, aut nunquam legitur dispensatum fuisse.

Obj. 4°. Cum Soto: Innocentius III. cap. *Gaudemus* de divortiis, dicit infideles noviter conversos esse separandos, si cum consanguineis in primo gradu contraxerint, non esse autem separandos, si in secundo aut tertio gradu nupserint: Ergo saltem in primo gradu lineæ transversæ irritum est jure naturæ, aut saltem divino, matrimonium.

R. cum Coninck & Sanchez, N. Ant. Non enim ibi dicit Pontifex infideles conjugatos, in primo gradu esse separandos, sed conjugatos in secundo & tertio gradu non esse separandos, ex quo non se-

sequitur definivisse separandos esse conjugatos in primo gradu: Quia Pontifex ibi tantùm definit, quod certum est, & ipsi propositum fuerat; de Paganis autem in secundo & tertio gradu conjunctis proposita fuerat ipsi quæstio, an deberent separari, non de conjunctis in primo gradu: Undè primum resolvit, secundum intactum relinquit; quia ipsi propositum non fuerat.

R. 2°. Etiam Paganos in primo gradu lineæ transversæ conjunctos jure esse separandos, eò quòd talia matrimonia irrita forent, non jure naturæ aut divino, sed humana omnium consuetudine, & maximè legibus civilibus Romanorum, quæ erant apud Paganos receptæ, & eos obligabant. Patet ex cap. *Quædam lex* 35. q. 3.

Obj. 5°. Abraham putavit sufficienter celare matrimonium suum cum Sara, dicendo Gentilibus eam esse suam sororem: Ergo tale matrimonium erat jure naturæ irritum.

R. N. Conseq. Ad intentum enim Abrahæ sufficiebat tale matrimonium humana consuetudine respui & non esse in usu.

Obj. 6°. Frater & soror æquè sunt consanguinei, ac pater & filia: Ergo. Prob. Ant. utrique sunt in primo gradu: Ergo.

R. D. Ant. Æquè sunt consanguinei dimensivè, C. Ant. Intensivè, N. Ant. Solutio patet ex arg. secundo Articuli præced.

Ecclesiam autem posse taxare gradus prohibentes, & dirimentes probavimus Dissert. præced.

ARTICULUS V.

De Impedimento affinitatis.

§. I.

Quid sit Affinitas, & ex quo causetur?

Affinitas secundùm nominis Etymologiam est idem quod confinitas, id est finium propinquitas: Dicuntur enim agri affines, seu confines; quia finis unius est proximus fini alterius, & ipsum attingens: Cùm ergo per copulam carnalem vir & uxor fiant una caro, sanguis unius attingit alterius sanguinem, & vice versâ, atque adeò consanguinei unius efficiuntur alteri affines. Itaque sicut stipes consanguinitatis est pater & mater, ità fundamentum affinitatis est copulatio mariti & uxoris: Ex quibus eruitur hæc vulgata definitio.

Supp. q. 55. a. 3. in a. s. c. Dico 1°. Affinitas communiter definitur: *Propinquitas personarum ex carnali copula proveniens omni carens parentelâ.* Patet ex jàm dictis, & magis explicatur.

Dicitur 1°. *Ex carnali copula*, intellige, vel ex facultate tradita ad illam per matrimonium ratum, ut dicam modò. Intellige etiam copulam sivè licitam, sivè illicitam, ut mox etiam dicam. Intellige tandem copulam carnalem cum consanguineo, vel consanguinea illius ad quem vel ad quam contrahitur affinitas: Undè benè etiam cum Navarro potest definiri affinitas: *Propinquitas duarum personarum, quarum una cum consanguineo, vel consanguinea alterius habuit copulam carnalem:* Per quod excluditur affinitas impropriè dicta causata ex alia affinitate; de quo infrà.

Dicitur 2°. *Omni carens parentelâ*, quod intelligitur in sensu formali & per se, quatenùs hæc propinquitas est talis ut nullam per se habeat parentelam seu consanguinitatem, licèt per accidens & diversa ratione unus posset esse alteri affinis & consanguineus simul.

ib. a. 1. o. & 4. ad 2. Dico 2°. Affinitas causatur completè ex matrimonio consummato, inchoativè ex matrimonio rato non consummato.

ibid. c. 1. in a. s. c. Prob. prima Pars 1°. Per Matrimonium consummatum vir & uxor fiunt una caro: Atqui vir secundùm carnem omnibus suis consanguineis attinet: Ergo mulier eadem ratione attinet eisdem & vice versâ.

Ibid. o. Notat tamen Auctor quòd istæ duæ necessitudines seu duo vincula differant, sicut ordo qui est in causis univocis & ille qui est in causis æquivocis; quia persona conjuncta alicui per carnis propagationem sicut filius Patri, fit particeps ejusdem radicis & sanguinis: Unde eandem rem & nomen retinet, seu eodem genere vinculi colligatur consanguineis Patris, quo Pater conjungebatur, scilicet consanguinitate, quamvis secundùm alium gradum propter majorem distantiam à radice, sed persona conjuncta per carnalem copulam, cùm non fiat particeps ejusdem radicis & sanguinis, non enim uxor trahit sanguinem à marito & è contrà, sed quasi extrinsecùs adjuncta, non retinet idem nomen & eandem rem cum viro, hoc est non fit consanguinea consanguineis viri, sed efficitur aliud genus vinculi, quod affinitas dicitur. Et hoc significatur isto versu: *Mutat nupta genus, sed generata gradum.* Id est uxor nupta mutat genus attinentiæ, nam consanguineos facit affines, proles autem genita, non mutat genus, quia manet consanguinea, sed mutat gradum in eodem genere.

Prob. secunda pars contrà Scotistas qui volunt ex Matrimonio rato, oriri tantùm publicam honestatem. Vinculum quod oritur ex Matrimonio rato, majus est & alterius rationis quàm illud quod oritur ex sponsalibus: Atqui non est consanguinitas, & illud quod oritur ex sponsalibus est publica honestas: Ergo quod oritur ex Matrimonio rato est affinitas. Patet Conseq. Quia inter consanguinitatem & publicam honestatem nihil mediat nisi affinitas. Prob. Maj. Sponsalia non inducunt vinculum seu impedimentum nisi ratione matrimonii: Atqui matrimonium ratum, verum est matrimonium, & contractus fortior ac alterius rationis quàm sponsalia: Ergo.

Confir. Non minus vinculum nec minor propinquitas oritur ex matrimonio licito & perpetuo quàm ex copula illicita, cùm illud sit firmius fundamentum amicitiæ & reverentiæ quàm ista: Atqui ex ista oritur affinitas, ut dicemus modò: Ergo ex illo.

Dices: Per Matrimonium ratum & non consummatum vir & uxor non fiunt una caro: Atqui ut diximus suprà, ideò ex matrimonio oritur affinitas, quia per illud vir & mulier fiunt una caro: Ergo.

R. D. Maj. Per, &c. non fiunt una caro perfectè, C. Imperfectè, N. Ratione enim Societatis conjugalis, secundum quam matrimonium etiam naturale est; possunt dici aliquo modo una caro & principium affinitatis, saltem imperfectæ & inchoatæ, eò quòd tunc tradatur mutua facultas ad carnalem copulam. Ib. a. 4. ad 2.

Itaque dicendum hoc vinculum quod oritur ex matrimonio rato etiam invalido, modo non ex defectu consensûs, ut dicemus infrà, dirimere matrimonium contrahendum usque ad quartum gradum sicut perfectam affinitatem: Nec restrictionem factam à Concilio Trid. Sess. 24. cap. 3. de publica honestate, usque ad primum gradum, pertinere ad propinquitatem ortam ex matrimonio rato, ut declaravit Pius V. anno 1568. Bullâ *Ad Romanum spectat Pontificem.* Ex quo confirmatur Sententia nostra. Vide infrà de impedimento publicæ honestatis.

Dico 3°. Affinitas causatur ex quavis copula illicita, etiamsi involuntaria, ut in somnis aut vi habita, modò sit talis quæ ex se sufficiat ad prolis generationem. Ib. a. 3. o.

Prob. 1°. Ex jure cap. *Nec eam* 35. q. 3. cap. *Transmissæ*, cap. *Discretionem* & cap. *Tuæ*, tit. de eo qui cognovit consanguineam uxoris, & maximè ex Concilio Trid. Sess. 24. cap. 4. Item ex definitione affinitatis.

Prob. 2°. Matrimonium affinitatem causat, non solum secundùm quod est Societas quædam ad communem vitam, quæ est ejus finis secundarius, sed principaliter secundum quod est quædam carnis commixtio ad generationem prolis, quæ est Ibid.

ejus

ejus finis primarius: Atqui hoc secundum reperitur in fornicario concubitu, etsi primum desit: Ergo.

Ibid. in c. f. c. Confir. Adhærens meretrici unum corpus & una caro efficitur cum illa, ut dicit Apostolus 1. Cor. 6. Atqui ex hac causa matrimonium affinitatem causat: Ergo. Quæ rationes probant nedùm jure positivo, sed ex natura rei affinitatem contrahi ex copula illicita contrà quosdam.

Dices 1°. Conjunctio maritalis in tantum causat affinitatem, in quantum est fundamentum amicitiæ naturalis & reverentiæ, ut dictum est Conclusione secundâ. Atqui fornicarius concubitus non fundat amicitiam naturalem, nec reverentiam, sed potiùs odium & indignationem inter consanguineos fornicariæ & fornicarium, & è contrà: Ergo.

Ib. ad 1. R. D. Min. Fornicarius concubitus quatenùs inordinatus non fundat, &c. C. Min. Quatenùs naturalis, seu secundùm se spectatus, N. In fornicario enim concubitu est aliquid naturale quod est commune fornicationi & matrimonio; & ex hac parte, in quantum in se est fundat amicitiam naturalem, adeòque causat affinitatem: Aliud est ibi inordinatum per quod à matrimonio dividitur, & ex hac parte non fundat amicitiam naturalem, nec ideò affinitatem causat.

Dices 2°. Leges civiles dicunt ex solis justis nuptiis oriri affinitatem: Ergo. R. Leges civiles intelligendas esse quoad delationem hæreditatis, non quoad prohibitionem matrimonii.

Dixi in Conclusione: *Modò copula sit talis quæ ex se sufficiat ad prolis generationem*: Quia aliàs vir & uxor non fierent unum principium generationis, seu una caro ad generationem, ex quo tamen oritur affinitas: Censetur autem copula apta generationi, quandò vir saltem, feminavit in vase naturali. Dico *Vir saltem*, quia cùm D. Th. 3. p. q. 31. a. 5. censeat semen fœminæ non esse materiam de necessitate requisitam ad conceptum; plures existimant quòd quandò hic requirit commistionem seminum, per semen ex parte mulieris intelligat vel semen, vel aliquid loco seminis, v. g. sanguinem: Ità Sylvester verbo *Matrim.* 8. q. 15. Ledesma & Sylvius ad hunc articulum, juxtà quam Sententiam sufficit feminatio ex parte viri ad causandam affinitatem, de quo tamen non omnes conveniunt. Constat autem

**Ib. a. 4. ad 2.* quòd * neque ex copula sodomitica, neque ex copula naturali sinè feminatione intrà vas, neque ex omnia aliaPollutione, aut tactibus, oriatur affinitas; quia ex his non est nata per se sequi generatio: Ex copula tamen completa inter steriles aut senes oriretur; quia talis, quantùm est ex se, sufficit & ordinatur ad generationem.

Ib. a. 5. o. Dico 4°. Affinitas non causat affinitatem, sed aliud genus attinentiæ.

Ibid. Ante probationem nota secundùm jus antiquum tria esse necessitudinum genera, quas pertinentias & quodam modo affinitatis genera vocabant, v. g. Maria fratri meo matrimonio juncta, erat mihi & sorori meæ affinis in primo genere: Si autem fratre meo defuncto eadem Maria nuberet Petro, ille fiebat mihi & sorori meæ affinis in secundo genere: Et si Mariâ defunctâ Petrus duceret Annam, illa efficiebatur mihi affinis in tertio genere.

Dicebantur autem genera affinitatis, non gradûs; quia non erant ejusdem speciei solùm, quippè primum pertingit ad affinitatem propriè dictam, ut patebit ex probatione Conclusionis. Secundum autem & tertium non tàm affinitatem quàm quandam publicam honestatem inducunt, ratione cujus olim jure antiquo impediebant matrimonium, sed ex Concilio Lateran. sub Innocentio III. istud jus antiquum cessavit, & solum primum genus quod est propriæ affinitatis, reservatum est ac restrictum ad quartum gradum ut consanguinitas cap. *Non debet* tit. de Consanguinitate & Affinit.

Ibid. Prob. secundùm ordinem & processum in causis æquivocis effectus producitur specie diversus à causa, & quotiescumque ille processus iteratur, aliam speciem facit, ut ex puncto per motum procedit linea non punctum; & ex linea, linealiter mota non procedit linea, sed superficies, & ex superficie corpus: Atqui affinitas causatur secundùm ordinem & processum causæ æquivocæ: Ergo affinitas non causat affinitatem, sed aliquod aliud genus attinentiæ, ut dicebamus modò Prob. Min. Persona propter maritalem copulationem, consanguine conjuncta non fit ipsi consanguinea; quia non participat eundem cum ipso sanguinem: Sed fit ipsi affinis; quia dùm fit una caro cum marito, proximè attingit illius consanguineis sanguinem, adeòque si ille modus procedendi iteretur, non erit affinitas, sed aliud genus attinentiæ, de quo in notamine post Conclusionem. Consule etiam notamen subjectum secundæ Conclusioni.

Hinc colliges cum Sylvio quòd consanguinei uxoris, nullam nisi cum ejus marito habeant affinitatem, & vice versa consanguinei viri nullam, nisi cum ejus uxore: Inter ipsos autem mariti & uxoris consanguineos, nulla prorsùs fit affinitas: Ità ut nunc, jure antiquo sublato, quoad præfata duo posteriora genera affinitatis impropriæ; duo fratres possint nubere duabus sororibus, frater & soror, fratri & sorori, filius viri filiæ uxoris, pater & filius matri & filiæ: Item Titius, v. g. qui duxerat Caïam sororem Sempronii, post mortem Sempronii ducere potest viduam ejus.

§. II.

Utrùm affinitas habeat per se gradus? Quæ Regula illos dignoscendi: & quousque extendatur?

Dico 1°. Affinitas non habet per se gradus, sed ratione consanguinitatis. *Ib. a. 7. o.*

Prob. Illa tantùm propinquitas habet per se gradus cui carnis ejusdem propagatio per se, & immediatè comparatur: Atqui carnis propagatio per se tantùm comparatur consanguinitati, affinitati autem ratione consanguinitatis: Ergo. Patet Min. Quia ex carnis propagatione immediatè consanguinitas contrahitur, & mediante consanguinitate affinitas. Prob. Maj. Res non dividitur divisione per se, nisi ratione illius, quod competit sibi per se, seu secundùm genus suum; sicut animal per se dividitur per rationale & irrationale, non autem per album & nigrum: Atqui gradus attinentiæ, seu propinquitatis distinguuntur per propagationem carnis: Ergo illa tantùm propinquitas habet gradus per se, ad quam per se & immediatè ejusdem carnis propagatio comparatur. Hinc statuitur *Ibid.*

Regula generalis dignoscendi gradus affinitatis.

Quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir, toto gradu affinitatis attinet mihi ejus uxor. *Ibid.*

Igitur stipes affinitatis, ut jàm diximus, sunt maritus & uxor, sicut consanguinitatis pater & mater: Affines autem sunt in linea recta, qui in eadem linea sunt alteri conjugum consanguinei, ut ascendendo socer & socrus, id est pater & mater alterutrius conjugum, Prosocer & Prosocrus, &c. quibus respondent relativè descendendo, gener & nurus, Progener & Pronurus, &c. item Vitricus, id est maritus matris meæ post obitum patris mei, & noverca, id est uxor patris mei post obitum matris meæ, quibus respondent relative descendendo Privignus & Privigna. In linea collaterali sunt affines, qui uni conjugum in eadem linea sunt consanguinei, ut frater, aut soror uxoris sunt marito affines in primo gradu lineæ collateralis, & sic de cæteris proportionaliter.

Dico 2°. Gradus affinitatis extenduntur, sicut gradus consanguinitatis, nunc scilicet usque ad quartum gradum. *Ib. a. 8. o.*

Patet ex præcedenti Conclusione: Hoc ipso enim quòd gradus affinitatis sumuntur juxtà gra-

dus consanguinitatis, oportet, quòd tot sint gradus affinitatis, quot sunt gradus consanguinitatis: Ergo.

Ibid. Notandum quòd quia affinitas est minus vinculum, quàm consanguinitas, facilius & olim, & nunc dispensatio fiat in remotis gradibus affinitatis, quàm in remotis gradibus consanguinitatis.

§. III.

Utrùm Affinitas impediat & dirimat matrimonium? Quo gradu & quo jure?

ib.a.6.o. Dico 1°. Affinitas præcedens impedit & dirimit matrimonium.

Est communis & certa, patebitque ex jure, sequenti Conclusione, citando.

Ibid. Rationes autem congruentes hujus impedimenti sunt eædem, ac impedimenti consanguinitatis: Sicut enim inest necessitas quædam habitationis, amicitiæ vinculum & reverentiæ debitum inter consanguineos, ità & inter affines: Atqui his rationibus consanguinitas convenienter impedit & dirimit matrimonium: Ergo & affinitas.

Dixi; *Affinitas præcedens*; quia si superveniat matrimonio, semel validè contracto, illud dirimere non potest, sed impedit eum, qui culpabiliter est causa hujus affinitatis à petendo debito, non tamen à reddendo; quòd si uterque fuerit in culpa, utrumque à petendo impedit, nisi dispensationem obtineant, quæ ab Episcopo concedi potest. Si verò talis affinitas causata sit citrà culpam, putà per copulam, per vim, aut ignorantiam invincibilem habitam, nequidem à petendo debito impedit; quia nemo citrà culpam debet privari jure quod ipsi lege naturæ competit: Ità cap. *Discretionem*, de eo qui cognovit uxoris consanguineam. De quo dictum est superiùs.

Dices: Qui fornicariè cognoscit mulierem, ad illam propinquiùs attinet quàm ejus, scilicet fornicarii, consanguinei: Atqui fornicarius ille non prohibetur hanc mulierem ducere: Ergo nec affines.

R. N. Conseq. Quia ille fornicarius, neque consanguineus, neque affinis efficitur mulieri fornicariæ, sed una caro quæ non impedit vinculum, imò illud facit.

Dico 2°. Affinitas olim jure Ecclesiastico impediebat, & dirimebat matrimonium contrahendum usque ad septimum gradum, cap. *Æqualiter* 35. q. 3. Nunc autem à Concilio Lateran. sub Innocentio III. si orta sit ex matrimonio, sivè consummato, sivè non, impedit & dirimit, usque ad quartum gradum inclusivè, cap. *Non debet* 8. de consanguinitate. Si verò proveniat ex copula illicita impedit & dirimit tantùm usque ad secundum gradum inclusivè, jure novo Tridentini sess. 24. cap. 4. ita ut in tertio & quarto gradu nedùm validè, sed & licitè, de quo aliqui dubitabant, matrimonium contrahi possit, ut declaravit Pius V. anno 1588. Bullâ *Ad Romanum Pontificem*.

Hæc certa sunt & communia: Sed utrùm aliquis gradus affinitatis jure naturæ dirimat matrimonium? Major est opinionum diversitas. Difficultas est maximè circà primum gradum utriusque lineæ rectæ & collateralis quam duabus Conclusionibus dirimemus.

Dico 3°. Matrimonium affinium in primo gradu lineæ collateralis, non est jure naturæ irritum: Est nunc communis: Non diffitemur tamen esse aliqualiter illicitum propter quandam indecentiam quam videtur involvere, sed quæ accedente rationabili causâ, facilè potest abstergi, adeòque & matrimonium reddi licitum. Hæc appendix probatur rationibus primæ Conclusionis hujus §.

Prob. Conclusio 1°. Major est propinquitas consanguinitatis in primo gradu lineæ collateralis, quàm affinitatis ejusdem lineæ in eodem gradu: Atqui consanguinitas in primo gradu lineæ collateralis, non dirimit jure naturæ matrimonium, ut probavimus suprà: Ergo nec affinitas in primo gradu utriusque lineæ.

2°. Ex Scriptura: Genes. 29. Jacob sinè urgenti causa accepit duas sorores Liam & Rachel. Deuter. 25. nedùm permittitur, sed etiam præcipitur ut frater nubat uxori fratris sinè prole defuncti, ut suscitet semen ejus.

3°. Ex jure: Innocentius III. cap. finali, de divortiis, permittit recenter ad fidem converso, permanere cum vidua fratris sui, quam adhuc infidelis sibi matrimonio junxerat: Ergo supponebat illud validum.

4°. Ex variis summorum Pontificum dispensationibus, qui cùm nihil possint contrà jus naturæ, rectè indè concluditur talia matrimonia jure naturæ non esse invalida. Dispensavit autem Alexander VI. ut Emmanuël Rex Portugaliæ duas sorores succesivè acciperet. Similem dispensationem concesserat Martinus V. ut refert S. Antoninus 3. p. tit. 1. cap. 11. Julius II. dispensavit, ut Henricus VIII. Rex Angliæ duceret Catharinam Aragoniam fratris sui Arturi viduam, quam dispensationem Clemens VIII. consultis ferè totius orbis Doctoribus & Academiis, legitimam esse & validam declaravit Decreto quod refert Alphonsus à Castro l. 1. de lege pœnali cap. 12.

Dices 1°. Levit. 18. prohibetur matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ collateralis, tanquam aliquid turpe, his verbis: *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis*: Ergo ut juri naturæ contrarium. 2°. Math. 14. Joannes Baptista arguit Herodem quòd haberet uxorem fratris sui, non viventis sed mortui, ut interpretatur Chrisosth. hom. 49. in Math. 3°. Innocentius III. cap. *Gaudemus* tit. de divortiis, significat matrimonium Infidelium in primo gradu contractum esse irritum: Hæc sunt præcipua quibus olim Angli contendebant matrimonium Henrici VIII. cum Catharina Aragonia esse illegitimum & dirimendum, ut ab eo solutus Rex posset ducere Annam Bolenam cujus amore exardescebat. Sed facili negotio dissolvuntur. Undè

R. ad primum, jam diximus legem Levitici nunc Christianos non obligare, nisi quoad ea quæ juris naturæ continet, pariterque diximus non omnes gradus illic prohibitos esse juris naturæ: Et quoad præsentem, prohibetur quidem ut quid turpe, id est aliqualiter indecens sinè causa, non tamen ut graviter illicitum; si quidem ut dictum est è contra præcipiebatur Deuteron. 25. casu quo frater sinè liberis moreretur: Imò ex ipso citato Levitico, dùm prohibetur conjugium cum sorore uxoris, quod est in eodem gradu ac cum uxore fratris; dicitur: *Nec revelabis turpitudinem ejus, adhuc illa vivente*; quibus verbis insinuatur prohiberi tantùm vivente uxore, licere autem illa mortuâ.

Ad secundum, verisimilius est quòd Herodis frater adhuc viveret, ut tradunt Hieronymus, Beda super Math. Euseb. lib. 1. cap. 11. Egesippus lib. 2. cap. 1. Josephus lib. 18. antiquit. cap. 6. & ipsum officium divinum in Festo Decollationis S. Joannis Baptistæ, Respons. ad 2. Lect. ubi legitur: *Joannes arguebat Herodem propter Herodiadem quam tulerat fratri suò viventi uxorem.*

Insuper dato quòd frater Herodis fuisset mortuus, nihilominùs reprehensibilis erat Herodes, quia profitebatur Legem Judaïcam, quâ, ut observatum est, prohibebatur ne frater duceret uxorem fratris, nisi in casu quo obiisset frater sinè liberis, qui locum non habebat in Philippo, cujus erat filia ex Herodiade, scilicet puella saltatrix.

Ad tertium, Innocentius loquitur de consanguinitatis gradibus, non affinitatis.

Dico 4°. Matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ rectæ est graviter illicitum sinè urgenti causa, non videtur tamen ipso jure naturæ irritum; sivè affinitas proveniat ex copula licita, sivè illicita: De copula illicita omnes conveniunt; etiam de licita Cajetanus, Abul. Petrus Ledesma, Henriques, Sa, Amicus, quos citat & sequitur Zanchez.

Prob.

Prob. prima pars: Quia non modica videtur in tali matrimonio indecentia, quæ nisi aliquà urgenti ratione abstergatur, ipsum reddit illicitum: Ergo. Confer quæ dixi primâ Conclusione & art. præced. de consanguinitate.

Prob. secunda pars: 1°. Non videtur major indecentia & repugnantia in matrimonio affinium primi gradûs lineæ rectæ, quàm in matrimonio consanguineorum primi gradûs lineæ collateralis: Atqui hæc non est tanta ut ipso jure naturæ dirimat illud, ut diximus suprà: Ergo nec illa. Maj. videtur admittenda, quia licèt prima indecentia excedat secundam propter superioritatem & inferioritatem, secunda tamen excedit ratione longè strictioris vinculi consanguinitatis; Ergo. Sed & dato quòd sit major indecentia in primo gradu affinitatis lineæ rectæ, quàm in primo consanguinitatis lineæ lateralis, nullâ tamen ratione potest evinci esse tantam ac talem, quæ ex natura rei dirimat & irritat matrimonium, ut patebit ex solutionibus argumentorum.

2°. Concilium Agathense Can. 6. & Aurelianense 3. Can. 10. prohibendo matrimonium in primo gradu affinitatis in linea recta, simul statuunt non esse dissolvendum, si antè Baptismum contractum fuerit: Ergo supponunt jure naturæ esse validum.

Dices 1°. Omnes gentes matrimonia in primo gradu affinitatis lineæ rectæ semper detestatæ sunt, ut naturæ contraria: Undè Apost. 1. Cor. 5. dicit: *Omninò auditur inter vos fornicatio & talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorem Patris sui aliquis habeat:* Ergo.

R. 1°. dato Ant. Ex eo non evinci absolutè quòd hujusmodi matrimonia sint jure naturæ irrita, sed benè quòd sint illicita sinè urgenti causa.

R. 2°. N. Ant. Mos enim fuit apud Persas ut filius mortuo Patre, Novercam duceret: Et teste Valerio Maximo l. 5. cap. 7. Rex Seleucus suam uxorem Stratonicam cessit proprio filio Antiocho, ex alia uxore genito, nec factum reprehendit Valerius. Undè ad Apostolum, dicendum quòd loquatur de Privigno, qui vivente adhuc Patre uxorem ejus acceperat, ut docent S. Anselmus & S. Th. in hunc locum, colliguntque ex his sequentibus verbis Apostoli 2. Cor. 7. *Scripsi vobis, non propter eum qui fecit injuriam, nec propter eum qui passus est*, &c. Vel si defunctus fuerit Pater, loquitur de copula non maritali, sed fornicaria, aliàs, ut patet ex dictis, non potuisset Apostolus dicere, *qualis nec inter gentes.* Alterutrâ solutione, venit solvendum quod opponitur ex Levit. 20. *Qui dormierit cum Noverca sua & revelaverit ignominiam Patris sui, morte moriantur ambo*: Est enim intelligendum vel de Patre adhuc vivente, vel de copula fornicaria, vel quia id est jure naturæ illicitum sinè causa gravi.

Repones: D. Th. loco citato ad Cor. dicit: *Uxor Patris repellitur à matrimonio sicut persona Patris vel Matris:* Atqui Pater & Mater repelluntur à matrimonio jure naturæ: Ergo.

R. D. Thomam paritatem facere quoad impedimentum, non quoad jus illud statuens. Verum est enim quòd uxor Patris repellatur à matrimonio, sicut persona Matris, sed hæc jure naturæ, ista Jure Ecclesiastico: Vel loquitur de matrimonio quoad rationem illiciti tantùm.

Similiter interpretaberis Augustinum dùm dicit l. 22. contrà Faust. cap. 61. *Si vir & uxor, non duo sed una caro sunt, non aliter est nurus deputanda quàm filia.*

Dices 2°. In jure cap. *Si vir* 35. q. 3. decernitur tantam deberi reverentiam uxori Patris ac ipsi Patri: Et cap. de propinquis 35. q. 3. dicitur ità esse abstinendum ab affinibus sicut à consanguineis: Ergo.

R. ista jura verificari secundùm Legem Ecclesiasticam; plusquàm enim evidens est longè majorem reverentiam jure naturæ deberi vero parenti, quàm ejus uxori, & longè strictius esse impedimentum ex consanguinitate quàm ex affinitate: Undè ut dicebamus de S. Th. & S. Aug. paritas est in obligatione aut impedimento, non in jure obligante aut statuente.

Dices tandem: summi Pontifices nunquam in tali matrimonio dispensârunt: Ergo.

R. N. Conseq. Ex argumento enim negativo nihil hîc concludi potest, maximè cum non invaliditas ex natura rei, sed indecentia gravis quæ illic reperitur potuerit esse causa, cur nec Pontifices dispensaverint, nec fideles dispensationem petierint: Undè potest distingui Ant. Nunquam dispensaverunt in tali matrimonio quia invalido, N. Quia graviter indecenti, C.

Si opponas cum P. Coninck. Concilium Limense & jura civilia de quibus aliundè, certò & clarè non constat: Ipsis opponimus Concilia Agathense, Aurelianense suprà citata, & etiam Epaonense Can. 30.

Petes utrùm manentibus personis, inter quas contracta est affinitas, ipsa desinat, si moriatur persona ratione cujus contracta est?

R. negativè: Quia causa affinitatis nunquam definit: Affinitas enim causatur non ex eo solùm, quòd alioqui conjungantur actu, alioquin transacta actuali conjunctione, desinerent esse affines, sed ex hoc quòd sint conjuncti, quod autem semel est conjunctum nunquam desinit fuisse conjunctum; ut enim communiter dicitur: Quod factum est infectum fieri nequit: Atqui subsistente causa affinitatis & manentibus personis inter quas contracta est non desinit affinitas: Ergo. Prob. Min. Relatio qualis est affinitas non desinit nisi ex subtractione causæ vel subjecti: Ergo. Ib. a. 2. 0

ARTICULUS VI.

De impedimento justitiæ publicæ honestatis, per Quæstiunculas.

Petes 1°. Quid sit justitia publicæ honestatis?

R. Quod sit *propinquitas ex sponsalibus proveniens, robur trahens ex Ecclesiæ institutione propter ejus honestatem.* Supp. q. 55. a. 4. 0.

Dicitur; *Propinquitas ex sponsalibus proveniens*, quia sicut ex matrimonio ipso provenit quædam propinquitas cum consanguineis conjugis quæ dicitur affinitas, ità ex pactione ipsius matrimonii, seu sponsalibus, oritur quædam propinquitas, affinitate tamen inferior, quæ dicitur justitia publicæ honestatis.

Dicitur; robur trahens ex Ecclesiæ institutione, ut significetur hanc propinquitatem ex natura rei non habere vim dirimendi matrimonium, sed ex solo jure Ecclesiastico.

Dicitur; *Propter ejus honestatem;* quibus verbis insinuatur causa cur Ecclesia statuit eam propinquitatem impedire matrimonium: Æquum est enim & honestati congruum, ut quia in sponsalibus matrimonium inchoatur, non possit qui cum aliqua sponsalia inivit, cum illius consanguineis matrimonio copulari: Undè cùm dicitur, *Justitia publicæ honestatis*, idem valet quod *Justitia* quæ est *publica honestas.*

Petes 2°. Ex quibus sponsalibus oriatur istud impedimentum?

R. olim oriebatur ex omnibus sponsalibus *puris*, id est non conditionatis in futurum, & *certis*, id est cum certa & determinata persona, sivè validis, sivè invalidis, modò non essent invalida defectu consensûs. Ità Bonifacius VIII. cap. unico de Sponsalibus in 6. ubi sic habetur. „Ex Sponsalibus puris & certis, etiamsi consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, Religionis, aut aliâ quâvis ratione sint nulla, dummodò non sint

 hul-

„ nulla ex defectu consensûs, oritur efficax ad „ impediendum & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non ad præcedentia dissolvenda, impedimentum justitiæ publicæ honestatis".

Nunc autem jure novo Tridentini Sess. 24. cap. 3. oritur ex omnibus & solis validis sponsalibus, non ex quomodocumque invalidis. „ Justitiæ, „ inquit, publicæ honestatis impedimentum, ubi „ sponsalia quâcumque ratione valida non erunt, „ sancta Synodus prorsùs tollit".

Petes 3°. Quo gradu istud impedimentum dirimat matrimonium?

R. olim jure antiquo dirimebat usque ad quartum gradum: Nunc autem jure novo Tridentini loco citato, non excedit primum: *Ubi autem valida fuerint sponsalia*, subjungit S. Synodus post verba mox allata, *primum gradum non excedat.*

Hinc sequitur sponsum non posse validum matrimonium inire cum matre aut sorore sponsæ, nec sponsam cum Patre aut fratre sponsi; posse tamen cum ulterioribus consanguineis. Si ergo sponsus de facto contraheret matrimonium cum sorore sponsæ, deberet redire ad priorem sponsam. Si autem carnaliter cognosceret secundam, neque hanc, neque priorem posset ducere; non priorem, propter affinitatem ex copula cum secunda, neque secundam propter publicam honestatem ex sponsalibus cum prima.

Petes 4°. Utrùm istud impedimentum duret post mortem alterutrius sponsæ aut sponsi?

R. affirmativè: Ratio est eadem ac de affinitate, de qua art. præcedenti in Resp. ad Petitionem in calce articuli.

Petes 5°. An etiam duret etsi sponsalia mutuo consensu, vel ex alia justa causa dissolvantur?

R. affirmativè eâdem semper ratione: Sed & apertè traditur in declaratione Cardinalium sub Alexandro VII. apud Prosp. Fagnanum, in cap. *ad audientiam* de Sponsal. & Matrim. & Tamb. cap. 9. a. 7. Ubi post narratum casum Alphonsi Rodriguez, qui post sponsalia contracta cum Isabella Ruiz & in hujus gravi morbo, mutuo sanoque consensu dissoluta, posteà volebat contrahere cum Maria ejusdem Isabellæ sorore; sic habetur.

„ Jubente sanctissimo Domino nostro propositum fuit in sacra Congregatione Concilii; An „ sponsalibus validè initio contractis, deindè mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum justitiæ publicæ honestatis: Et dubio „ pluries proposito & maturè examinato, tandem „ sub die sexta Julii anno 1658. Eminentissimi „ Patres in antiqua ejusdem Congregationis Sententia consentientes, censuerunt non esse sublatum. Cujus Sententiæ unà cum rationibus „ hinc indè deductis & recentibus ejusdem Congregationis in hac matria Responsis facta relatione ad Sanctissimum, Sanctitas sua die 10. „ ejusdem mensis prædictæ Congregationis probavit Conclusionem, eamque jussit in dubium „ deinceps non revocari.

Itaque corrigenda videtur opinio contraria Barbosæ, nostri Gonet & quorumdam aliorum, qui fundantur in quadam anteriori declaratione ejusdem Congregationis; de qua aliundè certò non constat.

Observanda circa Constitutionem Bonifacii VIII.

Cum Bonifacius VIII. in Constitutione suprà citata, decernat impedimentum publicæ honestatis oriri ex quibusvis sponsalibus puris & certis etsi invalidis, modò non sint invalida defectu consensûs, indè colligunt communiter Theologi & Jurisconsulti paucis exceptis idem censendum esse à fortiori de impedimento vel affinitatis imperfectæ. Secundùm nos, vel publicæ honestatis secundùm alios, quod oritur ex matrimonio rato non consummato, illud scilicet causari quantumvis matrimonium sit invalidum, modò sit purum & certum, nec sit invalidum ex defectu consensûs. Et cùm Pius V. Bullâ *Ad Romanum Pontificem.* primâ Julii, anno 1568. declaraverit restrictionem factam à Concilio Trid. circà impedimenta publicæ honestatis, procedere tantùm de impedimento orto ex sponsalibus, non de illo quod oritur ex matrimonio rato, non consummato, concludunt præfati Theologi, istud impedimentum ex matrimonio rato, etsi invalido, ut dictum est, adhuc nunc vigere, juxtà jus antiquum Bonifacii VIII. & matrimonium dirimere usque ad quartum gradum. Quapropter ex matrimonio contracto cum Monacho, consanguineo, &c. & etiam clandestino, oritur hoc impedimentum, quia reverà non est invalidum defectu consensûs, sed defectu solemnitatis ab Ecclesia requisitæ. Non oritur autem ex matrimonio fictè contracto, licèt exteriùs præsumatur validum, & probari non possit fictio, quidquid contradicant aliqui: Quia ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus: Decernit autem jus sinè aliqua restrictione tale impedimentum non oriri ex matrimonio invalido defectu consensûs.

Cæterum adverte, neque tunc ex talibus sponsalibus, neque nunc ex tali matrimonio, ex natura rei, ullam oriri propinquitatem, sive affinitatis, sivè publicæ honestatis cùm reverà invalida sint, sed propinquitatem ipsam, sicut vim ejus impediendi matrimonium ex sola ordinatione Ecclesiæ ortum habere.

ARTICULUS VII.

De Impedimento Cognationis Spiritualis, per Quæstiunculas.

Cognatio spiritualis est, ut jàm alibi diximus: *propinquitas quædam personarum jure Ecclesiastico introducta ratione generationis spiritualis in Baptismo aut Confirmatione.* Circà quam

Petes 1°. Utrùm cognatio spiritualis oriatur tantùm ex Baptismo & Confirmatione?

R. affirmativè. Ità cap. finali de cognatione spirituali in 6. *Supp. q. 56. a. 2.*

Ratio congrua est: Quia cognatio spiritualis *ib. ad 1.* contrahitur per generationem spiritualem; est enim ad instar cognationis carnalis, quæ contrahitur per generationem carnalem: Atqui in Baptismo est spiritualis generatio, in Confirmatione complementum ejus: non verò in aliis Sacramentis: Ergo. Prob. & explicatur Min. ex Analogia ad generationem carnalem. Duplex est carnalis generatio seu Nativitas: Prima in utero in quo id quod natum est primò accipit vitam & est adhuc adeò debile quòd non possit extrà poni sinè periculo: Et huic generationi seu nativitati assimilatur regeneratio per Baptismum, in quo aliquis primò regeneratur, sed quasi adhuc fovendus intrà uterum Ecclesiæ. Secunda est nativitas ex utero, quandò id quòd jàm natum erat in utero, tantum roboratum est, quod potest sinè periculo exponi exterioribus quæ nata sunt corrumpere & huic assimilatur Confirmatio, per quam homo roboratus exponitur in publicum ad Confessionem nominis Christi: Ergo.

Petes 2°. inter quos contrahatur cognatio spiritualis?

R. 1°. Contrahitur 1°. inter Baptisantem & suscipientem ex una parte & Baptisatum ex altera; *ib a. 3. 4. & 5.* & dicitur *Paternitas.* 2°. Inter Baptisantem & suscipientem ex una parte, & Parentes Baptisati ex altera; & dicitur *Compaternitas:* Idem dic de Confirmatione.

R. 2°. Olim trahebatur ista cognatio à viro in mulierem carnaliter cognitam, & è contrà, & à Parentibus in filios carnales respectu filii spiritualis, & dicebatur *Fraternitas*: Sed nunc jure novo Tridentini loco citato, hæc sublata sunt & restricta ad terminos primæ Responsionis.

Undè colliges inter Patrinum & Matrinam, inter Filiastrum & uxorem, aut Filias Patrini nullam contrahi cognationem spiritualem.

Pe-

Petes 3°. Utrùm cognatio spiritualis impediat & dirimat Matrimonium?

Ib. a. 1. R. Cognatio Spiritualis antecedens Matrimonium, illud impedit & dirimit ex statuto Ecclesiæ. Ità decernitur in jure cap. *De eo* causâ 30. q. 1. cap. *Veniens* & cap. ultimo de cognatione Spirit. Et in Concilio Trid. citato.

Ibid. Ratio congrua est; quia sicut homo per carnis propagationem accipit esse naturæ, ità per Sacramenta Baptismi & Confirmationis, ut explicatum est, accipit esse spirituale gratiæ: Ergo sicut vinculum naturale quod contrahitur ex carnis propagatione impedit & dirimit matrimonium, ità spirituale quod contrahitur ex Sacramentorum susceptione, convenienter ex statuto Ecclesiæ impedit pariter & dirimit matrimonium.

Dixi 1°. in responsione: *Ex Statuto Ecclesiæ*: Quia constat, non jure naturæ, sed solo jure Ecclesiastico, cognationem spiritualem esse impedimentum matrimonii; paritas enim allata ex D. Thoma, non est cogens, sed tantum conveniens; cùm rationes quibus carnalis cognatio in aliquo gradu jure naturæ dirimat Matrimonium, non militent saltem eâdem vi pro cognatione spirituali: Imò nec ipsa cognatio, quà talis, seu quà Paternitas & Compaternitas, ullum habet in natura fundamentum, sicut habet cognatio carnalis, sed in solo Ecclesiæ statuto, per quod fit quòd baptisans aut suscipiens Patres spirituales dicuntur, eò quòd per Sacramentum, cui cooperantur ministerialiter, infundatur gratia quæ est vita animæ.

Nec refert quòd S. Th. in o. dicat hoc vinculum *Esse aliquo modo naturale homini, in quantum sit membrum Ecclesiæ;* tùm quia non dicit absolute esse naturale, sed *aliquo modo*, id est analogice: Tùm quia non dicit esse naturale simpliciter, sed reduplicative, *In quantum sit membrum Ecclesiæ*: Quòd autem sit Ecclesiæ membrum, non est ei naturale, sed supernaturale; & ideò in definitione cognationis spiritualis, suprà tradita, adjecimus *Jure Ecclesiastico introductu.*

Ibid. Dixi 2°. in responsione, *Cognatio Antecedens*; quia si subsequatur matrimonium, vinculum ejus non dirimit, sed ejus actum ex parte impedit, nisi inducta fuerit per necessitatem aut ignorantiam inculpabilem. Itàque si unus conjugum, sciens & extrà casum necessitatis, suam prolem baptiset, amittit jus petendi debitum, licèt debeat reddere si petatur: Quia ex culpa ejus non debet aliquod incommodum reportare compars innocens. Ità colligitur ex jure cap. *Si vir* de cognatione spirituali cap. *De eo* caus. 30. q. 1. Si autem per ignorantiam inculpabilem contingat Parentem baptisare prolem suam, putà quia invincibiliter credit alienam, aut si sciens propter necessitatem tamen urgentem id faciat; licèt cognationem spiritualem cum conjuge contrahat, potest tamen debitum & petere & reddere: Ità in jure citato 30. q. 1. cap. *Ad limina*, & in Rituali Romano Pauli V. Ratio est; quia necessitas, ut caret lege, sic & à pœna legis excusatur, nec quisquam sinè culpa, aut propter actum bonum, puniri debet ac privari jure acquisito.

Si quæras an idem dicendum de eo qui antè matrimonium baptisaret in necessitate prolem alterius, ità scilicet quòd posset inire Matrimonium cum Matre? videtur quod sic; quia, ut modò dicebamus, sinè culpa & propter actum bonum, imò & necessarium, nemo debet gravamen ferre, esset autem tali homini gravamen, si matrimonium cum tali, ipsi interdiceretur.

R. tamen probabilius negative cum Soto & Sylvio; quia licet jura excipiant casum de usu matrimonii, ubi jam contractum est, non tamen excludunt casum matrimonii contrahendi, ubi autem jura non distinguunt, nec nos distinguere debemus: Undè dicendum quòd talis reverà contraheret cum Matre cognationem spiritualem matrimonii contrahendi impeditivam.

Ad rationem oppositam R. 1°. quòd in priori casu jus sit jam acquisitum ad debitum, non in posteriori: Undè est quædam disparitas. 2°. Cognatio in extrema necessitate contracta, quæ subsequens matrimonium dirimat, non tàm ad pœnam aut gravamen, quàm ad quoddam amicitiæ genus pertinet.

Petes 4°. Utrum & quæ conditiones requirantur, ut hæc cognatio & impedimentum ipsi annexum contrahantur?

R. 1°. Ex parte Sacramenti requiritur & sufficit quòd sit verum & validum: Undè ex Baptismo, sive Domi, sivè in Ecclesia, sivè cum Cæremoniis sivè sinè illis, sivè in necessitate sive extrà, ministrato, contrahitur inter omnes enumeratos petitione 2. Ex Cæremoniis autem quæ fiunt in Ecclesia post Baptismum domi ex necessitate validè collatum nulla contrahitur cognatio.

2°. Ex parte Ministri & susceptorum requiritur quòd sint baptisati; quia qui est expers vitæ spiritualis, non est capax cognationis spiritualis; licèt autem susceptores in Confirmatione, ex præcepto Ecclesiæ debeant etiam esse confirmati; probabile est tamen quòd, hoc non obstante, contraherent etiam spiritualem cognationem; quia per Baptismum sunt capaces illius: Ità Sylvius contra Coninck. ib. ad. 3.

3°. Debent susceptores esse designati à Parentibus, vel saltem à Parocho (cujus est in Parentum defectum designare) undè si plures aut alii quàm designati Baptisatum tetigerint vel susceperint, non contrahunt cognationem spiritualem: Ità Concilium Trid. Sess. 24. cap. 2. citato ubi statuit „ ut Parochus antequam ad Baptismum „ conferendum accedat, diligenter ab iis ad „ quos spectabit, sciscitetur quem vel quos ele„ gerint ut Baptisatum de sacro fonte suscipiant „ & eum vel eos tantùm ad illum suscipiendum „ admittat..... Quòd si alii ultrà designatos Bap„ tisatum tetigerint, cognationem spiritualem „ nullo pacto contrahant. " Possunt autem designari ad summum unus & una, ut declaravit ibidem Concilium.

Ex quo colliges quòd dùm quis per Procuratorem levat infantem, ipse Procurator non contrahat cognationem, quia ipse non est designatus, nec proprio nomine levat sed nomine Patrini designati. Ipse autem Patrinus designatus, verisimiliùs contrahit; quia ipse verè ut designatus officium susceptoris exercet & suscipit, quamvis per alium, actionem autem personalem ad id requiri, ut vult Soto, non satis evincitur: Et ità declarasse Congregationem Cardinalium referunt Fagnanus ad cap. *Veniens* de cognat. spirit. & Gonet hìc num. 49. his verbis: *Procurator non contrahit cognationem spiritualem sibi, sed mandanti.*

Petes 5°. Si plures quam unus & una designati & à Parocho admissi, infantem tangant & suscipiant, quinam contrahant cognationem?

R. quòd ii contrahant qui primus & prima tangunt & suscipiunt. Si autem omnes simul, Suares vult nullum contrahere; quia resistit Tridentinum: Sed Navarrus, Molanus, Vivaldus, Cabrera, Sylvius, Henriques, &c. probabilius docent omnes contrahere: Quia Concilium videtur tantùm prohibere talem concursum, non actum irritare: Fovetque modus loquendi Concilii: *Si Parochi culpâ, aut negligentia secùs factum fuerit, arbitrio ordinarii puniatur;* cùm alioquin dicendum fuisset: *Nulli contrahant.* Non contraherent verò qui à Parentibus designati, à Parocho non admitterentur, neque qui à Parocho admitterentur ultrà designatos à Parentibus: Undè simul requiritur, & designatio Parentum & acceptatio Parochi: Ità colligitur ex textu Tridentini, nisi in defectum Parentum, Parochus aliquos designaret, tunc enim illi contraherent.

Petes 6°. Tandem utrùm requiratur quòd susceptores tangant corporaliter Baptisatum tenendo,

do, offerendo, levando, aut alio simili modo, dùm actu baptisatur.

R. Sylvius 3. p. q. 67. a. 7. refert hac de re varios variarum Diœcesium usus: Ex quo infert sufficere quòd susceptores verbo aut assistentiâ declarent se officium susceptoris suscipere.

Alii autem referunt declarationem Cardinalium ad sess. 24. Tridentini impressionis Lugdunensis anno 1640. quâ decernitur requiri ut Compater & Commater teneant eum qui baptisatur aut confirmatur, vel saltem de manibus Baptisantis eum immediatè suscipiant: Ita ut non sufficeret v. g. Commatri, si de manibus Compatris susciperet aut è contrà: Ità Gonet num. 48. Sanchez, Perez, Pontius, Bonac. Gobat, quos citat & sequitur Sporer. qui insuper faciunt vim in hoc quòd Concilium Trid. utatur semper verbis, *tangendi, levandi, tenendi*, &c.

Undè videtur huic secundæ sententiæ adhærendum, & ad oppositam sententiam Sylvii dicendùm quod usus & auctoritates quas citat, conveniant omnes quoad factum, scilicet esse tangendum, discrepare autem solùm quoad tempus *tangendi*. Videsis.

Utrùm autem debeant tangere dùm actu baptisatur aut confirmatur? R. id ordinariè & convenienter observari debere, ut sic verè dicantur susceptores: Non videtur tamen essentialiter requiri, sed sufficere quòd paulò post tangant, ut declarat praxis: Videtur etiam quod tactus non debeat esse necessariò immediatus, sed sufficiat quòd fiat mediantibus vestibus, linteo, disco, &c.

ARTICULUS VIII.

De impedimento cognationis legalis, per Quæstiunculas.

Cognatio legalis est quædam propinquitas orta ex adoptione. Undè

Petes 1°. Quid & quotuplex sit adoptio?

q. 57. a. 1. o. R. 1°. Adoptio rectè definitur; *Extraneæ personæ in filium vel nepotem, vel deinceps legitima assumptio.*

Ibid. Ad cujus intelligentiam observandum est quòd cùm ars imitetur naturam & illius suppleat defectum in illis in quibus deficit; jus autem sit ars æqui & boni, & juris conditores excogitaverunt, ut quemadmodùm per generationem naturalem aliquis producitur, ità ubi natura deficeret & filios non procrearet, posset quispiam spontanea electione aliquem extraneum instar naturalis filii sibi assumere, quò filiorum deperditorum defectum suppleret & indè solatium caperet; propter quod præcipuè adoptio est introducta: Undè sicut in generatione naturali est terminus ad quem, forma scilicet, quæ est finis generationis, & terminus à quo, scilicet forma contraria, seu formæ privatio, ita ut de non homine fiat homo: ità pariter in generatione legali est terminus à quo & ad quem; Ita ut de non filio fiat filius, de non nepote, nepos. His notatis

Ibid. Probatur Responsio: Hæc definitio constat genere & differentia, atque explicat terminum à quo & ad quem adoptionis: Ergo est bona. Prob. Ant. *Assumptio* est genus, *legitima*, id est juxtà leges, est differentia, qua à naturali generatione discrepat. Dum dicitur *extraneæ personæ* designatur terminus à quo: Et terminus ad quem cùm dicitur *in filium vel nepotem*: Ergo.

Porrò per Ly *Extranea*, non intelligitur quæ sit à genere adoptantis prorsùs aliena; nam Jacob filios filii sui Joseph adoptavit Genes. 48. sed quæ sit extrà potestatem adoptantis & aliena à jure ad quod assumitur.

ibid. ad 6. Dicitur autem; *in filium vel nepotem & deinceps*; quia sicut contingit amitti filios ità & nepotes: Et ideò cùm adoptio sit inducta in solatium filiorum amissorum, sicut aliquis per adoptionem potest surrogari in locum filii, ità in locum nepotis & deinceps.

ibid. ad 1. R. 2°. Duplex est adoptionis species: Una quæ perfectè imitatur naturalem filiationem per quam traducitur adoptatus in potestatem & familiam adoptantis ut naturalis ejus filius: Proprio nomine vocatur *Adrogatio*. Altera quæ imperfectè imitatur filiationem naturalem per quam adoptatus non transit in potestatem & familiam adoptantis, & communi nomine vocatur *Adoptio simplex*.

Differunt autem istæ duæ Adoptiones inter se 1°. Quòd Adrogatus transeat in potestatem Adrogantis, sicut filius ejus naturalis, ut dictum est, subindeque est hæres necessarius Patris, quem nec Pater potest privare sine culpa, legitima, scilicet quarta parte hæreditatis. Adoptatus autem simpliciter non transit omnino in potestatem adoptantis, subindeque licet sit hæres ab intestato, non tamen necessarius, nec tenetur adoptans ei aliquid de bonis suis in testamento dimittere nisi velit. Unde talis adoptio non est vera adoptio, sed magis dispositio ad perfectam adoptionem. 2°. Adoptari potest qui non est sui juris, non autem adrogari. 3°. Adrogatio fieri non potest nisi auctoritate Principis. Adoptio simplex auctoritate solius Magistratus: Ità in jure l. *generalis* ff. de Adopt. & Instit. §. *Adoptio.*

Petes 2°. Quinam generaliter possint adoptari & adoptare?

R. adoptari possunt tam viri quàm fœminæ, sui juris tamen, si agatur de adoptione perfecta. Adoptare vero possunt 1°. Soli viri regulariter, non mulieres, nisi ex speciali concessione Principis. 2°. Ii soli qui sunt prorsùs sui juris. 3°. Nati viginti quinque annos. * 4°. Soli naturaliter potentes ad consummationem matrimonii. 5°. Octodecim annis majores adoptato. Ità in jure de quo vide Sylvestrum verbo *Adoptio* q. 5. ib. a. 3. ad 3. * ad 4.

Petes 3°. Utrùm legalis cognatio impediat & dirimat matrimonium?

R. Cognatio legalis quæ provenit ex adoptione perfecta impedit & dirimit matrimonium jure humano per Ecclesiam approbato: Patet ex pluribus locis juris cap. *Ità diligere*, cap. *post susceptum*, cap. *per adoptionem* Caus. 30. q. 3. cap. unico *de Cognatione legali*, lib. 4. Decretal. ubi Nicolaus Papa dicit; „ Si qua per adoptionem mihi soror esse cœperit, quamdiu durat adoptio inter me & ipsam, nuptiæ consistere non possunt.

Rationes convenientes hujus legis, eædem sunt ac impedimenti cognationis carnalis, quæ etiam pro legali suo modo militant: Inter alias hanc deducit D. Th lex divina illas præcipuè personas à matrimonio excludit quas necesse erat cohabitare, ne, ut Rabbi Moyses dicit, si ad eas liceret uti carnali copulâ, facilis pateret concupiscentiæ locus ad quam reprimendam matrimonium est ordinatum: Atqui filius perfectè adoptatus conversatur in domo Patris adoptantis sicut filius naturalis: Ergo convenienter Legibus humanis & Ecclesiasticis prohibitum est inter tales matrimonium contrahi. ibid.

Dixi; *Cognatio quæ provenit ex adoptione perfecta:* Ea enim quæ provenit ex adoptione imperfecta non dirimit; quia eædem rationes non currunt pro ea ac pro prima, nec est vera adoptio, sed potiùs via ad veram adoptionem, inquit S. Th. eamque esse illius mentem patet, tùm ex o. tùm ex Resp. ad 1. & 4. a. sequentis: Ità etiam censent Soto, Sylvester, Ledesma, &c. quos citat & sequitur Sylvius.

Petes 4°. Inter quos contrahatur cognatio legalis, seu quot sint ejus species?

R. Triplex est legalis cognatio. Prima quasi descendentium quæ contrahitur inter Patrem adoptantem ex una parte, & ex altera filium adoptatum, filium filii adoptivi, nepotem & sic deinceps usque ad quartum gradum verisimiliter ad instar cognationis carnalis. Ib. a. 3. o.

Secunda quasi collateralium, quæ est inter filium adoptivum & filios, seu filias naturales adoptantis.

Tertia per modum cujusdam affinitatis, quæ est inter

inter Patrem adoptantem ex una parte & uxorem filii adoptivi ex altera, & è contrario inter filium adoptatum & uxorem Patris adoptantis.

Est autem inter eas cognationes differentia, quòd prima & tertia perpetuò matrimonium impediant, id est etiam post dissolutionem adoptionis aut emancipationem adoptati. Secunda autem non, nisi quamdiu persona adoptata manet in potestate Patris adoptantis: Undè Patre mortuo vel filio aut filiâ emancipatis, potest contrahi matrimonium inter filium adoptivum & filiam naturalem adoptantis & è contrà: Ità in juribus citatis.

ARTICULUS IX.

De Impedimento Impotentiæ.

Nota 1°. Nomine impotentiæ hìc non intelligi impotentiam generandi, sed impotentiam coëundi carnaliter, usque ad consummationem copulæ: Inter senes enim & steriles ad generationem ineptos validum est matrimonium, modò sint apti ad copulam carnalem; quia consummatio matrimonii non consistit in actuali generatione, sed in hoc quod vir & uxor fiant una caro per commixtionem seminum.

Igitur impotentia de qua hìc agitur, est defectus impediens copulam conjugalem, hoc est seminationem in vase idoneo, & commixtionem seminum, seu eorum quæ sunt loco seminum ex parte mulieris: Undè quantumvis vir vas mulieris penetret, si in eo seminare non possit, impotens censetur: Quia tunc non consummatur matrimonium, nec fiunt una caro.

q. 58. a. 1. o. Nota 2°. Multiplicem distingui impotentiam: Alia est ex causa intrinseca & naturali, ut ex frigiditate, quæ, quia est causa frequentior, sub frigiditatis nomine comprehenditur omnis impotentia naturalis, etsi tamen possit etiam provenire ex variis aliis capitibus, putà ex nimia arctatione mulieris, ex privatione naturali membrorum, & etiam, licèt rariùs, ex nimio calore. Alia est ex causa extrinseca & accidentali, ut ex maleficio.

ibid. Item alia est perpetua, alia temporalis. Perpetua dicitur quæ sinè aut miraculo, aut peccato, aut gravi mortis periculo, tolli non potest, quamvis possit istis tolli. Temporalis è contrà quæ per media artis, aut preces Ecclesiæ communes sinè miraculo, peccato, aut mortis periculo tolli potest.

ib. a. 2. o. Tandem alia est absoluta, quæ est in viro per ordinem ad omnes mulieres, vel in muliere ad omnes viros; alia respectiva, quæ tantùm constituit impotentem respectu unius determinatæ personæ, non aliarum.

ibid. a. 1. & 2. Dico: Omnis impotentia antecedens perpetua, sive naturalis, sivè accidentalis, sivè absoluta, sivè respectiva inter eos, inter quos subsistit, impedit & dirimit matrimonium, jure naturali & Ecclesiastico, secùs si sit temporalis.

De jure Ecclesiastico, quoad primam partem constat ex cap. *Quod sedem* cap. *fraternitatis*, cap. *litteræ* & aliis *de frigidis & maleficiatis*.

ib. a. 1. o. De jure naturæ probatur: Illa contractus est jure naturali nullus in quo quis se obligat ad id quod non potest dare vel facere: Atqui laborans impotentia coëundi perpetua se obligat in contractu matrimonii, ad id quod non potest dare vel facere: Ergo. Maj. patet, quia nemo potest se obligare ad impossibile. Prob. Min. Contractus matrimonii consistit in hoc quòd conjuges se obligent ad copulam carnalem, seu mutuò sibi debitum solvere: Quia ad hoc dant sibi invicem corporis potestatem juxtà illud Cor. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir.* Undè materia contractûs matrimonii, non est corpus tantùm, sed corpus cum potentia coëundi: Et ità declaravit Sixtus V. Bulla *Cùm frequenter* anno 1587. Ergo.

Prob. secunda Pars 1°. Ex cap. citato *Fraternitatis.* 2°. Quia impotens ad tempus tantùm potest ex nunc tradere corpus cum obligatione copulæ, ubi impotentia cessaverit; sicut qui non est hodie solvendo, potest se obligare ad solvendum, quandò habebit pecunias. Notandum tamen quòd si talis impotentia sit diù duratura, nec de illa compartem moneat, graviter peccet sic contrahens propter injuriam comparti irrogatam, subsistit tamen matrimonium.

Dixi; *Impotentia antecedens:* Quia si superveniat matrimonio semel legitime contracto, etiamsi non consummato, illud non dirimit, tùm propter ejus indissolubilitatem, ut decernitur cap. *Hi qui matrimonium* 32. q. 7. tùm etiam propter ipsius contractûs naturam, qui non dissolvitur eò quòd res vendita aut tradita deterioretur, modò tempore contractûs, bona esset, & sufficiens.

Dices 1°. Copula carnalis non est de essentia matrimonii: Unde suprà diximus pari voto continentes posse valide conjungi, ut in B. Virgine, & S. Joseph. Ergo.

R. Quòd quamvis actus carnalis copulæ non sit de essentia matrimonii; tamen potentia ad actum est de ejus essentia: Quia per matrimonium datur utrique conjugum potestas in corpus alterius respectu carnalis copulæ. Voto autem continentes, etsi sint moraliter impotentes, retinent tamen semper potentiam naturalem & physicam, quæ sufficit. Ibid. ad 1.

Dices 2°. Si mulier sciat virum esse frigidum, quandò cum eo contrahit, verum est matrimonium, ut admittit D. Th. hìc ad 4. his verbis: „ Si sciat ille „ cum quo contrahit hanc impotentiam, & nihilo- „ minùs contrahit, ostenditur quòd alium finem ex „ contractu quærit, & ideò contractus stat: Si au- „ tem nescit, tunc contractus est nullus": Ergo „ frigiditas de se, & ex natura rei non tollit matrimonium.

R. Quòd frigiditas perpetua, sive sciatur, sive non, tollat matrimonium; „ Quia in quolibet „ contractu hoc universaliter tenetur, quod ille „ qui est impotens (perpetuò scilicet) ad sol- „ vendum aliquid, non reputatur idoneus ad con- „ tractum illum, quo se obligat ad ejus solutio- „ nem". Verba sunt D. Thomæ in eadem Resp. ad 4. & ità declaravit Sixtus V. Bullâ citatâ. Undè ad textum objectum, R. Cum Soto & Sylvio intelligendum esse de impotentia temporali, quæ si sciatur, quamvis non tollatur, non impedit quin sit verum conjugium: Si autem ignoretur, accidere potest, quòd tollat matrimonium, quandò scilicet tollit consensum, etsi regulariter id non accidat. Hanc autem esse mentem Auctoris patet ex hoc quòd loquatur de impotentia comparativè ad servitutem quæ tolli potest, & aliàs sibi in o. & in eadem solutione contradiceret. Quidam respondent S. Thomam loqui de contractu amicabili societatis, non matrimonii, sed prior explicatio magis consentanea videtur.

Consectaria præcedentis Doctrinæ.

Ex dictis colliges 1°. Eunuchos, Spadones, utroque testiculo orbatos, absolutè esse incapaces matrimonii; quia sunt perpetuò impotentes: Licèt enim vas mulieris penetrare valeant attamen vel non seminant, vel semen eorum non est ejusdem rationis cum prolifico. Similiter si uterque testiculus sit omninò attritus: Secùs verò si uno duntaxat testiculo careant.

Colliges 2°. Senes qui non possunt, vel membrum erigere, vel intrà vas seminare, invalidè contrahere. Equidem quoscumque jungit Ecclesia, sed quia supponit capaces, cùm senectus ordinariè potentiam non auferat. E contrà moribundos ordinariè posse validè contrahere, quia etsi vi morbi, potentia sit in eis impedita, ordinariè tamen non censetur ablata.

Colliges 3°. Mulieres quæ ità sunt arctæ, ut viris suis aptari non possint ad copulam, matrimonium invalidè contrahere: Solam tamen impotentiam fœminæ ad seminandum multi censent non

non dirimere matrimonium: Quia juxtà D. Thomam, semen ejus non est necessarium ad generationem: Unde sufficienter fit una caro cum viro per hoc quòd viri semen intrà se recipit: Ex quo ulteriùs inferunt nihil etiam officere validitati matrimonii, si sit impotens ad retinendum virile semen, postquam semel illud intrà se susceperit. Sed hoc secundum non ità videtur certum in principiis D. Thomæ, qui requirit ad consummationem matrimonii, quâ vir & mulier censentur una caro, quòd fiat commixtio seminum, seu eorum quæ sunt loco seminis ex parte mulieris, ut explicuimus suprà.

Petes an si arctitudo illa mulieris possit dilatari, teneatur mulier illam dilationem pati?

R. Quòd si per levem incisionem possit mulier viro aptari, cùm tunc impotentia non sit perpetua, adeòque stet matrimonium, tenetur operationem pati, ut satisfaciat justitiæ debito; nisi tamen ex illa incisione sequatur maximum incommodum, tale quale ipsam excusaret à reddendo debito: Tunc enim etsi matrimonium valeret, non teneretur illam operationem admittere. At si ista mulier non possit viro suo aptari sine periculo vitæ, tunc cùm non staret matrimonium, quia censeretur perpetuò impotens, non teneretur pati incisionem: Et si forte patiatur & curetur, velitque cum eodem viro commanere, debet iterari matrimonium, utpote prius invalidum.

Colliges 4°. Matrimonium impuberum (Pubertas in masculis est anno decimo quarto, in fœminis duodecimo) si ante hoc tempus sint capaces consensus matrimonii, non esse jure naturæ irrita, etsi tunc temporis propter ætatis defectum essent copulæ incapaces; quia talis impotentia non est perpetua. Jure Ecclesiastico tamen cap. *Tuæ nobis*, cap. *continebatur*, cap. *de illis* de despons. impub. irritantur, nisi malitia suppleret ætatem, & quoad consensum, & quoad copulam, ut dicemus Art. sequenti.

Colliges 5°. Hermaphroditos non esse absolute impotentes: Unde possunt valide contrahere matrimonium juxtà sexum qui prævalet; si autem uterque sit in ipsis æqualis, possunt & debent alterutrum eligere, & secundùm illum contrahere, sed semel facta electione, si compars moriatur, prohibentur secundùm alium sexum nubere; si tamen faciant, stat matrimonium; quia per electionem non est sublata potentia.

Colliges 6°. Laborantes impotentia antecedente perpetua, ex quavis causa procedat, ubi de ea constat, statim esse separandos, utpote nullo modo conjuges; si tamen velint cohabitare ut frater & soror, id ipsis conceditur cap. *Requisisti* 33. q. 1. modò id possint sine periculo incontinentiæ vel scandali: Alioquin omninò separentur auctoritate Judicis, relicta ei qui potens est libertate transvolandi ad alias nuptias, vel etiam utrique, si in ipsis sit impotentia respectiva tantùm, quas si attentent ante sententiam judicis de eorum separatione, valebunt quidem, sed graviter peccabunt propter scandalum. Sed

Petes 1°. Quid facto opus si dubitetur an impotentia sit perpetua vel temporalis?

ib. a. 1. o. R. Ecclesiam tempus determinatum adhibuisse in quo hujus rei possit esse experimentum, scilicet triennium cap. *Laudabilem* de frigidis; ità quòd si post triennium quo fideliter ex utraque parte dederunt operam carnali copulæ implendæ, adhibueruntque sufficienter alia media communia sive naturalia, si impotentia sit naturalis, sive supernaturalia ut preces, exorcismos, &c. si sit ex maleficio, inveniatur matrimonium non esse consummatum, judicio Ecclesiæ dissolvitur & impotentia censetur perpetua.

Illud autem triennale spatium computatur *A tempore celebrati conjugii*, cap. citato, supposito tamen quòd ex tunc attentata sit copula: Unde multi dicunt à die attentatæ copulæ, si enim ob infirmitatem, absentiam, aliudve impedimentum, sufficientem non adhibuissent experientiam, censent Auctores, posse etiam ultrà triennium experiri: Secùs si sufficiens experimentum adhibitum sit; tunc enim non plus illis licet quàm solutis.

Attamen in nonnullis Galliæ Provinciis, videtur consuetudo triennalis non servari, in quibusdam quidem conceditur tantum experientia trimestris, in aliis experientia unius diei à judice præfixi, seu etiam trium vel quatuor horarum cum certis conditionibus pudibundis; sed tàm breve experimentum ips..net Doctores Galli meritò improbant, ut Caballutius, Merbesius, Natalis Alexander l. 2. de Matrim. cap. 4. a. 11. reg. 10. apud quem Cyprianus Epist. 62. monet quod in exploranda puellarum Virginitate *Et manus obstetricum & oculus sæpe falluntur.*

Petes 2°. Quid si post judicium Ecclesiæ vel medicorum de perpetuitate impotentiæ & separationem factam contingat eam impotentiam tolli, quod dignosci potest maxime in impotentia naturali, si is qui erat absolutè impotens perfecit copulam cum alia? Aut si erat respectivè impotens, perfecit cum eadem, seu etiam cum alia similis conditionis?

R. quòd si sit sublata hæc impotentia per miraculum, vel per medium illicitum, vel cum vitæ periculo; rectè judicatum fuit prius matrimonium irritum, debentque manere separati conjuges & liberi, vel inter se de novo, vel cum aliis contrahere, quia reverà erat ex se perpetua impotentia.

Si verò sublata sit per media ordinaria, tunc inquit S. Th. Ecclesia quæ se deceptam invenit, utpotè quòd judicaverit perpetuam impotentiam, quæ reverà non erat perpetua, redintegrat præcedens matrimonium, & secundum, si attentatum fuerit, dirimit, quamvis de ejus licentia factum, ità etiam cap. *Laudabilem* & cap. *Fraternitatis* de frigidis. Si tamen alter conjugum separatorum Religionem professus fuerit, non potest redire ad compartem, & si nondum professus velit profiteri, non tenetur redire; uxor autem potest alteri nubere ubi professus fuerit: Quòd si antè professionem nupserit, separanda est à secundo viro, eo quòd priore nondùm professo, matrimonium cum secundo sit nullum. Si verò vir susceperit sacrum Ordinem & ab uxore repetatur, redire ad eam tenetur: Si non repetatur, potest manere in Ministerio, & uxor cum altero validè contrahere non potest, quia prius matrimonium subsistit. *Ibid. o.*

Petes 3°. Quibus signis poterit dignosci esse impotentiam, ex maleficio, adeoque adhibendos esse exorcismos?

R. dignosci posse si vir qui polluitur in somno, vel calidus est extrà copulam, ad accessum fœminæ, etsi aliundè amabilis, totus frigescit: Similiter si mulier ad congressum viri aliunde dilecti, subitò coarctetur: Si conjuges qui antea se diligebant, subitò reddantur sibi mutuò exosi: Si omnia membra ex utraque parte sint ritè disposita cum erectione & calore, & tamen coïre nequeant: Item variis aliis signis, quæ frigiditati naturali non competunt.

Petes 4°. Quibus remediis occurri possit impotentiæ ex maleficio?

R. 1°. Adhiberi debere preces, Pœnitentiam, exorcismos & similia ab Ecclesia instituta & probata. 2°. Posse adhiberi remedia naturalia quandò maleficium habet causam naturalem. 3°. Non posse peti à malefico, etsi parato, ut per aliud maleficium tollat; quia cùm maleficium sit intrinsecè malum, esset cooperari ejus peccato. 4°. Possunt destrui signa maleficii in contemptum & detestationem dæmonis ejusque artis superstitiosæ: An autem spe & intentione cessaturi nocumenti id liceat? Vide quæ ea de re dixi in Tract. de Religione Dissert. 7. a. 5. §. 2.

Petes 5°. Utrùm detur impotentia naturalis perpetua respectiva?

R. S.

R. S. Th. a. 2. o. & a. 1. ad 4. videtur sentire negativè: „ Dicendum, inquit loco ultimo, quod „ non potest esse perpetuum impedimentum naturale viro respectu unius personæ & non respectu alterius." Et cùm sibi objecisset quòd aliquando vir est sufficienter calidus ad cognoscendam corruptam, qui non est sufficiens ad cognoscendam Virginem, ob resistentiam claustri Virginalis: Subjungit: „ Sed si non possit implere „ carnalem actum cum Virgine & tamen possit „ cum corrupta: Tunc medicinaliter aliquo instrumento possunt claustra pudoris frangi & ei „ conjungi: Nec esset hoc contrà naturam; quia „ non fieret ad delectationem sed ad medicamentum."

Attamen cùm judices Ecclesiastici & plures Auctores sequantur sententiam oppositam, possitque accidere quòd claustra pudoris frangi non possint sinè periculo vitæ, aut nonnisi per miraculum quo casu tunc foret impotentia perpetua respectiva. Priora verba D. Thomæ videntur intelligenda de impotentia absolutè & omnino naturali; ità quòd sit absolutè talis independenter ab impedimento, seu resistentia accidentali alterius: Idque non leviter innuit dùm in fine ejusdem Responsionis dicit quòd qui foret frigidus seu impotens respectu turpis mulieris, de eo idem sit censendum ac de maleficiato, scilicet quòd posset esse potens respectu alterius: Unde posteriora verba de casu Virginis, intelligenda sunt secundùm id quod ordinarie accidit, sicut dùm dicit impotentiam ex maleficio esse respectivam a. 2. o. intelligit secundùm id quòd ordinariè accidit: Ordinariè enim claustrum Virginale per instrumentum chyrurgicum seu medicinas vasis laxativas absque vitæ periculo aut miraculo potest aperiri. Si tamen contrarium accidat, quod nihil repugnare videtur, deberet censeri perpetua impotentia respectiva: & ità tenet Soto D. 34. q. 1. a. 2. §. *Sed ais.*

Utrùm autem talis Virgo teneretur pati incisionem, si nullum indè sequatur grave incommodum? Si enim sequeretur, certum est quòd non teneretur, ut suprà diximus de ea quæ foret nimis arcta. R. multos non improbabiliter opinari quòd non teneretur saltem ex justitia, quia ineptitudo ad copulam, non tàm se tenet ex parte Virginis, licèt suo modo concurrat, quàm ex parte viri debilioris: Unde potiùs vir deberet ad id conari per medicamentum & cibos calidiores; ex charitate tamen teneretur si præsentiret virum in periculo incontinentiæ.

Petes 6°. Quid agendum in dubio utrimque æquali, an impotentia præcesserit vel subsecuta fuerit Matrimonium?

R. præsumendum esse in favorem Matrimonii quòd illud subsecuta fuerit cap. finali de sentent. & re judicata & cap. *Si quis accepit* 33. q. 1. frequentius autem emergit dubium de impotentia ex maleficio: De naturali enim, quandò copula nunquam potuit exerceri & nullis indiciis constat quandò contracta sit, probabilius est quòd præcesserit Matrimonium.

Petes 7°. An Matrimonium ante annos pubertatis contractum sit nullum?

R. esse plerumque nullum, partim jure naturæ, partim jure positivo. De jure naturæ patet; quia antè illud tempus, plerumque ratio non satis viget, ut de re tanta sufficienter deliberare possit.

De jure positivo extant cap. *Ubi*, cap. *attestationis*, cap. *ex Litteris* de desponf. impub. & de frigidis cap. *Quod sedem*, respexit autem jus tùm ad rationem datam, tùm quia ante illam ætatem natura non censetur ordinariè idonea ad debitum conjugale solvendum.

Dixi *plerumque*: Quia si antè hanc ætatem vigor & naturæ & rationis defectum ætatis suppleat; ità ut ambo reperiantur idonei & ad consensum & ad copulam, validè contrahunt cap. *De illis* & cap. *Tuæ* tit. de desponf. impub. Quòd si forent tunc apti ad consensum, sed non ad copulam, licet attento solo jure naturæ, valide contraherent, quia adesset sufficiens consensus, & impotentia non censetur perpetua; invalide tamen ex dispositione juris positivi, quod requirit in supplementum ætatis, nedùm prudentiam, sed & copulæ potentiam. Unde colliges inter Infideles qui Legibus Ecclesiæ non subsunt, fore in hoc casu validum matrimonium.

Nota autem quod quando matrimonium defectu ætatis est nullum, æquivaleat sponsalibus cap. unico de Sponsal. in 6. si tamen non sit clandestinum.

ARTICULUS X.

De Impedimento Disparitatis Cultûs.

Disparitas cultus de qua hìc agitur, non est qua unus est fidelis, alter hæreticus; sed qua unus est baptisatus, alter non: Cùm enim matrimonium sit Sacramentum novæ Legis, merito requirit paritatem quantùm ad Sacramentum fidei, quod est Baptismus. *Supp. q. 59. a. 1. ad 5.*

Dico 1°. Matrimonium fidelis cum infideli jure naturali, divino & Ecclesiastico est regulariter illicitum. *Ibid. a.*

Prob. Tale matrimonium adversatur principaliori bono Matrimonii: Ergo. Prob. Ant. Principale bonum matrimonii est proles ad cultum Dei educanda: Atqui tale matrimonium huic bono adversatur: Ergo. Prob. Min. Educatio fit communiter per Patrem & Matrem: Atqui intentiones Patris & matris in tali conjugio erunt contrariæ ad educandam prolem, cùm uterque secundùm fidem suam intendat prolem educare: Ergo. *Ibid.*

Confir. Ex tali matrimonio oritur periculum evidens subversionis partis fidelis propter mutuum amorem, familiaritatem arctissimam & continuam conversationem conjugum inter se. Item perturbatio pacis domesticæ & exercitii veræ Religionis.

Hinc sicut in veteri Testamento Exod. 34. Deuteron. 7. Esdræ 1. c. 9. & Esdræ 2. c. 13. Prohibentur talia conjugia, ità & in novo 2. Cor. 6. his verbis: *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, & 1. Cor. 7. *Cui vult nubat, tantùm in Domino*, hoc est, Christiano, ut interpretantur SS. Patres Hieron. Tertul. Cypria. Aug. &c. His accesserunt Decreta Ecclesiastica Concilii Eliberitani Can. 19. Chalced. Can. 13. Aurelian. 2. Can. 18. & alia apud Gratianum.

Dixi; *Regulariter*: Quia certis casibus ubi non est periculum ne fidelis aut liberi subvertantur, sed potiùs spes quòd pars infidelis convertatur, vel aliud insigne bonum expectatur, erit licitum conjugium fidelis cum infideli, spectato jure naturæ aut divino; sic Moyses & David Gentibus nupserunt, Ester Assuero, S. Cæcilia Valeriano, S. Monica Patricio Ethnico, &c.

Dico 2°. Disparitas cultus præcedens irritat matrimonium, non jure naturali aut divino, sed Ecclesiastico consuetudinario. *Ibid.*

Dixi, *præcedens*: Quia si matrimonio superveniat, ut quandò alter conjugum convertitur ad fidem, non per se dissolvit illud, sed propter aliud, ut dixi de indissolubilitate matrimonii.

Prob. prima Pars: Licet disparitas cultus aliquo modo adversetur fini matrimonii, ut dixi in prima Conclusione, non tamen absolutè & omnino; possunt enim absolutè ex tali matrimonio proles nasci, & certis cautelis adhibitis, catholicè educari, quamvis difficiliùs plerumque, quàm si ambo conjuges forent fideles: Ergo.

Prob. secunda Pars: Nullum extat in lege tàm veteri quàm nova præceptum irritans tale matrimonium: Ergo.

Confir. utraque pars: Multa matrimonia tàm in Lege veteri quàm scripta, fuerunt valida inter dispares cultus, ut patet ex dictis; nec ulla legitur à Deo facta dispensatio.

Dices 1°. Deuteron. 7. v. 3. dicitur: *Neque sociabis cum eis* (Gentilibus) *conjugia:* Ergo.

R. illam Legem & alias similes esse prohibitivas tantùm non irritativas, vel si irritativæ fuerint, cessasse in nova lege, utpotè judiciales.

Inst. contrà primam Solutionem, quòd 1. Esdræ 10. facta sit separatio uxorum alienigenarum, quæ non erant Cananeæ. R. Illam separationem posse intelligi, non quoad vinculum, sed quoad habitationem tantùm: Undè vocantur *uxores*, & earum conjunctiones *Matrimonia*. Secundum hanc primam Solutionem intelligendus est Apostolus primâ Conclusione citatus.

Dices 2°. Tertull. l. 2. ad uxorem cap. 15. ait: „ Gentilium matrimonia subeuntes, stupri reos „ esse constat". August. l. de Adult. conjug. cap. 2. „ Hoc est ergo Domini præceptum, „ tàm in veteri quàm in novo Testamento, ut „ non nisi unius Religionis & fidei conjugia, sibi „ maneant copulata.

R. ad primum, intelligi debere de stupro non corporis, sed mentis, exponendo scilicet se periculo subversionis. Ad secundum ex Augustino, pariter intelligit de copulatione per charitatem; ubi enim fides disjungit, charitas non conjungit: Vel ità loquuntur: quia talia matrimonia sunt illicita, non quia invalida.

Prob. tertia Pars Conclusionis: Consensu communi totius Ecclesiæ irrita censentur matrimonia fidelium cum infidelibus: Atqui non irritantur jure naturæ aut divino, ut probatum est: Ergo jure Ecclesiastico: Quod quidem non in aliquo generali canone legitur, sed universali consuetudine introductum & firmatum est.

Si petas quo tempore incepit hæc consuetudo?

R. Sæculo quinto post tempora Augustini viguit in Imperio Romano ex Legibus Imperatorum, consentiente Ecclesiâ, lib. 3. Cod. Theodosiani tit. 14. de Nuptiis Gentilium l. 1. lib. 9. ejusdem Codicis tit. 4. l. 5. quæ Leges licèt datæ fuerint Sæculo quarto, non tamen observatæ fuerunt in omnibus Imperii Provinciis nisi Sæculo quinto, cùm Augustinus lib. 1. de fide & oper. scribat suo tempore in Africa frequentissimè celebrari hæc matrimonia & non credi peccata, Universaliter autem circà Sæculum duodecimum vigebat hæc consuetudo in Ecclesia, cùm ab hoc tempore omnes Theologi & Canonistæ communi consensu illam supponant & asserant.

Ex his colliges 1°. Ecclesiam posse dispensare in hoc impedimento, ubi abest periculum subversionis.

2°. Sponsalia fidelis cum Infideli, si sint absoluta, esse invalida, secùs si apponatur conditio de conversione futura Infidelis.

3°. Matrimonium contractum inter fidelem & Infidelem, si Infidelis posteà convertatur, non convalescere; quia ab initio fuit nullum.

4°. Matrimonium Catechumeni cum Baptisato esse etiam nullum, saltem nunc; quia licet interiùs fidem habeat, non est tamen baptisatus; quâ ratione venit intelligendus in præsenti sub nomine infidelis. Dixi *saltem nunc;* quia videtur quod olim tale matrimonium fuerit & licitum & validum, eò quòd diu differretur Baptisma.

Petes 1°. Quid sit censendum de matrimoniis Catholicorum cum Hæreticis?

R. esse prohibita jure naturæ propter periculum perversionis partis fidelis & liberorum, ut diximus de Matrimoniis cum Infidelibus: Jure divino ad Tit. 3. & Epist. 2. Joan. ubi jubetur devitari hæreticos: Et jure Ecclesiastico Can. 13. Concilii Chalced. 31. Laodiceni apud Gratianum causa 28. q. 1.

Sunt tamen valida; quia nullo jure irritantur: Non jure naturæ aut divino, ut patet ex dictis de Matrimoniis cum infidelibus: Neque jure Ecclesiastico; quia nullum potest assignari irritans, sed tantùm prohibens. Vide infrà, de Clandestinitate, Decretum Benedicti XIV.

Petes 2°. Quare Ecclesia potiùs irritaverit matrimonium inter fidelem & non baptisatum, quàm inter Fidelem & Hæreticum?

R. plures posse afferri rationes: Prima est quia quando uterque est baptisatus, non est propriè disparitas Cultûs, quantùm ad Professionem Christianismi, & pars Hæretica non est soluta ab obligatione Religionem Catholicam profitendi. Secunda quia matrimonium inter Fidelem & Hæreticum potest deferri ad Tribunal Ecclesiæ, à quo non eximitur Hæreticus; secùs autem inter fidelem & non baptisatum. Tertia quia Hæreticus computatur inter Christianos, adeoque conveniens est ut permittatur esse susceptivus Sacramentorum Christi.

De validitate matrimonii inter ipsos infideles & de ejus dissolutione, casu quo una pars convertatur ad fidem, dixi superius, dùm de indissolubilitate matrimonii.

ARTICULUS XI.

De Impedimento Criminis.

Docet S. Th. hîc a. 1. non licere marito occidere uxorem in adulterio deprehensam, quia nulli licet occidere aliquem, propriâ auctoritate. Quòd autem leges civiles videantur id permittere: Respondet his legibus Ecclesiam non astringi, & insuper has leges non simpliciter permittere talem occisionem, quasi præcipientes, aut prohibentes, sed quasi pœnam homicidii non infligentes, hoc est permittere, non ut fiat, sed ut impunitum maneat, si fiat, propter justissimum mariti dolorem dissimulantes. *Supp. q. 60. a. 1.*

Art. 2. docet uxoricidium impedire tantùm matrimonium contrahendum, quandò vir propter adulterium, aut odium occidit mulierem; dirimere autem contractum, si occidat, ut ducat eam cum qua mœchatur: Et hoc est quod dicitur impedimentum criminis, sed certis adhibitis conditionibus: Undè *ib. a. 2.*

Dico; crimen quod est, vel adulterium tantùm, vel homicidium tantùm, vel utrumque simul, positis certis conditionibus jàm assignandis, dirimit matrimonium jure positivo.

Prob. Assignando conditiones & loca juris.

1°. Adulterium tantùm tunc dirimit matrimonium inter adulteros, quandò conjungitur moraliter cum promissione contrahendi inter se, defunctâ propriâ comparte, aut cum contractu per verba de præsenti, quamvis irrito: Ità cap. *Relatum* 3. q. 1. & cap. *cum haberet* cap. *finali*, tit. de eo qui duxit, adeò ut adulterium nudum sinè promissione contrahendi, vel contractu actuali; aut promissio contrahendi, sivè contractus sinè adulterio, non dirimat matrimonium: Quia secundùm jura ista duo debent conjungi, adulterium & fides. Nihil refert autem, an fides præcedat, vel subsequatur adulterium, modò si præcesserit non fuerit revocata: Si autem subsecuta fuerit & revocetur, nihilominus dirimit, quia sufficit, ut simul, & semel adulterium & fides conjungantur. Intelligitur autem promissio facta & acceptata; item facta vivente conjuge, & cum scientia matrimonii existentis.

2°. Homicidium tantùm tunc dirimit matrimonium, quandò vir aut mulier, ex mutuo tamen consensu, seu, ut dicitur, cum machinatione, occidit suum vel suam, aut alterius consentientis conjugem, cum intentione matrimonii inter se post mortem conjugis contrahendi. Ità cap. *Laudabilem* de convers. infidel. cap. *Si quis vivente* 31. q. 1. ubi quamvis fiat tantùm mentio viri occidentis mulierem, perindè est tamen, si mulier occidat virum, ut tradunt omnes Theologi. Item perindè est sivè physicè, sive moraliter, sivè per se, sivè per alium occidat, modò effectus sequatur.

Dicitur 1°. *Ex mutuo consensu, seu cum machinatione:* Ità colligunt Theologi communiter ex cap. citato *Laudabilem*. Undè si unus occidat, altero

altero nullatenùs sivè consilio, sivè mandato, sivè auxilio, aut alio quòvis modo concurrente ad mortem, non contrahitur impedimentum: Neque etiam si fit tantùm occisionis ratihabitio.

Dicitur; *Cum intentione contrahendi inter se matrimonii:* Quia intentio & finis legis, est per hanc pœnam & impedimentum, impedire ne quis cupiditate alieni matrimoni, occidat propriam vel alterius conjugem. Ità communiùs Theologi, Navarrus, Sanchez, Layman, Pontius, Peres quos citat & sequitur Sporer, Henno & alii contrà Sylvium hic. Undè si ex odio, vindictâ, aut alio finè quàm matrimonii inter se contrahendi, aliqui etiam cum machinatione occiderent alterius compartem, non incurrerent impedimentum; imò nec si occiderent cum intentione contrahendi matrimonii, sed cum altera, quàm cum complice, ut docent Coninck, Layman & alii.

Non requiritur tamen pactum, seu fides de contrahendo cap. *Super hoc*, tit. *de eo qui duxit*, sed sufficit quòd uterque habeat animum contrahendi inter se, etiamsi, saltem secundùm aliquos, non mutuò sibi innotescat. In foro autem Ecclesiæ semper præsumitur talis animus, ubi constat de machinatione.

3°. Adulterium simul cum homicidio tunc impedit & dirimit matrimonium, quandò adulter, vel adultera occidit suam vel alterius conjugem, etiam sinè mutuo consensu, aut machinatione, modò tamen occidens habeat animum contrahendi cum adultera, ut dictum est in præcedenti casu ex fine legis.

Hæc itaque tria crimina matrimonium dirimentia, his paucis verbis comprehendo. 1°. Adulterium cum fide. 2°. Homicidium cum machinatione & animo contrahendi. 3°. Homicidium cum adulterio & intentione contrahendi finè machinatione.

Observandum verò hoc impedimentum dirimere matrimonium contrahendum inter ipsos criminosos tantum, non cum aliis.

ARTICULUS XII.

De Impedimento Clandestinitatis.

§. I.

Utrùm Matrimonia clandestina fuerint olim, & sint etiam nunc valida?

Jure antiquo matrimonium illud censebatur clandestinum, quod non poterat probari testibus cap. *Quod nobis*, & cap. *cum inhibitio* tit. de clandestina desponsatione: Jure autem novo Concilii Tridentini, illud matrimonium proprie est clandestinum, quod contrahitur absque præsentia Parochi, vel alterius Sacerdotis de ejus licentia, & duorum testium. Quod autem fit absque bannis seu denuntiationibus, non censetur clandestinum proprie.

Suppono matrimonia clandestina semper fuisse ab Ecclesia prohibita, adeòque semper illicita inter Christianos, ut patet ex Innocentio III. cap. 3. de clandest. desponsat. & Concilio Trid. sess. 24. in decreto Reformat. matrim. cap. 1. ubi dicit *Sancta Dei Ecclesia, ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.*

Rationes autem hujus prohibitionis erant gravissima inconvenientia clandestinis matrimoniis obvenientia. Qui enim sic clandestine contraxerant, relictâ priore uxore, cum alia palam contrahebant, vel priore invitâ, vel utroque sibi remittente fidem priùs imprudenter & stulte datam. Et insuper si relictâ secundâ uxore ad primam redire vellent, compellebantur à Judice Ecclesiastico, qui non judicat de occultis, manere eum secunda, cum qua tamen non subsistebat matrimonium. Insuper inibant matrimonium, quasi esset nudus contractus civilis, sine reverentia & cæremoniis Ecclesiæ, qualiter decet suscipi Sacramentum, &c.

Assignat tamen Sylvius quosdam casus, in quibus licitum erat contrahere clandestine, ut si gravis quædam necessitas ad id cogeret: Unde concludit matrimonia clandestina, non esse per se mala, sicut fornicationem: Licet tamen, ut dicit D. Th. ad 3. habeant ex se speciem turpitudinis. Quæstio est ergo utrùm fuerint, & sint valida?

Dico: Matrimonia clandestina ex natura rei sunt valida, nec unquam jure Ecclesiastico invalida fuerunt ante Tridentinum: Jure autem novo Tridentini absolute irritantur. *Supp. q. 45. a. 5. & in resp. ad ar. 4. 6. & ma. 5. c.*

Prob. prima Pars: Quandòcumque ponuntur essentialia alicujus contractûs, aut Sacramenti, utrumque est validum, etiamsi omittantur solemnitates accidentales: Atqui in matrimonio clandestino ponuntur omnia essentialia ex natura rei ad contractum matrimonialem, & ad esse Sacramenti: Ergo. Prob. Min. Essentialia contractui matrimoniali ex natura rei, & seclusa Ecclesiæ dispositione est consensus mutuus per verba de præsenti inter legitimas personas, sive in publico, sive in occulto fiat: Essentialia matrimonii, ut est Sacramentum, sunt materia debita, scilicet legitimæ personæ ad contrahendum, & debita forma, scilicet verba de præsenti consensum exprimentia: Atqui hæc omnia ponuntur in matrimonio clandestino: Ergo.

Secunda Pars patet ex hoc quòd nulla decreta extent ante Tridentinum irritantia matrimonia clandestina: Unde Trid. sess. 24. de Reformat. matrim. cap. 1. Ait „ non esse dubitandum clandestina matrimonia libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit, & proinde jure damnandi sunt illi, ut eos sancta Synodus, anathemate damnat, qui ea rata & vera esse negant". Quibus verbis satis insinuat Concilium, Ecclesiam nunquam irritasse matrimonia clandestina.

Insuper si fuisset talis lex ab Ecclesia, illius procul dubio meminisset Concilium & declarasset se eam renovare, sicut paulò antè fecerat de Decreto Concilii Lateran. quoad proclamationes præmittendas. Idque eò veriùs est, quòd essent in Concilio plures Patres & Doctores qui dubitabant an Ecclesia posset irritare Matrimonia clandestina.

Quod opponi potest ex Decreto Evaristi cap. *Aliter* 30. q. 5. & Concilio Colon. dissolvimus suprà, dùm de Matrimonio sinè consensu parentum inito.

Si insuper urgeas quòd Clemens, vel, ut alii volunt, Cælestinus III. cap. *Videtur* 35. q. 6. dicat, conjugium quod contrà ordinem Ecclesiæ factum est, esse irritum.

R. Pontificem loqui de casu particulari, quo post sponsalia & copulam subsecutam, contrahitur cum alia: Et respondet secundum Matrimonium esse nullum; quia juxtà cap. *Is qui* tit. de sponsalibus, sponsalia cum priori præsumebantur tunc per copulam transire in Matrimonium.

Prob. tertia pars ex Concilio Trid. Sess. 24. citata cap. 1. his verbis: „Qui aliter quàm præsente Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt: Eos sancta Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit & annullat". Concilium autem id potuisse statuere patet; tùm quia Ecclesia errare non potest in definiendis rebus ad fidem vel mores salutares pertinentibus; tùm etiam quia ex perpetuo usu & pluribus ejusdem Concilii Canonibus, constat eam posse statuere impedimenta Matrimonium dirimentia ut dixi suprà & patebit ex Solutionibus Objectionum. Sic autem statuit Concilium, quia advertebat præcedentes hac de re inhibitiones pro-

propter hominum inobedientiam, non prodesse; nec aliter occurri posse malis ex clandestinitate provenientibus.

Dices 1°. Matrimonia clandestina valida sunt jure naturæ: Atqui Ecclesia nihil potest contrà jus naturæ: Ergo.

R. 1°. D. Maj. Matrimonia clandestina valida sunt jure naturæ permittente, C. Maj. præcipiente, N. Maj. Hoc sensu igitur dicuntur valida matrimonia clandestina jure naturæ, non quòd jus naturæ præcipiat sic contrahi & sic esse valida, sed quòd ea sic contracta non faciat irrita, quin potiùs sinit esse valida. Quod autem jus naturæ non irritat, potest per legem aliquam positivam irritari; sic contractus prodigorum & pupillorum & alii, licèt stando in jure naturæ sint validi, per leges tamen civiles irritantur.

R. 2°. clariùs: Matrimonia clandestina jure naturæ sunt valida, si contrahantur inter personas legitimas & habiles, C. Si inter illegitimas & inhabiles, N. Illegitimæ autem & inhabiles sunt ex Decreto Tridentini, qui attentant contrahere clandestinè: Nec minùs id potuit statuere Ecclesia, quàm possit Legislator civilis reddere aliquem inhabilem ad vendendum vel emendum, qui tamen seclusâ lege foret habilis: Cùm enim Ecclesia sit Respublica bene ordinata, debuit in ea esse potestas ad regulandos contractus sacramentales suorum subditorum, atque adeò potuit statuere quasdam conditiones, sine quibus aut contrahentes forent inhabiles, aut ipsi contractus essent nulli.

Dices 2°. Ecclesia non potest mutare materiam & formam Sacramentorum: Atqui consensus clandestinus ante Tridentinum erat materia & forma sufficiens Matrimonii: Ergo non potuit efficere, ut non esset ampliùs materia & forma sufficiens.

R. D. Min. Consensus clandestinus legitimus seu inter personas habiles & legitimas erat ante Tridentinum materia & forma sufficiens Matrimonii, C. Min. Consensus illegitimus seu inter personas illegitimas & inhabiles, N. Min. Unde eadem materia & forma substantialis Matrimonii quæ erat antè Tridentinum, immutata manet post illud, scilicet consensus legitimus & contractus validus: Adeòque Concilium nihil immutavit circà essentialia Sacramenti, sed tantùm fecit quòd contractus qui anteà erat legitimus, nunc non sit ampliùs legitimus; & hoc dupliciter, 1°. indirectè & mediatè reddendo personas inhabiles ad contrahendum clandestinè. 2°. Directè & immediatè cassando & irritando consensum & contractum clandestinum, in quo non mutavit materiam & formam Sacramenti formaliter sumptas (quæ est semper sicut fuit, contractus validus seu consensus legitimus) sed tantùm materialiter, faciendo scilicet quod id quod erat consensus legitimus & contractus validus jam non sit legitimus & validus; adeòque non elevabilis ad esse Sacramenti: Christus enim non elevavit qualemcumque contractum matrimonialem ad esse Sacramenti, sed tantùm eum qui esset validus & legitimus, hoc est inter personas baptisatas & legitimas initus, sivè impedimentum dirimens non habentes. Sicut igitur qui ex aqua cerevisiam faceret, aut ex vino acetum, non ideò mutaret materiam Baptismi aut Eucharistiæ formaliter sumptam, quamvis faceret ut id quod priùs erat materia illorum Sacramentorum, jàm non sit res quæ sit eorum materia. Ità similiter qui contractum priùs legitimum efficit illegitimum, aut personam priùs habilem reddit inhabilem, non mutat materiam Sacramenti Matrimonii formaliter sumptam, quia semper remanet quod sit consensus legitimus, sed tantùm materialiter, in quantùm facit quòd res quæ erat materia jam non sit res quæ sit materia, quia eam rem in aliam immutavit: Mutaret autem formaliter, si faceret, ut quod priùs erat materia, manens immutatum, desineret esse materia, v. g. aqua manens aqua, consensus legitimus manens legitimus non sint materia Baptismi vel Matrimonii, quod non fecit Ecclesia: Ità argumentabatur Camillus Campegius Dominicanus in Concilio Trid. cui annuerunt cæteri Patres.

§. II.

Variæ difficultates circà Matrimonia clandestina & præfatum Tridentini Decretum resolvuntur.

Petes 1°. Quis & qualis sit Parochus in præsenti materia?

R. 1°. Nomine Parochi hîc intelligitur omnis qui habet jurisdictionem ordinariam in contrahentes, qualem habet Papa in tota Ecclesia, Episcopus & ejus Vicarius Generalis, in sua Diœcesi, Archyepiscopus in tota Provincia dùm actu visitat, Curatus in Parochia, &c.

R. 2°. Non est opus ad valorem Matrimonii quòd Parochus sit Sacerdos: Ità declaravit S. Congreg. Concilii anno 1595. approbante Clemente VIII. ut videre est apud Dianam p. 11. Tract. 3. Resol. 32. Undè quandò Concilium dicit: *Præsente Parocho, vel alio Sacerdote,* facit hunc sensum, *Vel alio qui sit Sacerdos,* nihil determinando, an Parochus debeat esse Sacerdos: Ità saltem communior sententia, quamvis opposita sit in praxi tutior.

R. 3°. Nihil refert ad valorem Sacramenti, an Parochus sit excommunicatus, irregularis, suspensus, aut interdictus, sivè ipse assistat, sivè alteri Sacerdoti committat; quia non est ibi actus jurisdictionis, sed meræ præsentiæ. Ità declaravit S. Congregatio tempore Cardinalis Mathæi, re diligenter examinata, apud Fagnanum in cap. *Litteræ quas* de Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ. Secùs autem si Parochus esset publicus Hæreticus in loco ubi Tridentinum est promulgatum, quia hoc ipso privatur Beneficio & desinit esse parochus: Similiter si sit Parochus intrusus sinè titulo colorato.

R. 4°. Ad valorem Matrimonii sufficit præsentia unius Parochi, etsi contrahentes sint diversæ Parochiæ: Quia Tridentinum requirit præsentiam Parochi, non Parochorum. Usus quidem invaluit ut adhibeatur ille in cujus Parochia celebratur Matrimonium; sed & alium sufficere declaravit S. Congregatio Concilii apud Fagnanum in cap. *Quod nobis* de clandest. desponsat.

Imò etiamsi Matrimonium contraheretur extrà Parochiam utriusque contrahentis, & quidem in alia Diœcesi, validè tamen conjungeret alterutrius Parochus: Quia non est actus jurisdictionis saltem contentiosæ; illicitè tamen ageret, si aut publicè & cum strepitu, aut invito Parocho loci procederet: Quia prohibitum est exercere ea quæ solemnitatem requirunt in alieno territorio.

R. 5°. Proprius Parochus in hac materia, non est tantùm ille qui est proprius loci ubi contrahentes habent fixum domicilium, aut quasi domicilium, hoc est habitationem per majorem anni partem, sed etiam ille qui est proprius loci in quo habent simplicem habitationem quamvis non intendant diù ibi habitare, modò tamen non sint ibi solius recreationis causâ, vel ad ruralia exercenda, vel aliâ brevi causâ, statim ad suum domicilium reversuri. Ità declarasse Congregationem Concilii refert Fagnanus in cap. *Significavit* de Parochis & alienis Parochianis n. 30. his verbis: „ Cùm vir „ & mulier Trajectensis timentes impedimentum „ à Parentibus ad vicinam urbem Aquisgranensem se contulissent, & ibi aliquamdiu morati, matrimonium contraxissent; S. Congregatio consulta super validitate censuit exprimendum tempus, quo contrahentes Aquisgrani manserunt; „ quod si fuerit saltem unius mensis daudam esse „ decisionem pro validitate, aliàs de novo referendum in Congregatione ".

Hinc studentes in aliqua universitate, Tyrones opificiorum, famuli, mercatores in Emporiis, milites præsidiarii, & ii qui causâ belli, aut pestis habitationem mutant, validè contrahunt coràm

rùm Parocho illius loci in quo habitant, nec est necesse, ut majore parte anni habitaverint, sed statim ac habitare incipiunt, efficiuntur Parochiani, non minùs quoad matrimonium, quàm quoad alia Sacramenta suscipienda. Ità Sylvius post Sylvestrum, Sanchez, Angelum, Sa. Item Henricus à S. Ignatio. Qui verò duplicem habent Parochiam habitationis, possunt coràm alterutro contrahere, quamvis tamen sit consultius & tutius assumere Parochum illius loci in quo habitant tempore matrimonii.

R. 6°. Vagabundorum qui certas sedes non habent, proprius Parochus est ille istius loci in quo se reperiunt, & ubi Confessionis & Eucharistiæ Sacramenta possunt recipere: Quia nullus est alius eorum proprius Parochus.

Verùm Concilium Trid. ut obviaret inconvenientibus, quæ ex talibus matrimoniis Vagorum evenire solent, præcipit sess. 24. cap. 7. ne matrimoniis illorum intersint Parochi, nisi, post inquisitionem diligenter factam, obtinuerint licentiam ab Ordinario. Si tamen de facto assisterent absque tali licentia, quamvis peccarent, matrimonium valeret, quia lex Concilii est prohibens, non irritans, & illi Sacerdotes sunt tàm Parochi illorum Vagorum, quàm Episcopus sit eorum ordinarius. Ità Sylvius cum Ledesma, Henriques & Sanchez.

R. 7°. Quando Parochus dat alteri licentiam assistendi, talis licentia debet esse exteriùs & prius concessa, nec sufficit ratihabitio. Insuper delegatus debet esse Sacerdos. Item debet eam acceptasse per se vel per alium.

Petes 2°. Quæ & qualis præsentia, tàm Parochi, quàm Testium requiratur.

R. 1°. Non sufficere naturalem, quomodo bestiæ possunt esse præsentes, sed necessaria est humana & moralis, qua scilicet non tantùm adsint corpore, sed etiam sciant, & advertant quid agatur: Quia ideò à Concilio requiruntur, ut possint de contractu testificari. Et insuper Parochus requiritur, ut repræsentans personam Ecclesiæ, ut sic possit dici matrimonium contractum in facie Ecclesiæ: Facies autem Ecclesiæ non aliud est, quàm ipsius Ecclesiæ per Parochum repræsentatæ conspectus, contractum fieri intelligentis & advertentis. cap. *Quod nobis*, de clandest. desponsat.

Hinc matrimonium contractum coràm Parocho, aut testibus amentibus, ebriis, dormientibus, non esset validum. Idem videtur tutius dicendum, si quidem possent advertere & intelligere, per affectationem tamen reverà non intelligerent, puta quia obstruerent aures, clauderent oculos. Quia tunc non valerent testificari de validitate contractus. Equidem Fagnanus refert declarationem Cardinalium contrariam, sed non constat, ut dicunt alii, esse instructam conditionibus ab Urbano VIII. requisitis, ut fidem faciat.

R. 2°. Sufficit præsentia Testium & Parochi, etiamsi vi, metu, dolo, astutia, v. g. sub alio prætextu vocati, quantumvis reniterentur, aut affectarent non videre aut intelligere modò tamen intelligant, ut dicebamus modò; quia tunc est matrimonium verè contractum coràm Parocho & Testibus, qui possunt illud certificare. Idem dicendum si casu fortuito adessent, v. g. transeundo, convivando, celebrando, aut aliquid aliud agendo, modò tamen contrahentes utantur ea præsentia in hunc finem; aliàs enim si non attendentes ad Parochum & Testes præsentes contraxissent, licet illi casu, putà transeundo, contractum observassent, non valeret matrimonium: Quia debent formaliter adhiberi ad hunc finem, ut declaravit S. Congregatio Card. Conc. Trid. anno 1591. 19. Augusti.

Censentur autem adhiberi formaliter in hunc finem, quandò coram ipsis, etsi fortuito præsentibus, aut alia de causa supposititia vocatis, contrahentes intendunt coram ipsis verba seriò proferre, & contractum inire: Et sic intelligi debet declaratio Congregationis apud Fagnanum, quæ posset huic resolutioni opponi, eò quòd dicat non sufficere, si per accidens tantùm esset præsens Parochus, putà causâ convivandi, confabulandi &c. Non enim censentur adhibiti, & præsentes per accidens, sed formaliter in finem debitum, quando contrahentes intendunt coràm ipsis contrahere.

Petes 3°. Quales esse debeant Testes?

R. Non esse necessarium, ut illi Testes sint omni exceptione majores, sivè ut habeant qualitates, jure in aliis negotiis requisitas, sed sufficere quoscumque qui possint intelligere & intelligant, quid contrahentes dicant & faciant: Undè adhiberi possunt consanguinei, fœminæ, impuberes, amici, infideles, infames, excommunicati, boni & mali. Ratio est 1°. Quia licèt Concilium potuerit requirere testes omni exceptione majores, non tamen requisivit, ut patet ex textu, & testatur quotidiana praxis. 2°. Quia alias ob testium qualitates, matrimonia forent magis ambigua, quam antè Tridentinum, & infinitæ lites circà illa moverentur.

Petes 4°. An aliquibus casibus valeant matrimonia clandestina, & quibus?

R. 1°. Matrimonia clandestina contracta in locis ubi non fuit promulgatum Decretum Concilii Trid. ab Incolis illarum Regionum, sunt certò valida. Patet quia Concilium sess. 24. cap. 1. „ Decernit ut hujusmodi Decretum in unaquaque „ Parochia suum robur post triginta dies habere „ incipiat à die primæ publicationis in eadem Pa„ rochia factæ, enumerandos." Ergo ante illud tempus non habet robur, &c.

R. 2°. Incolæ locorum ubi viget, & publicatum fuit Decretum Concilii valide contrahunt clandestine in iis locis, ubi non fuit promulgatum, si reverà in eis habitent, quamvis in fraudem: Quia per habitationem eximuntur à legibus suæ Patriæ, & subduntur legibus locorum, in quibus sunt: Et ità declarasse Urbanum VIII. anno 1627. 14. Augusti refert Manigart cum ejus Bulla in sua praxi Pastorali p. 2. cap. 4.

Neque obstat quòd fraus nemini patrocinetur: Non enim eis fraus patrocinatur, quoad validitatem matrimonii, sed ipsa eorum conditio seu habitatio qua fit, ut potiantur juribus talis loci, in quo habitant; fraudulenter quidem egerunt eo fine mutantes habitationem, sed non ideò posteà irritum est, quod agunt, quando illic verè habitant, & talis Ecclesiæ sunt Parochiani.

R. 3°. Imò probabiliùs videtur merè peregrinos & transeuntes in præfatis locis validè contrahere clandestinè, excepta tamen pro illis fraude & dolo.

Ratio est: Quia peregrini possunt se conformare legibus locorum per quæ transeunt, nec legibus suæ Patriæ, v. g. Festorum, Jejuniorum tenentur, idque sivè juris interpretatione, sive tacito consensu Legislatorum. Et certè numquid tenentur legibus loci in quo sunt, v. g. Jejuniorum, Festorum, imò & solemnitatis matrimonii, si illic vigeret: Congruum ergo videtur, ut eximantur à legibus loci, in quo non sunt; juxtà illud: Qui sentit incommodum, sentiat & commodum: Ità noster Gonet post Pontium, Sanchez & alios; item Henno. Nec argumenta quæ in contrarium adfert Sylvius videntur convincere.

Dixi: *Exceptâ fraude*: Quia cùm tales, non jure quodam per habitationem acquisito, sicut præcedentes, sed tacito consensu Superiorum potiantur privilegiis locorum in quibus sunt, æquum non est, nec verisimile Legislatorem sua benignitate & consensu dolosis & fallentibus annuere & patrocinari. Et quidem hac in re suam Ecclesia mentem aperuit, dùm Cardinales Tridentini Interpretes à Ferdinando Leodiensi Episcopo consulti responderunt matrimonium in nostro casu, supposita fraude, nullum esse, quod confirmavit Urbanus VIII. præfata Bulla citata apud Manigart & Henricum à S. Ignatio n. 346.

R. 4°. Si duo contrahentes fint diversarum Parochiarum, in quarum una fuit publicatum Decretum Concilii, & non in altera, valet matrimonium clandestinum, si fuerit celebratum in Parochia, in qua Decretum non fuit promulgatum. Ità censet Gonet citans declarationem Cardinalium n. 67. & Henricus à S. Ignatio. Ratio est; quia contractus quoad valorem, sequitur leges loci in quo celebratur: cap. finali, de foro competenti.

R. 5°. Matrimonium clandestinè contractum ab infidelibus non baptisatis, etiam in locis ubi viget Decretum Concilii, validum est: Quia est lex Ecclesiastica cui non subjiciuntur Infideles.

Specialis Difficultas de Matrimoniis in Hollandia celebratis.

Utrùm matrimonia in fœderatis Belgii Provinciis, in quibus publicatum fuit Tridentini Decretum per Margaritam Parmensem, de Mandato Philippi II. contracta, non servata Concilii Tridentini forma, sint valida?

Difficultatem hanc diù inter Theologos controversam ad instantiam Illustrissimi ac multis mihi titulis colendissimi Guillelmi DELVAUX Episcopi Iprensis diremit tandem sanctissimus ac sapientissimus Pontifex hodiernus Benedictus XIV. Constitutione quæ incipit *Matrimonia* data 4. Novembris 1741. in qua sic statuit ac definit.

„ Primo scilicet quod attinet ad matrimonia ab „ Hæreticis inter se in locis fœderatorum Ordinum dominio subjectis, celebrata, non servatâ formâ per Tridentinum præscriptâ, licèt „ Sanctitas sua non ignoret, aliàs in casibus quibusdam particularibus, & attentis tunc expositis circumstantiis, Sacram Congregationem „ Concilii pro eorum invaliditate respondisse, „ æquè tamen compertum habens nihil adhuc generatim, & universè super ejusmodi matrimoniis fuisse ab Apostolica Sede definitum, & alioquin oportere omninò ad consulendum universis fidelibus in iis locis degentibus, & plura „ avertenda gravissima incommoda, quid generaliter de hisce matrimoniis sentiendum sit, „ declarare: Negotio maturè perpenso, omnibusque rationum momentis hinc indè sedulò libratis, declaravit (sua Sanctitas) statuitque: „ matrimonia in dictis fœderatis Belgii Provinciis inter Hæreticos usque modò contracta, „ quæquè imposterum contrahentur, etiamsi forma à Tridentino præscripta non fuerit in iis „ celebrandis servata, dummodò aliud non obstiterit Canonicum impedimentum, pro validis „ habenda esse; adeòque si contingat, utrumque „ conjugem ad Catholicæ Ecclesiæ sinum se recipere, eodem, quo antea, conjugali vinculo ipsos omninò teneri, etiamsi mutuus consensus coram Parocho Catholico ab eis non renovetur; sin autem unus tantùm ex conjugibus sivè masculus sive fœmina convertatur, neutrum „ posse, quamdiu alter superstes erit, ad alias „ nuptias transire.

„ Quòd verò spectat ad ea conjugia quæ pariter in iisdem fœderatis Belgii Provinciis absque „ forma à Tridentino statuta, contrahuntur à Catholicis cum Hæreticis, sivè Catholicus vir „ Hæreticam fœminam in matrimonium ducat, „ sivè Catholica fœmina Hæretico viro nubat, „ dolens imprimis quàm maxime Sanctitas sua, „ eos esse inter Catholicos, qui insano amore turpiter dementati, ab hisce detestabilibus connubiis, quæ S. Mater Ecclesia perpetuò damnavit atque interdixit, ex animo non abhorrent, & prorsùs sibi abstinendum non ducunt; „ laudansque magnopere zelum illorum Antistitum, qui severioribus propositis spiritualibus „ pœnis, Catholicos coercere student, ne sacrilego hoc vinculo sese Hæreticis conjungant: „ Episcopos omnes, Vicarios Apostolicos, Parochos, Missionarios, & alios quoscumque Dei „ & Ecclesiæ fideles Ministros in iis partibus degentes, seriò graviterque hortatur, & monet, „ ut Catholicos utriusque sexus, ab hujusmodi „ nuptiis in propriarum Animarum perniciem „ ineundis, quantum possint absterreant, easdemque nuptias omni meliori modo intervertere, atque efficaciter impedire satagant. Atsi „ forte aliquod hujus generis matrimonium, Tridentini forma non servatâ, ibidem contractum „ jàm sit, aut imposterùm (quod Deus avertat) „ contrahi contingat, declarat Sanctitas sua, matrimonium hujusmodi, alio non concurrente „ Canonico Impedimento, validum habendum „ esse, & neutrum ex conjugibus, donec alter „ eorum supervixerit, ullatenùs posse, sub obtentu dictæ formæ non servatæ, novum matrimonium inire; id verò debere sibi potissimè in „ animum inducere conjugem Catholicum, sive „ virum sive fœminam, ut pro gravissimo scelere, quod admisit, pœnitentiam agat, ac veniam à Deo precetur, conetur que pro viribus „ alterum conjugem à vera fide deerrantem ad „ gremium Catholicæ Ecclesiæ pertrahere, ejusque animam lucrari, quod porro ad veniam de „ patrato crimine impetrandam oportunissimum „ foret, sciens de cætero, ut mox dictum est, „ se istius matrimonii vinculo perpetuo ligatum iri.

„ Ad hæc declarat Sanctitas sua, ut quidquid „ hactenùs sancitum, dictumque est de matrimoniis, sive ab Hæreticis inter se, sive inter Catholicos & Hæreticos, initis, in locis fœderatorum Ordinum Dominio in Belgio subjectis, „ sancitum, dictumque intelligatur etiam de similibus matrimoniis extrà fines Dominii eorumdem fœderatorum Ordinum contractis ab „ iis, qui addicti sunt Legionibus seu Militaribus „ copiis, quæ ab eisdem fœderatis Ordinibus „ transmitti solent ad custodiendas, muniendasque arces conterminas, vulgo dictas *di Barriera*, ità quidem ut matrimonia ibi præter Tridentini formam sive inter Hæreticos utrinque, „ sive inter Catholicos, & Hæreticos, inita valorem suum obtineant, dummodò uterque conjux ad easdem copias sivè legiones pertineat; „ & hanc declarationem vult Sanctitas sua complecti etiam civitatem Mosæ Trajectensis à Republica fœderatorum Ordinum, quamvis non „ jure Dominii, sed tantùm oppignorationis, ut „ aiunt, nomine possessam.

„ Tandem circà conjugia, quæ contrahuntur, „ vel in Regionibus Principum Catholicorum ab „ iis, qui in Provinciis fœderatis domicilium habent vel in fœderatis Provinciis, ab habentibus domicilium in Regionibus Catholicorum „ Principum, nihil Sanctitas sua de novo decernendùm, aut declarandum esse duxit, volens, „ ut de iis, juxtà Canonica Juris communis principia, probatasque in similibus casibus aliàs editas à Sacra Congregatione Concilii resolutiones, ubi disputatio contingat, decidatur, & ità „ declaravit, statuitque, ac ab omnibus imposterùm servari præcepit. Die 4. Novembris 1741. „ A. Card. Gentili S. C. Concilii Præf. C. A. „ Archi Philippen. Secret.

Observanda circà præfatam Constitutionem.

Observandum 1°. Inter varias rationes quibus moveri potuit Pontifex ut sic statueret has videri præcipuas: 1°. Quia observantia Decreti Trid. in his partibus est moraliter impossibilis ipsis Hæreticis. 2°. Quia foret Religioni perniciosa, quatenùs Hæretici advertentes sua matrimonia à Catholicis haberi illegitima, & proles suas spurias, non solùm quemvis alium contrahendi modum, sed etiam omne aliud Religionis exercitium interdicerent Catholicis, sicque recrudesceret persecutio. 3°. Quia noceret saluti contrahentium, obstaretque eorum conversioni: Pone enim unum

ex

ex duobus Hæreticis conjunctis velle se convertere; debebit iterùm contrahere coram Parocho Catholico, quod nunquam obtinebit à comparte hæretica; aut tenebitur illam & proles deserere, quod patitur undequaque gravissimas difficultates, vix superabiles, sicque obex conversioni. 4°. Celebrato Matrimonio coràm MagistratuHæretico, aut coràm Ministro & testibus, habetur finis quem intendit Concilium, scilicet certitudo matrimonii.

Observandum 2°. Hoc Decretum spectare tantùm fœderatum Belgium, ut patet ex ejus tenore. An verò in aliis Provinciis vel Regnis in quibus etiam promiscuè vivunt Hæretici cum Catholicis, & in quibus Decretum Tridentini fuit promulgatum, ut in Germania, sint pariter valida matrimonia, absque forma Tridentini? R. vi præsentis Decreti non esse valida, quia, ut dictum est, spectat tantùm fœderatos Belgas: Si tamen eædem rationes concurrant quæ in Belgio, præsumendum videtur Ecclesiam benignam matrem relaxare suam legem, respectu illorum, sicut respectu Belgarum, non in favorem Hæreticorum rebellium, sed in favorem Religionis & Catholicorum: „ Et „ hoc vel maximè ex eo colligitur, inquit no„ ster Wigandt Scriptor Germanus, quòd si am„ bo conjuges Hæretici fiant Catholici, non de„ nuò contrahant coràm vero & proprio Paro„ cho Catholico, quod tamen plane esset neces„ sarium, quia sicut anteà vixissent, sic & posteà „ semper viverent in fornicatione & concubi„ natu.

Observandum 3°. Hoc Decreto dirimi tantùm quæstionem de Matrimoniis Hæreticorum inter se, aut Catholicorum cum Hæreticis, non Catholicorum inter se, ut patet ex textu: Unde de his ultimis remanet difficultas: Ad quam R. Matrimonium Catholicorum inter se, in Provinciis fœderatis, & aliis, absque forma Tridentini contracta esse irrita, nisi ista loca careant omninò Episcopis, aut Parochis, aut aliis Sacerdotibus ad id delegatis, aut certè ità absint, ut ad eos tutus accessus non pateat. Ità respondisse S. Congregationem Octavio Episcopo Tricariensi per Belgium Nuntio Apostolico, testantur Sylvius, Chapeaville, Henricus à S. Ignatio; eamque declarationem authenticam refert Zypeus juris pontif. novi Analyt. enarrat. l. 4. tit. de sponsalibus. Neque enim rationes primâ Observatione deductæ militant pro Catholicis inter se contrahentibus, sicut pro Hæreticis inter se, vel cum Catholicis contrahentibus. Perindè est autem sivè Parochus absit, sivè adsit, sed cui prohibitum est sub pœna mortis aut alia gravi, Matrimonii celebrationi assistere: ità respondit Estius D. Miræo Episcopo Antuerpiensi; quia paria videntur, abesse Parochum sic ut tutus ad eum accessus non pateat, & Parochum adesse, sed sic ut ejus operâ tutò uti non liceat, quia utrobique est periculum accedendo ad Parochum.

Observandum 4°. Quantùm ad Matrimonia contracta in Urbibus vulgò dictis, *Barriere*, ut sint valida, utrumque conjugem debere pertinere ad legiones seu copias qui transmitti solent ad eas arces custodiendas: Undè si miles ex his copiis velit ducere puellam civem, debet servare in hoc, sicut in aliis leges locales, ideòque contrahere secundùm formam Tridentini: Ii autem omnes & soli censentur pertinere ad illas copias qui juri militari subsunt; non annonarii aut similes qui copias sequi solent.

PRO SUPPLEMENTO SUNT DISSERTATIONES DUÆ:

Prima, *An & quomodo homo deliberatè agens teneatur omnia & singula sua opera referre in Deum?*

Secunda, *De motivis credibilitatis religionis Christianæ adversus Incredulos, vulgò Deistas.*

Huc ad primam revocandæ sunt variæ intentiones seu relationes operum in finem, quas ex tractatu de ultimo fine recensuimus, scilicet actualis, virtualis, interpretativa & habitualis; sed maximè attendendum ad duplicem virtualem, quarum unam diximus explicitam ratione prioris intentionis actualis virtualiter perseverantis; alteram implicitam ratione objecti ex se tendentis in finem cujus objecti honestate movetur agens ad agendum. Confer prænotamen dicti Articuli.

Lovanienses docent hominem, quotiescumque agit deliberatè, teneri sub peccato veniali actum referre in Deum ex amore, non quidem charitatis, sed benevolentiæ, relatione virtuali explicitâ, relictâ scilicet ex actuali relatione præcedente, quæ adhuc perseveret & in opus influat, sic tamen ut defectus hujus relationis ipsum quidem operantem inficiat, at non ipsum opus.

Pro explicatione & assertione Sententiæ contrariæ, quæ est communis aliarum Scholarum Catholicarum.

Dico 1°. Homo tenetur aliquoties omnia opera sua referre relatione virtuali explicitâ in Deum ut ultimum finem, sivè naturalem, sivè supernaturalem, eo scilicet modo quo illum cognoscit aut cognoscere potest.

Prob. Quia omnis homo, sivè fidelis sivè infidelis, tenetur aliquoties elicere actum amoris Dei, ut ultimi finis, seu super omnia: Id omnes admittunt, etiam de infidelibus; quia licet Deum ut auctorem naturæ non cognoscant, possunt tamen illum cognoscere, cùm de eo non detur ignorantia invincibilis, ut diximus in prima parte. Atqui in actu hujusmodi amoris Dei super omnia & ut ultimi finis, involvitur virtualiter relatio omnium operum in Deum ut ultimum finem; finis enim ultimus est id quod propter se appetitur & cætera propter ipsum: Unde Auctor in 2. d. 40. q. unicâ a. 5. ad 6. *Quando aliquis*, inquit, *cogitat se totum ad Dei dilectionem dirigere, tunc quidquid ad seipsum ordinat, in Deum ordinatum erit.* Et infrà: *Quandocumque habitus charitatis exit in actum, fit ordinatio totius hominis in finem ultimum, & per consequens omnium eorum quæ in ipsum ordinantur ut bona sibi.*

Dico 2°. Ut tam operans quàm opus eximantur à

à peccato, non est necesse ut homo deliberatè agens, toties quoties referat opus suum in Deum propter se dilectum relatione virtuali explicitâ, sed sufficit relatio virtualis implicita. Seu, ut distinctiùs loquar, non est necesse ut præcesserit actualis relatio in Deum propter se dilectum, cujus vi & influxu eliciatur opus, sed sufficit ubi non urget præceptum dilectionis Dei super omnia, ut opus sit ex objecto honestum, & nullo pravo fine, nullave aliâ pravâ circumstantiâ vitiatum, sic ut operans ex libera electione conformiter dictamini rationis & legis naturalis, spontè se subjiciat auctori hujus legis, diligensque honestatem particularem hujus operis, censeatur diligere virtualiter implicitè primigeniam & fontalem honestatem, quæ est ipse Deus, cujus hæc particularis honestas est participatio, consequenter intendat implicitè ipsum Deum.

Hanc Conclusionem primò impugnavit D. HAGENS Professor Lovaniensis opere posthumo, si tamen illius sit, cui opposui *Vindicias.* Eandem Conclusionem & Vindicias posteà impugnavit R. P. MAUGIS, Doctor Regens Lovan. cui nunc breviter respondeo, paulò tamen latiùs quàm ferat ratio Compendii; sed ignoscat Lector benevolus, in ejus gratiam, quantum licebit, contraham. Et quia novus Adversarius in id potissimum intendit, ut conquisitis undequaque SS. Augustini & Thomæ textibus, ostendat SS. Doctores nobis adversari; Ego vicissim maximè intendam, ut discussis articulatim omnibus textibus, iisque vero sensu intellectis, probem SS. Doctores nullatenùs Sententiæ nostræ refragari. Ad hæc si adjiciam solutionem eorum, quæ contrà præcipuas probationes nostras opponit, rem, ut puto, confecero, omissis quibusdam aliis pro & contrà, non quòd sint *convincentia* contrà me, ut fingere posset, & aliquando dixit, sed quia minus necessaria, minùs apta Compendio, & quæ dicam, abundè sufficient firmandæ Conclusioni contrà ejus conatus. Ipse plura omisit ex his quæ dixi in utraque editione hujus Quæstionis, ideòne se victum putat? Igitur.

Prob. 1°. Conclusio. Nulla Lex, nullum præceptum assignari potest, quo homo deliberatè agens teneatur referre opus suum in Deum aliter quàm sit dictum in Conclusione, nisi præceptum dilectionis Dei, quod cum sit affirmativum, non obligat ad semper, sed certis temporibus & circumstantiis: Ergo ubi non urget hoc præceptum, non tenetur homo referre opus suum in Deum aliter quàm sit dictum in Conclusione. Antecedens, ultrà quod patebit ex sol. obj. est expresè D. Th. in 2. cit. ad 6. ubi ait: *Si quæratur quando oporteat actum referre in finem ultimum, hoc nihil aliud est quam quærere quando oporteat habitum charitatis exire in actum.* Et 1. 2. q. 100. a. 10. sibi objiciens illud Apostoli: *Omnia in gloriam Dei facite.* Respondet ad 1. sic: „Sub præcepto charitatis continetur ut diligatur Deus ex toto corde, ad quod „ pertinet ut omnia referantur in Deum, & ideò „ præceptum charitatis implere homo non potest, „ nisi etiam omnia referantur in Deum: Sic qui „ honorat parentes, tenetur ex charitate honorare, non ex vi hujus præcepti, quod est: Honora parentes: Sed ex vi hujus præcepti: Diliges „ Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Et „ cùm ista sint duo præcepta affirmativa non obligantia ad semper possunt pro diversis temporibus „ obligare, & ità potest contingere quod aliquis „ implens præceptum de honoratione parentum, „ tunc non transgrediatur præceptum de omissione modi charitatis." Si dicas cum Adversariis S. Th. hìc agere de charitate strictè dicta. Esto; sed quod dicit de charitate, est etiam intelligendum de amore Dei benevolo, cùm utrobique sit eadem ratio præcepti affirmativi.

Contrà hanc probationem opponit 1°. Adversarius, præceptum dilectionis Dei, cum sit affirmativum, non obligare ad semper ad actus continuos, obligare tamen ad semper virtute.

R. ut in Vindiciis, hanc objectionem esse directè contrà S. Thomam: eodem enim modo loquitur S. D. de præcepto charitatis ac de præcepto honorandi parentes: Istud autem non obligat virtute ad semper; Ergo nec illud. Insuper inauditum puto in Scholis, præcepta affirmativa obligare virtute pro semper: Hoc enim esset ipsa simpliciter obligare pro semper.

Inst. 1°. S. Th. q. 1. de charitate a. 11. & alibi in terminis docet præceptum charitatis obligare virtute ad semper. Quomodò ergo solutio præcedens esset directè contrà S. Th. & inaudita in Scholis, præsertim in Schola Thomistica?

R. S. Th. neque q. 1. de charitate, neque alibi id docere, ut patebit ex sol. obj. 4. Sicque remanet quòd ista solutio sit directè contra S. Th. & inaudita in Scholis.

Inst. 2°. S. Th. eo modo loquitur de præcepto charitatis ac de præcepto honorandi parentes, dùm agitur de tempore quo elici debet actus charitatis theologicæ, aut quo honorandi sunt parentes, non autem dùm agitur de præcepto referendi opera in Deum: nullibi enim dicit S. Th. quòd non teneamur virtualiter & explicitè opera nostra referre in Deum, nisi quando urget præceptum eliciendi actum charitatis.

Sed contrà: Dicit in terminis S. Th. in 2. d. 40. q. unicà a. 5. ad 6. *Si quæratur quando oporteat actum referre in finem ultimum, hoc nihil aliud est quàm quærere quando oporteat habitum charitatis exire in actum.*

Reponit: S. Th. loquitur de habitu charitatis: Adversarii autem non dicunt ad relationem virtualem explicitam operum in Deum requiri habitum charitatis, aliàs qui carens habitu charitatis amaret Deum super omnia amore benevolo, per quod adimpletur præceptum charitatis, non referret virtualiter explicitè omnia sua opera in Deum; quod non admittunt.

R. quòd id quod S. Th. hìc dicit de habitu charitatis, intelligat etiam de amore benevolo: Quamvis enim non sit in omnibus eadem ratio habitûs charitatis & amoris benevoli, eadem est tamen, secundùm S. Th. & rei veritatem, quoad relationem virtualem explicitam operum in Deum. Ideò enim secundùm S. Th. & rei veritatem qui elicit actum charitatis habitualis, omnia opera sua virtualiter explicitè refert in Deum; *quia quando aliquis cogitat se totum ad Dei dilectionem dirigere, tunc quidquid ad se ordinat, in Deum ordinatum erit.* Sunt verba S. Doctoris loco cit. Atqui qui elicit actum amoris benevoli Dei super omnia, per quem adimplet præceptum charitatis, se totum ad Dei dilectionem dirigit: Ergo eadem est ratio habitûs charitatis & amoris benevoli quoad relationem virtualem explicitam operum in Deum.

Neque verum est, ut prætenditur, S. Th. ibi agere dumtaxat de eo quod requiritur ad meritum de condigno, quasi sensus ejus verborum esset: *Si quæratur quando oporteat actum referre in finem ultimum*, ut operans relatione suâ mereatur de condigno, *hoc nihil aliud est quàm quærere quando oporteat habitum charitatis exire in actum:* Hoc, inquam, nullatenus verum est; si quidem homo justus sæpè mereatur de condigno absque eo quod habitus charitatis exeat in actum formalem, ut docet S. Th. ibid. ad 2.

Opponit 2°. Contrà eandem probationem, retorsionem argumenti sic; Præceptum affirmativum non obligat ad semper: Ergo non tenetur homo ad semper opus suum referre relatione virtuali implicità in Deum.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd præceptum affir-

affirmativum referendi virtualiter implicite omnia opera in Deum, non solum involvat, sed coincidat cum præcepto negativo nunquam agendi malum, seu in eo fundatur tamquam in ratione sui, non sic præceptum charitatis. Quærenti enim cur tenear referre virtualiter implicitè actum meum in Deum, rectè respondeo, quia prohibeor aliquem actum malum facere; hoc ipso enim quòd bonum absolutè ago, virtualiter implicitè refertur in Deum: Nec aliquid ulteriùs responderi potest. Quærenti verò cur tenear referre omnia opera virtualiter explicitè in Deum, responderi non potest, quia prohibeor non referre, aut aliquem actum malum facere, sed quia Deus est ultimus finis. Si dicas: *Quia non licet hærere in creatura.* Ulterius quæram cur non liceat hærere in creatura, & nihil aliud responderi potest quàm quia Deus & non creatura est ultimus finis. Insuper falsum est quòd qui actum absolutè bonum virtualiter implicite ad Deum relatum facit, hæreat in creatura.

Opponit 3°. Contrà eandem probat. S. Thomas in his verbis 1. 2. q. 100. a. 10. „ Et cùm ista duo „ præcepta, nimirùm diligendi Deum & hono„ randi parentes, non obligantia ad semper, pos„ sunt diversis temporibus obligare, & ità potest „ contingere quòd aliquis implens præceptum de „ honoratione parentum, non tunc transgrediatur „ præceptum de omissione modi charitatis." In his, inquit, verbis, ex concessis à nobis, D. Th. agit de charitate strictà & sub gravi obligante, sed non ad semper, quia præceptum charitatis statis dumtaxat temporibus obligat. Quòd quis autem possit implere præceptum de honoratione parentum & non peccare mortaliter, quamvis non eliciat actum charitatis, non sequitur quòd possit illud implere & nequidem peccare venialiter, quamvis omittat relationem in Deum.

R. 1°. Nego me concessisse S. Th. agere ibi de charitate strictà, id tantùm permisi: *Esto*, inquio, quod vocabulum, ut omnes norunt, non est concedentis, sed transire permittentis. 2°. Quamvis præceptum charitatis secundùm se obliget sub gravi peccato, non tamen concessi quòd non possit per accidens & ex circumstantiis obligare sub levi peccato, ut in aliis præceptis credendi, sperandi, honorandi parentes, solvendi debita, &c. 3°. Non concedimus quòd præceptum charitatis etiam latè sumptæ, referendi omnes & singulos actus nostros virtualiter explicitè in Deum, si detur, secundùm se obliget tantùm sub veniali. De quo infrà. 4°. Denique S. Th. loquatur de charitate strictè vel latè sumpta pro amore benevolo, perindè est quoad præsentem Quæstionem, cùm utriusque præceptum sit affirmativum. Quæstio est inter nos & Adversarios utrum secundùm S. Doctorem teneamur ex præcepto charitatis sivè strictè sivè latè sumptæ pro amore benevolo, referre virtualiter explicitè omnes & singulos actus nostros in Deum? Si teneamur, ut volunt Adversarii; Ergo obligat illud præceptum in omni actu, quod tamen diserte negat S. Thomas, quia est affirmativum. Videat nunc quæ sit vis argumenti.

Ad id quod dixerat D. HAGENS, phrasi S. Thomæ præceptum non obligare nisi dum & in quantum adstringit sub mortali. Respondi in Vindiciis sensum S. Thomæ esse quòd peccatum veniale non sit contrà Legem, hoc sensu, quòd non evertat finem Legis, esse tamen contrà Legem hoc sensu quòd prohibeatur à Lege. Et hoc concedit novus Adversarius; sed quia in hanc rem quosdam textus D. Thomæ citaveram, contendit me perperam eos citasse, & videtur me quasi oscitantiæ aut malæ fidei arguere. Quamvis non difficile foret nostrum sensum in his textibus comprobare; quia tamen concedit quod principaliter intendo, & ipse dicat se istis non indigere, sufficit ad amovendam oscitantiæ aut malæ fidei suspicionem, si dicam me hos textus citasse eodem modo & eodem sensu quo illos citavit celeberrimus Sylvius 1. 2. q. 71. a. 6. quem nemo, ut puto, oscitantiæ & malæ fidei arguet.

Maneat ergo inconcussa prima probatio.

Prob. 2. Conclusio. Infidelis seu peccator, qui nullà præcedente actuali relatione in Deum propter se dilectum facit eleemosynam ex motivo misericordiæ, honorat parentes ex motivo pietatis, solvit debita ex motivo justitiæ, ex nullo capite peccat: non ex parte objecti, quod bonum & honestum est: Non ex parte circumstantiarum, quia suppono nullam pravam adesse; non ex defectu finis, quia habet pro fine proximo & explicito honestatem particularem hujus operis; & cùm hæc honestas particularis ex se tendat & referatur ad fontem, auctorem & consummatorem totius honestatis, qui est Deus, Deum habet virtualiter implicite pro fine ultimo.

Conf. 1°. Qui vult aliquod opus bonum, v. g. eleemosynam formaliter explicitè propter particularem illius honestatem, vult virtualiter explicitè propter honestatem secundùm se; non enim movetur formaliter explicitè ab honestate particulari, quin moveatur virtualiter explicitè ab honestate secundùm se; & cum hæc honestas secundùm se in re sit Deus, vult virtualiter implicitè propter Deum.

Conf. 2°. & magis explicatur hæc fundamentalis ratio. Peccator seu Infidelis, in quo amor honestatis & æquitatis naturalis non est penitus abolitus, qui ex eo amore quædam justa & honesta facit absque ulla admixtione pravæ circumstantiæ, sed conformiter dictamini rectæ rationis & Legis naturalis, v. g. reddit proximo quod suum est, servat fidem amico datam, miseretur innocentis afflicti, &c. præcisè quia hæc justa videt, & ad ea se teneri lumine naturali sentit; 1°. Hic & nunc obedit Deo, licet eum non satis explicitè cognoscat, quia facit quod Deus omnis æquitatis auctor facere præcipit. 2°. Operatur implicitè propter Deum, quia operatur propter æquitatem & honestatem naturalem, cujus Deus est auctor & consummator. 3°. Implicitè & secundum quid amat Deum ut primam actionum honestarum regulam, quia amat honestatem quam Deus amare præcipit: Undè Aug. in Ps. 100. *Quidquid benè fit, Deo fit, quia ex ejus præcepto fit.*

Et hæc est expressissima S. Th. sententia, qui in cap. 14. Rom. Lect. 3. decretoriis verbis dicit: „ In homine infideli cum infidelitate est bonum na„ turæ: Et ideò cùm aliquis infidelis ex dictamine „ rationis aliquod bonum facit, non referendo ad „ malum finem, non peccat." Nihil sanè expressius, & est ipsa conclusio nostra, nec video quid respondeant Adversarii. Neque enim dicere possunt quòd non peccet peccato operis, sed operantis, cùm dicat S. D. absolutè, indefinitè, & sine ulla restrictione, *Non peccat*: ergo neque peccato operis neque peccato operantis, aliàs peccaret.

At fortè S. Th. intelligit de peccato mortali, scilicet quòd non peccet mortaliter, bene tamen venialiter: Ità quidem interpretatur Adversarius, sed toto cœlo aberrat: Subdit enim immediatè S. D. post verba laudata: *Non tamen opus ejus est meritorium, quia non est gratiâ informatum.* Ut quid amabo S. Th. hanc observationem addidisset, si censuisset hunc infidelem peccare venialiter in bono suo opere? Num fortè aliquis unquam somniavit hominem peccando venialiter mereri, aut peccatum veniale esse meritorium?

Sed inquit Adversarius, S. Thomas satis explicat se intelligere de peccato mortali, immediatè subjiciens: *Cùm verò homo infidelis aliquid agit, ex eo quòd infidelis est, manifestum quod peccat*; utique mortaliter.

Sed contrà: Imprimis fallitur Adversarius; non enim immediatè, sed post plures lineas S. Doctor hæc verba prioribus subjicit. At id parum. S. Thomam his posterioribus verbis priora explicare ad sensum Adversarii, ne vel Argus centum oculis videret. S. Thomas in posterioribus verbis agit de peccato mortali: Esto, ideòne in prioribus verbis? Infidelis agens ex infidelitate peccat mortaliter: Ergo Infidelis agens ex dictamine rationis aliquod bonum, non referendo ad malum finem, peccat venialiter, licèt non mortaliter. Qualis consequentia? Sit exemplum familiare. Adversarius pœnitenti consulenti de diffamatione proximi, Respondet. Si reveles gravia peccata proximi propter bonum & necessarium finem, non peccas: Si reveles ex odio & intentione diffamandi absque necessario fine, peccas. In secundo membro agitur de peccato mortali: ideòne etiam in primo? Ideone revelans peccatum proximi ob bonum & necessarium finem, peccat venialiter, etsi non mortaliter? E quibus glossis & interpretamentis obscurantur verba clarissima S. Doctoris, ut vel invitus habeatur Patronus singularis opinionis contrà communem Scholarum Catholicarum sententiam. Redeat ergo argumentum priùs factum. S. Th. dicit absolutè, indefinitè, & sine ulla restrictione hunc Infidelem non peccare; Ergo non peccat, neque mortaliter, neque venialiter, alioquin peccaret, quod negat S. Thomas. Eodem modo & sensu loquitur S. D. 2. 2. q. 10. a. 4. o. ubi dicit: „ Non oportet quòd in omni suo opere peccent Infideles, sed quandocumque aliquod opus „operantur ex infidelitate, tunc peccant."

Insuper contrà hanc probationem opponit 1°. Adversarius retorsionem argumenti de actu conjugali ex D. Th. in 4. d. 31. q. 2. a. 2. sed de hoc in Sol. Obj. Obj. 3.

Opponit 2°. Iste Infidelis seu peccator non peccat quidem peccato actionis; peccat tamen peccato omissionis in quantum opus suum actu vel virtute non refertur ulteriùs in Deum, & ità stat in creatura, quod sine peccato esse non potest.

R. Hunc Infidelem seu peccatorem neque peccare peccato omissionis, quia opus ejus sufficienter refertur in Deum, nec datur præceptum ulteriùs referendi, vel assignet; Sicque non hæret in creatura.

Insuper S. Th. formalissimè, indefinitè, absolutè & absque ulla restrictione dicit hunc non peccare: Quid ergo nobis occentat distinctionem inter peccatum actionis & omissionis: Fortè ista distinctio subterfugit sagacitatem Angelici Doctoris?

Opponit 3°. Contrà eandem probationem. Nostra virtualis relatio non excusat ab omni peccato, ut patet ex S. Th. de actu conjugali, Sed ut antè de hoc arg. in Sol. Obj. Obj. 3. Interim audiat S. Th. cit. *Non peccat*: Ergo excusatur ab omni peccato.

Opponit 4°. Contrà eandem prob. Nostra relatio non est veri nominis relatio, aliàs qui legit aut studet, quia amat aliquam particularem virtutem, censebitur implicitè Deum diligere, qui est prima veritas.

R. Veritatem esse objectum intellectûs, non voluntatis, nisi ut bonam: Si quis ergo diligat veritatem ut sibi bonam, statui suo convenientem secundùm dictamen rationis & prudentiæ, censebitur diligere Deum virtualiter implicitè, sicut in aliis bonis operibus.

Et sic manent inermes conatus Adversarii contrà hanc probationem, quæ proinde stat in suo robore.

Prob. 3°. Conclusio. Si homo deliberatè agens tenetur referre omnes actiones suas in Deum propter se dilectum relatione virtuali explicità ad sensum Adversariorum, defectus hujus relationis vitiaret non solùm operantem, sed etiam opus: Atqui falsum Consequens, fatentibus ipsis Adversariis: Ergo. Prob. Sequela Majoris: Actus non ordinatus ad debitum finem, est actus inordinatus & malus: Undè S. Th. 1. 2. q. 18. a. 1. o. dicit: *Actus à ratione deliberativa procedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi & habet rationem mali.* Ex quo principio infert non dari actum indifferentem in individuo. Atqui juxtà Adversarios actus non relatus ad Deum propter se dilectum relatione virtuali explicità, est actus non ordinatus ad debitum finem: Ergo.

Reponunt Adversarii defectum relationis operantem afficere, sed nullo modo opus; consequenter etsi peccet operans per relationis explicitæ defectum, opus tamen manet intactum. Idque probare contendunt variis exemplis: Sic, inquiunt, qui voto tenetur recitare septem Psalmos pœnitentiales flexis genibus, si eos attente & devotè recitet stando, peccat, sed ejus actio non est mala. Sic qui ex præcepto Confessarii tenetur referre virtualiter explicitè in Deum eleemosynam sibi injunctam, & dando eleemosynam, hanc relationem omittat, peccat, sed eleemosyna non est mala, Sic qui ex præcepto Ecclesiæ tenetur jejunare ad avertendum bellum & famem, & jejunat tantùm propter unum finem, peccat, sed ejus jejunium non est malum, &c.

R. Disparitatem esse quòd in his & similibus exemplis obligatio afficiat agentem & non actum; in nostro autem casu, secundum principia Adversariorum, afficit utrumque: quia juxtà illos ista obligatio oritur ex dominio quod Deus ut primum principium, & ultimus finis habet non solum in agentem, sed etiam in ejus actionem; consequenter hæc obligatio afficit agentem & actum; nec minùs iste finis debetur actioni in individuo, quàm qui dicitur aliunde intrinsecus, estque diversæ rationis ab aliis circumstantiis: Unde sicut, secundùm nos, actus foret malus, si ratione alicujus circumstantiæ non referretur virtualiter implicitè in Deum, sic secundum Adversarios, debet censeri malus, si non referatur explicite in Deum, præsertim cùm juxtà illos hæreat in creatura.

Contendit Adversarius solum defectum finis debiti nunquam formaliter vitiare actionem. Quid ergo vult S. Th... quando dicit quod „ Actus à ra„ tione deliberativa procedens, si non sit ad debi„ tum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat ra„ tioni, & habet rationem mali." Respondet: „Non „ dicit S. Th... quòd actus ad nullum debitum fi„ nem ordinatus formaliter vitietur à solo defectu „ finis." Dicat, velim, num actum repugnare rationi, & fieri malum ex defectu debiti finis, non sit actum vitiari formaliter ex defectu debiti finis? Ista sunt Synonima.

Non negamus tamen agentem absque debito fine habere malum finem, non secundùm se, sed hoc sensu malum, quia non est debitus; ex hoc ipso enim, inquit S. Th. actus repugnat rationi & habet rationem mali, eodemque sensu dixit S. Th. in 2. d. 40. a. 5. ad 5. quòd finis actûs deliberati non possit esse indifferens. Et sic concidunt præcipua argumenta Adversarii. Insuper dato requiri finem positivè, & secundùm se malum in agente absque debito fine, ut ejus actus sit malus, habetur in sententia Adversariorum, scilicet hæsio in creatura.

Cæterum repeto quod dixi in prima editione hujus Quæstionis, & deinde in Vindiciis, me non insistere principaliter huic argumento. Imò permisi, & etiam nunc permitto Adversariis quod intendunt. Dato, inquiebam, *Opus defectu relationis non infici.* Quapropter supervacaneum puto hic diutiùs immorari.

Prob. 4°. Conclusio. Si homo defectu relationis virtualis explicitæ in Deum propter se dilectum peccat, cùm opus ex objecto bonum facit, sequitur quòd necesse sit infidelem, quamdiu manet infidelis, peccare in omni opere, quod est damnatum ab Alexandro VIII. in hac propositione: *Necesse est Infidelem in omni opere peccare.* Est 8. Quod obvio sensu intelligitur, quamdiu est infidelis.

Oppo-

Opponit 1°. Contrà hanc probationem Adversarius se agnoscere in Infidelibus gratias sufficientes, cum quibus possunt vitare peccatum.

R. Vel illæ gratiæ sufficientes inferunt cognitionem veri Dei, vel non: Si primum, desinunt ex hac parte esse Infideles; propositio autem damnata intelligitur de Infidelibus, quamdiù manent Infideles: Si secundum, non poterunt referre actus suos virtualiter explicite in Deum, quem ignorant, & sic defectu hujus relationis necessariò peccabunt in omni suo opere.

Opponit 2°. Infideles in sua sententia non peccare in opere, sed in omissione: Sensus autem obvius hujus propositionis, *Peccare in opere*, est quòd opus sit vitiosum.

R. Quòd sensus obvius hujus propositionis, *Infidelis peccat in omni opere*, sit, *Infidelis peccat quoties operatur*, sivè peccet peccato operis, sivè operantis. Sicut cum dicimus gallice, *Il peche dans toutes ses actions*, sensus est. *Il peche toutes les fois qu'il agit*. Admittunt autem Adversarii Infidelem peccare quoties operatur, defectu scilicet relationis explicitæ. Insuper hunc esse sensum damnatæ Propositionis eruimus ex circumstantiis: Quia si summus Pontifex damnasset tantùm hanc Propositionem quatenus dicit opus esse vitiosum, nihil aliud damnasset quàm quod jam erat damnatum à tribus summis Pontificibus in Baïo, scilicet omnia opera Infidelium esse peccata. Neque dicas hanc secundam Propositionem adjicere primæ novam falsitatem, dum dicit: *Necesse est* omnia opera Infidelium esse peccata: Id enim etiam importatur in prima: Si namque omnia Infidelium opera sunt peccata, procul dubio necesse est sic esse, alioquin aliter aliquando contingeret. 2°. Quia juxtà Baïum hujus Propositionis Auctorem, ideò omnia Infidelium opera sunt peccata, quia non referuntur explicitè in Deum: Atqui impossibile est opera in Deum explicitè referri ab iis qui illum ignorant, ut sunt Infideles: Ergo necesse est, in sensu Propositionis damnatæ omnia Infidelium opera esse peccata.

Item Baïus dicebat opera Infidelium ad Deum non relata, esse peccata, quia adscribebat defectum relationis ipsi operi: Et cùm quidam Theologi post ejus damnationem, ut eam declinarent, dicerent opus non esse peccatum, sed tamen operantem peccare defectu relationis, adscribentes nimirùm defectum relationis operanti & non operi, iterùm fuerunt damnati in superiori Propositione. Non ergo fuerunt damnati, quia dicebant opera Infidelium esse peccata, sed quia dicebant Infidelem peccare in opere seu operando sine relatione.

Instat Adversarius. Qui dicit de aliquo Auctore, *Peccat in stylo*, sensus est quòd stylus sit vitiosus: Ergo cùm dicitur, *Infidelis peccat in omni opere*, sensus est quòd omnia ejus opera sint vitiosa.

R. Dato Antecedente, N. Conseq. Disparitas est primò, quòd in Propositione Adversarii explicitè determinetur objectum & materia in qua peccatum est, non sic cum dicitur generaliter, *peccat in omni opere*, quod secundùm communem intelligentiam significat, quoties operatur, ut dictum est. Secundò disparitas est quòd sensum quem tribuimus Propositioni damnatæ, eruamus ex circumstantiis, quales non habet propositio singularis Adversarii: Sensus autem naturalis & obvius alicujus Propositionis attendi debet ex circumstantiis.

Cæterum, ut jam alias monui, hæc dicta sint arguendo & disputando, non asserendo; neminem enim damnare intendimus.

Prob. 5°. Conclusio. Si esset obligatio referendi virtualiter explicitè omnia opera ad Deum propter se dilectum, hæc obligatio foret ex genere suo sub mortali peccato: Atqui falsum Consequens, fatentibus Adversariis: Ergo & Antecedens. Prob. Sequela Maj. 1°. Quia istam obligationem fundant in præcepto diligendi Deum ex toto corde: Atqui hoc præceptum obligat ex genere suo sub mortali, ità ut illius transgressor in re gravi peccet mortaliter, ut omnes fatentur; potest autem hic esse materia gravis, ut si, v. g. longa series actionum in statu eligendo subtraheretur Deo & ad ipsum propter se dilectum non referretur: Ergo. 2°. Quia fundant iterùm hanc obligationem in præcepto naturali agnoscendi & constituendi Deum sicut primum principium, ità & ultimum finem omnium actionum nostrarum: Atqui objectum hujus præcepti naturalis est secundùm se grave: Ergo & obligatio gravis; quia obligatio præcepti naturalis sequitur naturam sui objecti. 3°. Quæro ab Adversariis, quo fundamento, Deo præcipiente omnia ad se propter se dilectum referri, dicunt istud præceptum obligare tantùm sub veniali, dum alia præcepta sivè naturalia sivè divina positiva, ubi objectum secundum se est grave, obligant secundùm se & ex genere suo sub mortali?

Opponit Adversarius contrà hanc Probationem sic. Qui solvit gravia debita, vitam pro Patria fundit, non subtrahit Deo rem notabilem, quia ponitur, sed subtrahit tantùm Deo relationem rei notabilis, quæ est quid leve.

R. Qui hæc facit absque relatione explicita in Deum in principiis Adversariorum, subtrahit Deo rem notabilem: 1°. Quia quod fit, & non fit propter Deum, illi subtrahitur. 2°. Quia in his gravibus non habet Deum pro ultimo fine, & hæret in creatura, quod est quid grave. 3°. Quia in re gravi transgreditur præceptum dilectionis Dei super omnia.

Instat. Qui vovisset referre Deo explicitè omnia sua opera deliberata in Deum, non peccaret mortaliter omittendo relationem rei notabilis: Ergo similiter.

R. 1°. N. Conseq. quia votum non obligat nisi secundum intentionem voventis; non censetur autem vovens intendisse se obligare sub mortali ad relationem unius aut alterius rei etiam notabilis: At non sic de præcepto naturali & divino referendi explicitè omnia ad Deum, si detur. 2°. Abstrahendo ab intentione contraria voventis, existimo verum quòd qui tali voto adstrictus pluries & diu in gravibus negotiis omitteret hanc relationem, peccaret mortaliter.

Instat iterum. Tenemur juxtà nos omnia opera nostra referre in Deum relatione virtuali implicità ex præcepto naturali & divino, quod in materia gravi obligat graviter: Ergo peccat mortaliter qui eleemosynam mille florenorum erogat pauperibus ex vana gloria; quod est falsum.

R. N. Conseq. Quia præceptum referendi virtualiter implicitè omnia opera nostra in Deum, non distinguitur à præcepto non faciendi malum, ut jam alibi dixi: Unde obligat juxtà quantitatem mali, ità ut si malum sit grave, obliget sub mortali; si leve, ut est vana gloria, obliget sub levi. Id autem dici non potest de præcepto referendi omnia in Deum relatione virtuali explicità, si detur, ut jam anteà ponderavimus.

Quæ ulterius opponit Adversarius contrà hanc probationem, redibunt in Sol. Obj.

Et hæc plusquàm sufficiunt ad stabiliendam & firmandam Sententiam, quæ est communis Scholarum Catholicarum, ut testantur 14. ejus Approbatores in prima Editione. Quamobrem & ne diutiùs in Compendio detineam Lectorem pro iis quæ sunt minoris momenti, quasdam alias probationes ab inconvenienti hìc omitto.

Id unum dumtaxat observari velim, quòd juxtà Adversarios teneamur omnes actus referre relatione explicità in Deum ex amore benevolentiæ, idque ratione præcepti diligendi Deum super omnia, & quia est noster ultimus finis, alias esset hærere in creatura: Quando autem inde inferimus quòd qui observat mandata Dei ex obedientia tantum, qui elicit actum fidei aut spei seu agit intuitu æternæ mercedis sine ulteriori relatione ad Deum propter se dilectum, peccat; quia illa non refert ad Deum ut in se bonum, adeòque non ex amore benevolentiæ, nec ut est ultimus finis. Respondent ad 1. quòd non omnis actus benevolen-

tiæ feratur in Deum ut in se bonum: Quia secundum D. Th. amare Deum amore benevolentiæ est velle illi bonum, quod in præfatis actibus reperitur. Ad 2. quòd hi actus referantur in Deum ut ultimum finem, hoc sensu quòd fiant propter ipsum & non propter aliud.

Contrà primum: Amare Deum amore benevolentiæ, est quidem velle illi bonum, sed absque præjudicio objecti formalis hujus amoris, quod est Deus in se bonus. Etenim objectum amoris est bonum; vel ergo homo amat Deum ut sibi bonum, & est amor concupiscentiæ, vel ut in se bonum, & est amor benevolentiæ. Undè S. Th. 2. 2. q. 27. a. 2. ad 1. dicit quòd cùm Philosophus definit amare, quod est velle alicui bonum, „definiat amare non ponens totam rationem ipsius, „sed aliquid ad ejus rationem pertinens, in quo „maximè manifestatur dilectionis actus.

Contrà secundum: Finis ultimus est supremum bonum quod propter se appetitur, & omnia propter ipsum, ratione cujus ideò debemus, secundùm Adversarios, omnes actus nostros ad illum referre: Ergo ad inducendam hanc obligationem non sufficit finis ultimus secundùm quid, ut exponunt.

Et hæc sunt præcipua quæ continentur in his quæ hìc fusiùs non expendimus, & quæ non tàm probant Adversarios ex hac parte malè sentire, quàm eos non loqui consequenter ad sua principia.

Convelluntur fundamenta Adversarii.

Opinionis suæ fundamenta repetit Adversarius ex variis textibus SS. Aug. & Thomæ, quos sibi favere existimat. Hos ergo discutiamus.

Sol. Obj. ex S. Thoma.

Obj. 1°. S. Th. in 1. d. 1. q. 3. a. unico, quærens utrùm utendum sit de omnibus aliis à Deo, dicit 1°. „Pœnâ utendum est & ordinanda ad „finem secundum quod promovet meritum homi„nis, ducens eum in considerationem suæ infir„mitatis, & secundùm quòd purgat peccata." Atqui tolerantia pœnæ propter finem naturalem & honestum non promovet meritum hominis, nec purgat peccata: Ergo.

2°. Ibidem secundo loco sibi objicit sic: „Illo „utimur, quo tendentes ad beatitudinem juvamur: „Sed creaturis impedimur frequenter, &c. Ergo „non omnibus possumus uti." Cui argumento sic respondet. „Ad secundum dicendum quòd crea„turæ quantum est ex se non impediunt nos à „consequenda beatitudine, sed ex parte nostra, in „quantum eis abutimur in eis sistendo ut in fine." Ergo agit D. Th. de tali creaturæ usu, qui tendentes ad beatitudinem juvet; admittit enim ut veram majorem argumenti propositi. Atqui creaturæ usus ad beatitudinem juvans, explicitam relationem importat; implicita enim, cùm sit naturalis, ad eam non juvat: Ergo.

3°. Ibidem ad 3. dicit: „Secundum Theologum „nullus actus procedens à voluntate deliberante „est indifferens; quia si fertur in Deum, supposita „gratiâ, est meritorius; si autem non est referibi„lis, peccatum est; si verò referibilis est, & non „refertur, vanus est." Atqui actus referibilis in Deum non est actus malus; neque actus secundum speciem indifferens; quia cùm relatio sit circumstantia, præsupponit actum in specie mali constitutum: Ergo est actus moraliter honestus: Ergo præter ejus relationem implicitam indiget explicitâ, alioquin secundum D. Th. est vanus & otiosus.

R. 1°. Generaliter S. Th. in hoc articulo nihil aliud intendere quam quòd possit & debeat homo uti creaturis & non frui, sicut dixerat de Deo q. præced. Inter autem varios modos utendi creaturis, dicimus quòd qui facit opus bonum, v. g. qui solvit debita ex amore justitiæ, parentes honorat ex pietate, sine ulteriori relatione, utatur, & non fruatur creaturâ, quod nusquam negat S. Th.

R. 2°. Etiam generaliter S. Thomam in hoc articulo, ut homo non peccet in usu creaturæ, seu in operibus suis, requirere dumtaxat relationem habitualem: *Similiter*, inquit in fine corporis, „Ope„ra nostra quæ mala non sunt, ab ipso sunt, & prop„ter ipsum facienda, nón quòd quamlibet opera„tionem oporteat semper actualiter referre in De„um, sed sufficit ut habitualiter in Deo constituat „finem suæ voluntatis.

Reponit Adversarius Tò *habitualiter* sumi à D. Th. pro *virtualiter*. Sed contrà: Quamvis non negem ità aliquando sumi à S. D. non ità tamen sumit in hoc articulo. Patet ex responsione ad 4. ubi dicit peccantem venialiter habere Deum *habitualiter* pro fine: Ubi Tò *habitualiter* sumi non potest pro *virtualiter*, cùm certum sit hominem non peccare propter Deum virtualiter. Non est autem verisimile S. Th. eundem terminum diverso sensu accepisse in eodem articulo.

Instat Adversarius; S. Th. ad 3. dicit: *Si actus refertur in Deum suppositâ gratiâ, meritorius est.* Atqui si S. Th. terminum *habitualiter* non sumat pro termino *virtualiter*, ejus responsio habebit hunc sensum, *Si actus refertur in Deum vel actualiter vel habitualiter, suppositâ gratiâ, meritorius est:* Quod est falsum, cum relatio habitualis non sufficiat ad meritum.

R. N. Min. Quia S. Th. intelligit de gratia influente, est enim necessarius influxus gratiæ ad meritum: ubi autem est influxus gratiæ, est plusquam relatio habitualis.

Et hæ duæ responsiones generales sufficerent ad omnia, quæ opponit ex D. Th. loco cit. ex abundanti tamen R. ad singula.

Ad 1. 1°. D. Min. Tolerantia pœnæ propter finem naturalem non promovet meritum hominis nec purgat peccata actualiter formaliter, C. præsuppositivè, N. Non dicit autem S. Th. quòd utendum sit pœnâ actualiter merendo & purgando peccata, ad id enim non sufficeret relatio explicita, sed quòd sit utendum pœnâ secundùm quod promovet ad meritum, ducens hominem in considerationem suæ infirmitatis & secundùm quòd peccata purgat: Qui autem patienter patitur, v. g. morbum causatum ex intemperantia, aut mortem ad quam est damnatus propter homicidium, agnoscens pœnam suo crimini esse debitam, is pœnâ utitur secundum quod promovet ad meritum, ducens ipsum in considerationem suæ infirmitatis & secundùm quod purgat peccata, hoc sensu quod hujusmodi tolerantia præsupponatur & prærequiratur ad meritum actuale, ità ut concurrentibus aliis ad meritum requisitis, de facto mereretur.

2°. Dato quod S. Th. intelligat de usu actualiter meritorio, in hoc docuit modum optimum utendi pœnâ, sed non necessarium: Nisi velis omnem usum pœnæ, qui non esset meritorius, esse malum, quod falsum est.

Ad 2. Nihil est in responso D. Th. quod militet contrà sententiam nostram, nisi supponendo quòd admittat Majorem Argumenti propositi non solùm ut veram, sed etiam ut exclusivam omnis alterius modi utendi creaturis, quod non probat nec probabit Adversarius, nisi intelligendo ut suprà de usu creaturæ, qui juvet præsuppositivè tendentes ad beatitudinem.

Ad 3. N. Min. pro secunda parte & illius probationem, quia in actibus secundum speciem indifferentibus, circumstantia finis confert illi primam speciem moralem in individuo, ut docetur in Tract. de Actibus humanis. Insuper non dicit S. Th. quòd qui actum referibilem non refert simpliciter peccet, sed quòd ejus actus sit vanus, otiosus & peccaminosus, quod jugulat sententiam Adver-

versariorum, si intelligatur de relatione explicita; negant enim actum defectu relationis explicitæ esse malum & peccaminosum.

Obj. 2°. Textum D. Th. in 2. d. 40. q. 1. a. ult. ad 7. cui abundè satisfeci in prima & secunda editione hujus Quæst. Et cùm nihil aliud reponat Adversarius quàm quod dixit D. Hagens, pro responsione videantur Vindiciæ nostræ p. 36. 43. & sequentibus.

Obj. 3°. S. Th. in 4. d. 31. q. 2. a. 2. habetur q. 49. Supp. a. 5. in resp. ad 1. dicit „ quod proles „ prout est bonum Sacramenti, addit suprà prolem „ prout est intentum à natura: Natura enim inten- „ dit prolem prout in ipsa salvatur bonum speciei; „ sed in prole, secundùm quod est bonum Sacra- „ menti Matrimonii, ultrà hoc intelligitur ut proles „ suscepta ulterius ordinetur in Deum: Et ideò „ oportet quòd intentio naturæ, quâ prolem inten- „ dit, referatur actu vel habitu ad intentionem pro- „ lis, prout est bonum Sacramenti, alias staretur in „ creatura, quod sine peccato esse non potest. Et „ ideò quando natura tantum movet ad actum ma- „ trimonii, non excusatur à peccato omnino, nisi „ in quantum motus naturæ ordinatur actu vel ha- „ bitu ulteriùs ad prolem, secundùm quod est bo- „ num Sacramenti." Non potest autem intelligi per habitualem relationem relatio implicita, quæ jam supponitur in ipso actu conjugali rite peracto, causâ prolis & fidei, siquidem ultrà illam, aliam requirat S. Th. Ergo explicitam requirit.

Pro hujus Argumenti solutione exponenda est Doctrina laudati articuli. In primis S. Th. in corpore articuli dicit „quòd sicut bona matrimonii se- „ cundum quòd sunt in habitu, faciunt matrimoni- „ um honestum & sanctum; ità etiam secundum „ quod sunt in actuali intentione, faciunt actum „ matrimonii honestum quantum ad illa duo bona „ quæ ipsius actum respiciunt." Duo autem bona quæ actum matrimonii respiciunt, sunt proles & fides. Et ideò addit S. Th. „ Undè quando conjuges „ conveniunt causâ prolis procreandæ vel ut sibi „ invicem debitum reddant, quæ ad fidem perti- „ nent, totaliter excusantur à peccato.

Nihil ergo aliud requiritur ut actus conjugii excusetur totaliter à peccato, quàm intentio prolis vel fidei sine aliqua prava circumstantia. Et rationem subjicit S. D. quia nempe tertium bonum, quod est bonum Sacramenti, non pertinet ad actum, sed ad essentiam matrimonii. *Sed tertium bonum,* inquit, *non pertinet ad usum matrimonii, sed ad essentiam ipsius, ut dictum est: Unde facit ipsum matrimonium honestum, non autem actum ejus.*

Concilianda est hæc Doctrina cum resp. ad 1. quæ nobis objicitur. Si S. Th. requirat necessario relationem explicitam in bonum Sacramenti, ut conjuges excusentur totaliter ab omni peccato: Ergo non solùm bonum prolis & fidei, sed etiam bonum Sacramenti pertinet ad actum conjugii; neque solum ipsum matrimonium, sed etiam ejus actum honestum reddit: Quod disertè negat S. Th. Item neque conjuges convenientes tantum causâ prolis vel fidei, totaliter excusantur à peccato, quod diserte affirmat D. Th.

Dicendum itaque quod in Responsione ad 1. per relationem habitualem ad bonum Sacramenti, non intelligat istam relationem explicitam Adversariorum, sed implicitam in ipso actu conjugali rite peracto causâ prolis vel fidei absque ulla circumstantia vitiante.

At, inquit Adversarius, jam supponitur relatio habitualis in actu conjugali causâ prolis vel fidei: Ergo aliquid aliud requirit S. Th. R. D. Ant. Jam supponitur relatio habitualis in actu conjugali causâ prolis vel fidei, si nulla circumstantia vitietur, C. Si vitietur aliquâ circumstantiâ, prout facile vitiari potest, in hac præsertim materia, N. Cùm enim tunc non referatur ad Deum, nec ad bonum Sacramenti refertur.

Adde quod si S. Th. per relationem habitualem intelligeret explicitam, sequeretur quòd sine ista non solùm conjuges peccarent simpliciter, sed quòd eorum actus esset malus; dicit enim S. D. „ quòd actus non excusatur omninò, nisi in quan- „ tum motus naturæ ordinatur actu vel habitu ul- „ terius ad prolem secundum quod est bonum Sacra- „ menti." Quod sane evertit systema Adversario- „ rum.

Neque dicas S. Th. prævidisse hanc instantiam, eò quòd in fine responsionis dicat: „Nec tamen se- „ quitur quòd motus naturæ sit malus, sed quòd sit „ imperfectus, nisi ad aliquod bonum matrimonii „ ulterius ordinetur." Nam aliud est motus ad actum, aliud ipse actus: Motus naturæ ad actum potest non esse malus, sed imperfectus tantum, & tamen ipse actus vitiari aliqua circumstantia, quæ impediat relationem habitualem quam requirit, ideòque esse malus. Et sanè quis ista duo conciliare potest: Actus non excusatur à peccato omnino, &, actus non est malus.

Obj. 4°. S. Th. q. de charitate a. 11. quærens utrùm omnes teneantur ad perfectam charitatem, ad 2. dicit: *Quòd omnia virtute referantur in Deum hoc pertinet ad perfectionem charitatis, ad quam omnes tenentur.* Illa autem virtualis relatio non potest intelligi de relatione implicita, quia non pertinet ad perfectionem charitatis, & quia S. Th. dicit ibid. quòd per eam homo potest in omnibus mereri, si charitatem habeat; per relationem autem implicitam non poterit mereri: Ergo intelligit de relatione explicita.

R. S. Th. per relationem virtualem hìc intelligere relationem equidem explicitam, sed importatam in actu charitatis strictæ, aut in æquivalenti, scilicet in amore Dei benevolo super omnia, per quem, ut docet in 2. d. 28. q. 1. a. 3. impletur præceptum charitatis: *Quandocumque enim,* inquit in 2. d. 40. q. unica a. 5. ad 6. „ aliquis cogitat se „ totum ad Dei dilectionem dirigere, tunc quid- „ quid ad seipsum spectat, in Deum ordinatum erit." Constat autem quòd per amorem Dei super omnia, homo, si charitatem habeat, mereri possit, & quòd iste amor possit elici à peccatore nondùm justificato, seu charitatem non habente, ut probamus de attritione in Tract. de Pœnit.

Obj. 5°. S. Th. q. 22. de charitate a. 2. dicit: „ Sicut in demonstrativis scientiis non rectè sumi- „ tur Conclusio nisi per resolutionem ad prima prin- „ cipia, ità appetitus creaturæ rationalis non est „ rectus nisi per appetitum explicitum ipsius Dei „ actu vel habitu."

R. 1°. S. Th. in hoc articulo resolvere quod omnia entia appetant Deum, inanimata & non cognoscentia implicite, creatura rationalis explicitè. Undè hìc sumit appetitum explicitum, non prout importat distinctam Dei cognitionem, sed prout opponitur appetitui innato inanimatorum, & ideò addit, *per appetitum explicitum Dei actu vel habitu.*

R. 2°. Dato per appetitum explicitum S. Th. intelligere distinctam Dei cognitionem, dicit appetitum non explicitum non esse rectum, non quòd sit malus, sed quia non est perfectus. Id evidens est ex ipso textu: Si quis enim eliciat legitimam conclusionem ex immediatis principiis, licet non resolvat in prima principia, ista conclusio erit bona, sed non perfecta: Ergo similiter qui appetit aliquod bonum particulare propter ejus honestatem, licèt non propter Deum explicitè, appetitus non erit malus, sed tamen imperfectus; alioquin dicendum foret non solum quòd agens peccaret, sed etiam quòd actus ejus esset malus, quod non admittunt Adversarii.

Inst. S. Th. 1. 2. q. 19. a. 10. dicit: „ Ad hoc „ quòd aliquis rectâ voluntate velit aliquod parti- „ culare bonum, oportet quòd illud particulare sit „ volitum materialiter, bonum autem commune „ divinum sit volitum formaliter.

R. etiam in nostra sententia bonum commune divinum esse volitum formaliter: Qui enim vult aliquod particulare bonum, illud vult formaliter pro-

propter bonitatem & honestatem ut sic, quæ est Deus.

Obj. 6°. S. Th. 1. 2. q. 21. a. 4. ad 3. dicit: „Totum quod homo est & quod potest & habet, ordinandum est ad Deum: Et ideò omnis actus hominis bonus vel malus habet rationem meriti vel demeriti apud Deum, quantum est ex ipsa ratione actûs." Atqui non potest intelligi de relatione implicita, alias ratio meriti apud Deum fundaretur in solis naturæ viribus: Ergo de explicita.

R. N. Min. ad prob. D. Ratio meriti impropriè dicti & ad mercedem temporalém fundaretur in solis naturæ viribus, C. Meriti propriè dicti & ad mercedem æternam, N. Non est autem in istis articulis, inquit Sylvius, sermo præcisè de merito vitæ æternæ vel de merito respectu vitæ sempiternæ, sed generaliter intelligitur meritum, prout meritum dicitur omne id quod facit aliquam mercedem aliquo modo debitam, sivè temporalem, sivè æternam, sive debitam ex justitia propriè dicta, sivè ex alia. Ità celeberrimus Doctor Lovaniensis.

Inst. S. Th. 1. 2. q. 102. a. 6. ad 7. dicit: *Cœlestis intentio omnibus operibus nostris debet adjungi:* Atqui relatio implicita non est cœlestis: Ergo.

R. 1°. D. Min. Relatio implicita non est cœlestis explicitè, C. Min. implicitè, N. Min. 2°. Dato intelligendam esse cœlestem explicitè, nihil aliud his verbis intendit S. Th. quam quod dicit alibi, scilicet omnia debere referri in Deum explicite, non immediate in se, sed mediate in sua causa, nempè in actu charitatis, quando ejus præceptum obligat; non autem obligat ad semper. Vide primam Conclusionem, item primam & secundam probationem secundæ Conclusionis. 3°. Si contendas intelligendam esse intentionem cœlestem quoad singulos actus immediatè in se, D. Maj. Debet adjungi omnibus operibus nostris in ordine ad vitam æternam, C. in ordine ad bonitatem moralem, N. *Cùm* enim, inquit S. D. cit. in secunda Prob. secundæ Concl. „aliquis ex dictamine rationis facit aliquod bonum, non referendo ad malum finem, non peccat.

Addo S. Th. illic agere dumtaxat de Fidelibus verum Deum colentibus; sicque in hoc ejus dicto fundari non posse sententiam Adversariorum, qui etiam Infideles adstringunt præcepto omnia opera referendi explicite in Deum propter se dilectum.

Obj. 7°. S. Th. 2. 2. q. 83. a. 14. o. dicit: „De oratione dupliciter loqui possumus: Uno modo secundùm seipsam, alio modo secundum causam suam. Causa autem orationis est desiderium charitatis, ex quo procedere debet oratio, quod quidem debet esse in nobis continuum vel actu vel virtute: Manet enim virtus hujus desiderii in omnibus quæ ex charitate facimus: Omnia autem debemus in gloriam Dei facere, ut dicitur 1. ad Cor. 10. Et secundum hoc," id est, quia & in quantum omnia debemus in Dei gloriam facere, „oratio debet esse continua: Undè Aug. dicit ad Probam: In ipsa fide & charitate continuato desiderio semper oramus." Ex quibus sic arguitur. S. Th. fundat debitum orationis continuæ in præcepto Apostoli, *Omnia in gloriam Dei facite:* Ergo in relatione explicita; quia nonnisi per hanc potest esse oratio continua. Prob. Ant. Dicit S. Th. *Et secundum hoc*, nimirum quia & in quantum debemus omnia in Dei gloriam facere, oratio debet esse continua: Ergo.

R. N. Ant. ad probat. N. expositionem textûs, & dico tò *Secundum hoc* referri ad desiderium salutis, & non ad præceptum Apostoli. Si attendatur causa salutis, inquit Sylvius in expositione hujus articuli, quæ est desiderium salutis rerumque salutarium, ex quo procedere debet oratio, oportet orationem esse diuturnam, imò continuam; quia tale desiderium debet homini christiano esse perpetuum pro se & pro aliis, saltem virtute. Ità eximius S. Th. interpres. Idque patet ex ipso textu Aug. quem citat S. Th. Non enim dicit Aug. *in actibus fidei & charitatis*, sed *in ipsa fide & charitate continuato desiderio semper oramus.* Et alioquin sequeretur quòd homo etiam charitate instructus, cum nihil ageret, aut mente distractus ageret, nihil actu faciens in gloriam Dei, deficeret ab oratione, sicque non oraret continuò, quod est alienum à sensu S. Thomæ. Insuper S. Th. 1. 2. q. 100. a. 10. & alibi intelligit textum Apostoli de charitate stricta: Nolunt autem Adversarii suam relationem esse ex charitate stricta: Ergo non favet ipsis S. Th.

Solvuntur Objectiones ex Augustino.

Obj. 1°. S. Aug. l. 1. de Trinit. c. 13. dicit: „Illa visio Dei qua contemplabimur incommutabilem atque humanis oculis invisibilem Dei substantiam:.. sola est summum bonum nostrum, cujus adipiscendi causâ præcipitur agere, quidquid rectè agimus." Ergo S. Augustino non sufficit implicita relatio. Prob. Conseq. Rectè factum & nullâ pravâ circumstantia vitiatum est in Deum implicitè relatum: Atqui tamen juxtà S. Aug. hoc ipsum rectè factum, summi boni adipiscendi causâ præcipimur agere: Ergo ulterius debet referri.

R. Aug. sumere præceptum lato sensu pro consilio illius quod est bonum & optimum, alioquin sequeretur quòd qui ex alio motivo etiam supernaturali quàm adipiscendæ beatitudinis rectè operaretur, peccaret.

Neque dicas cum Adversario sensum Augustini non esse quòd in omni actione debeamus formaliter intendere beatitudinem æternam & ad illam omnia opera nostra referre, sed quod præcipiatur nobis quòd in omni actu ad illam tendamus referendo illum ad Deum. Contrà est enim quòd Aug. formalissimè dicat quòd causâ adipiscendæ beatitudinis præcipimur agere quidquid rectè agimus: Quid est autem agere causâ beatitudinis adipiscendæ omne quod agimus, nisi intendere formaliter beatitudinem & ad illam omnia opera nostra referre?

Vel dicendum S. Aug. hac phrasi nihil aliud velle quàm quòd debeamus in omni opere habere Deum pro ultimo fine: Ille autem habet Deum pro ultimo fine, qui dùm agit opus ex objecto bonum, illud nulla prava circumstantia, nullo pravo fine inficit.

Et nisi alterutro sensu Aug. intelligas, ipsum conciliare non poteris. Docet enim S. D. l. de spiritu & litt. c. 27. & alibi, quædam Infidelium opera, etiam attento fine, esse laudanda, licet non sint facta causa æternæ beatitudinis adipiscendæ, nec relata explicitè in Deum.

Obj. 2°. S. Aug. l. 19. de Civit. c. 25. de virtutibus hominis infidelis dicit: „Virtutes quas sibi habere videtur, ... nisi ad Deum retulerit, etiam ipsa vitia sunt potiùs quam virtutes, cùm ad seipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc superbæ & inflatæ sunt, & ideò non virtutes sed vitia judicanda sunt." Atqui dùm virtutes propter se appetuntur, est secundùm nos virtualis relatio implicita in Deum: Ergo.

R. 1°. Hanc objectionem ab Adversariis esse solvendam: Non enim volunt opera Infidelium sine sua relatione virtuali explicita esse peccata & vitia, ut hìc dicit Aug. sed infidelem dumtaxat peccare non referendo in Deum.

Reponit Adversarius has Infidelium virtutes secundum Aug. esse vitia, non sumendo vitium pro actione secundùm se, sed pro complexo ex actione & omissione, juxtà communem modum loquendi: Sic v. g. dicimus de famulo qui injuncti laboris mediam partem tantùm implevit, quòd malè fecerit: Nemo tamen infert quòd peccaverit laborando.

Sed contrà: Augustinus non dixit Infideles in his virtutibus peccare, sed eas esse vitia & peccata.

ta. Sicut ergo si dicerem de famulo qui injuncti laboris mediam partem tantum implevit, quòd ejus labor est malus, juxtà communem modum loquendi intelligeretur de labore secundùm se, & non de complexo; ità similiter in nostro casu. Idque eo evidentiùs patet quòd Aug. vocet istas Infidelium virtutes *inflatas & superbas*. Neque dicas cum Adversario ideò sic vocari ab Aug. quia cùm non expeterentur propter Deum, debito honore illum privabant: Qui enim furatur aut fornicatur, longè magis Deum debito honore defraudat, quàm qui ad eum actionem bonam non refert explicitè; & tamen iste fur aut fornicator non dicitur inflatus & superbus.

R. 2°. D. Min. Dùm virtutes propter se appetuntur, est virtualis relatio implicita in Deum, si in eis non ultimatè sistatur, C. Min. Si in eis ultimatè sistatur tamquam in vera beatitudine, N. Min. Et hoc sensu loquitur Aug. ut patet ex verbis immediatè sequentibus: *Sicut enim*, inquit, „non est à carne, „ sed super carnem, quod carnem facit vivere; sic „ non est ab homine, sed super hominem, quod hominem facit beatè vivere." Aug. ergo hîc alludit ad Stoïcos qui in virtutibus moralibus suam beatitudinem constituebant, & de quibus serm. de verbis Apostoli c. 7. sic loquitur: „ Extiterunt autem alii superbi quasi à carne se removentes & „ totam spem suæ beatitudinis in anima sua constituentes, posuerunt summum bonum in virtute „ sua... Tales fuerunt Philosophi qui Stoïci nuncupati sunt... Dicebat Epicureus: Mihi frui carne bonum est. Dicebat Stoïcus: Mihi frui mente mea „ bonum est. Dicebat Apostolus: Mihi adhærere „ Deo bonum est." Fatemur autem virtutes sic propter se ultimatè appetitas, non esse veras virtutes, sed vitia, quippè quòd hâc pravâ intentione intercipiatur virtualis relatio ad Deum, & hæreatur in creatura illa fruendo. Sed si voluntas feratur in opus ex objecto bonum, non hærendo ultimatè in ipso, neque in seipsum aut in alium pravum finem retorquendo; sed ut est bonum inchoatum & in suo gradu constitutum secundum rectam rationem, dicimus quòd sit moraliter bonum, & agens non peccet, quia virtualiter implicitè intendit Deum, ut hujus boni inchoati perfectionem & consummationem.

Inst. Adversarius. Aug. loco cit. de Civit. non magis agit de Stoïcis quàm de Turcis, sed generaliter agit de omnibus illis apud quos non est vera Religio.

R. Adversarium hîc loqui contradictoria. Si namque agat Aug. generaliter de omnibus apud quos non est vera Religio; Ergo etiam agit de Stoïcis apud quos non erat vera Religio, & magis quàm de Turcis qui tunc nondùm extabant: Sicut si nunc agerem generaliter de omnibus apud quos non est vera Religio, indubiè agerem de Turcis, apud quos non est vera Religio. Et sicut non implicat quòd qui ageret generaliter de omnibus Infidelibus, interdum sermonem deflecteret ad Turcas; ità nihil impedit quominùs Aug. agens generaliter de Infidelibus, de Stoïcis in particulari, occasione datâ, locutus fuerit. Et ita esse patet ex eo quòd in utroque loco eundem modum loquendi teneat. In lib. de Civit. vocat virtutes Infidelium *inflatas & superbas*: In Serm. de verbis Apostoli vocat Stoïcos *superbos*. In lib. de Civit. dicit: *Sicut enim non est à carne, sed super carnem quod facit vivere, sic non est ab homine, sed super hominem quod hominem facit beatè vivere*. Quæ verba exprimunt apertè dogma Stoïcorum conformiter ad ea quæ de ipsis dicit in Serm. de verbis Apostoli: „Extiterunt autem, inquit ibi, alii superbi quasi à carne se removentes, & totam spem suæ beatitudi„ nis in anima sua constituentes, posuerunt sum„ mum bonum in virtute sua... Tales fuerunt Phi„ losophi qui Stoïci nuncupati sunt.

Neque dicas cum Adversario sensum horum verborum in lib. de Civit. *Sicut enim non est à carne*, &c. non esse quòd Infideles existimarent quod in virtutibus ad se & non ad Deum relatis consisteret beatitudo, sed quòd conducerent ad beatitudinem.

Contrà enim 1°. sistendo in paritate Augustini. Sicut de materia ad vitam dispositâ, licèt conducat ad vitam, non dicitur secundùm Aug. quòd faciat vivere, sed solus Deus, ità nec de virtute conducente ad vitam beatam dicitur, secundùm eundem Aug. quòd faciat vivere beatè, sed solus Deus. 2°. Aug. expressè docet in serm. de verbis Apostoli Stoïcos constituisse suam beatitudinem in sua virtute: Quidni haberet eundem sensum in lib. de Civit. ubi tenet eundem modum loquendi. 3°. Denique juxtà aliquos responderi potest S. Aug. in lib. de Civit. condemnare eos qui expetebant virtutes propter se quidem, non tamen secundùm se præcisè & ut abstractas à subjecto, sed in concreto & ut in subjecto, scilicet ut virtuosi apparerent. Si Inferas: Ergo non solùm propter se, sed propter aliud expetebantur. R. quòd solùm propter se in concreto & ut in subjecto expetebantur, & hoc sensu non propter aliud.

Cæterum nisi alterutro sensu Aug. intelligas, non video quomodò salvari possit à damnatione hujus propositionis: *Omnia Infidelium opera sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia*. Neque dicas cum Adversario S. Aug. alibi admittere opera Infidelium posse esse bona: Nam etiam ipsi Auctores propositionis damnatæ non negabant opera Infidelium posse aliquo sensu dici bona, & nihilominus fuerunt damnati.

Obj. 3°. S. Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 22. dicit: „ Hæc... regula dilectionis divinitùs constituta est: „ Diliges, inquit, proximum tuum sicut teipsum, „ Deum verò ex toto corde & tota anima & ex to„ ta mente, ut omnes cogitationes tuas, & omnem „ vitam & omnem intellectum in illum conferas, à „ quo habes ea ipsa quæ confers. Cùm autem ait, „ toto corde, totâ mente, nullam vitæ nostræ par„ tem relinquit, quæ vacare debeat & quasi locum „ dare ut aliâ re velit frui, sed quidquid aliud dili„ gendum venerit in animum, illuc rapiatur, quò to„ tus dilectionis impetus currit." Ergo juxtà Aug. omnia sunt referenda ad Deum, ità ut nulla pars vitæ nostræ relinquatur quæ vacare debeat & quasi locum dare ut alia re frui velit. Quid autem sit re aliqua frui, expressit ibidem Aug. c. 4. „ Frui est „ amore alicui rei inhærere propter seipsam; uti „ autem, quod in usum venerit, ad id quod amas, „ obtinendum referre."

R. hæc omnia verificari secundùm Sententiam nostram: 1°. In actu charitatis, dùm urget præceptum. Deindè etiam extrà casum quo urget præceptum, in omni actu bono nulla ex parte vitiato: Cùm enim appetatur formaliter explicitè propter honestatem particularem hujus actus, appetitur virtualiter explicitè propter honestatem ut sic, quæ cùm in re sit Deus, appetitur virtualiter implicitè propter Deum, sicque non est ea re frui, sed uti.

Contrà hanc secundam Responsionem insurgit Adversarius ex Aug. ibid. c. 21. cùm dixisset: „Res „ illæ tantum sunt quibus fruendum est, quas æter„ nas atque incommutabiles commemoravimus." Subdit: „ Cæteris autem utendum est, ut ad illarum „ fruitionem pervenire possimus." Atqui relatio virtualis implicita, cùm sit naturalis, non conducit ad Dei fruitionem: Ergo. 2°. S. Aug. ibid. c. 22. sic loquitur: „ Quæritur utrùm propter se homo ab ho„ mine diligendus sit, an propter aliud? Si enim „ propter se, fruimur eo; si propter aliud, utimur „ eo. Videtur autem mihi propter aliud diligendus." Ergo juxtà Aug. diligere proximum propter se, seu propter ejus particularem bonitatem, non est sufficienter referre actum suum in Deum, cum sic diligere non sit uti proximo, sed frui.

R. ad 1. Inprimis non dixit Aug. quòd cæteris utendum sit quatenus iste usus *conducit* ad beatitudinem, sed quòd sit cæteris utendum, *ut pervenire possimus* ad beatitudinem: Qui autem facit actum bonum nulla ex parte vitiatum, sic utitur creaturis ut, aliis adhibitis, possit pervenire ad beatitudinem;

nem; necesse est enim ad illam adipiscendam ut actus bonos & non malos faciat, licèt soli non sufficiant. Sed etsi Aug. dixisset quòd iste usus debeat *conducere* ad beatitudinem, nihil obesset; quia reverà conducit, non quidem positivè, sed præsuppositivè & negativè. Præsuppositivè, quia ut jam dixi, prærequiritur ad adeptionem beatitudinis ut actus sit moraliter bonus & nulla ex parte vitiatus. Negative, quia faciendo actus moraliter bonos, non peccat, & sic remanet impedimentum beatitudinis; quod voco concurrere negativè.

Ad 2. D. Propositionem Aug. & simul Conseq. Si hominem propter se diligimus constituendo in eo nostrum finem, eo fruimur, C. Non constituendo in eo nostrum finem, N. Hæc solutio seu explicatio non est mea, sed ipsius Aug. qui in eodem lib. c. 33. dicit: *Si verò inhæseris atque permanseris* in delectatione creaturæ *finem in ea ponens lætitiæ tuæ tunc verè & propriè frui dicendus es.* Requiritur ergo juxtà Aug. ut dicamur frui creatura, ut in ea finem nostrum ponamus. Porro qui facit actum moraliter bonum nulla ex parte vitiatum, v. g. qui absque ullius pravæ circumstantiæ admixtione diligit parentes, amicos, viros probos, motus honestate particulari hujus legitimi amoris, nullatenùs constituit finem suum in istis objectis, sed in ipsa honestate ut sic, quæ in re Deus est. Et hæc semel dicta ex Aug. sufficiant sæpe iteratis instantiis Adversarii petitis ex usu & fruitione creaturarum.

Obj. 4°. S. Aug. l. 9. de Trinit. c. 7. & 8. dicit: „ Nemo.. volens aliquid facit quod non in corde suo „ priùs dixerit: Quod verbum amore concipitur „ sivè creaturæ sivè creatoris... Ergo aut cupidita- „ te aut charitate. Non quod non sit amanda crea- „ tura, sed si ad creatorem refertur ille amor, non „ jam cupiditas sed charitas erit. Tunc enim est cu- „ piditas; cum propter se amatur creatura, tunc „ non utentem adjuvat, sed corrumpit fruentem.

R. S. Aug. ibi sumere charitatem lato sensu pro amore boni honesti, ut ipsi familiare est. Sic l. de Grat. Christi c. 21. *Quasi vero*, inquit, *aliud sit bona voluntas quam charitas.* In Ps. 136. *Ipsa est charitas quæ dicitur bona voluntas.* Et l. 8. de Trinit. *Quid est dilectio vel charitas, nisi amor boni.* Sic ergo juxta Aug. amor creaturæ, v. g. parentum, uxoris, filiorum, secundùm dictamen rectæ rationis, est charitas dicto sensu, & refertur ad Deum. Amor autem creaturæ constituendo in ea finem, vel illum prava circumstantia aut pravo fine inficiendo, est cupiditas; quia non refertur ad Deum, nec etiam virtualiter. Neque enim dici potest amorem parentum juxtà dictamen rationis, nulla circumstantia vitiatum, esse cupiditatem; quia tunc non solum peccaret amans, sed ejus amor, utpotè cupiditas, foret malus; quod neque juxtà Aug. neque juxtà Adversarios dici potest.

Inst. Aug. l. 3. de Doct. Christ. c. 10. definiens charitatem, dicit: *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum:* Ergo.

R. Non negamus Aug. sæpè sumere charitatem stricto sensu: Sed negari non potest quin etiam sæpe sumat lato sensu pro amore boni, ut vidimus. Aliunde non volunt Adversarii quod teneamur referre opera nostra in Deum ex charitate stricta: Ut quid ergo urgent ex Aug. charitatem strictam.

Denique si primus textus Aug. & quæ illi subjicit Adversarius num. 238. dicens, *quidquid fit amore fieri vel creaturæ vel creatoris, & consequenter cupiditate vel charitate.* Si hæc, inquam, intelligantur de charitate stricta & supernaturali, ità ut omne quod non est ex charitate stricta, sit ex cupiditate vitiosa; statim occurrunt sequentes propositiones damnatæ. Prima: „ Non sunt nisi duo „ amores undè volitiones & actiones omnes nostræ „ nascuntur; amor Dei, qui omnia agit propter De- „ um, quemque Deus remuneratur; & amor quo nos „ ipsos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum „ referendum est, non refert, & propter hoc ipsum „ fit malus." Est 44. inter Quesnellianas. Affines sunt sequentes usque ad 59. Secunda: „ Omnis amor „ creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, quâ „ mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur; aut „ laudabilis illa charitas, quâ per Spiritum Sanctum „ in corde diffusâ Deus amatur." Est 38. inter Baïanas. Tertia: „ Omnis humana actio deliberata est „ Dei dilectio vel mundi, si Dei, charitas Patris est; „ si mundi concupiscentia carnis, hoc est, mala est." Est 7. inter damnatas ab Alexandro VII.

Obj. 5°. Aug. l. 4. cont. Jul. c. 3. alloquens Julianum, dicit: „ Noveris non officio, sed finibus à „ vitiis discernendas esse virtutes. Officium est au- „ tem quod faciendum est, finis verò propter quod „ faciendum est. Cùm itaque facit homo aliquid, „ ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit „ propter quod facere debet, peccare convincitur. „ Et infrà: Quidquid autem boni fit ab homine, & „ non propter hoc fit, propter quod fieri vera sapi- „ entia præcipit, ipso non recto fine peccatum est." Item infrà, quærenti Juliano, si Gentilis nudum operuerit; numquid quia non est ex fide, peccatum est? Respondet: „ Prorsùs in quantum non est „ ex fide, peccatum est, non quia per seipsum fa- „ ctum, quod est nudum operire, peccatum est, sed „ de tali opere non in Domino gloriari, solus im- „ pius negat esse peccatum." Ex quibus evidens est non sufficere Augustino, ut agens non peccet quod ejus opus sit ex objecto bonum, sed insuper requiratur ut alia ulteriori relatione referatur in Deum, quæ alia esse non potest nisi virtualis explicita.

Antequam respondeam, observo S. Aug. ex his principiis inferre contrà Julianum, opera Infidelium esse peccata, & eorum virtutes vitia. Si ergo Aug. ista sic intellexit, ut necessaria sit relatio explicita, sine qua homo opus ex objecto bonum agens, peccat, ut intelligunt & volunt Adversarii, debent admittere hanc illationem, scilicet: *Omnia opera Infidelium sunt peccata*, esse de mente Augustini, aut fateri Aug. malè ratiocinatum fuisse. Neutrum admittunt. Ergo fateantur necesse est, se non intelligere legitimum sensum Augustini. Quis sit autem S. Doctoris sensus legitimus in bona luce posuimus Diss. 3. de Gratia, a. 3. §. 2. in majori nostro Opere. Itaque nunc

R. 1°. Augustinum hæc verba, *Non recto fine, non in Domino gloriari*, & similia, non sumere contradictoriè seu negativè, sed contrariè, quasi diceret: In alio quàm in Domino gloriari, & perverso fine agere, peccatum est; ut videlicet ex negatione affirmatio intelligatur: Quo sensu in Scriptura 1. Reg. 18. Saül dicitur non rectis oculis aspexisse Davidem. Ità Aug. interpretantur S. Thomas & Estius, ut ostendimus loco cit. de Gratia. Idque manifestum est ex ipso Aug. eodem c. 3. cit. *Quia*, inquit, *non fideli, sed infideli, hoc est*, STULTA ET NOXIA *faciunt voluntate.* Ibid. „ Possunt ergo aliqua bona „ fieri, non bene facientibus à quibus fiunt: Bonum „ est enim ut subveniatur homini periclitanti, præ- „ sertim innocenti; sed ille qui hoc facit, si AMANDO „ GLORIAM HOMINUM magis quàm Dei facit, non „ bene bonum facit; quia non bonum facit, quod „ non bona voluntate facit: Absit enim ut sit vel „ dicatur voluntas bona, quæ IN ALIIS VEL IN SE „ IPSA, non in Domino gloriatur.

Ad observationem præmissam responsioni obmutescit Adversarius, cùm tamen sit gravissimi ponderis: Contrà verò responsionem sic arguit. Nunquam admisit Julianus quòd opera ad malum finem relata essent bona: Ergo desuper non fuit controversia inter Aug. & Julianum. Prob. Ant. Dicit Aug. Juliano: *Jam cernis, ut arbitror, consequens esse ut vera sit virtus avarorum prudentia, qua excogitant genera lucellorum.* Ex quibus patet quòd, virtutes ad malum finem relatas esse veras virtutes, sit consequens quod Aug. deducit ex principio Juliani, non doctrina Juliani: Ergo.

R. N.

R. N. Ant. Ad Probat. D. Virtutes ad malum finem relatas esse veras virtutes, est consequens quod Aug. deducit ex principio Juliani, & quod negabat Julianus, N. & quod non negabat Julianus, quodque eum admittere supponebat Aug. C. & N. Conseq. Patet tùm ex textu Aug. in Resp. nostra laudato, ubi impugnando Julianum, ostendit opera facta ex malo fine non esse bona: Ut quid enim in hoc desudasset Aug. si non admisisset Julianus esse bona? Tùm ex ipsis verbis objectis & sequentibus: Dicit enim Aug. „ Jam tamen cernis, „ ut arbitror, consequens esse ut vera sit virtus „ avarorum prudentia, qua excogitant genera lu„ cellorum... Ergo virtutes istæ tali fine turpes at„ que deformes, & ideò nullo modo germanæ ve„ ræque virtutes, tibi tamen videntur & pulchræ, „ ut (verba sunt Juliani) nec nominis sui possint, „ nec generis sustinere dispendium... Ex quo te „ tanta absurditas sequitur, ut veram cogaris appel„ lare justitiam, etiam cum DOMINAM reperis „ AVARITIAM." Sic autem Aug. non potuisset alloqui Julianum, nisi supponendo eum admittere consequens quod ex illius principio deducebat. Sit exemplum: v. g. Molinista arguens contrà Thomistam aut Augustinianum ex positione gratiæ per se efficacis destrui liberum arbitrium: Non posset dicere Thomistæ vel Augustiniano: „Jam „ cernis, ut arbitror, consequens esse ut gratia per „ se efficax destruat liberum arbitrium: Ergo de„ structio liberi arbitrii per gratiam ex se effica„ cem, tibi videtur dogma verum: ex quo te tan„ ta absurditas sequitur, ut cogaris appellare dog„ ma verum, quod est hæreticum." Non posset, inquam, sic loqui Molinista nisi supponendo Thomistam aut Augustinianum admittere consequens, scilicet ex positione gratiæ per se efficacis destrui liberum arbitrium. Ità in nostro casu.

Insuper S. Th. ut jam dixi, intelligit sicuti nos Augustinum. En ejus verba 2. 2. q. 23. a. 7. ad 1. „ Augustinus dicit in 4. contrà Julianum, quod „ actus Infidelis, in quantum est infidelis, semper est „ peccatum, etiamsi nudum operiat vel aliquid hu„ jusmodi faciat, ordinans ad finem suæ infidelitatis.

Ast, inquit Adversarius, S. Th. non dicit concertationem inter Aug. & Julianum fuisse de operibus bonis ad malum finem relatis. R. S. Th. dicere Augustinum scribentem contrà Julianum loqui de operibus bonis ad malum finem relatis, quod est dicere S. Aug. disputasse contrà Julianum de operibus relatis ad malum finem, præsertim si attendatur ad ea quæ dixi in responsione. Sed neque hoc solùm dixit S. Th. In eadem resp. ad 1. loquens de actu Infidelis procedente ex bono naturæ, non relato ad malum finem, non dicit quòd sit malus, sed *bonus ex suo genere, non tamen perfectè bonus, quia deest debita ordinatio ad ultimum finem:* Quæ est secunda responsio nostra, ut mox videbimus. Sicque S. Th. duplici membro suæ responsionis concludit totam concertationem inter Aug. & Julianum, quæ fuit & de actibus ex objecto bonis Infidelium ad malum finem relatis, qui ideò sunt mali; & de istis actibus ad malum finem non relatis, qui non sunt perfectè boni. Sancto Th. quoad interpretationem Augustini adjunxeram celeberrimum Estium Doctorem Lovaniensem, de quo silet Adversarius.

Denique nostram interpretationem esse legitimam ulteriùs constat ex hoc quod Aug. dicat in objectione quòd *solus impius* neget esse peccatum *non gloriari in Domino* de eleemosyna. Si enim non sumat S. D. *non gloriari in Domino* contrariè, pro eo quod est in alio quàm in Domino gloriari & ex pravo fine agere, sed contradictoriè, pro eo quod non est referre explicitè in Deum, ut volunt Adversarii, sequitur quòd omnes nobiscum sentientes, hoc est fermè omnes Doctores catholici, qui negant esse peccatum non referre virtualiter explicitè opus bonum in Deum, dicendi sint impii, quod non admittunt Adversarii.

Singularis nobis videtur responsio Adversarii ad hanc Instantiam. Dicit quod tempore Augustini nullus Catholicus negabat obligationem relationis explicitæ, sed omnes Catholici in eam sententiam conspirabant, & ideo non dicit Aug. quod esset impietas illam negare, sed quod solus impius illam neget: Unde non sequitur quòd nunc dicendi sumus impii.

Fallor, si hæc responsio non videatur omnibus, exceptis fortè Lovaniensibus, paradoxum. Incredibile namque est omnes Scholas catholicas, excepta, quod sciam, Lovaniensi, recessisse à tot annis in materia præcepti divini à sententia in quam tempore Augustini omnes Catholici conspirabant, & in errorem oppositum lapsas esse, absque eo quod vel Ecclesia, vel summi Pontifices, vel Episcopi reclamaverint. Jucundum foret scire ubi, quando, quo Auctore iste error primum irrepsit in Scholas catholicas.

R. 2°. ad principale argumentum, Opera quæ sunt sine fide per dilectionem operante, ex recto tamen fine naturali, vocari ab Aug. peccata lato sensu, sumendo peccatum pro omni eo quod à fine deficit, & cui deest plenitudo suæ perfectionis, seu ut dicit S. Th. prius cit. pro non perfectè bono, qualia sunt hujusmodi opera, quæ cum non fiant ex charitate, sunt sterilia ad Regnum Cœlorum. Eodem sensu dicit virtutes Philosophorum non esse veras virtutes, sed vitia, quia licet possint esse, etsi raro, sine malo fine, ut admittit Aug. l. de Spiritu & Litt. non tamen conducunt ad vitam æternam. Loquitur enim Aug. de virtutibus & bonis operibus, non moraliter & secundùm Philosophos, sed prout sunt meritoria Regni cœlestis, seu ut dicit in eodem cap. 3. *Per quæ solùm homo potest ad æternum Dei donum, regnumque perduci.*

Contra hanc resp. sic arguit Adversarius. Julianus concedebat sua bona opera non esse meritoria vitæ æternæ: Ergo Aug. non agit de illis ut meritoriis.

R. D. Conseq. Non agit de illis ut meritoriis, id est, ut probet non esse meritoria, C. Id enim concedebat Julianus. Ut probet non debere dici absolutè bona, N.

Inst. Si S. Aug. fuisset nostræ sententiæ, Julianus potuisset illi respondere ipsa opera posse aliquo sensu dici bona; id enim nos dicimus. R. Id etiam concedi Juliano ab Aug. in fine capitis, ut mox videbimus. Et numquid ipsi Adversarii concedunt hujusmodi opera esse aliquo sensu bona.

Reponit: Aug. ibid. dicit: *Fieri non potest ut steriliter boni simus:* Ergo si ista opera sunt bona, sunt meritoria.

R. D. Conseq. Si ista opera sunt bona bonitate supernaturali ad sensum Augustini, sunt meritoria, C. Si sint bona bonitate morali tantum, Subdistinguo, sunt meritoria mercedis temporalis, C. Æternæ, N.

Verùm rem peremptoriè dirimit Aug. Ipse in fine hujus cap. 3. concludens totam suam Dissertationem cum Juliano verbis sequentibus, quæ vix attigit Adversarius. *Breviter*, inquit S. D. „ acci„ pe, ne fortè cùm in rebus ipsis tantùm erres, quan„ tum errari plurimùm potest, videar tecum certare „ de verbis... Quoniam saltem concedis opera Infi„ delium quæ tibi eorum videntur bona, non eos ad „ salutem sempiternam regnumque perducere: Sci„ to nos illud bonum hominum dicere, illam volun„ tatem bonam, illud opus bonum, sine Dei gratia „ quæ datur per unum Mediatorem Dei & hominum, „ nemini posse conferri, per quod solùm homo po„ test ad æternum Dei donum regnumque per„ duci. Omnia proinde cætera, quæ videntur inter „ homines habere aliquid laudis, videantur tibi ve„ ræ virtutes, videantur opera bona, & sine ullo „ peccato facta... dicantur secundum te hujusmo„ di voluntates arbores bonæ, sufficit quòd apud „Deum

„ Deum steriles sint, ac per hoc non bonæ." Quibus verbis luce clariùs patet S. Aug. hoc unum contendere contrà Julianum, opera & virtutes Infidelium quæ non referuntur ad malum finem, hoc sensu non esse bona, quia ab ordine vitæ æternæ deficiunt, eoque sensu dici peccata & vitia, quia eis deest suæ perfectionis plenitudo: Hoc verò concesso, permittere ut secundùm alium sensum dicantur bona & virtutes. Quædam leviora, quæ ex sæpè cit. cap. 3. opponuntur, omitto, quia ex dictis facile solvuntur.

Tandem hoc præceptum referendi explicitè omnes actiones suas in Deum concludit & infert Adversarius non esse intolerabile, ut objeceram, ex eo quod consilium de eadem relatione, me concedente, non sit intolerabile. At fallitur vir eruditus. Potest enim consilium de re difficili esse tolerabile, & præceptum de eadem re intolerabile, quia adstringit præceptum, non consilium. Sic consilium de castitate perpetua, de paupertate & obedientia religiosa, est tolerabile, præceptum autem foret intolerabile.

Plura alia hanc Quæstionem spectantia & hic omissa, requirenda sunt in prima & secunda ejus editione typis Iprensibus: Hic enim mihi una mens fuit respondere R. P. MAUGIS.

* *

DISSERTATIO ALTERA.

De motivis credibilitatis religionis Christianæ adversus Incredulos, vulgò Deistas.

Increduli seu Deistæ dicuntur qui ens supremum seu verum Deum agnoscunt, sed negant eum quidquam revelasse hominibus, ideòque Religionem Christianam cum suis mysteriis figmentum humanum reputant. Volunt autem in his quæ sive Deum, sive seipsos, sivè alios spectant, sola ratione duci eamque unam in omnibus & veritatis & vitæ regulam ac Judicem agnoscunt.

Hinc in varias abeunt adinventiones. Quidam censent animam rationalem esse materialem, ideòque negant ejus immortalitatem, dicuntur *Materialistæ*; alii animam rationalem spiritualem & immortalem agnoscunt. Quidam negant providentiam divinam circà res humanas, Deumque mala punire aut bona præmiare: Alii contrà sentiunt. Quidam justitiam & injustitiam non nisi verba reputant, summamque Regulam in propria utilitate reponunt: Alii creaturam rationalem certis officiis erga Deum & æqualis secundum dictamen rationis subjiciunt. Nec mirum si sic inter se scindantur, cùm enim, ut dixi, unam rationem pro duce & regula habeat, quisque pro nutu suæ rationis systema sibi cudit.

Adversùs hunc pestilentissimum errorem totius Religionis eversivum & his temporibus invalescentem, plurima atque eruditissima prodierunt scripta, quibus varia ejus systemata efficaciter impugnantur & error penitùs profligatur. Verùm ego compendio intendens in gratiam studiosæ Juventutis, rem puto me sufficienter confecisse, si invictè probavero Religionem Christianam esse divinam, à Deo revelatam atque institutam: Hoc enim posito, palàm sequitur omnia quæ proponit credenda, ut sunt mysteria SS. Trinitatis & Incarnationis, Providentia divina circà res humanas, immortalitas animæ, Leges morum, peccatum originale, æternitas pœnarum, resurrectio mortuorum, Sacramenta, &c. esse vera, eisque certam & indubitatam Fidem esse adhibendam, non obstante eorum incomprehensibilitate; Deus enim nec falli nec fallere potest, ut concedunt ipsi Deistæ; sicque evanescunt omnia illorum figmenta & sophismata. Et cùm hi solam rationem audiunt, etiam sola ratione eos impugnabo, exponendo præcipua motiva credibilitatis Religionis Christianæ, quibus nemo, nisi humanæ rationis lumen in se extinguat, resistere potest.

Sic ergo argumentor. Ratio suadet, imò cogit, nisi sit prorsùs inversa & turbata, agnoscere hanc Religionem esse veram, à Deo revelatam & institutam, quam 1°. Prophetæ longè antea prænuntiarunt. 2°. Quàm ejus Auctor & illius cooperatores pariter Prophetiis adimpletis & patentissimis miraculis confirmarunt. 3°. Denique quæ sola virtute divinâ contrà omnes humanæ prudentiæ Leges est nata, adulta & per orbem universum propagata: Atqui hæc est Religio Christiana; Ergo. Majorem negare non possunt Deistæ, tria enim assignata sunt evidentissima Divinitatis argumenta: Sola ergo Minor est probanda. Undè in ejus probationem sit

ARTICULUS I.

Vaticinia Prophetarum de Religione Christiana & ejus Auctore.

Vaticinia Religionis Christianæ continentur in libris Moysis & aliorum Prophetarum.

1°. Deus locutus est Moysi, eique Religionem Judaicam revelavit, ut patet Exod. 19. Porrò si Religio Judaica sit vera & revelata: Ergo Christus est Messias: Ergo Religio Christiana quam instituit & cujus Religio Judaica erat fundamentum, est vera & revelata.

2°. In libris Moysis & Prophetarum prænuntiatur Messias, ejus nativitas, locus, tempus nativitatis, vita, doctrina, opera, miracula, passio, mors, resurrectio & alia hunc spectantia, vocatio gentium, rejectio Judæorum, abolitio Templi & Sacrificii, substitutio novæ Legis & novi Sacrificii, &c. Atqui hæc omnia adamussim verificata sunt de Jesu Nazareno Auctore Legis Christianæ: Ergo ipse est Messias, ergo vera & divina ejus Religio.

Prob. Min. 1°. Noster Christus natus est adempto sceptro à Juda juxtà Vaticinium Jacob, Genes. 49. Tempore statuto in 70. hebdomadibus Danielis, Daniel. c. 9. Ante destructionem secundi Templi ut prædixerant Aggæus c. 2. & Malachias cap. 3.

2°. Natus est in Bethleem ut prænuntiatum erat Mich. 5. Ex Tribu Juda & Familia David. Isa. 11. Ex Virgine, Isa. 7. 3°. Adventum ejus præcessit qui pararet vias ejus, Malach. 3. 4°. Fecit miracula ut prædixerat Isa. c. 61. 5°. Venditus est 30. argenteis quibus emptus ager figuli ut prædixit Zachar. c. 11. 6°. Conspuitur & cæditur in faciem, Isa. 50. 7°. Flagellatus fuit, Psal. 34. & 138. 8°. Manus & pedes ejus fuerunt perforati Psal. 21. 9°. Fuit crucifixus inter Latrones, Psal. 53. Divisa fuunt ejus vestimenta, missâ forte in togam, Psal. 21. Pendens in cruce fuit felle potatus, Psal. 68. Eo moriente sol deliquium passus est, Amos c. 8. Resurrexit, Psal. 3. Ascendit in Cœlum, Psal. 67. Misit Spiritum sanctum. Joel. 2.

10. Vocavit per Apostolos Gentes ad suam Religionem, & Idololatriam destruxit, ut prædictum erat Genes. 20. 22. & 40. Isa. 2. 19. & 49. Zachar. 13. & alibi.

11°. Novum Sacerdotium substituit Levitico, novam Legem legi Mosaicæ, ac tandem Judæos rejecit, ut prænuntiatum est passim in Prophetis, Isai. Jerem. Ose. Amos, Mich.

Hæc omnia latiùs exposita require in priori nostro Opere Tract. de Incarn. Dissert. 2. a. 3.

Quid ad hæc Deista? Dicet ne Moysen esse fabulatorem & impostorem qui falsa & ficta pro veris fraudulenter venditavit Israelitis?

Sed

Sed contrà 1°. Moyses eorum quæ narrat ipsos Israelitas testes oculatos appellat. Narrat plagas Ægypti, Israelitis videntibus innoxias: Narrat ipsos transiisse incolumes per mare rubrum, Egyptiis in eo submersis: Narrat manna cœlitùs ipsis datum per 40. annos, per id tempus eorum vestes non fuisse detritas: Narrat Legem ipsis divinitùs datam in Monte Sinai inter fulgura & tonitrua: Narrat se in eorum sublevamen elicuisse fontem de rupe, Dathan & Abiron, ipsis spectantibus, vivos in terra fuisse absorptos, ut prædixerat; legi durissimæ ipsos subjicit, etiam sub pœna mortis in certis capitibus: Narrat se jussisse occidi per Levitas 25000. hominum propter idololatriam & plura alia. Si ergo hæc omnia falsa sunt & Moyses pro veris fraudulenter venditavit Israelitis, necesse est Moysen fuisse stultum qui speraret se posse persuadere Israelitis eos vidisse quæ non viderant, & indè eos legi durissimæ subjicere; Israelitas pariter fuisse stultos qui crederent se vidisse quæ non viderant, & inde se subjicerent legi durissimæ.

2°. In memoriam factorum & prodigiorum quæ narrat Moyses, instituta fuerunt tunc Festa & Sacrificia quæ etiam nunc scrupulosè servantur à Judæis. Quis autem credat Gentem integram instituisse Festa & Sacrificia pro eventibus sibi non certò notis aut fabulosis, & ea per tot sæcula tam religiosè observare.

3°. Moyses non solùm facta & prodigia narrat, sed multa prænuntiat futura quæ ex sola Dei voluntate pendent, & quæ fuerunt adimpleta similiter alii Prophetæ: Non est autem impostoris nec cujusvis alterius hominis prædicere futura quæ ex sola Dei voluntate pendent.

Reponet fortè neque Moysen neque Prophetas unquam extitisse; aut si extiterint, libros qui ipsis tribuuntur, non esse ipsis proprios, sed post natum Christianismum ab aliquo impostore fuisse fabricatos.

Sed contrà 1°. Tam certum est extitisse Moysen & Prophetas & scripsisse ea quæ ipsis tribuuntur, quàm certum est extitisse Cyrum, Alexandrum, Cæsarem, Ciceronem, Virgilium, & Scripta quæ eis tribuuntur esse ipsis propria. De his autem nullus dubitat propter constantem traditionem, cui nihil opponi potest, Ergo nec de illis dubitare licet.

Item tàm certum est Moysen & Prophetas extitisse & opera quæ eorum nominibus inscribuntur, esse ab illis scripta quàm certum est extitisse & nunc existere Gentem Judaicam, quæ illos ut Prophetas & Sanctos semper coluit & colit, & eorum Scripta ut divina summâ diligentiâ semper custodivit & custodit. Existere autem & extitisse Gentem Judaicam antè ortum Christianismum universo orbi notum est.

2°. Aristeus, unus ex Legatis Ptolemei ad Eleazarum Summum Judæorum Pontificem, cujus liber extat in Bibliotheca Patrum Tom. 7., Joseph & Philo uterque Judæus referunt vetus Testamentum ex Hebræo Græcum fuisse translatum à 70. Interpretibus sub Ptolemeo Rege Ægypti 200. annis ante Christum natum. Item Historici prophani, Cicero, Phlegon, Tacitus Suetonius, Salustius, Quintus Curtius mentionem faciunt de Lege, Templo & Bellis Judæorum.

3°. Quâ arte iste impostor potuisset persuadere Judæis hanc esse Historiam & legem suæ Gentis divinitùs traditam, de qua nihil unquam audivissent, quæque multa illis probrosa continet & durissima præcipit, atque ab eis obtinere tàm scrupulosam hujus legis durissimæ observantiam, qualem nunc etiam profitentur? Quisquis fanè id tentasset, dubio procul ceu Fanaticus à Judæis habitus fuisset.

4°. Si vetus Testamentum sit opus recentis impostoris, idem dicendum erit de novo, cum istud non sit nisi explicatio & adimpletio veteris, Christusque sæpè provocat Judæos ad Moysen & Prophetas veteris Testamenti.

5°. Dicant Deistæ quis fuerit iste Impostor, cujus conditionis, generis & Religionis? An Judæus, an Samaritanus, an Christianus? Si Judæus, nihil obtinuisset à Samaritanis Judæorum hostibus infensissimis. Similiter si Samaritanus respectu Judæorum. Insuper neuter inseruisset in his libris quæ nationi Judaicæ & Samaritanæ adeo sunt ignominiosa, eorum scilicet crimina, ingratitudines, idololatria, & punitiones, si Christianus quomodo à Judæis & Samaritanis hostibus pariter Christianorum infensissimis acceptus fuisset?

Item dicant quo tempore, quo anno, in qua parte mundi apparuit iste impostor, quos 1°. decepit, quomodo Judæi, Samaritani, Christiani toto orbe dispersi, statim & simul fuerunt instructi exemplaribus omnium istorum librorum, in omni lingua, Hebraica, Syriaca, Chaldaica, Græca, prout erant nascente Christianismo. Ad hæc obmutescunt Deistæ. Agnoscant ergo sua figmenta, & seipsos prodere impostores, dum fictiimpostoris causam agunt.

Maneat itàque inconcussum libros Moysis & Prophetarum esse genuina ipsorum opera, vaticinia quæ continent de Religione Christiana & ejus auctore esse divina & revelata, consequenter Religionem Christianam esse veram, divinam & revelatam; nullum quippè est efficacius argumentum veritatis alicujus doctrinæ quàm vaticinia de illius Auctore & veritate, siquidem nullus nisi Deus, aut divino Spiritu afflatus possit diù antè futura contingentia quæ ex sola Dei voluntate pendent cum omnibus suis circumstantiis prædicere, juxtà illud Is. 41. *Annuntiate quæ ventura sunt, & sciemus quia Dii estis.*

Si opponas Paganismum etiam habuisse sua oracula.

R. 1°. Nulla unquam oracula sive à Sacerdotibus Idolorum, sivè à Pythonibus, sivè à Dæmonibus per Idola prodiisse de eventu futuro qui ex sola Dei voluntate penderet, sicut oracula Christianismi, sed fuisse vel de eventibus recentibus alibi jàm peractis, aut quæ ipsi facturi erant, vel de futuris naturalibus quæ ex circumstantiis conjecturaliter prænuntiabant, & ideò de illis ipse Cicero l. 2. de Divinat. dicit quòd erant *Partim falsa, partim casu vera.*

2°. Oracula quæ futurum spectabant, erant ambigua, ità ut quidquid evenisset, verificarentur. Tale fuit oraculum Apollinis Delphici datum Cresø Regi Lydiæ, quod *Si transiret flumen Halys magna regna perdet*: An sua, an aliena, hoc restabat divinandum. Item istud ejusd. Apollinis datum Pyrrho consulenti de eventu belli contrà Romanos. *Aio te Æacida Romanos vincere posse*, quòd æquè significat Græcos posse vinci à Romanis, ac Romanos posse vinci à Græcis.

3°. Hæc Paganismi oracula cessârunt nascente Christo & proficiente Christianismo. Suidas verbo Augustus, Suetonius in Octavio, Nicephorus l. 1. c. 17. referunt Apollinem Delphicum, postquam diù mutus mansisset, tandem Cæsari Augusto ipsum consulenti, coactum fuisse respondere sic,

Me puer Hebræus, divos Deus ipse gubernans
Cedere sede jubet, tristemque redire sub orcum
Aris ergo dehinc tacitus abscedito nostris.

Notum est Apollinem Daphniticum in suburbio Antiochiæ diù pariter obmutuisse non obstantibus Sacrificiis iteratis Juliani Apostatæ, ac tandem illi respondisse causam sui silentii esse quosdam mortuos in vicino loco sepultos: Hi autem erant SS. Martyres, inter quos S. Babylas.

Tertullianus in Apolog. affirmat quemlibet Christianum primo occurrentem posse reddere Dæmones mutos & eos è corporibus ejicere, provocatque Romanos ut experimentum faciant, & consentit hunc Christianum morti addici, si deficiat. Pariter Lactant. l. de vera Sap. refert omnem Christianum signo crucis Dæmones mutos efficere, & è corporibus expellere.

ARTICULUS II.

Miracula Christi & Apostolorum, item promissiones Christi adimpletæ in confirmationem Religionis Christianæ.

§. I.

Quædam Quæstiones circà miracula breviter resolvuntur.

1.ª p. q. 110. a. 4. o. Petes 1°. Quid sit miraculum ?

R. Miraculum est effectus omnipotentiæ divinæ contrà leges communes & suprà omnes vires totius naturæ, seu ut dicit S. Th. præter ordinem totius naturæ. Undè neque Angeli, neque Dæmones, neque ulla quævis creatura potest propria virtute facere verum miraculum, sed solus Deus, qui cùm condendo naturam, illi libere Leges constituit, sic solus illis potest ad nutum derogare. Neque indè sequitur quòd Deus mutetur, ut stupidè fingit Spinosa; non enim mutat voluntatem faciendo miraculum, sed facit in tempore quod ab æterno decrevit facere.

Ib. ad 1. & 2. 2. q. 178. a. 1. ad 1. Quando ergo Angeli vel Sancti dicuntur facere miracula non est sensus quòd habeant in se virtutem habitualiter permanentem faciendi miracula: Cùm enim principium operandi miracula se extendat ad omnia quæ supernaturaliter fieri possunt, nihil est aliud quàm omnipotentia divina quæ nulli creaturæ communicari potest: Et aliundè sequeretur, quòd possent facere miracula quando vellent, quod est falsum: Patet ex interrogatione Apostolorum Matth. 17. *Quare nos non potuimus ejicere illum*, scilicet Dæmonem. Item Elizæus non potuit suscitare filium viduæ per sui baculi applicationem. Item Paulus petiit à se removeri stimulum carnis nec obtinuit. Sensus est ergo quòd ad eorum, sivè postulationem, sive vocem, sive contactum alicujus ad se pertinentis, Deus operetur miraculum, utens iis rebus tanquam instrumentis.

Petes 2°. Utrùm omnia quæ videntur aut dicuntur miracula, sint vera & propriè dicta miracula?

Ib. 2. a. 2. o. R. negative: Quædam enim non sunt vera facta, sed phantastica quibus ludificatur homo, ut videatur ei aliquid quod non est. Quædam sunt quidem vera facta, seu veræ res, sed non habent rationem veri miraculi quatenùs fiunt virtute aliquarum causarum naturalium nobis ignota, & ideò non dicuntur miracula simpliciter, sed quoad nos tantùm. Hæc duo facere possunt Dæmones, & Magi ope Dæmonum. Hujusmodi fuerunt miracula Magorum in Ægypto, & erunt miracula Anti-Christi, de quibus Apostolus dicit 2. Thessal. 2. quòd ejus adventus erit *Secundùm operationem Satanæ in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus.* Solus autem Deus, ut dixi, facit vera miracula quæ omnem totius naturæ virtutem superant.

Petes 3°. Quomodò dignosci potest aliquod miraculum esse factum virtute divinà, & non virtute naturæ nobis ignota, ideòque esse verum miraculum?

R. triplicem esse regulam. Pro prima suppono esse quosdam effectus qui, communi & constanti sensu omnium hominum cujusvis temporis & nationis reputantur superare omnes totius naturæ vires & vere miraculosi, qualis est, v. g. resurrectio mortui; quovis è loco, quovis tempore resurgat homo vere mortuus, ut erat, v. g. Lazarus nemo est qui non reputet verum & proprie dictum miraculum; unde illud Cæci nati Joan. 9. *A sæculo non est auditum quia aperuit quis oculos Cæcinati: Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quidquam.* Hoc supposito, dico: Quando est talis effectus qui communi & constanti sensu omnium hominum cujusvis temporis & nationis censetur miraculosus, certò tenendum est esse verum miraculum: Quia hic sensus tàm constans & tàm universalis omnium hominum cujusvis temporis & nationis, attentà infinità Dei bonitate, sapientià & veracitate, non potest esse falsus; alioquin Deus qui est Auctor sensûs communis & rationis, aut nos deciperet, aut permitteret nos decipi, absque eo quòd ullo medio possemus dignoscere errorem & ab eo liberari, quod repugnat infinitæ ejus bonitati, sapientiæ & veracitati, maximè si sit error circà aliquod dogma.

Pro secunda regula suppono vera miracula esse testimonia divina alicujus veritatis inducendæ aut confirmandæ. Hoc supposito: Dico: Miraculum factum in nomine Dei Creatoris in assertionem alicujus dogmatis, nunquam potest esse falsum, nec inducere in errorem. Quia infinitæ Dei bonitati, sapientiæ & veracitati repugnat 1°. quòd permittat suum nomen interponi ad substituendum falsum miraculum pro vero, 2°. quod patiatur suum nomen adduci in testem mendacii ex quo homines necessariò & invincibiliter inducerentur in errorem contrà id quod debent Deo & est necessarium suæ saluti: Nihil enim habent homines quod opponant miraculo facto in nomine Dei Creatoris in attestationem alicujus dogmatis.

Tertia regula. Dignoscuntur vera miracula ex doctrina & moribus eorum qui illa operantur, & ex effectibus singularibus & permanentibus qui ex his miraculis sequuntur: si nempè qui operantur miracula tradant doctrinam Deo honorificam, rectæ rationi conformem, bonos mores inducentem, & vitæ sociali adfaventem, si iidem vitam & mores ad hujus doctrinæ normam accuratè componant: Deniquè si ex his miraculis sequantur permanenter cultus supremi numinis, eversio cultus Dæmonum, reformatio morum conformiter ad rectam rationem, concordia civium & vita socialis: Impossibile est enim quòd hujusmodi miracula fiant Auctore Dæmone in sui perniciem. Hæc regula desumpta est ex Origine lib. 2. contrà Celsum.

Petes 4°. Unde dignosci possit factum miraculosum quod narratur, non esse suppositum & fabulosum?

R. Tunc censeri verum & non suppositum. 1°. Quando est factum exterius, oculis vel auribus pervium. 2°. Quando est factum coram multis videntibus seu audientibus attentis, & omnes facti circumstantias maturè perpendentibus. 3°. Quando in memoriam hujus facti, tunc erecta sunt monumenta publica & onera imposita quæ perdurant: Ex his, inquam, conditionibus simul positis certò eruitur veritas facti.

§. II.

Facta sunt vera miracula in confirmationem Religionis Christianæ.

Jam dixi de miraculis Moysis in confirmationem Legis à Deo ipsi traditæ quæ erat fundamentum Legis evangelicæ.

Miracula facta à Christo & Apostolis in confirmationem Religionis Christianæ continentur in libris novi Testamenti, scilicet 4. Evangeliis SS. Matth Marci, Lucæ & Joannis, Epistolis SS. Pauli, Judæ, Jacobi & Joannis, & in Actis Apostoorum à S. Luca scriptis.

Tria nobis hìc præstanda sunt adversùs incredulos. Primum, hos libros esse genuinos Apostolorum, quorum nomina referunt. Secundum, facta quæ narrant esse vera, Tertium, esse vera miracula.

PRIMUM.

Libri novi Testamenti non sunt suppositi.

Hos libros non esse suppositos sed proprios eorum quorum nominibus inscribuntur constat; 1°. Ex fide publica & constanti traditione quæ semper

per

per suis Auctoribus illos adjudicavit, nemine unquàm, sive ex Judæis, sive ex Paganis, sive ex Hæreticis reclamante, quamvis maximè illorum interesset id denegare: Hujusmodi autem Fidei publicæ & constanti traditioni certa Fides adhibetur, nisi contrarium evincat peremptoria ratio, quæ deest incredulis.

2°. Dicant Deistæ, si hi libri non sint Apostolorum, quis illos fabricavit, & quo tempore; an viventibus Apostolis, an post illorum mortem? Non ipsis viventibus, alioquin certò contra fraudem reclamâssent. Non post eorum mortem; nam extant opera SS. Ignatii, Clementis, Polycarpi qui cum Apostolis vixerunt, item opera SS. Justini & Irenæi qui fuerunt discipuli priorum Discipulorum Apostolorum, & hi omnes libros novi Testamenti adscribunt Apostolis, & sic omnes deinceps usque ad nos.

Item dicant quâ arte iste fabricator potuit persuadere Romanis, Corinthiis, Galatis, Ephesiis, Thessalonicensibus, & Philippensibus Epistolas quæ nomine S Pauli inscribuntur, fuisse ab eo scriptas, & ad se directas, de quibus nihil unquam audivissent?

3°. Hi libri continent Religionem quâ nulla est sublimior, nulla purior, nulla sanctior, nulla austerior, ergo non sunt opus alicujus impostoris. Item continent veritates & mysteria quæ superant captum rationis humanæ, & quæ proinde ab ipsa attingi & excogitari non potuerunt absque revelatione, ut sunt mysteria SS. Trinitatis & Incarnationis, Peccatum originale, Resurrectio mortuorum, &c.

SECUNDUM.

Facta quæ narrant sunt vera.

Constat 1°. Quia alioquin facilè & apertè mendacii argui potuissent. Ea enim narrant in medio Jerosolymæ ubi plurima fuerunt peracta, & paucis post annis ab eorum eventu, ità ut tot testes mendacii habuissent, quot adhuc erant tunc homines à morte Christi superstites. Matthæus enim scripsit Evangelium novem circiter annis post Christi mortem, deindè cæteri.

2°. Quia pro asserenda veritate eorum quæ narrant, mortem oppetiêre. Nemo autem est adeò stultus, ut mortem oppetat pro asserendo facto quod scit esse falsum nisi aliquid melius post mortem speret; quid autem melius post mortem sperare poterant impostores?

3°. Plurima ex his factis agnoverunt vera ipsi Christianæ Religionis hostes, Judæi & Pagani. In primis quotquot ex Judæis & Paganis amplexi sunt Religionem Christianam, ea omnia indubiè, ut vera agnoverunt: Hi autem sunt & fuerunt innumeri ex omni gente & conditione. Suetonius de Imperatore Claudio cap. 44. narrat edicto hujus Imperatoris pulsos fuisse Roma Judæos qui sequebantur Religionem Christi, quod factum legitur in Actis Apost. c. 18. Tacitus Annal. l. 15. c. 44. refert Christum subiisse mortem sub Pontio Pilato Judææ Gubernatore, imperante Tiberio, prout refertur in Evangelio. Celsus, quo nullus fuit infensior Religionis Christianæ adversarius, agnoscit Christum sanasse claudos & cæcos: En ejus verba apud Orig. qui illum impugnavit, l. 2. cont. Cels. *Credidistis ipsum esse Dei Filium, eò quòd claudos & cæcos sanavit.* Similiter Julianus Apostata apud Cyril. l. 6. fatetur Christum sanasse claudos & cæcos, & liberasse energumenos. Phlegon qui florebat in aula Adriani Imperatoris circà medium secundi sæculi in Hist. Olympiad. l. 13. refert eclypsim solis & terræ motum qui contigerunt moriente Christo ut legimus Matth. c. 27. Thallus alter Paganus antiquior Phlegone lib. 3. Histor. Syriac. narrat hanc eclypsim contigisse anno 18. Imperii Tiberii quo passus est Christus. Hæc duo testimonia Phlegonis & Thalli simul juncta maximè urgebant Origenes, Tertullianus, Minutius Felix, S. Justinus & alii contrà Celsum, Porphyrium & Julianum, qui ad hæc obmutescebant.

4°. Constat de veritate istorum factorum ex regula §. præcedenti posita. Hæc enim facta sunt exteriora oculis & auribus pervia: facta sunt coram multis videntibus vel audientibus, attentè & maturè omnes circumstantias perpendentibus. Denique in eorum memoriam instituta sunt monumenta publica, scilicet Festa solemnia, quæ ab exordio usque nunc permanent & impositæ obligationes, scilicet Legis Evangelicæ. Hæc autem veritatem factorum asserunt, ut dictum est.

TERTIUM.

Ista facta sunt vera miracula.

Prob. ex triplici regula §. 1. posita & aliis momentis 1°. Inter illa facta plura sunt quæ juxtà constantem & universalem omnium hominum sensum, superant vires totius naturæ, & habentur pro veris miraculis, ut sunt suscitatio Lazari, & filiæ Jair, ipsa Christi Resurrectio, multiplicatio 5. panum quibus satiantur 5. millia hominum, missio Spiritus sancti, subita transmutatio Discipulorum in allos viros, donum linguarum & miraculorum eis concessum, &c. Hæc, inquam, & similia juxtà communem omnium hominum sensum habentur pro veris miraculis, ergo talia sunt; sensus enim communis omnium hominum non potest esse falsus ut dictum est.

2°. Omnia ista miracula facta sunt à Christo & Apostolis in nomine Dei in attestationem dogmatum Religionis Christianæ: Ergo non possunt esse falsa nec inducere in errorem, ut fert secunda Regula.

3°. Christus & Apostoli eorumque Successores qui hæc miracula patrarunt, tradebant Doctrinam Deo dignam, rectæ rationi conformem; bonos mores inducentem, & vitæ sociali faventem: Vitam suam & mores ad hujus doctrinæ normam adamussim componebant, & ex eorum miraculis innumeri homines omnium nationum facti sunt & permanent eorum doctrinæ Sectatores, eorum vitæ imitatores, supremi numinis religiosi cultores, charitate inter se concordes, dæmonum hostes & victores: Impossibile est autem, ut dictum est in tertia Regula, hæc miracula facta fuisse auctore dæmone in suæ dominationis destructionem.

4°. Quotquot ex Judæis & Paganis Religionis Christianæ nomen dederunt, hæc facta ut vera miracula agnoverunt: Inter illos autem erant viri maximæ eruditionis & perspicacissimi ingenii, ut S. Justinus Martyr, Lactantius, Arnobius, Minutius Felix, Quadratus, Aristides, Melito, Athenagoras, &c. Hi, inquam & alii, non nisi explorata veritate miraculorum per accuratum examen, ut momentum rei exigebat antequam Religionem sensibus faventem exuerunt, ut novam sensibus plane repugnantem induerent, & pro ea plurimi mortem subirent. Quis porro sanæ mentis hujusmodi testibus fidem non adhibeat potiùs quàm hesternis quibusdam incredulis, qui non nisi ex pravitate cordis, & nulla fulti ratione, miracula nostra impugnant? Adde quod ipsimet Imperatores Pagani veritatem miraculorum Christi agnoverint & venerati sint. His motus Tiberius Christum detulit Senatui ut numero Deorum adscriberetur, quod abnuit Senatus eò quod non esset Auctor hujus Consilii. Ità refert Tertull. in Apologetico ipsi senatui Romano oblato. Lampridius Auctor Paganus in vita Alexandri Severi, narrat Imperatorem Adrianum plura Templa absque idolis erexisse eo animo ut illa Templa Christo consecraret, sed à proposito fuisse deterritum, ne, si id faceret, omnia alia Templa desere-

ferirentur, & omnes Christi Religionem amplecterentur, prout responderant oracula. Refert iterùm idem Lampridius ibid. Alexandrum Severum habuisse in suo Palatio Oratorium in quo Christum adorabat & illi Sacrificia offerebat.

5°. Non solùm Apostoli miracula Christi ut vera narrant, & se pro eorum veritate asserenda, morti & suppliciis offerunt, sed insuper testantur se ab eo accepisse virtutem faciendi vera miracula. Vel ergo fecerunt vera miracula vel non. Si fecerint, nobis sufficit, si non fecerint, Ergo sponte se pro impostoribus palàm exhibebant. Quis credat? Nisi supponas illos fuisse omninò mente captos.

Omitto innumera alia miracula quæ Successores Apostolorum & sancti Viri invocato Dei vel Christi nomine, quovis tempore & ubique fecerunt in confirmationem Religionis Christianæ. Plurima referunt SS. Ambrosius, Augustinus, Gregorius, Annales Ecclesiastici & alii probati Auctores. Item nullus declaratur Sanctus nisi invictissimè probetur edidisse vera miracula. Quæ omnia si neges; nulla stabit vera historia, & omnia inter fabulas erunt recensenda.

6°. Denique si quis proterve neget vera miracula in confirmationem Religionis Christianæ, agnoscat omnium miraculorum maximum, quod hæc Religio, quam art. seq. describemus, absque miraculis totum mundum pervaserit. Ità post Aug. argumentatur Auctor 1. cont. Gent. c. 6. „ Cùm constet, *inquit*, Romanum Imperium universumque „ orbem tot potentibus Viris, Philosophis, Oratoribus, refertum, Christi Doctrinæ ante repugnantem, ad eam postmodum fuisse conversum: Quæro an virtute signorum & prodigiorum, ab antiquis ritibus, diuque observata Religione, in hanc „ novam & inauditam, sit hæc facta mutatio? Si fateberis mundum ad hanc persuasionem tractum „ fuisse vi miraculorum, quibus contradicere nequaquam poterat, fateri oportebit à Deo Auctore „ miraculorum & qui facit mirabilia magna solus, „ Religionem hanc processisse: sin autem negas ullis „ miraculis mundum ad hanc recipiendam fidem „ fuisse provocatum, negando miracula, ingens miraculum ingeris: Quid enim potest dici mirabiliùs, quàm Romanum Imperium, totamque „ Gentilitatem, Religionem, quàm tam acriter „ impugnabant, subvertereque moliebantur desertis paternis ritibus nullis visis signis, mirandisque operibus, spontè suscepisse, & in ea retinenda tàm constantes fuisse" ?

Opponunt Deistæ plura miracula facta à Gentilibus, & indè inferunt, non posse probari veritatem Religionis Christianæ ex miraculis. Sic, inquiunt, Magi in Ægypto virgas suas in serpentes converterunt, & ranas produxerunt, sic Vespasianus sanavit cæcum & claudum, sic Apollonius Thyanæus, inter plura miracula, resuscitavit puellam mortuam.

R. 1°. Nego ullum verum miraculum unquam factum fuisse à Gentibus: tùm quia nullum factum est in nomine Dei creatoris, quod est tessera veri miraculi, tùm quia quæ referuntur non superant vires naturæ, aut sunt falsa & supposita.

Quantùm ad prodigia Magorum Ægypti, plures volunt fuisse tantùm ludificationes sensuum. Alii & communiùs cum S. Th. existimant fuisse quidem veras ranas & veros serpentes, non quos Magi suprà omnes virtutes totius naturæ produxerint, sed quos ex seminibus in elementis dispersis, applicando virtute naturali activa passivis effecerunt, ut fieri potest in his quæ ex putrefactione nascuntur, ut docet S. Th. post Aug. vel aliundè asportatos exhibuerunt, quod videtur probabilius. 1. p. q. 114. a. 4. o. & ad 2.

Sed & quâ fronte Deistæ audent opponere miranda à Magis in Ægypto peracta veris Moysis miraculis, cùm ex eadem scriptura constet Moysen vicisse Magos, ità ut illius serpens horum serpentes devoraverit, & cùm perventum est ad quartum prodigium, steterit iners ars Magorum & coacti fuerint dicere de miraculis Moysis: *Digitus Dei hic est.*

Quæ de Vespasiano referuntur, nullo teste sed fama incerta nituntur. Insuper claudus & cæcus, quos dicitur sanasse, non erant, Medicorum judicio, naturaliter insanabiles, ut refert ipse Tacitus Hist. L. 4. n. 81.

Quantùm ad Apollonium: Unus Philostrates centum & ampliùs annis post Apollonii mortem ejus Historiam fabulis refertam scripsit, istamque cujusdam puellæ suscitationem ex rumoribus incertis, absque ullo testimonio refert, nec constat ex ejus narratione verè mortuam fuisse puellam. Deindè Apollonium habitum fuisse Impostorem indè evincitur, quod nullum Sectatorem habuerit, nec sectam fecerit.

R. 2°. Dato quòd Deus, propter causas sibi notas, faceret aliquod miraculum in Paganismo, nunquam illud faceret in confirmationem idololatriæ, id enim repugnat ejus bonitati, sapientiæ & veracitati, ut suprà diximus. Miracula verò Christi, Apostolorum & Successorum facta sunt invocato nomine Dei in confirmationem divinitatis Christi, ejus Missionis, & Religionis ab ipso institutæ.

§. III.

Prophetiæ & promissiones Christi adimpletæ.

1°. Christus promisit se tertia die resurrecturum, Joan. 2. Math. 20. & alibi. 2°. Promisit se post mortem conversurum ad se Gentes, & Judæos rejecturum, Joan. 12. Matth. 8. & 22. & Luc. 13. 3°. Promisit Apostolis se facturum illis Piscatores hominum, Matt. 4. Marc. 1. Luc. 5. Se missurum illis Spiritum sanctum, Joan. 15. Se collaturum illis donum sapientiæ, fortitudinis & linguarum, Luc. 21. Joan. 15. & 16. & Matth. 6. Tandem promisit se illis adfuturum usque ad consummationem sæculi. Hæc omnia præstare non potest nisi solus Deus, præstitit Christus; resurrexit die tertia, convertit ad se Gentes & rejecit Judæos, hæc ad oculum patent; fecit Apostolos Piscatores hominum, misit illis Spiritum sanctum, concessit illis donum linguarum sapientiæ & fortitudinis. Denique adfuit, adest, aderit illis, id est suæ Ecclesiæ indefectibili usque ad consummationem sæculi: Ergo Christus est Deus; Ergo vera & divina ejus Religio.

ARTICULUS III.

Modus mirabilis & plane divinus quo Christiana Religio fuit fundata & propagata.

Ut tota vis hujus argumenti benè percipiatur, plura sunt observanda.

1°. Hæc Religio celerrimè diffusa est: Paulus enim ad Coloss. 1. vers. 6. ait jàm tempore suo Christi fidem in universo mundo crescere & fructificare: Justinus Martyr, qui florebat initio secundi sæculi, in Dialogo cum Triphone, dicit nullum esse genus hominum apud quos non colatur: Similiter Irenæus L. 1. c. 3. Tertull. l. cont. Judæos c. 7. & Plinius junior, qui etiam florebat ineunte secundo sæculo L. 10. Epist. 97. ad Trajanum: *Non Civitates tantùm*, inquit, *sed vicos atque agros superstitionis istius* (Christianæ) *contagio pervagata est.*

2°. Introducta & propagata est per paucos Piscatores, homines plebeïos, rudes, ignaros, pauperes & contemptibiles; non ut aliæ Religiones, armorum potentia, magnatum favore, opum, voluptatum, honorum illecebris, aut vi eloquentiæ humanæ, sed sola Christi virtute & sapientia; juxtà illud Apost. 1. Cor. 1. *Quæ stulta sunt mundi, elegit*

elegit Deus ut confundat fortia, & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt (id est quæ pro nihilo reputantur) *ut ea quæ sunt* (id est quæ pro maximo habentur) *destruat.*

3°. Hæc Fidei doctrina talis est ut potius hominibus videretur stultitia quàm sapientia, nimirùm quòd homo inter opprobria in crucem actus & mortuus, sit verus Deus colendus, quòd resurrexerit, quod non sit aliud nomen in quo oporteat nos salvos fieri, quam in nomine hujus hominis crucifixi: Undè Apost. 1. Cor. 1. *Nos prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus stultitiam; ipsis autem vocatis Judæis atque Græcis Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.* Talis est, inquam, hæc Religio & Doctrina, quæ nihil conducit ad terrenam felicitatem, quæ passiones refrænandas, honores, divitias, voluptates contemnendas docet, quæ nihil nisi lacrymas, pœnitentiam, mortificationem inculcat, nihil in hoc mundo promittit nisi pericula, afflictiones, persecutiones, humiliationes, tormenta, cruces.

4°. Sub hujus Religionis apparenter stultæ tàm duræ & asperæ jugo, hi pauci piscatores contemptibiles subjecerunt non indoctos solùm & simplices, sed viros doctissimos, Dionysium, Clementem, Irænæum, Justinum, Arnobium, Athenagoram, Lactantium, Tertullianum, &c. Neque solum plebeios, sed ipsos Principes, Reges, Imperatores.

5°. Denique hæc Religio atque Doctrina propagata est, & crevit in mediis persecutionibus, impugnantibus Principibus & Magistratibus contradicentibus Philosophis, sæviente Diabolo, atque omni suppliciorum genere contranitente, & quantò magis impugnabatur, tantò magis crevit ac prævaluit, ità ut sanguis Martyrum factus sit semen Christianorum.

Quis sanæ mentis, si ad hæc attendat, non cognoscat Religionem, qualem descripsimus, hoc modo natam, adultam & propagatam non esse ingenii humani inventum, sed opus Dei omnipotentis. Neque enim fieri potuit, ut doctrina à sapientia humana, tàm aliena, tàm sensibus repugnans, tàm aspera & dura, Orbem universum, tàm celeriter pervaderet, & inter persecutiones, tormenta & contradictiones hominum & dæmonum reciperetur à Principibus & Eruditis, idque per paucos piscatores, pauperes & rudes, nisi Deus efficacissimè operatus fuisset, tàm in eis qui illam prædicârunt, quàm in eis qui illam receperunt.

His positis resumo argumentum initio Dissertationis factum. Ratio suadet imò cogit, nisi sit prorsùs inversa & turbata, agnoscere hanc Religionem esse veram, à Deo revelatam & institutam. 1°. Quam Prophetæ longè anteà prænuntiarunt. 2°. Quam ejus Auctor & illius cooperatores pariter Prophetiis adimpletis & miraculis patentissimis confirmarunt. 3°. Denique quæ sola virtute divinâ contra omnes humanæ prudentiæ Leges est nata, adulta & per Orbem universum propagata: Atqui hæc est Religio Christiana: Ergo ratio suadet imò cogit, nisi sit inversa & turbata, agnoscere Religionem Christianam esse veram à Deo revelatam & institutam. Majorem nemo sanæ mentis negare potest: Minorem invictè probavimus. Stat itaque inconcussa Conclusio, proindèque necessum est, ut vel Deista nuntium remittat rationi, vel agnoscat Religionem Christianam esse veram & divinam.

Excutiuntur Cujusdam Scrupuli circà ea quæ docui in Tractatu de Deo.

Paucis ab hinc diebus pervenit ad me Thesis propugnata in Seminario Gandensi 19. Augusti anni 1748. Præside R. P. Carolo de Bierens Soc. Jesu S. Theologiæ Professore.

Positione quartâ, De Gratia sub finem conqueritur Erudit. Theseos Auctor me systemati scientiæ mediæ affricuisse, quòd hominis libertas sit emancipata & à Deo independens, quòd se solis naturæ viribus discernat, quòd gratia solùm moraliter moveat voluntatem, & quòd à libero arbitrio præveniatur, non satis memorem Religiosæ modestiæ quam mihi in Præfatione operis proposueram: Deindè petit ut edicam ipse, quo fine hæc prælegi Tyronibus in Scholis nostris cupiam? alias subindè quæstiones facit.

Ut itaque querelis ac votis, veriùs dicam scrupulis, Religiosi viri satisfaciam. Imprimis, hæc affricul, sub aliqua tamen distinctione, systemati scientiæ mediæ more Theologico, arguendo & probando: Utrùm evicerim, Lectoris est judicare. In quo si immodestiæ sim arguendus, eâdem labe notandi sunt quotquot disputant in Scholis, sed & maximè qui quotidie arguunt, systema Thomisticum evertere libertatem, Deum constituere Auctorem peccati, &c.

Ad Petitionem, R. Me cupere hæc prælegi in Scholis nostris eodem fine quo Theseos Auctor impugnat in suis systema Thomisticum.

Petit 2°. *Quâ fiduciâ* citem pro me Tom. II. de Deo pag. 194. Commentaria in Epist. ad Heb. tanquam D. Thomæ essent, contrà Antiquiores nostros Trivetum & Natalem Alexandrum?

R. Me ità citare *fiduciâ* veritatis: Quia verè hæc Commentaria sunt D. Thomæ: Ità testantur *Antiquiores* Bernardus Guidonis, Clemens VI. Pignon, Ludovicus à Valleoleti, S. Antoninus apud Echard Tom. 1. pag. 330. contrà Trivetum, cujus solius testimonio nititur Natalis Alexander. Sed & ipse & Trivetus agnoscunt, si hæc Commentaria à S. Thoma non fuerint scripta, ex ejus saltem Lectionibus fuisse collecta.

Petit 3°. *Quâ fidelitate* pag. 194. trunco S. Thomam Quodlib. 12. a. 4.?

R. Non esse infidelitatem, nec reprehensibilem truncationem, quando verba omissa, nec prosunt, nec obsunt, & germanus Auctoris sensus servatur, ut hic contingit: Dixerit enim S. Thomas: *Sic prædestinatio habet certitudinem ex parte scientiæ Dei quæ non potest falli, & ex parte voluntatis cui non potest aliquid resistere:* Hæc verba: *Ex parte scientiæ Dei*, nihil nobis nocent, nihil objurganti prosunt; Quia S. Doctor non loquitur de scientia prævia decreto, sed illi innixa, loquitur enim de scientia visionis, quæ secundùm omnes supponit decretum. Patet ex Responsione ad 1. ibid. ubi S. Doctor dicit quòd Scientia Dei non imponat necessitatem Prædestinato, *quia est futurorum prout sunt in præsenti* (scilicet æternitatis) *& secundùm hoc sunt determinata:* Hujusmodi autem scientiam esse visionis nemo nescit.

Petit

Petit 4°. Quâ Latini sermonis peritiâ pag. 206. in textu Augustini per Tò *discernendum*, intelligo *conciliandum*?

R. me non substituisse in textu Aug. *conciliandum* pro *discernendum*, neque ex tò *discernendum* præcisè intellexisse *conciliandum*, ut vellet innuere *peritus* Theseos Scriptor; sed ex toto textu Augustini l. de Grat. Christi cap. 47. & ex altero de Dono Persever. c. 14. collegi cum innumeris aliis conciliationem liberi arbitrii cum gratia visam fuisse difficilem Augustino. S. Doctoris verba iterùm oculis & judicio Lectoris subjicio : *Ista quæstio*, inquit 1. loco, *ubi de libero arbitrio voluntatis & de gratia disputatur, ità est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur ; quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.* Et 2. loco : *Numquid*, inquit, *ideò negandum est quod apertum est, quia comprehendi non potest quod occultum est ? Numquid, inquam, propterea dicturi sumus quod ità esse perspicimus, non ità esse, quoniam cur ità sit non possumus invenire?* Quis *Latini sermonis* tantillùm *peritus*, mecum ex his non intelligit Augustinum apprehendisse difficilem & obscuram liberi arbitrii cum gratia conciliationem ? Id ità apertum est, ut sapientissimi Lovanienses operum Augustini Editores, ad textum de Gratia Christi, ponant pro nota marginali : *Liberi arbitrii & gratiæ Dei conciliandæ difficultas.* Idque vel invitus, ipse objiciens suâ explicatione significat, si enim, ut dicit, ex libertate asserta Pelagiani, & ex gratia asserta Manichæi argumenta depromebant, illi contrà gratiam, isti contrà libertatem, difficile est igitur, utramque defendere & conciliare.

Tandem quasi palmaria protulisset, R. P. Præses, suæ Censuræ Colophonem imponit his verbis : *Quid plura ? Hæc enim sufficiunt ut meritò subjiciatur, quod ipse eximius eximio viro Honorato Tournelio applicat, ex ungue leonem.* Ità sit, lubens annuo : Hæc cum meis responsis sufficiant, ut mihi & illi applicetur : *Ex ungue leonem.*

Hos Scrupulos ac vitiligationes alto silentio præteriissem, nisi me movisset nomen Illustrissimi Patroni mei, cui hæc Thesis est dicata, & in cujus Seminario fuit propugnata. De cætero, qui opus meum impugnare voluerit, quod cuique liberum est, graviora proponat, libros libris opponat, non Theses, non folia errantia, non privata Scholarum scripta : Hæc enim Responso non dignabor, sed suæ obscuritati & levitati dimittam.

FINIS TOMI III.

IN-

INDEX

Dissertationum, Articulorum, Paragraphorum, Petitionum, Consectariorum, Digressionum, &c. quæ in hoc Tomo continentur.

TRACTATUS DE INCARNATIONE.

Art. I.

Sectio

TRACTATUS DE ALMO EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

§. II.

Art. VII.

TRACTATUS DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

Petes 4°.

SUPPLEMENTUM
CURSUS
THEOLOGIÆ

R. AC EXIMII PATRIS

CAROLI RENATI BILLUART,

Continens Tractatus

DE OPERE SEX DIERUM.
DE STATU RELIGIOSO.
ET DE MYSTERIIS CHRISTI.

Opus posthumum ab eodem Auctore elucubratum.

WIRCEBURGI.

IMPENSIS IOANNIS IACOBI STAHEL, BIBLIOPOLÆ A CELSISSIMO SPECIALITER PRIVILEGIATI. MDCCLX.

VITA AUCTORIS.

A. F. DEODATO LABYE, *Conventûs Revinienſis Ord. FF. Prædicat. Religioſo, S. Theol. Baccalaureo, Collegii S. Thomæ Duaci antehàc Regente ac Provinciæ S. Roſæ in Belgio Provincialis Socio ſcripta.*

„ VIri nemini ſuo ævo ſecundi vitam deſcribere ſuſcipio, non verboſitate floribus eloquentiæ fucatâ, ementitis enim encomiis „ non indiget Vir potens opere & ſermone, „ & quem tot præclara merita univerſo „ orbi celebrem fecerunt; ſed ſtilo ſimpliciori ea, quæ vidi, audivi & quæ manibus „ contrectavi ſincerè referendo. Ego enim „ qui hæc ſcribo, à triginta annis ſocius fui „ itinerum & laborum ejus, ſecretiores „ cordis ſui motus mihi non celavit, „ omniumque elucubrationum ac manuſcriptorum ſuorum pridie mortis me depoſitarium conſtituit. Hoc depoſitum „ tamquam noviſſimum ejus amicitiæ argumentum & in Eruditorum obſequium „ fideliter aſſervo, neminemque latere volo. Quamvis profundam ejus eruditionem ſat altè proclament tot volumina „ edita; quia tamen in omnibus humilitas ipſi præibat, dextera plura operata „ eſt, quæ ignoravit ſiniſtra. Hæc ergo „ ut manifeſtarem, mihi mandavit Reverendiſſimus P. Joannes Thomas de Boxadors, Magiſter Generalis noſter, quod „ & præſtare intendo ad gloriam auctoris „ ac largitoris omnium bonorum, in perpetuum mei Conſanguinei ac intimi Amici memoriam, & ad exemplum ac ſolatium Lectoris.

Patria. Ortus. Parentes & juventus ejus. „ Patriam habuit Revinium Civitatem ad „ Ripam Moſæ, Campaniæ finitimam, „ Diœceſis Leodienſis, Ditioni ſupremæ „ Domini Abbatis Prumienſis, nunc Electoris „ Trevirenſis, & Domini Comitis de Brias, „ ſubditam, Galliæ Regnicolam, Chriſtianiſſimique Regis protectione ac defenſione ſtipatam.

„ Natus eſt die decimâ octavâ Januarii „ anno 1685. ex honeſtis ac piis Parentibus Domino Joanne-Franciſco Billuart, „ & Dom. Eliſabeth Jadot, Sorore in tertio Ordine S. Dominici, Conjugibus ac „ Conventûs noſtri Benefactoribus, & eodem die baptiſatus, ſuſcipientibus de ſacro Fonte Domino Carolo de Rouville „ & Dom. Maria de Monnin, nomine Domini Renati d'Epinoy, Toparchæ de Loni, „ & Dom. Ludovicæ Bouttez, Conjugum.

„ Egregia corporis ſtructura & facies „ decora grandia ominabantur; nec ſpem „ fefellit eventus. Vix evacuatis infantilibus, pii Parentes amantiſſimi Filii ſui „ educationi & inſtructioni providere volentes, ipſum miſerunt Carolopolim, ut „ in Collegio Jeſuitarum humaniorum litterarum ſtadium decurreret. Puer autem „ creſcebat & proficiebat ætate & ſapientiâ. Solitudinis amator, puerilium ludorum contemptor, ſtudiis unicè intentus „ ſuos condiſcipulos longè ſuperavit, ſeque „ eis potiùs mirandum, quàm imitandum „ exhibuit.

„ Vix attigerat decimum ſextum ætatis „ annum, cùm jam meditaretur mundo renuntiare, ſeque Religioni mancipare, ut „ Deo & ſtudiis liberiùs litaret; mentem „ ejus explorat Profeſſor Jeſuita, & poſt „ plurima tentamina tandem cordis ſecreto „ detecto, nihil non molitur, ut diſcipulum „ ad ingreſſum Societatis inducat; nec fruſtra: annuit enim optimus juvenis: ſed „ obſtant Parentes vocationem Filii ſui probare intendentes, qui tandem inſtantiis „ victi conſenſerunt.

Fit proſelyta Jeſuitarum. Hæc ex ore ejus audivi. „ Aggreditur ergo iter Proſelyta Jeſuitarum ſub auſpiciis ſui Profeſſoris, & comitibus Patre & Fratre, tendit Muſſipontum, Societatis togâ induendus. Sed „ Providentiâ ſic diſponente, dum tranſit „ Sedano, Rectoremque Sedanici Collegii, „ ut par erat, inviſit; ab eo (quod candidatis rarum eſt) minùs urbaniter excipitur, imò ipſi ipſiuſque ſociis tectum „ & menſa negantur. Hæc res Adoleſcentis ſtomachum movit. Nocte totâ vigilans, recogitat ſecum hinc blanditias ſui „ Profeſſoris, illinc acerbam Rectoris repulſam: utraque non ſibi quadrantia judicans, mentem mutat, repetendæ Patriæ „ deſiderium Patri & Fratri applaudentibus „ patefacit. Verum quomodo ab oculis „ Pædagogi ſui ſeſe eripiet? Vexatio dat „ intellectum. Summo mane dum Argus „ nihil tale ſuſpicatur, Fratri adjunctus aufugit, relicto Patre, qui mutatum filii propoſitum nunciet. Stupet ad hoc claſſium „ Regens, ſed non deſpondet animum. „ Fugitivi juvenis veſtigiis inſiſtit, brevi „ in pago vicino Patris adventum expectantem attingit. Quid porrò non agit, ut „ offenſum adoleſcentis animum placet? „ Blanditur iterùm, urget, Satanæ totum „ iſtud negotium eſſe prædicat, tentationis „ victoriam ſpondet, ſi velit tantummodò „ unum recitare Roſarium. Sed ſurdo ca-

„ nebat;

P. Matthæus Doct. Hybernus inter plures versus hunc protulit.

„ nebat; vicerat enim Dominicus * qui „ tunc, *Ignatio dixit, jam puer iste meus:* „ Et sanè, redux in domum Paternam, „ gratiæ per se efficacis, quam posteà tam „ nervosè propugnavit, vim expertus, mo- „ tu proprio ad pedes Patris Prioris Con- „ ventûs Reviniensis provolutus enixè po- „ stulat cooptari inter filios Sancti Domi- „ nici.

Ingreditur & profitetur Ordinem Prædic.

„ Anno 1701. ingreditur Ordinem FF. „ Prædicatorum, mittiturque Insulas, ut Ti- „ rocinia Religionis ponat, & persoluto „ anno probationis, professionem emittit „ in dicto Conventu nostro Reviniensi die „ septimâ Novembris anno 1702.

Sacerdos consecratur.

„ Quo pede inceperat eodem semper in- „ cessit. Emenso Revinii Philosophiæ & „ Theologiæ curriculo, præviâ dispensatione „ Papæ super defectum ætatis, Sacerdos con- „ secratur ab Episcopo Namurcensi primâ Ja- „ nuarii anno 1708.

„ Eodem anno Leodium proficiscitur ad „ propugnandam Theologiam sub Patre „ Poelman, Professore Conventûs Gan- „ densis. Quibus peractis Lector Philoso- „ phiæ instituitur in Collegio nostro Dua- „ ceno anno 1710. Anno 1711. ad instan- „ tiam Patrum sui Conventûs à Magistro „ Generali Cloche instituitur Lector cursûs „ Philosophiæ Revinii inchoandi anno se- „ quenti, cum dispensatione suprà secundum „ cursum Duacenum. Deindè ibidem le- „ git Theologiam usque ad annum 1715. „ quo Magister Studentium in Collegio no- „ stro S. Thomæ Duaci renuntiatur.

Typis edit. Opusc. contra D. Le grand.

„ Tunc temporis Typis edidit Opusculum „ continens 160. paginas in 12°. cui ti- „ tulus: *De mente Ecclesiæ Catholicæ circà* „ *accidentia Eucharistiæ, adversùs Dom. An-* „ *tonium Le Grand, S. Th. Licentiatum &* „ *Philosophiæ Cartesianæ Professorem in Aca-* „ *demia Duacensi. Leodii Typis U. Ancion.* „ Opus universo applausu exceptum & cui „ non voluit aut non valuit respondere Ad- „ versarius.

Creatur Baccalaureus & Regens. Concionatur Leodii. Trajecti Hæreticos vincit.

„ Anno 1717. creatur Baccalaureus, & „ anno 1718. recipit Litteras patentes Offi- „ cii Regentis Secundarii in Collegio nostro „ Duaceno sequenti anno inchoandi. Annis „ 1718. & 1719. Leodienses Conciones „ ejus per Adventum & Quadragesimam „ attoniti audiunt & mirantur. Famâ ejus „ longè latèque vulgatâ, à prænobili & „ pientissimo Comite de Tylli, Equitatûs „ Provinciarum confœderatarum Generalis- „ simo, ac Civitatis Trajectensis Guberna- „ tore, rogatur, ut ibidem concionem ha- „ beret in Festo ven. Sacramenti, & præsen- „ tiam realem Christi in Eucharistia contrà „ Calvinistas forti Argumento vindicaret. „ Omnes & Catholici & Hæretici aderant. „ Illi Oratoris eloquentiâ rapti, novo igne „ amoris ergà Augustissimum Sacramentum „ inflammabantur, dum alii dentibus fren- „ dentes præ invidia disrumpebantur; & vi „ rationum ejus succumbentes, dicebant, „ ipsum esse bonum malæ causæ Patronum. „ Sed nondum sat. A Prætore & præci- „ puis hæreticæ sectæ stipitibus in Aulam Ci- „ vicam advocatur, ac concertatio suprà di- „ ctam materiam proponitur & acceptatur. „ A primario Satanæ Ministro textus Augu- „ stini truncatus subdolè profertur, eoque „ sensum figuralem asserere contendit. Ast „ dolum statim subodoratur Doctor noster, „ fraudemque detegit recurrendo ad fon- „ tem, & ostendendo Calvinistam Sacra- „ mento attribuere, quod Augustinus „ de Sacrificio affirmat. Tunc Ministri „ obmutescentes, sicut Pharisæi tentantes „ Dominum, abierunt pudore suffusi; & „ Primores nostrum Oratorem honoribus „ ac gratiarum actionibus cumulatum di- „ miserunt. Hinc nostrorum applausus, „ illinc inimicorum cordis cruciatus. Hoc „ anno tendit Parisios & ab Eruditis hono- „ ratur.

Opusc. Thomisme vengé.

„ Anno 1720. Typis mandat Opusculum „ gallicè scriptum continens 97. paginas in „ 12°. cui titulus: *Le Thomisme vengé de* „ *sa prétendue condamnation par la Constitu-* „ *tion* UNIGENITUS, *addressé en forme de* „ *Lettre à un Abbé, par un Religieux de* „ *l'Ordre de S. Dominique. A Bruxelles de* „ *l'Imprimerie de Jean Leonard.* Hoc Opus „ à nemine fuit impugnatum, sed ab omni- „ bus laudatum ac rapidâ distributione sub- „ latum; nec immeritò; nemo enim huc- „ usque systemata Thomisticum, Jansenia- „ num & Jesuiticum in clariori luce ex- „ posuit.

Eligitur Prior.

„ Anno 1721. eligitur Prior sui Conven- „ tûs, & in hoc officio continuat usque „ ad annum 1725. quo Licentiatus factus „ est & ad Officium Regentis Primarii in „ Collegio nostro Duaceno assumptus. „ Quantæ fuerit prudentiæ & dexteritatis „ in agendo & regendo, vix dici potest. „ Optimus Pater, Benefactor munificus, „ forma sui gregis, patiens ad omnes, in- „ tùs & extùs dilectus, zelo cultûs Dei „ maximè ardens, Templum præcipuis or- „ namentis decoravit, organa, cratem fer- „ ream, pavimentum Ecclesiæ, Altaria, Se- „ des Confessionales, Cathedram concio- „ natoriam, Campanas, Pavimentum Cho- „ ri marmoreum, plures tabellas, alta „ candelabra, Tabernaculum, crucem, &c. „ argentea, magnifica linteamina sacra- „ rio procuravit. Sed hæc minora „ sunt.

„ Non obstantibus sollicitudinibus ab Offi- „ cio Prioratûs inseparabilibus & suis con- „ tinuis infirmitatibus, diu noctuque à stu- „ diis non cessavit. Anno 1723. elucubra-

„ vit

„ vit opus gallicè scriptum in 4to. 42. paginas continens, cui titulus: *Lettre du R. P. Charles René Billuart, &c. A Messieurs les Docteurs de la Faculté de Theologie de l'Université de Douai, avec des Reflexions sur les Notes calomnieuses qu'ils ont attaché à leur censure du 22. de Août 1722. contre les RR. PP. Massouillé & Contenson de l'Ordre des FF Prêcheurs.* Huic Epistolæ responsum non dederunt præfati Doctores; nec mirum: nullum dari poterat; turpiter enim erraverunt & eorum censura meritò damnata fuit Romæ per Decretum Apostolicum datum 18. Julii 1729. Et dictæ Facultati motiva condemnationis per suum Procuratorem quærenti correctionemque spondenti, responsum est: *Deleantur parallelum contentum in monito ad Lectorem ac in Præfatione, & Scripta contrà PP. Massouillé & Contenson & contrà S. Thomam, hisque correctis, censura Romam remittatur, ut approbetur vel reprobetur.* Id constat ex Epistola apud me extante R. Patris Goolzat, qui ex ore Secretarii Indicis acceperat. Hæc Epistola refertur in fine Apologiæ Thomismi Triumphantis.

Opusc. Lettre aux Docteurs de Douai.

„ Anno 1724. Die 19. Novembris in lucem prodiit Breve *Demissas preces* BENEDICTI Papæ XIII. ad universos Fratres Ordinis Prædicatorum Professores, adversùs calumnias Doctrinæ SS. Augustini & Thomæ intentatas. Et hoc fuit Seminarium discordiarum & querelarum Jesuitas inter & Thomistas. Quidam, tacito nomine, scripsit gallicè Reflexiones suprà prædictum Breve, insinuans quòd non ad Jesuitas, sed solùm ad Quesnelistas, tamquam calumniatores nostræ Scholæ dirigatur, & quòd tantùm declaret Thomistas posse suas opiniones liberè docere sicut ante, nostramque Doctrinam nullam aliam indè prærogativam obtinuisse. His Reflexionibus Pater BILLUART opposuit Opusculum gallicè scriptum in 4to. continens 21. paginas, cui titulus: *Examen critique des Reflexions sur le Bref de notre S. Pere le Pape BENOIT XIII. du 6. de Novembre 1724. addressé aux Dominicains*, quo probat, Papam calumniæ reatum inurere non solùm Quesnelistis, sed & Molinistis, hosque reputare inter calumniatores Doctrinæ Thomistarum; insuper quòd hæc Doctrina à Summo Pontifice commendetur & præferatur opinionibus Molinistarum solùm negativè toleratis; concluditque non ampliùs licere Jansenistis & Quesnelistis ex ex una parte deridere gratiam sufficientem Thomistarum eorum systema indigestam farraginem (*galimatias*) vocando: Ex altera parte Molinistas non posse absque rebellione ergà Summum Pontificem, ultrà suis dictitare nostram Doctrinam de Gratia ab intrinseco efficaci, seu de Prædeterminatione physica *non esse à S. Thoma traditam, nocere libertati, esse injuriosam justitiæ & sanctitati Dei, esse contrariam S. Scripturis & Concilio Trident. esse similem notioni Calvini, sicut ovum ovo:* quod tamen iisdem ferè verbis asseruit P. Fontaine, Professor Jesuita Duaci in Thesi anno 1725. post dictum Breve propugnata.

Opusc. examen critique, &c.

„ Sed hîc advertendum, quòd Pater BILLUART uni è suis amicis (cujus nomini parco) suum Manuscriptum tradiderat, ut illud fideliter prelo subjiceret. Hic, inscio Auctore plura submisit spectantia Congregationes de Auxiliis & Ritus Sinenses. Nam quæ in Exemplaribus impressis ab ultima linea paginæ tertiæ usque ad 28. lineam paginæ 5. & quæ ab undecima linea paginæ 12. usque ad 13. paginæ decimæ quartæ leguntur, non reperiuntur in Originali Manuscripto apud me extante. Meritò ergo illud opus sic deformatum repudiavit, & ut suppositititum reputavit, imò mandavit ut Exemplaria supprimerentur, sed tardiùs; multa enim erant jam sparsa.

„ Hinc Anonymus contrà Auctorem prædicti Examinis critici debacchatur, Litterasque ad ipsum dirigit probris ac conviciis atrocibus refertas. His Litteris Pater BILLUART opposuit opus gallicè scriptum in 4to. continens 114. paginas, cui titulus: *Le Thomisme Triomphant par le Bref* DEMISSAS PRECES *de BENOIT XIII. ou justification de l'Examen critique des Réflexions sur ce Bref, contre une Lettre anonyme addressée à l'Auteur de l'Examen par un Theologien de l'Ordre de St. Dominique.* Auctor quamvis Examini critico adjecta tamquam suppositititia reputet, ea tamen ut vera probare contendit, suumque opus in duas partes dividit ac variis argumentis duo momenta in Examine critico asserta corroborat & demonstrat, Apologiamque Historiæ Patris Serry contrà calumnias ab Anonymo illiberaliter impactas suscipit.

Opusc. le Thomisme Triomphant.

„ Occasione hujus operis novum sibi suscitat Adversarium. Alter amicus textum primæ Epistolæ Domini de Fenelon ad Quesnellum, adulteratum subministrat. Noster Auctor in fide sui amici ætate & eruditione venerandi textum allegat pag. 8. * Tunc anno 1726. insurgit

Texte mal cité.

* Oui il faut que ce soit uniquement ce systême DE LA GRACE DES THOMISTES, que l'Eglise a voulu condamner dans Jansenius, ou bien cette Eglise n'a voulu condamner rien de serieux; si ce n'est pas là précisement ce qu'elle y condamne, elle agit comme un homme en délire, ou bien elle se joue & de la foi & de sa propre auctorité & de la croyance de ses Enfans: cette Eglise imagine un sens chimerique & ridicule pour servir de phantôme sur lequel tombent tous ses Anathemes.

„ surgit D. Stievenard Canonicus Camera-
„ censis, opus excudit, in quo Patrem BILLUART tamquam fallacem & calumniatorem traducit, reparationemque injuriæ memoriæ Archiepiscopi irrogatæ apud Superiores nostros urget. Jam indiget Auctor noster armis à dextris & à sinistris ut more ambidexterorum confæderatos dissolvere & dissipare valeat; quod & præstitit respondendo Domino Stievenard per Opusculum in 4to. continens 8. paginas, cui titulus: *Réponse de l'Auteur du Thomisme Triomphant à Monsieur Stievenard, Chanoine de Cambrai, au sujet de son Apologie pour feu Monseigneur de Fenelon, Archevêque de Cambrai*, in quo fatetur, se infideli commentario deceptum, quoad hoc verbulum DE LA GRACE DES THOMISTES, idque revocat, sed sensum suæ propositionis remanere, ac Dominum de Fenelon Thomistas cum Jansenistis confudisse probat, eo quòd hic Præsul contrà Quesnellum & alios eadem allegantes expresè non reclamaverit.

„ Sed necdum finis Controversiarum. Eodem anno Dom. Stievenard secundam adornat Apologiam pro D. de Fenelon, quâ redarguit Patrem BILLUART, eò quòd sua motiva â Jansenistis Domino de Fenelon infensis mutuet, & præfatum Patrem mordaci stilo insequitur. Huic Apologiæ replicat Pater BILLUART per opusculum in 4to. continens 21. paginas, cui titulus: *Avis d'un Ecclesiastique de Paris à Monsieur Stievenard, Chanoine de Cambrai, sur la seconde Apologie, pour feu Monsieur de Fenelon, Archeveque de Cambrai*, additque supplementum. In hoc monito multis aliis momentis & quinque demonstrationibus confirmat Auctor id, quod in præcedenti opere allegaverat.

Respondet 2°. D. Stievenard.

„ His non acquiescens Dominus Stievenard tertiam elucubrat Apologiam; cui Pater BILLUART opponit aliud opusculum in 4to continens 21. paginas, cui titulus est. *Justification de l'Avis d'un Ecclesiastique de Paris, &c.* In quo prætermissis repetitionibus, puerilitatibus, invectivis ab Apologista prolatis, ac præcipuo puncto insistens Adversarium mirè stringit, illiusque contradictiones & calumnias in clara luce exponit.

Respondet 3°. D. Stievenard.

„ Anno 1728. d. 15. Octobris, cùm inchoaret tertium annum officii Regentis primarii in Collegio nostro Duaceno, assumptus est in Priorem Provincialem Provinciæ nostræ S. Rosæ in Belgio. Felix Provincia sub tali Duce! Exemplis lucet, Verbis instruit, Charitate incendit, Comitate demulcet, Studia promovet, Ordinationes pro observantia regulari & administratione temporalium sapienter condit, jugum Christi suave efficit & onus ejus leve, non tamen emollit omnibusque omnia factus, omnium non solùm subditorum, sed & exterorum præcipuè Episcoporum & Magnatum animos sibi devincit. Anno subsequenti laureâ doctorali insignitur.

Eligitur Provincialis.

„ Interea inimicus homo non dormiebat, sed scholis nostris sub auspiciis BENEDICTI Papæ XIII. triumphantibus, invidus novas struxerat insidias spargendo novem litteras anonymas dicteriis & probris plenas, adversùs defensorem Thomismi triumphantis. Pater BILLUART, qui suis Officiis aliò distractus certamen suspenderat, Anonymo iterum occurrit, & unâ manu Regiminis habenas tenens, alterâ opponit opus in 4to. continens 196. paginas, cui titulus: *Apologie du Thomisme Triomphant, contre les neuf Lettres Anonymes, qui ont paru depuis peu. On justifie aussi par occasion l'Histoire des Congrégations de Auxiliis du P. Serry contre les chicanes de ses Adversaires. A Liege, chez J. P. Gramme* 1731. Non mirum quòd istud opus manserit inconcussum quia veritate demonstratâ nixum.

Opusc. Apologie du Thomisme triomphant.

„ Anno 1732. Conciones per quadragesimam iteratò habet Leodii coram innumerabili concursu populorum.

Iteratò concionatur Leodii.

„ Anno 1733. mense Novembri eligitur Prior sui Conventûs Reviniensis & continuatur usque ad annum 1741. Anno 1734. Opusculum in 4to dedit continens 63. paginas, cui titulus: *Reponse à l'Auteur d'un Libelle imprimé cette année* 1734. *à Roterdam, intitulé: La Creance des Eglises Reformées touchant la Ste. Vierge, où l'on fait voirs les impostures grossieres & les calomnies atroces, les parologismes & les inepties dont cet Ouvrage est rempli. Avec permission des Supérieurs.* Ad hoc opusculum obmutuit hæreticus.

Opusc. de Cultu B. V.

„ Anno 1736. Serenissimus Princeps Ludovicus Dux Aurelianensis, vir, qualem nec tulit, nec longa feret ætas, Dominium Civitatis Reviniensis obtinebat. Cùm ad aures ejus fama Patris BILLUART pervenisset, desideravit pius Princeps faciem illius videre; quo audito, dictus Pater profectus est Parisios, me comite, qui mense præcedente præfueram Thesibus isti Principi dicatis. Statim ac advenit, à sapiente ac affabili Principe sub auspiciis Comitis d'Argenson, humanissimè excipitur, ore ad os eum alloquitur & de multis familiari colloquio eruditè disserunt. Quantis honoris & benevolentiæ signis ac beneficiis cumulatus recesserit, ego, qui vidi & audivi, testari possum.

Tendit Parisios

„ Annis

„ Annis 1737. & 1738. ope dicti Principis adjutus inchoavit & ad culmen erexit præclarum & amplum ædificium infirmorum, Bibliothecæ & Hospitum, Conventumque suum amplificavit, ornavit & illustravit.

„ Tunc temporis prodiit pseudohistoria Baïanismi à Patre Duchesne Jesuita edita. Hanc impugnavit Pater BILLUART opusculo in 12°. continente 242. paginas, cui titulus: *Apologie du R. P. Pierre Soto, Dominicain, & des anciennes Censures de Louvain & de Douai, contre l'Histoire du Baianisme, composée par le Pere Duchesne, Jesuite, & condamnée à Rome le 17. de Mars 1734. par Louis de Lomani se. A Avignon, chez Marc Chave en* 1738.

Apologiam a P. Soto edit.

„ Anno 1741. Iteratò ad Provincialatum provehitur: eundem constanter servat regendi modum: hortatur, arguit, obsecrat, increpat in omni patientia & Doctrina. Sed Provincialatûs munia tanti ingenii capacitatem non explent; ideò antiquum intentum resumit. In Comitiis Provincialibus anno 1733. celebratis Duaci sub ipsomet Patre BILLUART, Vicario Generali, ad instantiam RR. PP. Moderatorum Collegii nostri S. Thomæ Duaci commissum fuerat R. Patri Provinciali electo, ut provideret de mediis disponendi per eruditum Theologum Ordinis nostri, Typisque edendi, ad communem usum Provinciæ nostræ, Cursum Theologicum juxtà mentem, & in quantum liceret, juxtà Litteram nostri Doctoris Angelici D. Thomæ Aquinatis, insertis, pro re nata, Quæstionibus Historiam Ecclesiasticam spectantibus. Hoc consilium placuit Reverendissimo P. Magistro Generali, hujusque Operis executionem commisit Patri Magistro BILLUART, & jure merito, quippè Viro consummatæ eruditionis ac summæ Religionis, qui orationem studio præmittere solebat, & sæpiùs dum alii confabularentur, coram Altari prostratus divina contemplabatur. Sed variis distractus muniis, tanti molиminis consilio manum adhibere aliquantulum distulit.

Iterato eligitur Provincialis.

„ Ab anno 1746. usque ad annum 1751. meis curis sub prelo sudavit istud grande ac mirabile Opus continens novemdecim tomos in 8vo. cui titulus: *Summa S. Thomæ hodiernis Academiarum moribus accommodata, sivè Cursus Theologiæ juxtà mentem, & in quantum licuit, juxtà Ordinem & Litteram Divi Thomæ in sua Summa, insertis pro re nata Digressionibus in Historiam Ecclesiasticam. Ad usum Scholarum Thomisticarum. Leodii apud Everardum Kints, S. S. E. Typographum cum Privilegio S. Cæsareæ Majest.* Octo tomos de Virtutibus Cardinalibus, de Deo & Angelis, annis 1746. & 1747. excusos, Serenissimo Ludovico Duci Aurelianensi primo Regii Sanguinis Principi dedicavit; hos ego obtuli Tomos dicto Principi, qui, antequam prelo subjicerentur, manuscriptum legere voluerat. Quantâ benignitate & affabilitate me exceperit; quantis encomiis opus celebraverit; quot benevolentiæ signa erga Auctorem exhibuerit: exprimere non valeo. Unum dicam, quòd me honore & beneficiis cumulatum dimiserit, & in posterum cum Auctore nostro commercium habuerit Litterarum gratissimarum, quas asservo. Anno 1748 prodière tres tomi in primam secundæ S. Thomæ sub auspiciis Illustriss. ac Reverendiss. D. Guilielmi Delvaux, Iprensium Episcopi, qui Litteris & factis suum erga opus & Auctorem affectum sæpiùs comprobavit. Anno 1749. eligitur Prior sui Conventûs, sed se excusat. Eodem anno & sequenti Typis edidit sex tomos in tertiam Partem S. Thomæ, quorum tres primi dedicati fuerunt Illustriss. ac Reverendiss. D. Maximiliano Vandernoote, Gandensium Episcopo, & alii tres Reverendiss. D. Vigori de Briois antiquissimi & celeberrimi monasterii S. Vedasti Atrebati Abbati meritissimo. Illud Opus multùm placuisse istis Præsulibus, sed præcipuè Abbati & suo sodalitio; solus ignorare potest, qui perantiquam Scholarum confœderationem inter Vedastinos & Dominicanos ignorat. Anno 1751. tandem prodeunt duo ultimi tomi de Virtutibus Theologicis, Illustriss. ac Reverendiss. D. Dominico de Gentis Antverpiensium Episcopo, nuncupati, qui & hos & integrum opus singularibus præconiis celebravit, ac suis Clericis commendavit.

Typis mandat Cursum Theologiæ.

„ Nemo non miratur hujus Operis profundam Eruditionem, Stili venustatem ac brevitatem; Doctrinæ tàm in Moralibus quàm in Speculativis puritatem & soliditatem: à nullo non laudatur & suscipitur tamquam fidele S. Thomæ Commentarium; & ut verum dicam, nullus nostro ævo Scholæ Thomisticæ tot præstitit obsequia.

„ Anno 1752. unanimi Electorum Suffragio Provincialis tertiò proclamatur. Onus certè grave Viro annoso & præ infirmitatibus ac assiduo labore viribus hausto; illud tamen generosè usque ad finem sustinuit & laudabiliter adimplevit.

Tertiò eligitur Provincialis.

„ Anno 1754. Typis mandat Compendium sui majoris Operis in sex tomos distributum & nuncupatum Reverendiss. P. Magistro Generali Antonino Bremond, suo Amico intimo. Hic illum sæpè

Compendium sua Theol. adornat.

„ Romam

„ Romam advocaverat, imò Doctorem „ Cassanatensem nominaverat, sed Fratrum & Conventûs sui Amor semper „ prævaluit. In hoc Opere monitum dat „ Patri Concina, à quo imprudenter accusatus fuerat de laxitate super Quæstiones de Bonis superfluis Clericorum & „ de Simonia. Pari vigore iteratas vindicias suæ Quæstionis *De Relatione Operum in Deum*; dirigit ad Patrem Maugis, Doctorem Lovaniensem, primos in fine „ primi tomi Compendii, alios anno elapso „ sub nomine *Ludovici Franc.*

„ Tandem duobus extremis vitæ annis, „ cùm vix respiraret præ continuis doloribus & debilitate pectoris, ad solatium „ & tædii vitandi causâ, scripsit hos Tractatus *de Opere sex Dierum*, *de Statu Religioso*, *& de Mysteriis Christi*, in Supplementum sui majoris Operis. Sed „ dolendum, quod morte præoccupatus Tractatum *de Novissimis Hominis* imperfectum „ reliquerit, ac solam primam Dissertationem adumbraverit.

„ Mense ante mortem, cùm non valeret legere Sacrum, quotidie celebrare „ faciebat & sæpè SS. Eucharistiam accipiebat; sed jam sentiens imminere dissolutionem sui corporis, judicium tamen „ sanum servans usque ad extremam vitæ „ periodum, Sacramenta extrema sibi dari, ac Indulgentiam Rosarii impertiri petit.

Moritur. „ Die vigesimâ Januarii anno 1757. „ cùm apud ipsum pernoctassem, de Deo „ colloquentes, medio octavæ matutinæ, „ Ætatis annum septuagesimum tertium „ inchoans, vitam meritorum pleniorem, „ quàm dierum placidâ morte mutavit, & „ sepultus est sequenti die sub marmore „ albo in medio Sanctuarii, super quod „ sequens Epitaphium in perpetuum gratitudinis ac antiquæ Viri amicitiæ argumentum mœrens apposui:

Epitaphium.

HIC JACET R. AC EXIMIUS PATER CAROLUS RENATUS BILLUART,

Reviniensis, hujus Conventûs Alumnus ac quintò Prior, Collegii S. Thomæ Duaci Regens, S. Theologiæ Doctor, necnon Provinciæ Gallo-Belgicæ ter Provincialis; Vir scriptis & virtutibus clarus, Religioni & Orbi commendatissimus. Sed eheu! obiit 20. Januarii 1757. Ætatis 73., Professionis 55., Sacerdotii 49. Precare, moriture, ut requiescat in pace.

„ Videte quoniam non sibi soli laboravit, sed „ omnibus exquirentibus veritatem & quòd „ non minùs verè de eo dicitur, ac de filio Oniæ, * Sacerdos, qui adeptus est gloriam in conversatione Gentis & ingressum „ domûs & atrii amplificavit. Hic vir „ omni laude major ac immortalitate dignus jugum Domini ab adolescentia sua „ portavit, omnesque adunavit dotes Virum Religiosum, Prælatum & Doctorem perficientes. Judicii ac consilii soliditatem cum immatura ætate, Orationem „ & Studium in solitudine, Prudentiam & „ Zelum in Regimine, altam Scientiam & „ profundam humilitatem in Cathedris miro fœdere sociavit. Gratus ac Beneficus, „ qui publicè obligavit omnes, privatim „ singulos; Concordiæ amator, salutis animarum Zelator, ac Verbi divini facundus „ Prædicator; bonus Pastor, virtutum „ exemplar ac Doctorum Doctor: Patriæ „ & exteris Charus; Conventui munificus; „ Religioni commendatissimus ac in Scholis celeberrimus. Ergo Vir, Religiosus, „ Prælatus & Doctor Posteris æmulandus. „ Hæc dum legis & obstupescis, luge decus orbi ereptum, lauda virtutis Prodigium, æternam ei precare requiem, qui „ ut Ecclesia, Religio & Patria quiescerent, „ numquam quievit.

* *Eccli.* 50.

„ Parce, Lector, tenuitati styli & brevitati dictionis. Elegantiorem & fusiorem „ calamum meruisset talis ac tantus „ Vir; sed elegantiæ minùs, quàm veritati studui.

TRA-

TRACTATUS
DE
OPERE SEX DIERUM.

D. Th. 1. p. à Q. 44. ad 48. & à Q. 67. ad 103.

DISSERTATIO I.

De Processione Creaturarum à Deo.

D. Th. 1. p. q. 44. 45. 46.

ARTICULUS I.

Utrùm omne ens sit effectivè à Deo?
Ubi de Cartesianismo.

GNOSTICI, teste S. Epiphanio hæresi 25. & 26. negârunt mundum esse à Deo conditum. Manichæi, ex eodem Epiphanio hæresi 22. & sequentibus, & ex August. hæresi 46. duos adstruebant Deos à se independentes, unum bonum qui esset Auctor novi Testamenti, lucis, rerum spiritualium & incorruptibilium: alterum malum qui esset Auctor veteris Testamenti, tenebrarum & rerum visibilium corruptibilium.

Plato & Hermogenes apud Tertul. l. de præscript. c. 33. Seleuciani & Hermiani apud Aug. hæresi 39. dixerunt materiam non fuisse à Deo productam, sed ipsi coæternam, ex qua mundum visibilem produxit.

Q. 43. a. 1. o. Dico: Omne ens aliud à Deo, quod est quomodocunque, est effectivè causatum à Deo.

Est de fide quâ credimus in Symbolis Nicæno & Constantinopolitano, *in Deum factorem cæli & terræ, visibilium omnium & invisibilium.* Et cap. *firmiter* de summa Trinitate Ecclesia in Concil. Lateran. 1. confitetur, *Deum unum, Patrem & Filium & Spiritum sanctum esse unum universorum principium, Creatorem omnium visibilium & invisibilium, spiritualium & corporalium.* Undè Concil. Bracarense i. Can. 13. sic definit: *Si quis dixerit creationem universæ carnis non opificium esse Dei, sed malorum Angelorum, sicut Manichæus & Priscillianus dixerunt, anathema sit.*

Atque id apertè exprimit Scriptura Genes. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram:* ubi sub cœlo, omnia cœlestia, & sub terra omnia inferiora continentur; undè Exod. 20. *Sex diebus fecit Dominus cœlum & terram & omnia quæ in eis sunt.* Isa. 44. *Ego Dominus faciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terram.* Psal. 145. *Qui fecit cœlum & terram, & mare & omnia quæ in eis sunt.* Joan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Rom. 11. *Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia.* Act. 17. *Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo sunt.*

Ibid. Suadetur ratione: Omne quod quomodocumque est, continetur virtualiter & eminenter in Deo: Ergo omne quod quomodocumque est, est à Deo participatum & causatum. Patet consequentia; quia si esset aliquod ens quod non esset à Deo causatum, illud non contineretur virtualiter & eminenter in Deo. Prob. Ant. Deus sic est ens per essentiam ut complectatur omnem rationem entis secundùm totam ejus latitudinem & extensionem; id enim important rationes actûs puri, entis infiniti & infinitè perfecti, quæ competunt Deo: Ergo omne quod quomodocumque est, continetur virtualiter & eminenter in Deo; aliàs Deus non contineret omnem plenitudinem entis.

Dices: Essentiæ rerum sunt æternæ & non dependent à Deo; sic ab æterno & independenter à Deo, homo est animal rationale: Ergo.

R. D. Ant. Essentiæ rerum sunt æternæ & non dependent à Deo quoad connexionem prædicati & subjecti, C. Quoad esse actuale, N. Id enim habent à Deo in tempore.

Hinc inferes 1°. materiam circà quam maximè erraverunt antiqui Philosophi, ut exponit auctor hic a. 2. esse etiam à Deo productam; quia cùm Deus, ut dictum est, sit causa entis in quantum ens, est causa omnium quæ pertinent ad rationem entis: materia prima autem pertinet ad rationem entis corporei: Quamvis enim secundum se non sit ens actu, sed tantùm per formam, sine qua non producitur, ex ea tamen & forma fit ens actu: Et ideò propriè loquendo, materia non creatur, sed concreatur. Ibid. a. 2. o.

Inferes 2°. Hypothesim Cartesii, quam ut Thesim hodiè propugnant quidam ejus Discipuli, apertè pugnare cum Scriptura & ratione.

Hæc est autem hypothesis seu Thesis: Supponit 1°. Cartesius materiam esse à Deo creatam ex natura sua homogenam seu ejusdem rationis. 2°. Essentiam ejus consistere in trina extensione longi, lati & profundi, sicque materiam, corpus, extensionem, spatium, esse synonima. Undè 3°. materiam nullos habere fines suæ extensionis; quia quidquid & ubicumque concipitur, concipitur ut quid extensum, & non potest aliter concipi. Undè 4°. vacuum etiam divinitùs esse impossibile; quia omne spatium imaginabile trinâ extensione constat, adeòque materiâ & corpore quæ idem sunt. Hinc 5°. mundum hunc esse infinitum, seu ut dicit, absurditatem declinare volens, indefinitum. Indè 6°. plures mundos esse impossibiles, neque minimam materiæ portionem posse de novo creari; quia omnia spatia imaginaria sunt repleta, & duo corpora non possunt esse in eodem loco, aliàs forent duo, ut supponitur, & non duo, quia eandem haberent extensionem quæ non distinguitur à corpore. Et omissis pluribus aliis ejusdem farinæ fictionibus, 7°. Supponit Deum divisisse materiam in partes æquales, non quidem sphericas, ne daretur vacuum, sed angulares, puta cubicas, ut contactu quaquâ parte immediato, omne vacuum excluderent. 8°. Supponit illis materiæ fragminibus duos motus à Deo impressos, unum cuique particulæ circa proprium cen-

centrum, alterum pluribus commune circà centrum commune, quo duplici motu à Deo materiæ impresso contendit mundum hunc structurâ, dispositione, varietate atque ornamentis adeò mirabilem, nihil Deo ulteriùs agente, facillimè potuisse construi.

Primo itaque motu, inquit, cujuslibet particulæ circà proprium centrum, ancones & ramenta particularum effracta sunt, ità ut ex angulatis factæ sunt globosæ seu sphericæ, deindè ex continuo attritu, tùm globorum inter se, tùm ramentorum effractorum, decisa fuit scrobs tenuissima; ancones verò & ramenta confracta molecularum instar coaluerunt: Hinc suorum elementorum, seu principiorum genesis. Hæc enim scrobs tenuissima est primum elementum quam vocant materiam subtilem, globuli secundum, tertium ramenta quæ dum inter spatiola à globulis inter se compressis relicta vi motûs comprimuntur, in tres strias, juxtà spatium à globulis relictum, efformantur, undè illa vocat, partes striatas, vulgò, *les parties canelées*.

Secundo motu fingit partes materiæ esse distributas in varios vortices, à quorum centro faciliùs & vehementiùs ad circumferentiam recedentes globuli, utpotè ad motum aptiores, in illud propellunt partem materiæ subtilis citissimè agitatam, ex qua conflantur corpora lucida, sol scilicet & stellæ fixæ, alterâ parte materiæ subtilis discurrente promiscuè inter globulorum spatiola, ut ipsa repleat: Globuli verò sic ad circumferentiam convolantes & materiæ subtili circumfusi constituunt corpora diaphana, scilicet cœlos. Tandem ramenta ad invicem complicata, id est materia striata, ad motum minùs apta propter figuras suas irregulares, à subtilioribus partibus motu vehementissimo agitatis, à centro versùs circumferentiam ad instar spumæ extruduntur, & illic inter globulos seu corpora diaphana, scilicet cœlos, quasi in æquore natantia constituunt diversa corpora opaca in diversis cœlorum partibus, scilicet planetas, Jovem, Saturnum, Lunam, &c. imò & Terram nostram cum omnibus corporibus suis, etiam animantibus; ità ut Sol sit centrum mundi hujus, circà quem motu illius vorticis gyrando continuo abripiuntur cœli, planetæ & terra nostra.

Hoc inquam systema, quod Cartesius proposuit, ut hypothesim dumtaxat possibilem, hodie quidam ejus discipuli propugnant ut Thesim de facto veram contrà Scripturam & rationem.

Contrà Scripturam: Genes. I. dicitur: *In principio Deus creavit*, non materiam rudem, sed *Cœlum & terram:* Item; *dixitque Deus, fiat lux, & facta est lux.... Dixit quoque Deus fiat firmamentum.... & fecit Deus firmamentum.... Dixit autem Deus, fiant luminaria magna in firmamento cœli.... fecitque Deus duo luminaria magna.... creavitque Deus cete grandia & omnem animam viventem atque motabilem:* & sic de cæteris. Non ergo solam materiam informem, cui motum impressit, sed distinctas omnium rerum species & individua produxit. Pugnat insuper hæc Thesis cum aliis textibus Scripturæ superiùs citatis; item cum professione Fidei & Ecclesiæ decretis, de quibus suprà.

Contrà rationem 1°. Præter materiam & motum, sunt innumera alia entia in mundo: Atqui ut probatum est in Conclusione, omne quod est quomodocumque ens, est effectum à Deo: Ergo.

2°. Juxtà principia systematis Cartesii, materia est æterna, increata, à se necessariò existens, adeòque alter Deus: Ergo. Prob. Ant. juxtà principia Cartesii materia, extensio, corpus, spatium, sunt unum & idem: Atqui determinato quolibet æternitatis puncto in instanti præcedenti concipitur extensio, adeòque materia, posito quolibet materiæ termino, concipitur ultrà extensio, consequenter materia, positâ tandem quâlibet volitione in Deo non creandi materiam, semper concipitur extensio, ideòque materia: Ergo materia est æterna, increata & necessariò à se existens: Ergo alter Deus.

3°. Motus qui, juxtà Cartesium, est quasi anima ejus mundi, est in ejus systemate impossibilis: Ergo. Prob. Ant. Juxtà systema Cartesii omnia sunt plena, vacuum etiam divinitus est impossibile nec una pars potest comprimi in minus spatium, ut alteri locum cedat, ut docet 2. p. n. 33. Atqui in hoc systemate, motus est impossibilis: Ergo. Prob. Min. Fit motus localis dum corpus seu pars mota migrat de loco in locum: Atqui si omnia sunt plena, si vacuum esse non possit, nec una pars in se comprimi, ut locum alteri cedat, quo ibit pars quæ supponitur mota? Hæc capiant, si possint, Cartesiani: Nos interim paradoxum absonum & inconceptibile reputabimus.

Et ut rem, seu hujus systematis implicantiam magis in aperto ponam; finge hanc cameram esse ex omni parte repletam fragmentis lapideis, ità ut vel minimum vacuum dari non possit, nec unum fragmentum in angustius spatium cogi, nullâ unquam vi quantumvis insigni poterit in illis fieri, vel minimus motus, longè minùs vortices & circuli Cartesiani.

Respondet Cartesius 2. p. n. 33. in omni motu circulum seu annulum materiæ simul moveri, ità ut prima pars annuli moveat secundam, secunda tertiam, & sic successivè in gyrum usque ad ultimam, quæ eodem instanti occupat locum relictum à prima.

Sed contrà 1°. Indè sequitur omnem motum necessariò esse circularem, nullum posse esse rectum contrà Cartesium qui docet omnem motum esse ex natura sua rectum, nec nisi occursu alterius corporis obliquari. Item sequitur ne unam partem posse moveri, quin omnes partes ejusdem vorticis & circuli simul moveantur, nec unam quiescere quin omnes quiescant: Quibus positis patens est motum quem Cartesius supponit liberrimum in suis particulis, esse reverà difficillimum, atque planè chymericum ex eo semper circulari & uniformi posse formari omnia mundana corpora etiam viventium.

Contrà 2°. Circulus materiæ non potest moveri inter alios circulos, nisi inter hunc & ipsos interjaceat aliquod vacuum, quod est impossibile, secundùm Cartesium.

Contrà 3°. Impossibile est quòd una ex particulis Cartesii statim adæquatè occupet locum alterius, quod tamen fieri deberet, si non detur vacuum: Ergo. Prob. Ant. Omnes particulæ Cartesii sunt vel sphericæ, vel angulares, vel ramosæ vel alicujus alterius figuræ: Ponamus igitur motum fieri in globulis, eadem est ratio de cæteris, globulus pellens non potest statim adæquatè replere spatium globuli pulsi, nisi illi statim succedat secundùm Diametrum, quod est impossibile.

Respondet Cartesius hæc interstitiola intrà globulos seu alias partes relicta repleri materiâ subtili, quæ omni loco diffunditur & cuilibet figuræ se accommodat, suæ parùm tenax, non secùs ac aer replet spatiola granorum in acervo.

Sed contrà 1°. Ante ortum materiæ subtilis erat motus, cùm per motum ex continuo attritu globulorum & ramentorum sit effecta: Ergo.

Contrà 2°. Partes materiæ subtilis sunt solidissimæ, cùm careant poris ex Cartesio: Ergo sibi contradicit dum dicit eam se omni figuræ accommodare, suæ parùm tenacem.

Contrà 3°. Omnes partes materiæ subtilis sunt etiam suis figuris præditæ, aliæ ramosæ, aliæ triangulares, &c. ex Cartesio: Ergo sicut de globulis, sic de istis probat argumentum unam non posse statim adæquatè locum alterius replere.

Ad exemplum Cartesii patet ex Responsione data disparitatem esse quòd partes materiæ subtilis non natent in aliqua subtiliori materia, sicut grana in aëre. Insuper; juxtà nos aër potest facilè comprimi & dilatari, quod suis particulis denegat Cartesius.

In

In clariorem hujus Responsionis Cartesianæ solutionem redeat exemplum priùs allatum de fragmentis lapideis in camera: Finge illorum quædam, angulis excussis esse in globulos tornata, alia in pulverem minutissimum decisa, alia in partes paulò crassiores, quarum omnium particularum nullum potest in angustius spatium comprimi, erit pariter impossibile ullum in eis fieri motum.

Huic itaque invincibili argumento succumbens Cartesius, desperatâ tandem solutione fatetur aliquid fieri in motu, quod mens humana non capit, scilicet divisionem particularum materiæ in infinitum. Itâ Cartesius 2. part. Principiorum n. 34. & 35.

Benè dixit Cartesius *quod mens humana non capit*: Ecquis enim capere potest in quolibet motu etiam minimo, materiam reipsâ conteri in partes infinitas? Quis capit id quod ulterius est divisibile, esse reipsâ divisum in infinitum? Quis capit unam particulam, puta materiæ subtilis posse conterere & confringere aliam particulam adamante duriorem in partes infinitas? Et hoc dato evanescit libertas & facilitas motûs quam tantoperè prædicat Cartesius. Denique admissâ gratis hâc chymericâ divisione materiæ in partes infinitas, remanet nihilominùs impossibilis motus, ut patet exemplo priùs allato de fragmentis lapideis in Camera. Hæc pauca de Cartesianismo, longè plura apud Physicos.

ARTICULUS II.

Utrum Deus sit causa exemplaris & finalis omnium rerum?

Ib. a. 8. o. DIco 1°. Deus est prima causa exemplaris omnium rerum: Quia Deus habet rationes seu idæas & exemplaria omnium rerum quas producit secundum determinatas species, non enim Deus cùm sit agens intelligens agit cœco modo aut fortuitò; hæ autem idææ seu exemplaria nihil aliud sunt realiter, quàm divina essentia, ut est diversimodè participabilis à creaturis: De idæis divinis diximus in Tract. de Deo Differt. 6. a. 7. §. 1.

Ibid. a. 4. o. Dico 2°. Deus est causa finalis omnium rerum, juxtà illud Prov. 16. *Universa propter semetipsum fecit Dominus.*

Ibid. Ratio est: illud est causa finalis rerum omnium quod primum & universale agens intendit omnibus communicare & quod omnia intendunt, prout possunt, consequi: Atqui divina bonitas est id quod Deus intendit omnibus communicare & quod omnia consequi intendunt, sivè appetitu rationali; sivè sensibili, sivè naturali: Ergo. Prob. Min. Deus ut primum & universale agens, atque infinitè perfectum non agit propter finem acquirendum, bonorum enim nostrorum non indiget, sed agit propter perfectionem suam, quæ est ejus bonitas, communicandam, & quælibet res creata intendit suum bonum & suam perfectionem, quæ est similitudo & participatio divinæ bonitatis: Ergo.

Verùm difficultas est utrùm Deus, sivè divina bonitas sit etiam causa finalis divinæ operationis immanentis?

Dixi *immanentis:* Quia certum est quòd operatio Dei quæ dicitur transiens & recipitur in creaturis, cùm sit aliquid creatum, habeat sicut cœtera creata pro fine ultimo Deum, sivè divinam bonitatem.

Dico 3°. Deus seu divina bonitas non est propriè & strictè causa finalis divinæ operationis immanentis: Quia inter causam propriè dictam & effectum necessariò debet esse distinctio realis & realis dependentia effectus à causa: Atqui tàm Deus quàm divina bonitas & divina operatio immanens sunt una & eadem res simplicissima absque ulla distinctione reali & dependentia, nimirum una & eadem essentia divina: Ergo.

Rectè tamen dicitur quòd divina bonitas sit ratio divinæ operationis seu sit Deo ratio volendi & agendi; quia, ut inquit Auctor q. 19. a. 2. ad 2. cùm Deus non velit alia à se nisi propter finem qui est sua bonitas, nihil aliud movere potest ejus voluntatem, nisi sua bonitas. Neque ad hoc ut aliquid sit ratio alterius absque causalitate requiritur inter utramque realis distinctio, sed sufficit distinctio rationis, nec etiam requiritur dependentia realis unius ab alio; sic v. g. juxtà Auctorem q. 10. a. 1. & ejus Interpretes, immaterialitas est in Deo ratio æternitatis, non tamen causa propriè dicta; quia non distinguitur realiter ab æternitate, neque æternitas realiter ab illa dependet, cùm utraque sit una & eadem res simplicissima in Deo.

Itaque Deus vult & agit propter bonitatem suam, non quia illam desiderat; quod enim desideratur, nondum habetur, sed quia illam perfectè amat; amor enim est etiam de præsenti; ex hoc autem quòd perfectè amet suam bonitatem, vult illam aliis communicari.

ARTICULUS III.

De modo emanationis rerum à Deo, qui dicitur creatio.

CReatio potest sumi tripliciter: 1°. Latè pro qualibet cujuscumque rei productione, quo sensu Eccli. 2. dicitur de Sapientia quòd sit ab initio creata. 2°. Æquivocè pro elevatione ad superiorem gradum, quo sensu quis dicitur creari Episcopus. 3°. Strictè pro productione totius entis ex nihilo. *q. 45. a. 1. ad 1.*

Pro quo observandum est præpositionem *Ex* non importare habitudinem causalitatis affirmativæ, quasi nihilum sit materia ejus rei quæ producitur, ut cùm dicitur; gladius fit ex ferro, sed importare habitudinem causæ quæ negatur, ità ut *ex nihilo*, idem sit ac, *non ex* aliquo.

Itaque creatio est emanatio totius entis à causa universali; sicut enim emanatio particularis est ex non ente particulari, ut productio ignis ex non igne, ità emanatio universalis est omninò ex non ente, ac per consequens ex nihilo. *Ibid. o.*

Dico: Deus res in esse produxit ex nihilo; hoc est, creavit. *Ibid. a. 2. o.*

Prob. 1°. ex Script. Genes. 1. dicitur: *In principio creavit Deus cælum & terram.* 2. Machab. 7. *Peto nate ut aspicias ad cælum & terram & ad omnia quæ in eis sunt, ut intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus & hominum genus.*

Prob. 2°. ex definitione Ecclesiæ in Concil. Lateran. sub Innocentio III. ubi definitur quod *Deus utramque de nihilo condidit creaturam spiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam.* Item in Symbolo Apostolorum: *Credimus in unum Deum...... creatorem cæli & terræ.*

Prob. 3°. duplici ratione: Prima, si Deus non fecisset aliquid ex nihilo, debuisset omnia producere ex aliquo præsupposito: Falsum Consequens: Ergo & Ant. Prob. Min. Si Deus non ageret nisi ex aliquo præsupposito, istud præsuppositum non esset ab ipso causatum, sicut cùm artifex facit statuam ex ligno, lignum non esset ab ipso causatum: Atqui falsum consequens; tùm quia Deus est causa universalis totius entis, ut constat ex Art. 1°., tùm quia si esset aliquod ens à Deo non causatum, esset ens à se, consequenter Deus utpotè ens infinitè perfectum: A quo enim posset limitari in suis perfectionibus? Non ab alio, cùm à nullo, nec ab ipso Deo dependeret: Non à se; cùm enim esset ens necessarium, nullam à se perfectionem excluderet. *Ibid.*

Secunda: Vel rebus quas Deus produxit aliquid præextitit, vel non. Si hoc secundum, habemus intentum: Si primum, cùm non sit procedere in infinitum, necesse est devenire ad aliquod primum cui non præexistat aliud & tamen sit factum à Deo, consequenter factum ex nihilo.

Dices 1°. fuit apud antiquos Philosophos communiter receptum hoc axioma: *Ex nihilo nihil fit*: Ergo.

Ib. ad 1. R. hoc axioma verum esse de emanatione effectuum particularium à causis particularibus, quod tantùm considerabant antiqui Philosophi, non verò de emanatione ab universali principio.

Inst. Inter ens & nihil est distantia infinita: Atqui infinita distantia est impertransibilis: Ergo.

Ib. ad 4. R. D. Maj. Inter ens & nihil est distantia infinita positivè, N. Negativè, C. Et ad hunc sensum distinctâ Min. N. Conseq. Itaque inter ens & nihil non est distantia sic positivè infinita quòd sit aliquod infinitum medium quod debeat pertransiri, sed sic tantum quòd non esse simpliciter tendat ad esse simpliciter. Porrò sicut fieri potest virtute finitâ ut à non esse secundùm quid fiat transitus ad esse secundùm quid, v. g. à non esse ignis ad esse ignis; sic fieri potest virtute infinita ut à non esse simpliciter fiat transitus ad esse simpliciter.

Urgebis: Quod sit nondùm factum est: Ergo fieri præcedit factum esse: Ergo debet assignari subjectum in quo sustentetur ipsum fieri: Subsumo: Atqui in eo quod creatur non potest assignari subjectum in quo sustentetur fieri seu creari, cùm sit ex nihilo: Ergo non potest aliquid fieri ex nihilo.

Ib. ad 3. R. D. Ant. Quod fit actione successivâ nondùm factum est, C. Actione instantaneâ, N. Sic v. g. dum aër illuminatur est illuminatus, dum verbum in corde formatur est formatum: Creatio autem est actio instantanea; sicque cùm aliquid creatur creatum est, & terminus creationis est res creata ipsâ creatione producta. Per quod præoccupatur altera instantia.

Dices 2°. Sap. 11. Deus dicitur *creasse orbem terrarum*, hoc est mundum, *ex materia invisa*: Ergo non ex nihilo.

R. N. Conseq. Per *materiam invisam*, græcè, informem, non intelligitur materia nudata omni formâ, sic enim existere non potest, & Gen. 1°. dicitur; *In principio Deus creavit cælum & terram*: sed intelligitur corpus pro tunc invisibile & informe: quia primâ die antequam lux fieret, non erat aspectabile, neque plantis, animalibus, hominibus, &c. erat ornatum. Sensus ergo Scripturæ est quòd ex hoc corpore seu materia informi Deus produxerit entia distincta, plantas, animalia, hominem, &c. Verùm hanc materiam Deus ex alia materia non produxit, sed ex nihilo, ut disertè asserit Aug. infrà citandus.

Hinc colliges Deum non omnia, strictè loquendo, creasse seu produxisse ex nihilo, siquidem & ex auctoritate citata, & ex cap. 1. Genes. constet ex priori materia plantas, animalia produxisse, atque hominem ex limo terræ formasse; item & quotidiè multa producere non ex nihilo, sed ex præsupposito subjecto; sed tantùm aliqua propriè creasse & creare, ut cœlum & terram, Angelos & animas rationales.

Attamen aliquo sensu, non omninò improprio posset dici creasse seu fecisse omnia ex nihilo, quatenus ea vel secundùm se tota, vel secundùm eorum partem intrinsecam & essentialem, nempè materiam, facit ex nihilo. Undè Aug. l. 1. de Genes. contrà Manichæos c. 6. dicit: *Ideò Deus rectissimè creditur omnia de nihilo fecisse; quia etsi omnia formata, de ista materia facta sint, ipsa tamen materia de omnino nihilo facta est.* Si verò creare sumatur generaliter, prout idem est ac facere seu producere, constat ex Art. 1. Deum, hoc sensu, omnia creasse.

ARTICULUS IV.

Utrùm sit solius Dei creare.

Dico 1°. Dogma fidei est solum Deum de facto creasse universum.

Constat 1°. ex variis locis Scripturæ: Genes. 1. legitur Deum universa creasse: Eccli. *Unus est altissimus Creator omnipotens.* Isa. 44. *Ego sum Dominus faciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terram & nullus mecum.* Heb. 3. *Qui omnia creavit Deus.*

In eundem sensum scribunt SS. Patres: Athanas. l. 3. cont. Arianos. Cyrillus Alex. l. 6. Thesauri c. 2. Aug. l. 3. de Trinit. c. 8. Damasc. l. 2. de fide c. 3. Atque ità definitum est in Symbolo Apostolorum & in Concil. Lateran. sub Innocent. III. de quibus Art. præced.

Dico 2°. Sic solius Dei est creare ut nulla creatura possit esse causa principalis creandi. *Ibid. a.* 5. o.

Prob. 1°. Effectus universaliores debent reduci in causas universaliores: Atqui effectus creationis est universalissimus & solus Deus causa universalissima: Ergo. Min. pro 2a. parte patet. Prob. 1a. pars: Effectus creationis non est ens particulare, seu hoc vel illud ens ex aliquo præexistente, sed est esse simpliciter & absolutè, seu ens secundùm se totum, seu secundùm omnia quæ ad ejus rationem & esse substantiale pertinent: Ergo. *Ibid.*

2°. Ad creandum principaliter requiritur virtus infinita: Atqui nullius creaturæ, sed solius Dei virtus est aut esse potest infinita: Ergo. Min. constat. Prob. Maj. Tanto major requiritur virtus in agente ad producendum formam ex potentia, quanto magis est remota potentia & minores sunt dispositiones ad illam formam: Ergo ubi nulla est potentia, nullæ dispositiones, ut in creatione, requiritur virtus infinita. *Ibid. ad* 2. & 3.

Dico 3°. Probabilius est creaturam non posse assumi ut causam etiam instrumentalem physicam creationis. *Ibid. o.*

Prob. De ratione causæ instrumentalis physicæ est quod per actionem sibi propriam (nisi sit ipsamet actio) operetur dispositivè ad effectum causæ principalis, non quidem semper & necessariò ex parte rei operatæ, quasi debeat semper & necessariò producere aliquam dispositionem in subjecto in quo recipitur effectus causæ principalis; id quidem contingit in instrumentis creaturarum, quæ adhibent instrumenta ex indigentia, non verò necessariò in instrumentis Dei; potest enim, ut docet Auctor, assumere actum immanentem, ut volitionem vel intellectionem in causam instrumentalem miraculi v. g. sed ex parte modi operandi, modificando nempè per actionem propriam, actionem causæ principalis ut operetur modo causæ inferioris, sicque cùm illa & ex illa elevata, attingat ejus effectum; si enim instrumentum ex se nihil ageret, sed otiosum maneret, non esset in genere causæ, nec ideò instrumentum, sed purum medium deferens influxum principalis agentis: Subsumo; Atqui nulla actio creaturæ potest concurrere etiam instrumentaliter ad creationem: Ergo. Prob. Subsumpt. Actio creaturæ cùm sit accidens, dependet à subjecto in esse & operari: Ergo si Deus agat ad modum illius & per eam attingat suum effectum, operabitur dependenter à præsupposito subjecto, quod repugnat creationi, quæ est ex nihilo. De hoc argumento latiùs in Physica Tract. de causis. *Ibid.*

Petes utrùm creare sit proprium alicui personæ divinæ?

R. non esse proprium alicui personæ, sed toti Trinitati commune. *Ibid. a.* 6. o.

1°. Quia omne agens agit sibi simile, sic ignis generat ignem: Atqui creare est producere esse rerum: Ergo creare convenit Deo secundùm suum esse, quod est sua essentia quæ est communis tribus Personis. *Ibid.*

2°. Juxtà commune axioma Theologicum, opera divinitatis ad extrà sunt indivisa & tribus Personis communia.

3°. Potentia creans, sapientia seu intellectus per quem creatur, affectio seu voluntas ex qua creatur, sunt communes tribus Personis: Ergo.

Attamen quia potentia accommodè tribuitur Patri, sapientia Filio, amor Spiritui sancto, ideò

ideò in sensu accommodatio tres Personæ dicuntur diversimodè creare: Pater dicitur Creator, Filius per quem creatur, Spiritus sanctus ex quo creatur.

ARTICULUS V.

Utrùm mundus sit unicus & perfectus?

* *Hic q. 25. a. 5. & q. 47. a. 3.* DIco 1°. Sunt possibiles plures mundi, * est tamen reipsa unicus.

Prob. 1a. pars: Unius mundi creatione, non est exhausta infinita Dei potentia: Ergo.

Dices cum Cartesianis: Mundus est indefinitè extensus: Ergo non sunt plures mundi possibiles. Prob. Ant. Idæa extensionis & idæa materiæ atque corporis sunt una & eadem: Atqui indefinita est extensio; concipe enim ultrà mundum visibilem, concipis extensionem, consequenter concipis materiam & corpus: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. N. Maj. Alioquin ut arguebamus Art. 1. Confect. 2. Prob. 2a. à ratione, sequeretur quòd corpus seu materia esset æterna, increata, necessariò à se existens; sic enim concipitur extensio seu spatium. Insuper corpus est naturaliter impenetrabile, secùs extensio.

2a. pars constat ex Scriptura quæ unius dumtaxat mundi creationem commemorat, atque in eo omnia Dei opera contineri docet: Ità Genes. 2. *complevit Deus die septimo opus suum quod fecerat; & requievit ab omni opere quod patrarat.*

Atque ità decebat, tùm ut unitas opificis in unitate operis reluceret; * tùm quia decet sapientem artificem, opera sua non dissipata facere, sed quantum fieri potest adunare & ordinare in unius artefacti consensum.

* *Hic q. 47. a. 3.*

Dico 2°. Mundus est perfectus.

Intellige perfectionem non essentialem, ut est v. g. in homine constante corpore & animâ, tanquam partibus essentialibus; non enim mundus est compositum substantiale, sed aggregatum per accidens; sed perfectionem accidentalem, quatenùs est instructus omnibus necessariis & sibi debitis ad suos fines, qui sunt duo; unus proximus, ut scilicet sit domicilium commodum & utile homini; alter ultimus, scilicet gloria Dei: Spectanda est ergo perfectio mundi sicut perfectio artefacti, puta ædificii, nempè secundùm partes, illarumque ad invicem proportionem & dispositionem ad consequendum finem ob quem conditus est: & hæc perfectio ut patet non consistit in indivisibili, sed admittit latitudinem. His observatis.

Prob. Conclusio; 1°. ex Scriptura Genes. 1. dicitur: *Vidit Deus cuncta quæ fecerat & erant valdè bona.* Deutero. 32. *Dei perfecta sunt opera.*

2°. Mundus est instructus omnibus sibi necessariis & debitis ad consequendos fines suos, scilicet utilitatem hominis & gloriam Dei: Enim verò 1°. Naturæ quibus constat sunt integræ & perfectæ; Deus enim & natura, ut fert commune adagium, non deficiunt in necessariis, nec abundant in superfluis. 2°. Est in eo mirabilis varietas rerum. 3°. Pulcherrimus ordo tempestatum & dierum, sapientissima inter hæc omnia coordinatio & subordinatio; nam non viventia ordinantur ad viventia, viventia vegetativa ad sensitiva, sensitiva ad hominem, homo ad Deum: Ita ut si quædam in mundo secundùm se considerata appareant minùs perfecta & defectuosa, considerata tamen in ordine ad concentum totius universi, sint bona & perfecta: sicut licet umbræ in imagine, secundùm se consideratæ, sint defectuosæ, consideratæ tamen in ordine ad totam imaginem cujus colores earum ope magis elucescunt, sunt bonæ & utiles.

Dices 1°. Mundus potest perfici, potest enim Deus creare in eo varias aliarum rerum species, virtutes in existentibus augere, &c. Atqui quod potest perfici est imperfectum: Ergo.

R. D. Min. Quod potest perfici est imperfectum positivè vel negativè, id est non habet omnem perfectionem possibilem sibi debitam vel indebitam, C. Quod potest perfici est imperfectum semper positivè, sic ut careat perfectione sibi debità, N. Sic v. g. domus omnibus partibus necessariis instructa, potest adhuc perfici additione alicujus ornamenti, non tamen anteà erat imperfecta saltem positivè; quia istud ornamentum non erat necessarium ad ejus perfectionem simpliciter consideratam; ità mundus respectu perfectionis possibilis.

Dices 2°. Plura sunt in mundo quæ imperfectionem arguunt: Ergo. Prob. Ant. 1°. Plura sunt inutilia in mundo, ut tot individua ad conservationem specierum, cum in paucioribus possent conservari; imò multæ species inutiles, ut muscæ, vermes, pulices, pediculi, &c. 2°. Multa incongrua & indecora, ut monstra & peccata. 3°. Multa nociva, ut venena, intempestiva frigora, nimii æstus, &c. Ergo.

R. N. Ant. Ad 1am. Prob. D. Sunt multa inutilia, hoc sensu quòd sine illis mundus foret adhuc perfectus, C. Hoc sensu quòd illis positis mundus sit imperfectus, N. Cùm enim perfectio mundi, ut dixi, non consistat in indivisibili, sed admittat latitudinem, possunt in eo plura esse quorum neque præsentiam, neque absentiam necessariò exigat, quæ si sunt, tamen conducunt ad ejus perfectionem, ut ad ejus locupletationem, varietatem, ornatum, & ad alios fines nobis ignotos.

Ad 2am. Prob. Cùm natura tàm in Physicis quàm in moralibus sit defectibilis ex hoc quòd sit ex nihilo, provisoris universalis est permittere quòd aliquando deficiat, tùm ne multa bona desint, si omnia mala impedirentur, tùm ut oppositorum pulchritudo & integritas magis elucescat, sicut pictor permittit umbras in imagine ut magis elucescant colores; tùm quia Deus ità potens est ut ex malo eliciat bonum.

Id eleganter exponit S. Th. 1. 2. q. 22. a. 2, ad 2. „ Dicendum, inquit, quod aliter de eo est „ qui habet curam alicujus particularis, & de „ provisore universali; quia provisor particularis „ excludit defectum ab eo qui ejus curæ subdi- „ tur, quantùm potest; sed provisor universa- „ lis permittit aliquem defectum in aliquo par- „ ticulari accidere, ne impediatur bonum totius: „ Undè corruptiones & defectus in rebus natura- „ libus, dicuntur esse contrà naturam particula- „ rem; sed tamen sunt de intentione naturæ uni- „ versalis (Dei scilicet) in quantum defectus „ unius cedit in bonum alterius, vel etiam to- „ tius universi: Nam corruptio unius est gene- „ ratio alterius per quam species conservatur. „ Cùm igitur Deus sit universalis provisor totius „ entis, ad ipsius providentiam pertinet, ùt per- „ mittat quosdam defectus esse in aliquibus par- „ ticularibus rebus, ne impediatur bonum uni- „ versi perfectum, si enim omnia mala impedi- „ rentur, multa bona deessent universo; non „ enim esset vita leonis, si non esset occisio ani- „ malium, nec esset patientia Martyrum, si non „ esset persecutio Tyrannorum: Undè dicit Aug. „ in Enchyrid. Deus omnipotens nullo modo „ sineret malum aliquod esse in operibus suis, „ nisi adeò usque esset omnipotens & bonus, ut „ benè faceret etiam de malo. “ Hæc S. Th.

Ad 3am. Prob. Quæ sunt nociva ex una parte, ex altera sunt utilia: sic venena attemperata serviunt medicinæ, intempestiva frigora, nimii æstus, licèt per accidens noceant herbis, sunt aliundè utilia animalibus, dum aërem purgant & noxios humores consumunt, &c.

ARTICULUS VI.

Utrùm mundus sit aut potuerit esse ab æterno?

DIco 1°. De fide est mundum non esse ab æterno, sed in tempore productum. Est contrà antiquos Philosophos.

Prob. 1°. ex Scriptura. Proverb 8. de Sapientia æterna dicitur: *Deus possedit me ab initio viarum suarum antequam quidquam faceret à principio.... Nondum erant abyssi & ego jam concepta eram.... ante colles ego parturiebar, adhuc terram non fecerat & flumina & cardines orbis terræ.*

Christus Joan. 17. dicit Patri: *Clarifica me tu Pater apud temetipsum claritate quam habui priusquam mundus fieret*: Et sub fine cap. *Dilexisti me ante mundi constitutionem.* Ephes. 1. ait Apost. *Elegit nos ante mundi constitutionem.* Idem pluries alibi.

Prob. 2°. ex definitione Ecclesiæ in Concilio Lateran. jam sæpè citato; refertur cap. *firmiter* de summa Trinitate in qua dicitur quòd *Deus suâ omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam.*

3°. Suadetur ratione: Non congruebat mundum esse ab æterno. 1°. Ut indè probaretur solum Deum esse æternum. 2°. Ne daretur occasio existimandi mundum esse à seipso. 3°. Ne videretur Deum ex necessitate illum creasse.

Dices: Cujus actio est æterna, effectus est æternus: Atqui actio Dei, utpotè ejus substantia est æterna: Ergo.

Hic q. 46. a. 1. ad 10. R. D. Maj. Cujus actio est æterna, est effectus æternus in agentibus necessariis, C. In agentibus liberis, N. In his enim effectus sequitur secundùm determinationem intellectûs & imperium voluntatis; Deus autem liberè condidit mundum; *operatur enim omnia secundùm consilium voluntatis suæ.* Ephes. 1. Cætera argumenta require in Auctore loco citato in margine.

Quantùm ad secundam partem tituli major est difficultas, pro qua nota res in mundo duplicis esse generis: Quædam sunt permanentes, quæ scilicet habent simul omnes suas partes & omnia necessaria ad esse, ut Angelus, anima rationalis, lapis, cœlum, &c. Aliæ sunt successivæ quæ in quodam fluxu consistunt, ut tempus, alteratio, augmentatio & alii motus. De utrisque est difficultas. Pro cujus resolutione.

Dico 2°. Probabilius est mundum potuisse esse ab æterno quantùm ad res permanentes.

Prob. Non repugnat mundum quoad res permanentes potuisse esse ab æterno, neque ex parte Dei producentis, neque ex parte effectûs producendi, neque ex parte ipsius actionis seu creationis: Ergo ex nullo capite repugnat. Patet Consequentia à sufficienti enumeratione.

Prob. Ant. pro prima parte: Non est minor Dei potentia ab æterno quàm in tempore, nec minor cùm liberè agit quàm si necessariò ageret: Atqui potuit res permanentes producere in tempore, & si necessariò egisset ab æterno produxisset: Ergo non repugnat ex parte Dei producentis, &c.

Prob. Ant. pro secunda parte. 1°. Quia creaturæ sunt possibiles ab æterno, nec incipiunt esse possibiles in tempore. 2°. Quia de facto sunt creaturæ æternæ à parte post. 3°. Tandem quia etsi æternitas per essentiam, qualis Deo competit, creaturæ repugnet, non tamen ipsi repugnat æternitas per participationem, quæ nihil aliud foret quàm propria creaturæ duratio creata æternitati à parte ante coexistens: Ergo non repugnat ex parte effectûs producendi.

Prob. Ant. pro tertia parte: Si foret repugnantia ex parte actionis productivæ, ex triplici potissimùm capite oriretur. 1°. Quia actio non præcederet suum effectum. 2°. Quia non foret libera. 3°. Quia non salvaretur ratio creationis quæ est transitus de non esse ad esse: Atqui nihil horum sequitur: Ergo. Prob. Min. Non primum: Quia cùm actio Dei sit instantanea, non requiritur quòd tempore præcedat suum effectum, sed naturâ tantùm, ut patet in sole, cujus actio, scilicet illuminatio, naturâ tantùm, non tempore præcedit lucem, quia est instantanea. Non secundum; quia libera Dei determinatio, cùm sit ipsa Dei essentia, non in tempore sed ab æterno fit. Non tertium; quia ad creationem seu transitum de non esse ad esse, non requiritur quòd non esse seu nihilum tempore præcedat creaturam, ità ut creatura per aliquod tempus sit nihil, deinde transeat ad esse, sed sufficit, si nihilum seu non esse, natura tantùm præcedat creationem, sic ut ex se, seu ex natura sua, nihil sit & totum quod habet, à solo Deo habeat, sine concursu alicujus subjecti; sic enim non esse natura præcedit esse; quia priùs est naturâ id quod est ex se, seu ex natura rei, quàm id quod est per aliud; atque hoc sensu concipitur transitus de non esse ad esse: Ergo.

Adde quòd creatio propriè non sit transitus de non esse ad esse; sed, ut dixi, est totius rei productio ex nullo præsupposito subjecto: Undè illa creationis notio, dum dicitur; transitus de non esse ad esse soli creationi temporali convenit.

Dico 3°. Probabilius est mundum non potuisse esse ab æterno, quantùm ad res successivas.

Prob. 1°. Si motus vel alias res successiva potuisset esse ab æterno, fuisset simul successiva & non successiva: Hoc implicat: Ergo. Prob. Maj. Fuisset successiva, ut supponitur; non fuisset successiva, quia fuisset permanens: Ergo. Prob. Ant. Quod permanet & durat infinitâ duratione absque fluxu partis prioris desinentis & posterioris incipientis est permanens: Atqui motus vel saltem pars motûs ab æterno creata cum re mobili, puta cum cœlo, durasset & permansisset duratione infinitâ, scilicet æternâ, & ut patet absque fluxu partis prioris desinentis & posterioris incipientis: Ergo.

Prob. 2°. Si posset dari tempus ab æterno, posset dari infinitum actu: Hoc implicat: Ergo. Prob. Sequela: Si tempus esset ab æterno, jam essent transactæ infinitæ partes temporis: Atqui in qualibet parte vel instanti potuisset creari unus Angelus vel una anima rationalis: Ergo jam darentur infiniti Angeli, aut infinitæ animæ actu, sunt enim immortales; Ergo.

Atque hinc sequitur motus & generationes aliarum rerum non potuisse esse ab æterno; sicut enim animæ immortales naturaliter perseverant, sic Deus posset supernaturaliter conservare alias formas, quæ ideò essent etiam tunc infinitæ actu.

Adde quòd omnis generatio supponat priùs duratione materiam sub alia forma. Est enim generatio ex præsupposita materia; materia autem non potuit creari sola, sed sub aliqua forma, cùm sine forma existere non possit, ut probatur in Physica.

Solvuntur Objectiones contrà secundam Conclusionem.

OBj. 1°. plures SS. Patrum auctoritates. S. Athanasius Epist. ad Serapionem de Spiritu sancto dicit: *Quemadmodum filius quia semper est, non est creatura, ità quoniam semper est Trinitas, nulla est in ea creatura, quapropter non est creatura Spiritus.* S. Aug. l. 8. de Genesi ad Litt. c. 23. *omninò incommutabilis est illa natura Trinitatis & ob hoc ità æterna ut ei coæternum aliquid esse non possit.* S. Damascenus l. 1. de fide c. 8. *Rei natura non patitur ut quod ex non esse ad esse deducitur, coæternum ei sit quod sine principio & semper est.* Ità plures alii. Imò indè probant contrà Arianos filium Dei non esse creaturam, quia est æternus, quod argumentum non concluderet, si etiam aliquæ creaturæ possent esse æternæ.

R. cum S. Thoma SS. Patres intelligendos esse de æternitate per essentiam & ex omni parte in defectibili, quæ soli Deo competit, non verò de æternitate per participationem, quæ à Deo creaturæ ex se defectibili communicari potest. Undè etiam argumentum contrà Arianos petitum ex æternitate Verbi rectè concludit ipsum non esse creaturam; quia æternitas per essentiam de qua loquebantur, nulli creaturæ convenire potest. *Q. 3. de pot. a. 14. ad 1.*

Adde argumenta Patrum, ut plurimum procedere

dere ex ſuppoſitione quòd creaturæ non ſint ab æterno, ut apertè traditur in Scripturis, quas admittebant Ariani.

Obj. 2°. & ſimul Inſt. Si creaturæ poſſent eſſe ab æterno æternitate etiam participatâ, non haberent principium: Atqui omne quod creatur habet principium: Ergo.

R. D. Sequelam: Non haberent principium durationis, C. Cauſalitatis & originis, N. Ad cujus ſenſum diſtinctâ Min. N. Conſeq. Sic ſi pes ab æterno fuiſſet in pulvere (eſt exemplum quo utitur Aug.) ab æterno cauſaſſet veſtigium: Hoc veſtigium à calcante cauſatum fuiſſet, ut patet, ſicque haberet principium cauſalitatis ſeu productionis, non tamen haberet principium durationis. Non eſt ergo neceſſe, quòd, ut aliquid dicatur creari, priùs tempore non fuerit & poſteà in tempore incipiat, ſed ſufficit quòd ex ſe nihil ſit & totum quod habet illud habeat à Creatore, ut dictum eſt in probatione Concluſionis.

Inſt. 1°. Quod creatur debet habere initium durationis: Ergo. Prob. Ant. Quod creatur tranſit de non eſſe ad eſſe: Atqui quod tranſit de non eſſe ad eſſe, debet priùs non eſſe: Ergo.

R. N. Ant. Ad prob. omiſſâ Maj. D. Min. Quod tranſit de non eſſe ad eſſe, debet priùs non eſſe prioritate naturæ, C. Prioritate temporis, N. Amplior ſolutio habetur in probatione Concluſionis ſub finem.

Inſt. 2°. Quod annihilatur debet priùs tempore fuiſſe: Ergo quod creatur debet priùs tempore non fuiſſe; oppoſitorum enim eſt oppoſita ratio.

R. N. Conſeq. Diſparitas eſt quòd annihilare ſit deſtruere exiſtentiam rei, proindéque eam præſupponi: undè ſi res fuiſſet ab æterno annihilata, debuiſſet exiſtere antè æternitatem: creare verò eſt dare eſſe rei, quod non ſupponit neceſſariò rem priùs tempore non fuiſſe, ut patet ex præcedentibus Solutionibus & ex probatione Concluſionis. Ad Probat. Dico oppoſitorum oppoſitam eſſe rationem, quando ſumuntur ſub ea ratione ſub qua ſunt oppoſita, ſecùs autem quandò ſumuntur ſub alia ratione. Porrò creatio in hoc tantùm opponitur annihilationi, quòd creatio det eſſe, annihilatio verò deſtruat eſſe, non in eo quòd præſupponant vel non præſupponant aliquod eſſe: ſic v. g. ex eo quòd album ſit diſgregativum visûs, benè ſequitur quòd nigrum ſit congregativum visûs; quia in illa ratione album & nigrum opponuntur: Ex eo verò quòd album ſit viſibile, non ſequitur quòd nigrum non ſit viſibile; quia in ratione viſibilis non opponuntur.

Inſt. 3°. Ut aliquid ſit creatum, oportet quòd aliquando fuerit verum dicere; *nunc creatur:* Atqui quod non habet principium durationis ſed eſt æternum, nunquam poteſt dici; *nunc creatur:* Ergo.

R. N. Min. In hoc enim caſu fuiſſet verum dicere, ſemper mundus creatur, ſemper creabitur, ſemper creatus eſt; ſicut ſi pes ab æterno fuiſſet in pulvere, verum eſſet dicere; veſtigium ſemper imprimitur, ſemper imprimetur, ſemper impreſſum eſt.

Inferes: Ergo nullum fuiſſet diſcrimen inter creationem & conſervationem. Prob. Illatio: Creatio differt à conſervatione, quòd creatio ſit prima rei productio, conſervatio autem ſit illius productionis continuatio: Atqui ſi mundus ſemper fuit creatus, nunquam fuiſſet prima ejus productio: Ergo.

R. N. Illationem. Ad probat. N. Maj. Nam creatio non in hoc differt à conſervatione, quòd creatio ſit prima rei productio, ſed in hoc quòd quamvis utraque ſit eadem actio (undè communiter dicitur quòd conſervatio ſit continuata productio) attamen illa unica actio prout dat eſſe, dicitur *creatio*, prout verò continuat idem eſſe per durationem ſivè finitam ſivè infinitam, dicitur *conſervatio*, quod diſcrimen ſtaret ſi mundus eſſet ab æterno.

Obj. 3°. Omnis cauſa debet eſſe prior ſuo effectu: Ergo nullus effectus poteſt eſſe æternus.

R. D. Maj. Omnis cauſa debet eſſe prior ſuo effectu prioritate naturæ, C. Prioritate temporis, N. Sic ſol non eſt prior tempore ſuo radio, ſed natura tantùm, quamvis ſit ſolus effectus. Amplior ſolutio patet ex dictis.

Inſt. Saltem cauſa libera debet eſſe prior tempore ſuo effectu: Atqui Deus eſt cauſa libera mundi: Ergo. Prob. Maj. Cauſa liberè agens, debet priuſquàm agat, eſſe indifferens ad agendum & non agendum: Ergo.

R. N. Maj. Ad probat. D. Ant. Cauſa liberè agens debet eſſe indifferens ad agendum & non agendum priuſquàm agat prioritate naturæ, C. Prioritate temporis, N. Non ergo requiritur ad libertatem præſertim perfectiſſimam & actualiſſimam qualis competit Deo, ut aliquo tempore ante actionem maneat ſuſpenſa & indeterminata: Apage: Id prorsùs repugnat ſummæ Dei perfectioni & actualitati; ſed ſufficit quòd pro illo priori naturæ ad ſuam determinationem, ſit indifferens, ita ut ſic ſe determinet & ſic agat quòd potuerit ſe non determinare, nec agere.

Obj. 4°. Si mundus eſſet ab æterno, Deus ab æterno illum conſervaſſet totâ æternitate: Ergo totâ æternitate non fuiſſet annihilabilis, quod eſt contrà rationem creaturæ quæ eſt annihilabilis.

R. D. Conſequens: Ergo totâ æternitate non fuiſſet annihilabilis ſecundùm ſe, N. Ex hypotheſi quòd Deus velit illam conſervare, C. Quod non eſt contrà rationem creaturæ: ſic v. g. ſuppoſito quòd Deus velit rem exiſtere tali horâ, non poteſt, factâ hâc hypotheſi, illam rem tali horâ deſtruere. Similiter ſi Deus velit mundum eſſe ab æterno, factâ hâc hypotheſi, non poteſt illum deſtruere ab æterno, poterit tamen poſt infinitam durationem annihilari in aliquo inſtanti temporis.

Obj. 5°. S. Th. hic q. 46. a. 1. initio corporis dicit: *Nihil poteſt præter Deum ab æterno fuiſſe:* Ergo.

R. licèt ſic legatur in aliquibus Editionibus, in aliis tamen, ut in Duacenis legitur: *Nihil oportet præter Deum ab æterno fuiſſe:* Et ſic legendum eſſe conſtat ex ſequentibus ibid. dicit enim in ejuſdem articuli corpore: *Non eſt neceſſarium Deum velle quòd mundus fuerit ſemper.* Et poſteà: *Non eſt igitur neceſſarium mundum ſemper fuiſſe.*

Solvuntur Objectiones contrà tertiam Concluſionem.

OBj. 1°. S. Th. hic q. 46. a. 2. & q. 3. de potent. a. 148. docet mundum potuiſſe eſſe ab æterno: Ergo.

R. D. Ant. Docet mundum potuiſſe eſſe ab æterno quantùm ad aliqua ſcilicet permanentia, C. Quantùm ad omnia etiam ſucceſſiva, N.

Inſt. Etiam quoad ſucceſſiva. Prob. Ant. S. Th. tenet mundum fuiſſe ab æterno eo modo quo tenuit Ariſtoteles: Atqui Ariſtoteles tenuit mundum eſſe ab æterno etiam quoad ſucceſſiva: Ergo. Prob. Maj. S. Th. præſertim hic ſolvit rationes eorum qui contrà Ariſtotelem contendebant mundum non eſſe ab æterno: Ergo.

R. 1°. N. Ant. Ad probat. N. Maj. Ad probat. N. Ant. univerſaliter ſumptum: Non enim ſolvit ultimum argumentum de infinitate animarum, ſi darentur generationes hominum ab æterno, ſed inſolutum relinquit & ſic concludit: *Conſiderandum tamen eſt quod hæc ratio particularis eſt; undè poſſet dicere aliquis quod mundus fuit æternus vel ſaltem aliqua creatura, ut Angelus, non autem homo: Nos autem intendimus univerſaliter an aliqua creatura fuerit ab æterno.* Ex quo patet mentem S. Thomæ non eſſe quòd omnia potuerint eſſe ab æterno, ſed tantùm aliqua, ut Angelus, quod fatemur; & alia non potuiſſe, ſcilicet ſucceſſiva, ut ſunt generationes hominum, in quo recedit ab Ariſtotele.

R. 2°. D. ultimum Ant. Solvit rationes eorum qui

qui contrà Aristotelem contendebant mundum non potuisse esse ab æterno, ut non plenè demonstrativas, C. ut minùs probabiles, N. Ratio solutionis est quia S. Th. in hac parte agit contrà quosdam sui temporis Philosophos qui contendebant posse independenter à revelatione, rationibus naturalibus evidenter demonstrare Infidelibus mundum non fuisse ab æterno, sed incepisse in tempore, quibus contradicit S. Doctor, docendo in hoc articulo, mundi creationem factam in tempore esse tantùm credibilem & non evidenter demonstrabilem. *Et hoc utile est ut consideretur*, inquit in fine corp. *ne fortè aliquis quod fidei est demonstrare præsumens, rationes non necessarias inducat, quæ præbeant materiam irridendi infidelibus existimantibus nos propter hujusmodi rationes, credere quæ fidei sunt.* Nos verò non contendimus rationes nostras esse demonstrativas, sed tantùm probabiles & oppositis probabiliores: Undè nihil contrà nos ex D. Th.

Obj. 2°. Potuit produci ab æterno ignis applicatus stupæ: Atqui ignis applicatus stupæ statim illam combureret: Ergo. Prob. Min. Nihil deest ad Combustionem: Ergo.

R. N. Min. Ad Prob. D. Ant. Nihil deest ad combustionem in tempore, C. Ad combustionem ab æterno, N. Non itaque ille ignis combureret stupam nisi post durationem infinitam, tùm quia pars motùs quâ cùm ignis ille creatur deberet durare duratione infinitâ sine transitu & desitione, sicque non esset motus, sed res permanens; tùm quia stupa ab æterno creata & ab æterno conservata, non posset ab æterno comburi & corrumpi, aliàs ab æterno foret & non foret. Potuisset ergo stupa comburi priùs & priùs in infinitum syncategorematicè.

Inst. Si sol ab æterno esset, ab æterno illuminaret: Ergo similiter si ignis ab æterno esset applicatus stupæ, ab æterno illam combureret.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd illuminatio sit motus instantaneus, combustio verò successivus.

Obj. 3°. Homo potuit esse ab æterno: Ergo & motus cordis. Patet Conseq. Quia motus cordis est necessarius homini.

R. omissâ Maj. quam ex principiis positis non tenemur admittere, supposito quòd homo necessariò motum cordis involvat, N. Conf. Ad Prob. D. Ant. Motus cordis est necessarius homini ad vitam qualem nunc habemus, C. Qualem tunc habuisset homo, N. Si namque Deus decrevisset creare hominem ab æterno, illum fecisset talem qualem exigit iste status, liberum scilicet à defectibus qui æternitati repugnant, qualis est alteratio & motus cordis: Neque est quod mireris, simile quid enim contingit naturaliter: sic respiratio non est minùs necessaria homini quàm motus cordis, & tamen infans in utero matris vivit absque respiratione, quia huic statui non convenit.

Obj. 4°. Motus & tempus possunt esse æterna à parte post: Ergo à parte ante.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd æternum à parte post, non sit æternum duratione infinitâ actu, sed potentiâ tantùm & syncategorematicè; æternum autem à parte ante foret æternum duratione infinitâ actu & categorematicè.

ARTICULUS VII.

Quo anni tempore mundus fuerit creatus?

PLures præsertim Recentiores non improbabiliter censent mundum incepisse ab Autumno, attamen

Dico: Probabilius est mundum fuisse conditum verno tempore seu mense Martio.

Cùm de hoc facto Scriptura sileat, non nisi Traditione & quibusdam congruentiis probari potest. Itaque

Prob. ex communi Sententia SS. Patrum; sic enim tenent Ambrosius L. 1. in Hexameron, Cyrillus Jerosol. Catech. 14. Gregorius Nazian. Orat. de Nativit. Domini. Theodoretus q. 12. in Exod. Leo Magnus Serm. de Pass. Damascenus L. 2. c. 7. & alii plures qui verisimiliter id acceperunt per Traditionem.

Suadetur congruentiis. 1°. Congruum erat ut primus & secundus Adam, scilicet Christus, eodem tempore formarentur, eodemque tempore mundus repararetur quo fuit conditus; Christus autem tempore verno conceptus fuit & Passione suâ mundum redemit. 2°. Congruum erat ut mundus inciperet tempore totius anni amœnissimo & plantarum germinationi aptissimo; undè dicitur: *Germinet terra herbam virentem*, hoc autem est Ver & non Autumnus, non enim in Autumno herbæ virescunt, sed marcescunt.

Dices 1°. Initio mundi fructus arborum erant maturi: Atqui non sunt maturi Vere, sed Autumno: Ergo.

R. in Regionibus calidioribus, qualis est Palæstina multos arborum fructus esse maturos tempore verno; constat enim ex Levit. 4. Israëlitis mandatum fuisse offerre manipulum spicarum secundo die azymorum qui celebrabatur Vere. Et Exod. decimo tertio mensis in quo egressi sunt de Ægypto, qui erat etiam Martius, conformiter ad festum Azymorum, dicitur *mensis novarum frugum.*

Dices 2°. Hebræi ducebant initium anni ab Autumno, quod verisimile est eos accepisse à Patribus suis & hos ab Adamo: Ergo. Prob. Ant. Festum Tabernaculorum, quod celebrabatur mense, qui posteà dictus est septimus & correspondet partim nostro Septembri, partim Octobri, dicitur Exod. 23. celebrari *in exitu anni*, quando congregatæ sunt omnes fruges de agro; si autem tunc erat exitus anni, erat consequenter initium sequentis: Ergo. Item Exod. 12. ubi agitur de mense destinato ad immolationem agni, qui erat Martius, sic statuit Moyses: *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni:* Ergo antea non erat, alioquin inutile fuisset statuere ut deinceps esset primus.

R. nullo argumento posse probari Hebræos, antequam descenderent in Ægyptum, suos annos ab Autumno computasse: Equidem verum est quòd ex quo fuerunt in Ægypto secuti sint consuetudinem Ægyptiorum, qui sic annos suos computabant, eamque consuetudinem, postquam egressi sunt de Ægypto, retinuerunt quoad annos civiles, Nundinationibus & Contractibus servientes; sed quantùm ad res sacras, eos Moyses revocavit ad primævam computationem à Verno tempore, ut patet ex Cap. 12. etiam citato ibidem, ubi mensis qui dicitur *Exitus anni*, posteà dictus est septimus.

Si quæras qua de causa Ægyptii & alii populi Orientales initium anni ducerent ab Autumno? R. quia id tempus erat commodius Agricolis & pecuariis, quales erant ferè omnes ad Contractus civiles: Collectis enim frugibus, eisque venditis, atque indè collectis pecuniis, commodè contractus venditionum, locationum, emptionum & alios celebrabant.

Inst. Mensis quo incepit diluvium dicitur secundus Gen. c. 7. Atqui secundùm Josephum Lib. 1. Antiquit. incepit diluvium in Autumno: Ergo.

R. ad Min. ità quidem sentire Josephum, sed S. Ambros. l. 1. de Arca c. 14. Rupertus l. 4. in Genes. c. 25. & alii docent diluvium incepisse verno, & mensem secundum fuisse qui Maïo nostro saltem quoad posteriorem suam partem respondet, non Octobrem qui Exod. 24. dicitur septimus. Hancque rationem afferunt, ut scilicet Deus manifestè ostendat aquas diluvii non esse naturales ex imbribus sivè Autumnalibus, sivè Hiemalibus, sed ex speciali Dei Providentia in majorem vindictam peccatorum quos exterminare voluit tempore anni amœnissimo, quo nonnisi prospera & læta expectabant.

Petes à quo tempore mundus sit conditus?

R. numerando secundùm communiorem nunc Sen-

Sententiam, annos quater mille à creatione mundi ad Nativitatem Christi, dicendum est, à mundo condito effluxisse annos quinquies mille septingentos quinquaginta quinque annos, cùm hæc scribimus.

DISSERTATIO. II.

De sex diebus creationis mundi, necnon de rebus quæ in unoquoque die creatæ sunt.

ARTICULUS I.

Utrùm sex dies creationis sint reales?

MOyses cap. 1. Genes. narrat Deum sex dierum spatio mundum creasse. Quæstio est, quomodo isti dies sint intelligendi? an realiter pro spatio 24. horarum, an figuratè pro diversis cognitionibus Angelorum?

Augustinus, in Libris de Genesi ad Litteram, eos accipit figuratè secundùm diversas cognitiones Angelorum, diversitate petitâ, non ex parte cognitionis, sed ex parte objectorum, docetque S. Doctor Deum mundum uno die, imò uno instanti creasse. Tùm dividit omnes res creatas in sex genera, juxtà sex dies numeratos à Moyse, quorum Deus cognitionem impressit menti Angelicæ: Angelus autem cognovit primum genus rerum in semetipsis; & vocat Augustinus hanc cognitionem vespertinam: Deindè cognovit in Verbo; & hanc cognitionem vocat matutinam; quia res clariùs cognoscuntur in Verbo quàm in seipsis: Atque, inquit, sic factum est vespere & mane dies unus; & sic de cæteris.

Verùm intelligit quædam tantùm secundùm speciem esse actu producta uno die, scilicet cœlum, terram, solem, lunam, firmamentum, & alia, si quæ sint facta ex nihilo; cætera autem quæ sunt ex materia præjacente, ut herbas, animalia, hominem quoad corpus, &c. eodem die facta esse, non quidem secundùm speciem actu distincta, sed tantùm in semine seu potentia; vel ut alii dicunt, secundùm substantiam. Quatenùs verò distincta sunt secundùm speciem, producta esse posteà decursu temporis, sicut ea quæ Deus quotidiè nunc producit: Sola ergo facta ex nihilo & alia facta in semine seu potentia intelligenda sunt, in Sententia Augustini, secundùm dies invisibiles, seu cognitiones Angelorum: Facta autem ex materia secundùm speciem intelligenda sunt secundùm dies naturales extra sex dies assignatos à Moyse. Vide D. Th. hic q. 74. a. 2. cum Commentariis Cajetani & Berti l. 11. c. 2.

Cæterùm quamvis hæc Sententia videatur esse Augustini in libris citatis de Genes. ad Litt. non constat tamen illum in ea firmiter stetisse, partim quia lib. 2. Retract. cap. 14. dicit quòd in Libris de Genesi ad litteram, *plura quæsita quàm inventa sunt, & eorum quæ inventa sunt, pauciora firmata.* Partim & præcipuè lib. de catechisandis rudibus c. 17. postquam dixisset Deum sex diebus cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt, creasse, addit: *Poterat enim omnipotens & uno momento temporis omnia facere:* Quibus verbis apertè significat Deum quidem potuisse uno instanti omnia facere, voluisse tamen sex diebus realibus facere & septimo requievisse.

Cæteri autem SS. Patres communiter intelligunt sex dies naturales. Quantùm ad S. Thomam neutram Sententiam improbat hìc a. 2. quem sic concludit: *Ut igitur neutri Sententiæ præjudicetur, utriusque rationibus respondendum est.* Et q. 4. de Pot. a. 2. dicit Sententiam Augustini *esse subtiliorem, aliorum verò Sanctorum esse planiorem & verbis Litteræ, saltem quantùm ad superficiem, magis conformem, neutram tamen à verbis fidei discordare.* His notatis

Dico: **Sex dies creationis mundi sunt reales viginti quatuor horarum.**

Prob. 1°. ex contextu Scripturæ: Genes. 1. Moyses narrat Deum sex diebus fecisse cœlum & terram, solem, &c. Atqui per cœlum intelligitur id quod hoc nomen propriè & communiter significat, nempè verum & reale cœlum, per terram vera & realis terra, per solem verus & realis sol: Ergo per sex dies diversos, dies veri & naturales. A pari; vel adferant Adversarii rationem disparitatis.

Confir. 1°. Scriptura sacra debet intelligi in sensu proprio & litterali, si indè non sequatur absurdum: Atqui sex dies diversos expresè numerat Scriptura; & si intelligantur sex dies naturales, nullum sequitur absurdum: Ergo.

Respondet Berti explicationem Augustini esse litteralem, non figuratam & mysticam.

Sed contrà: Consulat Scriptor Augustinianus omnia vocabularia seu Dictionaria, in quibus habetur litteralis & propria significatio verborum; fallor, si in aliquo reperiat diem significare propriè & litteraliter cognitionem Angelicam. Equidem S. Th. hic q. 67. a. 1. ubi dicit hoc vocabulum *Lux* secundùm impositionem, dici tantùm propriè de corporalibus, concedit quòd, secundùm usum communem, dicatur etiam propriè de spiritualibus; at neque ipse, neque ullus alius, ut puto, dixit diem, secundùm usum communem dici propriè & litteraliter de cognitione angelica. Neque obstat quod refert Berti ex Aug l. 4. de Genes. ad Litt. c. 8. in quo S. Doctor dicit: *Ubi ergo melior & certior lux, ibi etiam verior dies.* Verus quidem dies quia perfectione excedit diem naturalem, at non proprius dies: Sicut Joan. 15. Christus dicitur *vitis vera*, quatenùs nobilius influit in palmites suos homines, quàm vitis naturalis; at non ideò est vitis propria.

Confir. 2°. Moyses contexuit historiam creationis mundi principaliter pro Populo Judaico: Ergo verisimile est quòd per sex dies intellexerit, non cognitiones angelicas, quæ à Populo rudi & simplici intelligi non poterant, sed dies naturales qui facilè intelliguntur, sicut per cœlum & terram intellexit cœlum naturale & terram naturalem, ut jam dictum est.

Prob. 2°. Deus Exod. 20. condens legem de observando Sabbato, hanc rationem adfert: *Sex enim diebus fecit Deus cœlum & terram & mare & omnia quæ in eis sunt & requievit die septimo;* quasi diceret: Sicut Deus sex diebus operatus est & septimo cessavit ab opere, sic vobis permittitur operari sex diebus, sed septimo debetis ab operibus cessare: Atqui hæc ratio nullius foret ponderis, si non sex diebus naturalibus, sed uno tantùm Deus omnia creasset: Quæ enim consecutio: Sicut Deus uno die operatus est, sic vos sex diebus poteritis operari, & sicut secundo die naturali cessavit ab opere, sic vos septimo die debetis cessare ab opere.

Respondet Berti quòd quemadmodum Sabbatum & requies quâ Deus cessavit à creatione universi longè differt à Sabbato & requie in qua Hebræi cessant ab omni opere servili; ità sex dies quibus mundum Deus molitus est, discrepant à diebus hebdomadalibus, de quibus legimus in Exodo, sex diebus facietis opus.

Sed contrà: 1°. Hâc responsione non solvitur argumentum sed firmatur; hoc ipso enim quo non intelligis dies creationis propriè & naturaliter, nulla est ratio Scripturæ in permittendis operibus sex diebus & in prohibendis septimâ die. 2°. Sabbatum seu requies, tam in Deo quàm in homine eodem modo sumitur, nempè pro cessatione ab opere, sivè præcesserit labor aut defatigatio sivè non: Ergo etiam sex dies debent eodem modo sumi tam in Deo quàm in homine pro sex diebus hebdomadalibus. Vide Auctorem infrà q. 73. a. 2.

Prob. 3°. Juxtà communem Patrum & Ecclesiæ sensum, mundus incepit die Dominicâ: Undè Ecclesia in Hymno ad Matutinum diei Dominicæ

niceæ cantat. *Primo die omnium quo mundus extat conditus, vel quo resurgens conditor, nos morte victâ liberat.* Si ergo Deus omnia uno die creavit, requievit ab omni suo opere feriâ secundâ, & non Sabbato seu die septimâ, quod est contrà Scripturam.

Prob. 4°. ab inconvenientibus: Si Deus omnia uno die, imò uno instanti creavit, simul fuerunt lux & tenebræ, aquæ simul confusæ & divisæ, terra aquis simul cooperta & discooperta, &c.

Solvuntur Objectiones.

OBj. 1°. cum Laurentio Berti. Postquàm Moyses cap. 1. Genes. rerum aspectabilium creationem sex diebus peractam esse narravit, cap. 2. dicit: Istæ sunt generationes cœli & terræ quando creata sunt in die quo fecit Dominus cœlum & terram & virgultum agri antequam oriretur in terra, omnemque herbam Regionis antequam germinaret: Ergo omnes generationes à Moyse superiùs enarratæ, spectant ad unum eundemque diem, neque spatium temporis interfuit inter diem primam in quo creavit Deus cœlum & terram, & diem tertiam in qua fuerunt producta germina & ligna.

R. N. Conseq. 1°. Quia per diem, in textu citato, intelligitur tempus, secundùm usum non infrequentem Scripturæ, ut cùm Num. 7. dicitur: *Hæc in Dedicatione Altaris oblata sunt à Principibus Israël, in die qua consecratum est;* ubi dies ponitur pro tempore; si quidem ex capite præcedenti constet hæc oblata fuisse, non unâ die, sed duodecim diebus, secundùm numerum Tribuum Israël, atque per hoc evanescit instantia Berti qui dicit quòd apud Hebræos, cùm dies designat tempus, ponatur in plurali numero, cujus contrarium hic patet.

2°. Quia dato per diem cap. 2. Genes. intelligi verum propriumque diem & non tempus ex pluribus diebus conflatum, sensus est quòd Deus hâc die fecerit virgultum & herbam in semine & quoad substantiam, & non quoad speciem distinctam; undè dicitur virgultum antequam oriretur & herba antequam germinaret; Unâ enim die Deus creavit omnem substantiam visibilem & corpoream, ex qua sequentibus diebus astra, plantas & alia formavit. Hæc solutio est S. Gregorii l. 32. moral.

Obj. 2°. cum eodem: Solem Deus condidit quartâ die: Atqui ex luce solis dies naturalis constituitur: Ergo tres dies priores non fuerunt naturales.

Q. 67. a. 4. ad. 3. & q. 70. a. 1. ad 2. R. D. Maj. Solem Deus condidit quartâ die quoad perfectiones accidentales, C. Quoad essentiam, N. Et ad hunc sensum distinctâ Min. N. Conseq. Itaque lux primâ die creata, erat lux solis, sed informis & imperfecta ad modum auroræ seu crepusculi, quæ tamen motu suo circulari cum corpore cœlesti, distinxit diem ac noctem: Quartâ autem die aucta est & perfecta lux solis, eique collata est virtus ad proprios effectus, secundùm quod videmus alios esse effectus radiorum Solis, alios radiorum Lunæ. Item eadem quartâ die Sol & alia luminaria posita sunt in signa & tempora & dies & annos. Pro quo

Ib. q. 67. & q. 70. a. 2. ad 3. Observandum est quòd sit duplex motus in cœlo: Unus communis toti cœlo qui facit diem ac noctem, & iste videtur institutus primâ die. Alius autem est qui diversificatur per diversa corpora, secundùm quos motus, fit diversitas dierum ad invicem & mensium & annorum, putà quatenùs dies est calidior die, annus anno, tempus tempore. Et ideò primâ die fit mentio de sola distinctione noctis & diei quæ fit per motum communem cœli: Quartâ autem die fit insuper mentio de diversitate dierum & annorum & temporum, cùm dicitur: *Et sint in tempora & dies & annos;* quæ quidem diversitas fit per motus proprios.

Inst. Dicitur quartâ die; fiant luminaria in firmamento cœli & dividant diem ac noctem: Ergo anteà non dividebant.

R. D. Conseq. Ergo anteà non dividebant tam clarè & perfectè, C. Absolutè, N. Cùm itaque quartâ die sit aucta & perfecta lux luminarium cœlestium & perfectiùs dividerent diem ac noctem, ideò conjungitur hic effectus cum aliis novis effectibus ex motu cuique proprio causatis.

Obj. 3°. cum eodem, illud vulgatissimum Eccli. 18. *Qui vivit in æternum, creavit omnia simul:* Ergo non plurium dierum intervallo.

R. N. Conseq. Sive quia Tò *simul* hic non significat simultatem temporis, sed *communiter, pariter, æquè*, ita ut sensus sit quòd Deus creaverit omnia pariter nullo excepto, quod Joan. 1. exprimitur his verbis; *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil:* Hæc interpretatio fundatur, tùm in textu græco, in quo vox *Koini* pro qua Vulgata habet simul, significat *communiter & pariter;* tùm in usu Scripturæ quæ non infrequenter usurpat *simul* pro *communiter & pariter:* sic Psal. 48. *simul*, id est pariter, *insipiens & stultus peribunt.* Psal. 18. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt:* Et alibi sæpè, sivè quia spatium sex dierum, attentâ tantâ multitudine & dignitate rerum productarum potest accipi pro uno temporis puncto: sivè tandem juxtà S. Gregorium jam citatum, Deus simul, seu unâ die creavit omnia in semine & quoad substantiam, non quantùm ad species distinctas; quia primâ die universam corporalem substantiam creavit, ex qua sequentibus diebus produxit plantas, animalia, &c.

Instat Berti contrà primam explicationem: Theologi, ut plurimum, probant Angelos esse primâ die creatos, ex cap. *Firmiter* de summa Trinit. ubi dicitur Deum *simul ab initio temporis utramque ex nihilo condidisse naturam spiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam:* Ergo similiter verba Eccli. *creavit omnia simul*, probant omnia eâdem die creasse.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd *simul* junctum *ab initio temporis* in cap. *Firmiter* significet primam diem, non verò *simul* simpliciter positum in textu Scripturæ.

Obj. 4°. Job. 40. dicitur: *Ecce Behemot quem feci tecum:* Per Behemot intelligitur Diabolus: Ergo diabolus & homo facti sunt eâdem die: Subsumo: Atqui Diabolus factus est primâ die, homo sexta: Ergo prima & sexta dies, sunt una dies.

R. 1°. Behemot juxtà septuaginta Interpretes significare Bestias: Undè vertunt: *Ecce Bestias apud te:* Cùm autem ibi sit sermo de aliqua Bestia in particulari, communiter intelligitur Elephas, qui ibidem dicitur, *Principium viarum Domini*, id est habens aliquem Principatum seu primatum inter alias Bestias ob corporis proceritatem, fortitudinem & docilitatem, quo sensu Jacobi 1. de nobis dicitur: *Ut simus initium aliquod creaturæ ejus*, id est ut excellentiam aliquam obtineamus inter ejus creaturas. Bestiæ autem & homo fuerunt creati eâdem die, scilicet sextâ.

R. 2°. Dato per *Behemot*, intelligi mysticè Diabolum, sensus est *quem feci tecum*, id est eodem fermè tempore: *Tecum* enim non importat necessariò omnimodam simultatem, sed potest significare simultatem istius spatii sex dierum, juxtà quod Deus omnia creavit, ita ut sensus sit Diabolum fuisse creatum cum homine; quia non diù ante illum fuit creatus, sed in eodem illo spatio sex dierum quo Deus omnia creavit. Posset etiam dici sensum esse; *Quem feci æquè ac te:* Undè Vatablus vertit: *Ecce quæso te, ut Elephas quem æquè ut te condidi.*

Quædam alia objici possent quæ ex dicendis circà opera singulorum dierum solventur.

ARTICULUS II.

De opere primæ diei.

OPus primæ diei sic narrat Moyses. Genes. cap. 1. „ In principio creavit Deus cœlum „ &

„ & terram : Terra autem erat inanis & vacua, „ & tenebræ erant super faciem Abyssi, & Spi- „ ritus Domini ferebatur super aquas. Dixit Deus, „ fiat lux, & facta est lux. Et vidit Deus lucem „ quòd esset bona, & divisit lucem à tenebris, „ appellavitque lucem diem, & tenebras noctem. „ Factum est vespere & mane dies unus."

Constat ergo ex hoc textu, cœlum, terram, aquas & lucem primâ die esse creata.

Petes 1°. Quid nomine cœli & terræ intelligatur?

R. nomine cœli, juxtà plures tùm Patres cùm Interpretes intelligi solum cœlum supremum seu empyreum cum omnibus suis ornamentis, ut esset sedes Angelorum eodem die creatorum & cæterorum Beatorum. Juxtà alios, cum cœlo empyreo intelliguntur omnes orbes cœlestes, informes tamen & imperfecti, imò & ipse aër, qui pluries in Scripturis dicitur cœlum, ut dicam infrà. Utraque sententia, salvo Scripturæ sensu, sustineri potest.

Nomine terræ, intelligitur ipsa terra informis & vacua, aquis involuta, cum duobus aliis elementis igne & aëre, si aër non intelligatur nomine cœli, juxtà illud Exod. 20. *Sex diebus fecit Dominus cœlum & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt*: Nullus autem ex sex diebus præter primum convenientior est creationi aëris & ignis, qui sunt rerum primordia & elementa.

Petes 2°. Quid intelligatur nomine *Spiritûs* qui ferebatur super aquas?

R. secundùm quosdam erat ventus validus aquas commovens. Secundùm alios erat vis quædam vitalis quâ omnia sensibilia producerentur. Secundùm alios & communius erat Spiritus sanctus qui ferebatur super aquas, non loco aut motu, sed præcellente potentiâ; sicut, inquit Aug. l. 1. de Genes. ad litt. c. 7. Voluntas & idæa artificis superfertur rebus fabricandis. Hâc ergo potentiâ & voluntate aquis & terræ incubabat Spiritus sanctus, eisque vim prolificam conferebat ut animalia & gramina producerent.

Petes 3°. Quid intelligatur nomine lucis?

R. intelligi omnia corpora lucida, solem, scilicet, planetas & stellas, informia & imperfecta, quæ Deus quartâ die distinxit & perfecit, ut dictum est articulo præcedente.

Petes 4°. Quid intelligatur per hanc Dei vocem, *fiat lux*?

R. non intelligi sonum articulatum, seu verbum oris, quod fuisset prorsùs inutile; sed verbum mentis, non notionale, sed essentiale & commune tribus Personis, quo Deus concepit, decrevit, imperavit & imperando re ipsâ lucem produxit. Similiter de aliis creatis.

Angelos etiam primâ die fuisse creatos sub nomine cœli vel lucis; & quare Moyses eorum creationem apertè non expresserit dixi in Tract. de Angelis Dissert. 1. Art. 2.

ARTICULUS III.

De opere secundæ diei.

Sic opus secundæ diei refertur ibidem: „ Dixit quoque Deus fiat firmamentum in medio „ aquarum & dividat aquas ab aquis: & fecit Deus „ firmamentum, divisitque aquas quæ erant sub „ firmamento ab his quæ erant super firmamentum. Et factum est ità; vocavitque Deus firmamentum cœlum: Et factum est vespere & mane dies secundus.

Difficultas est quid intelligatur nomine firmamenti, consequenter in quo loco sunt aquæ quæ dicuntur esse super firmamentum.

Dico: secundùm probabilem plurium sententiam, firmamentum est cœlum sydereum, seu in quo sunt stellæ fixæ. Hujus sententiæ probabilitas patebit ex objectionibus infrà subjiciendis.

Secundùm verò communiorem sententiam, firmamentum est totum illud spatium quod à terra extenditur usquequo acies oculorum pertingere potest, comprehendens consequenter aërem & omnes orbes cœlestes cum cœlo sydereo.

Hanc interpretationem *laude dignissimam* judicat Augustinus l. 2. de Genes. ad litt. c. 4. lib. autem imperfecto de Genes. c. 12. significat totam æthream substantiam, quæ aërem & superiora corpora comprehendit, vocari firmamentum.

Eam S. Th. hic q. 68. a. 1. & 2. non rejicit, quin imò q. 70. a. 1. ad 3. Dicit per firmamentum intelligi tùm spatium in quo est aër, tùm spatium illud in quo sunt sydera: *Firmamentum*, inquit, *factum est secundâ die, quantùm ad inferiorem partem. In firmamento autem posita sunt sydera quartâ die quantùm ad superiorem partem, ut totum pro uno accipiatur secundùm quod sensui apparet.*

Favet huic interpretationi 1°. Textus Hebraïcus qui vocat *expansionem* quod Vulgata dicit, *Firmamentum*. 2°. Quia Deus hoc firmamentum vocavit cœlum: *Cœli* autem nomine, juxtà usum frequentem Scripturæ, intelliguntur orbes cœlestes & ipse aër: Hinc Psal. 8. *Volucres cœli*. Jerem. 8. *Milvus in cœlo*: Et alibi similiter.

Juxtà primam Sententiam, aquæ quæ dicuntur suprà firmamentum, sunt suprà cœlum sydereum, nec videntur ejusdem speciei cum aquis elementaribus, Inquit S. Th. hic q. 68. a. 3. Ad quem autem usum sint illic positæ, vix dici potest, nisi fortè ad ornatum mundi, vel ad temperandum ardorem syderum & solis, ne cœlis superioribus & inferioribus & terræ nimio suo calore noceant.

Juxta secundam Sententiam, aquæ istæ sunt in media regione aëris ejusdem speciei cum elementaribus, scilicet vapores qui in nubes concrescunt & in pluviam resolvuntur.

Dices 1°. contrà secundam Sententiam quam ut communiorem & etiam nobis probabiliorem proponimus: Vox *fiat* non significat deputationem rei anteà factæ, scilicet mediæ regionis aëris ad dividendum aquas ab aquis, sed significat realem rei quæ jubetur productionem, ut cùm dicitur; *fiat lux*: Atqui hic pariter dicitur; *fiat firmamentum*: Ergo.

R. D. Maj. Vox *fiat* simpliciter posita non significat, &c. transeat Maj. Vox *fiat* cum addito modificante, N. Maj. Hic autem non dicitur simpliciter *fiat firmamentum*, sed cum addito; *fiat firmamentum in medio aquarum*; quatenùs constitutus est limes firmus inter aquas superiores & inferiores, datumque est illi, ut esset locus naturalis generationis aquarum pluvialium, illasque posset continere usque ad tempus quo defluunt in terram.

Nec obstat quòd aquæ superiores in hæc inferiora defluentes, cum aquis inferioribus misceantur; non enim sic diffluunt & miscentur, quin adhuc in superioribus remaneant & eâ abundantiâ, ut inter eas & superiores semper aër maneat medius.

Dices 2°. Quartâ die Deus fecit luminaria magna & ea posuit in firmamento: Atqui non posuit in aëre: Ergo.

R. 1°. neque Solem & Lunam posuisse in cœlo sydereo. 2°. Per firmamentum non intelligitur solus aër, sed etiam omnes orbes cœlestes visu attingibiles, ut diximus, & ideò posuit duo luminaria, in firmamento secundùm partem ejus superiorem, aquas autem secundùm partem inferiorem.

Dices 3°. Volatilia quæ sunt in aëre Genes. 1. v. 20. dicuntur esse sub firmamento cœli: Ergo aër non est firmamentum cœli.

R. N. Conseq. Quia esse sub firmamento cœli, idem est ac esse in aliqua firmamenti parte inferiori; sicut dicimus pisces esse sub aquis aut homines natare sub aquis; quia aliquas partes aquæ super se habent, licèt etiam partes aliquas habeant sub se, nec fundum aquæ attingant: Ut enim aliquid dicatur esse sub vasto corpore, non est necesse quòd istud ei emineat secundùm omnes suas partes, sed sufficit quod secundùm aliquas, ut patet in exemplis citatis.

ARTICULUS. IV.

De opere tertiæ diei.

OPus tertiæ diei sic proponitur ibidem: „ Dixit verò Deus; congregentur aquæ quæ „ sub cœlo sunt in locum unum & appareat arida; & factum est ità. Et vocavit Deus aridam „ terram, congregationesque aquarum appellavit Maria. Et vidit Deus quòd esset bonum. „ Et ait: Germinet terra herbam virentem & facientem semen, & lignum pomiferum faciens „ fructum juxtà genus suum, cujus semen in semetipso sit super terram. Et factum est ità. „ Et protulit terra herbam virentem & facientem „ semen juxtà genus suum, lignumque faciens „ fructum & habens unumquodque sementem secundùm speciem suam. Et vidit Deus quòd esset bonum. Et factum est vespere & mane dies „ tertius.

Petes 1°. in quem Terræ locum potuerint congregari aquæ? Terra enim priùs undique erat aquis cooperta, ut dictum est: Non erat ergo aliquis locus super terram in quem aquæ congregari possent.

q. 69. a. 1. ad 2. R. id triplici modo fieri potuisse. 1°. Quatenùs aquæ in majorem altitudinem sint elevatæ in loco ubi sunt: Nam mare secundùm plures est altius terrâ. 2°. Quatenùs aqua rarior velut nebula terras tegebat, quæ congregatione densatâ minorem occupavit locum. 3°. Quatenùs factæ sunt quædam concavitates in terra quæ aquas receperunt.

Petes 2°. Quomodo aquæ congregatæ sunt in unum locum, cùm constet esse in multis locis?

Ibid. ad 3. R. id intelligendum esse, vel quatenùs aquæ omnes habent unum terminum, scilicet mare, in quem confluunt manifestis aut occultis meatibus, juxta illud Eccl. 1. *Omnia flumina intrant in mare.* Vel quatenùs *unus locus* non accipitur simpliciter & strictè, sed unus dicitur per comparationem ad locum terræ siccæ, ut sit sensus; congregentur aquæ in aliquem locum diversum ab eo quem hactenùs cum terra occupant. Vel denique quatenus *unus locus* non sumitur determinatè, sed confusè, ac si diceretur; singulæ congregationes aquarum congregentur in aliquem locum à loco terræ diversum, unaquæque in suum: Non est ergo sensus quòd omnium aquarum sit unus locus, sed quòd singulæ congregationes habeant unum suum locum.

Petes 3°. Utrùm herbæ & arbores fuerint tertio die productæ actu & adultæ, an tantùm causaliter & in semine? Hoc ultimum tenet Augustinus l. 1. de Genes. ad Litt. c. 4. Verùm.

Ibid. a. 3. o. R. ex communi aliorum Patrum & Interpretum Sententia herbas & arbores fuisse tertiâ die productas actu adultas & quasdam saltem cum fructibus maturis. Apertè favet huic Sententiæ textus Scripturæ, ubi postquam Deus jussit terram germinare herbam virentem & lignum pomiferum faciens fructus, protinus additur: *Et factum est ità. Et protulit terra herbam virentem.... lignumque faciens fructum.*

Dices: Genes. c. 2. dicitur quòd Deus fecerit *omne virgultum agri antequam oriretur de terra, omnemque herbam regionis priusquam germinaret:* Atqui si virgultum factum sit antequam oriretur, & herba facta antequam germinaret: Ergo tertiâ die quâ dicuntur creata, in semine tantùm & causaliter creata sunt. Quod confirmatur ex ratione subjuncta: *Non enim pluerat Dominus Deus super terram & homo non erat qui operaretur terram:* Expectabant scilicet semina ut germinarent cœli pluviam & culturam hominis.

R. N. Sequelam Min. & ejus confirmationem; quia sensus Scripturæ est quòd virgultum factum sit antequam vi & modo naturali ex semine oriretur, ut sit modo, coadjuvante pluviâ & hominis labore similiter herba.

Petes 4°. Utrùm eàdem die tertiâ germinaverit spinas & tribulos? Videtur quòd non; quia cap. 3. Genes. dicit Deus Adæ post ejus peccatum; *spinas & tribulos germinabit tibi.*

R. Spinas & tribulos tertiâ die fuisse productos, Ib. ad 2. non secùs ac alia virgulta, sed non in pœnam peccati, sicut factum est post peccatum Adæ: Undè non est illi dictum simpliciter *germinabit*, sed, *germinabit tibi:* Neque enim ager qui antè peccatum excultus fuisset in cibum, spinas & tribulos germinasset; fuissent tamen & erant in aliis locis ad ornatum universi, sivè ad varias utilitates vel hominum vel bestiarum. Idem dic de herbis venenosis.

Petes 5°. an marmora & metalla seu mineralia in visceribus terræ latentia fuerint etiam producta tertiâ die?

R. verosimiliùs affirmativè. Horum autem non Ibid. ad 3. meminit Moyses, tùm quia ea tantùm proposuit quæ in manifesto apparent; mineralia autem habent generationem occultam; tùm quia non habent manifestam distinctionem à terra, sed quædam terræ species videntur.

ARTICULUS V.

De opere quartæ diei.

OPus quartæ diei sic describitur ibidem: „ Dixit autem Deus, fiant luminaria in firmamento cœli & dividant diem ac noctem, & sint „ in signa & tempora & dies & annos. . fecit- „ que Deus duo luminaria magna, luminare majus ut præesset diei, & luminare minus ut præesset nocti, & stellas, & posuit eas in Firmamento cœli.... Et factum est vespere & mane dies „ quartus. “

Jam dixi a. 1. hujus Differt. Obj. 2. Solem & sydera nomine lucis creata fuisse primâ die quoad substantiam; sed hac quartâ die perfectiones & complementum tàm quoad lucem, quàm quoad alios effectus & influentias accepisse: Et ideò dicuntur facta quartâ die, juxtà usum frequentem Scripturæ quâ res aliqua dicitur fieri quando vel suum complementum vel insignis perfectio illi accedit. Sic Isa. 65. Deus dicitur creare cœlos novos & terram novam, propter singularem aliquam perfectionem quam est illis collaturus.

Dicuntur autem luminaria esse *in signa*, scilicet prognostica aëria mutationum & tempestatum: Ità ut sensus sit; in signa temporum, dierum & annorum, quatenùs ex diversis qualitatibus & influentiis illorum, prodeunt diversis temporibus, diebus & annis, æstus, frigora, serenitas, pluviæ, grandines, nives, venti, hiems, æstas, ver, autumnus, atque indè dignoscitur tempus serendi, plantandi, metendi, navigandi & similium, quod indicatur Matth. 16. his verbis; *facto vespere dicitis, serenum erit, rubicundum est enim cœlum. Et mane, hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum.* Horum inquam effectuum naturalium sunt signa, non autem actionum humanarum à libera voluntate pendentium, quod pertinet ad astrologiam judiciariam, quæ est superstitio vana, falsa & execrabilis.

Dicuntur sol & luna luminaria magna, non quòd q. 70. a. magnitudine excedant cætera astra, sed quia ap 1. ad 5. parent nobis majores.

Dicuntur tandem luminaria posita in firmamento, non quòd omnia sint in cœlo in quo sunt stellæ fixæ, quod specialiter dicitur firmamentum, constat enim Planetas esse inferiores, sed quia sunt in ea parte spatii quod à terra ad cœlum stellatum protenditur, quod etiam propter suam stabilitatem vocatur firmamentum, ut diximus Art. 3.

Petes utrùm corpora cœlestia sint animata?

R. non esse animata propriè, sic ut anima ipsis Ibid. a. uniatur tanquam forma materiæ, ut fit in plantis 3. o. & animalibus: Possunt tamen dici animata impropriè & æquivoce, quatenùs substantia spiritualis illis unitur contactu virtutis, ut motor mobili.

ARTI-

ARTICULUS. VI.

De opere quintæ diei.

OPus quintæ diei sic refert Moyses ibidem. „ Dixit etiam Deus, producant aquæ reptile „ animæ viventis & volatile super terram sub firmamento cœli: Creavitque Deus cete grandia „ & omnem animam viventem atque motabilem „ quam produxerant aquæ in species suas & omne volatile secundùm genus suum.... Et factum „ est vespere & mane dies quintus."

Pisces dicuntur reptiles; quia id omne dicitur reptile quod caret pedibus, aut cui sunt tàm breves, ut non sint aut vix sint apti ad gressum; sicut ergo serpentes in terra suprà pectus rependo moventur, ità pisces qui carent pedibus in aqua quasi rependo natant.

Difficultas est, utrùm non solùm pisces, sed etiam aves sint productæ ex aqua? Alii negant, voluntque aves esse productas ex terra. Alii & communiùs affirmant; utrique in Scriptura fundati.

Primæ Sententiæ favet 1°. Textus hebraicus in quo volatile non est accusativus verbi *producant*, sed nominativus verbi *volet*; sic enim habet: *Producant aquæ reptile animæ viventis & volatile volet super terram.* 2°. Favet cap. 2. Genes. ubi aves dicuntur formatæ ex terra his verbis: *Formatis igitur Dominus de humo cunctis animantibus terræ & universis volatilibus cœli.*

q. 71. a. Secundæ autem Sententiæ quæ est Hieronymi,
unico. Cyrilli, Ambrosii, Damasceni, S. Th. & plurium aliorum, favet 1°. Textus Vulgatæ relatus in capite articuli. 2°. Paraphrasis Chaldaica & Versio Septuaginta quæ sic habet: *Producant aquæ reptilia animarum viventium & volatilia volantia, seu quæ volant, aut volare apta sunt super terram.*

Favet etiam huic Sententiæ affinitas quæ est inter pisces & aves. Et 1°. Quantùm ad locum naturalem utrisque, aërem scilicet & aquam, sunt enim elementa vicina & cognata, utrumque est diaphanum, humidum, molle, subtile, agitabile, facilè cedens & in invicem transmutabile; aër enim facile in aquam & aqua in aërem vertitur. 2°. Corpora avium & piscium sunt etiam affinia quoad agilitatem & levitatem, alæ avium correspondent pinnis piscium, & plumæ avium squamis piscium. 3°. Qualis est natatus piscium in aqua, talis est volatus avium in aëre, ità ut pisces videantur aves aquatiles, & aves pisces aërii. 4°. Denique multæ aves sunt aquatiles, ut Cygni, Anseres, Anates, Merguli, Halcyones, &c.

Ad primum fundamentum primæ Sententiæ respondetur 1°. in Textu Hebraico posse subaudiri pronomen *quod*, ut frequens est in hebræo, ità ut sensus sit; & volatile quod volet super terram, ut vertunt Septuaginta. 2°. Vulgata quæ ab Ecclesia declarata est authentica, præferenda est textui hebraico.

Ad secundum respondetur ex Augustino l. 9. de Genes. ad Litt. c. 1. vel copulam *Et*, non afficere hoc totum, *formatis de humo*, sed priorem tantùm vocem *formatis*, ità ut sensus sit; formatis igitur ex humo cunctis animantibus terræ, ac etiam formatis volatilibus cœli: Vel Moysem humum appellasse terram aquosam seu aquæ mixtam. Verùm hæc ultima Solutio non videtur cohærere cum his quæ docet Auctor hic, nimirùm pisces productos esse ex aqua densiore, aves ex subtiliore quales sunt vapores in ëre.

Petes 1°. Quomodo aquæ produxerint pisces & aves?

R. non produxisse efficienter, sed materialiter, ministrando scilicet materiam omnipotenti Dei verbo.

Petes 2°. Quid intelligitur per cete grandia?

Ib. ad. 4. R. non intelligi unam speciem piscium, sed omne genus piscium magnorum, cujuscumque speciei; vox enim hebræa significat Dracones & omnia grandia animantia, facta est autem mentio specialiter magnorum piscium, & non magnorum aliorum animalium; quia inter alia animalia nulla sunt tàm prodigiosæ magnitudinis quàm inter pisces: Refert enim Plinius l. 3. Hist. c. 1. cetos sexcentorum pedum longitudinis & trecentorum sexaginta latitudinis intrasse flumen Arabiæ. Nihil autem simile videtur in aliis animalibus.

ARTICULUS VII.

De opere sextæ diei.

OPus sextæ diei sic exponitur ibidem: „ Dixit „ quoque Deus: Producat terra animam viventem in genere suo, jumenta & reptilia „ & bestias terræ secundùm species suas. Factumque est ità. Et fecit Deus bestias terræ „ juxtà species suas & jumenta & omne reptile terræ in genere suo. Et vidit Deus quòd esset bonum, & ait: Faciamus hominem ad imaginem „ & similitudinem nostram & præsit piscibus maris & volatilibus cœli & bestiis universæque „ terræ, omnique reptili quod movetur in terra, „ & creavit Deus hominem ad imaginem suam: „ Ad imaginem Dei creavit illum, masculum & „ fœminam creavit eos.... viditque Deus cuncta „ quæ fecerat & erant valdè bona, & factum est „ vespere & mane dies sextus."

Recensentur hic tria genera animalium præter hominem, jumenta, bestiæ & reptilia. Per jumenta intelliguntur animalia domestica, ut equi, boves, canes, oves, &c. Per bestias intelliguntur animalia sylvestria, ut leones, ursi, lupi, cervi, &c. Per reptilia intelliguntur quæ carent pedibus, aut tàm breves habent ut vix eleventur à terra, ut serpentes, vermes, lacertæ, &c.

Petes utrùm omnes omnino animalium terrestrium species sint hâc sextâ die productæ.

R. omnes species animalium perfectas, quæ scilicet naturaliter produci possunt ex commixtione maris & fœminæ ejusdem speciei, fuisse hâc sextâ die productas. Ità communiter; idque videbatur exigere perfectio universi; * consequenter * q. 72.
etiam eas species animalium quæ nunc sunt homini vel veneno vel voracitate nociva: Constat enim a. unico & q. 96.
ex cap. 2. Genes. serpentem tunc fuisse productum. a. 1. ad
Adde hæc animalia pertinere ad perfectionem universi, tùm propter varietatem, tùm propter varias utilitates. Attamen tunc non nocuissent homini si non peccasset, nec se invicem, Deo sic disponente, devorassent, donec esset sufficienter propagata species. 2.

Quantùm ad minuta animalia seu insecta quæ nascuntur ex sudore, putrefactione, exhalatione per virtutem sydorum, vel elementis inditam, ut sunt pulices, pediculi, &c. distinguit S. Th. Hoc ib.
Quæ nascuntur ex vitio seu corruptione aliorum ad 5.
animalium, negat fuisse actu producta sextâ die, sed potentialiter tantùm: Quæ verò nascuntur ex corruptione rerum ignobiliorum, ut aquæ, terræ, ligni, plantarum, concedit ea fuisse actu producta sextâ die: quia, inquit, quòd ex corruptione ignobiliorum generentur nobiliora, non repugnat primæ rerum institutioni, sicut repugnaret, si ex corruptione nobiliorum generarentur ignobiliora.

Quantùm denique ad animalia quæ nascuntur ex q. 73. a.
congressu animalium diversæ speciei, ut mulus ex ad 3.
equa & asino, leopardus ex leæna & pardo, negat fuisse actu producta sextâ die, sed potentialiter tantùm, quatenùs data est virtus aliis animalibus illa producendi; quia talis commixtio est præter naturam. Undè Judæis fuit prohibita Levit. 9.

Ex dictis colliges quantùm à veritate aberrent Cartesiani qui brutis denegant animam sentientem & volunt ea esse meras machinas. Non enim solùm in textu laudato, sed in pluribus aliis formalissimè asseritur bruta vivere: Sic in eodem cap. 1. Genes. v. 29. & 30. conceduntur brutis sicut & hominibus herbæ & arborum fructus ad vescendum: „ Ecce, inquit Deus, dedi vobis omnem „ herbam & omnia ligna... ut sint vobis in escam,

„ cam, & cunctis animantibus terræ, omnique „ volucri cœli, & universis quæ moventur in „ terra, in quibus est anima vivens, ut habeant „ ad vescendum." Numquid puræ machinæ, comedunt, vescuntur, nutriuntur sicut homines? Et cap. 9. ejusdem libri: „ Ecce, inquit Deus, „ ego statuam pactum meum vobiscum & cum „ semine vestro post vos, & ad omnem animam „ viventem quæ est vobiscum, tàm in volucribus, quàm in jumentis & pecudibus terræ cunctis.... Et nequaquam ultrà interficietur omnis „ caro aquis diluvii." Quomodo autem interfici posset quod non verè vivit? Et eodem modo loquitur Deus de interfectione bestiarum ac de interfectione hominis: Vivunt ergo bestiæ sicut vivit homo. Lege reliquum Capitis 9. in quo sæpè repetitur bruta vivere.

Equidem scio Scripturam aliquando loqui ad sensum vulgi imperiti: Verùm non licet ad hanc solutionem confugere, relicto sensu litterali & obvio, nisi cogente aliquâ evidenti ratione quæ hîc non subsistit.

Non enim negari potest esse possibilem substantiam non extensam in partes quæ sit capax solius sensationis & directæ cognitionis sensibilium; in hoc enim nulla involvitur implicantia; hæc autem substantia non foret spiritus, quia esset irrationalis, neque materia aut corpus, quia non esset extensa in partes, in qua tamen extensione Cartesiani reponunt essentiam materiæ & corporis, sed foret media inter spiritum & materiam & cùm esset ordinata ad constitutionem & conservationem corporis, posset & deberet dici, hâc ratione, forma substantialis materialis; in his, inquam, nulla est implicantia. Cùm ergo sit possibilis anima sentiens & Scriptura tot in locis tàm luculenter asserat eam brutis inesse; quâ fide, quâ fronte, id negare audeut Cartesiani, & sensu Scripturæ naturali & obvio relicto, nullâ cogente ratione, confugiunt ad improprium, *secundùm*, inquiunt, *opinionem Vulgi imperiti*: Quasi verò solum vulgus imperitum & non doctissimi quique atque universum genus humanum non semper censuisset bruta verè vivere atque sentire: *Irrationalia quoque animalia*, inquit Augustinus, l. de vera Relig. c. 29. *vivere atque sentire nemo ambigit*.

Confir. 1°. Scriptura & SS. Patres passim docent hominem convenire cum brutis in vita sensitiva & passionibus; undè partem illam animæ quæ sensu & passionibus viget, *animalem* vocant, & homines qui sensum & passiones sequuntur, neglectâ ratione, animales & pecudibus similes: *Homo*, inquit Psalmista, *cùm in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus & similis factus est illis*. Et 1. Cor. 2. *Animalis homo non percipit ea quæ Dei sunt*. Ergo sicut homo, sic bruta vivunt vitâ sensitivâ.

Confir. 2°. Non sunt majora indicia animæ rationalis in hominibus quàm animæ sensitivæ in brutis: Ergo si his non obstantibus possum dicere bruta esse meras machinas, eàdem ratione, seclusâ revelatione, potero reputare omnes homines à me distinctos puras machinas, quod quam sit absurdum nemo non videt.

Quapropter attentâ suavi Dei providentiâ, veracitate & bonitate, existimo non esse possibilem machinam, quæ absque anima sensitiva, omnia & eo modo peragat, quæ & quo modo peragit brutum tam ad conservationem propriam quàm ad conservationem & propagationem speciei generando sibi simile; hoc enim esset nos inducere in errorem; seclusâ revelatione, irreparabilem; quod repugnat suavi Dei providentiæ, veracitati & bonitati. Plura de his ad Philosophos.

De homine autem qui, quia est totius creaturæ corporeæ finis & Dominus, ultimo productus est, & de quo multa sunt dicenda, sit.

DISSERTATIO III.

De Homine quantùm ad animam.

ARTICULUS I.

Utrùm anima hominis sit materialis seu corporea, an spiritualis?

Quidam antiqui Philosophi posuerunt animam esse corpus; quia non valentes transcendere imaginationem quæ solùm circà corpora versatur, existimabant id quod non est corpus, esse nihil. In hunc errorem impegit Tertullianus factus Montanista, quem impugnat Aug. in pluribus locis. *Hic q. 75. a. 1. o.*

Inter incredulos hujus temporis, vulgò Deistas, sunt qui ut sibi viam parent ad animæ mortalitatem, contendunt eam esse materialem, undè dicti *Materialistæ*, contrà quos omnes hic decertamus.

Suppono animam rationalem esse formam substantialem hominis constitutivam cum corpore. Ità definit Concilium Viennense Clement. unicâ, de summa Trinit. §. *Porrò*. His verbis: „ Doctrinam seu positionem asserentem aut vertentem „ in dubium quòd substantia animæ rationalis seu „ intellectivæ verè & per se humani corporis non „ sit forma, ut erroneam & veritati Catholicæ „ inimicam prædicto approbante Concilio damnamus.

Patet insuper ratione; quia homo est animal rationale; quatenùs animal cùm sit sensitivum, debet habere corpus, quatenùs rationale debet habere principium ratiocinandi, quod neque est corpus, aliàs omnia corpora essent rationalia, neque alia forma quàm rationalis.

Porrò definitur anima rationalis: *Primum principium ratiocinandi*. Vel: *Actus primus corporis organici potentiâ vitam habentis*.

Nota spiritum triplici modo sumi posse. 1°. Sumitur prout opponitur solidiori materiæ, quo sensu purior sanguis dicitur spiritus aut vitalis aut animalis. 2°. Sumitur pro anima sivè sensitiva, sivè rationali; quo sensu Eccle. 3. dicitur: *Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsùm*. 3°. Sumitur pro substantia immateriali & incorporea, & hoc sensu quæstio hic movetur de anima rationali. Pro cujus resolutione.

Dico: Anima rationalis non est materialis seu corporea, sed est entitativè spiritualis. *Ib. & a. 2. o.*

Prob. 1°. ex Scriptura: Psal. 30. *In manus tuas commendo spiritum meum*, Eccle. ultimo: *Revertatur pulvis in terram suam undè erat & Spiritus redeat ad Deum qui dedit illum*. 1. Cor. 2. *Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ità & quæ Dei sunt nemo cognovit nisi Spiritus Dei*.

Si dicas in Scripturis etiam animam brutorum vocari spiritum, ut patet ex Notamine.

R. idem equidem esse vocabulum, sed sensum diversum, ut colligitur ex circumstantiis: anima enim hominis dicitur spiritus per oppositionem ad corpus Eccle. ultimo cit. Spiritui autem jumentorum tribuitur tantùm quod est corporeum, scilicet descendere deorsùm. Quibus patet spiritum in homine sumi propriè pro substantia spirituali & incorporea, in brutis autem pro corpore vivente.

Prob. 2°. ex definitionibus Ecclesiæ. In sexta Synodo Generali Act. 11. Christus dicitur habere animam rationalem & incorpoream; ejusdem autem naturæ fuit anima Christi ac nostra. Item Concilium Generale Lateranense sub Innocentio III. refertur cap. *Firmiter* de summa Trinitate, definit „ Deum ex nihilo utramque condidisse creaturam spiritualem & corpoream, angelicam scilicet & mundanam, ac deindè humanam quasi „ communem ex corpore & spiritu constantem." Ergo anima est entitativè spiritus & non corpus.

Prob. 3°. ex SS. Patribus. Aug. Epist. 28. & 157. hæres.

hæref. 80. lib. cont. Epift. fundam. c. 16. l. 4. de anima c. 12. & fequentibus & alibi afferit & probat animam rationalem non effe corpus fed fpiritum. Idem S. Bafil. hom. 3. in illud dictum: *Attende tibi ipfi.* Ambrof. l. de Noë & Arca c. 25. S. Bernard. ferm. 40. in cant. & alii PP. communiter.

Si quidam fortè opponantur qui videntur dixiffe animam effe corpus, exponendi funt ficut Auguftinus hæref. 86. exponit Tertullianum dicentem Deum effe corpus, de corpore impropriè fumpto pro omni eo quod naturaliter fubfiftit & opponitur nihilo, non verò de corpore propriè fumpto pro mole extenfa in partes & opponitur fubftantiæ immateriali: Vel eis opponatur communiffima aliorum Patrum Sententia.

Prob. 4°. ratione: Principium operationis fpiritualis eft fpirituale non materiale aut corporeum: Atqui anima rationalis eft principium operationis fpiritualis: Ergo. Maj. eft certa; totum enim quod habet operatio, habet à fuo principio. Prob. Min. Anima eft principium cogitationis, intellectionis, volitionis, odii, amoris, defiderii, fpei, &c. Item & reflexionis fuper has fuas operationes: Atqui iftæ operationes funt fpirituales non materiales: Ergo. Prob. Min. dupliciter: 1°. fi iftæ operationes effent materiales haberent partes, effent extenfæ in longum, latum & profundum, effent figuratæ, quadratæ, rotundæ, oblongæ, &c., effent capaces motûs localis, haberent furfum, deorfum, dextrum & finiftrum, &c. Hæc enim omnia funt proprietates materiæ quantumvis minutæ & quovis modo modificatæ naturaliter infeparabiles: Confequens eft abfurdum: Ergo.

Prob. 2°. eadem Min. Iftæ operationes attingunt fpiritualia, Deum & Angelos, myfteria fidei, virtutem, juftitiam, pietatem, naturas feu quidditates univerfales abftractas à materia & fingularitate, rerum diftinctionem & poffibilitatem, æternitatem, infinitum, &c. Hæc enim & plura alia funt fpiritualia & intelligibilia dumtaxat: Atqui operatio, cujus objectum eft fpirituale, eft ipfa fpiritualis, & non materialis, cùm fpecificetur à fuo objecto: Ergo.

Confir. 1°. Anima reflectit fuprà fe, fupra fuas cognitiones & alias operationes, ut jam diximus, eas perpendit, difcutit, approbat aut reprobat: Atqui hujus reflexionis, difcuffionis & judicii eft incapax materia, non folùm quia id totum eft quid fpirituale, fed etiam quia materia non poteft agere in feipfam, cùm non habeat in fe principium actionis, fed ex fe fit iners & immota: Ergo.

Confir. 2°. Datur in homine confcientia quæ ipfum terret dum vult committere crimen, & remorfibus cruciat dum commifit: Atqui non materia, fed fola natura fpiritualis eft capax hujufmodi confcientiæ: Ergo. Prob. Min. Leges morales non imponuntur materiæ cæcæ: Ergo materia non poteft effe nocens, nec confequenter capax confcientiæ terrentis aut remordentis.

Obj. Anima informat corpus & eft radix quantitatis & cæterarum proprietatum corporearum: Ergo eft corporea & materialis.

R. D. Confeq. Ergo eft corporea & materialis eminenter, feu, ut alii dicunt, ut quo & informativè, C. Formaliter feu ut quod & entitativè, N. Id eft anima rationalis habet in fe, eminentiori modo, quidquid habent formæ corporeæ & materiales, & ideò poteft communicari corpori & ipfi tribuere quidquid aliæ formæ corporeæ ipfi tribuunt, fcilicet quantitatem & alias affectiones corporeas: At in fua entitate eminet formis corporeis & attingit ad nobilitatem formarum immaterialium, ut patet ex probationibus Conclufionis, præfertim ex ejus operationibus.

Inft. 1°. Anima individuatur à corpore: Ergo ab eo dependet in fuo effe, ficque eft corporea.

R. D. Ant. Anima individuatur à corpore quoad perfeitatem exiftentiæ, N. Quoad perfeitatem incommunicabilitatis, C. Individuatio duo dicit: 1°. Perfeitatem exiftentiæ feu exiftere per fe independenter ab alio tanquam à fubjecto feu materia. 2°. Incommunicabilitatem ulteriori fuppofito, hanc habet anima à corpore; perfeitatem autem exiftentiæ à fe ipfa, quam corpori communicat, non propter dependentiam fed propter abundantiam.

Inft. 2°. Anima in intelligendo dependet à fenfibus corporeis & phantafmatibus imaginationis; juxtà enim vulgatum axioma, nihil eft in intellectu quod non fuerit priùs in fenfu: Ergo & in effendo; effe enim & operari proportionantur.

R. D. Ant. Anima in intelligendo dependet à fenfibus exterioribus & phantafmatibus feu fpeciebus materialibus imaginationis, præfuppofitivè tanquam à Miniftris proponentibus objecta, Tranfeat Ant. univerfaliter fumptum: Tanquam à principio & fubjecto intellectionis, N. Cùm enim, ut probavimus, intellectio fit actio immaterialis, non poteft procedere à principio materiali, nec fubjectari in fubjecto materiali. *Ibid. a. 2. ad 3.*

Dixi; *Tranfeat Ant. univerfaliter fumptum:* Quia licèt verum fit corporea & fenfibilia à nobis intelligi pro hoc ftatu, dependenter à corporeis & fenfibilibus, multi tamen hodiè negant id effe verum univerfaliter, voluntque multa effe quæ omninò independenter à fenfibus externis & à phantafmatibus materialibus imaginationis cognofcuntur. Sic v. g. cognofco me cogitare, me velle, me amare, me odiffe, me credere, cognofco æternum, infinitum, &c. Horum objectorum cognitiones, inquiunt, non hauriuntur ex fenfibus externis, vifu, tactu, auditu, &c. ifta enim objecta non funt vifibilia, tangibilia, fonora, &c. neque dependenter à phantafmatibus feu fpeciebus materialibus imaginationis; ifta enim objecta non funt extenfa in longum, latum & profundum, non funt figurata, &c. qualia funt phantafmata utpotè materialia.

Si dicas: Quidquid concipimus, ad inftar corporis concipimus.

R. 1°. juxtà præcedentem Recentiorum folutionem, N. Ant. Cujus enim corporis figuram dabis cogitationi, volitioni, amori, odio, &c.?

R. 2°. D. Ant. Quidquid concipimus ad inftar corporis concipimus primo intuitu, Tranfeat. Ant. Difcurrendo, N. Sic enim removemus ab omni objecto corporeitatem & pervenimus ad quidditatem præcisè intelligibilem, quod eft apertum indicium corporeitatem non effe objectum intellectionis noftræ, cùm nullus actus feratur in aliquid, removendo ab ipfo fuum objectum fpecificativum.

ARTICULUS II.

Utrùm anima rationalis fit incorruptibilis & immortalis?

DIco: Anima rationalis eft incorruptibilis & immortalis. *Ib. a. 6. o.*

Prob. 1°. ex Scripturis & Patribus. Sapiens. 2. poftquam fæpiùs retulit verba & fenfus impiorum de mortalitate animæ fic concludit: *Hæc cogitaverunt & erraverunt, excæcavit enim illos malitia eorum.* Ibid. c. 3. *Juftorum animæ in manu Dei funt.... vifi funt oculis infipientium mori, illi autem funt in pace.* Et cap. 5. *Jufti autem in perpetuum vivent.* Eccle. 12. *Revertatur pulvis in terram fuam undè erat, & Spiritus redeat ad Deum qui dedit illum:* Ergo non perit anima cum corpore. 2. Machab. 12. *Sancta ergo & falubris eft cogitatio pro defunctis exorare ut à peccatis folvantur.* Math. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poffunt occidere.* Ibid. c. 25. *Ibunt hi in fupplicium æternum, jufti autem in vitam æternam.* Ibid. c. 22. Chriftus referens illud Exod. *Ego fum Deus Abraham, Deus Ifaac & Deus Jacob,* fubfumit contrà Saducæos: *Non eft*

Deus

Deus mortuorum, sed viventium: Vivebant ergo illi Patriarchæ secundùm animam, licèt essent corpore mortui. Apocal. 6. Animæ interfectorum propter Verbum Dei adhuc vivunt & accipiunt singuli stolas.

Hæc sufficiant de Scripturis; immensus enim forem si omnia quæ in illis probant immortalitatem animæ referrem. Similiter de SS. Patribus qui unanimiter immortalitatem animæ asserunt. Inter eos legendi sunt præsertim Chrisosthomus Hom. 4. de Providentia. Athanas. Orat. cont. Gent. Gregorius Thaumaturgus in dispnt. de anima. Ambrof. de bono mortis c. 9. l. de fide & l. 2. de Cain c. 10. Hieron. in cap. 22. Matth. & in c. 51. Isaiæ. Aug. l. 2. de Immortalitate animæ l. 1. de Trinit. c. 1. & alibi.

Prob. 2°. ex definitionibus Ecclesiæ. In Concilio generali Lateran. sub Leone X. Sess. 8. sic definitur: *Sacro approbante Concilio damnamus & reprobamus omnes asserentes animam intellectivam mortalem esse.* Et cap. *Firmiter* de Summa Trinit. ex Concilio generali Lateran. sub Innocent. III. habemus definitum quòd *Reprobi punientur in æternum cum Diabolo, & justi præmiabuntur in æternum cum Christo.*

Ex his sequitur immortalitatem animæ pertinere ad fidem pro his qui illam lumine naturali non attingunt.

Ibid. Prob. 3°. ratione speculativâ. Duplici modo potest aliquid corrumpi, per se & per accidens. Per se, quando forma sui constitutiva destruitur, sic v. g. corrumpitur equus; vel quandò separatur, sic corrumpitur homo. Per accidens quando desinit ad desitionem subjecti, sic corrumpuntur accidentia, vel ad separationem materiæ; sic corrumpuntur formæ materiales: Atqui anima rationalis neutro modo est corruptibilis: Non per se, quia anima rationalis est forma simplex, non composita ex aliqua forma, sed componens hominem cum corpore: Non per accidens ad desitionem subjecti, quia non est accidens, sed forma substantialis; neque ad desitionem materiæ, quia cùm non sit materialis, utpotè non educta de materia, sed spiritualis à Deo creata & unita materiæ cui communicat suum esse, nec in esse nec infieri dependet à materia, sed est per se independenter à quovis subjecto seu materia, subsistens: Ergo.

Ibid. Confir. 1°. Non est corruptio ubi non est contrarietas; generationes enim & corruptiones sunt ex contrariis & in contraria; undè cœlestia corpora quæ non habent materiam contrarietati subjectam, sunt incorruptibilia: Atqui in anima intellectiva nulla est contrarietas tàm ex parte suæ substantiæ quæ est simplex quàm ex parte receptorum; rationes enim contrariorum quæ recipiuntur in anima, non sunt in ea contrariæ, cùm sit una & eadem contrariorum scientia: Ergo.

Neque refert quòd in anima possint esse contrariæ opiniones, & quòd possit transire de errore in scientiam, quod est mutatio de contrario in contrarium; quia tàm opiniones quàm error, secundùm entitatem sunt in anima sine contrarietate; secundùm autem veritatem & falsitatem, sunt quædam contrariæ, sed non ex parte subjecti, sed ex parte objecti, ex hoc enim quod res est vel non est, propositio dicitur vera vel falsa, & una propositio eadem manens potest de vera fieri falsa & è contrà.

Si dicas: Nihil obstat quin detur aliquod agens naturaliter in animam, ejus existentiam destruens.

R. id fieri non posse; quia tunc non esset corruptio, sed annihilatio, cùm tota anima abiret in nihilum, nihil sui relinquens: Annihilatio autem sicut creatio soli Deo competit, cum sit suspensio totalis ejus concursûs, quem nullum agens creatum suspendere potest: Undè restat animam esse naturaliter & ab intrinseco immortalem & incorruptibilem, atque tantùm per solam Dei potentiam extraordinariam esse annihilabilem; de facto autem nunquam esse annihilandam evincunt duæ primæ probationes Conclusionis, & ordo divinæ providentiæ quæ nihil horum quæ fecit annihilat. Undè

Confir. 2°. Dissolutâ corporis & animæ unione, corpus non annihilatur, sed solvitur in partes, quarum nulla perit aut annihilatur: Atqui anima cùm sit spiritus non habet partes in quas dissolvatur, & cùm sit longè nobilior & dignior corpore, rationi repugnat, quòd isto permanente illa annihiletur: Ergo.

Prob. 4°. argumento morali: Virtuti debetur præmium & pœna peccato: Ità recta ratio & æquitas naturalis exigunt, idque obtinet in omni Republica benè ordinata, à fortiori in administratione & gubernatione universi quæ est à Deo ejus Auctore: Atqui sæpiùs in hac vita boni affliguntur & opprimuntur, dum mali prosperant & lætantur: Ergo est altera vita in qua boni meritorum coronas & mali peccatorum pœnas recipiunt.

Si dicas malis in hac vita esse supplicium per terrores & remorsus quibus cruciantur, bonis esse præmium per pacem internam & voluptatem quam in exercenda virtute degustant.

R. 1°. Neque impii terroribus & remorsibus in hac vita cruciantur in perpetrandis criminibus, neque justi pace & voluptate fruuntur in exercenda virtute, nisi quia utrique expectant & certò sciunt esse justum Judicem in altera vita peccatorum vindicem & meritorum præmiatorem: Tolle hanc expectationem, neque impii terrebuntur, neque justi consolabuntur.

2°. Sæpè contingit quòd impii, cùm in profundum impietatis venerint, nullis ampliùs terroribus & remorsibus crucientur, & justi è contrà gravioribus scrupulis & anxietatibus torqueantur; proderit ergo impio, in omnia vitia irruendo conari excutere omnem remorsum, & virtus in justo absolutè manebit absque præmio. Hinc Apost. 1. Cor. 15. *Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.*

Ex his habes contrà Scotum, immortalitatem animæ non solùm fide cognosci, sed etiam ratione naturali demonstrari.

Solvuntur Objectiones.

OBj. 1°. Ex multis Scripturæ locis eruitur animam hominis esse mortalem. 1°. Psal. 145. dicitur: *Exibit spiritus ejus* (scilicet hominis) *& revertetur in terram suam.* 2°. Eccle. 3. *Unus est interitus hominis & jumentorum & æqua utriusque conditio, sicut moritur homo, sic illa moriuntur, similiter spirant omnia & nihil habet homo jumento ampliùs.* 3°. 1. Timoth. 6. Solus Deus dicitur immortalis. Ergo.

R. N. Ant. Ad primum textum sensus est: Exibit spiritus hominis & homo secundùm corpus revertetur in terram suam; seu quod idem est; exibit spiritus ejus à corpore & corpus revertetur in terram suam: Conformiter ad hanc alteram sententiam Eccle. ultimo: *Revertatur pulvis in terram suam undè erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum.*

Ad secundum: Prima Responsio S. Th. est Ecclesiasten locutum fuisse in persona impiorum; dicit enim: *Dixi in corde de filiis hominum*, id est quid sentiant filii hominum, scilicet, *unus est interitus*, &c. Idque patet ex cap. ultimo jam citato ejusdem libri, ubi idem Auctor asserit immortalitatem animæ dicendo: *Revertatur pulvis in terram suam undè erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum.* Ibid. ad 1.

Altera responsio ejusdem S. Th. est Ecclesiasten loqui de homine quantùm ad corpus, secundùm quod est ejusdem conditionis cum jumentis, non verò quoad animam, ut patet ex ultimo capite jam pluries citato. Ibid. & q. de anima a. 14.

Si dicas Ecclesiasten addere: *Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendit sursum, & si spiritus jumentorum descendat deorsùm;* ubi agitur de anima hominis. R. sen-

R. sensum esse, vel difficile esse cognoscere per rationem animam esse immortalem, idque à paucis cognosci, vel neminem id posse cognoscere notitiâ sensuum seu experimentali; non tamen negat id posse cognosci ratione naturali & revelatione.

Ad tertium: Solus Deus dicitur immortalis perfectè & omnimodè, tùm quia habet immortalitatem per essentiam, quam Angeli & homines habent per participationem; tùm quia annihilari non potest sicut possunt Angeli & animæ rationales per suspensionem concursûs divini.

Inferes: Ergo anima rationalis non est simpliciter immortalis, si quidem possit desinere per annihilationem.

R. N. Illationem; tùm quia non dicitur aliquid simpliciter immortale ex eo quòd non possit à Deo annihilari, sed ex eo quòd nullum in se habeat principium corruptionis, ut est anima rationalis; tùm etiam quia licèt sit absolutè annihilabilis, nunquam tamen facto esse annihilandam ex justo Dei nutu evincunt Scripturæ, Patres & Concilia, ut patet ex primis probationibus conclusionis.

Inst. In sexta Synodo Generali Act. 11. Anima rationalis dicitur immortalis, non per naturam, sed per gratiam Dei: Ergo non est ex se & ab intrinseco immortalis.

R. N. Conseq. Quia sensus Concilii est quòd anima rationalis non sic sit immortalis per naturam, quasi ab alio in suo esse non pendeat ut Deus, sed per gratiam, non quidem quæ sit beneficium Ordinis supernaturalis, sed liberale donum & influxus Dei auctoris naturalis sine meritis præcedentibus collatum, quo indigent omnes creaturæ ut vivant vel existant; quo sensu quilibet homo potest de se ipso dicere quòd per Dei gratiam vivat & sit homo.

Obj. 2°. Quæ conveniunt in uno esse, uno corrupto aliud corrumpitur: Atqui anima rationalis & corpus conveniunt in uno esse: Ergo.

R. D. Maj. Quæ conveniunt in uno esse; uno corrupto aliud corrumpitur, si ab invicem dependeant in esse, C. Secùs, N. Anima autem rationalis & corpus sic conveniunt in uno esse hominis, ut tamen ab invicem non dependeant in esse; non enim anima dependent in esse à corpore, sed illi suum esse communicat.

ARTICULUS III.

Utrùm anima rationalis creetur, vel traducatur à Parentibus?

Sensus quæstionis est, utrùm sicut per virtutem Patris relictam in ejus semine producitur corpus filii, ità & producatur anima filii, sicut producuntur aliæ formæ substantiales? An verò à solo Deo immediatè creetur & corpori organisato infundatur?

Traductionem animarum sustinuerunt Tertullianus, Apollinaris & plures Occidentales, teste Hieronymo, obscuriores tamen. De ea dubitavit Augustinus, quem dubitantem secuti sunt S. Gregorius, Eucherius, Salvianus & Rabanus Maurus; quia videbatur ipsis difficile concipere, quomodò aliter anima infantis contraheret peccatum originale in instanti conceptionis, cùm Deus non sit auctor peccati.

Hic q. 118. a. o. Dico: Anima rationalis non traducitur à Parentibus, sed à Deo creatur & unitur corpori sufficienter disposito.

Prob. 1°. ex Scriptura. Genes. 2. Deus dicitur formasse hominem de limo terræ, & inspirasse in ejus faciem spiraculum vitæ, id est illi infudisse animam. Eccle. 12. *Revertatur pulvis in terram suam undè erat, & spiritus redeat ad Deum qui dedit illum.* Porrò si spiritus sit ex semine, Deus non magis dedit illum quàm corpus, & corpus non est magis ex terra quàm spiritus. Hebr. 12. Parentes dicuntur *Patres carnis*, Deus autem dicitur *Pater spirituum:* Quòd si animæ à Parentibus traducantur, Parentes erunt pariter Patres spirituum, & Deus non erit magis Pater spirituum quàm carnis. Item Zacha. 12. Deus dicitur *fingens spiritum hominis in eo.* Et Psal. 32. *Qui finxit sigillatim corda eorum;* nomine autem cordis Scriptura solet intelligere animam.

Prob. 2°. ex Conciliis & Patribus. Concil. Tolet. 1. in assertione fidei dicit: *Animam hominis non divinæ esse substantiæ aut Dei Patris, sed creaturam dicimus Dei voluntate creatam.* Et Lateranense sub Leone X. Sess. 8. definit animam esse immortalem, & *pro corporum quibus infunditur multitudine, singulariter multiplicabilem.*

S. Ambros. l. de Arca & Noë c. 4. dicit: *Ex nullo homine generantur animæ.* S. Hieronymus in cap. 12. Eccle. *Satis ridendi sunt qui putant animas cum corporibus seri, & non à Deo, sed à corporum Parentibus generari.* S. Hilarius l. 10. de Trinit. probat Christum non assumpsisse animam de B. Virgine, eo quòd *anima hominis opus sit Dei, carnis verò generatio semper ex carne sit.... anima nunquam ab homine, gignentium originibus, præbetur.* S. Leo Epist. 93. cap. 10. dicit Catholicam fidem constanter prædicare quòd *animæ hominum priusquam suis inspirarentur corporibus, non fuerint, nec ab alio incorporentur nisi ab opifico Deo.* S. Bernard. Serm. 2. de Nativit. *creando immittitur, immittendo creatur.* Hæc Patres Latini. Quantùm ad Græcos legendi sunt Cyrillus Alexand. l. 1. in Joan. c. 9. Theodoretus sub finem lib. 4. de materia & mundo, Athanas. Gregorius Niss. Chrisosth. &c.

Ex quibus omnibus Conclusionem nostram nunc ad fidem pertinere & oppositam esse hæreticam videtur multis cum Auctore, qui q. 118. cit. a. 2. dicit: *Hæreticum est dicere quòd anima intellectiva traducatur cum semine.*

Prob. 3°. Ratione. Si foret virtus relicta ab anima Parentis in semine ad producendam animam, esset vel materialis vel spiritualis: Atqui neutrum dici potest: Ergo. Prob. Min. Non est materialis; quia nulla virtus activa agit ultrà genus suum: Ergo virtus materialis non potest producere substantiam spiritualem. Neque dicas id posse in ratione virtutis instrumentalis, ut patet in igne inferni agente in animas & in Sacramentis producentibus gratiam spiritualem: Disparitas est enim quòd virtus inferni & Sacramentorum fit ab omnipotentia Dei, qui est ex omni parte immaterialis; at virtus seminis est ab anima, non ut est omninò immaterialis, sed ut est actus corporis, utens in hac operatione organo corporeo; anima autem ut est actus corporis non pertinet ad ordinem immaterialium, sed materialium. *Ibid. o.*

2°. Non est spiritualis: Tùm quia, ut jam dicebam, non est ab anima ut est spiritualis, sed ut est actus corporis, quâ parte pertinet ad ordinem materialium: Tùm quia non posset permanenter subjectari in semine corporeo, donec corpus esset sufficienter organisatum; quod enim permanenter recipitur in subjecto, ad modum illius recipitur: Ergo.

Confir. Quidquid sit illa virtus, intelligi non potest quomodo maneat iners usquequo corpus sit perfectè organisatum, & per quid corpore perfectè organisato, extincta aut sopita excitetur ad producendam instrumentaliter animam; hæc inquam sunt inintelligibilia: Ergo.

Prob. 4°. Eorum quæ sunt unius generis est idem modus prodeundi in esse: Atqui anima est de genere substantiarum intellectualium quæ aliter non possunt intelligi prodire in esse nisi per viam creationis, ut patet in Angelis: Ergo. *2. cont. Gent. c. 87.*

Prob. 5°. Id cui convenit propriè fieri & non fit ex materia, creatur: Atqui animæ rationali convenit propriè fieri & non fit ex materia: Ergo creatur Maj. & Min. sunt probandæ. Prob. Maj. Quæ non creantur, sed fiunt per realem transmutationem materiæ, vel sunt accidentia seu formæ non substantiales quibus non convenit propriè &

per se fieri, cùm non per se & propriè subsistant, sed dependenter à subjecto; vel sunt composita materialia, quibus quidem convenit per se fieri, sed ex materia: Ergo id cui competit propriè fieri, & non fit ex materia, creatur. Prob. 1°. Min. quoad primam partem: Illi convenit propriè & per se fieri cui convenit esse per se, fieri enim est via ad esse: Atqui animæ rationali convenit esse per se, cùm sit substantia spiritualis independens in esse à quocumque subjecto: Ergo. Prob. eadem Min. quoad secundam partem: Anima rationalis non fit ex materia corporea, cùm ipsa sit immaterialis & incorporea; neque ex alia substantia spirituali; quia substantiæ spirituales non sunt ad invicem transmutabiles: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

OBj. 1°. ex Scriptura; Genes. 46. dicitur: *Cunctæ animæ quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum & egressæ sunt de femore illius..... Sexaginta sex:* Quod autem egreditur de femore Patris fit per traditionem seminis. Similiter Genes. 12. Abraham dicitur tulisse animas quas tùm ipse, tùm Loth fecerant in Haran: Ergo.

Hic q. 118. *a.* 2. *ad* 1. R. in utroque textu, per synecdochen partem poni pro toto, scilicet animam pro homine; quæ figura est frequens in Scriptura; non tamen hoc sensu quòd totus homo sic egrediatur de femore Patris, ut quælibet pars indè egrediatur, sed hoc sensu quòd virtus seminis ex femore Patris egredientis disponat ad unionem animæ & corporis, ex qua unione fit homo.

Inst. 1°. Juxtà Apost. Heb. 7. Levi decimatus est in lumbis Abrahæ & non Christus: Atqui id non potest intelligi de corpore, si quidem Christus erat in lumbis Abrahæ secundùm corpus: Ergo de anima: Ergo animæ Levi & filiorum ejus non sunt creatæ sed genitæ.

R. N. Min. Ad Probat. D. Christus erat in lumbis Abrahæ secundùm corpus quantùm ad corpulentam substantiam, C. Quantùm ad rationem seminalem, N. Soli autem Abrahæ posteri fuerunt decimati, id est Melchisedecho decimas per Abraham dederunt qui erant in eo non solùm secundùm corpus, sed secundùm seminalem rationem qualis non fuit Christus, secundùm autem animam nullus fuit in lumbis Abrahæ.

Inst. 2°. Levit. 17. dicitur: *Anima omnis carnis in sanguine est:* Atqui sanguis traducitur cum semine: Ergo & anima.

R. N. Conseq. Quia per animam hic intelligitur vita animalis sivè bruti tantùm, ut quidam volunt, sivè etiam hominis ut intelligit Augustinus; & sensus est quòd vita præcipuè pendeat è sanguine, sine quo animal moritur.

Obj. 2°. In homine una & eadem est anima secundùm substantiam, vegetativa, sensitiva & intellectiva: Atqui anima sensitiva in homine generatur ex semine sicut in aliis animalibus: Ergo & intellectiva.

Ibid. ad 2. R. D. Min. Anima sensitiva quæ recipitur in Embrione ante introductionem animæ intellectivæ generatur ex semine, C. Sed ista anima non est una & eadem cum anima intellectiva; sed desinit adveniente animâ intellectivâ: Anima sensitiva quæ est in corpore humano post introductam animam intellectivam generatur ex semine, N. Est enim una & eadem cum anima intellectiva per quam homo est sensitivus & intellectivus & quæ creatur à Deo.

Si petas per quid corrumpantur præcedentes animæ, vegetativa & sensitiva?

R. corrumpi per accidens per virtutem formatricem semini inhærentem, quæ ut instrumentum generantis disponit & provehit materiam ad ulteriorem formam, animam scilicet rationalem, quæ est primarium intentum & finis generationis; undè corruptio præcedentium formarum, est, ut dixi, per accidens, & tanquam conditio requisita ad receptionem animæ intellectivæ, non ut principaliter intenta à generante.

Inst. Si esset anima sensitiva in Embrione antè infusionem animæ rationalis, ex illo non posset fieri homo: Falsum Consequens: Ergo. Prob. Maj. Animalium animæ specie diversæ constituunt animalia specie diversa: Ergo si anima sensitiva esset in Embrione ante infusionem animæ rationalis, constitueret animal, scilicet brutum, specie diversum ab homine: Subsumo: Atqui diversæ species animalium non transeunt in invicem; canis enim non fit ex equo, nec bos ex cane: Ergo.

R. N. Sequelam. Ad Probat. D. Ant. Animæ animalium specie diversæ constituentes ens completum & in suo ultimo termino, constituunt animalia specie diversa, C. Animæ animalium specie diversæ non constituentes ens completum, sed in via tantùm ad suum complementum ut est anima sensitiva in Embrione, N. Sicque Embrio non est in specie nisi per reductionem, sicut incompletum reducitur ad speciem completam: Subsumptum autem non est verum nisi de speciebus completis. *q.* 3. *de pot. a.* 9. *ad* 10.

Inferes: Ergo saltem poterit dici quòd homo qui nunc nascitur, priùs fuerit bestia.

R. N. Illationem: 1°. Quia dum Embrio suberat animæ sensitivæ nondum erat homo, sicque non poterat tunc dici: Hic homo est bestia; consequenter nec potest nunc dici: Hic homo fuit bestia; quia nulla propositio de præterito est vera, quæ non habuit aliquando suam de præsenti veram. 2°. Quia solæ formæ quæ insunt perfectè & ut ultimus terminus generationis denominant, non autem quæ sunt imperfectè & ut via tantùm ad ultimum terminum generationis, quales sunt animæ vegetativæ & sensitivæ in Embrione hominis; denominatio enim desumitur ab eo quod est perfectum & ultimus terminus generationis, quo completur ac ponitur in certo genere vel certâ specie, non autem ab eo quod est tantùm via ad illam. Non erit tamen absurdum dicere quòd materia quæ subest nunc animæ rationali, subfuerit animæ vegetativæ & sensitivæ, sicut non est absurdum dicere quòd fuerit semen immundum omni animâ privatum.

Si tandem petas, quid ergo sit Embrio hominis ante infusionem animæ rationalis, si neque sit planta neque brutum?

R. quòd sit compositum ex humano semine & forma disponente ad animam rationalem.

Obj. 3°. Homo generat sibi simile secundùm speciem: Atqui species humana constituitur per animam rationalem: Ergo anima rationalis est à generante.

R. D. Maj. Homo generat sibi simile secundùm speciem, in quantum virtute sui seminis disponit materiam ad susceptionem formæ, ex qua homo speciem sortitur, C. In quantum efficit ipsam formam, N. Ad hoc enim ut aliquid dicatur producere aliquod compositum, non est necesse quod vel omnes vel aliquas ejus partes efficiat, sed sufficit quòd causet illarum conjunctionem ex qua resultat compositum; sic qui facit album, neque corpus, neque albedinem efficit, sed utrumque tantùm conjungit. Est ergo in generatione hominis duplex actio & duplex terminus: Prima actio est creatio quam facit solus Deus, ejus terminus est anima secundùm suum esse simpliciter. Altera actio est generatio quam facit Deus & homo, cujus terminus est anima secundùm suum inesse seu secundùm unionem ad corpus. *Hic q.* 118. *a.* 2. *ad.* 4.

Obj. 4°. Si anima non traducatur à Parentibus, sed à Deo creetur, concipi non potest quomodo peccatum originale traducatur ab Adamo in posteros: Ergo. Prob. Ant. Peccatum originale est in anima: Atqui Deus creando animam, illam non vitiat, cùm non sit auctor peccati; neque caro in qua recipitur anima vel semen per quod generatur; cùm enim sint corpora non possunt naturaliter agere in animam quæ est Spiritus, nec illam inficere: Ergo non potest concipi, &c. Hæc fuit ratio Augustino & quibusdam aliis dubitandi de traductione animarum.

R. N.

R. N. Ant. Ad Probat. N. Consequ. Concipitur enim peccatum originale traduci per generationem, non quòd anima per illam traducatur, neque quòd Deus animam creando illam inficiat, neque quòd caro aut semen agat efficienter in animam, ut benè probat argumentum; sed quatenùs semen movet dispositivè ad animam & ad ejus conjunctionem cum corpore, ex qua conjunctione fit hic homo, hæc natura humana quæ invenitur privata justitiâ originali, in qua privatione, ut nobis voluntaria in Adamo, consistit peccatum originale: De quo latiùs dixi in majori Opere Tract. de Peccatis Dissert. 6. a. 2. §. 2.

Obj. 5°. Si animæ rationales à Deo crearentur, Deus cooperaretur adulteris, ex quorum illicito coïtu proles generatur: Falsum Consequens: Ergo.

Ib. ad 5. R. quòd in actione adulterorum id quod est naturæ, bonum est, & huic Deus cooperatur: Quod verò est inordinatæ voluntatis, malum est, & huic Deus non cooperatur.

Obj. 6°. Illud solùm creatur quod producitur nullo præsupposito subjecto: Atqui anima rationalis non producitur nullo præsupposito subjecto: Ergo.

R. D. Maj. Illud solùm creatur quod producitur nullo præsupposito subjecto à quo educatur & dependeat in esse, C. Quod producitur nullo præsupposito subjecto tanquam merâ conditione à qua non dependeat in esse, N. Anima rationalis autem non præsupponit materiam ex qua educatur & dependeat in esse, cùm per se subsistat etiam separata à corpore.

ARTICULUS IV.

Utrùm animæ fuerint creatæ ante corpora?

ERror fuit Origenis & Priscilianistarum omnes animas ab initio mundi fuisse creatas cum Angelis, & in pœnam peccatorum quæ commiserunt tunc sine corpore, fuisse detrusas in corpora tanquam in carceres. Contrà quos

Dico: Animæ rationales non fuerunt creatæ ante corpora, sed creantur & corporibus suis infunduntur, dum sunt sufficienter disposita.

Prob. 1°. ex illo Apost. Rom. 9. *Cùm nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent vel mali:* Ergo ante nativitatem hominis, animæ neque peccaverunt, neque benè egerunt: Ergo nec extiterunt; non enim otiosæ fuissent.

Prob. 2°. ex S. Leone citato probat. 2. præcedentis art. qui dicit fidem catholicam constanter prædicare quòd *animæ hominum priusquam suis inspirarentur corporibus non fuerint.* Idem docent constanter SS. Patres qui adversùs Origenistas & Priscilianistas insurrexerunt. S. Cyrillus l. 1. in Joan. c. 9. S. Hierony. Epist. 27. S. Chrisost. S. Bernardus & alii.

Ibid. Prob. 3°. ratione: Anima rationalis est per se forma corporis, ut definitum est in Concil. Viennensi & habetur Clementina de summa Trinitate: Ergo illi naturale est uniri corpori. Subsumo: Atqui non fuit conveniens ut Deus suum opus inciperet ab imperfectis quæ sunt præter naturam; non enim fecit hominem sine manu vel pede, quod esset præter naturam hominis: Ergo multò minùs fecit animam sine corpore.

Prob. 4°. Si animæ ab initio mundi creatæ cum Angelis peccassent, nunquam fuisset status innocentiæ, qualis à Scriptura describitur & ab Ecclesia defenditur: Ergo.

Confir. Scriptura sæpè exprobrat hominibus peccata præsentis vitæ, nunquam vitæ anterioris: Undè hoc? nisi quia nulla fuit vita anterior.

Dices 1°. Genes. 2. dicitur: Deus requievit die septimo ab universo opere quod patrarat: Ergo nihil nunc Deus producit per creationem; consequenter nec animas rationales.

Ibid. q. 118. *a.* 3. *ad* 1. R. N. Conseq. Deus enim dicitur cessasse ab omni opere, non simpliciter, si quidem dicatur Joan. 5. *Pater meus usque modo operatur;* sed à novis rerum generibus & speciebus condendis, quæ in primis operibus, non aliquo modo extiterunt; animæ autem humanæ quæ nunc creantur, præextiterunt secundùm similitudinem speciei in primis operibus in quibus anima Adæ fuit creata.

Dices 2°. Sapient. 8. Salomon dicit: *Puer autem eram ingeniosus & sortitus sum bonam animam, & cùm essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum.* Ergo anima creata erat ante corpus.

R. N. Conseq. Sensus enim sapientis est quòd cùm bonam animam Dei munere sortitus esset, effecit corpus suum purum à coinquinationibus sæculi. Adde quòd hæc auctoritas non faveat Origenistis & Priscilianistis qui dicunt animas esse in corpora ut in carceres detrusas in pœnam peccatorum.

ARTICULUS V.

An & quâ ratione homo sit factus ad imaginem Dei?

HOminem esse factum ad imaginem Dei apertè constat ex Scriptura Genes. 1. dicit Deus: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.... Et creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum & fœminam creavit eos.* Idem Sap. 2. & Eccli. 17. sed quæstio est quâ ratione homo sit imago Dei?

Dico: Homo est vera Dei imago ratione naturæ intellectualis, imperfecta tamen

Prob. prima pars: Ad rationem imaginis duo requiruntur. Primum quòd sit similis illi cujus est imago in ratione specifica & ultima differentia, vel in signo speciei, vel saltem in nobilissima proprietate illius. Secundum ut similitudo sit expressa & deducta ex eo cujus dicitur imago; quia imago dicitur ex eo quod imitatur alterum; sic Filius est imago Patris, repræsentatio Cæsaris in tela vel cupro est imago Cæsaris; quia utrumque est in similitudinem naturæ specificæ vel in ejus signum, & expressum atque deductum ex eo cujus est imago; defectu primæ conditionis pediculi qui nascuntur ex homine, non sunt ejus imagines, quia illi non assimilantur in natura specifica, sed generica tantùm; defectu secundæ conditionis, ovum non est imago alterius ovi; quia licèt sit illi simile in natura specifica, non est tamen ex eo deductum & expressum: Atqui homo habet has duas conditiones respectu Dei, ratione naturæ intellectualis: Ergo. Prob. Min. Homo est expressus & factus ab ipso Deo secundùm similitudinem illius naturæ intellectualis quæ est in Deo ultima differentia & quasi species; secundùm enim hanc naturam intellectualem, homo est aptus ad cognoscendum & amandum Deum, sicut Deus se cognoscit & amat: Ergo. *H. c q.* 93. *a.* 1. *o.* *Ibid.*

Prob. secunda pars: Similitudo Dei in homine non est ad æqualitatem, cùm exemplar excedat in infinitum hoc exemplatum. Et hoc indicat Scripdura dicens hominem factum ad imaginem Dei; præpositio enim *ad* accessum quemdam significat qui competit rei distanti. Undè solus Filius Dei est perfecta imago Patris æterni. *Ibid.*

Ex dictis colliges 1°. Creaturas irrationales propriè loquendo non esse factas ad imaginem Dei; quia licèt illi assimilentur aliquo modo secundùm genus, scilicet in esse & vivere, non tamen secundùm speciem seu gradum intellectualis naturæ, qui est supremus gradus naturæ. *Ibid. a.* 2. *o.*

Colliges 2°. Angelos esse perfectiùs factos ad imaginem Dei quàm homines; quia sunt perfectiores in natura intellectuali. *Ibid. a.* 3. *o.*

Colliges 3°. Imaginem Dei reperiri in quolibet homine, sivè masculo, sivè fœmina, sivè bono, sivè malo; quia in quolibet homine est anima intellectualis secundùm quam est aptus ad cognoscendum & amandum Deum: Undè Genes. 1. cùm Moyses dixisset: *Ad imaginem Dei creavit illum,* scilicet hominem, subdit, *masculum & fœminam creavit eos.* *Ib. a.* 4. *b. & ad* 1.

Attamen secundùm aliquid secundarium imago Dei *Ib. ad* 1.

Dei invenitur in homine secundùm quod non invenitur in muliere: Nam vir est principium & finis mulieris, sicut Deus est principium & finis omnis creaturæ. Undè cùm Apost. 1. Cor. 11. dixisset quòd vir sit *imago & gloria Dei*, *mulier autem gloria viri*, ostendit quare hoc dixerit subdens; *non enim vir ex muliere est*, *sed mulier ex viro*, quantùm scilicet ad primam eorum creationem; &; *non est creatus vir propter mulierem*, *sed mulier propter virum*. Adde quòd in homine magis vigeat ratio quàm in muliere.

Ibid. o. Observandum est autem quòd cùm homo secundùm naturam intellectivam ad imaginem Dei esse dicatur, ideò fit maximè ad imaginem Dei secundùm quod intellectualis natura Deum imitari potest; imitatur autem maximè Deum intellectualis natura in hoc quòd Deus seipsum cognoscit & amat. Undè imago Dei potest tripliciter considerari in homine: Uno quidem modo secundùm quod homo habet aptitudinem naturalem ad cognoscendum & amandum Deum, & hæc aptitudo consistit in ipsa natura mentis secundùm quam creatus est homo; & ideò vocatur imago creationis seu naturæ. Alio modo secundùm quòd homo per fidem & charitatem cognoscit & amat Deum supernaturaliter, sed tamen imperfectè, quod cùm fiat per gratiam per quam anima novo quodam modo creatur, dicitur imago recreationis. Tertio modo secundùm quòd homo Deum per lumen gloriæ & charitatem patriæ perfectè cognoscit & amat, de qua Rom. 8. *Prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui:* Et hæc imago, dicitur imago similitudinis gloriæ. Prima convenit omnibus hominibus etiam malis. Secunda solis justis. Tertia solis beatis. Quando ergo quidam Patres dicunt imaginem Dei per peccatum deleri in hominibus, intelligendi sunt de imagine recreationis per gratiam, non de imagine creationis seu naturæ.

Petes utrum in homine sit imago Dei non solùm quantùm ad naturam divinam, sed etiam quantùm ad Trinitatem personarum?

Ib. a. 6. 7. & 8. o. R. affirmativè: quia homo non solùm imitatur naturam divinam quatenùs se intelligit & diligit, sed etiam quatenùs se intelligendo producit verbum & se diligendo amorem: Homo enim similiter cognoscendo Deum producit verbum & ipsum diligendo producit amorem, sicque in eo reperitur principium verbi, verbum & amor, quibus in Deo constituitur Trinitas personarum.

DISSERTATIO IV.

De conditione primi hominis, quantùm ad intellectum & voluntatem.

ARTICULUS I.

Utrùm primus homo in statu innocentiæ viderit Deum vel Angelos per essentiam?

Hic q. 94. a. 1. o. DIco 1°. Primus homo in statu innocentiæ non vidit Deum per essentiam secundùm communem statum illius vitæ, perfectius tamen illum cognovit quàm nos illum cognoscamus.

Ibid. Prob. 1a. pars: Visionem permanentem Dei per essentiam sequitur necessariò impeccabilitas ut alibi probavimus: Atqui Adam non fuit impeccabilis: Ergo.

Dixi; *secundùm statum communem illius vitæ*; quia posset esse dubium, nùm in extasi seu sopore quem Deus Adæ immisit, non viderit Deum per essentiam per modum transeuntis, sicut alibi diximus Moysen & Paulum vidisse. Quamvis Auctor nihil hic determinet, propendet tamen in sententiam negantem q. 18. de verit. a. 1. ad 14. ubi dicit: „ Quia non expresse habetur quòd illo sopore Deum per essentiam viderit, possumus dicere quòd in illa extasi elevatus fuit non ad „ ipsam Dei essentiam, sed ad cognoscenda quædam profundiora de divinis mysteriis.

Prob. 2a. pars: Adam in statu innocentiæ non solùm cognoscebat Deum ex sensibilibus & intelligibilibus effectibus sicuti nos, sed etiam per immediatam revelationem; & dum nos à plena & lucida intelligibilium contemplatione impedimur per sensibilia, per quæ distrahimur & circà quæ occupamur, Adam non impediebatur; quia in ea rectitudine in qua creatus fuerat, inferiora superioribus subdebantur & superiora ab inferioribus non impediebantur: Ergo. *Ibid.*

Dico 2°. Primus homo in statu innocentiæ non vidit Angelos per essentiam, perfectiùs tamen eos cognovit quàm nos cognoscamus. *Ib. a. 2. o.*

Prob. 1a. pars: Primus homo in statu innocentiæ naturaliter cognoscebat sicuti nos, per conversionem ad phantasmata: Atqui in phantasmate quod est corporeum & materiale non potest repræsentari essentia substantiæ spiritualis qualis est Angelus: Ergo. Prob. Maj. Anima tam in statu naturæ innocentis quàm lapsæ erat accommodata corpori, secundùm animalem vitam, dicitur enim; *primus homo factus est in animam viventem*, id est dantem corpori vitam utique animalem: Atqui modus operandi sequitur modum essendi: Ergo anima accommodata corpori secundùm vitam animalem operatur & intelligit secundùm modum vitæ animalis qui est per conversionem ad phantasmata. *Ibid.*

Erat tamen discrimen, quod, ut jam diximus, nos per sensibilia distrahimur & impedimur à lucida contemplatione intelligibilium, non sic Adam in statu innocentiæ, in quo inferiora subdebantur superioribus, nec superiora impediebantur ab inferioribus; undè ad nutum utebatur phantasmatibus sicut pede aut manu: Et hinc sequitur Adam in statu innocentiæ habuisse fixiorem & certiorem intelligentiam Angelorum quàm nos; quod est 2a. pars Conclusionis.

ARTICULUS II.

Quarum rerum cognitionem habuerit primus homo?

DIco 1°. Primus homo habuit cognitionem à Deo infusam omnium rerum quas homines naturaliter cognoscere possunt, supernaturalium verò tantam habuit cognitionem quanta erat necessaria ad gubernationem humanæ vitæ secundùm illum statum ordinatum ad finem supernaturalem. *Ibid. a. 3. o.*

Prob. Primus homo à Deo conditus est, ut esset principium aliorum hominum, non solùm per generationem corporalem, sed etiam per instructionem & gubernationem, non solùm in ordine naturali & morali, sed etiam supernaturali ad quem erat elevatus: Ergo sicut institutus est in statu perfecto quantùm ad corpus ut statim posset generare, ità etiam institutus est in statu perfecto quantùm ad animam ut posset statim alios instruere, se & alios gubernare tàm in ordine naturali & morali quàm supernaturali ad quem totum genus humanum in Adamo erat elevatum; Subsumo: Atqui non potuisset benè alios instruere, se & alios gubernare tam in ordine naturali & morali quàm supernaturali, nisi habuisset cognitionem omnium rerum tam naturalium quàm moralium, quæ studio & diligentiâ humanâ acquiri possunt, & earum supernaturalium quæ ad finem supernaturalem sunt scitu necessariæ; Ergo. Hinc Eccli. 7. Sapiens de primis parentibus dicit: *Disciplina illius replevit illos, creavit illis scientiam spiritûs, sensu implevit cor illorum*, &c. *Ibid.*

Hinc inferes 1°. Adam habuisse fidem explicitam mysteriorum divinorum & specialiter Incarnationis, ut docet Auctor 2. 2. q. 2. a. 7. non quidem ut ordinabatur ad liberationem à peccato: Adam enim non fuit præscius sui peccati, alioquin fuisset miser antè peccatum, sed ut ordinabatur ad consummationem gloriæ: Porrò si Incarnationis, consequenter Trinitatis habuit fidem explicitam, cùm

Incar-

Incarnatio non possit explicitè credi sine fide explicita Trinitatis.

Inferes 2°. Adam habuisse cognitionem rerum omnium naturalium non solùm terrestrium sed etiam cœlestium: Præter dicta, confirmatur ex eo quòd omnia animalia adducta sint ad Adam ut illis nomina imponeret, indubiè non ad placitum, sed juxtà naturas & proprietates illorum; subditur enim: *Omne quod vocavit Adam animæ viventis, ipsum est nomen ejus*, id est ipsius naturæ conveniens: Cognovit ergo Adam omnium animalium naturas & proprietates; quidni etiam naturas & proprietates aliarum rerum naturalium sivè terrestrium sivè cœlestium.

Si opponas cum Cajetano illud Psal. 146. de Deo: *Qui numerat multitudinem stellarum & omnibus eis nomina vocat*: Ex quo infert notitiam rerum cœlestium soli Deo esse reservatam.

R. N. Conseq. Licèt enim ex eo quòd Adam imposuerit omnibus animalibus nomina eorum naturis convenientia, benè sequatur quòd ea cognoverit, ex eo tamen quòd non imposuerit nomina astris, non sequitur quòd ea non cognoverit, multa enim cognovit, ut inanimata & vegetabilia quibus tamen nomina non imposuit: Intelligitur ergo textus Psalmi de perfectissima astrorum notitia quæ soli Deo competit, non de communi & humana, si quidem illam dedit Deus Salomoni, juxtà illud Sap. 7. *ut sciat dispositiones orbis terrarum & virtutes elementorum, vicissitudinum permutationes & commutationes temporum, anni cursus & stellarum dispositiones.* Si autem Salomoni hanc Deus tradidit notitiam, à fortiori Adæ, qui erat institutus Magister & Doctor posterorum.

Dices: Genes. 3°. Serpens promisit primis Parentibus scientiam boni & mali: Ergo eam non habebant.

R. Serpentem non promisisse primis Parentibus scientiam qualem habent homines & qualem nos dicimus infusam fuisse primis Parentibus, sed mendaciter promisit illis scientiam divinam; undè dicebat: *Eritis sicut Dii scientes bonum & malum.*

Quantùm vero ad ea quæ nec studio humano sciri possunt, nec sunt scitu necessaria ad finem supernaturalem consequendum, à primo Parente fuisse cognita, nec auctoritas nec ratio suadent. Quapropter non scivit secreta cordium, nec futura omninò contingentia quæ scilicet pendent à libero arbitrio, nec omnia & singula specierum individua quæ ejus conspectui non offerebantur, putà quot lapilli jaceant in flumine & similia: Undè potuit proficere in scientia tam quoad numerum individuorum in unaquæque specie, quàm ad modum sciendi, quæque sciebat per scientiam infusam potuit scire per experimentalem.

Petes 1°. Utrùm scientia naturalium Adæ infusa, esset ejusdem speciei ac nostra?

Ibid. a. 3. ad 1. R. affirmativè; quia erat tantùm per accidens infusa, cùm posset acquiri humano studio: Sic oculi quos Christus cæco nato dedit, fuerunt ejusdem speciei cum oculis quos natura producit.

Petes 2°. Utrùm Adam fuerit omnium hominum sapientissimus?

R. affirmativè, excepto Christo; patet quia nullus præter Adamum institutus fuit Magister & Gubernator omnium hominum vel per se vel per suos posteros quos ipse instruxisset: Ergo conveniens erat ut ipse cæteris hominibus scientiæ præstantiâ antecelleret.

Dices 3°. Reg. 3. Deus dicit Salomoni: *Dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit:* Ergo.

R. 1°. Sermonem ibi esse de sapientia naturali, non de supernaturali; undè dato Salomonem esse præferendum omnibus in scientia naturali, in scientia supernaturali tamen non est præferendus Adamo, imò nec Abrahæ, Moysi, plerisque Prophetarum & Apostolorum, maximè B. Virgini.

R. 2°. Neque etiam quoad sapientiam naturalem est præferendus Adamo; quia juxtà communem Interpretum Sententiam, comparatio in hoc textu fit cum aliis hominibus vulgari modo procreatis, quorum nullus fuit, sicut Adam à Deo immediatè creatus & constitutus Magister ac Gubernator generis humani: Vel, juxtà Hieronymum in cap. 1. Eccle. Comparatio fit tantùm cum iis qui ante Salomonem fuerunt in Jerusalem, ut ipse Salomon dicit citato cap. 1. Eccle. *Ecce*, inquit, *magnus effectus sum & præcessi omnes sapientiâ, qui fuerunt ante me in Jerusalem.*

Dixi; *excepto Christo*, de quo nullus dubitat. De B. Virgine autem posset esse dubium, quod sic resolvimus cum S. Antonino p. 4. Tit. 15. c. 10. Quantùm ad notitiam rerum supernaturalium & Theologicarum, majorem habuit B. Virgo quàm Adam. Quantùm verò ad notitiam rerum materialium & civilium, majorem habuit Adam quàm B. Virgo; quia inter eas res, plures sunt quas B. Virginem scire nihil referebat, & quæ in ea fuissent superfluæ, ut sunt plures artes quæ sunt propriæ viris, v. g. Militiæ, Mercaturæ, Navigationis, Cementariæ, &c. Item ea quæ spectant populorum gubernationem ad quam non erat destinata B. Virgo.

Petes 3°. Utrùm homo in statu innocentiæ potuerit errare seu decipi?

R. negativè. 1°. Quia error seu deceptio est malum, manente autem statu innocentiæ, nullum in homine malum esse potuit: Undè Aug. l. 3. de lib. arbit. c. 18. dicit: *Approbare falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati.* 2°. Quia rectitudo & perfectio hujus status requirebat ut homo esset sapientissimus, ideòque quantùm ad ea quæ sciebat, non aliter judicaret, quàm à parte rei se habebant; Quantùm autem ad ea quæ nesciebat, assensum cohiberet, donec veritas ei constaret, aut si ex indiciis & conjecturis judicium ferret, illud non esset de ipsis rebus, sed de earum vel possibilitate, vel verisimilitudine, juxtà vim indiciorum & conjecturarum, in quo non est falsitas: * Ad hæc autem, ut patet, necessaria erat specialis Dei providentia quæ hominem ab omni errore præservaret. Ib. a. 4. o. * Ib. ad 4.

Dices: Eva decepta fuit à Serpente, ut ipsamet fatetur Genes. 3. dicens: *Serpens decepit me.* Similiter Adam, juxtà Aug. l. 14. de Civit. c. 11. fuit deceptus quatenùs existimavit quòd non esset gravis culpa si manducaret de fructu vetito, ne contristaret uxorem: Ergo.

R. ad primum quòd in Eva deceptionem præcesserit peccatum non operis quidem sed cordis, scilicet mentis elatio, quo suam excellentiam inordinatè appetiit, quam elationem ad verba Serpentis statim concepit. Ib. ad 1.

Ad secundum. Aug. non intelligit Adamum habuisse judicium positivum quòd istud peccatum esset leve, sed tantùm quòd se habuerit negativè, quatenùs non consideravit gravitatem culpæ, constat enim ex 1. Timoth. 2. Adamum non fuisse seductum. Sed esto fuerit seductus. * R. ut priùs de Eva, peccatum in ejus corde, scilicet mentis elationem, præcessisse deceptionem. * ib. ad 4.

Inst. Eva existimavit serpentem ex natura sua posse loqui: Ergo erravit. Prob. Ant. Non horruit Serpentem loquentem: Ergo existimavit, &c.

R. N. Ant. Ad Prob. N. Conseq. Ideò enim Eva non horruit Serpentem loquentem, non quia putavit eum ex natura sua posse loqui, sed partim quia in illo statu bestiæ erant homini subditæ, nec illi noxiæ, partim quia putavit serpentem loqui per virtutem aliquam occultam, non reflectens an esset à bono vel malo spiritu. Ib. ad 2. & q. 18. de verit. a. 6. ad 3.

ARTICULUS III.

Utrùm primus homo creatus fuerit in gratia sanctificante?

PRimum hominem constitutum fuisse in gratia antequam peccaret, est Doctrina fidei definita in Concilio Trid. Sess. 5. Can. 1. his verbis: *Si quis*

quis non confitetur primum hominem Adam, cùm mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & justitiam in qua constitutus fuerat amisisse, anathema sit. Concilium dicit; *Constitutus*, & non *creatus*, ut declinaret controver-
* *Hic q.* 95. *a.* 1. *o.* siam inter Theologos, de qua hic est quæstio. * Quidam enim, saltem tempore D. Th. agnoscebant quidem donatum fuisse gratiâ sanctificante antequam peccaret, eam tamen non accepisse in sua creatione: sed cum communi nunc & longe probabiliori sententiâ.

Ibid. Dico: Primus homo creatus fuit in gratia sanctificante.

Prob. 1°. ex illo Eccle. 1. *Fecit Deus hominem rectum:* Atqui secundùm phrasim Scripturæ, recti dicuntur justi: Undè Cantic. 1. *Recti diligunt te.* Psal. 7. *Salvos facit rectos corde.* Psal. 32. *Exultate justi in Domino, rectos decet collaudatio.*

Prob. 2°. ex Patribus: Hieronymus l. 1. adversùs Jovin. c. 16. dicit: *Cùm boni creati simus & recti à Deo, ipsi vitio nostro sumus ad pejora delapsi.* Hilar. apud Aug. l. 2. cont. Jul. c. 8. *In Adæ offensa generositatem primæ & beatæ creationis amisimus.* Ipse Aug. l. de corrept. & grat. c. 11. *Nec ipsum ergo Adamum Deus esse voluit sine gratia quam reliquit in ejus libero arbitrio.* Et in Enchyrid. c. 105. dicit Adamum fuisse *conditum in salute.* Damasc. l. 2. de fide c. 12. *Creavit Deus hominem innocentem, rectum, probum, omni virtutum genere ornatum, Angelum alterum, adoratorem mixtum spiritum simul & carnem, spiritum ob gratiam.*

Ibid. in arg. sed c. Prob. 3°. rationibus. 1°. Eadem est hic ratio de homine ac de Angelo, æqualiter enim uterque ordinatur ad gratiam: Atqui Angeli fuerunt creati in gratia, ut probavimus in Tract. de Angelis, & definit Aug. l. 12. de Civit. dicens de Angelis: *Deus erat simul in illis condens naturam & largiens gratiam:* Ergo.

2°. Rectitudo in qua Deus creavit hominem in hoc sita erat quòd ratio subdebatur Deo, rationi inferiores vires & animæ corpus; prima autem subjectio erat causa secundæ & tertiæ: Atqui secunda & tertia non erant naturales, alioquin mansissent post peccatum: Ergo nec prima; sicque erat per donum supernaturale gratiæ.

3°. Deus creavit alias creaturas cum virtute assequendi suos fines: Ergo & hominem. Subsumo: Atqui finis ad quem homo erat ordinatus est supernaturalis, quem consequi non poterat sine gratia sanctificante: Ergo.

Dices 1°. Apost. 1. Cor. 15. distinguens Adamum à Christo dicit: *Factus est primus Adam in animam viventem, novissimus autem in Spiritum vivificantem:* Atqui vivificatio Spiritûs est per gratiam: Ergo.

R. N. Conseq. Quia Apostolus ibi comparat Adamum cum Christo, non quantùm ad animam, sed quantùm ad corpus in ejus resurrectione, ità ut sensus sit, quòd Adam in sua creatione acceperit corpus animale indigens alimento, ut cætera animalia; Christus autem in sua resurrectione acceperit corpus spiritale, hoc est non indigens alimentis.

Dices 2°. S. Cyprianus Epist. 74. cùm dixisset hominem nasci per Baptismum & accipere per Confirmationem Spiritum sanctum subjungit; *ut Spiritum jam natus accipiat, sicut in primo homine factum est, eum enim Deus plasmavit & tunc insufflavit in faciem ejus flatum vitæ* (scilicet Spiritum sanctum) *neque enim potest accipi Spiritus, nisi priùs fuerit qui accipiat:* Ergo.

R. S. Cyprianum quantùm ad Adamum intelligere de prioritate naturæ non temporis, ut patet ex ultimis verbis: Undè paritas cum Sacramento Confirmationis tenet quoad prioritatem simpliciter, non verò quoad qualitatem prioritatis.

Dices 3°. Hieron. in Epist. ad Philemonem negat Adamum fuisse bonum & rectum: Ergo.

R. Hieronymum loqui de bonitate quæ non voluntarie, sed ex necessitate esset in Adamo, ità ut ab ea excidere non posset, ut ibidem explicat S. Doctor.

Dices 4°. Bernardus super illud: *Ecce nos reliquimus omnia*, dicit Evæ ante transgressionem defuisse prudentiam, Adæ temperantiam: Ergo.

R. Bernardum nihil aliud velle quàm quòd istæ virtutes primis Parentibus defuerint quando peccabant; dicit enim ibidem quòd pariter Petro defuerit fortitudo, non quòd anteà non habuerit, sed quia non exhibuerit quando erat exhibenda. Aliundè de fide est, ut dixi priùs, Adamum antequam peccaret accepisse gratiam & consequenter virtutes.

Plura possent objici ex Aug. contraria Conclusioni nostræ, quæ quidam explicare conantur: Sed breviùs respondeo hæc Augustinum retractasse non solùm locis citatis inter probationes, sed etiam l. 1. Retract. c. 10. & 14. & l. 2. c. 24.

Petes 1°. utrùm primus homo justificatus fuerit more adultorum mediante actu liberi arbitrii, scilicet consensu in acceptationem gratiæ.

R. probabiliùs affirmativè. 1°. Quia per collatio- *Ib. ad* 5.
nem gratiæ contrahitur spiritualis amicitia inter Deum & hominem; amicitia autem importat mutuam animorum consensionem: Ergo dum confertur gratia habenti usum rationis, conveniens est ut ipsi illius collationi per aliquem suum actum consentiat: Subsumo: Atqui Adam creatus fuit cum perfecto usu rationis: Ergo. 2°. Quia modus recipiendi gratiam, liberè ejus infusioni consentiendo, nobilior est quàm ille modus quo infantes recipiunt; nihil autem vetat hunc nobiliorem modum primo Parenti attribuere.

Porrò hic consensus liberi arbitrii, licèt fuerit simul tempore cum infusione gratiæ, potest tamen dici dispositio ad illam, quatenùs eam natura præcederet in genere causæ materialis; sequeretur autem in genere causæ efficientis. Confer majus Opus nostrum Tract. de Gratia Diss. 6. a. 3.

Quid sit integritas naturæ? Quid justitia originalis? Require in eodem Tract. Dissert. 2. art. 1. §. 2. & 3. Aut in Compendio Tract. de Grat. Diss. 1. a. 1. Hanc integritatem & justitiam originalem non sic esse debitam humanæ naturæ, ut status naturæ puræ esset impossibilis. Ibid. art. 2. tàm Adamo quàm Angelis præter gratiam habitualem fuisse necessariam gratiam actualem per se efficacem ad perseverandum. Ibid. art. 4.

Petes 2°. Utrùm in primo homine fuerint animæ passiones?

R. 1°. Passiones quæ respiciunt malum ut timor *Ibid. a.*
& dolor & hujusmodi, similiter illæ passiones quæ *2. o.*
respiciunt bonum non habitum, nunc habendum, ut cupiditas æstuans, non fuerunt in primo homine innocente; quia in primo statu nullum malum aderat, nec imminebat difficilè vitabile, neque aliquod bonum aderat quod cuperet voluntas pro illo tempore habendum. Undè quamvis Adam sciret se posse peccare, & quòd si peccaret incurreret mortem, neutrum tamen timebat; quia objectum timoris non est quodcumque malum, sed malum imminens difficilè vitabile; Adæ verò in statu innocentiæ, nullum malum, nec etiam peccatum quod non posset facile vitare, imminebat.

2°. Passiones quæ possunt esse de bono præsenti, *Ibid.*
ut gaudium & amor; vel quæ sunt de futuro bono suo tempore habendo, ut desiderium & spes non affligens, fuerunt in primo homine innocente, cùm nihil habeant quod repugnet statui innocentiæ; fuerunt tamen aliter quàm in nobis; quia in nobis, cùm appetitus sensualis, in quo sunt passiones, non totaliter & perfectè subdatur rationi, quandoque passiones præveniunt judicium rationis & illud impediunt; in statu verò innocentiæ, appetitus inferior erat totaliter rationi subjectus; undè in eo non erant passiones, nisi ex judicio rationis consequentes.

Petes 3°. Utrùm Adam in statu innocentiæ habuerit omnes virtutes?

R.

Ibid. a. 4. o. R. Adam in statu innocentiæ aliqualiter habuit omnes virtutes; quia, ut dictum est, talis erat rectitudo primi statûs, quod ratio erat Deo subjecta, inferiores autem vires rationi: Atqui virtutes nihil aliud sunt quàm perfectiones quædam quibus ratio ordinatur in Deum & inferiores vires disponuntur secundùm regulam rationis: Ergo.

Confir. Primus homo, ut diximus, fuit creatus in gratia sanctificante: Atqui gratia sanctificans est radix omnium virtutum, quæ ab ipsa tanquam proprietates ab essentia fluunt: Ergo.

Dixi: *Aliqualiter;* quia non omnes virtutes eodem modo & æquè perfectè fuerunt in primo homine: Quædam enim fuerunt quoad habitum & actum; quædam quoad habitum tantùm: Virtutes quæ nullam involvunt imperfectionem, ut charitas & justitia, fuerunt quoad habitum & actum: Quæ important imperfectionem, sed non repugnantem perfectioni primi statûs, ut fides quæ est de non visis, & spes quæ est de non habitis, pariter fuerunt quoad habitum & actum: Quæ verò important imperfectionem repugnantem perfectioni primi statûs, ut pœnitentia & misericordia, fuerunt quoad habitum tantùm & non quoad actum; perfectioni enim primi statûs repugnabat peccatum de quo est pœnitentia, & miseria aliena de qua est misericordia; erat tamen sic dispositus Adam, ut si peccasset, doleret, & si miseriam in alio videret, eam pro posse repelleret, sicque pœnitentia & misericordia in eo erant quoad habitum.

ARTICULUS IV.

De Dominio quod habuerit primus homo in statu innocentiæ super alias creaturas.

Hic q. 96. a. 1. o. DIco 1°. Primus homo habuit dominium super omnia animalia non solùm quoad jus & potestatem, sed etiam quoad exercitium & usum, ita ut imperaret & ei obediebatur.

Ib. in a. s. c. Constat ex Genes. 1. ubi de homine dicitur: *Et præsit piscibus maris & volatilibus cœli & bestiis universæ terræ, omnique reptili quod movetur in terra.* Item ibid. Deus dicit primis parentibus: *Dominamini piscibus maris & volatilibus cœli & universis animantibus quæ moventur super terram.*

Ibid o. Prob. ratione: Inobedientia ad hominem eorum quæ naturaliter debent esse ei subjecta, subsecuta est in pœnam ejus; eò quòd ipse fuit inobediens Deo: Ergo ante hanc primam inobedientiam, nihil ei repugnabat quod deberet esse naturaliter ei subjectum. Subsumo: Atqui omnia animalia sunt naturaliter homini subjecta: Ergo. Prob. Subsumptum tripliciter. 1°. Imperfectiora naturaliter cedunt in usum perfectorum; sic plantæ utuntur terrà ad sui nutrimentum, animalia plantis, & homines plantis & animalibus: Ergo homo naturaliter dominatur animalibus. 2°. Secundùm primam naturæ institutionem talis erat divina porvidentia ut inferiora gubernaret per superiora, & inferiora sine repugnantia subjicerentur superioribus: Atqui homo ad imaginem Dei factus, est superior omnibus animalibus: Ergo. 3°. In aliis animalibus invenitur secundùm æstimationem naturalem quædam participatio prudentiæ ad aliquos particulares actus, v. g. in hirundine ad nidificandum; in homine autem est universalis prudentia, quæ est ratio omnium agibilium: Atqui quod est per participationem, subditur ei quod est per essentiam & universaliter: Ergo.

Dices: Naturalia per peccatum non fuerunt ablata: Atqui ex dictis Dominium super animalia est naturale homini: Ergo etiam nunc sicut tunc, homo habet Dominium in omnia animalia, cujus tamen experimur contrarium.

R. D. Min. Dominium quoad jus & potestatem super omnia animalia est naturale homini, C. Quoad exercitium & usum, N. Hoc est ipsa subjectio est naturalis, sed obedientia erat supernaturalis, quatenùs gratia perficiebat naturam, & quod natura subjecerat, gratia reddebat obediens; sicut suprà diximus de corpore respectu animæ & de viribus inferioribus respectu rationis; Undè D. Conseq. Ergo etiam nunc sicut tunc, homo habet Dominium in alia animalia quoad jus & potestatem, C. Quoad exercitium seu obedientiam ex parte animalium, N. Est enim ex hac parte valdè imminutum, cùm paucis animalibus valeat nunc imperare efficaciter, & non nisi cum difficultate & labore obediunt. Sed

Petes quomodò Adam potuisset sibi subjicere animalia à se longè distantia, & eis pro arbitrio uti?

R. Quòd id singulari Dei providentiâ ad nutum Adæ factum fuisset, ministerio Angelorum, sicut factum est cùm ei adducta sunt ut eis nomina imponeret.

Dico 2°. Homo in statu innocentiæ habuit Dominium, non solùm super animalia, sed etiam super omnes res creatas se inferiores. Patet ex præcedenti Conclusione. Poterat ergo primus homo omnibus rebus creatis se inferioribus, vel imperare, vel eis pro nutu sine impedimento uti, vel saltem uti commoditatibus ex eis provenientibus: Quod ultimum addo propter cœlos & astra; non enim videtur quòd primus homo potuisset eis pro arbitrio uti aut de eis disponere, sed tantùm uti sine impedimento commoditatibus quæ ex illis proveniunt. Ib. a. 2. o.

Dico 3°. In statu innocentiæ omnes homines non fuissent æquales. In primis fuisset diversitas sexuum, sine qua non esset generatio: Item fuisset diversitas ætatum; filii enim fuissent juniores Parentibus. Ib. a. 3. o.

2°. Quoad animam fuisset diversitas; quia cùm homo, non ex necessitate sed per liberum arbitrium operaretur, potuisset magis vel minùs animum applicare ad aliquid vel faciendum, vel volendum, vel cognoscendum: Undè quidam magis profecissent in justitia & scientia quàm alii. Ibid.

3°. Ex parte etiam corporis poterat esse diversitas; quia corpus humanum non erat totaliter à legibus naturæ exemptum, indigebat enim cibis ut sustentaretur, & etiam ab exterioribus agentibus aliquod commodum aut auxilium magis vel minùs recipiebat: Et sic nihil prohibet dicere quominùs juxtà diversitatem ciborum, diversam dispositionem aëris & diversum situm stellarum, fuissent aliqui aliis robustiores, grandiores, pulchriores & meliùs complexionati; ità tamen quòd in illis qui excederentur, nullus esset defectus seu peccatum, tam circà animam quàm circà corpus. Ibid.

Quantùm ad id quod dicit Gregorius, quòd ubi non deliquimus omnes pares sumus; sensus est quòd omnes sint boni & recti, nullus malus aut distortus. Et dum Auctor 2. 2. q. 104. a. 5. dicit omnes homines esse naturâ pares, intelligit in his quæ pertinent ad corporis sustentationem & prolis generationem, ita ut nullus per se loquendo habeat in his potestatem super alios. Ib. ad 1.

Dico 4°. In statu innocentiæ homo homini dominatus fuisset, non Dominio despotico, quod exercetur in servum, in propriam utilitatem Domini, atque incutiendo timorem & intentando pœnas; tale enim Dominium est pœnale, nulla autem fuisset pœna in statu innocentiæ, sed Dominio civili & libero, quod absque pœnarum intentatione, per se loquendo, exercetur in utilitatem ipsius subditi vel communitatis. 1°. Quia homo est animal sociale; undè homines in statu innocentiæ vixissent socialiter; vita autem socialis multorum esse non posset, nisi aliquis præsideret qui ad bonum commune intenderet; multi enim per se intendunt ad multa, unus ad unum. 2°. Quia in eo statu fuissent alii aliis sapientiores, ut dictum est superiori Conclusione: Congruum est autem quòd sapientiores regant minùs sapientes. Ibid. a. 4. o.

DISSER-

DISSERTATIO V.

De conditione primorum Parentum quantùm ad corpus.

ARTICULUS I.

De formatione corporis Adæ.

PEtes 1°. Utrùm corpus Adæ fuerit de limo terræ?

Hic q. 91. a. 1. o. * R. affirmativè. Constat ex his verbis Genes. 2. *Formavit Deus hominem de limo terræ;* ubi, per *hominem*, intelligitur solus Adam, si quidem postea dicatur Evam factam esse ex una costa Adæ. Hinc Job. 8. dicit: *Tu fecisti Adam de limo terræ dedistique ei adjutorium Evam.*

Limus autem est terra seu pulvis aquâ mixtus: Undè Scriptura hominem sæpè vocat *lutum*, ut Isaiæ 45. & 64. Jerem. 18. Eccli. 33. Rom. 9. Job. 10.

Atque ità fieri congruum erat, quia licèt corpus humanum sicut corpora aliorum animalium sit compositum ex quatuor elementis virtualiter permanentibus, debebat tamen in eo magis abundare terra & aqua secundùm quantitatem; si enim ignis & aer magis abundarent, cùm sint majoris virtutis in agendo quàm terra & aqua, eas ad se attraherent & impedirent æqualitatem mixtionis convenientis corpori humano. * Et ideò Scriptura facit tantùm mentionem de terra & aqua in formatione hominis, non de igne & aëre, adde quòd in tota rerum productione, de igne & aëre qui sensu à rudibus non percipiuntur, nullam faciat mentionem Scriptura, quæ rudi populo tradebatur. *Ib. ad 4.*

Ratio autem moralis hujus facti, juxtà Hieronymum, est ut homo intuens materiam sui corporis, sciat nihil esse eâ vilius, sibique desinat de sua origine gloriari. Altera ratio, secundùm alios est, ut spes Resurrectionis confirmaretur & homines admonerentur quòd quâ facultate Deus potuit corpus Adæ è pulvere in principio mundi formare, eâdem posset è sepulchrali pulvere corpora nostra evocare & suæ pristinæ integritati restituere.

Petes 2°. Utrùm corpus humanum sit immediatè à Deo productum?

Ib. a. 2. o. R. affirmativè; quia omne quod fit à creatura, fit ex aliquo præexistente simili secundùm speciem, factum enim & faciens oportet esse similia secundùm speciem: Atqui in prima formatione corporis humani, nullum fuit præexistens simile secundùm speciem: Ergo.

Ib. ad 1. Confir. Quoad Angelos de quibus posset esse dubium: Angeli non possunt transmutare corpora ad aliquam formam, nisi applicando activa passivis; nihil enim possunt in corpora nisi per motum localem: Atqui ante primam formationem corporis Adæ nullum erat activum corporis humani; quia activum corporis humani est semen humanum: Ergo.

Ibid. Si dicas nihil prohibere quominùs Angeli assumpti fuerint ut instrumenta divinæ potentiæ ad formandum primum corpus humanum.

R. 1°. Id absque ullo fundamento, sivè ab auctoritate sivè à ratione fingi: Nisi fortè dicas Angelos collegisse pulverem ad formationem corporis Adæ, sicut colligent ad resurrectionem mortuorum, quod est valdè incertum. Sed dato quod intendit argumentum, non obstat Conclusioni; quia quod Principalis causa facit mediante instrumento, censetur immediatè facere, cùm instrumentum agat in virtute illius.

Quidam Judæi & Ariani in ea fuerunt opinione quòd hæc verba: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, dirigerentur à Deo, non ad personas divinas, sed ad Angelos. At falsa prorsùs est hæc opinatio: Tùm quia homo non dicitur in Scriptura, factus ad imaginem Angeli, sed Dei; tùm quia Deus non solet dicere Angelis ut sociis; *Faciamus*, sed ipsis imperat ut ministris.

Hæc autem verba, quæ sunt quasi consultantis & deliberantis adhibuit Deus in formatione hominis & non aliarum creaturarum, ut ostenderet quanta sit dignitas hominis & quòd ipse principaliter intenderetur, cætera propter ipsum; quæ enim principaliter intendimus cum majori deliberatione & studio consuevimus facere. *Ib. a. 4. ad 1.*

Petes 3°. Utrùm corpus hominis habuerit convenientem dispositionem?

R. Corpus humanum fuit à Deo constitutum in optima dispositione, non simpliciter, sed secundùm quod congruit animæ rationali & ejus operationibus. *Ib. a. 3. o.*

Prob. 1°, ex illo Eccle. 7. *Deus fecit hominem rectum;* quod quamvis intelligatur de anima, consequenter tamen intelligitur etiam de corpore; quia corpus & anima debent esse sibi ad invicem proportionata. *Ibid. in arg. s.c.*

Prob. 2°. Corpus humanum est Dei artificiatum; quilibet autem artifex intendit suo operi optimam dispositionem inducere, non simpliciter, sed per comparationem ad finem quem intendit, & si hæc dispositio habeat adjunctum aliquem defectum artifex non curat; sic v.g. artifex qui facit serram ad secandum, facit eam ex ferro, ut sit idonea ad secandum, nec curat eam facere ex vitro vel auro quorum materia est pulchrior; quia talis pulchritudo esset impedimentum finis: Ergo Deus qui est sapientissimus artifex dedit corpori humano optimam dispositionem, non simpliciter, sed secundum ordinem ad proprium finem: Subsumo: Atqui corpus humanum est propter animam rationalem & ejus operationes; materia enim est propter formam, & instrumenta propter operationes agentis: Ergo Deus constituit corpus humanum in optima dispositione secundùm quod congruit animæ rationali & operationibus ejus: Et si aliquis defectus in humani corporis dispositione esse videtur, talis defectus sequitur ex necessitate materiæ ad ea quæ requiruntur in corpore, ut sit debita proportio ipsius ad animam & animæ operationes. *Ibid. o.*

Hinc cùm complexio corporis humani sit omnium animalium temperantissima & magis à primarum qualitatum excessu remota, ità ut propiùs accedat ad æqualitatem quàm in cæteris animalibus, fit quòd quidam sensus exteriores qui ex aliqua qualitate superabundante dependent, magis vigeant in brutis quàm in homine, ut perfectior odoratus in canibus, subtilior visus in fele, velocior motus in avibus. Item indè fit quòd homo non habeat cornua & ungulas quæ sunt quorumdam animalium arma, neque spissitudinem corii neque multitudinem pilorum aut plumarum, quæ sunt tegumenta animalium; quia hæc attestantur abundantiæ terrestris elementi quæ repugnat æqualitati & teneritudini complexionis humanæ. Sed istorum loco habet homo rationem & manus, quibus sibi comparare potest arma & tegumenta & alia vitæ necessaria infinitis modis. *Ibid. ad 1. & 2.*

Quantùm verò ad staturam hominis, eam convenienter esse rectam probatur quatuor congruentiis. *Ibid. ad 3.*

1°. Quia sensus sunt dati homini, non solùm ad vitæ necessaria procuranda, sicut in aliis animalibus, sed etiam ad cognoscendum: Undè cùm cætera animalia non delectentur in sensibilibus, nisi per ordinem ad cibos & venerea, solus homo delectatur in pulchritudine sensibilium secundùm ipsam. Et quia sensus præcipuè vigent in facie, ideò cætera animalia habent faciem pronam ad terram quasi ad cibum quærendum & sibi providendum de victu; homo verò habet faciem erectam, ut per sensus & præcipuè per visum qui est subtilior & plures rerum differentias ostendit, liberè possit ex omni parte sensibilia & cœlestia

&

& terrena considerare, & ex omnibus intelligibilibus veritatem cognoscere.

2°. Ut interiores sensus liberiùs suas operationes habeant, dum cerebrum in quo, quodam modo, perficiuntur, non est depressum, sed super omnes partes corporis elevatum.

3°. Si homo haberet staturam pronam, deberet uti manibus, loco pedum anteriorum, & sic utilitas manuum ad diversa opera perficienda cessaret.

4°. Si homo haberet pronam staturam & uteretur manibus loco pedum anteriorum, deberet ore cibum capere, & ità haberet os oblongum, labia dura & grossa, item linguam etiam duram, ne ab exterioribus læderetur, ut patet in aliis animalibus; talis autem dispositio impediret locutionem, quæ est propriè opus rationis.

Ibid. Et tamen homo habens staturam rectam maximè differt à plantis, quæ sunt etiam staturæ rectæ: Nam homo habet superius & principale sui, scilicet caput versùs superius mundi & inferius sui versùs inferius mundi; & ideò est optimè dispositus secundùm dispositionem totius. Plantæ verò habent superius sui, id est principalem & maximè vitalem partem scilicet radicem versùs inferius mundi (radix enim in planta comparatur ori in animali) inferius autem sui, seu minùs principale & minùs vitale, scilicet culmen, versùs superius mundi.

Petes 4°. In quanta magnitudine fuerit productum corpus Adæ?

R. fuisse productum in ea magnitudine quæ convenit viro perfecto putà sex pedum circiter. Neque obstat quòd Josue 14. dicatur: *Adam maximus inter Enacim situs est*: Ex quo quidam dixerunt Adamum fuisse proceritatis giganteæ; quia ibi nomen *Adam*, non est nomen proprium primo parenti, sed nomen appellativum seu commune speciei humanæ, quasi diceretur, vir vel homo inter filios Enacim, qui erant gigantes. Adde quòd in Scriptura nulla fiat mentio Gigantum nisi cap. 6. Genes. post mortem Adæ.

Petes 5°. in qua ætate fuerit productus Adam?

R. Fuisse productum in ætate florentissima ad operationes tam corporis quàm mentis maximè idonea, quæ est triginta aut triginta quinque annorum circiter: Patet ex præcedentibus.

ARTICULUS II.

De formatione corporis Evæ.

QUæ dixi Art. præcedenti RR. 2. 3. 4. & 5. scilicet corpus Adæ fuisse à Deo immediatè productum, secundùm convenientem dispositionem in magnitudine & ætate idonea ad operationes corporis & animæ, dicenda sunt pariter de formatione corporis Evæ: quia eædem rationes militant pro utroque: Insuper sit

§. I.

Quo sensu intelligenda sit formatio Evæ ex viro & costa viri, an litterali vel metaphorico?

MOyses Genes. 2. sic narrat formationem Evæ: *Dixit quoque Dominus Deus: Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi. Immisit ergo Dominus soporem in Adam, cùmque obdormisset, tulit unam de costis ejus & replevit carnem pro ea, & ædificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam in mulierem & adduxit eam ad Adam: Dixitque Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea; hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est: Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.*

Quæstio est igitur an hæc narratio intelligenda sit in sensu proprio & litterali, an sensu metaphorico, ut contendit Cajetanus in Genes.

Dico: Hæc formationis Evæ narratio intelligenda est in sensu proprio & litterali, non metaphorico. Est communis & certa.

Prob. 1°. Scriptura sacra, maximè dum refert historiam, debet intelligi in sensu proprio & litterali, & non detorqueri ad metaphoras, nisi id declaretur in aliis Scripturæ textibus aut Ecclesiæ definitionibus, vel nisi ex sensu litterali sequatur inconveniens, alioquin nihil certi haberemus ex Scriptura sacra: Atqui nullum horum hic invenitur: Non duo prima, patet; neque tertium, ut patebit ex sol. Object. Ergo.

Confir. 1°. Quæ dicit Adam post formationem Evæ: *Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea: Hæc vocabitur Virago, quia de viro sumpta est: Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem & adhærebit uxori suæ & erunt duo in carne una:* Hæc inquam vera sunt in sensu litterali, cùm litteraliter observentur, & in his Adam secundùm Apost. ad Ephes. 5. propheticè annuntiavit Sacramentum matrimonii spiritualis inter Christum & Ecclesiam: Atqui hæc non sunt vera litteraliter, nisi quia verum est litteraliter Evam ex Adamo & ex costa Adami esse formatam, si quidem ex isto primo tanquam consectaria deducantur: Ergo.

Confir. 2°. Scriptura referens formationem Adæ ex limo terræ, in sensu proprio & litterali intelligitur: Ergo pari ratione referens ibidem formationem Evæ in costa Adami dormientis, intelligitur litteraliter.

Prob. 2°. ex aliis Scripturæ locis: Eccli. 17. referens historicè formationem viri & mulieris dicit: Deus creavit de *terra hominem*: Et posteà: *Creavit ex ipso adjutorium simile sibi:* Prius intelligitur litteraliter: Ergo & posterius. Apost. Act. 17. dicit: *Deus fecit ex uno genus hominum*; quod falsum esset si Eva non esset ex Adamo. Et 1. Cor. 11. Non vir ex muliere, *sed mulier ex viro.* Quid expressius? Quærere in his metaphoram desipere est.

Prob. 3°. ex SS. Patribus qui unanimiter formationem Evæ ex costa Adami in sensu proprio & litterali intellexerunt; præsertim Ambros. l. de Paradiso c. 11. Aug. l. 9. de Genes. c. 13. Hieron. super cap. 9. Amos, & in Epist. ad Philemon. ubi dicit non posse aliquem credere in Deum, nisi credat vera esse quæ scripta sunt, scilicet Adamum à Deo plasmatum & Evam ex costa illius & latere fabricatam. Adde Concil. Vien. Clementina 1. de summa Trinit. ubi dicitur Ecclesiam fuisse formatam de latere Christi, ac ejus typum fuisse formationem Evæ ex costa Adami.

Prob. 4°. ratione: Verba Scripturæ quæ aliquam Dei actionem important, quamvis metaphoram, vel in re facta, vel in modo actionis contineant, debent nihilominùs necessariò aliquam Dei actionem explicare, ut saltem in aliquo sensu vera sint: Atqui in metaphora quam hic fingit Cajetanus, nulla actio Dei declaratur: Ergo. Prob. Min. Metaphora secundùm quam intelligit hunc textum Cajetanus in eo sita est. 1°. Quod per costam significetur vita inter virum & uxorem. 2°. Quòd per subtractionem costæ denotetur diminutio roboris in viro propter uxorem. 3°. Quòd ex eo quòd costa fuerit una tantùm, significetur debilitas fœminæ. 4°. Quòd ex eo quòd Deus replevit carnem pro costa denotetur præfatam diminutionem roboris viri ob uxorem, compensari fructu prolis: Atqui in his omnibus nulla apparet actio Dei quæ per verba illa metaphoricè sumpta explicetur: Ergo.

Solvuntur Objectiones.

OBj. 1°. Vel illa costa ex qua dicitur Eva formata erat necessaria Adamo vel superflua: Si necessaria: Ergo eâ sublatâ Adam mansit mutilus & mancus: Si superflua: Ergo ante subtractionem Adam erat monstrum: Neutrum dici potest: Ergo.

R. 1°. juxtà Auctorem costam illam fuisse necessariam Adamo, non prout erat aliquod indivi- *Hic q. 92. a. 3. ad 2.*

 duum

duum particulare, sed prout erat principium generis humani, sicut semen est necessarium, non prout est aliquod individuum particulare, sed prout est principium generationis: Sicut ergo homo non est monstrum ex semine, nec mutilus ex ejus subtractione, ità Adam non erat monstrum ex illa costa, nec factus est mutilus ex ejus subtractione.

R. 2°. juxtà alios: Dato hanc costam fuisse absolutè necessariam Adamo, ex ejus tamen subtractione non mansit mutilus; quia in ejus loco alia statim fuit reposita; dicitur enim: *Et replevit carnem pro ea*: Per carnem autem intelligitur caro cum costa, seu costa carne vestita, juxtà illud Adæ: *Hoc nunc os ex ossibus meis & caro de carne mea.*

Inst. Costa non potest separari ab homine absque dolore: Sed dolor non fuit ante peccatum: Ergo.

Ibid. R. quòd sicut semen operatione naturali cum delectatione resolvitur, multò magis virtute divinâ potuit costa separari ab Adam absque dolore.

Obj. 2°. Costa Adami erat longè minor corpore Evæ: Ergo debuit fieri major, vel per rarefactionem, vel per additionem; hoc enim duplici modo tantùm ex minori fit majus: subsumo: Atqui non per rarefactionem, corpus enim Evæ erat æquè solidum & densum ac corpus Adæ: Non per additionem, aliàs ex illo majori addito, magis diceretur mulier formata quàm ex costa viri: Ergo.

Ibid. ad 1. R. N. Subsumptum pro secunda parte & dico illud augmentum factum fuisse per additionem materiæ; & nihilominùs dicendum est mulierem formatam esse ex costa & non ex addita materia; quia costa fuit principaliter assumpta, ut ex ea tanquam ex principali fundamento & principio formaretur Eva, materia verò addita fuit accessorium & per modum supplementi. Porrò denominatio desumitur ex præstantiori & fundamentali parte.

Utrùm verò hæc materia addita fuerit per novam creationem vel per materiæ præjacentis conversionem? Lectio communis S. Th. hic sic habet: *Necesse est ponere additionem materiæ, vel per creationem, quod probabilius est, vel per conversionem.* Verùm Doctissimus Sylvius contendit hunc textum esse vitiatum esseque legendum: *Necesse est ponere additionem materiæ vel per creationem, vel, quod probabilius est, per conversionem.* Idque probat tum ex codice manuscripto vetustissimo Ecclesiæ Metropolitanæ Cameracensis, tùm ex aliis textibus S. Th. in 2. d. 18. q. 1. a. 1. Item 3. p. q. 44. a. 4. ad 4. tùm ex magno indice operum S. Doctoris in quo sic legitur: *Multiplicatio costæ fuit per additionem materiæ noviter creatæ, vel veriùs per conversionem alterius materiæ præjacentis.*

Obj. 3°. Adam & Eva fuerunt simul creati: Ergo. Prob. Ant. Genes. 1. dicitur: *Masculum & fœminam creavit eos*: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. N. Conseq. Non enim dicit Scriptura masculum & fœminam esse *simul* creatos; sed cap 1. utriusque formationem breviter refert, ut intelligeremus utriusque productionem pertinere ad opus sex dierum: Tùm cap. 2. illorum formationem resumit, atque ordinem explicatiùs exponit. Sed de hoc latiùs infrà.

Obj. 4°. Scriptura dicit Deum adduxisse Evam ad Adam: Ergo erat loco distans, nec consequenter ex ejus costa formata.

R. N. utramque consequentiam: Dicitur Eva adducta ad Adam quatenùs statim post formationem fuit præsentata oculis ejus, neque tamen dicitur similiter Adam adductus ad Evam; quia hæc facta est ex viro & ei subjecta, non vir ex muliere. Nihil etiam vetat dicere Deum formasse Evam ex costa Adami dormientis, in loco à dormiente paululum distanti, ad quem mox expergefactum duxerit Evam.

Obj. 5°. Quædam narrantur cap. 2. Genes. de formatione Evæ, quæ non nisi metaphoricè possunt intelligi. 1°. Dicitur quòd *Dominus Deus immisit soporem in Adam;* non potest autem intelligi de somno proprio & naturali, si quidem Septuaginta Interpretes loco soporis vertant Ecstasim. 2°. Dicitur quod adductis omnibus animalibus ad Adam: *Adæ verò non inveniebatur adjutor similis ejus*, quod intellectum litteraliter videtur ridiculum: Quis enim quæreret inter bruta adjutorium simile Adæ: Ergo.

R. N. Ant. Ad primam probat. illam N. Fuit enim somnus Adæ verus & proprius; & ideò statim subditur quòd *obdormiverit*; & quamvis non fuerit naturalis quantùm ad causam; quia non ex fatigatione aut vaporibus ascendentibus fuit causatus, sed divinâ virtute immissus, erat tamen naturalis quantùm ad essentiam: Nec obstat quòd Septuaginta dixerint Ecstasim, quia fuit somnus cum Ecstasi mentis, quatenùs in profundo somno mens Adæ elevabatur ad cognoscenda quædam supernaturalia, ut formationem mulieris ex se quam non videbat, & in ea Sacramentum Christi cum Ecclesia figuratum: „ Et hinc est, inquit Aug. „ l. 9. de Genes. ad litt. c. 19. quod evigilans „ tanquam prophetiæ plenus, cùm ad se adductam „ mulierem suam videret, eructavit continuò, quod „ magnum Sacramentum commendat Apostolus „ ad Ephes. 5. *Hoc nunc os ex ossibus meis & caro „ de carne mea.... Quamobrem relinquet homo pa- „ trem suum & matrem, & adhærebit uxori „ suæ.*"

Ad secundam probat. Scriptura non dicit Deum aut Adamum quæsivisse inter bruta adjutorium simile sibi, sed non inventum fuisse, scilicet ab Adamo: Undè sensus Scripturæ est, quòd cùm vidisset Adam in qualibet specie animalium esse utrumque sexum, masculum & fœminam, quasi ad se reversus advertit sibi soli deesse sociam sibi similem.

§. II.

Quandonam Eva producta fuerit?

Dico 1°. Eva producta fuit in prima rerum productione. *Hic q. 92. o.*

Prob. 1°. ex illo Genes. 2. *Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi.* *Ibid. & in a. f. c.*

2°. Quia mulier est necessaria viro ad opus generationis, per quòd non solùm intelligitur sola generatio prolis, sed ejus educatio & quædam ministeria in rebus domesticis quæ generationem prolis sequuntur, quæque sic fieri per mulierem debent, ut non deceat virum ea facere: Et sic intelligi debet id quod dicit hic Auctor quòd *ad quodlibet aliud opus (à generatione) convenientiùs possit juvari vir per alium virum quàm per mulierem;* id est ad quodlibet opus aliud à generatione, non solitariè sumpta, sed ut secum adducit alia officia in rebus domesticis, ut se explicat art. seq. o. Hæc conclusio magis constabit ex sequenti. Interim

Dices: Mulier est quid occasionatum & deficiens in natura: Atqui nihil deficiens debuit produci in prima rerum productione: Ergo.

R. D. Maj. mulier est quid occasionatum & deficiens respectivè ad naturam particularem, C. Respectivè ad naturam universalem, N. Itaque fœmina respectivè ad naturam particularem generantis est quid occasionatum & deficiens; quia virtus activa quæ est in semine maris ex se & appetitu naturali, intendit producere sibi simile perfectum secundùm sexum masculinum; quòd autem fœmina generetur, hoc est propter virtutis activæ debilitatem, vel propter aliquam materiæ indispositionem, vel etiam propter aliquam transmutationem ab extrinseco, sivè à ventis, sivè ab imaginatione; sed respectivè ad naturam universalem fœmina non est quid occasionatum & deficiens, sed est de intentione naturæ ad opus generatio- *Ib. ad 1.*

nis

nis ordinata. Intentio autem naturæ universalis dependet à Deo qui est universalis Auctor naturæ, & ideo instituendo naturam, non solùm marem, sed etiam fœminam producere debuit. Confer Dissert. seq. a. 1. §. 4.

Dico 2°. Eva non fuit producta simul & eodem instanti ac Adam, sed tamen eâdem die, scilicet, sextâ creationis.

Patet prima pars; tùm quia Genes. 2. Deus dixit: *Non est bonum hominem esse solum, faciamus adjutorium simile sibi:* Ergo ante mulierem adjutricem erat homo factus; tùm quia ibidem Adamo creato & adductis coram ipso omnibus animalibus, ut eis nomina imponeret, dicitur: *Adæ verò non inveniebatur adjutor similis ejus:* Ergo nondum erat producta Eva; & ideò immediatè post narratur ejus productio ex costa Adæ; quod litteraliter esse intelligendum constat ex §. præced.

Ibid. o. Noluit autem Deus in creatione hominis facere simul masculum & fœminam, sicut fecit in creatione aliorum animalium, ut ostenderet hominem esse ordinatum ad nobilius opus quàm ad opus generationis, nempè ad opus intellectionis: Quapropter seorsim vir productus est & seorsim mulier: Ut tamen etiam significaretur aliquando esse conjungendos ad opus generationis, post formationem mulieris statim subjungitur: Erunt duo in carne una.

Prob. secunda pars 1°. c. 1. Genes. Moyses inter Opera sextæ diei reponit productionem viri & mulieris, dicens: *Et creavit Deus hominem ad imaginem suam... masculum & fœminam creavit eos.* Ergo. 2°. Ibid. immediatè subjungitur: *Benedixitque illis Deus & ait; crescite & multiplicamini & replete terram.* Quæ verba dirigi non possunt nisi ad duos, masculum & fœminam, sine quibus nec generatio nec multiplicatio esse possunt. Hæc autem pertinere ad sextam diem certò constat ex clausula quæ post hæc narrata subjungitur: *Viditque Deus cuncta quæ fecerat & erant valdè bona: Et factum est vespere & mane dies sextus.*

Dices 1°. Inter creationem Adæ & Evæ tot intercesserunt facta, ut non sit probabile utrumque eodem die fuisse creatum: Ergo. Prob. Ant. Adam creatus sextâ die, post creationem animalium terrestrium etiam eâdem die factam, translatus est in Paradisum: Deindè omnia animalia adducta sunt ad eum, ut eis nomina imponeret, & imposuit. Post hæc dormivit Adam & formata est Eva ex ejus costa: Atqui non videtur probabile hæc omnia contigisse uno die: Ergo.

R. N. Ant. Ad probat. N. Min. Creatis enim summo mane & in uno instanti omnibus animantibus terræ ad imperium Dei, similiter statim post etiam in instanti, creato Adamo, facilè intelligitur superesse sufficiens tempus usque ad vesperam quâ formata est Eva, ut Adam transferretur in Paradisum & ad eum ministerio Angelorum adducerentur omnia animalia, hoc est duo individua, mas & fœmina cujusque speciei (non enim omnia individua adducta sunt) quibus nomina imposuit; tunc demùm sub vespera formaretur Eva ex costa Adami dormientis.

Dices 2°. Moyses Genes. 2. narrat formationem mulieris post diem sextum: Ergo non fuit formata die sextâ.

R. N. Conseq. Narrat enim etiam Moyses post diem sextum creationem Adæ, quem tamen certò constat fuisse creatum sextâ die. Resumit itaque Moyses cap. 2. quæ priùs cap. 1. dixerat: Et cùm cap. 1. summatim retulisset creationem Adæ & Evæ, explicat cap. 2. modum quo creati fuerunt, scilicet Adam de limo terræ, & Eva de costa Adæ.

Dices 3°. S. Th. q. 73. a. 1. ad 3. indicat Evam formatam esse post diem sextum: Ergo.

R. id à S. Th. indicari obiter tantùm & absque probatione; hic verò ex professo docet contrarium, dum probat Evam fuisse formatam in prima rerum productione; prima enim rerum productio absoluta fuit sextâ die.

§. III.

An fuerit conveniens Evam formari ex viro & costa viri?

DIco 1°. Conveniens fuit mulierem in prima rerum institutione formari ex viro. *Ib. a. 2. o.*

1°. Propter dignitatem viri, ut sic majorem Dei similitudinem haberet, dum ipse esset principium suæ speciei, sicut Deus est principium totius universi. 2°. Ut vir magis diligeret mulierem & ei inseparabiliter inhæreret, dum cognosceret eam ex se esse productam: Undè dicitur Genes. 2. *De viro sumpta est: Quamobrem relinquet homo Patrem suum & Matrem & adhærebit uxori suæ.* Et hoc maximè necessarium fuit in natura humana in qua mas & fœmina commanent per totam vitam quod non contingit in aliis animalibus. 3°. Quia mas & fœmina conjunguntur in natura humana, non solùm propter necessitatem generationis, ut in aliis animalibus, sed etiam propter domesticam vitam, in qua cùm vir sit caput mulieris, convenienter ex viro formata est mulier tanquàm ex suo principio. 4°. Propter rationem sacramentalem; per hoc enim figuratur quòd Ecclesia à Christo sumat principium. Undè Apost. Ephes. 5. dicit: *Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* *Ibid.*

Dico 2°. Conveniens fuit mulierem in prima mundi creatione formari ex costa viri. *Ibid. a. 3. o.*

1°. Ut significaretur inter virum & mulierem debere esse socialem conjunctionem, sic ut mulier non deberet dominari in virum, & ideò non est formata ex capite, neque vir deberet uxorem despicere tanquam serviliter subjectam, & ideò non est formata de pedibus, sed esse sociam, ut dixi, & collateralem, & ideò formata est de ejus latere. *Ibid.*

2°. Propter Sacramentum, ut scilicet indè significaretur ex latere Christi in cruce dormientis Ecclesiam esse formatam, quatenùs ex illo fluxerunt sanguis & aqua quæ sunt symbola Sacramentorum quibus nobis applicatur pretium Redemptionis nostræ; per aquam enim intelligitur Baptismus qui est janua aliorum Sacramentorum, & per sanguinem Eucharistia quæ est eorum finis & consummatio, sicque per hæc duo Sacramenta cætera intelliguntur. Non ergo, ut vides, Ecclesia dicitur formata ex latere Christi in cruce pendentis, quasi post mortem meruit illam formari; id enim vivens præstiterat; sed quia ex ejus latere fluxerunt symbola Sacramentorum quibus Ecclesia formata est. *Ibid.*

Si petas quare de dormientis & non de vigilantis costa Deus voluerit formare Evam?

Respondent quidam Patres, Chrisost. & Epiphan. ut Adam nullum sentiret dolorem. Verùm extrà dubium est Deum æquè ex latere vigilantis potuisse subtrahere costam absque dolore quàm ex latere dormientis. Posset fortè dici, vel quòd sic Deus voluerit præfigurare Ecclesiam ex latere Christi in cruce dormientis, ut priùs dictum est, vel quòd noluerit Adamum esse spectatorem hujus fabricæ, ut commendaret notitiam quam de illo devinitùs accepit in somno.

ARTICULUS III.

De conditione primorum Parentum in statu innocentiæ quantùm ad conservationem individui.

§. I.

Utrùm homo in statu innocentiæ fuerit immortalis?

QUòd quis sit immortalis dupliciter intelligi potest. 1°. Quòd non possit mori, sic Angeli, sic Beati in cœlo sunt immortales. 2°. Quòd possit non mori. Certum est Adamum non fuisse immortalem primo sensu, si quidem sit mortuus, nisi intelligatur in sensu composito status innocentiæ,

tiæ, scilicet quòd eo perseverante non potuisset mori. Quæstio itaque de immortalitate secundo sensu accepta procedit.

Hanc primis Parentibus denegârunt Pelagiani dicentes eos independenter à peccato fuisse mortales, sicuti nos sumus modò. Contrà quos

Hic q. 97. a. 1. o. Dico: Primi Parentes sic fuerunt immortales, ut si in innocentia perseverassent, nunquam fuissent mortui. Est de fide.

Ibid. Prob. 1°. ex illo Genes. 2. *In quocumque die comederis morte morieris*, id est mortalis eris; ibi enim sermonem esse de morte corporis constat ex cap. seq. ubi Deus in executionem hujus comminationis dicit Adæ peccatori: *Quia audisti vocem uxoris tuæ & comedisti de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes.... In sudore vultûs tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es, quia pulvis es & in pulverem reverteris.*

Confir. ex Apostolo qui cùm ad Rom. 5. dixisset; *per unum hominem peccatum introivit in mundum & per peccatum mors.* Et cap. 6. *Stipendia peccati mors*, se intelligere de morte corporali apertè indicat cap. 8. ubi dicit: *Corpus quidem mortuum est*, id est morti obnoxium, *propter peccatum, spiritus autem vivit propter justificationem.* Et 1. Cor. 15. *Per hominem*, inquit, scilicet Adamum, *mors, & per hominem*, scilicet Christum, *Resurrectio mortuorum*; ubi apertè loquitur de morte corporali, quam opponit Resurrectioni corporum.

Adde Sap. 1. dicitur: *Deus mortem non fecit*, id est, Deus non ità hominem condidit ut esset morti obnoxius, si in eo statu perseverasset in quo Deus creavit illum. Et cap. 2. *Deus creavit hominem inexterminabilem.... Invidiâ autem Diaboli mors introivit in orbem terrarum*; id est, Deus creavit hominem immortalem, græcè *in incorruptione*, si Diabolo tentanti non consensisset; per illius enim invidiam mors introivit in mundum.

Prob. 2°. ex definitionibus Ecclesiæ. Concilium Milev. can. 1. Sic definit: *Quicumque dixerit Adam primum hominem mortalem factum, ità ut sivè peccaret sivè non peccaret, moreretur, in corpore, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.* Similiter Trid. sess. 5. can. 1. *Si quis non confitetur Adam, cum mandatum Dei fuisset transgressus, per offensam prævaricationis, iram & indignationem Dei atque ideò mortem, quam anteà illi comminatus fuerat Deus.... Anathema sit.*

Prob. 3°. ab auctoritate Patrum: Legendi sunt Athanas. Orat. cont. Gent. Hieronymus in QQ. Hebraic. Gregorius l. 11. moral. c. 27. sed maximè Augustinus Epist. 89. l. 3. de civit. c. 23. l. 1. Retract. c. 13. & præsertim l. 1. de peccat. merit. & remiss. c. 2. & 4.

§. II.

Undè primo homini in statu innocentiæ proveniebat immortalitas?

Certum est non provenisse ex natura seu ab intrinseco hominis; cùm enim corpus Adæ esset sicut nostrum, compositum ex qualitatibus elementorum contrariis, calido scilicet & frigido, sicco & humido, quæ continuò inter se pugnant, ex hac pugna debebat sequi naturaliter dissolutio corporis. Quæritur ergo quæ fuerit altera causa hujus immortalitatis quam §. præced. Illi asseruimus.

Dico: Fuerunt plures causæ simul concurrentes ad immortalitatem primorum Parentum in statu innocentiæ.

Ibid. 1a. & præcipua juxtà S. Th. hic a. 1. erat virtus supernaturaliter indita animæ, per quam poterat ab omni corruptione corpus servare, quamdiù ipsa anima Deo subjecta mansisset; hanc autem virtutem supernaturaliter inditam videtur S. Doctor intelligere ipsam justitiam originalem: Etenim 1. 2. q. 85. a. 5. o. dicit: *Per peccatum primi Parentis sublata est originalis justitia, per quam, non solùm inferiores animæ vires continebantur sub ratione, absque omni deordinatione, sed totum corpus continebatur sub anima absque omni defectu.*

2a. Causa erat bona dispositio seu complexio corporis, quâ non equidem reddebatur indissolubile, sed idoneum, ut ab anima præservaretur à mortalitate, per vim supernaturalem ipsi animæ inditam.

3a. Erat esus ligni vitæ, de quo mox.

4a. Erat hominis innocentis scientia & prudentia. *Ib. a. 4. o.*

5a. Singularis Dei providentia circà hominem innocentem. Hæ autem duæ ultimæ causæ maximè spectant præservationem hominis innocentis à morte violenta, seu à nocivis extrinsecis, ut igne, aquâ, gladio, veneno & similibus. *Ib. a. 2. ad 4.*

Petes quomodò esus ligni vitæ concurrebat ad immortalitatem hominis innocentis?

R. Esus ligni concurrebat ad immortalitatem primorum Parentum in quantum confortabat ad tempus virtutem activam speciei seu potentiam nutritivam ne debilitaretur ex sumptione alimenti extranei. Dixi ad tempus, quia non causabat simpliciter immortalitatem, sed secundùm quid tantùm, ut mox explicabo. *Ib. a. 4. o.*

Ad quorum intelligentiam observandum est esse in homine duos defectus, ex quibus, si non repararentur aut impedirentur, sequeretur mors. Primus est diminutio humidi radicalis per actionem caloris naturalis; & contrà hunc defectum subveniebatur homini in statu innocentiæ per esum fructuum aliarum arborum, sicut nunc subvenitur nobis per cibos quos sumimus. *Ibid.*

Secundus defectus, est debilitatio virtutis activæ speciei seu potentiæ & virtutis nutritivæ ex alimento extraneo: Sicut enim aqua admixta vino, primò quidem convertitur in saporem vini, sed si magis addatur, diminuit vini fortitudinem & tandem vinum fit aquosum: sic in principio virtus activa speciei est adeò fortis ut possit convertere de alimento, non solùm quod sufficit ad restaurationem deperditi, sed etiam quod sufficit ad augmentum; postmodum verò quod aggeneratur non sufficit ad augmentum, sed solùm ad restaurationem deperditi: Tandem in senectute nec ad hoc sufficit, undè sequitur decrementum & finaliter dissolutio corporis. Contrà hunc igitur defectum subveniebatur homini innocenti per lignum vitæ, non quidem restaurando virtutem debilitatam, sed præveniendo & impediendo debilitationem, quatenùs habebat vim fortificandi virtutem contrà debilitatem provenientem ex admixtione extranei. *Ibid.*

Neque tamen causabat simpliciter immortalitatem, sed secundùm quid, ut dixi, quia non poterat præstare corpori ut nunquam dissolvi posset; cùm enim virtus cujuscumque corporis sit finita, hæc ligni vitæ virtus erat finita, nec poterat dare corpori virtutem durandi infinito tempore; quò enim major vel minor est virtus, eò majorem vel minorem durabilitatem imprimit effectui. Lignum ergo vitæ sumptum præservabat à corruptione & senectutis debilitate ad determinatum tempus tantùm, quo finito, vel homo translatus fuisset ad vitam spiritualem, vel indiguisset iterùm sumere de ligno vitæ. *Ibid.*

Dices: Genes. 3. ejicitur Adam de Paradiso terrestri, *ne fortè sumat de ligno vitæ & vivat in æternum:* Ergo.

R. Vel *æternum*, juxtà Auctorem & plures alios, umi pro diuturno, ut non rarò sumitur in Scriptura; sic *montes æterni:* Vel juxtà alios hoc esse dictum Ironicè, sicut illud prius: *Ecce Adam quasi unus ex nobis, &c.*

Ex dictis colliges 1°. primos Parentes in statu innocentiæ indiguisse cibo & potu ad restaurandum humidum radicale quod diminuebatur per actionem caloris naturalis, ut dictum est. Insuper agebant vitam animalem ut nos, ad quam pertinent opera animæ vegetativæ quæ sunt, alimento uti, generare & augere. Id etiam patet ex illo *Hic a. 3. o.*

Genes.

Genes. 2. *Præcepitque ei dicens; ex omni ligno Paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas.* Esto enim, ut quibusdam placet, præceptum cadat super posteriorem partem de non comedendo fructu ligni Scientiæ boni & mali, & sit tantùm permissio comedendi de aliis fructibus, semper sequitur eos indiguisse cibo: Ut quid enim permitteretur ipsis comedere de fructu quo non indigerent.

Consequenter sequitur in statu innocentiæ fuisse famem & sitim, non quidem cruciantem, seu, ut infert molestiam, sed ut est nudus appetitus cibi & potûs necessarii. Adde quòd cibus sit non esurienti ingratus, non est autem dubium quin cibus fuerit gratus primo homini: Ergo esurivit.

Quòd ergo Aug. l. 14. de Civit. c. 26. cit. ab Auctore hìc a. 4. dicat, *quod cibus aderat homini ne esuriret, potus ne sitiret*, intelligendum est de fame & siti cruciante seu inferente molestiam: Unde l. 13. c. 20. dicit: *Alebantur aliis quæ sumebant, ne animalia corpora molestiæ aliquid esuriendo ac sitiendo sentirent.* Quibus cibis usi sint aut fuissent, dicemus Diss. seq. art. 1. §. 3.

Ib. ad 4. Item indè sequitur quòd in statu innocentiæ fuisset emissio superfluitatum, sed fuisset divinitùs provisum ut nulla ex hoc esset indecentia.

Dices: Si primus homo necessariò debuisset uti cibo ad restaurationem humidi radicalis per actionem caloris naturalis deperditi, fuisset passibilis passione corruptivâ: Atqui id ex professo impugnat S. Th. a. 2. hujus Quæstionis: Ergo.

R. D. Sequelam: Fuisset passibilis passione corruptivâ partis & quæ totum non removeret à naturali dispositione, C. Passione corruptivâ totius quæ illud removeret à naturali dispositione, N. Hanc autem solam passionem impugnat loco citato S. Doctor, non primam quam expresè admittit a. seq. ad 1. Cùm ergo tantum humidi radicalis per cibum adjiceretur, quantum per calorem absumebatur, hæc passio non erat ad totius corporis destructionem, & quamvis non esset sine malo partis, erat tamen sine malo totius.

Inst. Saltem diminutio virtutis activæ speciei ex admixtione cibi extranei, ad quam restaurandam opus erat ligno vitæ, erat passio corruptiva totius: Ergo.

R. N. Suppositum Ant. Non enim erat ista diminutio actu, sed potentiâ tantùm, nec ordinabatur lignum vitæ ad illam reparandam, sed ad illam impediendam, fortificando, ut dixi, illam virtutem activam speciei, ne diminutionem pateretur ex admixtione alimenti extranei.

Repones: omne agens agendo repatitur: Ergo vis nutritiva agendo in alimentum ab eo repatiebatur.

R. D. Ant. Omne agens agendo repatitur seclusio speciali privilegio, C. Supposito speciali privilegio, N. Sic autem vis nutritiva confortabatur tùm virtute inditâ animæ, tùm virtute ligni vitæ, ut ab alimento non repateretur.

Colliges 2°. Quòd quamvis immortalitas possit dici naturalis primis Parentibus, hoc sensu quòd fuerit eis collata in prima naturæ institutione, simpliciter tamen loquendo fuerit supernaturalis & indebita, quia causa illius, nempè virtus animæ indita seu justitia originalis erat supernaturalis & virtus ligni vitæ non erat eis debita, sed donum à Deo gratuitò collatum; cùm enim corpus humanum componeretur intrinsecè ex contrariis, ex quorum pugna sequitur naturaliter alteratio & corruptio, non potuisset ex principiis intrinsecis esse perpetuum. Hinc jure damnata est hæc Propositio inter Baïanas 78. *Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.*

Nec obstat quòd Aug. & Concil. Arauf. dicant contrà Pelagianos, mortem inflictam esse naturæ humanæ in pœnam peccati; quia loquuntur de natura, non secundùm principia ejus intrinseca, sed prout instituta fuerat à Deo in primo homine; sic enim illum constituerat, ut nunquam moreretur si non peccaret. De hoc Corollario latiùs vide in majori nostro Opere Tract. de Grat. Differt. 2. a. 2. vel in Compendio eodem Tract. Differt. 1. a. 2.

ARTICULUS IV.

De conditione primorum Parentum in statu innocentiæ quantùm ad conservationem speciei.

§. I.

Utrùm in statu innocentiæ fuisset generatiò ad multiplicationem hominum?

Videtur quòd non; quia generatio ordinatur ad hoc, ut conservetur in specie, quod secundùm individuum corruptibile conservari non potest: Undè in illis individuis quæ in perpetuum durant, ut in Angelis, non invenitur generatio: Atqui in statu innocentiæ homo in æternum absque morte durasset: Ergo in statu innocentiæ non fuisset generatio. Nihilominùs,

Dico: In statu innocentiæ fuisset generatio ad multiplicationem hominum. *Hic q. 98. a. 1. o.*

Prob. 1°. Genes. 1. Deus dixit primis Parentibus, antequam peccarent: *Crescite & multiplicamini & replete terram:* Ergo. *Ib. in a. f. c.*

Si dicas Deum id dixisse primis Parentibus, quia præviderat eos peccaturos, & ob peccatum fore obnoxios morti, ideòque ne morientibus illis cessaret genus humanum, voluisse vi istius benedictionis ante peccatum datæ, ut post peccatum vacarent generationi ad multiplicationem hominum.

R. 1°. hanc evasionem esse merum figmentum absque ullo fundamento, sivè ex Scriptura, sivè ex Traditione, aut à ratione, imò contra sensum naturalem & obvium Scripturæ. 2°. Hæc eadem verba dixit Deus brutis animantibus quæ non sunt capacia peccati: Ergo independenter à peccato verificanda fuissent.

Confir. Incredibile est Deum creasse hunc universum & omnia quæ in eo sunt ad usum duorum dumtaxat hominum, & hos solos duos complevisse numerum Electorum ad cœlestem Patriam.

Prob. 2°. ratione: Principalis intentio naturæ universalis est ad id quod est semper & perpetuum: Ad temporale verò non est nisi in quantum ordinatur ad aliud quod sit perpetuum, alioquin eo temporali corrupto, cassa & frustra maneret principalis intentio naturæ universalis: Atqui in rebus corruptibilibus nihil est perpetuum & semper manens nisi species; substantiæ verò incorruptibiles semper manent, non solùm secundùm speciem, sed etiam secundùm individua: Ergo licèt in rebus corruptibilibus solum bonum speciei sit de principali intentione naturæ universalis, ad cujus conservationem generatio ordinatur. In substantiis tamen incorruptibilibus, non solùm species, sed ipsa etiam individua sunt de principali intentione naturæ universalis. Subsumo: Atqui homo est quasi medium inter naturas corruptibiles & incorruptibiles; constat enim corpore quod est corruptibile & animâ quæ est incorruptibilis: Ergo licèt ex parte corporis competat ei generatio ut servetur bonum speciei, ex parte tamen animæ competit quòd multitudo individuorum sit per se intenta à natura universali seu potiùs ab auctore naturæ, qui solus est animarum humanarum Creator; consequenter quòd generatio ad multiplicationem hominum fuisset in statu innocentiæ. *Ibid. o.*

Confir. Si multiplicatio hominum in statu innocentiæ fuisset tantùm ad conservationem speciei, solus Adam & non Eva debuisset creari immortalis, si quidem in eo solo sufficienter conservaretur species humana.

Et hinc patet Responsio ad argumentum in principio factum: Quamvis enim in statu innocentiæ non fuisset generatio propter conservationem speciei, *Ib. ad 2.*

ciei, fuiſſet propter multiplicationem individuorum.

Ibid. o. Prob. 3°. ab inconvenienti: Si in ſtatu innocentiæ non fuiſſet generatio ad multiplicationem generis humani, ſequitur quòd peccatum neceſſarium fuiſſet ad tantum bonum, qualis eſt multiplicatio generis humani & maximè Electorum: Atqui peccatum non fuit neceſſarium: Ergo independenter à peccato fuiſſet multiplicatio generis humani.

Dices: Incarnatio eſt maximum bonum: Atqui ad illud fuit neceſſarium peccatum. Undè Eccleſia canit: O neceſſarium Adæ peccatum: Ergo ſimiliter.

R. cum Cajetano, N. Conſeq. Sunt enim duplicis generis bona: Quædam ſupponunt malum ut pœnitentia, patientia, martyrium, &c. Quædam verò ſunt ſimpliciter & ex omni parte bona. Ad prima, neceſſarium eſt eſſe malum. Ad ſecunda, oportere eſſe malum inconveniens eſt. Multiplicatio generis humani eſt de genere bonorum ſimpliciter & ex omni parte, pertinet enim ad perfectionem ſpecificam; & ideò non oportuit eam occaſionari ex peccato: Incarnatio verò, quamvis ſecundùm ſe ſit etiam bonum ex omni parte, & ideò non oportuerit ſimpliciter eam occaſionari ex peccato; attamen ut eſt nobis revelata, eſt de genere bonorum ſupponentium mala, non enim eſt revelata, niſi ut redemptrix, conſequenter captivorum & peccatorum; idque ex ordinatione divina, quantùm ſcimus ex revelatione.

Altera ratio diſparitatis eſt quòd quamvis non ſit inconveniens quòd tale bonum, ſeu bonum ſimpliciter occaſionari debeat ex peccato, ſi tamen jam exiſtat hoc bonum abſque peccato, inconveniens eſt quòd ad ejus augmentum adhibeatur peccatum; ſic autem eſt in propoſito. Suppoſitis primis parentibus immortalibus in ſtatu innocentiæ, multiplicatio generis humani dicit tantùm augmentum iſtius boni, ſtando intrà limites bonitatis humanæ: At verò Incarnatio Verbi divini elevat naturam in aliam rationem boni ſcilicèt ſupernaturalis; & ideò eſt tale bonum ſeu bonum ſimpliciter & non tantùm augmentum boni jam præexiſtentis.

Hæc concluſio ampliùs confirmabitur ex dicendis §. ſequenti. Undè ſit.

§. II.

Utrùm in ſtatu innocentiæ generatio fuiſſet per coïtum?

Ibid. a. 2. o. QUidam SS. Patres conſiderantes concupiſcentiæ fœditatem quæ invenitur in coïtu in præſenti ſtatu, cenſuerunt quòd in ſtatu innocentiæ non fuiſſet generatio per coïtum, ſed per aliquem alium modum; vel quòd homines multiplicati fuiſſent virtute divinâ per creationem ſicut Angeli. Ità Greg. Niſſ. l. 1. de hominis opificio c. 17. quem ſecutus eſt Chriſoſt. hom. 8. in Geneſ. favet Aug. l. 1. de Geneſ. cont. Manich. Sed contrariam Sententiam tenet l. 9. de Geneſ. ad Litt. c. 7. & ſequentibus. l. 14. de Civit. à cap. 21. ad 26. & l. 1. Retract. c. 19. ubi corrigit quod dixerat l. 1. de Geneſ. cont. Manich.

Ibid. Dico: In ſtatu innocentiæ generatio fuiſſet per coïtum.

Ib. in a. ſ. c. Prob. 1°. Geneſ. 1. & 2. legitur quòd Deus ante peccatum fecerit in humano genere maſculum & fœminam: Atqui hæc ſexuum diſtinctio non eſt niſi ad generationem per commixtionem: Ergo. Item Geneſ. 2. Deus dicitur feciſſe mulierem in adjutorium viri: Atqui vir non indigebat adjutorio mulieris niſi ad generationem per coïtum; ad alia enim opera diverſa à generatione & aliis quæ generationem comitantur, meliùs potuiſſet adjuvari à viro quàm à muliere: Ergo.

Si iterùm dicas Deum hæc dixiſſe & feciſſe reſpiciendo ad futurum ſtatum peccati, in quo futurus erat uſus conjugii, atque ideò feciſſe maſculum & fœminam in adjutorium viri, non verò ut in hoc ſtatu innocentiæ commiſcerentur.

Contrà 1°. jam reſpondi ſuprà Deum in brutis peccati incapacibus feciſſe diſtinctionem ſexuum ad generationem per coïtum: Ergo independenter à peccato ſic fuiſſet in homine. 2°. Adam qui non erat peccati ſui præſcius, videns Evam ex ſe formatam dixit: *Hoc nunc os ex oſſibus meis & caro de carne mea: Quamobrem relinquet homo Patrem ſuum & Matrem & adhærebit uxori ſuæ & erunt duo in carne una:* Non fiunt autem vir & mulier una caro niſi per commixtionem, ut per ſe patet & declarat Alexander III. de converſ. conjugat. Ergo etiam independenter à peccato fuiſſet generatio per coïtum. 3°. Naturalia in homine non ſunt data aut adempta per peccatum: Atqui differentia ſexuum eſt homini naturalis, utpotè de intentione naturæ univerſalis, ut diximus ſuperiùs, & alioquin in Beatis in quibus ceſſant omnes defectus peccati, non foret diverſitas ſexuum, quæ ſunt falſa & damnata ab Innocentio III. in Concil. Lateran. cap. damnamus in fine extrà de ſumma Trinit. & Fide Catholica, ubi inter articulos damnatos Almarici, iſte eſt: *Si homo non peccaſſet in duplicem ſexum partitus non fuiſſet, nec generatus, ſed eo modo quo Angeli ſancti, multiplicati fuiſſent homines.*

Prob. 2°. ex principio jam poſito: Quæ ſunt naturalia homini, neque illi ſubtrahuntur, neque dantur per peccatum: Atqui homini ſecundùm vitam animalem quam etiam ante peccatum habebat, naturale eſt generare per coïtum: Ergo. Min. conſtat; tùm quia ad hunc uſum deputata ſunt in homine naturalia membra, quorum uſus fuiſſet ante peccatum, non ſecùs ac cæterorum membrorum. Ibid o.

Confir. In omni generatione requiritur virtus activa & paſſiva: Atqui in omnibus in quibus eſt diſtinctio ſexuum, virtus activa eſt in mare, virtus paſſiva in fœmina: Ergo naturæ ordo exigit, ut ad generandum conveniant per coïtum mas & fœmina. Ibid.

Quantùm verò ad fœditatem generationis per coïtum in præſenti ſtatu, quâ moti ſunt quidam Patres ut eam non admitterent in ſtatu innocentiæ, obſervandum duo eſſe conſideranda in coïtu ſecundùm præſentem ſtatum; unum quod naturæ eſt, ſcilicet conjunctio maris & fœminæ, alterum, quædam diſformitas immoderatæ concupiſcentiæ & inordinationis membrorum genitalium, cui ratio dominari non poteſt. Primum fuiſſet in ſtatu innocentiæ, non ſecundum, ſi quidem in eo vires inferiores omninò ſubdebantur rationi, & eo voluntatis motu movebantur membra genitalia, quo cætera ſine ardore & illecebroſo ſtimulo, cum tranquillitate animæ & corporis. Ibid.

Neque tamen indè inferas non fuiſſe delectationem ſecundùm ſenſum in actu conjugali; imò tantò major fuiſſet, quantò purior eſſet natura & corpus magis ſenſibile, ſed vis concupiſcibilis regulata per rationem, delectationi non inhærebat immoderatè; ſicut ſobrius in cibo moderatè ſumpto, non minorem habet delectationem quàm guloſus, ſed animus ejus concupiſcibilis, ſuper hujuſmodi delectatione requieſcit, nec ultrà regulam rationis ſe extendit. Ib. ad 3.

Dices: In generatione per coïtum fit reſeratio clauſtri virginalis, quæ non eſt ſine corruptione, & in partu, viſcerum muliebrium, quæ non eſt ſine dolore: Atqui in ſtatu innocentiæ neque fuiſſet corruptio neque dolor: Ergo.

R. S. Thomas hic ad 4. admittit in ſtatu innocentiæ reſerationem viſcerum muliebrium in partu; ſed motus auctoritate Auguſtini videtur negare reſerationem clauſtri virginalis in coïtu, his verbis: *Dicendum*, inquit, *quòd ſicut Auguſtinus dicit 14. de Civit. c. 26. in illo ſtatu nullâ corruptione integritatis infunderetur gremio maritus uxoris, ità enim potuit utero virginis, ſalvâ integritate ſeminis genitalis, virile ſemen immitti, ſicut nunc poteſt, eâdem integritate ſalvâ, ex utero virginis*

ginis fluxus menstrui cruoris emitti. Attamen in 2. d. 20. q. 1. a. 2. ad 1. hanc claustri virginalis reserationem per coïtum in primo statu agnoscit dicens: *In omni concubitu solvitur virginitas, quantùm ad integritatem carnis etiam in primo statu.*

Ad horum conciliationem dicendum est S. Thomam hic loqui de reseratione violenta claustri virginalis, ut fit in præsenti statu, quæ non est sine aliqua corruptione. In 2. verò cit. loquitur de reseratione spontanea sine violentia & corruptione: Undè integritas carnis prout opponitur fractioni violentæ claustri virginalis, mansisset in statu innocentiæ, integritas verò prout opponitur simplici & spontaneæ apertioni absque violentia, non mansisset. Hanc autem explicationem esse admittendam constat. 1°. Quia concipi non potest quomodò semen virile immitti possit in uterum fœminæ sine aliqua relaxatione claustri virginalis. 2°. Quia S. Doctor hic admittit relaxationem viscerum muliebrium in partu sine dolore, quidni in coïtu, cùm in isto sit longè minor reseratio quàm in partu, & hoc ultimo supposito non possit manere integritas carnis prout opponitur spontaneæ relaxationi.

Neque obstat quòd dicat hic S. Th. quòd semen virile potuit immitti in uterum mulieris, sicut nunc ex utero virginis fluxus menstrui cruoris emittitur: Non enim in hoc tenet paritas quòd sicut ille sanguis exit sine reseratione claustri virginalis, ità sine hac reseratione semen virile in uterum mulieris immitteretur; constat enim secundùm medicos quòd ille cruor non exeat per claustrum virginale, sed per venas ad hoc deputatas, quarum orificia terminantur in superficie vasis fœminei; sed in hoc tenet paritas quòd sicut istarum venarum orificia, licet sint ordinariè complicata & clausa, statis tamen temporibus spontè & sine violentia aperiantur, ut sanguis menstruus exeat, ità ad congressum voluntarium maris & fœminæ, claustrum virginale sine violentia aperiretur & dilataretur, ut semen virile in matricem mulieris immitteretur.

In summa igitur pro solutione argumenti dicendum quòd in statu innocentiæ coïtus fuisset absque corruptione & partus sine dolore; quia ad congressum voluntarium claustrum mulieris spontè & absque violentia reseratum fuisset, similiter in partu tempore à natura statuto, viscera muliebria spontè & sine violentia aperta fuissent, sicut nunc aperitur os aut manus.

Hinc inferes quòd mulieres in statu innocentiæ non mansissent simpliciter virgines; quia licèt mansisset integritas carnis, hoc sensu quòd non fuerit vi corrupta, & non fuisset immoderata delectatio venerea, nihilominùs voluntariè solutum fuisset signaculum virginale, & adhibita fuisset voluntariè delectatio venerea etsi moderata; est enim inseparabilis à coïtu. Virginitas autem simpliciter consistit in conservatione voluntaria signaculi virginalis & in immunitate ab omni voluntaria delectatione venerea, ut docet Auctor 2. 2. q. 152. a. 1.

Inst. Continentia est laudabilior matrimonio, ut probat Auctor loco proximè citato a. 4. Atqui non debemus denegare statui innocentiæ quod est laudabilius: Ergo.

Ibid. R. D. Maj. Continentia pro præsenti statu est laudabilior matrimonio, C. Pro statu innocentiæ, N. Ideò enim continentia est laudabilior pro hoc statu quàm matrimonium; quia importat abstinentiam ab immoderata libidine & immunitatem à variis sollicitudinibus & miseriis hujus sæculi, quibus impeditur homo à contemplatione divinorum: At in statu innocentiæ fuisset fœcunditas sine immoderata libidine, sine sollicitudinibus & miseriis distrahentibus hominem à divina contemplatione: Nihil quippè immoderatum fuisset in actu conjugii, nulla in conjugio molestia sivè circà conjugem, sivè circà liberos, sivè circà res domesticas; sed fuisset inter conjuges amor castissimus, fides intemerata, denique bonum perpetuum fœcunditatis, ex quo tot sancti laudarent & glorificarent Deum, quo bono caruissent Virgines absque compensatione alterius boni, sicque conjugium fuisset excellentius virginitate.

Undè sequitur quòd in hoc statu nullus mansisset virgo, sed omnes matrimonio usi fuissent; non enim in hoc statu servassent quod est minùs laudabile & minùs bonum.

Sequitur ulteriùs quòd cùm nullus mansisset virgo, & matrimonium sit unius cum una, tot debuissent nasci mulieres quot viri; de quo iterùm infrà. *q. 99. a. 2. ad 3.*

Sequitur denique quòd cùm non usi fuissent matrimonio nisi ad finem ob quem erat institutum, scilicet ad generationem prolis, non esset in hoc statu ulla sterilitas, quæ est defectus, sed ex quolibet congressu nata fuisset proles.

Dices: Si laudabilius fuisset uti matrimonio quàm servare virginitatem, quare ergo primi Parentes eo non sunt usi in Paradiso terrestri.

R. Ideò primos Parentes non fuisse usos matrimonio in Paradiso terrestri, vel quia formatâ muliere, post modicum tempus, propter peccatum de Paradiso ejecti sunt; vel quia ad determinatum tempus commixtionis expectabant divinam auctoritatem à qua acceperant universale mandatum; congruum enim erat, inquit August. l. 9. de Genes. ad litt. c. 3. ut ad hanc rem expectaretur divina auctoritas, ad quam nulla concupiscentia, tanquam stimulus inobedientis carnis urgebat. *Ibid. ad 2.*

DISSERTATIO VI.

De conditione prolis generandæ in statu innocentiæ.

ARTICULUS I.

De conditione prolis generandæ in statu innocentiæ quantùm ad corpus.

§. I.

Utrùm si perseverasset status innocentiæ, iidem numero homines in eo nati fuissent, qui in statu naturæ lapsæ nati sunt, nascuntur & nascentur?

Quot homines in statu innocentiæ si perseverasset, nati fuissent & an tot quot nascuntur in statu naturæ lapsæ; prorsùs incertum est, cùm nihil de hoc habeamus ex Scriptura aut Traditione; & aliundè sit nobis ignotum, quanto tempore homines tunc fuissent in via & vacassent generationi. Pariter incertum est an tunc nati fuissent quidam reprobi & damnandi.

Quæstio est igitur utrùm iidem numero homines qui nascuntur in statu naturæ lapsæ, nati fuissent in statu innocentiæ, tam quoad corpus quàm quoad animam, abstrahendo ab æqualitate numeri.

Dico 1°. Adam non peccante non fuissent nati iidem homines quantùm ad corpus qui nunc nascuntur. *Quodl. 5. a. 8. o.*

Prob. Impossibile est eandem numero prolem quoad corpus nasci, si alius sit pater aut alia mater: Atqui in primo statu fuissent alii Parentes quàm nunc: Ergo distinctæ numero proles quoad corpus. Major constat; quia in generatione hominis *Ibid.*

nis ficut & aliorum animalium femen patris eſt agens, materia verò à matre miniſtrata patiens; impoſſibile eſt autem eundem numero effectum produci à diverſis cauſis ſivè activis ſivè paſſivis, ficut non eſt idem numero ſigillum, ſivè ſit altera cera, ſivè aliud corpus ſigilli ex cujus impreſſione cera ſigillatur. Prob. Min. In primo ſtatu unus homo non habuiſſet plures uxores & nullus ex fornicatione vel adulterio naſceretur: Atqui hæc contingunt in præſenti ſtatu: Conſequenter qui in præſenti ſtatu naſcuntur ex uno patre & pluribus uxoribus, ſivè legitimo concubitu ut dum vigebat polygamia, ſivè illegitimo ut in fornicatione & adulterio, non fuiſſent nati iidem numero in ſtatu innocentiæ.

Confir. Omnes qui in hoc ſtatu naturæ lapſæ moriuntur innupti, ſivè pueri, ſivè adulti, in ſtatu innocentiæ nupſiſſent & filios procreaſſent, qui conſequenter eſſent alii numero ab his qui nunc naſcuntur in ſtatu naturæ lapſæ. Item poſt peccatum plures fœminæ ſunt ſteriles quæ in ſtatu innocentiæ fuiſſent fœcundæ: Ergo generaſſent homines qui nunc non generantur.

Prob. 2°. Ad individuationem prolis non ſufficit identitas Parentum, ſi quidem ex eodem patre & eadem matre naſcantur diſtincta individua, ſed requiritur inſuper identitas variarum circumſtantiarum, puta loci, temporis, influentiarum cœleſtium, actionis elementorum, qualitatis ſeminis in mare, & materiæ in fœmina: Atqui hæ omnes circumſtantiæ non ſunt merè eædem quæ fuiſſent in ſtatu innocentiæ, ut conſtat, & ſpecialiter de ſemine in mare & ſanguine in fœmina; ſemen enim in mare & ſanguis in fœmina ſapiunt & retinent qualitatem ciborum quibus formantur: In ſtatu autem innocentiæ fuiſſent cibi diſtinctiſſimi, ut dicam infrà, moderatiùs ſumpti & longè ſalubriores, tùm ratione ſui, cùm ratione locorum & temporum, quàm in præſenti ſtatu: Ergo.

Dico 2°. Non eſt omninò improbabile homines in ſtatu innocentiæ fuiſſe futuros eoſdem numero quoad animam quàm nunc.

Prob. Anima rationalis ſicut non dependet in eſſe à corpore, ità nec ex ſe limitatur ad informandum potiùs hoc corpus quàm aliud: Equidem verum eſt quòd quando unitur uni corpori ab eo limitetur ne ultrà alteri communicetur, quo ſenſu diximus ſuperiùs animam individuari à corpore, ſed antequam uniatur, non eſt ex ſe determinata ad informandum potiùs hoc corpus quàm aliud, ſed id habet à ſolo Deo, à quo hæc numero anima immediatè creatur: Ergo hanc numero animam quæ huic nunc corpori infunditur potuiſſet Deus in ſtatu innocentiæ alteri corpori infundere & in hoc corpore aliam animam creare; id enim totum dependet à libera ejus voluntate.

Confir. Individuatio animæ quoad perſeitatem exiſtentiæ non dependet à circumſtantiis loci, temporis, influxuum cæleſtium, identitate, temperamento & diſpoſitione parentum, ſicut diximus de individuatione corporis, ſed à ſolo Deo, qui abſque interventu alterius cujuſvis cauſæ eam creat: Ergo nihil obſtat quominus eædem numero animæ quæ nunc informant corpora, informaſſent in ſtatu innocentiæ.

Ità verò fieri conveniens eſſe ſuadetur: Adam à Deo acceperat juſtitiam originalem eâ conditione ut ſi non peccaret, eam tranſmitteret in poſteros; & ſi peccaret eam ſibi & poſteris amitteret: Ergo videtur rationi congruum ut in utroque ſtatu naturæ innocentis & lapſæ, homines haberent eaſdem numero animas, ut iidem ſecundùm partem ſui nobiliorem ſentirent vel bonum juſtitiæ originalis vel damnum peccati.

At fortè dices Deum in hac diſpoſitione reſpexiſſe naturam ſpecificam, non perſonas diſtinctas.

Contrà eſt 1°. quòd major providentiæ perfectio reluceret ſi perſonas diſtinctas & non ſolam naturam reſpexiſſet. 2°. Præſcientia Dei eſt clara & diſtincta non confuſa: Ergo quando dedit juſtitiam originalem Adæ eâ conditione ut ſi non peccaret eam ſibi & poſteris ſervaret; ſi verò peccaret eam ſibi & poſteris amitteret, veriſimile eſt eum clarè & diſtinctè concepiſſe poſteros Adæ in individuo, ità ut eædem perſonæ quæ privantur nunc bono juſtitiæ originalis, illud expertæ fuiſſent ſecundùm præſtantiorem ſui partem, ſcilicet animam rationalem, ſi Adam non peccaſſet.

Si dicas indè probari etiam fuiſſe eaſdem numero perſonas quoad corpus, quia plura juſtitiæ originalis commoda illud ſpectant, ſicut ex ejus amiſſione plura incommoda patitur.

Contrà: Eſto id de potentia Dei abſoluta fieri potuiſſet; quia tamen individuatio corporis naturaliter pendet à pluribus circumſtantiis materialibus quæ non fuiſſent eædem in ſtatu naturæ innocentis & lapſæ, & è contrà individuatio animæ rationalis non dependeat ab his circumſtantiis materialibus, ratio eſt cur dicamus Deum eaſdem numero animas fuiſſe creaturum in primo ſtatu ac in præſenti, & non eadem corpora; Deus enim ſecundas cauſas ſinit operari juxtà proprias vires & conditiones, & ideò juxtà diverſos concurſus cauſarum ſecundarum, corpora diverſas ſortiuntur individuationes.

Adde quòd tàm gratia ſanctificans quæ eſt radix juſtitiæ originalis, quàm culpa originalis quæ ex libera voluntate Adæ deſcendit, primariò & principaliter ad animam pertineant, ſecundariò verò materialiter tantùm ad corpora: Undè ratio quæ militat pro identitate numerica animarum in utroque ſtatu, non militat pariter pro identitate corporum.

Cæterùm hæc quoad ſecundam Concluſionem dicta ſint ſpeculando tantùm, fateor enim nihil certi hac de re proferri poſſe, cùm totum pendeat ex libera Dei voluntate, quæ neque in Scripturis, neque in Traditione eſt nobis revelata.

§. II.

Utrùm pueri in ſtatu innocentiæ mox nati virtutem perfectam habuiſſent ad quemlibet motum membrorum.

Dixi ſuperiùs in ſtatu innocentiæ non omnes homines futuros fuiſſe æquales ſive quoad corpus ſive quoad animam. Item certum eſt non naſcituros tunc homines in ea corporis magnitudine quam habere ſolent homines in ætate virili, ſed in ea corporis mole in qua naſci ſolent infantes; quia id eſt homini naturale, ſicque ideò contigiſſet in ſtatu innocentiæ. Aliundè fieri non potuiſſet, abſque magno miraculo, quòd corpus quinque vel ſex pedum contineretur in utero matris, & ab illa ederetur. Ad quæſtionem itaque propoſitam in titulo §.

Dico: In ſtatu innocentiæ pueri mox nati non habuiſſent virtutem motivam membrorum ſufficientem ad quoslibet motus, benè tamen ſufficientem ad actus convenientes pueritiæ. *Q. 99. a. 1. c.*

Prob. prima pars: Quod naturale eſt homini, ipſi contigiſſet in ſtatu innocentiæ, ut jam dictum eſt: Atqui naturale eſt homini, utpote ex principiis naturæ humanæ competens, ut pueri mox nati non habeant ſufficientem virtutem ad quoslibet motus membrorum: Ergo. Prob. Min. Homo naturaliter habet cerebrum majus in quantitate ſecundùm proportionem ſui corporis, quàm cætera animalia; undè naturale eſt quòd propter maximam humiditatem cerebri in pueris, nervi qui ſunt inſtrumenta motûs, non ſint idonei ad movendum membra ſecundùm quoslibet actus: Ergo. *Ibid.*

Confir. omne generatum priùs eſt imperfectum quàm perficiatur; ſed pueri in ſtatu innocentiæ fuiſſent per generationem producti: Ergo à principio fuiſſent imperfecti & quantitate & virtute corporis. *Ibid. in a. ſ. c.*

Prob.

Ibid. o. Prob. secunda pars: Deus juxtà Scripturam fecit hominem rectum, & similiter recti nati fuissent ejus posteri, si non peccasset: Atqui ista rectitudo consistebat partim in perfecta subjectione corporis ad animam, undè requirebat quòd neque in membris esset aliquid quod repugnaret ordinatæ hominis voluntati, neque quòd membra deficerent ejus voluntati ordinatæ: Ergo pueri potuissent movere membra sicut voluissent: subsumo: Atqui nihil tunc voluissent ordinatà voluntate nisi quod erat conveniens suo statui: Ergo potuissent movere membra ad motus ætati puerili convenientes, puta movere pedes, manus, linguam, quantùm illa ætas requirit, sivè ad sugenda ubera, sivè ad alia similia.

Dices contra primam partem: Aug. l. de Baptismo parvul. & l. de peccatorum meritis c. 37. dicit infirmitatem carnis infantilis esse quid pœnale: Atqui in statu innocentiæ nulla pœna fuisset: Ergo.

Ibid. ad 1. R. Augustinum non loqui de infirmitate quæ in statu innocentiæ fuisset in pueris ad quoslibet actus, sed de infirmitate quæ nunc est in illis etiam quantùm ad actus eorum pueritiæ convenientes: Nunc enim pueri mox nati, neque pedes ad ullum incessum, neque manus ad aliquid faciendum movere possunt & nisi os papillæ uberis ope nutricis admoveatur, *juxtà se jacentibus mammis magis possunt esurientes flere quàm sugere*, inquit ipse Aug. loco citato. Undè patet ipsum loqui de infirmitate puerorum hujus statûs, quæ reverà est pœna peccati.

Inst. Homo in statu innocentiæ tantum roboris habuisset in ætate senili, quantum in ætate virili: Ergo & in puerili.

Ibid. ad 4. R. N. Conseq. Disparitas est quòd homo in statu innocentiæ fuisset incorruptibilis & immortalis, & ideò debuit carere defectibus qui ordinantur ad corruptionem & ad mortem, quales sunt ægritudines & defectus seniles: Sed habuit initium vitæ per generationem, & ideò nihil prohibet eum habuisse defectus pueriles qui sequuntur generationem.

Subsumes: Atqui nullus defectus fuisset in statu innocentiæ: Ergo.

R. D. Subsumptum: Nullus defectus positivus seu sumptus pro privatione boni debiti, erat in statu innocentiæ, C. Defectus negativus seu sumptus pro carentia boni tunc non debiti, N. Hoc enim sensu sumptus defectus multiplex fuisset in statu innocentiæ.

Repones: Quædam animalia statim cùm nascuntur habent virtutem sufficientem ad multiplicem usum membrorum: Atqui homo est nobilior aliis animalibus: Ergo.

Ibid. ad 2. R. N. Conseq. Quia quòd quædam animalia statim nata habeant usum membrorum, non est ex eorum nobilitate, si quidem quædam animalia perfectiora hoc non habeant, sed hoc eis contingit ex siccitate cerebri, & quia actus proprii talium animalium sunt imperfecti, ad quos parva virtus sufficere potest.

§. III.

Quibus cibis usi fuissent homines in statu innocentiæ?

Dixi supra Differt. præced. a. 3. §. 3. quòd homines indiguissent cibo in statu innocentiæ, nunc quærimus quo cibo usi fuissent?

Certum videtur primos Parentes in statu innocentiæ non fuisse usos carnibus, tùm ex illis verbis Evæ ad Serpentem Genes. 2. *De omni ligno Paradisi vescimur*, quibus significare videtur quòd ex solis fructibus arborum vescerentur; tùm quia non est verisimile quòd in tàm brevi intervallo temporis quod fuit inter creationem primorum Parentum & eorum peccatum, cogitaverint de cœde animalium & esu carnium: sed quæstio est an si diutiùs durasset status innocentiæ, ipsi primi Parentes & eorum posteri usi fuissent carnibus animalium?

Dico: Probabilius est quòd neque primi Parentes, neque eorum posteri usi fuissent carnibus, etiamsi diutissimè perseverasset status innocentiæ. q. 96. a. 1. ad 3.

Prob. 1°. Deus in statu innocentiæ abundanter providerat homini de cibis necessariis ad conservationem vitæ & suavitatem gustûs per fructus terræ, ut patet tùm ex verbis Evæ ad Serpentem mox laudatis, & ex his Genes. 1. *Ecce dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, & universa ligna quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint vobis in escam.* Item ex his Genes. 2. *Omne lignum pulchrum visu & ad vescendum suave.* Tum quia ut probavimus art. 3. suprà citato, per lignum vitæ confortabatur vis nutritiva, ut per senectutem non deficeret, & per fructus aliarum arborum restaurabatur humidum radicale per caloris naturalis actionem deperditum: Ergo superfluum fuisset, his fructibus relictis, confugere ad carnes animalium.

2°. Nedum superfluum, sed & inordinatum: 1°. Quia esset aliquo modo culpare divinam providentiam, quasi non providisset de sufficienti cibo, assignando fructus terræ. 2°. Esset indulgere gulæ, cùm absque necessitate carnes adhiberentur. 3°. Occupari in animalibus occidendis, excoriandis, exenterandis, lavandis, assandis, esset mentem distrahere à divinis contemplationibus quibus homo in statu innocentiæ erat addicendus. 4°. Denique hoc ipso quo esset superfluum, erat inordinatum; nihil autem inordinatum erat in statu innocentiæ.

Undè sequitur quòd suppositâ rectitudine & dispositione statûs innocentiæ, illicitum erat jure naturæ vesci carnibus, si quidem erat inordinatum attentâ hujus statûs ordinatione & dispositione.

Dixi; *jure naturæ:* Quia id fuisse à Deo positivè prohibitum nullibi constat: Quamvis enim concesserit expresè herbas & fructus ad vescendum, non sequitur quòd positivè prohibuerit omnem aliam escam; fortè enim expressit fructus terræ, ut sapidiores, salubriores & faciliores obtentu, non tamen positivè prohibitis aliis cibis.

Quod autem dixi de carnibus, pari ratione dicendum videtur de ovis, lacticiniis, pane & vino.

At verò, destructo, per peccatum, statu innocentiæ, homine gravibus laboribus addicto, ejecto de Paradiso & privato fructibus illius præsertim ligno vitæ, nihil vetabat tunc homines vesci carnibus & aliis. Utrùm tamen de facto usi fuerint saltem ante diluvium? Quidam dubitant; quia tantùm post diluvium facta est expressa concessio iis utendi his verbis Genes. 9. *Omne quod movetur erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia.* Sed responderi potest, Deum his verbis voluisse tantùm indicare carnium usum tunc fore frequentiorem; quia licèt antè diluvium non prohiberetur, non erat tamen communis sicut fuit post diluvium, vel voluisse solemniter & expresè declarare, quod anteà tacitè tantùm erat concessum.

§. IV.

Utrùm in statu innocentiæ natæ fuissent fœminæ?

Quamvis art. 4. præcedentis Differt. §. 2. jam dixerimus nasciturae fuisse fœminas in statu innocentiæ, imò tot nasciturae quot masculos; juvat tamen cum Auctore hanc quæstionem iterùm breviter examini subjicere: Undè

Dico: In statu innocentiæ, si perseverasset, natæ fuissent fœminæ. Primò quia natura sic in generando processisset, sicut Deus eam instituit; Atqui Deus instituit in natura humana marem & fœminam: Ergo. Secundò diversitas sexûs pertinet ad perfectionem naturæ humanæ sicut in aliis animalibus pertinet ad eorum perfectionem: Atqui nihil eorum quæ ad perfectionem & comple- Hic q. 99. a. 2. o.

mentum naturæ pertinent, defuisset in statu innocentiæ: Ergo.

Dices: Dicitur communiter ex Philosopho quòd fœmina sit mas occasionatus, quasi præter naturæ intentionem proveniens: Atqui in statu innocentiæ nihil evenisset innaturale in generatione hominis: Ergo.

Ibid. ad 1. Respondimus jam suprà, esto fœminam esse præter intentionem naturæ particularis, non esse tamen præter intentionem naturæ generalis.

Inst. Omne generans generat sibi simile, nisi impediatur, vel propter defectum virtutis activæ, vel propter indispositionem materiæ: Atqui in statu innocentiæ nullus fuisset defectus virtutis activæ in mare, nec indispositio materiæ in fœmina: Ergo omnes nati fuissent masculi.

Ibid. ad 2. R. generationem fœminæ non solùm contingere ex defectu virtutis activæ, vel ex indispositione materiæ; sed etiam quandoque ex aliquo extrinseco: Sic juxta Philosophum lib. de animalibus, ventus Septentrionalis coadjuvat ad generationem masculorum; Australis ad generationem fœminarum; quandoque etiam ex imaginatione seu conceptione animæ ad quam de facili immutatur corpus: Et hoc poterat esse præcipuè in statu innocentiæ, in quo corpus erat magis subjectum animæ, ità quòd secundùm voluntatem Parentum distingueretur sexus in prole.

ARTICULUS II.

De conditione prolis generandæ in statu innocentiæ quantùm ad justitiam.

Hic q. 100. a. 1. o. Dico 1°. In statu innocentiæ homines nati fuissent in justitia originali, consequenter in gratia sanctificante quæ est radix justitiæ originalis.

Ibid. Prob. Justitia originalis erat donum divinitùs concessum toti naturæ humanæ: Ergo. Prob. Ant. Opposita sunt unius generis: Atqui peccatum originale quod opponitur justitiæ originali est peccatum naturæ, undè traducitur à Parentibus in posteros: Ergo.

Ib. a. 2. o. Dico 2°. In statu innocentiæ homines non fuissent nati confirmati in justitia.

Ibid. Prob. Pueri in sua nativitate non habuissent plùs perfectionis quàm eorum Parentes in statu generationis: Atqui Parentes quamdiù genuissent, non fuissent confirmati in gratia: Ergo. Prob. Min. Creatura rationalis de lege ordinaria & secluso speciali privilegio non confirmatur in justitia, nisi per claram Dei visionem, cui viso non potest non inhærere cùm ipse sit essentia bonitatis, à qua nullus potest averti; si quidem nihil desideretur & ametur nisi sub ratione boni: Ergo.

Dixi; secluso speciali privilegio, quale creditur concessum B. Virgini.

Dices: Greg. l. 4. moral. super illud Job. *Somno meo requiescerem*, dicit: *Si Parentem primum nulla putredo peccati corrumperet, nequaquam ex se filios gehennæ generaret; sed hi qui nunc per Redemptorem salvandi sunt, soli ab illo electi nascerentur*: Ergo in statu innocentiæ nascerentur omnes confirmati in gratia.

Ib. ad 1. R. N. Conseq. Ad prima verba Gregorii, sensus est, quòd si Adam non peccasset, non generasset ex se filios gehennæ, hoc est non generasset filios qui contraherent peccatum quod est causa gehennæ; possent tamen fieri filii gehennæ per liberum arbitrium.

Quodl. 5. a. 8. Quantùm ad verba sequentia, Gregorius non facit comparationem personalem, quasi iidem numero qui per Redemptorem salvantur, nati fuissent in statu innocentiæ; hoc enim esse falsum probavimus Art. præcedente §. 1. sed facit comparationem simplicem, scilicet quòd tunc soli Electi nascerentur, si nempè neque Adam peccaret, neque aliquis alius.

Inst. 1°. Anselmus lib. *Cur Deus homo*, dicit: *Videtur quòd si primi Parentes sic vicissent ut tentati non peccassent, ità confirmarentur cum omni propagine, ut ultrà peccare non possent*: Ergo.

R. Anselmum hoc dixisse non asserendo, sed opinando; quod patet ex ipso modo loquendi cùm dicit: *Videtur quòd si vicissent*, &c. Hic ad 2.

Inst. 2°. Bonum est fortius malo: Atqui ex peccato primi hominis consecuta est necessitas peccandi in his qui nascuntur ex illo: Ergo si in justitia perstitisset derivaretur ad posteros necessitas servandi justitiam, sicque essent confirmati in ea.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd necessitas peccandi quam nunc incurrunt posteri Adæ peccatoris, non sit talis ut per eam obfirmentur in peccato & non possint per liberum arbitrium gratiâ adjutum ad justitiam redire; sed est necessitas tantùm vaga & indeterminata seu moralis sumpta pro magna difficultate non peccandi, quâ fit, ut moraliter loquendo non possint non aliquando peccare, salvâ tamen semper potentiâ resurgendi. At verò Confirmatio in gratia talis est, ut eâ donati simpliciter, non possint peccare. Undè non sequitur quòd si posteri Adæ peccatoris contrahant hujusmodi necessitatem peccandi, posteri Adæ justi fuissent in gratia confirmati. Ib. ad 3.

Inst. 3°. Angelus adhærens Deo, aliis peccantibus, statim fuit in justitia confirmatus, ut ulteriùs peccare non posset: Ergo similiter homo, si tentationi restitisset, fuisset in justitia confirmatus: Qualis autem ipse fuisset, tales alios generasset.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd homo habeat liberum arbitrium vertibile & ante & post electionem, non autem Angelus post electionem, ut latè probavimus de Angelis Dissert. 1. a. 1. Ib. ad 4.

ARTICULUS III.

De conditione prolis generandæ in statu innocentiæ quantùm ad Scientiam.

Dico 1°. Pueri in statu innocentiæ non fuissent nati perfecti in scientia, facilè tamen processu temporis eam acquisivissent. Hic q. 101. a. 1. o.

Prob. prima pars: De his quæ sunt suprà naturam soli auctoritati creditur; undè ubi auctoritas deficit, sequi debemus naturæ conditionem: Atqui naturale est homini non habere scientiam congenitam, sed paulatim per sensus acquirere, nec contrarium habemus revelatum pro posteris Adæ innocentis: Ergo. Ibid.

Prob. secunda pars: Homines in statu innocentiæ habuissent plures prærogativas, tàm ex parte corporis quàm ex parte animæ quibus juvarentur ad acquirendas scientias, sivè addiscendo à Parentibus, sivè inveniendo: Ex parte corporis juvaret impassibilitas, perpetua valetudo, firmitas virium & integritas sensuum tàm exteriorum quàm interiorum: Ex parte animæ ingenium perspicacissimum, memoria fœlicissima, judicium excellentissimum & propensio ad sciendum: Ergo.

Dices 1°. Qualis fuit Adam, tales genuisset: Atqui Adam fuit in Scientia perfectus: Ergo.

R. D. Maj. Qualis fuit Adam quantùm ad accidentia naturalia aut gratuita totius naturæ, tales genuisset, C. Qualis fuit Adam quantùm ad accidentia individualia seu personalia, tales, &c. N. Scientia autem fuit accidens individuale primi Parentis, quatenùs erat institutus Pater & instructor totius generis humani. Ib. ad 1.

Dices 2°. Ignorantia est ex peccato: Atqui ignorantia est privatio Scientiæ: Ergo ante peccatum nulla fuit privatio scientiæ.

R. D. Min. Ignorantia est privatio scientiæ pro tunc debitæ inesse, C. Pro tunc non debitæ inesse, N. Est enim sic simplex nescientia non ignorantia. Porrò pueri in statu innocentiæ habuissent scientiam quæ eis competebat secundùm illud tempus, puta aliquam Dei notitiam, & principiorum universalium juris naturæ per quam possent discernere inter bonum & malum, inter noxium & innoxium. Unde ignorantia in eis non fuisset, sed fuisset simplex nescientia aliquorum, quorum cognitio non debebatur illis in statu puerili. Ib. ad 2.

Dico

Ibid. a. 2. o. Dico 2°. Pueri mox nati in statu innocentiæ non habuissent perfectum usum rationis: Quia perfectus usus rationis pendet ex usu perfecto virium sensitivarum: Undè ligato sensu & impeditis viribus sensitivis, homo perfectum usum rationis non habet, ut patet in dormientibus & phrænetìcis: Atqui in statu innocentiæ, in infantibus, sicut nunc, impeditus fuisset perfectus usus virium sensitivarum per nimiam humiditatem cerebri: Ergo. Habuissent tamen perfectiorem usum rationis quàm nunc, quantùm ad ea quæ ad eos pertinebant secundùm statum puerilem, sicut superiùs diximus de usu membrorum.

DISSERTATIO VII.

De loco hominis qui est Paradisus.

ARTICULUS I.

Utrùm Paradisus sit locus corporeus?

PAradisus græcè, latinè Hortus, interdum sumitur pro statu veræ beatitudinis, ut Luc. 23. *Hodie mecum eris in Paradiso.* Interdum sumitur pro horto singulariter amœno ut Cant. 4. *Emissiones tuæ Paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus.* De Paradiso hoc ultimo sensu accepto, quæstio est, utrùm Paradisus in quo dicuntur collocati primi Parentes sit locus corporeus?

Philo de opificio mundi, & Origenes in libris suprà Genesim negant; & totam historiam Paradisi quam narrat Moyses cap. 2. Genes. intelligunt allegoricè: Undè Hieronymus Epist. ad Pammachium quæ est 71. inter alios errores Origenis, hunc reponit, quòd *sic Paradisum allegorisèt ut historiæ auferat veritatem, pro arboribus Angelos, pro fluminibus virtutes cœlestes intelligens, totamque Paradisi continentiam tropologicâ interpretatione subvertat.* Itaque

q. 102. a. 1. o. Dico: Paradisus de quo agitur Genes. 2. est locus verè corporeus. Est certa & communis tam apud Patres quàm apud Theologos.

Ibid. Prob. ex principio Augustini communiter recepto: Scriptura sacra, maximè dum refert historiam, non debet detorqueri ad metaphoras, sed litteraliter intelligenda est, nisi ex sensu litterali sequatur inconveniens; alioquin nihil certi ex Scriptura haberemus: Atqui quæ Scriptura historicè narrat de Paradiso litteraliter intellecta, significant locum corporeum, & indè nullum sequitur inconveniens, imò sequeretur si metaphoricè intelligerentur: Ergo.

Prob. Min. 1°. Genes. 2. dicitur: *Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis à principio, & in eo posuit hominem quem formaverat:* Atqui plantari est propriè rei corporeæ, & homini, utpotè corporeo atque vitam animalem agenti, competebat locus corporeus: Ergo.

2°. Ibid. Iste locus irrigabatur fonte qui in quatuor flumina divisus est, quorum duo Tigris & Euphrates etiam hodie sub propriis nominibus fluunt, illud per Assyriam, istud per Armeniam: Ergo erat corporeus.

3°. Ibid. Iste locus erat consitus plantis & arboribus corporeis, nimirùm pulchris visu & ad vescendum suavibus, utique visu corporeo & manducatione corporeâ, conformiter ad id quod cap. 3. dicitur: *Vidit mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum & pulchrum oculis aspectuque delectabile & tulit de fructu ejus & comedit.* Adde quòd primi Parentes post peccatum, consuerunt sibi folia ficûs, utique in Paradiso existentis, ut cooperirent suam nuditatem: Hæc omnia sanè si ad metaphoras detorqueas, corruit fides Ecclesiæ, circà omnia quæ credit de peccato primorum Parentum. Undè Epiphan. in Anchorato ait: *Si non fit Paradisus locus sensibilis, non est fons, non ficus, non folia, non comedit Eva, veritas jam fabulata est.*

Obj. 1°. S. Hieron. in QQ. Hebraicis expendens illa verba; *Plantaverat Dominus Paradisum voluptatis ab initio;* censet Paradisum ante cœlum & terram fuisse creatum: Atqui certum est nihil corporeum fuisse creatum ante cœlum & terram: Ergo.

R. Sensum Hieronymi non esse quòd Deus creaverit Paradisum antequam crearet cœlum & terram quoad substantiam; sed antequam crearet cœlum & terram quantùm ad eorum perfectionem & ornatum, quem sex diebus perfecit, & de quo Genes. 2. dicitur: *Perfecti sunt cœli & terra & omnis ornatus eorum.* Hieronymum autem certò tenuisse Paradisum esse corporeum constat ex ejus verbis contrà Origenem relatis initio Articuli.

Obj. 2°. S. Ambrosius in toto libro de Paradiso ipsum intelligit spiritualiter: nempè ipsum Paradisum, animam justi; ligna fructifera, merita justorum, fontem irrigantem, sapientiam, quatuor flumina indè manantia, quatuor Virtutes cardinales: Et sic de cæteris: Ergo.

Respondent quidam Ambrosium esse in hoc singularem & à communi aliorum Patrum Sententia discordem.

Respondent alii & meliùs, Ambrosium equidem agnoscere Paradisum corporeum, sed eâ veritate suppositâ, totum esse in explicandis mysticis ejus significationibus.

Observandum est enim ex Aug. 13. de Civit. quòd quæ commodè dici possunt de intelligendo spiritualiter Paradiso, nemine prohibente, dicantur, dum tamen & illius historiæ fidelissima veritas, rerum gestarum narratione commendata credatur. Ibid.

Ambrosium autem in eodem opere agnoscere Paradisum corporeum constat 1°. quia cap. 1. dicit: *In hoc ergo* Paradiso *Deus hominem posuit quem plasmavit, intellige quòd non eum hominem qui secundùm imaginem Dei est, posuit, sed eum qui secundùm corpus; incorporalis enim in loco non est:* Ergo juxtà Ambrosium Paradisus erat locus corporeus, in quo Adam secundùm corpus fuit positus.

2°. Cap. 3. ejusdem libri dicit: Quatuor flumina Phison, Gehon, Tigrim & Euphratem egredi de Paradiso, Phison esse Gangem, Gehon, Nilum, flumina notissima, Tigrim autem & Euphratem sic intercipere Mesopotamiam, ut indè suam denominationem sumat. Censet ergo Ambrosius Paradisum esse corporeum ex quo fluunt illa quatuor flumina corporea.

3°. Cap. 7. ejusdem libri quærens undè mors provenerit Adæ, an à Deo, an à natura ligni? Respondet quòd neque à Deo, neque à natura ligni, sed ab ejus inobedientia quòd manducaverit de ligno vetito: Ergo juxtà Ambrosium erat lignum corporeum scientiæ boni & mali in Paradiso plantatum: Ergo & ipse Paradisus erat corporeus.

Obj. 3°. Sciebat Deus hominem peccaturum & in Paradiso corporeo non relinquendum: Ergo frustrà illum produxisset.

R. N. Conseq. Sciebat enim pariter Deus hominem peccaturum & per peccatum amissurum innocentiam & immortalitatem, neque tamen frustrà creavit eum in innocentia & immortalitate: Creavit ergo Deus Paradisum etsi sciret hominem brevi ex eo expellendum; 1°. Quia erat locus statui innocentiæ maximè conveniens, nec Deus punit peccatores antequam peccent, & quamvis sciat peccaturos, non desinit eis benefacere, quod maximè commendat ejus benignitatem. 2°. Ut amisso Paradiso, tam ipse Adam quàm nos cognosceremus quanto bono & ipse & nos propter peccatum privati sumus, indèque peccatum majori odio haberemus. 3°. Quia probabile est Henoch & Eliam etiam nunc in ipso habitare. Ib. a. 2. ad 3.

Obj. 4°. Si Paradisus esset corporeus, creatus fuisset

fuisset intrà sex dies creationis & maximè tertiâ die quando Deus creavit plantas & arbores: Atqui Moyses Genes. 2. narrat ejus productionem post sex dies creationis: Ergo.

R. N. Conseq. Quia Moyses non dicit, hoc 2°. capite, plantationem Paradisi fuisse factam post sex dies, sed per recapitulationem fusiùs explicat quæ summatim dixerat cap. 1. Undè Textus noster habet: *Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis ab initio.*

ARTICULUS II.

Utrùm Paradisus terrestris sit locus particularis & ubi situs sit?

Ibid. o. Dico 1°. Paradisus terrestris est aliquis locus particularis & non tota terra.

Prob. 1°. Genes. 2. dicitur quòd Deus hominem extrà Paradisum creatum, posteà posuerit in Paradiso, & cap. 3. quòd post peccatum eum ejecerit de Paradiso, non autem ejecit illum de tota terra: Ergo.

2°. Expulso Adamo è Paradiso Deus collocavit Cherubim ad Paradisi portam, ut homines ab ejus ingressu arceret: Ergo erat aliquis locus particularis & non tota terra.

Dices 1°. Scriptura Genes. 2. narrat quatuor flumina egredi de Paradiso, Phison nunc Gangem, Gehon nunc Nilum, Tigrim & Euphratem: Atqui hæc quatuor flumina ex uno & eodem loco particulari non scaturiunt; Ganges enim habet Originem in Monte Caucaso, Nilus in Africa, Tigris & Euphrates in montibus Armeniæ majoris: Ergo.

Hic a. 1. ad 2. R. ex Aug. l. 8. de Genes. ad litt. c. 7. quòd hæc quatuor flumina diversas nunc habeant origines, indè provenit, non quòd ex uno fonte Paradisi ortum non habeant, sed quia in decursu sub terras per cavitates fluentia, post longos diversarum regionum tractus, aliis in locis eruperint. Neque id gratis dictum, cùm in aliis fluminibus id etiam contingere experientiâ constet.

Dices 2°. Si Adam non peccasset omnes ejus posteri habuissent in Paradiso terrestri: Atqui omnes Adæ posteri non potuissent contineri intrà angustias alicujus loci particularis, etsi amplum & extensum supponas, sicut Regnum Hispaniæ vel Galliæ, ut quidam fingunt: Ergo.

Quidam negant Min. Quia putant longè minorem futurum fuisse numerum posterorum Adæ innocentis quàm Adæ lapsi: Quod cùm nullo satis firmo fundamento dicatur.

R. D. Maj. Si Adam non peccasset omnes ejus posteri habitassent in Paradiso terrestri strictè dicto, N. Latè sumpto, C. Quamvis ergo tota terra non fuisset iste Paradisus de quo nunc agitur, fuisset tamen ad instar Paradisi, quatenùs licèt non habuisset omnem omninò ornatum quem habebat Paradisus, nulli tamen maledictio fuisset obnoxia, sed ad convenientem & commodam humani generis habitationem benedicta & fœcundata.

In hanc autem Sententiam adducimur 1°. quia Deus Genes. 2. dixit primis Parentibus ante peccatum: *Crescite & multiplicamini & replete terram*, per vos scilicet & per vestros posteros; per terram autem non intelligitur hic parvus angulus terræ, sed universa terra conformiter ad tantam fœcunditatem promissam; & quia homines ex concessione Dei, ibidem debebant dominari universæ terræ & omnibus animantibus in ea. 2°. Quia Isaiæ 45. dicitur: *Dominus fecit terram, ipse Plastes ejus, non in vanum creavit eam, ut habitaretur formavit eam:* Si autem homines in statu innocentiæ non habitassent extrà Paradisum, terra sine habitatoribus fuisset vana & inutilis, inculta, sylvestris & indecora, assimilareturque Deus Principi qui amplissimum & magnificentissimum extruxisset palatium, ut una tantùm & exigua camera habitaretur. 3°. Quia ut dicit argumentum, non est verisimile tot homines, quot promittebantur ex benedictione Dei, potuisse habitare in ambitu unius horti, quamvis illi concedas circuitum duodecim leucarum, ut fingit Abulensis, vel unius Regni Galliæ aut Hispaniæ, ut conjicit Suares.

Verùm statim se offert difficultas quomodo homines in universam terram dispersi potuissent edere de ligno vitæ in solo Paradiso plantato, ad præveniendos senectutis defectus. Item præceptum de non edendo de ligno scientiæ boni & mali, quod non soli Adæ, sed omnibus ejus posteris erat impositum, ut dicam infrà, fuisset multis inutile. Insuper S. Thom. hic a. 2. docet Paradisum esse locum convenientem habitationi hominum secundùm primæ immortalitatis statum, status autem immortalitatis fuisset communis omnibus posteris Adæ, si non peccasset: Ergo.

R. ad primum: lignum vitæ fuisse multiplicandum in diversis Regionibus Terræ, vel ex sola virtute supernaturali animæ indita super corpus, de qua anteà, provisum fuisset immortalitati hominum.

Ad secundum, Supposito quòd lignum Scientiæ boni & mali non fuisset multiplicatum, dicendum est, non esse inconveniens quòd quidam à transgressione præcepti communis per accidens & defectu occasionis eximantur, præsertim cùm potuissent aliundè peccare & amittere innocentiam, ut diximus priùs.

Ad tertium, jam dixi quòd quamvis universa terra non omnem Paradisi amœnitatem haberet, esset tamen ad instar Paradisi, nulli maledicto subjecta, sed à Deo benedicta & fœcundata, sicque esset etiam locus conveniens homini secundùm immortalitatis statum.

Dico 2°. Probabilius est Paradisum Terrestrem esse in Oriente. In qua autem determinata parte Orientis incertum est. Ib. a. 1. o.

Prob. prima Pars 1°. ubi Vulgata nostra Genes. 1. habet: *Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis ab initio*; Hebraicè legitur: *Plantaverat Deus hortum in Eden ab Oriente;* sivè, ut vertunt Septuaginta Interpretes, *ad Orientem.*

2°. Non est dubium quin Paradisus sit constitutus in nobilissimo loco totius terræ: Atqui Oriens, juxtà Philosophum in 2. Cœl. est dextera Cœli, & dextera est nobilior sinistrâ: Ergo conveniens fuit ut Paradisus terrestris in Oriente constitueretur à Deo. Ibid.

Secunda pars constat ex eo quòd sint variæ admodum opiniones de loco determinato Paradisi, nec ulla sit quæ certo fundamento fulciatur.

Dices: Multis videtur probabile Paradisum esse in Mesopotamia: 1°. Quia ut dixi, hebraicè legitur: *Plantavit Deus hortum in Eden ab Oriente:* Eden autem est Regio Mesopotamiæ, seu inter Mesopotamiam & Sinum Persicum. 2°. Quia Tigris & Euphrates, quæ sunt flumina Paradisi, fluunt in Mesopotamia: Ergo.

R. id quidem aliquibus videri probabile, pluribus autem videri minùs fundatum. Undè ad primam Probationem respondent 1° vocem *Eden* non esse semper nomen loci, sed aliquando significare voluptatem & divitias. 2°. Esto ibi foret nomen loci, non esset idem ac *Eden* Mesopotamiæ; quia 1°. juxtà peritos linguæ Hebraicæ *Eden* Paradisi scribitur cum quinque punctis, *Eden* verò Mesopotamiæ cum sex. 2°. Quia Genes. 4. de Caïn dicitur; *Habitavit profugus in terra ad Orientalem plagam Eden*, quæ est *Eden* Mesopotamiæ; absurdum autem foret dicere Paradisum datum fuisse Caïn pro exilio.

Ad secundam Probationem: Magis nocet quàm favet huic Sententiæ. Non enim solùm hæc duo flumina Tigris & Euphrates pertinent ad Paradisum, sed etiam Ganges, olim Phison, & Nilus olim Gehon, juxtà illud Aug. l. 8. de Genes. ad Litt. c. 7. *Duobus eorum nomina vetustas mutavit:*

Gehon

Gehon quippè est qui nunc dicitur Nilus: Phison autem ille dicebatur quem nunc Gangem appellant: Duo verò cæteri Tigris & Euphrates antiqua etiam nomina retinuerunt. Idem sentiunt Hieron. in QQ. hebraicis. Epiphan. Epist. ad Joannem Jerosol. Ambrosius l. de Paradiso. c. 3. & ante ipsos Josephus l. 1. Antiquit. c. 2. Idque fundatur in Scriptura Jerem. 2. ubi quod legitur secundùm Vulgatam; *Quid tibi vis in via Ægypti ut bibas aquam turbidam,* indubiè Nili; Septuaginta vertunt: *Quid tibi & viæ Ægypti ut bibas aquam Gehon.* Porrò Ganges & Nilus valdè procul à Mesopotamia fluunt. Tigris & Euphrates quamvis intrà Mesopotamiam fluant, non tamen indè habent originem, sed in montibus Armeniæ. Undè patet ex his fluminibus potiùs evinci Paradisum terrestrem non esse in Mesopotamia. Adde quòd etsi Tigris & Euphrates scaturirent in Mesopotamia, incertum esset an forent primæ eorum origines, an non post varios sub terra circuitus, novæ eruptiones, ut dixi priùs.

ARTICULUS III.

Utrùm etiam nunc existat Paradisus terrestris?

NOn ampliùs existere censent quidam recentiores, Eugubinus, Ekius, Jansenius Gandensis, Maldonatus, Pererius & quidam alii. Contrà quos

Dico: Probabilius est etiam nunc existere Paradisum terrestrem.

Prob. 1°. Quia sic communiter tenent SS. Patres, Basilius in Hexameron, Justinus in QQ. ad Orthodoxos q. 85. Irenæus l. 5. cont. Hæres. c. 5. Athanasius in Epist. de decretis Synodi Nicænæ, Theodoretus q. 29. in Genes. Hieronymus Epist. 49. c. 10. Augustinus l. de Peccato Orig. c. 23. l. de Peccatorum meritis c. 3. l. 8. de Genes. c. 7. S. Thomas hic a. 1. ad 3. a. 2. ad 3. & 3. p. q. 49. a. 5. ad 2. Hos secuti sunt Scholastici, Abulensis, Cajetanus, Sixtus Senensis, Malvenda, Bannes, Cumel, Bellarminus & alii.

Imò Aug. loco citato de peccato Originali docet existentiam Paradisi terrestris pertinere ad fidem Christianam; cùm enim dixisset posse salvâ fide disputari, *qualis vel ubi sit Paradisus,* subjungit: *Cùm tamen esse illum Paradisum fides Christiana non dubitet.*

Neque dicas Augustinum his verbis non significare Paradisum nunc existere, sed non esse rem fictam aut parabolicam: Quia quæstiones quas dicit salvâ fide posse disputari, ut *qualis sit, & ubi sit Paradisus?* Supponunt Paradisum etiam nunc extare in rerum natura, alioquin priùs quærendum foret, an de facto Paradisus existat? Deindè qualis sit & ubi sit.

2°. Quia nullâ sufficienti ratione aut auctoritate evincitur Paradisum non amplius existere, ut patebit ex Sol. Obj.

3°. Secundùm sensum communem fidelium Henoch & Elias translati sunt in aliquem locum amœnum à consortio hominum segregatum, in quo tranquillam vitam agunt, donec occurant Antichristo: Atqui non potest illis assignari locus amœnior & congruentior quàm Paradisus terrestris, præsertim cum Vulgata Eccli. 44. habeat *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det Gentibus pœnitentiam.*

Neque dicas hanc vocem *Paradisus* esse æquivocam & significare quandoque Paradisum terrestrem, quandoque quemlibet locum amœnum: Advertunt enim Interpretes, quòd hæc vox *Paradisus*, quando in Scriptura non significat Paradisum terrestrem, sed quemlibet locum amœnum, ponatur semper cum adjunctis quæ illum à significatione Paradisi terrestris detorquent, ut cùm Cantic. 4. dicitur: *Emissiones tuæ Paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus.* Quando verò solitariè ponitur, ut hic, significet Paradisum terrestrem aut cœlestem, cujus terrestris est figura.

Obj. 1°. Paradisus terrestris aquis diluvii obrutus periit: Ergo.

R. 1°. Quòd sicut Henoch fuit ab aquis diluvii miraculosè præservatus, sivè in aërem sublatus, sivè in terra ab aquis intactus, sive alio modo soli Deo cognito, ità Paradisus propter ipsum aquis diluvii non fuit obrutus.

R. 2°. Esto Paradisum terrestrem fuisse aquis diluvii coopertum suâque pulchritudine spoliatum, non sequitur esse omninò destructum: Potuit enim, sicut alia Terræ loca, paulatim posteà suum virorem & decorem, saltem magna ex parte recuperasse; præsertim cùm nec omnes arbores diluvio perierint, nec omnis earum viror; constat enim Genes. 8. Columbam reportasse in Arcam ramum Olivæ florentibus foliis.

Inst. contrà primam Solutionem: Juxtà Scripturam Genes. 7. aquæ diluvii operuerunt *omnem terram:* Ergo.

R. Scripturam ibidem pariter dicere quòd *universi homines* mortui sint in aquis diluvii & quòd *remansit solus Noë & qui cum eo erant in Arca;* & tamen Henoch non est mortuus. Sicut ergo Scriptura intelligenda est de universis hominibus mortalem vitam communi modo agentibus; ità intelligenda est de omni terra quæ erat ab hominibus peccatoribus habitabilis & data ut communi hominum peccatorum usui serviret.

Repones: Si Paradisus terrestris fuit ab aquis diluvii præservatus, frustrà Noë fabricasset Arcam, potuisset enim commodè cum sua familia conservari in Paradiso: Ergo.

R. N. Sequelam. Ad ejus probationem, D. Noë potuisset commodè & convenienter cum sua familia conservari in Paradiso, N. Potuisset commodè sed inconvenienter, C. Erat enim destinatus à Deo Paradisus hominibus innocentibus ab omni ærumna & miseria immunibus: Undè non erat conveniens ut Noë & ejus filii ærumnis & miseriis hujus vitæ obnoxii in eo habitarent: Quæ tamen, ratio non militat de Henoch qui cùm sit à miseriis hujus vitæ exemptus, convenienter in eo habitat.

Obj. 2°. Plantæ & arbores Paradisi terrestris ex natura sua erant corruptibiles, ità ut etiam Adamo non peccante non semper eædem numero durassent: Undè Genes. 2. dicitur: *Tulit Dominus Deus hominem & posuit eum in Paradiso voluptatis ut operaretur & custodiret illum*, id est ut sine molestia fereret, plantaret, putaret, sicque illum Paradisum in sua amœnitate sibi custodiret: Atqui ab ejus peccato, nullus hominum ipsum excoluit & novas plantas aut arbores inseruit: Ergo.

Respondeo: Esto primævam & perfectissimam Paradisi venustatem non ampliùs subsistere, ea tamen adhuc subsistit quæ locum amœnum & nomine Paradisi voluptatis dignum reddat; senescentibus enim plantis & arboribus, novæ succrescunt ex priorum seminibus in terram cadentibus, eæque virescunt, florent, fructus producunt, favente præsertim optimâ cœli temperie.

Obj. 3°. Nullus hominum huc usque invenit Paradisum quamvis omnibus viatoribus pervii sint loci Orientis, in quo juxtà Scripturam fuit plantatus: Ergo.

Respondet S. Th. hic a. 1. ad 3. locum illum seclusum esse à nostra habitatione aliquibus impedimentis vel montium, vel marium, vel alicujus æstuosæ Regionis, quæ pertransiri non possunt. Vel dic speciali Dei providentiâ affici ut homines in hunc locum non incurrant.

ARTICULUS IV.

De ligno Scientiæ boni & mali.

DE ligno vitæ dixi Dissert. V. a. 3. §. 2. Restat dicendum de ligno scientiæ boni & mali per quæstiunculas. Undè

Petes 1°. Utrùm lignum scientiæ boni & mali sit vera & realis arbor?

Ibid. a. 1. ad 4. R. affirmativè: Colligitur ex illo Genef. 2. *Produxitque Deus de humo omne lignum pulchrum visu & ad vescendum suave, lignum vitæ in medio Paradisi & lignum Scientiæ boni & mali.* Sicut ergo cætera ligna, & etiam lignum vitæ erant veræ & reales arbores, ità & lignum scientiæ boni & mali.

Petes 2°. quæ speciatim arbor fuerit?

R. Id esse incertum. Quidam dicunt fuisse ficum; quia primi Parentes post peccatum fecerunt sibi Perizomata ex foliis ficûs. Verùm hæc ratio magis nocet quàm prosit; scientes enim primi Parentes quantum malum ex esu arboris Scientiæ boni & mali incurrerant, illam debebant potiùs odisse quàm ad eam iterùm confugere. Adde quòd Genef. 3. dicatur fructum scientiæ boni & mali fuisse *pulchrum oculis & visu delectabilem*; quod magis aliis fructibus quàm ficui convenit.

Alii conjiciunt esse malum ex illo Cantic. 8. *sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua*, quod intelligunt de Eva: & canit Ecclesia: *Quando pomi noxialis morsu in mortem corruit.*

Petes 3°. Unde hæc arbor dicta est scientiæ boni & mali?

Ibid. R. cum Augustino l. 14. de Civit. c. 17. & Auctore hic dictam fuisse scientiæ boni & mali ab eventu, quatenùs primi Parentes per ejus esum experimentaliter noverunt quantum bonum amiserant & quantum malum incurrerant.

Petes 4°. Quomodo primi Parentes consuerunt sibi folia ficûs ad propriam nuditatem tegendam? carebant enim instrumentis ad id necessariis.

R. usos fuisse pro filo herbis longioribus & solidioribus; acu autem non indigebant pro perforandis foliis ficûs.

Petes 5°. Quos obligabat præceptum de non comedendo fructu Ligni Scientiæ boni & mali?

R. quamvis hoc præceptum soli Adæ fuerit immediatè intimatum, ut patet ex verbis Dei præcipientis Adæ in singulari *de Ligno autem Scientiæ boni & mali ne comedas*, Genef. 2. attamen per ipsum erat Evæ indicandum, eamque obligabat, & non eam tantùm, sed & omnes Adæ posteros, si status innocentiæ perseverasset.

Prob. de Eva. 1°. ex ejus verbis ad Serpentem Genef. 3. *Præcepit nobis Deus ne comederemus*, &c. 2°. Ex pœnis quas incurrit post esum hujus Ligni, perdidit namque gratiam sanctificantem, consequenter statum innocentiæ & omnia dona illi annexa, & facta est obnoxia doloribus, ærumnis & morti, non secùs ac ipse Adam: Par autem pœna supponit par peccatum.

Prob. de Posteris Adæ. 1°. Hoc ipso quòd hoc præceptum licèt soli Adæ immediatè intimatum obligabat etiam Evam, signum est quòd non erat personale, sed totam naturam ab Adamo propagandam spectabat. 2°. Quia Deus Genef. 2. dicit Adæ: *Ex omni ligno Paradisi comede, de ligno autem Scientiæ boni & mali ne comedas*: Atqui prima pars hujus propositionis, sivè fuerit præceptum ut quidam volunt, sivè tantùm permissio ut probabilius est, spectabat omnes Adæ posteros: Ergo & secunda. 3°. Protestatio divinæ subjectionis & obedientiæ, ad quam erat impositum hoc præceptum, debebat esse perpetua, nec minùs conveniebat filiis quàm Parentibus: Ergo.

Petes 6°. utrùm istud præceptum obligaret sub peccato mortali? videtur quòd non, quia erat materia levis.

R. affirmativè 1°. Quia propter ejus transgressionem Adam & Eva amiserunt vitam animæ & corporis: Ex gravitate autem pœnæ colligitur gravitas obligationis præcepti. 2°. quia licèt materia videatur secundùm se levis, attento tamen fine præcepti erat gravis, impositum enim erat ut homo per ejus observantiam protestaretur Deo suam subjectionem, obedientiam & gratitudinem pro tot ac tantis Beneficiis acceptis.

ARTICULUS V.

A quo tentata fuit Eva ut manducaret de ligno vetito?

SCriptura Genef. 3. narrat Evam fuisse tentatam à Serpente: Ophitæ teste Iren. l. 1. de Hæref. c. 34. Tertul. l. de Præscript. c. 47. Epiphan. Hæresi 27. & aliis, dixerunt Serpentem hunc fuisse Dei Sapientiam, quibus posteà adhærentes Manichei, dicebant esse Christum, quorum insanum errorem confutant Aug. hæresi 17. & Epiphan. hæresi 47.

Cajetanus in cap. 3. Genef. docuit Diabolum tentasse Evam per solam suggestionem interiorem, sicut nos nunc tentare solet, metaphoricè intelligens quæ dicuntur de Serpente. Contrà quos

Dico: Eva tentata fuit à Diabolo per Serpentem verum & naturalem, quo Diabolus usus est ut instrumento ad formandas voces humanis similes. 2. 2. q. 165. a. 2. ad. 2. & 3.

Prob. prima pars 1°. ex illo Sap. 2. *Invidiâ Diaboli mors introivit in mundum*; & ex illo Joan. 8. *Diabolus fuit homicida ab initio.* 2°. Quia illa tentatio in qua colloquebantur ad invicem Eva & Serpens, non potuit esse nisi à creatura intellectuali; creaturæ autem intellectuales non sunt nisi Angelus & homo: Atqui non potuit esse illa tentatio ab homine; quia præter Adam nullus alius adhuc erat; & etiamsi fuisset non potuisset formare voces per Serpentem; non ab Angelo bono, qui tanti mali non fuit auctor: Ergo ab Angelo malo seu Diabolo.

Prob. secunda pars 1°. Genef. 3. dicitur: *sed & serpens erat callidior omnibus animantibus terræ quæ fecerat Dominus Deus, qui dixit ad mulierem*, &c. Et infrà: *Et ait Dominus Deus ad Serpentem; quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia & bestias terræ: Super pectus tuum gradieris & terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.* In primis fit in his locis comparatio inter Serpentem & cætera animalia terræ: Atqui inepta foret comparatio, si per Serpentem intelligatur Diabolus aut fictus Serpens & non verus & naturalis Serpens qui sit animal terræ. Item cùm dicitur: *Maledictus es inter omnia animantia & bestias terræ*; apertè significatur ipsum esse de numero animantium & bestiarum terræ. Denique quæ adduntur, *super pectus tuum gradieris & terram comedes*, &c. non nisi vero & naturali Serpenti conveniunt.

2°. Narratio historica Scripturæ, non debet, ut jam diximus, transferri ad metaphoras, nisi aliundè constet apertè ea quæ narrantur, fuisse dicta metaphoricè, quod hic non currit.

Obj. 1°. Congruentiùs Diabolus tentasset Evam per suggestionem interiorem, sicut nos tentare solet, quàm per aliquid sensibile: Ergo.

R. Id tùm non potuisse diabolum, quia minimùm potestatis habebat in hominem in statu innocentiæ, sicque non poterat in ejus phantasiam immediatè agere ut eam mutaret, sed exteriùs tantùm mediante aliquâ re sensibili. Ibid.

Obj. 2°. Serpens naturalis non est callidior omnibus aliis animalibus: Ergo non potest intelligi de vero serpente, sed de Diabolo.

R. Serpentem hic dici posse callidiorem omnibus animalibus. 1°. Propter diabolum qui eo utebatur, sicut dicimus *linguam dolosam*, non quòd ei insit dolus, sed quia eam movet mens dolosa. 2°. Quia reverà callidissimus est serpens tùm ad insidiosè nocendum, tùm ad se incolumem servandum: Undè dicit Christus; *Estote prudentes sicut Serpentes:* Et ideò diabolus, permittente Deo, hunc elegit ut instrumentum suæ calliditati congruum.

Obj. 3°. Diabolus sine corpore assumpto, vocatur in Scripturis, *Draco*, *Serpens*, ut Apocal. 12. & Isa. 27. Ergo quòd hic dicatur *Serpens*, non sequitur quòd fuerit verus & naturalis Serpens.

R. N. Conseq. Quia hic ex adjunctis *Serpens* deter-

determinatur ad significationem veri & naturalis Serpentis, ut patet ex probatione. Insuper quòd aliqua vox metaphoricè intelligatur in aliquo loco Scripturæ, non sequitur quòd in omnibus sic debeat intelligi, præsertim ubi agitur de narratione historica, quando nihil cogit eam ad metaphoricum sensum transferre, ut diximus priùs.

Obj. 4°. Si verus Serpens Evam allocutus fuisset, Eva exhorruisset & turbata statim fugisset: Ergo.

R. N. Sequelam; quia ut jam anteà observavimus, omnia animalia erant tunc homini subjecta, nec ei poterant nocere: Quòd verò loqueretur Serpens existimavit Eva, id fieri ab aliquo spiritu, non reflectens an à bono vel malo. Vel ut alii dicunt putavit Eva non assentiendo, sed cogitando secum, nùm Serpens haberet aliquam vim loquendi? Conditio enim mulieris non exigebat tam perfectam cognitionem rerum naturalium, sicut exigebat conditio viri.

Inst. Non potuit loqui Serpens absque miraculo, cujus tamen nullam mentionem fecit Moyses: Ergo.

R. N. Ant. Potuit enim Diabolus absque miraculo formare per Serpentem ex aëre voces humanis similes, sicut fecit Angelus per Asinam Balaam, Num. 22.

Obj. 5°. Angeli sivè boni sivè mali, quando apparent & loquuntur hominibus, non solent assumere vera & naturalia corpora sivè hominum sivè aliorum animalium, sed simulacra tantùm quæ sibi formant ex aëre vel aliis corporibus: Ergo verisimile est sic contigisse in tentatione Evæ; consequenter non fuisse saltem verum & naturalem Serpentem, sed tantùm simulacrum Serpentis.

R. N. Conseq. Esto id non solere Angelos, non sequitur id eos non posse: Posse autem & fecisse assumendo verum Serpentem, constat ex narratione historica Genes. 3. sicut constat ex Num. 22. Angelum bonum per veram & naturalem Asinam Balaam voces efformasse, sicque eam ad hunc effectum assumpsisse.

Obj. 6°. Maledictio lata in Serpentem Genes. 3. non convenit vero & naturali Serpenti, ut quod *super pectus suum gradietur & quod terram comedet*; id enim est ipsi naturale, & ante maledictionem id ipsi conveniebat: Ergo.

R. Maledictionem latam in Serpentem, sensu naturali verum & naturalem Serpentem afficere, sic ut quæ ipsi erant naturalia, eò quòd fuerit instrumentum diaboli, facta sint illi infamia & probrosa; sensu autem mystico, quem Spiritus sanctus hic videtur intendere præcipuè, afficit dæmonem, ut ex Aug. explicat S. Thomas loco priùs citato ad 4.

Petes quare Deus permisit tentari primos Parentes quos præsciebat peccaturos?

R. Aug. l. 11. de Genes. ad litt. cap. 4. sic respondet: *Si ergo quæritur cur Deus permiserit tentari hominem quem tentationi consensurum esse præsciebat? Altitudinem quidem consilii ejus penetrare non possum, & longè suprà vires meas esse confiteor.*

Nihilominùs alibi varias hujus permissionis rationes affert: Prima est ut manifestaret sua attributa, nimirùm omnipotentiam quæ tanta est ut de malo elicuerit bonum, justitiam puniendo & misericordiam parcendo.

Secunda; quia ad ejus providentiam generalem pertinet unumquodque in sua natura relinquere, sicque sinere homines libero arbitrio præditos pro sua libertate resistere vel cedere tentatori & hinc.

Tertia; ut manifestaret homini infirmitatem suam, ostenderetque quid liberum arbitrium ex se posset, licèt gratiâ sit instructum.

DISSERTATIO VIII.

De peccato primorum Parentum & ejus pœna.

D. Th. 2. 2. q. 163. & 164.

ARTICULUS I.

Quodnam fuerit primum peccatum primorum Parentum?

DIco 1°. Primum peccatum primorum Parentum fuit superbia. 2. 2. q. 163. a. 1. o.

Prob. 1°. ex Scriptura: Eccli. 10. dicitur: *Initium superbiæ hominis*, hoc est primus superbiæ hominis actus, *apostatare à Deo, quoniam ab eo qui fecit illum, recessit cor ejus, quoniam initium omnis peccati est superbia*; ubi manifestum est sermonem esse de primo peccato hominis & non angeli. Item Tob. 4. Tobias morti proximus filium suum his verbis hortatur: *Superbiam ne unquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas; in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio*, scilicet, ut patet, inter homines. Ibid. in a. s. c.

Prob. 2°. ex Patribus. Aug. l. 11. de Genes. ad Litt. c. 5. *Neque arbitrandum est*, inquit, *quòd esset hominem dejecturus iste tentator, nisi præcessisset in anima hominis quædam elatio comprimenda.* Et l. 14. de Civit. c. 13. *In occulto mali esse cœperunt, ut in apertam inobedientiam laberentur: Non enim ad malum opus perveniretur nisi mala voluntas præcessisset. Porrò malæ voluntatis initium, quid potuit esse nisi superbia? initium enim omnis peccati superbia.*

S. Ambros. serm. 14. in Psal. 118. *Superbia hominem prima dejecit.* S. Prosper l. 2. de vita contemplat. c. 19. de primis Parentibus dicit: *Non desererent Deum nisi superbirent, & similitudinem Dei miserabiliter appetiissent.* S. Leo serm. 5. de Nativit. vocat vulnera superbiæ quæ inflicta fuerunt generi humano ex parte Adæ. S. Greg. l. 34. Moral. c. 17. postquam retulit illud Eccli. *Omnis peccati initium superbia*, subjungit; *per hanc enim ipse (Diabolus) succubuit, per hanc sequentem hominem stravit.*

Prob. 3°. ratione: Primi Parentes non potuerunt peccare ex affectu alicujus objecti sensibilis, in quod concupiscentia immediatè ferretur; cùm tunc appetitus inferior esset perfectè subjectus rationi & ratio Deo, appetitus inferior non poterat deordinari, nisi superior priùs deficeret à Deo: Ergo primò peccaverunt primi Parentes ex appetitu boni spiritualis ultrà mensuram sibi competentem, qui est nimius amor propriæ excellentiæ, ideòque superbia. Ibid. o.

Solvuntur Objectiones.

OBj. 1°. Eva antequam superbiret, peccavit colloquendo cum Serpente, debebat enim statim fugere. Item peccavit dum mendaciter dixit Deum prohibuisse ne tangerent fructum ligni vetiti; non enim tactum, sed esum dumtaxat Deus prohibuerat. Item dum dubitavit de pœna mortis à Deo absolutè statuta dicendo, *ne fortè moriamur:* Atqui hæc contigerunt antequam ex verbis Serpentis superbire posset; nondum enim tunc Serpens dixerat: *Eritis sicut Dii, scientes bonum & malum*; ex quibus verbis in superbiam elata est.

R. ad primum: Evam non peccasse colloquendo cum Serpente, quando enim quis prudens & fortis colloquitur cum insidiatore, non ideò peccat quòd loquatur, sed quòd non se gerat ut virum prudentem, & fortem, seque sinat vinci. Et esto consultius fuisset Evæ abrumpere statim colloquium & fugere, non sequitur quòd peccaverit loquendo; non enim hoc ipso quo aliquid est con-

consultius, sequitur quòd sit absolutè necessarium ex præcepto.

Ad secundum: Non est mentita Eva dicendo Deum prohibuisse tactum hujus fructûs; intelligebat enim de tactu in ordine ad manducationem, qui erat verè prohibitus. Insuper non desunt qui existimant etiam Deum prohibuisse tactum simpliciter, ut longiùs abesset periculum comedendi.

Ad tertium: Eva non dubitavit de veracitate Dei, sed potuit absque infidelitatis peccato dubitare an pœna mortis esset absolutè à Deo statuta & infallibiliter infligenda, an tantùm esset comminatio remissibilis. Adde quòd hoc vocabulum *fortè*, non sit semper dubitantis, sed sæpè asserentis, idem valens ac *certè* & *indubiè*; ut Math. ubi de Sodomitis; si apud eos facta fuissent signa quæ facta sunt in Capharnaum, dicitur: *fortè*, id est certò, *mansissent usque in hunc diem.* Item Joan. 4. de muliere Samaritana: *Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere, forsitan*, id est indubiè, *petiisses ab eo.* Etiam quandoque ponitur *fortè*, respectivè ad effectum secundùm se contingentem, licèt sit aliundè certò eventurus.

Obj. 2°. Primi Parentes non appetierunt similitudinem Dei, nisi quia crediderunt vera esse quæ Serpens dixit: *Non moriemini*, sed *eritis sicut Dii scientes bonum & malum:* Atqui hic est error contrà fidem: Ergo primum peccatum primorum Parentum est infidelitas. Prob. Min. 1°. Non poterant credere esse vera quæ dixit Serpens; *Non moriemini*, nisi crederent esse falsa quæ dixerat Deus, *morte morieris*, & hic est error contrà fidem. 2°. Non poterant sine errore in fide credere similitudinem Dei esse possibilem: Ergo.

R. N. Min. Ad probat. D. Ant. pro utraque parte. Quoad primam jam dixi, quòd ex verbis Serpentis; *non moriemini*, primi Parentes non crediderint Deum fuisse mentitum, sed crediderint aut dubitaverint nùm esset pœna absolutè & irremissibiliter statuta, an tantùm comminatio remissibilis, præsertim Adam qui videbat Evam adhuc viventem post esum fructûs vetiti: Et hic error non est contrà fidem. Ad secundam partem: Ex verbis sequentibus; *eritis sicut Dii*, &c. non crediderunt similitudinem Dei ad æqualitatem esse possibilem, quod esset contrà fidem, sed tantùm similitudinem secundùm quandam imitationem seu participationem in scientia, quod non est impossibile, nec ideò contrà fidem.

Inst. Aug. l. 11. suprà Genes. c. 4. in illud 1. Timoth. 2. *Mulier seducta in prævaricatione fuit*, dicit: *Hanc propriè seductionem appellavit Apostolus, per quam id quod suadebatur, cùm falsum esset, verum esse putatum est, scilicet quòd Deus ideò lignum illud tangere prohibuerit, quòd sciebat eos, si tetigissent, velut Deos futuros, tanquam eis divinitatem invideret qui eos homines fecerat:* Atqui hoc credere pertinet ad infidelitatem: Ergo.

Hic 2. 2. 163. a. q. 1. ad 4. R. ex eodem Aug. l. 11. de Genes. ad litt. c. 30. quòd *verbis Serpentis mulier non crederet à bona atque utili re divinitùs se fuisse prohibitos, nisi jam inesset menti amor ille propriæ potestatis & quædam de se superba præsumptio.* Quod non est sic intelligendum quasi superbia præcesserit suasionem activam Serpentis, sed quia statim post illam, invasit mentem Evæ elatio, ex qua consecutum est, ut memor verborum Serpentis: *Quare vobis prohibuit Deus* &c., crederet verum esse quod Dæmon dicebat, scilicet Deum ex invidia prohibuisse esum ligni scientiæ boni & mali.

Repones: Fides est initium justitiæ: Ergo infidelitas est initium injustitiæ.

R. N. Conseq. Quia quod est primum in ædificatione, est ultimum in destructione.

Obj. 3°. Primum peccatum Adæ fuit inordinatus amor uxoris, quo magis illi placere cupivit, quàm mandatum Dei servare: Ergo. Prob. Ant. Cùm Deus Adamum argueret, respondit: *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno & comedi;* quasi diceret; amore sociæ quam dedisti mihi illectus, comedi. Quam responsionem esse veram Deus videtur significare respondendo; *quia audisti vocem uxoris tuæ & comedisti*, &c. Ergo.

R. N. Ant. Ad prob. N. Conseq. Equidem Adam habuit inordinatum amorem ergà uxorem, & iste amor præcessit transgressionem exteriorem præcepti, & hoc probant quæ afferuntur in argumento; at non probant hunc amorem præcessisse superbiam interiorem, quâ ex verbis Serpentis per Evam relatis, appetiit excellentiam suprà mensuram sibi competentem: Undè Aug. l. 14. de Civit. c. 13. dicit: *Si voluntas in amore superioris immutabilis boni, à quo illustrabatur ut videret, & accendebatur ut amaret, stabilis permaneret, non indè ad sibi placendum averteretur, & ex hoc intenebresceret & frigesceret, ut vel illa verum crederet dixisse Serpentem, vel ille Dei mandato uxoris præponeret voluntatem.*

Inst. Aug. l. 11. de Genes. ad litt. c. 41. dicit quòd Adam quando uxor consensit ad edendum fructum, nondum senserat concupiscentiam: Ergo nondum peccaverat.

R. N. Conseq. Quia non dicit Aug. quòd nondum habebat concupiscentiam, sed quòd nondum senserat: Quamvis autem non sentiebat, habebat tamen interiùs, quando exteriùs peccavit; sicut Eva non illam sensit nisi postquam fructum Adæ porrexit, licèt anteà interiùs haberet.

Obj. 4°. Primum peccatum Adæ non fuit ex amore sui: Ergo non fuit superbia. Prob. Ant. ex discrimine inter Angelum & hominem. Angelus utpotè totus spiritualis primò se intelligit, ideòque potuit primò peccare per superbiam ex amore sui. Sed primus homo, cùm naturaliter non intelligeret nisi dependenter à sensibus & phantasmatibus, priùs objecta sensibilia quàm se intellexit: Ergo primum hominis peccatum non potuit esse ex amore sui, sed ex amore alicujus objecti sensibilis.

R. N. Ant. Ad probat. N. Conseq. Quia licèt cognitio sui non fuerit prima in Adamo, potuit tamen, postquam objectorum sensibilium deindè ex his, sui cognitionem habuit, primò peccare ex amore sui; non enim fuit necesse quòd eo ordine quo cognovit objecta, eodem posteà ex illorum amore peccaret; præsertim cùm in eo statu, ut jam non semel dixi, appetitus sensitivus non posset deordinari circà sensibilia, quin prius appetitus rationalis esset deordinatus ergà Deum.

Cæterùm observandum est quòd quamvis primum hominis peccatum fuerit superbia, non fuit tamen solum, sed plura fuerint ei conjuncta. Itaque

Secundum Evæ peccatum fuit infidelitas seu error quo credidit vera esse verba Serpentis, videlicet Deum prohibuisse primis Parentibus esum ligni scientiæ boni & mali, ne ad ejus similitudinem pervenirent, *tanquam hoc tantum bonum*, inquit Aug. l. 11. de Genes. ad litt. c. 42. *Creaturæ suæ creator inviderit.*

Tertium fuit gula; ut constat ex his verbis Genes. 3. *Vidit mulier quòd bonum esset lignum ad vescendam & pulchrum oculis, aspectuque delectabile.*

Quartum fuit realis manducatio hujus fructûs, adeòque specialis inobedientia, quæ fuit consummatio transgressionis præcepti positivi.

Quintum fuit scandalum, quatenùs nempè induxit virum ad peccatum.

Secundum peccatum Adæ fuit inordinatus amor uxoris, quod colligitur ex eo quòd pro excusatione responderit Deo culpam exprobranti: *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno & comedi.*

Tertium fuit gula, seu nimius appetitus comedendi fructum vetitum, quem videbat pulcherrimum & audiebat suavissimum.

Quartum fuit specialis inobedientia seu actualis manducatio fructus vetiti quæ fuit consummatio transgressionis præcepti positivi, ut in Eva.

Restat

Restat difficultas non levis, an Adam fuerit seductus?

Ex una parte negat Apostolus 1. Timot. 2. Ubi volens ostendere quòd vir & non mulier debeat docere, affert hanc rationem; quia *Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit;* indicens his verbis, quòd cùm mulier non vigeat judicio & vigore animi, sicut vir, quod patet, quia vir non fuit seductus, & ipsa fuit seducta, faciliùs quàm vir induceretur in errorem, sicque est inidonea ad docendum.

Ex altera parte SS. Patres communiter censent Adamum fuisse seductum. Ità S. Ignatius ad Trallianos. S. Irenæus l. 3. c. 35. S. Cyrillus Alexand. l. 2. in Joan. c. 3. S. Epiphanius hæref. 38. S. Ambrosius l. de Paradiso c. 4. S. Hilarius cap. 3. in Matth. S. Augustinus l. 14. de civit. c. 45. In Psal. 68. & Conc. 11. in Psal. 118. S. Prosper contrà collat. c. 21. S. Fulgentius l. de Incarnat. c. 22. & alii. Et quidem Adamum non secùs ac Evam credidisse Serpenti dicenti: *Non moriemini, sed eritis sicut Dii scientes bonum & malum;* ideòque pariter fuisse seductum, colligitur ex ironica increpatione Dei; si enim his Serpentis verbis non credidisset Adam, Deus illi exprobrando ironicè non dixisset: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est sciens bonum & malum:* Hæc enim alludunt ad verba Serpentis.

Ad horum conciliationem, varii varias ineunt vias.

Qui censent cum Apostolo Adamum non fuisse seductum, intelligunt SS. Patres de seductione non speculativa, sed practica, quâ quis errando peccat, existimans sibi convenire sic agere, quod tamen non convenit, quo sensu dicitur, *omnis peccans ignorans;* &; *errant qui operantur iniquitatem:* Hoc autem sensu, inquiunt, juxtà SS. Patres, Adam seductus fuit sicut Eva, non tamen seductione speculativâ de qua loquitur Apostolus.

Verùm difficile foret ad hunc sensum restringere SS. Patres quorum quidam accusant Adamum infidelitatis; alii dicunt amisisse fidem, alii ipsum seductum fuisse cum Evâ & sicut Evam adhibendo fidem Serpenti.

Qui verò censent cum Patribus Adamum seductum fuisse etiam speculativè; quidam dicunt supplendum esse, *primus*, in textu Apostoli; sicut enim versu præcedenti dixerat: *Adam enim primus formatus est deindè Eva;* ità supplendum esse in versu sequenti, *primus*, scilicet: *Et Adam non est* primus *seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit.*

Alii dicunt reverà Adam fuisse seductum, hoc est, falsum credidisse ex verbis Serpentis, sed non propriè & formaliter; dicitur autem propriè & formaliter seductus, qui ab altero ex animo & intentione fallendi inducitur in errorem; hoc autem modo Adam non fuit seductus; non à Serpente quem non audivit; non ab Eva, quæ licèt viro falsum persuaserit, ea tantùm fuit decepta & non decipiens nec animo fallendi.

Verùm neutra interpretatio videtur congruere scopo Apostoli: Quòd enim quis secundus tantùm seducatur, aut non propriè & formaliter seducatur, si tamen verè seducatur, non magis ostendit vigorem judicii & animi quàm qui primus aut formaliter seducitur, nec ideò est magis aptus ad docendum.

Quapropter, salvo meliori judicio, existimo aliter distinguendas esse seductiones. Alia est seductio in errorem formaliter contrà fidem: Alia est seductio in peccatum, seu etiam in errorem, sed non formaliter contrà fidem, sed materialiter tantùm. Adam itaque seductus fuit in peccatum seu etiam in errorem, vel quia dubitavit an pœna mortis esset irremissibiliter statuta, an esset tantùm comminatio remissibilis, vel quia credidit esum ligni vetiti, ratione levitatis materiæ, esse leve peccatum, vel quia credidit quòd per hunc esum acquireret aliquam & imperfectam Dei similitudinem in scientia boni & mali; isti autem errores non sunt formaliter & apertè contrà fidem, sed materialiter tantùm. At Eva seducta fuit in errorem formaliter & apertè contrà fidem, quatenùs reflectens ad verba Serpentis; *cur præcepit vobis Deus*, &c. credidit juxtà Aug. l. 11. de Genes. ad litt. c. 42. Et S. Th. hic ad 4. & expressiùs a. 4. Deum ex invidia prohibuisse ipsi & Adæ esum ligni scientiæ boni & mali, ne ad ejus similitudinem pervenirent, sicque voluit habere aliquid contrà Dei voluntatem; quod est formaliter & apertè errare contrà fidem. Non autem id credidit Adam, sicque verum est quod dicit Apostolus, conformiter ad suum scopum, quòd Adam non fuit seductus & Eva fuit seducta: Qui enim facilè seducitur in errorem formaliter contrà fidem, magis est ineptus ad docendum ea quæ sunt fidei, quàm qui seducitur tantùm in peccatum aut in errorem solùm materialem: Undè quando quidam Patres accusant Adam infidelitatis, aut dicunt eum amisisse fidem, intelligendi sunt de infidelitate & fide materialiter sumptis.

Petes utrùm superbia primi hominis fuerit in hoc quòd appetierit divinam similitudinem?

R. Superbia primi hominis fuit in hoc quòd appetierit inordinatè divinam similitudinem, non æquiparentiæ seu ad æqualitatem; hæc enim similitudo ad Deum non cadit sub apprehensione saltem sapientis; sed similitudinem secundùm quamdam imitationem seu participationem in scientia boni & mali ultrà suam mensuram sibi competentem. Undè Serpens non dixit Evæ; *Eritis Dii*, sed, *Eritis sicut Dii:* Et Deus exprobrando Adæ non dixit: Ecce Adam Deus effectus est; sed; *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum.* *Hic q. 2. o.*

ARTICULUS II.

De gravitate peccati primorum Parentum.

DUo hic quæruntur; primum utrùm peccatum primorum Parentum fuerit omnium peccatorum gravissimum? secundum, quodnam fuit gravius peccatum, Adæ an Evæ?

Dico 1°. Peccatum primi hominis non fuit omnium peccatorum gravissimum simpliciter & absolutè, sed tantùm secundùm quid. *Ib. a. 3. o.*

Prob. prima pars: Illud peccatum dicitur gravissimum simpliciter quod est tale secundùm speciem & ex objecto; Atqui peccatum primi Parentis quod fuit superbia non fuit gravissimum secundùm speciem & ex objecto; peccata enim quæ sunt directè contrà Deum, ùt odium & contemptus formalis Dei; item alia quæ opponuntur Virtutibus Theologicis, sunt hâc ratione graviora quàm superbia: Ergo. *Ibid.*

Prob. secunda pars: Illud peccatum dicitur secundùm quid gravissimum, quod est tale secundùm aliquam circumstantiam: Atqui peccatum primi hominis fuit gravissimum. 1°. Ratione conditionis personæ peccantis cui erat facillimum non peccare, cùm nihil haberet intrinsecùs quod ipsum ad peccandum impelleret: Undè Aug. l. 14. de civit. c. 15. dicit: *Magna fuit in peccando iniquitas, ubi tanta fuit in non peccando facilitas.* 2°. Ratione nocumenti; hoc enim peccatum infecit totam naturam humanam. *Ibid.*

Dico 2°. Si peccatum Adæ & Evæ consideretur secundùm genus, utrumque fuit æquale; quia utrumque fuit superbia. Si consideretur secundùm speciem, peccatum Evæ fuit gravius; quia credidit Serpenti, non solùm dicenti; *Eritis sicut Dii*, sed dicenti: *Scit enim Deus quòd in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri & eritis sicut Dii scientes bonum & malum;* sicque credidit Deum prohibuisse esum hujus ligni ex invidia, ne illum manducando fierent Deo similes, *Ib. a. 4. o.*

consequenter appetiit similitudinem divinam contrà Dei agnitam voluntatem. Ad id non credidit Adam & ideò non appetiit divinam similitudinem contrà Dei agnitam voluntatem, sed ut possibilem obtentu per se ipsum; sicque gravior fuit superbia Evæ quàm Adæ. Si verò consideretur utrumque peccatum ex conditione personæ peccantis, graviùs peccavit Adam quàm Eva, quia erat illâ longè perfectior secundùm animam.

Itaque in summa: Peccatum Evæ fuit simpliciter & absolutè gravius peccato Adæ: Peccatum autem Adæ fuit gravius secundùm quid. Et hinc solvuntur argumenta quæ opponi possunt.

ARTICULUS III.

De pœnis peccati primorum Parentum.

q. 164. a. 1. o. DICO: Prima pœna peccati primorum Parentum utrique communis per se & directè à Deo imposita, est amissio justitiæ originalis & supernaturalium donorum illi annexorum.

Ibid. Prob. homini in prima sui institutione hoc beneficium fuerat collatum divinitùs, ut quamdiù mens ejus esset Deo subjecta, quod habebat per gratiam sanctificantem, omnes vires inferiores animæ subjicerentur rationi & corpus animæ, & in hoc sita erat justitia originalis: Cùm ergo homo per peccatum amiserit gratiam, mens ejus à divina subjectione recessit, & indè consecutum est, quòd nec vires inferiores subjicerentur ampliùs totaliter rationi, nec corpus animæ; atque hinc necessitas moriendi, defectus corporales & omnes hujus vitæ pœnalitates, quæ dicuntur pœnæ primi peccati.

Hujus autem pœnæ non meminit Moyses cap. 3. Genes. ubi describit pœnas quas Deus primis Parentibus imposuit, quia hi jam illam experiebantur & se illam luere testabantur nuditate, erubescentiâ & fugâ; Deus autem non quod jam patiebantur, sed quod deinceps passuri erant significare voluit.

Ibid. Secunda pœna etiam utrique Parenti communis est mors, juxtà illud Dei ad Adam: *Quocumque die comederis ex eo morte morieris.* Et patet; quia privatio propter culpam beneficii accepti est pœna: Atqui primi Parentes erant beneficio creatoris immortalitate donati, ut anteà probavimus: Ergo. Undè Apost. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit & per peccatum mors, & ità in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.*

Dices 1°. Mors est naturalis homini composito ex contrariis: Atqui quod est naturale non est pœna: Ergo.

Ib. ad 1. R. D. Maj. Mors est naturalis homini, sed à qua erat immunis beneficio creationis, C. A qua non erat immunis, N. Et ad hunc sensum distinctâ Min. N. Conseq. Privatio enim, ut dixi, propter culpam beneficii accepti est pœna.

Dices 2°. Primi Parentes post esum fructûs vetiti non mortui sunt eodem die, sed adhuc diu vixerunt: Ergo.

Ibid. ad 8. R. D. Ant. non mortui sunt eodem die simpliciter & absolutè, transeat. Ad sensum Dei comminantis, N. Quia ex tunc fuerunt necessitati mortis addicti. Dixi transeat; quia potest dici aliquo sensu quòd ex tunc sint mortui, quatenùs dispositione corporis in deterius mutatâ, tendebant ad mortem.

Ib. a. 2. ad 2. Prima pœna mulieri propria explicatur his verbis Genes. 3. *Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos.* Intellige multiplicationem conceptuum, non quoad substantiam & generationem prolis, sic enim etiam fuisset in statu innocentiæ, sed propter multitudinem afflictionum quas mulier patitur, ex hoc quod portat fœtum conceptum in utero. Sensus est ergo: Multiplicabo ærumnas conceptuum, ut fert phrasis hebraica: vel multiplicabo ærumnas etiam in conceptibus tuis conformiter ad versionem Septuaginta, qui, omissâ voce *conceptus*, posuerunt simpliciter, *multiplicabo tristitias & gemitum tuum.* Quo pacto fœminæ quæ virginitatem colunt aut sunt steriles etiam patiuntur ærumnas; quia licèt non concipiant, ex propria tamen conditione sexûs plura incommoda, tædia, dolores, ægritudines patiuntur ex materia ad conceptum ordinata. Adde quòd sterilitas in conjugatis sit pœna æquivalens incommodis conceptûs.

Secunda pœna mulieris est hæc: *In dolore paries filios.* Ibid. In statu enim innocentiæ mulieres absque dolore peperissent, apertis sine violentia visceribus, ut diximus alibi.

Tertia pœna mulieris sic exponitur: *Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Ibid. Non quòd in statu innocentiæ mulier non subjiceretur viro, & vir non dominaretur uxori, sed tunc subjectio erat grata & libera, quatenùs mulier nihil concupiebat quod repugnaret voluntati viri, & dominium viri erat non despoticum, sed liberum & directivum tantùm, quatenùs vir nihil præcipiebat nisi suaviter & honestè, & quod erat rationi & voluntati uxoris consonum. Nunc verò amissâ justitiâ originali, mulier ex sua parte sæpè inordinatè concupiscit, ob quod renuit obedire viro, aut si obediat non nisi ægrè & cum molestia. Vir ex sua parte sæpè irrationabilia exigit, nimis durè imperat uxori, aut nimis severè eam punit; indiget enim quandoque mulier correctione quam ægrè fert, & quam vir sæpè immoderatè infligit; sicque subjectio mulieris ad virum, & dominium viri in uxorem, est nunc pœna mulieris.

Pœna propria homini continetur his verbis, ibidem: *Maledicta terra in opere tuo, in labore comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbam terræ, in sudore vultûs tui vesceris pane, donec revertaris in terram de qua sumptus es.*

Dicitur: *Maledicta terra*, &c. non quòd natura terræ sit mutata, sed quia in statu innocentiæ erat à Deo benedicta & fœcundata, ità ut sine labore, aut cum levissimo, fructus uberrimos produceret; nunc autem relicta suæ nativæ sterilitati, nihil profert, nisi gravissimis laboribus exculta.

Dicitur: *Spinas & tribulos germinabit tibi*; attende ad hoc vocabulum *Tibi;* quia licèt antè peccatum germinaret etiam spinas & tribulos, non tamen germinabat homini, hoc est homini nocivos, quatenùs non germinabat in tanta quantitate, nec germinabat aut germinasset in terris ab homine excultis aut excolendis sicut nunc.

Dicitur: *In sudore vultûs tui vesceris pane:* Per panem intelligitur omnis cibus: Cùm ergo in statu innocentiæ terra spontè proferret fructus homini necessarios ad cibum, nunc non nisi magno labore necessaria victui haberi possunt. Qui autem agriculturam non exercent, aut corporaliter non laborant, in aliis laboribus occupantur: *Homo enim nascitur ad laborem;* Job. 5. Et sic panem cum aliis manducant in sudore vultûs. Ib. ad 3.

Dices: Si mors, morbi, dolores mulierum in conceptu & in partu cæteræque pœnalitates, essent pœna peccati primorum Parentum, deberent esse in omnibus æquales, sicque omnes homines æqualiter morerentur & infirmarentur, omnes mulieres in conceptu & in partu æqualem dolorem paterentur, &c. Atqui falsum consequens; alii enim aliis citiùs moriuntur, alii aliis graviùs infirmantur: Inter mulieres aliæ graviorem, aliæ leviorem dolorem in conceptu & in partu sentiunt. Ergo. Prob. Sequela: Omnes homines æqualiter derivantur à primis Parentibus & in ipsis æqualiter peccaverunt: Atqui æquali peccato æqualis debetur pœna: Ergo.

R. D. Sequelam: Si mors, morbi & aliæ pœnalitates essent pœna peccati primorum Parentum per se primò & directè imposita, deberent esse in omnibus æquales, C. Si essent pœna peccati primorum Parentum per accidens tantùm consequens Ib. a. 1. ad 4.

ad

ad primam & directam pœnam, deberent esse æquales in omnibus, N. Duplex itaque debet distingui pœna, una quæ per se & directè imponitur peccato velut à Judice aut lege taxata, in qua semper servatur æquaitas cum proportione ad Legem & peccatum, & hæc debet esse æquails, in omnibus æqualiter peccantibus. Alia est per accidens consequens ad primam & directam & hæc non debet esse æquails in omnibus æqualiter peccantibus: Sic, v. g. quòd ex duobus excæcatis propter æqualem culpam, unus cadat alter non, excæcatio quæ est pœna per se & directè imposita, est æqualis in utroque, casus autem qui est pœna per accidens sequens ad excæcationem, non debet necessariò esse æqualis in utroque. Porrò pœna per se & directè imposita peccato primorum Parentum est, ut diximus, privatio justitiæ originalis & est æqualis in omnibus; mors autem, morbi, dolores mulierum in conceptu & in partu, cæteræque pœnalitates, sunt pœnæ per accidens sequentes ad privationem justitiæ originalis, juxtà varias personarum conditiones & complexiones, & varias divinæ Providentiæ dispositiones: Undè non debent esse in omnibus æquales.

ARTICULUS IV.

De pœnitentia & salute primorum Parentum.

DIco 1°. Adam pœnitentiam egit de suo peccato & veniam obtinuit.

Prob. 1°. ex illo Sap. 10. *Hæc* (sapientia) *illum qui primus formatus est à Deo Pater orbis terrarum, cùm solus esset creatus, custodivit & eduxit illum à delicto suo*: Educere à delicto est liberare à peccato.

Prob. 2°. ex Patribus: Irenæus l. 3. c. 37. loquens de Adamo dicit: *Transgressionis fecit pœnitentiam, pœnitentibus autem largitur benignitatem suam Deus.* Aug. Serm. 104. de tempore: *Adam qui interroganti Domino confessus est peccatum quod commisit, veniæ redditus est.* Greg. magnus l. 6. Epist. 31. *Adam postmodum per pœnitentiam ad vitam rediit.*

Suadetur ex benignitate quâ Deus Adamum correxit & punivit, & firmabitur ex Conclusione sequenti. Unde

Dico 2°. Adam æternam salutem consecutus est.

Prob. 1°. ex Scriptura: Sap. 9. dicitur: *Per sapientiam sanati sunt quicumque tibi placuerunt Domine:* Et versu sequenti horum primus nominatur Adam, his verbis: *Hæc illum, qui primus formatus est à Deo, eduxit à delicto suo.* Non solet autem Scriptura dicere de damnatis quòd placuerint Deo.

Prob. 2°. ex Patribus, præsertim ex Aug. qui Epist. 99. ad Evodium dicit: *De illo quidem primo homine generis humani, quòd cùm ibidem Christus ad inferna descendens solverit Ecclesia ferè tota consentit, quod eam non inaniter credidisse credendum est, undecumque hoc traditum, etiamsi canonicarum Scripturarum hinc expressa non proferatur auctoritas.* Porrò si id tota ferè credat Ecclesia, temerarium foret & erroneum negare.

Hilarius in Psal. 119. dicit: *Adam veniæ reservatus & glorificatus in Christo est.* Greg. Nazian. Orat. 31. cap. 19. in Matth. loquens de Adamo & Eva dicit: *Utrumque Serpens decepit, utrumque Christus Passione suâ, salute donavit.* Anselmus l. *Cur Deus homo,* c. 16. ait: *Adamum & Evam ad illam pertinuisse redemptionem dubitandum non est:* Ipsum autem loqui de Redemptione quoad efficaciam & non solùm quoad sufficientiam, constat ex his verbis quæ subjungit: *Quamvis hoc auctoritas divina apertè non pronuntiet:* De redemptione enim quoad sufficientiam auctoritas divina apertè pronuntiat; Rom. 5. *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ.* 1. Timoth. 2. *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Et alibi.

Quod diximus de Adamo, idem de Eva censent communiter Patres & Theologi.

TRACTATUS
DE
STATU RELIGIOSO.

D. Th. 2. 2. à Q. 186. ad ultimam.

DISSERTATIO I.

De his in quibus principaliter consistit Status Religiosus.

ARTICULUS I.

D. Th. Q. 186.

Quid sit Status in communi?
Quid Status Perfectionis?

DICO 1°. Nomen Status dupliciter sumi potest: 1°. Generaliter pro quavis vitæ conditione, in qua quis, sivè ad tempus, sivè perpetuò permanet; quo sensu dicitur Status Ecclesiasticus, status sæcularis, status viduarum, status virginum, status præsentis vitæ, status futuræ, &c. 2°. Strictè pro immobili vitæ condi-
* Hic q. tione per quam quis alteri perpetuò adstringitur: *
183. a. Nomen enim status importat quandam firmitatem
1. o. & rectitudinem, sic homo rectus & quiescens, dicitur stare; si jaceat aut moveatur non dicitur stare. Hoc sensu distinguuntur tres status in Ecclesia, scilicet status Episcoporum, Religiosorum & conjugatorum: Episcopi enim vinculo perpetuo adstringuntur obsequio suæ Ecclesiæ; Religiosi divino cultui; Conjugati mutuo obsequio; sic tamen quòd Episcopatus & Religio sint status spirituales, conjugium autem status sæcularis. Item quòd Episcopatus & Religio sint status perfectionis. Quod ut intelligatur.

Dico 2°. Perfectio Christianæ vitæ attenditur Ibid. q.
specialiter secundùm charitatem: Quia unumquod- 184. a.
que dicitur esse perfectum in quantum attingit 1. o.
proprium finem, qui est ultima rei perfectio: Atqui charitas est quæ unit nos Deo qui est finis ultimus humanæ mentis; *Qui enim manet in charitate in Deo manet & Deus in illo.* 1. Joan. 4. Ergo.

Dico 3°. Posito quòd perfectio Christianæ vitæ Ib. a. 3.
attendatur specialiter secundùm charitatem, se- o.
quitur quòd per se & essentialiter consistat in observatione præceptorum ipsius charitatis Dei & proximi & aliorum Præceptorum, sivè divinorum, sivè humanorum, quorum violatio fit contraria charitati; secundariò autem & quasi ministerialiter in observantia consiliorum quæ ordinantur ad charitatem, non quidem sic quòd sine illis non possit haberi charitas, sed quatenùs removent ea quæ maximè impediunt exercitium chari-

charitatis, licèt eam non extinguant, ut sunt matrimonium, occupatio negotiorum sæcularium & alia hujusmodi.

Ib. a. 4. & 5. o. Dico 4°. Ex dictis sequitur id quod anteà diximus, Episcopatum & Religionem esse status perfectionis; quia ad statum perfectionis requiritur obligatio perpetua ad ea quæ perfectionem promovent, cum aliqua solemnitate; status enim, ut diximus, importat permanentiam & in his quæ inter homines firmitatem & perpetuitatem obtinent, adhibetur aliqua solemnitas: Atqui Religiosi se voto adstringunt ad abstinendum à rebus sæcularibus per paupertatem, continentiam & obedientiam, ut liberiùs Deo vacent, in quo consistit perfectio præsentis vitæ, idque fit cum aliqua solemnitate, quando emittunt vota Religionis, sivè solemnia sivè simplicia, secundùm ordinationem & approbationem Ecclesiæ. Similiter Episcopi se obligant ad ea quæ perfectionis sunt, assumentes pastorale officium, ad quod pertinet ut ponant animam suam pro ovibus suis & totam vitam impendant in utilitatem proximi, idque cum solemnitate consecrationis in sua ordinatione: Ergo.

Dices: Si omnes Episcopi & Religiosi sint in statu perfectionis, sequitur quòd qui inter illos non sunt perfecti, sint mendaces & simulatores: Falsum consequens: Ergo. Prob. Sequela: Status exterior debet interiori respondere, alioquin incurritur mendacium & simulatio: Ergo.

Ib. a. 5. ad 2. R. D. Sequelam: Sequitur quòd qui inter illos non sunt perfecti, nec intendunt perfectionem sint mendaces & simulatores, C. Si intendant perfectionem, N. Quia homines statum perfectionis assumunt, non quasi profitentes se esse perfectos, sed profitentes se tendere ad perfectionem, sicut qui frequentat Scholas non profitetur se esse doctum, sed se tendere ad doctrinam: Undè non committit mendacium aut simulationem qui in statu perfectionis non est perfectus, sed qui ab intentione perfectionis animum revocat; de quo iterùm art. seq.

Ib. a. 4. o. Hinc inferes 1°. Non omnem qui est perfectus esse in statu perfectionis; nec omnem qui est in statu perfectionis esse perfectum; quia, ut dictum est, ad statum perfectionis exteriorem, scilicet de quo hic agitur, requiritur obligatio perpetua cum aliqua solemnitate; potest autem aliquis sine hac obligatione & solemnitate facere opera perfectionis & per charitatem adhærere Deo, sicque esse perfectus sine statu perfectionis, cùm è contrariò qui se obligavit perpetuò ad opera perfectionis cum solemnitate & ea non implet non erit perfectus, licèt sit in statu perfectionis.

Ib. a. 6. o. Inferes 2°. Presbyterum Curatum non esse in statu perfectionis; quia licèt debeat ut Minister Episcopi se impendere in salutem Parochianorum, ad id tamen non obligatur immobiliter, quia potest etiam absque licentia Episcopi deserere suam Curam & transire ad Statum Religiosum, ut habetur causâ 19. q. 2. cap. *Duæ sunt;* quod non potest Episcopus absque dispensatione Papæ. Vide Cajetanum in hunc Articulum.

Petes quis status sit perfectior, Episcoporum an Religiosorum?

Ib. a. 7. o. R. Statum Episcoporum esse perfectiorem statu Religiosorum. Quia semper Agens est præstantius patiente: Atqui in genere perfectionis Episcopi se habent ut perfectores & Magistri qui perfectionem doceant, Religiosi verò ut perfecti, seu perficiendi & Discipuli instruendi, qui acquirendæ perfectioni studeant; quorum prius, ut patet, pertinet ad actionem, secundum ad passionem: Ergo. Et ideò status Episcoporum dicitur status perfectionis acquisitæ, status autem Religiosorum status perfectionis acquirendæ.

Neque dicas Religiosos adstringi tribus votis Paupertatis, Continentiæ & obedientiæ, quibus, saltem votis Paupertatis & Obedientiæ non adstringuntur Episcopi; nam ad aliquid majus his adstringuntur Episcopi, nempè ad ponendam animam pro aliorum salute. * Insuper præter quam quòd teneantur ad Castitatem, temporalia sua debent erogare suorum subditorum necessitatibus, sicque in præparatione animi esse pauperes, quod pertinet directiùs ad perfectionem quàm paupertas in actu, quæ est tantùm perfectionis instrumentum. Item cùm Religiosi uni tantùm Prælato obediunt, Episcopi omnium suorum subditorum se servum constituunt, dum non quod suum, sed quod illorum est tenentur quærere: Undè Apost. 2. Cor. 4. *Non nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per ipsum;* atque hinc, juxtà S. Th. Opusculo de perfectione vitæ spiritualis Cap. 17. Consuetudo obtinuit ut summus Pontifex se scribat servum servorum Dei. * Ib. ad 1.

ARTICULUS II.

In quibus principaliter consistat Status Religiosus?

NOta: Religio tripliciter sumitur: 1°. Pro virtute quâ Deus ut supremus omnium Dominus colitur, de qua sat alibi diximus. 2°. Pro quadam formula cultûs divini omnibus communi, per quam homo addicitur obsequio divino, quantùm est præcisè necessarium ad salutem; qualis nunc est Religio Christiana, & fuit olim Judaica. 3°. Pro quadam speciali formula cultûs divini per quam homo ex libera sua electione totaliter mancipatur divino obsequio; continet omnia ad quæ obligat Religio Christiana & alia superaddit quæ maximè ad perfectionem conducunt. * Undè dicitur antonomasticè *Religio* & ejus Professores *Religiosi* vocabantur ab Apostolis, teste Dionysio c. 6. de cælest. Hierach. Terapeutæ à puro Deo obsequio & cultu. Eodem nomine vocat illos Philo de contemplat. Item teste eodem Dionysio ibid. vocabantur etiam ab Apostolis *Monachi, à vita indivisibili & singulari quâ in Deiformem monadem colliguntur & perficiuntur:* Secundùm quam Etymologiam omnes Religiosi sunt Monachi. Attamen secundùm vulgarem significationem & etymologiam hi soli dicuntur Monachi qui vitam solitariam agunt, vel contemplationi sunt totaliter dediti; quo sensu Religiosi mendicantes non sunt Monachi & constat ex jure c. *Licèt* 18. de Regularibus cap. *Nullus* 1. & c. 2. *Mandamus* 19. 4. 3. In favorabilibus tamen, nomine Monachi veniunt omnes Religiosi, ut docet Panormitanus in cap. *Ex parte* de postulat. Prælat. & alii. * q. 186. a. 1. o.

Virgines quæ Religionem profitentur, jam tempore Augustini vocabantur *Sanctimoniales*, ut patet serm. 23. de verbis Dom. nunc, brevitatis causâ, vocantur *Moniales*: Dicebantur etiam *Nonnæ* ex Hieron. Epist. 22. c. 6. Tam in his partibus quàm in Gallia, Hispania & Italia Religiosi Sacerdotes præsertim mendicantes vocantur *Patres*, eò quòd in plebem & pauperes quoslibet paternum affectum & officia præstent; quod nomen ideò est magis benevolentiæ & charitatis quàm honoris, quale est nomen *Dominus* quo cæteri Religiosi & sæculares Sacerdotes vocantur.

Dico: Status Religiosus consistit in immobili vitæ conditione ab Ecclesia approbatâ, in qua homines per tria vota Paupertatis, continentiæ & obedientiæ & certam Regulam tendunt ad perfectionem. q. 186. a. 6. o.

Explicatur & probatur. Dicitur 1°. *Immobilis vitæ conditio;* quia, ut diximus, status exigit firmitatem perpetuam: Undè qui observaret paupertatem, castitatem & obedientiam absque voto, non esset Religiosus, nec in statu Religioso, quia haberet libertatem resiliendi.

Dicitur 2°. *Ab Ecclesia approbata*, propter plures rationes. 1°. Quia status Religiosus est Status spiritualis & supernaturalis distinctus à communi statu Christianorum, proindèque descendens à Christo, mediante Ecclesiâ: Atqui sine approbatione Ecclesiæ non foret status spiritualis distinctus à communi statu Christianorum, sed omnes forent

forent Laici, potestati sæculari subjecti, nisi qui essent ex illis Clerici, sed id non haberent vi status, sed vi ordinis. Ergo.

2°. Religiosus tenetur obedire superiori, non solùm ratione voti, sed etiam supposito voto & traditione sui, ratione jurisdictionis spiritualis quam Superior habet in illum, sicut Episcopus habet in suos Diœcesanos: Undè Religiosus inobediens peccat duplici peccato, scilicet peccato sacrilegii ratione voti, & peccato injustitiæ ratione jurisdictionis in Superiore quam violat: Atqui talis jurisdictio spiritualis haberi non potest nisi interveniat auctoritas Ecclesiæ.

Si dicas: Possum me alteri subjicere eligendo illum in Superiorem eique vovendo paupertatem, continentiam & obedientiam: Atqui iste habebit jurisdictionem spiritualem in me: Ergo.

R. N. Min. Non enim habebit aliam potestatem in te quàm eam quam tu illi dates: non potes autem illi dare in te jurisdictionem spiritualem cùm eam in te non habeas; nemo enim in se habet jurisdictionem quâ se cogere possit, sibique præcepti obligationem imponere; nemo autem dat quod non habet: Undè illa potestas erit tantùm naturalis seu moralis, teneberisque solùm illi obedire ratione voti, sicut si vovisses parere ejus consiliis. Adde quòd sic non esses in statu spirituali, sed maneres Laïcus.

3°. Sine illa approbatione Ecclesiæ, Religio non haberet stabilitatem, posset enim facilè dissolvi secundùm hominum instabilitatem, neque haberet securitatem; possent enim errores in statutis irrepere, sicut contigit in Religione Waldensium.

4°. Denique ad statum Religionis requiritur non solùm promissio ex parte voventis, sed totalis ejus traditio in cultum divinum, atque hujus traditionis acceptatio nomine Dei; non est autem qui nomine Dei possit acceptare nisi Ecclesia, aut is cui Ecclesia committit.

Porrò per approbationem Ecclesiæ, intellige nunc approbationem Summi Pontificis: Quamvis enim olim plures Religiones, ut Sanctorum Antonii, Basilii, Augustini & Benedicti non fuerint approbatæ immediatè à Romanis Pontificibus, sed admissæ, seu usu receptæ ab Episcopis, quibus tùm suberant, non contradicente Romano Pontifice; nunc tamen à tempore Concilii Lateranensis sub Innocentio III. hanc approbationem sibi reservârunt Romani Pontifices: Sic enim in Concilio quod refertur cap. *Ne nimia l.* 3. Tit. 30. de Religiosis domibus legitur: *Ne nimia Religionum diversitas gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus ne quis de cætero novam Religionem inveniat*, scilicet absque approbatione Summi Pontificis, ut habetur in Rubrica, & patet, si quidem posteà plures adhuc Religiones erectæ sunt cum approbatione summi Pontificis. Idem statuitur in Concilio Lugdunensi sub Gregorio X.

Hinc sequitur quòd Professio in Religione non approbata sit invalida & quòd profitens probabiliùs non teneatur ad vota; tùm quia Ecclesia non acceptat hanc professionem quoad illa; tùm quia profitens non intendit vovere nisi in Religione, ut sic vovendo fiat Religiosus, quòd cùm in eo sit deceptus, non videtur teneri; imò id videtur certum quoad vota paupertatis & obedientiæ, quia cùm possit hanc Religionem deserere utpotè nullam, non habet Superiorem à quo dependeat in voto Paupertatis & Obedientiæ.

Secùs dicendum de quibusdam piis institutis quæ longo usu censentur ab Ecclesia approbata, non ut Religiones, sed ut pia instituta; eorum enim Professio habet vim votorum simplicium, à quibus proindè profitentes non possunt eximi sine dispensatione Episcopi, qui illos ex causa potest absolvere à voto paupertatis & obedientiæ, non tamen à voto castitatis perpetuæ, quod reservatur Papæ.

Dicitur 3°. *Per tria vota paupertatis, continentia & obedientia*, utpotè quæ sunt essentialia Religioni ut probabimus art. seq. Dixi *Per tria vota* simpliciter & non solemnia; quia licèt jure antiquo requireretur ad statum Religiosum quòd tria vota essent solemnia, id est quòd esset totalis & perpetua traditio ex parte voventis; & similiter perpetua acceptatio ex parte Superioris seu Religionis; jure tamen novo sufficiunt vota simplicia. Declaravit enim Gregorius XIII. Bullâ *Ascendente Domino*, vota emissa à Scholaribus Societatis Jesu post biennium probationis esse simplicia (quia acceptatio ex parte Societatis non est absoluta & perpetua, sed potest Professum dimittere) & tamen eos esse verè Religiosos.

Dicitur 4°. *Et certam Regulam:* Quia licèt per se loquendo sufficiat ad statum Religiosum ea Regula quæ divinis Mandatis & prædictis tribus votis continetur, si quidem hæc sufficiunt ut ducant ad perfectionem; quia tamen Ecclesia non consuevit approbare aliquem statum tanquam Religiosum absque aliqua particulari Regula, ideò requiritur, si non per se, saltem per accidens & ex institutione Ecclesiæ.

Dicitur 5°. *Tendunt ad perfectionem:* Quia licèt, ut diximus, Religio sit status perfectionis, qui tamen illum assumunt, non profitentur se esse perfectos sed tendere ad perfectionem, sicut discipuli frequentando Scholas non profitentur se doctos, sed tendere ad doctrinam: Undè non transgreditur suam Professionem Religiosus qui non est perfectus, sed solum si contemnat tendere ad perfectionem, seu ab intentione perfectionis animum revocat, ut si apud se statuat manere in statu mediocritatis in quo est, aut dicat: Nolo ad perfectionem tendere, vel etiam si solâ observatione præceptorum obligantium sub mortali contentus, proponat transgredi ea quæ obligant ad veniale tantùm, aut ad solam pœnam. q. 184. a. 5. ad 2. & q. 186. a. 2. ad 1.

Petes utrùm quilibet Religiosus teneatur ad omnia Consilia?

R. negativè: Quia nemo tenetur ad opera supererogationis nisi ex propria electione, aut nisi in casu necessitatis, sed tunc non forent mera consilia, sed præcepta: Atqui quilibet Religiosus non se obligat per suam professionem ad omnia consilia, sed ad aliqua determinata secundùm suam Regulam: Ergo. Confirmatur: Quilibet Religiosus potest pervenire ad perfectionem charitatis per observantiam regularem sui instituti, si quidem sit ab Ecclesia approbatum ut sufficiens, ad hunc finem: Atqui nullum est institutum quod omnium consiliorum observationem præcipiat: Ergo. Peccaret tamen graviter, qui ea consilia contemneret. q. 186. a. 2. o.

ARTICULUS III.

Utrùm tria Vota Paupertatis, Continentiæ, & Obedientiæ sint essentialia Statui Religioso?

Dico: Tria vota Paupertatis, Continentiæ & Obedientiæ sunt essentialia statui Religioso. Ib. a. 3. 4. 5. & 7. o.

Prob. Status Religiosus potest considerari tripliciter: 1°. Secundùm quod est exercitium tendendi ad perfectionem charitatis. 2°. Secundùm quod est portus & statio quædam quietans animum à sollicitudinibus sæcularibus. 3°. Secundùm quod est perfectissimum Sacrificium, scilicet Holocaustum per quod aliquis totaliter se & sua offert Deo: Atqui status Religiosus secundùm hanc triplicem considerationem exigit essentialiter tria vota assignata: Ergo. Ib. a. 7. o.

Prob. prima pars Min. Ad exercitium perfectionis requiritur quòd aliquis à se removeat illa per quæ possit impediri ne totaliter ejus affectus tendat in Deum, in quo consistit perfectio charitatis: Atqui hujusmodi sunt tria: Primum cupiditas exteriorum bonorum quæ tollitur per votum paupertatis. Secundum concupiscentia sensibilium delectationum, inter quas præcellunt delectationes venereæ quæ excluduntur per votum castitatis: Tertium inordinatio voluntatis humanæ quæ excluditur per votum obedientiæ: Ergo. Hæc autem

autem tria impedimenta designavit S. Joannes 1. Epist. cap. 2. his verbis: *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est & concupiscentia oculorum & superbia vitæ.*

Prob. secunda pars Min. Sollicitudinis sæcularis inquietudo præcipuè ingeritur homini circà tria: 1°. Circà dispensationem rerum exteriorum, & hæc sollicitudo per votum paupertatis homini aufertur. 2°. Circà gubernationem uxorum & liberorum, quæ amputatur per votum continentiæ. 3°. Circà dispensationem propriorum actuum, quæ tollitur per votum obedientiæ, quo aliquis se alterius dispositioni committit: Ergo.

Prob. tertia pars Min. Holocaustum est cùm aliquis totum quod habet offert Deo: Atqui homo habet triplex bonum: 1°. Habet bonum rerum exteriorum quas totaliter offert Deo per votum voluntariæ paupertatis. 2°. Habet bonum corporis quod præcipuè offert Deo per votum continentiæ quo abrenuntiat maximis delectationibus. 3°. Est bonum quod totaliter offert Deo per votum obedientiæ, quatenùs per illud offert Deo propriam voluntatem; per voluntatem enim homo utitur omnibus potentiis & habitibus animæ: Ergo.

Hinc cap. *cùm ad Monasterium.* tit. de statu Monach. Innocent. III. dicit: *Abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeò est annexa Regulæ monachali, ut contrà eam, nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.*

Dices 1°. Status Episcoporum est perfectior quàm status Religionis: Atqui Episcopi possunt habere proprium: Ergo & Religiosi.

Ib. a. 3. ad 3. R. N. Conseq. Disparitas est quòd status Episcopalis non ordinatur ad perfectionem acquirendam, sed potiùs ut ex perfectione quam quis habet alios gubernet, non solùm ministrando spiritualia, sed etiam temporalia, quod pertinet ad vitam activam, in qua multa operanda occurrunt instrumentaliter per divitias: Et ideò ab Episcopis, qui profitentur gubernationem gregis Christi, non exigitur ut proprio careant, sicut à Religiosis qui profitentur disciplinam perfectionis acquirendæ.

Dices 2°. Divitiæ sunt utiliores ad perfectionem acquirendam quàm paupertas: Ergo. Prob. Ant. Proverb. 14. dicitur: *Corona Sapientum divitiæ eorum.* Et Eccli. 7. *utilior est sapientia cum divitiis:* Ergo.

R. N. Ant. Ad primam Probat. Divitiæ dicuntur corona, id est ornamentum & decus sapientum, tùm quia Sapientes benè illis utendo sibi decus parant; tùm quia divitiæ apud vulgus auctoritatem conciliant. Ad secundam Probat. sensus est quòd sapientia cum divitiis sit utilior, quàm divitiæ sine sapientia, quatenùs sapiens benè utendo divitiis, maximè utilis est proximo per liberalitatem & misericordiam.

Dices 3°. Primum perfectionis exemplar nobis in Abraham ostenditur, cui Dominus dixit Genes. 17. *Ambula coram me & esto perfectus:* Atqui Abraham habuit divitias & uxores: Ergo ad perfectionem Religionis non requiritur paupertas & continentia.

Ib. a. 4. ad 2. R. N. Conseq. quia ut dicit Aug. de bono conjugali, *Abraham castus sine conjugio esse potuit, sed non oportuit.* Quòd ergo antiqui Patres perfectionem animæ cum divitiis & matrimonio habuerint, hoc pertinet ad magnitudinem virtutis & perfectionis acquisitam: Et ideò infirmiores non debent præsumere se tantæ esse virtutis ut cum divitiis & matrimonio possint ad perfectionem pervenire; sicut nec aliquis præsumit hostes inermis invadere, quia Samson cum maxilla asini, multos hostium peremit.

Petes quodnam sit inter ista tria vota potissimum?

Ib. a. 8. c. R. esse votum obedientiæ. 1°. Quia per illud aliquid majus Deo offertur quàm per reliqua: Per votum enim paupertatis offeruntur Deo bona fortunæ: Per votum continentiæ corpus: Per votum autem obedientiæ ipse animus seu propria voluntas, quæ est quid majus bonis fortunæ & corpore. 2°. Quia votum obedientiæ continet sub se alia duo vota, sed non convertitur: quamvis enim Religiosus teneatur ex voto servare continentiam & paupertatem, tamen hæc etiam sub obedientia cadunt; & in nostro Prædicatorum Ordine promittitur tantùm explicitè obedientia. Hinc Joannes XXII. Extravag. *Quorumdam* de verborum significationibus dicit: *Magna est paupertas, sed major continentia, maxima autem obedientia.*

ARTICULUS IV.

Ad quid teneatur Religiosus vi voti Paupertatis?

DICO: Paupertas Religiosa, est voluntaria abdicatio, voto firmata, rerum temporalium, quantùm ad dominium, proprietatem & usum juris, seu jus utendi irrevocabiliter & independenter à voluntate Superioris, non tantùm quantùm ad usum facti seu simplicem usum revocabilem & dependentem à voluntate Superioris. Ità jura cap. cit. *cùm ad Monasterium* & Concil. Trid. Sess. 25. de Regularibus cap. 2.

Ratio est; quia ille non censetur verè pauper qui alicujus rei temporalis habet dominium & proprietatem, quâ de illa tamquam sua possit pro nutu disponere ad quemlibet usum, neque qui habet jus utendi irrevocabiliter & independenter ab alterius voluntate; secùs si habeat tantùm usum facti revocabilem & dependentem ab alterius voluntate; sic servi qui nihil habent proprii & sunt verè pauperes, habent nihilominùs usum facti vestium & ciborum quæ illis à Dominis conceduntur.

Dixi; *rerum temporalium;* quia rerum spiritualium Religiosus habet Dominium; undè potest sine consensu Prælati pro amico orare, prædicare, Missas celebrare, si tamen habeat liberas intentiones, etiamsi amicus recipiat stipendium; similiter potest sine consensu Prælati dare Reliquias Sanctorum, Agnus Dei & similia, quæ pretio temporali non æstimantur, non tamen Imagines, Scapularia, Numismata, Rosaria; hæc enim pretio temporali æstimantur. Item est dominus sui honoris & famæ, ut docet S. Th. hic q. 186. a. 7. ad 4.

Ex Conclusione sequitur 1°. Religiosum nullâ re temporali posse uti tanquam suâ, sed tanquam alienâ seu Monasterii, ideòque animo debet esse dispositus eâ carere ad nutum Prælati, alioquin est votifragus, quales sunt ii qui ea quæ habent occultant ne à Superiore auferantur.

Sequitur 2°. Religiosum nullam rem temporalem sivè ex bonis communibus, sivè ex concessis ad usum, posse dare, vendere, mutuare, commodare seu extraneis, seu domesticis absque licentia Prælati, quia hæc sunt actus dominii aut ususfructûs, cùm ipse tantùm habeat usum facti à Prælato dependentem; ideòque alienatio est nulla.

Sequitur 3°. Religiosum nullum temporale posse recipere, sivè ab extraneis, sivè à domesticis, aut acceptum retinere sine licentia Prælati cap. cit. *Ad Monasterium.* Et patet; quia seclusâ Prælati licentiâ, illud haberet ut proprium.

Sequitur 4°. Religiosum non posse ea quæ sibi ad usum sunt concessa, expendere in res illicitas aut vanas, ut in turpia, vestes sericas, multos canes venaticos, sumptuosa convivia, &c. Quia secundùm jura Clementina 1. de statu Monachorum, Prælatus non potest illud permittere. Item eâdem ratione & eodem jure non potest Religiosus habere superflua in notabili quantitate, quæ mediocritatem Religiosam notabiliter superet.

Observa tamen circà primam partem hujus Corollarii, Religiosum posse cum licentia Prælati exponere ludo aliquid moderatum, juxtà leges, opes & consuetudinem sui Conventûs; quia ludus non est quid illicitum. Item posse, suppositâ eâdem licentiâ, facere donationes *ex causis gratitudinis, conciliationis benevolentiæ, ejusdemque conservationis ergà ipsam Religionem vel Conventum, aliisve causis, ex sui natura, actum virtutis & meriti continentibus, modestè tamen & discretè:*

ertè: Ità in terminis Urbanus VIII. in Constitutione *Nuper*, per quam moderatur rigorem Constitutionis *Religiosæ*, Clementis VIII. De quo vide plura in nostro Tractatu de Contractibus Dissert. 2. art. 2. §. 2.

Sequitur 5°. Religiosum non posse, sub prætextu, quòd omnia sint in Religione communia, res Communitatis, aut particularibus ad usum concessas, sibi appropriare; quia in hoc se gereret ut Dominum & Proprietarium.

Si tamen Prælatus denegaret Religioso simpliciter necessaria ad victum & amictum, non peccaret Religiosus ea accipiendo, sivè data à sæcularibus, sivè ex bonis communibus Monasterii etiam sine licentia Prælati; quia iste foret irrationabiliter invitus, & Religiosus uteretur jure sibi à natura concesso ad sui conservationem; aliundè censetur consentire Religio. Dixi, *simpliciter necessaria;* quia secùs dicendum foret, si essent tantùm utilia seu necessaria secundùm quid & non absolutè, qui sunt enim verè pauperes non raro sentire debent & sentiunt incommoda paupertatis, deficientibus utilibus & necessariis secundùm quid. Undè non sibi abblandiantur Religiosi fingentes absolutam necessitatem, dum est tantùm necessitas secundùm quid, seu minor commoditas.

Sequitur 6°. Religiosum teneri res sibi concessas rationabili curâ conservare, non destruere, aut prodigè & cum gravi negligentia tractare; quia cùm habeat tantùm usum facti, non potest de eis disponere, nisi juxtà mentem Prælati, & modo Religiosæ paupertatis congruo.

Sequitur 7°. Officiales in Monasteriis non posse res suæ administrationi commissas dispensare pro libitu, sed tantùm juxtà mentem Superioris, alioquin dispensarent ut Domini ab alterius voluntate independentes.

Petes 1°. Quæ licentia requiratur & sufficiat ut Religiosus possit licitè uti rebus aliquibus, sivè donando, sivè recipiendo, sivè aliter disponendo.

R. Non requiri necessariò licentiam expressam, sed sufficere tacitam seu probabiliter præsumptam, ut in terminis docet S. Th. 2. 2. q. 32. a. 8. ad 1. quæ scilicet ex circumstantiis & signis probabiliter conjicitur & præsumitur actualiter adesse: Sic si sit consuetudo in aliqua Religione quædam levia recipiendi, vel expendendi sine licentia expressa Superioris, indicat tacitum ejus consensum. Similiter si Superior sciat quædam recipi aut expendi absque expressa ejus licentia, & toleret cùm posset facile impedire; quod addo; quia si toleraret, quia non posset facilè impedire, puta propter gravia quædam inconvenientia, hæc tolerantia non indicaret tacitum ejus consensum. Item si Prælatus conferat Religioso officium, tacitè concedit ea omnia quæ ad debitam ejus administrationem pertinent. Item si permittat alicui emere vel recipere ea quibus scit ipsum non indigere ad proprium usum, ut sunt Imagines, Rosaria, Scapularia, &c. tacitè permittit ut aliis donet. Item Religiosus absens, puta studens, aut itinerans, meritò præsumit consensum Prælati ad expensas & donationes quales facere solent Religiosi ejusdem Ordinis & conditionis.

Dixi; *Licentia quæ ex circumstantiis & signis probabiliter conjicitur & præsumitur actualiter adesse*; non verò quæ præsumitur danda si peteretur: Quia ad legitimum usum præsentem requiritur licentia præsens, non futura: cùm autem in casu non ponatur conditio, scilicet petitio, ex qua sequeretur licentia, non est de facto licentia, sed tantùm foret si peteretur. Sicut ergo ex hoc quòd scias Legislatorem dispensaturum, si peteres dispensationem, non ideò es verè dispensatus, ità ex hoc quòd scias superiorem concessurum licentiam, si peteres, non es ideò licentiatus. Requiritur ergo, non solùm ut concederet præcisè si peteres, sed etiam ut attentâ ejus habituali dispositione, censeatur de facto concedere, neque velle ut in his circumstantiis expresse petas. Sicut ut vinculum legis cesset per Epiikiam requiritur ut de facto mens Legislatoris sit, ut non tenearis in hoc casu agere secundùm verba legis, neque petere dispensationem.

Non potest autem præsumi hæc præsens habitualis dispositio & indè consensus actualis tacitus Superioris, etsi petitus concederetur in omni casu & in rebus gravioribus; quia indè evanesceret Religiosa paupertas & obedientia regularis, sequerenturque graves abusus, cùm indè inferiores semper pro libitu agerent, sibi persuadendo rem esse justam & concedendam licentiam si peterent. Si sit ergo Superior qualis debet esse, debet censeri in gravioribus invitus, non solùm quoad modum, sed etiam quoad substantiam & velle ut petatur expresse licentia. In rebus tamen levioribus & ordinariis, potest præsumi consensus præsens tacitus, non solùm ex circumstantiis & signis, de quibus paulò ante, ut ex consuetudine, ex silentio Prælati, &c. sed etiam ex aliis, ut si Superior sit facilis ad concedendum, si inferior sit, vel senex, vel de Religione benè meritus, vel Superiori gratus & amicus; item si Superior sit absens & urgeat justa ratio agendi. Item faciliùs præsumitur in rebus acceptis quàm in rebus datis, faciliùs in datis in commodum Communitatis quàm particularis. Ex his & similibus indiciis præsumi potest, non solùm quòd si peteretur licentia, facilè concederetur, sed etiam quòd sit talis præsens dispositio Superioris, quòd censeatur nunc tacitè consentire, aut saltem quòd non velit inferiorem gravi obligatione teneri ad petendam expresse licentiam, sicque quòd non sit invitus, saltem quoad substantiam; quòd si sit invitus quoad modum, erit peccatum veniale, sed non contrà votum paupertatis; sicut in furto, si sciam Dominum parvi æstimare, aut in me ità esse affectum, ut si rem peterem libentissimè mihi concederet, jure præsumo ipsum non esse invitum quoad substantiam, nec velle me gravi obligatione teneri. Conformiter ad hæc intelligenda sunt, quæ olim dixi in Tractatu de Contractibus Dissert. 2. art. 2. §. 2. De præsumpta licentia, seu consensu tacito.

Petes 2°. Quanta materia requiratur ad peccatum mortale in transgressione voti paupertatis?

R. tantam requiri quanta requiritur in furto. Plures dicunt, quanta requiritur in furto filiorumfamilias; in furto autem filiorumfamilias ad peccatum mortale requiritur major quantitas, & satis probabiliter, duplo major quàm in furtis extraneorum, ut expendimus in Tract. de Jure & Justitia Dissert. 11. art. 5.

Verùm puto hic esse distinguendum: Si agatur de rebus non consumptibilibus, ut sunt omnia esculenta & poculenta, existimo de iis loquendum esse, ac de furtis filiorumfamilias in eadem materia; quia in his Prælati, sicut Parentes, quorum loco succedunt, non censentur regulariter inviti quoad substantiam, sed quoad modum tantùm.

Si autem agatur de rebus permanentibus, ut sunt pecuniæ, suppellectilia & similia, res mihi videtur dubia: Equidem ex una parte Religiosi sunt in Monasterio sicut Filiifamilias, imò sunt partes & membra Communitatis ad quam pertinent ista bona; quapropter probabile est Prælatos in furtis non esse magis invitos respectu illorum, quàm Parentes respectu filiorum.

Ex altera parte propter votum paupertatis, nunquam erunt illorum bonorum Domini, sicut filiifamilias bonorum paternorum, etsi in illorum furtis tanta requireretur quantitas, quanta requiritur in furtis filiorumfamilias, cùm plures esse soleant in Monasteriis, gravi bonorum communium dissipationi janua aperiretur. Quibus de causis est etiam probabile Prælatum non esse minùs invitum respectu illorum quàm respectu extraneorum, nisi fortè ex indiciis conjiciatur aliam esse superioris mentem.

Adverte tamen majorem quantitatem requiri ad peccatum mortale in iis quæ ab extraneis recipiuntur,

tur, quàm quæ à Monasterio surripiuntur; minorem è contrà requiri in iis quæ dantur extraneis quàm in iis quæ suis aut confratrum usibus applicat Religiosus: Item minorem, si detur ex bonis communibus, quàm si ex proprio peculio; quia ubi major vel minor fit injuria Monasterio, censetur Prælatus magis vel minùs invitus.

Ex his inferes 1°. Quòd licèt usum ad tempus alicujus rei non consumptibilis ipso usu, v. g. libri, sibi sine licentia usurpare, vel alteri sivè domestico sivè extraneo concedere seu commodare repugnet voto paupertatis, excusetur tamen à peccato mortali ob levitatem materiæ, nisi notabiliter ipso usu atteratur, quia simplex usus ad tempus, v. g. libri, non tanti æstimatur ut sit materia peccati mortalis.

Inferes 2°. Quod licèt commutatio sit actus dominii & ideò si sit res gravis momenti, sit peccatum mortale; rerum tamen communium, ut libri, cultri, vestis, &c. regulariter sit peccatum veniale; quia si fiat, ut supponitur, cum æquali aut ferè æquali, non videtur materia sufficiens ad peccatum mortale, cùm indè non gravetur notabiliter Monasterium, & Prælatus non censeatur graviter invitus saltem quoad substantiam, licèt sit fortè quoad modum.

Petes 3°. Utrùm peccet Religiosus qui pecunias ex censu vitalitio, aut aliundè cum licentia acceptat, retinet sine licentia in cella vel alibi, & non in communi deposito, seu apud depositarium communem?

R. 1°. Si retineat animo celandi Superiori aut expendendi sine ejus licentia, peccat mortaliter ex genere contrà votum paupertatis, quia intendit dominium aut usum independentem.

2°. Si retineat non animo celandi aut expendendi sine licentia Superioris, non peccat mortaliter stando in natura voti paupertatis; quia ex illa simplici retentione, sine animo celandi aut expendendi sine licentia, non habet, nec intendit ullum dominium aut usum independentem. Neque refert, si dicas quòd possideat illas pecunias sine licentia; non enim possidet ut suas, sed ut alienas; undè non est vera & stricta possessio, quæ jus supponat aut conferat, sed simplex detentio, qualis foret retentio depositi, cujus dominium & administrationem retinet deponens; hæc autem retentio seu possessio non repugnat voto paupertatis, & sine illius violatione potest haberi à Religioso, etiam non petitâ licentiâ.

3°. Si sit præceptum non retinendi apud se pecunias, sed eas reponendi in deposito communi, seu apud communem depositarium, ut solet esse in omni Religione benè ordinata, peccabit secundùm qualitatem præcepti, mortaliter, si sit præceptum rigorosum in virtute sanctæ obedientiæ; venialiter tantùm, si sit præceptum commune seu ordinatio communis, nisi fortè sit aliis scandalum, aut sibi occasio proxima, ut sæpè solet esse, expendendi has pecunias sine licentia. Undè hæc praxis nullatenùs est toleranda.

Petes 4°. Utrùm Religiosus peccet contrà votum paupertatis, si sine licentia Prælati recipiat ab aliquo pecunias, vel alia dona, non pro se, sed ut det aliis, putà consanguineis, vel pauperibus quibus voluerit?

R. sub distinctione: Religiosus peccat contrà votum paupertatis si donationem in casu posito absolutè acceptet, ità ut non sit in potestate dantis illam revocare, & dona seu pecunias aliter quàm voluerit Religiosus expendere, quamvis dantis nomine distribuat, quia sic jus aliquod pretio æstimabile acquirit.

Non peccat autem contrà votum paupertatis si dominium non acceptet, sed maneat penes dantem donata revocare & in alios usus expendere: Quia sic licèt pecuniæ aut dona in manus Religiosi tradantur, nihil tamen juris aut dominii pretio æstimabilis ipsi acquiritur, sed se habet ut alterius internuntium seu eleemosynarium, cui dona vel pecuniæ committuntur ut, dantis nomine, consanguineis vel pauperibus, quos ipse Religiosus elegerit, distribuat.

Petes 5°. Utrùm Religiosus peccet dicens aliquid esse suum, v. g. mea cella, mea vestis, meus liber, &c.?

R. Quòd si id dicat intendens se habere dominium illius, aut usum independentem, mentiatur & peccet peccato proprietatis contrà votum paupertatis; si autem id dicat, aut velit dicere esse suum quoad usum facti dependentem à Superiore non mentitur, nec peccat contrà votum paupertatis.

Petes 6°. Utrùm liceat Religiosis habere peculium?

Nomine peculii hic intelligo non solùm aliquam pecuniæ summam, sed etiam pensionem annuam, seu censum vitalitium, sivè Parentes aut Monasterium Religioso concesserint, sivè sibi ante Professionem reservaverit, aut aliundè acquisiverit.

R. affirmativè; quia peculium à Superioris voluntate dependens & ad ejus nutum revocabile, non repugnat ex natura sua Religiosæ paupertati: Et talis est praxis omnium ferè Religionum.

Dices: Concilium Tridentinum Sess. 25. c. 2. de Regularibus sic statuit: *Nec deinceps liceat Superioribus bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum.* Per bona autem stabilia etiam intelliguntur census: Ergo.

R. Concilium loqui de usu bonorum stabilium civili & independente atque irrevocabili ad nutum Superiorum, non autem de simplici usu facti dependente & revocabili ad nutum Superiorum: Patet ex eo quod immediatè præcedit: *Nemini*, inquit, *liceat bona tamquam propria, aut etiam nomine Conventûs possidere vel tenere.* Nihil ergo aliud intendit Concilium quàm amovere à Religiosis dominium & proprietatem. Idque constat ex praxi communi Regularium, etiam in iis Provinciis in quibus viget Religiosa Tridentini observatio, ut in Hispania, Lusitania, Belgio, imò in Italia, sub oculis Summorum Pontificum. Undè si aliud intenderit Tridentinum, dicendum foret non esse in isto rigore receptum.

Petes 7°. utrùm licitum sit Religiosis habere bona in communi?

R. affirmativè: Id enim concessit Trid. Sess. 25. cap. 3. omnibus Religiosis, exceptis Minoribus de Observantia & Capucinis; sed quia est Privilegium, illæ possunt Religiones renuntiare, sicut de facto renuntiârunt Domus Professæ Societatis & Carmelitæ Discalceati in Hispania. Idem ante Tridentinum Sixtus IV. concesserat FF. Prædicatoribus, ut habetur in eorum Constitutionibus Dist. 2. c. 1. & 10.

Neque id repugnat Religiosæ paupertati, siquidem Christus, Apostoli, & primi Christiani qui colebant perfectam paupertatem, habuerint bona in communi; ut patet Act. 2. & alibi; sicque declaravit Joannes XXII. Extrav. *Ad Conditorem*, & Extrav. *Inter nonnullos*, de verborum significat.

Petes 8°. Quid possint Prælati Regulares circà alienationem bonorum communium Monasterii?

Ante responsionem nota bona communia esse vel immobilia vel mobilia: Mobilia sunt vel pretiosa quæ servanda servari possunt, saltem ad triennium, ut sunt vela aurea vel argentea, gemmæ, &c. Quidam etiam inter hæc reponunt greges ovium aut caprarum, armenta boum & similia: Alia sunt non pretiosa, ut vinum, frumentum, oleum, item & pecunia, si tamen non sit in valdè notabili quantitate, juxtà aliquos, aut non sit voto vel juramento emendis immobilibus destinata, vel etiam nisi proveniat ex redemptione Censûs. Hoc notato, ad Petitionem.

R. 1°. Possunt Prælati Regulares absque licentia Superioris majoris & consensu Conventûs alienare, sivè dando, sivè vendendo, sivè permutando bona mobilia non pretiosa, seu etiam pretiosa quæ servando servari non possunt ad triennium, prudenter tamen & discretè, atque juxtà Constitutiones & consuetudinem sui Ordinis vel Monasterii.

Ratio

Ratio est 1°. Quia Prælatura Regularis est quoddam beneficium: Beneficiarius autem etiam regularis de jure communi potest disponere inter vivos de fructibus sui Beneficii, non secùs ac sæcularis, ut docent Navar. Less. Sa, Layman & alii: Et colligitur apertè ex Clementina 2. §. *Sed talis* de vita & honest. Cleric. l. 31. Tit. 1.

2°. Quia Prælati Regulares sunt administratores absoluti bonorum Communitatis, consequenter ad eos pertinet illa dispensare juxtà statuta & usus suæ Religionis, ex consensu præsupposito aut saltem debito Communitatis, penès quam est dominium.

R. 2°. Prælatus Regularis non potest alienare immobilia & mobilia pretiosa quæ servando servari possunt saltem ad triennium, sivè donando, sivè vendendo, sivè permutando, nisi de licentia Prælati Superioris & consensu Communitatis & in ejus utilitatem. Ità communiter Auctores & praxis.

Si petas quis sit iste Prælatus Superior, cujus licentia requiritur?

R. quòd secundùm Extravagantem *Ambitiosæ* Pauli II. sit Papa; secundùm verò Decretum S. Congregat. Concilii, datum 1624. sit ipsa S. Congregatio. Verùm Navarrus in Manuali c. 27. n. 149. dicit quòd hæc Bulla Pauli II. juxtà Sylvestrum in nullo sit recepta. Verba autem Sylvestri V. *Alienatio* q. 15. sunt *De qua* (Bulla) *dic ut de Lege moribus utentium non recepta, & quod consuetudo valet contrà illam.* Idem fortè dicendum de Decreto Congregationis. In nostro Prædicatorum Ordine, Prælatus Superior est Generalis, ex indulto Leonis X. & Clementis VIII. ut habetur in nostris Constitut. Dist. 2. cap. 1. §. 3. Litt. H. Quia tamen juxtà easdem Constitutiones Dist. 2. cap. 3. §. 10. Prior Provincialis eandem habet potestatem in sua Provincia quam & Magister Ordinis in toto Ordine, indè infert Joannes De La Cruz, quòd Licentia Provincialis sufficit, additque de factò ità servari.

Advertunt etiam Auctores quòd quando res alienanda est modici valoris, non requiritur licentia Prælati Superioris, nec consensus Communitatis; Ex Cap. *Terrulas* 12. q. 2.

Quantùm ad locationem bonorum Religiosorum, dixi in Tract. de Contractibus Dissert. 6. Art. 1. §. 1. juxtà Clemen. *de rebus Ecclesiæ* l. 3. Tit. 4. non posse locari nisi ad modicum tempus, quod juris Interpretes intelligunt minus decennio.

ARTICULUS V.

Ad quid teneatur Religiosus vi voti Castitatis?

DIco: Vi voti Castitatis tenetur Religiosus abstinere ab omni actu venereo, tam interno, ut est turpis cogitatio, delectatio morosa, &c., quàm externo, ut est tactus, aspectus, coïtus, pollutio, &c. Ita ut peccatum Religiosi in materia venerea importet semper duplicem malitiam, unam contra virtutem Castitatis, aliam sacrilegii contrà Religionem.

Et hæc malitia sacrilegii est mortalis quando libido est mortalis, venialis autem si libido sit venialis; quia circumstantia voti Castitatis non mutat obligationem juris naturalis servandi Castitatem, sed solùm addit circumstantiam sacrilegii, quæ sequitur naturam actûs cui conjungitur.

Porrò docuimus in Tract. de Temperantia Diss. 5. Art. 2. In re venerea directè in se volita non dari levitatem materiæ excusantem à mortali; benè tamen in re venerea volita tantùm indirectè & in causa.

Id autem habet proprium votum solemne Castitatis quòd irritet non solùm sponsalia, ante & post ipsum contracta, & Matrimonium subsequens, sed etiam antecedens nondum consummatum, ut fusiùs diximus alibi.

Pro voto Castitatis meliùs servando, inducta est clausura tam Religiosorum quàm Monialium, de qua dicemus infrà.

ARTICULUS VI.

Ad quid teneatur Religiosus vi voti Obedientiæ.

DIco: Voto Obedientiæ Religiosus tenetur obedire præcepto legitimi Superioris, in iis quæ pertinent directè vel indirectè ad vitam Regularem; hoc est ad observantiam votorum, Regulæ & constitutionum; in his enim consistit vita Regularis.

Explicatur. Dicitur 1°. *Obediendi præcepto Superioris.* Pro quo observandum est non omne præceptum Superioris obligare ad culpam saltem mortalem, etiam in re gravi, sed tantùm quando præcipiendo sic obligare intendit; non censetur autem, ex usu recepto in Religionibus intendere obligare nisi præcipiendo his aut similibus formulis utatur: *Sub formali præcepto; in virtute Spiritûs Sancti; In virtute sanctæ Obedientiæ.* Si ergo his aut similibus terminis utatur, obligat ad mortale in materia gravi, ad veniale in materia levi, nisi transgressio fiat ex perfecto contemptu, prout explicabo Art. seq. Si verò his aut similibus formulis non utatur, non censetur velle obligare sub mortali, etiam in re gravi, nisi aliundè constet de ejus intentione. An autem obliget sub veniali? Putò quòd sic, si revera intendat sic obligare. At quandonam censetur id intendere? Censetur meo saltem judicio, salvo meliori, si præcipiendo alicui particulari dicat: *Mando, præcipio tibi*: Tùm quia utendo his terminis non censetur velle consulere aut suadere, sed aliquo modo præcipere & obligare; tùm quia ipsa ratio disciplinæ regularis exigit ut inferior obtemperet, etiamsi extremum præceptum illi non imponatur: Si autem sit mandatum commune toti Communitati, non censetur velle obligare sub culpa, sed sub pœna tantùm & correctione regulari, quomodo ipsæ Regulæ obligant.

Dicitur 2°. *Obedienti præcepto Superioris legitimi*; ut distinguatur à voto quod quis faceret obediendi alicui particulari, putà Confessario, qui non esset Superior, nec haberet jurisdictionem, sicut habet Superior in Religione, ex Constitutionibus Ecclesiasticis, & ex ipsa profitentis traditione & acceptatione. Undè juxtà probabilem plurium sententiam, inobedientia in Religioso continet duplicem malitiam, scilicet inobedientiæ Superiori legitimo & sacrilegii ratione voti; votum autem obediendi, addit novam obligationem illi quam quisque habet obediendi suo legitimo Superiori, sicut si servus aut filius-familias voveret obedire Domino aut Patri, inobediendo duplex peccatum committeret, unum inobedientiæ, aliud sacrilegii.

Dicitur 3° *In his quæ pertinent ad observantiam votorum, Regulæ & constitutionum.* Tùm quia Religiosus, per votum, non intendit se obligare ad vivendum & obediendum, nisi secundùm proprium institutum: ut per se patet & docet S. Th. Quodl. 10. a. 10. in 1. arg. f. c. Tùm quia obedientia, ut dicit idem S. Doctor ibid. o. non se extendit ultrà potestatem & jus Prælationis, quæ secundùm Regulam limitatur; & ideò concludit ibidem, quòd „ si aliqua sunt quæ nullatenùs: „ (Scilicet neque directè, neque indirectè, ut „ mox explicabo) ad Regulam reducantur, videtur esse verior opinio quòd obedire in hujusmodi non sit de necessitate obedientiæ, sed de „ perfectione, ut dicit Bernardus lib. 1. de præcepto & dispensatione. Verba autem S. Bernardi sunt: *Prælati jussio vel prohibitio non prætereat terminos Professionis, nec ultrà extendi potest, nec contrahi citra. Nihil me Prælatus prohibeat horum quæ promisi, nec plus exigat quàm promisi: Vota mea nec augeat sine mea voluntate, nec minuat sine certa necessitate.*

Hinc sequitur 1°. quòd cùm non sit una omnium Religionum Regula, non sit una omnium Religiosorum obedientia; sed alii plus, alii minùs, secundùm

cundùm diversitatem Regularum teneantur obedire.

Sequitur 2°. Quod si Prælatus præcipiat aliquid contrà Regulam v. g. manducare carnes, inferior non teneatur obedire, nisi Prælatus possit dispensare & adsit justa causa dispensandi, tunc enim inferior tenetur obedire. A fortiori non tenetur obedire si Superior præcipiat rem illicitam; in dubio tamen an res sit illicita, debet deponere dubium & obedire, ut fusiùs probo in Tract. de Act. hum. Dissert. 5. post Art. 2. Neque tenetur obedire si Superior præcipiat suprà Regulam, ut ire ad Infideles cum manifesto periculo mortis aut servitutis, diu jejunare aut abstinere à carnibus & similia, quando non habentur in Regula; nisi fortè injungantur in justam punitionem criminis, vel propter aliquam necessitatem publicam, sicut Ecclesia quandoque præcipit Fidelibus. Neque tandem tenetur obedire si Superior præcipiat indifferentia & impertinentia ad Regulam. Posse autem præcipere actus merè internos dixi, dum de Legibus.

In 2. Dist. ult. a. 3. Dicitur 4°. *In his quæ pertinent directè vel indirectè ad Regulam;* directè pertinent ad Regulam quæ in ea expressè continentur, ut abstinere à carnibus, servare silentium, &c. Indirectè pertinent, quæ licèt in ea expressè non contineantur, sunt tamen necessaria vel valdè utilia ad ejus observationem, ut sunt mutua obsequia sine quibus status Religionis servari non posset, pœnæ transgressionum, quædam statuta Regularitati servandæ vel restaurandæ oportuna: Quia qui promittit explicitè obedire quoad ea quæ continentur expressè in Regula, censetur promittere explicitè obedire etiam quoad ea quæ Regulæ observationi sunt necessaria aut valdè utilia. Hâc ratione Ecclesia in Concilio Trid. & in variis summorum Pontificum constitutionibus præcepit clausuram Monialibus, licet non contineretur expressè in earum Regula, nec unquàm in earum Monasteriis fuisset observata, quia judicavit eam servandæ castitatis voto necessariam.

ARTICULUS VII.

An & quando peccet Religiosus transgrediens Regulam?

NOmine Regulæ hic intelligimus etiam Constitutiones Regulæ superadditas.

q. 186. a. 9. o. Dico: Religiosus transgrediens Regulam non semper peccat mortaliter; sed peccat aliquando mortaliter, aliquando venialiter, aliquando non peccat, secundùm scilicet quòd quæ continentur in Regula, vel sunt præcepta obligantia sub mortali, vel obligantia sub veniali, vel consilia seu monita non obligantia sub aliqua culpa.

Ibid. Prob. Qui profitetur Religionem, non vovet servare omnia & singula quæ in Regula continentur, sed vovet regularem vitam juxtà præscriptum Regulæ: Atqui Regula non præscribit omnia sub peccato mortali, sed quædam tantùm sub mortali, ut ea præsertim quæ spectant tria vota, in quibus primariò & essentialiter consistit vita Regularis; quædam sub veniali, ut sunt exteriores observantiæ quæ conducunt ad observantiam votorum; quædam ut consilia & monita tantùm. Ergo. Prob. Maj. Triplici modo fit Professio Religiosa: Quidam profitentur seu vovent servare Regulam: Quidam cautiùs profitentur vivere secundùm Regulam: Quidam adhuc cautiùs profitentur obedire secundùm Regulam, ut in meo Prædicatorum Ordine. De his qui secundo & tertio modo profitentur, patet quòd non voveant servare omnia & singula quæ in Regula continentur, sed vitam Regularem eo modo quo præscribit Regula. De his autem qui vovent simpliciter servare Regulam, ut sunt Fratres Minores, pariter definitum est in jure cap. *Exiit* §. *Imprimis* de verb. signific. in 6. Et Clementina 1. §. *Cùm igitur* eod. Tit. Quòd non omnis illius transgressio sit culpa mortalis; sed vel mortalis, vel venialis, vel etiam nulla, secundùm quòd contenta in Regula, vel sunt præcepta rigorosè obligantia sub mortali, vel communia statuta obligantia sub veniali, vel tantùm consilia aut monita sub nulla culpa obligantia. Ergo.

Insuper, cùm multa & minima contineantur in Regulis Religionum, si Religiosi tenerentur sub mortali ad omnia & singula quæ in his continentur, Religio foret jugum intolerabile, & status Religionis, qui debet esse securior quàm status sæcularis, foret isto periculosior & periculosissimus. Ib. in a. f. c.

Dico 2°. In Ordine FF. Prædicatorum Regula & Constitutiones, exceptis votis & præceptis, non obligant ad culpam etiam venialem; ità ut earum transgressio, exceptis duobus prædictis, non sit culpa nequidem venialis ex genere suo, seu ex parte operis, potest tamen esse culpa ex parte operantis.

Conclusio constat ex Prologo Constitutionum præfati Ordinis §. 4. his verbis: „ Ut igitur unitati & paci totius Ordinis provideamus, volumus & declaramus ut Regula nostra & Constitutiones nostræ non obligent nos ad culpam, nisi propter præceptum vel contemptum..... Præceptum autem in Regula nullum (nisi quando de natura sua est ratione trium votorum, vel divinæ aut Ecclesiasticæ legis,) contineri volumus & declaramus: Et idem in Constitutionibus, nisi ubi ponitur sententia excommunicationis, aut formaliter exprimitur per verbum, *præcipimus in virtute Sanctæ Obedientiæ.* Et hoc idem in Ordinationibus & Prælatorum verbis & litteris intelligi volumus.

Idem dic de quacumque alia Religione habente simile statutum; ut est Societas Jesu, teste Sanchez & Palaus, Ordo Minimorum, teste Passarel, & fortè alii quidam Ordines.

Neque obstat quòd in Regula S. Augustini, quam profitetur Ordo Prædicatorum, dicatur: *Hæc sunt quæ, ut observetis, præcipimus.* Quia verbum *præcipimus* non sumitur hic strictè pro præcepto rigoroso, sed latè pro monitione, ordinatione, statuto, &c. Idque indicant multitudo & parvitas rerum quæ in ea Regula continentur. Quòd si contendas hoc verbum rigorosè accipi. R. Hanc Regulam sub isto rigore non esse in Ordine Prædicatorum receptam, sed ea tantùm conditione ut non obligaret ad culpam, nisi in casibus in constitutione expressis, ut patet ex Prologo citato.

Neque etiam obstat quòd in Constitutionibus ejusdem Ordinis habeantur specialia capitula, de levi, gravi, graviori, gravissima culpa, & in capitulis de levi & gravi culpa, multa levia contineantur, quæ non essent culpæ, nisi essent prohibita per Constitutiones: Non obstat, inquam, quia ut advertit Cajetanus hic, hæc Constitutio in Prologo, quæ eximit transgressores à culpa, edita fuit in secundo Capitulo generalissimo, anno 1237. post jam editas Constitutiones, & ideò remanserunt ista Capitula sub nominibus levis aut gravis culpæ. Insuper, in eodem Prologo §. 6. legitur:

„ Statuimus etiam quòd tàm in Constitutionibus quàm extrà, quidquid, non secundùm se mortale, mandatur sub quacumque pœna, nisi Excommunicationis, ad solam pœnam obliget, non obstante quòd in Capitulo de graviori culpa dicitur, *ut qui membrum Diaboli culpam perpetrando non erubuit fieri.*" Ex quo evidenter patet quòd in illis Capitulis nomen *culpæ* sumatur largè pro quacumque transgressione.

Dixi 1°. Hujusmodi Regulam & Constitutiones obligare ad pœnam: intellige obligationem ad pœnam sub culpa; quia hoc ipso quo decernunt se non obligare ad culpam, sed ad pœnam, excipiunt transgressionem pœnæ subeundæ ab ipso generali statuto non obligandi ad culpam.

Utrùm verò Religiosus teneatur sub culpa, pœnam

nam à lege taxatam sponte & ex se subire absque mandato, seu saltem declaratione Prælati? affirmat Passerinus. At quo fundamento non video: Sufficienter enim habetur obligatio sub culpa subeundi pœnam, quando aderit mandatum, seu saltem declaratio Superioris eam esse subeundam.

Insuper sententia Passerini videtur apertè pugnare contra jus & usum.

Contrà jus; Quia in eodem Prologo, eodem §. 4. sic habetur: „ Pœnis tamen absolutionis ab officio, privationis vocis activæ, vel passivæ, „ gravioris culpæ & aliis majoribus (quantumcumque tàm in Constitutionibus quàm extra, „ ipso facto sint incurrendæ) nisi sit pœna Excommunicationis latæ sententiæ, nullus sit subjectus, nisi superveniat declaratio Prælati in „ particulari respectu hujus, quantumcumque „ etiam notorium facti vel juris, aut utriusque „ interveniat.

Contrà usum: Quia inauditum puto, in Ordine S. Dominici, quòd Religiosus qui v. g. septies silentium fregerit inter duo capitula, spontè & ex se, absque mandato, aut saltem declaratione Prælati, in uno prandio sedeat in terra, ut statuitur in dictis Constitutionibus Dist. 1. c. 12. §. 2. & plura alia similia.

Dixi 2°. *Transgressionem Regulæ & Constitutionum hujusmodi non esse culpam ex parte operis, posse* Ib. ad 1. *tamen esse culpam ex parte operantis*: Et hoc triplici modo, inquit S. Th. scilicet ex negligentia, libidine & contemptu. Explicatur.

Ex negligentia, cùm quis absque rationabili causa seu fine honesto, movetur ad non implendum statutum; censetur enim negligi statutum seu lex, quando sine rationabili causa non servatur; agere autem etiam in indifferentibus absque rationabili causa est peccatum veniale.

Quòd si ex honesto fine & rationabili causa Regulam transgreditur, non solùm non peccat, sed facit actum virtutis; virtus enim est agere ex motivo honesto indifferentia, qualis est in casu transgressio legis quoad substantiam, vi decreti non obligantis ad culpam.

Sed statim insurgit difficultas, quomodò obligatur ad pœnam ille qui non solùm non peccat, sed facit actum virtutis, pœna enim non debetur nisi culpæ.

R. Pœnam hic non sumi specialiter pro vindicta peccati, sed communiter pro pœnalitate, ad quam quis spontè ex pacto se obligavit, quod potest contingere etiamsi actus aut omissio ex qua contrahitur hæc obligatio sit virtuosa; sic v. g. in contractu in quo maneat libertas à culpa aliquid agendi vel non agendi, cum pacto tamen ut qui omittit solvat tantum; si omissio fiat ex motivo honesto erit virtuosa, & tamen omittens tenebitur solvere summam conventam: Similiter inter Religionem & Religiosum initur contractus servandi Regulam, sic tamen ut qui non servat sit liber à culpa, sed teneatur subire talem pœnam: Undè qui omittit servare Regulam ex fine honesto, v. g. qui frangit silentium ut consoletur amicum afflictum, virtuosè agit, & tamen tenetur subire pœnam conventam, nisi fortè sit talis causa, ut merito præsumatur in ea Superior dispensare in lege, aut per Epiikiam intelligatur in hoc casu regulam non obligare.

Ex libidine: Libido seu cupiditas est inordinata voluntas quâ aliquid concupiscitur plusquàm dictat recta ratio: Est ex genere suo peccatum veniale. Undè Religiosus qui v. g. ex sensualitate seu nimia cupiditate cibi violaret jejunium regulare, aut ex nimia curiositate seu loquacitate frangeret silentium, peccaret venialiter.

Ibid. ad 3. Ex contemptu: Tunc aliquis transgreditur Regulam ex contemptu quando voluntas ejus renuit subjici ordinationi legis & ex hoc procedit ad faciendum contrà illam; si enim propter aliquam causam particularem, putà concupiscentiam, vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contrà statutum Legis, non peccat ex contemptu, sed ex aliqua alia causa, etiamsi frequenter ex eadem causa, vel alia simili Legem transgrediatur; frequentia tamen peccati dispositivè ad contemptum inducit.

Duplex autem debet distingui contemptus, perfectus & imperfectus. Perfectus est quando quis renuit in toto subjici Superiori vel Legi & transgressio ex tali contemptu procedens, etiam in re levi est semper peccatum mortale; quia licèt res sit levis, intentio tamen quâ directè tendit contrà totam superioritatem, importat gravem injuriam. Imperfectus contemptus est quando quis renuit subjici Superiori vel Legi, in aliqua re tantùm, sivè gravi, sivè levi, paratus ipsi obedire in aliis: Transgressio ex tali contemptu, si sit in re gravi est mortalis, si in re levi est venialis.

Petes 1°. Utrùm in ordine Prædicatorum præceptum non impositum sub hac forma: *Præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ*; sed sub alia æquivalenti, putà, *in virtute Spiritûs sancti*, *sub formali præcepto*, vel simili obliget sub mortali?

R. Ledesma & Sanchez tenuere partem affirmativam: Quia cùm Prælatus habeat jus obligandi & præceptum nihil sit aliud quàm ejus absoluta voluntas sufficienter significata subdito, nihil interest quòd Prælatus utatur hâc vel illâ formâ, si sufficienter suam voluntatem absolutam manifestet.

Verùm Passerinus mordaciter tenet partem negativam ex illo textu Prologi constitutionum ejusdem Ordinis §. 4. „ Præceptum autem in Regula „ nullum.... contineri volumus & declaramus; „ & idem in constitutionibus, nisi ubi ponitur „ Sententia Excommunicationis, aut formaliter „ exprimitur per verbum *præcipimus in virtute* „ *sanctæ obedientiæ*. Et hoc idem in Ordinationi„ bus & Prælatorum verbis & litteris intelligi „ volumus. „ Ex quo sic arguit. 1°. Lex ista non est affirmativa, sed negativa, concepta per hanc vocem *nullum* quæ universalissimam negationem importat & significat quòd sub quacumque alia forma verborum concepta ordinatio Prælati, vel statutum, non sit rigorosum præceptum, nec habeat vim obligandi. 2°. Illa constitutio vult quòd in Ordine Prædicatorum, nulla forma verborum æquivaleat huic, scilicet: *Præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ*; voluit enim constitutio tollere omnem ambiguitatem, difficultatem & scrupulum, & quòd omninò manifestum sit quando Prælati præcipiunt, & ideò non vult Prælatis licere uti aliâ formâ etiam æquivalenti.

Undè ad rationem Sententiæ oppositæ, negat Suppositum; quoniam in hoc Ordine, voluntas Prælati, ut obligans sub mortali, non potest sufficienter innotescere per alia verba, cùm Lex omnia alia verba reddat insufficientia ad id præstandum.

Hæ rationes habent suam probabilitatem, & licèt fortè non plenè convincant, juvant saltem ut Prælati ad cautelam non omittant in suis præceptis hæc verba: *In virtute sanctæ obedientiæ*.

Petes 2°. Utrùm Religiosus eodem genere peccati graviùs peccet quàm sæcularis?

R. Peccatum Religiosi esse gravius diversimodè. Ib. a. 10. 1°. Si sit contrà votum & simul contrà Legem o. Dei vel Ecclesiæ, putà si fornicetur aut furetur; tunc enim præter malitiam luxuriæ aut injustitiæ includit malitiam sacrilegii. 2°. Ratione majoris ingratitudinis propter majora beneficia à Deo accepta. 3°. Ratione scandali, si peccatum ejus sit publicum; quia ad vitam Religiosi, ut ad exemplar virtutum respiciunt sæculares.

Aliunde tamen peccatum Religiosi est levius: Ibid. Quia, si sit veniale, quasi absorbetur multitudine bonorum operum quæ facit; si verò sit mortale, faciliùs & citiùs ab eo resurgit, tùm propter consuetudinem rectæ intentionis, quæ licèt sit ad horam interrupta, faciliùs per Dei gratiam reparatur ex restantibus reliquiis pristinæ pietatis: tùm quia ad resurgendum juvatur à Fratribus per salubres exhortationes & ferventes preces.

DISSERTATIO II.

De Clausura tam Religiosorum quam Monialium.

CUm Clausura, ut jam observavimus, sit inducta pro meliùs servandis votis, præsertim voto continentiæ; præcedenti Dissertationi, ubi egimus de votis, Dissertationem de clausura subjicio.

Spectari autem potest Clausura, vel quoad egressum Religiosorum & Monialium è Monasterio, vel quoad ingressum mulierum in Monasterium virorum, & ingressum virorum & mulierum in Monasterium Monialium. Undè sit

ARTICULUS I.

De Clausura Religiosorum quoad Egressum.

NOta 1°. Clausura dicitur à Claustro; Clausura autem & Monasterium pro eodem sumuntur apud Canonistas; & est locus in quo clauduntur Religiosi & Moniales, ad quietiùs Deo vacandum. Sumitur etiam pro obligatione non egrediendi è Monasterio & non ingrediendi Monasterium sine licentia.

Nota 2°. Non esse eandem rationem Clausuræ respectu egressùs Religiosorum è Monasterio, & respectu ingressûs mulierum in Monasterium. Etenim respectu mulierum ingredientium, Ecclesia, Chorus, Sacristia, Atrium seu Locutorium, non sunt intrà Clausuram: Respectu verò Religiosorum egredientium, ista loca sunt intrà Clausuram; sicut enim mulier ingrediens Ecclesiam, Chorum, Sacristiam, Locutorium, non dicitur ingredi Clausuram, ità Religiosus vadens ad ista loca, non dicitur egredi è Clausura.

Nota 3°. Etiam esse aliam rationem Clausuræ Religiosorum & Clausuræ Monialium. In Clausura Religiosorum idem locus potest esse extrà Clausuram respectu ingredientium, & intrà Clausuram respectu egredientium, ut patet ex præcedenti notamine; ita ut mulieres & Religiosi possint esse simul in eodem loco absque violatione Clausuræ. At verò in Clausura Monialium idem locus non potest esse extrà Clausuram respectu sæcularium ingredientium & intrà Clausuram respectu Monialium egredientium; sed quicumque locus ad quem accedere possunt sæculares, ut Ecclesia exterior, Locutorium exterius, sit extrà Clausuram respectu Monialium egredientium: Et quicumque locus ad quem accedere possunt Moniales, est intrà Clausuram respectu sæcularium ingredientium. Ita ut Moniales & Sæculares non possint accedere ad eundem locum absque violatione Clausuræ.

Id eruitur ex Bulla *Deo sacris* Greg. XIII. data 1572. §. 6. *Cæterùm*, ubi sic statuitur: „ Declaramus prætereà nullis Monialibus etiam Tertiariis licere habere ostium per quod ex Monasterio introiri possit in ipsarum Monialium Ecclesiam exteriorem, in quam Sæcularibus ad Missas & divina Officia patere solet aditus, sed omninò muro obstruendum: Neque itidem licere Monialibus etiam Tertiariis egredi januâ Monasterii, quæ est pro Clausura ipsius Monasterii, etiam ad claudendum aliam ulteriorem januam, per quam patere solet aditus Sæcularibus venientibus, vel ad Rotam, vel ad Crates, seu loca colloquiis destinata, quæ vulgò Parlatoria vocantur, vel ad pulsandam ipsam januam Clausuræ, quæ loca, cùm saltem pro causis prædictis patere solent Sæcularibus, extrà Clausuram censeri debent, etiam tempore quo clausa sunt. " Ex quo inferunt generaliter Auctores ea omnia loca ad quæ Sæcularibus patet liber aditus esse extrà Clausuram respectu Monialium egredientium, & vicissim ea omnia loca ad quæ Monialibus patet liber aditus esse intrà Clausuram respectu Sæcularium ingredientium: Ita ut sine violatione Clausuræ, nec Sæculares accedere possint ad ea loca ad quæ accedere possunt Moniales, nec Moniales ad ea loca ad quæ accedunt Sæculares.

Dico 1°. Exitus è Monasterio sine licentia Superioris, non videtur prohibitus Religiosis jure communi. Quamvis enim causâ 19. q. 1. multis Canonibus prohibeatur exitus Monachis, non tamen prohibetur ut exitus simpliciter, sed ut talis exitus, nempè ad malum finem, seu ad exercenda munia Ecclesiastica, tunc Monachis interdicta. Concilium Trid. Sess. 25. a. 4. de Regularibus, prohibet quidem Religiosis, *a suis Conventibus recedere* sine licentia, sed recessus importat non simplicem exitum, sed exitum ad multam distantiam & multum tempus. Quantùm ad Constitutionem Clementis VIII. de Reformatione Regularium, confirmatam ab Urbano VIII. quâ exitus simplex prohibetur, videtur in multis casibus non esse usu receptam.

Dico 2°. Egressus è Monasterio sine licentia est prohibitus Religiosis ex usu & consuetudine. Patet ex praxi omnium Religionum, in quibus hujusmodi egressus semper habitus fuit ut rea gravis & gravi pœnâ mulctatus.

Dico 3°. Suppositâ institutione & professione vitæ Cœnobiticæ, ejusmodi egressus sine licentia, non solùm usu & consuetudine, sed etiam jure naturali videtur prohibitus. Quia Religio cœnobitica est cœtus virorum in eodem loco sub obedientia Superioris viventium: Atqui juxtà S. Th. hic q. 186. a. 5. ad 4. votum obedientiæ se extendit ad dispositionem totius vitæ humanæ, ità ut Religiosus teneatur obedire pro quocumque loco & tempore: Ergo vi statûs cœnobitici & voti obedientiæ, Religiosus non potest exire è Cœnobio nisi sciente & consentiente Superiore, alioquin exit ab obedientia quam vovit, cùm se ponat in statu in quo Superior non potest pro eo tempore illi præcipere.

Hinc inferes egressum ejusmodi sine licentia, etiam abstrahendo à pravis circumstantiis, puta contemptu, malo fine, scandalo, gravi damno, & simul præscindendo à specialibus statutis Religionum, in quibus magis vel minùs strictè Clausura præcipitur, esse secundùm se peccatum mortale ex genere, utpotè contrà votum obedientiæ & justitiam Prælato debitam. Hoc ipso enim quo Religiosus vi voti obedientiæ se obligat ad obediendum Prælato pro omni loco & tempore, simul se obligat ad non recedendum à statu & loco obediendi, quod facit, si è Monasterio, quod est locus obedientiæ, recedat Prælato nesciente & non consentiente.

Fit autem veniale ex levitate materiæ, ut si egressus, seclusis malis circumstantiis, fiat de die, ad breve tempus. Censent Donatus & Passerinus duos vel tres dies esse breve tempus: Si fit ad diuturnius reputabitur egressus fugitivus. Dicitur autem Religiosus fugitivus qui ad notabile tempus exit sine licentia è Monasterio, cum animo redeundi. Apostata dicitur qui exit sine animo redeundi, etiamsi retento habitu.

Nullum autem erit peccatum exire è Monasterio sine licentia, imò eâ denegatâ, si sit gravis & manifesta necessitas exeundi, quæ moram non patitur, ut ad absolvendum moribundum: Tunc enim Superiore locali irrationabiliter recusante, adest præsumpta licentia juris & majorum Superiorum.

Petes utrùm egressio furtiva & nocturna sit semper peccatum mortale?

R. partem affirmativam à multis teneri: Quia ex Clemente VIII. est casus reservabilis; non reservantur autem nisi peccata mortalia.

Id tamen videtur dubium Passerino, si agatur de

de egressione præcisè furtiva & nocturna, secluso pravo fine, scandalo, infamiâ Religionis & omni aliâ pravâ circumstantiâ; quia existere per unam noctem extrà Monasterium inscio Superiore, non videtur materia gravis. Ideò autem est reservabilis, quia regulariter ex aliqua mala circumstantia est peccatum grave, & præsumptivè est tale.

Porrò egressio dicitur *furtiva* quæ fit sine licentia Superioris, etiamsi ab aliis sciatur. Dicitur *nocturna*, quæ fit integrâ nocte, & non in crepusculis; quia de ratione noctis est totalis absentia lucis. Addit Passerinus, quòd etsi fiat de nocte, sed ante totalem & ultimam clausuram Portarum (ut dum in hyeme non clauduntur statim ab initio noctis) & fit reditus antequam portæ ultimò & totaliter claudantur, non debeat censeri nocturna egressio quoad reservationem; quia hoc tempus est velut complementum diei concessum exitui ad negotia; & ideò talis brevis egressio debet reputari inter diurnas in materia odiosa qualis est reservatio casuum.

ARTICULUS II.

De clausura Religiosorum quoad ingressum.

Dico: Prohibitum est mulieribus quibuscumque usum rationis adeptis sub pœna Excommunicationis latæ Sententiæ Papæ reservatæ, ne accedant aut præsumant ingredi Monasteria Religiosorum, nisi in certis casibus: Ipsis verò Religiosis, ne illas introducere, admittereve præsumant, sub pœna privationis Officiorum quæ in præsentia obtinent, & inhabilitatis in posterùm ad illa & alia omnia, & suspensionis à Divinis ipso facto, sine alis declaratione, incurrenda.

In probationem hujus Conclusionis proferuntur Bulla S. Pii V. *Regularium personarum* data Romæ 23. 8bris 1566. & Bulla Gregorii XIII. *Ubi gratia* data Romæ idibus Junii 1575. Sed veritas est quòd istæ Bullæ, illorum verbis præcisè sistendo, non loquantur de quibusvis mulieribus, sed de iis solùm quæ sub prætextu quorumdam Privilegiorum ingredi præsumunt: Undè illis præcisè stando, non probatur integrè Conclusio.

Verùm Pius V. in altera Bulla, *Decet Romanum Pontificem* data Romæ 16. Julii 1570. apud Confettium pag. mihi 147. Edit. Colon. declarat mentem suam in priori Bulla, fuisse comprehendere, non solùm mulieres habentes seu prætendentes habere privilegia ingrediendi Monasteria, sed etiam omnes & quascumque alias tàm in genere quàm in specie: Nihil autem tale habemus ex Gregorio XIII. licèt quidam dicant sic etiam explicuisse suam mentem, sed id neque certum est, neque authenticum. Undè solum utrique Bullæ Pianæ insistemus, omissâ quoad generalitatem mulierum Bullâ Gregorianâ, maximè cùm contineat aliquid quod non continetur in Bullis Pianis; subjicit enim Excommunicationi Papæ reservatæ non solùm mulieres ingredientes, sed etiam Prælatos ingredi facientes aut permittentes, quod non habent Bullæ Pianæ.

Porro tota nostra Conclusio in hac utraque Bulla Piana continetur: Undè indiget tantùm explicatione. Itaque

Dicitur 1°. *Mulieribus quibuscumque*, id est, *cujuscumque statûs, gradûs, ordinis & conditionis & quâcumque dignitate ac præeminentiâ præditis, etiam Comitissis, Marchionissis, Ducissis:* Sunt verba Bullæ. Non nominantur Imperatrices & Reginæ, nec earum filiæ: Undè & propter maximam earum dignitatem, Auctores communiter eas excipiunt cum suis sequacibus. Idem eisdem rationibus quidam censent de Principissis. Quantùm ad Fundatrices quidam eas etiam excipiunt; tùm eâdem ratione, quia non nominantur; tùm quia domum suam ingrediuntur. Alii autem non excipiunt.

Dicitur 2°. *usum rationis adeptis;* quia puellæ antè usum rationis, cùm ad peccatum incitare non valeant, quod intendit vitare Summus Pontifex; & ideò respectu illorum cesset finis legis, possunt intrare. Non tamen Adultæ, Fatuæ, quia licèt non sint præcepti capaces & ideò non peccent intrando, peccant tamen & pœnis subjiciuntur qui introducunt; quia movere possunt ad peccatum.

Dicitur 3°. *Sub pœna Excommunicationis latæ Sententiæ Papæ reservatæ*, à qua tamen absolvere possunt extrà Italiam Confessarii Mendicantium, vi suorum Privilegiorum.

Dicitur 4°. *Ne audeant vel præsumant*, id est ex malitia & certa Scientia; id enim important audacia & præsumptio: Mulier ergo quæ ignoraret, etsi vincibiliter, hanc prohibitionem, vel bonâ fide aut ex simplicitate crederet id non esse malum; nec censuris obnoxium, etsi fortè posset peccare venialiter, non tamen incurreret Excommunicationem, cùm non feratur nisi in contumaces, præsertim ista; quia dicitur in Bulla: *Postquam harum Litterarum notitiam habuerunt.* Undè raro mulieres ingredientes Monasteria Religiosorum incurrunt Excommunicationem.

Dicitur 5°. *Ingredi Monasteria Religiosorum:* Nomine Monasterii intellige tantùm Claustrum, Dormitorium seu Domum & Officinas interiores: Sic declararunt Summi Pontifices Innocentius V. Nicolaus III. & Gregorius IX. in expositione Regulæ Minorum vetantis dictum ingressum. Et in Constitutionibus nostris Dist. 2. c. 1. §. 5. simpliciter dicitur: *Mulieres Claustrum, vel Oratorium, vel alias Officinas nostras nunquam ingrediantur.* Undè Ecclesia, Chorus, Locutorium, Sacristia, Chors (*Basse Cour*) Officinæ exteriores adjectæ Monasterio, non sunt intrà Clausuram respectu mulierum ingredientium, si ad hæc loca pateat aditus non transeundo per Monasterium.

Difficultas est de horto contiguo qui continetur intrà ambitum muri continui & deservit deambulationi Religiosorum.

R. ex laudatis Pontificibus probabiliter non esse intrà clausuram respectu mulierum ingredientium, si ad illum ingrediantur non transeundo per Monasterium; quia neque est Claustrum, neque Dormitorium, neque Domus, neque Officina interior.

At dices Gregorium XIII. in sua Bulla de qua suprà prohibet intrare *Monasteria & Loca:* Hortus autem est locus Monasterii: Ergo.

R. Præterquam quòd hæc Bulla, ut jam dixi, non spectet nisi mulieres quæ sub prætextu alicujus Indulti præsumunt intrare per Monasteria & loca, nihil aliud importatur quàm quæ diximus ex prælaudatis Pontificibus, scilicet Claustrum, Dormitorium seu Domus & Officinæ interiores; alioquin si etiam intelligat hortum, quia est locus Monasterii, eâdem ratione debes intelligere Ecclesiam, Chorum, Sacristiam, Locutorium, &c. sunt enim etiam loca Monasterii, sicque ea contineri intrà Clausuram, quod est falsum.

Inferes: Ergo etiam hortus Monialium Monasterio contiguus & earum ambulationi & recreationi deserviens erit extrà Clausuram respectu Sæcularium ingredientium, præsertim cùm Nicolaus III. cap. *Exiit* de verborum significationibus in 6. §. *Denique* cui innititur resolutio nostra, loquatur de Monialibus, cùm dicit: *Et nomine Monasterii, volumus Claustrum, Domos & Officinas interiores intelligi.* Atqui falsum consequens; certum est enim Hortum Monialium, Monasterio contiguum, earum deambulationi servientem, esse intrà Clausuram respectu Sæcularium ingredientium: Ergo.

R. Esto fortè posset admitti illatio sistendo Bullæ Nicolai III. secùs tamen attento jure posteriori Gregorii XIII. qui Bullâ *Deo sacris*, de qua Notamine 3°. Art. 1. hujus Dissert. declarat omnia loca, ad quæ Sæcularibus patet liber aditus, esse extrà Clausuram respectu Monialium egredientium, & vicissim omnia loca ad quæ Monialibus liber patet accessus, consequenter hortum deservien-

vientem earum recreationi, esse intrà clausuram respectu Sæcularium ingredientium. Vide Bullam loco citato.

Opponea tandem usum communem, juxtà quem hortus contiguus reputatur intrà Clausuram, ab eoque ideò arcentur fœminæ.

R. 1°. falso supponi universaliter hunc usum communem: Nam Joannes De La Cruz, Hispanus, dicit usum esse contrarium. Et Passerinus refert Romæ in Conventu S. Xisti hortum contiguum, valdè amplum, intrà ambitum ejusdem muri contentum, per simplicem sepem, seu fossam in duas partes dividi, & unam partem locari Sæcularibus, ad quam tamen etiam accedere possunt Religiosi.

2°. Esto in aliquibus locis iste usus sit communis; vel oritur ex opinione plurimorum, quòd hortus contiguus, vi legis contineatur sub clausura respectu mulierum ingredientium, quod cùm, secundùm nos, fundetur in falsa præsumptione legis non obligat; vel oritur ex eo quòd sit magis decens & magis conveniens ad removendum periculum & occasionem peccandi, quamvis non censeatur intrà Clausuram, quem usum maximè probo & sedulò servandum consulo. Cæterùm in propositam Sententiam eò faciliùs adducor, quòd cùm leges Clausuræ sint pœnales & in materia odiosa, sint potiùs restringendæ quàm extendendæ. Hæc tamen, salvo meliori judicio.

Item nomine *Monasterii* non intelliguntur, nec ideò legibus Clausuræ adstringuntur Hospitia, Prioratus, Vicariatus, & similia loca, in quibus divinum Officium non celebratur communiter.

Denique notandum usu receptum esse, quòd Clausura tàm Religiosorum quàm Monialium, non sit observanda quoad ingressum, quando per destructionem muri aut parietis, vel per aliquid aliud est fracta. Exoticum planè nobis videtur quod Pontas verbo *Monastere* Casu 6. dicit hunc usum seu consuetudinem esse abusum; quia, inquit, est contraria Constitutionibus Canonicis: Quasi verò consuetudo non possit præscribere, & quotidiè non præscribat contrà Constitutiones Canonicas. Id negare, est negare principium ab utroque Jure Canonico & Civili, à S. Thoma & ab omnibus Theologis unanimiter assertum atque quotidianæ experientiæ apertè contradicere. Numquid enim in omnibus Regnis, maximè in Christianissimo Galliæ Regno, vigent usus & consuetudines contrariæ variis Constitutionibus Canonicis tùm Pontificum cùm Conciliorum.

Dicitur 6°. *nisi in certis casibus.* Possunt enim mulieres licitè & liberè ingredi Claustra & loca regularia Religiosorum, quando in eis Missa & alia divina Officia celebrantur, dum Processiones fiunt (consequenter dum defertur processionaliter Viaticum ad Infirmum) Quando Christi fidelium cadavera ibi sepeliuntur, ac etiam pro eis suffragia fiunt: Quando in eis verbum divinum annuntiatur: Item quando est tantus concursus populi, ut Ecclesiæ porta non sufficiat ad commodum ingressum & egressum; tunc enim licet mulieribus ingredi vel egredi per portam Claustri, recto tamen tramite. Hi omnes casus continentur in laudata Bulla S. Pii V. *decet Romanum Pontificem.*

Verùm circà hæc dubitatur 1°. utrùm Superior possit instituere Processionem eo fine ut mulieres ingrediantur? 2°. Utrùm mulieres possint intrare ante tempus celebrationis Officii & ipso peracto ibi manere? 3°. Utrùm possint progredi ad alia loca?

R. ad primum, Superiorem id non posse; quia abuteretur suâ potestate. Ità communiter. Videtur quod neque Ipse, neque mulieres intrantes, incurrerent Pœnas, quia non agunt contrà legem; imò quòd neque mulieres peccent; quia non ad ipsas pertinet judicare de justitia Processionis, & utuntur jure suo.

Ad secundum, cùm mulieres non possint esse in dictis locis, nisi quando divina Officia celebrantur, peccant si notabiliter tempus præveniant, aut eo peracto notabiliter remaneant; secùs si neque anticipatio, neque mora sit notabilis; quia res morales non consistunt in indivisibili; sed admittunt latitudinem moralem ad arbitrium prudentum.

Ad tertium, pariter peccant progrediendo ad alia loca; quia ipsis tantùm conceditur ingredi loca, ubi celebrantur divina Officia.

Quantùm verò ad excommunicationem, existimo quòd in hoc ultimo casu, neque in præcedenti saltem diuturnioris moræ, non incurrant; quia videtur lata tantùm in ingredientes indebitè, non autem in ingressas debitè, diutiùs commorantes, aut ultrà progredientes. Ità Bonacin. Q. 5. de Clausura, Puncto 4. n. 16.

Id quidem negant quoad ultimum casum Diana & Donatus; quia, inquiunt, S. Pius V. non solùm prohibet ingredi Januam, Clausuram, sed etiam Officinas interiores. At falluntur. S. Pius V. in prima Bulla, *Regularium personarum* prohibet mulieribus sub pœna Excommunicationis simpliciter, *ne dictas domos & Monasteria* ingredi audeant; quæ autem semel ingressa, ad ulteriora loca progreditur, non dicitur ingredi domum vel Monasterium, sed ipsum perlustrare. In altera verò Bulla, *Decet Romanum Pontificem*, nihil habet de Excommunicatione.

Insuper possunt mulieres ingredi in casu veræ necessitatis, ut si deficientibus medicis, mulier perita posset succurrere Religioso infirmanti; aut si quæsita ad necem, non posset aliter evadere quàm intrando Monasterium: Præceptum enim Ecclesiasticum in his & similibus casibus non obligat.

Dicitur 7°. *Ipsis verò Religiosis prohibitum est, ne illas introducere, admittereve præsumant.* Censentur autem introducere, admittereve qui cooperantur ad ingressum, portam aperiendo, claves præbendo, jubendo, consulendo, impellendo, imò & non impediendo si sit Prælatus, aut Janitor qui custodiam portæ habeat.

Quidam censent quòd ingressas detinere saltem diutiùs confabulationibus aut deambulationibus, sit illas admittere; latiùs enim, inquiunt, patet admittere quàm introducere. Equidem fateor quòd sic diutiùs detinendo, ingressas admittant & peccent; non tamen admittunt ingredientes sicut censeretur admittere qui urbanè reciperet eas ad portam; & ideò existimamus quòd non incurrant pœnas, quæ videntur tantùm latæ in eos qui vel introducunt, vel ingredientes admittunt. Ità Sanchez, Portel, Merolla, Tamburinibus, Pellizz apud Donatum, Tom. 3. Tract. 5. Q. 9.

Dicitur 8°. *Sub pœna privationis officiorum quæ in præsentia obtinent & inhabilitatis in posterum ad illa & alia omnia, & suspensionis à Divinis ipso facto sine alia declaratione incurrenda.*

Nomine Officii communiùs intelligitur, Officium habens Superioritatem & Jurisdictionem, ut Provincialatus & Prioratus, non autem simplex Officium sine Superioritate, ut sunt Officia Procuratoris, Lectoris, Prædicatoris, Supprioris præsente Prælato. Quia sic declaravit Sixtus V. in Constitutione circà illegitimè natos. Et quamvis ibi dicat: *Declaramus, hac in re de qua agitur, appellatione dignitatum,* &c. Quasi significaret se loqui tantùm de isto casu & de ista constitutione à se edita & non de aliis, à se vel ab aliis editis aut edendis; Auctores tamen communiùs extendunt ad alios casus, & ad alias constitutiones.

Suspensio à divinis Officiis, est suspensio ab exercitio Ordinum. Undè qui in illa suspensione exerceret ex officio actum Ordinis quem habet, etiamsi Minoris, ut cantare Epistolam, Evangelium, Collectas in Choro ut Hebdomadarius, celebrare Missam, administrare Sacramenta, cereos deferre ut Acholytus, &c. peccaret mortaliter & incurreret Irregularitatem. Dixi, *qui exerceret ex officio*, quia sine peccato & irregularitate exer-

cere

tere potest ut Laïcus, si à Laïco exerceri possunt, ut cereos deferre, cantare Epistolam sine vestibus sacris.

Joannes de la Cruz & Donatus volunt quòd suspensi à Divinis etiam suspendantur ab officiis, quæ non sunt annexa Ordinibus, sivè intrà sivè extrà Ecclesiam fiant, exceptis horis Canonicis quas privatim recitare tenentur: Undè, juxta illos, qui suspensus à Divinis, psalleret in Choro, cantaret Responsoria, Litanias, baptisaret, sine solemnitate more Laïcorum, andiret Missam, Sacramenta reciperet, acceptaret Electionem, &c. peccaret mortaliter, non tamen incurreret irregularitatem, quia hæc non sunt actus Ordinis. At contrà sunt Bonacin. Disp. 3. Puncto. 2. n. 15. & benè. Id enim nullibi in jure reperitur & videtur alienum à definitione suspensionis in genere: Definitur enim suspensio: *Censura Ecclesiastica privans Clericum usu potestatis seu Juris Ecclesiastici:* In his autem actibus nulla potestas aut Jus Ecclesiasticum exercetur. Et undè quæso habent quòd suspensus magis teneatur recitare Horas Canonicas, quàm audire Sacrum in die festo.

Petes 1°. Utrùm istæ pœnæ incurrantur ante Sententiam Judicis?

R. Excommunicationem & suspensionem, quia sunt Censuræ, incurri ante Sententiam Judicis, aliæ autem pœnæ non incurruntur ante Sententiam Judicis, non solùm quia inhumanum foret hominem teneri se spontè prodere, se infamare & se bonis habitis privare, sed etiam quia est communis praxis & communis Auctorum Sententia, nec aliter hæ & similes Leges sunt usu receptæ. Neque obstat quòd ponatur, *absque alia declaratione;* id etiam spectat pœnam, non culpam aut factum, ita ut sensus sit, absque alia declaratione pœnæ, non tamen absque alia declaratione facti, cui est annexa pœna.

Petes 2°. Quis possit absolvere ab istis Censuris?

R. Confessarios Mendicantium extrà Italiam vi Privilegiorum posse absolvere ab Excommunicatione etsi reservata & à suspensione. Alias autem pœnas, scilicet privationis officiorum & inhabilitatis ad illa & alia, utpotè non reservata, tollere possunt Prælati Mendicantium: Quia cap. *At si Clerici* de judiciis, dicitur quòd in adulterio & minoribus delictis (qualis est ingressus prohibitus in Monasteria) potest Episcopus dispensare cum Clericis, peractà pœnitentià, in pœnis talium delictorum, quando istæ pœnæ non reservantur: Prælati autem Mendicantium habent respectu suorum subditorum Jurisdictionem quasi Episcopalem, sivè sunt eis æquipollenter Episcopi.

Petes 3°. Ad quem pertineat designare terminos Clausuræ?

Respondetur communiter pertinere ad Prælatos Religiosorum; quia sunt illorum Judices ordinarii & Pastores. Ità Confettius, Suares, Naldus, Lezana, quos citat & sequitur Donatus Tom. 1. p. 2. Tract. 3. q. 3. Id tamen intelligendum est, salvis Legibus Canonicis Clausuræ: Undè Prælatus non potest ponere extrà Clausuram Claustrum integrum, Dormitorium & Officinas interiores; quia hæc de jure continentur intrà Clausuram: sed posset, meo saltem judicio, ponere extrà Clausuram, quædam alia loca ad quæ pertinet aditus per proprias portas, sine transitu per Claustrum, Dormitorium aut Officinas interiores, ut sunt v. g. area postica seu chors, pars horti, etiam in eorum Sententia qui tenent hortum esse in Clausura, ut patet ex Passerino suprà laudato: Item quædam officinæ hoc sensu exteriores, quòd à via publica immediate sit aditus, propter quædam opera fœminis propria & quæ à viris commodè fieri non possunt; sicque videmus esse in usu in pluribus locis.

Petes 4°. Utrùm sepes possint esse termini & limites Clausuræ?

R. sub distinctione. Respectivè ad egressum Religiosorum è Clausura, sepes possunt esse termini & limites Clausuræ, ita ut totum quod intrà sivè muros, sivè sepes, sivè circumferentiam continuam Conventûs continetur, censeatur respectivè ad egressum Religiosorum, esse intrà Clausuram: Quia totum est veluti sub oculis Superioris, qui ad omnem locum facilè potest accedere, neque extrà ejus potestatem ponitur, qui est intrà septa Conventûs. Imò addit Passerinus, quòd ad virorum clausuram respectu egressûs, sufficiat quòd quomodocumque sit à Superiore designata, etiam sine muro aut sepe; quia linea à Superiore descripta sufficit ut in virtute Obedientiæ contineat Religiosos, ne illam transgrediantur sine licentia.

At verò respectivè ad ingressum mulierum in Monasteria Religiosorum & virorum ac mulierum in Monasteria Monialium, videtur non sufficere sepes, sed requiri muros aut parietes ad clausuram: Ità tenet Donatus: Et ratio est, quia in Concilio Aquisgrano sub Ludovico primo Imperatore statutum est ut *Claustra.... firmis undique circumdent munitionibus, ut nulli omninò intrandi aut exeundi, nisi per portam, pateat aditus;* ad quod ordinariè non sufficiunt sepes, quas facile est plerumque, vel frangere, vel aperire, vel transilire; atque hic videtur sensus communis. Non enim puto mulieres quæ locum Monasterii sepibus tantùm clausum, intrant, censent clausuram violasse.

ARTICULUS III.

De Clausura Monialium quoad Egressum.

DIco: Nemini Sanctimonialium licet post Professionem exire è Monasterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi ex aliqua causa legitima ab Episcopo approbanda, Indultis quibuscumque & privilegiis non obstantibus. Ità in terminis Concil. Trid. Sess. 25. De Regular. Cap. 5. Aliter egredientes, seu licentiam exeundi quomodocumque concedentes, necnon comitantes, ac illarum receptrices personæ, sivè Laïcæ aut Sæculares vel Ecclesiasticæ, consanguineæ vel non, Excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo, eo ipso absque alia declaratione subjacent, à quo præterquàm à Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeant. Ita S. Pius V. Bullâ *Decori & honestati* datâ 1570.

Explicatur: Dicitur 1°. *Nemini Sanctimonialium:* Intellige Sanctimoniales præsentes atque futuras cujuscumque Religionis & Ordinis, tacitè vel expressè Religionem professas, etiamsi conversas, aut quocumque alio nomine appellentur, etsi ex institutis vel fundationibus, earum Regulæ ad clausuram non teneantur, & nunquàm in earum Monasteriis clausura servata fuerit. Ita in terminis S. Pius V. Bullâ *Circà Pastoralis* datâ anno 1566.

Intellige etiam Tertiarias quæ collegialiter vivunt & emittunt vota solemnia, quia tunc sunt veræ Religiosæ. Quæ autem emittunt tantùm vota simplicia, hortandæ sunt ut emittant solemnia, & sic clausuræ subjiciantur: Quæ renuunt remittendæ sunt, & nulla in posterum recipiatur, nisi emittat vota solemnia, aliàs nulla sit professio: Ex eodem S. Pio V. Bullâ citatâ.

Dicitur 2°. *exire è Monasterio.* Nomine Monasterii Monialium tàm quoad egressum Monialium quàm quoad ingressum Sæcularium, intelligitur illud spatium muro circumseptum, quod intrà januam, quæ solet esse semper clausa continetur; ità ut ubicumque esse possunt Moniales, illuc ingredi non possint Sæculares; & è converso quocumque ingredi possunt Sæculares, illuc accedere non possint Moniales, ut explicuimus ex Gregorio XIII. a. 1. hujus Dissert. Not. 3. Vide.

Et talis egressus vel ingressus, si sit completus, ità ut totum corpus egredientis sit extrà clausuram, aut totum corpus ingredientis sit intrà clausuram, juxtà communem Sententiam, non admittit levitatem materiæ: 1°. Quia cùm clausura certis terminis definiatur, tàm illos excedit qui ad unum

aut

aut alterum passum egreditur vel ingreditur, quàm qui longiùs progreditur. 2°. Quia respectivè ad Moniales, videtur æquale inconveniens in distantia unius aut alterius pasaûs, ac in majori distantia.

Dixi, *respectivè ad Moniales;* quia scio quosdam non apprehendere tantum inconveniens in clausura virorum, dum introïtus fit per portam claustri; ideoque censent esse levitatem materiæ excusantem à peccato & censuris, si mulier per portam claustri ingrediatur Ecclesiam, ubi porta claustri & porta Ecclesiæ non nisi paucis passibus distant. Ita P. Henno.

Verùm dato esse minùs inconveniens, subsistit tamen prima ratio, quæ videtur æquè militare pro Clausura Religiosorum ac pro Clausura Monialium, nisi fortè dicas Clausuram Religiosorum esse minùs strictam Clausurâ Monialium, & terminos Clausuræ Religiosorum non esse ità fixè definitos, sicut terminos Clausuræ Monialium, cùm illos & non istos possint Prælati extendere aut restringere, imò & ponere partem Claustri extrà Clausuram. An hæc sufficiant solvendæ primæ rationi? affirmare non ausim, videant oculatiores.

Dicitur 3°. Nisi ex causa legitima. Causas legitimas assignavit & restrinxit S. Pius V. Bullâ *Decori & honestati*, ad tres, dicens: *Nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis Lepræ & Epidemiæ.* Sub nomine autem Lepræ & Epidemiæ, intelligitur omnis morbus contagiosus. Item non obstante dictione taxativâ *Nisi*, Auctores communiter extendunt ad omnes alios casus similes, in quibus eadem vel urgentior ratio militat, & sic usu receptum est. Hinc inferunt Moniales posse exire cum licentia Superioris. 1°. Propter ingruens bellum. 2°. Propter ingentem alluvionem ruinam Monasterii minantem. 3°. Si Monialis deputetur ad reformandum vel fundandum Monasterium, vel ut sit Abbatissa, Magistra Novitiarum, &c. in alio Monasterio, in quo ad hæc munera non habentur idoneæ. 4°. Si Abbatissa vel Priorissa teneatur propter feudum præstare juramentum Domino sæculari, quod præstare non possit per Procuratorem. 5°. Si velit transire ad aliam perfectiorem Religionem vel perfectiorem Conventum. 6°. Si Conventûs necessitas exigat ut conversæ exeant ad petendas eleemosinas. Quia in his omnibus casibus & similibus agitur de bono communi, & ut dixi, ità usu receptum est. Quæ autem exeunt propter aliquam ex his causis, eâ cessante debent statim moraliter redire ad Monasterium. Ità decernunt jura cap. *Periculoso* de statu regulari in 6. & Bulla *Decori & honestati* S. Pii. V.

Gravior difficultas est utrùm possit concedi licentia Moniali exeundi è Monasterio, ob morbum non contagiosum, sed ex quo ipsi imminet periculum vitæ, aut diuturnæ infirmitatis, si in Monasterio curari non possit?

R. plures affirmare. 1°. Quia lex humana non obligat cum tanto detrimento, nisi ubi honor Dei, vel Religionis, vel magna boni communis necessitas interveniat, quorum nullum hic reperitur: Imò nec votum perpetuæ clausuræ quam quædam emittunt, non fit ab eis sub isto rigore, nec habetur in earum Regula, sicut habetur in Regula Carthusianorum, potiùs esse moriendum quàm manducare carnes. 2°. Quia si Monialis ab aliquo invaderetur, nec posset aliter periculum evadere, quàm exeundo, potest exire juxtà communem Doctorum Sententiam: Ergo pariter in nostro casu, cùm par sit ratio. 3°. Denique quia licèt Pius V. excipiendo tres præfatos casus intenderit solùm providere communi incolumitati Monialium, non est tamen censendus voluisse excludere ab exceptione casum in quo violaretur jus naturale quod quisque habet ad tuendam propriam vitam; sicut secundùm communem Sententiam non exclusit, ut modò dicebam, casum quo Monialis ab aliquo invaderetur, nec posset aliter evadere quàm exeundo.

Cæterùm dato id à jure esse prohibitum, videtur illi quoad hoc esse derogatum saltem in his partibus, in quibus videmus passim Moniales cum licentia Superiorum exire è Monasteriis ob infirmitates sibi soli nocivas. Nec indè sequitur inconveniens, quod extollunt Adversarii, scilicet indè laxandam omninò Clausuram.

Dicitur 4°. *Nisi ex causa legitima ab Episcopo approbanda.* Approbationem Episcopi requiri pro Monialibus sibi subjectis, est extrà dubium, ex textu Tridentini citato in Conclusione. Requiri autem etiam pro Monialibus ab Episcopi jurisdictione exemptis & solis Regularibus subjectis, certum pariter videtur stando Bullæ S. Pii V. *Decori & honestati*, in qua præcipitur licentiam egrediendi pro Monialibus Regularibus subjectis dandam esse à Superioribus Ordinis & ab Episcopo.

Dixi, stando Bullæ Pii V. Quia juxtà Bonacinam & plures alios quos citat, hæc Bulla non est ubique recepta, & Joannes De La Cruz Hispanus, testatur hanc Bullam in Hispania, pro hac parte esse abrogatam, & Moniales cum sola licentia suorum Superiorum exire.

Secunda pars Conclusionis ex se patet. Quantùm ad absolutionem ab Excommunicatione, à quo sit danda, dixi priùs dum de Clausura Religiosorum quoad ingressum.

ARTICULUS IV.

De Clausura Monialium quoad Ingressum.

DIco: Ingredi intrà septa Monasterii Monialium nemini licet, cujuscumque generis aut conditionis, sexûs vel ætatis fuerint, sine Episcopi vel Superioris licentia in Scriptis obtenta, sub Excommunicationis pœna, ipso facto incurrenda. Dare autem tantùm Episcopus vel Superior licentiam debet in casibus necessariis, neque alius ullo modo possit, etiam vigore cujuscumque facultatis vel indulti, hactenùs concessi vel concedendi. Ità in terminis Concilium Trid. Sess. 25. de Regularibus cap. 5.

Gregorius XIII. Bullâ *Ubi gratiæ*, & Paulus V. Bulla *Monialium* idem prohibent sub Excommunicationis pœna reservata Papæ iis qui, sub prætextu alicujus indulti, dicta Monasteria ingredi *audent*: Abbatissis verò, necnon Abbatibus, Conventibus & aliis Monasteriorum utriusque sexûs personis, sub eadem & privationis suorum Officiorum quæ obtinent & inhabitalitatis ad illa & alia in posterùm obtinenda, ipso facto sine alia declaratione incurrendis pœnis ingredi faciant aut permittant, inquit Gregorius, introducere seu admittere, vel admissum quoquo modo retinere audeant seu præsumant, inquit Paulus V.

Imò idem Gregorius ibid. sub iisdem pœnis ipso facto incurrendis prohibet generaliter quibulvis personis, ne prætextu licentiarum ab Episcopis, vel à Superioribus, Monasteria ipsa Monialium, nisi in casibus necessariis ingredi, nevè Moniales sub iisdem pœnis illas aliter admittere præsumant.

Explicatur: Dicitur 1°. *Ingredi intrà septa Monasterii Monialium:* Quid nomine Monasterii Monialium intelligatur, dixi Art. præcedenti.

Dicitur 2°. *Nemini licet cujuscumque generis aut conditionis, sexûs, vel ætatis.* Intellige sub iisdem exceptionibus quas Art. 2°. apposuimus ingressui mulierum in Monasterium Religiosorum.

Dicitur 3°. *Sine Episcopi, vel Superioris licentia:* Episcopi scilicet respectu Monialium sibi subjectarum, & Superioris Regularis respectu Monialium à jurisdictione Episcopi exemptarum. Ità communissima Sententia contrà Donatum, qui ex quibusdam declarationibus S. Congregationis contendit ultrà licentiam Superioris regularis, requiri licentiam Episcopi. Verùm istæ declarationes vel non sunt authenticæ, vel non sunt receptæ, aut saltem usu communi contrario sunt abrogatæ.

Per Episcopum, intelligitur etiam Vicarius ejus Generalis & Capitulum Sede vacante. Per Superiorem

riorem Regularem, intelligitur Generalis, Provincialis, Prælatus Localis, ut Abbas, Prior, Guardianus, &c. qui sit Monasterii Superior; non autem Abbatissa, seu Priorissa, nisi Prælatus superior ipsis hanc facultatem delegaverit: Quia illius est solvere, cujus est ligare; ad solos autem Prælatos pertinet ligare seu addicere Moniales Clausuræ, non verò Abbatissæ aut Priorissæ, quippè quæ ipsæmet ligantur & addicuntur.

Dicitur 4°. *Licentia in Scriptis obtenta.* Communiùs censent Auctores licentiam in Scriptis non requiri in casibus ordinariis, puta quoad Medicos, Chirurgos, opifices, & similes quorum operâ passim indigent Moniales; sed pro his Abbatissam seu Priorissam posse oretenus dare licentiam, sivè ex commissione Superioris, sive ex præsumpta ejus voluntate: & talis est usus.

Quoad casus verò extraordinarios, Navarrus, Homo bonus, Diana, Bellochius, Pellizz citati à Donato, censent ex Innocentio, Abate & Felino, dictum Concilii Tridentini, de Licentia scriptis obtenta, intelligendum esse pro foro fori, non pro foro conscientiæ, quia in interiori foro animæ, in quo attenditur veritas, sufficit quòd interveniat consensus jure naturali requisitus, qualis est qui etiam oretenus conceditur; & puto sic esse in usu, saltem in his partibus.

Urbanus VIII. Bullâ *Sacro Sanctum* exigit insuper consensum Monialium capitulariter datum per vota secreta; sed neque id est in usu.

Dicitur 5°. *Sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda.* Non reservatur, nisi ingressus fiat ad malum finem.

Dicitur 6°. Dare autem tantùm Episcopus vel, Superior licentiam debet in casibus necessariis. Intellige necessitatem non physicam & strictam, sed moralem, ut in aliis præceptis Ecclesiæ, à quorum observatione excusat necessitas moralis. Itaque possunt ingredi Medici, Chirurgi, Opifices necessarii, Superior pro visitando Monasterio, Confessarius pro administratione Sacramentorum infirmis, & hic toties quoties exigit devotio vel dispositio infirmæ. Denique generaliter omnes qui requiruntur ad debitam Monasterii conservationem, seu administrationem sivè temporalem sivè spiritualem.

Hæc autem necessitas moralis admittit latitudinem, minor enim causa requiritur pro concedenda licentia fœminis quàm viris, minor pro matre aut sorore quàm pro extraneis, minor ad ingredienda loca viciniora portæ Clausuræ quàm interiores Officinas.

Insuper, juxtà Bonifacium VIII. cap. *Periculoso*, quod innovat & confirmat Tridentinum, requiritur quòd causa sit manifesta, hoc est quòd non sit obscura & dubia, nemo enim licitè operatur cum conscientia dubia; sufficit tamen quòd probabiliùs reputetur justa, alioquin daretur locus infinitis scrupulis, & aliundè licet agere secundùm probabiliorem Sententiam.

Quantùm ad ingredientes sub prætextu alicujus indulti, & permittentes eorum ingressum: Item de ingredientibus sub prætextu licentiarum ab Episcopis vel Superioribus, in casibus non necessariis, sufficienter explicatur in secunda parte Conclusionis.

Observatio necessaria ad totam Dissertationem.

Cum omnia ferè quæ hucusque diximus de Clausura Religiosorum & Monialium, sint juris positivi humani, potest illi derogari per contrarium usum; ità ut, juxtà Donatum, Suarem & alios, Clausura possit per usum contrarium abrogari in una Provincia & non in alia, & intrà eandem Provinciam, in una Religione & non in alia, imò in uno Monasterio ejusdem Religionis & non in alio. Debet ergo unusquisque attendere ad legitimum usum suæ Provinciæ, vel Religionis, vel Conventûs: Videmus namque in variis locis, Constitutionibus Apostolicis esse derogatum, sivè quoad ingressum in Monasteria Religiosorum & Monialium, sivè quoad istarum egressum.

DISSERTATIO III.

De iis quæ competunt Religiosis, nec non de Religionum distinctione.

D. Th. QQ. 187. & 188.

ARTICULUS I.

De his quæ competunt Religiosis.

Postquam S. Th. tractavit de statu Religionis & de votis, votorumque obligatione, in quibus principaliter consistit Religio, agit de actionibus, quæ Religiosis competere possunt. Huic quæstioni locum dederunt tempore S. Ludovici Francorum Regis, quidam Magistri Parisienses, quorum præcipuus erat Guillelmus de sancto Amore, qui in nascentes Ordines Mendicantium Fratrum Prædicatorum & Fratrum Minorum, insurgentes, contendebant eorum statum esse damnabilem & iis non licere docere, prædicare, Sacramenta administrare & similia, neque etiam mendicare, sed teneri manibus laborare; eaque de re librum edidit præfatus Guillelmus, cui Titulus: *Tractatus brevis, de periculis novissimorum temporum:* Contrà quem scripsit S. Th. Opusculum, inter alia, decimum nonum, quod inscripsit: *Contrà impugnantes Dei cultum & Religionem;* & hanc præsentem Quæstionem 187. in Summa.

Librum Guillelmi ab Alexandro IV. fuisse damnatum refert ex Ptolomæo Lucensi Odorius Raynaldus ad annum 1256. num. 20. Et addit num. 24. quòd unus ex istis Magistris Parisiensibus *Christianus* nomine, morti proximus, *amarissimo corde contritus, recognovit nihil se & complices suos contrà dictos Ordines habuisse, nisi quod illis æquari in scientia non valerent & ob hoc eos parvipenderent Auditores.* Et subjunxit: *Quoniam nihil habeo quod vobis pro injuria gravi illata refundam, in signum tamen quòd ex corde pœniteo, corpus meum apud vos Fratres Prædicatores tradendum Sepulturæ relinquo.*

Verum quia iste error Magistrorum Parisiensium, cum ipsis est extinctus, totam hanc quæstionem hoc uno Articulo breviter perstringam: Undè

Dico 1°. Religiosi vi statûs non prohibentur docere, prædicare, Sacramenta Eucharistiæ & Pœnitentiæ administrare, aliasque functiones Ecclesiasticas exercere: Quia vi statûs, qui est status perfectionis, non fiunt ad hæc inepti, sed è contrà magis idonei, neque habent in Regula præceptum ista prohibens: Ergo. *Hic q. 187. a. 1. o.*

Sed neque etiam vi statûs præcisè possunt licitè istas functiones exercere, quia vi statûs non habent potestatem & jurisdictionem ad illas. *Ibid.*

Ex quibus sequitur quòd licitè eas exercere possunt, si ipsis à Superioribus, quibus ex officio competunt, committantur. *Ibid.*

Ex variis autem Privilegiis Summorum Pontificum eis commissum est docere, prædicare, Sacramenta Eucharistiæ & Pœnitentiæ administrare, mediante tamen quoad hoc ultimum approbatione Episcopi.

Dico 2°. Non licet Religiosis & Clericis gerere negotia sæcularia, sivè judicialia, sivè extrajudicialia, ex cupiditate, vanitate, aut alio motivo profano; quia per hæc impedirentur à divinis contemplationibus & exercitiis spiritualibus, ad quæ tenentur vi statûs. Et hoc sensu intelligitur illud Apostoli 2. Timoth. 2. *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.* *Ib. a. 2. o.*

Licet autem cum debita moderatione secundùm licentiam Superioris, ex charitate, juxta illud Galat. *Ibid.*

lat. 6. *Alter alterius onera portate & sic adimplebitis legem Christi.* Quia & in hoc ipso quòd proximis fervirent propter Deum, obsequuntur dilectioni divinæ, in qua sita est perfectio Religiosa. Undè Jacobi 1. dicitur: *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum*, id est succurrere eis qui carent præsidio in tempore necessitatis. Insuper utraque pars Conclusionis habetur Dist. 86. cap. *Pervenit*, ex Concilio Chalcedonensi.

Dixi: *cum debita moderatione*; quia sunt quædam negotia sæcularia quæ omnino dedecent statum Religiosum, quæ ideò per se exercere non debet Religiosus, sed per alios, dirigendo, instruendo, alloquendo, &c.

Ib. a. 3. o. Dico 3°. Religiosi per se & secluso præcepto suæ Regulæ, si quod sit, non magis tenentur laborare manibus quàm Sæculares.

Ibid. Prob. Labor manuum est necessarius, vel ad victum quærendum, vel ad otium vitandum, vel ad carnem macerandam, vel ad eleëmosynam faciendam in urgente necessitate pauperum: Atqui Religiosi, non secùs ac Sæculares possunt aliundè quàm ex labore manuum habere undè vivant, puta ex possessione bonorum in communi, vel ex eleëmosinis & beneficiis fidelium comparatis propter obsequia spiritualia ipsis præstita, docendo, concionando, Sacramenta ministrando, orando, &c. Otium vitare possunt & carnem macerare sicut Sæculares, per aliud quàm per laborem manuum, nempè per jejunia, Vigilias, Orationes & alia Exercitia spiritualia. Tandem necessitas laborandi ad dandam eleëmosynam non urget nisi in pauperum necessitate, cui non possit aliter succurri, quo casu non magis obligantur Religiosi operari manibus quàm Sæculares; Religiosi enim non obligantur ad alia quàm Sæculares, nisi ad ea vi suæ Regulæ obligentur: Ergo.

Dixi: *Secluso præcepto Regulæ, si quod sit.* Fuit autem hujusmodi præceptum in variis Regulis, ut S. Benedicti c. 48. S. Macharii cap. 10. & 11. S. Basilii Reg. 37. 38. 39. 40. & 42. & in aliis pluribus De qua re etiam scripserunt S. Aug. *De opere Monachorum.* S. Hieronymus Epist. ad Rusticum. Cassianus lib. 2. institutionum c. 3. & 5. lib. 10. ferè per totum, & Collat. 24. cap. 11. & 12.

Observandum est quòd cùm manus sit organum organorum, per laborem manuum intelligantur omnia opera corporalia, ex quibus homines victum lucrantur, sivè exerceantur manibus, ut ars sartoria, sutoria & aliæ artes fabriles; sivè pedibus, ut cursores; sivè oculis ut custodes & excubitores; sivè etiam linguâ, in ordine ad effectum corporeum, ut Architectus linguâ dirigens artifices & arte factum.

Pro Solutione Argumentorum notandum est, tempore Augustini extitisse quosdam Monachos qui dixerunt Religiosos non solùm non teneri, sed nec licitè posse operari manibus sine detrimento perfectionis: Undè contendebant laborem manuum etiam pro sustentanda vita esse Monachis illicitum, & ab eo abstinebant sub prætextu operum spiritualium, Orationis, Lectionis, instructionis privatæ, &c. addentes illud Christi, Matth. 6. *Ne solliciti sitis quid manducetis.* Contrà quos insurrexit Aug. lib. *de opere Monachorum*, & quos damnavit Conc. IV. Carthag. cui etiam interfuit & subscripsit Aug.

Alii è contrà, scilicet quidam Magistri Parisienses, de quibus suprà, ut Religiosos mendicantes à studio Sacræ Doctrinæ, prædicatione, Sacramentorum administratione, &c. amoverent, dixerunt Religiosos teneri laborare manibus, quos, ut dixi, impugnat S. Th. Opusculo 19. & præsenti articulo, apud quem utroque loco vide si lubet Argumenta.

Ib. a. 4. o. Dico 4°. Licitum est Religiosis vivere ex eleëmosynis, sivè sint parvæ & quotidianæ, sivè consistant in perpetuis reditibus; quia licet unicuique vivere de eo quod suum est: Atqui eleëmosynæ ex quibus vivunt Religiosi, sunt suæ, saltem quantùm ad usum, utpotè ipsis donatæ, vel ex mera liberalitate, vel ex aliquo debito ratione Ministerii spiritualis: Ergo.

Dico 5°. Religiosis non secùs ac Sæcularibus licitum est mendicare causâ humilitatis, necessitatis & utilitatis, non causâ acquirendi divitias aut victum otiosè. Ib. a. 5. o.

Prob. & explicatur: *Causa humilitatis:* Est enim laudabile virtutem colere; mendicatio autem quæ habet adjunctam abjectionem, est efficax remedium contrà superbiam: Ergo laudabile est, abdicatis divitiis propter Christum, mendicare causâ humilitatis. Ibid.

Atque hoc modo mendicavit Christus; quando Luc. 2. abfuit à Parentibus per triduum; quando Joan. 4. dixit Mulieri Samaritanæ, *da mihi bibere;* quando Luc. 19. petiit asellum quo ingrederetur Jerosolymam; & Luc. 22. quando petiit locum ubi celebraret Pascha. Undè illud Psal. 39. *Ego autem sum mendicus & pauper*; ubi dicit Glossa: *Hoc dixit Christus de se ex forma servi.* Sic etiam mendicaverunt Apostoli & apostolici viri; sic plures Sancti, Sancta Fabiola apud Hieronymum, B. Arsenius in vitis Patrum, S. Alexius toti orbi notus. Ibid. in arg. s. c.

Causa necessitatis, ut cùm quis non potest habere undè vivat nisi mendicando. *Causa utilitatis*, ut cùm quis intendit aliquid facere, quod sine eleemosynis fidelium facere non potest, ut dum agitur de constructione Pontis aut Ecclesiæ, vel quibusvis aliis operibus quæ vergunt in utilitatem communem. Ibid. o.

Non causa acquirendi divitias, vel victum otiosè: 1°. Quia mendicitas non est medium ordinatum ad ditescendum, sed ad sublevandam miseriam, & otium est Reipublicæ perniciosum. 2° Quia qui dant eleemosynam, non intendunt fovere otium, vel favere cupiditati ditescendi: Adde quòd talis mendicitas jure civili prohibeatur cod. de mendicis lib. 11.

Petes utrùm dives possit in spiritu humilitatis & pœnitentiæ, sivè spontè, sivè ex injunctione Ecclesiæ, suscipere peregrinationem mendicando?

R. affirmativè; quia cùm mendicare etiam ad tempus, sit valdè abjectum & asperum, est medium aptum ad humilitatem & pœnitentiam.

Nec obstat quòd sit dives; quia cùm extrà domum sine pecuniis & sine commeatu peregrinetur, pro tunc est pauper & verè indiget.

Dico 6°. Religiosi non solùm licitè, sed etiam laudabiliter, utuntur vilibus vestibus; quia vilitas vestium conducit ad humilitatem, estque signum pœnitentiæ & contemptûs mundi; status autem Religionis est status humilitatis, pœnitentiæ & contemptûs mundanæ gloriæ. Secùs dicendum, si vilitas vestium procederet vel ex inani gloria, vel ex avaritia, vel ex negligentia. Confer quæ dixi de Temperantia Dissert. 7. art. 4. §. 5. Ib. a. 6. o.

ARTICULUS II.

De Religionum distinctione.

§. I.

Utrùm sit una tantùm Religio, an plures?

Dico: Si spectetur finis remotus & principalis omnium Religionum & exercitia seu media principalia ad hunc finem consequendum, est unica Religio; quia finis remotus & principalis est unus in omnibus, scilicet perfectio charitatis & eadem in omnibus media principalia ad hunc finem consequendum, scilicet tria vota essentialia. Si verò spectentur fines proximi & diversa media ad hos fines, sunt, ut patet, diversæ Religiones. q. 188. a. 1. o. & ad 1. & 2.

Atque id fuit conveniens ad decorem & utilitatem Ecclesiæ, majusque Dei obsequium.

Ad

Ib. in arg. f. c. *Ad decorem Ecclesiæ;* quia Ecclesia tanquam Regina tot Religionum circumdata varietate, nunc decoratur Psal. 44.

Ad utilitatem Ecclesiæ; quia attentis diversis hominum temperamentis, inclinationibus & moribus, non conveniret una omnibus Religio: Alii enim solitudinem amant, alii vitam socialem, his placet vita activa, illis contemplativa; hi in hoc exercitio delectabiliùs operantur, isti in otio: Ut ergo omnium saluti consulatur, juvat Religionum varietas, ut cui minùs placet vita solitaria, eligat socialem; cui minùs contemplativa, eligat activam; cui minùs rigidiores observantiæ, eligat faciliores, & sic de cæteris.

Ad majus Dei obsequium: Quia omnibus charitatis obsequiis, non sufficit una Religio; non enim qui militat, potest in Xenodochio curam infirmorum habere, & qui Xenodochio deservit, non potest prædicationi vacare, & sic de cæteris.

Antiquissima autem est in Ecclesia ista Religionum varietas; nam S. Hieronymus Epist. ad Eustochium de virginitate, S. August. l. *de moribus Ecclesiæ* c. 31. Cassianus collat. 18. plurium generum Monachorum, Anachoretarum & Cœnobitarum mentionem faciunt. Idem Cassianus collat. 14. c. 4. refert ex Religiosis sui temporis aliquos vacare contemplationi, alios curando Xenodochio, alios alendis pauperibus, alios instruendis imperitis.

§. II.

Ad quid potest institui Religio?

Ib. a. 2. o. Dico 1°. Potuit institui Religio aliqua ad corporalia opera vitæ activæ, ut ad suscipiendos peregrinos, redimendos captivos, curandos aut visitandos infirmos, sepeliendos mortuos, & ad alia quæcumque charitatis & misericordiæ opera; Quia status Religionis ordinatur ad perfectionem charitatis; charitas autem se extendit ad dilectionem Dei & proximi; undè sicut ex charitate diligitur proximus propter Deum, ità etiam obsequium delatum in proximos, redundat in Deum, secundùm illud Math. 25. *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

Ib. a. 3. o. Hinc sequitur 1°. potuisse institui Religionem ad militandum, non quidem propter aliquid mundanum, sed propter defensionem, sivè fidei & Religionis sivè Reipublicæ, sivè pauperum & oppressorum; hæc enim sunt opera vitæ activæ subventionem proximorum spectantia.

Si dicas defensionem Reipublicæ & oppressorum esse quid mundanum ipsis etiam Paganis commune.

R. defensionem Reipublicæ & oppressorum, materialiter & secundùm se consideratam esse quidem quid mundanum; secùs autem assumptam in obsequium Dei & exercitium charitatis aut alterius virtutis. Ex fine ergo distinguuntur militia mundana & religiosa; quia illa habet pro fine aliquid temporale ibi sistendo, ista autem habet pro fine Dei obsequium, & sic potest esse finis ad quem Religio militaris instituatur.

Ib. a. 4. o. Sequitur 2°. & à fortiori posse institui Religionem ad prædicandum & Confessiones excipiendas; quia per hujusmodi officia spiritualia magis procuratur utilitas proximorum & Dei obsequium quàm per opera ad subventionem corporalem proximorum ordinata, ad quæ diximus posse Religionem institui.

Sic tamen intellige istud Consectarium, non quasi quilibet, hoc ipso quo talem Religionem est professus, possit propriâ auctoritate prædicare & Confessiones excipere, sed solùm si ista munia ab Episcopo, vel à Summo Pontifice illi committantur.

Ib. a. 2. o. & ad 3. Dico 2°. Congruè potest institui Religio ad studium sacræ Doctrinæ & consequenter earum Doctrinarum, sine quibus sacra Doctrina haberi non potest.

Prob. Et 1°. si sit Religio ordinata ad docendum, prædicandum & administrandum Sacramenta, patet ad hæc requiri studium sacræ Doctrinæ. 2°. Si sit Religio ordinata ad vitam contemplativam, opus est etiam sacrâ Doctrinâ quâ illustretur intellectus & dirigatur in consideratione divinorum, removeanturque pericula contemplationis, scilicet errores qui in contemplatione divinorum frequenter accidunt his qui Scripturas ignorant, sicut in collationibus Patrum collat. 10. c. 4. legitur Abbatem Serapionem propter simplicitatem incidisse in errorem Anthropomorphitarum, qui Deum habere formam humanam arbitrantur. Adde quòd in quacumque Religione etiam contemplativa, oportet esse aliquos qui conscientias dirigant, Sacramenta administrent, ignorantes doceant, & in via salutis deducant. 3°. Denique omni Religioni, sivè contemplativæ, sivè activæ utile est studium sacræ Doctrinæ ad observantiam trium votorum essentialium: Nam studium concupiscentiam carnis domat, juxtà illud Hieronymi; *Ama scientiam Scripturarum & carnis vitia non amabis;* amorem divitiarum frænat; qui enim studio sacræ Doctrinæ animum adjicit, nequidem cogitare de divitiis vacat; tandem promptam obedientiam reddit, propter plurima exempla, documenta & præmia obedientiæ quæ in sacris Litteris inveniuntur.

§. III.

Quæ sit Religio excellentior?

Nota excellentiam unius Religionis suprà aliam, primariò & principaliter attendi secundùm Religionis finem; secundariò autem & minùs principaliter secundùm exercitia seu media ad illum finem; quia finis est id quod propter se appetitur, media propter finem. Ib. a. 6. o.

Dico: Inter Religiones supremum gradum tenent mixtæ, quæ sic contemplationi vacant, ut ex plenitudine contemplationis, contemplata fidelibus communicant, per Doctrinam, prædicationem & alia officia spiritualia; quia sicut magis est illuminare quàm lucere solùm, sic magis est contemplata aliis ex charitate tradere, quàm contemplari tantùm: Excellentia autem unius Religionis super aliam attenditur primariò & principaliter, ut dictum est ex potiori fine. Adde quòd hoc fuerit officium Christi & Apostolorum. Ibid.

Secundum gradum tenent Religiones quæ ad contemplationem ordinantur. Tertium, quæ circà res corporales occupantur, ut eleemosinas distribuere, captivos redimere, peregrinos suscipere, infirmos curare, &c. Quia vita contemplativa præeminet activæ solùm, juxtà illud Christi Luc. 10. *Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea.* Ibid.

Dico 2°. In singulis ex prædictis tribus gradibus præeminentia inter se attendi potest ex triplici capite. 1°. Ex fine, si nempè una Religio ordinetur ad perfectiorem actum in eodem genere; sic inter opera vitæ activæ potius est redimere captivos, quàm peregrinos hospitio suscipere; inter opera vitæ contemplativæ, melior est oratio quàm lectio. 2°. Si una Religio ad plures actus in eodem genere ordinetur quàm alia, sic enim respicit finem in ordine ad plura bona, consequenter potiorèm finem. 3°. Quando eundem seu æqualem finem habent, desumitur præeminentia ex parte mediorum seu statutorum & observantiarum, non quidem secundùm se, seu secundùm quantitatem, sed quatenùs sunt convenientiora & magis accommodata ad finem æqualem consequendum. Ibid.

Non enim, quod advertas, una Religio est potior alterâ ad eundem finem ordinatâ, ex hoc præcisè quòd habeat arctiores observantias, sed ex hoc, quòd majori discretione ejus observantiæ sint ad finem ordinatæ & accommodatæ; quia observantiæ non quæruntur propter se, sed propter finem, Ib. ad 3.

finem, & ideò non sunt id quod præcipuè in Religione commendatur. Undè in collationibus Patrum collat. 2. c. 3. refertur S. Antonium prætulisse discretionem, per quam aliquis omnia operatur, vigiliis, jejuniis & omnibus hujusmodi observantiis.

§. IV.

Utrùm habere aliquid in communi minuat perfectionem Religionis?

NOta 1°. Cum Cajetano hic triplicem distingui perfectionem vitæ spiritualis, unam hominis absolutè, alteram Statûs Episcopalis, tertiam Statûs Religionis; fuerunt namque viri perfectissimi, non Religiosi, non Episcopi, non Pauperes, ut Abraham, Isaac, David, &c. Item necessarias esse Episcopis divitias, probatum est suprà. Verùm alia est ratio de perfectione Religionis; cùm enim votum paupertatis sit de ejus substantia, meritò quæritur utrùm possessio bonorum in communi minuat perfectionem Statûs Religiosi?

Ib. a. 7. o. Nota 2°. Perfectionem Religionis non consistere essentialiter in paupertate, sed in sequela Christi, juxtà illud Hieronymi in cap. 19. Math. *Quia non sufficit tantùm relinquere, addit Petrus quod perfectum est: Et secuti sumus te.* Paupertas autem est instrumentum perfectionis, quatenùs removet impedimenta perfectionis ex divitiarum possessione provenientia: Et hæc sunt tria, scilicet sollicitudo circà divitias acquirendas & conservandas, amor divitiarum quæ ex illarum possessione crescit, juxtà illud vulgatum: *Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ*; & inanis gloria seu elatio quæ etiam ex divitiis nascitur.

Ibid. Primum impedimentum non potest totaliter separari à divitiis etsi parvis; quia necesse est hominem aliqualiter sollicitari de acquirendis & conservandis exterioribus rebus sibi necessariis ad victum & amictum; sed si res exteriores non quærantur vel habeantur nisi in modica quantitate, quantùm sufficiunt ad simplicem victum & amictum, talis sollicitudo non multùm distrahit; undè nec perfectioni Christianæ repugnat; non enim omnis sollicitudo à Domino interdicitur, dum dicit Math. 6. *Ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis;* Sed sollicitudo superflua & nociva: At abundans divitiarum possessio abundantiorem sollicitudinem ingerit, quibus animus hominis multùm distrahitur & impeditur, ne totaliter feratur n Dei obsequium. Alia verò duo impedimenta, nempè amor divitiarum & inanis gloria, non consequuntur nisi superabundantes divitias.

Ibid. Nota 3°. quòd sollicitudo circà proprias divitias pertineat ad amorem privatum, quo quis se temporaliter amat, sed sollicitudo circà divitias communes pertinet ad amorem charitatis quæ non quærit, quæ sua sunt, sed omnibus intendit: Et quia Religio ad perfectionem charitatis ordinatur, quam perficit amor Dei usque ad contemptum sui; ideò habere aliquid proprium repugnat perfectioni Religionis; sed sollicitudo circà communia, potest, ut dixi, pertinere ad charitatem, quamvis etiam per eam possit impediri aliquis altior actus charitatis, puta contemplationis divinæ aut instructionis proximorum.

Nota 4°. Paupertatem posse considerari secundùm se; & secundùm quod est instrumentum ad perfectionem acquirendam: Certum est, eam, quæ abdicat omne dominium tàm in particulari quàm in communi esse altiorem & altissimam in genere paupertatis; in quo sensu verificatur, quod dixit Innocentius V. & refertur Extrav. *Quia quorumdam* scilicet, altam esse paupertatem, quæ pauca habet propter Christum; altiorem, quæ nulla habet propria, habet tamen in communi; altissimam, quæ nihil habet in mundo nec in proprio nec in communi. Considerata verò paupertas in ratione instrumenti, ea est perfectior, quæ est magis accommodata fini Religionis. His notatis

Dico 1°. Possessio abundantium divitiarum in communi non tollit totaliter perfectionem Religionis, sed est aliquod impedimentum illius, seu non tollit perfectionem Religionis quoad substantiam, sed quoad gradum. *Ibid.*

Patet prima pars; tùm quia sollicitudo circà res communes potest pertinere ad charitatem, ut dixi Nota. 3. Tùm quia, ut mox dicam, abundantia bonorum in communi est necessaria quibusdam Religionibus, & tamen omnes sunt status perfectionis & omnes Christum pauperem imitantur atque paupertatem evangelicam profitentur. *Ibid.*

Secunda pars etiam constat: Quia, ut dixi Nota 2. abundantia bonorum adfert varias distractiones, quibus impeditur animus, ne tàm assiduè vacet divinæ contemplationi, & ne totaliter feratur in Dei obsequium. Item indè natum est, augeri amorem divitiarum & oriri inanem gloriam. *Ibid.*

Dico 2°. Si consideretur Paupertas respectivè ad finem communem Religionum, qui est vacare divinis Officiis, possessio bonorum, quantùm sufficit ad simplicem victum & amictum, non impedit perfectionem Religionis: Quia sivè iste simplex victus & amictus habeatur ex bonis moderatis possessis in communi, sivè aliundè quæratur, non adfert tot ac tantas distractiones, neque alia impedimenta, quæ adfert bonorum abundantia, sicque non impedit vacare divinis Officiis. *Ibid.*

Si verò Paupertas consideretur respectivè ad fines speciales Religionum, tantò unaquæque Religio erit perfectior secundùm paupertatem, quantò habebit paupertatem magis suo fini accommodatam; quia, ut dictum est, paupertas assumitur à Religione, ut instrumentum & medium ad suum finem. Hinc fluit sequens Conclusio trimembris. *Ibid.*

Dico 3°. Religionibus, quæ ordinantur ad corporales actiones vitæ activæ, ut ad militandum, ad hospitalitatem sectandam, ad curandum infirmos, &c. competit habere abundantiam divitiarum communium; alioqnin non possent assequi finem, ad quem sunt institutæ, & sic non haberent paupertatem suo fini accommodatam. *Ibid.*

Religionibus accommodatis ad contemplandum simpliciter competit habere divitias moderatas, potiùs quam abundantes; quia quantò minores sunt divitiæ, tantò minor est sollicitudo circà illas; quò autem minor est sollicitudo, eò magis animus est contemplationi idoneus. *Ibid.*

Religionibus, quæ ordinantur ad contemplandum & simul ad contemplata aliis tradendum per Doctrinam, prædicationem & alia spiritualia exercitia, competit habere quam minimùm bonorum in communi, ea scilicet mobilia vitæ necessaria, quæ congruo tempore procurata conservantur: Quia tantò magis sollicitudo temporalium impedit Religionem, quantò sollicitudo spiritualium major ad Religionem requiritur: Atqui majorem spiritualium sollicitudinem requirit Religio instituta ad contemplandum, & contemplata aliis tradendum per Doctrinam, Prædicationem & alia Exercitia spiritualia, quàm illa, quæ est instituta ad contemplandùm tantùm: Ergo talem Religionem decet paupertas, quæ minimam sollicitudinem temporalem ingerit; subsumo: Atqui minorem sollicitudinem temporalem ingerit servare usui hominum pauca necessaria tempore congruo procurata, quàm possidere immobilia: Ergo. *Ibid.*

Et hæc quidem vera sunt per se loquende & suppositis in Religiosis magno animi fervore & asperâ parsimoniâ atque temperantiâ in victu & amictu. Verùm quis non solet plerumque sic esse, aut saltem non diu permanere tantus fervor & tanta vitæ austeritas; ideò spectato præsenti statu, nihil obstat, quominùs Religiones ad salutem proximorum institutæ, habeant modicas immobilium possessiones in communi: Id enim ex una parte non aufert magnam sollicitudinem & ex altera juvat tùm ad perfectiorem Regulæ observantiam, cùm

cùm ad conservandam ſtatûs Religioſi immobilitatem.

§. V.

Utrùm perfectior ſit Religio in Societate viventium quàm agentium ſolitariam vitam?

Ib. a. 8. a. NOta 1°. quòd ſolitudo, ſicut ipſa paupertas, non ſit eſſentia perfectionis, ſed perfectionis inſtrumentum.

Ibid. Nota 2°. quòd ſolitudo non ſit inſtrumentum congruum actioni ſed contemplationi, ſecundùm illud Oſeæ 2. *Ducam eam in ſolitudinem & loquar ad cor ejus.* Undè non congruit Religionibus quæ ſunt ordinatæ ad opera vitæ activæ, ſivè corporalia, ſivè ſpiritualia, niſi fortè ad tempus exemplo Chriſti, qui ut dicitur Luc. 6. *Exiit in montem ſolus orare & erat pernoctans in Oratione Dei.* Competit autem Religionibus ad contemplationem ordinatis.

Non facit hic itaque S. Th. comparationem inter Religionem & Religionem, ſed inter gradus ejuſdem Religionis, ſcilicet contemplativæ, ſi quidem dicat ſolitudinem non competere Religioni activæ, ſed ſoli contemplativæ. Et allundè certum eſt quòd Religio mixta, cùm habeat perfectiorem finem quàm contemplativa tantùm, ut ſuperius dictum eſt, ſit iſtâ ſimpliciter perfectior: perfectio enim ex fine excedit eam quæ eſt ex medio tantùm.

Ibid. Dico: Inter Religiones ſoli contemplationi vacantes, major eſt perfectio eorum qui vitam ſolitariam ducunt, quàm qui vitam cœnobiticam ſeu ſocialem agunt: Quia quod jam perfectum eſt præeminet ei quod ad perfectionem tendit: Atqui vita cœnobitica eſt eorum qui ad perfectionem tendunt, vita autem ſolitaria, ſi debitè aſſumatur, eſt perfectorum; non enim debitè aſſumitur, niſi ab eo qui jam perfectus eſt, tàm quoad intellectum quàm quoad voluntatem, ſivè ex divino munere ut S. Joannes Baptiſta, ſivè exercitio virtutum; alioquin qui nondum perfectus, ſolus vivit, à quo inſtruetur ad contemplandum ſine errore? Quomodo humilitatem, obedientiam, paſſionum mortificationem diſcet & acquiret: Quapropter vita ſolitaria indebitè aſſumpta, eſt periculoſiſſima.

DISSERTATIO IV.

De Religionis Ingreſſu, Novitiatu & Profeſſione.

D. Th. Q. 189.

ARTICULUS I.

De conditionibus recipiendorum ad Religionem.

DIco: Quiſquis baptiſatus qui eſt ſui juris & nullo aliundè impedimento irretitus, poteſt admitti ad Religionem: Quia Religio eſt bonum commune à quo nemo repelli poteſt abſque juſta cauſa.

Explicatur Concluſio. Dicitur 1° *Quiſquis baptiſatus:* Quia Religio eſt pars Eccleſiæ cui nullus incorporari poteſt, niſi ſit Eccleſiæ & ipſi Chriſto per Baptiſmum incorporatus.

Dicitur 2°. *Qui eſt ſui juris;* Quia alioquin non poſſet ſe totum tradere Religioni. ut ſit per Profeſſionem religioſam.

Hinc ſequitur 1°. Servum ſeu mancipium non poſſe, ſine conſenſu Domini, admitti ad Religionem, nec validam eſſe ejus Profeſſionem, niſi fiat poſt triennium ab ingreſſu; quia ſi intrà triennium non ſit requiſitus à Domino, validè, elapſo triennio profitetur; tùm quia Dominus cenſetur renuntiaſſe juri ſuo; tùm quia vi juris mox citandi, ſervus tunc recuperat ſuam libertatem. Ità in jure Cap. *Si quis* 17. q. 2. ex Bonifacio I. bis terminis: *Si quis incognitus Monaſterium ingredi voluerit, antè triennium Monachi habitus ei non præſtetur: Et ſi intrà tres annos aut ſervus aut Libertus colonus* (id eſt qui alteri eſt obligatus non ratione pecuniæ ſed perſonæ) *quæratur à Domino ſuo, reddatur ei cum omnibus quæ attulit, fide tamen acceptâ de impunitate. Si autem intrà triennium non fuerit requiſitus, poſteà quæri non poteſt, niſi ſit tàm longè quòd inveniri non poſſet, ſed tantùm ea quæ in Monaſterium attulit, Dominus Servi accipiat.* Recipientes autem ſine licentia Domini excommunicantur. Cap. *Qui verè* 16. q. 1. ex Concil. Carthag. Intellige ſi noverint eum eſſe ſervum, quo caſu invalida eſt Profeſſio etiam poſt triennium; quia Eccleſia non intendit favere fraudibus textuſque juris expreſsè loquitur de incognito, teneturque Religio reſtituere non ſolum ſervum & ea quæ attulit, ſed etiam damna ſecundùm illius æſtimationem.

Sequitur 2°. Epiſcopos nec licitè nec validè poſſe admitti ad Religionem ſine Licentia Papæ; quia ratione voti taciti quod emittunt in ſua Conſecratione, perpetuò adſtringuntur ſuæ Eccleſiæ ſub obedientia Papæ; Officium autem Epiſcopi eſt per modum cauſæ principalis & ex natura ſua perpetuum. Et ità habetur Cap. *Licèt quibuſdam* 18. de Regularibus & tranſeuntibus ad Religionem lib. 3. tit. 31. Hic q. 189. a. 7. o.

Ibid. Secùs dicendum de Presbyteris etiam Curatis & Archidiaconis; hi enim licitè & validè poſſunt ingredi & profiteri Religionem, etiam contradicente Epiſcopo, non tamen eo inconſulto: Ità Cap. *Duæ ſunt* 19. q. 2. Et ratio eſt quia eorum officium non eſt principale ut officium Epiſcoporum, & ideò non eſt perpetuum, illudque deſerere poſſunt.

Sequitur 3°. Conjuges conſummato Matrimonio nec licitè nec validè poſſe admitti ad Religionem, niſi ex conſenſu compartis, aut niſi propter adulterium notorium illius; quia per conſummationem Matrimonii conjuges ſiunt una caro, ità quòd vir ſit mulieris & mulier viri, ſicque non ſunt ſui juris.

Dixi 1°. Conſummato Matrimonio: Quia ante conſummationem intrà primum bimeſtre quod à jure conceditur conjugibus ad deliberandum de ingreſſu Religionis & quo non tenentur reddere debitum, poſſunt conjuges, etiam invitâ comparte licitè & validè admitti ad Religionem, ità ut adveniente Profeſſione diſſolvatur Matrimonium, & pars remanens in ſæculo poteſt tranſire ad ſecundas nuptias. Si autem elapſo bimeſtri non ſit conſummatum Matrimonium, conjux non poteſt licitè invitâ comparte tranſire ad Religionem; quia tenetur ei petenti reddere debitum; ſi tamen ingrediatur & profiteatur, videtur multis Profeſſio valida; quia jura in gratiam Religionis generaliter ſtatuunt Matrimonium inconſummatum diſſolvi per Profeſſionem Religioſam, ſicque videntur non conceſſiſſe bimeſtre, niſi ut intrà illud poſſet negari debitum petenti, ultrà illud non poſſet.

Utrùm autem uxor vi à marito oppreſſa intrà bimeſtre poſſet adhuc ingredi & profiteri Religionem?

Reſpondi olim cum pluribus probabiliùs affirmativè; quia per violentiam ſibi illatam non debet privari jure ſuo. Verùm nunc re attentiùs conſideratâ, Reſolutio mihi videtur dubia: Quia reverà, etſi per violentiam, Matrimonium eſt conſummatum & conjuges facti una caro, indèque poteſt naſci proles; paſſa eſt quidem injuriam uxor, ſed ex illa injuria videtur facta inhabilis ad Religionem, ſicut ſi per violentiam amputatum eſſet illi utrumque brachium: Pro injuria autem ſatisfaciat illi oppreſſor meliori quo poteſt modo.

Porrò ſi Matrimonium ratum & non conſummatum non impedit quominùs conjuges poſſint licitè

licitè & validè ingredi & profiteri Religionem, à fortiori sponsalia etiam jurata non impediunt, quippè quæ sunt minus vinculum quàm matrimonium ratum, & quæ contrahuntur semper sicut matrimonium ratum sub hac tacita conditione, nisi voluero intrare Religionem. Intellige tamen modò sponsus non violaverit sponsam sub promissione matrimonii; tenetur enim tunc ex justitia, matrimonium cum illa non solùm contrahere, sed etiam consummare; quia res promissa non est tantùm matrimonium ratum, sed etiam consummatum, hoc est enim quod nomine matrimonii absolutè intelligunt promittentes & promissarii. Idem dic de illo qui sine promissione matrimonii, sed vi vel fraude virginem defloravit, si non possit, nisi nubendo ejus infamiam impedire, tunc enim est debitum personale, non reale tantùm aut pecuniarium. In his tamen casibus foret valida professio licèt illicita.

Dixi 2°. *Nisi ex consensu compartis;* pars autem consentiens, si sit juvenis, debet pariter ingredi & profiteri Religionem; si verò sit senex potest remanere in sæculo sed cum voto continentiæ. Ità in jure cap. *Cùm sis* cap. *uxoratus* & cap. *Ad Apostolicam Sedem* de Conversione conjugatorum lib. 3. Tit. 32.

Dixi 3°. *Vel nisi propter adulterium notorium illius.* Cap. *Significasti* de divortiis lib. 4. Tit. 19. modò tamen pars volens Religionem suscipere non sit etiam adultera; nam paria crimina mutuâ compensatione delentur. Cap. finali de Adulteriis lib. 5. Tit. 16. Parte autem innocente ingrediente Religionem non tenetur pars nocens, etsi juvenis, ingredi Religionem, vel vovere continentiam; quia id nullo jure statuitur, sicut statuitur in præcedenti.

Dicitur 3°. in Conclusione; *& nullo alio impedimento irretitus;* sunt autem multiplicis generis impedimenta Religionis suscipiendæ. Quædam sunt ex jure naturæ, quædam ex jure positivo: quædam impedientia tantùm, quædam dirimentia, non secùs ac in matrimonio: Est enim Professio Religiosa non secùs ac matrimonium, contractus inter Profitentem & Religionem acceptantem, ità ut possit quandoque esse invalida, quandoque valida, sed illicita, non enim Lex prohibens professionem semper illam irritat.

Impedimenta dirimentia.

PRimum impedimentum quo Receptio & Professio Religiosa fit nedum illicita, sed etiam invalida, præter jam dicta de defectu juris in seipsum, est differentia sexûs, ità ut vir nec licitè nec validè potest recipi aut profiteri in Conventu Mulierum, nec mulier in Conventu Virorum. Non solùm quia in jure Cap. *Definivit* & Cap. *In nullo* 18. q. 1. prohibetur cohabitatio Monachorum cum Monialibus; non enim, ut jam dixi, omne quod prohibetur irritatur; sed quia hujusmodi Professio non fit in Religione ab Ecclesia approbata; Religiones enim virorum non sunt approbatæ pro mulieribus, nec mulierum pro viris.

Secundum impedimentum dirimens est si Recipiendus sit Hermaphroditus. Sed hic opus est distinctione. Communis Sententia tenet Hermaphroditum, si uterque sexus sit æqualis, nec licitè nec validè posse recipi aut profiteri; quia respectu fœminarum est vir & respectu virorum est mulier; si autem unus sexus prævaleat posse, si non licitè, saltem validè profiteri Religionem in Conventu ejusdem sexûs cum eo qui in eo prævalet, non in Conventu alterius sexûs. Verùm existimo hoc ultimum intelligendum esse sub aliqua distinctione, si namque unus sexus sic prævaleat ut alter sit omninò ineptus & inutilis ad usum Venereorum, Resolutionem admitto; secùs autem si quamvis unus sexus prævaleat, alter tamen sit adhuc aptus ad usum venereum; quia cum talis Hermaphroditus in ordine ad incontinentiam possit cum mulieribus agere quæ viri sunt & cum viris pati quæ sunt mulieris, respectivè ad mulieres venire debet nomine viri & respectivè ad viros nomine mulieris. Quòd si detur talis Hermaphroditus qui neutrum sexum habeat, prout natura requirit ad usum venereum, is secundùm Medicos debet censeri fœmina, & sic nihil prohibet eum admitti in Monasterio fœminarum.

Sed quid si mulier evadat in virum?

R. quòd simpliciter loquendo, nunquam secundùm Medicos possit mulier evadere in virum, sed tantùm potest contingere quòd quæ apparebat mulier, posteà appareat vir, quatenùs sexus virilis qui propter frigiditatem non se prodibat, adveniente pubertate & calore crescente manifestetur; quo casu, si uterque sexus maneat ad usum venereum aptus, neque inter viros, neque inter mulieres potest validè admitti, ut suprà dictum est; si autem sit unius sexûs virilis & fortè professus sit in Monasterio mulierum, ejus professio nec est nec unquam fuit valida; quia semper fuit vir, etsi talis non appareret, sicque professus est in Religione non approbata pro viris.

Tertium impedimentum dirimens est amentia, si adsit dum actu emittitur Professio; quia ad illam requiritur consensus liber, cujus amens est incapax.

Neque dicas manere virtualiter consensum ex priori voluntate profitendi; non est enim virtualis consensus nisi adsit confusa saltem notitia rei quæ agitur, item confusa memoria voluntatis præcedentis ac tandem facultas ampliùs deliberandi & priorem voluntatem revocandi, quæ non sunt in amente.

Qui verò est amens tantùm circà aliquam materiam, aut habet lucida intervalla, quamvis possit validè admitti & profiteri, non tamen licitè, quia non est aptus ad Religionem.

Quartum impedimentum dirimens est defectus ætatis sexdecim annorum completorum & anni Novitiatûs. Ità Trid. sess. 25. de Regularibus cap. 15. his terminis: *In quacumque Religione tam virorum, quàm mulierum, professio non fiat ante decimum sextum annum completum, neque minori tempore quàm per annum, post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur: Professio autem anteà facta sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis observantiam, aut ad alios quoscumque effectus.* De anno Novitiatûs dicam infrà dum de Novitiatu.

Impedimenta impedientia tantùm.

PRimo: Illicitè admittitur & profitetur filius cujus Parentes sunt in gravi necessitate, & quibus manens in sæculo succurrere potest sine salutis dispendio: Quia præceptum naturale de honorandis Parentibus prævalet consilio, imò & voto ingrediendi Religionem. De hoc casu latiùs dixi in Tract. de virtutibus justitiæ annexis Dissert. 1. de pietate art. 2. require. Hic q. 189 a. 6. o.

2°. Illicitè admittuntur criminosi, id est homicidæ, fures & similium ac graviorum criminum rei, si tamen sint notorii, aliquâ notorietate juris, putà quòd de iis facta sit accusatio, seu inquisitio à Judice sæculari. Ità Sixtus V. in Const. *Cum omnibus* & Const. *Ad Romanum*, qui illorum professionem irritaverat, sed quam irritationem sustulit Clemens VIII. Const. *In suprema* relictis tamen pœnis quas præfatos recipientibus imposuerat Sixtus V. scilicet privatione vocis activæ & passivæ & officiorum, graduum, dignitatum ac inhabilitatis ad illa.

3°. Excommunicatus etiamsi toleratus illicitè recipitur in Religione; quia licèt Fideles possint cum illo communicare, ille tamen non potest se ingerere communicationi fidelium: Undè & ipse peccat & qui ipsum recipit; quia illius peccato cooperatur. Aliæ autem Censuræ quatenùs impediunt

diunt à divinis etiam impediunt susceptionem habitûs.

4°. Illegitimus illicitè recipitur in Religione in qua ejus Pater professus adhuc vivit, & recipiens excommunicatur ex Greg. XIV. Bullâ *Circumspecta*, validè tamen recipitur & profitetur, quia non irritatur.

5°. Ingenti ære alieno suprà vires suarum facultatum gravati, vel ratiociniis reddendis obnoxii, ità ut ex ejusmodi causa lis vel molestia sit illata, vel timendum sit ne inferatur, non possunt licitè in Religione admitti, nisi debitores cedant suis bonis, & nulla seu vix ulla sit spes quod remanendo in sæculo sint solvendo. Admittentes autem privantur voce activâ & passivâ, officiis, dignitatibus, gradibus & sunt perpetuò inhabiles ad illa. Ità Sixtus V. Bullâ *Cum omnibus*, in qua etiam irritaverat illorum professionem; sed Clemens VIII. irritationem sustulit, manentibus tamen pœnis contrà recipientes. De hoc impedimento latè disserui in Tract. de Jure & Just. Dissert. 8. a. 20. de causis excusantibus à restitutione quartâ causâ. Vide ibi.

Observandum dumtaxat hâc Constitutione Sixtinâ non comprehendi 1°. Moniales ut idem Sixtus V. declaravit aliâ Constitutione, *ad Romanum*. 2°. Non comprehenduntur Ordines militares, quia cùm sua bona administrent ex consensu Religionis, non magis redduntur inhabiles ad solvendum, quàm si manerent in sæculo. 3°. Non comprehenduntur debitores incerti, qui scilicet ignorant cui debeant. Colligitur ex Bulla Sixtina ubi dicitur; *Quorum Dominus factâ diligenti inquisitione potest sciri*. Adde quòd hujusmodi debitum incertum possit converti in usus pios, atque adeò applicari Monasterio quod quis ingreditur. 4°. Non comprehenduntur debitores cujus debitum est levis momenti, aut non superat facultates debitoris, ut patet ex textu Bullæ. 5°. Non comprehenduntur debitores ex liberali promissione, tùm quia promissio liberalis nunquam obligat suprà vires; tùm quia debitor ex promissione liberali non gravatur ære alieno; tùm denique quia in omni promissione liberali semper subintelligitur, nisi voluero Religionem ingredi. Comprehenduntur tamen debitores ex delicto; quia qui intulit alteri damnum pecuniâ æstimabile, est verè ære alieno gravatus, quatenùs habet alterius damnum quod est pecuniâ redimendum.

6°. Illicitè recipiuntur infames, sivè ex delicto enormi notorio notorietate juris, sivè ex pœna ignominiosa, puta morte, flagellatione, triremibus, à Judice imposita, sivè ex genere artis seu facti, ut sunt carnifices, scurræ, histriones, lenones, &c. Nisi infames ex delicto aut pœna, pœnitentiâ diuturnâ & morum sanctitate; infames autem ex officio, nisi eo dimisso, singularibus meritis infamiam diluerint: Quia Religio est status honorificus quem libenter assumunt viri tùm genere nobiles, tùm virtutibus & honore præeminentes, quibus esset grave fieri socios & confratres personarum infamium, indèque Religio amitteret suam dignitatem & suum decorem.

ARTICULUS II.

De Novitiatu.

NOvitiatus est mutuum experimentum quo Religio ex una parte experitur mores & qualitates Novitii ut videat an expediat illum admittere vel ejicere, & Novitius ex altera parte experiatur Religionis austeritates & statuta, suamque indolem, ut videat an sibi expediat illam profiteri. Quod cùm sit nunc institutum non in solam privatam utilitatem Novitii & Monasterii, sed in bonum totius Religionis & Ecclesiæ, ne scilicet ex professione temerè facta sequantur gravia damna & scandala, non potest illi renuntiari ex consensu utriusque partis nempè Novitii & Monasterii, ut fiebat olim.

Quæstio est 1°. An in habitu Religioso debeat peragi Novitiatus? 2°. In qua ætate? 3°. In quo loco? 4°. Quanto tempore? 5°. An tempus istud debeat esse continuum? Quas quæstiones distinctis §§. discutiemus. Undè sit

§. I.

In quo habitu debeat peragi Novitiatus?

DIco 1°. Novitiatus debet regulariter peragi in habitu Religionis quam intendit profiteri Novitius. Patet tùm ex jure communi cap. *Ad Apostolicam* cap. *Super eo* & cap. *Statuimus* de Regularibus; item cap. 1. eod. Tit. in 6. & Clement. *Eos* eodem Tit. ubi sic statuitur: Tùm ex communi praxi omnium Religionum: Tùm denique quia gestatio habitûs Religiosi est aliqua Religionis austeritas quam convenit experiri Novitium.

Dico 2°. Habitus Religionis non videtur de essentia Novitiatûs: Undè potest validè peragi in habitu sæculari, imò & licitè, subsistente justâ causâ.

Prob. prima Pars ex cap. *Porrectum* ubi dicitur quòd *Monachum non faciat habitus, sed Professio Religiosa*; & ex cap. *Quia ingredientibus*, de testamentis, ubi Abbatissa declaratur professa quæ nunquam induerat habitum Monialium.

Secunda pars constat ex communi praxi Religiosorum in Anglia, Hybernia & in aliis locis Hæreticorum, ubi suos Novitios probant in habitu sæculari, nemine reclamante. Satius tamen foret si admissi ad Religionem in illis partibus mitterentur ad partes Catholicorum, ut in Conventu & in habitu Religionis suum Novitiatum perficerent, sicut modò faciunt nostri Hyberni.

Dices 1°. Tridentinum supponit susceptionem habitûs Religionis pertinere ad essentiam Novitiatûs: Etenim sess. 25. cap. 15. de Regularibus, irritat professionem quæ fieret ante annum integrum probationis *post susceptum habitum*: Ergo.

R. N. Ant. Sic autem loquitur Concilium, quia sic fit ordinariè: Sumit itaque diem susceptionis habitûs pro die quo quis incorporatur Religioni. Si namque voluisset susceptionem habitûs esse de essentia Novitiatûs, id apertè declarasset, sicut declaravit de anno & ætate.

Dices 2°. Gestatio habitûs Religiosi est una ex austeritatibus Religionis: Ergo eam debet experiri Novitius.

R. D. Conseq. Ergo eam debet experiri Novitius, ut Novitiatus sit validus, N. Ut sit licitus Subd. regulariter loquendo, ut dicitur in prima Conclusione, C. Per accidens & ubi justa causa adest aliter agendi, N. Non enim Novitius tenetur necessariò experiri omnes Religionis austeritates in specie, sed potest in eis ex causa dispensari, & sufficit quòd sit sub obedientia Prælati, paratus ad omnia quæ jusserit.

Petes 1°. Utrùm habitus proprius Novitiorum debeat esse distinctus ab habitu Professorum?

R. Id nullo jure sivè antiquo sivè novo statui. Undè in nostro Prædicatorum Ordine, idem est habitus Novitiorum & Professorum, nisi quòd in Professione benedicatur & non in susceptione. Cæterùm servandus est Ritus cujuslibet Religionis, & si fortè ex alicujus statuto declararetur irritus Novitiatus non peractus in habitu distincto, habendus esset pro irrito.

Petes 2°. A quo debeat recipi habitus?

R. debere recipi à legitimo Superiore, quia in Novitiatûs susceptione fit conventio inter Novitium & Religionem; non est autem Conventio sine mutuo contrahentium consensu, consequenter sine consensu legitimi Superioris qui nomine Religionis cum Novitio contrahit & acceptat.

§. II.

§. II.

Quâ ætate sit inchoandus & perficiendus Novitiatus?

Dico: Novitiatus non potest inchoari ante annum pubertatis, qui est duodecimus completus in fœminis, & decimus quartus completus in masculis; quia ante hoc tempus non potest haberi experimentum sufficiens quantùm ad ea quæ votum castitatis spectant. Et ità communiter sentiunt Auctores.

Completo autem anno pubertatis nihil obstat quominùs possit statim licitè & validè inchoari & perfici annus Novitiatûs, quo tamen finito non poterit immediatè sequi professio, sed debebit differri ad annum decimum sextum completum, quia ex Trid. Sess. 25. de Regularibus cap. 15. non potest validè fieri ante hoc tempus.

Dices: Tridentinum ibid. cap. seq. 16. statuit quòd *finito tempore Novitiatûs, Superiores Novitios quos habiles invenerint, ad profitendum admittant, aut è Monasterio eos ejiciant.* Ergo supponit Concilium Novitiatum non posse inchoari nisi anno decimo quinto completo, alioquin Novitius non poterit profiteri revoluto anno Novitiatûs, ut intendit Concilium.

R. N. Illationem: Quia Concilium ibi loquitur de Novitiis habilibus ad Professionem: Novitius autem in nostro casu non est secundùm Concilium habilis ad Professionem, cùm non attigerit annum decimum sextum completum, qui requiritur à Tridentino ad Professionem. Insuper non intendit Concilium ità conjungere finem Novitiatûs cum Professione, quin hæc possit differri ex causa, putà propter infirmitatem, aut majorem & certiorem probationem & similia, ut dicetur infrà.

§. III.

In quo loco sit perficiendus Novitiatus?

Dico 1°. Jure antiquo, cùm Novitiatus non esset de substantia Religionis, sed illi poterat renuntiari ex consensu partium, poterat fieri extrà Monasterium. Id evidenter patet ex cap. *Insinuante*, Tit. *Qui Clerici vel Voventes* lib. 4. Tit. 6. ubi mulier quæ habitum regularem receperat & votum emiserat, nec unquam Monasterium ingressa fuerat, declaratur verè Religiosa.

Dico 2°. Nunc cùm, jure novo Tridentini, annus probationis sit de substantia Religionis, ita ut ante illum completum emissa professio sit nulla, sicque ei renuntiari non possit de consensu partium, videtur quòd Novitiatus perfici validè non possit extrà Monasterium vel Domum illius Ordinis quem vult profiteri Novitius: Quia cùm sit institutus ut & Monasterium mores Novitii experiatur & Novitius mores Religionis, exigit hujus probationis natura ut habeatur intrà Claustra & in consortio Religiosorum: Neque enim Regulæ rigor & Novitii mores extrà Monasterium satis probari possunt. Et ità Congregationem Cardinalium declarasse refert Sanchez lib. 1. Summæ cap. 4. n. 17.

Nihil obstat tamen quominùs Novitius possit de licentia Superioris abesse à Monasterio etiam per aliquot menses, sivè necessitatis alicujus, sivè etiam recreationis causâ: Tùm quia ubicumque sit Religiosus ad tempus de licentia & sub obedientia Superioris, censetur, fictione juris esse in Monasterio: Tùm quia non est necessarium ut Novitius toto tempore Novitiatûs austeritates Religionis experiatur, ut patet in ægrotis, sed sufficit si illas aliquo tempore experiatur, & aliàs sit paratus illas experiri ad nutum Superioris: Peccaret tamen Superior qui sine justa causa talem licentiam concederet. Vide infrà §. 5. Concl. 2.

Dixi in Conclusione *vel domum*; quia in Anglia & in Hybernia, Novitii probantur in aliqua domo particulari, in qua habitant quidam Confratres.

Dico 3°. Intrà fines Italiæ & Insularum adjacentium, Novitiatus debet fieri non solùm in Monasterio, sed in Monasterio à S. Sede designato, alioquin est irritus & professio nulla. Ità Constitutiones Clementis VIII. & Innocentii X.

§. IV.

Quanto tempore debeat durare Novitiatus?

Dico: Secluso privilegio Novitiatus debet durare per annum integrum, alioquin nulla est Professio. Ità Trid. Sess. 25. de Regularibus Cap. 15. *Nec*, inquit, *minori tempore quàm per annum, post susceptum habitum in probatione steterit, ad professionem admittatur; Professio autem anteà facta sit nulla*, &c.

Et quamvis jure antiquo Cap. *Ad Apostolicam* de Regularibus lib. 3. cap. 31. posset anno integro Novitiatus renuntiari ex consensu partium, ut jam dixi, quia tamen nunc, jure novo Tridentini citati, annus integer probationis est de substantia Novitiatûs tamquam illius forma, utpotè sine quo nulla est professio, estque institutus; non in solum favorem partium contrahentium, sed etiam totius Religionis & Ecclesiæ, cùm gravia damna & scandala nata sint sequi ex Professione temerè facta, ut jam etiam dictum est, illi non potest renuntiari ex consensu partium, sicut Clericus non potest renuntiare privilegio Clericatûs.

Adde quòd alioquin frustrà esset posita Lex Concilii; nam ante illam Professio facta ante annum integrum probationis sine consensu mutuo Novitii & Monasterii, erat jam invalida, lex autem correctiva prioris, debet sic intelligi, ut non sit superflua.

Sed difficultas est an iste annus debeat esse integer mathematicè à momento ad momentum; an è contrà sufficiat si sit integer moraliter, qualis dicitur si sit cœpta ultima dies, aut si ei desint aliquot horæ, vel aliquot instantia ut sit completa.

R. Communior Sententia tenet annum debere esse integrum mathematicè à momento ad momentum, ità ut si quis inchoet Novitiatum horâ decimâ primæ diei hujus anni 1756. non possit validè profiteri nisi horâ decimâ primæ diei anni sequentis, sitque invalida Professio si fiat vel instanti ante dictam horam. Ratio est 1°. Quia sic intelligitur annus decimus sextus completus requisitus à Tridentino: Ergo & annus integer Novitiatûs. 2°. Quia quando lex assignat initium alicujus temporis à die determinata, computari debet à momento ad momentum, ut colligitur ex L. *Denique* §. 3. *Minorem* ff. Lib. 4. Tit. 4.

Alii tamen etiam numero plures intelligunt hanc Legem Tridentini, de integritate morali anni, ità ut si inchoata sit dies ultima anni, vel desint aliquot horæ, vel aliqua instantia ad complementum mathematicum anni valida sit Professio. 1°. Quia in favorabilibus dies cœpta habetur pro integra. 2°. Quia in moralibus parùm pro nihilo reputatur. Adde quòd hujusmodi anticipatio nihil faciat moraliter loquendo ad finem Legis; posito enim quòd sumptum fuerit ex utraque parte experimentum, usque ad ultimam diem inceptam, nihil moraliter accidere potest quod vel Religio in Novitio, vel Novitius in Religione experiri potest.

Cæterùm in re tanti momenti à communi & tutiori Sententia non puto esse recedendum: Neque ante factum suaderem, licèt post factum improbare non auderem.

Quantùm ad annum bissextilem, secundùm primam Sententiam, non censetur integer nisi computato die superaddito, quia politice & civiliter ille annus non censetur integer nisi constans 366. diebus, & tàm jure Ecclesiastico quàm Civili, duo dies dicuntur, sexto Kalendas Martii & pro uno die habentur: Undè qui incepit Novitiatum

27.

27. Februarii anno 1755. non potest profiteri nisi 28. Februarii anni sequentis.

Si petas quandonam incipiat Novitiatus?

R. quòd in Religionibus in quibus non est Conventus designatus pro Novitiatu, incipiat in persona habili à die suscepti habitûs, seu incorporationis in Religione ex Trid. Sess. 25. Cap. 13. In Religionibus verò in quibus est Conventus designatus pro Novitiatu incipit in persona habili à die Receptionis Novitii in Conventu designato. Quòd si persona non sit habilis ad Novitiatum quando suscipit habitum, aut recipitur in Conventu designato, annus Novitiatûs incipit tantùm à tempore habilitatis habitæ.

Dixi in Conclusione; *secluso privilegio;* quia Pius V. Constit. *Summi Sacerdotis* datâ anno 1570. concessit Monialibus S. Dominici, consequenter per communicationem aliis tàm mulieribus quàm viris, ut in casu morbi, Medici judicio mortalis, possint profiteri ante annum completum Novitiatûs, dummodo tamen habeant ætatem requisitam, scilicet annum decimum sextum completum.

Huic privilegio non fuisse derogatum per Constitutionem. *In tanta* Gregorii XIII. multis probat Passerinus ad Q. 189. D. Th. pag. 105. præsertim quia Gregorius XIII. non revocavit per hanc Bullam omnes gratias factas Regularibus à Pio V. sed eas tantùm de quibus ibi mentionem facit & quæ concernunt interesse Episcoporum & Parochorum; nullam autem mentionem facit de isto privilegio quod aliundè nihil interest Episcoporum & Parochorum.

Sed gravior difficultas est utrùm hujusmodi Professio sit absoluta & rata, ità ut Novitius vel Novitia, sic convalescat, non teneatur complere annum integrum Novitiatûs & aliam Professionem facere.

Multi negant eò quòd Pius V. dicat se motum esse ad facultatem sic profitendi concedendam, quia *salutem animarum dictarum Monialium Novitiarum, sic ante Professionis emissionem & durante tempore probationis earumdem decedentium, sincero desiderat affectu.* Item dicit se largiri *iisdem Monialibus Novitiis ità tunc professis decedentibus plenariam peccatorum suorum Indulgentiam*, &c. Ex quibus videtur hæc professio esse facta & acceptata sub conditione mortis secuturæ; ità quòd si mors non sequatur, nulla sit, sed debeat fieri altera, completo priùs anno Novitiatûs. Si tamen mors sequatur, Professio priùs conditionata, purificatâ conditione evadit absoluta, & Monasterium habet jus ad dotem.

Petes utrùm tempus Novitiatûs possit prorogari?

R. posse prorogari ex causa legitima, puta, infirmitatis, defectûs scientiæ aut morum, qui tamen defectus sperentur corrigibiles. Est Sententia communis Doctorum & praxis communis Religionum. Neque id ullo jure invenitur prohibitum, quin imò concessum ex variis declarationibus S. Congregationis, ut mox patebit.

Dices: Concilium Trid. Sess. 25. Cap. 15. de Regularibus, statuit quòd Novitius per annum post susceptum habitum, ad Professionem admittatur: Ergo.

R. ex declaratione S. Congregationis Concilii apud Passerinum ad Q. 189. S. Th. Inspect. 4. n°. 57. quæ sic est: *Concilium noluit quempiam minori* tempore quàm per annum stare in probatione, idque expressim disposuit. Ne autem hoc tempus longiùs extendi possit, non prohibuit; ideòque arbitrio Superioris extendi & prorogari potest. Et sic communiter interpretantur Theologi.

Inst. Tridentinum eâdem Sess. cap. 16. sic statuit: *Finito tempore Novitiatûs Superiores, Novitios quos habiles invenerint ad profitendum admittant aut Monasterio ejiciant:* Ergo.

R. sensum hujus Decreti esse quòd Superiores admittant ad Professionem Novitios quos invenerint simpliciter & absolutè habiles & in quibus nulla sit causa differendi; ejiciant autem simpliciter & absolutè inhabiles, non tamen inhabiles secundùm quid, seu eos in quibus est spes quòd intrà certum tempus fient habiles. Ità ex ore Pii V. declaravit S. Congregatio apud Passerinum ibid. n°. 59. his verbis: *Sanctitas sua dixit decretum hujusmodi Concilii procedere tantùm in illis Novitiis quos Superiores, lapso tempore Novitiatûs habiles invenerint; non autem in his quos inhabiles invenerint, ut sunt illi qui non benè didicerunt: Et ideò quod attinet ad illos, Sanctitas sua concessit quòd Superiores possunt prolongare illorum Professionem, dummodo habeant spem probabilem quòd efficiantur habiles infrà sex menses.*

Ex his ultimis particulis quidam inferunt Professionem non posse differri ultrà sex menses & sic legitur in nostris Constitutionibus Distinct. 1. Textu 11. Cap. 14. Litt. O. ubi denuntiatur Pium V. declarasse *Professionem alicujus ad profitendum inepti, ad sextum tantùmmodo mensem posse differri.*

Attamen Passerinus loco citato dicit se vidisse fieri contrarium ex justa causa, contenditque restrictionem Pii V. ad sex menses, non esse præceptivam, sed directivam tantùm; quia quando inhabilitas est personalis, puta ex defectu Scientiæ vel morum, regulariter sufficiunt sex menses ut Novitius censeatur vel simpliciter habilis, vel simpliciter inhabilis. Non prohibet autem quòd si adsit justa causa majoris dilationis, qualis esse potest, si quæ proveniat ab extrinseco, ulteriùs differri Professionem, sed tantùm declarat jus commune quod exigit ut sine causa non protrahatur Professio, post probationem annuam. Potest ergo differri Professio ad arbitrium viri prudentis, attentis omnibus circumstantiis.

§. V.

Utrùm annus Novitiatûs debeat esse continuus?

Dico 1°. Annus Novitiatûs debet esse continuus, aliàs est nulla Professio. Ità communissimè Theologi, Canonistæ & Juristæ.

1°. Quia secundùm communem acceptationem hæc vox *Annus* continuum decursum duodecim mensium significat; & jura quæ important certum tempus, intelliguntur de tempore continuo, quia regulariter omne tempus est continuum. 2°. Quia aliàs Novitius non est in statu idoneo experiendi omnes austeritates Religionis, gravius est enim experiri abstinentiam per annum continuum quàm per interpolatum; quamvis autem non teneatur Novitius actu experiri omnes austeritates Religionis in specie, debet tamen esse in statu idoneo omnes experiendi.

Sed difficultas est quando & per quot actus discontinuetur annus Novitiatûs? Pro cujus resolutione.

Dico 2°. Saltem sistendo in terminis antiquorum Canonum & Concilii Tridentini annus Novitiatûs non discontinuatur per exitum Novitii è claustro de licentia Superioris.

Prob. 1°. Quia Religiosus ubivis sit de licentia & subobedientia Superioris, fictione juris, ut jam dixi, censetur esse intrà claustra. 2° Quia quamvis in jure decretum sit quòd Novitius debeat probari per annum continuum, nullibi tamen decretum est quòd per annum continuum debeat manere intrà Claustra, neque quòd debeat experiri omnes austeritates Religionis in specie & continuo, ut patet in ægrotis & in eis qui legitimè dispensantur, sed sufficit si illas probet in genere vivendo sub obedientia Superioris. 3°. Negari non potest quin superior possit ex rationabili causa concedere suo subdito licentiam manendi extrà Claustrum. 4°. Conversi, non secùs ac Clerici tenen-

tur ad Novitiatum continuum & tamen non possunt experiri austeritates ad quas recipiuntur, nisi mittantur extrà Claustra ad quæstus faciendos. 5°. Denique sic fuisse declaratum à S. Congregatione Concilii, refert ex Navarro & Fagnano Passerinus loco priùs citato n°. 86. Proposito enim dubio an valeret Professio illius qui tantùm per mensem & dimidium anni Novitiatûs manserat in Monasterio & residuo illius anni tempore, de licentia & mandato Prælati steterat sub ejus obedientia in quadam curia agens gravia sui Monasterii negotia & in fine anni Professionem per Procuratorem emisit? Responsum est valere. Ex quibus colliges quòd quamvis sit de substantia & forma Novitiatûs quòd Novitius post susceptum habitum aliquamdiu in Conventu maneat, non sit tamen de substantia & forma Novitiatûs quòd Novitius per annum continuò maneat in Conventu.

Quod posset opponi ex §. 3. quòd Novitiatus debeat fieri in Monasterio ibidem solutum est.

Sufficit autem quòd licentia sit valida seu concessa ab habente auctoritatem, etiam si sit illicita, seu sine justa & rationabili causa concessa; quia Novitius qui ex licentia etiam illicita exit è Claustro non deserit Religionem, neque ex propria voluntate operatur, sed ut Superiori subditus. Peccat quidem Superior, non verò Novitius qui ex bona fide agit & cujus non est discutere causas licentiæ; sed etsi injustæ licentiæ esset conscius, peccaret quidem, non tamen ejus exitus redderet Novitiatum irritum; quia, ut dictum est, non est contrà substantiam & formam Novitiatûs.

Dixi in Conclusione; *saltem sistendo in terminis antiquorum Canonum & Concilii Tridentini*: Quia hærendo terminis Constitutionum Clementis VIII. & Innocentii X. qui statuunt Novitiatum in Italia & Insulis adjacentibus debere perfici in Conventu designato, quidam existimant quòd permanentia per annum in Conventu sit de forma & substantia Novitiatûs, adeòque quòd exitus ex illo discontinuet Novitiatum: Ideò enim inquiunt, volunt laudati Pontifices Novitiatum peragi in Conventibus designatis ubi viget strictior observantia, ut sit optima Novitiorum educatio secundùm Regulam; Intendunt ergo quòd in illis non solùm recipiant habitum, sed etiam quòd in illis continuò habitent per annum.

Verùm responderi potest quemcumque Novitiatum esse institutum ut sit optima Novitiorum educatio secundùm Regulam, & tamen permanentiam per annum in Conventu non esse de substantia & forma cujuscumque Novitiatûs. Ratio est quia optima educatio Novitiorum utrobique est finis legis, finis autem legis non cadit sub lege. Porrò medium ad hunc finem consequendum de novo præceptum per Constitutiones Clementis VIII. & Innocentii X. quodque pertinet ad formam & substantiam Novitiatûs, est quòd habitus recipiatur in Conventu designato, & in eo peragatur Novitiatus, talis tamen qualis peragendus est de jure communi: Circà id enim nihil innovârunt laudati Pontifices.

Cæterùm defensores hujus sententiæ ita illam limitant ut vix differat à nostra Conclusione. 1°. Fatentur eam non habere locum in Conversis. 2°. Concedunt existentiam diurnam extrà Conventum non interrumpere Novitiatum. 3°. Admittunt parvitatem materiæ: Undè quidam horum existimant quòd manere extrà Conventum ad piè peregrinandum, ad recuperandam sanitatem, ad negotium gerendum, imò & ad invisendum Parentes non discontinuet Novitiatum; quia, inquiunt, Leges & Decreta admittunt rationabiles interpretationes. 4°. Excipiunt casum necessitatis, non solùm physicæ, sed etiam moralis.

Dico 3°. Per exitum è Conventu dimisso habitu & cum animo relinquendi Religionem, sivè id faciat Novitius propriâ voluntate, sivè justè ejectus, interrumpitur Novitiatus, ita ut si post unum vel alterum diem, vel etiam post aliquas horas, Novitius redeat ad Conventum, aut à Conventu readmittatur, teneatur denuò probationis annum inchoare.

Constat ex declaratione S. Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, quam declarationem se habere apud se authenticam testatur Passerinus ad Q. 189. D. Th. inspectione 3. n. 132.

Et ratio est, quia posito exitu extrà Conventum cum dimissione habitûs & animo derelinquendi Religionem habetur perfecta & consummata abdicatio & desertio statûs Religiosi, sicque nova ejusdem statûs assumptio non potest censeri continuata cum priori.

Hinc inferes 1°. Novitium qui dimisit habitum animo redeundi ad sæculum si antequam exeat è Conventu, facti pœnitens habitum reassumat, non interrupisse Novitiatum, quia quamdiu manet in Conventu, est adhuc aliquo modo in statu Religioso, & nondum est consummata desertio.

Inferes 2°. Novitium qui retento habitu exit sine licentia è Conventu, etiam animo non redeundi, si iste animus non manifestetur exteriùs per aliquam circumstantiam, qualis esse potest diuturnior permanentia extrà Conventum, non interrumpere Novitiatum; quia delatio habitûs est magnum signum permanentiæ in statu Religioso: Nec obstat animus interior non redeundi, si non manifestetur exteriùs, quia cùm Religio sit status visibilis in facie Ecclesiæ, ità continuatio vel discontinuatio Novitiatûs, qui est hujus statûs inchoatio, debet esse visibilis in facie Ecclesiæ: Undè cùm Ecclesia non judicet de internis, quivis animus Religioni contrarius, si non manifestetur exteriùs, non interrumpit Novitiatum, qui est de Jure Ecclesiastico.

Inferes 3°. Novitium qui non dimisso ad semper, sed deposito tantùm ad tempus habitu exit è Conventu sine licentia, non animo, ut patet relinquendi Religionem, sed ob aliam causam, sivè bonam, puta ad fugiendam sevitiam Magistri, ad recurrendum ad Superiores majores, &c. sivè malam ut ad fornicandum, ad tripudiandum, &c. non interrumpere Novitiatum; quia licèt sit inobediens actu, non adjicit tamen statum & obligationem obediendi, cùm intendat redire & sit paratus subire pœnas inobedientibus debitas; solus autem status & deputatio seu obligatio ad experimentum obedientiæ secundùm Regulam est de substantia Novitiatûs, non actualis obedientia aut actuale experimentum austeritatum, ut patet v. g. in Novitio, qui sine licentia abest à Choro, comedit carnes in cella, frangit silentium, &c. Si tamen diu maneat extrà Conventum sine habitu & licentia, justè præsumitur abjecisse animum redeundi & Novitiatum ejus interrumpi.

Inferes 4°. Novitium injustè expulsum, non sic discontinuare Novitiatum, ut si posteà readmittatur, debeat ex integro novum Novitiatum incipere; quia nemo sine culpa debet privari jure suo; debet tamen adimplere annum integrum Novitiatûs, non computato tempore absentiæ, quia non censebatur eo tempore Novitius. Ità tutius & nobis probabilius.

Dico 4°. Infirmitas Novitii post susceptum habitum, etsi durans per totum annum non discontinuat Novitiatum, ita ut expleto anno, si aliundè sit habilis ad Religionem possit admitti ad Professionem; quia ut jam sæpè dictum est non tenetur Novitius omnes Religionis austeritates in individuo & in specie experiri, sed sufficit si experiatur in genere perseverando per annum sum obedientia Prælati. Insuper non potest quis meliùs experiri statum Religionis, & ejus austeritatem quàm in infirmitate, & aliundè Religio mores Novitii potest probare ex modo vivendi in infirmitate.

Dico 5°. Si post susceptum habitum superveniat amentia accidentalis causata ex morbo, ut phrænesia

nesis ex violenta febri, non interrumpit nec suspendit Novitiatum. Patet 1°. ex praxi communi omnium Religionum. 2°. Quia talis amentia non habet in Novitio causam stabilem & permanentem, sed est accidentalis effectus infirmitatis, qui non durat nisi per aliquot dies: Undè perindè est ac si Novitius eo tempore, letargo laboraret & dormiret.

Si autem amentia proveniat ex propria causa, scilicet ex perturbatione cerebri & duret per aliquot menses aut etiam per mensem, non equidem discontinuat Novitiatum, quia Novitius ratione carens, non abdicat statum, sed suspendit & est complendus per tantum tempus, quanto amentiâ laboravit; quia usus rationis est de essentia probationis humanæ, qualem leges præcipiunt: Si tamen per paucos dies puta per decem aut duodecim dies duraret sicut phrænesis ex morbo, idem ac de isto foret dicendum, scilicet quòd nec discontinuet nec suspendat Novitiatum, quia ista sunt moraliter sumenda & definienda; moraliter autem parùm pro nihilo reputatur. Ità communiter Canonistæ.

Dices: Canon *Si tenor* de Regularibus lib. 3. Tit. 31. videtur nihil alind exigere quàm quòd Novitius sit mentis compos quando Professionem emittit; dicit enim Novitium fatuum non esse Monachum, *nisi postquam mentis factus est compos, spontaneâ voluntate Professionem fecerit Monachalem:* Ergo.

R. N. Ant. ad Probat. Equidem Canon requirit quòd profitens sit mentis compos; non verò dicit quòd non debuerit esse mentis compos tempore Novitiatûs. Insuper iste Canon est Innocentii III. quo tempore annus continuus non erat de substantia Novitiatûs, sicut nunc est post Alexand. IV. cap. *Non solùm* in 6. & post Decretum Tridentini.

§. VI.

Variæ Quæstiones circà præcedentem materiam discutiuntur.

Petes 1°. Utrùm qui fictè ingreditur Religionem animo non profitendi, validè incipiat & peragat Novitiatum? Item utrùm qui tempore Novitiatûs mutat animum quem prius habuerat profitendi, non interrumpat Novitiatum?

R. & primum validè incipere & peragere Novitiatum, & secundum illum non interrumpere, itaut si uterque finito anno Novitiatûs intendat sincerè profiteri, validè profiteatur absque novo Novitiatu; quia Novitiatus est tantùm de jure positivo; jus autem positivum præcipiens Novitiatum non præcipit intentionem quæ est actus internus & non est necessaria ad probationem & mutuum experimentum quod lex intendit.

Idem dicendum de eo qui vi aut metu suscipit habitum & in eo perseverat usque ad finem anni, modò cessante vi aut metu liberè profiteatur; quia licèt vis & metus repugnent Professioni, non repugnant tamen Novitiatui, cui sufficit quòd Novitius ex quacumque voluntate etiam coactâ, sit per annum sub habitu Religionis & obedientia Superioris in statu experiendi tam activè quàm passivè Religionem; id enim & nihil aliud præcipit lex Novitiatûs.

Petes 2°. Utrùm qui absoluto anno Novitiatûs, non emissâ Professione sivè tacitâ, sivè expressâ exit è Conventu, sivè cum licentia, sivè sine licentia, sivè retento, sivè dimisso habitu & animo non redeundi, si posteà redeat, possit validè profiteri absque novo anno Novitiatûs?

R. affirmativè, nisi Religionis aut personæ conditio sit ità mutata ut necessarium sit novum experimentum annuale.

Ità declaravit S. Congregatio Concilii 27. Feb. 1597. pro iis qui redeunt ad sæculum cum licentia, & 12. Febr. 1598. pro iis qui exeunt sine licentia, his verbis: *Proposito dubio, an Novitia quæ finito anno Novitiatûs exivit à Monasterio absque licentia Ordinarii, iterùm reversa, possit sine nova probatione ad Professionem emittendam admitti? Die* 12. *Febr.* 1598. *S. Congregatio censuit posse, nisi conditio Religionis aut personæ sit mutata; idque à Superioribus Monasterii diligenter est dispiciendum.*

Intellige mutationem talem quæ necessariò requirat experimentum qualis non est simplex mutatio animi, seu propositum redeundi ad sæculum ut patet ex laudatis declarationibus: Equidem hæc animi mutatio, quæ fortè animi levitatem & inconstantiam Novitii indicat, potest inducere Religionem, ut non admittat ampliùs aut differat Professionem, non tamen ut exigat Novitiatum annualem.

Ratio præter laudatas declarationes suffragatur; quia annus Novitiatûs non est necessarius Professioni ex natura rei, sed sola jure positivo; undè eo secluso & attento solo jure naturæ, posset quis profiteri Religionem in ipsa susceptione habitûs vel statim post: Jus autem positivum præcipiens annum Novitiatûs non præcipit, saltem sub pœna nullitatis, Professionem faciendam statim post annum Novitiatûs; potest enim ultrà annum prorogari Novitiatus, ut superiùs dixi. Si ergo medio tempore exeat Novitius & posteà redeat, virtute prioris Novitiatûs secundùm legem peracti, poterit profiteri, cùm & ipse austeritates Ordinis & Religio ipsius mores sufficienter & secundùm præscriptum legis exploraverint. Excipe cum S. Congregatione nisi conditio Novitii aut Conventûs sit adeò mutata, ut novum experimentum sit necessarium. Ita plusquam viginti Auctores quos citat & sequitur Passerinus contrà Suarem, Pegrinum, Palaum & Vechium, quibus adhæret P. Henno.

Dices: Trid. Sess. 25. cap. 15. de Regularibus, statuit ut post annum à susceptione Habitûs, Novitius Professionem emittat: Et cap. 16. decernit ut finito anno Novitiatûs, Novitius admittatur aut ejiciatur: Ergo præcipit continuationem anni Novitiatûs cum Professione.

R. 1°. N. Conseq. Nihil enim aliud intendit Concilium his decretis nisi prohibere ne Professio fiat ante annum Novitiatûs, non verò prohibere ne Professio possit differri ultrà annum, ut ostendi suprà. 2°. Datâ Consequentiâ, ista decreta non sunt irritantia, sed prohibentia tantùm aut præcipientia.

Inferes: Ergo potest quis post decem annos & ampliùs profiteri.

R. N. Illationem; quia moraliter loquendo impossibile est quòd per decem annos aut ampliùs conditio personæ aut Conventûs non sit mutata, aut saltem non sit dubium de mutatione personæ, quo casu necessarium est novum experimentum; sed si supponatur ex nulla parte factam esse mutationem, & id utrique parti constet, quod tamen vix est credibile, tunc non esset necessarium novum experimentum & admittenda esset illatio.

Petes 3°. Utrùm transeuntibus ab una ad aliam Religionem, necessarius sit novus & integer annus probationis?

R. 1°. Transeuntibus ab uno Conventu ad alium, aut ab una Provincia ad aliam, sivè arctiorem, sivè laxiorem intrà eundem Ordinem & sub eodem Generali, non est necessarius novus annus probationis; quia non sunt diversæ Religiones: In una enim parte seu Provincia in qua strictiùs vivitur sub eodem Generali, nihil præcipitur, ut suppono, quod sit suprà Regulam & Leges fundamentales Ordinis; undè est simpliciter una Regula & una ejusdem Regulæ Professio. Patet in Ordine nostro in quo qui à quibusdam dicuntur *Reformati*, ab aliis non differunt nisi in observantia exactiori ejusdem Regulæ & earumdem Constitutio-

num, & quòd non utantur tam facilè dispensationibus, sicut alii utuntur.

Aliud dicendum foret si in Provincia ad quam transit, aliquid gravis momenti foret additum super Regulam, etiamsi esset sub eodem Generali, propter rationes sequentis Responsionis.

R. 2°. Transeuntibus ab una Religione ad aliam sivè strictiorem sivè laxiorem, necessarius est novus annus probationis; quia licèt substantialia Religionis, scilicet tria vota essentialia sint eadem in omnibus Religionibus, diversæ tamen sunt Regulæ & Constitutiones, in quibus necesse est probari Novitium.

Insuper: Ex una parte, Religio ad quam fit transitus jure suspicatur hunc transitum fieri ex levitate & temeritate, atque transeuntem esse inconstantem, inquietum, turbulentum, vel obedientiæ parùm assuetum. Ex altera parte, timere sibi debet transiens, ne vel deficiat à fervore, vel angatur scrupulis, vel non valeat alterius Ordinis moribus accommodari. Quòd si ad laxiorem Ordinem transeat, facilè contingere potest quòd ex affectu austerioris vitæ, mores Religiosorum in Ordine laxiori viventium despiciat & carpat, Religiosique vicissim ejus asperitatem & censuram ægrè ferant, sicque oriantur discordiæ & pax turbetur. Ità communiter Auctores; ità communis omnium Religionum praxis, estque Sententia probabilior & tutior; & ideò absolutè tenenda in praxi, ubi agitur de nullitate Professionis.

Petes 4°. Utrùm Novitii gaudeant omnibus privilegiis Professorum?

R. affirmativè; quia secundùm jura in favorabilibus reputantur Religiosi; & æquum est ut qui sentit incommodum sentiat & commodum.

Hinc 1°. Gaudent Privilegio Canonis, *si quis suadente*, &c. & fori, ità ut pro delicto aut debito non possint conveniri à Judice Sæculari, vel Episcopo, nisi se illi subjiciant, vel non sint Religionis exemptæ. 2°. Eximuntur à Gabellis & tributis. 3°. Possunt per Prælatos aut per alios legitimè deputatos absolvi ab omnibus peccatis, pœnis, Censuris & Irregularitatibus, à quibus absolvi possunt Professi; ità ut si egrediantur, non reviviscant ea à quibus fuerunt absoluti; quia non secùs ac Professi, fuerunt absolutè & simpliciter absoluti. 4°. Possunt confiteri Religiosis à Superiore deputatis, etsi non approbatis ab Ordinario.

Utrùm autem possint etiam validè confiteri aliis sivè Regularibus sivè Sæcularibus à solo Ordinario approbatis & à Superiore non deputatis? Quidam affirmant; quia sunt adhuc de facto sæculares. Alii negant; quia nemo potest validè confiteri nisi proprio Sacerdoti, vel alteri de ejus licentia; proprius autem Sacerdos Novitii est Prælatus Monasterii: Proprius enim cujuslibet fidelis Sacerdos est ille in cujus districtu fidelis habet domicilium; Novitius autem habet domicilium in Monasterio. Adde quòd si Episcopus esset proprius Sacerdos Novitii, is non posset confiteri nisi Sacerdoti ab Episcopo approbato & deputato, quod ex generali praxi contraria constat esse falsum. Hæc Sententia mihi est valdè probabilis, & cùm sit tutior, tenenda est in praxi.

Petes 5°. Quam potestatem habeat Prælatus Regularis in Novitios?

R. non habere potestatem patriam & dominativam, qualem habet in Professos; quia Novitii nondum se absolutè tradiderunt Religioni; sed habent potestatem jurisdictionis, qualem habet Episcopus in Clericos. Ità jura concedunt: Tùm quia id necessarium est ad bonum regimen Conventûs & Novitii; tùm quia æquum est ut qui eximitur à jurisdictione Episcopali & Sæculari, subjiciatur Regulari. Hinc Prælatus Regularis non potest irritare simpliciter vota Novitiorum; potest tamen in illis dispensare.

ARTICULUS III.

De Professione Religiosa.

§. I.

Quid & quotuplex sit Professio Religiosa?

Dico 1°. Professio Religiosa non est simplex promissio, ut in voto simplici, sed est simul sui traditio ad cultum divinum, seu ad vivendum castè, sine proprio & sub obedientia in Religione approbata, & simul traditionem acceptante.

Prob. Quòd quis se privet, non solùm dominio, sed etiam usu libero sui, suæ libertatis, sui corporis & suarum rerum, non fit nisi traditione per quam se alteri donat, atque in illum sui dominium transfert: Atqui in Religiosa Professione profitens se sui, suæ libertatis & suarum rerum dominio & usu libero privat, illudque dominium Religioni transfert. Undè perindè est ac si quis alteri promitteret fructus agri & promittendo daret ipsum agrum, seque obligaret ad illum excolendum juxtà voluntatem acceptantis.

Ista autem traditio non fit per aliquem contractum reciprocum & utrimque obligatorium, quo Religiosus se mancipat & obligat Religioni ad obsequia spiritualia, & Religio se obligat profitenti ad ejus alimenta & vestimenta; id enim foret apertè simoniacum, sed est donatio & traditio liberalis ex parte profitentis ad suam propriam utilitatem & perfectionem & acceptationem ex parte Religionis.

Quòd autem Religio teneatur ad alimenta & vestimenta profitentis non est ex vi alicujus pacti vel contractûs, sed ex vi institutionis vitæ monasticæ, & quia Monasteriorum bona instituta & ordinata sunt in victum & amictum Religiosorum. Et sanè turpe foret quòd Religiosus se daret Religioni principaliter & ex pacto, ut aleretur ab ea, & quòd Religio daret illi alimenta ut pretium conversionis in Deum.

Qui sint admittendi ad Professionem, qui rejiciendi, patet ex suprà dictis Art. 1. hujus Dissert. Quibus adde quòd tàm Professio quàm acceptatio debeant esse liberæ: Undè gravis metus injustè incussus in ordine ad Professionem emittendam, vel ad ejus acceptationem per Religionem, utramque irritat ut dixi de Contractibus Dissert. 1. Art. 4.

Dico 2°. Duplex distinguitur Professio, expressa quæ verbis, & tacita quæ factis exprimitur, & de qua jura loquuntur in pluribus locis. Non differunt essentialiter, ut patet, sed in modo tantùm. Undè conditiones quæ requiruntur ad Professionem expressam, ut sit licita & valida, requiruntur pariter ad tacitam.

Ut ergo sit Professio tacita, requiritur ex una parte quòd actus per quem dicitur induci fiat sciente & consentiente eo ad quem spectat admittere ad Professionem; non est enim Professio Religiosa, nisi acceptata à Religione: Ex altera parte quòd Novitius exercens actum inductivum Professionis, illum cognoscat ut talem & intendat per eum profiteri; hoc enim est de essentia Professionis. Undè fit quòd raræ sint Professiones tacitæ coram Deo; quia rari sunt Novitii qui intendunt aliter profiteri quàm verbis expressis, licèt in foro fori possint præsumi Professi. Pontas dicit ex variis Sententiis Curiarum Supremarum, Professiones tacitas in Gallia, non ampliùs admitti.

Duplici modo inducitur Professio tacita, vel gestando habitum proprium Professis, vel exercendo actus ipsis proprios, prout habetur in variis textibus juris.

Quantùm ad primum, observandum est quòd in pluribus Religionibus habitus Novitiorum sit distinctus ab habitu Professorum, sivè in aliquo permanente, ut in colore, vel forma, vel scissura, sivè in aliqua actione transeunte, ut si habitus Professorum benedicatur solemniter, non habitus

Novi-

Novitiorum; vel si habitus Professorum de jure detur in uno loco, puta in Choro, & habitus Novitiorum in alio, puta in Capitulo; vel si ille de jure detur ab uno Superiore, puta à Provinciali & iste ab alio, puta à Priore, &c.

In quibusdam autem aliis Religionibus habitus Novitiorum est indistinctus ab habitu Professorum, ut in nostro Prædicatorum Ordine, quamvis enim habitus Professorum benedicatur & non habitus Novitiorum, notat tamen Passerinus quòd hæc cæremonia non sit solemnis, nec necessaria sed merè accidentalis.

Quantùm ad secundum: Actus proprii Professis dicuntur qui sunt vel jure tales, ut vox activa & passiva in Electionibus, susceptio sacrorum Ordinum, &c. vel ex consuetudine, ut certæ oblationes à Professis fieri solitæ Cap. *Vidua* de Regularibus lib. 3. Tit. 31. Qui ergo deposito habitu Novitiorum gestat habitum Professorum, aut qui in habitu communi Novitiis & Professis exercet aliquem actum proprium Professis, in foro exteriori præsumitur Professus.

Dixi; *in foro exteriori;* quia in foro interiori & coram Deo nulla est Professio, ut suprà dictum est, sine intentione expressa profitendi in Novitio & acceptandi in Religione vel in Superiore. Undè si fiat protestatio in contrarium, sivè ex parte Novitii, sivè ex parte Religionis, neque gestatio habitûs proprii Professis, neque exercitium actuum illis propriorum etiam in foro exteriori, inducunt Professionem.

§. II.

De Effectibus Professionis validæ.

PRimus effectus Professionis validæ est quòd Professus non sit ampliùs sui juris, sed quòd transeat sub potestate & Dominio Religionis, ratione traditionis per quam seipsum totum Religioni donando tradit, & hanc traditionem voto consecrat atque confirmat: Undè oritur ex parte Religionis vi vitæ cœnobiticæ & ex natura bonorum Monasterii, ut jam dixi, obligatio subministrandi necessaria Professo.

Hic q. 189. a. 3. ad 3. Secundus effectus, est remissio omnium pœnarum peccatis debitarum, non ex opere operato; quia Professio non est Sacramentum, sed ex excellentia operis, quod est condigna satisfactio pro tota pœna peccatis debita: Undè secundùm S. Hieron. Epist. 8. & 25. & S. Bernardum lib. de Præcepto & Dispensat. Professio Religiosa comparatur Baptismo. Adde quòd Summi Pontifices concesserunt Indulgentiam plenariam profitentibus. Nota tamen quòd professio debeat fieri in statu gratiæ; non enim remittitur pœna, nisi remissâ culpâ.

Tertius effectus est extinctio omnium votorum Professionem præcedentium, sivè sint reservata sivè non, sivè realia, sivè personalia, sivè in sæculo, sivè in Novitiatu emissa.

Ità S. Th. quem unanimiter sequuntur Theologi: Sic autem habet S. Doctor 2. 2. q. 88. a. 12. ad 1. „ Dicendum, inquit, quòd omnia alia vota sint „ quorumdam particularium operum; sed per Re„ligionem homo totam vitam suam Dei obsequio „ deputat; particulare autem in universali inclu„ ditur, & ideò Decretalis dicit, quòd *reus voti „ fracti non habetur qui temporale obsequium in „ perpetuam Religionis observantiam commutat.* „ Nec tamen Religionem ingrediens tenetur im„ plere vota vel jejuniorum, vel orationum, vel „ aliorum hujusmodi, quæ existens in sæculo fe„ cit, quia Religionem ingrediens moritur priori „ vitæ. Et etiam singulares observantiæ Religioni „ non competunt & Religionis onus satis homi„ nem onerat, ut alia superaddere non oporteat." Idem docet hic q. 189. a. 3. ad 3. & in 4. Dist. 38. q. 1. a. 4. q. 4. ad 1. & 2.

Sed quæstio est utrùm ista extinctio votorum fiat ipso jure vi Professionis, independenter ab intentione Profitentis?

R. probabiliùs & communiùs affirmativè. Et est expressa Sententia D. Th. qui loco cit. in 4. ad 1. dicit: *Ex ipsa vi voti Religionis à prioribus votis est absolutus rationibus dictis:* Rationes autem dictæ quas habet ibid. & quas retulimus suprà ex 2. 2. q. 88. probant sic fieri tàm jure naturali divino quàm Ecclesiastico.

Jure naturali divino probatur: Professio Religiosa se habet ad particularia vota priùs emissa, ut totum ad partes, quatenùs omnia illa particularia vota continentur formaliter vel eminenter in voto Professionis. Ergo. Prob. Ant. deductione: Sic votum Castitatis continetur formaliter in voto Professionis; vota eleëmosinarum, largitionum, oblationum, &c. eminenter continentur in voto paupertatis; certò enim homo perfectiori modo solvit Deo omne debitum pecuniarum, dum per Professionem dat Deo totum quod habet & quod habere potest in posterùm. Tandem alia opera honesta quæ possunt esse materia votorum particularium & quæ possunt exerceri ab homine in statu Religioso, eminentiùs continentur in voto obedientiæ, quo homo se totum & sua opera dat Deo. Ergo. Hinc verè dixit S. Th. loco cit. in 4. ad 2. quòd Professio Religiosa sit *quodammodo ampliatio voti, magis quàm commutatio.*

Confir. Homo per Professionem religiosam moritur priori vitæ, id est priori voluntati & libertati, ità ut non sit ampliùs sui juris, sed juris Religionis & Dei: Ergo non ampliùs tenetur priori obligatione, quæ ex privata sua voluntate ortum habebat.

Jure Ecclesiastico prob. ex Cap. *Scripturæ* de voto ubi dicitur universaliter de omnibus votis: *Reus voti fracti non habetur qui temporale obsequium in perpetuam Religionis observantiam commutat;* ubi hæc vox *commutat*, significat quidem actum hominis, sed qui in ipsa Professione consistit, non in speciali Profitentis intentione: Est enim sensus apertus quòd profitendo commutat; quia scilicet ipsâ Professione commutat. Confir. ex Cap. penultimo de Regularibus in 6. ubi dicitur quòd qui voverat ingredi Religionem strictiorem, & profitetur solemniter in laxiori, licèt peccet, priùs ejus votum simplex sit extinctum per solemne. Nusquam enim hic est exceptio juris communis, sed est resolutio ex ipso jure communi, hujus enim resolutionis hæc affertur ratio: *Quia voto priori tanquam simplici per secundum solemne noscitur derogatum.* Audis, non *derogat,* sed *noscitur derogatum;* à quo autem derogatum, nisi ab ipso jure communi, tam naturali divino quàm Ecclesiastico, ut probatum est.

Hinc vides quantùm à vero aberrat idem Henno dum dicit S. Thomam non esse contrarium oppositæ Sententiæ; si quidem non solùm omnes rationes quas protulimus sicut ex ipso, sed ipse in terminis dicat, quòd profitens, *ex ipsa vi voti Religionis à prioribus votis sit absolutus.* Hic error frequens est in isto Auctore, ubi agitur de mente S. Thomæ.

Quartus effectus, est dissolvere præcedens matrimonium ratum, non consummatum & dirimere subsequens contractum. Trid. Sess. 24. Can. 6. & 9. De isto matrimonii impedimento, vide plura in Theologia nostra, Tract. de Impedimentis matrimonii.

Quintus effectus, est tollere irregularitatem ortam ex defectu natalium in ordine ad sacros Ordines suscipiendos, non tamen in ordine ad Prælaturas & dignitates cap. 1. de filiis Presbyterorum. Item tollere inhabilitatem ad testificandum; ita ut Professus possit testificari judicialiter; quamvis anteà ratione perjurii aut furti, fuisset ad id declaratus inhabilis. Authent. de Monachis Collat. 1.

Sextus effectus, est eximere Professum à patria potestate, in his scilicet in quibus est utile filio ab ejusmodi potestate esse liberum, secùs in iis in quibus id caderet in ejus damnum. Item à Jurisdictio-

dictione Laicali, ita ut Professus gaudeat Privilegio fori & Canonis, ut dixi de Novitiis. Denique à Jurisdictione Ordinarii.

Oppones contrà hoc ultimum caput *Volentes* de Privilegiis in 6. ubi Innocentius IV. in Concilio Lateranensi declarat exemptos subjici Jurisdictioni Ordinarii in tribus casibus, scilicet ratione delicti, contractûs initi & rei litigiosæ, si hæc fiant aut existant intrà locum exemptionis. Et Trid. Sess. 7. cap. 14. hanc declarationem confirmat & innovat.

R. Caput *Volentes* loqui in hac exceptione de exemptis localiter tantùm non de exemptis personaliter, qualiter sunt hodiè plerumque Regulares, ex quibusdam Constitutionibus sequentium Pontificum qui etiam expresè huic Decretali, ad abundantiorem cautelam derogârunt; Exemptio autem personalis ubique afficit exemptum. Veritas hujus Responsionis patet ex ipsa Decretali: Nam ibid. §. *In omnes* agens de exemptis personaliter quantùm ad Censuras declarat quòd Episcopus non possit Monachos *pro ulla causa, ullovè loco interdicere, suspendere, vel excommunicare.*

Undè ad Trid. dicendum est ipsum innovasse hoc decretum in suo sensu, scilicet quoad exemptos localiter tantùm. Idque patet tùm ex citato cap. 14. ubi Concilium in causis miserabilium personarum subjicit Regulares Episcopis *ut delegatis à S. Sede:* Similiter sess. 6. cap. 3. Ex quo evidenter constat quòd non agnoscat in eis jurisdictionem ordinariam in Regulares. Sed quòd rem decretoriè conficit, Paulus V. constit. *Religiosorum* datâ 14. Aug. 1607. declarat Regulares non comprehendi sub Decretali *Volentes*, neque sub Decretis Concilii Trid. sess. 7. cap. 14. & sess. 24. cap. 20.

ARTICULUS IV.
De Professione invalida.
§. I.
Utrum Professio invalida habeat aliquem effectum?

QUidam volunt Professionem invalidam defectu alicujus conditionis jure positivo requisitæ, valere in ratione voti simplicis, tùm ad Religionem alteram profitendam, tùm ad castitatem servandam. Contrà quos

Dico: Probabilius videtur Professionem quovis jure invalidam, nullum habere effectum.

Prob. Professio Religiosa non est simplex promissio vitæ regularis facta Deo, sed est sui traditio & donatio ad vitam regularem, in hac specifica & individua Religione acceptante, quam donationem profitens voto facto Deo confirmat & sigillat: Ergo ex quovis capite sit invalida donatio, est pariter invalidum votum de ea emissum, sicque nullam inducens obligationem etiam voti simplicis, sivè ad Religionem in communi, sivè ad castitatem servandam.

Undè Trid. Sess. 25. cap. 15. de Professione invalida defectu ætatis sedecim annorum aut anni Novitiatûs, quæ sunt solemnitates à jure positivo requisitæ, declarat quòd *sit nulla, nullamvè inducat obligationem ad alicujus Regulæ vel Religionis, vel Ordinis observationem, aut ad alios quoscumque effectus.* Hi autem termini universales excludunt omnem prorsùs obligationem etiam voti simplicis. Quod propter identitatem rationis videtur dicendum de aliis similibus casibus.

Dices 1°. Secundùm jura antiqua quædam Professiones invalidæ censentur valere, vel ad Religionem in communi, vel ad castitatem servandam in sæculo: Ergo.

R. Jura antiqua sic censuisse ex præsumptione quòd Professioni accessisset votum simplex, sivè antecedens, sivè concomitans, sivè subsequens Professionem, ut si quis priùs vovisset simpliciter ingredi Religionem vel servare castitatem, & ut vel simpliciter, vel meliùs voto satisfaciat Religionem profitetur, suppositâ nullitate Professionis remanet obligatio voti simplicis; sed secluso simili voto simplici, nulla restat obligatio præcisè ex Professione invalida.

Dices 2°. Leg. tam Augustini ff. de servit. & cap. unic. de spons. in 6. statuitur hæc Regula: *Quando actus non valet sicut fit, valet eo modo quo valere potest:* Ergo quando Professio religiosa non valet in ratione voti solemnis, valet saltem in ratione voti simplicis.

R. hanc juris Regulam non habere locum in actibus quorum totus valor desumitur ab intentione agentis ut est professio religiosa, sed in his actibus servanda est hæc altera Regula: *Actus tantum valet, quantùm agens vult ut valeat.* Addo quòd ex prima Regula sequeretur quòd Professio religiosa non valeret tantùm in ratione voti simplicis Castitatis, ut volunt Adversarii, sed etiam in ratione voti simplicis Paupertatis & Obedientiæ, quippè quæ etiam fieri & servari possunt in sæculo.

§. II.
De Reclamatione contrà Professionem invalidam.

REclamare contrà Professionem invalidam, est petere facultatem dimittendi habitum & statum religiosum, allegando causas nullitatis Professionis.

De ista Reclamatione extat speciale decretum Concilii Trid. Sess. 25. Cap. 19. his verbis: *Quicumque Regularis prætendat per vim & metum ingressum esse Religionem, aut etiam dicat antè ætatem debitam professum, aut aliquid simile, velitque habitum dimittere quacumque de causa, aut etiam cum habitu discedere, sine licentia Superiorum, non audiatur, nisi intrà quinquennium tantùm à die Professionis, & tunc non aliter nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram Superiore suo & Ordinario. Quòd si antè habitum spontè dimiserit, nullatenùs ad allegandum quamcumque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, & tanquam Apostata puniatur: Interim verò nullo privilegio suæ Religionis juvetur.* Circà hoc Decretum occurrunt variæ quæstiones resolvendæ.

Petes 1°. Quos istud decretum comprehendat?

R. comprehendere omnes Religiosos etiam militares qui tria vota emittunt; quia sunt verè Religiosi: Item eos qui Societati Jesu sunt post biennium incorporati; quia in Bullis SS. Pontificum sunt etiam Religiosi: Denique omnes Moniales. Constat ex his terminis Decreti: *Quicumque Regularis* qui cùm sint universales omnes quovis nomine vel titulo Regulares comprehendunt. Ità communiter.

Petes 2°. utrùm etiam comprehendat perpetuo inhabiles ad profitendum: Item eos qui toto tempore quinquennii non potuerunt ratificare Professionem invalidam nec reclamare ex impedimento quidem temporali, sed toto tempore quinquennii durante, v. g. metu vel ignorantiâ nullitatis Professionis.

Multis videtur præfatos non comprehendi, 1°. Quia Concilium determinavit quinquennium ex præsumptione quòd toto eo tempore ratificaretur Professio invalida, quod præfati non potuerunt facere. 2°. Sequeretur quòd id quod est institutum in bonum Religionis cederet in ejus gravamen; dum cogeretur retinere perpetuò inhabiles aut nolentes profiteri. 3°. Quia nemo cogi debet ad Religionem, cùm sit onus gravissimum summâ libertate suscipiendum. 4°. Sequeretur quòd mulier, quæ mentito sexu professa esset in Monasterio virorum & non reclamasset tempore quinquennii, cogeretur in eo perpetuò manere, quod est absurdum. Hinc volunt quòd istæ particulæ Decreti *Ex quacumque causa*, restringi debeant ad habiles ad profitendum. His non obstantibus.

R. probabilius nobis videri etiam cum multis præfatos sub isto Decreto comprehendi, excepto impedimento perpetuo facti notorii permanentis, ut explicabo infrà.

1°. Quia hæ particulæ: *Ex quacumque causa*, cum

cùm sint universales, comprehendunt omnes casus; nec est ratio cur restringantur ad solos habiles ad profitendum, ut patebit tùm ex rationibus sequentibus, tùm ex solutione rationum oppositarum: Undè 2°. Quia intentum Concilii fuit ut judicium nullitatis Professionis non esset penès solùm Professum, tùm ne pateret lata via ad Apostasias impunè habendas, quod accideret, dum quisque diceret se esse aut fuisse inhabilem; tùm quia secundùm se injustum est ut parte inauditâ auferatur ab ea quod legitimè possidet: Possidet autem legitimè Religio quoquo modo professum. 3°. Quia Concilium istud Decretum edidit, non solùm ex præsumptione quòd tempore quinquennii ratificaretur Professio invalida, aut ederetur tacita, ut supponit opposita Sententia, sed etiam pro tranquillitate Religionum quæ nunquam haberetur si sub quovis prætextu liceret toto tempore vitæ Religiosis & Religioni reclamare: Et ideò ad limitandum tempus hujusmodi litium & contentionum, decrevit pro Religione & Religiosis præscriptionem Professionis terminato quinquennio, sivè fuerit valida Professio, sivè invalida.

Quidam addunt in Confirmationem hujus Sententiæ quasdam declarationes S. Congregationis; sed esto fortè de his declarationibus non satis constare, saltem stylus & pravis curiæ est, quòd nullum, elapso quinquennio, admittat ad reclamandum, nisi viâ extraordinariâ obtinuerit à S. Sede apertionem oris, seu, ut dicitur communiter, restitutionem in integrum.

Dixi: *Excepto impedimento perpetuo facti notorii permanentis;* ut si mulier mentito sexu, professa esset in Monasterio virorum, aut vir in Monasterio mulierum, aut Hermaphroditus perfectus & certus in alterutro; cùm enim is teneretur exire, id posset se solo, non petitâ licentiâ, nec servatâ formâ præcedentis decreti, non solùm post quinquennium, sed post viginti, triginta annos & ampliùs. Quia, inquiunt Auctores, notorium facti permanentis non eget probatione, nec requirit ordinem judicii, & quod extrinsecus patet, expresè probare non est necesse; quæ enim necessitas probandi eum esse cæcum qui non habet oculos.

Et hinc patet Responsio ad quartam probationem Sententiæ oppositæ. Ad primam patet Responsio ex tertia ratione nostræ Sententiæ, nimirùm quia Concilium decretum istud edidit, non ex sola præsumptione ratificationis tempore quinquennii, sed etiam pro tranquillitate Religionum, quæ non posset haberi si toto tempore vitæ locus esset reclamationi. Ad secundam R. majus esse inconveniens quòd Religio exponatur perpetuis litibus & contentionibus quàm quòd retineat Religiosum inhabilem tempore ejus vitæ. Ad tertiam, R. veram esse per se, secùs per accidens ad vitandum majus inconveniens. Adde quòd pateat ipsi recursus ad S. Sedem pro obtinenda restitutione in integrum: Sed

Petes 3°. à quo temporis puncto incipiat istud quinquennium?

R. non incipere, ut quidam volunt, à cessatione impedimenti ad profitendum, aut à cessatione ignorantiæ nullitatis Professionis, sed à tempore Professionis sivè expressæ sivè tacitæ, præsumptæ scilicet per exercitium alicujus actûs Professis proprii. Constat tùm ex Responsione præcedenti, tùm ex his verbis expressis Decreti; *nisi intrà quinquennium tantùm à Die Professionis numerandum:* Ubi particulæ *nisi* & *tantùm* sic affirmant quod ponunt, ut excludant omnes alios casus præter expressum; ex quo etiam colligitur quòd istud quinquennium sit numerandum de momento ad momentum; quia istæ particulæ sunt taxativæ & non admittunt ampliationem aut diminutionem; undè nullus elapso quinquennio à professione est audiendus, nisi obtinuerit à Sede Apostolica restitutionem in integrum.

Quæ objici possunt contrà hanc Responsionem soluta sunt in præcedenti Responsione.

Si dicas ulteriùs posse contingere quòd Professio aut permanentia Professi in Religione sit manifestè contrà legem naturalem aut divinam, ut si sit scandalum quòd dubius Hermaphroditus maneat in Monasterio, aut si maritus qui prætextu adulterii uxoris Religionem professus est, & post multos annos inveniatur nulliter professus, eò quòd ipse ante Professionem pariter adulteratus fuisset, & indè perdiderat jus profitendi Religionem invitâ uxore; foret enim aperta injustitia ipsum non reddere uxori: Nulla autem lex humana prævalere debet legi naturali vel divinæ.

R. Responsionem nostram esse intelligendam salvâ Lege naturali & divinâ, non enim Concilium intendit peccatum aut peccati incentivum: Attamen casus propositi non multùm urgent. In 1°. enim posset separari dubius Hermaphroditus, sic ut absit scandalum, donec de ejus causa per Judices definiatur. In 2°. equidem restitutio est de jure naturali, sed potest differri ex causa, qualis potest esse necessitas cognoscendi nullitatem Professionis in facie Ecclesiæ. Cæterùm si attentis circumstantiis, lex naturalis obliget ad statim, servanda est.

Ex dictis in duabus præcedentibus Responsionibus colliges nulli, sivè sit dubius, sivè etiam certus de nullitate suæ Professionis quam tamen nullitatem possit in judicio probare, licere deserere Religionem & redire ad sæculum, non servatâ hujus Decreti formâ: Equidem si sit certus de nullitate suæ Professionis, non erit Apostata coram Deo, nec incurret censuras contrà Apostatas latas; quia Apostasia supponit Professionem Religiosam, peccabit tamen & erit Apostata in foro Ecclesiæ, atque ut talis punietur.

Dixi: *Quam tamen nullitatem possit in judicio probare;* quia existimo, salvo meliori judicio, quòd qui omninò certus est de nullitate suæ Professionis & eam nullitatem non potest probare, possit licitè, secluso tamen scandalo, sine licentia & non servatâ formâ hujus Decreti, deserere Religionem & redire ad sæculum; quia Decretum non videtur comprehendere nisi eos qui causas nullitatis suæ Professionis deducere & probare possunt in judicio.

Petes 4°. Utrùm qui dimisso habitu recessit sine licentia & ideò non est audiendus, si redeat sivè spontè, sivè coactè, possit, reassumpto habitu, audiri?

R. juxtà communem Sententiam affirmativè; quia Concilium non prohibet audiri, si redeat; intellige durante quinquennio à Professione, quia eo elapso non est audiendus, ut dictum est, nisi obtinuerit restitutionem in integrum.

Petes 5°. De quo Superiore & de quo Ordinario intelligendum sit Decretum?

R. intelligendum esse de Superiore locali Conventûs in quo emissa fuit Professio, & de Ordinario Diœcesis in qua situs est iste Conventus. Itâ communiter. Sub nomine Ordinarii veniunt Capitulum Sede vacante, & Vicarius Episcopi.

Adjunxit autem Concilium Ordinarium Superiori ut ab eis conjunctim fieret Inquisitio & ferretur Sententia; quia Superiorem non judicavit Judicem ex omni parte integrum, eò quòd agatur de re sua, & posset induci vel ad dimittendum validè Professum, quia est Religioni noxius, vel ad retinendum invalidè Professum, quia est Religioni utilis. In casu autem quòd isti duo Judices non conveniant, lis per Sedem Apostolicam est dirimenda.

Petes 6°. Utrùm in hoc judicio citandi sint Parentes vel hæredes aut alii interesse habentes?

R. à pluribus negari. Attamen Passerinus refert Rotam irritasse hujusmodi Sententias, quia non fuerant citati interesse habentes. Indubitatum est autem citandam esse Religionem seu Conventum Collegialem, qui per suum Procuratorem compareat.

Petes 7°. Quæ bona dimissus, probatâ nullitate Professionis, secum deferat?

R. de-

R. deferre 1°. Quæ Religioni donavit intuitu Professionis; quia hæc donata sunt sub conditione quæ non purificatur. 2°. Quæ in Religione ipsi donata vel legata fuerunt ab amicis aut consanguineis ratione personæ, ipsius sunt; secùs si fuerint donata intuitu Religionis, licèt occasione Professi. 3°. Quæ acquisivit in Religione docendo, concionando, ministrando Sacramenta, &c. etiam ipsius sunt & secum defert; quia est capax dominii, nec intendit acquirere Religioni, nisi ex errore Professionis validæ; si enim scivisset esse invalidam, nec ipsam ratificare voluisset, indubiè sibi acquisivisset; error autem non tribuit verum titulum nec verum dominium.

Verum est quidem sic nulliter professum teneri Religioni de alimentis & vestimentis; quia in sæculo vixisset de suo; in Religione autem vixit de alieno: Undè si sit possessor bonæ fidei, tenetur ad id in quo factus est ditior; si sit malæ fidei tenetur ad totum.

Si dicas ipsum interim inservisse Religioni. R. obsequia communia Religionis esse simpliciter in utilitatem Religiosi operantis & non Religionis, sicque non debent intrare compensationem pro alimentis & vestimentis à Religione subministratis: Secùs autem foret dicendum, si obsequia essent specialia, necessaria aut utilia Religioni.

Quæ huc usque diximus de reclamatione nulliter Professi contrà suam Professionem, pariter dicenda sunt de reclamatione Religionis contrà ejus Professionem; quia sunt correlativa, & quæ statuuntur de uno correlativo censentur statuta de alio.

TRACTATUS
DE
MYSTERIIS CHRISTI.

D. Th. 3. p. à Q. 27. ad 60.

Q. 27. Procem. DISCUSSIS in Tract. de Incarnatione, quæ spectant unionem Dei & hominis & quæ ad illam consequuntur, gratum fore existimavi Lectori pio ac curioso, si speciali Tractatu expenderem cum Angelico Doctore quæ Filius Dei incarnatus in natura humana sibi unita gessit vel passus est, etiamsi ista Scholarum disputationibus subjici non soleant. Expendemus itaque 1°. ea quæ pertinent ad ingressum ejus in mundum. 2° Ea quæ pertinent ad progressum vitæ ipsius in hoc mundo. 3°. Exitum ejus ex hoc mundo. 4°. Ea quæ pertinent ad exaltationem ipsius post hanc vitam. Et quia beatissima ejus Mater pertinet ad ingressum ipsius in mundum, ideò sit.

DISSERTATIO I.

De Beatissima Virgine Maria Matre Christi.

D. Th. QQ. 27. 28. 29. 30.

ARTICULUS I.

De Sanctificatione B. M. Virginis.

D. Th. Q. 27.

QUatuor in hoc articulo quæruntur. Primum, utrùm B. Virgo Mater Dei fuerit sanctificata in utero? Secundum, utrùm per hanc sanctificationem fomes fuerit in ea totaliter sublatus? Dicitur fomes appetitus sensitivus, non secundùm se, sed ut habitualiter inclinatus ad actus contrarios rationi. Tertium, utrùm B. V. nunquam peccaverit etiam venialiter? Quartum, utrùm habuerit plenitudinem gratiæ?

q. 27. a. 1. o. Dico 1°. Quamvis Scriptura sacra nihil dicat de sanctificatione B. Mariæ in utero, sicut nec de ipsius nativitate; rationabiliter tamen creditur fuisse in utero sanctificatam. An in primo vel secundo instanti Conceptionis, non disputo. Vide quæ dixi de peccato originali.

Ibid. Prob. Rationabiliter creditur quòd illa quæ genuit Unigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis, præ cæteris omnibus majora privilegia gratiæ sanctificationis acceperit: Undè Angelus Luc. 1. ei dixit, *Ave gratiâ plena.* Atqui invenimus quibusdam aliis hoc privilegium fuisse concessum ut in utero sanctificarentur, sicut Jeremiæ, cui dictum est Jerem. 1. *Antequam exires de vulva, sanctificavi te.* Et Joanni Bapt. de quo dictum est Luc. 1. *Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero Matris suæ.* Ergo.

Dico 2°. Per hanc primam sanctificationem fomes non fuit totaliter sublatus in B. Virgine, sed per secundam tantùm in conceptione Christi. Ib. a. 3. o.

1°. Quia SS. PP. S. Leo serm. 2. de Nativ. S. Joan. Damasc. lib. 4. orthod. fid. cap. 15. S. Bernard. serm. 3. de Purif. & Hom. 3. super *Missus*, dicunt B. Virginem ex conceptione Christi fuisse purgatam & purissimam factam: Remanebat ergo tunc in ea aliquid purgandum; non peccatum, ergo infectio fomitis.

2°. Quia sicut ante immortalitatem carnis Christi resurgentis nullus adeptus fuit carnis immortalitatem; ità inconveniens esse videtur dicere quòd ante Christi carnem, in qua nullum fuit peccatum, caro Virginis Matris ejus, aut cujusvis alterius fuerit absque fomite, qui dicitur lex carnis seu membrorum. Ibid.

Fuit tamen in B. V. ligatus fomes per primam sanctificationem, quatenùs per virtutem gratiæ & providentiam singularem cohibebantur vires inferiores, ne moverentur contrà rationem. Undè sequitur nullum unquam fuisse in B. V. motum inordinatum etiam indeliberatum. Ibid.

Dico 3°. B. Virgo nunquam peccavit etiam venialiter. Ib. a. 4. o.

Ità communiter SS. PP. & Theologi. Undè Trid. sess. 6. can. 23. dicit quòd Ecclesia teneat B. Virginem ex speciali privilegio in tota vita sua vitasse omnia peccata etiam venialia.

Prob. Illos quos Deus eligit ad aliquid, ità præparat & disponit ut ad id, ad quod eliguntur, inveniantur idonei: B. autem Virgo fuit divinitùs electa ut esset Mater Dei; & ideò non est dubitandum quin Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddiderit. Subsumo: Atqui non fuisset idonea Mater Dei, si peccasset aliquando: Ergo. Prob. Subsumptum: 1°. Quia sicut honor parentum redundat in prolem, secundùm illud Proverb. 17. *Gloria filiorum Patres eorum;* ità per oppositum ignominia Matris redundasset in prolem. 2°. Quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit: dicitur autem 1. Cor. 6. *Quæ conventio Christi ad Belial* 3°. Quia singulari modo Dei Filius qui est Dei sapientia, in ipsa habitavit, non solùm in anima, sed etiam in utero: dicitur autem Sap. 1. *In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Ergo. Dices

Dices 1°. Chrisost. Hom. 45. in Matth. exponens illud Matth. 12. *Ecce Mater tua & Fratres tui foris stant quærentes te*, dicit: *Manifestum est quòd solùm ex vana gloria hoc faciebant.* Et super illud Joan. 2. *Vinum non habent*, dicit idem Chrisost. hom. 20. in Joan. quòd Mater Jesu *volebat jam eum gratiam hominum conciliare, & seipsam clariorem facere per Filium, & fortassis quid humanum patiebatur, quemadmodum & fratres ejus dicentes, manifesta teipsum mundo.* Et post pauca: *Nondum enim quam oportebat de eo opinionem habebat.* Atqui constat hoc totum esse peccatum: Ergo.

Ib. ad 3. R. uno verbo cum Auctore, Chrisostomum in illis verbis excessisse contrà communem SS. Patrum & Ecclesiæ sensum.

Inst. Christus Joan. 2. reprehendit Matrem dicens: *Quid mihi & tibi mulier.* Ergo peccaverat.

R. hæc verba non esse reprehendentia, sed instruentia circumstantes se nihil habere commune cum Matre, ubi agitur de miraculis, quæ sunt propria opera divinitatis, non humanitatis quam habebat à Matre. Quod autem quidam SS. Patres dicunt verba Christi esse reprehensionis, intelligendi sunt non de reprehensione propriè dicta propter culpam, sed de reprehensione quoad apparentiam tantùm; quatenùs si verba nudè spectentur, habebant speciem reprehensionis; seu ut dicit Auctor * in Matre cohibuit Dominus non inordinatum gloriæ motum quantùm ad ipsam, sed id quod ab aliis posset æstimari.

* Ibid.

Quod autem addit Christus: *Nondum venit hora mea*: Quidam intelligunt de hora seu tempore mortis suæ, quia familiare erat Christo designare suam passionem per hanc vocem *Hora*, in qua debebat agnoscere Matrem. Alii intelligunt de tempore patrandi miracula; quia nondum tunc omnibus innotuerat defectus vini, quod requirebat Christus, ut per hoc miraculum evidentiùs probaret suam Divinitatem.

Dices 2°. B. Virgo poterat orare: *Dimitte nobis debita nostra.* Ergo.

R. sic potuisse orare, non in sua, sed in aliorum persona.

Ib. a. 5. o. Dico 4°. B. Virgo majorem præ omnibus aliis, sivè Angelis sivè hominibus, habuit gratiæ plenitudinem. Quia quantò aliquid magis appropinquat principio in aliquo genere, tantò magis participat effectum illius principii: Atqui Christus est principium gratiæ, secundùm Divinitatem quidem auctoritativè, secundùm humanitatem verò instrumentaliter, & B. Virgo illi fuit propinquissima secundùm humanitatem, quia ex ea accepit humanam naturam: Ergo.

ARTICULUS II.

De B. Virginis parentibus, ortu, educatione & oblatione in Templo.

Circa sæculum VIII. invaluit opinio apud Græcos, deindè apud Latinos quosdam, B. Virginem à Parentibus Joachim & Anna senibus & sterilibus miraculosè in Lucem editam esse, eam ætatis suæ anno tertio ex voto Parentum in Templo fuisse oblatam, ac tunc Virginitatis voto se adstrinxisse: Traditam Levitis & Sacerdotibus ad educationem, in Templo, imò in Sancto Sanctorum per undecim annos fuisse commoratam & cœlesti pabulo enutritam, donec annum 14. affecuta tradita fuerit in Matrimonium Josepho virgæ florentis indicio designato, qui Virginitatem ejus custodiret, non violaret. Quærimus utrùm hæc omnia sint vera?

Dico 1°. Hæc omnia sunt dubia & incerta: Quia sunt excerpta ex Scriptis partim spuriis & apocryphis, partim recentioris ætatis. Quantùm ad S. Greg. Niss. qui laudatur, id refert ex historia incerti Auctoris: Similiter Epistola Evodii Apostolorum in Sede Antiochena Successoris, quæ citatur, habetur apocrypha: Cæteri sunt recentioris ætatis.

Equidem Baronius multis argumentis probat id fieri potuisse, at non sequitur ità factum esse, imò non fuisse ita factum deo suadent. Primum: Si B. Virgo tanto honore tantisque privilegiis fuisset decorata, nunquam Judæi Christo in probrum vertissent ejus Matris vilitatem, ut ejus miracula, sapientiam & virtutes deprimerent, neque dixissent Matth. 13. *Undè huic sapientia hæc & virtutes? Nonne hic est fabri filius? Nonne Mater ejus dicitur Maria? Undè ergo huic hæc omnia ista?*

Secundum: Quia juxtà Apost. Heb. 9. nemini nisi Summo Pontifici semel in anno licuit Sanctum Sanctorum ingredi ex Mandato Dei Exodi 30. & Levit. 17. Quæ Religio vigebat adhuc apud Judæos tempore Philonis, ut ipse testatur in Libro de Legatione ad Caïum Imperatorem. Nullatenùs autem est verisimile Sacerdotes & Levitas admisisse aut tolerasse contrà Religionem suam & Dei mandatum in Sancto Sanctorum commorantem puellam, cujus dignitatem & excellentiam ignorabant; neque enim eam futuram Dei Matrem sciebant.

At, inquies, quid ergo Ecclesia celebrat die 21. Novembris sub nomine Præsentationis B. Virginis?

R. Celebrat Ecclesia actum illum pientissimum & generosissimum quo B. Virgo se adhuc tenerâ ætate voto Virginitatis adstrinxit, atque professione vitæ perfectioris se Deo dicavit atque consecravit, quod factum esse in Templo creditur. An autem hæc oblatio facta fuerit à Parentibus ex voto? An triennis oblata fuerit puella? An in Sacerdotum disciplinam tradita? An in Sanctum Sanctorum inducta & ibi undecim annis commorata? An decimo quarto anno ætatis Josepho florescentis virgæ indicio designato in matrimonium tradita? Nec dicit nec colit Ecclesia. Imò cùm olim in oratione Festi Præsentationis legeretur: *Deus qui sanctam tuam genitricem tabernaculi sancti Spiritûs post triennium in Templo præsentari voluisti.* Sixtus V. jussit hanc Orationem emendatam sic legi, prout hodie legitur: *Deus qui B. Mariam semper Virginem Spiritûs sancti habitaculum hodiernâ die in Templo præsentari voluisti, præsta, quæsumus*, &c.

Dico 2°. Parentes B. Virginis coluntur ab Ecclesia sub nominibus *Joachimi & Annæ*, sed incertum est an sint vera & propria eorum nomina, an ratione mysticæ significationis tantùm imposita? *Joachim* enim hebraïcè significat *Præparationem Domini*, *Anna* significat *Gratiam*. Non pauci putant nomen proprium Patris B. Virginis esse *Heli*, ut dicemus dum de Genealogia Christi. Cæterùm in id curiosiùs inquirere superfluum reputat S. Petrus Damianus Serm. 3. de Nativit. *quia*, inquit, *Lector nimis inutiliter quærit quod Evangelista narrare superfluum duxit.*

ARTICULUS III.

De Virginitate B. Mariæ.

D. Th. Q. 28.

Dico 1°. B. Maria Virgo concepit, Virgo peperit. q. 28. a. 1. & 2.

Prima Pars est contrà Cerinthum, qui dicebat Christum ex semine Joseph conceptum. Secunda contrà Jovinianum, qui licèt agnosceret B. Mariam fuisse Virginem in conceptu, volebat tamen in partu fuisse corruptam, ut refert Aug. Hæres. 82. & L. 1. cont. Jul. c. 2.

Utraque pars est de fide. Constat 1°. ex illo Isa. c. 7. *Ecce Virgo concipiet & pariet filium.* Neque dicas cum quibusdam Judæis vocem hebræam *Haalma* non significare Virginem, sed puellam adolescentulam, sivè virginem sivè non: observant enim linguæ Hebraïcæ periti vocem hanc *Haalma* cum articulo emphatico *ha* nullibi usurpari in Scriptura nisi pro puella virgine. Aliundè Isaïas hoc loco prænuntiat portentum ingens & inauditum: quid verò novi & portenti haberet, si puella virum experta sit filium paritura. Undè Matthæus c. 2. volens probare Christum esse conceptum ex

Spiritu sancto dicit: *Hoc totum factum est ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit & pariet filium.*

2°. Constat ex Symbolis Apostolorum & Constantinopolitano in quibus dicitur Christus *Conceptus ex Spiritu sancto, natus ex Maria Virigne.* 3°. Constat ex perpetua Traditione Ecclesiæ. Plures congruentias pro utraque parte adfert S. Th. 1. & 2. Articulo hujus Quæst. quas videre potest curiosus Lector.

Exivit itaque Christus ex utero clauso penetratione miraculosâ, sicut post Resurrectionem intravit ad Discipulos januis clausis. Atque hinc sequitur quòd B. Virgo peperit absque dolore; causa enim dolorum in partu est apertura seu fractura claustrorum, quæ hic abfuit.

Dices: S. Ambrosius in cap. 2. Luc. dicit de Christo: *Hic est qui aperuit Matris suæ vulvam ut immaculatus exiret.* Ergo.

Ib. a. 2. o. 1. R. quòd ista apertio non significat reserationem claustri pudoris virginei, sed solùm exitum prolis de utero Matris. Undè idem Ambrosius L. de Instit. Virg. c. 8. dicit: *Bona porta Maria quæ clausa erat & non aperiebatur, transivit per eam Christus, sed non aperuit.*

Ib. a. 3. o. Dico 2°. B. Maria post partum virgo permansit. Est iterùm de fide contrà Helvidium, qui dixit Matrem Christi post partum à Joseph fuisse carnaliter cognitam & alios genuisse filios.

Ibid. in a. s. c. Prob. 1°. ex illo Ezechielis 44. *Porta hæc clausa erit & non aperietur, & vir non transibit per eam, quia Dominus Deus Israël ingressus est per eam.* Quod exponens Aug. Serm. 18. de Temp. dicit: *Quid est porta in domo Domini clausa, nisi quod Maria semper erit intacta? Et quid est, homo non transibit per eam, nisi quòd Joseph non cognoscet eam? Et quid est, Dominus solus intrat & egreditur per eam, nisi quod Spiritus sanctus impregnavit eam & Angelorum Dominus nascetur per eam? Et quid est, clausa erit in æternum, nisi quod Maria Virgo est ante partum, & Virgo in partu, & Virgo post partum?* Eodem sensu allegoricè exponunt hunc locum alii SS. Patres & Interpretes.

2°. Hæc est Ecclesiæ Catholicæ Traditio & Fides adeò indubitata & universalis, ut in omnibus suis Officiis, Mariam semper Virginem, Virginem priùs & posteriùs, Virginem ante partum, in partu & post partum, unanimi consensu celebret: Et hoc ipso quo quis profert nomen *Mariæ*, statim Virgo intelligitur. *Neque enim*, inquit Epiphan. Hæres. 78. *Altera videtur S. Mariæ vox & Virgo.* Undè in V. Synodo generali dicitur: *Mariæ virginitas ante partum, in partu & post partum interminabilis.*

Ibid. o. 3°. Suadent variæ rationes Auctoris. 1°. Error Helvidii derogat perfectioni Christi, qui sicut secundùm divinam naturam unigenitus est Patris, tamquam perfectus per omnia Filius ejus, ità decuit ut esset unigenitus Matris tamquam perfectissimum germen ejus. 2°. Hic error injuriam facit Spiritui sancto, cujus Sacrarium fuit uterus virginalis, in quo carnem Christi formavit: undè non decebat quòd de cætero violaretur per commixtionem virilem. 3°. Derogat dignitati & sanctitati Matris Dei, quæ ingratissima videretur, si tanto Filio contenta non esset, & si virginitatem, quæ in ea miraculosè conservata fuerat, spontè perdere vellet per carnis concubitum. 4°. Etiam ipsi Josepho esset ad maximam præsumptionem imputandum, si eam, quam revelante Angelo de Spiritu sancto Deum concepisse cognoverat, polluere attentaret: Ergo.

Obj. 1°. Matth. 1. dicitur de Maria & Joseph: *Antequam convenirent, inventa est habens de Spiritu sancto:* quod non potest dici nisi de conventuris; sicut nemo dicet de non pransuro, antequam pranderet. Ergo. 2°. Ibid. dicitur, Joseph *accepit uxorem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum primogenitum.* Tò *Donec* significat tempus determinatum, quo fit id quod usque ad illud tempus dilatum est. 3°. Primogenitus non dicitur nisi qui habet fratres sequentes. 4°. Christum reverà habuisse fratres exprimit Scriptura Joan. 2. ubi dicitur quòd Christus descenderit in Capharnaum cum Matre & fratribus suis. Ergo.

R. ad primum cum S. Hieron. l. cont. Helvid. de perpet. Virg. Mariæ, quòd licèt particula *Antequam* sæpè consequentia indicet, nonnunquam tamen ea tantùm quæ cogitabantur aut solebant fieri ostendit: nec necesse est ut cogitata vel solita fieri, fiant cùm aliquid intervenit quod impedit ne fiant: sicut si diceretur, antequam nautæ in portu pranderent, navigaverunt, non significaretur nautas pransisse in portu postquam navigaverint, sed eos solitos & cogitantes prandere in portu, abiisse impransos. Ità similiter cùm Evangelista dicit, *antequam convenirent, inventa est*, &c. non significat quòd posteà convenirent, sed quòd dum secundùm opinionem vulgi viderentur conventuri, prævenit conceptio per Spiritum sanctum, ex quo factum est ut ulteriùs non convenerint.

Ad secundum, R. ex eodem Hieron. in Comment. ad 2. cap. Matth. quòd quamvis *usque* seu *donec* significet quandoque certum tempus, quandoque etiam significet tempus indefinitum; ut cùm dicitur Psal. 113. *Oculi nostri semper ad Dominum, donec misereatur nostri*, non est sensus quòd post impetratam misericordiam oculi avertantur à Deo, cùm tunc debeant magis converti. Et secundùm hunc modum loquendi significantur ea de quibus posset dubitari, si scripta non fuissent; cætera verò intelligentiæ nostræ relinquuntur. Secundùm igitur hunc modum Evangelista scribit Matrem Dei non esse cognitam usque ad partum, de quo posset dubitari, imò contrarium præsumi, ut multò magis intelligamus cognitam non fuisse post partum. *Ib. ad 3.*

Ad tertium, Primogenitus in Scripturis dicitur ante quem nullus est genitus, sivè post eum alii gignantur, sivè non. Undè secundùm legem primogenita debebant redimi, antequam aliud nasceretur. *Ib. ad 4.*

Ad quartum: Secundùm morem Scripturæ fratres Domini dicuntur qui erant ejus consanguinei; ut patet de Abraham & Loth Gen. 13. & de Laban & Jacob Gen. 29. Quoto autem gradu consanguinitatis non constat. Plures volunt quòd essent filii Cleophæ, qui aliter dicebatur Alphæus, fratris S. Joseph, sicque erant secundùm opinionem vulgi consanguinei Christi in secundo gradu. Alii dicunt quòd essent filii Mariæ Cleophe Sororis B. V. & sic reipsà erant consanguinei Christi in secundo gradu. *Ib. ad 5.*

ARTICULUS IV.

De voto Virginitatis à Deipara emisso.

Quatuor hic quærimus. Primum, utrùm Deipara emiserit votum Virginitatis? Secundum, cujus conditionis fuerit illud votum, an conditionatum an absolutum? Tertium, quandonam emisit? Quartum, an prima emiserit?

Dico 1°. Deipara emisit votum Virginitatis. Est contrà Calvinistas, qui indè vident probari vota monastica quæ odio habent. *Ib. a. 4. o.*

Prob. 1°. ex responso ipsius Deiparæ facto Angelo nuntianti quòd Christum conciperet & pareret: *Quomodo*, inquit, *fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Quibus verbis objicit difficultatem quam patiebatur. Ista autem difficultas non oriebatur ex simplici proposito servandæ Virginitatis, quod propriâ voluntate mutare poterat; neque ex hoc quod actum cognitionis nunquam exercuerat, partus enim proponebatur futurus ab Angelo: non repugnat autem quòd quæ nondum cognovit virum, posteà cognoscat & pariat; neque repugnat quòd posteà cognoscat, nisi votum Virginitatis emissum. Hanc ergo impotentiam cognoscendi B. Virgo his verbis exprimit: *Virum non cognosco*, id est, cognoscere non possum, sicut dum abstemius dicit, *non bibo vinum*, id est, bibere non possum *Ib. in a. s. c.*

possum, vel cœcus, *lumen cœli non video*, id est videre non possum. Undè Aug. l. de S. Virginit. c. 4. dicit: *Hoc profectò non diceret, nisi Deo Virginem se ante vovisset.*

Si dicas Deiparam non ignorasse Messiam nasciturum ex Virgine juxtà illud Isa. 7. *Ecce Virgo concipiet & pariet.* R. id non ipsi statim occurrisse ut ad se pertinens: Undè dicitur turbata in sermone Angeli. Insuper *quomodò id fieri posset* (quòd Messias nasceretur ex Virgine) *ante non legerat*, inquit Ven. Beda in cap. 1. Lucæ.

Prob. 2°. ex SS. PP. Præter Aug. jam laudatum S. Greg. Niss. orat. in diem natalem Christi, Venerab. Beda suprà cap. 1. Luc. S. Bernard. Serm. 4. super *Missus*, S. Edmerus l. de Excellentia B. V. c. 4. & alii votum B. Virginis adstruunt.

Ibid. o. 3°. Ratio suffragatur. Perfectionis opera magis sunt laudabilia, si ex voto fiant, ut docuimus 2. 2. ad art. 6. q. 88. Atqui Virginitas debuit excellere in Matre Dei, propterea quòd aliis Virginibus proponenda erat in exemplum, & propter alias rationes congruentes, quas refert Auctor a. 1. hujus q. Ergo.

Ibid. Dico 2°. Probabile est Deiparam primùm vovisse Virginitatem conditionatè, si nempè Deo placeret, aut aliud non ordinaret; posteà, cognitâ Dei voluntate, & accepto sponso secundùm quod mores illius temporis exigebant, unà cum ipso absolutè vovisse.

Est expressa Sententia S. Th. non solùm hîc, sed etiam in 4. dist. 30. q. 2. a. 1.

Prob. Erat Deiparæ justa ratio dubitandi nùm Virginitatis votum Deo placeret, imò & timendi ne ipsi displiceret: Ergo prudens & religiosa Virgo illud absolutè non emisit, sed conditionatè, si Deo placeret, ne se exponeret periculo displicendi Deo. Prob. Ant. Esto non fuerit tunc præceptum strictum saltem singulis vacandi generationi; cùm jam esset sufficienter propagatum genus humanum & multiplicatus populus fidelis; attamen colere Virginitatem erat adhuc tunc contrarium moribus Israëlitarum præsertim quod mulieres: Ergo Deiparæ justa ratio fuit, &c. Prob. Ant. 1°. auctoritate Patrum; S. Aug. l. de bono viduitatis c. 7. dicit *Sanctas fœminas propheticis temporibus nubere obedientia, non concupiscentia compellebat.* Idem habet Hieron. l. contrà Helvid. c. 10. S. Bernard. Serm. de Virgine ad illa verba Apocal. *Signum magnum apparuit in cœlo*, dicit B. Virginem vovendo Virginitatem *Legis Mosaïcæ decreta transcendisse.*

Has autem auctoritates Theologi, etiam ii qui hîc nobis adversantur, exponunt de lege impropriè sumpta pro consuetudine quæ tunc vigebat apud Judæos ut omnes nuberent ad propagationem Populi fidelis, item de obedientia & necessitate respectivè ad hanc consuetudinem: Et benè ex ipso Aug. qui l. de Virginit. c. 4. expendens votum à Deipara nuncupatum dicit: *Hoc Israëlitarum mores adhuc recusabant.* Ergo secundùm SS. PP. etiam fatentibus Adversariis colere Virginitatem erat adhuc tunc contrarium moribus Israëlitarum. Prob. 2°. idem Ant. Licèt habeamus quædam exempla virorum qui tempore Legis manserunt cœlibes, ut Josue, Eliæ, Elisæi, &c. nullam tamen legimus mulierem coluisse Virginitatem. Id equidem quidam opinantur de Maria Sorore Moysis, sed apertè contradicit Joseph l. 3. Antiquit c. 2. ubi dicit Mariam fuisse junctam Matrimonio *Huri*, qui unà cum Aarone Moysis brachia in monte sustinebat Exodi 17. Aliundè unius factum, sicut non facit, ità nec destruit morem: Ergo.

Dices 1°. SS. Patres qui votum Virginitatis in Deipara agnoscunt, votum simpliciter dicunt, nec distinguunt inter absolutum & conditionatum. 2°. Quod est perfectius, est tribuendum B. Virgini: Atqui perfectius est absolutè vovere quàm conditionatè: Ergo. 3°. B. Maria erat Virginibus proponenda in exemplum: Istæ autem absolutè vovent. 4°. Nulla est ratio quæ cogat agnoscere in B. V. votum tantùm conditionatum: Non præceptum Legis Judaïcæ vacandi generationi; quia vel nullum fuit, vel saltem spectabat communitatem, non singulos nisi in casu necessitatis, quæ tunc non erat. Non matrimonium initum cum S. Joseph; quia essentia matrimonii consistit in jure mutuo ad copulam, non in ipso usu copulæ, qui potest separari à jure: Votum autem absolutum Virginitatis non repugnat juri mutuo ad copulam, sed ipsi tantùm usui copulæ: Ergo.

R. ad primum; Argumentum est negativum quod nihil probat: Insuper non erat ratio cur SS. PP. distinguerent inter votum absolutum & conditionatum, cùm utrumque B. V. emiserit.

Si dicas, juxtà SS. Patres B. V. emisit votum absolutè ante matrimonium initum cum S. Joseph, quod nos dicimus emissum tantùm inito matrimonio: Sic S. Aug. l. de Virginit. c. 4. *Desponsata est*, inquit, *viro justo*, *non violenter ablaturo*, *sed potiùs contrà violentos custodituro*, *quod illa jam voverat.* Et S. Greg. Niss. in diem Natalis Christi: *Non liberorum causâ Josepho nupsit, quinimò nefas illi fuit cognoscere virum.*

R. laudatos Patres posse intelligi de voto conditionato, *Si Deus aliter non ordinaret:* Quamdiù enim id non innotescebat illi, tenebatur voto. Adde quòd hoc argumentum militet tantùm contrà circumstantiam temporis in quo dicimus emissum votum absolutum, non autem probat quòd ab initio fuerit absolutum.

Ad secundum, D. Min. Perfectius est vovere absolutè quàm conditionatè, secundùm se, C. Attentis circumstantiis, ut si esset periculum displicendi Deo per votum absolutum, N. Sic autem erat in casu. Adde quòd Deipara etiam voverit absolutè, ut jam dictum est, & quidem ante Annuntiationem Angeli. Et per hoc patet responsio ad 3.

Ad 4. R. quòd neque ratione præcepti stricti Legis Mosaïcæ, neque ratione matrimonii initi cum Joseph dicamus Deiparam non vovisse absolutè, sed quia *hoc mores Israelitarum adhuc recusabant*, ut dicit Aug. suprà laud.

His tamen non obstantibus Sententiam contrariam ut verè probabilem etiam agnosco propter rationes mox deductas, & quia à pluribus insignibus Theologis etiam Thomistis propugnatur, ità ut videatur hodiè communior. Et quantùm ad D. Th. qui videtur apertè contrarius, observat noster Serrius S. Doctorem in Sententiam voti conditionati ivisse delusum suppositilio testimonio Augustini, à Magistro Sententiarum & Gratiano laudato, cujus suppositionem S. Th. in sua ætate propter probatorum Codicum penuriam deprehendere non potuit: Sic enim Aug. loquentem inducunt Magister Sent. l. 4. d. 30. & Gratianus Can. *Sufficiat* causâ 27. q. 2. „ Beata Virgo proposuit „ se servaturam votum virginitatis in corde; sed „ ipsum votum non expressit ore, subjecit se di„ vinæ dispositioni: proposuit se perseveraturam „ virginem, nisi Deus ei aliter revelaret, com„ mittens Virgo suam virginitatem divinæ dispo„ sitioni, consensit in carnalem copulam, illam „ non appetendo, sed divinæ inspirationi in utro„ que obediendo. Posteà verò simul cum viro la„ biis expressit, & uterque in virginitate perman„ sit." Quo Augustini testimonio bonâ fide accepto Sententiam firmat S. Th. in q. cit. d. 30. q. 2. a. 1. dicens: *Et hoc est quod Augustinus in littera tradit, quod proposuit se perseveraturam virginem, nisi Deus aliter ordinaret.* Attamen nihil horum habet Aug. neque L. de Nupt. & Concup. qui apud Magistrum Sent. citatur in margine, neque L. de Virginitate à Gratiano notato.

Cæterùm quidquid sit, cùm utraque Sententia admittat Deiparam vovisse absolutè virginitatem, & sit tantùm disputatio de tempore, an ab initio, an decursu temporis, quando novit ex divina revelatione id Deo placere, quod est contrà Hære-

ticos hodiernos, restant argumenta eorum solvanda.

Obj. Præceptum erat in lege vacandi generationi, Gen. 1. v. 28. his verbis: *Crescite & multiplicamini, & replete terram.* Quod Deus repetit post diluvium ibid. c. 9. v. 1. Ergo Mater Dei non potuit absque transgressione & peccato vovere absolutè virginitatem.

R. 1°. Hæc verba non esse Dei præcipientis, sed benedicentis & promittentis fœcunditatem: eadem enim legimus cap. 1. cit. v. 22. dicta brutis, quæ non sunt capacia præcepti. 2°. Esto fuerit, præceptum istud obligabat tantùm per se, directè & primariò communitatem, non privatos nisi in casu necessitatis propter propagationem generis humani & multiplicationem populi fidelis, ut probavi in Tract. de Matrim. Diss. 1. a. 1. §. 2. & docet S. Th. in 4. d. 37. q. 3. a. 2. ad 2. Tempore autem B. Virginis ex neutro capite necessitas urgebat; sufficienter enim propagatum erat Genus Humanum, & multiplicatus populus fidelis.

Inst. 1°. Exodi 23. v. 26. legitur: *Non erit infœcunda & sterilis in terra tua.* Et Deut. 7. v. 14. *Non erit in te sterilis tàm in hominibus quàm de gregibus tuis.* Ergo.

R. ut ante: 1°. Non esse prohibitionem colendæ castitatis, sed promissionem futuræ fœcunditatis; non enim sterilitas seu fœcunditas subjacere potest præcepto, cùm non sit in potestate hominis; neque pecora sint capacia præcepti. 2°. Si sit præceptum, non afficit singulos nisi in casu necessitatis, qui tàm non erat.

Inst. 2°. Saltem in vet. Testam. Sterilitas erat probrosa, & instar maledictionis habebatur. Oseæ 9. *Da eis vulvam sterilem.* Rachel Gen. 30. ubi peperit filium, *abstulit*, inquit, *Deus opprobrium meum.* Et contrà fœcunditas pro benedictione & summâ felicitate habebatur, Isa. 26. *Beatus qui habet semen in Sion.* Et Lucæ 1. Elizabethæ propter natum Joannem Bapt. *Congratulabantur vicini & cognati, quia magnificavit Dominus misericordiam suam* cum illa. Ergo.

R. D. Ant. Sterilitas ex impotentia in conjugatis, qui cùm vellent generare non possunt, erat probrosa, C. Sterilitas ex electione in virginibus, quæ cùm possent generare, nolunt majoris perfectionis studio, N. Similiter de fœcunditate, est summa felicitas & benedictio in conjugatis; quia assequuntur quod optant in conjugio: at major est felicitas & benedictio servata virginitas, quia virgines bonum excellentius quod quærunt, scilicet carnis incorruptionem, assequuntur: juxtà illud Sap. 3. *Felix est sterilis incoinquinata, quæ nescivit thorum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum.*

Quantùm ad quosdam Patres qui videntur agnoscere legem vacandi generationi, explicuimus suprà de lege impropriè sumpta pro moribus & consuetudine Israëlitarum.

Dico 3°. Constat ex prima Conclusione Deiparam votum virginitatis absolutum emisisse antequam salutaretur ab Angelo, cui ideò respondit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*, id est cognoscere non possum ob votum virginitatis, ut exposui loco cit. Si namque votum fuisset conditione suspensum, *si Deo placeret, aut aliud non ordinaret*, ex nuntio Angeli statim intellexisset id Deo non placere, sed aliud ordinasse, neque respondisset, *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco*, id est cognoscere non possum, cùm se sensisset solutam à voto conditionato, conditione non purificatâ.

Qui tenent votum fuisse ab initio conditionatum, dicunt emissum fuisse absolutè post matrimonium contractum cum S. Joseph: Alii ante matrim. Quo verò ætatis Deiparæ anno incertum æstimant.

Dico 4°. Juxtà quosdam SS. Patres Deipara mortalium prima virginitatem vovit eamque ex voto servavit.

Prob. S. Bernardus Serm. de Virg. in hæc verba Apocal. *Signum magnum apparuit in Cœlo:* dicit: *Propositum virginitatis & ipsius quoque propositi novitas virginitatem carnis illustrat, quòd videlicet in libertate Spiritûs, Legis Mosaïcæ decreta transcendens, illibatam Deo corporis & Spiritûs sanctimoniam vovit.* S. Anselmus in stimulo amoris dicit Christo: *Descendisti è regali solio sublimis gloriæ tuæ in humilem & abjectam in oculis suis puellam primò virginitatis continentiæ voto sigillatam.* Rupertus Abbas l. 3. in Cantica: *Quia votum egregium Deo prima vovisti, votum virginitatis, &c.*

ARTICULUS V.

De Matrimonio B. Virginis cum S. Joseph.

VErum extitisse Matrimonium inter B. Virginem & S. Josephum probavi in Digressione historica ad calcem Diss. 3. de Matrim. illuc recurrat Lector, & simul conferat Art. 5. ejusdem Diss. de Objecto consensûs matrimonialis. Hoc supposito restant duæ quæstiones solvendæ: prima, quandonam matrimonium istud fuit contractum: Secunda, quoto utriusque ætatis anno. Undè

Dico 1°. Matrimonium inter B. Virginem & S. Josephum non fuit contractum tribus mensibus post Salutationem Angelicam, quando nempè B. Virgo reversa ex visitatione Elisabeth apparuit Josepho gravida, & ipse de Mysterio fuit instructus ab Angelo, ut quibusdam Patribus visum est: sed probabiliùs contractum fuit antequam B. Virgo salutaretur ab Angelo. Ità sentiunt Chrisostomus Hom. 4. in Matth. 5. Ambros. in Luc. c. 1. S. Bernard. hom. 2. super *Missus.* S. Petrus Chrisologus Serm. 175. S. Th. hîc q. 29. a. 2. ad 3. & alii.

Prob. 1°. Ideò secundùm SS. Patres; etiam illos qui hîc nobis adversantur, Christus voluit nasci ab uxorata, ut Matris honori consuleretur, ne scilicet haberetur fornicaria: Atqui si post tres menses tantùm à conceptione juncta sit matrimonio, apparuisset gravida ex concubitu fornicario, sivè cum Josepho sivè cum altero: Ergo.

2°. Ideò juxtà eosdem SS. Patres Deipara juncta fuit matrimonio ut partus ejus celaretur Diabolo, dum de Joseph semine & non de Virgine putat esse natum: Atqui si tribus mensibus post imprægnationem iniviset matrimonium, quando jam apparebat gravida, Diabolus non putasset ex Joseph semine esse conceptum: Ergo.

Dices: Math. 1. sic legitur: *Cum esset desponsata Mater Jesu, Maria, Joseph, antequam convenirent, inventa est in utero habens de Spiritu sancto. Joseph autem vir ejus cùm esset justus & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere illam. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis ei dicens. Joseph Fili David noli timere accipere Mariam conjugem tuam; quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est, pariet autem Filium, & vocabis nomen ejus Jesum... Exurgens autem Joseph à somno, fecit quod præcepit ei Angelus Domini, & accepit conjugem suam.* Atqui ex toto hoc contextu eruitur quòd tunc solùm Joseph acceperit Mariam in conjugem suam, quando ei revelatum est ab Angelo Mysterium divinæ fœcunditatis: Ergo.

R. N. assumptum: quin imò ex hoc contextu attentè perpenso eruitur contrarium. Nam 1°. Tunc jam Joseph dicitur *Vir ejus*, scilicet Mariæ: ergo jam tunc erat Josepho juncta matrimonio. 2°. Dicitur: *Voluit dimittere illam*: Nemo autem dimittit uxorem quam reipsà non duxit: *Quam non accepit*, inquit Ambros. l. 2. in Luc. c. 1. *nemo dimittit; & ideò qui volebat dimittere, fatebatur acceptam.* 3°. Dicitur: *Noli timere accipere conjugem tuam:* & posteà: *Joseph accepit conjugem suam.* Qui autem in matrimonio primùm jungitur, non dicitur *accipere conjugem suam*, sed *accipere in conjugem suum.*

Itaque

Itaque sensus horum verborum est: *Cùm esset desponsata Mater Jesu, Maria, Joseph*, non per verba de futuro quæ sponsalia tantùm efficerent, sed per verba de præsenti quæ verum matrimonium efficiunt: quo sensu dixit Luc. c. 2. *Ascendit Joseph à Galilæa cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. Antequam convenirent*, id est antequam ullam copulam haberent. *Joseph autem cùm esset justus & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere illam:* Id est, cùm nollet eam diffamare & in judicium deducere, voluit occultè dimittere illam de domo sua & convictu. *Noli timere accipere conjugem tuam*, id est acceptam retinere in domo & convictu.

Quod posset opponi ex his verbis: *Antequam convenirent*, quasi posteà carnaliter convenerint, dilutum est suprà dum de virginitate B. Mariæ.

Quantùm ad ætatem utriusque conjugis: Quidam ex Epistola Evodii in Sede Antiochena S. Petri Successoris dixerunt Josephum, dum contraxit matrimonium cum Deipara, fuisse senem ad minùs octogenarium. Et Baronius ex eadem Epist. scribit B. Virginem fuisse 14. annorum: Sicque eos exhibere solent pictores. Verùm hæc Evodii Epistola nunc ab Eruditis penè omnibus rejicitur ut apocrypha, spuria & neniis atque fabulis referta. Unde

Dico 2°. Joseph dum cùm Maria matrimonium iniit, non erat senex octogenarius, sed vir ætate florens.

Prob. 1°. Ideò, juxtà unanimem SS. Patrum sensum, Joseph datus est Maritus B. Virgini, ut illi esset solatio & præsidio in fovenda & educanda prole, in rebus domesticis gerendis, in oneribus matrimonii ferendis, utque pauperem familiam arte & industriâ aleret: Atqui hæc præsidia & subsidia à sene octogenario expectari non poterant: Ergo.

2°. Item juxtà eosdem SS. Patres Deus B. Mariam matrimonio jungi voluit ut ejus honor in tuto poneretur, possetque ejus partus marito tribui ab his qui mysterium ignorarent: Atqui in hunc finem congruebat virum esse ætate florentem, non senem effœtum: Quin imò effœta Mariti ætas malè suspicandi de uxore juvencula pariente ansam præbuisset.

Dico 3°. Nullum extat certum antiquitatis monumentum B. Virginem ætatis suæ anno 14. iniisse matrimonium: Quin potiùs rationi videtur conformius eam tunc fuisse grandiusculam & maturioris ætatis: 1°. Quia post aliquot menses à matrimonio contracto longam & difficilem peregrinationem suscepit in montana Judææ salutatura cognatam suam Elisabeth. 2°. Quia cùm nuberet non libidine aut desiderio prolis impulsa, sed ut Judæorum moribus se conformaret, nulla erat ratio accelerandi suum matrimonium.

Quo autem præcisè ætatis suæ anno & ipsa & Joseph matrimonium contraxerint, incertum planè est.

ARTICULUS VI.

De Annuntiatione B. Virginis.

D. Th. Q. 30.

PLura hìc occurrunt discutienda. Primum, utrùm fuerit conveniens annuntiari B. Virgini Incarnationem Verbi in ea esse perficiendam? Secundum, utrùm ista Annuntiatio debuerit fieri per Angelum? Tertium, quis, ex qua Hierarchia & ex quo Ordine fuerit Angelus Gabriël missus ad B. Virginem? Quartum, utrum Angelus in humana specie apparuerit B. Virgini? Quintum, utrùm debito ordine peracta sit Salutatio Angelica? Sextum, ubi & quando sit peracta? Septimum, undè orta sit turbatio B. Virginis, de qua S. Lucas c. 1. Pro quorum resolutione.

q. 30. a. 1. o. Dico 1°. Conveniens fuit annuntiari B. Virgini Incarnationem Verbi in ea esse perficiendam.

1°. Ut debito ordine priùs Deum mente conciperet quàm corpore: Undè Aug. l. de Virginit. c. 3. dicit: *Beatior est Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi.* Et infrà: *Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi feliciùs Christum corde quam carne gestasset.* 2°. Ut super hoc Sacramentum divinitùs instructa posset illius esse certior testis. 3°. Ut voluntariè Deo sua obsequia offerret, ad quod promptam se exhibuit dicens: *Ecce ancilla Domini.* 4°. Ut obtineretur ejus consensus, quia in hoc mysterio intercedebant sponsalia seu spirituale matrimonium tùm inter Verbum divinum & naturam humanam quam induit: Tùm inter Spiritum sanctum & Mariam quam impprægnavit: tùm inter Christum & Ecclesiam quam instituit: Ad sponsalia autem seu matrimonium requiritur consensus sponsæ quem B. Virgo suo & Ecclesiæ totiusque naturæ humanæ nomine dedit. * Item requirebatur iste consensus ut sicut fœmina dando consensum Angelo tentatori ruinæ generis humani initium dedit, sic fœmina dando consensum Angelo salutanti redemptionis generis humani initium daret. Ibid. * Ib. a. 2. o.

Dico 2°. Annuntiatio B. Virginis convenienter facta est per Angelum. Ibid.

1°. Quia hæc est Dei ordinatio, quòd mediantibus Angelis, nisi quid obstet, divina ad homines perveniant. 2°. Congruum erat ut sicut Angelo tentatore perierat Genus humanum, ità Angelo ministrante repararetur. 3°. Sic etiam congruebat virginitati Matris Dei: Undè Hieron. in Serm. Assumpt. dicit: *Bene Angelus ad Virginem mittitur, quia semper est Angelis cognata virginitas, profectò in carne præter carnem vivere, non terrena vita est, sed cœlestis.* Ibid.

Dico 3°. Angelus Gabriël missus ad Mariam, non est supremæ Hierarchiæ, sed infimæ, primus ex secundo Ordine qui est Archangelorum. Ib. ad 4.

Ad quorum intelligentiam observandum est Angelos distribui in tres Hierarchias, & quamlibet in tres Ordines. Suprema Hierarchia continet Seraphinos, Cherubinos & Thronos: Media Dominationes, Virtutes & Potestates: Infima Principatûs, Archangelos & Angelos.

Prob. itaque Conclusio: 1°. Quia Gabriël missus ad Mariam ab Ecclesia & Patribus dicitur passim Archangelus. 2°. Quia tanti mysterii excellentia requirebat ut illius nuntius esset summus inter eos qui summa nuntiat: atqui Spiritus Superiorum Ordinum non mittuntur ad ferenda nuntia, sed soli Archangeli & Angeli, Archangeli quidem ad summa, Angeli ad communia.

Nec obstat dictum Greg. hom. 34. in Evang. *Summum Angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nuntiabat* Per summum enim non intelligit primum omnium, sed primum inter eos qui mittuntur ad ferenda nuntia: Undè ibid. paulò antè vocat ipsum Archangelum. *Ad Mariam Virginem*, inquit, *non quilibet Angelus, sed Gabriël Archangelus mittitur. Et hoc nomen*, ut ibid. addit, *officio suo congruit: Gabriël enim fortitudo Dei nominatur: Per Dei ergo fortitudinem nuntiandus erat, qui virtutum Dominus & potens in prælio ad debellandas aëreas potestates veniebat.* Ibid.

Dico 4°. Angelus in humana specie apparuit B. Virgini. Ib. a. 3. o.

Id apertè indicat series narrationis Evangelicæ Luc. 1. Dicitur enim Angelus ingressus ad Mariam, cum ea locutus, & finito colloquio discessisse: quæ omnia externam speciem & quidem humanam referunt.

Idem suadent congruentiæ. Prima, quia cùm Angelus nuntiaret Deum invisibilem assumpturum visibilem carnem humanam, congruum erat ut invisibilia creatura formam quâ appareret visibilis, assumeret. Secunda, quia cùm B. Virgo non solùm in mente, sed etiam in ventre corporea Dei Filium receptura erat, non solùm ejus mens, sed etiam sensus corporei erant visione Angelicâ refovendi. Tertia, ut Maria certior fieret ejus quod annun- Ibid.

annuntiabatur; ea enim quæ sunt oculis subjecta, certiùs apprehendimus quàm ea quæ imaginamur. Undè Chrisost. hom. 4. in Matth. dicit: *Quòd Angelus non in somnis, imò visibiliter Virgini astitit: nam quia magnam valdè relationem accipiebat ab Angelo, egebat, ante tantæ rei eventus, visione solemni.*

Ib. a. 4. o. Dico 5°. Salutatio Angelica debito ordine peracta est.

Ibid. Prob. Tria Angelus intendebat circà B. Virginem. Primò quidem reddere ejus mentem attentam ad tantæ rei considerationem, quod facit eam salutando novâ quâdam & insolitâ salutatione, in qua præmittit ejus idoneitatem ad conceptum, dicens, *Gratiâ plena*; exprimit conceptum mox futurum, dicens, *Dominus tecum*, & prænuntiat honorem indè consequentem, dum dicit, *Benedicta tu in mulieribus.* 2°. Intendebat eam instruere de Mysterio Incarnationis in ea perficiendo: quod facit, tùm prænuntiando conceptum & partum: *Ecce concipies & paries*, &c. tùm indicando dignitatem prolis concipiendæ: *Hic erit magnus*, &c. tùm denique demonstrando modum conceptionis: *Spiritus sanctus superveniet in te*, &c. 3°. Intendebat animum ejus inducere ad consensum, quod fecit exemplo Elizabeth & argumento ex omnipotentia Dei deducto: *Non erit impossibile apud Deum omne verbum.*

Observandum quòd Angelus proposuerit exemplum conceptûs Elizabeth, non ut B. Virgini quasi incredulæ mysterium Incarnationis persuaderet: iste enim conceptus longè minor erat concepto quem annuntiabat; sed proponebat ut in aliquo simili mysterium explicaret & rem ipsam confirmaret: Sicut Angelus nuntians Pastoribus Christi Nativitatem, dedit eis signum, quamvis ipsi de re indicata non dubitarent.

Dico 6°. Salutatio Angelica peracta est in Civitate Galilææ, cui nomen Nazareth. Ità S. Lucas c. 1.

Nec obstat quòd Joseph & Maria utpotè Judæ tribules debuerint habere domum in Judæa, quæ in partitione Terræ Sanctæ obtigerat Tribubus Judæ & Benjamin, non in Galilæa quæ in sortem Tribuum Zabulon & Nephtali cesserat: Non obstat, inquam, quia partitio facta à Josue erat possessionum non habitationum. Poterant ergo Joseph & Maria habere in Galilæa domunculam elocatam, possessiones verò in Judæa. Adde quòd post captivitatem Babylonicam limites possessionum à Josue præscripti, non ità fuerint religiosè servati, quin potiùs omnes susdeque permixti.

Dico 7°. juxtà Ecclesiæ Traditionem peracta est Salutatio Angelica 25. Martii; ita ut inter Conceptionem Christi & ejus Nativitatem, quæ pariter creditur contigisse 25. Decembris, intercesserint novem menses integri.

De hora incertum est: Et ideò ad memoriam & venerationem hujus sacratissimi momenti usus obtinuit inter Fideles ut ter in die, mane, meridie & vesperi Salutationem Angelicam recitarent.

Non est tamen omninò improbabilis illorum opinio, qui censent Salutationem Angelicam peractam esse statim post mediam noctem sub initium diei naturalis. 1°. Quia hâc ipsâ horâ Christus natus est, sicque justè completi sunt 9. menses gestationis in utero. 2°. Quia id significatum videtur his verbis Sap. 18. *Cùm quietum silentium contineret omnia & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de cœlo à regalibus sedibus, durus debellator, in mediam exterminii terram prosilivit.*

Dico 8°. Turbatio B. Virginis, de qua Lucas c. 1. orta est ex aliquo timore, quem ut excuteret Angelus, dixit: *Ne timeas Maria.*

Quæ fuerit autem causa timoris? Varii variam assignant. Ambrof. l. 2. de Abraham c. 9. assignat introitum Angeli sub specie viri: At non dicitur turbata *in introitu ejus*, sed *in sermone ejus*, & non cogitabat quis & qualis esset qui apparebat, sed *qualis esset ista Salutatio.*

Alii assignant sublimitatem mysterii ab Angelo nuntiati. Verùm sublimitas mysterii non tam timorem quàm admirationem causasset, & hunc timorem, si indè natus esset, non sedasset, sed auxisset Angelus dicendo, *Spiritus superveniet in te*, &c.

Alii dicunt B. Virginem inde timuisse, quòd dubitaret qualis esset Angelus qui loquebatur, an bonus, vel malus qui eam laudando ad superbiam provocaret? Verùm non dicitur, ut jam observavi, cogitasse de Salutatore, quis esset, sed qualis esset ejus Salutatio.

Quapropter veriùs videntur sentire qui dicunt eam fuisse turbatam ex eo quòd timeret fractionem voti Virginitatis quod priùs emiserat; subintellexerat enim ex his Angeli verbis, *Benedicta tu in mulieribus*, prolem concipiendam, eò quòd hæc esset solita in veteri Testamento, mulierum benedictio; & cùm nondum sciret modum quo id perficiendum esset, timebat ne cum jactura Virginitatis fieret: Undè quærit: *Quomodò fiet istud, quoniam virum non cognosco.* Quod posset opponi ex Prophetia Isa. c. 7. quam non ignorabat Maria, solutum est suprà Art. 4. Concl. 1.

DISSERTATIO II.

De Conceptione Christi.

D. Th. QQ. 31. 32. 33. 34.

ARTICULUS I.

De Conceptione Christi secundùm se.

PLura hîc subjicimus examini. Primum, quo instanti Salutationis Angelicæ Christus sit conceptus? Secundum, utrùm assumpserit carnem de Adam? Tertium, utrùm de fœmina? Quartum, quas partes habuerit B. Virgo in Conceptione Christi, quas Spiritus sanctus? Quintum, utrum solùs Spiritus sanctus activè egerit in Conceptione Christi? Sextum, utrùm Spiritus sanctus seu tota Trinitas debeat dici Pater Christi secundùm carnem?

Dico 1°. Christus non fuit conceptus sub initium Salutationis Angelicæ, quando Angelus dixit: *Ave gratia plena, Dominus tecum:* Sed in fine, quando B. Virgo præbens consensum dixit: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.*

Prob. ex Scriptura. Lucæ c. 1. postquam Angelus dixit: *Ave gratiâ plena, Dominus tecum:* Subdit: *Ecce concipies.* Ergo nondum conceperat. Item: *Spiritus sanctus superveniet in te & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Ergo nondum abumbraverat ad conceptum. Ipsa autem B. Virgo interrogat de modo: *Quomodò fiet istud:* Ergo nondum factum erat. Item Luc. 2. dicitur ab Angelo *vocatum nomen Jesu priusquam in utero conciperetur*; & tamen nondum vocatum erat, dum dixit Angelus: *Dominus tecum.* Denique constat Angelum fuisse missum ad Mariam ut obtineret ejus consensum; non consensit autem nisi in fine colloquii, dum dixit, *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Atque ità sentiunt Aug. serm. 18. de Sanctis. Greg. Mag. l. 18. Moral c. 27. Joan. Damasc. l. 3. de fide c. 2. S. Bernard. serm. 4. super *Missus*, & alii plures.

Undè quæ opponuntur ex quibusdam aliis Patribus, qui videntur contrarium docuisse, benignè sunt intelligenda, & ad sensum rectum flectenda; non enim credendum ipsos censuisse contrà aperta Scripturæ testimonia.

Qui ergo dicunt B. Virginem concepisse dum salutata est gratia plena, &c. intelligunt de integra salutatione, quæ fuit absoluta dum dixit Virgo: *Ecce Ancilla Domini.*

Qui dicunt Christum fuisse conceptum quando

dixit

dixit Angelus, *Dominus tecum*, intelligunt de conceptu mox futuro.

Qui denique dicunt Mariam fuisse gratiâ plenam, quia Christum conceperat, non intelligunt conceptum factum antequam salutaretur, quod esset absurdum, sed prædestinationem ad hanc dignitatem; ita ut sensus sit Mariam fuisse gratiâ plenam, quia hanc plenitudinem requirebat dignitas Matris Dei, ad quam erat destinata.

q. 31. a. Dico 2°. Christus accepit carnem de Adam.
1. o. Constat 1°. ex Apost. Heb. 2. dicente: *Nusquam*
Ib. in a. *Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehen-*
s. c. *dit.* Semen autem Abrahæ sumptum est ex Adam.
Ibid. o. 2°. Ratione. Christus assumpsit naturam humanam ut eam purgaret: Ergo congruum erat ut assumeret illam quæ purgatione indigebat: Hæc autem est quæ ex Adam descendit.

Ib. a. 4. Dico 3°. Christus assumpsit carnem de fœmina.
o. Ità Apost. Galat. 4. *Misit Deus Filium suum factum ex muliere.*

Ibid. Idque convenientissimum fuit: Licèt enim Filius Dei carnem humanam assumere potuisset ex quacumque materia voluisset, congruum tamen erat ut de fœmina acciperet. 1°. Quia per hoc tota natura humana nobilitata est. 2°. Quia per hoc veritas carnis adstruitur: Undè Aug. Epist. 3. ad Volusianum ait: „ Si omnipotens Deus hominem ubicumque formatum, non ex utero materno crearet, sed repentinum adferret aspectibus, nonnè opinionem erroris confirmaret, nec hominem verum suscepisse ullo modo crederetur? Et omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer facit. " 3°. Quia per hunc modum completur omnis diversitas generationis humanæ: Nam primus homo productus est ex limo terræ sine viro & fœmina Eva producta est ex viro sine fœmina: Alii verò homines nascuntur ex viro & fœmina. Undè hoc quartum quasi Christo proprium relinquebatur ut produceretur ex fœmina sine viro.

Ib. a. 5. Dico 4°. B. Virgo more aliarum fœminarum
o. & q. præparavit & subministravit materiam, purissi-
32. a. mum scilicet sanguinem conceptui aptum: Spiritus
11. autem sanctus hunc purissimum sanguinem deduxit in uterum ex quo sacrum Corpus organisatum illic formavit, eique animam creatam infudit: Ita ut totum quod efficaciæ & virtutis est in virili semine, modo excellentiori præstiterit Spiritus sanctus; B. Virgo autem quidquid est corporalis substantiæ subministraverit.

Ibid. Dico 5°. Non solus Spiritus sanctus, sed tota Trinitas activè operata est conceptionem Christi: Quia opera ad extra sunt communia toti Trinitati. Attamen appropriatione quâdam specialiter tribuitur Spiritui sancto propter tria. 1°. Quia Incarnatio est divini amoris opus juxtà illud Joan. 3. *Sic Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret.* Amor autem tribuitur Spiritui sancto, quippè est amor Patris & Filii. 2°. Quia est maximè opus gratiæ: Gratia autem tribuitur Spiritui sancto juxà illud 1. Cor. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.* 3°. Quia per Incarnationem singulariter sanctificata est humanitas Christi: Sanctificatio autem etiam tribuitur Spiritui sancto.

Ib. a. 3. Dico 6°. Nihilominùs Spiritus sanctus seu tota
o. Trinitas non debet dici Pater Christi secundùm carnem. Quia ad denominationem Patris requiritur ut generans conferat aliquid de sua substantia ad formationem prolis, & quòd eam producat in similitudinem suæ naturæ: Paternitas enim sequitur generationem: Generatio autem est origo seu productio viventis à vivente in similitudinem naturæ specificæ: Atqui Spiritus sanctus seu tota Trinitas neutrum præstitit in conceptione Christi secundùm carnem; nihil enim contulit de sua substantia, nec produxit similem in natura: Ergo.

ARTICULUS II.

Ex qua tribu & Familia ortus sit Christus?

ARticulo præcedenti diximus Christum carnem sumpsisse ex Adam: Nunc gravior Quæstio hoc integro articulo discutienda, ex qua Tribu & Familia sit ortus. Cùm enim notum sit ex vet. Test. Messiam futurum de Tribu Juda & Familia David. Isa. 11. Psal 88. 131. & alibi, Religionis Christianæ hostes Celsus, Porphyrius, Julianus Apostata, Tatianus & Faustus Manichæus, ut Jesu nostro Messiæ dignitatem eriperent, dixerunt eum non esse de Tribu Juda & stirpe David, sed ex Tribu Levi, ideòque non esse Messiam. Contrà quos

Dico: Christus secundùm carnem est ex stirpe q. 31. a.
David. 2. o.

Prob. 1°. Certo certius est Josephum esse de Tribu Juda & Familia David Luc. 1. & 2. specialiter Matth. 1. ubi ejus genealogia deducitur ab Abraham per Judam, Davidem & Salomonem: Atqui Maria ejus uxor erat ejusdem Tribûs & Familiæ cum Sponso suo: Ergo & Jesus Mariæ Filius. Prob. Min. Lege latâ Num 36. occasione filiarum Salphad prohibitum erat filiabus quæ defectu fratrum erant hæredes parentum, nubere nisi viris suæ Tribûs & Familiæ: Sic fert Lex: *Filiæ nubant quibus volunt tantùm ut suæ Tribûs hominibus nubant, ne commisceatur possessio filiarum Israël.* Et adhuc clariùs in Hebræo: *Omnis filia hæreditans hæreditatem* (id est hæres Patris defectu fratrum) *uni de familia Tribûs Patris sui erit in uxorem.* Atqui Maria erat hæres Parentum suorum, carebat enim fratribus, & cùm tam ipsa quàm Joseph essent religiosi Legum Observatores, indubiè secundùm hanc Legem quâ tenebantur, matrimonium inter se contraxerunt, proindèque erant ejusdem Tribûs & Familiæ. Ità Hieron. Chrisost. Hilarius, Damascenus & alii.

Dices: Eadem Lex lata erat pro viris; dicitur enim ibid. *Omnes viri ducent uxores de tribu & cognatione sua, & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient, ut hæreditas permaneat in familiis.* Quæ tamen Lex multas passa est exceptiones etiam in religiosis viris, ut probant varia exempla. Sic Aaron de Tribu Levi duxit Josabeth filiam Joram de Tribu Juda: Exodi 6. Sic David de Tribu Juda duxit Michol de Tribu Benjamin: 1. Reg. 18. Joaidas de Tribu Levi duxit Josabeth filiam Joram de Tribu Juda: Paralip. 22. Ergo ex illa Lege erui non potest B. Virginem fuisse ejusdem Tribûs & Familiæ cum suo sponso.

Item omnes Tribus Israël Judic. 21. juràrunt se non daturos filias suas in matrim. Benjamitis: quod innuit id jam fuisse anteà usitatum, & ideò legem etiam pro puellis non ampliùs vigere.

R. ad primum, hanc legem non fuisse generalem nec spectare omnes viros, sed eos solum de quibus mota fuerat quæstio coram Moyse, scilicet ratione quorum hæreditas uxoris devolvenda esset ad aliam Tribum & Familiam. Quare reciprocam eo in casu obligationem Deus imponit: ut sicut jubet puellæ hæredi nubere alicui de sua Tribu & Familia, ità jubet viro huic puellæ proximè cognato eam ducere, nisi cedat jure suo, & alteri ejusdem familiæ eam requirenti transferat, ut factum legitur Ruth 4. Id patet tùm ex occasione hujus legis, tùm ex ejus fine, tùm ex textu Hebræo cit. tùm ex exemplis citatis in object.

Ad secundum; Fatemur usitatum fuisse ut filiæ non hæredes, aut hæredes quidem, sed quæ renuntiarent hæreditati suæ, nuberent quibus vellent etiam aliarum Tribuum, & illas spectabat juramentum Tribuum Israël contrà Benjamitas: At B. Virgo erat hæres, ut dictum est, nec est ulla ratio fingendi eam renuntiasse hæreditati suæ ut nuberet Josepho.

Conf. præcedens ratio ex titulo quem Matthæus præfigit Genealogiæ Joseph: *Liber generationis*

Jesu

Jesu Christi Filii David, Filii Abraham. Porro si Mater Jesu nihil attineret ad Josephum, non esset *Liber generationis Jesu Christi*, sed Josephi dumtaxat, eque falso titulo Matthæus hanc genealogiam decorasset, quod admitti non potest.

Reponit Serrius id fecisse Matthæum ut veluti argumento ad hominem magis urgeret Judæos, qui Christum, verum & naturalem Josephi filium habebant, sicque eos convinceret esse filium David. Quasi verò Matthæus adhibuisset mendacium ut veritatem probaret: est enim in opposita sententia falsum & mendacium hanc genealogiam esse *librum generationis Jesu Christi.* Quin imò Matthæus Judæos confirmasset in suo errore: sic enim ratiocinati fuissent: Christus est Filius David, nec est talis nisi per Josephum; Ergo est verus & naturalis Filius Joseph.

Prob. 2°. & confirmatur præcedens probatio. Maria Mater Christi secundùm carnem erat verè ex stirpe & familia David: Ergo & Jesus ejus Filius. Prob. ex Historia Evangelica. Lucas c. 2. sic narrat: *Exiit Edictum à Cæsare Augusto ut describeretur universus orbis, & ibant omnes ut profiterentur singuli in suam Civitatem,* (id est, quæ esset caput familiæ.) *Ascendit autem & Joseph à Galilæa de Civitate Nazareth in Judæam in Civitatem David, eò quòd esset de domo & familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.* Non dicit simpliciter Lucas, (quod benè nota) *Ascendit Joseph in Civitatem David cum Maria,* quasi eam viæ comitem tantùm habuisset; sed dicit, *Ascendit in Civitatem David ut profiteretur cum Maria sibi desponsata uxore prægnante.* Professa est ergo Maria in Civitate David: Ergo erat de domo & familia David: *Ibant enim omnes, ut profiterentur singuli, in suam Civitatem.* Idem probatur ex genealogia Christi per B. Virginem secundùm Lucam, ut videbimus Art. seq.

Prob. 3°. ex Evangelio, in quo Christus pluries vocatur Filius David, etiam ab iis qui ipsum ex sola Virgine natum, noverant: sic Matth. 1. *Liber generationis Jesu Christi Filii David, Filii Abrahæ.* Sic Angelus Luc. 1. *Dabit ei Dominus sedem David Patris ejus, & regnabit in domo Jacob in æternum.*

Si dicas etiam Josephum vocari à B. Virgine Patrem Jesu, Luc. 2. *Ecce Pater tuus & ego dolentes quærebamus te,* licèt opinione tantùm esset ejus Pater: Ergo similiter.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd quamvis Joseph non esset Pater Jesu, hoc sensu quòd ex ejus semine esset ortus, erat tamen ratio cur verè vocaretur Pater Jesu, quia scilicet erat Sponsus Matris ejus. Jure ergo dicebatur & erat Pater Jesu, non ratione copulæ conjugalis, sed ratione matrimonii inter ipsum & Matrem Jesu contracti, & quia Jesus natus erat in fundo ipsius, in eo scilicet corpore ad quod ratione conjugii potestatem habebat. At si Jesus non sit reverà ex semine David; non est ratio cur David dicatur Pater ejus.

Prob. 4°. ex Apostolo. Rom. 1. de Christo dicit: *Qui factus est ex semine David secundùm carnem.* 2. Timoth. 2. *Memor esto Dominum Jesum resurrexisse à mortuis ex semine David.* Esse verò ex Tribù Juda & non ex Tribu Levi, non solùm asserit Heb. 7. dicens: *Manifestum est quòd ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est;* sed etiam probat dum addit ibid. *Si consummatio per Sacerdotium Leviticum erat, quid adhuc necesse fuit secundùm ordinem Melchisedech alium surgere Sacerdotem, & non secundùm Aaron.*

Obj. 1°. Maria erat cognata Elizabeth de filiabus Aaron: Ergo & ipsa erat de eadem Tribu & familia. 2°. Quidam SS. Patres dicunt Christum esse de genere Sacerdotali, quod soli Tribui Levi addictum erat. 3°. Nathan per quem Lucas deducit Genealogiam Christi à Davide, erat Filius David adoptivus tantùm, non naturalis, sed Uriæ, aut certè erat Propheta qui David de adulterio reprehendit: Hic autem non erat de Tribu Juda & familia David: Ergo.

R. ad primum, Mariam fuisse cognatam Elizabeth, non quòd ipsa sicut Elizabeth esset ex Tribu Levi, sed quia vel aliquis avorum Mariæ duxerat aliquam ex Tribu Levi, vel è contrà quia aliquis avorum Elizabeth duxerat aliquam ex Tribu Juda.

Ad secundum, Eàdem ratione quidam Patres dixerunt Christum esse de genere Sacerdotali, quia nempè aliquis ex proavis B. Virginis duxerat uxorem ex filiabus Aaron: Nec enim contradixerunt Apostolo dicenti Rom. 7. *Manifestum est quòd ex Juda ortus sit Dominus noster, in qua Tribu nihil de Sacerdotibus Moyses locutus est.*

Ad tertium, N. Ant. pro utraque parte. Et 1°. Nathanem per quem Lucas deducit genealogiam Christi, esse verum & naturalem filium David, constat ex 1. Reg. 5. ubi dicitur: *Hæc sunt nomina filiorum qui nati sunt David in Jerusalem, Samna, & Sobab & Nathan & Salomon.* Idem legitur 2. Paralip. 3. 2°. Iste Nathan filius David natus est in Jerusalem, ut patet ex Textu cit. Nathan autem Propheta in Gabbath, nec cujus sit Tribûs certò scitur, licet quidam dixerint esse de Tribu Levi.

ARTICULUS III.

De Genealogia Christi.

Difficultas est in conciliandis tùm inter se tùm cum veteri Testamento binis Christi genealogiis à Matthæo & Luca descriptis, quam duplici SS. resolvere conabimur. Undè sit

§. I.

Conciliantur inter se binæ Christi genealogiæ.

Matthæus cap. 1. Christi genealogiam describit descendendo ab Abraham usque ad Joseph: Lucas ascendendo à Joseph usque ad Adam & Deum. Inter utramque apparent quædam dissonantiæ & contradictiones.

In primis Matthæus dicit Josephum fuisse filium Jacob: *Jacob autem genuit Joseph virum Mariæ.* Lucas dicit fuisse filium Heli: *Joseph qui fuit Heli.* Impossibile est autem unum filium habere duos Patres. Hinc

2°. Avi & Proavi in utraque genealogia sunt diversi, exceptis Salathiele & Zorobabele, qui in utraque genealogia reperiuntur, cum hoc tamen discrimine quòd Matthæus assignet illis Patrem Jechoniam dicens: *Jechonias genuit Salathiel, Salathiel autem genuit Zorobabel:* Lucas verò assignet illis Patrem *Neri,* dicens: *Zorobabel qui fuit Salathiel, qui fuit Neri.* Denique 3°. Matthæus deducit genealogiam Christi ad Davidem per Salomonem; Lucas per Nathanem alterum filium Davidis.

Ad conciliandas has apparentes dissonantias duæ sunt viæ. Prima est Julii Africani tertio sæculo: dicendo Matthæum descripsisse genealogiam carnalem Josephi, Lucam, legalem.

Pro cujus intelligentia observandum est fuisse legem latam Deut. 25. *Quando habitaverint fratres simul, & unus ex eis absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus, & suscitabit semen fratris sui, & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus in Israël.*

Hæc autem Lex non intelligitur de fratribus strictè, qui ex eodem patre & matre nati sunt, sed latiori sensu secundùm phrasim solitam Scripturæ de cognatis & propinquis, consequenter nec de habitantibus simul in eadem domo, sed de viventibus simul eodem tempore, ità ut Tò *simul* sit adverbium temporis, non loci. Quomodo enim in eadem domo habitassent omnes cognati. Neque etiam frater matrimonio junctus, cujus possessio jam erat separata, poterat manere in eadem domo

domo cum aliis fratribus absque confusione familiarum. Insuper utrumque patet ex historia Ruth. 4. viduæ Chelionis: cùm enim actum est de jure illam ducendi, contentio non fuit inter fratres Chelionis, sed inter ejus cognatos & propinquos, eamque obtinuit Booz, non frater Chelionis habitans cum ipso, sed ejus cognatus & propinquus.

Itaque secundùm hanc Legem, quæ dicebatur *Leviratus*, quia *Levir* idem est ac *Mariti frater*: Heli absque liberis defuncto, Jacob, sivè fuerit frater ejus uterinus, ut quidam volunt, sivè cognatus tantùm, duxit ejus viduam ex qua genuit Joseph. Erat ergo Joseph filius naturalis Jacob, & filius legalis Heli: Undè non mirum si in utraque genealogia recenseantur diversi avi & proavi, quousque perventum sit ad communem stipitem, scilicet Davidem.

Quantùm ad Salathielem & Zorobabelem qui in utraque genealogia reperiuntur, dicendum est, quòd Salathiel erat filius naturalis seu carnalis Jechoniæ, gener verò Neri, & hoc sensu ejus filius, quia filiam unicam Neri duxerat. Iste Salathiel genuit Zorobabel descendentem à Davide per Salomonem ex parte patris, & per Nathan ex parte matris. Zorobabel genuit Abiud, qui ponitur in genealogia Matthæi, & Rezas qui ponitur in genealogia Lucæ.

Obj. 1°. Si Joseph esset filius legalis Heli, debuisset ejus nomine vocari *Heli* & non Joseph, juxtà hæc verba legis Leviratûs: *Et primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus ex Israël.* Ergo. 2°. Si Joseph fuerit filius Heli legalis tantùm, idem dicendum erit de omnibus nominatis in genealogia Lucæ: sic Isaac erit filius legalis Abrahæ, Jacob Isaaci, & sic de cæteris: Falsum consequens: Ergo. Prob. Sequela: De omnibus dicitur eodem modo ac de Joseph: Qui fuit Mathat, qui fuit Jacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraham, &c. Ergo.

R. ad 1. N. Sequelam: Quia sensus legis non est quòd filius ex secundo matrimonio natus debeat prioris mariti nomine appellari; non enim natus ex secundo matrimonio Ruth cum Booz, vocatus est nomine prioris mariti *Chelion*, sed *Obed*. Sensus est igitur quòd filius ex secundo matrimonio natus, habebitur ac reputabitur filius prioris mariti atque hæres illius constituetur, ut non pereat ejus memoria ex Israël. *Ad hoc valet*, inquit Aug. l. 2. Retract. c. 12. *ut ejus filius diceretur, non ut hoc, quòd ille vocaretur.*

Ad secundum, N. Sequelam: Ad Prob. D. Ant. Dicitur eodem modo quoad aliquid, C. Quoad omnia, N. In hoc ergo est paritas quòd Joseph habeatur filius & hæres Heli, sicut cæteri nominati respectu eorum quorum dicuntur: At est disparitas quòd Joseph id haberet ex privilegio legis, cæteri ex natura & carnali generatione.

Porrò hunc conciliationis modum à Christi cognatis se accepisse scribit Julianus Africanus Epist. ad Aristidem: *Cognati*, inquit, *Salvatoris nostri, sivè ad ostendendam generis sui nobilitatem, sivè ut simpliciter rem docerent, veraci utique sermone nobis hæc tradiderunt.* Huncque secuti sunt plures ex antiquis Patribus, Euseb. l. 1. Hist. c. 7. Hieron. ad c. 1. Matth. Nazianz. in carmine de Christi genealogia. Ambros. l. 3. in Luc. c. 1. Aug. loco cit. licet de eo antea dubitaverit. S. Th. hic q. 31. a. 3. ad 2.

Alter conciliationis modus qui pluribus & etiam nobis arridet, est ut dicamus, Matthæum texere genealogiam Christi per progenitores naturales Joseph, Lucam verò per progenitores naturales B. Virginis, ut is qui vocatur in Evangelio Heli, sit Eliachim vel Joachim Pater B. Virginis Socer Josephi; adeòque istorum verborum quibus Lucas incipit suam genealogiam, *Jesus ut putabatur, filius Joseph, qui fuit Heli*, duplex est sensus: Primus ut Joseph sit filius Heli, non naturâ, sed jure matrimonii, quia est ejus gener, suæ filiæ B. Virginis Sponsus. Alter, ut To *Qui fuit*, non referatur ad Joseph, sed ad Jesum: sic scilicet: Erat Jesus incipiens annorum quasi triginta (ut putabatur filius Joseph) qui tamen fuit Heli, & ideò Heli nepos. Et hinc illa diversitas progenitorum in utraque genealogia, donec ad communem stipitem, scilicet Davidem regressi, in unam posteà coaluerint genealogiam.

At dices 1°. Pater B. Virginis vocatur Joachim, non Heli. 2°. Secundùm Genealogiam Lucæ hoc modo explicatam Christus non est ortus ex David per Salomonem, sed per Nathan: Atqui ex 2. Reg. 7. debuit nasci ex David per Salomonem: Ergo.

R. ad primum, dixi superiùs: Parentes B. Virginis equidem coli ab Ecclesia sub nominibus Joachim & Annæ, sed utrùm hæc sint nomina propria, an ratione mysticæ significationis, quòd Joachim significet *præparationem Domini*, & Anna *gratiam*, non constare. Insuper fuit fortè Joachim binomius, ut in pluribus contingit.

Ad 2. Solutio patet ex his, quæ superiùs dixi, Salathielem scilicet qui ponitur in genealogia Lucæ ut filius seu gener Neri, fuisse filium carnalem Jechoniæ, qui descendit ex Davide per Salomonem.

Si petas, cur Matthæus descripserit genealogiam Joseph, & Lucas genealogiam Mariæ? Responsio in promptu est: quia Matthæus scribens Judæis voluit illorum morem sequi: mos autem Judæorum erat; non mulierum, sed virorum genealogias texere, ut testatur Hieron. super Matth. c. 1. Ambros. l. 3. in Luc. Aug. contrà Faustum l. 3. c. 2. Lucas verò scribebat Theophilo Antiocheno, apud quem nulla erat necessitas sequendi morem Judæorum in texendis genealogiis usitatum.

§. II.

Conciliantur binæ Christi genealogiæ cum veteri Testamento.

Conciliatis inter se binis Christi genealogiis, restant conciliandæ cum veteri Testamento, quocum videntur etiam habere quasdam dissonantias.

Prima dissonantia est, quòd Matthæus scribat, *Joram genuit Osiam*, cùm tamen 4. Reg. c. 8. & 11. legatur: *Joram genuit Ochosiam, Ochosias genuit Joas, Joas genuit Amasiam, Amasias genuit Osiam.*

R. sensum Matthæi esse, Joram genuisse Osiam mediatè, scilicet mediantibus tribus recensitis 4. Reg. quo sensu Isaïas 51. dixit: *Attendite ad Abraham Patrem vestrum, & ad Saram, quæ genuit vos.* Ideò autem Matthæus hos tres omisit, quia erant ex progenie Achabi, (Joram enim genuit Ochosiam ex Athalia filia Achabi) cui progeniei Achabi Deus maledixerat 3. Reg. 21. Nec obstat quòd Evangelista nominaverit Osiam & sequentes, qui erant etiam ex posteris Achabi: quia maledictio Dei lata contrà filios ob peccata parentum, non extenditur ultrà tertiam & quartam generationem, Exod. 20.

Secunda dissonantia. Lucas in sua genealogia scribit, Arphaxad genuisse Caïnan, Caïnan genuisse Sale: *Sale, qui fuit Caïnan, qui fuit Arphaxad:* Attamen in veteri Testamento Gen. c. 10. v. 24. cap. 11. v. 12. & 13. & 1. Paralip. c. 1. v. 18. legitur Arphaxad, omisso Caïnan, genuisse Sale. Neque reponi potest, quod modò dicebam de Joram respectu Osiæ, scilicet Arphaxad genuisse Sale mediatè, mediante nempè Caïnan; quia cap. 11. Gen. cit. dicitur: *Arphaxad vixit 35. annis & genuit Sale:* Porrò si genuisset immediatè Caïnan & eo mediante Sale, non tantùm fuisset 35. annorum, quando genuisset Sale, sed plurium, scilicet eorum, quos Caïnan numerabat, quando genuit Sale. Et quod observandum est, hæc antilogia reperitur in vulgata Editione; undè ejus authenticitas non magis favet uni, quàm alteri loco.

 R. Osci-

R. Oscitantiâ vel Amanuensium, vel Typographorum, vel temerè emendantium irrepsisse mendum in alterutro textu. Neque tamen id officit authenticitati vulgatæ Editionis; tùm quia est vitium sivè Amanuensium, sivè Typographorum, sivè temerè emendantium, non sacrorum Scriptorum: tùm quia est quid levis momenti, ex quo non est natus sequi error perniciosus contrà fidem aut mores: Authenticitas enim vulgatæ Editionis in hoc sita est, juxtà communiorem Sententiam, quòd nihil contineat fidei aut bonis moribus repugnans, ex quo perniciosus error natus sit sequi: ut latè diximus in Tract. de Regulis Fidei Diss. 1. a. 6.

Ex qua verò parte stet mendum, dissentiunt Interpretes. Quidam volunt esse in veteri Testamento, quia 70. Interpretes interserunt Caïnan inter Arphaxad & Sale, sicut Lucas in sua genealogia: sic enim habent: *Arphaxad* 35. *annorum genuit Caïnan*: *Caïnan* 30. *annorum genuit Sale.* Atque ità censent Euseb. Ambros. Aug. Lippomanus, Canus, Toletus, Bellarm. & alii plures. Alii volunt, mendum stare ex parte genealogiæ Lucæ: tùm quia facilius est mendum irrepere in uno loco, quàm in quatuor locis: in veteri autem Testamento quater omittitur Caïnan inter Arphaxad & Sale, in novo semel tantùm inseritur: Tùm quia Textus hebraïcus Genesis & Paralipomenon, item Versio Chaldaïca & Samaritana similiter omittunt Caïnan. Et quamvis hodierna versio 70. habeat Caïnan, verisimile est, esse interpolatam, siquidem Julius Africanus, Irenæus, Origenes & ; Epiphanius, qui illâ utebantur in genealogia Patriarcharum omittant Caïnan. Ità Serrius, & valdè probabiliter.

Tertia dissonantia. Matthæus scribit: *Josias genuit Jechoniam & fratres ejus in transmigratione Babylonis:* Et tamen ex 4. Regum c. 24. & 25. & 1. Paralip. 3. notum est Josiam non genuisse Jechoniam, sed Eliacim seu Jojakim, neque ipsum & fratres scilicet Johanan, qui obiit ante Patrem, Joachas dictum Sellum, & Mathaniam dictum Sedeciam, genuisse in transmigratione Babylonis, cùm ante illam occisus fuerit à Pharaone in Mageddo, 4. Reg. 23.

Respondent quidam Josiam genuisse Jechoniam, non immediatè, sed mediatè, mediante scilicet Joakimo: sed hoc non solvit nodum: dicit enim Matthæus Josiam genuisse Jechoniam & fratres ejus; Jechonias autem filius Joakimi non habuit fratres, sed unum tantùm nomine Sedeciam 1. Paralip. 3. v. 16.

Quapropter dicendum est cum aliis, hunc Joakim seu Eliacim quem genuit Josias, esse ipsum Jechoniam quem nominat Matthæus, eò quòd etiam hoc illi nomen esset, cujus fratres, ut jam notavi, erant Johanan, Joachas, aliàs Sellum, & Mathanias, aliàs Sedecias. Iste autem Joakim seu Jechonias genuit filium sui nominis dictum Jechoniam & Joachim, item & Sedeciam alterum 1. Paralip. 3. v. 16. Contigit autem ex scriptorum vitio, Jechoniam non fuisse bis repetitum, seu hunc secundùm Jechoniam esse omissum ut filium primi Jechoniæ in genealogia Matthæi, quæ ideò sic intelligenda est: Josias genuit Jechoniam seu Joakim & fratres ejus in transmigratione Babylonis, Jechonias autem seu Joakim genuit Jechoniam seu Joachim, & post transmigrationem Babylonis iste secundus Jechonias genuit Salathiel.

Quantùm ad id quod Matthæus dicit: *In transmigratione Babylonis,* intelligitur imminente transmigratione seu circà tempus transmigrationis: vel ut alii dicunt: Tò *in transmigratione* non refertur ad *genuit*, sed ad *fratres ejus*, ita ut sensus sit, genuit Jechoniam & fratres ejus qui fuerunt in transmigratione Babylonis.

Cæteræ apparentes antilogiæ. 1°. Matthæus scribit, *Et post transmigrationem Babylonis Jechonias genuit Salathiel*, quem tamen Jechoniam Jeremias c. 22. scribit virum sterilem. 2°. Salathiel 2. Paralip. 35. dicitur genitus in transmigratione, non post transmigrationem Babylonis. 3°. Matthæus dicit, *Salathiel genuit Zorobabel*, & tamen 1. Paralip. 3. Zorobabel dicitur filius Phadaïæ.

R. ad primum, Jechoniam dici à Jeremia *virum sterilem*, non absolutè & physicè, cùm constet 1. Paralip. 3. multos habuisse filios; sed sterilem secundùm quid & moraliter, quia nullum habuit filium, qui illi succederet in regia dignitate: ità apertè se explicat Propheta: *Scribe*, inquit, *virum sterilem, qui in diebus suis non prosperabitur, nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David.*

Ad secundum, Matthæus intelligit post actum transmigrationis: 1. autem Paralip. 3. intelligitur tempus commorationis in Babylone, quod duravit 70. annis, quo tempore Jechonias genuit Salathiel.

Ad tertium, quidam dicunt Salathielem & Phadaïam esse eundem, qui fuit binomius: sed id videtur contrarium Scripturæ 1. Paralip. 3. ubi Salathiel & Phadaïa ponuntur ut duo filii distincti Jechoniæ: *Filii Jechoniæ fuerunt, Asir, Salathiel, Melchiram, Phadaïa*, &c. Unde verius videtur Zorobabelem, Filium Phadaïæ, esse diversum à Zorobabele filio Salathielis.

ARTICULUS IV.

De modo & ordine Conceptionis Christi, nec non de perfectione prolis conceptæ.

PEtes 1°. Utrùm Conceptio Christa facti sit in instanti?

R. Conceptio Christi, quantùm ad formationem corporis, in qua principaliter consistit conceptio, facta est in instanti. *Ib. q. 33. a. 1. o.*

Prob. 1°. Agens infinitæ virtutis potest in instanti materiam disponere ad debitam formam: tantò enim agens potest citiùs materiam disponere, quantò majoris est virtutis: atqui agens per quem formatum est corpus Christi, nempè Spiritus sanctus, est infinitæ virtutis: Ergo. *Ibid.*

2°. Si ante formationem perfectam corporis præcessisset tempore corpus imperfectè conceptum, illud non assumpsisset Filius Dei; non enim debuit assumere aliquid imperfectum, & sic tota conceptio non terminaretur ad ipsum, nec simpliciter & integrè dici posset *Filius Dei conceptus*, quod tamen confitemur in Symbolo Apostolorum.

Dices: Motus localis intercessit in conceptione Christi, scilicet transmissio purissimi sanguinis in locum naturalem generationis, ejus coagulatio, condensatio & configuratio; ad hæc enim omnia requiritur motus localis: atqui motus localis non fit in instanti, cùm de ejus ratione sit quòd partes successivè subintrent locum: Ergo.

R. quæ assignantur in majori, non constituêre essentiam conceptionis, quæ, ut dixi, consistit principaliter in formatione corporis, sed esse præambula ad illam. Igitur sanguine citissimè coagulato, condensato, & configurato, in instanti corpus formatur. *Ibid.*

Petes 2°. Utrùm corpus Christi animatum fuerit in primo instanti suæ conceptionis?

R. affirmativè: Quia ut conceptio filio Dei attribuatur, terminativè scilicet, sicut confitemur in Symbolo, ut jam dictum est, necesse est, ut ipsum corpus Christi à Verbo fuerit assumptum, quando concipiebatur: atqui non assumpsit corpus nisi animatum, ut probavimus in Tract. de Incarnat. Diss. 7. a. 2. ad Q. 6. D. Th. Ergo. *Ib. a. 2. o.*

Petes 3°. Utrùm corpus Christi in primo instanti suæ conceptionis fuerit à Verbo assumptum?

R. affirmativè: jam patet ex præcedenti Resp. Item quia si caro Christi fuisset concepta antequam susciperetur à Verbo, habuisset hypostasin præter hypostasin Verbi, quod est contrà rationem Incarnationis, secundùm quam ponimus Verbum *Ib. a. 3. o.*

bum Dei esse unitum humanæ naturæ & omnibus partibus ejus in unitate hypostasis. Nec fuit conveniens, quòd hypostasin præexistentem humanæ naturæ vel alicujus partis ejus, Verbum Dei suâ assumptione destrueret; non enim venit destruere humanitatem, sed perficere. Et ideò contrà fidem est dicere, quòd caro Christi priùs fuerit concepta & postmodum assumpta à Verbo: Undè Aug. l. de fide ad Petrum c. 18. dicit: *Firmissimè tene & nullatenùs dubites, carnem Christi non fuisse conceptam in utero Virginis, priusquam susciperetur à Verbo.*

Petes 4°. Utrùm Christus in primo instanti suæ conceptionis habuerit plenitudinem gratiæ sanctificantis?

Q. 34. a. 1. o. R. affirmativè: Quia abundantia gratiæ sanctificantis animam Christi, derivatur ex ipsa Verbi unione, quæ in primo instanti suæ conceptionis facta est, ut modò dicebamus: Ergo. Confer Diss. 8. de Incarnat. a. 1. ad q. 7. D. Th.

Petes 5°. Utrùm Christus in primo instanti suæ conceptionis habuerit usum liberi arbitrii?

Ib. a. 2. o. R. affirmativè: Quia Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit spiritualem perfectionem, ut patet ex dictis: Atqui perfectio ultima non consistit in potentia seu habitu, sed in operatione: Ergo Christus habuit in primo instanti suæ conceptionis illam operationem spiritualem, quæ potest in instanti haberi, qualis est operatio intellectûs & voluntatis, in qua consistit usus liberi arbitrii.

Petes 6°. Utrum Christus in primo instanti suæ conceptionis meruerit?

Ib. a. 3. o. R. affirmativè. Vide Diss. 19. de Incarnat. a. 1. Concl. 2.

Petes 7°. Utrùm Christus fuerit comprehensor in primo instanti suæ conceptionis?

Ib. a. 4. o. R. affirmativè. Vide Diss. 10. de Incarnat. a. 1. Concl. 2.

ARTICULUS V.

De Peregrinatione B. Virginis in Montana Judææ ad visitandam cognatam suam Elizabeth.

Lucas cap. 1. narrat, quòd postquam Angelus discessisset à Maria, ipsa abierit cum festinatione in Provinciam Judææ visura cognatam suam Elizabeth. Quod non debet intelligi factum ipsâ die discessûs Angeli: Quamvis enim dicatur iter confecisse cum festinatione, non dicitur tamen suscepisse cum festinatione; quin potiùs contrarium innuitur, dum dicitur: *Et discessit ab illa Angelus: Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in Montana cum festinatione*: Quæ loquendi formula, *in diebus illis*, significat non ipsâ die quâ discessit Angelus, iter fuisse susceptum, sed circà id tempus & paucis post diebus.

Circà hanc peregrinationem tria quæruntur. Primum, qua de causa B. Virgo illam susceperit? Secundùm, utrùm Josephillam comitatus fuerit? Tertium, utrùm exultatio seu motus Joannis in utero matris fuerit naturalis & corporis tantùm, ut contingit aliquando naturaliter in infantibus adhuc in utero, an supernaturalis & animi? Ex quibus resolutis quædam Corollaria deducemus. Itaque

Dico 1°. B. Virgo hanc peregrinationem non suscepit, ut exploraret veritatem dictorum ab Angelo, aut ut certior de ea fieret, ut quidam minùs dignè senserunt: omnimodam enim fidem dictis Angeli præbuit, dum dixit: *Ecce ancilla Domini*, &c. & de firmitate fidei laudatur ab Elizabeth: *Beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi ab Angelo.* Neque dicas non dubitasse de sua, sed de Elizabeth imprægnatione: Quæ enim majus & difficilius credit, de minori & facilîori non dubitat.

Suscepit ergo hanc peregrinationem B. Virgo ex speciali instinctu Spiritûs sancti, qui eâ mediante volebat replere suâ gratiâ Elizabeth & Joannem in ejus utero, ac utrique revelare mysterium Incarnationis, quamvis istos fines fortè tunc ignoraret B. Virgo, sed solo animo obediendi divino instinctui hoc iter susceperit.

Dico 2°. S. Joseph non est comitatus B. Virginem in hoc itinere.

Prob. Joseph post reditum B. Virginis ignorabat adhuc mysterium divinæ ejus fœcunditatis, & ideò videns ejus uterum intumescentem, volebat illam dimittere: Atqui illud probè novisset, si comes viæ prodigia, quæ patrata sunt in domo Zachariæ vidisset, & audivisset Elizabeth exclamantem: *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui: Et undè hoc mihi, ut veniat Mater Domini ad me.* Ergo.

Vel igitur B. Virgo sola perfecit hanc peregrinationem propter secretum mysterii, vel sociam adhibuit gravem aliquam matronam, prout honestas postulare videbatur.

Quæ sit autem illa Civitas Judæ, ad quam accessit B. Virgo salutatura Elizabeth, non certò scitur, cùm Scriptura dicat dumtaxat eam ivisse in Civitatem Judæ. Verisimile est tamen fuisse *Cariatharbe*, quæ *Hebron*, seu *Chebron* dicta est: Quia Civitas in qua habitabat Zacharias Sacerdos, erat Sacerdotalis & in monte Juda; nulla autem alia Civitas in monte Juda fuit Sacerdotalis quàm Hebron. Hæc autem distat à Nazareth 26. leucis circiter.

Dico 3°. Exultatio seu motus Joannis in utero Matris fuit supernaturalis, & non corporis tantùm, sed etiam animi.

Prob. 1°. ex prædictione Angeli ad Zachariam Luc. 1. v. 15. *Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero Matris suæ*: Quod non alio tempore fingi potest completum, quàm cùm ad adventum Domini exultavit in utero Matris.

2°. Ex his verbis Elizabeth ibid. v. 24. *Exultavit in gaudio Infans in utero meo:* Non utique in gaudio Matris, ut quidam fingunt, sed in gaudio suo, ut apertè innuit Lucas his verbis ibid. *Ut audivit salutationem Mariæ Elizabeth, exultavit Infans in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elizabeth.* Super quæ verba Ambros. l. 2. in Luc. dicit: *Exultavit Infans & repleta est Mater, non priùs repleta Mater, quàm Filius, sed cùm Filius esset repletus Spiritu sancto, replevit & matrem.* Et Aug. Ep. olim 57. ad Dardanum, nunc 187. *Joannes*, inquit, *nondum in hanc editus lucem, tamen exultavit in gaudio, quod utique nisi operatione Spiritûs sancti fieri posse quis credat?*

Ex his colliges 1°. usum rationis tunc acceleratum fuisse in Joanne: Quale enim gaudium absque usu rationis illi esse potuisset?

An autem fuerit instantaneus, an continuatus, non ità constat. Fuisse continuatum, saltem quoad intelligentiam mysteriorum, tradunt Origenes & Ambrosius, primus hom. 9. in Luc. secundus l. 2. in Luc. ubi scribunt: Mariam mansisse tres menses apud Elizabeth, ut ex ejus præsentia proficeret Joannes; nullus autem profectus absque usu rationis. Item Orig. hom. 10. in Luc. & Ambros. loco cit. dicunt: Joannem recens natum intellexisse Canticum Zachariæ: *Potuit*, inquit Ambros. *vocem Patris natus audire, qui Mariæ salutationem, antequam nasceretur, audivit.*

Colliges 2°. Fuisse sanctificatum in utero, cum ibi fuerit repletus Spiritu sancto, sicque mundatum à peccato originali, quocum subsistere non potest sanctificatio. Nec obstat, quòd nemo possit renasci, nisi priùs fuerit natus: Id namque verum est dumtaxat de regeneratione communi, quæ fit per Baptismum; non de regeneratione, quæ fit miraculosè occultâ Dei virtute.

DISSERTATIO III.

De Nativitate Christi.

D. Th. Q. 35.

ARTICULUS I.

De Nativitate Christi secundùm se considerata.

PLura hìc occurrunt expendenda. Primum, utrùm tribuendæ sint Christo duæ Nativitates? Secundum, utrùm pariter tribuendæ sint duæ filiationes? Tertium, utrùm B. Virgo sit vera & naturalis Mater Christi? Quartum, utrum possit & debeat dici Mater Dei? Quintum, utrùm pepererit sine dolore?

q. 35. a. 2. o. Dico 1°. Tribuendæ sunt Christo duæ Nativitates. Quia Nativitas & omnis generatio comparatur ad naturam, sicut motus ad terminum, & motus diversificatur secundùm diversitatem terminorum: Atqui in Christo sunt duæ naturæ, divina scilicet & humana: Ergo illi tribuendæ sunt duæ Nativitates; una quâ æternaliter natus est ex Patre, altera quâ temporaliter natus est ex Matre. Atque ità canit Ecclesia in Symbolo S. Athanasii: *Deus est ex substantia Patris ante sæcula genitus; & homo est ex substantia Matris in sæculo natus.* Sicque definivit quinta Synodus can. 2. his verbis: *Si quis non confitetur, Dei Verbi esse duas Nativitates, &c. anathema sit.*

Hinc inferes, Christum posse dici bis natum. Neque refert, quòd prima Nativitas non fuerit interrupta, neque quòd secunda non sit ejusdem speciei cum prima: nam proverbium *Bis* non requirit interruptionem temporis: Undè qui ab uno Episcopatu transit in alium, dicitur bis Episcopus, etiamsi nulla fuerit interruptio. Item Beatus, qui rem intelligit visione beatificâ & cognitione naturali, dicitur bis intelligere, quamvis nulla sit intellectionis interruptio. Neque etiam proverbium *Bis* requirit actus ejusdem omninò speciei, sed sufficiunt duo actus qui in aliqua communi ratione analoga conveniunt: Undè quamvis generatio & resurrectio differant, attamen homo resurgens dicitur bis productus.

Ib. a. 5. o. Dico 2°. Sunt in Christo duæ filiationes, sicut sunt duæ Nativitates, una æterna, altera temporalis, cum hoc discrimine, quòd relatio filiationis temporalis in Christo non sit realis, sed rationis tantùm. Quod

Ibid. Prob. Subjectum inhæsionis filiationis non est natura sola, sed totum compositum ex natura & subsistentia, seu suppositum & persona; non enim dicimus quòd natura sit filia, sed quòd subsistens sit filius: Atqui in Christo est unicum suppositum, idque divinum, quod non potest esse subjectum inhæsionis accidentis realis: Ergo.

Neque tamen id obstat, quin Christus sit verus & realis filius B. Virginis, quia ad hoc sufficit relatio realis in Matre ad ipsum: Sicut licèt non sit relatio realis Domini in Deo, sed rationis tantùm, est tamen verè & realiter Dominus ex reali relatione subjectionis creaturarum ad ipsum.

Ib. a. 3. o. Dico 3°. B. Virgo est vera & realis Mater Christi: Quia totum præstitit in conceptione Christi quod solent præstare aliæ Matres, subministravit scilicet materiam aptam conceptui, ut dixi suprà.

Si dicas in ea non fuisse resolutionem seminis fœminei, sicut in aliis Matribus.

Ib. ad 3. R. resolutionem seminis fœminei non requiri ad conceptionem tamquam quid necessarium, sed tamquam quid utile tantùm & ut meliùs ac perfectiùs fiat conceptio, quod à Deo potuit suppleri per virtutem Spiritûs sancti absque detrimento Maternitatis in B. Virgine. Undè Joan 2. vocatur *Mater Jesu*, Luc. 1. *Mater Domini*, & sic alibi.

Dico 4°. B. Virgo verè & propriè potest & debet dici Mater Dei. Ib. a. 4. o.

Est de fide decisa in Conc. Ephesino contrà Nestorium: Deinde in Conc. Chalcedon. Act. 8. & in aliis.

Prob. Ex eo mulier dicitur Mater alicujus quòd eum conceperit & genuerit: Atqui B. Virgo verùm Deum concepit & genuit: Ergo. Prob. Min. 1°. Juxtà Scripturam Christus est Deus ex B. Virgine conceptus & genitus: Luc. 1. *Quod ex te nascetur, vocabitur* (id est, verè erit & celebrabitur) *Filius Dei*. Et paulò antè Angelus nuntiat Mariæ, quòd is quem concipiet & pariet, *vocabitur Altissimi Filius*. Ergo. Prob. 2°. ead. Min. Concipi & generari tribuitur personæ & ad eam terminatur; non enim dicimus naturam concipi aut nasci, sed personam: Atqui in Christo est unica persona, eaque divina, ad quam in primo instanti conceptionis assumpta est natura humana in utero Virginis: Ergo B. Virgo verè concepit & genuit Personam divinam seu Deum, nimirum in natura humana. Ibid.

Obj. Actio B. Virginis terminata est ad naturam humanam, priusquam assumeretur à verbo: priùs enim est esse quàm uniri: Ergo non potest dici Mater Dei nisi impropriè, id est Mater illius, qui posteà factus est Deus.

R. D. Ant. Actio B. Virginis terminata est ad humanam naturam priusquàm uniretur verbo, prioritate naturæ, C. Prioritate temporis, N. In eodem enim instanti reali conceptionis in utero B. Virginis, Verbum univit sibi hypostaticè humanitatem ex B. Virgine assumptam, sicque fuit illius conceptionis & generationis terminus. Quapropter non est impropriè Mater Dei, sivè ad sensum Nestorii, eò quòd genuerit hominem, in quo posteà Deus per gratiam habitaret ut in Templo, sivè eo sensu, quo mulier dicitur Mater Episcopi, quia genuit eum, qui posteà Episcopus factus est; sed verè & propriè, quatenus ejus actio generativa terminata est ad Personam divinam.

Inst. Divinitas non est assumpta ex B. Virgine: Ergo non est Mater Dei.

R. N. Conseq. Ut enim mulier sit & dicatur Mater alicujus, non est necesse, ut ex se conferat totum, quod est in composito, sed sufficit quòd ex ea assumatur corpus, ut patet in homine cujus anima non est ex Matre, quæ tamen dicitur Mater hominis: In Christo autem corpus est assumptum ex B. Virgine.

Urgebis: B. Virgo nec est nec dici potest Mater Verbi divini: Ergo nec Filii Dei.

R. omisso Antecedente, N. Conseq. Disparitas est quòd Tò *Verbum* formaliter significet terminum generationis æternæ per divinum intellectum: At Tò *Filius*, significat indifferenter terminum generationis sivè æternæ sivè temporalis. Omisi Ant. Quia multi promiscuè & sine scrupulo vocant B. Virginem Matrem Verbi sicut Matrem Dei: & sensu catholico, intelligendo scilicet materialiter, quòd sit Mater illius, qui est Verbum Patris.

Insistes: Mater debet esse consubstantialis suo filio: atqui B. Virgo non est consubstantialis Christo: Ergo.

R. D. Maj. Mater debet esse consubstantialis filio ex parte, C. maj. ex toto, N. Maj. ad cujus sensum distinctâ Min. N. Conseq. Hujus quidem rei exemplum non habemus in natura; quia mysterium est singulare, & si exemplo constaret, singulare non foret, ut ait Aug. Ep. 2. ad Volusian.

Inferes: Ergo B. Virgo poterit dici causa Dei, quod non admittitur.

R. N. Illat. quia Tò *Causa*, magis latè patet quàm Tò *Mater*: Esse enim causa significat generalem causalitatem totius illius respectu, cujus dicitur: esse autem Mater significat peculiarem modum causalitatis, scilicet per generationem.

Dico 5°. B. Virgo peperit absque dolore. Quia dolor parientis causatur ex apertione meatuum Ib. a. 6. o.
per

per quos proles egreditur: Christus autem, ut dixi suprà, egressus est ex utero clauso Matris. Deinde decebat, ut quæ sine libidine conceperat, sine dolore pareret: adeòque nervi umbilicaris quo fœtus utero matris cohæret, sectio, absque sensu matris Deo operante facta creditur.

Ibid. Neque tantùm sine dolore, sed cum ingenti jucunditate & lætitia peperit B. Virgo, juxtà illud Is. 35. *Germinans germinabit sicut lilium, & exultabit lætabunda & laudans.*

Attamen ut servetur partûs proprietas, dicendum est, quòd B. Virgo actione & impulsu quodam emiserit fœtum per partes genitales, absque tamen violentia & labore. Ità censent Hieron. cont. Helvid. c. 9. & Epiphan. l. 3. cont. Hæreses, atque sic canit Ecclesia: *Enixa est puerpera.*

Hinc inferes: nullam illic fuisse obstetricem, quæ parienti opem ferret: *Nulla ibi obstetrix,* inquit Hieron. cit. *nulla muliercularum sedulitas intercessit; ipsa pannis involvit infantem, ipsa & Mater & obstetrix fuit.* Hinc ridendi sunt pictores, qui Virgini parienti obstetricem affingunt, ei decumbenti ac quasi infirmæ subsidia præbentem.

Utrùm verò fuerint sordes in hoc puerperio, sicut in aliis puerperiis? Negare videntur plures SS. Patres. Aug. Orat. de 5. Hæresibus c. 5. ubi loquens contrà Manichæum, qui nolebat Filium Dei dici Filium hominis, à quo ipsum inter alia deterrebant humanæ nativitatis sordes, dicit: *Stulte, unde sordes in Virgine Matre, ubi non est concubitus cum homine Patre? Unde sordes in ea, quæ nec concipiendo libidinem, nec pariendo perpessa est laborem? Undè sordes in domo, ad quam nullus habitator accessit?* S. Fulgentius Serm. de Laudibus B. Virginis loquens de Concept. Christi: *O,* inquit, *conjunctio sine sordibus facta. Hoc splendore concipitur Dei Filius, hâc munditiâ generatur.* Bern. Serm. 3. de Purif. inducit B. Virginem sic loquentem: *Quid mihi opus purificatione? ... Nihil in hoc conceptu, nihil in partu impurum, nihil illicitum, nihil purgandum... Quid in me legalis purificet observatio, quæ purissima facta sum in ipso partu immaculato.* Si dicas ibi agi de purificatione ab immunditia legali: verum est: sed immunditia legalis oriebatur ex immunditia naturali puerperarum. Pro eadem sententia citantur Epiphan. l. 3. cont. Hæres. circà finem: Hyldephonsus l. de perpetua Virg. denique Hieron. c. 4. cont. Helvid. ubi dicit: *Polluatur cruore puerpera, obstetrices suscipiant parvulum vagientem, Maritus lassam teneat uxorem: sic incipiant nuptiæ, ne Evangelista mentitus sit: sed absit ut hoc de Matre Salvatoris & viro justo sit existimandum.* Unde quod objicitur ex eodem Hieron. c. 9. ejusd. lib. dictum est per transitionem, quasi diceret: Esto ità sit, non ideò erubesceremus, qui crucem ignominiosam sustinuisse confitemur.

Non desunt tamen Theologi & Interpretes, Tostatus, Christianus Lupus, Serrius, qui contrarium opinentur, hoc nixi fundamento, quòd cùm Christus per omnia nobis similis factus sit, atque humanæ naturæ sordes & contumelias toto decursu vitæ non horruerit, illas nascendo horruisse non sit putandus.

Ad SS. Patres respondent eos esse intelligendos de sordibus animi, non corporis. Verùm non ità facilè hanc solutionem accommodabis quibusdam textibus citatis, ut legenti patet.

ARTICULUS II.

De Circumstantiis Nativitatis Christi.

§. I.

De Loco Christi nascentis.

TRia hîc quærimus. Primum, utrùm Christus sit natus in Bethleem? Secundum, utrùm in ipsa Civitate Bethleem, an in ejus Suburbio? Tertium, utrùm Christo nascenti Bos & Asinus adfuerint?

Dico 1°. Juxtà Evangelistas, Matth. 2. & Lucam 2. Christus natus est in Bethleem Civitate Judæ seu Tribûs Judæ. Exprimitur civitas Judæ, ut distinguatur ab altera Bethleem Tribûs Zabulon. Ib. c. 7.

Voluit autem Christus nasci in Bethleem, in qua natus est David: 1°. Ut ostenderet se esse ex ejus semine, & promissionem ipsi factam esse impletam, quod designat Evangelista, dicens: *Eo quòd esset de domo & familia David.* 2°. Quia ut Greg. dicit hom. 8. in Evang. Bethleem domus panis interpretatur: ipse autem est qui ait: *Ego sum panis vivus qui de Cœlo descendi:* Sicque adimpletum est quod predixerat Michæas 5. *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Juda, ex te mihi egredietur qui sit Dominator in Israël.* Vocat Propheta Bethleem *Ephrata*, quia sic antiquitùs vocabatur, Gen. 35. & 48.

At fortè quis movebitur quòd Matthæus 2. referens illam Prophetiam scribat: *Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in Principibus Juda,* &c. cùm tamen Propheta vocet eam *Parvulam in millibus Juda:* quæ videntur contraria.

Respondet Hieron. Matthæum Prophetiam hanc non retulisse ex se, sed prout reddita fuerat à Principibus Sacerdotum & Scribis Herodi interroganti ubi Christus nasceretur, eamque vitiationem noluisse corrigere, ut omnibus innotesceret quanta tunc esset in Sacerdotibus & Scribis Scripturarum ignorantia. Qui verò existimant Matthæum retulisse Prophetiam proprio nomine, dicunt hæc verba Prophetiæ: *Parvulus es in millibus Juda,* non esse dicta à Michæa affirmando, sed interrogando: quasi diceret Propheta: *Tunc Parvula es in millibus Juda.* Nec mirum quòd id non exprimatur in Scriptura, quia Hebræi interrogationis puncta scribendo non habent: undè Matthæus dicendo: *Nequaquam minima es in Principibus Juda,* expressit sensum germanum Prophetiæ.

Dico 2°. Probabile est Christum natum esse in Suburbio Bethleem, in spelunca diversorio conjuncta brutis animantibus destinata.

Colligitur ex Scriptura. 1°. Lucas 2. narrat *Pastores custodientes vigilias noctis super gregem suum,* seu sub dio cum grege cubantes, venisse adoratum Dominum: Non autem habuissent facilem aditum de nocte intrà Civitatem probabiliter muris circumseptam; nec facilè in Civitate Puerulum natum invenissent. 2°. Quia Herodes jussit occidi omnes infantes, non solùm in Civitate natos, sed *in omnibus finibus ejus,* hac scilicet de causa, quòd Bethleem nomine sciret intelligi non solùm ipsam civitatem, sed etiam ejus Suburbia. Cæterum ità censent Euseb. qui l. 7. demonst. Evang. c. 2. dicit, *Agrum juxtà Bethleemum demonstrari, ubi Virgo enixa Infantem deposuit.* Et Justinus in Dialogo cum Tryphone, qui dicit speluncam, in qua natus est Jesus, esse *juxtà Bethleemum positam.*

Dixi, *in spelunca, diversorio conjuncta brutis animantibus destinata,* seu stabulo. Ità constat ex Luc. 2. dicente: *Reclinavit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diversorio.* Erat autem verisimiliter illa spelunca in terra vel rupe excisa, ut moris erat in illis partibus: Et ideò Hieron. Ep. 27. vocat *parvum terræ foramen.* Euseb. l. 3. de vita Constant. vocat *Antrum*, & Venerab. Beda l. de locis sanctis c. 8. *Semiantrum.*

Dico 3°. Christo nascenti adfuisse bovem & asinum, antiqua Traditio est apud Hieron. Ep. 27. Greg. Nazian. Orat. 38. de Nativit. Christi, Greg. Nyss. de Christi generatione, Paulinum ad Severian. Ep. 11. Cyrillum Catechesi 12. Aug. contrà Judæos c. 13. &c. Hi nempè hanc Sententiam Isa. 1. *Bos cognovit possessorem suum, & Asinus præsepe Domini sui,* quæ sensu litterali intellecta exprobrat populo Judaïco ingratitudinem suam ergà Dominum præ bobus & asinis, qui grati sunt Dominis suis sensu; accommodatitio applicant bovi & asino, qui Christo recens nato in præsepio Bethleemitico

mitico astiterunt, eumque sivè naturali sivè miraculosâ aliquâ reverentia agnoverunt & adoraverunt. Idem de hac altera Sententia Prophetæ Habacuc c. 3. secundùm 70. *In medio duorum animalium cognosceris;* quæ licèt per duo animalia significet Cyrum & Darium, qui ab Isaïa duobus animalibus scilicet asino & camelo assimilantur, allegoricè tamen Patres variè intelligunt, modò de duobus Testamentis, modò de duobus latronibus, mòdo de Christo recens nato in præsepio posito inter bovem & asinum & à Pastoribus agnito.

Atque hanc Traditionem recipit Ecclesia, quæ in officio Nativitatis Respons. 4. canit: *O Magnum mysterium & admirabile Sacramentum, ut animalia viderent Dominum natum jacentem in præsepio!* Et Resp. 6. Festi Circumcisionis: *In medio duorum animalium jacebat in præsepio & fulgebat in cœlo.*

Scio, quosdam Recentiores, inter quos noster Serrius, habere Traditionem pro fabula, hâc potissimùm ratione, quòd Lucas qui Christi Nativitatem accuratè describit, nihil de bove & asino scribat, & Angelus, qui Pastoribus signa recens nati Salvatoris dedit, non dixit in medio duorum animalium esse positum.

At hæc sunt argumenta negativa, quæ non satis evincunt contrà Traditionem auctoritate Patrum & usu Ecclesiæ firmatam. Insuper & Lucas describendo Christi Nativitatem, & Angelus eam nuntians Pastoribus, sufficienter indicaverant locum Christi nascentia, dicendo ipsum jacere in præsepio, nec erat necesse commemorare omnia, quæ solent esse in præsepiis, fœnum, paleas & alia hujusmodi.

Ad SS. Patres, qui scribunt, bovem & asinum cognovisse possessorem suum & præsepe Domini sui, respondent allegoricè & figuratè locutos fuisse, eoque bovis & asini subjugalium animalium symbolo, Pastores genere & Religione Judæos ferendo Mosaïcæ Legis oneri assuetos intellexisse, qui ex dato sibi signo ab angelo natum Salvatorem in præsepio cognoverunt & adoraverunt; vel ut alii volunt, intellexisse Magos & Pastores, Gentiles & Judæos.

Verùm nulla figura apparet in his quæ cantat Ecclesia, neque in his quæ plures ex laudatis Patribus dicunt: Sic Hieron. Epist. 27. de Paula dicit: *Inde Bethleem ingressa, in specum Salvatoris introiens, postquam vidit sacrum Virginis diversorium & stabulum in quo agnovit Bos possessorem suum & Asinus præsepe Domini sui,* &c. Neque specus, neque diversorium, neque Stabulum hic ponuntur figuratè; ergo neque bos & asinus. Item Greg. Nazian. Orat. 38. de Nativit. *Cognosce*, inquit, *ut bos possessorem tuum, & cum asino præsepe Domini tui, cum stella curre, cum Magis adora, cum Angelis tripudia.* Numquid verè & litteraliter stella præcessit, Magi adoraverunt, Angeli lætantes gaudium magnum nuntiaverunt? Ergo verè & litteraliter bos & Asinus Christo nascendi adfuerunt.

Denique cùm natus sit Christus in spelunca brutis animalibus destinata, ut omnes conveniunt, nihil miri aut absurdi, quin potiùs convenientiæ est, si dicatur ibi reperta fuisse quædam animalia.

§. II.

De Tempore Christi nascentis.

TRia hîc expendenda occurrunt. Primum, quo anno à creatione mundi Christus natus sit? Secundum, quo mense & quâ die mensis? Tertium, quâ horâ diei?

Dico 1°. Secundùm communem nunc Sententiam, computando sex mundi ætates juxta textum Hebraïcum & Vulgatam Editionem, natus est Christus anno circiter quater millesimo à creatione mundi.

q. 35. a. 8. o. Hic annus erat quadragesimus primus Imperii Augusti Cæsaris, sub quo uno Principe vivebat Orbis universus & profundâ pace fruebatur. Porrò congruebat eo tempore nasci Christum, qui est pax nostra *faciens utraque unum*, ut dicitur Ephes. 2. & qui venerat congregare suos in unum, *ut esset unum ovile & unus Pastor*: Joan. 10.

Dixi, *computando juxtà Textum hebraïcum & vulgatam Editionem:* Quia computando juxtà Versionem 70. longè major est annorum numerus. Sed vitiata in hoc communiter creditur Editio 70. quamvis undè vitiatio provenerit incertum sit. Atque hinc factum est quòd Martyrologium Romanum quod editum fuit tempore quo Ecclesia communiter utebatur Editione 70., numeret à creatione mundi ad Christum natum, annos 5199. quamvis & hic numerus nondum attingat numerum 70. Verùm Ecclesia ad hæc utpotè leviora accuratiùs disquirenda Majestatem suam non dimittit, inquit Cano, sed calculo Chronologorum relinquit.

Dico 2°. Universa Ecclesia tàm Græca quàm Latina ex constanti Majorum Traditione tenet Christum esse natum 25. Decembris. Improbanda est, itaque opinio Ecclesiarum Ægypti, quæ existimant Christum esse natum 6. Januarii, & ideò hâc die quatuor mysteria celebrant, scilicet Nativitatis Christi, Epiphaniæ, Baptismi Christi & primi ejus miraculi in Cana Galilææ, utpotè contraria Traditioni universæ Ecclesiæ, & quam aliundè ut minùs fundatam impugnat Hieron. in cap. 1. Ezechiel.

Dices cum quibusdam Heterodoxis, quorum alii 20. Aprilis, alii 20. Maii Christum esse natum volunt, verisimile non esse Christum esse natum mediâ hieme; habetur enim Luc. 2. Christo nascente Pastores custodivisse vigilias noctis super gregem suum, id est sub dio cubantes: id autem fieri non potuit mediâ hieme: Ergo.

R. N. assumptum: Palestina enim sicut aliæ orientales & australes plagæ sunt temperatissimæ, in quibus etiam mediâ hieme greges sub dio pernoctant, & Pastores juxtà accubant.

Dico 3°. Natus est Christus mediâ nocte.

Quòd sit natus de nocte, colligitur ex Luca, qui narratâ Christi Nativitate, immediatè subjungit: *Pastores erant in eadem regione vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum.*

Quòd mediâ nocte: constat partim ex antiquissima Ecclesiæ praxi, quæ à primis sæculis ideò hâc die sua Officia celebrat mediâ nocte: partim ex illo Sap. c. 2. *Cùm quietum silentium teneret omnia, & nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus à Regalibus Sedibus durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit.* Quod dictum de Christi Nativitate multi Patres interpretantur.

Petes, utrùm à Virgine pariente abfuerit S. Joseph?

R. verbis S. Petri Damiani Serm. 62. *Adest & Joseph, sed ab utroque remotus, & in excessu mentis miratur, & mirari satis non potest, qualiter sit ad tantæ dignitatis admissus arcanum.* Rectè quidem: Non enim verisimile est, quod quidam comminiscuntur, sanctissimum Sponsum mediâ nocte abfuisse domo, & Sponsam partui proximam dereliquisse.

DISSERTATIO IV.

De Manifestatione Christi nati.

D. Th. Q. 36.

ARTICULUS I.

Utrùm Manifestatio Christi nati convenienter facta fuerit?

QUæ hâc q. 36. docet S. Th. pro majori parte sequentibus conclusionibus breviter perstringo. Undè

Dico 1°. Non debuit Nativitas Christi communiter q. 36. a. 1. o.

niter & promiscuè omnibus manifestari: Quia si fuisset omnibus manifestata per signa exteriora cum ostensione signati, adjuncto lumine interiori fidei, sicut fuit manifestata Pastoribus, Magis, Simeoni & Annæ, Christus non habuisset persecutores & crucifixores, juxtà illud 1. Cor. 2. *Si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent:* Indeque impedita fuisset Redemptio generis humani, quæ per crucem peracta est.

Ib. a. 2. o. Dico 2°. Debuit tamen aliquibus manifestari Nativitas Christi. Tùm quia nulli proficuisset, si omnibus fuisset occulta, juxtà illud Eccl. 10. *Sapientia abscondita & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* Tùm quia ordo divinæ sapientiæ est, ut ejus dona & opera non maneant penitùs occulta; neque tamen omnibus æqualiter innotescant, sed quibusdam præordinatis, & per eos ad alios perveniant. * Tùm denique quia tolleretur fides, si nulli cognitum fuisset illud mysterium, à quo ab aliis posset audiri; *fides* enim *ex auditu*, Rom. 10. Neque sufficiens fuisset Josephi & Mariæ testimonium, quia, cùm esset domesticum, fuisset suspectum.

* *Ib. ad 1.*

Ib. a. 3. o. Dico 3°. Convenienter fuerunt electi illi, quibus Christi Nativitas est manifestata, nempè Pastores, Magi, Simeon & Anna. Quia cùm Christus esset Salvator omnium, ejus Nativitas convenientissimè omnibus hominum conditionibus est manifestata, scilicet Pastoribus, qui erant Judæi, pauperes & simplices; Magis, qui erant Gentiles, sapientes, potentes & peccatores; viris & mulieribus, scilicet Simeoni & Annæ, qui erant justi; ut significaretur, nullam conditionem à salute Christi excludi, juxtà illud Coloss. 3. *In Christo Jesu non est masculus & fœmina, & Gentilis & Judæus, servus & liber.*

Si petas, ubi ab Angelis nuntiata fuerit Pastoribus Christi Nativitas?

R. juxtà Hieron. nuntiatam fuisse ad Turrim *Ader* seu *Eder*, id est *Gregis*, sitam inter Bethleem & Jerusalem, distantem à Bethleem mille passibus, ubi Pastores greges suos de nocte pascebant, & indè venisse adoratum Dominum. Ità S. Doctor in Traditionibus hebraïcis ad cap. 35. Genes. & Ep. 27. ubi hæc habet: „ Haud procul „ indè descendit Paula ad turrim Eder seu Gregis „ juxtà quam pavit Jacob greges suos, & Pastores nocte vigilantes audire meruerunt Gloria in „ excelsis Deo, & super terram pax hominibus „ bonæ voluntatis. "

Quantùm ad numerum, tres vulgò numerantur ex Beda l. de locis sanctis c. 8. Quidam tamen quatuor numerant.

Ib. a. 4. o. Dico 4°. Non decebat quòd Christus per seipsum manifestaret suam Nativitatem: Quia id derogaret fidei humanitatis; & aliundè voluit nasci nobis similis, omnibus infantiæ infirmitatibus obnoxius.

Dico 5°. Convenientissima fuerunt media, quæ divina sapientia assumpsit, ut Christi Nativitatem manifestaret.

Ibid. Prob. Manifestatio, quæ fit per signa, debet fieri per ea quæ sunt familiaria iis quibus fit manifestatio. Porrò justis est familiare & consuetum interiori Spiritûs sancti instinctu edoceri absque signorum sensibilium demonstratione; & ideò convenienter Simeoni & Annæ tamquam justis manifestata est Christi Nativitas per interiorem instinctum Spiritûs sancti, secundùm illud Luc. 2. *Responsum accepit Simeon à Spiritu sancto non visurum se mortem, nisi priùs videret Christum Domini.* Alii verò corporalibus rebus dediti per sensibilia ad intelligibilia deducuntur: Undè Pastoribus & Magis corporalibus addictis manifestata est Christi Nativitas per visibiles apparitiones Angelorum & stellæ. Pastoribus quidem per apparitionem Angelorum, quia apud Judæos frequenter fiebant apparitiones Angelorum: Magis autem per apparitionem Stellæ, quia erant assueti syderum contemplationi.

Observandum tamen quòd hæc Stella non fuisset Magis certum signum nati Salvatoris Dei & hominis, nisi præter illam speciem, quæ corporalem incitavit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuisset: non enim ex sola novæ Stellæ consideratione ad tanti mysterii veritatem pervenire poterant. *Ibid. ad 4. & a. 8. o.*

Dico 6°. Convenienti ordine manifestata est Nativitas Christi: 1°. Pastoribus, deindè Magis, postremò Simeoni & Annæ. Quia Pastores repræsentabant Apostolos & Judæorum Primitias: Magi erant Primitiæ Gentium: Justi autem in Templo repræsentabant plenitudinem Judæorum. Porrò fides Christi primò manifestata est Apostolis: deindè plenitudini Gentium; postremò in fine sæculorum manifestabitur plenitudini Judæorum. *Ib. a. 6. o.*

ARTICULUS II.

De Magis Christi nascentis Adoratoribus

Expeditis iis quæ docet S. Th. sex primis articulis hujus q. 36. restant variæ difficultates circà ipsos Magos Christi Adoratores & stellam quæ eis apparuit.

1°. Quænam fuerit hæc Stella? 2°. Utrùm existens in Oriente apparuit Magis, an potiùs existens in Judæa apparuit Magis existentibus in Oriente? 3°. Utrùm duxerit Magos ab Oriente in Jerusalem? 4°. Cujusnam conditionis fuerint Magi? 5°. Undè venerint?

Dico 1°. Stella quæ apparuit Magis, non erat una ex Syderibus cœlestibus, neque Cometa, sed nova Stella ex elementari aliqua materia miraculosè formata. Patet, quia ista Stella ità movebatur secundùm divinam voluntatem, ut modò staret, modò progrederetur, modò esset occulta, modò conspicua etiam in meridie: Hæc autem non competunt Syderibus cælestibus neque Cometis. Insuper non fulgebat in cœlo stellato, sed in aëre terræ vicino, alioquin nec Magos ducere, nec certam domum eis indicare potuisset. *Ibid. a. 7.*

Dico 2°. Hæc Stella existens in Oriente apparuit Magis. Id significare videtur Matthæus c. 1. dicens: *Stella, quam viderant in Oriente*, sitam scilicet; & illa verba Magorum: *Vidimus Stellam ejus in Oriente*, scilicet fulgentem. *Ibid.*

Si objicias Vaticinium Balaam Num. 24. *Orietur Stella ex Jacob.* R. hoc Vaticinium intelligi de Christo ipso, qui Apocal. 22. vocatur *Stella splendida & matutina*, cujus stella, quæ apparuit Magis, erat nuncia.

Hanc autem Stellam non fuisse visam Judæis, colligitur ex Evangelio, quo docemur Herodem nonnisi ex Magis didicisse tempus Stellæ. Aliundè, si ex sola relatione apparitionis Stellæ turbatus fuerit Herodes & omnis Jerosolyma cum illo, quantò magis fuissent turbati, si vidissent ipsam Stellam ab Jerusalem in Bethleem progredientem.

Dico 3°. Probabilius est, hanc Stellam duxisse Magos ab Oriente in Jerusalem.

Prob. 1°. ex Matth. c. 2. qui dicit de Magis egressis Jerusalem: *Et ecce Stella quam viderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret, ubi erat puer.* Si ab Jerusalem in Bethleem duxit, cur non ab Oriente in Jerosolymam, cùm tunc esset magis necessaria.

Si dicas: his verbis, *quam viderant in Oriente*, innui Stellam solùm visam fuisse in Oriente, non præivisse. N. Assumptum: Evangelista namque narrat, quod primùm factum est, non negat, quod inde subsecutum est.

Prob. 2°. auctoritate Ecclesiæ, quæ in sacro hymno cantat: *Ibant Magi quam viderant, Stellam sequentes præviam.*

3°. Auctoritate Patrum: Chrysostomi Serm. 15. dicentis: *Ambulante Mago, Stella ambulat, dormiente excubat.* S. Leonis Serm. 2. de Epiph. *Magos ad Christum adorandum prævia Stella perduxit:* Et S. Th. hic a. 7. o. qui tamen addit, id à quibusdam relinqui sub dubio. Equidem non desunt clarissimi

rissimi Interpretes, qui nullum in Stella ab Oriente in Jerusalem motum agnoscunt, sed sivè Orienti sivè Judææ incubantem visam fuisse à Magis fixam dicunt, eos autem ex Prophetia Balaam num. 24. *Orietur Stella ex Jacob*, intellexisse quid ista nova Stella, quam videbant, indicaret, sicque eos sine ductore venisse in Judæam. In hanc Sententiam adducuntur præsertim ex verbis Matth. cit. *Stella, quam viderant in Oriente*, ut dixi suprà. Fatemur, hanc Sententiam non esse improbabilem: Sed prior est communior; & Ecclesiæ ac Patrum sensui videtur conformior.

Dico 4°. Magos Christi adoratores non fuisse magicis artibus & dæmonum invocationibus addictos, sed Philosophos, Sapientes, & Syderum scientiæ peritos, qui in Oriente vocantur Magi, communior & probabilior est Sententia.

Non fuisse Reges simpliciter, qui Populis & Provinciis supremâ potestate dominantur, probabilius nobis videtur: 1°. Quia nullus veterum Patrum eis talem regiam dignitatem, sed sapientiam & syderum notitiam attribuit: Primus omnium Theophylactus auctor undecimi sæculi hanc eis tribuit. 2°. Quia Matthæus illos, nec regio titulo, nec regio apparatu adventantes designat, quod non omisisset ad majorem nascentis Christi gloriam & famam. 3°. Herodes ipsos alloquitur, ut inferioris conditionis homines & cum iis ex imperio agit: *Mittens eos in Bethleem dixit: Ite & interrogate diligenter de puero, & cùm inveneritis, renuntiate mihi.* 4°. Non est verisimile, Reges exteros ingressos fuisse limites alterius Regni, nullis missis Nuntiis aut Legatis: Nec Herodes, qui ad simplicem nuntium novi Regis Judæorum nati turbatus est, illorum ingressum facilè permisisset.

Dices: Ecclesia in Festo Epiphaniæ usurpat hæc verba Psal. 71. *Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent.* Item Prophetiam Isaiæ 60. *Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortûs tui.* Ergo.

R. hæc utriusque Prophetiæ verba dicta esse generatim de conversione Regum Gentium, Nationumque barbararum ad Christi cultum. Ea autem Ecclesia accommodat suis officiis in Festo Epiphaniæ, quia Magi fuerunt primitiæ conversionis Gentium. Aliàs si de Magis Christi nascentis adoratoribus litteraliter dicta velis, necesse erit dicere Magos fuisse, non qualescumque Reges, sed Reges Ætyopes, Tharsenses, Insulenses, Arabes & Sabeos, imò omnes Reges terræ ad Christum nascentem in præsepe convolasse: Dicit enim Psalmista loco cit. *Coràm illo procident Ætyopes, & inimici ejus terram lingent: Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent; & adorabunt eum omnes Reges terræ.*

Quia tamen sensus communis Fidelium est eos fuisse Reges, & solo titulo *Regum* festum Epiphaniæ celebrant, nihil obstat quominùs dicamus cum pluribus eos fuisse Reges seu Regulos secundùm Phrasim Scripturæ, quæ cujusvis Oppidi aut certi territorii Dominos seu Toparchas solet vocare Reges, ut patet de quinque Regibus quos Abraham debellavit Genes. 14. Et sic conciliantur Sententiæ.

Tres fuisse vulgò creduntur ex S. Leone serm. de Epiph. 1. 3. 5. & 6. Incerta eorum nomina, de quibus nihil fuit auditum ante finem 12. sæculi. Verisimile est singulos obtulisse tria munera, Aurum, Thus & Myrrham; quia cùm ea offerrent ut symbola fidei suæ, quâ credebant Christum esse Regem, Deum & hominem mortalem, debuerunt singuli omnia hæ tria offerre, Aurum ut Regi, Thus ut Deo, Myrrham ut homini mortali in sepulturam ejus.

Dico 5°. Certum est ex Evangelio Magos venisse ex Oriente, quod debet intelligi respectivè ad Jerusalem. Sed ex qua parte Orientis? Magna est SS. Patrum dissentio. Quidam dicunt eos venisse ex Chaldæa in qua Magorum scientia florebat. Quidam, ut Origenes & Basil. Mag. ex Mesopotamia. Alii, ut Justinus Martyr, Tertul. Epiphan. Hilarius, &c. tenent eos venisse ex Arabia felice, ubi aurum, thus & myrrha abundant. Alii tandem tradunt venisse ex Perside, in qua Magorum nomen & professio celebris erat, & vigebat mos adorandi cum muneribus: Hujus Sententiæ sunt Chrisostomus, Clemens & Cyrillus Alexand. & ipse S. Th. hìc a. 7. o.

Cæterùm undecumque venerint, extrà dubium videtur omnes ex una & eadem Regione, eaque orientali venisse. Undè absque fundamento depingitur unus inter illos niger, quasi ex Ætyopia vel altera Regione Africæ esset oriundus. Qui error creditur manasse ex collectaneis apocryphis V. Bedæ falsò adscriptis.

ARTICULUS III.

De tempore adventûs Magorum.

Suppono cum sententia communi contrà paucos, Stellam apparuisse Magis non biennio ante Christi Nativitatem, sed ipso jam nato. Constat ex verbis Magorum Matth. 2. *Ubi est qui natus est Rex Judæorum; vidimus enim Stellam ejus*, utique nati, non nasciturі.

Hoc supposito: Quidam inter quos Epiphanius censent Magos adventasse Jerosolymam, subindè Bethleem biennio post Nativitatem Christi. Alii sentiunt non advenisse nisi post Purificationem B. Virginis. Novissimè noster Serrius tenet non advenisse nisi 26. vel 27. Januarii, non alio fundamento nixus quàm quòd falsò putat omnia benè cohærere in sua sententia, non in aliis. Contrà quos omnes

Dico: Magi advenerunt Jerusalem, subindè Bethleem die 13. post Christi Nativitatem, hoc est sextâ Januarii. *Ib. a. 6. o.*

Hic est sensus communis Fidelium & Ecclesiæ Traditio, quam defendunt celebres Auctores, S. Th. hìc cit. Baron ad annum primum Christi n. 31. & seq. Melchior Cano de locis Theolog. l. 11. c. 5. ad 5. Jansenius Gand. in Concord. c. 9. Sylvius hìc, Tourniellus & alii; nec quidquam opponitur quod illam efficaciter impugnet, ut patebit ex sol. obj. quin potiùs contrà duas primas sententias militat hoc efficax argumentum.

Si Magi non advenerunt nisi biennio post Christum natum, aut nonnisi post Purificationem B. Virginis & præsentationem Filii in Templo, non invenissent Puerum Jesum & Parentes ejus in Bethleem, siquidem ex Luc. 2. *Ut perfecerunt omnia secundùm Legem Domini*, id est, post peractam Purificationem Mariæ & Præsentationem Jesu in Templo, *reversi sunt in Galilæam in Civitatem suam Nazareth.* *Ibid.*

Item: Matthæus 2. narrat: *Cùm natus esset Jesus, ecce Magi ab Oriente venerunt.* Atqui si post biennium vel post sex hebdomadas, vel etiam post mensem, non dixisset Evangelista: *Cùm natus esset, ecce Magi.* Hæc enim loquendi formula non adhibetur de re tam sera, sed subita, & improvisa, ac præsenti seu quasi præsenti: Sic Genes. 24. dicitur: *Necdum verba compleverat* servus Abrahæ, *Ecce Rebecca egrediebatur.* Item cùm dixit Angelus Mariæ: *Ecce concipies*, ipsa intellexit se statim concepturam, unde è vestigio subdit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco.*

Si dicas cum Serrio Matthæum eandem loquendi formulam adhibere de iis, quæ inter se plusquam mense distant: dicit enim c. 2. *Qui* Reges *cùm recessissent, Ecce Angelus apparuit in somnis Joseph dicens, surge & accipe puerum & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum*: Et tamen secundùm nos inter recessum Regum & monitum Angeli mediant sex circiter hebdomadæ: Ergo.

R. ex Aug. l. 2. de consensu Evang. c. 5. Matthæum prætermittere, quæ Lucas 2. narrat gesta circà Dominum & Matrem ejus in Templo: Unde texendo unam narrationem ex utraque, dicendum & intelligendum est: Qui Magi cùm recessissent,

post

postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ & peracta omnia secundùm legem Domini, venerunt in Nazareth: Et ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, &c.

Obj. 1°. Herodes, teste Matth. 2. à Magis *diligenter didicit tempus stellæ quæ apparuit eis*, & ut vidit se ab iis esse delusum, occidi jussit omnes pueros *à bimatu & infrà secundùm tempus quod exquisierat à Magis.* Undè colligitur stellam eis biennio apparuisse antequam Jerusalem advenirent; stella autem, ut supponimus, non apparuit nisi Christo nato: Ergo magi advenerunt Jerusalem biennio post Christum natum.

R. Sequelam in antecedente ex verbis Matthæi malè deduci: hæc enim verba, *secundùm tempus quod exquisierat à Magis*, non referuntur ad istas particulas *à bimatu*, sed ad has sequentes, *& infrà*, quas immediatè afficiunt: ità ut sensus sit: Herodem jussisse occidi omnes pueros à bimatu, nec solùm illos, sed etiam alios infrà bimatum, non tamen omnes, sed *secundùm tempus quod exquisierat à Magis*, id est eos solos, licèt non bimulos, qui nati essent ante apparitionem stellæ Magis, non verò eos, qui post nati essent; quia certò sciebat eos non posse esse Christum: sicque non initium, sed terminum occisionis statuit Herodes, *secundùm tempus quod exquisierat à Magis.*

Urgebis: Ut quid ergo Herodes jussit occidi omnes pueros à bimatu, si Magi advenerint 13. die post Christum natum?

R. cum Chrysostomo hom. 7. in Matth. id factum esse *pro abundantia cautionis:* Quamvis enim Herodes didicisset tempus stellæ, dubitare tamen poterat, nùm natus esset Christus antequam stella apparuisset. * Item suspicari poterat ne puer cui Sydera famulabantur, speciem suam paulò suprà ætatem transformaret. Similiter quamvis ex Principibus Sacerdotum & Scribis didicisset Christum nasciturum in Bethleem, hoc tamen non obstante jussit occidi pueros, non solùm in Bethleem, sed etiam in omnibus finibus ejus. Sicut ergo pro abundantia cautionis extendit locum, sic etiam extendit tempus.

* Ib. ad 3.

Obj. 2°. Matth. c. 2. scribit Herodem statim atque persensit se à Magis esse illusum, jussisse pueros occidi: Hæc autem cædes nonnisi aliquot diebus post Purificationem peracta est, dum Virgo Deipara illiusque sponsus Jerosolymis discessissent & Nazarethum pervenissent, atque indè ab Angelo moniti in Ægyptum aufugissent, hoc est elapso ut minimùm mense integro post sextam Januarii, quâ Magos adventasse dicimus: Atqui unius mensis spatium non fuit necessarium Herodi ut se à Magis per aliam viam reversis delusum intelligeret, puerorumque cædem ediceret, maximè cùm sexto dumtaxat milliari seu duabus leucis Bethleem distaret Jerosolymis: Ergo Magi die sextâ Januarii non adventârunt. Ità Serrius.

Ib. ad 3. R. N. Subsumptum: Existimavit enim Herodes, cùm de Magis nihil audiret, ipsos fallacis stellæ visione deceptos, non invenisse quem natum putaverunt, & erubuisse ad ipsum redire. Peractis verò Purificatione B. Virginis & Præsentatione Jesu in Templo, vulgatisque iis quæ de ipso Simeon & Anna dixerant, se sensit delusum. Hinc quæsivit puerum ad perdendum eum & cædem Innocentum edixit: Quod proindè factum est, cùm essent Jesus & Parentes ejus in Nazareth, ubi ab Angelo moniti sunt fugere in Ægyptum.

Obj. 3°. Magi tàm brevi temporis intervallo, tàm longum iter agere nequiverunt, præsertim si ex Perside accessisse supponantur, leucis suprà quingentis ab Jerosolymis distante: Ergo. Ità iterùm Serrius.

R. 1°. incertum esse undè profecti sint Magi, cùm alii ex Chaldæa, alii ex Mesopotamia, alii ex Arabia, alii ex Perside profectos velint, undè nihil certi ex hoc argumento erui potest contrà nostram conclusionem. Si enim vel ex Chaldæa, vel Mesopotamia, vel Arabia non longè à Judæa distantibus, potuerunt facilè pervenire Jerusalem die decimâ tertiâ.

2°. Id etiam potuerunt, supposito quòd venerint ex Perside: Ex descriptione enim Asiæ tempore Augusti comperimus Persidem distare à Judæa non 500. leucis & ultrà, ut dicit Serrius, sed 150. leucis circiter. Sed & dato Persidem à Judæa distare 500. leucis, * etiam istud iter 13. diebus conficere potuerunt, partim virtute divinâ, partim velocitate Dromedariorum, qui juxtà Philostratum in vita Apollonii unâ die iter mille stadiorum, id est 50. leucarum conficiunt, & juxtà Aristotelem hist. animal. c. ult. sunt Equis Nisæis velociores. * Ibid.

Obj. 4°. Si Magi ante Purificationem venerint, B. Virgo quæ tunc magnam auri copiam ab illis receperat, non oblationem pauperum, sed divitum fecisset: Ergo.

R. N. Sequelam: quia hanc auri copiam, si fuerit, vel in pauperes jam distribuerat Mater misericordiæ, vel in sacros usus servabat. Sed quidquid sit, non decebat, ut quæ pauper erat conditione & ab omni fastu aliena, oblationem divitum imitaretur, mutaretve conditionem, quam sciebat Filio Dei placuisse. Neque dicas sic transgressam fuisse legem; non enim erat obnoxia legi, ut dicam infrà.

Petes, quam speciem adorationis Magi exhibuerint Christo nato, an civilem tantùm, an spiritualem & religiosam.

R. exhibuisse spiritualem & religiosam ut homini Deo. Est contrà Socinianos. Ib. a. 8. o.

Ità sentiunt Patres: Orig. l. 1. contrà Celsum, Greg. Nazian. Orat. 38. Ambros. l. 2. in Luc.

Aug. Serm. 30. nunc 200. & seq. de temp. Hieron. in cap. 2. Matth. & alii.

Prob. insuper ratione. 1°. Multi Reges Judæorum nati sunt atque defuncti; item erat Herodes actualiter regnans: atqui tamen nullum eorum Magi adorandum quæsierunt: Ergo distinctionem Regni Judaïci non attendebant, neque Regi Judæorum, quales illic esse solebant, hunc magnum honorem, longinqui, alienigenæ & ab eodem Regno prorsùs extranei, à se deberi arbitrabantur; sed talem esse natum didicerunt, in quo adorando se salutem, quæ secundùm fidem est, consecuturos minimè dubitabant. Ib. ad 1.

2°. Magi fuerunt primitiæ Gentium in Christum credentium, in quibus apparuit, ut in quodam præsagio, fides & devotio Gentium venientium à remotis ad Christum: atqui fides & devotio Gentium fuit & est ad Christum ut hominem & Deum: Ergo. Ibid. o.

Conf. ex muneribus, quibus fidem suam in Christum ut Regem, ut Deum & ut hominem testati sunt Magi: obtulerunt enim illi aurum ut Regi, thus ut Deo, myrrham ut homini mortali. Undè Irenæus l. 3. c. 10. dicit: *Deductos Magos à stella ad Emmanuel, per ea, quæ obtulerunt munera, ostendisse, quis erat, qui adorabatur.*

Dices: Moris erat apud Orientales venerari hominem se prosternendo & offerendo munera. Insuper verbum *Adoro* non semper sumitur in Scriptura pro cultu latriæ, ut notant Interpretes: Ergo.

R. nos non facere vim in his solis verbis: *Et procidentes adoraverunt eum:* neque præcisè in muneribus quoad substantiam; sed tùm in auctoritate Patrum, tùm in rationibus deductis in prima & secunda probatione, & in qualitate munerum. Insuper licèt in veteri Testamento verbum *Adoro* non semper sumatur pro cultu latriæ, vix tamen aut ne vix sumitur aliter in novo Testamento, maximè si adjuncta sit prostratio.

DISSERTATIO V.

De Legalibus circà Puerum Jesum servatis, de fuga in Ægyptum, de cæde Infantium, nec non de Instituto vitæ Christi usque ad suum Baptismа.

D. Th. Q. 37.

ARTICULUS I.

De Christi Circumcisione.

CHristum fuisse circumcisum fides est Ecclesiæ: Quamvis enim Lucas 2. non dicat expresè fuisse circumcisum, id tamen apertè innuit, dum scribit: *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus.* Ad quid enim adnotasset, *ut circumcideretur Puer*, nisi reverà fuisset circumcisus. Adde quòd tùm fuerit ipsi impositum nomen, quod non imponebatur nisi in Circumcisione.

Neque te moveat quòd dicat: *Postquam consummati sunt dies octo*: cùm tamen non liceret circumcidere puerum post octavum diem à nativitate. Consummatio enim non refertur ad ipsos dies, quasi expletis omninò totis octo diebus sit circumcisus, sed ad numerum dierum, quasi septem dies integri erant completi & octavus inchoatus, qui per synecdochen dicuntur octo dies phrasi Hebræis familiari, sicut dicitur Marci 8. *Oportet Filium hominis post tres dies resurgere*, id est, tertià die. Undè non dixit simpliciter & absolutè Lucas, *Postquam consummati sunt dies octo*, sed, *ut circumcideretur puer.*

Porrò ideò non dixit expresè Christum fuisse circumcisum, sicut expresè dixit nominatum fuisse Jesum; quia Circumcisio erat in usu pro omnibus masculis, & idcircò illam ut indubitatam supposuit: impositio autem nominis *Jesu* erat Christo propria, & ideò illius expresè & distinctè meminit. Hoc supposito

Quæritur 1°. utrùm Christus debuerit circumcidi? 2°. Ubi fuerit circumcisus? 3°. A quo fuerit circumcisus? 4°. Quid factum sit de illius præputio? 5°. Ubi extet sacrum præputium. 6°. Denique utrùm nomen *Jesus* fuerit Christo convenienter impositum?

q. 37. a. 1. o. Dico 1°. Quamvis Christus non esset legi Circumcisionis summo jure adstrictus, non enim erat obnoxius legi, ut docet Auctor a. 4. & nos dicemus infrà: convenienter tamen se illi legi subjecit.

Ibid. Primò, ut ostenderet veritatem carnis humanæ, quam Manes dixit phantasticam, Apollinaris consubstantialem Divinitati; Valentinus, cœlestem. 2°. Ut approbaret Circumcisionem, quam Deus olim instituerat, & ostenderet se esse de genere Abrahæ, qui circumcisionis mandatum acceperat. 3°. Ut Judæis excusationem auferret, ne ipsum reciperent, si esset incircumcisus. 4°. Ut obedientiæ & humilitatis exemplum nobis præberet. 5°. Ut legis onus in se sustinens, alios à legis onere liberaret, secundùm illud Galat. 4. *Misit Deus Filium suum factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret.*

Dices: Si Christus fuit circumcisus, Ergo & nos debemus circumcidi. Patet Conseq. Quia omnis actio Christi est instructio nostra.

Ib. ad 2. R. N. illationem, ad prob. D. Omnis actio Christi est instructio nostra modo & tempore debito, C. Secùs, N. Est enim cuique negotio tempus & opportunitas, ut dicitur Eccl. 8. Et alioquin sequeretur, quòd deberemus observare alia Legis Mosaïcæ præcepta, quæ observavit Christus. Itaque Christus fuit circumcisus tempore quo Circumcisio erat sub præcepto. Nunc autem nec præceptum nec tempus est Circumcisionis, quæ distinguebat Judæos à Gentibus. Undè hanc Christi actionem in hoc imitari debemus, ut observemus ea quæ sunt nostro tempore in præcepto.

Dico 2°. Christus non fuit circumcisus in Templo aut Synagoga, sed in spelunca Bethleemitica, vel in vicina domo, ad quam fortè SS. Parentes cum divina prole commigrârant post peractam descriptionem & evacuata diversoria.

Prob. 1°. ex S. Epiphan. hæres. 20. *Natus est*, inquit, *in Bethleem, circumcisus in spelunca, oblatus in Jerusalem*, &c. & ex Nicephoro l. 1. Hist. c. 12. *In die octavo, Dominico scilicet, circumciditur in Bethleem in domo Joseph*, in qua nimirùm hospitabatur.

2°. Nullus locus, sivè Templum, sivè Synagoga, erat aliquâ lege determinatus ad Circumcisionem, sed solebat fieri in domo Parentum, vel in alio quovis loco. Id constat ex Abraham cui primùm indicta est Lex Circumcisionis; ipse enim domi suæ se, Filium & omnes vernaculos circumcidit, Genes. 17. Sephora circumcidit Filium suum in diversorio, dum iter ageret, Exod. 4. Josue circumcidit omnem Populum, transacto deserto, in valle præputiorum Josue 5. Et ne fortè dicas ità peractum esse ante constructionem Templi: Ipse Joannes Bapt. fuit circumcisus in domo Parentum: Aderat enim tunc Elizabeth Mater ejus, quæ cognatis volentibus Zachariæ nomen Infanti imponere, dixit: *Nequaquam, sed vocabitur Joannes;* id procul dubio dixit domi; cùm enim esset puerpera octo dierum, non poterat domo exire ut in Templum vel Synagogam se transferret, cùm ex præcepto Legis deberet per 40. dies manere in sanguine suæ purificationis, Levit. 12. Nec obstat quòd Lucas dicat: *Factum est die octavo, venerunt circumcidere puerum:* Id namque dictum est, non de Zacharia & Elizabeth, sed de cognatis & amicis, qui *vocabant eum nomine Patris sui Zachariam.*

Dico 3°. Christus non fuit circumcisus à summo Pontifice, neque ab alio Sacerdote, sed ab alterutro Parente: Quia ministerium Circumcisionis non erat Sacerdotale, imò nec Leviticum, sed Laïcum, quòd à Parentibus exerceri solebat. Patet tùm ex secunda probatione Conclusionis præcedentis, tùm ex Act. Apost. c. 7. ubi dicitur Abraham circumcidisse Isaac, Isaac Jacob, Jacob duodecim Patriarchas; & ex 2. Machab. 6. ubi duæ Matres dejectæ leguntur de muro mandato Antiochi, eo quòd suos filios circumcidissent.

A quo autem Parente fuerit circumcisus? Libro de vera Circumcisione inter Apocrypha S. Hieron. & l. de lamentatione B. Virginis inter Apocrypha S. Bernardi legitur circumcisum fuisse à Maria. Verius tamen videtur circumcisum fuisse à S. Joseph: Tùm quia id disertè asserit S. Ephrem hom. de Transfiguratione, cujus auctoritas potior est quàm operum apocryphorum: Tùm quia moris erat apud Judæos, ut viri, tamquam familiarum capita, hoc munus obirent, & non mulieres, nisi in necessitate. Corrigendi sunt itaque Pictores, qui nobis exhibent summum Pontificem circumcidentem in Templo Puerum Jesu.

Dico 4°. Secundùm communem Theologorum opinionem Christus reliquit in terra suum præputium ad venerationem Fidelium. Undè ad id, quod opponitur de integritate corporis Christi resurgentis; Respondent: tam exiguam partem, quæ vix latitudinem unguiæ humanæ æquat, non pertinere moraliter loquendo ad integritatem corporis Christi, maximè si consideretur ut Filius Abrahæ & vir judæus, cui ex lege præputium debebat deesse; sicque eo carere exigebat ejus conditio. Hinc infers Divinitatem non mansisse hypostaticè unitam præputio, quia non debebat resumi in Resurrectione.

Dico 5°. Non potest certò definiri, ubinam extet sacrum præputium propter pugnantes ea de re narrationes.

S. Brigitta l. 6. Revelat. c. 112. scribit servari Romæ.

Romæ. Idem Innoc. III. l. 4. de mysteriis Missæ, c. 4. scribens ab Angelo delatum fuisse Carolo Magno, qui illud deposuit Aquisgrani, & posteà translatum à Carolo Calvo Romam in Basilicam Lateran. atque depositum in loco, qui dicitur *sancta Sanctorum*. Alii dicunt servari Antuerpiæ: Alii licèt non negent, olim servatum fuisse Antuerpiæ, volunt tamen, furente Calvinismo, indè fuisse sublatum, quò verò non dicunt. Alii Brugis, alii Anicii servari scribunt. Quidam denique, ut concilient istas pugnantes narrationes, dicunt, sacrum præputium divisum fuisse in plures particulas, quæ in variis Urbibus fuerunt distributæ. Ridet Serrius Vindelinum hujus conciliationis Auctorem: *Quia*, inquit, *hanc partitionem præputii exiguitas non patitur, quod vix minimæ ungulæ humanæ latitudinem æquat.* Verùm, quamvis hanc partitionem ut veram asserere nolim, non video tamen, cur sit ridenda: Potest enim ungula humana dividi in 4. aut 5. partes benè sensibiles.

Ib. a. 2. a. Dico 6°. Nomen *Jesu* fuit convenienter Christo impositum: Quia *Jesus* idem est ac Salvator: Christus est Salvator omnium hominum, & quoad animam liberans eos per gratiam à morte peccati, & quoad corpus per immortalitatem in resurrectione conferendam.

Ib. ad 2. Quamvis ergo quibusdam veteris Testamenti, ut Nave, Sirach, & Josedech inveniatur impositum hoc nomen propter aliquam particularem & temporalem salutem, soli tamen Christo perfecta & integra ejus significatio convenit, utpote qui solus spiritualem, universalem & æternam salutem attulit. Et ideò illi soli est proprium hoc nomen, in quo flectatur omne genu cœlestium, terrestrium & infernorum.

ARTICULUS II.

De Purificatione B. Virginis & oblatione Pueri Jesu in Templo.

Sanctus Lucas c. 2. sic narrat: *Postquàm impleti sunt dies purgationis ejus secundùm Legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in Lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domino vocabitur, & ut darent hostiam, secundùm quod dictum est in Lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.*

Ad quorum intelligentiam observandum est in veteri Testamento triplicem fuisse legem latam de puerperis. Levit. c. 12. & alteram quartam de primogenitis, Exodi c. 13.

Prima lex Levit. 12. hæc est: *Mulier si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus juxtà dies separationis menstruæ:* (quo tempore domi recludebatur, nec cum quoquam commercium habere poterat, nisi cum eo qui cibum & necessaria afferret, & hic ob hoc ipsum legaliter immundus erat.) *Et die octavo circumcidetur Infantulus: ipsa verò 33. diebus manebit in sanguine Purificationis suæ; omne sanctum non tanget, nec ingredietur in Sanctuarium donec impleantur dies purgationis suæ.* Sicque erant 40. dies purgationis, septem primi strictiores, cæteri minùs stricti.

Secunda Lex ibid. *Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxûs menstrui, & 66. diebus manebit in sanguine Purificationis suæ:* Id est, 80. diebus: quia juxtà Hipocrat. l. de natura pueri, & Franciscum Valesium de sacra Philosophia c. 18. purgatio parientis fœminam diuturnior est quàm parientis masculum.

Tertia Lex ibid. *Cùmque repleti fuerint dies Purificationis suæ pro filio sivè pro filia*, (id est, purgationis ab immunditia contracta ex partu filii aut filiæ) *deferet agnum anniculum in holocaustum*, (hoc est, ut Deo gratias agat) *& pullum columbæ sivè turturem pro peccato*, (scilicet immunditiâ legali) *ad ostium Tabernaculi testimonii, & tradet Sacerdoti, qui offeret illa coram Domino, & orabit pro ea, & sic mundabitur à profluvio sanguinis: Ità est Lex parientis masculum aut fœminam. Quòd si non potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccato, orabitque pro ea Sacerdos, & sic mundabitur.*

Quarta Lex est de Primogenitis Exodi 13. his verbis: *Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filiis Israël, tam de hominibus, quàm de jumentis: Mea sunt enim omnia*, non solùm titulo creationis, sed etiam quia primogenitos Israël à communi strage primogenitorum Ægyptiorum per Angelum exterminatorem exemerat: In cujus beneficii memoriam & gratiarum actionem hæc Lex lata est.

Per sanctificationem autem in hac ultima lege, intellige consecrationem & oblationem factam Deo primogenitorum animalium mundorum ad immolationem, primogenitorum autem hominum ad servitium Dei perpetuum: sed quia Deus loco primogenitorum totius Israëlis, qui totâ vitâ alligati fuissent servitio Tabernaculi & Templi, elegit & substituit solam & totam Tribum Levi, ideò primogeniti hominum redimendi erant quinque siclis, Num. 3. hoc est quinque circiter florenis Belgicis. His præsuppositis

Quæstio est, 1°. de cujus purgatione loquitur Lucas c. 2. an Matris, an Prolis? 2°. Utrùm B. Virgo debuerit purificari? 3°. Utrùm Christus debuerit offerri in Templo? 4°. Quis fuerit Simeon, qui Jesum excepit in ulnas suas, an Sacerdos, an Laïcus?

Dico 1°. S. Lucas his verbis: *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundùm Legem Moysi*, loquitur de purificatione solius Matris, non Prolis.

Prob. 1°. ex mente Ecclesiæ, quæ est Scripturarum fidelis Interpres. Hæc autem in Evangelio purificationis loco *ejus* legit *Mariæ*, & cantat in Evangelio: *Postquam impleti sunt dies purgationis Mariæ*: Non addendo verbo Dei, sed illud explicando. Item in Officiis & Martyrologio vocat Purificationem B. Virginis.

Prob. 2°. ex ipsis Lucæ verbis: 1°. Nulla erat lex purgationis pro Primogenitis, sed oblationis tantùm, Exodi 13. Erat autem pro puerperis Levit. 12. Ergo quando Lucas dicit: *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundùm Legem Moysis*, non potest intelligi de purgatione Prolis, sed Matris dumtaxat.

Nec obstat; quòd in tertia Lege Levitici statuatur, offerendum esse agnum & turturem aut pullum columbæ *pro filio sivè pro filia:* Quia hæc verba *pro filio sivè pro filia* non referuntur ad sequentia, *deferet agnum*, &c. sed ad præcedentia, *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus*; ità ut sensus sit, ut jam notavi: Postquam impleti sunt dies purgationis ejus pro filio sive pro filia, id est, purgationis ab immunditia contracta ex partu filii aut filiæ, deferet agnum, &c. Eodem sensu intelligendum est, quod dicit Lucas ibid. de parentibus Christi, quòd *fecerunt secundùm consuetudinem Legis pro eo*, & quod canit Ecclesia in Officio hujus Festi: *Obtulerunt pro eo Domino*, id est, eo quòd B. Virgo eum pepererat. Eodem sensu intelligendus S. Th. hîc a. 3.

2°. Nullum erat tempus determinatum in Lege pro oblatione Primogenitorum: Quamvis enim dicatur Num. 18. *Cujus redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinque:* hæc redemptio non erat oblatio: imò redimebatur infans, ut familiæ suæ ac Reipublicæ civis redditus, ministeriis sacris non adstringeretur: nec fiebat in Templo, neque cum cæremoniis: undè in oblatione Christi nulla mentio facta est de ejus redemptione: Erat autem in Lege tempus determinatum pro purifica-

M 2 tione

tione puerperarum, scilicet 40. dies si peperisset masculum, & 80. si peperisset fœminam. Ergo dum Lucas dicit: *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundùm legem Moysis*, manifestum est, quòd loquatur de purgatione Matris, & non Prolis, cujus occasione infans fuit etiam oblatus in Templo: unde addit Lucas: *Et ut darent hostiam, secundùm quod dictum est in lege Domini, par turturum aut duos pullos columbarum*, quæ erat lex puerperarum.

Si fortè dicas Annam non obtulisse Samuelem nisi post triennium & postquam esset ablactatus: ergo si non ex lege, saltem ex consuetudine triennium erat tempus determinatum pro oblatione primogeniti: Hoc argumento recens Auctor Historiæ Populi Dei in secunda parte contendit probare utramque cæremoniam tàm Purificationis Mariæ quàm oblationis Jesu non fuisse peractam, nisi post triennium in reditu ex Ægypto.

R. unicum unius factum neque legem neque consuetudinem adstruere, præsertim cùm in illo singulari facto esset ratio differendi oblationem ad triennium, quæ non currit pro aliis infantibus; sic enim Samuel debebat ex voto Matris offerri Domino, ut nunquam posteà recederet à Tabernaculo: ad id autem requirebatur certa ætas Infantis, & quòd esset ablactatus.

Insuper hallucinatur laudatus Auctor, dum putat, sacram Familiam triennio mansisse in Ægypto; nec enim uno anno integro remansit, ut probabo infrà.

Obj. præcipuè: Lucas dicit: *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus*: Tò *ejus* secundùm regulam Grammatices & usum communem debet referri ad personam, de qua immediatè facta est mentio: Atqui hæc fuit Jesus, de quo dixit Evangelista: *Postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo priusquàm in utero conciperetur*, immediatè subjungens: *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus*: Ergo.

R. 1°. Equidem ordinariè sic esse ut Tò *ejus* referatur ad personam immediatè præcedentem, nisi aliundè eruatur sensus contrarius, ut hìc eruitur, tùm ex mente Ecclesiæ, tùm ex verbis Lucæ collatis cum lege. 2°. Observandum est cum quibusdam integram periodum de Christo esse ibi insertam velut intrà parenthesim, proindeque Tò *ejus* referendum esse ad personam, de qua fuit sermo ante parenthesim: fuit autem sermo de B. Virgine, de qua dixerat Evangelista: *Maria autem conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo.* Ad Mariam ergo, & non ad Jesum, Tò *ejus* referendum est.

Inst. juxtà Estium legitur græcè *auton* pluraliter *eorum* scilicet Matris & Filii: Ergo.

R. Esto fortè in quibusdam codicibus, in quos incidit Estius, legatur *auton* Jansenius Iprensis, à Lapide & alii testantur non legi in Græco neque *autou* singulariter masculinè, neque *auton*, pluraliter, sed *autes* singulariter fœmininè. Insuper magis standum est auctoritate Ecclesiæ, quàm textu græco, maximè non constanti.

Ibid. o. Dico 2°. B. Virgo legi Purificationis non fuit summo jure adstricta: convenienter tamen se illi subjecit.

Ib. a. 3. *& 4. o.* Prob. prima Pars 1°. Lex ità fert: *Mulier si suscepto semine peperit masculum, immunda erit*, &c. Atqui B. Virgo non peperit Christum ex suscepto semine, sed ex Spiritu sancto: Ergo. Undè Bernardus Serm. 3. de Purif. *Lex ipsa*, inquit, *Matrem Domini non includit, quæ non suscepto semine pepererit.*

Si dicas per *semen* intelligi *prolem*, ut familiare est in Scripturis; ità ut sensus sit, *Si mulier susceptâ prole, masculum peperit.*

R. Quamvis non rarò in Scripturis semen sumatur pro prole, sic tamen hic accipi vetat tùm textus hebraïcus, qui habet, *si mulier suscepto spermate:* tùm quia Moyses ponit, *suscepto semine*, tamquam causam cur mulier sit immunda; non est autem immunda præcisè quia prolem edit, sed quia illam edit ex immundo semine: tùm quia parere ex suscepto semine, propriè est edere prolem ex semine susceptam.

Prob. 2°. Ideò ex lege debebat mulier purificari, quia immunda erat ex profluvio sanguinis: sic enim dicit lex: *Mundabitur à profluvio sanguinis.* Atqui profluvius sanguinis non fuit in B. Virgine, quæ sine apertione claustri virginalis fœtum effudit, & in qua, cùm conceperit ex Spiritu sancto, solus fuit sanguis necessarius ad nutrimentum fœtûs, quo egresso, conversus est sanguis ad ubera, ut lac fieret.

Prob. secunda Pars: Decebat ut, sicut Filius, ità & Mater humilitatis & obedientiæ exemplum præberet, legem approbaret, & occasionem calumniæ Judæis eriperet: Ergo. *Ib. a. 4. o.*

Dico 2°. Christus legi primogenitorum non erat etiam summo jure adstrictus: convenienter tamen se illi subjecit. *Ib. ad 2.*

Quidam probant primam partem ex eo quod lex dicat: *Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam.* Christus autem nascendo non aperuit vulvam Matris, sicque sub lege non comprehenditur. Verùm hæc sententia videtur contraria Evangelistæ, qui hanc legem ipsi Christo adaptat, ut videre est in textu cit. initio articuli. Aperire vulvam igitur hìc nihil est aliud, quàm eam sibi perviam facere, ità ut primo nascenti nullo sit impedimento; sivè hoc fiat fractione claustri, ut fit communiter; sivè clauso manente, penetratione miraculosâ, ut singulariter factum est in Christo. Neque iste loquendi modus est inusitatus in Scripturis: Sic Matth. 3. de Christo baptizato dicit: *Ecce aperti sunt ei Cœli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut Columbam.* Et Act. 17. S. Stephanus cum lapidaretur, dicebat: *Ecce video cœlos apertos & Jesum stantem à dextris Dei:* Non quòd soliditas cœlorum sit disrupta, sed oculis pervia, nulloque fuerit impedimento, quominùs & Christus Spiritum descendentem videret, & Stephanus Jesum stantem à dextris Dei.

Ast, inquies, si ità sit, frustrà ergo Moyses addidit, *quod aperit vulvam*, sed satis fuisset dicere *primogenitum:* hoc ipso enim quo est primogenitus, primus ex utero egreditur.

R. N. illationem: Ad Prob. D. hoc ipso, quo est primogenitus simpliciter & absolutè, primus egreditur, C. hoc ipso quo est primogenitus secundùm quid tantùm, N. Primogenitus simpliciter & absolutè, est antequam nulla generatio sivè masculi sivè fœminæ præcessit, & iste aperit vulvam: Primogenitus secundùm quid est, qui primus inter masculos nascitur, licèt puellæ generatio præcesserit, & iste non aperuerit vulvam, sed apertam supponit. Quia verò lex erat de primogenitis simpliciter & absolutè, ut designarentur, debuit addi: *Quod aperit vulvam.*

Aliundè igitur petenda est probatio conclusionis. In primis videtur expressa sententia D. Th. hìc a. 4. o. ubi dicit: *Christus licèt non esset legi obnoxius, voluit tamen circumcisionem & alia legis onera subire.*

Prob. ratione. Legislator non tenetur suâ lege, non solùm vi coactivâ, sed etiam nec directivâ, quando est dispar conditio Legislatoris & subditorum respectivè ad legem: Atqui sic erat in casu. Christus enim homo Deus erat Legislator, & vi unionis substantialis divinitatis ad humanitatem erat sanctus & in servitium Dei perpetuò consecratus, non sic alii primogeniti, sicque non indigebat oblatione seu consecratione legali.

Si dicas: Christo licèt substantialiter sancto per gratiam unionis hypostaticæ, necessaria fuit sanctificatio accidentalis per gratiam habitualem, ut docent Thomistæ in Tract. de Incarnat. Ergo pariter ipsi sancto & consecrato substantialiter unione Divinitatis, necessaria fuit consecratio legalis.

R. N. Conseq. Disparitas est quòd præter gratiam

tiam unionis necessaria erat Christo gratia habitualis quâ posset elicere connaturaliter actus supernaturales, id enim non conferebat gratia unionis, ut latè dixi in Tract. de Incar. Diss. 8. a. 2. consecrationi autem substantiali nihil addebat consecratio legalis, sicque nullatenùs erat necessaria.

Quando ergo SS. Patres dicunt Christum debuisse subire hanc legem, intelligendi sunt de debito decentiæ; non strictæ obligationis.

Ib. a. 3. o. Prob. secunda pars: Decebat ut Christus, sicut diximus de sanctissima ejus Matre, humilitatis & obedientiæ exemplum præberet, legem approbaret, & occasionem calumniæ Judæis tolleret: quæ præstitit per oblationem sui in Templo.

Postquàm narravit Lucas Parentes Jesu ipsum tulisse Jerusalem ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini, è vestigio subdit: *Et ecce homo erat in Jerusalem cui nomen Simeon, & homo iste justus & timoratus, expectans consolationem Israël... Et cùm inducerent Puerum Jesum Parentes ejus, ut facerent secundùm consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit eum in ulnas suas & benedixit Deum*, &c. Hinc quæstio est quis fuerit iste Simeon, an Sacerdos, an Laïcus?

Dico 1°. Simeon qui Jesum excepit in ulnas suas, non erat Sacerdos, sed vir laïcus.

Prob. 1°. ex silentio Lucæ, qui cùm alias Simeonis qualitates accuratè describat, nihil de ejus Sacerdotio dicit. Item ex silentio utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ, quæ in suis Officiis & Martyrologiis Simeonem à Sacerdotio non commendant. Idem dic de SS. Patribus, quorum nullus Sacerdotii Simeonis meminit: imò Theophilactus enarrat. in cap. 2. Lucæ, & Euthymius in 4. Evangelia c. 3. disertè dicunt Simeonem fuisse laïcum.

Prob. 2°. Sacerdotes in interiori parte Templi pueros de manibus parentum exceptos offerebant, nec nisi post Purificationem Matrum: ante enim matres *omne sanctum non tangebant nec ingrediebantur in sanctuarium*, Levit. 13. Atqui Simeon occurrit Parentibus Jesu ante fores aut in foribus Templi: id enim apertè indicant verba Lucæ: *Et ecce*, inquit, *homo erat in Jerusalem cui nomen Simeon:* Hæc verba indicant rem novam & insolitam, quod non dixisset Lucas de Sacerdote: *Et cùm inducerent Puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundùm consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit in ulnas suas:* Nondum ergo induxerant, nondum fecerant secundùm consuetudinem legis, sicque ante fores vel in foribus ante Purificationem Matris.

Dices: S. Aug. serm. 13. de Temp. dicit: *In Templo præsentabatur, & à Simeone sene annoso, probato, coronato agnoscebatur*. Atqui per Tò *coronato* nihil aliud videtur posse intelligi, quàm Mitram Sacerdotalem: Ergo.

R. N. Min. Quidam dicunt per Tò *coronato* Augustinum allusisse ad hæc verba Epist. Jacobi c. 1. *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ:* sicque intellexisse non coronam sacerdotalem aut aliam temporalem, sed coronam vitæ æternæ, *quam repromisit Deus diligentibus se*. At fortè non absurdè quis intelliget Tò *coronato* de defectu capillorum in vertice capitis, ut frequenter senibus contingit, ex quo fit quædam corona: idque indicare videntur verba Augustini, *sene, annoso, coronato.*

ARTICULUS III.

De Fuga in Ægyptum.

DUo hìc potissimum inquirimus. Primum, undè & quando S. Joseph cum Maria & divina Prole profectus sit in Ægyptum? Secundum, quamdiù sacra Familia commorata sit in Ægypto? Quasdam etiam quæstiunculas incidentes resolvemus.

Dico 1°. S. Joseph cum Maria & divina Prole profectus est de Nazareth paulò post Purificationem B. Virginis & oblationem Jesus in Templo.

Prob. secundùm Lucam 2. *Ut perfecerunt omnia secundùm legem Moysi*, (id est, statim ac perfecerunt) *reversi sunt in Galilæam in Civitatem suam Nazareth.* Antè verò illud tempus non acceperat Joseph mandatum ab Angelo fugiendi in Ægyptum: cùm enim ex Matth. 2. Statim ac accepit, eâdem ipsâ nocte consurgens secesserit in Ægyptum cum Maria & ejus Prole, non potuissent adesse Jerosolymis quadragesimâ die à Nativitate ad perficiendum officium Purificationis. Ex quibus sequitur quòd nec Bethleemi nec Jerosolymis acceperit istud mandatum, sed Nazareth, undè profectus est post Purificationem.

Quod posset opponi ex Matth. mandatum fuisse datum Josepho fugiendi statim post discessum Magorum, solutum est art. 3. præcedentis Diss. post probationes.

Dices insuper: Regressus in Nazareth post Purificationem, de quo loquitur Lucas, non fuit præceps quem statim exciperet fuga in Ægyptum, sed fuit constans & perpetua Nazarethi habitatio Christi unà cum Maria & Joseph: postquam enim dixit Lucas v. 39. *Ut perfecerunt omnia secundùm legem Moysi, reversi sunt in Galilæam in Civitatem suam Nazareth*, immediatè subjungit v. 40. sequenti: *Puer autem crescebat & confortabatur plenus sapientiâ:* quæ verba indicant non transeuntem, sed permanentem Nazarethi habitationem: Ergo.

R. Evangelistas in suis narrationibus non semper servare ordinem quo res gestæ sunt, ut patet ex instantia præcedente, & posset pluribus aliis exemplis probari: cùm ergo Lucas omittat fugam in Ægyptum, quam refert Matthæus, hìc inferenda est, & verba objecta intelligenda sunt de habitatione Christi Nazarethi post reditum ex Ægypto.

Sed petes: Quid fugâ opus? Duo enim videntur obstare. Primum, Christus Dominus omnipotens poterat aliter furorem Herodis declinare. Secundum, si, ut contendimus, erat tunc Nazareth, poterat ibi tutò manere, aut in alio loco Judææ, cùm Herodes jusserit tantùm occidi Infantes Bethleem & in omnibus finibus ejus.

R. ad 1. quòd non conveniebat Christum adhuc Infantem per se edere miracula: Tùm quia in similitudinem hominum factus, voluit habere Infantiam similem Infantiæ aliorum hominum: Tùm quia si per se fecisset miracula, derogasset fidei humanitatis. * Et Judæi existimassent incarnationem esse phantasma, atque ante tempus opportunum ipsum cruci affixissent livore liquefacti. Tùm quia si in prima ætate fecisset miracula, Judæi non indiguissent alio manifestante, cùm tamen Joannes Bapt. dicat Joan. 1. *Ut manifestetur in Israël, propterea veni in aqua baptizans.* Insuper Christus arripuit fugam ut ostenderet se vitam pauperem, ærumnis & periculis plenam assumpsisse, & nobis daret exemplum fugiendi instante persecutione. *Ibid. q. 36. a. 4. o.* ** Ib. ad 3.*

Ad 2. Quamvis Herodes jussisset occidi Infantes Bethleemi tantùm & in ejus finibus, variis tamen aliis artibus & modis per universum Regnum suum ipse cum Sacerdotibus & Scribis qui pariter fuerant turbati, insidiabatur vitæ Infantis, ut scribit Hieron. l. 1. Comment. in Matth. præsertim postquàm vulgata sunt, quæ dixerant & prædixerant Simeon & Anna die Purificationis: Quapropter nullus Infanti locus tutus erat intrà fines Regni Herodis, qui dominabatur non solùm in Judæa propriè dicta, sed etiam in Galilæa: solùm enim post ejus mortem divisum est Regnum in quatuor Tetrarchias.

At, inquies, si tot inquisitiones faciebat Herodes, quare non jussit occidi Joannem Bapt cujus fama divulgabatur super omnia Montana Judææ propter ea quæ contigerant in illius circumcisione

cisione, & quem indè poterat conjicere Herodes esse Christum.

R. quosdam censere Zachariam Patrem Joannis Bapt. fuisse occisum, eò quòd puerum suum subduxisset. At id maximè controversum est. Cæterùm verisimile est Herodem auditis quæ de Joanne dicebantur, veritum ne ipse esset Christus, jussisse ipsum occidi; sed divinâ providentiâ factum est ut transferretur in loca deserta, & ibi usque ad obitum Herodis educaretur.

Si ulteriùs petas quare mandatum fuit fugere in Ægyptum potiùs quàm in aliam Regionem?

R. 1°. ex Matth. 2. ut id, quod erat dictum per Oseam 11. litteraliter de populo Judaïco ut gerente personam Christi, & allegoricè de Christo, per hanc fugam & reditum verificaretur. *Ex Ægypto vocavi filium meum.* 2°. Quia Ægyptus erat antiquum refugium Israëlitarum, cujus Joseph, qui erat figura Christi, dictus est Salvator, & erant tunc in Ægypto plura millia Judæorum.

Dico 2°. Sacra Familia commorata est in Ægypto non novem, aut septem, aut quinque, aut tribus annis, ut quidam opinati sunt, sed anno necdum integro.

Prob. Reversi sunt in Galilæam, dum Archelaus defuncto Patre suo Herode regnaret in Judæa: sic enim scribit Matth. c. 2. *Audiens autem Joseph quòd Archelaus regnaret in Judæa pro Herode Patre suo, timuit illo ire, & admonitus in somnis secessit in partes Galilææ.* Atqui Herodes magnus secundùm Josephum l. 17. Antiquit. c. 11. & 12. miserâ tabe confectus obiit circà Festum Paschæ eodem anno quo edixit stragem infantium: Archelaus autem ejus Filius nonnisi post sex circiter menses regnare incepit in Judæa, non Regis, sed Tetrarchæ titulo; ut enim narrat Joseph, totam æstatem post mortem Patris Romæ transegit, ut ab Augusto Patris Regnum vel partem obtineret. Ponamus nunc, ut ante diximus, S. Josephum secessisse in Ægyptum post Purificationem & ante cædem Innocentum, verisimiliter circà medium seu finem Februarii, numerabis novem vel decem menses circiter commorationis in Ægypto.

Dices non constare Josephum rediisse in Galilæam statim ac Archelaus Regnum seu Tetrarchiam Judææ administrare cœpit: potuit ergo post tres, vel quinque, vel septem, vel novem annos rediisse.

R. id planè constare ex Scriptura: dicit enim Matth. 2. v. 15. *Et erat ibi* (in Ægypto) *usque ad obitum Herodis.* Et v. 19. *Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit Joseph in Ægypto dicens: Surge & accipe Puerum & Matrem ejus & vade in terram Israël: defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri. Qui consurgens accepit Puerum & Matrem ejus, & venit in terram Israël: Audiens autem quòd Archelaus,* &c. Porrò hæ loquendi formulæ non significant longam plurium annorum moram, sed brevem aliquot mensium. Et quomodò verum esset Josephum mansisse in Ægypto *usque ad obitum Herodis* dumtaxat, si 3. 5. 7. vel 9. annis post hunc obitum ibi mansisset. Id autem optimè verificatur moraliter loquendo, si post aliquot menses tantùm ab hoc obitu ex Ægypto recesserit.

ARTICULUS IV.

An & quæ miracula patrata sint ingrediente Jesu in Ægyptum?

BAronius ad annum Christi primum duo narrat & approbat, videlicet incurvationem arboris, quæ dicebatur *Persis* vel *Persea,* & commotionem ac concussionem simulachrorum. Serrius hæc ut commenta rejicit, Exercitatione 38.

Dico: Quamvis hæc duo miracula ut certò vera non asseramus, non tamen ut commenta rejicimus, sed ut probabilia facta sustinemus.

Prob. In primis Sozomenus Auctor quinti sæculi l. 5. Hist Ecclesiast. c. 20. dicit: „ Memorant arborem esse, quæ *Persis* dicitur, Hermopoli, quod est Oppidum Thebaïdis, cujus fructus aut folium aut particula aliqua corticis ægrotis admota, morbos à compluribus depulerit: nam traditum est, Joseph, cùm propter Herodem, assumptis secum Christo & Mariâ sanctâ Deiparâ, fugisset, venisse Hermopolim, atque simul ut portæ appropinquavit, statim arborem, licèt planè maximam, adventu Christi turbatam esse, atque ad solum usque se inflexisse & Christum adorasse. Atque hæc quidem, sicut à multis audivi, à me commemorata sunt. Quæ quidem, si quid ego judico, vel significabat jam Christum in Urbe adesse, vel, ùt est verisimile, non modò arborem quam Incolæ propter magnitudinem & pulchritudinem lege gentilitiâ venerabantur, dæmone jam, qui ibi colebatur, ob Christum talium eversorem, qui in eo loco comparebat, perhorrescente, suâ sponte commotam esse, verùm etiam omnes Ægyptiorum statuas, adventante tùm Christo, juxtà Prophetiam Isaïæ convulsas. Itaque dæmone indè abacto, arbor, quo rei gestæ testimonium esset, remansit ibi, fidelesque morbis liberavit. Atque ut Ægyptii & Palestini, istarum rerum, sicut alii singuli aliarum, quæ apud ipsos gestæ sunt, testes locupletes existunt.

Nicephorus l. 10. c. 31. postquàm retulit quæ narrat Sozomenus de arbore Persea & de simulachris Ægyptiorum, quæ dicit *disfluxisse Christi non ferentia adventum, juxtà id quod ab Isaïa est dictum,* sic concludit caput: *Cæterum dæmone ex Arbore ea expulso, ad certum rei gestæ indicium prona & inclinata permansit, fide accedentes sanans. Harum rerum Palestini & Ægyptii idonei fideque digni sunt testes.*

Evagrius in vitis Patrum l. 2. c. 7. dicit: „ Vidimus & alium sanctum virum nomine Apollonium apud Thebaïdam in finibus Hermopolis, ad quam Civitatem Salvatorem cum Maria & Joseph de Judææ finibus venisse tradunt secundùm Prophetiam Isaïæ: Vidimus ergo ibi & Templum ipsum in quod ingresso Salvatore corruisse omnia Idola in terram & comminuta esse memorabantur.

Dicit Serrius has auctoritates non facere fidem integram, quia narrant prodigia facta 500. annis ante eorum ætatem patrata: idque sine testimonio veterum & ex traditione obscura.

R. Non facere quidem fidem integram, certam & indubitatam, facere tamen probabilem: sunt enim Auctores sinceri, probati & fide digni, qui, quæ narrant, ab incolis locorum, in quibus res gestæ sunt, acceperunt: Hi autem ex Traditione majorum, non obscura, sed quorum erant testes locupletes, idonei & fide digni, & quorum patens extabat indicium, nimirum ipsa arbor inclinata. Quot sunt sanè quæ non pro commentis, sed pro probabilibus habentur, quæ non tam solido nituntur fundamento.

Quantùm ad id quod dicit Serrius, ea ab istis Auctoribus referri absque testimonio veterum, mox examinabitur.

Oraculum autem Isaïæ quod afferunt isti Auctores, hoc est cap. 19. *Ecce Dominus ascendit super nubem levem & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur simulachra Ægypti, à facie ejus & cor Ægypti tabescet in medio ejus.*

Respondet Serrius hoc Oraculum litteraliter prænuntiare eversionem Ægypti per Sennacherib & Nabuchodonosor: Allegoricè significare Christum aliquando ingressurum Mundum & Idololatriam longè latèque diffusam deleturum; idque probare contendit ex Hieronymo, qui per Ægyptum intelligit mundum.

Verùm esto S. Hieronymum per Ægyptum intellexisse mundum, non sequitur quòd non possit

sit etiam intelligi terra Ægypti, prout intellexerunt alii Patres & Interpretes. Unde Estius in hunc locum dicit: *Hoc de Adventu Christi pueri in Ægyptum, quando Herodes eum ad mortem quærebat, plerique interpretantur*: Et Tirinus ibid. dicit quòd S. Athanasius, S. Hieron. S. Aug. Procopius, Theodoretus, Eusebius, Haymo, Hugo, & Lyrarius *id allegoricè exponunt de Christo ulnis B. Virginis in Ægyptum invecto.* Non ergo sine testimonio veterum locuti sunt laudati Historici, quòd maximè patebit ex diserto testimonio Eusebii illis omnibus antiquioris. Undè

Prob. 2°. Ex Eusebio. Is lib. 6. Demonst. Evang. c. 2. Expendens præfatum Oraculum Isaiæ, secundùm versionem Aquilæ, hæc habet: „Scriptura dixit: *Ecce Dominus ascendit super crassitudinem & venit in Ægyptum.* Igitur ipsa hæc „Prophetiæ particula ad verbum exitum sortita „est, quo tempore Angelus Domini in somnis „visus ipsi Joseph, dixit: Surge, accipe puerum „& Matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto „ibi donec dicam tibi. Tunc igitur iste Dominus Deus Verbum, puerilem ætatem ingressus & suo corpori quod ex Sanctâ Virgine „acceperat conjunctus in terra Ægyptiorum diversatur." (Jam vides Eusebium hanc Prophetiam Isaiæ non interpretari de ingressu Christi in mundum, sed in terram Ægypti.) Prosequitur: „Hi qui priùs incolebant Ægyptum vitiosi „pravique dæmones per multa sæcula in Simulacris latitantes, animasque Ægyptiorum omni „superstitionis errori addicentes ac subjicientes, „cùm sensissent novam quamdam divinamque „virtutem ad se accessisse, illicò commoti sunt, „& fluctuationem ac perturbationem in seipsis „pertulerunt, corque ipsorum & vis intelligendi „intrinsecùs in ipsis convicta sunt, cesserunt que „ac fugata sunt ab ea virtute, quæ visum effugiens, illos compellebat, & ignis instar ineffabili quâdam ratione adurebat. Et tunc quidem „invisibiliter Dæmones talia passi sunt, cùm Salvator noster Jesus Christus in Ægyptum cum visibili corpore pervenit."

Serrius, quod fortè miraberis, contendit hoc testimonio etsi pro nobis apertissimo, non probari concussa Idola Ægyptiorum, sed potiùs negari, quia, inquit, Eusebius priorem tantùm partem Oraculi Isaiæ, quæ futurum Domini ingressum in Ægyptum portendebat, *ad Verbum exitum sortitam esse* dicit; alteram autem quæ commota eversaque simulachra prænuntiabat, non item. At si eversorum simulachrorum prodigium reipsâ contigisset, utraque Prophetiæ pars *ad Verbum* tunc temporis exitum habuisset.

Verùm in primis jugulum sibi petit Serrius, qui priùs contendebat Prophetiam Isaiæ intelligendam esse de ingressu Domini, non in terram Ægypti, sed in mundum. 2°. Non mirum si Eusebius de sola prima parte hujus Prophetiæ & non de secunda dixerit, quòd *ad verbum* sortita esset exitum, quia solam primam & non secundam retulerat: in his autem quæ posteà subjungit, alludens ad secundam partem, apertè ostendit etiam fuisse *ad verbum* impletam, ut legenti patet.

Instat Serrius: Eusebius dicit quidem dæmones in simulachris latitantes, Christo in Ægyptum intrante, divinâ virtute fuisse commotos, perturbatos, convictos & fugatos, sed *intrinsecùs* tantùm & *invisibiliter*, non autem apertè, externè & manifestè per eversionem Idolorum.

R. rectè quidem Eusebius, quis enim sibi fingat puros spiritus, quales sunt dæmones, posse extrinsecus & visibiliter commoveri, turbari, convinci, fugari; sed iis intrinsecùs & invisibiliter commotis, turbatis, convictis, fugatis, benè sequitur simulachra, in quibus latitabant, remansisse muta & inertia, atque hoc sensu fuisse concussa, commota & turbata, ut loquuntur Isaïas, Eusebius & Sozomenus. Equidem Evagrius dicit omnia *corruisse in terram*, sed loquitur de solis Idolis quæ erant in Templo in quod ingressus est Christus; non de aliis Idolis Ægypti. Neque necesse est intelligere etiam sensu dicto de omnibus omninò Idolis Ægypti universalitate absolutâ, sed accommodâ, id est de pluribus & in pluribus locis.

Urget Serrius: Ipso Baronio teste, Ægypti idololatris, illiusque fana & simulachra ad annum Christi 389. perennârunt, quo tempore à Theodosio Imperatore eversa sunt: Ergo commentum est quod dicimus de prodigiis factis ad ingressum Christi in Ægypto.

R. N. Conseq. Non enim dicimus tunc idololatriam Ægypti omninò & pro semper cessisse, omnisque ejus fana & simulachra fuisse eversa, sed ingrediente Christo in Ægyptum, ac fortè ibi eo commorante, dæmones conturbatos expulsos fuisse è pluribus simulachris, quæ ideò manserunt muta & inertia, atque hoc sensu concussa ac commota: recruduisse autem idololatriam, egresso Domino, & redeuntibus dæmonibus simulachra convaluisse non negamus.

ARTICULUS V.

De cæde Infantium, & vitæ Christi institutо usque ad suum Baptisma.

TRia hìc breviter resolvenda occurrunt. Primum, quandonam Herodes edixit cædem Infantium? Secundum, quot Infantes fuerunt occisi? Tertium, quodnam fuit vitæ Christi institutum usque ad suum Baptisma?

Dico 1°. Herodes cædem Infantium edixit, non biennio post Nativitatem Christi, sed statim post Purificationem & fugam in Ægyptum.

Prob. prima pars: Ideò quidam ad biennium differunt cædem Infantium, vel quia Herodes jussit occidi Infantes à bimatu & infrà secundùm tempus stellæ quod exquisierat à Magis, quam indè putant non apparuisse nisi biennio post Nativitatem Christi: vel quia, ut existimant, Herodes de variis criminibus accusatus, ut objecta dilueret, Romam apud Cæsarem pergere coactus est & ibi biennio commorari. At primum fundamentum concussimus art. 3. Diss. præcedentis. Secundum falsum esse constat ex eo quòd secundùm Josephum & Dionem Herodes iter Romam non susceperit, imò nec suscipere potuerit post diem Christi natalem; quis ultimo vitæ suæ anno, qui secutus est Christi Nativitatem, acerbis & continuis doloribus vexatus fuit.

Prob. secunda pars. Tunc indixit Herodes cædem Infantium, quando se sensit delusum à Magis: Atqui non sensit se delusum à Magis, statim ac ipsi recesserunt; existimavit enim eos fallaci stellâ fuisse deceptos, nec ausos fuisse redire Jerusalem, ne ipsi & toti populo essent ludibrio, sicque putavit id quod Magi dixerant de nato Rege Judæorum, esse figmentum. Verùm cùm audivit quæ de ipso contigissent in Templo die Purificationis, tunc se sensit illusum à Magis, & cædem Infantium Bethleemi & in finibus ejus indixit, eorum scilicet qui essent bimuli & inferioris ætatis usque ad illud tempus quo stella Magis illuxerat. Cur autem à bimatu jusserit occidi? Dixi superiùs id fuisse ex abundantia cautionis.

Dico 2°. Numerus Infantium occisorum est incertus, silentibus ea de re tam Evangelio quàm antiquis Patribus. Undè ut gratis fictum reputamus quod Græci in suis Menologiis referunt fuisse 14. millia. Nullatenùs enim verisimile est in Oppidulo & angustis ejus finibus, tot Infantes, præter puellas, & masculos, qui intereà temporis mortui sunt, biennio natos esse.

Hos verò Infantes occisos esse verè Martyres, si non animo, saltem facto & ex gratis Christi probavimus in Tract. de Fortitudine Diss. 1. a. 2. obj. 1. & Tract. de Bapt. Diss. 1. a. 6.

Dico 3°. Christus usque ad suum Baptisma exercuit cum S. Josepho artem fabrilem, quâ posset suæ & parentum inopiæ succurrere, atque humi-

humilitatis ac modestiæ exemplum præberet.

Prob. Judæi quibus notum erat externum vitæ Christi institutum, ipsum vocabant, non solùm *fabri filium*, sed etiam *fabrum*, Marci 6. *Nonne hic est faber*. Atque ità docent Aug l. 2. de consens. Evang. c. 42. S. Basil. in Asceticis, S. Chrisost. hom. 13. in cap. 13. Matth. & S. Th. ibid.

Si ulteriùs petas quam artem fabrilem exercuerit, an ferrariam, an lignariam?

R. S. Hilar. in cap. 14. Matth. & S. Pet. Chrisologus serm. 8. dicunt *ferrariam*. At S. Justinus his longè antiquior, quippè qui vivebat secundo sæc. in Dialogo cum Triphone dicit *lignariam*: cui subscribit Ambrof. l. 3. in Luc. Insuper Theodoret. l. 3. Hist. c. 18. & Sozomenus l. 2. c. 23. referunt quòd cùm Libanius Ethnicus Juliani Apostatæ familiaris, irridendo petiisset à quodam Ludimagistro Christiano: *Quid agit nunc fabri filius?* intelligens Christum. Respondit Ludimagister: *Juliano tuo feretrum fabricatur*. Quod eventu probatum est: paulò post enim Julianus fuit occisus & in feretro ad tumulum delatus.

DISSERTATIO VI.

De Joanne baptisante & Christo baptisato.

D. Th. QQ. 38. & 39.

ARTICULUS I.

De Joanne baptisante.

OCcurrunt hìc discutienda, 1°. utrùm fuerit conveniens Joannem baptizare? 2°. Utrùm illius Baptismus esset à Deo? 3°. Utrùm conferebat gratiam? 4°. Utrùm baptizati Baptismo Joannis, essent posteà baptizandi Baptismo Christi?

Q. 38. a. 1. o. Dico 1°. Conveniens fuit Joannem baptizare. 1°. Ut Christus manifestaretur: undè ipse Joannes dicit Joan. 1. *Ut manifestetur Christus in Israël, propterea veni in aqua baptisans*: concurrentibus enim turbis ad Baptismum, annuntiabat Christum, quod faciliùs sic factum est, quàm si ad singulos discurrisset, ut observat Chrisost. hom. 10. in Joan. 2°. Ut suo Baptismo homines assuefaceret Baptismo Christi. 3°. Ut homines ad pœnitentiam inducens, eos præpararet ad dignè suscipiendum Baptisma Christi.

Ib. a. 2. o. Dico 2°. Baptismus Joannis quantùm ad ritum fuit à Deo, qui familiari Spiritûs sancti revelatione Joannem ad baptizandum misit, juxtà illud Joan. 1. *Qui me misit baptisare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris*, &c. Quantùm verò ad effectum, qui nihil aliud erat quàm mundatio corporis, ut patebit ex sequentibus, erat ab homine, non à Deo, nisi in quantum Deus operatur in homine.

Ib. a. 3. o. Dico 3°. Baptismus Joannis gratiam non conferebat, ideoque non erat Sacramentum.

Prob. 1°. ex illo Matth. 3. Luc. 3. Marci 1. *Ego baptizavi vos aquâ, ille verò baptizabit vos Spiritu sancto*. Si autem Baptismus Joannis etiam conferret gratiam, non staret hæc inter utrumque differentia, cùm aliundè uterque conferretur in aquâ: Ergo.

Conf. Qui baptisati erant Baptismo Joannis Act. 9. nec acceperant Spiritum sanctum, nec an esset Spiritus sanctus audierant.

Ibid. Prob. 2°. Tota Doctrina & operatio Joannis præparatoria erat ad Christum, sicut ministri & inferioris artificis est præparare materiam ad formam quam inducit principalis artifex: atqui gratia conferenda erat hominibus per Christum, secundùm illud Joan. 1. *Gratia & veritas per Jesum Christum facta est*: Ergo Baptismus Joannis gratiam non conferebat, sed solùm ad gratiam præparabat, 1°. per doctrinam Joannis inducentem ad fidem Christi: 2°. Assuefaciendo homines ad ritum Baptismi Christi: 3°. Per pœnitentiam ad quam inducebat; erat enim signum & protestatio pœnitentiæ peragendæ ab his qui illum suscipiebant.

Dices: Marci 1. dicitur: *Fuit Joannes in deserto Baptisans & prædicans Baptismum Pœnitentiæ in remissionem peccatorum*. Atqui remissio peccatorum est per gratiam: Ergo.

R. quòd Baptismus Joannis dicatur Baptismus pœnitentiæ, quia, ut jam dictum est, erat inductivum ad pœnitentiam, ut quædam protestatio quâ profitebantur homines se pœnitentiam acturos: pœnitentia autem ducit ad remissionem peccatorum, non per ipsum Baptisma Joannis, sed per Christum conferendam. Ib. ad 1.

Dico 4°. Baptisati Baptismo Joannis, etiamsi habuissent fidem & spem in Christum, erant posteà baptizandi Baptismo Christi. Ib. a. 6. o.

Sequitur ex præcedenti: Baptismus Joannis non conferebat gratiam, neque etiam characterem: Atqui fides & spes eorum qui illum suscipiebant, non poterat hos defectus supplere: Ergo. Undè Act. 19. qui erant baptizati Baptismo Joannis, jussu Pauli baptisati sunt Baptismo Christi. Ibid.

Conf. Christus Joan. 3. dicit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Atqui solus Baptismus Christi erat in Spiritu sancto: Ergo. Atque ità sentiunt unanimiter SS. Patres.

Petes, utrùm Joannes fuerit baptizatus Baptismo Christi?

R. probabiliùs affirmativè. Suadetur ex hoc quòd Christus Matth. 3. Joanni dicenti: *Ego debeo à te baptisari*: respondit: *Sine modo*: quasi dixisset: fac modò quod peto, faciam posteà quod petis. Ità SS. PP. Greg. Nazianz. Orat. 39. Chrisost. hom. 12. in Matth. Aug. Serm. 292. Hieron. in cap. 3. Matth. & alii. Interpretari autem cum Serio SS. Patres non de Baptismo, sed de abundantiori effusione gratiæ, est illorum verba ab obvio & naturali sensu gratis detorquere, & nostro Doctori contradicere. Ib. ad 3.

Ex his sequitur Apostolos etiam fuisse baptizatos Baptismo Christi: de quo dixi alibi.

ARTICULUS II.

De Christo baptizato.

QUæritur hìc 1°. utrum fuerit conveniens Christum baptizari à Joanne? 2°. Quo suæ ætatis anno fuerit baptizatus? 3°. Quo loco? 4°. De prodigiis Christi Baptismum secutis, nimirùm de apertione cœlorum, de descensu Spiritûs sancti in specie columbæ, & voce Patris audita.

Dico 1°. Conveniens fuit Christum baptizari à Joanne. 1°. Ut tactu mundissimæ carnis suæ aquas sanctificaret ac eis posteà vim regenerandi conferret. 2°. Ut Baptismum Joannis comprobaret. 3°. Ut & ipse faceret quod aliis faciendum præcipiebat: & hoc est quod ipse dicit Matth. 3. *Sic decet nos implere omnem justitiam*: ut enim Ambrof. ait l. 2. in Luc. c. ult. *Hæc est justitia ut quod alterum facere velis, ipse incipias & tuo alios horteris exemplo*. 4°. Ut in tanta multitudine Judæorum qui ad Joannem confluebant, reciperet testimonium Patris, quo suum ministerium majori cum auctoritate posteà obiret. q. 39. a. 1. & 2. o.

Dico 2°. Christus baptizatus est anno ætatis suæ circiter trigesimo. Constat ex Luc. c. 3. ubi cùm dixisset: *Factum est autem cùm baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato*, paucis interjectis subdit, *& ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta*. Ib. a. 3. o.

Scio aliquos referre Tò *incipiens*, ad ministerium Christi, non ad ejus ætatem: quasi diceret Evangelista: *Et ipse Jesus erat incipiens* publicum prædicationis ministerium, *quasi annorum triginta*. Alii tamen non minùs probabiliter referunt ad ætatem Christi, ità ut sensus sit: Jesus incipiebat esse

esse fermè annorum triginta scilicet completorum, inchoaverat enim annum trigesimum. Huic sensui favent multi SS. Patres, Irenæus l. 2. c. 39. Justinus in Dialogo cum Tryphone, Eusebius l. 1. Hist. c. 10. Hieron. in cap. 1. Ezech. Aug. l. 2. de Doct. Christiana c. 28. &c. Et hic quidem videtur sensus obvius horum verborum Lucæ 3. *Anno quinto decimo Imperii Tiberii Cæsaris... Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta.* Sensus, inquam, obvius est, quòd annus decimus quintus Imperii Tiberii Cæsaris, sit annus Christi trigesimus inchoatus.

Sed ututsit, cætera verba Lucæ sufficiunt probandæ conclusioni. *Et ipse Jesus erat... quasi annorum* 30. vel enim particula *Quasi* sumitur *affertivè*, ut Joann. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti à Patre:* & tunc habemus Christum decurrere annum trigesimum, aut ipsum absolvisse & incipere trigesimum primum. Vel sumitur *diminutivè*, quo sensu Christus desinente anno vigesimo nono jamjam inchoaturus erat trigesimum. Vel sumitur *dubitativè*, pro *circiter*, ut sumi solet dum præponitur numero rotundo: sic Matth. 1. *Mansit autem Maria cum illa, quasi mensibus tribus:* Marci 8. dicuntur *quasi quatuor millia virorum* manducasse, qui Matth. 15. dicuntur *quatuor millia.* Sic autem sumptâ particulâ *Quasi*, Christus fuit baptizatus vel desinente anno vigesimo nono, vel decurrente anno trigesimo, vel inchoante anno trigesimo primo. Et ideò posui in conclusione, anno circiter trigesimo.

Ib. a. 4. c. Dico 3°. Christus baptizatus fuit in Jordane propè Bethaniam. Constat ex illo Marci: *Venit Jesus à Nazareth Galilææ & baptizatus est à Joanne in Jordane.* Et ex illo Joan. 1. *Hæc facta sunt in Bethania trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans.*

Intelilge Bethaniam, non illam quæ Marthæ & Mariæ erat domicilium propè Jerosolymam, sed alteram trans Jordanem, ubi solitus erat fluvii trajectus, & quæ alio nomine vocabatur *Bethabara:* utriusque enim vocis est ferè eadem vis: Bethania hebraïcè sonat locus navis, & Barthabara locus transitûs.

Dico 4°. Prodigia, scilicet apertio cœlorum, descensus columbæ, & vox Patris audita, non contigerunt dum actualiter baptizaretur Christus, ut solent exhibere pictores, sed ipso baptizato & orante, juxtà illud Matth. 3. *Baptizatus autem Jesus confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli,* &c. Et istud Luc. 3. *Jesu baptizato & orante, apertum est cœlum, & descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut columba in ipsum, & vox de cœlo facta est,* &c.

Dico 5°. Jesu baptizato & orante aperti sunt cœli, non syderei & propriè dicti, hi enim naturaliter scindi non possunt, supernaturaliter autem esset superfluum, sed suprema aëris regio cœlis propinqua, quæ in Scripturis sæpè cœlum appellatur, quatenùs dum ejus partes aliquæ hinc indè condensantur, medio aëre manente rariore, hiatus apparet, ex quo columba descendere cerneretur, & vox Patris audiretur. Matthæus dicit, *aperti sunt ei cœli,* non quòd ipse solus & non alii viderint cœlos apertos, sed quia propter ipsum sunt aperti.

Dico 6°. S. Th. hîc a. 7. post Aug. Hieron. & Anselmum docet columbam fuisse verum animal: sed in 1. d. 16. a. 3. ad 5. docet contrarium his verbis: „ Dicendum quòd columba non fuerit „ verum & naturale animal, sed tantùm simili„ tudo columbæ visibiliter ostensa in aliqua ma„ teria ad hoc præparata. Undè & peracto officio „ in pristinam materiam reversa est. Nec fuit ibi „ aliqua fictio, quia illa similitudo columbæ non „ ostendebatur ad manifestandam aliquam verita„ tem in ipsa columba, sed ad manifestandas pro„ prietates invisibilis missionis. Et ideo non fuit „ ibi falsitas signi, quia signatum respondebat „ signo & res similitudini. " Hæc autem sententia est communior.

Porrò descendit Spiritus sanctus in Christum, non ut Christum sanctificaret aut ejus sanctitatem augeret, quippè qui erat perfectè sanctus à conceptione, ut superiùs dictum est; sed ut significaretur adstantibus præsentia Spiritûs sancti in Christo & in eis qui ejus Baptismo baptizarentur. Descendit autem sub specie columbæ ad exprimendas proprietates columbinas, quas tùm in Christo tùm in baptizatis operatur. Has proprietates fusè explicat Auctor hîc a. 6. ad 4.

Dico 7°. Christo baptizato convenienter vox Patris Filium protestantis audita est. Quia in Baptismate Christi, quod fuit exemplar seu potiùs figura nostri Baptismatis, debuit demonstrari id quod in nostro Baptismate perficitur. Baptisma autem nostrum consecratur invocatione & virtute Trinitatis, secundùm illud Matth. uit. *Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritûs sancti.* Ergo in Baptismo Christi convenienter Trinitas demonstratur, quatenùs scilicet Filius in humana natura baptizatur, Spiritus sanctus descendit in columbæ specie & vox Patris testimonium Filio perhibentis auditur. *Ib. a. 8. c.*

Hæc autem vox quamvis non fuerit vera & naturalis, quatenùs non erat per organa vitæ prolata, erat tamen verus, sensibilis & articulatus sonus, non solùm à Joanne, sed etiam ab adstantibus auditus, ut ex eo Joannes posset efficaciùs testificari de Christo. Ex quo sequitur, quòd etiam apertio cœli & descensus columbæ fuerint visi à populo, alioquin si solam vocem audivissent absque alio signo visibili, potuissent adstantes existimare, quòd Joannem & non Christum spectaret.

Et quamvis ista vox formata fuerit à tota Trinitate, quia opera Dei ad extrà sunt indivisa, per appropriationem tamen attribuitur Patri, quia formata est ut solum Patrem significaret, sicut species columbæ missa est, ut solum Spiritum sanctum repræsentaret.

DISSERTATIO VII.

De modo conversationis Christi, necnon de ejus tentatione in Deserto.

D. Th. QQ. 40. & 41.

ARTICULUS I.

Quæ fuerit humana faciei & corporis Christi forma?

Dico: Humana faciei & corporis Christi forma non fuit insigniter venusta, neque insigniter deformis, sed mediocriter pulchra.

Prob. Christus humanam faciei & corporis formam assumpsit, quæ conditioni ac ministerio conveniret; sicut ergo, ut modo dicam, noluit esse dives ut divitiarum contemptum nos doceret, ità insigniter venustus esse noluit, ut vanam esse corporis pulchritudinem demonstraret. Item cùm deberet conversari cum hominibus, eos verbis suis ad fidem perducendo, non decuit ipsum esse ità facie deformem, ut aliorum oculos offenderet, & eos à suo consortio removeret: Sequitur ergo eum fuisse mediocriter pulchrum. Undè Auctor in Psal. 44. dicit: *Pulchritudinem Christus habuit, secundùm quod competebat ad statum & reverentiam suæ conditionis. Non est ergo intelligendum, quòd Christus habuerit capillos flavos, vel fuerit rubeus, quia hoc non decuit eum.* Et in cap. 53. Isa. *Christo non erat aspectus magnificus, secundùm quod dicitur, species Priami digna est imperio.*

Obj. 1°. contrà primam partem concl. illud Psal. 44. *Speciosus formâ præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis, proptereà benedixit te Deus in æternum... specie tuâ & pulchritudine tuâ, intende prospe-*

N

prosperè, procede & regna. Quæ de Christo dicta intelliguntur.

R. hæc verba Regii Vatis referri ad Divinitatem Christi, vel ad pulchritudinem animi, non corporis. Ità SS. PP. Basil. in hunc Psal. 44. Theodoret. ibid. Aug. in Psal. 43. 113. & 118. & alii. Et bene ad mentem Regii Vatis: insulsum enim foret Christum ob pulchritudinem corporis benedictum esse à Patre, & ipsâ suâ pulchritudine corporali debellasse hostes & sibi ac nobis obtinuisse regnum, ut ferunt verba laudati Psalmi 44

Inst. Hieron. Epist. 140. ad Principiam dicit: *Nisi habuisset in vultu oculisque quiddam sydereum, nunquam eum statim secuti fuissent Apostoli, nec qui ad eum comprehendendum venerant, corruissent.* Et in cap. 9. Matth. *Fulgor iste & majestas Divinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie reluce bat, ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu.* Et Chrysost. hom. 27. in Matth. *Non enim,* inquit, *miracula dumtaxat faciens admirabilis erat, sed etiam, cùm simpliciter aspiceretur, ingenti abundabat gratiâ.* Ergo.

R. hæc non spectare nativam Christi vultûs formam, sed significare tantùm radium, seu ut dicit Hieron. fulgorem Divinitatis in ejus facie miraculosè, quando volebat, apparentem, alioquin dicendum foret, & Apostolos ad ejus sequelam & fidem attractos fuisse, & milites corruisse ex ejus oris venustate, quod est ridiculum.

Obj. 2°. Nicephorus l. 1. Hist. c. 40. describit singula oris Christi lineamenta, membrorum compositionem, atque integram corporis formam, eamque excellenter venustam, idque dicit acceptum à veteribus. Item in Epistola alicujus Lentuli ad Senatum Romanum describitur etiam venusta forma Christi. Ergo.

R. Nicephorum Auctorem sæculi decimi quarti nullam horum notitiam habere potuisse tacentibus Evangelistis & antiquis Patribus: dicit quidem id acceptum à veteribus, sed nullum nominat. Epistola autem istius cujusdam Lentuli ab omnibus spuria habetur. Adde quòd ejus descriptio non conveniat in omnibus cum descriptione Nicephori.

Obj. 3°. præstantissimas Christi & Deiparæ imagines à S. Luca depictas, quæ in pluribus Templis prostant.

R. his imaginibus fidem adhiberi tamquam à S. Luca depictis tria obstant. Primum, quòd septima Synodus, secunda Nicæna, & Patres ejus ævi, qui contrà Iconomachos tot exempla imaginum conquisierunt & congesserunt, ut dogma de cultu imaginum confirmarent, harum à S. Luca depictarum non meminerint. 2°. Quia Lucas à Paulo Coloss. 4. dicitur Medicus, non Pictor, quo titulo eum decoravit primus, quod sciatur, Metaphrastes sæculo nono. 3°. Quia Lucas vel fuit natione Judæus & unus ex 72. discipulis, ut volunt Epiph. & Greg. Mag. vel genere Gentilis Antiochiæ natus & à Paulo ad fidem conversus, ut censent Tertull. Irenæus, Euseb. & Hieron. quodque videtur verius. Si primum, non fuit Pictor, quia ars picturæ sicut & sculpturæ erat tunc prohibita Judæis, ut testantur Philo l. de Decalogo, & l. de delegatione ad Caïum, Joseph. l. 17. Antiquit. c. 8. & Origenes, qui l. 4. contrà Celsum dicit: „ In „ Civitatem eorum (Judæorum) nullus pictor admittitur, nullus statuarius, legibus hoc totum „ genus arcentibus, ne qua occasio præberetur „ hominibus crassis, neve animi eorum avocarentur de cultu ad res humanas per hujusmodi il„ lecebras. " Si secundum, non potuit Lucas depingere ad vivum, quos nunquam viderat, quod saltem de Christo certum est: non enim est credibile, hominem Ethnicum venisse è Syria Jerosolymam, ut hominem sibi ignotum & cui non credebat, depingeret.

Obj. 4°. contrà secundam partem Concl. Isaias c. 53. de Christo dicit: *Non est species ei neque decor, & vidimus eum & non erat aspectus, & desideravimus eum: despectum & novissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus ejus & despectus, undè nec reputavimus eum.* Ergo.

R. juxtà SS. Patres hæc esse intelligenda non de naturali corporis Christi forma, sed de tempore Passionis, quo tot Judæorum injuriis dehonestatus erat, ut vix hominis speciem referret: vel ut interpretatur S. Th. ibid. Isaias locutus est in persona impiorum, prænuntians eorum convitia in Christum in cruce pendentem conjecta.

ARTICULUS II.

Utrùm Christus debuerit agere vitam solitariam & austeram?

DIco 1°. Christus non debuit vitam solitariam agere, sed debuit conversari cum hominibus. q. 40. a. 1. o.

Prob. Christus debuit hoc vitæ genus eligere, quod conveniret fini Incarnationis: Atqui fini Incarnationis non conveniebat vita solitaria, sed vita communis cum hominibus: Ergo. Prob. Min. 1°. Christus incarnatus est ad manifestandam veritatem: Ergo non debebat se occultare vitam solitariam agens, sed in publicum procedere prædicando. 2°. Christus incarnatus est, ut peccatores salvos faceret: Ergo, inquit Chrysost. in cap. 1. 1. ad Timoth. licèt in eodem loco manendo posset ad se omnes attrahere, ut ejus prædicationem audirent, non tamen hoc fecit, præbens nobis exemplum, ut perambulemus & requiramus pereuntem, sicut pastor ovem perditam & sicut medicus accedit ad infirmum. 3°. Venit Christus, ut per eum habeamus accessum ad Deum, ut dicitur Rom. 5. Ergo conveniens fuit, ut cum hominibus familiariter conversando, daret omnibus fiduciam ad se accedendi. Undè dicitur Matth. 9. *Factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes discumbebant cum Jesu & Discipulis ejus.* Quod exponens Hieron. ibid. dicit: *Videbant Publicanum à peccatis ad meliora conversum, locum invenisse pœnitentiæ: & ob id etiam ipsi non desperant salutem.* Ibid.

Dico 2°. Christus non debuit austeram vitam eligere. Quia, ut dictum est, congruum erat fini Incarnationis ut Christus non ageret solitariam vitam, sed cum hominibus conversaretur. At, qui cum aliquibus conversatur, convenientissimum est ut se eis in conversatione conformet, secundùm illud Apost. 1. Cor. 9. *Omnibus omnia factus.* Ergo convenientissimum fuit, ut in cibo & potu communiter se, sicut alii, haberet. Et ideò de illo dicitur Matth. 11. *Venit Filius hominis manducans & bibens,* quia utebatur cibo & potu communi sicut alii: cùm è contrà Joannes dictus sit, *non manducans neque bibens,* quia illo victu quo Judæi utebantur, non utebatur. Neque tamen existimandum est, Christum mollem & delicatam vitam egisse, sed moderatam suo fini accommodatam. Ib. a. 2. o.

Obj. 1°. Christus multo magis prædicavit perfectionem vitæ quàm Joannes: Atqui Joannes austeram vitam duxit, ut suo exemplo homines ad perfectionem vitæ provocaret: Ergo.

R. Christum in sua conversatione exemplum perfectionis dedisse in omnibus, quæ per se pertinent ad salutem: ipsa autem abstinentia cibi & potûs non per se pertinet ad salutem, secundùm illud Rom. 14. *Non est Regnum Dei esca & potus:* sed utraque vita est licita & laudabilis secundùm diversitatem conditionum, ut scilicet à communi hominum consortio segregatus abstinentiam servet, & ut in societate positus communi vitâ utatur. Ib. ad 1.

Obj. 2°. Christus habuit tantùm unicam vestem, & incedebat nudis pedibus contrà usum communem Judæorum: Atqui hæc pertinent ad austeritatem vitæ: Ergo. Prob. prima pars Maj. Christus Matth. 10. prohibet ne discipuli duas tunicas habeant, & Marci 6. *ne induerentur duabus tunicis.* Ipse

Ipse autem dubio procul faciebat, quod discipulis præcipiebat: Ergo. Prob. secunda pars Maj. 1°. Matth. 10. prohibet Apostolis portare calceamenta. 2°. In partitione vestium Christi à militibus nihil de calceis. 3°. Magdalena non potuisset lavare pedes Christi calceati. Ergo.

R. N. Maj. ad prob. primæ partis, certum est Christum plures habuisse vestes, nimirùm tunicam inconsutilem & alias vestes, quas partiti sunt milites. Insuper Joan. 13. dicitur: *Surgens à cœna posuit vestimenta sua*, aliquod indubiè retinebat, ne nudus appareret. Non ergo Christus prohibuit habere simpliciter duas vestes, sed habere plures vestes ejusdem rationis, volens nimirùm ut præter vestes quibus induti erant, dum proficiscebantur, alias non deferrent, quas, prioribus sordescentibus, induere possent: quo etiam sensu intelligitur illud Luc. 3. *Qui habet duas tunicas*, scilicet ejusdem generis, *det non habenti* unam tamquàm superfluam.

Ad 1. prob. secundæ partis Majoris, R. prohiberi Apostolis uti calceis totum pedem tegentibus, non sandaliis, ut patet Marci 6. Ad 2. R. calceamenta Christi comprehensa fuisse sub nomine vestimentorum, vel, quia vilia, contempta fuisse. Ad 3. nihil obstat dicere Magdalenam detraxisse calceos aut sandalia Christi, ut ejus pedes lavaret.

ARTICULUS III.

Utrùm conveniens fuerit, Christum pauperem vitam ducere, & secundùm legem conversari?

Ib. a. 3. o. Dico 1°. Christum decuit in hoc mundo pauperem vitam ducere.

Ibid. Primò, quia hoc erat congruum prædicationis officio, propter quod venerat: Oportet enim Prædicatores verbi Dei, ut sedulò vacent prædicationi, à sæcularium rerum cura esse omninò absolutos, quod facere non possunt, qui divitias possident. Undè ipse Christus Apostolos ad prædicandum mittens, dicit eis Matth. 10. *Nolite possidere aurum neque argentum.*

Ibid. 2°. Ne si Christus divitias habuisset, cupiditati ejus prædicatio adscriberetur. Undè Hieron. in cap. 10. Matth. dicit, quòd *si Discipuli ejus divitias habuissent, viderentur non causâ salutis hominum, sed causâ lucri prædicare.*

Ibid. 3°. Ut tantò major virtus divinitatis in conversione orbis ostenderetur, quantò per paupertatem videbatur abjectior.

Dices 1°. Christus debuit eligibilissimam vitam assumere: Atqui eligibilissima vita est quæ est mediocris inter paupertatem & divitias: dicitur enim Prov. 3. *Mendicitatem & divitias ne dederis mihi, tribue tantùm victui meo necessaria.*

Ib. ad 1. R. N. Min. ad probat. ideò Salomon non petiit à Deo neque divitias neque paupertatem, quia sunt homini occasio peccandi, divitiæ superbiendi, paupertas furandi & mentiendi, imò & perjurandi: hæc autem ratio non currebat pro Christo. Insuper non quælibet paupertas est furandi & perjurandi occasio, sed sola illa, quæ est contraria voluntati, ad quam vitandam homo furatur & perjurat: paupertas autem voluntaria, qualem assumplit Christus, hoc periculum non habet.

Dices 2°. Exteriores divitiæ ad usum corporis ordinantur, quantùm ad victum & amictum: Atqui Christus in victu & amictu communem vitam duxit secundùm modum aliorum quibus convivebat: Ergo videtur quòd in divitiis & paupertate communem vivendi modum servare debuerit, & non uti maximâ paupertate.

Ib. ad 2. R. N. Conseq. Quia potest aliquis communi vità uti quantùm ad victum & amictum, non possidendo divitias, sed à divitibus necessaria accipiendo; quod circà Christùm factum est: dicitur enim Luc. 8. quòd *mulieres quædam sequebantur eum, ministrantes ei de facultatibus suis.* Undè Hieron. in cap. 27. Matth. dicit: *Consuetudinis judaicæ fuit, nec ducebatur in culpam more Gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus suis ministrarent: sed quia hoc scandalum facere poterat in Nationibus, Paulus se abjecisse commemorat.* Sic ergo communis victus poterat esse sine sollicitudine impediente prædicationis officium, non autem divitiarum possessio.

Si petas, qualis & quanta fuerit Christi paupertas?

R. quòd interdum habuerit aliquarum rerum dominium in communi, id est, cum Collegio Apostolorum. Ità definivit Joan. 22. in Extravag. *Quia quorumdam.* Et hoc conformiter Scripturæ Joan. c. 4. v. 8. c. 6. v. 5. c. 12. v. 6. c. 13. v. 29. ubi legitur Collegium Apostolorum habuisse loculos, quos servabant in usum tempore necessitatis.

Interdum verò Christus nullarum rerum habuit dominium etiam in communi. Ità declaravit Nicolaus IV. cap. *Exiit* de verb. signific. in 6. etiam conformiter Scripturæ, tùm Matth. 8. ubi legitur: *Filius hominis non habet ubi caput reclinet:* tùm Luc. 8. ubi *sequebantur eum mulieres, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.*

Utrùm verò mendicitatem exercuerit? R. non exercuisse ex professo & regulariter, sequitur ex dictis: regulariter enim vel habebat loculos in communi, vel ei ministrabatur à mulieribus eum sequentibus. Probabile est tamen petiisse aliquando id, quo indigebat, quod est mendicare, ut in triduo quo remansit in Jerusalem sine Parentibus, Luc. 2. & quando petiit aquam à muliere Samaritana, Joan. 4. & aliàs. Ità S. Th. Opusc. contrà impug. Relig. c. 7.

Dico 2°. Quamvis Christus non esset legi subjectus, convenienter tamen illam servavit. 1°. Ut legem approbaret. 2°. Ut eam observando in seipso consummaret & terminaret, ostendens quòd ad ipsum erat ordinata. 3°. Ut Judæis occasionem calumniandi subtraheret. 4°. Ut homines à servitute legis liberaret, secundùm illud Galat. 4. *Misit Deus Filium suum factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret.* Ib. a. 4. o.

Dices: Christus Sabbatho curavit hominem & ei mandavit tollere lectum suum: Atqui id videtur prohibitum lege Sabbathi, quâ præcipiebatur, ut nihil operis in eo fieret: Ergo.

R. N. Min. 1°. Quia lege Sabbathi prohibebatur tantùm opus humanum, non divinum, quale erat sanatio miraculosa hominis. 2°. Quia istâ lege non prohibebantur opera, quæ erant de necessitate salutis etiam corporalis, Luc. 13. & 14. 3°. Quia non prohibebantur opera, quæ pertinent ad cultum Dei, Matth. 12. Quod autem Christus mandavit paralytico, ut suum lectum portaret, ad cultum Dei pertinebat, nempe ad manifestationem & confirmationem miraculi in laudem virtutis divinæ.

ARTICULUS IV.

De tentatione Christi in Deserto.

Matth. 4. legitur: *Ductus est Jesus à spiritu in Desertum, ut tentaretur à Diabolo.* Dicitur ductus *à spiritu*, suo scilicet seu Spiritu Sancto. Dicitur *ut tentaretur à Diabolo*, non quòd Christus activam Diaboli tentationem intenderet, sed tantùm eam permitteret & exciperet in loco ad eam opportuno. Potuit autem Christus quærere occasionem tentationis, quia inde nullum ipsi imminebat periculum peccandi, quod de nobis dici non potest; & ideò nos occasionem tentationis non quærere, sed fugere debemus.

Quærimus itaque circa hanc Christi tentationem, 1°. utrùm fuerit conveniens eum tentari? 2°. Quandonam fuerit tentatus? 3°. An Diabolus ipsum portaverit supra pinnaculum Templi, an tantùm duxerit?

Dico 1°. Conveniens fuit Christum tentari. 1°. Propter nostram cautelam, ut nullus quantumcumque Sanctus se æstimat securum & immunem à q. 41. a. 1. o.

 tenta-

tentatione. 2°. Propter exemplum, ut scilicet nos instrueret qualiter tentationes Diaboli vincamus. 3°. Ut fiduciam præberet recurrendi in tentationibus ad ipsum, qui sicut nos fuit tentatus.

Dices: Tentare est experimentum capere, quod non fit nisi de re ignota: Atqui Christus & ejus Divinitas erat nota Dæmonibus; dicitur enim Luc. 4. quòd non sinebat Dæmones loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. Ergo.

Ib. ad 1. R. Quòd Dæmones ab initio & ante tentationem non sciebant Christum esse Messiam & Filium Dei; ideo enim eum tentaverunt, ut id explorarent; undè dicebat tentator, *Si Filius Dei es*: Posteà verò evidentiâ signorum coacti, ipsum aliqualiter ut Messiam & Filium Dei agnoverunt, non tamen pro certo, cùm enim simul viderent in eo signa infirmitatis humanæ, inde, adjuncto pravo affectu, accipiebant occasionem dubitandi.

Ib. a. 3. *o.* Dico 2°. Tres tentationes visibiles, quas referunt Matth. & Lucas, nonnisi post jejunium 40. dierum factæ sunt. Patet ex Matth. 4. *Cùm jejunasset*, inquit, 40. *diebus &* 40. *noctibus*, ab omni scilicet cibo abstinens, *posteà esuriit, & tunc accessit ad eum tentator*, nempe visibili specie: Propter istam enim esuriem suspicatus est Diabolus, ipsum esse purum hominem, qui non potuit plus quàm Moyses & Elias protrahere jejunium, unde audaciam assumpsit, ipsum visibiliter per tentationem aggrediendi.

Nihil obstat tamen quominus ipsum Diabolus, licèt non visibilis, aliis modis tentaverit durante jejunio, puta insolitè mutando aerem, incitando bestias, ut ipsi essent molestæ, &c. quo sensu dicit Auctor hic ad 2. ex V. Beda, *Dominus tentabatur* 40. *diebus &* 40. *noctibus*.

Dico 3°. Utrùm Diabolus portaverit Christum super pinnaculum Templi, an tantùm duxerit, problema esto.

Fuisse portatum videtur innui his verbis Matth. 4. *Tunc assumpsit eum Diabolus in Sanctam Civitatem, & statuit eum super pinnaculum Templi.* Atque ità sentiunt Greg. hom. 16. in Evang. & ven. Beda in Lucam.

Non fuisse autem portatum, sed spontè secutum fuisse Diabolum ductorem, innuit Lucas cap. 4. ubi sic scribit: *Duxit illum Diabolus in montem excelsum*: & posteà: *Duxit illum in Jerusalem.* Undè Auctor a. 1. hujus Q. ad 2. dicit ex Origene: *Christus sequebatur Diabolum ad tentationem quasi athleta procedens.*

Nec obstat verbum *assumpsit* apud Matth. dicitur enim de Christo Matth. 16. *Assumens eum Petrus*, &c. 17. *Assumit Jesus Petrum*, &c. ubi non est sermo de transportatione. Similiter non obstat verbum *statuit*, qui enim aliquem in certum locum deduxit, dicitur illum in hoc loco statuisse.

Ib. a. 4. *ad* 7. Juxtà hanc sententiam dicendum Christum ut vitaretur inquisitio vel scandalum aspicientium, effecisse, ut à nemine videretur, idque inscio Diabolo.

Si autem petas, quomodò Diabolus Christo in monte constituto ostenderit omnia regna mundi?

Ibid. R. ostendisse demonstrando digito varias terræ partes, in quibus ista regna sunt posita, simulque exponens eorum magnificentiam.

DISSERTATIO VIII.

De Doctrina & Miraculis Christi.

Nec non

De ejus Transfiguratione.

D. Th. QQ. 42. 43. 44. & 45.

ARTICULUS I.

De Doctrina Christi.

Quæstio est 1°. Utrùm convenienter Christus solis Judæis prædicaverit, & non Gentilibus? 2°. Utrùm omnia publicè docuerit?

Dico 1°. Conveniens fuit, Prædicationem Christi tam per ipsum quàm per Apostolos à principio solis Judæis exhiberi. Et ideo Matth. 16. dicit: *Non sum missus nisi ad Oves, quæ perierunt, Domus Israël.* *Q.* 42. *a.* 1. *o.*

Primò, ut ostenderet, per suum adventum impleri promissiones antiquitùs factas Judæis, & non Gentilibus. 2°. Quia hoc exigebat debitus ordo, ut Judæis qui erant Deo propinquiores per fidem & Cultum unius Dei, priùs Doctrina proponeretur & per eos transmitteretur ad Gentes, sicut etiam in Cœlesti Hierarchia per superiores Angelos ad inferiores divinæ illuminationes proveniunt. 3°. Ut Judæis auferret calumniandi materiam: *Oportebat*, inquit Hieron. in cap. 10. Matth. *Primum Adventum Christi nuntiari Judæis, ne justam excusationem haberent, dicentes, ideo se Dominum ejecisse, quia ad Gentes & Samaritanos Apostolos miserit.* *Ibid.*

Dices: Christus venit in lumen & salutem non solum Judæorum, sed etiam Gentium: Ergo non solùm Judæis, sed etiam Gentibus debuit prædicare.

R. Quòd Christus fuerit in lumen & salutem Gentium, per Discipulos suos, quos ad prædicandum Gentibus misit. *Ib. ad* 1.

Cæterum quamvis Christus per seipsum solis Judæis principaliter & ex officio prædicaverit, & ideò Rom. 4. dicitur *Minister Circumcisionis*, ne tamen Gentiles viderentur omnino negligi & spes salutis eis præcludi, quibusdam, ob excellentiam Fidei & devotionis eorum prædicavit, ut Chananeæ Matth. 5. Samaritanæ & Samaritanis Joan. 4. *Ib. ad* 3.

Dico 2°. Christus omnia publicè docuit. Constat ex Evangelio Joan. 8. *Ego palam locutus sum in mundo*, &c. Et, *In occulto locutus sum nihil.* *Ib. a.* 3. *o.*

Explicatur. Tripliciter alicujus Doctrina potest tradi in occulto: Uno modo ex intentione docentis, qui intendit Doctrinam suam non manifestare multis, sive propter invidiam, sive propter inhonestatem eorum, quæ docet: Neutrum potuit contingere in Christo. Secundò modo Doctrina alicujus dicitur tradi in occulto, quia paucis proponitur: Nec sic Christus docuit in occulto, quia omnem doctrinam suam vel turbæ toti proposuit, vel omnibus Discipulis in communi, & quidem eâ intentione ut omnibus illam communicarent. Tertio modo aliqua Doctrina dicitur esse in occulto quantùm ad modum docendi, quatenùs obscurè proponitur. Hoc sensu potest dici quòd Christus aliqualiter docuerit in occulto, quatenùs Parabolis utebatur ad annuntiandum Mysteria spiritualia Judæis, ad quæ percipienda non erant idonei vel digni. Et tamen melius erat eis, sic tegumento Parabolarum spiritualium Doctrinam audire, quàm omnino eà privari. Harum tamen Parabolarum apertam & nudam varitatem Dominus Discipulis exponebat, per quos deveniret *Ibid.*

niret ad alios, qui essent idonei, & ex hac parte non erat occulta.

ARTICULUS II.

Utrùm Christus suam Doctrinam scripto tradiderit? ubi

De mutuis Abgari ad Jesum & Jesu ad Abgarum Epistolis.

Ib. a. 4. o. DOcet hìc S. Th. Christum Doctrinam suam scripto non tradidisse; tùm quia ille est excellentior Doctor, qui cordi, quàm qui chartæ suam Doctrinam imprimit: tùm quia sic significatum est, tantam esse Doctrinæ excellentiam, ut scripto tota contineri non possit.

Verùm refertur ab Eusebio l. 1. Hist. c. 13. Epistola Jesu ad Abgarum Regem Edessæ in Syria responsalis ad Epistolam Abgari. Hæc utraque Epistola sic legitur apud Euseb. cit. ex versione Christophorsoni.

Epistola Abgari ad Jesum.

„ ABgarus Princeps Edessæ, Jesu Salvatori propitio, qui in confiniis Jerusalem in carne apparuit, salutem.

„ Insignes illas virtutes & curationes, quæ abs te sine medicamentis & sine herbis factæ sunt, auditione accepi: Cæcos enim, ut fama est, videre efficis, claudos ambulare: Leprosos mundas, spiritus immundos & dæmones ejicis: eos etiam, qui diuturnis morbis pressi sunt, sanas; mortuos denique ad vitam revocas. Quæ quidem cùm de te audivissem, de duobus hisce alterum verum esse cogitabam: Te aut Deum esse & è Cœli fastigio delapsum, aut Dei Filium saltem, qui ista tam stupenda edas miracula. Qua propter hæc ad te scripsi magnopere precatus ad laborem ad me accedendi suscipere, huncque, quo crucior, morbum curare non graveris. Etenim audio Judæos tibi obstrepere malevolè, & velle libenter te aliquo magno malo afficere. Est mihi civitas perexigua quidem, sed ornata sanè & illustris, quæ utrique nostrûm rerum necessariarum suppeditabit satis. "

Epistola Jesu ad Abgarum.

„ ABgare beatus es, qui cùm non videris me, in me tamen credidisti: de me enim scriptis proditum est, eos qui me viderunt, in me non credere, ut hi, qui me non viderunt, credant & vitam consequantur. Quod scribis ad me, te velle ut ad te veniam; eas res, quarum gratiâ sum missus, debeo hìc necessariò obire, quas cùm plenè perfecero, ad eum recipi qui me misit; quo simul ac assumptus fuero, aliquem ex Discipulis meis mittam ad te, qui morbo quo tantoperè torqueris, faciat medicinam, & vitam tibi tuisque impertiat. "

Quæstio est itaque inter Eruditos non parum controversa, an illæ duæ Epistolæ sint genuinæ, an apocryphæ & supposititiæ.

Dico: Istæ duæ Epistolæ videntur nobis apocryphæ & suppositititiæ.

Prob. 1°. ex Gelasio Papa, qui in Concilio Romano 70. Episcoporum sic de illis pronuntiavit: *Epistola Jesu ad Abgarum Regem apocrypha. Epistola Abgari ad Jesum apocrypha.*

Respondet Serrius Exercit. 46. post Baronium ad annum 31., declaratam fuisse à Gelasio Epistolam Christi ad Abgarum apocrypham, quia non est posita in Canone Scripturarum sacrarum.

Sed contrà Gelasius in Concilio Romano declaravit Epistolam Jesu ad Abgarum apocrypham, eodem sensu, quo declaravit Epistolam Abgari ad Jesum apocrypham, ut patet ex terminis: Atqui non declaravit Epistolam Abgari ad Jesum apocrypham, eò quòd non esset posita in Canone Scripturarum sacrarum, de hoc enim non erat quæstio; sed quia erat incerti Auctoris, vel dubiæ & suspectæ fidei; est enim hæc communis significatio vocis *apocryphum:* Ergo idem censendum de Epistola Jesu ad Abgarum.

Prob. 2°. Illa Epistola est evidenter supposititia, in qua inducitur Christus citans verba Evangelii de se scripti, nullum enim Evangelium fuit scriptum, nisi post Ascensionem Christi: Atqui in hac Epistola inducitur Christus citans verba Evangelii de se scripti: Ergo. Prob. Min. ex verbis Epistolæ: *Abgare*, inquit Christus, *beatus es, qui cùm non videris me, in me credidisti: de me enim* SCRIPTIS PRODITUM EST, *eos qui me viderunt in me non credere, ut qui me non viderunt, credant & vitam consequantur.* Atqui hæc nullibi reperitur scriptis proditum nisi in Evangelio, præsertim Joan. 20. ubi refertur Christus exprobrans incredulitatem Thomæ & dicens: *Beati qui non viderunt & crediderunt.*

Prob. 3°. S. Aug. l. de consensu Evang. c. 7. & S. Th. post ipsum hìc a. 4. docent Christum nihil absolutè scripsisse. Hæc sunt verba Aug. loco cit. „ Sed illud priùs discutiendum est, quod solet nonnullos movere, cur ipse Dominus nihil scripserit, ut aliis de ipso scribentibus necesse sit credere. Hoc enim dicunt illi vel maximè Pagani, qui Dominum ipsum Jesum Christum culpare aut blasphemare non audent, eique attribuunt excellentissimam sapientiam, sed tamen tamquam homini: Discipulos verò ejus dicunt Magistro suo ampliùs tribuisse, quàm erat... Cùm ergo quærunt, quare ipse non scripserit, videntur parati fuisse hoc de illo credere, quòd de se ipse scripsisset, non quod alii de illo pro suo arbitrio prædicassent. "

Si dicas cum Serrio: SS. Aug. & Th. loqui de Scriptionibus paulò fusioribus, quibus sua gesta & suam doctrinam complexus esset, non verò de Epistola quatuor linearum, quâ missurum se dumtaxat discipulum monet, qui sanitatem Abgaro laboranti restituat.

R. Christum hâc Epistolâ non solùm monere se missurum discipulum ad sanandum Abgarum, sed etiam prædicare sua gesta & miracula atque suam divinitatem, dum approbando Epistolam Abgari in qua hæc continentur, dicit: *Abgare, beatus es, quia cùm non videris me, in me tamen credidisti; de me enim scriptis proditum est, eos qui me viderunt, in me non credere, ut hi qui me non viderunt, credant & vitam consequantur.* Quid expressius potuisset scribere pro asserenda sua divinitate, & quid amplius exoptare potuissent apud Aug. Pagani, qui Jesu de se scribenti credere erant parati?

Conf. 1°. Si istæ Epistolæ visæ fuissent Patribus genuinæ, illas procul dubio Arianis opposuissent, cùm apertum contineant Divinitatis Verbi testimonium, nullus tamen illas opposuit. 2°. Vix credibile est Christum non mandasse alicui Discipulorum ut illum Principem adiret, sicut promittit in Epistola, sed Thomam post mortem Christi misisse Thaddæum ut fidem Christi liberaret, prout fert historia. 3°. Quomodo tàm honorificam Christo legationem omnes Evangelistæ omiserunt? 4°. Item quo pacto Epistola Abgari Christo in Judæa commoranti scripta, Edessam reversa est? Fert enim historia illam repertam fuisse cum Epistola Jesu in Archivis Edessenorum.

Obj. Eusebius Auctor quarti sæculi l. 1. Hist. c. 13. has Epistolas integras refert, atque ait se eas descripsisse ex Tabulario Urbis Edessenæ, & de verbo ad verbum è Syriaca lingua in Græcam vertisse. S. Ephrem. Syrus & Ecclesiæ Edessenæ Diaconus eod. sæcul. has Epistolas in suo testamento etiam laudat. sequenti sæcul. Darius Comes Ep. ad Aug. quæ est inter Augustinianas 23, olim 203. harum etiam Epistolarum meminit.

nit. Adstipulantur Procopius l. 2. de bello Persico c. 12. Evagrius l. 4. Hist. c. 26. Nicephorus l. 2. c. 7. & alii.

R. Eusebium & S. Ephrem non satis expendisse fidem illorum monumentorum, aut si expenderint, in eorum censura fuisse deceptos; magis enim in hac parte standum judicio Ecclesiæ, quæ has Epistolas declaravit apocryphas, & rationibus allatis, quàm privatis Historicis; præsertim cùm inter alias rationes propter quas Conc. Romanum declaravit Historiam Eusebii apocrypham, hæc una fuit, inquit Cano l. 11. de Locis Theologicis c. 6. quòd has Epistolas in sua Historia retulerit.

Quantùm ad alios, cum secuti sint Eusebium & S. Ephrem, non majorem merentur fidem. Adde quòd Darius Comes non assertivè, sed ex incerta fama loquatur: *Fertur*, inquit, *Satrapæ seu Regis potiùs cujusdam Epistola*, &c. Undè nec Aug. indè motus est, ut huic Epistolæ fidem adhiberet, ut patet ex tertia prob.

A fortiori rejicienda est tamquam fabulosa altera narratio præcedenti addita à Scriptoribus posterioris ætatis, de Imagine Christi linteo impressa, & ab ipso Christo Regi Abgaro missa: de ea enim nullum extat monumentum antiquitatis, & silent Eusebius & S. Ephrem, quam certè non omisissent, si cum Epistolis reperta fuisset in Tabulario Urbis Edessenæ. Neque refert de ea imagine fieri mentionem in Actis septimæ Synodi Oecumenicæ; notum est enim quædam documenta dubia, imò & falsa his Actis fuisse inserta pro tuendo imaginum cultu.

ARTICULUS III.

De Miraculis Christi.

Considerandum hìc 1°. de miraculis Christi in generali, deindè in particulari. Circà primum, an conveniens fuit ut faceret miracula? Quando incepit facere miracula? Et an sufficienter probent ejus Divinitatem? Circà secundum, an convenienter fecerit miracula circà Dæmones, cœlestia corpora, homines & creaturas irrationales?

Q. 453. a. 1. o. Dico 1°. Conveniens fuit ut Christus faceret miracula.

Ibid. Prob. Duplex est finis miraculorum. Primus & principalis est ad confirmandam veritatem supernaturalem, quam aliquis docet: cùm enim ea quæ sunt fidei, humanam rationem excedant, non possunt per humanas rationes probari, sed oportet ut probentur per argumentum divinæ virtutis, ut dum aliquis facit opera, quæ solus Deus facere potest, credantur ea quæ dicuntur esse à Deo, sicut cùm aliquis defert litteras annulo Regis signatas, creditur ex voluntate Regia processisse quod in illis continetur. Alter finis miraculorum est ad ostendendam sanctitatem seu præsentiam Dei in homine per gratiam Spiritûs sancti, ut dum scilicet homo facit opera Dei, credatur Deus habitare in eo per gratiam. Atqui utrumque circà Christum erat hominibus manifestandum, scilicet quòd Deus erat in eo per gratiam, non adoptionis, sed unionis, & quòd ejus doctrina supernaturalis esset à Deo: Ergo convenientissimum fuit ut Christus miracula faceret. Undè ipse dicit Joan. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite.* Et Joan. 5. *Opera quæ mihi dedit Pater ut faciam, ipsa sunt quæ testimonium perhibent de me.*

Ib. a. 3. o. Dico 2°. Non erat conveniens ut Christus per se visibiliter agens, operaretur miracula ante perfectam ætatem. Consequenter primum miraculum quod sic visibiliter agens operatus est, fuit conversio aquæ in vinum in Cana Galilææ, juxtà illud Joan. 2. *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ.*

Ibid. Prob. Christus fecit miracula præcipuè in confirmationem suæ doctrinæ: Ergo non debuit ante miracula facere quàm docere inciperet. Subsumo: Atqui non debuit docere ante perfectam ætatem, ut suprà diximus ad q. 39. dum de ejus Baptismo. Ergo.

Dixi, *per se visibiliter agens:* Quia licèt miracula quæ contigerunt in ejus Nativitate & probabiliter in ingressu Ægypti, etiam ipse fecerit, non tamen visibiliter agens, illa operatus est.

Dico 3°. Christi miracula sufficienter probant ejus divinitatem. Ib. a. 4. o. 1°. Quia secundùm speciem considerata transcendunt omnem potestatem creatæ virtutis. 2°. Quia quantùm ad modum ea fecit Christus, non orando ex indigentia, sicut alii, sed propriâ virtute & ex imperio: undè Luc. 6. dicitur, quòd *virtus de illo exibat & sanabat omnes.* Quòd ergo verba orationis aliquando adhibuerit, id fecit non ex necessitate, sed ad exemplum & instructionem nostram. 3°. Quia hæc miracula faciebat in testimonium veritatis suæ doctrinæ, quâ dicebat se Deum esse.

Hæc itaque tria, non seorsim sumpta, sed simul juncta probant ipsum esse Deum. Ex eo enim quòd Christus fecerit miracula præcisè, non sequitur ipsum esse Deum; sed sequitur ex eo quòd ea fecerit in testimonium suæ divinitatis: cùm enim miracula sint testimonia divina, certò probant esse vera ea in quorum confirmationem fiunt, alioquin Deus esset testis falsitatis, quod est impossibile.

Dico 4°. Christus convenienter fecit miracula; Q. 44. a. 1. 2. & 3. & 4. o. 1°. Circà substantias spirituales, ejiciendo Dæmones è corporibus; tum quia id erat prænuntiatum Zach. 13. *Spiritum immundum auferam de terra;* tùm ad ostendendum quòd excluderet Dæmonum potestatem ab hominibus credituris in eum. 2°. Circà cœlestia corpora, ut contigit tempore Passionis in defectione solis, ut ostenderet se esse Deum, qui solus potest immutare cœlestia corpora. 3°. Circà homines eos sanando & resuscitando, ut ostenderet se esse omnium universalem & spiritualem salvatorem. 4°. Circà creaturas irrationales, ut ostenderet omnia esse sibi subjecta.

ARTICULUS IV.

De Christi Transfiguratione.

Quæritur hìc 1°. in quo sita fuerit Transfiguratio Christi? Q. 45. a. 1. ad 1. 2°. An convenienter transfiguratus fuerit? 3°. An convenienter adhibiti fuerint testes? 4°. Ubi peracta fuerit?

Dico 1°. In eo posita fuit Transfiguratio Christi, quòd manente omninò immutatâ corporis & faciei substantiâ & figurâ, splendorem clarissimum ad instar solis emiserit. Ità S. Hieron. in cap. 17. Matth. Tertull. l. de Resurrect. carnis. S. Th. hìc cit. Idque conformiter Scripturæ Matth. 17. dicenti: *Et resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix.* Ubi quamvis Matth. & alii Evangelistæ mentionem tantùm faciant faciei, verisimile est tamen totum corpus eodem splendore resplenduisse, eosque per faciem tamquam per partem corporis magis aspectabilem totum corpus intellexisse: Sic saltem sentiunt Hieron. in cap. 17. Matth. Ambros. de Symbolo c. 22. & Aug. l. 22. de Civit. c. 9.

Dices: Transfigurari est figuram mutare: ergo non mansit immutata faciei Christi figura.

Ib. ad 2. R. quòd cùm figura sit penes superficiem & extremitates corporis, ea quæ pertinent ad superficiem, ut color & claritas, aliquo modo ad aliquam figuram pertinent.

Adde quòd non sit eadem significatio hujus vocis *Transfiguratio* in sacris Scripturis ac in Scriptis profanis. Sic Satanas dicitur se transfigurare in Angelum lucis, ex eo solùm quòd quædam bona in speciem suggerat hominibus, ut eos decipiat. Sic 2. Cor. 11. Pseudo-Apostoli dicuntur *se transfigurare in Apostolos Christi*, ratione similis ministerii externi.

Porrò

Ib. a. 2. a. Porro hæc claritas Corporis Christi transfigurati fuit claritas gloriæ; qualem habebunt corpora Beatorum post resurrectionem, non quidem per modum qualitatis permanentis, sed per modum passionis transeuntis: Et quamvis divinitati Christi & ejus animæ beatæ secundùm se deberetur; quia tamen Christus assumpsit, secundùm præsentem dispositionem, animam beatam in ordine ad Deum tantùm & non in ordine ad corpus, sed è contrà assumpsit corpus passibile non assumptis dotibus gloriæ, ideò hæc ejus claritas censenda est miraculosa, sicut agilitas, dum ambulavit super aquas; & subtilitas, dum exivit ex utero clauso B. Virginis.

Ib. a. 1. o. Dico 2°. Convenienter Christus fuit transfiguratus. 1°. Ut ostenderet finem ad quem perventurus erat per crucem. 2°. Ut de Cordibus Apostolorum crucis scandalum tolleret. 3°. Ut illos cæterosque fideles ipse gloriæ, cujus tenuis radius fulgebat, ad adversa quæque toleranda excitaret.

Ib. a. 3. o. Dico 3°. Convenienter inducti sunt testes Transfigurationis, tùm ex hominibus qui præcesserunt Christum, tùm ex his qui eum secuti sunt. Quia transfigurari voluit, ut gloriam suam hominibus ostenderet, & ad eam desiderandam eos provocaret, ut modò dictum est. Atqui ad gloriam æternæ beatitudinis adducuntur homines per Christum, non solùm qui post eum fuerunt, sed etiam, qui eum præcesserunt: ergo conveniens erat, ut de præcedentibus ipsum testes adessent & de sequentibus.

Ib. a. 3. & 4. Dico 4°. Ex præcedentibus convenienter inducti sunt testes Moyses & Elias: ex sequentibus Petrus, Joannes, & Jacobus.

Prob. prima pars: 1°. Quia cùm turbæ dicerent Christum esse Eliam aut Jeremiam aut unum ex Prophetis, capita Prophetarum secum ducit, ut saltem hinc appareat differentia servorum & Domini. 2°. Quia Moyses legem dedit, Elias pro gloris Domini æmulator fuit: Undè ex hoc quòd simul cum Christo apparent, excluditur calumnia Judæorum accusantium Christum tamquam transgressorem Legis & blasphemum, Dei sibi gloriam usurpantem. 3°. Ut ostenderet se potestatem vitæ & mortis habere & esse Judicem vivorum & mortuorum, per hoc quod Moysem jam mortuum & Eliam adhuc viventem secum ducit. 4°. Quia sicut Lucas dicit, loquebantur cum eo de excessu, quem completurus erat in Jerusalem, id est, de Passione & morte sua: Et ideò ut super hoc animos Discipulorum confirmaret, inducit eos in medium qui se pro Deo morti exposuerunt: Nam Moyses cum periculo mortis se obtulit Pharaoni, Elias verò Regi Achab. 5°. Quia volebat, ut Discipuli æmularentur Moysis mansuetudinem & zelum Eliæ.

Ib. ad 4. Prob. secunda pars: Petrus, Joannes & Jacobus erant potiores inter Apostolos: Petrus quidem in dilectione quam habuit ad Christum & in potestate sibi concessa. Joannes in privilegio amoris quo à Christo diligebatur propter suam virginitatem & propter prærogativam Evangelicæ Doctrinæ. Jacobus propter prærogativam Martyrii inter Apostolos. Adde conveniens fuisse hos habere testes suæ gloriæ, quos habiturus erat testes suæ infirmitatis & agoniæ in horto.

Ibid. Attamen illis prohibuit aliis nuntiare, quod viderant ante suam resurrectionem; ne vel audientibus incredibile appareret pro rei magnitudine, vel à populo impediretur Passio Christi.

Dico 5°. Communis opinio est Christum fuisse transfiguratum in monte Thabor, qui est mons excelsus in Galilæa. Ità sentiunt Hieron. Ep. 27. ad Eustoch. de Epitaphio Paulæ: Cyrill. Hierosol. Catechesi 12. Damasc. serm. de Transfig. Beda de locis sanctis c. 17. Patres Concilii Flor. Sess. 1. & alii.

DISSERTATIO IX.

De Passione Christi.

D. Th. Q. 46.

ARTICULUS I.

De necessitate, convenientia & acerbitate Passionis Christi.

Dico 1°. Non fuit simpliciter & absolutè necessarium Christum pati: Poterat enim Deus, apud quem non est impossibile omne verbum, alio modo salvare hominem. Erat tamen necessarium secundùm quid, scilicet ex suppositione finis & ordinationis divinæ: quia Deus ordinaverat ut Christus pateretur, & ut sine ejus passione non salvaretur genus humanum. q. 46. a. 1. & 2. o.

Dico 2°. Convenientissimum fuit Christum pati ad liberationem generis humani. Ib. a. 3. o.

Prob. Tantò aliquis modus est convenienter ad assequendum finem, quantò per ipsum plura concurrunt quæ expediunt fini: Atqui ex hoc, quod Christus passus est propter liberationem hominis, plura concurrunt ad ejus salutem præter liberationem à peccato: Ergo. Prob. Min. 1°. Per hoc homo cognoscit quantùm Deus ipsum diligat, & indè provocatur ad eum diligendum, in quo perfectio salutis humanæ consistit. 2°. Quia per hoc dedit nobis exemplum obedientiæ, humilitatis, constantiæ, justitiæ & cæterarum virtutum, quæ in ejus passione elucent, & quæ sunt necessariæ ad humanam salutem. 3°. Quia indè major est inducta homini necessitas se à peccato immunem servandi, cùm se tanto pretio, scilicet Christi sanguine, redemptum cogitat, secundùm illud 1. Cor. 6. *Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro.* 4°. Quia hoc ad majorem hominis dignitatem cessit, ut sicut homo mortem meruit, ità homo moriendo mortem superaret. Ibid.

Dico 2°. Convenientissimum fuit Christum pati in cruce. Ib. a. 4. o.

Primò, ad exemplum virtutis; sunt enim homines, qui quamvis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescunt: ut ergo nullum genus mortis homini rectè viventi metuendum esset, Christus, cui de blasphemia accusato, secundùm legem Judæorum, non crucifixio, sed lapidatio debebatur, in cruce mori voluit, quo supplicio, inter omnia genera mortis, quæ in hac vita inferuntur ex lege vel usu, nullum est execrabilius & formidabilius, sivè ignominiam, sivè dolorem spectes. Quantùm ad ignominiam, patet: quia apud Romanos nonnisi famosi latrones, apud Judæos verò ex usu recenti secundùm Philonem l. de special. leg. nonnisi homicidæ supplicio crucis plectebantur. Quantùm ad dolorem, etiam patet; tùm quia cruciarii configuntur in locis nervosis, ubi maximè viget sensus tactûs, & ipsum pondus corporis pendens continuò dolorem auget; tùm propter diuturnitatem cruciatûs, cùm non statim moriantur. Undè Cicero orat. in Verrem: *Facinus est*, inquit, *vincire civem Romanum*, *scelus verberare*, *propè parricidium necare*. *Quid dicam in crucem tollere? Verbo satis digno res tam nefaria exprimi nullatenùs potest.* Ibid.

2°. Conveniens erat ut peccatum commissum esu ligni vetiti repararetur in ligno: undè illud Ecclesiæ: *Ut qui in ligno vincebat*; *in ligno quoque vinceretur*: Item: *Et medelam ferret*, *hostis undè læserat.* Ibid.

3°. Quia id genus mortis indicat universalem salvationem generis humani, quatenùs crux in quatuor extremitates partita significat, virtutem & providentiam illius qui in ea pependit, ubique diffusam. Ibid.

Ibid. 4°. Quia hoc genus mortis multis figuris respondet. 1°. Humanum genus à diluvio arca lignea liberavit. 2°. Moyses virgâ ligneâ mare divisit, Pharaonem prostravit, populum Dei salvavit & salutarem undam de petra elicuit. 3°. Idem Moyses ligno in aquam misso, aquam amaram in dulcem commutavit. 4°. Lex Dei arcæ ligneæ creditur, ut his omnibus ad lignum crucis per quosdam gradus veniatur.

Ib. a. 5. o. Dico 4°. Certum est Christum non sustinuisse omnes passionum species, quæ ab hominibus inferri possunt: non enim fuit igne combustus, nec gladio percussus, nec excoriatus, &c. Sustinuit tamen omnes passiones quantùm ad genus, hoc scilicet sensu, quòd passus sit ab omni hominum genere, in omni bono humano, in omnibus membris & in omnibus sensibus corporis.

Ibid. Passus est ab omni genere hominum, scilicet à Gentilibus & Judæis, à masculis & fœminis, ut patet de ancillis accusantibus Petrum, à Principibus & popularibus, à familiaribus & notis, ut patet de Juda proditore & Petro eum negante. Passus est in omni bono humano, in suis amicis eum deserentibus, in fama per blasphemias contrà eum prolatas, in honore & gloria per irrisiones & contumelias ei illatas, in rebus suis, per hoc quòd vestibus sit spoliatus, in anima per tristitiam, tædium & timorem, in corpore per vulnera & flagella. Passus est in omnibus membris, in capite pungentium spinarum coronam, in manibus & pedibus fixionem clavorum, in facie alapas & sputa, in toto corpore flagella. Passus est denique secundùm omnem sensum; secundùm tactum flagellatus & clavis confixus, secundùm gustum felle & aceto potatus, secundùm olfactum in loco fœtido cadaverum appensus patibulo, secundùm auditum lacessitus vocibus blasphemantium & irridentium, secundùm visum videns Matrem & Discipulum quem diligebat, flentes.

Ib. a. 6. o. Dico 5°. Si considerentur simul omnes causæ doloris Christi, ejus dolor fuit intensivè major omnibus doloribus præsentis vitæ.

Ibid. 1°. Dolor vel est sensibilis causatus ex aliquo nocivo, vel est interior causatus ex apprehensione alicujus nocumenti, & dicitur tristitia. Causa autem doloris sensibilis in Christo fuit corporis læsio acerbissima, tùm propter generalitatem passionis, cùm propter genus mortis, ut dictum est duabus præcedentibus conclusionibus. Doloris interioris causa fuit, 1°. omnia peccata generis humani, pro quibus satisfaciebat patiendo, singulariter peccata Judæorum & aliorum in ejus morte delinquentium. 2°. Etiam amissio vitæ corporalis quæ naturaliter est horribilis naturæ humanæ.

Ibid. 2°. Potest considerari magnitudo doloris Christi, ex perceptibilitate patientis secundùm animam & secundùm corpus. Nam secundùm corpus Christus erat optimè complexionatus, cùm ejus corpus fuerit miraculosè formatum virtute Spiritûs sancti, & ideò in eo maximè viguit sensus tactûs, ex cujus perceptione sequitur dolor: anima etiam secundùm vires interiores efficacissimè apprehendit omnes causas tristitiæ.

Ibid. 3°. Magnitudo doloris Christi potest considerari ex doloris & tristitiæ puritate, atque privatione omnis lenitivi. Nam in aliis patientibus mitigatur & dolor exterior & tristitia interior ex aliqua consideratione rationis per quamdam derivationem seu redundantiam à superioribus ad inferiores: quod in Christo non fuit, quatenùs mentem & imaginationem non avertit à consideratione illorum, quæ tristitiam causari possunt, sed ea omnia attentè consideravit, & simul dimisit unicuique tormentorum agere, & unicuique virium agere & pati, quod illis proprium est; ità ut unus actus non impediret alium, nec gaudium unius partis redundaret in aliam; idque maximè, quia passionem illam & dolorem voluntariè assumpsit propter liberationem generis humani à peccato, & ideò tantam doloris quantitatem assumpsit, quæ esset proportionata magnitudini fructûs, qui indè sequebatur.

Ex his igitur omnibus causis simul consideratis manifestè apparet quòd dolor Christi fuerit intensivè maximus dolorum præsentis vitæ.

Dicitur, *ex omnibus causis simul consideratis*; quia si una tantùm causa consideretur, posset in aliquibus esse major dolor. Dicitur, *præsentis vitæ*, quia hîc non agitur de pœnis Inferni & Purgatorii; licèt Sectarii dixerint blasphemando, Christum illas sustinuisse in hac vita.

ARTICULUS II.

Variæ Passionis Christi circumstantiæ breviter expenduntur de Juda proditore.

PEtes 1°. Quantum fuerit proditionis pretium Judæ à Judæis constitutum?

R. juxtà Scripturam Matth. 26. constitutos fuisse 30. argenteos. Sed difficultas, quid intelligatur per 30. argenteos?

Per 30. argenteos vulgò intelliguntur 30. denarii: undè communiter dicitur Christum venditum fuisse 30. denariis: Et sic intelligit Ambros. l. de Spiritu sancto c. 18. denarius autem apud Hebræos æquivalebat decem circiter assibus monetæ gallicæ, & sic Christus venditus fuisset 15. circiter libris gallicis.

Verùm Interpretes communiùs & probabiliùs per *argenteum* intelligunt siclum, si non specie monetæ, saltem valore; sicque videtur intelligendum ex collatione Scripturarum: Etenim 3. Reg. 10. ubi narratur emptio à Salomone facta quadrigarum & equorum, dicitur quadrigam quamlibet emptam esse *sexcentis siclis*, equum quemlibet *centum quinquaginta siclis*; lib. autem 2. Paralip. c. 1. ubi eadem historia refertur, quadriga quælibet dicitur empta *sexcentis argenteis*, & equus quilibet *argenteis centum quinquaginta*, ubi argenteus & siclus pro eodem habentur: sicque passim usurpat Hieron. in versione scripturæ.

Siclus autem argenti, alio nomine Stater, juxta communem æstimationem eruditorum, qui hac de re scripserunt, valebat duas drachmas Hebraïcas, quatuor atticas, seu quatuor denarios, seu quatuor solidos, uno verbo 40. circiter asses. Unde Christus venditus fuit 60. circiter libris gallicis.

Oppones 1°. Illud Amos c. 2. *Super tribus sceleribus Israel & super quatuor non convertam eum, pro eo quod vendiderit pro argento justum, & pauperem pro calceamentis:* Hoc est tam vili pretio, ut vix sufficiat emendis calceamentis. Hoc autem dictum, de venditione Christi intelligitur: Ergo non 30. siclis, sed 30. denariis venditus fuit.

R. Quòd si iste locus litteraliter intelligatur, neque etiam 30. denariis venditus fuit; superant enim pretium calceamentorum. Est itaque figuratam locutio ad magis exprimenda vilitatem pretii respectivè ad dignitatem rei venditæ: sicut apud eundem Amos c. 8. dicitur: *Possideamus pauperes pro calceamentis:* Id est, habeamus pauperes pro re vili.

Oppones 2°. Romæ in Ecclesia S. Crucis & alibi ostenduntur nummi ex iis, quibus venditus est Christus: Atqui non superant valorem 20. assium: Ergo.

R. In primis non constare, esse veros nummos, quibus venditus est Christus. Et dato id constare, nihil inde evinci potest contra nos: Ante omnia enim probandum foret, integram summam 30. argenteorum fuisse Judæ solutam eâdem specie monetæ, & non pluribus minutioris monetæ integram summam conflatam fuisse: id autem certò quis scit?

Petes 2°. Quo genere mortis obierit Judas?

R. Juxtà Matth. 27. *Laqueo se suspendit.* Et Act. 1. *Suspensus crepuit medius & diffusa sunt omnia viscera ejus.*

Verùm Græci referunt ex Papia Joannis Evangelistæ

gelistæ Discipulo Judam suspendio vitam non finivisse, sed dejectum ex arbore supervixisse, tum postea corpore adeò inflatum ut progredi non posset, & ex curru pertranseunte compressum fuisse, ita ut effunderentur ejus viscera, & sic explicant locum Act.

Verùm non constat ullatenus hæc esse ex Papia. Et aliunde sensus obvius Scripturæ est quòd in vel ex suspendio crepuerit medius, *suspensus crepuit medius*, sive ex violentia strangulationis, sive ex permissione Divina, sive ex eo quod ceciderit super ventrem, qui ideò crepuit.

Petes 3°. Ex qua Patria ortus sit Judas?

R. Ortum esse ex urbe *Cariot*, & ideo dictus est *Iscariotes*, quasi vir *Cariot*, seu vir natus *Carioti*: *Isch* enim Hebraïcè idem sonat ac *vir*. Cùm autem fuerit duplex civitas *Cariot*, una in Tribu Juda, Jos. 15. altera in Tribu Ephraim, Amos 2. & Jerem. 48. incertum est ex qua sit oriundus Proditor. Hieron. existimat ortum esse ex *Cariot* Ephraim quâ ratione non explicat: ipsi tamen subscribunt plures Interpretes.

De Flagellatione.

JOannis 19. legimus: *Apprehendit Pilatus Jesum & flagellavit*. Matth. 27. *Jesum flagellatum tradidit eis*. Marci 16. *Tradidit Jesum flagellis cæsum*. Monet autem Lucas c. 23. hanc pœnam Christo à Pilato fuisse inflictam, non ut delicto debitam, sed ut hoc supplicio deliniret furorem Judæorum, & sic Christum à morte eriperet.

Petes 1°. An virgis, an funiculis nodosis, an loris Christus fuerit flagellatus?

R. Id non adeò liquere: Flagellum enim est terminus communis significans, sive virgas, sive funiculos, sive lora. Id unum notandum est quòd jure Romano ff. de pœnis L. *Significans*, L. *Porcia*, & L. *Sempronia*, flagellatio per virgas esset pœna liberorum, flagellatio autem per funiculos seu lora esset pœna servorum. Verisimile est autem Pilatum virum Romanum ad vile servorum supplicium Christum addixisse.

Petes 2°. Quantus fuerit numerus plagarum Christo inflictarum?

R. Id pariter incertum esse. Quidam dixerunt excessisse quinque millia; sed quâ specie veri non apparet. Nam primò Pilatus more Romano indubiè processit in suo judicio: More autem Romano taxabatur à judice numerus plagarum, & unus tantùm lictor flagellationis ministerium obibat, juxtà illud solemne apud Romanos: *J. lictor, colliga manus, caput obnubito, virgis cædito*. Non potuit autem unus lictor tam brevi spatio tot plagas infligere; non enim Pilatus Principes Sacerdotum & plebem clamoribus Christi necem deposcentes diu remoratus est. 2°. Corpus humanum non potest naturaliter tot millibus plagarum supervivere, & cùm juxta hujus sententiæ patronos hæ plagæ essent omnes sanguineæ, totius corporis sanguis his non suffecisset.

Quantum verò numerum plagarum determinaverit Pilatus, ignoratur. Equidem secundùm legem Judæorum non poterat excedere quadraginta, sed Romano jure nihil erat determinatum. Cæterùm cùm milites injussi & ex propria malitia post flagellationem imposuerint Christo coronam spineam, & ipsum ludibrio habuerint, non negaverim, quin contra Legis & Judicis determinationem, plures ad flagellationem concurrerint, & numerum plagarum determinatum aliquo usque auxerint.

Petes 3°. An Christus semel tantùm fuerit flagellatus?

R. Quosdam comminisci Christum duas flagellationes sustinuisse; quia ex formula Judicii Romani omnes cruciarii ante crucifixionem flagellabantur. At præcesserat in Christo flagellatio paulò ante, unde ulteriorem non jussit Pilatus, quod inde patet, quia cùm in procinctu crucifixionis fieri deberet, nihil de ea referunt Evangelistæ, qui tamen nullam crucifixionis circumstantiam omittunt.

Petes 4°. Quomodò Christus fuit flagellatus?

R. Quamvis secundùm legem Deut. 25. v. 3. Judæi prostratos humi flagellabant; attamen Christus ligatus ad Columnam fuit flagellatus. Ità referunt Greg. Nazian. Conc. 1. in Julian. Hieron. Epist. 27. S. Paulinus Ep. 34. Beda de locis sanctis c. 13. Greg. Turon. de gloria Martyrum c. 2. eaque columna visitur Romæ in Templo S. Praxedis Martyris.

De corona Spinea.

UNicum est dubium, ex qua materia fuerit contexta? Communior sententia est contextam fuisse, non ex juncis marinis, sed ex spinis rubi vel sentis: 1°. Quia *Spina propriè loquendo*, inquit Calepinus, *est aculeus sentis vel rubi, quo pungimus*. 2°. Quia juncus marinus nullam sive in suste sive in ramis Spinam habet, sed solùm ejus acumina in formam Spinarum desinunt. 3°. Quia non est verisimile milites agentes Jerosolymis, quæ longè distat à littore maris, habuisse ad manum juncos marinos, bene autem Spinas ex rubis vel sentibus circa urbem crescentibus.

Verùm his rationibus bene suadentibus opponitur corona spinea Salvatoris, quam S. Ludovicus magno pretio ex Barbarorum manibus redemit, & quæ nunc magnâ veneratione Parisiis colitur. Hanc enim asserunt ex juncis marinis esse compactam, nec solum frontem cingere ad instar diadematis, sed totum caput ad instar pilei tegere. Hæc, inquit Serrius, omnes Parisini testabuntur. Quæ si vera sint, corruunt rationes congruentes, & quæ alibi ostenduntur spinæ coronæ Dominicæ, habendæ erunt ut suppositititiæ: quod omnibus suadere haud facilè puto.

De Sententia mortis in Christum lata.

QUidam opinati sunt, Pilatum non tulisse Sententiam mortis in Christum, sed tantùm eum dimisisse arbitrio Judæorum. At obstat quod Pilato dicente Judæis; *Accipite eum vos, & secundùm legem vestram judicate eum*, illi recusarunt dicentes, *nobis non licet occidere quemquam*: Sive hoc dicerent ratione solemnitatis Paschalis, sive quia agnoscebant ademptam sibi à Romanis hanc potestatem, quam tamen postea usurpârunt in occisione S. Stephani: Nisi dicas cum quibusdam, id ipsis permitti à Romanis circa crimina suâ tantùm lege prohibita. Undè Pilatus sedens pro Tribunali, *Adjudicavit fieri petitionem illorum*: Hoc est, Jesum crucifigendum pronuntiavit, prout illi petebant.

Si quæras: cur Judæi Jesum de blasphemia accusatum, crucifigendum postulaverint, cùm secundùm eorum legem Levit. 24. blasphemi non crucifigendi, sed lapidandi erant.

R. Crucifigendum postulasse, quia cùm essent Romanis subjecti, & à Judice Romano sententiam requirerent, formulas judicii Romani sequi debebant. Apud Romanos autem frequens erat crucis supplicium, nusquam lapidatio. Aliunde non de sola blasphemia accusabatur, sed etiam de crimine læsæ Majestatis, quòd se faceret Regem, & prohiberet dare tributum Cæsari.

De crucis bajulatione & Veronica.

PRolatâ à Pilato in Jesum mortis sententiâ, exuitur chlamyde derisoriâ, & propriis induitur vestibus. Crux cui affigendus erat, super humeros ejus imponitur. Id enim erat ex formula judicii Romani, ut crucifigendus crucem suam portaret saltem usque ad egressum Urbis; quò cùm pervenit Christus, milites *Simonem quemdam hominem Cyrenæum angariaverunt, ut tolleret crucem ejus*. Matth. 27.

O Quia

Quia verò Lucas 23. dicit milites imposuisse Simoni crucem portare post Jesum, multi opinantur ambos simul portasse, Christo præeunte & partem superiorem portante, Simone sequente & partem inferiorem bajulante, sicque solent repræsentare pictores.

Verùm reclamant SS. Patres, qui communiter, docent, Christum onere liberum præivisse, & Simonem solum eo onustum sequutum fuisse.

Christum ad locum supplicii pergentem comitatæ sunt piæ mulieres plangentes & lamentantes. Fertur autem unam ex eis nomine *Veronicam* sudarium Christo obtulisse, ut faciem sudore & sanguine madentem abstergeret, atque illud à Christo statim recepisse ejus facie impressâ insignitum.

Duplex hîc occurrit quæstio. Prima de ipso facto, an sit verum? Secunda de ipsa persona, an vocetur *Veronica?*

Circà primum, tàm in Evangelio, quàm in SS. Patribus & Scriptoribus Ecclesiasticis usque ad sæculum XI. altum est de eo silentium. Quòd enim Marianus Scotus Auctor undecimi sæculi laudet in hanc rem Methodium; ignoratur, quis sit iste Methodius & quando vixerit: non enim est magnus ille Methodius Tyriorum Episcopus, cùm nihil simile legatur in ejus scriptis, & fabulæ quas ex suo Methodio narrat Marianus, tanto viro tribui nequeunt. Ab undecimo sæculo plures Scriptores Ecclesiastici, Marianus Scotus, Lucius dexter, Petrus Diaconus, Baronius & alii, imò summi Pontifices Nicolaus IV. Clemens VI., VII., VIII., & Greg. XIII. suis Diplomatibus testantur, hanc sacram imaginem servari & coli Romæ in Basilica Vaticana. Quapropter factum neque negare neque asserere ausim.

Quantùm ad personam, quæ dicitur *S. Veronica*, neque antiqui neque recentiores quos modò citavimus, illam agnoscunt. Equidem hi ipsam imaginem sudario impressam vocant *Veronicam*, sed non mulierem imaginem gestantem. Indè igitur videtur natus error, quòd *Veronica* græcè idem est ac *vera Icon* seu *vera Imago*; & cùm vulgus audiret nomen *Veronicæ*, existimavit esse nomen non imaginis sudario impressæ, sed mulieris illam gestantis, atque hinc dixerunt *sanctam Veronicam*.

De crucis magnitudine & forma.

CRucis longitudinem ad 15. pedes, latitudinem ad 8. ascendisse, multorum est opinio, sed infundata. Obstat enim 1°. quòd Christus multò sanguine in flagellatione & coronatione eâdem nocte fuso debilitatus, non potuisset solus illam ferre usque ad exitum urbis. 2°. Quia titulus crucis tribus linguis scriptus in tabella non admodum ampla, qualis nunc videtur Romæ & characteribus haud magnis, vix aut ne vix in tanta altitudine legi potuisset à prætereuntibus. Dicendum ergo videtur crucem fuisse humilem octo aut ad summum decem pedum, prout moris erat pro hominibus vulgaribus, qualem Judæi & Romani reputabant nostrum Christum, utpotè fabrum & fabri filium: viris enim eminentioris statûs cruces eminentiores parabantur.

Major est difficultas de forma crucis. Baronius ad annum 34. scribit ex Irenæo l. 2. c. 42. Tertull. Apolog. c. 6. Ambros. serm. 55. Aug. Tract. 118. in Joan. & ex sensu universæ Ecclesiæ, ut constat ex antiquis imaginibus, crucis Christi hanc fuisse formam, ut summa pars pali super transversum lignum emineret, ad hunc modum †: putatque de his ambigere, insaniæ potiùs, quam inscitiæ adscribendum esse.

Verumtamen crucem Christi habuisse tantùm tres extremitates & referre figuram litteræ T, cui postmodùm adjectus titulus in tabella, quartam extremitatem ostenderit, contendit Serrius exercitat. 53. etiam ex Tertull. l. 3. cont. Marcion. dicente: *ipsa littera Græcorum Tau, nostra autem T. species crucis est.* Ex Hieron. in cap. 9. Ezech. ubi dicit: *Antiquis Hebræorum litteris, quibusque hodie Samaritæ utuntur, extrema Tau crucis habet similitudinem.* Idem S. Paulinus Epist. 2. ad Severum, Sozomenus l. 7. c. 15. Rufin. l. 2. c. 29. sed & maximè Innoc. III. Sermone habito in Conc. Lateran. ubi dicit: *Tau est ultima littera Hebraici Alphabeti exprimens formam crucis, qualis erat antequam Domino crucifixo Pilatus titulum supponeret.*

Rationem addit laudatus Serrius, scilicet si in eminenti desuper pali parte titulus fuisset affixus, dum Helena Constantini Mater, tres cruces scilicet Christi & latronum, disjectumque seorsim titulum invenit, eruitque, nullo hominis redivivi portento fuisset opus ad discernendum, è qua Dominus pependisset, cùm vel ipsa affixi olim tituli clavorum vestigia atque foramina in summa ligni parte extantia prodidissent. Verùm hæc ratio non cogit: potuit enim tabella tituli summitati crucis, non clavis, sed uncis adjici, vel equidem clavis affigi, sed in summitate alterius stipitis seu columnæ supereminentis à retro supremam extremitatem crucis, ut agnoscit ipse Serrius factum in figura crucis quam propugnat.

Quantùm ad Patres laudatos pro prima sententia, dicit idem Scriptor intelligendos esse de titulo recto crucis palo superaddito in modum columnæ separatæ, quo fit quadrata forma, fiunt quatuor extrema, & quatuor dimensiones crucis, ut loquuntur laudati Patres.

Verùm juxtà hanc explicationem, equidem crux apparebit quadrata, quatuor extremorum, & quatuor dimensionum, at reverà non erit in se talis, sicut tamen esse dicunt SS. Patres. Irenæus cit. *Ipse habitus crucis*, inquit, *fines & summitates, id est extremitates, habet quinque, duos in longitudinem, duos in latitudinem, & unum in medio, ubi requiescit, qui clavis configitur.* Aug. cit. *Lata est quippè in transverso ligno... longa est à transverso ligno usque ad terram... alta est in cacumine quod transversum lignum sursum versùs excedit.* Habet itaque utraque sententia suos Patronos ex SS. Patribus: primæ autem favet sensus communis Fidelium fatente ipso Serrio.

Insuper habemus ex verbis Irenæi cit. in medio crucis lignum breve seu sedile fuisse fixum cui insederit crucifixus. Idem testatur S. Justinus in Dial. cum Tryph. *In medio crucis*, inquit, *defixum est lignum, quod etiam ut cornu eminet, in quo vehuntur & insident qui crucis supplicium subeunt.* Idem Tertull. l. 2. contra Marcion.

Majori certitudine constat suppedaneum scabellum in infima parte crucis fuisse aptatum, cui crucifixi pedes suppositi affigerentur. Ità S. Greg. Turon. l. de gloria Martyr. c. 6. *In stipite recto*, inquit, *foramen factum manifestum est, pes quoque parvulæ tabulæ in hoc foramen insertus: super hanc verò tabulam tamquam stantis hominis sacræ affixæ sunt plantæ.* Et Innoc. III. serm. de Martyre uno: *Fuerunt autem*, inquit, *in cruce dominica ligna quatuor, stipes erectus & lignum transversum, truncus suppositus, & titulus superpositus.* Atque ità exhibent antiquæ crucifixi imagines.

De Crucifixione.

SOlet depingi Christus cruci humi prostratæ & jacenti affixus, tùm magno conatu cum cruce elevatus. Attamen probabile est cruci jam erectæ & terræ cuneis infixæ fuisse affixum: Sic enim ferebat usus Gentilium, apud quos erant familiares hæ loquendi formulæ: *Tollere in crucem, agere in crucem, ascendere in crucem.* Undè Rex Darius Esd. l. 1. c. 6. statuit, ut *omnis, qui hanc mutaverit jussionem, tollatur lignum de domo ipsius & erigatur & configatur in eo.* Et S. Athan. serm. de Pass. dicit de Christo: *Venit ad locum, ubi erat illi ascendenda crux.*

Certum autem videtur non tribus tantum, sed quatuor clavis Christum fuisse cruci affixum: 1°. Quia

Quia sic ferebat usus Romanorum, ut discimus ex Plauto in Mostellaria, dicente: *Affigantur bis pedes, bis brachia.* 2°. Id testantur SS. Patres Greg. Turon. l. de gloria Martyr. c. 6. *Clavi Dominici*, inquit, *quòd quatuor fuerint, hæc est ratio, duo sunt affixi in palmis & duo in plantis.* Aug. l. Meditat. c. 6. *Immaculata Christi vestigia divis confixa clavis.* 3°. S. Brigitta l. 7. c. 7. refert id sibi revelatum: & Wadingus in Annalibus Minorum ad annum 1224. testatur S. Francisci stigmata quatuor clavos repræsentare. 4°. Huic sententiæ suffragantur Theodoretus, Ruffinus & Cassiodorus, qui inventionem S. Crucis ab Helena Constantini Matre referentes, dicunt clavos alios freno equino, alios galeæ Constantini fuisse insertos; supponunt ergo fuisse quatuor. Denique hanc sententiam tenent Scaliger, Casaubonus & plures alii.

Christum omninò nudum è cruce pependisse, ac ne velatis quidem partibus quas naturalis pudor in nobis obtegi jubet, non pauci sentiunt, ob testimonia SS. Patrum, qui passim scribunt Christum fuisse in cruce nudum sicut nascimur, sicut cælum petemus, sicut Protoparentes fuerunt in Paradiso: inter quos S. Ambrof. l. 10. in Lucam dicit Christum nudum ascendisse in crucem talem, *quales nos auctore Deo natura formavit, & qualis Adam in Paradiso habitavit.*

His non obstantibus, in hanc sententiam ægrè descendo: si enim juxtà illius Patronos, pictores sint laudandi, qui Christum renea velo cinctum nobis exhibent, quia, ut inquiunt, in hoc pudori consulunt, quomodò Christus ipse puritatis auctor & amator pudori non consuluisset, sed suum corpus omninò nudum oculis tot spectantium etiam mulierum exhibuisset, præsertim cùm corpus naturale nudum longè magis offendat pudorem, quàm ejus imago. Malim ergo interpretari SS. Patres de nuditate paulò latiùs accepta, quâ quisque dicitur nudus, qui omnibus vestimentis exuitur, licèt genitalibus coopertis aliquo tenui velamine, quod inter vestimenta non computatur. Atque ità sibi revelatum fuisse scribit S. Brigitta l. 1. c. 10. & l. 7. c. 70.

De Latronibus cum Christo crucifixis.

Q. 46. a. 11. o. Sicut Christus pro nobis maledictum crucis factus est, sic pro omnium salute inter noxios quasi noxius crucifigitur, juxtà illud Isa. 53. *Et cum sceleratis reputatus est.* Voluit insuper ut in ipsa specie patibuli monstraretur illa discretio omnium hominum, quæ fiet in judicio generali: undè communiter censent Patres, bonum Latronem fuisse à dextris & malum à sinistris Christi: Et Aug. Tract. 31. in Joan. *Ipsa crux*, inquit, *si attendas, tribunal fuit: in medio enim Judice constituto, unus qui credidit liberatus, alius qui insultavit damnatus est: jam significabat quid facturus sit de vivis & mortuis, alios positurus ad dextram, alios verò ad sinistram.*

Corrigendus est hic error popularis, quo multi credunt hos latrones non clavis fuisse cruci affixos, sed funibus alligatos, & ità plerumque depinguntur: repugnat enim 1°. vox *crucifixionis.* 2°. Si solus Christus fuisset clavis affixus, Helena Constantini Mater facilè ejus crucem ex foraminibus clavorum à crucibus latronum distinxisset, neque opus fuisset miraculo hominis redivivi ex ejus contactu, ad eam dignoscendam.

Difficultas est, an unus tantùm latro, an uterque Christum blasphemaverit? Matthæus c. 27. dicit: *Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.* Idem Marcus c. 15. Lucas verò c. 23. dicit, unum tantùm blasphemasse, altero increpante & suscipiente partes Christi.

Hinc multi Patres dixerunt, utrumque ab initio blasphemasse, unum posteà ex divina inspiratione resipuisse. At id videtur minùs probabile. 1°. Quia si ipse paulò anteà blasphemasset, quomodò potuisset exprobare alteri, ut habetur apud Lucam? *Neque tu times Deum, quòd in eâdem damnatione es? Et nos quidem digna factis recipimus, hic verò nihil mali gessit.* 2°. Quia debuisset blasphemiæ veniam petere à Christo, priusquam peteret admitti in regnum ejus, quod tamen non legitur fecisse.

Probabiliùs itaque cum aliis Patribus, quorum Dux est Aug. l. 3. de consensu Evang. c. 16. dicimus Matthæum & Marcum dixisse *Latrones* indefinitè per syllepsim ponendo numerum pluralem pro singulari, ut adnotarent, non numerum, sed conditionem blasphemantis. Et hæc loquendi formula non est infrequens in sacris scripturis. Sic Matth. 2. *Mortui sunt enim, qui quærebant animam pueri*, cùm tamen de uno Herode loqueretur. Sic Exodi 32. *Hi sunt Dii tui, Filii Israel*, cùm tamen de solo vitulo aureo sit sermo.

Latronem pœnitentem nonnisi in cruce fuisse conversum, sive ex visis prodigiosis tenebris, sive potiùs ex inspiratione gratiæ, communis SS. Patrum sententia.

Aug. l. 4. cont. Donat. c. 22. & alibi refert narrationem suo tempore vulgatam, scilicet latronem pœnitentem aquâ fluente è latere Christi tamquam salutari Baptismo fuisse perfusum, cui tamen narrationi fidem integram non adhibet S. Doctor, & bene, verisimiliter enim latro confractis cruribus erat mortuus antequam Christi latus aperiretur, ex Joan. c. 19. Insuper non indigebat Baptismo ad salutem, cùm tunc nondum esset in præcepto: & aliunde Christus virtutem suam Sacramentis non alligavit.

Dixit illi Christus: *Hodie mecum eris in Paradiso*, Luc. 23. non terrestri, tali enim Paradiso non indigeret anima separata, non cœlesti seu Cœlo empyreo, nondum enim erat apertus, sed generaliter in loco seu statu felicitatis ex clara Dei visione, quæ intuitu mortis Christi statim atque expiravit concessa est Patribus in Limbo & latroni pœnitenti.

De loco & tempore Crucifixionis.

Constat ex Evangelio Christum crucifixum fuisse Jerusalem, non quidem in ipsa Civitate, sed extrà portam in suburbio, hoc est in monte Calvariæ, Hebraicè Golgotha. Et utrumque fuit conveniens.

Primum, quia primò Jerusalem erat locus à Deo electus ad sacrificia sibi offerenda, & hæc sacrificia figurabant passionem Christi quæ est verum sacrificium. 2°. Quia cum virtus Passionis ejus ad totum mundum diffundenda erat, pati voluit in medio terræ habitabilis tunc agnitæ, id est in Jerusalem, quæ dicitur umbilicus terræ. 3°. Quia maximè conveniebat ejus humilitati, ut sicut turpissimum genus mortis elegit, ita in loco celeberrimo confusionem pati non recusaret. 4°. Ut ostenderet, à Principibus populi Judaici exortam esse iniquitatem occidentium ipsum. Ib. a. 10. o.

Conveniens etiam fuit ut extrà portam pateretur: 1°. Ut veritas responderet figuræ: nam vitulus & hircus, qui solemnissimo sacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur, extrà castra comburebantur, Levit. 16. Unde Apost. Heb. 13. dicit. *Quorum animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra, propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.* 3°. Ut per hoc daret nobis exemplum exeundi à mundana conversatione: unde ibidem subditur: *Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.* 4°. Ut dicit Chrysostomus de passione: Noluit Dominus pati sub tecto nec in Templo Judaïco, ne putaretur, pro illa tantùm plebe oblatum sacrificium salutis. Et ideò foras Civitatem, foras muros, ut scias sacrificium esse commune. Ibid.

Occurrit hîc quæstio, unde huic monti, in quo Christus passus est, *Calvariæ* nomen? S. Th. hîc ad 3. do-

8. docet ex Hieron. in cap. 27. Matth. sic dictum, non à capite seu Calvaria Adæ, qui esset ibi sepultus, sed à capitibus ibi decollatorum. Erat enim locus supplicii communis apud Jerosolymitanos. Huic sententiæ subscribunt Isidor. l. 15. Originum, c. 1. ven. Beda in cap. 27. Matth.

Attamen contrariam opinionem tenent S. Cyprian. Tract. de Resurr. Christi: Orig. Tract. 15. in Matth. Epiphan. hæresi 46. Aug. Serm. 71. de temp. Chrysost. hom. 84. in Joan. Athan. l. de Passione: Ambros. l. 5. Epist. 19. Tertull. l. 2. Concionum cont. Marcion. &c. voluntque Adam in hoc monte fuisse sepultum & ab ejus capite seu cranio fuisse dictum *Calvariæ*.

Quod autem prima sententia opponit, Adam fuisse sepultum in *Hebron*, antea dictum *Cariath-Arbe*, juxtà illud Josue 14. *Nomen Hebron antea vocabatur Cariath Arbe, Adam maximus ibi inter Enacim situs est.* Respondetur nomen *Adam* non semper significare primum Parentem, sed esse quandoque nomen commune significans quemcumque hominem, vel potiùs hic esse nomen proprium alicujus Gigantis ex stirpe Enac Patris Gigantum, ut sonant ipsa Verba: *Maximus inter Enacim*: idque suadet ipsum nomen Civitatis *Cariath-Arbe*, id est Civitas Arbe. Fuit enim Arbe, Josue 15. Pater Enac Patris Gigantum & habitavit in Hebron. Unde Joseph l. 5. Antiquit. c. 2. testatur, temporibus suis monstrari in Hebron ossa Gigantum, qui fuerant ibi sepulti, adeo magna, qualia vix credant, qui non viderunt.

Cæterùm ad aliquam conciliationem utriusque sententiæ, nihil vetat dicere, hunc montem fuisse dictum *Calvariæ*, tum à capite Adæ ibi sepulti, tum à capitibus ibi decollatorum.

Quantùm ad tempus crucifixionis: Constat ex his, quæ dixi de tempore institutionis Eucharistiæ in Tract. de Euchar. Diss. 2. a. 3. Christum fuisse crucifixum lunâ 15. hoc est feriâ 6. & non lunâ 14. seu feriâ 5. ut volunt Græci.

Quâ autem horâ? Marcus 13. dicit horâ tertiâ; Joannes 19. dicit horâ quasi sextâ. Et utrumque verum est: Dividebant enim Judæi diem in quatuor horas: Prima incipiebat ab ortu solis usque ad nonam: Secunda quæ dicebatur tertia, à nona ad duodecimam: Tertia quæ dicebatur sexta, à duodecima ad tertiam: Quarta quæ dicebatur nona, à tertia usque ad occasum solis seu sextam. Christus itaque crucifixus fuit sub finem horæ tertiæ, id est paulò ante meridiem, ideoque hora tertiâ & quasi sextâ.

De apertione Lateris.

JOannes 19. narrat quòd cùm milites latronum crura fregissent, *ad Jesum cùm venissent, ut viderunt jam mortuum, non fregerunt ejus crura, sed unus militum lanceâ ejus Latus aperuit, & continuò exivit Sanguis & aqua.*

Hunc militem fuisse Longinum nomine, qui postea Martyr occubuit, tenet communis opinio, sicque insertum legitur in pluribus Martyrologiis Latinis & in Menelogio Græcorum. *Cæsareæ in Cappadocia*, inquit Martyrologium Romanum, *Passio Longini militis, qui Latus Domini lanceâ perforasse dicitur.*

Hanc communem opinionem impugnat Baronius ad annum Christi 34. n. 131. tamquam ex apocryphis scriptis haustam: vultque Longini nomen tribuendum esse non militi Latus Christi aperienti, sed centurioni Christum è cruce pendentem Filium Dei visis prodigiis confitenti. Baronio subscribit Tillemontius, & ex parte Serrius; vultque iste hunc errorem natum ex sinistra intelligentia textûs Græci, eo quòd lanceæ nomen, Græcè λόγχη aliquantò corruptum, *Longi* seu *Longini* militis nomen imperitè creditum sit, quasi Evangelista dixisset: *Unus militum Longinus Christi Latus aperuit.*

Verùm non video his satis efficaciter elevari auctoritatem Martyrologiorum, Romani scilicet, Usuardi & Adonis, Menelogii Græcorum, Surii, S. Bonaventuræ & aliorum, communisque sensûs Fidelium, apud quos miles qui Christi Latus lanceâ aperuit, dicitur Longinus, qui postea Martyrium pro Christo subiit.

Censuræ Baronii subscribimus quoad aliud, quod quidam ex apocryphis reverà scriptis narrant & ibidem refert Annalium Parens, scilicet hunc militem esse cæcum & ex aqua & Sanguine è latere Christi in ejus oculos saliente, visum miraculosè recepisse: id planè fabulosum agnoscimus: Quis enim credat militem cæcum à Romanis adhibitum fuisse custodem reorum, & ipsum certo ictu perforasse Latus Christi, ut probaret, an esset mortuus.

Item hunc militem pictores effingunt plerumque equo insidentem, fortè quòd putent peditem non potuisse attingere Latus Christi ex alta cruce pendentis. Sed perperam. Ostendimus enim suprà crucem Christi non altam, sed humilem & mediocrem fuisse, qualem scilicet viribus & Sanguine exhaustus ferre potuit, cujus ideo Latus pedes oblongâ lanceâ attingere potuit. Adde, apud Romanos pedites & non equites lanceis seu hastis usos fuisse, ut constat ex Tito Livio. l. 4.

Restat inquirere, utrùm fluxus aquæ ex latere Christi fuerit miraculosus? Negant Medici, contendentes in pericardio imo & in pleura contineri aqueum humorem, qui ex alterutro læso per lanceam naturaliter effluxit. Attamen miraculum agnoscunt SS. Patres, Ambros. Aug. Cyrillus Alex. & alii; fortè quia non aqueus humor, sed vera aqua effluxit, & non simul Sanguini mixta, sed successivè post sanguinem fluxit.

De Maria Matre Jesu juxtà crucem stante.

STabat juxtà crucem Jesu Mater ejus, inquit Joannes 19. Stabat, inquam, non ejulans, non indecorè se gerens, non exanimis humi jacens, aut inter adstantium brachia collapsa, sed licèt lachrymosa & dolorosa, erecto tamen animo & voluntati divinæ perfectè conformi, probè sciens, hoc sacrificio opus salutis humanæ consummandum esse. Undè Ambros. l. de instit. virg. c. 7. ait: *Stabat juxtà crucem Mater, & fugientibus viris stabat intrepida.* Ita communiter Interpretes antiqui & recentiores; quamvis S. Bonaventura, & S. Laurentius Justin. contrarium scripserint, sed probabiliter delusi apocrypho libello de lamentatione B. Virginis S. Bernardo supposito.

De Tortoribus Christi.

SErrius acriter contendit, ministros Passionis Christi tam in flagellatione, quàm in crucifixione fuisse Bruttios, nunc Calabros; quia, inquit, cùm primi à Romanis ad Hannibalem defecissent, hac pœnâ mulctati sunt, ut reorum essent Tortores. Ex quo infert huic ferali ministerio erga Christum à Romano Judice damnatum inservisse.

Verùm esto, hanc pœnam olim in Bruttios fuisse latam, utrùm tamen duraret adhuc tempore Passionis Christi non constat. Imo constat tempore Tertulliani non ampliùs fuisse in usu. Tradit enim l. de corona militis, cujuscumque nationis milites huic ministerio inservire, dum suadens homini Christiano, ne militet, dicit: *Et vincula & carcerem, & tormenta & supplicia administrabit, nec suarum ultor injuriarum.*

De Prodigiis, Christo in cruce pendente, factis, & 1° de tenebris.

PRimùm inter prodigia quæ Christo è cruce pendente contigerunt, fuerunt tenebræ, quæ ab hora sexta ad nonam, hoc est à meridie ad tertiam pomeridianam factæ sunt super universam terram, Matth. 27. Marci 15. Lucæ 23.

Circà

Circà quod duplex occurrit difficultas. Prima, quomodo istæ tenebræ fuerunt inductæ, an per veram eclipsim, quæ fit per interpositionem lunæ ad solem, an per miraculosam radiorum solis subtractionem seu extinctionem lucis, seu per oppositionem alicujus alterius corporis opaci? Secunda, an istæ tenebræ fuerunt diffusæ per totum, quà latè patet, orbem?

Quantùm ad primam difficultatem: S. Dionysius Areopagita Epist. ad Polycarpum tradit fuisse veram & propriè dictam, sed præternaturalem eclipsim: sic enim, loquens de Apollophane Philosopho, dicit: *Eramus unà ambo & stabamus ad Heliopolim* (Civitas est Ægypti) *ac cernebamus, nec inopinatò, cùm luna se soli objiciebat: nec enim conjunctionis tempus erat: rursùsque cùm eadem ab hora sexta ad vesperam se mediæ solis lineæ præter naturæ ordinem opponebat.* Idem habet Epist. ad eundem Apollophanem. Ejusdem opinionis est Aug. Epist. 8°. ad Hesychium.

Scio plures hodie non moveri auctoritate S. Dionysii, quippè qui contendunt opera quæ sub ejus nomine circumferuntur, esse illi supposita & ab aliquo Auctore quinti sæculi fuisse consarcinata, quod non est hujus loci discutere. Unum dumtaxat observabo, Auctorem hunc quinti sæculi debuisse impudentem, mendacem & effrontem impostorem esse, cùm multa de se narret, quæ nonnisi vero Dionysio Areopagitæ conveniunt, ut quòd fuerit discipulus S. Pauli, quòd solis eclipsim Christo patiente viderit, quòd cum Apostolis adfuerit funeribus B. Virginis, quòd scripserit ad S. Joannem Evangelistam, ad Titum, ad Timotheum & ad Polycarpum, &c. Habere autem Auctorem istorum operum ut impudentem mendacem & effrontem impostorem, obstant ipsa opera, quæ nonnisi sanam doctrinam, pietatem & sanctimoniam spirant. Plura alia videri possunt apud Baronium, Spondanum, Natalem Alexandrum, & alios contrà ævi nostri criticos.

Cyprianus, Hieron. & Theophylactus censent has tenebras contigisse, non per veram & propriè dictam eclipsim, sed vel miraculosâ extinctione lucis, vel oppositione alicujus alterius corporis opaci. Et videtur hæc sententia communior apud Interpretes.

Quantùm ad secundam difficultatem: stando sententiæ S. Dionysii & S. Aug. de vera & propriè dicta eclypsi per interpositionem lunæ, dicendum videtur has tenebras per universum orbem non fuisse diffusas, sed per Palæstinam tantùm & Regiones vicinas, qualis erat Ægyptus. Cùm enim luna sit longè sole & terrâ minor, impossibile est, ut ex lunæ interpositione sol obscuretur respectu totius orbis.

Undè juxtà hanc sententiam, quod Evangelium dicit tenebras factas esse *in universam terram*, intelligendum est accommodatè de universa terra Judææ & Regionum vicinarum, sicut cùm Lucæ 2. dicitur: *Exiit Edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis*, non intelligitur totus quà latè patet orbis, sed iste tantùm, cui imperabat Augustus. Vel dicendum id fuisse dictum per hyperbolen.

Stando verò aliorum sententiæ, nihil obstat quominùs dicamus tenebras per totum quà latè patet orbem fuisse diffusas.

At si ità sit, inquies, quomodo fieri potuit, nullum Scriptorem ex Gentilibus harum tenebrarum mentionem fecisse.

R. Phlegontem Adriani Imperatoris Libertum in historia quam scripsit per Olympiades, harum tenebrarum meminisse. Hujus verba refert Eusebius in Chronico, & ex Eusebio Hieron. etiam in Chronico. Hæc sunt: *Quarto autem anno ducentesimæ secundæ Olympiadis, magna & excellens inter omnes, quæ antè eam acciderunt, defectio solis facta est. Dies horâ sextâ ità in tenebrosam noctem versus est ut stellæ in cœlo visæ sint, terræque motus in Bithynia Nicææ Urbis multas ædes subverterit.* Idem refertur in Chronico Alexandriæ. Idem Eusebius in Chronico ibid. refert adhuc alia monumenta Ethnicorum, quæ narrant tenebras & motus terræ tempore Passionis Christi: dicit enim: *Quo tempore* Passionis Christi *& in aliis Ethnicorum Commentariis hæc ad verbum scripta reperimus. Soli facta defectio & tenebræ super universam terram. Bithynia terræ motu concussa & in Urbe Nicæna ædes plurimæ corruerunt. Quæ omnia iis congruunt: quæ in Passione Salvatoris acciderunt.* Tertullianus in Apologetico eundem Phlegontem vel alium Gentilem indicans, dicit: *Eodem quidem momento dies, medium orbem sole signante, subducta est, deliquium utique putaverunt, qui id quoque super Christum prædicatum nescierunt. Et tamen eum mundi casum relatum in Archivis vestris habetis* Similiter S. Lucianus in actis sui Martyrii apud Rufinum, Gentiles alloquens: *Perquirite*, inquit, *in Annalibus vestris, & invenietis temporibus Pilati, fugato sole, interruptum tenebris diem.*

Malè me habet, quod Serrius Phlegontis testimonium futilibus, ut mihi videtur, rationibus Religioni eripere conetur. Vult ergo incertum esse Phlegontem scripsisse de obscuratione solis, quæ contigit moriente Christo: 1°. Quia Origenes dicit, quòd hoc testimonium *neminem sapientem movere posset.* 2°. Quia Phlegon non dicit suum solare deliquium lunâ pleuâ contigisse. 3°. Quia silet de eo ad tres horas perdurasse. 4°. Quia narrat terræ motus Nicææ in Bithynia factos, silet de terræ motibus factis in Palestina. 5°. Dicit has tenebras contigisse anno quarto Olympiadis 202. quæ est morientis Christi incerta Epocha.

R. ad 1. Origenem contrà Celsum Phlegontis testimonium urgere. Aliundè quidquid sit, uni Origeni prævalent Eusebius, Hieron. Tertull. Lucianus, Chronicon Alexandriæ, &c. Ad 2. ut quid Phlegon meminisset plenilunii, cùm non asserat, has tenebras contigisse per veram & propriè dictam eclipsim ex interpositione lunæ ad solem, ut imaginatur Serrius, dicit simpliciter Phlegon, *defectio solis facta est*: sivè autem sol obscuretur per interpositionem lunæ, sivè alterius corporis, sivè subtractione radiorum aut extinctione lucis, semper est defectio solis. Sed esto Phlegontem intellexisse veram & propriè dictam eclipsim ex interpositione lunæ, non notavit pleni lunium, sivè quia in monumentis ex quibus id exscripsit, non invenit notatum defectu scientiæ astrorum in Scriptoribus, sivè quia ipse Phlegon in hac scientia parùm versatus non attendit an hæc eclipsis esset naturalis vel supernaturalis. Quidquid sit, hâc difficultate non sunt moti Eusebius, Hieron. & alii quos citavimus. Ad 3. N. Consequ. quasi verò ex omissione unius circumstantiæ, neganda sit substantia facti. Ad 4. Phlegon potuit scire motus terræ factos in Bithinia & ignorare factos in Palestina. Ad 5. Epocha mortis Christi secundùm communem opinionem est tempus notatum à Phlegonte, scilicet annus quartus Olympiadis 202. qui incidit cum anno decimo octavo Imperii Tiberii & trigesimo-tertio anno æræ communis, quo mortuus est Christus.

De scissione Veli.

MAtth. 27. legitur: *Jesus autem clamans voce magnâ emisit Spiritum, & ecce Velum Templi scissum est in duas partes à summo usque deorsùm.* Similiter Marcus 15.

Juxtà Josephum de bello Judaïco erat duplex velum: unum exterius, quod separabat atrium in quo consistebat populus, à Sancto seu loco in quo Sacerdotes sacra munia obibant. Alterum interius, quod separabat Sanctum à Sancto Sanctorum, in quod introibat summus Pontifex semel in anno. Agnoscunt pariter hoc duplex velum Origenes Tract. 75. in Matth. & Hieron. Ep. ad Hebidiam 150. q. 8. idque significat Paulus Heb.

9. v. 3. dicens: *Post velamentum autem secundum*, &c.

Iidem ibidem docent velum exterius non interius fuisse scissum. Verba sunt Hieron. cit. „ Quærendum quod velum Templi scissum sit, exterius, an interius? Mihi videtur in Passione Domini illud velum esse conscissum quod in Tabernaculo & in Templo foris positum fuerat & appellabatur exterius. Quia nunc ex parte videmus & ex parte cognoscimus: cùm autem venerit quod perfectum est, tunc & velum interius dirumpendum est, ut omnia quæ nunc nobis abscondita sunt, domûs Dei Sacramenta videamus."

Equidem quidam alii Patres, Cyrillus, Lactantius, Leo Magnus, Beda, &c. censent velum interius, quod separabat Sanctum à Sancto Sanctorum, fuisse scissum: sed fortè quia non distinguebant duplex velum.

Quid autem mysterii habeat veli scissio. Præter jam dicta ex Hieron. de veli exterioris scissione, circà scissionem veli indistinctè, varii varia protulerunt. Quidam dixerunt eâ significari velamen legalium sacrificiorum & cæremoniarum morte Christi esse dissolutum & revolutum, ità ut etiam Ethnici luce Evangelii jam clarè videant quæ tot Judæorum figuris adumbrabantur. Alii abrogationem ac veluti dissolutionem Synagogæ. Alii Judaici populi dissipationem atque divisionem. Alii Passionem Christi esse finitam & animam à corpore esse separatam. Alii luctum Templi vestrem suam more Judaïco conscindentis. Alii demùm jam apertam esse viam cœli, ut exponit Apost. Heb. 9. v. 8.

De Motu Terræ.

SUbjungit immediatè Matth. *Et terra mota est & petræ scissæ sunt & monumenta aperta sunt, & multa corpora Sanctorum qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam Civitatem, & apparuerunt multis.*

Hunc terræ motum non fuisse universalem, probabilius est, cùm de illo ut tali sileant omnes Scriptores tàm sacri quàm profani, sed fuit dumtaxat in Judæa & in aliquibus Provinciis vicinis, ut in Bithynia, teste Phlegonte, de quo suprà.

Idem censendum est de scissione Petrarum, & apertione Monumentorum, quæ isto terræ motu factæ sunt. De iis qui tunc surrexerunt, dicam infrà, dum de Resurrectione Christi.

De magno Pane.

EUsebius l. 5. Præparationis c. 9. narrat ex Plutarcho l. 1. de Defect. Orac. quosdam navigantes circà Insulas Echinadas audivisse vocem ex Insula Praxis clamantem *Magnum Pana esse mortuum*, eâdemque voce jussum Thamo navis gubernatori, ut id denuntiaret ac proclamaret, dum esset juxtà Palodem in Cypro, quod cùm ipse fecisset, magnâ voce clamans: *Magnus Pan mortuus est;* subitò innumerabilium gemitus & clamores auditi sunt.

Hæc cùm Tiberio Cæsari renuntiata essent, is sccitos Philosophos interrogavit: quisnam esset iste Pan, qui responderunt: sibi videri eum esse, qui ex Mercurio & Penelope natus esset. At quomodò tunc mortuus esset iste Pan, qui longè anteà jam obierat. Neque potest intelligi de Dæmone, qui cùm sit purus Spiritus, morti non subjacet.

Aliter ergo intellexerunt Scriptores Ecclesiastici. Baronius per mortem Panis intelligit mortem Christi, qui est verus Pan, hoc est universorum Dominus. Sed repugnare videtur, Christum constituisse nuntios suæ mortis, scilicet Dæmones, quos noluit habere præcones suæ divinitatis, Luc. 4. & voluisse indigitari nomine infamis Ægyptiorum Idoli. Veriùs intellexit Eusebius per mortem Panis, eversionem Regni Dæmonis morte Christi illatam, idque convenienter instituto Plutarchi, qui ibi agit de defectione Oraculorum. Et hæc probabiliora sunt supposità veritate historiæ, cui, licèt à pluribus receptæ, plures etiam fidem detrectant, aut saltem nolunt eam habere quidquam commune cum morte Christi. Quod nos sub dubio relinquimus.

DISSERTATIO X.

De causa efficiente Passionis Christi, de ejus causalitate & effectibus.

D. Th. QQ. 47. 48. & 49.

ARTICULUS I.

De causa efficiente Passionis Christi.

QUæritur hîc 1°. Utrùm Christus fuerit ab aliis occisus, an à seipso? 2°. Ex quo motivo se passioni tradiderit? 3°. Utrum Pater eum tradiderit ad patiendum? 4°. Utrùm conveniens fuerit, ut pateretur à Gentilibus vel potiùs à Judæis? 5°. Utrum ejus occisores eum cognoverint? 6°. Quàm grave fuerit eorum peccatum? Pro quorum resolutione

Dico 1°. Persecutores Christi fuerunt causa directa illius mortis; quia causam sufficientem mortis ei intulerunt cum intentione occidendi & effectu consequente: ex illa enim causa mors est subsecuta. Q. 47. a. 1. o.

Christus autem fuit causa indirecta suæ mortis, quatenùs vim illatam suo corpori non impedivit, prout poterat, sed acceptavit. (Ibid.) * Et hoc sensu verum est, quod dicit Joan. 10. *Nemo tollit animam meam à me*, invito scilicet, *sed ego pono eam.* (* Ib. ad 1.)

Dices: Qui ab aliis occiduntur, paulatim debilitatâ naturâ deficiunt, & maximè hoc apparet in crucifixis, qui, ut ait Aug. 5. de Trinit. c. 13. *Longâ morte cruciantur.* Atqui hoc non accidit Christo, nam *clamans voce magnâ emisit Spiritum*, Matth. 27. Ergo.

R. quòd ut Christus ostenderet quòd passio illata per violentiam, ejus animam non eripiebat, (Ib. ad 2.) nisi in quantum vellet, naturam corporalem in sua fortitudine conservavit, saltem quantùm ad hoc ut in extremis positus voce magnâ clamaret, quod inter alia miracula mortis computatur. Undè Marci 15. *Videns centurio qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset*, ait: *Verè hic homo Filius Dei erat.*

Quod autem Auctor addit ibidem id fuisse etiam mirabile quòd citiùs mortuus sit aliis qui simili passione afficiebantur, non intelligit fuisse miraculum, quasi anima corpus deseruerit priusquàm adesset causa sufficiens mortis, sed intelligit id fuisse mirabile iis, qui ignorabant teneram ejus complexionem, secundùm quam vulnera citiùs in eo causarunt mortem quàm in aliis. Et hac de causa, *mirabatur Pilatus si jam obiisset:* Marci 15.

Dico 2°. Christus ex obedientia mortuus est. (Ib. a. 2. o.)

Constat ex Joan. 10. ubi ipse Christus dicit: *Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterùm sumendi eam, & hoc mandatum accepi à Patre meo*, scilicet ponendi animam meam & sumendi eam. (Ib. ad 1.) Item ibid. 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio: surgite eamus hinc*, scilicet ad locum passionis. Item ex illo Philip. 2. *Factus est obediens usque mortem.* * Id autem erat conveniens justificationi hominum, ut sicut per unius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ità per unius obedientiam justi constituerentur multi, ut dicitur Rom. 5. (* Ibid. a.)

Dices: Christus mortuus est ex charitate, secundùm illud Ephes. 5. *Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis.* Ergo.

R.

Ib. ad 3. R. Quòd eâdem ratione Christus passus est ex charitate & obedientia, quia & ipsa charitatis præcepta ergà Deum & homines ex obedientia implevit, & obediens fuit ex charitate ad Patrem præcipientem. Plura de rigoroso præcepto moriendi Christo imposito require in Tract. de Incarn. Diss. 18. a. 4.

Ib. a. 3. o. Dico 3°. Deus Pater tradidit Christum Passioni, juxtà illud Rom. 8. *Proprio Filio suo non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Et hoc triplici modo. 1°. Quia suâ æternâ voluntate præordinavit passionem Christi ad humani generis liberationem; non quidem decernendo ullas actiones Judæorum ergà Christum, quatenùs erant peccaminosæ, sed decernendo Christum pati à Judæis, ejusque passionem ordinando ad nostram redemptionem. 2°. In quantum ei inspiravit voluntatem patiendi pro nobis infundendo charitatem. 3°. Non protegendo eum à passione, sed exponendo persequentibus.

Ib. a. 4. o. Dico 4°. Conveniens fuit ut Christus à Judæis pati inciperet, & posteà Judæis tradentibus, per manus Gentilium ejus passio finiretur. Quia sic in ipso modo Passionis Christi præfiguratus est ejus effectus: Primò enim Passio Christi effectum salutis habuit in Judæis, quorum plurimi in morte Christi baptizati sunt, Act. 2. & 3. Deindè Judæis prædicantibus, effectus Passionis Christi transivit ad Gentes.

Ib. a. 5. o. Dico 5°. Primates Judæorum, qui eorum Principes dicebantur, cognoverunt Christum esse Messiam in lege promissum: Videbant enim in eo omnia signa quæ Prophetæ futura prædixerant de Messia. Nec obstat quòd Luc. 22. illis interrogantibus, an Jesus esset Christus, responderit ipse Christus, *si vobis dixero, non credetis:* vel enim intelligendum est de Christo ut Filio Dei, ut patet ex interrogatione altera versu seq. *Tu ergo es Filius Dei?* Vel dicuntur non credere, quia licèt signis patentibus convicti essent, noluissent tamen & conabantur ex perversitate cordis ea informare.

Ibid. Minores seu plebeii, qui mysteria Scripturæ non noverant, non plenè cognoverunt esse Christum seu Messiam. Licèt enim aliqui eorum in eum crediderint, multitudo tamen non credidit. Et si aliquando dubitaverint, an ipse esset Christus propter signorum multitudinem, posteà tamen decepti à suis Principibus fuerunt, ut non crederent eum esse Christum.

Ibid. Neutri autem cognoverunt esse Deum & Filium Dei naturalem, juxtà illud Joan. 16. *Non noverunt Patrem neque me.* Cum hoc tamen discrimine quòd ignorantia Majorum non excusaret eos absolutè à crimine, quia erat crassa & quodammodò affectata: videbant enim evidentia signa divinitatis ipsius, sed ex odio & invidia in ipsum ea pervertebant, & verbis ejus quibus se Dei Filium asserebat, credere nolebant. Undè ipse Christus de eis dicit Joan. 15. *Si non venissem & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Et posteà subdit: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius facit, peccatum non haberent.*

Ib. ad 1. Si quidem Patres, ut Chrysost. & Beda, dicant eos agnovisse esse Filium Dei; vel loquuntur de Filio Dei, non per naturam, sed per excellentiam gratiæ singularis: vel intelligunt, eos cognovisse verum Dei Filium, quatenùs evidentia signa hujus rei habebant, quibus tamen propter odium & invidiam assentire noluerunt, ut eum cognoscerent esse Filium Dei.

Ib. a. 6. o. Dico 6°. Peccatum crucifigentium Christum fuit gravissimum. In Principibus quidem, tam ex genere seu objecto, quia erat contrà Deum, seu contrà eum quem poterant & debebant scire esse Deum, quàm ex parte peccantium, quia maximâ malitiâ illud admiserunt. In popularibus autem, ex genere tantùm, minuebatur enim ex parte illorum propter ignorantiam.

Dixi, *gravissimum peccatum,* id est, valdè grave, non autem gravissimum comparatè ad omnia alia peccata, quia odium Dei, blasphemia & similia quæ sunt formaliter contrà Deum, graviora sunt quàm quæ sunt formaliter contrà humanitatem, & materialiter tantùm contrà Divinitatem, quale fuit peccatum crucifigentium Christum, ut docet Auctor infrà q. 80. a. 5. Quamvis enim odissent Christum, eum tamen odio habebant formaliter ut hominem tantùm, non formaliter ut Deum, quem ignorabant, licèt vincibiliter.

ARTICULUS II.

Quomodò Passio Christi operata sit nostram salutem?

Dico 1°. Passio Christi operata est nostram salutem per modum meriti. Quia Christus habuit gratiam, quæ est principium meriti, non tantùm ut singularis homo, sed ut caput aliorum, ideòque per voluntariam passionem, non solùm sibi, sed suis membris meruit salutem. q. 48. a. 1. o.

Dices: Christus ab instanti suæ conceptionis meruit nobis salutem, singulæ ejus actiones ab initio conceptionis fuerunt infiniti valoris: Atqui superfluum est aliquem iterùm mereri, quod jam anteà meruerat: Ergo.

R. D. Maj. Christus ab initio suæ conceptionis meruit nobis salutem, attento valore operum, C. Attentâ Dei ordinatione, N. Quamvis ergo singulæ Christi actiones ab instanti conceptionis essent infiniti & plusquàm sufficientis valoris ad redemptionem nostram, Deus tamen illas non ordinaverat ad retemptionem nostram absque passione, propter rationes quas deduximus a. 1. Diss. præced. concl. 2. Undè independenter à passione non conferebant jus absolutum & perfectum ad salutem, ideòque salus nostra tribuitur passioni.

Dico 2°. Passio Christi operata est salutem nostram per modum satisfactionis: Quia Christus patiendo exhibuit ut caput nostrum Deo aliquid majus quàm exigeret recompensatio totius offensæ generis humani: 1°. Propter magnitudinem charitatis ex qua patiebatur. 2°. Propter dignitatem vitæ suæ, quæ erat vita Dei & hominis quam ponebat. 3°. Propter generalitatem passionis & magnitudinem doloris assumpti, ut explicuimus a. 1. Diss. præced. concl. 4. & 5. Hæc autem à supposito divino, à quo procedebant, habebant valorem infinitum, tam satisfactorium quàm meritorium. Ib. a. 2. o.

Quantùm ad has duas conclusiones, vide quæ fusè dixi in Tract. de Incarnat. Diss. 19. de merito & satisfactione Christi.

Dico 3°. Passio Christi operata est nostram salutem per modum sacrificii: Quia fuit oblatio rei sensibilis cum sui immutatione, facta in honorem Deo proprium, hoc est in recognitionem supremi illius Dominii & ad ipsum placandum: Hoc enim est propriè sacrificium. Ib. a. 3. o.

Quod autem hìc dicit Auctor. ex Aug. l. 10. de Civit. c. 6. Omne opus bonum, quod agitur ut charitate inhæreamus Deo, esse verum sacrificium, intelligendum est quòd sit verum sacrificium veritate fructûs & excellentiâ, non veritate essentiæ. Vide plura de Passione Christi ut sacrificio in Tract. de Incarnat. Diss. 19. a. 4. prob. 2. & Diss. 20. a. 3.

Dico 4°. Passio Christi operata est nostram salutem per modum Redemptionis: Quia fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccato & reatu pœnæ, ut dictum est. Atqui satisfactio quâ quis satisfacit sive pro se sive pro alio, pretium quoddam est, quo seipsum vel alium redimit à peccato & pœna: Ergo redemptio. Unde Matth. 20. *Filius hominis venit dare animam suam redemptionem pro multis.* Et Rom. 3. *Justificati sumus per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* Ib. a. 4. o.

Dices: Nullus emit vel redimit quod suum esse non desiit: Atqui homines nunquam desierunt esse Dei: Ergo.

R. D.

Ib. ad 1. R. D. Min. Homines nunquam desierunt esse Dei quoad subjectionem ejus potestati, C. quoad unionem per charitatem, N. per peccatum enim facti sumus Deo inimici & ab eo secundùm affectum divisi, atque servituti Diaboli subjecti.

Inferes: Ergo pretium redemptionis nostræ solvendum & offerendum erat Diabolo & non Deo. Prob. Illatio: Quicumque emit aut redimit aliquid, pretium solvit ei qui possidet: Atqui ex solutione præcedenti Diabolus homines possidebat: utpotè ejus servituti subjectos, ut dictum est: Ergo.

Ib. ad 2. & 3. R. N. Illat. ad prob. D. Min. Diabolus homines possidebat ut tortor seu minister ex permissione & ordinatione Dei, C. ut Judex seu Princeps propriâ auctoritate, N. Ad quorum intelligentiam observandum est quòd homo peccando obligatus erat Deo & Diabolo. Quantùm enim ad culpam Deum offenderat, & Diabolo consentiens se ei subdiderat: Undè ratione culpæ non erat factus servus Dei, sed potiùs ab ejus servitute recedens Diaboli servitutem incurrerat, Deo ut Principe offenso justè id permittente; sed quantùm ad pœnam principaliter homo erat obligatus Deo sicut summo judici, Diabolo autem tanquam tortori. Quamvis ergo Diabolus teneret hominem sub servitute & quantùm ad pœnam & quantùm ad culpam, quia tamen sic erat quantùm ad culpam ex permissione Dei per illam offensi, & quantùm ad pœnam ex justa ejus ordinatione, ita ut Diabolus esset tantùm in iis minister, ideò non illi, sed Deo pretium redemptionis erat solvendum & offerendum.

Ib. a. 5. o. Dico 5°. Christo homini proprium est esse redemptorem strictè sumptum: Quia redimere strictè & propriè, est de suo solvere pretium liberationis: Atqui solus Christus solvit rigorosè de suo pretium nostræ liberationis, fundendo scilicet vitam & sanguinem suum: Ergo.

Ib. & ad 1. & 2. Dixi *Redemptorem strictè sumptum:* quia si latiori sensu dicatur Redemptor is qui est prima causa & auctor redemptionis, dando eum qui solvit, inspirando illi voluntatem solvendi, & cum illo ad omne opus redemptionis operando: hoc sensu tota Trinitas nos redemit: Hæc enim dedit nobis Christum hominem, inspiravit illi voluntatem patiendi, & omnes actiones redemptionis humanæ in eo operata est. Et ideo Auctor dicit, quòd *esse immediatè Redemptorem proprium sit Christi in quantùm est homo; quamvis ipsa redemptio possit attribui toti Trinitati, sicut primæ causæ.*

Dices 1°. Merita sanctorum nobis applicantur per Indulgentias in remissionem pœnarum peccatis nostris debitarum: Ergo dici possunt nostri Redemptores. 2°. Sancti dicuntur nostri Mediatores, Galat. 5. Ergo & Redemptores. 3°. Moyses Act. 7. dicitur Redemptor. Ergo.

R. Ad 1. merita Sanctorum non nos à culpa & pœna æterna, sed temporali tantùm liberare, idque nonnisi præsuppositâ redemptione per Christum factâ, & ideò neque secundùm rigorem justitiæ. Quandò autem dicimus esse proprium Christo esse Redemptorem, intelligimus de redemptione à culpa & pœna æterna, atque secundùm rigorem justitiæ. Et hinc patet ad 2. quia in mediatione non importatur æqualitas & rigor justitiæ, sicut in redemptione. Ad 3. Moyses dictus est Redemptor, non respectivè ad culpam ad pœnam æternam, sed ad captivitatem ægyptiacam, à qua Israelitas liberavit. Neque id fuit propriè redimere, cùm nihil fuerit solutum pro liberatione.

Ib. a. 6. o. Dico 6°. Passio Christi, hoc est humanitas Christi, ut aliquando subjecta Passioni, salutem nostram operatur efficienter; quia est instrumentum Divinitatis. Sic intelligendum esse Auctorem, cùm dicit Passionem Christi causare efficienter nostram salutem, constat; quia ad efficientiam realem & physicam requiritur existentia causæ: Non autem ampliùs existit Passio Christi: & ita se explicat S. D. q. seq. a. 1. in fine corp.

ARTICULUS III.

De effectibus Passionis Christi.

DIco 1°. Per Passionem Christi liberati sumus à peccato, quatenùs Christus, sicut dictum est Art. præced. ut caput nostrum per Passionem tamquam per pretium redemit nos ut membra sua à peccatis; sicut si homo per aliquod opus meritorium, quod manu exercet, redimeret se à peccato, quod pedibus commisisset. Sicut enim corpus naturale est unum ex membrorum diversitate consistens, ita tota Ecclesia, quæ est mysticum corpus Christi, computatur quasi una persona cum suo capite, quod est Christus. Q. 49. a. 1. o.

Cæterùm conclusionem sic intellige, non quòd Passio Christi actu efficaciter omnes homines liberet à peccato, (quot sunt enim qui adhuc in eo permanent?) sed quod sit causa universalis sufficiens ad redemptionem peccatorum totius generis humani, quæ tamen ut effectum habeat, debet applicari. Sicut si medicus præpararet medicinam omnis generis morborum sanativam, nullum sanaret nisi applicata seu sumpta. Ib. ad 3. & 4.

Ex hac Concl. sequitur 1°. quòd per Passionem Christi liberati simus à potestate Diaboli, in cujus servitutem incideramus per peccatum. Ib. a. 2. o.

Sequitur 2°. Sublato peccato nos liberari à pœna æterna illi debita. Ib. a. 3. o.

Sequitur 3°. Nos esse Deo reconciliatos solutâ causâ inimicitiæ, quæ erat peccatum. Ib. a. 4. o.

Sequitur 4°. Apertam nobis esse januam Cœli, sublato impedimento ad ejus ingressum, quod est peccatum. Ib. a. 5. o.

Has omnes sequelas intellige ad sensum datum conclusionis, scilicet Passionem Christi esse causam universalem, quæ sit sufficiens ad hos omnes effectus, quos tamen ut actu operetur, debet applicari per sacramenta & bona opera.

Dico 2°. Christus per suam Passionem meruit exaltari. Pro quo vide Tract. de Incar. Diss. 19. a. 2. Ib. a. 6. o.

DISSERTATIO XI.

De Morte, Sepultura & Descensu Christi ad Inferos.

D. Th. QQ. 50. 51. & 52.

ARTICULUS I.

De Morte Christi.

OCcurrunt in hoc Articulo discutienda, 1°. An conveniens fuerit Christum mori? 2°. An per mortem Divinitas fuerit separata à corpore? 3°. An ab anima? 4°. An in triduo mortis Christus fuerit homo? 5°. Utrùm ejus corpus fuerit idem numero vivum & mortuum? 6°. Utrùm mors ejus aliquid operata sit ad nostram salutem? Ad quorum resolutionem

Dico 1°. Conveniens fuit Christum mori. 1°. ut satisfaceret pro nobis, qui propter peccatum adjudicati eramus morti. 2°. Ut ostenderet veritatem naturæ assumptæ; si enim post conversationem cum hominibus, subitò sine morte evanuisset, ab omnibus crederetur Phantasma. 3°. Ut moriendo nos à timore mortis liberaret. 4°. Ut resurgendo à mortuis, & virtutem suam ostenderet quâ mortem superavit, & nobis spem resurgendi à mortuis daret. Undè Apostolus 1. Cor. 15. *Si Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis, quomodò quidam in vobis dicunt, quòd resurrectio mortuorum non est?* Confer. Diss. 9. a. 1. Concl. 2. q. 50. a. 1. o.

Dico 2°. In morte Christi Divinitas non fuit separata ab ejus corpore; sed ipsi mansit hypostaticè Ib. a. 2. o.

ticè unita, ita ut non esset alia hypostasis verbi Dei & carnis post mortem.

Ibid. Prob. 1°. Quod per gratiam Dei conceditur ut quid naturâ suâ permanens, nunquam absque culpa revocatur; undè Rom. 11. dicitur quòd sine *pœnitentia sunt dona Dei:* Sic gratia adoptionis per quam homines sanctificantur, nunquam perditur sine culpa. Atqui gratia unionis per quam Divinitas est unita carni Christi in persona, multò major est gratiâ adoptionis, & etiam magis permanens ex sui ratione, quia hæc ordinatur ad unionem personalem, gratia autem adoptionis ad quandam unionem affectualem, neque in Christo fuit aut potuit esse ullum peccatum: Ergo.

Ib. in a. 2°. Ea quæ sunt humanæ naturæ, non dicun-
s. c. tur de Filio Dei nisi ratione unionis hypostaticæ: Atqui de Filio Dei dicitur quod convenit Corpori Christi post mortem, scilicet esse sepultum, ut patet ex Symbolo Fidei in quo dicitur, quòd Filius Dei sit *passus, mortuus & sepultus:* Ergo Divinitas non fuit in morte separata à Corpore. Neque etiam fuisse in triduo mortis separatam à Sanguine fuso, dixi in Tract. de Incar. Diss. 7. a. 2. in fine.

Ib. a. 3. Dico 3°. In morte Christi Divinitas non fuit se-
o. parata ab ejus anima. 1°. Quia anima unita est Verbo Dei per priùs & immediatiùs quàm corpus, siquidem corpus fuerit unitum mediante animâ seu ratione animæ: Christus enim assumpsit naturam humanam, Corpus autem per animam pertinet ad naturam humanam. Atqui in morte Christi Divinitas non fuit separata à Corpore, ut dictum est: Ergo multò minùs ab anima. 2°. De Filio Dei prædicatur, quod est animæ, scilicet quòd descenderit ad Inferos: Atqui, ut dictum est, ea quæ sunt naturæ humanæ, non dicuntur de Filio Dei, nisi ratione unionis hypostaticæ: Ergo.

Ib. a. 4. Dico 4°. Erroneum est dicere Christum in triduo
o. mortis esse hominem: Quia cùm sit verè mortuus, anima ejus à Corpore separata est, in qua separatione sita est mors & destructio humanitatis, sicut in eorum unione sita est humanitas.

Neque etiam in triduo mortis propriè fuit Christus: Quia Christus dicit suppositum existens in natura divina & humana; tunc autem natura humana desierat per separationem animæ à corpore, ut dictum est. Poterat tamen per Synecdochen dici Christus, sicut etiam nunc dicimus, *S. Petrus.*

Ib. a. 5. Dico 5°. Corpus Christi vivum & mortuum fuit
o. idem numero absolutè: Quia aliquid dicitur idem numero absolutè, quod est idem supposito; corpus autem Christi vivum & mortuum fuit idem supposito, ut patet ex dictis. Non fuit tamen idem numero omninò & totaliter, quia vita quam amisit in morte, est de essentia corporis viventis. Undè non fuit idem numero secundùm speciem naturæ humanæ.

Si petas utrùm corpus Christi mortuum manserit sine forma substantiali?

R. probabiliùs negativè, sed assumpsisse formam cadaveris humani; quia secundùm principia Philosophiæ materia non potest naturaliter esse sine forma, nec videtur hîc necessitas adstruendi miraculum.

Inferes 1°. Ergo est diversitas corporis. 2°. Ergo Verbum dimisit aliquando, quod assumpsit.

R. ad 1. esse diversitatem corporis ratione novæ formæ, & ideò non esse idem numero secundùm speciem naturæ humanæ, ut dictum est, remanet tamen idem supposito.

Ad 2. Nihil repugnat quòd Christus dimiserit id, quod non fuit principaliter assumptum, ut fuit forma cadaverica.

Ib. a. 6. Dico 6°. Mors Christi in facto esse nihil operata
o. est ad nostram salutem per modum meriti, quia Christus tunc mortuus, erat extrà statum merendi. Si autem per mortem in facto esse intelligamus carnem mortuam, potuit operari efficienter ad nostram salutem, quia remanebat instrumentum Divinitatis sibi unitæ.

ARTICULUS II.

De Sepultura Christi.

Dico 1°. Convenienter Christus fuit sepultus: q. 51. a.
tùm ad comprobandam veritatem mortis; 1. o.
non enim aliquis in sepulchro ponitur, nisi quando jam de veritate mortis constat: tùm quia per hoc quòd Christus de sepulchro resurrexit, datur spes resurgendi per ipsum his, qui sunt in sepulchro.

Dico 2°. Convenienti modo Christuus fuit se- Ib. a. 2.
pultus.

Juxtà Matth. 27. & Joan. 19. Joseph ab Arimathæa cum Nicodemo, 1°. Corpus Christi unxit centum libris aromatum ex myrrha & aloe, emtis à Nicodemo. 2°. Involvit sindone mundâ. 3°. Posuit in monumento suo novo. 4°. Hoc monumentum erat in horto vicino. 5°. Excisum erat in petra. 6°. Advolvit magnum saxum ad ostium monumenti. Hæc autem omnia dicimus convenienter facta.

1°. Corpus Christi aromatibus myrrhæ & aloes Ib. ad 2.
conditur convenienter moribus Judæorum, qui & 3.
sic solebant condire corpora, ut diutiùs conservarentur illæsa. In hujusmodi autem officiis, quæ mortuis exhibentur, mos cujuslibet gentis est servandus, inquit Aug. Tract. 120. in Joan.

2°. Involvitur Sindone mundâ ad decentiam Ib. ad 3.
honestatis.

3°. Sepelitur in monumento alieno, ut, qui do- Ib. ad 4.
mum in vita non habuit, post mortem quoque in alieno sepulchro reconderetur. Item in monumento novo, in quo scilicet nemo anteà positus fuerat, ne alius ibi sepultus resurrexisse fingeretur & crederetur.

4°. Hoc monumentum erat in horto, quia nemo sepeliebatur in Urbe.

5°. Excisum erat in petra, sic disponente di- Ibid.
vinâ providentiâ, ne si ex lapidibus fuisset extructum, suffossis fundamentis, vel dirutis, & repositis lapidibus, raptum à Discipulis fingeretur. Si etiam in terra fuisset sepultus, dicere poterant, suffoderunt terram & furati sunt eum.

6°. Advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, iterùm contrà calumnias Resurrectionis, ut sine plurimorum auxilio referari non posset monumentum.

Dico 3°. Corpus Christi mansit incorruptum in Ib. a. 3.
sepulchro, ad ostensionem divinæ virtutis, & ne o.
crederetur, mortem ejus fuisse ex infirmitate naturæ & non voluntariam: corruptio enim cujuscumque corporis provenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quæ non potest amplius corpus continere in unum.

Dico 4°. Christus fuit convenienter unâ die & Ib. a. 4.
duabus noctibus in sepulchro. o.

Ratio est, quia istud tempus requirebatur & suf- Q. 53. a.
ficiebat ad probandam veritatem mortis Christi, ut 2. o.
dicam de ejus Resurrectione.

Dices: Matth. 12. dicit Christus: *Sicut Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus; ità Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Ergo.

R. hîc tres dies & tres noctes, scilicet naturales, intelligenda esse per Synecdochen, sumendo partem pro toto. Sic ergo primus dies & prima nox computantur ab extremitate diei feriæ sextæ, quâ Christus mortuus & sepultus est, usque ad mediam noctem Sabbathi. Secundus dies & secunda nox à media nocte Sabbathi, usque ad mediam noctem diei Dominicæ. Tertius dies & tertia nox à media nocte diei Dominicæ ad auroram ejusdem diei, quâ Christus resurrexit.

ARTICULUS III.

De Descensu Christi ad Inferos.

Occurunt hîc explicanda, primum, an anima Christi realiter & substantialiter, & non tantùm secundùm effectum descenderit in Infernum? Secundum, an convenienter descenderit? Tertium, in quem Infernum descenderit? Quartum, utrùm ali-

aliquam moram ibi traxerit? Quintum, utrùm SS. Patres ab Inferno liberaverit? Sextum, utrùm etiam damnatos & pueros in peccato originali defunctos? Septimum item & an animas Purgatorii?

Q. 52. a. 1. Dico 1°. Christus, hoc est anima Christi realiter & substantialiter descendit ad Inferos, & non tantùm secundùm effectum & operationem.

Prob. 1°. ex Symbolo Apostolorum in quo dicitur, *Descendit ad Inferos*, quod obviè & naturaliter intelligitur de descensu reali & substantiali, & non secundùm effectum tantùm, sicque intelligit communis sensus Fidelium. * Hujus autem non meminit Symbolum Nicænum, quia supposuit expressum in Symbolo Apost. & nullus tunc error circà hunc articulum exortus erat, qui indigeret novâ expressione.

* 2. 2. q. 1. a. 9. ad

2°. Psalm. 15. *Non relinques animam meam in Inferno:* quod Petrus Act. 2. de Christo interpretatur.

3°. Ephes. 4. *Quod autem ascendit quid est, nisi quia & descendit primùm in inferiores partes terræ.* Inferiora autem terræ, inquit Hieron. Infernus accipitur. Eo modo ergo juxtà Apost. Christus descendit in Infernum, quo modo ascendit in cœlum; realiter autem & substantialiter ascendit in cœlum: Ergo.

4°. Tandem hanc doctrinam tradunt Conc. Lateran. sub Innoc. III. cap. *Firmiter* de S. Trinitate, Symbolum dictum S. Athanasii, S. Ignat. Epist. ad Trallianos, Nazianz. Orat. 2. de Resurr. Nyssenus Orat. 1. Aug. Epist. 57. & 99. & alii.

Dices cum Durando. 1°. Anima separata non potest moveri localiter. 2°. Substantia spiritualis non est in loco nisi per operationem. Atqui anima Christi separata nullam habebat operationem in Inferno: Ergo.

Hic a. 1. ad 3. R. ad 1. quòd anima Christi non descenderit ad Inferos eo genere motûs quo corpora moventur, sed eo genere motûs quo Angeli moventur.

In 3. d. 22. q. 2. a. 2. q. 1. Ad 2. N. Min. Anima enim Christi ut instrumentum Divinitatis operata est in inferno expellendo tenebras exteriores, & hunc locum illuminando.

Q. 52. a. 1. o. Dico 2°. Conveniens fuit, ut Christus descenderet in Infernum.

Ibid. Primò, quia homo per peccatum incurrerat non solùm mortem corporis, sed etiam descensum ad inferos: Ergo sicut fuit conveniens ipsum mori ut nos liberaret à morte, ità conveniens fuit eum descendere ad inferos ut nos ab illo liberaret: cum hoc tamen discrimine quòd mors illi pœna fuit, non descensus ad inferos; quia per mortem opus Redemptionis consummatum erat, & superabundanter satisfactum divinæ justitiæ: unde descendendo ad inferos, assumpsit quod nobis pœna erat, sed non ut pœnam sibi, nec sub ratione pœnæ.

Observandum semel pro semper, quòd cùm dicimus Christum nos liberasse à morte corporis, non est sensus, quòd nos liberaverit à necessitate moriendi, morimur enim omnes, sed à necessitate permanendi in morte, quia resurgemus. Et hoc sensu Christus dicitur habere imperium mortis, & mortem moriendo vicisse, juxtà illud Oseæ 3. *Ero mors tua, ó mors.*

Ibid. 2°. Quia conveniens erat, ut victo diabolo per passionem, vinctos ejus, qui detinebantur in Inferno, eriperet, secundùm illud Zach. 9. *Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu.*

Ibid. 3°. Ut sicut potestatem suam ostendit in terra vivendo & moriendo, ità etiam potestatem suam ostenderet in inferno ipsum visitando & illuminando, ut sic in nomine Jesu omne genu flectatur non solùm cœlestium, sed etiam infernorum. Philip. 2.

Ib. a. 2. o. Dico 3°. Christus non descendit in infernum damnatorum secundùm præsentiam realem. Quia juxtà SS. Patres, Hieron. in cap. 4. Eph. 99. & alios, ideò Christus descendit ad inferos, ut eos qui ibi detinebantur, consolaretur & liberaret; nullum autem ex inferno damnatorum consolatus est & liberavit, ut dicam modò. Insuper infernus damnatorum non erat locus conveniens Christo. Descendit ergo in infernum damnatorum secundùm effectum tantùm, eos arguendo & convincendo de sua infidelitate & malitia; idque per modum locutionis aut manifestationis, quæ inter Spiritus non impeditur ex distantia loci.

Obj. dicitur ex ore divinæ sapientiæ, quæ est Christus Eccl. 24. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ.* Atqui inter inferiores partes terræ computatur infernus damnatorum: Ergo.

R. quòd Christus qui est Dei sapientia penetravit omnes inferiores partes terræ, non localiter secundum animam omnes circumeundo, sed effectum suæ potentiæ aliqualiter ad omnes extendendo. Ib. ad 1.

Repones: Ephes. 4. Christus dicitur descendisse ad inferiores partes terræ, hoc est ad infima terræ, ubi est infernus damnatorum: Ergo.

R. 1°. solutione præcedenti. 2°. Totus infernus, in quem descendisse Christum agnoscimus, licèt non in omnes sinus inferni, respectu hujus loci vocatur infimum & profundissimum.

Inst. Act. 2. Petrus dicit: *Quem* (Christum) *Deus suscitavit solutis Inferni doloribus, juxtà quod impossibile erat teneri illum ab eo.* Atqui dolores Inferni sunt in Inferno damnatorum: Ergo.

R. 1°. In textu Græco loco *Inferni* legi *Mortis*, juxta quem sensus est eum suscitasse Christum, ipsum solvendo à doloribus seu pœna & miseria mortis, & vitæ restituendo.

R. 2°. Retinendo lectionem Vulgatæ: Christus solvit dolores Inferni, liberando Patres, non à pœna sensûs quem non patiebantur, sed à pœna damni, quam patiebantur ex dilatione gloriæ. Potest etiam dici, quòd solverit aliquas animas Purgatorii à pœna sensûs & damni, de quo infrà, & hoc sensu intelligendi sunt SS. Patres. Juxtà quem distinguenda est minor. Additur: *Juxta quòd impossibile erat teneri illum ab eo*, vel *ab ea:* Quia juxtà divinum decretum Christus non debebat manere in morte, neque in inferno. Ib. ad 2.

Urgebis: 1. Petri 3. dicitur, quòd Christus *his qui in carcere erant spiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noè, cùm fabricaretur Arca.* Atqui increduli erant in inferno damnatorum pœnam damni & sensûs patientes: Atque illic agi de descensu Christi ad inferos, constat ex cap. seq. ubi dicitur: *Mortuis Evangelizatum est:* Ergo.

R. In hoc textu sermonem esse de his, qui, ut ait Petrus, *fuerant aliquando increduli*, sed tamen in infidelitate non permanserant. Noë enim diluvium annuntiante, non omnes in sua incredulitate perierunt, sed quidam pœnitentes ab incredulitate conversi sunt, licet in pœnam infidelitatis prioris aquis Diluvii perierint: Et hi erant vel in Limbo Patrum, vel potiùs in Purgatorio, quia Limbus non dicitur carcer, sed sinus Abrahæ: His ergo prædicavit Christus & evangelisavit nuntiando ipsis, se esse eorum Redemptorem.

Dico 4°. Sicut Corpus Christi fuit unâ die & duabus noctibus in sepulchro, tantumdem ejus anima mansit in inferno, scilicet usque ad momentum Resurrectionis, ita ut simul anima exiret de inferno & corpus educeretur de sepulchro. Unde Ecclesia in benedictione cerei Paschalis constat: *Hæc nox est in qua Christus ab inferis victor ascendit.* Atque ita sentiunt Patres, Irenæus l. 5. adversùs Hæref. c. 31. Nyss. orat. 1. de Resur. Tertull. l. de anima c. 55. & alii. Ib. a. 4. o.

Dico 5°. Christus descendens ad inferos liberavit SS. Patres: 1°. Exhibendo eis, statim à morte sua, claram Divinitatis visionem, quâ hucusque privati fuerant, nondum soluto redemptionis nostræ pretio: Deinde eos è loco inferni educendo. Et hoc est, quod dicitur Zachar. 9. *Tu verò in sanguine Testamenti tui eduxisti vinctos de lacu in quo non erat aqua.* Et Coloss. 2. *Exspolians principatus & potestates*, scilicèt infernales, auferendo justos, *traduxit eos* ab hoc loco tenebrarum in cœlum. Consentiunt veteres, Tertull. l. de anima c. 55. Ib. a. 5. o.

c. 55. Aug. hom. 57. Greg. hom. 22. in Evang. Hieron. in cap. 2. Jonæ. Hinc canit Ecclesia: *O verè digna hostia per quam fracta sunt tartara, redempta plebs captivata, reddita vitæ præmia.*

Ib. a. 6. o. Dico 6°. Christus descendens ad inferos nullum damnatorum liberavit: Quia cùm Christus in hoc descensu ageret per virtutem suæ Passionis, eos solos liberavit quos Passioni suæ conjunctos invenit per fidem charitate informatam: Damnati autem vel non habuerunt fidem de Passione Christi, vel illi non fuerunt finaliter conjuncti per charitatem.

Neque refert, quod virtus Passionis Christi nunc se extendat etiam ad eos qui sunt in peccato: Disparitas est, quòd secundùm Divinas ordinationes in præsenti vita fit locus conversioni & transmutationi à culpa ad gratiam, secus post mortem, quia damnati sunt confirmati in malo, sicut beati in bono. Hinc illud: *Ubi ceciderit arbor, ibi manebit.*

Ib. a. 7. o. Propter eandem rationem pueri, qui cum originali peccato decesserunt, non fuerunt per Christum liberati.

Ib. a. 8. o. Dico 7°. Christus suo descensu ad inferos non liberavit omnes animas à Purgatorio.

Ib. & ad 1. & 2. Prob. Descensus Christi ad inferos liberatorius fuit in virtute Passionis: Virtus autem Passionis non habuit tunc majorem virtutem quàm nunc habeat. Atqui nunc non liberat omnes animas quæ sunt in Purgatorio, sed tantùm eas, vel quæ sunt sufficienter purgatæ, vel quibus Passio Christi, quæ est velut causa universalis, applicatur per satisfactiones justorum viventium, vel per Sacramenta novæ Legis ad hoc divinitùs instituta. Porro descensus Christi ad inferos neque fuit satisfactorius, neque medium divinitùs institutum ad applicandam virtutem suæ Passionis omnibus animabus in Purgatorio tunc existentibus. Liberavit ergo dumtaxat eos, qui erant sufficienter purgati, vel etiam, qui dum viverent, meruerunt ex congruentia per fidem & devotionem ad mortem Christi, ut eo descendente liberarentur.

Dices 1°. Eccles. 24. Sapientia dicit: *Illuminabo omnes sperantes in Domino.* 2. Aug. in Ps. 35. docet omnes animas electorum per Christi descensum ab inferno esse liberatas. 3°. Antiqui Patres dum loquuntur de justorum liberatione, nullos excipiunt nisi impios: Ergo.

R. Quosdam propter hæc momenta censere, quòd licèt descensus Christi per se non liberaverit omnes animas Purgatorii, id tamen tunc præstiterit ex privilegio quasi ex Indulgentia plenaria. Hæc sententia non est improbabilis: Non cogunt tamen nos ejus momenta recedere à sententia Auctoris. Unde

Ad 1. Per illuminationem non necessariò intelligitur absoluta liberatio, sed quædam consolatio & novum gaudium de gloria post purgationem statim accipienda. Ad 2. S. Aug. ibi loquitur de animabus in sinu Abrahæ existentibus, id est, de justis. Ad 3. Similiter dici potest antiquos Patres loqui de justis in Limbo, quos nihil à gloria retardaret nisi communis reatus naturæ ex peccato originali.

DISSERTATIO XII.

De Resurrectione Christi.

D. Th. QQ. 53. 54. & 55.

Ante omnia observandum est Resurrectionem Christi fuisse pluries in veteri Testamento prænuntiatam verbis & factis.

Verbis. Gen. 49. de Juda dicitur: *Requiescens accubuisti ut leo & quasi leæna; quis suscitabit eum?* Quod de Resurrectione Christi interpretatur Ambros. l. de Benedict. Patriarch. c. 4. Aug. l. 12. cont. Faust. c. 42. & alii. Psal. 2. *Filius meus es tu, Ego hodie genui te.* Quibus verbis utitur Paulus Act. 13. ad probandam Resurrectionem Christi. Ps. 15. *Non relinques animam meam in inferno: Nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem.* Quod tam ipse Paulus ibid. quàm Petrus Act. 2. intelligunt de Resurrectione Christi. Sophoniæ 3. *Expecta me, dicit Dominus in die resurrectionis meæ in futurum.* Quod Aug. l. 18. de Civit. c. 33. interpretatur pariter de Resurrectione Christi. Oseæ 3. *In die tertia suscitabit nos:* Quod item Aug. ibid. c. 28. Bernard. Serm. 1. de Resurr. Tertull. contra Judæos interpretantur de Resurrectione Christi.

Factis. Plura enim figuratè gesta sunt in prænuntiationem Resurrectionis Christi futuræ: Ut in Isaac immolando & tamen servato; in Joseph educto de carcere tertio anno, de quibus Prosper l. 1. Prædictionum c. 17. & 29. In Jona tertiâ die de ventre Ceti prodeunte, quod suæ Sepulturæ & Resurrectionis tertiâ die fuisse figuram testatur ipse Christus Matth. 12. & 16. Hinc Apost. 1. Cor. 15. jure dicit. *Christus resurrexit tertiâ die secundum scripturas.*

ARTICULUS I.

Utrùm necessarium fuerit Christum resurgere?

Necessarium intellige, non simpliciter, sed ex suppositione divinæ ordinationis, Prophetiarum, meritorum Christi & nostræ utilitatis.

Dico: Necessarium fuit Christum resurgere propter quinque rationes in scripturis fundatas. Q. 53. a. 1. o.

Primò ad commendationem divinæ Justitiæ, ad quam pertinet exaltare illos, qui se propter Deum humiliant, secundùm illud Lucæ 1. *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.* Quia igitur Christus propter charitatem & obedientiam erga Deum, se humiliavit usque ad mortem crucis, oportebat ut exaltaretur à Deo usque ad gloriosam Resurrectionem. Unde ex ejus persona dicitur Ps. 138. *Tu cognovisti*, id est approbasti *sessionem meam*, id est humilitatem & Passionem, *& Resurrectionem meam*, id est glorificationem in Resurrectione, ut exponit Glossa. Ibid.

2°. Ad fidei nostræ instructionem: Quia per Christi resurrectionem propriâ virtute & in signum suæ Divinitatis factam, confirmata est fides nostra circà ejus Divinitatem: Ut enim dicitur 2. Cor. ult. *Etsi crucifixus est in infirmitate, sed vivit in virtute Dei*, id est sua: Et ideò 1. Cor. 15. dicitur; *Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est fides nostra.* Non quòd fides nostra, etiamsi Christus non resurrexisset, absolutè loquendo, non potuisset esse vera & utilis ad salutem, sed supponendo ea quæ prædicta erant de ejus Resurrectione, & quod ipse sæpè promiserat se resurrecturum, si reverà non resurrexit, falsum docuit homines & eos decepit, ideoque inanis est prædicatio Apostolorum, inanis & fides nostra, quia utraque falsa. Ibid.

3°. Ad sublevamen spei nostræ, quia dum videmus Christum, qui est caput nostrum, resurgere, speramus & nos resurrecturos. Unde dicitur 1. Cor. 15. *Si Christus prædicatur, quòd resurrexit à mortuis, quomodò quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est.* Ibid.

4°. Ad informationem vitæ Fidelium, secundùm illud Rom. 6. *Quomodò Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Et infra: *Christus resurgens ex mortuis jam non moritur; ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo.* Ibid.

5°. Ad complementum nostræ justificationis: Quia sicut per hoc quòd mala sustinuit, humiliatus est moriendo, ut nos liberaret à malis: ita glorificatus est resurgendo, ut nos promoveret ad bona, secundùm illud Rom. 4. *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.* Non tamen hoc sensu quòd ejus Resurrectio meruerit justificationem nostram, non enim erat opus viatoris; neque quòd esset dumtaxat exemplar nostræ justificationis, sed quia si Christus non resurrexisset, justitiam quam per passionem nobis promeruerat, non essemus assecuti. Erat enim in divinis Decretis sic ordinatum ut non Ibid.

daretur Spiritus Sanctus, nec mitterentur Apostoli ad prædicandum, neque nobis applicaretur generaliter passionis nisi fructus post Resurrectionem, juxtà illud Lucæ 4. *Oportebat enim Christum pati, & resurgere à mortuis tertiâ die & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum.* Et illud Joan. 7. *Nondum erat spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.*

ARTICULUS II.

De die & hora quâ Christus resurrexit.

CHristum tertiâ die à morte sua resurrexisse indubitata fides est sæpè in Scripturis asserta: Utrùm autem id sit convenienter factum?

Ib. a. 2. o. Dico 1°. Conveniens fuit Christum resurgere tertiâ die.

Ibid. Prob. Resurrectio, ut dixi Art. præcedenti, necessaria fuit ad instructionem fidei nostræ. Est autem fides nostra de Divinitate & Humanitate Christi; non enim sufficit alterum sine altero credere: Atqui ad hoc quòd confirmaretur fides de veritate Divinitatis ipsius, oportuit quòd citò resurgeret, & ejus resurrectio non differretur usque ad finem mundi: Ad hoc autem, quòd confirmaretur fides de veritate humanitatis & mortis ejus, oportuit moram esse inter mortem & resurrectionem; si enim statim post mortem resurrexisset, videri posset, quòd ejus mora vera non fuerit, & per consequens nec resurrectio vera: Ad veritatem autem mortis manifestandam, sufficiebat quòd usque ad tertiam diem ejus resurrectio differretur, quia non contingit, quin infra hoc tempus, in homine, qui mortuus videtur, cùm vivat, appareant aliqua indicia vitæ: Ergo.

Ib. ad 3. Dico 2°. Tertia dies quâ Christus resurrexit, fuit prima hebdomadæ, quæ apud nos est dies Dominica, diluculo seu sub aurora.

Quantùm ad diem, patet 1°. Quia cùm ex dictis constet esse mortuum die sextâ hebdomadæ & resurrexisse tertiâ die sequente, consequens est, quod resurrexerit primâ die hebdomadæ. 2°. Quia mulieres, quæ dicuntur in Evangelio venisse ipsâ præfatâ die summo mane ad sepulchrum, invenerunt jam Resurrectionem factam; dicuntur enim venisse unâ seu primâ Sabbathi, id est primâ die hebdomadæ; quia nomine Sabbathi apud Judæos non solùm significatur septima dies quieti destinata, sed etiam tota hebdomada septem diebus constans, ut patet ex illo Luc. 18. *Jejuno bis in Sabbatho*, id est in hebdomada, impossibile est enim jejunare bis in una die.

Quantùm ad horam, Christum resurrexisse diluculo seu sub aurora communis est sententia SS. Patrum, Aug. in Enarrat. 2. in Ps. 26. & l. 4. de Trinit. c. 6. Hilarii can. 33. in Matth. Prudentii in Hymno ad Galli cantum, S. Th. hìc & q. 51. a. 4. & aliorum Scholasticorum in 3. d. 22. Item est sensus communis Ecclesiæ, quæ cantat cum S. Ambrosio in Hymno Paschali: *Aurora lucis rutilat.... cùm Rex ille fortissimus.... victor surgit de funere.* Item & quod præcipuum est, videtur expressum in Scriptura Marci ult. his verbis: *Surgens autem mane primâ Sabbathi:* Græcè: *Cùm surrexisset mane.* Adde quòd si resurrexisset ante illucescentem diem, non fuisset tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ, ut dicitur Matth. 12. Quando ergo S. Hieron. q. 6. ad Hebidiam dicit Christum resurrexisse horâ quâ ipse voluit, & quæ nulli mortalium est cognita, intelligendus est de instanti Resurrectionis; aurora enim decurrit per plura instantia.

Obj. 1°. Matth. 28. Dicit mulieres venisse ad sepulchrum vespere Sabbathi: Ergo non post Sabbathum.

R. Per vesperam Sabbathi apud Matth. intelligi ipsam noctem quæ sequitur Sabbathum: Apud Hebræos enim sæpe tota nox vocatur *Vespera*, & totus dies, *mane*, ut patet Genes. 1. *Factus est vespere & mane dies primus.* Sensus ergo Matthæi; qui alludit ad duplex Sabbathum, de quo supra, est: Vesperâ seu nocte sequente Sabbathum, quæ lucescit in prima Sabbathi seu prima die hebdomadæ, conformiter ad textum Græcum, in quo sic legitur: *Tardè post Sabbathum eâ die quæ lucescit in primam Sabbathi.*

Obj. 2°. Joannes 20. dicit Mariam Magdalenam venisse ad sepulchrum, *cùm adhuc tenebræ essent:* Ergo non diluculo seu sub aurora.

R. N. Conseq. 1°. Quia juxta Aug. l. 3. de consensu Evang. in diluculo, cùm dies incipit tantùm illucescere, nondum omnino sunt expulsæ tenebræ, & sic potest dici, *cùm adhuc tenebræ essent.* 2°. Quia juxta eundem ibid. Mulieres egressæ sunt de domibus suis, cùm adhuc tenebræ essent, sed quia hortus in quo sepultus jacebat Christus, erat extra Civitatem situs ad occidentem, ad illum non pervenerunt nisi orto jam sole, ut dicit Marcus 16. * Intellige tamen ortum solem, non de corpore solis super Horizontem, sed de primis radiis tenebras depellere incipientibus. ** Ibid.*

Quomodò autem Christus, si surrexerit tertiâ die summo mane, manserit tribus diebus & tribus noctibus in sepulchro, ut dicitur Matth. 12. diximus Diss. præced. a. 2. in fine.

ARTICULUS III.

De Christo primo omnium resurgente & aliis cum ipso resurgentibus.

DIco 1°. Quamvis plures ante Christum resurrexerint resurrectione imperfectâ quæ est liberatio à morte actuali tantùm; ipse tamen primus omnium resurrexit resurrectione perfectâ, quæ est liberatio non solùm à morte actuali, sed etiam à necessitate, & quod plus est à possibilitate moriendi; resurrexit enim ad vitam immortalem: Undè 1. Cor. 15. dicitur: *Christus resurrexit primitiæ dormientium.* Coloss. 1. *Qui est principium primogenitus ex mortuis.* Apocal. 1. *Primogenitus mortuorum.* *Ib. a. 3. o.*

Quantùm ad secundam partem tituli: Matthæus c. 27. postquam significavit Christum in cruce animam egisse, inter varia prodigia, quæ tunc contigisse narrat, dicit: *Et monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, & exeuntes de monumentis post Resurrectionem ejus, venerunt in Sanctam Civitatem, & apparuerunt multis.* Ubi Evangelista occasione apertionis monumentorum, quæ contigit Christo moriente ex terræ motu, ponit per anticipationem resurrectionem mortuorum ante Resurrectionem Christi, cùm tamen nonnisi post illam aut cum illa facta sit, ut patet ex eo quod subjungit, *Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus.... apparuerunt multis:* Absurdum enim foret dicere eos triduo vivos mansisse in sepulchris sive clausis sive apertis. Item cùm finis Resurrectionis eorum esset, ut apparendo hominibus Christi Resurrectionem testarentur, si non apparuerunt nisi post Christi Resurrectionem, nec ante illam resurrexerunt.

Quinam autem fuerint Sancti, qui cum Christo resurrexerunt, non dicit Scriptura: Sed verisimile est, ut tenet communior opinio, fuisse illos, qui specialem respectum habuerunt ad Christum, fueruntque illustriores ejus figuræ, ut Abraham, Isaac, Jacob, Moyses, David, Melchisedech, &c. & etiam nonnullos recens defunctos, ut Zachariam, Joannem Bapt. Simeonem, &c. quia cùm hi essent Judæis noti, aptiores erant ut testarentur illis Christum resurrexisse, & ipsum esse suæ resurrectionis auctorem.

Verùm gravior difficultas est utrùm ad vitam immortalem resurrexerint & ascendente Christo in cœlum, ipsi etiam cum suis corporibus in cœlum ascenderint: An è contrà iterùm mortui sint & ad sepulchra sua redierint communem resurrectionem expectaturi. Primam sententiam tenent S. Ignat. Epist. ad Magnesianos, Orig. in cap. 27. Matth. Euseb. l. 4. Demonst. Evang. c. 12. Ambros. super Luc. & alii. Secundam amplectuntur S. Aug. Ep. 99. ad Evod. Chrysost. hom. 28. in Epist. ad Heb. Theodoret. cap. 11. ejusdem Epist. S. Greg.

S. Greg. mag. l. 1. Moral. in Job, S. Th. hîc a. 3. ad 2. quamvis junior oppositum tenuerit in 4. d. 43. a. 3. Huic secundæ sententiæ aliquantò mihi probabiliori subscribens,

Ib. ad 2. Dico 2°. Qui cum Christo resurrexerunt, iterùm mortui sunt & ad sua sepulchra redierunt, secundò resurrecturi in fine mundi.

Prob. 1°. Apost. Heb. 11. dicit, Justos veteris Testamenti non consecuturos consummatam felicitatem, quæ in glorificatione animæ & corporis sita est, nisi nobiscum, seu cum communi cœtu Fidelium in generali resurrectione. *Hi omnes*, inquit, *testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem, Deo pro nobis aliquid melius disponente, ut non sine nobis consummarentur.*

Respondet 1°. Sylvius, id verum esse communiter & salvo privilegio.

Sed contrà: Omnino gratis & absque ullo fundamento fingitur hujusmodi privilegium pro his, qui surrexerunt cum Christo, imò contra dictum Apostoli: Etenim inter eos, qui surrexerunt cum Christo, verisimillimum est, ut diximus, fuisse Abraham, Isaac, Jacob, Moysem, Davidem, &c. & tamen illis non fuisse concessum privilegium consummatæ felicitatis ante generalem resurrectionem expressè tradit Apost. dicens: *Et hi omnes*, quos scilicet nominavit in toto capite, nominavit autem Abraham, Isaac, Jacob, Moysem, Davidem, &c. *Non acceperunt repromissionem.*

Respondet 2°. Apostolum posse intelligi de sola gloria animæ, quam Patres antiqui non acceperunt sine nobis, id est ante statum novæ Legis.

Sed contrà: Apost. loquitur de felicitate consummata, *non sine nobis consummarentur*: Felicitas autem consummata in glorificatione corporis simul & animæ sita est.

Ibid. Prob. 2°. Davidem fuisse de numero justorum, qui cum Christo resurrexerunt, jam dictum est: at adhuc ipsum fuisse in sepulchro post Ascensionem Domini constat ex Apostolo Petro, qui Act. 2. die Pentecostes Judæis probat hæc verba Psalmi 15. *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*, de Davide non esse dicta, *quoniam*, inquit, *defunctus est & sepultus est, & sepulchrum ejus est apud nos usque in hodiernum diem*: Quæ ratio nihil probaret, nisi intelligatur continens cum contento, id est sepulchrum in quo tunc esset corpus Davidis jam corruptum.

Respondet Sylvius, quod sepulchrum, quod jam diu continuerat corpus Davidis esset sufficiens argumentum corruptionis illius: Etiamsi fortè cum Apost. Petrus illa diceret, non tunc illud contineret.

Ibid. Sed contrà 1°. Si corpus Davidis non erat tunc in sepulchro, nihil evincebat Petrus, quia etsi David statim à morte surrexisset, & caro ejus non vidisset corruptionem, posset nihilominùs illud monumentum manere. 2°. Si sepulchrum vacuum Davidis esset sufficiens argumentum ejus corruptionis, quia illud continuerat, pariter sepulchrum Christi vacuum, quod erat tunc apud Judæos & est adhuc in terra, esset sufficiens argumentum corruptionis illius, & retorquere potuissent Judæi in Petrum dicendo: Ergo de illo dictum non est: *Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.*

Prob. 3°. Inter eos qui suscitati sunt cum Christo, fuit indubiè Joannes Bapt. Atqui caput ejus servatur Romæ: Ergo. 4°. Communis sensus Fidelium est neminem præter Christum & B. Virginem cum corpore cœlos ascendisse.

Obj. cum laudato Sylvio. 1°. Sancti qui cum Christo resurrexerunt, non convixerunt cum aliis hominibus, nec omnibus apparuerunt, sed aliquibus tantùm, quod est proprium corporum gloriosorum. 2°. Surrexerunt in testimonium Resurrectionis Christi, quæ fuit ad vitam immortalem. 3°. Connaturale est animæ beatæ uniri corpori immortali. 4°. Nullum alioquin eis collatum fuisset beneficium, sed potiùs pœna: Ergo.

R. ad 1. Sanctos qui resurrexerunt cum Christo, non convixisse cum aliis, quia ad hoc non fuerunt suscitati, sed dumtaxat ut essent testes Resurrectionis Christi. Non apparuerunt omnibus, quia non omnibus se conspicuos exhibuerunt. Cæterùm esto, indè inferretur, quibusdam corporum gloriosorum qualitatibus fuisse ex speciali privilegio donatos, has habuerunt non per modum habitûs permanentis, sed per modum dispositionis transeuntis, qualiter habuit Moyses in Transfiguratione.

Ad 2. Fuerunt sufficientes testes Resurrectionis Christi per suam resurrectionem realem, nec ad hoc erat necesse, ut parem cum Christo immortalitatem consequerentur.

Ad 3. Connaturale est animæ beatæ in omnibus subjici divinæ ordinationi, & uniri corpori, quomodo & quando ipsi placuerit.

Ad 4. Resurrectio Sanctorum facta est non tàm in illorum gratiam, quàm in gratiam Resurrectionis Christi. Neque secunda mors illis fuit pœna, quia contigit sine ulla vi & sine ullo dolore, sed simplici separatione animæ à corpore.

Petes, utrùm Christus fuerit causa suæ Resurrectionis?

R. Christus secundùm Divinitatem fuit causa efficiens principalis suæ Resurrectionis; instrumentalis autem secundùm humanitatem, seu quatenùs anima & corpus erant instrumentum Divinitatis: causa denique meritoria fuit per suam passionem. *Ib. a. 4. o.*

ARTICULUS IV.

De Qualitate Christi resurgentis.

QUatuor hîc occurrunt expendenda. Primum, an Christus resurgendo verum & idem corpus resumpserit? Secundum, an integrum? Tertium, an gloriosum? Quartum, an cum cicatricibus? Pro quorum resolutione

Dico 1°. Christus resurgendo verum & idem corpus resumpsit, alioquin non fuisset vera Resurrectio: Illud enim resurgere dicitur, quod cecidit: Corpus autem Christi per mortem cecidit, quatenus anima quæ erat formalis ejus perfectio, fuit ab eo separata: Ergo ut esset vera ejus resurrectio, oportuit ut verum & idem corpus iteratò eidem animæ uniretur. *q. 54. a. 1. o.*

Dices 1°. Verum corpus non potest esse simul cum alio corpore in eodem loco: Atqui corpus Christi post resurrectionem fuit simul cum alio corpore in eodem loco, dum intravit ad Discipulos januis clausis, Joan. 20. Ergo. 2°. Verum corpus ab oculis intuentium non evanescit, nisi fortè corrumpatur, quod tamen contigit Christo, Luc. ult. 3°. Cujuslibet veri corporis est determinata figura; sed corpus Christi apparuit Discipulis in alia effigie; Marci ult. Ergo.

Ib. ad 1. R. ad 1. penetrationem hanc factam fuisse miraculosè virtute divinitatis unitæ, quæ, servatâ quantitate, potest ab ea separare ejus proprietatem, qualis est impenetrabilitas.

Ib. ad 2. Ad 2. Hæc est dispositio corporis gloriosi, quale habuit Christus, sicut mox dicam, ut sit omninò subjectum Spiritui, ità ut omnis actio corporis subdatur Spiritûs voluntati. Quòd autem aliquid videatur, fit per actionem visibilis in visum, & ideò quicumque habet corpus glorificatum, in potestate sua habet videri, quando vult, & non videri, quando non vult. Hoc tamen habuit Christus non solùm ex conditione corporis gloriosi, sed etiam ex virtute Divinitatis, per quam fieri potest ut corpora etiam non gloriosa miraculosè non videantur. Dicitur ergo, quod Christus ab oculis Discipulorum evanuit, non quòd corrumperetur aut resolveretur in aliqua invisibilia, sed quia suâ voluntate desiit ab eis videri, sivè præsens, sivè abscedens velociter per dotem agilitatis.

Ib. ad 3. Ad 3. Christus in resurrectione nullatenùs mutavit vultûs effigiem, quantùm scilicet ad lineamenta, nihil enim in ipso inordinatum erat; sed sicut in potestate ejus erat, ut corpus suum videretur

retur vel non videretur, ità in potestate ejus erat, ut ex ejus aspectu formaretur in oculis intuentium vel forma gloriosa, vel non gloriosa, vel commixta, vel qualitercumque se habens. Adde quòd modica differentia sufficiat ad hoc, quòd aliquis videatur in alia effigie apparere.

Ib. a. 2. o. Dico 2°. Corpus Christi resurrexit integrum: Quia fuit ejusdem naturæ in resurrectione ac erat ante mortem, ut dixi superiùs, licèt alterius gloriæ: Undè quidquid ad naturam corporis humani pertinet, ut sunt ossa, carnes, sanguis & alia hujusmodi, totum fuit in corpore Christi resurgentis.

Specialis est difficultas de sanguine, an totum, qui effusus est in passione, resumpserit? Pro quo vide Tract. de Incar. Diss. 7. a. 2. Concl. 2. præsertim obj. 2. ubi resolvimus resumpsisse totum sanguinem, moraliter loquendo de sanguine, qui fit necessarius ad integritatem corporis, non physicè loquendo de quibusdam minimis particulis sanguinis sine quibus stat integrum corpus. Altera difficultas est de præputio, an illud resumpserit? Respondi negativè in præsenti Tract. Diss. 5. a. 7. Vide.

Ib. a. 3. o. Dico 3°. Corpus Christi resurrexit gloriosum.

Antè probationem notandum, corporis gloriosi quatuor qualitates numerari à Theologis, scilicet claritatem, impassibilitatem seu incorruptibilitatem, subtilitatem, & agilitatem, juxta illud Apost. 1. Cor. 15. *Sicut stella differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione; seminatur in ignobilitate, surget in gloria, seminatur in infirmitate, surget in virtute.* Dicimus itaque, corpus Christi resurrexisse his quatuor qualitatibus instructum, quod

Ibid. Prob. 1°. Resurrectio Christi fuit exemplar & causa nostræ resurrectionis: Atqui sancti in resurrectione habebunt corpora gloriosa, ut patet ex Apost. cit. Ergo multò magis corpus Christi resurgentis fuit gloriosum. Patet Consequentia, quia causa est, potior causato & exemplar exemplato. 2°. Christus per humilitatem passionis meruit gloriam resurrectionis. 3°. Anima Christi à principio suæ conceptionis fuit gloriosa per fruitionem perfectam Divinitatis, ut suprà dixi: fuit autem dispensativè factum, ut ab anima gloria non redundaret in corpus, ut mysterium Redemptionis nostræ suâ passione impleret: Ergo peracto hoc mysterio Passionis & Mortis Christi, statim anima in corpus resurrectione resumptum suam gloriam derivavit.

Dices 1°. Corpora gloriosa sunt propter claritatem fulgentia: Atqui corpora fulgentia videntur secundùm rationem lucis & non secundùm rationem coloris, qualiter tamen visum est corpus Christi; visum est enim sicut priùs videbatur: Ergo. 2°. Corpus Christi in resurrectione fuit palpabile, Luc. ult. Ergo corruptibile; quod enim palpatur, corrumpi necesse est, inquit Greg. Hom. 26. in Evang. & patet, quia palpabile constat qualitatibus elementaribus, ratione quarum est tangibile. 3°. Corpus quod manducat & bibit, est animale & alterabile: Atqui Christus post resurrectionem manducavit & bibit cum Discipulis: Ergo.

Ib. ad 1. R. ad 1. Quòd sicut in potestate hominis glorificati est, ut corpus ejus videatur vel non videatur, ut dictum est primâ Concl. Ità in potestate ejus est, ut claritas ejus videatur vel non videatur: Undè potest in suo colore sine aliqua claritate videri. Et hoc modo Christus Discipulis suis post resurrectionem apparuit.

Ibid. Adde quòd cùm omne, quod recipitur in aliquo, ad modum recipientis recipiatur, fulgor, qui ab anima derivatur in corpus gloriosum, recipitur secundùm colorem humano corpori naturalem, sicut vitrum diversimodè coloratum recipit splendorem ex illustratione solis, secundùm modum sui coloris.

Ib. ad 2. Ad 2. Equidem, quod est palpabile, est naturaliter corruptibile propter rationem datam: sed ratione dotis gloriosæ fit supernaturaliter incorruptibile.

Ad 3. Christus manducavit & bibit, non quasi indigens potu & cibo ad nutritionem, sed ut sic naturam corporis resurgentis adstrueret, & ideò non sequitur, quòd fuerit ejus corpus animale & alterabile. Fuit tamen vera comestio, quia per instrumenta naturalia corporis animati; non sic comestio Angelorum in assumptis corporibus, ut patet Tob. 12. Si quæras quò evaserit cibus & potus? R. evasisse vi caloris naturalis in aërem & vapores, eo modo quo sol absumit aquas, non ut sibi uniat, sed ut in aërem & vapores resolvat. *Ib. ad 3. & q. 55. a. 6. ad 1.*

Dico 4°. Christus convenientissimè resurrexit cum cicatricibus. Quod intellige non de nudis signis & vestigiis vulnerum, sed de ipsis patentibus & apertis foraminibus. Quod patet ex hoc, quod dixit Christus Thomæ Joan. 20. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum.* *Ib. a. 4. o. & ad 2.*

Id itaque convenientissimum fuit: 1°. Propter gloriam ipsius Christi, & ut reportati Triumphi insignia permanerent. 2°. Ad confirmandum corda Discipulorum circà fidem suæ Resurrectionis, utque eos convinceret idem corpus resurrexisse, quod fuerat crucifixum. 3°. Ut Patri pro nobis supplicans & apertas cicatrices ostendens, veluti perpetuum sacrificium offerret. 4°. Ut in extremo Judicio has cicatrices hominibus judicandis ostendat; Justis quidem, ut incentivum gratitudinis & amoris, Reprobis verò in exprobrationem & ignominiam. *Ibid. o.*

Si dicas aperturas vulnerum contrariari integritati corporis, quia per eas discontinuatur corpus.

R. quòd licèt illa apertura vulnerum sit cum quadam solutione continuitatis, totum hoc tamen compensatur per majorem decorem gloriæ, ità ut corpus non sit minùs integrum, sed magis perfectum. *Ib. ad 2.*

Petes utrùm Thomas non tantùm viderit, sed etiam tetigerit vulnera Christi? *Ibid.*

Affirmat Auctor ex S. Leone. Idem tradunt Ambros. in cap. ult. Luc. Aug. l. 4. de Trinit. c. 3. Greg. Hom. 26. in Evang. & alii. An autem cæteri Apostoli etiam tetigerint, dum Luc. 24. dictum est eis: *Palpate & videte*, incertum est.

ARTICULUS V.

De Manifestatione Resurrectionis.

VErtitur hìc in quæstionem 1°. Utrùm Christus debuerit per se manifestare suam Resurrectionem omni populo, & non tantùm aliquibus: legimus enim Act. 10. quòd se manifestaverit *non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo.* 2°. Utrùm fuisset conveniens, quòd discipulis videntibus resurgeret? 3°. Cui primò appareurit? 4°. Utrùm post Resurrectionem debuerit continuò conversari cum illis. Sequuntur quædam Quæstiunculæ.

Dico 1.° Christus post Resurrectionem non debuit se omnibus promiscuè manifestum exhibere: Quia quæ sunt supernaturalia & excedunt lumen humanum, nec nisi lumine gratiæ cognoscuntur, qualis fuit Resurrectio Christi, non solent omnibus revelari, sed aliquibus tantùm, per quos deindè aliis manifestentur. *Q. 55. a. 1. o.*

Simili fermè ratione non debuit resurgere Discipulis videntibus: Quia secundùm ordinem à Deo institutum, quæ suprà naturam sunt, denuntiari solent hominibus per Angelos. *Ib. a. 2. o.*

Dixi *solent*, quia aliter aliquando fit, nec dubium est, Apostolos plura circà Mysteria Trinitatis, Incarnationis & alia accepisse immediatè à Christo vel à Spiritu sancto.

Si petas utrùm ipsi custodes saltem viderint Christum resurgere?

R. negativè, tùm ex ratione data; tùm quia ex Scriptura primò Magdalenæ apparuit, ut dicam modò: tùm quia custodes dicuntur exterriti, non visione Christi resurgentis, sed Angeli descendentis de cœlo, terram concutientis & lapidem revolventis ad ostendendum Sepulchrum vacuum mulieribus. Et esto, fuerint tunc vigiles custodes, in

in potestate gloriosi corporis Christi erat se exhibere videndum cui vellet.

Dico 2°. Pia & probabilis est Sententia, quæ dicit Christum à mortuis resurgentem primò apparuisse B. V. Matri suæ. Ità docent Rupertus Abbas, Albertus Magnus, S. Bonaventura & plures Recentiores: atque ità suadet plus Filii in amantissimam Matrem affectus.

Ad id, quod opponitur ex Marci 16. *Surgens mane primâ Sabbathi, apparuit primò Mariæ Magdalenæ*: respondetur: Tò *Primò* non significare prioritatem absolutam, sed secundum quid, scilicet, *primò* inter Discipulos, testes & nuntios Resurrectionis, vel primò inter apparitiones ab Evangelistis relatas.

Dico 3°. Æquè minùs probabile est Christum resurgentem primò apparuisse M. Magdalenæ. Quia Tò *primò* in textu Marci simpliciter positum videtur secundùm sensum obvium importare prioritatem absolutam. Undè Ecclesia in officio S. M. Magdalenæ cantat: *Celsi meriti Maria, quæ solem verum resurgentem videre meruisti mortalium prima.*

Conf. 1°. ex SS. Patribus, Aug. Cyrillo, Beda & aliis, qui dum apparitionum Christi ordinem & numerum recensent, primam omnium Magdalenæ factam constanter ponunt. 2°. Ex silentio Evangelistarum circà istam apparitionem factam B. Virgini.

Hæc tamen duo non multùm urgent. Ad primum enim responderi potest Patres loqui tantùm de apparitionibus recensitis ab Evangelistis. Ad secundum: Evangelistas non recensuisse omnes Christi apparitiones, ut patet ex 1. Cor. 15. & mox dicam.

Ib. a. 3. o. Dico 4°. Christus post suam Resurrectionem non debuit continuè conversari cum Discipulis.

Ibid. Quia circà Resurrectionem Christi duo erant Discipulis declaranda, scilicet ipsa veritas Resurrectionis & gloria Resurgentis. Ad veritatem autem Resurrectionis sufficiebat, quod pluries eis apparuerit, cum eis familiariter conversatus fuerit, comederit, biberit, & se iis palpandum exhibuerit. Ad gloriam Resurgentis manifestandam non conveniebat, ut continuè cum eis conversaretur, sicut priùs fecerat, ne videretur ad talem vitam resurrexisse, qualem priùs habuerat, scilicet mortalem. Undè Luc. ult. dicit eis: *Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cùm essem adhuc vobiscum*, id est cùm essem adhuc in carne mortali, in qua estis vos.

Petes 1°. Quot fuerint Christi apparitiones?

Ib. ad 3. R. decem referri ab Evangelistis juxtà observationem Aug. l. 3. de consensu Evang. in fine: quinque ipsâ die Resurrectionis, alias posteà.

Prima itaque facta est Magdalenæ, Marci ult. & Joan. 20. Secunda mulieribus è sepulchro redeuntibus, Matth. 28. Tertia Petro: duobus enim Discipulis redeuntibus ex Emmaüs, dixerunt alii simul congregati: *Surrexit Dominus verè & apparuit Simoni*, Luc. 24. Quarta Discipulis euntibus in Emmaüs, Luc. ult. Quinta, cùm Dominus intravit ad Discipulos januis clausis, absente Thomâ, Luc. 24. Joan. 20. Sexta die octavâ iterùm Discipulis præsente Thomâ, Joan. 20. Septima ad mare Tiberiadis, Joan. 21. qui vocat eam tertiam, scilicet ex his quæ factæ fuerant pluribus Discipulis simul, vel tertiam inter eas quas ipse recensuit. Octava undecim Discipulis in monte Galilææ, ubi constituerat illis Jesus, Matth. 28. Nona, *novissimè recumbentibus undecim Apostolis* Jerosolymis, Marci ult. Decima denique ipsâ die Ascensionis in monte Oliveti propè Bethaniam, Luc. 24. & Act. 1.

Circà nonam difficultas est: Plures enim volunt hanc apparitionem fuisse ultimam ex his quæ factæ sunt die Resurrectionis, proindè quintam, idque videtur innui in textu; postquàm enim Marcus narravit apparitionem factam Magdalenæ & duobus Discipulis euntibus in Emmaüs, quibus cæteri non crediderunt, immediatè subjungit: *Novissimè*, græcè, *posteà recumbentibus illis undecim apparuit, & exprobravit incredulitatem eorum*, &c. Neque verisimile est Christum ipso suæ Ascensionis die exprobrasse incredulitatem Apostolis, quia jamdiu anteà crediderant. Neque obstat tunc non fuisse undecim Apostolos, sed decem tantùm; Thomas enim aberat, ut dictum est, & etiam adfuisse alios ex Discipulis, quia à nobiliori parte consessûs vocabatur *undecim* virorum, eò quòd post Judæ discessum collegium Apostolorum tot constabat capitibus. Juxtà hanc Sententiam non improbabilem erunt tantùm novem apparitiones ab Evangelistis relatæ.

Petes 2°. Ubi Christus esset extrà tempus harum decem apparitionum?

R. verisimiliter fuisse aliquando cum dilectissima Matre, aliquando cum Patribus, quos æternâ beatitudine; donaverat * Certò autem aliquando cum Discipulis. Præter enim has decem apparitiones ab Evangelistis recensitas, plures alias factas esse ipsis Discipulis ad eorum consolationem & instructionem; constat partim, ut jam dixi, ex Apost. 1. Cor. 15. ubi refert apparitionem factam 500. Fratribus simul, deindè Jacobo, de quibus tamen nulla est mentio apud Evangelistas: partim ex illo Act. 1. *Per dies 40. apparens eis & loquens de Regno Dei*: Id est de rebus Ecclesiam spectantibus: non enim omnia scripta sunt, inquit Auctor ex Joanne. * Ibid.

Petes 3°. Quis sensus horum verborum Christi ad Magdalenam Joan. 20. *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem*: Cùm tamen paulò post permiserit se tangi à mulieribus redeuntibus è sepulchro, & probabiliter à Magdalena, quæ fortè in reditu eas attigerat.

R. sensum litteralem horum verborum esse hunc: Ne nunc moreris in mei amplexu & pedum osculis, sed vadè citò & nuntia fratribus meis meam resurrectionem, erit tibi posteà sufficiens tempus satisfaciendi tuo desiderio; *Nondum enim ascendi*, pro *ascendo*, *ad Patrem*. Id est non decrevi tam citò ascendere ad Patrem & à vobis discedere. Permisit autem paulo post aliis mulieribus illum tangere, sed breviter & non morando, sicut volebat facere Magdalena præ sui amoris fervore, & secundum quod anteà consueverat.

Petes 4°. Quoties Magdalena & aliæ mulieres accesserint ad sepulchrum?

R. bis accessisse. In primo accessu non viderunt Christum, sed Angelos tantùm, qui dixerunt eis illum resurrexisse, atque id nuntiarent Discipulis, quod & fecerunt, Luc. 24. v. 9. 10. & 23. In secundo accessu viderunt Christum, Magdalena propè sepulchrum, aliæ mulieres in via dum redirent è sepulchro, qui pariter dixit eis, ut id nuntiarent fratribus suis, quod etiam fecerunt, Joan. 20. Marci 16. v. 10. Matth. 28. v. 10.

ARTICULUS VI.

De veritate Resurrectionis Dominicæ.

Ib. a. 6. o. & ad 1. Dico 1°. Christus variis testimoniis & argumentis, seu signis sensibilibus sufficienter probavit veritatem suæ Resurrectionis.

Ibid. Prob. Christus veritatem suæ Resurrectionis probavit, 1°. testimonio Scripturarum, Luc. ult. 2°. Testimonio Angelorum. 3°. Se oculis discipulorum corporaliter præsentem exhibendo in eadem effigie, conversantem, manducantem, bibentem cum illis, seque ab eis palpandum cum suis cicatricibus præbendo. 4°. Asserendo seipsum esse, atque hanc assertionem miraculis confirmando, ut ingressu ad eos januis clausis, subitaneo discessu ab eorum oculis, stupendâ capturâ piscium, Ascensione suâ in cœlum, &c. Adde alia miracula quæ tempore vitæ fecit in assertionem suæ doctrinæ, cujus caput erat resurrectio futura.

Dices: Angeli sæpè apparuerunt hominibus in specie humana, atque cum illis conversati sunt, manducaverunt & biberunt, & tamen non erant veri homines: Ergo apparitiones Christi insufficienter probant ejus resurrectionem.

R.

Ib. ad 1. R. Quamvis apparitiones Christi seorsim sumptæ non sufficerent ad probandam veritatem Resurrectionis, sufficiunt tamen junctæ aliis argumentis, scilicet testimonio Scripturarum & Angelorum atque assertioni Christi miraculis confirmatæ; cùm enim miracula sint à Deo, repugnat ejus veracitati & bonitati facere miracula in assertionem falsi, ex quo homines invincibiliter in errorem inducerentur. Porrò Angeli qui apparuerunt in effigie humana, non asseruerunt se esse veros homines, & si asseruissent, non sunt patrata miracula ut hoc crederetur.

Dico 2°. Veritas Resurrectionis Christi invictissimè probatur testimonio Apostolorum.

In primis Act. 2. ipsâ die Pentecostes Petrus in medio Jerusalem toti plebi annuntiat Resurrectionem Christi, quâ unâ prædicatione convertuntur ad Christum tria millia Judæorum. Paulò post Act. 3. & 4. pariter in medio Jerusalem prædicat cum Joanne Christum resurrexisse, hujus facti se testes asserunt & in hujus assertionis veritatem insigne miraculum edunt, sanando claudum ex utero matris, qui quotidie sedebat ad portam Templi ut peteret eleëmosynam, atque indè convertuntur quinque millia virorum. Stant coram Principibus Sacerdotum, Saducæis & Pharisæis, à quibus interrogati quâ virtute aut quo nomine istud miraculum fecerint, respondit Petrus se fecisse in nomine Jesu Christi, *quem*, inquit, *vos crucifixistis, quem Deus suscitavit à mortuis.* Prohibent ipsis Sacerdotes & Magistratus, ne ultrà *loquerentur & prædicarent in nomine Jesu. Petrus verò & Joannes respondentes dixerunt ad eos: Si justum est in conspectu Dei vos potiùs audire quàm Deum, judicate: Non enim possumus quæ vidimus & audivimus, non loqui. At illi comminantes dimiserunt eos.*

Quid huic testimonio opponere potest humana ratio? Resumamus singula. 1°. Ad unam Petri prædicationem publicam quòd Christus resurrexerit, convertuntur tria millia Judæorum, ad alteram, quinque millia: quâ virtute, nisi divinâ? Vera ergo prædicabat Petrus. 2°. Quâ iterùm virtute sanatus est claudus ex utero matris in confirmationem prædicationis Petri? Non diabolicâ, Diabolus enim non potest facere vera miracula, & esto posset, non faceret in destructionem sui imperii; ipsius autem maximè intererat, ut non crederetur Christum resurrexisse: Ergo virtute divinâ: Deus autem non facit miracula in assertionem falsi, ut jam dixi. 3°. Quare Principes & Magistratus non arguunt Apostolos falsi, objicientes quòd ipsimet furati sint corpus Jesu, ut jusserant antea publicari per custodes? Quare eos non cogunt istud corpus reddere? Hoc solo res confecta fuisset, & impostura Apostolorum palàm declarata. 4°. Tandem quo motivo Apostoli anteà tremuli & occulti propter metum Judæorum, nunc sub periculo vitæ suæ toti plebi resurrectionem Christi annuntiant, & coràm Magistratibus constanter asserunt, indictum de ea re silentium contemnunt, si sciant reverà Christum non resurrexisse.

2°. Matthæus suum Evangelium & in ea historiam mortis & resurrectionis Christi scripsit octavo circiter anno post mortem Christi, adjunctis pluribus factis publicis, ut, quòd moriente Christo velum Templi sit scissum, quòd terra tremuerit, petræ scissæ, monumenta aperta, quòd post resurrectionem corpora defunctorum pluribus apparuerint, quòd Sacerdotes & Magistratus signassent ostium sepulchri & munierint custodibus, quos posteà induxerunt numeratâ pecuniâ, ut testarentur, ipsis dormientibus corpus Christi ab ejus Discipulis fuisse sublatum: Hæc, inquam, facta publica & toti Jerosolymæ nota narrat Matthæus, quando vivebant adhuc innumeri testes oculati & auriti, qui, si falsa dixisset, extemplò ipsum mendacii arguissent, & tamen nemo illi tunc contradixit, aut certè proferatur Auctor hujus ætatis, quo constet ipsi & aliis Evangelistis eadem narrantibus, ab aliquo fuisse contradictum.

3°. Cùm certum sit corpus Christi in sepulchro revoluto lapide tertiâ die non fuisse inventum, fatendum est vel ipsum resurrexisse, vel ab aliquibus fuisse furtim sublatum. Hoc secundum dici non potest, cùm Principes Judæorum omnem curam adhibuerint ne posset auferri, obsignantes scilicet ostium sepulchri & apponentes illi milites custodes. Ast, inquiunt, Discipuli Jesu illud furtim sustulerunt, custodibus dormientibus (id enim, ut testarentur custodes, dederunt Principes illis pecuniam, ut jam dixi.) Verùm hoc putidum figmentum apertè refutant sequentia. 1°. Dormientes testes adhibent, quod risu potiùs quàm seriâ refutatione dignum est: quomodo enim rescire potuerunt, quod ipsis dormientibus factum est? 2°. Post vulgatam Christi resurrectionem Apostoli adhuc diu manserunt Jerosolymis: si sustulerant corpus Jesu, quare Principes Judæorum ab illis illud non repetierunt, & spectandum populo non proposuerunt? hoc enim solo facto, famam de Christi resurrectione penitùs abolevissent. 3°. Quis credat Apostolos viros simplices, rudes, meticulosos & ad vocem ancillæ trepidantes, ausos fuisse surripere corpus Jesu præsentibus custodibus, quos, etiamsi supponas dormientes, levissimum murmur excitare potuisset, non poterat autem sine gravi strepitu revolvi magnus lapis ab ostio monumenti. Si dicas Apostolos cuniculos subterraneos egisse, & terrâ suffossâ corpus Christi ab ima parte sepulchri surripuisse, ad quod non attenderunt custodes; contrà est, quòd sepulchrum non in terra, sed in rupe fuerit excisum: impossibile autem erat absque immenso labore, magno strepitu, & longissimo tempore rupem ab imo scindere, sic ut per scissuram extraheretur corpus. Et dato id fieri potuisse, non excitatis custodibus, remansissent in scissa rupe furti indicia, quæ nullâ arte, neque terrâ ingestâ, neque insertis lapidibus potuissent explorationi Judæorum subduci; sicque apertè fraudem Discipulorum cognovissent, nec fabulam de custodibus dormientibus excogitassent. Insuper dicant, quis revolvit lapidem magnum ab ostio monumenti; viderant enim custodes revolutum lapidem, viderant Angelos stantes ad sepulchrum, quorum aspectu territi fugerunt, atque totum factum ac vacuum sepulchrum Magistratibus denuntiârunt. Porro ut quid opus erat agere cuniculos subterraneos ab ima parte sepulchri, cùm superiùs esset omninò apertum.

4°. Tandem, dato, quod omninò incredibile est, Apostolos potuisse quovis modo surripere corpus Christi: quis credat eos id voluisse? Quo enim motivo inducti fuissent, ut absque ulla spe præmii fingerent atrocissimum mendacium resurrectionis, quo toti generi humano illuderent & Judæorum odium in se concitarent, illudque cum famæ, bonorum & vitæ periculo, sustinerent? Is fanè insanos fuisse credat, quisquis eos id attentasse credit.

Concludamus igitur cum Aug. contrà Judæos: *Aut sepultum reddant, aut resurgentem nobiscum adorent.*

Petes utrùm Resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis?

R. esse causam efficientem instrumentalem & exemplarem resurrectionis nostrorum corporum & nostrarum animarum. *q. 56. a. 1. & 2. o.*

Est causa efficiens, non ut est actus qui statim transiit, sed quatenùs, secundùm quam Christus resurrexit, est instrumentum Divinitatis conjunctæ ad suscitanda corpora nostra & justificandas nostras animas. *Ib. a. 1. ad 3.*

Est autem causa exemplaris, quatenùs corpore & animâ conformamur Christo resurgenti. *Ib. a. 1. & 2.*

DIS-

DISSERTATIO XIII.

De Ascensione Christi & Missione Spiritûs sancti.

D. Th. QQ. 57. & 58.

ARTICULUS I.

De Ascensione Christi secundùm se.

SUppositâ fide de ascensu Christi in cœlum, de quo pluries Scriptura, subjicitur examini, 1°. Utrum conveniens fuerit Christum ascendere in cœlum? 2°. Cur post 40. dies? 3°. Quâ virtute ascenderit? 4°. Quis fuerit terminus Ascensûs? 5°. Qui effectus & fructus illius?

Q. 57. a. 1. o. & ad 3. Dico 1°. Conveniens fuit Christum ascendere in cœlum. 1°. Quia locus debet esse proportionatus locato: cœlum autem est locus incorruptionis, terra generationis, & corruptionis: Atqui Christus post resurrectionem habebat corpus incorruptibile: Ergo. 2°. Quia mortis & inferorum Victori ac Triumphatori hæc Sedes Regia debebatur. 3°. Ad augmentum fidei, quæ est de non visis; ad sublevamen spei, quia per hoc quòd Christus, ut caput nostrum ascendit in cœlum, dedit nobis, ut suis membris spem illuc perveniendi; unde ipse dicit: *Vado parare vobis locum.* Item ad incentivum affectûs charitatis in cœlestia: undè Apost. Coloss. 3. *Quæ sursùm sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursùm sunt sapite, non quæ super terram.* 4°. Ut ostenderet doctrinam suam non esse terrenam, sed cœlestem, Regnum suum non esse temporarium, sed æternum, & ut mittendo Spiritum sanctum doctrinæ suæ confirmatorem, probaret eum ab ipso procedere. Confer concl. quintam.

Ib. ad 4. Dico 2°. Christus convenienter ascendit in cœlum post 40. dies à Resurrectione. 1°. Ut efficaciùs probaret veritatem Resurrectionis. 2°. Ut absentiam 40. horarum quâ moriendo Discipulos afflixerat, præsentiâ 40. dierum compensaret; ab hora enim nona feriæ sextæ quâ mortuus est Christus, ad auroram diei Dominicæ quâ resurrexit, numeramus 40. circiter horas. 3°. Ut sicut Deus Moysi post transitum maris rubri se visendum exhibuit per 40. dies, ut ipsum de Mysteriis Legis instrueret, sic Christus post transitum maris suæ Passionis voluit se per 40. dies visendum exhibere Apostolis, ut ipsos de dogmatibus, Sacramentis, sacris ritibus, de quibus silet Evangelium, instrueret: Unde Act. 1. dicitur: *Per 40. dies apparens eis & loquens de Regno Dei*, id est de rebus ad Ecclesiam pertinentibus.

Ib. a. 3. o. Dico 3°. Christus ascendit propriâ virtute: 1°. Divinâ, quia est verus Deus. 2°. Virtute animæ moventis prout vult corpus glorificatum & dote agilitatis præditum.

Dices: Matth. ult. dicitur quòd *Dominus Jesus posquam locutus est Discipulis, assumptus est in cœlum.* Et Act. 1. *Videntibus illis elevatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.* Atqui quod assumitur & elevatur, ab alio videtur moveri: Ergo.

Ib. ad 1. R. quòd sicut Christus dicitur propriâ virtute resurrexisse, & tamen est suscitatus à Patre, eo quòd eadem sit virtus Patris & Filii, ità etiam Christus propriâ virtute ascendit in Cœlum, & tamen à Patre est elevatus & assumptus.

Ib. a. 4. ad 4. Nec obstat quòd dicatur: *Et nubes suscepit eum:* Non enim sensus est, quod nubes eum sustentaverit & elevaverit, sed quòd eum subduxerit ab oculis discipulorum: & ideò dicitur: *Nubes suscepit eum ab oculis eorum.* Apparuit autem ista nubes in signum Divinitatis, sicut gloria Dei Israël apparebat super Tabernaculum in nube.

Statim verò ac subduxit eum nubes, cùm anteà pedetentim elevaretur, ut meliùs à Discipulis observaretur, uno quasi momento ad instar fulguris immensa cœlorum spatia penetravit & ad cœlorum verticem pervenit.

Dico 4°. Probabile est Christum sic ascendisse super omnes cœlos, ut pedibus contingat convexum supremi cœli & totus sit extrà cœlos, conformiter Scripturæ dicenti Eph. 4. *Ascendit super omnes cœlos:* & Heb. 7. *Pontifex... excelsior cœlis factus.* Hanc sententiam tenet S. Th. hic. a. 4. & post ipsum Cajet. Suares, à Lapide, &c.

Attamen est id minùs æquè probabile Christum ascendisse dumtaxat id supremam partem cœli empyrei, & totum in eo esse: idque etiam conformiter Scripturæ Marci ult. & Act. 1. *Assumptus est in cœlum.* Act. 3. *Quem oportet cœlum suscipere.* Et Psal. 10. Cœlum dicitur *Sedes Dei.* Atque hanc sententiam tenet S. Th in 3. d. 22. q. 3. a. 3. dicens: *Non dicitur ascendisse super cœlos, quia extrà cœlum empyreum sit; sed quia in altissimam partem cœli empyrei ascendit.* Quem sequuntur Sylvester, Paludanus, & communiùs Recentiores.

Neque sanè textus laudati pro prima sententia, neque aliqua ratio nos cogunt collocare Christum toto corpore extrà cœlum.

Ad primum ergo textum Eph. 4. *Ascendit super omnes cœlos*, R. cum S. Th. ultimò citato intelligendum esse quòd in altissimam cœli partem ascendit: sicut dicimus ascendisse super arborem vel super turrim, non solùm, qui verticem transcendit, sed etiam qui altiores ramos vel gradus conscendit, etsi infrà verticem hæreat. Ad 2. dicitur *Pontifex excelsior cœlis factus*: id est Pontifex puritate superior cœlestibus Spiritibus, *qui non habet necessitatem quotidie quemadmodum Sacerdotes, priùs pro suis delictis hostias offerre*, ut immediatè subdit Apost. Vel dicitur *excelsior cœlis factus*, quia penetravit omnes cœlos usque ad summum, & sedens ad dexteram Patris supremum in rebus obtinet locum & imperium.

Dico 5°. Effectus seu fructus Ascensionis Christi sunt partim ea, quæ recensuimus in prima Concl. tamquam motiva illius, scilicet augmentum fidei, spei & charitatis, & missio Spiritûs sancti. Insuper apertio Regni Cœlorum, quorum introitus peccato Protoparentis erat nobis occlusus. Item officium Advocati, quod Christus pro nobis ergà Patrem exercet, juxtà illud 1. Joan. 2. *Advocatum habemus ad Patrem, qui etiam interpellat pro nobis.* Denique manifestatio suæ supremæ potestatis, Majestatis, gloriæ, triumphi, adimpletionis omnium Prophetiarum, ac munificentiæ in omnes homines, quos omnis generis donis, gratiis, signis, miraculis cumulat, juxtà illud Ephes. 4. *Ascendit super omnes cœlos ut adimpleret omnia.*

ARTICULUS II.

De Tempore & Loco Ascensionis Christi.

Necnon,

De ejus Sessione ad dexteram Patris.

DIco 1°. Christus ascendit in cœlum quintâ Maii, quæ hoc anno incidit in feriam quintam.

Prob. Christus crucifixus est feria sextâ, quæ erat vigesima quinta Martii, surrexit die tertiâ, quæ erat Dominica dies, vigesimâ septimâ ejusdem Martii, in Act. Apost. c. 1. numerantur 40. dies à die Resurrectionis ad diem Ascensionis. Ergo contigit Ascensio quintâ Maii feriâ quinta hebdomadæ.

Dico 2°. Probabile est Christum ascendisse in Cœlum circa meridiem seu paulò post: Quia Lucas Act. 1. Postquàm dixit: *Et convescens præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed expectarent promissum Patris:* Paulo post subdit: *Videntibus elevatus est.* Per Tò *convescens* autem intelligitur prandium, quod solet accipi circa meridiem. Scio quosdam loco *convescens* legere *conversans*, sed insistimus Vulgatæ.

Dico 3°. Christus ascendit in Cœlum ex Monte Oliveti.

Prob. Lucas Act. 1. postquàm retulit Ascensionem Domini coram Discipulis, subjungit: *Tunc reversi sunt Jerosolymam à Monte, qui vocatur Oliveti, qui est juxta Jerusalem, Sabbathi habens iter.*

Si dicas eundem Lucam c. ult. Evangelii scribere: *Eduxit Discipulos suos foras in Bethaniam, & elevatis manibus benedixit eis, & factum est, dum benedixit illis, recessit ab eis & elevatus est.*

R. Hæc cum præcedentibus minimè pugnare; quia Bethania erat in declivio Montis Oliveti sita: Transivit ergo Jesus Bethaniâ, atque inde ascendit montem, unde & in Cœlum elevatus est.

Testantur Hieron. de locis Hebraïcis, S. Aug. Tract. 47. in Joan. S. Paulinus Nolanus Epist. 11. ad Severum Sulpitium, Beda de locis Sanctis c. 7. &c. Christum in monte impressisse terræ pedum vestigia constanter permanentia, & Templum ibi ab Helena Constantini matre extructum nunquam potuisse contegi. Hæc sunt Hieronymi verba loco cit. „ Mons Oliveti ad Orientem Jerosolymæ, „ torrente Cedron interfluente, ubi ultima vestigia Domini humo impressa, hodieque monstrantur: Cùmque terra eadem quotidie à „ credentibus hauriatur, nihilominus tamen eadem sancta vestigia pristinum statum continuò „ recipiunt. Denique cùm Ecclesia, in cujus medio sunt, rotundo schemate & pulcherrimo „ opere conderetur, summum tantùm cacumen, „ ut perhibent, propter Dominici corporis meatum, nullo modo contegi & concamerari potuit; sed transitus ejus à terra ad cœlum usque „ patet apertus. "

Dico 4°. Probabilius est ascendenti Christo præter Apostolos adfuisse præsentes B. Virginem Matrem Jesu, & ejus cognatos cum aliis mulieribus: Quia Lucas Act. 1. Postquàm descripsit Ascensionem Christi coram Apostolis, & dixit eos regressos Jerusalem introisse cœnaculum, immediatè subdit: *Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria Matre Jesu & fratribus ejus*: Quo contextu innuitur hos ultimos rediisse cum Apostolis è Monte Oliveti post Ascensionem Christi, & huic adfuisse cum illis.

Q. 58. a. 1. 2. 3. o. Dico 5°. Sedere ad dexteram Patris convenit Christo quà Deo & quà homini; diverso tamen modo.

Ibid. Prob. Dextera Patris non sumitur hîc corporaliter sensu Anthropomorphitarum, quasi in Deo sint humana membra, sed metaphoricè pro divinis bonis, scilicet gloria Divinitatis, æterna beatitudine, atque regnandi & judicandi potestate. Unde sedere ad dexteram Patris, est tranquillè & immobiliter possidere divina bona, nempe gloriam divinitatis, æternam beatitudinem & regalem ac judiciariam potestatem. Atqui Christus quà Deus possidet essentialiter gloriam Divinitatis, æternam beatitudinem atque regalem & judiciariam potestatem, ita ut Tò *Ad*, quod est transitivum, respective ad Christum quà Deum importet tantùm distinctionem personarum & ordinem originis, non gradum naturæ vel dignitatis, in quo est æqualis Patri: Christus autem quà homo excellenter possidet præ cæteris creaturis æternam beatitudinem atque regalem & judiciariam potestatem: Undè Joan. 5. dicitur: *Dedit ei Pater judicium facere, quia Filius hominis est.* Ergo.

Ex prima parte conclusionis colliges, non posse dici de Patre, quòd sedeat ad dexteram Filii & Spiritûs Sancti, neque de Filio, quòd sedeat ad dexteram Spiritûs Sancti: Quia neque Pater à Filio & Spiritu Sancto, neque Filius à Spiritu Sancto, habent originem; posse verò dici de Spiritu Sancto, quòd sit ad dexteram Patris & Filii, quia ab utroque habet originem.

Ex secunda parte conclusionis colliges sedere ad dexteram Patris esse proprium Christo quà homini, quia est in excellenti possessione divinorum bonorum præ cæteris creaturis, etiam angelicis. Unde Apost. Heb. 1. *Ad quem enim Angelorum dixit aliquando, sede à dextris meis.*

Quando ergo legimus de Sanctis quòd regnabunt cum Christo & sedebunt super sedes duodecim judicantes duodecim Tribus Israel, intelligendum est hos regnaturos & judicaturos gradu longè inferiori ad Christum, & tanquam ejus ministros.

Dices: Dextera est locus dignioris, sinistra inferioris: Si ergo Christus sit à dextris Patris, Pater est ab ejus sinistris: Quomodò ergo Christus non est dignior Patre?

R. Hâc metaphorâ non significari, Christum respicere Patrem tamquam sinistrum, sed tamquam medium in supremo Throno collocatum, ad cujus dexteram assideat, qui est illi proximus: Sic. 3. Reg. 2. legimus Salomonem matrem suam sibi ad dexteram collocasse, primo scilicet post Regem loco.

ARTICULUS III.

De Missione Spiritus Sancti.

S. Lucas Act. 2. sic narrat: *Et cùm complerentur dies Pentecostes, erant omnes*, scilicet centum ferè viginti, de quibus dixerat cap. præced. *pariter in eodem loco*, scilicet cænaculo, *& factus est repente de cœlo sonus tamquam advenientis Spiritûs vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes, & apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum: & repleti sunt omnes Spiritu Sancto, & cœperunt loqui variis linguis prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis.*

Ad quorum elucidationem subjicimus hîc examini, 1°. de qua Pentecoste loquatur Lucas, an de Judaïca, an de Christiana, proindè quà die descenderit Spiritus Sanctus? 2°. Quid intelligatur per *dispertitas linguas*? 3°. De effectibus missionis Spiritûs Sancti, & præcipuè de dono linguarum. 4°. Qui hos effectus receperint?

Dico 1°. Probabilius est, Lucam locutum fuisse de Pentecoste Judaïca, non de Christiana: Quia tunc nondum erat instituta Pentecoste Christiana, ut distincta à Judaïca.

Si dicas saltem institutam fuisse tunc cùm hæc scriberet Lucas, anno scilicet circiter 28. post Christum; adeoque dum ait Spiritum Sanctum illapsum esse, dum complerentur dies Pentecostes, intellexisse dies Pentecostes, quæ jam suâ ætate celebrabatur.

R. N. Assumptum: Quia ipse Lucas Act. 20. dicit Paulum *festinasse, ut si possibile sibi esset, diem Pentecostes faceret Jerosolymis.* Intelligit autem Pentecosten Judaïcam, non Christianam; quia Christiana ubique celebrari poterat, Judaïca autem Jerosolymis tantùm: consequenter dum Lucas scriberet Acta Apostolorum, nondum erat instituta Pentecoste Christiana ut distincta à Judaïca.

Hinc sequitur descensum Spiritûs Sancti contigisse die Sabbathi, non die Dominicâ: Quia 50. dies Pentecostes Judaïcæ numerabantur à Paschate Judaïco, non à prima die, sed à secunda, quando offerebatur novus manipulus hordeaceus, ut scribit Josephus l. 3. Antiq. c. 10. Secunda autem dies Paschatis hoc anno erat Sabbathum, ideòque abhinc quinquagesimus erat etiam Sabbathum.

Si dicas oblationem primi manipuli hordeacei dilatam fuisse hoc anno ad diem sequentem, quæ apud nos est Dominica, quia metere Sabbatho non licebat: Unde numerando 50. dies à tertia die Paschatis, quinquagesima erit Dominica.

R. N. Assumpt. ad prob. D. Metere Sabbatho messe communi non licebat, C. quia erat opus servile: Messe particulari manipuli hordeacei ad offerendum Deo in Templo, N. quia non censebatur opus servile, sed actus Religionis; sicut extruere ignem in domibus privatis erat opus servile lege prohibitum, secùs extruere in Templo: Idque asserit R. Moyses in Commentariis super *Misna.*

Conf. Consectarium. Petrus Act. 2. Probat Apo-

Apostolos ipsâ die descensûs Spiritûs Sancti variis linguis loquentes, non esse ebrios, ut dicebant quidam ex adstantibus, quia erat tantùm hora diei tertia, scilicet ab ortu solis more Judaïco computata, id est hora circiter nona matutina more nostro, *Non, sicut vos æstimatis*, inquit, *hi ebrii sunt, cùm sit hora diei tertia.* Atqui hæc ratio nihil probaret, si non ponas descensum Spiritûs Sancti Sabbatho, sed die sequenti: Ergo. Prob. Min. Ideò Apostoli non poterant Sabbatho esse ebrii horâ nonâ matutinâ, quia cùm hac die offerretur Sacrificium solemne, non licebat sumere cibum antequàm esset consummatum, ut scribit Josephus in vita sua, consummabatur autem circa horam sextam seu meridiem: Aliis autem diebus quibus non offerebatur sacrificium solemne, licitum erat quâvis horâ manducare. Si ergo non Sabbatho, sed sequenti die, quâ solemne Sacrificium non offerebatur, & erat ideò licitum quâvis horâ manducare & bibere, illapsus sit Spiritus Sanctus, imbellis erat ratio Petri, cùm non sit impossibile, imò nec rarum homines esse ebrios circa horam nonam matutinam, quia etiam aliquando summo mane videamus ebrios.

Atque ex verbis Petri citatis habes, descensum Spiritûs Sancti contigisse horâ ab ortu solis tertiâ, id est horâ circiter nonâ matutinâ, ut dixi: Unde canit Ecclesia: *Dum hora cunctis tertia, repente mundus intonat, orantibus Apostolis, Deum venisse nuntiat.*

Dico 2°. Per dispertitas linguas intelligimus juxta communem sententiam Interpretum & Fidelium linguas velut igneas distributas supra singulorum capita, inferiùs coalescentes, sed superiùs divisas ob suam agilitatem & velocitatem, ut solet flamma vel sponte suâ, vel vento agitata. Atque hic est sensus obvius & naturalis horum verborum: *Apparuerunt illis dispertitæ linguæ tamquam ignis, seditque*, scilicet ignis, vel si vis, Spiritus Sanctus sub symbolo linguæ velut igneæ, *supra singulos eorum.*

Paradoxum itaque existimamus dicere cum Serrio Exercitat. 62. per dispertitas linguas, intelligendas esse illorum ipsorum adstantium linguas in ore proprio hiante visas velut igneas & in duas partes scissas. Mirum sanè fuisset & risu dignum spectaculum, quòd ad sonum tamquam venti flantis, omnes adstantes centum ferè viginti, eodem simul motu oris hiantis concitati linguas, suas velut igneas & dissectas exhibuissent.

Unicum & futile hujus exoticæ opinionis fundamentum profert laudatus Scriptor, scilicet, quosdam Patres per linguas dispertitas, intelligere divisas & dissectas, atque legere: *Visæ illis linguæ divisæ sicut ignis.* Verùm quid inde? Et nos etiam dicimus divisas super singulorum capita, & dissectas in parte superiori ad modum flammulæ vento agitatæ, ut dixi in conclusione.

Dico 3°. Effectus missionis Spiritûs Sancti fuerunt: 1°. Augmentum gratiæ sanctificantis. 2°. Septem dona quæ vulgò dicuntur Spiritûs Sancti, ab Isaïa cap. 11. enumerata, scilicet dona sapientiæ, intellectûs, consilii, fortitudinis, scientiæ, pietatis & timoris Domini, de quibus vide S. Th. 1. 2. q. 68. 3°. Duodecim fructus ex his donis promanantes, quos recenset Apostolus Galat. 6. his verbis: *Fructus autem Spiritûs est charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Benignitas, Bonitas, Longanimitas, Mansuetudo, Fides, Modestia, Continentia, Castitas*, de quibus v. S. Th. ibid. q. 70. 4°. Gratiæ gratis datæ, quas novem recenset Apostolus 1. Cor. 12. his verbis: *Alii per Spiritum datur sermo sapientiæ: Alii autem sermo scientiæ secundùm eundem Spiritum: Alii fides in eodem Spiritu: Alii gratia sanitatum in uno Spiritu: alii operatio virtutum: alii Prophetia: alii discretio Spirituum: alii genera linguarum: alii interpretatio sermonum.*

Dico 4°. Donum linguarum sic fuit collatum singulis Apostolis, ut & variis Nationum linguis loquerentur, & etiam, quandoque unâ linguâ loquentes à variarum Nationum populis audirentur.

Prob. prima Pars: Act. 2. dicitur: *Cœperunt loqui variis linguis.* 2. Cor. 14. Apostolus dicit: *Omnium vestrûm linguâ loquor:* Omnium scilicet, qui ex variis mundi partibus Corinthum confluebant. Marci 16. id futurum promiserat Christus, *ut linguis loquerentur novis.*

Conf. Evangelicæ prædicationi non sufficiebat, ut Apostoli audirentur à diversis Nationibus, sed etiam necesse erat, ut illas loquentes audirent, aliàs non potuissent cum illis miscere colloquia: ergo earum linguas callebant.

Prob. secunda Pars: Quandoque unus Apostolus pluribus diversarum linguarum hominibus loquebatur, à quibus audiebatur, ut contigit Petro ipsâ die Pentecostes, Act. 2. v. 14. Atqui, licèt variis linguis instructi, non poterant tamen multis simul loqui, sed unâ tantùm: Ergo.

Insuper non videtur negandum Apostolis, quod legimus concessum novissimis temporibus S. Vincentio Ferrerio, S. Ludovico Bertrando, S. Antonio Patavino & aliis.

Dices: Si singuli Apostoli aliarum Nationum linguas calluissent, aut si loquentes unâ linguâ à diversis Nationibus audirentur, non indiguissent Interpretibus: Atqui secundùm Patres, Irenæum, Melitonem, Hieron. Clementem Alex. & alios, Marcus fuit Interpres Petri & Titus Pauli: Imò ipse Paulus 2. Cor. 11. fatetur se *imperitum sermone* græco: Ergo.

R. D. Maj. Non indiguissent Interpretibus idiomatis, C. Sententiarum, N. Cùm enim Apostoli ex impetu Spiritûs sancti aliquando sublimia & obscura proferrent, horum explicatio Interpretibus relinquebatur. Quòd autem Apostolus dicat se *imperitum sermone*, intelligendum est, non de ignorantia idiomatis, sed de elegantia & ornatu: donum enim linguarum non conferebat Apostolis, ut eleganter loquerentur, ne crederetur, homines attrahi ad fidem elegantiâ & ornatu sermonis; sed ut loquerentur intelligibiliter, quantùm opus erat, ut docet Auctor 2. 2. q. 176. a. 1. ad 1.

Dico 4°. Non solùm Apostoli, sed omnes, qui erant in Cœnaculo centum ferè viginti acceperunt donum linguarum & alios effectus Spiritûs sancti: dicitur enim. Act. 2. *Repleti sunt omnes*, qui erant in Cœnaculo, *Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis.* Neque sanè iis negandum est, quod ipsis Gentilibus ad fidem conversis concedebatur: Legimus autem Act. 10. Gentiles ad fidem conversos Apostolorum ministerio, hâc gratiâ fuisse donatos.

APPENDIX

De Actis Pilati circà gesta & miracula Christi ad Tiberium Imperatorem missis.

Agnoscimus cum Eruditis Acta & Epistolas quæ nunc apud nos circumferuntur sub nomine Pilati ad Tiberium de gestis & miraculis Christi, esse apocrypha & falsa. Hujus furfuris sunt Epistola, quam exhibet Hegesippus quarto vel quinto sæculo; altera quam refert Sixtus Senensis l. 2. Bibliothecæ sanctæ; altera quam edidit Florentinus in notis & exercitationibus ad Apostolorum indiculum; altera quam Bollandistæ referunt ad quartam Februarii; altera denique, quam profert D. Fabricius ex Bibliotheca Colbertina; utpotè in quibus sunt plura apertæ falsitatis indicia, sed & maxime Acta impia & blasphema de gestis Christi sub nomine Pilati ad Tiberium missa, jussu Maximini Imperatoris in odium Christi & ejus Religionis fabricata.

Quæstio est ergo: utrùm independenter ab his omnibus Actis & Epistolis, Pilatus reverâ renuntiaverit Tiberio gesta & miracula Christi, tàm quæ vivens operatus est, quàm quæ in ejus morte & post ejus mortem contigêre: atque his motus Tibe-

Tiberius tentaverit Apotheosim Christi apud Senatum Romanum.

Dico : Probabilissimum est, Pilatum nuntiasse Tiberio Cæsari gesta & miracula Christi, ejus mortem & resurrectionem, atque inde Tiberium tentasse Apotheosim Christi apud Senatum Romanum.

Prob. testimonio veterum Scriptorum fide dignorum.

S. Justinus Martyr, qui occubuit anno 150 Apologiâ secundâ ad Antoninum Imperatorem, priùs enarratis Christi miraculis dicit: *Hæc itâ gesta esse cognoscere ex Actis, quæ sub Pilato sunt scripta.* Et posteà : *Et quòd ista fecerit Christus, ex eis quæ sub Pilato sunt conscripta Commentaria, cognoscere potestis.*

Tertullianus in Apologetico contrà Gentes c. 5. *Apud vos*, inquit, *de humano arbitratu divinitas pensitatur. Nisi homini Deus placuerit ; Deus non erit. Homo jam Deo propitius esse debebit. Tiberius ergo cujus tempore nomen christianum in sæculum introivit, annuntiatum sibi ex Syria Palæstina, quæ illic veritatem ipsius divinitatis revelaverat, detulit ad Senatum cum prærogativa suffragii sui; Senatus quia non ipse probaverat, respuit. Cæsar in Sententia permansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.* Et cap. 21. præmissis gestis & miraculis Christi, subdit : *Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse jam pro sua conscientia Christianus, Cæsari tunc Tiberio nuntiavit; sed & Cæsares credidissent super Christo, si aut Cæsares non essent sæculo necessarii, aut si & Christiani potuissent esse Cæsares.*

S. Lucianus Martyr sub Decio videtur eadem Acta indicare, cùm diceret ad Præsidem : *Consulite Annales vestros, & invenietis Pilati temporibus, dum pateretur Christus, mediâ die fugatum solem & interruptum diem.*

Eusebius sæculo 4. l. 2. Hist. c. 2. *Cùm*, inquit, *per omnem jam locum de Resurrectione & mirabilibus Domini Jesu Christi, & de Ascensione ejus ad cœlum felix fama loqueretur, ac per omnium aures, beati hujus rumoris volveretur opinio : quoniam antiqui moris erat apud Romanos, ut provinciarum Judices, si quid fortè novi in his, quas regebant, Provinciis accidisset, vel Principi, vel Senatui nunciarent; ut ne ex his, quæ gerebantur, ignorare aliquid viderentur. De Resurrectione à mortuis Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ jam in omnem locum fuerat promulgata, Pilatus Tiberio Principi refert; sed & de cæteris mirabilibus ejus, & ut post mortem, cùm resurrexisset, à quamplurimis jam Deus esse crederetur. Tiberius quæ comperetat, retulit ad Senatum. Senatus autem spreviisse dicitur, pro eo quod non sibi priùs hujus rei judicium fuerit delatum, sed auctoritatem suam prævenit Vulgi sententia. Lex etenim erat antiquitùs designata, ne quis apud Romanos Deus haberetur, nisi Senatûs decreto, atque sententia firmatus. Porrò autem pro vero hoc erat, quod verebatur, ne divina virtus humanis putaretur assertionibus indigere. Cumque secundùm ea, quæ suprà diximus, renuisset Senatus ; Tiberius tamen tenuit sententiam suam, ut ne quid adversùs doctrinam Christi contrarium moliretur.* Idem in Chronico ad annum 37.

Chrysost. hom. 26. in Epist. 2. ad Cor. *Romanorum Senatus*, inquit, *hanc potestatem habebat, ut Deos crearet, atque conscriberet. Quippè cùm res omnes à Christo gestæ nunciatæ sunt, Romam misit is, qui Judæorum Nationi præerat, sciscitans ex ipsis, num eum quoque Deum creare placeret. Id verò illi recusarunt, quòd iniquo atque infenso animo ferrent, ante decretum suum atque sententiam, crucifixi potentiam affulgentem, universum Orbem ad sui cultum & venerationem attraxisse.*

Eadem tribunt Paulus Orosius l. 7. Hist. c. 4. S. Greg. Turonensis l. 1. Hist. c. 24. & Nicephorus l. 2. Hist. c. 8. Tot autem ac tantis viris fidem detractare temerarium est.

Dices cum Tanaquillo hæretico : 1°. Tertullianus, quem alii secuti sunt, hausit quæ scripsit ex Actis apocryphis Pilati. 2°. Non est verisimile Tiberium Gentilem tentasse apotheosim Christi apud Senatum Romanum. 3°. Si hoc tentasset, non ausus fuisset Senatus illi resistere.

R. ad 1. 1°. Justinum esse antiquiorem Tertulliano, à quo proindè nihil accipere potuit. 2°. Neque Justinum neque Tertullianum neque Lucianum tàm malè famæ & Religioni suæ consuluisse, ut fidenter provocarent Romanos ad eorum Archiva & Annales, quibus, si minùs vera dixissent, facilè falsitatis argui potuissent.

Ad 2. Verisimillimum est Tiberium licèt gentilem Christi virtutibus & prodigiis motum tentasse ejus apotheosim apud Senatum Romanum. Adrianus Gentilis erat, Alexander Severus Gentilis erat, & tamen, teste Lampridio in vita Adriani, Templa Christo erigere decreverant, à quo eos deterruerunt Idolorum Sacerdotes.

Ad 3. Non mirum, si Senatus voluntati Tiberii quantùm ad Christi Apotheosim non consenserit : eâ enim erat animi moderatione ergà Senatum, teste Suetonio, ut eum suæ sententiæ acquiescere recusantem ægrè non ferret, ubi putabatur adesse justa ratio. Multæ verò rationes justæ videbantur Senatui, Christi Apotheosim rejiciendi. Prima est, quam referunt Auctores laudati, quòd inconsulto Senatu, jam ut Deus coleretur ; cùm tamen ad Senatum pertineret Deos creare. Secunda, quia cùm Christus deberet coli solus, omnes alii Dii suâ sede fuissent expellendi. Tertia, quia Romani tunc opibus & imperio florentes à Christi humilitate & paupertate abhorrebant, eosque pudebat venerari ut Deum, quem vir Romanus infami crucis supplicio affixerat. Sed & mentes nostras altiùs erigentes dicamus cum quibusdam ex laudatis Auctoribus, id divino consilio factum fuisse, ne Christus ad instar falsorum Numinum Divinitatem ab hominibus accipere videretur, nevè Christiana Religio Senatûs Romani judicio atque præsidio fundata ac propugnata censeretur.

DISSERTATIO XIV.

De Morte & Assumptione Deiparæ Virginis.

ARTICULUS I.

De Morte Deiparæ.

DUo potissimùm hìc vertuntur in quæstionem : Primum, an mortua sit B. Virgo? Secundum, ubi sit mortua?

Dico 1°. Certissimè tenendum est, B. Virginem esse mortuam.

Prob. 1°. ex lege generali, quâ *statutum est omnibus hominibus semel mori* : Heb. 9. & Psal. 88. *Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem ?*

Prob. 2°. auctoritate Ecclesiæ, quæ in Officio Assumptionis pluries agnoscit, B. Virginem esse vitâ functam, præsertim in Collecta ex Sacramentario S. Gregorii deprompta, *Sancta Dei Genitrix Virgo mortem subiit temporalem*: & in secreta, *Quam pro conditione carnis migrasse cognoscimus.*

Prob. 3°. ex communi sensu SS. Patrum, quorum nullus ante S. Epiphanium de morte B. Virginis dubitavit.

Levi autem fundamento nixus dubitavit S. Epiphanius, quia nimirùm Scriptura silet de B. V. morte : *Quærant*, inquit hæresi 78. *Vestigia Scripturarum & invenient utique, neque mortem Mariæ, neque an mortua sit, an non mortua, neque an sepulta sit, an non sepulta.... Non omninò definio hoc & non dico, quòd immortalis mansit, sed neque affirmo an mortua sit.* Quasi verò necesse sit, mortem alicujus exprimi in Scriptura, ut crederetur mortuus,

tuus, dum constat nullum ab ea lege excipi. Nullius Apostolorum excepto Jacobo mors exprimitur in Scriptura, ideone dubitamus an fint mortui? Neque locus erat referendi mortem Virginis in Evangelio, quod Christi dumtaxat historiam continet usque ad ejus Ascensionem; neque in Actis, quæ historiam Apostolorum præsertim Petri & Pauli tantùm referunt. Epistolæ verò Apostolicæ singulares tractant materias, quæ nihil attinent ad transitum B. Virginis.

Dices insuper 1°. Mors est pœna peccati originalis: Atqui B. Virgo immunis fuit à peccato originali: Ergo. 2°. Henoch., Elias, S. Joannes Evangelista non sunt mortui; quidni eodem privilegio donatam Deiparam dicamus?

R. ad primum omissâ Min. D. Maj. Mors est pœna peccati originalis tantùm, N. Maj. Est insuper nativa conditio naturæ humanæ sibi relictæ, C. Maj. Equidem Adam ex privilegio justitiæ originalis fuisset immortalis, & peccando amisit justitiam originalem, atque indè promanans privilegium immortalitatis, sicque ex illa parte mors est pœna peccati: Sed etsi fuisset creatus Adam absque hoc privilegio, & conditioni naturæ suæ ex qualitatibus contrariis sese destruentibus relictus, mortem etiam subiisset independenter à peccato: Ideòque B. Virgo, etiamsi supponatur à peccato originali immunis, cùm tamen non esset justitiæ originalis privilegio donata, mortem subire debuit. QuinimòChristus, in quo certò non erat peccatum originale, nativæ suæ conditioni relictus mortem senescendo subiisset, si ab hominibus non fuisset occisus, ut docet Aug. l. 2. de peccat. mert. & remiss. c. 29.

Ad secundum, N. Conseq. Henoch. enim & Elias non sunt translati in cœlestem Patriam, sed in locum amœnum mortalibus impervium, donec veniat Antichristus contrà quem pugnabunt, & quo devicto morientur, ac tùm demùm æternam beatitudinem obtinebunt: quæ de B. Virgine dici non possunt. Idem foret dicendum de S. Joanne Evangelista, si verum esset, quod non obierit, sed contraria Sententia est longè probabilior & communior.

Dico 2°. Quo loco obierit Deipara, an Ephesi an Jerosolymis; certò definiri non potest, propter probabilitatem utriusque sententiæ.

Obiisse Ephesi suadet potissimùm Epistola Synodica Concilii Ephesini anno 431. ad Clerum & Populum Constantinopolitanum, ubi Patres Synodici referunt Nestorium damnatum in urbe Ephesi, *in qua*, inquiunt, *Theologus Joannes & Dei genitrix Virgo sancta Maria*, hoc enim subintelligendo *est*, quòd juxtà leges linguæ Latinæ & Græcæ eleganter subintelligitur, significat Joannem Theologum & B. Virginem *esse* Ephesi, utique inhumatos; quomodò enim tunc aliter esse possent?

Equidem aliqui dicunt hanc phrasin esse mutilam; & supplendum, vel *aliquando habitaverunt*, vel *sacras ædes habent*, vel *magno sunt in honore*. Sed ex nullo codice probatur mutilatio, & si subintelligatur *est* secundùm usum Linguæ Græcæ & Latinæ, non est recurrendum ad mutilationem.

Conf. Patres Ephesini idem voluerunt significare, Joannem illic esse inhumatum, id enim apud ipsos constabat, ut patet ex Epistola Cœlestini Papæ, in qua eos hortatur, ut Joannis documenta sequantur, *cujus reliquias*, inquit, *præsentes veneramini:* Et Episcopi Orientales, qui ad Concilium venerant, conqueruntur injectam sibi moram, ne sanctorum Martyrum & singulariter Joannis Evangelistæ reliquias deoscularentur.

His non obstantibus remanet dubium: difficile est enim designare tempus, quo B. Virgo potuerit venire Ephesum, si reverà venerit. Communiter dicitur venisse cum S. Joanne Evangelista. Is autem juxtà Irenæum l. 3. c. 3. S. Epiphanium hæresi 51. & Acta S. Timothei apud Bollandistas ad vigesimam quartam Januarii, non venit Ephesum saltem ad habitandum & ad regendam Ecclesiam, nisi valdè senex & post mortem SS. Petri & Pauli, hoc est anno æræ vulgaris 66. quo tempore habuisset B. Virgo 85. annos, supponendo quòd pepererit Salvatorem anno ætatis suæ decimo quinto, ut quidam volunt, aut annos 94., supponendo cum aliis quòd pepererit Christum anno ætatis suæ 24. Non est autem verisimile, eam tot annis gravatam hoc iter suscepisse. Necesse est ergo dicere, S. Joannem priùs venisse Ephesum cum B. Virgine; sed ibi non fuisse commoratum: at quo fundamento id dicatur, non liquet, nec est verisimile Joannem illuc adduxisse B. Virginem, ut statim eam desereret.

Insuper Polycrates Ephesiorum Episcopus in Epistola ad Victorem Papam, quam refert Eusebius l. 5. Hist. c. 24. refert magna sanctitatis lumina Ephesi & in Asia extincta, nec B. Virginis meminit.

Respondet Serrius, ideò non meminisse B. Virginis, quia recensendo ista sanctitatis lumina, intendebat probare eorum exemplo, Pascha esse celebrandum 14. Martii: cùm autem B. Virgo breve tempus duxerit Ephesi & paulò post adventum obierit, non fuit illi occasio celebrandi illic Paschatis; undè non erat cur Polycrates eam cum aliis Pascha decimâ quartâ die celebrantibus, laudaret. Verùm hæc ultima faciliùs dicuntur quàm probantur; undè enim sciri possunt?

Obiisse verò Jerosolymis, quidam probant ex D. Dionysio, qui c. 3. de divinis nominibus dicit se cum Apostolis & Hierotheo illuc convenisse ad videndum corpus B. Virginis. Sed præterquam quòd multi hodie habeant ista scripta ut D. Dionysio supposita ab Auctore quodam V. sæculi, non pauci etiam censent Dionysium sivè verum sivè fictitium, non loqui de corpore Virginis, sed de sepulchro Christi, & indè natum errorem quòd legeretur *Somatos* corpus pro *Simatos* sepulchrum. Ità S. Maximus, Hincmarus, Harduinus, Combefisius, Thomassinus, Tillemontius & alii. Certum itaque argumentum indè peti non potest.

Omitto alia scripta potiori jure reputata apocrypha, ut liber qui appellatur *Transitus B. Virginis* Melitoni Sardensi Episcopo suppositus, sermo de Assumptione ab aliquibus S. Hieronymo, ab aliis Sophronio ejus amico affictus, quidam Sermones SS. Athanasio & Aug. falsò adscripti.

S. Joannes Damascenus, Andreas Cretensis, Nicephorus, referunt ex Euthymio Juvenalem Episcopum Jerosolymitanum anno 451. respondisse Marciano Augusto & Pulcheriæ de corpore Deiparæ sollicitis, ejus sepulchrum Gethsemani propè Jerosolymam esse situm, sed vacuum.

At reponunt alii 1°. Euthymium esse Auctorem ignotum, cui ideò certa fides adhiberi non potest. 2°. Dato Juvenalem sic respondisse Marciano, ipsum majorem fidem non mereri, quippè qui, juxtà Cyrillum, vir fuit ambitionis immodicæ, adjutor Dioscori in Latrocinio Ephesino, & qui juxtà S. Leonem falsa monumenta supposuit in favorem sui Patriarchatûs Jerosolymitani.

Insuper S. Leo in Litteris ad eundem Juvenalem datis tertio circiter anno post datum, ut dicitur, Marciano responsum de sepulchro Mariano, in quibus ex professo agit de locis Jerosolymorum Religione Fidelium frequentatis, nihil prorsùs habet de sepulchro Deiparæ, quod procul dubio non omisisset, si ex responso ipsiusmet Juvenalis ad Imperatorem, jam factum esset celebre.

His igitur omnibus omissis, hujus sententiæ probabilitatem repetimus tantùm ex his quæ refert Baronius ad annum 48. n. 19. ubi postquam dixit non multùm ante tempora Juvenalis Marianum sepulchrum fuisse repertum, subjungit: „ Qui loca „ illa intuiti sunt, eademque fideliter descripsere „ (citat in margine Burchardum l. 1. c. 7. §. 47.) „ sanè testantur, post cladem Jerosolymitanam à „ Romanis illatam, sepulchrum Dei Genitricis, „ ruinâ

„ ruinâ propinquorum ædificiorum, sic fuisse coopertum & obrutum, ut per gradus circiter sexaginta pateat ad illum locum descensus. Et qui nostris temporibus illuc peregrinati sunt, testantur illud in petra excisum esse, & instar sepulchri Domini, nativi lapidis cohærentiâ, loco immobiliter inhærere. Meminit & Beda de Locis sanctis sepulchrum Dei Genitricis suis temporibus vacuum cerni in dicto loco: Undè & miramur, quomodò illud dicatur Constantinopolim fuisse translatum. " Hæc Baronius.

Undè non mirum S. Hieronymum & S. Epiphanium, qui Loca sancta frequentârunt, mentionem non fecisse sepulchri Mariani (quod est argumentum oppositæ sententiæ) siquidem dicatur post illorum tempora repertum.

Longè magis incertum est, quo anno vitæ suæ & Christi obierit B. Virgo. Alii dicunt mortuam esse anno Christi 48. Alii usque ad extremam senectutem devenisse. Alii virâ functam dicunt ipso anno Christi in cœlum assumpti. Alii anno Christi 37. ætatis suæ 52. vel ut aliis placet 61.

Placidâ verò morte obiisse, & non martyrio, ut quidam commenti sunt, communissima est sententia. Nec favet contraria illud Luc. 2. *Tuam ipsius animam pertransibit gladius:* non enim de gladio materiali intelligendum est, cùm materialis gladius non possit transfigere animam, sed de doloribus, quos, Christo patiente, passa est.

ARTICULUS II.

De Assumptione B. Virginis.

DIco: Temerarium foret negare, B. Virginem esse corpore & animo assumptam in cœlum.

Prob. 1°. auctoritate Ecclesiæ, quæ in Officio Assumptionis inseruit Lectiones ex S. Joanne Damasceno & S. Bernardo, in quibus asseritur Assumptio corporea B. Virginis, & in Collecta dicit: *Sancta Dei Genitrix mortem subiit temporalem, nec tamen mortis nexibus deprimi potuit:* Per nexus mortis verò intelligit Ecclesia corruptionem corporis, non peccata, ut quidam fingunt, alioquin nihil tribueret B. Virgini præ cæteris Sanctis, cùm nullus justorum moriendo deprimatur peccato.

2°. Auctoritate Patrum & Theologorum: Sic enim docent S. Greg. Turonensis sæculo 6. l. de miraculis c. 4. Andreas Cretensis orat. 2. de laudibus Deiparæ, S. Greg. Mag. ex cujus Sacramentario deprompta est collecta, de qua suprà, S. Joannes Damasc. orat. 2. de dormitione Deiparæ, B. Petrus Damiani serm. de Assump. S. Bernardus serm. 1. de Assumpt. Idem unanimiter docent Scholastici, S. Th. hic q. 27. a. 2. in 4. d. 43. q. 1. a. 3. & opusc. 8. Hugo à S. Victore l. 3. Erudit. Theologicæ c. 125. Durandus l. 7. de divinis Officiis, & cæteri communiter.

3°. Ex communi sensu Fidelium, qui magna cum solemnitate festum Assumptionis B. M. celebrant, intelligentes Assumptionem corpore & animo.

4°. Variis congruentiis: itâ enim exigebat 1°. pientissimi Filii in Matrem dilectissimam affectus. 2°. Summa ejus cum Christo conjunctio, ut quæ in vita illi corpore & animo adhæsit, ab eo post vitam nec corpore nec animo separaretur. 3°. Dignitas Matris Dei; *quomodò enim,* inquit Damasc. citatus, *corruptio invaderet corpus illud, in quo vita suscepta est?* 4°. Sanctitas supereminens omnibus Angelis & hominibus.

Quis neget gravem temeritatis notam incurrere eum, qui sententiam tot auctoritatibus ac rationibus fultam tamque Matri Dei honorificam impugnare ausus fuerit. Nihilominus

Dices 1°. Quosdam antiquos Patres dubitasse, an B. Virgo sit corpore assumpta in Cœlum. S. Epiphanius sæc. 4. hæresi 78. S. Ildephonsus Tolet. Serm. 6. de Assumpt. ven. Beda l. de Locis Sanctis. Imò ipsa Ecclesia Romana ea de re dubitavit, diù enim uia est Martyrologio Usuardi, in quo ad diem decimam quintam Augusti legitur, *Dormitio sanctæ Dei Genitricis Mariæ.... quo autem venerabile illud Spiritûs Sancti Templum nutu & consilio divino occultatum sit, plus elegit sobrietas Ecclesiæ cum pietate nescire, quàm aliquid frivolum & apocryphum inde tenendo docere.* Item in solemni officio legebat olim Sermonem de Assumpt. D. Hieronymo affictum, in quo pariter hoc dubium exprimitur. Ergo.

R. Potiorem & pluris faciendam esse assertionem eorum, quos pro nobis citavimus, quàm aliorum dubitationem; dubia enim argumenta nihil possunt adversùs positiva. Et esto, Ecclesia aliquando de ea re dubitaverit; constat tamen jam dudum acceptis novis luminibus dubitationem excussisse, & palam profiteri atque colere Assumptionem corpoream B. Virginis.

Dices 2°. Plures SS. Patres docent Christum solum resurrexisse non ampliùs moriturum: Sic S. Ambros. l. 1. in Job. c. 6. *Solus ipse* (Christus) *adhuc resurrectione perpetuâ resurrexit.* S. Avitus Viennensis in fragmentis, *Christus hactenus solus est, qui non moriturus resurrexit.* Ergo.

R. D. Ant. Plures SS. Patres docent Christum solum resurrexisse non ampliùs moriturum de lege ordinaria & summo jure, C. ex privilegio, N. secundùm enim plures alios Patres, Ignatium Epist. ad Magnesianos, Origenem in cap. 27. Matth. Eusebium l. 4. Demonst. Evang. c. 12. S. Epiphanium hæresi 57. qui surrexerunt cum Christo, eo ascendente in Cœlum, ipsi quoque cum suis corporibus ascenderunt. Longè verò potiori jure simile privilegium Matri Dei est concedendum.

Dices 3°. Patres Ephesini in Epistola Synodica ad Clerum & populum Constantinopolitanum, de qua Art. præced. dum dicunt, *In qua Theologus Joannes & Dei genitrix Sancta Maria,* eodem modo loquuntur de B. Virgine ac de S. Joanne, ut ibidem diximus. Atqui de Joanne intelligunt, quòd sint ibi ejus reliquiæ, ut patet ex Cœlestino & Patribus orientalibus ibid. citatis: Ergo.

R. D. Maj. Eodem modo loquuntur, &c. quoad inhumationem, C. Quoad reliquias existentes, N. Patet ex ipso Cœlestino & Patribus Orientalibus citatis, qui loquuntur dumtaxat de veneratione reliquiarum S. Joannis, non omissuri reliquias B. Virginis, si pariter credidissent eas ibi existere, majorem enim istæ venerationem merebantur, quàm illæ.

Hic Lectorem monitum velim, quòd quamvis in hoc Tractatu non paucas celeberrimi viri R. P. Hyacinthi Serry opiniones ex ejus Exercitationibus impugnaverim, ipse tamen etiam in quibusdam aliis mihi fuerit adjumento. Juvat enim reddere cuique quod suum est, nec laboribus alienis velle gloriari.

FINIS.

INDEX

INDEX.

Tractatuum, Dissertationum, Articulorum & Paragraphorum quæ in hoc Tomo continentur.

TRACTATUS DE OPERE SEX DIERUM.

Art.

FINIS.

